BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8
17 — N
24

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

THESAVRVS
CATHOLICVS,
in quo
CONTROVERSIAE FIDEI,
IAM OLIM NOSTRAQVE MEMORIA EXCItatæ, SS. Scripturarum, Conciliorum, & SS. tam Græcorum quàm Latinorum Patrum Teſtimonijs, à temporibus Apoſtolorum ad noſtram vſque ætatem deducta ſucceſſione, explicantur: Catholicæ Eccleſiæ CONSENSVS perpetuus, inſtar Catenæ connexus, proponitur:

Ad Orthodoxorum omnium confirmationem, nutantium inſtructionem, & hoſtium veræ Fidei confuſionem, magno ſtudio, immenſo labore, ac ſingulari induſtria conſcriptus

A Reuerendo Doctiſſimoque D. IODOCO COCCIO Bileueldiano, Theologo, & Canonico Iuliacenſi.

Opus non ſolùm Theologis, Concionatoribus, & Eccleſiaſticis alijs vtile, ſed omnibus, veræ fidei, pietatis, ac Chriſtianæ antiquitatis amantibus, ſummè neceſſarium.

Adiectis INDICIBVS neceſſarijs.

J. Baptistae Gener Presb.

COLONIAE

Ex officina Typographica Arnoldi Quentelij.

Anno Domini M. DC.

Cum Gratia & Priuilegio S. Cæſareæ Maieſtatis ad decennium.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, D. IOANNI GVLIELMO, DVCI IVLIAE, CLIVIAE, ET MONTIVM: COMITI MARCHIAE, ET RAVENSBVRGI: DOMINO IN RAVENSTEIN, &c. DOMINO SVO CLEMENTISSIMO.

MVLTA de Catholicæ fidei dignitate iuxta & hæreſeos malitia à Sanctiſſimis Patribus, Eccleſiæ Doctoribus dicta præclare, ſcriptaque ſapienter accepimus, Illuſtriſſime Princeps, Domine Clementiſſime. NVLLAE SVNT, illorum iudicio, MAIORES DIVITIAE, NVLLI THESAVRI, NVLLI HONORES, NVLLA MVNDI HVIVS MAIOR SVBSTANTIA, QVAM FIDES CATHOLICA, vt non vno in loco D. Auguſtinus loquitur. Contra nullum malum Reipub. nocentius, nulla peſtis capitalior quàm hæreſis: quam ob id infidelitate peſtilentiorem Epiphanius perhibet; perinde atque Chryſoſtomus, & Auguſtinus hæreticum paganis, publicanis, & quibuſuis peccatoribus longè deteriorem eſſe affirmant. Aſperius quidem iſta vulgo dici videntur, nec benignis animis accipiuntur: nihil tamen tam aſperum atque acerbum in hæreſim & hæreticum hominem dici poteſt, quod non malignitas vtriuſque exſuperet. Malignitas iſthęc quanta ſit ſuperioribus ſæculis compertum fuit, quando Arius magnas Eccleſię turbas dedit: qui parua initio ſcintilla, ſed quia non ſtatim oppreſſa eſt, tantas vires accepit, vt in totius penè Chriſtiani orbis incendiũ veluti flãma ingens exarſerit. Idem magno ſuo malo noſtra ac patrum memoria ſenſit Germania, ſenſit & nobiliſſima Gallia, vbi Lutherus, Zvvinglius, Caluinus, cæteræ peſtes vno paruo in angulo ſuum virulentum dogma ſparſerunt: ſed paulatim in omnium ferè Chriſtianorum terras hæreſim

Serm. 1. de verb. Apoſt. & Serm 181. de Tẽpore c. 12. In Ancorato. Chryſoſt. Hom. 50 ad popul Antioch. Aug lib. 21. de Ciuit. Dei cap. 25.

Hieron in cap. 5. ad Galat.

ſuam, & cum hęreſi tumultus, ſeditiones, odia, diſſidia, atque bella exitialia cum innumerabilium hominum ſtrage transfuderunt.

Cęterùm in iſta hæreſeon malignitate magnam Dei Opt. Max. benignitatem videre eſt, qui, vt ex malis nouit bona elicere, ſic etiam ipſas hęreſes, quantumuis fœtidas, vbi ipſo permittente graſſari cœperint, in magnum aliquod bonum ſolet conuertere. Nec omnino excitari eas pateretur, niſi ex ijs & nominis ſui gloriam illuſtrare, & fidei ſplendorem ac fidelium ſalutem promouere atque amplificare intenderet. Per hæreſes namque & ſchiſmata multorum in fide Catholica probatur conſtantia: qui patriam, honores, fortunas ſuas & vitam, demum quidquid homini in vita carum eſſe poteſt, malint amittere, quàm Nouatorum fabulationibus acquieſcere. Quorum certè neque hominibus in hoc ſæculo cognita atque perſpecta eſſe potuiſſet in Deum fides ad aliorum ædificationem, neque à Deo in cælis coronari conſtantia ad propriam ipſorum felicitatem, niſi Aduerſariorum fraudibus tentati atque impugnati fuiſſent. *Tentat vos Dominus Deus veſter,* inquit Moyſes ad populum Iſraeliticum, de pſeudoprophetis loquens, *vt palam fiat, vtrum diligatis eum, an non, ex toto corde veſtro.* Et Apoſtolus ad Corinthios: *Oportet hæreſes eſſe, vt qui probati ſunt manifeſti fiant in vobis.* Iam hoc etiam commodi hęreſes afferunt, quòd Paſtores & Doctores Eccleſiæ excitantur, vt ad defenſionem fidei Catholicæ, dum ab hæreticis oppugnatur, maiore vigilantia & ſtudio incumbant. Ac velut Iudæi olim ex captiuitate Babylonica reuerſi, cùm in templi reædificatione vicini ipſos impedirent Samaritani, vna quidem manu laborabant, altera verò contra hoſtes gladio decertabant: ſic, qui eſſe ſtudent quod dicuntur, Paſtores & Doctores, in ædificatione Eccleſię ſedulò id dant operam, vt non ſolùm fideles exhortentur & confirment in ſana doctrina, verùm etiam contradicentes arguant, & Aduerſarios ab oppugnatione domus Dei gladio ſpiritus fortiter repellãt. Hoc

Deut. 13.

1. Cor. 11.

1. Eſd. 4.

Tit. 1.

modo

modo contra Baſilidis, Valentini, & Marcionis hæreſim ſeſe armârunt Polycarpus, Irenæus, Tertullianus: Ario, Donato, Pelagio reſtiterunt Athanaſius, Baſilius, Hilarius, Optatus, Ambroſius, Hieronymus, Auguſtinus. Contra alios hæreſiarchas alij ſancti Patres in arenam deſcēderunt, manum cum hoſtibus conſeruerunt, Catholicā Eccleſiæ doctrinam non modò libris editis, ſed plerique etiam ſanguine effuſo confirmârunt. Neque verò hoc noſtro infelici & hæreſeon feraciſſimo ſæculo ſponſæ ſuæ Eccleſiæ Chriſtus defuiſſe putādus eſt, cui ſuam & Spiritus ſancti perpetuam aſſiſtentiam toties promiſit. Quin mox vbi Lutherus, Zvvinglius, Caluinus, cęteræ peſtes Remp. Chriſtianā prauis doctrinis turbare atque inficere cœperunt, benigniſſimus Dominus quàm plurimos ac penè innumerabiles ex omnibus orbis partibus pro defenſione veræ fidei fortiſſimos athletas in aciem eduxit: qui aſcendentes ex aduerſo, tamquam murū pro domo Dei ſe oppoſuerunt, hoſtium impetum fregerunt, obturauerūt ora leonum, fortes facti in bello. Quorum opera ac ſtudio quæ ab hæreticis in controuerſiam vocabantur fidei dogmata, adeò perſpicuè, ſolidè, ac neruosè tractata & confirmata ſunt, vt neque clarius, neque ſolidius antehac explicata fuiſſe videantur. Verè itaque & magno iudicio illud, vt omnia, D. Auguſtinus cenſuit, » HAERETICOS MALO SVO VERIS CATHOLICIS CHRISTI » MEMBRIS PRODESSE, dum Deus vtitur & malis bene, & » *diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Multa quippe » ad Catholicam fidem pertinentia, inquit idem alibi, » dum hæreticorum callida inquietudine exagitantur, » vt aduerſus eos defendi poſſint, & conſiderantur dili» gentius, & intelliguntur clarius, & inſtantius prædi» cantur, & ab Aduerſario mota quæſtio, diſcendi exi» ſtit occaſio.

Nihil attinet hoc loco ſeorſim enumerare eos, qui noſtra memoria Catholicam religionem aduerſus hęreticorum blaſphemias defenderunt, quòd & multitudine innumerabiles, & fama atq; excellentia nomi-

nis propter inſignem doctrinam cum eximia pietate coniunctam ſatis illuſtres ac noti ſint omnibus. Vnus mihi IODOCVS COCCIVS prætereũdus non eſt, qui in aſſerenda religione Catholica, cognoſcendiſque & confutandis, quę ab initio prędicatæ fidei ad noſtra vſque tempora vſquam ſparſæ ſunt, hæreſibus multum operis ac ſtudij poſuit, vt totos viginti quatuor annos in hoc ſuo opere conſumpſerit. Magnum ſibi operæpretium facturus videbatur, ſi omnia fidei capita pręcipua in vnum quaſi Corpus contraheret, ac in ſingulis primò hæreticorum, qui vnquam extiterunt, abſurdas, varias, & diſcrepantes opiniones notaret; deinde ad eaſdem penitus euertendas ſanam & orthodoxam ex ſacris Scripturis, Concilijs, Patribus, ſenſu denique & conſenſu Eccleſiæ doctrinam quaſi per antitheſin opponeret. Id ſi perfeciſſet, magnũ ſe Eccleſiæ fructum allaturum ſperabat, multoſq; Aduerſariorum fraudibus circumuẽtos in viam reducturum. Et rectè ſanè. Nam ſi quis hæreticorum opinationes attendat, quàm ſint abſurdæ, varię etiam & pugnantes, vel eaſdem ad primam originem reuocare ſtudeat, atque in primis ſuis Auctoribus iam olim magno conſenſu damnatas fuiſſe à ſanctiſſimis noſtris Maioribus animaduertat; non poteſt non illorum commenta omnia protinus reſpuere. HAERESES enim AD ORIGINEM SVAM REVOCASSE, CONFVTASSE; HAERETICORVM SENTENTIAS PRODIDISSE, SVPERASSE EST, Hieronymi iudicio. Contra qui in Eccleſia Catholica de omnibus maximis minimis fidei dogmatibus eandem ſemper & vbique ab omnibus Doctoribus retentam ſententiam, omnium quoque *credentium cor vnum & animam vnam* cognouerit, proculdubio hac vna nota doctrinam veritatis à ſola Eccleſia petendam ſibi perſuaſum habebit.

Epiſt ad Cteſiphō-tem.

Opus hoc & verè THESAVRVM CATHOLICVM, tot annis magno ſtudio & induſtria elaboratum, Celſitudini Tuæ, Illuſtriſſime Princeps, offerre ac dedicare placuit. Sic Auctoris extrema voluntas fuit, quam mihi in multorum teſtium præſentia

expoſuit,

expoſuit, paulò ante quàm ex hac vita morte, ſi non ſibi, nobis ſaltem immatura, multis vigilijs & laboribus fractus decederet. Adhoc, Catholicum opus Controuerſiarum Fidei non niſi Catholico & pientiſſimo Principi duxi inſcribendum, quòd is eiuſdem Operis defenſionem aduerſus maleuolorum calumnias pro ſuo in Eccleſiam & Religionem Catholicam ardentiſsimo zelo volens libens ſuſcepturus videretur. Poſtremò, quoniam Author ſub tua Illuſtriſsimę Celſitudinis ditione vitæ principium & finem accepit, oppido Bileueldienſi in Comitatu Rauensburgenſi natus, Iuliaci magnam vitę partem traduxit, totumque hoc Opus confecit, poterat ſanè eiuſdem Operis nuncupationem Tua Celſitudo ſuo quodã iure ſibi vendicare. Quod vt à morte Authoris poſthumum mecum vnà in ſuam fidem & clientelam benigno animo ſuſcipiat precor, eandem cum Sereniſsima & pientiſſima ſua Coniuge Deo Opt. Max. humillimè commendans. Raptim Iuliaci ex Caſtro Celſitudinis Tuę 25. Auguſti, Anno poſt natum Chriſtum M. D. XCIX.

Tuæ Illuſtriſsimæ Celſitudinis

Humillimus Sacellanus

Laurentius Triuius.

PRAEFATIO AD CHRI-STIANVM LECTOREM.

VT, Lector candide, diuinas Catholicæ fidei ac religionis opes, quas volumen præſens cumulatè exhibet, in ipſo lectionis aditu quoquo modo perſpiceres; atque ita hoc THESAVRO CATHOLICO, inſtar illius Euangelici, inuento, alacrior exiſteres ad eum tibi comparandum, omniq́ue ſtudio euoluendum; diuitijs etiam, quas offert, perfruendū, de Operis materia atque partibus; tum Auctore, ſcriptionis occaſione atque ſcopo, præfari paucis operæpretium fuerit. Quæ cùm ad commendandam laboris huius dignitatem, præſtantiam atque fructum momenti habeant multum; tum explicata ab Auctore ipſo, cui conſilij ſui rationes plenius erant compertæ, certiorem vtique, gratioremq́ue Operis protheoriam exhibuiſſent. Verùm quando ille, ſimulatque liber prælo cœpit ſubijci, ex miſera hac ad vitam feliciorem Dei nutu eſt euocatus: atque ita beneficio ſingulari eius, qui coronat in miſericordia & miſerationibus, cum ſempiterna gloria iuſtitiæque corona, omnibus qui curſum ſuum conſummarint feliciter, repoſita, promiſſum his, qui ad iuſtitiam erudiunt multos, fulgorem ſplendoremq́ue cæleſtem adeptus, hoc officio defungi non potuit; nos, Lector pie, neque tuorum ſtudiorum commodis, neque ſanctis illius deſiderijs ob fraternam dilectionem, hac in parte deeſſe potuimus.

Matt. 13. | Pſal. 10. | 2. Tim. 4. | Dan. 12.

Materia Operis.

Quod itaque ad materiam Operi noſtro ſubiectam attinet, eſt illa CONTROVERSIARVM PENE OMNIVM, quæ in Eccleſia de fide ac religione, vel iam olim fuerunt motæ, vel noſtra agitantur ætate, EXPLICATIO. Vnde de eximia laboris huius præſtantia, fructuque ſingulari cenſere cuiuis procliue fuerit. Cùm enim ea veræ religionis vis ſit, vt per illam, teſte Auguſtino, ab ea vitioſitate, qua dæmonibus ſumus ſimiles, liberemur, & quotquot vnquam placuerint Domino, vna Dei ſapientia ſanatos ſacræ literæ teſtentur; Dauid etiam perſpiciens humanarum cogitationum vanitatē, illum meritò, quem Dominus erudierit, ſuamq́ue docuerit legem, beatum pronuntiet: illud in primis perſpicuum, nullam, neque iuſtitiæ, neque ſalutis patere viam, niſi eam veræ religionis notitia homini muniat. Hanc verò doctrinæ ſacræ perceptionem, quando non dubiam, non ancipitem; ſed certam, conſtantem, immotam eſſe oporteat, quis niſi impius, aut planè hebes, rerum de fide controuerſarum certam, &, quantum cauſa poſſit ferre, claram enodationem Eccleſiæ, & ſalutarem, & neceſſariam non intelligat? Sed ætas noſtra, hæreſum, ſi quæ alia, variarum feraciſſima, duas orbi Amphidoxorum ſectas peperit, quæ cùm impietatem ſuam libertatis paciſque nominibus velent, tum ſublata omni propemodum, quæ de religione poſſet verti, quæſtione, hanc de controuerſijs Eccleſiæ diſcutiendis curā ſuperuacaneā efficiunt. Earum quidem alteram è Pelagianis fæcibus hauſtam, libro edito Puccius quidam Filidinus nuper admodum mundo propinauit. Qui, vniuersè quamlibet omnino fidem & religionem probans, in qualicunque, etiam Ethnica, Iudaica, Turcica; nedum Chriſtiana, Lutherana, Caluiniana, alijſque id genus omnibus ſalutem perfidè promittit. Sed iſtius impietas, quòd inter Chriſtianos eſſet inaudita, & expeditam ad Atheiſmum aperiret viam, non ſolùm Catholicorum, ſed & Sectariorum ſcriptis publicis ſtatim repreſſa eſt. Alteram autem, ex hæreticorum veterum lacunis, præſertim Apellis, deprom-ptam, ante annos non adeò multos Caſſander euulgaſſe perhibetur. Vt enim ille, Euſe-

Aug. de Ciu. Dei lib. 8. c. 17. | Sap. 9. | Pſal. 93.

Amphidoxorum ſecta.

Franciſcus Puccius Filidinus lib. de Chriſti Seruatoris efficacitate. Nicolaus Serarius S. I. cōtra nouos no. Pelagianos Franc. Puccij Filidini [illegible] Lucas Oſiander in refutatione ſcripti Sathanic. à F. Puccio Filidino editi.

biote

bio teſte, non diſcutiendam fidei rationem, in Chriſtum credere ſat eſſe ſentiebat: ita hic, pietas, inquit, breuiſſimi verbi, hoc eſt, mortui & reſuſcitati Chriſti profeſſores, & fides voluntatis ſuæ executores requirit. Nimirũ fidem omnem ad ſalutem valere quæ in Chriſtum ſit, etſi in cæteris dubia, varia, atque diſſona exiſtat, cenſuiſſe videtur. Quare & vnicuique ſuam permittendam fidem, ſacram modò Scripturam, & Symbolum Apoſtolicum recipiãt, docuiſſe Bellarminus memorat. Quæ opinio, quãuis rationibus optimis ſimul atq; prodijt per Ioannem Heſſelium Catholicum, ac Ioannem Caluinum hæreticũ confutata ſit: tamen vulgò à tam multis cum applauſu tanto admiſſa atq; approbata eſt, vt hinc prope infiniti licentiam ſibi ſumant credendi quod velint. Quin ad Eccleſias diſſidijs doctrinæ turbatas, ac conſcientias varietate opinionum pugnantium perplexas dextrè tranquillandas, Imperatorem Zenonem & veteres illos, de quibus Euagrius, ſecuti pacificatores, vnicam hanc rationem ineũt, vt animos certis aſſentiendi rebus fidei legibus ſoluant, dubiè ac incõſtanter de myſterijs grauiſſimis opinari permittant, ſtudium atque operam in cognoſcenda veritatis certitudine non neceſſariam ducant, diligentiam denum omnem in expediendis modis, quibus ſanctiſſimæ religionis ſcita malè opinantium peruerſitate inuoluta ſunt, aut velut inutilem ac ſuperfluam rideant atque reſpuant; aut quaſi exitioſam, & ad perennes ſerendum lites accommodam ſugillent atque condemnent.

Euſ. hiſt. lib. 5 c. 13. Caſſand. lib. de Officio pij & verè pacis amantis viri. Bellarm. de Laicis lib. 3 c. 19. I. Heſſels & Caluin⁹ libris de Officio pij viri. Euagrius hiſt. li. 3. c. 14. 15. & 30.

Verùm malè illa cum D. Pauli doctrina cohærent. Si enim Chriſtianos in fide fundatos atque ſtabiles eſſe oportet; ſi non omni doctrinæ vento conuenit circumferri; ſi verbum fidei verè Dei verbum eſt; ſi fides rerum ſperandarum ſubſtantia, non apparentium definitur elenchus, argumentum, ſeu cõuictio; ſi denique intellectum in obſequium fidei decet eſſe captiuum, equidem & doctrinæ Chriſtianæ aſſenſum non lubricum, incertum, dubium; ſed firmum, certum, conſtantem præbeamus oportet. Neque etiam iſtorum opinio exemplis ſacris probatiſq; conſentanea eſt. Nam ſi in quæſtionibus fidei quibuſcunque, aut ſaltem grauioribus, in neutram partem animi aſſenſum inflectere, aut in alterutram citra conſcientiæ labem declinare liberum licitumque ſit; dicant, cur Deus in populo veteri certum conſtituerit iudicem, cuius ſententiæ ſub mortis comminatione fuit parendum? cur Seruator noſter Phariſæos, Scribas, Sadducæos ſuorum errorum tam acriter coarguit? cur Apoſtoli, oborta de obſeruanda lege Moſaica contentione, ſuum ac ſancti Spiritus interponunt decretum? cur deniq; Paulus paſſim in pſeudoapoſtolos tanto ardore inſurgit? hæreſes, ſectas, diſſidia inſectatur, & Epiſcopos deſiderat, qui veræ fidei contradicentes conuincere poſſint? Quid ego hîc de orthodoxis Patribus? Equidem inuenias in his doctiſſimos & ſanctiſſimos quoſque, haud pauciores contra Ethnicos, Iudæos, & hæreticos reliquiſſe libros polemicos; quàm ad ſacræ Scripturæ explicationem, aut Eccleſiæ inſtitutionem exegeticos, didacticos, paræneticos ſcripſerint. Extant apud Græcos Origenis, Irenæi, Iuſtini, Euſebij, Baſilij, Nazianzeni, Epiphanij, Theodoreti, Damaſceni: itemq; apud Latinos Tertulliani, Cypriani, Hilarij, Ambroſij, Hieronymi, Auguſtini, Proſperi, Bernardi & aliorum plurimorum opera, in quibus, quantum eorum induſtria in hac palæſtra deſudârit, liquidò videre eſt. Sed homines videas adeò ſiue imperitos, ſiue maleuolos, vt controuerſias à veteribus tractatas cum noſtris comparari nolint. Quòd illi quidem cõtra Ethnicorum ac Iudæorum perfidiam decertârint, & ex hæreticis illos modò oppugnârint, qui errores in præcipua religionis noſtræ capita inuexerant; noſtræ autem cum Nouatoribus concertationes, neque de momenti magni negotijs inſtitutæ ſint, neque ad euidens ſalutis diſcrimen pertineant. Quibus reſponſum velim, errores, quos olim Manichæi, Ariani, Samoſateni, Eutychiani, Berengariani docuêre, ab ætatis noſtræ Anabaptiſtis, Trinitarijs, Vbiquitiſtis, Sacramentarijs defendi: Et quas de Eccleſia, de Baptiſmo, de Sanctorum cultu, & imaginibus, de oratione pro defunctis, & ieiunijs, de merito virginitatis, & id genus alijs mouent Nouatores hodierni controuerſias, de iiſdẽ iam olim Hieronymum, Auguſtinum, Epiphanium, Damaſcenum, ceteroſq; Patres, cõtra Donatiſtas, Aërium, Iouinianum, Vigilantium, Iconomachos, aliaſq; peſtes ſcripſiſſe. Quin ego, ad Patres quod attinet, affirmare au-

Col. 1. Epheſ. 4. 1. Theſ. 2. Heb. 11. 2. Cor. 10. Deut. 17. Matt. 23. Mat. 22. Act. 15. 2. Cor. 11. Gal. 5. Tit. 1. Patres qui aduerſus hæreticos & aliorũ errores ſcripſerunt.

ſim, quòd quæ præterea inter nos & aduerſarios vigent diſſenſionis capita, eadē fere omnia ab illis ipſis, ſi nō iuſtis operibus & tractatibus ſint diſceptata & diſcuſſa, ſaltem ſparſim ad eū eſſe attacta ventilataq́ modū, vt in litigioſis hodie quæſtionibus nihil videantur præter miſiſſe, quò noſtri ſeculi Doctoribus, diuino accenſi ſpiritu, doctrīnæ Catholicæ quaſi facem præferrent, quæ ad errorum tenebras, quibus Nouatores fidem auitam obſcurare nituntur, veritatis luce diſpellendas, fructuoſè fulgeat. Hæc mihi viuis cōprobare exemplis operoſum non eſſet, niſi noſtrum Opus ea locupletiſſimè offerret.

Quæ ſi cui non ſatis magnam videbuntur habere vim ad viros eruditionis laude præſtantes excitandum, vt conatu ſimili pro domo Dei in acie contra fidei hoſtes ſtare, & conſilijs, verbis, ſcriptis pugnare operæpretium ducant; ſaltem inquietus aduerſariorum furor, & inſana rabies neceſſitatem his, qui aliquo religionis ac pietatis priſtinæ tanguntur ſenſu, imponat. Quàm hodie multiplices, nefariæ ac peſtilētes hæreſes ab orco in terrarū orbem reuocatæ, per plurimas totius Europæ florentiſſimas prouincias ac regna volitent, quis tam cæcus vt non videat; aut tam væcors, vt non ſentiat? Verè nunc oraculum illud Ioannis
Apoc. 9. *impleri cernimus:* Et quintus Angelus tuba cecinit, & vidi ſtellam de cælo cecidiſſe in terram, & data eſt ei clauis abyſſi, & aſcendit fumus putei ſicut fumus fornacis magnæ, & obſcuratus eſt ſol & aër de fumo putei. Et de fumo abyſſi exierunt locuſtæ in terram, & data eſt illis poteſtas ſicut habent ſcorpiones, *&c.*
Hæc enim rectè in hæreſibus, Luthero incentore in orbem effuſis, ſortiri effectum docta &
Bellar. in fine Tomi 3. *eleganti oratione R. P. Bellarminus iam pridem probauit, & res ipſa loquitur. Etenim Satanicam nouorum hominum in hæreſibus recentibus excogitandis, veteribus reuocandis, vtriſq́ diſſeminandis, fucandis, ac propugnandis ſolertiam, aſtutiam, audaciam atq́ rabiem ſi intueamur, cælū ab ijs miſceri terræ, omnia ſacris ardere bellis, prælijs cruentiſſimis decertari, ac infeſta in nos inferri ſigna deprehendemus. Vt taceam de alijs, de libris modò dicam & ſcriptorū monumentis, quibus ceu inſtrumentis mortiferis pietatē peruertunt, animas interimunt, non eorum modò, quos habent præſentes atq́ obuios; ſed & qui procul ſunt diſſiti atq́ poſteri erunt. Videas in illis nullum neq́ corruptelarum, neq́ fraudum, neq́ male-*
Coccius Tom. 1. lib. 8. *licentiæ, neq́ impietatis, neq́ mendaciorum modum, vt* COCCIVS *noſter, cùm toto hoc opere; tum ſuo loco ex ipſorum ſcriptis, copioſè demonſtrat. Cùm autem, qui ad ſcribendum ſe ex illis componant inueniantur plurimi, tum numero tanto euulgârunt libros, vt ijs per vniuerſam prope Germaniam, Galliam, Poloniam, Angliam, Scotiam, Daniam non hæreticas ſolùm officinas, domos atque angulos oppleuerint: ſed & in Catholicas regiones, vrbes,*
Lucian. in pſeudomãte. *bibliothecas tam frequentes irrepſerint, vt quis citius Augiæ ſtabulum, quod tantum habuit congeſti fimi, quantum ter mille boues annis pluribus reddere poterant, repurgârit, quàm illos vel ab impuritate ſua emendârit, vel de omnium manibus excuſſerit. Quis recenſere poſſet, quos illi intra hos annos octoginta Catechiſmos, inſtitutiones, confeſſiones, locos communes, doctrinæ methodos, ſyntagmata, apologias, aliosq́ id genus libros dogmaticos, vt omittam alios, typis excuſos ſparſerint? Quibus cùm velut in ſentinas hæreſum & antiquarum & recenter inuentarum venena infuderint; tum titulis, quos præferunt, ſpecioſis, ceu ſculptis eleganter poculis, hauſtum errorum peſtiferum orbi nimis eheu credulo malitioſè propinant. Porrò ad tam pernicioſas comprimendum molitiones iam inde ex quo de religione lis cœpta à viris doctiſſimis prouidè factū, quod continenter venenatis Nouatorum ſcriptis, ceu antidota, libros oppoſuerint Catholicos. In horū multitudine, varietate ac præſtantia, quantum ad doctrinam orthodoxam conſeruandam, reſtituendam, propagandam ſit præſidij, viri duo doctrina, pietate, religionis zelo præcellentes, Georgius Ederus, ac Ioan-*
Ioannis Cochlæ. Miſcellan. li. 2 tract. 4 *nes Cochlæus prudenter obſeruârunt, hic quidem inter ea media, quæ ad componenda diſſidia Romæ Pontifici Adriano 6. obtulit, illud etiam probauit, præcipiendum Epiſcopis, vt viris doctis, qui ſcriptis ſuis hæreſes impugnant, auxilio eſſent: nec modò eorum ſtudia fouerent; ſed & pro typographis neceſſarios ſumptus ſuppeditarent. Ille verò etſi profeſſione Theologus non eſſet, ſed Iuriſconſultus, & S. Cæſareæ M.à conſilijs: edito tamen ex*

Patrum

Patrum ſententijs, dedicatoq́ Gregorio 13. hæreticorum Malleo, deplorat officio ſuo non diligentius defungi, quibus ex profeſſo conuenit hæc publica ſcribendi prouincia. Qui quando, inquit, vel ignorantia impediti, vel inertia & otio diſſoluti, os ſuum aperire nolunt; tandem vel muti & infantes eloqui, & lapides ipſi, quod res eſt, teſtari, & veritati teſtimonium præbere coguntur. Neq; eſt quòd hic quiſpiam, poſt tot ſeculi noſtri Scriptores, per quos iam pridem controuerſiæ omnes plenè, eleganter, ſolidè ſunt tractatæ atq; deciſæ, operam doctorum hominum nec neceſſariam, nec profuturam exiſtimet. Præclarè D. Auguſtinus poſt plurimorum de SS. Trinitate libros, ſuos quoq; euulgaturus: Vtile eſt, inquit, plures libros à pluribus fieri, diuerſo ſtylo, non diuerſa fide, etiam de quæſtionibus eiſdem, vt ad plurimos res ipſa perueniat, ad alios ſic, ad alios verò ſic.

[Margin: Georg. Ederus in epiſt. dedicatoria Mallei hæreticorum.]
[Margin: Aug. de Trinitat. lib. 1. c. 3.]

Quod cùm vir ſanctiſſimus de quæſtionibus vario ac multiplici dictionis genere tractatis verè affirmet: tum longè verius eſſe deprehendimus, ſi de materia eadem diuerſa methodo atq; partium diſpoſitione ſcribatur. Cùm n. ingeniorum varietas ſit infinita, ſit ratione ea, vt pro cuiuſq; captu res, quæ traduntur, & facilius in animos influant, & firmius inhæreant memoriæ, & ad vſum expeditius depromantur. Nauis cuiuſdam Phœniciæ meminit Xenophon, & eius quidem perauguſtæ, quæ cùm armorum, inſtrumentorum, mercium ac ſupellectilis cuiuſcunq; generis immenſa varietate & multitudine repleta eſſet, ſingula tamen in ea tam artificiosè collocata & ſolerti ordine diſpoſita erant, vt & ſine impedimento per nauem diſcurrere, & in tanta rerum multitudine ſingula oculis contueri, & ad manum rem quamq; paratam habere & inuenire quiſq; poſſet. Simile quiddam in libris, multiplici quidem rerum varietate refertis, attamen ordine concinno & apta quarumq; partium collocatione digeſtis, euenire manifeſtum eſt. Vt proinde COCCIVS noſter inſignem videatur præſtitiſſe operam, & ad controuerſias cognoſcendas ac diiudicandas apprimè vtilem. Integrum exhibet vno opere cõtrouerſiarum Theologicarum corpus, quod in Tomos duos, indeq́ ſuos libros, velut membra, diſpartitum, quæſtionum ſingularum puncta in ſuos articulos ordine apto deducit atque diſtribuit. Hos autem nouo, ac inuſitato quidem controuerſiarum diſceptatoribus modo; at tamen aperto, ſimplici, ac minimè fucato ita pertractat, vt primùm Aduerſariorum confuſas diſcrepantesq́ proferat opiniones atque hæreſes; tum quaſi in acie media ſacrarum literarum firmamenta collocet: demum Scriptorum Eccleſiaſticorum, Græcorum præſertim & Latinorum teſtimonia ſubijciat. Quibus ordine prolatis dilucidè, ceu antiquitatis totius ſuffragijs, & genuinam verbi Dei de locis controuerſis ſententiam in apertum profert, & vaniſſima opinionum hæreticarum commenta cõfutat. Sed quid in partibus ſingulis ad expediendum cauſas controuerſas momenti, roboris, & efficaciæ, ſigillatim deſpiciamus. Principio ad hæreticorum ſententias, decreta, atque paradoxa quod attinet, etſi pleriſq; ita minimè videatur, haud tamen negari poteſt, ea ſtudioſo lectori cum fructu exhiberi. Etenim facit eorum notitia plurimum ad ſolidam errorum refutationem, vt prudenter dixerit D. Irenæus; eum, qui velit hæreticos conuertere, oportere diligẽter ſcire regulas ſiue argumẽta ipſorum. Nec enim, inquit, poſſibile alicui curare quoſdam malè habentes, qui ignorat paſſiones eorum, qui malè valent. Accedit, quòd ea ſit ferè fabularum hæreticarum vanitas, ac inconſtantia, ſententiæ adeò inter ſe pugnantes, aut ſaltem cohærentes peſſimè, tum in Deum, atque Diuos, in religionis placita, in morum honeſtatem ac vitæ ſanctimoniam dicta maledica, blaſphema, impura atque abſurda, vt ea recenſere ad confutationem ſatis eſſe viri optimi ſenſerint. Per quàm aũt appoſitè illorum mendacijs Prophetarum, Chriſti, & Apoſtolorum ſententiæ ſubnectuntur, quando D. Paulus fideles ſuper fundamentũ Apoſtolorum & Prophetarum ſummo lapide angulari Chriſto Ieſu ædificatos affirmat, atq; primum firmiſſimumq́ dogmatũ, quæ vera, confirmandorum; quæ falſa, reſellendorũ principiũ, verbum Dei Theologi conſtituunt. Nimirũ Dominus Phariſæos errantes ad Scripturas perſcrutandas remittit, Sadducæos ex ijſdem cõuincit, Diſcipulos dubios ex Moyſe, Pſalmis & Prophetis inſtituit: & Apoſtoli Petrus, Paulus, Iacobus, Ioannes, & Iudas in ſuis epiſtolis ad Euangelicæ doctrinæ confirmationem Scripturis vtuntur,

[Margin: De methodo & partibus operis.]
[Margin: Xenoph.]
[Margin: Irenæus lib. 4. in Præfat.]
[Margin: Ephes. 2]
[Margin: D. Tho. 1. par. q. 1]
[Margin: Ioan. 5. Matt. 22 Luc. 24. 2. Pet. 1.]

earumq́

[2 Tim. 3. August. Tract. 2. in epist. Ioan.] *earumq́ hac in parte vim atq; auctoritatem prædicant. Quocirca præclare D. Auguſtinus: Omnia, inquit, quæ leguntur in Scripturis, ad ſalutem & inſtructionē noſtram attentè oportet audire, maximè autem memoriæ commendanda ſunt, quæ aduerſus hæreticos valēt plurimum, quorum inſidiæ infirmiores & negligentiores circumuenire non ceſſant. Sed cùm* [Bellar. de Verbo Dei lib. 1. ca. 1. & 2.] *in hoc principio Nouatores ferè omnes, exceptis Svvenckfeldianis, Libertinis, &c, quò ad veteris Inſtrumenti Scripturas, Anabaptiſtis, nobiſcum conueniant, ac controuerſiæ non tam de Scripturis, quàm vera & orthodoxa ſacrarum literarum ſententia exiſtant,* COCCIVS *noſter non tam copioſè diuina è ſacris Codicibus congeſſit in hoc Opus teſtimonia; quàm ſe diligentem præbuit, vt Doctorum Eccleſiæ, qui iam inde à prima eius origine ad noſtram vſque ætatem continua ſucceſſione floruerunt, ac doctrinam Catholicam conſenſione ſumma conſeruârūt ac propagârunt, ſententias fideliter ac ſtudioſè colligeret. Etenim* [2. Theſſ. 2. Epiph. hæreſ. 55.] *præter Dei verbum, quod partim ſcripto, partim traditione ad nos peruenit, ſucceſſiones doctrinæ, vt D. Epiphanius loquitur, ac ſanctorum Patrum ac Doctorum ſententias, velut alterum pietatis Catholicæ fulcrum atque firmamentum in controuerſijs ſacris dirimendis eſſe neceſſarium, ex Scripturis ipſis, Eccleſiæ praxi, ac ſanctorum Patrum iudicijs ſolerter animaduertit. In veteri populo ſic Deus in ambiguis quæſtionibus Legis plebis ſecuritati* [Deut. 17. Mala. 2. 2 Tim. 3] *conſultum voluit, vt ad Leuitici generis ſacerdotes res diſſenſionis plenas remiſerit. In nouo Teſtamento D. Paulus Timotheum ſuum monet, vt perſiſtat in ijs quæ didicerat, quòd ab infantia ſacris fuiſſet imbutus literis, & quo Doctore fidem didiciſſet non ignoraret. Alibi* [Epheſ. 4.] *ſcribit dono datos à Chriſto Eccleſiæ non ſolùm* Prophetas, Apoſtolos, Euangeliſtas: verùm etiam Doctores & Paſtores, ne velut paruuli omni doctrinæ vento, per hominum nequitiam & aſtutiam, circunferamur; ſed in vnitate fidei, & agni-[Athan. epiſt. ad Afros.]tione Filij Dei in virum occurramus perfectum, *&c. Non itaq; mirum in tanta teſtimoniorum diuinorum luce de maximis in fide quæſtionibus reſpondiſſe Patres Nicenos, teſtimonia ſe conſcripſiſſe, quæ à Patribus habuiſſent:* [Epheſ. act. 5. Chalc. act. 4. Côc. Cōſtant. in Trullo c. 19.] *Epheſinos etiam ſeſe Patrum ſecutos confeſſiones, eorum intentioni æquis inſiſtere veſtigijs: Chalcedonenſes ſanctos ſeſe Patres ſequi, eorum amplecti fidem: deniq; Conſtantinopolitanos vniuerſè ſanciuiſſe, vt, ſi ad Scripturam pertinens controuerſia exorta fuerit, eam, qui præſunt Eccleſijs, non aliter interpretentur, quàm quomodo Eccleſiæ luminaria & Doctores ſcriptis ſuis expoſuerunt. Quàm fuerit iſthæc probata veteribus de rebus controuerſis ex Patrum ſententijs differendi decidendiq́ ratio, non hinc modò perſpicuum, quòd D. Hilarius contra Arianos, D. Au-*[Aug. cōtra Iulian. lib. 2.]*guſtinus contra Pelagianos, alij aduerſus alios Hæreticos ex Doctorum antiquiorum ſen-*[Ruffi. li. 2. hiſt. c. 9]*tentijs validiſſimè diſputauerint: at ex eo etiam, quòd D. Baſilius & Greg. Nazianzenus, viri doctiſſimi, dum ſacris ſeſe dedidiſſent ſtudijs, diuinarum literarum intelligentiam non ex præſumptione propria, ſed Maiorū ſcriptis & auctoritate hauriendam duxerint; vt quos* [Socr. lib. 5. cap. 10] *ex ſucceſſione Apoſtolica intelligendi regulam hauſiſſe conſtabat. Vnde conſultò Nectarius, quòd à Siſennio ſuggeſtum erat, ad Theodoſium Imperatorem retulit, de Doctorum veterum in cauſa Ariana vrgendis præiudicijs, vt qui ſalubri hoc conſilio Arianorum & nouitatem & diſſenſionem prodidit. Et ſanè rationes ſunt graues, ob quas tantum auctoritatis* [Stapleto. lib. cont. 7. c. 12.] *pondus Eccleſiæ Patribus atque Doctoribus tribuendum cenſeamus. Primùm enim fuêre propemodum omnes Eccleſiæ Epiſcopi ac ſacerdotes, qui proinde de rebus fidei dogmaticè, & ex docendi propoſito, adeoq́ è Charíſmate Epiſcopali ac auctoritate ſcripſiſſe iudicandi ſunt. Quare cùm velut à Deo dati ſint Eccleſiæ magiſtri ac Paſtores, ſi à fide publica aberrârunt, equidem Eccleſias omnes, quas docuere, à fide receſſiſſe ſentiemus. Hac ratione* [Iren. lib. 4 c. 43.] *SS. Patrum auctoritatem aſtruit inſigniter D. Irenæus, cùm ait: His in Eccleſia Presbyteris obaudire oportet, qui in Epiſcopatus ſucceſſione acceperunt charíſma veritatis cer-*[Baſil. lib. 1. contra Eunom.]*tum: Et Baſilius, cùm dignitatis eorum vult haberi rationem, quòd ſpirituali gratia claruerunt: D. etiam Athanaſius, cùm Epiſcoporum, qui Nicenum Concilium anteceſſerunt, ſen-*[Athan. in lib. pro decretis Nicenæ Synod.]*tentias produxiſſet, in hunc modum fidenter proloquitur: Ecce nos demonſtrauimus eiuſmodi ſententiam à Patribus ad Patres quaſi per manus traditam eſſe. Vos noui Iudæi, &*

diſcipuli

diſcipuli Caiaphæ, quos verborum veſtrorum Patres & Maiores demonſtrabitis? Deindè ex eo etiam vadit perſpicuum, quantì S.S. Patrum iudicia fieri debeant, quòd quæ illi de fidei quæſtionibus tradunt, ex Eccleſiæ fide, cuius erant membra, loquuntur, & idcirco teſtes omni exceptione maiores eius ſint veritatis, quæ cuiuſque tempore in Eccleſijs recepta fuerat. Quod enim, inquit D. Auguſtinus, inuenerunt, hoc tenuerunt; quod didicerunt, hoc docuerunt; quod à Patribus acceperunt, hoc filijs tradiderunt. Vnde apud Baſilium Dionyſius Alexandrinus citatur, non ex mente ſua loquens, ſed, vt Baſilius ait, forma regulaq́; à ſenioribus, qui ante nos vixerunt, accepta. Et Theodoretus Ioannem Chryſoſtomum producturus: An non hunc, inquit, putas Apoſtolicam fidei ſeruaſſe regulam? Accedit, quòd Scriptores ac Doctores, de quibus loquimur, tanquam Eccleſiæ Patres, Luminaria & Aedificatores toto orbe approbati receptiq́; fuerint. Vt enim Apollinaris, Origenes, Tertullianus, viri alioquin doctiſſimi, pro Patribus haberi potuiſſent, niſi, vt ait Lirinenſis, profana hæreticæ prauitatis libidine nouum quid inueniſſent: at quia à veritatis regula exciderunt, ab Eccleſia reprobati ſunt; ita quos illa pro Patribus agnouit atq; recepit, his velut certis domus Dei Architectis ac Luminibus, tanquam indubitatis Eccleſiæ Chriſti Paſtoribus ac Doctoribus ſummam tribuant omnes auctoritatem neceſſe eſt. Nec enim vt propter varios errorum anfractus Propheticæ & Apoſtolicæ interpretationis lineam ſecundùm Eccleſiaſtici & Catholici ſenſus normam dirigere valeamus, his ipſis alios magis idoneos Catholicæ antiquitatis, vniuerſitatis ac conſenſionis aſſertores, magiſtros atque teſtes habere poſſumus. Quantum porrò momenti ſit in trium iſtorum certa aſſertione, ad veritatem Catholicam indagandam, inueniendam, retinendam, atque defendendam, & res ipſa docet, & rationibus firmis oſtendi poſſet, niſi AVCTOR noſter duobus huius operis capitibus luculenter ipſum confeciſſet. Vna ſola, eaq́; aurea omnium animis inſculpenda Vincentij Lirinenſis ſententia hoc loco mihi memoranda eſt:

[Aug lib 2 contra Julian. Baſil. lib de Spiritu ſancto cap 29. Theod. dialog 1 hiſt. cæleſt. lib. 1. c. 5. Vinc Lirin cõtr hæt. c 6. 23. 24. Vinc Lirin. cõtr hær. c. 2. Coccius li. 8 att. 1.]

» In ipſa, inquit, Catholica Eccleſia
» magnopere curãdum eſt, vt id teneamus, quod vbiq;, quod ſemper, quod ab omnibus creditũ
» eſt: hoc eſt enim verè proprieq́; Catholicũ, quod ipſa vis nominis ratioq́; declarat, quæ omnia
» verè vniuerſaliter comprehendit. Sed hoc ita demum fit, ſi ſequamur vniuerſitatem, anti-
» quitatem, & conſenſionem. Sequemur autem vniuerſitatem hoc modo, ſi hanc vnam fidem
» veram eſſe fateamur, quam tota per orbem terrarum confitetur Eccleſia. Antiquitatem ve-
» rò ita, ſi ab his nullatenus ſenſibus recedamus, quos ſanctos Maiores ac Patres noſtros cele-
» braſſe manifeſtum eſt. Conſenſionem verò itidem, ſi in ipſa vetuſtate omnium, vel certè pe-
» nè omnium Sacerdotum & magiſtrorum definitiones ſententiasq́; ſectemur.

[Catholicũ quid. Catholica fides vniuerſitate, antiquitate, & cõſenſione conſtat.]

Hæc ille. Cùm itaq; toto hoc opere illud agatur maximè, vt tertia cuiusq; articuli parte doctrinam, quæ hoc tempore in Catholica Eccleſia recepta eſt, notis certiſſimis Vniuerſitatis, Antiquitatis & Conſenſionis comprobari Doctorum, iam inde ab Apoſtolorũ ætate vſque ad noſtrã, quantum fieri licuit, teſtimonijs oſtendatur; tum hinc de fructu, qui ex operis huius lectione ad omnes, qui ſtudioſè illud euoluerint, certò manabit, æſtimari licebit. Sed cùm ille ex AVCTORIS noſtri propoſito euidenter poſſit intelligi, de ipſo ſcriptionis occaſione, ſcopo, & adiumentis pauca vt dicamus reliquum eſt.

Eſt igitur THESAVRI huius CATHOLICI collector vir integritate vitæ, pietate, ac doctrina ornatiſſimus D. IODOCVS COCCIVS, Eccleſiæ Collegiatæ apud Iuliacum, dum viueret, Canonicus, linguarum trium peritia non vulgari præditus, hiſtoriarum, præſertim ſacrarum, & Antiquitatis Eccleſiaſticæ indagator ſolertiſſimus. Qui Bilefeldiæ parentibus honeſtis natus, atq; ab ijſdem ab ineunte ætate literarum ſtudijs deſtinatus, Lutheri errores adhuc puer Præceptorum inſtitutione peſtifera imprudenter imbibit. Inde beneuola parentum erga filium, cuius propenſum in literas deprehendebant animum, voluntate ac ſumptibus externas adijt ſcholas. Verùm cùm & illæ eadẽ eſſent infectæ peſte, vt creſcente ætate atque iudicio in homines incidit doctiores, ita ad conceptorum ſemel errorum confirmationem nequiores inuenit magiſtros. Tandem verò, cùm placuit ei, qui cum D. Paulo eum ſegregauit ab vtero matris ſuæ, & vocauit per gratiam ſuã, auſpicijs felicioribus

[De operis huius Auctore. Gal. 1.]

*Coloniam Agrippinam appulit. Hic cùm & priuatim doctorum piorumq́ virorum conſue-
tudine Catholicæ fidei, pietatis, concordiæ rationem primùm obſeruaret, & publicè in tem-
plis ad plebem concionantes, in ſcholis apud ſtudioſos de rebus controuerſis diſputantes Do-
ctores audiret, anxiæ ipſum cogitationes inuaſerunt, quæ ſeriam ipſi de inquirenda, in tan-
ta ſectarum varietate, vera religione, curam iniecerunt. Itaq; dum Lutheranam doctrinam*
Isa. 49. *vnius Europæ paucis contineri prouincijs perſpiceret, ſæpe illi occurrebat illud Iſaiæ :* Pa-
rum eſt vt ſis mihi ſeruus ad ſuſcitandas tribus Iacob, & feces Iſrael conuerten-
das. Ecce dedi te in lucem gentium, vt ſis ſalus mea vſq; ad extremũ terræ. *Eandẽ
Lutheri ſectam dum nuper ortam, nulla neque antiquitate, neque ſucceſsione continua con-*
Isa. 59. *ſtare perciperet, in mentem veniebat illud Iſaiæ :* Hoc fœdus meũ cum eis, dicit Do-
minus, Spiritus meus qui eſt in te, & verba mea quæ poſui in ore tuo, non re-
cedẽt de ore tuo, & de ore ſeminis tui, dicit Dominus, à modò & vſque in ſem-
Hier. 6. piternum : *tum illud Hieremiæ:* State ſuper vias, & videte, & interrogate de ſemi-
tis antiquis, quæ ſit via bona, & ambulate in ea, & inuenietis requiem anima-
bus veſtris. *Demum in iſta ſectariorum & paucitate & nouitate, dum animo intueretur
infinitam ipſorum diſſenſionẽ, ac concertationes immortales, animo ſubibat illud Paulinũ :*
1. Cor. 1. Obſecro vos Fratres per nomen Domini noſtri Ieſu vt idipſum dicatis omnes,
& non ſint in vobis ſchiſmata, ſitis autem perfecti in eodem ſenſu & in eadem
Eph. 4. ſententia. *Et* : Solliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Vnũ corpus,
& vnus ſpiritus : ſicut vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ. Vnus Dominus,
vna fides, vnum Baptiſma, vnus Deus & Pater omnium.

Occaſio ſcribendi hoc opus *Hæc dico dum apud ſe meditatione continenti recolit, de Lutheranæ nouitatis veri-
tate ancipiti cogitatione diſtractus, prouidè ſibi perſuadere cœpit, perueſtigandæ doctrinæ
Orthodoxæ viam, neque certiorem, neque ſecuriorem iniri poſſe, quàm ſi de his, quæ in reli-
gione dubitationem habent, hoc ſaperet, quod communibus totius Eccleſiæ, ipſius vetuſtatis,
ſeculorum deniq; omniũ conſentientibus Doctorum ſuffragijs probari inueniret. Itaque per-
uulgatam illam & maxima diſſentientium contentione agitatam de diſpenſatione Eucha-
riſtiæ quæſtionem in manus ſumit, de ea quid Antiquitas ab ipſa Apoſtolorũ memoria, quid
Doctores ſuccedentes ſenſerint, quid ætate noſtra Catholici, quid Aduerſarij opinentur, in-
dagatione ſolerti inueſtigat. Vbi myſteriorum communionem apud Catholicos vſitatam
neque inſtitutioni Chriſti, neque praxi Apoſtolicæ aduerſari : quin cum doctrina ſacrarum
literarum, & veterum Doctorum exemplis, etiam ipſa antiquitate & vſu Eccleſiæ totius
probatis conſiſtere deprehendit, hacq́ ratione in alijs atque alijs excutiendis controuerſia-
rum locis ſubinde Nouatorum vanitatem, Catholicorum conſtantiam atq; fidem ſanam ma-
nifeſta deprehenſione comperit : ſenſus de priſtina animi prauitate deducitur, hæreſin, quæ
pridem mentem excæcârat, ſeriò abijcit, deteſtatur, abiurat : Catholica religione ſuſcepta
Catholicè viuere, Catholicus ope Dei decedere gaudet.*

*Porrò cùm amici, quod fieri ſolet, ſiue admiratione ducti, ſiue moti offenſione, non in-
termitterent hominem nunc beneuolè interpellare, nunc importunius inquietare, quæ eum
rationes de veteri ſententia dimouiſſent, has quibuſdam quidem ad conciliandam beneuo-
lentiam leniter, alijs verò ad inceſsionem depellendam animoſius reddit. Quod cùm ex ſen-
tentia procederet, vehementer incenſus eſt vniuerſas de quæſtionibus controuerſis materi-
as ex Patrum ab Apoſtolorum tempore ad noſtram vſque ætatem ſibi ſuccedentium ſenten-
tijs explicare ; atque ad Catholicos quidem confirmandos, Nouatores autem refellendos,
ſerie ſeruata temporum, quibus quiſq; vixiſſet, in lucem emittere. Cùm enim vtilem hac in re
atque probatam eorum videret diligentiam, qui quoſdam tantùm locos controuerſos ratione
hac excuſsiſſent, (in quorum numero ſunt Ioannes Garetius de veritate Corporis Chriſti,
de Sacrificio Miſſæ, de cultu & veneratione Sanctorum : Martinus Eiſengreinius de in-
fantium Baptiſmo, de oratione pro defunctis : Timannus Borckenſis de Baptiſmi Sa-
cramento, & alij,) ſi materiæ omnes ſimili ratione tractatæ in vnum colligerentur cor-*

ſus,

pus, magnum illud pondus in ſtabilienda pietate auita, nouitijs deſtruendis erroribus habiturum prudenter animaduertit. Quin & hoc ipſo labore intellexit redditurum ſe fidei eius, quæ in ſe eſſet, rationem non ſolùm his, qui conuerſione ſua offenſi, tanquam leuem calumniari potuiſſent; verùm ijs etiam, qui cauſas ſuſceptæ à ſe probatæq́ Catholicæ religionis cognoſcere cupiebant. Quo quidem conſilio ſecutus eſt plurimorum Doctiſs. Virorum exempla, qui à ſectis Lutherana atque Caluiniana ad Eccleſiam Catholicam redeuntes, conuerſionis ſuæ rationes ſcriptis tradiderunt. Extant huius generis libri Latino, Germanico, Gallico idiomate à Fabiano Quadrantino, Sebaſtiano Flaſchio, Ioanne Brunnero, Caſparo Vlenbergio, & ante annos non ita multos ab Illuſtriſsimo Marchione Badenſi Iacobo, per Reuerendum & Clariſ. Virum D. IOANNEM PISTORIVM, diuerſiſq́ alijs editi.

Perquàm autem accidit commodè, vt, dum in ſalutares iſtas veniret cogitationes, ab Illuſtriſsimo Principe D. Guilhelmo Duce Iuliacenſi, Cliuenſi, ac Montenſi, & Domino ſuo clementiſsimo, Dei ſingulari prouidentia, in numerum Canonicorum Collegiatæ Eccleſiæ apud Iuliacum aſſumptus ſit. Vbi otium nactus, quicquid à diuinis officijs & negotijs Eccleſiaſticis reliquum habuit temporis, hoc totum ſanctis hiſce laboribus conſecrauit, & tanta contentione in opus hoc incubuit, vt totis 24. annis hæc prima & ferè vnica eius eſſet cura, vt Scriptores ſacros vndequaq; conquireret, dies noctesq́ in ijs euoluendis cõſumeret, &, vt ſententiæ quæq; ad locos redigerentur conuenientes, adlaboraret.

Cæterùm in opere hoc abſoluendo non pauca magnam viro moleſtiam peperére. Ac primùm quidem, quòd per facultates haud tanti ſemper ſumptus ſuppeterent, quanti ad cõparandas nouas, quæ ſubinde prodibant, Scriptorum Eccleſiaſticorum editiones requirebantur. Nam cùm ſemel ſibi propoſuiſſet, nihil eorum prætermittere, quæ ad accuratam emendatamq́ ſacrorum teſtimoniorum editionem ſpectarent, quoties Doctorum ſcripta auctiora vel caſtigatiora euulgarentur, toties & noua in ſuis collectaneis ad nouiſsimam editionem expendendis ſubeunda fuêre opera, nouæ in coemendis codicibus iterum faciendæ impenſæ. In quibus ſufferẽdis præclara nobilitate, prudẽtia rara, ſpectatiſsimus vir GVILHELMVS cognomento SCHENCKERN à VValdenburg ſtirpe prænobili & antiqua oriundus, Illuſtriſsimo Principi Iuliæ, &c. à ſecretis conſilijs, munitiſsimæ arcis Iuliacenſis moderator, ac religionis Catholicæ aſsiduus propugnator atque patronus hominis doctiſsimi pios conatus largè, liberaliterq́ adiuuit. Deinde & illud nõ rarò operoſam effecit huius operis confectionem, quòd neq; Bibliopolarum officinæ, neq; Monaſteriorum ac Collegiorũ Bibliothecæ ſemper quos requirebat libros continerent. Quo in caſu Doctiſsimorum Virorum in Academia Colonienſi, præſertim verò Eximiorum S. Theologiæ Doctorum, & Licentiat. D. Laurentij Fabritij Suffra. Colon. D. Ioãnis Nopelij, D. Iacobi Hutteri, D. Theodori Riphan, D. Gualteri Xylandri, D. Cornelij Schultingij, D. Arnoldi Suuaeluij Herderuicæni, & D. Caſpari Vlenbergij, Patrumq; Societat. IESV conſuetudine ac familiaritate plurimum adiutus fuit. Siquidem ex eorum Bibliothecis, qui aliunde non facilè haberi potuiſſent, cùm quorundam Catholicorum, tum multorum Nouatorum libros ſæpe obtinuit, plurimumq́, vbi requirebat, conſilio operaq́ adiutus fuit. A Reuerendis etiam Decano cæteriſq́ digniſsimis Collegij Iuliacenſis Canonicis, cùm pijſsimo viri inſtituto impenſe fauerent, non difficulter obtinuit, vt citra rerum ſuarũ iacturam Iuliaco abeſſe, atque Coloniæ, ad opus abſoluendum, diutius hærere ei integrum eſſet.

Habes itaque iam, Lector candide, Operis huius perfectum Tomum priorem, ſuis, vt opinamur, abſolutum numeris: hoc fruere tantiſper, dum poſteriorem, qui ſub prælo eſt, in lucem emittamus. Vale.

Laurent. Triuius.

INDEX
LIBRORVM TOTIVS
OPERIS.

TOMI PRIMI

LIBER I. De Deo & SS. Trinitate. pag. 1.
II. De Chriſto Saluatore. pag. 104.
III. De Deipara Virgine Maria. pag. 262.
IV. De Angelis. pag. 327.
V. De Sanctis Eccleſiæ. pag. 435.
VI. De ſacris Scripturis Eccleſiæ. pag. 594.
VII. De Hierarchia Eccleſiæ, & ſummo Pōtifice. pag. 781.
VIII. De Signis Eccleſiæ. pag. 983.

TOMI SECVNDI

LIBER I. De Natura hominis.
II. De Peccato hominis.
III. De Iuſtificatione hominis.
IV. De vita Monaſtica.
V. De Sacramentis Baptiſmo, & Confirmatione.
VI. De Euchariſtia.
VII. De Pœnitentia, & Extrema Vnctione.
VIII. De Ordine.
IX. De Matrimonio.
X. De quatuor hominis Nouiſſimis.

INDEX ARTICVLORVM TOMI PRIMI.

LIBRI PRIMI

ARTICVLVS I. Deum eſſe Spiritum ęternum, increatum, immortalem, inaſpectabilem, incomprehenſibilem, immutabilem, nullis paſſionibus obnoxium, vbique præſentem, omnia ſcientem, &c. pag.

II. Non eſſe niſi vnum Deum. pag.1

III. Deum eſſe omnipotentem. pag.

IV. In diuinis eſſe Vnitatem Eſſentiæ, Trinitatem Perſonarum, Patris, Filij, Spiritus ſancti: & in ea Perſonarum diſtinctione, nihil eſſe maius, nihil minus; nihil prius, nihil poſterius. pag.35.

V. Filium eſſe verum Deum de Deo vero, Patri conſubſtantialem, cum Patre honorandum, glorificandum, & inuocandum. pag.59.

VI. Spiritum ſanctum eſſe tertiam in Trinitate Perſonã, Patri & Filio conſubſtãtialem, verum, viuum, & omnipotentem Deum. pag 79.

VII. Spiritum ſanctum non ſolùm à Patre, ſed etiam à Filio procedere. pag.93.

LIBRI SECVNDI

ARTICVLVS I. Dei Filium ex Maria Virgine verè carnem ſuſcepiſſe, verum fuiſſe hominem, corpore & anima conſtantem, verè paſſum & mortuum eſſe. pag.104.

II. Chriſtum Ieſum vna conſtare Perſona, duabus Naturis, Diuina & Humana, inter ſe coniunctis, non confuſis, ſalua cuiuſque naturæ proprietate. pagina 1·7.

III. Ieſum Chriſtum in duarum illarum Naturarum coniunctione omnia nouiſſe, nec vlla ignorantia laboraſſe. pag.147.

IV. In veteri Lege Sanctorum animas, licet in loco refrigerij, tamen in Limbo Inferorum fuiſſe: Chriſti Saluatoris animam in ara crucis morte à corpore ſeparatam, verè ad Inferos deſcendiſſe, non vt illic quicquam amplius pateretur; ſed vt Sanctorum, non autem impiorum animas inde liberaret. pag.160.

V. Chriſtum Ieſum clauſo B. Mariæ Virginis vtero natum eſſe, clauſo monumento reſurrexiſſe, & clauſis ianuis ad diſcipulos intraſſe. pag. 178.

VI. Chriſtum Ieſum verè ad cælos aſcendiſſe, non deitate, ſed corpore rediuiuo. pag.185.

VII. Chriſtum Ieſum Dei ac Mariæ Filium, vnicum eſſe humani generis Saluatorem qui ſua Incarnatione, obedientia, paſſione, morte, deſcenſu ad Inferos, reſurrectione, & ad cælos aſcenſione, pro omnibus omnium hominum peccatis ſatisfecit. pag 199

VIII. Chriſti Saluatoris Conceptionem, Natiuitatem, Circumciſionem, Epiphaniam, Paſſionem, Reſurrectionem, ſeu Paſcha, Aſcenſionem, Pentecoſten, & omnes Dominicas dies religioſè, deuotè, ac feſtiuè celebrandas eſſe. pag. 215

IX. Chriſti Crucis ſignum, vel ſola fidelium manu expreſſum, dæmonibus eſſe terrori, hominibus ſaluti: propterea frontem, os, pectus, omnia Sacramenta, cibum ac potum rectè eo ſignari. pag. 232.

X. Sacroſanctam Crucem, in qua Chriſtus Saluator pretium noſtræ redemptionis ſoluit, multis annis Iudæorum inuidia terra defoſſam, à ſancta Helena Conſtantini Imper. matre miraculosè fuiſſe inuentam, & eius inuenti

onis memoriam rectè ab Eccleſia celebrari. pag. 247.
XI. Reliquias ligni Crucis, Lanceæ, Clauorum, & Veſtium Chriſti Saluatoris religioſè ſeruandas & venerandas eſſe. pag. 25[illegible].
XII. Chriſti Crucis ſignum ſæpiſſimè nunc in aëre, nunc in veſtibus, aliâs alio modo viſum, miraculosè apparuiſſe, & certi aliquid portendiſſe. pag. 257.

LIBRI TERTII

ARTICVLVS I. Chriſti Matrem Mariam omni peccato caruiſſe, ac alijs hominibus ſanctiorem fuiſſe. pag. 262.
II. Mariam Deiparam fuiſſe & manſiſſe incorruptam Virginem ante partum, in partu, & poſt partum. pag. 273.
III. Mariam Virginem corpore quidem placidè mortuam; ſed à Filio reſuſcitatam, & in cęlum aſſumptam eſſe. pag. 287.
IV. Mariam Virginem in cælo apud Chriſtum Filium multum auctoritate & gratia valere, nobis patrocinari, pro nobis orare, & à nobis rectè inuocari. pag. 294.
V. Mariam Deiparam omni laude à Chriſtianis celebrandam eſſe. pag. 302.
VI. Feſta, in honorem Deiparæ Mariæ ab Eccleſia inſtituta, ſeruanda eſſe. pagina 322.

LIBRI QVARTI

ARTICVLVS I. Deum in ipſo mundi exordio, ex nihilo creaſſe Spiritus incorporeos, immortales, bonos, iuſtos, intelligentes, liberrimæ voluntatis, & qui ab officio Angeli vocantur. pag. 327.
II. Cæleſtes Spiritus in certos ordines ſeu Choros eſſe diſtinctos, ac alios alijs præeſſe & præferri. pag. 340.
III. Quemlibet hominem, & quamlibet orbis terræ regionem proprium habere Angelum cuſtodem. pag. 351.
IV. Bonos Angelos pro hominibus orare, rectè ab ijs inuocari, & honorari. pag 360.
V. Ex bonis Angelis quoſdam propria culpa per ſuperbiam cælo deturbatos, malos dæmones euaſiſſe, Deo & hominibus aduerſari, non tamen, niſi Deo permittente, quemquam lædere, nullã ſalutis ſpem habere, mirè ſagaces eſſe, &c. pag. 367.
VI. Malos Angelos ſeu Dæmones pro ſua malitia in varias ſe formas transformare, hominibus apparere, varia terriculamenta incutere poſſe. pag. 392.
VII. Malos Angelos, ſeu immundos ſpiritus, permittente Deo, humana corpora ingredi, mirum in modum torquere, verè ab Exorciſtis & ſanctis hominibus eijci. pag. 402.
VIII. Malos Angelos, ſeu Dæmones, quibus in Baptiſmo renuntiauimus, non eſſe conſulendos, obſeruandos, colendos, inuocandos: Magos, Maleficos, Lamias, Pythonicos, Hariolos, Sortilegos, &c. non eſſe ferendos, ſed puniendos. pag. 418.

LIBRI QVINTI

ARTICVLVS I. Sanctos, quamdiu in mortali corpore degunt, varijs tribulationibus affici, ſed earum tolerantiam ad æterna gaudia promerenda valere. pag. 435.
II. Sanctos poſt diſceſſum ex hac vita nullis amplius malis affici, comitantibus Angelis rectà in cælum duci, Chriſti glorifica viſione frui. pag 446.
III. Sanctorum adhuc in corpore militantium pro alijs preces apud Deum multum valere. pag. 458.
IV. Sanctos in cælo triumphantes pro nobis orare, orando patrocinari, & ſubuenire. pag 465.
V. Sanctos adhuc in corpore militantes, vt pro nobis orent, rectè nos rogare. pag 480.
VI. Sanctos iam in cęlo triumphantes, vt pro nobis orent, implorandos & inuocandos eſſe. pag. 485.

VII. San-

VII. Sanctos adhuc in mortali corpore militantes, tanta ſæpe Spiritus ſancti luce & gratia colluſtrari, vt in ea abſentia, præterita, & futura, non minus quàm præſentia videant, & intelligant. pag. 496.
VIII Sanctos in cælo triumphantes, & diuini Spiritus lumine colluſtratos, nulla locorum intercapedine impediri, quò minus abſentia cognoſcant, & noſtra vota percipiant. pag 505.
IX. Sanctorum animas permittente Deo viuentibus aliquando apparere, & ignota quædam reuelare. pag. 512.
X. Samuelis animam Sauli verè apparuiſſe. pag. 525.
XI. Homines, qui dum hîc viuunt, alios vel ſanctitate, vel poteſtate præcellunt, honorandos eſſe. pag. 528.
XII. Sanctos in cęlo cum Chriſto triumphantes venerandos eſſe. pag. 536.
XIII. Templa & Baſilicas in honorem Sanctorum conſtruere, conſecrare, magnificè ornare, pium & Chriſtianum eſſe. pag. 537.
XIV. Feſta in honorem Sanctorum ab Eccleſia inſtituta celebranda eſſe. pagina 543.
XV. Chriſti & Sanctorũ eius imagines in templis retinendas, & venerandas eſſe. pag 551.
XVI. Sanctorum Reliquias religioſè ſeruandas, & colendas eſſe. pag. 565.
XVII. Chriſti & Sanctorum eius loca, monumenta, & Reliquias viſitare, eóque orationis ergó peregrinari, opus eſſe pium & Chriſtianum. pagina 584.

LIBRI SEXTI

ARTICVLVS I. Sacras Scripturas, quas viri ſanctitate illuſtres nobis reliquerũt, & Eccleſia in Canonem recepit, apud noſtros diuerſis locis, varijs linguis, & multa copia typis impreſſas extare. pag 594.
II. Gręcam Septuaginta Interpretum Bibliorum tranſlationem alijs Græcorum verſionibus præferendam eſſe. pag 597.
III. D. Hieronymum nouum Teſtamentum Græcę fidei reddidiſſe: vetus iuxta Hebraicam tranſtuliſſe: illa Biblia omnibus alijs Latinis præferenda eſſe. pag. 605.
Canon Bibliorum Hebræorum, quem Iudæorum Synagoga recipit. pag. 606.
Canon Bibliorum Græcorum ac Latinorũm, quem Chriſtianorum Eccleſia recipit. pag. 607.
IV. Et Protocanonicos & Deuterocanonicos Scripturę libros recipiendos eſſe. pag. 608.
V. Moſen, & Moſaica ſcripta, ſummę eſſe auctoritatis. pag. 613.
VI. Iobi hiſtoriam veram & authenticam eſſe. pag. 619.
VII. Eccleſiaſten Salomonis, vt Canonicum librum, valere ad Eccleſiaſtica dogmata confirmanda. pag. 625.
VIII. Canticum Canticorum Salomonis vt librum ſacrum, Canonicũ, & authenticum valere ad Eccleſiæ dogmata confirmanda. pag 628.
IX. Sapientiam Salomonis, vt Canonicam Scripturam, valere ad Eccleſiaſtica dogmata confirmanda. pag 632.
X. Librum Heſther, vt Canonicam Scripturam, valere ad Eccleſiæ dogmata confirmanda. pag 640.
XI. Librum Baruch, qui & Hieremiæ tribuitur, vt Canonicum Scripturæ librum, valere ad Eccleſiaſtica dogmata probanda. pag. 645.
XII. Librum Iudith eſſe authenticum, & Canonicum ſacræ Scripturæ librum, ei tandum ad Eccleſiaſtica dogmata confirmanda. pag 651.
XIII. Hiſtoriam Tobię eſſe Canonicam Scripturam, & valere ad Eccleſiaſtica dogmata confirmanda. pag. 657
XIV. Orationem Azarię, & Hymnum trium puerorum Danielis 3. eſſe authenticam & Canonicam Scripturam, citandam ad Eccleſiaſtica dogmata confirmanda. pag. 663.
XV. Hiſtoriam Suſannæ, quæ extat Daniel. 13 vt authenticam & Canonicam Scripturam ad Eccleſiaſtica dogmata confirmanda citandam eſſe. pag. 668.
XVI. Caput 14. Danielis, quo deſcribitur Belis, Draconis, Danielis, & Abacuc hiſtoria, authenticam eſſe Scripturam, & valere ad Eccleſiaſtica dogmata probanda. pag. 675.

XVII. Librum Ieſu filij Sirach, qui Eccleſiaſticus inſcribitur, eſſe Canonicam Scripturam, & valere ad Eccleſiaſtica dogmata probanda. pag. 680.

XVIII. Libros Machabçorum, vt Canonicos, valere ad Eccleſiaſtica dogmata probanda. pag. 687.

XIX. Caput vltimum D. Marci, vt Canonicam Scripturam, valere ad Eccleſiaſtica dogmata confirmanda. pag. 69?.

XX. Hiſtoriam Lucæ 22. de ſudore Chriſti ſanguineo, & Angelo ipſum confortante, vt authenticam Scripturam valere ad Eccleſiaſtica dogmata confirmanda. pag. 697.

XXI. Ioannis 8. hiſtoriam mulieris adulteræ, vt authenticā Scripturam, valere ad Eccleſiaſtica dogmata confirmanda. pag. 701.

XXII. Epiſtolam D. Pauli ad Hebrços, vt Canonicam Scripturam, rectè ad Eccleſiaſtica dogmata probanda citari. pag. 704.

XXIII. Epiſtolam D. Iacobi vt Canonicam Scripturam valere ad Eccleſiaſtica dogmata confirmanda. pag. 713.

XXIV. Secundam B. Petri epiſtolam, vt Canonicam Scripturam, valere ad Eccleſiaſtica dogmata probanda. pag. 720.

XXV. 1. Ioannis 5. verba illa: *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & hi tres vnum ſunt*, non expungenda eſſe: ſed vt Canonicam Scripturam valere ad Eccleſiaſtica dogmata confirmanda. pag. 725.

XXVI. Ioannis Apoſtoli ſecundam & tertiam Epiſtolam, vt ſacram Scripturam, valere ad Eccleſiaſtica dogmata probanda. pag 727.

XXVII. Epiſtolam Iudç vt Canonicam Scripturam valere ad Eccleſiaſtica dogmata confirmanda. pag. 730.

XXVIII. Ioannis Euangeliſtæ Apocalypſin vt Canonicam Scripturam valere ad Eccleſiaſtica dogmata confirmanda. pag. 735.

XXIX. Symbolum Chriſtianæ fidei ab Apoſtolis eſſe conſcriptum. pag 743.

XXX. Sacras Scripturas, quas, vt oſtendimus hactenus, vniuerſa Eccleſia Canone dignas iudicauit, ſummæ eſſe auctoritatis, vtilitatis, & ſuauitatis. pagina 747.

XXXI. Sacras Scripturas in plerisque locis eſſe obſcuras & difficiles intellectu. pag. 760.

XXXII. In ſacris Scripturis non omnia ſcripta inueniri: in tali caſu ſanctorum Patrum ſenſum & conſenſum ſequendum, & pro lege tenendum eſſe. pag. 767.

LIBRI SEPTIMI

ARTICVLVS I. Omnem Poteſtatem à Deo eſſe: vice Dei gladium vel ſpiritualem, vel corporalem geſtare: quemlibet ſuo Magiſtratui, cùm Eccleſiaſtico, tum ciuili parere, honorem ac tributum reddere debere. pagina 781.

II. In omni Magiſtratu Monarchicum regimen eſſe optimum. pag. 791.

III. Ab orbe condito, vſque ad annum præſentem perpetua ſucceſſione ſemper fuiſſe vnum Eccleſiæ Præſidem, & Monarcham. pag. 795.

IV. D. Petrum Eccleſiæ vniuerſæ Principem & Paſtorem ab ipſo Chriſto Saluatore conſtitutum eſſe. pag. 798.

V. D. Petrum Apoſtolum Romanam Eccleſiam fundaſſe, gubernaſſe, ſuo ſanguine conſecraſſe. pag. 814.

VI. Romanum Pontificem legitimè electum verum eſſe B. Petri ſucceſſorem, eandem cum illo in omnibus vbique Eccleſijs ligandi & ſoluendi poteſtatem obtinere. pag. 825.

VII. Romanos Pontifices inde vſque ab initio ſemper hunc Primatum agnouiſſe, defendiſſe, & in alijs Eccleſijs exercuiſſe. pag. 855

VIII. Chriſtianos Imperatores, Reges, Principes, & Magiſtratus ſeculares ſemper Romanæ Eccleſiæ Primatum agnouiſſe, ſeque eius Pontifici tamquam patri filios ſubieciſſe. pag. 875.

IX. Conſtantinum Magnum Imper. non in extrema ſenectute ab Ariano quodam Epiſcopo: ſed ętate adhuc vegetiore à Syluestro Romano Pontifice Romæ baptizatum, & à lepra miraculosè curatum eſſe. pag. 882.

X. Con-

X. Conſtantinum Imperatorem Syluestrum Romanum Pontificem vt patrem honoraſſe, eique & ſucceſſoribus eius Romam cum multis alijs donaſſe. pag. 886.

XI. Liberium Papam fuiſſe virum ſanctum, & Orthodoxum: non Arianum. pag. 89).

XII. Felicem Secundum, qui Liberio in exilium exacto cathedram Diui Petri obtinuit, fuiſſe virum ſanctum & Orthodoxum. pag. 895.

XIII. Honorium Primum fuiſſe virum Orthodoxum, nulla hæreſi infectum. pag. 896.

XIV. Anno 855. an Leoni IV. Ioanna fœmina ſucceſſerit, & puerperio perierit. pag. 899.

XV. Syluestrum Secundum virum ſanctitate & eruditione conſpicuum, nec vllo vitio Magiæ infamem fuiſſe. pag. 902.

XVI. Gregorium Septimum, qui ante Hildebrandus dicebatur, cui quidam Magiæ & Simoniæ notam inurunt, legitimè electum Pontificem, ſanctitate & eruditione inſignem fuiſſe, & ab eo Henricum Imperatorem propter certa flagitia iure excommunicatum eſſe. pag 903.

XVII. Romanum Pontificem non eſſe Antichriſtum. pag. 909.

XVIII. Epiſcopos ſingulos ſingulis prouincijs præeſſe: à Presbyteris certis officijs & dignitate differre: pluribus Epiſcopis vnum præferri Archiepiſcopum. pag. 910.

XIX. Pallij Archiepiſcopalis vſum in Eccleſia antiquiſſimum, & magnifaciendum eſſe. pag. 924.

XX. Solos Pontifices, Epiſcopos, & Sacerdotes vice Chriſti peccata ligare & ſoluere: ergo factam ab illis Excommunicationem verè efficacem, & metuendam eſſe. pag. 928.

XXI. Epiſcoporum Concilia, à ſummo Pontifice approbata, ſummæ eſſe auctoritatis. pag 945.

XXII. Non ſecularem, ſed Eccleſiaſticum Magiſtratum; Pontifices, Epiſcopos, & Presbyteros eſſe iudices in cauſis religionis & clericorum. pag. 958.

XXIII. Hæreticos, vt animarum occiſores, in Eccleſia non eſſe ferendos: ſed ab Eccleſiaſtico communione, à ciuili Magiſtratu aut vita priuandos, aut exilio mulctandos eſſe. pag. 968.

LIBRI OCTAVI

ARTICVLVS I. Orthodoxam Eccleſiam nullo vnquam tempore poſſe deficere, & penitus interire, ſic vt nuſquam appareat: proinde perpetuam ſucceſſionem certum & infallibile eſſe veræ Eccleſiæ ſignum. pag 983.

II. Chronologia & ſucceſſio Orthodoxæ Eccleſiæ ab origine mundi vſque ad hæc tempora. pag. 996.

III. Lutherum, Caluinum, Anabaptiſtas, & Trinitarios, non Orthodoxis Eccleſiæ Doctoribus: ſed diuerſis olim damnatis hæreticis ſucceſſiſſe: illorum quædam dogmata mordicus defendere, quædam rurſus omninò improbare. pag. 1010.

IV. Certa dogmata, in quibus Lutherani & Caluiniani ab Huſſitis, VVicleuiſtis & VValdenſibus diſſentiunt: & ſic ad illos ſuam originem referre non poſſunt. pag. 016.

Lutherus doctrinam Huſſitarum, VVicleuiſtarum, VValdenſium, & Pickardorum improbat: ergo ad eos ſuam originem referre nequit. pag. 1031

Philippi Melanchthonis iudicium de Ioanne VVicleuo. pag. 1032.

V. Perpetuum in doctrina fidei conſenſum, certum eſſe Orthodoxæ Eccleſiæ ſignum. pag. 1032.

VI. Apud Catholicos mirabilem eſſe doctrinæ conſenſum. pag. 1038.

VII. Lutherum à Luthero, Philippum Melanchthonem à Philippo, Caluinum à Caluino, Lutheranos à Lutheranis, Sacramentarios à Sacramentarijs, Anabaptiſtas ab Anabaptiſtis, Trinitarios à Trinitarijs diſſentire. pag. 1038.

I. *Lutherum à ſeipſo diſſentire.* *ibidem.*

II. *Philippum Melanchthonem à ſeipſo diſſentire.* *pag. 1054.*

III. *Caluinum à ſeipſo diſſentire.* *pag. 1060.*

IV. *Lutheranos à Lutheranis diſſentire.* *pag.*1065.
Lutheranorum præcipuæ ſectę. pag 1068.b
Lutherani Lutheranos mutuis ſcriptis damnant. pag.1069.a
V. *Sacramentarios à Sacramentarijs diſſentire.* *pag.*1070.
Sacramentarij Sacramentarios mutuis ſcriptis damnant. pag.1072.b
VI. *Anabaptiſtas ab Anabaptiſtis diſſentire.* *pag* 1073.
Anabaptiſtarum ſectæ. ibidem.
VII. *Trinitarios à Trinitarijs diſſentire.* *pag.*1074.
VIII. Sacramentarios à Lutheranis in grauiſſimis fidei dogmatibus diſſentire. pag. 1075.
Catalogus librorum, in quibus plura de Lutheranorum & Caluiniſtarum diſſenſione teſtimonia extant. pag 1077 a
IX. Certa dogmata, in quibus Lutherani à Caluiniſtis ſeu Sacramentarijs diſſentiunt. pag. 1078.
X. Sacramentarios à Lutheranis, Lutheranos à Sacramentarijs: Anabaptiſtas à Lutheranis & Sacramentarijs, Lutheranos & Sacramentarios ab Anabaptiſtis: Trinitarios à Lutheranis &c. Lutheranos &c. à Trinitarijs damnari. pag. 1085.
I. *Lutherani damnant Sacramentarios.* *pag.*1085.
Catalogus librorum à Lutheranis contra Sacramentarios editorum, quibus illos damnant. pag.1088.b
II. *Sacramentarij damnant Lutheranos.* *pag.*1090.
III. *Lutherani & Sacramentarij damnant Anabaptiſtas.* *pag.* 1095.
IV. *Anabaptiſtæ damnant Lutheranos, &c.* *pag* 1096.
V. *Lutherani &c. damnant Trinitarios.* *ibidem.*
VI. *Trinitarij damnant Lutheranos, &c.* *pag.*1098.
XI. Vitæ morumque ſanctimoniam eſſe certum Orthodoxæ Eccleſiæ ſignum. pag.1099.
Catalogus illuſtrium Eccleſiæ Sanctorum ab origine mundi vſque ad annum 1580. *ibidem.*
Ipſimet Aduerſarij fatentur Maiorum noſtrorum ante Lutherum miram pietatem & deuotionem. pag. 1110.
XII. Lutheranorum, Caluiniſtarum, &c. Eccleſiam omni ſanctitate carere, & ſic non poſſe eſſe veram Eccleſiam. pag.1111.
Lutherani, &c. ſola fide contenti, omnis ſanctitatis & boni operis grauiſſimi hoſtes. *pag.*1112.*b*
Lutherus & Zuinglius ſuam ſe doctrinam à diabolo accepiſſe ipſi fatentur. *pag.*1113.*b*
Lutheranorum, &c. corruptelæ in transferenda & interpretanda ſacra Scriptura. *pag.*1115.*b*
Lutheranorum, &c. impietas & maledicentia in ſanctos Eccleſiæ Patres & Scriptores. *pag* 1118.*a*
Lutheranorum, &c. impietas & maledicentia in Eccleſiaſticos Principes. *pag.*1121.*b*
Lutheranorum &c. impietas & maledicentia in ſeculares Principes. *pag.*1122.*a*
Lutheranorum &c. faſtus & arrogantia. *ibid.b*
Lutheranorum &c. gula & luxus. *pag.*1124.*b*
Lutheranorum &c. impudicitia & libido. *pag.*1125.*a*
Lutheranorum &c. ſpiritus mendax. *pag.*1126.*b*
XIII. Perpetuis miraculis veram Eccleſiam à falſa internoſci. pag 1131.
Catalogus illuſtrium Eccleſiæ miraculorum, ante & poſt Chriſtum natum ad hæc vſque tempora. *pag.*1132.
XIV. Ab hæreticis nulla fieri eiuſmodi miracula. pag.1137.

FINIS.

INDEX
LOCORVM SACRAE SCRIPTVRÆ, QVÆ IN HOC OPERE SPARSIM EXPLICANTVR, LIBRORVM, CAPITVM, ET VERSVVM ORDINE SERVATO.

EX VETERI TESTAMENTO.
Geneſis.

CAP.1. verſ.1. *In principio creauit Deus cælum & terram.* pag. 57.b.337 a.b.616.a.
2. *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas* 57.b.91.a.
26. *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtrã* 41.a.43.a.53.b.57.b.750.b.
2. 23. *Hæc vocabitur virago, quoniam de viro ſumpta eſt* 280.a.
3. 12. *Mulier, quam dediſti mihi ſociam, dedit mihi de ligno, & comedi* 316.b.
15. *Ipſa conteret caput tuũ, & tu inſidiaberis calcaneo eius* 313.b.
16. *In dolore paries filios, & ſub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui* 312.a.
4. 10. *Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra* 208.b.
26. *Iſte cœpit inuocare nomen Domini* 796.a.
9. 6. *Ad imaginem quippe Dei factus eſt homo* 5.a.
14. 18. *Melchiſedec rex Salem, proferens panem & vinum (erat enim ſacerdos Dei altiſſimi) benedixit ei* 796 b.
18. 20. *Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum multiplicatus eſt, & peccatum eorum aggrauatũ eſt nimis* 157.a.
20. 7. *Orabit pro te, quia Propheta eſt, & viues* 462.b.464.b
22. 12. *Nunc cognoui, quòd timeas Dominum, & non pepercisti unigenito filio tuo propter me* 154.b. 155.a.157.a.
23. 7. *Surrexit Abraham, & adorauit populum terra* 529.a.
24. 14. *Igitur puella cui ego dixero: Inclina hydriam tuam, ut bibam: & illa reſponderit, Bibe, &c.* 280.b.
25. 22. *Perrexitq; vt conſuleret Dominum* 3.b.
27. 27. *Ecce odor filij mei ſicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus* 266.a.
36. 33. *Mortuus eſt autem Bela, & regnauit pro eo Iobab filius Zara de Boſra* 621.a.
37. 9. *Vidi per ſomnium, quaſi ſolem, & lunam, & ſtellas vndecim adorare me* 350.b.
35. *Deſcendam ad filium meum lugens in infernum* 174.a.177.b.
48. 12. *Cumq; tuliſſet eos Ioſeph de gremio patris, adorauit pronus in terram* 529.b.
14. *Qui extendens manum dexteram, poſuit ſuper caput Ephraim minoris fratris: ſiniſtram autem ſuper caput Manaſſe, qui maior natu erat, commutans manus* 236.b.
49. 9. *Ad prædam fili mi aſcendiſti* 264.b

Exodus.

3. 2. *Videbat quòd rubus arderet, & non combureretur* 277.b.
3. *Vadam, & videbo viſionem hanc magnam, quare non comburatur rubus* 276.a.
5. *Locus in quo ſtas terra ſancta eſt.* 812.b.
14. *Ego ſum qui ſum* 4.b.
4. 13. *At ille, Obſecro Domine, inquit, mitte quem miſſurus es* 617.b.
7. 1. *Ecce conſtitui te Deum Pharaonis* 610.a.
17. 11. *Cumq; leuaret Moyſes manus, vincebat Iſrael: ſin autem paululum remiſiſſet, ſuperabat Amalec* 233.a.
12. *Aaron autem & Hur ſuſtentabant manus eius ex vtraque parte* ibid.
20. 3. *Non habebis deos alienos coram me* 17.b.18.a.
4. *Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem quæ eſt in cælo deſuper, & quæ in terra deorſum, nec eorum quæ ſunt in aquis ſub terra* 581.a.
21. 17. *Qui furatus fuerit hominem, & vendiderit eũ, conuictus noxæ, morte moriatur* 974.a.
22. 18. *Maleficos non patieris viuere.* 430.b.
25. 10. *Arcam de lignis ſetim compingite* 267.b.
32. 32. *Aut dimitte eis hanc noxam; aut ſi non facis, dele me de libro tuo, quem ſcripſiſti* 463.b.
33. 20. *Non poteris videre faciem meam: non enim videbit me homo, & viuet.* 14.b.
34. 19. *Omne quod aperit vuluam generis maſculini, meum erit* 271.b.

Leuiticus.

5. 15. *Anima ſi præuaricans ceremonias, per errorem in his quæ Domino ſunt ſanctificata peccauerit, offeret pro delicto ſuo arietem immaculatum de gregibus, qui emi poteſt duobus ſiclis, iuxta pondus ſanctuarij* 604.a.
12. 2. *Mulier ſi ſuſcepto ſemine pepererit maſculum, immunda erit ſeptem diebus, iuxta dies ſeparationis menſtruæ* 274.a.

Numeri.

4. 15. *Cumq; inuoluerint Aaron & filij eius ſanctuarium & omnia vaſa eius in commotione caſtrorum, tunc intrabunt filij Caath vt portent inuoluta: & non tangent vaſa ſanctuarij, ne moriantur* 583.b.
21. 18. *Aſcendat puteus, quem foderunt principes, & parauerunt duces multitudinis in datore legis*

& in baculis ſuis 758.b.
24.17. Orietur ſtella ex Iacob, & conſurget virga de Iſrael: & percutiet duces Moab, vaſtabitq́; omnes filios Seth 134.a.615.b.

Deuteronomium.

4. 24. Quia Dominus Deus tuus ignis conſumẽs eſt, Deus æmulator 315.b.
35. Dominus ipſe eſt Deus, & non eſt alius præter vnum 17.b.
6. 4. Audi Iſrael, Dominus Deus noſter Deus vnus eſt 15.b.18.a.b.20.a.21.a.46.a.50.a.51.b.95.b.
13. Dominum Deum tuum timebis, & illi ſoli ſeruies 529.a.
10 20. Dominum Deum tuum timebis, & ei ſeruies ibid.
17. 8. Si difficile & ambiguum apud te iudicium eſſe proſpexeris inter ſanguinem & ſanguinem, cauſam & cauſam, lepram & non lepram, & iudicum inter portas tuas videris verba variari: ſurge, & aſcende ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus 850.a.
18. 11. Nec inueniatur in te incantator, neque qui pythones conſulat, nec diuinos, & quærat a mortuis veritatem 423.b.
15. Prophetam de gente tua & de fratribus tuis ſicut me ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus: ipſum audies 615.a.
32. 8. Quando diuidebat Altiſſimus gentes: quando ſeparabat filios Adam, conſtituit terminos populorum iuxta numerũ filiorum Iſrael 354.a.b. 355.a.

Ioſue.

23. 7. Ne poſtquã intraueritis ad Gentes, quæ inter vos futuræ ſunt, iuretis in nomine deorum earũ, & ſerviatis eis, & adoretis illos 559.a.

I. Regum.

2. 6. Dominus mortificat, & viuificat: deducit ad inferos, & reducit 29.a.
4. 1. Et factum eſt in diebus illis, conuenerunt Philiſthiim in pugnam 3'7.a.
15. 28. Scidit Dominus regnum Iſrael à te hodie, & tradidit illud proximo tuo meliori te. 503.b.
16.14. Spiritus autem Domini receſſit à Saul, & exagitabat eum ſpiritus nequam, a Domino 387.a.
28.13. Et ait mulier ad Saul: Deos vidi aſcendentes de terra 528.a.
14. Et intellexit Saul quòd Samuel eſſet 525. & ſeqq.
15. Quare inquietaſti me vt ſuſcitarer? 526.b.527.b.
19. Cras tu & filij tui mecum eritis 518.a.52?.b.

II. Regum.

23. 15. O ſi quis mihi daret potum aquæ de ciſterna quæ eſt in Bethlehem iuxta portam 303.b.

IV. Regum.

5. 25. Unde venis Giezi? 498.a.b.50?.a
26. Nónne cor meum in præſenti erat, quando reuerſus eſt homo de curru ſuo in occurſum tui? ibid.

II. Paralipomenon.

6. 18 Ergóne credibile eſt vt habitet Deus cum hominibus ſuper terram? Si cælum & cæli cælorũ non te capiunt: quanto magis domus iſta quam ædificaui? 10.b.

Tobias.

6. 2. Et exiuit vt lauaret pedes ſuos, & ecce piſcis immanis exiuit ad deuorandum eum 659.a.
12. 8. Bona eſt oratio cum ieiunio & eleẽmoſyna, magis quàm theſauros auri recondere 658.a.b.

Iudith.

8. 7. Erat autem eleganti aſpectu nimis, cui vir ſuus reliquerat diuitias multas, & familiam copioſam, ac poſſeſſiones armentis boum, & gregibus ouium plenas 654.a.
9. 3. Subueni quæſo te Domine Deus meus mihi viduæ 655.b.
10.20 Et cùm in faciem eius intendiſſet, adorauit eũ, proſternens ſe ſuper terram 530.a.
11. 11. Deniq; hoc ordinant, vt interficiant pecora ſua, & bibant ſanguinem eorum 655.a.
12. 7. Et exibat noctibus in vallem Bethuliæ, & baptizabat ſe in fonte aquæ 656.b.
13. 7 Confirma me Domine Deus Iſrael, & reſpice in hac hora ad opera manuum mearum 653.b.
16.16. Adonai Domine magnus es tu, & præclarus in virtute tua, & quem ſuperare nemo poteſt 654.b.
17. Miſiſti ſpiritum tuum, & creata ſunt, & non eſt qui reſiſtat voci tuæ 652.a.

Eſther.

13. 9. Domine Domine rex omnipotens, in ditione enim tua cuncta ſunt poſita: & non eſt qui poſſit tuæ reſiſtere voluntati, ſi decreueris ſaluare Iſrael 642.a.643.a.
14.16. Tu ſcis neceſſitatem meam, quòd abominer ſignum ſuperbiæ & gloriæ meæ, quod eſt ſuper caput meum in diebus oſtentationis meæ, & deteſter illud quaſi pannum menſtruatæ, & non portem in diebus ſilentij mei 642.a.
15. 5. Cumq́; regio fulgeret habitu, & inuocaſſet omnium rectorem & ſaluatorem Deum aſſumpſit duas famulas 644.b.
6. Et ſuper vnam quidem innitebatur, quaſi præ delicijs & nimia teneritudine corpus ſuum ferre non ſuſtinens ibid.

Iob.

1. 1. Vir erat in terra Hus, nomine Iob: & erat vir ille ſimplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo 621.a.624.b.
6. Quadam autem die, cùm veniſſent filij Dei vt aſſiſterent coram Domino, affuit inter eos etiam Satan 371.b.
21. Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc. 621.a.
5. 1. Voca ergo ſi eſt qui tibi reſpondeat, & ad aliquem ſanctorum conuertere 4'4.b.
6. 10. Et hæc mihi ſit conſolatio, vt affligens me dolore, non parcat, nec contradicam ſermonibus Sancti. 441.b.
11. Quæ eſt enim fortitudo mea, vt ſuſtineam? aut quis finis meus, vt patienter agam? 464.a.
14. 7 Lignum habet ſpem: ſi præciſum fuerit, rurſum vireſcit, & rami eius pullulant 622.b.
17. 13. Si ſuſtinuero, infernus domus mea eſt, & in tenebris ſtraui lectulum meum 172.a.
19. 21. Miſeremini mei, miſeremini mei, ſaltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me 364.a. 490.b.
23. Quis mihi tribuat vt ſcribantur ſermones mei?

quis mihi det vt exarentur in libro ſtylo ferreo, & plumbi laminis, vel certè ſculpantur in ſilice? 620.a.
26. 6. Nudus eſt infernus coram illo, & nullum eſt operimentum perditioni 164.b.
8. Qui ligat aquas in nubibus ſuis, vt non erumpant pariter deorſum 621.b.
28. 1. Habet argentum venarum ſuarum principia: & auro locus eſt in quo conflatur 446.b.
5. Terra de qua oriebatur panis in loco ſuo, igni ſubuerſa eſt 621.a.
6. Locus ſapphiri lapides eius, & gleba illius aurum ibid.
29. 9. Principes ceſſabant loqui, & digitum ſuperponebant ori ſuo 1036.b.
25. Si voluiſſem ire ad eos, ſedebam primus: cumq́; ſederem quaſi rex circumſtante exercitu, eram tamen mœrentium conſolator 624.b.
30.21 Mutatus es mihi in crudelem, & in duritia manus tuæ aduerſaris mihi 606.a.
31. 1. Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine 620.b.
38. 7. Cùm me laudarent ſimul aſtra matutina, & iubilarent omnes filij Dei? 621.a.
39. 19. Fruſtra laborauit nullo timore cogente 440.a.
40. 14. Ipſe eſt principium viarum Dei, qui fecit eum 336.a.
41. 25. Omne ſublime videt, ipſe eſt rex ſuper vniuerſos filios ſuperbiæ 623.b.
42. 5. Auditu auris audiui te, nunc autem oculus meus videt te 624.a.

Pſalmi.

2. 1 Quare fremuerunt Gentes: & populi meditati ſunt inania? 976.a.
7. Dominus dixit ad me, Filius meus es tu: ego hodie genui te 130.a.
10. Et nunc reges intelligite: erudimini qui iudicatis terram 975.b.
10. 4. Dominus in templo ſancto ſuo, Dominus in cælo ſedes eius 265.b.
15. 2. Dixi Domino: Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges 10.a.
4. Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum: poſtea accelerauerunt 28.b.29.b.
10. Quoniam non derelinques animam meam in inferno: nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem 163.b.169.b.203.a.
17. 12. Et poſuit tenebras latibulum ſuum, in circuitu eius tabernaculum eius: tenebroſa aqua in nubibus aeris. 190.b.765.b.766.a.b.
18. 3. Dies diei eructat verbum: & nox nocti indicat ſcientiam 546.a.
6. In ſole poſuit tabernaculum ſuum: & ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo 190.a. 290.b. 317.b.
21. 1. Deus Deus meus reſpice in me: quare me dereliquiſti? 138.a.
22. 4. Nam etſi ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala: quoniam tu mecum es. Virga tua & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt. 177.b.
23. 7. Attollite portas principes veſtras, & eleuamini portæ æternales: & introibit rex gloriæ 188.a. b. 192.b.280.a.
8. Quis eſt iſte rex gloriæ? Dominus fortis & potens, Dominus potẽs in prælio 170.b
10. Dominus virtutum ipſe eſt rex gloriæ ibi
24. 11. Propter nomen tuũ Domine propitiaberis peccato meo: multum eſt enim 210.
33. 10. Oculi Domini ſuper iuſtos: & aures eius preces eorum 13.
21. Cuſtodit Dominus omnia oſſa eorum: vnum ex his non conteretur 567.
39. 3. Et exaudiuit preces meas, & eduxit me de lacu miſeriæ, & de luto fæcis 177.
44. 2. Eructauit cor meum verbum bonum: dico eg opera mea regi 75.b.78.
17. Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij: conſtitue eos principes ſuper omnem terram 918.
45. 5. Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei: ſanctificauit tabernaculum ſuũ Altiſſimus 325.
11. Vacate, & videte quoniam ego ſum Deus: exaltabor in gentibus, & exaltabor in terra 750.
46. 6. Aſcendit Deus in iubilo, Dominus in voce tuba 188.a.196.
9. Regnabit Deus ſuper gentes: Deus ſedet ſuper ſedem ſanctam ſuam 334.
47. 2. Magnus Dominus & laudabilis nimis in ciuitate Dei noſtri, in monte ſancto eius 990.
3. Fundatur exultatione vniuerſæ terræ mon Sion, latera Aquilonis, ciuitas Regis magn 987.b.
9. Sicut audiuimus, ſic vidimus in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei noſtri: Deus fundauit eam in æternum 988.
48. 3. Quiq́; terrigenæ & filij hominum: ſimul in vn diues & pauper 177.
10. Et viuet adhuc in finem 215.
11. Non videbit interitum ibi
16. Verumtamen Deus redimet animam meam de manu inferi cùm acceperit me 163
49. 11. Cognoui omnia volatilia cæli: & pulchritudo agri mecum eſt 630.
54. 20. Exaudiet Deus & humiliabit illos, qui eſt ant ſecula 74.
56. 6. Exaltare ſuper cælos Deus: & in omnem terram gloria tua 190.
67. 19. Aſcendiſti in altum, cepiſti captiuitatem, acc cepiſti dona in hominibus 165.a.188.a.193.
68. 21. Et ſuſtinui qui ſimul contriſtaretur, & non fuit & qui conſolaretur, & non inueni 137.
71. 5. Et permanebit cum Sole & ante lunam in generatione & generationem 144.
72. 24. Tenuiſti manum dexteram meam: & in voluntate tua deduxiſti me, & cum gloria ſuſcepiſti me 291.
75. 5. Illuminans tu mirabiliter à montibus æterni 695.a.
77. 14. Et deduxit eos in nube diei: & tota nocte in illuminatione ignis 265.
69. Et ædificauit ſicut vnicornium ſanctificium ſuum in terra, quam fundauit in ſecula 987.
72. Et pauit eos in innocentia cordis ſui: & in intellectibus manuum ſuarum deduxit eos 758.
81. 6. Ego dixi, Dij eſtis, & filij excelſi omnes 19.
85. 17. Fac mecum ſignum in bonum, vt videant qui oderunt me, & confundantur, quoniam tu Domine adiuuiſti me, & conſolatus es me 241.
86. 3. Glorioſa dicta ſunt de te, ciuitas Dei 264.
87. 6. Inter mortuos liber 203.
90. 11. Quoniam Angelis ſuis mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis 358.

91. 6. *Quàm magnificata ſunt opera tua Domine! 78.b.*
94. 8 *Hodie ſi vocem eius audieritis, nolite obdurare corda veſtra* 711.a.
96. 8. *Adorate eum omnes Angeli eius* 556.a.
101.26. *Initio tu Domine terram fundaſti: & opera manuum tuarum ſunt cæli* 337.b.
28. *Tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient* 141.a.
102.15. *Homo ſicut fœnum dies eius: tanquam flos agri ſic efflorebit* 17.a.
21. *Benedicite Domino omnes virtutes eius: miniſtri eius qui facitis voluntatem eius* 345.a.
103.4. *Qui facis Angelos tuos ſpiritus: & miniſtros tuos ignem vrentem* 332.a.b. 334.a.b. 338.a. 344.b.
12. *Super ea volucres cæli habitabunt: de medio petrarum dabunt voces* 759.b.
30. *Emittes ſpiritum tuum, & creabuntur: & renouabis faciem terræ* 89.b.
106.16. *Quia contriuit portas æreas: & vectes ferreos confregit* 167.a.
30. *Et lætati ſunt, quia ſiluerunt: & deduxit eos in portum voluntatis eorum* 820.b.
32. *Et exaltent eum in eccleſia plebis: & in cathedra ſeniorum laudent eum* ibid.
33. *Poſuit flumina in deſertum: & exitus aquarũ in ſitim* ibid.
34. *Terram fructiferam in ſalſuginem, à malitia inhabitantium in ea* ibid.
109. 1. *Donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum* 280.a.
3. *Ex vtero ante Luciferum genui te* 69.b. 75.a.
115. 15. *Pretioſa in conſpectu Domini mors Sanctorum eius* 575.b. 580.b.
117.24. *Hæc eſt dies quam fecit Dominus: exultemus & lætemur in ea* 218.b.
118. 6. *Tunc non confundar, cùm perſpexero in omnibus mandatis tuis* 1022.b.
124 2. *Montes in circuitu eius, & Dominus in circuitu populi ſui* 472.a.
126.1. *Niſi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborauerunt qui ædificant eam* 991.a.
127. 3. *Vxor tua ſicut vitis abundans in lateribus domus tuæ. Filij tui ſicut nouellæ oliuarum in circuitu menſæ tuæ* 990.a.
131. 7. *Adorabimus in loco vbi ſteterunt pedes eius* 585.a.
8. *Surge Domine in requiẽ tuam, tu & arca ſanctificationis tuæ* 289.b.
132. 2. *Sicut vnguentum in capite, quod deſcendit in barbam, barbam Aaron, Quod deſcendit in oram veſtimenti eius* 814.b. 944.a.
134.6. *Omnia quæcunque voluit Dominus fecit in cælo & in terra, in mari & in omnibus abyſſis* 28.a. 30.b. 31.b. 34.a.
138. 3. *Intellexiſti cogitationes meas de longe* 5.b.
5. *Tu formaſti me, & poſuiſti ſuper me manum tuam* 796.a.
143.7. *Emitte manum tuam de alto, eripe me, & libera me de aquis multis, de manu filiorum alienorum* 1036.a.
147.14. *Qui poſuit fines tuos pacem: & adipe frumenti ſatiat te* 754.a.
148.5. *Quia ipſe dixit, & facta ſunt: ipſe mandauit, & creata ſunt* 33.b. 34.a.
150. 5. *Laudate eum in cymbalis beneſonantibus, laudate eum in cymbalis iubilationis* 220.b.

Prouerbia.

3. 19. *Dominus ſapientia fundauit terram, ſtabiliuit cælos prudentia* 81.a.
8. 25. *Ante colles ego parturiebar* 633.b.
15. 11. *Infernus & perditio coram Domino: quanto magis corda filiorum hominum?* 165.a.
24. 9. *Cogitatio ſtulti peccatum eſt* 639.b.

Eccleſiaſtes.

1. 1. *Verba Eccleſiaſtæ filij Dauid regis Ieruſalem* 625.b.
2. *Vanitas vanitatum & omnia vanitas* 627.a.b.
4. *Generatio præterit, & generatio aduenit, terra autem in æternum ſtat* 992.a.
5. *Oritur ſol, & occidit, & ad locum ſuum reuertitur* 626.b.
7. *Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat: ad locum vnde exeunt flumina reuertuntur, vt iterum fluant* 177.b.
3. 20. *Et omnia pergunt ad vnum locum: de terra facta ſunt, & in terram pariter reuertuntur* 628.b.
4. 2. *Et laudaui magis mortuos, quàm viuentes* 480.b. 626.b.
12. *Si quiſpiam præualuerit contra vnum, duo reſiſtunt ei: funiculus triplex difficilè rumpitur* 628.b.
10. 4. *Curatio faciet ceſſare peccata maxima* 442.b.
8. *Qui fodit foueam, incidet in eam* 684.a.
11. 2. *Da partem ſeptem, nec non & octo: quia ignoras quod futurum ſit mali ſuper terram* 626.a.
4. *Qui obſeruat ventum, non ſeminat: & qui cõſiderat nubes, nunquam metet* 627.b.

Cantica Canticorum.

1. 1. *Oſculetur me oſculo oris ſui: quia meliora ſunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis* 631.b.
5. *Nigra ſum, ſed formoſa filiæ Ieruſalem, ſicut tabernacula Cedar, ſicut pelles Salomonis* 630.a.
6. *Filij matris meæ pugnauerunt contra me* 632.b.
13. *Faſciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur* 631.b.
16. *Ecce tu pulcher es dilecte mi, & decòrus* ibid.
2. 1. *Ego flos campi, & lilium conuallium* 311.a. 629.b.
2. *Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias* 271.a.
4. *Introduxit me in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem* 269.a. 630.a. 631.b.
10. *Surge, propera amica mea, columba mea, formoſa mea, & veni* 629.a.
11. *Iam enim hyems tranſijt, imber abijt, & receſſit* 291.a. 631.a.
15. *Capite nobis vulpes paruulas quæ demoliuntur vineas* 971.b. 978.b.
3. 6. *Quæ eſt iſta quæ aſcendit per deſertum, ſicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniuerſi pulueris pigmentarij?* 290.b.
11. *Egredimini, & videte filiæ Sion regem Salomonem in diademate, quo coronauit illum mater ſua in die deſponſationis illius, & in die lætitiæ cordis eius* 629.b.
4. 4. *Sicut turris Dauid collum tuum, quæ ædificata eſt cum propugnaculis. mille clypei pendent ex*

es omnis armatura fortium 755.a.
7. Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te 266.b.268.a.270.b.
8. Veni de Libano ſponſa mea, veni de Libano, veni 630.a.b.
12. Hortus concluſus ſoror mea ſponſa, hortus concluſus, fons ſignatus 264.a.630.a.
5. 3. Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illa? 189.a.
10. Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus 276.a.629.b.
11. Caput eius aurum optimum 801.a.
14. Venter eius eburneus, diſtinctus ſapphiris 189.a.
15. Crura illius columnæ marmoreæ, quæ fundatæ ſunt ſuper baſes aureas 804.a.
6. 8. Vna eſt columba mea, perfecta mea: vna eſt matris ſuæ, electa genitrici ſuæ 630.a.
9. Quæ eſt iſta quæ progreditur quaſi aurora conſurgens, pulchra vt luna, electa vt ſol, terribilis vt caſtrorũ acies ordinata? 268.a.269.a. 284.a. 987.a.
7. 4 Naſus tuus ſicut turris Libani, quæ reſpicit contra Damaſcum 267.b
8. 2. Apprehendam te, & ducam in domum matris meæ 164.a.

Sapientia.

1. 5. Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictũ 637.b.
7. Spiritus Domini repleuit orbem terrarum: & hoc quod continet omnia, ſcientiam habet vocis 634.b.
2. 12. Circumueniamus iuſtum, quoniam inutilis eſt nobis, & contrarius eſt operibus noſtris, & improperat nobis peccata Legis, & diffamat in nos peccata diſciplinæ noſtræ 634.b.636.a.
3. 1. Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt, & non tanget illos tormentum mortis 635.b.
4. 8. Senectus venerabilis eſt non diuturna, neque annorum numero computata: cani autem ſunt ſenſus hominis 637.a.
11. Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectũ eius, aut ne fictio deciperet animam illius 636.a.
7. 22. Eſt enim in illa ſpiritus intelligentiæ, ſanctus, vnicus, multiplex, ſubtilis, diſertus, mobilis, incoinquinatus, certus, ſuauis, amans bonum, acutus, qui nihil vetat benefacere 87.b.
23. Humanus, benignus, ſtabilis, certus, ſecurus, omnem habens virtutem, omnia proſpiciens, & qui capiat omnes ſpiritus: intelligibilis, mundus, ſubtilis 637.a.
26. Candor eſt enim lucis æternæ, & ſpeculum ſine macula Dei maieſtatis, & imago bonitatis illius ibid.
27. Et cùm ſit vna, omnia poteſt: & in ſe permanens omnia innouat, & per nationes in animas ſanctas ſe transfert, amicos Dei & Prophetas conſtituit 10.b.
8. 1. Attingit ergo à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter 637.b.
20. Et cùm eſſem magis bonus, veni ad corpus incoinquinatum 633.b.634.b.
9. 15. Corpus enim quod corrumpitur, aggrauat animam: & terrena inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantem 475.b.509.a.
11. 21. Omnia in menſura & numero & põdere diſpoſuiſti 524.b.
12. 18. Subeſt enim tibi cùm volueris poſſe 31.b.34.b.
14. 7. Benedictum eſt enim lignum, per quod fit iuſtitia 635.b.
15. Acerbo enim luctu dolens pater, citò ſibi rapti filij fecit imaginem: & illum qui tunc quaſi homo mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere cœpit, & conſtituit inter ſeruos ſuos ſacra & ſacrificia 22.b.
18. 14. Cùm enim quietum ſilentium cõtineret omnia, 31.b.
15. Et nox in ſuo curſu medium iter haberet, omnipotens ſermo tuus exiliens de cœlo à regalibus ſedibus, durus debellator in medium exterminij terram proſiliuit 638.b.

Eccleſiaſticus.

1. 4. Prior omnium creata eſt ſapientia, & intellectus prudentiæ ab æuo, 337.a.
2. 5. Quoniam in igne probatur aurum & argẽtum, homines verò receptibiles in camino humiliationis 439.b.
3. 22. Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris: ſed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita ſemper, & in pluribus operibus eius ne fueris curioſus 628.a.
18. 1. Qui viuit in æternũ, creauit omnia ſimul 337.b.
6. Cùm conſummauerit homo, tunc incipiet: & cùm quieuerit, operabitur 765.a.
22. 10. Supra mortuum plora, defecit enim lux eius 682.b.
24. 5. Ego ex ore Altiſſimi prodiui, primogenita ante omnem creaturam 685.b.686.a.
8. Gyrum cœli circuiui ſola, & profundum abyſſi penetraui 10.b.
11. In his omnibus requiem quæſiui, & in hæreditate Domini morabor 291.a.
14. Ab initio ante ſecula creata ſum, & vſque ad futurum ſeculum non deſinam 687.a.
24. Ego mater pulchræ dilectionis, & timoris, & agnitionis, & ſanctæ ſpei 319.a.
29. Qui edunt me, adhuc eſurient: & qui bibunt me, adhuc ſitient 682.a.
45. Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inſpiciam omnes dormientes 687.a.
36. 5. Non eſt Deus, præter te Domine 17.a.
40. 12. Omne munus, & iniquitas delebitur, & fides in ſeculum ſtabit 994.a.
46. 23. Et poſt hoc dormiuit, & notum fecit regi, & oſtendit illi finem vitæ ſuæ, & exaltauit vocem eius de terra in prophetia delere impietatem gentis 326.a.

Iſaias.

2. 2. Et erit in nouiſſimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & eleuabitur ſuper colles: & fluent ad eum omnes gentes 266.a.
6. 3. Sanctus ſanctus ſanctus Dominus Deus exercituum, plena eſt omnis terra gloria eius 39.b. 40.b.
7. 13. Audite ergo domus Dauid 274.a.
14. Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel 126.b.275.b.280.a.
8. 3. Et acceſſi ad propheteſſam, & concepit, & peperit filium 146.a.
9. 2. Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucẽ magnam: habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta eſt eis 173.b.
11. 1. Et egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de

radice eius aſcendet 115.a.265.a.311.a.

12. 3. *Haurietis aquas in gaudio de fontibus ſaluatoris* 751.b.

14. 13. *Qui dicebas in corde tuo, In cælum conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum, ſedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis* 337.b.384.b.

14. *Aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero Altiſſimo* ibid.

24. 22. *Et poſt multos dies viſitabuntur* 383.a.

29. 11. *Et erit vobis viſio omnium ſicut verba libri ſignati, quem cùm dederint ſcienti literas, dicent, Lege iſtum: & reſpondebit, Non poſſum, ſignatus eſt enim* 761.b.766.b.

35. 10. *Et redempti a Domino conuertentur, & venient in Sion cum laude, & lætitia ſempiterna ſuper caput eorum* 177.a.

38. 10. *Ego dixi, In dimidio dierum meorum vadam ad portas inferi* 177.b.

40. 12. *Quis menſus eſt pugillo aquas, & cælos palmo ponderauit?* 10.b.

41. 4. *Ego Dominus, primus & nouiſſimus ego ſum* 16.a.

43. 10. *Ante me non eſt formatus Deus, & poſt me non erit* 18.a.

45. 2. *Portas æreas conteram, & vectes ferreos confringam* 164.a.

49. 18. *Viuo ego, dicit Dominus, quia omnibus his velut ornamento veſtieris, & circumdabis tibi eos quaſi ſponſa* 630.a.

50. 2. *Nunquid abbreuiata & paruula facta eſt manus mea, vt non poſſim redimere?* 30.b.

53. 2. *Non eſt ſpecies ei, neque decor: & vidimus eum, & non erat aſpectus* 140.b.

8. *Generationem eius quis enarrabit?* 73.a.

60. 1. *Surge, illuminare Ieruſalem: quia venit lumen tuum, & gloria Domini ſuper te orta eſt* 990.a.

61. 1. *Spiritus Domini ſuper me, eò quòd vnxerit Dominus me* 126.b.

63. 1. *Quis eſt iſte qui venit de Edom, tinctis veſtibus de Boſra, iſte formoſus in ſtola ſua, gradiens in multitudine fortitudinis ſuæ?* 189.a.192.b.197.a.

66. 7. *Antequam parturiret, peperit: antequam veniret partus eius, peperit maſculum* 276.b.

Ieremias.

1. 5. *Priuſquam te formarem in vtero, noui te: & antequam exires de vulua, ſanctificaui te.* 134.a.

23. 24. *Nunquid non cælum & terram ego impleo, dicit Dominus?* 7.a.10.b.

31. 22. *Fœmina circumdabit virum* 154.a.

Baruch.

3. 9. *Audi Iſrael mandata vitæ: auribus percipe, vt ſcias prudentiam* 650.b.

36. *Hic eſt Deus noſter, & non æſtimabitur alius aduerſus eum* 68.a.129.a.646.b.

37. *Hic adinuenit omnem viam diſciplinæ, & tradidit illam Iacob puero ſuo, & Iſrael dilecto ſuo* 649.b.

Ezechiel.

9. 3. *Et vocauit virum qui indutus erat lineis, & atramentarium ſcriptoris habebat in lumbis ſuis* 243.b.

4. *Et dixit Dominus ad eum, Tranſi per mediam ciuitatem in medio Ieruſalem: & ſigna thau ſuper frontes virorum gementium & dolentium ſuper cunctis abominationibus, quæ fiunt in medio eius* 240.a.245.b.

6. *Senem, adoleſcentulum & virginem, paruulos & mulieres interficite vſque ad internecionem: omnem autem ſuper quem videritis thau ne occidatis* 230.b.

28. 12. *Tu ſignaculum ſimilitudinis plenus ſapientia, & perfectus decore.* 346.b.374.a.389.b.

13. *In delicijs paradiſi Dei fuiſti: omnis lapis precioſus operimentum tuum: ſardius, topazius, & iaſpis, chryſolithus, & onyx, & beryllus, ſapphirus, & carbunculus, & ſmaragdus* 347.a.

31. 8. *Cedri non fuerunt altiores illo in paradiſo Dei, abietes non adæquauerunt ſummitatem eius, & platani non fuerunt æquæ frondibus illius: omne lignum paradiſi Dei non eſt aſſimilatum illi, & pulchritudini eius* 386.a.b.

9. *Quoniam ſpecioſum feci eum in multis condenſiſq; frondibus* ib.d.

44. 2. *Porta hæc clauſa erit: non aperietur, & vir non tranſiet per eam* 183.a.280.b.281.a.283.b.284.a.285.a.b.

Daniel.

2. 34. *Videbas ita, donec abſciſſus eſt lapis de monte ſine manibus: & percuſſit ſtatuam in pedibus eius ferreis, & fictilibus, & comminuit eos* 311.a.

3. 17. *Ecce enim Deus noſter quem colimus, poteſt eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis, ô rex, liberare* 30.a.

55. *Laudabilis & ſuperexaltatus in ſecula* 663.b.

57. *Benedicite omnia opera Domini Domino, laudate & ſuperexaltate eum in ſecula* 664.a.

81. *Benedicite omnes beſtiæ & pecora Domino, laudate & ſuperexaltate eum in ſecula* 663.b.

86. *Benedicite ſpiritus & animæ iuſtorum Domino, laudate & ſuperexaltate eum in ſecula* 664.b.667.a.

7. 13. *Aſpiciebam ergo in viſione noctis, & ecce cum nubibus cæli quaſi filius hominis veniebat* 192.a.

10. 12. *Et ego veni propter ſermones tuos* 364.a.

13. *Princeps autem regni Perſarum reſtitit mihi viginti & vno diebus* 353.b.356.b.

13. 17. *Afferte mihi oleum, & ſmigmata* 674.b.

20. *Aſſentire nobis, & commiſcere nobiſcum* 673.b.

42. *Deus æterne, qui abſconditorum es cognitor, qui noſti omnia antequam fiant* 9.b.

45. *Cumq; duceretur ad mortem ſuſcitauit Dominus ſpiritum ſanctum pueri iunioris, cuius nomen Daniel* 669.a.

50. *Veni, & ſede in medio noſtrum, & indica nobis: quia tibi Deus dedit honorem ſenectutis* ibi.b.

56. *Semen Chanaan, & non Iuda, ſpecies decepit te, & concupiſcentia ſubuertit cor tuum* ibid.a.

Oſeas.

1. 11. *Et congregabuntur filij Iuda, & filij Iſrael pariter: & ponent ſibimet caput vnum* 851.

2. 19. *Et ſponſabo te mihi in ſempiternum: & ſponſabo te mihi in iuſtitia, & iudicio, & in miſericordia, & in miſerationibus* 994.a.

20. *Et ſponſabo te mihi in fide: & ſcies quia ego Dominus* ibid.

4. 12. *Spiritus fornicationum decepit eos, & fornicati ſunt a Deo ſuo* 427.a.

6. 3. *Viuificabit nos poſt duos dies; in die tertia ſuſcitabit nos, & viuemus in conſpectu eius* 177.a.

13. 14. *De manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos: ero mors tua o mors, morſus tuus ero inferne* 177.a.

14.10. *Quis*

4.10. *Quis ſapiens, & intelliget iſta? intelligens, & ſcies hac?* 764.b.

Amos.

1. 11. *Super tribus ſceleribus Edom, & ſuper quatuor non conuertam eum* 624.b.
9. 6. *Qui ædificat in cælo aſcenſionem ſuam, & faſciculum ſuum ſuper terram fundauit* 188.a.

Ionas.

3. 4. *Adhuc quadraginta dies, & Niniue ſubuertetur* 603.b.

Zacharias.

1. 11. *Perambulauimus terram, & ecce omnis terra habitatur & quieſcit* 365.a.
2. 3. *Et ecce Angelus qui loquebatur in me, egrediebatur, & Angelus alius egrediebatur in occurſum eius* 347.a.b.
8. 19. *Ieiunium quarti, & ieiunium quinti, & ieiunium ſeptimi, & ieiunium decimi erit domui Iuda in gaudium* 322.a.
9. 11. *Tu quoque in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu in quo non eſt aqua* 173.a. 175.b.
14.20. *In die illa erit quod ſuper frenum equi eſt, ſanctum Domino* 24?.a.252.a.

Malachias.

3. 6. *Ego Dominus, & non mutor* 11.b.145.b.

I. Machabæorum.

7.50. *Et ſiluit terra Iuda dies paucos* 692.a

II. Machabæorum.

3. 9. *Cùm veniſſet Ieroſolymã, & benignè à ſummo ſacerdote in ciuitate eſſet exceptus, narrauit de dato indicio pecuniarum* 692.a.
7. 9. *Tu quidem ſceleſtiſſime in præſenti vita nos perdis: ſed rex mundi defunctos nos pro ſuis legibus, in æterna vita reſurrectione ſuſcitabit* 690.a.
28. *Peto à te nate, vt aſpicias ad cælum, & terram, & ad omnia quæ in eis ſunt* 691.a.
15.14. *Hic eſt fratrum amator, & populi Iſrael: hic eſt qui multum orat pro populo & vniuerſa ſancta ciuitate, Ieremias Propheta Dei* 693.a.

EX NOVO TESTAMENTO.

Matthæus.

1. 18. *Cùm eſſet deſponſata mater eius Maria Ioſeph, antequam conuenirent inuenta eſt in vtero habens de Spiritu ſancto* 274.b.279.b.280.a.
21. *Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum a peccatis eorum* 204.b.
25. *Et non cognoſcebat eam donec peperit filium ſuum primogenitum* 278.b.280.a.286.a.
4. 10. *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies* 48.a.
6. 10. *Adueniat regnum tuum* 994.a.
13. *Et ne nos inducas in tentationem* 716.a.
7. 27. *Deſcendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina illius magna* 994.a.
8. 24. *Et ecce motus magnus factus eſt in mari, ita vt nauicula operiretur fluctibus* 994.b.
10. 2. *Duodecim autẽ Apoſtolorũ nomina ſunt hæc: Primus Simon, qui dicitur Petrus, &c.* 813.b.
22. *Qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit* 441.b.
27 *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate ſuper tecta* 765.b
32. *Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo qui in cælis eſt* 135.b
15. 3. *Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram?* 770.a.
16.17. *Beatus es Simon Bar-Iona: quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus qui in cælis eſt* 808.a.829.a.
18. *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus: & ſuper hãc petram ædificabo Eccleſiam meam* 803.a.804.a. 805.b.807.a.b.811.a.b.813.a.991.a.992.a.
19. *Et tibi dabo claues regni cælorum. Et quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis* 808.a.870.a.934.a.942.a.
24. *Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſũ, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me* 438.b.
17. 15. *Domine miſerere filio meo, quia lunaticus eſt, & malè patitur* 410.b.
24. *Magiſter veſter non ſoluit didrachma?* 806.b.
18. 10. *Videte ne contemnatis vnum ex his puſillis: dico enim vobis, quia Angeli eorũ in cælis ſemper vident faciem Patris mei qui in cælis eſt* 339.a.342.b.353.a.b.
17. *Quod ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ: ſi autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus* 938.b.944.a.
19. 26. *Apud homines hoc impoſſibile eſt: apud Deum autem omnia poſſibilia ſunt* 16.a. 30.a.
20.28. *Filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare* 204.b.
22.21 *Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo* 788.b.789.a.791.b.
32. *Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob. Non eſt Deus mortuorum, ſed viuentium* 508.a.
24.24. *Surgent enim pſeudochriſti, & pſeudoprophetæ: & dabunt ſigna magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur (ſi fieri poteſt) etiam electi* 994.b.
26.39. *Pater mi, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte* 109.b.
28. 2. *Angelus enim Domini deſcendit de cælo; & accedens reuoluit lapidem* 181.a.
6. *Non eſt hic: ſurrexit enim ſicut dixit* 180.a.
19. *Euntes ergo docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti* 12.a. 16.a.
20. *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, vſque ad conſummationem ſeculi* 142.b.993.a.b.

Marcus.

5. 9. *Legio mihi nomen eſt: quia multi ſumus* 390.b.
12. *Mitte nos in porcos, vt in eos introeamus* ibid.
10. 18. *Nemo bonus, niſi vnus Deus* 17.a.149.b.
27. *Omnia poſſibilia ſunt apud Deum* 29.b.
12. 17. *Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo* 788.b.789.a.
25. *Cum enim à mortuis reſurrexerint, neque nubent, neque nubentur, ſed ſunt ſicut Angeli in cælis* 330.b.
26. *Ego ſum Deus Abrahã, & Deus Iſaac, & Deus Iacob* 508.a.
27. *Non eſt Deus mortuorum, ſed viuorum* ibid.
13. 32. *De die autẽ illo vel hora nemo ſcit, neque Angeli in cælo, neque Filius: niſi Pater* 149.a.b.& ſeqq. vſque ad 159.a.

16. 2. *Et valde manè vna ſabbathorum veniunt ad monumentum: orto iam ſole* 694.a.b. 695.b.
9. *Surgens autem manè prima ſabbathi, apparuit primò Mariæ Magdalenæ* 695.a.
14. *Nouiſſimè recumbentibus illis vndecim apparuit: & exprobrauit incredulitatem eorum & duritiam cordis* ibid.b.
15. *Euntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ* 82.a.
16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit* 696.b.1022.a.
19. *Et Dominus quidem Ieſus poſtquam locutus eſt eis, aſſumptus eſt in cælum* 694.b.

Lucas.

1. 26. *In menſe autem ſexto miſſus eſt Angelus Gabriel à Deo in ciuitatē Galilææ, cui nomen Nazareth* 316.b.
27. *Ad virginem deſponſatam viro, cui nomen erat Ioſeph* ibid.
28. *Aue gratia plena, Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus* 263.b. & ſeqq. 304.a. b. & ſeqq. 307.a.b. 311 b. & ſeqq.
31. *Ecce concipies in vtero, & paries filium: & vocabis nomen eius Ieſum* 109.b. 112.a. 126.b. 263.a.
34. *Quomodo fiet iſtud? quoniam virum non cognoſco* 280.a. & ſeq. 283.b. & ſeq. 313.a.
35. *Spiritus ſanctus superueniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi* 276.b.
Ideoq́; & quod naſcetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei 313 a.
37. *Quia non erit impoſſibile apud Deum omne verbum* 34.a.
38. *Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundùm verbum tuum* 307.a.
45. *Beata quæ credidiſti, quoniam perficientur ea quæ dicta ſunt tibi a Domino* 311.a.
48. *Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ.* 263.a. 313.b.
Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes 311.b.
49. *Quia fecit mihi magna qui potens eſt, & ſanctum nomen eius* 34.a. 277.a.
52. *Depoſuit potentes de ſede, & exaltauit humiles* 377.b.
2. 7. *Et peperit filium ſuum primogenitum* 274.b.
30. *Quia viderunt oculi mei ſalutare tuum* 213.a.
35. *Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius* 288.b.
52. *Et mater eius conſeruabat omnia verba hæc in corde ſuo* 310.b.
53. *Et Ieſus proficiebat ſapientia, & ætate, & gratia apud Deum & homines* 152.a. 155.b. & ſeqq. 159.b.
4. 6. *Tibi dabo poteſtatem hanc vniuerſam, & gloriam illorum: quia mihi tradita ſunt, & cui volo do illa* 783.b.
8. *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies* 529.a.
4. *Duc in altum, & laxate retia veſtra in capturam* 824.a.
10. 18. *Videbam Satanam ſicut fulgur de cælo cadentem* 337.b. 380.a.
22. *Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo* 154.a.
Et nemo ſcit quis ſit Filius, niſi Pater 149.b.
30. *Homo quidam deſcendebat ab Ieruſalem in Iericho, & incidit in latrones* 377.b.
11. 20. *Porrò ſi in digito Dei eiicio dæmonia, profectò peruenit in vos regnum Dei* 84.b.
12. 49. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo, niſi vt accendatur?* 180.b.
14. 23. *Exi in vias & ſepes, & compelle intrare, vt impleatur domus mea* 444.a.
16. 27. *Rogo ergo te pater vt mittas eum in domū patris mei* 474.b. 475.b.
17. 37. *Vbicunque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ* 453.b. 839.a.
18. 8. *Filius hominis veniens, putas, inueniet fidem in terra?* 990.b. 996.b.
22. 31. *Simon, Simon, ecce ſatanas expetiuit vos vt cribraret ſicut triticum* 874.a.
32. *Ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua* 807.a. 847.b.
Et tu aliquando conuerſus, confirma fratres tuos 803.b.
43. *Apparuit illi Angelus de cælo, cōfortans eum* 693.a.b. 700.a.
Et factus in agonia, prolixius orabat 698.b.
44. *Et factus eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram* ibid. & ſeqq.
23. 43. *Hodie mecū eris in paradiſo* 136.a. 162.b. 164.b. 168.b. & ſeq. 448.a. 450.a.
46. *Pater, in manus tuas commendo ſpiritum meū* 457.a.
24. 39. *Palpate, & videte: quia ſpiritus carnem & oſſa non habet* 112.b.
51. *Et factum eſt, dum benediceret illis, receſſit ab eis, & ferebatur in cælum* 198.b.

Ioannes.

1. 1. *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum* 4.b. 48.a. 68. & ſeqq. 73.b. & ſeq. 122.a. 138.a.
3. *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, quod factum eſt* 72.a. 155.a.
14. *Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis* 110.b. 116.b. 122.b. & ſeq. 130.b. & ſeq. 137.b. 141.a.
Et vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à Patre 66.a.
17. *Lex per Moyſen data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt* 615.a.
18. *Deum nemo vidit vnquam: vnigenitus Filius, qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarrauit* 6.b.
42. *Tu es Simon Filius Iona: tu vocaberis Cephas* 813.
2. 4. *Quid mihi & tibi eſt mulier? nondum venit hora mea.* 155.a. 279.b.
3. 2. *Rabbi, ſcimus quia à Deo veniſti magiſter* 57.b.
8. *Spiritus vbi vult ſpirat* 58.a.
13. *Nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo, Filius hominis, qui eſt in cælo* 136.a. 142 a. 144.a. 197.b.
5. 39. *Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere* 763.a.
6. 13. *Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus ordeaceis* 766.a.
53. *Niſi manducaueritis carnem Filij hominis* 152.b.
62. *Si ergo videritis Filium hominis aſcendentem vbi erat prius?* 190.b. 192.a.
8. 3. *Adducunt autem Scribæ & Phariſæi mulierem in adulterio deprehenſam, & ſtatuerunt eā in medio* 704.b.

7. *Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illam lapidem mittat* 702.& ſeq.
11. *Vade.& iam amplius noli peccare* 703.b.
16. *Si iudico ego, iudicium meum verum eſt: quia ſolus nõ ſum, ſed ego, & qui me miſit Pater* 51.a.
44. *Vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere* 386.b. 390.b.
10.30. *Ego & Pater vnum ſumus* 43.a.& ſeq.47.b. 65.b.72.a.& ſeq.75.a.& ſeq.78.b.143.a.
38. *Pater in me eſt, & ego in Patre* 41.b.
11.14. *Gaudeo propter vos, vt credatis, quoniam non eram ibi.* 137.b.
34. *Vbi poſuiſtis eum?* 155.a.
12.26. *Vbi ſum ego, illic & miniſter meus erit* 448.b.
13. 3. *Sciens quia omnia dedit ei Pater in manus* 155.a.
33. *Filioli, adhuc modicum vobiſcum ſum* 142.b.
14. 2. *In domo Patris mei mãſiones multæ ſunt* 314.a.
3. *Et ſi abiero, & præparauero vobis locum: iterũ venio, & accipiam vos ad meipſum* 457.a.
9. *Qui videt me, videt & Patrem* 65.b.
10. *Non credis quia ego in Patre, & Pater in me eſt?* 44.a.47.b.66.b.
Verba quæ ego loquor vobis, à meipſo non loquor 68.b.
13. *Vt glorificetur Pater in Filio* 29.b.
14. *Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam* ibid.
16. *Et ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum* 39.b.
18. *Non relinquam vos orphanos, veniam ad vos* 96.a.189.a.
26. *Paraclêtus autem Spiritus ſanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia* 88.b.
15.26. *Cùm autem venerit Paraclêtus, ille teſtimonium perhibebit de me* 96.b.98.b.102.a.
16. 7. *Sed ego veritatem dico vobis* 95.a.
Si non abiero, Paraclêtus non veniet ad vos 99.b.
13. *Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem* 101.a.
Non enim loquetur à ſemetipſo 95.a.
15. *Omnia quæcumq; habet Pater, mea ſunt* 154.b.
De meo accipiet, & annuntiabit vobis 96.b.
17. 3. *Hæc eſt autem vita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deum verũ, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum* 66.b.
11. *Pater ſancte, ſerua eos in nomine tuo, quos dediſti mihi* 123.b.
21. *Vt omnes vnum ſint, ſicut tu Pater in me, & ego in te, vt & ipſi in nobis vnum ſint* 1035.a.b.
Vt credat mundus quia tu me miſiſti ibid.
20.17. *Aſcendo ad Patrem meum, & Patrem veſtrum* 142.a.
22. *Accipite Spiritum ſanctum* 98.b.
23. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis* 939.b.
26. *Venit Ieſus ianuis clauſis* 180.a.b.182.a.184.b.& ſeq.
21. 7. *Simon Petrus cùm audiſſet quia Dominus eſt, tunica ſuccinxit ſe (erat enim nudus) & miſit ſe in mare* 812.a.
15. *Simon Ioannis diligis me plus his?* 801.a.806.a.
16. *Paſce agnos meos* 807.b.812.a.847.a.861.b.
17. *Paſce oues meas* 813.a.853.b.
21. *Domine, hic autem quid?* 803.b.
22. *Sic eum volo manere donec veniã, quid ad te? tu me ſequere* 803.b.813.a.

Acta Apoſtolorum.

1. 7. *Non eſt veſtrum noſſe tempora vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate* 154.a.b.& ſeqq.
9. *Et cùm hæc dixiſſet, videntibus illis eleuatus eſt* 189.a.
11. *Hic Ieſus, qui aſſumptus eſt à vobis in cælum, ſic veniet quemadmodum vidiſtis eum euntem in cælum* 195.a.
2. 24. *Quem Deus ſuſcitauit ſolutis doloribus inferni, iuxta quod impoſſibile erat teneri illum ab eo* 170.a.
27. *Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem* 170.a.
5. 3. *Anania, cur tentauit ſatanas cor tuum, mentiri te Spiritui ſancto?* 82.b.& ſeqq.85.a.& ſeq.498.a.
4. *Non es mentitus hominibus, ſed Deo* 91.a.
9. *Quid vtique conuenit vobis tentare Spiritum Domini?* 82.b.87.a.
15. *Ita vt in plateas eiicerent infirmos, & ponerent in lectulis ac grabatis, vt veniente Petro, ſaltẽ vmbra illius obumbraret quenquam illorum, & liberarẽtur omnes ab infirmitatibus ſuis* 473.b.
7. 38. *Hic eſt qui fuit in eccleſia in ſolitudine, cum Angelo qui loquebatur ei in monte Sina, & cũ patribus noſtris* 616.b.
12. 15. *Angelus eius eſt* 353.a.& ſeq.
13. 2. *Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus, ad quod aſſumpſi eos* 85.a.
32. *Et nos vobis annuntiamus eam quæ ad patres noſtros repromiſſio facta eſt* 802.a.
15. 28. *Viſum eſt enim Spiritui ſancto & nobis* 779.b.
17. 28. *In ipſo enim viuimus, & mouemur, & ſumus* 136.a.

Epiſt. ad Romanos.

1. 3. *Qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundùm carnem* 136.a.
11. *Deſidero enim videre vos, vt aliquid impertiar vobis gratiæ ſpiritualis, ad confirmandos vos* 817.a.
20. *Inuiſibilia enim ipſius, à creatura mundi, per ea quæ facta ſunt intellecta, conſpiciuntur* 13.b.
3. 28. *Arbitramur enim iuſtificari hominem per fidem ſine operibus legis* 1022.a.
4. 24. *Qui ſuſcitauit Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum à mortuis* 102.a.
5. 4. *Scientes quod tribulatio patientiam operatur* 444.b.
6. *Vt quid enim Chriſtus, cùm adhuc infirmi eſſemus, ſecundùm tempus pro impiis mortuus eſt?* 28.b.29.b.
8. 9. *Si quis autem Spiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius* 102.a.
17. *Si tamen compatimur, vt & conglorificemur* 437.a.
18. *Exiſtimo enim quòd nõ condignæ paſſiones huius temporis, ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis* 443.a.
9. 3. *Optabam enim ego ipſe anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis.* 586.a.

16.17.*Domine, quis credidit auditui noſtro?* 599.b.
11. 36.*Ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia* 64.a.
12. 1.*Obſecro itaque vos fratres per miſericordiam Dei, vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentem,* 88.b.
13. 1. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit* 788.a.
Non eſt enim poteſtas niſi à Deo 784.b.& ſeqq. 787.a.
2. *Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit* 783.b.& ſeq. 788.b.
4. *Non enim ſine cauſa gladiũ portat* 790.a. 976.b.
5. *Ideo neceſſitate ſubditi eſtote: non ſolùm propter irã, ſed etiã propter cõſcientiã* 784.b. 787.b.
7. *Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum, &c.* 529.b. & ſeq.
15. 29.*Scio autem quoniam veniens ad vos in abundantia benedictionis Chriſti veniam* 770.a.
30.*Obſecro ergo vos fratres, vt adiuuetis me in orationibus pro me ad Deum* 484.b.
16.23.*Salutat vos Caius hoſpes meus, & vniuerſa Eccleſia* 728.b.

1. ad Corinthios.

2. 8.*Si enim cognouiſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent* 136.a. 144.a.
10.*Spiritus enim omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei* 342.b.
5. 5. *Tradere huiuſmodi Satanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini noſtri Ieſu Chriſti* 931.b. 933.b.
6. 19.*An neſcitis quoniam membra veſtra templũ ſunt Spiritus ſancti?* 88.b. 90.a.
20.*Empti enim eſtis pretio magno* 206.a. 213.a. 236.a.
Glorificate & portate Deũ in corpore veſtro 88.b.
8. 6.*Nobis vnus Deus Pater, ex quo omnia, & nos in illum: & vnus Dominus Ieſus Chriſtus, per quem omnia, & nos per ipſum* 21.a.b. 70.b.
11. 2. *Laudo autem vos fratres, quòd per omnia mei memores eſtis: & ſicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis* 779.a.
34.*Cætera autem, cùm venero, diſponam* 779.b.
12. 4. *Diuiſiones verò gratiarum ſunt: idem autem Spiritus* 85.b.
11. *Hæc autem omnia operatur vnus atque idem Spiritus, diuidens ſingulis prout vult* 90.a.
28. *Et quoſdam quidem poſuit Deus in Eccleſia primùm Apoſtolos, ſecundò Prophetas, tertiò Doctores, &c.* 1036.b.
13. 1. *Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum velut æs ſonans, aut cymbalum tinniens* 334.b.
14. 33.*Nõ enim eſt diſſenſionis Deus, ſed pacis* 1036.b.
15. 44.*Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpirituale* 192.b.
16. 2.*Per vnam ſabbathi vnuſquiſq; veſtrũ apud ſe ſeponat, recondens quod ei beneplacuerit* 219.a.

2. ad Corinthios.

3. 17.*Dominus autem ſpiritus eſt* 41.b.
5. 1.*Scimus enim quoniã ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam æternam in cælis* 457.a.
21.*Eum, qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, vt nos efficeremur iuſtitia Dei in ipſo* 209.b.
6. 14.*Quæ participatio iuſtitiæ cum iniquitate? aut quæ ſocietas luci ad tenebras?* 17.a.
11. 14.*Ipſe enim Satanas transfigurat ſe in Angelum lucis* 391.b.
12. 2.*Scio hominem in Chriſto raptum vſque ad tertium cælum* 454.a.b.
13. 3. *An experimentum quæritis eius qui in me loquitur Chriſtus?* 194.a.

Ad Galatas.

1. 11. *Notum enim vobis facio fratres Euangelium quod euangelizatum eſt à me, quia non eſt ſecundùm hominem* 71.b.
18. *Deinde poſt annos tres veni Ieroſolymam videre Petrum: & manſi apud eum diebus quindecim* 802.a. 804.a.
3. 16. *Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones, & ſemini eius* 108.a.
4. 4.*At vbi venit plenitudo temporis, miſit Deus Filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege* 107.a. 111.b. 113.b. 144.b. 279.a.
6. *Quoniam autem eſtis filij, miſit Deus Spiritum Filij ſui in corda veſtra clamantem: Abba, Pater* 101.b.
10.*Dies obſeruatis, & menſes, & tempora, & annos* 216.b. 223.b.

Ad Epheſios.

1. 12. *Vt ſimus in laudem gloriæ eius nos, qui ante ſperauimus in Chriſto* 76.a.
21.*Supra omnem principatum, & poteſtatem, & virtutem, & dominationem, &c.* 345.b. & ſeq. 349.b.
2. 2. *In quibus aliquando ambulaſtis ſecundùm ſeculum mundi huius, ſecundùm principem poteſtatĩs aeris huius* 382.b. 384.a.
4. 5. *Vnus Dominus, vna fides, vnũ baptiſma* 123.b.
8. *Aſcendens in altum, captiuam duxit captiuitatem: dedit dona hominibus* 165.a.
11. *Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autem paſtores & doctores* 1036.b.
32. *Eſtote autem inuicẽ benigni, miſericordes, donantes inuicem ſicut & Deus in Chriſto donauit vobis* 483.b.
5. 27.*Vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam, aut rugam* 993.a.
6. 12. *Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem: ſed aduerſus mundi rectores tenebrarum harum* 382.b. & ſeq. 384.a.

Ad Philippenſes.

1. 22.*Et quid eligam ignoro* 448.b.
2. 6. *Qui cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo* 71.b. & ſeq. 76.a.
7. *Sed ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens* 136.a.
3. 3. *Nos enim ſumus circumciſio, qui ſpiritu ſeruimus Deo* 89.a.
20.*Noſtra autem conuerſatio in cælis eſt* 194.a.
21.*Qui reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ* ibid.

Ad Coloſſenſes.

1. 16. *In ipſo condita ſunt vniuerſa in cælis, & in terra, viſibilia, & inuiſibilia, ſiue throni, ſiue dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates: omnia per ipſum, & in ipſo creata ſunt.* 7.b. 10.b. 31.a. 344.a. 346.a.b. 348.a. & ſeq.
2. 3. *In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi* 153.a. & ſeq. 156.a.

9. In ipſo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter 107.a.129.a.153.a.b.
14. Delens quod aduerſus nos erat chirographum decreti, affigens illud cruci 213.b.
15. Expolians principatus & poteſtates, traduxit confidenter palam, triumphans illos in ſemetipſo 174.a.177.a.

1. ad Theſſalonicenſes.

1. 9 Ipſi enim de nobis annuntiāt qualem introitum habuerimus ad vos. 194.a.
10. Et expectare Filium eius de cælis (quem ſuſcitauit ex mortuis) Ieſum, qui eripuit nos ab ira ventura ibid.
5. 25. Fratres orate pro nobis 434.a.

2. ad Theſſalonicenſes.

2. 3. Niſi venerit diſceſſio primùm, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis 996.b.
15. Itaque fratres ſtate, & tenete traditiones quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram 771.a.773.b.779.b.

1. ad Timotheum.

2. 1. Obſecro igitur primùm omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus 460.a.& ſeqq.
2. Pro regibus & omnibus qui in ſublimitate ſunt, 463.a.
5. Vnus enim Deus, vnus & mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus 122.b.140.b.
4. 14. Noli negligere gratiam quæ in te eſt: quæ data eſt tibi per prophetiam cum impoſitione manuū presbyterij 915.a.
5. 21. Teſtor coram Deo, & Chriſto Ieſu & electis Angelis, vt hæc cuſtodias ſine præiudicio, nihil faciens in alteram partem declinando 331.a.
6. 16. Qui ſolus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inacceſſibilem 7.a.b.11.b.& ſeq.14.b.

2. ad Timotheum.

2. 13. Si non credimus, ille fidelis permanet, negare ſeipſum non poteſt 28.b.
19. Cognouit Dominus qui ſunt eius 642.a.
3. 12 Omnes qui piè volunt viuere in Chriſto Ieſu perſecutionem patientur 437.b.439.a.443.b.
16. Omnis Scriptura diuinitus inſpirata, vtilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corrigendum, ad erudiendum in iuſtitia 752.a.

Ad Titum.

3. 1. Admone illos principibus & poteſtatibus ſubditos eſſe, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos eſſe 787.a.

Ad Philemonem.

22. Simul autem & para mihi hoſpitium: nam ſpero per orationes veſtras donari me vobis 461 a.

Ad Hebræos.

1. 1. Multifariam, multiſq; modis olim Deus loquens patribus in Prophetis 709.a.
2. Nouiſſimè diebus iſtis locutus eſt nobis in Filio 43.a.709.a.
3. Qui cùm ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ eius, ſedet ad dexteram maieſtatis in excelſis 52.a.65.a.67.b.204.b.709.b.710.b.
7. Qui facit Angelos ſuos, ſpiritus: & miniſtros ſuos, flammam ignis 329.b.
14. Nonne omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus, in miniſterium miſſi propter eos qui hæreditatem capient ſalutis 333.b.348.b
2. 2. Si enim qui per Angelos dictus eſt ſermo, factus eſt firmus. 616.b
14. Quia ergo pueri communicauerunt carni & ſanguini, & ipſe ſimiliter participauit eiſdem vt per mortē deſtrueret eum qui habebat mortis imperium, id eſt, diabolum 708.b
15. Et liberaret eos qui timore mortis per totam vitam obnoxij erant ſeruituti ibid
6. 18. Quibus impoſſibile eſt mentiri Deum 28.b
19. Quam ſicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam, & incedentem vſque ad interiora velaminis 196.a
20. Vbi præcurſor pro nobis introiuit Ieſus, ſecundùm ordinem Melchiſedec pontifex factus in æternum ibid
7. 3. Sine patre, ſine matre ſine genealogia, neque initium dierum, neque finem vitæ habens 706.b
9. 25. Neque vt ſæpe offerat ſemetipſum, quemadmodum Pontifex intrat in Sancta, per ſingulos annos in ſanguine alieno 450.a
11. 1. Eſt autem fides ſperandarum ſubſtantia rerum argumentum non apparentium 712.b
21. Fide Iacob moriens ſingulos filiorum Ioſeph benedixit, & adorauit faſtigium virgæ eius 710.b
33. Qui per fidem deuicerunt regna, operati ſunt iuſtitiam, adepti ſunt repromiſſiones 457.a
39. Et hi omnes teſtimonio fidei probati, non acceperunt repromiſſionem 709.b
12. 6. Quem enim diligit Dominus caſtigat: flagellat autem omnem filium quem recipit 440.a
13. 23. Cognoſcite fratrem noſtrum Timotheum dimiſſum, cum quo (ſi celerius venerit) videbo vo[s] 708.b.

Iacobus.

1. 12. Beatus vir qui ſuffert tentationem: quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ quam repromiſit Deus diligentibus ſe 437.b
17. Omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcendens à Patre luminum 7.b
26 Si quis autem putat ſe religioſum eſſe, non refrenans linguam ſuam, huius vana eſt religi[o] 719.a.
2. 10. Quicunq; totam legem ſeruauerit, offendat autem in vno, factus eſt omnium reus 719.a
14. Quid proderit fratres mei, ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat? Nunquid poterit fides ſaluare eum? 1022.a
17. Fides, ſi non habeat opera, mortua eſt in ſemetipſa 718.a
20. Fides ſine operibus mortua eſt ibid
26. Sicut enim corpus ſine ſpiritu mortuum eſt: ita & fides ſine operibus mortua eſt 1022.a
3. 2. In multis enim offendimus omnes 717.b.& ſeq
5. 14. Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini 1028.b
16. Multum enim valet deprecatio iuſti aſſidua 716.a.

1. Petri.

2. 7. Lapis, quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli 723.a
13. Subiecti igitur eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum 530.a

5. 18. *Chriſtus ſemel pro peccatis noſtris mortuus eſt, iuſtus pro iniuſtis* 120.a.
22. *Profectus in cælum, ſubiectis ſibi Angelis, & Poteſtatibus, & Virtutibus* 342.a.
4. 1. *Chriſto igitur paſſo in carne, & vos eadem cogitatione armamini* 107.a.120.b.123.b.139.a.
5. 13. *Salutat vos Eccleſia, quæ eſt in Babylone coelecta, & Marcus filius meus* 817.a.822.a.824.b.

2. Petri.

1. 15. *Dabo autem operam & frequenter habere vos poſt obitum meum, vt horum memoriam faciatis* 471.a.
21. *Non enim voluntate humana allata eſt aliquando prophetia: ſed Spiritu ſancto inſpirati, locuti ſunt ſancti Dei homines* 762.b.
2. 4. *Si enim Deus Angelis peccantibus non pepercit; ſed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, in iudicium reſeruari* 384.a.
5. *Et originali mundo non pepercit, ſed octauum Noe iuſtitiæ præconem cuſtodiuit, diluuiũ mundo impiorum inducens* 722.b.796.b.

1. Ioannis.

1. 5. *Quoniam Deus lux eſt: & tenebræ in eo non ſunt vllæ* 66.b.
8. *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus: ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt* 1023.b.
2. 2. *Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: non pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro totius mũdi* 212.a.
3. 6. *Omnis qui in eo manet, non peccat: & omnis qui peccat, nõ vidit eum, nec cognouit eũ* 1023.b.
4. 12. *Deum nemo vidit vnquam* 342.b.
5. 7. *Quoniam tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt.* 92.b.& ſeq.725.& ſeq.

2. Ioannis.

1. *Senior Electæ Dominæ & natis eius* 728.b.
8. *Videte voſmetipſos, ne perdatis quæ operati eſtis: ſed vt mercedẽ plenam accipiatis* 729.b.
10. *Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec AVE ei dixeritis* 728.a.

3. Ioannis.

1. *Senior Gaio chariſſimo, quem ego diligo in veritate* 729.a.b.

Iudas.

1. *Iudas Ieſu Chriſti ſeruus, frater autem Iacobi, his qui ſunt in Deo Patre dilectis, & Chriſto Ieſu conſeruatis, & vocatis* 732.a.
9. *Cum Michael Archangelus cum diabolo diſputans altercaretur de Moyſi corpore, non eſt auſus iudicium inferre blaſphemiæ, ſed dixit: Imperet tibi Dominus* 734.b.

Apocalypſis.

1. 3. *Beatus qui legit & audit verba prophetiæ huius: & ſeruat ea quæ in ea ſcripta ſunt* 741.b.
4 *Qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt* 41.b. 737.b.
8. *Ego ſum α & ω, principium & finis, dicit Dominus Deus, qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt omnipotens* 27.a.736.b.
10. *Fui in ſpiritu in Dominica die, & audiui poſt me vocem magnam tamquã tubæ dicentis* 227.b.231.b.
16. *De ore eius gladius vtraque parte acutus exibat* 738.b.
2. 8. *Hæc dicit primus & nouiſſimus* 737.b.
3. 4. *Qui non inquinauerunt veſtimenta ſua* 737.a.
19. *Ego quos amo arguo & caſtigo* 440.a.442.a.
4. 5. *Et de throno procedebant fulgura, & voces, & tonitrua* 696.b.
8. *Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui eſt, & qui venturus eſt* 31.a.740.a.
6. 11. *Et data ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ, & dictum eſt illis vt requieſcerent adhuc tempus modicũ, donec compleantur conſerui eorum, & fratres eorum qui interficiendi ſunt ſicut & illi* 454.a. 457.b.
7. 3. *Nolite nocere terræ & mari, neque arboribus, quoadusque ſignemus ſeruos Dei noſtri in frontibus eorum* 237.a.
8. 4. *Et aſcendit fumus incenſorum de orationibus ſanctorum de manu Angeli coram Deo* 366.a.
11. 17. *Gratias agimus tibi Domine Deus omnipotẽs, qui es, & qui eras, & qui venturus es* 77.a.
12. 3. *Et viſum eſt aliud ſignum in cælo, & ecce draco magnus, rufus, habens capita ſeptem, & cornua decem: & in capitibus eius diademata ſeptem* 387.a.
14. 4. *Hi ſunt qui cum mulieribus non ſunt coinquinati. Virgines enim ſunt* 740.a.
Hi ſequuntur Agnum quocunque ierit 508.a. 518.a.739.b.741.a.
17. 15. *Aquæ, quas vidiſti vbi meretrix ſedet, populi ſunt, & gentes, & linguæ* 738.b.
19. 12. *Habens nomen ſcriptum, quod nemo nouit niſi ipſe* 156.a.
15. *Et de ore eius procedit gladius ex vtraque parte acutus* 738.b.
20. 10. *Diabolus, qui ſeducebat eos, miſſus eſt in ſtagnum ignis & ſulphuris, vbi & beſtia & pſeudopropheta cruciabuntur die ac nocte in ſecula ſeculorum* 740.a.
22. 16. *Ego Ieſus miſi Angelum meum teſtificari vobis hæc in Eccleſijs* 742.a.
18. *Si quis appoſuerit ad hæc, apponet Deus ſuper illum plagas ſcriptas in libro iſto* 741.b.

FINIS.

CATA-

CATALOGVS
SCRIPTORVM, EX QVIBVS OPVS HOC CONSCRIPTVM.

	Vixit Anno Domini	In
A		
Abbo Floriacenſis abbas	980	Gallia.
Abdyſos Aſſyriorum Patriarcha	1562	Aſſyria.
Abſolon Sprinckirsbacenſis abbas	1120	Germania.
Acacius Beroeus	430	Græcia.
Acacius Conſtantinopolitanus	470	Græcia.
Actius Sannazarius	1540	Italia.
Adamannus monachus	880	Scotia.
Adamus Bremenſis	1080	Germania.
Adamus de Sancto Victore	1170	Gallia.
Adelinus Sagienſis	1130	Gallia.
ADO TREVERENSIS	1070	Germania.
Ado Viennenſis	890	Gallia.
Adrianus Papa I.	770	Italia.
Adrianus Papa II.	870	Italia.
Adrianus Papa VI.	1522	Italia.
Aegidius Columnius	1290	Italia.
Aegidius Romanus	1280	Italia.
Aemoinus Floriacenſis monachus	845	Gallia.
Aemoinus Continuator	1140	Gallia.
Aeneas Gazæus Philoſophus	530	Syria.
Aeneas Sylvius	1460	Italia.
Agathias Scholiaſticus Smirnæus	560	Græcia.
Agatho Papa	680	Italia
Agnellus	580	
Agobardus Lugdunenſis archiepiſcopus	840	Gallia.
Albertus Crantzius	1500	Germania.
ALBERTVS MAGNVS	1240	Germania.
Albertus Patavinus	1312	Italia.
Albertus Stadenſis	1240	Germania.
Alcimus Avitus, Viennenſis archiepiſcopus	500	Gallia.
Alcuinus Anglus	750	Gallia
Aldhelmus	680	Anglia.
Alexander ab Alexandro	1480	Italia.
Alexander Aleſius	1240	Scotia.
Alexander Alexandrinus Patriarcha	315	Ægypto.
Alexander Monachus	490	Cypro.
Alexander Papa I.	109	Italia.
Alexander Papa II.	1081	Italia.
Alexander Papa III.	1160	Italia.
Alexander Papa IV.	1254	Italia.
Alexander Papa VI.	1496	Italia.
Algerus Cluniacenſis Monachus	1060	Gallia.
Alphanus Salernitanus archiepiſcopus	1060	Italia.
Alphonſus TOSTATVS Abulenſis Epiſcop.	14[illegible]0	Hiſpania.
Altercatio Synagogæ & Eccleſiæ	890	Germania.
Alvarus Pelagius	1330	Hiſpania.
Alypius Tagaſtenſis Epiſcopus	400	Africa.
Amadæus Lauſanenſis Epiſcop.	1120	Gallia.
Amalarius Fortunatus Trevir. archiepiſcop.	830	Germania.
Amandus Burdegalenſis Epiſcop.	431	Gallia.
Ambroſius Anſbertus monachus	730	Italia.
Ambroſius Catharinus Politus	1540	Italia.
AMBROSIVS Mediolanen. Epiſcop.	370	Italia.
Ammianus Marcellinus	360	Gallia.
Ammonius Alexandrinus	220	Ægypto.
Amœnus	460	
Amphilochius Iconij Epiſcop.	380	Græcia.
Anacletus Papa	95	Italia.
Anaſtaſius Bibliothecarius Romanus	850	Italia.
Anaſtaſius Hieroſolymit. Patriarcha	470	Syria.
Anaſtaſius S. Maximi Diſcipulus	630	Germania.
Anaſtaſius Nicænus	850	Græcia.
Anaſtaſius Papa I.	388	Italia.
Anaſtaſius Papa II.	492	Italia.
Anaſtaſius Sinaytes Antiochenus Patriarcha	570	Syria.
Anatolius	443	Syria.
Andreas Cæſarienſis.	500	Syria.
Andreas Cretenſis Epiſcop.	560	Græcia.
Andreas Hieroſolymit. Patriarcha.	560	Syria.
Angela de Fulgineo	1280	Italia.
Angelomus Lexovienſis abbas	810	Gallia.
Anicetus Papa	154	Italia.
ANSELMVS Cantuarienſis Archiepiſc.	1080	Anglia.
Anſelmus Laudunenſ. auctor gloſſæ interlin	1100	Gallia.

	Vixit Anno Domini	In
Anſelmus Lucenſis Epiſcop.	1074	Italia.
Antherus Papa	236	Italia.
Antiochus S. Sabæ abbas	610	Syria
Antoninus Conſtantinienſis Epiſcop.	437	Africa.
Antoninus Florentinus archiepiſcop.	14[illegible]	Italia.
Antonius Andreas	1320	Hiſpania.
Antonius Bonfinius	1480	Vngaria.
Antonius Conſtantienſis	470	Germania.
Antonius Eremita	350	Ægypto.
Antonius Paduanus Hiſpanus	1230	Italia.
Apollinaris Hieropolitan. Epiſcop.	172	Syria.
Apollinaris Syrus	365	Syria.
Aponius Monachus	700	Gallia.
Arator	540	Italia.
Aretas Cæſarienſis	550	Syria.
Aribo Friſingenſis	770	Germania.
ARNOBIVS Rhetor, ſenior	300	Africa.
Arnobius Romanus, iunior	440.	Italia.
Arnoldus Carnotenſis Bonævallis abbas	1160	Gallia.
Arnulphus Lexovienſis	1170	Gallia.
Aſcanius Tarraconenſis Epiſcop.	460	Hiſpania.
ATHANASIVS Alexandrinus Patriarcha	340	Ægypto.
Athanaſius Alexandrinus Presbyter	445	Ægypto.
Athanaſius Conſtantinopolit.	1100	Græcia.
Athanaſius Syrus	760	Syria.
ATHENAGORAS athenien. Philoſ. Chriſt.	180	Græcia.
Atticus Conſtantinop. Patriarcha	420	Græcia.
Auctor vitæ S. Fulgentij	520	Africa
Auctor inſinuationum divinæ pietatis	1300	Germania.
Auctor Ordinis Romani	730	Italia.
Auctor actuum S. Sylveſtri	350	Italia.
Auctor Teſtamenti 12. Patriarcharum	180	
Audoenus	660	Gallia.
AVGVSTINVS Hipponenſis Epiſcop.	400	Africa.
Auguſtinus Triumphus Anconitanus.	1320	Italia.
Aurelius Carthaginenſis Epiſcopus	400	Africa.
B		
Bacchiarius Macceus D. Patricij diſcipul.	410	Anglia.
Baldus de Vbaldis, Peruſinus, Iureconſ.	1380	Italia.
Baudonivia monialis ſcripſit vitã S. Radegundis Reginæ	566	Germania.
Baptiſta Fulgoſus	1490	Italia.
Baptiſta Mantuanus	1500	Italia.
Baptiſta Platina	1460	Italia.
Bartholomæus Anglicus	1360	Anglia.
Bartholomæus de Saliceto, Iureconſultus	1390	Italia.
Baſilius Ancyranus	720	Græcia.
Baſilius Diaconus & Archimandrita	430	Syria.
Baſilius Macedo Imp.	860	Græcia.
BASILIVS MAGNVS	370	Græcia.
Baſilius Seleuciæ archiepiſcopus	4[illegible]0	Syria
BEDA Presbyter	700	Anglia.
Bellator Presbyter	540	Gallia.
Benedictus abbas	530	Italia.
Benedictus Papa XI.	1300	Italia.
Bernardinus Senenſis	1430	Italia.
Bernardus Bonævallis abbas	1150	Gallia.
BERNARDVS Claravallenſis abbas	1130	Gallia.
Berngoſius abbas	1110	Gallia.
Berno Augienſis abbas	1020	Germania.
Bernoldus Conſtantienſis	1100	Germania.
Beſſarion Conſtantinopol. Patriarcha	14[illegible]	Græcia.
Blondus Flavius Forlivienſis	1410	Italia.
Boetius Senator Romanus	500	Italia.
BONAVENTVRA Cardinalis	1260	Italia.
Bonifacius Moguntinus archiepiſcop.	730	Germania.
Bonifacius Papa I.	420	Italia.
Bonifacius Papa II.	430	Italia.
Bonifacius Papa V.	654	Italia.
Bonifacius Papa VIII.	1300	Italia.
Bonifacius Papa IX.	1400	Italia.
Bonitus Arvernæ Epiſcopus.	690	Gallia.
Brideferthus Rameſienſis	980.	Anglia.
Brigitta Scota Virgo	530	Scotia.

Vixit Anno Domini		In
Brigitta Vidua	1360	Suecia.
Brocardus	1260	Germania.
Bruno Colonienſis Carthuſianorũ inſtitutor	1080	Gallia.
Bruno Herbipolenſis Epiſcopus	1020	Germania.
Burchardus VVormatienſis Epiſcopus	1020	Germania.
C		
Cæleſtinus Papa I.	423	Italia.
Cæſar Baronius	1590	Italia.
Cæſarius Arelatenſis Epiſcopus	480	Gallia.
Cæſarius Heiſterbacenſis Monachus	1220	Germania.
Caius Papa	283	Italia.
Calixtus Papa I.	218	Italia.
Calixtus Papa III	1155	Italia.
Canutus Angliæ & Daniæ Rex	1050	Anglia.
Capreolus Carthaginenſis Epiſcopus	430	Africa.
Carolus Bouillus Samarobrinus	1500	Gallia.
Carolus I. Magnus Imperator	800	Gallia.
Carolus II. Caluus Imperator	870	Gallia.
Carolus V Imperator	1530	Germania.
Carolus Sigonius	1570	Italia.
Caſſianus vide Ioannes		
Caſſiodorus Abbas, Tripartitæ hiſtoriæ auctor	540	Italia.
Catharina Senenſis	1370	Italia.
Cerealis Epiſcopus	480	Africa
Chromatius Aquilelenſis	390	Italia.
Chryſippus Hieroſolymitanus Presbyter	500	Syria.
Chryſoſtomus vide Ioannes		
Claudianus Mamertus Viennenſis Presbyter.	470	Gallia.
Claudius Marius Victor	460	Africa.
Clemens Alexandrinus Presbyter	200	Ægypto.
Clemens Papa I. Romanus	80	Italia.
Clemens Papa V.	1305	Italia.
Clemens Papa VI.	1342	Italia.
Climacus vide Ioannes		
Conradus a Lichtenavv Vrſpergenſis Abbas	1225	Germania.
Conſtantinus Harmenopulus	1150	Græcia
Conſtantinus I Magnus Imperat	320	Græcia.
Conſtantinus IV. Imperator	680	Græcia.
Conſtantinus VI. Imperator	790	Græcia.
Conſtantinus Manaſſes	1140	Græcia.
Conſtantinus Porphyrogenneta	990	Græcia.
Conſtantinus Scholaſticus	540	Italia.
Conſtantinus Tius	850	Græcia.
Conſtantius Presbyter	490	Gallia.
Corippus Grammaticus	580	Africa.
Cornelius Gemma Louanienſis	1565	Belgio.
Cornelius Papa	250	Italia.
Coſmas Hieroſolymitanus	740	Syria.
Coſmas Veſtitarius	430	Græcia.
Cyprianus Arelatenſis	500	Gallia.
Cyprianus Carthaginenſis Epiſcopus.	250	Africa.
Cyrillus Alexandrinus Patriarcha	450	Aegypto.
Cyrillus Eremita	540.	Syria.
Cyrillus Hieroſolymitanus Patriarcha	370	Syria.
Cyrillus Lucceorienſis Epiſcopus	1595	Italia.
Cyrus Theodorus Prodromus	443	Græcia.
D		
Damaſcenus vide Ioannes		
Damaſus Papa	380.	Italia.
Dauid Aethiopiæ Rex	1524	Aethiopia.
Demetrius Cydonius Theſſalonicenſis	1300	Græcia.
Deuſdedit Papa	610	Italia.
Diadochus	460	Græcia.
Didymus Alexandrinus	360	Aegypto.
Dinamius Patritius	580	Italia.
Dionyſius Alexandrinus Patriarcha	260	Aegypto.
Dionyſius Areopagita Athenienſis	100	Gallia.
Dionyſius Carthuſianus	1460	Germania.
Dionyſius Corinthiacus	100	Græcia.
Dionyſius Papa I.	200	Italia.
Dodechinus	1190	
Dominicus Prædicat. Ordinis Fundator	1200	Italia.
Dorotheus Archimandrita	520	Syria.
Dorotheus Theſſalonicenſis Epiſcopus	518	Græcia.
Dorotheus Tyri Epiſcopus	350	Syria.
Drepanius Florus	850	Gallia.
Drogo Hoſtienſis	1130	Italia.
Durandus de Sancto Portiano	1320	Italia.
E		
Ealredus Ciſtercienſis Monachus	1164	Gallia
Ecbertus Presbyter	1170	Germania
Edmerus Anglus	1100	Anglia.

Vixit Anno Domini		In
Edmundus Cantuarienſis	1230	Anglia.
Egeſippus Hiſtoriographus	160	Italia
Eginhardus	840	Germania.
Eleutherius Papa	182	Italia.
Elias Cretenſis	790	Græcia
Eliſabeth Schonaugienſis	1160	Germania.
Elpis Boetii vxor	520	Italia
Emmanuel Calleca	1274	Græcia.
Emmanuel Comnenus	1140	Græcia.
Emmanuel Malaxus Peloponneſius	1578	Græcia.
Engelbertus Admontenſis Abbas	1300	Germania.
Ennodius Ticinenſis Epiſcopus	500	Italia.
Ephrem Cherſonis Epiſcopus	500	Græcia.
Ephræm Syrus, Diaconus Edeſſenus	370	Syria.
Epiphanius Conſtantinopolitanus	510	Græcia.
Epiphanius Salaminæ Cypri Epiſcopus	390	Græcia.
Eraſmus Roterodamus	1530	Germania.
Ericus Antiſiodorenſis Monachus	880	Gallia.
Eſaias Hieroſolymitanus Patriarcha	1414	Syria.
Eugrius Antiochenus Patriarcha	370	Syria.
Evagrius Epiphanienſis Prætor, Hiſtoricus	590	Græcia.
Euagrius Ponticus Nitriæ Monachus	380	Aegypto.
Euariſtus Papa	96	Italia.
Eucherius Lugdunenſis Epiſcopus	440	Gallia.
Eugenius Carthaginenſis Epiſcopus	430	Africa.
Eugenius Papa II.	824	Italia.
Eugenius Papa III.	1145	Italia.
Eugenius Papa IV.	1430	Italia
Eugenius Synaites	1369	Syria.
Eugippius Abbas	500	Germania.
Eulalius Carthaginenſis	530	Africa.
Eulalius Syracuſanus Epiſcopus	483	Sicilia.
Eulogius Cordubenſis, Toletanus Archiepiſcopus	850	Hiſpania.
Euodius Vzalenſis Epiſcopus	430	Africa.
Euſebius Alexandrinus	260	Aegypto.
Euſebius Cæſarienſis Epiſcopus	320	Syria.
Euſebius Cremonenſis Monachus	320	Italia.
Euſebius Emiſſenus	320	Gallia.
Euſebius Mediolanenſis Epiſcopus	442	Italia.
Euſebius Papa	310	Italia.
Euſebius Sardus, Vercellenſis Epiſcopus	370	Italia.
Euſtachius Antiochenus Patriarcha	340	Syria.
Euſtathius Presbyter Conſtantinopolitanus	610	Græcia
Euthymius Eremita	540	Syria.
Euthymius Zigabonus Monachus	1080	Græcia.
Eutychianus Papa	275	Italia.
Eutychius Conſtantinopolitanus Patriarcha	550	Græcia.
F		
Fabianus Papa	237	Italia.
Fauſtinus Presbyter	380	Italia.
Fauſtus Monachus, diſcipulus S. Benedicti	600	Italia.
Fauſtus Rhegienſis Epiſcopus	470	Gallia
Felix Malleolus	1450	Germania.
Felix Papa I.	270	Italia.
Felix Papa II.	356	Italia.
Felix Papa III.	470	Italia.
Felix Papa IV.	530	Italia.
Ferrandus Carthaginenſis Diaconus	500	Africa.
Flauianus Conſtantinopolitanus Patriarcha	449	Græcia.
Florentius VVigornienſis	1100	Anglia.
Florus Magiſter.	860	
Formoſus Papa	891	Italia.
Fortunatus Pictauienſis Epiſcopus	570	Gallia.
Franciſcus Mayronius Minorita	1340	Gallia.
Franciſcus Ordinis Minorum inſtitutor	1210	Italia.
Franciſcus Petrarcha	1350	Italia.
Franciſcus Philelphus	1450	Italia.
Franco Haffligemenſis Abbas	1100	Germania.
Freculphus Lexouienſis Epiſcopus	830	Gallia.
Fridegodus Diaconus	956	Anglia.
Fridericus I. Imperator	1150	Germania.
Fridericus II. Imperator	1230	Germania.
Frodoardus Rhemenſis	960	Gallia
Fulgentius Ruſpenſis Epiſcopus	500	Africa.
Fulbertus Carnotenſis Epiſcopus	1000	Gallia.
G		
Gabriel Alexandrinus Patriarcha	1595	Aegypto.
Gabriel Bielus	1480	Germania.
Gabriel Philadelphienſis Epiſcopus	1580	Aegypto.
Galfridus Arturus	1152	Anglia.
Galla Placidia	453	Italia.
Gaudentius Brixienſis Epiſcopus	400	Italia.
Gaufridus de Bello Loco	1280	Gallia.
Gelaſius Papa I	490	Italia.
Gelaſius Papa II.	1118	Italia.

Gennadi

Vixit Anno Domini		In
Gennadius Conſtantinopolitanus Patriarcha	460	Græcia.
Gennadius Maſſilienſis Presbyter	480	Gallia.
Gennadius Scholarius Conſtantinopolitanus Patriarcha	1456	Græcia.
Georgius Alexandrinus	620	Aegypto.
Georgius Bæticus	390	Hiſpania.
Georgius Cedrenus	1100	Græcia.
Georgius Codinus	1400	Græcia.
Georgius Gemiſtus Phleto	1430	Græcia.
Georgius Nicomedius	700	Græcia.
Georgius Pachymerius	1300	Græcia.
Georgius Piſides	640	Græcia.
Gerardus à Nazareth Laodicenſis Epiſcopus	1140	Græcia.
Gerardus Zutphanienſis	1380	Germania.
Germanus Conſtantinopolitanus Patriarcha	720	Græcia.
Gertrudis Sanctimonialis	1280	Germania.
Gilbertus de Hoylandia Ciſtertienſis Monachus	1200	Anglia.
Gildas Badonicus Sapiēs, Bannochorenſis Abbas	550	Anglia.
Giraldus Cambrenſis	1180	Anglia.
Giſbert Rodolphus	1040	Gallia.
Godefridus Viterbienſis Presbyter	1170	Germania.
Gordianus Siculus	600	Sicilia.
Gratianus Imperator	370	Græcia.
Gregorius Alexandrinus Presbyter	620	Aegypto.
GREGORIVS NAZIANZENVS	380	Græcia.
GREGORIVS NEOCAESARIENSIS, Thaumaturgus	250	Græcia.
GREGORIVS NYSSANVS Epiſcopus	380	Græcia.
GREGORIVS Papa I. MAGNVS	590	Italia.
Gregorius Papa II.	716	Italia.
Gregorius Papa III.	730	Italia.
Gregorius Papa IV.	830	Italia.
Gregorius Papa VII.	1070	Italia.
Gregorius Papa IX.	1225	Italia.
Gregorius Papa X.	1270	Italia.
Gregorius Papa XI.	1371	Italia.
Gregorius Papa XIII.	1575	Italia.
Gregorius Tifernas	1480	Italia.
GREGORIVS TVRONENSIS Epiſcopus	580	Gallia.
Guerricus Igniacenſis Abbas	1180	Gallia.
Guibertus de Tornaco	1270	Belgio.
Guido Carmelita	1330	Germania.
Guido Carthuſianus	1137	Gallia.
Guido Perpinianus	1340	Hiſpania.
Guido Rocherius	1330	Gallia.
Guilhelmus Aluernus, Pariſienſis Epiſcopus	1280	Gallia.
Guilhelmus Bibliothecarius	1120	Italia.
Guilhelmus BVDAEVS	1520	Gallia.
Guilhelmus Cantuarienſis	1190	Anglia.
Guilhelmus Durandus, Mimatenſis Epiſcopus	1270	Italia.
Guilhelmus Hirſaugienſis Abbas	1090	Germania.
Guilhelmus Leycestre	1110	Anglia.
Guilhelmus Malmesberienſis, Benedictinus	1130	Anglia.
Guilhelmus Maſſer, Dominicanus	1320	Anglia.
Guilhelmus Montis fugidi Monachus	1180	Gallia.
Guilhelmus Nangiacus	1310	Gallia.
Guilhelmus Neubrigenſis	1200	Gallia.
Guilhelmus Peraldus	1255	Gallia.
Guilhelmus S Theodorici Abbas	1130	Gallia.
Guilhelmus Tyrius	1180	Syria.
Guillerinus Hiſtoricus	1150	
Guillermus Brito Armoricus	1230	Gallia.
Gutmundus Aueſanus Archiepiſcopus	1060	Gallia.
Guntherus	1180	Germania.

H

HAbdenus Epiſcopus	410	
Hanerdus Gametius Moſæus	1565	Germania.
Haymo Cantuarienſis Archidiaconus	1040	Anglia.
Haymo Floriacenſis Monachus	1020	Gallia.
Haymo Halberſtadienſis Epiſcopus	850	Germania.
Helgaudus Floriacenſis	1030	Gallia.
Helinandus Frigidi montis Monachus	1200	Gallia.
Helladius Cæſareæ Cappadociæ Epiſcopus	380	Græcia.
Helias Hieroſolymitanus Patriarcha	590	Syria.
Helmoldus Presbyter	1170	Germania.
Henricus VIII. Angliæ Rex	1520	Anglia.
Henricus de Coesfeldia	1410	Belgio.
Henricus de Erfordia	1350	Germania.
Henricus de Gandauo	1290	Belgio.
Henricus Gorrichemius	1430	Germania.
Henricus de Haſſia	1380	Germania.
Henricus Heluiæ Dux	1324	
Henricus de Herph	1460	Germania.
Henricus de Piro	1470	Germania.
Henricus Suſo	1350	Germania

Vixit Anno Domini		In
Heraclides Cappadox	420	Græcia.
Hermannus CONTRACTVS Veringenſis Comes, Monachus	1050	Germania
Hermannus de Schildis	1340	Germania
Hermas	120	Græcia.
HERMOLAVS BARBARVS	1493	Italia.
Heſychius Hieroſolymitanus Patriarcha	590	Syria.
Heſychius Presbyter & Monachus	400	Syria.
Hieremias Conſtantinopolitanus Patriarcha	1580	Græcia.
Hieronymus Bolſecus	1550	Gallia.
Hieronymus Cardanus	1550	Italia.
Hieronymus Emſerus	1520	Germania.
Hieronymus de ſancta Fide	1400	Italia.
Hieronymus Sauonarola	1480	Italia.
HIERONYMVS Stridonenſis Dalmata Presbyter	390	Syria.
Hieronymus Vida	1560	Italia.
Higinus Papa	138	Italia.
Hilarius Arelatenſis Epiſcopus	450	Gallia.
Hilarius Papa	461	Italia.
Hilarius Pictauorum Epiſcopus	350	Gallia.
Hildebertus Cenomanenſis Epiſcopus	1090	Gallia.
Hildebertus Moguntinus Archiepiſcopus	928	Germania.
Hildegardis	1160	Germania.
HILDEPHONSVS TOLETANVS Archiepiſcopus	660	Hiſpania.
Hilduinus S. Dionyſij Pariſienſis Abbas	840	Gallia.
Hincmarus Remenſis Archiepiſcopus	850	Gallia.
Hippolytus Portuenſis Epiſcopus	220	Italia.
Honoratus Conſtantinæ Africæ ciuitat. Epiſcopus	470	Africa.
Honoratus Maſſilienſis Epiſcopus	490	Gallia.
Honoratus Nouarienſis Epiſcopus	489	Italia.
Honorius Auguſtodunenſis Presbyter	1120	Gallia.
Honorius Imperator	400	
Honorius Papa I.	620	Italia.
Honorius Papa II.	1122	Italia.
Honorius Papa III.	1220	Italia.
Hormiſda Papa	514	Italia.
Hugbaldus Eluonenſis Monachus	890	Gallia.
Hugo Argentoratenſis	1295	Germania.
Hugo Cluniacenſis Monachus	1150	Gallia.
Hugo Colonius, Batchinnenſis, Cardinalis	1245	Gallia.
Hugo de Ductona	1347	Anglia.
Hugo Eterianus	1160	Italia.
Hugo Floriacenſis Monachus	1040	Gallia.
Hugo Folietinus, Corbeienſis Monachus	1120	Germania.
Hugo Franciæ Rex	990	Gallia.
Hugo de Manceſtria	1294	Anglia.
Hugo Pratenſis	1310	
Hugo Seleſtadianus	1463	Germania.
Hugo Victorinus Monachus	1130	Gallia.
Hugo Vyaley	1344	Anglia.
Hugolinus Conſtantinopolitanus Patriarcha	1299	Grecia.
Humbertus de Romania	1253	Gallia.

I

IAcobus Ediſſenus Diaconus	560	Syria.
Iacobus Genuenſis Epiſcopus	1280	Italia.
Iacobus Picolominus Cardinalis	1300	Italia.
Iacobus Sapiens, Niſibenæ Epiſcopus	336	Perſia.
Iacobus Sprenger	1494	Germania.
Iacobus de Theramo	1390	Gallia.
Iacobus de alta Villa	1323	Germania.
Iacobus de Viterbio	1306	Italia.
Iacobus de Vitriaco	1220	Gallia
Idacius Clarus	430	Hiſpania.
Idiota	800	
IGNATIVS Antiochenus Patriarcha	100	Syria.
Ignatius Conſtantinopolitanus	860	Græcia.
Ignatius Nicænus	830	Græcia.
Innocentius Papa I.	406	Italia.
Innocentius Papa II.	1130	Italia.
Innocentius Papa III.	1200	Italia.
Innocentius Papa IV.	1240	Italia.
Innocentius Papa VIII.	1484	Italia.
Ioachim Florenſis Abbas	1190	Italia.
Ioannes Alexandrinus Patriarcha	1440	Aegypto.
Ioannes Alginus Biſuntinus Archiepiſcopus	1227	Gallia.
Ioannes Andreas Bononienſis	1348	Italia.
Ioannes Andreas Veronenſis	1480	Gallia.
Ioannes Annius Viterbienſis	1460	Italia.
Ioannes Antiochenus Patriarcha	410	Syria.
Ioannes Antonius Campanus	1477	Italia.
Ioannes Auentinus	1529	Germania.
Ioannes Baccontorpe Carmelita	1346	Gallia.
Ioannes Baſilius Magnus Moſcouiæ Dux	1570	Moſcouia.
Ioannes de Beka	1346	Belgio.
Ioannes Belethus	1200	Gallia.

Vixit Anno Domini		In
Ioannes Beuerlacus, Eboracensis Archiepiſcopus	717	Anglia.
Ioannes Bocatius	1360	Italia.
Ioannes Boſſinenſis Epiſcopus	1450	Germania.
Ioannes Bromiardus	1418	
Ioannes Canonicus Minorita	1116	Gallia.
Ioannes Cantacuzenus	1360	Græcia.
Ioannes Capiſtranus	1440	Italia.
Ioannes Capreolus	1415	Gallia.
Ioannes CASSIANVS Maſſiliæ Monachus	430	Gallia.
Ioannes Caſtellenſis Monachus	1400	Germania.
Ioannes CHRYSOSTOMVS Conſtantinop. Patriarcha	400	Græcia.
Ioannes CLIMACVS in Sion monte Monachus	580	Arabia.
Ioannes Coletus	1508	Anglia.
Ioannes Conſtantienſis Epiſcopus	633	Germania.
Ioannes Conſtantinop. Patriarcha	550	Græcia.
Ioannes Cypariſſiotus	1500	Græcia.
Ioannes Cyprius	400	
Ioannes DAMASCENVS	730	Syria.
Ioannes Diaconus Romanus	870	Italia.
Ioannes Duns, Scotus	1303	Gallia.
Ioannes Eckius	1520	Germania.
Ioannes Eleemoſynarius Alexand. Patriar.	611	Ægypto.
Ioannes de Erfordia	1319	Germania.
Ioannes Erigena	850	Anglia.
Ioannes Eſculanus de Eſculo	1279	Italia.
Ioannes Franciſcus, Picus, Mirandulanus	1490	Italia.
Ioannes de ſancta Fide	1135	Anglia.
Ioannes Fileber Roſſenſis Epiſcop.	1530	Anglia.
Ioannes Galenſis	1273	Gallia.
Ioannes de S. Geminiano	1300	
Ioannes GERSON	1410	Gallia.
Ioannes Gerundenſis Epiſcopus, Gothus	609	Hiſpania.
Ioannes Gratianus	1150	
Ioannes Gropperus	1555	Germania.
Ioannes Hieroſolymit. Patriarcha	800	Syria.
Ioannes Hildesheimenſis Carmelita	1350	Germania.
Ioannes Hoffmannus, Miſnenſis Epiſcop.	1418	Germania.
Ioannes de Indagine	1458	Germania.
Ioannes Iouianus Pontanus	1500	Italia.
Ioannes de Lapide	1494	Germania.
Ioannes Leuita Romanus	870	Italia.
Ioannes Ludouicus Viues	1530	
Ioannes Mailroſius	792	Scotia.
Ioannes Maxentius	510	
Ioannes Micrologus	1060	
Ioannes MOSCHVS EVIRATVS	610	Syria.
Ioannes de Murro	1308	Italia.
Ioannes NAVCLERVS	1500	Germania.
Ioannes Nicopoleos Epyri Epiſcop.	516	Græcia.
Ioannes Niderus	1430	Germania.
Ioannes Papa II.	532	Italia.
Ioannes Papa III	560	Italia.
Ioannes Papa VIII.	870	Italia.
Ioannes Papa XXII.	1314	Italia.
Ioannes Pariſienſis, Dominicanus	1280	Gallia.
Ioannes de Parma	1560	Gallia.
Ioannes Peckam, Franciſcanus	1281	Anglia.
Ioannes Pſellus	1050	Græcia.
Ioannes Raimondus	1387	Gallia.
Ioannes Rauennatenſis Archiepiſcop.	600	Italia.
Ioannes Reythu Abbas	600	
Ioannes Rhodius	1419	Germania.
Ioannes de Rupella	1229	Gallia.
Ioannes Saracenus S. Epiphanij diſcipul.	350	Cypro.
Ioannes Sareſberienſis, Carnotenſis Epiſcop.	1160	Gallia.
Ioannes Segobienſis	1377	Hiſpania.
Ioannes Taulerus	1350	Germania.
Ioannes TRITHEMIVS Spanheimenſis Abbas	1490	Germania.
Ioannes Turpinus	820	
Ioannes de Turre cremata Hiſpanus	1460	Italia.
Ioannes Vercellenſis Abbas	829	Anglia.
Ioannes Zephelinus	1020	
Ioannes ZONARAS	1110	Græcia.
Ionas Aurelianenſis	820	Gallia.
Ionas Bobienſis Monachus	640	Scotia.
Iornandes	540	
Ioſephus Conſtantinopolit. Patriarcha	1419	Græcia.
IRENAEVS Lugdunenſis Epiſcopus	180	Gallia.
Iſaac Presbyter	480	Syria.
Iſidorus Cordubenſis Epiſcopus	430	Hiſpania.
Iſidorus Hiſpalenſis Epiſcop. Senior	620	Hiſpania.
Iſidorus Hiſpalenſis Epiſcopus Iunior	710	Hiſpania.
Iſidorus Peluſiota	440	Græcia.
Iſuardus Monachus	770	Germania.
Iulianus Apoſtata Imp.	360	Græcia.
Iulianus Pomerius, Toletanus Epiſcop.	680	Hiſpania.
Iulius Africanus	230	
Iulius Firmicus Maternus	110	Sicilia.
Iulius Papa I.	338	Italia.
Iulius Papa II.	1503	Italia.
Iunilius Presbyter	440	Africa.
Iuo Carnotenſis Epiſcop.	1100	Gallia.
Iuſtinianus I Imperator	540	Græcia.
Iuſtinianus II Imperator	687	Græcia.
Iuſtinus I Imperator	519	Græcia.
Iuſtinus Martyr	160	Syr & Italia
Iuſtus Vrgelitanus Epiſcop.	540	Hiſpania.
Iuuenalis Hieroſolymit. Patriarcha	470	Syria.
IVVANCVS Presbyter	330	Hiſpania.

L

LACTANTIVS Firmianus	330	Gallia.
Lambertus Leodienſis	1480	Germania.
Lambertus SCHAFNABVRGENSIS	1080	Germania.
Lancelotus Ridley Cantuarienſis	1548	Anglia.
Landramus Turonenſis	850	Gallia.
Lanfrancus Cantuarienſis Archiepiſc.	1060	Anglia.
Laonycus Chalcocondylas	1480	Græcia.
Laurentius Bononienſis	1190	Italia.
Laurentius Calcaneus	1471	Italia.
LAVRENTIVS IVSTINIANVS	1430	Italia.
Laurentius Nouarienſis Epiſcopus	507	Italia.
Leander Hiſpalenſis Epiſcopus	590	Hiſpania.
Leonardus e Chio Mytilenæus Epiſcopus	1460	Græcia.
Leontius Byzantinus	620	Græcia.
Leontius Neapoleos Cypri Epiſcopus	600	Græcia.
Leo Armeniorum Rex	1200	Armenia.
Leo Oſtienſis	1100	Italia.
Leo Papa I. MAGNVS	450	Italia.
Leo Papa II.	682	Italia.
Leo Papa III.	800	Italia.
Leo Papa IV.	847	Italia.
Leo Papa V.	903	Italia.
Leo Papa VII.	935	Italia.
Leo Papa IX.	1050	Italia.
Leo Papa X.	1516	Italia.
Leo Philoſophus Imperator	820	Græcia.
Liberatus Diaconus	540	Italia.
Liberius Papa	350	Italia.
Licentius Afer	480	Africa.
LINVS Papa	100	Italia.
Liſardus	1100	Gallia.
Lucianus Antiochenus Presbyter	340	Syria.
Lucianus Hieroſolymit. Presbyter	420	Syria.
Lucilius Presbyter	480	
Lucifer Calaritanus	350	
Lucius Papa I	258	Italia.
Lucius Papa III	1180	Italia.
Ludgerus Monaſterienſis Epiſcopus	800	Germania.
Ludolphus Saxo Carthuſianus	1330	Germania.
Luitprandus Ticinenſis	950	Italia.
Lupoldus Babenbergius Bambergenſ. Epiſc.	1340	Germania.
Lupus Ferrarienſis	830	Italia.
Lupus de Olmeto	1420	Hiſpania.
Lupus Sueſſionenſis Epiſcopus	314	Gallia.

M

MAcarius Aegyptius, Senior	370	Ægypto.
Macarius Hieroſolymitanus	313	Syria.
Macarius Mutius	1490	Italia.
Magnes	350	
Mamertus Viennenſis Epiſcopus	490	Gallia.
Manſuetus Mediolanenſis Epiſcopus	180	Italia.
Marcellinus Comes	540	Græcia.
Marcellinus Papa	296	Italia.
Marcellinus Presbyter	770	Italia.

Marcellus

Vixit Anno Domini		In
Marcellus Papa I.	380	Italia.
Marcianus Imperator	450	
Marcus Antonius Coccius SABELLICVS	1480	Italia.
Marcus Aurelius CASSIODORVS	575	Italia.
Marcus Eremita	400	Syria.
Marcus Gazæus	460	
Marcus Hidruntinus	800	
Marcus Papa I.	336	Italia.
Marianus Archimandrita	530	
MARIANVS SCOTVS Faldēſis Monachus	1070	Germania.
Marius Victorinus Afer	360	Italia.
MARTIALIS Lemovicenſis Epiſcopus	100	Gallia.
Martinus Bracarenſis Epiſcopus	590	Hiſpania.
Martinus Eiſengrein	1580	Germania.
Martinus Papa I.	647	Italia.
Martinus Papa V.	1420	Italia.
Martinus Polonus	1320	Italia.
Martinus Turonenſis Epiſcopus	380	Gallia.
Matthæus Pariſius	1250	Anglia.
Matthæus VVeſtmonaſterienſis	1370	Anglia.
Maurus Abbas	550	Gallia.
Maurus Rauennatenſis Archiepiſcopus	650	Italia.
Maximianus Conſtantinopolitanus	430	Græcia.
Maximus Florentinus Caſſinenſis Monachus	640	Italia.
Maximus Taurinenſis Epiſcopus	420	Gallia.
Maximus Treuirenſis	430	Germania.
Mechtildis Virgo	1293	Germania.
Medardus Nouiomenſis Epiſcopus	514	Gallia.
Meginardus	1070	
Melchiades Papa	310	Italia.
Melito Sardenſis Epiſcopus	160	
Mennas Conſtantinopolitanus Patriarcha	540	Græcia.
Merobaudis Hiſpanus	520	Hiſpania.
Methodius Conſtantinopolitanus Patriarcha	840	Græcia.
Methodius Syri Epiſcopus	800	Syria.
Metrophanes	760	Græcia.
Michael Choniates	1200	Græcia.
Michael Glycas	1120	Græcia
Michael Pſellus	1050	
Michael Syngelus Hieroſolymitanus Presbyter	850	Syria.
Minutius Felix	200	Italia.
Moſes Bar Cepha	950	Syria.
Moſes Mardenus	1552	Aſſyria.

N

NEctarius Conſtantinopolitanus	370	Græcia.
Nemeſius	480	Græcia.
Nicetas Choniates	1200	Græcia.
Nicetas Heracleenſis	510	Græcia.
NICEPHORVS CALLISTVS	1300	Græcia.
Nicephorus Carthophylax	800	Græcia.
Nicephorus Conſtantinop. Patriarcha	800	Græcia.
Nicephorus Gregoras	1120	Græcia.
Nicephorus Philoſophus	850	
Nicodemus Abbas Aethiops	1441	Aethiopia
Nicolaus Cabaſilas	1290	Græcia.
Nicolaus Clamengius	1400	Gallia
Nicolaus Cuſanus	1450	Italia
Nicolaus Dorbellus	1450	Gallia.
Nicolaus Gorranus	1300	Germania.
Nicolaus Hanapius	1285	
Nicolaus LYRANVS	1320	Anglia.
Nicolaus Maniacutius	1150	
Nicolaus de Nyſe	1471	Gallia.
Nicolaus Papa I.	860	Italia.
Nicolaus Papa II.	1050	Italia.
Nicolaus Papa III.	1280	Italia.
Nicolaus SANDERVS	1570	Belgio.
Nilus Abbas	430	
Nilus Theſſalonicenſis Archiepiſcopus	1150	Græcia.
Nodgerus Leodienſis	960	Germania.
Nonnus Panopolitanus	500	Græcia.
Nouatianus	240	Italia.

O

ODo Cameracenſis Epiſcopus	1110	Gallia.
Odo Cluniacenſis Abbas	900	Gallia.
OECVMENIVS	1050	Græcia.
Olympiodorus Diaconus	480	Græcia.
Olympiodorus Monachus	500	
OPTATVS MILEVITANVS	360	Africa.
Orieſicſis	380	
ORIGINES Alexandrinus	230	Aegypto.
Osbernus Cantuarienſis	1020	Anglia.
OSIVS Corduuenſis	330	Hiſpania.
Otto de S. Blaſio	1130	
Otto Bamberg. genſis Epiſcopus	1100	Germania.

Vixit Anno Domini		In
OTTO FRISINGENSIS	1150	Germania.
OTTO I. IMPERATOR	950	Germania

P

PAcianus Barcelonę Epiſcopus	380	Hiſpania.
Palladius Cappadociæ Epiſcopus	430	Græcia.
Palladius Helenopolitanus Epiſcopus	412	Græcia.
Pamphilus Martyr	300	Syria.
Pantaleon Diaconus	850	
PAPIAS Hierapolitanus Epiſcopus	120	Aſia.
Paſchalis Papa I.	1100	Italia.
Paſchaſius Lilibetanus Epiſcopus	442	Græcia.
Paſchaſius Radbertus Corbeienſis Abbas	880	Germania.
Paſchaſius Romanæ Eccleſiæ Diaconus	500	Italia.
Paterius Romanę Eccleſiæ Notarius	600	Italia.
Paulinus Aquileienſis Epiſcopus	780	Italia.
Paulinus Mediolanenſis Presbyter	390	Italia.
Paulinus Nolanus Epiſcopus	410	Italia.
Paulus Apameorum Epiſcopus	536	
Paulus Aquileienſis Diaconus	770	Italia.
Paulus Emiſſenus	430	
Paulus Neapolis Diaconus	320	Italia.
Paulus Papa III.	1540	Italia.
Paulus Venetus	1400	Italia.
Pelagius Papa I.	560	Italia.
Pelagius Papa II.	580	Italia.
Pelbartus de Themeſvvar	1490	Vngaria.
Pelegrinus Lauracenſis	970	Gallia.
Petrus Alexandrinus Patriarcha	300	Aegypto.
Petrus Aliacus Cameracenſis Epiſcopus	1400	Gallia
Petrus Alphonſus	1106	Hiſpania.
Petrus Apollonius Collatius	1480	
Petrus Berthorius	1300	Gallia.
Petrus Bertrandus Antiſiodorenſis Epiſcopus	1330	Gallia.
Petrus Bleſenſis	1160	Gallia.
Petrus Cellenſis	1170	
PETRVS CHRYSOLOGVS Rauennas Archiepiſcopus	440	Italia.
Petrus Cluniacenſis Abbas	1150	Gallia.
Petrus Comeſtor Trecenſis Presbyter	1100	Gallia.
Petrus de Dacia	1310	
PETRVS DAMIANVS, Oſtienſis Epiſcopus	1050	Italia.
Petrus Diaconus	480	Italia.
Petrus Galatinus	1510	Germania.
PETRVS LOMBARDVS Pariſienſis Epiſcopus	1140	Gallia.
Petrus de Natalibus	1470	Italia.
Petrus Nicomediæ Epiſcopus	680	
Petrus Paludanus	1320	Gallia.
Petrus Rauzanus	1453	
Petrus de Riga	1180	
Philaſtrius Brixienſis Epiſcopus	420	Italia.
Philippus Beroaldus	1490	Italia.
Philippus Cretenſis Epiſcopus	170	
Philippus Romanus Presbyter	430	Italia.
Philo Carpathius	410	Græcia.
Philo Iudæus Alexandrinus	50	Aegypto.
Philotheus Conſtantinopolitanus Patriarcha	1300	Græcia.
Photius Conſtantinopolitanus Patriarcha	860	Græcia.
Phœbadius	370	
Pius Papa I.	150	Italia.
Pius Papa II.	1450	Italia.
Pius Papa IV.	1563	Italia.
Pius Papa V.	1570	Italia.
Platina vide Baptiſta		
Polybius Epiphanij diſcipulus, Epiſcopus Rhinocorura	400	Ægypto.
POLYCARPVS Smirnenſis Epiſcopus	140	Græcia.
Polycrates Epheſius Epiſcopus	180	Græcia.
Pontius S. Cypriani Diaconus	270	Africa.
Porcharius Saluaticus	1560	
Poſſeſſor Epiſcopus	520	
Poſſidius	438	
Poſſidonius Calamenſis Epiſcopus	400	Africa.
POTHO Prumienſis	1160	Germania.
Primaſius Vticenſis Epiſcopus	540	Africa.
Proba Falconia	440	Italia.
PROCHORVS	140	Græcia.
Proclus Conſtantinopolitanus Patriarcha	430	Græcia.
Procopius Cæſarienſis	540	Syria.
Procopius Carthophylax	580	Græcia.
Procopius Gazæus	520	Syria.
PROSPER Aquitanicus Regienſis Epiſcopus	450	Gallia.
PRVDENTIVS Poeta Chriſtianus	380	Hiſpania.
Publilius Optatianus Porphyrius	320	Græcia
Pulcheria Auguſta	450	Græcia.

Q

Vixit	Anno Domini	In
Quadratus Athenienſis Epiſcopus	120	Græcia.
Quintus Iulius Hilarion	390	

R

Vixit	Anno Domini	In
RABANVS Maurus Moguntinus Archiepiſcopus	810	Germania.
Radulphus Ardens	1060	
Radulphus Flauiacenſis Fuldenſis Monachus	930	Germania.
Ranulphus Hygedenus	1350	Anglia.
Raphael VOLATERRANVS	1500	
Ratbodus Vltraiectenſis Epiſcopus	930	Belgio
Ratherius Veronenſis Epiſcopus	940	Italia.
Raymundus Capuanus	1380	Italia.
Raymundus Lullius Eremita	1318	
Raymundus Sebundius	1430	Hiſpania.
Rayneius Piſanus	1300	Italia
REGINO Prumienſis Abbas	920	Germania
Reginus Cyprius	430	Cypro.
Remigius Antiſiodorenſis Epiſcopus	880	Gallia.
Richardus de Media villa	1380	Anglia.
Richardus Pampolitanus	1300	
Richardus Victorinus	1140	Gallia
Rodolphus Agricola	1470	Germania.
Rogerius Benedictinus	1040	Germania.
RVFFINVS Aquileienſis Presbyter	390	Italia.
Rupertus Franciæ Rex	1000	Gallia
Rupertus Holcotus	1350	Anglia.
Rupertus Lycius	1470	Italia.
RVPERTVS TVITIENSIS Abbas	1120	Germania.
RVSTICVS Diaconus	430	

S

Vixit	Anno Domini	In
SAbe Abbas	513	Syria.
Sabadius Agennæ Epiſcopus	370	Gallia.
Sabinus Conſtantiæ Cypri Epiſcopus	430	Cypro.
Salonius Vienenſis Epiſcopus	440	Gallia.
SALVIANVS Maſſilienſis Presbyter	460	Gallia.
Samuel Edeſſenæ Eccleſiæ Presbyter	480	Syria.
Samuel Marochianus	1000	
Saxo Grammaticus	1200	Dania.
Sedulius Presbyter	460	Scotia.
Serapion Antiochenus Patriarcha	212	Syria.
Sergius Cyprius	650	Cypro.
Sergius Papa I.	688	Italia.
Sergius Papa IV.	1009	Italia.
Seuerianus Gabalenſis Epiſcopus	400	Gallia.
Seuerus Alexandrinus	1280	Aegypto.
Seuerus Minoricenſis Epiſcopus	420	Hiſpania.
Seuerus Sulpitius	420	Gallia.
Sidonius Apollinaris Aruerniæ Epiſcopus	480	Gallia.
Sigebertus Corbeienſis	905	Germania.
SIGEBERTVS Gemblacenſis Monachus	1100	Belgio.
Sigiſmundus Imperator	1420	Bohemia.
Simeon Metaphraſtes	950	Græcia.
Simeon Stylites	400	Syria.
Simeon Theſſalonicenſis	1200	Græcia.
Simplicianus Mediolanenſis Epiſcopus	480	Italia.
Simplicius Papa	470	Italia.
Siricius Papa	385	Italia.
Siud, ſiue Sulaka Neſtorianorum Patriarcha	1553	
Sixtus Papa I.	117	Italia.
Sixtus Papa II.	637	Italia.
Sixtus Papa III.	433	Italia.
Sixtus Papa IV.	1475	Italia.
Sixtus Papa V.	1587	Italia.
Smaragdus S. Michaelis Abbas	933	Germania.
SOCRATES Hiſtoricus	430	Græcia.
Sophronius Hieroſolymitanus ſenior	400	Syria.
Sophronius Hieroſolymitanus iunior	630	Syria.
Soter Papa	163	Italia
SOZOMENVS Hiſtoricus	430	Græcia.
Stammatius Sacellarius in Cypro Inſula	1530	Græcia.
Staniſlaus Hoſius	1550	Polonia.
Stephanus Anglicus	1200	Gallia.
Stephanus Colonienſis	990	Germania.
Stephanus Dorenſis	650	
Stephanus Eduenſis	1180	
Stephanus Halberſtatenſis Epiſcopus	1090	Germania.
Stephanus Iuliacus	1400	Germania.
Stephanus Leodienſis	910	Germania.
Stephanus Mauritaniæ Epiſcopus	360	Africa.
Stephanus Papa II	780	Italia
Stephanus Papa III	768	Italia
Strabus Fuldenſis Monachus	840	Germania.
Suffridus Girenenſis Epiſcopus	1470	Germania
Suffridus Maſſenſis Presbyter	1500	Germania.
Suidas	910	Græcia.
Syluester Papa I.	320	Italia
Symmachus Papa	510	Italia.
Syneſius	410	Græcia.

T

Vixit	Anno Domini	In
TAraſius Conſtantinopolitanus Patriar.	780	Græcia.
Tatianus	180	Syria.
TERTVLLIANVS Carthaginenſis	200	Africa.
Thalaſſius Monachus	650	Africa.
Theganus	850	
Theodoretus Cyri Epiſcopus	440	Syria.
Theodoricus Apoldius	1290	
Theodoricus S. Trudonis Abbas	1100	Germania.
Theodorus Abucara	950	Græcia.
Theodorus Antiochenus Presbyter	420	Syria
Theodorus Balſamon	1180	Græcia.
Theodorus Cantuarienſis Archiepiſcopus	690	Anglia.
Theodorus Confeſſor Palæſtinus	800	Syria.
Theodorus Ducas	1200	Græcia.
Theodorus Lector	520	Græcia.
Theodorus Studites	630	Græcia.
Theodoſius Cœnobita	511	Cappadocia
THEODOSIVS Imperator Senior	370	
Theodoſius Imperator Iunior	430	
Theodoſius Zygomala Conſtantinopolita.	1570	Græcia.
Theodotus Ancyranus Epiſcopus	430	
Theodulphus Aurelianenſis Epiſcopus	840	Gallia.
Theodulus Presbyter	478	Syria.
Theofridus Abbas	1120	
Theophanes Ceramæus Presbyter	980	Græcia.
Theophilus Alexandrinus Patriarcha	390	Aegypto.
Theophilus Antiochenus Patriarcha	170	Syria.
THEOPHYLACTVS Bulgar. Archiepiſcopus	500	Græcia.
Theorianus	1100	
Theoſterictus	830	
THOMAS AQVINAS	1250	Italia.
Thomas Argentinenſis	1350	Germania.
Thomas Cantipratenſis	1260	Belgio
Thomas Fazellus	1540	Sicilia.
Thomas Lentulus	1530	
Thomas Malleolus Campenſis	1430	Belgio.
Thomas VValdenſis	1450	Germania.
Tiberius II Imperator	580	
Ticonius Afer	386	Africa.
Tilmannus Bredenbachius	1550	Germania.
Timotheus Alexandrinus Patriarcha	340	Aegypto.
Timotheus Hieroſolymitanus Presbyter	370	Syria.
Titus Boſtrenſis Epiſcopus	460	Syria.
Turibius Aſturicenſis Epiſcopus	447	Hiſpania.
Turpinus Remenſis Archiepiſcopus	800	Gallia.

V

Vixit	Anno Domini	In
VEdaſtus Atrebatenſis Epiſcopus	514	Gallia.
Victorinus Pictauienſis	265	Gallia.
Victor Antiochenus Presbyter	460	Syria.
Victor Cartennæ Epiſcopus	430	Africa.
Victor Tunenſis Epiſcopus	566	Africa.
Victor Vitenſis Epiſcopus	480	Africa.
Vigilius Tridentinus Epiſcopus	470	Italia.
Vincentius Burgundus	1240	Gallia.
Vincentius Lirinenſis Monachus	430	Gallia.
Voconius Caſtellani Epiſcopus	456	Africa.
Vranius S. Paulini Nolani diſcipulus	910	Italia
Vſuardus Monachus	790	Gallia.
VValafridus Strabo	810	
VVandelbertus Diaconus Prumienſis	830	Germania.
VVeſſelus Groningus	1470	Germania
VVilleramus Merſburgenſis Abbas	1070	Germania
VVitikindus Corbeienſis Monachus	950	Germania.

Z

Vixit	Anno Domini	In
ZAcharias Chryſopolitanus	1100	Græcia.
Zacharias Mitylenenſis	530	Græcia.
Zeno Veronenſis Epiſcopus	260	Italia.

LIBER PRIMVS DE DEO ET SS. TRINITATE.

ARTICVLVS PRIMVS.

DEVM ESSE SPIRITVM ÆTERNVM, INCREATVM, IMMORTALEM, INASPECTABILEM, INCOMPREHENSIBILEM, IMMVTABILEM, NVLLIS PASSIONIBVS OBNOXIVM, VBIQVE PRAESENTEM, OMNIA SCIENTEM, &c.

Anno ante Chriſtū natum

NEGANT.

1200. *ORpheus Deum ſenſit ex aëre natum eſſe, appellans eum πρωτόγονον, quòd ante eum nihil genitum ſit, & φάνητα, quòd cum adhuc nihil eſſet, ipſe primus ex aëre natus ſit.* Lactantius lib.1.cap.5.

900. 800. *Homerus & Heſiodus Deos genitos eſſe aſſerunt.* Iuſtinus oratione 1. ad Gentiles. Theophilus Antiochenus lib.2.ad Autolycum.

570. *Anaximandri opinio eſt, natiuos eſſe Deos, longis interuallis orientes, occidentéſque.* Cicero lib.1.de natura Deorum.

450. *Diagoras Mileſius vocatus eſt ἄθεος, quòd nullos Deos eſſe putaret.* Suidas in Lexico. Cicero lib.1.de natura Deorum. Plutarchus de placitis Philoſophorum.

440. *Theodorus Cyrenaicus oẽs de Dijs opiniones ſuſtulit.* Laërtius in Ariſtippo. Cicero li.1.de natura Deorũ.

430. Protagoras, *de Dijs,* inquit, *ſtatuere nequeo, neque an ſint, nec ne: Sunt enim plurima, quæ id ſcire prohibeant: vt ſumma rei incertitudo, & breuis hominis vita.* Cicero lib.1.de natura Deorum. Laërtius in Protagora. Theodoretus lib.2.de principijs.

400. *Plato docuit Deos in tempore genitos fuiſſe, & gignendos.* Theodoretus lib.2.de principijs.

320. *Epicurus docuit, omnes Deos humana ſpecie præditos, nec curare res humanas.* Plutarchus lib.1.de Placitis Philoſophorum.

200. *Stoici volunt Deum eſſe corporeum.* Theodoretus de principijs lib.2.& 3.

60. Cicero lib.1.de natura Deorum: *Deos,* inquit, *hominis eſſe ſpecie confitendum eſt: nec tamen ea ſpecies eſt corpus, ſed quaſi corpus; nec habet ſanguinem, ſed quaſi ſanguinem.*

Poſt Chriſtū natū 150. *Gnoſtici multa Deum ſubterfugere putabant.* Irenæus lib.1.cap.5.

200. *Tertullianus Deum creatorem ſuum, non niſi corpus opinatus eſt.* Auguſtinus de origine animarum. Gennadius de Eccleſiaſticis dogmatibus. Fulgentius lib.2.de Fide ad Petrum.

280. Iamblichus de myſterijs Ægyptiorum cap.33. *Inter Deos,* inquit, *alij ſunt viſibiles, alij inuiſibiles: alij materiales, alij immateriales. Materiales ſunt, qui materiam in ſe comprehendunt, atque exornant: immateriales autem omnino, qui à materia ſegregati penitus ſunt.*

330. *Anthropomorphitæ formam & partes humani corporis Deo tribuerunt.* Epiphanius hæreſi 70. Theodoretus lib.4.cap.10.

370. *Theophronius contendit, quòd Deus, quia futura proſpiceret, præſentia ſciret, præterita meminiſſet, ſui ſimilis ſemper non eſſet: vtpote qui pro ratione futuri, præſentis, & præteriti ſententiam mutaret.* Sozomenus lib.7.cap.17. Nicetas in Theſauro lib.5.cap.36.

560. *Petrus Fullo illud nouo more in Eccleſiam introduxit, vt in Triſagio,* Sanctus Deus, ſanctus fortis, ſanctus & immortalis, *adderetur; qui crucifixus eſt pro nobis, quaſi etia diuinitas paſſa ſit: Vnde eius ſectatores Theopaſchitæ, quòd Deum paſſum eſſe vellent, dicti ſunt.* Nicephorus lib.15.cap.28.

620. *Armenij diuinam naturam patibilem dicunt.* Nicon de peſſimorum Armeniorum religione.

1050. *Bogomili Deum humana forma præditum putant, & ex binis cerebri panniculis binos radios emittere, alterum Filij, alterum Spiritus ſancti.* Euthymius in Panoplia.

1140. *Gilbertus Porretanus dicebat, Deum diuinitate ſua eſſe Deum, ſed ipſam diuinitatem non eſſe Deum: quam hæreſin ab illo reuocatã, diſcipuli eius contentioſius defendebant.* Bernardus Homilia 80.in Cantica.

1300. *Lollardi dicebant, Deum nec ſcire, nec punire mala, quæ ſub terra fierent. Vnde in ſpeluncis & cauernis ſubterraneis conuenientes, pater cum filia, frater cum ſorore, ac filius cum matre indifferenter turpitudinem carnis ſuæ exercebant.* Trithemius in Chronico Hirſaugienſi, de anno 1315.

1520. *Martinus Lutherus lib. de Concilijs parte 2. diuinam in Chriſto naturam paſſam eſſe ait.*

1550. *Andreas Muſculus edidit & commendat librum Lutheri, quo ex profeſſo aſſerit, diuinam in Chriſto naturam paſſam & mortuam eſſe.* Vidi librum Germanice impreſſum in 4. *Libro de concordia diſcipulorum Lutheri, multis Lutheri teſtimonijs probat, illum ſemper ſenſiſſe ac docuiſſe, quod Chriſti diuinitas in cruce paſſa ſit.*

1550. Ioannes Caluinus libro Gallico de æterna Dei prædeſtinatione fol. 239. *Non recipio hoc mendacium ac delirium, quod Deus ſit ſine reprehenſione quicquid faciat, propterea quod nulli legi deuinctus ſit.*

1560. Spina & Suræus in colloquio Pariſienſi fol. 64. aſſerunt: *Deum fore inconſtantẽ, mutabilem, proprieq́; naturæ repugnantem, ſi quodam potentia ſua miraculo corpus Chriſti Domini noſtri, eodem temporis momento, in diuerſis locis eſſe permitteret.*

1560. *Iacobus Andreæ Theſi 156. fatetur pati & mori nomine & re pertinere ad diuinitatem.*

1570. Nicolaus Selneccerus in Confutat. accuſat. fol. 192. *Nemo, ait, dicere poteſt, vel debet, Deum non eſſe paſſum vel mortuum.*

1570. *Stephanus Gerlachius contra Buſaeum pag. 24. & 126. conciſè aſſerit, veras eſſe has propoſitiones, Diuinitas eſt nata, crucifixa, mortua.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Exod. 3. *verſ.* 14. Ait Moyſes ad Deum: Ecce ego vadam ad filios Iſraël, & dicam eis: Deus patrum veſtrorum miſit me ad vos: Si dixerint mihi, quod eſt nomen eius? Quid dicam eis? Dixit Dominus ad Moyſen: Ego ſum qui ſum. ait: ſic dices filijs Iſraël: Qui eſt miſit me ad vos. Dixitque iterum Deus ad Moyſen: Hæc dices filijs Iſraël: Dominus Deus patrum veſtrorum, Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob, miſit me ad vos: hoc nomen mihi eſt in æternum, & hoc memoriale meum in generatione & generationem.

Exod. 33. 20. Non poteris videre faciem meã: Non enim videbit me homo, & viuet.

Numer. 23. 19. Non eſt Deus quaſi homo, vt mentiatur: nec vt filius hominis, vt mutetur. Dixit ergo, & non faciet? locutus eſt, & non implebit?

Ioſue 2. 11. Dominus enim Deus veſter, ipſe eſt Deus in cælo ſurſum, & in terra deorſum.

1. *Reg.* 2. 2. Non eſt ſanctus vt eſt Dominus: neque enim eſt alius extra te, & non eſt fortis ſicut Deus noſter. Deus ſcientiarũ Dominus eſt, & ipſi præparantur cogitationes.

2. *Paralip.* 6. 14. Domine Deus Iſraël, nõ eſt ſimilis tui Deus in cælo & in terra. 18. Ergone credibile eſt, vt habitet Deus cum hominibus ſuper terram? ſi cælum & cæli cælorum non te capiunt, quanto magis domus iſta, quam ædificaui?

Pſal. 101. 26. Initio tu Domine terram fundaſti, & opera manuum tuarum ſunt cæli. Ipſi peribunt, tu aũt permanes, & omnes ſicut veſtimentũ veteraſcẽt: & ſicut opertorium mutabis eos & mutabuntur. Tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient.

Pſal. 138. 5. Ecce Domine tu cognouiſti omnia nouiſſima & antiqua. Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me; confortata eſt, & non potero ad eam. Quò ibo à Spiritu tuo, & quò à facie tua fugiam? ſi aſcendero in cælum tu illic es, ſi deſcendero in infernũ, ades.

Hieremiæ 23. 23. Putáſne Deus è vicino ego ſum dicit Dominus, & non Deus de longè? Si occultabitur vir in abſconditis, & ego non videbo eum? Nunquid non cælum & terram ego impleo?

Malachiæ 3. 6. Ego Dominus, & non mutor.

1. *Timoth.* 1. 17. Regi ſeculorum immortali, inuiſibili, ſoli Deo, honor & gloria in ſecula ſeculorum.

1. *Timoth.* 6. 15. Rex regũ, & Dominus dominantium, qui ſolus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inacceſſibilem: quem nullus hominum vidit, ſed nec videre poteſt, cui honor & imperium in ſempiternum.

Heb. 4. 13. Non eſt vlla creatura inuiſibilis in conſpectu eius, omnia autem nuda & aperta ſunt oculis eius, ad quem nobis eſt ſermo.

Iacobi 1. 17. Omne datum optimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſt, deſcendens à Patre luminum: apud quem non eſt tranſmutatio, nec viciſſitudinis, obumbratio.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Dionyſius Areopagita vixit An. Chriſti 100.

De diuinis nominibus cap. 5. Deus non quoquo pacto eſt ens, ſed ſimpliciter & incircumſcriptè, totũ ſe eſſe pariter ambit, & præambit ſuperapprehendens. Idcirco etiam Rex ſeculorum dicitur, vt in quo & circa quem totum eſſe & ens, & ſubſiſtens verſetur: & neque erat, neque erit, neque fuit, neque fit, neque fiet, imò verò neque eſt, ſed ijs quæ ſunt, eſſe ipſe eſt. Neque ea quę ſunt ſolùm, verùm ipſum quoque eorum eſſe ex eo eſt, qui eſt

ante ſecula &c. Imò quæ ſunt omnia, & ante habet, & ſubſiſtere facit, omnibus & vbique prǽſens, & ſecũdùm vnum atque idem, & ſecundùm idem eſſe, & ad omnia prodiens, & manens in ſeipſo, & ſtans, & ſe mouens, neque initium habens, aut medium vel finem, neque in aliquo ſubſiſtentium eſt, neque aliquid eſt ſubſiſtentium.

Iuſtinus. 160.

Quæſt. 6. Vnde liquet quòd ſit Deus? *Reſp.* Ex rerum quæ extant conſtitutione, & perſeuerante diuturnitate. Non enim ea extarent quæ extant, niſi Deus prius quàm illa extitiſſet, qui partes creaturǽ omnes vtiliter, ex vſu & commodo vniuerſæ creaturæ ordinauit.

Theophilus Antiochenus. 170.

Libro 1. ad Autolycum. Dei forma nobis occulta explicari haud poteſt, nec corporeis oculis videtur. Nam ea animi parte, qua opinantur, percipi non poteſt: nec magnitudo eius comprehendi, aut altitudo mente valet capi. Fortitudine nemini eſt conferendus, eiuſq; ſapientia planè cenſetur incomprehenſibilis. Bonitate nemo eſt qui eum poſſit imitari, ſumuſq; imbecilliores, quàm vt eius beneficentiam noſtris linguis explanare poſſimus: lumen ſi eum dixero, creaturam eius (ſiquidem à Deo lux creata eſt) dico: ſermonem ſi dixero, principatum eius dico: mentem ſi dico, prudentiam eius intelligo: Spiritum ſi dixero, reſpirationẽ eius demonſtro: ſapientiam ſi dixero, Filium eius ſentio: fortitudinem eius ſi dixero, potentiam eius accipio: potentiam ſi dixero, operationem eius efficacem intelligi volo. Principio caret, eſt enim ingenitus: nulli mutationi ſubiacet, eſt enim immortalis: Deus nominatur διὰ τὸ τεθεικέναι, ab eo quòd omnia in ſuam ſecuritatem collocauit. Idem nomen & à θεῖν, id eſt, currendo fortitus eſt: Omnia enim mouet, in operationem producit, nutrit ſua prouidentia, diſponit, gubernat, vegetat, viuificat. Dominus nũcupatur: quia omnia eius dominio ſubiecta ſunt. Pater appellatur: quia ante hoc vniuerſum extitit. Opifex & Creator vocatur: quia condidit & creauit hanc vniuerſi machinam. Altiſſimus perhibetur: quia ſuper omnia eſt. Imperator dicitur: quia omnia complectitur, ſuoq; imperio temperat. Nam altitudines cæli, profunditates abyſſi, & fines orbis in manu eius ſunt: nec locus eſt aliquis, in quo moretur & quieſcat. Vt anima in humano corpore non videtur, inuiſibilis exiſtens, verùm ex corporis motu cognoſcitur: ſic nec Deus humanis, nec corporeis oculis videri poteſt, cæterùm ex prouidentia, qua ſingula ordinat, ſuiſq; operibus aſpicitur & apprehenditur. Quemadmodum ſi quis cernat nauem ſuis armamentis inſtructam mare ſulcare, & in portum appellere, certè credit aliquem, à quo gubernetur, in ea eſſe gubernatorem: ſic certè nemo adeò abiecti animi, quin credat Deum eſſe gubernatorem omnium, quamuis oculis carnalibus eum nõ aſſequamur: quia nullo modo à nobis percipi poteſt. Nam ſi in ſolem, quod ſanè minimum eſt elementum, homo oculos intendere nequit, propter caloris & potentiæ excellentiam, multo minus gloriam Dei, quæ ineffabilis eſt homini, homo mortalis contueri poteſt.

Irenæus. 180.

Lib. 2. c. 16. Hæretici ſi Scripturas cognouiſſent, & à veritate docti eſſent, ſcirent vtique quoniam
Iſaiæ 58. non ſit Deus, quemadmodũ homines; & non ſic cogitationes eius, quomodo cogitatiões hominũ. Multùm enim diſtat omnium Pater ab his quæ proueniunt hominibus, affectionibus & paſſionibus: & ſimplex, & non compoſitus, & ſimilimembris, & totus ipſe ſibimetipſi ſimilis, & æqualis eſt, totus cùm ſit ſenſus, & totus ſpiritus, & totus ſenſu habilitas, & totus Ennœa, & totus ratio, & totus auditus, & totus oculus, & totus lumen, & totus fons omnium bonorum, quemadmodum adeſt religioſis ac pijs dicere de Deo. Eſt autem & ſuper hæc, & propter hæc inenarrabilis. Senſus enim capax omniũ bene & rectè dicetur, ſed non ſimilis hominum ſenſui: & lumen rectiſſimè dicetur, ſed in his nihil ſimile ei, quod eſt ſecundùm nos lumini.

Athenagoras. 180.

Legatione pro Chriſtianis: Deus ingenitus & impaſſibilis diuiſionem nullam admittit, neque ex partibus cõſtat, &c. Deus eſt ingenitus, & ea quæ ipſius ſunt; mundum ita excedit, vt impleat vndequaque quicquid ſupra ipſum eſt, nec locum vllum ſe vacuum relinquat.

De mortuorũ reſurrectione: Neque poſſibile eſt, vt Deus ignoret, vel ex parte, vel ex particula naturam corporum reſurrectioni deſtinatorum. Neque enim latere poteſt, quò ſingula ex tabidis mẽbris abierint, & quę in ſe elementorum partes putrefacta receperint, & in cognatã naturam admiſerint; tametſi omnino apud homines, id quod rurſum vniuerſitati elementorum affuſum eſt, inſecernibile videatur & incomprehẽſibile. Cui enim ante cuiuſque rei procreationem ignota nõ erat, futurorum elementorum natura, ex quibus corpora ſuum ortum traxerunt, neque partes elemẽtorum incognitæ fuerunt, ex quibus decerptum erat quod placeret ad humani corporis conſtitutionem; abundè manifeſtum eſt, neq; eum ignoraturum, quò ſingula recedant, quæ ad perfectionem operis aſſumpſit, vbi integritas illa diſſipata fuerit.

Tatianus. 180.

Oratione contra Græcos: Denique in eadem ſecta dogmatum ſucceſſiones, à diſcordibus turbãtur, & conſenſum profeſſi, diſſentiendo pugnant. Eſt qui Deo corpus tribuat, ego nullum.

Clemens Alexandrinus. 200.

Oratione adhortatoria aduerſus gentes paulò ante finẽ: Ipſius Dei ſolùm voluntas eſt mundi creatio: ſolus enim Deus fecit; quoniam ipſe quoque eſt ſolus verè Deus, ſola voluntate operatur, & eius ſolùm velle factum eſſe conſequitur.

Lib. 6. Stromat. Non poteſt qui homo eſt, pro dignitate de Deo vera dicere: imbecillus & morti obnoxius de ingenito, & eo in quem non cadit interitus & opus de eo qui fecit. Deinde qui non poteſt de ſeipſo vera dicere, an non multo magis, ne de Deo quidem ei credendum eſt? Quantum enim abeſt homo à Dei poteſtate, tantum eſt etiam eius oratio imbecilla, etiamſi non Deum, ſed de Deo dicat, & Verbo diuino. Eſt enim imbecilla natura humana oratio, & quæ non poſſit Deum dicere; non dico nomen, ſed Dei vim & opera. Quãquam enim qui ſibi aſcribunt Deum magiſtrũ, vix perueniant ad Dei notitiam, opem ijs ferente gratia, ad quantulamcunque cognitionem, vtpote volũtate voluntatem, & Spiritu ſancto ſanctum Spiritum contemplari aſſuefacientes.

Origenes. 230.

Homil. 12. in Geneſin: *Abijt Rebecca interrogare ad Dominum. Abijt:* Quò abijt ex loco, in quo non erat Dominus, abijt ad eum locum in quo erat? Hoc enim videtur indicare cùm dicitur: *Abijt interrogare Dominum.* Nónne vbique eſt Deus? Nónne ipſe dixit: *Cælum & terram ego impleo, dicit Dominus?* Quò abijt ergo Rebecca? Ego puto, quòd non de loco ad locum abierit, ſed de vita ad vitam, de actu ad actum; de bonis ad meliora tranſierit, de vtilibus ad meliora perrexerit: Abſurdum namque eſt ſi ita putemus imperitam fuiſſe Rebeccam & in

doctam, quæ in domo ſapientis Abrahæ ſub eruditiſſimo Iſaac fuerat inſtituta, vt intra aliquem locnm Dominum putauerit eſſe concluſum, & illuc iret interrogare, quid paruulorum intra vterum exultatio deſignaret.

Homil. 2. in Numer. Aliena eſt diuina natura ab omni paſſionis, & permutationis affectu, in illa ſemper beatitudinis apice immobilis & inconcuſſa perdurans.

Lib. 1. in Iob: Deus omnia replet, vbique præſens eſt, & non eſt locus, neque in cælo, neque in terra, neque in excelſis, neque apud inferos, vbi nō præ-
l. 138. ſens ſit Deus. Hoc ſciebat ille, qui ait: *Si aſcendero in calū, tu illic es; & ſi deſcendero in infernū, ades.* Hoc ſciebat & Helias, quòd & cælum & terra, atque vniuerſa quæ ſunt in eis, in conſpectu Dei ſunt. Meritò cùm eſſet ſuper terram ante Deum ſe ſtare de-
eg 17. monſtrauit dicens: *Viuit Dominus, cui aſto in conſpectu*
cæ 1. *eius, & Dei.* Similiter & Angelus Gabriel: *Qui aſſiſto in conſpectu eius & Dei.* Helias ergo, in corpore ſuper terram, & Gabriel ſine corpore in cælis, vterque ſimiliter aſſiſtere ſe dixerunt in conſpectu Dei: Vbique enim eſt facies Dei: tantùm mala videre non vult iuſtus & ſanctus Deus.

Homilia 1. in Ezechielem: Confiteor libenter à ſapiente & fidele viro dictam ſententiam, quam ſæpe ſuſpicio: De Deo & verè dicere periculoſum eſt.

Lib. 1. de principijs: Non corpus aliquod, aut in corpore putandus eſt Deus, ſed intellectualis natura, ſimplex, nihil omnino in ſe adiunctionis admittens.

Conſtantinus Imperator. 320.

Oratione ad Sanctorum cœtum cap. 3. Bonū ad quod referuntur omnia, quodq́; eſt eſſentia æternus Deus, ortum non habet, & propterea nec principium. Deus verò omnium quæ oriuntur principium eſt.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

De præparatione Euangelica lib. 3. c. 2. Vide quàm veræ, quàm ſimplices, integræq́; noſtræ opiniones ſunt: Primùm enim omnium de Deo opinamur, quod ipſe perfectiſſimus atque beatiſſimus ſit, ſibi atq; cæteris ſufficiens: omnium ipſe rerū principium, ipſe medium, ipſe finis: operibus notiſſimus atque manifeſtiſſimus: ſubſtantia penitus inuiſibilis, cui ſimile nec videre nec cogitare quicquam poſſumus. Quare nec materia vlla ad imaginem eius ſuſcipi, nec ars imitari eum fingendo poteſt. Opera eius oculis cernimus, cælum, terrā, ſolem, lunam, lucem, fluuios, mare, animalia, plantas, quæ ipſe fecit nō manibus, neque labore, nec alicuius auxilio; ſed cùm voluerit omnia bene fieri, omnia ilicò bona facta ſunt. Hic ſequendus omnibus hominibus eſt, atque colendus.

Athanaſius. 340.

In Decretis Synodi Nicenæ contra Arium: Homo ex materia, eaq́; patibili creatus eſt. Deus contra immateriatus & incorporeus exiſtit.

Ad Liberium Epiſcopum Romanum. Quòd perfectum hominem aſſumpſerit Deus Verbum: Vnus Deus immortalis, inuiſibilis, intactilis, eò quòd Deus ſit ſpiritus, idemq́; loco incomprehenſibilis, neque vſpiam eſt regio, vbi non exiſtat.

In quæſtionibus de Deo: Dicitur Deus ab eo, quòd omnia contemplatur. Nam nihil eorum quę ſunt vim illam, quæ cuncta perſpicit, effugere poteſt.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 370.

Catechesi 4. de Deo: Deus vnus eſt, ingenitus, ſine principio, immutabilis, non alterabilis, neque ab alio factus, neque alium habens vitæ ſucceſſorē, nec in tempore viuere incipiens, nec vnquam deſiturus.

Catechesi 6. Sufficiens nobis ad pietatem erit, hoc ſolum ſcire, quòd Deum habemus, Deum vnum, Deum exiſtentem & ſemper exiſtentem, ſibi perpetuo ſimilem. cui Pater non eſt alius, quo nullus potentior, quem nullus ſucceſſor ejiciet è regno, qui multorū nominum eſt, & omnipotēs, & ſubſtantiæ eiuſdem ſpeciei. Neque enim eò quòd vocatur bonus, & iuſtus, & omnipotens, & Sabaoth, propterea differens eſt, vel aliâs alius exiſtens, ſed ipſe vnus exiſtens, millenas emittit diuinitatis operationes: Non in parte abundans & in parte deficiens, ſed in omnibus ſimilis eſt ſibi, non tantùm in benignitate magnus, & paruus in ſapientia; ſed æqualem habens ſapientiæ clementiam. Non ex parte videns, ex parte autem viſione priuatus; ſed totus oculus, totus auditus, & totus mens.

Baſilius Magnus. 370.

Homilia ad illa verba: *In principio erat Verbū.* Vbi erat Verbum? non in loco. Non enim in loco quę ſunt incircumſcripta continentur. Sed vbi? *Apud Deum.* Neque enim Pater in loco, nec Filius in circumſepto aliquo, aut circumſcriptione certa deprehenditur: ſed infinitus Pater, infinitus Filius. Totum quodcunque noueris, & quocunque ſpiritu tuo penetraueris, Deo plenum, ſimul & hypoſtaſin Filio coniunctam inuenies.

Homilia in Pſal. 32. Paratū eſt continuò ad quiduis ſpectandum Dei habitaculum, omnes aſpicit filios hominū, ne vnus quidem fugere illius conſpectum poteſt: nō tenebrę, non parietes, poſſunt quemquam occulere: oculis Dei nihil obſtaculi, nullum oppanditur velamen tantumq́; abeſt, vt vnumquemque non videat, vt etiam corda contempletur, vt introſpiciat quæ ipſe finxit citra vllam admiſtionem, ad malitiam inchoantem.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 40. quæ eſt oratio in ſanctum Baptiſma: Ac quidem Deus ſummum & inacceſſibile eſt, quod nec mente percipi, nec verbis explicari poteſt, naturā omnem ratione præditam illuminans; hoc in intelligibilibus, quod ſol in ſenſibilibus; eò ſe magis contemplandum nobis præbens, quò accuratius animos purgauerimus eò rurſus magis amandum, quò magis contemplati fuerimus eò denique magis cognoſcendum, quò magis amauerimus. ſeſe ipſe ſpeculans & comprehendens ac perexiguè ad externa diffundens.

Oratione 49. ſeu libro de fide: Quæ eſt ſubſtantia Dei, niſi ipſum quod Deus, ſimplex, ſingulare, purum, nulla concretione permixtum, limpidū, bonum, perfectum, beatum, integrum, ſanctum totum? Anne putas inane aliquid eſſe & vacuū quod Deus eſt? Hoc enim dici blaſphemia eſt, vt inane putetur per quem cuncta conſiſtunt, qui omnia verbo edidit, ratione compoſuit, virtute perfecit. Cuius nutu & imperio vniuerſa geruntur, cuncta deſeruiunt: & bene quod de Deo in lege ſcriptum eſt: *Ego ſum qui ſum. &: Qui eſt miſit me.* Eſt ergo in eſ- Exod. 3.
ſentia ſua Deus, cuius cognitio vita ęterna eſt. qui eſt tantus quantus dici non poteſt: qui tunc dignè æſtimatur, cùm inæſtimabilis dicitur. Eſt vtique, velis ac nolis. Ergo ipſum quod eſt hoc erit ſubſtātia huius rei, quæ eſſe defenditur. Quod tamen (vt iam dictum eſt) quantus & qualis ſit, nec mente concipi, nec ſenſu æſtimari, nec animo definiri poteſt, dummodò conſtet eſſe quod creditur, vt de eo ipſo quod Deus eſt inde ſit Filius, & verus ſit Filius, &c. Certè hoc Deus eſt, qđ cùm dicitur, nō poteſt dici; cùm æſtimatur, non poteſt æſtimari; cùm definitur, ipſa definitione creſcit: quia cælum manu ſua cooperuit, pugno omnem mundi ambitū concludit; quem omnia neſciunt, & metuendo ſciunt. Cuius nomini & virtuti famula-

tur

tur hic orbis, & ipſa elementorum ſibi ſuccedentium momentanea viciſſitudo teſtatur.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Oratione 1. in ea verba: *Faciamus hominem* &c. *Ad imaginem Dei facti ſumus.* Quonam modo ſi ad imaginem eius? Animos à vulgaribus imperitis ac ſtultis illis de Deo opinionibus expiemus. *Ad imaginem Dei,* inquit, *facti ſumus:* formam Deus noſtrę ſimilem habet, oculis, auribus, capite, manibus præditus eſt, coxarumq; vertebris, quibus fulcitur & inſidet, quandoquidem ſedere Deum ſcriptura tradit, pedibus item quibus incedit. Talisne igitur Deus? Recedant ab animo tuo abſurdæ opiniones. Abijce cogitationem, quæ Dei magnitudinem imminuit: figura vacat Deus, ſimplex eſt. Noli, cùm de illo cogitas, formam vllam confingere & cōminiſci. Ne more Iudaico magnum extenues: Noli corporeis illum cogitationibus amplecti, aut mente tua circumſcribere. Ea eſt magnitudine, vt comprehendi circumſcribiq; nequeat. Magnum cogita, & huic magno plus etiam atque etiam adde quàm cogitaſti, atque ita exple cogitationem tuam. Neque enim quæ infinita ſunt, vnquam capiet. Figuram ne finge: Potentia, ſimplicitate naturæ, rerum procreatarum magnitudine, tum polchritudine cognoſcitur Deus. Vbique eſt, & omnia comprehendit, & tangi & videri non poteſt: amplitudo eſt quantitate carens, quam non capit animus eius: Nec magnitudine concluditur, nec figura coërcetur, nec potentia continetur, nec temporibus comprehenditur, nec finibus cohibetur. Nihil eorum quæ ſunt circa nos cum Deo ſimilitudinem habet, &c.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

In Geneſin Homilia 17. Non ambulat Deus, abſit; Quomodo enim ambularet, qui vbique præſens eſt, & omnia implet, cui cælum thronus, & terra ſcabellum, ipſe in horto continetur? Quis cordatus hoc diceret?

Item Homilia 4. ad caput 1. Ioannis: Quemadmodum lux, quantumuis hominum multitudinem illuminaret, nihil ſui ſplendoris remitteret: itidem Deus, & antequam mundum condidit, & poſtquam conderet, idem perfectus & integer permanet, nihil tanto & admirabili opificio minor, nihil imbecillior. Quòd ſi innumeros huiuſmodi mundos eſſet conditurus, omnibus tamen ſufficeret, non modò ad creandos, ſed & ad gubernandos.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

De adoratione in ſpiritu lib. 6. Soli Deo, qui eſt ſuper omnia, à nobis eſt tribuendum futura tum planè ſcire, tum verò poſſe certa prædicere.

Lib. 9. Haud eſt fas faciem Dei à quoquam conſpici. Inuiſibilis eſt enim natura omninò illa, quę
1 Tim. 6. *ſuperat omnem intelligentiam, & lucem inacceſſibilem ha-*
Exod. 33. *bitat,* vt B. Pauli voce vtar: & (*Nemo videbit faciem Dei, & viuet*) vt ipſe idem rectiſſimè B. Moſi dixit. Neque verò quiſquam poteſt illius veſtigia & vi-
Rom. 11. as noſſe. Scriptum eſt enim: *O altitudo diuitiarum & ſapientiæ & ſcientiæ Dei! Quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius!*

Lib. 1. in Ioannem cap. 9. Diuina manus nec in loco eſt, nec tranſeundi tranſgrediendiq; motum patitur: Corporum enim hæc proprietas eſt, Deus autem omnia replet.

Epiſtola ad Caloſyrium. Deus eſt corporis expers, quod & Saluator ipſe dicit, inquiens: *Deus ſpiritus eſt.* Non itaque corporeus ſi ſpiritus eſt, neq; formam corporis præ ſe fert. Quod enim corpore præditum non eſt, forma etiam careat neceſſe eſt: Neque enim quantitas aut figura in Deum cadit.

Ioannes Caſſianus. 430.

Lib. 8. Inſtitut. c. 4. Itaque vt hæc (quæ Deo caput, nares, aures, obliuionem tribuunt) ſecundùm literam, non abſque nefando ſacrilegio poſſunt intelligi, ſuper eo qui inuiſibilis, ineffabilis, incomprehenſibilis, inæſtimabilis, ſimplex & incompoſitus, ſanctarum ſcripturarum authoritate definitur, itane furoris quidem & iræ perturbatio, illi indemutabili naturæ, ſine ingenti blaſphemia poterit coaptari? Nam huiuſcemodi ſignificatione membrorū, diuinas efficientias Dei, & immēſas operatiōes eius ſentire debemus, quę nobis niſi per hæc vſitata vocabula membrorum nequeūt intimari: Vtpote ſignificatione oris collocutiones eius, quæ in arcanos animæ ſenſus ſolent clementer infundi, vel quod in Patribus noſtris atque Prophetis idem locutus ſit agnoſcamus: in oculis immenſitatem perſpicaciæ, qua vniuerſa perluſtrat ac perſpicit, & quod nihil eū ex his quæ à nobis geruntur gerēdaue ſunt, ſeu cogitantur lateat, ſcire poſſumus: manuum nuncupatione prouidentiam & operationem, qua omniū ipſe ſit creator & conditor ſentiamus. Et vt de ceteris taceā, canicies capitis, quid aliud quàm longæuitatē deitatis & antiquitatem ſignificat? qua ſine vllo principio eſt, & ante omnia tempora, & creaturas excedit vniuerſas.

Iſidorus Pelusiota. 440.

Lib. 3. epiſt. 232. Vltra omnem audaciam progrediuntur, qui exiguę linguæ opera de ipſomet Deo ſermonem mouent, ac pręſertim cùm quid ſit anxiè inquirunt: Oportet autem nō quid ſit exquirere, ſed quòd ſit affirmare.

Theodoretus. 450.

Ad Pſal. 138. *Intellexiſti cogitationes meas de longè:* Nam ab initio, & à principio, & multis ſeculis, ante meam creationem non modò meas actiones præuidiſti, verùm & futuras meas cogitationes.

Sermone 2. de prouidentia: Deus ipſe & increatus & infinitus eſt, qui nec initium habuit vnquam, nec finē quoque habiturus eſt: omnia item complectitur, ipſe à nullo circumſcriptus: Nā in manu eius ſunt fines terræ, & ipſe manu menſuratus eſt aquas, & cælum ſpithama, omnemq; terram pugno.

Olympiodorus Diaconus. 480.

Ad caput 1. Iob: Deus nulli creaturæ eſt aſpectabilis, quantitatis & molis expers. Vbique præſens, rerum vniuerſitati præeſt, cuncta complectitur, nec locus eſt vllus extra illius ditionem atq; imperium.

Olympiodorus Monachus. 500.

Ad cap. 5. Eccleſiaſtis: Deus vbique præſens, omnia proſpicit, etiam deprehendens occultas animæ cordiſq; cogitationes, quamquam per ſermonis indicium non emergant: Deus enim, qui in altiſſima cælorum ſpecula ſedem habet, quæ in imo ſiunt conſpicit vniuerſa, &c. Qui in ipſa fece nequitiæ volutantur, ita prudentiam Dei negant & aſpernantur, vt dicant, dedignari Deum curare & ſcire, quæ hic ab hominibus ſcelera cōmittantur. At tu nequaquam hoc dixeris: Nihil enim latet oculos Dei.

Andreas Cæſarienſis. 500.

Ad caput 4. Apocal. Ab omnibus ſiue ea viuant, ſiue intelligant, ſiue quouis alio modo exiſtant, Deus tāquam omnium principium & cauſa laudatur & glorificatur.

Procopius Gazæus. 530.

Ad cap. 3. Exodi: Sic nos comitabitur Dei notitia, quæ ſubinde augebitur diuinis meditationibus & ſpeculationibus tranquillè incumbens, & experi-

etur ſolũ Deum reuera eſſe Ens principaliſſimũ, cuius participatione ſunt reliqua entia, cuiusq; participatione egent vt perdurare poſſint. Hoc Ens ſolum immutabile eſt, & ſummum bonũ eſt, nec vnquam ad malum mouetur: Illo nil dabis vel purius, vel melius.

Ad Eſaia cap.32. Tantus Deus eſt, vt omnia compleat, nec ad eius inueſtigationem longiore via aliqua aut nauigatione aliqua opus habeas: Adeſt enim vbique, ſi quis ſanctas manus attollat; neque tranſeuntis modo ſeſe oſtendit, vt eum non facilè quis agnoſcat.

Aeneas Gazeus. 530.

In Theophraſto. Deus omnia quæ quidẽ procreantur, ipſe nihilominus hoc ipſum quod eſt permanens facit. neque alia cùm facit, in ſubſtantiã aliã ipſe mutatur, neque multa cùm promit, ipſe conſumitur. Sed eò magis totus integer manet, quòd ſubinde maiorem rerũ copiam facit. Nam ei nõ ex ſingulis ijs quę naſcuntur, verùm ex hoc ipſo, quòd rerum conditor aliàs eſt, opificis nomen datur. Quemadmodum etiam in hominum rebus atque negotijs, architectus nõ in ea quę facit ædificia diuiditur: nec propterea quòd multa facit, ideo vel de eius anima, vel de tota eius ſciẽtia quicquam diſcedit; licet iam delubra, iam ædes, mòdò naues fabricet. Igitur manet primus rerum conditor, manent etiam quæ ſunt ab eo procreata, eaq; ipſa ab eius nutu & prouidentia pendent, &c. Conditor eſt incorporeus, & immenſus, & lux quædam æterna.

Procopius Cæſarienſis. 540.

De bello Gothorum lib. 1. cap. 2. De Deo fateri nil aliud hoc tempore auſim, niſi quòd bonus omnino, & rector ſit, & vniuerſa in ſua is habeat poteſtate.

Anaſtaſius Synaites. 570.

Lib. 2. Hexæmeron: Quãdo audieris Deum eſſe, & habitare in cælis, ex diuina Scriptura, aut eſſe intra velum ſecundum, ne intellexeris aliquas circumſcriptiones & locales habitationes, & tranſmigrationes, & deſcenſus, & aſcenſus, & egreſſus. Nã cùm ſit humilis & abiecta natura noſtra, cùm ea prout eſt capax audiẽdi, loquitur Spiritus ſanctus. Eius autẽ quod dicimus, teſtis eſt nobis propoſita Scriptura Moſaica, quæ continet quædam craſſa verba & indigna Deo, qui non poteſt circũſcribi, quæ quidẽ Moſes, non à domo ſua protulit, ſed Deus cùm ipſe per ſanctos Angelos in monte Synai hæc locutus eſſet in tabernaculo.

De recta fidei dogmatibus libro 2. De incircũſcripta Dei eſſentia: Deus eſſentia cùm ſit, quæ ſunt omnia diuina ſua adimplet eſſentia, eſtq; in omnibus quæ ſunt. Perſpicuum proinde eſt, eam præeminere vniuerſitati rerum, nec tamen tumori corporum aſſimilem eſſe, ſed diuina ſua virtute cõtrahit ad ſe vniuerſa & continet: Non enim ens vllum ſubſiſtere poſſit, niſi entis illius particeps. Deus ſanè ſolus eſt ens propriè ſumptum, quòd pari modo ſe ſemper habeat, nec mutetur.

Iſychius Hieroſolymitanus. 580.

Præfatione in lib. 3. Leuit. Quemadmodũ Deus non fruſtra creaturam varietate compleuit, ſed vt ex differentia conditionis nos diſciplinam artificis, & quis ſit conijceremus. Nã qui cælos intendũt, ex varietate aſtrorũ maximum eorum artificem atq; conditorem intelligũt Deũ, ſed & qui terram conſiderant, ex differenti poſitionis eius habitu, id eſt, ex animalium virgultorumq; & ſeminum, omniq; eius differentia, eum cognoſcũt. Sed & hi, qui ad immenſam aquarum diffuſionem transferunt viſus, ex ſpirituum per diuerſa proueniente motu, inſularũ quoque, cæterorumq; magnitudine & diſtantia piſcium, innumerabiliumq; generum natione Deum eſſe factorem, huius etiam viſibilis ſentiunt creaturæ.

Maximus Monachus. 640.

Centuria 2. cap. 92. Quemadmodum Deus ſecundùm ſubſtantiam non cadit in notitiam: ita nec verbum Dei notione noſtra comprehenditur.

Cẽturia 4. cap. 32. Decebat profectò naturalẽ ſubſtantiæ rerum opificem, ipſummet eſſe per gratiam Deificationis creaturarum auctorem: vt qui conceſſerat eſſe, etiam ſemper bene eſſe largiri declararetur. Cùm igitur eorũ, quæ ſunt nullum omnino ſeipſum, aut aliud cognoſcat, quidnã ſit ſecundùm ſubſtantiam iuſta de cauſa nihil extat, quod futura ſecundùm naturam prænoſcat, præter eum qui eſt ſuper omnia Deum: qui tũ ſeipſum nouit, quid ſit ſecundùm ſubſtantiam, tum ſubſiſtendi prænouit rationem eorum, quæ facta ſunt ab ipſo antequã fierent; qui etiam per gratiã apud eos qui viuũt, tam ſui ipſius quàm aliorũ, quidnã ſint, ſecundùm ſubſtantiã exornaturus eſt cognitionem: ac vniformes in ſeipſo ſermones, eorum creationem præcedentes eſt explicaturus.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 1. cap. 1. *Deum nemo vidit vnquam: Vnigenitus Filius, qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarrauit.* [Ioan.1.] Deus ergo nec vlla oratione explicari, nec vllo modo comprehendi poteſt. *Nemo enim Patrem nouit, niſi Filius: nec Filiũ, niſi Pater.* [Matt.11.] Quin etiam Spiritus ſanctus perinde nouit ea quæ Dei ſunt, ac Spiritus hominis nouit quæ in eo ſunt. [1.Cor.2.] At verò cùm à principe illa ac beata natura diſceſſeris, nemo vnquã Deum nouit, niſi cui ſeſe ipſe indicarit: nõ de hominibus tantùm loquor, ſed de Virtutibus etiã illis mundo ſublimioribus, ac de ipſis quoq; Cherubin ac Seraphin. Nec tamen nos in omni ignoratione ſui verſari ſinit Deus. Nemo eſt mortaliũ cui nõ hoc ab eo naturaliter inſitũ ſit, vt Deũ eſſe perſpectũ habeat. Quin ipſæ quoq; res conditę, earumq; conſeruatio & gubernatio diuinæ naturæ maieſtatẽ prædicant. Ad hæc & ante per Legem & Prophetas, & poſtea per Vnigenitũ Filium ſuum Dominũ noſtrũ & Saluatorẽ Ieſum Chriſtũ pro captu & modulo noſtro notitiã ſui patefecit. Quocirca omnia quę nobis tã per Legẽ & Prophetas, quàm per Apoſtolos & Euangeliſtas tradita ſunt, amplectimur, agnoſcimus, ac veneramur, nec vltra ea quicquã requirimus. Nã cùm Deus bonitate præſtet, boni profectò omnis ſuppeditator eſt, vt qui nec inuidia, nec vllis affectib. laboret. Procul enim à natura diuina abeſt inuidia. Quippe quæ perturbatione omni vacat, ſolaq; bona eſt. Proinde vt cuncta perſpecta & explorata habens, & quod cuiq; cõducebat procurãs, id quod noſtra ſcire intererat aperuit: quod aũt eiuſmodi erat, vt vires noſtras & captum excederet, reticuit.

Cap. 2. Quòd Deus ortu ac fine careat, quòd ſempiternus ſit, quòd increatus, atque ab omni cõuerſione, & cõmutatione liber, quòd ſimplex, cõpoſitionisq; ac corporis expers, & nec oculis videri, nec tangi, nec circũſcribi, nec conſiderari atq; cõprehẽdi poſſit: Adhęc quòd bonus ſit, iuſtus, rerũ omnium conditarum architectus, quòd vim omnem imperiumq; habeat, omnia inſpectet, omnibus proſpiciat, omnia in poteſtate habeat, ac denique iudex ſit, hæc inquam omnia & ſcimus & confitemur.

Cap. 4. Quòd Deus ſit liquidò conſtat. Quid aũt ratione eſſentiæ ac naturę ſit, nullo omnino modo comprehẽdi cognoſciq; poteſt: Nam quòd incorporeus ſit, perſpicuũ eſt. Quo enim modo corpus eſſe queat, quod infinitum & interminatũ eſt, ac figura caret, quodq; nec tangi, nec oculis cerni poteſt, quod denique ſimplex eſt compoſitionisq;

expers

Sap. 8. Iere. 23.

expers. Quid enim afferri poteſt, quamobrem colatur, ſi circumſtriptum eſt ac patibile? Quonam porrò modo paſſionis expers erit, quod ex elemẽtis conflatur, atque in eadem rurſus dilabitur? Compoſitio ſiquidem pugnę origo eſt, pugna diſſidij, diſſidiũ ſolutionis ac ioteritus: interitus autem à Deo prorſus alienus eſt. Ad hæc, quomodo illud retinebitur, quod ait Scriptura: Deum omoia peruadere atque implere? *Nenne cælum & terram ego impleo ait Dominus?* Neque enim fieri poteſt vt corpus corpora permeet, quin ſimul & ſecet, & ſecetur, ac connectatur, & opponatur, quemadmodum liquida omnia, cùm inter ſe miſcentur ac temperantur, &c. Ex quo effititur, quòd Deus incorporeus ſtatuendus ſit. At ne hoc quidem naturam eius eſſentiamq́ declarat; quemadmodum oec cùm eum ingenitum, principijq́ ac mutationis & corruptionis expertem dicimus, cæteraq́ quæ de Deo vel in Deo eſſe dicuntur. Hæc enim non quid ſit, ſed quid non ſit indieant. Atque oportet eum, qui réi alicuius naturam exponere in animo habet, quid ea ſit dicere, non quid non ſit. In Deo autem impoſſibile eſt, quidnam eſſentia ſua ac natura ipſe ſit dicere, aptiusq́ eſt ex omnium rerum ſublatiooe ac inficiatione orationem habere. Neque enim eorum quæ ſunt, quicquam eſt. Quod quidem non ita accipiẽdum eſt, quaſi non ſit, ſed quia ſuper omnia quæ ſunt ipſe ſit, atque adeò ſupra ipſum eſſe. Etenim ſi cognitiones earum demum ſunt rerum, quæ ſunt, profectò quod cognitionem ſuperat, ſupra eſſentiam quoque erit. Infinitus igitur eſt Deus, & incõprehenſibilis, atq; hoc vnũ ex eo percipi & cõprehendi poteſt, nimirũ quòd ipſe infinitus & incõprehenſibilis ſit. Quæcunque autem de Deo per affirmationẽ dicimus, nõ ipſius naturam, ſed quæ circa ipſius naturã ſunt, oſteodunt.

Elias Cretenſis. 790.

In orationem tertiam Nazianzeni. Nec Moſes, nec Prophetarum quiſquam Deum vidit: Nam ipſe ſimplex eſt, & incorporeus, ac figuræ expers. Ac neque ſedet, neque ſtat.

In Orationem 24. Cùm ſummus ille opifex increatus ſit, omninò etiam immutabilis eſt. Quidnam autem natura & eſſentia eſt hoc, quod captũ omnem & cognitionem prorſus excedit? Nam quòd corpore careat perſpicuum eſt. Quonam enim modo corpus eſſe queat, quod infinitum & interminatum eſt, nec figuram habet, nec tangi aut videri poteſt, ſimplexq́ eſt & compoſitionis expers? Quonam enim modo alioqui illud ſeruabitur, Deum omnia penetrare, atque implere, iuxta illud Scripturæ: *Nenne cælum & terram ego impleo, dicit Dominus?* Neque enim fieri poteſt, vt corpus aliud corpus penetret, quin ſcindat & ſcindatur: Deum ergo incorporeum eſſe conſtat.

Hier. 23.

Nicephorus Conſtantinopolitanus Pat. 815.

Epiſtola ad Leonem III. Credo in homouſiã Trinitatem, ſuperſubſtantialem, inaſpectabilem, incomprehẽſibilem, impartibilem, inalterabilem, æternam, indiuiſam, ſimplitem, omnis partis, omnis cõpoſitionis, omnis corporis, omnis quãtitatis & qualitatis expertem; nulli tactui, nec contractui obuiã; omnis figuræ exortem, infinitè bonam, lumen defectionis oeſciũ, trilucẽ ſuperſplendidam, ſemper pari ſimiliq́ modn affectam, virtutẽ omnia intuẽtem, omniaq́ perficientem.

Michael Syngelus. 830.

In Martyrio Dionyſij Areopagitæ: Nos verum rerũ omniũ Deum, opificem, curatorem & vitæ principem agnoſcimus, & ipſum ſolum veoeramur, ac prędicamus, ſpemq́ in ipſum ponimus, & pro ipſo mori libenter parati ſumus.

Pantaleon Diaconus. 850.

Narratione miraculorum maximi Archangeli Michaelis: Principaliter & apertè, & ex debito debemus mente cogitare, qui figurã ferimus & imaginem eius, quæ ex ſe habet poteſtatem & dominium diuinæ eſſentiæ, quòd vnus eſt & ſolus Deus, qui propter infinitam bonitatem eſt omnia fabricatus, quæ ſunt in cælis & in terra, vt dicit diuinus Apoſtolus, *ſiue viſibilia, ſiue inuiſibilia, ſiue Throni, ſiue Dominationes,* &c. Qui hanc etiam variam condidit creatam naturam, in vnam vnius mundi harmoniam & complementum. Qui ſolus eſt ingenitus & æternus. Qui ſolus eſt expers principij, & in quem non cadit interitus & finis. Qui ſolus eſt eiuſmodi, vt comprehendi & inueſtigari & videri nequeat. Qui omni circumſeriptione & comprehẽſione eſſentiam habet ſuperiorem. Qui nullam poteſt ſuſcipere mutationem & alterationem, eſtq́ omnipotens, & ab exitio & interitu aliena natura, fons perennis, & qui nunquam exinanitur, miſerationum & bonitatis: omnium diuinorum donorum & gratiarum, qui exhauriri minimè poteſt, abyſſus: miſericordiæ quod non poteſt exprimi pelagus: beatiſſima & ſumma pulchritudo, & ſola reuera digna, quæ ametur. Vniuerſi, quod dicitur & intelligitur, boni efficiens & impartiens & largiens cauſa, & prima cauſa. Hic eſt, qui propter ſolam bonitatem eſſentialem & naturalẽ, ea quæ non erant aliquando, vocauit ad hoc vt eſſent, & omnia ad eſſentiam deduxit, & conſtituit, eaq́ cũprehendit & continet, dirigit & ducit, fereos ſolo nutu ſuæ maieſtatis & potentiæ.

Theophylactus. 900.

Ad caput 3. Ioannis: Deus eſt ſcrutator cordium, & ſcit quid ſit in homine: Non enim ignorat quales ſint cogitationes in ſingulis hominibus.

Ad caput 1. ad Romanos: De Deo aliud quidem cognoſci non poteſt, vt ipſa eſſentia: aliud verò cognoſci poteſt, vt omnia quæ ſunt circa eſſentiam; nempe bonitas, ſapientia, virtus, potentia, diuinitas ſiue maieſtas, quæ & inuiſibilia eius D. Paulus nominat, intellecta quidem ex operibus.

Ad caput 11. ad Romanos: Solus Deus nouit ſua, & nemo alius. Sapiens porrò cùm ſit, à nullo alio cõſultore inſtitutus eſt, ſed ipſe ſibi ipſi ſatis fuit ſufficiens, & eſt. Quin etiam bonorum omnium fons eſt, & quæcunque dat, non veluti compeoſationem & retributionem debeat, impartit, ſed ob propriam tantummodo bonitatem.

Simeon Metaphraſtes. 950.

Commentario rerum geſtarum S. Iacobi Apoſtoli: *Ne erretis,* inquit Iacobus, *Fratres mei dilecti: Omne donũ optimum, & omne datum perfectum, deſuper deſcendit à Patre luminum, apud quem non eſt viciſſitudo, nec mutationis obumbratio: Volens enim genuit nos Verbo veritatis, vt ſimus nos primitiæ quædam eius creaturarum.* Hæc & exinaniunt arrogantiam, & oſtendũt Deum eſſe datorem bonorum, & eſſe immutabilem, nec in eum cadere alterationem: quodq́ is eſt eximius, ſi conferatur cum rebus creatis, & maximã videtur gerere curam hominis.

OEcumenius. 1050.

Ad c. 6. prioris ad Timotheũ: *Qui ſolus habet immortalitatem.* Qoomodo de Deo dicit: *Qui ſolus habet immortalitatem,* cùm & Angeli, & animæ, & dæmones habeant immortalitatem? Quare ergo de Deo dicit, *qui ſolus habet immortalitatem,* aut ab illis, quos diximus, aufert immortalitatem, ſed ipſam participant, gratia illius, qui natura ſolus eſt immortalis. Nam à Deo hoc ipſis datum eſt: Deus enim eſt, à quo omnes participamus, quẽadmodum & alia, ad id quod præſtantius eſt comparata, ita & immortalitatem.

Euthymius. 1080.

Ad Pſalm. 138. Quòd Deus ſit, hoc procul dubio

ſcimus; quid autem, & qualis ſit illius ſubſtantia ignoramus · ſimiliter quòd vbicunque Deus eſt, nouimus; quomodo autem id fieri poſſit, neſcimus. Pari etiam modo nouimus, quòd bonus eſt, quòd miſericors, quòd ſapiens & potens, ſed bonitatis, miſericordiæ, ſapientiæ, & potentiæ modus aut qualitas, à noſtra cognitione procul eſt.

Conſtantinus Harmenopulus. 1120.

De fide Orthodoxa: Hominem reipſa Chriſtianũ oportet credere, ſicut ſacræ ac vniuerſales ſynodi ſanciuerũt, in vnum Deum Patrem omnipotentem, principij & finis expertem, omnium tam aſpectabilium, quàm inaſpectabiliũ conditorem.

Ioannes Zonaras. 1120.

Tomo 1. Annalium: Deus fuit ſemper, ſuper omnẽ cauſam & potentiam effulgens, ſine tempore cum maieſtate ſuæ gloriæ ac ſplendoris æternùm moueretur, & ſine principio, neque ex alia quapiam re prius nata ortus, neque poſt vltro ex iis, quæ non fuerant, factus, aut paulatim ad ſuæ gloriæ complementum progreſſus: ſed ſemper eſt & permanet, id quod ſupra naturam nouit ſacroſanctus ille Spiritus, qui omnes diuinitatis receſſus perſcrutatur, atque in iis exultans perpetua ſuauitate vnà perfruitur.

Nicetas Choniates. 1200.

In Alexio Comneno: Quis Deo eſt ſapientior? aut quis Domini animum explorabit? eiuſq; iudicia vel addendo, vel detrahendo mutabit? Nam hominum quidẽ cogitationes lubricæ ſunt: Dei verò conſilium non eſt irritum nec mutabile.

Ioannes Cypariſſiotus. 1200.

In præfatione: Vnus eſt Deus, impartibilis, infinitus, expers coloris, inaſpectabilis, ex nulla naturali repræſentatione cognitus, qui notionem, quãdo aut quomodo cognitus ſit, omninò repellit: quem nullo modo quauis parte mens capere poteſt, niſi tantùm per fidem ex creaturis eius, quòd ſit, non autem quid ſit.

Ioannes Cantacuzenus. 1360.

In Mahometem oratione 4. Deum, quem ipſe Mahomet creatorẽ cæli & terræ eſſe confitetur, corporeum facit, non incorporeum. Numen autem incorporeum eſt, quantitate caret & magnitudine, nec ſpecie vlla circumſcribitur. Quod cùm natura ſua propria tale ſit, quomodo ex membris conſiſtet? ſi quis enim hoc conceſſerit, quomodo incorporeum eſſe intelligetur? Quod enim figurã habet, omnino & quantitati ſubiacet: Quod verò quantitatẽ habuerit, locũ habeat oportet. Quod autẽ in loco eſt, neceſſariò circumſcribitur. Quomodo autẽ aliquis hæc corporea & corporis propria, ſanctæ illi & incorporeæ naturæ Dei tribuerit, qui modò ratione non careat?

Georgius Gemiſtus Pletho. 1430.

Oratione 2. de rebus Peloponneſiacis: Caput horum omnium eſt de Deo rectè & publicè & priuatim ſentire. Maximè autem hæc tria: Primũ, eſſe Deum quendam præſtantiſſimum omnium naturarum. Deinde hũc & homines curare, & res omnes humanas, tum magnas, tum paruas regere, tum arbitrio ſuo cuncta illum rectè iuſteq; ſemper adminiſtrare, nuſquam ab officio deflectentem, vel alia de cauſa, vel hominũ donis delinitum, quibus non indigeat.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

Apologetici aduerſus Gentes cap. 17. Quod colimus nos, Deus vnus eſt; qui totam molem iſtam, cum omni inſtrumento elementorũ, corporum, ſpirituum, verbo, quo iuſſit; ratione, qua diſpoſuit; virtute, qua potuit, de nihilo expreſſit, in ornamentum maieſtatis ſuæ; vnde & Græci nomen mundo κόσμον accommodauerũt. Inuiſibilis eſt, etſi videatur; incomprehenſibilis, etſi per gratiã repræſentetur; inæſtimabilis, etſi humanis ſenſibus æſtimetur, adeò verus & tantus eſt.

De Iudicio Domini, cap. 2.

Hunc vnum meminiſſe Deum, ſolumq; precandum,
Qui totum in libra poſuit ſub lumine mundum,
Æternumq; manens, ſemperq; futurus in æuum,
Secula cuncta tenens, ante omnia ſecula ſolus:
Ingenitus, ſine fine Deus, ſedemq; ſupernam
Solus habens, ſolus cælos ſupereminet altos:
Omnipotens ſolus, cui parens omnia rerum,
Qui ſibi complacitum hominem formauit in æuum.

Minutius Felix. 230.

In Octauio: Palam eſt Parentem omniũ Deum nec principium habere, nec terminum: qui natiuitatem omnibus præſtet, ſibi perpetuitatem: qui ante mundum fuerit ſibi ipſe pro mundo: qui vniuerſa quæcunque ſunt verbo iubet, ratione diſpenſat, virtute conſummat. Hic nec videri poteſt, viſu clarior eſt; nec comprehendi poteſt, nec æſtimari, ſenſibus maior eſt. infinitus, immenſus, & ſoli ſibi tantus, quantus eſt, notus. Nobis verò ad intellectum pectus anguſtũ eſt: & ideo ſic eum dignè æſtimamus, dum inæſtimabilem dicimus. Eloquar quemadmodum ſentio: magnitudinem Dei, qui ſe putat noſſe, minuit; qui non vult minuere, non nouit.

Cyprianus. 250.

De Idolorum vanitate: Mundi vnus eſt rector, qui vniuerſa, quæcunq; ſunt verbo iubet, ratione diſpenſat, virtute cõſummat. Hic nec videri poteſt, viſu clarior eſt: nec comprehendi, tactu purior eſt: nec æſtimari, ſenſu maior eſt: & ideo ſic eum dignè æſtimamus, dum inæſtimabilem dicimus. Quod verò templũ haberi poſſit Deus, cuius templum totus eſt mundus? Et cùm homo latius maneat, intra vnam ædiculam vim tantæ maieſtatis includam? In noſtra dedicandus eſt mente, in noſtro cõſecrandus eſt pectore. Nec nomen Dei quæras, Deus nomen eſt illi: Illic vocabulis opus eſt, vbi proprijs appellationũ inſignibus multitudo dirimenda eſt: Deus qui ſolus eſt, Deus vocabulũ totũ eſt. Ergo vnus eſt, & vbique totus diffuſus.

Zeno Veronenſis. 260.

Sermone 1. de Geneſi: Solus Deus eſt principium, qui ex ſeipſo dedit ſibi ipſe principium, ſolus ante omnia: quoniam in eius manus incluſa ſunt omnia: ex ſe eſt, quod eſt: ſolus ſui conſcius quãtus eſt, qualis eſt: ſolus perfectus, quia non poteſt illi addi nec minui: ſolus omnipotens, quia ex nihilo vniuerſa conſtituit, virtute regit, maieſtate cuſtodit: ſolus indemutabilis ac ſemper æqualis, quia in ſe non admittit ætatẽ: ſolus ſempiternus, quia immortalis eſt Dominus. Hic eſt Deus noſter, qui ſe digeſſit in Deum.

Arnobius Rhetor. 300.

Lib. 1. aduerſus Gentes: O maxime, ô ſumme rerũ inuiſibiliũ procreator: ô inuiſe & nullis vnquam cõprehenſe naturis, cui ſpirans omnis intelligẽſq; natura, & habere & agere nunquã deſinat gratias: cui tota cõueniat vita genu nixo procũbere, & cõtinuatis precibus ſupplicare. Prima enim tu cauſa es, locus rerũ ac ſpaciũ, fundamentũ cunctorũ quæcumq; ſunt, infinitus, ingenitus, immortalis, perpetuus, ſolus, quẽ nulla deliniat forma corporalis, nulla determinat circumſcriptio qualitatis, expers quantitatis, ſine ſitu, motu & habitu,

de quo nihil dici & exprimi poteſt mortalium ſignificatione verborum: qui vt intelligaris tacendum eſt, atque vt per vmbram te poſſit errãs inueſtigare ſuſpicio, nihil eſt omninò mutiendum.

Lactantius. 310.

De origine errorū lib. 2. cap. 8. Solus Deus eſt, qui factus non eſt, & idcirco deſtruere alia poteſt, ipſe deſtrui nõ poteſt, permanebit ſemper in eo quod fuit: quia nõ eſt aliunde generatus, nec ortus, nec natiuitas eius ex aliqua alia re pendet, quæ illum mutata diſſoluat. Ex ſeipſo eſt, & ideo talis eſt, qualem ſe eſſe voluit, impaſſibilis, immutabilis, incorruptus, beatus, æternus.

Hilarius. 350.

Lib. 1. de Trinitate: Nullus ſine Deo, neque vllus non in Deo locus eſt. In cælis eſt, in inferno eſt, vltra maria eſt, ineſt interior, excedit exterior: ita cùm habet atque habetur, neq; in aliquo ipſe, neque in omnibus eſt.

Lib. 2. Deus vbique eſt, & totus vbique eſt; Deus inuiſibilis, ineffabilis, infinitus, ad quem & eloquendum ſermo ſileat, & ad inueſtigandum ſenſus hebetetur, & comprehendendum intelligentia coarctetur.

Ambroſius. 370.

De fide contra Arianos cap. 6. Pro captu, pro viribus, pro fide noſtra intueamur, Deus quid ſit, & videamus an ei aliquid poſſit comparari. Certè hic eſt, de quo cùm dicitur, non poteſt dici; cùm æſtimatur, non poteſt æſtimari; cùm comparatur, non poteſt comparari; cùm definitur, ipſa ſui definitione creſcit. Qui cælum manu ſua operit, pugno omnem ambitum mundi claudit, quẽ totum omnia neſciunt, & metuendo ſciunt.

Prudentius. 380.

Hymno de S. Romano:

Deus perennis, res ineſtimabilis:
Non cogitando, non videndo clauditur:
Excedit omnem mentis humanæ modum,
Nec comprehendi viſibus noſtris valet,
Extraq; & intus implet ac ſuperfluit.
Intemporalis, anteq; primus dies
Eſſe & fuiſſe ſemper vnus obtinet:
Lux ipſe vera, veri & auctor luminis.
Cùm lumen eſſet, lumen effudit ſuum:
Ex luce fulgor natus eſt hinc Filius.

Hieronymus. 390.

Epiſt. 148. ad Marcellam. Diuina natura & Dei Sermo in partes ſecari non poteſt, nec locis diuidi; ſed cùm vbique ſit, totus vbique eſt.

Ad cap. 3. ad Epheſios: Deus qui ſemper eſt, nec habet aliunde principium, & ipſe ſui origo eſt, ſuæq; cauſa ſubſtantiæ, nec poteſt intelligi habere aliunde quod ſubſiſtit.

Ruffinus. 390.

In explicatione Symboli: Deum cùm audis, ſubſtãtiam intellige ſine initio, ſine fine, ſimplicem, ſine vlla admixtione, inuiſibilem, incorpoream, ineffabilem, inæſtimabilem, in qua nihil adiuoctũ, nihil creatum ſit. ſine auctore enim eſt ille, qui omnium auctor eſt.

Auguſtinus. 400.

De Trinitate lib. 5. cap. 1. Intelligamus Deũ ſi poſſumus, quantum poſſumus, ſine qualitate bonũ, ſine quantitate magnum, ſine indigentia Creatorem, ſine ſitu præſentem, ſine habitu omnia continentem, ſine loco vbique totum, ſine tempore ſempiternum, ſine vlla ſui mutatione, mutabilia facientem, nihilq; patientem. Quiſquis Deum ita cogitat, etſi nondũ poteſt omnino inuenire quid ſit, piè tamen cauet, quantum poteſt aliquid de eo ſentire, quod non ſit.

Paulinus Nolanus. 410.

Ad Auſonium epiſt. 41.

Si tibi cura mei reditus, illum aſpice, & ora,
Qui tonitru ſummi quatit ignea culmina cæli,
Qui triſido igne micat, nec inania murmura miſcet,
Quiq; ſitis cælo ſoles largitur & imbres.
Qui ſuper omne quod eſt, & in omni totus vbique eſt.

Paulus Oroſius. 420.

Lib. 7. cap. 43. Supereſt vt obtrectatores noſtros molitionum ſuarum pœniteat, veritatiſq; erubeſcant, Deum verum & ſolum, qui poteſt omnia, credant, diligant, ſequantur.

Eucherius Lugdunenſis. 440.

De ſpiritalibus formulis c. 1. Solus Deus eſt incircũſcriptus, immutabilis, incorporeus & immortalis: vbiq; pręſens, & latẽs: vbiq; totus, & immẽſus.

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 61. Qui credit in Deum, diſcutere Deũ non pręſumat: Deus quòd ſit, ſufficit ſcire. Qui requirit vnde ſit, & quantus ſit Deus, Deus quid ſit hic neſcit: ſol importunũ tenebrat aſpectum, ad Deum inconcuſſus cęcatur acceſſus; Deũ qui vult videre, viſionis eius diſcat menſuram: Deum ſuũ qui vult ſcire, gentium neſciat Deos.

Proſper. 430.

Epigrammate 60.

Nulla quidem mens eſt, mortali in corpore viuens,
Quæ plena videat relligione Deum:
Sed miris operum ſignis oſtenditur auctor:
Rectoremq; ſuum condita quæque canunt.
Vnde licet fandi vires, animiq; vigorem
Vincat & excedat gloria lauſq; Dei:
Nos tamen officio cordis gaudemus, & oris,
Et tanto oblectat ſuccubuiſſe bono.
Hinc fides virtus, hinc flamma oritur amoris,
Quod latet, exercet; quod ſuperat, reparat.

Sedulius. 460.

Ad cap. 11. epiſtolæ ad Romanos: Manifeſtum eſt ſolum Deum eſſe, qui nouit omnia conſilia; & hũc vnum eſſe, qui nullius eget: Quia ab ipſo ſunt omnia, & per hoc conſilium eius, à nullo nec metitur, nec comprehẽditur: Quia inferiora ſuperiores ſeorſum capere non poſſunt.

Claudius Marius Victor. 460.

Præfatione in Geneſin:

Summe & ſancte Deus, cunctæ virtutis origo,
Omnipotens, quem nec ſubtili indagine rerum
Mentibus humanis ſenſu comprehendere fas eſt,
Et neſcire nefas (Nam te ratione profunda
In tribus eſſe Deum, ſed tres ſi credimus vnum,
Vnica perſonas vt tres ſubſtantia reddat,
Indiſcretà pio conſeruans fœdera nexu.)
Tu ſine principio, pariter ſine fine perennis,
Solus es atque idem, nulliq; obnoxius æuo.

Gennadius Maſſilienſis. 480.

De Eccleſiaſticis dogmatibus c. 11. Nihil incorporeũ & inuiſibile natura credendum eſt, niſi ſolũ Deum, id eſt Patrem & Filium & Spiritum ſanctum: Qui ideo rectè incorporeus creditur, quia vbique eſt, & omnia implet atque conſtringit; Ideo inuiſibilis omnibus creaturis, quia incorporeus eſt.

Fulgentius. 500.

De fide ad Petrum cap. 33. Firmiſſimè tene, & nullatenus dubites, Deo incommutabili, non ſolùm præterita & præſentia, ſed etiam futura omnia, incõmutabiliter eſſe notiſſima, cui dicitur: *Deus,* Dan. 13.
qui occultorum es cognitor, qui ſcis omnia antequã fiant.

Boëtius. 500.

Lib. 1. de Trinitate: Quòd Deus vbiq; ſit, ita dici videtur, non qđ omni ſit loco (omnino enim omni in loco eſſe nõ poteſt) ſed qđ ei omnis locus adſit, ad eũ capiendũ, cùm ipſe non ſuſcipiatur in loco.

Caſſiodorus. 540.

De Amicitia, capite de origine amicitiæ. Deus

ſummè

ſummè bonus, ſummè potens, ſibi in ſua beatitudine, quæ ipſe eſt, in ſua ineffabili gloria, ſibi ſufficiens, oec cælo, nec terra, nec homine indiget. Eius nimirum ſufficiētiam omnis creatura proteſtatur, & dicit: *Pſal. 15.* *Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.* Ipſe enim eſt omnium exiſtentium cauſa, ſentientium vita, iotelligentium ſapientia, amor & gloria Angelorum.

Fortunatus. 570.

Exegeſi in Symbolum Apoſtolorum: Credendum eſt in Deum, à quo tam præſens vita, quàm futura tribuitur: Deus autem appellatio eſt ſubſtantiæ ſempiternę, ſiue timoris diuini. Igitur Deus eſt ſine principio, ſine fine, ſimplex, incorporeus, incomprehenſibilis.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 2. in Iob c. 7. Quia Deus manet intra omnia, ipſe extra omnia, ipſe ſupra omnia, ipſe iofra omnia, & ſuperior eſt per potentiam, & inferior per ſuſtentationem; exterior per magnitudinem, interior per ſubtilitatem; ſurſum regens, deorſum continens; extra circumdans, interius penetrans: nec alia ex parte ſuperior, alia inferior: ſed vnus idemq́ue totus vbique, præſidendo ſuſtinans, ſuſtinendo præſidens, circumdando penetrans, penetrando circumdans.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De vniuerſitatis diſpoſitione cap. 1. Vnus Deus eſt, ſine initio ſampiternus, ſine loco vbique totus, ſine ſui mutatione omnia mutabilia diſponens creaturarum: tempora præterita, præſentia, ſutura pariter cernens: Cui nihil eſt præteritum, nihil reſtat ſuturum, ſed cuncta præſentia ſunt: cui nihil diſplicet, quod booum eſt: nihil placet, quod malum eſt: à quo nihil naturaliter malum creatū eſt. Bonus igitur eſt ſine qualitate, magnus ſine quantitate, extremus ſine tempore, præcipuus ſine ſitu: qui omnibus creaturis inſunditur, cùm non eſt illi locus: quem nulla capit creatura, nulla comprehendit intelligentia.

De ſummo bono, lib. 1. cap. 1. Summum bonum Deus eſt, quia incommutabilis eſt, & corrumpi omnino non poteſt, &c. Itaque bene & ſubſtantialiter ſunt iſta in Deo, id eſt, incorruptio, immortalitas, incōmutabilitas. Inds & meritò cunctæ præponitur creaturæ.

Cap. 8. Omnia tempora præcedit diuina æternitas, nec in Deo præteritum, præſens, ſuturúmva aliquid creditur: ſed omnia præſentia in eo dicuntur: quia æternitate ſua cuncta cōplectitur.

Beda. 700.

Ad caput 8. Ioannis: Solus Deus ſemper idem eſt, immutabilis varitas, immutabilis bonitas, immutabilis natura, immutabilis ſubſtātia, & quidquid de eo dici poteſt, ſemper idem eſt, quod fuit & arit.

Alcuinus. 750.

Ad Pſalm. 101. *Tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient*: omnia eſſe mutabilia præter ſolum Creatorem deſignat, qui ſemper idem eſt quod eſt, & anni æternitatis illius nunquam deficient.

De Trinitate lib. 1. cap. 16. Non aliquid Deus patitur, quantum ad eius ſubſtantiam, quia Deus eſt, quia immutabilis & impaſſibilis ſubſtantia eſt. dum omnes aliæ ſubſtantiæ capiunt accidentia, quibus in eis fiat vel magna vel quantacunque mutatio: Deo autem huiuſmodi aliquid accidere noo poteſt. Et ideò ſola eſt incommutabilis ſubſtantia vel eſſentia, quæ Deus eſt. Cui profectò ipſum eſſe, vnde eſſentia nominata eſt, maximè & veriſſimè cōpetit: cui ſoli optimè coogruit illud uomen, quod Græci dicunt ὤν, Latini eſt.

Haymo. 820.

Ad cap. 1. epiſtol. ad Romanos: Deus omnipotens non poteſt mutari aut in melius aut in deterius, ſed ſemper idem & æqualis manet & incorruptibilis ſolus exiſtit.

Rabanus. 850.

Libro 5. in Eccleſiaſten, cap. 11. In omnipotēta Deo ea quæ ſecutura ſunt tempora præſentia ſemper conſiſtunt: cui nec ſutura veniunt, nec præterita diſcedunt, ſed cuncta ſimul ante oculos eius aſſiſtunt. Fuiſſe val futurum eſſe æternitas non habet, cui nimirum nec præterita tranſeunt, neque futura ſuperueniunt: quia cuncta præſens videt.

Radulphus Flauiacenſis. 950.

In Leuiticum lib. 14. cap. 4. Adonai interpretatur Dominus eo modo, quo ſolus Deus dicitur Dominus: Licet namque ſint multi, qui dicātur Domini, Magiſtri, vel Patrés: ad comparationem tamen illius, nec Dominus quiſquam dicendus eſt, nec Magiſter, nec Pater.

Petrus Damianus. 1050.

Epiſtola 4. de Dei omnipotentia cap. 6. Conſtat Deū omnipotentem ſic omnia ſecula, in æternæ ſapientiæ ſuæ theſauro concludere, vt nec ad ſe quid accedere, nec à ſe quicquam per tamporum momenta valeat tranſire. In illa igitur ineffabili ſuæ maieſtatis arce perſiſtens, ſic omnia in ſuæ præſentiæ conſpectu conſtituta, vno ac ſimplici contemplatur intuitu, vt ſibi nunquam penitus vel præterita tranſeant, vel futura ſuccedant. Cui dū ſemper eſſe atque idem eſſe, eſt per æternitatem, dum omne qnod labitur circumſcribit, intra ſemetipſom omnium curſus tamporum claudit; & ſicut intra ſe ſine tranſitu cohibet omnia tempora; ita nihilominus intra ſe ſioe ſpatijs vniuerſa continet loca. Hinc eſt planè quod ait: *Cælum & terram ego impleo.* *Hier. 23.* Hinc eſt quod ſapientia illius dicit: *Gyrum cæli circuiui ſola.* *Eccli. 24.* De qua & Salomon ait: *Quia cum ſit vna, omnia poteſt: & permanens in ſe, innouat omnia.* *Sap. 7.* Et idem alibi: *Si cælum & cæli cælorum te capere non poſſunt, quanto magis domus hæc, quam ædificaui tibi?* *2. Par. 6.* Rurſumq́ue de eo ſcriptum eſt: *Cælum metitur palmo, & omnem terram pugillo concludit.* *Iſa. 40.* Sedi quippe, cui præſidet, interior & ſuperior manet. Nam per id cælum palmo metiens, & terram pugillo concludens, oſtenditur quòd ipſe ſit circumquaque cunctis rebus, quas creauit, exterior. Id namque quod interius concluditur, à cōcludente exterius continetur. Per ſedem ergo, cui prędidet, eſſę interins & ſupra perpenditur: per pugillū verò, quo continet, eſſe extarius ſubterq́ue ſignatur. Quia eoim ipſe manet intra omnia, ipſe extra omnia, ipſe ſuper omnia, ipſe infra omnia, & ſuperior eſt per potentiam, & inferior eſt per ſuſtentationem, & exterior per magnitudinem, & interior per ſublimitatē. Vbi ergo ſit aliquid abſqua eo, qui cùm per molem corporis nuſquā eſt, per incircumſcriptam ſubſtantiam nuſquam deeſt? De quo ait Apoſtolus: *Quia in ipſo conſtant omnia: quoniam ex ipſo, & in ipſo, & per ipſum ſunt omnia.* *Coloſ. 1.* Eſt autem, vt ita dixerim, locus illocalis, qui ſic in ſe omnia continet loca, vt non moueatur ipſe per loca. Et cùm omnia ſimul impleat, non per partes ſui occupat partes loci, ſed totus vbique eſt, nec per ampliora loca diffuſior, nec per anguſtiora contractior, nec altior in excelſis, nec plus humiliatus in infimis. Non maior in magnis, nec minor in minimis: ſed vnus idemq́ue ſimplex & æqualis vbiqua. Nulla indiget creatura, ſed eo indiget omois creatura. Nam antequam virtutes Angelicas condidiſſet, antequam vel temporale aliquid extitiſſet, plenas atque perfectas immortalitatis diuitias & gloriæ poſſidebat.

Cap. 7. Eſt planè Deo coæternum poſſe omnia, ſicut & omnia noſſe, idemq; ſemper exiſtere. In illo itaque ſummo rerum cardine, naturarum omnium iura diſpenſans, ſic omnia tempora, prætêrita videlicet, præſentia & futura intra ſuę prouiſionis arcana complectitur, vt nec nouum aliquid ſibi penitus accedat, nec aliquid ab eo per curſus momenta recedat. Sed nec diuerſis obtutibus diuerſa conſiderat, vt cùm intendit præteritis, vacet à pręſentibus vel futuris; vel rurſus cùm præſentia vel futura conſiderat, oculos à præteritis auertat; ſed vno duntaxat ac ſimplici pręſentiſſimæ maieſtatis intuitu, ſimul omnia compręhendit. Neque hoc confuſè atque inexplicatè, ſed omnia diſcernit, atque iuxta proprietatem ſuam quæque diſtinguit, &c.

Algerus. 1060.

Prologo lib. 1. de Euchariſtia: Non decet vt beſtiali ſenſu, vel modico intellectu noſtro, quo nec terrena iſta ſcire ſufficimus, immenſitatem diuinæ maieſtatis comprehendere velimus; cùm ipſi Angeli, qui adhuc nobis ſuperiores ſunt, in eum deſiderent proſpicere, nec tamen immēſitatem eius maieſtatis valeant penetrare; quamuis eius ſicut eſt faciem contemplentur, & eius manifeſta gloria ſatientur. Quę enim creatura cùm circumſcripta ſit, immenſum poſſit comprehendere? ſi enim aliquatenus comprehendi poteſt, immenſus non eſt.

Anſelmus. 1080.

In Monologio cap. 4. Quare eſt quædam natura, vel ſubſtantia, vel eſſentia, quæ eſt per ſe bona vel magna, & per ſe eſt id quod eſt, & per quam eſt, quicquid verè aut bonū, aut magnum aliquid eſt: & quæ eſt ſummum magnum, ſummumq; bonum, ſummum ens ſiue exiſtens, id eſt ſummum omnium quæ ſunt.

Cap. 8. Sed & miſericors ſimul & impaſſibilis quomodo es? Nam ſi es impaſſibilis, non compateris; ſi non compateris, non eſt tibi miſerum cor ex compaſſione miſeri, quod eſt eſſe miſericordem. At ſi non es miſericors, vnde miſeris eſt tanta conſolatio? Quomodo ergo es & non es miſericors Domine? Ne ſi quia es miſericors ſecundùm nos, & non es ſecundùm te? Es quippe ſecundùm ſenſum noſtrum, & non es ſecundùm tuum. Etenim cùm tu reſpicis nos miſeros, nos ſentimus miſericordis affectum; tu non ſentis affectum, & miſericors es. Igitur quia miſeros ſaluas, & peccatoribus tuis parcis, & miſericors non es; quia nulla miſeriæ compaſſione afficeris.

Cap. 19. Non es tamen in loco aut tempore, ſed omnia ſunt in te: Nihil enim te continet, ſed tu contines omnia.

In Proſologio c. 14. An inueniſti anima mea quod quærebas? Quærebas Deum, & inueniſti eum eſſe quiddam ſummum omnium, quo nihil melius cogitari poteſt. Et hoc eſſe vitam ipſam, lucem, ſapientiam, bonitatem, æternam beatitudinem, & beatam æternitatē, & hoc eſſe vbiq; & ſemper.

Petrus Alphonſus. 1106.

Titulo 1. Credendum eſt primum factorem, nec creatum eſſe, nec nouatum, ſed neceſſariò æternum. Præterea non compoſitum, ſed ſimplicem credere conuenit eum. Omnis enim compoſitio motus eſt, & actus ſimplicis rei. Item quod prius eſt, principium habere non poteſt; compoſitio autem omnis aliquod habet principium. Creator ergo primus non eſt compoſitus; ſed neque eſt corporeus: Omne enim corporeum eſt compoſitum. Item neque mobilis eſt. Omne enim quod mouetur partibus conſtat: ſed quicquid partibus conſtat, compoſitum eſt. Quod autem primum eſt omnium, non eſt compoſitum. Igitur nec mobile eſt.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

Ad cap. 1. Ioannis: Deus ex nulla conſtat materia, propter quod ſemper eſt idem quod eſt, non permutatur, nullisq; ſubiacet accidentibus. Quapropter diuinitas non formata, ſed tantū forma eſt.

Lib. 1. in Exodum cap. 12. Deus inuiſibilis, qui nec loco circumſcribitur, nec vllis ſenſibus corporis percipitur: quoties viſibiliter hominibus apparet, rebus ipſis congruam aſſumit ſpeciem, propter quas apparere dignatur.

Lib. 1. de victoria Verbi cap. 6. Cùm legimus & audimus: *Ex tunc iratus*, vel quodlibet aliud eiuſmodi, non intelligimus, nec intelligere debemus, de Deo impaſſibili, quòd in eum cadant motus animi, qui ſignantur vocabulo iræ, vel furoris. Ipſe namque ſuauis ſemper, in tranquillitate omnia diſponit. ſed creatura corrupta, ſuoq; vitio turbata, ipſam Creatoris ſuauitatem atque tranquillitatem malè & pœnaliter ſentit.

Bernardus. 1130.

Lib. 5. de conſiderat. cap. 11. Quid eſt Deus? Quod ad vniuerſum ſpectat, finis; quod ad electionem, ſalus; quòd ad ſe, ipſe nouit. Quid eſt Deus? voluntas omnipotens, beneuolentiſſima virtus, lumen æternum, incommutabilis ratio, ſumma beatitudo, creans mentes ad ſe participandum, viuificans ad ſentiendum, afficiens ad appetendum, dilatans ad capiendum, implens ad felicitatem, circumdans ad ſecuritatem.

Cap. 12. Quid eſt Deus? non minus pœna peruerſorum, quàm humilium gloria. Eſt enim rationabilis quædam æquitatis directio, inconuertibilis atque indeclinabilis, quippe attingens vbique, cui illiſa omnis prauitas conturbetur neceſſe eſt.

Sermone 6. ſuper Cantica: Tenetiſne datum ſuperius, ſolum ſummum & incircumſcriptū Spiritum, ad omne quod facere vel fieri vult, corporis inſtrumento ſiue obſequio non egere; Demus ergo ſecuri, veram ſoli Deo, ſicut immortalitatē, ita & incorporietatem, quod ſolus ſpirituum vniuerſam corpoream naturam eouſq; tranſcendat, vt quocumque corpore in quocumque opere nō indigeat, ſolo ſpirituali nutu cùm vult, ad quæcunque vult agenda contentus. Sola igitur eſt, quę nec propter ſe, nec propter alium, ſolatio corporei inſtrumenti opus habet illa maieſtas, cuius omnipotēti arbitrio incunctanter præſto eſt omne opus, omne altum inclinat, omne aduerſum cedit, omne creatum fouet, etiam nullo interueniente vel ſubueniente ſolatio corporali ſiue ſpirituali. Docet vel monet ſine lingua, præbet vel tenet ſine manibus, ſine pedibus currit, & ſuccurrit pereuntibus.

Sermone 81. ſuper Cantica: In tantum ſuperexcellit immortalitas deitatis, vt Apoſtolus dicat de Deo: *Qui ſolus habet immortalitatem.* Quod ego reor pro eo dictum, quòd ſolus ſit natura incommutabilis Deus, qui ait; *Ego Dominus, & non mutor.* Verà namque & integra immortalitas, tam nō recipit mutationem, quàm nec finem: quòd omnis mutatio quædam mortis imitatio ſit.

Petrus Lombardus. 1140.

Lib. 1. diſt. 8. Dei ſolius eſſentia incommutabilis dicitur propriè: quia nec mutatur, nec mutari poteſt. Vnde Auguſtinus lib. 5. de Trinitate: Aliæ, inquit, eſſentiæ vel ſubſtantiæ capiūt accidentia, quibus in eis fiat vel magna, vel quantacunque mutatio: Deo autem aliquid huiuſmodi accidere non poteſt, & ideo ſola ſubſtantia, vel eſſentia, quæ Deus eſt incommutabilis eſt; cui profectò

maximè

maximè ac veriſſimè competit eſſe. Quod enim mutatur, non ſeruat ipſum verum eſſe: & quod mutari poteſt, etiamſi non mutetur, poteſt quod fuerat non eſſe. Ideoq; illud ſolum, quod nõ tantùm non mutatur, verùm etiam mutari omnino non poteſt, veriſſimè dicitur eſſe, id eſt ſubſtantia Patris & Filij & Spiritus ſancti. Ideóque Apoſtolus loquens de eo ait: *Qui ſolus habet immortalitatem*, &c. [1. Tim 6]

Eademq; ſola propria ac verè ſimplex eſt, vbi nec partium, nec accidentium, nec quarumlibet formarum vlla eſt diuerſitas, ſiue variatio, vel multitudo.

Diſt. 30. Accidens eſt in creatura, non in Creatore: & appellatio, qua creatura dicitur relatiuè, ad Creatorem relatiua eſt, & relationem notat, quæ eſt in ipſa creatura. Appellatio verò illa, qua Creator relatiuè dicitur, ad creaturam, relatiua quidem eſt, ſed nullam notat relationem, quæ ſit in Creatore.

Potho Prumienſis. 1160.

De ſtatu Domus Dei lib. 4. c. 15. Quocirca cõſiderare nos oportet, quomodo diuina virtus in omnia veniẽs implet, & cùm ipſa omnia capiat, nihil eã capiat, licet ipſa per maieſtatis ſuę pręſentiam vbiq; tota ſit. Nam neque cæli cælorũ eam capere præualent. Quomodo ergo non vbique eſt illa diuina virtus, quæ omnia potenter creat, ſapienter exornat, benignè regit? Sic tamen vbique diuina maieſtas eſſe creditur, vt cùm vna ſit & indiuiſa omnium eſſentiarum eſſentia, in omnes eſſentias ſic ſua bona diuidat, vt de participatione ſummi boni, quod ipſa eſt alijs plus, alijs minus conferat, ſicq; in omnibus creaturis inuiſibili quodam & ineffabili modo occultas quaſdam operetur virtutes.

Hildegardis. 1160.

Libro 2. Viſione 1. c. 1. Nam ille lucidiſſimus ignis, quem vides, deſignat omnipotentem & viuentem Deum, qui in clariſſima ſerenitate ſua, nunquam vlla iniquitate obfuſcatur, incomprehenſibilis manens: quia nulla diuiſione diuidi poteſt, aut initio, aut fine, aut vlla ſcintilla ſcientiæ creaturę ſuæ comprehendi ſicuti eſt, & inextinguibilis exiſtens. Quoniam ipſe eſt plenitudo illa, quã nunquam vllus finis tetigit, ac totus viuens: quia nulla omnino res ipſi abſconſa eſt, quam neſciat, totusq; vita exiſtẽs: quoniam omne quod viuit ab ipſo viuere ſumit.

Lib. 3. viſione 10. cap. 5. Sicut homo nec diuinitatẽ mortali intuitu valet inſpicere, ſic ſecreta eius mortali ſenſu non poteſt capere, niſi quantum in permiſſione Dei illi eſt poſſibile.

In expoſitione Symboli Athanaſij. Immenſus Pater eſt, quia nulla capacitate cõprehendi, nec numero finiri poteſt, vt illa poſſunt, quæ in principio facta ſunt: Omnia enim in præſcietia ſua habuit, ſed tamen illa ſubitò non creauit.

Innocentius III. 1200.

Ad Pſalm. 5. pænitentialem: Tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient. Quia inuariabilis es omninò, & immutabilis, nihil habens in te, niſi te, nec in te aliud habens ab habitu, nec aliud habitum ab habente, quamuis habentis nullus ſit habitus, nec alicuius habitus ipſum ſit habens, cùm ens idem ſit in te omnino quod eſſe: Nam eſſe non eſt aliud quàm quo es, ſed idem omnino.

Sermon. 3. de Natiuitat. Domini: Quia ergo puer hic Deus eſt, cui nomina iſta conueniunt. & in Deo nihil eſt diminutum, tanquam infirmum; nihil eſt ſuperabundans, quaſi ſuperfluum: ſed totum eſt omninò perfectũ velut æternum; idcirco hęc nomina, quæ ſibi ſecundùm naturam diuinam conueniunt, ſub perfecto numero deſignantur. Deo namque nihil accedit, vt aliquid ſuperabundet in illo, nec ab eo quicquã recedit, vt aliquid diminuatur ab ipſo: ſed idem ipſe ſemper exiſtit, non habens in ſe quicquam diuerſum, ſicut non habet aduerſum; nec habet quicquam varium, ſicut nec contrarium: non habet in ſe niſi ſe; nec aliud eſt habens ab habito, nec aliud habitum ab habente.

De ſolennitate omnium Sanctorum ſermone 2. Viſione corporea nullus vnquam videre potuit aut poterit Deitatem: quia Deus non eſt corpus, ſed ſpiritus: Viſione autem ænigmatica Deus in præſenti videtur vtcumque, non per ſpeciem, ſed per fidem; nec plenè, ſed imperfectè. Viſione verò comprehenſiua, purè videtur ab Angelis ſanctis, & animabus beatis, qui cognoſcũt ſicut & cogniti ſunt. Verum eſt ergo quòd Deum nemo vidit vnquam, ſed intelligendum eſt de viſione corporea. Sicut homo verſus à tergo ſcitur vtique quòd ſit homo, ſed non quis homo, ita quòd Deus ſit, modò ſcimus, ſed quid ſit ipſe, neſcimus. ſcimus equidem quòd ſit Deus, ſed neſcimus quid ſit.

Iacobus Vitriacus. 1220.

Dominica 4. poſt Paſcha: Non eſt in Deo viciſſitudinis obumbratio, quia nulla in eo eſt tranſmutatio. Vbi enim eſt mutatio, ibi viciſſitudo, dum vna forma recedit, alia ſuccedit. Hoc autem in Deo fieri nequit, qui ſummè ſimplex eſt, & in ſupremo gradu ſimplicitatis, carens omni genere compoſitionis. Neque enim partes integrales habere poteſt more corporum, cùm omnis pars naturaliter prior ſit ſuo toto. Nihil autẽ natura vel intellectu prius eſt ſummo principio, id eſt Deo. Caret præterea compoſitione, quæ fit ex materia & forma ſubſtantiali: Deum autem nihil conducit ad eſſe, cùm ipſe ſit prima omnium cauſa, id eſt cauſa cauſaliſſima. Sed nec accidentalis forma poteſt eſſe in Deo, vt ſecundùm accidentià fiat in illo mutatio, vt vnũ expellatur ab eo & recedat, & aliud loco eius ſuccedat. In Deo enim nulla eſt diuerſitas, vel contrarietas. Mutatio autem ſine aliqua contrarietate vel oppoſitione fieri nequit: Vnum enim ex ſimilibus ſuum ſimile non expellit. In Deo autem nihil eſt cui fiat oppoſitio, neque aliquid opponitur Deo: Oppoſita enim ſimul ſunt natura; Deus autem omnia præcedit, tanquam principium & prima cauſa. Eſt igitur inuariabilis Deus, & abſque vlla tranſmutatione. Ipſe enim æternus ſine tempore, immenſus ſine quantitate, vbique ſine loco, ſupra omnia non elatus, infra omnia non depreſſus, intra omnia non incluſus, extra omnia non excluſus, ſtabiliſq; manens dat cuncta moueri. Nihil autem eſt in ipſo quod non ſit Deus.

Guilhelmus Aluernus. 1230.

Primæ partis de vniuerſo parte 3. cap. 6. Scito ergo in primis quia caſus & temeritas tam longè ſunt à ſapientia, & bonitate Creatoris, quàm longè ſtultitia vel ignorantia, & propter hoc quantum ad Creatorem nihil eſt caſus. Apud nos verò locum habet caſus, ſed quantum ad nos: hoc autem eſt propter ignorantiam, & improuiſionem. Creator enim omnia intuetur, non intuitione, quæ ſit habitus dormiens, quin potius intuitu, qui eſt in vltimitate vigilantiæ, & actualitatis: neque aliquid eſt opertum vel abſconditum vllo modorũ à viſione ipſius; ſed neque intuetur aliquid tanquam longè ſit ab eo, neque tanquam propinquũ ſit ei; & intelligo in hoc ſermone meo quod propinquitas & remotio rerũ nec addit, nec minuit cognitioni ipſius. Quapropter videt omnia ad nudum & tanquam proxima. Manifeſtum eſt igitur, quoniam nihil euenit, vt ſic in rebus quod ipſe non ſciat, & etiam præſciat.

Alexander Aleſius. 1240.

Parte 1. quaſt.5. memb.1. Diuina eſſentia eſt ſimplex, omnimoda ſimplicitate; ita quòd nō eſt in ea compoſitio eſſentialis, nec accidentalis: omne enim compoſitum poteſt intelligi non eſſe, quia poteſt intelligi reſolubile: ſed diuina eſſentia non poteſt intelligi non eſſe, ideo nec compoſita eſt.

Quaſt. 48. memb.1. Notis nominatur Deus priuationibus, cùm dicitur, immenſus Deus, infinitus, incircūſcriptibilis: Imaginibus, cùm nominatur diſpoſitionibus ſpiritualium creaturarū; vt cùm dicitur, Spiritus ſapiens, intelligens: Formis, cùm nominatur ſimilitudinibus corporalium creaturarum; vt cùm dicitur leo, ignis, & huiuſmodi.

Bonauentura. 1260.

Parte 1. Breuiloquij, c.8. De ſapiētia Dei hæc tenēda ſunt, ſcilicet quòd ipſa diuina ſapientia limpidiſſimè cognoſcit omnia bona & mala, præſentia, præterita & futura, actualia & potentialia, ac per hoc incōprehenſibilia nobis, & infinita: ita tamen quòd ipſa in ſe nullo modo diuerſificatur, licet diuerſa omnia ſortiatur. In quantum enim eſt cognoſcitiua omnium poſſibilium, dicitur ſcientia, ſiue cognitio: in quantū eſt cognoſcitiua omniū, quæ in vniuerſo fiunt, dicitur viſio: in quantū eſt cognoſcitiua omniū, quæ bene fiunt, dicitur approbatio: in quātum eſt cognoſcitiua eorum quæ ab ipſo Deo fienda ſunt, dicitur diſpoſitio: in quantū eſt cognoſcitiua eorum, quæ futura ſunt, dicitur præſcientia, ſiue præuiſio: in quantum eſt cognoſcitiua eorum, quæ damnāda ſunt, dicitur reprobatio. Et quia ipſa non tantùm eſt cognoſcitiua, ſed etiam ratio cognoſcēdi omnia, ideo in quantum eſt ratio cognoſcendi omnia cognita, dicitur lux: in quantū eſt ratio cognoſcēdi viſa & approbata, dicitur ſpeculum: in quantum eſt ratio cognoſcendi prædeſtinata, & reprobata, dicitur liber vitæ. Eſt igitur liber vitæ reſpectu rerum, vt redeuntium; exemplar, vt exeuntium; ſpeculum, vt euntiū; lux verò reſpectu omnium. Ad exemplar autē ſpectat idea, verbum, ars, & ratio. Idea ſecundùm actum præuidendi: verbū ſecundùm actum proponendi: ars ſecundùm actum proſequendi: ratio ſecundùm actum perficiendi: quia ſuperaddit intentionem finis. Quia verò hæc omnia vnum ſunt in Deo, ideo frequenter vnum accipitur pro alio.

Aegidius Romanus. 1280.

Lib.1. hexameron, cap.21. Deus non eſt tempus, ſed eſt ſupra tempus: quia non continetur à tempore, ſed magis cōtinet tempus. Non enim opus habet Deus, vt ab aliquo contineatur, quia ipſe continet omnia.

Raynerius Piſanus. 1300.

In Pantheologia de eſſe Dei, cap.2. Quatuor ſunt inter alia quæ conueniunt ſoli Deo: primū eſt, immenſitas potentiæ: ſecundum eſt, æternitas permanentiæ: tertiū eſt, incircumſcriptibilitas continentiæ: quartum eſt, incomprehenſibilitas notitiæ. Primum eſt, immenſitas potentiæ, ita quòd Deus ratione ſuæ infinitatis eſt immenſurabilis, interminabilis, incircumſcriptibilis, incomprehenſibilis. Primò enim ſoli Deo cōuenit immenſitas potentiæ. Eſt enim ſolus omnipotens, &c.

Durandus à ſancto Portiano. 1320.

Lib.1. diſt.37. q.2. Deus ſecundùm ſe eſt nuſquam, ſecundùm effectus ſuos eſt vbique. Nihil enim replet omnem locum bonitatibus & effectibus ſuis, niſi Deus.

Guido Rocherius. 1330.

In Manipulo curatorum de oratione Dominica: Deus eſt firma entitas, quia nunquam deficiens, ſed omnes perficiens; ſumma bonitas omnibus ſufficiens; pura veritas omnes erudiens; vera charitas omnia reficiens; firma entitas nunquam deficiens. Vnde ipſe de ſe dixit: *Ego ſum qui ſum.*

Henricus Suſò. 1350.

In Appendice quarundam ſublimium quaſtionum, c.17. Quid ſit Deus: noueris, quotquot vnquam Doctores extiterint, eam quæſtionem abſoluere non potuiſſe; ſiquidem ſenſus & rationē omnem excedit: tamen qui ſtudioſus eſt, ſi quærendi non remittat diligentiam, obtinet quandam Dei notitiam, ſed valde remotam. In ipſa autem Dei cognitione vita æterna, & ſuprema hominis beatitudo conſiſtit. De hoc Deo ac Domino noſtro ea nobis cognitio ſuppetit, eſſe eum ſubſtantiam immortalem, æternam, ſiue ante vel poſt ſimplicem, nudam, incōmutabilem, incorpoream, ac exiſtentem ſpiritum, cuius ſubſtantia vita illius & operatio eſt, cuius viuaciſſima intelligentia in ſe ipſa & per ſeipſam cuncta nouit, cuius ſcientia in ſe ipſa abyſſus quędam eſt deliciarum & gaudiorū, qui denique ſui ipſius & omnium ipſo in futura vita ſuiturorum ſupernaturalis, ineffabilis, & iucundiſſima beatitudo eſt.

Raymundus Sebundius. 1430.

Dialogo 1. cap.3. Quia Deus eſſe ſuum non recipit ab aliquo nec à ſeipſo, ideo non recipit multitudinem, coniunctionem, compoſitionem, diuerſitatem: ſed eſt ſimpliciſſimum, puriſſimum, indiuiſibile & ſummè vnum. Deus præterea eſt ſummet eſſe, & totum eſſe, à quo non eſſe longiſſimè ſeparatur. Omnia nempe quæ præter Deum habent eſſe, habent non eſſe ſibi coniunctum: Deus verò in infinitum abigit à ſe non eſſe, & ante ſe & poſt ſe; & ideo Deus eſt ens interminatum, infinitum, ęternum, ſine principio, ſine fine. Et quia eſſe Dei excludit à ſe omne nnn eſſe, idcirco continet in ſe quicquid pertinet ad eſſe.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

De caſto connubio Verbi & anima cap.9. Etſi Deus Spiritus ſimpliciſſimus eſt, & inuiſibilis ſubſtantia; vt ſpiritualibus animæ ſenſibus fieret capabilis, maximo ſuę pietatis myſterio, viſum, auditū, ceteraque ſenſuū officia ac humani corporis membra ſibi ineſſe, in ſacro voluit atteſtari eloquio. De viſu namque & auditu prophetauit: *Oculi Domini ſuper iuſtos, & aures eius ad preces eorum; vultu autem Domini ſuper facientes mala,* &c. Ex huiuſmodi quidem tropicis locutionibus, nō dedignatur ſereniſſima & inclyta Dei maieſtas humanam ſ ostendere habere formam, vt informet homines. Inclinando enim ſe erigit nos, infirmando ſanat & erudit. Nemo tamen ſic deſipiat, vt humanam arbitretur Deum habere formam, aut humani ſubiacere ſenſibus. Nullo horum diuina indige natura; quamuis in homine à Verbo aſſumpto cuncta membra fuerint humana tanquám in homine perfecto. Omnes iſtæ locutiones de Deo & de anima humano prolatæ vſu, ſpiritualiter intelligendæ ſunt.

Cap.18. Quis (niſi aut elatione tumidus, aut igno rantia cæcus) præſumat intelligere poſſe quid ſi Deus? Quòd autem Deus ſit omnis creaturá teſta tur. Ipſę quidem lingua ſua ſatentur opus ſe ſum mi & æterni Dei eſſe, & dicunt: *Ipſe fecit nos, & no ipſi nos.* Eſt enim Deus naturæ vox, qua omnia pu chra teſtantur ipſum pulcherrimum, dulcia dul ciſſimum, ſublimia altiſſimū, pura puriſſimum vnde quemadmodū in patria Deus eſt ſpeculum in quo reluceut creaturæ; ita in via creaturæ ſur ſpeculum, in quo Creator videtur. Ideo Apoſto lus ait: *Inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt, à creatu mundi intellecta conſpiciuntur.* Ratio quoque natura lis, quę per effectum in cognitionem omnem pe uenit, ratiocinando Deum eſſe concludit. Om

namque creatum indiget aliquo vt ſit: Verbum autem Deus, per quod omnia ſunt, quæ ſunt, ſiue Angeli, ſiue Archangeli, ſiue Throni, ſiue Seraphin, ſeu quicquid mouetur in cælo, vel in terra, eſt apud Deum. Ipſum dicimus principium & ſapientiam, in quo, & per quem facta ſunt vniuerſa. Fides etiam Catholica, non ſolùm credit Deum, atque credit Deo, verùm etiam credit in Deum, amando credit, & credendo in membra ipſius incorporatur.

Thomas Malleolus Campenſis. 1430.

In ſolilequio animæ, cap. 1. Dilectus iſte, de quo diligentiſſimè ſcrutaris, talis ac tantus eſt, vt ſermone non poſſit explicari, cùm ſit ineffabilis: tam altus & ſuperexaltatus eſt omnibus creaturis, vt ſit ſemper incomprehenſibilis. Virtus eius & magnificẽtia eius interminabilis: quicquid de eo dicitur aut ſcribitur, indignum eo totum creditur, quia omnibus ſuperfertur.

Pius Secundus. 1450.

Epiſtola ad Morbiſanum Turcorum Principem: Saraceni Deo corpus, & caput, & manus, & cętera mẽbra conceduut: Nos Deum ſpiritũ eſſe aſſerimus incorporeum, immortalem, æternum & incomprehenſibilem.

Dionyſius Carthuſianus. 1460.

In Dionyſij Areopagitæ cap. 13. de cæleſti Hierarchia: Deus incomprehenſibilis eſt, corporalibus oculis videri nequit in ſuæ diuinitatis natura, qui, teſte Apoſtolo, *lucẽ habitat inacceſſibilem*, nec in vita pręſenti poteſt videri per ſpeciem, id eſt, per ſuam eſſentiam de lege communi. Propter quod Moſi deprecanti: *Oſtende mihi faciem tuam*: Reſpondit: *Faciem meam videre non poteris: Non enim videbit me homo, & viuet.* 1. Tim 6. Exod. 33.

Pelbartus Themeſunarienſis. 1490.

Sermone 2. de ſancta Trinitate: Tale credimus de Deo, quod planè nulla mens capere poteſt confitemur, quòd Deus incomprehenſibilis eſt omni creaturæ. Nam ſicut ſe habet oculus nycticoracis ad lumen ſolis, ſic ſe habet oculus noſtrę mentis ad ea, quæ ſunt manifeſta naturæ.

ARTICVLVS SECVNDVS.

NON ESSE NISI VNVM DEVM.

NEGANT.

Anno ante natũ Chriſtũ. 1200. ORpheus ducentos ſexaginta duos Deos confeſſus eſt, quos tandem in teſtamento ſuo, cum moreretur, reiecit, vnum eſſe Deum aſſerens. Theophilus Antiochenus lib. 3. ad Autolycum.

900. 800. *Homerus in Iliadib. & Heſiodus in Theogonia plures Deos, maiores & minores cõminiſcũtur.*

370. *Antiſthenes libro, qui Phyſicus inſcribitur, populares Deos multos, naturalem vnum eſſe dicit.* Cicero lib. 1. de natura Deorum.

300. *Chryſippus Stoicus magnam turbam congregat ignotorum Deorum, vt eos ne coniectura quidem informare poſſimus.* Cicero lib. 1. de natura Deorum.

200. Plautus inquit: *Dij me omnes minutiq́, & patellarij adiuuent.*

Poſt natũ Chriſtum 50. *Simon Magus multos Deos poſuit.* Clemens lib. 2. Recognitionum.

80. *Cerinthus, Marcus, Menander & Baſilides nunc plures Deos ponunt, nunc tres aduerſos, principio carentes, qui ſemper vnà ſint.* Clemens conſtitut. Apoſtol. lib. 5. cap. 8.

150. *Gnoſtici duos Deos credunt, vnum bonum, & alterum malum.* Auguſtinus hæreſi 6.

160. *Cerdon duo poſuit principia, ſibi aduerſantia: dixit Deum Legis & Prophetarũ, non eſſe Patrem Chriſti, nec bonum eſſe, ſed iuſtum: alium verò Deum eſſe Patrem Chriſti, & hunc eſſe bonum.* Irenæus, Tertullianus, Epiphanius, Auguſtinus, Theodoretus, & Nicetas de Cerdone.

170. *Valentinus plures Deos, eosq́, diuerſos nugatus eſt, atque eum, qui mundum creauit, etiam mortis eſſe auctorem dixit.* Clemens Alexandrinus lib. 4. Stromaton.

180. *Apelles duos finxit Deos vnum bonum, & alterũ malum: bonũ Deum dixit eſſe principium, & ab illo factũ alterũ Deũ, qui cum malignus eſſet, mundũ ſua malignitate fecerit.* Euſeb. lib. 5. c. 13. Auguſt. hęreſi 23.

190. *Peratæ nominant tres Deos, tres rationes, tres mentes.* Theodoretus de Peratis.

200. *Helcheſæi Deum quidem vnum dixerunt eſſe, ſed aquam colentes, hanc velut Deum eſſe putârunt, & ex eo quaſi vitam traduci.* Epiphanius de Helcheſaitis, hæreſi 23.

270. *Manes Perſa duos aſſerit Deos: vnum viuificantem & efficientem omnia bona: alterum interficientem, & omnis generis mala inferentem.* Athanaſius, Epiphanius, Auguſtinus, Theodoretus, & Nicetas de Manichæis, Hebræi in Kabala.

400. *Fauſtus Manichæus fingit multos Deos, & inter eos duodecim quoſdam magnos Deos, ternos per quatuor tractus, quibus ille vnus circumagitur, quem vocant regentium regem, ſceptrigerum, perennem, floreis coronis cinctum, & facie rutilantem.* Auguſtinus contra Fauſtum Manichæum lib. 15. cap. 5. & 6.

470. *Petrus Fullo tres Deos dogmatizauit, alium dicens eſſe Deum Patrem, alium Deum Filium præter Patrem, & alium Deum Spiritum ſanctum præter Patrem & Filium.* Felix Papa epiſtola ad eum ſcripta.

600. *Ioannes Philoponus tres eſſe Deos ex profeſſo docuit, & Tritheitarũ ſectam inſtituit.* Leontius de ſectis, Suidas in voce Ioannes, Nicephorus lib. 16. cap. 46.

1190. *Ioachim Abbas cõtendebat Patrem & Filiũ & Spiritũ S. non eſſe vnam aliquã ſingularẽ eſſentiã, ſed eſſe vnũ quoddã collectione, & ordine ad eum modũ, quo plures fideles ſunt vna Eccleſia.* Cõcil. Lateranenſe c. 2.

1200. *Albanenſes & Albigenſes cum Manichæis duo principia ſtatuunt, Deum & Diabolum, quem credunt creaſſe corpora.* Bernardus Lutzemburgenſis, Antoninus 4. parte Summæ tit.11.cap.7.§.5.

1260. *Raymundus Lullius tres eſſentias in tribus perſonis aſſeruit, perinde agens, ac ſi tres Deos palam prædi-caſſet, cùm multiplicationem eſſentiarum, id eſt deitatum, multiplicatio Deorum conſequatur.* Bernardus Lutzemburg.

1500. *In Perſia, India, & cæteris Orientalibus prouincijs, multi adhuc Manichæorũ errorem amplectuntur, de duobus Dijs bono & malo: quorum alter res iſtas inferiores moderetur, bonus verò nihil agat. Quare idolum in ſuis familijs habent ei prorſus ſimile, quo noſtri pictores Diabolum exprimunt, nigrum, cornibus, dentibus aliquot recuruis ex ore prodeuntibus.* Hieronymus Oſorius de rebus geſtis Emmanuelis.

1550. *Valentinus Gentilis in ſuis protheſibus Patrem, Filium & Spiritum ſanctum, tres eſſe Deos æternos aſſe-rit, eſſentiali numero diſtinctos: ita tamen, vt Pater ſit ſolus Deus ex ſe, Filius antê & Spiritus ſanctus De quidê inferiores, qui à Patre eſſentiã ſuam productã habeant: tametſi non ex nihilo, ſed ex ſubſtantia Patris vt inquit Protheſi 11. Quocirca Patrem eſſentiatorem, Filium antê & Spiritum ſanctum eſſentiatos dicit.*

1560. Beza libro de vnitate eſſentiæ: *Legimus, idq́ non ſine horrore, quæ Georgius Paulus, Caſanouius, & alii nonnulli à Valentino Gentili faſcinati ſcripſerunt, tres perſonas ſiue ὑποστάσεις, in tres numero οὐσίας, ſiue eſ-ſentias transformantes: vnde fit, vt neceſſariò tres Deos ſtatuant.*

1560. *Tritheitæ in Polonia duce Georgio Paulo, aiunt tres eſſe Deos, tres æternos, tres omnipotentes.* Polon epiſtola ad ſenatum Geneuenſem, Caniſius de corruptelis verbi Dei.

1567. *Petrus Statorius, Theodori Bezæ diſcipulus, & Georgius Blandrata publicè in Polonia docent, non v-num, ſed tres eſſe Deos, haud ſecus inter ſe diuerſos ac tres homines: quod à Caluino, Bullingero, Martyre Muſculo ſe didiciſſe affirmant.* Prateolus in Elencho, Theodorus Beza epiſt.16.

1570. *Duitæ in Polonia Petro Gonezio duce, Patrẽ & Filiũ duos eſſe Deos aſſerũt: de Spiritu aiunt nondũ eſ reuelatũ qd ſit.* Caniſius de corruptelis verbi Dei, Alphonſus Piſanus præfatione in Conciliũ Nicænũ.

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

*Deut.*6. *verſ.*4. Audi Iſrael, Dominus Deus noſter Deus vnus eſt.

1.*Reg.*2. 2. Non eſt ſanctus, vt eſt Dominus: neque enim eſt alius extra te.

*Pſalm.*17.32. Quis Deus præter Dominum? aut quis Deus præter Deum noſtrum

*Pſalm.*85. 10. Quoniam magnus es tu, & faciens mirabilia: tu es Deus ſolus.

*Sap.*12. 13. Non eſt alius Deus quàm tu.

Eccleſiaſtici 1. 8. Vnus eſt altiſſimus Creator omnipotens.

Eſaiæ 43. 10. Ante me non eſt formatus Deus, & poſt me non erit. Ego ſum, ego ſum Dominus, & non eſt abſque me Saluator.

Malachiæ 2. 10. Nunquid non Pater vnus omnium noſtrum? nunquid non Deu vnus creauit nos?

Marci 12. 29. Primum omnium mandatum eſt: Audi Iſrael, Dominus Deus tuus Deus vnus eſt. 32. Vnus eſt Deus, & non eſt alius præter eum.

1.*Cor.*8. 4. Scimus quia nihil eſt idolum in mundo, & quòd nullus eſt Deus, niſi v-nus. 5. Nam etſi ſunt qui dicantur Dij, ſiue in cælo, ſiue in terra (ſiquidẽ ſunt dij multi & domini multi) nobis tamen vnus Deus, & Pater, ex quo omnia, & nos in illo.

*Gal.*3. 20. Mediator vnius non eſt: Deus autem vnus eſt.

*Epheſ.*4.5. Vnus Dominus, vna fides, vnum baptiſma. Vnus Deus & Pater omnium qui eſt ſuper omnes, & per omnia, & in omnibus nobis.

1.*Timoth.*2. 5. Vnus Deus, vnus & mediator Dei & hominũ, homo Chriſtus Ieſus.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Conſtit. Apoſt. lib.6.cap.14. Deus omnipotens vnus tantùm eſt, & præter hũc nullus alius eſt, & oportet hunc ſolum colere & venerari.

Lib. 2. Recognitionum: Vnus eſt Deus, idẽ qui conditor mundi, iuſtus iudex, & vnicuique pro actibus ſuis quandoque reſtituens, &c. Vnus eſt Deus hic ipſe Iudæorum, qui eſt ſolus Deus cæli creator & terræ, qui & omnium Deorum eſt Deus.

Dionyſius Areopagita. 90.

De diuinis nominibus, cap.1. Quocirca in omnibus fermè ſanctis libris aduertimus ſanctè prædicari, vt ſingularem quidem & vnicam, ob ſimplicitatem atque vnitatem excellentis illius indiuidui. ex quo velut vnifica virtute, in vnum euadimus, diuiduiſq; noſtris alteritatibus, ſupramundanũ modum conglobatis in diuinam monadem, atque vnionem Deum imitantes colligimus.

Ignatius. 100.

Epiſtola ad Philipp. Vnus ergo Deus & Pater, ne duo, neque tres: vnus qui eſt, nec eſt alius præte ipſum, ſolus & verus: *Dominus enim*, inquit, *De tuus Deus vnus eſt*, vnus & Filius Verbum Deus.

Ad Antiochenos: Attendentes Apoſtolicæ doctr-næ, & Legi & Prophetis credentes, abijcite omn gentilem & Iudaicum errorem, vt nec multitu dinem introducatis Deorum, nec prætextu vni us Dei negetis Chriſtum.

Iuſtinus. 160.

In Euerſione quorundam dogmatum Ariſtotelicorum Secundùm eos, qui doctrinam à Deo receperun & diſcrimen inter Deum & creaturam cognôue runt, ſingularis & vnus eſt Deus, iuxta vtrumqu ingeniti modum. Ingenitus, qui Deum Deoſv nec ante ſe, nec poſt ſe habuit coæternos; nequ ſubiectum ſiue ſubiacẽs. neque obiectum ſiue op

poſitum habens: incorruptibilem obtinens naturam & eſſentiam.

Lib. de Trinitate, ſeu in expoſitione fidei: Vnum quidẽ Deum colere nos diuinæ literę docent, & Patrum erudiunt inſtitutiones: Vnum namque neceſſe eſt rerum vniuerſarum auctorem ſuminum, vt ne quid extrinſecus circumſiſtens, rebus cõditis adferat detrimentum. Nam ſi quid primitus extra Deum fuiſſet, id ipſum planè, aut Deum profiteri, aut virtutem alteram quamcunque tandem neceſſarium eſſet. At ſi quis Deum diceret, voces diuinas induceret, propalam clamitantes: *Ego Deus primus, & ego poſtea, & præter me non eſt Deus,* &c. Itaque pro confeſſo nobis ſit, nihil prorſus primitus vnà cum Deo rerum omnium parẽte ſimul fuiſſe. Vnus ergo reuera eſt huius vniuerſitatis Deus, qui in Patre & Filio & Spiritu ſancto cognoſcitur.

Eſa. 41. 43 44. &c.

Theophilus Antiochenus. 170.

Ad Autolycum lib. 3. Quæ vtilitas manauit ad Orpheum, ex eo quod trecentos & ſexaginta Deos confeſſus eſt, quos tandem reiecit in teſtamento ſuo, cùm obiret mortem, aſſerens vnum eſſe Deum? &c. Cæterùm nos Deum confitemur, vnum conditorem, Creatorem & opificem huius vniuerſi mundi.

Irenæus. 180.

Lib. 1. cap. 2. Eccleſia per vniuerſum orbem vſque ad fines terræ ſeminata, & ab Apoſtolis, & à diſcipulis eorum accepit eam fidem, quæ eſt in vnum Deum Patrem omnipotentem, qui fecit cęlum & terram.

Cap. 19. Cùm teneamus nos regulam veritatis, id eſt, quia ſit vnus Deus omnipotens, qui omnia condidit per Verbum ſuum.

Lib. 2. c. 1. Oportet enim aut vnũ eſſe qui omnia continet, & in ſuis fecit vnumquodque eorũ quæ facta ſunt, quemadmodum ipſe voluit: aut multos rurſus, & indeterminatos factores & deos, ab inuicẽ quidem incipientes, ad inuicem autem definentes per omnem partem: & alios omnes à foris, ab alterutro quodam modo recõtineri, & vel incluſos & manentes in ſuis vnumquemque eorũ confiteri neceſſitas erit, neminem autem horum omnium eſſe Deum. Deerit enim vnicuique eorũ partem minimam habenti, ad comparationem omnium reliquorum, & ſoluetur Omnipotentis appellatio, & neceſſitas erit in impietatem cadere talem ſenſum.

Lib. 3. c. 3. Traditio ab Apoſtolis, cuius eſt teſtis ſucceſſio Epiſcoporum in omnibus Eccleſijs, & maximè Romana, annuntiat vnũ Deum omnipotentem factorem cæli & terræ.

Athenagoras. 180.

Apologia pro Chriſtianis: Deum eſſe vnum vniuerſitatis huius opificem, vt profeſſionis noſtræ etiã rationes percipiatis, hoc modo conſiderate: Si duo aut plures ab initio Dij fuerunt, vel cõiuncti illi pariter, in vna eademq́ natura, vel ſeparati fuère ſinguli. At coniuncti ſimul eſſe non poterãt, vtpote diſſimiles. Nam vt diuinitate ſimiles ſint, eo tamen erũt diſſimiles, quòd alij ingeniti (vnus nempe verus & ſummus Deus ingenitus eſt) alij verò geniti ſunt. Genitum autem exemplari ſuo ſimile eſt; ingenitum non item, cùm neque de aliquo, neque ad aliquid factum ſit. Quòd ſi quis ita plures Deos coniunctos in vnũ exiſtimet, vt partes quædam vnius ſint, atque totius: ſicuti vnum animantis corpus partes diuerſæ conſtituũt, manus, pes, oculus; audiet ille à nobis Socratẽ, quatenus generationi & corruptioni obnoxius eſt, è partibus componi, ac rurſus in eas diuidi: Deum verò ingenitum & impaſſibilem, diuiſionem nullam admittere, neque ex partibus conſtare.

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib. 5. Stromatum: Nihil religio noſtra habet antiquius quàm Deum vnicum natura eſſe, &c. Rectè quoque Xenophanes Colophonius, docens vnum eſſe Deum, & incorporeum: ſubiungit: *Maximus in genere eſt Diuûm, atque hominum Deus vnus.*

Lib. 6. Vnus eſt reuera Deus, qui fecit principiũ vniuerſorum.

Lib. 1. Pædagogi c. 8. Vnus eſt Deus, & vltra vnum, & ſupra ipſam vnitatem.

Origenes. 230.

In proœmio lib. 1. de principijs: Vnus Deus eſt, qui omnia creauit atque compoſuit.

In Euangelium Ioannis ad illa verba: Nunc dico vobis, vt cum factum fuerit credatis. Ante omnia credito vnum eſſe Deum, qui omnia condidit & perfecit, quiq́ omnia fecit vt eſſent ex re non exiſtente.

Dionyſius Alexandrinus. 260.

Aduerſus Germanum Epiſcopum apud Euſebium lib. 7. cap. 10. Nos vnum Deum omnium fabricatorem colimus & veneramur.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

De præparatione Euangelica lib. 11. c. 9. Moſes vnum ſolummodo eſſe Deum docuit. *Audi* enim dicit *Iſrael, Dominus Deus tuus Deus vnus eſt.* Plato quoque in Timæo cælum vnum & Deum vnum eſſe dicit, his verbis: Vtrum igitur rectè vnum cælum eſſe dicimus, an multos ſiue infinitos dicere rectius erit? Vnum, inquit, certè: ſiquidem ad exemplar creatum eſt. Quod enim intellectiua cõtinet animalia, duplicatum eſſe non poteſt. Qui etſi ſecũdùm aliorum cõſuetudinem, plures nonnunquam eſſe Deos dicere videatur: ab epiſtola tamen ad Dionyſium, vbi Deorum nomen earum epiſtolarum facere principium dicit, quas negligenter & ad gratiam aliorum, non ex animi ſui ſententia ſcripſerit: ab vnius verò Dei nomine illas inciperet, quas ſtudio ſuis edidit, apertè patet, vnum Deum putaſſe. De ſigno, inquit, epiſtolarum, quas cum ſtudio mitto, & quas non rectè arbitror te meminiſſe. Aduertendum eſt autem tibi diligenter, quia multi à nobis literas petunt, quos repellere non poſſumus. Cùm ergo ſtudio, & ex ſententia ſcribimus animi, Deus principiũ epiſtolæ præbet. Cùm autem non, non Deus, ſed Dij, &c. ſed hęc quidem de vno Deo dicta ſufficiant.

Conſtantinus Imperator. 330.

Oratione ad Sanctorum cœtum c. 3. At quorſum hæc ſpectat oratio? vt cõſtet vnum eſſe omnium moderatorẽ, omniaq́ illius ſolùm dominatu teneri, ſiue quæ cæleſtia ſunt corpora, ſiue quæ terrena ſunt, &c.

Athanaſius. 340.

Oratione contra idola: Non plures eſſe mũdi principes & conditores ſuſpicari licet, ſed pro religione perfecta ac veraci vnus tantummodò, rerum natura hoc ipſum declarante, credẽdus eſt. Nam certum eſt illud iudicium, vnũ eſſe iſtius vniuerſitatis auctorẽ, quod non multiplex, ſed vnus perpetuò mundus exiſtat: oportet enim, ſi plures eſſent principes, plures quoque & diuerſos eſſe mundos. Siquidem par non eſt vt plures vnum mundum ædificent, aut vnum à multis ædificari, propter abſurda quæ ſe inde oſtenderẽt. Quapropter cùm vna ſit rerũ natura, vnus mundus, eiuſq́ vnus ordo, vnũ illius intelligere debemus & regem & opificem Dominum noſtrum. Ideo enim ipſe opifex vnum (in vniuerſum) mundum condidit, ne de multorum numero, multi etiam opifices exiſtimarentur, ſed ex vno opere vnus quoque illius auctor crederetur. Verùm non quia vnus eſt conditor, ideo quoque neceſſum eſt, vt vnus ſit mũdus. Poterat enim & alios mũdos conſtituere Deus: ſed quia vnus eſt mundus creatus, neceſſe eſt Creatorem eius vnum credere.

Baſilius Magnus. 370.

Epiſt.141.quæ eſt Apologia ad Cæſareanos pro ſua abdilis diſceſſione & fide: Deus ſolus ſecundùm eſſentiã Deus eſt: ſolum cùm dico, eſſentiam Dei ſanctã & increatam exprimo ſolius enim dictio & de certo aliquo homine, & ſimpliciter de certa natura humana dicitur. De certo quodam homine, vtpote ſi de Paulo dicatur, quòd ſolus vſque in tertiũ cęlum ſit raptus, audieritq; verba ineffabilia, quæ non liceat homini loqui. De ipſa verò vniuerſa hominum natura, videlicet cùm Dauid dicit: *Homo ſicut fœnum dies eius.* Hic enim nõ certũ aliquem hominem, ſed totam naturam notat. Nam omnis homo tẽporarius eſt & mortalis. Ita & illa intelligimus de natura diuina dicta, vtpote *qui ſolus habet immortalitatem.* Et, *ſoli ſapienti Deo.* Et illud: *Nemo bonus niſi vnus Deus.* Nam hic vnitatis dictio idẽ ſignificat, ac ſi dixiſſet: niſi ſolus Deus. Et *qui extendit cælum ſolus.* Et iterum: *Dominum Deum tuum adorabis, & illum ſolũ coles.* Et: *Non eſt Deus præter me.* Cũ enim Deus in ſcriptura vnus & ſolus dicitur, nõ ad diſtinctionem Filij aut Spiritus ſancti dicitur, ſed contra eos, qui cùm Dij nõ ſint, falsò Dij nominantur.

Gregorius Nazianzenus. 370.

Oratione 29. quæ eſt oratio de dogmate & conſtitutione Epiſcoporũ: Et vnus Deus retinendus eſt, & tres perſonæ conſtituendæ, & quidẽ vnaquęq; cũ ſua proprietate. Deus vnus retinebitur, ſi Filiũ & Spiritũ ſanctum ad vnam cauſam referamus, non autem componamus, nec cõmiſceamus. etſi vnam atque eandem diuinitatis, vt ita loquar, motionem & voluntatem, eſſentięq; identitatem intelligamus.

Epiphanius. 370.

Hæreſi 57. contra Noetianos: Num Deorum multitudinem putauerunt, qui verè cultũ & reuerentiam Trinitati offerunt, qui ſanè ſunt filij veritatis, & ſolius Catholicę Eccleſiæ? Profectò non ſic. Quis enim nõ gaudet vnũ veritatis Deum eſſe? &c. Vnam deitatem nouit Eccleſia. Vnus eſt Deus veritatis Pater, Pater perfectus in ſubſtantia, Filius perfectus in ſubſtantia, & ſanctus Spiritus perfectus in ſubſtantia: vna deitas, vnus principatus, vnum dominium.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 370.

Catecheſi 4. Primum igitur dogma de Deo in animа veſtra fundetur, quòd Deus vnus eſt ingenitus, ſine principio, immutabilis, non alterabilis, neque ab alio factus, &c. Vnus eſt Deus ſolus, & animarum & corporum creator. Vnus eſt opifex cæli & terrę, Angelorum & Archangelorum creator: qui multorum quidem eſt opifex, vnius verò tantùm Pater ante ſecula.

Catecheſi 6. Auſi ſunt hæretici dicere, duos eſſe Deos, & duos fontes, alterũ boni & alterũ mali, & eos ingenitos. Si ambo ingeniti, certũ eſt omnino, q̃d æquales habeãt vtriq; vires. Quomodo igitur tollunt tenebræ lumen? ſed quid tandẽ, ſimul ne ſunt, aut ſeparatim? Simul enim eſſe non poſſunt. *Quæ enim communicatio lucis cum tenebris?* dicit Apoſtolus. Sin autẽ procul ſunt ab inuicẽ, omnino & locos ꝓprios habẽt. Omnino alicubi & vnũ adorabimus, ſic eum cõparare oportet, vt ex eorũ ſtultitia, quòd vnum adorare neceſſe eſt, inferamus.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Lib. de Trinitate ad Euſtachium: In multitudinem extendere numerum deitatum, eorum duntaxat eſt, qui laborant errore multitudinis Deorum.

Præfatione in orationem catecheticam: Sin autẽ Deũ quidam nõ eſſe dubitet, ſed eò dilabatur, vt Deorum putet eſſe multitudinem, hac aduerſus eum vtemur conſequentia: Deum perfectum eſſe putet, an cui aliquid deſit? Quòd ſi, vt eſt conſentaneum Dei naturæ, perfectionem ſuo attribuat teſtimonio, exigam vt ipſe ſit perfectus in omnibus quę conſiderantur in diuinitate, ne Deus conſideretur commixtus ex ijs, quæ ſunt cõtraria, nempe ex eo quod eſt mãcum, & ex eo quod eſt perfectum. Sed ſiue in poteſtate, ſiue in boni notione, ſiue in ſapiẽtia, & ęternitate, & incorruptione, & ſi aliqua alia quę Deum decet intelligentia veniat in contemplationem, omninò aſſentietur, in diuina natura conſiderari perfectionem, ex hac cõſequentia rationi conſentanea. Hoc autem nobis dato, non erit amplius difficile, cogitationem diſperſam ac diſſipatam in Deorum multitudinem, deduci ad diuinitatis vnius confeſſionem.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homil. 20. in priorem ad Corinth. Si ergo Patrẽ non auſus eſt appellare Dominum cum Filio, ne apud illos veniret in ſuſpicionem, quod duos diceret Dominos: neque Filium Deum cum Patre, ne exiſtimaretur duos Deos dicere, quid miraris ſi non meminit Spiritus? Aduerſus illos enim tunc decertabat & contendebat oſtendere, non eſſe apud nos Deorum multitudinẽ. Propterea illud, *vnus,* ſemper retinet, dicens: *Nullus eſt alius Deus niſi vnus.* Item: *Nobis vnus eſt Deus, & vnus Dominus.*

Cyrillus Alexandrinus. 430.

De adoratione in ſpiritu lib. 3. Erga Iethro ſolis de Deo narrationibus eſt vſus Moſes, in eamq; iam illum ſententiam traduxit, vt diſertis verbis fateretur, non eſſe alterum Deum, ſed ſolum eum, qui vnus & natura, & verè ſit Deus. Hęc autem prima eſt Catechumenorum fides, à multorum Deorum opinione diſcedere, & vnum illum verè & natura Deum amplexari.

Contra Iulianum lib. 4. Opificem vniuerſorũ manifeſtè declarauit Moſes, vnum & ſummum, & tranſcendentem omnia Deum, veruntamen per Filium in Spiritu ſancto.

Lib. 8. Quod autem vnum & natura verè Deum, viſibilium & inuiſibilium opificẽ & Dominum confeſſus fuerit Moſes, & nobis reuelauerit, inficias ibit nullus. Induxit enim ipſum manifeſtè dicentem: *Non ſint tibi Dij alij præter me.* Sequentes igitur ea quæ per Moſen prædicta, & per Prophetas annunciata ſunt, vnum quidem natura & verè Deum eſſe cõfitemur. Scimus autem cum hoc & indubitatò credimus, quòd omnes Dij gẽtium dœmonia. Exod. 20

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib. 1. Epiſt. 494. Vt Legis primordia terrorem requirebant, qui auditores ad mandatorum obſeruationem conuerteret, ac Deus è medio igne oracula edebat: ſic etiam poſt Chriſti reſurrectionem, Spiritus ſanctus Apoſtolis in igne dabatur, vehementi flatu præeunte, vt vnus Deus in vtroque Teſtamento cognoſceretur: etiamſi alioqui inter prius & poſterius ingens ſit diſcrimen.

Theodoretus. 450.

In Epitome diuinorum decretorum: Vnum eſſe vniuerſorum principiũ, & vetus & noua Scriptura docet, Deum vniuerſorũ Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti, ingenitum, ab interitu alienum, æternum, infinitum.

In Numer. quæſt. 44. Quemadmodum Monoceros vnicum habet cornu: ſic populus verè pius vnicum Deum adorat.

Ad Cap. 3. epiſtolæ ad Romanos: Vnus eſt, inquit, omniũ Deus, omnium opifex, & fieri nõ poteſt, vt eorum quidẽ curam gerat, illorũ verò non gerat: Omnibus ergo qui credunt ſalutem præbet.

Ioannes Maxentius. 500.

In Confeſſione fidei: Eſt Deus Pater, Deus Filius, Deus etiam Spiritus ſanctus, non tres, ſed vnus

Deus, vna ſubſtantia ſiue natura, vna ſapientia, vna virtus, vna dominatio.

Procopius Gazeus. 530.

Ad cap. 3. Geneſ. Deus à primordio nullã rerum ſubſtantiam iocorpoream, at ſolos ſuos homines erudiuit, initio ſtatim multorum Deorum opinionem excindens, id eſt, volens opinionem credendi multos eſſe Deos peoitus obliteratam.

Anaſtaſius Synaites. 580.

Lib. 1. de rectæ fidei dogmatibus: Trinitatem dicimus non eſſentiarum, ſed perſonarum: Vnum enim Deum glorificamus, non numero perſonarũ, ſed natura.

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

Epiſtola ad Sergium Conſtantinopolitanum: Vnus Deus à nobis enixius creditur: quoniam & deitas vna flagranter prædicatur, licet in Trinitate perſonarum agnoſcitur. Et vnus Dominus à oobis annuntiatur; quoniam & dominatio vna firmiter agnoſcitur, licet in tribus ſubſiſtentijs demonſtretur: neque ſecundùm quod vnus eſt Deus, & vna deitas, eſt diuiſibilis, & in tres Deos partibilis, vel io tres deitates producendus, &c.

Maximus Monachus. 640.

Apud Euthymium 1. parte Panopliæ tit. 3. Solus Deus ſimplex eſt propriè, & propriè vnum & vnitas & monas. Omnia verò, quæ poſt Deum fiunt, duplicia ſunt & compoſita, &c. Deus dicitur vnus, non modò vt ſolus, & rerum omnium in omnibus excellentiſſimus, neque vt ſimplex eſt, & qui nec in partes ſecari, nec diuidi, nec aſtici vllo modo poteſt, verùm etiam vt qui ante omnia exiſtit, & eſt omnium cauſa.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxa fidei lib. 1. c. 5. Quòd Deus vnus ſit, & nõ plures, apud eos quidem, qui diuinæ Scripturę fidem adhibent, extra controuerſiam eſt. Dominus enim legum ſuarum inſtitutionem his verbis au-
Exod. 20. ſpicatur: *Ego Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti: Non erunt tibi Dij præter me.* Ac rurſus ait: *Audi Iſrael: Dominus Deus tuus Deus vnus eſt.* Et per E-
Iſaiæ 43 ſaiam Prophetam: *Ego enim ſum, inquit Deus, primus, & ego poſt hoc, & præter me non eſt Deus.* At cum ijs, qui ſacræ Scripturæ fidem abnegant, ad hunc modum diſſeremus: Deus perfectus eſt, & ab omni defectu (ſiue bonitatem, ſiue ſapientiam, ſiue potentiam ſpectes) alienus, principij & finis expers, ſempiternus, minimè circũſcriptus, ac denique, vt rem vno verbo complectar, omnibus modis perfectus. Quocirca ſi plures Deos aſſeruerimus, inter plures diſcrimen conſiderare neceſſe erit. Nã ſi nihil inter eos diſcriminis reperietur, vnus potius erit quàm multi: ſi autem diſcrimen aliquod inter eos exiſtit, vbi tandem erit perfectio? Etenim ſi vel bonitatis, vel potentiæ, vel ſapientiæ, vel poſtremò temporis ratione, aliquid in eo ad perfectionẽ deſideretur, Deus certè oon erit. At verò identitas ſibi per omnia conſtans, vnum potius oſtendit, quàm multos. Iam ſi multi ſunt, quomodo ſalua & incolumis ipſis manebit incircumſcriptio? Vbi enim vnus fuerit, alter nõ erit. Quid inſuper afferri poteſt, quin, ſi mundus à multis gubernetur, non dilabatur atq; intereat? Quippe cùm inter gubernatores pugna perſpiciatur. Diſcrimen ſiquidem pugnæ ac contentioni aditum præbet. Quòd ſi quis ſingulos ſingulis regionibus præeſſe contendat, quæram ex eo quis huius ordinis auctor fuerit, imperiũq; partitus ſit inter ipſos? Hic enim potius Deus erit. Vous proinde eſt Deus, perfectus, circumſcriptionis expers, mundi architectus, conſeruator & gubernator, perfectione ſublimior atque antiquior. Adde quòd naturali neceſſitate ita comparatum eſt, vt vnitas binarij origo ſit.

Elias Cretenſis. 780.

In Orationem primam Nazianzeni: Deus perfectus eſt, ab omni defectu alienus, tum quantum ad bonitatem, tum quantum ad ſapientiam, & potentiam infinitus, principij expers, fine carens, ſempiternus, à circumſcriptione alieous, atq; omni ratione perfectus: ſi igitur multos Deos in multa principia diuiſos dixerimus, in his vtique diſcrimen conſideretur neceſſe eſt: ſi enim nullum inter ipſos diſcrimẽ ſit, vnus potius erit, quàm multi; ſin autem differentia inter ipſos eſt, nimirum ille, qui inter omoia perfectus eſt, ſolus Deus erit.

Nicephorus Conſtantinopolitanus. 800.

Epiſtola ad Leonem III. Vnus eſt Deus Pater, ex quo omoia: & vnus Dominus Ieſus Chriſtus, per quem omnia: & vnus Spiritus ſanctus, in quem omnia. Ex his tribus perfectis vna perfectiſſima, imò ſecũdùm ſe abſolutiſſima cõſtat Deitas, proprietatibus ſanè diſtinctiuis ac perſonalibus: Hypoſtaſes inter ſe ſunt diſtinctæ, at vnum interim diuinitate ſunt omnes. Rurſum licet coniunctæ tres ſint: vnus nihilominus adoratur Deus. Obtinet hic enim Trinitas ſecundùm ſubſiſtentiam, Vnitas autem ſecundùm eſſentiam. Atque ita ſecundùm inſanam inordinatamq; paganicæ veſaniæ confuſioniſq; ſeditionem non polyarchia à nobis colitur, ſed monarchia.

Michael Syngelus. 8:0.

In Dionyſio Areopagita: Vnum Deum, vnum Dominũ ſibi colendũ proponit, qui in tribus hypoſtaſibus adoratur, & colitur, dũ ad vnũ principiũ & cauſam Filius & Spiritus ſanctus referuntur.

Leo Philoſophus Imp. 880.

Epiſtola ad Omarum Regem Saracenorũ: Credimus io vnum Deum, cui ſimilis non eſt, nec eſt alius præter eum.

OEcumenius. 1050.

Ad cap. 2. prioris ad Timotheum: Quæritur quam ob cauſam Spiritus non meminerit. Quoniam de Græcis ſermo erat. De ipſis etiam dixerat: *Et ad agnitionem veritatis venire;* Apud ipſos enim erat Deorum multitudo; & ita diſpenſatoriè cauit Spiritus facere mentionem, ne quo modo videretur Deorum introducere multitudinem.

Ioannes Zonaras. 1100.

Tom. 3. Annalium in Conſtantino Magno: Dic mihi, inquit Conſtantinus ad Syloeſtrum, an Deos colatis, qui Petrus & Paulus nominantur? Reſpondet ille: Vnus à nobis Deus agnoſcitur Petrus autem & Paulus ſunt eius famuli & miniſtri.

Nicetas Choniates. 1200.

Orthodoxa fidei lib. 2. cap. 21. Vnum Deum eſſe credimus, qui ſubſtantiã quamlibet naturamq; creauerit, ſiue aſpectabilis illa ſit, ſiue ſub aſpectũ non cadat, &c. Hoc oobis eſt Trinitas non Deus & Deus & Deus. Abeant in malam rem, qui hãc circumferunt hæreſim. Hac enim via pluralitas Deorum introduceretur. Nos verò hæc quæ proprietatibus tria ſunt, vnum eſſe Deum, vnam naturam, voam denique ſubſtantiam confitemur.

Cap. 22. Hinc perſpicuum eſt, quòd nos Orthodoxi, neque alium Deum, ex quo Verbum & Spiritus procedunt, neque item procedentes ipſos alium & alium eſſe docemus, imò vnum ex tribus Deum, vnius naturæ, voluntatis, imperij, & dominationis. Hinc enim Deorum vnitas, eaq; indiuidua eluceſcit.

Lib. 4. cap. 14. Nos vnum Deum nouimus & credimus, qui materiam ex nihilo produxerit, ex eaq; cælum & terram formauerit: Siquidem in lege ſcriptum eſt: *Audi Iſrael, Dominus Deus tuus*

Deus vnus eſt. Atque hæc quidem verba efficiunt, ne plures eſſe Deos exiſtimemus, ipſúmque vnum & ſolum agnoſcamus, qui natura Deus eſt.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Lib. 18. cap. 48. Ioannes Philoponus diuinam naturam, quam indiuiſibilem dicimus, in plurimas partitur perſonas: diſcernens eam, & ſingulatim indiuiduis tribuens, & tribus ſuperſubſtantialis naturæ ſubſiſtentijs diſpertiens. Id verò ipſum à rectè ſentientibus prorſus eſt alienum.

Ioannes Cantacuzenus. 1360.

Apologia 2. Nos Chriſtiani fatemur anathema eſſe hunc, qui duos Deos fuerit confeſſus. Vnum enim Deum credimus, Creatorem cæli & terræ, &c. Anathema ſit quiſquis vel duos, vel tres, pluresve Deos adorauerit: Nos verò vnum Deum adoramus, Creatorē cæli & terræ. Deus enim Hebræis præcipiens, ne poſthac idolorum cultui inſeruirent, dixit, qui idolis credunt, multis Dijs credūt: Chriſtiani verò, quę recta ſunt ſentientes, vni Deo credunt, & non multis.

Gennadius Scholarius. 1450.

Dialogo de via ſalutis: Vnus tantùm eſt Deus Deorum, & Dominus dominantium, & præter eum non eſt alius: ſed & homines aliquando Dij dicuntur per participationem, vt in illo: *Ego dixi, Dij eſtis, & filij altiſsimi omnes.* Vos autem tanquam homines moriemini, & ſicut vnus de principibus cadetis.

Gabriel Patriarcha Alexandrinus. 1595.

In Confeſsione fidei: Corde credo, & ore confiteor, quòd vnus eſt Deus verus, omnipotens & incommutabilis, incomprehenſibilis, ineffabilis, & æternus.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

In Apologetico aduerſus Gentes, cap. 17. Quod colimus nos Deus vnus eſt, qui totam molem iſtam, cum omni inſtrumento elementorū, corporum, ſpirituum, verbo, quo iuſſit; ratione, qua diſpoſuit; virtute, qua potuit, de nihilo expreſſit, in ornamentum maieſtatis ſuæ.

Ad Scapulam cap. 2. Nos vnum colimus, quem omnes naturaliter noſtis, ad cuius fulgura & tonitrua contremiſcitis, ad cuius beneficia gaudetis: cæteros & ipſi putatis Deos eſſe, quos nos dæmones ſcimus.

Lib. 4. contra Marcionem, cap. 2.

Ergo Deus cunctis mortalibus vnus vbique eſt,
Aeternum regnum, profundæ lucis origo,
Fons vitæ, potus, ſapientia conditus omni,
Protulit ipſe orbem, cuius ſinus omnia cingit.
Solus perpetuò Deus eſt, immenſa poteſtas.
Hunc lex eſſe Deum populis monſtrauerat vnum.

Minutius Felix. 230.

In Octauio: Rex vnus apibus, dux vnus in gregibus, in armentis rector vnus; tu in cęlo ſummam poteſtatem diuidi credas & ſcindi veri illius, ac diuini imperij totam poteſtatem? Cùm palam ſit parentem omnium Deum, nec principium habere, nec terminum.

Cyprianus. 250.

De Idolorum vanitate: Vnus igitur omnium Dominus eſt Deus. Neque enim illa ſublimitas poteſt habere conſortem, cùm ſola omnem teneat poteſtatem. Ad diuinū imperium etiam de terris mutuemur exemplum. Quando vnquam regni ſocietas, aut cum fide cœpit, aut ſine cruore deſijt? ſic Thebanorum germanitas rupta, & permanens rogis diſſidentibus etiam in morte diſcordia: Et Romanos geminos vnum non capit regnū, quos vnum vteri cepit hoſpitium. Pompeius & Cęſar affines fuerunt, nec tamen neceſſitudinis fœdus in æmula poteſtate tenuerunt. Nec hoc tantùm de homine mireris, cùm in hoc omnis natura cōſentiat. Rex vnus eſt apibus, & dux vnus in gregibus, & in armentis rector vnus: multo magis mūdi vnus eſt rector, qui vniuerſa, quæcunque ſunt, verbo iubet, ratione diſpenſat, virtute conſummat.

Arnobius Rhetor. 300.

Contra Gentes lib. 2. Si omnes concedimus vnum eſſe rerum Patrem, immortalē atque ingenitum ſolum, nihilq́; omnino ante illum, quod alicuius vocaminis fuerit, inuenitur. ſequitur quod hi omnes, quos opinatio credit eſſe Deos mortalium, aut ab eo ſint geniti, aut eo iubente prolati ſint.

Lactantius. 320.

Lib. 1. Inſtitut. c. 3. Nemo eſt quidem qui ſapiat, rationeq́; ſecum putet, qui non vnum Deum eſſe intelligat, qui & condiderit omnia, & eadē qua condidit virtute moderetur.

De ira Dei, cap. 11. Oſtendimus in inſtitutionibus noſtris Deos multos eſſe non poſſe: quòd diuina vis ac poteſtas, ſi diſtribuatur in plures, diminui eam neceſſe ſit; quod autem minuitur, vtique & mortale eſt: ſi verò mortalis non eſt, nec diuidi poteſt. Deus igitur vnus eſt, in quo vis & poteſtas conſummata eſt; nec minui poteſt, nec augeri: ſi autem ſunt multi, dum habent ſinguli poteſtatis aliquid ac numinis, ſumma ipſa decreſcit, nec poterunt ſinguli habere totum, quod eſt commune cum pluribus: vnicuique tantum deerit, quantū cæteri poſſidebunt. Non poſſunt igitur in hoc mundo multi eſſe rectores, vt nec in vna domo multi domini, nec in naui vna multi gubernatores, nec in armento aut grege duces multi, nec in vno regimine multi reges, ſed nec in cęlo quidem multi ſoles eſſe poterunt, ſicut nec animæ plures in vno corpore; adeò in vnitate natura vniuerſa conſentit. Quòd ſi mundum

Spiritus intus alit, totamq́; infuſa per artus
Mens agitat molem, & magno ſe corpore miſcet,

apparet teſtimonio Poetæ vnum eſſe mundi habitatorem Deum: ſiquidem corpus omne, niſi ab vna mente incoli regiq́; nō poteſt. Omnem igitur diuinam poteſtatem neceſſe eſt in vno eſſe, cuius nutu & imperio regantur omnia, & ideo tantu[s] eſt, vt ab homine nun poſſit, aut verbis enarrari aut ſenſibus æſtimari. Vnde igitur ad homines opinio multorum Deorum perſuaſione peruenit? Nimirum ij omnes, qui colūtur vt Dij, homines fuerunt, & ijdem primi ac maximi reges; ſed eo[s] aut ob virtutem, quia profuerant hominum generi, diuinis honoribus affectos eſſe poſt mortem, aut ob beneficia & inuenta, quibus humanam vitam excoluerant, immortalem memoriam con[ſ]ecutos, quis ignorat?

Hilarius. 350.

Ad Pſalmum 134: Deorum multitudinem Eccleſia nō cognoſcit. Error hic gentium eſt, vt coitus & conceptus, & procreationes, & ſucceſſiones Deorum aut fingat aut credat. Nobis autem ſecundùm Apoſtolum: *Vnus Deus, ex quo omnia, & nos i[n] ipſo; & vnus Dominus noſter Ieſus Chriſtus, per quē omnia & nos per ipſum:* Vnus ex vno, Deus ex Deo eſt.

Phœbadius. 370.

Libro contra Arianos: Duos, inquit, Deos nec po[...]

 ſenc

ſe nec prædicari debere ſcimus. Hoc nec vnquam ex ore noſtro duos Deos peoferimus: Deus enim ſi ooo vnus & verus eſt, Deus non eſt.

Ambroſius. 370.

Lib.1. de fide cap.2. Vnum ergo Deum, non duos aut tees Deos dicimus.

Ad cap. 9. Lucæ: Peimò voum Deum anctoecm
Act. 7. mundi omniumq; eſſe doceamus, *in quo viuimus, & ſumus, & mouemur.* Deinde opinionem illam, quæ eſt de idolis, deſtruamus. Cùm vnom eſſe Deum perſuaſeris, tūc iudicio eius aſtrues per Chriſtum nobis ſalutem datam.

Prudentius. 380.

Contra hæeeſin Duitarum:

Quò te præcipitat rabies tua perfide Cain,
Diuiſor blaſpheme Dei? Tibi conditor vnus
Non liquet, & bifida caligant nubila lucis.
Inſyncera acies duo per diuortia ſemper
Spargitur, in geminis viſum fruſtrata figuris.
Terrarum tibi forma duplex obludit, vt excors
Diuiduum regnare Deum ſuper æthera credas.
Bina boni, atque mali glomerat diſcrimina ſordens
Hic mundus, domino ſed cælum obtemperat vni. &c.
Aut vnus Deus eſt, rerum cui ſumma poteſtas,
Aut quæ iam duo ſunt, minuuntur diſpare ſummo:
Porrò nihil ſummum, niſi plenis viribus vnum.

Hieronymus. 390.

Ad caput 45. Eſaia: Cùm inſtructus armatuea Apoſtoli, nmnes docuerit non eſſe alium Deum niſi vnum, qui ſit Iacob & Iſrael Deus, confundetur Marcion, duos Deos intelligens, vnum bonum, & alium iuſtum; alterum inuiſibilium, alterum viſibilium conditorem. E quibus prior lucem faciat, ſecundus tenebras; ille pacem, hic malū: cùm vtrumque pro diuerſitate meritorum vnus Deus, idemq; condiderit.

Ad cap.4. ad Epheſios: Vnus eſt Dominus, & vnus aſt Deus, quia Patris & Filij dominatio vna diuinitas eſt.

Gaudentius. 400.

Tractatu, quem prima die ordinationis ipſius Notarij exceperunt: Cùm populus Hebrǫorum pnſt Aegyptia illa portenta, ad vnius Dei notitiam vocaretur, primam didicit obedientiam, tanquam ducem ſeruandorum cæleſtium mandatorum: ſic enim
Deut. 6. Scriptura teſtatur: *Audi Iſraël: Dominus Deus tuus Deus vnus eſt.*

Auguſtinus. 400.

Lib.1. de Trinitate cap.4. Omnes quos legere potui, qui ante me ſcripſeeunt de Trinitate, quæ eſt Deus, diuinoeum librorum veterum & nouorum Catholici teactatores, hoc intenderunt ſecūdùm Scriptnras docere, quòd Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, vnius eiuſdemq; ſubſtantiæ, ioſeparabili æqualitate, dinitam inſinuent vnitatem. Ideoq; non ſint tres Dij, ſed vnus Deus.

Sermone 6. de Tempore: Maledictus qui indiuiſam Deitatem, Patris, Filij & Spiritus ſancti non confitetur: maledictus, qui peopria nomina perſonarum, tres Deos, aut tres Dominos, aut tres Spiritus confitetue.

Paulus Oroſius. 420.

Lib.6. cap.1. Deum quilibet hominum ad tempus contemnere poteſt, neſcire in totum non poteſt. Vnde quidam dum in multis Deum credunt, multos Deos indiſcreto timore finxeruot; ſed hinc iam vel authoritate veritatis operante, tum etiam ipſa ratione diſcutiente diſceſſum eſt. Quippe cùm & Philoſophi eorum (vt de noſtris Sanctis ſileam) dum intento mentis ſtudio quæruot, ſcrutanturq; omnia, vnum Deum auctorē omnium repererunt, ad quem vnum omnia referuntur: vode etiam nunc pagani, quos iam declarata veritas de contumacia magis, quàm de ignorantia conuincit, cùm à nobis diſcutiuntur, non ſe plures Deos ſequi, ſed ſub vno Deo magno plures miniſtros venerari fatentur.

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 57. In Deum vos hodie meritò confitemini crediciſſe, quādo deos deaſq; ſexu diſpares, numero confuſos, turba populares, viles genere, ſama turpes, impietate maximos, primos ſcelere, crimine ſingulares, ipſis etiam ſepulchrorū ſuorū vultibus accuſatos lætamini vos fugiſſe: Quia miſeriæ, doloris & infelicitatis eſt, tantos & tales hahuiſſe ſeruulos, quātos vos & quales Dominos hactenus pertuliſtis: ſed ad vnom viuum, verum, ſolum, ſed non ſolitarium Deum vos peeueniſſe dicendo: *Credo in Deum Patrem.*

Sermone 59. Credimus in Denm, ſi negamus Deos. habebit Deum vnum veeum, qui Deum alterum non habet.

Claudius Marius Victor. 460.

In Geneſin:

Ab nimium miſeri Gentiles, quos furor egit
In varios ritus cognomina multa Deorum
Fingere, pluralemq; Deo vocem addere ſoli.

Fulgentius. 500.

Libro ad Donatum cap.3. Iſtum nobis vnū Deum, noui & veteris Teſtamenti veeidica demonſtrat authoritas: De hoc enim vno Deo B. Moſes dicit:
Audi Iſrael, Dominus Deus tuus Deus vnus eſt. Deut. 6.

Boëtius. 500.

De Conſolatione philoſophica lib. 3. Proſa 10. Omnis beatus Deus, ſed natura quidem vnus eſt Deus: participatione verò nihil prohibet eſſe quamplurimos.

Caſſiodorus. 540.

Ad Pſal.116. In Deo nulla eſt diſparitas vel diuceſitas æſtimanda: quia vbi vnus Deus rectè creditur, ibi minor & maior non poteſt inueniri. Neſcit enim numerum vnitas, nec gradum admittit æqualitas.

Gregorius Magnus. 590.

Homilia 27. in Ezechielem: Vnum Deum eſſe Teinitatem & Patres vetcris Teſtamenti, & Pędicatoecs peofeſſi ſunt noui Teſtameoti.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

Præfatione in Numer. Deus in omnibus, & ante omnia, & ſuper omnia, in omni potētia & magnificentia & incomprehenſibili maieſtate ſua vnus
eſt, ſicut ſcriptum eſt: *Audi Iſrael, Deus tuus, Deus v-* Deut. 6.
nus eſt. Quis eoim in cęlo, & in terra, aut ſubtus terram in æternitate, in poteſtate, in trinitate, in vnitate, in diuinitate, io humanitate Deo ſoli ſimilis eſſe poteſt? Ideo vtique vnus, id eſt ſolus Deus dicitur, quia nec antea, nec tunc, nec poſtea ei alius ſimilis eſſe in cælo inuenitur, aut legitur.

Concilium Toletanum vndecimum. 674.

In Confeſſione fidei: Sancta Trinitas, vnus & verus eſt Deus, nec recedit à numero, nec capitur numero.

Aponius. 700.

Lib.3. in Canticum Canticorum: Totius aulæ regiæ ianua eſt, æternum, vnum, verum, in vnitatis eſſentia ſemper manentem credere Deum.

Beda. 720.

In librum Boetij de Trinitate: Eſt fundamentum fidei noſtræ, vt credamus eſſe vnam diuinam eſſentiam, & tres perſonas diſtinctas. Vnitatē namque eſſentiæ inuotat vetus Teſtamentum, vbi dicit:

cit *Audi Iſrael, Deus tuus Deus vnus eſt.*

Alcuinus. 750.

Lib.1. de Trinitate, cap.3. Omnis Scriptura veteris & noui Teſtamenti diuinitus inſpirata, ſi Catholicè intelligitur, hoc inſinuat: Quòd Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus vnus ſit Deus, vnius eiuſdemq́ ſubſtantiæ & eſſentiæ, atque inſeparabilis in diuinitate vnitatis. Ideoq; non ſunt tres Dij, ſed vnus Deus, Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus. Hęc Trinitas vnus eſt Deus, *Ex quo omnia, per quē omnia, & in quo omnia.*

Carolus Magnus. 780.

Lib.1. Legum cap.6. Primò omnium admonemus, vt fides Catholica ab Epiſcopis & presbyteris diligentius legatur omni populo, prædiceturq́ hoc primum præceptum Domini Dei omnipotentis in Lege:
Deut.6. *Audi Iſrael, Dominus Deus tuus Deus vnus eſt.*

Haymo. 820.

Ad caput 43. Eſaiæ: Pagani dicebant de Dijs ſuis: Iſte Deus noſter fecit hæc omnia. Verbi gratia ad Iouem: Tu es Deus meus verus, quia tu creaſti & regis olympum, hoc eſt cælum. Contra dicit Deus omnipotens: Ante me non eſt Deus formator alicuius rei. Ego ſum formator primus, quia cùm non eſſent omnia, feci ex nihilo. Quomodo enim poterat aliquis Deorum falſorum formator eſſe ſcilicet alicuius rei, cùm non eſſet à quo formaretur?

Angelomus. 830.

1. Reg.1. Vnus appellatur Deus, non de numero, ſed quia nūquam à ſemetipſo alter efficitur, ideo nunquam mutatur. Ideo Pſalmiſta. *Tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient.*

Rabanus. 850.

Epiſtola ad Bonoſum Abbatem. Deus iſte, quē nullus Deorum gentilium negare auſus eſt verū Deum: Quia etſi negaret, non ſolum ſubiaceret debitis pœnis, verùm etiam certis conuinceretur effectis. Iſte ergo Deus, illos falſos eſſe Deos, & omnino deſerendos, eorumq́ templa, ſimulachra & ſacra euertenda per ſuos vates, hoc eſt, Prophetas, aperta denunciatione prædixit, aperta poteſtate præcepit, aperta veritate compleuit.

Smaragdus Abbas. 950.

Ad caput 4. Epiſtolæ ad Epheſios: Vnus eſt Dominus, & vnus eſt Deus. Quia Patris & Filij dominatio vna diuinitas eſt, propterea & fides vna dicitur: qui ſimiliter & in Patrem, & in Filium, & in Spiritū S. credimus, & baptiſma vnum. Eodem enim modo & in Spiritum ſanctū baptizamur, & ter mergimur, vt Trinitas vnum appareat ſacramētum: Et non baptizamur in nominibus Patris & Filij & Spiritus ſancti, ſed in vno nomine, quod intelligitur Deus.

Berno Augienſis. 1020.

Hymno in Quadrageſima ad noctem:

Sit laus Deo Genitori,
Eius genitæ quoque Proli,
Ac Spiritui ſimul almo,
Manet hic Deus vnus in alto.

Anſelmus. 1080.

De Incarnatione Verbi cap.8. Ergo quoniam Deus æternitas eſt, non ſunt plures dij. Quia nec Deus extra Deum, nec Deus in Deo addit numerum. ſemper igitur vnus & idem ſolus eſt Deus.

Ad caput Epiſtolæ ad Epheſios: Ideo tenenda eſt vnitas, quia vnus eſt Deus in ſubſtantia ſua. Non enim eſt multiplex ſubſtantia eius, ſed vna & ſimplex. Vnde & Moſes:
Deut.6. *Audi Iſrael, Dominus Deus tuus, Deus vnus eſt.* Non poteſt eſſe maior, non poteſt eſſe minor, non poteſt numerari.

Rupertus Tuitienſis. 1110.

Lib.6. cap.6. in Ioannem: Non eſt ſicut Deus: quia videlicet vnus & ſolus & Deus, neminem habendo in ſe, vnde factus ſit Deus, ſed eſt Deus me habendo in ſe manentem, vnde ſit Deus.

Bernardus. 1130.

Paruorum Sermonum, Sermone 51. Solus Deus eſt, in quem nec pondus, nec menſura cadit omninò, nec numerus. Vnus Deus eſt, non habet ſui generis, cui valeat comparari. Vnus eſt & ſolus, ipſe penitus inæſtimabilis, æternus quoque & immēſus, indiuiſus, & omnino inuariabilis.

Hugo Victorinus. 1130.

Eruditionis didaſcalicæ de Trinitatis ſumma per viſibilia agnitione lib.7. c.19. Hoc quoque natura ipſa docet, Vnum ſcilicet eſſe rerum omnium opificem, vnum eſſe rectorem: Nam ſi diuerſa intus conſilia prę ſidentium eſſent, ipſi ſe foris rerum curſus ab inuicem aliquando diuiderent. Nunc autem omnia, dum ſic concorditer ad vnum finem currunt, profectò indicant, quòd vnus eſt fons & origo vnde procedunt.

Richardus Victorinus. 1140.

Lib.1. de Trinitate, cap.25. Quàm non poteſt eſſe omnipotens niſi vnus, tam non poteſt eſſe Deus niſi vnus: Conſtat itaque quod credimus: quia vera diuinitas manet in vnitate ſubſtantiæ, & ſubſtantiæ veritas in vna diuinitate.

Hugo Eterianus. 1160.

De proceſſione Spiritus ſancti lib.3. cap.1. Humanus peregre proficiſcens animus, quamquam ęgrè inuiſibilia, magis autem quæ trium diuinarum exiſtunt perſonarum æſtimari valeat, tamen inueſtigando laborat, ac rationibus oſtēdere quibus poteſt nititur, quòd vnus Deus eſt, *Ex quo, & per quem, & in quo ſunt omnia.* Nō poſſunt certè plura eſſe prima, cùm neceſſe ſit vnum eſſe, quod exhibitiuum exiſtat vniuerſorum, tam ſimilium quàm diſſimilium; quo cum ſi aliud quid ſiſtatur, ſuprema vnitas, & verè vnum iam non erit. Nam ſi Deus non eſt per ſe vnum, ſed in ſemetipſo aliquid habet, cuius vocabulo ritè queat denominari, non erit cauſa tantùm, ſi ex alia ipſe cauſa prouenier, atque in infinitum ratio gradietur, nullo reperto in quo ſtare poſſibile ſit, ad inſtar ſectionum continuæ quantitatis. Conis quidem quia quælibet particula factæ diuiſionis, poteſt rurſus diuidi, cuerit in infinitum diuiſio. Itaque neceſſe eſt, cauſam abſque cauſa, & principium eſſe ſine principio, quod nullius participādo ſimpliciter vnum ſit, & prima cauſa, primumq́ omnium quæ ſunt principium.

Petrus Bleſenſis. 1160.

Epiſtola 99. Illud igitur piè credas & fideliter teneas, quòd vnus eſt Deus verus, æternus, & immenſus.

Concilium Lateranenſe. 1215.

Cap.1. Firmiter credimus, ac ſimpliciter confitemur, quòd vnus ſolus eſt Deus verus æternus & immenſus.

Guilhelmus Aluernus. 1230.

Primæ partis de vniuerſo parte 1. cap.2. Dico igitur, quia vniuerſo eſt vnitas, qua & eſt & dicitur vniuerſum, & authori eius, qui eſt benedictus Deus, ſublimis quoniam ipſe eſt vnus, & non eſt ei alter contrarius.

Alexander Aleſius. 1230.

Parte 1. q.14. memb.3. Si plura eſſent principia, qualiter ab illis gubernaretur mundus? ſi enim quis parti mundi principaretur, qui mundum ordinat,

dinat, & permanentiam eius facit: Illud enim magis vtroque erit principium, quod ſcilicet ordinat vniuerſum: & ſic relinquitur, ſolum eſſe vnū principium perfectum, ſiue ſummè bonum. Item quod ſuperlatiuè dicitur, vni ſoli conuenit: ſi ergo ſummum bonum eſt, relinquitur, quod vnum ſolum ſummum bonum eſt, nòn habens parem, neque ſuperiorem. Si enim habet ſuperiorem, iam non eſt ſummum: ſimiliter, ſi parem; pariter, ſi habeat inferiorem, illud inferius non eſt ſummū bonum: manebit ergo vnum ſolum ſummum bonum.

Thomas Aquinas. 1260.

Parte 1.q.11.art.3. Deum eſſe vnum ex tribus demonſtratur. Primò quidem ex eius ſimplicitate: Manifeſtum eſt enim, quòd illud, vnde aliquid ſingulare eſt, hoc aliquid nullo modo eſt multis communicabile. Illud enim vnde Socrates eſt homo, multis communicari poteſt: ſed id vnde eſt hic homo, non poteſt communicari niſi vni tantùm. Si ergo Socrates per id eſſet homo, per quod eſt hic homo, ſicut non poſſunt eſſe plures Socrates, ita non poſſent eſſe plures homines. Hoc autem conuenit Deo. Nam ipſe Deus eſt ſua natura: ſecundùm igitur idem eſt Deus, & hic Deus. Impoſſibile eſt igitur plures eſſe Deos. Secundò verò ex infinitate eius perfectionis: Oſtenſum enim eſt ſupra, quòd Deus comprehendit in ſe totam perfectionem eſſendi. Si ergo eſſent plures Dij, oporteret eos differre. Aliquid ergo conueniret vni, quod non alteri; & ſic ille, in quo eſſet priuatio, non eſſet ſimpliciter perfectus. Si autem in hoc eſſet perfectio, alteri eorum deeſſet. Impoſſibile ergo eſt plures eſſe Deos. Tertiò ab vnitate mundi: Omnia enim quæ ſunt inueniuntur eſſe ordinata ad inuicem, dum quædam quibuſdam deſeruiunt. Quæ autem diuerſa ſunt in vnum ordinem non conuenirent, niſi ab aliquo vno ordinarentur. Melius enim multa reducuntur in vnū ordinem per vnum, quàm per multos; quia per ſe vnius vnum eſt cauſa, & multa non ſunt cauſa vnius, niſi per accidens, in quantum ſcilicet ſunt aliquo modo vnum. Cùm igitur illud, quod eſt primum, ſit perfectiſſimum, & per ſe, non per accidens, oportet quòd primum reducens omnia in vnum ordinem ſit tantùm vnum. Et hoc Deus eſt.

Bonauentura. 1260.

Lib.1.Sen.diſt.2.art.1.q.1. Impoſſibile eſt plures Deos eſſe. Et ſi rectè accipiatur ſignificatū huius nominis Deus, non ſolùm eſt impoſſibile, ſed etiam non intelligibile: Deus enim dicitur ſimpliciter ſummum, & in re, & in opinione cogitantis. Quia in re, ideo omnia ab ipſo, & in ipſo, & ad ipſum: & in ipſo omnino eſt ſtatus. Ideò impoſſibile eſt intelligere, ſaluo hoc intellectu, quod aliquid ſibi parificetur, aliud ab ipſo. Item nihil maius Deo cogitari poteſt, nec etiam æquale, quia ſummum in opinione: Ideò impoſſibile, & non intelligibile eſt ponere plures Deos.

Aegidius Romanus. 1280.

Lib.1.Hexameron, cap.9. Deus eſt vnus & ſimplex, à quo procedunt omnia alia, ſicut omnes numeri procedunt ab vnitate.

Lib.2 cap.33. Deus eſt tantæ ſimplicitatis, quia ſua eſſentia eſt ſua potentia, & ſua virtus: & ideò actio, quæ immediatè egreditur à virtute, dicitur in duo immediatè egredi à ſubſtātia. Quia eadem eſt ibi ſubſtantia, quod ſua virtus.

Durandus à Sancto Portiano. 1320.

Lib.1.diſt.2.q.1. Impoſſibile eſt plures eſſe Deos: quia illud non eſt Deus, quo eſt dare aliquid perfectius: quia nomine Dei intelligimus illud, quod eſt perfectiſſimum. Sed vbicūque ſunt duo, quæ ſpecie differunt, vnum eſt altero perfectius: quia impoſſibile eſt, duas ſpecies eſſe in eodē gradu perfectionis. Ergo illud alterum non poteſt eſſe Deus.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad Pſal.85. *Tu es ſolus Deus.* Ex mirabilibus enim eius, virtutem totius creaturæ tranſcendentibus, cognoſcebatur etiam à Gentibus quod erat Deus, & nullus alius.

Antonius Andreas. 1320.

In lib.1.Sent.diſt.2.q.3. Certum eſt apud omnes fideles, quòd vnus ſolus eſt Deus.

Augustinus Triumphus. 1320.

De poteſtate Eccleſiaſtica, quaeſt.11.art.2. In Symbolo Patrum rationabiliter eſt additum: *Credo in vnum Deum.* Nam filiorum & propinquorum nimium dilectores adorant plures Deos: ſcriptum enim eſt Sapientiæ 14. *Acerbo luctu dolens pater, citò ſibi rapti filij fecit imaginem, & illum qui tunc quaſi mortuus homo fuerat, poſtmodum tanquam Deum colere cœpit, & conſtituit intra ſuos ſeruos ſacrificia ſibi offerri.* Principum verò & Regum adulatores plures Deos adorant, ſicut Nabuchodonoſor vt Deus volebat adorari. Dan.3. Quia igitur multi vnum Deum non adorant, contra tales errantes congruè additum eſt in Symbolo Patrum. *Credo in vnum Deum.*

Thomas Argentinenſis. 1350.

Lib.1.diſt.2.q.1.concluſione 1. Impoſſibile eſt plures eſſe Deos, ſolo numero differentes: Primùm, quia illud quod eſt purus actus, non poteſt ſub eadem ſpecie numero multiplicari: ſed Deus eſt purus actus. Ergo &c. Præterea ſi eſſent duo Dij numero differentes in eadem ſpecie, tum eſſent duo infiniti Dij in eadem ſpecie. Conſequens eſt falſum apud omnes.

Ioannes Gerſon. 1420.

De præceptis Decalogi cap.1. Firmiſſimè credendū eſt, & nullatenus dubitandum, quòd ſolùm vnus eſt Deus, omnipotens, omnia ſciens, ac omnem perfectionem habens.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

De Inſtitutione & regimine Prælatorum cap.2. Vnus ſolus eſt Dominus, qui per Prophetam clamat, dicens: *Ego Dominus, & non eſt alter, formans lucem & creans tenebras.*

Bernardinus Senenſis. 1430.

Dominica prima in Quadrageſima, Sermone 9. Neceſſarium ad ſalutem eſt, credere Deum eſſe vnicum Creatorem, & non eſſe ei è regione vel ex aduerſo alium vllo modorum; ſed ipſum ſolū eſſe principium, & principem vniuerſitatis, ac ſingularis & vniuerſalis imperij Dominum & omnium ſeculorum. Contra quem articulum blaſphemant nefandiſſimi Manichæi, qui duo principia, videlicet beatorum & malorum; & duos principes, lucis & tenebrarum; & duos principatus ſiue regna; & duo vniuerſa, ſcilicet bonorum & malorum inſaniſſima pertinacia mentiuntur.

Aeneas Syluius. 1460.

Epiſt.396. Rationibus homo vnum Deum colit, vnam eſſentiam & vnum principium, ſicut & Patriarchæ, Prophetæ & Apoſtoli tradiderunt.

Carolus Bouillus Samarobrinus. 1500.

Quaeſtionum Theologicarum lib.1.quaeſt.4. Quo pacto excludi debeat Deorum pluralitas, & diuina vnitas concludi? Per Analogiam animi facilè eſt Deorum excludere pluralitatem, & diuinam concludere vnitatem. Nam ſicut vnicus eſt, & impers intellectus, à quo [illegible] ſpecies prehenſa-

henſatur, & in animi inducitur ſcrinium: ita vnicus & impers eſt Deus, à quo omnis reliqua ſubſtantia de nihilo eſt ad eſſe vocata.

Petrus Galatinus. 1510.

De arcanis Catholicæ veritatis lib.2.cap.1. Vnum eſſe Deum ſubſtantiæ ac naturæ ſimplicitate Chriſtiana credit religio, & Deum vnum eſſe non opus eſt multis probare verbis, neque ad probandum diutius immorari, cùm ipſa Dei vnitas ſit ita firmiſſima, ac tam fixa mentis conceptio, vt naturaliter eſſe non poſſit niſi vnus Deus; & Iudæi quoque, & quicunque legem credunt, hoc omnes fatentur & clamitant.

ARTICVLVS TERTIVS.

DEVM ESSE OMNIPOTENTEM.

NEGANT.

Anno ante Chriſtũ natum 1500. *ISraelitæ dicebant: Nunquid Deus poterit parare menſam in deſerto? Nunquid & panem poterit dare, aut parare menſam populo ſuo?* Pſalm.77.

450\. Euripides, *Deus*, inquit, *omnia facere non poteſt: quandoquidem ſi opus eſt, faciet niuem nigram, & ignem frigidum, & quod ſedet ſtans, & erectum, & vice verſa.* Plutarchus de placitis Philoſophorum lib.1.cap.7.

Anno poſt natũ Chriſtũ 32. *Iudæi litigabant ad inuicem dicentes*; Quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum? Ioannis 6.

50\. *Simon Magus ait: Deus ille, qui Adamum condidit, impotens erat atque imbecillis. Neque enim efficere potuit, vt maneret Adamus, qualem eſſe volebat.* Moſes Barcepha de Paradiſo, parte 3.

60\. 2.Tim.2. *Elimas Magus dicebat: Si omnipotens eſt Deus, quomodo dicitur à Paulo, ſeipſum non poſſe negare?* Dionyſius Areopagita de diuinis nominibus, cap.8.

80\. C.Plinius naturalis hiſtoriæ lib. 2.cap.7. *Imperfectæ naturæ præcipua ſolatia, ne Deum quidem poſſe omnia. Nam nec ſibi poteſt mortem conſciſcere ſi velit; quod homini dedit optimum, in tantis vitæ pœnis: nec mortales æternitate donare, aut reuocare defunctos: nec facere, vt qui vixit non vixerit: qui honores geſſit, non geſſerit: nullumq́; in præteritа habere ius, præterquàm obliuionis: vtq́; vt bis dena viginti nõ ſint, ac multa ſimiliter efficere non poſſe.*

130\. *Valentinus, Deum illorum dixit eſſe omnipotentem, quæ ei ſubiecta ſunt.* Irenæus lib.1.cap.5.

340\. *Ariani dixerunt Filium nullam habere poteſtatem, niſi acceperit à Patre: hoc eſt, non eſſe omnipotentem, quòd ſcriptum ſit:* Filius non poteſt facere quicquam, niſi quod viderit Patrem facientem. Athanaſius, Ambroſius, Epiphanius, & Fauſtinus, vbi agunt de Arianis.

500\. *Manichæi Deum imbecillem eſſe aiunt.* Damaſcenus contra Manichæos.

630\. *Mahometus in Alcorano aſſerit, non poſſe Deum habere Filium abſque muliere.*

800\. *Paulicіani in Symbolo, Patrem non pronuntiant omnipotentem factorem cæli & terræ, viſibilium & inuiſibilium, ſed cùm Patrem dixerint, ſtatim ſubiiciunt, cæleſtem: cui nullo modo cæli, & eorum, quæ cæli ambitu continentur, dominatum tribuunt, ac poteſtatem.* Photius apud Euthymium in Panoplia parte 2. tit. 2.

1140\. *Petrus Abailardus dixit, quòd Deus non poteſt res aliter facere quàm fecit.* Bernardus Abbas, & Thomas Aquinas vbi agunt de illius hæreſi.

1150\. *Rabbi Moſes dixit, Deo aliqua eſſe poſſibilia, aliqua impoſſibilia; inter quæ impoſſibilia dicit accidens eſſe ſine ſubiecto: & illos, qui dicunt hoc Deum poſſe, appellat ignorantes viam diſciplinæ & ſcientiarum.* Nicolaus Eymericus parte 2. Directorij quæſt.3.

1390\. *Ioannes VViclenus ſtringit omnipotentiam infinitam, & dicit: Deum nullatenus poſſe quicquam facere, niſi quod facturus eſſet: nec potuit olim feciſſe quicquam, nec aliter, niſi quod de facto prædixit, & conſequenter dicit Deum nihil annihilare poſſe.* Thomas VValdenſis in prologo lib. 1.

Libro de Apoſtaſia capite 5. inquit VVichius: *Hoc ſæpè dixi, quòd nec Deus, nec homo, poteſt facere accidens ſine ſubiecto.*

1525\. Andreas Caroloſtadius Dialogo de Cœna Domini, ait, *Chriſtum ſimul in multis locis eſſentialiter eſſe poſſe, tam facile credo, quàm credo ſanctam Annam habuiſſe quinque capita, & innocentem infantem habuiſſe barbam duodecim cubitos prolixam.*

1530\. Vdalricus Zvvinglius contra Lutheri confeſſionem: *Tam impoſſibile eſſe fatemur, vt humana natura Chriſti, vna cum diuina vbique locorum ſit ſubſtantialiter, quam impoſſibile eſt, plures eſſe Deos. Chriſti corpus, illud quoque quod reſurrexit, non niſi vno in loco eſſe poteſt.*

Ad cap.1. Lucæ: *Chriſtus ait:* Iam non ſum in mundo. *Ideo in pane corporaliter eſſe nunquam poterit. Non enim hæc potentia eſſet, ſed impotentia; vt nihil ſit quod iſti pro ſe dicunt, Deo ſunt omnia poſſibilia. Nihil eſt Deo poſſibile, quod contra eius veritatem immutabilem pugnat.*

Reſponſione ad libellum Struthionis de cœna Domini: *Si in Sacramento ipſum corporaliter eſſe dixerimus, iam ipſum vno & eodem temporis momento plus mille in locis, imò infinitis eſſe neceſſe eſt, quod cum vera ipſius humanitate conuenire nequit, nec vlli corporum poſſibile eſt. Tot enim in locis ſimul eſſe nihil poteſt, quàm quod infinitum eſt, quod non aliud quàm vna ſolaq́ eſt diuinitas: vnde nec in Sacramento, nec alibi Chriſti corpus pluribus in locis ſimul eſſe poteſt.*

1550. Ioannes Caluinus lib. 2. Inſtitut. cap. 7. §. 5. *Vexabant Auguſtinum Pelagiani, iniuriam fieri Deo, ſi plus iubeat, quàm per eius gratiam præſtare queant fideles. Ille vt effugeret calumniam, fatebatur poſſe quidem Dominum, ſi vellet, hominem mortalem in Angelicam puritatem euehere: ſed addo importunè de potentia Dei diſputari, contra eius veritatem: ideo cauillis non eſſe obnoxiam ſententiam, ſi quis dicat, fieri non poſſe, quod non futurum Scriptura pronunciant.*

Lib. 3. cap. 23. §. 2. *Neque tamen cõmentum ingerimus abſolutæ potentiæ, quod ſicuti prophanum eſt, ita meritò deteſtandum nobis eſſe debet.*

Ad cap. 11. Iob, concione 43. *Non tribuenda eſt Deo potentia abſoluta, quã Doctores Pontificij vocant, quæ res eſt deteſtabilis, ac diabolica.*

Ad caput 23. Eſaiæ: *Commentum illud de abſoluta potentia Dei, quod Scholaſtici inuexerunt, execranda blaſphemia eſt.*

1559. Petrus Martyr Vermilius, de ſacroſancto Euchariſtiæ Sacramento, aduerſus Stephanum Gardinerum, poſt obiectionem 11. *Querimus vos dicere, corpus Chriſti eſſe in multis locis, quodq́ Dei potentiam obijciatis; cùm hoc ex illorum rerum ſit genere, ad quas ſe Dei potentia non extendit: Nempe vt multis locis eodem tempore corpus humanum ſalua ſua natura diffundatur.*

Dialogo contra Brentium, pag. 5. 6. 8. 9. *negat ipſum Deum vniuerſa ſua potentia efficere poſſe, ex triangulo quadrangulum, ex ternario quaternarium:* Ibidem negat *Deum ſua omnipotentia efficere poſſe, vt corpus humanum poſſit eſſe in pluribus locis.*

1560. Theodorus Beza in Creophagia: *Quædam adeò ſunt* οὐσιώδη *in rebus ipſis, & ita illis inſita, vt ſi mutentur, rerum ipſarum interitum neceſſariò ſecum trahant: ex quo fit vt ſaluis rebus Deus illa mutare, nec velit, nec poſſit; quoniam ipſe ſibi hanc legem volens & vltro indixit. Sic neceſſe eſt vt manentibus numeris, & ponderibus ac menſuris, maneant quoque eædem, & ſui ſemper ſimiles illarum affectiones. Nunquam enim tria erunt quatuor, ſi tria permanſerint; nec triangulum vnquam erit quadratum, quamdiu triangulum fuerit: Sic corpus neceſſariò ſuis dimenſionibus conſtat, & quod finitum eſt, ſuis finibus circumſcribitur.*

Defenſione ad Selnecceri reſponſionem: *Concludimus ergo Chriſtum non modò nolle, verùm etiam non poſſe velle, corpus illud ſuum verum &* περίγραπτον *multis ſimul in locis ſiſtere.*

Homilia 2. de cœna Domini: *Illud efficere, vt quod fuerit non fuerit, vel vt aliquid ſimul ſit & tale non ſit, ſed verè non poteſt Deus.*

1567. Thomas Eraſtus libro de vna perſona & duabus in Chriſto naturis, contra Schegkium pag. 54. aſſerit, *Deum non poſſe facere, vt virgo quæ corrupta eſt, ſit non corrupta.*

Pag. 55. ait: *Negari non poſſe, quin ſint quædam, quæ à Deo fieri nequeant. Nec poſſe Deum eodem temporis puncto velle aliquid, & idem non velle; probare aliquid, & improbare.*

1570. Simon Simonius in Antiſchegkianis aſſerit, *fruſtra omnipotentiam Dei adduci, ad probandum corpus Chriſti adeſſe poſſe in Euchariſtia: Deum enim nunquam feciſſe aut voluiſſe, vt res aliqua ſimul actu aliquid eſſet, & hoc idem non eſſet: vel, vt res aliqua reuera, in certo duntaxat loco fuerit. Hoc enim eſt contradictoria ſimul velle vera ſtatuere.*

1573. Lambertus Danæus in elencho hæreticorum, capite de fallacia, quæ fit ex ignoratione elenchi, ait, *Deum non poſſe factum infectum reddere: Deum non poſſe montem ſine valle facere: Chriſtum non poſſe ſe ingenitum reddere.*

Libro contra Selneccerum pag. 86. ait, *ne Chriſtum quidem velle poſſe, vt corpus eius ſit in cœna, & in multis locis ſimul præſens.*

Contra Chemnicium pag. 451. ait: *Quemadmodum Deus non poſſit mentiri, ita Deum non poſſe facere, vt Chriſti corpus ſit ſimul in pluribus locis.*

1575. Ioachimus Curæus in exegeſi de ſacra cœna pagina 88. & 129. aſſerit, *Deum ne quidem per potentiam ſuam diuinam efficere poſſe, vt corpus non habeat extenſiones, vel locationes dimenſionum.*

1578. Benedictus Thalmanus in aſſertione veræ & orthodoxæ doctrinæ de vnitate perſonæ, & diſtinctione duarum naturarum in Chriſto, & refutatione dogmatis de carnis Chriſti omnipræſentia, folio 14. & 15. ait, *Deum non poſſe efficere, vt res aliqua ſimul actu fuerit aliquid, atque hoc idem non fuerit.* Pagina 111. ſcribit, *Omnipotente Dei virtute nunquam fieri poſſe, vt vnum & idem Chriſti corpus in vno loco ſit circumſcriptum, definitum, viſibile, & palpabile: alibi autem incircumſcriptum, indefinitum, inuiſibile, impalpabile.*

1579. Ioannes Sturmius in Antipappis ſuis pagina 225. *Chriſti filij Dei omnipotentiam negat: aſſerens, Chriſtum in ſua patria, vbi maximè cupiebat, non potuiſſe quod voluerit facere.*

1580. Neoſtadiani Theologi in admonitione ſua ita ſcribunt pagina 266. *Ne quidem ipſe Deus, qui eſt infinitus, poteſt ſimul finitus & incircumſcriptus fieri: multo minus, creaturam ſimul finitam & infinitam* περίγραπτον *&* ἀπερίγραπτον *facere: quia impoſſibile eſt ipſum velle aut facere contradictoria.*

1588. Theodorus Dorſchius pro libris Franciſci Dauidis: *In vero Deo non eſt tanta potentia, vt efficere poſſit, quò illa reuera ſint, quæ menti impoſſibilia exiſtunt.*

ASSE-

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Gen.1.verſ.3. Dixit Deus: Fiat lux,& facta eſt lux.6. Dixit quoque Deus:Fiat firmamentum in medio aquarum,& diuidat aquas ab aquis,&c. Et factum eſt ita. 9. Dixit verò Deus, Congregētur aquæ, quæ ſub cælo ſunt,in vnum locum,& appareat arida. Et factum eſt ita. 14. Dixit Deus: Fiant luminaria in firmamento cæli, & diuidant diem ac noctem: & ſint in ſigna & tempora,& dies & annos. Et factum eſt ita.24. Dixit quoque Deus: Producat terra animam viuentem in genere ſuo,iumenta,& reptilia,& beſtias ſecundùm ſpecies ſuas; factumque eſt ita.

*Geneſ.*17. 1. Apparuit Dominus Abraham,dixitque ad eum: Ego Dominus omnipotens.

*Geneſ.*18.13. Dixit Dominus ad Abraham: Quare riſit Sara, dicens: Num verè paritura ſum anus? Nunquid Deo eſt quicquam difficile?

*Geneſ.*28.3. Deus omnipotens benedicat tibi,& creſcere te faciat,atque multiplicet.

*Cap.*35. 11. Dixitque ei: Ego Deus omnipotens,creſce,& multiplicare.

*Cap.*43. 14. Deus meus omnipotens faciat vobis eum placabilem.

*Cap.*48. 3. Deus omnipotens apparuit mihi in Luza.

*Cap.*49. 25. Deus omnipotens benedicet tibi benedictionibus cæli.

*Num.*11. 23. Nunquid manus Domini inualida eſt? dicit Dominus.

1.*Reg.*14.6. Non eſt Domino difficile ſaluare vel in multis, vel in paucis.

2.*Paralip.*14. 11. Domine non eſt apud te vlla diſtantia,vtrum in paucis auxilieris, an in pluribus; adiuua nos Deus noſter.

Iob 42. 2. Scio Domine,quia omnia potes,& nulla te latet cogitatio.

*Pſalm.*70. 18. Donec annuntiem brachium tuum generationi omni quæ ventura eſt: Potentiam tuam & iuſtitiam tuam, Deus, vſque in altiſſima, quæ feciſti magnalia Deus quis ſimilis tibi?

*Pſalm.*105.2. Quis loquetur potentias Domini,auditas faciet omnes laudes eius?

*Pſal.*134. 6. Omnia quæcunque voluit Dominus fecit in cælo & in terra, in mari & in omnibus abyſſis.

*Pſalm.*135. 4. Qui facit mirabilia magna ſolus.

*Pſalm.*138. 14. Confitebor tibi,quia terribiliter magnificatus es: mirabilia opera tua,& anima mea cognoſcet nimis.

*Pſalm.*148. 5. Ipſe dixit,& facta ſunt; ipſe mandauit,& creata ſunt.

*Sapien.*11. 18. Non enim impoſſibilis erat omnipotens tua manus,quæ creauit or bem terrarum ex materia inuiſa.

*Sapient.*12. 18. Tu dominator virtutis,cum tranquillitate iudicas,& cum magna re uerentia diſponis nos: ſubeſt enim tibi cùm volueris poſſe.

Iſaiæ 40. 10. Ecce Dominus in fortitudine veniet,& brachium eius dominabitur 12. Quis menſus eſt pugillo aquas, & cælos palmo ponderauit? Quis appendit tribu digitis molem terræ,& librauit in pondere montes,& colles in ſtatera? Quis adiuu Spiritum Domini? aut quis conſiliarius eius fuit,& oſtendit illi? &c.

Iſaiæ 50. 2. Nunquid abbreuiata & paruula facta eſt manus mea, vt non poſſim re dimere? aut non eſt in me virtus ad liberandum?

Iſaiæ 59. 1. Ecce, non eſt abbreuiata manus Domini, vt ſaluare nequeat,neque a grauata eſt auris eius,vt non exaudiat.

Ieremiæ 23. 23. Putáſne Deus è vicino ego ſum,dicit Dominus,& non Deus de lon gè? ſi occultabitur vir in abſconditis,& ego non videbo eum,dicit Dominus? Nun quid non cælum & terram ego impleo,dicit Dominus?

Ieremiæ 32. 17. Ecce tu Domine Deus feciſti cælum & terrā in fortitudine tua m gna, & in brachio tuo extento; non erit tibi difficile omne verbum: qui facis miſer cordiam in millibus, & reddis iniquitatem patrum in ſinu filiorum eorum poſt eo Fortiſſime,magne,& potens,Dominus exercituum nomen tibi.

2.*Machab.*8. 18. Nos in omnipotente Domino,qui poteſt & venientes aduerſu nos,& vniuerſum mundum vno nutu delere, confidimus.

*Matth.*19.26. Apud homines hoc impoſſibile eſt; apud Deum autem omnia po ſſibilia ſunt.

Marci 14. 36. Abba pater,omnia tibi poſſibilia ſunt.

Lucæ 1.37. Apud Deum non erit impoſſibile omne verbum.

*Rom.*9.19. Voluntati eius quis reſiſtit?

*Epheſ.*3.20. Ei autem,qui potens eſt omnia facere ſuperabundanter,ſit gloria.

*Philip.*3.21. Chriſtus reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuę, ſecundùm operationem, qua etiam poſſit ſubijcere ſibi omnia.

Apoſtoli in Symbolo: Credo in Deum Patrem omnipotentem.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens PP. Primus. 80.

Lib.8.Recognitionum: Ridiculnm puto, inquit Petrus, cùm naturalibus vijs de virtute homines iudicant, & putant hoc quidem eſſe Deo poſſibile, illud verò impoſſibile; aut hoc magis, illud minus.

Conſt.Apoſt.lib.7.cap.36. Tu Domine benignus es, qui es omnipotens: Adeſt enim tibi cùm volueris poſſe: Tuum namque robur ęternum, & flãmam refrigerat, & leones cohibet, & cetos mitigat, & ægrotantes erigit, & facultates naturæ conuertit in alias, exercitumq́ue hoſtium, & populum ſuperbè numeratum proſternit. Tu es in cælo, & in terra, & in mari, in terminatis nullo termino circumſcriptus: magnitudinis enim tuæ nullus eſt finis.

Dionyſius Areopagita. 90.

De diuinis nominibus, cap.8. Nos diuinum Paulum pro viribus aſſequentes, eum qui ſupra virtutem eſt Deum, Deum omnipotentem celebramus.

Cap.10. Dicitur omnipotens ſumma illa diuinitas, & vt omnia ſuperans, & in omnibus merè imperans, atque vt omnibus amabilis, & deſiderabilis perſtans, & immittens omnibus voluntarias leges, dulcesq́ue partus diuinæ & omnipotentis, & tranquilliſſimæ ſuæ bonitatis amorem inſinuans.

Ignatius. 100.

Ad Magneſianos: Vnus eſt Deus omnipotens, qui ſeipſum manifeſtauit per Chriſtũ Filium ſuum.

Ad Philippenſes: Ex æquo poteſt rerum conditor vniuerſarum, & facere quod non eſt, & mutare quod eſt.

Iuſtinus Martyr. 160.

Oratione ad Antoninum: Præſtabilius eſſe rectè præſumpſimus credere ea quæ & noſtræ ipſorum naturæ, & hominibus alijs ſunt impoſſibilia; quàm pariter cum alijs fidẽ illis abrogare: Quandoquidem & Doctorem noſtrum Chriſtum dixiſſe ſcimus: *Quæ impoſſibilia ſunt apud homines, poſſibilia ſunt apud Deum.* Matt. 19.

Quæſtione III. *ad Orthodoxos*: Deus demenſam nõ habet facultatem. Quocirca nihil eſt ei non appoſitum, ad facienda quæ velit omnia: neque vel diſſectione vel aduſtione prohibetur, quò minùs corporum efficiat reſurrectionem. Nam Deus non lege & demenſo naturæ operatur, ſed ſuapte voluntatis & conſilij poteſtate: quæ re nulla deſtituitur ad ea quæ velit efficienda.

Theophilus Antiochenus. 170.

Lib.2.ad Autolycum: Dei potentia in hoc oſtenditur, dum abſque materia ſuppoſita, quæ vult operatur. Animam infundere, & mutum aſſignare, nullius alterius eſt, quàm ſolius Dei. Quemadmodum igitur in his omnibus potentior oſtenditur Deus homine: ſic etiam in eo excellit, quòd ex nõ exiſtentibus producit, & produxit entia quotquot voluit, & quomodo voluit.

Athenagoras. 180.

De reſurrectione: Qui reſurrectionem non credunt, illud facient, ſi oſtendant Deo aut voluntatem, aut facultatem reſtituendi mortui diſſolutiq́ue corporis deeſſe, vt illud rurſus conſolidet, & counitat, ad hominis veteris formam inſtaurandam. Quòd ſi illud probare nequeant, deſiſtant ab iſta impia incredulitate & blaſphematione nefaria. Verùm quòd falſa dicturi ſunt, ſiue Deum allegent non poſſe, ſiue non velle, ex ſequentibus apparebit: Impotentia enim alicuius inde deprehenditur, ſi aut ignoret quid faciendum ſit, aut ſi norit, imbecillior ſit viribus quàm vt probè efficiat. Qui enim ignorat quid faciendum, is neque conari, neque perficere quicquam poteſt earum dũtaxat rerum, quarum notitiam nullam habet. Qui aũt cognoſcit quid faciendum ſit, & quomodo, & vnde id confici poſſit, vires autẽ aut omnino non habet, aut non ſufficientes babet ad rem exequendam, quam probè intelligit, is ſi ſapiat, ſuasq́ue facultates inſpiciat, aut non tentabit, aut vbi incircumſpectè tentauerit, in fine operis deſtituetur. Atqui impoſſibile eſt vt Deus ignoret vel ex parte, vel ex particula naturã corporũ reſurrectioni deſtinatorum, &c. Vires Dei ſufficere ad corporum reſtitutionem indicat vel ipſorũ procreatio: ſi enim corpora, cùm non eſſent, condidit, eorumq́ue principia vnde originẽ trahunt procreauit, etiam quomodocunque diſſuluta, cum eadem facilitate inſtaurabit. Id enim illi æquè poſſibile eſt, &c. Peſſimè in Deum contumelioſi ſunt, dum inter ſe comparant vires vndequaque diſtantes, vel potius iſtarum virium poſſeſſores, & artificialia cum naturalibus in contentionem mittunt. Cum iſtiuſmodi hominibus ſeriò agere culpa non vacat: ſtultum enim reuera eſt, leuibus vanisq́ue contradicere: longè autem probabilius eſt, ac omnium veriſſimum, illud ſcilicet allegare, quod hominibus impoſſibile ſit, Deo poſſibile eſſe. Si verò per hæc ipſa vt probabilia, aut per omnia ſuperiùs excuſſa, ratio demonſtrat, id poſſibile Deo eſſe: ſatis liquet, pro impoſſibili habendum non eſſe; imò neque id à diuina voluntate abhorrere. Quod enim ille non vult, ideò nõ vult, vel quòd iniuſtum ſit, val quòd indignum ſit, &c. Id quod Deo voluntarium eſt, idem omnino poſſibile eſt.

Irenæus. 180.

Lib.1.cap.6. Vniuerſorum Deus ſimul vt cogitauit, perficit id quod cogitanit: & ſimul ac voluit, & cogitat hoc quod voluit: tunc cogitans cùm vult, & tunc volens cùm cogitat: cùm ſit totus cogitatus, & totus ſenſus, & totus oculus, & totus auditus, & totus fons omnium bonorum.

Lib.2.cap.2. Sit fortaſsè bic ſermo ſuaſorius ſiue ſeductorius apud eos, qui ignorant Deum, & qui hominibus aſſimilant eum inopibus, & his qui non poſſunt ſtatim aliquid ex parato fabricare, ſed indigentibus multis organis ad eorum fabricationem: non autem veriſimilis in totum apud eos, qui ſciunt quoniam nullius indigens omnium Deus, Verbo condidit omnia, & fecit, neque Angelis indigens adiutoribus ad ea, quæ fiunt: neque virtute aliqua valde inferiori ab illo, & ignorante Patrem &c. Proprium eſt hoc Dei ſupereminentiæ, non indigere alijs organis ad conditionem eorum, quæ fiunt, & idoneus eſt & ſufficiens ad formationem omnium proprium aius Verbum.

Clemens Alexandrinus. 200.

Oratione ad Gentes: Quanta eſt autem Dei potentia? Ipſius Dei ſolùm voluntas, eſt mũdi creatio. Solus enim Deus fecit, quoniam ipſe quoque ſo-

lus eſt verè Deus. Sola voluntas operatur, & eius ſolum velle, factum eſſe conſequitur.

Lib.1. Stromaton: Deo nihil aduerſatur, nec eſt quicquam ei contrarium, vt qui ſit Dominus & omnipotens.

Origenes. 230.

De principijs lib.1.cap.2. Non poteſt antiquius eſſe in Deo omnipotentis appellatio, quàm Patris. Per Filium enim Pater omnipotens eſt. Sed quomodo gloriam dixit eſſe omnipotentis, cuius gloriæ aporrhæa eſt ſapientia: hoc intelligi datur, quòd etiam in omnipotentia gloriæ ſocietatem habeat ſapientia, per quam Deus omnipotẽs dicitur. Per ſapientiam enim, quæ eſt Chriſtus, tenet Deus omnipotensatum, non ſolùm dominantis authoritate, verùm etiam ſubiectorum ſpontaneo famulatu. Vt autem vnam atque eandem omnipotentiam Patris & Filij eſſe cognoſcatis, ſicut vnus atque idem eſt cum Patre Deus, ac Dominus, audi hoc modo Ioannem in Apocalypſi dicentem: *Hæc*
Apoc. 11. *dicit Dominus, qui eſt, qui erat, & qui venturus eſt omnipotens.* Qui enim venturus eſt omnipotens, quis alius niſi Chriſtus? Et ſicut nemo debet offendi, cùm Deus ſit Pater, quòd etiam Saluator eſt Deus: ita & cùm omnipotens Deus Pater, nullus debet offendi, quòd etiam Filius omnipotens dicitur: Hoc namque modo verum erit illud quod ipſe dicit ad Patrẽ: *Quia omnia mea tua ſunt, & omnia tua mea, & glorificatus ſum in eis.* Si verò omnia quæ Patris ſunt Chriſti ſunt, inter omnia verò quæ ſunt Patris, eſt etiam omnipotens, ſine dubio etiam vnigenitus Filius debet eſſe omnipotens, vt omnia quæ habet Pater, etiam Filius habeat.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

De demonſtratione Euangelica lib.4.c.1. Vnus ipſe ac ſolus eſt Deus, ex quo omnia, & per quem omnia ſunt: In illo enim viuimus, mouemur, & ſumus. Itaque quodcunque vult, id etiam eſt continuò. Ex qua ſola cauſa omnia quæ genita ſunt, id acceperunt vt eſſent, atque exiſterent ac durarent: ſunt enim illo volente. Vult autem idcircò, quòd ſuapte natura bonus eſt: bono verò nihil natura coniunctum admixtumq́ eſt, niſi vt ea quæ bona ſunt velit. At enim cùm hæc velit, idem etiam poteſt. Quare cùm velit, ſimul idem & poſſit nulla re neque prohibente, neque impediente, quicquid pulchrum & vtile eſt, tam in ijs quæ ſub aſpectum cadunt, quàm in ijs quæ non cadunt, ipſe ſibi ipſi conficit.

Synodus Nicæna prima. 325.

In Symbolo: *Credo in vnum Deum Patrem omnipotentem, factorem cæli & terræ.*

Athanaſius. 340.

Lib.1. ad Theophilum de vnita deitate Trinitatis. *Hæreticus*: Cur omnipotens Deus? *Athanaſius*: Quoniam omnipotens eſt ipſa deitas Trinitatis.

In Symbolo: *Similiter omnipotens Pater, omnipotens Filius, omnipotens Spiritus ſanctus, & tamen non tres omnipotentes, ſed vnus omnipotens.*

Didymus Alexandrinus. 360.

Apud Damaſcenum in Parallelis lib.1.cap.81. Vnico voluntatis nutu Deus quicquid vult ex nihilo creat; vt qui ſolus ſempiternus, ſolus principij expers, ſolus denique & eſſentia & voluntate ſimplex ſit.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 370.

Catechesi 4. de Deo: Prouiſor eſt omnium futurorum, & omnium potẽtiſſimus, ſciens & faciens quicquid vult.

Catechesi 8. Hæreticorum filij neſciunt omnipotentem Deum: Omnipotens eſt, qui omnibus dominatur, & omnium habet poteſtatem.

Ephræm. 370.

De reſurrectione mortuorum: Audientes de mortuorum reſurrectione, non diffidamus Chriſto dilecti fratres: omnia enim ſunt poſſibilia Deo; impoſſibile verò nihil apud eum.

Baſilius Magnus. 370.

Conſtitutionum Monaſticarum cap.2. Sic cum animo ſuo cogitans ſeruus Abrahæ dicebat: Deus eſt qui promiſit: ipſe eſt Dominus naturæ, & aliter quẽadmodum promiſit res cadere nõ poteſt: ipſe eſt, qui quæ ſua ſponte fieri non poſſunt, vt fieri poſſint facit. Omnium enim rerum potens eſt, & arbitratu ſuo cuncta commutat.

Apud Damaſcenum in Parallelis lib.1.cap.80. Qui portat omnia Verbo virtutis ſuæ, nec corporeo modo operatur, nec manuum labore ad rerum procreationem opus habet; ſed ſpontanea voluntate obſequẽtem habet naturam earum rerum quæ fiunt, &c. Vbi Deus vult, naturæ ordo ſuperatur; quod enim vult, hoc potuit. Apud eum eſt velle, quia bonus eſt; & perficere, quia omnia ei prona & facilia ſunt.

Epiphanius. 380.

In Ancorato: Omnia ſunt poſſibilia Deo, etiam corruptibilia tranſmutare in incorruptibilitatem, & quæ in terra ſunt facere, vt in incorruptibilitate degant, &c. Poteſt ex lapidibus excitare filios: & poteſt Deus corruptibilia mutare in incorruptibilitatem, & poteſt in terra facere quietem paradiſi, quia vult.

Hæreſi 77. Quando voluit oſtendere potentiam ſuam diuinam, transformatus oſtendit faciem ſuam velut ſolem, & veſtimenta ſua alba velut niuem. Omnia enim poſſibilia ſunt potenti, vt oſtẽdat & ea, quæ ſunt præter expectationem; & ſenſus expertia ac inanima ad gloriam & claritatem tranſmutet, velut virgã Moſis, velut calceamenta filiorum Iſrael.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Orationis Catecheticæ cap.1. Cùm autem omnia poſſit Verbi electio, eam ad nihil mali habere propenſionem fatendum eſt. Ad vitiũ enim propenſio eſt aliena à diuina natura; ſed quicquid eſt boni, hoc etiam vult: volens autem omnia poteſt. Volens eiuſmodi non eſt, vt non operetur, ſed omnis boni propoſitum deducit ad operationem.

Oratione 3. de reſurrectione: Palam eſt, quòd qui cæteris fidem non habent, non ex aliqua alia cauſa pugnant & aduerſantur, quàm quod arbitrantur fieri non poſſe, vt Deus id, quod mortuum ac diſſolutum eſt, reſuſcitet. Mortuorum reuera ſenſusq́ carentium cogitatio, qui exiſtimant aliquid eſſe, quod à Deo perfici & expediri non poſſit, & ſuam ipſorum infirmitatem maieſtati omnipotenti aſſignant.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 36. quæ eſt oratio 2. de Filio: Alia Dei nomina partim poteſtatis eſſe conſtat, partim œconomiæ; & quidem duplicis, alterius nimirum corpore ſublimioris, alterius cum corpore coniunctæ. Exempli cauſa: Omnipotens, & Rex vel gloriæ, vel ſeculorum, vel virtutum, vel dilecti, vel regnantium. Item: Dominus vel Sabbaoth, hoc eſt exercituum, vel virtutum, vel dominantium. Hæc ſine vlla dubitatione potentiam Dei oſtendunt.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Ad caput 13. Geneſ. Homil.34. De Deo, qui res noſtras maximè diſpenſat ſapientia, ſi qua ſemel promiſſa fuerint, etiamſi innumera intercedant obſtacula, confidendum eſt ad magnitudinem

potentiæ ſuæ reſpicientibus, firmandaq; eſt ratio, & ſciendum, quòd omnia, quæ ab illo ſunt dicta, euenire omnibus modis oporteat. Nihil enim eſt, quod morari queat eius promiſſiones : quoniam Deus eſt, cui omnia ſunt poſſibilia : Et idcirco quorſumcunque vult res transfert, & vbi non ſunt viæ, inuenire ſcit vias, & deſperatos in bonā ſpem adducit, quò excellentia potentiſſimæ ſuæ ſapientiæ nobis manifeſtior fiat.

Hom. 7 in priorem ad Theſſalonicenſes : Cur autem hæc à nobis dicta ſunt: Non abs re, neque temerè, ſed vt & credamus reſurrectionē; & quando aliquid volentes rationibus comprehendere, non inuenerimus, non ægrè feramus, ſed ad hoc confugiamus, quòd nihil ſit quod Deus non poſſit, & non facilè faciat.

Homilia 2 in Symbolum Apoſtolorum : Omnipotens dicitur, quia poſſe ipſius non poteſt inuenire non Pſal.134. poſſe, dicente Propheta: *Omnia quæcunque voluit fecit in cælo & in terra.* Ipſa ergo omnipotentia, vt totum quod vult, poſſit.

Syneſius. 410.

Epiſt. 11. Deo omnia ſunt poſſibilia, etiam ea quę ſunt impoſſibilia.

Ioannes Caſſianus. 430.

De Incarnatione Domini lib. 6. cap. 1. Legimus in Euangelio, appoſitis iubente Domino quinq; panibus innumeram Dei plebem eſſe ſaturatā. Et quomodo id tamen factum ſit, nec enarrare ſermo, Ioan.6. nec colligere ęſtimatio, nec concipere ſenſus poteſt. Tanta & tam incomprehenſibilis diuinæ vis eſt poteſtatis; vt cū habeamus in nobis facti ipſius conſcientiam, impoſſibile tamen nobis ſit facti ſcire rationem.

Lib. 7. cap. 2. Deus vt voluit, & quando voluit, & ex ea quæ voluit adinuenit. Nec tempus ei, nec perſona, nec conſuetudo hominum, nec exempla rerum præiudicârunt: quia obſiſtere ei non potuit lex creaturarum, qui eſt Creator ipſe cunctorū. Ei poſſe ei quod voluit promptum fuit; quia poteſtas adfuit voluntati. Vis ſcire aliquatenus quāta ſit omnipotentia Dei? Ego id etiam Dominum de creaturis ſuis facere poſſe credo, quod tu eum de ſeipſo facere potuiſſe non credis. Omnia enim animantia, quæ poſteriora ſe pariunt, ſi modò id Deus iubeat, anteriora multo ſe parere poſſunt. Nam & cibi ipſi, & pocula, ſi ea diuinitatis voluntas ſit, in cōceptus quoſdam, & progenies verti poſſunt: aquæ deniq; ipſæ, quibus ab exordio rerum manantibus, & quibus admodum animātia omnia vtuntur, corporari, ſi Deus iubeat, in viſceribus & gigni poſſunt. Quis enim ſacris operibus modum ſtatuet, aut diuinam prouidentiam circumſcribet? aut quis dicet ei: Quid feciſti? ſi negas omnia Deum poſſe, nega anteriorem naſci ex Maria Deo naſcente potuiſſe. ſi autem impoſſibile Deo nihil eſt, cur ei impoſſibilitatē in ſuo ipſo aduentu obijcis, cui impoſſibile nihil in omnibus eſſe cognoſcis?

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Lib. 2. in Ioannem cap. 141. Nonne Thomas Chriſtū Ioan.20. & Dominum & Deum ſuum appellauit? Nonne omnipotens & Creator à Scriptura vocatur!

Lib. 11. cap. 1. Clarificatur Chriſtus: qui cùm ſpiritus eius omnia ſcire poſſeq; perſpiciatur, quomodo ipſe neſcire quicquam aut minus poſſe credetur? Et ſi de ipſo accipit ſpiritus, qui omnia poteſt, quomodo ipſe non erit omnipotens?

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib. 2. Epiſt. 117. Maximè quidem ſi quiſpiam à quodam veritati calumniam ſtruere conanti interrogetur, omniane Deo poſſibilia ſint, illeq; reſpondeat: ita. Ac deinde ipſe inferat: Ergo etiam mala, dignos erit, cuius inſcitia meritò rideatur. Neque enim inter ea omnia, quę Deus poteſt, mala recenſentur: nam vbi Deus nominatur, bonum firmiter ac certò ſequitur. Nec quiſquam ſana mente præditus, illud vnquam in animum admiſerit, mala Deo poſſibilia eſſe: nec quiſquam imbecillitatem appellarit mala perpetrare non poſſe. Imbecillitas enim propriè eſt malorum perpetratio. Vnde etiam Paulus, qui hęc compertiſſima habebat, peccata infirmitates appellabat his verbis vtens: *Si Chriſtus, cùm adhuc infirmi eſſemus, ſecundùm tempus pro infirmis mortuus eſt.* Rom.5. Atque etiam Pſalmiſtæ ſermo hoc ipſum confirmat: *Multiplicatæ enim ſunt*, inquit, *infirmitates eorum*, hoc Pſal.15. eſt, peccata. Quinne illud quidem inferens quiſpiam ei, qui Deo omnia poſſibilia eſſe ait, mentis compos eſſe cenſebitur. Quidnam tandem hoc? Nugari enim ſolent ac dicere: Num etiam hoc in Dei poteſtate ſitum eſt, vt quod factum eſt infectum reddatur? Nam hoc rurſus caſſum atque irritum eſt. Nihil porrò caſſum atque irritum in diuina potentia vſurpatur. Superuacaneæ itaque & ſunt, & demonſtratæ ſunt eæ calumnię, quę aduerſus eiuſmodi ſermonem intentantur. Cæterùm vt ne has rurſum excitare, atque audientium aures labefactare poſſint, ſi ex nobis quæratur, an omnia Deo poſſibilia ſint, reſpondeamus: eum omnia hæc poſſe, quæ ipſius naturæ conſentanea ſint: atque ita inutilis omnis quæſtio ſoluta erit. Poteſt enim omnia, vult autem optima.

Lib. 3. Epiſt. 335. Apoſtolus dę Deo dicit: *In quibus impoſſibile eſt mentiri Deum.* Quibus verbis non imbecillitatis cuiuſdam omnipotentem illam vim coarguit: verùm contra ſummum ipſius robur indicat, quòd ille veritatis pater mendacij minimè capax ſit. Atque alio rurſum loco eandem ſententiam muniens, his verbis vſus eſt: *Si negauerimus eum, ipſe fidelis manet: Negare enim ſeipſum non poteſt.* Nam hic quoque non infirmitatis, ſed ſingularis atque inſuperabilis potentiæ argumentum eſt, quòd fieri nō poteſt, vt diuina natura ſeipſam inficietur, &c. His igitur ad hunc modum expoſitis, quò tendat Saluator perſpicuum eſt: Illud enim: *Non poteſt Filius à ſeipſo facere quicquam*, non ipſius imbecillitatem prodit, verùm maximum robur: quòd videlicet in eum cadere nequeat, vt aliquid quod Patri aduerſetur efficiat.

Theodoretus. 450.

Dialogo 3. Dominus Deus nihil vult eorum quę non ſibi ſuapte natura inſunt: poteſt autem quæcunque vult: vult autē quæ ſunt ſuæ naturæ apta & conuenientia.

Lib. 4. de materia & mundo : Opifex omnium rerum Deus, nec inſtrumentis, nec materia vlla indiget. ſed quod alijs artificibus ſunt & materia, & inſtrumenta, tempuſq; præterea & conficiendi opera, ipſaq; ars, & exactiſſima diligentia, hoc eſt ipſi Deo ſola vnicaq; voluntas.

Ad cap. 3. ad Philippenſes · Hæc autem faciet, vt qui potentiam habeat ineffabilem, & mortem & interitum facilè de medio tollat, & noſtra corpora ad immortalitatem transmutet, & efficiat vt omnes ad ipſum reſpiciant.

Baſilius Seleucius. 460.

De Verbi incarnatione oratione 1. Sapiāt inſipientes, & à Iudaica temulentia recedant, qui fieri non poſſe obſtinatè contendunt, vt mulier citra viri commercium fœtum edat. Ac quæſierim hic ex illis: Virum factu difficilius ſentiant, è muliere ne virgine naſci, an è terra formari? Qua fronte primum admittunt, ſecundum oppugnent? Et in illo quidem Deo omnipotentiam tribuunt: in hoc verò potentiam illius in ius vocant? Idem

eſt

eſt enim, qui hoc non ſine arte confecit, & qui illud nouo more & modo patrauit. Nihil proinde apud Deum impoſſibile eſſe ſtatuatur. Vbicunque enim ille operatur, ibi omne ἀδύνατον & impoſſibile è medio faceſſat oportet.

Procopius Gazæus. 530.

Ad cap. 4. Exodi: Nos opus habebamus ſolo Deo, qui nobis remedium adhiberet, cui ſoli poſſibilia, quæ homini ſunt impoſſibilia.

Ad caput 64. Eſaiæ: Neque verò quæ hoc loco dicuntur, talia populum propter imbecillitatem ferre ſignificant, ſed propter iniquitates tantùm derelinqui: Eſt enim tanta Dei potentia, vt cælum, & quæ ſub ipſo ſunt, complectatur & regat, quò fit, vt à ſeculo nec talem Deum eſſe audiuerimus, neque quenquam talium operum patratorem viderimus.

Iuſtinianus Imp. 540.

C. de ſumma Trinitate & fide Catholica: Cùm recta &c. Credentes enim in Patrem, & Filium, & ſanctum Spiritum, vnam eſſentiam in tribus hypoſtaſibus, ſeu ſubſiſtentibus perſonis, adoramus, vnam deitatem, vnam poteſtatem, Trinitatē conſubſtantialem.

Procopius Cæſarienſis. 550.

De ædificijs Iuſtiniani oratione 5. Nos humana poteſtate omnia metientes, multa arbitramur impoſſibilia: Deo nihil omnium neque anceps, neque impoſſibile.

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

Oratione in Chriſti natalitia: Potentiſſimus liberator & redemptor per ſuam natiuitatem & reſurrectionem in medium ſe tulit, verùmque redemptorem & liberatorem ſe declarauit. Nihil enim extat, quod Dei potentiam vincat: *Dominus* namque *mortificat, & viuificat; deducit ad inferos, & reducit*, vt ſcriptum eſt: ſed neque quicquam comperiri quoque poteſt, quod omnipotenti eius nutui reſiſtere valeat, &c. An non hæc omnia præſtitit, modóque diuiniſſimo impleuit & conſummauit? Nam quid animo concipi poteſt, quod Deus non efficiat? aut quis eſt, qui omnipotenti efficaciſſimæq́ eius voluntati ſua voluntate, etſi vel maximè contendat, obſiſtere valeat?

Maximus Monachus. 640.

Centuria quarta de charitate, cap. 4. Rerum opifex creatarum rerum cognitionem, quę in ipſo ab æterno fuit, quando voluit protraxit in eſſentiam, & in rerum naturam produxit. Abſurdum enim eſt de Deo omnipotente hæſitare, num poſſit aliquid in eſſentiam producere, quando & illi viſum eſt.

De opificio Dei apud Euthymium Panopliæ parte 1. titulo 6. Mens primùm infinitam omnibus in rebus Dei magnitudinem cogitans, & pelagus illud, in quo nullum reperit vadum, admiratur. Deinde obſtupeſcit quomodo rerum omnium eſſentiam ex nihilo procreârit. Faceſſant hinc Græci, qui ex nihilo negant quicquam fieri. Nos quemadmodum magnificentiæ diuinæ nullus eſt terminus, ita ſapientiæ, potentiæq́ nullum finem dicimus.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 1. cap. 8. Credimus in vnum Deum, principium vnum principio carens, increatum, ingenitum, interitus ac mortis expers, ſempiternum, infinitum, immenſa vi præditum, potentiam nulla menſura comprehenſam, & intellectam, verùm eiuſmodi, vt eam ſola ſua voluntas metiatur (poteſt enim quicquid vult,) rerum omnium conditarum, tam quæ ſub aſpectum cadunt, quàm quæ oculis cerni nequeunt, parentem & effectricem.

Elias Cretenſis. 790.

In orationem Nazianzeni 36. Quamquam omnia ſunt poſſibilia Deo, non tamen vitioſa. Nam ea ſunt quædam imbecillitas. Et Paulus propterea peccata imbecillitates vocauit, his verbis vtens: *Chriſtus cùm adhuc infirmi eſſemus, pro impijs mortuus eſt.*

Nicephorus Conſtantinopolitanus. 800.

Epiſtola ad Leonem Tertium: Fateor me credere in vnum Deum Patrem omnipotentem, omnium factorem, omnium herum & Dominum. Credo in homouſiam Trinitatem, in vna diuinitate, pari potentia, æquali regni maieſtate glorificatam.

Theophylactus. 900.

Ad cap. 22. Matth. *Quòd ſi virtutem Dei ſciretis, cognoſceretis vtique Deo omnia eſſe poſſibilia*, & poſſe Deū facere vt omnes viuant ſicut Angeli.

Ad Marci cap. 10. Quidam hoc loco dubitāt, quomodo dixerit: *Omnia poſſibilia ſunt Deo*: cùm Deus peccare nequeat. Dicimus itaque, quando dicit omnia, intelligimus ea quæ ſunt: peccatum autem non eſt. Peccatum enim res eſt ſine eſſentia, & ſine ſubſtantia. Vel aliter: Peccatum non eſt potentiæ,
ſed infirmitatis: ſicut & Apoſtolus dicit: *Chriſtus,* Rom. 5.
cùm nos infirmi eſſemus, mortuus eſt. Et iterum Dauid:
Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum. Et ita peccatum Pſal. 15.
apud Deum non eſt poſſibile, quia infirmitas eſt.

Moſes Barcepha. 950.

De Paradiſo, parte 3. *obijcit Simon Magus inquiens*: Deus ille, qui Adamum condidit, impotens erat atque imbecillis, neque enim efficere potuit vt maneret Adamus, qualem eſſe volebat. Ad hęc reſpondemus, manſiſſe Adamum, qualem ipſum & eſſe & manere volebat Deus conditor effectorq́ ipſius: Volebat enim Deus ipſum pollere ſuopte arbitrio, atque liberum eſſe; non autem naturam habere vinctam & obnoxiam, qualem habēt bruta animantia.

Euthymius. 1080.

Ad caput 19. Matthæi: Aiunt quidam, quòd ſi Deo omnia ſunt poſſibilia, vtique facere malum Deo poſſibile eſt. Quibus nos dicimus, quod facere malum non eſt potentiæ, ſed impotentiæ. Ideo etiam Dauid peccata appellauit imbecillitates ſiue in-
firmitates, dicens: *Multiplicatæ ſunt infirmitates eo-* Pſal. 15.
rum.

Ad caput 14. Ioānnis: *Vt glorificetur Pater per Filium.* Patris ſiquidem gloria eſt Filij omnipotentia: *Si quid petieritis in nomine meo, ego faciam.* Ego tāquam cum Patre æqualiter omnipotens.

Ioannes Cantacuzenus. 1360.

Apologia 2. Sentimus & credimus apud Deum omnia eſſe poſſibilia, & impoſſibile apud hunc nihil eſſe prorſus, &c. Deus non facit quæ illi poſſibilia ſunt, ſed quæcunque vult. Quæcunque enim vult eadem poteſt; non autem quæcunque poteſt eadem vult. Poſſibile enim illi erat creare mundos infinitos, ſed cùm hoc noluit, creauit vnum ſolum. Poſſibile item illi erat, alias creare Angelorum myriades, ſed noluit.

Manuel Palæologus. 1400.

Oratione matutina, Dei celebrationem continente. Habes poteſtatem cum voluntate ſemper coniunctam.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Martialis. 100.

Epiſtola ad Burdegalenſes cap. 2. Deum vnum colite & adorate per omnem locum: Ipſe enim eſt caput, cuius oculos nemo poteſt effugere, cuius poteſtatem nemo poteſt euadere.

Ad Tholoſanos cap. 20. Quòd ſi reſipuerint à malitia ſua, liberabuntur ab eo, cui nihil eſt impoſſibile Deo enim omnia ſunt poſſibilia.

Tertullianus. 200.

De reſurrectione cap. 11. Nunquid etiam Dei ipſius potentiam & poteſtatem & licentiam recenſere debemus, an tantus ſit qui valeat dilapſum & deuoratum, & quibuſcunque modis ereptum tabernaculum carnis reædificare atque reſtituere? An & aliqua nobis exempla huius ſui iuris in publico naturæ promulgarit, ne qui fortè adhuc ſciant Deum noſſe, qui nō alia lege credendus eſt, quàm vt omnia poſſe credatur? &c. Igitur confide Deum totum hunc mundum ex nihilo protuliſſe, & Deum noſti fidendo, quòd tantum valeat.

Aduerſus Praxeam cap. 10. Sed nihil Deo difficile: Quis hoc neſciat? Et impoſſibilia apud ſeculum, poſſibilia ſunt apud Deum, quis ignoret? *Et ſtulta mundi elegit Deus, vt confundat ſapientiam.* Legimus omnia. Ergo, inquiunt, difficile nō fuit Deo, ipſum ſe & Patrem & Filium facere, aduerſus traditā formam rebus humanis. Nam & ſterilem parere contra naturam difficile Deo non fuit, ſicut nec virginem. Planè nihil Deo difficile, ſed ſi tam abruptè in præſumptionibus noſtris hac ſententia vtamur, quiduis de Deo confingere poterimus quaſi fecerit, quia facere potuerit. Non aūt, quia omnia poteſt facere, ideoq́ue credendum eſt illum feciſſe etiam quod non fecerit; ſed an fecerit requirendum.

Cyprianus. 250.

Epiſt. 81. de tribus pueris Danielis 3 *Eſt Deus*, inquiunt, *cui nos ſeruimus, potens eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis Rex liberabit nos: & ſi non; notum tibi ſit, quoniam Dijs tuis non ſeruimus, & imaginem aureā, quam ſtatuiſti, non adoramus.* Cùm ſe crederent, & pro fide ſua ſcirent, poſſe etiam de præſenti ſupplicio liberari, iactare hoc tamen, & vindicare ſibi noluerunt, dicentes. *Et ſi non*; ne minor eſſet confeſſionis virtus ſine teſtimonio paſſionis: Addiderunt poſſe Deum omnia facere, ſed tamen non in hoc fidere, vt liberari in præſentia vellent, ſed illam libertatis & ſecuritatis æternæ gloriam cogitarent.

Zeno Veronenſis. 260.

Sermone de reſurrectione: Facilius eſt reformare quod fuerit, quàm inſtitui quod ante non fuit: quod ſi non fuit & eſt, multo magis poterit eſſe quod fuit: Quippe cùm illius potentiſſimi artificis rerum omnium conditoris ipſe ſit vſus, impoſſibilium poſſibilitatem aſſerere: ex eoq́ue quod non eſt, facere quod eſt, naturam creare extra naturam, nihil prorſus habere difficile, ſolúmque ei hoc deeſſe, quod nolit eſſe: Hæc eſt enim proprietas Dei, id operari quod non poteſt credi.

Arnobius Rhetor. 300.

Aduerſus Gentes libro 2. Si nos iſtud neſcire dicamus, ac tantummodo auditum ex potentiore crediſſe, vbi noſtra videbitur credulitas lapſa? Si omnipotenti credidimus regi, nihil eſſe difficile, nihil arduum. ſi quod impoſſibile nobis eſt factu, illi poſſibile atque admodum expeditum & paratum? Eſt enim quod obſtare eius voluntatibus poſſit, aut quod eſſe voluerit non neceſſariò ſequatur vt fiat?

Lactantius. 320.

De ira Dei cap. 11. Deus vnus eſt, in quo vis & poteſtas conſummata eſt, nec minui poteſt, nec augeri.

Cap. 13. Deus poteſt quicquid velit: & imbecillitas, vel inuidia in Deo nulla eſt. Poteſt igitur mala tollere, ſed non vult.

Hilarius. 350.

Ad Pſal. 134. Laudandus Deus ob id eſt, quia benignus eſt: Nam vt omnipotens ſit, naturæ ſuæ virtus eſt; vt verò benignus ſit, nobis neceſſarium eſt, quos corporis infirmitas & conditio originis in peccatis detinet, &c. *Omnia quæ voluit fecit in cœlo & in terra.* Soli Deo congruit omnia facere quæ velit: Sola enim perfecta virtus in nullo impeditur, quò minus quod velit & faciat; & ei, ex quo omnia ſunt, nihil difficultatis occurrat: Inferioris ab eo naturæ eſt, ne totum quod velit & faciat. Dum enim alij ſe debet, caret omnipotentiæ virtute: Quia in idipſum quod ſubſiſtit habeat alium auctorem; & qui non ſibi debet, non omnia poteſt dum à potiore ſubſiſtit

Lib. 12. de Trinitate: Nos Chriſtum Dei virtutem & Dei ſapientiam prædicantes, æquum eſt humanas doctrinas non tam defugere, quàm refellere: Nam cùm poſſit omnia, & in eo omnia ſapienter Deus poſſit, nec virtuti eius ratio, nec rationi virtus obſiſtat: oportet & eos, qui Chriſtum prædicant mundo, irreligioſis mundi imperfectiſq́ue doctrinis per ſcientiam ſapientis omnipotentiæ contraire.

Ambroſius. 370.

Lib. 6. epiſt. 37. Nunquidnam mentitur Deus? ſed non mentitur, quia impoſſibile eſt mentiri Deum. Impoſſibile quoque illud, numquidnam infirmitatis eſt? Non vtique. Nam quomodo omnia poteſt, ſi aliquid efficere non poteſt? Quid ergo ei impoſſibile? Non quod virtuti arduum, ſed quod naturæ contrarium. Impoſſibile eſt ei mentiri: Impoſſibile iſtud, non infirmitatis eſt, ſed virtutis ac maieſtatis.

Fauſtinus. 380.

Libro de fide contra Arium cap. 3. Quòd Dei Filius ſit omnipotens, & indemutabilis, & quòd vna ſit omnipotentia Patris & Filij.

Percutiamus & aliam eorum blaſphemiam, per quam dicunt, quòd non ſit omnipotens Filius: dicant quomodo non eſt omnipotens, per quē, vt ipſi quoque cōfitentur, omnia facta ſunt. Dent vnum opus Patris, quod non fecerit & Filius, vt probent non eſſe omnipotentem Filium: Aut cùm nullū ſit opus, quod non & Patris exiſtat, & Filij, ſine dubio omnipotens eſt & Filius, faciens quæcunque facit omnipotens Pater.

Hieronymus. 390.

Ad cap. 40. Eſaiæ: Nunc deſcribitur illius magnitudo, quòd nihil ei impoſſibile ſit; vt qui vniuerſa condiderit, Creatorq́ue ſit omnium, etiam hæc quæ comparatione eorum parua ſunt, valeat perpetrare.

Ad caput 50. Eſaiæ: *Nunquid eſt abbreuiata manus Domini?* Aduerſum eos, qui putabant Dominum non potuiſſe liberare populum ſuum de captiuitate, ponit rationem & exempla pleniſſima: Quòd qui mare rubrum fecit peruium populo ſuo, Iordanis fluenta ſiccauit, & areſcentibus in Aegypto fluuijs, piſces vertit in putre- Exod. 7.

tre... rem & ... tribus diebus in AEgypto tenebras fecit eſſe palpabiles, ita vt cęlum quaſi facco opertum eſſe videretur & tenebris: vtique potuerit & populum ſuum de periculo liberare. Siue quia ſupra dixerat, veni, & non erat homo: vocaui, & non erat qui audiret, illud poſſumus dicere: quod qui tantorum ſignorum patrator eſt, & cælum terraſq; & maria ſuo facit ſeruire nutui, etiam ipſe crucem euadere potuerit.

Ruffinus. 390.

In explicatione Symboli: Vnde & ſequens ſermo omnipotẽtem pronunciat Dominum. Omnipotens autem ab eo dicitur, quòd omniũ teneat potentatum. Tenet autem omnia Pater per Filium, Coloſ.1 ſicut & Apoſtolus dicit: *Quia per ipſum creata ſunt omnia,* &c. Quòd ſi per ipſum ſecula inſtituit Pater, & per ipſum creata ſunt omnia, & ipſe eſt hæres omnium, per ipſum ergo & potentatũ omnium tenet. Quia ſicut lux de luce, & veritas de veritate; ita de omnipotente omnipotẽs natus eſt. Vnde in Apocalypſi Ioannis de Seraphim ſcriptum Apoc.4. eſt: *Et requiem non habebant die ac nocte dicentes: Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus Sabbaoth, qui erat, & qui eſt, & qui venturus eſt omnipotens:* omnipotẽs ergo dicitur qui venturus eſt. Et quis eſt alius qui venturus eſt, niſi Ieſus Chriſtus Filius Dei?

Auguſtinus. 400.

De ciuitate Dei lib.5. cap.10. Rectè omnipotens dicitur Deus, qui tamen mori & falli non poteſt: Dicitur enim omnipotens faciendo quod vult, non patiendo quod non vult. Quod ſi ei accideret, nequaquam eſſet omnipotens.

Lib.21. cap.5. Illud eſt certiſſimum, nihil eorum eſſe Deo impoſſibile quæcũque voluerit, eiq; nos credere prędicenti, quem neque impotentem, neque mentientem poſſumus credere.

Ad Voluſianum epiſt.3. Demus Deum aliquid poſſe, quod nos fateamur inueſtigare non poſſe. In talibus rebus tota ratio facti eſt potentia facientis.

Sermone 119. de Tempore: Omnipotens eſt ad facienda maiora, & minora: omnipotens eſt ad cæleſtia, & ad terreſtria: omnipotens eſt ad facienda mortalia, & immortalia; omnipotens eſt ad facienda viſibilia & inuiſibilia; magnus in magnis, nec paruus in minimis. Poſtremò omnipotẽs eſt ad facienda omnia, quæ facere voluerit. Non ego dico quanta non poſſit: Nõ poteſt mori, non poteſt peccare, non poteſt mentiri, non poteſt falli. Tanta non poteſt, quæ ſi poſſet, non eſſet omnipotens.

Bacchiarius. 410.

Epiſtola de recipiẽdis lapſis: Dominus noſter omnipotens eſt. Nunquid omnipotenti impoſſibile eſt delere peccatum?

Paulus Oroſius. 420.

Lib.7. cap.43. Deum verum & ſolum qui poteſt omnia credant, timeant, diligant, ſequantur.

Idacius Clarus. 430.

Aduerſus Varimadũ Arianũ: Eſt Deus Pater, & procedit ab illo Spiritus Dei; eſt omnipotẽs, & procedit de omnipotentia Spiritus. Quod omnipotens Spiritus Deus eſt, in Salomone oſtenditur, dũ Spiritus omnia potens, & omnia proſpiciens intimatur.

Sixtus Tertius. 433.

De diuitijs: Si de poſſibilitate Dei agitur, à regno eius nullus inuenitur eſſe extraneus, quia nihil Deo impoſſibile reperitur.

Arnobius Romanus. 440.

De Deo trino & vno: Ego tecum de omnipotente ago. Dicas mihi, *qui fecit cælum & terram, & omnia quæ in eis ſunt,* omnipotẽs ipſe eſt, an non? Serapion dixit: Qui hoc negat, nihil illo ſtultius eſt. Arnobius dixit: Filius Dei omnipotens omnipotentis Patris per omnipotentiam ſuam hoc voluit, vt vnus cum eo fieret Filius Dei iſte filius hominis.

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 61. Omnipotens Deus poteſt omnia, & ſi omnia poteſt quòd in ſe, & ex ſe, & ſemper ſecũ habeat Filium quis negabit?

Eucherius Lugdunenſis. 440.

Homilia 2. de Symbolo: Quando audis Deum ex homine natum eſſe, & maieſtatem ſub fragilitate latuiſſe, virginem prole ditatam, nec tamẽ virginitatem fuiſſe ſolutam, non ſe obijciat ſenſibus tuis nouitas operis, ſed virtus operãtis. Nec dicas illud poſſibile eſt, illud fieri non poteſt. Quia qui te magna credere iuſſit omnipotens eſt. Diuinis rebus admiratio adhibenda eſt, nõ credulitas abneganda. In omnipotentem te credere cõfirmas, ſed ſi de factis eius dubitas, imbecillitatem omnipotentis accuſas.

Leo Primus. 450.

Sermone 2. de Natiuitate cap.1. Deus omnipotens, cuius natura bonitas, cuius voluntas potentia, cuius opus miſericordia eſt.

Proſper Aquitanicus. 450.

Epigrammate 45.

Quod Deus omnipotens promittit, perficit ipſe,
Nec proprium externis viribus implet opus.
Hinc ſecura fides ſperat, quod credit. amatq;
Auctorem, qui quod ſpondet, id efficiet.

Epigrammate 95.

Per Verbum omnipotens Deus omnia condidit vnus,
A quo natura condita nulla mali eſt.

Marius Victorinus Afer. 460.

Lib.1. in Geneſin:

Numinis at verò diuini quærere cauſas
Mens fuge noſtra procul. plus ſit tibi credere ſemper
Poſſe Deum, quicquid fieri non poſſe putatur.

Cerealis. 480.

Contra Maximinum Arianũ cap.5. Quòd omnipotens ſit Filius ſic docetur: In Salomone legitur: *Omnipotens Sermo tuus.*

Cæſarius Arelatenſis. 480.

Homilia 5. de Paſcha. Ad nutum præcipientis Domini repente ex nihilo ſubſtiterunt excelſa cælorum, profunda fluctuum, vaſta terrarũ: pari potentia in ſpiritualibus Sacramentis præcipit virtus, & rei ſeruit effectus.

Fulgentius. 500.

Lib.1. ad Monimũ c.12. Ideo in Dei promiſſis nulla eſt falſitas, quia in faciendis nulla omnipotenti eſt difficultas: & propterea ibi nunquam deeſt voluntatis effectus, quia voluntas ipſa non aliud inuenitur eſſe quàm virtus. Quicquid autem vult poteſt, qui quantum vult tantum poteſt. Propterea de ſolo dignè dicitur: *Omnia quæcunque voluit fecit.* Et iterum: *Subeſt enim tibi, cùm voles, poſſe.* Ideo diximus tantam ibi eſſe virtutem voluntatis, quanta eſt voluntas ipſa virtutis; quia cui ſemper ſubeſt cùm volet poſſe, non aliud eſt in illo velle quàm poſſe.

Boëtius. 500.

De conſolatione Philoſophica lib.3. proſa 12. Deum eſſe omnipotentem nemo dubitauerit. Qui verò eſt omnipotens, nihil eſt quod ille non poſſit.

Lib.4. proſa 1. Deus omnia ſcit, omnia poteſt, ſed bona tantùm v...

Primaſius. 530.

Ad cap.11.epiſt. ad Romanos: Apud homines quidẽ impoſſibile eſt, aridos ſurculos reformare: Deo autem omnia poſſibilia ſunt.

Iunilius Africanus. 540.

In Geneſin: Creationem mundi inſinuans Scriptura diuina, primo ſtatim verbo omnipotentiam Dei Creatoris oſtẽdit: Quem enim in principio temporum mundum creaſſe perhibet, ipſum profectò ante tempora æternaliter extitiſſe deſignat; & quem ipſum conditionis initio cælum & terram creaſſe narrat, tanta celeritate operationis omnipotentem eſſe declarat; cui voluiſſe, creaſſe eſt.

Caſſiodorus. 550.

De anima cap.9. Solus omnipotens Deus eſt, cui hoc eſt eſſe, quod ſapere; hoc eſt poſſe, quod viuere; hoc eſt velle, quod facere. Et meritò, quando vniuerſa, quę verè bona ſunt, non ad illum veniunt, ſed ab illo procedunt.

Fortunatus. 570.

Lib.9. Ad Childericum Regem & Fridegũdem Reginam:

Quod iubet omnipotens non poſſumus eſſe rebelles,
Cuius ad intuitum ſydera, terra tremunt:
Ipſe creat hominem, quid dicere poſſumus, idem
Qui dedit & recipit crimina nulla gerit.
Illius ecce ſumus figmentum, & ſpiritus inde eſt,
Cùm iubet hinc imus, qui ſumus eius opus.
Si librat montes, freta, ſydera, mutat in horas,
Cui ſua facta fauent, nil homo ſumus agit.

Gregorius Magnus. 590.

Ad Pſalm 4. Pœnitentialem: Ingenti vulnere periclitor, quod nullus medicorum curare valeat, niſi medicus ille, qui eſt omnipotens, ſuccurrat: Omnipotenti enim medico nihil eſt inſanabile; qui ſicut medetur ſine pretio, ita ſalutem reſtituit verbo.

Ad Pſal. 5. pœnit. Hæc eſt vera Dei ęternitas, & vera eiuſdem immortalitas, quòd non ſolùm nullius finis limite ſempiterna eius virtus & diuinitas concluditur, ſed quòd poteſtas ac voluntas ipſius, nullatenus imperfectionis cuiuſquam, aut inconſtantiæ varietate permutatur.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

Lib. 7. originum, cap.1. Vocatus eſt Deus omnipotens, eò quòd omnia poteſt; ſed à faciendo quod vult, non à patiendo quod non vult. Quod ſi ei accideret, nequaquam eſſet omnipotens: Facit enim quicquid vult, & inde eſt omnipotens.

Sententiarum de ſummo bono lib.1. cap.2. Omnipotẽtia diuinæ maieſtatis cuncta poteſtatis ſuæ immenſitate concludit; nec euadendi potentiam eius quiſquam inuenire aditum poterit: quia ille omnia circumquaque cõſtringit: Cuncta enim intra diuini iudicij potentiam coarctantur, ſiue quæ cõtinenda ſunt, vt ſalua ſint; ſiue amputanda ſunt, vt pereant.

Concilium Toletanum Sextum. 625.

In confeſſione fidei: Credimus & confitemur ſacratiſſimã & omnipotentiſſimã Trinitatem, Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum.

Agatho. 670.

Epiſtola ad Heraclium & Tiberium AA. Credimus in Deum Patrẽ omnipotentẽ, factorem cæli & terrę.

Beda. 700.

Ad cap. 1. Lucæ. Ne virgo ſe parere poſſe diffidat, accipit exemplũ ſterilis anus pariturae, vt diſcat Deo poſſibilia, etiam quæ naturæ ordine videntur eſſe contraria.

Alcuinus. 750.

Lib.1.de Trinitate cap.3. Planè & abſque omni dubitatione credendũ eſt Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, vnũ eſſe Deum omnipotentem, æternum & incommutabilem.

Ambroſius Ansbertus. 770.

Homilia de Purificatione Mariæ. Procul dubio Maria, quem infantem genuiſti, Deum omnipotentem adoraſti.

Haymo. 820.

Ad cap.3.epiſt.ad Epheſ. Licet omnipotens Deus per potentiam diuinitatis ſuæ vbique ſit: tamen in illis ſpecialiter dicitur habitare, qui fidem eius habent.

Rabanus Maurus. 840.

Lib.1. de vniuerſo cap.1. Decimum Dei nomen eſt omnipotens: vocatus eſt autem omnipotens, eò quod omnia poteſt; ſed à faciẽdo quod vult, non à patiẽdo quod non vult: Facit enim quod vult, & inde omnipotens eſt.

Altercatio Synagogæ & Eccleſiæ. 880.

Cap.3. Differt multũ inter Deum & hominem: Quia Deus omnia poteſt, eò quod eius voluntati ſubiacet omne quod eſt; ac per hoc nihil ei impoſſibile eſt: Homo verò, qui per ſe nihil eſt, per ſe nihil ſine Deo poteſt.

Remigius Antiſiodorenſis. 880.

De celebratione Miſſæ: Omnipotens dicitur Deus, quia omnia poteſt, quia immortalis eſt: imò vita mutari non poteſt, quia immutabilis eſt. Omnipotẽs enim dicitur faciendo quod vult, non patiendo quod non vult.

Smaragdus. 950.

In Euangelium diei Paſcha: Omnipotens Deus eſt, & terribilis peccatoribus, & blandus iuſtis.

Fulbertus Carnotenſis. 1000.

Epiſt.1. Dubitari nefas eſt, ad cuius nutum cuncta ſubitò ex nihilo extiterunt, ſi pari potentia in ſpiritualibus Sacramẽtis terrena materies naturæ & generis ſui meritum tranſcendẽs, in Chriſti ſubſtantiam commutetur, cùm ipſe dicat: *Hoc eſt corpus meum, & hic eſt ſanguis meus.* Sed hanc Dei poſſibilitatem æſtimatio humana non capit, &c. Si Deum omnia poſſe credis, & hoc conſequitur, vt credas, nec humanis diſputationibus diſcernere curioſius inſiſtas, ſi creaturas, quas de nihilo potuit creare, has ipſas multò magis valeat in excellentioris naturæ dignitatem conuertere, & in ſui Corporis ſubſtantiam transfundere; multò magis dico, non quod infirmioris potẽtiæ in rebus creandis, quàm in mutandis fuiſſet: Sed humanæ opinioni vſuale, non diuinæ rationi cõparabile.

Leo Nonus. 1050.

Epiſtola ad Petrum Antiochenum Epiſcopum: Firmiter credo ſanctam Trinitatem, Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum, vnum Deum omnipotentem eſſe, totamq́ in Trinitate deitatem coëſſentialem & conſubſtantialem, coæternam, & coomnipotentẽ, vniuſq́ voluntatis, poteſtatis & maieſtatis.

Petrus Damianus. 1050.

Epiſtola 4. cap.10. Quòd Deus omnia poſſit, ſiue faciat, ſiue non, indubitabili fide credendum eſt: Nam quod malum eſt, debet potius dici nihil, quàm aliquid. Atque ideò nihil præiudicat, ſi dicamus Deũ omnia poſſe, licet mala omnia non poſſit. cùm mala non intra omnia, ſed potius extra omnia debeant ſupputari.

Cap.14. Poteſt Deus facere in illa inuariabili, & conſtantiſſima ſemper æternitate ſua, vt quod factum fuerat, apud hoc tranſire noſtrum, factum

non

non ſit,&c. Sicut Deus vnus idemq; ſemper eſt, ita apud eum omnia poſſe indeſectiuum atque pertranſibile ſemper adeſt. Et ſicut veraciter, & abſq; vlla penitus contradictione dicimus, quia nunc & ſemper Deus hoc eſt, quod erat ante ſecula: ita nihilo minus veraciter dicimus, quia hoc nũc & ſemper poteſt Deus, qđ poterat ante ſecula. Si ergo per omnia ſemper poteſt Deus quicquid ab initio potuit, ante rerum conditionem, vt quæ nunc facta ſunt, nullatenus fierent; poteſt igitur vt facta minimè fuiſſent, &c. Conſtanter igitur & fideliter aſſerendum eſt: quia ſicut Deus omnipotẽs dicitur, ita prorſus ſine vlla exceptione, omnia veraciter poteſt, ſiue in his quæ facta ſunt, ſiue in his quæ facta non ſunt.

Radulphus Ardens. 1060.

In Annunciatione B. Mariæ Virginis: Nõ ſolùm partus virginis, vel anus, vel ſterilis Deo eſt poſſibilis, imo etiam quicquid hominibus videtur impoſſibile, Deo eſt poſſibile; cui facilius eſt quicquid vult facere, quàm nobis verbum proferre: & propter hoc dictum eſt potius, omne verbum, quàm omne factum.

Anſelmus. 1080.

In Proſologio cap. 7. Sed & omnipotens quomodo eſt, ſi omnia non poteſt? Aut ſi nõ poteſt corrumpi, nec mentiri, nec facere verum eſſe falſum, vt quod factum eſt non eſſe factum, & plora ſimiliter, quomodo poteſt omnia? An hæc poſſe non eſt potentia, ſed impotentia? Nam qui hęc poteſt, quod ſibi non expedit, & quod non debet poteſt: quæ quanto magis poteſt, tanto magis aduerſitas, & peruerſitas poſſunt in illum, & ipſe minus contra illas. Qui ergo ſic poteſt, non potentia, ſed impotentia. Non enim dicitur poſſe, quia ipſe poſſit; ſed quia ſua impotentia facit aliud in ſe poſſe, ſiue alio aliquo genere loquendi; ſicut multa impropriè dicuntur, vt cùm ponimus eſſe, pro non eſſe: & facere, pro eo quod non eſt facere, aut pro nihilo facere. Ergo Deus inde verius es omnipotens, quia potes nihil per impotentiam, & nihil potes contra te.

Libro 2. cur Deus homo, cap. 17. Omnis quippe neceſſitas & impoſſibilitas eius ſubiacet voluntati: Illius autem voluntas nulli ſubijcitur neceſſitati, aut impoſſibilitati. Nihil enim eſt neceſſarium aut impoſſibile, niſi quia ipſe ita vult: ipſum verò aut velle aut nolle aliquid ꝓpter neceſſitatẽ, aut impoſſibilitatem, alienum eſt à veritate. Quare, quoniã omnia quæ vult, & non niſi quæ vult facit, ſicut nulla neceſſitas ſiue impoſſibilitas præcedit eius velle aut nolle, ita nec eius facere aut non facere, quamuis multa velit immutabiliter & faciat.

Franco Haffligenienſis. 1100.

De gratia Dei libro 1. Sed huic infirmitati fidei facilè poteſt mederi conſideratio omnipotentiæ Dei, quòd non ſit omnipotenti impoſſibile aut difficile creaturarum ſuarum aliã in aliam proplacito ſuo transformare, qui omnia ex nihilo potuit verbo creare. Vt enim quiddam de vſu noſtro loquar, non de Dei potẽtia (Deo enim omnia æqualiter ſunt poſſibilia) facilius eſt in eam quã voluerit formam transformare quod eſt, quàm ex nihilo formare quod non eſt.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

Ad lib. 2. in Ioannem cap. 2. Omnibus notum eſt, Deum eſſe omnipotentem. Hoc autem nouo miraculo probatur, id quod ſolis fidelibus creditum eſt, Deum omnipotentem factum eſſe hominem.

Hugo Victorinus. 1130.

Lib. 1. de Sacramentis parte 2. cap. 22. Omnia poteſt Deus quæ poſſe potentia eſt; & ideò verè omnipotens, quia impotens eſſe non poteſt. Eant igitur nunc, & de ſuo ſenſu glorientur, qui opera diuina ratione ſe putant diſcutere, & eius potẽtiam ſub menſura coarctare: Cùm enim dicunt, huc vſque poteſt, & non amplius, quid hoc eſt aliud, quàm eius potentiam, quæ infinita eſt, concludere & reſtringere ad menſuram?

Bernardus. 1130.

Homilia 4. ſuper Miſſus eſt. Quale verbum Deo impoſſibile eſſe poterit, qui omnia fecit in Verbo? Monet me & hoc in verbis Angelicis, quòd ſignãter non ait, quia non erit impoſſibile apud Deum omne factum, ſed omne verbum; An idcirco poſuit verbum, quia quàm facile poſſunt homines loqui quod volunt, etiam quod nullatenus facere poſſunt, tam facile, imò incomparabiliter facilius valet Deus opere implere, quicquid illi verbo valent exprimere?

Richardus Victorinus. 1140.

Lib. 1. de Trinitate cap. 24. Cõſtat Deum potentem eſſe potentiæ plenitudine. Vbi autem plenitudo potentiæ eſt, nullum poſſe deeſſe poteſt. Conſequens eſt ergo omnipotentiam eum habere, & veraciter omnipotentem eſſe, cui ineſt omne poſſe.

Arnulphus Lexouienſis. 1170.

Sermone habito in concilio Turonenſi: Facile erat Chriſto mundum vincere, qui creauerat mundũ. Omnipotens enim nomen eius, cui idem eſt & velle & poſſe: mihi non ita: *Quoniam infirmus ſum, conturbata ſunt omnia oſſa mea.*

Concilium Lateranenſe. 1215.

-3- *Cap. 1.* Firmiter credimus, & ſimpliciter confitemur, quòd vnus ſolus eſt verus Deus æternus, immenſus, & omnipotens.

Iacobus Vitriacus. 1220.

Dominica 3. poſt Paſcha: Nomini eius, quod eſt omnipotens, pſalmum & laudem dicimus, cùm maieſtati ſuæ nihil poſſe reſiſtere, & ipſum omnia ſine difficultate poſſe facere confitemur, ſicut ſcriptum eſt: *Ipſe dixit, & facta ſunt; mandauit, & creata ſunt.*

Alexander Aleſius. 1230.

Parte 1. q. 21. memb. 1. art. 2. Omnipotẽs dicitur Deus, quia omnia poſſibilia poteſt, quę poſſe potentiæ eſt: & qa omninò poteſt, ita vt in hac ratione tangatur perfectio potentiæ diuinæ, quantum ad illa ad quæ eſt, & quantum ad illud cuius eſt. Per hoc quod dicitur poſſe omnia poſſibilia, quę poſſe potentiæ eſt, tangitur perfectio potentiæ, quantum ad illa ad quæ eſt, &c. Angelus & anima beata vult ſalutem electorum, quam tamen facere non poteſt. Solus ergo Deus poteſt quicquid vult vel à ſe, vel ab alio fieri, & ob hoc dicitur omnipoteos.

Albertus Magnus. 1240.

Ad cap. 1. Lucæ: Dei potentia infinita eſt, & omnipotens, & plus quàm omnipotens: vt enim ita dicam, Deus plus quàm omnia poteſt. Poteſt enim multa, quæ nunquam fuerunt, & tamen eſſe poterant ſecundùm Dei potentiam infinitam, & hoc oſtendit in Filio, qui nihil maius facere poterat, quàm hominem talem ac tantum quãtus eſt ipſe.

Thomas Aquinas. 1250.

Ad cap. 5. Apoc. Præſidentia, natura, potentia, hæc tria omninò vnum ſunt in Deo: præſidentia, qua dominatur; natura, qua Deus eſt; potentia, qua poteſt operari quicquid vult.

Bonauentura. 1260.

Part. 1. Breuiloquij, cap. 7. De omnipotẽtia Dei hæc ſecundùm ſanam doctrinam tenenda ſunt, videlicet,

licet, quòd Deus eſt omnipotens, ita tamen, quòd ei non attribuũtur actus culpabiles, vtpote mentiri & malè velle; nec actus pœnales, vt metuere & dolere; nec actus corporales, ſiue materiales, vt dormire & ambulare, niſi fortè tranſumptiuè; nec actus inconuenientes, vt poſſe facere maiorem ſe, vel alium Deum ſibi æqualem vel infinitum actu & conſilio. Quia quodlibet inconueniens etiam minimum apud Deum eſt impoſſibile: licet tamen hoc non poſſit, eſt tamen opus verè & propriè & perfectè.

Richardus Mediauillanus. 1280.

Lib.1. Sent. diſt.42. q.8. Deus eſt omnipotens, & poteſt omnia quæ vult ſe poſſe: ſed ipſum poſſe omnia quæ vult ſe poſſe, nun eſt præciſa ratio omnipotentiæ ſuæ: ſed ideò eſſe omnipotens dici debet, quia poteſt omne illud quod eſt poſſibile abſolutè: hoc eſt poſſibile, quod eſt poſſibile quãtum eſt ex parte ſua, & hoc eſt omne illud, quod non includit contradictionem.

Iacobus Genuenſis. 1280.

Sermo.1. de Trinitate: Patri attribuitur potentia; quia ipſe eſt omnipotens, & omnia poteſt quæ vult. Pſal.134. *Omnia quæcunque voluit Dominus fecit.* Baruch 2. *Stellæ vocatæ ſunt, & dixerunt: adſumus.*

Richardus Pampolitanus. 1300.

In explicat. Symboli Apoſt. Sicut Pater eſt omnipotens, ita Filius, ita Spiritus ſanctus: quilibet enim poteſt facere quicquid vult, ſine adminiculo alicuius rei, nec ab aliquo extra poteſt impediri.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad cap.1. Lucæ: Angelus inducit rationis efficaciam ex Dei omnipotentia, cùm dicitur (*quia apud Deũ non eſt impoßibile omne verbũ,*) id eſt factũ. Quia dicere Dei eſt facere, ſecundùm illud: *Ipſe dixit, &* Pſal 148. *facta ſunt.* Quicquid enim contradictionem non implicat, totum eſt Deo poſſibile, cuiuſmodi eſt virginem concipere.

Ludolphus Saxo Carthuſianus. 1330.

Vitę Chriſti parte 1. cap.5. *Non erit impoßibile apud Deum omne verbum,* id eſt, omnis res digna verbo, quin implere poſſit omne verbo ſuo promiſſum. Quicquid contradictionem non implicat, totum eſt Deo poſſibile, cuiuſmodi eſt virginem parere.

Thomas Argentinenſis. 1350.

Lib.1. diſt.42. & 43. q.1. art.3. Deum eſſe infinitæ potentiæ nullus fidelis debet dubitare; ſed nec apud aliquem cuiuſcunque ſectę vel nationis vertitur in dubium, Deum eſſe infinitæ potentiæ in duratiune.

Petrus Aliacus. 1400.

Super Magnificat: *Fecit mihi magna qui potens eſt.*) Hæc omnia ſi magna ſunt, impoſſibilia tamen nõ ſunt ei, à quo facta ſunt qui potens eſt. Et ideo fecit magna, quia potens eſt: & ſingulariter magna, quia ſingulariter potens: & ſingulariter potens, quia ſingulariter omnipotens. Et ideò abſolutè potens dicitur, quia omnia poteſt. Solùm ergo confeſſa eſt Dei potentiam, ſed eam, qualis aut quanta ſit, diſcutere non pręſumpſit, quia hoc ſciri nõ poteſt; cùm de ea veriſſimè ſciatur, quòd immenſa & omnipotẽs eſt. Erubeſcant ergo nũc, qui de ſuo ſenſu gloriantes Dei opera ratione ſe putãt poſſe diſcutere, & eius potentiam ſub menſura coarctare. Quia qui abſolutè potens eſt, ſummè potens, & ideo omnipotens eſt.

Thomas VValdenſis. 1420.

Doctrinalis fidei lib.1.c.16. Hæc profeſſio fidei Chriſtianæ, in materia de omnipotentia Dei, contra omnes Abellardinos, & VVicleuiſtas, qui ſecundùm illud Iob, quaſi nihil poſſet omnipotens, ſic Iob.8. loquuntur, abbreuiãtes potentiam, occantes infiniti tractus funiculum, apocopantes immenſitatem magnitudinis infinitæ, & brachium virtutis Domini linguæ ſuæ framea mutilantes. Sed ô omnipotens deitas, & æterna poteſtas: hoc enim tradẽte Eccleſia per Sãctos tuos ſucceſſiuè, à principio vſque ad noſtra tempora, fideliter te poſſe credimus, quantum etiam omni virtute poſſibili capere non valemus.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

Libro de ligno vitæ, de virtute obedientiæ, cap.4. Volũt quidam quantum in ipſis eſt, Deum non eſſe Deum, cùm concupiſcunt illum aut impotentem, ſeu iniuſtum, ſiue inſipientem eſſe. Crudelis equidem deteſtandaq; malitia hæc eſt, quę vt liberè vti valeat peruerſa voluntate, Dei potentiam, iuſtitiam, ſapientiamq; perire deſiderat. Quoniam cùm vult Deum eſſe impotentem, iniuſtum, ignorantemq;, quantum ad ipſum pertinet, Deum occidit, & de ſua gloria deijcere affectat.

Dionyſius Carthuſianus. 1460.

Ad c.8. Dionyſij Areopagitæ de diuinis nominibus: AEternaliter in ſeipſo ſimpliciſſimè comprehendit vniuerſam virtutem ac poteſtatem, cum infinito exceſſu, vtpote verè omnipotens, qui eſt id quod habet, cui idem eſt eſſe & virtuoſum, omnipotentemq; eſſe. De quo ſcriptum eſt in libro Sapientię: *Subeſt tibi cùm volueris poſſe,* &c. Omnipotentia Dei Sap 12. omnia excedit & vincit: poteſt incomparabiliter plora & mirabiliora peragere, quàm mens humana aut etiam Angelica comprehẽdere, cùm ſit penitus infinita.

Baptiſta Mantuanus. 1500.

Lib.6. Paſtorum de Euchariſtia:

Hic æterna ſuas exhibet omnipotentia vires:
Omnia quæ peragit, ſeu ſint ingentia, ſeu ſint
Parua, pari conatu illi ſunt omnia quæ vult
Obuia; perfacilis quæ vult habet omnia nutu.
Quæ talis, tantusq; opifex promiſerit, audi
Credere: Quòd verò talis tantusq; putari
Debeat hic opifex, oculos ad cætera transfer
Quæ legitur feciſſe opera admiranda.

ARTI-

ARTICVLVS QVARTVS.

IN DIVINIS ESSE VNITATEM ESSENTIÆ, TRINITATEM PERSONARVM, PATRIS, FILII, ET SPIRITVS SANCTI: ET IN EA PERSONARVM DISTINCTIONE, NIHIL ESSE MAIVS, NIHIL MINVS; NIHIL PRIVS, NIHIL POSTERIVS.

NEGANT.

Poſt natū Chriſtum

180. M*ONTANI Trinitatem in vnius perſonæ anguſtias cogunt.* Hieronymus epiſtola ad Marcellam.

200. *Praxeas vnum Deum non aliter putat credendum, quàm ſi ipſum eundemq́; & Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum dicat: Deumq́; Patrem deſcendiſſe in Virginem, ipſum ex ea natum, eſſe paſſum, denique ipſum eſſe Chriſtum.* Tertullianus aduerſus Praxeam.

250. *Noëtus negabat numerum perſonarum, eundem dixit Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum in carne paſſum & genitum.* Epiphanius, Philaſtrius, Auguſtinus, & Damaſcenus de Noëtianis.

260. *Sabellius eundem docuit eſſe Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum: & in veteri quidem Teſtamento vt Patrem legem tuliſſe; in nouo autem vt Filium hominem eſſe factum; vt Spiritum autem ſanctum ad homines veniſſe.* Hilarius, Epiphanius, Auguſtinus, Theodoretus, Leontius, & Damaſcenus de Sabellianis.

330. *Ariani dixerunt Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum eſſe diſſimiles natura.* Athanaſius diſputatione contra Arium, Baſilius lib. 5. contra Eunomium, Auguſtinus hæreſi 49.

350. *Donatiſtæ quamuis eiuſdem ſubſtantiæ, minorem tamen Patre Filium, & minorem Filio putabant Spiritum ſanctum.* Auguſtinus hæreſi 69.

360. *Marcellus & Photinus docuerunt, Deum ſingulum eſſe & ſolitarium, & more Iudaico non eſſe tres perſonas, ſed vnam duntaxat; licet tria ſint nomina, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, tamen non eſſe perſonas peculiares.* Vincentius Lyrinenſis contra hæreſes, Marius Victorinus libro 1. contra Arium, Theodoretus lib. 2. hæreticarum fabularum.

370. *Eunomiani dicunt in Trinitate tres eſſe diuerſas ſubſtantias & qualitates, vt auri, argenti, & æris; & Patrem quidem feciſſe Filium, & iterum Filium, qui ſit creatura, Spiritum ſanctum.* Philaſtrius de Eunomianis.

380. *Priſcillianus eundem eſſe docuit Patrem, qui & Filius & Spiritus ſanctus.* Auguſtinus hæreſi 70. Leo epiſtola 93.

400. Fauſtus Manichæus, *Vnum,* inquit, *ſub triplici appellatione numen colimus, ſed Patrem credimus lucē incolere ſummam & inacceſſibilem: Filium in hac ſecunda luce conſiſtit, cuius virtus in ſole, ſapientia in luna habitat: ſedem Spiritus ſancti omnem mundi ambitum fatemur.* Auguſtinus lib. 20. cap. 2. contra Fauſtum.

430. *Theodorus Mopſueſtanus & Neſtorius, dum impiè negant Deum, id eſt, Dei Filium de Virgine natum eſſe, nec tamen negant Filium Dei eſſe conſubſtantialem Patri, aut verum hominem aſſumpſiſſe, Quaternitatem pro Trinitate dogmatizant.* Synodus Quinta Oecumenica, & Maxentius in fidei confeſsione.

450. *Priſcillianiſtæ adhuc perſeuerantes, Patris, Filij, ac Spiritus ſancti vnam atque eandem aſſerunt eſſe perſonam: tamquam idem Deus nunc Pater, nunc Filius, nunc Spiritus ſanctus nominetur: Nec alius ſit qui genuit, alius qui genitus eſt, alius qui de vtroque proceſſit.* Leo Papa epiſt. 93. cap. 1.

500. *Anaſtaſius Imp. edixit, non Trinitatem, ſed quaternitatem adorandam eſſe: ob quod facinus fulmine percuſſus animam efflauit.* Paulus Diaconus, Pomponius Lætus, & Blondus in hoc Imperatore.

570. *Chilpericus Rex Franciæ Sabellianam hæreſin promulgare volens ſcripſit Galliarum Epiſcopis, vt Trinitate abiecta, vnum tantum Deum dicerent: aſſerens eundem eſſe Patrem, qui & Filius, & Spiritus ſanctus eſt, & eundem eſſe Filium ac Spiritum ſanctum qui Pater eſt, nec diuiſionem perſonarum in Deum vllo modo cadere.* Gregorius Turonenſis hiſt. Franc. lib. 5. cap. 44. Aimoinus lib. 3. cap. 41.

600. *Ioannes Philoponus cum ſectatoribus ſuis communem humanam naturam, ipſamq́; diuinam, quam indiuiſibilem dicimus, in plurimas partitur perſonas, diſcernens eam, & ſingulatim indiuiduis tribuens, & tribus ſuperſubſtantialis naturæ ſubſiſtentijs diſpertiens.* Nicephorus lib. 18. cap. 48.

610. *Seueritæ alium dicunt eſſe Patrem, alium Filium, & alium paracletum, Spiritum videlicet ſanctum: non eſſe autem horum quemque per ſeipſum naturam, ſed habere communem Deum ſiue deitatem, in eis exiſtentem: atque de ea deitate indiuiſibili modo participantes, quemlibet eſſe Deum.* Nicephorus lib. 18. cap. 49.

630. *Mahometus ponit vnum Deum vniuerſi auctorem, qui neque genitus ſit, neque generauerit: negat in vnitate Trinitatem, & ſolum binarium numerum in Trinitate confitetur, ſcilicet ipſam diuinā eſſentiam, &*

animam

animam eius: vnde pluraliter loquentem ipſum introducit Azoara 11. & 122. Damaſcenus de hæreſibus, Auctor Summulæ contra Saracenos.

1000 *Liſoius & Herbertus dicebãt, deliramenta eſſe, quicquid in veteri ac nouo canone, de trina vnáque deitate beata confirmat auctoritas.* Glaber Rodolphus lib.3.cap.8.

1050. *Bogomili negant Trinitatem.* Euthymius Panopliæ parte 2. Tit.23.

1140 *Petrus Abailardus, & Arnoldus Brixienſis conſtituerunt, Deum Patrem plenam eſſe potentiam, tam in generando, quàm in diſcernendo, Filium quandam potentiam in diſcernendo per ſapientiam, Spiritũ ſanctum nullam eſſe potentiam, ſed benignitatem.* Bernardus epiſt. 190. Otto Friſingenſis de rebus geſtis Friderici Primi cap.49.

1190. *Ioachim Abbas docuit, quòd Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus ſint vna eſſentia; verùm vnitatem eiuſmodi, non propriam & veram, ſed quaſi collectitiam eſſe, & quaſi ſimilitudinariam, vt multi fideles ſunt vna Eccleſia.* Guido de hæreſibus.

1270. *Raymundus Lullius docuit Deum plures habere eſſentias: Patrem eſſe priorem Filio, & Spiritum ſanctum conceptum eſſe ex Patre & Filio.* Nicolaus Eymericus 2. parte Directorij, quęſtione 19. Bernardus Lutzemb. de illius hæreſi.

1520. Eraſmus Roterodamus præfatione in tomum ſecundum operum D. Hieronymi, *Arianos* dicit, *non tam hæreſim fouiſſe, quàm ſchiſma feciſſe; cùm eſſent illi noſtris numero pares, eloquentia doctrináq; ſuperiores.*

1530. Martinus Lutherus in Enarratione Euangelij de ſancta Trinitate: *Sanctiſſimæ Trinitati diem hodie feſtum celebramus, vbi proſpiciendum eſt, ne in caſſum ſolennem diem ducamus: Tametſi vocula hæc Trinitas nuſquam in diuinis Scripturis reperiatur, cæterùm humanitus tantũmodo inuenta ſit. Vnde omninò etiam frigidè ſonat, & multò præſtabilius foret, ſi Deus potius, quam Trinitas diceretur.*

In confutatione Latomianæ rationis: *Si odit anima mea vocem homouſion, & nolim ea vti, non ero hæreticus, &c. Nec eſt quòd mihi obiectes aduerſus Arianos receptum: Non fuit receptum a multis, quod & * Hieronymus optauit aboleri, ideóq; non effugerunt periculum, hoc inuento vocabulo, vt Hieronymus queratur neſcire, quid veneni lateat in ſyllabis & litteris, adeò illud Ariani magis quàm Scripturas exagitabant.* * nuſquã hoc Hieronymus de Homouſio ſcribit.

1540. Michael Seruetus lib.1. contra Trinitatem, *Tres illas res incorporeas in vna deitate diſtinctas, negat poſſe conſiſtere: omnes qui Trinitatem ſtatuunt in eſſentia Dei, Tritheitas & Atheos vocat, qui nec Deum niſi tripartitum & aggregatiuum habeant.*

Theodorus Beza epiſt.1. *Seruetus Patrem, Filium ac Spiritum ſanctum Cerberum tricipitem appellauit.*

Caluinus contra Seruetum pag.880. *Seruetus Athanaſium dicit fuiſſe Sathanaſium, hunc tripartitum Deum inueniſſe; Nicænos Patres omnes fuiſſe cæcos ſophiſtas, miniſtros beſtiæ, mancipia Antichriſti, eiuſq; præſtigijs faſcinatos.*

Miniſtri Eccleſiæ Tigurinæ epiſtola ad Senatum Geneuenſem (eſt inter epiſtolas Caluini 159.) *Quòd ergo Seruetus Hiſpanus Trinitatem æternam Dei triceps monſtrum, & Cerberum quendam tripartitum, denique imaginarios Deos, illuſiones ac tres ſpiritus dæmoniorum appellitat, æternam Dei maieſtatem nefandè & horribiliter blaſphemat. Quòd Athanaſium, Auguſtinũ, & alios Dei ſeruos eximios Trinitarios, atque adeò Atheos appellat, (ita enim omnes Trinitatem agnoſcentes nuncupat) non illos tantùm, ſed totum chorum Sanctorum conuicijs indigniſſimè proſcindit.*

1550. Sebaſtianus Francus epiſtola de abolendis ritibus Eccleſiaſticis: *Seruetus, de quo lator præſentium plura tibi referet, vnam ſolummodo in diuinitate perſonam conſtituit: Patris nimirum, quem ipſiſſimum & propriſſimum ſpiritum nominat: Romana Eccleſia tres perſonas vnius eſſentiæ aſſerit. Mallem illi conſentire.*

Ioannes Caluinus lib.1. Inſtit. cap.13. §. 5. *Vtinam ſepulta eſſent nomina (Trinitatis, Perſonæ, Conſubſtantialis,) conſtaret modo hæc inter omnes fides Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum vnum eſſe Deum: Nec tamen aut Filium eſſe Patrem, aut Spiritum Filium, ſed proprietate quadam eſſe diſtinctos.*

Epiſtola ad Polonos pag.946. Vnus Deus, *id eſt Trinitas.* Creditis in Deum, *id eſt, in Trinitatem:* vt cognoſcant te vnum Deum, *id eſt Trinitatem. Hoc non modo tamquam inſipidum, ſed vt prophanum quoque repudiamus.*

Ad cap.1. Ioannis: *Perſonas vocàrunt diſcretas in Deo proprietates, quæ ſe mentibus conſpiciendas offerunt.*

1550. Bernardinus Ochinus dialogo 2. *Vehementer exarſit in hæc ſancta diuináq; nomina Deum infinitũ, Dei eſſentiam & ſubſtantiam, Deum in Trinitate perſonarum: ea vocans monſtra Sathanica, Prophetis & Apoſtolis incognita.* Dialogo 20. *Si Trinitas* (inquit) *non apertè tradatur in ſacris litteris, nemo ad eam credendam obſtringitur.* Dialogo 21. *Cùm ſit vna Eccleſia & vna fides, non debemus plura credere, quam crediderunt Sancti fœderis antiqui: alioquin eſſemus deterioris, quam ipſi conditione, qui ad plura quam illi credenda obſtringeremur. Illi autem non crediderunt Trinitatem, non perſonas coæquales, conſubſtantiales, coæternas.*

1550. *Valentinus Gentilis Patrem, Filium ac Spiritum ſanctum ita diſtinguit, vt etiam ſeparet: Inquit enim, hos eſſe tres æternos ſpiritus, eiuſdem quidem naturæ, ordine tamen, gradu & proprietate diſtinctos: Pater ſolus habet αὐτουσίαν, & eſt αὐτόθεος, qui in ſe deitatis immenſam eſſentiam habet, ab hoc Filium & Spiritum ſanctum eſſentiatos eſſe, qui ſuam Deitatem ab illo dependentes habeant, & idcirco in Scripturis Deũ vnum dici, non quod ſit vnus numero, ſed αὐτουσίας, principij nimirum & originis ratione.* Ioſias Simlerus de æterno Dei Filio cap.1.

Ipſe Valentinus ait Protheſi 33. *Confuſio trium in vnum & eundem numero ſpiritum, fundamentum &*

origo

origo omnium errorum fuit. Qui enim vnum Deum in tres perſonas diſtinguit, vel ſibi præſtigias facit, vel neceſſario vnius Dei ſubſtantiam diuidit ac diſcerpit. Protheſi 24. *Solus Pater eſt Spiritus ἀγέννητος, vniuerſitatis auctor immenſæq; ſubſtantiæ, Filius vero Spiritus eſt, ex Deo ineffabiliter genitus, paternæ voluntatis executor, ac pro generationis modulo circumſcriptibilis genitus, & a genitore ſubſtantiali numero differens.* Protheſi 9. *Solus Pater eſt αὐτόθεος, id eſt, à nullo ſuperiore numine eſſentiatus, ſed a ſeipſo Deus, qui vim generandi & propagandi habuit, quia voluit, ideoq; & λόγον ante ſecula genuit, & Spiritum propagauit.* Protheſi 22. *Chriſtus & Spiritus ſanctus, etiamſi ſint eiuſdem naturæ, ſubſtantiæ, intelligentiæ, id eſt Spiritus æterni conſubſtantiales: ita ſunt tamen congruo gradu ordine & proprietate diſtincti, vt quemadmodum Pater, immenſi & infiniti eſſe non poſſint.*

1550. *Lucas Loſſius in Alcuini libros de Trinitate non rarò inculcat, tres perſonas inter ſe eſſentialiter eſſe diſcretas. Et Alcuinum ita loquentem facit lib. 1. cap. 12. Hæc tria (perſonæ diuinæ) eſſentialiter tria ſunt habentia proprietates ſuas: Quæ mox verba ipſe contra vnitatem naturæ premit, & hoc modo dilatat: Eſſentialiter tria ſunt, hoc eſt, hæ tres perſonæ Trinitatis vere inter ſe diſtinctæ ſunt, quarum quælibet ſuas habet proprietates, quibus ab alijs ſubſtantialiter diſtinguitur.*

1550. *Henricus Bullingerus de Scriptura & Eccleſiæ auctoritate aduerſus Ioannem Cochlæum ſcribit, ſe confiteri, tres in diuinitate perſonas, non ſtatu, ſed gradu: non ſubſtantia, ſed forma: non poteſtate, ſed ſpecie differre.*

1550. VVolfgangus Muſculus primo Anticochlæo: *Nollem coram Ethnicis Patrem Filium & Spiritum ſanctum dicere tres perſonas, ne viderer dicere tres Deos: vocabulum hoc perſona, non ita neceſſarium eſt ad fidem Chriſtianam, vt ſine illo nequeas eſſe Chriſtianus, cùm illud primi Chriſtiani ignorauerint.*

1560. Theodorus Beza in magna confeſsione fidei Gallica, in principio ſecundi articuli puncto 1. *Verbum Dei clarè nos docet, quòd iſta eſſentia diuina eſt diſtincta realiter, & ſecundùm veritatem, & ab æterno in tres perſonas.*

Confeſsio fidei duodecim miniſtrorum (quorum primarius fuit Beza) Pliſsiaci, publicis regni Comitijs in Gallia propoſita: *Sancta nos edocet Scriptura, quòd in ſola & ſimplici eſſentia diuina, quam confeſſi ſumus, tres ſunt perſonæ Pater Filius & Spiritus ſanctus. Pater prima cauſa, principium & origo omnium rerum: Filius ſermo & ſapientia eius: Spiritus ſanctus eius virtus & efficacia.*

1560. Iacobus Schegkius in Apologetico contra Genebrardum, fol. 486. *Pater, Filius & Spiritus ſanctus tria ſunt realiter & hypoſtaticè diſcrepantia.*

1560. Lambertus Danæus libro aduerſus Genebrardum dicit, *orationem illam, qua dicimus in Litania:* Sancta Trinitas vnus Deus miſerere nobis, *eſſe ineptam, inſanam, inconcinnam, à Patribus male inuentam atque periculoſam.*

1560. *Seruetiani in Tranſyluania, tria Symbola, Apoſtolicum, Nicænum, & Athanaſianum non admittunt niſi cum hac exceptione, quatenus verbo Dei conſentiunt: negant tres eſſe perſonas diuinitatis: & Filium quidem ac Spiritum ſanctum, non perſonas, ſed altiſſimi Patris fingunt eſſe virtutes: quibus ille tam olim & nunc quoque, in noui mundi creatione, per Ieſum Chriſtum vtatur. Tum, ne illis obſtet auctoritas Patrum, Auguſtinum & omnes veteres, qui tres in diuinitate perſonas profitentur, probroſè Trinitarios & Sophiſtas nuncupant.* Petrus Caniſius in præfatione de corruptelis Verbi Dei.

1560. *Georgius Blandrata & Franciſcus Dauidis in Polonia docent, eſſe quidem Patrem, eſſe Filium, eſſe Spiritum ſanctum: non tamen tres debere dici perſonas, quod ſic Scriptura non loquatur: multoq; minus debere dici Deum trinum & vnum, e tribus perſonis: Symbolum Athanaſij Sathanaſij ſymbolum vocat.* Petrus Carolinus in explicatione fidei, & Georgius Maior in confutatione errorum Georgij Blandratæ.

1578. *Nathanael Ælianus libro Germanico, quem inſcripſit Matthan Ia. Quòd Deus vnus ſit in eſſentia & perſona, etiam Chriſtus & Apoſtoli teſtantur in nouo Teſtamento. Chriſtus cum dicit:* Audi Iſrael Dominus tuus, Deus vnus eſt: *Item Ioannis 17.* Hæc eſt vita æterna, vt credant te ſolum vnum Deum: *Paulus autem 1. Corinth. 8.* Etſi multi Dij, nobis tamen vnus eſt Deus Pater.

1579. *Articuli familiæ Amoris impreſſi Londini 1579. Trinitatem & Chriſti diuinitatem, paſſionem, mortem, ac reſurrectionem vt Papiſtarum inuenta diligenter ſtudent tamquam vepres & ſpinas è vinea Domini extrahere, &c. Non eſt Trinitas: impiè loquuntur, qui dicunt Patrem eſſe Deum, Filium eſſe Deum, & Spiritum ſanctum eſſe Deum. Hoc enim eſt profiteri tres Deos.*

1580. Chriſtianus Francus libro contra Trinitatem Craconiæ edito. *Quales fuerint, à quibus auidiſſimè receptum, comprobatum & propſeminatum eſt Trinitatis dogma, nemo ignorat: Eos enim maximè omnium conſtat, imbutos conſuetudine colendi multitudinem Deorum, cùm maiorum, vt Apollinis, Martis; tum minorum, vt Caſtoris, Pollucis, Cereris, Liberi, Proſerpinæ, Dianæ. Ex hoc vberrimo Deorum fonte & innumeri Sancti, tamquam minores inuocandi Dij, & tres etiam diuinæ perſonæ, veluti maiores Dij adorandi, in orbem Chriſtianum profluxerunt.*

1582. Theodoſius Schimbergius epiſtola præfixa ſcriptis Ioannis Sommeri: *Manifeſtum eſt Trinitatem, & diuinitatem Filij non eſſe articulos fidei veros, quia ſunt impoſſibilia mentis: Ideo in rei veritate ſunt blaſphemia dogmata & horrenda, ex imo orco, per filium perditionis, virtute Sathanæ Eccleſijs obtruſa. Falſus Deus & fictus à filio perditionis eſt, Deus vnus & trinus: hic enim nomine tenus Deus eſt, reipſa autem idolum.*

1590 Theodorus Dorſchius libro Germanico, quo Franciſci Dauidis dogmata defendere conatur: *Falſus hic & fictus Deus, ait, ab homine peccati, eſt Deus trinus & vnus: Nam hic nomine tantùm Deus, reuera autem idolum eſt, de quo Paulus ait, quod nihil ſit: Nam impoſſibile omninò eſt quod talis aliquis*

D ex-

exiſtens, qui vnus & trinus ſit, poſſit aut debeat verus eſſe Deus. Nam verus Deus non eſt tanta potentia, vt poſſit facere, eſſe eas res reuera, quæ ſunt impoſſibiles menti.

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

*Geneſ.*1. *verſ.*26. Dixit Deus: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram.

*Geneſ.*3.22. Et dixit Deus: Ecce Adam quaſi vnus ex nobis factus eſt.

*Geneſ.*11. 7. Dixit Dominus: Venite, deſcendamus, & confundamus ibi linguam eorum.

*Geneſ.*18. 1. Apparuit Dominus Abrahæ in conualle Mambre, ſedenti in oſtio tabernaculi ſui, in ipſo feruore diei. Cumq; eleuaſſet oculos, apparuerunt ei tres viri, ſtantes prope eum: quos cùm vidiſſet, cucurrit in occurſum eorum de oſtio tabernaculi ſui, & adorauit in terram. Et dixit: Domine, ſi inueni gratiam in oculis tuis, &c.

*Geneſ.*19. 24. Igitur Dominus pluit ſuper Sodomam & Gomorrham ſulphur & Ignem à Domino de cælo.

*Pſal.*32.6. Verbo Domini cæli firmati ſunt: & ſpiritu oris eius omnis virtus eorũ.

*Pſal.*66. 8. Benedicat nos Deus, Deus noſter, benedicat nos Deus, & metuant eum omnes fines terræ.

Iſaiæ 6. 3. Et clamabant alter ad alterum, & dicebant: Sanctus, ſanctus, ſanctus, Dominus Deus exercituum: plena eſt omnis terra gloria eius.

Oſeæ 1. 7. Dicit Dominus: ſaluabo eos in Domino Deo ſuo.

Zachariæ 3. 2. Dixit Dominus ad Satan: Increpet Dominus in te Satan, & increpet Dominus in te.

*Matth.*3. 16. *Marc.*1.10. *Luc.*3.22. Et aperti ſunt ei cæli, & vidit Spiritum Dei deſcendentem ſicut columbam, & venientem ſuper ſe. Et ecce vox de cælis, dicens: Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.

*Matth.*28.19. Euntes ergo docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

Lucæ 1. 35. Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi. Ideoque & quod naſcetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.

Ioannis 14. 16. Rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum, Spiritũ veritatis. 26. Paracletus autem Spiritus ſanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia.

Ioannis 15. 26. Cùm venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit.

*Act.*2.33. Dextera igitur Dei exaltatus, (*Ieſus*) & promiſſione Spiritus ſancti accepta à Patre, effudit hunc quem vos videtis & auditis.

*Galat.*4.6. Quoniam eſtis filij, miſit Deus Spiritũ Filij ſui in corda veſtra clamantem: Abba, Pater.

*Epheſ.*3. 14. Flecto genua mea ad Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti, ex quo omnis paternitas in cælis & in terra nominatur, vt det vobis ſecundùm diuitias gloriæ ſuæ, virtute corroborari per Spiritum eius in interiori homine.

1. *Pet.*1.2. Electis ſecundùm præſcientiam Dei Patris, in ſanctificationẽ Spiritus, in obedientiam & aſperſionem ſanguinis Ieſu Chriſti.

1. *Ioannis* 4. 13. In hoc cognoſcimus quoniam in eo manemus, & ipſe in nobis: quoniam de Spiritu ſuo dedit nobis, & nos vidimus, & teſtificamur, quoniam Pater miſit Filium ſuum Saluatorem mundi.

1. *Ioannis* 5. 6. Et Spiritus eſt qui teſtificatur, quoniam Chriſtus eſt veritas. Quoniam tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt.

Iudæ 1. 20. In Spiritu ſancto orantes voſmetipſos in dilectione Dei ſeruate, expectantes miſericordiam Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Iacobus Frater Domini.

In Liturgia: Deus magnus & mirabilis, conſerua hæreditatem tuam, vt ſemper & perpetuò glorificemus te ſolum viuentem & verum Deum noſtrum, ſanctam & conſubſtantialem Trinitatem, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum; nunc, & ſemper, & in ſecula ſeculorum. Amen.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Conſtit. Apoſt. lib 6.cap.11. Confitemur vnum Deum, vnius Filij Patrem, & non plurium: vnius Paracleti per Chriſtum aliorum ordinum effectorem.

Lib.8.cap.15. Tibi gloria, laus, magnificentia, veneratio, adoratio, & Filio tuo Chriſto Domino noſtro, & Deo, & regi, ac ſancto Spiritui, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum. Amen.

Ignatius. 100.

Epiſtola ad Philipp. Vnus eſt vniuerſorum Deus, Pater Chriſti, ex quo omnia: vnus Dominus noſter Ieſus Chriſtus, per quem omnia: vnus Spiritus, qui operatus eſt, & vim ſuam exercuit in Moſe, in Prophetis, & in Apoſtolis. Vnus Deus Pater, non duo, neq; tres. Vnus qui eſt, nec alius eſt præter ipſum, ſolus & verus. Vnus & eſt Filius Verbũ Deus: vnus & Paracletus. Non itaque tres Patres, neque tres Filij, neque tres Paracleti. ſed vnus Pater, vnus Filius, & vnus Spiritus ſanctus. Quare & Dominus mittens Apoſtolos ad docendũ omnes gentes, præcepit illis, vt baptizarent in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, non in vnum trinominem, neque in tres increatos, ſed in tres eiuſdem honoris.

Dionyſius Areopagita. 100.

De diuinis nominibus cap.1. Quncirca in omnihus fermè ſanctis libris aduertimus diuinitatem ſanctè prædicari, vt ſingularem quidem atq; vnicam ob ſimplicitatem atque vnitatem excellentis illius indiuidui, ex quo veluti vnifica virtute in vnũ euadimus, diuiduisq; noſtris alteritatibus, ſupra mundanum modum conglobatis, in diuinã monadem atq; vnionem Deum imitanté colligimur. Vt Trinitatem verò propter diuinę fœcunditatis in trihus perſonis expreſſionem, ex qua omnis paternitas in cęlo, & in terra eſt, & nominatur.

De myſtica Theologia capite 3. Itaque in eo quidem opere, quod de Theologicis inſtitutionibus ſcripſimus, quæ ſunt affirmantis Theologiæ imprimis propria celebrauimus: quomodo diuina illa benigniſſimaq; natura vnica, quomodo item trina dicitur, quęnam ſecundùm hanc ſit Patris, quænam Filij appellatio, quid item iſtud eſt, aut quid ſignificare vult, ſancti Spiritus Theologia.

Prochorus. 120.

De vita B. Ioannis c.1. Agite itaq; fratres fauore cõſubſtantialis Trinitatis, pareamus præcepto Dei.

Cap.5. Ioannes cœpit eos docere de vna ſola diuinitate Patris & Filij & Spiritus ſancti, quam deberent adorare, & quòd tres hypoſtaſes ſint vna ſubſtantia.

Iuſtinus. 150.

In expoſitione orthodoxæ fidei: Vnum nos conuenit profiteri Deum, cuius eſt in Patre, & Filio, & Spiritu ſancto notio: qua quidem Pater, Filius & Spiritus ſanctus, vnius diuinitatis exiſtentias agnoſcentes: qua verò Deus exiſtentiarum ſecundùm naturam & eſſentiam communionem intelligentia complectentes. Vnitas namque in Trinitate intelligitur, & Trinitas in vnitate cognoſcitur. Quonam verò id modo, neq; ex alijs percunctari ipſe velim, neq; mihi ipſi perſuadere poſſim, rerũ arcanarum & ineffabiliũ rationem vt lingua lutea & carne ſquallida proferre audeam.

Athenagoras. 170.

Legatione pro Chriſtianis: Deum aſſerimus, & Filium ipſius Verbum, & Spiritum ſanctum: Tria quidem ſecundùm potentiam, Patrem, Filium & Spiritum; actu verò & eſſentia vnum. Filius enim Patris Mens, Verbum & Sapiẽtia eſt, & ab eodem Spiritus, vt lumen ab igne profluit.

Irenæus. 180.

Lib.1.cap.2. Eccleſia per vniuerſum orbem vſque ad fines terræ ſeminata, & ab Apoſtolis, & à diſcipulis eorum accepit eam fidem, quæ eſt in vnum Deum Patrem omnipotentem, qui fecit cęlum & terram, mare & omnia quæ in eis ſunt; & in vnũ Ieſum Chriſtum Filium Dei, incarnatum pro noſtra ſalute; & in Spiritum ſanctum, qui per Prophetas prædicauit diſpoſitiones Dei.

Lib.4. cap.75. Per hanc igitur ordinationem, & huiuſmodi conuenientiam, & talis factus, & plaſmatus homo ſecundùm imaginem & ſimilitudinem conſtituitur infecti Dei, Patre quidem bene ſentiente, & iubente; Filio verò miniſtrante, & formante; Spiritu verò nutriente, & augente: homine verò paulatim proficienté, & peruenIente ad perſectum, id eſt, proximum infecto fieri. Perſectus enim eſt infectus, hic autem eſt Deus.

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib.1. Pædagogi cap.6. Dominus Chriſtus fructus Virginis, non beata dixit vbera fœminea, nec ea ad nutrimentum delegit; ſed cùm amans & henignus Pater Verbum impluiſſet, ipſum iam ſpirituale alimentum factum eſt bonis & moderatis hominibus. O miraculum myſticum. Vnus quidem eſt vniuerſorum Pater, vnum etiam eſt Verbum vniuerſorum, & Spiritus ſanctus vnus, & ipſe eſt vbique.

Lib.3. Pædagogi, cap.12. Laudemus vnum Patrem & Filium: Filium inquam Pædagogum & magiſtrũ, vnà cum ſancto Spiritu, qui vnus eſt omnia, in quo omnia, & per quem omnia vnũ, per quem eſt quod ſemper eſt, cuius membra omnes, cuius ſunt gloria & ſecula, qui eſt vndequaque bonus, vndequaque ſapiens, vndequaque iuſtus.

Origenes. 230.

Homilia 12. in Numeros: Videamus ergo quorum puteorum vnum dixerit fontem. Ego puto quòd ſcientia ingeniti Patris vnus poſſit intelligi puteus, ſed & vnigeniti Filij eius cognitio alius puteus intelligi debeat. Alius enim à Patre Filius, & non idem Filius qui & Pater, ſicut ipſe in Euangelio dicit: *Alius eſt qui & de me teſtimonium dicit Pater.* Et rurſus tertium puto videri puteum poſſe cognitionem Spiritus ſancti: Alius enim & ipſe eſt à Patre & Filio: ſicut de ipſo nihilominus in Euangelio dicitur: *Mittet vobis Pater alium Paracletum, Spiritum veritatis.* Eſt ergo hæc trium diſtinctio perſonarũ, in Patre, & Filio, & Spiritu ſancto, quæ ad pluralem puteorum numerum reuocatur. Sed horum puteorum vnus eſt fons; vna enim ſubſtantia eſt & natura Trinitatis. Et hoc modo non otioſa inuenietur Scripturæ ſanctę diſtinctio, quæ dicit, de puteorum tuorum fonte. Sed obſeruanter myſtica ſignauit eloquia, vt quod pluraliter dictum eſt perſonis, ſingulariter ſubſtantiæ conueniret.

Homilia 4. in Eſaiam: Ob id alter ad alterum clamabant: *Sanctus, Sanctus, Sanctus.* Non eis ſufficit ſemel clamare ſanctus, neque bis, ſed perfectum Trinitatis numerum aſſumunt, vt multitudinem ſanctitatis manifeſtent Dei, quæ eſt Trinæ ſanctitatis repetita communitas: Sanctitas Patris, ſanctitas vnigeniti Filij, & Spiritus ſancti. Etenim ſanctificans & ſanctificati ex vno omnes.

Lib.1. de principijs cap.3. In Trinitate nihil maius

minusve dicẽdum eſt, cùm vnus diuinitatis fons verbo ac ratione ſuſtioeat vniuerſa: Spiritu verò oris ſui, quæ digna ſunt ſanctificatione ſanctificat.

Ad cap. 3. epiſt. ad Romanos: Fidere dicimus in Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, qui integram ſubſtantiam, plenam perfectamq́; qui nihil diuerſum, nil diſcrepans, aut extraneum in Trinitate profitetur.

Dialogo primo de rectam Deum fide: Credo vnum omnium conditorem eſſe & opificem, & qui ab illo eſt, Deum Verbum conſubſtantialem iuxtáque perennem, eumq́; extremis temporibus hominem ex Maria aſſumpſiſſe, & in crucem actum & excitatum à mortuis. Credo etiam Spiritui ſancto, qui io omnem æternitatem exiſtit.

Gregorius Neocæſarienſis. 260.

In confeſſione fidei: Vnus eſt Pater Verbi viuentis, ſapientiæ ſubſiſtentis, & potentiæ & figuræ æternæ, perfectus perfecti genitor, Pater Filij vnigeniti, vnus Dominus, ſolus ex ſolo, Deus de Deo, figura & imago Deitatis, verbum efficax, ſapientia conſtitutionis rerum vniuerſarum comprehenſiua, & potentia totius creaturæ effectrix: Filius verus veri Patris, viſum effugiens viſum effugientis, & corruptioni non obnoxius noo obnoxij corruptioni, & morti non obnoxius non obnoxij morti, æternus æterni: Vnus Spiritus ſanctus ex Deo ortum & exiſtentiam habẽs, quiq́; per Filium apparuit videlicet hominibus, imago Filij perfecti perfecta, vita viuentium cauſa, fons ſanctus, ſanctitas ſanctificationis ſuppeditatrix, per quem manifeſtatur Deus Pater, qui eſt ſuper omnia & in omnibus; & Deus Filius, qui per omnia permanat. Trinitas perfecta gloria atque æternitate & regno non diuiditur, neque abalienatur. Ergo neque creatũ quicquam aut ſeruum in Trinitate eſt, neque aſcititium quicquam & aduentitium, vt quod prius quidem non eſſet, nec ſuppeteret, poſterius autem introductum ſit: neque verò deeſt vnquam Filius in Patre; neque in Filio Spiritus: ſed immutabilis & inalterabilis eadem ſemper eſt Trinitas.

Concilium Nicænum. 325.

In Symbolo: Credo in vnum Deum Patrẽ omnipoteotem, factorem cæli & terræ, viſibilium omnium & inuiſibilium. Et in vnum Dominum Ieſum Chriſtum, Filium Dei vnigenitum, & ex Patre natum ante ſecula, &c. Et in Spiritum ſanctum Dominum & viuificantem, qui ex Patre Filioq́; procedit, qui cum Patre & Filio ſimul adoratur & conglorificatur, &c.

Euſebius Cæſarienſis. 330.

Epiſtola de fide Nicana. Credimus in vnum Deum Patrem omnipotentem viſibilium & inuiſibilium creatorem, & in vnum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Dei Verbum, Deum ex Deo, lumen de lumine, &c. Credimus & in vnum Spiritum ſanctum. Et iſtorum quemque eſſe & exiſtere credimus: Patrem verè patrem, & Filium verè filium, & Spiritum ſanctum verè ſpiritum ſanctũ: quemadmodum & Dominus noſter mittens diſcipulos ſuos dixit: Profecti docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti.

Athanaſius. 350.

In dictũ: *Omnia ſunt mihi tradita à Patre:* Trinitas vndecunque laudabilis, & venerabilis, & adoranda vna eſt, & indiuiſibilis, & quæ figura exprimi nequeat. Coniungũtur autem hæ Sanctificationes pro inſecabili illa Vnitate. In eo enim ipſo, quo ampliſſima iſta animantia tertiò proferunt glorificationem, dum aiunt: *Sanctus, Sanctus, Sanctus,* triplici numero tros perſectas, abſolutas, integras perſonas oſtendunt, quemadmodum ſub vnica voce, *Dominus,* vnam ſubſtantiam declarant.

De æterna ſubſtantia Filij & Spiritus ſancti contra Sabellij gregales: Pater ſuum eſſe ad plenum poſſidet, & citra vllum defectũ radix & fons Filij & Spiritos ſancti. Itidem quoque Filius eſt, viuitq́; in plena integraq́; deitate, vt Verbum & germen Patris ſui citra vllum defectùm. Plenus quoque Filio Spiritus ſanctus, nõ pars alicuius, ſed integer per ſe: atque ita verè Trinitas coadunata eſt ſine vllis interuallis. Nihil enim eſt quod illos diſtineat, coexiſtunt æternaliter, cùm nullum æuum intercedat. Formam porrò vnam & eandem ex ſe reddunt, Patre quidem in Filio ſpectabili, Filio verò & in Spiritu intelligibili, & ab homine in participatũ recepto. Ne igitur, quaſi in corpore, tria membra indiuiſa imaginemur, ſed accipiamus indiuiſam coexiſtentiam, inuieem ſibi coexiſtentibus ſine vllo interuallo: & tres còm reuera ſint, vnam formam intelligamus, quæ quidem incipit à Patre, ſed reſplendet in Filio, apparet autem & demonſtratur in Spiritu ſancto.

Baſilius Magnus. 370.

Sermone de Aſceſi, ſiue exercitatione monaſtica: Monachum oportet de Patre & Filio & de Spiritu ſancto cum nemine diſputare, ſed Trinitatem increatam & coeſſentialem firmè libereq́; credere & confiteri, & ſe percunctantibus ſic reſpondere.

In Hexameron dikini opificij homilia 10. Dixit faciamus hominem, vt hoc inſigni dicto agnoſeas Patrem & Filium & Spiritũ ſanctum. At poſterius: Fecit Deus hominem, diuinam vt vnias maieſtatem. Sanè vt vnias nõ eas, quæ hypoſtaſes dicuntur, hoc eſt, ipſas tres perſonas, ſed quatenus id vnitatem concernit potentiæ, vt vnam in diuinis retineas gloriam ac maieſtatem, circa eius adorationem, impartiliter habens te, non item eam vnitatem diſſecans aut partiens in Deorum multitudinem. Neutiquam dixit: Fecerunt Dij hominem, ſed fecit Deus, diſcreta licet ſit Patris ac propria hypoſtaſis, perſona videlicet, propria itẽ Filij, propria quoq; Spiritus ſancti. Quidni igitur tres ſunt? Quod vna ſit diuinitas. Quam enim in Patre contemplor diuinitatem, omnibus eſſentię gradibus, eandem intueor & in Filio. Et quam in Spiritu ſancto, hanc ipſam & in Filio iubeor agnoſcere, quod forma in vtroq; ſit vna, & principium à Patre in Filio idem, quo ſit vt apud nos adorandi & glorificandi ratio vna ſit.

Ephræm. 370.

De recta viuendi ratione cap. 46. Rebus omnibus tibi antepouenda eſt fides ſanctæ & conſubſtantialis Trinitatis: quòd ſine ea vitam, quæ verè vita ſit, viuere nemo queat.

Libello, quo ſeipſum reprehendit, & peccata ſua confitetur: Sanctæ Trinitati diuinitas eſt coæterna: Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, tres quidem perſonæ ſunt: ſed vna ſubſtantia, atque vna diuinitas.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 370.

Catecheſi 16. Sicut vnus eſt Deus Pater, neque eſt ſecundus Pater: & ſicut vnus eſt vnigenitus Filius & Verbum Dei, fratremq́; non habet: ſic vnus tantùm eſt Spiritus ſanctus, & alius non eſt ſpiritus æqualis cum illo dignitatis. Vnus Deus Pater veteris & noui Teſtamenti Dominus: & vnus Dominus noſter Ieſus Chriſtus, in veteri per Prophetas prædictus, & in nouo aduenìens: & vnus Spiritus ſanctus, qui per Prophetas de Chri-

ſto prædicabat, adueniente autẽ Chriſto deſcendit & monſtrauit ipſum. Nemo itaque ſeparet vetus à nouo Teſtaméto: nemo dicat quòd alius illic Spiritus, & alius hic: alioquin reſiſtet Spiritui ſancto cum Patre & Filio honorando, & baptiſmatis tempore in ſancta Trinitate comprehenſo. Filius enim Dei vnigenitus apertè dixit Apoſtolis *Euntes igitur docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti.* Spes noſtra eſt in Patre, & Filio, & Spiritu ſancto. Non tres Deos annuntiamus: obmuteſcant enim Marcioniſtæ: ſed cum Spiritu ſancto per vnum Filium vnum Deum prædicamus. Indiuiſa eſt fides, inſeparabilis pietas. Neque ſeparamus ſanctam Trinitatem, ſicut quidam: neque contrahimus, ſicut Sabellius: ſed agnoſcimus eam religioſè, vnum Patrem, qui miſit nobis Saluatorem Filium, promittentem mittere à Patre Spiritum ſanctum paracletum.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 13. quæ eſt 2. de pace: At ego deitatis principium, temporis expers, inſeparabile, atque infinitum ſtatuens, & principium, & ea, quæ à principio manant, pari honore proſequor: illud, quia talium eſt principium; hæc, quia tali modo, & talia, & ex tali, nec tempore, nec natura, nec cultu & veneratione diſtincta, vnũm diuiſim exiſtentia, & coniunctim diuiſa (dictu licet mirum) non minus ob relationem, quam inter ſe habẽt, laudanda, quàm vnumquodque per ſe acceptum & intellectum: perfectam ex tribus perfectis Trinitatem, vnitate nimirum ob diuitias mota, binario autem ſuperato, propterea quòd deitas ſupra materiam & formam ſit, ex quibus corpora conſtant: Trinitate verò propter perfectionem definita (hæc enim prima binarij compoſitionem ſuperat,) vt nec deitas anguſta maneat, nec in infinitum diffundatur. Illud enim parcum ac ieiunum: hoc confuſum. Illud Iudaicum prorſus: hoc Ethnicum, ac multorum Deorum cultum redolens.

Oratione 29 de dogmate & conſtitutione Epiſcoporum: Vnus Deus retinendus eſt, & tres hypoſtaſes, ſiue tres perſonæ confitendæ, & quidem vnaquæque cum ſua proprietate. Porrò hac ratione, mea quidem ſententia, Deus vnus retinebitur, ſi Filium & Spiritum ſanctum ad vnam cauſam referamus, non autem componamus, nec commiſceamus: & ſi vnam atque eandem diuinitatis, vt ita loquar, motionem, & voluntatem, eſſentiæq́ identitatem intelligamus. Tres autem perſonas ita tenebimus, ſi nulla commixtio, aut reſolutio, aut confuſio excogitetur: ne alioqui vniuerſum per eos euertatur, qui impenſiùs, quàm par ſit, vnitatem extollunt. Poſtremò ita nobis proprietatum ratio conſtabit, ſi Patrem quidem & principij expertem, & principium cogitemus ac prædicemus: Filium autem, minimè quidem principij expertem, cæterùm omnium rerum principium aſſeramus. Principium porrò cùm dico, ne tẽpus interijcias, aut inter genitorem & genitum medium aliquid conſtituas, ac per id, quod inter ea, quæ ſandem æternitatem habent, & coniuncta ſunt, malè interponis, naturam diuidas. Nam ſi tempus Filio eſt antiquius, illius procul dubio primus Pater cauſa fuerit neceſſe eſt. Quod ſi ita eſt, quo tandem modo temporum factor erit, qui ſub tempus cadit? Quo item modo Dominus omnium, quem tempus præceſſerit, eiq́ dominetur? Principij igitur expers eſt Pater: nec enim aliunde, nec à ſeipſo eſſe habet. Filius autem, ſiquidem Patrem vt cauſam accipias, nequaquam principio caret: principium enim Filij Pater eſt, vt cauſa: ſin de tempore principium intellexeris, principij quoque omnis eſt expers. Neque enim temporum Dominus tempori ſubiectus eſt.

Oratione 32. in præſentia 150. Epiſcoporum habita: Hic populus adeò verus ac ſyncerus eſt Trinitatis adorator, vt ab hac potius vita ſe diuelli paſſurus ſit, quàm vt trium horum aliquid à diuinitate diſiungat, &c. Nomen principij experti, Pater: principio, Filius: ei autem, quod cum principio eſt, Spiritus ſanctus. Vna autem his tribus natura Deus eſt. Vnio verò eſt Pater, ex quo, & ad quẽ ea, quæ deinceps ſequuntur, referuntur: non vt confundantur ac permiſceantur; ſed vt cohæreant: nimirum nec tempore ea ſecernente ac diſtinguente, nec voluntate, nec potentia. Hæc enim tria, vt multá ſimus, effecerunt, ſingulis nempe; & ſecum, & cum alijs, diſſidentibus. At quibus & ſimplex natura, & eadem eſſentia eſt, his propriè quoque vnius vox conuenit.

Epiphanius. 380.

Hæreſi 57. Oſtendit in ſubſtantia eſſe Patrem, in ſubſtantia Filium, in ſubſtantia Spiritum ſanctũ. Rurſus in Iordane è ſupernis Pater loquebatur: Filius verò in Iordanem deſcendit: Spiritus intermedius in ſpecie columbæ apparebat, & venit ſuper ipſum; & quidem cùm Spiritus carnẽ non geſtaret, neque corpus induerit. Quo verò ne putetur coniunctio eſſe Spiritus ſancti ad Filium, figuratur in ſpecie columbæ, vt videretur natura in ſubſtantia eſſe Spiritus. Vnde verò aliunde nõ poſſimus oſtendere contra hos, qui inſaniam in ſeipſis pepererunt? Siquidem enim verum dicit ipſorum ſententia, & ſermo vanus, neque conſiſtentiam, neque vim habens, neque intelligentiæ rationem: Ergo eijciendæ ſunt Scripturæ, quæ vbique Patrem cognoſcunt Patrem, & Filium Filium, & Spiritum ſanctum Spiritum ſanctum. At quid dicis, ô bone? Num Deorum multitudinem putauerunt, qui verè cultum & reuerẽtiam Trinitati offerunt, qui ſanè ſunt filij veritatis & ſolius Catholicæ Eccleſiæ? Profectò non ſic. Quis enim non gaudet, vnum veritatis Deum eſſe? Patrem omnipotentem, ex quo vnigenitus Filius in veritate Deus Verbum, in ſubſtantia Verbum verum, genitus ex ipſo, ſine principio, ſine tempore? Quapropter vnum Deum certò prędicat Eccleſia, Patrem & Filium: *Quoniam ego in Patre, & Pater in me eſt, & duo vnum ſumus*: hoc eſt vna deitas, & vna voluntas, & vna dominatio. Ex ipſo verò Patre etiam Spiritus procedit, in ſubſtantia exiſtẽs, in veritate perfectus, Spiritus veritatis, qui illuminat omnia, qui ex Filio accipit, Spiritus veritatis, Spiritus Patris, Spiritus Chriſti. Quapropter vnam deitatem nouit Eccleſia. Vnus eſt Deus veritatis Pater, Pater perfectus in ſubſtantia, Filius perfectus in ſubſtantia, & Spiritus ſanctus perfectus in ſubſtãtia, vna deitas, vnus principatus, vnũ dominium. Quapropter vbiq́ clarè prædicãt diuinę Scripturę vnum Deum, hoc eſt, Trinitatem coëſſentialem, ſemper exiſtentẽ, eiuſdem identitatis, eiuſdem dominationis.

Hæreſi 62. Trinitas ſemper eſt Trinitas, & nunquam Trinitas appoſitionem accipit, vna exiſtẽs deitas, vna dominatio, vna glorificatio; ſed Trinitas numeratur Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, non velut vnum quiddam tribus nominibus appellatum, ſed verè perfecta nomina, perfectæ ſubſtantiæ, nihil immutatum. Pater autem ſemper Pater, & non erat tempus quando nõ erat Pater Pater. Perfectus ſemper exiſtens Pater in ſubſtantia, & Filius ſemper perfectus exiſtens, ſemper in ſubſtantia, ex Patre in veritate genitus, ſine principio, ſine tempore, & inenarrab

In Ancorato: Tria ſancta, tria conſancta, tria in

Zacharias Mithylenæus. 53d.

De mundi æternitate contra Philoſophos: Fuit nobis aliqoando; ô amice, de principali ac beata Trinitate ſermo. At verò Philoſophus poſtulabat ſcire, qui eandem & Trinitatem & vnitatem eſſe dixeramus. Hæc etiam non eſſe vllo modo conſentanea pronunciabat. Ego autem ad ipſum: Triadem eſſe dicimus Trinitatem in Vnitate, & vnitatem in Trinitate, propterea quòd hypoſtaſes quidē tres ſunt, vnica autem eſſentia &c. Domine & opifex vniuerſi Pater, Verbum, & Spiritus ſancte, diuina Trinitas, & trina atque ſancta vnitas, Pater principij expers, & ingenite Fili, ſine principio genite, diuine Spiritus ſine principio à Patre procedens, Trinitas ineffabiliter in vnitatem relata, vnitas in Trinitate inenarrabiliter adorata, neque comprehenſa Trinitas, increata, ſempiterna & conſubſtantialis.

Procopius Gazæus. 530.

Ad caput 1. Geneſ. *Dixit Deus: Faciamus hominem*, &c. Dura ora, quæ audent negare eſſentiæ diuinæ perſonas. Non enim inquit. Fiat homo, ſed: *Faciamus hominem*. Sed ſunt qui Angelis eum loqui contendūt. Si Angelos vt ſocios Deus creationis aſciuit, certè genus creatum cum Deo increato vel æterno condidit hominem, ſeruusq; finxit ſeruum. Pręterea quomodo poteſt opinio veſtra ſtabiliri, cùm continuò inferat, *ad imaginem noſtram*? At non vna imago eſt Dei & Angelorum. Sanctę verò Trinitatis vna eſt imago, diuinitùs cōſiderata & perpenſa, in vnitate vel proprietate diuinitatis. Nam inquit: *Ego & Pater vnum ſumus*: *Qui me videt, videt & Patrem meū*. Itaque Filio dicit: *Per quem & ſecula condidit*: Spiritui ſancto dicit: *Per quem firmatæ ſunt virtutes cælorum*: & quem orbem terrarum implauiſſe teſtatur &c. Si vna eſt imago Deitatis, quomodo quidam audent diſſimilem eſſe Filium aut Spiritum ſanctum differere? Multitudinem quidem perſonarū Scriptura ſignificat, verùm vbique vnam imaginem Trinitatis commemorat.

Iuſtinianus Imperator. 530.

In fidei confeſſione: Confitemur credere in Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, Trinitatem conſubſtantialem, vnam Deitatem, ſiue naturam, & ſubſtantiam, & virtutem, & poteſtatem in tribus ſubſiſtentijs ſiue perſonis adorantes, in quibus baptizati ſumus, in quas credimus, & quibus confeſſiones dedimus: proprietates quidem ſeparantes, Deitatem autem vnientes. Vnitatem enim in Trinitate, & Trinitatem in vnitate adoramus, mirabilem habentem & diuiſionē & vnitionem. Vnitatem quidem ſecundùm rationem ſubſtantiæ ſeu Deitatis: Trinitatem autē ſecundùm proprietates vel ſubſiſtentias ſiue perſonas. Diuiditur enim ſine diuiſione (vt ſic dicamus) & coniungitur [illegible]. Vnū enim eſt Deitas in tribus, & tria vn[illegible] in quibus Deitas eſt. Aut (vt ſubtilius dicamu[illegible] eſt Deitas, Deus Pater, Deus Filius, De[illegible] Spiritus ſanctus, cùm vnaquæque perſona ſolùm intelligitur mente ſeparante inſeparabilia. Et tria vnus Deus, cùm ſimul intelliguntur propter eandem virtutem, eandemq; naturam, quam op[illegible] & v[illegible] Deum confiteri, & tres ſubſiſtentias [illegible]rædic[illegible]re, ſeu tres perſonas, & vnamquamq[illegible] ſ[illegible] a proprietate.

S[illegible]us Quinta Conſtantinopolitana. 553.

Co[illegible] Collatione 8. cap. 1. Si quis non confitetur Pa[illegible] Filij & Spiritus ſancti vnam naturam [illegible] iam, & vnam virtutem & poteſt[illegible] Tr[illegible] confubſtantialem, vnam Deitatem [illegible] ſubſiſtentijs ſiue perſonis adoran[illegible]t.

Andreas Cretenſis. [illegible]

Oratione in Annuntiationem B. Mariæ [illegible]. Benedictus fructus, quem omnis cæle[illegible] terreſtrium & infernorum lingua celebrat triplici ſa[illegible]tate, in vna diuinitate Trinitatem indicans perſonarum.

Ruſticus Diaconus. 570.

Contra Acephalos: Qui igitur vnum ſunt Pater & Filius, aliud non ſunt: Pater igitur, & Filius, & Spiritus ſanctus vnum quidem ſunt, quia vna eorum natura eſt: vnus autem non ſunt, qoià tres perſonæ ſunt.

Anaſtaſius Synaites. 580.

De recta fidei dogmatibus lib. 1. Cùm dico: ſancta Trinitas, Trinitatem dicens, non vtique eſſentiarum, ſed perſunarum. Vnum enim Deum glorificamus, non numero perſonarū, ſed natura. Quod enim eſt Dei, hoc prorſus vnum eſt numero: ſingulæ alioqui perſonæ vnum ſunt natura, & hoc vnum eſſentia, non item prorſus vnum eſt numero. Itaque ſancta Trinitas eſſentia quidem eſt vnus Deus, numero autem Trinitas, quam in Patre & Filio & Spiritu ſancto ipſi adoramus, ac definimus. Neque enim vnquam intra Trinitatem contrahitur, neque vltra eam ad alterum ſeeſtundit numerum. Non enim fas eſt vel dualitatem cogitare, vel introducere quaternionem, & myſtico huic ſanctæ Trinitatis numero adiungere, aut quiduis ex præſcripto ternario auferre. Trinitas ſemper eſt, tota ipſa rerum opifex, tota adoratur, ſibiipſi conſempiterna, ſola increata. Creat namque, non item creatur. Ea nihil antiquius, poſterius ipſa nihil vſpiam eſt, &c. Neceſſariò igitur ternarius numerus pro qualicunque aſſumitur explanatione diuinæ naturæ, ad confirmationem deſcriptarum prius perſonarum: qui quidem numerus ſubſtantiuam habitudinem ipſarum expreſſiùs indicat, ſimul & earum eſſentiam oſtendit eſſe conſempiternam.

Procopius Cartophylax. 580.

In encomio S. Marci: Trinitas in vna natura adoratur & nuntiatur: Ita ab omni homine, Pater ſine principio, & Filius ipſe quoque ſine principio, cum eiuſdem ſubſtantiæ, & vitam dante Spiritu, diuinis ſermonibus explicatur atque colitur, in tribus videlicet perſonis vnus Deus, ſingularis illa & diuina natura, vna illa rerum omnium effectrix potentia, quæ mente non comprehenditur.

Leontius. 600.

De Sectis, actione prima: Hanc fidem profiteamur, vnam ſcilicet eſſe diuinitatem, quæ tribus in hypoſtaſibus intelligatur. Vna Patris eſt hypoſtaſis, altera Filij, tertia Spiritus ſancti. Atque hæc tria nihil inter ſe differunt, niſi ſolo proprietatum reſpectu; quatenus hic Pater eſt, alter Filius, tertius Spiritus ſanctus. Nam horum trium vna eſt ſubſtantia, vna poteſtas, vna voluntas. In hoc tantùm differunt, quòd Filius ex Patre gignitur, Spiritus procedit. Quo autē modo vel Filius ex eo gignatur, vel Spiritus ſanctus procedat, curioſius inueſtigandum non eſt.

Antiochus. 610.

De fide Homilia 1. Aſtruimus porrò fidem eſſe, qua ipſi credimus in Patrem, & Filium, & Spiritū ſanctum, conſubſtantialem & viuificantem Trinitatem, cūctis ſupereminentem. Itaque per omnem, qui de diuinis eſt, tractatum, auguſtiſſimam Dei maieſtatem ſacris cōſpicimus celebrari hymnis, nunc quidem vt ſingularem vnitatem, propter ſimplicitatem impartilitatis natura omni ſuperioris, eoq; inenarrabilis illius, per quam tanquam

virtutem viuificam, ipſi in vnum coaleſcimus & counimur. Nunc verò Trinitatis nomine prædicatur, vt tanta illa maieſtas, qualicunque delineatione declaretur tribus ſubſiſtere perſonis, alioqui prolificationis immenſæ.

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

Epiſtola ad Iisnorum: Trinitatem in vnitate credimus, & in vnitate Trinitatē glorificamus: Trinitatem quidem pro tribus ſubſiſtentijs, vnitatem autem propter ſingularitatem Deitatis. Seu igitur ſancta Trinitas numerabilis perſonalibus facta eſt ſubſiſtentijs, ſiue ſancta vnitas extra omnem numerum eſt, & hæc quidem indiuiſibilem habet diuiſionem, & inconfuſam gerit coniunctionem. Cùm diuiditur namque numeralibus ſubſiſtentijs, & numeratur perſonalibus alternitatibus, identitate eſſentiæ atque naturę coniungitur, & omnimodam partitionem non recipit. Vnitas enim ſingularis, & incomputabilis, omnem refugit ſecũdùm eſſentiam numerũ. Vnus enim Deus à nobis enixiùs creditur, quoniam & Deitas vna flagranter prædicatur, licet in Trinitate perſonarum agnoſcitur: & vnus Dominus à nobis annuntiatur, quoniam & dominatio vna firmiter agnoſcitur, licet in tribus ſubſiſtentijs demonſtretur.

Maximus Monachus. 640.

Centuria 2. de charitate, numero 29. Quando dicit Dominus: *Ego & Pater vnum ſumus*, vnitatem eſſentię ſignificat. Quando verò rurſum dicit: *Ego in Patre ſum, & Pater in me eſt*, indiuiſibilem perſonarũ communionem indicat. Itaque Tritheitæ, qui Filium à Patre ſegregant, in anceps labuntur præcipitium. Aut enim coæternum Patri Filium affirmantes, ſegregantes verò illum ab eodem, coguntur dicere, è Patre non eſſe natum, atque adeò eò adiguntur, vt dicant tres eſſe Deos, & tria Principia. Aut ſi dixerint è Patre eſſe natum, cæterùm ſegregantes illum, coguntur dicere, Filium Patri non eſſe coæternũ, atque ita omnium temporum Dominum faciunt eſſe temporaneum. Nam vnus Deus nobis colendus & obſeruandus eſt, & tres perſonæ confitendæ.

Expoſitionis Liturgiæ cap. 24. Deus vnus, vna ſubſtantia, tres perſonæ ſeu hypoſtaſes, ter ſubſiſtens ſubſtantiæ vnitas, & eiuſdem cum hypoſtaſe ſeu perſonis ſubſtantię Trinitas, vnitas in Trinitate, & Trinitas in vnitate, non alia & alia, neque alia præter aliam: ſed eadem in ſeipſa, & per ſe ſub ſeipſa, ſibi ipſi idem, & vnitas & Trinitas, incompoſitam & inconfuſam vnionem habēs & diſcretionem, quæ nec diuidi, nec in partes ſcindi poteſt. Vnitas quidem ex ſubſtãtię, ſeu quatenus eſt, ratione, ſed non ex ſubſtantiæ compoſitione vel contractione vel cuiuſmodicunque confuſione: Trinitas verò ex modi exiſtendi & ſubſiſtendi ratione, ſed non per diuiſionem, vel alienationem, vel cuiuſmodicunque partitionem. Neque enim vnitas hypoſtaſeſi ſeu perſonis diuiſa eſt: neq; relatiuè vnum eſt, & in eis conſideratur. Neq; in vnitate cõpoſitæ ſunt perſonę, vel eam explent cõtractione, ſed eadem ſibiipſi idem, ſed tamen aliter & aliter. Eſt enim ſancta Trinitas perſonarũ vnitas eiuſmodi, vt ſubſtantia, & ſimplici, quæ in ipſa eſt, ratione confundi non poſſit: & eſt Trinitas, perſonis & exiſtendi modo, ſancta vnitas.

Georgius Piſides. 640.

De mundi opificio:

Nam hymnos canunt tibi Imperatori ſuo,
Cherubim, Poteſtates, Thronorum exercitus,
Aptantq; Numinis iubar ter lucidum
Ad vnicam venerationem principem.
Sicq; euidenter indicant, dum diuidunt
Iunguntq; verbum, quod ſunt diuinitus,
Hypoſtaſes diuiduè honorandas quidem,
Subſtantiam at ſolùm eſſe adorandam vnicam.

Thalaſſius. 650.

Hecatontade 4. numero 84. Cùm vna ſit ſanctæ Trinitatis vnitas abſconditior, quàm ratione vel mente capi queat, & prædicta tamen & ſimilia aiunt, quæ circa ipſam conſiderantur.

Numero 85. Sicut autem vnam Deitatem ſanctæ Trinitatis dicunt, ita & tres hypoſtaſes vnius Deitatis glorificant.

Numero 98. Vnitatem in Trinitate, & Trinitatem in vnitate confitemur, vtpote quæ ſeparet inſeparatos, & coniungat ſeparatos.

Petrus Epiſcopus Nicomediæ. 680.

In ſexta Synodo Conſtantinopolitana, actione 10. Credo in Deum Patrem, & in vnum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Filium Dei vnigenitum, & in Spiritum ſanctum Dominum & viuificantem, Trinitatem conſubſtantialem, vnam Deitatem & eſſentiam, virtutemq; & poteſtatem & dominationem, Deum vnum, vnitatem in Trinitate, & Trinitatem in vnitate adorandam. Vnitatem quidem, ſecundùm eſſentiæ ſiue Deitatis rationem: Trinitatem verò, ſecundùm ſubſiſtentias ſiue perſonas.

Germanus Conſtantinopolitanus. 720.

Epiſtola ad Ioannem Synadon: In omnibus Eccleſijs ſancta laudatur & glorificatur Trinitas, in vnica dominatione & deitate, quemadmodum & nos vnum Deum confitemur. neque alius eſt pręter eum, qui ex poteſtate illius dominatur per ſecula, qui ex non exiſtētibus cuncta produxit, tam quæ viſibilia ſunt, quàm quæ inuiſibilia. Hoc eſt in Patrem, Filium, ac Spiritum ſanctum, ſanctam, conſubſtantialem, viuificantem Trinitatem, in quam credentes & confitentes baptizati ſumus.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 1. c. 10. In his duntaxat hypoſtaticis proprietatibus tres ſanctæ Trinitatis perſonæ inter ſe differunt, non eſſentia, ſed peculiari cuiuſque perſonæ nota indiſtinctim diſtinctæ. Porrò vnumquemque ex his tribus plenam atq; integram hypoſtaſin habere dicimus (ne alioquin incompoſitam vnam ex tribus imperfectis naturam perfectam intelligamus) ſic tamen vt in tribus perfectis perſonis, vnam ſimplicem ſubſtantiam, vndique plenam & perfectam credamus. Quicquid enim ex imperfectis conflatur, compoſitum ſit neceſſe eſt. At ex perfectis perſonis compoſitio fieri non poteſt. Quò fit vt nec ſpeciem ex hypoſtaſibus dicamus, ſed in hypoſtaſibus.

Metrophanes. 760.

In carminibus:

Vnum triperſone Seraphi
Principium clara voce glorificant:
At principio carens,
Perenne, cunctifex, incomprehenſibile:
Quod & omnis lingua
Canticis piè glorificat.
Nā, vt hominibus vocam
Trilucem tuam monſtrares deitatem,
Hominem creaſti,
Et ad imaginem formaſti tuam:
Et Mentem, Verbum,
Spiritumq; dans, & benignus
Aperiens vnum calitus
In tribus thearchicis hypoſtaſibus
Principium, dixiſti

Conſorti Nato, & Spiritui Pater,
Dr ſcendamus ô, &
Eorum linguas confundamus.

Baſilius Ancyranus. 780.

In Concilio Nicano 2. Actione 1. Credo in Deum Patrem omnipotentem, & in vnicum Dominum Ieſum Chriſtum filium eius vnigenitum, & in Spiritum ſanctum Dominum viuificantem, Trinitatem conſubſtantialem, in throno eodem conſedentem, in vna Deitate, poteſtate, & authoritate adoratam & glorificatam, in vnius ſanctæ Trinitatis, in Domini noſtri Ieſu Chriſti œconomia.

Taraſius Conſtantinopolitanus. 780.

In Concilio Nicano Actione 3. Credo in Deum vnum Patrem omnipotentẽ, & in vnum Dñm noſtrum Ieſum Chriſtum filium Dei & Deum noſtrum genitum ex Patre extra tempora & ante ſecula, & in Spiritum ſanctum Dominum viuificantem, qui ex Patre per Filiũ proceſſit. Et ipſum eſſe definimus Trinitatem conſubſtantialẽ, eiuſdem venerationis, & honoris, & ſedis, ſempiternam, increatam, omnium opificem, vnum principium, vnam deitatem, & domioatum, vnũ imperium, potentiam, facultatem & authoritatem, in tribus ſubſiſtentijs indiuiſim diſcretam, & diſtinctim vnitam: non ex imperfectis tribus vnũ exiſtens, quemadmodum magnus ille Dionyſius inquit. Secundùm quidem ſingularitatem perſonarum tria adorãda: iuxta verò communitatem naturæ vnus Deus, omnium viſibilium & inuiſibilium factor & prædeſtinator.

Elias Cretenſis. 790.

In oratione 23. Nazianzeni: Duplex quædam in diuina Trinitate proprietas conſideratur, altera naturæ, altera perſonarum. Naturalis proprietas eſt id, quod propriè in vna aliqua natura & ſpeciatim agnoſcitur, nec in altera vllo modo reperitur, vt hoc loco in diuioa natura, quòd omni æuo prior ſit, quòd increata, quòd omnipotens, quòd circumſcriptionis expers, aliaq́ omnia eiuſmodi, quæ quidem in nulla alia natura inſunt, quàm in ea, quæ in tribus perſonis agnoſcitur. Ergo hæ quidem naturales diuinæ Trinitatis proprietates ſunt: ob idq́ etiã ad tres perſonas mouẽtur, ac tranſeunt. Perſonales autem proprietates ſunt, Ingenitum, Genitum, & Procedens. Eſt ingenitum Patris proprietas, genitum Filij, procedẽs Spiritus ſancti.

Nicephorus Conſtantinopolitanus. 800.

Epiſtola ad Leonem Tertium: Credo homouſiam Trinitatem ſuperſubſtantialem, inaſpectabilem, incomprehenſibilem, impartibilem, inalterabilem, æternam, indiuiſam, ſimplicem; omnis partis, omnis compoſitionis, omnis corporis, omnis quantitatis & qualitatis expertem; eodem honore, eadem gloria, eadem deitate pollentem; nulli neque tactui, neque contactui obuiam; omnis figuræ exortem, infinitè bonam, lumen defectionis neſcium, trilucem ſuperſplendidam, ſemper pari ſimiliq́ modo affectã, virtotem om̃nia intuẽtem omniaq́ perficientem.

Michael Syngelus. 830.

In encomio Dionyſij Areopagitæ: Vna eſt indiuidua in Trinitate & increata diuinitas, vna dominatio, quæ omnia creauit præuidit & continet, vna ſubſtantia, vna poteſtas, & regnum, & potentia, vna voluntas & operatio, & tres in vnitate hypoſtaſes, eiuſdem ſubſtantię, coæternæ, ac omnes ſine principio, numero quidem ac proprietatibus immutabilibus & immobilibus diuiſæ, cùm alioquin ſint inuicem ſine cõfuſione vnitæ, ſingulæq́ cum proprietate ſua conſiderantur; non loco, nõ confinio, neque qualibet circumſcriptione (incorporeæ enim ſunt, nec circumſcribi poſſunt) ſeparatæ, ſed ſolis rationibus diſtinctæ, &c. Vnus Deus, vnus Dominus colendus, qui in tribus hypoſtaſibus adoratur & colitur: dum ad vnũ principium & cauſam Filius & Spiritus ſanctus referuntur.

Theoſterictus. 830.

De ſancto Nicephoro: Iam & in principe ac beata Trinitate vna & eadẽ eſſentia, & in vna Dei Verbi carnem indoti perſona duę naturæ, & duę voluntates fuerant opportunis concilijs conſtitutæ & declaratæ, contrarijs opinionibus reiectis & reprobatis.

Baſilius Macedo Imp. 860.

Exhortatione ad Leonem filium, cap. 1. Amplectere ſynceram in Chriſtum fidem, quę vitæ totius initium, & fundamentum inconcuſſum eſt. Adora Patrem & Filium & Spiritum ſanctum Trinitatem conſubſtantialem, indiuiſam atque incoofuſam.

Leo Philoſophus Imp. 880.

Epiſtola ad Omarum regem: Ideò dicimus, Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, lumẽ de lumine, & Verbum de Deo: quia vnum ſunt, non ſeparantes ea, quia procedit Verbum de lumine, & Spiritus ſanctus de lumine, & quia nõ eſt in loco minimo minimus, & in maximo multiplex, ſed vbique totus eſt. Non diuidimus inter eos, neque plures Deos dicimus, cui non eſt ſimilis in regno, manens in perpetuum, regnum ſanctum. Pater eſt genitor, Filius eſt geoitus, Spiritus ſanctus noo eſt genitus, neque ingenitus.

Theophylactus. 900.

Ad cap. 12. Ioannis: Vna eſt gloria ſanctæ Trinitatis, & quæ Patris etiam Filij eſt, & quæ Filij etiam Spiritus eſt.

Ad cap. 4. poſter. ad Corinth. Per Chriſtum lucet in nobis Pacer, datq́ illuſtrationem cognitionis: nõ ſubſtantiæ ſuæ, ſed gloriæ. Animaduerte autẽ Trinitatis ſacroſanctæ myſterium apud Paulum etiam nunc. De Spiritu namque dicit: Gloriam Domini ſpeculamur. Dominus enim Spiritus eſt. De Filio autem: Illumioationem gloriæ Euangelij Chriſti. De Patre autem nunc: Illuminationem cognitionis gloriæ ipſius.

Moſes Barcepha. 940.

De Paradiſo parte 2. cap. 6. Statuimus arborem vitæ myſticam eſſe mediationem atque cognitionem, qua profitemur ſacroſanctam Trioitatem, hoc eſt, vnum eſſe Deum & tres perſonas ſanctas, ſiue vnitatem in Trinitate, & Trinitatem in vnitate.

Simeon Metaphraſtes. 960.

In vita S. Acacij: Dico ergo Spiritum ſanctum à Patre & Filio eſſe inſeparabilem; ac tres quidem perſonas eſſe in tribus appellationibus, ſed vnam tamen horum omnium potentiam eſſe ac diuinitatem. Vnum autem dicimus Deum habentem & Verbum & Spiritũ ſanctum. Abſurdiſſimũ enim eſſet, Deum ſine Verbo ac vitali Spiritu dicere. Quemadmodum Imperator, qui nunc eſt, quem tu dominum, ego verò hominẽ dico, & maiori iudicio ſubiectum, & filius eius (quorum qui pater eſt Maximianus dicitur, filius autem Maxentius) duo quidem illi ſunt, ſed ipſorum tamen naturæ, humanæ inquam conditionis, ratio vna eſt, imperiumq́ patris & filij vnũ, ac inſeparabile: Honoratur enim filius per patrem, & pater per filium. Eodem modo & Deus conſideratur. Nã cùm diuina Patris, Verbi, & Spiritus ſancti eſſentia vna eademq́ ſit & immutabilis, propterea vnus

& ve-

& verè Deus eſt, qui à nobis colitur.

Suidas. 980.

In voce ὑπόστασις: Commuoitas eſt natura cuiuſque rei: propriè verò ſunt ſubſtantiæ, vt natura hoc eſt eſſentia, vna deitas; hypoſtaſes verò tres, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus tres perſonæ, id eſt, characteres: vna autem natura & genus. Si ergo dixeris, cuſtodiat nos Deitas, totam ſanctam Trinitatē ſignificaſti: Si verò dixeris; Filius Dei nobiſcum, vnam hypoſtaſeon dixiſti, & totam diuinitatem. Tres hypoſtaticæ proprietates ſunt in deitate: ortu carere, Patris; natum eſſe, Filij; & Spiritus ſancti procedere: Pater enim non eſt genitus, nec procedit Filius, nec genitus eſt Spiritus ſanctus.

Euthymius. 1080.

Ad caput 12. Marci: Illud: *Audi Iſrael, Dominus Deus veſter Dominus vnus eſt*, tres demonſtrat hypoſtaſes, vnamq́ue diuinitatis naturam: Cùm enim dicitur Dominus, deinde Deus, & rurſum Dominus, tres perſonæ manifeſtantur; quod autem additur, vnus, naturæ declarat vnitatem.

Georgius Cedrenus. 1100.

In Conſtantino: Quæ vnitatis numero de Deo dicuntur vnitatem naturæ confirmant; quæ eum numerū excedunt proprietates perſonarū, in vna eſſentia comprehenſarū, indicant: Diuerſas enim in deitate naturas ſtatuere Græcum eſt, vnicam perſonam Iudaicum: cæterùm ſanctam & vnam eſſentiæ Trinitatem deducere in tres perſonas, haſq́ue in vnam naturam recolligere, rectiſſimum eſt, & vera ſententia.

Michaël Glycas. 1120.

Parte 1. Annalium, fol. 95. Poſitū eſt hoc lnco verbum inſpirandi, vt cum Patre & Filio Spiritus etiam ſanctus hominis opifex eſſe demonſtraretur: Sic enim ſcriptum eſt: *Dixit Deus. Faciamus hominem*: Sumptoq́ue de terra puluere Deus hominē formauit. Quis eſt ille, qui dixit? Pater. Et quis puluerem ſumpſit? Filius. Itaque ne Spiritus ſanctus ab hominis creatione remoueretur, & excluderetur, verbo inſpirandi præclarè vſus eſt, per illud ipſum, vti diximus, Spiritum ſanctum demonſtrans atque denotans.

Conſtantinus Harmenopulus. 1120.

De fide orthodoxa: Hominem Chriſtianum oportet credere Trinitatem vnius & eiuſdem ſubſtantiæ, dignitatis, ſolij, quæ vnam in diuinitatem coit. Quippe Trinitatē in vnitate credimus, & vnitatem in Trinitate ſtatuimus: Trinitatē, quòd in tribus perſonis & hypoſtaſibus diuinitas conſideretur; vnitatem, quòd vnius hæ ſubſtantiæ ſint, ac diuinitatis, & vnus adeò Deus. Nam vnum Deum eredimus, licet in Trinitate agnoſcatur; & vnū Dominum confitemur, licet in tribus hypnſtaſibus oſtendatur: ac neque in tres dominantes, neq́ue tres dominatus vna diuinitas, & vnus ille dominatus exorbitat; neque rurſus alius quiſpiam Deus eſt, prẹter haſce tres perſonas, qui ſunt Pater, Filius, & Spiritus ſanctus: & qui non ſubſtantijs ſeu naturis annumerantur, ſed hypoſtaſibus, & intellectibilibus, atque perſectis proprietatibus: Etenim ſanctiſſima Trinitas perſonis diſtincta, ratione ſubſtantiæ ac diuinitatis eſt indiuidua.

Nicetas Choniates. 1200.

Orthodoxæ fidei lib. 2. cap. 31. Credimus in Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, Trinitatem in Vnitate, & Vnitatem in Trinitate: Vnitatem quidem ratione naturalis coniunctionis, & dominationis; Trinitatem verò ratione τρισυποστάτου, hoc eſt triplici perſooa conſtantis perfectionis, & ratione diuitiarum ſupernaturalis Trinitatis. Vnitas enim reuera eſt Trinitas illa, quæ diuinitate coniungitur, & Trinitas viciſſim reuera illa διαιρουμένη ταῖς ἰδιότησι ϗ οὐ μεριζομένη, quæ proprietatibus ita diuiditur, vt tamen in partes haudquaquam diſſecetur eadem cogterna, cuiusq́ue ſubſtantiæ par honor exhibetur.

Ioannes Cypariſſiotus. 1200.

Decadis 9. cap. 4. Ex his manifeſtum fit, quòd in Trinitate, quæ eſt ſupra ſubſtantiam, perſona & ſubſtantia non ſunt idem ratione & cogitatione: ſunt tamen re & ſubſtantia: ſimiliter tres diuinæ perſonæ inter ſe non diſcernuntur re & ſubſtantia, ſed ratione tantùm & cogitatione. Eſſentia enim earum vna eſt, ſed non earum inter ſe reciprocatio: idcirco nō poteſt cadere in eas alia oppoſitio, niſi eorum quæ ſunt aⅡ aliquid.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Lib. 1. cap. 2. Deus ſemper exiſtens principioq́ue carens, & ſecula præcedens, ita vt ipſi ſoli cognitum eſt ante ſecula gignit ſuum ipſius Filium, verum Deum Verbum, ſupra omnis intelligentiæ & deprehenſionis captum, & ſupra mentis ſenſum & cogitationem cognitionemq́ue omnem: ſimulq́ue ſanctiſſimum ſuum profert Spiritum, non vt genitum illum, ſed vt procedentem Deum, & ipſum perfectum atque ὁμοούσιον, hoc eſt, conſubſtantialem illis, & eiuſdem planè virtutis & poteſtatis. Et tres iſti vnum ſunt, vna natura & eſſentia, & poteſtas: cum quibus & per quos ſimul & Angelicas poteſtates, & mūdum hunc vniuerſum produxit & condidit.

Ioannes Cantacuzenus. 1360.

Aduerſus Mahamedem oratione 3. En igitur cùm Deum nominauerit, & Sermonē Dei, & ſanctum Spiritum (Trinitatem nimirum, quę tribus perſonis conſtat) non tamen miſer hic animæ oculos aperuit, vt Trinitatis lumē intueretur, &c. Chriſtianorum Deus vnus eſt, qui ante omnia de omnibus in omnibus, & ſuper omnia eſt in nomine Patris, Filij, & Spiritus ſancti creditus & honoratus, vnitas in Trinitate, & Trinitas in vnitate inconfuſè vnita, & inſeparatim diſtincta, eadē inquam vnitas & Trinitas omnipotens.

Georgius Codinus. 1400.

De officialibus Palatij Conſtantinopolitani, fol. 148. Protopapa pronuntiat primùm: Gloria ſanctæ, & conſubſtantiali, & viuificæ, & indiuiſæ Trinitati vbique nunc & ſemper & in ſecula ſeculorum.

Gennadius Scholarius. 1450.

Dialogo de via ſalutis humanæ: *Turca*: Si Deus eſt vnus, cur dicitis eum tres eſſe perſonas, Patrem videlicet, Filium, & Spiritum ſanctum? *Patriarcha*: Ecce ſic tres eſſe dicimus & vnum. *Turca*: Doceas nos quæſo quomodo eſt vnus Deus, & tres perſonæ? *Patriarcha*: Quemadmodū ſol eſt vnus, qui quidem radium habet & lumē, ſuntq́ue in ſole tres quaſi perſonæ, diſcus, radius & lumen: Diſcus quidem eſt ſubſtantia ſolis, radius verò qui deſcēdit lampadis inſtar, terram percutiens, lumen autem quod illuminat loca tenebroſa abſq́ue radio: Ecce itaque tres quaſi perſonæ, corpus ſcilicet ſolare, radius & lumen: non tamen dicimus tres ſoles, verùm vnum & ſolum, nec dicimus perſonam vnam, ſed tres. Si enim fueris interrogatus: Quot ſunt ſoles in cælo? Reſpondere debes, vnus eſt ſol. Si autem interrogatus fueris: quot ſunt perſonæ in ſole? Reſpondeas, tres; ſolare corpus, radius & lumen. Similiter ſentiendum eſt etiam de Deo. Deus quidem vnus, perſonæ autē vnius Dei tres, Pater, Filius & Spiritus ſanctus. Ex his poteris intelligere, quòd quemadmodum in ſole tria diſtin-

cta, ita

cta, ita eſt & vnus Deus trium perſonarum. Pater ipſe eſt corpus ſolare: Filius autem eſt radius: Spiritus ſanctus eſt lumen ſolis. Et ſicut in ſole eſt diſcus radius & lumen, & tamen vnus ſol eſt, & non tres: ſimiliter in Deo Pater, Filius, & Spiritus ſanctus vnus Deus, & non tres Dij. Et quemadmodũ ſubſtantia ſolis producit radios, & à ſole & à radijs procedit lumen: ita Pater generat Filium ſeu Verbum eius, & à Patre & Filio procedit Spiritus ſanctus.

Zaga Zabo Æthiops. 1536.

In Confeſſione fidei Aethiopica: Credimus in nomẽ ſanctæ Trinitatis, Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum, qui vnus eſt Dominus: tria quidem nomina, vna diuinitas: tres facies, vna verò ſimilitudo: æqualis trium perſonarum coniunctio; æqualis inquam in diuinitate: vnum regnum, vnus thronus, vnus iudex, vna charitas, vnũ Verbum, & vnus Spiritus.

Moſes Mardenus Aſſyrius. 1552.

In Confeſſione fidei: Credo in Deum Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, tres perſonas, tria nomina, tres proprietates; vnum Deum, vnam ſubſtantiam, vnam poteſtatem, vnam dominationem, vnam voluntatem, vnam operationem, vnam naturam, vnam eſſentiam.

Hieremias Conſtantinopolitanus. 1580.

Reſponſione 1. cap. 2. Interprete Socolouio: Vnus eſt Deus, vnus Dominus, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus: Nam & Patrem Deum confiteri audimus; & Filium item Deum de Deo, lumen de lumine dici; & Spiritum ſanctum Dominum appellari ſentimus; totamq́ ſanctam Trinitatem vnius ſubſtantiæ, æqualis gloriæ eſſe, Patrem & Filiũ cum ſancto Spiritu æternum, omnipotẽtem opificem. Quod & omnes ſancti Prophetæ vnõ ore confeſſi ſunt; Deum inquam Patrem, Verbum, ac Spiritum ſanctum, vnum in Trinitate Deum vbique celebrantes: Et cæleſtes illæ, & diuinæ mentes apud Eſaiam interna illa præpotentis Dei venerati otie vnum canunt ac confitentur Dominum.

Gabriel Patriarcha Alexandrinus. 1595.

In Confeſſione fidei: Corde credo, & ore confiteor, quòd vnus eſt Deus verus, vnus in eſſentia, trinus in perſonis, Pater ingenitus, Filius à ſolo Patre genitus, Spiritus ſanctus à Patre Filioq́ æternaliter procedens. Pater non eſt Filius aut Spiritus ſanctus: Filius non eſt Pater aut Spiritus ſanctus: Spiritus ſanctus non eſt Pater aue Filius; ſed Pater tantùm Pater eſt, Filius tantùm Filius eſt, & Spiritus ſanctus tantùm Spiritus ſanctus eſt. Nullus alium aut pręcedit æternitate, aut excedit magnitudine, aut ſuperat poteſtate, ſed abſque initio ſemper eſt, & ſine fine. Pater eſt generans, Filius naſcens, Spiritus ſanctus procedens; conſubſtantiales, coæquales, coomnipotentes, & coæterni. Hæ tres perſonæ ſunt vnus Deus, non tres Dij; vna eſſentia, vna ſubſtantia, vna immenſitas, vnũ principium, vnus creator viſibilium omnium & inuiſibilium,

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

Aduerſus Praxeam cap. 2. Peruerſitas hæc damnãda eſt, quę ſe exiſtimat meram veritatem poſſidere, dum vnicum Deum non aliàs putat credendum, quàm ſi ipſum eundemq́ & Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum dicat; quaſi non ſic quoque vnus ſit omnia, dum ex vno omnia, per ſubſtantiæ videlicet vnitatem, & nihilominus cuſtodiatur œconomias ſacramentum, quæ vnitatem in Trinitatem diſponit, tres dirigens, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum: Tres autem non ſtatu, ſed gradu; nec ſubſtantia, ſed forma; nec poteſtate, ſed ſpecie: Vnius autem ſubſtantiæ, & vnius ſtatus, & vnius poteſtatis: Quia vnus Deus, ex quo & gradus iſti, & formæ, & ſpecies, in nomine Patris & Filij, & Spiritus ſancti deputantur.

Cyprianus. 250.

De oratione Dominica: Sacrificium Deo maius, eſt pax noſtra, & fraterna concordia, & de vnitate Patris, & Filij, & Spiritus ſancti plebs adunata, &c. In orationibus celebrandis inuenimus obſeruaſſe cum Daniele tres pueros in fide fortes, & in captiuitate victores, horam tertiam, ſextam, nonam, ſacramento ſcilicet Trinitatis, quæ in nouiſſimis tẽporibus manifeſtari habebat. Nam & prima hora in tertiam veniens, conſummatũ numerum Trinitatis oſtendit. Itemq́ ad ſextã quarta procedens, declarat alteram Trinitatem. Et quando à ſeptima nona cõpletur, per ternas horas Trinitas perfecta numeratur.

Zeno Veronenſis. 260.

Sermone 1. de Geneſi: Hic eſt Deus noſter, qui ſe digeſſit in Deum. Hic Pater, qui ſuo manente integro ſtatu, totum ſe reciprocauit in Filiũ, ne quid ſibimet derogaret: Denique alter in altero exultat, cum Spiritus ſancti plenitudine vna originali coæternitate renitens.

Dionyſius Papa. 270.

Apud Athanaſium Epiſtola de decretis Synodi Nicenæ: Meritò deinceps dixẽre in diuiſores, ſectoresq́, & peremptores reuerendiſſimi Eccleſiæ de Deo pręconij, qui monarchiam in ternas potentias, ternasq́ ſubſtantias, & ternas deitates carpunt. Audio enim quoſdam apud vos diuini verbi magiſtros huius ſententiæ profeſſores, qui ex diametro, vt ſic dicam, pugnant cum placitis Sabellij: Ille enim cum blaſphemia dicit, Filium eſſe Patrem, Patremq́ Filium: Iſti autem quodammodo tres Deos conſtituunt, dum in tres ſubſtantias alienigenas, & inter ſe omninò ſegregatas, ſanctã vnitatem diſpartiũtur: Vniri enim neceſſum eſt omnium Deo Dei Verbum, & in eodẽm hærere; verſariq́ Spiritum ſanctum: & ſanctam Trinitatem in vnum omnium rerum Deum, omnipotẽtemq́, veluti in verticẽ principemq́ conſummari, & coaleſcere. Marcionis enim vaniloqui doctrina, ſectionẽ diuiſionemq́ monarchiæ in tres principatus inſtituit: ſed ea diabolica inſtitutio eſt, non autem verorum Chriſti diſcipulorum, & acquieſcentium Saluatoris præceptis. Illi enim vt Trinitatem prædicari à ſacris literis planè ſciũt, ità tres eſſe Deos à veteri aut à nouo Teſtamento vſpiam induci nequaquam agnoſcunt, &c. Non igitur diuidenda eſt in tres deitates admirabilis & diuina Vnitas, & immenſa maieſtas, ſed credendum eſt in Deum Patrem, & in Filium eius Ieſum Chriſtum, & in Spiritum ſanctum, vniriq́ Deo totius vniuerſitatis Verbum: *Ego enim*, inquit, *& Pater vnũ ſumus.* Et: *Ego in Patre, & Pater in me.* Ita enim & diuina Trinitas, & ſancta pręd icatio, profeſſioq́ monarchiæ conſeruari poterit.

Publilius Optatianus Porphyrius. 320.

Panegyrico nono:

Omnipotens genitor, tuq́, ô diuiſio mixta,
Filius, atque Pater, & ſanctus Spiritus vnum,
Faueas votis.

Oſius Cordubenſis. 330.

In ſynodo Nicena lib. 2. Diuinitas non eſt vna perſona, vt Iudæi opinantur, ſed tres perſonæ vere

ſubſi

ſubſiſtentes,non ſolo nomine. Ex hoc pluribus teſtimonijs in nouo & veteri Teſtaméto prædicatur. Vetus quidem magis corporeo adhuc modo differens, Verbum quaſi loqués exhibuit: nouum autem Verbum Deum eſſe demõſtrauit, (iuxta illud: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum,& Deus erat Verbum*) & perſonam perfectam ex perfecta: Dei enim eſt,non pars Filius, ſed perfectus, ſicut & Pater, eiuſdem & eſſentiæ, cuius & qui eũ ineffabili modo genuit Pater. Sicut Pater & Filius ſimul ſubſiſtit & Spiritus S.eiuſdé eſsẽtię, cuius Pater & Filius. Vnum igitur conſiliũ,vnum regnum, vnam voluntatem, vnã denominationem, in omnibus creatis naturis & aſpectabilibus, & quæ intelligentia percipiuntur, vnam diuinitatem, & eandem eſſentiam confiteri nos oportet,non prędicantes ineffabilis illius,& beatæ Trinitatis perſonarum confuſionem, aut diuiſionem,ſed ſemper verum Patrem veri Filij, ſemper exiſtentem, ac ſubſiſtentem Trinitatem indiuiduam,ineffabilem,& quæ verè ſuperat intellectum atque ſermonem, vnam diuinitatem, & eandem ipſius eſſentiam eſſe credentes.

Hilarius. 350.

De Synodis aduerſus Arianos: Credimus in vnum Deum Patrem omnipotentem,cunctorum quæ ſunt ædificatorem & factorem & prouiſorem, ex quo omnia; & in vnum Dominum Ieſum Chriſtum filium eius vnigenitum Deum, per quem omnia, &c. Et in ſanctum Spiritum, qui in paracleſin & ſanctificationem & conſummationem credentibus datus eſt Manifeſta vtique Patris,verè Patris, certaq; Filij,verè Filij,notaq; Spiritus ſancti,verè Spiritus ſancti, hiſque nominibus non ſimpliciter, neque ocioſis propoſitis, ſed ſignificantibus diligenter propriam vniuſcuiuſque nominatorum ſubſtantiam & ordinem & gloriam, vt ſint quidem per ſubſtantiam tria, per conſonantiam verò vnum.

Lucifer Calaritanus. 360.

De non conueniendo cum Hæreticis: Fides Apoſtolica & Trinitatem confitetur perfectam,& vnicam Deitaté fatetur Patris,& Filij, & Spiritus ſancti.

Ambroſius. 370.

Libro de dignitate humanæ conditionis cap.2. Sicut Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus ſanctus: non tamen tres Dij ſunt,ſed vnus Deus,tres habẽs perſonas: ita & anima intellectus,anima volũtas, anima memoria; non tamen tres animæ in vno corpore,ſed vna anima,tres habens dignitates.

Lib.2.de fide, cap.4. Didicimus vnã eſſe potentiam Trinitatis, quam nos in ipſa quoque docuit paſſione, atque poſt ipſam docuit paſſionem: Filius enim patitur per corporis ſacramentũ, Apoſtolis Spiritus ſanctus infunditur, Pater quoque maxima voce ſignatur. Didicimus vnam Patris & Filij eſſe imaginem, vnã ſimilitudinem, vnam ſanctificationem. Didicimus vnam eſſe operationem,vnam gloriam,vnam quoque diuinitatem.
Matth.4. Vnus ergo & ſolus Deus,quia ſcriptum eſt: *Dominum Deum tuum adorabis,& illi ſoli ſeruies.* Vnus Deus, non vt ipſe ſit Pater & Filius, ſicut impius Sabellius aſſerit, ſed quia Patris & Filij Spiritusq; ſancti vna diuinitas ſit: vbi autem vna diuinitas, vna voluntas,& vna præceptio.

Martinus Turonenſis Epiſcopus. 380.

In profeßione fidei: Clemens Trinitas eſt vna diuinitas. Vt autem per Sacramentum cognoſcatur, vnitas eſt ab eo qui eſt, Spiritus ſanctus,à quo qui eſt,& vnigenitus: ſic exiſtens diuinæ naturæ lucis Spiritus, à ſeſe per naturam, per ſubſtantiam maieſtatis, poteſtatis, virtutis, diuinæ lucis: ſpiritus vnus in duobus,& vterque in idipſum. Pater in Filio, Filius in Patre, vterque in Spiritu ſancto. Sic tribus perſonis confitemur corpus præſcientiæ,quod ſuper omnia cuncta concludit.

Damaſus. 380.

In Symbolo: Credimus in vnum Deum Patrem omnipotenté; & in vnũ Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum,Filium Dei; & in Spiritum ſanctũ Deum: non tres Deos Patrem & Filium & Spiritum ſanctum,ſed vnum Deũ colimus,& confitemur.

Epiſt. ad Paulinũ Theſſalonicen. Si quis negauerit vnam Patris & Filij & Spiritus ſancti diuinitatem, authoritatem,poteſtatem,vnam gloriam, dominatum vnum,vnum regnum, voluntatem ac veritatem,anathema ſit. Si quis negauerit tres perſonas eſſe Patris & Filij & Spiritus ſancti, ſemper viuere, omnia continere, viſibilia & inuiſibilia, omnia poſſe,omnia iudicare,omnibus vitam tribuere, omnia fabricare, omnia conſeruare, anathema eſto.

Prudentius. 380.

Præfatione in Apotheoſin:

Eſt tria ſumma Deus, trinum ſpecimen, vigor vnus:
Corde Patris genita eſt Sapientia, Filius ipſe eſt:
Sanctus ab æterno ſubſiſtit Spiritus ore.
Tempore nec ſenior Pater eſt, nec numine maior:
Nam ſapiens retrò ſemper Deus,edidit ex ſe
Per quod ſemper erat gignenda ad ſecula Verbum.

In Apotheoſi contra Vniotas:

Hæc eſt noſtra ſalus,hinc viuimus,hinc animamur,
Hoc ſequimur, nunquam detracto nomine nati
Appellare Patrem, Patris & ſine nomine nunquam
Natum noſſe Deum,nunquam niſi ſanctus,& vnus
Spiritus interſit, Natumq; Patremq; vocare:
Sic tamen hæc conſtare tria,vt ne ſeparet ductu
Tres faciam,tribus his ſubſiſtat ſed Deus vnus.

Optatus Mileuitanus. 380.

Libro 4. ad Parmenianum: Quia Filius à Patre, Deus à Deo, erat vngendus, ſecundùm quod Filius petijt, & Spiritus promiſſa nuntiauit, compleuit Pater in Iordane. Quò cùm veniſſet Filius Dei,Saluator noſter,à Ioanne oſtenſus eſt his verbis: *Ecce Agnus Dei*,hic eſt qui tollit peccata mũdi. Deſcendit in aquam, non quia erat quod in Deo mundaretur, ſed venturum oleum aqua debuit antecedere,ad myſteria initianda & ordinanda & impléda,baptiſmatis lotus, cùm in Ioannis manibus haberetur,ſecutus eſt ordo myſterij, & cõpleuit Pater,quod rogauerat Filius,& quod nuntiauerat Spiritus ſanctus. Apertum eſt cælũ Deo Patre vngente ſpiritale oleum,ſtatim in imagine columbæ deſcẽndit,& inſedit capiti eius,& perfudit eum, vnde cœpit dici Chriſtus,quando vnctus eſt à Deo Patre; cui ne manus impoſitio defuiſſe videretur, vox audita eſt Dei de nube dicentis: *Hic eſt Filius meus,de quo bene ſenſi,hunc audite.*

Chromatius. 390.

Ad cap. 6.Matth. Perfecta fides eſt Trinitatis oſtẽſa,cùm & Pater Chriſtum Dominum ac Deũ noſtrum filium ſuum eſſe teſtatur, & Spiritus ſanctus, id eſt, paracletus in tanto fidei ſacramento Patri Filioq; coniungitur, vt verum Patrem, verum Filium,verum etiam Spiritum ſanctum crederemus,tres perſonas, ſed vnam diuinitatem Trinitatis, vnamq; ſubſtantiam.

Philaſtrius. 390.

In hæreſi triformẽ Deũ facientiũ, c.47. Eſt vera perſona Patris,quę miſit Filiũ,& eſt vera perſona Filij, quę aduenit de Patre,& eſt vera pſona Spiritus,quę à Filio & Patre miſſa eſt. Triũ itaq; harũ perſonarũ vna eſt veritas maieſtas & ſubſtantię æqualitas & diuinitas ſempiterna. Qualis enim eſt immenſa & inenarranda Patris perſona,talis eſt & Filij,talis eſt & Spiritus ſancti & in diſtinctione nominũ

ac tri-

ac trium perſonarum nõ ſit aliqua naturæ diuerſitas. Immenſibilis igitur eſt hæc Trinitas, inuiſibilis, & inenarrabilis, quę fide ſolùm cognoſcitur.

Gregorius Bæticus. 390.

Libro de Fide. Vna eſt diuinitas Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, ſicut & vna eſt ſanctitas eiuſdem perfectæ & inſeparabilis Trinitatis.

Hieronymus. 390.

Ad cap. 4. ad Epheſ. Vnus eſt Dominus, & vnus eſt Deus: quia Patris, & Filij denominatio, vna diuinitas eſt. Propterea & fides vna dicitur: quia ſimiliter in Patrem, & in Filium, & in Spiritũ ſanctũ credimus, & baptiſma vnum. Eodem enim modo & in Patrem, & in Filium, & in Spiritũ ſanctum baptizamur: Et ter mergimur, vt Trinitatis vnũ appareat ſacramẽtum: Et non baptizamur in nominibus Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, ſed in vno nomine, quod intelligitur Deus.

Epiſt. 57. ad Damaſ. Interrogamus, quid tres hypoſtaſes poſſe arbitrẽtur intelligi. Tres perſonas ſubſiſtentes, aiũt. Reſpõdemus nos ita credere. Nõ ſufficit ſenſus, ipſum nomen efflagitant: quia neſcio quid veneni in ſyllabis latet. Clamamus, ſi quis tres hypoſtaſes, aut tria enypoſtata, hoc eſt, tres ſubſiſtentes perſonas non confitetur, anathema ſit. Et quia vocabula non ediſcimus, hæretici iudicamur. Si quis aũt hypoſtaſin vſiã intelligens, non in tribus perſonis vnam hypoſtaſin dicit, alienus à Chriſto eſt: & ſub hac confeſſione vobiſcum pariter cauterio vnionis inurimur. Diſcernite, ſi placet, obſecro: non timebo tres hypoſtaſes dicere ſi iubetis, condatur noua poſt Nicænam fides: & ſimilibus verbis, cum Arianis confiteamur orthodoxi. Tota ſecularium literarum ſchola nihil aliud hypoſtaſin, niſi vſiã, nouit. Et quis, rogo, ore ſacrilego tres ſubſtantias prędicabit? Vna eſt Dei & ſola natura, quæ verè eſt: id enim, quod ſubſiſtit, non habet aliunde, ſed ſuum eſt.

Gaudentius. 400.

Tractatu de promiſſione Paracleti: Ne diuiſis putaretur, vel Spiritus ſanctus à Patre, cuius Spiritus eſt; vel Filius ab eo crederetur ſeiunctus, cuius & facies, & dextera, & ſapientia, & virtus eſt: nõ ait: *Si aſcendero in cælum*, Spiritus tuus illic eſt: vel; facies tua & Spiritus tuus illic ſunt: ſed; *tu*, inquit, *illic es*: cum Filio vtique, & cum Spiritu ſancto, quoniam Trinitatis adorandæ vna eademq; diuinitas ſemper vbiq; eſt. Sed, vt Patris & Filij & Spiritus ſancti vna traderetur credentibus fides & diſtincta cõfeſſio, propterea Pater & Filiũ mittere, & Spiritum ſanctum ſcribitur.

Septimo Tract. de Exod. Vnus eſt Deus, vbi deitatis nulla diuiſio eſt. Per omnes libros ſanctarũ Scripturarũ, & Patrẽ Deum, & Filium Deũ, & Spiritũ ſanctũ Deũ legimus, nõ Deos: quia Deos non ſinit dici vnitas maieſtatis. Eſt enim ſola in Trinitate perſonarũ diſtinctio, non naturæ diuerſitas.

Concilium Toletanum Primum. 400.

In Confeſ. fidei: Credimus in vnũ verum Deũ, Patrem omnipotentẽ, & Filium, & Spiritum ſanctũ, viſibiliũ & inuiſibiliũ factorẽ, per quẽ omnia facta ſunt in cælo & in terra, vnũ Deum, & vnã eſſe diuinæ ſubſtantiæ Trinitatẽ. Patrem aũt non eſſe Filium ipſum, ſed habere Filium, qui Pater nõ ſit. Filium non eſſe Patrem, ſed Filium Dei de Patris eſſe natura: Spiritũ quoque eſſe Paracletũ, qui nec Pater ſit ipſe, nec Filius, ſed à Patre Filioq; procedẽs. Eſt ergo ingenitus Pater, genitus Filius, non genitus Paracletus, ſed à Patre Filioq; procedens.

Ruffinus. 400.

Apologia de fide ſua ad Anaſtaſiũ: Si quis eſt, qui vel temare fidem noſtram cupit, vel audire, vel diſcere: ſciat quòd de Trinitate ita credimus, quòd vnius naturæ ſit, vnius Deitatis, vnius eiuſdemq; virtutis atque ſubſtantiæ, nec inter Patrẽ, & Filium, & Spiritum ſanctũ ſit prorſus vlla diuerſitas: niſi quòd ille Pater eſt, hic Filius, & ille Spiritus ſanctus, Trinitas in perſonis ſubſiſtentibus, vnitas in natura atque ſubſtantia.

Auguſtinus. 400.

De ciuit. Dei lib. 11. c. 10. Hęc Trinitas vnus eſt Deus: nec ideo non ſimplex, quia Trinitas. Neque enim propter hoc naturã iſtam boni ſimplicẽ dicimus, quia Pater in ea ſolus, aut ſolus Filius, aut ſolus Spiritus ſanctus: aut verò ſola eſt iſta nominis Trinitas ſine ſubſiſtẽtia perſonarũ, ſicut Sabelliani hæretici putauerunt. Sed ideò ſimplex dicitur, quoniã quod habet, hoc eſt, excepto quòd relatiuè quęq; perſona ad alterã dicitur. Nã vtiq; Pater habet Filiũ, nec tamen ipſe eſt Filius: & Filius habet Patrem, nec tamen ipſe eſt Pater. In quo ergo ad ſeipſum dicitur, non ad alterum, hoc eſt quod habet: ſicut ad ſeipſum dicitur, viuẽs, habendo vtiq; vitam, & eadem vita ipſe eſt. Propter hoc itaque natura dicitur ſimplex.

De Trinit. lib. 1. c. 4. Omnes quos legere potui, qui ante me ſcripſerunt de Trinitate, quæ eſt Deus, diuinorum librorum veterum & nouorum Catholici tractatores, hoc intenderunt ſecundùm Scripturas docere, quòd Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus vnius eiuſdemq; ſubſtantię inſeparabili ęqualitate diuinam inſinuent vnitatem. Ideoq; nõ ſint tres Dij, ſed vnus Deus: quamuis Pater Filium genuerit, & ideo Filius non ſit qui Pater eſt: Filiusq; à Patre ſit genitus, & ideo non ſit Pater qui Filius eſt: Spiritusq; ſanctus nec Pater ſit, nec Filius, ſed tantũ Patris & Filij Spiritus, Patri & Filio etiam ipſe coęqualis, & ad Trinitatis pertinens vnitatem.

Lib. 3. contra Maximinũ Arianũ, cap. 10. In Trinitate, quę Deus eſt, & Pater Deus eſt, & Filius Deus eſt, & Spiritus ſanctus Deus eſt, & ſimul hi tres vnus Deus: nec huius Trinitatis tertia pars eſt vnus, nec maior pars duo quàm vnus eſt ibi: nec maius aliquid ſunt omnes quàm ſinguli: quia ſpiritalis hęc, nõ corporalis eſt magnitudo. *Qui poteſt capere, capiat*: qui autem nõ poteſt, credat, & oret, vt quod credit intelligat.

Paulinus Nolanus. 420.

Epiſt. 23. Ioannes ab illa ineffabili generatione ordiens, & coęternum, & conſubſtantialem, & coomnipotentem, & coopificem Patris Filium nunciauit, in Spiritu ſancto Deo Deum cernens, quia in ipſo Trinitas diuinitatis impletur, & vna Trinitatis diuinitas cernitur. Spiritus enim Dei, ſicut & Verbum Dei, Deus vterque in vno capite permanentes, & ex vno Patris fonte manantes: ſed Filius naſcendo, Spiritus procedendo, ſalua quiſque perſonarum ſuarum proprietate diſtincti potius quàm diuiſi erunt.

Epiſt. 25. Cùm ergo fides & cõfeſſio tua coęternã Trinitatẽ vnius diuinitatis & ſubſtantiæ & operis & regni eſſe teſtetur; cumq; Patrem Deum, & Filium Deũ, & Spiritum ſanctũ Deum, vt eſt, qui eſt, & erat, & venturus eſt, qui miſit te ſicut Moſen & Apoſtolos euangelizare gentibus bona Domini, quod ita vt ipſe à Deo doctus es doces, vnitatem Trinitatis ſine confuſione iungens, & Trinitatem ipſius vnitatis ſine ſeparatione diſtinguens; ita vt nulla alteri perſonę conueniat, & in omni perſonarum trium Deus vnus eluceat; & tantus quidem Filius, quantus & Pater, quantus & Spiritus ſanctus, ſed ſemper quiſque ſui nominis proprietate diſtinctus, indiuiduam retinet in virtutis & gloriæ æqualitate concordiam.

Vincentius Lyrinenſis. 430.

Contra hæreſes c. 22. Beata Catholica Eccleſia, que

vnum Deũ in Trinitatis æqualitatem in vna diuinſtate veneratur; vt neque ſingularitas ſubſtantiæ perſonarum confundat proprietatem, neque item Trinitatis diſtioctio vnitatem ſeparet deitatis.

Petrus Chryſologus. 440.

Serm.60. Credo in Deum Patrem omnipotentem: Hæc vox totum Trinitatis fatetur & aperit Sacramentum. Deum dicit, non Deos: quia vnum Deum in Trinitate credit Chriſtiana fides. Scit Patrem, ſcit Filium, ſcit Spiritum ſanctum, Deos neſcit. Diuinitas in perſonis trina eſt, ſed vna eſt in Trinitate diuinitas: perſonis Trinitas diſtincta eſt, non eſt diuiſa ſubſtantijs. Deus vnus eſt, ſed Trinitate: Deus ſolus eſt, ſed non ſolitarius: Diuinitas nec Trinitate diuiditur, nec confunditur vnitate.

Eucherius Lugdunenſis. 440.

De ſpiritualibus formulis, cap.1. Omnipotens Deus Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, vnus atque trinus: vnus videlicet extat in natura, trinus in perſonis: ſolus inuiſibilis, immenſus atque incomprehenſibilis.

Homilia 1. de Epiphania & infantibus: Sit quaſi trium munerum oblatio, Trinitatis perfecta confeſſio: credatur à nobis vnitas, ſine confuſione cõiuncta: Trinitas, ſine ſeparatione diſtincta. Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, vnus Deus credatur; tres perſonæ, non tres ſubſtantiæ.

Arnobius Romanus. 440.

De Deo trino & vno: Cauendum eſt ne ſcelerati Sabellij ſenſum incurrens, Patrem & Filium & Spiritum ſanctum ſic vnum Deum credas, vt non putes Patrem verum Filij genitorem, & Vnigenitum verum Patris Filium, procedentem ex Patre & Filio non credas Spiritum ſanctum. Sicut vnus Deus ſecundùm ſacram Scripturam credendus eſt, quę dicit: *Dominus Deus tuus Deus vnus eſt:* ita ipſe vnus Deus Pater verus, Filius verus, Spiritus ſanctus vnus & verus credendus eſt Deus.

Leo Primus. 450.

Sermone 1. de Pentecoſte, cap.3. In Trinitate diuina nihil eſt diſſimile, nihil impar; & omnia quæ de illa ſubſtantia poſſunt cogitari, nec virtute, nec gloria, nec æternitate diſcreta ſunt. Cumq; in perſonarum proprietatibus alius ſit Pater, alius Filius, alius ſit Spiritus ſanctus; nõ tamen alia deitas, nec diuerſa natura eſt. Siquidẽ cùm & de Patre ſit Filius Vnigenitus, & Spiritus S. Patris Filijq; ſit Spiritus, non ſicut quæcunq; creatura, quæ & Patris & Filij eſt. ſed ſicut cum vtroque viuens, & potens, & ſempiternus.

Sermone 2. cap.3. Salubriter credimus, quòd ſimul tota Trinitas vna virtus eſt, vna maieſtas, vna ſubſtantia, indiſcreta opere, inſeparabilis dilectione, indifferens poteſtate, ſimul implens omnia, ſimul continens vniuerſa. Quod enim Pater eſt, hoc eſt & Filius, hoc eſt & Spiritus ſanctus, & vera Deitas in nullo eſſe aut minor aut maior poteſt; quæ ſic in tribus confitenda eſt perſonis, vt & ſolitudinem non recipiat Trinitas, & vnitatem ſeruet æqualitas.

Claudius Marius Victor. 460.

Præfatione in Geneſin:

Summe & ſancte Deus, cuncta virtutis origo
Omnipotens, quem nec ſubtili indagine rerum
Mentibus humanis ſenſu comprendere fas eſt,
Et neſcire nefas (nam te ratione profunda
In tribus eſſe Deum, ſed tres ſic credimus vnum,
Vnica perſonas vt tres ſubſtantia reddat,
Indiſcreta pio conſeruans fœdera nexu)
Tu ſine principio, pariter ſine fine perennis,
Solus es atque idem, nulliq; obnoxius æuo.

Proſper. 460.

In Sententijs, Sent.103.

Cùm Pater in Verbo ſit ſemper, & in Patre Verbum,
Sitq; idem Verbi Spiritus, atque Patris;
Sic de perſonis tribus eſt tibi non dubitandum,
Vnum, vt docta fides, confiteare Deum.

Sedulius. 460.

Lib.3. Paſchali: *Cui palmis compta vel vnquam*
Frondibus arboreis laudem cæleſtibus hymnis
Obuia turba dedit? Domino niſi cum Patre Chriſto,
Qui regit æthereum princeps in principe regnum,
Cui ſemper ſanctus conregnat Spiritus æquè.

Eugenius Carthaginenſis. 480.

De fide ad Hunericum. Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum ita in vnitate deitatis profitemur, vt & Patrem in ſua proprietatis perſona ſubſiſtere, & Filium nihilominus in propria extare perſona, atque Spiritum ſanctum perſonæ ſuæ proprietatem retinere fidei confeſſione fateamur: Non eundem aſſerentes Patrem, quem Filiũ; neq; Filium confitentes, qui Pater ſit, aut Spiritus ſanctus: neque ita Spiritum ſanctum accipimus, vt aut Pater ſit, aut Filius: ſed ingenitum Patrem, & de Patre genitum Filium, & de Patre procedentem Spiritum ſanctum, vnius credimus eſſe ſubſtantiæ vel eſſentiæ: quia ingeniti Patris, & geniti Filij, & procedentis Spiritus ſancti vna deitas; tres verò perſonarum proprietates, &c. Licet hæc venerãda Trinitas perſonis ac nominibus diſtincta ſit, non tamen ob hoc à ſe atque à ſua æternitate diſcrepare credenda eſt. Si manens ante ſecula diuinitas in Patre, & Filio, & Spiritu ſancto, verè ac propriè creditur, nec diuidi noſtris interpretationibus poteſt, nec rurſus verſa in vnam perſonam Trinitatis ipſa confundi.

Saluianus. 480.

In Eccleſiaſten Salomonis: Quis eſt iſte funiculus triplex, de quo dicit Salomon, qui difficilè rumpitur? Vnitas Patris, & Filij, & Spiritus ſancti: quia in diuinitate tres ſunt perſonæ, ſed vna tantùm eſt natura.

Ferrandus Diaconus. 500.

Regula 4. Fides Catholica eſt, Patris, & Filij, & Spiritus ſancti vnam contra Arium ſubſtantiam vel eſſentiam; tres aduerſus Sabelliũ prædicare perſonas, vt cùm bene intellecta fuerit in eſſentia vnitas, in perſonis proprietas, vera quoque in maieſtate adoretur æqualitas. Tres enim ſunt: quia alius eſt Pater, alius Filius, alius Spiritus ſanctus: ſed hi tres vnum ſunt. Quia ſingulatim Deus eſt Pater, Deus eſt Filius, Deus eſt Spiritus ſanctus: neque tamen tres Dij ſunt, ſed vnus eſt Deus. Suſpitionem nãque ſolitarij Dei remouet Trinitas, & vnũ Deũ credentibus oſtendit vna ſubſtãtia. Nõ ſic vna, vt per ſingulos ſemiplena, in omnibus fiat tota, & ideo ſit vna, ſed vna numero, genere, virtute, plenitudine: quã ſicut habet in omnibus, ſic nõ caret in ſingulis. Tãta in ſolo Patre, quãta in Filio & Spiritu ſancto. Tanta in ſolo Filio, quãta in Patre & Spiritu ſancto. Tanta in ſolo Spiritu ſancto, quãta in Patre & Filio. Tanta poſtremò in ſingulis eorũ, quãta in duobus. Tãta in duobus, quãta in tribus. Tãta in tribus, quãta in ſingulis. Nihil quippe eſt ibi gradibus ordinatũ, nihil qualitate diuerſum, nihil quãtitate minimũ, nihil loco ſeparatũ, nihil tẽpore poſterius, nihil inefficax, nihil paſſibile. Vbi hoc tantũmodo recipit diſtinctionem, quòd ad inuicem ſibi ſunt: Pater ſcilicet ad Filiũ, Filius ad Patrem, Spiritus ſanctus ad eos, de quibus, & cum quibus Spiritus ſanctus eſt, vt ipſe ſolus in Trinitate appelletur Spiritus ſanctus, propriúmque ſit Patris generare, proprium Filij naſci, proprium Spiritus ſancti de vtroque procedere.

Fulgentius. 500.

Ad Monim: lib. 2. cap. 7. Tota Trinitas vnitate Deitatis ſuæ naturaliter immenſa infinitaq; permanet, & ſic localiter nuſquam eſt, vt tamẽ nuſquam deſit, atque ita ſit vbiq; tota, vt nec per partes creaturę totius particulariter diuidi, nec vniuerſitate totius poſſit creaturæ concludi.

Cap. 11. Sãcta naturalis vnitas & ęqualitas & charitas Trinitatis, quę vnus ſolus & verus eſt Deus, vnanimitate ſãctificat, quos adoptat. In illa quippe vna ſubſtantia Trinitatis vnitas eſt in origine, æqualitas in prole, in charitate autem vnitatis æqualitatisq; communio, nulla eſt diuiſio illius vnitatis, nulla diuerſitas illius æqualitatis, nullum faſtidiũ illius charitatis. Ibi enim nihil diſcrepat, quia æqualitas chara & vna, & vnitas æqualis & chara, & charitas æqualis atque vna naturaliter & incommutabiliter perſeuerat.

Ad Traſimundum lib. 2. cap. 1. Quæ ergo humanæ diſciplinæ peritia, quæ viuacitas animi, quæ cordis ſagacitas illius eſſentiæ (id eſt, Trinitatis, quæ vnus verus & ſolus eſt Deus) contingeret arcanũ? quæ nec cœpit eſſe, nec deſinit, in cuius ſubſtantia nihil eſt quod non fuit, nihil poteſt non eſſe quod fuit, cuius nihil loco cõcluditur, quia totum immenſum: nihil initio præuenitur, quia totum eſt ſempiternum. Quæ ſe hnc præſertim iudicio ſempiternam, increatam, immutabilemq; monſtrauit, cùm ex nihilo, id eſt, ex eo quod nõ eſſet, creare potuit quod fuiſſet.

Cap. 11. Sola eſt ergo vna Trinitas, quæ cũ ſe manifeſtat, ineffabiliter venit: & cùm ſe indignis occultat, ineffabiliter omninò diſcedit. Veniunt atq; abeunt proprio & incomprehẽſibili modo Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus: nec tamen localiter aut Pater, aut Filius mouetur, aut Spiritus. Nouerunt ſic venire atque abire, vt nec ad locum localiter veniant, nec localiter de loco diſcedant. Hic aduentus Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, nõ mobilitatem, ſed pietatem Dei venientis, oſtendit: vna enim Deitas Trinitatis, quæ omnia implet, omnia continet. Illi venire dicitur, cui ſe manifeſtare dignatur; & ab illo diſcedit, à quo lumẽ ſuę dilectionis abſcondit, &c. Quantũ ergo ad ſubſtãtiam & potẽtiam ſuam, vbique eſt Trinitas, vnus Deus totus, totum complens virtute, nõ mole, totus in ſingulis, totus ſimul in omnibus creaturis.

Ad Donatum cap. 2. Proinde illud admoneo principaliter teneas ſanctam Trinitatem, id eſt, Patrẽ & Filium & Spiritum ſanctum, naturaliter verum eſſe Deum, ſummum, verũ & bonũ, vnius naturę, vnius eſſentiæ, vnius omnipotẽtiæ, vnius bonitatis, vnius æternitatis, vnius immenſitatis. Ac ſic, cùm vnum Deum audis, Patrem, & Filiũ, & Spiritum ſanctum, vnam naturã ſummæ illius Trinitatis intellige. Et cũ Trinitatẽ audis Patrẽ & Filium & Spiritum ſanctũ, tres perſonas vnius ſummæ illius diuinitatis agnoſce. Tres enim perſonæ ſunt, Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, ideò Trinitas dicitur: ſed vna ſubſtantia eſt Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, ideo ipſa Trinitas vnus Deus veraciter à fidelibus prædicatur.

Cap. 3. Tres itaq; perſonas eſſe Patrẽ & Filium & Spiritũ ſanctũ oſtendunt ipſius eloquia veritatis.
Ioan. 8. Vnde Saluator ait: *Nõ ſum ſolus, ſed ego & qui miſit me Pater,* &c. Vnde Trinitas illa ſancta dignè creditur in perſonis. Tres aũt Deos dici Patrẽ & Filium & Spiritum ſanctum non permittit vnitas naturalis. Et quia in vna natura Trinitatis nulla poteſt eſſe diuerſitas, ideo in tribus perſonis manet inconfuſa proprietas, & in vnitate naturæ regnat incommutabiliter ſubſtantialis æqualitas.

Boetius. 500.

Lib. 1. de Trinitate: Pater, inquiunt Catholici, Deus, Filius Deus, Spiritus ſanctus Deus. Igitur Pater Filius Spiritus ſanctus Deus vnus, non tres Dij. Cuius cõiunctionis ratio eſt indifferentia. Eos enim differentia cõmitatur, qui vel augent, vel minuunt, vt Ariani, qui gradibus meritorum Trinitatem variantes, diſtrahũt, atq; in pluralitatem deducunt.

Lib. 2. Cùm colligo Patrẽ, Filium, & Spiritũ ſanctum, non plures, ſed vna occurrit eſſe ſubſtantia: vna igitur ſubſtãtia trium, nec ſeparari vllo modo, nec diſiungi poteſt, nec velut partibus in vnũ cõiuncta eſt, ſed eſt vna ſimpliciter. Quęcunq; igitur de diuina ſubſtãtia prędicãtur, ea tribus oportet eſſe cõmunia, idq; erit ſigni, quæ ſint, quę de diuina ſubſtãtia prædicẽtur, quòd quæcunque hoc modo dicuntur, de ſingulis in vnum collectis tribus ſingulariter prædicabuntur, hoc modo: Si dicimus Pater Deus eſt, Filius Deus eſt, Spiritus ſanctus Deus eſt, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus Deus vnus. Si igitur eorum vna deitas, vna ſubſtantia eſt, licet Dei nomen de diuinitate ſubſtantialiter prædicari. Ita Pater veritas, Filius veritas, Spiritus ſanctus veritas eſt: Pater, Filius, Spiritus ſanctus non tres veritates, ſed vna veritas eſt. Si igitur vna in his ſubſtãtia, vna veritas, neceſſe eſt veritatẽ ſubſtantialiter prædicari de bonitate, de incõmutabilitate, de iuſtitia, de omnipotẽtia, ac de cæteris omnibus, quæ tã de omnibus ſingulis, quàm de omnibus ſingulariter prædicamus, manifeſtum eſt ſubſtantialiter dici.

Paſchaſius Diaconus. 500.

Præfatione in libros de Spiritu ſancto: In hac ſymboli perfectione & vnitas euidenter aperitur, & Trinitas, dum ter repetita confeſſio Patri & Filio & Spiritui ſancto vnum credulitatis reddit obſequium.

Lib. 1. c. 4. Cùm Verbi vnam monſtrauimus deitatem, tria nunc in vna deitate doceamus, tria nomina, non tria regna; tres appellationes, ſed non tres poteſtates; tres hypoſtaſes vel ſubſiſtentias, ſed non tres ſubſtantias.

Hormiſda. 510.

Epiſtola 76. ad Iuſtinũ: Si Trinitas Deus, hoc eſt, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus: Deus aũt vnus ſpecialiter, legiſlatore dicente: *Audi Iſrael, Dominus Deus* Deut. 6.
tuus, Deus vnus eſt, qui aliter habet, neceſſe eſt aut diuinitatem in multa diuidat, aut ſpecialiter paſſionem ipſi eſſentiæ Trinitatis impingat, & (quod abſit à fidelium mentibus) hoc eſt, aut plures Deos, more profanæ gentilitatis inducere, aut ſenſibilem pœnam ad eam naturam, quæ aliena eſt ab omni paſſione, transferre. Vnum eſt ſancta Trinitas, non multiplicatur numero, non creſcit augmento, nec poteſt aut intelligentia comprehendi, aut hoc quod Deus eſt diſcretione ſeiungi. Quis ergo illi ſecreto æternæ impenetrabiliſque ſubſtantiæ, quod nulla vel inuiſibilium creaturarum potuit inueſtigare natura, profanam diuiſionem tentet ingerere, & diuini arcana myſterij reuocare ad calculum moris humani? Adoremus Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, indiſtinctam diſtinctè, incomprehenſibilem, & inenarrabilem ſubſtantiam Trinitatis: Vbi etſi admittit numerum ratio perſonarum, vnitas tamen non admittit eſſentiæ ſeparationem: ita tamen, vt ſeruemus diuinæ propria naturæ, ſeruemus propria vniuſcuiuſque perſonæ, nec perſonis diuinitatis ſingularitas denegetur, nec ad eſſentiam hoc, quod eſt proprium nominum, transferatur. Magnum eſt & incomprehenſibile ſanctæ Trinitatis myſterium, Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus ſanctus. Trinitas indiuiſa: & tamen notum eſt, quia proprium eſt Patris, vt generaret Filium: propri-

m Filij Dei, vt ex Patre naſceretur æqualis: roprium Spiritus ſancti, vt de Patre & Filio rocederet, ſub vna ſubſtantia Deitatis.

Caſſiodorus. 530.

Ad Pſal.50. Spiritus quantum ad eſſentiam diinitatis,& Pater,& Filius,& Spiritus ſanctus,reè dicuntur vnus Deus; ſed pro diſtinctione per-onarum, eſt proprium Patri, quòd naturaliter nē initio genuit Filium: proprium eſt Filio, uòd naturaliter à Patre generatus eſt: pro-rium eſt Spiritui ſancto, quòd à Patre & Fi-o procedit, quæ ineffabili charitate atque co-peratione eorum conſubſtantialis æternitas & oteſtas omnia facit quæ vult, in cælo & in tera. Sed quamuis hæc incomprehenſibilia, atque nexplicabilia,ita vt ſunt,nobis nunc eſſe noſcan-ur; tamen à nonnullis Patribus corporalium : ſimul exiſtentium rerum talis ſimilitudo pro-onitur.Inuenimus enim in ſole tres iſtas propri-tates,prima ipſa eſt ſubſtantia corporalis, quod ol eſt, deinde ſplendor eius, qui in ipſo perma-et,tertia calor,qui à ſplendore eius,vſque ad nos eruenit. Quæ hoc modo (ſi tamen tantæ rei po-eſt ſimilitudo aliqua reperiri)arbitror æſtiman-a: vt quod eſt in ſole ſubſtantia corporalis,ita ntelligatur in Trinitate quodammodo perſona atris: & quod eſt in ſole ſplendor eius,hoc ſit in Trinitate perſona Filij: ſicut Apoſtolus dicit, *plendor gloriæ eius*: quod autem in ſole eſt calor, oc ſit in Trinitate perſona Spiritus ſancti, ſicut gitur: *Quis ſe abſcondet à calore eius?*

Primaſius. 540.

Ad cap.1. epiſt.ad Hebreos: Ita natura Patris, & Fi-j,& Spiritus ſancti inſeparabiliter coniuncta, & nita, per Verbū ſuum quaſi per ſplendorem di-nata eſt ſemetipſam oſtendere,& inſuper myſte-um ſanctæ Trinitatis,dicente ipſo Filio: *Ego & ater vnum ſumus.*

Iunilius Africanus. 540.

In Geneſin: Quòd dicit:*Faciamus*:vna oſtenditur peratio trium perſonarum. In eo verò quod ſe-uitur: *ad imaginem & ſimilitudinem noſtram*, vna & qualis ſubſtantia eiuſdem Trinitatis indicatur. uomodo enim vna eſſet ſimilitudo & imago, ſi ninor Patre Filius, ſi minor eſſet Filio Spiritus nctus, & ſi non conſubſtantialis eiuſdem pote-atis eſſet gloria totius Trinitatis? Aut quomo-o diceretur, *Faciamus*, ſi trium in vna diuinitate on eſſet cooperatrix virtus?

Arator. 540.

Lib.2. Act. *Doceatq́, volentem*
Quòd Pater & Natus, quòd ſanctus Spiritus vnus
Sit Deus, & numerum triplicet ſubſtantia ſimplex.

Fortunatus. 570.

Lib.4.Poematum. Ad Gregorium de Iudæis con-erſis per Auitum:

Eſt Deus alta fides, vnus, tria, trinus & vnus,
Perſonis proprijs ſtat tribus vnus apex:
Nam Pater,& Genitus,ſanctus quoque Spiritus idem:
Sic tribus eſt vnum ius, opus, ordo, thronus.

Vitæ S. Martini lib.1.cap.6.

Rem Patris ac Geniti æqualem, vel Spiritus almi
Vim, genus, ac ſpeciem, virtutem, lumen, honorem,
Vnum velle trium ſua per tormenta fatetur.

Gregorius Magnus. 590.

In Symbolo: Credo in vnum Deum omnipoten-m,Patrem,Filium, & Spiritum ſanctū,tres per-nas,vnam ſubſtantiam; Patrem ingenitum,Fi-um genitum, Spiritum ſanctum nec genitum, nec ingenitum, ſed à Patre & Filio procedentem.

Lib.2.in Ezechielem,Homilia 21. In illa ſumma Trinitate,quæ omnia creauit,omnia continet, dimidium nihil eſt, nec ex duobus dimidijs aliquod vnum. Neque enim quicquā imminutionis, aut deciſionis habet illa ſubſtantia, quæ ſemper incommutabilis manens,nec detrimentum recipit, nec augmentum.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

Lib.7. Etymologiarum, cap. 4. Trinitas appellatur, quòd fiat totum vnum ex quibuſdam tribus, quaſi Trinitas, vt memoria, intelligentia, & voluntas. In quibus mens habet in ſe quandam imaginem diuinę Trinitatis Nam dum tria ſint, vnum ſunt: quia & ſingula in ſe maneot, & omnia in omnibus. Pater igitur,& Filius,& Spiritus ſanctus Trinitas & vnitas: Idem enim vnum, idem & tria: in natura vnum, in perſonis tria: vnum propter maieſtatis communionem, tria propter perſonarum proprietatem. Nam alius Pater, alius Filius, alius Spiritus ſanctus. Sed alius quidem, non aliud: quia pariter ſimplex, pariterq́ incōmutabile bonum,& coæternum. Pater ſolus non eſt de alio, ideoq́ ſolus appellatur ingenitus: Filius ſolus de Patre eſt natus, ideo ſolus dicitur genitus: Spiritus ſanctus ſolus de Patre & Filio procedit, ideo ſolus amborum nuncupatur Spiritus. In hac Trinitate alia ſunt appellatiua nomina, alia propria ſunt. Propria enim ſunt eſſentialia, vt Deus, Dominus, omnipotens, immutabilis, immortalis. Et inde propria, quia ipſam ſubſtantiam ſignificant, qua vnum ſunt. Appellatiua verò, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus. Ingenitus, Genitus, & procedens. Eadem & relatiua: quia ad ſe inuicem referuntur. Cùm enim Deus dicitur, eſſentia eſt: quia ad ſeipſum dicitur. Cùm verò dicitur Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, relatiuè dicuntur: quia ad ſe inuicem referuntur Nam Pater non ad ſeipſum, ſed ad Filium relatiuè dicitur: quia eſt ei Filius. Sic & Filius relatiuè dicitur, quia eſt ei Pater. Sic & Spiritus ſanctus, quia eſt Patris, Filiiq́ Spiritus. His enim appellationibus hoc ſignificatur, quod ad ſe inuicem referuntur, non ipſa ſubſtantia, qua vnum ſunt. Proinde Trinitas in relatiuis perſonarum nominibus eſt, deitas nō triplicatur, ſed in ſingularitate eſt: quia ſi triplicatur, Deorum inducimus pluralitatem.

Concilium Toletanum Quartum. 643.

Cap.1. Secundùm diuinas Scripturas,& doctrinam, quam à ſanctis Patribus accepimus, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum vnius Deitatis atq; ſubſtantiæ confitemur: in perſonarum diuerſitate Trinitatem credētes, in diuinitate vnitatem prędicantes: nec perſonas confundimus, nec ſubſtantiam ſeparamus: Patrē à nullo factum, vel genitū dicimus: Filium à Patre, non factum, ſed genitum aſſerimus: Spiritum verò ſanctum nec creatum, nec genitum, ſed procedentem ex Patre & Filio profitemur.

Concilium Sextum Toletanum. 648.

Cap.1. Credimus & profitemur ſacratiſſimam & omnipotētiſſimam Trinitatē, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, vnum Deum ſolum, non ſolitarium, vnius eſſentiæ, virtutis, poteſtatis, maieſtatis, vniusq́ naturæ, diſcretā inſeparabiliter per ſonis, indiſcretam eſſentialiter ſubſtātia deitatis, creatricem omnium creaturarū: Patrem ingenitum, increatum, fontem & originem totius diuinitatis. Filium à Patre intemporaliter, ante omnem creaturā, ſine initio genitum, non creatū. Nam nec Pater vnquā ſine Filio, nec Filius extitit

ſine Patre: ſed tamen Filius Deus de Patre Deo, non Pater Deus de Filio Deo: Pater Filij, non Deus de Deo: Ille autem Filius Patris, & Deus de Patre, per omnia coæqualis Patri, Deus verus de Deo vero: Spiritum verò ſanctum neque genitum, neque creatum, ſed de Patre Filioq; procedentem, vtriuſque eſſe Spiritum: ac per hoc ſubſtantialiter vnum ſunt, qui & vnus ab vtroque procedit. In hac autem Trinitate tanta eſt vnitas ſubſtantiæ, vt pluralitate careat, & æqualitatem teneat. Nec minor in ſingulis, quàm in omnibus: nec maior in omnibus, quàm in ſingulis perſonis manet.

Hildephonſus Toletanus. 660.

Serm. 5. de Aſſumptione Mariæ: Nos ergo fratres, vt corde credamus, & ore cõfiteamur, tres denominatas & diſcretas perſonas Patris & Filij & Spiritus ſancti vnius eſſe diuinitatis, æternitatis, vniuerſitatis & gloriæ; admoneant nos & doceant veritatis veraciſſima verba Prophetarum & Apoſtolorum & Euangeliſtarum veridica teſtimonia. Et vt in tribus perſonis ſumma, ſimplex, æterna, & incomprehenſibilis credatur, confiteatur, & adoretur Trinitas, inuitet nos ſanctarum Scripturarum ſynceritas, & catholicorum Patrum fidelis nos doceat authoritas, in quorum intellectu & ſcriptis fidei pietas & veritas non vacillat.

Concilium Toletanum Vndecimum. 674.

In Confeſſione fidei: Confitemur & credimus ſanctam atq; ineffabilẽ Trinitatem, Patrẽ, & Filium, & Spiritum ſanctum, vnum Deum naturaliter eſſe, vnius ſubſtantiæ, vnius naturæ, vnius quoque maieſtatis atque virtutis, &c. Hæc eſt ſanctæ Trinitatis relata narratio, quæ nõ triplex, ſed Trinitas & dici & credi debet. Nec rectè dici poteſt, vt in vno Deo ſit Trinitas, ſed vnus Deus Trinitas. In relatiuis verò perſonarum nominibus Pater ad Filium, Filius ad Patrẽ, Spiritus ſanctus ad vtroſque refertur: quæ cùm relatiuæ tres perſonæ dicantur, vna tamen natura vel ſubſtãtia creditur. Nec ſicut tres perſonas, ita tres ſubſtantias prædicamus: ſed vnam ſubſtantiam, tres autem perſonas. Quòd enim Pater eſt, non ad ſe, ſed ad Filium eſt; & quòd Filius eſt, non ad ſe, ſed ad Patrem eſt: Similiter & Spiritus ſanctus non ad ſe, ſed ad Patrem & Filium relatiuè refertur, in eo quòd Spiritus Patris & Filij prędicatur. Item cùm dicimus, Deus, non ad aliquid dicitur, ſicut Pater ad Filium, vel Filius ad Patrem, vel Spiritus ſanctus ad Patrem & Filium: ſed ad ſe ſpecialiter Deus dicitur. Nã ſi de ſingulis perſonis interrogemur, Deum neceſſe eſt fateamur. Deus ergo Pater, Deus Filius, Deus Spiritus ſanctus ſingulariter dicitur: nec tamen tres Dij, ſed vnus eſt Deus. Item & Pater omnipotens, & Filius omnipotens, & Spiritus ſanctus omnipotens ſingulariter dicitur: nec tamen tres omnipotentes, ſed vnus omnipotens.

Agatho. 680.

Epiſtola ad Conſtantinum Imp. Heraclium & Tiberium AA. Hic eſt ſtatus Euangelicæ atque Apoſtolicæ fidei, regulariſque traditio, vt confitentes ſanctam & inſeparabilem Trinitatem, id eſt, Patrem, & Filium, & ſanctum Spiritum vnius eſſe deitatis, vnius naturæ & ſubſtantiæ ſiue eſſentiæ, vnius etiam prædicemus naturalis voluntatis, virtutis, operationis, dominationis, maieſtatis, poteſtatis, & gloriæ. Et quicquid de eadem ſancta Trinitate eſſentialiter dicitur ſingulari numero, tanquam de vna natura trium conſubſtantialium perſonarum comprehendamus, regulari ratione inſtituti.

Aldhelmus. 680.

De laudibus Virginitatis, cap. 30. Orantem pro nobis beatitudinem veſtram, alma Trinitas, vna Deitatis ſubſtãtia, & trina perſonarum ſubſiſtentia, totius mundi monarchiam gubernans, ab alto cæli culmine iugiter tueri dignetur.

Aponius. 700.

Lib. 3. in Cantica: Hæc tria, vnum confitendo Deum, vnicum Filium credẽdo Dei, & cognitio Spiritus ſancti, omnium bonorum fundamẽta ſunt, quæ in ſe Baptiſmum, Pœnitentiam, & Martyrium continere docentur. Quæ tria glorioſa de Trinitatis confeſſione Eccleſia in ſe quotidie gaudet fundi.

Beda. 720.

De Subſtantijs: In aqua, quam tribus perſonis appellare ſolemus, dicentes, ille fons, ille riuus, illud ſtagnum, trinitas, ſed vnius elementi ſubſtantia ineſſe comprobatur: licet enim in perſonis fons & riuus atque ſtagnum differant, in vna tamen ſubſtantia conueniunt: Vbi quiddã, quod & de ſole dixi, poteſt inueniri. Nullus deniq; riuus abſque fontis ſui ſubſtantia defluit, quouſque fons ebulliendo ſubſiſtit. Cæterùm ſi fons exiccatur, & fontis perſona priuatur. Sed & ſtagnum ſatis conuenit perſonæ Spiritus ſancti: quoniam ſicut fons & riuus in ſtagnum confluentes, vnius elementi ſubſtantiam habent; ita & Pater & Filius in vnitate Spiritus ſancti conuenientes, vnum ſunt, & vnam ſubſtantiam efficiunt. In accenſa quoque candela inueniri poteſt (vt reor) idem ſanctæ Trinitatis myſterium. Nam cùm ardens elementis conſtet tribus, id eſt, ſtuppa, cera, igne, perſonarum trium figuram tenet, ſed vnam ſubſtantiam: Et ſicut nulla candelæ vtilitas in ſtuppæ & ceræ confectione abſque incenſione erit: ita etiam illi, qui in Patrem & Filium credens, Spiritus ſancti ignem ab eis ſeparat, nil proderit huiuſmodi fides.

Ad caput 5. Ioannis: Rectè dicitur & Pater principium, & Filius principium, non tamen duo principia: ſicut Pater Deus, & Filius Deus, non tamen duo Dij, ſed vnus Deus dicendus eſt: Sic Pater principium, & Filius principium, non tamen duo principia, ſed vnum principium fatendum eſt. Ergo & Spiritus ſanctus principium eſt: non tamen tria principia Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, ſed vnum principium.

Alcuinus. 750.

Lib. 1. de Trinitate, cap. 3. Teneamus firmiſſimè, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum vnum eſſe naturaliter Deum: nec tamen ipſum Patrem eſſe qui Filius, nec Filium ipſum eſſe qui Pater eſt, nec Spiritum ſanctum ipſum eſſe qui Pater aut Filius eſt. Vna eſt Patris & Filij & Spiritus ſancti eſſentia: in qua non eſt aliud Pater, aliud Filius, aliud Spiritus ſanctus: quamuis perſonaliter ſit alius Pater, alius Filius, alius Spiritus ſanctus. Quod nobis maximè in ipſo ſanctarũ Scripturarum demonſtratur initio, vbi Deus dicit: *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram.* (Geneſ. 1) Cùm enim ſingulari numero dixit, imaginem, oſtendit vnam naturam eſſe, ad cuius imaginem homo fieret; cùm verò dicit pluraliter, noſtram, oſtendit, Deum, ad cuius imaginem homo fiebat, non vnam eſſe perſonam.

Ambroſius Ansbertus. 750.

Lib. 3. in Apocalypſin: Vnus & verus Deus Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus: quia ſolus ſemper mutabilia cõdens, immutabilis perſeuerat, ſolus ſemper eſſe habet.

Lib.10. In vno Deo, in vna diuinitatis ſubſtantia, tres eſſe perſonas prædicamus: & nec ipſum eſſe Patrem, qui eſt Filius, aut Spiritus ſanctus: nec ipſum eſſe Filium, qui eſt Pater, aut Spiritus ſanctus: nec ipſum eſſe Spiritum ſanctum, qui eſt Pater, aut Filius: cùm tamen non aliud Patrem, aliud Filium, atque aliud Spiritum ſanctum aſſeramus. Sicut enim hanc Trinitatem in perſonis diſcernimus, ita vnitatem in natura Deitatis coniungimus: quia nec Patrem à Filio & Spiritu ſancto, nec Spiritum ſanctum à Patre & Filio ſeparari poſſe prædicamus.

Carolus Magnus. 780.

Ad Eliphandum Toletanum Epiſcopum: Credimus ſanctam Trinitatem Patrem & Filium & Spiritum ſanctum vnius eſſe ſubſtantiæ, vnius potentiæ, & vnius eſſentiæ, tres perſonas, & ſingulam quamque in Trinitate perſonam plenum Deum, & totas tres perſonas vnum Deum omnipotentē. In qua ſancta Trinitate nulla eſt perſona vel tempore poſterior, vel gradu inferior, vel poteſtate minor: ſed per omnia æqualis Patri & Filio Spiritus ſanctus, diuinitate, voluntate, operatione, & gloria.

Libro 1. Legum c.82. Primò omnium prædicādum eſt omnibus generaliter, vt credant Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum vnum eſſe Dominum omnipotentem, ęternum, inuiſibilem, qui creauit cælum, & terram, mare & omnia quæ in eis ſunt: Et vnam eſſe Deitatem, & ſubſtantiam, & maieſtatem in tribus perſonis, Patris & Filij & Spiritus ſancti.

Haymo. 820.

Super Euangeliū in feria 6. Paſchæ: Notandum quòd non ait, baptizātes eos in nominibus Patris & Filij & Spiritus ſancti, ſed in nomine, vt indiuiduā Trinitatem Deum eſſe inſinuaret Quia etſi trinus eſt in vocabulis, vnus tamen eſt in natura: quoniam Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus ſanctus eſt.

Super Euangelium in die Natiuitatis Domini. Nec Pater aliquādo mutatur in Filium, aut Filius in Patrem, neq; Spiritus ſanctus in Patrem aut Filium: ſed Pater ſemper eſt Pater, Filius ſemper eſt Filius, Spiritus ſanctus ſemper eſt Spiritus ſanctus. Non enim diuina natura vel ſubſtantia mutari poteſt.

Arelatenſe Concilium Quartum. 830.

In confeſſione fidei: Patrem & Filium & Spiritum ſanctum vnius deitatis atq; ſubſtātiæ confitemur, in perſonarum diuerſitate Trinitatem credentes, in diuinitate vnitatem prædicantes. Nec perſonas confundimus, nec ſubſtantiā ſeparamus: Patrem à nullo factum vel genitū dicimus: Filiū à Patre nō factum, ſed genitum aſſerimus: Spiritum verò ſanctum nec creatum, nec genitum, ſed procedentem ex Patre & Filio profitemur.

Angelomus. 830.

1. Reg. 13. Rurſum tēpore quieto nil amplius doctoribus Eccleſiæ Catholicæ plebibus qui pręſunt prædicare conuenit, quàm vt credant Patrem & Filium & Spiritum ſanctum vnius ſubſtantię atq; deitatis: Filiū verò non aliundè quàm de Patris ſubſtantia genitum, ſine initio, ac per omnia Patri ſimilem & coæqualem: Spiritum verò ſanctum ex Patre & Filio procedentem.

Hincmarus. 850.

In vita S. Remigij: Credamus & confiteamur ſanctam & Inſeparabilem Trinitatem, Patrem & Filium & Spiritum ſanctum coæternam & conſubſtantialem & coæqualē ſibimet eſſe, vnius diuinitatis, eſſentiæ, omnipotētiæ, glorię, magnitudinis, maieſtatis, & quicquid ad ſe, id eſt, ſubſtantialiter dicitur: relatiuè autem tres perſonas, Patrē & Filiū & Spiritum ſanctū: & quòd inſeparabilis naturę vnitas nō poſſit ſeparabiles habere perſonas. Quod & in hoc oſtenditur, perſonas non poſſe diuidi in Trinitate, quia cuiuslibet perſonę nomen ſemper ad alterā reſpicit perſonā. Si Patrē dicis, Filiū oſtendis: ſi Filium nomitas, Patrem prędicas: ſi Spiritum ſanctum appellas, Patris & Filij eſſe Spiritum neceſſe eſt intelligas.

Rabanus Maurus. 850.

De inſtitutione Cleri, lib. 2. c. 57. Hæc eſt autem poſt Apoſtolicum ſymbolum certiſſima fides, quā doctores noſtri tradiderunt, vt profiteamur Deū Patrē & Filiū & Spiritum ſanctū vnius eſſe eſſentiæ, eiuſdē poteſtatis, & ſempiternitatis: vnū inuiſibilem, ita vt in ſingulis perſonarū proprietate ſeruata, nec ſubſtantialiter Trinitas diuidi, nec perſonaliter debeat omninò confundi.

Concilium VVormatienſe. 860.

Confitemur & credimus ſanctam & ineffabilē Trinitatem Patrem & Filium & Spiritū ſanctum vnū Deum naturaliter eſſe, vnius ſubſtantiæ, vnius naturæ, vnius maieſtatis atque virtutis.

Remigius Antiſiodorenſis. 880.

De celebratione Miſſæ: Quia Pater & Filius & Spiritus ſanctus vnius deitatis, vnius naturæ, vnius ſubſtantiæ, vnius eiuſdemq; poteſtatis exiſtunt: vna ex eis perſona propter vnitatis myſterium retinendū, in ſacrificio inuocatur, &c. Nō humano arbitrio, ſed vtriuſq; Scripturę authoritate cōiuncta dicimus ter. *Sanctus*, & ſemel *Dominus*, vt oſtendamus omnipotentem Dominum, Trinitatem in perſonis habere, & vnitatem in ſubſtantiam.

Ericus. 880.

Feria ſecunda poſt Iudica: Sciendum omnibus fidelibus eſt, quia tota Trinitas Deus Spiritus eſt, Domino dicente: *Deus Spiritus eſt.* Pater ergo Spiritus, & Filius Spiritus; atque ideo, vt diſtinctio fiat Patris, & Filij, tertia Trinitatis perſona iam non abſolutè Spiritus, ſed cum epitheto Spiritus ſanctus appellatur.

Stephanus Leodienſis. 910.

Prologo in vitam S. Lamberti:

Is Pater, & Proles, nec non & Spiritus almus.
Subſiſtens Trinus, ſed ſubſtans creditur vnus.
Perſonas numerat nam ſubſiſtentia ternas:
Eſſe tamen proprium numerat ſubſtantia nullum,
Det pedibus lucere meis, det lumina cordis.

Radulphus Flauiacenſis. 910.

In Leuiticum lib. 10. cap. 2. Sunt quāplurimi in populo Dei, qui Trinitatis myſteriū, quomodo Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, tres ſint in perſonarum proprietate, vnum in communione ſubſtantiæ, capere nequeunt: qui tamen ſi decimam ſimilæ oleo conſperſæ offerant, vt iuxta Spiritus dogmata vnū Deum confiteantur, & credāt; nec, quia Trinitatis vnitatem apprehendere non poſſunt, contradicere illi, aut contraria pronuntiare aliquatenus præſumant. hac ſua oblatione ſanctificātur, dum & in his, quæ capacitatis ſuæ ſunt, rectè de Deitatis vnitate ſentiunt: & in his, quæ intelligentiæ ſuę modulū tranſcendunt, de vnitatis Trinitate doctioribus non contradicunt.

Peregrinus Laureacenſis. 970.

In Symbolo: Confiteor ſanctam & ineffabilem Trinitatem, & credo Patrem & Filium & Spiritum ſanctum vnum Deum naturaliter eſſe, vnius ſubſtantiæ, vnius naturæ, vnius maieſtatis, vnius virtutis & poteſtatis.

Berno Augienſis. 1020.

Sermone 7. de ſancto Marco : Sicut in hac triũ litterarum copulatione diuiſio non admittitur, vt pax adimpleatur: ita nec ſancta Trinitas in diuinitatis ſubſtantia vllam diuiſionem patitur, vt Pater & Filius & Spiritus ſanctus rectè credatur.

Leo Nonus. 1050.

Epiſtola ad Petrum Antiochenum Epiſcopum Firmiter credo ſanctam Trinitatem, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, vnum Deum omnipotentem eſſe, totamque in Trinitate deitatem coëſſentialem coæternam & conomnipotentem, vniusq; voluntatis, poteſtatis & maieſtatis; creatorem omnium creaturarum; ad quem omnia, per quẽ omnia, in quo omnia, quę ſunt in cælo & in terra, viſibilia & inuiſibilia. Credo etiam ſingulas quaſque in ſancta Trinitate perſonas vnum Deum verum, plenum, & perfectum.

Guitmundus Auerſanus. 1060.

In confeſſione de S. Trinitate: Credo ſacroſanctæ diuinitatis æternam vnitatem; credo in eadem vnitate coæternam Trinitatem. Creator enim omnium vnus eſt Deus: Trinus autem, quia Pater eſt, & Filius, & Spiritus ſanctus. Non dico, quòd idem ipſe ſit Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus: ſed dico, quòd idem ipſum eſt Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus. Cùm dico ipſe, oſtendo perſonam, quæ eſt Pater, vel Filius, vel Spiritus ſanctus: Cùm verò dico ipſum, oſtendo ſubſtantiam, quæ eſt Deus. Creditur itaq; per ſingulos alia perſona, ſed non creditur in tribus niſi vna ſubſtantia.

Anſelmus Cant. 1080.

Ad cap. 1. epiſtolæ ad Romanos: Gratiam & pacem optat à Patre & Filio, nec adiungit Spiritum ſanctum: quia ipſe Spiritus ſanctus donum Dei eſt: & donum Dei gratia & pax. Ideoque tota Trinitas in hac ſalutatione ponitur, dũ Pater, & Chriſtus apertè nominantur, & Spiritus ſanctus gratia & pace ſignificatur. Nullo enim modo dari hominibus gratia poteſt, qua liberamur à peccatis, & pax, qua reconciliamur Deo, niſi in Spiritu ſancto.

Libro de veſtimentis, & membris, & artubus Deo attributis: Sicut enim digitus cum manu vel brachio, manus verò & brachiũ cum corpore vnum ſunt in natura: ita Pater & Filius & Spiritus ſanctus tres quidem perſonæ, ſed vna ſubſtantia diuinitatis.

Hildebertus Cennomanenſis. 1090.

Carmine de S. Trinitate:

Quiſque trium plenus Deus:
Non tamen Dij, ſed Deus.
In hoc Deo, Deo vero,
Tres & vnum aſſeuero:
Dans vſia vnitatem,
Et perſonis Trinitatem.
In perſonis nulla prior,
Nulla minor, nulla maior.
Vnaquaque ſemper ipſa
Sic eſt conſtans atque fixa,
Vt nec in ſe varietur,
Nec in vllam tranſmutetur.

Petrus Alphonſus. 1100.

In præfatione ſui dialogi: Credendum eſt, quòd vnus ſit Deus in perſonarum Trinitate, quæ nec vllo ſe præcedunt tempore, nec aliqua à ſe ſegregantur diuiſione, quas Chriſtiani Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum nominant.

Titulo 6. Cùm in Scripturis ſacris reperiatur Deus appellari Eloa & Adon, quod ſingulariter Deus vel Dominus interpretatur, ergo eſt vnus. Et aliàs cùm iterum reperiatur appellari Elohim & Adonai, quod pluralitatẽ ſignificat, plurales demonſtrãtur Dij; quod videtur contrarium. Aut enim vnus erit Deus, aut plures. In Deo autem non eſt hoc contrarium. Quòd enim ſe ſingulari nomine appellauit, ad vnam profectò reſpicit ſubſtantiam; quòd verò plurali, ad plures perſonas &c. Trinitas quidem ſubtile quid eſt, & ineffabile, & ad explanandum difficile, de qua Prophetæ non niſi occultè locuti ſunt, & ſub velamine, quoadusque venit Chriſtus, qui de tribus vna perſonis fidelium illam mentibus, pro eorum reuelauit capacitate. Si tamen attendas ſubtilius, & illud Dei nomen, quod in ſecretis ſecretorum explanatum inuenitur inſpicias Iehoua, nomen inquã trium litterarum, quamuis quatuor figuris, (vna namque de illis geminata bis ſcribitur) ſi inquam illud inſpicias, videbis quia idem nomen, & vnum ſit & tria. Sed quod vnum eſt, ad vnitatem ſubſtantiæ; quod verò tria, ad Trinitatem reſpicit perſonarum: conſtat autem nomen illud quatuor figuris, quarum ſi primam tantùm coniunxeris & ſecundam, erit ſanè nomen vnum. Item ſi ſecundam & tertiam, iam habebis alterum. Similiter ſi tertiã tantùm copulaueris atque quartam, inuenies & tertium. Rurſus ſi omnes ſimul in ordinem connexeris, non erit niſi nomen vnum.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

De glorificatione Trinitatis, & proceſſione Spiritus ſancti lib. 5. cap. 18. Sicut tres operationes dilectionis, nec tamen tres dilectiones, ſed vna dilectio eſt, ſicut tria ſpiramẽta in homine, anima cor & vtrorumq; fortitudo, nec tres ſpiritus vnius hominis; ſed vnus eſt: ſic tres perſonæ deitatis ſunt Pater & Filius & Spiritus ſanctus, nec tres Dij, ſed vnus Deus eſt.

Hugo Victorinus. 1130.

Eruditionis Theologicæ lib. 7. cap. 21. Quia autem ille qui genitus eſt, nõ poteſt eſſe ille, à quo genitus eſt: neque item ille, qui à gignente & genito procedit, ille eſſe poteſt, qui eſt gignens vel genitus: inexpugnabili ratione veritatis cogemur in deitate perſonarum Trinitatem, & ſubſtantiæ vnitatem cognoſcere. Tribus ergo in deitate vna cõmunis eſt, & æqualis æternitas, & ęterna æqualitas: quia non poteſt eſſe ſingulis diſſimile, quod omnibus facit deitas vna cõmune. Tres ergo vnum ſunt, quia in tribus perſonis eſt vna ſubſtantia: ſed tres vnus non ſunt: quia ſicut diſtinctio perſonarum vnitatem deitatis non diuidit, ita & vnitas deitatis diſtinctionem perſonarum non confundit.

Bernardus. 1130.

De conſideratione ad Eugenium lib. 5. cap. 8. Dicimus Patrem, dicimus Filium, dicimus Spiritum ſanctum; non tamen tres Deos, ſed vnum. Quid ſibi vult iſte (vt ſic loquar) abſque numero numerus? Si tria, quomodo non numerus? Si vnum, vbi numerus? Sed habeo, inquis, quid numerem: & quid non numerem. Subſtantia vna eſt; perſonę tres ſunt. Quid mirum; quid vel obſcurũ in hoc? Nihil, ſi perſonæ ſeorſim à ſubſtantia cogitentur. Nunc verò cùm tres illæ perſonæ, illa ſubſtantia ſint; & illa vna ſubſtantia, tres illæ perſonæ: quis numerum neget? Nam verè tres ſunt. Quis numeret tamen? Nam verè vnum ſunt. Aut ſi tu facilè explicatu id putas, dicendo tres; dicito quid numeraſti? Naturas? vna eſt. Eſſentias? vna eſt. Subſtãtias? vna eſt. Deitates? vna eſt. Non hęc; ſed perſonas numero, inquis. Quæ non ſint illa vna natura, illa vna eſſentia, illa vna ſubſtantia, illa vna diuinitas? Catholicus es; minimè hoc dabis. Perſonarum proprietates, nõ aliud quàm perſonas: ipſaſq; non aliud quàm vnum Deum, vnam diuinam ſubſtantiam, vnam diuinam naturam, vnam diuinam & ſummam maieſtatem fides Catholica confitetur.

Petrus Lombardus. 1140.

Libro 1. diſt. 2. Hoc vera & pia fide tenendum eſt, quòd Trinitas vnus ſit & ſolus verus Deus, &c. Teneamus ergo Patrem, & Filium, & Spiritũ ſanctum vnum eſſe naturaliter Deum: neque tamen ipſum Patrem eſſe, qui eſt Filius: non Filiũ ipſum eſſe, qui Pater eſt: nec Spiritum ipſum eſſe, qui Pater eſt, aut Filius. Vna eſt enim Patris & Filij & Spiritus ſancti eſſentia, quam Græci *οὐσίαν* vocãt, in qua non aliud eſt Pater, aliud Filius, aliud Spiritus ſanctus: quamuis ſit perſonaliter alius Pater, alius Filius, alius Spiritus ſanctus.

Richardus Victorinus. 1140.

Libro 4. de Trinitate cap. 10. In diuina natura alius aliquis eſt perſona vna, & alius aliquis perſona alia, cùm tamen non ſint niſi vna eadémque ſubſtantia: & quidẽ ſcimus, quòd in illa diuina perſonarũ pluralitate ſit ſumma ſimilitudo, & ſumma æqualitas: in humanę autem naturæ ſubſtantiarum pluralitate ſit multa diſſimilitudo, & magna inæqualitas.

Otto Friſingenſis. 1150.

De rebus geſtis Friderici Imp. lib. 1. c. 5. Non tria apud nos, quæ Plato poſuit, inueniũtur principia, ſed vnum tantùm: Deus Pater, ex quo omnia: Deus Filius, per quem omnia: Deus Spiritus ſanctus, in quo omnia. Et hi tres, ſicut nec tres Dij, ita nec tria principia, nec tria æterna, ſed vnum principium, & vnum æternum.

Hildegardis. 1160.

Lib. 2. viſione 2. cap. 3. Pater, qui ſumma æquitas, ſed non ſine Filio, nec Spiritu ſancto: & Spiritus ſanctus, qui accenſor cordium fidelium, ſed non ſine Patre, & Filio: & Filius, qui eſt plenitudo virtutis, ſed non ſine Patre, & Spiritu ſancto, in maieſtate diuinitatis inſeparabiles ſunt. Quoniã Pater non eſt ſine Filio, nec Filius ſine Patre, nec Pater & Filius ſine Spiritu ſancto, nec Spiritus ſanctus ſine ipſis. Et hæ tres perſonæ Deus vnus, in vna integra diuinitate maieſtatis exiſtũt; & vnitas diuinitatis in iiſdẽ perſonis inſeparabilis vigens: quia diuinitas ſcindi non poteſt, ſed ipſa abſque vlla mutabilitate inuiolabilis ſemper manet. Sed & Pater declaratur per Filium, Filius per ortum creaturarum, & Spiritus ſanctus per eundem Filium incarnatum.

In explicatione Symboli Athanaſij: Fides vera eſt, vt vnus Deus in Trinitate perſonarum, eadem Trinitas in vno Deo glorioſè honoranda ſit, ſine vlla confuſione diuiſionis vnitatis: quia vnus Deus in vna ſubſtantia diuinitatis inſeparabiliter eſt. Non enim aliud eſt Pater in ſubſtantia, nec aliud Filius, nec aliud Spiritus ſanctus; nec ab inuicem in ſubſtantia diuinitatis ſegregati ſunt, ſed in Patre & Filio & Spiritu ſancto vna diuinitas vnius ſubſtantię in gloria maieſtatis eſt.

Hugo Etherianus. 1160.

De Spiritu ſancto contra Græcos lib. 1. cap. 8. In diuinis perſonis tres proprietates immobiles ſunt, paternitas, filiatio, proceſſio, ſecundùm quas ſolas tres perſonę, Pater ſcilicet & Filius & Spiritus ſanctus inſigniuntur. Quæ non modò in his, modò in alijs, nec in pluribus, aliquando in paucioribus, ſed in iiſdem ſemper perſonis inſpiciuntur. Hæ perſonæ neque augmentum ſuſcipiunt, vt ſint quatuor; neque diminutionem, vt in dualitatem redigantur, cùm vnus Deus pariter exiſtant abſque permutatione. Si enim vna ſpecie plures homines vnum, multò conuenientius tres perſonę vnus Deus pura fide ac religione immaculata pronuntiatur: de quibus non eſt quærendum quomodo ſint tres, cùm prorſus & omninò ſint inſeparabiles.

Petrus Bleſenſis. 1160.

Epiſt. 83. Vide mentem hominis, corpuſque ſolare conſidera, & videbis qualitercumque, licet tenuiter, & quaſi oculo conniuenti quandam ſimilitudinem Trinitatis agnoſces. Eſt in mẽte hominis intelligentia, memoria, voluntas. mentem autem vocamus memoriam, mẽtem dicimus intelligentiam, mentem dicimus voluntatem: Memoria, intelligentia, voluntas ſunt vna mens, ſed nec memoria eſt intelligẽtia, vel voluntas. In eodem corpore ſolis radium video, ſentio calorem, & agnoſco ſplendorem: Hæc tria vnius ſunt eſſentiæ, nullum tamen illorum eſt alterum. Sed in illa ineffabili & incircumſcriptibili Deitatis gloria, eſt Filius à Patre, & Spiritus ſanctus ab vtroque: cùm Pater & Filius & Spiritus ſanctus eiuſdem ſubſtantiæ, eiuſdem potentiæ & gloriæ ſint: non ſunt tamen tres Dij, ſed in tribus perſonis eſt vna ſubſtantia vnius potentiæ, & in vna ſubſtantia tres perſonæ.

Godfridus Viterbienſis. 1170.

Prima parte Chronicorum de diuina eſſentia ante omnẽ creationem. Deus dicitur trinus & vnus, ſicut (exempli cauſa) in ſolem conſpicimus. Eſt enim in ſole ignea ſubſtantia, ſplendor, & calor. quæ tria inſeparabilia ſunt. Per ſolem, intelligo Patrem; in ſplendore, Filium; in calore, accipio Spiritum ſanctum, &c.

Ante creaturam Genitor Deus, & genitura,
Primaq; natura nouit ſtatuitq; futura:
Prima ſalus vera, trinus & vnus erat.
Filius à Patre genitus, Deus in deitate,
Spiritus à Patre Natiq; ſunt bonitate.
Sic tres perſona ſub deitate patent.
Hic vnum diuerſa Deum tria nomina pandunt:
Eſt Pater, eſt Natus Deus, eſt & Spiritus almus:
Tres ita perſonas nomina trina ſonant.

Potho Prumienſis. 1180.

De ſtatu domus Dei lib. 4. cap. 2. Similitudo ſubſtantialis agnoſcitur in Patre & Filio & Spiritu ſancto, quia hæc quidem ſunt tria in tribus perſonis vocabula, ſed vna eadem in nullo diſſimilis eſt ſubſtãtia Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Subſtãtiali quippe ſimilitudine Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus vnum ſunt: quãuis alius ſit in perſona Pater, alius in perſona Filius, alius in perſona Spiritus ſanctus.

Adam Victorinus. 1180.

In proſa de S. Trinitate. Profitentes vnitatem, veneremur Trinitatem pari reuerentia, tres perſonas aſſerentes, perſonali differentes à ſe differentia. Hæ dicitur relatiuè, cùm ſint vnum ſubſtantiuè, non tria principia. Siue dicas tres vel tria, ſimplex tamen eſt vſia, non triplex eſſentia. Simplex eſſe, ſimplex poſſe, ſimplex velle, ſimplex noſſe, cuncta ſunt ſimplicia. Non vnius quàm duarum, ſiue trium perſonarum minor efficacia.

Innocentius III. 1200.

Sermone 1. de Aduentu Domini: In ſancta & indiuidua Trinitate Patri attribuitur vnitas propter principiũ, Filio tribuitur æqualitas propter medium, Spiritui ſancto attribuitur connexio propter conſortium.

De myſterijs Miſſæ lib. 4. cap. 11. Sanè in natura Dei eſt Trinitas perſonarum, videlicet Deus Pater Filius & Spiritus ſanctus. In hypoſtaſi Filij eſt ſubſtantiarum Trinitas, videlicet Deitas corpus & anima: In Sacramento corporis eſt Trinitas ſpecierum, videlicet panis, vinum, & aqua. In natura Dei nec eſt accidens in ſubſtantia, nec ſubſtantia ſub accidente. In hypoſtaſi Filij eſt accidens in ſubſtantia, & ſubſtantia in accidente. In Sacra-

mento

mento corporis accidens non eſt in ſubſtantia, ſed ſubſtantia conſiſtit ſub accidente.

Antonius Paduanus. 1220.

Dominica 6. poſt Paſcha: *Hæc locutus ſum vobis.* Notatur ſanctę Trinitatis fides apertè, & manifeſtatur, quod à Patre & Filio mittitur Spiritus ſanctus, qui tres vnius ſunt ſubſtantiæ, & inſeparabili æqualitate, vnitas eſt in eſſentia, & pluralitas in perſonis.

Concilium Lateranenſe. 1215.

Cap.1. Firmiter credimus, & ſimpliciter confitemur, quòd vnus ſolus eſt verus Deus æternus, & immenſus, omnipotens, incommutabilis, incomprehenſibilis, Pater & Filius & Spiritus ſanctus, tres quidem perſonæ, ſed vna eſſentia, ſubſtantia, ſeu natura, ſimplex omnino: Pater à nullo, Filius à ſolo Patre, Spiritus ſanctus ab vtroque pariter abſque initio ſemper & fine: Pater generans, Filius naſcens, Spiritus ſanctus procedens.

Edmundus Cantuarienſis. 1230.

In ſpeculo Eccleſiæ cap.28. Vnus eſt Deus in ſe & ſua ſubſtantia, & Trinus in perſonis, &c. In Deo eſt poteſtas, & de illa poteſtate venit ſapientia, & de vtraque venit amor. Et propter hoc, quòd ex prima perſona venit ſecunda, & de ambabus procedit tertia: ideò prima perſona vocatur Pater, ſecunda Filius, tertia Spiritus ſanctus.

Alexander Aleſius. 1230.

Parte 1. quæſt.44. Cùm dico perſonam Patris, dico habentem diuinum eſſe non ab alio, & à quo alius habet idem eſſe per generationem, alius verò per proceſſionem. Cùm dico Filium, dico habentem idem diuinū eſſe ab alio per generationem, & à quo alius per proceſſionem. Cùm dico perſonam Spiritus ſancti, dico habentem idem eſſe diuinum ab alijs, ſcilicet Patre & Filio, per proceſſionem. Eſt igitur idem eſſe Patris, & Filij, & Spiritus ſancti eſſe diuinum· differentes tamen, & incommunicabiles horum proprietates. Si ergo nihil aliud eſt eſſe perſonæ, quàm habere eſſe rationalis naturæ, ex incommunicabili proprietate; oportet neceſſariò ponere, quòd Pater eſt perſona, Filius eſt perſona, & Spiritus ſanctus. Et quia eſt ibi habere eſſe diuinum ex tribus proprietatibus incommunicabilibus, neceſſariò oportet ibi tres eſſe perſonas. Sic igitur patet, quòd in diuino eſſe pluralitas eſt perſonarum ſecundùm veritatem. Secūdùm hoc ergo dicendum, quòd licet perſona ſubſtantiam dicat, & ſecundùm ſubſtantiam dicatur, non tamen vnitas ſubſtantiæ ponit vnitatem perſonæ, nec pluralitas perſonæ pluralitatem ſubſtantiæ. Sicut enim pluralitas ſubſtantiæ non tollit vnitatem perſonę, ita nec pluralitas perſonæ vnitatem tollit ſubſtantiæ.

Thomas Aquinas. 1260.

Part.1. quæſt.30. articulo 2. Neceſſe eſt ponere tantùm tres perſonas in diuinis. Oſtenſum eſt enim, quòd plures perſonæ ſunt plures relationes ſubſiſtentes, ab inuicem realiter diſtinctæ. Realis autem diſtinctio inter relationes diuinas non eſt, niſi ratione oppoſitionis relatiuæ. Ergo oportet duas relationes oppoſitas ad duas perſonas pertinere. Si quæ autem relationes oppoſitę non ſunt, ad eandem perſonam neceſſe eſt eas pertinere. Paternitas ergo, & filiatio (cùm ſint oppoſitæ relationes) ad duas perſonas ex neceſſitate pertinent. Paternitas igitur ſubſiſtens eſt perſona Patris: & filiatio ſubſiſtēs eſt perſona Filij. Aliæ autem duæ relationes ad neutrum harum oppoſitionem habent: ſed ſibi inuicem opponuntur. Impoſſibile eſt igitur, quòd ambæ vni perſonæ conueniant: oportet ergo quòd vel vna earum conueniat vtrique dictarum perſonarum, aut quod vna vni, & alia alij: non autem poteſt eſſe, quòd proceſſio conueniat Patri & Filio, vel alteri eorum quia ſic ſequeretur, quòd proceſſio intellectus, quæ eſt generatio in diuinis, ſecundùm quam accipitur paternitas & filiatio, prodiret ex proceſſione amoris, ſecūdùm quam accipitur ſpiratio & proceſſio, ſi perſona generans & generata procederēt à ſpirante. Quod eſt contra præmiſſa. Relinquitur ergo, quòd ſpiratio conueniat & perſonæ Patris, & perſonæ Filij, vtpote nullam habens oppoſitionem relatioam, nec ad paternitatem, nec ad filiationem. Et per conſequens oportet, quòd conueniat proceſſio alteri perſonæ, quæ dicitur perſona Spiritus ſancti, quæ per modum amoris procedit. Relinquitur ergo tres eſſe tantùm perſonas in diuinis, ſcilicet Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum.

Bonauentura. 1260.

Parte 1. Breuiloquij, cap. 2. De Trinitate Dei tria ſunt conſideranda, ſcilicet qualiter vnitas ſubſtantiæ & naturæ ſimul ſtet cum pluralitate perſonarum: ſecūdò qualiter cum pluralitate apparitionum: tertiò qualiter cum pluralitate appropriatorum. De pluralitate ergo perſonarum in vnitate naturæ hoc dictat regula fidei eſſe tenēdū, ſcilicet quòd in vnitate naturæ ſunt tres perſonę, Pater Filius & Spiritus ſanctus: quarum prima à nulla eſt, ſecunda eſt à ſola prima per generationē, tertia verò eſt à prima & ſecunda per ſpirationem, ſiue proceſſionem: Ita quòd Trinitas perſonarum nō excludit ab eſſentia diuina ſummam vnitatem, ſimplicitatem, immenſitatem, æternitatem, incōmutabilitatem, neceſſitatem, & etiam primitatem: quin potius includit ſummā fœcunditatem, charitatem, liberalitatem, æqualitatem, germanitatem, cōformitatem, & inſeparabilitatem: quæ omnia ſana fides intelligit eſſe in beata Trinitate.

Aegidius Romanus. 1280.

Lib.1. Hexameron cap. 23. In prima productione rerum ſignificatur Trinitas, per Deū, & per Principium, & per Spiritum Domini, qui ferebatur ſuper aquas. Nam cùm dicitur: *Deus in principio creauit cœlum & terram*, & poſtea ſubditur: *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas*: in eo quod dicitur *Deus*, intelligitur Pater: in eo quod dicitur: *In principio*, intelligitur Filius: In eo quod ſubditur: *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas*, datur intelligi Spiritus ſanctus.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad cap.1. Geneſ. *Faciamus* in plurali dixit, ad denotandam perſonarum pluralitatem in diuinis: veruntamen quia iſta pluralitas ſtat cum vnitate ſimplicis eſſentiæ, ideo poſtea ſubditur in ſingulari: *Et creauit Deus hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam.*

Ludolphus Saxo Carthuſianus. 1330.

Vita Chriſti part. 1. cap. 26. Ideo hoc Euangelium in feſto Trinitatis legitur, quia in eo quælibet perſonarum apertè exprimitur. Nam perſona Filij eſt quæ loquitur: perſona Patri exprimitur, cùm dicitur: *Scimus quia à Deo veniſti*: perſona Spiritus ſancti, cùm dicitur: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto.* Exprimuntur autem perſonæ diuinæ cum ſuis appropriatis. Exprimitur perſona Patris cum ſua potentia, cùm dicitur: *Nemo poteſt hæc ſigna facere, quæ tu facis, niſi fuerit Deus cum eo*: Signa enim facere diuinæ potentiæ eſt. Exprimitur perſona Filij cum ſua ſapientia, cùm dicitur: *Scimus quia à Deo veniſti magiſter*: ad magiſtrum enim ſpectat ſapientiam docere. Exprimitur perſona Spiritus ſancti

cum

tionem habere nequimus. Nihilominus omnia eius nomina ſunt attributiua. Et quia nomẽ quatuor litterarum operationibus eius peculiarius eſt, oſtenditq; eius notitiam perfectiorem & illi accommodatiorem, prout nobis eſt poſſibile captu, & ex hoc nomine procedũt omnia: ideo hoc nomen dictum eſt Sem hammephoras, non quòd ipſum ſit nomen eius ſubſtantiale, ſed nos id dicimus: quoniam hoc eſt, quantum noſtra facultas cõprehendere poteſt, & altius aſcendere non poſſumus. Notare autem debes, nomen duodecim, nomenq; quadraginta duarum litterarum non eſſe nomina; quorum vnumquodque verbum duodecim litteris conſtet, aut quadraginta duarum, ſed quodlibet eorum ſunt verba diuerſa, quæ vnum oſtendunt. Poſtquam autem hoc tibi aperui, animaduerte nomen quatuor litterarũ; prout ſcriptio eius eſt: Sic enim ſcribitur in lingua noſtra Hebraica, Iehoua, ipſum Deum generantem ſignificare. Et quia non poteſt eſſe generans abſq; generato, neceſſariò amor à generante in generatũ, & è conuerſo procedere debet: quoniam ſi hoc non eſſet, non generaret. Et ſi nõ procederet amor à generato in generantem, diſtingueretürq; generatus à generante, duæ eſſent ſubſtantiæ. Propterea nos volumus generantem & generatum vnam eſſe ſubſtantiam. Idcirco neceſſe eſt ex altero in alterum procedere amorem. Ea propter ex hoc Sem hammephoras deriuatũ eſt nomẽ duodecim litterarũ, quod eſt אב אלוהים בן אלוהים רוח הקדש אלוהים שלשה באחד אחד בשלשה Hoc eſt, Pater Deus, Filius Deus, Spiritus ſanctus Deus, Trinitas in vnitate, & vnitas in Trinitate: Quæ in Hebraico ſunt quadraginta duæ litteræ. Notare autem debes, hęc nomina eſſe ex diuinis arcanis, quæ à quocumque occultari debẽt, quouſque veniat Meſſias iuſtus noſter. Illa tibi patefeci, tu autem ea fortiter occulta.

R. Simeon filius Iohai.

In Zoar ad illa verba Deut. 6. *Audi Iſrael, Deus Deus noſter Deus vnus eſt.* Ait R. Ibba: Hic eſt, ô Iſrael, antiquus (Iehoua) Deus, qui eſt principium omnium rerum, antiquus antiquorum, hortus radicum, & omnium rerum perfectio, & dicitur Pater Elohenu, id eſt, Deus noſter, profunditas fluminũ, & fons ſcientiarum, quæ procedunt ab illo Patre. Et Filius vocatur (Iehoua) Deus. Hic eſt Spiritus ſanctus, qui à duobus procedit, & vocatur menſura vocis. Vnus eſt, vt vnum cum alio concludas & colliges. Neque enim alius ab alio diuidi poteſt. Et propterea ait Schema, hoc eſt, congrega Iſrael hunc Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, eumq; fac vnam eſſentiam, vnamq; ſubſtantiam: quia quicquid eſt in vno, eſt in alio. Totus fuit, & totus eſt, totusq; erit.

Ad cap. 6. Eſaiæ: Sanctus hic eſt Pater, Sanctus hic eſt Filius, Sanctus hic eſt Spiritus ſanctus.

R. Ionathas Vzielis filius.

In paraphraſi Chaldaica Eſaiæ 6. Sanctus Pater, ſanctus Filius, ſanctus Spiritus ſanctus. Sic in antiquiſſimis manuſcriptis ſe legiſſe Lycij teſtatur Galatinus lib. 2. cap. 1. de arcanis Cathol. verit.

R. Moſes Hadarſan.

In lib. Gen. cap. 42. ſuper illud: *Ioſeph ipſe potens ſuper terram:* Ita legitur R. Eleazar dixiſſe, non eſt creatus mundus, niſi Verbo Dei ſancti benedicti, ſicut dictum eſt in Pſalmo 33. *Verbo Dei cæli facti ſunt*, vbi & R. Simeon dicit Spirauit, Deus Spiritũ oris ſui, & creatus eſt mundus, ſicut dictum eſt Pſal. 33. *Et Spiritu oris eius omnis exercitus eorum.* Hæc traditio.

In his tria hæc, Deus, Verbum eius, & Spiritus, diſtinctè & apertè in mundi productione concurriſſe ponuntur. Hæc autem tria quid aliud ſunt quàm Pater Filius & Spiritus ſanctus?

ARTICVLVS QVINTVS.

FILIVM ESSE VERVM DEVM DE DEO VERO, PATRI CONSVBSTANTIALEM, CVM PATRE HONORANDVM, GLORIFICANDVM, ET INVOCANDVM.

NEGANT.

Anno post natum Christum

60. *EBIONITÆ contendebant Chriſtum eſſe nudum hominem ex Ioſeph natum, & alium eſſe Ieſum, alium Chriſtum.* Clemens Romanus, Irenæus, Tertullianus, Euſebius, Philaſtrius, & Theodoretus, vbi agunt de illis.

80. *Cerinthus Chriſtum voluit eſſe nudum hominem, qui duntaxat ſapientia & virtutibus alijs antecelleret.* Irenæus, Epiphanius, & Theodoretus.

120. *Carpocrates docuit natura Chriſtum eſſe ex ſemine Ioſeph & Mariæ, eadem lege, quemadmodũ alij homines, ex coniunctione maris & fœminæ.* Irenæus, Tertullianus, Philaſtrius, & Epiphanius de Carpocrate.

180. *Alogi non recipiunt æternum Dei Verbum.* Epiphanius de Alogis.

150. *Theodotus dixit Chriſtum eſſe hominem tantummodo, & inferiorem Melchiſedech.* Tertullianus, Euſebius, Epiphanius, Philaſtrius, & Damaſcenus.

200. *Beryllus Boſtrorum Epiſcopus aſſeruit, Chriſtum ante incarnationem non habuiſſe propriam in ſe diuinitatem,*

Maximino Ariano exponit: *Non vſurpauit ſibi cum Deo æqualitatem.* Deinde addit: *Scio magnos authores Hilarium, Auguſtinum, vt cæteros taceam, ſic interpretari: Non rapinam arbitratus eſt, quod eſſet æqualis Deo: Nam quod erat natura, non putauit eſſe rapina. Cùm eſſet in forma Dei, hoc eſt, cùm verè eſſet Deus. Atque hanc præcipuam habent clauam, qua conficiantur Ariani, qui ſolum Patrem verè volunt eſſe Deum. Atqui ſi veris agere fas eſt, quid magni Paulus tribuit Chriſto, ſi cùm Deus eſſet natura, intellexit, id non eſſe rapina, hoc eſt nouit ſe ipſum? Illud autem compertum eſt, nuſquam maiorē vim fieri ſacris Scripturis, quàm vbi cum hæreticis agentes nihil non detorquemus ad victoriam: tametſi non video, quid hic locus propriè faciat contra Arianos, qui non negabant Dei Filium eſſe Deum, imò & magnum Deum fatebantur, & benedictum ſuper omnia Deum, ſed arbitrabantur Patrem aliquo modo peculiari dici Deum, quo Filius aut Spiritus ſanctus non diceretur.*

In annotationibus ad illud capitis 9. ad Romanos: Ex quibus eſt Chriſtus ſecundùm carnem, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula. *Mirum eſt, quid non agat Eraſmus, vt hoc telum de manibus nobis extorqueat: Primùm vocem* (Deus) *ſuppoſitum eſſe vult: deinde ait, hunc locum non eſſe efficacem ad reuincendos Arianos: denique ſic optimè exponi poſſe docet, vt poſt illa verba:* Ex quibus eſt Chriſtus ſecundùm carnem *interpoſito puncto, ſequatur actio gratiarum:* ſuper omnia Deus, *videlicet Pater, ſit* benedictus in ſecula.

Annotatione ad illud Epheſ. 5. In regno Chriſti & Dei: *ſic Patrem videtur appellare, quaſi Chriſtus non eſſet Deus. Verum id alias admonuimus, Patrem ex conſuetudine ſermonis Apoſtolici ſignificari, quoties Deus abſolutè nominatur, cùm ex plurimis locis palam ſit, & Chriſtum illis vocari Deum.*

1521. Martinus Lutherus in confutatione Latomianæ rationis: *Nec eſt quòd mihi Homonſion illud obiectes aduerſus Arianos receptum. Non fuit receptum à multis, iiſq́; præclariſſimis, quod & Hieronymus optauit aboleri, adeoq́; non effugerunt periculū, hoc inuento vocabulo, vt Hieronymus queratur neſcire quid veneni lateat in ſyllabis & litteris; adeò illud Ariani magis quàm Scripturas exagitabant, &c. Quòd ſi odit anima mea vocem Homonſion, & nolim ea vti, non ero hæreticus. Quis enim me coget vti?* Falſum hoc eſt.

1540. Philippus Melanchthon in Locis Cōmunibus, editis VVittembergæ anno 1535. Argentorati 1536. Halæ Sueuorum 1539. Tractatu de Filio: *Cùm haud dubiè ſit natura Filius, neceſſe eſt in eo aliquid eſſe diuinæ naturæ ſubſiſtentialiter. Quicquid autem eſt extra perſonam Patris, quod tamen eſt aliquid diuinæ naturæ, id neceſſe eſt perſonam eſſe.*

In Locis Cōmunibus, editis Baſileæ 1541. cum cæteris eiuſdem operibus: *Neceſſe eſt,* inquit, *in Chriſto aliquam diuinam naturam eſſe, per quā omnia ſint condita,* &c. *Hæ ſententiæ clarè teſtantur in Chriſto & eſſe & manere quandam diuinam naturam.*

In Locis Communibus impreſſis anno 1545. fol. 43. ſic Chriſtum loquentem introducit: *Nunc miſſus ſum ſubiectus cruci, & ſermo meæ vocationi. Deinde verò gloriam, ô Pater, mihi reſtitue, quā ante conſtitutionem mundi apud te habui.*

1540. *Georgius Dauid iſtud potiſſimum habuit, vt Chriſtum Ieſum aboleret: nam ſe tertium Dauidem eſſe dicebat, in cuius animam Dei Patris & Filij & Spiritus ſancti diuinitas omnis conſediſſet. Itaque omnes reliquos, atque adeò Chriſtum ipſum, nihil niſi meram litteram & carnem extitiſſe, ſe verò eum eſſe, qui Spiritum ipſum dignis afflaret, cæleſteſq́; efficeret: Sibi vni orbis terrarum imperium a Deo traditum eſſe, vt ad ſe venientes bearet, reliquos omnes perderet.* Cælius Secundus Curio in ſupplemento ad Sabellicum lib. 29.

1540. Michaël Seruetus lib. 1. de Trinitate fol. 7. *Scriptura ſimpliciſſimè de Ieſu vnico Filio Dei loquuntur, nullam aliam rem, nullam aliam naturam, nihil præter hominem natum, aut genitum Scriptura meminit.* Pagina 47. *Temerarium eſt de Verbo Dei aut Sermone facere Filium.* Pag. 58. *Spiritualiter intelligendum eſt, Chriſtum eſſe Deum.*

1550. Ioannes Caluinus ad caput 14. Geneſ. verſ. 18. *Summa eſt, Chriſtum ita fore ſecundum poſt Deum Regem, vt etiam in ſacerdotem vngatur.*

In harmonia Euangelica ad cap. 22. Matthæi, verſ. 44. ad illa verba: Dixit Dominus Domino meo, &c. *Seſſio ad dextram Metaphoricè accipitur, pro ſecundo vel proximo gradu, quem Dei vicarius occupat.*

Ad cap. 26. Matth. verſ. 64. *Dicitur Chriſtus ſedere ad dextram Patris, quia ſummus Rex conſtitutus (qui eius nomine mundum gubernet) quaſi ſecundam ab eo honoris & imperij ſedem obtinet: Sedet ergo Chriſtus ad Patris dextram, quia eius eſt vicarius.*

Ad cap. 16. Marci verſ. 19. Conſedit in dextris Dei: *Perinde eſt, ac ſi vocetur Dei vicarius, qui eius perſonam ſuſtinet.*

Ad cap. 1. Ioannis, v. 9. *Chriſtus lux eſt ex ſeipſa, & per ſe refulgens.*

Ad cap. 6. Ioannis, v. 55. *Chriſtum amplectere ſeruum Patris, vt ſe vitæ principem tibi oſtendat.*

Verſ. 57. *Tres hic recenſentur vitæ gradus, primum locum obtinet viuens Pater, qui ſcaturigo eſt, ſed remota & abſcondita: ſequitur Filius, quem habemus velut fontem nobis expoſitum, & per quem vita ad nos diffunditur. Deus Pater, penes quem reſidet vita, procul a nobis diſtat: Chriſtus quaſi medius ſtatuitur, qui eſt ſecunda vitæ cauſa, vt inde ad nos vſque perueniat, quod alioqui in Deo lateret.*

Ad cap. 17. Ioannis, v. 12. *Dicit ſe Chriſtus ſeruaſſe eos nomine Patris: quia ſe miniſtrū duntaxat ſtatuit, qui nihil niſi Dei virtute geſſerit atque auſpicijs.*

Libro Gallico de actis Serueti impreſſo anno 1554. in 4. fol. 219. *Filius,* inquit, *eſt conformis Patri, habens ſubſtantiam diſtinctam ab eo.*

Libro aduerſus Valentinum Gentilem refutatione 10. ait: *Nomen Dei per excellentiam ad ſolum Patrem pertinere: hunc q́; ſolum ac propriè cæli ac terræ Creatorem eſſe: immò & Patri ſubiectum Filium, etiam ſecundùm diuinitatem.* Ibidem ait, *Impropriam & duram locutionem eſſe ſymboli Niceni:* Deum de Deo, lumen de lumine.

Lib.1.Inſtitut.cap.13.§.19.& 23. poſtquam quibuſdam Scriptoribus Eccleſiaſticis impoſuit, Filium à ſeipſo, & diuinitatem & eſſentiam habere, tandem concludit: *Ergo cùm de Filio, ſine Patris reſpectu ſimpliciter loquimur, bene & propriè ipſum à ſe eſſe aſſerimus,* &c. *Cùm ponatur nomen Iehouæ (vbi Filij fit mentio) ſequitur Deitatis reſpectu à ſeipſo eſſe,* &c. *Quomodo Creator, qui omnibus eſſe dat, non erit ex ſeipſo, ſed eſſentiam aliunde mutuabitur?*

Epiſtola 2. ad Polonos aſſerit *Chriſtum ſecundùm naturam etiam diuinam, Patre minorem eſſe.*

Ad cap.2.ad Philip. *ad illa verba:* Dedit illi nomen. *Pluſquam ridiculi ſunt Sorbonici Sophiſtæ, qui ex præſenti loco colligunt, genu flectendum eſſe, quoties nomen Ieſu pronunciatur: quaſi vox eſſet magica, quæ totam in ſono vim haberet incluſam.*

1550. Gaſpar Zvvenckfeldius lib. de Verbo Dei, pagina 32. *Filium,* ait, *eſſe vitam ſeu hypoſtaſin Patris.*

1555. Valentinus Gentilis protheſi 11. *Æterna λόγυ ſubſtantia principium & originē habet à Deo, quatenus genita & diſtincta ſit. Non eſt enim ex nihilo creata, aut de aliqua non exiſtente materia facta, ſed de immenſa ſubſtantia illius geniti.*

Protheſi 20. *Genitus à Genitore ſubſtantiali numero differt, non poteſtate, ſententia, aut diuerſitate naturæ.*

Protheſi 21. *Vnus Deus & λόγος eius duæ ſunt eiuſdem naturæ ſubſtantiæ intelligentes, id eſt, duo æterni ſpiritus, conſubſtantiales, congruo gradu, ordine, ac proprietate diſtincti.*

1557. *Gribaldus Chriſtum fingit nouitium Deum, à Patre diuerſum, & cui non eadem ſit cum Patre eſſentia.* Ioannes Caluinus epiſt.238.

1560. Lambertus Danæus contra Genebrardum pag.7. *Durè & periculoſè loquitur Auguſtinus (pace tanti viri dixerim) quando ait; Deus cùm Verbum genuit, id quod eſt ipſe genuit. Durè etiam idem loquutus eſt, cùm ait: Chriſtus eſt Filius ſubſtantiæ Patris, ſapientia de ſapientia, ſubſtantia de ſubſtantia.*

1560. Matthias Illyricus in gloſſa compendiaria noui Teſtamenti: *Filius per quandam metaphoram vocatur λόγος, ſicut ſimili fortè hebraiſmo dici poſſet Baptiſta nominatus vox.*

1560. Bernardinus Ochinus dialogo 2. de Trinitate *Chriſtum Dominum creaturam eſſe* dicit.

1560. Petrus Richerus in Americam ſub VVillagnone miſſus, ibi & verbis prædicauit, & coram notarijs chartis dedit, & obſignauit chirographo; *eum, qui dixerit Ieſum Chriſtum neceſſariò inuocandum, hæreticum eſſe.* Addebat: *Per Chriſtum quidem orandum eſſe Patrem, ſed Filium nunquam eſſe inuocandum, ne humanitati eius honor haberetur.* Feu-ardentius in appendice ad libros Alphonſi aduerſus hæreſes, fol.1259.

1570. Georgius Blandrata in diſputatione Albana actione quintæ diei, *Cùm Chriſtus,* inquit, *inuocatur, non inuocatur tanquam Deus ille altiſſimus, ſed caput noſtrum Filius Dei, & Mediator, qui nobis à Patre conſtitutus eſt.*

Actione 6. diei: *Dicimus vnum eſſe æternum illum & altiſſimum Deum, nempe Patrem: non agnoſcimus aliquem Dei Filium, qui non ſit homo. Dicimus præterea hunc Ieſum Filium Dei, de Spiritu ſancto in tempore conceptum, etiam eſſe Deum. Primò, quia de Spiritu ſancto conceptus eſt: ſecundò, quia data eſt illi poteſtas in cœlo & in terra: tertiò, quia vbique teſtatus eſt Chriſtus ſe eſſe Filium Dei, & Spiritus ſanctificationis ſine menſura datus eſt illi.*

1572. Ioannes Sommerus Pirnenſis, lector Scholæ Claudiopolitanæ in Tranſyluania, aduerſus Petrum Carolium lib.1.cap.4.de Filio: *Credimus & in vnum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, per quem omnia. Hunc non legimus autē inuiſibilem, aut æternum vocari, neque ſuper omnia Deum, neque eum ex quo omnia. Hic ſe minorem Patre confeſſus eſt. Hic nunquam aut viſus eſt, aut quemquam alloquutus eſt, antequam naſceretur, neque antequam conciperetur vſque ab æterno fuit. Hic ſeipſum nunquā Deum, ſed Dei Filium, ſæpius autem Filium hominis nominauit.*

Lib.2.cap.5. *Chriſtus nuſquam naturalis Filius Dei dicitur; ſed eſt παρὰ φύσιν Filius Dei, ſicut gentes παρὰ φύσιν in bonam oleam inſitæ ſunt. Aduerſariorum fabula, quòd ex eſſentia Patris ab æterno ſit genitus, in Scriptura non ſunt: apud Platonem, Plotinum, Triſmegiſtum, Iamblichum, & alios Platonicos ad verbum extant.*

Cap.12. *Ieſus Chriſtus non eſt ex eſſentia Patris natus, vt Plato fabulatur, neque ab æterno, vt Carolius Pſeudoplatonicus fingit; ſed virtute & operatione Spiritus ſancti conceptus ante annos 1572. Fuit Chriſtus antequam Abraham fieret, ſeu pater multarum gentium, olim typicè, tandem hiſtoricè, ſed hoc nihil ad æternitatem Chriſti.*

1578. Nathaniël Ælianus libro Germanico, quem inſcripſit Matthan Ia: *Quòd Meſſias non ſit ſimul Deus & homo, primùm ex eo liquet, quòd nunquam talis promiſſus eſt: ſecundò, quia nunquam in Scripturis noui Teſtamenti Deus vocatur: tertiò, quia in Scripturis noui Teſtamenti ſolus Pater Deus vocatur. Quòd Meſſias cultu inuocationis, qui ſoli Deo debetur, non debeat honorari, patet primè, quia Moſes ſolū Deum adorandum dicit: ſecundò, quia Meſſias ſolum Patrem inuocandum præcipit.*

1579. Fratres familiæ Amoris libro Londini impreſſo 1579. art.24. negant, *Chriſtum eſſe æqualem Patri, quòd ipſe Chriſtus dixit:* Pater maior me eſt: *Præterea addunt, Chriſtum omnino non eſſe Deum.*

1580. Franciſcus Dauidis in diſputatione Albana, actione tertiæ diei: *Dico ego Chriſtum hominem, non eſſe illum altiſſimum Ieſum, ſed Filium eius: Patrem Deum altiſſimum ſolum ab ipſo Deum dicimus: Filium verò dicimus Deum communicatione.*

In defenſione negotij de non inuocando Ieſu Chriſto in precibus, fol.21. *Si Chriſtus adorandus & inuocandus eſt, Chriſtus erit ille ſolus verus Deus Deut.6. propoſitus. At illud iam olim per nos negatum & deſtructum eſt. Non ergo dicere & affirmare poſſumus, Chriſtum adorandum & inuocandum eſſe, niſi præuaricatores eſſe velimus.*

Fol.20. *Sicut non extat mandatum de inuocando Chriſto,ſic & nec de eo adorando,& fiducia in eum collocanda.*

1529. Chriſtianus Francus libro contra Trinitatem: *Filius cum generatus eſt, cœpit habere eſſe. Ergo non ab æterno fuit.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Pſal.2. verſ.7. Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te.

*Pſal.*109. 1. Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis, Donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. 4. Tecum principium in die virtutis tuæ in ſplendoribus Sanctorum: ex vtero ante Luciferum genuite.

Iſaiæ 7.14. Ecce, Virgo concipiet,& pariet Filium,& vocabitur nomen eius Emmanuel.

Iſaiæ 9.6. Paruulus natus eſt nobis,& Filius datus eſt nobis,& factus eſt principatus ſuper humerum eius: & vocabitur nomen eius Admirabilis, conſiliarius, Deus, fortis,pater futuri ſeculi, princeps pacis.

Iſaiæ 35. 4. Deus ipſe veniet,& ſaluabit vos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebunt. Tunc ſaliet ſicut ceruus claudus,& aperta erit lingua mutorum.

Iſaiæ 45.14. Hæc dicit Dominus: Labor Ægypti,& negotiatio Æthiopię,& Sabaim viri ſublimes ad te tranſibunt,& tui erunt: Poſt te ambulabunt, vincti manicis pergent: & te adorabunt,teque deprecabuntur: Tantùm in te eſt Deus,& non eſt abſque te Deus. Verè tu es Deus abſconditus, Deus Iſrael Saluator.

Ieremiæ 23. 5. Ecce, dies veniunt, dicit Dominus: & ſuſcitabo Dauid germen iuſtum. 6. Hoc eſt nomen quod vocabunt eum, Dominus iuſtus noſter.

Ionathas Vzielis filius Chaldaicè vertit: In diebus illis germinare faciam Meſſiam iuſtitiæ: & hoc eſt nomen eius,quod vocabitur Deus iuſtus noſter.

Baruch 3. 36. Hic eſt Deus noſter, & non æſtimabitur alius aduerſus eum. Hic adinuenit omnem viam diſciplinæ,& tradidit illam Iacob puero ſuo,& Iſrael dilecto ſuo. Poſt hæc in terris viſus eſt,& cum hominibus conuerſatus eſt.

*Matth.*3. 16. Baptizatus Ieſus, confeſtim aſcendit de aqua. Et ecce aperti ſunt ei cæli: & vidit Spiritum Dei deſcendentem ſicut columbam,& venientem ſuper ſe. Et ecce vox de cælis dicens: Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.

*Matth.*16. 16. Petrus dixit: Tu es Chriſtus Filius Dei viui.

Ioannis 1. 1. In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipſum facta ſunt: & ſine ipſo factum eſt nihil quod factum eſt.

Ioannis 3.16. Sic Deus dilexit mundum,vt Filium ſuum vnigenitum daret,vt omnis, qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.

*Ioan.*5. 18. Iudæi quærebant Chriſtum interficere: quia non ſolùm ſoluebat Sabbathum, ſed & Patrem ſuum dicebat Deum,æqualem ſe faciens Deo.

*Ioan.*8. 58. Antequam Abraham fieret, ego ſum.

*Ioan.*10. 30. Ego & Pater vnum ſumus.

*Ioan.*14. 1. Creditis in Deum,& in me credite.

*Ioan.*16. 15. Omnia, quæcunque habet Pater, mea ſunt.

*Ioan.*20. 29. Thomas dixit Chriſto: Dominus meus,& Deus meus.

*Act.*20. 28. Vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos,regere Eccleſiam Dei,quam acquiſiuit ſanguine ſuo.

*Rom.*9. 5. Ex quibus eſt Chriſtus ſecundùm carnem,qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula.

*Galat.*1. 12. Non ab homine accepi Euangelium,neque didici: ſed per reuelationē Ieſu Chriſti.

*Phil.*2. 6. Chriſtus cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt,eſſe ſe æqualem Deo.

*Coloſſ.*1. 16. In ipſo condita ſunt vniuerſa in cælis,& in terra,viſibilia,& inuiſibilia, ſiue Throni, ſiue Dominationes,ſiue Principatus, ſiue Poteſtates: omnia per ipſum, & in ipſo creata ſunt: & ipſe eſt ante omnes,& omnia in ipſo conſtant.

*Hebr.*1. 3. Qui cùm ſit ſplendor gloriæ,& figura ſubſtātiæ eius. 5. Cui dixit aliquando Angelorum: Filius meus es tu,ego hodie genui te?

1. *Ioan.*3. 16. In hoc cognouimus charitatem Dei, quoniam ille animam ſuam pro nobis poſuit.

1. Ioan. 5. 7. Tres ſunt qui teſtimoniũ dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus S. & hi tres vnum ſunt. 20. Et ſimus in vero Filio eius. Hic eſt verus Deus, & vita æterna.

Apocalyp. 4. 8. Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui eſt, & qui venturus eſt. 11. Dignus es Domine Deus noſter accipere gloriam, & honorem, & virtutem.

Apoc. 17. 14. Agnus vincet illos, quoniam Dominus dominorũ eſt, & Rex regum.

Apoſtoli in Symbolo: Credo in Deum Patrem omnipotentem, & in Ieſum Chriſtum Filium eius, vnicum Dominum noſtrum.

Iacobus frater Domini in Liturgia: Verbum Dei, incomprehenſibilis & conſubſtantialis Patri & Spiritui ſancto, coæterne & inſeparabilis, ſuſcipe incorruptum hymnũ, in ſanctis & incruentis ſacrificijs tuis.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Lib. 2. Recognit. Filium Dei Vnigenitũ dicimus, nõ ex alio initio, ſed ex ipſo ineffabiliter natum.

Conſt. Apoſtol. lib. 8. cap. 5. Sacrificium mundum & incruentum, quod per Chriſtum cõſtituiſti, myſterium noui Teſtamenti in odorem ſuauitatis, per ſanctum Filium tuum Ieſum Chriſtum Deum, & Saluatorem noſtrum.

Apud Baſilium de Spiritu ſancto cap. 29. Sed & Clemens antiquior: Viuit, *inquit*, Deus & Dominus Ieſus Chriſtus, & Spiritus ſanctus.

Ignatius. 100.

Ad Philippenſes: Quomodo non Deus hic eſt, qui mortuos ſuſcitauit, claudis pfectũ reddidit greſſum, leproſos mundauit, cæcis viſum reſtituit?

Ad Epheſios: Dominus noſter & Deus IeſusChriſtus, Filius Dei viuentis primũ fecit, & tũc docuit.

Ad Antiochenos: Omnis qui annuntiat vnum & ſolum Deum, vt tollat Chriſti diuinitatem, is eſt Diabolus, & hoſtis omnis iuſtitiæ.

Ad Philadelphienſes: Si quis dicat vnum quidem eſſe Deum, & confiteatur Chriſtũ Ieſum, ſed eundem nudum eſſe hominem putet, non autem Deum Vnigenitum, Sapientiam, & Verbum Dei. huiuſmodi ſerpens, fraudem & errorem prædicans in exitium hominum, & eſt huiuſmodi inops ſenſu, cognomento Ebion.

Iuſtinus Martyr. 160.

In expoſitione fidei: Cùm ex ſubſtantia ſua Pater Filium progenuerit, atque ex eadem Spiritum produxerit, iure optimo qui vnam eandẽq; participant eſſentiam, vna eademq; dignantur diuinitate, &c. Intelligimus Filium à Patre prognatum, ſicut lumen è lumine promicans. Nam hac imagine refertur & coæternitas, & eſſentiæ identitas, & paſſionis expers natiuitas.

Dialogo cum Tryphone: Si dicta Prophetarum intellexiſſetis, non inficiati eſſetis ipſum eſſe Deum, ſingularis & ingeniti, ineffabiliſq; Dei Filium, &c. Virtutem iſtam, quam Deum ſermo propheticus vocat, non ita, vt ſolis lumen, nomine tantùm numerari, verùm numero aliud quoque quoddam eſſe, ſupra explicui: virtutem hanc dicens de Patre genitam, non per reciſionem, veluti ab eſſentia Patris diſpartitá, pro vt alia omnia diuiſa, & ſecta non eadem ſunt, quę ante fuerunt, quàm ſcinderentur.

Athenagoras. 170.

Legatione pro Chriſtianis. Filius Dei eſt Verbum Patris, in idea & efficacia. *Ab ipſo enim, & per ipſum facta ſunt omnia,* cùm Pater & Filius vnum ſint: ita vt Filius ſit in Patre, & Pater in Filio, per vnionem & potentiam Spiritus. Siquidem mens & Verbum Dei, Filius Dei eſt: Primigenia hic eſt Patris progenies, quæ non vt facta (à principio enim Deus, qui eſt mens æterna, ipſe in ſeipſo λόγον, id eſt Verbum habet, cùm rationalis ipſe æternum ſit) ſed vt rerum cunctarum idea, & perfectio foret, progreſſa eſt. Quis igitur non miretur, nos qui Deum Patrem prædicamus, & Deum Filium, & Spiritum ſanctum, ita vt & vnionis eorum vim, & ordinis diſtinctionem exponamus, impios & ſine Deo homines vocari?

Theophilus Antiochenus. 170.

Lib. 2. ad Autolycum: Sermo eius, per quem omnia creauit, exiſtens potentia & ſapientia Patris, aſſumit perſonam Patris & Domini vniuerſorum. Is venit in Paradiſum ſub perſona Dei, & colloquebatur cum Adamo. Siquidem Scriptura ſacra diſertè ponit Adamum dixiſſe: *Vocem tuam audiui:* At vocem quid aliud dixeris, quàm Sermonem Dei, qui eius Filius eſt? Sed intellige hoc loco enarrari Sermonem perpetuò exiſtentem, & inſitum in corde Patris Dei. Antequam enim quicquam eorum quæ facta ſunt, fieret, hunc conſiliarium habuit, vt qui mens & prudentia eius foret. Cùm verò iam condere, quæ deliberauerat inſtituiſſet, hunc Sermonem genuit, prolatum primogenitum vniuerſæ creaturæ. Nec interim Deus exinanitus eſt, ſermone Sermonẽ gignens, & ſermone alloquens, quo volebat ſemper.

Irenæus. 180.

Lib. 3. cap. 10. Magi per ea quæ obtulerunt munera, oſtenderunt, quis erat qui adorabatur. Myrrha quidem, quòd ipſe erat, qui pro mortali humano genere moreretur, & ſepeliretur: Aurũ verò, quoniam Rex, cuius regni finis non eſt. Thus verò, quoniam Deus, qui & notus in Iudęa factus eſt, & manifeſtus eis, qui non quærebant eum.

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib. 1. Pædagogi cap. 2. Pædagogus noſter eſt Deo Patri ſuo ſimilis, cuius eſt Filius, in quem nullum omnino cadit peccatum, eſtq; nulli reprehenſioni affinis, & animo impatibilis: Deus in figura hominis impollutus, paternę voluntatis ſeruiẽs, Deus Verbum, qui eſt in Patre, qui eſt à dextris Patris, & cum figura Deus eſt.

Cap. 6. Chriſtum, cùm Deus eſſet, nihil didiciſſe fuit conſentaneum: neque enim quis Verbo maior fuerit: ſed neque magiſter ac doctor eſt eius, qui ſolus eſt magiſter. An non ergo vel inuiti fatebuntur, Verbum perfectum ex perfecto Patre natum?

Origenes. 230.

Dialogo 1. de recta in Deum fide: Credo vnum Deũ omnium omninò conditorem eſſe & opificem, & qui ab illo eſt Deum Verbum conſubſtantialem, iuxtaq; perennem.

Gregorius Neocæſarienſis. 2[illegible]0.

In confeſſione fidei. Vnus Dominus ſolus ex ſolo,

Deus

Deus ex Deo, figura & imago deitatis, Verbum efficax, ſapientia conſtitutionis rerum vniuerſarũ comprehenſiua, & potẽtia totius naturę effectrix; Filius verus veri Patris.

Euſebius Alexandrinus. 260.

Sermone in Aſcenſionem Domini: Sedet ad dextram Patris, perficiens omnem diſpenſationem, conſubſtantialis exiſtẽs poteſtas Patris & Filij & Spiritus ſancti.

Dionyſius Alexandrinus. 270.

Apud Athanaſium epiſtola de ſententia Dionyſij: Exiſtente æterno Patre exiſtit & æternus Filius, lum de lumine: Nam ſi Pater eſt, neceſſariò & Filius eſt: Si enim nullus Filius eſt genitus, quomodo ipſe Pater, aut cuius tandem Pater fuerit? Itaque ambo ſunt, & ab æterno ſunt, &c. Hoc pacto vnitatem, quæ indiuiſibilis eſt, in Trinitatem dilatamus; & Trinitatem, quæ diminui non poteſt, in vnitatẽ conſummamus; & tamen ſcilicet accuſamur, quaſi qui dicamus Filium vnum eſſe ex numero rerum factarum, & nequaquam Patri ſuo conſubſtantialem, &c. Oſtendo falſum eſſe crimen, quod mihi obijciunt, quòd Chriſtum Deo conſubſtantialem eſſe negaſſem.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

De demonſtratione Euangelica lib. 4. cap. 3. Cùm vnus ſit Pater, Filium quoque vnum, non plures eſſe oportet, vnumq́ perfectum ſolum genitum, Deum de Deo, non autem plures. In pluribus enim diuerſitas erit ac differẽtia, deterioriſq́ introductio. Quare vnus Deus, vnius Filij perfecti & vnici, non plurium Deorum, neque filiorum Pater. Quoniam cùm luminis quoque vna ſit eſſentia, ipſam item, quæ ex eo generetur perfecta, vnam ponere omnis cogit neceſſitas. Quam enim aliam præterea ſobolẽ luminis cogitare poſſumus, niſi vnum ipſum, qui ex ipſo proficiſcitur, omniaq́ complet & illuſtrat radium? Quicquid enim ab hoc alienum fuerit tenebræ erunt, non lumen. Idcirco enim ſupremi omnium parentis, cùm lumen ſit, quod nullis verbis comprehendi poteſt, ne ſimile quidem vllum propriumq́ exemplar fuerit, præter ipſum hoc ſolum, quod quidem ipſum dicere item de Filio fas eſt. Splendor eſt enim luminis ſempiterni, ſpeculumq́ immaculatum diuinæ euidentiæ, & imago bonitatis eius.
Heb 1. Ex quo illud dictum eſt; *Qui cum ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ eius*, &c. Hæc docent eſſe Filium, qui genitus ſit, non illum quidem, qui certis temporibus non fuerit, poſterius autem ſit natus: ſed qui ſit ante tempora æterna, atq́ anteeat, & tamquam Filius vnà cum Patre ſemper degat.

Alexander Alexandrinus Epiſcopus. 325.

Epiſtola ad Alexandrum Conſtant. Quòd ſi omnia per ipſum facta ſunt, qui fieri poteſt, vt is, qui rebus creatis eſſentiam indulſerit, quodam tempore non fuerit? Nulla enim ratio vult, vt quod creat, eiuſdem ſit cum creato naturæ. Credimus in vnum Dominum Ieſum Chriſtum Filium Dei vnigenitum: genitũ quidem, non ex eo quod non eſt, ſed ex eo qui Pater eſt: neq́ id quidem more corporeo, per inciſionem, aut diuiſionum fluxiones, vt Sabellio & Valentino viſum eſt, ſed modo quodam, qui verbis explicari omninò non poteſt.

Synodus Nicæna. 325.

In Symbolo: Credo in vnum Dominum noſtrum, Ieſum Chriſtum Filium Dei vnigenitum, & ex Patre natum ante omnia ſecula, Deum verum de Deo vero, lumen de lumine, genitum nõ factum, conſubſtantialem Patri, per quem omnia facta ſunt, &c. Eos autem qui dicunt; Erat aliquando quando non erat, & quia ex nullis ſubſiſtentibus factus eſt, aut ex alia ſubſtantia dicunt eſſe mutabilem Filium Dei, anathematizat Catholica & Apoſtolica Eccleſia.

D. Antonius Eremita. 330.

Epiſtola vltima: De Ario, qui in Alexandria ſurrexit, & loquitur aliena verba de Vnigenito, cui qui eſt, & qui ſine tempore eſt, tempus non aſciuit, & ineffabilis, finem inter creaturas non dedit immobilis, immobilitatem non affixit.

Athanaſius. 340.

Oratione 5. contra Arianos: Vnum eſſe Chriſtum, vnum eundemq́ Deum confitemur, vnam hypoſtaſin & vnam perſonam, non vt complemẽtum aliquod ad integritatẽ hypoſtaſeos conferat corpus. Id enim prorſus impium, cùm diuinitas per ſe integra & perfecta, incapax omnis defectionis, ſimplex, vniformis, & incompoſita in partes non diſtinguatur. Hoc eſt quatenus Verbum Deus eſt, & vniforme, in diuerſitatem membrorum aut rerum, ſiue ex corporeæ ſint, ſiue incorporeæ, nõ cadit: Verbum enim res abſoluta eſt, & penitus incorporalis.

Concilium Sardicenſe. 350.

Apud Theodoretum lib. 2. cap. 8. Hiſt. Eccl. Cõfitemur vnam eſſe Patris & Filij diuinitatem. Neq́ tamen quiſquam eſt, qui neget, Patrem Filio maiorem, nõ quòd aliam habeat eſſentiam, aut quod ab eo differat, ſed quia ipſum nomen Patris maius eſt, quàm Filij. Et ideo deprauata eſt, & execrabilis Arianorum interpretatio, qui contendunt Seruatorem ideo dixiſſe: *Ego & Pater vnũ ſumus*, quòd ſit inter eos conſenſus, & concordia: Nos credimus, & affirmamus, & intelligimus, ſacram illam Saluatoris ſententiam, quæ ita ſe habet. *Ego & Pater vnum ſumus*, de æternitate eſſentiæ, quæ eſt vna eademq́ in Patre & Filio capiendam eſſe. Itemq́ illud perpetuò credimus, hunc ſine principio, & ſine fine cum Patre regnare, & regnũ eius nec tempus habere quo terminetur, nec qua conſumatur defectionem: Nam quod ſemper eſt, nunquam cœpit eſſe, nec aliquando deficere poteſt.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 360.

Catecheſi 4. de Chriſto: Credo in Filium Dei, vnum & ſolum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, Deum ex Deo genitum, vitam ex vita genitam, lumen ex lumine genitum, *ὁμοούσιον*, hoc eſt, conſubſtantialem per omnia generanti: qui non in temporibus eſſe cępit, ſed ante ſecula ſempiternus, incomprehenſibiliter ex Patre genitus: Sapientiam Dei, & virtutem & iuſtitiam ſubſtantialem: qui in dextra Patris ante omnia ſecula ſedet.

Catecheſi 11. *Qui videt Filium, videt & Patrem*: ſimilis enim in omnibus Filius Genitori. vita ex vita genitus, lumen de lumine, virtus de virtute, & Deus de Deo. Et non differẽtes ſunt Deitatis ſplendores in Filio. Et qui dignus habitus eſt Filij deitatem videre; veniet etiam in fruitionem Patris.

Apollinarius. 365.

Τίφθ' ὑπεροπλίην κενεόφρονα σύνθετο φῦλα, Pſal. 2.
καὶ γαίης βασιλῆες ἀολλίσθησαν ἑτοῖμοι·
καὶ σφέων ἠγερέθοντο δικασπόλοι εἰς ἓν ἰόντες
Παμβασιλῆος ἑοῖο κατὰ χριστοῖο θεοῖο;
Vt quid ſuperbiam ſtolida compoſuerunt nationes,
Et reges terræ congregati ſunt parati:
Et ipſorum glomerati ſunt iudices in vnum, euntes
Supremum Regem, ſuumq́, contra Chriſtum Deum?
Ἧσο, θεῷ θεὸς εἶπεν, ἐμῶν ἐς δεξιὰ θώκων Pſal. 109.
ὄς κεν ὑπὸ θρόνον ἐχθροὺς σέο ποσσὶ δαμάσσω.
Sede, Deo Deus dixit, meorum ad dextram ſedium.

Donec ſub ſcabellum inimicos tuos pedibus domuero.

Baſilius Magnus. 370.

Homilia de fide: Pater omnium principium, omnium cauſa exiſtentium, animantium radix: vnde vitæ fons orta eſt: ſapientia, potentia, imago ipſiſſima inuiſibilis Dei, Filius ex Patre genitus, Verbum viuens, Deus exiſtens, & ad Deum exiſtens; non factus: ante omnia ſecula, non poſtea creatus: Filius, non ſeruus: Creator, non creatura; cuncta exiſtens, quæ eſt & Pater, Filius inquam & Pater. Manens igitur in eſſentia Filius, omnia eſt, quæ Pater eſt: ſecundùm ipſius Domini vocem dicentis: *Cuncta quæ habet Pater mea ſunt*. Reuera namque imaginis ſunt omnia, quæ in prototypo ſiue exemplari exiſtunt: *Vidimus*, inquit Euangelium, *gloriam eius, gloriam quaſi Vnigeniti à Patre*; hoc eſt, non ex munere, aut ex gratia, hæc ei miranda data ſunt; ſed ex naturali cõmunitate patriæ dignitatis dignitatem obtinente Filio. Accipere namque commune quiddam cum creatione eſt: habere autem ex natura proprium geniti. Vt ergo Filius, naturaliter ea quæ Patris ſunt poſſidet; vt autem Vnigenitus, omnia in ſeipſo comprehẽdit, nihil cum altero diuidens. Ex ipſa igitur Filij appellatione diſcimus, quòd naturæ ſocius eſt, non naſci iuſſus, ſed ex poteſtate ſplendens: ſine interuallo, ſine tempore, cum Patre coniunctus; ęqualis in bonitate, ęqualis in potentia, eiuſdem ſocius gloriæ; quid enim aliud quàm ſphragis & imago, totum in ſe Patrẽ oſtendens?

Gregorius Nazianzenus. 380.

In carminibus de Filio:

Nil erat ante Patrem magnum: nam cuncta coërcet
Complexu ille ſuo. A magno pendetq́; Parente
Editus ex illo Sermo, qui temporis expers
Effigiem in ſeſe Patris exprimit vndiq;, & illi
Par eſt natura: namque inclyta gloria Patris
Filius eſt, & grande decus. Fuge quærere quonam
Sit pacto genitus: ſoli cum Prole Parenti
Cognitus hic modus eſt. Quis enim mortalis adeſſe
Tum potuit, Triademq́; oculis ſpectare beatam?
Sed tamen id nulli dubium eſt, quòd ſectio nulla,
Nullaq́; ſit ſupero prorſus tribuenda Parenti
Fluxio, quæ nimiùm ſpurca eſt, nec denq; quicquam,
Quod cadat in noſtros ortus, quos cæca libido
Progreditur. nam ſi idcirco me paſſio tangit,
Haud ſimplex quia ſum, ſed mente & corpore conſto,
Qua iam fronte Deo tribuetur paſſio, cùm ſit
Corporis, & rerum, propria quæ corporis, exors? &c.
Si prius eſt tempus quàm ſim, prius attamen haud eſt
Quàm Verbum, cuius Pater eſt ſine tempore. cuiuſq;
Nil penitus deitate ſua maius ve priùs ve
Eſſet habens Genitor, Natus quoq;, tunc erat, atq;
Principium ipſe Patrem, qui tempus neſcit, habebat?
Non ſecus ac magnum Phœbi lux ignea diſcum:
Sit licet exemplum diuino numine quoduis
Inferius. nec enim debet committere quiſquam,
Vt Patris ac Nati, quorum eſt æternus vterque,
Quicquam interijciat medium, ſoboleḿq; nefando
Crimine diſſociet, charoq́; à Patre ſecare
Audeat. Ille etenim deitatem diſſecat audax,
Ante Deũ, aut tẽpus quicumq;, aut velle locarit. &c.

Epiphanius. 380.

Hæreſi 62. Filius ſemper perfectus exiſtens, ſemper in ſubſtantia ex Patre in veritate genitus, ſine principio, ſine tempore, & inenarrabiliter: non confrater exiſtẽs Patri, non auſpicatus ipſum eſſe, neq; qui intermiſerit vnquam, verùm ſemper Filius genuinus cum Patre exiſtens, ex Patre ſine tempore genitus, æqualis exiſtens, Deus ex Deo, lumen de lumine, Deus verus ex Deo vero, genitus, non creatus.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Ad Simplicium de fide: Cùm dicunt: ſi erat, non eſt genitus: & ſi natus eſt, oon erat: doceantur quòd nõ oporteat carnalis natiuitatis proprietates accommodare diuinæ naturæ. Nam corpora quidem, quæ non erant, gignuntur: Deus autem efficit vt ea quæ non ſunt exiſtant: non ipſe ex eo qđ non eſt, exiſtit. Idcirco Paulus quoq; eum ſplendorem gloriæ nominat, vt doceamur, quòd ſicut lumen de lucerna, & ex natura lumen edentis eſt, & vnà cum illa eſt: (ſimul enim atque emicuit lucerna lumen quoq; quod ab ea exiſtit, pariter effulget) ita hîc quoque Apoſtolus iubet intelligere, quòd & ex Patre ſit Filius, & abſq; Filio nunquam ſit Pater. Nam fieri oon poteſt, vt gloria ſit abſque ſplendore: quemadmodum fieri non poteſt, vt abſque ſplendore lucerna ſit.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Serm. de ſancta & conſubſtantiali Trinitate: Si dixeris mihi de Patre, Scriptum eſt: *Te ſolum verum Deum.* Ioan. 17
Sed eſt & hoc ſcriptũ: *Et Deus erat Sermo*: Et quo- .oan 1.
modo igitur æqualis Patri? Dicendo enim de Patre, quòd ipſe ſit ſolus verus Deus: monſtrauit Filium non naturalem, ſed adoptatum filium. At quid propriæ ſalutis inimice? num quia ſcriptũ, ſicut dicit Ioannes de Patre, *Deus lux eſt*: De Filio 1.Ioan.7
autem, *Erat lux vera*: ideo audes propter hoc dice- Ioan.1.
re minorem Patrem, eò quòd non adiecit, quòd ſit lux vera: ſed de Filio ſolo dicit, quòd ſit lux vera? Sicut igitur non audes minorem facere Patrem, eò quòd non appoſitum eſt, quòd ſit vera lux: ita cùm audis de Patre: *Te ſolum verum Deum*: de Filio autem, ſolùm quòd ſit Deus, ne audeas minorem facere Filium: quoniá nomina diuerſo modo ounc illi, nunc huic adhærent.

Ioannes Caſſianus. 430.

De Verbi incarnatione lib. 2. cap. 6. Dei Filius Ieſus Chriſtus, quia & à diuinitate genitus, & à diuinitate cõceptus. Si aũt Dei Filius, ergo indubitanter Deus. Si autem Deus, ergo gratia Dei non erat carens. Neque enim ea re vnquã caruit, quam ipſe fecit. *Gratia* enim *& veritas per Ieſum Chriſtũ facta eſt.* Ioan.1.

Cap. 7. Omnis ergo in eo gratia, omnis virtus, omnis potentia, omnis diuinitas, omnis denique diuinitatis, & maieſtatis ipſius plenitudo cum eo, atque in eo ſemper fuerunt, ſiue in cælo, ſiue in terra, ſiue in vtero, ſiue in ortu: nihil vnquam Deo de Deo defuit: ſemper enim cum Deo deitas.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Lib. 1. in Ioannem cap. 2. Conſubſtantialis quidem Filius Patri, & Pater Filio rectè creditur. Adeò enim ſumma in eis identitas eſt, vt in Filio Pater, & in Patre Filius conſpiciatur: *Qui* enim *me videt*, Saluator inquit, *Patrem meum videt*. Et rurſus: *Ego in Patre, & Pater in me eſt*. Quod cùm ita ſit, non tamen idcirco aut Filius in propria hypoſtaſi, aut rurſus Pater per ſeipſum ſubſiſtere negabitur: nec ſumma illa identitas perſonas, id eſt, hypoſtaſes confundet: nec quoniam vnum ſubſtantia ſunt Pater, & qui cum eo eſt Filius, idcirco numero etiam vnum erunt: ſed natura quidem eadem in vtroque: propriè autem & verè vterq; ſubſiſtit.

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib. 1. epiſt. 241. Si Deus ſui ſemper ſimilis eſt, nec quicquam vnquam ipſi accedit, Pater ſemper ſit neceſſe eſt. Quòd ſi ſemper Pater eſt, ſequitur, vt Filium quoque ſemper habuerit. Ex quo conficitur, eum eandem cum Patre æternitatem habere.

Lib. 3. epi 141. Diuiniſſimus atq; ab omni creatio-

Præſtantior Patris Filius, qui à nobis aduratur, meritò Verbum appellatur, non quòd Verbum ſolum ſit, ac Patris interpres, vt quibuſdam placet, verùm quia dicto citius operatur, ac citra perpeſſionem vllam genitus eſt. Verbum autem cùm ſit, ſubſiſtens quiddam eſt, ac peculiarem proprietatē habet. Nā quòd hypoſtaſi minimè careat, hinc liquet, quòd ipſummet Verbū ſe verba habere dicat, his verbis vtens: *Qui verba mea audit, & facit ea*, &c. Quocirca cùm Verbum verba habeat, profectò hypoſtaſi minimè caret: verùm cùm hypoſtaſin habeat, propterea Verbum nuncupatur, quia citra vllam perpeſſionem à Patre prodijt.

Theodoretus. 450.

Ad caput 2. Epiſt. ad Philip. *Cum in forma Dei eſſet*: Cùm enim eſſet Deus, & natura Deus, & Patri æqualis, non hoc magnum exiſtimauit: Hoc enim eſt proprium eorum, qui præter dignitatem honorem ſunt aliquem conſecuti: ſed cælata dignitate, ſummam accepit humilitatem, & humanam formam ſuſcepit.

Lib. 5. in epitome diuinorum decretorum, cap. de Filio: Vnigenitus Filius ex Patre quidem eſt genitus: Eſt autē vnà cum mente, vt Verbum cum eo qui genuit, & ſplendor cū igne, & radius cum ſole. Sed vnumquodque eorū, nō ipſum per ſe ſubſiſtit; ſed in illo, ex quo productum eſt, habet ſubſtantiam; Deus autem Verbum, ſplendor gloriæ, non eſt aliqua Patris operatio non ſubſiſtens, ſed ſubſtantia viuens, & per ſeipſum ſubſiſtens. Non enim abſolutè Verbum nominatus eſt, ſed Deus Verbū: nec ſolùm ſplendor gloriæ, ſed etiam character ſubſtantiæ.

Titus Boſtrenſis. 460.

Ad cap. 4. Lucæ: Non ab extrinſeco ea vis illi aderat, verùm cùm natura, & veritate Dei Filius eſſet, ter ſancti & homouſij ſancti Spiritus virtute & energia, tanquam propria, ad miraculorum opera vtebatur.

Victor Antiochenus. 460.

Ad cap. 13. Marci. Filius Patris ſapientia exiſtens, omniaq́ quæ habet Pater, vno hoc tantùm excepto, quòd non eſt Pater, integrè obtinet.

Andreas Cæſareenſis. 500.

Ad cap. 22. Apocal. *Ego Ieſus miſi Angelum meum.*) Et hinc quoq́ diuina Chriſti potentia oſtenditur. Neque enim Angelum mitteret, niſi Deus eſſet.

Nonnus Panopolitanus. 500.

Ad cap. 1. Ioannis:

Ἄχρονος ἦν, ἀκίχητος, ἐν ἀῤῥήτῳ λόγος ἀρχῇ
ἰσοφυὴς γενετῆρος ὁμήλικος, υἱὸς ἀμήτωρ,
καὶ λόγος αὐτοφύτοιο θεοῦ, φῶς ἐκ φάεος φῶς·
πατρὸς ἔην ἀμέριστος, ἀτέρμονι σύνθρονος ἕδρῃ·
καὶ θεὸς ὑψιγένεθλος ἔην λόγος. οὗτος ἀπ' ἀρχῆς
ἀενάῳ συνέλαμπε θεῷ τεχνήμονι κόσμου,
πρεσβύτερος κόσμοιο· καὶ ἔπλετο πάντα δι' αὐτοῦ,
ἄπνοα καὶ πνείοντα· καὶ ἐργοπόνου δίχα μύθου
οὐδὲν ἔφυ, τόπερ ἔσχε.

Sine tempore erat, incomprehenſibile, in ineffabili Verbum principio,
Aequè exiſtens cum Patre coæuo, Filius ſine matre,
Et Verbum per ſe exiſtentis Dei, lumen de lumine, lumen
A Patre erat indiuiſum, æterna vnà ſedens in ſede:
Et Deus in altis genitus erat Verbum. Hoc ab initio
Aeterno ſimul ſplendebat cum Deo opifice mundi,
Antiquius mundo: Et erant omnia per ipſum
Non ſpirantia & ſpirantia, & laborioſo ſine Verbo
Nihil factum eſt, quod factum eſt.

Zacharias Mithylenæus. 530.

De creatione mundi contra Philoſophos: Pater Verbū generans non pronuntiabile, neque rurſum internum, ſed eſſentiale, & in ſe cōſiſtens, eiuſdemq́ cum ipſo eſſentiæ, ab æterno coæternum: quippe eiuſdem cum ipſo deitatis, nō quidem hypoſtaſi, ſed eſſentia.

Procopius Gazæus. 530.

Ad cap. 4. Exodi: Vnus Dei Sermo repræſentabatur per aquam, quæ eius rei ſignum eſt. Nam aqua è flumine accepta ſignificauit Filium eiuſdem cum Patre ſubſtātiæ, id eſt, ὁμοούσιον eſſe. Eſt enim vita ex vita, & lux de luce.

Iuſtinianus Imp. 540.

Epiſtola ad Ioannem Papam: Omnes ſacerdotes Catholicæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ vno conſenſu confitētur, & glorificant, prædicantes Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vnigenitum Filium & Verbum Dei ante ſecula, & ſine tempore de Patre natum, vnum eſſe ſanctæ conſubſtantialis Trinitatis, & coadorandum & conglorificandum Patri & ſancto Spiritui. Nec enim alium Dei Verbum, & alium Chriſtum agnoſcimus, ſed vnum atque eundem ipſum, conſubſtantialem Patri ſecūdùm diuinitatem.

Anaſtaſius Antiochenus. 580.

De recta fidei dogmatibus lib. 1. Dicit: *Si non facio opera Patris mei, nolite mihi credere.* Iſtiuſmodi igitur demonſtratio diuinæ conſubſtantialitatis omni ex parte perfecta eſt, & ſufficiens, & cui nemo contradixerit; nempe quòd eadem virtus ſit operatoria Patris & Filij.

Lib. 4. de Paßione Chriſti: Chriſtus verè Dei Filius erat, non quidem adoptatus filius, aut per gratiam Deus; ſed ſecundùm naturam Filius, & ſuapte natura Deus, Genitori quoque conſubſtantialis, ex quo ante Luciferum eſt genitus Deus incorporeus.

Leontius. 600.

De Sectis actione 3. Contra Arianos eſt, quod Ioannes dixit: *In principio erat Sermo, & Sermo erat apud Deum, & Sermo ille Deus erat.* Ac rurſus in epiſtola ad Hebræos de Filio dicit Apoſtolus: *Qui radius eſt maieſtatis, & effigies ſubſtantiæ Patris.* Quod ſi creatum, non ſoboles Dei Chriſtus eſſet; non caderet in eum eſſe Dei tum effigiem, tum radium. Quin & ipſe Dominus ait: *Ego & Pater vnum ſumus.*

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

Oratione 5. de Chriſti Natalitijs: Ieſus infans vniuerſorum eſt Seruator, Deusq́ & Dominus verè inexplicabilis, etſi noſtri cauſa, qui carnales ſumus, adeoq́ puram nudamq́ illius diuinitatem intueri nequibamus, humanæ carnis corporisq́ velamine ſit obtectus.

Epiſtola ad Honorium Papam: Credo in vnum Dominum Ieſum Chriſtum Filiū Dei vnigenitum, qui ſempiternè & intemporaliter ex ipſo natus eſt Deo & Patre: non aliud principium quàm Patrem cognoſcentem; ſed nec aliūde quàm ex Patre ipſam ſubſtantiam habet, lumen de lumine conſubſtantiale, Deum verum de Deo vero, conſempiternum.

Sexta Synodus Conſtantinopolitana. 680.

Act. 1. Dominus noſter Ieſus Chriſtus cum Patre & Spiritu ſancto diuinam & omnipotentiſſimam naturam communem habet.

Act. 17. Profitemur Chriſtum conſubſtantialem Patri ſecundùm deitatem, & ante ſecula genitū.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 1. cap. 6. Hic ergo vnus ac ſolus Deus verbi haudquaquam eſt expers. Verbū porrò habens, nō eiuſmodi illud habiturus eſt, quod non reuera exiſtat, aut quod ortum vnquam habuerit, aut finem habiturum ſit. Neque enim vn-

quam fuit illud tempus, cùm Deus ſine Verbo eſſet. Quin potius Verbum ſuũ ex ſe genitum ſemper habet, non verbi noſtri inſtar ſubſtantia carens, atque in aërem dilabens, ſed verè exiſtens, ac viuũ & perfectũ, atque eiuſmodi, vt extra ipſum minimè progrediatur, verùm in ipſo ſemper ſit.

Cap.9. Sancta, Catholica, & Apoſtolica Eccleſia, ſimul & Patrem & Vnigenitum ipſius Filium docet, ex eo citra tempus ac fluxionem & paſſionem ratione quadam incomprehenſibili, ac ſoli illi rerum vniuerſarum Deo perſpecta, & explorata genitum: nõ ſecus videlicet atque vnà cum igne ſimul eſt & lumen, quod ex eo oritur; nec prior eſt ignis, poſterius lumen, ſed vtrunque ſimul. Et quemadmodum lumen, quod ex igne ortum habet, ſemper in eo eſt, nec ab eo quoquo modo disiungitur: ita Filius, qui à Patre gignitur, nullo modo ab eo ſeparatur, ſed ſemper in ipſo eſt.

Elias Cretenſis. 790.

In Orationem 1. Nazianzeni: Quòd vnigenitus Dei Filius Deus & dicatur, & ſit, cùm ex multis a-
lijs locis, tum ex ijs etiam, quæ proferemus, liqui-
Baruch 3 dò conſtat. *Hic Deus noſter*, inquit, *non reputabitur ali-
us ad eum. Poſtea in terris viſus eſt, & cum hominibus con-
uerſatus eſt.* Hoc enim de Filio apertè dictum eſt.
Hic quippe eſt, qui per corpus à nobis conſpectus
Ioan.1. eſt. Atque Euangeliſta Ioannes, cùm dixiſſet: *In
principio erat Verbum. & Verbum erat apud Deum.* ſub-
iunxit, *& Deus erat Verbum*, &c. Quòd Vnigenitus
vnà cum Patre rerum effector & architectus ſit, vniuerſa penè Scriptura teſtatur, &c.

Nicephorus Conſtantinopolitanus. 800.

Epiſtola ad Leonem. Fateor me credere in Filium Dei, Vnigenitum Dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum, verum Deum, Verbum æternum; ab æterno ineffabiliter, incõprehenſibiliter, modoq́ quem nulla neque ſpiritalis, neque ſenſilis creatura aſſequi poteſt, ex Patre natum, &c. Filius principij expers non eſt. Ex Patre enim eſt; Pater namque Filij principium, & origo exiſtit. Quòd ſi temporis initium ſpectes, ęquè Filius principio caret, ac Pater. Eſt enim temporum conditor, non ſubiectus tempori: Inſeparabili autem æternaq́ generatione ex Patre elucet, tanquam gloriæ illius ſplendor, paternæq́ ſubſtantiæ character.

Michael Syngelus. 830.

In Martyrio Dionyſij: Filius ante omnia ſecula, à ſolo Patre, ſiue ab illius ſubſtantia, & ſolo, & vnicè, ſine corpore, ſine affectu, ſine tempore natus eſt.

Photius Patriarcha Conſtantinop. 860.

Epiſtola ad Michaelem Bulgariæ principem de ſeptem Oecumenicis Concilijs: Arius primùm aduerſus paſtorem ſuum ſuperbam mentem extulerat; deinde contra communem paſtorem ac Dominum furorem exercuit ſuum. Filium enim ac Verbum Dei, (ô temeraria lingua atque mens!) in rerum, quæ creatæ factæq́ ſunt, numerum redigere conabatur: Nec illud quod omnibus commune eſt, & per ſe cognitum, volebat conſiderare, nempe filios omnes eandem eſſentiam habere atque naturam, quam patres habent, ex eoq́ fieri, vt ſi Filium creatum diceret, Patrem quoque creatũ pronuntiaret.

Leo Imper. cognomento Philoſophus. 880.

Epiſtola ad Omarum Regem: Deus viſus eſt Moſi in igne in monte Sina, in verbo luminis, & dixit: Ne timeas Moſes. Ego ſum Dominus Deus tuus, Creator tuus, lumen de lumine, Verbum de Patre, ex quibus Spiritus ſanctus procedit. Et ideo dicimus Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, lumen de lumine, & Verbum de Deo.

Theophylactus. 900.

Ad caput 1. Ioannis: *Et Deus erat illud Verbum*: Vides quòd & Verbum erat Deus, & ita vna erat natura Patris & Filij, quia & vna diuinitas. Confundantur igitur & Arius & Sabellius. Arius quidem, qui creaturam dicit Filium Dei, & facturã: confutetur autem per hoc quòd dicit: *In principio erat illud Verbum, & Deus erat illud Verbum.* Sabellius verò negans perſonarum Trinitatem, ſed aſſerens vnitatem, reijciatur per hoc, quòd dicitur: *Et illud Verbum erat apud Deum.* Manifeſtè enim hoc loco alium eſſe Verbum, & alium eſſe Patrem declarat magnus Ioannes, etiamſi nõ ſit aliud & aliud. Alius enim & alius de perſona dicitur: aliud & aliud de naturis.

Ad cap.14. In Patre eſt Filius, ſecundùm quod in ſubſtantia illius apparet: & rurſus Pater in Filio, ſicut Rex in imagine ſua apparet, & imago in rege. Vnus enim character imaginis & regis. Quòd autem vna ſubſtantia mea eſt, & Patris manifeſtũ. *Verba* enim *quæ ego loquor, à me ipſo non loquor*: hoc eſt, non aliter hæc dico, ſed quemadmodum Pater diceret, ſic & ego loquor. Non enim habeo quidquam proprium, quod meum & ſeparatum à Patre, ſed omnia communia, vna ſubſtantia eſt, ſubſtantijs ſeparatis.

Suidas. 980.

In voce *ἐμμερμῖν*: Nos Chriſtum Deum confitemur adminiſtrare omnia.

In voce *κτίσις*: Nouimus alteram perſonam, quę nata ſit, Filium vnà cum Patre abſque principio, vnà cum illo cauſam immutabilem & impatibilem, & abſque fluxu à Patre ortũ, quiq́ ad cauſam & initium Patrem refertur.

OEcumenius. 1050.

Ad cap.1. epiſt. ad Hebræos: Subiungit: *Expreſſa imago ſubſtantiæ illius.*) hoc eſt, totam in ſeipſo complexus eſſentiam & ſubſtantiam, Deus eſt infinitæ authoritatis, omnipotens Creator, & ſi quid aliud eſt, quod paternam exprimit ſubſtantiam, præterquàm eſſe Patrem, ea omnia eſt Filius, ideo quoq́ omnia Verbo potentiæ verſat, & continet, ac gubernat: *Per quem condidit & ſecula.* Vbi ſunt, qui dicunt, quod aliquando non erat Filius? Siquidem non eſt ſub tempore conditor ſeculorum.

Euthymius. 1080.

Ad caput 10. Ioannis: *Ego & Pater vnum ſumus.* Vnum potentia, ſiue eiuſdem potentiæ: Quòd ſi vnum potentia, vnum ſanè & diuinitate & eſſentia & natura. Dicens itaque: *Ego, & Pater*, dualitatem ſignificauit perſonarum, diuerſitatem hypoſtaſεων; ſubdens autem, *vnum ſumus*, diuinitatis vnitatem, identitatem eſſentiæ naturæ & potentiæ ſignificat.

Michael Glycas. 1100.

Parte 3. Annalium: Poterat quidem Chriſtus ceu Deus efficere, vt eodem tempore tam hîc quàm illic reperiretur: verùm ne id pro re quadã imaginaria duceretur, ante paſſionem tale quid facere noluit.

Parte 4. Conuentum fuit Nicææ Arij cauſa Deum Sermonem afficientis ignominia, quem creatum quoddam eſſe diceret, & à natura eſſentiáque Patris alienum. Addebat fuiſſe tempus, cùm ille non exiſteret. Itaque ſacrum hoc Cõcilium Ario deiecto & abdicato, rectam fidei ſententiam confirmauit.

Nilus Theſſalonicenſis. 1150.

Lib.1. de cauſis diſſenſionum Eccleſiaſticarum: Quis neſcit, quòd etiam hoc, Filium eſſe coëſſentialem

Patri,

Patri, & Spiritum Patri & Filio, & alia quæcunque œcumenicis actis ſtabilita ſunt, vetera erant, & Apoſtolicæ Propheticæq́ traditiones, imò potius Spiritus ſancti oracula?

Nicetas Choniates. 1200.

Orthodoxæ fidei lib. 2. cap. 20. Quid Filius? qua ratione Filius dicitur? & quot modis intelligitur? Filius propriè ſecundaria hypoſtaſis eſt, in vna eademq́ natura, vel perſonarum incrementum, vel vnigenita naturæ proceſſio, vel cognatio cognita. υἱός autem, hoc eſt Filius, propriè dicitur quaſi ἴιος, id eſt, qualis. Qualis enim Pater ſubſtantia, talis & vnigenitus eſt Filius: ſiue ex increato increatus, ſiue ex mortali mortalis, humanoq́ humanus. Duobus itidem modis in Deo filiatio dicitur, natura & gratia. Natura quidem Deus Verbum, gratia verò iuſti.

Cap. 27. Quemadmodum in vnum Deũ Patrem credere didicimus, ita etiam in vnum Filium, qui natus ſit ante ſecula, neque ſecundùm Valentini fabulas, alium Vnigenitum, alium Verbum, alium Chriſtum, aliũ denique Ieſum eſſe ducemus: neque verò Arianam Eunomianamq́ blaſphemiã ſecuti, eum qui Filius dictus eſt, creaturam nominamus. Illum enim Scriptura diuina vnigenitum eſſe teſtatur. Quòd ſi creatus eſt Vnigenitus, ſororem habeat creationem, vniuerſasq́ totius creationis partes neceſſe eſt: ſin Vnigenitus eſt, vt eſt, nulla illi prorſus cum rebus creatis ſocietas intercedit. &c. Diuus Ioannes Euangeliſta Chriſtum & Verbum, quod ſuit ante ſecula, & vnigenitum Filium, & mundi totius opificem, & Chriſtum Ieſum vocat his verbis:
Ioan 1. *In principio erat Verbum.* Quibus verbis æternum fuiſſe ſignificat: qui enim in principio erat, vtique ſemper erat. Nec enim dixit: In principio fiebat, vel in principio creabatur, ſed *In principio erat.* Docet verò etiam quid eſſet, ſubiungit enim: *Et Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbũ.* Deinde procemio reſumpto ſubinſert: *Hic erat in principio apud Deum.* Atque hoc quidem communi nomine τὸ ὁμοούσιον, id eſt, æqualitatem ſubſtantiæ indicauit, Deus Verbum, ſplendor gloriæ, energia non eſt ἀνυπόστατος à Patre, ſeu à Patris hypoſtaſi ſeiuncta, ſed viuens & per ſe ſubſiſtens hypoſtaſis. Nec enim ſimpliciter Verbum nominatur, ſed Deus Verbum: nec ſplendor gloriæ duntaxat, ſed hypoſtaſeos quoque ſuæ character &c. Verbum cùm dicitur, generationem nulli paſſioni obnoxiam oſtendit, &c. Eſt verò etiam eiuſdem cum Patre potentiæ, eiq́ ſimilis & æqualis in omnibus.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Lib. 8. cap. 5. Arius inter presbyteros primas tenẽs, verboq́ veritatis prorſus repugnans, creaturam facturamq́ Patris Filium vocauit, in abſurdas opiniones prouolutus. Ex non exiſtentibus ſiquidem genitum eſſe, & fuiſſe aliquando tempus cùm non fuerit, meraq́ ſententię & arbitrij libertate, vitij & virtutis capacem eſſe.

Ioannes Cantacuzenus. 1360.

Apologia prima: Dicendo, *Ex vtero ante Luciferum genui te*, oſtendit vnam & eandem Filij cum Patre ſubſtantiam & naturam; vt euincat quòd Chriſtus Deus cùm ſit naturalis, etiam & verus ſit Dei Filius, & eiuſdem cum Patre naturæ & ſubſtantiæ. Pſal. 109.

Apologia 2. Vnus Deus eſt Pater & Filius, & vna eſt diuinitas natura & potentia Patris & Filij.

Gennadius Scholarius. 1450.

Dialogo de via ſalutis humanæ: Filius ſeu Verbum Dei deſcendit in terram, & neque à Patre abeſt, neque à cælo, neque à terra: ſed ſuit ſemper, & eſt in gremio Patris inſeparabilis, & ſurſum, & deorſum, & vbique, & nuſquam deeſt.

Dauid Æthiopiæ Rex. 1524.

Epiſt. ad Romanum Pontificem: In nomine Dei Filij Ieſu Chriſti, qui eſt idem cum Patre à principio mundi, & eſt lumẽ de lumine, Deus verus de Deo vero.

Moſes Mardenus Aſſyrius. 1552.

In contẽplatione Theologica de ſancta Trinitate: Quicquid habet Pater, habet & Filius, præterquam gignendi rationem.

Siud, ſiue Sulaka. 1553.

In profeſſione fidei: Credimus in Filium Dei & Verbum ipſius, natum ante omnia tempora, exiſtentem in ſino Patris ſui, & cum eo fuit in omni quod faciebat.

Ioannes Baſilius Dux Moſcouiæ. 1570.

Theol. Moſc. cap. 6. Nos filius tonitrui ſic docuit: *In principio erat Verbũ, idq́ apud Deũ. Et Deus erat Verbũ. Per quẽ omnia facta ſunt.* Num cernis abſque initio Filium cum Patre, propter huius erga eum charitatem indiuiſum, nec tamen confuſum eſſe? Qua de diuinitate etiam illa ſunt dicta: *Verbũ qua vobis dico, non de me dico, ſed Pater manens in me facit opera, credite mihi, vt ego in Patre ſum, ſic & ille in me eſt*, &c. Ioan 1. Vt Pater abſque ætate, Filius ſine principio, & Spiritus ſubſtantia ſemper exiſtens; vnius ſunt gloriæ, honoris, & poteſtatis, & vbique videre eſt, quemadmodum ſit Patri æqualis Filij poteſtas, non vlla demiſſio.

Hieremias Conſtantinopolitanus. 1580.

Reſponſ. 1. cap. 1. Filius eſt genitus Deus ex Deo.

Gabriel Patriarcha Alexandrinus. 1595.

In profeſſione fidei: Firmiter credo & profiteor quòd vnigenitus Dei Filius, Patri conſubſtantialis, ſemper cum Patre & Spiritu ſancto exiſtat.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Martialis Lemouicenſis. 100.

Epiſtola ad Burdegalenſes, cap. 10. Verbum, in quod credidiſtis, Filius eſt vnigenitus ante omnem ſubſtantiam, ante omne initium. Ipſe enim eſt principium: quia de principio ineffabiliter genitus eſt. In noſtro verò tempore mirabiliter ab Angelo annuntiatus, & in veritate incomprehenſibili de Virgine Maria natus eſt. Nihil diminutus à diuinitate maieſtatis ſuæ, cuius nos teſtes ſumus Spiritus verò Dei, qui vos ſanctificat, credentes in ipſum, qui Filium naturalem & ſibi ſecundùm æternitatem æqualem per omnia reſuſcitauit tertia die à mortuis, non eſt genitus ſicut Verbum.

Higinus. 138.

Epiſt. 1. Nos non credimus Patrem aliquo tempore præceſſiſſe, vt maior ſit Filio; nec Filium poſtea natum eſſe, vt diuinitate Patris minoretur.

Tertullianus. 206.

In Apologet. cap. 21. Hunc Sermonem ex Deo prolatum didicimus, & prolatione generatum, & idcirco Filium Dei, & Deum dictum ex vnitate ſubſtantiæ. Nam & Deus Spiritus. Etiam cùm radius ex ſole porrigitur, portio ex ſumma, ſed ſol erit in radio: quia ſolis eſt radius, nec ſeparatur ſubſtantia, ſed extenditur; Ita de Spiritu Spiritus, de Deo Deus, vt lumen de lumine accenſum, manet integra & indefecta materia matrix, etſi plures inde traduces qualitatis mutuaris: Ita quod de Deo perfectum eſt, Deus eſt & Dei Filius, & vnus ambo,

ita de Spiritu Spiritus, & Deo Deus, modulo alterno, nimirum gradu, non ſtatu fecit, & à matrice non receſſit, ſed exceſſit.

Aduerſus Praxeam, cap 13. Deos omninò non dicam, nec dominos, ſed Apoſtolum ſequar, vt ſi pariter nominandi fuerint Pater & Filius, Deum Patrem appellem, & Ieſum Chriſtum Dominum nominem ſolum autem Chriſtum potero Deum
Rom 9. dicere, ſicut idem Apoſtolus: *Ex quibus Chriſtus, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus.*

Libro 4. carminum contra Marcionem:

Hic Deus, hic & homo verus, verumq; locutus
De Patre principium genitum de lumine lumen,
Spiritus, & Verbum, Chriſti ſub imagine virtus,
Cum Patre ſemper erat vnitus gloria & auo, &c.
Hũc Pater & Dominũ, & Chriſtum regemq;, Deumq;
Iudicio regnoq; dato, miſſurus in orbem eſt.

Nouatianus. 240.

De Trinitate cap. 17. Sed ex his etiam rebus ſuperiorihus diuinitatem Chriſti ſonantibus Dominus Ieſus Chriſtus & Deus, quod hęretici nolunt, eſt monſtratur.

Cyprianus. 250.

Lib. 2. ad Quirinum aduerſus Iudaeos, cap. 6. Quod Deus
Gen 35. Chriſtus ſit, in Geneſi: *Dixit autem Deus ad Iacob: Exurge, & aſcende in locum Bethel, & habita illic, & fac illic altare illi Deo, qui tibi apparuit cũ fugeres à fa-*
Baruch 3 *cie Eſau fratris tui.* Item apud Hieremiam: *Hic Deus noſter, & non deputabitur alius abſque illo.*

Zeno Veronenſis. 260.

De Geneſi Sermone 3. Carnalis mentis homines, fratres dilectiſſimi, ſcandalum patiuntur, nõ ſtudio noſcendæ, ſed fruſtrandæ veritatis, quoties Deus Dei Filius, qui Patris maxima eſt gloria, æqualis Patri à Catholicis prædicatur.

De æterna Filij generatione, Sermone 1. Ineffabilis illa, incomprehenſibiliſq; ſapientia ſapientiam, omnipotentia omnipotentiam propagat. De Deo naſcitur Deus; de ingenito vnigenitus, de ſolo ſolus; de toto totus; de vero verus; de perfecto perfectus. Totum Patris habens, nihil derogans Patri procedit in natiuitatem, qui erat antequam naſceretur in Patre ęqualis omnibus, qui habet habentẽ Filium paria procreauit, qui eſt Deus benedictus in ſecula ſeculorum.

Dionyſius Papa. 270.

Apud Athanaſium epiſtola de Decretis Synodi Nicænæ: Cæterùm non minus copulaueris eos, qui Filium Dei opus credunt, & factum eſſe Dominum opinantur; cùm ſacra eloquia generationem ei congruentem, non autem formationem, aut creationem teſtimonijs ſuis attribuant. Blaſphemia nõ vulgaris, ſed maxima habẽda eſt, ſi Dominum dicas manufactum.

Arnobius Rhetor. 300.

Libr. 1. contra Gentes: Deus ille (Chriſtus) ſublimis fuit, Deus radice ab intima, Deus ab incognitis regnis, & ab omnium principe Deus ſoſpitator eſt miſſus, quem neque ſol ipſe, neque vlla (ſi ſentiunt) ſydera, non rectores, non principes mundi, non denique Dij magni, aut qui fingentes ſe Deos genus omne mortalium territant, vnde, aut qui fuerit, potuerunt noſcere vel ſuſpicari.

Lactantius. 320.

Lib. 4. Inſtitut. cap. 8. Qui audit Dei Filium dici, non debet tantum nefas mente concipere, vt exiſtimet ex connubio, & permixtione fœminæ alicuius Deum procreaſſe: quod non facit niſi animal corporale, mortiq; ſubiectum. Deus autem cùm ſolus ſit, cui permiſcere ſe potuit? aut cũ eſſet tantæ poteſtatis, vt quicquid vellet efficeret, vtiq; ad creandũ ſocietate alterius non indigebat, &c. Quomodo igitur procreauit? Primùm, nec ſciri à quoquam poſſunt, nec narrari opera diuina: ſed tamen ſanctæ litteræ docent, in quibus cautum eſt, illum Dei Filium eſſe Dei Sermonem, itemq; cæteros Angelos Dei ſpiritus eſſe. Nam ſermo eſt ſpiritus cum voce aliquid ſignificante prolatus. Sed tamen quoniam ſpiritus, & ſermo diuerſis partibus proferuntur; ſiquidem ſpiritus naribus, ore ſermo procedit: magna inter hunc Dei Filium, exterosq; Angelos differentia eſt. Illi enim ex Deo taciti ſpiritus exierunt, quia non ad doctrinam Dei tradendam, ſed ad miniſterium creabantur. Ille verò cùm ſit & ipſe ſpiritus, tamẽ cum voce ac ſono ex ore Dei proceſſit, ſicut verbum, ea ſcilicet ratione, quia voce eius ad populum fuerat vſurus.

Cap. 29. Cùm dicimus Deum Patrem, & Deum Filium, non diuerſum dicimus, nec vtrumque ſecernimus: quia nec Pater ſine Filio eſſe poteſt, nec Filius à Patre ſecerni: ſiquidem nec Pater ſine Filio nuncupari, nec Filius poteſt ſine Patre generari. Cùm igitur & Pater Filium faciat, & Filius Patrem; vna vtrique mens, vnus ſpiritus, vna ſubſtantia eſt: ſed ille quaſi exuberans fons eſt, hic tamquam defluens ex eo riuus: ille tanquam ſol, hic quaſi radius à ſole porrectus: qui, quoniam ſummo Patri & fidelis, & charus eſt, non ſeparatur, ſicut nec riuus à fonte, nec radius à ſole.

Iuuencus. 330.

Lib. 1. hiſtoriæ Euangelicæ, de Magis:

Aurum, thus, myrrham, regiq;, hominiq;, Deoq;
Dona ferunt.

Oſius Cordubenſis. 330.

In Concilij Nicæni actis lib. 2. Nouum Teſtamẽtum Verbum Deum eſſe demonſtrauit, (iuxta illud: *in* Ioan 1.
principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum,) & perſonam perfectam ex perfecta. Deus enim eſt, non pars Filius, ſed perfectus, ſicut & Pater; eiuſdem eſſentiæ, cuius & qui eum ineffabili modo genuit Pater.

Marius Victorinus Afer. 350.

Aduerſus Arium lib. 1. Arius dicit Filium factum, ſcilicet plenum Deum, vnigenitum, immutabilem, qui antequam crearetur non fuerit, propterea q; non ſit ingenitus. Hæc eadem Euſebius, adijciens quòd Filius omnia facienti ſit ſimilis. Nos contra non eum ſimilem, ſed eundem dicimus, quippe ex eadem ſubſtantia.

Hilarius. 350.

Ad Pſal. 122. Nobis vnus Deus eſt: Non tamen per vnionem Dei, Domini noſtri Ieſu Chriſti, ei quòd Deus eſt abnegantes: ſed ſequentes legẽ, & Prophetas, & Euangelia, & Apoſtolos diuinitatis vnitatẽ in innaſcibili Deo, & vnigenito Deo ſecundùm proprietatem atque naturam cum fide & veritate profitemur. Nuſquam enim genere plurali, nec Deos, neque Dominos ſermo Propheticus nũcupauit: ſed vnumquemque ſuo ordine. Geneſis
namque ait: *Et pluit ſulphur & ignem Dominus à Do-* Gen. 19.
mino. Et Propheta: *Vnxit te Deus Deus tuus.* Et rurſum: *Dixit Dominus Domino meo.* Et in Euangelio: *Et Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Et
Apoſtolus: *Vnus Deus, ex quo omnia; & vnus Dominus* 1. Cor 8
Ieſus, per quẽ omnia, & nos in ipſum. Et rurſum: *Ex qui-* Rom 9
bus Chriſtus, qui eſt ſuper omnia benedictus. Hoc ergo propter Dominum dictum eſt, vt intelligeremus, per id quod vnus innaſcibilis Deus eſt, non adimi vnigenito Deo poſſe, quòd Deus eſt. Deus enim vterque vnus eſt, non quòd vnus diuiſus in duos ſit, aut vterque ipſe ſit, vt nuncupatio ſola fecerit Patrem & Filium, non natura gignendi: ſed

idcirco Deus vnus, quia neque duo innaſcibiles, neque vnigeniti duo, ſed vnus ex vno, & ambo vnum, non diſſimili ſcilicet, aut differente à ſe ſubſtantia diuinitatis in vtroque.

Lib. 2. de Trinitate: Filium mens conſternatur attingere, & trepidat omnis ſermo ſe prodere. Eſt enim progenies ingeniti, vnus ex vno, verus à vero, viuus à viuo, perfectus à perfecto, virtutis virtus, ſapientia ſapientiæ, gloria gloriæ, imago inuiſibilis Dei, forma Patris ingeniti. Quam autem progeniem opinabimur Vnigeniti ab ingenito? Clamat enim ſæpenumerò Pater de cælis: *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.* Non eſt abſciſſio, aut diuiſio: Impaſſibilis eſt enim ille qui genuit, & imago inuiſibilis Dei eſt ille qui natus eſt, & teſtatur: *Quia Pater in me, & ego in Patre.* Non eſt aſſumptio: Verus enim Filius Dei eſt, qui clamat: *Qui me videt, videt & Patrem.* Sed neque eſſe vt cætera viſus eſt: nam Vnigenitus ex vno eſt, & in ſe habet vitam, vt habet in ſe vitam ille qui genuit. Ait enim: *Sicut habet Pater vitam in ſemetipſo, ita dedit Filio habere vitam in ſemetipſo.* Sed neque pars Patris in Filio eſt. Teſtatur enim Filius: *Omnia, quæ Patris ſunt, mea ſunt. Et quæcunque habet Pater, dedit Filio.* Teſtatur & Apoſtolus: *Quia in ipſo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.*

Lib. 8. de Trinitate: Dei Patris diuinitas corporalis in Chriſto eſt: non ex parte, ſed tota; neque portio eſt, ſed plenitudo; ita corporaliter manés, vt vnum ſint: ita vnum ſunt, vt à Deo non differat Deus: ita indifferens à Deo Deus, vt perfectum Deum ſubſtituerit perfecta natiuitas: ita autem perfecta natiuitas ſubſiſtat, quia in Deo ex Deo nato corporaliter diuinitatis inhabitet plenitudo.

Lucifer Calaritanus. 350.

De non parcendo in Deum delinquentibus: Credimus in vnum Deum Patrem omnipotentem, viſibilium & inuiſibilium factorem, & in vnum Dominum Ieſum Chriſtum Filium Dei, natum de Patre, hoc eſt de ſubſtantia Patris, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, natum, non factũ, vnius ſubſtantię cum Patre, quod Græci ὁμοούσιον dicunt.

Ambroſius. 370.

Libro 1. de fide, cap. 8. Deus igitur ex Deo, lumen de lumine, verus Deus de Deo vero, ex Patre genitus, non factus, vnius ſubſtantiæ cum Patre: ſic nempe noſtri ſecũdùm Scripturas dixerũt Patres, qui etiam ſacrilega dogmata ideo ſuis inſerenda putauêre decretis, vt Arij perfidia ipſa ſe proderet, ne quaſi fucis quibuſdam & coloribus illita velaretur.

Prudentius. 380.

Contra Ebionitas:

Eſtne Deus iam noſter homo? verſatur & aſtat
Nobiſcum, nomenq́; probat, verſumq́; vetuſtis
Obſcurum ſeclis præſens illuminat ore.
Eſtne Deus, cuius cunas veneratus Eous,
Lancibus auratis regalia fercula ſupplex
Virginis ad gremium pannis puerilibus offert?

Hymno de Romano:

Vis vna Patris, vis & vna eſt Filij,
Vnusq́; ab vno lumine ſplendor ſatus,
Plena refulſit claritatis lumine:
Natura ſimplex pollet vnius Dei,
Et quicquid vſquam eſt vna virtus condidit.

De hamartigenia:

Conditor ergo boni Pater eſt, & cum Patre Chriſtus,
Nam Deus, atque Deus, Pater eſt, & Filius vnum:
Quippe vnum natura facit, quæ conſtat vtrique
Vna voluntatis, iuris, virtutis, amoris.
Non tamen idcirco duo numina, nec duo rerum
Artifices: quoniam generis diſſenſio nulla eſt.
Atque ideo nulla eſt operis diſtantia, nulla
Ingenij, peperitq́; bona omnia conditor vnus.

Fauſtinus. 380.

De fide contra Arium, cap. 3. Cùm Deus in Deo eſt, & nõ eſt Deus præter eum, in quo Deus eſt, & ipſe eſt Deus Iſraël Saluator, oſtenditur vnitas diuinitatis in Patre & Filio, ſicut & omnipotentiæ, & quicquid omnino diuinæ ſubſtantiæ eſt; hoc ſolo differens à Patre Filius, quòd ille Pater eſt, & hic Filius, id eſt, quòd ille genuit, & hic natus eſt: non tamen quia natus eſt, minus habet aliquid, quàm quod in Deo Patre eſt, imago Dei inuiſibilis exiſtens, & ſplendor gloriæ, & character ſubſtantiæ eius.

Cap. 4. Eadem cum Patre Chriſto imago eſt, eadem forma, eademq; ſubſtantia, eadem naturæ vnitas, eadem poteſtas, eadem libertas voluntatis, idẽ honor, & omnia omninò quæ Patris ſunt, Filij ſunt: quia & quæ Filij ſunt, Patris ſunt.

Cap. 7. Solus Filius Dei verus eſt filius, exiſtens hoc ſine initio, ſine fine, ſemper habens Patrem, & nunquam ipſe vt ei eſt genitus, generans accepit vocabulum Patris; vnde & proprium & verum vocabulum filij in ſolo Filio Dei eſt, habens hoc naturaliter, quòd verus Deus eſt.

Philaſtrius. 380.

Cap. 19. de Arianis: Filius cùm ſit verus, oportet de diuina illa ſubſtantia Patris genitus cognoſcatur: Verus enim Deus alio modo eſſe non poteſt Filius vnicus, niſi ſit de Patris illa diuina ſubſtantia propriè genitus. Sempiterna ſimilitudo itaque Filij & ſecundùm opera: quia ſicut facit Pater, & Filius ſimiliter facit omnia, & Dei ipſius eſt qualitatis diuina ſubſtantiâ genitus, quia de ipſo natus eſt propriè ſempiternus, non factus ex nihilo, vt homo, & Angelus, aut creatura aliqua eſt.

Gregorius Bæticus. 380.

Libro de Trinitate & fide contra Arianos: Similiter & Paulus docet, Chriſtum ſemper fuiſſe, & Deum eſſe, & æqualẽ Patri. Tunc enim verè Deus eſt, cùm æqualis eſt Patri: quia nec æqualis diceretur, ſi non verè Deus haberetur. Iniuriâ eſt enim veri Dei, ſi ei non Deus vnus dicatur ęqualis. Ponit itaque in epiſtola ſua: *Hoc enim exiſtimate in vobis, quod in Chriſto Ieſu, qui cùm in forma Dei eſſet conſtitutus, non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinanivit, formam ſerui accipiens.* Si verè homo eſt Chriſtus, cùm formam ſerui accepit, verè quoq; Deus eſt, cùm in forma Dei eſſe perhibetur, nec alia ratione æqualem diceret, niſi in forma Dei eſſe verum Deum voluiſſet intelligi. Et qui verus Deus eſt, vtique ſemper eſt. Qui ſemper eſt Deus, non poteſt dici de eo, Erat, quando non erat. Philip. 2.

Hieronymus. 390.

Lib. 6. Commentariorum in Ezechielem, cap. 18. Chriſtus dicit: *Pater quod dedit mihi, omnibus maius eſt: & nemo poteſt rapere de manu Patris mei.* Ex quo perſpicitur, vna Patris Filijq́ue poteſtas, virtus, atque ſubſtantia. Si enim de Filij manu, quæ dedit Pater, nemo poteſt rapere; & hæc eadem in Patris manu ſunt, quæ non rapiuntur ab eo; liquidò comprobatur, omnia Patris & Filij eſſe cõmunia, & in Filij manu tenere Patrem, ſicut Patris manu tenentur, quę Filij ſunt.

Ad cap. 1. ad Galatas: *Notum vobis facio.* Ex hoc loco Ebionis & Photini dogma conteritur: quòd Deus ſit Chriſtus, & non tantùm homo. Si enim Euangelium Pauli non eſt ſecundùm hominem, neq; ab homine accepit illud, aut didicit; ſed per

reue-

reuelationem Ieſu Chriſti, non eſt vtique homo Ieſus Chriſtus, qui Paulo Euangelium reuelauit. Quòd ſi non eſt homo, cooſequenter eſt Deus. Nō quo homioem negemus aſſumptum: ſed quo tantùm hominem renuamus.

Ad cap. 4. ad Ephrſios: Si, vt exiſtimant Arlani, Deus Pater ſolus eſt Deue: eadem cooſequentia, ſolus erit Dominus Ieſus Chriſtus: & nec Pater erit Dominus, oec Filiue Deue. Sed abſit vt non ſit vel in dominatione deitas, vel in deitate dominatio. Vnus eſt Dens, & vnus eſt Domious: quia Patris & Filij dominatio vna eſt diuinitas. Propterea & fides vna dicitur, quia ſimiliter in Patrem & Filium & Spiritum ſanctum credimus.

Auguſtinus. 400.

In Euangelium Ioannis Tractatu 36. Agnoſcis quia Pater, Pater eſt; & Filius, Filius eſt. Bene agnoſcis, ſed noli dicere: Pater maior eſt, Filius minor eſt. Noli dicere: Pater aurum eſt, Filius argeotum eſt. Vna ſubſtātia eſt, vna diuinitas, vna coæternitas, perfecta æqualitas, diſſimilitudo nulla. Nam ſi tantummodo alterum credideris eſſe Chriſtū, non cum qui Pater eſt, & in aliquo tamen diſtantem ſecundùm naturam eſſe putaueris, à Charybdi quidem euaſiſti, ſed in Scylleis ſcopulis naufragaſti. In medio oauiga, vtrumque periculoſum latus euita. Pater, Pater eſt: Filius, Filius eſt: Iam dicis Pater, Pater eſt: Filius, Filius eſt: bene periculum abſorbentis gurgitis euaſiſti. Quid vis ire in alteram partem, vt dicas: Aliud eſt Pater, Filius aliud? Alius eſt, rectè dicis. aliud, non rectè. Alius eſt enim Filius, quia non eſt ipſe qui Pater; & alius Pater, quia non eſt ipſe qui Filius: non tamen aliud, ſed hoc ipſum eſt & Pater & Filius. Quid eſt, hoc ipſum eſt? Vnus Deus eſt. Audiſti: *Quia non ſum ſolus, ſed ego & qui miſit me Pater*: audi quomodo credas Patrem & Filium, audi ipſum Filium, *Ego & Pater vnum ſumus.* Non dixit: Pater ego ſum, aut ego & Pater vnum eſt. Ioan. 10 Sed cùm dicit, *Ego & Pater vnum ſumus*: vtrunque audi, & *vnum* & *ſumus*, & à Charybdi & Scylla liberaberis. In duohus iſtis verbis, quòd dixit, *Vnū*, liberat te ab Ario: quòd dixit, *Sumus*, liberat te à Sabellio: Si *vnum*, non ergo diuerſum: *ſi ſumus*, ergo & Pater & Filius. *Sumus* enim, non diceret de vno: ſed & *vnum* non diceret de diuerſis.

Sermone 64. de verbis Domini, cap. 4. Filins de Patre eſt, Pater non eſt de Filio: ſed Pater Filij Pater eſt, & Filius Patris eſt Filius. Veruntamen Filius de Patre geoitus, nō Pater de Filio, & ſemper Filius: ſemper ergo genitus. Quis hoc capiat, ſemper genitum? Omnis enim homo eùm audit genitum, occurrit illi: Ergo erat tempus, quando non erat iſte qui genitus eſt. Quid ergo dici- Ioan. 1. mus? Non ſic erat tempus ante Filium, quia *omnia per ipſum facta ſunt.* Si omnia per ipſum facta ſunt, & tempora per ipſum facta ſunt: quomodo poſſent eſſe tempora ante Filium, per quē facta ſunt tempora? Tolle ergo omnia tempora, ſemper cum Patre Filius. Si ſemper cum Patre Filius, & tamen Filius ſemper genitus. Si ſemper genitus, ſemper cum Genitore erat qui genitus eſt.

De Symbolo ad Catechumenos, lib. 1. cap. 3. Nolite cogitare in hac natiuitate initium temporis, nolite cogitare vllum ſpatium æternitatis: quando erat Pater, & non erat Filius. Ex quo Pater, ex eo Filins. Et quid eſt, ex quo, vbi non eſt initium? Ergo ſemper Pater ſine initio, ſemper Filius ſine initio. Et quomodo, inquies, natue eſt, ſi nū habet initium? De æterno coæternus. Nunquam fuit Pater & non erat Filius, & tamen Filius à Patre eſt genitus. Vnde datur qualiſcunque ſimilitudo? In rebue terrenis ſumus, in creatura viſibili ſumus. Det mihi ſimilitudinem terra: non dat. Det mihi aliquā ſimilitudinem vndarum elemeotum: non habet vnde. Det mihi ſimilitudinem aliquod animal: oec hoc poteſt. Animal quidem generat, & quod generat, & quod generatur: ſed prior eſt pater, & poſtea naſcitur filiue. Inueniamus coæuū, & credamus coæternum. Si potuerimus inuenire patrem coæuum filio ſuo, & filium coæuum patri ſuo: credamus Deum Patrem coæuum Filio ſuo, & Filium Deum coæternum Patri ſuo. In terra poſſumus inuenire aliquem coæuom, non poſſumus inuenire aliquem coæternum. Iotendamus coæuum, & credamus coæternum. Intentos faciet fortè aliquie & dicet: Quando poteſt inueniri pater coæuus filio ſuo, aut coæuus filius patri ſuo? &c. Occurrat vobis ignis Pater, & ſplēdor Filius: ecce inuenimus coæuos. Ex quo ignis eſſe cœpit, continuò ſplendorem gignit: nec ignis ante ſplendorem, nec ſplendor poſt ignem. Et ſi interrogemus, quis quem generat, ignis ſplendorem, aut ſplendor ignem: continuò vobis occurrit ſenſu naturali, prudentia inſita meotibus veſtris: omnes clamatis, ignis ſplendorem, nō ſplendor ignem. Ecce Pater incipiēs, ecce Filius ſimul, nec anteeedens, nec ſequens. Ecce ergo Pater incipiens, ecce Filius ſimul incipiēs. Si oſtendi vobis Patrem incipientem, & Filium ſimul incipiētem: credite Patrem non incipientem, & cum illo Filium, nec ipſum incipientem, illum æternum, illum coæternum.

Lib. 2. cap. 3. Si das initinm Filio, das initium & Patri. Pater enim à Filio appellatus eſt Pater. Si autem ſemper fuit Pater, ſemper fuit & Filius: & ſi Deus eſt Pater, Deus eſt & Filius: non enim aliud potuit procedere de Deo quàm Deus. Quòd ſi Deus eſt Pater, Deus eſt & Filius: & ſi ſempiternus eſt Pater, ſempiternus eſt & Filius: quem non præceſſit ætate nec dignitate, oon eum minuit æqualitate. Apoſtolum audi quid de Deo Filio dicat: *Cùm in forma Dei eſſet*, inquit, *non rapinam arbitratus eſt eſſe æqualis Deo.* Philip. 2. Non rapuit, quia naturaliter habuit. Omnipotentia itaque Patris in Filio, omnipotentia Filij in Patre: quia neque aliquando Pater ſine Filio, neque aliquando Filius ſine Patre.

Ruffinus. 400.

In expoſitione Symboli: Credendus eſt ergo Deus Pater eſſe vnici Filij ſui, Domini noſtri, non diſcutiendus. Neque enim fas eſt ſeruo de natalibus Domini diſputare. Conteſtatus eſt Pater de cælis, dicens: *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. ipſum audite.* Matt. 17 Pater ipſum dicit eſſe Filium ſuum, & ipſum audiri iubet. Filius dicit: *Qui videt me, videt Patrem.* Et: *Ego & Pater vnum ſumus.* Et: *Ego à Deo exiui, & veni in hunc mundum* Ioan. 14 Quis eſt qui inter hes Patris & Filij voces medium ſe diſcuſſorem interſerat, & deitatem diuidat, affectum ſeparet, & ſubſtantiam rumpat, ſpiritum ſecet, neget eſſe verum, quod veritas dicit. Eſt ergo Deus Pater verus, veritatis Pater, non extrinſecus creans, ſed ex eo, qood ipſe eſt, Filium generans, id eſt, qoia ſapiens, ſapientiam; quia iuſtus, iuſtitiam; quia ſempiternus, ſempiternū; quia immortalis, immortalem; quia inuiſibilis, inuiſibilem; quia lux, ſplendorem; quia Mens, Verhum, &c. Sicut lux de loce, & veritas de veritate, ita de omnipotente omnipotens natus eſt.

Paulinus Nolanus. 420.

In precatione Matutina:

Chriſte apud æternum placabilis aſſere Patrem,
Saluator, Deus, ac Dominus, mens, gloria, Verbum,
Filius, & vero verum de lumine lumen,
Aeterno cum Patre manens, in ſecula regnans.

Natali 9.

Hac tibi Chriſte Deus tenuis fragiliq́; paratu
Pro nobis facimus: nec enim te ſumme creator
Facta manu capiunt: toto quem corpore mundus
Non capit: anguſtum cui cælum terraq́; punctum eſt.

Maximus Taurinenſis. 430.

Homilia 4. in Natali Domini: Neque enim vt temporalis quidam, aut qui ante non fuerit, de fœmina nobis repentinus emerſit, ſed qui ſemper erat cum Patre Deus, ſempetq́ regnabat, nouo per virginem voluit mortalibus apparere myſterio: nouus quidem homo, ſed Dominus ſempiternus; nouus Chriſtus, ſed rex omnium ſeculorum.

Homilia 1. de Pentecoſte: Nec mirum ſi vnius ſedis conſeſſus offertur Filio à Patre, qui vnius eſt ſubſtantiæ & naturæ cum Patre. Cur autem ad dextram Filius eſſe dicatur, moueat fortaſſe aliquem. Licet enim dignitatis gradus non ſit, vbi plenitudo diuinitatis eſt: tamen ideo ad dextram ſedet Filius, non quo præferatur Patri, ſed ne inferior eſſe credatur.

Arnobius Romanus. 430.

Ad Pſal. 104. Non eſt Chriſtus Deus recens, non aduena, non nouitius: ſed ipſe eſt Dominus Deus noſter, qui ſemper fuit.

Ad Pſal. 139. Dicũt hæretici aſſertionibus ſuis: Pater maior eſt, Filius minor: Ego reſpõdeam: Qui maior eſt ſeneſcit, & deficit; qui minor eſt iuueneſcit, & ſimiliter grandeſcit, vt definat: Deus autem nec minor, nec maior eſt; quia ſicut finem non habet, nec initium habuit, ſemper fuit immutabilis Pater, & ſemper fuit cuius eſſet Pater, nec vnquã fuit ſinę Spiritu ſancto. Ac per hoc Pater nunquam fuit ſine bonitate, quæ eſt Filius; nunquam fuit ſine ſanctitate, quæ eſt Spiritus ſanctus.

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 57. Confiteatur Filium, qui nominat Patrem: quia qui vocari Pater, Pater dici voluit, habere ſe filium clementer oſtendit: quem non accepit ex tempore, non genuit in tempore, non ſuſcepit ad tempus. Diuinitas nec initium capit, nec recipit finem, nec admittit poſterum, quæ non agnoſcit occaſum. Deus Filium non doloribus parturit, ſed virtutibus eſſe manifeſtat; nec præter ſe facit quod ex ſe eſt, ſed generat, dũ quod in ſe eſt aperit, & reuelat. De Patre proceſſit Filius, non receſſit, nec ſucceſſorus Patri prodiuit ex Patre, ſed prodiuit manſurus ſemper in Patre.

Sermone 60. Patris & Filij vna eſt Deitas, par poteſtas.

Leo Magnus. 450.

Sermone 3. in Natiuitate Domini, cap. 1. Non enim ad illud tantummodo ſacramentum, quo Filius Dei conſempiternus eſt Patri, ſed etiam ad hunc ortum, quo Verbum caro factum eſt, credimus per-
Iſaiæ 55. tinere quod dictum eſt: *Generationem eius quis enarrabit?* Deus itaque Dei Filius, par atque eadem de Patre, & cum Patre natura, vniuerſitatis Creator & Dominus, totus vbique præſens, & vniuerſa excedens, in ordine temporum, quæ ipſius diſpoſitione decurrunt, hunc ſibi diem, quo in ſalutem mundi ex beata Virgine naſceretur, elegit, integro per omnia pudore generantis.

Sermone 8. cap. 1. Deus Dei Filius de ſempiterno & ingenito Patre vnigenitus, ſempiternus manens in forma Dei, & incommutabiliter, atque intemporaliter habens, non aliud eſſe quàm Pater, formam ſerui ſine ſuæ detrimento maieſtatis accepit, vt in ſua nos proueheret, non ipſe in noſtra deficeret.

Eucherius Lugdunenſis. 450.

Homilia de Natiuitate Domini, ſuper illud: *In principio erat Verbum.* Nunquid Pater ſine Filio fuit, quia nunquam ſine Verbo, nunquam ſine virtute, nunquam ſine ſapientia eſſe potuit? hæc autem ſapientia, hęc virtus, hic Dei Filius, quamuis temporaliter de Virgine natus ſit, in principio tamen, & ante tempora erat.

Proſper. 460.

De promiſſionibus & prædictionibus Dei, cap. 19. Virgo Maria peperit Chriſtum, qui eſt Deus cæli: quia per ipſum facta ſunt omnia.

Sedulius. 460.

Lib. 1. Paſchali:

Qui ſenſus & corda dedit, cui conuenit vni
Facturam ſeruire ſuam, cui iure perennis
Arcibus æthereis vna eſt cum Patre poteſtas,
Par ſplendor, communis apex, ſociale cacumen,
Aequus honor, virtus eadem, ſine tempore regnum,
Semper principium, ſceptrum iuge, gloria conſors,
Maieſtas ſimilis: hæc eſt via namque ſalutis,
Hæc firmos ad dona gradus Paſchalia ducit. &c.
Namque homines inter, natum genitore minorem,
Lex carnalis habet, quoniam pater ipſe parentis
Filius ante fuit; mox & qui filius eſt nunc,
Adforet eſſe pater: ſic per genus omne nepotum
In noua progenies, & aui numerantur auorum.
At Dominus, Verbum, virtus, ſapientia, Chriſtus,
Et totum commune Patris de lumine lumen,
De ſolo ſolus, cui nec minus eſt Patre quicquam,
Nec quo creſcat habet genitus: non quippe creatus,
Ipſe eſt principium. Nam ſicut clarus habetur
In Genitore manens, Genitor quoque clarus in ipſo
Permanet, & rerum caput eſt Deus vnus vbique.

Cerealis. 470.

Libro contra Maximinum Arianum, cap. 1. Quia æqualis eſt Patri Filius, ſic docet Apoſtolus Paulus dicens: *Hoc ſentite in vobis, quod & in Chriſto Ieſu, qui cùm in forma Dei eſſet, nõ rapinã arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo.* Qui eſt in forma Dei Patris, non poteſt eſſe minor, qui non rapuit quod non habuit, quia in forma Patris ſemper fuit. In Euangelio Ioannis ait: *Propterea Iudæi volebant eum interficere, quia non ſolum ſoluebat Sabbatum, ſed & Patrem ſuum dicebat Deum, æqualem ſe faciens Deo.* Item ipſe Dominus dixit: *Qui videt me, videt & Patrem.* Item: *Ego & Pater vnum ſumus.* Hic vnum pro æqualitate dixit, quia æquales ſunt, qui vnum ſunt. *Sumus* autem ideo dixit, quia alius eſt Filius: ſed vnum ſunt Pater & Filius. Neque enim diuiditur Deus, cùm ipſe Filius dicat: *Ego in Patre, & Pater in me eſt.*

Victor Vticenſis. 480.

De perſecutione Vandalica, lib. 2. Profitemur itaque Deum Patrẽ de ſeipſo, hoc eſt, de eo quod ipſe eſt, ſempiternè atque ineffabiliter Filium genuiſſe, non extrinſecus, non ex nihilo, non ex alia genuiſſe materia, ſed ex Deo natum eſſe: & qui de Deo natus eſt, non aliud eſt, quàm quod Pater eſt, & idcirco vnius ſubſtantiæ eſt: quia veritas natiuitatis diuerſitatem non admittit generis. Nàm ſi alterius à Patre ſubſtantiæ eſt, aut verus Filius non eſt, aut quod nefas eſt dicere, degener natus eſt. Eſt enim verus Filius, ſicut Ioannes ait: *Vt ſimus in ve-* Ioan. 5.
ro Filio eius. Nõ eſt etiam degener, quia Deus verus, de Deo natus eſt vero. Sicut idem Ioannes Euangeliſta exequitor, dicens: *Hic eſt verus Deus, & vita æterna.* Et ipſe Dominus in Euangelio: *Ego ſum,* in- Ioan. 14
quit, *Via, Veritas, & Vita.* Ergo ſi aliunde ſubſtantiam non habet, de Patre habet. ſi de Patre habet, vnius ſubſtantiæ cum Patre eſt.

Eugenius Carthaginenſis. 480.

In confeßione fidei ad Hunericum regem: Profitemur Patrem de ſeipſo, hoc eſt, de eo quod ipſe eſt, ſempiternè atque ineffabiliter Filium genuiſſe, non extrinſecus, non ex nihilo, non ex alia ſubiacente materia, ſed ex Deo natũ eſſe. Et qui de Deo natus eſt, non aliud eſt, quàm quod Pater eſt, & idcirco vnius ſubſtantiæ eſt; quia veritas natiuitatis non admittit diuerſitatem generis. Nam ſi alterius à Patre ſubſtantiæ eſſet, non eſſet verus Filius, ſicut Ioannes ait: *Vt ſimus in vero Filio eius.* Non eſt etiam degener: quia verus Deus de Deo natus eſt verè, &c. Vnde æqualis eſt Patri Filius, non natus ex tempore, ſed gignẽti coæternus: ſicut ſplendor ab igne genitus gignenti manifeſtatur coæuus.

Fulgentius. 500.

Ad Thraſim. libro 3. cap. 3. Credimus igitur Dei Filiũ ante omne prorſus initiũ, hoc eſt, ſine aliquo ſuę natiuitatis initio, de Patris ſubſtantia genitũ, Deum de Deo, Dominum de Domino: non ex nihilo, quia de Patre: non nuncupatiuum, quia nomen habet ex veritate naturæ: non ex aliqua natura, quia non aliquid fuit coæternum Deo, vnde origo Filio præſtaretur: nec poſteriorem Filium eo qui genuit, nec minorem, ſed Patri prorſus & ſempiternitate immenſitatis, & immenſitate ſempiternitatis æqualem; immutabilem, mutabilium conditorem; intemporalem, tẽporalium factorem, & temporum: quem nullus continet locus, quo nullus caret locus, quia cũcta replet Creator immenſus. Qui non propterea non eſt Deus, quia dicitur genitus; ſed ideo verus dignè creditur, quia de Patre ſubſtantialiter genitus prædicatur. Quod enim dicitur genitus, non hoc eſt nomen diuinitatis in Filio, ſed nomen eſt natiuitatis in Deo: vt quem conſtat de Patre naturaliter genitum, conſtet non aliud eſſe quàm Deum. Hic itaque de Patre ſempiternus exiſtens, vnam tenuit cum Deo Patre naturam, ſed propriam ſumpſit ex Genitore perſonam: quia diuina natiuitas non diuiſionem naturalis vnitatis habuit, ſed perſonam Filij ſubſiſtentis à Patre diſtinxit, & ex vocabulo Patris alium, qui natus eſt, monſtrat.

Ad Donatum de Fide orthodoxa cap. 5. Ieſus Chriſtus non ſic eſt Dei Patris Filius, ſicut nos ſumus. Ille enim eſt proprius, nos redempti: ille natus, nos facti: ille verus, nos adoptiui. Ille autem qui verus eſt Filius, ipſe etiam verus eſt Deus: non adoptione generatus, ſed de Patre naturaliter natus. In quo vero Deo, veróque Filio, ideo eſt vera diuinitas, quia naturalis eſt illi de Patre natiuitas.

Sermone de duplici Chriſti Natiuitate: Eſt enim hoc Verbum, non quod deſinit prolatum, ſed quod permanet natum. non tranſitorium, ſed æternum: non factum à Deo Patre, ſed genitum: nec ſolùm genitum, ſed etiam Vnigenitum. Vnum quippe Verbum Deus Pater genuit de ſeipſo, per quod omnia creauit ex nihilo. *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: hoc erat in principio apud Deum: omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil.* In hoc autem, quòd per illud Verbum Deus Pater omnia fecit, oſtenditur, quia hoc Verbum genuit ipſe, non fecit. Illud igitur Verbum de Deo Deus eſt, de Creatore Creator eſt. Natus eſt itaque de Patre Deo Filius Deus: alter in perſona, non alius in natura: ſed ſemper apud Patrem, ſemper cum Patre, ſemper de Patre, ſemper in Patre.

Caßiodorus. 540.

Ad Pſal. 54. *Exaudiet Deus, & humiliabit eos, qui eſt ante ſecula.*) *Qui eſt ante ſecula*· Verbum ſignificatur coæternum Patri, ne ex tempore aliquo extitiſſe videretur, qui ſecula creauit vniuerſa: tempus enim tunc cœpit, quando mundus ſumpſit initium. Deſinat ergo Arianorũ inſana temeritas Creatorem temporum prædicare ſub tempore, dum coæternus Patri, & conſubſtantialis cum ſancto Spiritu incommutabiliter vnigenitus Filius perſeuerat.

Ad Pſal. 55. In Patre ſe promittit Filium laudaturum, vt quicquid de illo dicitur, de iſto pariliter ſentiatur. Nam cùm prædicamus æternum atque omnipotentem Patrem, æternum atque omnipotentem Filium ſine dubio confitemur. Vnum eſt enim in vtroque præconium: quoniam vna virtus amborũ, indiuidua gloria, quando indiuiſibilis eſt natura.

Ad Pſal. 109. Vna deitas, vna poteſtas, vna æternitas, Pater dicit ad Filium, quòd nec ille ore protulit, nec ille auribus intentus audiuit. Vult enim Pater, & nouit Filius: vult Filius, & nouit Pater. Sed nec ipſa voluntas nobis comprehenſibilis eſt, nec ipſa notio humanis ſenſibus poteſt apparere.

Primaſius. 540.

Ad caput 1. Epiſt. ad Hebræos: Mirabili modo Apoſtolus omnem ſubſtantiam deitatis Patris & Filij oſtendit, vt duas perſonas aperiret in gloria & ſplendore. Per ſplendorem quippe vnitatem declarauit eſſentiæ cũ Deo Patre. In nomine autem gloriæ perſonã Dei Patris expreſſit: in ſplendore perſonam Filij. Et ſic Filius eſt ſplendor de ſplendore, ſicut lux de luce, Deus de Deo, lumen de lumine, principium de principio.

Concilium Bracarenſe Primum. 572.

Cap. 3. Si quis dicit Filium Dei Dominũ noſtrũ, antequam ex Virgine naſceretur, non fuiſſe, ſicut Paulus Samoſatenus, & Photinus, & Priſcillianus dixerunt, anathema ſit.

Fortunatus. 580.

In expoſitione Symboli: Deus Pater ſecreti Sacramenti vocabulum eſt, cuius verè Filius eſt Verbum, & ſpeculum, & character, & imago viuens Patris viuentis, in omnibus Patri ſimilis, eiuſdem naturæ, & in diuinitate genitus, genitori per omnia coæqualis: nec quæritur quomodo genuit Filium, quod Angeli neſciunt, & Prophetis eſt incognitum. Vnde illud dictum eſt: *Generationem eius quis enarrabit?* Quam ſecretam originem cum proprio Filio nouit ipſe ſolus, qui genuit.

Libro 3. de reſurrectione Domini ad Felicẽ Epiſcopum:

Chriſte ſalus rerum, bone conditor, atque redemptor,
Vnica progenies ex deitate Patris,
Irrecitabiliter manans de corde Parentis,
Verbum ſubſiſtens, & penetrare potens:
Aequalis, concors, ſocius cum Patre coæuus,
Quo ſumpſit mundus principe principium.

Gregorius Magnus. 590.

In Symbolo: Confiteor vnigenitum Filium conſubſtantialem, & ſine tempore natum de Patre, omnium viſibilium & inuiſibilium conditorem, lumen ex lumine, Deum verũ de Deo vero, ſplendorem gloriæ, figuram ſubſtantiæ.

Libro 23. in Iob cap. 11. Verbum Pater ſine tempore genuit, & quis dignè fari queat illam ineffabilem natiuitatem, quòd de æterno natus eſt coæternus, quòd exiſtẽs ante ſecula genuit æqualẽ, quòd gignente natus poſterior non eſt?

Concilium Toletanum Quintum. 620.

Cap. 1. Filius à Patre intẽporaliter, ante omnem creaturam, ſine initio genitus, non creatus. Nam nec Pater vnquam ſine Filio, nec Filius extitit ſine Patre. Sed tamen Filius Deus de Patre Deo, non

Pater

Pater Deus de Filio Deo: ille autem Filius Patris; & Deus de Patre per omnia coæqualis Patri, Deus verus de Deo vero, &c.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

Libro 7. Originum, cap. 2. ὁμοούσιος Patri ab vnitate ſubſtantiæ appellatur: Hoc autē vocatur ὁμοούσιον, quod eſt: *Ego & Pater vnum ſumus*: hoc eſt, eiuſdem cum Patre ſubſtantiæ. Quod nomen tametſi ſcriptum in ſacris literis non inueniatur, in aſſertione tamen totius Trinitatis defenditur: quia datur ratio, vnde rectè dici oſtendatur: ſicut & Pater in illis libris nuſquam ingenitus legitur, ſed tamen dicendus eſſe, atque credendus non dubitatur.

De ſummo bono lib. 1. cap. 16. Filij Dei perfecta natiuitas nec cœpit eſſe, nec deſijt: ne præterita ſit, ſi deſijt: & ne imperfecta ſit, ſi adhuc ſit: ſed ſic æterna ſit & perfecta, quatenus in ea natiuitate æternitas & perfectio habeatur.

De Natiuitate Domini, cap. 1. Ad Iudæorum repellēdam perfidiam quædam ex veteri Teſtamento aggregauimus teſtimonia, quibus Chriſtum genitum ab omnipotente Patre agnoſcāt, ipſo teſtante: *Tecum principiū in die virtutis tuæ, in ſplendoribus ſanctorum: ex vtero ante Luciferum genui te.* Ex vtero namque, id eſt, ex illa intima & incomprehenſibili Patris ſubſtantia; ſiue ex illo diuino, atque immenſo paterni pectoris arcano, quo Pater genuit, de corde bonum eructat Verbum. ſicut & ipſe aliâs ait: *Eructauit cor meum Verbum bonum*: Atque alibi
Pſal. 2. ipſe Pater ſic dicit ad Chriſtum: *Filius meus es tu, ego hodie genui te.*

Eucherius Gallus. 640.

In Geneſin lib. 1. cap. 22. Totus vbi eſt Filius, ibi eſt & Pater: & non poteſt eſſe Pater ſine Filio, nec Filius ſine Patre. Quia ſcilicet ſicut inſeparabiles ſunt in natura, ita & inſeparabiles in perſona.

Hildephonſus. 660.

De virginitate S. Mariæ, cap. 6. Veritas dicit: *Ego & Pater vnum ſumus.* & : *Qui me videt, videt & Patrem.* & tu aſſeris hunc nec à Deo eſſe, nec huic æqualem exiſtere poſſe?

Libro contra eos, qui diſputant de perpetua Mariæ virginitate: Non Deus recens, neque homo purus, ſed vnus & integer Chriſtus, cum Deo Patre, & cum Spiritu ſancto colitur, & adoratur.

Agatho. 680.

Epiſtola ad Conſtantinum Imp. & Heraclium & Tiberium AA. Confitemur vnum eiuſdem ſanctæ coëſſentialis Trinitatis Deum verum, qui ante ſecula de Patre natus eſt.

Beda. 700.

Ad cap. 5. Ioannis: Vna eſt Patris & Filij in diuinitate ſubſtantia & operatio, vna voluntas, & poteſtas, vna vita & eſſentia: & æqualia omnia ſunt in Patre & Filio, niſi quòd Pater pater eſt, & Filius filius eſt, ſeparatio eſt in perſonis, & vnitas in natura.

Ad cap. 10. Quod dedit Pater Filio maius eſt omnibus, vt ipſe illi eſſet vnigenitus Filius, æqualis, conſubſtantialis. Quid eſt, quod dedit? Vtique gignendo dedit, quia non minorem ſibi genuit, non tempore poſteriorem, ſed coæternum, ſine initio temporis, ſemper Deum. Non eſt dicendum, non erat, antequam natus erat. Nunquid enim non natus erat, qui Patri coæternus erat? Qui ſapit, capit; qui non capit, credat: nutriatur fide, vt poſſit capere Verbum Dei, quia Verbū Filius. Semper ergo Filius, & ſemper æqualis: non enim creſcendo, ſed naſcendo æqualis eſt, qui ſemper natus de Patre Filius, de Deo Deus, de æterno coæternus. Pater autem non de Filio Deus, Filius de Patre Deus. Ideo Pater gignendo dedit, vt Deus eſſet: gignendo dedit, vt æqualis eſſet: hoc eſt, quod maius eſt omnibus.

Alcuinus. 750.

De Trinitate lib. 1. cap. 11. Quamuis alius ſit Pater, alius Filius; non tamen eſt diuerſa ſubſtantia Patris & Filij: quia hæc non ſecundùm ſubſtantiam dicuntur, ſed ſecundùm relatiuum. Quod tamen relatiuum non eſt accidens, quia nō eſt mutabile.

Lib. 2. cap. 13. Natus eſt Filius Dei ex æterno æternus, de Deo Deus, de lumine lumen.

Ambroſius Ansbertus. 770.

Lib. 1. in Apocalypſin: Principium Chriſtus dicitur, non quo in natura diuinitatis, vt Arius mentitur, initiū habeat; ſed quo ab illo omnis creatura initium exiſtendi accipiat: Finis verò, nōn quo deficiat, ſed quo ipſe quaſi terminus omnia concludit. Quamobrem ipſe principium ſine initio, ipſe finis ſine defectu. Ipſe eſt principium, quia nullus ante illum: ſicut idem ipſe per Eſaiam teſtatur,
dicens: *Ante me non eſt formatus Deus, & poſt me non erit.* Iſaiæ 43
Hinc etiam omnipotens vocatur. Vel certè *α* & *ω*; principium, & finis vocatur: quia ipſe eſt & Deus ante ſecula, & homo in fine ſeculorum.

Haymo. 820.

In octaua Paſchæ: *Dominus meus, & Deus meus.* Hoc nomen rectè Chriſto & eſſentialiter conuenit, qui eſt Rex regum, & Dominus dominantium, ſuper omnia timendus, colendus, & venerandus, cui per Prophetam dicitur: *Tu enim feciſti omnia, cælum & terram, & vniuerſa, quæ cæli ambitu continentur: Dominus vniuerſorum tu es.*

Feria 5. poſt Lætare: Vna eſt Patris & Filij in diuinitate ſubſtantia & operatio, vna voluntas & poteſtas, vna vita & eſſentia. Et æqualia omnia ſunt in Patre & Filio, niſi quòd Pater pater eſt, & Filius filius eſt: ſeparatio in perſonis, ſed vnitas in natura.

Rabanus Maurus. 850.

In Eccleſiaſt. lib. 8. cap. 18. Chriſtus Filius Dei, qui eſt virtus & ſapientia Patris, totius ſciētiæ, & Prophetiæ, atque omnium bonarum virtutū auctor eſt, & diſtributor gratiarum ſpiritualium: vnus & ſolus Deus cum Patre & Spiritu regnās per omne ſeculum.

Ericus. 880.

In Euangelium de feſto Trinitatis: Chriſtus vnius cū Patre eſt ſubſtantiæ, eiuſdem maieſtatis: qui ante ſecula Deus erat, homo inter homines in fine ſeculorum apparuit.

Remigius Antiſiodorenſis. 880.

Ad cap. 2. Zachariæ: Chriſtus omnipotens eſt, & æqualis Patri.

Ad cap. 3. Deus Pater & Filius idem ſunt in ſubſtantia; ſed tamen alter eſt Pater, alter Filius in perſona.

Ad Pſal. 44. Ne putaremus Dominum Patrem indigere coniugio, in generatione Filij ſui oſtendit nobis, ipſam generationem non ab alio, ſed à ſeipſo factam, dicens: *Cor meum*, id eſt, intima mea ſubſtantia, & ſecreta eſſentia mea, *eructauit*, id eſt, genuit, *Verbum bonum*, id eſt, Filiū mihi æqualem, & conſubſtantialem.

Luitprandus Ticinenſis. 950.

Lib. 2. cap. 12. Dominus noſter Ieſus Chriſtus coæternus & conſubſtantialis Patri ſanctoq́ Spiritui, cuius miſericordiæ plena eſt terra, neminem vult perire, ſed omnes ſaluos fieri: qui ſolus Deus ante mundi conſtitutionem præuidit, atque poſt omnem creaturam, quaſi dominum cæteris vtentem, ac dominantem creauit hominem, quemq́ in fine temporis, per ſui ſanguinis effuſionem, ve-

rus homo, verusq́ Deus; non duo,ſed vnus redemit.

Lib.5. cap.n.

Chriſte Pater,cum quo Pater eſt, & Spiritus vnum:
Iure Patris Verbum,per quod Pater omnia mando
Oſtendit ſecreta poli,ſeu myſtica pandens:
Reſpice figmentum propria bonitate creatum:
Ne patiare,precor,me dæmonis arte perire.

Pelegrinus Laureacenſis. 970.

In Symbolo: Pater ineffabili ſubſtantia Filium genuit,nec tamen aliud,quàm quod ipſe eſt,genuit·Deus,Deum; lux, lucē Filium quoque de ſubſtantia Patris, ſine initio ante ſæcula natum, nec tamen ſactum fateor. Igitur,non ſicut Filius à Patre,ita Pater à Filio eſt: quia non Pater à Filio, ſed Filius à Patre generationem accepit. Filius ergo Deus de Patre: Pater autem Deus,ſed Deus non de Filio. ſi enim Pater fuit,ſemper habuit filium, cuius eſſet pater Deus. Et ob hoc Filium de Patre natum ſine initio confiteor.

Smaragdus. 970.

In epiſtolam de Sabbato Pentecoſtes: Credant in Ieſum Chriſtum, Filium Dei vnicum, Deum verum,verumq́ Dei Filium,noo ſactum, non adoptiuum; ſed genitum, & vnius cum Patre ſubſtātiæ, atque ita per omnia æqualem Deo Patri, vt nec tempore, nec gradu, nec poteſtate poſſit eſſe inferior: tantumq́; eſſe illum,qui eſt genitus,quātus eſt ille, qui genuit.

Berno Augienſis. 1020.

Sermone de Aduentu Domini: Tu Ieſu Chriſte dilecte mi, qui cum Patre & Spiritu ſancto viuis & regnas Deus per omnia ſecula.

Sermone de Aſſumptione Mariæ: In cæleſtis regni thalamo ipſe Chriſtus ſpōſus & Dominus noſter, cum Patre & Spiritu ſancto vnus Deus viuit & regnat in ſecula ſeculorum.

Leo Nonus. 1050.

Epiſtola ad Petrum Antiochenum: Credo ipſum Dei Patris Filium, Verbū Dei æternaliter natum ante omnia tempora de Patre, conſubſtantialem, coomnipotentem,& coæqualem Patri per omnia in diuinitate.

Radulphus Ardens. 1060.

Dominica 1.poſt Natalem Domini: Cæleſtis Pater habuit, & habet Filium hæredem naturalem, & coomnipotentem,coæternum,&conſubſtantialem.

Anſelmus. 1080.

Ad cap.1. epiſtolæ a Epheſ. *Qui ante ſperauimus in Chriſto* Per hoc,quòd in Chriſto ſperatur,Deus eſſe monſtratur: & quia in eo ſperatum eſt ante aduentum eius, conſtat eum ſine initio ſemper apud Patrem fuiſſe. Niſi enim ille fuiſſet, perijſſent omnes,qui ſperauerant in eo,quaſi ſperantes in nihilo.

Ad cap 2.epiſtolæ ad Philip. Erat æqualis,& ſine rapina erat: quia æternus ab æterno natus erat. Erat in forma Dei.quia tantus,quantus ille; talis, qualis ille; hoc,quod ille; non hic, qui ille: ſed hoc, quod ille. Ille enim Deus, & iſte Deus: ille omnipotens,& iſte omnipotēs: ille immutabilis, & iſte immutabilis. Hoc quod ille,non hic qui ille: quia ille Pater,& hic Filius. Sic erat & ſemper in forma Dei,id eſt,in plena eſſentia Patris.

Hildebertus Cennomanenſis. 1090.

Carmine de Trinitate:

Nate Patri coæqualis,
Patri coëſſentialis,
Patris ſplendor & figura.

Franco Haſſligenienſis. 1100.

De gratia Dei,lib 10. Diligens lector diligenter attende,quomodo Dei Vnigenitus æterno Patri coæternus,cum quo illi vna ſubſtantia, eadē eſt gloria,vnūidemq́ conſilium,opuſq́ indiuiſum,quomodo ad ſolius Patris gloriá omnia ſua referat.

Honorius Auguſtodunenſis. 1120.

In Eccleſiaſten Salomonis: Dominus noſter Ieſus Chriſtus naturaliter ſolus eſt Dei Filius, & ſolus deſcendit Deus de cælis,ad redimēdum genus humanum. Iſte ſolus proprius & naturalis Filius,cęteri verò omnes ſunt adoptiui:& ideo fratres eius non natura, ſed gratia.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

In Ioannem lib.1.cap.1 *Et Deus erat Verbum.* Subſtantiam quippe breuiter vnam eſſe teſtatus eſt,in duabus perſonis, Dei & Verbi ſui: quod ægrè ferunt Sabelliani, moleſtè accipiunt Ariani. Sabelliani mallent vt dixiſſet, Dei & Verbi ſui ſicut vnā ſubſtantiam,ſic vnam eandemq́ eſſe perſonā: Ariani ſicut duas perſonas, ita nihilominus duas ac diuerſas vellent eum expreſſiſſe ſubſtantias. Solū enim Patrem eſſe Deum vel Creatorem, Filium verò creaturam eſſe volunt, licet magnam atque excellentem. Sed veritas præſentis teſtimonij, tāquam vox fulgurantis tonitrui, verberat vtrinq́ terram. Exultent igitur Homouſiani, id eſt,confeſſores conſubſtantialitatis,neque confundentes perſonas,neque ſubſtantiá ſeparantes,ſcilicet duas quidem perſonas,ſed vnam Patris & Verbi ſubſtantiam,cum tanti teſtis ſuffragatione, confitentes *Deus*,inquit, *erat Verbum.*

Lib.10.ad cap.10. Ioannis: *Ego & Pater vnū ſumus*: hoc proculdubio vult intelligi, quia Patris & Filij vna eſt diuinitas,vna eademq́ omnipotentia, vna ſubſtantia,vna natura,quod Græcè ὁμοούσιον dicitur,quodq́ confitentes nos,rectè homouſiaoi dicimur.

Bernardus. 1130.

Sermone 71.in Cantica: Eſt Patri Filioq́ natura,eſſentia, voluntas non modò vna, ſed vnum Hoc nempe eſt illis eſſe,quod naturam eſſe: hoc velle quod eſſe, vel naturā eſſe. Non eſt itaq́ quòd vnitas,qua vnum ſunt Pater & Filius,dicatur fieri de naturis,vel eſſentijs, vel voluntatibus, quia non ſunt:non eſt quòd dicatur vel fieri, quia eſt. Nec enim factitia eſt,ſed natiua. Sunt in ſeſe Pater & Filius,non ſolùm ineffabili,ſed etiam incomprehenſibili modo ſui ipſorum capabiles pariter & capaces: ſed ſanè ita capabiles, vt non partibiles: ita capaces,vt non participes. Nam vt in hymno Eccleſia canit: *In Patre totus Filius,& totus in Verbo Pater.* Et Pater in Filio,in quo ſibi ſemper bene complacuit: & eſt Filius in Patre, à quo vt nunquam non natus,ita nūquam eſt ſeparatus, &c. Nō poſſunt dici vnus Pater & Filius, quia ille Pater, & ille Filius eſt: vnum tamen dicuntur & ſunt, quòd vna omninò illis,& non cuiq́ ſua ſubſtantia eſt.

Homilia 3. ſuper Miſſus eſt: Altiſſimus Deus Pater, quamuis omnipotens ſit,non tamen potuit vel æqualem ſibi condere creaturam, vel inæqualem gignere Filium. Fecit itaq́ Angelum magnum,ſed non quantus ipſe; & ideo nec altiſſimum. Solum autem Vnigenitum,quem non fecit,ſed genuit,omnipotens omnipotentem, altiſſimus altiſſimū, æternus coæternum, ipſum ſibi per omnia comparari,nec rapinam æſtimat,nec iniuriam.

Petrus Lombardus. 1140.

Lib.1.diſt.31.lit.a. Dicitur relatiuè Filius æqualis Patri, & vtriq́ Spiritus ſanctus: eſt tamen æqualis Patri Filius,& vtriq́ Spiritus ſanctus, ꝓpter ſummam ſimplicitatem eſſentiæ, & vnitatē. Aequalis eſt ergo Filius Patri ſecundùm eſſentiam, non ſecundùm relationem, &c. Aequalitas ergo Patris & Filij non eſt relatio,vel notio; ſed naturalis vnitas, & identitas.

Ricar-

Richardus Victorinus. 1140.

Lib.1.in Apocal.c.1.*Gratia & pax ab eo qui eſt, qui erat, & qui venturus eſt.* *Qui* eſſentialiter coæternus *eſt* Patri, *qui erat* cũ Patre in creatione mundi, *qui venturus eſt* cum gloria Patris in die iudicij. *Qui eſt* per incommutabilitatẽ æternitatis, *qui erat* per potẽtiam creationis, *qui venturus eſt* per iuſtitiam retributionis. *Qui eſt*, quia ſuper omnia Deus benedictus in ſecula idem ſubſiſtit: *qui erat*, quia de nihilo cuncta creauit: *qui venturus eſt*, quia viuos & mortuos in fine mundi iudicabit.

Petrus Cluniacenſis. 1150.

Lib.2.epiſt.cont.Iudæos, c.1. Si Deus genuit, quantũ ad illum, quẽ genuit, neceſſariò Pater eſt: & Filius Dei, quantũ ad illum, à quo genitus eſt, neceſſariò Filius eſt. Sed nolo vos, nec credo vos tam ſtultè, tam inſenſatè deſipere, vt æternã deitatis generationẽ carnali generatione aliqua, vel tenui ſimilitudine cõparare nitamini. Abſit à vobis, abſit ab omni intellectu tã aſinĩnus animus, vt æterna, vt ineffabilis, vt incogitabilis omnipotentis Patris generatio, omnipotẽtis Filij natiuitas, alicui terrenæ vel vſitatę generationi cõparetur. Si quid tamẽ præter corporaliũ generationũ ſimilitudines, de tã ineffabili re ab aliquo ſimili trahi poteſt, ſic Dei Filius de cælo dicitur genitus, ſicut lumen de lumine, radius de ſole, ſplẽdor ab igne, &c. Intelligimus & cõfitemur Chriſtũ eſſe Filiũ Dei: nulli enim hoc homini, nulli hoc prorſus creaturæ cõgruit, vt vel genitus à Deo, vel Dei Filius, quãtum ad deitatis naturã pertinet, ſentiatur. Quòd ſi hoc nulli creaturæ, in quantũ creatura eſt, congruit, ſoli hoc Chriſto, qui in quantũ Deus eſt, & de Deo natus eſt, conuenit, &c. Nõ erat Dei Filius, vt illi,

Iſaiæ 1. de quibus ſcribitur: *Filios genui, & exaltaui*: non erat Dei Filius per gratiam, ſed erat Dei Filius per naturã, teſte ipſo Patre, & de cælis clamante: *Hic eſt Filius meus dilectus.* Et quia per naturam erat Dei Filius, vtiq; certa ratione cogente, erat etiam Deus: non enim poterat ex eſſentia Patris gigni aut procedere, niſi quod ipſe erat. Et ideo ex Deo genitus, erat veritate indubia & cogente Deus.

Hildegardis. 1170.

In expoſitione Symboli Athanaſij: Coæternus Patri in diuinitate Filius à creatura indumẽtum, quod homo eſt, induit: quod indumentum diuinitas ita declarauit, velut ſoli radius ſuis infixus eſt. Sol autem lumen ſuum in terram emittit, nec tamen propter hoc augetur, aut minuitur: nec Filius Dei, in mundũ veniens, auctus, nec minutus in diuinitate eſt. Quoniam indumentum ſuum ſic ioduit, quemadmodum Deus Adam de fragili creatura veſtiuit, ne nudus videretur.

Innocentius III. 1200.

De Natiuitate Domini Ser.3. De Patre naſcitur ſemper, quoniã illa generatio eſt ęterna, de qua Pater

Pſal.109. inquit ad Filium: *Ante Luciferum genui te:* Chriſtus enim eſt Dei virtus, & Dei ſapientia, primogenita

1.Cor.1. ante omnem creaturam, quæ de ſe dicit per Salo-

Prou.8. monem: *Priuſquam fierent abyßi, ego iam concepta eram,*

Ioan.1. *ante colles ego parturiebar:* Nam *in principio erat Verbũ & Verbum erat apud Deũ, & Deus erat Verbum,* &c. Hic puer vocatur Deus ſubſtantiuè, ſecundũm naturam. Vt autem confundatur hæreticus; & erubeſcat Iudęus, producantur in medium teſtimonia, tàm de veteri, quàm de nouo Teſtamento, vt rota contineatur in rota, & baſis ſit in columna. Dicat

Ioan.1. ergo Ioannes: *In principio erat Verbum, & Verbum erat*

Ioan.20. *apud Deum, & Deus erat Verbum.* Dicat Thomas: *Dominus meus, & Deus meus.* Dicat Dauid: *Vnxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ conſortibus tuis.* Dicat Hiere-

Baruch 3. mias: *Hic eſt Deus noſter.*

Guillermus Brito Armoricus. 1230.

Libro 1. Philippidos:

Chriſte Dei ſplendor, virtus, ſapientia, Verbum,
Qui Patris æterni prodis æternus ab ore,
Qui verè es Verbum, lumen de lumine vero,
Deq; Deo vero verus Deus, vnus, & idem,
Atque coæternus Patri, cum Flamine ſacro,
Te precor incipiens, vt me. &c.

Alexander Aleſius. 1230.

Parte 1.quæſt.12.memb.8. Nulla maior poteſt cogitari potentia, quàm vt ex Patre generetur Filius per omnia æqualis ſibi & conſubſtantialis.

Quæſt.47.memb.1. Dicitur Filius æqualis Patri, quia nec excedit, nec exceditur.

Memb.2. Filius eſt æqualis Patri, in nullo minor ipſo, neque ſecundùm potentiam, neque ſecũdùm ſapientiam, ſed per omnia æqualis.

Albertus Magnus. 1240.

Ad cap.1.Lucæ: Filius Dei Deus eſt, & perfectus Deus eſt: & quia perfectum in omni natura tale alterũ eſt, qualis eſt ipſe, qui genuit, ideo Filius Dei Deus eſt, & perfectus Deus eſt, & per omnia æqualis ei, qui genuit.

Ad cap.10.Lucæ: Nihil minus habet Filius, quàm Pater; quia Filius eſt ars & Verbũ Patris, & imago inuiſibilis ipſius: nihil minus habens, quàm ipſe, eandem habens naturam: idem poſſe, idem noſſe, idem velle, & idem operari.

Ad cap.14.Ioannis: Deus incõmunicabile eſt nomen, & deitatis natura nulli, niſi vni, ſecundùm ſubſtãtiam conueniens. Et ideò, qui cognouit deitatem in Filio, cognouit eam in Patre. quia Pater & Filius vnum ſunt in natura.

Thomas Aquinas. 1250.

In compend.Theolog.cap.42. In regula Catholicę fidei docemur confiteri Filium conſubſtantialem Patri, per quod duo includũtur. Primò quidem, vt non intelligatur Pater & Filius ſecundùm carnalem generationem, quæ ſit per aliquam deciſionem ſubſtantiæ Filij à Patre, vt ſic oporteat Filium non eſſe conſubſtantialem Patri. Secundò, vt etiam non intelligamus Patrem & Filium ſecundùm generationem intelligibilem, prout verbũ in mente noſtra concipitur, quaſi accidentaliter ſuperueniens intellectui, & non de eius eſſentia exiſtens.

Contra Gentiles lib.4.cap.7. Ex ſacræ Scripturæ documentis Eccleſia Catholica edocta, Chriſtũ verum Deum, & naturalem Dei Filium confitetur, coæternum Patri, & æqualem, & verum Deum, eiuſdem eſſentiæ, & naturæ cum Patre, genitum, non creatum, nec factum.

Gulhelmus Peraldus. 1255.

In Summa de fide, cap.19. Ioannis 1. dicitur: *Et Deus erat Verbum.* Et poſt: *Omnia per ipſum facta ſunt.* Ex quibus verbis manifeſtè apparet, Chriſtum verum eſſe Deum.

Guibertus Tornacus. 1270.

Tractatu de officio Epiſcopi, cap.29. Credimus Filij cũ Patre ęternitatem, conſubſtantialitatem, modum exiſtendi vtriuſque ante mundi conſtitutionem, & poſt mundi conſummationem.

Durandus à Sancto Portiano. 1320.

Lib.1.diſt.9.q.2. Impoſſibile eſt, Patrem eſſe priorẽ Filio aliquo modo prioritatis, quod patet ſic: In diuinis non ſunt niſi duo concurrentia ad cõſtitutionem ſuppoſitorum, ſcilicet eſſentia, & relatio. Ergo, ſi Pater eſſet Filio prior, hoc eſſet vel ratione eſſentiæ, vel ratione relationis: non ratione eſſentiæ. quia eſt penitus vna & eadem in Patre & Filio. Prius autem & poſterius de neceſſita-

 te re-

te reſpiciunt diuerſa ſecundùm rem, ſi ſit ibi prius & poſterius ſecundùm rem. Conſiderando ergo præciſè diuinã eſſentiã ſecundũ ſe, cùm ſit vna re & ratione, ſecundùm illã nihil poteſt dici prius aut poſterius in diuinis. Itẽ ratione relationis nõ poteſt eſſe Pater prior Filio, nec per cõſequens ratione eſſentiæ, vt eſt ſub tali ratione, vel tali perſona: quia quicquid ſit de relationibus diſparatis, tamẽ cõſtat, quòd relationes oppoſitæ ſimul ſunt natura. Ergo ſecundùm eas Pater, & Filius ſunt ſimul, nec vnus prior eſt alio, nec ſecundùm rem, nec ſecundùm intellectum.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad cap. 20. Ioannis: *Dominus meus, & Deus meus.*) In hoc manifeſtè confitetur deitatem in Chriſto, contra perfidiam Ariani. Supra enim bene vocauerat ipſum Ieſum Dominum, ſed non vocabat ipſum Deum expreſsè, licet dixerit aliqua verba, per quæ eius deitas poteſt intelligi. Sed Thomas hic factus perfectior in cognitione, poſt Chriſti reſurrectionem manifeſtatam, cõfeſſus eſt ipſum Deum eſſe.

Ad cap. 1. epiſt. ad Hebræos: *Et adorent eum Angeli eius.*) Ex hac Scriptura oſtenditur ſufficienter, quòd in Chriſto ſit diuina natura, quia nulla natura adoratur à tota natura Angelica, vt ſuperior, niſi diuina. Et ideo, ex quo Scriptura hoc oſtendit, quòd Filius eſt ab omnibus Angelis adorandus, per conſequens oſtenditur, Deo Patri cõſubſtantialis: quia diuina natura eſt indiuiſibilis, ſecundùm quod Deut. 6. *Audi Iſrael, Dominus Deus noſter Deus vnus eſt.*

Ludolphus Saxo Carthuſianus. 1330.

De vita Chriſti parte 1. cap. 1. Cùm audis Filium ex Deo Patre genitum, caue ne mentis tuæ oculis infirmum aliquid carnalis cogitationis occurrat: quin potius columbino & aquilino intuitu ſimpliciter crede, ac perſpicaciter cõtemplare, quòd ab illa luce, ſimul immenſa, & ſimpliciſſima, fulgentiſſima, & ſummè arcana, coæternus, & coæqualis, & conſubſtantialis ſplendor exoritur, quæ eſt virtus ſumma, & ſapientia, & in quo omnia Pater diſpoſuit ab æterno; per quem fecit & ſecula, factaq́ gubernat, & ordinat ad gloriam ſuam.

Thomas Argentinenſis. 1350.

Lib. 3. diſt. 11. articulo 2. Filius Dei non eſt minor Patre ſecundùm naturam diuinam, quam æterna generatione accepit à Patre, ſed ſolùm ſecundùm humanam naturam, quam accepit à matre.

Petrus Aliacus. 1400.

Sermone 1. de aduentu Domini: Sed quod ad diuinitatem Chriſti pertinet, ſequitur in eadem ſerie textus: *Et hoc eſt nomen, quod vocabunt eum Dominus Deus iuſtus noſter:* & vbi habemus, *Dominus Deus iuſtus noſter*, habetur in Hebræo nomen Domini Tetragrammaton: hoc autem eſt nomen appropriatum altiſſimo Creatori, ſicut dicit Rabbi Moſes in libro directionis perplexionũ. Vocabitur ergo Meſſias *Dominus Deus noſter*: qui tamen non vſurparet diuinitatis nomen, nec permitteret hoc nomine ſe vocari, niſi in veritate Deus eſſet.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

De vita ſolitaria, cap. 15. *Quàm magnificata ſunt opera tua Domine, omnia in ſapientia feciſti*, videlicet in Verbo tuo ſempiterno, quod genuiſti ante ſecula ex te, per te, in te, prout in Pſalmis legitur dixiſſe Patrem: *Eructauit cor meum Verbum bonum*, Pſal. 44.
Verbum vtique non compoſitum ex literis vel ſyllabis, vel voce prolatum, ſed ſemper manens, cum illo cuncta diſponẽs, nulliúſque egens. quoniam vnum cum Patre eſt, dicente ipſo. *Ego & Pater vnum ſumus.* Ioan. 10.
Tanta ſiquidem gignentis & geniti eſt ſimilitudo, tantáque parilitas, vt certiſſimè, qui videt Filium, videat & Patrem: quia vnius eſt naturæ cum illo, vnius ſubſtantiæ, vniúſque poteſtatis, vnius maieſtatis indiuiduæ & inconfuſæ: Veruntamen alia eſt perſona Patris, atque alia Filij; quamuis par gloria, vna eademq́ amborum ſit confitenda diuinitas. Pater autem Deus, ſed non de Deo: quia à nullo eſt. Filius verò Deus, de Patre Deo: non tamen minor, neque inferior; ſed coæternus, & cõſubſtantialis ei, qui illum genuit.

Libro de humilitate, cap. 23. Alia eſt perſona Patris, & alia Filij perſona, & tamen amborum eſt vna ſubſtantia, par gloria, æqualis poteſtas, eademq́ eſſentia. Et licet Pater à nullo, Filius verò à Patre ſit genitus; non tamen anterior eſt Pater Filio tempore, nec authoritate maior, neque ſapientia ſublimior: cùm in illa ſumma, inenarrabili, & ſempiterna generatione non ſit motus temporis, ſed incommutabilis æternitatis permanentia: non ſit maioritas, vel minoritas; ſed diuinitatis æqualitas, ſubſtantiæ identitas, poteſtatisq́ parilitas: non cognitionis aut ſcientiæ gradus; ſed perfectiſſima notitia, vna amborum ſapientia, vnum lumen, idem actus.

Bernardinus Senenſis. 1430.

Tomo 3. Sermone de Natiuitate Domini, cap. 3. Verbum, quod ab homine conceptum eſt, non eſt homo: Verbum autem, quòd Deus de natura diuina concipit, eſt Deus: quia *Deus erat Verbum.* Vterque, ſcilicet Pater & Filius, Deus eſt, ſicut fons & flumen aqua veriſſimè dici poteſt.

Dionyſius Carthuſianus. 1460.

Ad caput 1. Ioannis artic. 3. Quoniam ergo perfectio, & natura Patris tota relucet in Filio, quòd non eſſe poſſet, niſi Filius eſſet verò immenſus, æqualisq́ Patri, & per conſequens verus Deus, eandem cum Patre habens eſſentiam: finitum namque à perfecta repræſentatione infiniti diſtat ad infinitum.

Ioannes de Turrecremata. 1460.

Super part. 1. diſt. 15. c. Inter cætera, n. 4. Chriſtus non participatione alicuius ſimilitudinis, quemadmodum Angeli aut ſancti homines filij Dei dicũtur, ſed natura eſt verus Dei Filius ſecundùm diuinitatem.

Pelbartus de Themeſvvar. 1490.

Sermone 1. de ſancta Trinitate: Credendũ eſt, quòd ſolus Filius à Deo Patre gignitur ab æterno, vt Pſalmo teſte Deus Pater dicit Filio. *Ex vtero*, hoc Pſal. 2.
eſt de ſubſtantia diuina, *ante Luciferum*, id eſt, ante creationem ſtellarum, *genui te.*

ASSERVNT IVDÆI VETERES.

R. Simeon, filius Iohai.

In Zohar, ad illa verba Deuteronomij 6. *Audi Iſrael*, &c. Hic eſt, ô Iſrael, antiquus (Iehoua,) id eſt, Deus, qui eſt omnium rerum perfectio, & dicitur Pater Deus noſter, profunditas fluminum, & fons ſcientiarum, quæ procedunt ab illo Patre, & Filius vocatur (Iehoua) Deus.

Ibidem: Hoc arcanum Filij non reuelabitur vnicuique, quouſque venerit Meſſias: quia tunc (vt dicit Iſaias) repleta erit terra ſcientia Dei, ſicut aquæ mare operientes.

Rabbenus Haccados.

In Galeraceia: Poſtquã hoc tibi aperui, animaduerte nomen quatuor literarũ, prout ſcriptio eius eſt. Sic enim ſcribitur in lingua noſtra Hebraica, Iehoua ipſum Deum generantem ſignificare; & quia non poteſt eſſe generans abſque generato, neceſſariò amor à generante in generatũ, & è conuerſo, procedere debet: quoniam ſi hoc non eſſet, non generaret. Et ſic non procederet amor à generato in generantem, diſtingueretur'q; generatus à generante, duæ ſubſtantiæ eſſent. Propterea nos volumus generantem & generatum vnam eſſe ſubſtantiam. Idcirco neceſſe eſt ex altero in alterum procedere amorem.

Ioſephus.

Libro 18. antiquit. cap. 4. Eodem tempore fuit Ieſus vir ſapiens, ſi tamen virum eum fas eſt dicere. Erat enim mirabilium operum patrator, & doctor eorum qui libenter vera ſuſcipiunt, plurimosq; tam de Iudæis, quàm de gẽtibus ſectatores habuit. Chriſtus hic erat: quem accuſatum à noſtræ gentis principibus, Pilatus cùm addixiſſet cruci, nihilominus non deſtiterunt eum diligere, qui ab initio cœperant. Apparuit enim eis tertia die viuus, ita vt diuinitus de eo vates hoc, & alia multa miranda prædixerunt. & vſque in hodiernum Chriſtianorum genus, ab hoc denominatum, nõ deficit,

R. Abba.

In Threnos Ieremiæ cap. 1. Quod erit nomen Meſſiæ? Deus nomen eius.

ARTICVLVS SEXTVS.

SPIRITVM SANCTVM ESSE TERTIAM IN TRINITATE PERSONAM, PATRI ET FILIO CONSVBSTANTIALEM, VERVM, VIVVM, ET OMNIPOTENTEM DEVM.

Anno post natũ Christum

NEGANT.

50. *SADDVCÆI Spiritum ſanctum eſſe penitus non cenſuerunt.* Nazianzenus oratione de S. Theologia, Epiphanius hæreſi 14.

170. *Montanus ſe dixit eſſe paracletum, & diuinum Spiritum.* Nicephorus lib. 4. c. 22.

200. *Tertullianus poſt mediam ætatem in Montani hæreſin lapſus, Montanum hæreticum Paracletum ſubinde nominat, vt libro de Reſurrectione carnis, cap. 11. & vltimo: De velandis virginibus, cap. 1. De anima, cap. 55. Aduerſus Marcionem lib. 1. cap. 29. Aduerſus Praxeam, cap. 1. 2. 8. 13.*

220. *Helcheſaitæ Spiritum ſanctum negantur eſſe ſororem Chriſti, fœmineo habitu traditam: eundem, ſicut & Chriſtum, dixerunt habere altitudinem ſex milliariorũ. & latitudinem viginti quatuor.* Epiphanius contra Helcheſaitas.

240 *Origenes Tomo 2. in Ioannem Spiritum ſanctum per Filium dicit eſſe factum: Tractatu 13. in Ioan. aſſerit Patrem tanto ſuperiorem eſſe Filio & Spiritu ſancto, quanto hi ſuperiores ſunt creaturis. Aliàs aſſerit Spiritum ſanctum eſſe creaturam, & miniſtrum poſt Patrem & Filium, dignitate & honore tertiũ & inferiorem: fortitudinem Filij eſſe maiorem fortitudine Spiritus ſancti.* Epiphanius epiſtola ad Ioannem Hieroſolymitanum, Hieronymus apologia ad Ruffinum, & epiſtola ad Auitum. Sed Ruffinus libro de deprauatione librorum Origenis aſſerit, eiuſmodi ſententias non eſſe Origenis, ſed poſtea ab Arianis Origenis operibus inſertas.

320. *Firmianus epiſt. 8. ad Demetrianum aſſerit Spiritum ſanctum ſæpe Patrem, ſæpe Filium nominari: & cùm perſpicuè in Trinitate credamus, tertiam perſonam auferens, non ſubſtantiam eius vult eſſe, ſed nomen.* Hieronymus ad cap. 4. epiſt. ad Galatas.

350 *Ariani dicebant Spiritum ſanctum non eſſe Deum, ſed creaturam à Filio; ideoq; creaturam creaturæ vocabant: alij dicebant Spiritum ſanctum tantummodo quoddam eſſe Dei donum, ſine virtutem.* Athanaſius diſputatione contra Arium, & Libro de communi eſſentia Patris & Filij, Didymus de Spiritu ſancto, Auguſtinus hæreſi 49.

360. *Macedonius docuit Spiritum ſanctum ſolum eſſe creaturam, nihil habere cum Filio commune, ſed tantùm eſſe miniſtrum ac famulum ipſorum.* Baſilius epiſt. 78. Epiphanius hæreſi 74. Auguſtinus hæreſi 52. Ruffinus lib. 1. cap. 15. Hiſt. Sozomenus lib. 4. cap. 7. Damaſcenus de hæreſibus, Zonaras in Valentiniano.

370 *Marcellus, & Photinus dixerunt Spiritum ſanctum non eſſe propriam perſonam, ſed extenſionem extenſionis.* Baſilius epiſt. 74. Epiphanius & Theodoretus de illorum hæreſi.

380 *Aetius. & Eunomius docuerunt Spiritum ſanctum eſſentia alienum eſſe a Patris & Filij ſubſtantia, meramq; creaturam a Patre, Filio ante alias creaturas fabricatam; deitate, ac creandi poteſtate carere, non ſolùm minorem, ſed etiam mutendarium eſſe.* Baſilius lib. 2. contra Eunomium, Didymus lib. 1. de Spiritu

ſancto, Ruffinus in Symbolo, Epiphanius, Sozomenus, Theodoretus vbi ſcribunt de illis.

400. *Petilianus, Creſconius, & alij Donatiſtæ dixerunt ante Saluatoris aduentum Spiritum ſanctum non fuiſſe ſuper terram.* Auguſtinus lib.2. contra litteras Petiliani.

560. Leouichildus Hiſpaniæ Rex, *Manifeſtè*, inquit, *cognoui Chriſtum Filium Dei æqualem Patri: ſed Spiritum Deum penitus eſſe non credo, eò quòd in nullis Codicibus legatur Deus eſſe.* Gregorius Turonenſis Hiſtor. Franc. lib.6. cap.18.

1150 *Petrus Abailardus dicebat Spiritum ſanctum nullam eſſe potentiam, non perſonam ex ſubſtantia Patris, vel Filij: ſed animam eſſe mundi.* Bernardus epiſt.190. Otto Friſingenſis de rebus geſtis Friderici I. lib.1. cap.49.

1300. Raymundus Lullius ait: *Spiritum ſanctum eſſe conceptum ex Patre & Filio.* Nicolaus Eymericus parte 2. Directorij, quæſt.9. Bernardus Lutzemburg.

1520. Eraſmus Roterodamus Præfatione in libros D. Hilarij: *Audemus Spiritum ſanctum appellare Deum verum ex Patre Filioq́ procedentem, quod veteres aliquandiu non videntur auſi.*

1530. *Guilhelmus Farellus negans Spiritum ſanctum natura eſſe Deum, docuit eſſe motum in rebus creatum.* Petrus Carolus in Summa Gallica.

1540. Ioannes Caluinus lib.1. Inſtit. cap.13. §.22. *Spiritus ſanctus eſt eſſentialis Dei virtus.*

1540. Philippus Melanchthon in Locis communibus, editis anno 39. & 45. *In Spiritu ſancto eſt aliquid eſſentia Dei, &c. In Spiritu ſancto eſt aliquid Dei.*

1540. *Bernardinus Ochinus in Polonia prædicauit Spiritus ſancti hypoſtaſin & perſonã nullam eſſe.* Ioſias Simlerus in vita Bullingeri fol.40.

1540. *Lucas Sternberger irriſit Spiritum ſanctum, aſſerẽs nihil in Scripturis ſacris veteris aut noui Teſtamenti de illius diuinitate haberi, ſeq́ potius velle redire in cœnobium, quàm credere in Spiritum ſanctum, quia nuſquam in Scripturis Spiritus ſanctus appellatur Deus, aut Dominus.* Prateolus de hæreſibus lib.10. cap.10.

1550. Theodorus Beza Confeſſ. Gal. punct.1. art.1. *Nos credimus in Spiritum ſanctum, qui eſt potentia Patris & Filij.*

1550. Michaël Seruetus lib.1. de Trinitate fol.28. *De Spiritu ſancto non fit mentio, niſi vbi eſt ſermo de agendo, quod eſt notatu dignum, quaſi Spiritus ſanctus non rem aliquam ſeparatam, ſed Dei agitationem, energiam quandam, ſeu inſpirationem virtutis Dei deſignet.* Et lib.6. in fine: *Dic igitur*, inquit, *quòd Spiritus eſt diuina hominis agitatio in Spiritu: & quia ſic mouendo in Chriſto credentes ſanctificat, ideo dicitur Spiritus in homine ſanctus.*

1550. Matthias Ceruaſius Anabaptiſta in hunc modum de Spiritu ſancto ſcribit: *Per vnicum Spiritum (quem non peculiarem perſonam, ſed Dei virtutem eſſe confitemur) ambo, Pater nimirum, & Filius, vt verus Deus operati ſunt, & dominati à principio, & in æternum.* Protocollum Franckentalenſe.

1550. *Matthias Steinbach ſe dixit eſſe Spiritum ſanctum.* Zvvingerus in Theatro, capite de hæreticis.

1560. Petrus Goniezius Polonus, *de Spiritu ſancto*, ait, *nondum eſſe reuelatum, quòd ſit Deus.* Alphonſus Piſanus præfatione in acta Concilij Nicæni primi.

1570. Georgius Blandrata in diſputatione Albana, actione ſextæ diei: *Quæſtio eſt, vtrum Verbum & Spiritus ſint perſonæ? Nos dicimus, non eſſe perſonas, aut indiuidua, aut aliud ſophiſticum; ſed eſſe altiſſimi Dei Patris virtutes, quibus & olim, & nunc quoque in noui mundi creatione vtitur.*

1572. Ioannes Sommerus Pirnenſis, Lector ſcholæ Clandiopolitanæ in Tranſyluania, in Refutatione ſcripti Petri Carolij Vittembergæ editi, lib.2. fol.171. in confeſſione de Spiritu ſancto: *Credimus Spiritũ ſanctum eſſe Dei Patris & Filij Spiritum: quem quidem nos Deum dicere dubitamus; inuocare autem, atq; adorare nobis religio eſt, cùm id nuſquam mandatum ſit a Deo Patre.*

Fol.160. *Spiritus ſanctus adorandus eſt. Ergo verus Deus eſt. Antecedens falſum eſt. Sanctus enim Paulus dicit:* Hodie ſi vocem eius audieritis, *&c. non dicit: Venite adorate me; ſed,* venite adoremus Dominum: *ſuntq́ verba Prophetæ, dictata illi à Spiritu ſancto. Quomodo autem Carolius hinc colligat Spiritum ſanctum adorandum eſſe, profitemur ingenuè, nos non aſſequi.*

Fol.167.b: *Spiritum ſanctũ Deum eſſe, & ſeorſim à Patre diſtinctam habere ὑπόστασιν, negamus cum vniuerſa Scriptura. Eſſe autem illum motum tantum in animis excitatum non dicimus, ſed fatemur eſſe occultam vim, & ἐνέργειαν Dei, quæ nos in vitam æternam regenerat.*

1579. *Familiani dicunt Spiritum ſanctum non eſſe Deum: phantaſma eſſe, quod Papiſtæ de Spiritus ſancti vel eſſentia, vel deitate credunt.* Stous in Eliſabeth. fol.1195.

1580. Chriſtianus Francus libro contra ſanctam Trinitatem edito: *Cum nondum* (inquit) *contenti duabus diuinis perſonis, tertiam quoque adijcere vellent, quæ Spiritus ſanctus vocaretur: non autem ignorarent, nullum extare in totis Biblijs de diuinitate Spiritus ſancti apertum teſtimonium, imò vnigenitum Dei Filium nullum alium Deum admittere, ſed prorſus excludere, tertiam perſonam finxerunt Spiritum ſanctum, ὁμοούσιον quidem Patri & Filio, & ab vtroque productum: quam tamen commentitiam fictamq́ doctrinam communis totius ſacræ Scripturæ conſenſus refellit.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

2. *Reg.*23. v.2. Spiritus Domini locutus eſt per me, & ſermo eius per linguam meam: Dixit Deus Iſraël mihi, locutus eſt Fortis Iſraël, Dominator hominum.

*Matth.*28.19. Baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti.

*Act.*5. 3. Dixit aurem Perrus, Anania, cur tentauit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui ſancto? 4. Non es mentitus hominibus, ſed Deo.

1.*Corinth.* 3. 16. Neſciris quia templum Dei eſtis: & Spiritus Dei habitat in vobis? Si quis antem templum Dei violauerit, diſperdet illum Deus. Templum enim Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos.

1.*Corinth.*6. 19. An neſcitis quoniam membra veſtra templum ſunt Spiritus ſancti, qui in vobis eſt? 20. Glorificate & portare Deum in corpore veſtro.

Auguſtinus Epiſt.66. Quem Deum, niſi Spiritum, cuius corpora noſtra dixerat eſſe templum?

D. Marcus Euangeliſta.

In Liturgia: Emittas ex incircumſcriptis finibus tuis ipſum Paracletum, Spiritum veritatis, ſanctum Dominum viuificantem, qui in Lege Prophetis & Apoſtolis eſt locutus, qui vbique adeſt, & omnia replet, & operatur ſua potentia, non tanquam miniſter, in quibus vult, ſanctificationem, pro beneplacito ſuo, ſimplex lex natura, in plura diuiſus, actu diuinarum chariſmatum fons, tibi conſubſtantialis.

D. Iacobus frater Domini.

In Liturgia: Quærimus in omnibus ſubſidium & auxilium ab vnigenito Filio tuo, & à bono & viuificante & conſubſtantiali Spiritu nunc & in ſecula.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Ignatius. 100.

Epiſtola ad Philadelphienſes: Vnus eſt ingenitus Deus & Pater, vnus vnigenitus Filius Deus Verbum & homo, vnus paracletus Spiritus veritatis.

Iuſtinus Martyr. 150.

In expoſitione fidei: Si in mundi diſciplina, & in Baptiſmi doctrina, & inſuper in creationis ratione, poteſtatisq; virtute, coniunctim nobis vnum Patris & Filij & Spiritus ſancti numen & nomen traditum eſt, quænam ratio & oratio inficiando aſſerere poterit, Filium, & Spiritum ſanctum diuinæ naturæ & eſſentiæ non eſſe? Ac nobis quiſpiam inſultans obijciat, quaſi alia ſimus polliciti, & alia dicendo afferamus, eò quòd, cùm nos demonſtraturos receperimus vnitatem, ſiue identitatem eſſentiæ ſanctę Trinitatis, eodem cum Patre ordine, & loco Filium & Spiritum ſanctum eſſe: ad fidem aſtruendam pro argumento adduxerimus. Non aliud quicquam communitatis, ordinis & loci huiuſmodi oſtendit ratio, quam eandem eſſe Patris & Filij & Spiritus ſancti eſſentiam, &c. Itaque cùm pluribus à nobis ſit oſtenſum, Filium quidem & Spiritum ſanctum à creatura longè differre, eò quòd cum nulla recondita connumeretur: Patri autem vbiq; coniunctos eſſe: quomodo extremæ dementiæ non fuerit, non increatæ eos ſubſtantiæ eſſe opinari? Duorū ſaoè alterum non conſiſtere neceſſe eſt: oportet enim eos vel creatos eſſe demonſtrantem ab increato ſeparare, vel increatos eſſe oſtendentem, à creatura ſecernere neceſſariò. Sed enim ſatis apparet & à creato diſiunctos, & increato coniunctos eſſe medium autem inter hæc pro confeſſo poſitum eſt eſſe nihil. Quocirca reliquum fuerit, cum quo vbique ſunt coniuncti, comunem illis cum eodem habere naturam & eſſentiam.

Irenæus. 180.

Lib.4.cap.37. Et quoniam Verbum, id eſt, Filius, ſemper erat cum Patre, per multa demonſtrauimus. Quoniam autem & ſapientia, quæ eſt Spiritus, erat apud Deum ante omnem cōſtitutionem, per Salomonem ait Deus: *Sapientia fundauit terram, parauit autem cœlum prudentia.*

Prou.3.

Lib.5. cap.8. Eos autem, qui abijciunt quidē Spiritus conſilium, carnis autem voluptatibus ſeruiunt, & irrationabiliter viuūt, & effrænati deijciuntur in ſua deſideria, quippe nullam habentes aſpirationem diuini Spiritus, ſed porcorum & canum more viuunt, hos iuſtè Apoſtolus carnales vocat.

Cap.12. Aliud eſt, quod factum eſt, ab eo qui fecit. Afflatus igitur temporalis, Spiritus autē ſempiternus. Et afflatus quidem auctus ad modicum, & tempore aliquo manens, deinde abijt, ſine ſpiramento relinquens illud, in quo fuit ante: Spiritus autem circundans intus & foris hominem; quippe ſemper perſeuerans, nunquam relinquēs eum. Sed non primò quidem quod ſpiritale eſt, ait Apoſtolus, (hæc tanquam ad nos homines dicens,) ſed primò quidē animale eſt, deinde quod ſpiritale eſt ſecundùm rationem. Oportuerat autem primò plaſmari hominem, & plaſmatum accipere animum, deinde ſic communionem Spiritus recipere.

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib.3. Pedagogi cap.12. Laudemus vnum Patrem & Filium vnà cum Spiritu ſancto, qui vnus eſt omnia, in quo omnia, per quem omnia: vnum, per quem eſt, quod ſemper eſt; cuius membra omnes, cuius ſunt gloria & ſecula, qui eſt vndequaque bonus.

Iulius Africanus. 230.

Epitome 5. de temporibus: Nos verò, qui & illorū verborum menſuram didicimus, nec ignoramus fidei gratiā, gratias agimus ei, qui præbet noſtris patribus omnium Seruatorem, & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. cui gloria, & maieſtas cum ſancto Spiritu in ſecula.

Origenes. 240.

Lib.6.ad cap.7. ad Romanos: Nouitatē Spiritus ſcio quoſdam intelligentes illuc traxiſſe, vbi dicerent nouum Spiritum eſſe, tanquam qui ante non fuerit, nec veteribus innotuerit, & neſciunt ſe in hoc grauiſſimè blaſphemare. Ipſe enim Spiritus eſt in Lege, ipſe in Euangelio: ipſe ſemper cum Patre & Filio eſt: ſemper eſt, & erat, & erit, ſicut Pater & Filius. Non ergo ipſe nouus eſt, ſed credentes innouat, cùm eos à veteribus malis ad nouam vitam, & nouam religionis Chriſti obſeruantiam adducit, & ſpirituales ex carnalibus facit.

Lib.1.de principijs cap.3. De Spiritu ſancto, quòd ſit, multæ nos Scripturæ docent, ſicut Dauid in 50. Pſalmo dicit: *Et Spiritum ſanctum tuum ne auferas à me.* Et in Daniele dicitur: *Spiritus ſanctus, qui in te eſt.* In nouo verò Teſtamēto abundantius teſtimonijs edocemur, cùm Spiritus ſanctus ſuper Chri-

ſtum deſcendiſſe deſcribitur: & cùm ipſe Dominus inſufflauit in Apoſtolos poſt reſurrectioné, dicens: *Accipite Spiritum ſanctum*. & ad Mariam dicitur ab Angelo: *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te*, &c. Ex quibus omnibus dicimus, tantæ auctoritatis & dignitatis eſſe ſubſtantiam Spiritus ſancti, vt ſalutaris Baptiſmus non aliter, niſi excellentiſſimæ omnis Trinitatis auctoritate: id eſt, Patris, & Filij, & Spiritus ſancti cognominatione, compleatur; & ingenito Deo Patri, & vnigenito eius Filio, nomen quoque Spiritus ſancti copuletur. Quis ergo non obſtupeſcat quãta maieſtas ſit Spiritus ſancti, cùm eum, qui dixerit verbum in Filium hominis, audiat ſperare veniam poſſe: eum verò, qui in Spiritum ſanctum blaſphemauerit, veniam non habere, neque in præſenti ſeculo, neque in futuro, &c. Vſque ad præſens nullum ſermonem in ſcriptis ſanctis inuenire potuimus, per quem Spiritus ſanctus factura eſſe, vel creatura diceretur, &c. Sané ne quis exiſtimet, nos ex eo, quod diximus Spiritum ſanctũ ſolis ſanctis præſtari, Patris verò & Filij beneficia vel operationes peruenire ad bonos & malos, iuſtos & iniuſtos, prætuliſſe per hoc Patri & Filio Spiritum ſanctũ, vel maiorem eius per hoc aſſerere dignitatem; quod vtiq; valdè inconſequens eſt. Proprietatem namq; gratię eius operiſq; deſcripſimus. Porrò autem nihil in Trinitate maius minúſve dicendum eſt, cùm vnius diuinitatis fons verbo ac ratione ſua teneat vniuerſa, Spiritu verò oris ſui, quæ digna ſunt ſanctificatione ſanctificet.

Homilia 6. in Ieremiam: Nos vnum nouimus Deum, & in præterito, & in præſenti: vnum Chriſtũ & nunc, & modò ſimiliter: & vnum Spiritũ ſanctum cum Patre & Filio ſempiternum.

Euſebius Alexandrinus. 260.

Sermone in Aſcenſionem Domini: Sed mittam, dicit Chriſtus, Spiritum ſanctum cõſubſtantialemq; Patri & mihi.

Gregorius Neocæſareenſis. 260.

Oratione in Epiphaniam: In cuius te nomine baptizabo? (*inquit Ioannes ad Chriſtum*) In nomine Spiritus ſancti? At ille tecum eſt ſemper, vtpote tibi conſubſtantialis. Eadem illi ſeruitus, eadem mens, eadem vis, idem honor, eadem quæ tibi adoratio ab omnibus exhibetur.

Euſebius Cæſareenſis. 320.

De præparatione Euangelica lib. 7. cap. 5. Tertiò Spiritus additur ſanctus à Scriptura, quë ſicut Patrem & Verbum ſuum eadem dignitate atque honore honorari præcepit.

Athanaſius. 340.

In Nicæno concilio, diſputatione contra Arium: Si Spiritus ſanctus non eſt ſubſtantia Patris, cur eum Filius Dei in conſociatu ſanctificationis annumerat? Ita enim Dominus ad diſcipulos loquitur: *Proficiſcentes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti.* Si ergo omnes gentes, quæ fidem recipiunt & ſanctitatem, ſanctificãtur trina illa ac beatiſſima nomenclatura, certum eſt, etiam Spiritum ſanctum eius etiam deitatis eſſe, cuius eſt Pater & Filius: cùm & ipſe ſanctus ſit ex ſubſtantia, & ſanctos faciat omnes appropinquantes ſuæ communioni.

Epiſtola ad Serapionem de Spiritu ſancto: Quemadmodum Filius, eò quòd habet proprietatem cum Patre, quodq; proprium germen eſt, ex illius ſubſtantia, nõ eſt creatura, ſed Patri Homouſios, hoc eſt eiuſdem eſſentiæ: ſic haudquaquam Spiritus ſanctus poſſit eſſe creatura: quin potius impius eſt, qui hæc dicãt, eò quòd habet proprietatem cũ Filio, quod ex illo datur omnibus: denique quod quæ habet filij ſunt: Hæc ſufficiebant ad perſuadendum, vel cuiuis contentioſo, ne poſthac dicat eſſe creaturam Spiritum Dei, qui eſt in Deo: quiq; profunda ſcrutatur Dei, qui ex Patre datur per Filium, ne ex his cogatur & Filium dicere creaturam, qui eſt Verbum, qui eſt ſapientia, qui figura, qui ſplendor Patris.

Didymus Alexandrinus. 360.

Lib. 1. de Spiritu ſancto: Arguens Petrus Ananiã in eo, quod in venditione agri, cuius ſe totũ pretiũ obtuliſſe dicebat, fraudẽ feciſſet ex medio: ſancti Spiritus vnitatem ad Deum, non ſecundùm numerum, ſed iuxta ſubſtantiam comprobauit, dicens: *Anania, quare compleuit Satanas cor tuum, vt mentireris Spiritui ſancto? non es mẽtitus hominibus, ſed Deo.* Act. 5.
Si enim qui Domino mentitur, Spiritui ſancto mentitur, & qui Spiritui ſancto mentitur, mentitur Deo: nulli dubium eſt, conſortium Spiritus ſancti eſſe cum Deo. Et quomodo ſanctitas ſubſiſtit in Deo, eodem modo & deitas intelligitur in Spiritu ſancto. Iſte autem Spiritus ſanctus, quem diximus eiuſdem naturæ eſſe cum Patre, etiam à Filij diuinitate non differt, &c.

Baſilius Magnus. 370.

Contra Eunomium lib. 5. *Alij*, inquit Paulus, *per Spiritum datur Spiritus ſapientiæ, alij verò ſermo ſcientiæ ſecundùm eundem Spiritum, alij gratia ſanitatum*, &c. *Hæc autem omnia operatur vnus & idem Spiritus, diuides ſingulis prout vult.* Cùm dixiſſet Paulus: *Omnia hæc operatur Spiritus ſicut vult.* De Domino etiam ipſemet inquit: *Et diuiſiones operationum ſunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus.* Quòd ſi *omnia operatur Deus ſicut vult, omnia verò hæc vnus & idem operatur Spiritus, diuidens ſingulis prout vult*, quomodo diuerſitas ſubſtantiæ illic eſt, vbi operationi identitas eſſe cognoſcitur? Proprium Dei eſt peccata dimittere: Si ergo nullius, niſi ſolius Dei eſt, peccata dimittere: dimittit autem Spiritus ſanctus per Apoſtolos: Deus eſt ergo Spiritus ſanctus, & eiuſdem operationis cum Patre & Filio.

De Spiritu ſancto ad Amphilochium cap. 16. Si ex prophetia, quæ iuxta diſtributionem donorum Spiritus operatur, agnoſcitur Deus in Prophetis eſſe, conſulant iſti, quem locum tribuãt Spiritui ſancto: vtrum æquius ſit illum cum Deo iungere, an ad creaturarum ordinem extrudere? Præterea ex his, quæ Petrus dixit Sapphirę: *Quid eſt quod conuenit inter vos tentare Spiritum ſanctum? non mentiti eſtis hominibus, ſed Deo*: declarat quæ peccantur in Spiritum ſanctum, eadem peccari in Deum. Hoc autem pacto diſcere poteris, Spiritum ſanctum in omni operatione coniunctum & inſeparabilem eſſe à Patre & Filio. Act. 5.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 370.

Catecheſi 4. Crede in Spiritum ſanctum, & rectã habeas de illo ſententiam. Multi enim ſunt alieni à Spiritu ſancto, qui nefanda de illo docent. Tu verò diſce vnum eſſe Spiritum ſanctum indiuiſibilem, & multarum virtutum, multa operãtem, ipſum verò non partibilem, cognoſcentem myſteria, & perſcrutantem omnia, etiam profunda Dei: qui in ſpecie columbæ ſuper Dominum Ieſum Chriſtum deſcendit: qui in lege & Prophetis operabatur, & nunc tempore Baptiſmi animam tuam obſignat: cui cum Patre & Filio æqualis dignitas & honor exhibetur: quo indigent Throni, Dominationes, & Poteſtates.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 52. quæ eſt epiſtola 2. ad Cledonium: Nos fidei Nicænæ, quæ à ſanctis Patribus, qui illic ad euertendam Arianam hæreſin conuenerunt, edita eſt, nec quicquam vnquam prætulimus, nec præferre poſſumus. Illud inſuper explicantes, quod ab illis minùs plené de Spiritu ſancto dictum eſt, propterea, quòd hæc quæſtio nondum excitata

& agitata fuerat: nempe vnam eandemq́ Patris & Filij & Spiritus ſancti diuinitaté agnoſcendam eſſe, Deum quoque videlicet Spiritum profitẽdo. Eos igitur, qui ita ſentiunt, pro ſocijs habe, quemadmodum & ipſi habemus: eos autem, qui ſecus ſentiunt, auerſare, atq; à Deo & ab Eccleſia Catholica alienos exiſtima.

Carmine de Spiritu ſancto:

———————Sanctus pia corda tremore
Spiritus afficiat, qui Patri condeus atque
Eſt Nato, per quem mihi ſummi numinis orta eſt
Notitia, & qui nos diuina in numina vertit.
Omnipotens, variumq́; in donis, cantio cœtus
Angelici, atq; hominum, pietas quibus inſita cordi eſt:
A Patre progreſſus, diuino robore pollens.
Viuificus, celſa reſidens in culmine ſedis:
Nec rurſus deitate carens, ab eaq; remotus:
Sed Patri & Nato vnigena par prorſus honore.

Epiphanius. 380.

Contra Sabellianos hereſi 62. Semper Spiritus cum Patre & Filio non confrater Patri, non genitus, non creatus, non frater Filij, non ſoboles Patris: verùm ex Patre procedens, & de Filio accipiens: non alienus à Patre & Filio, ſed ex eadem eſſentia, ex eadem deitate, ex Patre & Filio, cum Patre & Filio ſemper in ſubſtantia, Spiritus ſanctus, Spiritus diuinus, Spiritus gloriæ, Spiritus Chriſti, Spiritus Patris: nam *Spiritus Patris, qui loquitur in vobis: & Spiritus meus conſiſtit in medio veſtrum*: tertius nomenclatura, æqualis deitate, non alteratus præter Patrem & Filium, vinculum Trinitatis, ſignaculum confeſſionis.

Contra Pneumatomachos hereſi 74. Vnus eſt Spiritus ſanctus, velut vnus Deus, & vnus vnigenitus Filius Dei, ſic & Spiritus ſanctus Dei, à Deoauté, & in Deo: verùm vnigenitus Filius incõprehenſibilis eſt, & Spiritus incomprehenſibilis: ex Deo autem, & non alienus à Patre & Filio. Non autem eſt coniunctio cũ Patre & Filio, ſed Trinitas ſemper exiſtens, eiuſdem eſſentiæ, non alterius eſſentiæ à deitate. Non eſt enim deitas alia ab eſſentia, ſed ipſa per ſe deitas, & ex eadem deitate Filius, & Spiritus ſanctus.

In Ancorato: Dicit B. Petrus ad Ananiam: *Quid tentauit te Diabolus, vt mentireris Spiritui ſancto?* Et ait:
Act. 5. *Non mentitus es hominibus, ſed Deo.* Ergo Deus eſt ex Patre & Filio Spiritus ſanctus, cui mentitus eſt ille, qui de pretio detraxit aliquid. Quemadmodũ etiam Paulus huic ſententiæ concinit, dicens: *Vos autem templum Dei eſtis, & Spiritus Dei habitat in vobis.* Igitur Deus eſt Spiritus ſanctus.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Orationis catecheticæ cap. 2. In nobis quidem ſpiritus eſt aëris attractio, rei alienæ, quæ neceſſariò attrahitur & profunditur ad cõſtitutionem corporis, quæ quidem dum verbũ emittitur, fit vox, in ſeipſa declarans vim verbi. In diuina auté natura eſſe quidem Dei Spiritum, pium eſt exiſtimatum; quomodo datum eſt eſſe etiam Dei Verbũ, propterea quòd non oporteat Dei Verbum deterius eſſe, & magis deficere, quàm noſtrũ verbum: ſiquidem cùm hoc conſideretur cum Spiritu, credatur illud eſſe ſine Spiritu. Neque tamen ad noſtri ſpiritus ſimilitudinem extrinſecus ad Deum affluere, & in eo fieri ſpiritum, id Deo conuenire eſt exiſtimandum: ſed quomodo cùm Dei Verbum audiuiſſemus, non rem eſſe aliquam, quæ nõ conſiſtat, verbum putauimus: neque quod inſit ex diſciplina, neque quod voce proferatur; neq; quod cùm fuerit prolatum diſſoluatur, neque alio aliquo modo ita affici, quo cernitur affici noſter ſermo: ſed conſiſtere, vt ita dicam, eſſentialiter, vimq́; habere eligendi, eſſeq́; operans & omnipotens. Ita etiam cùm Dei Spiritum didicerimus, qui Verbum conſequitur, & eius declarat operationem, non intelligimus flatum anhelitus deprimeretur enim, & ad nimiam demitteretur humilitatem magnitudo diuinæ potentiæ, ſi qui in eo eſt Spiritus, exiſtimaretur eſſe inſtar noſtri: ſed eſſentialem potentiam, quæ ipſa in ſeipſa conſideratur in propria hypoſtaſi ac conſiſtentia, neq; poteſt ſeparari à Deo, in quo eſt; aut à Verbo Dei, quod conſequitur: neque ad hoc vt non ſit effunditur, ſed ad Dei Verbi ſimilitudinem eſt in hypoſtaſi, eligendi vi prædita, per ſe mobili operante, & ſemper bonum eligente, & ad omne propoſitum cum voluntate concurrentem habente potentiam.

Ad Euſtachium de S. Trinitate, & quòd Spiritus ſanctus Deus ſit. Cùm traderet Dominus ſalutarem fidem diſcipulis, qui verbo docebantur, Patri & Filio coniunxit etiam Spiritum ſanctum. Quod autem ſemel coniunctum eſt, id per omnia dicimus habere coniunctionem. Non enim quod in vno aliquo coniunctum eſt, in alijs ſeparatur. At in viuifica potentia, per quam ex materiali vita in immortalitatem natura noſtra transformatur, vnà cum Patre & Filio Spiritus aſſumpta virtus, etiã in multis alijs, vt in notione bonitatis, ſanctitudinis, æternitatis, ſapientiæ, rectitudinis, principalis virtutis, potentiæ, atque adeò vbique eius inſeparabile habet in omnibus nominibus, quæ ad ſuperiorem virtutem pertinentia, ratione ac mente concipiuntur. Quocirca rectum eſſe arbitremur, vt eum, qui in tot ſublimibus, Deumq́ decentibus notionibus Patri Filioq́; coniungitur, in nulla re ſeparatum eſſe exiſtimemus.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Sermone in Pentecoſte de Spiritu ſancto: Spiritus ſanctus fuit quidem ſemper, & eſt, & erit, neque incœpit, neque deſinet, ſed ſemper Patri conſubſtantialiter familiaris, & connumeratus. Vita natura viuens, & viuentium viuificator, lux de luce, & lucis ſuppeditator, per ſe bonus & fons bonitatis, per ſe Dominus, ſui iuris, Deus de Deo & deificãs, virtus omnipotens, etiam infirmis virtutem concedens, ſuperſubſtantialis ex ſubſtantia ſuperſubſtantiali, etiam alijs, quæ ſunt, ſuam eſſentiam donans. Spiritus ſanctus, Spiritus abſque materia, abſque rege, abſque ſenio, abſque ſucceſſore, indiſſolubilis, ſupra omnem captum & contemplationem, incommutabilis, impollutus. Spiritus ſanctus, Spiritus quem nemo interpretari poteſt, imperueſtigabilis, imperſcrutabilis, impartibilis, incircumſcriptus, ſpiritus opifex, ſpiritus in deitate perſonam habens.

De conſubſtantiali Trinitate: Quæ cùm omnia rectè didiceris, crede quod Patri Filius conſubſtantialis ſit, & quòd conſubſtantialis ſit & Spiritus ſanctus. Nã ſi ex Patre procedit, & à Filio ſumit, non alterius ſubſtantiæ eſt Spiritus. Spiritus Dei, Spiritus Chriſti, Spiritus veritatis, Spiritus conſolator, non habens alium oppoſitum Spiritus Deus. Dominus autem Spiritus eſt: ſicut & Petrus ad Ananiam: *Cur cõſpiraſtis inter vos, vt tentaretis Spiritum ſanctum?* Et manifeſtãs quòd Deus ſit, inquit: Act. 5
Non mentitus es hominibus, ſed Deo. Vides quòd Deus Spiritus, cui mentiti ſunt? Et Paulus dicit: *Vos templũ* 2. Cor. 6
Dei eſtis, & Spiritus Dei habitat in vobis. Manifeſtum quòd Deus eſt ſpiritus, qui habitat in vobis. Ne auſis igitur aliquid loqui contra conſubſtantialem & omnipotentem Trinitatem.

Sermone de fide, lege naturæ, & ſancto Spiritu: Agnoſce igitur authoritatem, & ne ſugilles Spiritus diuinitatem. Agnoſcito diuinæ Trinitatis Theologiam, Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Iſta eſt increata natura, vera dignitas, indiuiſum myſteriũ,

impartibilis houor, indiſcreta ſpes, incōprehenſibilis gloria Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. quam decet omnis gloria, honor, & adoratio, in ſecula ſeculorum. Amen.

Philo Carpathius. 420.

In Cantica Canticorum, ſuper illa verba: *Faſciculus myrrhæ patruelis meus mihi.* Per Spiritū ſauctum, qui à diuinitate Christi & Patris eſt coæteruus, & conſubſtantialis, & vtrique par diuinitate.

Cyrillus Alexandrinus. 4?0.

Lib.10. in Ioannem cap.3. Libenter interrogauerim eos, qui aduerſus gloriam Spiritus linguam impiè armant, quomodo ſi Spiritus creatura eſt, & à ſubſtantia Dei (vt illi dicunt) alienus, per ipſum in nobis Deus habitet? quomodo Dei particeps, qui Spiritum accipit, efficitur?

Lib.13. Theſauri cap.1. Si Spiritus ſanctus filios Dei facit eos, in quibus habitat, & participes Dei oſtēdit, eoſq; Deo ipſi coniungit, adeò vt poſſint clamare: *Abba, Pater*: non erit certè ſeruus, nec creatura: ſed eſſentialiter Deus verus, ex ipſo Deo Patre per Filium creaturis donatus, &c. Natura igitur & eſſentialiter Spiritus ſanctus Deus eſt: quoniam qui ipſum ſuſcipiunt, Dij per gratiam efficiuntur.

Cap.2. Quòd Spiritus ſanctus Deus ſit, ab apice quoque Apoſtolorum Petro, cui hęc myſteria (vt Saluator ait) non caro nec ſanguis, ſed ipſe Pater cæleſtis reuelauit, diſcere poſſumus. Dicit enim
Act.5. ad Ananiam: *Anania, cur Satanas impleuit cor tuum, & mentitus es Spiritui ſancto? Non mentitus es hominibus, ſed Deo.* Si ergo Spiritui ſancto mētitus, Deo mentitur, Deus rectè Spiritus eſt, & non creatura.

Socrates. 430.

Lib.3. cap.5. Conuenire Epiſcopi ex varijs ciuitatibus cœperunt, deq; multis rebus apprimè neceſſarijs differere, Spiritus ſancti diuinitatem ſtabilire, eumq; in Trinitate conſubſtantiali comprehendere.

Sozomenus. 430.

Lib.6. cap.22. Dum hæc geruntur, controuerſia, quæ iam cœpta fuerat, nimirum vtrum Spiritus ſanctus Patri ac Filio conſubſtantialis cenſendus eſſet, iam magis magiſq; creuit: deq; ea multæ diſputationes plenæ contentionis, non minores illis, quæ ante de Deo Verbo ſuſceptæ fuiſſent, inſtitutæ. In hac re quidem & hi, qui Filium Patri diſſimilem; & illi, qui eum ſubſtantia Patri ſimilem aſſerebant, inter ſe conſenſerunt. Nam vtriq; Spiritum ſanctum adminiſtrum, & tertium à Patre tum ordine, tum honore, quin etiam ſubſtantia diuerſum eſſe affirmabant. At qui Filium Patri conſubſtantialem affirmabant, hi de Spiritu ſanctu idem ipſum ſentiebant. Quam doctrinam in Syria Apollinaris Laodicenus, in Ægypto Athanaſius Epiſcopus, in Cappadocia & Eccleſijs Ponti Baſilius & Gregorius ſtrenuè propugnabāt. Quæ controuerſia contendeodi ſtudio cùm indies magis magiſq; creſceret, Epiſcopus Romanus certior factus, ſcripſit ad Eccleſias Orientis litteras, vt vnà cum ſacerdotibus & Epiſcopis Trinitatem & cōſubſtantialem eſſe, & gloria æqualem exiſtimarent. Quo facto ſinguli rebus ab Eccleſia Romana ſemel iudicatis acquieuerunt, hęcq; controuerſia finem habere viſa eſt.

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib.1. epiſt.60. Quòd autem Spiritus ſanctus diuinæ naturæ ſit, vt tibi dilucidis & apertis Scripturæ teſtimonijs declaretur poſtulaſti. Atque tibi, ſi ingenij ſolertiā adhibeas, atq; ex eo loco, quem manibus tenes, aliquanto longius progreſſus fueris, ex Domini vocibus quæſtionis huius ſolutionem naociſci licet: *Si enim, inqoit, ego in Beelzebub eycio dæmonia, filij veſtri in quo eyciunt? Si autem in Spiritu Dei ea eycio, profectò peruenit in vos regnū Dei.* Matt.12.
Porrò apud alterum Euangeliſtam apertius ita habetur: *Si ergo in digito Dei eycio dæmonia.* Quo loco Luc.11.
per digiium Dei Spiritus ſanctus iutelligitur. Atque digitus, vt à nobis exemplum ſumam, ex corporis eſſentia eſt. Quamobrem à diuina eſſentia inſeparabilem & cognatā Spiritus ſancti perſonam eſſe, per digiti vocabulum declarauit.

Epiſtola 109. Cùm Deus & Saluator noſter Spiritum ſanctum diuinam Trinitatem complere tradiderit, atque in ſancti Baptiſmi iouocatione, vnà cum Patre ac Fillo, tanquam à peccatis liberās numeretur, & in myſtica menſa communem panem proprium incarnationis ipſius corpus reddat, quid tu, ô vſane atque attonite, eum quiddā factitium, aut creatum, aut ſeruilis naturæ, ac nō herilis, & effectricis, ac regiæ eſſentiæ cognatum & cōſubſtantialem eſſe Spiritum ſanctum doces? Nam ſi ſeruus eſt, cum Domino minimè numeretur: ſi creatus eſt, cum Creatore minimè coniungatur.

Theodoretus. 4?0.

In epitome diuinorum decretorum: Spiritum ſanctū ex Deo & Patre ſubſtautiam habere didicimus. Subſtantię autem modus nec creaturæ eſt ſimilis: increatus eſt enim Spiritus ſanctus: nec vnigenito Filio. Nullus enim Sanctus ſancti Spiritus ſubſtantiam appellauit generatiooem. Ipſum autem ex Deo eſſe, & diuinum eſſe docēt ſacræ Scripturæ.

Ad cap.3. prior. ad Corinth. *Neſcitis quòd templum Dei eſtis?*) Notandum quòd templa Dei appellauit eos, qui inhabitantem Spiritus habent gratiam. Teſtatur enim Scriptura quòd ſauctiſſimus Spiritus Deus eſt.

Titus Boſtrenſis. 460.

Ad cap.4. Lucæ: Chriſtus cùm natura & veritate Dei Filius eſſet, ter ſacroſancti & homouſij Spiritus ſancti virtute & energia, tamquam propria ad miraculorum opera vtebatur.

Ioannes Maxentius. 500.

In ſecunda fidei profeſſione: Eſt Deus Pater, Deus Filius, Deus etiam Spiritus ſanctus: non tres, ſed vnus Deus, vna ſubſtantia & natura.

Zacharias Myrbilenenſis. 530.

De mundi creatione: Pater aliam hypoſtaſin ab æterno producens, ſibi ipſi & Verbo conſubſtantialem: quem ſanè Spiritum ſanctum diuina vocant oracula, ſimul vnà cum Verbi & Filij atque ſapientiæ generatione, abſque vllo fluxu, & ſectione, & exinanitione.

Anaſtaſius Antiochenus. 580.

De rectæ fidei dogmatibus: Eadem eſt virtus operatoria Patris & Filij. Quæ enim videt Patrem facientem facit Filius: non qualia, ſed quæ facit. Idipſum & de Spiritu ſancto credimus atque confitemur. Conſubſtantialis enim eſt, & conſempiternus Patri & Filio: quippe qui vtrique ſemper coextitit. Quod enim Pater eſt ſecundum ſubſtantiam generans, & genitus Filius, hoc & Spiritus ſanctus eſt. Et quomodo ex Patre Filius, ſic & Spiritus ſanctus ex Deo. Spiritus neque Pater, neque Filius; ſed quod dicitur eſt, nempe Spiritus ſanctus: Deus tamen & ipſe.

Leontius. 600.

De ſectis, actione 4. Macedonius Spiritum ſanctū creaturam eſſe dicebat: quòd apertus ſacris in litteris, vt ipſe aiebat, textus non extet, qui Spiritū ſanctum Deum eſſe eradat: Sed multis auctoritatibus conuincitur. Nam & Spiritus ſancti, tanquā

Dei,

Dei, mentionem ſacra Scriptura fecit. Primùm, in Actis Apoſtolorum ad Ananiam S. Petrus ait: *Cur Satanas, Anania, cor tuum impleuit, vt mentireris Spiritui ſancto? Non hominibus mentitus es, ſed Deo.* En apertè Spiritum ſanctum appellauit Deum. Deinde rurſus in Actis Apoſtolorum dicitur: *Ipſis ieiunantibus, & miniſtrantibus Domino, dixiſſe Spiritum ſanctum: Segregate mihi Paulum & Barnabam, ad illud opus, ad quod eos vocaui.* Nam dum inquit: *ſegregate*, poteſtatem ſuam oſtēdit, quòd ita ſcilicet loquatur, quaſi qui Deus ſit. Quippe ſi Dei creatum eſſet, & ab eo miſſus, ſic loqui debuerat: *Dixit Dominus: ſegregate mihi Paulum & Barnabam.* Ipſe quoque Dominus in Euangelijs ait: *Spiritus ille veritatis, qui de Patre procedit*, hoc eſt, qui ortus eſt de ſubſtantia Dei.

Act. 5.

Sophronius Hieroſolymitanus. 6:0.

Epiſtola ad Sergium Conſtantinopolitanum Patriarchā: Credo in vnum Spiritum ſanctum, qui ſempiternè à Patre procedit, lumen & Deum ipſum agnoſcendum, verè Patri, & Filio conſempiternum, conſubſtantialem, atque contribulem; eiuſdem eſſentiæ, atque naturæ.

Maximus Monachus. 640.

De duabus in Chriſto naturis: Macednnius Spiritū ſanctum creatum eſſe ponit, ab eo qui ſit creatus: Eccleſia autem eiuſdem eſſentiæ, cuius Pater & Filius, Spiritum ſanctum profitetur, Deumq́ confirmat.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 1. cap. 7. In diuina natura, quæ ſimplex & incompoſita eſt, quòd quidem Dei Spiritus ſit, piè confitendum eſt. Cæterùm exiſtimare Spiritum alienum quiddam eſſe, Deo extrinſecus adueniens (vt in nobis, quorum eſt compoſita oatura) à pietate abhorret. Quin potius, vt cùm Dei Verbum audimus, noo huiuſmodi verbum eſſe arbitramur, quod vel ſubſtantia careat, vel doctrina comparetur, vel per vocem efferatur, vel in aërem dilabatur, & euaneſcat: ſed quod eſſentialiter exiſtat, ac voluntate præditum ſit, & efficax atque omnipotens. Eodē modo cùm Dei Spiritum, Verbum comitantem, ipſiusq́ operationem declarantem audimus, non flatū quendam ſubſtantia carentem, animo nobis fingimus: (ita enim diuinæ naturæ amplitudo atque maieſtas in humilitatē deprimeretur, ſi Spiritum, qui in ea ineſt, parem ſpiritui noſtro eſſe coniſcere mus:) ſed vim eſſentialem, quæq́ ſeparatim atque in propria hypoſtaſi conſideretur, atque à Patre progrediatur, & in Verbo conquieſcat, ipſumq́ declaret & exprimat: quæ præterea nec à Deo, in quo eſt, diuelli; nec à Verbo, cuius comes eſt, disiungi queat: nec denique ita dilabatur, vt omninò eſſe deſinat, verùm ęquè ac Verbum exiſtat, viuat, velit, ſuapte vi moueatur, operetur, bonum ſemper velit, atque ad id omne, quod propoſuit, coniunctam cum voluntate potentiā habeat, eáque natura ſit, vt nec principium habuerit, nec finem habitura ſit. Neque enim Patri Verbū vnquam defuit, nec Verbo Spiritus.

Cap. 10. Eodem modo credimus in vnum Spiritum ſanctum, qui Dominus eſt, & viuificat: qui ex Patre procedit, & in Filio cōquieſcit: qui cum Patre & Filio ſimul adoratur, & conglorificatur; vtpote conſubſtantialis, & coæternus: qui Dei Spiritus eſt rectus, principalis, ſapientiæ, vitæ, ac ſanctitatis fons: qui cum Patre & Filio Deus eſt, & appellatur: qui increatus eſt, plenus artiſex, omnipotens, omnium effector, infinita potentia præditus, rebus omnibus cōditis imperans, nullius autem rei imperio parens: qui implet, non impletur; deificat, non deificatur: participatur, non participat: ſanctitate afficit, non ipſe afficitur: qui conſolator eſt, vtpote omnium conſolationes capiens: per omnia Patri & Filio ſimilis, ex Patre procedens, & per Filium omni creaturæ impartitus, atque perceptus, per ſeipſum omnia creans, atque vt ſint faciens, ſanctificans, atq́ conſeruans: ἐνυπόστατος, id eſt, in propria hypoſtaſi exiſtens, à Patre & Filio inſeparabilis, & nunquā egrediens, omnia habens, quæ habet Pater & Filius, excepta ingeniti & geniti proprietate.

Taraſius. 780.

Epiſtola ad Adrianum Papam, de non faciendis pecunia ordinationibus: Diuinus Spiritus eſt Chriſto Deo noſtro conſubſtantialis.

Epiſtola ad Epiſcopos Antiochia: Secundæ vniuerſalis Synodi decreta recipio, quæ definijt, Deum eſſe Spiritum ſanctum Dominum viuificantem: auerſor autem Macedonium, & omnes qui ab illius partibus ſtant.

Elias Cretenſis. 790.

In Orationem 23. Nazianzeni: Cùm Dei Spiritum audimus Verbum concomitantem, noo anhelitus flatum cogitamus, verùm eſſentialem potentiam in propria & peculiari hypoſtaſi conſideratam, (quæ nec à Deo, in quo eſt; aut à Deo Verbo, quem concomitatur, ſeparari queat, nec in nihilum reſundatur ac diſſipetur, verùm æquè ac Deus Verbum, hypoſtaticè ſit, ac per ſe moueatur) actuoſam, omnipotētem, & ad id omne, quod proponit, vim ac facultatem, quæ cum voluntate cōcurrat, habentem.

In Oratione 52. Nazianzeni: Ex eo, quòd quiſpiam dicat ſe in Spiritum ſanctum credere, in viuificum Dominum, qui ex Patre procedit, qui cum Patre & Filio ſimul glorificatur, quid aliud intelligendum præbet, quàm quòd Spiritus quoq́ ſanctus Deus ſit? Quorum enim vna adoratio & gloria eſt, non eſt profectò dubium, quin horū etiam eſſentia vna, & Deitas vna ſit.

Nicephorus Conſtantinopolitanus. 815.

Epiſtola ad Leonem Tertium: Spiritus ſanctus eandem cum Patre & Filio æternitatem ſortitus eſt.

Michael Syngelus. 830.

In Dionyſio Areopagita: Spiritus ſanctus ab ipſo ſolo Patre deſcendit, & per Filium proceſſit, & hominibus ſe oſtendit, vnius principatum edocens: nō quem vna perſona circumſcribit, ſed quem naturæ par honoris conditio, & eadem conſilij concordia, & idem motus, & ad vnum ex ſeipſo conſpiratio conſtituit.

Photius Patriarcha Conſtantinop. 860.

Ad cap. 12. prioris ad Corinth. Conſidera diligenter, quomodo ſanctiſſimum Spiritum apertè Deum ac Dominum prædicauerit. Dicens enim, *Diuiſiones autem donorum ſunt, ſed idem Spiritus:* & rurſum de opere ſubiungēs: *Et diuiſiones miniſteriorum ſunt, idemq́ Dominus.* Deinde in eadem adhuc manens ſententia, vbi dixit: *Et diuiſiones operationum ſunt, ſed eadem manifeſtatio Spiritus ad id quod expedit*: oſtendens quòd & Deus & Dominus Spiritui ſancto aptaoerit. Quæcunque enim prædixit, in Spiritus perſonam clauſit, non ex eo ſolū, quod dixit: *Vnicuiq́ datur manifeſtatio Spiritus*, verùm etiam per ſequentem donorum enumerationem: nam omnia per Spiritum Dei dari aſſeuerat, rurſumq́ in ſummam redigens, ait: *Hæc autem omnia operatur vnus idemq́ Spiritus.* Manifeſtum itaque eſt, quòd ſanctiſſimum Spiritum Deum ac Dominum eſſe clarè & apertè hoc loco D. Paulus diuinitus aſſeruerit.

Epiſtola ad Michaelem Bulgaria Principem, de ſeptem Synodis Oecumenicis: Vt Arius adoerſus Filium egerat, ſic Macedonius aduerſus Spiritum ſanctum,

vt eius in omnes imperiũ ac dominatum in ſeruorum ac miniſtrorum ordine collocaret. Atqui facilè poterat, ſi voluiſſet infelix perſpicere, quēadmodum illi, qui Filium inter res collocāt procreatas, non minore Patrem afficiunt contumelia: ita qui ſanctiſſimũ ipſius Spiritum in earum rerum, quæ procreatæ ſunt, numero conſtituunt, par & ſimile in ipſum maledictum conſerre. Nam ſi Spiritus creatus eſt, & ille, cuius eſt Spiritus, procreatus eſt. Quòd ſi ſumma iſta impietas, vel auditu eſt intolerabilis, cur nō cauit ille miſer negare Spiritum eſſe Deum, ne ad hæc impia argumenta neceſſariò deueniret? Quomodo enim *ſcrutatur etiam profunda Dei*, & ei nihil eſt abſconditũ? quomodo alter eſt paracletus? quomodo cum Patre & Filio collocatur? *Euntes*, inquit ipſe Filius, *docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Si vnus ex tribus his, in quibus illuſtramur, creatus eſt, nec reliqui ab hac ignominia ſunt alieni. Quòd ſi creatus eſt, quomodo creat? quomodo ſanctificat? quomodo viuificat? quomodo gratias diuidit? quomodo eſt Deus?

Theophylactus. 900.

Ad cap. 16. Ioannis: Quia hæretici Spiritui ſancto erant detrectaturi, quaſi minor eſſet dignitate, eò quòd poſterius veniret: propterea cōcedit ei maiora operari per Apoſtolos, vt per donorum magnitudinem compulſi, vel inuiti dignitatem Spiritus agnoſcant, & non quia poſterior apparuit, propterea minor iudicetur Filio.

Suidas. 960.

In voce πνεῦμα: Spiritus ſanctus eſt cum Patre & Filio æternus: qui vnà cum illis vt aſſeſſor, & honoris & gloriæ eiuſdem particeps, & æquè Deus adoratur: per quem & Angelis, & hominibus, & omni rationis capaci naturæ diuina effunduntur beneficia.

Pſellus. 1050.

De ſeptem Synodis Græcorum:

Secunda ſacrarum Synodorum facta eſt,
Vt tradunt omnes, in Conſtantinopoli:
Iſta radicitus euulſit Macedonium,
Qui Spiritum ter ſanctum fruſtra alienabat
A ſumma Deitate, & creaturam eſſe blaſphemabat.

OEcumenius. 1050.

Ad caput vltimum Actuum Apoſtolorũ: Eos, qui Spiritum ſanctum Patris dicunt eſſe miniſtrũ, Paulus vulnere ferit lethali. Siquidem eum, quem vidit Eſaias Dominum ſedētem ſuper thronum excelſum & eleuatum, vocat hoc loco Spiritũ ſanctum. Eiuſdem namque ſubſtantiæ eſt cum Patre & Filio, & æqualem ſimul poſſidet poteſtatem.

Georgius Cedrenus. 1100.

In Conſtantino Magno: Qui de Spiritu ſancto impiè loquuntur, eumq́ue diuina natura exterminãt, reſpondeant, quomodo Seruator noſter Deus in humano corpore obuerſans, ſanctum illum Spiritum voluerit complementum eſſe Trinitatis, idq́ue in Baptiſmo, cum Patre & Filio, vt qui homines à peccatis liberent, numerari, & inuocari? Et in myſtica cœna cùm Spiritus ſanctus corpus incarnati Verbi dicatur formaſſe, quomodo poſſit factus eſſe, aut creatus, aut ſeruilis conditionis, nō imperatricis naturæ, quæ omnes res effecit atque gubernat? Si enim ſeruili eſt ſtatu, nō debet annumerari Domino: Si creatura, non debet cum Creatore poni. Certè vnitus ei eſt, & annumeratur; ſiquidem rectũ eſt harum rerum accuratiſſimo doctori fidem adhibere, firmiter & conſtanter diuinam naturam enarranti.

Conſtantinus Harmenopulus. 1180.

De fide orthodoxa: Hominem re ipſa Chriſtianũ oportet credere, ſicut ſacræ & vniuerſales Synodi ſanciuerunt, in vnum Deum Patrem omnipotentem, &c. Et in Spiritum ſanctum coæternè de Deo & Patre procedentem, lumen & ipſum, Deũq́ue verum, & Patri & Filio coæternũ & cōſubſtantialē.

Nicetas Choniates. 1200.

Orthodoxæ fidei lib. 4. hæreſi 31. Spiritus ſemper plenus, nec minus quàm Pater & Filius, principio carens, & coæternus eſt, diuinaq́ue chariſmata diuidit, & ſingulis pro dignitate tāquam Deus diſtribuit prout vult; quod Petrus etiam eis atteſtatus eſt, quæ Sapphiræ dixit: *Quid vtiq; conuenit vobis tentare Spiritũ Domini? non mentiti eſtis hominibus, ſed Deo.* Act. 5.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Eccleſiaſt. hiſt. lib. 1. cap. 2. Simulq́ue ſanctiſſimum ſuum profert Spiritum, non vt genitum illum, ſed vt procedentem Deum, & ipſum perfectum atq́ue ὁμοούσιον, hoc eſt, conſubſtantialem illis, & ἰσοδύναμον, id eſt, eiuſdem planè virtutis & poteſtatis. Et tres iſti vnum ſunt, vna natura, eſſentia, & poteſtas.

Gennadius Scholarius. 1450.

Dialogo de fide: Quemadmodum & lumen ſolare & in corpore ſolari, & in radio, & in cælo, & in terra, & ingreditur in interiora domus, & omnia illuminat: ita & Spiritus ſanctus vbique, & cum Patre, & cum Filio eſt, & ſurſum, & deorſum, & omnem hominem illuminat, & nullibi deeſt. *Spiritus* enim, ait magnus Paulus, *omnia inquirit, & profunditates Dei.*

Zaga Zabo Epiſc. Æthiops. 1540.

In confeſſione fidei: Spiritus Patris, Spiritus ſanctus; Spiritus Filij, Spiritus ſanctus eſt: Spiritus autem ſanctus, Spiritus ſui, ſine vlla diminutione aut augmētatione. Is etenim Spiritus ſanctus Paracletus, Deus viuus, qui ex Patre & Filio procedit, locutus eſt per os Prophetarum, & in flamma ignis deſcendit ſuper Apoſtolos in atrium Sion.

Moſes Mardenus Aſſyrius. 1552.

In profeſſione fidei: Credo Spiritum ſanctum procedentem ex Patre & Filio, abſq́ue diuiſione vlla in ſubſtantia ipſorum; nec eſſe perſonam iuniorem aut ſeniorem perſona: Patrem Creatorem cũ Filio ſuo, & Spiritu ſuo ſancto: Filium Creatorem cum Patre ſuo, & Spiritu ſuo ſancto: Spiritũ ſanctum Creatorem cum Patre, & Filio.

In contemplatione Theologica de ſacroſancta Trinitate: Spiritus ſanctus procedens à Patre, & ſumens de Filio, & cum eo eſt eiuſdem naturæ & ſubſtantię, qui laudandus eſt, & glorioſè prædicandus, atq́ue adorandus.

Siud, ſiue Sulaka, Patriarcha Neſtorianorũ. 1553.

In profeſſione fidei: Credimus etiam in Spiritũ S. Deum perfectũ, qui ex Patre & Filio procedit, & cũ Patre & Filio adoratur, & glorioſus p̄dicatur.

Hieremias Pat. Conſtantinopolitanus. 1580.

Reſponſ. 1. cap. 2. Hæc ſunt Confeſſionis capita, in quorum primo continetur: Vnum eſſe Deum, vnum Dominum, vnum Patrem cum Filio, & Spiritu. Patrem enim illa nominat Deum, & Filium Deum de Deo, & Spiritum ſanctũ Dominum nominat, ac conſubſtantialem dicit Trinitatem, paremq́ue gloria Patrem Filio, & Spiritu, &c. Horum vnam eſſe naturam, & gloriam iam inde ante ſecula, vnam potentiam, & adorationem. Ait enim: *Qui cum Patre & Filio ſimul adoratur, & cōglorificatur.*

Gabriel Patriar. Alexandrinus. 1595.

In confeſſione fidei: Spiritus ſanctus procedit conſubſtantialis, coæqualis, coomnipotēs, & coæternus. Hæ tres perſonæ ſunt vnus Deus, vna eſſentia, vna ſubſtantia. Amplector & approbo ſanctā Synodum Conſtantinopolitanam primam, & re-

proho quicquid illa reprobauit, & maximè impiam hæreſin Macedonij, cum ipſo auctore, qui affirmare auſus eſt, Spiritum ſanctum non eſſe Patri & Filio coæternum, & conſubſtantialem, atque ideo non eſſe Deum, ſed creaturam.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Martialis. 100.

Epiſtola ad Burdegalenſes, cap. 10. Spiritus ſanctus in diuina ęqualitate proceſſit ineffabiliter ab eo qui genuit, & ab eo qui genitus eſt, &c.

Item: Spiritus ſanctus, in quo omnia ſubſiſtunt. Et hæc in perſonis tria diuiſa, in diuinitate vnus Deus indiuiſus eſt.

Cyprianus. 250.

De cardinalibus operibus Chriſti, capite de Spiritu ſancto: Huius ſempiterna virtus & diuinitas, cùm in propria natura ab inquiſitoribus mundi antiquis philoſophis propriè inueſtigari non poſſet, ſubtiliſſimis tamen intuiti ſunt coniecturis, &c. Qui ſi Spiritum & Dominum, & Creatorem, & viuificatorem, & nutritorem crederẽt omnium, quæ ſub ipſo ſunt, conuenientem ad fidem haberent acceſſum.

Capite de ablutione pedum: Ipſe ſummus Sacerdos ſui eſt Sacramenti inſtitutor & auctor: in cæteris homines Spiritum ſanctum habuêre doctorem: & ſicut par eſt Spiritui ſancto & Chriſto diuinitas, ita in ſuis inſtitutis æqua eſt auctoritas & poteſtas: nec minus ratum eſt, quod Spiritu ſancto dictante Apoſtoli tradiderunt, quàm quod ipſe tradidit, & in ſui commemorationem fieri præcepit.

Zeno Veronenſis. 260.

Sermone de ſomnio Iacob: Gladius Spiritus ſanctus eſt, vnum caput habens, id eſt, vnam ſubſtantiam, virtutem, deitatem, maieſtatem, volũtatemq́; Patris & Filij.

Hilarius. 350.

De Trinitate lib. 2. De Spiritu ſancto nec tacere oportet, nec loqui neceſſe eſt: ſed ſileri à nobis eorum cauſa, qui neſciunt, non poteſt. Loqui autem de eo non neceſſe eſt: quia de Patre & Filio auctoribus confitendus eſt. Et quidem puto an ſit, non eſſe tractandum. Eſt enim, quandoquidem donatur, accipitur, obtinetur: & qui confeſſioni Patris & Filij connexus eſt, non poteſt à confeſſione Patris & Filij ſeparari.

Lib. 12. Magna mihi erga res tuas religio eſt: neque quia te ſolum innaſcibilem, & Vnigenitum ex te natum ſciens, genitum tamen Spiritum ſanctum non dicturus ſim, dicam vnquam creatum? Huius ego dicti, quod mihi cum cæteris à te ſubſtitutis cõmune eſt, ad te quoque prorepentis timeo cõtumeliam. Profunda tua Spiritus ſanctus tuus ſecundùm Apoſtolum ſcrutatur, & nouit, & interpellator pro me tuus, inenarrabilia à me tibi loquitur, & ego naturæ ſuæ ex te, cum Vnigenito tuo manãtis potentiã, creationis nomine non modò non eloquar, ſed etiam infamabo?

Libertus. 350.

Extat in operibus Athanaſij. *In cõfeſſione fidei:* Spiritum ſanctum verè ex Deo naturaliter eſſe Deum confiteor, quo vera ſit Trinitas ſub vna ſubſtantia.

Ambroſius. 370.

Libro 3. de Spiritu ſancto, cap. 10. Sed & ipſe Petrus in in eo, quod propoſuimus, exemplo præmiſit Spiritum ſanctum, & poſtea dixit Spiritum Domini. Sic enim habes: *Anania, cur impleuit Satanas cor tuũ, ad mentiendũ Spiritui ſancto, vt fraudẽ faceres de pretio agri? Non hominibus es mentitus, ſed Deo.* Et ſubter ad vxorem ait: *Quid vtique conuenit tentare Spiritum Domini?* Primùm intelligimus, quia Spiritum ſanctum Spiritum Domini dixit. Deinde cùm præmiſerit Spiritũ, & addiderit: *Non es hominibus mentitus, ſed Deo:* neceſſe eſt in Spiritu ſancto aut vt vnitatem diuinitatis eſſe intelligas: quoniam cùm Spiritus tentatur, Deus fallitur: aut ſi vnitatem diuinitatis conaris excludere, ſecundùm ſcripturæ verba, ipſe vtique Spiritum Domini credis. Si enim & de Spiritu expreſſum intelligimus, & de Patre, in Deo vtique Patre, & Spiritu ſancto veritatis ſcientiæ aduertimus vnitatem: quia ſimiliter à ſancto Spiritu, ſicut à Deo Patre mendacium deprehenditur. Quòd ſi vtrumque de Spiritu accipimus, cur q͞d legis perfidè negare conaris? Aut igitur vnitatem diuinitatis Patris, & Filij, & Spiritus ſancti: aut diuinitatẽ S. Spiritus in Patre & Filio confitere. Vtrum dixeris in Deo, vtrumque dixiſti: quia & vnitas diuinitatem aſtruit, & diuinitas vnitatem. (Act. 5)

Cap. 11. Nec ſolùm hoc loco euidenter ſancti Spiritus θειότητα, hoc eſt, diuinitatẽ, teſtatur Scriptura; ſed etiam ipſe Dominus dixit in Euangelio: *Quoniam Deus Spiritus eſt.* Quem locum ita expreſſè Ariani teſtificamini eſſe de Spiritu, vt eum de veſtris codicibus auferatis, atque vtinam de veſtris, & non etiam de Eccleſiæ codicibus tolleretis.

Cap. 19. Cùm ex cæteris, tũ ex quatuor iſtis præ cæteris manifeſta diuinitatis gloria cõprobatur: Deus enim ex eo cognoſcitur, aut quia ſine peccato eſt; aut quia peccata condonat; aut quia creatura non eſt, ſed Creator eſt; aut quia non adorat, ſed adoratur. Sine peccato itaque nemo eſt, quia nemo ſine peccato niſi vnus Deus. Peccata quoque nemo condonat, niſi vnus Deus: quia æquè ſcriptum eſt: *Quis poteſt peccata donare, niſi ſolus Deus?* Luc 5.
Creator quoque omnium non poteſt eſſe, niſi qui creatura non eſt; qui creatura autem non eſt, ſine dubio Deus eſt: quia ſcriptum eſt: *Seruierunt creaturæ potius quàm Creatori, qui eſt benedictus Deus in ſecula.* Rom. 1.
Deus quoque non adorat, ſed adoratur: quia ſcriptum eſt: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.* Conſideremus ergo vtrũ horum aliquid habeat Spiritus ſanctus, quæ teſtimonium adferant diuinitatis, &c. Sed docere non poſſunt, & auctoritatẽ requirũt, vt lectione doceamus, quia non peccauit Spiritus ſanctus, ſicut de Filio lectum eſt: *Quia peccatum non fecit.* Et hoc accipiant Scripturarum auctoritate nos docere: ſcriptum eſt enim: Quia *in ſapientia eſt Spiritus intelligentiæ, Spiritus vnicus, multiplex, ſubtilis, bene mobilis, diſertus, immaculatus.* Sap 7.
Immaculatus dicit Scriptura: nunquid mẽtita eſt de Filio, vt de Spiritu credas eſſe mentitam? Dixit enim Propheta in eodem loco de Sapientia, quia nihil maculoſum in illam incurrit: ipſa immaculata eſt, & immaculatus eius eſt Spiritus. Ergo ſi peccatum non habet Spiritus, Deus eſt. Sed quomodo reus poteſt eſſe peccati, qui donat ipſa peccata, & peccatũ non fecit? Et quia ſine peccato eſt, creatura nõ eſt: omnis enim creatura peccatorũ capacitati obnoxia eſt: ſola aũt eſt à peccato immunis & immaculata ſẽpiterna diuinitas

Cap. 23. Quid autem dicam, quia ſicut Pater & Filius, ita etiã Spiritus immaculatus eſt, & omnipotens? quia Græcè, παντοδύναμον, πάντ' ἐπίσκοπον Salomon dixit, eò quòd omnipotens & ſpeculator ſit omnium. Sap 7.
Ergo Spiritus in honore eſt, & in maieſtate. Intuere nũc, ne quid eum fortè non deceat: aut ſi tibi diſplicet Ariane, detrahe eũ de Pa-

tris Filijq́ conſortio. Sed ſi detrahere volueris, cælum ſupra te verti videbis: quia virtus eorum omnis ab Spiritu eſt,&c. Si detrahere volueris, in Deũ tibi prius mittẽda eſt manus, quia Deus Spiritus. Sed quomodo detrahes eum, qui alta ſcrutatur Dei?

Prudentius. 380.

In præfatione in Apotheoſin:

Sanctus ab æterno ſubſiſtit Spiritus ore,&c.
Spiritus iſte Dei complet, Deus ipſe fideles
In populos Chariſma ſuum diffundere promptus,
Et Patris,& Chriſti virtutem in corpora transfert.

Damaſus. 380.

In Symbolo: Credimus in Spiritum ſanctum,nõ genitum,neque ingenitum; non creatum, neque factum: ſed de Patre Filioq́ procedentem, Patri & Filio coæternum, & conſubſtantialem, & cooperatorem. Quia ſcriptum eſt: *Verbo Domini cæli firmati ſunt,& Spiritu oris eius omnis virtus eorum.* Et alibi: *Emitte Spiritum tuum,& creabuntur,& renouabis faciem terræ.* Ideoq́ in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti vnum confitemur Deum, quod nomen eſt poteſtatis,non proprietatis. In hac Trinitate vnum Deum colimus.

Theodoretus lib.5.cap.11. *Confeſſio fidei Catholicæ, quam Damaſus Papa miſit ad Paulinum Epiſcopum Theſſalonicenſem*: Quoniam poſt Nicænum Concilium eiuſmodi error emerſit, vt quidam profano ore dicere audeant, Spiritum per Filium factum eſſe, anathema denuntiamus omnibus,qui non liberè prædicant Spiritum ſanctum vnius & eiuſdẽ tum eſſentiæ,tum poteſtatis cum Patre & Filio.

Hieronymus. 390.

Ad cap.63. Eſaiæ: Eiuſdem Spiritus ſanctus cum Patre Filioq́ naturæ eſt.

2 Cor.1. *Ad Hedibiam quæſtione 9.* Si Pater conſolator, & Filius conſolator, & Spiritus ſanctus conſolator
Matt.28. eſt. & in nomine Patris, & Filij,& Spiritus ſancti, quod intelligitur Deus, baptizantur credentes: quorum vnum diuinitatis & conſolatoris eſt nomen,eorũ & vna natura eſt. Hic Spiritus ſanctus non ſolùm in Apoſtolis, ſed etiam in Prophetis
Pſal.50. fuit: de quo Dauid orabat,dicens: *Spiritum ſanctũ tuum ne auferas à me.* Et Daniel Spiritũ Dei habuiſſe
Pſal.109. narratur. Et Dauid in Spiritu loquitur: *Dixiſſe Dominum Domino ſuo,ſede à dextris meis, donec ponã inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.* Nec ſine Spiritu
Pſal 32. ſancto prophetauerũt Prophetæ: *Et Verbo Domini cæli firmati ſunt, & Spiritu oris eius omnis virtus eorum.* Et quicquid Patris & Filij eſt, hoc idem & Spiritus ſancti eſt. Et ipſe Spiritus ſanctus cùm mittitur, à Patre & Filio mittitur: in alio atque alio loco Spiritus Dei Patris,& Chriſti Spiritus appella-
Act.19. tur. Vnde & in actibus Apoſtolorum, qui Ioannis baptiſmate fuerant baptizati,& credebant in Deum Patrem & Chriſtum, quia Spiritum ſanctum neſciebant, iterum baptizantur,imò tunc verum accipiunt Baptiſma. Abſque enim Spiritu ſancto imperfectum eſt myſterium Trinitatis Et in eodẽ
Act.5. volumine Petrus Ananiæ & Sapphiræ dixiſſe narratur, quòd mentientes Spiritui ſancto, non ſint hominibus mentiti,ſed Deo.

Ruffinus. 390.

Eccleſiaſtica Hiſtoria lib.1. cap.29. Additur in Concilij Alexandrini decreto etiam de Spiritu ſancto plenior diſputatio, vt eiuſdem ſubſtantiæ ac Deitatis,cuius Pater & Filius, etiam Spiritus ſanctus crederetur, nec quicquã prorſus in Trinitate aut creatum,aut inferius poſteriusve diceretur.

In expoſitione Symboli: Concilium vanitatis eſt,& quod illi aiunt, qui Filium quidem de ſubſtantia Patris fatentur,ſanctum verò Spiritum ſeparant, & ſecernunt: cùm vtiq́ vnam eandemq́ virtutem & diuinitatẽ oſtẽderit Trinitatis Saluator in Euangelio,cum dicit: *Baptizate gentes in nomine Patris, & Filij,& Spiritus ſancti.* Matt. 28.

Gregorius Bæticus. 390.

Libro de fide: Si Spiritus Dei dicitur, non vt Angelus Dei,neq; vt homo Dei, quorum naturæ à diuina ſubſtantia inæſtimabiliter diſcreta eſt: ſed ſic eſt Spiritus Dei, vt ſit eiuſdem ſubſtantiæ cum Patre,& Filio: quia & vna ſanctitas eſt Patris, & Filij,& Spiritus ſancti,&c. Dicam plenè & Deum,& Dominum Spiritũ ſanctum, doctus à maioribus Eccleſiaſticis viris, quia & ipſi per teſtimonia diuinarum Scripturarum prius à viris Apoſtolicis eruditi,ſuis poſteris tradiderũt,&c. Vna eſt diuinitas Patris,& Filij,& Spiritus S. ſicut & vna ſanctitas eiuſdẽ perfectæ & inſeparabilis Trinitatis.

Gaudentius. 400.

De promiſſione Paracleti,tractatu 14. Trinitatis adorandæ vna eademq́ diuinitas ſemper vbique eſt, &c. Quòd plenitudinẽ doctrinæ ſuæ per ſanctum pollicetur Spiritum retribuendam,æqualem ſua omnipotentia eum credi voluit. Non eſt enim in Trinitate Dominus & ſeruus, Deus & Angelus, Creator & creatura. ſed eſt aliud idem,aliud perſona. Idem natura,ac proinde non Dij,ſed Deus: quia diuiſionem non capit vnitas Deitatis. Ait denique ibi Chriſtus de Spiritu ſancto: *Quem mit-* Ioan.14.
tet Pater in nomine meo, id eſt, in Dei nomine: Deum ſcilicet ſicut Filium profitendum,&c. Et cùm Baptiſmi opus in Trinitate decerneret celebrãdum, non ait: in nominibus, ſed *in nomine*: Pater enim Matt.28.
Deus eſt,& Filius Deus eſt,& Spiritus S. Deus eſt.

Auguſtinus. 400.

Lib.2.contra Maximinum Arianum,c.11. Non vis Spiritum dicere Deum, cuius tantam diuinitatẽ per laudem coactus es confiteri: vt cùm ſit vnus, vbiq; ſit præſens, & nemini ſanctificãdo deſit, vbicunq; quiſq; Chriſtianus eſſe & Deum orare voluerit, ſimul ſe omnibus exhibẽdo, ſiue in Oriente,ſiue in Occidẽte baptizentur in Chriſto: hoc & nos dicimus,talẽ ac tantũ abſit à nobis vt Deũ negemus.

Contra Maximinum Arianum lib. 3. cap.21. Spiritum ſanctum negare Deum, quid eſt, niſi non eſſe, & nolle eſſe templum eius? Alloquitur nos Apoſto-
lus dicens: *Obſecro autem vos fratres per miſerationes,* Rom.12.
vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuam, ſanctam, Deo placentem. Corpora itaque fideliũ hoſtia ſunt Deo, membra Chriſti, templum Spiritus ſancti,& Deus non eſt Spiritus ſanctus? Quis hoc dicit, niſi in quo non habitat? Quoniam in quo habitat, vtiq; templum eius eſt. Denique cùm dixiſſet Apoſto-
lus: *Neſcitis,quia corpus veſtrum templum in vobis Spiri-* 1.Cor.6.
tus ſancti eſt,quem habetis à Deo,& non eſtis veſtri? empti enim eſtis pretio magno. Continuò ſecutus adiunxit: *Glorificate ergo Deum in corpore veſtro*: vbi dilucidè oſtendit Deum eſſe Spiritum ſanctum, glorificandum ſcilicet in corpore noſtro, tanquam in templo ſuo. Et quod Ananiæ dixit Apoſtolus Petrus:
Auſus es mentiri Spiritui ſancto? atque oſtendens De- Act.5.
um eſſe Spiritum ſanctum: *Non es*, inquit, *hominibus mentitus,ſed Deo*,&c.

Lib.1.de Trinitate,cap.6. De Spiritu ſancto collecta ſunt teſtimonia,quibus ante nos,qui hæc diſputauerunt, abundantius vſi ſunt: quia & ipſe Deus,& non creatura. Quòd ſi non creatura, non tantùm
Deus: nam & homines dicti ſunt Dij; ſed etiam Pſal.81.
verus Deus. Ergo Patri & Filio prorſus æqualis, & in Trinitatis vnitate conſubſtantialis, & coæternus. Maximè verò illo loco ſatis claret, quòd Spiritus S. nõ ſit creatura, vbi iubemur non ſeruire
creaturæ, ſed Creatori: non eo modo, quo iube- Rom.1.
mur per charitatẽ ſeruire inuicẽ, quod eſt Græcè δουλεύειν; ſed eo modo, quo tantùm Deo ſeruitur, qđ eſt Græcè λατρεύειν. Vnde idololatræ dicuntur, qui ſimulachris eam ſeruitutem exhibent, quæ debe-

tur Deo:

tur Deo: ſecundùm hãc enim ſeruitutem dictum (Deut. 6.) eſt: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.* Nam & hoc diſtinctius in Græca Scriptura inuenitur: λατρεύσεις enim habet. Porrò ſi tali ſeruitute creaturæ ſeruire prohibemur, quandoquidem dictum eſt: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli* (Matth. 4) *ſeruies:* vnde & Apoſtolus deteſtatur eos, qui coluerunt, & ſeruierũt creaturę potius, quàm Creatori: (Philip. 3) non eſt vtique creatura Spiritus ſanctus, cui ab omnibus Sanctis talis ſeruitus exhibetur, dicente Apoſtolo: *Nos enim ſumus circumciſio, Spiritui Dei ſeruientes*; quod eſt in Græco λατρεύοντες: plures enim Codices etiam Latini ſic habent: *qui Spiritui Dei ſeruimus.*

Maximus Taurinenſis. 430.

Homil. de Symbolo: Spiritus inſpirare legitur prout vult, & dona gratiarum cæleſtiũ diuidere prout vult: quomodo ergo non vnum cum Patre Filioq; credendus eſt Spiritus, cui æquè adiacet poſſe quod vult.

Arnobius Iunior. 440.

De Deo Trino & vno. Spiritũ ſanctum contra doctrinam Macedonij Deum eſſe Paulus Apoſtolus euidenter oſtendit, cùm ipſum, quem Eſaias Propheta dicit: *Vidi Dominum ſedentem in thronum excelſum qui dixit mihi: Vade, dic populo huic: Videntes videbitis, & non videbitis:* Spiritum ſanctum hũc Pau- (Act. 28.) lus hoc ordine patefecit, dicens ad Iudæos. *Bene de vobis Spiritus ſanctus dicit per Eſaiam: Vade, dic populo huic: Videntes, &c.* Hoc autem, vt dixi, ſectam Macedonij ſuperat, quæ dicit: Nuſquam legitur in Scripturis ſanctis, Deus Spiritus ſanctus: diximus Apoſtolum Paulum hunc dixiſſe Spiritum ſanctum, quem Eſaias dicit: *Vidi Dominum Deum omnipotentem Sabaoth, ſedentem ſuper thronum, & dicentem mihi, &c.* Nunc etiam B. Petrum oſtendam Dominum dixiſſe Spiritũ ſanctum, & ſufficit. Dicit ad (Act. 5.) Ananiam mentientem: *Quid vtique conuenit tibi & vxori tuæ mentiri Spiritui ſancto? Non eſtis hominibus mentiti, ſed Deo.*

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 57. Poſtquam ſuſceptæ carnis confeſſus es ſacramentũ, oportet te Deitatem Spiritus confiteri: vt Trinitatis vnitas æqua, Patris, Filij, & Spiritus ſancti per omnia, & in omnibus virtutis integram fidei in noſtra confeſſione cuſtodiat & teneat veritatem.

Eucherius Lugdunenſis. 450.

Homilia de S. Trinitate generali: Spiritus ſanctus ſi Deus non eſſet, iuxta Patrem & Filium perſonam propriam non haberet: vbi autem eſſe probatur perſonarum parilitas, ibi meritorum ac dignitatum indiuiſa conſiſtit æqualitas: & ideo Spiritum ſanctum cum Patre & Filio vnum Deitatis honoris poſſidere priuilegiũ, quem perſonæ vides obtinere ius proprium, &c. Videamus attentius inter ipſa generationis ſacroſancta myſteria quid agat Spiritus ſanctus. Secreta & ineffabili potentia lauat culpas, infectas ad infectum redigit maculas, abſoluit reas, & purificat conſcientias, quarum ſolus emundator, ſolus eſt cognitor: Deo enim tantùm poteſt illud adſcribi, *qui ſolus*, inquit, *noſti corda hominum:* & Apoſtolus proteſtatur: *Spiritus ſcrutatur etiam alta Dei.* Si ſpecialiter Deus creditur, qui occulta hominis intuetur, quanto magis Deus eſt, qui profunda paterni pectoris perſcrutatur? Ipſe præſentem contulit vitam, qui largitur æternam. Interroga muneris magnitudinem, remuneratoris perſpicis dignitatem. Ipſe ad regenerandas animas ſteriles benedicit aquas: ipſi ſacri fontis irriguum illa, qua dudum Mariam locupletauit, virtute fœcundat. Quomodo hęc operari poſſet, niſi Deus eſſet?

Leo Magnus. 450.

Sermone 2. de Pentecoſte, cap. 2. Cùm igitur ad intelligendam dignitatem Spiritus ſancti aciem mentis intendimus, nihil diuerſum ab excellentia Patris & Filij cogitemus: quia in nullo ab vnitate ſua diſcrepat diuinitatis eſſentia. Sempiternum eſt Patri conſempiterni ſibi Filij ſui eſſe genitorẽ: ſempiternum eſt Filio intemporaliter à Patre eſſe genitum: ſempiternum quoq; eſt Spiritui ſancto Spiritum eſſe Patris & Filij. Vt nunquam Pater ſine Filio, nunquam Filius ſine Patre, nunquã Pater & Filius fuerint ſine Spiritu ſancto, & omnibus exiſtentię gradibus excluſis, nulla ibi perſona ſit anterior, nulla poſterior.

Proſper. 450.

Epiſtola ad Demetriadem: Spiritus ſanctus ſecundùm veræ deitatis eſſentiam vbique totus eſt, & omnia comprehendit: ſed ab illis modo quodam intelligitur recedere, quos deſtiterit gubernare.

Cerealis. 460.

Aduerſus Maximinũ Arianum cap. 11. Quia Deus eſt Spiritus ſanctus ſic docetur: Petrus ad eum, qui ſubtraxerat de pretio villæ dixit. *Quid eſt quòd impleuit Satanas cor tuum mentiri Spiritui ſancto?* & poſtmodũ adiunxit? *Non es mentitus hominibus, ſed Deo.* (Act. 5.)

Vigilius Tridentinus. 470.

Lib. 5. contra Eutychen: Athanaſius, Euſebius, Lucifer, &c. pleniſſimam contra Macedonium de S. Spiritus Deitate confeſſionis regulam conſcripſerunt, eiuſdẽ eum, cuius Pater eſt & Filius, ſubſtantiæ demonſtrantes.

Eugenius Carthaginenſis. 480.

De ratione fidei ad Hunericum: Spiritum ſanctum Patri & Filio conſubſtantialẽ credimus, coæqualem, & coęternum dicamus, & teſtimonijs approbemus. Licet enim hæc veneranda Trinitas perſonis & nominibus diſtincta ſit: nõ tamen ob hoc à ſe atque à ſua ęternitate diſcrepare credenda eſt. Si manens ante ſecula diuinitas in Patre, & Filio, & Spiritu ſancto, verè ac propriè creditur, nec diuidi noſtris interpretationibus poteſt, nec rurſus verſa in vnam perſonã Trinitatis confundi, &c. Et vt luce clarius vnius diuinitatis eſſe cum Patre & Filio Spiritũ ſanctum doceamus, Ioannis Euangeliſtæ teſtimonio comprobatur. Ait namque: *Tres ſunt qui teſtimonium perhibent in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt, &c.* (1. Ioan. 5) Vt autem magis magiſq; ſancti Spiritus cum Patre & Filio vna diuinitas in creãdis rebus omnibus demonſtretur, habes Creatorem Spiritum ſanctum Iob cap. 1. *Spiritus*, inquit, *diuinus eſt, qui fecit me; & Spiritus omnipotentis, qui docet me.* Et Dauid: *Emitte*, (Pſal. 103) inquit, *Spiritum tuum, & creabuntur, & renouabis faciem terræ.* Si renouatio & creatio per Spiritum erit, ſine dubio & principiũ creationis ſine Spiritu non fuit, &c.

Fulgentius. 500.

Ad Donatum de fide orthodoxa cap. 8. Inde eſt, quòd etiã Spiritum ſanctũ Creatorẽ vera fides aſſerit, non creaturam. Quomodo enim Creator eſſe negetur, à quo firmata cælorum virtus oſtenditur, dicente Dauid: *Verbo Domini cæli firmati ſunt, & Spiritu oris eius omnis virtus eorum?* (Pſal. 32) Et alio loco: *Emitte* (Pſal. 103.) *Spiritum tuum, & creabuntur.* Creator quippe eſt omnium rerum, qui factor eſt omnium. De quo beatus Iob dicit: *Spiritus diuinus, qui fecit me.* Spiritus ergo ſanctus ſicut omnia creauit, ſic omnia replet immenſus. & quia omnia replet, naturaliter eſt verus Deus. Scriptũ eſt enim: quia *Spiritus Domini* (Sap. 1) *repleuit orbem terrarum.* Nam & beatus Dauid vbique eſſe Spiritum Dei teſtatur, dicens ipſe de eo:

Pſal. 138. *Quò ibo à Spiritu tuo, & quò à facie tua fugiam?* Quomodo autem Ariani negant Deum eſſe Spiritum ſanctum, cùm ita ſimus templum Spiritus ſancti, ſicut ſumus templum Patris & Filij? Apoſtolus 1.Cor.3. enim dicit: *Neſcitis, quia templum Dei eſtis, & Spiritus Dei habitat in vobis? ſi quis autem templum Dei violauerit, diſperdet illum Deus,* &c. AEqualis eſt ergo Patri & Filio Spiritus ſanctus: quia Creator eſt omniū rerum, ſicut Pater & Filius, &c. AEqualis eſt Patri & Filio Spiritus ſanctus: quia omnium fidelium membra vnum templum habet, ſicut Pater & Filius. Quis autem negare audeat vnam eſſe diuinitatem Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, cùm corpora fidelium (quæ mēbra ſunt Chriſti) ipſa ſunt templum Spiritus ſancti?

Reſponſione contra Arianos ad finem: Sanctum quoque Spiritum nō aliud fatemur eſſe quàm Deum; nec à Filio, nec à Patre diuerſum; nec in Filio, nec in Patre cōfuſum. Vnus eſt enim atque idem Patris & Filij Spiritus, totus de Patre procedens, totus in vtroque conſiſtens, nec eſt diuiſus in ſingulis, quia inſeparabiliter eſt vtriſque communis.

Paſchaſius Diaconus. 500.

De Spiritu ſancto lib.1. cap.12. Deum Spiritum ſanctum ex ſuis virtutibus & operibus demonſtremus. Omnis creatura ſicut temporum initijs ſubiacet, ita localis eſſe, certis ſpatijs & finibus circumſcripta, cognoſcitur. Spiritus ſanctus nullis terminis tamquam factura concluditur. Deus neceſſe eſt pro ipſa libertate diffuſæ maieſtatis habeatur.

Caſſiodorus. 540.

Ad Pſalm 138. *Quò ibo à Spiritu tuo?* Dicendo, *quò ibo?* ſignificat naturam humanitatis non habere quò fugiat, cùm Spiritus ſanctus vbique ſit totus, Sap 1. ſicut Salomon dicit: *Spiritus Domini repleuit orbem terrarum.* Sed hoc dictum eſt per ſchema, quod dicitur diaporeſis, cùm quærimus quid potiſſimū facere debeamus: ſed cùm tali prædicatione vbique Spiritum ſanctum eſſe noſcamus, dubium nō eſt Spiritum ſanctum coæternum & coæqualem Patri & Filio reperiri. Nam vbique & tota eſſe nō poteſt, niſi ſola Trinitas. Quapropter ceſſet irreligioſa præſumptio: nihil hic maius, minúſve fingatur.

Primaſius. 540.

Ad cap. 8 epiſt. ad Romanos: *Qui inimicos diligit.)* Intelliges Spiritum ſanctum ſicut ex Patris, ita etiam ex Filij ſubſtantia procedere, qui eius Spiritū habet. Et ideo ſicut Patris, ita & Filij appellatur. Et ideo dixit in Euangelio: *De meo accipiet.*

Arator. 540.

Lib. 1. Act. Apoſt. de Anania.

Verba require Petri: Quiſnam te fallere ſuaſit,
Concluſitq́; prebans? homines haud talia fando
Deludis, mentire Deo, qua damnat iniquos,
Aedificat doctrina pios, quòd Spiritus almus
Sit Deus, ex multis plena eſt inſtructio libris.

Gregorius Turonenſis. 580.

Hiſtoriæ Francorum lib.6.cap.18. Leuichildus Rex, Manifeſtè, inquit, cognoui Chriſtum Filium Dei æqualem eſſe Patri, ſed & Spiritum ſanctum Deū eſſe penitus nō credo, eò quòd nullis legatur Codicibus Deus eſſe: Heu, heu, heu, quàm iniquam ſententiam, quàm prauam mentem? Et vbi eſt illud, quod Dominus ait: *Spiritus Deus eſt?* Et illud Act. 5. Petri, quod ad Ananiam ait: *Quid tibi viſum eſt tentare Spiritum ſanctum? Non es hominibus mentitus, ſed Deo?* Vbi eſt illud, quod Paulus, myſtica dona cōmemorans, ait: *Hæc enim operatur vnus atque idem Spiritus, diuidens vnicuique prout vult?* Qui enim operatur quod vult, nulli cognoſcitur eſſe ſubiectus.

Gregorius Magnus. 590.

In profeſſione fidei, quæ extat in eius vita apud Ioannē Diaconum lib.2.cap.2. Credo Spiritum ſanctum nec genitum, nec ingenitum; ſed coæternum de Patre & Filio procedentem.

Homilia 26. in Euangelia: Sanctum quoque Spiritum, qui cùm ſit coæqualis Patri & Filio, non tamē incarnatus eſt, diſcipulis ſe mittere Filius perhibet.

Homilia 5. in Ezechielē: Quia Spiritus ſanctus Deus ante ſecula Patri & Filio eſt coæternus, quærendum nobis eſt, cur diſcurrere dicatur, &c.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

Lib.1. de Summo bono, cap.17. Spiritus ſanctus Creator eſt, ſicut Pater & Verbum: Spiritus ſanctus Patris & Filij eſt, & inde vnum ſunt Pater & Filius: quia nihil habet Pater, quod non habeat Filius.

Lib.7. Originum, cap.3. Spiritus ſanctus ideo prædicatur Deus, quia ex Patre Filioq; procedit, & ſubſtantiam eorum habet. Neque enim aliud de Patre procedere potuit, quàm quod ipſe eſt Pater.

Concilium Toletanum Quartum. 620.

Cap.1. Patrem, Filium, & Spiritum ſanctū vnius deitatis atque ſubſtantiæ confitemur, in perſonarum diuerſitate Trinitatem credentes, in diuinitate vnitatem prædicantes.

Concilium Toletanum Sextum. 630.

Cap.1. Credimus & profitemur ſacratiſſimam & omnipotentiſſimam Trinitatem, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, vnum Deum ſolum, nō ſolitarium, vnius eſſentiæ, virtutis, maieſtatis, & poteſtatis, vniuſq; naturæ.

Eucherius Gallus. 640.

Lib.1. in Geneſin, cap.1. Spiritus ſanctus Deus eſt, qui non loco continetur aut diſtenditur, nec temporum mutationibus ſubiacet, ſed eſt vbiq; præſens ac totus. Superferri autem Spiritus aquis dicitur; non peruagatione, ſed poteſtate: non localiter, ſed potentialiter: non per ſpatia locorum, ſicut terræ ſol ſuperfertur, ſed per potentiā ſublimitatis ſuæ.

Concilium Toletanum Vndecimum. 660.

In confeſſione fidei: Confitemur & credimus ſanctam & ineffabilem Trinitatem, Patrem, & Filiū, & Spiritum ſanctum, vnum Deum naturaliter eſſe, vnius ſubſtantiæ, vnius naturæ, vnius quoque maieſtatis atque virtutis, &c. Pater omnipotens, & Filius omnipotēs, & Spiritus ſanctus omnipotens, ſingulariter dicitur: non tamen tres dij, ſed vnus eſt Deus.

Agatho. 680.

Epiſtola ad Heraclium & Tiberium Auguſtos: Credimus & in Spiritum ſanctum, Dominum & viuificatorem, cum Patre & Filio coadorandum, & conglorificandum: & Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum ſanctum confitemur: non tres Deos, ſed vnum Deum, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum: non trium nominū ſubſiſtentiam, ſed trium ſubſiſtentiarum vnam ſubſtantiam: quorum vna eſſentia, ſiue ſubſtantia, vel natura, id eſt, vna Deitas, vna æternitas, vna poteſtas, vnum imperium, vna gloria, vna adoratio, vna eſſentialis eiuſdem ſanctæ Trinitatis voluntas & operatio, quæ omnia condidit, diſpenſat, & continet.

Beda. 700.

Ad caput 3. Marci: Neque ij, qui Spiritum ſanctum non eſſe; neque qui hunc eſſe quidem, ſed Deum non eſſe; neque qui hunc Deum quidē eſſe,

ſed Patre Filioq́ minorem credunt & cōfitentur, quia non inuidentia diabolica, ſed humana ignorantia ducti faciunt hoc, irremiſſibilis blaſphemiæ crimine tenentur.

Ad cap.5. Act. *Nō es mentitus hominibus, ſed Deo.*) Supra dixerat eum mentitum Spiritui ſancto. Patet ergo Spiritum ſanctum eſſe Deum, & errorem Macedonij damnatum, priuſquam natus fuiſſet.

Alcuinus. 750.

De Trinitate lib.2.cap.19. Spiritus ſanctus ſicut Pater & Filius, plenus eſt Deus & perfectus: imò vnus Deus cum Patre & Filio, atque vna ſubſtantia. Quoniam ipſe eſt Spiritus ſanctus, qui in Scripturis dicitur Spiritus Dei, vel Spiritus Chriſti, ſiue Spiritus Patris, ſiue Spiritus Paracletus, & Spiritus vitæ, qui cum Patre & Filio æqualiter adoratur; quia æqualiter Deus eſt.

Ambroſius Ansbertus. 760.

Lib.1. in Apocalypſin: Spiritus ſanctus eſt Patri & Filio conſubſtātialis & coæternus, ſedetq́ in throno cum illis.

Paulus Aquileenſis. 780.

Aduerſus Felicem Vrgelitanum: Vna æqualis, & conſubſtantialis, & coæterna eſt Patris, Filijq́, & Spiritus ſancti inenarrabilis diuinitatis maieſtas, quia vnus eſt Deus. Vnionem namque in eſſentia confitemur; Trinitatem verò perſonarū diſcretione prædicamus.

Haymo. 820.

Ad cap.2. Oſeæ: Spiritus ſanctus non eſt extra Patrem & Filium, ſed ſimul cum Patre & Filio vnus eſt Deus.

Ad caput 6. prioris ad Corinth. Idem eſt Spiritus ſanctus, quod & Deus; & in quo habitat Spiritus ſanctus, habitat Pater, habitat & Filius: quia ſicut ſunt vnius ſubſtantiæ, vniusq́ Deitatis; ita inſeparabiles ſunt.

Ad caput 3. poſterioris ad Corinth. Nemo qui fidem ſanctæ Trinitatis habet, dubitat Spiritū ſanctum Deum eſſe, qui tertia perſona eſt Trinitatis; & tamen nō ſunt tres Domini, ſed vnus eſt Dominus: & ſcitur ab hominibus fidelibus Spiritu ſancto dictante Legem & Euangelium conſcriptum eſſe, ideoq́ Spiritus ſanctus Dominus eſt Legis & Euangelij.

Hincmarus Remenſis. 840.

Epiſtola ad Tarraconenſem Eccleſiam: Colūbas vendere, eſt de Spiritu ſancto, quem Deus omnipotēs conſubſtantialem ſibi, per impoſitionem manuum hominibus tribuit, cōmodum temporale percipere.

Rabanus Maurus. 850.

De vniuerſo lib.5.cap.7. Secunda Synodus centum quinquaginta Patrū ſub Theodoſio Seniore Conſtantinopoli congregata eſt, quæ Macedonium Epiſcopum, negantem Deum eſſe Spiritum ſanctum, hęreticum condemnans, conſubſtantialem Patri & Filio Spiritum ſanctum demonſtrauit.

Concilium VVormatienſe. 860.

In confeſſione fidei: Spiritum ſanctum, tertiam in Trinitate perſonam, vnum & æqualem cum Deo Patre & Filio credimus eſſe Deum, vnius ſubſtantiæ, vnius quoque naturæ.

Altercatio Synagogæ & Eccleſiæ. 890.

Geneſ. 1. Cap.3. *Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas:* Spiritus iſte bonitatis amor & vita eſt, virtus vna in Patre manens, & in Filio; vtpote Patri Filioq́ conſubſtantialis: hic amor, hæc bonitas Creatoris Spiritus ſanctus eſt.

Smaragdus. 950.

In Euangelium Dominicæ 3. poſt Paſcha: *Quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis:* De his dixit, quæ ad ipſam Patris diuinitatem pertinent, in quibus ille eſt æqualis Patri, in qua eſt & Spiritus ſanctus æqualis Patri & Filio: quia vna ſubſtantia, vna natura, vna maieſtas, vna gloria, vna æternitas eſt Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Et eſt vnus Deus omnipotens, inuiſibilis, incomprehēſibilis omni creaturæ, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus.

Pelegrinus Laureacenſis. 970.

In Symbolo: Spiritum ſanctum, qui eſt tertia in Trinitate perſona, vnum & æqualē cum Deo Patre & Filio eſſe credo Deum, vnius ſubſtantiæ, vnius quoque naturæ, nec tamen genitum, vel creatum; ſed à Patre Filioq́ procedentem, amborum eſſe Spiritum.

Rupertus Rex Franciæ. 1000.

In Sequentia de S. Spiritu: Veni ſancte Spiritus, & emitte cælitus lucis tuæ radium. Veni Pater pauperum, veni dator munerum, veni lumen cordium: Conſolator optime, dulcis hoſpes animæ, dulce refrigerium. O lux beatiſſima, reple cordis intima tuorum fidelium. Sine tuo numine, nihil eſt in homine, nihil eſt innoxium. Laua quod eſt ſordidum, riga quod eſt aridum, ſana quod eſt ſaucium.

Berno Augienſis. 1020.

Sermone in die Pentecoſtes: Iſte ſanctus Spiritus, cùm ſit cum Patre & Filio vnius ſubſtantiæ, vnius naturæ, verus Deus, incomprehenſibilis, inæſtimabilis, indiuiſibilis tamen propter varia eius dona, ſeptiformis gratiæ inſcribitur, &c. Spiritus ſanctus cum æterno Patre, eiusq́ vnigenito Filio, vnus & verus Deus, viuit & regnat in ſecula ſeculorum.

Leo Nonus. 1050.

Epiſtola ad Petrum Antiochenum: Credo etiam Spiritum ſanctum plenum & perfectum, verúmque Deum, à Patre & Filio procedentem, coæqualem, & coeſſentialem, & coomnipotentem, & coæternum per omnia Patri & Filio.

Guiemundus Auerſanus. 1060.

De ſacroſancta Trinitate: Coæternus Patri & Filio eſt Spiritus ſanctus: quia vtrorumque vnā ſubſtantiam ipſe amor inſeparabilis, qui eſt eadem ſubſtantia ſemper vniuit.

Anſelmus Cant. 1080.

Ad cap.14. prioris ad Corinth. Spiritus ſanctus, qui Deus eſt, & replet Prophetas, non eſt author diſſenſionis, aut diſcordię, ſed pacis & concordiæ.

Hildebertus Cennomanenſis. 1100.

Apud Vincentium Burg. lib.25.cap.114.

Paracletus increatus,
Neque factus, neque natus,
Patri conſors Genitóque,
Sic procedit ab vtroque,
Ne ſit minor poteſtate,
Vel diſcretus qualitate:
Quantus ille, tantus iſte:
Ex quo illi, ex tunc iſto:
Pater alter, ſed gignendo:
Natus alter, ſed naſcendo:
Flamen ab his procedendo:
Tres in vnum ſubſiſtendo:
Quiſque trium plenus Deus,
Non tamen Dei, ſed Deus.
In hoc Deo vero
Tres & vnum aſſeuero.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

De operibus Spiritus ſancti lib. 1 cap. 3. Spiritum ſanctum credimus & confitemur verum eſſe Deum & Dominum, Patri & Filio conſubſtantialem, & coæternum, id eſt, per omnia ſecundùm ſubſtantiam, quod Patrem & Filium; non eundem in perſona, quem Patrem & Filium. Nam ſicut alia Patris, & alia Filij, ſic nihilominus alia eſt perſona Spiritus ſancti: diuinitas autem, & gloria, atque maieſtas, quæ Patris & Filij, eadem nihilominus eſt Spiritus ſancti. Et vt perſonę Filij, & huius Spiritus ſancti proprietates alijs quoque diſcernamus vocabulis, ſicut Filium Verbum Patris dicimus, ſiue rationem, non vtique verbum affectiuum, neque affectatam rationem; ſed ſubſtantiale Verbum, & rationem ſempiternè & ſubſtantialiter viuentem: ſic Spiritum ſanctum dicimus Patris & Filij charitatem, ſiue amorem, non vtique accidentalē charitatem, nec aduentitiū amorem; ſed ſubſtantialem charitatem, & ęternę ſubſtantiæ amorem.

Commentariorum in Ioannis cap. 1 lib. 2. Spiritus ſanctus de illa manſione ſua, in qua requieſcit, ſatis firmo probat argumento, quòd Deus ſit. Si enim Deus non eſſet, quomodo humano vel Angelico ſpiritui capabilis eſſet? Creatus namque ſpiritui alieno ſe infundere nullatenus poteſt, &c. Solus Creator Spiritus ſubtilitate ſua capabilis eſt rationali ſpiritui, veluti creaturæ ſuæ: ille autem nullius eſt capax, niſi diuinæ atque creatricis ſubſtantiæ.

Bernardus. 1130.

Sermone 1. in Feſto Pentecoſtes: Dulciſſimū quiddam in Deo Spiritus ſanctus eſt, benignitas Dei, & idem ipſe Deus.

Sermone de Paſſione Domini: Spiritus paracletus à te & Patre, par vtrique, in orbem terrę profunditur, omnia repleos, omnia continens.

Guilhelmus Abbas S. Theodorici. 1130.

In meditationibus folio 69. Sicut oraſti Chriſte Patrem, iturus ad paſſionem, hoc Spiritus ſanctus operetur in nobis per gratiam, quod in Patre & Filio eius eſt ab æterno per naturam: vt ſicut vos vnum eſtis, ita & nos in vobis vnum ſimus.

Petrus Lombardus. 1140.

Lib. 1. diſt. 17. Spiritus ſanctus, qui Deus eſt, ac tertia in Trinitate perſona, à Patre & Filio procedit.

Petrus Cluniacenſis. 1140.

Lib. 2. contra Iudæos, cap. 1. Et quidem par eſt Patri & Filio vtriuſq; Spiritus.

Richardus Victorinus. 1140.

Lib. 6. de Trinitate, cap. 9. In eo quòd Spiritus ſanctus Spiritus Dei dicitur, æterna de eo, qui æternus eſt, proceſſio denotator: immò & in eo ipſo, quòd eſt ei de Deo æterna proceſſio, in eo ipſo inquā intelligi datur, quòd Deo cōſubſtantialis ſit: quia de Deo procedere, & æternitatem habere non poteſt, quod Deus non ſit.

Hildegardis. 1160.

In explicatione Symboli Athanaſij: Sed æternus eſt Spiritus ſanctus, Patri & Filio coæternus, qui initio omni creaturæ adfuit, & eam inſpirando mutabilem fecit.

Adam Victorinus. 1180.

Proſa de ſancto Spiritu:

Amor Patris, Filijq;,
Par amborum, & vtrique
Compar & conſimilis:
Cuncta reples, cuncta foues,
Aſtra regis, cælum moues,
Permanens immobilis, &c.
Par maieſtas perſonarum,
Par poteſtas eſt earum,
Et communis Deitas.
Tu procedens à duobus,
Coæqualis es ambobus,
In nullo diſparitas:
Quia tantus es, & talis;
Quantus Pater eſt, & qualis.

Innocentius Tertius. 1200.

Sermone 3. in Feſto Pentecoſtes: Spiritus ſanctus iſte incunctanter eſt Patri & Filio conſubſtantialis & coæternus, ſicut Ioannes Euangeliſta teſtatur: *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus: & hi tres vnum ſunt:* vnum in natura, vnum in nomine, vnum in poteſtate. 1. Ioan. 5.

Sermone 2. in Feſto omniū Sanctorū: Spiritus ſanctus eſt amor & delectatio ab vtroque procedens, ſed nec poſterior, nec minor, vtriq; conſubſtantialis, & coæternus vtrique.

De myſterijs Miſſæ, lib. 2. cap. 19. Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus ſunt eiuſdem naturæ.

Cæſarius Heiſterbachius. 1220.

Lib. 8. cap. 36. Spiritus ſanctus Deus eſt, tertia in Trinitate perſona, à Patre Filioq; procedens æternaliter, ipſis conſubſtantialis, eiuſdem ſapientiæ atque potentiæ. Vnde in Pſalmo: *Verbo Domini cæli firmati ſunt, & Spiritu oris eius omnis virtus eorum.* Pſal. 32.

Guilhelmus Aluernus. 1230.

De Retributionibus Sanctorum: Spiritus ſanctus indubitanter eſt Deus vnus verus ac ſolus.

Vincentius Burgundus. 1240.

1. Parte Speculi, cap. 2. Eſt Spiritus ſanctus æqualis vtriq;: quia ex ſumma liberalitate oportuit ſummum donum procedere. Ergo & ſummū bonum eſt. Eſt etiam Deus: quia donum intranſecus eſt, & quicquid eſt in Deo, Deus eſt.

Albertus Magnus. 1240.

In Euangelium Ioannis ad finem: Ad hæc myſtica nobis viam ſapientiæ Spiritus aperiat, qui cum Patre Verbi, & ipſo Verbo, Deus trinus & vnus regnat per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

Thomas Aquinas. 1250.

Contra Gentes lib. 4. cap. 19. Sanctarum Scripturarum teſtimonijs edocti, hoc firmiter de Spiritu ſancto tenemus, quòd verus ſit Deus ſubſiſtens, & perſonaliter diſtinctus à Patre & Filio.

In compendio Theologiæ, cap. 48. Spiritus ſanctus, quo nobis inſinuatur diuinus amor, non eſt aliquid accidentale in Deo: ſed eſt res ſubſiſtēs in eſſentia diuina, ſicut & Pater & Filius. Et idcirco in regula fidei Catholicæ oſtenditur coadorandus, & ſimul conglorificandus cum Patre & Filio.

Guilhelmus Peraldus. 1255.

In Summa virtutum ac vitiorum, de fide, cap. 19. De Spiritu ſancto legitur Geneſ. 1. *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas.* Et Iob 26. *Spiritus eius ornauit cælos.* Ex quo verbo patet, Spiritum illum eſſe Deum.

Vrbanus Quartus. 1260.

Paraphraſi in Pſal. 50. Et Spiritus ſanctus, non factus, non creatus, non genitus, ſed à Patre & Filio procedens; qui ferebatur in principio ſuper aquas, qui eſt Deus ſpirituum omnis carnis, qui locutus eſt per Prophetas. O Spiritus ſancte Deus, qui es ignis non conſumens, ſed lucens; non comburens, ſed vrens, vre renes meos, & cor meum. O ignis diuine, qui amor es afficiens, & ardor indeficiens, charitas, Deus meus, accende me.

Ægidius Columnius. 1270.

Lib. 1. Hexamer. cap. 12. Spiritus ſanctus eſt verus Deus cum Patre & Filio.

Albertus Patauinus. 1300.

In præfatione Tom. 1. Quia in rebus tam altis humanum fallitur iudiciū, niſi diuino Spiritu, qui ipſa verba edidit, exponantur, ante omnia eidem cenſeo eſſe ſupplicandum:

Spiritus alme veni, ſine te non diceris vnquam,
Munera da lingua, qui das in munere linguas.

Sermone 109. Pater eſt Deitatis principiū, à quo Deus Filius, & Deus Spiritus ſanctus procedunt.

Rainerus Piſanus. 1300.

In Pantheologia de Spiritu ſancto, cap. 3. Spiritus ſanctus eſt vnum perfectiſſimum, quo nihil maius excogitari poteſt. Et hoc ideo, quia Deus eſt. Quòd autem Spiritus ſanctus Deus ſit, & per conſequens ſummum bonum & donum, probatur authoritate Ioannis 4. *Spiritus Deus eſt.*

Guido Rocherius. 1330.

In manipulo curatorum parte 3. de articulis fidei, cap. 1. Credere debemus Spiritum ſanctum eſſe verum Deum.

Guido Carmelita. 1330.

In Summa, de Valdenſibus cap. 21. Credere etiam oportet in Spiritum ſanctum, qui eſt Deus tertia in Trinitate perſona. Quia 1. Ioan. 5. *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus: & hi tres vnum ſunt* in ſubſtantia. Vnde Spiritus ſanctus eſt Deus, *cuius nos templum ſumus.* 1. Cor. 12.

Thomas Argentinenſis. 1350.

In lib. 1. Sentent. diſtinct. 18. q. 1. art. 4. Sicut Pater non eſt formaliter eo Pater, quo Deus: nam formaliter eſt Deus deitate, & Pater paternitate: ſic Spiritus ſanctus Deus eſt per diuinam eſſentiam, & naturam formaliter, donum autem eſt proprietate relatiua, &c. Spiritus ſanctus eadem ſua proceſſione accipit, quòd Deus ſit, & quòd ſit donum, quamuis formaliter ſit proprietate donū, & natura Deus.

Petrus Aliacus. 1400.

Sermone ſecundo in die Pentecoſtes: Conſideremus & laudemus magnificentiam venientis; quoniam magnus eſt & admirabilis Dominus, qui mittitur. Magnus in pietate, quia paracletus, id eſt, conſolator piiſſimus: magnus in veritate, de quo dicitur: *Ille docebit vos omnem veritatem:* magnus in poteſtate, vel in maieſtate, quia *à Patre procedit.* Ideo Deus à Deo Patre, omnipotens à Patre omnipotente. Non enim Spiritus Patris expers eſſe poterit paternæ maieſtatis, & ſuæ diuinæ poteſtatis. Venit ergo Dominus clemens, quia Spiritus pietatis: venit Dominus ſapiens, quia Spiritus veritatis: venit Dominus potens, quia Spiritus diuinæ maieſtatis.

Raimundus Sebundius. 1430.

In Viola animæ, cap. 7. Egregiè nunc confuſus hinc Arius abſcedit, qui impia voce auſus eſt dicere, Spiritum ſanctum creaturam eſſe, & ſeruum Patris & Filij. Nam reuera neceſſe eſt, quòd amor, qui à Patre Filioq; procedit, ſit infinitus: quia Pater amat Filium quantum poteſt, & è conuerſo. Et quia Pater poteſt in infinitum amare, & Filius ſimiliter. Igitur amor, qui eſt Spiritus ſanctus, eſt infinitus, omnipotens, æternus, omnium rector & Dominus, & Patri & Filio coæqualis.

Ioannes de Turrecremata. 1460.

Super Decret. part. 1. diſt. 15. c. inter cætera, n. 9. Synodus Cōſtantinopolitana iuſtiſſimè atque ſanctiſſimè Macedoniū tanquam hæreticum condemnauit, aſſerens, & confitens Spiritum ſanctum Deum verum eſſe, atque per conſequens conſubſtantialem Patri & Filio. Hæc concluſio perfecta, vera, & Catholica euidentiſſimis ſacræ Scripturæ teſtimonijs oſtenditur.

Rupertus Lycius. 1470.

Sermone in Feſto Pentecoſtes: Macedoniani Spiritum ſanctum creaturam eſſe dixerunt: quos conuincimus teſtimonio Scripturarum ſanctarum, ex quibus veriſſimè colligimus, quòd Spiritus ſanctus eſt Deus, &c.

Pelbartus Themeſvvarius. 1490.

Sermone 2. in die Pentecoſtes: Credere debemus quòd Spiritus ſanctus æqualis eſt Deo Patri & Filio in potentia, in ſapientia, & in omnibus proprietatibus communibus Deitatis, & per conſequens æqualiter eſt adorandus. &c.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

SPIRITVM SANCTVM NON SOLVM A PATRE, SED ETIAM A FILIO PROCEDERE.

NEGANT.

Anno poſt natū Chriſtū

570. EVNOMIVS *Spiritum ſanctum a Filio, non à Patre procedere voluit.* Baſilius ad finem lib. 2. contra Eunomium.

430. Neſtoriani in confeſſione fidei (quę extat in actis Concilij Epheſini, Tom. 2. cap. 31.) *Spiritus ſanctus eſt Deus, vtpote eius ſubſtantia exiſtens, cuius eſt Deus & Pater, ex quo etiam ſecundùm ſubſtantiam procedit.* Nos, *inquit Apoſtolus,* non Spiritum huius mundi accepimus, ſed Spiritum qui ex Deo eſt. *Peculiari quadam ratione illum ab vniuerſa creatura ſeiungens, Deoq; ex quo propriè ſecundùm ſubſtantiam promanat, coniungens: Filium tamen non nominamus, neque per Filium ſubſtantiam ſuam ſortitum dicimus:* (Cor. 2)

440. Theodoretus contra Cyrilli Alexandrini anathematiſmum nonum: *Proprium Filij ſemper confi-*

tebimur

tebimur Spiritum; ſanctum ſiquidem eiuſdem cum eo natura, & ex Patre procedens eſt: ſi verò tanquam ex Filio, aut per Filium eſſentiam habere dicas, blaſphemum hoc eſt, & tanquam impium aſpernabimus. Crèdi-
Ioan 15 *mus enim Domino dicenti:* Spiritus qui ex Patre procedit.

580. Ruſticus Diaconus contra Acephalos: *Vtrum Spiritus ſanctus à Filio ſempiternè procedat, nondum perfectè habeo ſatisfactum.*

730. Ioannes Damaſcenus Orthodoxæ fidei lib.1.cap.11. *Spiritum ſanctum ex Patre eſſe ſtatuimus, & Patris Spiritum appellamus: at verò eum non ex Filio dicimus, ſed Filij Spiritum nominamus.*

800. Nicephorus Conſtantinopolitanus epiſtola ad Leonem: *Spiritus ſanctus ex Patre, non natiuitate, ſed proceſſione ſubſiſtentiam habens.*

860 Photius Patriarcha Conſtantinopol. publicè celebrata in Græcia Synodo definiuit, ac edito libro defendit, *Spiritum ſanctum à ſolo Patre, non à Filio procedere.* Hugo Etherianus de proceſſione Spiritus ſancti lib.2.c.15. Nilus Theſſal. ex quodam M.S.

900. Theophylactus ad caput 3. Ioannis: *Latini malè exponentes, quid ſit Deum mittere Spiritum Filij ſui, vel etiam nos habere Spiritum Chriſti, dicunt, quòd Spiritus etiam à Filio procedat. Cæterùm eſſe ex Filio Spiritum nulla Scriptura teſtatur, vt ne duo principia introducamus, Patrem & Filium.*

1050. *Michael Patriarcha Conſtantinopol. Imperatoris Græci patrocinio fretus, Pontificem Romanum cum ſuis excommunicatum eſſe proclamare cœpit, eò quòd in Symbolo addidiſſent illud* (Filioque procedit) *ſibiq́, primatum Eccleſiæ arrogauit.* Leo nonus epiſt. ad Conſtant. Monomachū, Anſel. de proceſs. Spiritus ſancti, Sigebertus de anno 1054. *Græci cæteri, hunc Patriarcham ſecuti, Spiritum ſanctum à ſolo Patre procedere inſonant, & Romanam Eccleſiam excommunicant.* Hermannus Gigas in Chronicis.

1060. *Nicetas librum contra Latinos edidit, quo aſſerit Spiritum ſanctum à ſolo Patre, non item à Filio procedere.* Seruatur Romæ in Bibl. Vaticana: citatur, & refutatur ab Hugone Etheriano.

1080. Euthymius ad caput 16. Ioannis: *Vide quòd mittit quidem Spiritum & Filius, tanquam eiuſdem cum Patre honoris, verùm à Patre puta procedentem. Procedit itaque à Patre tanquam de eius ſubſtantia.*

1140. *Nicolaus Methonenſis contra Latinos edito libro ſimiliter aſſerit Spiritum ſanctum à ſolo Patre, & non à Filio procedere.* Liber ſeruatur Romæ: citatur, & refutatur ab Hugone Etheriano.

1260 *Nicolaus Cabaſilas ſcripſit contra Thomam Aquinatem de Spiritus ſancti proceſſione à ſolo Patre.* Liber ſeruatur Romæ, cui reſpondit Demetrius Cydonius Græcus Græco.

1300. Nicephorus Calliſtus in Synopſi de Trinitate: *Mens, & Verbum, & Spiritus ex Patre ſolo.* In dedicatione hiſtoriæ laudat Andronicum ſeniorem Palæologum, *quòd liquidò declarauerit Spiritus ſancti proceſſionem à ſolo Patre, & non à Filio.*

1419. *Græci in Concilio Florentino Spiritum ſanctum primùm à ſolo Patre procedere contendunt: deinde Latinorum argumentis victi, etiam à Filio procedere fatentur. Poſtea in Græciam reuerſi, priorem opinionē mordicus defendunt.* Laonicus Chalcocondylas de rebus Turcicis, lib.6.

1460. *Ioannes de VVeſalia non credit Spiritum ſanctum procedere à Patre & Filio, tanquam ab vno principio: quia appareat ſibi, quòd non poſſit in textu ſacræ Scripturæ inueniri.* Faſciculus rerum expetendarum & fugiendarum, Coloniæ impreſſus, In examine Ioannis de VVeſalia.

1540. Petrus Martyr in epiſt. ad Romanos ait, *Diſputationem inter Theologos de proceſſione Spiritus ſancti eſſe meram Scholaſticam contentionem.*

1550. Ioannes Cazonouius epiſtola ad Ioannem Caluinum, *Spiritum ſanctum ex Patre & Filio procedere* ex profeſſo negat.

1566. Valentinus Gentilis Protheſi 36. & 37. contendit, *ſolum Patrem eſſe eſſentiatorem Filij, & Spiritus ſancti.*

1572. Ioannes Sommerus contra Petrum Carolium, lib. 2. cap. 1. *Dicat Carolius, quomodo ex Patre & Filio mutuò ſeſe amantibus, procedat ὑποστατικὸν πνεῦμα: Filio, & Spiritu, vel Patre ſe amantibus, nihil procedat? Item quomodo Spiritus ſancti proprietas erit procedere, cùm Chriſtus quoque dicatur procedere à Patre: imò cùm de pluribus alijs rebus, etiam de diabolis hoc ipſum Verbum dicat?*

1580. Chriſtianus Francus libro contra Trinitatem Cracouiæ impreſſo: *Finxerunt Spiritum ſanctum ὁμοούσιον quidem eſſe Patri & Filio, & ab vtroque productum, non tamen genitum: quam commentitiam fictamq́, doctrinam communis totius ſacræ Scripturæ refellit conſenſus.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Ioannis 10. *Verſ.* 30. Ego & Pater vnum ſumus.

Ioannis 15. 26. Cùm venerit Paraclctus, quem ego mittam vobis à Patre, qui à Patre procedit.

Ioannis 16. 14. Ille (*Spiritus ſanctus*) me clarificabit: quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.

Ioannis 20. 22. Inſufflauit (*Ieſus,*) & dicit eis: Accipite Spiritum ſanctum.

Roman. 8. 9. Vos autem in carne non eſtis, ſed in Spiritu: Si tamen Spiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem Spiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Gregorius Neocæſarienſis. 260.

In Confeſſione fidei: Vnus Spiritus ſanctus ex Deo ortum & exiſtentiam habens, qui per Filium apparuit, imago perfecta Filij perfecti.

Euſebi-

Euſebius Cæſareenſis. 320.

Vita Conſtantini lib.1.cap.2. Benigniſſimus etiam
Dei Patris ac Filij eius afflatus mihi adſit ea di-
centi.

Athanaſius Alexandrinus. 340.

In Symbolo: Spiritus ſanctus à Patre & Filio non
factus, nec creatus, nec genitus, ſed procedens.

Epiſt.1.ad Serapionem de Spiritu ſancto: Quoniam e-
Ioan. 16. nim, vt ipſe Dominus ait, *non à ſeipſo loquetur Para-
cletus, ſed quæcunque audierit loquetur, quoniam ex me
accipiet, & annuntiabit vobis*, & cùm inſufflaſſet in e-
os, dedit illum ex ſe diſcipulis, ita & Pater effudit
illum ſuper omnem carnem, ſicut ſcriptum eſt:
Ioel 2. ideo ſanè prius de Filio Dei congruenter mihi tū
dictum eſt, tum ſcriptum, nimirum vt ex cogniti-
one Filij valeamus & Spiritus ſancti rectam ha-
bere cognitionem. Qualem proprietatem Filium
cognouimus habere cum Patre, eandem compe-
riemus & Spiritum ſanctum habere cum Filio: &
quemadmodum Filius dicit: *Omnia quæcunque ha-
bet Pater mea ſunt.* ſic hæc omnia comperiemus eſſe
per Filium in Spiritu ſancto. Et quemadmodum
Pater oſtendit Filium dicens: *Hic eſt Filius meus di-
lectus, in quo mihi complacitum eſt*: ſic Filij eſt Spiri-
Rom. 8. tus: *Emiſit* enim, inquit ad Romanos Apoſtulus,
Spiritum ſuum in cordibus noſtris, clamantem, Abba, Pater.
Et quid admirabilius eſt, quemadmodum Filius
Ioan. 14. dicit: *Quæ mea ſunt Patris ſunt?* ſic Patris eſt Spiritus
ſanctus, quemadmodum dictus eſt Filij, &c.

Sermone 4.contra Arianos: Non tria principia, aut
tres Patres introducimus, ſicut Marcioniſtæ: cùm
nō tres ſoles ad comparationem adducamus, ſed
vnicum ſolem, eiusq; ſplendorem, vnicamq; ex
ambobus lucem.

Oratione de Concilio Niceno: Mitto Apoſtolos in
mundum, non in virtute hominis, ſed in virtute
Spiritus ſancti, ex mea eſſentia profluentis, &c.
Credendum eſt Spiritui ſancto, quòd ſit veritas
Patris & Filij, coëſſentialis vtrique, de eſſentia eo-
rum profluens.

Didymus Alexandrinus. 360.

Libro 2.de Spiritu ſancto: Saluator, qui & veritas,
de Spiritu ait: *Non enim loquetur à ſemetipſo*, hoc eſt,
non ſine meo & Patris arbitrio; quia inſepara-
bilis à mea & Patris eſt voluntate: quia non ex ſe
eſt, ſed ex Patre & me eſt. Hoc enim ipſum, quòd
ſubſiſtit & loquitur, ex Patre & me illi eſt. *Ego ve-
ritatem loquor*, id eſt, inſpiro quæ loquitur: ſiqui-
dem Spiritus veritatis eſt, &c. Licet à Patre pro-
cedat Spiritus veritatis, & det illis Deus Spiritum
ſanctum petentibus ſe: tamen quia omnia, quæ
habet Pater, mea ſunt, & ipſe Spiritus Patris me-
us eſt, & de meo accipiet, &c. Idem Spiritus Dei, &
Spiritus Chriſti eſt, deducens & copulans eum,
qui in ſe habuerit Dominum Ieſum Chriſtū. Vn-
de & in conſequentibus ſcribitur: *Si quis Spiritum
Chriſti non habet, hic non eſt eius.* Sed & in epiſtola Pe-
tri, Spiritus ſanctus eſſe Chriſti Spiritus compro-
1. Pet. 1. batur. *Scrutantes*, inquit, & inquirentes, id eſt Pro-
phetæ, de quibus ei fuerat ſermo ſuperior, in quo
ait: *quod vel quale tempus ſignificaret is, qui in eis erat Spiritus Chri-
ſti.*

Baſilius Magnus. 370.

Aduerſus Eunomium lib.2. Illud verò cui non pa-
tet, quòd nulla Filij operatio à Patre diuiſa eſt?
Nec eſt aliquid in rebus, quod Filio inſit, & à Pa-
tre alienū ſit. *Omnia*, inquit, *mea tua ſunt, & tua mea.*
Quomodo ergo Spiritus cauſam & originem V-
nigenito ſoli attribuit, & ad eius accuſandam na-
turam huius creationem accipit? ſi igitur duo
principia, in oppoſitum inter ſe ducens hæc ait,
cum Manichæo & Marcione conteretur. Quòd ſi
ab vna dependere ac prodire omnia putat, quod à
Filio factum eſſe dicitur, ad primā refertur cau-
ſam. Quare etſi cuncta producta per Deum Ver-
bum credimus, omnium tamen eſſe cauſam De-
um totius non negamus. Quo pacto autem Spiri-
tum à Deo diuidere non habet manifeſtum peri-
culum? partim Apoſtolo coniunctim nobis tra-
dente, & modò Chriſti Spiritum dicente, & mo-
dò Dei, vbi ſcribit: *Si quis Spiritum Chriſti non habet,
hic non eſt eius.* Et rurſus: *Vos autem, qui non Spiritum
mundi accepiſtis; ſed Spiritum, qui ex Deo eſt.* Partim
verò Domino, quoniam ipſe veritas eſt, Spiritum
veritatis dicente à Patre quoque procedere. At
hic in deſtructione maieſtatis Domini noſtri Ieſu
Chriſti à Patre quidē Spiritū remouet, Vnigenito
verò in maieſtatis demulitionem attribuit, non
paruā, vt arbitratur, vituperatione afficiens.

Libro 3. Cur neceſſe eſt (*inquit reſpondens ad con-
ſequentiam Eunomij*) ſi dignitate & ordine terti- Sic citā
us eſt Spiritus ſanctus, natura quoque ipſum ter- ur hæc in
tium eſſe? Dignitate namque ipſum ſecundum Concilio
eſſe à Filio, cùm ab ipſo eſſe habeat, & omninò ab Florenti
illa cauſa dependeat, pietatis ratio tradit: naturæ no.
verò tertiæ, neque ex ſanctis Scripturis didici-
mus, neque ex prædictis poſſibile eſt colligere.

*Græci in Concilio Florētino Seſſ.20.reſpondebāt in omni-
bus Græcis codicibus illa verba* Cùm ab ipſo eſſe habeat,
& omninò ab illa cauſa dependeat, *non haberi; ac
proinde Codices Latinos corruptos eſſe. Sed Latini oſtende-
runt Græcum codicem ante 600.annos ſcriptum, in quibus
ea ſententia continebatur.*

*Et certè continetur ea etiam in verbis, quæ è veſtigio ſe-
quuntur:* Nam quemadmodum Filius ordine qui-
dem à Patre ſecundus eſt, quoniam ab illo eſt &
dignitate, quoniam origo & cauſa eſſendi Pater
ipſi eſt, natura verò nullo modo ſecundus; quo-
niam in vtroque vna eſt deitas: ita Spiritus ſan-
ctus, etſi dignitate & ordine ſecundus à Filio eſt,
non tamen alienæ ipſum naturæ eſſe inde conſe-
quitur.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 370.

Catecheſi 17. Diuerſæ quidem ſunt Spiritus ap-
pellationes, ſed ipſe vnus tantùm eſt, atque idem
Spiritus ſanctus, viuens & ſubſiſtens, qui vbique
Patri & Filio adeſt: non qui ab ore & labijs Patris
& Filij eloquendo formetur, vel efflettur, aut in
aërē diffundatur, ſed ſubſtantialis loquens ipſe &
operans, adminiſtrans & ſanctificans: ſed per
ſtabilem tamen & conſonam vnius exiſtentis ſa-
lutaris adminiſtrationis in nos, quæ fit à Patre
per Filium cum Spiritu ſancto.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 49.ſeu Tractatu de fide: Miſit nobis Chri-
ſtus Spiritum ſanctum de propria ſua, & ex
vna eademq; ſubſtātia, protectorem, ſignatorem,
& ductorem in vitam æternam, ſicut ſcriptum eſt
ex voce Dei: *Effundam de Spiritu meo ſuper ſeruos* Ioel.2.
meos, & ancillas meas. Et iterum: *Spiritus ex me prodiet.* Ioan.16.
Et ipſe Dominus Saluatorq; noſter, *De meo*, inquit,
accipiet.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Homil.3.ſuper Pater noſter: Filius Spiritus neq; eſt, Citat Gé-
neque dicitur: neque hæc relatiua conſequentia nadius de
conuertitur: ſed Spiritus Filij dicitur, qui ab eo proceſſio
accipit, ab eoq; procedit, & ex eo eſt, quemadmo- ne Spiri-
dum ex Patre. tus ſancti cap.1 &
2.

Homil.4. Vnigenitus Filius ex Patre à ſacra Scri-
ptura nominatur, & hucuſque Verbum ſuam
conſtituit proprietatem, ſanctus autem Spiri-
tus, & ex Patre dicitur, & ex Filio præterea eſ-
ſe oſtenditur. *Si quis Spiritum Chriſti*, dicit, *nō habet,
hic non eſt eius.*

Subiungit Gennadius: Etſi quidam aduerſus pro-
priam ſalutem ingenioſè verbum ex quibuſdam

libris

libris ſtylo ferreo adhibito deleuerunt, quidam tamen reperiuntur codices, qui aduerſus adulterantium audaciam clamant.

Epiphanius. 380.

In Ancorato: Spiritus ſanctus non genitus, non creatus, non Filius, ſed ex eadem eſſentia Patris & Filij, &c. Spiritus Dei, & Spiritus Patris, & Spiritus Filij, nõ iuxta aliquam compoſitionẽ, quemadmodum in nobis corpus & anima, ſed in medio Patris & Filij, ex Patre & Filio tertius nomẽclatura, &c. Vita eſt totus Deus. Igitur vita ex vita eſt Filius. *Ego enim ſum*, inquit, *Veritas, & vita*. Spiritus autem ſanctus ab vtriſque Spiritus ex Spiritu, &c. Spiritus ſanctus Spiritus veritatis eſt, lux tertia à Patre & Filio, &c. Sanctus Spiritus ſolus appellatur à Patre & Filio Spiritus veritatis, & Spiritus Dei, & Spiritus Chriſti, & Spiritus gratiæ, &c. Si itaque à Patre procedit, & *ex meo*, inquit Dominus, *accipiet*, quemadmodũ *nemo nouit Patrem, niſi Filius; neque Filium, niſi Pater*: ſic auſim dicere, quòd neque Spiritum, niſi Pater & Filius, ex quo procedit, & à quo accipit; & neque Filium & Patrem, niſi Spiritus ſanctus, qui verè glorificat, qui docet omnia, qui teſtificatur de Filio, qui ex Patre & Filio, ſolus eſt dux veritatis.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homilia 1. in Symbolum Apoſtolorum: Iſte eſt Spiritus procedens de Patre & Filio, qui diuidit propria dona ſingulis prout vult.

Hom. 2. Iſtũ Spiritũ ſanctũ dicimus Patri & Filio eſſe coæqualẽ, & procedentẽ de Patre & Filio, &c. Ecce & in Spiritum ſanctũ credimus, qui Spiritus ſanctus, procedens de Patre & Filio, charitate coniungitur.

Philo Carpathius. 420.

In Cantica, paulo ante finem: Ipſe enim dixit: *Non relinquam vos orphanos, ſed vado, & venio ad vos*; *vado* corpore, *venio* Spiritu, qui à me ſemper Patréque procedit, deriuatur, & ſpirat.

Seuerus. 420.

In Catena Græcorum in Iob, cap. 33. Etſi enim per Filium Pater cuncta fabricatus eſt, ſanè in Spiritu ſancto, qui ſecundùm naturam proprius eſt Vnigeniti.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

De recta in Deum fide, ad Theodoſium Imperatorem: Immittit Chriſtus Spiritum baptizatis, non alienum, ſed eum, qui ex illo, & per illum eſt.

De recta in Deum fide ad Reginas, lib. 2. De eo, quòd Chriſtus per paternam virtutem reſurrexiſſe dicitur, ipſa viuificatio, vel exuſcitatio, nõ ad ipſam corporis naturam, licet illud Verbo ex Deo genito proprium extiterit, ſed ad ſupremã illam virtutem, hoc eſt ad eam naturam iure meritoq; referenda eſt, quæ omnem excedit creaturam. Hoc totum tamen in perſona Dei Patris, ex quo prodit Filius, per omnia illi æqualis, & ſimilis: procedit autem per vtroſque & viuificus quoque Spiritus.

Lib. 13. Theſauri cap. 1. Quoniam igitur vita ſecundùm naturam Filius eſt, & Spiritus etiã ſanctus, quem ipſe largitur, viuificat: neceſſe eſt omninò confiteri Spiritum ſanctum ex ſubſtantia Patris & Filij eſſe, totamq; ipſius virtutem atque operationem habere.

Cap. 2. Ex Filio naturaliter ac eſſentialiter Spiritum ſanctum, ſicut ex Patre prouenire credimus, per quem Filius omnia inungens ſanctificat.

Lib. 9. in Ioannem, cap. 44. Alium Paracletum Spiritum appellat, non quia conſubſtantialis Patri & ſibi non ſit, ſed quia in propria perſona eſſe intelligitur. Spiritus enim nec Pater, nec Filius eſt, ſed Patris atque Filij. Alium autem Paracletum dicit, quia & ipſe Paracletus eſt, nec tamen aliud quicquã in Sanctis Spiritus operatur, quàm ipſe Filius, cuius & eſt, & appellatur Spiritus, &c. Quomodo ergo, ſi alienus à ſubſtantia Patris Filius eſt, vt iſti dicunt, Pater veritatis, hoc eſt Filij Spiritum, non vt alienum, ſed vt proprium largitur? Nullus enim ambigit, quin Filij Spiritus ſit. Quomodo rurſus, ſi alienus à ſubſtantia Patris Filius eſt, Patris Spiritum, vt ſuum præbet? Scribitur enim quia ſufflauit diſcipulis dicens: *Accipite* Ioan. 20 *Spiritum ſanctum*. Nonne igitur dicendum eſt, imò autem omninò credendum, quia vnà cum Patre naturalibus deitatis bonis ſubſtantialiter Filius communicet, eodem modo Spiritum habet, quo habere Pater intelligitur, non aduentitium, neque deforis: ſtultũ enim, & furioſum eſt, ita ſentire: ſed quemadmodum vnuſquiſque noſtrum proprium in ſeipſo ſpiritum continet, & ab internis viſceribus ad exteriora profundit: Propterea Chriſtus corporaliter ſufflauit, oſtendens hoc ſigno, quia quemadmodum ab ore humano corporaliter humanus ſpiritus procedit: ſic ex diuina ſubſtantia Deitatis congruenter Spiritus, qui ab ea eſt, profunditur. Quando igitur ipſe Spiritus Patris ac Filij eſt, quomodo Pater atque Filius vnam poteſtatem diſtinctè ſimul atque cõiunctim non habebunt?

Lib. 10. cap. 33. Cùm *Spiritum veritatis*, id eſt, ſuum, (ipſe enim veritas eſt) Paracletum appellauerit, ex Patre ipſum procedere ait. Nam ſicut Filij Spiritus eſt naturaliter in ipſo manens, & per ipſum procedens: ſic certè Patris quoque Spiritus eſt. Quibus autem Spiritus communis eſt: ij profectò ſubſtantialiter diſſeparari non poſſunt. Nemo enim impiorum nos ad ea, quæ intelligere nefas eſt, verbis ſuis impellere conetur. Nemo, inquam, Spiritum Patris per Filium, vt per miniſtrum, mitti ad creaturas credat. Credere namque debemus, quoniam Spiritus ſic proprius Filij eſt, ſicuti ſanè ipſius quoque Dei Patris: idcirco ad ſanctificationem ſuorum diſcipulorum ab eo mitti.

Dialogo cum Hermia lib. 6. *Cyrill.* Vnius naturæ vnus etiam Spiritus, & procedit quidem quaſi à fonte Patre; eſt autem non alienus & à Filio, proprietatem omnium habens in ſeipſo, &c. *Herm.* Et quæ erit horum fides, vel quomodo manifeſtè diſcerem, quòd Spiritus ſanctus proprius ſit Filij, ſicut ſcilicet Patris? *Cyrill.* Nõ aliena, ſed ipſum Chriſtum afferam dicentem: *Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modò; quando autem venerit ille Spiritus veritatis, deducet vos in omnem veritatem. Non enim loquetur à ſemetipſo, &c.* An non intelligentes ſermo ille ſufficientibus argumentis docet, quòd proprium quidem dicat *Paracletum*? Spiritum enim veritatis nominauit illum, non alia autem ab ipſo eſt veritas. Adijciens, *quia de meo accipiet*, ſubſtantialem & naturalem proprietatem oſtendit euidenter, ſecundùm quam vnus eſt cum ipſo Spiritus eius. Non enim participatiuè ſapientem fore ab ipſo Spiritum dicit, neque miniſtrorum modo Filij ſermones allaturum; ſed quaſi ſi quis fragrantiſſimus flos ſuum diffunderet odorem, & circumſtantium ſenſibus ſe infundens dicat: *De meo accipiet*, naturalem proprietatem ſignificaret, & non aliquid quaſi participãs diſcretum: ſic intelligas de Filio & Spiritu. Spiritus enim ſapientiæ & virtutis exiſtens, ſapientia omnino & virtus eſt, totam ex toto efficaciam emittentem, in ſeipſa conſeruans, & quaſi in propria natura bene oſtendens eam, cuius ſcilicet. Poſtquam autem dixit. *De meo accipiet*, appoſuit neceſſariò *Omnia, quæcunque habet Pater, mea ſunt: Propter hoc dixi vobis, quòd de meo accipiet*, &c. Quòd

autem

autem Patris Spiritus, Spiritus eſt Filij, ipſe per ſeipſum erudiat, dicens: *Quādo venerit Paracletus, quem ego mittam vobis.*

Synodus Alexandrina. 430.

Epiſtola ad Neſtorium: Etſi Spiritus in propria perſona ſubſiſtat, eatenusq́; in ſeipſo conſideretur, quatenus Spiritus eſt, & non Filius; non eſt tamen ab eo alienus, quandoquidem *Spiritus veritatis* nominatur: Chriſtus autem veritas eſt: ſed & perinde quoque ab illo atque à Deo Patre procedit.

Hanc Epiſtolam probant Concilium Epheſinum, Synodus 4. act 1 & 5. Synodus 5. act. vltima. Synodus 6. act 17. Synodus 7. act 7.

Anaſtaſius Synaites. 580.

Lib. 1. de recta fidei dogmatibus: A corpore quaſi exemplari proprietate accepta, diuinorum connexionem oſtendimus per membrorum proportionem ac ſimilitudinem: ſic & Spiritus oris eius Spiritus ſanctus dicitur, cùm os ſit Vnigenitus, & Spiritus rurſus ex eo procedens, non ſolùm à Patre, ſed etiam à Filio miſſus: atque Dominus ſemet eſſe oſtendens diſcipulis inſufflans dicebat: *Accipite Spiritum ſanctum.*

Athanaſius Syrus. 760.

De paſſione imaginis Chriſti, cap. 4. Vnus eſt Deus Pater, & ipſe ingenitus: vnus Filius, & ipſe vnigenitus; vnus Spiritus ſanctus ab vtroque procedens, per quem nos veraciter credimus eſſe ſaluandos.

Taraſius Conſtantinopolitanus. 780.

Epiſtola ad Patriarchas Orientis: Credimus in Spiritum ſanctum, qui ex Patre per Filium proceſſit.

Leo Imper. cognomento Philoſophus. 880.

Epiſtola ad Omarum Regem Saracenorum: Dixit: *Ne timeas Moſes. Ego ſum Dominus Deus tuus*, creator tuus, lumen de lumine, Verbum de Patre, ex quibus Spiritus ſanctus procedit.

Simeon Metaphraſtes. 960.

In Martyrio Dionyſij Areopagitæ, cap. 1. Et ne dicam ſingula, finem accepit corporeus aduentus, incipit clara manifeſtatio veritatis, & in cælum aſcendit meus Chriſtus, & ad ſedem paternam reuertitur, &, qui ex ipſo procedit, Spiritum demittit diſcipulis, vt eſſent duces Gentium infidelium.

Demetrius Cydonius. 1300.

Contra Nicolaum Cabaſilam de proceſſione Spiritus ſancti, pro Thoma Aquinate, Græcus contra Græcum, librū ſcripſit, qui M. S. Græcè ſeruatur Romam Bibliotheca Vaticana.

Beſſarion Epiſcopus Nicænus. 1439.

Oratione dogmatica habita ad Græcos in Synodo Florentina, cap. 7. Mittitur ex Filio ipſa Spiritus hypoſtaſis, quæ & à Patre procedit, quemadmodum ab ipſis Euangelij verbis, & à Doctoribus probatum eſt. Quare ſi mitti, ſi emanare, ſi prodire, ſi profluere, ſi ſcaturire, ſi oriri Spiritum à Filio audimus, diuinam eius hypoſtaſin intelligere neceſſe eſt: Diuinam autē Spiritus hypoſtaſin ex Filio profluere, vel emanare, & reliqua, quonam alio modo poſſibile eſt, niſi Filius cauſa ſeu principium ipſius ſubſiſtentiæ Spiritus ſit? *Deinde citans Epiphanij & Cyrilli teſtimonia*: Quid his, *inquit*, apertius? quid clarius dici poteſt? Nonne palam iſti Doctores Filium quoque cauſam ſiue principium Spiritus ponunt? nonne docent ex eo quoque ipſum procedere? Quid igitur? Claudemusne aures noſtras hiſce authoritatibus, & teſtimonijs Sanctorum tam multis, tam apertis, tam diuinis, tā conſonis inuicem, & veritati, & obſtinato corde contra hæc contendemus? At hoc non ſapientum, non bonorum hominum proprium eſt, & eorum, qui diſpenſatores verbi, & myſteriorū Chriſti, & eſſe, & videri velint.

Gennadius Scholarius. 1450.

De proceſſione Spiritus ſancti, ſectione 2. Itaque verè concluditur ex Patre & Filio procedere Spiritum ſanctum, etiamſi vobis diſpliceat. Nam perſonam Patris ante Filij perſonam conſiderare, idq́; cauſæ ratione; perſonam verò Filij ante perſonam Spiritus ſancti, ratione quoque cauſæ, nihil aliud oſtendit, quàm quòd ſolus Pater cauſa Filij eſt; Filius autem id à Patre accipiens, ſicut alia naturalia bona eius, & ipſe cauſa eſt Spiritus ſancti. Itaque Pater & Filius ambo vna cauſa ſunt proceſſionis Spiritus ſancti.

Zaga Zabo Æthiops. 1536.

In confeſſione fidei Aethiopicæ: Spiritus Patris Spiritus ſanctus, Spiritus Filij Spiritus ſanctus eſt; Spiritus autem ſanctus Spiritus ſui ſine vlla diminutione, aut augmentatione. Is etenim Spiritus ſanctus Paracletus, Deus viuus, qui ex Patre & Filio procedit.

Moſes Mardenus Aſſyrius. 1552.

In profeſſione fidei: Credo in Spiritum ſanctum procedentem ex Patre & Filio, abſque vlla diuiſione in ſubſtantia ipſorum.

Sud, ſiue Sulaka Neſtorianorum Patr. 1552.

In profeſſione fidei: Credimus etiam in Spiritum ſanctum Deum perfectum, qui ex Patre & Filio procedit, & cum Patre & Filio adoratur, & glorioſus prædicatur.

Gabriel Patriarcha Alexandrinus. 1595.

In confeſſione fidei: Spiritus ſanctus à Patre Filióque æternaliter procedit, non ſicut à duobus principijs, aut duabus ſpirationibus: ſed ab vtroque, tanquam ab vno principio, & vnica ſpiratione.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

Aduerſus Praxeam cap. 4. Hoc mihi & in tertium gradum dictum ſit, quia Spiritum non aliunde puto quàm à Patre per Filium.

Cap. 8. Tertius eſt Spiritus à Deo & Filio, ſicut tertius à radice fructus ex frutice, & tertius ex fonte riuus ex flumine.

Hilarius. 350.

De Trinitate lib. 2. De Spiritu ſancto nec tacere oportet, nec loqui neceſſe eſt: ſed ſileri à nobis eorum cauſa qui neſciunt, non poteſt. Loqui autem de eo non eſt neceſſe: quia de Patre & Filio authoribus confitendus eſt. Et quidem puto an ſit, non eſſe tractandum.

Lib. 8. Spiritus ſanctus à Filio accipit, qui & ab eo mittitur, & à Patre procedit. Et interrogo, vtrum idipſum ſit à Filio accipere, quod à Patre procedere? Quòd ſi nihil differre creditur inter accipere à Filio; & à Patre procedere. Certè idipſum atque vnum eſſe exiſtimabitur à Filio accipere, quod ſit accipere à Patre: ipſe enim Dominus ait: *Quoniam de meo accipiet, & annuntiabit vobis. Omnia quæcunque habet Pater mea ſunt, propterea dixi, de meo accipiet.*

Sermone de Trinitate (apud Gennadium de proceſſione Spiritus ſancti:) Pater plenus Deus in ſeipſo factus, Filius plenus Deus ex Patre genitus, Spiritus verò ſanctus plenus Deus ex Patre & Filio procedens.

Ambroſius. 370.

De Spiritu ſancto ad Gratianum, lib. 1. cap. 10. Non quaſi ex loco mittitur Spiritus, aut quaſi ex loco procedit, quando procedit ex Filio, ſicut ipſe Filius, cùm dicit: *De Patre proceſsi, & veni.* Omnes interficit opiniones, quæ ex loco ad locum poſſunt, ſicut in aliquibus corporalibus æſtimari, &c. Spiritus ſanctus cùm procedit à Patre & Filio, non ſeparatur à Patre, non ſeparatur à Filio. Quomodo enim ſeparari poteſt à Patre, qui Spiritus oris eius eſt? (Ioan. 10.)

De dignitate humanæ conditionis, cap. 2. Sicut ex Patre generatur filius, & ex Patre Filióque procedit Spiritus ſanctus: ita ex intellectu generatur voluntas, & ex his item ambobus procedit memoria, ſicut facilè à ſapiente quolibet intelligi poteſt.

Martinus Turonenſis. 370.

In Symbolo: Exiſtens diuinæ naturæ lucis Spiritus, à ſeſe per naturam, per ſubſtantiam maieſtatis, poteſtatis, virtutis, diuinę lucis, Spiritus vnus in duobus, & vterque in idipſum, Pater in Filio, Filius in Patre, vterque in Spiritu ſancto.

Damaſus. 370.

In confeſsione fidei ad Paulum Antiochenum: Credimus Spiritum paracletum neque Patrem, neque Filium; ſed ex Patre procedētem & Filio. Eſt igitur ingenitus Pater, genitus Filius, nō genitus Paracletus, ſed ex Patre procedens & Filio.

Philaſtrius. 380.

Cap. 45. de hæreſi triformem Deum faciente: Eſt ergo vera perſona Patris, quæ miſit Filium; & eſt vera perſona Filij, quæ aduenit de Patre; & eſt vera perſona Spiritus, quæ à Patre & Filio miſſa eſt.

Hieronymus. 390.

Dialogo 2. aduerſus Pelagianos, cap. 6. Nota quod Spiritus Ieſu Spiritus ſanctus ſit, qui in alio loco, propter vnitatem ſubſtantiæ, Patris Spiritus appellatur. *Volunt loqui in Aſia, & prohibentur à Spiritu ſancto: tentant ire in Bithyniam, & non eos permittit Spiritus Ieſu:* ſatis importunè, ſi eis faciendi, vel non faciendi ſemel dederat liberi arbitrij poteſtatem.

Auguſtinus. 400.

De Trinit. lib. 4. c. 20. Non poſſumus dicere, quòd Spiritus ſanctus & à Filio non procedat; neque enim fruſtra idem Spiritus & Patris, & Filij Spiritus dicitur: nec video quid aliud ſignificare voluerit, cùm ſufflans in faciem diſcipulorum ait: *Accipite Spiritum ſanctum.* (Ioan. 20.) Neq; enim flatus ille corporeus, cum ſenſu corporaliter tangendi procedens ex corpore, ſubſtantia Spiritus fuit, ſed demonſtratio per congruam ſignificationem, non tātùm à Patre, ſed & à Filio procedere Spiritum ſanctū. Quis enim dementiſſimus dixerit aliū fuiſſe Spiritum, quem ſufflans dedit, & alium quem poſt aſcenſionem miſit?

Lib. 15. cap. 26. Quapropter qui poteſt intelligere ſine tempore generationem Filij de Patre, intelligat ſinè tempore proceſſionem Spiritus ſancti de vtroq;, &c. Et ſicut Pater habet in ſemetipſo, vt de illo procedat Spiritus ſanctus, & vtrumq; ſine tēpore, atque ita dictum Spiritum ſanctum procedere de Patre, vt intelligatur, quòd etiam procedit de Filio, de Patre eſſe & Filio.

Tractatu 99. in Ioannē: Hic aliquis forſan quærat, vtrum & à Filio procedat Spiritus ſanctus? Cur non credamus, quòd & de Filio procedat Spiritus ſanctus, cùm & Filij ſit Spiritus?

Aduerſus Maximinum Arianum lib. 3. cap. 14. Spiritus eſt vtriuſque, quoniā de vtroq; procedit. ſed ideo, cùm de illo Filius loqueretur, ait: *De Patre procedit:* (Ioan. 15) quoniam Pater proceſſionis eius eſt auctor, qui talem genuit Filium, & gignēdo ei dedit, vt etiam de ipſo procederet Spiritus ſanctus. Nā niſi procederet & de ipſo, non diceret diſcipulis: *Accipite Spiritum ſanctum,* eumq; inſufflando daret, vt à ſe quoque procedere ſignificans apertè oſtenderet flando, quòd ſpirando dabat occultè. (Ioan. 20)

Concilium Toletanum Primum. 402.

In confeſsione fidei: Credimus in Spiritū quoq; paracletum, qui nec Pater ſit ipſe, nec Filius; ſed à Patre Filioq; procedens. Eſt ergo ingenitus Pater, genitus Filius, nō genitus Paracletus, ſed ab vtroque procedens.

Paulinus Nolanus. 420.

Natali 9. ————*ſeditq; Parenti*
Dexter, & in ſeruos cæleſtia dona profudit,
Spiritum ab Virgenæ ſanctum & Patre procedentem.

Arnobius Iunior. 440.

De Deo trino & vno: Filius idem fons vitæ ſimul cum fluuio eodem Spiritu ſancto procedente ex Patre & Filio, circuit vniuerſa orbis terræ ſpatia, &c. Cauendū eſt ſanè, ne ſcelerati Sabellij ſenſum incurrens, Patrem, & Filium, & Spiritū ſanctum ſic vnum Deum credas, vt non putes Patrem verū Filij genitorem, & vnigenitum verum Patris Filium, procedentem ex Patre & Filio non credas Spiritum ſanctum. Pater eſt, qui dicit de Filio: *Ante Luciferum genui te.* (Pſal. 109.) Filius, qui dicit: *Ante omnes colles generauit me.* (Prou. 8.) ipſum autem Spiritum ſanctū, qui procedit ex Patre & Filio, ſicut & de fonte & vena fontis procedens fluuius, Deum eſſe Paulus Apoſtolus euidenter oſtendit.

Leo Magnus. 445.

Sermone primo de Pentecoſte cap. 3. Cùm de Patre ſit Filius vnigenitus, & Spiritus ſanctus Patris Filijq; ſit Spiritus, non ſicut quæcunque creatura, quę & Patris & Filij eſt; ſed ſicut cum vtroque viuens, & potens, & ſempiternus, & ex eo quod eſt Pater Filiuſq; ſubſiſtens.

Sermone 2. cap. 2. Sempiternum eſt Patri conſempiterni ſibi Filij ſui eſſe genitorem: ſempiternum eſt Filio intemporaliter à Patre eſſe progenitum: ſempiternū quoque eſt Spiritui ſancto, Spiritum eſſe Patris & Filij.

Epiſtola 93. ad Turribium cap. 1. Priſcillianiſtæ impiè ſentiunt de Trinitate diuina, qui & Patris, & Filij, & Spiritus ſancti vnam atque eandem aſſerunt eſſe perſonam, tanquam idem Deus nunc Pater, nūc Filius, nunc Spiritus ſanctus nominetur: nec alius ſit qui genuit, alius qui genitus eſt, alius qui de vtroque proceſſit.

Eucherius Lugdunenſis. 450.

In quæſtionibus veteris & noui Teſtamēti in Geneſin: Spiritus ſanctus nec genitus, nec ingenitus: ne ſi ingenitum dixerimus, duos Patres dicere videamur; & ſi genitum, duos Filios: ſed potiùs qui ex Patre & Filio procedat, velut quædam Patris & Filij concordia.

Dominica prima poſt Aſcenſionem: Paucis verbis in hoc loco Spiritus ſanctus & à ſe venire, & à Patre Filioq; procedere oſtenditur. In eo enim, quòd dicitur. *Cùm venerit,* à ſeipſo oſtenditur. in eo verò, quòd Dominus ait: *quem ego vobis mittam à Patre,* ab vtroq; procedere monſtratur. Quid eſt enim: *Quem ego mittam vobis à Patre,* niſi quem Pater & ego mittam vobis? Ab vtroq; enim mittitur, qui ab vtroque procedit. Sed quia Pater à nullo, Filius à Patre, Spiritus ſanctus à Patre & Filio: ideo Dominus ait: *Qui à Patre procedit.*

Proſper. 460.

De vita contemplatiua lib. 1. c. 18. Spiritus ſanctus à Patre Filioq; procedit.

In Sententijs cap.103.

Vna trium deitas, vna eſt eſſentia cunctis,
Idem eſt & Verbi Spiritus atque Patris.

Ferrandus Diaconus. 500.

Regula 5. Pater vnius Filij Pater eſt: Filius vnius Patris eſt Filius. Spiritus ſanctus & Patris & Filij eſt Spiritus. Ad ſolum Patrem generatio, ad ſolum Filium natiuitas, ad ſolum Spiritum ſanctum pertinet de vtroque proceſſio.

Fulgentius. 500.

Reſponſione 3. ad Ferrandum Diaconum: Non potuit Spiritũ ſanctũ diuinitas Filij accipere, cùm ipſe Spiritus ſanctus ſic procedat à Filio, ſicut procedit à Patre; & ſic detur à Filio, ſicut datur à Patre; nec illa natura, vnde Spiritus ſanctus habet originem, potuit vel expectare, vel accipere largitaté. Spiritus ille totus eſt Patris, totus eſt Filij, quia vnus naturaliter eſt Spiritus Patris & Filij: proinde totus de Patre procedit & Filio, totus in Patre manet & Filio; quia ſic manet, vt procedat; ſic procedit, vt maneat.

De fide ad Petrum, c.11. Firmiſſimè tene, & nullatenus dubites, eundem Spiritum ſanctum, qui Patris & Filij vnus eſt Spiritus, de Patre & Filio procedere, &c.

Paſchaſius Diaconus. 500.

Lib.1. de Spiritu ſancto, cap 8. Spiritus ſanctus ex vtroque procedit, ideo dicit: *Qui autem Spiritũ Chriſti non habet, hic non eſt eius.* Et alio loco: *Inſufflauit, & dixit: Accipite Spiritum ſanctum.*

Boëtius. 560.

Lib.1. de Trinitate: Cogitemus proceſſiſſe quidem ex Patre Filium Deum, & ex vtroq; Spiritum ſanctum.

Hormiſda. 510.

Epiſtola 76. ad Iuſtinum Imperatorem: Proprium eſt Patris, vt generaret Filium: propriũ eſt Filij Dei, vt ex Patre Patri naſceretur æqualis: proprium eſt Spiritus ſancti, vt de Patre & Filio procederet, ſub vna ſubſtantia deitatis.

Caſſiodorus. 540.

In Pſalmum 50. Proprium eſt Filio, quòd naturaliter à Patre eſt generatus: proprium eſt Spiritui ſancto, quòd à Patre & Filio procedit.

In Pſal. 58. Hæc propria vnus Deus ſancta Trinitas habet, quòd Pater ingenitus, Filius genitus, Spiritus ſanctus à Patre & Filio procedit.

Concilium Toletanum Tertium. 580.

Cap.3. Quicunque Spiritum ſanctum non credit à Patre & Filio procedere, eumq; non dixerit coæternum eſſe Patri & Filiõ, & coëſſentialem, anathema ſit.

Agnellus. 580.

Ad Arminium de ratione fidei: Ex Patre Filius, ex Patre & Filio procedit Spiritus ſanctus: Pater omnipotens genitor eſt Filij, ex Patre & Filio procedens virtus, qui eſt Spiritus ſanctus.

Gregorius Magnus. 590.

In confeſſione Fidei: Credo in Patrem ingenitum, Filium vnigenitum, Spiritum verò ſanctũ neque genitum, neque ingenitũ; ſed coæternum, de Patre & Filio procedentem.

Homilia 26. in Euangelia: Spiritus ſancti miſſio eſt ipſa proceſſio: quia de Patre procedit & Filio. Sicut itaque Spiritus mitti dicitur, quià procedit; ita & Filius incongruè mitti dicitur, quia generatur.

Libro 2. Dialogorum, cap.38. Vnde ipſa quoque veritas, vt fidem diſcipulis augeret, dixit: *Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos:* cùm enim conſtet, quia Spiritus paracletus Spiritus à Patre ſemper procedat & Filio, cur ſe Filius receſſurum dicit, vt ille veniat, qui à Filio nunquam recedit? *Nota hic Græcorum perfidiam, qui hunc locum ſic corruperunt:* πνεῦμα ἐκ τοῦ πατρὸς περιέχεται, καὶ ἐν τῷ υἱῷ διαμένει. Qui ex Patre procedit, & in Filio manet.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

Lib.7. Etymol. cap.3. Hoc intereſt inter naſcentem Filium, & procedentem Spiritum ſanctum, quòd Filius ex vno naſcitur, Spiritus ſanctus ex vtroq; procedit, & ideo dicit Apoſtolus: *Qui Spiritũ Chriſti non habet, non eſt eius.*

Cap.4. Pater ſolus eſt non de alio, ideo ſolus appellatur ingenitus: Filius ſolus de Patre natus eſt, ideo ſolus dicitur genitus. Spiritus ſanctus de Patre & Filio procedit, ideo ſolus amborum nuncupatur Spiritus.

Concilium Toletanum Quartum. 620.

Cap.1. Spiritum ſanctum nec creatum, nec genitum; ſed procedentem ex Patre & Filio profitemur.

Concilium Toletanum Sextum. 648.

Cap.1. Credimus & profitemur Spiritum ſanctum neque genitum, neque creatum, ſed de Patre Filioq; procedentem, vtriuſque eſſe Spiritum: ac per hoc ſubſtantialiter vnum ſunt, quia & vnus ab vtroque procedit.

Synodus Herfeldenſis. 650.

Apud Bedam hiſtoriæ Anglicanæ lib.4. cap.17. Suſcipimus & Spiritum ſanctum procedentem à Patre & Filio inenarrabiliter, ſicut prædicauerunt ſancti Apoſtoli, & Prophetæ, & Doctores, & nos ſimul ſubſcribimus, qui cum Theodoro Archiepiſcopo fidem Catholicam expoſuimus.

Concilium Toletanum Octauum. 655.

Cap.1. Credimus & in Spiritum ſanctum viuificatorem, ex Patre & Filio procedentem, cum Patre & Filio adorandum & conglorificandum.

Hildephonſus Toletanus. 660.

De virginitate S. Mariæ cap.8. Audiſti teſtimonium Patris de Filio, audiſti teſtimonium Filij de ſeipſo ſimul & Patre, audiſti teſtimonium de Spiritu ſancto, qui vt hunc Filium Dei eſſe oſtenderet; (de quo ſecundùm diuinitatem idem Spiritus procedit) quòd deſcenderit in eum corporaliter, ſecundùm veritatem incarnationis ipſius?

Concilium Toletanum Vndecimum. 674.

In confeſſione fidei: Credimus Spiritum ſanctum cum Deo Patre & Filio eſſe Deum, vnius ſubſtantiæ, vnius naturæ: non tamen genitum, vel creatum; ſed ab vtriſque procedentem, amborum eſſe Spiritum.

Aponius. 700.

Lib.3. in Cantica: Spiritus ſanctus vera ratione de voce & Verbo, de Patre & Filio procedere comprobatur.

Lib.6. Pater in Filio; & Filius in Patre, Spiritus ſanctus de vtroque manans, vnius eſſentiæ.

Beda. 700.

Ad caput 8. Ioannis: Spiritus ſanctus, quod ad ſe eſt, Deus eſt; quod ad Patrem & Filium, Spiritus ſanctus eſt: quia Patris & Filij Spiritus eſt, ex Patre & Filio procedens, vnius ſubſtantiæ, maieſtatis, poteſtatis, cum Patre & Filio.

Homilia in Dominica Exaudi: Notandum in primis, quòd Dominus Spiritũ veritatis & à ſe mittendum eſſe teſtatur, & eundem mox à Patre pro-

cedere ſubiungit. Non quia idem Spiritus aliter à Patre procedit, quàm à Filio mittitur: ſed ideo Filius eum à ſe mitti,& à Patre dicit procedere,vt aliam Patris,aliam ſuam eſſe perſonam deſignet, ac ſi in eadem diſtinctione perſonarum vnam eſſe operationem & voluntatem ſuam cum Patris voluntate & operatione denunciet. Cùm enim eiuſdem Spiritus gratia datur hominibus, profectò mittitur Spiritus à Patre, mittitur & à Filio: procedit à Patre, procedit & à Filio: quia & eius miſſio ipſa proceſſio eſt,quia ex Patre procedit & Filio.

Alcuinus. 750.

De Trinitate lib.1.cap.6. Ergo hoc donum Dei, id eſt,Spiritus ſanctus,qui de Patre & Filio æqualiter procedit, ineffabilis quædam Patris Filijq; communio eſt: & ideò fortaſſis ſic appellatur, quia Patri & Filio poteſt eadem appellatio conuenire.

Ambroſius Ansbertus. 770.

In Apocal.lib.9. Pater à ſeipſo: Filius autem à Patre,non à ſeipſo: Spiritus verò ſanctus à Patre, & Filio cognoſcitur eſſe.

Paulinus Aquileienſis. 780.

Aduerſus Felicem Vrgelitanum: Credatur Filius, qui genitus eſt ſine initio à Patre, non putatiuè, ſed verè: credatur Spiritus ſanctus,quia Spiritus ſanctus eſt,& à Patre Filioq; procedit.

Carolus Magnus. 800.

Epiſtola ad Eliphandum Toletanum: Credimus in Spiritum ſanctum, Deum verum, viuificatorem omnium, à Patre & Filio procedentem. Æternus Spiritus ſanctus,ex Patre Filioque procedẽs, vnus Deus,omnipotens,Pater, Filius, & Spiritus ſanctus.

Haymo. 820.

Homiliam Octaua Paſcha: Et pulchrè inſufflando Spiritum ſanctum dedit, vt ipſum ſe eſſe oſtenderet,qui in facie primi hominis ſpiraculum vitæ ſpirauerat: vel certè, quia anhelitus ab exteriore exterius trahitur, inſufflando Spiritum ſanctum dedit,vt oſtenderet omnem diuinitatem in ſe eſſe, & ſicut à Patre,ita quoque à ſe Spiritum ſanctum procedere. Geneſ.2.

Angelomus. 830.

Ad cap.19.lib.1.Regum: Eccleſiæ Catholicæ plebibus prædicare conuenit,Spiritum ſanctum ex Patre & Filio procedentem, vnius eſſe ſubſtantiæ cum eis,à quibus procedit.

Hincmarus. 840.

In vita S.Remigij: In Patre totus eſt Filius, & in Verbo totus Pater: in Patre ſimul & Filio totus Spiritus ſanctus: à Patre & Filio totus idem procedit Spiritus ſanctus.

Rabanus Maurus. 850.

De vniuerſo lib.1.cap.3. Spiritus ſanctus ideo prædicatur Deus, quia ex Patre Filioq; procedit, & ſubſtantiam eius habet.

De inſtitutione Cleri,lib.2.cap.57. Profitemur Spiritum ſanctum nec genitum,nec ingenitum; ſed ex Patre & Filio procedentem.

Libro 6.in Eccleſ.cap.2. Spiritus ſanctus eſt communis Patri & Filio; quia procedit à Patre, procedit & à Filio; mittitur à Patre,mittitur & à Filio.

Concilium VVormatienſe. 860.

In profeſſione fidei: Confitemur & credimus Spiritum ſanctum à Patre Filioq; procedentem, amborum eſſe Spiritum. Nec enim procedit de Patre in Filium, nec de Filio tantùm procedit, ad ſanctificandam creaturam; ſed ab vtriſque procedere monſtratur: quia charitas,ſiue ſanctitas amborum eſſe cognoſcitur: Et nec Patris tantùm, nec Filij tantùm; ſed ſimul Patris & Filij Spiritus dicitur. In relatiue verò perſonarum nominibus Pater ad Filium, Filius ad Patrem, Spiritus ſanctus ad vtroſque refertur.

Ioannes Diaconus. 870.

Vita S.Gregorij lib.4.cap.75. Libros Dialogorum Gregorij Zacharias ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Epiſcopus, Græco Latinóque ſermone doctiſſimus, poſt annos ferè 175.in Græcam linguam conuertens,Orientalibus Eccleſijs diuulgauit, quamuis aſtuta Græcorum peruerſitas,in commemoratione Spiritus ſancti à Patre procedentis, nomen Filij ſuaptim radens,abſtulerit.

Remigius Antiſiodorenſis. 880.

Ad Pſal.32. *Et Spiritu oris eius*,id eſt,Spiritu ſancto, miſſo de cælis ab ore eius,id eſt,Chriſto,qui eſt os Patris, quia per illum nobis locutus. Hic oſtendit,quòd Spiritus ſanctus & à Filio procedit.

Ericus. 880.

Homilia de S.Trinitate: Sicut ergo Spiritus ſanctus mittitur à Filio, ſic mittitur & à Patre; & ſic procedit à Filio,quomodo & à Patre. Inter naſcẽtem Filium, & procedentem Spiritum ſanctum iſta eſt diſtantia,quòd Filius ex vno naſcitur, Spiritus verò ſanctus ex vtroque procedit.

Radulphus Flauiacenſis. 930.

In Leuiticum lib.7.cap.1. Ignis egreſſus à Domino Spiritus ſanctus eſt, qui à Patre Filióque procedit. De quo ipſe Dominus: *Ignem veni mittere in terram.* Lucæ 12.

Smaragdus. 960.

Ad cap.15.Ioannis: Significat enim quòd æqualiter idem Spiritus ſanctus à Patre & Filio procedit,& æqualiter à Patre & Filio mittitur: ſed propter diſtinctionem perſonarum hic dicitur à Patre procedere,& à Filio mitti, vt in eadem diſtinctione perſonarum, vnam eſſe operationem & voluntatem ſuam cum Patris voluntate denunciet.

In Epiſtolam de Sabbatho Pentecoſtes: Credant & in Spiritum ſanctum, Deum verum,ex Patre & Filio procedentem.

Pelegrinus Laureacenſis, 970.

In Symbolo: Confiteor Spiritum ſanctum,qui eſt tertia in Trinitate perſona, vnum & æqualem cum Deo Patre, & Filio eſſe: Credo Deum vnius ſubſtantiæ, vnius quoque naturæ,nec tamen genitum, vel creatum; ſed à Patre Filioq; procedentem,amborum eſſe Spiritum.

Leo Nonus. 1050.

Epiſtola ad Venetiarum & Hiſtriæ Epiſcopos: Credo Spiritum ſanctum nec ingenitum, nec genitum; ſed à Patre & Filio procedentem, veraciter procedere.

Epiſtola ad Petrum Antiochenum Epiſcopum: Credo Patrem ingenitum, Filium vnigenitum, Spiritum ſanctum nec ingenitum, nec genitum; ſed à Patre & Filio procedentem.

Radulphus Ardens. 1060.

Dominica prima poſt Aſcenſionem: Duplex proceſſio Spiritus ſancti intelligitur: vna, qua Spiritus ſanctus procedit æternaliter à Patre & Filio,vt tertia in Trinitate perſona, & vna cum eis ſubſtantia, qua quotidie æquè à Patre & Filio procedit temporaliter,ad ſanctificandum creaturam, &c.

Guitmundus Auerſanus. 1060.

De S. Trinitate: Iſte amor eſt Spiritus ſanctus, qui ab vtroq; ita procedit, vt ſemper in vtroque maneat: ita ſemper in vtroque manet, vt ab vtroque ſemper procedat.

Meginardus. 1070.

Tractatu de Fide: Nunquam non fuit Pater, à quo Filius ineffabiliter natus, à quo Spiritus ſanctus non natus, ſed procedens: quia Spiritus non eſt Filius, neque ingenitus, quia non eſt Pater; nec factus, quia non ex nihilo; ſed ex Deó Patre, & Deó Filio Deus procedens.

Anſelmus Cantuarienſis. 1080.

In Monologio cap. 55. Nec Pater ab vllo eſt, nec Filius à Patre quaſi ſpirante naſcitur; iſte autem æſtimetur Spiritus vtriuſque: quia ab vtroque ſuo quodam inenarrabili modo ſpirante mirabiliter procedit.

De proceſſione Spiritus ſancti: Si Spiritus ſanctus eſt de Patre, quia eſt de Deo, qui Pater eſt, negari nequit eſſe quoque de Filio, cùm ſit de Deo, qui eſt Filius.

Ad caput 4. Epiſtolæ ad Galatas: Miſit Deus Spiritum ſanctum, qui à Patre procedit, & à Filio: nam & miſſio, qua mittitur à Patre, ipſa eſt proceſſio, qua procedit à Patre. Et ideo dicit Apoſtolus, eum mitti à Patre & Filio, vt oſtendat eum ab vtroque procedere.

Hildebertus Cenomanenſis. 1090.

Epiſt. 21. ad Anſelmum: Appulorum relationibus didici, vos in Concilio Barenſi ſermonem de Spiritu ſancto habuiſſe, quem calumnioſa Græcorum verſutia à Filio minimè procedere fabulatur. Quid ergo aduerſus hanc illorum dementiam in præfato promulgaſtis Concilio, ſuccincto tractatu deprecor annotari.

Hymno de S. Trinitate:

Paracletus increatus,
Neque factus, neque natus,
Patri conſors Genitóque,
Sic procedit ab vtroque,
Ne ſit minor poteſtate,
Vel diſcretus qualitate, &c.
Flamen ab his procedendo,
Tres & vnum ſubſiſtendo.

Iuo Carnotenſis. 1100.

Sermone de Pentecoſte: Iſte Spiritus ſanctus, qui Patris & Filij vnus eſt Spiritus, à Patre procedit & à Filio, & ad corda credentium pariter mittitur & à Patre & à Filio. Vnde & Dominus dicit in
Ioan. 15. Euangelio: *Cùm venerit Spiritus veritatis, qui à Patre procedit, ille vos docebit omnem veritatem. Ille me clarificabit: quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.* Hęc verba ita interpretatur Didymus; Inſeparabilis eſt Spiritus ſanctus à mea & Patris voluntate. Et amplius; quia non ex ſe eſt, ſed ex Patre & me eſt. Hoc enim ipſum, quòd ſubſiſtit & loquitur, à Patre & à me illi eſt. Quid eſt ergo Spiritum à Patre Filioq; ſubſiſtere, niſi eundem Spiritum à Patre Filioq; procedere.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

De operibus Spiritus ſancti, lib. 1. cap. 28. Aduerſus errorem eorum, qui dixerunt hunc Spiritum ſanctum non à Patre & Filio, ſed à ſola perſona Patris procedere, illud conſtanter dicendum eſt; quia quòd à Patre procedit Spiritus ſanctus, gratiarum diuiſio; quòd à Filio procedit, peccatorum remiſſio eſt.

De glorificatione Trinitatis, & de proceſſione Spiritus ſancti, libro 1. capite 17. Fuêre nonnulli maximè Græcorum, qui dicerent à ſolo Patre, & non à Filio procedere Spiritū ſanctum; quos tamen ſancta Romana Eccleſia, Latinæ Eccleſiæ columna, iamdudum per multa concilia, luce coruſcans Euangelica, & ſuper petram fidei firmiter ſtans fundata, ſic reuerberauit, concentorem ex ipſis Græcis habens Athanaſium Catholicum atque Orthodoxum, vt iam non ſit nobis neceſſe quicquam addere, niſi quia ſpontaneum in ſermonibus noſtris huic proceſſioni offerimus obſequium.

Honorius Auguſtodunenſis. 1120.

Libro 3. de Philoſophia mundi: Spiritus iſte à Patre & Filio procedit: quia voluntas diuina, & bonitas inde, quòd ita potens Deus & ſapiens oſtenditur. Nihil enim Spiritū ſanctum à Patre & Filio procedere eſt aliud, quàm diuinam voluntatem ex potentia & ſapientia vſque ad creationem & gubernationem extendere. Hæc bonitas & voluntas Patri & Filio coæterna eſt.

Bernardus. 1130.

Sermone 3. de Pentecoſte: Spiritus ſanctus quaſi ſpecialiter Spiritus dicitur, quòd ab vtroque procedat, firmiſſimum atque indiſſolubile vinculum Trinitatis, tanquam propriè ſanctus, quòd ſit donum Patris & Filij, omnem ſanctificans creaturam.

Sermone 20. paruorum Sermonum: De Spiritu ſancto teſtatur Scriptura, quia procedit, ſpirat, inhabitat, replet, glorificat. Procedere dicitur duobus modis: vnde, & quò. Vnde? à Patre & Filio. Quò? ad creaturam.

Richardus Victorinus. 1140.

De Trinitate lib. 6. cap. 8. Spiritus ſanctus prorſus vno eodémque modo procedit tam à Patre quàm à Filio: Siquidem vtrobique vna eademq; eſt per omnia ratio.

Petrus Lombardus. 1140.

Lib. 1. diſt. 11. lit. A. Hîc dicendum eſt Spiritum ſanctum à Patre eſſe & Filio, & procedere à Patre & Filio, quod multi hæretici negauerunt. Quòd autem de vtroque procedat, multis diuinorum eloquiorum teſtimonijs comprobatur. Dicit enim Apoſtolus: *Miſit Deus Spiritum Filij ſui in corda* Gal. 4.
veſtra. Ecce hîc dicitur Spiritus Filij. Et alibi: *Qui* Rom. 8.
autem Spiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius. Ipſe enim Filius de Spiritu ſancto dicit in Euangelio:
Quem ego mittam vobis à Patre, &c. His & alijs autho- Ioan. 15
ritatibus oſtenditur, quòd Spiritus ſanctus à Patre & Filio procedit.

Hugo Etherianus. 1160.

De proceſſione Spiritus ſancti, libro 2. cap. 13. Apud Latinos omnibus patet per fidem Patris & Filij eſſe Spiritum ſubſtantialiter, & ſecundùm naturam: & æqualiter: quia non minus Filij, magis verò apparet eſſe Patris, ſcilicet vtriuſque per omnia æquè exiſtit. Ob quam rem, non eſt ſecundùm abundantiam vel defectum alterutrum: quia quot modis eſt Patris, totidem Filij exiſtit, ſecundùm naturam, ſubſtantialiter; ſecundùm cauſam, & ſecundùm emiſſionem, id eſt, proceſſionem.

Cap. 17. Si ex ſolo Patre procedit Spiritus, non eſt ipſe imago Filij, ſed Patris, vt ſine medio ex ipſo coruſcans. Non eſt autē hoc, cùm Spiritus imago ſit Filij, & ex ipſo proximè refulgeat. Quare ſi Filius ideò ex Patre prouenit, quia eius exiſtit imago, & Spiritus ex Filio exiſtentiā habet, quia imago eius eſt.

Adam Victorinus. 1180.

Proſa de ſancta Trinitate: *Patri compar Filióque*

Spiritu ab vtroque Procedit connexio.

Innocentius Tertius. 1200.

Sermone in die Aſcenſionis: Spiritus ſanctus à Patre procedit & Filio,& cum eis eſt verus,& viuus Deus,benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

Concilium Lateranenſe. 1215.

Cap.1. Pater à nullo, Filius autem à Patre ſolo; at Spiritus ſanctus ab vtroque pariter abſque initio ſemper & fine. Pater generans, Filius naſcens, Spiritus ſanctus procedens.

Cæſarius Heiſterbachius. 1220.

Lib 8.cap.36. Spiritus ſanctus Deus eſt, tertia in Trinitate perſona, à Patre Filióque procedens æternaliter.

Iacobus Vitriacus. 1220.

Dominica poſt Aſcenſionem: Vterque mittit Spiritum ſanctum,id eſt,tam Pater,quàm Filius, vnde vtriuſque Spiritus dicitur: Patris namque Spiritus dicitur, ſicut ad Romanos Apoſtolus ait:
Rom.4 *Si Spiritus eius,qui ſuſcitauit Ieſum à mortuis, habitat in vobis,viuificabit & mortalia corpora veſtra.* Spiritus Filij dicitur in eadem Epiſtola:
Rom.8 *Si quis Spiritum Chriſti non habet,hic nõ eſt eius.* Ex quo patet,quòd ab vtroque procedit,&c. Licet autem in hodierno Euangelio dicat Dominus: *Mittam vobis Spiritum veritatis,qui à Patre procedit*, vt honorem & gloriam daret Deo Patri, propter authoritatem principij; nihilominus tamen vult intelligi, quòd ab ipſo Filio procedit: vnde & ipſe diſcipulos ſuos inſufflauit,dicens: *Accipite Spiritum ſanctum.* Certum eſt autem,quòd flatus à ſufflante,& ſpiritus ſpirante procedit.

Guilhelmus Aluernus. 1230.

De retributionibus Sanctorum: Nihil nouerunt Philoſophi de magnificentia & largitate Dei, cõparatione Chriſtianæ ſapientiæ, qui generationem Filij ex ipſo, & largitatem,quia Spiritus ſanctus ex vtroque procedit,donum ſcilicet æquale ambobus ignorauerunt.

Alexander Aleſius. 1230.

Parte 1.quæſt. 3.memb.4. Latini tranſumunt verbum procedendi ab exitu ſiue proceſſu cauſati à cauſa; vnde dicunt, quòd procedere eſt ab aliquo exire, quamuis non in aliquem, ſecundùm quod dicitur mente & notitia procedere amor, quamuis non intelligitur in aliquid. Et ſecũdùm hunc modum dicunt Latini, quòd Spiritus ſanctus procedit à Patre & Filio: quia exit ab vtroque,velut amor à notitia & mente.

Thomas Aquinas. 1250.

Opuſculo primo contra Græcorum errores, capite, quòd Spiritus S. eſt Spiritus Filij. Ad oſtendendũ quòd Spiritus ſanctus procedat à Patre & Filio,primò ſumendum eſt, quod etiam ab ipſis errantibus negari non poteſt, cùm expreſsè authoritate ſacræ Scripturę probetur,quòd ſcilicet Spiritus ſanctus ſit Spiritus Filij: Dicitur enim ad Galatas 4. *Miſit Deus Spiritum Filij.* & Rom.8. *Si quis Spiritum Filij non habet,non eſt eius.*

Guilhelmus Peraldus. 1255.

In Summa de fide, cap.19. Procedit Spiritus à Patre & Filio: de proceſſione S.Spiritus à Patre habes Ioannis 15. *Spiritus veritatis, qui à Patre procedit.* Græci verò negant Spiritum ſanctum procedere à Filio,eò quòd iſtud non inueniatur expreſsè in canone ſacræ Scripturæ: Nos verò hoc non concedimus, quia Spiritus ſanctus vocatur Spiritus Chriſti. Rom.8. *Qui Spiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius.*

Vrbanus Quartus. 1260.

Paraphraſi in Pſal.5?. Spiritus ſanctus non factus, non creatus, non genitus, ſed Patre & Filio procedens.

Gregorius Decimus. 1270.

In 6.Decretalium,titulo 1. Fideli ac deuota profeſſione fatemur,quòd Spiritus ſanctus æternaliter ex Patre & Filio,non tanquam ex duobus principijs,ſed tanquam ex vno principio, non duabus ſpirationibus,ſed vnica ſpiratione procedit. Huc profeſſa eſt hactenus, prædicauit, & docuit; hoc firmiter tenet, ac prædicat; profitetur, ac docet ſacroſancta Romana Eccleſia,mater omnium fidelium ac magiſtra: hoc habet Orthodoxorum Patrum atque Doctorum, Latinorum pariter & Græcorum,incommutabilis & vera ſententia. Sed quia nonnulli propter irrefragabilis præmiſſæ veritatis arrogantiam in errores varios ſunt prolapſi,nos huiuſmodi erroribus viam præcludere cupientes,hoc ſacro approbante Concilio dãnamus & reprobamus omnes, qui negare præſumpſerint æternaliter Spiritum ſanctũ ex Filio procedere: ſiue etiam temerario auſu aſſerere, quòd Spiritus ſanctus ex Patre & Filio,tanquam ex duobus principijs, & non tanquam ex vno procedat.

Iacobus Genuenſis Epiſcopus. 1280.

Sermone 3.de Trinitate: Fons generat riuum, ſic Pater generat Filium: ſons & riuus faciunt ſtagnum,quia Pater & Filius faciunt Spiritum ſanctum: fons à nullo procedit, riuus à fonte procedit,& ſtagnum ab vtroque procedit: & tamen in fonte,riuo,& ſtagno eſt eadem aqua; quia in Patre, & Filio, & Spiritu ſancto eſt eadem ſubſtantia.

Robertus Dominicanus. 1290.

Sermone 27. Credo vnum eſſe Spiritum ſanctum à Patre & Filio procedentem, coæternum & conſubſtantialem Patri & Filio.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad cap.16.Ioannis *Quia de meo accipiet.*) A me procedendo. Nec eſt per hoc intelligendum, quòd partem eſſentiæ Filij recipiat: quia indiuiſibilis eſt. & ideo,ſi aliquid capitur,totũ capitur. Omne autem verbum procedens ab aliquo naturaliter ipſum manifeſtat; & ſic Spiritus ſanctus procedens à Filio,& totam eius eſſentiam accipiens,totum ipſum manifeſtat.

Franciſcus Maronius. 1320.

In lib 1.Sentent.diſt.10.q.1. Ioannis 16. *Ipſe de meo accipiet*: Si autem accipiet de eo,quod eſt Filij, ex eo colligitur,quòd æquè Spiritus ſanctus accipit aliquid à Filio. Totus eſt à Filio, quia Deus eſt quicquid habet. Ergo procedit à Filio.

Auguſtinus Triumphus. 1320.

De poteſtate Eccleſiaſtica quæſt.12.art.3. Spiritum ſanctum ex Patre & Filio procedere, non ſolòm Græcorum & Latinorum Doctores aſſerunt, verùm etiam ipſa Veritas, Ioannis 14. cùm dicit: *Spiritus ſanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille teſtimonium perhibebit de me.*

Guido Rocherius. 1333.

In manipulo curatorum part.3. de articulis fidei,cap.1. Credere debemus Spiritum ſanctum eſſe verum Deum,ex Patre & Filio procedentem. Contra iſtũ articulum errant Græci,dicentes: Spiritum ſanctum à ſolo Patre procedere. Contra errorem eorum addit Eccleſia Romana in Symbolo Niceno: *Qui ex Patre Filioq́ procedit.*

Thomas Argentinenſis. 1350.

In lib.1.Sent.diſt.11.art.2. Spiritus ſanctus procedit à Patre & Filio: quia Pater generando Filium, omnia cõmunicat Filio, in quibus ad Filium non habet oppoſitionem.

Cathari-

Catharina Senenſis. 1370.

Tractat.6.cap.167. Spiritus ſanctus, qui procedit à Patre & Filio, me fecit aptam ad amandum.

Petrus Aliacus. 1400.

In lib.1.Sent.diſt.11.quaeſt.8. Spiritus ſanctus procedit à Patre & Filio æternaliter. Aliqui nituntur iſtam concluſionem rationibus probare: ſed ſimpliciter dico, quòd per rationem hoc non poteſt concludi, ſed omnes rationes, quæ ad hanc fierēt, poſſent faciliter ſolui. Ideo tenendum eſt, authoritate fidei, ſcilicet ex determinatione Eccleſiæ Dei, nec aliter eam probo.

Raymundus Sebundius. 1430.

In viola animæ dialog.1.cap.7. Pater eſt largiens, & Filius recipiens: ſed vbi eſt largitor & receptor, oportet quòd aliud inde procedat, quod ſcilicet nec ſit dare, nec recipere, videlicet amor, qui procedit à dante in recipientem, & à recipiēte in dantem. Et ſic eſt ibi amoris proceſſio, quæ eſt tertia res & tertia perſona, quæ neque Pater eſt, neque Filius, ſed amborum Spiritus. Hic autem amor neceſſariò à Patre Filioq; procedit.

Synodus Florentina. 1439.

Seſſione vltima in litteris vnionis: Spiritus ſanctus ex Patre ſimul & Filio, & ex vtroq; æternaliter, tanquam vno principio, & vnica ſpiratione procedit. Declarantes quòd id, quod ſancti Doctores & Patres dicunt, ex Patre per Filium procedere Spiritum ſanctum, ad hanc intelligentiam tendit, vt per hoc ſignificetur, Filium quoq; eſſe ſecundùm Græcos quidem cauſam, ſecundùm Latinos verò principium ſubſiſtentiæ Spiritus ſancti, ſicut & Patrem. Et quoniam omnia quæ Patris ſunt, ipſe Pater vnigenito Filio ſuo gignendo dedit, præter eſſe Patrē, hoc ipſum, quòd Spiritus ſanctus procedit ex Filio, ipſe Filius à Patre æternaliter habet, à quo ęternaliter etiam genitus eſt. Definimus inſuper explicationē illorum verborum, *Filioq;* veritatis declarandæ gratia, & imminente tunc neceſſitate, licitè ac rationabiliter Symbolo fuiſſe appoſitam.

Nicolaus Dorbellus. 1450.

In lib.1.Sent.diſt.11. Spiritus ſanctus procedit à Patre & Filio: quia in illo ſigno originis, in quo Pater producit actu voluntario, idem eſt principium productiuum in Patre & Filio, & ideo Filius eadem productione producit Spiritum ſanctum cum Patre.

Dionyſius Carthuſianus. 1460.

In Summa orthodoxæ fidei lib.1. articulo 48. Oportet concedere Spiritum ſanctum nō ſolùm ex Patre, ſed ex Patre & Filio procedere: Aliter enim non poſſet diſtingui à Filio, quoniam ſola relatio ratione oppoſitionis multiplicat perſonas diuinas.

Rupertus Lycius. 1480.

In Quadrageſimali ſerm.59.c.1. Secunda opinio damnata de Spiritu ſancto, quòd non procedit à Filio, ſed à ſolo Patre, quæ inuenta fuit à Neſtorianis, damnata ab Epheſina ſynodo: propterea in Symbolo Patrum dicitur: *Et in Spiritum ſanctum, Dominum & viuificantem, qui ex Patre Filioq; procedit.*

Carolus Bouillus. 1500.

Quæſtionum Theologicarum lib.1.quæſt.37. Æqualem ſubſtantiæ portionem mutuat Spiritus ſanctus à Patre & Filio: omnis quippe inæqualitas procul à diuinitate abeſt. Non enim magis propinquat Patri Spiritus ſanctus, quàm Filio: neque magis Filio, quàm Patri; ſed æquè vtrique propinquus eſt, & paribus radijs ab vtroque pendet.

Quæſtione 38. Spiritus ſanctus, qui æquā ſubſtantiæ portionem à Patre & Filio capeſſit, non prius ab vno, quàm ab alio procedit: quippe qui haud quaquam ab vtroque ſeparatim, ſed vnà ſimulq; totus procedit. Diuidit enim Spiritum, qui prius ab vno extremorum, quàm ab alio educit, ac profert.

ASSERVNT IVDÆI VETERES.

Rabbi Simeon, filius Iohai.

In libro Zoar: ſuper illa verba: *Audi Iſrael, Dominus Deus tuus, Deus vnus eſt.* Ait Rabbi Ibba: Hic eſt, ô Iſrael, antiquus (Iehoua) Deus, qui eſt principium omnium rerum, antiquus antiquorum, hortus radicum, & omnium rerum perfectio, & dicitur Pater Deus noſter, profunditas fluminū, & fons ſcientiarum, quę procedunt ab illo Patre. Et Filius vocatur (Iehoua) Deus. Hic eſt Spiritus ſanctus, qui à duobus procedit, & vocatur menſura vocis: vnus eſt, vt vnum concludat & colligat.

In Bereſchit. Rabba Vzira (vt citatur in Thalmud:) Spiritus Deus volitans erat ſuper aquas: Hic eſt Spiritus Meſſiæ, de quo ſcriptum eſt Eſaiæ 11. *Et requieſcet ſuper eum Spiritus Dei.*

FINIS LIBRI PRIMI.

LIBER SECVNDVS DE CHRISTO SALVATORE.

ARTICVLVS PRIMVS.

DEI FILIVM EX MARIA VIRGINE VERE CARNEM SVSCEPISSE, VERVM FVISSE HOMINEM, CORPORE ET ANIMA CONSTANTEM, VERE PASSVM ET MORTVVM ESSE.

NEGANT.

Anno poſt natum Chriſtum

80. *SATVRNINVS Saluatorem ignotum eſſe dixit, incorporalē, ſine figura, in phantaſmate, ſeu putatiuè & vmbratiliter viſum hominem, nec carnem hominis veram, nec animam ſuſcepiſſe.* Irenæus, Epiphanius, Philaſtrius, & Theodoretus de Saturnino.

100. *Baſilides ex eo, quòd in hiſtoria paſſionis ſcriptum eſt, Simonem quendam à Iudæis coactum crucem Domini geſtaſſe, affirmauit, non ipſum Chriſtum, ſed eius loco Simonem Cyrenæum paſſum eſſe, permutato habitu ac forma: Sic nempe, vt Chriſtus Cyrenæi, & Cyrenæus Chriſti vultum repræſentaret. Eminus igitur ſtetiſſe, & Iudæorum ſtultitiam riſiſſe, quod Chriſtum putantes ſe crucifigere, alium crucifigerent.* Irenæus, Tertullianus, Epiphanius, Philaſtrius, Auguſtinus, & Theodoretus de Baſilide.

140. *Valentinus dixit, Chriſtum carnem de cælo detuliſſe, nec quicquam de Maria accepiſſe, ſed per eam tranſiuiſſe, ſicut aqua per riuulum, aut canalem illabitur.* Irenæus, Tertullianus, Epiphanius, Philaſtrius, Auguſtinus, & Theodoretus de Valentino.

150. *Marcion & Cerdon Chriſtum in hominis forma ſine carne, putatiuè & vmbratiliter tantùm natum & paſſum eſſe aſſeruerunt, quòd natura virginem parere non ſineret.* Irenæus, Tertullianus, Philaſtrius, Auguſtinus, & Nicetas de hæreſibus.

160. *Apelles dicebat Chriſtum ipſo deſcenſu aëriam ſibi carnem contexuiſſe, eandemq́; in aſcenſu ſingulis elementis reddidiſſe.* Tertullianus, Epiphanius, & Auguſtinus de illius hæreſi.

270. *Manichæi dixerunt Filium eſſe partem vnius ſubſtantiæ Patris, & id Filium volunt intelligi, quod ex Dei ſubſtantia parte aliqua deductum apparuit in carne, cùm humani nihil haberet: crucē quoque, paſſionem, & mortem viſione tantum fuiſſe.* Hilarius lib. 6. de Trinitate, Hieronymus ad cap. 14. Matth. Ruffinus in Symb. Apoſt. Leo de feſto Epiphaniæ, Suidas in voce Manes, Epiphanius, Theodoretus, & Damaſcenus de Manichæis.

350. *Hilarius in* Pſal. 68. *ſentit humanitatem Chriſti ſuapte natura fuiſſe doloris & miſeriæ expertem: famem verò, ſitim, mœrorem, timorem, cæteraſq́; animi & corporis infirmitates, non fuiſſe illi naturales, ſed vltrò aſſumptas noſtri gratia.*

380. *Apollinaris dicebat Chriſtum ſuſcepiſſe carnem ſine anima.* Auguſtinus hæreſi 55. Ruffinus lib. 2. cap. 20. Socrates lib. 2. cap. 46. Vincentius Lyrinenſis contra hæreſes.

400. *Fortunatus, Felix, Fauſtus, Secundinus, & alij Manichæi, negabant Chriſtum eſſe natum, aut in Euangelio ſe vſquam ex hominibus natum eſſe dicere.* Auguſtinus lib. 2. cap. 2. contra illos.

440. *Priſcillianiſtæ natalem Chriſti non verè honorant, ſed ſe honorare ſimulant; ieiunantes eodem die, ſicut & Dominico; quod vtique ideò faciunt, quia Chriſtum Dominum in vera hominis natura natum eſſe non credunt, ſed per quandam illuſionem oſtentata videri volunt, quæ vera non fuerint, ſequentes dogma Cerdonis & Marcionis.* Leo Papa epiſt. 93. cap. 4.

450. *Eutyches prædicabat Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum conſubſtantialem nobis eſſe ſecundùm carnem, ſed de cælo corpus habuiſſe.* Liberatus in Breuiario, cap. 12.

530. *Aphthardocitæ aſſerebant Chriſti corpus ab ipſa conceptione nulli obnoxium fuiſſe internecioni, neque affectionum illarum, quæ naturaliter, abſque vlla reprehenſione inſita ſint, particeps fuiſſe.* Damaſcenus de hæreſibus, Nicephorus lib. 17. cap. 29.

540. *Iuſtinianus Imperator edictum propoſuit, quo ſanxit corpus Domini incorruptibile, naturalium & inculpatarum paſſionum haudquaquam capax fuiſſe: credendum eſſe Dominum ante paſſionem comediſſe, quemadmodum poſt paſſionem manducauit: nec ſacroſanctum illius corpus aliquam mutationem inde ab eo, quo in vtero formatum eſt, neque in voluntarijs, neque in naturalibus poſſeſſionibus, nec poſt reſurrectionem quidem*

accepiſſe

accepiſſe aſſerens: cui opinioni Sacerdotes paſſim aſſentiri coegit. Contra hunc ſcripſit Anaſtaſius Antiochenus, Euagrius lib. 4. cap. 39. Nicephorus lib. 17. cap. 29.

600. *Armenij dicunt Christum ſuſcepiſſe corpus non eiuſdem eſſentiæ, cuius noſtra ſunt corpora, ſed incorruptibile, & impatibile, & tenue, & increatum, & cæleſte, quod & videre, & comedere, & bibere videatur, & alijs muneribus humanis fungi, cùm tamen nihil horum faciat. Præterea dicunt carnem in diuinitatē eſſe conuerſam, & eiuſdem factam eſſentiæ, cuius eſt ipſa diuinitas.* Euthymius in Panoplia part. 2. tit. 20.

630 Mahometus Azoara 11. *Iudæi Chriſtum Mariæ filium ſe peremiſſe perhibent, ſed nequaquam eum, imò ſui ſimilem ſuſpendentes interfecerunt: profitentes etiam ſe ſuæ cædis auctores, cordibus ſuis non minimā ambiguitatem inde gerunt, ſed eum nullatenus interfecerunt; quia Deus incomprehenſibilis & ſapiens, eum ad ſe transmigrare fecit.*

1050. *Bogomili dicunt Chriſtum deſcendiſſe de cælis, & per aurem Virginis dextram influxiſſe, carnem induiſſe, quæ aſpectu quidem videatur ex materia conſtare, & humani corporis eſſe ſimilis, cùm tamen reuera materiæ ſit expers, ac diuina.* Euthymius Panopliæ parte 2. tit. 23. cap. 7.

1180. *Noui Manichæi docent, Chriſtum non habuiſſe verum corpus, nec veram carnem, ſicut habent cæteri homines; nec verè fuiſſe paſſum, & mortuum in cruce, nec verè reſurrexiſſe à mortuis, nec verè aſcendiſſe ad cælum, in corpore & carne humana: ſed omnia in ſimilitudinem facta fuiſſe.* Nicolaus Eymericus parte 2. Directorij, quæſt. 13.

1200. *Albaneſes dicunt quòd Filius Dei Chriſtus non aſſumpſit naturam humanam in veritate, ſed ſimilem in beata Virgine: quòd Chriſtus nō verè comedit, nec verè bibit, nec verè paſſus eſt, nec verè mortuus eſt, nec verè reſurrexit; ſed putatiuè.* Guido de hæreſibus, Antoninus 4. parte Summæ, tit. 11. cap. 7. § 5.

1317. *Arnoldus de Villa noua docuit, quòd humana natura à Deo aſſumpta eſt æqualis Deo, omnibus bonis ſuis: & quòd tantum ſit humanitas in Chriſto, quantum Deitas, & tantum poſſit.* Nicolaus Eymericus parte 2. Directorij, quæſt. 11.

1530. *Anabaptiſtæ docent Chriſtum non habuiſſe veram carnem ex Maria aſſumptam, nec fuiſſe verum hominem, ſed habuiſſe corpus phantaſticum; nec verè, ſed tantum per phantaſma mortuum eſſe.* Cochlæus de erroribus Anabaptiſtarum Monaſterienſium, Caluinus de Libertinis cap. 17.

1540. *Gaſpar Svvenckfeldius* Tomo 2. epiſtola 72. & 77. *dicit, Carnem Chriſti nullo modo ſimilem carni Adami, ſiue ante, ſiue poſt lapſum: atque hoc dogma æquè inuiolabile ac ſacroſanctum videri vult, ac Chriſtum de Spiritu ſancto conceptum.*

Parte 1. confeſsionis pag. 9. 19. &c. parte 3. pagina 175. & epiſtola 78. ad Auguſtanos, & libro de totalitate Chriſti fuſiſsimè docet, *Chriſti carnem, vel humanitatem, non eſſe creatam, nec creaturam.*

1571. *Anno 1571. prope Heidelbergam publicè facta eſt Anabaptiſtis poteſtas diſputandi illam quæſtionem, an Chriſtus ex Virgine carnem aſſumpſerit, an aliunde.* Petrus Caniſius lib. 1. de corruptelis Verbi Dei.

1579. Fratres familiæ Amoris libro Londini 1579. impreſſo, art. 42. affirmant, *Chriſtū vt in Virgine Maria, ſic in ſuâ quoque carne conceptum eſſe, & incarnatum.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Eſaiæ 7. v. 14. Ecce, Virgo concipiet, & pariet Filium.

Lucæ 2. 6. Factum eſt autem cùm eſſent ibi, impleti ſunt dies vt pareret: & peperit Filium ſuum primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in præſepio.

Ioannis 1. 14. Et Verbum caro factum eſt.

Rom. 1. 3. Qui factus eſt ex ſemine Dauid ſecundùm carnem.

Galat. 4. 4. At vbi venit plenitudo temporis, miſit Deus Filium ſuum, factum ex muliere, factum ſub lege.

Philip. 2. 6. Qui cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiēs, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo.

1. *Timoth.* 2. 5. Vnus mediator Dei & hominum, homo Ieſus Chriſtus.

Hebræorum 2. 14. Quia ergo pueri communicauerunt carni & ſanguini: & ipſe ſimiliter participauit eiſdem: vt per mortem deſtrueret eum, qui habebat mortis imperium. 16. Nuſquam Angelos apprehendit: ſed ſemen Abrahæ apprehendit. Vnde debuit per omnia fratribus ſimilari.

1. *Petri* 3. 18. Mortificatus quidem carne, viuificatus autem ſpiritu.

1. *Petri* 4. 1. Chriſto igitur paſſo in carne.

1. *Ioan.* 4. 2. Omnis ſpiritus, qui confitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe, ex Deo eſt.

2. *Ioan.* v. 7. Multi ſeductores exierunt in mundū, qui non confitentur Ieſum Chriſtum veniſſe in carnem.

Iacobus frater Domini.

In Liturgia: Vnigenite Fili & Verbū Dei, qui es immortalis, ac dignatus es propter noſtram ſalutē ex ſancta Deipara ſemperq; Virgine Maria carnem induere, ſine vlla conuerſione homo factus es, crucíq; affixus Chriſte Deus, ac morte mortē cōculcaſti.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Ignatius. 100.

Epiſt. ad Trallianos: Obturate aures veſtras, cùm vobis quiſpiam loquitur, excludens Ieſum Chriſtum Filium Dei, qui natus eſt Dauid, qui ex Maria, qui verè genitus eſt ex Deo, & ex Virgine: verùm non ſimili modo. Nec enim idem eſt Deus
Ioan. 1.
& homo Verè aſſumpſit corpus: *Verbum* enim *caro factum eſt*, & vixit inter homines ſine peccato:
Ioan. 8.
Quis enim *ex vobis arguet me de peccato?* Verè edit, ac bibit; crucifixus, & mortuus eſt, ſub Pontio Pilato: verè inquam, non hominum opinione crucifixus, & mortuus eſt. &c. Quidam athei & increduli aiunt, ipſum ſola opinione hominũ natum eſſe, non autem reuera corpus aſſumpſiſſe, & opinione mortuum, non autem verè paſſum, &c. Verè genuit Maria corpus, habens in ſe Deum habitantem: reuerà natus eſt Deus Verbom ex Virgine, veſtitus corpore, obnoxio eiſdem paſſionibus nobiſcum: verè natus ex vulua, qui omnes homines in vulua fingit, & corpus ſibi fabricauit ex ſanguinibus Virginis, hoc ſolùm excepto, quòd nulla viri conſuetudo interceſſerit. Verè natus eſt ſicut & nos, & verè lacte paſtus eſt, & cibo potuq; communi nobiſcum vſus eſt: & expletis tribus annorum decadibus, verè baptizatus eſt à Ioanne, non autem opinione hominum, aut phantaſia: verè condemnatus, & crucifixus eſt, non opinione, non phantaſia, non impoſtura.

Ad Smyrnenſes: Ieſus Chriſtus, Dei Filius, primogenitus omnis creaturæ, qui Dei Verbum eſt, & vnicus Filius, ſecundùm carnem de genere Dauid, ex Maria Virgine, baptizatur à Ioanne, vt impleretur ab eo omnis iuſtitia: qui verſatus eſt inter homines ſioe peccato, & ſub Pontio Pilato, & Herode Tetrarcha affixus eſt cruci pro nobis, in vera carne, ex quo & nos ſumus, per diuinam beatamq; paſſionem eius, &c. Omnia hæc paſſus eſt propter nos, & verè paſſus eſt, non opinione, ſicut & verè reſurrexit, &c.

Dionyſius Areopagita. 100.

De diuinis nominibus cap. 2. part. 1. Diſcretum eſt autem à diuinis operibus in nos benignè manantibus, quòd ſecundùm nos, atque ex nobis integrè & verè ſubſtantiam aſſumpſit ſuperſubſtantiale Verbum, eaq; & geſſit, & pertulit, humanæ ipſius aſſumptionis electa atque præcipua. His enim neque Pater, neque Spiritus vlla ratione communicat, niſi fortè quis aſſerat, benignitate, clemẽtiaq;, & communione voluntatis, atque in omni ſupereminentiſſima & ineffabili operatione diuina (quá homo pro nobis factus adimpleuit immutabilis profectò Deus, & Dei Verbom) illos quoq; acceſſiſſe conſortes, &c. Ignoramus autem quomodo ex virgineis ſanguinibus, altero quàm naturali iure formatus eſt, quóve pacto, ſiccis pedibus corporale pondus habentibus, materiæq; grauitatem, liquidam perambulauerit inſtabilemq; ſubſtantiam, & alia, quæ excellentem Ieſu naturam ſignant.

Iuſtinus Martyr. 150.

In expoſitione Fidei Chriſtus homo oſtenditur, ex æqualibus & irreprehenſibilibus naturæ noſtræ perpeſſionibus.

Dialogo cum Tryphone: Chriſtus in lucem editus, virtutem ſuam obtinuit, & incrementum capiẽs, iuxta communem mortalium omnium morem rebus congruentibus vſurpandis, ſuum cuique actui & ætati tribuit, alimentis omnibus vtens, & ad annos plus minus triginta durãs, quoadusque Ioannes aduentũs eius præco præceſſit.

Irenæus. 180.

Lib. 3. cap. 32. Errant igitur, qui dicunt eum nihil ex Virgine accepiſſe, vt abijciant carnis hęreditatem, abijciant autem & ſimilitudinem, &c. Si non accepit ab homine ſubſtantiam carnis, neque homo factus eſt, neque filius hominis: & ſi hoc non factus eſt, quod nos eramus, non magnum faciebat, quod paſſus eſt, & ſuſtinuit, &c. Quid in Mariam deſcendebat, ſi nihil incipiebat ſumere ab ea? Aut ſi nihil ſumpſiſſet ex Maria, nunquam eas, quæ à terra erant, percepiſſet eſcas, per quas id, quod à terra ſumptum eſt, nutritur corpus.

Lib. 5. cap. 1. Vani ſunt qui putatiuè dicunt eum apparuiſſe: nõ enim putatiuè hæc, ſed in ſubſtantia veritatis fiebant. Si autem cùm homo non eſſet, apparebat homo, neque quod erat verè perſeuerauit Spiritus Dei: quoniam inuiſibilis eſt Spiritus: neque veritas quædam erat in eo: non enim illud erat, quod videbatur. Prædiximus autem, quoniam Abrahã & reliqui Prophetæ, propheticè videbant eum, id quod futurum erat per viſionem prophetantes. Si igitur & nunc talis apparuit, non exiſtens quod videbatur, quædã prophetica viſio facta eſt hominibus, & oportet aliũ expectare aduentum eius, in quo talis erit, qualis nunc viſus eſt propheticè. Oſtendimus autẽ, quoniam idem eſt, putatiuè dicere eum viſum, & nihil ex Maria accepiſſe. Neque enim eſſet verè ſanguinem & carnẽ habens, per quam nos redemit, niſi antiquam plaſmationem Adę in ſemetipſum recapitulaſſet. Vani igitur qui à Valeotino ſunt, hoc dogmatizantes, vti excludãt ſalutem carnis, & reprobent plaſmationem Dei.

Hippolytus. 220.

Epiſtola ad Reginam quandam: Eum ergo dicit primitias dormiẽtium, vtpote mortuorum primogenitum, qui cùm ſurrexiſſet, velletq; oſtendere, id eſſe excitatum, quod etiam erat mortuum, dubitantibus diſcipulis, aduocato Thoma ait: *Palpa hic, & vide, quod ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere.*
1. Cor. 15.
Ioan. 20

Origenes. 230.

Lib. 1. de principijs: Chriſtus corpus aſſumpſit noſtro corpori ſimile, eo ſolo differẽs, quòd natum ex Virgine de Spiritu ſancto eſt. Et quoniam Ieſus Chriſtus natus, & paſſus eſt in veritate, & non per imaginem, communi hac morte verè mortuus eſt, verè etiam à mortuis reſurrexit, & poſt reſurrectionem cum diſcipulis ſuis cõuerſatus, aſſumptus eſt.

Lib. 2. in Iob. In nouiſſimo tempore deſcendens de cælis Deus Vnigenitus, terreni corporis teſta ex Virgine ſe induens, totius mundi ſaniem, immunditiem quoque, & putredinẽ raſit, omnium peccata ſupportando.

Methodius Tyrius. 260.

Oratione in Hypopantẽ Domini: Tu Maria Deo, nullius alioqui rei indigo, carnẽ, quam nõ habebat, mutuata es. quò nimirũ hac ratione omnipotẽs id, quod eſſe dignatus eſt, homo videlicet, appareret. Quid hoc illuſtrius? quídve ſublimius? Qui cælum & terram implet, cuius præterea ſunt omnia, quæcunq; mouentur atque ſubſiſtunt, iſtius factus eſt indigus. Tu enim admirabilem incarnationem, quam aliquãdo non habuit, Deo mutuò dediſti: tu potentem corpore, tanquam decenti quadã panoplia induiſti, per quã ipſe quidẽ facilè à me caperetur, & cerneretur: ego verò tutum & commodum ad illum acceſſum haberem.

Petrus Alexandrinus. 300.

Libro de Deitate: *Verbum caro factũ eſt*, cùm Angelus ſactam Virgioem eiuſmodi oratione ſalutauit: *Aue gratia plena, Dominus tecum*. hoc eſt, Dei Verbum nunc tecum eſt. Nam illa Gabrielis ſalutatio Deum Verbum in vtero virgineo natũ, & carnem factum inſinuat. Hinc & ſcriptum eſt: *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus Altiſsimi obumbrabit tibi; ideoq́, quod natum eſt ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei.* Dei autem Verbum, citra viri commercium, ſola Dei, qui quiduis efficere poteſt, voluntate, in Virginis vtero incarnatum eſt, viri præſentia, eiuſdemq́ actione ad hoc minimè requiſita: Dei namque virtus Virginem per Spiritus ſancti illapſum adumbrans, viro quouis efficacius operata eſt.

Alexander Epiſcopus Alexandriæ. 320.

Epiſtola ad Alexandrum Epiſcopum Conſtantinopolitanum: Dominus noſter Ieſus Chriſtus corpus non ſpecie adumbratum, ſed verum ex Maria Deipara aſſumpſit, qui in fine ſeculorum inter homines ad delenda peccata verſatus eſt, qui crucifixus eſt & mortuus ſine vlla ipſius diuinitatis imminutione, qui reſurrexit à mortuis, aſcendit ad cælos, ſedet ad dextram maieſtatis Dei.

Synodus Nicæna. 325.

In Symbolo: Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cælis, & incarnatus eſt de Spiritu ſancto, ex Maria Virgine: *Et homo factus eſt.* Crucifixus etiam pro nobis ſub Pōtio Pilato: *Paſſus, & ſepultus eſt.*

Athanaſius. 340.

Epiſtola ad Epictetum contra hæreticos: Nihil certè tale in diuinis Scripturis, quæ Deum in humano corpore fuiſſe aiunt, reperias: & Patres, qui Nicææ conuenerunt, non corpus, ſed Filium ipſum Patri coæternum fuiſſe aſſeuerãt, idq́ ex ſubſtantia Patris: corpus verò rurſum ex Maria, ſecundùm diuinas Scripturas, ortum traxiſſe confitentur.

Oratione 4. contra Arianos: Vbi ſemel Verbum natum ex Maria prodijt, ſub conſummationem ſeculorum, ad peccata abroganda, (ita enim Patri
Gal. 4. viſum fuit, Filium ſuũ mittere, *factum ex muliere, factum ſub lege*,) tum ſcriptum eſt, Verbum aſſumpta carne hominem factum eſſe, & in ea carne paſ-
1. Pet. 2. ſum eſſe pro nobis, vt Petrus teſtatur: *Chriſto enim*, inquit, *paſſo in carne pro nobis*: vt palam fieret, omnéſque crederemus, eum, cùm ſemper Deus eſſet, poſtmodum in noſtri gratiam ho-
Coloſ. 2. minem eſſe factum, & *corporaliter*, vt inquit Apoſtolus, *habitauit diuinitas in carne*. Quæ verba idem valent, ac ſi dicas: Cùm Deus eſſet, propriũ quoddam corpus cepit, eoq́ vtens vt organo, homo factus eſt propter nos. Ideoq́ quæ propria ſunt carnis, etiam de illo referuntur, nimirum, quia in carne conſiſtebat, qualia ſunt eſurire, ſitire, pati, fatigari, aliaq́ id genus, quæ caro in ſe recipit.

Baſilius Magnus. 370.

In Liturgia: Vnigenite Fili & Verbum Dei, cùm ſis immortalis, dignatus es propter noſtram ſalutem incarnari, & de ſancta Dei Genitrice, & ſemper Virgine Maria, immutabiliter humanari, & crucifigi.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 370.

Catecheſi 4. de generatione Filij: Crede quòd hic vnigenitus Dei Filius propter peccata noſtra de cęlo deſcendit in terram, & earundem affectionum cum nobis aſſumpſit humanitatẽ, & natus eſt ex Maria Virgine, & Spiritu ſancto. Non opinione, non phantaſia humanitatem aſſumpſit, ſed in veritate: non tanquam per canalem tranſiens per Virginem, ſed verè incarnatus ex ipſa, lacte nutritus verè, vereq́ comedens, ſicut & nos. Si enim phantaſma erat illa incarnatio, phantaſma & ſalus.

Catecheſi 13. Illuminatorum. Paſſus eſt Ieſus pro hominibus verè: non enim apparentia eſt crux, neque opinio redẽptio: non imaginaria mors, & fabulatoria ſalus. Si enim imaginaria eſſet mors, veri eſſent illi, qui dicebant: *Recordati ſumus, quòd ſeductor ille dicebat adhuc viuens.* Paſſio itaque vera: verè enim crucifixus eſt, & non cõfundimur, neq́ negamus; ſed potius in eo gloriamur.

Epiphanius. 380.

Hæreſi 20. Deſcendit de cælo, & conceptus eſt, nõ à ſemine viri, ſed per Spiritum ſanctum, & verè corpus de Maria habuit, ſibi ipſiq́ carnem de ſancta matre efformauit, & animam ac mentem humanam accepit, & totum id, quod eſt homo, excepto peccato, in ſeipſu per ſuam deitatem coniunxit, natuſq́ eſt in Bethlehem.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 51. quæ eſt Epiſtola 1. ad Cledonium: Si quis Chriſtum per Virginem tanquam per canalem fluxiſſe, non autem in ea diuino modo, quia abſq́ viri opera: humano, quia iuxta pariendi conſuetudinem, formatum eſſe dixerit, atheus eſt.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Oratione 2. de pauperibus amandis: Ipſe Dominus Angelorũ, ipſe cæleſtis beatitudinis Rex propter te factus eſt homo, & ſordidas iſtas, abiectaſq́ carnis exuuiolas, vnà cum anima, quæ ipſis erat induta, ſibi circumdedit, vt attactu ſuo tuis ægritudinibus mederetur.

Theophilus Alexandrinus. 390.

Lib. 1. Paſchali: Ex tantis ac talibus aſſumpſit hominem, duntaxat abſque peccato, ex quantis & qualibus nos omnes creati ſumus: non ex parte, ſed totus mediator Dei, & hominũ, homo Chriſtus Ieſus, nulloq́, quod noſtræ ſimilitudinis eſt, caruit, niſi ſolo peccato, &c. Sciendum eſt, quòd ex omni parte temperatum humanę conditionis exhibens ſacramẽtum, perfectam ſimilitudinem noſtræ conditionis aſſumpſerit, nec carnem tantùm, nec animam irrationalem ſine ſenſu, ſed totum corpus, totamq́ animam ſibi ſocians, perfectum in ſe hominem demonſtrauit, vt perfectam cunctis hominibus in ſe, & per ſe largiretur ſalutem: habenſq́ noſtri conſortium, qui de terra cõditi ſumus, nec carnem deduxit de cælo, nec animam.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homilia 24. in priorem ad Corinthios: Hoc corpus clauis confixum, & flagris cæſum non tulit mors. Hoc corpus in crucem actum ſol cùm vidiſſet ſuos auertit radios. Propter hoc & velum tũc ſcindebatur, & petra rumpebatur, & terra quatiebatur. Hoc eſt illud corpus, quod fuit cruentatum; quod lancea percuſſum, & ſalutares emiſit fontes vniuerſo orbi terræ, vnum quidem ſanguinis; alterum verò aquæ.

Homilia de Ioanne Baptiſta: Sancta Maria, Beata Maria, mater & virgo, virgo fuit ante partũ, virgo poſt partum. Ego hoc miror, quomodo de virgine virgo natus ſit, & poſt natiuitatem virginis mater virgo ſit. Vultis ſcire quomodo de virgine natus ſit, & poſt natiuitatem mater ipſa ſit virgo? Clauſa erant oſtia, & ingreſſus eſt Ieſus. Nulli dubiũ quin clauſa ſint oſtia. Qui intrauit per oſtia clauſa, non erat phantaſma, nõ erat ſpiritus, verè corpus erat. Quid enim dicit: *Reſpicite & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, quæ me habere videtis.* Habebat carnes, habebat oſſa: & clauſa erãt oſtia.

Quomodò

Quomodo clauſis oſtijs intrauerunt oſſa & caro? Neſcis quomodo ſactum ſit, & das hoc potentiæ Dei. Da potentiæ Dei, quia de virgine natus ſit, & tamen ipſa virgo fuerit virgo poſt partum.

Homilia 25. in 3. cap. Ioannis: Spiritus carnẽ Chriſti formauit, non tamen ex nihilo: (quid enim opus fuiſſet matrice?) ſed ex carne virginali. Quo nam autem pacto factũ ſit explicare non poſſum: ſed ſactum eſt, ne quis à natura noſtra partum illum alienum putaret.

Proclus. 425.

Epiſtola ad Armenios: Deus forma carens ſumpſit formam ſerui, caro factus, natus ex Virgine, volens vbique monſtrare, quia ſecũdùm veritatem fieri homo dignatus eſt. Naturam ſiquidem corpoream, & exordia, & habitos, paſſionesq́ neceſſariò ſubſequuntur.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

De recta in Deum fide ad Theodoſium: Si Verbi incarnatio vmbra eſt, aut res tãtùm imaginaria eſt, ergo vera non eſt, neque Virgo Filium Dei verè enixa eſt, neque Verbum, quod ex Deo Patre prodijt, ſemen Abrahæ verè complexum eſt, neque fratribus verè aſſimulatum eſt. Etenim quæ in nobis cernũtur, ea nec typus, nec vmbra, nec ſpectrum ſunt; ſed veritas, & res ipſa, &c. Si nũquam verè in carne apparuit, quale quæſo dorſum pro nobis cædendum præbuit? aut quales percutientibus genas exhibuit? Si Verbum Dei verè incarnatum non eſſet, nec verè quoq́ pro nobis mortem oppetijſſet, neq́ Chriſtus Dominus ex mortuis verè exſuſcitatus eſſet, &c. An non apertiſſimum eſt, obſecro, vnigenitum Dei Filium ſimilem nobis, hoc eſt hominem, factum eſſe, quò nimirum terrenum hoc noſtrum corpus, vita propria per œconomicam vnionem illi immiſſa, ab inducta corruptione liberaret? animam rurſum humanam, poſteaquam illam propriam ſibi reddidiſſet, ſuæq́ naturæ firmitate ac immutabilitate perinde ac vellus colore imbuiſſet, peccato ſuperiorem declararet?

Paulus Emiſenus. 430.

Homilia de Chriſti Natiuitate: Qui ante ſecula arcano ineffabiliq́ modo ex Patre genitus eſt, nouiſſimis temporibus per mulierem in lucem funditur. Enimuerò natura noſtra perfectè aſſumpta, humanæq́ naturæ conditionibus ex prima conceptione in ſe veluti proprijs trãſlatis, ac noſtro tandem corpore, ſibi in templum coaptato, ex Deipara Virgine Deus perfectus, & homo itidem perfectus prodijt.

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib. 1. Epiſt. 102. *Omni cuſtodia ſerua cor tuum*, ne Chriſti naturam poſt incarnationem merũ duntaxat ſpectrum eſſe credas. Alterutram enim tollit, qui vnam tantùm confitetur; nempe vel diuina mutata, vel noſtra imminuta. Hæc eſt Manis Charybdis, per quam omnes in Gehennam præcipites agere ſtuduit.

Epiſt. 121. Chriſtus ſemen Abrahæ apprehendit, & matrẽ illinc elegit, & in ea, & ex ea carnem induit, atque homo verè, per omnia excepto peccato nobis ſimilis, factus fuit.

Theodoretus. 450.

Dialogo 1. Hæc pacta conuenta interpretans D. Paulus in Epiſtola ad Galatas, dicit: *Abrahæ autem dicta ſunt promiſſiones, & ſemini eius.* Non dicit, & ſeminibus eius, tanquam de multis; ſed tanquam de vno, qui eſt Chriſtus, apertiſſimè oſtendens, Chriſti humanitatem, quæ ex ſemine Abrahæ germinauit, & quæ Abrahæ facta eſt, promiſſionem impleuit. Gal 3.

Baſilius Seleucius. 460.

Oratione prima de Verbi incarnatione: Cùm Filius Dei imaginem in integrum vellet reſtituere, noſtræq́ carni immortalitatem impertiri, ipſemet carne ſe induit; cognatum videlicet per cognatum ſanaturus, ſitq́ homo numeris omnibus perfectus, quò eum integræ ſanitati reddat, quẽ olim creauerat.

Titus Boſtrenſis. 460.

Ad cap. 1. Lucæ: *Ideo quod naſcetur ex te.*) Non dicit Angelus ad Virginem, quod natum eſt ſimpliciter, ne quis corpus, quod ex ea prodijt, aliunde petitum exiſtimet: ſed addit, *ex te*: quo nimirum, quod naſcebatur, ſecundùm naturam ortum ex illa ducere, adeoq́ naturalem illius fœtũ eſſe certò perſuadeat.

Andreas Cæſareenſis. 500.

Ad cap. 9. Apocalyp. Noſtri cauſa Chriſtus ſemel factus eſt homo, noſtraq́ omnia ſolo peccato excepto participauit.

Ioannes Maxentius. 510.

In ſecunda fidei profeſſione: Fatendum eſt Deũ natum ex fœmina, non ſecundùm diuinitatem, ſed ſecundùm humanitatem; in cunis iacuiſſe pannoſum, ſordibus inuolutum; creuiſſe, ac profeciſſe ætate ac ſapiẽtia, ſed ſecundùm humanitatẽ.

Procopius Gazæus. 530.

Ad cap. 45. Eſaiæ: *Operatus eſt ſalutẽ in medio mundi*, quia carnem de terra, non de cælo demiſſam habuit.

Synodus Quinta Conſtantinopolitana. 535.

Act. 4. Si quis non confitetur eum, qui eſt ante ſecula & ſine tempore ex Patre natus, eſſe Deum Verbum, in vltimis diebus deſcendiſſe de cælis, & incarnatum eſſe de ſancta & glorioſa Dei Genitrice & ſemper Virgine Maria, & hominem factũ, natum ex ipſa: talis anathema ſit.

Andreas Cretenſis. 560.

In ſalutationem Angelicam. Non ſimulatam carnẽ nobis aſſumpſit, ſed in ipſa rei veritate, ſingulari ſimul erga genus humanum ſtudio, & ſecundùm homines ex hominum ſubſtantia ſibi aſciuit, qui eſt altiſſimus, ac totam noſtram naturam in ſemetipſo ſanctificauit: nec diſpenſationẽ eam ſub ſpecie quadam finxit: hanc ille carnis, inquam, veritatem cognouit, illæſa eius deitate manente.

Leontius. 600.

De ſectis actione 1. Filius & Sermo Dei, conſtituto propter nos in Deipara Virgine domicilio, cùm corpus animatum mente præditum, rationis particeps, & ſimpliciter, vt loquar, humanũ induiſſet, eidem humano corpori vnitus eſt, citra confuſionem.

Euſtachius Presbyter. 610.

In vita S. Eutychij: Pernicioſa omnino peſtis eſt, affirmare incorruptum fuiſſe Domini noſtri Ieſu Chriſti corpus ante reſurrectionem. Quis enim adeò ſtultus eſt, vt Domini corpus ex eo, quòd cũ diuina natura copulatum fuit, incorruptum aſſerat, cùm hoc conceſſo colligendum ſit neceſſariò fictam, & ſimulatam humanæ carnis ſuſceptionem extitiſſe? Quomodo enim incorruptũ corpus pati potuit, aut circumcidi, aut pannis inuolui, aut lacte nutriri? Quæ ſi illam vitæ largitricem carnem ſubijſſe credimus, crucem item, & clauorum foramina, & lanceæ vulnus confiteri oportet. Incorruptum igitur de illo dici non poteſt, niſi per hoc verbum intelligamus, corpus illius nulla vnquã fuiſſe peccati macula contaminatum, aut in ſepulchro non eſſe diſſolutum.

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

Epiſtola ad Honorium: Filius Dei vterum intactũ virginitatis ingreſſus, caſtitatem luſtratam Marię ſanctæ, incarnatus, qui erat incarneus, & formã ſuſcepit noſtram, qui ſecundùm diuinam eſſentiam, quantũ ad habitum & ſpeciem, inexformabilis, & corporatur ſecũdùm nos incorporeus, & homo iuxta veritatem efficitur, qui ſemper Deus cognoſcitur, &c. Et homo ſecundùm veritatẽ factus eſt ab ipſo ſummo conceptu de ſanctiſſima Virgine.

Oratione in Chriſti Natalitia: An nõ, cùm Dei Verbum eſſet, æternúmque ex ęterno Patre ortum haberet, impollutum Matris Virginis vterum propter nos inhabitauit? veràq; in illa, & ex illa carnem ſuſcepit? ſuſcepit autẽ ex ea carnẽ, non prius quidem ex ea formatam & exiſtentẽ, quàm indiſſolubili vinculo illi coniungeretur: ſed vnà cum ipſo, & in ipſo Verbi complexu exiſtentiam ſortitam.

Maximus Monachus. 640.

Centur.1.cap.9. Chriſtus Deus naſcitur, aſſumpta carne animam intellectiuam habente. Qui cùm rebus ex nihilo creationem conceſſerit, factus eſt homo. Quem dum ſupernaturali modo Virgo peperit, nullum diſſoluit virginitatis argumentum. Qua enim ratione factus eſt homo, ſine vlla naturæ alteratione, aut cõmutatione potentię ſic eam, quę peperit, tum matrẽ effecit, tum virginẽ conſeruauit, miraculo miraculũ circa idẽ declarans?

Germanus Conſtantinopolitanus. 720.

In Theoria: Vnigenitus Filius & Sermo Patris initio carentis cùm ſit, recepta propter noſtram ſalutem incarnatione ex ſacra Deipara, immutabili manente diuinitate & inconfuſa, vnus eſt, de ſancta Trinitate homo factus, & lubẽs crucifixus.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxa fidei lib.1.cap.14. Dei Verbum totũ hominem ſalutis noſtæ cauſa ſuſcepit, hoc eſt, animam intellectualem & corpus, atq; humanæ naturę proprietates, ac naturales minimeq; reprehendendos affectus.

Lib.3.cap.2. Neque enim Deus Verbum, præexiſtenti ſeorſim carni vnitus eſt, verùm poſteaquã in ſanctæ Virginis vterum migrauit, citra vllam circumſcriptionẽ, in hypnſtaſi ſua, ex caſtis ipſius perpetuæ Virginis ſanguioibus, carnẽ anima rationali atque intellectuali animatam cõdidit: humanę nimirum conſperſionis primitias aſſumẽs: ac Verbum ipſum carni hypoſtaſis factum eſt.

Taraſius Conſtantiuopolitanus. 780.

Epiſt. ad Epiſc. Antiochiæ, Alexandriæ, &c. Confiteor & propter ooſtram ſalutem, in extremis temporibus, iuxta caroem, vnius ſanctæ Trioitatis Filij Dei, Dominiq; noſtri Ieſu Chriſti ex vera Deipara & ſemper Virgine Maria generationem, ſubſtantiam aſſumpſiſſe nobis ſimilem, materialiter ſine peccato non deſclſcente ab eo quod fuerat, crucifixum pro oobis carne, ſepultum & reſurgentem.

Elias Cretenſis. 790.

In orationem 51. Nazianzeni: Dei Filius humanã naturam aſſumpſit, atque ex virgineis ſanguinibus carnem anima rationali & intellectuali animatã ſibi ipſi efformauit, diuioo ſimul & humano modo: diuino nempe, quia ſine ſemine, ac ſine viro: humano autẽ, quia, vt partus lex poſtulat, nono menſe genitus eſt: ob idq; Dei genitricem propriè ac verè ſanctam Virginem prædicamus.

Nicephorus Conſtantinopolitanus. 815.

Epiſtola ad Leonem Tertium· Confiteor Dei Filiũ, infioita benignitate & miſericordia erga propriũ plaſma motum, è cælo deſcendiſſe. In vtero enim Virginis verè proprieq; Deiparæ inhabitãs, & per Spiritum ſanctum animam & carnẽ ſibi adaptãs, totamq; noſtram naturam, quemadmodum hominẽ in principio finxerat, ſibi aſciſceus, prodijt Deus incarnatus, &c. Etenim ſemine Abrahã ſuſcepto, carnis ac ſanguinis periode ac vnus ex nobis factus eſt particeps, carnẽq; anima intelligente viuificatam aſſumpſit, nnllo quidem pacto ante ſummam illam vnionem præexiſtentem, ſed ſimul carnem, ſimul anima rationis cõpote animatam, ſimul Verbo vnitam.

Michael Syngelus. 830.

In Dionyſio Areopagita: Cæterùm Dauidicæ puellæ Virginis ventrem, quæ nuptiarum expers, ac propemodum innoceos Virgo ſemper permanſit, vti ſementis, ſuhijt, carnemq; ex illius ſanguine aſſumens, cum anima rationis intellectusq; participe ſe coniunxit, eamq; ſibi copulauit.

Photius. 870.

Epiſtola ad Michaelem Bulgariæ Principem, de ſeptem Synodis: Chriſtus verus Deus noſter, propter oos & propter noſtram ſalntem, carnis & ſanguinis, quemadmodum nos, particeps eſſe voluit, & maſſam noſtram io ſeipſum ſuſcipiens, vnus ex duobus contrarijs declaratus eſt, Deus idem exiſtens & homo.

Leo Philoſophus Imp. 880.

Epiſtola ad Omarum Saracenorum Principem: Miſit Deus Verbum ſuum ad Mariam, quam elegerat: accepit formã hominis Verbum Dei, induit corpus de Maria, cum anima & intellectu. Habitauit Verbum ipſius, quod erat ex Deo, in ipſo corpore ſine ſeparatione ab ipſo in perpetuum. Si nõ eſſet ipſum corpus, quod induerat, nemo poſſet videre Verbum Dei: ſed veoiens Verbum Dei, induit corpus de Maria.

Theophylactus. 900.

Ad cap.14. Marci: Chriſtus, qui totum hominem cum naturalibus ſuſcepit cõditionibus, omninò & triſtitiam & angorem naturalem habuit: cæteròm dicẽdo, *tranſeat à me calix iſte*, monſtrauit humanitatem.

Ad cap.1. Lucæ: *Ecce concipies.* Hoc ſingulare, qđ nulli alteri conceſſum eſt. *In vtero* autem dixit, vt oſtendat Dominom ex ipſius Virgiois vtero incarnatum ſubſtantialiter.

Theodorus Abucara. 950.

Diſputatione 11. Verè Deum Verbum ex Virgine natum eſſe, eſurijſſe, ſitijſſe, naturales affectiones ſubijſſe, crucifixumq; & mortuum eſſe dicimus.

Suidas. 970.

In Auguſto: Sub eo Ieſus Chriſtus, Deus & Seruator noſter, carnem aſſumpſit è ſancta Deipara & Virgine Maria.

Euthymius. 1080.

Ad cap.2. Matthæi: Quare non manſit Chriſtus Nazarethæ, ſi vi occidi non poſſet? Quia ſi hoc factum eſſet, aliqui affirmaſſent humanitatem iuxta phantaſiam tantùm aſſumptam fuiſſe: humanis videlicet noo ſubiectam affectibus.

Conſtantinus Manaſſes. 1140.

In Annalibus: Auguſto Cæſare potiente rerum coæternus ille Patri Sermo, conditor mundi, caſtam incorruptæ iuuenculæ aluum ingreſſus, ex eius ſanguine carnem ſibi compegit, cum qua inter homines conſpectus eſt, tam diuinitate, quàm humana natura planè perfectus.

Conſtantinus Harmenopulus. 1180.

De Fide Orthodoxa: Dei Filius propter ſalutem noſtram ſuopte cõſilio Deiq; Patris voluntate in terram deſcendens, ex ſancta Deipara perpetuaq; Virgine Maria verè, non ſpecie tenus, natus eſt, compoſita ſibi ex ea carne, mentis atque animi compote; perfectusq; Deus exiſtens, perfectus homo factus eſt.

Nicetas Choniates. 1200.

Theſauri Orthodoxæ Fidei lib. 2. cap. 31. Confitemur eundem Dei Filium in vltimis & præfinitis temporibus, vt genus humanũ ſeruaret, & reformaret, è cælis deſcendiſſe, ſeu voluntaria exinanitiũ humilitate, puræ Deiparæq; Virginis Mariæ vterum ſubijſſe; quæ à Spiritu ſancto præpurgata corpore & animo fuiſſet, ex eiusq; ſancta & incorrupta carne in ſubſiſtentia propria carnẽ aſſumpſiſſe; ita vt conſubſtantialis nobis effectus, eam in ipſa mediante anima rationis & intellectus participe compingeret, atque efformaret. Qui ex eadem Virgine intemerataq; matre natus eſt, ſupra quàm dici aut excogitari, vlloue intellectu percipi poſſit. Cùm enim ſine ſemine, ſupernaturalisq; conceptio fuiſſet, ineffabilis quoque partus, & inenarrabilis fuit. More itaque noſtro, qui ſupra nos erat Chriſtus & Dominus proceſſit, omnia noſtra eſſentialiter in ſe ferẽs, vno dempto peccato, totus homo factus eſt, totusq; Deus manens, idem terrenus & cæleſtis.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Eccleſ. hiſtor. lib. 1. cap. 23. Verùm enimuerò, quòd perfectus natura homo Dominus ſit, citra tamen naturæ inquinationem & ſordes, apertè aſtruit nouem illa menſium, qua in vtero geſtatus eſt, fœtura, natiuitas eius, educatio, baptiſmus, tentationes, fames, ſitis, labores, fatigationes, lachrymæ, angores, ſomnus, tædium, & quæcũque ſunt hominum naturales & irreprehenſibiles affectiones: adhæc alapæ, colaphi, flagra, contumeliæ, irriſiones, ſputus, ſannæ, ludibria, & reliqua eiuſmodi: præterea crux, claui, acetum, ſel, lancea: poſtremò denique mors, funus, & ſepultura. Atque hæc quidem à diſcipulis tum ad confirmandam carnis eius fidem ſunt ſpectata. poſteris autem ex ordine omnibus ea ſacrorum Euangeliorum ſcripta exhibent, atque repræſentãt. Itaque hæc omnia Seruatorem verum hominem eſſe, ſatis indicant.

Ioannes Cantacuzenus. 1350.

Apologia 2. Reuera hominem aſſumpſit, nec alterius naturæ hominem, ſed ipſiſſimam hominũ naturam, quæ ex Adam eſt, licet ex Virgine præter naturæ leges natus ſit, &c. Sentimus & credimus, quòd Filius Dei carne aſſumpta ex ſancta & Deipara Virgine, homo verus natus ſit, & idem ipſe verè ſit mortuus, & non alius. & in cruce, & in paſſione, & in morte ipſius gloriamur.

Gennadius Scholarius. 1450.

Dialogo de via Salutis humanæ: Verbum Dei quando bene placuit natum eſt, vt ex labijs Prophetarum fuerat prædictum, ex ſancta Virgine Maria, & tunc manifeſtum fuit toti orbi. Quemadmodũ enim manifeſtatur noſter ſermo, cùm ſit natus ex labijs noſtris: ita & Verbum Dei natum eſt ex carne ſanctæ Virginis, & manifeſtatum eſt toti orbi, &c. Deſcendit Filius & Verbum Dei, & ingreſſus eſt puram ſanctam & immaculatam Virginem, & ſuſcepit carnem, & homo factus eſt: & poſtea ex vtero Virginis egreſſus, conuerſatus eſt in mundo cum hominibus vt homo, & nominatus eſt Chriſtus, qui docuit homines viam veritatis.

Moſes Mardenus Aſſyrius. 1552.

In confeſſione fidei: Deſcendit vna ex tribus perſonis de voluntate ipſarum trium, quę ſunt vnũ, eaq; erat perſona Filij, manſitq; in gremio ſanctæ Virginis Mariæ, filiæ Dauidis, non relinquens tamen locum, & incarnata eſt ex Spiritu ſancto, & ex Maria Virgine, ſecundùm prædeſtinationem ſcientiæ ſuæ, ſumpſitque formam ſerui ſui.

Hieremias Pat. Conſtantinopolitanus. 1580.

Reſponſo 1. cap. 1. Verbum nulla diuinitatis alteratione & mutatione, nulla paſſione & fluxu interueniente, propter nos caro factum eſt, natura noſtra perfectè momento temporis aſſumpta.

Gabriel Patriar. Alexandrinus. 1595.

In confeſſione fidei: Vnigenitus Dei Filius incarnatus eſt de Spiritu ſancto, in immaculato vtero beatiſſimæ Mariæ ſemper Virginis veram & integram hominis naturam aſſumpſit, corpus videlicet & animam rationalem, in vnitate perſonę diuinæ, &c. Inſuper firmiter credo & prædico eũdem Dei Filium incarnatum, verè natum eſſe ex Maria ſemper Virgine, itẽ verè paſſum, verè mortuum & ſepultum.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

Lib. de carne Christi, cap. 1. Examinemus corporalem ſubſtantiam Domini: de ſpiritali enim certum eſt. Carnis quæritur veritas, & qualitas eius retractatur, an fuerit, & vnde, & cuiuſmodi fuerit. Renuntiatio dabit legem noſtræ reſurrectioni. Marcion, vt carnem Chriſti negaret, negauit etiam natiuitatem; aut vt natiuitatem negaret, negauit & carnem: ſcilicet, ne inuicem ſibi teſtimonium redderent, & reſponderent natiuitas & caro: Quia nec natiuitas ſine carne, nec caro ſine natiuitate: quaſi non eadem licentia hæretica & ipſe potuiſſet aut admiſſa carne natiuitatem negare, vt Apelles diſcipulus, & poſtea deſertor ipſius: aut & carnem & natiuitatem confeſſus, aliter illas interpretari, vt condiſcipulus & condeſertor eius Valentinus. Sed & qui carnem Chriſti putatiuam introduxit, æquè potuit natiuitatis quoque phantaſmata confingere, vt & conceptus, & prægnatus, & partus Virginis, & ipſius exinde infantis ordo τὸ δοκεῖν haberetur.

Cap. 5. Sed hæc quomodo in Chriſto vera erũt, ſi ipſe non fuit verus, ſi nũ verè habuit in ſe quod figeretur, quod moreretur, quod ſepeliretur, & reſuſcitaretur? carnem ſcilicet hanc ſanguine ſuffuſam, oſſibus ſubſtructam, neruis intextam, venis implexam, quæ naſci & mori nouit: humanã ſine dubio, vt natam de homine? Ideoq; mortalis hæc eſt in Chriſto, &c.

In Apologetico cap. 21. Iſte Dei radius, vt retro ſemper prædicabatur, delapſus in Virginem quandam, & in vtero eius caro figurata, naſcitur homo Deo miſtus: caro ſpiritu inſtructa nutritur, adoleſcit, affatur, docet, operatur, & Chriſtus eſt.

Nouatianus. 240.

De Trinitate cap. 10. *Verbum*, inquit Ioannes, *caro factum eſt, & habitauit in nobis*, vt meritò corpus noſtrum in illo fuerit: quoniam quidem no- Ioan. 1.

ſtram

ſtram carnem Sermo ſuſcepit. Et ſanguis iacitcu de manibus ac pedibus atque ipſo latere dimanauit, vt noſtri conſors corporis probaretur, dum occaſus noſtri legibus moritur. Qui dum in eadẽ ſubſtantia corporis, in qua moritur, reſuſcitatus, ipſius corporis vulneribus comprobatur, etiam reſurrectionis noſtræ leges in ſua carne monſtrauit, qui corpus, quod ex nobis habuit, in ſua reſurrectione reſtituit.

Cyprianus. 250.

Epiſt. 73. Nunquid hanc Trinitatem Marcion tenet? nunqnid eundem aſſerit, quem & nos, Patrem Creatorem? nunquid eundem vnum Chriſtum Filium de Maria Virgine natum, qui Sermo caro factus ſit, qui peccata noſtra portauerit? qui mortem moriendo vicerit? qui reſurrectionem carnis per ſemetipſum primus initiauerit, & diſcipulis ſuis, quòd in eadem carne reſurrexiſſet, oſtenderit?

De bono Patientiæ: Dei Filius de illa ſublimitate cæleſti ad terrena deſcendens, non aſpernatur carnem hominis induere, & cùm peccator ipſe non eſſet, aliena peccata portare: Immortalitate interim poſita, fieri ſe & mortalem patitur, vt innocens pro nocentium ſalute perimatur.

Eutychianus. 275.

Epiſtola ad Epiſcopos Baticæ: Non eguit ille homo effici, per quem homo factus eſt: ſed nos eguimus vt Deus caro fieret, & habitaret in nobis, id eſt, aſſumptione carnis vnus interna vniuerſæ carnis incoleret. Humilitas eius, noſtra nobilitas eſt: contumelia eius, honor noſter eſt quod ille Deus in carne conſiſtens, hoc nos viciſſim in Deum ex carne renouati.

Arnobius Rhetor. 300.

Aduerſus Gentes libro primo: Aſſumpſit Chriſtus hominis formam, & ſub noſtri generis ſimilitudine potentiam ſuam clauſit, vt & videri poſſet, & conſpici; verba faceret, & doceret, atque omnes exequeretur res eas, propter quas in mundum venerat faciendas. Quis eſt ergo viſus in patibulo pendere? quis mortuus eſt? Homo, quem induerat, & ſecum ipſe portabat.

Lactantius. 320.

De vera ſapientia & religione lib. 4. cap. 13. Hominem fuiſſe Chriſtum Hieremias docet, dicens: *Et homo eſt, & quis cognouit eum?* Item Eſaias: *Et mittet eis Deus hominem, & ſaluabit eos, iudicans ſanabit eos.* Sed & Moyſes in Numeris ita loquitur: *Orietur ſtella ex Iacob, & exurget homo ex Iſrael.*

Hilarius. 350.

Lib. 10. de Trinitate: Si igitur homo Ieſus Chriſtus per initia corporis atque animæ noſtræ vixit in corpore, & nõ ita vt corporis ſui, ſic & animæ ſuæ princeps Deus in ſimilitudine hominis conſtitutus, & habitu repertus vt homo natus eſt: parem dolorem ſenſerit corporis noſtri, animæ noſtræ, & corporis, vt conceptu, ita & initio animatus in corpore. Quòd ſi aſſumpta ſibi per ſe ex Virgine carne, ipſe ſibi ex ſe animam concepti per ſe corporis coaptauit: ſecundùm animæ corporiſq; naturam, neceſſe eſt & paſſionum fuiſſe naturam. Euacuans ſe enim ex Dei forma, & formam ſerui accipiens, & Filius Dei etiam filius hominis naſcens, ex ſe ſuaq; virtute non deficiens, Deus Verbum conſummauit hominem viuentem. Nam quomodo Filius Dei hominis filius erit natus, vel manens in Dei forma, formam ſerui acceperit: ſi non potente Deo Verbo ex ſe & carnem intra Virginem aſſumere, & carni animam tribuere, homo Chriſtus Ieſus, ad redemptionem animæ & corporis noſtri perfectus eſt natus: & corpus quidem ita aſſumpſit, vt id ex Virgine cõceptum, formam eum eſſe ſerui effecerit.

Ambroſius. 370.

De incarnationis Dominicæ ſacram. cap. 2. Dicitur hoc (*ſi rectè offeras, rectè autem non diuidas, peccaſti, quieſce,*) Valentino & Manichæo, qui non putauerunt veritatem carnis humanæ à Chriſto eſſe ſuſceptam.

Lib. 1. de Sacram. cap. 5. Memento quòd dixerim, Chriſtus carnem ſuſcepit, non ficut carnem, ſed carnis iſtius veritatem, verè carnem Chriſtus ſuſcepit.

Prudentius. 380.

In Apotheoſi contra Ebionem:

Ipſe gerit quod ſtraxit opus, nec ferre pudeſcit
Factor, quod peperit, corpus loquor atque animæ vim,
Finxerat hoc digitis, animam ſufflauerat ore:
Totum hominem Deus aſſumit, quia totus ab ipſo eſt.

Hieronymus. 390.

Ad cap. 14. Matthæi: Si iuxta Marcionem & Manichæum Dominus noſter non eſt natus ex Virgine, ſed viſus in phantaſmate, quomodo nunc Apoſtoli timent, ne phantaſma videant, &c. Qui putant Domini corpus non ideo eſſe verum, quia ſuper molles aquas molle & aëriũ inceſſerit; reſpondeant, quomodo ambulauerit Petrus; quem vtique verum hominem non negabunt.

Ad cap. 4. Epiſt. ad Galat. Diligẽter attendite, quòd non dixerit *factum* per mulierem, quod Marcion & cæteræ hæreſes volunt, quæ putatiuam Chriſti carnem ſimulant: ſed *ex muliere*, vt non per illam, ſed ex illa natus eſſe credatur.

Auguſtinus. 400.

Hæreſi 11. Valentinus ait, Chriſtom à Patre miſſum, id eſt, à profundo ſpiritale vel cæleſte ſecum attuliſſe corpus, nihilq; aſſumpſiſſe de Virgine Maria, ſed per illam tanquam per riuum aut per fiſtulam, ſine vlla de illa aſſumpta carne, tranſijſſe.

Hæreſi 21. Cerdoniani aiunt Chriſtum ipſum natum ex fœmina, neque habuiſſe carnem, nec verè mortuum, vel quicquam paſſum, ſed ſimulaſſe paſſionem.

De fide contra Manichæos cap. 26. Nos Dominũ verum hominem ſuſcepiſſe credimus, & in ipſo viſibiliter inuiſibilẽ hominibus apparuiſſe, in ipſo inter homines conuerſatum fuiſſe, in ipſo ab hominibus humana pertuliſſe, in ipſo homines docuiſſe à quibus eſſet recedendum, quid eſſet perferendum, quò eſſet tendendum.

Ruffinus. 400.

In Apologia pro fide ſua ad Anaſtaſium: Filium quoque Dei in nouiſſimis diebus natum eſſe confitemur, ex Virgine & Spiritu ſancto carnem naturæ humanæ & animam ſuſcepiſſe, in qua paſſus, & ſepultus, & reſurrexit à mortuis, in eadem ipſa carne reſurgens, quæ depoſita fuerat in ſepulchro.

Maximus Taurinenſis. 430.

Homilia 5. de Chriſti Natiuitate: Cùm annunciatur nobis ſempiternus ille Vnigenitus Dei Patris, cui ſubiacent omnia, & per quem creata ſunt vniuerſa, ſub fine temporum naſci voluiſſe de fœmina, & infantiam perpeti noſtræ carnis: tantæ dignationis gratiam nõ debemus examinare, ſed credere: nec diſcutere, ſed mirari.

Homilia 6. Hodie cæli terrarumq; Dominus pro libertate ſeruorum formã induit ſeruitutis. Hodie noua fœminei ſexus gloria peperit Virgo, & quòd vniuerſa nobiſcum natura miratur, natus eſt homo, non per hominem procreatus. Sed quamuis nouum videatur, non tamen incredulum, quòd Chriſtus in vtero Mariæ ſine generante conceptus eſt, qui de Deo Patre ſine conceptione proceſſit. Quòd enim Deus eſt, ſolius Patris eſt Vnigenitus: quòd homo eſt, ſolius Matris eſt Filius.

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 144. *Ecce, inquit, concipies in vtero.*) Propter reuerẽtiam dixiſſe ſuffecerat, *concipies*: quòd exaggerat, *in vtero*, quid eſt? vt conceptus eſſet veritas, non figura. vt partus eſſet proprietas, non imago: vt ſicut de Deo vero verus Deus natus eſt, ſic de vero conceptu veritas humani corporis naſceretur. In ortu Chriſti humani corporis iniuria ſublata eſt, non natura; nec eſt creatura deleta, ſed culpa damnata. Eſt ergo hæreſis, quæ Chriſtum aërium corpus aſſumpſiſſe mentitur, nec habuiſſe carnem, ſed hominem ſimulaſſe cõfingit.

Arnobius Iunior. 440.

In conflictu de Deo trino & vno: Filius de ſinu Patris egreſſus, virginea integritas ita illũ ſuſcepit, vt poteſt maſſa auri ignem ſuſcipere: & ex ipſa maſſa produxit hominem perfectum ex ſemine Dauid ſecundùm carnem, &c. Natus non aërius, ſed corporeus: non in phantaſia, ſed carnem, oſſa, ſanguinem, ſenſum, & animam geſtans: paſſus crucem ſecundùm Scripturas, verè mortuus eſt, verè ſepultus, verè à mortuis tertia die reſurrexit. Hoc tamen in eo eſt mortuum, quod mori potuit.

Leo Magnus. 450.

In ſolennitate Natiuitatis Domini ſermone 1. cap. 1. Dei Filius ſecundùm plenitudinem temporis, quam diuini conſilij inſcrutabilis altitudo diſpoſuit, reconciliandam auctori ſuo naturam generis aſſumpſit humani: vt inuentor mortis diabolus per ipſam, quam vicerat, vinceretur.

Sermone 7. de Epiphanijs cap. 3. Vnigenitus Dei ſub vna maieſtatis ſuę inclinatione ſuſcepit, vt & homo vellet naſci, & ab hominibus poſſet occidi.

Proſper. 460.

Sentent. 64.

Quiſquis conſilio æterno contraria ſentis,
Et Verbum in noſtra carne manere negas,
Diuinæ pietatis opus diſſoluere quæris,
Speq; ſua mundum diſpoliare cupis.
Nam quis ventura quenquam ſaluabit ab ira?
Quiſve hominum primi crimine liber erit,
Si Deitas Verbi non noſtra eſt inſita carni,
Aut Chriſtus falſi corporis vmbra fuit?
Qui genitus puer eſt intacta Virginis aluo?
Quæ natura annis creuit & aucta cibis?
In qua prole patrem mundi ſe credidit Abram?
Quæue eius ſtirps eſt, omnia ſanctificans?
Quod regale genus ſimul eſt & pontificale?
Quiúe idem Dauid filius & Dominus?

Cæſarius Arelatenſis. 480.

Homilia 5. de Paſcha: Quia nec nos habebamus vnde viueremus, nec ille vnde moreretur, materiam de noſtra mortalitate ſuſcepit, vt ſua immortalitate collocata mori poſſet, vita pro mortuis.

Vigilius Tridentinus. 480.

Lib. 1. contra Eutychen: Poſt reſurrectionem vnius eum naturæ eſſe fatentur: quod quàm ſit abſurdum, quamq; ineptum, ipſa rerum veritate monſtratur. Poſt reſurrectionẽ enim, ad demonſtrandam ſui corpóris veritatem, & comedit, & bibit, & contrectandum ſe diſcipulis obtulit, dicens: *Palpate, & videte. quia ſpiritus carnem & oſſa non habet,* Luc 24.
ſicut me videtis habere.

Gennadius Maſſilienſis. 490.

De Eccleſiaſticis dogmatibus cap. 2. Natus eſt Dei Filius ex homine, non per hominem, id eſt, non ex viri coitu, ſicut Ebion dixit; ſed carnem ex Virginis corpore trahens, & non de cęlo ſecum adferens, ſicut Marcion, Origenes, & Eutyches affirmant: neque in phantaſia abſque carne, ſicut Valentinus aſſerit, id eſt, neque putatiuè imaginatũ, ſed corpus verum.

Fulgentius. 500.

De fide ad Petrum cap. 2. Sic Chriſtum verum hominem crede, vt eius carnem non cæleſtis, non aëriæ, non alterius cuiuſquam putes eſſe naturæ, ſed eius, cuius eſt omnium hominum caro, id eſt, quam ipſe Deus homini primo de terra plaſmauit, & cæteris hominibus plaſmat, quos per propagationem ex hominibus creat. Sed licet caro Chriſti & omnium hominum vnius eiuſdemq; naturæ ſit: hæc tamen, quam Deus Verbum ex Maria Virgine ſibi vnire dignatus eſt, ſine peccato concepta, ſine peccato nata eſt.

Alcimus Auitus. 500.

De conſolatione caſtitatis, cap. 10.

Intactam Matrem pro ſpermate ſanctus adumbrat
Spiritus, hac tantùm ſanctum præbente cruorem.
Inde caro Verbum efficitur, quiq; imperat ipſo
Cum Patre in cælo, materno in corpore ſeruit:
Sic Virgo fœcunda fuit, quæ pondere caſto
Factorem portare ſuum, Dominumq; perennem
Edere promeruit, dignoq; agnomine dici
Virgo Dei Mater.

Boëtius. 500.

De duabus naturis, & vna perſona Chriſti: Si noua veraq; non ex homine ſumpta caro formata eſt, quò tanta tragœdia generationis? vbi ambitus paſſionis? Ad quam verò vtilitatem facta probabitur tãta humilitas diuinitatis, ſi homo, qui periit, generatione ac paſſione Chriſti ſaluatus non eſt, quoniam negatur aſſumptus? &c. Manducauit, & bibit, & humani corporis officio functus eſt. Cibi ac potus indigentiam in Chriſto fuiſſe nullus ignorat: ſed poteſtate, non neceſſitate, & ipſa indigentia ante reſurrectionem in eo fuit. Poſt reſurrectionem verò talis extitit, vt ita illud corpus immutaretur humanum, ſicut pręter pręuaricationis vinculum mutari potuiſſet.

Primaſius. 540.

Ad cap. 5. epiſt. ad Romanos: Sicut Adam ſine commercio coniugali Dei manibus eſt factus: ita & Chriſtus ex Virgine Deo operante proceſſit.

Ad cap. 8. Chriſtus ſimilem carnem ſuſcepit cæteris hominibus ſine peccato, quia nec de concupiſcentia, nec de coitu, ſed de Virgine nata eſt.

Caſſiodorus. 540.

Ad Pſal. 33. Vita noſtra, quæ reuera Deus eſt, qui carnem ſumptam ex Virgine Maria ſibi vniuit, eamq; propriam fecit, viuificatricẽ eam eſſe profeſſus eſt, ſicut ait in Euangelio: *Niſi manducaueri-* Ioan. 6.
tis carnem filij hominis, & biberitis ſanguinem eius, non habebitis vitam in vobis æternã. Quæ licet ex humana natura ſumpta ſit, non tamen eam, vt vnius hominis ex nobis exiſtimare debemus, peccati alicuius contagione pollutam; ſed adorabilem, ſa-

lutife-

luciferam, viuificatricem, quæ peccata dimittit, propter Verbum, cui adunata eſt.

Fortunatus. 570.

De partu Virginis:

O vteri thalamus, noua iunctio facta ſalutis,
Qua Deus atq; caro nupſit honore nouo.
Quòd Deus amplexus carnem eſt, caro iuncta cohæſit,
Stat Deus, atq; homo fit, Chriſtus vtrumq; genus:
Non Deus in carnem eſt verſus, Deus accipit artus,
Non ſe permutans, ſed ſibi membra leuans.
Cuius non poterat deitas per aperta videri,
Velamen ſumpſit carne videndus homo.

Concilium Bracarenſe. 572.

Cap.2. Si quis Chriſtum in vera hominis natura eſſe non credat, ſicut Cerdon, Marcion, Manichæus, & Priſcillianus dixerunt, anathema ſit.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. quarti Moralium cap. 12. Idcirco Redemptor noſter non Angelus, ſed homo factus eſt, quia hoc procul dubio fieri debuit, quod redemit: vt & perditum Angelum non apprehendendo deſereret, & hominem in ſemetipſo apprehendendo reſcararet.

Lib.17. cap.18. Vt rationalis eſſet hoſtia, homo fuerat offerendus: vt verò à peccatis mundaret hominem, homo, & ſine peccato. Sed quis eſſet ſine peccato homo, ſi ex peccati cõmixtione deſcenderet? Proinde venit propter nos in vterum Virginis Filius Dei, ibi pro nobis factus eſt homo. Sumpta eſt ab illo natura, non culpa. Fecit pro nobis ſacrificium, corpus ſuum exhibuit pro peccatoribus, victimam ſine peccato, quæ & humanitate mori, & iuſtitia mundare potuiſſet.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De doctrina & fide Eccleſiaſticorum dogmatum cap.2. Natus eſt Dei Filius ex homine, non per hominẽ, id eſt, non ex viri coitu, ſicut Ebion dicit; ſed virgineam carnem ex Virginis corpore trahens, non de cælo ſecum adferens, ſicut Marcion & Eutyches affirmant: nec in phantaſia, id eſt, abſq; carne, ſicut Valentinianus dicit: neque phantaſticè, id eſt, putatiuè imaginatum, ſed corpus verum. Non tamen carnẽ ex carne, ſicut Marcianus; ſed verus Deus ex diuinitate, & verus homo ex carne; vnus Filius in diuinitate, & vnus homo ex carne: Filius in diuinitate, Verbum Patris, & Deus in homine; anima, & caro. Anima non abſque ſenſu & ratione, vt Apollinaris; neque caro abſque anima, vt Eunomius: ſed anima cum ratione ſua, & corpus cum ſenſibus ſuis, per quos ſenſus veros in paſſione, & ante paſſionem carnis ſuæ dolores ſuſtinuit.

Eucherius Gallus. 640.

In lib.1. Regum cap.25. Portabat terram Ieſus, carnem, quam acceperat de terra, & in ea ſe occultabat, ne à Iudæis inueniretur Deus, &c. Illi ergo nõ cognoſcentes perſecuti ſunt hominem; nec mori potuit, niſi in homine; nec crucifigi potuit, niſi in homine: quia nec teneri potuit, niſi in homine.

Synodus Lateranenſis ſub Martino Papa. 650.

Conſultatione 5. cap.2. Si quis ſecundùm Patres ſanctos non confitetur propriè & verè ipſum vnũ ſanctæ, & conſubſtantialis, & venerandæ Trinitatis Deum Verbum è cælo deſcẽdiſſe, & incarnatum ex Spiritu ſancto, & Maria ſemper Virgine, & hominem factum, crucifixum carne, propter nos ſponte paſſum ſepultumq; & reſurrexiſſe tertia die, & aſcendiſſe in cęlos, atque ſedentem in dextra Patris, & venturum iterum cum paterna gloria, cum aſſumpta ab eo intellectualiter animata carne, iudicare viuos & mortuos, ſit condemnatus.

Hildephonſus Toletanus. 660.

De virginitate Mariæ cap.1. Sola perſona Filij Dei in corpore tuo naſcitura carnem aſſumet de te: ideoq; quod concipietur ex te, *quod naſcetur ex te,* quod prodiet ex te *ſanctum, vocabitur Filius Dei.*

Lib. de perpetua virginitate Mariæ, & eius parturitione: Chriſtus quia conceptus eſt de Spiritu ſancto ex virginea carne, & natus homo verè, mox ex ipſa conceptione ineffabili natiuitate Deus verus proceſſit, & natus eſt homo, &c. Sicut clauſis viſceribus iure creditur conceptus, ita omninò & clauſo vtero natus. Nec enim illi acceſſit de hominibus impotentia, quo naſceretur ex Virgine; ſicut nec aliquando ei acceſſit, ne eſſet Deus & vnus Chriſtus, qui voluit ſic naſci in vnitate veri Dei & hominis, vt eſſet totũ veritas, quod naſcebatur, ſine colluuione peccati, ſicut ex nulla contagione primæ originis.

Agatho. 670.

Epiſtola ad Conſtantium Imperatorem, (quæ extat in Synodo 6. Conſtantinopolitana, act. 4.) Confitemur vnum eiuſdem ſanctæ coëſſentialis Trinitatis Deum verum, qui ante ſecula de Patre natus eſt, in vltimis ſeculorum temporibus pro nobis, noſtraq; ſalute deſcendiſſe de cælis, & incarnatum de Spiritu ſancto, & ſancta Virgine Maria, verè ac propriè Dei genitrice; ſecundùm carnem ſcilicet ex ea natum, & verè hominem factum.

Petrus Apollonius Collatius. 680.

De vrbis Hieruſalem euerſione, lib.1.

Errores hominum tandem miſeratus ab alto,
Humanamq; Deus ſancta de Virgine carnem
Sumpſerat, & caſta ſeruato corpore matris,
Non intellecto mundo comparuit ortu.

Beda. 700.

Ad cap.1. Lucæ: Idem Filius Altiſſimi, qui in vtero virginali conceptus, & natus eſt. Idem homo in tempore creatus ex Matre, qui Deus eſt ante tempora natus ex Patre, &c. Ecce Verbum Dei Patri coæternum, lumenq; de lumine, ante ſecula natum, carnem in fine ſeculorum, atque animam nullo peccati pondere grauatam ſuſcipit, & de vtero virginali, tanquam ſponſus de thalamo ſuo, procedit in mundum.

Ad cap.11. Sicut tunc Iudæi ſancti Spiritus opera blaſphemando, verum conſubſtantialemq; Patri Dei Filium negabant: ſic hæretici poſtea, negando Mariam ſemper Virginem, ſancti Spiritus operante virtute, naſcituro ex humanis membris Vnigenito Deo carnis ſuæ materiam miniſtraſſe, verum conſubſtantialemq; Matri Filium hominis fateri non debere dixerunt. Sed ſi caro Verbi Dei ſecundùm carnem naſcentis à carne Virginis Matris pronuntiatur extranea, ſine cauſa venter, qui eam portaſſet; vbera, quæ lactaſſent, beatificantur. Qua enim conſequentia eius lacte credatur nutritus, cuius ſemine negatur eſſe conceptus? cùm ex vnius eiuſdemq; fontis origine, ſecundùm phyſicos, vterque liquor emanare probetur? Niſi fortè putanda eſt Virgo ſementiuam ſuæ carnis materiam nutriendo in carne Dei Filio ſuggerere potuiſſe, incarnando autem, quaſi maiori & inuſitato miraculo, minimè potuiſſe. Sed huic opinioni obſtat Apoſtolus dicens: *Quia miſit Deus Filium ſuum, factum ex muliere, factum ſub lege.* Neque enim audiendi ſunt, qui legendum putant, natum *ex muliere, factum ſub lege*: ſed *fa-*

ctum ex muliere. Quia conceptus ex vtero virginali, carnem non de nihilo, non aliundè, ſed materna traxit ex carne. Alioquin nec verè Filius hominis diceretur, qui originem non haberet ex homine.

Alcuinus. 750.

Lib.3.de Trinitate cap.13. Non alius eſt, per quem omnia creata ſunt; alius, qui creatus eſt homo: idem ipſe Creator, & creatura; Creator in diuinitate, creatura in humanitate.

Cap.14. Verbum non amiſit æternitatem ſuam, quamuis in tempore ex virginali vtero carnem aſſumendo homo fieri voluit.

Ambroſius Ansbertus. 770.

In Apocalyp.lib.7. Quis vnquam poteſt æſtimare, quàm magnum & quàm admirabile ſit, Deum hominem fieri, Creatorem creaturam effici, vitam Angelorum, ne fame moriatur, lacte nutriri; eum, qui orbem portat, puellæ manibus baiulari; Dei virtutem humana imbecillitate laſſari: ex quo, & per quem viuunt omnia, occidi: ſed die tertia à mortuis excitari, quadrageſima verò cælos penetrare.

Haymo. 820.

Dominica 3. in Quadrageſima: Chriſtus ſi ventre portatus, vberibusq; eſt lactatus, patet profectò, quod conſubſtantialem carnem Matria ſuſcepit. maximè cùm ſecundùm phyſicoe in ventre prægnantis liquor ſanguinis & lactis ex vno fonte manat: ſanguinis, vnde furmatur homo: lactis, vnde paſcitur. Si ergo Dominus Ieſus Chriſtus, ſicut ceteri homines, lac ſuxit, & nutritus eſt, nimirum veram carnem, & non ſimulatam aſſumpſit, ſicut Paulue Apoſtolus ait: *Qui factus eſt ex ſemine Dauid ſecundum carnem.*

Ad cap.2. Epiſt. ad Hebræos: Sicut nos carne & ſanguine conſtamue: ſic & Chriſtus participauit carni & ſanguini homo factus. Et ſicut Chriſtus cõmunicauit noſtræ ſubſtantiæ per aſſumptionem hominis: ſic & nos participes eius ſumus per aſſumptionem corporis & ſauguinis eius.

Angelomus. 830.

Ad cap 1. lib.1. Regum: Vniuerſitatis conditor ex noſtra ſubſtantia carnem ſumens, fœnum fieri voluit, ne noſtra in perpetuum fœnum caro remaneret.

Hincmarus. 840.

In vita S. Remigij: Vna tantùm ex ſancta Trinitate perſona Filij, operatione Spiritus ſancti, ex immaculata carne perpetuæ Virginis Mariæ, noſtræ carnis ſubſtantiam animatam, noſtræ naturæ anima rationali, & intellectuali, de incomprehenſibili nobis virtutis ſuæ opere, totum ſcilicet hominem, vt totum ſaluaret hominẽ, aſſumpſit in vnitate perſonæ diuinitatis ſuæ. Natiuitas enim Domini ſecundùm carnem quamuis quædã propria habeat, quibue homanæ conditinnis initia tranſcendit, ſiue quòd ſolus ab inuiolata Virgine, ſine concupiſcentia eſt conceptus, & natue: ſiue quod ita viſceribus matris eſt editus, vt fœcunditas pareret, & virginitas permaneret: nõ alterius tamen naturæ erat eius caro, quàm noſtra eſt: nec alia illi, quàm cæteris hominibus anima eſt inſpirata principio, quæ excelleret non diuerſitate generie, ſed ſublimitate virtutis.

Rabanus Maurus. 850.

De vniuerſo libro 4. cap.10. Natus eſt Dei Filius ex homine, & non per hominem, id eſt, non ex viri coitu, ſicut Ebion dixit, ſed carnem ex Virginis corpore trahens, & non de cælo ſecum adferens, ſicut Marcion, Origenes, & Eutyches affirmant: neque in phantaſia, id eſt, abſque veritate, ſicut Valentinus dicit: neque putatiuè imaginatum, ſed corpus verum: non tantùm carnem ex carne, ſicut Marcianus, ſed verus Deus ex diuinitate, & verue homo ex carne, vnus Filius in diuinitate, Verbum Patris, & Deus in homine, anima & caro.

Concilium VVormatienſe. 860.

In confeſſione fidei: De his tribus perſonis ſola Filij perſona hominem verum ſine peccato, pro liberatione humani generis, ex Maria Virgine, nouo ordine, nouaq; natiuitate aſſumpſit.

Ericus. 880.

Homilia in Feſto S. Trinitatis: Chriſtus de Virgine natus, accepit vt idem homo, idem eſſet & Deos, ſponte paſſus, ſua virtute à mortuis reſurrexit, atque in cælum aſcendens, in dextra Patris ſedet.

Sermone de Purificatione Mariæ: Deus veram ex Virgine ſuſcipiene carnem, perfectionem ex ea humani corporis ſumpſit, virginitatis ei gratiam non ademit.

Smaragdus. 950.

Ad cap.11. Lucæ: Si caro Verbi Dei, ſecundùm carnem naſcens, à carne Virginis matris pronuntiatur extranea, ſine cauſa venter, qui eam portaſſet: vbera, quæ lactaſſent, beatificantur. Qua enim conſequentia, *&c. vt ſupra in Beda.*

Berno Augienſis. 1020.

In fine epiſtolæ: Bene vernali pluuiæ eadem *charitas*, quæ, teſtante Ioanne, *Deus eſt*, comparatur: quia ipſe Deus vernali tempore ſicut pluuia deſcendit in vellus, & per intactæ Virginis vterum, ad redimendum genus humanum, in hunc mundum naſcendo venit, & eodem tempore, per ſacræ paſſionis myſterium, de captiuitate diaboli liberauit.

Hymno de Purificatione Mariꝫ:

Cum Patre formans omnia
Formatus eſt ex fœmina,
Nullo virili ſemine,
Sed caſta natus Virgine:
Et paruus hic infantulus
Subiectus eſt parentibus,
Obſeruat & legalia,
Noſtra ſalutis gratia.

Petrus Damianus. 1050.

Sermone ſecundo de Natiuitate B. Mariæ: In beatiſſimum Virginis vterum, non ſolùm dignatus eſt Deus deſcendere, ſed ex eo etiam perfectam ſibi ſubſtantiam mortalitatis vnire.

Algerus. 1060.

Lib.1.cap.8.de Euchariſtia: Chriſtus in perſonationie iure, vt verus homo eſſet, in homine accepit animam cum ratione ſua, & carnẽ cum ſenſibus ſuis, vt in ea pati poſſet.

Anſelmus. 1080.

Ad cap.1. Matthæi: Super omnes virtutes neceſſaria eſt incarnatio Chriſti, ſine qua nullus poteſt ſaluari: quæ deſignatur nobis per Mariam. Incarnatio enim Chriſti fuit nobis ſtella in mari, & lux in tenebris, per quam incarnatiunem natus eſt Ieſus, qui ducet nos in terram repromiſſionis, &c. Alio modo natus eſt Chriſtus de Maria, alio modo de Spiritu ſancto. Cùm enim dicitur de Maria natus eſſe, de ſubſtantia eius intelligẽdum eſt, & tunc Dr. materiale eſt: cùm autem de Spiritu ſancto natus eſſe dicitur, quaſi ex poteſtate Spiritus ſancti natiuitas illa fuiſſe intelligitur, & tũc Dr. potentiale eſt.

Lib. de excellentia B. Mariæ Virginis cap. 11. Quemadmodum Deus ex ſua ſubſtantia genuit eum, per quem cunctis originem dedit: ita B. Virgo Maria, de ſua carne mundiſſima, peperit illum, qui decorum primæ creationis omnium cunctis reſtituit.

Ad c. 8. ad Rom. Noſtra caro eſt peccati caro, quia per libidinis vſum generata eſt: ſola autem Chriſti caro nō fuit caro peccati, quia non mater eum concupiſcentia, ſed gratia concepit. Tamen ſimilitudo carnis peccati fuit, id eſt, paſſibilis, & mortalis: quæ nutriri, & eſurire, & ſitire, & dormire, & fatigari, & mori potuit. Mors enim, & infirmitas non eſt, niſi de peccato. Et vtique corpus illud mortale erat, & infirmum, vt cæterorum corpora. Caro peccati habet mortem, & peccatum: ſimilitudo autem carnis peccati habuit mortem ſine peccato. Si haberet peccatum, caro eſſet peccati: Si mortem non haberet, non eſſet ſimilitudo carnis peccati.

Petrus Alphonſus. 1100.

In Dialog. titulo 9. Inuentus eſt ſanè Dominus, & prope, cùm de ſancta Virgine carnem aſſumpſit, & inter nos præſentialiter habitauit, &c. Filius Dei debebat incarnari, & ſic per aſſumptam carnem mundo viſibiliter oſtendi.

Honorius Auguſtodunenſis. 1120.

In Prouerbia Salomonis: Chriſtus cùm in carne apparuit, magis ſe hominis, quàm Dei Filium confiteri voluit, vt diabolus eum non agnoſceret, & ita paſſione ſua genus humanum redimeret: quoniam ſi diabolus eum agnouiſſet Dei Filium eſſe, nequaquam eum crucifixiſſet. Gloria quippe Domini fuit celare Verbum, id eſt, in forma hominis diuinitatis ſuæ occultare potentiam, vt dum infirmitatem carnis oſtenderet, diabolus eum ad paſſionem tradere feſtinaret, quatenus per ignorantiam perueniret ad gloriam reſurrectionis.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

Ad caput 1. Ioannis: Hic cum nomine vel ſubſtantia carnis, anima quoque rationalis omnino debet intelligi: non enim Verbum ſine anima carnem aſſumpſit. Venit quippe ſaluum facere quod perierat: totus autem homo perierat; totus reuera, id eſt, in corpore, & in anima. Nam in corpore mortalis; in anima iā mortuus, & in vtroque æternaliter erat damnatus. Vt ergo totum ſaluaret Verbum, totum nihilominus hominem, id eſt, carnem & animam rationalem aſſumpſit.

Bernardus. 1130.

Sermone 1. de Aſſumptione B. Mariæ: Quis enim, etiamſi linguis hominum Angelorumq; loquatur, explicare queat, quemadmodum ſuperueniente Spiritu, obumbrante virtute Altiſſimi, caro factum ſit Verbum Dei, per quod facta ſunt omnia; & Dominus maieſtatis, quem non capit vniuerſitas creaturæ, intra virginea ſeſe clauſerit viſcera, factus homo?

Lib. 5. de Conſideratione cap. 10. Alieni ſunt à nobis, qui Chriſti à nobis carnem alienare conātur, nouam creatam in Virgine, & non de Virgine ſumptam impiè aſſerentes. Pulchrè propheticus ſpiritus longè ante occurrit huic ſententiæ, imò blaſphemiæ impiorum: Eſaiæ 11. *Egredietur,* inquiens, *virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet.* Dixiſſe poterat. Et flos de virga, ſed maluit *de radice*, vt vnde virgam, inde florem deduxiſſe originem demonſtraret. Inde igitur ſumpta caro, vnde Virgo; nec noua in Virgine, quæ prodijt ex radice.

Homilia in, ra Octauam Epiphaniæ: Nec ideò aut reſurrectionem, aut mortalitatem, aut paſſibilitatem abrogamus, cùm eum non phantaſticè, ſed verè hominem eſſe confiteamur, & veram hominis fuiſſe naturam, in qua potuit proficere.

Petrus Lombardus. 1140.

Lib. 3. diſt. 2 Quia in homine tota humana natura vitio corrupta erat, totam aſſumpſit, id eſt, carnem & animam, vt totam curaret, & ſanctificaret, &c. Errāt, qui nomine humanitatis non ſubſtantiam, ſed proprietatem quandam, à qua homo nominatur, ſignificari contendunt, vbicunq; humanitas Chriſti memoratur, &c. Totam hominis naturam, id eſt, animam & carnem, & horum proprietates ſiue accidentia aſſumpſit Deus; non carnem ſine anima, nec animam ſine ratione, vt hæretici voluerunt: ſed & carnem, & animam cum ſenſibus ſuis. Vnde Ioannes Damaſcenus ait: Omnia, quæ in natura noſtra plātauit Deus, Verbum aſſumpſit, ſcilicet corpus, & animam intellectualem, & eorū proprietates. Totus enim totum aſſumpſit me, vt toti mihi ſalutem gratificaretur.

Petrus Bleſenſis. 1160.

Epiſt. 83. Natus eſt Filius Dei de Virgine incorrupta, Spiritu ſancto in ea cooperante, noſtræ ſalutis negotium ineffabiliter procurante. Abyſſus autem inſcrutabilis eſt incarnationis Dominicæ ſacramentum. Plurima tamen antiquis Patribus acciderunt, in quibus huius natiuitatis figura præceſſit. Quòd enim vellus Gedeonis rore cæli complutum eſt, area circūquaque arida manente, ros Spiritus Domini deſignatur in Virgine, quæ ad hoc per humilitatem ſuam ſpecialiter & ſingulariter à Domino eſt præelecta.

Arnulphus Lexouienſis. 1170.

Carmine de Chriſti Natiuitate:

Semper ab æterno naſcens, ex tempore naſci
Suſtinet humana conditione Deus:
Virgineumq; vterum virtus ſacra Patris obumbrat,
Qua Verbum fieret conciliante caro.
Conformis ſoboles matrem patremq; figura
Exprimit, & ſpeciem reddit vtrique ſuam.

Innocentius Tertius. 1200.

Sermone 1. de Aduentu Domini: Cur in ſimilitudine carnis peccati de muliere corpus aſſumpſit, & nō potius ex alia ſibi materia nouum corpus formauit; vt ſicut primus Adam factus eſt à Deo, ita fieret & ſecundus? *O altitudo diuitiarum* &c. Rom. 11. Diſpoſuit enim altitudo cæleſtis conſilij, vt ſicut per mulierem mors intrauerat in orbem, ita & per mulierē vita rediret in orbem: vt vnde mors oriebatur, inde vita reſurgeret.

Albertus Magnus. 1240.

Ad caput 8. Lucæ: Si Chriſtus verus homo non fuit, verè humana non eſt paſſus, ſcilicet ſomnum & vigiliam: cuius contrarium hîc dicitur. Dicit etiam Marcus, quòd ipſe erat in puppi ſuper ceruical dormiens: quæ ſolatia, niſi verus homo fuiſſet, nullo modo quæſiuiſſet.

Thomas Aquinas. 1250.

Tertia Summæ quæſt. 5. art. 1. Natus eſt Filius Dei non putatiuus, quaſi imaginatum corpus habens, ſed corpus verum. Et huius ratio tripliciter poteſt aſſignari. Quarum prima eſt ex ratione humanæ naturæ; ad quam pertinet verum corpus habere. Suppoſito igitur quod conueniens fuerit Dei Filium humanam naturam aſſumere, conſequens eſt, quòd verum corpus aſſumpſerit. Secunda ratio ſumi poteſt ex his quæ in myſterio incarnationis ſunt acta. Si enim nō fuit verum corpus eius, ſed phantaſticum: ergo nec veram mortem ſuſtinuit, nec aliquid eorum, quæ de eo Euangeliſtæ narrant, ſecundùm veritatem geſſit; ſed ſolùm ſe-

cundùm apparentiam quandam. Et ſic etiam ſequeretur, quòd nō fuerit vera ſalus hominis ſubſecuta. Oportet enim effectum cauſæ proportionari. Tertia ratio ſumi poteſt ex ipſa dignitate perſonæ aſſumentis, quæ cùm ſit veritas, nō decuit, vt in eius opere aliqua fictio eſſet. Vndè & Dominus hnoc errorem per ſeipſum excludere dignatus eſt Lucæ vltimo, cùm diſcipuli conturbati, & territi, putabant ſe ſpiritum videre, & non verum corpus: & ideo ſe eis palpandum præbuit, dicens: *Palpate, & videte.*

Bonauentura. 1260.

Parte 4. Breuiloquij cap. 3. De modo incarnationis hoc tenendum eſt, quòd Angelo nuntiante Virgini, myſteriū incarnationis perficiendum in ipſa, Virgo credidit, appetijt, & conſenſit; Spiritus ſanctus in eam ſuperuenit, ad ſanctificandum & fœcundandum, cuius virtute Virgo concepit Dei Filium, quem Virgo peperit, & poſt partum Virgo permanſit. Concepit autem non ſolùm carnem, verùm etiam carnem animatam, & Verbo vnitam, nulli peccato obnoxiam, ſed omninò ſanctā & immaculatam, cuius ratiooe mater dicitur, & eſt dulciſſima Virgo Maria.

Cap. 8. Chriſtus non tantùm aſſumpſit humanam naturam, ſed etiam defectus circa naturam. Aſſumpſit enim pœnalitates corporales, vt famē, ſitim, & laſſitudinem: aſſumpſit & ſpirituales, vt triſtitiam, gemitum, & timorem. Nec tamen omnes corporales aſſumpſit, ſicut ſunt defectus ęgritudinum corporalium multiformium: nec omnes ſpirituales, ſicut ſunt ignorantia, & rebelliones carnia aduerſus ſpiritum. Nec qualitercunque: quia ſic neceſſitatem patiendi ſuſcepit, vt tamen nihil pati poſſet inuitè, nec ſecundùm volūtatem diuinitatis, nec ſecundùm voluntatem rationis: licet paſſio fuerit contra voluntatem ſenſualitatis, & carnis; ſicut exprimit oratio Saluatoris, quæ dicit: *Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis.*

Iacobus Genuenſis. 1280.

Sermone primo de Annuntiatione Virginis: Aſſumpſit Dei Filius ipſam carnem ſine diuinitatis pollutione, ſine diuinitatis mutatione, cum Virginis mutatione, pro noſtra ſaluatione.

Richardus Pampolitanus. 1300.

In Symb. Apoſt. Spiritus ſanctus cum Patre & Filio ſeparauit à B. Virgine quandā particulam de ſanguinibus eius, quam purificauit ab omni fomite, & de ea formauit corpus, & in eodem inſtāti animam creauit, & gratiam perfectam ei infudit, cui corpori formato in eodem inſtanti animam creatam iodidit.

Hugo Pratenſis. 1310.

Sermone 1. Hyemali: Per aſſumptionem animæ & corporis, ex quibus homo conſtat, Filius Dei factus eſt homo.

Guido Rocherius. 1330.

In manipulo curatorum parte 3. de articulis fidei cap. 1. Primus articulus eſt de conceptione Filij Dei, ſcilicet credere quòd Filius Dei conceptus fuit in vtero matris B. Mariæ Virginis virtute Spiritus ſancti. Contra iſtum articulum erraoit Manichæus, dicens: Dei Filium non veram carnē, ſed phantaſticam aſſumpſiſſe. Et contra iſtum errorem dicitur in Symbolo Athanaſij: Perfectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali, & humana carne ſubſiſtens.

Guido Carmelita. 1340.

De Barulo: Chriſtus fuit homo ex anima & carne, vnde habuit corpus carneum, & non cæleſte. Corpus etiam Chriſti fuit paſſibile & mortale, vt ex prædictis patet, quòd paſſus fuit, mortuus, & ſepultus, qui tempore paſſionis ait. *Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma.*

De Albanenſibus: Filius Dei veram naturam humanam ex Virgine & in vnitate ſuppoſiti aſſumpſit, verus factus homo, & verè Filius Virginis.

Henricus ab Heruordia. 1350.

Aetate 5. Natus eſt in Bethlehem Iudæ Chriſtus Ieſus, homo maniſeſtus ex homine Virgine.

Petrus Aliacus. 1400.

Sermone primo de Aduentu Domini, de ſecunda quæſtione: Dicebant Manichæi, Dei Filium non verum corpus, ſed phantaſticum aſſumpſiſſe, inde Dei Filinm non verum hominem fuiſſe, ſed phantaſma. Et ſic totum incarnationia myſteriū deſtruitur, & ad quandam deducitur fictionē, & ſic mentitur Scriptura, dicens: *Verbum caro factum eſt*, ſi ſolùm phantaſtica caro fuit. Ioan. 1. Mentitur etiam Scriptura, dicens, Ieſum Chriſtum ambulaſſe, comediſſe, mortuum fuiſſe, & ſepultum, ſi hæc ſola apparitione phantaſtica cootigerunt. Hūc errorem primitiuæ Eccleſiæ Doctores potentiſſimè effugarunt. Cootra iſtos quoque eleganter diſputat S. Thomas cootra Gentiles, lib. 4. cap. 29.

Raimundus Sebundius. 1430.

Dialogo 2. cap. 11. Credis Deum pro homine hominem factum? Innumerabiles olim fuerunt, & adhuc ſunt, qui hoc non credunt. Ego autē libenter id credo: quo humanę naturæ maxima eſt dignitas attributa. Ex quo enim humanitas deitati eſt vnita, ſumma perfectio, ſumma dignitas, ſumma exaltatio eſt homini inde collata. Idcirco hoſtes ſunt humanæ naturæ, qui Deum nolunt credere incarnatum.

Petrus de la Caualleria. 1450.

Tractatu contra Iudæos, articulo 4. Nos Chriſtiani credimus Meſſiam verum hominem ex corpore & anima, ſicut quilibet homo habet corpus & animam; & credimus illam naturam humanam à Meſſia aſſumptam per Deum, & vnitam diuinæ naturæ.

Dionyſius Carthuſianus. 1460.

Ad caput 1. Ioannis art. 5. Verbum factum eſt homo, aſſumendo ſimul in eodem inſtanti animam rationalem, tunc primò creatam, & carnem humanam ex puriſſimis ſanguinibus ſanctiſſimæ atque digniſſimæ Virginis ſumptam, & à Spiritu ſancto formatam ac organizatam, rationaliqúe anima informatam, ſic quòd in eodem inſtanti creata eſt anima Chriſti, & caro eius formata ac animæ copulata, & vtrumque ſimul à Verbo aſſumptum.

Nicolaus de Nyſſe. 1475.

Tractatus 4. parte 1. quæſt. 4. Quidam dixerunt Verbum non aſſumpſiſſe carnem verā, ſed phantaſticam: quia indecens eis videbatur Deum vniri naturæ corporeæ; ſed hoc eſt hæreticum. Ex hoc enim ſequitur, quòd Chriſtus non fuit verus homo, neque verè paſſus. Alij dixerunt Verbum aſſumpſiſſe veram carnem, ſed illam de cælo attuliſſe, munientes errorem ſuum per illud: *Primus homo de terra, terrenus: ſecundus, de cælo cæleſtis.* Et per illud: *Qui de cælo venit, ſuper omnes eſt.* Sed hic error peſſimus, repugnat veritati incarnationis, &c. Si habuerit carnem cæleſtem, non habuit carnē paſſibilem. Eſt ergo alius modus dicēdi, verus & Catholicus, quòd Chriſtus verā carnem humanam habuit, &c. Chriſtus aſſumpſit veram carnem, verum corpus, & veram animam, cum omnibus ſuis potentijs, vegetatiua, ſenſitiua, & intellectiua: aliàs non eſſet perfectus homo.

ASSERVNT IVDÆI VETERES.

Rabbi Simeon, filius Iobai.

Apud Rabbenũ Haccados: Deus ſanctus & benedictus mittet Filium ſanctum ſuum, & carne humana ſe induet. Væ illis, qui propter prauas ſuas opiniones erunt rebelles huic Meſſiæ, & reſpuent dicta, quibus præcipiet, vt mundificentur aqua mundificationis, ad purganda eorũ peccata. Ipſi verò non incedent in vijs Deo gratis, nec facient voluntatem eius, ſed ingenti iracundia perciti, eum occident.

ARTICVLVS SECVNDVS.

CHRISTVM IESVM VNA CONSTARE PERSONA, DVABVS NATVRIS, DIVINA ET HVMANA, INTER SE CONIVNCTIS, NON CONFVSIS, SALVA CVIVSQVE NATVRAE PROPRIETATE.

NEGANT.

Anno poſt n. Chriſtũ

270. *PAVLVS Samoſatenus Chriſtum nudum fuiſſe hominem aſſeruit, in eoq́, Dei Verbum ita habitaſſe, vt in quouis alio Propheta: inde duas naturas à ſe inuicem diuiſas, nullaq́, omninò copula ſtatuit vnitas, quaſi alius fuerit Chriſtus, & aliud Verbum in eo habitans.* Georgius Cedrenus in Compendio Hiſtoriarum.

400. *Polemius aſſeruit in Chriſto factam eſſe conſubſtantiationem & commixtionem diuinitatis & humanitatis.* Theodoretus lib. 4. hæret. fab.

450. *Eutyches docuit poſt incarnationem vnam tantum fuiſſe, & eſſe in Chriſto naturam, & eam factam eſſe ex diuinitate & carne, per conuerſionem diuinitatis in carnem: quia ſcriptum eſt:* Verbum caro factum eſt, *& vnum fieri alterum ſicut cùm aqua factum eſt vinum, & nunc cùm per conſecrationem panis fit caro Chriſti. Aſſerebat etiam Chriſti carnem non eſſe noſtra ſimilem natura, neque Verbum in veram carnem eſſe conuerſum, ſed carnem quandam apparentem & phantaſticam, ita vt potius Verbum ſimulauerit ſe hominem, & natum & mortuum eſſe, quàm reuera fuerit.* Leo primus epiſt. 9. 10. 52. 97. Theodoretus libro 4. hæret. fab. Chalcedonenſe Concil. Euagrius libro 2. cap. 18. Leontius & Suidas de Eutychianis.

600. *Acephali, Monophyſitæ, & Monothelitæ, vnam tantùm in Chriſti perſona naturam prædicant, vnam voluntatem, vnam actionem & operationem: duarum naturarum proprietatem negant.* Euagrius lib. 3. cap. 34. lib. 4. cap. 4. Leontius de Sectis. Martinus Papa in Concilio Romano. Damaſcenus de hæreſ. Euthymius in Panoplia. Nicephorus lib. 18. cap. 45. & 46. Platina in Honorio.

620. *Armenij dicunt Chriſti carnem in diuinitatem eſſe conuerſam, & eiuſdem factam eſſentiæ, cuius eſt ipſa diuinitas, rationem huiuſmodi affingentes: Sicut aceti gutta, ſi in mare demergatur, amplius non cernitur, neque ſubſiſtit: ita corpus Chriſti in diuinitatis pelago demerſum, non naturam amplius ſuam aut proprietatem conſeruat. Vnam igitur eſſe in Chriſto naturam, quæ diuinitatis ſit, dixerunt.* Euthymius parte 2. Panopliæ, titul. 20.

1311. *Raymundus Lullius docuit, quòd in Chriſto ſint tres naturæ, ſcilicet diuina, anima rationalis, & corpus humanum: & propter quamlibet iſtarum naturarum eſt Rex. Item, quòd tota humana natura Chriſti in paſſione pœnam habebat, & tota diuina natura pœnam eius ſentiebat.* Nicolaus Eymericus parte 2. Directorij.

1520. Iacobus Faber Stapulenſis ad caput 2. prioris ad Corinth. *Corpus Chriſti, id eſt, aſſumpta humanitas cælum implet ac terram. Eſt enim vbicunque Verbum Dei eſt;* quia Verbum caro factum eſt: *quare Verbum nuſquam eſt ſine carne.*

Idem ad caput 14. Ioannis: *Cùm Filius ſit in Patre, & in omnibus Sanctis, qui ſunt in cælo & in terra, an etiam corporaliter ſit? Quidni, ſed abſque modo, niſi dicas diuino & incomprehenſibili modo, qui non tam modus, quàm non modus dici debet.*

1530. Martinus Lutherus libro de Sacramento Cœnæ contra fanaticos: *Credimus quòd Ieſus Chriſtus ſit iuxta humanitatem ſupra omnes cælos collocatus, & omnia impleat, quemadmodum Paulus ſcribit ad Epheſios: & quòd Chriſtus ſit omnium rerum Dominus, non tantùm ſecundùm diuinitatem, ſed etiam ſecundùm humanitatem, & habeat in manu ſua, & ſit vbique præſens.*

Ad caput 9. Eccleſiaſtis: *Sic Chriſtus quoque extra locum eſt, contra illos, qui captiuant illum loco, cum tamen vbique ſit. Neque enim Verbum Dei ſegregatur à carne. Vbi Deus eſt, ibi & caro Chriſti eſt, ſed Deus eſt vbique, ergo & Chriſtus quoque vbique eſt.*

In defenſione τοῦ ῥητοῦ: *Verbum Cœnæ Chriſti corpus ſedet ad dextram Patris: Dextra autem Patris eſt vbique locorum. Ergo certiſſimè etiã in pane & vino immenſa Dei dextra præſto eſt. Porrò vbi dextra Dei præſto eſt, ibi quoque oportet corpus & ſanguinem Chriſti eſſe.*

Libro de Concilijs: *Paulo ante negotium mihi fuit cum Neſtorianis, (Zvvinglianis.) qui pertinaciſſimè contra me pugnabant, quòd diuinitas Chriſti pati non poſſet, &c. Dicendum eſt hic homo Chriſtus, hæc caro & ſanguis condidit cælum & terram.*

In confeſſione maiori de Cœna Domini: *Cùm credo, quòd ſola humana natura pro me paſſa eſt, Chriſtus ille vilis nec magni pretij Saluator eſt, imò ipſe quoque Saluatore opus habet.*

1550. *Fœdum ac horribile certamen Francofordiæ (ad Oderam) inter Andream Muſculum & Franciſcum Stancarum fuit exortum, de Iuſtificatore Chriſto: cùm hic ſolam Chriſti humanam naturam iuſtificatricem aſſereret, excluſa diuina: ille contra adeò Chriſtum iuxta vtrãque naturam ſtatueret Iuſtificatorem, vt non veritus fuerit palam docere, diuinam Chriſti naturam, quæ Deus eſt, vna cum humana mortuam fuiſſe in cruce. Stancarus quidem expulſus eſt ex Marchia, remanſit Muſculus: nec deſtitit hic, illo exterminato, id dogma de mortua diuinitate publicè profiteri ac ſpargere, adiutore Ioanne Iſlebio.* Syluester Czecanouius Dialogo de corruptis moribus vtriuſque partis, fol. 5.

1550. Ioannes Brentius libro de omnipræſentia, ſeu de Maieſtate Chriſti: *Filius Dei ſic habet in filio hominis, vt euehat ipſum vnà ſecum in diuinam maieſtatem, & effundat in eum omnes proprietates.*

Libro de duabus in Chriſto naturis aſſerit, *Chriſti corpus etiam ante aſcenſionem fuiſſe in cælo inuiſibiliter, & nunc quoque non eſſe in aliquo certo cæli loco, ſed vbique.*

1550. Caſpar Suenckfeldius libro de duplici ſtatu, articul. 17. & 18. ait: *Chriſti corpus in cælum aſſumptum planè Deum eſſe factum, & ita in Cœna adeſſe, quòd iam ſit diuina eſſentia: & propterea illum eſſe blaſphemum, qui humanam Chriſti naturam creaturam nominet.*

Lib. de diuina maieſtate humanitatis Chriſti docet, *Chriſti humanitatē poſt aſcenſionem non eſſe creaturalem, ſed ſupernaturalem, & ipſum Chriſtum etiam eadem ratione humanitatis eſſe verum Deum.*

Lib. de collatione ſtatuum Chriſti, collatione vltima: *Chriſtus,* ait, *nunc iuxta naturam ſuam humanam deificatus, Deo incorporatus, ac omninò totus glorioſus, ſpiritualis, ac diuinus factus eſt; etiam iuxta corpus perfectus Deus, imo etiam corporalis Deus eſt.*

1550. Iacobus Andreæ lib. de Vbiquitate, contra Iacobum à Valentia, pag. 14. *Conſtanter affirmamus humanam naturam ad æqualitatem gloriæ & potentiæ cum diuino Verbo exaltatam eſſe.*

Pag. 109. *Poſtquam per reſurrectionem exaltatus eſt, ſecundùm carnem etiam vt homo, ſiue ſecundum humanam naturam vbique præſens cum Patre & Spiritu ſancto æquali potentia regnat.*

Pag. 218. *Ne illum in certo aliquo cæli loco à nobis remotiſſimum fingamus, D. Paulus enim errore nos liberat.* Qui deſcendit, ipſe eſt qui aſcendit ſuper omnes cælos, vt impleret omnia.

1550. *Ioannes Caluinus duas in Chriſto perſonas confingit; vnam Dei, alteram hominis & Mediatoris.* lib. 1. Inſtitut. cap. 13. § 9. 23. & 24. *quando ait, ſe velle de Chriſto diſſerere, quatenus eſt perſona diuina, nec adhuc mediatoris attingere perſonam.* Et poſtea: *Reſpondeo,* inquit, *Chriſtum eſſe Dei Filium, quia Sermo eſt, à Patre ante ſecula genitus; nondum enim de Mediatoris perſona nobis ſermo eſt, &c. Chriſtus Filius Dei vocatur, non tantùm quatenus ante ſecula genitus ex Patre fuit æternus Sermo ſed quia Mediatoris ſuſcepit perſonam.* Sic ſecundò ac tertiò diſtinguendo perſonam Mediatoris, id eſt, humanam à Verbo, ſeu perſona Filij Dei, in oculis & ore omnium duas in Chriſto perſonas conſtituit.

1560. Martinus Chemnitius libro de duabus in Chriſto naturis, cap. 30. dicit: *Chriſti humanitatem non ſolùm eſſe in Cœna, ſed etiam extra Cœnam in Eccleſia præſentem re ipſa.* Addit etiam *extra Eccleſiã omnia eſſe ſubiecta Chriſti humanitati, & Chriſti humanitatē omnibus rebus dominari, & omnia regere, nō per vicarios, quaſi à rebus diſtet, quemodo reges gubernant prouincias per alios, ſed habere omnia præſentia.*

1570 Theodorus Beza opuſculo, quo ad Brentij argumenta reſpondet, impreſſo Geneuæ 1570. pagina 513. 638. & 639. ait: *In Chriſto duæ ſunt vniones hypoſtaticæ, vna inter corpus & animam, dum ſibi perſonaliter iunguntur: altera inter Verbum & hominem, vt ſimul conueniunt ad vnum conſtituendum Chriſtum.*

De hoc reprehenſus à Iacobo Andrea reſpondit, *verè corpus & animam perſonaliter coniungi, & perſonam conſtituere humanam.*

1572. Ioannes Sommerus lib. 1. contra Petrum Carolium cap. 3. *Copulatio ſiue vnio hypoſtatica duarum naturarum, vt in Scripturis inaudita, ſic apud Philoſophos portentum eſt ſtuporis & abſurditatis plenum.*

Lib. 2. cap. 12. *In vnica Chriſti natura duæ diuerſæ conditiones, formæ, figuræ, imagines conſpiciuntur: altera contemptus, & miſeriarum: altera gloriæ, honoris, dignitatis, & maieſtatis pleniſſima.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Ioannis 1. *Verſ.* 14. Et Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis.

Matth. 26. 11. Semper pauperes habetis vobiſcum, me autem non ſemper habebitis.

Matthæi 28. 20. Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, vſque ad conſummationem ſeculi.

Marci 16. 6. Surrexit, non eſt hîc; præcedet vos in Galilæam.

Lucæ 2. 40. Puer creſcebat, & confortabatur, plenus ſapientia.

Lucæ 24. 39. Videte manus meas, & pedes meos, quia ego ipſe ſum, palpate, & videte: quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. 51. Et factum eſt,

dum benediceret illis, receſſit ab eis, & ferebatur in cęlum.

Ioannis 6. 24. Cùm vidiſſet turba, quia Ieſus non eſſet ibi.

Ioannis 11. 11. Lazarus amicus noſter dormit, ſed vado, vt à ſomno excitem eum. 15. Mortuus eſt, & gaudeo propter vos, vt credatis, quoniam non eram ibi, ſed eamus ad eum.

1. *Petri* 4. 1. Chriſto igitur paſſo in carne.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens. 80.

Conſtitutionum Apoſtolicarum lib. 7. cap. 37. Domine Deus omnipotens, qui feſtos dies ad capiendam animis noſtris lętitiam conſtituiſti, vt in mentem veniret ſapientiæ, à te conditæ, quemadmodum noſtra cauſa, quod ortū eſt ex muliere, in ſe ſubſiſtere fecit, apparuitq; in vita, declarās ſe in Baptiſmo Deum & hominem; & propter nos permiſſu tuo paſſus, & mortuus eſt, ac poteſtate tua à mortuis ſuſcitatus eſt.

Ignatius. 100.

Epiſtola ad Epheſios: Habemus medicum Chriſtū Ieſum, ante ſecula Vnigenitum & Verbum, poſtea verò & hominem factum ex Maria Virgine: *Verbum enim caro factum eſt*, incorporeus in corpore, impaſſibilis in corpore paſſibili, immortalis in corpore mortali, vita in corruptione, vt à morte & corruptione liberaret, & curaret animas noſtras.

Dionyſius Areopagita. 100.

De diuinis nominibus capite primo: Supra modū benignam, (*Trinitatem*), quia in vna perſonarū ſuarum infirma noſtra integrè veriſſimeq; ſuſcepit, ad ſeipſam reuocans atq; aſtringens humilitatem noſtram, ex qua ineffabiliter compoſitus eſt ſimplex Ieſus, æternusq; temporales ſubijt metas, atque intra naturæ noſtræ terminos venit, qui omnem naturæ totius ordinem eminēter excedit, ſuisq; proprietatibus inconfuſè ſubnixus.

Epiſtola 4. ad Caium: Quonam modo, inquis, Ieſus, qui cuncta tranſcendit, hominibus cæteris eſſentiæ communione coordinatur? Non enim vt author hominum hoc loco homo dicitur, ſed vt reuera homo, tota ſubſtantię veritate circūdatus. Nos autem Ieſum non humana ratione definimus. Neque enim ille homo tantum eſt: (neque ſuperſubſtantialis eſſe poſſet, qui homo tantum eſſet:) ſed eſt homo verus, qui ſingulari benignitate amator hominum ſupra homines, & ſecundùm homines ex hominum ſubſtantia carnem ſuperſubſtātialis accepit. Eſt autem nihilominus altiſſimæ illius, diuinæq; ſubſtantiæ (is qui ſemper ſuperſubſtantialis eſt) perquàm plenus atque exuberans. Itaque à tanta magnitudinis celſitudine ad noſtra etiam veraciter infirma deſcendens, vltra humanum modum ſubſtantiam noſtrę carnis accepit, ac ſupra hominem quæ ſunt hominis geſſit, &c. Et vt breuiter dixerim, neque homo ille erat, non quaſi non homo, humanæq; cōditionis exors, ſed veluti ex hominibus vltra homines ac ſuper hominē homo veraciter factus. Iam quoq; neque diuina vt Deus, neque vt homo humana perficiens: ſed Deo homine facto, nouam quandam ac inuſitatam ex diuinitate atque humanitate permixtam operationem nobiſcum quidem conuerſatus oſtendens.

Iuſtinus Martyr. 160.

In expoſitione fidei, de recta confeſſione: Filius cùm vnus ſit, & duæ naturæ, altera diuina edit miracula, altera humilia excipit. Qua enim ex parte Deus eſt, res admirandas operatur; qua vero ex Virgine eſt homo, crucem, paſſionem, & conſimilia, ſuapte voluntate naturaliter perfert, &c. Deus eſſe intelligitur ex prodigiorum operatione: homo autem oſtenditur ex æqualibus naturę noſtrę perpeſſionibus.

Irenæus. 180.

Lib. 3. cap. 18. Hominem in ſemetipſo recapitulatus eſt, inuiſibilis & viſibilis factus, & incomprehenſibilis factus comprehenſibilis, & impaſſibilis paſſibilis, & Verbum homo, vniuerſa in ſemetipſum recapitulans.

Cap. 20. Oportuerat Mediatorem Dei & hominum, per ſuam ad vtroſque domeſticitatem, & ad amicitiam & concordiam vtroſque reducere, & facere, vt & Deus aſſumeret hominem, & homo ſe dederet Deo. Qua enim ratione filiorum adoptionis eius participes eſſe poſſemus, niſi per Filium, eam quę eſt ad ipſum recepiſſemus ab eo communionem, niſi Verbum eius communicaſſet nobis caro factum?

Clemens Alexandrinus. 200.

Oratione adhortatoria ad Gentes: Hic Verbum Chriſtus, & vt nos olim eſſemus, (erat enim in Deo;) & vt bene eſſemus, cauſa fuit. Nunc autem apparuit hominibus hic ipſe Verbum, quia ſolus eſt ambo, Deus & homo.

Hippolytus. 220.

Ad Pſalm. 2. Hic, qui proceſſit in mundum, Deus & homo eſt. Et eum quidem hominem facilè eſt intelligere, quando eſurit, ac defatigatur, & fatigatus ſitit, & timens fugit, & omni triſtitia afficitur, & ſuper ceruical dormit, & paſſionis calicem deprecatur, angoreq; & ægritudine confectus ſudat, & ab Angelis confirmatur, & à Iuda traditur, &c. Diuinitas autem eius rurſus apertè poteſt videri, quando ab Angelis adoratur, & à Simeone expectatur, & Annæ oſtenditur teſtimonio, & à Magis quæritur, & per ſtellam ſignificatur, & in nuptijs ex aqua vinum efficit, & mare vi ventorū commotum increpat.

Origenes. 230.

In proœmio lib. 1. de Principijs: Chriſtus Ieſus, qui ante omnem creaturam natus ex Patre eſt, nouiſſimis temporibus ſeipſum exinaniens homo factus eſt, incarnatus eſt, cùm Deus eſſet, & homo manſit quod Deus erat, corpus aſſumpſit noſtro corpori ſimile, eo ſolo differens, quòd natum ex Virgine de Spiritu ſancto eſt.

Tractatu 33. in Matthæum: Qui dicit diſcipulis ſuis: *Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi.* Et item: *Vbi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, & ego ſum in medio eorum*, &c. Et qui in medio etiam neſcientium ſe conſiſtit Vnigenitus Dei, eſt Deus Verbum, & ſapientia, & iuſtitia, & veritas, qui non eſt corporeo ambitu circumcluſus. Secundùm hanc diuinitatis ſuæ naturam non peregrinatur, ſed peregrinatur ſecundùm diſpenſationem corporis quod ſuſcepit, ſecundùm quòd turbatus, & triſtis factus eſt, dicens: *Nunc anima mea turbatur.* Et: *Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem.* Hæc autem dicentes, non ſoluimus ſuſcepti corporis hominem, cùm ſcriptum ſit apud Ioannem: *Omnis ſpiritus, qui ſoluit Ieſum, non eſt ex Deo*: ſed vnicuique ſubſtantiæ proprietatē ſeruamus. Si enim

Matt. 28.

Ioan. 4.

omnis

omnis homo fidelis,qui coniungitur Domino, vnus ſpiritus eſt: quanto magis homo ille, quem ſecundùm diſpenſationem carnis Chriſtus ſuſcepit, non eſt ſoluendus ab eo? Et vide quomodo ait: *Sicut homo peregrè futurus*: quoniam non erat homo,ſed ſicut homo: & quaſi homo peregrinabitur, qui erat vbique ſecundùm diuinitatis naturam, &c. Quoniam ipſe eſt, qui in parabola proponitur peregrinans quaſi homo. Nec enim eſt homo, qui eſt, vbicunque duo vel tres fuerint in nomine eius congregati: neque homo eſt nobiſcum *omnibus diebus atque ad conſummationem ſeculi*: nec congregatis vbique fidelibus,homo eſt præſens,ſed virtus diuina,quæ erat in Ieſu.

Gregorius Neocæſarienſis. 260.

Apud Euthymium in Panoplia parte 2.titul.15. Oratione de ſingulari fide: Eſt Deus verus, qui cùm eſſet carnis expers,in carne apparuit; non tamen duas habet perſonas,ſed duas naturas.

Oratione in Epiphaniam: Dein Deus es & homo,tu qui in principio eras,&qui caro factus es,ſed non in carnem conuerſus.

Petrus Alexandrinus. 300.

Lib.de Deitate: Dei voluntate Verbum ſactum eſt caro,habituq́ inuentum eſt vt homo,quamuis per hoc diuinitatis iacturam nullam fecerit. Neque enim ea de cauſa egenus ſactus eſt, cùm eſſet diues,vt virtutis & maieſtatis ſuæ perfectione exueretur; ſed 1. Pet. 3. *ſemel pro peccatis noſtris mortuus eſt, iuſtus pro iniuſtis,mortificatus quidē carne,viuificatus autem Spiritu*,&c.Quare & Euãgeliſta quoque vera prædicat, Ioan 1. dum ait: *Et Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis*. Tum videlicet,cùm Angelus ſacram Virginem eiuſmodi oratione ſalutauit: *Aue gratia plena, Dominus tecum*. Nam illa Gabrielis ſalutatio Deũ Verbum in vtero virgineo natum,& carnem factum Lucæ 1. inſinuat.Hinc & ſcriptum eſt: *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te.& virtus Altiſſimi obumbrabit tibi, ideoq́, quod natum eſt ex te ſanctum,vocabitur Filius Dei*.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

De Demonſtratione Euangelica libri 4. cap. 10. Communi more ne verſari quidem nobiſcum haud indignum ſua maieſtate iudicauit: interim tamen nuſquam deſinens eſſe quod erat, ſed in homine pariter Deum conſeruans. Itaque ſtatim in primo ad homines deſcenſu,cum Deo diuinam commiſceet noſtri ortus admirabilitatem: quippe qui more noſtro ſit editus, & mortalis inſtar, hominem indutus: ſed non tanquam homo,verùm vt Deus, de puriſſima nullasq́ experta virgine nuptias.

Cap. 13. Chriſtus corporeis auribus doctrioam per corpoream linguam inſonabat, nec non omnia perficiebat per eum,quem aſſumpſerat hominem,:ijs,qui non aliter quàm ſic duntaxat ipſius diuinitatem ſentire poterant: Hæc namque omnia ad vſum atque vtilitatem omniũ noſtrum, humanum genus omni proſequens amore, Dei Verbum paternis conſilijs adminiſtrabat: Ipſe interim rurſus & materiæ expers, & incorporeus manens,cuiuſmodi etiam pridem apud Patrem erat,neque mutãs eſſentiam,neque perdens quod ſuæ ipſius naturæ proprium erat: neque verò aut corporis vinculis impeditus, aut ſua diuinitate deiectus, ac ne domeſticam quidem Verbi poteſtatem amittens: ſed neque ijs, qui illic quidem vbi ipſi humanum vas aderat, degeret tantùm, in alijs verò vniuerſi partibus eſſe prohiberetur. Etenim tunc quoque cùm inter homines verſabatur,nihilominus omnia complebat: Interim & cum Patre, & in Patre idem erat, & omnium rerum pariter in eodem tempore, tam cæleſtium, quàm terreſtrium curam gerebat: nuſquam ab illa præſentia, quæ cũctis rebus adeſt, noſtro more excluſus; neque diuina ne ageret more ſuo impeditus: ſed illa quidem à ſeipſo communicans homini,hæc verò à mortali ipſe non accipiens. Item mortali quidem vim diuinam ſuppeditans. à mortali verò ipſe,non contra in pariē aut communitatem adductus. Neq́ igitur,in partu à corpore ipſe incorporeus inquinabatur; neque item qui patibilis naturæ expers erat, aliquid à mortali ſecundùm eſſe otiam patiebatur. Nam neq́ verbi gratia,dum lyra pulſatur,aut nerui conuelluntur,pati veriſimile eſt eum,qui ita præludit; neque dum cuiuſpiam viri ſapiētis corpus torquetur,illius ſapientiam,aut quam in corpore egerit animam, cędi aut puniri meritò dicere poſſumus: eadem ratione neutiquam,multoq́ etiam minus, quod verbi aut naturæ, aut vis detrimenti quippiam ex corporis affectionibus trahat affirmare par eſt.

Athanaſius. 340.

Sermone 4. contra Arianos: Vt autem impaſſibilitatem naturæ Verbi, eiuſq́ ob carnem infirmitates cognoſcamus,operę pretium eſt,vt maiori diligentia audiamus Beatum Petrum, qui ita ſcribit: *Chriſto igitur pro nobis carne paſſo*. 1. Pet. 4 Quocirca,cùm dicitur aut eſurire, aut ſitire,aut ſatigari,aut neſcire,aut dormire, aut plorare,aut poſtulare, aut ſugere,naſci item & deprecari calicem,& ſimpliciter quæcunque ſunt corporis tolerare, rectè ea omnia de Chriſto eſuriente,ſitiente pro nobis,colaphis cæſo,laborante,exaltato, naſcente,creſcente, metuente,latente, atque ad iſtum modum loquēte: *Si poſſibile eſt,tranſeat à me calix iſte*, Ioan 17. caliceḿq pro nobis, quantum ad carnem attinet,accipiente; ea,inquam,omnia rectè de eo dici ac prędicari poſſunt. Nam & ipſe Apoſtolus propterea ad iſtum modum locutus eſt: *Chriſto paſſo* non deitate,ſed *carne*,idq́ pro nobis,vt nõ ipſius Verbi proprias iſtiuſmodi paſſiones & naturales,ſed carnis eſſe cognoſceremus. Ne quis igitur hominũ ſcandalizetur,ſed potius cognoſcat Verbum ipſum ex natura ſua impatibilē eſſe,ſed tamen ob carnem, quam induit,iſta de eo prædicari,quia & illa propria ſunt carnis,& caro illa proprium eſt corpus Saluatoris. Et ipſe quidem impatibilis ex natura perſeuerat,nullam noxam ex iſtis rebus ſentiens, ſed illas in ſe profligat: homines autem,in eum, qui impatibilis eſt,trãslatis paſſionibus ſuis, ibiq́ pereuntibus, impatibiles & ipſi deinde, & liberi ab iſtis calamitatibus in æternum redduntur,&c. Non ideo quia homo factus eſt, deſijt eſſe Deus: neque quia Deus ſubſiſtit, abducit ſe ab eo quod humanum eſt,abſit: ſed potius cùm Deus erat, aſſumpſit carnem: & in carne exiſtens, deificat carnem: & quemadmodum in ea interrogationes faciebat, ita quoque & in ea mortuum excitabat: omnibusq́ oſtendit ſe, qui mortuos viuificaret, & animam reuocaret, multò facilius omnium occulta ſibi cognita habere, eiq́ certum eſſe, vbi Lazarus iaceat,&c. Vt morte mortem abrogauit, & humanitus omnia humana: ita ſolito pauore noſtrum pauorem ademit, illudq́ effecit,ne homines mortem timerent. Iſta igitur ſimul & dixit & egit, quia humana erant, vt hanc vocem ederet: *Tranſeat à me calix iſte*: & *Cur me dereliquiſti?* Ioan. 19 ſed tamen diuinitus idem ille ſolis deliquium induxit, & mortuos excitauit. Rurſum humanitus inquiens: *Nunc anima mea turbata eſt*: illud autem diuinitus dixit: *Poteſtatem habeo,vt ponam animam meam; & poteſtatem habeo,vt ſumam illam*. Nam turbari carnis proprium eſt,poteſtatem autem habere ponendæ aut ſumendæ animæ pro arbitrio, & vbicunque placuerit, nõ proprium eſt hominum, ſed potentiæ Verbi: homo quippe non ex ſua poteſtate, ſed

ex neceſſitate naturæ, idq; inuitus ac nolens mortem obit: Dominus contra, ipſe quidem immortalis, ſed tamen carnem mortalem geſtans, poteſtatem habuit vi Deus, ſegregandi ſe à corpore, illudq; rurſus aſſumendi quando vellet, &c.

Epiſtola ad Epictetum: Illud ipſum perquàm mirum fuit, eundem fuiſſe & patientem, & non patientem: patiẽtem quidem quatenus ipſius proprium corpus, in quo erat, patiebatur: non patientem verò, quatenus ex natura Deus impatibilis erat.

In Symbolo: Eſt ergo fides recta, vt credamus, & cõfiteamur, quia Dominus noſter Ieſus Chriſtus, Dei Filius, Deus & homo eſt: Deus eſt ex ſubſtãtia Patris ante ſecula genitus, & homo eſt ex ſubſtantia Matris in ſeculo natus. Perfectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali & humana carne ſubſiſtens. Aequalis Patri ſecundùm diuinitatem, minor Patre ſecundùm humanitatem. Qui licet Deus ſit, & homo; non duo tamen, ſed vnus eſt Chriſtus. Vnus autem, non conuerſione diuinitatis in carnẽ, ſed aſſumptione humanitatis in Deũ. Vnus omnino, non confuſione ſubſtantiæ, ſed vnitate perſonæ. Nam ſicut anima rationalis, & caro vnus eſt homo; ſic Deus & homo vnus eſt Chriſtus.

Euſtachius Antiochenus. 340.

Sermone in illud: *Dominus creauit me initio viarum ſuarum:* Si generationis principium cœpit Verbũ, ex quo, per maternum vterum traijciens, corporales tulit compages, conſtat quòd factus eſt ex muliere; Sin autem Verbum & Deus erat apud Patrem ſuperioribus retrò ſeculis, & vniuerſa per eum facta eſſe dicimus, non eſt factus ex muliere, qui & genitis omnibus cauſa, & author eſt; Sed eſt Deus natura ſufficiens, infinitus, & qui nec mente comprehendi poteſt: ex muliere autem factus homo eſt, qui in virginali vtero ſancto Spiritu compactus eſt.

In deſcriptione graduum: Acquiſitam gloriam Pater non ſuſcepit, vt qui ſit perfectus, infinitus, & nec mente comprehendi poteſt, & nec pulchritudine indiget, & eſt ab omni probro & contumelia alienus: neque Verbum eius qui Deus eſt ex ipſo genitus, per quem facti ſunt Angeli, & cæli, & infinitæ terræ magnitudines; ſed homo in Chriſto, qui ſurgit à mortuis, exaltatur, & glorificatur, aduerſarijs probrum & ignominiam in ſe accipientibus.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 360.

Catecheſi 4. Duplex erat Chriſtus: homo quidem id, quod apparebat: Deus verò, quod intelligebatur. Comedebat quidẽ, vt homo, verè, ita vt nos, ſimiles enim nobis corporis habebat affectiones: vt Deus autem quinque panibus aluit quinque millia. Mortuus eſt verè, vt homo: vt Deus autem mortuum quatriduanum excitauit. Dormiuit in naui verè, vt homo; & ambulauit ſuper aquas, vt Deus.

Baſilius Magnus. 370.

Apud Theodoretum Dialogo 2. Oratione de Euchariſtia: Quamobrem ipſe quidem propter amicum lachrymatus eſt, oſtendens humanæ naturæ communionem, nóſque ab eis, quæ ſunt vtrinque immoderationibus & exuperationibus liberauit, nec vt in ferendis eis, quæ accidunt, nimis effœminati, molléſque videamur; nec vt eorum, quæ moleſta ſunt, nullum omnino ſenſum habeamus, permittens. Sic ergo eſurijt Dominus, ei ſolido cibo perflato; & ſitijt, conſumpta in corpore humiditate; & defeſſus eſt, neruis & muſculis ambulando extenſis; non diuinitate oppreſſa labore, ſed corpore, quæ ex natura conſequuntur, accidentia ſuſcipiente.

Amphilochius. 380.

Oratione in illud: *Pater maior me eſt.* (Quando carni affectiones, & Deo miracula dederis, neceſſe eſt, vt, velis nolis, humiles quidem ſermones ex Maria nato homini, ſublimes autem & Deo conuenientes Verbo, quod *erat in principio.* Propterea enim alicubi quidem magnifica & ſublimia, alicubi verò humilia & abiecta verba loquor, vt per ſublimia inhabitantis Verbi nobilitatem oſtendam: per humilia autem humilis carnis imbecillitatem ſignificem. Quamobrem alicubi quidem dico, me eſſe Patri ęqualem, non mecum pugnans, ſed oſtendens me eſſe Deum & hominem: Deum quidem per ſublimia, per humilia verò hominem. Si autem vultis ſcire, quomodo *Pater maior me eſt:* id dixi ex carnis, non ex diuinitatis perſona.

Oratione in illud: *Si poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte.*) Ne ergo carnis paſſiones Verbo impatibili inieceris; Deus enim ſum, & homo, hæretice: Deus, vt ſpondent miracula; homo, vt teſtantur affectiones, & ea, quæ paſſus ſum. Quoniam ergo Deus ſum, & homo, dic quis paſſus eſt? Si Deus paſſus eſt, id dixiſti, quod eſt blaſphemum. Sin autem caro paſſa eſt, cur non ei tribuis paſſionem, cui timorem adiungis? Alio enim patiente, alius non pertimeſcit; & dum homo crucifigitur, Deus non perturbatur.

Oratione aduerſus Arianos: Et ne longiore oratione vtar, paucis rogo te hæretice: Qui ex Deo eſt, ante ſecula genitus, paſſus eſt, an qui ex Dauid poſtremis temporibus natus eſt, Ieſus? Si ergo diuinitas paſſa eſt, dixiſti quod eſt blaſphemum: Si autem, vt habet veritas, quare homini non adſcribis paſſionem?

Epiphanius. 380.

In Ancorato: Ipſe Saluator ſanctus eſt, qui de cælo deſcendit, qui in officina Virginis ſalutem noſtram operari dignatus eſt, qui ex Maria rurſus genitus eſt, per Spiritum ſanctum conceptus. Qui carnem accepit, & *Verbum caro factum eſt* qui natura non immutatus eſt; qui cum deitate accepit humanam naturam, perfectus exiſtens à Patre, & in carne inter nos verſatus eſt, non apparentia, ſed veritate. Qui perfectum hominem in ſeipſum efformauit ex Maria Deipara per Spiritum ſanctum, non vt qui in homine habitârit, ſed ipſum *Verbum caro factum eſt.* Non mutatus eo quòd ſit caro, non tranſmutata deitate in humanam naturam, ſed cum proprio corpore ſuæ deitatis, & cum propria ſubſtantia Dei Verbi in ſubſtantia exiſtentis complexus, vt ſit homo, &c.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 31. quæ eſt in illud dictum. *Cùm conſummaſſet hos ſermones.*) Ex locis in loca tranſit, qui nullo loci ſpatio continetur: ille inquam temporis & corporis, & circumſcriptionis expers. Idem & erat, & fit, & ſupra tempus erat, & ſub tempus venit: & inuiſibilis erat, & videtur. *In principio erat, & apud Deum erat, & Deus erat.* Id, quod erat, exinaniuit id quod non erat, aſſumpſit: non duplex factus, ſed vnum ex duplici natura fieri ſuſtinens. Ambo enim Deus, nimirum quod aſſumpſit, & quod aſſumptum eſt; duæ naturæ in vnum concurrentes, non duo Filij.

Oratione 35. quæ eſt Oratio 1 de Filio, & 2. de Theologia: Nos quippe ex magnis & excelſis vocibus Filij diuinitatem percepimus, ac prædicamus. Quibus tandem? his nimirum, Deus Verbum, quod in priu-

Ioan.1. Psal.109. in principio erat, & cum principio, & principium: vt in his locis: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Et, *Tecum principium*, &c. Altiores voces diuinitati, ac præſtantiori illi & incorporeæ naturæ, paſſionibuſq; ſublimiori attribuas: humiliores autem compoſito, & tua cauſa inanito atque incarnato, imò etiam (non enim minùs commodè hoc à me dicetur) humanato, ac deinde exaltato, vt tu videlicet, abiecta hac dogmatum humilitate & craſſitie, ſublimior eſſe, ſimulq; cum diuinitate aſcendere, noo autem rebus in aſpectum cadentibus inhæreſcere cōdiſcas, quin potius cum intellectilibus rebus aſſurgas, atque intelligas, quæ prioris illius naturæ ſit ratio, & quæ aſſumptæ humanitatis. Hic enim, quem nunc aſpernaris, quondam ſupra te erat: qui nunc homo eſt, compoſitionis expers erat. Quod erat, permãſit; quod non erat, aſſumpſit. In principio ſine cauſa erat, (quæ enim Dei cauſa afferri queat?) at poſtea quoque certa de cauſa natus eſt: nimirum, vt tu, homo contumelioſe, ſalutem conſequaris, qui deitatem idcirco contemnis, quia craſſitiem tuam ſuſcepit, per intermediam mētem cum carne coniunctus, atque inferior hic homo Deus effectus, poſteaquã cum Deo coaluit, præſtantioriq; parte ſuperante vnus factus eſt: vt ipſe quoque tantum Deus efficiar, quantum ille homo. Natus quidem eſt, ſed etiam genitus erat: ex muliere quidem, cæterùm virgine. Illod humanum, hoc diuioum. Patris expers hic: matris expers illic. Vtrumque horum diuinitatis eſt. Materno quidem vtero geſtatus eſt; verùm à Propheta cognitus eſt, & quidem in vtero adhuc exiſtente, atque coram Verbo, cuius cauſa procreatus fuerat, ſaltante. Faſcijs quidem inuolutus eſt: at ſepulturæ faſcias rediuiuus excuſſit.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Homilia 13 in Cantica: In Chriſto quiddam creatum eſt, quiddam increatum. Et increatum vocamus illod ipſum, quod æternum eſt, ac ſeculis prius, & à quo res vniuerſæ conditæ ſunt: creatum verò quod ob ſuſceptam noſtri cauſa adminiſtrationem conformatum eſt ad ſimilitudinem corporis humilitatis noſtræ. Increatum dicimus Verbum, quod initio rerum exiſtebat, & ſemper *erat apud Deum, & erat Deus Verbum, per quod facta ſunt omnia, & ſine quo nihil eorum factum eſt, quæ facta ſunt:* creatum autem illum dicimus, qui caro factus eſt, & ſibi tabernaculum in nobis extruxit, in quo etiam incarnato elucens gloria, indicat quòd Deus pateſactus ſit in carne, omninò inquam Deus, vnigena ille, qui Patris in finibus exiſtit.

Theophilus Alexandrinus. 390.

Epiſtola 2. Paſchali. Chriſtus perfectus Deus propria voluntate quicquid humanæ fuit & naturæ & conditionis aſſumens, (abſque peccato duntaxat, & malitia, quæ nullam habet ſubſtantiam,)
Matth.2 infans naſcitur, Emmanuel adoratur, Magi de Oriente veniunt, Deum Dei Filium genu poſito confitentur: tempore paſſionis pendens in cruce ſolis obſcurat radios, nouo inauditóque miraculo diuinitatis ſuæ exprimens magnitudinem. Et indiuiſus, & inſeparabilis, nec in duos Saluatores quorundam errore ſeiunctus. Vnde & ad
Matt. 23 diſcipulos loquebatur: *Nolite vocare magiſtrum ſuper terram: Vnus eſt enim Magiſter veſter* Chriſtus. Neque enim cùm hæc Apoſtolis diceret, à corpore, quod patebat aſpectui, diuinitatis excellentiã ſeparabat. Nec quando vnum ſe Chriſtum Dei Filium teſtabatur, animam diuidebat, & carnem: non alter & alter, ſed vnus atque idem vtrumque ſubſiſtens, Deus & homo, dum ſeruus videtur, & Dominus adoratur: ſiquidem in humani corporis vilitate ineffabilem celabat Deum, & rurſum fragilitatem carnis diuinis operibus excedebat. Et ne vnus quilibet Sanctorum, vt à pleriſque æſtimatum eſt, crederetur, ſed ille, quem & Paulus oſtendere volens, ſcribit: *Vnus Deus, vnus & Mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus.* Et iterum: *Mediator autem vnius non eſt, Deus autem vnus eſt.* 1 Tim.2.
Quia vnus Filius Patris, noſtríque Mediator, nec æqualitatem eiuc amiſit, nec à noſtro conſortio ſeparatus eſt, inuiſibilis Deus, & viſibilis homo: forma ſerui abſconditus eſt, & Dominus gloriæ confeſſione credentium comprobatur: Neque enim priuauit eum Pater naturæ ſuæ nomine, poſtquam pro nobis homo & pauper effectus eſt, nec in Iordane fluuio baptizatom altero appellauit vocabulo, ſed Filiom vnigenitum: *Tu es Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Luc.2. Nec ſimilitudo noſtra in diuinitatis eſt mutata naturam, oec diuinitas in noſtræ naturæ verſa eſt ſimilitudinem, ſed manens quod à principio erat, Deus Verbum, & in ſe, nos glorificans.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homilia de cruce: Chriſtum cùm audieris non ſolummodo Deum putes, ſed Deum & hominem crede. Scio namque eſurijſſe Chriſtum, & ſcio Chriſtum de quinque panibus & duobus piſcibus ſatiaſſe quinque millia hominum, exceptis paruulis & mulieribus. Scio Chriſtum ſitiſſe, ſcio Chriſtum ſuper aquas pedibus ambulaſſe: ſcio Chriſtum mortuum, & ſcio Chriſtum mortuos ſuſcitaſſe: ſcio Chriſtum Pilato aſtitiſſe, & ſcio Chriſtum ad dexterã Patris conſediſſe: ſcio Chriſtum lapidatum, & ſcio Chriſtum ab Angelis adorari. Et quædam quidem refero Deitati, quædam autem aſſigno humanitati: quia noui Chriſtum de Maria natum, & ſcio Chriſtum ante omnia ſecula genitum, & apud Deum ſemper Deum eſſe Verbum.

In Marcum Homilia 11. Nemo nos putet diuidere Chriſtum. Hoc enim ſolent æſtimare calumniatores, quòd nos in Chriſto duas perſonas faciamus; alium hominem, & alium Deum. Nos in Trinitate credimus, noo credimus in quaternitate, duas in Chriſto eſſe perſonas. Si enim Chriſtus duas perſonas habet, Pater & Filius, id eſt, Chriſtus, duplex eſt: ergo quatuor perſonæ ſunt. Nos ergo credimus in Patrem & Filium & Spiritum ſanctum. De Patre & Spiritu nulla dubitatio eſt. Non enim aſſumpſerunt corpus, non aſſumpſerunt aliquam vilitatem. Nunc verò de Chriſto dicimus, Deo noſtro, Filio Dei & filio hominis, & vno Filio Dei. Ipſe Dei Filius, & filius hominis: quicquid magnum eſt, refer ad Filium Dei: quicquid paruum eſt, refer ad filium hominis: & tamen vnus Filius Dei eſt.

Atticus Conſtantinopolitanus. 420.

In actis Concilij Epheſini, Tomo 2. capite 28. Hodie Dominus ſecundùm humanitatis naturam genitus eſt: oam iuxta naturæ diuinæ dignitatem dudum ante exiſtebat, &c. Verbum, in quod ſecundùm propriam naturam exinanitio nulla cadit, humani generis amore homo factum exinanitur: ſeipſum enim aſſumpta ſerui forma exinaniuit. Qui carnis & corporis expers erat, propter te incarnatur: *Verbum* coim *caro factum eſt.* Qui propter incorpoream naturam tactui non ſubiacebat, palpabilis efficitor: qui principio carebat, ſub principio corporali naſcitur: qui perfectus erat, creſcit: qui indemutabilis, proficit: qui diues, in diuerſorio gignitur: qui operit cælum nubibus, pannis inuoluitur: qui Rex, in præſepio ponitur.

Si quem anxium reddit Vnigeniti incarnatio, aut Virginis imprægnatio, perpeſſionum communicatio, aut crux, aut mors, aut reſurrectio, iſthæc terrarum orbi ſalutem peperiſſe intelligat. eadémque præpotentis benignitate minimè indigna eſſe animo pertractet. Nam ſi Deo turpe eſt in Virgine habitare: modis omnibus turpius erit Virginem formare. Quòd ſi verò condere turpe non eſt, neque opus ſuum inhabitare turpe erit. Rurſum, ſi perpeſſioni obnoxium eſſe malum eſt, à perpeſſionibus liberare poſſe magnum quoddam bonum ſit, neceſſum eſt. Quare licet immortalis eſſet: attamen quo mortem aboleret, mortem ſubijt. Pari modo, vt noſtram reſurrectionem conſtitueret, ex mortuis ſurrexit. Horum autem omnium non per diuinitatis naturam, ſed per carnis aſſumptionem capax extitit: Et quidem illa in propriæ impatibilitatis aſylo immotus conſiſtens: hac verò nihil non patiens ac ſufferens, ſpiritalis vitæ rationem quàm optimam nobis inſtituit.

Proclus. 425.

Epiſtola ad Armenios: Deus forma carens, ſine initio incircumſcriptus, & omnipotens Verbum, in carne veniens (adeſt enim illi poſſe quod vult) ſumpſit formam ſerui, caro factus, natus ex Virgine, volens vbique monſtrare, quia ſecundùm veritatem fieri homo dignatus eſt. Naturam ſiquidē corpoream & exordia, & habitus, paſſionésque neceſſariò ſubſequuntur: Non enim dicit Euangeliſta, quòd in hominem perfectum Deus ingreſſus eſt, quia *factus eſt caro*, naturæ noſtræ primurdia ipſa contingens. (Ioan. 1.) Sicut enim homo naturaliter editus, non ſtatim procedit operatione perfectus, ſed primùm ipſa depoſitio ſeminis efficitur caro, deinde proceſſu temporis vim ſumit, quæ conſummationem ſenſuum operationumqúe contineat: ita Deus Verbum, ipſa initia & radicem humanæ inſtitutionis attingens, primùm factus eſt caro, non conuerſus (quod abſit) in carnē. Manſit enim diuinitas omni mutabilitate ſuperior; quia mutatio naturæ fluentis eſt paſſio: illius autem perennis ſempiternæqúe ita ſe habentis eſſentiæ proprium eſt, vt incommutabilis perſeueret. Vtriſque igitur diuinæ Scripturæ vtentes vocibus, dicimus quia & *caro factus eſt, & formam ſerui accepit.* Ex vtroque pio intellectu ſemina nobis ſalutis exiſtunt: Per id enim quòd *Verbum caro factum eſt*, indiuiduum ſummæ ipſius adunationis Euangeliſta declarat. Sicut enim ſingularitas in duas ſingularitates dirimi non poteſt, (alioqui in hac diuiſa, iam non erit ſingularitas, ſed dualitas) ita quod vnum eſt iuxta ſummam adunationem, nequaquam in duo poterit vlla ratione partiri. Per id autem quòd *formam ſerui aſſumpſit*, naturæ diuinæ incommutabilitas intimatur: quia omne quod fit, aut ex eo quod non exiſteret factum eſt, vt cœlum, quod ante non erat; aut ex eo quod eſt, in aliud conuertitur, vt fluenta Nili fluminis in ſanguinem commutata. (Exod 7.) Sed vterque modus diuinæ ſubſtantiæ probatur incongruus: Nam nec ex vllis exſtantibus proceſſit, ſemper ſine initio permanens; nec ex aliqua materia conuerſus eſt Deus Verbum, in ſua incommutabilitate perſiſtens. Idcirco per hæc & Deitatis incommutabilitatem, & indiuiduum Sacramenti, diuina Scriptura teſtatur; quod factum eſt, demonſtrans; & quod aſſumpſit, inſinuans: vt per primum ſingularitatem naturæ perſonæ vtriuſque commendet; per alterum verò incommutabilitatem ſubſtantiȩ diuinæ pronuntiet. Deus igitur Verbum factus eſt homo perfectus, non imminuta natura deitatis, aſtipulante miraculo, quod intelligētiam noſtræ mentis excedit: idipſum percipimus fide, non inquiſitione colligimus, &c. Non alter eſt Chriſtus, & alter Deus Verbum, (quod abſit:) duos enim filios natura diuina non nouit. Vnus Vnigenitum genuit: vbi enim non eſt generantium copula, illic qualitatem non poteris inuenire naſcentium, &c. Ego vnum Filium, ſicut edoctus ſum, piè cognoſcens, quem Dei Verbi incarnati ſubſtantiam eſſe profiteor: Vno autem exiſtente eo, qui paſſiones pertulit, atque miracula operatus eſt, qua ratione diuiniora reticent, humilioribus derogant? Vt enim fidem faceret Verbum, manens quod erat, *factus eſt caro*, id eſt, & infans, & homo perfectus: (Ioan 1.) Tanto ſacramento nulla conuerſione violato, idem ipſe perficiebat miracula, & iniurias ſuſtinebat, per ſigna quidem diuina manſiſſe id quod erat inſinuans, per paſſiones autem factum quod formauerat manifeſtans. Vnum igitur eundem Filium prædicamus, & Patri coæſempiternum, & in nouiſſimis temporibus incarnatum, nihil adulterinum diuinæ naturæ penitus inferentes, &c.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

De recta Fide ad Reginas, commentario 1. capite, *Quòd Chriſti mors ſit ſalutaris.* Ex Catholica Petri: *Chriſto igitur paſſo in carne.*) Cum Chriſtus ſit verus Deus, rectè ſapientérque diſcipulus carne illum paſſum affirmat: Hac enim oratione naturam illam immenſam, in quam nulla perpeſſio cadit, ab omni perpeſſione eximit. Sua igitur carne paſſus eſt Chriſtus. Proinde Deus eſt, qui quidem ſecundùm diuinam naturam pati minimè poteſt, ſecundùm humanam autem poteſt.

Capite: *Quòd Ieſus Chriſtus vnus ſit Dei Filius, & Dominus:* Ex epiſtola ad Epheſ. *Vnus Dominus, vna fides.* En quanta rurſus charitate & euidentia Apoſtolicus ſermo hoc loco oſtendat, Verbo per diſpenſatoriam vnionem cum humana natura coeunte, vnum tantùm abſolutum eſſe Chriſtum, vnū conſtitutum eſſe Dominum, atque ideo vnum ſolum eſſe verum, naturalemq́ Filium, ex vtroq; quaſi conflatum.

Lib. 11. in Ioannem cap. 21. Putabant diſcipuli abſentiam Chriſti, vt hominis dico, Deus enim vbique adeſt, multorum eis incōmodorum cauſam futuram: cùm non adeſſet, qui ab omnibus eos poſſet malis eruere. Sed oportebat non ſolùm in carnem Chriſti, verùm etiam in Deitatem reſpicere. quæ quamuis oculis non cernatur, adeſt tamē ſemper ſumma cum poteſtate. Nec quicquam eſt, quod prohibere poſſit, quin omnia repleat, & quod velit peragat: non enim loco aut dimenſionibus circumſcriptibilis natura diuina eſt. Quare cùm Deus & homo Chriſtus verè ſit, oportuit eos intellexiſſe, ineffabili Deitatis poteſtate, vnà cum eis ſemper futurum, etiamſi carne abeſſet. Idcirco enim ipſe quoque in ſuperioribus dicebat: *Pater ſancte ſerua eos in nomine tuo, quos dediſti mihi.* Apertè ſignificans Deitatis ratione, non carnis præſentia eos poſſe ſeruari. Quippe ipſa etiam caro, non à ſe ſancta fuit, ſed coniunctione Verbi, ad Verbi virtutem quodammodo reformata, ſalutis atque ſanctificationis participantibus cauſa eſt. Non ergo carni, vt caro eſt, operationis diuinæ virtutem, ſed naturæ Verbi attribuimus.

Epiſtola ad Neſtorium: Non dicimus, Verbi naturam per ſui mutationem carnem eſſe factam: ſed neq; in totū quoq; hominem, ex anima & corpore conſtitutum, transformatam eſſe. Aſſerimus autem Verbum, dum carnem anima ratione præditа perfectam, inexplicabili, incomprehenſoq; modo, non ſecundùm voluntatem, ſententiarúmque conſenſionem, neque rurſum per humanæ perſonæ aſſumptionem, ſed ſecundùm hypoſtaſin ſibi

vnit,& hominem factum, & hominis Filium appellatum eſſe Et quamuis naturæ ſint diuerſæ; vera tamen vnione coeuntes,vnum nobis Chriſtum & Filium effecerunt: Non quòd naturarum differentia propter vnionem ſublata ſit; verùm quòd diuinitas & humanitas ſecreta quadam ineffabiliq; coniunctione in vna perſona, vnum nobis Chriſtum & Filium conſtituerint. Ad hunc itaqua modum, qui ante omne ſeculū ſubſiſtit, & ex Patre ortus fuit, ſecundùm carnem ex muliere natus dicitur: Non quòd diuina illius natura aliquod exiſtentiæ ſuæ initium ex ſacra Virgine ſumpſerit,aut quòd poſt primam ex Patre,altera rurſum propter ſeipſam generatione indiguerit, ſed quòd propter nos,& propter noſtram ſalutem humana natura ſecundùm hypoſtaſin ſibi vnita,ex muliere naſci voluerit. Atque hinc eſt, quòd ſecundùm carnem natus prædicetur,&c. Ad eūdem modum illud (*Verbum*) quoque paſſum & reſuſcitatum dicitur; non quòd Dei Verbum aut plagas, aut clauorum fixuras, aut alia id genus incommoda in propriam naturam exceperit (Nam vt diuinum numen corporis expers eſt,ita perpeti quoque nihil poteſt:) ſed quia corpus, quod ſibi aſciuerat, iſthæc expertum fuerat, eam ob rem & ipſum quoque noſtri cauſa iſtiusmodi perpeſſum aſſeritur: Impatibile enim Verbum in corpore patibili exiſtebat.

Iſidorus Pelusiota. 440.

Lib.3.epiſt.130. Cùm Scriptura ſacra de Saluatore verba facit, haudquaquam pugnantia docet: verùm cuique rei quod proprium & congruum eſt tribuit. Partim enim ad diuinitatem ſpectat, partim ad aſſumptam humanitatem, partim denique ad voluntarias perpeſſiones. Lucem quippe veram eum,& gloriæ ſplendorem, ac paternæ ſubſtantiæ figuram eſſe dixit: primum ob eſſentiæ claritatem; alterum ob æternitatem, vel, vt rectiùs loquar, coæternitatem; poſtremum ob ſubſtantiam, & quia veris & germanis notis ornatus eſt Nam ne ſplendoris vocabulum minimè ſubſiſtens quiddam eſſe exiſtimetur, figuræ atque characteris vox ſubſtantiam confirmat. Rurſum ſpecioſum forma præ filijs hominum,atque item ſpecioſum in ſtola ſua eundem vocat, propter diuinam & lapſus omnis expertem aſſumptæ humanitatis virtutem. Poſtremò non habentē ſpeciem,neque decorem duplici de cauſa: altera, quoniam herili forma occultata ſeruilem oſtendit; altera, quia in eo ſupplicio, quod voluntariè ac ſpontè ſubijt,nullum non contumeliæ genus excitatum eſt.

Theodoretus. 450.

Dialogo 2. Igitur corpus Dominicum ſurrexit quidem à corruptione & interitu alienum,& impatibile, & immortale, diuina gloria glorificatum,& à cæleſtibus poteſtatibus adoratū; corpus tamen eſt, & habet quam prius circumſcriptionem.

Dialogo 3. Quemadmodum diuinam quidem naturam dicebas è cælis deſcendiſſe, Filium autem hominis propter eam vnionem vocatum eſſe dixiſti: ita ligno quidem carnem eſſe affixam dicere conuenit, ſed diuinam naturam ab ea inſeparabilem confiteri, & in cruce & in ſepulchro paſſionem illinc non ſuſcipientem: quandoquidem nec ad patiendum, nec moriendum ſua natura apta eſt; ſed habet immortalem & impatibilem ſubſtantiam. Hac vtique ratione Dominum quoque gloriæ crucifixum appellauit, impatibili naturæ nomen patibile attribuens. *Quoniam eius corpus appellatum eſt.* Hoc quoque præterea examinemus. Diuinus dixit Apoſtolus *Si enim cognouiſſent, Dominum gloriæ non crucifixiſſent.* Crucifixerunt ergo naturam quam cognouerunt, non quam penitus ignorârunt.

Flauianus Conſtantinopolitanus. 450.

Ad Theodoſium Imperatorem de Fide: Prædicamus Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum,ante ſecula quidem ex Deo Patre ſine principio natum, ſecundùm diuinitatem: in nouiſſimis autem diebus eundem propter nos, & propter noſtram ſalutem, ex Maria Virgine, ſecundùm humanitatem Deum perfectum,& hominem perfectum, eundem in aſſumptione animæ rationalis & corporis,conſubſtantialem Patri ſecundùm diuinitatem,& conſubſtantialem nobis ſecundùm humanitatem, ex duabus vtique naturis confitentes Chriſtum poſt incarnationem ex ſancta Virgine, & inhumanatum in vna ſubſtantia,& in vna perſona,vnum Chriſtum, vnum Filium, vnum Dominum confitemur.

Ad Leonem Papam: Eutyches abſconditum in ſe languorem malæ ſectæ retinens, inſiliens noſtræ manſuetudini, inuerecundè & impudenter in multos impietatem propriam præſumpſit inferre,dicens: ante inhumanationem quidem Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti duas naturas eſſe, diuinitatis & humanitatis: poſt vnitionem verò vnam naturam factam; neque ſciens quod dicit, neque de quibus affirmat. Neque enim vnitas conuenientium in Chriſto duarum naturarum, ſic vt vna re proprietates ſuas in vnitate confudit,ſed manent in vnitate perfectæ naturarū proprietates.

Concilium Chalcedonenſe. 453.

Actione 5. Sequentes igitur ſanctos Patres, vnum eundémque confiteri Filium, & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum,conſona voce omnes docemus, eundem perfectum in Deitate, eundem perfectum in humanitate, Deum verè & hominem verè, eundem ex anima rationali,& corpore,coeſſentialem Patri ſecundùm deitatem, coëſſentialem nobis eundem ſecundùm humanitatem, per omnia nobis ſimilem abſque peccato; ante ſecula quidem de Patre genitum ſecundùm Deitatem, in nouiſſimis autem diebus eundem propter ſalutem noſtram ex Maria Virgine Theotoco ſecundùm humanitatem, vnum eundem Chriſtum, Filium, Dominum, vnigenitū, in duabus naturis inconfusè, immutabiliter, indiuiſè, inſeparabiliter agnoſcendum, nuſquam ſublata eſſentia naturarum propter vnionem, magiſque ſalua proprietate vtriuſque naturæ, & in vnam perſonam atque exiſtentiam concurrente, non in duas perſonas partitum, atque diuiſum, neque disiunctum, ſed vnum & eundem Filium, vnigenitum Deum Verbum Ieſum Chriſtum, ſicut ante Prophetæ de eo, & ipſe nos Ieſus Chriſtus erudiuit, & Patrum nobis Symbolum tradidit.

Baſilius Seleucius. 460.

Oratione de incarnatione Verbi. O ſacer & Deifer venter, in quo peccati chirographum abolitum eſt, in quo Deus citra diuinitatis iacturam homo factus eſt. Quamuis enim ortum ſubiret, & ad noſtræ natiuitatis conditionem ſeſe dimitteret, manebat nihilominus quod erat. Maternas vlnas implebat,neque paternos tamen deſerebat ſinus: Deus enim cùm quæ vult operatur, in partes non deducitur; verùm omnibus indiuiſè cohærens, mundo ſalutem conciliat, &c. Deus patibile corpus induit, vt impatibilem diuinitatis naturam nulla ex parte læſerit. Si enim ſol hic per ſordida & graueolentia loca tranſiens,

nullas

nullas puritati ſuæ ſordes aſciſcit: quanto minus iuſtitiæ ſol impollutam Virginem ſua luce illuſtrans, & ſacroſanctum corpus ex ea ſumens, ſecundùm diuinitatem in ſeipſo impatibilis manſit?

Petrus Diaconus. 480.

De Incarnatione Domini, ſeu de gratia & libero arbitrio, capite 2. Igitur iuxta ſanctorum Patrum traditionem, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum in duabus naturis vnitis & inconfuſis, hoc eſt, diuinitatis & humanitatis in vna perſona ſiue ſubſtantia confitemur; nec illis acquieſcentes, qui vnam Dei Verbi naturam incarnatam prædicantes, venerabilis Chalcedonenſis Concilij fidem refugiunt; nec illos admittentes, qui duas naturas doloſè pronuntiantes, vnam Dei Verbi naturam incarnatam minimè confitentur.

Ioannes Maxentius. 510.

In prima Fidei profeſſione: Confitemur vnum eundémque Filium Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, perfectum eundem in diuinitate, perfectum eundem in humanitate; Deum verum, & hominem verum; eundem ex anima rationali, & corpore: homouſion Patri ſecundùm diuinitatem, homouſion nobis ſecundùm humanitatem, per omnia ſimilem abſque peccato. Ante ſecula quidem de Patre natum, ſecundùm diuinitatem: in nouiſſimis autem diebus eundem propter nos, & propter noſtram ſalutem ex Dei Genitrice, ſecundùm humanitatem. Vnum eundémque Chriſtum, Dei Vnigenitum, in duas naturas, inconfuſé, incommutabiliter, indiuiſè, inſeparabiliter cognoſcendum. In nullo naturarum diuerſitatem propter vnitatem perimendam, ſalua potius proprietate vtriuſque naturæ, in vna perſona, vnáque ſubſiſtentia concurrente. Non in duas perſonas partiendum aut diuidendum, ſed vnum eundémque Filium Vnigenitum, Deum, Verbum, Dominum Ieſum.

Theodorus Lector. 520.

Lib. 2. Collect. Cùm qui à Seuero miſſi erant Philarchum ea docere conarentur, quæ veræ doctrinæ contraria erant, fabulam ad redargutionem eorum, quæ ab illis dicebantur, commentus eſt. Ea erat, quòd videretur literas accepiſſe, quæ Michaelem Archangelum mortuum eſſe ſignificarent. Reſpondentibus illis eſſe hoc impoſſibile. Quomodo igitur, inquit Philarchus, ſi duas naturas Chriſtus non habet, nudam crucem Deus pertulit, cùm ne Angelus quidem pati quicquam, vel mori queat? Ad hunc itaque modum confuſi qui à Seuero miſſi fuerant, & pudefacti, diſceſſerunt.

Procopius Gazæus. 530.

Ad caput 22. Geneſis: Aries cædi ſubijcitur: ſic Chriſti corpus patitur loco diuinæ naturæ, pati neſciæ. Nam in hunc modum inquit in Pſalmis: *Sacrificium & oblationem noluiſti, corpus verò adaptaſti mihi.*

Iuſtinianus Imp. 540.

Epiſtola ad Ioannem Papam: Non alium Deum Verbum, & alium Chriſtum cognoſcimus; ſed vnum atque eundem ipſum conſubſtantialem Patri ſecundùm diuinitatem, & conſubſtantialem nobis eundem ipſum ſecundùm humanitatem; paſſibilem carne eundem, & impaſſibilem deitate. Vt enim in diuinitate eſt perfectus, ita idem ipſe & in humanitate perfectus eſt. In vna enim ſubſtantia Deitatem ſuſcipimus & confitemur, quod dicunt Græci τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν ὁμολογοῦμεν. (*eam quæ ſecundùm perſonam eſt vnitatem confitemur.*) Et quoniam Vnigenitus Filius, & Verbum Dei, ante ſecula, & ſine tempore de Patre natus, idem ipſe & in vltimis diebus deſcendens de cælis, incarnatus eſt de Spiritu ſancto, & ex Dei Genitrice Maria homo factus Dominus noſter Ieſus Chriſtus, propriè & verè Deus eſt.

C. de Summa Trinitate & Fide Catholica: Confitemur vnigenitum Dei Filium Deum de Deo, Filium ex Deo ante ſecula, & ſine tempore ex Patre natum, coæternum Patri, ex quo omnia, & per quem omnia, deſcendiſſe de cælis, incarnatum eſſe è Spiritu ſancto, & è ſancta & glorioſa & ſemper Virgine Maria hominem factum eſſe, crucem pertuliſſe, ſepultum fuiſſe, & reſurrexiſſe tertia die: vnius & eiuſdem miracula & paſſiones, quas ſponte carne ſuſtinuit, agnoſcentes. Neque enim alium Deum Verbum nouimus, alium Chriſtum; ſed vnum & eundem conſubſtantialem Patri ſecundùm diuinitatem, & conſubſtantialem nobis ſecundùm humanitatem. Manſit namque Trinitas etiam poſt incarnationem, vnum ex Trinitate Dei Verbum: neque enim quartæ perſonæ adiectionem recipit ſancta Trinitas. Hæc igitur cùm ita ſe habeant, anathematizamus omnem hæreſin, præſertim verò Neſtorium anthropolatram, diuidentem vnum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Filium Dei & Deum noſtrum: nec disertè & ſecundùm veritatem confitentem ſanctam glorioſam ſemper Virginem Mariam theotocon eſſe, hoc eſt Deiparam; ſed alium eſſe dicentem Deum ex Deo Patre, alium qui ex ſancta ſemper Virgine Maria natus eſt; hunc autem gratia & proximitate, quam habuit cum Deo Verbo, Deum factum eſſe, &c.

Andreas Cretenſis. 550.

In Salutationem Angelicam: Non ſimulatā (quod videri alicui poterat) carnem à nobis aſſumpſit, ſed in ipſa rei veritate ſingulari ſimul erga genus humanum ſtudio, & ſecundùm homines, ex hominum ſubſtantia ſibi aſciuit, qui eſt Altiſſimus, ac totam noſtram in ſemetipſo naturam ſanctificauit; nec diſpenſationem eam ſub ſpecie quadam finxit. Hanc ille carnis, inquam, veritatem cognouit, illæſa eius deitate manente, ſtupendæ prorſus alterationis, &c. Quid verò dignum magis admiratione, quàm Dei videre deſcenſum ad vterum vſque mulieris pertingentem? ô rem incredibilem: Deus intra membra mulieris, *cuius* Iſaiæ 66.
cælum thronus eſt, & terra ſcabellum pedum eius. Deus in vtero, qui Patri ſuo coæuus cælos inhabitat. Ecquid aliud præter exiſtimationem magis, quàm Deum ſub hominis ſpecie apparere, vt tamen de propria deitate nihil ei decedat? *Ne timeas Maria, Dominus tecum.* Patris luminum Filius, ab æterno ex ipſo genitus; temporali verò natiuitate ex carne tua progreſſus: Qui totus supernè in ſinu Patris eſt, infernè autem totus tecum in vtero tuo eſt; ille ipſe tecum, & intra te eſt: præueniendo namque te inſilijt, ac tuum ſuper ingreſſus corpus eſt; In te adeò locū inuenit, qui loco ſecundùm propriam naturam comprehendi nullo modo poteſt.

Concilium Quintum Conſtantinopolitanum. 553.

Confeſſionis 5. capite 2. Si quis non confitetur Dei Verbi duas eſſe natiuitates, vnam quidem ante ſecula ex Patre, ſine tempore, incorporaliter; alteram verò in vltimis diebus eiuſdem ipſius, qui de cælo deſcendit, & incarnatus de ſancta glorioſa Dei Genitrice & ſemper Virgine Maria, natus eſt ex ipſa, talis anathema ſit.

Cap. 3. Si quis dicit alium eſſe Deum Verbum, qui miracula fecit; & alium Chriſtum, qui paſ-

ſus eſt; vel Deum Verbum cum Chriſto eſſe naſcente de muliere, vel in ipſo eſſe, vt alterum in altero, & non vnum eundemquè Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, Dei Verbum, incarnatum, & hominem factum, & eiuſdem ipſius miracula & paſſiones, quas voluntariè carne ſuſtinuit, talis anathema ſit.

Anaſtaſius Antiochenus. 580.

De rectis veræ Fidei dogmatibus libro 3. de diuina diſpenſatione Incarnationis: Deus tantùm ex Patre cùm eſſet, nec ab ipſius eſſentia euarians, ſuum ſibi aſſumpſit corpus ex Matre, citra vllam differentiam eidem conſubſtantialis genitus: eóque iuxta ſimilitudinem ſuperius mihi inductam, ex vtraque ſubſtantia vnus declaratus eſt eſſe Chriſtus; Deus nimirum & idem homo. Hoc planè perſpicuum reddidit, quòd in Sacramento erat admiratione dignum, quia ſuam vtramque proprietatem naturalem ſeruat, ac ſi ſecundùm ſe ſolum ſubſiſteret, non concurrens alteri ad vnionem conſtituendam, tametſi perſona vna inconfusè eſſet. Chriſtus igitur vtriuſque naturæ complexu, non item habitu ſubſiſtit, ſed eſſentiæ vtriuſque in hoc vnum conſertione: magis autem ipſæ eſſentiæ non diuina quidem ſine humana, non etiam è diuerſo humana à diuina diſparata, ſed vtriuſque permixtio & inſeparabilis contemperatio, quam fatemur non ſe habere iuxta imitationem humidorum, quæ quidem nata ſunt in aliud quiddam permutari & tranſire, facta inter ſe contemperatura, &c. Chriſtus ante incarnationem Deus, ab ipſa incarnatione idem non deſtitit eſſe Deus, tametſi alteri ſe conſeruerit eſſentiæ, propter corpus, quod conſubſtantiale eſt. Coëſſentialis enim hic eſt factus, qui diuerſæ ſunt à Deo eſſentiæ, iuxta quam dicendi formulam proceſſit, homo vt fieret, ante ſecula ex Patre nullo intercedente medio genitus. Hinc factum, vt duas illi fuiſſe credamus generationes. Per duo enim proceſſiſſe didicimus, non vtique parili, ſed diſpari modo. Ex Patre ſiquidem ſecus proceſſit atque ex Matre. Atqui idem ipſe eſt, etiamſi non ſecundùm idem. Diuerſitas enim conſertarum eſſentiarum differentes effecit partus.

Libro 4. de Paſſione & impaſſibilitate Chriſti: Ne quis diſtinctè omnia de Chriſto dici cenſeat, ſed & coniunctim: ob hoc, quæ humana ſunt, quæ item diuina, de ipſo promiſcuè, & in commune prædicantur, intellectu diſcernente, quæ decenter vtrique conueniunt naturæ: Etenim quod diuinum eſt, vtique impaſſibile eſt: Impaſſibilis autem eſt, qui nulla vnquam tangitur paſſiua affectione, ſiue earum quæcunque ſunt animæ, ſiue quæcunque ſunt corporis, ſeu animati corporis. Animæ enim rationali competit triſtari, turbari, angi, & penè exanimari, dum ſe illi ingerunt, quæ per ſe ſunt triſtia, &c. Diuina igitur natura ab omni paſſione cùm ſit eſſentialiter immunis, & liberrima; eius tamen paſſio prædicatur, nempe crux, & mors, per quas ſalutem ſumus conſeruti. Ait enim Paulus: *Neque iudicaui me aliquid ſcire inter vos, niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum.* Neceſſe ſit paſſionem hanc propriè quidem ſumi, & in primaria ſignificatione. Aſſumpta enim natura ab ea quæ aſſumpſit nunquam ſeparata eſt, ſed ſecundùm ſubſiſtentem naturam eſt eidem counita, conſertione ac nexu inſolubili, ſic vt omnia vnius ſint eiuſdémque Chriſti, tum quæ diuinæ ſunt maieſtatis, tum quæ humanæ naturæ, intellectu noſtro citra confuſionem vllam ſingula diſcernente, quando cupiet in perſona Verbi internoſcere quid diuinæ congruat naturæ, quid item humanæ: attamen vtraque hæc neceſſe eſt profiteri naturarum communione vnius eſſe & eiuſdem perſonæ, paſſiones dico ſimul & impaſſibilitatem: ob id, qua parte is deſignatur, vtriuſque coniunctione compoſitus eſt, vt cùm corporis animati ſectiones ac vibices dicimus, præcipuè quidem eas eſſe agnoſcimus corporis, propter tamen compoſitam vnionem dicebamus eaſdem eſſe & animæ, etiamſi liquidò nouerimus, his paſſionibus animam detineri non poſſe. Adhæc animales motus diſciplinasqúe rationales, cùm præcipuè quidem ac peculiariter ad animam pertineant, dicebamus alioqui eſſe & totius compoſiti animalis, licet corporis natura neutiquam ſit capax cognitionis & ſcientiæ. Ad eundem modum, & de Chriſto Deo ſimul & homine, omnia vnius eiuſdemqúe eſſe prædicamos, nimirum impaſſibilitatem ipſam & paſſionem, ad vtrumque ſuapte natura ſpectare edocti. Et Chriſtum quidem paſſibilem fuiſſe confitemur, non id alioqui ſecundùm diuinam naturam, vt neque ſecundùm humanitatem dicimus impaſſibilem. Verè etenim paſſus eſt paſſiones naturæ conſentaneas. nempe quas nihil dedecoris conſequitur, aut dignum reprehenſione, attenta magnitudine appoſitionis naturarum inter ſe conſertarum. Et eſt quidem Deus, qui patitur, diuinitate interim nihil in ſe recipiente externæ paſſionis: idem rurſus cùm eſſet homo, non patiebatur, quatenus in ipſo ſecundùm naturam diuinitas ſuâ retinebat impaſſibilitatem, counita licet patienti corpori.

Heſychius. 590.

Libro 2. in caput 8. Leuitici: Quia ipſe Chriſtus erat qui vngebat Prophetas, ipſe qui vngebatur, vngens Verbo diuinitatis, ſecundùm quam ei omnia communia cum Patre & Spiritu ſunt, à quo vngi dicitur. Nam Dauid Patrem vngentem dixit, cùm ait: *Propterea vnxit te Deus, Deus tuus.* Eſaias autem vnctionem Filij ad Spiritum retulit, dicens. *Spiritus Domini ſuper me, eo quòd vnxit me.* Quæ autem Pater & Spiritus, hæc eadem & Filius facit. Ergo ratione diuinitatis ipſe eſt ſemetipſum vngens, & ipſe eſt qui vngitur, diſpenſatione humanitatis, &c. Et ſi Chriſti caput, ſecundùm Pauli verbum, diuinitas intelligitur, non fruſtra tamen, nec extra ordinem, in hoc myſterio ſacerdotis vngi nunc caput Legiſlator ſcripſit: vt cognoſcamus, quoniam quemadmodum caput à pedibus diuidi non poteſt, ſic neque Chriſti diuinitas poſt vnitionem ab humanitate diuiditur. Sed ſiue vngi dicatur, ſiue generari, ſiue pati, ſiue reſurgere, ſiue aſſumi dicimus, hoc incarnatum Verbum non diuidentes, & dicentes hominem quidem vnctum, Deum autem non vnctum, ſed Deum eundem ſimul & hominem.

Iſaiæ 61.

Coryſippus Presbyter. 600.

De S. Virgine Deipara: Itaque ne diffidat quis infantem eſſe Deum. Quòd ſi Deus eſt ſimul & infans, horum concurſus appellationem Emmanuelis expoſcit: *Et vocabunt nomen eius Emmanuel*, hoc eſt, Deum, & eundem indiuiduè hominem, Deum & hominem ipſum. Etenim partus ſecundùm carnem humanus eſt; qui verò natus, eſt Deus: Propterea & vuluæ ſigillum permanſit ei, quæ peperit. Eſt Deus, qui natus eſt; alioqui quo pacto ſtella natiuitatem eius in gentes euulgaſſet? Eſt Deus, qui natus eſt, ſed ex muliere naturam habet humanam.

Antiochus. 610.

Homilia 139. Solus Filius in duabus naturis incõfusè, inuariabiliter, iodiuisè inclaruit,atq; innotuit orbi. Duæ enim naturæ vnitate prorſus in diſſolubili inter ſe conuenerunt: vnitate inquam inſeparabili, inconfuſa, immutabili. Caro enim caro eſt, & non deitas: tametſi facta eſt Dei caro, etiamſi diſpẽſatoriè propriam ſibi eam fecit carnem. Duas itaq; profitemur eſſe oaturas; vnum autẽ aſtruimus eſſe Chriſtum, Filiũ & Dominũ, Dei Verbũ, qui & homo factus eſt, & carnem aſſumpſit. Iam quando differentes quidem hæ, veriſſima vnione counitæ ſunt naturæ, vnus autem ax vtraq; natura Chriſtus, & idem Filios, non ſic alioqui aſſerta naturarum differentia, propter vnionem, magis autem quia Dei hominiſq; naturæ, per nulli explicandum, & iocogitabilẽ prorſus coocurſum ad illam vnionem, nobis perficiunt vnum Dominum & Chriſtum & Filium.

Leontius. 610.

De ſectis actione 1. Tandem Filius & Sermo Dei conſtituto propter nos in Deipara Virgine domicilio, cùm corpus animatum, mente prędituũ, ratioois particeps, &, ſimpliciter vt loquar, humanum induiſſet, eidem corpori humano vnitus eſt citra confuſionem, & verè, citraq; diuiſionem. Verè, quoniam ex Deo Sermone humanoq; corpore hypoſtaſis abſoluta eſt vna: citra confuſiooem, quoniam poſt vnionem nihilominus vnitæ res ſaluæ atque integræ manent, non mutatis ſubſtãtialibus proprietatibus: citra diuiſionem, quoniam vna eſt earum hypoſtaſis.

Act. 7. Eſt in confeſſo, Chriſtum fuiſſe Deum & hominem: propriè Deum eundem, & propriè hominem: natura Deum eundem, & natura hominem: vnius eundem cum Patre naturæ, & eiuſdem naturæ nobiſcum: vnum de ſancta Trinitate, ac vnũ de nobis: quodq; Deus Sermo dignatus ſit homo fieri, &c. Chriſtus & Deus eſt, & homo: idem eiuſdem cũm Patre ſubſtantiæ, & eiuſdem ſubſtantiæ nobiſcum. Prnpriè Deus, & propriè homo; vnus ſanctæ Trinitatis, & vous ex nobis. Nam eadem hypoſtaſis duarum naturarum definitiones recipit, & quodcunq; de diuioitate quis protulerit, idem & in Chriſto inuenit: & viciſſim qoicquid de humaniiate dixerit, idem & in ſubſtantia Chriſti innenit, eidem ſubſtantialiter competens: quò ſit vt neceſſariò duæ ſint vnius hypoſtaſis Chriſti naturæ.

Sophronius Hieroſolymitanus. 620.

Epiſtola ad Honorium: Credo & quòd Deus Verbum Vnigenitus Patris Filius, qui ante omnia ſecula & tempora impaſſibiliter de eodem natus eſt Deo & Patre, miſerationem ioduens, & humanitatis miſericordiam circa humanũ noſtrum lapſum, ſpontanea voluntate, & Dei gignentis conſilio, & diuino complacito Spiritu, non ſeparatus à gremio generantis ad oos humiles deſcẽdit, ſicut eiuſdem voluntatis Patri & Spiritui, ita & eſſentiæ inexplicabilis, & naturæ circumſcriptionem nullo modo ſuſtinens, aut ſecundòm nos localem tranſmeatum naturaliter ſcieos efficere diuinam operationem, & vterum intactum virgioitatis ingreſſus, caſtitatem luſtratam Mariæ ſanctæ, præclaræq;, & quæ Dei ſunt ſapientis, & ab omni contagione liberatæ, & corporis, & animæ, & intellectûs, incarnatus, qui erat incarueus: & formam ſuſcepit noſtram, qui ſecundùm diuinam eſſentiam, quantum ad habitum & ſpeciem inexſormabilis: & corporatur ſecundùm nos, incorporeus. Et homo iuxta veritatem efficitur, qui ſemper Deus cognoſcitur, &c. Nos vnũ Chriſtum & Filium incarnatũ Verbum obſecramus, & vnam eius ſubſiſtẽtiam compoſitam dicimus, & in duabus eum anountiamus naturis, & duas eiuſdem Dei Verbi natiuitates credimus: vnam quidem ax Deo Patre, quam intemporalẽ & ſempiternam ſcimus ſecundam ex Dei genitrice Maria, qoam & modernam & temporalem cognoſcimus: & vnam Verbi Dei naturam io eo incarnatam glorificamus, &c. Vnus manens Chriſtus, & Filius, & Vnigenitus, ioſeparatus in vtriſque naturis conſpicitur, & quæ ſunt vtriusque ſubſtantiæ, oaturaliter operabatur, ſecundùm in ſuã vnicuiq; eſſentialem qualitatem ſiue naturalem proprietatem. Quòd ſi naturam haberet ſingularem, & incooiunctam, ſicut & ſubſiſtentiam atq; perſonam, non ageret vtique vnus idemq; Filius, & Chriſtus profectò, quæ vtriuſq; erant naturæ. Quando enim daitas expers eſt corporis, quomodo naturaliter opera corporis operata eſt? vel quomodo corpus deitate fruſtratum, actiones operatum eſt, quę eſſentialiter deitatis eſſe noſcuntur? Verùm Emmanuel dum vnus eſt, & in eo ipſe vtraque, id eſt, Deus & homo, quæ naturæ vtriuſque ſunt naturaliter geſſit, ſecuodùm aliud quæ geſta ſunt operans: ſecũdùm quod Deus quidem eſt, idem ipſe quæ diuina ſunt: ſecundùm quod homo idem ipſe eſt, quæ humana ſunt: ſecundùm ipſum omnibus volens oſtendere, quòd Deus idẽ ipſe & homo ſit: & ideo idem ipſe tam quæ diuina ſunt agit, quàm quę humana, ſimiliter & dicit, & loquitur, &c. Secundùm quod Deus ſempiternus idem ipſe exiſtebat, patrabat miracula: ſecundùm quod homo verò idem ipſe modernus agnóſcebatur, faciebat humilia & humana. Sicut ergo in Chriſto vtraq; natura indiminutè proprietatem ſuam cuſtodit, ita & operatur vtraq; forma cum alterius cõmuniooe, quod propriũ habuit, Verbo operante, quod Verbi eſt, cum communione ſcilicet corporis, & carne exequcote, quod carnis eſt.

Maximus Monachus. 640.

Libello de duabus in Chriſto naturis: Eccleſia & eſſentiæ diſtioctionẽ in Chriſto ponit, & confuſionis priuationem. Summa quidem vuitas quodammodo & diuerſa, & eadem natura continetur: velut in ſancta Trinitate, & naturam vnam, & tres perſonas concedimus. In homine autem cùm eadem perſona inſit, tamen eſt naturarũ diuerſitas. Nam còm vnus ſit homo, alia eſt animæ natura, alia corporis. Eadem eſt Domini noſtri Chriſti ratio: in eo enim eadem aſt perſona, cùm interea alia ſit diuinitatis, alia humaoitatis natura. Vt enim io ſancta Trinitate vnitas coocedi nõ poteſt, quin diſtinctionem exprimamus: ſic neceſſe eſt tam vnitatem, quàm diſtinctionem confiteri. Quemadmodum enim eiſdem verbis diſtinctio & vnitas in ſancta Trinitate ſignificantur: ita tamen, vt ex eo, quòd tres perſonæ aſſerantur, diſtinctio: ex eo, quòd vna eſſentia ponatur, vnitas confirmetur: ſic in voo ſanctæ Trinitatis propterea diſtinctio probatur, quòd duæ naturę perſpiciuntur: quodq; vna perſona conſtituta aſſeritur, conceditur vnitas. Itaque vt Arium, qui in ſaocta Trinitate perſonarum diſtinctionem nõ probat, ſed naturæ vnitatem negat, deteſtamur: ita Neſtorium, qoi in Chriſto naturarum differentiam non conedit, & perſonæ vnitatem negat, im probamus, &c. Vt propter eandem S. Trinitatis eſſentiam & naturam vnam eſſentiam aſſeris; & ꝓpter perſonarum diſtinctionem tres perſonas: ita & propter diſtinctam Verbi ac carnis eſſentiam, duas natutas atqoe eſſentias: & propter communem eorum perſooam, vnam perſonam conceditto, &c. Qui in Chriſto, quia diſtinctæ ſunt naturæ, perſonæ vnitatem negat, is Neſtorianus eſt. Et

qui negat in perſonę vnitate naturarum differentiam, is Eutychianus eſt. Qui autẽ & perſonæ vnitatem, & naturę diſtinctionem in vno ſanctæ Trinitatis profitetur, regiam & ſynceram fidem tenet.

Sexta Synodus Oecumenica Conſtantinop. 680.

Act.17. Profitemur Chriſtum conſubſtantialem Patri ſecundùm deitatem, & conſubſtantialem nobis ſecundùm humanitatem, per omnia ſimilem nobis abſque peccato, ante ſecula quidem ex Patre genitum ſecũdùm deitatem, in vltimis diebus autem eundem propter nos & propter noſtrã ſalutem de Spiritu ſancto & Maria Virgine propriè & veraciter Dei Genitrice ſecundùm humanitatem, vnum eundemq́ Chriſtum Filium Dei vnigenitum, in duabus naturis incõfusè, inconuertibiliter, inſeparabiliter, indiuisè cognoſcendum, nunquam extincta harum naturarum differentia propter vnitionem, ſaluaq́ magis proprietate vtriuſque naturæ, & in vnam perſonam, & in vnam ſubſiſtentiam concurrentem, non in duas perſonas partitum vel diuiſum, ſed vnum eundemq́ vnigenitum Filium Deum Verbum Dominũ Ieſum Chriſtum, & duas naturales voluntates in eo, & duas naturales operationes indiuisè, inconuertibiliter, inſeparabiliter, inconfusè ſecundùm ſanctorum Patrũ doctrinam adæquè prædicamus, & duas naturales voluntates non contrarias, ſed ſequentem eius humanam voluntatem, & non reſiſtentem vel reluctãtem, ſed potius ſubiectam diuinæ eius atque omnipotẽti voluntati. Oportebat enim carnis voluntatem moueri, ſubijci verò voluntati diuinæ, &c.

Conſtantinus Quartus Imp. 680.

Edicto ad Populum in Occiduis partibus: Proceſſit ſecundùm nos, qui ſuper nos eſt, & Chriſtus, & Dominus, omnia ferens in ſeipſo naturaliter, quæ noſtra ſunt, præter ſolum peccatum: totus homo factus, & totus permanens Deus: idem ipſe terrenus, & cæleſtis; inuiſibilis, & viſibilis; mortalis & immortalis. Duæ namque naturæ concurrentes ad inſeparabilem vnitatem, vnũ quidem Emmanuel nobis perfecerunt, ſeruantem in ſe indiminutè naturarum, ex quibus extitit, proprietates. Cùm enim ſimplex ſit Verbum ſecundùm diuinam paternamq́ & ſempiternam natiuitatem, duplex proceſſit ſecundùm maternam temporalem & corporalem natiuitatem. Vnde & duas Chriſti & Dei noſtri natiuitates glorificamus, vnam eius venerantes ſubſiſtentiam, in duabus perfectis naturis exiſtentem. Vnus quippe ſanctæ Trinitatis permanſit, etiam dum Verbum caro fieret. Perfectus in deitate, & perfectus idem ipſe in humanitate: conſubſtantialis Deo Patri ſecundùm deitatem, & conſubſtantialis nobis ſecundùm humanitatem; paſſibilis quidem carne, impaſſibilis autem Deitate. Nec enim alteri miracula, & alteri paſſiones ſequeſtramus: ſed vni eidemq́ Domino noſtro Ieſu Chriſto vtrarumque indicia deputamus, ſecundùm aliud quidem miracula operari, ſecundùm aliud verò pati, &c.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Lib.3. Orthodoxæ fidei cap.2. Poſt ſanctæ Virginis aſſenſum, iuxta Domini ſermonẽ ab Angelo prolatum, Spiritus ſanctus in eam ſuperuenit, eam luſtrans, vimq́ ei tum ad ſuſcipiẽdum Verbi Deitatem, tum ad gignendum ſuppeditans. Ac tum illa verè ſubſiſtens Altiſſimi Dei Sapientia & potentia, illa inquam Dei Filius, illud Patri conſubſtantiale diuinum, vt ita dicam, ſemen, in eam obumbrauit, atq́ ex caſtis & puriſſimis eius ſanguinibus carnem anima rationali atque intelligente animatam, primitias videlicet noſtræ conſperſionis, ſibi ipſi condidit: non id quidem per ſeminis emiſſionem, verùm procreationis modo per Spiritum ſanctum: nec ita, vt paulatim, tacitisq́ incremẽtis figura corporis abſolueretur, ſed vno eodẽq́ momẽto perficeretur. Et quidẽ ipſum Dei Verbum carnis hypoſtaſis fuit. Neque enim Deus Verbum præexiſtenti ſeorſim carni vnitus eſt: verùm, poſteaquam in ſanctę Virginis vterũ immigrauit, citra vllam circumſcriptionem in hypoſtaſi ſua, ex caſtis ipſius perpetuæ Virginis ſanguinibus carnem anima rationali atque intellectuali animatam condidit, humanæ nimirum conſperſionis primitias aſſumens: ac Verbum ipſum carni hypoſtaſis factum eſt. Ac proinde ſimul vt caro extitit, ſimul quoque Dei Verbi caro extitit, ſimul caro animata, rationis atque intelligentiæ particeps. Quò fit, vt non hominem Deitate affectum eſſe, ſed Deum humanitatem aſſumpſiſſe dicamus. Nam cùm natura perfectus Deus eſſet, idem natura perfectus homo factus eſt: & quidem ita, vt nec à natura ſua in alteram migrauerit, nec imaginariam duntaxat incarnationis ſpeciem exhibuerit; ſed carni, quam à ſancta Virgine ſumpſerat, anima rationali atque intellectuali animatę, atque in ipſo ſuum eſſe nactę, perſonaliter, ſine vlla cõfuſione, & mutatione, & diuiſione copulatus ſit: ſic nimirum, vt nec diuinitatis ſuæ naturam in carnis ſubſtantiam, nec rurſus carnis ſuæ ſubſtantiam in deitatis ſuæ naturam mutarit, nec deniq́ ex diuina ſua natura & humana à ſe aſſumpta naturam vnam compoſitam effecerit.

Cap.3. Etenim ſine vlla conuerſione ac mutatione vnitę inter ſe naturę ſunt: ſic videlicet, vt nec à ſua ſimplicitate diuina natura deſciuerit: nec rurſus humana, aut in deitatis naturam cõuerſa, aut in nihilũ redacta, aut denique vna ex duabus naturis compoſita natura effecta ſit. Siquidem compoſita natura, cum neutra earum naturarũ, ex quibus conflata eſt, eiuſdem ſubſtantię eſſe poteſt: vt quę ex alijs aliud effecta ſit, &c. Nos Chriſtum haudquaquam vnius compoſitæ naturæ eſſe aſſerimus, neq́ ex alijs aliud, quemadmodum ex anima & corpore hominem, aut ex quatuor elementis corpus; verùm ex alijs eadem. Siquidẽ ex deitate & humanitate eundẽ Deum perfectũ, & hominẽ perfectũ, & eſſe, & dici, atq́ ex duabus & in duabus naturis eſſe confitemur. Chriſti porrò vocabulum perſonę eſſe dicimus, vt quod non vnimodè dicatur, ſed duplicem naturam ſignificet. Ipſe etenim ſeipſum vnxit, corpus videlicet diuinitate ſua vngens, vt Deus; vnctus autem, vt homo: quandoquidem ipſe & hoc, & illud eſt, &c.

Cap. 4. In Domino noſtro Ieſu Chriſto, quoniam duas quidem naturas, at vnam duntaxat perſonam, ex vtriſq́ compoſitam agnoſcimus, cùm naturas nobis ob oculos proponimus, diuinitatẽ & humanitatem appellamus: at cùm perſonam ex naturis compoſitã, interdum ab vtroq́ Chriſtum nominamus, & Deum ſimul & hominem, & Deum incarnatum. Interdum rurſus ab vna parte Deum ſolum, ac Dei Filiũ; & hominem ſolum, atque hominis filium; ac rurſus aliquando à ſublimibus duntaxat, aliquando ab humilibus ſolũ. Vnus enim eſt, qui & illud, & hoc æquè eſt: quorũ alterum ſemper citra cauſam vllam ex Patre extitit; alterum autẽ poſtea pro ſua erga hominem beneuolẽtia factus eſt. Enimuerò cùm de diuinitate loquimur, ea, quæ humanitati propria ſunt, ipſi minimè aſſignamus: non enim paſſibilem, aut creatã diuinitatem dicimus. Nec rurſus carni, ſiue humanitati, ea tribuimus, quæ diuinitati propriè conueniunt: neq́ enim carnem, ſiue humanitatem, increatam dicimus. At verò cùm de

perſona

perſona verba facimus, ſiue ab vtraque parte ſimul, ſiue ab altera duntaxat eam appellemus, vtriuſque naturæ proprietates ipſi imponimus. Et enim Chriſtus (quæ vox vtrumque complectitur) & Deus, & homo dicitur; & creatus, & increatus; & paſſibilis, & impaſſibilis. At cùm ab vna parte Filius Dei, & Deus nuncupatur, coniunctæ naturæ, hoc eſt, carnis, proprietates recipit: nam & Deus paſſibilis nominatur, & Dominus gloriæ io crucem actus; non qua Deus eſt, ſed qua idem etiam homo eſt. Eodemq́ modo cùm homo, & filius hominis appellatur, diuinæ eſſentiæ proprietates atque ornamenta ſuſcipit: Puer enim æuo omni antiquior dicitur, & homo principij expers, non id quidem qua ratione puer & homo eſt, ſed qua Deus, æuo omni prior, ad extremum puer factus eſt. Atque hic communicationis modus eſt, vtraque videlicet natura proprietates ſuas cum altera communicante, propterea quòd vnam & eandem perſonam conſtituunt, mutuoq́ in ſe immeant. Qua ratione de Chriſto dicere nobis licet. Baruch 3. *Hic Deus noſter in terra viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt.* Et: Hic homo increatus eſt, & impaſſibilis, ac circumſcriptionis expers.

Cap.6. In incarnatione vnius ex ſanctæ Trinitatis perſonis Dei Verbi totam ac perfectam diuinitatis naturam cum tota humana natura copulatam fuiſſe dicimus, ac non partem cum parte. Coloſ. 2. Ait quippe diuinus Apoſtolus: *In ipſo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter*, hoc eſt, in ipſius carne, &c. Toti humanæ naturæ totam diuinitatis eſſentiam vnitam eſſe aſſerimus. Neque enim Deus Verbum quicquam eorum, quæ, cùm nos initio fingeret, naturæ noſtræ inſeruit, prætermiſit: ſed omnia aſſumpſit, hoc eſt, corpus, animam intelligentem & ratione præditam, eorumq́ proprietates. Anima enim, quæ vnius horum expers eſt, hominis nomen ſuſtinere nequit. Totum quippe me totus aſſumpſit, ac totus toti vnitus eſt, vt toti ſalutem adferret. Nam alioqui ne medicina quidem ei allata eſt, quod aſſumptum non eſt. Ergo Dei Verbum per mediam mentem carni vnitum eſt, interiectam videlicet inter Dei puritatem & carnis craſſitiem, &c.

Coſmas Hieroſolymitanus. 740.

Hymno 1. in Theogoniam: *Chriſtus mortalis factus, quod erat Deus manet*: Conformis luteæ tenuis cōpoſitionis Chriſte natus, & participatione carnis peioris tradita diuina progenie, mortalis factus, & manens Deus & exaltans potentiam noſtram, ſanctus es Domine.

Hymno magno ſecunda Feria: Ineffabilis Dei deſcēſus, qui Chriſtus ipſe eſt, Deus & humo, Deus nō rapinam eſſe putans dum formaretur, ſeruū oſtendit diſcipulis: glorioſè enim glorificatus eſt. Adminiſtraturus ipſe veni, cuius formam conditor ſpontaneus circumdor mendicanti Adæ, diteſcēs diuinitate, vt ponerem meam etiam ipſius animam in redemptionem, qui impaſſibilis diuinitate.

Nicephorus Conſtantinopolitanus. 815.

Epiſtola ad Leonem Tertium: Confiteor & credo vnicum opulentiſſimæ beatiſſimęq; Trinitatis ſuppoſitum, ipſum videlicet Dei Filium & Verbum, quòd cum Deo Patre & Spiritu ſancto in omne ęuum ſimul adoratur & conglorificatur: vtpote eiſdem coeſſentiale & coæquale exiſtens, infinita benignitate & miſericordia erga proprium plaſma motum, accedente huc paterna voluntate & miſeratione: & ſancti quoque Spiritus gratia, eiuſdemq́ cooperatione de cælo deſcendiſſe, & cum hominibus conuerſatum eſſe, quò nos dudū propter peccatū damnatos, & è Paradiſi delicijs expulſos, corruptioniq́ obnoxios, per gratiam ſaluaret, & diuinæ naturæ participes efficeret: In vtero enim Virginis verè proprieq́ Deiparæ inhabitans, & per Spiritum ſanctum animam & carnem ſibi adaptans, totāq; noſtram naturā, quemadmodum hominem in principio finxerat, ſibi aſciſcens, prodijt Deus incarnatus, &c. Qui ergo eiuſdem eſt cum Patre naturæ, nobis per omnia, peccato tantùm ſecluſo, factus eſt coëſſentialis: Etenim ſemine Abraham ſuſcepto, carnis & ſanguinis, perinde ac vnus ex nobis, factus eſt particeps: carnemq́ anima intelligente viuificatam aſſumpſit, nullo quidem pacto ante ſummā illam vnionem præexiſtentem, ſed ſimul carnem, ſimul anima rationis compote animatam, ſimul Verbo vnitam. Nec rurſum ſecundùm ſolam gratiam in noſtra natura habitauit: ſed totus toti humanæ naturæ coniunctus, inconfuſam, indiuulſam, ſupernaturalemq́ vnionem operatus eſt: Diuina enim & humana natura inter ſe coëuntes, in naturali ſua proprietate indemutatè perſiſtunt, pſeuerantq́: nec vlla ex parte in ſe mutuo trāsformantur: Veruntamen propter naturalem illam coitionem & copulam, nominum quoque communicationem, mutuamq́ reciprocationem piè cōcedendam exiſtimamus: Quandoquidem propter phyſicam illam admirandamq́ coeuntium naturarum inter ſe vnionem, non re, ſed ſola imaginatione, vnius eiuſdemq́ quandam hic diſtinctionem ſtatuimus. Porrò autem, quod cum naturarum diſtinctione perſonæ ſingularitas, eiuſdemq́ vnitas indiuulſa interruptaq́ ſemper cōſiſtat, permaneâtque: (Nam monſtroſam impoſtoris Eutychetis, & Dioſcori confuſionem concretionemve procul hinc ablegamus:) fit vt vnum eundemq́ confiteamur creatum, & increatum: æternum, & temporaneum: cæleſtem, & terrenum: circumſcriptum, & incircumſcriptum: patibilem, & impatibilem: ſine matre, & ſine Patre: alterum quidem propter ineffabilem, æternam, & omne ſeculum antecedentem ex Patre natiuitatem: alterum verò propter arcanā incomprehenſibilemq́ cum natura noſtra vnionem. Duas enim ipſius natiuitates, omnem ſenſum, omnemq́ intellectum excedētes agnoſcimus: Vnigenitus enim Filius, cùm in forma Dei ac in ſinu, hoc eſt, cōr ra Patris eſſet, & ab æterno ex ipſo eluceret, ſub ſeculorum finē ſemetipſum exinaniuit, ſeruilemq́ formam, hoc eſt, noſtram ſubſtantiam ſuſcepit. Vnio itaque in Chriſto ſecundùm hypoſtaſin aliud ad aliud adiungit: puta viſibile ad inuiſibile, patibile ad impatibile, cæteraque, ex quibus Saluator conſtituitur, non tamen alium & alium conſtituit, abſit: Vnum namque eundemquè Deum perfectum, & hominem itidem perfectum confitemur: Nam etſi naturarum differentiam Chriſto tribuamus: vnum tamen, eundemquè etiam poſt incarnationē agnoſcimus. Et quò ſtolidus Neſtorius à diuinis ſeptis faceſſat, propter naturarū ad hypoſtaticam vnionem coeuntium diuerſitatem, nō duos filios, aut dualitatem filiorū inducimus. Omnes autem Chriſti actiones, quæ vtique theandricæ, hoc eſt, Dei ſimul & hominis erāt, vni tribuimus: Nam vt Deus erat, edebat opera diuina, ſigna nimirum & miracula: vt autem homo, idem ipſe ſponte ſubibat paſſiones, ſuſtinebatquè probra & contumelias. Vnde cum duabus naturis conſentaneè duas quoq; naturales operationes illius glorifico, ipſarum quodammodo naturarum, & ſubſtantiarum indices & conſtitutrices. Pari modo duas quoque naturales vnius eiuſdemquè Dei & Domini noſtri Ieſu Chriſti voluntates veneror: Nam iuxta vtramque naturam, ex quibus, & in quibus exiſtit, & intelligitur, voluntatis facultatem ei tribuimus. &c. Credo rurſum illū ipſum crucifixū eſſe in noſtra natura, hoc eſt terrena, ſe-

cundòm

cundùm quam terreſtrem noſtrã maſſam ſuſcepit,& factus eſt maledictum, propter peccata noſtra, quò ſuæ nos benedictionis faceret eſſe participes. Et carnis mortem ab improbis illatam patienter ſuſtinuit,&c.

Michael Syngelus. 830.

In Dionyſio Areopagita: Chriſtus à Maria editus, Deus carne compactus apparuit, duplex qui ſimplex erat, in duabus perfectis naturalibus voluntatibus ac operationibus, in omnibus extra peccatum, ſimiliter ac nos mortalis, procul omni mutatione ac confuſione appellatus, & poſt ſuſceptam carnẽ vous & ipſe Filius, & vna ſubſtantia eſſe perrexit.

Leo Philoſophus Imp. 880.

Epiſtola ad Omarum Saracenorum Regem: Sed nunc tibi oſtendam, quòd in Chriſto fuerint duæ operationes,& duę locutiones: vna Verbi,& alia corporis, quod ſuſceperat de Maria. Hoc eſt corpus perſectum, animam habens & intellectum. Operatio Verbi eſt,quãdo cum Patre cuncta creauit; & manens in corpore peccata dimittebat,& mortuos ſuſcitabat,& cætera talia faciebat.

Theophylactus. 900.

Ad cap.1. Ioannis: Diſcimus igitur per, *Verbum caro factum eſt*,quòd ipſum Verbum homo factum eſt: & cùm ſit Filius Dei, factum eſt filius mulieris, quæ propriè Deipara dicitur, eò quòd genuerit Deum in carne. Per hoc autem, quòd dicit: *Habitauit in nobis*, diſcimus duas naturas credendas in Chriſto. Nam etſi vnus ſit ſecundùm hypoſtaſin; ſecundùm naturas tamen duo, Deus videlicet, & homo. Diuina autem natura & humana non fuerint vna, etiamſi apud vnum videantur, Chriſtum dico.

Simeon Metaphraſtes. 950.

In vita S. Silueſtri cap.19. Non patibilem generationem, ô Iudæi, in Deo dicimus, dixit à Deo afflatus Silueſter: ſed diuinam, & impatibilem, & Deo conuenientem. Et quomodo, dixerit quiſpiam, Verbum naſci ex Mente? Neque introducimus temporalẽ ex Deo Filij eius generationem, ſed temporis expertem,& æternam. Illud autem: *Hodie genui te*, dictum à Dauide,non ſupernam, & quæ eſt ante ſecula,& ei cõuenit, diuinitatis ſignificat generationem: ſed eam, quæ eſt inferius, quę eſt in tempore,& in carne,quam ſuſcepit propter noſtram ſalutem. Nam nouit quidem hic Propheta Chriſtum & Deum ante ſecula. Prædicit quoque eius in extremis temporibus generationem, propter myſterium ſuſceptæ carnis diſpenſationis,&c.

Suidas. 970.

In voce Ἰησοῦς: Reſpondit Maria: Verè ego illũ (*Ieſum*) peperi, patrem eius in terra neſciens, ſed audiui ex Angelo,Dei Filium eſſe: Filius ergo meus eſt, quæ Maria vocor,& Filius Dei.

In voce θρόμβος: In tantum angorem paſſa eſt diuina natura humanam incidere, vt concretũ ſanguinem ſudaret.

OEcumenius. 1070.

Ad cap.1. primæ Ioannis: Non quod erat Chriſtus perſpeximus aut contrectauimus: nam *huius generationem quis enarrabit?* Sed quod genitum eſt & factum, vel contrectatione cognitionis,vel ſenſibili etiam palpatione, quemadmodum etiam poſt reſurrectionem Thomas. Vnus enim erat, & indiuiſus: Idem & viſibilis, & inuiſibilis: & apprehenſus, & qui non poſſet cõprehendi: & contrectatus, & qui non poſſet tangi: & humano more loquens,& tanquam Deus faciens miracula. Hæc autem propter ſummam Verbi ad carnem vnionem dicimus.

Pſellus. 1060.

De differentibus quæſtionibus capite 3. Sancta Catholica & Apoſtolica Eccleſia, in Domino noſtro Ieſu Chriſto vnam hypoſtaſin dogmatizat, & duas naturas: hypoſtaſin incarnatum Filium, naturas diuinitatem & humanitatem. Corpus igitur animatum & intellectuale quod aſſumpſit, non vocat hypoſtaſin, ne inueniantur duæ hypoſtaſes, quod mentitus eſt Neſtorius hæreticus, ſed nominat ἐνυπόστατον, tanquam in Filij hypoſtaſi eſſe accipiens. Ipſe enim Filius Dei vna exiſtens ſanctæ Trinitatis hypoſtaſis, factus eſt & corpori, quod aſſumpſit, hypoſtaſis. Quare corpus Domini ἐνυπόστατον quidem eſt, non autem hypoſtaſis. *Citat Græcè & Latinè Petrus Galatinus de arcanis Catholicæ veritatis lib.3.cap.11.*

Euthymius. 1080.

Ad cap.1. Ioannis: Chriſtus tanquam Deus ſemper erat, tanquam homo eſſe cœpit, &c. Cùm audieris, *Verbum caro factum eſt*, ne tranſmutationem diuinæ eſſentiæ intelligas: (ipſa enim immutabilis eſt,& impatibilis: ſed quòd Verbum,permanens quod erat,factum eſt quod non erat,ſiue manens Deus, factus eſt homo, per carnis aſſumptionem animatus videlicet.

Georgius Cedrenus. 1100.

In Conſtantino Magno: Tametſi Verbum Dei,vera caro factũ eſt, non tamen nudus homo fuit Chriſtus in carne degens,ſed potius ex vtraque natura vnus extitit Filius Dei Deus, natura rerum creatarum ſuperior, vel ſi rumpantur, qui Patrem cũ Filio ratione maioris & minoris comparantes, diuerſæ ſubſtantię à Patre Filium,eíq; diſſimilem ſtatuunt.

Michaël Glycas. 1120.

Parte 3. Annalium fol.299. Si transformatio Domini in monte Thabor accidit,& Dominus Hieroſolymis die magnę illius quartę Ferię in Simonis Leproſi domo conuiua erat, manifeſtè patet, miraculum hoc transformationis non iſta quarta Feria, ſed alio die quodam contigiſſe: quippe cùm mons Thabor ab Hieroſolymis interuallo duûm dierum abſit: quo tandem pacto dicent, vno eodemq; die Chriſtum in monte Thabor pariter & Hieroſolymis fuiſſe? Poterat quidem ille ceu Dominus efficere, vt eodem tempore tam hic, quàm illic reperiretur: verùm ne id pro re quadam imaginaria duceretur, ante paſſionem tale quid facere noluit. Quapropter pro cõmuni corporũ natura localiter hinc inde proficiſcebatur.

Conſtantinus Manaſſes. 1140.

In Annalibus: Auguſto Cæſare potiente rerum coæternus ille Patri Sermo, conditor mundi, caſtam innuptæ iuuenculæ aluum ingreſſus, ex eius ſanguine carnẽ ſibi compegit, cum qua inter homines conſpectus eſt, tam diuina quàm humana natura planè perfectus.

Theorianus. 1160.

In colloquio cum Catholico Armeniorum: Chriſti nomen Deum ſimul & hominem ſignificat. propterea dicimus: *Sermo caro factus eſt*. At verò,Chriſtus caro factus, non dicimus. Idẽ & inde patet, quòd nemo Sanctorum vnam Chriſti naturam dicat. Vnam verò naturam Sermonis, tum S. Cyrillus, tum S. Athanaſius ante ipſum dixit: quippe cùm dicimus, vnam naturam Sermonis, diuinam, hoc Filij naturam ſignificat: cùm verò adijcimus incarnatam,

carnatam, tota ratio admioiſtrationis cum carne çomprehenditur, &c. Si eiuſdem eſt naturæ Sermo cum corpore, de terra naturam ſuam habente, ſicq; Sermo vnius eſt cum Patre naturæ, iuxta confeſſionem Patrum, etiam ipſe Pater erit eiuſdem cum corpore terreno naturæ. Quo quid ahſurdius? Quid ergo de boc impoſſibili diſcimus? Sermo non eſt eiuſdem cum corpore ſubſtantiæ, nec eiuſdem naturæ: quòd ſi Sermo nec eiuſdem eſt cum corpore ſubſtantiæ, nec eiuſdem naturæ, planum eſt eſſe illum ſubſtantiæ naturęq; diuerſæ. Si naturæ diuerſæ, omninò alia natura Sermonis eſt, alia corporis. Non ergo Chriſtus vna natura eſt.

Conſtantinus Harmenopulus. 1180.

De fide Orthodoxa: Cùm hæc ſanctæ ſit & conſubſtantialis Trinitatis ratio, ſimul etiam incarnationis myſteria hoc quodam modo confiteri neceſſe eſt, quippe Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui vnus eſt è ſancta Trinitate, Dei Filius, propter ſalutem noſtram, ſuopte cõſilio, Deiq; Patris voluntate, in terram deſcendens, ex ſancta Deipara perpetuaq; Virgine Maria, verè, non ſpecie tenus natus eſt, compoſita ſibi ex ea carne, mentis atque animi compote: perſectusq; Deus exiſtens, perſectus homo factus eſt: Ita quidem, vt idem totus ſit Deus, & totus homo: de naturis duabus, diuinitate ac humanitate, vna in hypoſtaſi ſubſiſtẽs, abſq; confuſione, mutatione, & diuiſione: ideóq; duas voluntates naturales, & actiones duplices habẽs. Non tamen duos filios, aut duos Chriſtos, aut duos Dominos dicimus; ſed vnum Filium, & ante incarnationem, & poſt incarnationem eundem: conſubſtantialem Deo & Patri, ac nobis hominibus. Quamobrem & ſanctam illam Virginẽ, quæ ipſum ineffabili modo peperit, Deiparam appellamus, vti quæ Deum pepererit vnũ è ſancta Trinitate: qui & crucem ſuſtinuit, tanquam homo: & tanquam Deus tertia die reſurrexit in corpore corruptionis experte.

Nicetas Choniates. 1200.

Theſauri Orthodoxa fidei lib. 2. cap. 31. More noſtro, qui ſupra nos erat, Chriſtus & Dominus proceſſit, omnia noſtra eſſentialiter in ſe ferens, vno peccato dempto, totus homo factus, totusq; Deus manens, idem terrenus, & cæleſtis; viſibilis, & inuiſibilis; mortalis, & immortalis. Duæ enim naturæ indiuulſa coniunctione cohęrentes, vnum nobis Emmanuelem perſecerunt: ita tamen, vt citra vllum defectum proprietates naturarum, ex quibus compoſitus eſt, ſartas tectas cõſeruaret. Cùm enim totus ſimplex eſſet, ſecundùm diuinam eandemq; paternam & æternam generationem: duplex proceſſit, ſecundòm maternam eandemq; temporariam & corporalem generationem. Itaq; tametſi duas Chriſti Dei noſtri generationes profiteamur, vnam tamen eius perſonam prædicamus, cuius eſſentia duabus in naturis perſectis elucеſcat. Quãuis enim vna ſanctæ Trinitatis perſona eſſet, manſit tamen, vel cùm *Verbum caro factũ eſt*, perſectus in diuinitate, idẽq; perſectus in humanitate: Diuinitate quidem Deo Patri conſubſtantialis, idemq; nobis humanitate conſubſtantialis: patibilis carne, impatibilis diuinitate. Vnde fit, vt alij miracula, & alij paſſiones non diſtribuamus: ſed tanquam vni eidemqúe Domino noſtro Ieſu Chriſto vtrumque ſpecimen attribuamus: alia quidem ratione miracula edenti, alia item patienti. Diuinæ ſiquidem naturæ ratione ſignorum virtutem deprompſit, ex humanæ autem formæ præſcripto eas paſſiones non detrectauit, quibus ea natura obnoxia eſt, &c. Si Seruator perſectus bomo fuit, in diuinitate perſecta manens, procul dubio neq; mente, neque voluntate caruit. Qui autem humanam Chriſti animam naturali voluntate priuare conantur, eam mentis expertem, ipſi mentis expertes, deſcripſerũt, & paſſionem & mortem impatibili naturæ aſcribentes. Qua quidem hæreſi hoc cõſequuotur, vt perſectè ſalui facti nõ videamur. Nec enim naturalem humanitatis eius voluntatem, naturalémve actionem negamus: ne vna eademq; opera diſpenſationis ſalutis noſtræ caput & ſummam antiquemus, & diuinitati paſſiones aſcribamus, ve aſtruere conati ſunt illi, qui vna illum voluntate, vnaq; actione, non ſine magna impietate, recẽns excogitârunt, impiamq; Arij, Apollinarij, Eutychis, & Seueri hæreſin innouârunt.

Nos autem Orthodoxę confeſſionis aſſertores, vnum eundemq; Chriſtum Filium Dominum Vnigenitum aſtruimus, qui duabus in naturis inconfuſè, ſimpliciter, inſeparabiliter, indiuiduè dignoſcitur: Ita tamen, vt nullatenus naturarum differẽtia vi cõiunctionis ſublata ſit, imò potius vtriuſque naturæ proprietas integra permanſerit, & in vnam perſonam vnamq; hypoſtaſin concurrerit. Non vt in duas perſonas partitionem diuiſionémve admiſerit, ſed vnus idemq; Filius Vnigenitus, Deus Verbum, Dominus Ieſus Chriſtus perſeuerauerit.

Nicolaus Cabaſilas. 1290.

De Liturgia cap. 31. Quando crucem erat aſcenſurus, volens ſignificare duas voluntates, diuinam ſcilicet & humanam, ſuæ quidem diuinitatis voluntatem Patri attribuit, humanitatis autem voluntatem ſuam eſſe dixit: *Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis: & non mea voluntas, ſed tua fiat.*

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Eccleſ. hiſt. lib. 16. cap. 33. Deinde circumquaque ciuitates peragrantes, velut inuicti belli duces, omnibus facti ſunt omnia, prædicantes Dei Verbum idem ſimul Deum quidem & hominem, vnam verò eius ſubſiſtentiam, ſiue perſonã eſſe natura, vtrumque horum, diuinitatẽ ſcilicet & humanitatem habentem, &c. Si concedamus vnam eſſe, quæ duæ in Chriſto diuinitatis & humanitatis concurrerunt, naturam, iuxta Eutychetis & Dioſcori deliramẽta, particeps prorſus etiã mortis fuerit diuinitas. Verùm os iſtis obturat Petrus, Chriſti diſcipulorum coryphæus, qui Chriſtum pro nobis paſſum eſſe dicit carne, non adijciẽs etiam diuinitate. Tametſi enim diuinitas Chriſti iuxta ſubſiſtẽtiam carni vnita eſt, haudquaquam tamen paſſionis particeps fuit. Quomodo enim hoc fieri poteſt, cùm diuinitas perpeſſionem nullam in ſe prorſus admittat?

Lib. 18. cap. 52. Eccleſia ſanè Catholica Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum ſubſiſtentiam vnam è duabus naturis conſiſtentem, deitatis inquam & humanitatis, profitetur, ita vt vtraque harũ poſt vnionem proprietates ſuas ſaluas conſeruet, & duarum iſtarum naturarum vnio mixtionem & confuſionem, mutationemq; & alteratione nullam admittat: ipſéq; idem Deus ſit & homo, & voluntates virtutesq; operatrices duas, diuinam videlicet ſimul & humanã habeat. Eutyches autem duas quidem & ipſe ante vnionẽ naturas dixit, deinde vnitas post vnionem autẽ in vnam eas naturam abijſſe, cõfuſasq; eſſe, & mixtionem ſubijſſe, opinatus eſt: adeò vt & diuinitas ea quæ humanitatis fuẽre paſſa ſit, & cõtra. Proinde hæc ita opinãtes Monophyſitas, & Theopaſchitas diui Patres noſtri cognominârunt.

Ioannes Cantacuzenus. 1360.

Oratione 2. in Mahometum: Orauit quidem Chriſtus pro his qui crucifigebant ſe, ſed vt homo: nõ enim inſtar Dei ſine corpore in terris verſabatur; neque tamẽ homo nudus, vt Neſtorius, & vos dicere ſoletis, ſed Deus & homo. Et nunc quidem ceu Deus operabatur, vt cùm dicit: *Volo, mundus ſis.* & : *Remittuntur tibi peccata tua*: Nunc verò ceu Deus & homo, vt cùm cæcum tetigit, & ſanatus eſt: & in filia Centurionis per attactum quidẽ oſtendit ſe hominem eſſe; per illud autem quòd dicit: *Tibi dico reſpice, & ſurge*, ſuam ipſius diuinitatẽ declarauit. Nonnunquam verò ſolam ſuam humanitatẽ demonſtrauit, vt cùm eſuriuit, laborauit, fleuit propter Lazarum. Perfectus enim Deus, & perfectus homo erat. Et quemadmodum inſtar Dei propria ſua poteſtate quæcumque volebat, & illi libitum erat, faciebat: ſic vt homo omnia humana, (excepto peccato, quod ſancta eius anima non cognouit; & ægritudine, quæ ſanctum eius corpus non attigit,) quæ hominis ſunt ſuſcepit.

Oratione 3. Et corpus quidem Chriſti mortuum eſt, ſepultum eſt, & reſurrexit; diuinitas verò illius paſſionis expers permanſit. Quemadmodum enim Regis mandatum in charta deſcriptum, etiam charta corrupta, incorruptũ & inuiolatum permanet: ſic etiam in Chriſto contigit; corpus quidem illius corruptionem ſuſcepit, & mortuũ eſt, corruptionem verò abſolutam minimè: diuinitas autem illius paſſione omni caruit. Deus enim non patitur.

Gennadius Scholarius. 1450.

Dialogo, qui inſcribitur Viædux: Credimus, quòd quemadmodum anima & corpus eſt vnus homo: ita Verbum Dei ex vna parte, ex altera parte anima & corpus Filij ſanctæ Virginis Mariæ erat vna perſona Chriſtus. Sed quemadmodum anima & corpus ſunt omninò duæ naturæ in homine; ſic & multo magis Verbum Dei & homo in Chriſto fuerunt duæ naturæ totaliter diſtinctæ. Neque Verbum Dei mutatum eſt in carnem, vel in animam Chriſti; nec caro, vel anima eius mutata eſt in Verbum Dei: ſed ſemper erat, & ſemper eſt in Chriſto Verbum quidem Dei, Verbum Dei; humanitas autem humanitas: & non quòd acceperat humanitas Chriſti deitatem, ſed Deitas Verbum Dei ſuſcepit in ſe humanam naturam.

Moſes Mardenus Aſſyrius. 1552.

In confeſſione fidei: Deſcendit vna ex tribus perſonis de voluntate ipſarum trium, quæ ſunt vnum, eaq; erat perſona Filij, manſitque in gremio ſanctæ Virginis Mariæ filiæ Dauidis, non relinquens tamen locum ſuum, & incarnata eſt ex Spiritu ſancto, & ex Maria Virgine, ſumpſitq; formã ſerui ſui. Neque tamen mutata eſt, vt non eſſet Deus, qui fuerat: nec diuinitas ipſius facta eſt corporalitas, neque ipſius corporalitas diuinitas: nec confuſæ ſunt naturæ altera ab altera, neque fuerunt duo in duabus perſonis: ſed vna perſona fuit in diuinitate ipſius & humanitate ipſius, cum duabus naturis vnitis, cum duabus voluntatibus inſeparatis. Neque erat vnus qui vellet, & alter qui nollet: neque vnus Dominus, & alter ſeruus: ſed ſicut erat ante incarnationem ſuam Creator, ita & poſt, &c. Neque paſſa eſt diuinitas ipſius cum humanitate ipſius, nec mors attigit diuinitatem eius, &c. Credo in Verbum Dei, quòd ſit Deus perfectus in diuinitate ſua, homo perfectus in humanitate ſua, abſque tamen peccato: in vna perſona diuina cum duabus naturis vnitis, cum duabus voluntatibus inſeparatis.

Siud, ſiue Sulaka Patriar. Neſtorianorum. 1553.

In profeſſione fidei: Natus eſt à Patre ante omnia tempora, & natus eſt ex Virgine Maria Deus perfectus, & homo perfectus abſque diuiſione: Filius Dei veri in duabus naturis, & ex duabus naturis in vna perſona. Neque paſſio, neque mors accidit diuinitati, ſed humanitati.

Heremias Par. Conſtantinopolitanus. 1580.

Reſponſe 1. cap. 2. Verbum Dei manens in ſua diuina natura, ab omni alteratione & mutatione remotum, omniſq; paſſionis expers, ſineq; omni fluxu & corruptione propter nos caro factum eſt, plenamq; & perfectam noſtram naturam in vno indiuiduo aſſumpſit, &c. Chriſtus Deus & homo in carne pro nobis crucifixus, paſſus, & ſepultus eſt.

Gabriel Patriar. Alexandrinus. 1595.

In confeſſione fidei: Vnigenitus Dei Patris Filius veram & integram naturam hominis aſſumpſit, corpus videlicet & animam rationalem, in vnitate perſonæ diuinæ, tanta vnitate, vt vnus & idẽ Chriſtus ſit, Deus & homo, Dei Filius & hominis filius, ita quòd vna natura nõ confunditur cũ altera, nec altera euaneſcit, ſed in perſona omninò vna ſunt duæ perfectæ naturæ, diuina ſcilicet & humana, ſaluis earundem naturarum proprietatibus, duæ voluntates, duæ operationes, ita vt Chriſtus ſit tantùm vnus. Et ſicut formam ſerui Dei forma non ademit, ita formam Dei forma ſerui non minuit. Qui enim verus Deus eſt, idem verus eſt homo. Deus per id, quòd *in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum*: Homo per id, quod *Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis*. Deus per id, quòd de quinque panibus quinque millia hominum ſatiauit, quòd Lazarum à mortuis reſuſcitauit: Homo per id, quòd eſuriuit, ſitiuit, fatigatus eſt. Vnus, & idem: ſecundùm diuinitatem æqualis æterno Patri, immortalis, & impaſſibilis: ſecundùm verò humanitatem minor Patre, mortalis, & paſſibilis.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Martialis Lemouicenſis. 100.

Epiſtola ad Burdegalenſes cap. 2. Deus, qui Pater eſt omnium gentium, vnicum ſuum, quem ſolum genuit, & vnicè dilexit, ad mortem venire iuſſit. Mori enim potuit, quia homo fuit, & quia de Virgine Maria natus eſt homo. Filius Dei ante principium fuit: & quia Deus erat, diu teneri in morte non potuit. Reſurrexit enim ante lucem in die tertia de loco, in quo eum ſepeliri vidimus, & apparuit nobis, & lætificauit nos. Teſtes enim ſumus, quia eum in cælum aſcendere vidimus, nec tamen à cælis vnquam receſſit.

Cap. 10. Hæc autem, fratres mei, ſcitote, quia Verbũ, in quod credidiſtis, Filius eſt vnigenitus ante omnem ſubſtantiam, ante omne initium. Ipſe eſt enim principium, quia de principio ineffabiliter genitus eſt. In noſtro verò tempore mirabiliter ab Angelo annuntiatus, & in veritate incomprehenſibili de Virgine Maria natus eſt, nihil diminutus à diuinitate maieſtatis ſuæ: cuius nos teſtes ſumus. Spiritus verò Dei, qui vos ſanctificauit credentes in ipſum, qui Filium naturalem, & ſibi ſecundùm æternitatem coæqualem per omnia, tertia die reſuſcitauit à mortuis.

Tertullianus. 200.

In Apologetico cap. 21. Quem ſolum hominem modò præſumpſerant de humilitate, ſequebatur vti magnum æſtimarent de poteſtate. Cum ille verbo dæmonia de hominibus excuteret, cęcos reluminaret, leproſos purgaret, paralyticos reſtringeret, mortuos denique verbo redderet vitę, elementa ipſa famularet, compeſcens procellas, & freta ingrediens, oſtendens ſeſe Verbum Dei, id eſt, λόγον, illud primordiale primogenitum virtute & ratione comitatum, & Spiritu inſtructum, eundem qui verbo omnia & faceret, & feciſſet.

De carne Chriſti cap. 5. Ita vtriuſque ſubſtantiæ cenſus hominem & Deum exhibuit: hinc natũ, inde non natum: hinc carneum, inde Spiritalem: hinc infirmum, inde præfortem: hinc morientem, inde viuentem. Quæ proprietas conditionum diuinæ & humanæ, æqua vtique naturæ veritate cuiuſque diſpuncta eſt, eadem fide Spiritus & carnis: virtutes Spiritum Dei, paſſiones carnem hominis probauerunt. Si virtutes non ſine ſpiritu, proinde & paſſiones non ſine carne.

Lib. 5 contra Marcionem, cap. 9.

Hic Deus, hic & homo verus, verumq́, locutus:
De Patre principium, genitum de lumine lumen:
Spiritus & Verbum, Patris ſub imagine virtus:
Cum Patre ſemper erat vnitus gloria & æne, &c.
Inq́, creatura portans hominemq́, Deumq́, &c.

Nouatianus. 240.

Lib. de Trinitate cap. 18. Alij hæretici vſqueadeò manifeſtam Chriſti amplexati ſunt diuinitatem, vt dixerint illum fuiſſe ſine carne, & totum illi ſuſceptum detraxerint hominem, ne decoquerent in illo diuini nominis poteſtatem, ſi humanam illi ſociaſſent, vt arbitrabantur, natiuitatem: quòd tamen nos non probamus, ſed argumentum afferimus, vſqueadeò Chriſtum eſſe Deum, vt quidam illum ſubtracto homine tantummodò putarint Deum, quidam autem ipſum crediderint Patrem Deum: cùm ratio & temperamentum Scripturarum cęleſtiũ, Chriſtum oſtendant Deum, ſed quà Filiũ Dei, & aſſumpto à Deo etiam filio hominis credendũ & hominem. Quoniam ſi ad hominem veniebat: vt Mediator Dei & hominum eſſe deberet, oportuit illum cum eo eſſe, & Verbum carnem fieri: vt in ſemetipſo concordiam confibularet terrenorum pariter atque cæleſtium, dum vtriuſque partis in ſe connectens pignora, & Deum homini, & hominem Deo copularet: vt meritò Filius Dei per aſſumptionem carnis filius hominis, & filius hominis per receptionem Dei Verbi Filius Dei effici poſſit. Hoc altiſſimum atque reconditum ſacramentum, ad ſalutem generis humani ante ſecula deſtinatum, in Domino Ieſu Chriſto Deo & homine inueniretur impleri, quò cõditio generis humani ad fructum æternæ ſalutis poſſet adduci.

Cyprianus. 250.

De idolorum vanitate: Hic eſt virtus Dei, hic ratio, hic ſapientia eius, & gloria: hic in Virginem illabitur: carnem, Spiritu ſancto cooperante, induitur; Deus cum homine miſcetur: hic Deus noſter, hic Chriſtus eſt, qui mediator duorum, hominem induit, quem perducat ad Patrem. Quod homo eſt, eſſe Chriſtus voluit, vt & homo poſſit eſſe quod Chriſtus eſt. Sciebant & Iudæi Chriſtum eſſe venturum: nam hic illis ſemper, Prophetis admonentibus, annuntiabatur: ſed ſignificato duplici eius aduentu, vno, qui exercitio & exemplo hominis fungeretur; altero, qui Deum fateretur, non intelligendo primũ aduentum, qui in paſſione præceſſit occultus: vnum tantùm credunt, qui erit in poteſtate manifeſtus. Quòd autem hoc Iudæorum populus intelligere non potuit, delictorum meritum fuit: ſic erant ſapientiæ & intelligentiæ cæcitate mulctati, vt qui vita indigni eſſent, haberent vitam ante oculos, nec viderent. Itaque cùm Chriſtus Ieſus, ſecundùm à Prophetis ante prædicta, verbo & vocis imperio dæmonia de hominibus excuteret, paralyticos reſtringeret, leproſos purgaret, illuminaret cæcos, claudis greſſum daret, mortuos rurſus animaret, cogeret ſibi elementa famulari, ſeruire ventos, maria obedire, inferos cedere: Iudæi, qui illum crediderant hominem tantùm, de humilitate carnis & corporis, exiſtimabant magum deliccentia poteſtatis.

Felix Papa. 270.

Epiſtola ad Maximum Epiſcopum Alexandrinum: Credimus in vnum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ex Virgine Maria natum: credimus autem hunc eſſe æternum Dei Filium & Verbum: non autem hominem à Deo aſſumptum, ita vt alius ſit ab illo: neque enim hominem ſuſcepit Dei Filius, vt alius ab ipſo exiſtat: ſed cùm perfectus Deus eſſet, factus eſt ſimul homo perfectus, ex Virgine natus.

Eutychianus Papa. 275.

Epiſtola ad Ioannem, & Epiſcopos Betica: Planè vitam ſuam neſcit, qui Chriſtum Ieſum vt verum Deum, ita & verum ignorat hominem: & eiuſdem periculi res eſt, Ieſum Chriſtum, vel Spiritũ ſanctum, Deum non credere, vel carnem noſtri corporis in Chriſto denegare. *Omnis ergo, ait, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui eſt in cælis,* &c. Hæc *Verbum caro factum* loquebatur, & homo Ieſus Chriſtus, Dominus maieſtatis docebat, Mediator ipſe in ſe ad ſalutem Eccleſiæ conſtitutus, & ipſo illo inter Deum & homines Mediatoris ſacramento vtrinque vnus exiſtens, dum ipſe ex vnius in idipſum naturis, naturę vtriuſque res eadem eſt, ita tamen vt neutro careret in vtroque, ne fortè Deus eſſe homo naſcendo deſineret, & homo rurſus Deus manendo non eſſet. Hæc itaque humanæ beatitudinis fides vera eſt, Deum & hominem prædicare, Verbum & carnem confiteri; neque Deum neſcire, quòd homo ſit: neque carnem ignorare, quòd Verbum ſit. Matt. 10

Gaius Papa. 283.

Epiſtola ad Felicem Epiſcopum: Licet ergo in vno Domino noſtro Ieſu Chriſto, vero Dei atque hominis Filio, Verbi & carnis vna perſona ſit, quæ inſeparabiliter atque indiuiſè communes habeat actiones, intelligendæ tamen ſunt ipſorum operum qualitates, & ſinceræ fidei contemplatione cernendum eſt, ad quæ prouehatur humilitas carnis, & ad quæ inclinetur altitudo Deitatis: quid ſit, quòd caro ſine Verbo non agit: & quid ſit, quòd Verbum ſine carne non efficit. Sine Verbi enim potentia nec conciperet Virgo, nec pareret: & ſine veritate carnis, obuoluta pannis infantia non iaceret. Sine Verbi potentia, non adorarent Magi puerum, ſtella indice declaratum: ſine veritate carnis nõ iuberetur transferri in AEgyptum puer, & ab Herodis perſecutione ſubduci. Sine Verbi potentia nõ diceret vox Patris miſſa de cælo: *Hic eſt Filius meus dilectus,* &c. Poſtremò, ſine Verbi potentia non ſe Dominus Patri profiteretur æqualem: & ſine veritate carnis non idem diceret, Patrem ſe eſſe maiorem, cùm Catholica

Luc 2.
Matth 2.
Matth. 3. & 17
Ioan. 10 & 14.

fides vtrumque ſuſcipiat, vtrumq; defendat, quæ ſecundùm confeſſionem B. Petri Apoſtoli, vnum Chriſtum Dei Filium, & hominem credit & Verbum. Quamuis itaque ab illo initio, quo in vtero Virginis Verbum caro factum eſt, nihil vnquam inter vtramque formam diuiſionis extiterit, & per omnia incrementa corporea vnius perſonæ fuerint totius temporis actiones: ea ipſa tamen (vt ita dicam) quę inſeparabiliter facta ſunt, nulla permixtione confundimus, ſed quid cuiuſque formæ ſit, ex operum qualitate ſentimus.

Lactantius. 320.

Lib. 4. Inſtit. cap. 8. Inprimis teſtificamur, Chriſtũ bis eſſe natum: primùm in ſpiritu, poſtea in carne. Vnde apud Hieremiam ita dicitur: *Priuſquàm te formarem in vtero, noui te.* Et item apud ipſum: *Beatus qui erat ante, quàm naſceretur.* quod nulli alij contigit, præter Chriſtum. Qui cùm eſſet à principio Filius Dei, regeneratus eſt denuò ſecundùm carnem. Quæ duplex natiuitas eius magnum intulit humanis pectoribus errorem, circumfuditq; tenebras etiam ijs, qui veræ religionis ſacramenta retinebant.

Cap. 13. Ipſe Deus Pater, & origo, & principium rerum, quoniam parentibus caret, ἀπάτωρ atque ἀμήτωρ à Triſmegiſto veriſſimè nominatur, quòd ex nullo ſit procreatus. Idcirco etiam bis Filium naſci oportuit, vt ipſe fieret ἀπάτωρ atq; ἀμήτωρ. In prima enim natiuitate ſpirituali ἀμήτωρ fuit, quia ſine officio matris, à ſolo Deo Patre progeneratus eſt. In ſecunda verò carnali ἀπάτωρ fuit, quoniam ſine Patris officio, virginali vtero procreatus eſt, vt mediam inter Deum & hominem ſubſtantiam gerens, noſtram hanc fragilem, imbecillemq; naturam quaſi manu ad immortalitatem poſſet educere, factus eſt Dei Filius per Spiritum, & hominis per carnem, id eſt, & Deus & homo. Dei virtus in eo ex operibus, quæ fecit, apparuit: fragilitas hominis, ex paſſione, quam pertulit: quam cur ſuſceperit, paulò pòſt docebo. Interim & Deum fuiſſe, & hominem ex vtroque genere permiſtum, Prophetis vaticinantibus diſcimus. Eſaias Deum fuiſſe teſtatur his verbis: *Fatigata eſt Ægyptus, & natio Æthiopum, & Saba, viri alti ad te tranſgredientur. & tui erunt ſerui, & poſt te ambulabunt vincti compedibus, & adorabunt te, & precabuntur te, quoniam in te Deus eſt, & non eſt alius Deus præter te. Tu enim Deus es, & neſciebamus, Deus Iſrael Saluator.* &c. Itē Propheta Hieremias ſic ait: *Hic Deus noſter eſt*, &c. Deinde hominem fuiſſe eundem, Hieremias docet, dicens: *Et homo eſt, & quis cognouit eum?* Item Eſaias: *Et mittet eis Deus hominem, & ſaluabit eos, iudicans ſanabit eos.* Sed & Moyſes in Numeris ita loquitur: *Orietur ſtella ex Iacob, & exurget homo ex Iſrael.*

Iulius PP. 336.

Epiſtola ad Proſdocium: Ad fidei plenitudinem Dei Filius ex Maria Virgine natus prædicatur: Qui proinde inter homines moratus, non potentiquadam vi in homine operatus eſt: Iſtud enim in Prophetis & Apoſtolis locum habet. Eſt autem perfectus Deus in carne, & homo perfectus in Spiritu: non duo filij: ſed vnus germanus Filius, qui ſuſcepit hominem, hoc eſt, humanam naturam. Alter verò, qui à Deo aſſumptus eſt, homo mortalis eſt: ſed vnus interim Vnigenitus eſt in cælo, vnus Vnigenitus in terra.

Hilarius Pictauienſis. 350.

De Trinitate lib. 9. Neſcit planè vitam ſuam, neſcit qui Ieſum Chriſtum vt verum Deum, ita & verum hominem ignorat. Et eiuſdem periculi res eſt, Chriſtum Ieſum vel Spiritum Deum, vel carnem noſtri corporis denegare. *Omnis ergo*, inquit, *qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui eſt in cælis*, &c. Hæc *Verbum caro factum* loquebatur, & homo Ieſus Chriſtus Dominus maieſtatis docebat. Mediator ipſe in ſe ad ſalutem Eccleſiæ conſtitutus, & illo ipſo inter Deum & homines Mediatoris ſacramento vtrumque vnus exiſtēs, dum ipſe ex vnitis in idipſum naturis, naturæ vtriuſque res eadem eſt, ita tamen vt neutro careret in vtroque, ne fortè Deus eſſe homo naſcendo defineret, & homo rurſum Deus manendo non eſſet. Hæc itaque humanæ beatitudinis fides vera eſt, Deum & hominem prædicare, Verbum & carnem confiteri: neque Deum neſcire, quòd homo ſit; neque carnē ignorare, quòd Verbum ſit. Cùm autem contra naturam ſenſus noſtri, Deus manens homo naſcitur, iam non eſt contra naturam ſpei noſtræ, vt natus homo Deus maneat: cùm potior natura in inferiorem nata, fidem præſtet, inferiorem in naturam naſci poſſe potiorem, &c. Nec ſanè negamus, totum illum, qui eius manet, naturæ ſuæ eſſe Sermonem. Sed ſi Ieſus Chriſtus & homo & Deus eſt, & neque cùm homo, tum primùm Deus; neque cùm homo, tum non etiam & Deus; neque poſt hominem in Deo non totus homo, totus Deus, vnum atque idem neceſſe eſt dictorum eius ſacramentum eſſe, quod generis. Et cùm in eo ſecundùm tempus diſcernis hominem à Deo, Dei tum atque hominis diſcerne Sermonem: & cùm Deũ atque hominem in tempore confiteberis, Dei atque hominis in tempore dicta diiudica. Cùm verò ex homine & Deo rurſum totius hominis, totius etiam Dei tempus intelligis, ſi quid aliud ad demonſtrationem eius temporis dictum eſt, tempori coaptato, quæ dicta ſunt: vt cùm aliud ſit ante hominem Deus, aliud ſit homo & Deus, aliud ſit poſt hominem & Deum totus homo, totus Deus, non confundas temporibus & generibus diſpenſationis ſacramentum, cùm pro qualitate generum ac naturarum alium ei in ſacramento hominis neceſſe eſt ſermonem fuiſſe nō nato, alium adhuc morituro, alium iam æterno. Noſtri igitur cauſa hæc omnia Ieſus Chriſtus manens, & corporis noſtri homo natus, ſecundùm conſuetudinem naturæ noſtræ locutus eſt. non tamen amittens naturæ ſuæ eſſe quod Deus eſt. Nam tametſi in partu, ac paſſione, & morte naturæ noſtræ rem peregerit; res tamen ipſas omnes virtute naturæ ſuæ geſſit: dum ſibi ipſe origo naſcendi eſt, dum pati vult, quod eum pati non licet, dum moritur qui viuit. Et tamen cùm hæc Deus per hominem agit, ex ſe natus, per ſe paſſus, & ex ſe mortuus: non & hominem ſe non egit, dum & natus, & paſſus, & mortuus eſt.

Marius Victorinus Afer. 360.

Lib. 1. Non ſolùm homo eſt Chriſtus, ſed etiam Deus in homine. Secundùm carnē Saluator paſſus eſt, ſecundùm Spiritum autem quod erat, ſine paſſione. Nos impaſſibilem & Filium dicimus, iuxta quod λόγος eſt: iuxta quod autē caro factus eſt, paſſibilem.

Ambroſius. 370.

Lib. 1. de fide cap. 6. Cùm in Euangelio, in Apoſtolo, in Prophetis generationē Chriſti legerimus, vndè audent dicere creatum eſſe vel factum? Et quidem in quo creatum legerint, in quo factum, conſiderare deberent. Edoctum eſt enim Dei Filium de Deo eſſe genitum, de Deo natum. Factum autem in quo legerint, diligenter aduertant. Non enim Deus factus, ſed Deus Dei Filius natus eſt. Poſtea autem ſecundùm carnem homo factus ex Maria eſt. Si mihi non credunt, credant Apoſtolo

dicens: *Poſtquam verò venit plenitudo temporis, miſit Deus Filium ſuum, factum ex muliere, factum ſub lege.* *Filium*, inquit, *ſuum*, non vnum de multis: non communem, ſed ſuum. *Suum* cùm dicit, generationis æternę proprietatem ſignauit. Hunc poſtea *factum ex muliere* aſſeruit, vt factura non diuinitati, ſed aſſumptioni corporis adſcriberetur. *Factum ex muliere* per carnis ſusceptionem: *factum ſub lege* per obſeruantiam legis. Generatio autem illa cæleſtis ante legem, iſta poſt legem.

Lib. 1. de incarnationis Dominicæ ſacramento, cap. 6. Sed dum hos redarguimus, emergũt alij, qui carnem Domini dicant & diuinitatem vnius eſſe naturæ. Quæ tantum ſacrilegiũ inferna vomuerunt? iam tolerabiliores ſunt Ariani, quorum per iſtos perfidiæ robur adoleſcit, vt maiore contentione aſſerant Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, vnius non eſſe ſubſtantiæ: quia iſti diuinitatem Domini & carnem ſubſtantiæ vnius dicere tentauerunt. Deinde cùm iſti dicant, quia Verbũ in carnem, capillos ſanguinem & oſſa conuerſum eſt, & à natura mutatum eſt, propriè datur illis locus, vt infirmitatem carnis ad infirmitatem diuinitatis, quadam facta diuinæ naturæ mutatione, detorqueant. Sunt etiam qui in tantum impietatis prodierint, vt putent, quia diuinitas Domini circumciſa eſt, & imperfecta de perfecta facta eſt, & in ligno non caro, ſed illa operatrix omniũ ſubſtantia diuina, in carnis ſpecie coagulata pendebat. Quis autem non horreſcat, qui audiat, quia non ex Maria Virgine, ſed ex diuina ſubſtantia paſſibilem ſibi carnẽ fecerit Dei Verbum? Quod aſſerendo eò prolabuntur, vt non ex tẽpore corpus Domini eſſe ſuſceptum, ſed coæternum Dei Verbo ſemper fuiſſe contendant. Horum omniũ auctores ſunt, qui diuinitatem & carnem Domini vnius naturæ fuiſſe dixerunt.

Cap. 7. Non Chriſtum diuido, cùm carnis eius diuinitatiſquè diſtinguo ſubſtantiam, ſed vnum Chriſtum cum Patre & Spiritu Dei prędico, & illos magis qui carnem Chriſti vnius cum diuinitate eius dicunt eſſe ſubſtantiæ, tetrada inducere demonſtrabo. Non enim quod eiuſdem ſubſtantiæ eſt, vnus, ſed vnum eſt. Nam vtique Filium eiuſdem cum Patre ſubſtantiæ confitentes, in tractatu Concilij Nicæni, non vnam perſonam, ſed vnam diuinitatem in Patre, & Filio crediderunt. Ergo cùm dicunt eiuſdem carnem, cuius & Filius Dei erat, fuiſſe ſubſtantiæ, ipſi quod nobis obijciunt, ineptias vanæ aſſertionis incurrunt, vt diuidant Chriſtum. Itaque quartum increatũ quòd adoremus inducunt, cùm ſola increata ſit diuinitas Trinitatis.

Prudentius. 380.

In Pſychomachia, in pugna pudicitiæ & libidinis:

Atq; innupta Deum concepit fœmina Chriſtum,
Mortali de matre hominem, ſed cum Patre numen.
Inde omnis iam dura caro eſt, quæ concipit illum,
Naturamq; Dei conſortis fœdere ſumit:
Verbum quippe caro factum, non deſinit eſſe
Quod fuerat Verbum, carnis dum glutinat vſum,
Maieſtate quidem non degenerante per vſum
Carnis, ſed miſeros ad nobiliora trahente.
Ille manet, quod ſemper erat, quod non erat, eſſe
Incipiens.

Damaſus. 380.

Profeſſione fidei, quam ſcripſit ad Paulinum Theſſalonicenſem Epiſcopum: Anathematizamus eos, qui duos filios aſſerunt, vnum ante ſecula, & alterũ poſt aſſumptionem carnis ex Virgine. Anathematizamus eos, qui pro hominis anima rationali & intelligibili dicunt Dei Verbum in humana carne verſatum, cùm ipſe Filius ſit Verbum Dei, & non pro anima rationali & intelligibili in ſuo corpore fuerit; ſed noſtram, id eſt, rationalem & intelligibilem ſine peccato animam ſuſceperit, atque ſaluauerit, &c. Si quis dixerit, quod in carne conſtitutus Dei Filius, cùm eſſet in terra, in cælis cũ Patre non erat, anathema ſit. Si quis dixerit, quòd in paſſione crucis dolorem ſuſtinuit Filius Dei Deus, & non caro cum anima, quam induerat in forma ſerui, quã ſibi acceperat, ſicut ait Scriptura, anathema ſit. Si quis non dixerit excruciatum carne Dei Filium, & carne mortem guſtaſſe, fuiſſe primogenitum ex mortuis, quatenus vita eſt viuificus Deus, anathema ſit.

Fœbadius. 380.

Contra Arianos: Chriſtus nec mortalis, nec paſſibilis habendus eſt, ex ea tamen ſubſtantiæ parte, qua Deus eſt. Scimus enim nihil Spiritum Dei paſſum, duntaxat ſuo nomine: quia impaſſibilis Deus, quia Deus Spiritus. Scimus quòd omnis illa paſſio propriè carnis & animæ, id eſt, hominis: in quo quidem homine, cùm pateretur, erat & Filius Dei, cohærens illi per naturam (à quo venerat) Patri, & vnitatis vinculum ſeruans in terra hominem geſtabat, nec aberat à cælis. Sic mediator dictus, ſic ſequeſter vtriuſque ſubſtantiæ. Nõ ergo paſſibilis Dei Spiritus, licet in homine ſuo paſſus: quem ideò nec in paſſione deſeruit, vt ei pati poſſe præſtaret, quod niſi ita recipitur, fidei noſtræ ratio non ſtabit, dantis ſcilicet ei hominis infirmitatem, quem Deum non negant.

Hieronymus. 390.

Ad cap. 3. ad Galat. Poſtquam ob noſtram ſalutem de Virginis vtero dignatus eſt naſci, Dei & hominum homo Ieſus Chriſtus dictus eſt ſequeſter. Antequam verò humanum corpus aſſumeret, & eſſet apud Patrem in principio Deus Verbum, ad omnes Sanctos, ad quos factus eſt ſermo Dei, Enoch ſcilicet, Noë, Abraham, Iſaac, & Iacob, & poſtea Moſen, & cunctos Prophetas, quos Scriptura commemorat, ſine additamento hominis, quem necdũ aſſumpſerat, Mediator tantummodò nuncupatur.

Ad cap. 2. ad Titum: Neque verò alium Chriſtum Ieſum, alium Verbum dicimus, ſed eundem & ante ſecula, & poſt ſecula; & ante mũdum, & poſt Mariam; imò ex Maria magnum Deum appellamus Saluatorem noſtrum Ieſum Chriſtum.

Epiſtola 150. ad Hedibiam quæſt. 9. Hæc dicimus, nõ quòd alium Deum, alium hominem eſſe credamus, & duas perſonas faciamus in vno Filio Dei, ſicut noua hæreſis calumniatur: ſed vnus atque idem Filius Dei & filius hominis eſt: & quicquid loquitur, aliud referimus ad diuinam eius gloriam, aliud ad noſtram ſalutem.

Ruffinus. 390.

In Symbolum Apoſtolorum: Quantum ſpectat ad illam deitatis immortalem ſubſtantiam, quę Chriſto vna eademq; cum Patre eſt; ibi neque Pater, neque Filius, neque Spiritus ſanctus viſibilis, aut paſſibilis creditur: ſecundùm verò dignationem carnis aſſumptæ Filius & viſus, & paſſus in carne eſt, &c. Aſcendit Chriſtus cælos, non vbi Verbum Deus ante non fuerat: quippe qui erat ſemper in cælis, & manebat in Patre; ſed vbi *Verbum caro factum* ante non ſederat.

Auguſtinus. 400.

In Enchiridio ad Laurentium cap. 35. Chriſtus Ieſus Dei Filius, & Deus & homo eſt. Deus ante omnia ſecula, homo in noſtro ſeculo. Deus, quia

Ioan.1. Dei Verbũ; *Deus enim erat Verbum*: homo autem, quia in vnitatem perſonæ acceſſit Verbo anima
Ioan 14. rationalis & caro. Quocirca in quantum Deus eſt, ipſe & Pater vnum ſunt: in quantum autem homo, Pater maior eſt illo. Cùm enim eſſet vnicus Dei Filius, non gratia, ſed natura, vt eſſet etiã plenus gratia, factus eſt & hominis filius: idemq́ ipſe vtrumque ex vtroque vnus Chriſtus: quia
Philip.2 *cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt*, quod natura erat, id eſt, *eſſe æqualis Deo. Exinaniuit autem ſe formam ſerui accipiens*, non amittens vel minuens formã Dei. Ac per hoc & minor eſt factus, & mãſit æqualis, vtrumque vnus, ſicut dictum eſt: ſed aliud propter Verbum, aliud propter hominem. Propter enim Verbum æqualis Patri, propter hominem minor. Vnus Dei Filius, idemq́ hominis filius: vnus hominis filius, idemq́ Dei Filius: non duo filij Dei, Deus & homo, ſed vnus Dei Filius: Deus ſine initio, homo à certo initio, Dominus noſter Ieſus Chriſtus.

Epiſtola 57. ad Dardanum, quæſt.1. Proinde quòd
Ioan.1. ad Verbum attinet, Creator eſt Chriſtus: *Omnia enim per ipſum facta ſunt*. Quòd verò ad hominem,
Rom.1. creatura eſt Chriſtus. *Factus eſt enim ex ſemine Dauid ſecundùm carnem*, & in ſimilitudinem homi-
Matt. 26 num factus. Item quia in homine duo ſunt, anima & caro, ſecundùm animam triſtis fuit vſque ad mortem, ſecundùm carnẽ paſſus eſt mortem. Nec tamen cùm Filium Dei Chriſtum dicimus, hominem ſeparamus; aut cùm eundẽ Chriſtum filium hominis dicimus; ſeparamus Deum. Secundùm hominem namque in terra erat, non in
Ioan.3. cælo, vbi nunc eſt, quando dicebat: *Nemo aſcendit in cælum, niſi qui de cælo deſcendit, filius hominis qui eſt in cælo*: quamuis ſecundùm id quòd Filius Dei erat eſſet in cælo, ſecundùm id verò quòd filius hominis erat adhuc eſſet in terra, nondumq́ aſcendiſſet in cælum. Similiter cùm ſecundùm id, quod Filius Dei eſt, ſit Dominus gloriæ, ſecundùm id autem quòd eſt filius hominis crucifixus ſit, ait
1.Cor.2. tamen Apoſtolus: *Si enim cognouiſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent*. Ac per hoc & filius hominis ſecundùm Deum erat in cælo, & Filius Dei ſecundùm hominem crucifigebatur in terra. Sicut ergo potuit rectè dici, Dominus gloriæ crucifixus, cùm ad ſolam carnem illa paſſio pertine-
Lucæ 23. ret: ita rectè dici potuit, *Hodie mecum eris in paradiſo*, cùm iuxta humanam humilitatem, per carnem in ſepulchro, per animam in inferno illo die futurus eſſet; iuxta diuinam verò immutabilitatem nunquam de paradiſo, quia vbique eſt ſemper, receſſiſſet. Noli itaque dubitare ibi nunc eſſe hominem Chriſtum Ieſum, vnde venturus eſt, memoriterq́ recole & fideliter tene Chriſtianam confeſſionem, quoniam reſurrexit à mortuis, aſcendit in cælum, ſedet ad dexteram Patris, nec aliunde quàm inde venturus eſt ad viuos mortuoſq́ iudicandos. Et ſic venturus eſt, illa angelica voce teſtante, quemadmodum ire viſus eſt in cælum, id eſt, in eadem carnis forma atque ſubſtantia, cui profectò immortalitatem dedit, naturam non abſtulit. Secundùm hanc formam non eſt putandus vbique diffuſus. Cauendum eſt enim, ne ita diuinitatem aſtruamus hominis, vt veritatem corporis auferamus. Non eſt autem conſequens, vt quod in Deo eſt, ita ſit vbique vt Deus. Nam & de nobis veraciſſima Scri-
Act.17 ptura dicit, Quòd *in illo viuimus, mouemur, & ſumus*. nec tamen ſicut ille vbique ſumus, ſed aliter homo ille in Deo, quoniam aliter & Deus ille in homine proprio quodam & ſingulari modo. Vna enim perſona Deus & homo eſt. & vtrumque eſt vnus Chriſtus Ieſus, vbique per id quod Deus eſt, in cælo autem per id quod homo.

Epiſt.102. ad Euodium: Quæ de Filio Dei verba dicuntur, videndum eſt ſecundùm quid dicantur. Non enim homine aſſumpto perſonarum numerus auctus eſt, ſed eadem trinitas manſit. Nam ſicut in homine quolibet præter vnum illum, qui ſingulariter ſuſceptus eſt, anima & corpus vna perſona eſt: ita in Chriſto Verbum & homo vna perſona eſt. Et ſicut homo, verbi gratia, philoſophus, non vtique niſi ſecundùm animam dicitur; nec ideò tamen abſurdè, ſed congruentiſſima & vſitatiſſima locutione, dicimus philoſophum cæſum, philoſophum mortuum, philoſophũ ſepultum, cùm totum ſecũdùm carnem accidat, non ſecundùm illud, quod eſt philoſophus: ita Chriſtus Deus, Dei Filius, Dominus gloriæ, etſi quid huiuſmodi ſecundùm Verbum dicitur; & tamen rectè dicitur Deus crucifixus, cùm hoc eum ſecundùm carnem paſſum eſſe, non ſecundùm illud, quòd Dominus gloriæ eſt, non habeatur incertum.

Sermone 191. de Tempore: Execramur illorum blaſphemiam, qui nouo ſenſu aſſerere conantur, à tempore acceptæ carnis omnia, quæ erant diuinitatis, in hominem demigraſſe; & rurſum quæ humanitatis erant, in Deum eſſe transfuſa: vt quod nulla vnquam hæreſis auſa eſt dicere, vincatur hac confuſione vtraque exinanita eſſa ſubſtantia, & Deitatis ſcilicet, & humanitatis, & amiſſo proprio ſtatu in aliud eſſe mutata: vt qui tam Deum perfectum in Filio quàm hominem confitemur, nec Deum verè, nec hominem temerè credamus. Nos autem ita dicimus ſuſceptum à Dei Filio hominem, vt Deus tamen impaſſibilis permaneret. Paſſus eſt etenim Dei Filius non putatiuè, ſed verè omnia, quæ Scriptura teſtatur, id eſt, eſuriem, ſitim, laſſitudinem, dolorem, mortem, & cætera huiuſmodi: ſed ſecundùm illud paſſus eſt quod pati poterat; non ſecundùm illam ſubſtantiam, quæ aſſumpſit; ſed ſecundùm illam, quæ aſſumpta eſt.

In Ioannem de Verbis Domini, Sermone 58. Licet vnam perſonam in Chriſto credamus, duas tamen ſubſtantias, id eſt, naturas eſſe fatemur, diuinitatis ſcilicet & humanitatis, aſſumptricis & aſſumptæ, creatricis & creatæ. Quæ tamen ſubſtantiæ non ſunt confuſæ, ſed vnitæ, atque in vna eademq́ perſona inſeparabiles, & in ſua ſemper proprietate manentes. Quapropter vnicuique ſubſtantiæ propria vtique aptanda ſunt, id eſt, infirmitates humanitati, quæ creata eſt: ſigna verò vel mirabilia diuinitati, quæ creauit. In tantum enim hæ duæ naturæ ſibinet vnitæ ſunt atque coniunctæ, vt idem atque idem Chriſtus Deus & homo, aliquando res aut agat, aut loquatur humanas, aliquando diuinas. Sicut illud eſt, quòd dormit in naui, & imperat ventis & mari: aut quòd eſurierit, & quòd quinque millia hominum de quinque panibus & duobus piſcibus ſaturauerit. Poſtremò quòd moritur, & quòd Lazarum quatriduanum auctoritate diuina iubeat à mortuis reuocari.

Concilium Toletanum Primum. 400.

In aſſertione fidei: Hunc ergo F[illegible]ium Dei, Deum natum à Patre, ante omne omnino principium, ſanctificaſſe vterum Virginis Mariæ, atque ex ea verum hominem, ſine virili generatum ſemine, ſuſcepiſſe, duabus duntaxat naturis, id eſt, deitatis & carnis, in vnam conuenientibus omnino perſonam, id eſt, Dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum credimus. Nec imaginarium corpus aut phantaſmatis alicuius in eo fuiſſe, ſed ſ[illegible]dum atque verum: hunc & eſuriiſſe, & ſitiſſe, & doluiſſe, & fleuiſſe, & omnes corporis iniurias pertu-

liſſe. Hunc filium hominis, etiam Filium Dei: & Filium Dei, etiam hominis filiū appellamus, &c. Si quis dixerit vel erediderit deitatem Chriſti conuertibilem fuiſſe, vel paſſibilem, anathema ſit. Si quis dixerit vel crediderit deitatis & carnis vnam in Chriſto eſſe oaturam, aoathema ſit.

Vincentius Lyrinenſis. 430.

Aduerſus hæreſes cap. 19. In Deo vna ſubſtantia, ſed tres perſonæ: in Chriſto duæ ſubſtaotiæ, ſed vna perſona: in Trinitate alius atque alius, non aliud atque aliud: in Saluatore aliud atque aliud, non alius atque alius. Quomodo in Trinitate alius atque alius, non aliud atque aliud? Quia ſcilicet alia eſt perſona Patris, alia Filij, alia Spiritus ſancti: ſed tamen Patris, & Filij, & Spiritus S. non alia & alia, ſed vna eſt eadémq́ natura. Quomodo in Saluatore aliud atq́ aliud, non alius atq́ alius? Quia videlicet altera ſubſtātia diuinitatis, altera humanitatis: ſed tamen deitas & humanitas non alter & alter, ſed vnus idemqúe Chriſtus, vnus idemq́ Filius Dei, & vnius eiuſdemq́ Chriſti & Filij Dei vna eademq́ perſona. Sicut in homine aliud caro, & aliud anima, ſed vnus idemq́ homo anima & caro. In Petro & Paulo aliud anima, aliud caro: nec tamen duo Petri caro & anima, aut alter Pauli anima, & alter caro: ſed vnus idemqúe Petrus, vnus idemqúe Paulus, ex duplici diuerſaq́ ſubſiſtens animi corporiſqúe natura. Ita igitur in vno eodemqúe Chriſto duæ ſubſtantiæ ſunt: ſed vna diuina, altera bumana: vna ex Patre Deo, altera ex matre Virgine: vna coæterna & æqualis Patri, altera conſubſtantialis Matri: vnus tamen idemqúe Chriſtus in vtraque ſubſtantia. Non ergo alter Chriſtus Deus, alter homo: non alter increatus, alter creatus: non alter impaſſibilis, alter paſſibilis: non alter æqualis Patri, alter minor Patre: non alter ex Patre, alter ex Matre, ſed vnus idemqúe Chriſtus, Deus & homo: idem non creatus, & creatus: idem incommutabilis, & impaſſibilis: idem commutatus, & paſſus: idem Patri & æqualis, & minor: idem ex Patre ante ſecula genitus, idem in ſeculo ex matre generatus, perfectus Deus, perfectus homo: in Deo ſumma diuinitas, in homine plena humanitas, &c. Eſt ergo in Chriſto Verbum, anima, caro: ſed hoc totum vnus eſt Chriſtus, vnus Filius Dei, & vnus Saluator ac Redemptor noſter. Vnus autem, non corruptibili neſcio qua diuinitatis & humanitatis confuſione, ſed integra & ſingulari quadam vnitate perſonæ. Neque enim illa coniunctio alterum conuertit atque mutauit: (qui error eſt proprius Arianorum:) ſed ita in vnum potius vtrunque compegit, vt manente ſemper in Chriſto ſingularitate vnius eiuſdemq́ perſonæ, in æternū quoque permaneat proprietas vniuſcuiuſq́ naturæ.

Maximus Taurinenſis. 430.

Homilia 1. de Epiphania Domini: Crediderunt diſcipuli, non quòd Chriſtus Ieſus Filius eſſet Virginis, quod ſciebatur: ſed quòd idem Vnigenitus eſſet Altiſſimi, quod in opere probabatur. Vnde & nos fratres toto corde credamus ipſum eſſe Dei Filium, quem hominis filium cōfitemur. Credamus illum & noſtræ conſortem naturæ, & paternæ ſubſtantiæ coæqualem: quoniam & nuptijs interfuit vt homo, & aquas in vinum mutauit vt Deus.

Arnobius Iunior. 440.

Ad Pſal. 68. In Chriſto Ieſu Domino noſtro duas ſubſtantias Dei & hominis confitemur, & virtutes Deo tradimus, infirmitates homini applicantes, &c. *Suſtinui*, inquit, *qui ſimul contriſtaretur, & non fuit.* Non enim poterat ſimul pati diuinitas: ſicut ſol, ſi in ligno ſit, quando conciditur, ſimul concidi non poteſt; ita diuinitas ſimul fuit paſſioni, & non ſimul patiebatur iuſtitiam.

De Deo trino & vno lib. 1. Noſtræ fidei confeſſio eſt hæc: Vnum Dei Filium ex duabus ſubſtantijs perfectis & integerrimis credentes, ex viſibili & inuiſibili, ex corporeo & incorporeo, ex comprehenſibili & incomprehenſibili, ex paſſibili & impaſſibili, ex mortali & immortali, & vero Deo & vero homine fateamur, dicentes & credentes Deum in Chriſto, & Chriſtum Ieſum in gloria Patris, ita vnam deitatem habere, ſicut in duobus oculis vnus aſpectus eſt, in duabus auribus vnus auditus, in geminis naribus vnus odoratus eſt: ita & in his duabus ſubſtaotijs, Dei & hominis, vnus Filius eſt Dei, &c.

Lib. 2. Cùm conſtat deſcenſus eius ad carnem, ſic teneamus, vt in ipſo Dei Filio duas natiuitates, ſicut duas ſubſtantias fateamur: ante tempora inuiſibiliter ex Patre, ex tēpore viſibiliter ex matre: ante tēpora Deus verus de Deo vero, ex tempore Deus verus & homo verus ex Maria ſemper Virgine Spiritu ſancto obumbrante: natus autem verus Deus inuiſibilis, cum vero homine viſibili: verus Deus incomprehenſibilis, cum vero homine mortali.

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 63. *Quoniam non eram ibi:*) Et erat locus vbi non erat Chriſtus? & quomodo non erat ibi, vnde mortuum Lazarum diſcipulis nuntiabat? Fratres, erat ibi Chriſtus Deus, ſed ibi non erat homo Chriſtus: erat ibi Chriſtus Deus cùm moreretur Lazarus, ſed tunc ad mortuum venturus erat Chriſtus, quando erat mortem Chriſtus Dominus ſubiturus. Dicebat itaque: *Quoniā non eram ibi:* Hoc eſt in morte, in ſepulchro, in inferno, vbi per me, & meam mortem poteſtas tota mortis eſt ſubruenda.

Sermone 77. *Surrexit, non eſt hic.* Secundùm id, quòd in loco extitit: hic eſt autem, per hoc, quòd vbique eſt, & loci capacitate non clauditur.

Leo Magnus. 450.

Sermone 1. de Natiuitate Domini cap. 2. Verbum Dei
Deus, Filius Dei, qui *in principio erat apud Deum, per* Ioan. 1.
quem facta ſunt omnia, & ſine quo factum eſt nihil, propter liberandum hominem ab æterna morte, factus eſt homo: ita ſe ad ſuſceptionem humilitatis noſtræ ſine diminutione ſuæ maieſtatis inclinans, vt manens quod erat, aſſumenſq́ quod non
erat, veram ſerui formam ei formæ, in qua Deo Philip. 1
Patri eſt ęqualis, vniret: & tanto fœdere naturam vtramqueconſereret, vt nec inferiorem cōſumeret glorificatio, nec ſuperiorem minueret aſſumptio. Salua igitur proprietate vtriusque ſubſtantiæ, & in vnam coëunte perſonā, ſuſcipitur à maieſtate humilitas, à virtute infirmitas, ab æternitate mortalitas: & ad rependendum noſtrę conditionis debitum, natura inuiolabilis naturæ eſt vnita paſſibili, Deuſqúe verus & homo verus, in vnitatem Domini temperatur, vt quod noſtris remedijs congruebat, vnus atque idem Dei hominumq́ Mediator, & mori poſſet ex vno, & reſurgere poſſet ex altero.

Sermone 3. de paſſione Domini cap. 1. Hoc Catholica fides tradit, vt in Redemptorem noſtrū duas nouerimus conueniſſe naturas, & manentibus proprietatibus ſuis, tantam factam vnitatem vtriuſque ſubſtantiæ, vt ab illo tempore, quo ſicut humani generis cauſa poſcebat, in beatæ Virginis vtero *Verbum caro factū eſt*, nec Deum illum ſine hoc quod homo eſt, nec hominem ſine hoc liceat co-

gitare, quod Deus eſt. Exprimit quidem ſub diſtinctis actionibus veritatem ſuam vtraque natura, ſed neutra ſe ab alterius cōnectione diſiungit. Nihil ibi ab inuicem vacat, tota eſt in maieſtate humilitas, tota in humilitate maieſtas. Nec infert vnitas confuſionem, nec dirimit proprietas vnitatem.

Pſal. 21. Sermone 17. de Paſſione Domini cap. 1. *Deus meus, quare me dereliquiſti?*) Hæc verba non ſunt accipienda, tanquā fixo Ieſu in crucis ligno paternę ab eo deitatis omnipotētia receſſiſſet, cùm in tantam vnitatem Dei & hominis natura conuenerit, vt nec ſupplicio potuerit dirimi, nec morte diſiūgi. Manente enim in ſua proprietate vtraque ſubſtantia, nec Deus reliquit ſui corporis paſſionem, nec Deum fecit caro paſſibilem: quia diuinitas, quæ erat in dolente, non erat in dolore. Vnde ſecundùm Verbi hominiſquę perſonam, idem eſt, qui factus eſt inter omnia, *& per quem facta ſunt omnia.* Idem eſt, qui impiorum manibus comprehenditur, & qui nullo fine concluditur. Idem eſt, qui clauis configitur, & qui nullo dolore ſauciatur. Idem poſtremò eſt, qui mortem ſubijt, & ſempiternus eſſe non deſijt: vt vtrumque ſignis non dubijs manifeſtetur, quod vera ſit in Chriſto humilitas, & vera maieſtas.

Epiſtola 10. ad Flauianum cap. 4. Agit vtraque forma cum alterius communione, quod proprium eſt, Verbo ſcilicet operante, quod Verbi eſt; & carne exequente, quod carnis eſt. Vnum horum coruſcat miraculis, aliud ſuccumbit iniurijs. Et ſicut Verbum ab æqualitate paternæ gloriæ non receſſit, ita caro naturam noſtri generis non reliquit. Vnus enim idemꝗ eſt verè Dei Filius & verè hominis filius. (Ioan. 1.) Deus per id, quòd *in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum:* Homo per id, quòd *Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis.* Deus per id, quòd *omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil:* Homo per id, quòd *factus eſt ex muliere, factus ſub lege.*

Eucherius Lugdunenſis. 450.

Dominica in Pentecoſte: *Ad Patrem vado,* inquit Chriſtus, ſed vos non relinquo: maior eſt diuinitas, quæ vobiſcum remanet, quàm humanitas, quæ cælos aſcendet. Iam enim & illius imbecillitatem, & huius potentiam cognouiſtis. Vadit igitur Chriſtus ad Patrem per humanitatem, qui vbique eſt per diuinitatem.

Dominica quarta Aduentus Feria quarta: Hæc itaꝗ virtus ſuperueniens obumbrauit Mariam, & ex duabus naturis Chriſtum Dominum operata eſt. Sicut enim anima rationalis & caro vnus eſt homo, ita Deus & homo vnus eſt Chriſtus. Quantum ergo ad humanitatem ſpectat, non ſolum à Patre & Spiritu ſancto, verùm & à ſeipſo factus & creatus eſt Filius: quantum verò ad diuinitatem, nec factus, nec creatus eſt, ſed à Patre ſolummodò genitus.

Sedulius. 460.

Libro tertio Paſchali:

Flebant germana, flebat populatio præſens,
Flebat & omnipotens ſed corpore, non deitate,
Exanimeſꝗ; artus illa pro parte dolebat,
Qua moriturus erat, lachrymiſꝗ; implevit amicum
Maieſtate Deum.

Claudianus Mamertus. 470.

Lib. 1. cap. 3. Chriſtus homo verus, & Deus verus, ex duplici ſubſtantia vna perſona, & Deus homo, & homo Deus eſt, idemꝗ gloriæ Dominus.

Cæſarius Arelatenſis. 480.

Homilia 5. de Paſcha: Quia nec nos habebamus vnde viueremus, nec illa vnde moreretur, materiam de noſtra mortalitate ſuſcepit, vt ſua immortalitate collocata, mori poſſet vita pro mortuis.

Vigilius Tridentinus. 480.

Contra Eutychen lib. 4. Ipſe vnus idemꝗ Dei Filius Dominus Ieſus Chriſtus, & mortuus eſt ſecundùm formam ſerui, & non eſt mortuus ſecundùm formam Dei. Idem Patri æqualis in forma Dei, idem Patre minor in forma ſerui, &c. Vides quantum ſacrilegij habeat vnius tantùm confeſſio naturæ. Vides in quæ vos impietatis abrupta præcipitet nouitas iſta doctrinæ, qa enim ſic vultis videre Deum incarnatum, vt nihil habeat humanæ naturæ, ſed totum quod eſt deitatis natura ſit: Dei enim naturam, quæ immortalis eſt, ſcientes mori non poſſe, nec ei penitus mortis nomen congruere, elegiſtis à fide Apoſtolica exorbitare, dicendo: Deum inter mortuos deputatum, quàm eum fateri ſecundùm hominem mortuum, &c. Si Verbi & carnis vna natura eſt, quomodo, cùm Verbum vbique ſit, non vbique inueniatur & caro: namque quando in terra fuit, non erat vtique in cælo. Et nunc quia in cælo eſt, non eſt vtique in terra, & in tantum non eſt, vt ſecundùm ipſam Chriſtum ſperemus venturum de cælo, quem ſecundùm Verbum nobiſcum eſſe credimus in terra. Igitur ſecundùm vos, aut Verbum cum carne ſua loco continetur, aut caro cum Verbo vbique eſt, quomodo vna natura contrarium quid & diuerſum non recipit in ſeipſa? Diuerſum eſt autē & longè diſſimile circūſcribi loco, & vbique eſſe: & quia Verbum vbique eſt, caro autem eius vbique non eſt, apparet vnum eundemꝗ Chriſtum vtriuſꝗ eſſe naturæ, & eſſe quidem vbique ſecundùm naturam diuinitatis ſuæ, & loco contineri ſecundùm naturam humanitatis ſuæ: creatum eſſe, & initium non habere; morti ſubiacere, & mori non poſſe: quorum vnum eſt illi ex natura Verbi, qua Deus eſt, aliud ex natura carnis, qua idē Deus homo eſt. Igitur vnus Dei Filius, idemꝗ hominis factus filius, habet initiū ex natura carnis ſuæ, & non habet initium ex natura diuinitatis ſuæ. Creatus eſt per naturam carnis ſuæ, & non eſt creatus per naturam diuinitatis ſuæ: circumſcribitur loco per naturam carnis ſuæ, & loco nō capitur per naturam diuinitatis ſuæ: minor eſt etiam Angelis per naturam carnis ſuæ, & æqualis eſt Patri ſecundùm naturam diuinitatis ſuæ.

Fulgentius. 500.

Ad Thraſimundum lib. 1. cap. 7. In vnitate perſonæ (in qua Deus & homo vnus Chriſtus, inconfuſibilem atque inſeparabilem vtriuſque veritatem naturæ commendans, verum ſe Deum diuinis operibus, verumꝗ hominē humanis paſſionibus demōſtrauit, in paſſibili habens, per quod homo creatus eſt ſanus: paſſibile ſuſcipiens, per quod ſanaretur infirmus) ſic iſti neſcio qua deceptione falluntur, &c.

Cap. 20. Proinde ſi veritas noſtræ ſalutis in Saluatore creditur, conſequenter in vno eodemquę Mediatore Dei & hominum homine Chriſto Ieſu, diuinæ humanæquę ſubſtantiæ indiuiſa & inconfuſa perfectio non negetur: quoniam Dei Filius, de Patris ſubſtantia genitus, nec ſempiternitatem diuinæ naturæ perdidit, dum hoc, quod erat temporale, pro temporalium æterna ſalute ſuſcepit: nec dominio naturalis ac veræ diuinitatis caruit, qui veritatem formæ ſeruilis acceptam interminabili & inamiſſibili dominio ſublimauit: nec vera virtus, cùm noſtram infirmitatem ſuſciperet, infirmari potuit, quę vitium infirmitatis ab infirmo ſubmouit.

Lib. 3. cap. 9. Hæc dum quidam minus attendunt, diuinitatem Chriſti non dubitant ſubijcere paſſioni & audientes Chriſtum in carne paſſum; putant Deum carni fuiſſe compaſſum, minus attendentes diuinam illam atque immutabilem Filij Dei ſubſtantiam, & in carne paſſibili paſſionē ſuſcepiſſe, & cum carne paſſionem ſentire non potuiſſe. Quod vtique beatus Petrus in veritate diuinę 1 Pet 4 inſpirationis confirmat, & dicit: *Chriſto igitur in carne paſſo, & vos eadem ſcientia armamini.* Qui ſi ſciret Chriſti diuinitatem ſoiſſe paſſibilem, ſuffeciſſet vt diceret: *Chriſto igitur paſſo*, nec addidiſſet, *in carne*. Sed quoniam nouerat, in vno eodemq́ue Chriſto & paſſibilem ante mortem fuiſſe humanam naturam, & impaſſibilem ſemper diuinam manere ſubſtantiam: propterea Chriſtum paſſum fatetur in carne, cuius diuinitatem nouerat prorſus impaſſibilem permanere.

Ad Donatum cap. 6. Æqualis eſt Filius Patri, & minor eſt Filius Patre: æqualis vera diuinitate, mi- Ioan 1. nor vera humanitate. Æqualis, quia *in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum*: Minor autē, quia *Verbum caro factum eſt, &* Philip. 2. *habitauit in nobis.* Æqualis, quia *cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualē Deo*: Minor autem, quia *ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens.* Æqualis eſt Patri Filius, quia de Domino natus eſt Dominus: Minor eſt autem Patre Filius, quia de ancilla factus eſt ſeruus, &c. Aequalis eſt Patri Filius, quia *omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factū eſt nihil*: Minor eſt autē Patre Filius, quia *factus eſt ex muliere, factus ſub lege.* Et ideò ſicut veraciter Dei Filius Deo Patri coæternus agnoſcitur, ſic veraciter matre poſterior inuenitur. Primam quippe natiuitatem Filij nullatenus præceſſit æternitas Patris, cuius tamen ſecundam natiuitatem præceſſit temporalis natiuitas matris. In illa quippe natura Dei Patris, quæ eſſe non cœpit, de æterno Patre coæternus eſt Filius, inenarrabiliter natus: in natura Virginis, quæ eſſe cœpit ex tempore, de temporali matre temporaliter eſt idem Filius miſericorditer generatus.

Alcimus Auitus. 500.

Lib. 6. de conſolatoria caſtitatis laude, cap. 10.

Intactam matrem pro ſpermate ſanctus adumbrat
Spiritus, hac tantùm ſanctum præbente cruorem:
Inde caro Verbum efficitur: quiq́ue imperat ipſo
Cum Patre in cælo, materno in corpore ſeruit.
Ante æuum de Patre, & matre in tempore natus:
Seminis hinc expers omninò, & temporis illinc.
Sic Virgo fœcunda fuit, quæ pondere caſto
Factorem portare ſuum, Dominumq́ue perennem
Edere promeruit, digneq́ue agnomine dici
Virgo Dei Mater.

Boëtius. 500.

Libro de duabus in Chriſto naturis, & vna perſona: Firma veraq́ue fides Catholica continet, eundē Chriſtum hominem eſſe perfectum, eundem Deum, eundemque, qui homo ſit perfectus atque Deus, vnum eſſe Deum ac Dei Filium, nec quaternitatem Trinitatis aſtrui, dum homo additur ſupra perfectum Deum, ſed vnam eandemq́ue perſonam numerū Trinitatis explere, vt cùm humanitas paſſa ſit, Deus tamen paſſus eſſe dicatur. Non quòd ipſa Deitas humanitas facta ſit, ſed quòd à Deitate fuerit aſſumpta. Item qui homo eſt, Dei Filius appellatur, non ſubſtantia diuinitatis, ſed humanitatis, quæ tamen diuinitati naturali vnitate coniuncta eſt. Et cùm hæc intelligentia diſcernantur, & permiſceantur: tamen vnus idemq́ue homo eſt perfectus, & Deus. Deus quidem, quòd ipſe ſit ex Patris ſubſtantia genitus: homo verò, quòd ex Maria ſit Virgine procreatus. Itemq́ue qui homo eſt, Deus eſt, eò quòd à Deo fuerit aſſumptus: & qui Deus, idem homo, quoniam homine veſtitus ſit. Cumq́ue in vna eademq́ue perſona aliud ſit diuinitas quæ ſuſcepit, aliud quam ſuſcepit humanitas, idem tamen Deus eſt atque homo. Nam ſi hominem intelligas, idem homo eſt atque Deus: quoniam homo ex natura, Deus aſſumptione. Si verò Deum intelligas, idem Deus eſt atque homo quoniam Deus natura, homo aſſumptione, &c.

Hormiſda. 510.

Epiſtola 76. ad Iuſtinum Imp. Propriū Filij Dei eſt, vt in nouiſſimis temporibus Verbum caro fieret, & habitaret in nobis: ita intra viſcera ſanctæ Mariæ Virginis genitricis Dei, vnitis vtriſque ſine aliqua cōfuſione naturis, vt qui ante tempora erat Filius Dei, fieret filius hominis, & naſceretur ex tempore, hominis more, matris vuluam natus non aperiens, & virginitatem matris Deitatis virtute non ſoluens. Dignū planè Deo naſcente myſterium, vt ſeruaret partum ſine corruptione, qui conceptū fecit eſſe ſine ſemine, ſeruans quod ex Patre erat, & repræſentans quod ex matre ſuſcepit. Nam iacens in præſepio, videbatur in cælo; inuolutus pannis, adorabatur à Magis; inter animalia editus, ab Angelis nuntiatur; vix egreſſus infantiam, & annuntians myſticam ſine inſtituente doctrinam, inter rudimenta annorum puerilium edens cæleſtium ſigna virtutum. Idem enim Deus & homo, non, vt ab infidelibus dicitur, ſub quartæ introductione perſonæ; ſed ipſe Dei Filius, Deus & homo, id eſt, virtus, & infirmitas; humilitas, & maieſtas; redimēs, & venditus; in cruce paſſus, & cæli regna largitus: ita noſtræ infirmitatis particeps, vt poſſit interimi; ita ingenitæ potentiæ Dominus, ne poſſit morte conſumi.

Caſſiodorus. 530.

Ad Pſalm. 2. in Concluſione: In hoc ſecundo numero, qui ex duabus monadibus pulchrè compoſitus eſt, aptiſſimè duæ naturę inconfuſæ atque perfectę in vna natura ſunt poſitæ Domini Chriſti: quarum eſt vna quæ regnat, & altera quæ miniſtrat: prima creatrix, poſterior creata. Et ideò quæ aſſumpſit impaſſibilis, quæ verò eſt aſſumpta paſſibilis. Nam ſicut Patres monent, demus iniurias carni, miracula diuinitati: diſcernamus intellectu naturas, & noxios vitemus errores. Diuinitas enim ſic ſibi humanitatem adunauit, vt nullatenus cum humanitate cūfundi poſſit, ſed vtraque inconfuſa & adunata permaneat.

Ad Pſal. 3. Hominis ſuſceptio eſt Verbum caro factum. Quapropter gloriam ſuam & exaltationem capitis ſui caro dicit, quam ſuſcepit omnipotens Verbum, vt diuina humanaq́ue ſubſtantia vna eſſet, ſine aliqua confuſione, perſona.

Ad Pſal. 8. Vnus eſt Dominus Chriſtus, genitus ex Patre ſine tempore, natus ex matre ſub tempore. Primus mundum creauit ex nihilo, poſt ingenti liberauit exitio. Talis eſt enim Dei & hominis connexio, vt vtrumque integrum, vtrumque permaneat ſine aliqua confuſione diſtinctū. Neque enim aut diuinitas impaſſibilis mutari potuit, aut humanitas aliud, niſi vt meliorata ſemper maneret, accepit. Sic enim verus atque omnipotens Mediator effectus eſt, vt qui in forma Deo Patri æqualis erat, fieret & nobis carnis aſſumptione conſimilis.

Ioannes Papa II. 532.

Epiſtola 3. ad Auienū, Liberium, &c. de duabus in Chriſto naturis: Iuſtinianus Imp. filius noſter, vt eius epiſtolæ tenore cognouiſtis, de his tribus quæ-

onibus orta certamina fuiſſe ſignificauit. Vtrum vnus ex Trinitate Chriſtus & Deus noſter dici poſſit, hoc eſt, vna de tribus perſonis ſanctæ Trinitatis ſancta perſona? An Deus Chriſtus carne pertulerit impaſſibili deitate? An propriè & veraciter mater Domini Dei noſtri Chriſti Maria ſemper Virgo debeat appellari? Probauimus in his Catholicam Imperatoris fidē, & ita eſſe Propheticis & Apoſtolicis vel Patrum exemplis euidenter oſtendimus. Vnum enim ex ſancta Trinitate Chriſtum eſſe, hoc eſt, vnum de tribus ſanctæ Trinitatis perſonis ſanctam eſſe perſonam ſiue ſubſiſtentiam, quam Græci *ὑπόστασιν* dicunt, in his exemplis euidenter oſtendimus, &c. Igitur Chriſtum Dominum noſtrum vnum eſſe ſanctæ Trinitatis ex duabus naturis cognoſcendum, hoc eſt, in deitate & humanitate perfectum, non antea exiſtente carne, & poſtea vnita Verbo, ſed in ipſo Deo Verbo initium vt eſſet accipiens, inde enimuerò ex materno corpore caro ſumpſit initium, ſalua proprietate vel veritate vtriuſque naturæ, hoc eſt, diuinitatis atque humanitatis, Dei Filium Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Catholici confitemur, omni poſthac commutationis confuſione ſubmota. Neque enim naturas in eo aliter agnoſcimus, niſi differentiam intelligentes & confitentes diuinitatis atque humanitatis. Sed nec duas perſonas in Chriſto intelligimus, per id quod dicimus duas naturas, vt adunationis diuiſionem facere videamur: & fit, quod abſit, quaternitas, non Trinitas, ſicut Neſtorius ſentit inſanus. Nec confundimus eaſdem vnitas naturas, cùm vnam perſonam Chriſti confitemur, vt Eutyches impius credit.

Arator. 540.

Lib.1. Act.Apoſt.cap.4.

Venit ad occiduas carnaliter editus eras,
Humana ſub lege Deus, qui temporis expers
Principium de matre tulit: nec vile putauit
(Maieſtate potens) terrenam ſumere formam
Corporis: atque opifex hominum pars eſſe, ſuoſq́;
Nos pretio reuocare ſibi, poſt dona ſalutis,
Poſtq́; tot erectos pulſis languoribus agros.
Cùm defleta etiam, perfunctaq́; corpora luci
Redderet, & ſuperas iterum concederet auras.
Se quoque permittens fuſa genitricis ab alue
Carnis iura pati, vitam ne perderet orbis,
Maluit ipſe mori: ſed quod de Virgine facta
Naſcitur, illud obit: ligno ſuſpenditur inſons,
Et ligno vacuatur onus: ſic vulnus iniqui
Fit medicina Dei.

Primaſius. 540.

Ad caput 8. Epiſtola ad Romanos: Sicut anima & corpus ex diuerſa ſubſtantia vnus eſt homo: ita Deus & homo ex diuerſa ſubſtantia vnus eſt Chriſtus.

Ad cap. 2. ad Coloſſenſes: Supplementum eſt credere Deum verum & hominem verum, vnam perſonam ex duabus ſubſtantijs: quia hoc eſt Fidei fundamentum, quod vobis ſufficit ad vitam, etiamſi aliquid ſcientiæ minus interim habeatis.

Ad caput 4. ad Epheſios: Qui ſecundùm Deitatem vbique eſt, quò aſcendit vel deſcendit? Corpus enim Domini, in quo paſſus eſt, & reſurrexit, vno loco eſſe poteſt: veritas eius & diuinitas vbique eſt.

Iornandes. 540.

De regnorum & temporum ſucceſsione, capite de regno Græcorum: Auguſti 42. imperij anno Dominus noſter Ieſus de ſancta Virgine natus, vt verus Deus & verus homo, in ſignis & virtutibus admirandis enituit.

Fortunatus. 580.

De partu Virginis lib.1.

O veri thalamus, noua iunctio facta ſalutis,
Qua Deus atque caro nupſit honore nouo,
Quòd Deus amplexus carnem eſt, caro iuncta cohæſit;
Stat Deus, atque homo fit Chriſtus vtrumq; gerens.
Non Deus in carnem eſt verſus, Deus accipit artus,
Non ſe permutans, ſed ſibi membra leuans.
Cuius non poterat Deitas per aperta videri,
Velamen ſumpſit carne videndus homo.
Vnus in ambabus naturis, verus in ipſis,
Aequalis matri hinc, par Deitate Patri.
Non ſua confundens, ſibi noſtra ſed omnia nectens,
Quem ſine peccato gignit vterque virum.
De Patre natus habens diuina, humanaq́; matre:
De Patre ſublimis, de genitrice humilis,
Quando incorporeus ſibi corporis induit artus,
Aequalis matri fit minor inde Patre.
Carnē, animā, oſſa, cutē, neruos, ventrē, femur, vngues
Seruus vt aſſumens, eſt minor inde Patri.

Gregorius Magnus. 590.

In Iob lib. 18. cap. 27. Non æquari poteſt gloria Vnigeniti habita per naturam alijs accepta per gratiam. *Mediator quippe Dei atque hominū, homo Chriſtus Ieſus*, non ſicut iſte hæreticus deſipit, alter in humanitate, alter in Deitate eſt. Non purus homo conceptus atque editus, poſt per meritum, vt Deus eſſet, accepit; ſed nuntiante Angelo, & adueniente Spiritu, mox Verbum in vtero, mox intra vterum Verbum caro, & manente incommutabili eſſentia, quæ ei eſt cum Patre, & cum ſancto Spiritu coæterna, aſſumpſit intra virginea viſcera, vnde & impaſſibilis pati, & immortalis mori, & æternus ante ſecula temporalis poſſet eſſe in fine ſeculorum: vt per ineffabile ſacramentum, conceptu ſancto, & partu inuiolabili, ſecundùm veritatem vtriuſque naturæ, eadem Virgo & ancilla Domini eſſet & mater. Sic quippe ei ab Eliſabeth dicitur: *Vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me?* Et ipſa Virgo concipiens dixit: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundùm verbum tuum.* Et quamuis ipſe aliud ex Patre, aliud ex Virgine, non tamen alius ex Patre, alius ex Virgine: ſed ipſe eſt æternus ex Patre, ipſe temporalis ex matre. Ipſe qui fecit, ipſe qui factus eſt: ipſe ſpecioſus forma præ filijs hominum per diuinitatem, & ipſe, de quo dictum eſt: *Vidimus eum, & non erat aſpectus, & non eſt ſpecies ei, neque decor*, per humanitatem. Ipſe ante ſecula de Patre ſine matre, ipſe in fine ſeculorum de matre ſine Patre: ipſe conditoris templum, ipſe conditor templi: ipſe auctor operis, ipſe opus auctoris: manens vnus ex vtraque & in vtraque natura, nec naturarum copulatione confuſus, nec naturarum diſtinctione geminatus.

1.Tim.2. Luc.1. Iſaiæ 53.

Homil. 25. in Euangel. Hunc ergo Pater omnipotens hamo cepit, quia ad mortem illius vnigenitum Filium miſit incarnatum, in quo & caro paſſibilis videri poſſet, & diuinitas impaſſibilis videri non poſſet.

Concilium Hiſpalenſe Secundum. 619.

Cap. 13. Paſſus eſt Chriſtus & mortuus, ſed ex noſtra infirmitate: viuit autem impaſſibilis & immortalis, ſed ex ſua virtute: quæ tanta eſt, vt in ſe nec paſſionem recipiat, nec mortem admittat, &c. Si Chriſtus in carne paſſus eſt, non ſecundùm Deum, ſed ſecundùm hominem crucifixus eſt. Ecce perpatuit de Filio Dei, quòd paſſus eſt, quòd mortuus eſt, corporis hoc tantùm fuiſſe, nō deitatis. Aliena ſunt enim iſta à Deo, teſtante Propheta de

Iſaiæ 40. illo: *Deus ſempiternus, Dominus creans fines terræ, non*
Pſal. 101. *laborabit, neque deficiet.* Et in Pſalmo: *Tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient.* Omnes enim in Chriſto infirmitates humanitas ſola portauit. Caro enim habuit vagitus infantiæ, non diuinitas. caro
Lucæ 2. eſt pannis inuoluta, non deitas: caro habuit alimenta, caro portauit ætatum commercia. Nam & quòd fatigatus eſt, quòd eſurijt, quòd dormiuit, quòd fleuit, quòd paſſioni proximus triſtis fuit, quòd poſtremò ipſam paſſionem & mortis conditionem ſuſtinuit, totum hoc ad infirmitatem pertinet humanitatis, non ad incomprehenſibilem ſubſtãtiam Deitatis. Vnus eſt enim Chriſtus, Deus & homo, caro & Verbum. Sed vnde Deus, inde habet immortalitatem: vnde homo, inde pertulit paſſionem: & vnde caro, inde mortuus: & vnde Verbum, inde æternus. Neque enim poteſt eſſe Deitate paſſibilis, qui eſt virtute paternæ gloriæ naturæ æqualis. Vnde & Patri derogatur, dum natura Deitatis in Filio paſſibilis creditur. Nam ſi vna Patris & Filij ſubſtantia eſt, vtique ſicut Pa-
Ioan. 10. ter, ita & Filius immortalis eſt. Et ſi *ego & Pater vnum ſumus,* ſicut in Patre non eſt mors, ita nec in
Ioan. 17. Dei Filio mors. Et ſi verum eſt: *Omnia quæ habet Pater, mea ſunt,* ergo immortalitas Patris cum Filio communis eſt.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De Doctrina & fide Eccleſiaſticorum dogmatum cap. 2. Dei Filius hominis factus eſt filius, natus ſecundùm veritatem naturæ ex Deo Dei Filius, & ſecũdùm veritatem naturæ ex homine hominis filius, vt veritas geniti non adoptione, non apparitione, ſed in vtraque natiuitate filij nomen naſcendo haberet, & eſſet Deus verus, & verus homo, vnus filius. Non ergo duos Chriſtos, neque duos filios, ſed Deum & hominem vnum filium, quem propterea Vnigenitum dicimus, manenſé in duabus ſubſtantijs, ſicut & veritas naturæ contulit, non confuſis naturis, neque commixtis, ſed ſocietate vnitis.

Lib. 7. Originum cap. 2. Cùm ſit coæternus Dei Patris ante ſæcula Filius, poſtquam venit plenitudo temporis propter ſalutem noſtram formam ſerui accepit, & factus eſt Filius Dei, hominis filius. Inde quædam de illo in Scripturis ſanctis ſecundùm formam Dei, quædam ſecundùm formam ſerui dicuntur: ſecundùm formam Dei de ſe ipſo dixit: *Ego & Pater vnum ſumus*: ſecundùm formam ſerui: *quoniam Pater maior me eſt.* Sic autem Dei Filio coniuncta eſt humana natura, vt ex duabus ſubſtantijs fieret vna perſona. Solus ergo homo pertulit crucem, ſed propter vnitatem perſonæ & Deus dicitur pertuliſſe. Hinc eſt quòd ſcribitur: *Si cognouiſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent.* Filium ergo Dei crucifixum fatemur, non ex virtute diuinitatis, ſed ex infirmitate humanitatis; non ex ſuæ naturæ permanſione, ſed ex noſtra ſuſceptione.

Eligius. 640.

Homilia 1. *Verbum* illud, quod *in principio erat, & apud Deum erat, & Deus erat Verbum, per quod omnia facta ſunt, & ſine quo factum eſt nihil,* in fine ſæculorum *caro factum eſt, & habitauit in nobis,* vt Mediator fieret Dei & hominum, homo Ieſus Chriſtus, verus Deus, & verus homo in vnitate perſonæ.

Concilium Toletanum Quartum. 643.

Cap. 1. Credimus Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, Dei Filium, & Creatorem omnium, ex ſubſtantia Patris ante ſæcula genitum, deſcendiſſe vltimo tempore, pro redemptione mundi, à Patre, qui nunquam deſijt eſſe cum Patre. Incarnatus eſt enim ex Spiritu ſancto, & glorioſa ſancta Dei genitrice Virgine Maria, & natus ex ipſa, ſolus idem Dominus Ieſus Chriſtus, vnus de ſancta Trinitate, anima & carne perfectus, ſine peccato ſuſcipiens hominem, manens quod erat, aſſumẽs quod non erat: æqualis Patri ſecundùm diuinitatem, minor Patre ſecundùm humanitatem, habens in vna perſona duarum naturarum proprietatem. Naturæ enim in illo duæ, Deus & homo. Non autem duo filij, & Dij duo, ſed idem vna perſona in vtraque natura, perferens paſſionem & mortem pro noſtra ſalute, non in virtute diuinitatis, ſed in infirmitate humanitatis.

Concilium Toletanum Sextum. 648.

Cap. 1. Solum Filium fatemur ad redemptionem humani generis humanitatẽ ſine peccato de ſancta ſemper Virgine Maria aſſumpſiſſe, vt idem Filius Dei Patris, eſſet filius hominis, Deus perfectus, & homo perfectus: vt Deus perfectus & homo eſſet vnus Chriſtus, naturis in duabus, vna perſona, ne quaternitas Trinitati accederet, ſi in Chriſto geminata perſona eſſet.

Hildephonſus. 660.

Homilia contra eos, qui mendosè affirmant Mariam Virginem contra legem Dominum peperiſſe: Quod natum eſt ex Maria diuinum & humanum fuit, ita vt ex Maria neque diuinitas Verbi nata credatur ſine homine, neque homo ſine Verbo. Quia *Verbum caro factum eſt,* per hoc Deus & homo vnus eſt Chriſtus.

Contra eos, qui diſputant de perpetua virginitate Mariæ: Hinc ſanè inſaniunt, qui hanc geminam operationem in Chriſto vbique non intelligunt, vel non credunt: in quo nec diuinitas ſine homine operata eſt, nec humanitas ſine diuinitate Verbi. Et ideò vbicunque excellit diuina virtus in homine Chriſto, diuini Verbi eſt ſacramentum. Vbi verò opera humana operatur natura in eo, quia formam ſerui ſuſcepit, diuini Verbi eſt in animo, ita vt in nullo diuiſus inueniatur Chriſtus: in nullo confundatur duarum naturarum gemina operatio.

Agatho. 680.

Epiſtola ad Conſtantinum, Heraclium, & Tiberiũ AAA. Catholica Chriſti Eccleſia, & vnum Dominum Ieſum Chriſtum confitetur ex duabus & in duabus exiſtentem naturis, & duas eius naturas, diuinam ſcilicet & humanam, etiam poſt inſeparabilem vnitionẽ inconfuſas, in eo eſſe defendit, & ex proprietatibus naturalibus vnãquamq; harũ Chriſti naturarũ perfectam eſſe cognoſcit, & quicquid ad proprietatis naturã pertinet, duplicia omnia confitetur: quia ipſe idem Dominus noſter Ieſus Chriſtus & Deus perfectus eſt, & homo perfectus eſt, ex duabus & in duabus naturis: & poſt admirabilem incarnationem exiſtens, nec deitas ſine humanitate, nec humanitas eius ſine Deitate poſſit intelligi. Conſequenter itaque iuxta regulam ſanctæ Catholicæ & Apoſtolicæ Chriſti Eccleſiæ, duas etiam naturales voluntates in eo, & duas naturales operationes eſſe confitetur & prædicat.

Beda. 700.

Ad cap. 2. Lucæ: Ieſus Chriſtus in eo quod puer erat, id eſt, habitum humanæ fragilitatis induerat, creſcere & confortari habebat: in eo verò quòd etiam Verbum Dei & Deus æternus erat, non confortari indigebat, nec habebat augeri. Vnde rectiſſimè *plenus ſapientia* perhibetur *& gratia.*

Ad cap. 5. Lucæ Quòd ſecedit orare, non ei naturæ tribuàs, quæ dixit: *Volo, mundare,* & curabat ab infirmitatibus: ſed ei, quæ extendens manum tetigit leproſum. Non quo iuxta Neſtorium ſit gemina Filij perſona, ſed quo eiuſdem perſonæ ſicut naturæ, ſic & operationes ſint duæ.

Alcuinus. 750.

Lib.3.de Trinitate cap.13. Neque Dei Filius, Deus æternus ex Patre Deum deſeruit Patrem, quamuis homo factus eſſet ex matre: ſed idem qui gerebat, quæ hominis ſunt in terris, idem ipſe gerebat in cælis, quæ Dei ſunt, ſicut ipſe ait in Euange-
Ioan.3. lio: *Nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo, filius hominis, qui eſt in cælo* Hæc loquebatur in terra filius hominis, ſed idem ipſe Filius hominis erat in cælo. Quamuis in vnius corpuſculi videretur latuiſſe anguſtia: tamen omnium creaturarum regebat latitudinem. Nec alius eſt, per quem omnia creata ſunt, alius, qui creatus eſt homo: idem ipſe Creator & creatura. Creator in diuinitate, & creatura in humanitate; non alius, ſed aliud: quia non vna natura in eo, ſed vna eſt omnimodis perſona, &c. In Chriſto non eſt perſonarum diſtantia, ſed naturæ: ideo alius dici non debet, ſed aliud de eo. Quocirca omnimodis vnus eſt, atque idem mortalis & immortalis, paſſibilis & impaſſibilis. Ideo Dominum gloriæ dixit Apoſtolus crucifixum: quamuis humanitas paſſionibus ſubiaceret.

Ambroſius Anſbertus. 770.

Homilia de Purificatione S.Mariæ: O quàm paruus, ô quàm magnus eſt, quem peperiſti Maria! paruus in humanitate, magnus in diuinitate. Proculdubio, quem infantem genuiſti, Deum omnipotentem tremens adoraſti, adorâs tremuiſti; quem tamen, quia ſecundùm humanitatem filium cognouiſti, lactaſti, fouiſti, aluiſti. Quis putas nobis poſſet indicare inter huiuſcemodi obſequia animi tui ſenſum, ô beatiſſima Virgo, cùm hinc cernimus ex tenatum vel tantillum infantem, illinc attendimus Deum immenſum; hinc creatum, illinc Creatorem; hinc infirmum, illinc fortiſſimum; hinc alendum, illinc alentem; hinc non loquentem, illinc Angelos docentem!

Adrianus Primus. 770.

Epiſtola ad Epiſcopos Galliæ de errore Eliphandi Toletani Epiſcopi: Chriſtus diſtinctè dixit: *Aſcendo ad Patrem meum,* (per naturam) *& patrem veſtrum,* (per gratiam adoptionis.) Hinc Paulus dixit: *Proprio Filio non pepercit, ſed pro omnibus tradidit illum.* Scimus quia non traditus eſt ſecundum diuinitatem, ſed ſecundùm id quòd homo verus erat: illum nimirum; qui traditus eſt, id eſt, hominem ipſum Apoſtolus proprium Dei Filium proteſtatur.

Paulinus Aquileienſis. 780.

Aduerſus Felicem Vrgelitanum: Aſſumpſit quod nõ erat, permanſit in id eſſentialiter quod erat, non commixtionem paſſus, neque diuiſionẽ, ſed in vna perſona Chriſti Deus verus, & homo permanet verus. Non duo filij Deus & homo, ſed vnus Filius Deus & homo: non alius filius hominis, & alius Dei; ſed vnus idemq; Dei hominisq; Filius. Vnde & eos valde execramur, qui eum adoptiuum impio garriunt ore. Dei Filius qua ratione credi poteſt adoptiuus, qui inſeparabiliter aſſumpto homine, in vna perſona coëunte vtraque natura, non duo filij, alius Dei, & alius hominis, vt adoptiuus ſit hominis filius, & ſine adoptione Dei Filius: ſed in vna perſona vnus idemq; Dei & hominis Filius, qui nunquam hominem quem aſſumpſit deſeruit, etiam nec in cruce, quãdo inclinato capite emiſit ſpiritum.

Concilium Arelatenſe Quartum. 813.

In confeſſione Fidei: Dominus Ieſus Chriſtus vnus de ſancta Trinitate, anima & carne perfectum ſine peccato ſuſcipiens hominem, manens quod erat, aſſumens quod non erat: æqualis Patri ſecundùm diuinitatem, minor Patre ſecundùm humanitatem: habens in vna perſona duarum naturarum proprietatem. Naturæ enim in illo duæ, Deus & homo. Non enim duo filij, & Dij duo; ſed idem vna perſona, in vtraque natura: perferens paſſionem, & mortem pro noſtra ſalute, non in virtute diuinitatis; ſed in infirmitate humanitatis.

Haymo. 820.

Ad c.2. prioris ad Timoth. Dñs Ieſus in vna perſona verus Deus & verus homo eſt. Si ſolùmmodò Deus eſſet, non poterat eſſe Mediator noſter: quia ipſe in natura diuinitatis vnius ſubſtantiæ eſt cum Patre. Et contrà, ſi ſolummodò homo purus eſſet, nequaquam Mediator eſſet inter nos & Deum Patrem: quia peccator eſſet, & ſimilis nobis omnibus. Accepit ergo humanitatem noſtram qui Deus erat. & per hoc, quia ſine peccato conceptus, natus & conuerſatus eſt, Deus verus & homo exiſtens, innocenter pro nobis mortuus, factus eſt Mediator noſter: quia nemo eſt Deus & homo, niſi ipſe ſolus.

Homelia in Feria ſexta poſt Paſcha: Quia Mediator Dei & hominum Dominus Ieſus Chriſtus ſicut verus homo, ita verus Deus credendus eſt: & aliquando de aſſumpta humanitate loquitur, aliquando de potentia diuinitatis. Quòd ergo ait: *Adhuc modicum vobiſcum ſum,* ad aſſumptam pertinet humanitatem, in qua potuit de loco ad locũ ire: quòd verò hîc dicit: *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, vſque ad conſummationem ſeculi,* ad maieſtatem pertinet diuinitatis, per quam vbique eſt præſens, vbique totus, nec in tempore accedit, vel in tempore recedit; ſed ſemper æqualiter, ſemper & ineffabiliter manet.

Angelomus. 830.

In lib.1.Reg.cap.13. Rurſum tempore tranquillo nihil amplius de Dei Filio Doctoribus Eccleſiæ prædicare conuenit, quàm vt credatur verus Deus ex ſubſtantia Patris, ſine tempore ineffabiliter natus, & verus homo (pro noſtra redemptione) de ſubſtantia matris temporaliter creatus, & natus, gemina ſubſtantia, ſingulari verò perſona conſubſtantialis Patri ſecundùm diuinitatem, conſubſtantialis verò matri ſecundùm humanitatem, vnus idemq; in ſingularitate perſonæ.

Rabanus Maurus. 850.

Lib.4.de Vniuerſo cap.10. Non duos Chriſtos, neq; duos filios ſed Deum & hominem vnum Filium credimus: quem propterea & vnigenitum dicimus, manentem in duabus ſubſtantijs, ſicut ei naturæ veritas contulit, non confuſis naturis, neque immixtis, ſed ſocietate vnitis. Deus ergo hominem aſſumpſit, homo in Deum tranſiuit, non naturæ verſibilitate, ſed Dei dignatione, vt nec Deus mutaretur in humanam ſubſtantiam, aſſumendo hominem; nec homo in diuinam glorificatus in Deum. quia mutatio vel verſibilitas naturæ & diminutionem & abolitionem ſubſtantiæ facit.

Concilium VVormatienſe. 868.

In confeſſione Fidei: De his tribus perſonis ſola Filij perſona hominem verum ſine peccato, pro liberatione humani generis, ex Maria Virgine, nouo ordine, nouaque natiuitate aſſumpſit. Nouo ordine: quia inuiſibilis diuinitate, viſibilis monſtratur in carne. Noua autem natiuitate eſt genitus, quia incorrupta virginitas & virilem coitum neſciuit, & fœcunda per Spiritum ſanctum, carnis materiam miniſtrauit. Dei enim Filius non perſonam hominis accepit, ſed naturam. Naturam quippe noſtram in vnitatem ſuæ perſonæ aſſumpſit. & idcirco Filius Dei, & filius hominis vnus

eſt Chriſtus. In eo namque quòd Filius Dei eſt, æqualis eſt Patri: & in eo quòd eſt filius hominis, minor eſt Patre. Qui etiam ex quo homo eſt, pro delictis noſtris paſſionem ſuſtinuit: morti adiudictus & cruci veram carnis mortem accepit.

Remigius Antiſiodorenſis. 880.

Ad cap.1.Zachariæ: *Poſt gloriam miſit me ad gentes.*) Vox Domini eſt Saluatoris, & dicit ſe à Deo Patre miſſum, non per id, quod omnipotens eſt, & æqualis Patri; ſed per id, quod homo eſt, minor Patre.

Ad cap.3. In Chriſto duæ ſunt ſubſtantiæ, Dei & hominis, in vna perſona.

Luitprandus Ticinenſis. 950.

Lib.6.cap.2. Vera fides hæc eſt, vt in Domino noſtro Ieſu Chriſto ſicut duæ ſunt naturæ, hoc eſt, Dei & hominis, ſic & duæ credantur voluntates eſſe, ſiue operationes. Vis audire de eo quod Deitatis eſt? *Ego & Pater vnum ſumus.* Vis audire quod humanitatis eſt? *Pater maior me eſt.* Cerne ſecundùm humanitatem eũ in naui dormientem: cerne eius diuinitatem, cùm Euangeliſta ait: *Tunc ſurgens imperauit ventis & mari, & facta eſt tranquillitas magna.*

Smaragdus. 970.

In Epiſtolam Sabbati Pentecoſtes: Credant Filium Dei vltimo tempore deſcendiſſe pro redemptione mundi à Patre, qui nunquam deſiit eſſe cum Patre, & hominem verum factum, vt humanum genus homo liberaret; & ipſum, qui abſque initio æternitatem cum Patre & Spiritu ſancto poſſidet, in fine ſeculorum perfectum naturæ noſtræ hominem ſuſcepiſſe, & Verbum carnem factum eſſe aſſumendo humanitatem, non permutando diuinitatem. Credant etiam eum pertuliſſe paſſionem & mortem, non in virtute diuinitatis, ſed infirmitate humanitatis, mortuum vera carnis morte, reſurrexiſſe vera carnis reſurrectione.

Pelegrinus Laureacenſis. 970.

In Symbolo Fidei: Sola Filij perſona, hominem verum, ſine peccato, pro liberatione humani generis, ex Maria Virgine, nouo ordine noua natiuitate ſumpſit. Nouo ordine: quia inuiſibilis diuinitate, viſibilis monſtratur in carne. Noua autem natiuitate eſt genitus: quia incorrupta virginitas & virilem coitum neſciuit, & fœcunda per Spiritum ſanctum carnis materiam miniſtrauit. Dei enim Filius non perſonam hominis ſuſcepit, ſed naturam noſtram in vnitatem perſonæ aſſumpſit. Idcirco & Filius Dei, & filius hominis, vnus eſt Chriſtus. In eo quòd Filius Dei eſt, æqualis Patri eſt: in eo verò quod filius eſt hominis, minor eſt Patre.

Berno Augienſis. 1020.

Sermone de Natiuitate Chriſti: Hodie, iuxta vaticinium Eſaiæ, Filius Dei, quem Maria Angelo nuntiante concepit, peperit, & poſt partum Virgo permanſit, tanquam ſponſus de thalamo ſuo, Chriſtus proceſſit de Virginis vtero; cui meritò epithalamion vota perſoluunt, qui ad tantæ coniunctionis ſolennia occurrunt, vbi omnipotens Verbum, quod *in principio erat apud Deum*, humanæ naturæ ſubſtantiam ita ſibi in vtero virginali coadunauit, vt verus Deus & verus homo ad ſalutem omnium appareret in mundo.

Sermone de Paſcha: Humanæ conditionis natura magnificè ſublimatur, quando omnipotenti Verbo ineffabiliter adunatur: non quo duarum naturarum, diuinæ ſcilicet & humanæ, confuſa fiat commixtio, ſed in vna Mediatoris Dei & hominum Chriſti Ieſu perſona, mirabilis maneat vnitio. Ita enim confitemur, eundem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, verum Dei & hominis Filium, Deum verum & hominem verum, conſubſtantialem Patri ſecundùm diuinitatem, conſubſtantialem nobis ſecundùm humanitatem, ſicut in quodam loco cõſona modulamur voce dicentes: *Innouantur naturæ Deus, homo factus eſt: id quod fuit, permanſit; & quod non erat, aſſumpſit; non commixtionem paſſus, neque diuiſionem.*

Leo Nonus. 1050.

Epiſt. ad Petrum Antiochenum: Credo Dei Patris Filium Verbum Dei æternaliter natum ante omnia tempora de Patre, conſubſtantialem, coomnipotentem, & coæqualem Patri per omnia in diuinitate, temporaliter natũ de Spiritu ſancto ex Maria ſemper Virgine, cum anima rationali: duas habentem natiuitates; vnam ex Patre æternam, alteram ex matre temporalem: duas voluntates & operationes habentem: Deum verum, & hominem verum: proprium in vtraque natura atque perfectum: non commixtionem atque diuiſionem paſſum, non adoptiuum, neque phantaſticum: vnicum & vnum Deum, Filium Dei in duabus naturis, ſed in vnius perſonæ ſingularitate: impaſſibilem & immortalem diuinitate, ſed in humanitate pro nobis & pro noſtra ſalute paſſum vera carnis paſſione.

Algerus. 1060.

De Euchariſtia lib.1.cap.2. Reuera, vt ſecuriores eſſemus in Chriſto de conformitate & vnitate tantæ gloriæ, in humili noſtra natura carnis noſtræ naturam ſibi vniuit, Deus in eadem perſona: vt dum eam tam mirabiliter glorificatã videremus, de germanæ carnis noſtræ glorificatione non deſperaremus.

Anſelmus Cantuarienſis. 1080.

Lib.2.Cur Deus homo, cap.18. Ad hoc valuit in Chriſto diuerſitas naturarum, & vnitas perſonæ; vt quod opus erat fieri ad hominũ reſtaurationem, ſi humana non poſſet natura, faceret diuina: & ſi diuinæ minimè cõueniret, exhiberet humana. Et non alius, atque alius; ſed idem ipſe eſſet, qui vtrumque perfectè exſtens, per humanam ſolueret, quod illa debebat; & per diuinã poſſet, quod expediebat.

Ad cap.15.prioris ad Corinth. Dominus ad hoc terrenus factus eſt, cùm eſſet cæleſtis, vt nos, qui terreni erãt, faceret cæleſtes, hoc eſt, ideò ex immortali mortalis factus eſt, aſſumendo ſerui formam; non Domini mutando naturam, impartiendo Dominicam gratiam, non perpetiendo ſeruilem iniuriam.

Hildebertus Cennomanenſis. 1100.

Oratione ad ſanctam Trinitatem:

Nate Patri coæqualis,
Patri conſubſtantialis,
Patris ſplendor & figura,
Factor factus creatura,
Carnem noſtram induiſti,
Carnem noſtram ſuſcepiſti:
Sempiternus, temporalis;
Moriturus, immortalis;
Verus homo, verus Deus;
Impermixtus homo Deus:
Non conuerſus hic in carnem;
Nec minutus propter carnem:
Hic aſſumptus eſt in Deum,
Nec conſumptus propter Deum:
Patri compar Deitate,
Minor carnis veritate:
Deus Pater tantùm Dei,

Virgo mater ſed & Dei:
In tam noua ligatura
Sic vtraque ſtat natura,
Vt conſeruet quidquid erat,
Facta quiddam quod non erat.

Petrus Alphonſus. 1106.

Titulo 8. de Chriſto. Pſalmum 71. eſſe conceſſeris, videamus vtrum iſta, quæ in eodem leguntur: *Et permanebit cum ſole & ante lunam, in generatione & ante generationem, & ſit nomen eius benedictum in ſecula. ante ſolem permanet nomen eius*: videamus, inquam, ſi de puro homine dicta ſint hæc omnia; ſed nequaquam, imò de Deo. Sequitur ergo, vt Chriſtum & hominem dicamus, & Deum.

Honorius Auguſtodunenſis. 1120.

De Philoſophia mundi cap. 13. Cùm Filius Dei tam potens eſſet, quòd de poteſtate diaboli humanum genus, ſola voluntate eripere poſſet, maluit tamen diuinitatem coniungere humanitati, vt qui Deum & hominem reconciliaret, in ſe quod hominis eſt & Dei haberet Si enim Deus tantùm eſſet, nunquam in eum diabolus manus iniecerat: quippe quomodo ſeruus in filium potentis domini cognitum manum iniiceret? Vnde ſcriptũ: *Si cognouiſſent, nunquam Filium Dei crucifixiſſent.* Sed iterum, ſi tantùm homo eſſet, quomodo captiuus homo captiuum liberaret? Redemptor igitur noſter Deus fuit & homo, & hoc, vt ex humanitate diabolum lateret, &c.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

Lib. 1. in Ioannis Euangelium cap. 1. Chriſtus, qui nũc homo eſt in fine ſeculorum, *in principio* & ante ſecula *erat Verbum*. Non erat totum, quod nunc eſt, ſcilicet caro & Verbum; ſed erat tantummodò Verbum. Nunc geminæ gigas ſubſtantiæ duplicisq; operationis vna perſona eſt: in principio autem vnius ſubſtantiæ vniusq; operationis Verbum erat.

Lib. 4. in Ioannem cap. 3. Sed cur, ô Ioannes amice ſponſi, non apertè, ſed quaſi ſub velamine vtramque, ſcilicet diuinam & humanam, Chriſti naturam commemoraſti? Poterat enim ſic dici: Qui Deus & homo eſt, ille Chriſtus eſt; qui habet ſpõſam, ſponſus eſt Non quidem ſic accipimus, ac ſi dictum fuiſſet: Non ego, qui purus homo ſum vt quiſquam veſtrum, Chriſtus, quia Deus nõ ſum; ſed ille Chriſtus eſt, qui antequam homo eſſet, Deus erat: ſed poſtquam homo factus eſt, nihilominus ſecundùm ſuam naturam Deus eſt, propter aſſumptam verò hominis naturam Chriſtus eſt.

Hugo Victorinus. 1130.

De Sacramentis fidei lib. 2. par. 1. cap. 9. Natura Dei diuinitas, natura hominis humanitas: & diuinitas quidem humanitas non eſt, Deus tamen homo eſt. Natura diuerſa, perſona vna. Quia autem vnita eſt natura, vna eſt perſona: & quia perſona Dei & hominis vna eſt, Deus & homo vnus eſt. Propterea quod facit Deus, facit homo: & quod facit homo, facit Deus: quia non duo, ſed vnus, Deus
Ioan. 3 & homo. *Nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo, filius hominis, qui eſt in cælo.* in terra loquebatur, & in cælo ſe eſſe teſtabatur. Vtrobique enim erat. In terra per humanitatem, in cælo per diuinitatem. Idem qui in cælo erat, in terra erat. Per humanitatem in terra, & tantùm in terra: per diui-
1. Cor. 2. nitatem in cælo, & in terra. *Si cognouiſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent.* Mirum eſt: Homo in cælo dominabatur, & Deus in cruce moriebatur. Si potuit homo in terra poſitus per humanitatem, in cælo eſſe per diuinitatem: potuit & Deus in cælo regnans per diuinitatem, in terra mori per humanitatem.

Bernardus. 1130.

Sermone de B. Maria: Ibi cõfœderata ſunt terrenis cæleſtia, & obuiauerunt ſibi in oſculo pacis miſericordia & veritas, quando in vnã eandemq; perſonam concurrerunt diuinitas & humanitas, factumq; eſt nouum illud ſuper terram, vt eſſet Deus homo & homo Deus.

Sermone 2. de Natali Domini: Verbum, (quod *erat in principio apud Deum, & Deus erat,*) Anima, quæ de nihilo creata eſt, & ante non erat, caro de maſſa corruptionis, ſine corruptione aliqua diuino ſegregata artificio, (qualis nulla iam caro erat) vinculo indiſſolubili in perſonæ coeunt vnitatem.

Petrus Cluniacenſis, 1150.

Lib. 5. Epiſt. 1. Homo ille à Filio Dei aſſumptus, & congruo tempore ei perſonaliter vnitus, ante omne ſeculum, ante omne tempus, ante omnẽ creaturam Filius Dei prædeſtinatione æterna factus eſt: & qui ſecundùm Spiritum ſanctificationis in Virginem ſuperuenientem, & ei obumbrantem, poſtquam, iuxta Apoſtolum, *venit plenitudo temporis*, in eadem Virgine eſſentialiter conceptus, & de ea natus eſt, ipſe, iuxta Pſalmum, *ante Luciferum*, iam dicta prædeſtinatione hac, & ſempiterno conſilio eidem æternaliter vnitus eſt. Gal. 4.

Lib. 2. contra Iudæos cap. 2. Non obſiſtit veræ Chriſti deitati vera carnis humanæ ſuſceptio: quia nõ inquinatur, non patitur, non humiliatur Deus propter aſſumptum hominem; ſed mundatur, glorificatur, & exaltatur homo propter ſe aſſumentem purificantem, imò deificantem Deum.

Arnulphus Lexouienſis. 1170.

Carmine de Chriſti Natiuitate:

Semper ab æterno naſcens, ex tempore naſci
Suſtinet humana conditione Deus:
Virgineumq; vterum virtus ſacra Patris obumbrat,
Qua Verbum fieret conciliante caro.
Conformi ſoboles matrem Patremq; figura
Exprimit, & ſpeciem reddit vtrique ſuam.
Sic eius ſpecies ſpeciem eſt imitata paternam,
Vt ſit eo viſo, viſus & ipſe Pater:
Virgineoq; ſibi fabricans de corpore corpus,
Humanam ex homine contrahit effigiem:
Exhibet vna duas ſpecies perſona, Deusq;
Factus homo proprium ſeruat vtrique genus.
Seruat enim propriam naturæ ſimplicitatem
Hic in carne Deus, cum Deitate caro.
Non commiſcentur, nec enim confuſa reſoluit
Vel carnem Deitas, vel caro mixta Deum.
Regnat in aſſumpta Deitatis gloria carne,
Nec maieſtatem carnea vela grauant.

Petrus Riga. 1180.

In Euangel.

Surrexit nunc, ſed non eſt hic, vt quaſi dicat:
Non eſt hic carne, ſed Deitate tamen.

Guntherus. 1180.

Libro 5.

Inſtabat veneranda dies, qua Chriſtus in vna
Aequalis Deitate Patri, ſine temporis ortu
Natus ab æterno, ſub tempore temporis author
Cælitus infuſa voluit de Virgine naſci:
Hic matre carens, iſthic nihil ex Patre ſumens:
Sic puer in cunis, Deus vt regnaret in aſtris,
Hunc celebrare diem magno meditatus honore
Cæſar.

Innocentius Tertius. 1200.

Lib. 4. myſteriorum Miſſæ, cap. 44. Cùm Chriſtus ſecundùm naturam diuinam tribus modis exiſteret, in omnibus per eſſentiã, in ſolis iuſtis per gra-

tiam, in homine aſſumpto per vnionem; voluit vt idem ipſe ſecundùm humanam naturã tribus modis in rebus exiſteret, localiter in cælo, perſonaliter in Verbo, Sacramentaliter in altari.

Concilium Lateranenſe. 1215.

Cap. 1. Tandem vnigenitus Dei Filius Ieſus Chriſtus à tota Trinitate communiter incarnatus, ex Maria ſemper Virgine, Spiritus ſancti cooperatione conceptus, verus homo factus, ex anima rationali & humana carne compoſitus, vna in duabus naturis perſona, viam vitæ manifeſtius demonſtrauit. Qui cùm ſecundùm diuinitatem ſit immortalis & impaſſibilis, idem ipſe ſecundùm humanitatem factus eſt paſſibilis & mortalis.

Iacobus Vitriacus. 1220.

In die Natalis Domini: Antiquus dierum factus eſt puer; Verbum, infans; riſus, plorans: æternus, factus eſt temporalis: quem totus non capit orbis, factus eſt localis: impaſſibilis, factus eſt mortalis: omnipotens, infirmus: immenſus, paruulus: Deus noſter, factus eſt frater noſter. Suſcipitur enim à maieſtate humilitas, à virtute infirmitas, à diuinitate humanitas. Deus pariter & homo; vt mori poſſet ex vno, & reſurgere ex alio. Factus eſt infantulus, vt nos perfecti ſimus: vilibus induitur, vt nos ſtolam immortalitatis recipiamus.

Alexander Alenſius. 1230.

Parte 3. quæſt. 19. memb. 2. Diuina natura, ſeu Deitas vnita humanitati, non vt humanitas ſit vnum in illa: ſed vt diuinitas & humanitas ſint vnum in perſona diuina. Et ideò ſicut natura in ipſa vnione diſtinguitur à natura: ita & proprietas naturæ à proprietate naturæ. Inde eſt, quòd licet dicatur incarnata, id eſt, carni vnita: non tamen dicetur, quod eſt paſſibilis, mortalis, mortua, vel paſſa. Sed cùm dicitur, perſona vnitur humanitati, ſiue Deus: ratione perſonę ſignificatur humanitatis vnio ad perſonam, non in aliquo alio: ſed in ipſa perſona. Inde eſt, quòd proprietates naturæ humanæ conueniunt diuinæ perſonæ: vt ſit dicere perſonam mortuam & paſſam, & ita Deum mortuum & paſſum.

Thomas Aquinas. 1250.

Contra errores Græcorum lib. 2. cap. 6. Cùm dicimus Deum hominem fieri, non ſic accipiendum eſt, vt Deus conuertatur in hominem, ſicut aër fit ignis, cùm in ignem conuertitur: ſed poteſt ei æqualiter vniri propter efficaciam ſuæ virtutis, ſicut anima vnitur corpori. Et licet humana natura ex anima conſtet & corpore, anima tamen non corporeæ; ſed ſpiritualis naturæ eſt. Sicut ergo ſpiritualis natura vnitur corpori per efficaciam ſuæ virtutis: ita Deus poteſt vniri tam ſpirituali, quàm corporali; & ſecundùm eum modum dicimus Deum humanæ naturæ fuiſſe vnitum.

Tertia parte Summæ, quæſt. 16. art. 5. In myſterio incarnationis non eſt eadem natura diuina & humana; ſed eadem eſt ὑπόστασις vtriuſque naturæ. Et ideò ea, quæ ſunt vnius naturæ, non poſſunt de alia prædicari ſecundùm quod in abſtracto ſignificatur. Nomina verò concreta ſupponunt ὑπόστασιν naturæ, & ideò indifferenter prædicari poſſunt ea, quæ ad vtramque naturam pertinent, de nominibus concretis: ſiue illud nomẽ, de quo dicuntur, det intelligere vtramque naturam; ſicut hoc nomen Chriſtus, in quo intelligitur diuinitas vngens, & humanitas vncta: ſiue ſolùm diuinam naturam; ſicut hoc nomen Deus, vel Filius Dei: ſiue ſolùm humanam naturam; ſicut hoc nomen homo, vel Ieſus.

Bonauentura. 1260.

Parte 3. Centiloquij c. 27. Hanc incarnationẽ tota Trinitas fuit operata: per quam quidẽ incarnationẽ facta eſt aſſumptio carnis à diuinitate, & vnio diuinitatis cũ carne viuifica ſpiritu rationali, ſecũdùm potentiã vegetandi, ſentiendi, & intelligẽdi. In hac autem incarnatione non facta eſt vnio in vnitate naturæ, ſed perſonæ, non humanæ, ſed diuinæ; non aſſumptæ, ſed aſſumentis: non perſonæ cuiuslibet, ſed perſonæ ſolius Verbi. Hęc verò vnio tanta fuit, vt faceret Deum hominem, & hominẽ Deum: ita vt quicquid dicitur de Filio Dei per naturã, dicitur de filio hominis per gratiam, & è contra, exceptis his, in quibus exprimitur vnio, & includitur negatio. Non enim poteſt dici quòd humana natura diuinam aſſumpſerit, vel ſibi vnierit: ſed quod aſſumpta fuerit, & vnita: Similiter non poteſt dici quòd Filius Dei inceperit eſſe. Hoc enim negatur de aſſumente, ſed verè dicitur de aſſumpto.

Richardus Pampolitanus. 1300.

In Symbolum Apoſt. Spiritus ſanctus duas naturas corpus & animam deitati vniuit in Filio: ita quòd perſona Filij Dei habet duas naturas, diuinam & humanam. Natura autem diuina remanſit ſicut erat, & natura humana manet diſcreta à natura diuina: & ita Deus factus eſt homo, & illa perſona Filij eſt Deus & homo.

Hugo Pratenſis. 1310.

Sermone 1. Vnio duarum naturarum facta eſt in vna diuina perſona, & non duarum perſonarum in vna natura. Sic igitur perſona Verbi ac Dei, ex eo quòd aſſumpſit animam & carnem, ex quibus conſtat, homo facta eſt: homo natura humana, quæ ſemper eſt verus Deus in natura diuina. Et ideo *quod erat permanſit, & quod non erat aſſumpſit.* Vnde Filius Dei ſecundùm naturam humanam operatus eſt omnia humana: & ſecundùm diuinam operatus eſt omnia opera, quæ ſolus Deus poterat facere.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad cap. 8. prioris ad Corinth. *Vnus eſt Dominus Ieſus Chriſtus:* Vnitate perſonæ, non naturæ. Quia naturam diuinam habet ab æterno, humanam ex tempore.

Ioannes Taulerus. 1350.

Dominica 4. Quadrageſ. Serm. 1. Filius licet per diuinitatem æqualis ſit Patri, ſeipſum tamen humiliter demiſit, & exinaniuit ſecundùm humanitatem; non quò ſe nobis occultaret, ſed temperaret, quò ipſum veraciter contemplari valeamus.

Thomas Argentinenſis. 1350.

Lib. 3. diſt. 5. q. 1. art. 3. In Chriſto propriè loquendo non eſt facta vnio in natura: quia ſi in Chriſto eſſet vnio in natura, tunc in Chriſto eſſet vna natura: ſed conſequens eſt falſum, & contra fidem. Quia ſi in Chriſto eſſet vna natura, vel illa eſſet tantummodò diuina, & tunc Chriſtus non eſſet homo: vel tantummodò humana; & tunc non eſſet Deus. Quorum oppoſitum patet in Symbolo Athanaſij, vbi dicitur de Chriſto: *Perfectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali & humana carne ſubſiſtens.* Nec poteſt dici quòd vna natura ſit in Chriſto per conuerſionem vnius naturæ in alteram: quia ibidem dicitur. *Vnus autem non conuerſione Deitatis in carnem, ſed aſſumptione humanitatis in Deum.* Nec per commixtionem; quia dicitur 1. de generatione; Mixtio eſt miſcibilium alteratorum vnio: ſed natura diuina mutari non poteſt, iuxta illud: *Ego Deus, & non mutor:* nec per conſequens eſt miſcibilis, nec alterabilis. Nec per accumulationem: quia ſola corporalia ſic faciunt vnum. Nec per informationem: quia nec humana natura poteſt informare diuinam naturam, cùm diuina natura ſit purus actus & infinitæ perfectionis, & per conſequens à nulla alia natura perfectibilis. Nec Malac. 3

diuina poteſt informare humanam. quia omnis natura formaliter alicui inhærens, aliquo modo dependet ab eo quod informat; diuina autem natura eſt penitùs independens: & ideò non debet concedi, quòd in Chriſto ſit vnio naturæ.

Clemens Sextus. 1342.

Extra libro 5. titulo 9. de pœnitentijs & remiſſionibus cap. 2. Vnigenitus Dei Filius de ſinu Patris in vterum dignatus eſt deſcendere matris, in qua, & ex qua noſtræ mortalitatis ſubſtantiam diuinitati ſuæ in ſuppoſiti vnitate ineffabili vnione coniunxit, id quod fuit permanens, & quod non erat aſſumens: vt haberet vnde hominem lapſum redimeret, & pro eo ſatisfaceret Deo Patri.

Henricus ab Heruordia. 1350.

Aetate 5. Chriſtus Ieſus homo manifeſtus ex homine Virgine, qui ab æterno Deus occultus natus eſt à Deo Patre; imò verus Deus & verus homo natus ex Virgine.

Catharina Senenſis. 1360.

Tractatu 2. cap. 78. Beatus erat, quia natura diuina vnita cum humana natura pœnam in nullo ſuſtinere poterat, & ſemper animam eius beatam efficiebat, abſque velamine ſe demonſtrando ſibi. Doloroſus autem erat, eò quòd crucem in corpore ſuo portabat, pœnam amariſſimam tolerãdo, atque deſiderij crucem, vt pro culpa ſatisfaceret humanæ generationis. Ideo beatus erat, atque doloroſus, eò quia caro pœnam habebat, Deitas verò pœnam habere nequibat.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

Libro de ligno vitæ, de fide cap. 6. De Chriſti admiranda incarnatione confitetur Eccleſia, quòd Deus Pater vnicum Filium ſuum in vtero Virginis humanæ naturæ coniungens, Deum, ante ſecula ſibi coæternum, fieri voluit hominem in fine ſeculorum: & quem ſine tempore genuit, ſaluandis hominibus ſub tempore oſtendit. Vnde ſalua proprietate vtriuſque ſubſtantiæ, & in vnam coeunte perſonam, ſuſcipitur à maieſtate humilitas, à virtute infirmitas, ab æternitate mortalitas: & ad reparandum conditionis noſtræ debitum, natura inuiolabilis naturæ eſt vnita paſſibili, Deusq; verus & verus homo in vnitate perſonæ temperatur, ſicut noſtris remedijs congruebat, vt vnus idemq; Dei & hominum Mediator & poſſet mori ex vno, & reſurgere ex altero.

Dionyſius Carthuſianus. 1460.

Ad caput primum Lucæ, art. 5. Verbum, id eſt, Vnigenitus Filius Dei, verus Deus in ſe æternaliter ſubſiſtens, caro, id eſt, homo verus factus eſt, aſſumendo naturam humanam ad propriam perſonalitatẽ, vtpote ſanctificando eam in ſemetipſo, conferens ei ſubſiſtere in eodẽ eſſe, in quo & Verbum ſubſiſtit; ita quòd Verbi atque aſſumptę humanitatis eſt vna ὑπόστασις, eademque ſuppoſitalitas, ſeu ſubſiſtentia perſonalis. Nam & ipſum Verbum eſt ſuppoſitum, ſubſtantificans humanitatis ſibi vnitæ.

Baptiſta Mantuanus. 1500.

Lib. 3. Faſtorum de Annuntiatione beatiſſimæ Virginis.

Tunc Deus æternis cœpit mortalia vinclo
Iungere perpetuo, faciens hominemq; Deumq;
Perſonam coitu miro concurrere in vnam.

ASSERVNT IVDÆI VETERES.

Rabbenus Haccados.

In Gale razeya: Quemadmodum litera He componitur ex Daled & Vau, ita Rex Meſſias componitur ex diuinitate & humanitate. Et ſicut hęc duo He ſunt duo Daled, & ab his procedũt duo Vau, tãquã duo filij, qui ab ipſis oriũtur: ita in ſubſtantia Regis Meſſiæ inueniuntur duę filiationes, quarũ vna eſt diuinitatis, qua Dei Filius eſt: altera erit humanitatis, qua erit filius Propheteſſæ, de qua dixit Eſaias cap. 8. *Et acceſſi ad Propheteſſam, & concepit, & peperit filium.* Et ſicut harum literarum Daled & Vau, quæ conficiunt He, vnaquæque diſtincta eſt ab altera, quamquam ambæ ſint vna litera, ita in Meſſia ſubſtantia diuinitatis diſtincta erit à ſubſtantia humanitatis, & contra, quæ duo ſimul iuncta ſunt Meſſias, &c.

Rabbi Simeon filius Iohai.

In Zohar, ſuper illud: *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram.* Traditum eſt in libro Seniotha veſiphra, id eſt, pudoris & occultationis: Poſtquam in ſupernis determinatum eſt in vniuerſum de hominis formatione, ſanctũ corpus & fœmina incorporata ſunt. In tempore autem tertio (quod videlicet conſequitur primum ſanctorum Patrum tempus, & ſecundum tempus Prophetarum) completa eſt hæc maxima copula, & coniuncti ſunt atque incorporati mundi ſuperiores & mundi inferiores. Abhinc verò incorporatus eſt mundus ſuperior mundo inferiori, mediãte corpore ſancto. Quodammodo verò ridebant & congratulabantur ſimul, efficiebãturq; vnum corpus: quoniam quod erat ſuperius, erat & inferius. Deus ſanctus & benedictus ſuperius: & Deus ſanctus & benedictus inferius. Et proſiliens Spiritus de vagina, venit in vnum corpus, & in his omnibus vnus tantùm videbatur; ille nimirum, cui dicitur: *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Deus exercituum,* implet terram totã gloria ſua. Et hoc totum vnum eſt corpus. Traditum item eſt: Poſtmodum coniunxerunt ſe veluti duo corpora, quando vnum penetrat aliud, hoc & illud. Sicut ſcriptum eſt: *Torquem auream faciemus tibi cum notis argenteis.* Colligatę ſunt iuſtitia & miſericordia, & vnitæ ſunt Verbo, nec altera ſine altera diſcedit. Quapropter ſic nobis traditum eſt: Quando diuiditur corpus à mundo hoc, id eſt, quando in vniuerſum moriuntur homines, totum quod eſt hominis, nequaquam ſuperius aſcendit: quemadmodum aſcẽdit hoc, quod ſanctum vocamus corpus, tantæ certæ dignitatis, quod non vocatur Adam, id eſt, homo terreſtris, & in hoc vtique diſſert à cunctis alijs corporibus. Legimus quoque, *Torquem auream & notas argenteas.* Quoniam vnum ſunt iuſtitia & miſericordia. Et propterea ſequitur: *Pulchra facta eſt gena tua propter torquem, & collum tuum pulchrum factum eſt propter margaritas. Torquem:* Sicut dictum eſt, *Torquem auream, cum margaritis.* Etiã ſcriptum eſt: *Nota argentea collum tuum.* Quoniam inter cunctas fœminas in matrona hac reperitur ſanctitas, imò diuinitas, quæ conſueuerat deſcendere ſuper Hieruſalem, ſuperq; Sanctuarium. Et omnia hæc, poſtquam Verbum in ea corpus aſſumpſit, factumque eſt de hominum vniuerſitate, id eſt, homo plenus fide. Et quid eſt plenus fide? quoniam ſcilicet in illo inuenitur tota fides.

ARTICVLVS TERTIVS.

IESVM CHRISTVM IN DVARVM ILLARVM NATVRARVM CONIVNCTIONE OMNIÀ NOVISSE, NEC VLLA IGNORANTIA LABORASSE.

NEGANT.

Anno poſt natũ Chriſtũ

160. GNOSTICI *Chriſtum ignorantem, & quaſi ſub cuiuſdam pædagogi ferula alphabetum diſcentem fingunt.* Irenæus lib.1.cap.17.

200. Celſus,(apud Origenem lib.2.contra eundem :) *Si præſciuit,* inquit, *Chriſtus aut vitare potuit, aut non : ſi potuit, & non vitauit, imprudens fuit : quod ſi non, nec impotens, nec imprudens fuit, conſequitur nec præſciuiſſe quæ paſſurus erat.*

340. *Ariani negant Chriſtum omnia noviſſe.* Athanaſius oratione 4. contra Arianos, Ambroſius de Fide lib.5.cap.8.

440. Theodoretus aduerſus Cyrillum Anathematiſmo 4. *Non Dei Verbi eſt ignorantia, ſed formæ ſerui, quæ tanta per illud tempus ſciebat, quanta deitas inhabitans reuelabat.*

540. Agnoitæ dicebant, *Chriſtum ignoraſſe diem iudicij. Verbum,* dicebant, *accepit corruptibile corpus, vt pro nobis moriendo, nos à morte liberaret. Ergo accepit etiam noſtram ignorantiam, id eſt, mentem humanam ignorantem, vt nos ab ignorantia liberaret.* Liberatus in Breuiario, Gregorius Magnus lib. 8. epiſt. 42. Sophronius epiſtola ad Honorium, Iſidorus libro 8.Etymol. Nicephorus lib.18. cap.50.

1520. Martinus Lutherus Concione in Natali Domini, explicans lectionẽ epiſt.ad Hebræos: *Et Mar.13.* De die hoc nemo ſcit, non Angeli, neque Filius quidem, ſed ſolus Pater. *Vbi intempeſtiuam quidam adferunt enarrationem, dicentes :* Filius neſcit, *id eſt, non vult ſcire. Quid enim opus eſt iſtis commentis? Chriſtus verus homo fuit : quare vt alius purus, ſed ſanctus homo, non quolibet tempore cogitauit, dixit, voluit, intellexit omnia, ſicut imperiti quidam omnipotentem ex eo hominem faciunt, permiſcentes duas naturas, atque opera earum parum prudenter. Sicut enim non quolibet tempore omnia vidit, audiuit, atque ſenſit : ita etiam corde non omnia ſemper agnouit, ſed quantum illum duxit ac docuit Dominus.*

1530. Huldericus Zuinglius ad caput 2. Lucæ: *Deus non fuit in Chriſto vice animæ, ſed animam creatam, intellectualemq́; in corpore ſuſcepit, quæ indies profecit, cùm ab initio non omnia noſſet. Sic alibi Chriſtus dicit, Filium hominis diem illum non noſſe, vt homo ſcilicet verus, licet vt Deus omnia ſciret.*

1540. Franciſcus Lambertus ad caput 2. Lucæ: *Fugienda eſt illa commentitia Sophiſtarum opinio, quæ Seruatorem in his, quæ ad ſpiritum attinent, ſuccreuiſſe negant, &c. Neceſſe eſt profiteri, ipſum animæ dotibus profeciſſe.*

1550. Martinus Bucerus ad caput 24. Lucę. *Vt omnia humana infirmitatis in ſe recepit, hominibus per omnia ſimilis factus, excepto peccato : ita etiam humanam ſcientiam, & ignorantiam, rationem videlicet mentemq́; humanam, quæ per interualla augetur, ſiue accreſcit, ſiue diminuitur, aſſumpſit; ſecundùm quam nimirum aliquid neſcire dicitur. Ideò alibi habetur :* Profecit ſapientia & gratia. Lucæ 2.

1550. Ioannes Caluinus in Harmonia Euangelica ad cap.3.Matthæi, verſ.16. *Cùm dicat Euangeliſta Spiritum ſanctum a Ioanne viſum, eius etiam cauſa præcipuè cælos fuiſſe apertos, probabile eſt, quanquam non repugno, quin Chriſtus etiam, quatenus homo erat, redditus ſit ſuæ vocationis certior. Atque huc tendere videntur Lucæ verba, cùm dicit:* Orante Chriſto apertos fuiſſe cælos. *Etſi enim ſuas preces ſemper in aliorum vſum deſtinauit, opus tamen habuit ſecundum hominem, cum tam arduum militiæ genus aggreſſus eſt, ſingulari Spiritus virtute armari.*

Ad cap.9.Matthæi, v.2. *Quòd quidam exiſtimant, Chriſtum diuinitus conſcium fuiſſe ipſorum fidei, quæ occulta intus latebat, mihi coactum videtur.*

Ad cap.21.v.18. *Scimus Chriſtum carnis noſtræ infirmitatibus ſponte fuiſſe obnoxium, quamquam naturæ liber & immunis erat : ſed in eo ſita eſt difficultas, quomodo deceptus fuerit, fructum in arbore quærens, præſertim cum nondum eſſet maturum fructibus tempus : deinde cur tam ſeuere excanduerit in arborem innoxiam. Sed nihil abſurdi eſt, ſi dicamus, ſecundum hominem ſpeciem arboris fuiſſe illi incognitam.*

Ad cap.24.Matthæi, v.36. *Porrò ter & quater inſanus foret, qui ſe grauatim ignorantiæ ſubijceret, quam ne ipſe quidem Dei Filius noſtra cauſa ſubire abnuit, &c. Nihil abſurdi fuit Chriſtum, qui omnia ſciebat, aliquid ſecundum hominis ſenſum neſcire : neque enim aliter, & dolori & anxietati obnoxius, & nobis ſimilis eſſe poterat. Quòd ſecundum hominem Chriſtus diem vltimum neſciuit, id nihilo magis diuinæ eius naturæ derogat, quàm quòd mortalis fuit.*

Ad cap.2.Lucæ,v.40.*Primum creuiſſe dicit & roboratum ſpiritu,quibus verbis ſignificat,vnà cum ætate creuiſſe etiam animi dotes. Vnde colligimus profectus iſtos, vel incrementa ad humanam naturam referri. Quæritur an non ſtatim, ex quo conceptus fuit in vtero matris, excelluerit omni donorum ſpiritualium plenitudine. Reſponſio facilis eſt: Si nihil derogat eius gloriæ,quòd prorſus exinanitus fuit; neque hoc ab eo eſt alienum,quòd ſicut adoleſcere corpore,ita & ſecundum animam noſtri cauſa proficere voluerit.Et certè cùm docet Apoſtolus per omnia fuiſſe nobis ſimilem,excepto peccato,proculdubio hoc quoque comprehendit,quòd eius anima ſubiecta fuerit ignorantiæ.*

1560. Carolus Molinæus in Harmonia: *Chriſtus*,inquit,*ab initio non habuit omnem ſcientiam ſicut ſomniant Papiſtæ,ſed per gradus.*

1560. Nicolaus Gallaſius in Irenæum lib.2.cap.49. *Ita Chriſtus ignorabat,vt diſceret ipſe,atque erudiretur more hominum.*

1560. *Lucas Loſſius ad cap.2.Lucæ:* Proficiebat, *id eſt,augebatur in eo ſapientia,vt in alijs hominibus, exercitatione & vſu.*

1578. Nathanaël Ælianus in libro,quem inſcripſit Matthanîa,ait, *quòd Chriſtus exitum ſuum, quem habiturus eſſet Hieroſolymis,didicerit à Moſe & Helia, & propterea de eo nullam antea mentionem fecerit: imò Chriſtum,etiamſi modo in cælis ſit,tamen nec præſentia,nec futura noſſe, niſi ei à Patre reuelentur.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

*Pſal.*44.*Verſ.*8. Vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis.

Eſaiæ 11. 1. Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet. Et requieſcet ſuper eum Spiritus Domini, Spiritus ſapientiæ & intellectus, Spiritus conſilij & fortitudinis,Spiritus ſcientiæ & pietatis.

Ioannis 1 14 Et Verbum caro factum eſt,& habitauit in nobis,(& vidimus gloriam eius, gloriam quaſi Vnigeniti à Patre) plenum gratiæ & veritatis. 16. De plenitudine eius nos omnes accepimus.

Ioannis 6. 64. Sciebat ab initio Ieſus qui eſſent non credentes,& quis traditurus eſſet eum.

Ioannis 16. 30. Nunc ſcimus quia ſcis omnia,& non opus eſt tibi, vt quis te interroget:In hoc credimus quia à Deo exiſti.

Ioannis 18. 4. Ieſus ſciens omnia quæ ventura erant ſuper ſe.

Ioannis 21.17. Domine,tu omnia ſcis: tu ſcis quia amo te.

*Coloſ.*1. 19. Quia in ipſo complacuit omnem plenitudinem inhabitare.

*Coloſ.*2. 3. In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Lib.10.Recognitionum: Si Magiſter noſter diem & horam,cuius etiam ſigna prædixit,neſcire ſe profeſſus eſt,vt totum reuocaret ad Patrem, quomodo nos turpe ducemus, ſi aliqua nos ignorare fateamur, cùm Magiſtri in hoc habeamus exemplum.

Iuſtinus Martyr. 160.

*Quæſt.*58.Si Chriſto ignorantiam aſcribere impietatis eſt,certum fuerit,omnium eum obtinere præſcientiam perfectam.

Theophilus Antiochenus. 170.

Lib.1.Comment.in Euangelia: *De die autem illa & hora nemo ſcit.*) Diem & horam Deus ſe tantùm ſcire, non hominem voluit: & ideo nec Filium dixit ſcire, vt improbitatem humanam in iudicij diuini curioſa inquiſitione confunderet, cùm filium hominis hoc neſcire dixiſſet. Cæterùm Filius Dei, qui Deus ex Deo eſt, hoc ignorare non poterat: quippe dixit: *Omnia Patris mea ſunt.* Si ergo natura Patris in Filio erat, ſcientiæ natura degenerare non poterat. Ergo diuinitas vna Patris & Filij diem & horâ nouerat,quam creauit: non poterat autem noſſe humana fragilitas,quod vtiliter ignorabat.

Irenæus. 180.

Libro 1. *cap.* 17. *De Gnoſticis*: Adſerunt ad ſtuporem inſenſatorum, & quæ ſunt veritatis non ſcientium literas. Aſſumunt autem in hoc & illam falſationem, quaſi Dominus cùm puer eſſet, & diſceret literas,cùm dixiſſet magiſter eius,quẽadmodum in conſuetudine eſt, dic A, reſpondit A. Rurſum cùm magiſter iuſſiſſet dicere eum B, reſpondiſſe Dominum, tu prior dic mihi quid eſt A,tunc ego dicam tibi quid eſt B. Et hoc exponunt quaſi ipſe ſolus incognitũ ſcierit, quod manifeſtauit in typum A.

Clemens Alexandrinus. 200.

Libro 1.*Pædagogi cap.*6. Sapientes ergo rogemus: Chriſtus hodie regeneratus, iamne eſt perfectus, an quod eſt abſurdiſſimum,ei aliquid deeſt? Sed ſi ita eſt, vt aliquid diſceret opus fuit; ſed cum, cùm Deus eſſet, nihil didiciſſe fuit conſentaneum. Neque enim quis Verbo maior fuerit: ſed neque magiſter ac Doctor eſt eius, qui ſolus eſt Magiſter.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

De Demonſtrat Euangelica,libro 10. cap 8 *exponens Pſalm.*21. De ventre matris meæ Deus meus es tu: *deducit Chriſti animam in vtero Virginis perfectiſſimam cognitionem & conſtantiam habuiſſe,imò & Deum vidiſſe,cui cogitationi nihil addi poteſt.* Cùm,inquit, adhuc intra cellam geſtantis me, in vtero laterem, te tamen Deum meum videbam, &c. *Et ſuprà*: Putabar,vt reliqui hominum infantes, imperfectus eſſe,& abſque vſu rationis. Non enim eram

talis,

pelo, [illegible] mihi cæteris hominibus ſimile eſſet
corpus.

Athanaſius. 340.

Diſputatione in Concilio Nicano contra Arium: Si re-
uera diem illum ſcit Chriſtus, cur ab eo dictũ eſt,
neque Filium nouiſſe diem illam? *Athanaſius*: Non
ab eo dictum eſt in hanc formam, neque ego no-
ui diem illam: id enim conſequens fuiſſet, vt di-
ceret Dominus, ſiquidem de ſe certum eſſe nolu-
iſſet, quòd iſtius rei ignoratione teneretur. Quin
in Matthæo iſtud ipſum non refertur, *neque* [illegible] *ilius*
nouit diem illam, & cæteri Euangeliſtæ omiſerunt
iſtius rei mentionem. A Marco autem ſolùm re-
latum eſt: *neque Filius nouit diem illam*. Lege Mar-
ci narrationem tecum in animo, & ſenties Domi-
no diem illam & horam nequaquam occultam
fuiſſe. Ait enim Dominus Ieſus: *De die autem illa &*
hora nullus cognitum habet, nec Angeli quidem cælorum,
nec Filius, niſi Pater. Sciens enim ſe nihil diſtare ſe-
cundùm ſubſtantiam à Patre, ſed vnum ſe eſſe
Patri Deo, ſuam præcognitionem ſubindicauit
ſub Patris præcognitione, quemadmodum ipſe
Ioan. 14. inquit: *Ego & Pater vnum ſumus*. Ac rurſum:
Omnia quæ habet Pater, mea ſunt. Non propter res
creatas locutus eſt, cùm diceret: *Omnia quæ habet*
Pater, mea ſunt, ſed quæ ſpectant ad Deitatem Pa-
tris, ea ſibi propria & peculiaria eſſe oſtendit, ni-
mirum: immortalitatem, incorruptibilitatem,
inuincibilitatem, incomprehenſibilitatem, po-
tentiam, & præcognoſcendi vim, & quæcunque
Pater eſt, ea ſibi vt propria vendicauit. Ignorare
tamen dixit Angelos & Filium.

Sermone 4. contra Arianos: Ea quæ humanitus
de Saluatore referuntur, & illa quoque piam ſen-
tentiam in ſe complectuntur. Ea enim de cauſa
iam prius illa excuſſimus, vt ſi audierimus eum
percunctantem de Lazaro, vbinam ſitus eſſet: &
interrogantem: *Quemnam me dicunt homines eſſe?*
&: *Quot panes habetis?* &: *Quid vultis vt faciam vobis?*
cognoſcamus ex ſuperioribus dictis veram inibi
eſſe ſententiam, & non ſcandalizemur, quemad-
modum Chriſti oppugnatores Ariani. Primùm
igitur ijs ita impiè ſentientibus hoc proponen-
dum eſt, vndenam colligant, eum ea, quæ percun-
ctatur, ignorare? Non enim quiſquis interro-
gat, ſtatim ignarus eſt eorum, quæ interrogat, ſed
fit, vt de illis percunctetur, de quibus plenam ſci-
entiam habet: certè Ioannes, qui inducit interro-
gantem Dominum, quot panes haberent, noue-
rat illum earum rerum ignarum non eſſe, ſed
conſcium: ait enim. *Hoc autem locutus eſt, vt tenta-*
ret Philippum: ipſe enim nouerat, quid facturus eſſet. Si
igitur nôrat id, quod faciendum ſibi erat, vtique
ignoratione laborare non potuit, ſed cum ſcien-
tia interrogationem fecit, &c. Dominum cæli &
terræ, per quem omnia facta ſunt, reum ignoran-
tiæ faciunt de die illa & hora: & Verbum, quod
omnia nouit, condemnatur ab ijs, quaſi qui di-
em illum ignotum habeat: & Filius, qui cogno-
ſcit Patrem, inceſſitur de inſcitia diei & horę: hu-
ic inſaniæ quam (quæſo) parem inuenias? Per
Verbum omnia facta ſunt, & tempora, & rerum
agendarum articuli, nox item & dies, & vniuer-
ſa rerum natura: & Opifex ab iſtis fertur ſuum
opus non intelligere? Atqui ipſa ſeries lectionis
oſtendit, Filium Dei illam diem & horam probè
ſcire, etiamſi Ariani ſua inſcitia in præceps ruant.
Vbi enim dicit, *Ne Filius quidem*, ibi diſcipulis re-
cenſet ea, quæ diem illum antecedunt, dum in-
quit, iſta & iſta futura ſunt, ac tum denique finis.
Iam, qui ea, quæ diem illum antecedunt, eloqui-
tur, omninò in cognitione ſua diem habet, qua
poſt res prænunciatas ſubſecutura eſt. Si enim di-
em neſciret, nunquam ea, quæ diem antecedent-
unt, deſignaſſet: quippe ignarus, quando ea hora
futura eſſet, &c.

Baſilius Magnus. 370.

Epiſtola ad Amphilochium: Inquiſitum iam à mul-
tis Euangelicum dictum, quaſi ignoret Dominus
noſter Ieſus Chriſtus diem vltimum & horam, &
maximè ob hoc, quia frequenter ab his, qui diſ-
ſim[illegible] afferunt, profe[illegible] ad amplificandam glo-
riam Vnigeniti, & ad [illegible] di[illegible]
nem eſſentiæ, & eius, q[illegible] ſecundùm [illegible]gnitatem
eſt, [illegible], id eſt, mi[illegible] nem; quaſi non ha-
beat eandem cum Patre naturam, nec eodem
quo ille modo omnia præſciat. Iſtud nunc à tua
prudentia nobis quaſi nouum propoſitum eſt,
&c. Id ergo, quòd dicitur *nemo*, generalis qui-
dem ſermo eſſe videtur, quaſi nulla perſona ab
hac voce ſubtrahatur. Non autem ſic eſt à Scri-
ptura relatum, quemadmodum cuſtodientes in-
ſpeximus in id, quod dictum eſt: *Nemo bonus, niſi* Matt. 19.
ſolus Deus. Non enim, ibi ſemetipſum excludens à
boni natura Filius iſta dicit. Credimus ſimiliter
intelligendum, & id quod dictum eſt *Nemo nouit* Lucæ 10.
Filium niſi Pater. Neque enim ibi Spiritus ignoran-
tiam accuſat, ſed primùm Patri adeſſe cognitio-
nem ſuæ naturæ teſtatur. Sic & hoc, quod dictum
eſt. *Nemo ſcit*, primam ſcientiã & eorum quę ſunt,
& eorum quæ futura ſunt ad Patrem referentis,
& per omnia primam cauſam hominibus ſubo-
ſtendentis dictum eſſe arbitramur. Non quomo-
do vel reliquis teſtificationibus Scripturæ con-
ſonat dictum, aut communibus noſtris intelli-
gentijs poterit conuenire, qui credimus imagi-
nem Dei eſſe inuiſibilis Vnigenitum: imaginem
autem non figuræ corporalis, ſed ipſius Deitatis,
& magnorum omnium, quæ in eſſentia Dei intel-
liguntur, imaginem virtutis, imaginem ſapien-
tiæ, ſecundum quod dictum eſt: *Chriſtus Dei vir-* 1.Cor.1.
tus, & Dei ſapientia. Manifeſtum eſt autem, quòd
pars ſapientiæ ſit agnitio, cuius non ſeruat o-
mnem imaginem Filius, ſi in aliquibus deficit.
Quomodo autem & Pater ei per quem fecit ſecu-
la, iſtam extremam partem ſeculorum & horę di-
em illam non oſtendit? Et quomodo factor o-
mnium extremæ partis eorum, quæ ab ipſo facta
ſunt, ſcientia defecit? Qui autem dicit, *iuxta fi-* Lucæ 21.
nem illa & illa, & in cælo ſigna, & ſuper terram per loca
apparebunt, quomodo ipſum finem ignorat? In Matt. 24.
hoc enim quod dicit: *nondum eſt finis*, non quaſi
ambigens, ſed quomodo ſciens determinat. De-
inde etiam ſana mente inſpicienti multa & ab hu-
mana parte Dominus eloquitur: *Da mihi bibere*, Ioan. 4.
vox eſt corporalem neceſſitatem exprimens. &
tamen is qui petebat, non erat caro inanimata,
ſed Deitas carnem animatam habens. Sic ergo &
nunc id quod ignorantiæ eſt, ad id quod *proficit a-*
pud Deum & homines ſapientia & gratia, accipiens
quis, extra pium intellectum non eijcitur. Tui
autem erit amabilis laboris proponere Euangeli-
cas voces, & conferre ad inuicem Matthæum &
Marcum: iſti enim ſibi inuicem ad eundem lo-
cum adducti, ex alterutro apparent. Matthæi igi-
tur textus ſic ſe habet: *De die autem illa & hora nemo* Matt. 24.
ſcit, neque Angeli cælorum, niſi Pater ſolus. Marci autem, Mar. 13.
De die autem illa & hora nemo nouit, neque Angeli de cæ-
lo, neque Filius, niſi Pater. Quid igitur in iſtis puta-
mus ſignificari dignius? Quia Matthæus quidem
nihil dixit de Filij ignorantia. Videtur autem
Marcus ſimul referre ſecundùm intelligentiam,
ex hoc quod dicit: *niſi Pater ſolus*. Nos autem ar-
bitramur quod dictum eſt, *ſolus*, ad Angelorum di-
ſtinctionem referendum eſſe: Filium autem
non comprehendi pariter cum ſuis ſeruis igno-
rantia. Verax eſt enim, qui dixit *quia quæcunque*

habet Pater mea ſunt. In ijs autem quæ habet, & agnitio eſt diei illius & horæ. Reticens igitur ſuam perſonam, ſicut manifeſtum eſt in Matthæi dicto, Dominus Angelos dixit ignorare: ſcire autem Patrem ſolum, Patris cognitionem etiam ſuam, eſſe dicit. Propter quod & in alijs dixerat: *Sicut cognoſcit me Pater, & ego cognoſco Patrem.* Si autem cogooſcit Pater Filium totum ex toto, ita vt & repoſitam in ipſo omnem ſapientiam agnouerit, ſecundùm ſimilem manifeſtè menſuram & cognoſcitur à Filio cum omni, quæ ineſt ei, ſapientia & præſcientia futurorum. Iſtam ergo dignam arbitramur interpretationem, ex eo quòd in Matthæo eſt, *niſi Pater ſolus*. Quòd autem Marcus manifeſtè videtur & Filium amputare ab cognitione, ſic intelligimus: Quia nemo nouit, neq; Angeli, ſed nec fortè Filius ſciret, niſi à Patre ei eſſet data cognitio. Hoc autem prædicabile eſt, & Deo digoum de Filio dicere: quia cui eſt conſubſtantialis, ex ipſo agnitionem habet, id quod in omni ſapientia & gloria, quæ deitatem eius condecet, conſpicitur.

Ad Cæſarianos Apologia pro ſua ab illis diſceßione, & de Fide. Propter te & horam & diem iudicij ignorat. Quamquam nihil latet veram illam ſapientiam. Nam per illam omnia ſunt condita. Nemo enim mortalis vſquam eſt, qui opus ſuum quod fecit ignoret. Verùm id ita diſpenſat Chriſtus, propter tuam infirmitatem, ne vel ij, qui deliquerunt, per anguſtiã præſcripti temporis adigantur ad deſperationem, tanquam non relicto reſipiſcentiæ tempore: vel rurſus ij, qui in militia Chriſtiana decertant, per temporis prolixitatem ad deſerendam aciem impellantur, ſi viderint ſibi bellum eſſe cum diutina aduerſaria poteſtate. Itaque vtriſque per ignorantiæ prætextum conſulit, iſtis propter bunum certamen tempus abbreuians: illis verò propter delicta diluenda reſipiſcentiæ tempus reſeruans. Quamquam cùm io Euangelijs ſcriptum adnumerarit ignorantibus, propter multorum, vt dixi, infirmitatem; in actis verò Apoſtolorum tanquam perfectis, ſeorſim differens, per ſui ipſius exceptionem dicit, *Veſtrûm non eſt ſcire tempora, & articulos temporum, quos Pater in ſua ipſius conſtituit poteſtate.*

Epiphanius. 380.

In Ancorato: *Nemo nouit diem neque horam*, inquit Filius Dei, *neque Angeli cæli, neque Filius, niſi Pater*. Putant autem ſtolidi, qui non ſunt ornati Spiritu ſancto, num eſt quid in Patre, quod non eſt in Deitate Filij? Sicut enim habet Pater vitam in ſeipſo, ſic habet Filius vitam in ſeipſo. Et *omnia, quæ ſunt Patris* mei, *mea ſunt*, inquit, idem Dei ſanctum Verhum. Quæ verò ſunt ea quæ Patris ſunt, quàm hæc? Deus Patris eſt, hoc etiam Filij: vita Patris eſt, hæc etiam Filij: lux Patris, nimirum etiam Filij: immortalitas Patris, ſimiliter etiam Filij: incompræhenſibilitas Patris, itemq́ue Filij: Omnia quæ Patris ſunt, Filij ſunt. Si itaque ea, quæ Patris ſunt, ipſius ſunt: etiam cognitio, quæ eſt in Patre, & in Filio, & in Spiritu ſancto eſt. Si verò quis putat Filium ignorare diem, diſcat indoctos, & ne maledicat &c. Roga itaque Patrem, vt reuelet tibi Filium, & roga Filium vt reuelet tibi Patrem: & rurſus roga Patrem, vt det tibi Filium, & reuelet tibi ſanctum Spiritum, & det tibi ipſum habere in te, quò datus in te ſanctus Spiritus reuelet tibi omnem cognitionem Patris & Filij, & Spiritus ſancti, vt diſcas quòd in Filio non eſt vlla ignorantia, neque in ſancto Spiritu. Etiamſi enim Angeli deſtituuntur maiore poteſtate ac cognitione, abſit vt etiam Filius Dei & ſanctus Spiritus deſtituantur.

Gregorius Nazianzenus. 380. 4

Oratione 20. quæ eſt in laudem Baſilij: Proficiebat Chriſtus vt ætate, ita etiam ſapientia: non quòd hæc in illo incrementum capereot (quid enim eo quod à principio perfectum erat, perfectius eſſe poſſit?) ſed quòd hæc paulatim detegerentur & elucerent.

Oratione 36 quæ eſt 4. de Theologia: Decimo loco ignoraotiam ponunt (*Eunomiani*,) quodq́ue extremum diem atque horam nemo cognoſcat, ac ne Filios quidem ipſe, ſed ſolus Pater. At qui fieri poteſt, vt ſapientia quicquam eorum, quæ ſunt ignoret, ille inquam ſeculorum factor, ille conſummator atque immutator, ille eorum, quæ facta ſunt finis? &c. Quid enim hac cognitione plenius ac perfectius? Qui verò conſtat, ipſum, ea quidem, quæ horam illam antecedunt, ac quæ velut in ipſo finis articulo ſunt, exactiſſimè ſcire, ipſam autem horam ignorare? Ænigmati quippe res hæc ſimilis eſt: perindè videlicet ac ſi quis ea, quæ ante murum ſunt, certiſſimè ſe noſſe affirmet, murũ autem ipſum ignorare ſe fateatur: aut diei finem probè ſciens, noctis principium minimè cognoſcat: vbi alterius cognitio alterum neceſſario ſecum ducit. Eccui igitur dubium eſſe poteſt, quin horam quidem, vt Deus, cognitam habeat, ignoret autem vt homo, ſi quis partem aſpectabilem ab ea disiungat, quæ mente ſola perſpici poteſt?

Gregorius Nyſſenus. 380.

Oratione 3. de Feſto Paſcha, & Reſurrectione: Chriſtus nobis reſurrexit hodie Deus, calamitatibus & caſibus amplius non obnoxius, immortalis: non ad neceſſitatem caſuum, vel de cælo deſcendere coactus, vel reſurrectionem tamquam inexpectatum inopinatumúe beneficium præter ſpem adeptus; ſed qui nouiſſet omnium rerum finem, atque ita initium feciſſet, vt qui in oculis diuinitatis haberet propoſitorum cognitionem, & priuſquam de cælo deſcenderet, videret & gentium perturbationem, & duritiam Iſraelis, & Pilatum pro tribunali ſedere, & Caipham veſtem ſibi deſcindere, & ſeditioſam plebem ita inflammari, & Iudam prodere, & Petrum propugnare, ac quicquid futurum arat cognitiune præſcriptum hahens, non diſtulit beneficium homini præſtare.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Sermone de Trinitate: *Nullus ſcit diem illam, vel horam, neque Angeli, neque Filius, niſi Pater*. Et quomodo ergo, inquit, æqualis eſt Patri, qui neſcit diem illam? Qui fecit illam ignorabit ne illam? Et quare igitur dicit, *neque Filius*? Vide theoriam exquiſitiorem. Duas quis ſcientias & notitias in Scriptura inueniet: Vnam quidem, quæ ex opere ſumitur; alteram verò ex cognitione. *Cognouit* enim, inquit, *Adam Heuam vxorem ſuam*, non quòd priùs ignorauerit. Aut quomodo ignoraſſet, qui
dixerat: *Hoc nunc os ex oßibus meis, & caro ex carne* Gen. 2.
mea? Et cognouit Abraham Saram vxorem ſuam. Gen. 29.
Et Iacob Liam & Rachel. Num ignorabat illas, qui propter illas annos quatuordecim ſeruierat? Sciebat quidem illas agnoſcendo, opere autem poſtea cognouit. Itaque Pater, qui non iudicat quemquam, ſed omne iudicium dedit Filio, ſcit diem tam cognitione, quàm opere. Filius autem, qui venit vt ſaluet mundum, & non vt iudicet, ſcit eam ſpeculatiua notitia: quia autem nondum iudicauit, ideo dixit, ignorat diem, notitiam operatiuam ſignificans.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Anathematiſmo 4. aduerſus Theodoretum: Quaſi in obliuionem adductus eſſet eorum, quæ bene ſe habere putauit, ſeparat iterum vnum Chriſtum in duos, dum Saluatoris vocem apponit, dicentis:
Marc.13. *De die vel hora illa nemo nouit, neq; Angeli cælorum, neque Filius, niſi Pater.* Deinde ſapientiam eſſe affirmans Verbum ex Deo Patre natum, quæ & ante omnia futura prænoſcat, adijcit, & dicit: Nō igitur Verbi Dei eſt ignorantia, ſed formæ ſerui, quæ tanta per tempus illud ſciebat, quanta deitas inhabitās reuelabat. Hæc & de alijs ſimilibus dicenda ſunt. Igitur ſi non mentiris, dicens vnum eſſe Chriſtū, & Dominum Ieſum, eūdem ſcilicet Deum & hominem, vtique diuidis, & duos dicere filios non erubeſcis. An non planè duo ſunt, ſiquidem non eſt idem, qui dimenſam habet ſcientiam cum eo, qui nouit omnia? Et cum eo, qui partiariam recipit reuelationem, is, qui perfectus eſt in ſapientia, & tanta cognoſcens, quanta & Pater: Etſi quidem eſt vnus & idem propter veræ vnitatis cauſam, & non alius atque alius diſiunctimq; & particulariter, alius omninò erit etiam hoc ſcire, & neutiquam vt ſolum putetur ſcire. Itaque nouit quidem diuinè ſicut ſapiētia Patris, cùm diſpenſatiuè menſuram ignorantis humanitatis aſſumpſit: propriumq; ſit hoc cum alijs: quemquam ſicut dudum dixi, ignorans nihil, ſed ſciens omnia cum Patre.

In Ioannem lib. 1. cap. 17. Quamquam Verbum Dei carnem, id eſt, hominem factum eſſe aſſeruerit, conſeruare tamen etiam ſic integram deitatis dignitatem Patris, non minus quàm antea plenum bonis oſtendit: firma enim atq; immutabilis ſupernaturalis illa natura eſt, eodemq; modo ſe ſemper habens, proprijs ſemper dignitatibus æqualiter abundat. Quamuis ergo Verbum caro factum ſit, inquit, nec tamen infirmitate carnis ſuperatū eſt, nec de priſca maieſtate atque omnipotentia decidit, quoniam homo factū eſt. Vidimus enim, inquit, gloriam Chriſti adeò ſublimiorē creaturarum gloria, vt mentis quiſque compos nulli alij quàm vnigenito Dei Filio cōuenire illam fateretur. Plenus enim erat veritate ac gratia. Nam ſi quis Sanctorum multitudinem conſideret, & ſingulorum mirificè geſta diligenter enumeret, non negabit gloria illos Dei plenos fuiſſe. Gloriam tamen & gratiam Filij longè abſque comparatione ſublimiorem videbit: non enim menſura ſibi datur vt cæteris, nec deforis accedit. ſed vt in perfecto perfecta ſubſtantialiter ineſt, à Patre naturaliter habita, &c. Si tantæ igitur ſunt vires Vnigeniti, quātæ Patris, vt operibus demonſtratur, æquali cum Patre glorificabitur gloria, qui æqualiter operatur, &c. Sed ſi plena eſt, inquies, gloria eius gratiæ & veritatis, quomodo ſapien-
Luc.2. tia, ætate, & gratia profeciſſe apud Lucam ſcribitur? Aut quid accedere poteſt ad plenum, vltra quod nihil eſt? ſed non vt Verbum & Deus profeciſſe intelligitur, verùm quia magis eum indies homines admirabantur, illorum potius de Ieſu opinio, quàm illius perfecta creſcebat gratia: vt magis indies cognoſcentes, magis illum procedere ac gratia creſcere arbitrarentur.

Iſidorus Pelaſiota. 440.

Lib. 1. epiſt. 117. Q[illegible] a[illegible]uerſum ſeipſos Domini iudicium impij homines attrahunt? quid Gehennæ ignem Dei hoſtes accendunt? Conſummationis diem, inquiunt, Dominus ignorauit. Abſit: verùm inutiles quæſtiones explicare recuſabat. Alioqui quonam pacto horam aut diem ignorare poterat, ſeculorum effector, *in quo theſauri omnes ſapientiæ* ſiti ſunt? Non erat ignorantis ipſa quoq; extremi diei ſigna & terrores prædicere, eumque veluti præſentem certis notis atque inſignibus deſcribere: verùm, vt iam dixi, vanæ percunctationis explicationem ac ſententiam minimè declarandam duxit. Quid enim, dic quæſo, vtilitatis attulerit, finis mundi diem exploratum habere? At verò eundem ignorare conducit, vt omnem diem illum eſſe exiſtimantes, parati ad eum ſimus, vigilantes, ac Dominum noſtrum expectantes.

Victor Antiochenus. 460.

Ad cap. 13. Marci: Cùm Angelos cæli myſterium hoc latere dicit, diſcipulos tacitè admonet, ne id ipſi curioſè diſcere aueant, quod Angeli ignorāt. Cùm porrò addit: *neque Filius*: non modò ne hoc diſcere ſtudeant, vetat: verùm etiam ne anxiè inquirant. Quod enim propter hoc illud dixerit, ex ijs cognoſcere licet, quæ poſt illius reſurrectionē acciderunt. Nam cùm Apoſtolos aliquando cu- Act.2.
rioſiores videret, quò illorum curioſitati ſilentium imponeret, diei illius ignorationem præ ſe ferre viſus eſt: cùm tamen æquè certò atque Pater illum compertum haberet. Etenim ſi *omnia per ipſum facta ſunt*, quomodo fieri poteſt, vt diem illū ignoret? Qui enim ſecula cōdidit, certum eſt eum omnia tempora, & temporum momenta explorata habere. Quòd ſi omnia tempora nouit, omnē quoq; diem ſciat oportet. Quomodo enim diem, quem ipſe fecit, neſciret? Si igitur Pater diem illum ignorat, & Filius quoq; ignorat. Verùm quia Pater non ignorat, ſed certò cognoſcit; nec Filius quoque ignorat, ſed certò cognoſcit: vtpote Patris ſapientia exiſtens, omniaq;, quæ Pater habet, vno hoc tantùm excepto, quòd ipſe Pater nō eſt, integrè obtinens. Sed dicis: ſi Filius tempora omnia, temporumq; omnium diſcrimina, ſtatus, & rationes nouit. prout & illa ipſa, & cætera omnia condidit, cunctaq; admirabili ordine & ſapientia in ſuos fines dirigit, cur diem illum prodere nō voluit? Vt vigiles: huc enim ſpectat, quod mox ſubditur: *Vigilate*, &c.

Titus Boſtrenſis. 460.

Ad cap. 2. Lucæ: Puer Ieſus non implebatur gratia & ſapientia, quòd aliquod gratiæ aut ſapientiæ incrementum per temporum interualla ipſi accederet: (ſemper enim vt Deus earum rerum plenus erat:) ſed quòd Dei Verbum ſapientiam & gratiā, qua pollebat, iuxta corporis incrementum magis magiſq; ſubinde proderet.

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

Epiſtola ad Honorium PP. recenſens inſignes Hæreſiarchas: Themiſtios, qui fuit ignorantiæ pater, & genitor, atque ſeminator nefandiſſimus, qui Chriſtum verum Deum noſtrum, diem iudicij neſciſſe delirabat; neſciens quæ ipſe, iam à Deo protectus, aſſereret, & non recognoſcens, quæ ignorando loquebatur. Niſi enim ignoraſſet verborum ſuorum virtutem, non vtiq; lethiferam ignorantiam peperiſſet, & ignorantiæ fœditatem feruenter defenderet, ignorare Chriſtum nō ſecundum id, quòd Deus erat ſempiternus, ſed ſecundùm id, quòd veraciter homo factus: diem conſummationis atque iudicij ex inſipientia mentis eructans, & purum eum efficiens hominem, & hac monſtruoſitate ſe defamans Acephalum, & naturam vnam eiuſdē Chriſti Saluatoris noſtri compoſitam vaticinans.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Lib. 3. cap. 21. Orthodoxæ fidei. Scire operæpretium eſt Chriſtum ignoratione quidem laborantem ac ſeruam naturam aſſumpſiſſe. Hominis enim natura Dei conditoris ſui ſerua eſt, atque in futura-

rum rerũ ignoratione verſatur. Quare, ſi de Theologi Gregorij ſententia id quod in oculorũ aſpectum cadit, ab eo quòd mente atque intelligentia percipitur, diſtinxeris, ſerua & ignorans caro Chriſti dicitur. Verùm ob perſonæ identitatem, atque indiuulſam coniunctionem, Domini anima rerum futurarum cognitione, quemadmodũ & reliquis miraculis, locupletata eſt, &c. Domini anima ob vnionem cum ipſo Deo Verbo, ac perſonalem identitatem, vt reliquorum miraculorum, ſic etiam futurarum rerum notitiam conſecuta eſt, &c. Nos rerum omnium conditarũ Dominum didicimus, vnum Chriſtum, eundem ſimul Deum & hominem, omniaq; ei nota & explorata eſſe. *In ipſo ſiquidem ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi.* Coloſ. 2.

Luc. 2. *Cap. 22.* Proficere autẽ ſapientia & ætate & gratia idcirco dicitur, quòd ætate quidem creſceret, per ætatis autem incrementum ſapientiam eam, qua præditus erat, in lucem proferret: ac præterea quòd hominum in ſapiẽtia & gratia progreſſum, paternæq; voluntatis expletionem, hoc eſt hominum pietatem ac Dei cognitionem & ſalutem, profectum ſuum duceret, atque vbiq; quod noſtrum erat ſibi aſciſceret. Qui autem eum progreſſus in ſapientia & gratia perinde feciſſe aiunt, ac ſi earum incrementum acciperet, non à primo illo carnis ortu factam eſſe vnionem aſſerũt, nec perſonalem vnionem tuentur, verùm ſtulto homini Neſtorio fidem adhibentes, habitualẽ quandam vnionem, ac nudam inhabitationem prodigioſè confingunt, neſcientes nec quæ dicunt, nec de quibus affirmant. Nam ſi caro ab vltimo ortu Deo Verbo vnita eſt, imò potius in ipſo extitit, ac perſonalem cum eo identitatẽ habuit, quid tandẽ afferri poteſt, quin omnibus prorſus ſapientiæ gratiæq; opibus affluxerit: non ipſa gratiã more noſtro percipiens, nec in partem eorum, quę Verbi erant, per gratiam veniens, quin potius ob perſonalem vnionem, tum humanarum, tum diuinarum rerũ, quę vnius Chriſti factę erant, (quandoquidem idem ſimul & Deus & homo erat,) gratiam & ſapientiam, ac deniq; omnium bonorum cumulum mundo fontis inſtar effundens?

Elias Cretenſis. 790.

In 51. Orationem Nazianzeni: Vnigenitus Dei Filius & ſemper Deus, & ſemper Filius fuit, etiamſi proptarea, quòd ea opera, quę Dei maieſtatem decebãt, paulatim demonſtrarit, proinde apud Euangeliſtam Lucam ętate, & ſapiẽtia, & gratia proficere dicatur. Nam cùm Deus Verbum eſſet, poterat quidem ſtatim à vulua partem eam, quam aſſumpſerat, ad perfecti viri menſuram prouehere: verùm id non procul à prodigio quodam abfuiſſet. Eoq; nomine humanæ naturæ menſuras & leges ſequebatur. Qua etiam ratione ſapientia proficere dici queat, non quòd ſapientiæ acceſſionem & incrementum ſuſciperet, quatenus Deus erat, ſed quia ſapientiæ demonſtratio ſimul cum corporis perfectiona paulatim ſe porrigebat, & alucebat.

Theophylactus. 900.

Ad cap. 2. Lucæ: Diſputabat cum Scribis, rogans eos de Lege: & obſtupuerunt omnes. Vides quomodo profeceerit in ſapientia, eò quòd noſceretur à multis, & in admiratione eſſet. Emicatio enim ſapientiæ eius, profectus ipſe eſt.

Ad cap. 13. Marci: Quòd Dominus ſciuerit diem & horam, manifeſtum, quia ſeculi conditor eſt. Et quo pacto quod fecit neſciret? Verùm vtiliter abſcondit Deus conſummationem vitæ, ſiue omnium in communi, ſiue cuiuſcunque in ſingulari, vt dum incertus eſt finis, ſemper ſolliciti ſimus & anxij, expectantes illum, & timẽtes ne imparatis ſuperueniat.

Euthymius. 1080.

Ad cap. 24. Matthæi: *Niſi Pater ſolus.*) Dictio, *ſolus*, in ordine ad creaturas intelligitur, non ad Filium. Si enim *omnia, quæ habet Pater* Filij *ſunt*, ſicut dixit Filius: inter omnia autem eſt vnum, ſcire diem & horam: Filij procul dubio etiam hoc erit. Apud Marcum verò ſcriptum eſt: *Neque Filius, niſi Pater.* Et quidam intelligunt, quòd neque Filius nouit diem illũ & horam, vt homo: nam vt Deus, nouit æqualiter cum Patre. Aptius aſt autem, vt ita dicatur: Nequa Filius ſcit, niſi Pater videlicat ſciat: quia verò ſcit Pater, ſcie vtique & Filius. *Ego enim*, inquit, *& Pater vnum ſumus.* Marc. 13.

Nicetas Choniates. 1200.

Orthodoxa fidei lib. 1. cap. 9. Diem & horam ſupremi iudicij nemo cognoſcit præter Patrem, & Patri coæternum Filium, atque adeò Spiritum, qui ex Patre procedit.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Lib. 18. cap. 50. Agnoitæ dicunt, Deum quidẽ Verbum omnia noſſe, humanitatem verò ſecundùm ſubſiſtentiam ai vnitam permulta ignorare. Neſcire ſanè horam & diem mundi totius conſummationis, vtpote Patre minorẽ: propterea quòd in Euangelio ſecundùm Matth. & Marcũ dicat: *De die aũt illa & hora nemo nouit, neq; ipſi Angeli in cælis, neq; adeò Filius, præterquã Pater ſolus.* Itaq; cum huiuſmodi vocibus primùm Arius & Aëtius & Eunomius hęreſiarchæ, & deinceps alij progreſſi, imperitè ſimul & impiè prolocuti ſunt, alterius eſſe naturæ Patrem, alterius Filium. Et illum quidem principio carentem: hunc autem creaturam, qui temporale principium ſumpſerit, minus per omnia Patri æqualem. Id verò per manus acceptũ Themiſtius philoſophus magis etiam confirmauit, & defendit. Liceat autem hæreſin hanc riuum quendam Ariani dogmatis dicere. Ac veteres quidem eius auctores, cùm pietas reluxiſſet, atque inualuiſſet, vnà cum inuento ſuo diſperierũt. Eo verò ipſo tempore Saueritæ malũ id magnoperè propagãrunt. Non longè autem poſt id rurſum euanuit, & hæreſis ea ignorantiæ profundo immerſa eſt.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Hilarius. 350.

De Trinitate lib. 9. An credibile eſſe poſſit, vt aliqd ex omnibus neſciat, qui omnibus ad id, quòd ſunt atque erunt, auctor eſt. Si enim omnia per Chriſtũ, & in Chriſto, & ite per ipſum, vt omnia in ipſo ſint, id quod nequa axtra eum, neque non per eum aſt, quomodo non etiam in ſcientia eius ſit, cùm plerumque ſcientia ea etiam, quæ neque in ſe, neque per ſe ſint, per virtutem naturæ non neſciæ apprehendat? &c. Cogitationes namque humanas non tantùm præſenti motu incitatas, ſed etiam inſtinctu futuræ voluntatis agitandas Dominus Chriſtus non ignorat, Euangeliſta teſtantẽ: *Sciebat enim Ieſus ab initio, qui eſſent non credentes, & quis eſſet traditurus eum.* Naturæ ergo eius virtus, quæ cognitionem rerum non axtantium capit, & quieſcentium adhuc animorum ſabituras

inquietudines non ignorat, id quod per ſe, intraq; ſe eſt, neſciſſe exiſtimabitur: & alieni potens, impotens ſui eſſe? De quo dictum meminerimus: *Omnia per ipſum, & in ipſo creata ſunt, & ipſe eſt ante* Coloſ. 1 *omnes.* Vel illud: *Quia in ipſo complacuit omnem plenitudinē inhabitare, & per ipſum reconciliari omnia in ipſo.* Cùm igitur omnis in eo ſit plenitudo, & omnia per ipſum & in ipſo reconcilientur, & dies illa reconciliationis noſtræ expectatio ſit: hanc ille diem ignorat, cuius & in ſe tempus eſt, & per ſacramentum eius eſt? &c. Nemo itaque quod per ſe, & intra ſe eſt, neſcit. Chriſtus aderit, & aduentus ſui diem ignorat? Dies ſuus eſt ſecūdùm eundem Apoſtolum, quia *dies Domini ſicut fur nocte aduenıet*: & ignoratione eius detineri intelligēdus eſt? Humanæ naturæ quod agere definiunt, quantum in ſe eſt, præſciunt, & ſequitur gerendorum cognitio voluntatem agendi. Deus verò natus, quod in ſe: & per ſe eſt, neſcit? Per eum enim tempora, & in eo dies eſt, quia & per ipſum futurorum conſtitutio eſt, & in ipſo aduentus ſui diſpenſatio eſt, &c. Proprium Deo quid aliud, quàm cognitio futurorum eſt! vt res nondum manentes, manſuraſq́, poſterius inuiſibilium, ac nondum extantium generum capax natura contineat. Non patitur autem in nobis Doctor gentium Paulus hanc impij erroris profeſſionem, vt ignoraſſe aliquid
Coloſ. 2. Vnigenitus Deus exiſtimetur, ait enim: *Inſtituti dilectione, in omnes diuitias adimpletionis intellectus, in agnitionē ſacramenti Dei Patris & Chriſti, in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi.* Deus Chriſtus ſacramentum eſt, & omnes ſapientiæ & ſcientiæ in eo theſauri latent.

Ambroſius. 370.

De fide lib. 5. cap. 8. Vnde execrabiles eos, qui iſta cōmemorant, & à Spiritu ſancto eſſe damnatos, ſcire debemus: (quos enim alios niſi ſpecialiter Arianos, Propheta condemnat?) qui dicūt, quòd Dei Filius neſciat tempora & annos! Non enim eſt aliquid quod ignoret Deus. Si autē Deus Chriſtus, & altiſſimus Chriſtus, *ipſe eſt enim ſuper omnia Deus.* Videte quemadmodum S. Dauid huiuſcemodi, qui Dei Filio ſcientiam derogent, per-
Rom 9. horreſcat. Sic enim habes: *In laboribus hominum non*
Pſal 72. *ſunt, & cum hominibus non flagellabuntur. Ideo obtinuit eos ſuperbia eorum, cooperti ſunt iniquitate & impietate ſua; prodijt quaſi ex adipe iniquitas eorum, tranſierunt in diſpoſitionem cordis.* Vtique condemnat qui ex diſpoſitione cordis æſtimanda quæ diuina ſunt arbitrantur. Nā Deus nec diſpoſitioni eſt ſubiectus, nec ordini, &c. Ariani quotidie perſtrepunt, omnem in Chriſto ſcientiam eſſe non poſſe: quia ipſe, inquiūt, diei & horæ ſe profeſſus eſt eſſe ignarum. Nonne dicunt, quomodo ſciuit, qui eum nū potuiſſe ſcire commemorant, niſi quæ audierit & viderit, & ea quæ ſpectant ad diuinæ vnitatem naturæ ad infirmitatem quoque ſacrilega interpretatione deriuant? Scriptum eſt, inquiunt: *De*
Marc. 13. *die autem illa & hora nemo ſcit, neque Angeli cælorum, nec Filius, niſi ſolus Pater.* Primùm veteres non habēt codices Græci, quòd *nec Filius ſcit.* Sed non mirum ſi & hoc falsârunt, qui Scripturas interpolauēre diuinas. Qua ratione autem videatur adiectum, proditur dum ad interpretationem tanti ſacrilegij deriuatur. Pone tamen ab Euangeliſtis ſcriptum. Medium vtique nomen eſt Filij. Nam & filius hominis dicitur, vt ſecundùm imprudentiam aſſumptionis noſtræ diem futuri iudicij neſciſſe videatur. Quomodo enim neſciret diē Dei
Col. 2. Filius, cùm *in ipſo ſint theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei abſconditi?* Quæro autem vtrum ex ſubſtantia, an ex accidenti habuerit ſcientiam? Omnis enim ſcientia aut ex natura, aut ex diſciplina eſt. Ex natura ſuppetit, vt equo currere, piſci natare. hæc enim faciūt antequam diſcant. Ex diſciplina rurſus ſuppetit, natare homini: nam niſi didicerit, ſcire non poterit. Cùm ergo multis animantibus ſuppetant ex natura facere & ſcire quæ non didicerint, quid cenſes de Dei Filio, vtrum ex inſtitutione, an ex natura habeat ſcientiam? Si ex inſtitutione; ergo non eſt natus ſapientia, & ex proceſſu cœpit eſſe perfectus, nec erat ſemper. Quòd ſi naturalem ſcientiam habet, vtique perfectus in principio erat, perfectus ex Patre proceſſit, & ideò præſcientia non eguit futurorum. Non ergo neſciuit diem. Neque enim ſapientiæ Dei eſt ex parte ſcire, & ex parte neſcire. Nam quomodo poteſt neſcire partē, qui fecit omnia, cùm minus ſit ſcire quàm facere? Multa enim ſcimus quæ facere non poſſimus, nec eodem modo omnes ſcimus, ſed ex parte cognoſcimus, &c. Quòd ſi magnum & ſummum arbitrantur ſcire iudicij diem, dicant quid Deo Patre maius aut melius ſit. Patrem igitur Deum nouit, vt ipſe ait, quòd *nemo nouit Patrem niſi Filius, & cui Filius voluerit reuelare.* Matth. 11 Patrem, inquam, nouit, & diem neſcit? Si ergo creditis quòd Patrē reuelat, & diem non poteſt reuelare? Deinde quia gradus quoſdam facitis, vt Patrem Filio, Filium Spiritui præferatis, dicite mihi vtrum Spiritus ſanctus nouerit iudicij diem. Nihil enim de eo ſcriptum eſt hoc loco. Negatis profectò. Quid ſi doceo, quod nouerit? Lectum eſt enim: *Nobis autē* 1. Cor. 2. *reuelauit Deus per Spiritum ſuum. Spiritus enim omnia ſcrutatur, etiam alta Dei.* Vtique quia *alta Dei ſcrutatur*, cùm Deus nouerit iudicij diem, etiam Spiritus nouit. Nouit enim omnia quæ Deus nouit, ſicut Apoſtolus declarat, dicens: *Quis enim ſcit hominum, quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis, qui in ipſo eſt? ſic & quæ Dei ſunt, nemo cognouit, niſi Spiritus Dei.* Videte igitur, ne negando Spiritum ſanctum ſcire, negetis & Patrem ſcire. Quę Dei ſunt, cognouit & Dei Spiritus: quæ autem non cognouit Spiritus Dei, vtique Dei non ſunt. Confitendo igitur quæ Spiritus nouit Dei, quod negatis Filium ſcire, contra veſtram aſſertionem Spiritū Filio præfertis. Verùm non ſolùm ſacrilega iſta, ſed etiam inepta dubitatio. *Vide cætera.*

Hieronymus. 390.

Ad cap. 11. Iſaiæ: *Super hunc florem requieſcet Spiritus Domini: quia in ipſo complacuit omnem plenitudinem* Coloſ. 1 *diuinitatis habitare corporaliter:* nequaquam per partes, vt in cæteris Sanctis, ſed iuxta Euangeliū eorum, quod Hebręo ſermone conſcriptum legunt Nazaræi: *Deſcendet ſuper eum omnis fons Spiritus* 2. Cor. 3 *ſancti. Dominus autem Spiritus eſt: & vbi Spiritus Domini, ibi libertas.* In eodem Matthæi volumine legimus illud, quod in conſequentibus ſcribitur: *Ecce puer meus, quem elegi: electus meus, in quo complacuit anima mea: ponam Spiritum meum ſuper illum: iudicium gentibus proferet:* ad Saluatoris referri intelligētiam in quo requieuit Spiritus Domini, id eſt, æterna habitatione permanſit: non vt auolaret, & rurſum ad eum deſcenderet: ſed iuxta Ioannis Baptiſtę teſtimonium iugiter permaneret, qui ait: *Vidi Spiritum deſcendentem quaſi columbam de cælo, &* Ioan. 1. *manentem in eo, & ego neſciebam illum,* &c.

Ad cap. 24. Matthæi, ad illa verba: *De die autem illa & hora nemo ſcit, neque Angeli cælorum, niſi ſolus Pater.*) In quibuſdam Latinis codicibus additum eſt: *neque Filius,* cùm in Græcis, & maximè Adamantij & Pierij exemplaribus hoc non habeatur aſcriptum: ſed quia in nonnullis legitur, diſſerendum videtur. Gaudet Arius, & Eunomius, quaſi ignorantia magiſtri gloria diſcipulorum ſit, dicunt: Non poteſt æqualis eſſe, qui nouit, & qui ignorat. Contra quos breuiter iſta dicenda ſunt: Cùm omnia tempora fecerit Ieſus, hoc eſt, Verbum Dei: *Omnia enim per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt* Ioan. 1.

nihil: in omnibus autem temporibus, etiam dies
iudicij ſit: qua conſequentia poteſt eius ignorare
partem, cuius totum nouerit? Hoc quoq; dicen-
dum eſt. Quid eſt maius notitia Patris, an iudicij?
Si maius nouit, quomodo ignorat quod minus
Luc.10. eſt? Scriptum legimus: *Omnia, quæ Patris ſunt, mihi
tradita ſunt*. Si omnia Patris Filij ſunt, qua ratio-
ne vnius ſibi diei notitiam reſeruauit, & noluit
eam cõmunicare cum Filio? Sed & hoc inferen-
dum: Si nouiſſimum diem temporum ignorat,
ignorat & penultimum, & retrorſum omnes. Nõ
enim poteſt fieri, vt qui primum ignorat, ſciat
quid ſecundum ſit. Igitur quia probauimus non
ignorare Filium conſummationis diẽ, cauſa red-
denda eſt, cur ignorare dicatur. Apoſtolus ſuper
Coloſ. 2. Saluatore ſcribit: *In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ
& ſcientiæ abſconditi*. Quare abſconditi ſunt? Poſt re-
ſurrectionem interrogatus ab Apoſtolis, de die,
Act.1. manifeſtius reſpondit: *Non eſt veſtrûm ſcire tempo-
ra vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate*. Quan-
do dicit: *non eſt veſtrûm ſcire*, oſtendit quod ipſe
ſciat, ſed non expediat noſſe Apoſtolis: vt ſemper
incerti de aduentu iudicis, ſic quotidie viuant,
quaſi die illo iudicandi ſint. Deniq; & conſequẽs
Euangelij ſermo idipſum cogit intelligi: dicens
quoque Patrem ſolum noſſe, in Patre cõprehen-
dit & Filium. Omnis enim Pater Filij nomen eſt.

Ad cap. 31. Hieremiæ, ad illud: *Mulier circundabit vi-
rum*. Abſque viri ſemine, abſque vllo coitu fœmi-
na circundabit virum gremio vteri ſui; qui iu-
xta incrementa quidem ætatis, per vagitus & in-
fantiam proficere videbitur ſapiẽtia & ætate: ſed
perfectus vir in ventre fœmineo ſolitis menſibus
continebitur.

Auguſtinus. 400.

De peccatorum meritu & remiſſione lib. 2. cap. 29. Quis
eſt igitur, qui audeat dicere Dominum Chriſtum
tantùm maioribus, nõ etiam paruulis eſſe Ieſum,
qui *venit in ſimilitudine carnis peccati, vt euacuaret cor-
pus peccati*, in quo infirmiſſimo nulli vſui congru-
is vel idoneis inſantilibus membris anima ratio-
nalis miſerabili ignorantia prægrauatur. Quam
planè ignorantiam nullo modo crediderim fuiſ-
ſe in infante illo, in quo *Verbum caro factum eſt*, vt
habitaret in nobis; nec illam ipſius animi infir-
mitatem in Chriſto paruulo fuerim ſuſpicatus,
quam videmus in paruulis. Per hanc enim etiam
cùm motibus irrationabilibus perturbãtur, nul-
la ratione, nullo imperio, ſed dolore aliquando,
vel doloris terrore cohibentur: vt omninò vide-
as illius inobedientiæ filios, quæ mouetur in mẽ-
bris repugnans legi mentis.

Lib. 15. de Trinitate cap. 14. Verbum Dei Patris, v-
nigenitus Dei Filius, per omnia Patri ſimilis & æ-
qualis, Deus de Deo, lumen de lumine, ſapientia
de ſapientia, eſſentia de eſſentia: eſt hoc omninò
quod Pater, non tamen Pater; quia iſte Filius, il-
le Pater. Ac per hoc nouit omnia, quæ nouit Pa-
ter, ſed ei noſſe de Patre eſt ſicut eſſe. Noſſe enim &
eſſe illi vnum eſt, &c. Nouit omnia Deus Pater in
ſeipſo, nouit in Filio, ſed in ſeipſo, tanquã ſeipſum
in Filio, tanquam Verbum ſuum, quod eſt de his
omnibus, quæ ſunt in ſeipſo. Omnia ſimiliter no-
uit & Filius, in ſe ſcilicet, tãquã ea, quæ nata ſunt
de iis, quæ Pater nouit in ſeipſo. In Patre autem
tanquam ea, de quibus nata ſunt, quæ ipſe Fili-
us nouit in ſeipſo. Sciunt ergo inuicẽ Pater & Fili-
us, ſed ille gignendo, iſte naſcendo. Et omnia quæ
ſunt in eorum ſcientia, in eorum ſapientia, in eo-
rum eſſentia, vnuſquiſque eorũ ſimul videt: non
particulatim, aut ſingillatim, velut alternante cõ-
ſpectu hinc illuc, & inde huc, & rurſus inde, vel
inde in aliud, atque aliud, vt aliqua videre non
poſſit, niſi nõ videns alia: ſed, vt dixi, ſimul omnia
videt, quorum nullum eſt quod nõ ſemper videt.

Proſper Aquitanicus. 450.

De promiſſionibus & prædictionibus part. 2. c. 31. Chri-
ſtus cùm omnia nôrit, aliqua ſe neſcire ſimulat, Ioan 11.
vt eſt illud de Lazaro: *Vbi poſuiſtis illum?* Et: *De die Matt.24
& hora nemo ſcit, neque Angeli, neq; Filius*: cùm eo die
& ea hora ipſe venturus ſit Filius. Et illud: Nar-
rantibus duobus diſcipulis de paſſione eius, & di-
cẽtibus ei: *Neſcis quæ facta ſunt in Hieruſale ante terti- Lucæ 22.
um diem?* Et ipſe in quo facta ſunt, neſcienti ſimilis
dicit: *Quæ?* ſed hæc quæ cælantur, aut in magno a-
guntur myſterio, aut intentio cordis extenditur
in Deum, vt quantum non capit, auidius noſſe
quærat: & cùm quæſita non intellexerit, ampli-
us metuat, ſciens diuinum eſſe atq; profundum,
quicquid mortalibus noſſe fuerit denegatum.

Fulgentius. 500.

Reſponſione 3. ad Ferrandum Diaconum: Quòd ſi a-
nimæ Chriſti non ad menſuram dedit Deus Spi-
ritum, neceſſe eſt vt nihil minus habeat ſapientię,
nihil minus ſcientiæ. Spiritus enim ille, *Spiritus eſt
ſapientiæ & intellectus, conſilij & fortitudinis, ſcientiæ &
pietatis*. Ac per hoc non ſolùm ad diuinitatẽ Chri-
ſti, ſed ad eius quoque animam illa perfectionis
prærogatiua pertinet, quã ipſi Chriſto B. aſſignat Col. 2.
Apoſtolus, dicens: *In quo ſunt omnes theſauri ſapien-
tiæ & ſcientiæ abſconditi*. Si enim non ad menſuram
accepit ſpiritum ſapientiæ & ſcientiæ, neceſſe eſt
vt omnes theſauros ſapientiæ & ſcientiæ habeat.
Quòd ſi ei aliquid eius plenitudinis demitur, cõ-
ſequens eſt, vt ad menſuram accepiſſe ſpiritũ prę-
dicetur.

Primaſius. 540.

Cap. 19. in Apocalypſin: Quòd ſi quid ſolus Filius
noſſe dicitur, omnis prorſus Trinitas ſcire doce-
atur: ſicut etſi quid Pater ſolus ſcire narratur, cũ
ſua proculdubio Sapientia, quæ eſt Chriſtus; vel
cum ſuo Spiritu, qui Patris & Filij dicitur, noſſe
probetur. Nam cùm diẽ iudicij ſolus Pater noſſe
perhibetur, ſcire profectò & Filius, & Spiritus
ſanctus non negatur. Et quòd in Euangelio dicit,
diem iudicij neq; Filium, ſed Patrẽ ſolum ſcire, il-
la regula locutionis hoc dicitur, qua ſciẽdo aliqd
loquentes facit, & neſciendo efficit neſcientes.

Caſsiodorus. 550.

Ad Pſalmum 9. Licet per quædã indicia frequen-
ter videantur edicta, quando tamen veniant, ho-
minibus incognita habentur. De ipſo enim die
Dominus in Euangelio dicit: *De die autem illa & Marc 13.
hora nemo ſcit, neque Angeli, neque Filius, niſi ſolus Pater*.
De quo loco beatiſſimi Patres Hilarius, & Augu-
ſtinus, Eccleſię ſanctę lumina, plurima & luculen-
ta dixerũt; iudicantes eſſe nefarium, ſi illa omni-
potens Verbi humanatio aliquid de futuris igno-
raſſe putaretur, quod Patrem ſcire prædicauit.
Nam cùm Petrus in Euangelio dicat: *Domine, tu Ioan 21
omnia noſti: tu ſcis, quia amo te*. Item ipſe Dominus
dicat: *Omnia, quæ habet Pater, mea ſunt*, vtique Patris Ioan 16
omnia nõ haberet, ſi quod Pater noſſet, ille neſci-
ret: ſed ita ſalutariter ac veraciter credendum eſ-
ſe docuerũt, vt per Metonymiam, quę in Scriptu-
ris ſacris ſæpius inuenitur, debeat intelligi, quòd
vtiliter ſuos faciat neſcire ſubiectos. Nam in Ge-
neſi Abrahamo Deus dicit: *Nunc cognoui, quoniam Gen.22
times Dominum Deum tuum*: id eſt, nunc te cogno-
ſcere feci. ſic & hic poſitum eſt, neſcio, id eſt, ne-
ſcire vos facio. Nam ipſe Dominus alibi ſimiliter
dicit: *Neſcio vos*: cùm vtiq; quos damnabat igno- Matt.25.
rare non poterat. Denique interrogatus de ipſo
articulo dicit: *Non eſt veſtrûm noſſe tempora, vel mo- Luc.21.
menta*: non enim dixit, non eſt meum; ſed, *non eſt Act.1.
veſtrûm*: ſic vtrumque ſeruatum eſt, vt & homines
ignorarent, quæ illos non oportebat agnoſcere;
& hoc Dei Filius nequaquam carnis infirmitate

non ſciret. Quòd ſi maieſtatem illam (quod dici nefas eſt) texiſſe ignorantiam ſuſpicemur, fortior vtique inueniretur ignorantia, quàm diuina natura, quæ (vt ſtultè dicam) opprimere valuit prouidentiam, per quam omnia ſunt creata. Sed cùm hæc nimis doceâtur abſurda, credere dignũ eſt, totam Trinitatem, cui vna atque omnipotens natura eſt, omnium rerũ indefeſſam ſemper habere notitiam.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 8. Epiſt. 42. ad Eulogium Patriarcham Alexandrinum, qui ſcripſit contra Agnoitas: Ita doctrina veſtra per omnia Latinis Patribus concordauit, vt mirum mihi nõ eſſet, quod in diuerſis linguis Spiritus non fuerit diuerſus, &c. De eo verò quòd ſcri-
Marc. 13 ptum eſt: *Quia diem & horam neque Filius, neque Angeli ſciunt*: omninò rectè veſtra ſanctitas ſenſit, quoniam non ad eundem Filium, iuxta hoc quod caput eſt, ſed iuxta corpus eius, quod ſumus nos, eſt certiſſimè referendum. Qua de re multis in locis idem B. Auguſtinus eo ſenſu vtitur: Dicit quoque & aliud, quod de eodem Filio poſſit intelligi: quia Deus omnipotens aliquando more loquitur hu-
Gen. 22. mano, ſicut ad Abraham dicit: *Nunc cognoui, quia times Deum.* Non quia ſe Deus tunc timeri cognouerit: ſed quia tunc eundem Abraham fecit agnoſcere, quia Deum timeret. Sicut enim nos diem lætum dicimus, non quòd ipſe dies lætus ſit, ſed quia nos lætos facit: ita & omnipotens Filius neſcire ſe dicit diem, quem neſcire facit, non quòd ipſe neſciat diem, ſed quia hunc ſciri minimè permittat. Vnde & Pater ſolus dicitur ſcire, quia cõſubſtãtialis ei Filius, ex eius natura, qua eſt ſuper Angelos, habet vt hoc ſciat, quod Angeli ignorãt. Vnde & hoc intelligi ſubtilius poteſt: quia incarnatus Vnigenitus, factuſq́ pro nobis homo perfectus, in natura quidem humanitatis nouit diẽ & horam iudicij, ſed tamen hunc non ex natura humanitatis nouit. Quod ergo in ipſa nouit, non ex ipſa nouit qua Deus eſt homo factus; diem & horam iudicij nõ niſi per deitatis ſuæ potentiam nouit: Sicut & in nuptijs cùm Mater Virgo dice-
Ioan. 2. ret vinum deeſſe, reſpondit: *Quid mihi & tibi eſt mulier? Nondum venit hora mea.* Neque enim Ieſus Angelorum Dominus horæ ſubiectus erat, qui inter cuncta, quæ creauerat, horas & tempora fecerat: ſed quia Mater Virgo, cùm vinum defuit, per eum miraculum fieri volebat, ſtatim ei reſponſum eſt: *Quid mihi & tibi eſt mulier?* ac ſi apertè diceret: Vnde facere miraculum poſſum, hoc mihi ex Patre, non ex matre eſt. Ex matre enim mori poterat, qui ex natura Patris miracula faciebat, &c. Itaq; ſcientiam, quam ex humanitatis natura non habuit, ex qua cum Angelis creatura fuit, hanc ſe cũ Angelis, qui creaturæ ſunt, habere denegauit. Diẽ ergo & horã iudicij ſcit: quia Deus & homo. Res autem valde manifeſta eſt: quia quiſquis Neſtorianus non eſt, Agnoita eſſe nullatenus poteſt. Nã qui ipſam Dei ſapientiã fatetur incarnatam, qua mente valet dicere, eſſe aliquid quod Dei ſapien-
Ioan. 1. tia ignoret? Scriptum eſt: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Omnia per ipſum facta ſunt.* Si *omnia*, proculdubio etiam dies iudicij & hora. Quis ergo ita deſipiat, vt dicere præſumat, quia Verbũ Patris fecit quod ignorat?
Luc. 10 Scriptum quippe eſt: *Sciens Ieſus, quia omnia dedit ei Pater in manus.* Si *omnia*, profectò diẽ iudicij & horam. Quis ergo ita ſtultus eſt, vt dicat, quia accepit Filius in manibus, quod neſcit? De eo verò lo-
Ioan. 11 co, in quo mulieribus de Lazaro dicit: *Vbi poſuiſtis eum?* Ipſa ſpecialiter ſenſimus, quæ ſenſiſtis: quia ſi negãt ſciſſe Dominum vbi fuerat Lazarus ſepultus, atque ideo requiſiſſe, proculdubio compellentur fateri, quia neſciuit Dominus, in quibus locis ſe Adam & Eua poſt culpam abſconderant, cùm in Paradiſo dixerat: *Adã vbi es?* aut cùm
Cain corripuit, dicens: *Vbi eſt Abel frater tuus?* Qui Gen. 3.
ſi neſciebat, cur protinus adiunxit? *ſanguis fratris* Gen. 4.
tui de terra clamat ad me?

Iulianus Toletanus. 680.

Lib. 3. Prognoſt. cap. 1. Iudicij tempus vel diem Dominus nobis voluit eſſe incognitum: Sic enim interrogantibus ſe de vltimo die diſcipulis, atque
dicentibus, *quod ſignum aduentus tui erit, & conſummationis ſeculi?* Reſpondiſſe eundem Dominum le- Matt. 24
gimus: *De die autem illa & hora nemo ſciet, neque Angeli in cælo, neque Filius, niſi Pater ſolus:* quãquam hoc ipſum, quod ſe dicit neſcire, non arbitrandus eſt hoc ipſum Filius ignoraſſe. ſed quòd ſic ſciat, vt nolit alijs dicere. Nam dum dicit ipſe Dominus
per Prophetam: *Dies vltionis in corde meo:* indicat ſe Iſa. 63.
quidem ſcire, ſed nolle alijs indicare.

Beda. 700.

Dominica 1. poſt Epiphaniam: *Et Ieſus proficiebat ſcientia & gratia apud Deum & homines.* Natura veræ humanitatis indicat, in qua proficere ad tē-
pus voluit, qui in diuinitate idem eſt, *& anni eius* Pſal 101
non deficient. Iuxta hominis quippe naturam proficiebat ſapientia, non quidem ipſe ſapientior ex tempore exiſtendo, qui à prima conceptionis hora ſpiritu ſapientiæ plenus permanebat, ſed eandem, qua plenus erat, ſapientiam cæteris ex tempore paulatim demõſtrando. Iuxta hominis naturam proficiebat ætate, quia de infantia ad pueritiam, de pueritia ad iuuentutem, conſueto hominibus creſcendi ordine peruenit. Iuxta hominis naturam proficiebat gratia, nõ ipſe per acceſſum temporis accipiendo, quòd non habebat, ſed pandendo donum gratiæ quod habebat. Et bene cùm dictum eſſet: *quia Ieſus proficiebat ſapientia, ætate, & gratia,* adiunctum eſt, *apud Deum & homines:* quia quantum proficiente ætate hominibus ſapientiæ & gratiæ, quæ ſibi inerat, dona patefaciebat; tantum eos ad laudem Dei Patris ſemper excitare curabat, peragens ipſe, quod cæteris agendum præcepit.

Ad cap 13. Marci: *De die autem illa,* &c. Gaudet Arius & Eunomius, quaſi ignorantia magiſtri gloria diſcipulorum ſit, & dicunt: Non poteſt æqualis eſſe, qui nouit & qui ignorat. Cùm verò omnia tempora fecerit Ieſus, hoc eſt, Verbum Dei: (*omnia* enim *per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil.*) in omnibus autem temporibus etiam dies iudicij ſit, qua conſequẽtia poteſt eius ignorare partem, cuius totum nouerit? Cauſa ergo reddẽda eſt cur ignorare dicatur. Apoſtolus ſuper Saluatore ſcripſit: *In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi.* Quare *abſconditi?* Poſt reſurrectionem interrogatus ab Apoſtolis de die iudicij, manifeſtius reſpondit: *Non eſt veſtrûm ſcire tempora & momen-*
ta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate. Quando dicit, *non* Act. 1.
eſt veſtrûm ſcire, oſtendit, quòd ipſe ſciat, ſed non expediat noſſe Apoſtolis, vt ſemper incerti de aduentu iudicis, ſic quotidie viuãt, quaſi die illa iudicandi ſint. Denique & conſequẽs Euangelij ſermo idipſum cogit intelligi. Docens quoque Patrem ſolum noſſe, in Patre comprehendit & Filium. Omnis enim Pater Filij nomen eſt.

Alcuinus. 750.

Lib. 2. de Trinitate cap. 12. *De die & hora nemo ſcit, neque Angeli in cælo, neque Filius, niſi Pater.* Hoc enim genere locutionis neſcire dicitur Filius, quia neſciẽtes fecit, quod vtile illis fuit neſcire, id eſt, quòd non ita ſciebãt, vt eos ſcire feciſſet, quia vtilius illis fuit diẽ iudicij neſcire, quàm ſcire, vt ſemper parati eſſent & vigilantes, dũ, qua hora dies Domini, quaſi fur, veniret, paratos inueniret eos.

Ambroſius

Ambroſius Ansbertus. 760.

Lib.9. in Apocalypſin: Quòd ſolus Pater diem iudicij ſcire narratur, quis ab hac cognitione Sapientiam ſeparet Patris, in qua hoc ipſum nouit? Quis ab hac cognitione ſeparet Spiritum Patris eiuſq; Sapientiæ, qui *ſcrutatur etiam profunda Dei?* Poteſt etiam in eo, quòd Filius diem iudicij neſcire ſe dicit, illa locutionis regula intelligi, qua ſciendo aliquid ſciētes facit, & neſciētes efficit neſciendo.

Heymo. 820.

Lib 7. in Apocal. cap.19. *Habens nomen ſcriptum, quod nemo nouit niſi ipſe.* Valde perplexa oritur quæſtio, nunquid Filius ſcire aliquid poteſt, quod neſciat Pater aut Spiritus ſanctus? Nō omninò, quia quorum inſeparabilis eſt ſubſtantia, inſeparabilis eſt & ſcientia; ideóq; quod ſcit Filius, ſcit Pater, & ſcit Spiritus ſanctus. Atque ideò cùm Filius aliquid ſcire dicitur, omnis prorſus Trinitas ſcire docetur: & quod ſolus Pater ſcire narratur cū ſua Sapientia, quæ Chriſtus eſt, & ſuo ſuæq; Sapientiæ Spiritu noſſe probatur: & quicquid Spiritus ſanctus perhibetur ſcire, omninò cum Patre & Filio, quorum Spiritus eſt, ſcire creditur. Nam quod in Euangelio Dominus dicit: *De die autem illa nemo ſcit, niſi Pater:* non eſt ita intelligendum, quòd aliquid ſciat Pater quod neſciat Filius, qui vtique Patris eſt Sapientia: ſed potius ita, quòd neſcire Filius dicitur, neſcientes homines reddere, ſicut & ſcire dicitur, aliquid ſcientes homines facere. Vnde eſt: *Tentat vos Deus veſter, vt ſciat,* (id eſt, vt ſcire vos faciat,) *ſi diligitis eum, an non.* Cùm ergo interrogaſſent eum Apoſtoli de die iudicij, & eis non ipſum diem indicauit, per hoc vtique neſcire ipſum dicitur diem, quia eos neſcientes reddidit. Neque enim ille ignorare poteſt diem, à quo omnis factus eſt dies: nec poteſt aliquod eſſe tempus, quod eum lateat, per quem facta ſunt omnia tempora.

Altercatio Synagogæ & Eccleſiæ. 890.

Cap. 20. Erat plenitudo diuinitatis in anima Chriſti, erat & plenitudo ſapiētię in anima Chriſti, & ex plenitudine ſapientiæ plenè ſapiens erat anima Chriſti: proinde vna eſt ſapientia Dei, qua ſapiēs eſt anima Chriſti, nec participando ſapiēs, vt hoc vel illud in illa, & per illa ſapiat, ſed plenitudinē habendo, vt totum poſſideat. Anima Chriſti accepit plenitudinem Deitatis, plenitudinem ſapientiæ, plenitudinem virtutis, imò totū quod Deus eſt accepit, non vertibilitate naturę, ſed vnitate perſonæ.

Radulphus Ardens. 1050.

Dominica I. poſt Epiphaniam: Quòd ætate ſecūdùm naturam humanitatis proficiebat, apparet. Sed quomodo, fratres mei, qui ab æterno ſapientia plenus erat, ſapientia & gratia proficiebat? Proficiebat quidē non ſibi, ſed alijs ſapiētia & gratia, dū eas paulatim hominibus declarabat. Vnde Deus Pater glorificabatur, & homines mirabātur.

Petrus Damianus. 1050.

Epiſt. 4. ad Deſiderium Abbatem Caſſinenſem
Matt.24. cap.1. *De die autem illa vel hora nemo ſcit, nec Angeli in cælo, nec Filius, niſi Pater.* Hoc proculdubio intelligendum eſt, quòd diſcipulis hoc tantummodò neſciat, qui ſibi nihil prorſus ignorat. Cùm enim Ieſus, Verbum videlicet Patris, tempora cuncta enodiderit, (*omnia* ſiquidem *per ipſum facta ſunt,*) quali conſequentia, qui totum nouit, diem iudicij pariter & finem temporis ignorabit? Sed ſuper
Coloſ.2. eodem Saluatore ſcribit Apoſtolus: *In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi.* Cur autem abſconditi, niſi quia nō omnibus palam manifeſti? Nam de eodem iudicij die poſt reſurre-
Act.1. ctionem à diſcipulis inquiſitus ait: *Non eſt veſtrùm noſſe tempora,* &c. ac ſi dicat: Non vobis expedit noſſe, quatenus dubietatis iſta ſuſpenſio in operibus pietatis vos magis ac magis ſemper exerceat, & ab omni, (ſi qua poſſet obrepere,) vanitate defendat. Scit ergo ſibi, quod neſcit Apoſtolis: qui in hoc proculdubio probat ſe cum Patre, (cum quo videlicet vnum eſt,) hoc noſſe, cùm denuntians, ait: *Ego & Pater vnum ſumus.* Ioan.10. Sic enim iuxta verbi ſonum, aſſerit ſe quaſi neſcire quod Pater, ſicut aliquando ſignificatur quodammodo non habere quod Pater.

Anſelmus. 1080.

Lib.2. Cur deus homo, cap.13. Verùm in hac ſimilitudine, quam habere debet cum hominibus, dic vtrum ignorantiam quoque, ſicut alias infirmitates noſtras, habiturus ſit? *A.* Quid dubitas de Deo vtrum ſit omnia ſciens? *B.* Quia quamuis ſit immortalis futurus ex diuina natura, mortalis tamen erit ex humana. Cur igitur non ſimiliter poterit ille homo eſſe verè ignorans, ſicut verè mortalis erit? *A.* Illa hominis aſſumptio in vnitatem perſonæ non niſi ſapienter à ſumma Sapientia fiet, & ideò non aſſumet in homine, quod nullo modo vtile, ſed valde noxium eſt ad opus, quod idem homo facturus eſt. Ignorantia namq; ad nihilum illi vtilis eſſet, ſed ad multa noxia: Quomodo enim tot ac tanta opera, quæ facturus eſt, faciet ſine ſumma ſapientia? aut quomodo illi homines credent, ſi eum ſcient neſcium? ſi autem neſciet, ad quid erit illi vtilis ignorātia illa? Deinde ſi nihil amatur, niſi quod cognoſcitur: ſicut nihil erit boni, quod non amet; ita nullum bonum erit, quod ignoret, &c.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

De Trinitate & operibus eius comment. in Geneſin lib.6. cap.19. Hāc infantiam puer Ieſus ſpiritualiter exceſſit, teſtante Luca, cùm dicit: *Et Ieſus proficiebat* Luc.2. *ſapientia, ætate apud Deum & homines:* non quòd aliquid antea neſcierit, cùm ſit ipſa Sapientia Dei; ſed quia paulatim de carnalibus legis cæremonijs intermittens ſermonem, ferebat pueros ad perfectionem.

De operibus Spiritus ſancti libro 1. capite 29. Si plenus Spiritu ſancto Ieſus, ſi tota in eo columba manet, *ſi in ipſo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter,* quomodo quippiam neſcire, aut quippiam non poſſe ſe ipſe fatetur? Dicit enim: *De die autem illa* Matt.24. *vel hora nemo ſcit, neque Angeli in cælo, neque Filius, niſi ſolus Pater.* Et apud Ioannem: *Amen dico vobis, non* Ioan.5. *poteſt Filius à ſe facere quicquam, niſi quod viderit Patrem facientem.* Item: *Non poſſum ego à me facere quicquam, ſicut audio, iudico.* Primùm *de die illa* quærimus, cur vel quomodo dixerit, *nemo ſcit, neque Angeli, neque Filius, niſi Pater ſolus.* Si enim hîc in ſolo Patre vnam tantùm perſonā intelligimus, & proinde neque Filium, neque hūc Spiritum ſanctum de die illa ſcire arbitramur, profectò Patris, & Filij, & Spiritus ſancti vnitatem in diuinitate, ęqualitatē in maieſtate non tenemus. Et vbi erit, quòd Filio per os Petri Apoſtoli vniuerſa dicit Eccleſia: *Domine tu omnia noſti?* vbi erit, quod de hoc Spiritu ſancto Paulus Apoſtolus dicit: *Spiritus omnia* Ioan.21. 1.Cor.2. *ſcrutatur, etiam profunda Dei?* Ergo fidelius ac reuerentius ſuſcipiendum eſt, quod dicitur: *De die autem illa nemo ſcit, neque Angeli, neque Filius.* Et quidem fideliter dicimus, *neque Filius ſcit,* id eſſe, non vos ſcire facit. Sed aduerſus contentiones Arianas nō hoc ſatisfacit. Nam neque Pater nos ſcire facit. Igitur vt firmius atque ſanius teneamus, quod dixit, conſulamus intentionem dicentis, ſimulq; & illud quæramus, modus ſciendi vtrum ſimplex, aut multiplex ſit. Hoc iam citiùs occurrit, quia multiplex eſt. Dicimur enim ſcire, quod intelligimus; ſcire, quod non improbamus; ſcire, quod

experti

ſper.. mos. .o.ili, n De p ur .num differunt, ſi riſtè aduer. Primo .idelicet modo, vnus Deus Pater, & Filius & Spiritus ſanctus, ſemper omnia ſcit. Secundo modo, bona ſemper ſcit, mala ſemper neſcit. Tertio modo, quædam bona, ſiue quædã mala aliquando ſcit, aliquando neſcit. Gen. 22. Bona, cùm verbi gratia ad Abraham dicit: *Nunc cognoui, quòd timeas Deum, & non pepercerìs vnigenito filio tuo propter me.* Nam quod erat in Abraham, id eſt, timorem Domini, nunc ſe cognouiſſe perhibuit, eo nimirum quo prius nõ cognouerat modo, ſcilicet experimento. Mala verò, cùm itidem Gen. 18. exempli gratia ad Abraham dicit: *Clamor Sodomorum, & Gomorrhæorum multiplicatus, & peccatum eorum aggrauatum eſt nimis: deſcendam, & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint, aut non, ita vt ſciam.* Nam quod erat malum, & peſſimum ſcire volebat, eo quo prius neſciebat modo, id eſt, experimento. Quod & factũ eſt. Illo nempe protinus ſciuit modo, quia quo ſcelere ſolebãt furere in viros, eodem furentes in ipſum dicebãt Loth: Gen. 19. *Vbi ſunt viri, qui introierunt ad te nocte? Educ illos huc, vt cognoſcamus eos.* Cùm itaque tres ſint modi ſciẽtiæ, vel cognitionis Dei, vt iam ſciamus iuxta quem modum dixerit, *De die autem illa nemo ſcit, neque Angeli in cælo, neq; Filius, niſi Pater ſolus,* quęramus intentionem dicentis, & ipſa quoque citò quærentibus occurrit, quia nimirum pro inculcando nobis metu illius diei vel aduentus ſui, & cõſummationis ſeculi hoc dixit.

Bernardus. 1130.

Homilia 2. ſuper Miſſus eſt, &c. Virũ dixerim fuiſſe Ieſum, non ſolùm cum iam diceretur *Vir Propheta potens in opere & ſermone,* ſed etiam cùm tenera adhuc infantis membra Dei mater blando vel foueret in gremio, vel geſtaret in vtero. Vir igitur erat Ieſus necdum etiam natus, ſed ſapientia, non ætate: animi vigore, non viribus corporis: maturitate ſenſuum, non corpulẽtia membrorum. Neq; enim minus habuit ſapientiæ, vel potius non minus fuit ſapientia Ieſus conceptus, quàm natus; paruus, quàm magnus. Siue ergo latens in vtero, ſiue vagiens in præſepio, ſiue iam grandiuſculus interrogans Doctores in templo, ſiue iam perfectę ætatis docens in populo, æquè profectò plenus fuit Spiritu ſancto. Nec fuit hora in quacũque ætate ſua, qua de plenitudine illa, quam in ſui conceptione accepit in vtero, vel aliqd minueretur, vel aliquid eidẽ adijceretur; ſed à principio perfectus, à principio, inquam, Eſa. 11. *plenus* fuit *ſpiritu ſapientiæ & intellectus, ſpiritu conſilij & fortitudinis, ſpiritu ſcientiæ & pietatis, & ſpiritu timoris Domini.* Nec te moueat, quod de illo legis in alio loco: Luc. 2. *Ieſus autem proficiebat ſapientia, & ætate, & gratia apud Deum & homines.* Nam quod de ſapientia & gratia hic dictũ eſt, non ſecundùm quod erat, ſed ſecũdùm quod apparebat, intelligendum eſt. non quia videlicet aliquid ei nouum accideret, quod ante non haberet; ſed quod accidere videretur, quando volebat ipſe vt videretũr. Tu homo cùm proficis, non quando, nec quantum vis proficis, ſed te neſciente tuus moderatur profectus, tua vita diſponitur. At verò puer Ieſus, qui diſponit tuam, ipſe diſponebat & ſuam: & quando volebat, & quibus volebat, ſapiens apparebat; quando, & quibus volebat ſapientior; quando, & quibus volebat ſapientiſſimus: quãquam in ſe nunquã eſſet niſi ſapientiſſimus. Similiter & cùm ſemper omni gratia plenus fuiſſet, ſiue quam apud Deum, ſiue quam apud homines habere deberet, pro ſuo tamen arbitrio eam nunc plus nũc minus oſtẽtabat, prout cernentium vel meritis congruere, vel ſaluti expedire ſciebat. Conſtat ergo quia ſemper Ieſus virilem animum habuit, etſi ſemper in corpore vir non apparuit. Cur denique dubito virum fuiſſe in vtero, quem mihi Deum fuiſſe non ambigo? Minus quippe eſt eſſe virum, quàm eſſe Deum.

Tractatu de duodecim gradibus humilitatis & ſuperbiæ: Non debet abſurdum videri ſi dicitur Chriſtum non quidem aliquid ſcire cœpiſſe, quod aliquando neſcierit. ſcire tamen alio modo miſericordiã ab æterno per diuinitatem, & aliter in tempore didiciſſe per carnem. Videne & ſimili locutionis modo illud dictum ſit, quod Dominus requirentibus diſcipulis de die vltimo ſe neſcire reſpõdit. Marc. 13. Nam quomodo diẽ illũ ille neſciebat, *in quo omnes ſapientiæ & ſcientiæ theſauri ſunt abſconditi?* Col. 2. Cur ergo ſe ſcire negabat, quod certum eſt quia neſcire non poterat? Nunquid fortè mendaciter eos voluit celare, quod vtiliter non valuit innoteſcere? Abſit. Sicut nihil ignorare poterat, cùm ſapientia ſit: ſic nec mentiri, cùm veritas ſit. Sed volẽs diſcipulos ab inutilis inquiſitionis curioſitate cõpeſcere, quod inquirebant, ſe ſcire negauit: non omni modo quidem, ſed tali quodam modo, quo negare veraciter potuit. Nam etſi ſuæ diuinitatis intuitu æquè omnia, præterita ſcilicet, præſentia, atq; futura perluſtrando, diem quoque illum palam habebat; non tamen vllis carnis ſuæ ſenſibus expertẽdo agnouerat. Alioquin iam ſpiritu oris ſui Antichriſtum interfecerat; iam auribus ſui corporis Archangelũ vociferantem, & tubam ſonantem, in quo ſtrepitu mortui ſuſcitandi ſunt, audierat: iam oculis ſuæ carnis oues hœdosq;, qui ab inuicem ſegregãdi ſunt, perſpexerat. Deniq; vt intelligas, quòd illa tãtùm cognitione, quæ per carnem fit, ſe illum diem neſcire perhibuerit, vigilanter reſpondens, non ait: Nec ego ſcio: ſed, *nec ipſe,* inquit, *filius hominis ſcit.* Marc. 13. Quid eſt *filius hominis,* niſi nomẽ aſſumptæ carnis? Quo ſiquidẽ nomine intelligi datur, qa dicens ſe aliqd neſcire, nõ iuxta quod Deus eſt, ſed ſecundùm hominẽ loquitur.

Hugo Victorinus. 1130.

De Sacramentis fidei lib. 2. part. 1. c. 6. Eadem anima Chriſti ſicut plenam & perfectam Dei ſapiẽtiam vnitam habuit, ita plenè & perfectè ex ipſa & per ipſam ſapientiam ſapiens fuit, nec tamen ipſi ſapientiæ natura æqualis fuit: quia longè aliud eſt ſapientia ſapere, atque aliud ſapientiam eſſe. Ex quo enim humanitati diuinitas coniuncta eſt, ex ipſa diuinitate humanitas accepit per gratiam totum, quod diuinitas habuit per naturam: ita vt ſecundùm illam ineffabilem vnionem & Dei eſſet in humanitate ſua totũ, quod humanitatis erat. & hominis eſſet in diuinitate ſua totum, quod diuinitatis erat. Sic ergo humanitatem Verbi in anima rationali, à prima conceptione ſua, ex ineffabili vnione diuinitatis plenam & perfectam ſapientiam, & potentiam, & virtutem, & bonitatem accepiſſe credimus: & ipſam ſicut in vnione diuinitatis inſeparabiliter, ſic in ipſa, quæ ex vnione diuinitatis erat, plenitudine virtutes incommutabiliter permanſiſſe cõfitemur. Neque enim idcirco Deus homo inter homines cõuerſari voluit, vt quaſi per interualla temporum ſapientia aut virtute proficiens meritum ſibi compararet, & ſeipſo melior fieret: ſed vt ea ſapientia & bonitate, quam ipſe in diuinitate ſua plenam & perfectam ſemper habuit, & in humanitate ſua plenam & perfectam ſemel & ſimul accepit, diſpenſationem ſalutis humanæ ſecundùm ineffabilem ordinationẽ ſuam compleret. Quapropter id, quod dicit Euangeliſta, quòd *proficiebat Ieſus ætate, ſapientia, & gratia,* Luc. 2. non ita accipitur, quaſi in ſemetipſo melior factus, ſed quia hominibus, quam ipſe habebat, ſed latebat, ſapiẽtiam & gratiam, prout ratio temporum poſtulabat, magis ſemper ac magis aperuit.

Richardus Victorinus. 1140.

Lib.1.de Emmanuele cap.20. Sed quid mirum eſt, ſi homo factus eſt velut Deus, quanduquidem homo factus eſt verus Deus? Certè ſi homo Chriſtus eſt Deus, imò quia veraciter eſt Deus, eandem diuinitatē habet, quam habet Pater, & Spiritus ſanctus: ergo & eandem potentiam: ergo & eandem ſapientiam. Ergo & eodē modo ſapit homo Chriſtus, quo Pater & Spiritus ſanctus.

Petrus Lombardus. 1140.

Lib.3.diſt.14.litera B. Dicimus animam Chriſti, per ſapientiā ſibi gratis datam, in Verbo Dei, cui vnita eſt, quod etiam perfectè intelligit, omnia ſcire quæ Deus ſcit, ſed non omnia poſſe quæ poteſt Deus: nec ita clarè & perſpicuè omnia capit vt Deus: & ideo non æquatur Creatori ſuo in ſcientia, etſi omnia ſciat, quæ & ipſe: nec eſt eius ſapientia æqualis ſapientiæ Dei; quia illa multo dignior eſt, digniusque & perfectius omnia capit, quàm illius animæ ſapientia. Ergo & in ſcientia maiorem habet ſufficientiam Deus, quàm anima illa, quæ dignior eſt omni creatura.

Litera C. Scit anima Chriſti omnia quę Deus ſcit in Verbo Dei, quod liquidius & præſentius omni creatura contemplatur, vt ei vnita: in quo etiam Angeli, & quæ Dei ſunt, & quę futura ſunt cognoſcunt.

Petrus Cluniacenſis. 1150.

Lib.5.epiſt.1. In Chriſto Dei & Mariæ Filio verè
Coloſſ.2. *ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei abſconditi*: vnde nec aliquid eum, ſicut Deum, in creaturis latere, nec quicquam eorum, quæ in cælis, quæ in terris, quæ inſuper apud inferos aguntur ignorare poſſibile eſt. Qui enim ſolus Creator eſt omnium, ſolus & rector & cognitor eſt vniuerſorum.

Iacobus Vitriacus. 1220.

In die S.Pentecoſtes: Spiritus dicitur ſcire, quia facit nos ſcire: ſicut & Filius de die illa dicitur neſcire, quia non facit ſcire.

Alexander Aleſius. 1240.

Part.3.q.25.art.5.m.2. Cùm dicitur, *(neq; Filius,)* iſtud intelligitur de Filio pro corpore ſuo, quod eſt Eccleſia, vnde cùm dicit: *(niſi ſolus Pater,)* non excluditur Filius, neque Spiritus ſanctus: quia in notitia Patris eſt notitia Filij, & Spiritus ſancti: ideo nō poteſt excludi: ſed fit excluſio ipſius corporis Eccleſiæ, ſcilicet Angelorum & hominum, cuius eſt caput, cùm dicitur: *(neque Filius.)* Et hoc eſt, quod dicit Auguſtinus libro de verbis Domini: Cùm dixit, *Pater ſcit*, ideo hoc dixit, quia in Patre & Filius ſcit: neſcit tamen Filius, id eſt corpus eius, in terra poſitum, quod eſt Eccleſia, &c. Sed nunc quæritur: Chriſtus homo nunquid nouit illam diem? Quia videtur quod ſic: quoniam Coloſſ.2. habetur, quòd *in Chriſto ſunt omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ abſconditi.* Quid eſt ergo, quòd dicit, *Nemo?* Dicendum eſt ad hoc ſecundùm B. Gregorium, qui dicit: Nouit Vnigenitus horem iudicij, ſed non ex natura humanitatis, hoc eſt ex generali natura humanitatis: quia tūc alij homines ſcirent: ſed ex virtute diuinitatis, influēte ſuper illum hominē. Cùm ergo dicit, *nemo nouit* &c. per hoc non excluditur Chriſtus homo à notitia illius diei; ſed per hoc excluditur, quòd non ex virtute humanitatis ipſam habet, ſed ex virtute diuinitatis.

Hugo Cardinalis. 1245.

Ad cap.13. Marci: *Nemo ſcit.)* Hieronymus oſtēdit, non de Vnigenito, ſed de adoptiuo filio hoc dixiſſe. Nulli enim ſanctorum hominum huius diei notitiam cōceſſum eſt habere, quod ſolus Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, hoc eſt, vnus Deus in ſua ſcientia habet alijs incognitum. Vnde Coloſſ.2. *In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi.* Act.1. *Non eſt veſtrûm noſſe tempora, & articulos temporum, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate.* Hilarius: Filius & Spiritus ſanctus, quia non ſunt à ſe, de die illa neſciunt à ſe: Pater autem, quia à ſe eſt, ſcit à ſe.

Thomas Aquinas. 1250.

In Compendio Theologiæ cap.242. Quia in Marco legitur: *Neque Filius de die illa aut hora ſcit*, ſumpſerunt aliqui errandi materiam, dicentes, Filium Patre minurem, quia ea ignorat, quę Pater nouit. Poſſet autem hoc euitari vt diceretur, quòd Filius hoc ignorat ſecūdùm humanam naturam aſſumptā, non autem ſecundùm diuinam, ſecundùm quam vnam ſapiētiam habet cum Patre, vel, vt expreſſius dicatur, eſt ipſa ſapientia in corde concepta. Sed hoc inconueniens videretur, vt Filius etiam ſecundùm naturam aſſumptam diuinum ignoret iudicium, cùm eius anima, Euangeliſta atteſtante, plena ſit gratia: nec etiam videtur habere rationem, vt cùm Chriſtus poteſtatem iudicandi acceperit, quia filius hominis eſt, tempus ſui iudicij ſecundùm humanam naturam ignoret. Nō enim omne iudicium Pater ei dediſſet, ſi determinandi temporis ſui aduentus eſſet ei ſubtractum iudicium. Eſt ergo hoc intelligendum ſecundùm vſitatum modum loquendi in Scripturis, prout dicitur tunc Deus aliquid ſcire, quando illius rei notitiam præbet, ſicut dixit de Abraham Geneſ. 22. *Nunc cognoui* &c. non quòd tunc inciperet noſcere, qui omnia ab æterno cognoſcit, ſed quia eius deuotionem per illud factum oſtenderat. Sic igitur & Filius dicitur diem iudicij ignorare, quia notitiam diſcipulis non dedit, ſed eis reſpondit Act.1. *Non eſt veſtrûm noſſe tempora* &c. Pater autem iſto modo nō ignorat, quia ſaltem huius rei notitiām dedit Filio per generationem æternam.

Richardus Mediauillanus. 1280.

Lib.3.diſtinct.14. art.2.q.4. Anima Chriſti dicitur ſcire omnia, quæ Deus ſcit, quantum ad omnia præſentia, præterita, & futura, loquendo de futuris: non tamen quantum ad omnia fieri poſſibilia. Et ego concedo, quòd anima Chriſti actu videt in verba omnia præſentia, præterita, & futura, & multa fieri poſſibilia.

Durandus à Sancto Portiano. 1300.

Lib.3. diſt.14.q.4. Chriſtus in ſcientia non profecit, quia omnia ſciuit ſecundùm habitum ab inſtanti ſuæ cōceptionis æquè perfectè ſicut poſtea. Et ſic loquitur Damaſcenus, qui dicit: Quòd qui proficere dicunt Chriſtum ſapientia & gratia, vt additamentum ſenſus ſuſcipientem, nō eam, quæ eſt ſecundùm hypoſtaſin vnionem venerantur.

Antonius Andreas. 1320.

In lib.3. Sent. diſtinct.14. q.3. Anima Chriſti ſcientia infuſa à principio nouit omnia perfectè, ſed poſtea potuit naturaliter ſibi acquirere ſciētiam de ijſdem. Ratio pro ſecundo membro eſt: quia habuit intellectū agentem, poſſibilem, & potentialem, & ſenſus, & operationes proprias iſtarum potentiarum.

Nicolaus Gorranus. 1320.

Ad cap.13. Marci: *Neque Filius*, ſupple, ſcit vobis, quia ſcire vos non facit, quemadmodū & cognoſcere dicitur, quando nobis aliquid manifeſtat. Vnde Geneſ.22. dixit Deus ad Abraham: *Nunc cognoui, quia times Dominum.* Quæritur quomodo dicitur hic Filius neſcire, cùm ſcriptum ſit: *In eo ſunt omnes theſauri ſapiētiæ & ſcientiæ abſconditi.* Si dicatur ſecundùm Bedam, quòd neſcit, quia nos ſcire nō facit: contra eodem modo neque Spiritus ſanctus ſcit, neque Pater, quia nos ſcire non faciunt. Ad

quod dicendum, quod hoc dupliciter poſſit exponi, videlicet de Chriſto, & ſuo corpore, id eſt, Eccleſia, vel ſub alijs verbis, idem tamen ſignificātibus, de Filio Dei per naturā, & de filio Dei per adoptionem. Si intelligatur de Filio per naturā, tunc, dicitur neſcire ſecundùm hominem, id eſt, à ſe homine. Vnde Hieronymus, Humanitas, ait, Filij Dei dicit in Euangelio ſe neſcire finem huius mundi. Gregorius: Nouit vnigenitus Filius Dei limites iudicij, ſed non ex natura humanitatis. Aliter ſecundùm Ambroſium, Filius neſcire dicitur, & non Pater, quia Filius & Spiritus ſanctus non ſunt à ſe: Pater verò, qui eſt à ſe, dicitur ſcire à ſe. Si autem intelligatur de filio adoptiuo per gratiam, hoc eſt de corpore Chriſti, quod eſt Eccleſia, tunc planum eſt ſecūdùm quod ait Hieronymus. Nulli enim Angelorum, nec alicui ſanctorum hominum conceſſum eſt huius diei notitiam habere, quem ſolus Pater & Filius & Spiritus ſanctus, hoc eſt, vnus Deus in ſua ſcientia, alijs incognita ſeruat.

Ludolphus Saxo Carthuſianus. 1330.

Vita Chriſti part. 1. cap. 15. Habuit Chriſtus plenitudinem omnium virtutum donorum Spiritus ſancti, exceptis fide & ſpe, pro quibus habuit certam ſcientiam, & firmam intentionem: quia ab inſtanti ſuæ conceptionis beatus fuit. Quoties ergo Chriſtus creſcere & cōfortari, vel tale aliquid agere dicitur, omnia ad corpus referantur: Nam ſecundùm animam ab inſtanti conceptionis totaliter perfectus fuit: ſed hanc perfectionem non oſtendebat, niſi prout cōuenientia temporis exigebat.

Guido Carmelita. 1330.

De Agnoitis cap. 79. De Filio Dei, qui eſt increata ſapientia, dicitur Sapientiæ 8. *Signa & monſtra ſcit antequam fiant, & euentus ſeculorum & temporum.* Et Daniel. 13. *Noſti omnia antequam fiant.* Marci 13. *De die autem illa & hora* &c. Vbi non excluditur Filius ab eo, quod Pater ſcit: quia Filius omniū artifex omnium ſcientiam habens, omnia quæ facit noſcit, & in ſua arte intuetur; facit autem omnia Pater quæ facit, Ioan. 5. ergo omnia ſcit quæ Pater ſcit. Dicitur autem Filius neſcire diem & horam, non quia ipſe neſciat: (cui enim Deus dedit iudicium facere, nouit diem & horam, quando venturus ſit iudicare viuos & mortuos: officiū enim iudicis eſt, prænoſcere diem & horam, quādo eſt iudicaturus:) ſed vt communiter exponitur, dicitur neſcire, quia ac ſi neſciret eō nō facit nos ſcire.

Thomas Argentinenſis. 1350.

Libro 3. diſtinct. 14. artic. 3. Chriſtus dicitur neſcire diem illum non ſimpliciter, ſed dicitur neſcire eum ad manifeſtandum nobis: non enim accepit notitiam illius diei ad manifeſtandum alijs. Vnde etiam ſuis prælectis diſcipulis noluit huiuſmodi diem manifeſtare, Act. 1. vbi ait. *Non eſt veſtrûm noſſe tempora, vel momēta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate.* Nihilominus tamen Chriſtus verè nouit diem illum; quia iudex debet ſcire diem ſui iudicij, & ordinem ac diſpoſitionē eius: ſed Chriſto data eſt poteſtas iudicium facere; quia filius hominis eſt, vt ipſe ait in Euangelio: & iterum: *Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra.*

Alphonſus Toſtatus Abulenſis. 1430.

Ad cap. 24. Mathæi quæſt. 209. Alij dicunt quòd Filius neſcit quātum ad humanitatem, licet quantum ad deitatem ſciat. Sed dicendum, quod non ſtat; quia ſicut ſcit quantum ad deitatem, ita & quantum ad humanitatem: ſed in hoc differt; quia quantum ad deitatem naturaliter ſcit, quia ſcientia eſt eius eſſentia & natura: quantū ad humanitatem ſcit ex communicatione: nam per vnionem animæ Chriſti ad Verbū diuinum communicata eſt ei omnis ſcientia.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

Sermone in Feſto Natiuitatis Domini. Cùm autem vitæ illius incrementa perſpexeris, ſublimiora ſemper in eo reperies documenta virtutum. Sic Euangeliſta inſinuans ait: *Ieſus autem proficiebat ætate, & ſapientia, & gratia apud Deum & homines.* Proficiebat quidem, non vt gratia & ſapientia indies augeretur in illo, quippe cùm ab inſtanti conceptionis pleniſſimè ſapientia & gratia compleretur: imò eſſet ipſa ſapientia, dicēte ſacro eloquio: *Fons ſapientiæ Verbum Dei in excelſis*; gratiamq; omnibus largiretur, &c. Proficiebat tamen, nobis perfectiora notificando opera gratiarum meritorumq;. Luc 2. Eccl. 1.

De caſto connubio Verbi & animæ cap. 10. Nihil in vniuerſi conſtitutione extitit, de quo homo Chriſtus perfectiſſimam nō haberet notitiam, nihilq; ipſum latuit de ijs, quæ ad humanam pertinent redemptionem. Cæteris Prophetis diuerſa relata ſunt myſteria; quibuſdam minus, quibuſdam amplius de incarnatione Verbi & generis humani reparatione: Ipſi autem Chriſto longè excellentius, quàm omnibus Angelis, Patriarchis, aut Prophetis. Non enim ſolùm habuit ſciētiam per habitum innatum, vt Adam, & Angeli; ſed etiam per habitum infuſum, velut Sancti per gratiam illuminati. Verbo quidem vnitus ignorare nihil potuit. Nam ab inſtanti ſuæ cōceptionis, Dei fruens faciali viſione, vt homo omnia cognouit, finita quidem cognitione actuali, infinita verò nō niſi cognitione habituali, vel exceſſiua: ſicq; Chriſti anima per comprehēſionis gloriam capiebat, quantumcunque natura finita vnita infinito capere potuit. Quoniam verò Chriſtus Deus & homo eſt, ex parte deitatis cognouit omnia ſimul finita & infinita, &c. Itaque Chriſtus Dominus, omni pleniſſimus fuit ſapientia, adeò vt nihil, quantumuis occultum fuerit, vel ſit, valeat ignorare.

Dionyſius Carthuſianus. 1450.

In lib. 3. Sentent. diſtinct. 14. q. 4. agens de Chriſti ſcientia: Præhabitis etiam conſonant ſcripta Antiſiodorenſis, qui inter cætera dicit, quòd quicquid Verbum ſcit ab æterno, anima Chriſti cognoſcit à primo incarnationis inſtanti. Quod verum eſſe conſtat ex dictis, ſi intelligatur de ſcientia viſionis ipſius Verbi, non de ſcientia ſimplicis intelligentiæ, vt & Durandus fatetur. Et vt rurſus Antiſiodorenſis teſtatur, potius data eſt animę Chriſti omnis ſcientia, quàm omnipotentia: quoniam anima illa à ſui exordio fuit eminenter beata. Ad beatitudinem verò potius ſpectat ſcientia, quàm poteſtas.

Rupertus Lycius. 1480.

Feria 6. poſt Dominicam 3. Aduentus Serm 20. cap. 2. Scientia Chriſti nō fuit per ſucceſſionem temporis acquiſita: ſed ab initio conceptionis ſuæ ſibi indita. Et ad hoc facit illud Gregorij ſuper illo Verbo Lucæ 2. *Proficiebat ætate, & ſapientia. Proficiebat*: non quòd ipſe ſapientior fieret ex parte, ſed paulatim demonſtrabat ſapientiam.

ARTICVLVS QVARTVS.

IN VETERI LEGE SANCTORVM ANIMAS, LICET IN LOCO REFRIGERII, TAMEN IN LIMBO INFERORVM FVISSE: CHRISTI SALVATORIS ANIMAM IN ARA CRVCIS MORTE A CORPORE SEPARATAM, VERE AD INFEROS DESCENDISSE, NON VT ILLIC QVICQVAM amplius pateretur; ſed vt Sanctorum, non autem impiorum animas inde liberaret.

Anno poſt natũ Chriſtum

NEGANT.

150. *MARCION docuit Abelem, Enoch, Noe, Abraham, & reliquos Patriarchas non fuiſſe à Chriſto ab inferis liberatos, cùm illuc deſcendiſſet, ſed eos ibidem remanſiſſe, quòd nollent ipſi credere: Cain verò, & qui mores feros immanemq; naturam ſimiliter oſtenderunt, Nembrot, Sodomitas, & omnes impios ſaluatos regnum Dei percepiſſe.* Irenæus lib.1. cap.29.

380. *Philaſtrius* cap.74. *inter innominatos hæreticos recenſet, qui dicunt Dominum in infernum deſcendiſſe, & omnibus poſt mortem etiam ibidem renunciaſſe, vt confitentes ibidem ſaluarentur.*

600. *Chriſtolytæ ſunt, qui Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum aſſerunt, cùm excitatus eſt ab inferis, ibi corpore cum anima relicto cum ſola diuinitate cælum ac ſupera petiiſſe.* Damaſcenus de hæreſibus.

1520. *Martinus Lutherus* in Pſalmum 16. *aſſerit Chriſti animam apud inferos damnatorum pœnas exoluiſſe.*

1530. Eraſmus Roterodamus in explanatione Symboli Apoſtol. Catecheſi 4. *Sequitur:* Deſcendit ad inferos. *Hic eſt articulus, quem Cyprianus in Symbolo Romano non haberi ait. Ipſa inconcinnitas verborũ arguit, ab alio quopiam intertextum emblema.* Sepultus eſt *ad corpus pertinet, quod morte ſopitum reſurgit. Ac deſcendere ad inferos ad animam refertur, quæ nec ſepulta fuit, nec reſurrexit, ſed ad tempus ſeiuncta, mox ad corpus exanime rediit. An Thomas Aquinas addiderit, ſub dubio. Nonnulla ſuſpicio eſt hanc particulam ab alio adiectam, vel hoc argumento, quod non eſt ſuo loco.*

1530. Huldericus Zvvinglius in expoſitione fidei Chriſtianæ: *Patres Apoſtolici in Symbolo adiecerunt:* Deſcendit ad inferos, *qua locutione vſi ſunt vice Paraphraſeos, qua & veram mortem ſignificarent: Inferis enim connumerari, ex humanis abiiſſe eſt, & virtutem redemptionis eius ad inferos quoque perueniſſe.*

1540. Martinus Bucerus ad cap.27. Matthæi: *Si rectè accipias vocem* Infernus, *ibi memorant Euangeliſtæ Chriſtum ad infernum deſcendiſſe, vbi narrârunt mortuum & ſepultum: Scheol enim, pro quo nos in Scripturis ferè* Infernus *legimus, ſepulchrum ſignificat, quod nunquam ſaturatur. Quæ ergo Theologi ſuperioris ſeculi de Limbo Patrum, & reali illo deſcenſu Chriſti, quo etiam ad locum damnatorum & purgatorium acceſſerit, diſputârunt, vana ſunt: mittenda ſunt hæc inuenta hominum.*

1540. Ioannes Brentius in Catechiſmo, explicans Symb. Apoſt. *deſcendere ad inferos nihil aliud eſſe vult, quam prorſus interire,* Zu grundt/vnd zu bodem gehen.

Henricus Bullingerus Decad.1. in expoſitione Symboli, De deſcenſu ad inferos: *Simplicius videbimur hunc articulum intelligere, ſi ſenſerimus virtutem mortis Chriſti etiam dimanaſſe ad defunctos, & profuiſſe, hoc eſt, propter mortem Chriſti omnes Patriarchas & fideles homines ante Chriſti aduentum mortuos ab æterna morte ſeruatos eſſe.*

Ioannes Caluinus lib.2. Inſt.cap.16. §.9. *Hæc fabula de Limbo Patrum, ad quos liberandos Chriſtum deſcendiſſe narrant, tametſi magnos habeat auctores, nihil tamen aliud quàm fabula eſt.* Deinde improbans eorum opinionem, qui infernum pro ſepulchro accipiunt: *Nihil,* inquit, *actum erat, ſi corporea tantùm morte mortuus fuiſſet Chriſtus; ſed operæpretium ſimul erat, vt diuinæ vltionis ſeueritatem ſentiret, quò & iræ ipſius intercederet, & ſatisfaceret iuſto iudici. Vnde etiam oportuit eum cum inferorum copiis, & æternæ mortis horrore, quaſi conſertis manibus luctari.*

Ad caput 30. Iob: *Deſcendit Chriſtus ad inferos, hoc eſt, angores & cruciatus omnibus peccatoribus debitos ſuſtinuit.*

In Catechiſmo edito anno 1562. *Deſcenſus Chriſti ad inferos ſignificat, quòd Chriſtus non ſolùm naturalem mortem ſuſtinuit, quæ eſt ſeparatio corporis & animæ; ſed quòd anima quoque eius mirabilibus anguſtiis aſtricta, concluſaq; fuerit, quos Sanctus* dolores mortis *appellat; idcirco factum hoc eſt, qui ſe*

Deo

Deo præſentabat. ſiſtebatq́; , vt ei peccatorum nomine ſatisfaceret, neceſſarium, vt horribiles has conſcientiæ anguſtias experiretur, non ſecus ac ſi à Deo derelictus eſſet, imo verò quaſi illi iratus fuiſſet, atque in illa abyſſo conſtitutus exclamauit : Deus meus, vt quid me dereliquiſti?

1550. Auguſtinus Marloratus ad caput 2. Actuum Apoſtolorum ait, *quod Anima Chriſti non ſit relicta in inferno, ſignificare, quòd non manſerit ſub tyrannide Diaboli, peccati, & mortis. Quæ de Chriſti ad inferos deſcenſu diſputantur, ſupernacanea eſſe, quòd anima non tam ſpiritum immortalis eſſentiæ, quam vitam ipſam ſignificet.*

1560. Theodorus Beza ad caput 2. Actuum Apoſtolorum, *locum Dauidis* : non relinques animam meam in inferno, *vertit : Non relinques cadauer meum in ſepulchro. Reprehenſus ob id a Caſtaleone, reſpondit : Non temerè feci. cùm præcipuè locum à Papiſtis torqueri ad ſuum Limbum conſtituendum videamus. Veteres etiam inde deſcenſum illum animæ Chriſti ad inferos excogitârunt. Idem in magna fidei confeſſione, tam Latina quàm Gallica nullam facit huius articuli mentionem.*

1560. *Eraſmus Sarcerius*, in Catechiſmo exponens Symb. Apoſt. *per deſcenſum Chriſti ad inferos interpretatur crucem & omnes perſecutiones, in quibus Chriſtus verſatus eſt, & paſſionem ante pluribus commemoratam, nunc inferni vocabulo exaggeratoriè vocari.*

1560 *Caſpar Olevianus*, Libro Germanico, quem inſcripſit Feſter Grundt/ *fingit tropicum quendam & ſpiritalem deſcenſum ad inferos, qui nihil aliud ſit quàm extrema quadam & acerbiſſima Chriſti humiliatio, & in acerbiſſimos atque adeò infernales, cùm corporis, tum animæ imprimis dolores ac terrores deſcenſus.*

1570. *Benedictus Aretius*, in problematibus Theologicis, *per deſcenſum Chriſti ad inferos interpretatur, quod manifeſtatus ſit mors illius malis ſpiritibus, vt quem hactenus ſæpè audierant promiſſum, mortalibus tunc exhibitum ſcirent.*

1580. Theologi VVirtenbergenſes lib. Concordiæ pagina 750. *Simpliciter credimus, quòd tota perſona Deus & homo poſt ſepulturam deſcenderit ad inferos.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Geneſ. 37. v. 35. Iacob ait : Deſcendam ad filium meum lugens in infernum.

Onkelos Chaldaicè vertit, *Leuath bari, apud filium meum.*

Iob. 17. 13. Si ſuſtinuero, infernus domus mea eſt, & in tenebris ſtraui lectulum meum.

Pſal. 15. 10. Non derelinques animam meam in inferno : nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem.

Pſal. 87. 5. Æſtimatus ſum cum deſcendentibus in lacum : factus ſum ſicut homo ſine adiutorio, inter mortuos liber.

Iſaiæ 38. 10. Ego dixi, in dimidio dierum meorum vadam ad portas inferi.

Iſaiæ 45. 2. Portas æreas conteram, & vectes ferreos confringam.

Oſeæ 13. 14. Ero mors tua ô mors, morſus tuus ero inferne.

2. *Machab.* 6. 23. Eleazarus dixit : præmitti ſe velle in infernum.

Act. 2. 24. Quem Deus ſuſcitauit ſolutis doloribus inferni, iuxta quod impoſſibile erat teneri illum ab eo. Dauid enim dicit : caro mea requieſcet in ſpe. Quoniam non derelinques animam meam in inferno. Prouidens locutus eſt de reſurrectione Chriſti : quia neque derelictus eſt in inferno, neque caro eius vidit corruptionem.

Epheſ. 4. 9. Quod autem aſcendit, quid eſt, niſi quia & deſcendit primùm in inferiores partes terræ?

Coloſ. 2. 13. Et vos cùm mortui eſſetis in delictis & præputio carnis veſtræ, conuiuificauit cum illo : donans vobis omnia delicta, delens quod aduerſus nos erat, chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipſum tulit de medio, affigens illud cruci : & expolians principatus & poteſtates, traduxit confidenter palàm, triumphãs illos in ſemetipſo.

1. *Petri* 3. 19. Mortificatus quidem carne, viuificatus autem Spiritu, in quo & his, qui in carcere erant, ſpiritibus veniens prædicauit.

Apoſtoli in Symbolo.

Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus eſt; deſcendit ad inferos, tertia die reſurrexit à mortuis.

Liturgia Diui Marci.

Rex maxime Patrique coæterne, qui potentia tua infernum ſpoliaſti, & mortem conculcaſti, & fortem vinxiſti, & Adam è tumulo excitaſti, emitte dexteram tuam, &c.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Ignatius. °100.

Epiſtola ad Trallianos: Verè, & non hominũ opinione crucifixus & mortuus eſt, videntibus cæleſtibus, terrenis, & qui ſub terra detinebantur. Cæleſtibus quidem, tanquam incorporeis naturis: terrenis verò, vt Iudæis, & Romanis, & cæteris, qui tunc temporis crucifixo Domino aderant: ſubterraneis autẽ, eis videlicet, qui plurimi cum Domino reſurrexerunt. Deſcendit ad infernum ſolus, regreſſus eſt autem cum multitudine, & ſeptum illud æternum rupit, & medium parietem illius deſtruxit, & intra triduum reſurrexit.

Theophilus Antiochenus. 170.

Lib. 4. Allegoriarum in Ioannem: In hoc, quòd apud infernum Abraham vidit, hęc ſubeſſe quibuſdam ratio putatur, quòd omnes Sancti, ante aduẽtum Domini noſtri Ieſu Chriſti, ad inferna, licet ad refrigerij locum, deſcendiſſe leguntur.

Irenæus. 180.

Lib. 5. cap. 31. Tribus diebus *Dominus* conuerſatus eſt vbi erant mortui, quemadmodum Propheta
Ion. 2. 2. ait de eo: *Commemoratus eſt Dominus ſanctorum mor-*
tuorum ſuorum, eorum qui ante dormierunt in terram ſti-
pulationis, & deſcendit ad eos, extrahere eos, & ſaluare
Matt. 12. *eos* Et ipſe autem Dominus, *Quemadmodum* (ait) *Io-*
40. *nas in ventre ceti tres dies, & tres noctes manſit, ſic erit*
Eph. 4. 9. *Filius hominis in corde terræ.* Sed & Apoſtolus ait: *A-*
ſcendit autem, quid eſt, niſi quia & deſcendit in inferio-
ra terræ. Hoc & Dauid in eum prophetans dixit:
Pſa. 86. 13 *Et eripuiſti animam meam ex inferno inferiori.* Reſur-
gens autem tertia die, & Mariæ, quæ ſe prima vi-
Ioan. 20. dit, & adorauit, dicebat: *Noli me tangere, nondum*
17. *enim aſcendi ad Patrem meum: ſed vade ad diſcipulos, &*
dices eis: Aſcendo ad Patrem meum, & Patrem veſtrum.
Si ergo Dominus legem mortuorum ſeruauit, vt
fieret primogenitus à mortuis, & cõmoratus vſq;
Luc. 24. ad tertiam diem in inferioribus terræ, poſt dein-
39. de ſurgens in carne, vt etiam figuras clauorum o-
ſtenderet diſcipulis, ſic aſcendit ad Patrem; quo-
modo non cõfundentur, qui dicunt inferos qui-
dem eſſe hunc mundum, qui ſit ſecundùm nos: in-
teriorem autem hominem ipſorum derelinquen-
tem hic corpus, in ſupercæleſtem aſcendere locũ?
Pſa. 22. 4 Cùm enim Dominus in medio vmbrę mortis ab-
ierit, vbi animæ mortuorum erant, poſt deinde
corporaliter reſurrexit, & poſt reſurrectionem
Act. 1. 3 aſſumptus eſt: manifeſtum eſt, quia & diſcipulo-
rum eius, propter quos & hęc operatus eſt Domi-
nus, animæ abibunt in inuiſibilem locum, defini-
tum eis à Deo.

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib. 6. Stromaton cap. 2. Operatur, vt exiſtimo, Seruator, quandoquidem eius eſt opus ſeruare & ſaluum facere: Quod quidem certè fecit, vt qui eos, qui in ipſum voluerint credere, per prædicationem, vbicunque eſſent, traxerit ad ſalutem. Si ergo Dominus nulla alia de cauſa deſcendit ad inferos, quàm vt annuntiaret Euangeliũ, ſicut certè deſcendit. aut deſcendit vt annuntiaret omnibus, aut ſolis Hebræis. Atque ſi omnibus quidem, ſalui erunt omnes, qui crediderint, etiamſi ſint ex gentibus: cùm iam illic confeſſi fuerint. Sunt enim ſalutares & quę erudiunt Dei caſtigationes, adducentes ad conuerſionem, & potius pœnitentiam eligentes, quàm mortem: idq; cùm poſſint animæ purius perſpicere, quę ſunt liberę à corporibus, etiamſi obſcurentur vitijs & perturbationibus, eò quòd non amplius ſe eis opponat, & eas impediat caruncula.

Hippolytus. 220.

De cõſummatione mũdi. Prophetę Chriſti ſepulturã, deſcẽſum ad inferos, aſcenſum, redemptionẽq; animarũ, quę fuerũt à ſeculis, pręmonſtrârunt.

Oratione in magnum Canticum: Qui primũ ex terra creatum hominem perditum, & mortis vinculis alligatum ex infimis inferis extraxit; qui à ſuperis deſcendit, & eum, qui erat inferius, in ſupernas partes deduxit: qui mortuorum Euangeliſtes ſeu felix annuntiator, animarumq; redemptor, eorumq;, qui ſepulti erant, fuit reſurrectio: is erat, qui fuit deuicti hominis per ſe auxiliator, ei ſimilis, Verbum primogenitum, protoplaſtum Adam in Virgine viſitans, ſpiritalis terrenum in matrice requirens.

Origenes. 240.

Homilia 15. in Geneſin: In fine ſeculorum vnigenitus Filius pro ſalute mundi vſque ad inferna deſcendit, & inde protoplaſtum reuocauit. Quòd enim dixit ad latronem: *Hodie mecum eris in Paradi-* Luc. 23.
ſo, non illi ſolum dictum, ſed & omnibus Sanctis intellige, pro quibus ad inferos deſcenderat.

Ad cap. 5. Epiſtolæ ad Romanos: Si verò, vt in nonnullis exemplaribus habetur, etiã in eos, qui non peccauerunt, in ſimilitudinem præuaricationis Adæ, mors iſta, id eſt, quæ in inferno animas detinebat, regnaſſe dicatur, intelligimus & Sanctos quoſque ſub iſta morte, etiamſi non peccandi, at certè moriẽdi lege decidiſſe: Chriſtũ verò idcirco in infernum deſcendiſſe, non ſolùm vt ipſe nõ teneretur à morte, ſed vt eos, qui inibi nũ tam præuaricationis crimine, quàm moriendi conditione habebantur, abſolueret.

Gregorius Neocæſarienſis. 260.

Oratione in Epiphaniam: Oportet me, inquit Chriſtus, in inferni profundum deſcẽdere, vt eos, qui illic detinẽtur, eripiam: oportet me triduo mortis meæ carnis diuturnum mortis imperiũ euertere: oportet me corporis mei lucernam ſedentibus in tenebris & vmbra mortis accendere.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

De Demonſtratione Euangelica lib. 4. cap. 12. Chriſtus cùm altius vocem emiſiſſet, & Patri dixiſſet, *commendo Spiritum,* ſolutus à corpore abijt, neutiquã expectãs dum mors ad ipſum accederet, ſed illam cunctantem, ac veluti ceſſantem, ac potius conijcientem ſe in pedes & fugitantem, ipſe à tergo inſequẽs atque impellens, æternasq; abditorum tenebrarum portas refringens, & mortuis, qui illic catenis mortis impliciti erant, remeandi ad vitã iter retrorſum aperiens.

De Demonſtratione Euangelica lib. 10. cap. 8. Vni Chriſto hoc immotum ſeruabatur, quandoquidem vni etiam apertæ ſunt portę mortis, & vnum illum orci ianitores conſpicati formidauerũt, ipſeq; ille, qui mortis imperiũ habebat, de regijs ſedibus cedens, & nefariam illius Tyranni impotentiam vſque adeò cernens inualuiſſe, vt nullus alius cæleſtium adeſſe illi in talibus locis auderet, atq; ad earum animarum ſalutem, quæ illic detinebãtur, ſocium ſe præbere, meritò ait: *Afflictionẽ propiùs adeſſe, propterea quòd non ſit qui adiuuet.*

Eccleſiaſticæ hiſtoriæ lib. 1. c. 13. In præſentia, inquit Thadæus, ſilebo. Sed quoniam ad verbũ Dei prædicandum miſſus ſum, cras referam, quo pacto Chriſtus ſeipſum deiecerit, mortem obierit; qua ratione ad inferos deſcenderit, maceriemq;, quæ longo æui ſpatio integra & immota cõſtitiſſet, diruperit; vt ſurrexerit poſt triduum; vt mortuos, qui multis ſeculis obdormiuiſſent, excitauerit; quatenus etiam ſolus deſcenderit ille quidem, ſed cum ingenti multitudine ad Patrẽ ſuũ aſcenderit.

Macarius Hieroſolymitanus. 325.

In actis Concilij Nicæni lib. 2. Venit Saluator omniũ, & à nobis debita ſupplicia in ſua carne, quæ ſine peccato erat, pro nobis, & ex nobis, & ex nomine noſtro ſuſcepit. Deſcẽdebamus nos poſt mortẽ ad inferos: ſuſcepit & hoc, deſcẽdensq́; ſponte ad eos, non tamen detentus eſt, ſicut & nos, ſed deſcendit tantùm. Non enim erat ſubiectus morti, ſed mortis Dominus. Cumq́ue ſolus deſcendiſſet, cũ multis rediit.

Athanaſius. 340.

De incarnatione Chriſti: In Chriſti quoque morte idipſum patet, corpore non vltra ſepulchrum delato, anima ad inferos penetrante locis ingenti interuallo diſcriminatis: ſepulchro quidem id quod corporeum erat, quia ibi corpus aderat, recipiente: inferno verò id quod incorporeum fuit. Qua ratione igitur factum eſt, vt cùm Dominus adeſſet incorporaliter, pro homine à morte ſit agnitus? Vt earum animarum, quas infernus tenebat, vincula ſua anima inobnoxia quidem vinculis mortis, ſed tamen quæ quaſi obnoxia facta eſſet diſrumperet? explicans illis modum rationemq́; ſuæ reſurrectionis, vt plaſtes ille & conditor hominis hominem damnationi ſubiectũ ipſe præſens ad plenum liberaret in ſua forma!

De ſalutari Chriſti aduentu: Anima Adæ in condemnatione mortis detenta clamabat ad ſuũ Dominum perpetuò, & cum ea cæteri, qui Deo per legem naturæ placuerunt, vnà cum Adam detinebantur, ſimulq́ue in mœrore erant, & vociferabantur.

Homilia de ſemente: Ieſus propter nos mortuus eſt, & deſcendit ad inferna in medium mortuorum, & inter mortuos incedens, non ſolùm liber, ſed & liberator mortuorum erat.

Synodus Ariminenſis. 350.

Apud Athanaſium de Synodo Arimini: Credimus Filium Dei ſecundùm Patris voluntatem crucifixum & mortuum eſſe, & ad inferos deſcendiſſe, atque ibi quod ſui officij erat peregiſſe: quem ianitores inferorum conſpicati exhorruerunt, eumq́; tertio die ab inferis reſurrexiſſe, & verſatum cum diſcipulis fuiſſe.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 360.

Catecheſi 4. Illuminatorum: Deſcendit Chriſtus ad inferos, vt & illinc iuſtos liberaret. Cur enim vellet viuentes quidem frui gratia, quamuis plurimi ex his ſancti non eſſent; qui verò cum Adam à longo tempore concluſi erant, deinceps non potiri libertate? Eſaias Propheta tanta de illo prædicauit, & non vis vt Rex deſcendens liberet ſuum præconem? Dauid illic erat, & Samuel, & omnes Prophetæ, ac ipſe Ioannes, qui ad eum per ſuos nuntios dicebat: *Tu es qui venturus es, an alium expectamus?* Non vis vt deſcendens liberet tales?

Catecheſi 14. Solus hic quidem deſcendit ad inferos, cum multis autem inde aſcendit. Deſcendit in mortem ſolus, & multa corpora quieſcentium Sanctorum excitauit. Exterrita eſt mors, videns nouum quendam deſcẽdentem in infernum, vinculis, quæ illic ſunt, non ligatum. Qua de cauſa, ô portæ inferi, hunc videntes exhorruiſtis? quis inſuetus vos cepit timor? Fugit mors, & fuga timiditatem arguebat. Accurrerunt ſancti Prophetæ, Moſes Legislator, Abraham, Iſaac, & Iacob, Dauid, & Samuel, & Eſaias, & Ioannes Baptiſta. Redempti ſunt oẽs Sancti, quos deuorauerat mors.

Baſilius Magnus. 370.

Homilia in Pſal. 44. Chriſti quidem ſuaue fragrans odor myrrham ob paſſionem ſpirat: guttam verò, quòd non immobilis, nec otioſus, aut inefficax in ſepulchro permanſerit tribus illis diebus ac noctibus, ſed in infernum deſcẽderit, gratia diſpẽſationis circa reſurrectionem abſoluendæ, vt quæ de ſeipſo erant oracula Prophetarum vniuerſa expleret, &c. Habes ergo myrrham ob ſepulturam, guttam ob deſcenſionem ad infernum, quòd omnis gutta ad inferiora delabitur.

Homilia in Pſal. 48. *Deus redimet animam meam de manu inferi.*) Palam vaticinatur Chriſti ad infernum deſcenſionem, qui vnà cum alijs Prophetæ ipſius animã ſic liberaturus, vt ibi nequaquam remaneat.

Epiphanius. 380.

Hæreſi 46. contra Tatianos: Vnde etiam ſanctum Adam patrem inter viuos credimus, propter quẽ & nos, qui ab ipſo ſumus, omnes Chriſtus venit: vt his quidem, qui olim ipſum cognouerunt, & ab ipſius Deitate non aberrauerunt, verùm propter errores in inferno detenti ſunt, indulgentiam largiretur: his quidem, qui adhuc in mundo ſunt, per pœnitentiam; qui verò in inferno, per miſericordiam & ſalutem.

Hæreſi 69. contra Arianos: Omnia ſuſcepit, quò in carne condemnaret peccatum, & in cruce diſſolueret maledictionem, & in monumentum ſepulchri detraheret corruptionem, & in infernum deſcendens cum anima in Deitate ſtimulum mortis confringeret, & pactum erga infernum deſtrueret, &c. Volebat Deitas omnia perficere quæ ad paſſionis myſterium pertinent, & cum anima deſcendere ad inferna, ad operandum ſalutem eorum, qui illic prædormierunt, Sanctorũ inquam Patriarcharum.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 35. quæ eſt 3. de Theologia: Chriſtus in infernum deſcendit: ſed animas ſurſum ducit, atq; in cælos aſcendit.

Hymno ad Chriſtum poſt ſilentium:

Hac es Chriſte die lembus reuocatus ab vmbris,
Atque retudiſti ſpicula dira necis.
Horrendas hac luce fores tua rupit Auerni
Dextera: libertas eſt animisq́; data.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Oratione prima in Chriſti Reſurrectionem: Hęc Chriſti reſurrectionis dies mortis dolores diſſoluit: hæc mortuorum primogenitum edidit: in hac æreæ mortis portæ confractæ ſunt: in hac ferrei inferorum vectes comminuti: nunc mortis carcer aperitur; nunc captiuis libertas denuntiatur.

Theophilus Alexandrinus. 390.

Epiſtola prima Paſchali: Saluator tollens animam & ſeparans à corpore ſuo tempore paſſionis, rurſus eam in reſurrectione ſuſcepit: & multò antequam faceret loquebatur in Pſalmo: *Non derelinques animam meam in inferno.* Psal. 15 Nec credibile eſt, quòd ad inferos caro eius deſcenderit, vel prudentia carnis, quæ appellata ſit anima, inferis apparuerit: ſed quòd corpus eius poſitum in ſepulchro ſit, & ipſe nec de corpore & ſapientia carnis, nec de diuinitate ſua dixerit: *Non relinques animam meam in inferno*, ſed vera de naturæ noſtræ anima, vt perfectam, ac rationalem, & intelligibilem, atque ſenſibilem ad inferos deſcendiſſe animam monſtraret.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Sermone 5. de Reſurrectione: Hodie ſol iuſtitię Chriſtus aſcendit euangelizatis Sanctorum animus, ab inferis eleuãs ſecum corpora Sanctorũ tanquam choros ſyderum ſpiritaliũ. Enituit Hieruſalem, in qua viſi ſunt reſurgentes, &c. Et rectè dies dicitur lucis, in quo fugerunt tenebræ cæcitatis. *Exclamauerunt, qui erant in tenebris, quia lumen viderunt magnũ: & qui erant in regione vmbræ mortis, lux orta eſt eis.* Isaiæ 9

Demonſtratione aduerſus Gentiles, quòd Chriſtus ſit Deus: Deſcendit in inferoum, omnes diſturbauit, & tumultu turbationeq́; impletam arcem deſtru-

xit. Audi de hoc in inferioribus tumultuantes, &
Pſal.23. dicentes: *Tollite portas Principes veſtras, & eleuamini*
portæ æternales, & introibit Rex gloriæ. Et Eſaias ite-
Iſaiæ 45 rum: *Portas æneas confringam, & vectes ferreos conte-*
ram, & aperiam tibi theſauros obtenebratos, & inuiſibiles
oſtendā tibi. Infernū ſic vocat. Nā quamuis infernus
eſſet, animas tamē tenebat ſanctas, & vaſa pretioſa, Abraham, Iſaac, & Iacob. Propter quod theſauros vocat: obtenebratos autem, quia nondum ſol iuſtitiæ ibi fulſerat, neque de reſurrectione ſermones prædicârat.

Homilia 4. in Marcum: Ante aduentum Saluatoris, antequam Chriſtus aperiret Paradiſi ianuam cum latrone: omnes Sanctorum animæ ad in-
Gen.38. feros deducebantur. Denique dicit & Iacob: *Lugens & gemens deſcendam ad inferos.* Ideo Dominus mortuus eſt, ideo deſcendit ad inferos, vt animæ, quæ ibi vinctæ fuerant, laxarentur.

Syneſius. 410.

Hymno 7.

Et terram luſtraſti,
Et marinos fluctus,
Et dæmonum vias
Liquidos campos aeris,
Et infernas latebras,
Mortuis ſubſidium
Deus ad inferos miſſus.

Hymno 9.

Et deſcendiſti ſub Tartara,
Animarum vbi plurima
Mors tenebat agmina;
Horruit te ſenex tunc
Orcus antiquus,
Et voraciſſimus canis
Receſsit à limine:
Tu verò cùm ſoluiſſes catenis
Animarum ſanctos cœtus,
Comitatu integerrima,
Laudes referebas Patri.

Philo Carpathius. 420.

In Cantica: *Apprehendam te.*) Regnauit mors, & imperauit homini ab Adam vſque ad aduentum huius cæleſtis ſponſi: ſed idem Ieſus humana carne eaque mortali veſtitus, vt in ea mortem perderet, & vitam repararet æternam; quam ſemel pro nobis aſſumpſit in mortem, quaſi in domum intulit, eamque in intimum promptuarium & ſinum terræ, quæ nos omnes colligebat, triumphalem inuexit: vt inde Sanctorum animas, quæ illic reconditi theſauri Redemptoris huius pręſtolabantur aduentum, eximeret, ac ſolueret, ſecumque adduceret ſine fine victuras.

Ioannes Caſſianus. 430.

De Canonica diurnarum orationum & Pſalmorum modo lib.3.cap.3. Hora nona inferna penetrans, inextricabiles Tartari tenebras coruſcatione ſui ſplēdoris extinxit, portaſque eius æreas effringens, ac ſeras ferreas conterens, captiuitatem Sanctorum, quæ clauſa tenebris immitis inferni tenebatur, ſalubriter captā ſecum tranſuexit ad cælos, igneaque rhomphæa ſublata, antiquum incolam Paradiſo pia confeſſione reſtituit.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Ad Theodoſium Imperat. de recta in Deum fide: Chriſti anima, quæ cum illo coniuncta copulataque fuerat, non ſua, ſed diuina virtute potentiaque nixa, ad inferos deſcendit, ſpiritibuſque ibidem captiuis ſeſe exhibuit: Etenim iis, qui vinculis iſtic cōſtricti detinebantur: Exite, ait: cæteris verò, qui tenebris operiebantur: Reuelamini. Atque huc magnus ille Petrus reſpexiſſe videtur, cū de Dei Verbo, eiuſdemque ſecundùm diſpenſatoriā vnionem anima, hunc in modum concionatur: *Chriſtus ſemel pro peccatis noſtris mortuus eſt, iuſtus pro iniuſtis, vt nos offerret Deo: mortificatus quidem carne, viuificatus autem Spiritu. In quo & his, qui in carcere erāt, ſpiritibus veniens prædicauit, qui increduli fuerant aliquando.* Nemo, opinor, dicet diuinitatem per ſe ſolam ad inferos deſcendiſſe, ſpiritibuſque ibidem concluſis prædicaſſe: cùm ipſa omninò ſub oculos non cadat. Multo minus concedendum eſt ipſam in apparentem animæ ſpeciem transformatam eſſe: ſiquidem externæ iſtius apparentiæ commentum omninò repudiari debet. Quemadmodum ergo Vnigenitus cum iis, qui in corporibus ſuis adhuc degebant, verſatus eſt in corpore: ita Spiritibus, qui apud inferos tenebantur, animam mente & ratione præditam, ſibi coniunctam habēns, concionatus eſt.

Concilium Epheſinum. 430.

In Symbolo circa medium: Gratia Dei Chriſtus pro omnibus guſtauit mortem, tradens & proprium corpus, quamuis naturaliter ipſe vita ſit, & reſurrectio mortuorum. Nam vt mortem ineffabili potentia proculcaret, ac prius in ſua carne primogenitus Deus, licet iuxta naturam ſuā mortis expers, ex mortuis fieret primitiæ dormientium, viamque faceret humanæ naturæ ad incorruptionis recurſum, gratia Dei pro hominibus guſtauit mortem, & tertia die exurgens ſpoliauit infernū. Idcirco quamuis dicatur quòd per hominem facta ſit reſurrectio mortuorum, tamen intelligimus, hominem factum Verbum quod ex Deo eſt, & per ipſum mortis imperium fuiſſe deſtructum.

Proclus Conſtantinopolitanus. 433.

Homilia de Natiuitate Domini noſtri Ieſu Chriſti, habita Conſtantinopoli præſente Neſtorio: Crucifigebatur, & thronus gloriæ non deſerebatur: in ſepulchro concludebatur, & cælum vti pellem extendebat: inter mortuos reputabatur, & infernum deſpoliabat.

Theodoretus. 450.

Dialogo 3. Quemadmodū Principe generis condemnato vniuerſum quoque genus ſimul condemnatum eſt: ita cùm Saluator execrationē & maledictionem ſoluiſſet, naturæ quoque libertate vt frueretur euenit. Et quemadmodum deſcendentem ad inferos Adam ſecuti ſunt, qui erant naturæ participes: ita cum Chriſto Domino reſurgente reſurrectionis erit particeps vniuerſa hominum natura.

Titus Boſtrenſis: 460.

Ad c.23. Lucæ: *Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiſo.* Quomodo hæc Dei & Domini noſtri promiſſio Latroni facta, nimirum: *Hodie mecum eris in Paradiſo*, expleta eſt? Quòd Chriſtus Dominus noſter ſua diuinitate impleret omnia, & in cruce erat ſecundùm carnem, & in cælo ſecundùm diuinitatem. De cruce rurſum depoſitus, & in inferno erat ſecundùm animam, & ſuæ nihilominus diuinitatis virtute latronem in Paradiſum inferebat. Forſan latronem, qui in ipſum crediderat, prius tranſtulit in Paradiſum, quàm ipſe ad inferos deſcendit.

Olympiodorus Diaconus. 480.

Ad cap. 19. Iob: *Nudus infernus coram eo.*) Iubet tantummodò Deus, & continuò mortuos infernus eructat, nec quicquam eorum quę pereunt illi tectum eſſe poteſt, illius inuicta potentia cuncta in medium proferente. Hæc Iobus de Vnigeniti

incar-

incarnatione vaticinatus eſt: Siquidem coram eo tenebricoſus & ſplendore carens infernus nudus eſt: & quę illi ꝓpinqua eſt perditio, hoc eſt mors, abdita in occulto latere non poteſt. Ille ſcilicet factus homo, & infernum prædatus eſt, & qui illic incluſi erant virtute ſua eduxit, cùm eis, qui erant in vinculis, diceret: Egredimini: & eis, qui erant in tenebris: Retegimini: nec velum vllum diuino imperio officere potuit, verùm nulla interiecta mora retecti ſunt. Dictum item eſt in Prouerbijs: *Infernus & perditio manifeſta apud Dominũ:* Nec enim locus, in quo verſabantur animæ, quę illius aduentui anteceſſerunt, conditus illi ipſi eſſe potuit, neque eius obtutum effugêre illi, qui corruptione ac morte interijſſe funditus videbantur. Quia in regionem illam infernam deſcendit, & quæ à temporis principatu illic perpetuis vinculis tenebantur conſtrictæ, animas expediuit.

Nonnus Panopolitanus. 500.

In Metaphraſi ad cap. 2. Ioannis:

ἀλλ' ὅτε δὴ μετὰ κόλπον ἀνοστήτοιο βερέθρου
νόστιμος ἐξ ἀΐδαο παλίζωος τινι πότμῳ
ἀρχαίην παλίνορσον ἑὴν ἀνεδήσατο τιμὴν
οὐρανίην, τότε μοῦνον ἀνεμνήσαντο μαθηταί,
ὅττι δόμον δέμας εἶπε.

Sed quando poſt ſinum reditu carentis Barathri
Redux ab inferis rediuiuo quodam fato
Antiquo reuerſo ſuo ſe coronauit honore
Cæleſti, tunc ſolùm recordati ſunt diſcipuli
Quòd domum corpus dixit.

Ad caput 11. de Lazaro:

ἐξ ἀΐδος νόστοιο φυγὰς νέκυς ὄψιμον ἄλλην
ἀθρήσας μετὰ τέρμα βίου παλινάγρετον ἀρχὴν
θαμβαλέην. ἀΐδης δὲ μάτην παρὰ γείτονι λήθῃ
πανδαμάτωρ, ἀδάμαστον ἐδίζετο νεκρὸν ἀλήτην.

Ex inferis redijt profugus mortuus, ſerum aliud
Aſpiciens poſt metam vitæ rurſus congregatũ principiũ
Admirandum. Infernus verò fruſtra apud vicinũ lethen
Omnia domans, indomitum quærebat mortuũ errantẽ.

Dorotheus Archimandrita. 520.

Doctrina 22. Quid eſt, *captiuam duxit captiuitatem?* Ex tranſgreſſione Adæ captiuos nos omnes fecit inimicus, & ſubiectos habuit. Vnde egredientes animæ ex corporibus hominum inferna petebant. clauſus enim erat Paradiſus. Aſcendens igitur Chriſtus in altitudinẽ ſanctæ & viuificæ crucis, à captiuitate, in quã nos hoſtis abduxerat ob tranſgreſſionem, liberauit per ſanguinem ſuum, & iterum nos ex manibus inimici traxit, & ſuperauit eijcientem & captiuos facientem nos: & hinc dicitur: *Captiuam duxit captiuitatem.* Hæc eſt virtus myſterij, propter hoc pro nobis mortuus Chriſtus, vt nos mortuos reduceret ad vitam. Erepti igitur ſumus ab inferis ob Chriſti humanitatem, & in noſtra manu eſt redire ad paradiſum. Non enim vſque adeò tyrannidem exercet hoſtis, vt antea, neque nos ſub ea qua primùm ſeruitute habet.

Procopius Gazæus. 530.

Ad cap. 49. Geneſ. E cruce Chriſtus pendens paſſis manibus fugauit omnes hoſtes, eoſq; terga vertere coëgit. Vnde in Dauide legimus: *Perſequar hoſtes meos, & apprehendam, nec à perſecutione reuertar, donec intereant. &c. Affligã eos, nec poterũt cõſiſtere. Cadent ſub pedes meos. &c.* Hoc verò præcipuè tũc euenit, cùm committẽs Spiritum Patri, carne exutus deſcendit in hoſtium locũ, & cùm eſſet ipſa vita deſtruxit mortem, & aduerſarias potentias, quas veriſimile eſt ad primum eius aduentum, cùm eum nudum exiſtimarent hominem, inſtituiſſe ipſum circumuenire, & inſultare ei, ceu vili homini · vbi verò cognouerunt eum eſſe auguſtiorem homine, nimirum fugã in ea terga dederunt.

Ad cap. 41. Eſaiæ: Idem Chriſtus & eis etiam ſpiritibus, qui apud inferos in carceris domo conſtricti tenebantur, de ſe ipſe concionatus eſt, & vinculis neceſſitatis omnes liberauit.

Anaſtaſius Sinaites. 580.

In Hexamer. de opere ſeptimi diei: Cùm autem eſſ. profectus ad ſpiritus, qui erant in carcere inferni, illic fecit omnia opera ſui aduentus, quę cœperat facere. Hæc eſt quies ſecunda; quem quid... diem ſeptimum benedixit. In eo facta eſt ſalus eis, qui erant ſub terra, ſicut eis qui erant ſuper terram. In eo ſpoliati ſunt inferi; in eo liberatus eſt Adamus ex mœroribus. In eo dominatus eſt Chriſtus mortuis, ſicut & viuis. Tunc à cruce amb. -lauit in veſtigijs abyſſi. Cùm illuc deſcendiſſet, tunc in metu apertæ ſunt portæ mortis, tũc mortem eſt ſcrutatus, tunc alligauit tyrannum, tunc perfecit opera ſua, propter quæ aduenerat.

De recta fidei dogmatibus lib. 4. Ipſum enim oportebat & ad animas corporibus exutas peregrè proficiſci, illicq; captiuitate detentis prædicare abſolutionem.

Lib. 5. Deſcendit in inferiores partes terræ, inq; cor illius introijt, tantillum temporis ibi conſumpturus, quantum expediebat apud illos morari: vt eis, qui in inferno concluſi tenebantur, ſua poteſtate contraderet & gratiam & oportunum ſubſidium. Neque enim ad inferos deſcenſus ſui caruit fructu. Deus namque fruſtra nihil agit: ſed vt illic concluſos educeret, eductos ad ſuperiora ſubueheret, prior gradiens ante eos. Nec ſolam · lam corporum in ſepulchris corruptionem diſſoluit · ſed etiam animarum captiuitatem ex inferni clauſtris liberrimam eduxit, quo loci detinebantur miſerrima oppreſſæ tyrannide.

Heſychius. 590.

In canticum Ionæ: Non erat in poteſtate Ionæ, vt ſponte reſurgeret, ſed Chriſtus poterat ſua ſponte hoc facere. Quapropter infernũ, ad quod deſcendit Chriſtus, & mortem, quam verè guſtauit, cor terræ nuncupauit: hic autem infernum vocauit ventrem Balenæ.

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

In Chriſti Seruatoris Natalitia: Sol iuſtitiæ duplex nobis gaudium adfert. Hinc quidem ex vtero virgineo exortus: inde verò ex abditis inferorum antris excitatus. Vt exortus, immenſa mortalium animos lætitia delibutos reddidit: vt verò excitatus, triſtem mortem peremit, omneſqúe, quos detinebat, mortuos illi ademit, & nobis, qui in terreſtri hac regione verſamur, ad incorruptam immortalemq; vitam iter aperuit.

Germanus Patriarcha Conſtantinop. 720.

In Theoria: Hinc enim ille mundanus terræmotus, trium horarum ſpatio tenebræ ſuper vniuerſam terram, atque veli & petrarum diſruptio, & monumentorum pateſactio, prętereà etiam mortuorum reſurrectio, & quæcunque ad inferos deſcendens Saluator egit, &c. Recitat deinde ſacerdos eius ad inferos deſcenſionem, vinctorum illic liberationem, & triduanam & ſanctam à mortuis reſurrectionem.

De cruce Domini ſerm. 4. Profundum quid eſt? dirus Orcus & tenebricoſus, ad quem vſque deſcendit, quęrens ouem perditam.

Serm. denuò tertio: Sonus grauis audiebatur in Orci ſpecubus, cũ Protoplaſtus querulas ibi vocẽs funderet, prę Paradiſi deliciarũ deſiderio, &c. Ergo pauperis cultu penetrauit ad inferos, indeq; prædam, quam nemo queat dicere, tulit. Virgo

pudica carnem ei miniſtrauit ſuam, cruxq́ ſcſcalas præhuit, queis in Orcum deſcenderet. Deſcendit, inuenit hominem, eduxitq́ tenebris, & Paradiſi priſtinæ reſtituit gloriæ. O Dei bonitatis immenſam profunditatem.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 3. cap. 29. Ob id porrò deificata Chriſti anima ad inferos deſcendit, vt quemadmodum ijs, qui in terra verſabantur, iuſtitiæ ſol ortus erat (Iſaiæ 61.): ita etiam ijs, qui infra terram in tenebris & vmbra ſedebant, illuceret. Et quemadmodum his, qui in terra erant, pacem, captiuis remiſſionem, cæcis viſum euangelizauerat: ſic etiã ijs qui in inferno erant (Philip. 2.): vt ipſi *omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum.* Atque hoc pacto ijs, qui ab omni æuo velut compedibus aſtricti tenebantur, ſolutis, ipſe rurſus à morte ad vitam redijt.

Oratione de Transfiguratione Domini: Si in monte Thabor manſiſſent, non Orci regia ad prædã conceſſa fuiſſet, non Adamus ſaluti reſtitutus, nõ Eua redempta, non Patriarchæ, ac Prophetæ, & iuſti ex imis inferni receſſibus erepti fuiſſent.

Oratione de Dominica Paſcha: Cùm immenſam tuam miſericordiam ij, qui inferni catenis vincti tenebantur, conſpexiſſent, læto pede, ô Chriſte, ad lucem accurrebant, æternum Paſcha plauſu celebrantes.

Oratione de fidelibus defunctis: Fuit quibuſdam in inferno confeſſionis locus, ijs videlicet, qui in ſalutari Domini deſcenſu fidem amplexi ſunt. Neque enim ille vitæ auctor omnibus ſine exceptione ſalutem attulit: ſed ijs demum, qui illic quoque ipſius fidem amplexi ſunt. Ac nonnulli quidem per eos, qui ante crediderunt, Patres, & Prophetas, & Iudices, & Reges, ac Principes intelligunt, aliosq́ nonnullos Hebraici populi, &c. Hi ſunt videlicet, vt mea fert opinio, quibus Chriſtus in inferno ſalutem attulit. Sic igitur à nobis, iuuante Chriſto, demonſtratum eſt, in inferno quoque confeſſionem extitiſſe.

Coſmas Hieroſolymitanus. 740.

In Theogoniam hymno 8. Regnat, ſed non perennat infernus generis mortalium. Tu enim poſitus in ſepulchro, forti vitæ auctore palma mortis clauſtra dilaceraſti, & prædicaſti illic à ſeculo dormientibus liberationem immendacem.

Vna extitit in inferno inſeparabilis, in ſepulchro, & in Eden diuinitas Chriſtum cum Patre & Spiritu in ſalutem noſtram concinentium. Redemptor Deus benedictus es.

Solutum eſt immaculatum templum, procidẽs autem corrigit tentorium. Adam enim priori ſecundus, qui in excelſis habitat, deſcendit vſque ad inferni cellas.

Marcus Idruntinus. 800.

Hymno in magno Sabbato: Vt tua gloria omnia repleas, deſcendiſti in ima terræ. Abs te enim non abſconſa eſt ſubſiſtentia mea in Adam, &c. Signa ſepulturæ tuæ oſtendiſti, viſus multiplicans, nũc autem ſecreta tua diuinitatis manifeſtaſti, & his, qui in inferno ſunt, Domine, non eſt Sanctus, prę̃ter te, Domine clamant. Infernus Verbum occurrens tibi, amarus factus eſt, mortalem videns deificatum, maculoſum vibicibus, & omnipotentificem horribili formæ aurem diſcordauit.

Nicephorus Conſtantinopolitanus. 815.

Epiſtola ad Leonem: Credo Chriſtum corpus ſuum ſepulturæ contraditum, incorruptum cõſeruaſſe, nullo modo ab arcana illa inexplicabiliq́ vnione diuulſum, etſi illud tridui interuallo anima fuerit ſpoliatum: cum qua anima & ipſe quoque ad inferos deſcendit, eisq́, qui in carcere erãt, ſpiritibus, (quemadmodum Apoſtolorum Coryphæus diuinus Petrus exponit,) reſurrectionem prædicauit, libertatemq́ & reſurrectionem impertiuit. 1. Pet 3.

Michael Syngelus. 830.

In Dionyſio Areopagita: Dei Filius in fine ſeculorum ex Maria Virgine ſine ſemine ac corruptione carnem aſſumpſit, & in lucem editus, in omnibus præter peccatum, mortali homini, vt nos ſumus, ſimilis factus, in cruce ſua ac morte Diaboli imperium, perempta morte, irritum fecit, ad inferosq́ laceros deſcendit, & ibi tenebras diſſoluit, ac eius reſurrectione lux mundo illuxit.

Theophylactus. 900.

Ad cap. 27. Matth. Mortuorum reſurrectio, quæ facta eſt in cruce Domini, ſignificat eorum qui in inferno fuerunt liberationem.

Ad cap. 23. Lucæ: Chriſtus in Paradiſo fuit cum mente, in infernum autem deſcendit cum anima.

Ad cap. 4. ad Epheſios: Quò deſcendit Chriſtus? ad inferos. Has enim infimæ terræ partes appellat, iuxta communẽ opinionem & intellectũ, quemadmodum & Iacob inquit: *Deducetis canos meos cum dolore ad inferos.* Ac Dauid: *Similis ero deſcendentibus in lacum.* Deſcẽdit igitur ad infimas partes, poſt quas non eſt aliud quid; & aſcendit ſuper omnia, vltra quæ non ſunt alia.

Theodorus Alucara. 940.

Diſputatione 15. Quinta liberatio eſt animarum ab inferno, quia fieri non poterat, vt cum carne ad inferos anima Domini deſcenderet, quã mors à carne ſeparauerat: idcirco nuda cũ animabus, quæ ſedebant in tenebris, verſata eſt, eisq́ lumine ſuæ diuinitatis illuceſcens, eas, quæ in eum crediderant, in paradiſum tranſtulit, & inferni regnum deſtruxit. Quemadmodum enim porta & ingreſſus Verbi Dei aduentus in hunc mundum ſanctiſſima Virgo fuit: ita & mors ianuam & ingreſſum ad inferos deſcenſui præbuit.

Suidas. 950.

In voce Adam: Dei Filius Vnigenitus & Sermo æternus miſertus hominis, vt à Dracone decepti, è gremio Patris ipſe ſe demiſit, & caro factus de Spiritu ſancto & ſancta Virgine Deipara, & per venerandam crucem & ſupplicium ſuum deiecto aduerſario in terræ partes infimas deſcendit, indeq́ prolapſum Protoplaſtum eduxit, reſtituta imagini prima pulchritudine, & naturæ priſtinæ integritate.

Moſes Barcepha. 950.

De Paradiſo parte 1. paulò ante finem: Cùm Chriſti anima in cruce eſſet à corpore ſeparata, ipſa diuinitas ſimpliciter neque corpus neque animã deſeruit, ſed & vnà cum corpore ſepulchrum ſubijt, & ſimul cum anima inferos correxit, atque ad eas animas, quæ inibi tenebantur, concionem habuit, ſicut ait Petrus Apoſtolus in ſua Epiſtola. (1. Pet 3.) Itaque anima Chriſti eas animas, quæ in ſe credebant, ab inferis ſuſtulit, ſubuectasq́ induxit cum latronis anima in paradiſum, vnde expulſus fuerat Adamus.

Simeon Metaphraſtes. 970.

In vita Stephani iunioris: Etenim eximio & pereruditio artificio carnalis Chriſti natiuitas, & diuina ipſius miracula, & venerandorum myſteriorum traditio, ac denique per ipſius crucem in infernum deſcenſus, & reſurrectio picta illic erant.

In vita Quiriaci Eremitæ cap. 2. Cogitabat partum ſine ſemine, Virginem eandem & matrem. & quomodo Verbum, cùm Deus eſſet, factus ſit homo ſine mutatione, & quomodo per crucem inferos

ſpoliauerit, & fallacem ſerpentem aboleuerit, & Adamum rurſus reduxerit in Paradiſum.

Euthymius. 1080.

Ad Pſal. 106. *Qui contriuit portas æreas.*) Occluſas diu olim, & valdè obfirmatas inferni ianuas infregit Dominus, quando illuc deſcendens carcere emancipatos Patres eripuit.

Ad cap. 23. Lucæ: Primùm aſcendit ad Deum anima Ieſu: deinde ad inferos deſcendit, vt animas, quæ ibi detinebantur, liberaret.

Michael Glycas. 1120.

Parte 3. Annalium : Ad Orcum deſcendiſſe cùm ſanctam Chriſti audis animam, noli obſtupeſcere, neque dicere: fieri haudquaquam potuiſſe, vt eadem anima migraret ad Orcum, & paternis in manibus deponeretur. Quippe Dei manus, videlicet illa continens omnia vis & poteſtas, tum in cælo eſt supernè, tum in terris deorſum; neque adeò ipſis ab Orci angulis vnquam abeſt. Quò fit, vt ſi maximè ſancta Chriſti anima id temporis ad Orcum ſit profecta, minimè tamen à vi poteſtateq; illa, ceu diximus, omnia continente abfuerit. Imò dicendum potius, potentiam Patris ipſum eſſe Chriſtum, quemadmodum Paulus loquitur. Deponit igitur animam ſuam paternas in manus, vt hoc modo cunctis iuſtorum animabus iter ad ſuperna cæleſtiaq; largiretur. Ad Orcum verò deſcendit, vt etiam eis, qui iſthic detinerentur, prædicaret, ac religioſam illam pietatem docendo commonſtraret, quam prius ignoraſſent, &c.

Theorianus. 1170.

Epiſtola ad Sacerdotes de ieiunio Sabbati : Non ieiunant Græci Sabbato, quia eo die animæ iuſtorũ, ſtatim poſt deſcenſum Domini ad inferos, liberatæ fuerunt.

Nicetas. 1200.

In oratione 42. Nazianzeni: Chriſtus in infernum deſcendens non omnes, verùm eos ſolùm, qui crediderũt, ſaluos fecit. Chryſoſtomus ipſe affirmat, neminem in inferno à Chriſto ſalutem accepiſſe, niſi qui ſalute dignus eſſet, cùm ex hac vita exceſſiſſet.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Lib. 1. cap. 31. Ipſe iuſtitiæ ſol Chriſtus, anima ſola, per mortem à corpore ſegregatâ, apud inferos iuſtorum animis præſtò fuit: & dux itineris, ad Paradiſum ferentis præijt, lucis princeps, vixq; ductor eis perindè atque latroni factus. Eadem namque die, ac potius eadem hora ab inferis redijt: vt quidem cùm alij nonnulli, tum is, cui aurea lingua nomen indidit, inprimis hæc accuratiùs, certiusq; expoſuêre. Nec enim rationi conſonum erat, animam eius apud inferos retineri, qui nihil prorſus à primi parentis maledictione & exitio ſecum attuliſſet, ſubitò verò, &, vt ita dicam, fulgetri celeritate, dignos atque idoneos luce ſummè coruſcantis deitatis illuſtrans, ac immenſa potentia ex caliginoſis illis, ſoleq; carentibus latebris reducens: & principibus ibi tenebrarum, ducibusq; malorum, diuinæ poteſtatis ſplendore, & Angelicarum cohortium militia, quaſi obtritis, nullo tempore & labore nullo, atque eo, qui ſolum Deum deceт, modo, in momento vno ad ſacra immenſaq; luce relucentia paradiſi tabernacula traduxit.

Ioannes Cantacuzenus. 1360.

Apologia 2. Ipſe dicit Iob: *Num accepto luto formaſti animal, & ſermone præditum poſuiſti illud ſuper terram? num in veſtigijs abyſſi deambulaſti? aperientur ne tibi præ timore ianuæ mortis, & tunc ianitores inferni te viſo ſtupuerunt?* Quid, quæſo, his innuit aliud, quàm ego Deus ſum, qui feci hæc, ego aperui portas mortis: timore enim mei apertæ ſunt, & me viſo in inferno ſtupuerunt ianitores illius. Veruntamen quidnam opus eſt hanc prophetiam interpretari? Talem enim eſſe videmus, vt vel planè ſtupidus, & rudis eam intelligat. Illud enim, *Viſo me ianitores inferni ſtupuerunt,* Chriſti reſurrectionem cum auctoris ſte diuina potentiaque virtute factam ſignificat; præterea vniuerſam illam inferni mortiſq; deſtructionem. Quin & Dauid luculenter ſic dicit: *Non relinques animam meam in inferno, neque dabis ſanctum tuum videre corruptionem.* Pſal 16.

Manuel Palæologus. 1400.

Oratione matutina Dei celebratione continente: Morti te ipſum tradidiſti, ac morte tua ſeruaſti, quod in te eſt, omnes omnino homines: non eos duntaxat, qui ante te exitêre, (ſed & eorum animas, in inferno detêtas, (ἐν ᾅδου κατεχομένας, &c.) ipſe cum anima deificata profectus eò, manumiſiſti Seruator, quotquot te ſcilicet agnouerunt,) verùm etiam ex illo qui tempore hucuſque nati ſunt, & qui deinceps naſcentur.

Gennadius Scholarius. 1450.

De Purgatorio ſectione prima: Eos etiam addimus, qui ante baptiſmum ſuarum virtutum beneficio ſeruati ſunt, primos Patres, Prophetas, Patriarchas, & iuſtos, quos ſuo aduentu Chriſtus ab inferni vinculis liberatus, in cælum deduxit, & vt eo fruerentur dignos effecit.

Zaga Zabo Æthiops. 1530.

In confeſſione Fidei Aethiopica : Chriſtus deſcendit ad inferos, vbi erat anima Adæ, & eius filiorum. atque anima ipſius Chriſti, quæ eſt ab Adam, quam animam Adæ ipſe Chriſtus accepit ex ſancta Maria Virgine, & in ſplendore ac potentia diuinitatis ſuæ & crucis fortitudine fregit æneas & igneas inferorum portas, & catenas ferreas, Sathanam colligauit, & redemit Adam, & eius filios.

Moſes Mardenus Aſſyrius. 1552.

In tabula lectionum noui Teſtamenti: Sabbatum annuntiationis idcirco appellatur, quòd eo Chriſtus Patribus apud inferos agentibus annuntiauit, extremo ſuo ſupplicio ſalutem eis partam iam eſſe.

Siud Sulaka Patriarcha Neſtorianorum. 1553.

In Fidei confeſſione : Chriſtus paſſus mortuus & ſepultus eſt in humanitate ſua, propter nos, & propter redemptionem noſtri deſcendit ad infernum, & tertio die reſurrexit è ſepulchro vera reſurrectione.

Ioannes Baſilius Magnus Dux Moſcouiæ. 1570.

Reſponſione ad Ioannem Rohitam cap. 12. Licet quidam vſque ad Chriſti aduentum iuſti fuerint, neque contaminati: nihilominus tamen omnes, propter Adami damnationem, moriebantur, ac in Adum, id eſt, infernum deſcendebant.

Gabriel Patriar. Alexandrinus. 1595.

In confeſſione Fidei. Firmiter credo & prædico Chriſtum verè paſſum, verè mortuum & ſepultum, verè cum anima deſcendiſſe ad inferos, ad liberandas animas Sanctorum Patrum, quæ in Limbo detinebantur, alligato inſatiabili homicida.

ASSE-

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

Libro de anima cap. 55. Nobis inferi, non nuda cauoſitas, nec ſubdiualis aliqua mundi ſentina creduntur: ſed in foſſa terræ, & in alto vaſtitas, & in ipſis viſceribus eius abſtruſa profunditas. Siquidem Chriſtum in corde terræ triduum mortis legimus expunctum, id eſt, in receſſu intimo, & interno, & in ipſa terra operto, & intra ipſam cauato, & inferioribus adhuc abyſſis ſuperſtructo. Quòd ſi Chriſtus Deus, quia & homo, mortuus ſecundùm Scripturas, & ſepultus ſecundùm eaſdē, hic quoque legi ſatisfecit, forma humanæ mortis apud inferos functus, nec ante aſcendit in ſublimiora cælorum, quàm deſcendit in inferiora terrarum, vt illic Patriarchas, & Prophetas compotes ſui faceret: habes & regionem inferum ſubterraneam credere, & illos cubito pellere, qui ſatis ſuperbè non putent animas fidelium inferis dignas: ſerui ſuper Dominum, & diſcipuli ſuper magiſtrum, aſpernati ſi fortè in Abrahæ ſinu, expectandæ reſurrectionis ſolatium carpere.

Lib. 2. contra Marcionem cap. 4.

Poſt vbi ſecretas inferni venit ad vndas,
Atque ſuum victor captiuum luce retexit,
Aſtantis iuſſumq; Patris virtute peregit,
Sponte ſuum corpus, quod liquerat, ipſe recepit.

Lib. 4. cap. 6.

Iſthic interdum requies, ſub corpore terræ
In parte ignota quidam locus extat apertus,
Luce ſua fretus, Abrahæ ſinus iſte vocatur,
Altior à tenebris, longè ſemotus ab igne,
Sub terra tamen.

Lib. 5. cap. 10.

—————— Poſtquam corpore ſancto
Omnia perpeſſus, perſoluit debita noſtra:
Infernum petit: hic animas pro crimine vinctas,
Quæ ſine præſidio, concluſa pondere legis,
Olim promiſſa, & ſperata, & tarda rogabant,
Sanctorum in requiem dedit, & cum luce retraxit.

Cyprianus. 250.

De cardinalibus operibus Chriſti: De Cœna Domini: Volebat pius Magiſter, cùm iam damnationis ſuæ dictaretur ſententia, & prope eſſet, vt figeretur in cruce, ſuæ dare indicia poteſtatis; vt qui animam Lazari reuocârat ab inferis, & quatriduano mortuo reddiderat vitam, dignoſceretur virtute diuina non humana tantùm opus patraſſe, & impoſſibile eſſe ſuam animam ab inferno teneri, qui alienam poteſtatiuè extraxerat.

De vnctione Chriſmatis: Paſſus eſt Rex illudi, & vita occidi, deſcendenſq; ad inferos captiuam ab antiquo captiuitatem reduxit, &c. omninò conuenit vt eo tempore, quo Chriſtus captiuos eduxit ab inferis, reconciliati peccatores ad Eccleſiam reducantur.

De Chriſti reſurrectione: Honorificatus eſt Chriſtus reſurgens à mortuis, victor mortis, ſpolians inferos, & captiuos præmittens ad ſuperos.

Zeno Veronenſis. 260.

Sermone 3. de Paſcha: Hic eſt quo ferales diſruptæ ſunt tenebræ, quo mors ſubacta eſt, quo homines, quos ſuſceperant mortuos, refundere inferi coacti ſunt viuos.

Victorinus Pictauienſis. 270.

De Ieſu Chriſto Deo & homine:

Sed Deus omnipotens Patrem clamore per auras
Supremâ iam voce vocat: quia deſeror audi.
Tempus erat ſpiritum Patri ſoluiſſe tonantem,
Et manes patuêre, & profugit vndique cælum, &c.
Mœſta fluenta gemunt, & luctum flumina plorant,
Inq; ſinus rediêre ſuos: à ſedibus imis
Tartarus euomuit proceres, Patreſq; beati
Conſurgunt, morienſq; Deus reparatur in omnes,
Vim patiens hominum vitali morte ſepultus.

Lactantius. 320.

Lib. 4. Inſtit. cap. 12. Cùm mandatis Dei functus veritatem gentibus reuelaſſet: mulctaretur etiam morte, vt inferos quoque vinceret ac reſignaret: atque ita demum reſurgens ad Patrem proficiſceretur, in nube ſublatus, &c.

Iulius Firmicius Maternus. 350.

De myſterijs & erroribus profanarum religionum c. 25. Chriſtus Filius Dei, vt humanum genus à mortis laqueis liberaret, fecit quod ante promiſerat, clauſit ianuas ſedis infernæ, & duræ legis neceſſitatem calcata morte proſtrauit: Per triduum recens ita ab eo iuſtorum turba collecta eſt, ne diutius contra eos mortis dominaretur improbitas: Ne iuſtorum meritū ex longa deſperatione cōcideret, fregit clauſtra perpetua, & ferreæ fores Chriſto iubēte collapſæ ſunt, &c. Exultat ſalutare numen, & triumphales currus eius iuſtorum & Sanctorum turba comitatur.

Hilarius. 350.

Lib. 10. de Trinitate: Anne tibi metuere infernū chaos, & torrentes flammas, & omnem pœnarum vltricium abyſſum credendus eſt, dicens latroni in cruce: *Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiſo?* Naturæ huius poteſtatem, iam non dico metus, ſed nec infernæ ſedis regio eſt concludens, quæ deſcendens ad inferos, à Paradiſo non deſit: ſic vt & hominis filius loquens in terris, maneat & in cælo, Martyri ſuo Paradiſum promittens, & conſummatæ beatitudinis delicias pollicens: non habet hunc metus corporalis penetrantem quidem ad inferos, ſed vtique naturæ ſuæ virtute diſtentum. Et naturam hanc mundi dominam, ac libertate ſpiritalis virtutis immenſam, non ſibi terrore mortis Gehennæ chaos vendicat: qua Paradiſi deliciæ carere non poſſunt. Futurus in inferis Dominus, & in Paradiſo eſt futurus.

In Pſal. 53. Morte nō interceptus vnigenitus Dei Filius: ad explendam quidem hominis naturam morti ſe, id eſt, diſceſſioni ſe tanquam animæ corporiſq; ſubiecit, & ad infernas ſedes, id quod homini debitum videtur eſſe, penetrauit.

Marius Victorinus. 360.

Lib. 4. aduerſus Arium: Quam vtique vitam induit ſimul cum corpore, & eam ab inferno reſumpſit.

Ambroſius. 370.

De Dominicæ incarnationis Sacramento cap. 5. Corpus Chriſti iacebat in tumulo, ipſe autem inter mortuos liber remiſſionem in inferno poſitis ſoluta mortis lege donabat.

De myſterio Paſchæ cap. 4. Expers peccati Chriſtus, cùm ad Tartari ima deſcenderet, ſeras inferni ianuaſq; cōfringens, vinctas peccato animas, mortis damnatione deſtructa, è diaboli faucibus reuocauit ad vitam, atque ita diuinus triumphus æternis eſt characteribus conſcriptus, dum dicit: *Vbi eſt mors aculeus tuus? vbi eſt mors victoria tua?* Oſeæ 13. 1. Cor. 15.

Hymno, qui incipit, Ieſu noſtra redemptio:

Inferni clauſtra penetrans,
Tuos captiuos redimis:
Victor triumpho nobili,
Ad dextram Patris reſides.

Hymno, qui incipit Veni Redemptor gentium:

Egreſſus

Egreſſus eius à Patre,
Regreſſus eius ad Patrem:
Excurſus vſque ad inferos,
Recurſus ad ſedem Dei.

Lib. 4. de Fide cap. 1. Dominus reſurrectionis ſuæ pignore vincula ſoluit inferni, & piorum animas eleuauit. Reſurgens ex inferis Chriſtus venit nouis redimitus exuuijs, & ſpolio ex morte quęſito.

Ad cap. 5. ad Romanos: Boni in inferno erant, ſed ſuperiuri, quaſi in libera morte, quia ad cælos aſcendere non poterant: ſententia enim teuebantur data in Adam, quod chyrographum in decretis morte Chriſti deletum eſt. Sententia verò decreti fuit, vt vnius hominis corpus ſolueretur ſuper terram, anima verò vinculis inferni detenta exilium paterentur.

Ad caput 4. ad Ephęſios: Exſpoliauit inferos, cùm captiuos, quos ex præuaricatione Adæ, aut proprijs captos peccatis in conditione tenebat, abſtulit conſentientes ſibi, & aſcendens inde in cælos induxit.

Pacianus. 380.

Epiſtola 3. contra tractatus Nouatianorum: Dicam adhuc planiùs: Ille poſterior populus, ille pauper, ille medioeris, imago Eccleſiæ fuit, anima humilis & modeſta, anima liberata per Chriſtum: hanc venit Dominus ſaluam facere, hanc apud inferos non reliquit.

Prudentius. 380.

In Apotheoſi contra Ebionem:

Hunc ego non cumulem myrrhaq́ue, & thuris, & auri
Muneribus? ſcio quem videam, quæ doua rependam.
Hunc ego non venerer? qui cæle viſu, humiq́ue
Iuuenitur Rex atque Deus, moderatur vtrumque
Naturæ regimen, tumuloq́ue inferna refringens
Regna, reſurgentes ſecum iubet ire ſepultos:
Cælum habitat, terris interuenit, abdita rumpit
Tartara: vera fides Deus eſt, qui totus vbique eſt, &c.

Hymno 1. ad Galli cantum:

Inde eſt quòd omnes credimus,
Illa quietis tempore,
Quo gallus exultans canit,
Chriſtum rediſſe ex inferis.
Tunc mortis oppreſſus rigor,
Tunc lex ſubacta eſt Tartari,
Tunc vis diei fortior
Noctem coegit cedere.

Hymno 9.

Quem & ipſum, ne ſalutis
Inferi expertes forent,
Tartarum benignus intrat:
Fracta cedit ianua,
Vectibus cadit reuulſis
Cardo diſſolubilis,
Illa prompta ad irruentes,
Ad reuertentes tenax,
Obice extrorſum recluſe,
Porta reddit mortuos,
Lege verſa & limen atrum
Iam recalcandum patet.

Hieronymus. 390.

Epiſt. 3. cap. 3. Ante Chriſtum Abraham apud inferos, poſt Chriſtum latro in Paradiſo.

Epiſt. 25. cap. 3. Luxit Iacob filium quem putabat occiſum, ad quem & ipſe erat ad inferos deſcenſurus, dicens: *Deſcendam ad filium meum lugens in infernum:* (Gen. 37.) quia necdum Paradiſi ianuam Chriſtus effregerat: necdum flammeam rhomphæam & vertiginem præſidentium Cherubin (Gen. 3.) ſanguis eius extinxerat. Vnde & Abraham, licet in loco refrigerij, etiam apud inferos cum Lazaro fuiſſe ſcribitur. (Lucæ 16)

Ad Pſal. 15. *Non relinques animam meam in inferno:*) quia propterea illuc deſcendit, vt electos ſuos exinde eijceret, & diabolum ligaret: Diabolus antea ſe taliter iactabat, vt omnia regna mūdi haberet, ſed modò illum non ſolùm tenere non potuit, ſed potius à Chriſto ligatus perhibetur.

Ad Eccleſiaſtis cap. 3. Ante aduentum Chriſti omnia ad inferos pariter ducebantur. Vnde & Iacob pariter ad inferos ſe deſcenſurum dicit, & Iob pios & impios in inferno queritur retentari, & Euangelium chaos magnum interpoſitum apud inferos, & Abraham cum Lazaro, & diuitem in ſupplicijs eſſe teſtatur. Et reuerà antequam flammeam illam rotam, & igneam rhomphæā ad Paradiſi fores Chriſtus cum latrone reſeraret, clauſa erant cæleſtia, & Spiritus pecoris hominiſq́ue æqualis vilitas coarctabat.

Ad cap. 9. Eccleſ. Nota vt Samoelem quoque verè in inferno credas fuiſſe, & ante aduentum Chriſti, quamuis Sanctos, omnes inferni lege detentos.

Ruffinus. 390.

In expoſitione Symboli: Quòd in infernū Chriſtus deſcendit, euidenter prænunciatur in Pſalmis, vbi dicit: *Et in puluerem mortis deduxiſti me.* Et iterum: (Pſal. 21.) *Quæ vtilitas in ſanguine meo, dum deſcendero in corruptionem?* (29. & 58.) Et iterum: *Deſcendiſti in limum profundi, & non eſt ſubſtantia.* Sed & Ioānes dicit: *Tu es, qui venturus es, an aliū expectamus?* Vnde & Petrus dixit: *Quia Chriſtus mortificatus carne, viuificatus autem ſpiritu. In ipſa* (1. Pet. 3.) (ait) *eis qui in carcere incluſi erant, deſcendit ſpiritibus prædicare, qui increduli fuēre in diebus Noe.* &c. Redijt victor à mortuis, inferni ſecum ſpolia trahens: eduxit enim eos, qui tenebantur à morte, ſicut & ipſe prædixerat, vbi ait: *Cùm exaltatus fuero à terra omnia ad me traham.* (Ioan 12)

Gaudentius Brixienſis. 400.

Tractatu 6. in Exodū: Nocte ergo qua corpus exanime relinquens in cruce Dei Filius, tranſijt cum anima ad Ægyptum inferiorem, vt animas in inferno poſitas viſitaret: tunc fecit vindictam in omnes immundos ſpiritus.

Tractatu 8. de lectione Exodi, qui eſt in ordine 10. Corpore in ſepulchro ſepoſito, diuinitas cùm anima hominis ad inferna deſcendens, vocauit de locis ſuis animas Sanctorum, quorū corpora ſurrexiſſe Matthæus Euangeliſta teſtatur, dicens: *Et multa corpora* (Matt. 27.) *Sanctorum dormientium ſurrexerunt, & exeuntes de monumentis, poſt reſurrectionem ipſius, intrauerunt in ſanctam ciuitatem, & multis apparuerunt.* Deſcendiſſe autem Saluatoris animam ad inferos viſitandos, non ſolùm B. Petri epiſtola: verùm etiam B. Dauidis (1. Pet. 3.) prophetia teſtatur, cùm dicit: *Quoniam non derelinques* (Pſal. 15.) *animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuū videre corruptionem.* Filius enim Dei non idcirco cū ſuſcepti hominis anima ad inferos deſcendit, vt eā in inferno relinqueret, ſed vt plurimas reſurrecturis Sanctorū corporibus animas reuocaret.

Auguſtinus. 400.

Epiſtola 57. ad Dardanum. ſolutione primæ quæſtionis: Si ſecundùm hominem, quem Verbum Deus ſuſcepit, putamus dictum eſſe. *Hodie mecum eris in Paradiſo,* (Lucæ 23) non ex his verbis in cælo exiſtimandus eſt eſſe Paradiſus. Neq; enim ipſo die in cælo futurus erat homo Chriſtus Ieſus, ſed in inferno ſecūdùm animam, in ſepulchro autem ſecundùm carnem. Et de carne quidē, quòd eo die in ſepulchro ſit poſita, manifeſtiſſimum eſt Euangelium. Quod verò illa anima in infernum deſcenderit, Apoſtolica doctrina prædicat. Quandoquidem beatus Petrus ad hanc rem teſtimonium de Pſalmis adhibet, vbi de ipſo prædictum eſſe demonſtrat: *Quo-* (Act. 2.)

Viam non derelinques animam meam in inferno, neque dabis ſanctum tuum videre corruptionem.

Epiſt. 99. ad Enodium: Et Dominum quidem carne mortificatum veniſſe in infernū ſatis conſtat. Neque enim contradici poteſt vel prophetię, quę

Pſal. 15. dixit: *Quoniam non derelinques animā meam in inferno.* Quod ne aliter quiſquam ſapere auderet, in actibus Apoſtolorum idem Petrus exponit, vel eiuſdem Petri illis verbis, quibus eum aſſerit ſoluiſſe

Act. 2. *inferni dolores, in quibus impoßibile erat eum teneri.* Quis ergo niſi infidelis, negauerit fuiſſe apud inferos Chriſtum? &c. Profectò igitur in Paradiſo, atque in ſino Abrahæ, etiam ante iam erat beatificante ſapientia, & apud inferos iudicante potentia. Vbi enim non eſt nullo loco obſeſſa diuinitas? Veruntamen ſecūdùm creaturam, quam ex quodā tempore ſuſcipiendo, manens Deus homo factus eſt, hoc eſt ſecundùm animā eum fuiſſe apud inferos, apertè Scriptura declarat, & per prophetiam pręmiſſa, & per Apoſtolicum intellectum ſatis expoſita, qua dictum eſt: *Non derelinques animam meam in inferno*, &c.

De ciuitate Dei lib. 20. c. 15. Non abſurdè credi videtur, antiquos etiam Sanctos, qui venturi Chriſti tenuerunt fidem, locis quidem à tormentis impiorum remotiſſimis, ſed apud inferos fuiſſe, donec eos inde ſanguis Chriſti, & ad ea loca deſcenſus erueret.

In Pſal. 85. Nondum Dominus venerat ad infernum, vt erueret inde omnium Sanctorum præcedentium animas, & tamen Abraham in requie ibi erat. Et quidem diues, cùm torqueretur apud inferos, cùm videret Abraham, leuauit oculos. Non enim poſſet leuatis oculis videre, niſi ille eſſet ſuperius, ille inferius.

Tractatu 111. in Ioannem: Qui homini pœnaliter pendenti ait: *Hodie mecum eris in Paradiſo*, ſecundùm id, quòd homo erat, anima eius ipſo die futura fuerat in inferno, caro in ſepulchro: ſecundùm autem id, quòd Deus, vbique, & in Paradiſo erat.

Paulinus Nolanus. 420.

De obitu Celſi pueri:

Denique quod verbo dixit, virtute probauit
Ipſe, ſuum renocans ex Erebis hominem:
Tēpore quamquā illo, non tantū in corpore Chriſtus
Signa ſua dederit, cùm cruce victor obit.
Namque vt concuſſis patefecit Tartara terris,
Et vinctum inferno carcere ſoluit Adam,
Fiſſa reſurgentes ruperunt ſaxa ſepultis,
Et nouus in ſancta floruit vrbe thalus.
Viderunt multi veterum remeare piorum
Corpora, deſcenſu viuificata Dei.

Maximus Taurinenſis. 430.

Homilia 2. in ſolennitate Pentecoſtes: Prædam Saluator quodammodo ſuſtulit, cùm hominem quem ſuſcepit inferni rapium faucibus portauit ad cęlum, & alienæ dominationis, id eſt, diabolicę poteſtatis ſeruum, de captiuitate erutum, duxit ad altiora captiuum.

Arnobius Romanus. 440.

Ad Pſal. 137. Poſtea inferos vidit, & longè factus eſt, nō ſolùm à cælis, ſed etiam ab ipſa terra, abyſſi profunda deſcendens ſcidit, & quia inde reuerteretur ad ſuperos, & quia à ſuperis remearet ad cælos.

In conflictu de Deo trino & vno. Habuit etiam vnde inter animas defunctorum animam corporis ſui defuncti ire ad inferos permitteret & redire.

Proba Falconia. 440.

In Centonibus:

Extemplò comites Erebi de ſedibus imis
Vmbra ibant tenues, tellus quoque & æquora Ponti
Signa dabant, ſiſtunt amnes, terraque dehiſcunt:
Quin ipſa ſtupuere domus, atque intima lethi
Tartara, & vmbroſa penitus patuêre cauernæ:
Sol quoque & exoriens, cuncti ſe ſcire fatentur,
Tunc caput obſcura nitidum ferrugine tinxit.

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 65. Quid eſt? Vbi Chriſtus cœpit inferi pulſare fores, portas tartari ſubmouere, ianuas aperire mortis, gehennæ ſoluere legem vetuſtam, deturbare antiquiſſimum ius pœnarum, repoſcere Lazari animam, ab inferis viam reditui innouare, occurrit ei tartari tota furens poteſtas, præferens edictum ſuperni principis, excelſi regis portans decretum, geſtans latam tot ſeculis Deo loquente ſententiam, & videns hominem ſciſcitabatur quis iſte eſſet: quid auderet, quid ſibi vellet, cur ſolus, aut ſine tremore tremendos mortis laceſſat & inceſſat acceſſus. Cui dicenti quis eſſet, reſponderunt prophetica voce miniſtri reſurrectionis Angeli: *Ipſe eſt Rex gloriæ, ipſe eſt fortis & potens in prælio.* Sed refert Tartarus: Ego Regem gloriæ in cæleſtibus ſcio omnibus poteſtatibus cælicis præſidere, cuius nutum tota ſufferre non poteſt creatura: hunc autem video de terrenis vnum, concretum limo, corpore mortali ſeptum, & in ipſo habitu hominis hominibus viliorem, & ad ſummam citò dandum ſepulchro, ſubdendum meæ protinus eſſe ditioni. Pſal. 23.

Sermone 123. Ipſe Dominus quia clauſit infernum, ad inferos tota poteſtate deſcendit, vt clauſa protinus aperiret.

Eucherius Lugdunenſis. 450.

De quæſt. noui Teſtamenti, in Lucam: In hoc quoque quòd epulo apud infernum Abraham vidit, hæc ſubeſſe à quibuſdam ratio putatur, quòd etiam omnes Sancti ante aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti ad inferna, licet refrigerij locum, deſcendiſſe dicuntur.

Libro formularum ſpiritualium, numero 35. Chriſtus ſecundùm corpus ſepultus eſt, ſecūdùm animam verò ad inferna deſcendit: tertia autem die per potentiam diuinitatis ſuæ carnem ſuam de ſepulchro ſuſcitauit.

Sedulius. 460.

Lib. 3. Paſchali:

——————Chriſtum dubitatis, an vnum
Poſſit ab infernis hominem reuocare cauernis,
Qui dabit innumeras poſt funera ſurgere turbas?
Ergo vbi clamantis Domini ſonuit tuba dicens,
Lazare perge foras: magno concuſſa pauore
Tartara diſſiliunt, Erebi patuêre receſſus,
Et tremuit lethale chaos, mortiſque profunda
Lex perit, atque animæ proprias repetente medullas
Cernitur ante oculos viuens aſtare cadauer.

Libro 4.

Ergo vbi cuncta boni completa eſt paſſio Chriſti,
Ipſe animam proprio dimiſit corpore ſanctam,
Ipſe iterum ſumpturus eam: quia mortuus idem,
Idem viuus erat, membris obeuntibus in ſe,
Non abeunte Deo: cuius virtute reterſum
Inferna patuêre viæ, ruptæque fatiſcunt
Diuiſa compage petræ, rediuiua iacentum
Corpora Sanctorum fractis abiêre ſepulchris.

Claudius Marius Victor. 460.

Præfatione in Geneſin:

——————Dum lata in ſydera vultu
Erexiſti hominem, quem ſæui fraude tyranni
In mortis laqueos, & ad impia Tartara raptum
Vnigena redimis profuſo ſanguine nati,

Drq́; tonis Erebi dona ad maiora petitum
Reſtituit, quàm factus erat, vitaq́; perenni
Reddit, & in cælum dira vehis hoſte ſubacto.

Cæſarius Arelatenſis. 470.

Homilia 3. de Paſchate: O pulchra lux, quæ de cãdido cæli faſtigio promicaſti, & inter fluenta ſulphurea, ſedentes in tenebris & vmbra mortis ſubita claritate veſtiſti. Confeſtim igitur æterna nox inferorum Chriſto deſcendente reſplenduit. Siluit ſtridor lugentiũ ille, ſoluta ſunt onera cathenarum, dirupta ceciderunt vincula damnatorum. Attonitæ mentis obſtupuêre tortores. Omnis ſimul impia officina contremuit, cùm Chriſtum repente in ſuis ſedibus vidit. Mox igitur ferruginei ianitores deſcendente Chriſto, talia inter vmbroſa ſilentia cæci, metu incubante, ſubmurmurant. Quiſnam, inquiunt, eſt iſte terribilis, & niueo ſplendore chorus? nunquid noſter talem excepit Tartarus? nũquid in noſtram cauernam talem euomuit mundus? Inuaſor eſt iſte, nõ debitor: effractor eſt, non peccator: iudicem videmus, non ſupplicem: venit iubere, non ſuccumbere: erumpere, non manere.

Homilia 38. Ante aduentum Saluatoris Diabolus regnabat in mundo, & omnes populi peccatores & iuſti, exeuntes de corpore, in infernum deſcendebant propter originalia peccata, quæ de Adam traximus.

Claudianus Mamertus. 470.

De regreſſu animarum ab inferis lib. 3. Atqui ita fidei noſtræ ratio periclitabitur, ſi nec Redemptoris anima inferos adeundo redauduq́ue reſerauit.

Gennadius Maſsilienſis. 480.

De Eccleſiaſticis dogmatibus cap. 78. Ante Paſſionem Domini omnes animæ Sanctorum in inferno ſub debito præuaricationis Adæ tenebantur, donec auctoritate Domini, per indebitam eius mortem, à ſeruili conditione liberarentur.

Vigilius Tridentinus. 480.

Libro 2 contra Eutychen: Conſtat Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ſexta feria crucifixum, & ipſa die ad infernum deſcendiſſe, ipſa die in ſepulLucæ 23 chro iacuiſſe, ipſa die latroni dixiſſe: *Hodie mecum eris in Paradiſo.* Caro igitur ipſo die non fuit in Paradiſo, nec in inferno, ſed exanimis iacuit in ſepulchro: anima per illud triduũ in inferno, nõ in ſepulchro: & iure tamen dicemus Dominũ Ieſum Chriſtum in ſepulchro iacuiſſe, ſed in ſola carne: Dominum Ieſum Chriſtum non derelictum in inferno, ſed in ſola anima. Et cùm in his omnibus Chriſtus, & in his ſingulis Chriſtus ſit, vnus tamẽ eſt Chriſtus: qui ſic aliud fuit in ſepulchro, aliud in inferno, vt tamen ipſe vnus atque totus vbique fuerit, cùm ſeparatim per loca ſe ipſum diſpenſauerit. Ergo dicimus Dominum iacuiſſe in ſepulchro, ſed in ſola carne: & Dominum deſcendiſſe in infernum, ſed in ſola anima.

Fulgentius. 500.

Ad Thraſimundũ regem lib. 3. cap. 31. In hoc diuinitas Chriſti virtutem ſuæ impaſſibilitatis oſtendit, quæ vbique ſemper atque ineffabiliter præſens, & ſecundùm animam ſuam in inferno ſine doloribus fuit, & ſecundùm carnem ſuam in ſepulchro ſine corruptione iacuit: quia nec carni ſuæ defuit, cùm animam ſuam in inferno dolere non fineret: nec animam ſuam in inferno deſeruit, cùm in ſepulchro carnem ſuam à corruptione ſeruaret. Dignum namque fuit, vt carnem ſepulchri non corrumperet locus, quam peccati non corrupit affectus: & animam dolor non contingeret inferni, quam ſeruitus nequiuit tenere peccati. Propter hoc in Pſalmo, cùm ex forma ſerui, in qua Chriſtus noſtra peccata portauit, diceret: *Quia repleta eſt malis anima mea, & vita mea in inferPſal. 87. num appropinquauit:* vt oſtenderet eandem animam ſuam à peccato liberam, in infernum pro nobis peccatoribus deſcendiſſe, ſubdidit dicens: *Factus ſum ſicut homo ſine adiutorio inter mortuos liber.*

Cap. 34. Humanitas ergo vera Filij Dei, nec tota in ſepulchro fuit, nec tota in inferno, ſed in ſepulchro ſecundùm veram carnem Chriſtus mortuus iacuit, & ſecundùm animam ad infernum Chriſtus deſcendit. Secundùm eandem animam ab inferno ad carnem (quam in ſepulchro reliquerat) redijt. Secundùm diuinitatem verò ſuam, quæ nec loco tenetur, nec fine concluditur, totus fuit in ſepulchro cum carne, totus in inferno cum anima. Ac per hoc plenus vbique fuit Chriſtus, quia non eſt Deus ab humanitate, quam ſuſceperat, ſeparatus: qui & in anima ſua fuit, vt ſolutis inferni doloribus, ab inferno victrix rediret, & in carne ſua fuit, vt celeri reſurrectione corrumpi non poſſet.

Symmachus Papa. 510.

Apologetico aduerſus Anaſtaſium Imperat. Chriſtus Deus veraciter totus, & totus homo eſt, ſic conceptus, ſic editus, ſic conuerſatus in ſeculo, ſic paſſus, ſic apud inferos, ſic reſuſcitatus.

Hormiſda Papa. 514.

Epiſt. ad Iuſtinũ Imper. cap. 3. Sepultus eſt Chriſtus iuxta id, quòd homo voluit naſci: & iuxta id, quòd Patri erat ſimilis, reſurrexit: patiens vulnerum, & Saluator ægrorum: vnus defunctorum, & viuificator obeuntium: & ad inferna deſcendens, & à Patris gremio non recedens.

Merobaudis Hiſpanus. 520.

De Chriſto:

——————Tu noxia pectora ſoluis,
Et ipſasq́; animas in corpora functa reducis,
Mundus & ad manes penetras, mortisq́; latebras
Immortalis adis.

Arator. 540.

Lib. 1. Act.

——————Ligno ſuſpenditur inſons,
Et ligni vacuatur onus: ſic vulnus iniqui
Fit medicina Dei, pandis reſplendere vmbris,
Pallida regna petens, propria quem luce coruſcum
Non potuit fuſcare chaos. fugêre dolores,
Infernus tunc eſſe timet, nullumq́; coercens
In ſe pœna redit, noua tortor ad otia languet,
Tartara mæſta gemũt, quia vincula cũcta quieſcũt. &c:
Infernum Dominus cùm deſtructurus adiret,
Detulit inde ſuam ſpoliato funere carnem.

Primaſius. 540.

Ad cap. 4. ad Epheſ. Sub terra infernus eſt. Qui deſcendit cum anima in infernum, ipſe cum anima & corpore aſcendit ad cælos, vt impleret omnia, quæ ſcripta ſunt.

Ad cap. 5. Apocal. Non abſurdè credi videtur antiquos etiam Sanctos, qui venturi Chriſti tenuerunt fidem, locis quidem à tormentis impiorum remotiſſimis, & apud inferos fuiſſe, donec eos inde Chriſti ſanguis, & ad ea loca deſcenſus, erueret.

Caſsiodorus. 540.

Ad Pſalm. 15. Anima Chriſti non eſt more communi in inferno derelicta, ſed celeri reſurrectione clarificata ad cælorum regna peruenit.

Ad Pſalm. 138. Hoc factum eſt lege humanitatis, vt crucifixo corpore ad rumpenda inferorum clauſtra deſcenderet, & laboranti humano generi Redemptor piiſſimus ſubueniret.

Fortunatus. 570.

Libro 3. Carminum, Hymno de Chriſti reſurrectione:

Salue feſta dies toto venerabilis æuo,
Qua Deus infernum vicit, & aſtra tenet, &c.
Legibus inferni oppreßis ſuper aſtra meantem
Laudant ritè Deum lux, polus, arua, fretum.
Solue catenatas inferni carceris vmbras,
Et reuoca ſurſum quicquid ad ima ruit. &c.
Sed planè impleſti, remeans pie victor ad orbem:
Tartara preſſa iacent, nec ſua iura tenent.
Infernus inſaturabiliter caua guttura pandens,
Qui rapuit ſemper, fit tua præda Deus.
Eripis innumerum populum de carcere mortis,
Et ſequitur liber quo ſuus auctor adit.
Euomit abſorptam trepidam fera bellua prædam,
Et de fauce lupi ſubtrahis agnus oues.
Hinc tumulum repetens poſt Tartara carne reſumpta,
Belliger ad cælos ampla trophæa refers. &c.

Gregorius Turonenſis. 580.

Hiſtoria Francorum libro 10. cap. 13. Et quæ fuit neceſſitas Filio Dei de cælis deſcendere, carnem aſſumere, mortem adire, inferna penetrare, niſi vt hominem, quem plaſmauerat, non permitteret in morte perpetua derelinqui? Sed & iuſtorum animæ, quæ vſque ad paſſionem eius infernali ergaſtulo tenebantur incluſæ, eo veniente laxatæ ſunt. Nam deſcendens ad inferos, dum tenebras noua lux perfudit, animas eorum ſecum, ne hoc exitu amplius cruciarentur, eduxit.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 13. Moralium cap. 15. & 16. Dum Conditor ac Redemptor noſter clauſtra inferni penetrans, electorum exinde animas eduxit, nos illò ire non patitur, vnde iam alios deſcendendo liberauit. Hi verò, qui ante eius aduentum in hunc mundum venerunt, quantumlibet iuſtitiæ virtutem haberent, ex corporibus educti in ſinum cæleſtis patriæ ſtatim recipi nullo modo poterant: quia necdum ille venerat, qui inferni clauſtra ſua deſcenſione ſolueret, & iuſtorum animas in perpetua iam ſede collocaret. Vnde beatus Iob & afflictionem ſentiens, & adhuc differri retributionem iuſtorum ſciens, aptè ſubiungit: *Si ſuſtinuero, infernus domus mea eſt, & in tenebris ſtraui lectulum meum.* Priores etenim Sancti & ſuſtinere aduerſa poterant, & tamen è corporibus educti, adhuc ab inferni locis liberari non poterant: quia necdum venerat, qui illuc ſine culpa deſcenderet, vt eos, qui ibi tenebantur ex culpa, liberaret, &c. Et quia in ipſis quoque inferni locis iuſtorum animæ ſine tormento tenebantur, vt & pro originali culpa adhuc illuc deſcenderent, & tamen ex proprijs actibus ſupplicium non haberent, quaſi in tenebris lectulum ſtrauiſſe, eſt in inferno ſibi requiem præparaſſe. Graue etenim tędiū electis fuit, poſt ſolutionem carnis, adhuc ſpeciem non videre Creatoris.

Lib. 6. epiſt. 15. Nihil aliud teneatis, niſi quod vera fides per Catholicam Eccleſiam docet; quia deſcendens ad inferos Dominus, illos ſolummodò ab inferni clauſtris eripuit, quos viuentes in carne per ſuam gratiam in fide, & bona operatione ſeruauit.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

Sententiarum de ſummo bono lib. 1. cap. 16. Ante aduentum Saluatoris, quanquam ſine pœna ſupplicij, tamen non in cælo, ſed in inferno Sanctorum animæ tenebantur: pro quibus abſoluendis Dominus in infernum deſcendit.

Concilium Toletanum Quartum. 643.

Cap. 1. Deſcendit ad inferos, vt Sanctos, qui ibi tenebantur, erueret, & deuicto mortis imperio reſurrexit. Hæc eſt Catholicæ Eccleſiæ fides, hanc confeſſionem ſeruamus atque tenemus.

Hildephonſus Toletanus. 660.

De Virginitate Mariæ cap. 12. Ipſe de cælo veniens, ipſe ſepulchrum aggrediens, ipſe ſepulchrum relinquens, ipſe cælos repetens, ipſe ad inferna in anima humana deſcendens, ipſe de inferno poteſtate diuina Sanctorum animas liberans, ipſe de morte liberans, ipſe inter mortuos liber.

Iulianus Toletanus. 680.

Lib. 2. Prognoſticon cap. 4. Nondum venerat Chriſtus ad infernum, vt erueret inde omnium Sanctorum præcedentium animas, & tamen Abraham in requie ibi erat, &c. Hæc ergo fortaſſe duo fuerunt inferna, quorum in vno requieuerunt animæ Sanctorum, in altero torquentur animæ impiorum.

Aldhelmus. 690.

Hymno in Aſcenſionem Domini:

Nam dira lethi limina,
Cæcas & vulvas inferi
Luſtrans ſua potentia,
Lethi ligârat Principem:
Et quos ſuos in actibus
Fideq; lectos nouerat,
Omnes Auerni faucibus
Saluabat à ferocibus,
Et plurimos ab inferis
Portis reduxit ſpiritus:
Multos & ipſo corpore
De fauce mortis eruit.

Aponius. 700.

Lib. 5. in Cantica: Vnaquæque anima requiem non alibi poterit inuenire, niſi veram eius paſſibilem carnem confitendo, veramq; impaſſibilem diuinitatem in cruce, aliud in ſepulchro manſiſſe per triduum, & aliud penetraſſe ad inferna, ad liberationem iuſtorum.

Beda. 700.

Ad Pſalm. 85. Eſt alia regio, vbi caro, & ſanguis, & omnis mortalitas viget, ſpes fragilis, & omnia caduca, & fluxa: & hæc comparatione illius dicitur inferna regio, vel infernus. Et meritò, quia locus mortuorum plenus: Corpus enim mortuum eſt propter peccatum, vt Apoſtolus ait, &c. Huius inferni comparatione infernus inferior poteſt dici communiter locus ille, quo poſt hanc vitam deſcendunt animæ, ſiue æternaliter damnandæ, ſiue temporaliter puniendæ. Ad hunc vtrumque infernum miſit Deus Filium ſuum, vndique nos liberans: ad ſuperiorem quidem naſcendo, ad inferiorem moriendo. Sanctiſſima enim illa anima illuc deſcendit, vt ſuos inde deduceret, qui detinebantur in tenebris, & qui ibi non remanſit, ſed cum triumpho inde redijt, iuxta illud: *Non relinques animam meam in inferno.*

Alcuinus. 750.

Ad caput 3. Eccleſiaſtis: Ante aduentum Chriſti omnia ad inferos pariter deſcenderunt. Vnde & Iacob ad inferos deſcenſurum ſe dicit. Ideò pios & impios queritur apud inferos detentari. Et reuera antequam flammeam illam rotam & igneam rhomphæam ad paradiſi fores Chriſtus cum latrone reſeraret, clauſa erant cæleſtia.

De diuinis Officijs cap. 18. Chriſtus per paſſionem

carnis

carnis Angelis profuit in cælo, quorũ numerus, qui per apoſtatam Angelum imminutus fuerat, ex animabus fidelium quotidie adimpletur; & nobis, qui ſumus in terra; & illis, qui propter originale peccatum detinebantur apud inferos: ſed & ipſis, qui in diuerſis mundi partibus habitabant.

Ambroſius Anſbertus. 760.

In Apocalypſin lib. 9. Si enim non mendaciter, ſed veriſſimè creditur, antiquos etiam Sanctos, qui diſpenſationis Chriſti fidem non ſolùm verbis, verum etiam ſanctis prophetauerunt actionibus, etſi apud inferos, locis tamen à tormentis impiorum remotiſſimis, fuiſſe, donec eos Chriſti ſanguis, deſcenſusq́ue eius ad eadem loca, exinde eriperet: profectò deinceps boni Chriſtiani, qui ea fide pollent, *quæ per dilectionem operatur*, effuſo illo pretio iam redempti, inferos prorſus neſciunt. At qui nunc poſt redemptionis tempora ad inferos deſcenderint, nequaquam ad vitam, ſed ad condemnationem in futurum de monumentis reſurgent.

Carolus Magnus. 800.

Epiſtola ad Elipbandum Toletanum: Poſcimus per eum, qui pro te in cruce manus innoxias extendit, pro te ſanguinem ionuxium effudit, pro te mortem pertulit & ſepulturam, & ad liberandum electos ad infernum deſcendit, & pro te ſurgens tibi viam ad cælos reuertendi demonſtrauit.

Haymo. 820.

Ad cap. 4. Epiſt. ad Epheſ. Non ſecundùm diuinitatem, quæ omnia implet, aſcendit ipſe, neque deſcendit, ſed ſecundùm humanitatem. In anima quidem ſola deſcendit in infernum, & iterum corpore & anima aſcendit ſupra omnes cælos.

Angelomus. 830.

Lib. 1. Regum cap. 2. Chriſtus deſcendit ad inferos, & non eſt anima eios in inferno derelicta, ſed citò reſurrexit à mortuis, & reduxit eum Pater ad ſemetipſum.

Eginardus. 840.

In vita S. Remigij. Idem Deus, qui in cruce homo factus pependit, & in ſepulchro idem Deus homo factus iacuit: ſed in ſepulchro ſecundùm ſolam carnem idem Deus iacuit, & in infernum ſecundùm ſolam animam deſcendit, & reſurrexit tertia die carne.

Rabanus Maurus. 850.

Lib. 4. de vniuerſo cap. 10. Ante reſurrectionem Domini omnes Sanctorum animæ in inferoo ſub debito præuaricationis Adæ tenebantur, donec auctoritate Domini, per indebitam eius mortem, de ſinili conditione liberarentur.

Lib. 19. cap. 3. in Hieremiam: Dominus in virtute diuinitatis deſcẽdit ad inferos, ac deſtructis clauſtris Tartari, ſuos, quos ibi reperit, eruens, victor ad ſuperos aſcendit.

Carolus Caluus. 870.

Oratione ad orandam ſanctam crucem: Adoro te deſcendentem ad inferos, & liberantem captiuos: deprecor te, vt non dimittas me ibidem introire.

Remigius Antiſiodorenſis. 880.

Ad Pſalmum 85. Ipſe enim ſic naſcendo, venit in mundum; ita moriendo, deſcendit in infernum: ſed non ibi remanſit, quia ſuis inde liberatis, cum poteſtate redijt.

Ad cap. 9. Zachariæ: *Tu quoque eduxiſti vinctos tuos de lacu, in quo non eſt aqua*: hoc eſt, liberaſti eos de inferno, in quo nulla eſt miſericordia. Denique in reſurrectione Domini *multi Sanctorum* qui in inferno vinculis peccati originalis tenebantur, ſurrexerunt cum eo, *& venerunt in ſanctam ciuitatem, & apparuerunt multis.*

Altercatio Synagogæ & Eccleſiæ. 900.

Cap. 7. Quòd funus Iacob tantis filiorum planctibus ſeptuaginta diebus dedicatur, quid aliud eſt, niſi quòd omnes Sancti, ante aduentum Chriſti, originalis culpæ nexibus aſtricti, quando hac vita deceſſerunt, cælum non meruerunt, ſed ad inferna deſcenderũt? Verùm homo vetuſto morbo per Baptiſmum ſolutus non plangitur, cui de hoc mundo migranti cælum aperitur, &c. Sicut carceralis cuſtodia Ioſeph non tenuit, ſic infernus Chriſtum tenere non potuit.

Cap. 14. Chriſtus ante lucem ſurrexit, inferni clauſtra comminuit, & cælum conſcendit.

Radulphus Flauiacenſis. 950.

In Leuiticum lib. 2. cap. 4. Bene ad oſtium tabernaculi teſtimonij. Nam mors ipſius vitæ nobis oſtium fuit, quæ ſuperum damnatis ingreſſum aperuit. Antiqui enim Patres vſque ad aduentum Domini, quamlibet iuſtè vixerint, ducti ad regnum noo ſunt, niſi ille deſcenderet, qui Paradiſi clauſtra hominibus impoſitione ſuæ mortis aperiret. Vitulus ergo iſte in introitu tabernaculi coram Domino immolatur: quia mors Chriſti, vt reis veniæ aditum præberet, Patri ſingulariter placuit.

Smaragdus Abbas. 970.

Ad epiſtolam Feria ſexta poſt Paſcha: Catholica fides habet, quòd deſcendens ad inferna Dominus, non incredulos inde, ſed fideles ſolummodò ſuos educens, ad cæleſtia ſecum regna perduxerit.

Fulbertus Carnotenſis. 1000.

In Hymno Chorus nouæ Hieruſalem.

Quo Chriſtus inuictus leo
Dracone ſurgens obruto,
Dum voce viua perſonat,
A morte functos excitat.
Quam deuorarat improbus
Prædam refundit Tartarus,
Captiuitate libera
Ieſum ſequuntur agmina.

Radulphus Ardens. 1050.

In Natali Domini: Nec ſolùm chariſſimi, qui tũc in carne erant, viderunt hanc lucem, ſed & habitãtibus ſiue *ſedentibus in regione vmbræ mortis lux orta eſt ijs*: hoc eſt, Patriarchis, & Prophetis, cæteriſq́; Sanctis, qui carne ſoluti præſtolabantur aduentum Mediatoris quaſi exules, habitantes non quidem in morte, ſed in vmbra, hoc eſt, in ſimilitudine mortis, carentes viſione Dei.

In Vigilia Aſcenſionis. Deſcendit Chriſtus non tantùm ad inferos, ſed etiam ad inferiores partes terræ, id eſt, ad inferna, ea confringens, & captiuitatem captiuam educens. Populus enim Sãctorum, qui in inferno detinebatur, non tantùm captiuitas, imò etiam captiuata captiuitas erat. Rurſus & in hoc, quòd ex miſeria huius vitæ ad maiorem inferni miſeriam captiuata fuerat, non tantùm captiuitas, imò etiam captiuata captiuitas erat. Hanc ergo captiuam captiuitatẽ more triumphatoris duxit ſecum Dominus in altum: infernum frangens, ſuos, qui ibi captiui tenebãtur, eduxit, & cum triumpho in cælum aſcendens, dona Spiritus ſancti ſuis dedit.

Guitmundus Auerſanus. 1060.

De vnitate & Trinitate: Corpus quidem Chriſti in cruce mortuum, in lapide ſepeliri permiſit; ani-

ma verò viua cum Deo permanens, in infernum, non vt pateretur, ſed vt dominaretur, deſcendit: quæ liberatis inde, quos dignos iudicauerat, cæteris verò dimiſſis, corpus ſuũ tertia die reſumpſit.

Algerus. 1060.

De Euchariſtia lib. 2. cap. 8. Dum corpus Chriſti in ſepulchro iacuit, anima ad liberandas Sãctorom animas ad inferna deſcendit.

Ioannes Micrologus. 1060.

De Eccleſiaſticis obſeruationibus cap. 26. Ante deſcenſum Chriſti ad inferos nullus Sãctorum ad illam gloriã peruenit, ad quam Chriſtus antiquos Sanctos perduxit, & deinceps ſuos ſequaces perducere oon definit.

Anſelmus Cantuarienſis: 1080.

In Elucidario: Venit Dominus ad infernum ſuperiorem deſcendẽdo, vt redimeret captiuos à tyrãno, vt dicitur: *Dicens his, qui vincti ſunt: Exite, & his, qui in tenebris ſunt: Reuelamini.* Vinctos vocat, qui erant in pœnis: alios verò, qui eraot in tenebris, quos omnes abſoluit, & in gloriam induxit Rex gloriæ, &c.

Ad caput 10. ad Romanos: Si in abyſſum deſcendiſſe dubitetur Chriſtus, nec mortuus eſſe creditur: quia ſicut mortuus eſt, vt mortem occiderat; ſic in abyſſum deſcendit, vt ſuos inde retraheret. Et hæc eſt iuſtitia fidei, diſtans à iuſtitia mortalis legis, vt non dubitet quis de ſpe Dei, quæ in Chriſto eſt, vt non diffidat Chriſtum ſpoliaſſe infernum, & cum Sanctorum animabus cælum aſceodiſſe: quia qui hoc credit, ex hoc efficitur iuſtus.

Ad cap. 2. ad Coloſ. Chriſtus expoliauit *Principatus ac Poteſtates* dęmonum, auferendo illis animas iuſtorum, quas in inferno propter culpain primi parentis detinebant: *Et traduxit*, id eſt, trans infernum duxit ad regoa cælorum ipſas ab inferis ereptas Sanctorum animas: & hoc *confidenter*, id aſt, cum magna fiducia fecit, non timens dæmones, vtpote qui nullum habebat peccatum.

Iuo Carnotenſis. 1100.

De conuenientia veteris & noui Teſtamenti: Chriſtus expolians infernum, iuſtos quoſque ad ſuperna ſecum tanquam prædã egregiã triũphãdo auexit.

Petrus Alphonſus. 1106.

Titulo 9. Chriſtus eduxit de domo carceris ſedentes in tenebris: quia eos, qui in tenebroſo carcere tenebãtur inferni, deſcendens ad infaros ipſe extraxit.

Titulo 10. *Petrus*: In Geneſi de Iacob legitur, quòd & filijs & filiabus ſuis ad conſolandũ eum ſuper filio ſuo Ioſeph congregatis noluit conſolari, dicens: *Quia deſcendam ad filium meum lugens ad inferos.* Non hoc ſecundùm corpus dicit: Sciebat enim quòd filius ſuus in terra nun erat ſepultus, imò putabat, quòd ab aliqua beſtia erat deuoratus. Hoc ergo dixit ſecundùm animam: *Quia ad filium meum lugens ad inferos deſcendam.* Ac ſi diceret, quia mortuus eſt filius meus, moriar, & ad inferos, vbi anima eius eſt, & omnes animæ mortuorum, lugens deoeniam. *Moſes*: Si ita eſt, vt aſſeris, tunc & Patriarcharum animæ, & Prophetarum, cæterorumq́ue Sanctorum omnium, ante mortem illius, quem Chriſtum dicitis, defunctorum, vnà cum animabus impiorũ, in vno loco demoratæ ſunt. *Petrus:* Verum profectò eſt, quòd in obſcuritate omnes ac tanebris, ſed noo erant omnes in locis pœnalibus, ſiue ſupplicijs: nam iuxta merita ſua retribuebatur ſingulis: veruntamen omnes in inferno, & ſub iure erant diaboli. Nullus enim mortuus ab Adam vſque ad mortẽ Chriſti clauſtra deuitauit inferni.

Gen. 37

Tractatu 11. Cùm Chriſti anima, à corpore diſſoluta, ad inferos, vt inde bonos eriperet, deſcendit, nunquam ab ea diuinitas ipſa receſſit.

Honorius Auguſtodunenſis. 1120.

In Speculo Eccleſiæ: Ante Chriſti aduentũ omnes deſcenderunt ad inferos. Et ſi Abraham cum Lazaro apud inferos fuit, quæritur quomodo diues eleuatis oculis eos à longè viderit? Duo inferni leguntur, inferior, & ſuperior: inferior, io quo reproborum animæ torquebãtur; ſuperior, in quo electi Chriſtum prę̃ſtolabantur. Da inferiori ſcribitur. *Eruiſti animam meam ex inferno inferiori.* De ſuperiori autem: *Educ de inferno animam meam, ad confitendum nomini tuo.* In inferiori autem nouem ſpeciales pœnæ feruntur, &c. Superior autem infernus erat vltimã pars terræ, loco inferno iunctus, ſed à pœnis diſiunctus, in quo iuſti poſiti, potuerũt à malis cõſpici, qui erat io ioferno inferiori.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

De gloria & honore Filij hominis ad Matthæi cap. 8. lib. 7. Cùm dicimus aut legimus prius Iudæum, id eſt, Iudaicum populum per præſeotiam Saluatoris eſſe curatum, non ſolùm illos paucos attẽdimus, qui tunc in corpore inuenti, ante vel poſt paſſionem eius crediderunt, ſed vniuerſam populi illius electionem, omnes qui iam à ſeculo migrauerant, à tempore promiſſionis, quæ facta eſt Abraham, vſque ad tempus illud: quia tunc ſaloati, & ab inferis educti ſunt par ipſum, cuius venturi fidem habuerant.

Hugo Victorinus. 1130.

De Sacramentis fidei lib. 2. part. 1. c. 11. Anima Chriſti ad infernum deſcẽdit, caro in ſepulchro iacuit: diuinitas cum vtroque permanſit. Ergo Chriſtus perſona ad infernum deſcendit, ſed ſecundùm animam ſolam; quia ſola anima ad infernum deſcendit: & Chriſtus perſona in ſepulchro iacuit, ſecundùm ſolam carnem; quia ſola caro Chriſti in ſepulchro iacuit.

Bernardus. 11˚0.

Sermone 75. ſuper Cantica: Semel ad inferos deſcẽdit, non ſanguis, ſed anima, & hæc portio eorum, qui in carcere erant. Vna illa viſitatio, quæ tunc facta eſt, per præſentiam animæ, cùm corpus penderet exanime ſuper terram. Sanguis aridam rigauit, ſanguis infudit terram, & inebriauit eã: ſanguis quæ in terra, & quæ in cælis ſunt pacificauit: non autem & quæ apud inferos, niſi quòd ſemel illò, vt dixi, anima eius excurrit.

Epiſt. 98. Machabæi pro tẽpora non ad cęli mox gaudia, ſed ad inferni tenebras deſcenderunt.

Petrus Cluniacenſis. 1140.

Lib. 4. epiſt. 1. Si ad Apoſtolicum Symbolũ ſermo recurrat, omnis Chriſtiana lingua Dominum Ieſum Chriſtum mortuum, & ſepultũ, & ad inferna deſcendiſſe fatetur. Qui quoniã in carne non deſcẽderit, triduaoa corporis iodicat ſepultura: nec quia in ſola diuinitatis natura, inuicta ratio maniſeſtat. Prudantia quippe, non potentia, percuſſiſſe ſuperbum ſcribitur: quem ſola potentia percuſſiſſet, ſi damnatum Archangelũ percuſſurus, in ſola Deitate ad inferos deſcẽdiſſet. Oportebat aũt vt ſuperbus mũdi princeps, à natura, quam vicerat, ſuperandus, doloſæ ſuæ victoriæ ſępè victus amitteret iactãtiam. Et ſicut de eo humana natura par Chriſtũ in terris triumphauerat, ita & apud inferos humana anima triumpharet.

Arnoldus Abbas Bonæuallis. 1160.

De verbis Domini Tractatu 6. & 7. Quia & pro carne & pro ſpiritu hominis agebatur, & totus homo totum Chriſtum habuit ſanatorem, dũ & caro in medelam carnis oblata eſt in ligno, & ad ſanctificationẽ animæ obtinẽdam ſpiritus ille deſcendit ad inferos, & aſcendit ad ſuperos, ibi confringens ferreos vectes, hic portas aperiens æternales.

Petrus Riga. 1170.

In Recapitulatione de Samſone:

Dux Gazam fortis petit, vt ſocietur amicæ:
Ducat vt Eccleſiam Tartara Chriſtus adit.
Fraude ducem ſepit beſtilis turba: ſepulchro
Chriſti cuſtodes præbet Hebræa cohors.
Hoſtibus ille grauis ſtellarum tempore ſurgit:
Iſte ſub auroram læta trophæa refert.
Hic vrbis portas prædam tulit ille ereptam:
Prædet iſte ſuis hoſtibus, ille ſuis.

Guntherus. 1180.

In Ligurino lib.1.

———*Digno vir pius illum*
Egit honore diem, quo Chriſtus carne reſumpta
Victor ab infernis rediens nitidiſſimus vmbris
Retulit eximios ſuperata morte triumphos.

Libro 9.

Inſtabat veneranda dies, qua Chriſtus ab imo
Ora ſolo turba referens optata fideli,
Victor ab inferna captiuos ſede reduxit.

Concilium Lateranenſe. 1215.

Cap.1. Vnigenitus Dei Filius in ligno crucis paſſus, & mortuus, deſcendit in anima, reſurrexit in carne, aſcendit pariter in vtroque.

Iacobus Vitriacus. 1220.

Dominica prima poſt Pentecoſten: Limbus inferni, quo Sancti detinebantur, longè eſt & valde remotus ab inferno inferiori.

Edmundus Cantuarienſis. 1230.

In ſpeculo Eccleſiæ cap.13. Vt nos redimeret ab infernali captiuitate anima ſua deſcendit ad inferna cum deitate, corpore manente in ſepulchro, & extraxit ſecum animas, quæ in terra fecerunt ſuã voluntatem.

Albertus Magnus. 1240.

Ad cap.11. Matthæi: Deſcenſus ad inferos eſt de articulis Symboli Apoſtolorũ, &c. Deſcenſus enim completur in liberatione eorum, qui in inferno ſunt.

Ad cap.16. Lucæ: Dicendum, quòd Limbus Patrũ erat in tenebris, quoad hoc, quòd viſionem Dei non habebant, tamen aliquid lucis habuerunt gratiæ interioris, propter felicem fidem, & ſpem, qua Redemptorem expectârunt.

Thomas Aquinas. 1250.

In expoſitione Symboli cap.7. Licet Chriſtus paſſus ſit pro peccatoribus, & ad infernum deſcenderit, non tamen liberauit omnes, ſed illos tantùm, qui ſine peccato mortali erãt. Illos verò, qui in mortali deceſſerant, dimiſit. Et ideò nullus, qui cum peccato mortali illuc deſcendit, ſperet veniam.

In compendio Theologiæ cap.235. Anima Chriſti deſcendit quidem ad inferos, ſecundùm locum: nõ autem, vt ibi pœnam ſubiret, ſed magis vt alios à pœna abſolueret, qui propter peccati primi parentis illic detinebantur, pro quo plenè iam ſatis fecerat, mortem patiendo. Vnde poſt mortem nihil patiendum reſtabat, ſed abſque omni pœnę paſſione localiter ad infernum deſcẽdit, vt ſe viuorum & mortuorum liberatorem oſtenderet.

Guilhelmus Peraldus. 1255.

Dominica 3. in Aduentu, Sermone 1. Aduentus Chriſti in carnem, & ad Limbum cum gratiarum actione ſunt recolendi: aduentus ad iudicium cum timore eſt cogitandus.

Bonauentura. 1260.

Part.4. Breuiloquij cap.10. Anima Chriſti poſt paſſionem deſcendit ad infernum, ſiue ad Limbum, ad liberationem, non omniũ, ſed eorum, qui inter membra Chriſti deceſſerunt per fidem viuam, vel per fidei ſacramenta.

Iacobus Genuenſis. 1280.

Dominica 21. poſt Trinitatem Sermone 3. Voluit Dominus deſcendere ad inferna. Primò, propter triumphum: de hoſte enim tunc quis perfectè triumphat, quando non ſolùm eum in campo vincit, ſed etiam expoliat, & in domo ſua eum ligat. Chriſtus diabolum in cruce vicit, ſed in inferno eum ſpoliauit. Coloſſ.3. *Expolians Principatus & Poteſtates.* Secundò, propter remedium: vt ſcilicet ſanctis Patribus ſubueniret, & eos de Limbo educeret. Zachariæ 9. *Tu quoque in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu, in quo non erat aqua.* Tertio, propter exemplum: vt erudiamur ſæpè in infernum mente deſcendere.

Aegidius Romanus. 1280.

Tractatu de inferno cap.15. Ante Chriſti paſſionem erat clauſa ianua regni cæleſtis: quia nõdum erat ſolutum pretium pro peccato primi hominis, prout fuit infectio totius humanæ naturæ, pro quo purus homo ſatisfacere nõ potuit. Ideo ibãt ad Limbum ſanctorum Patrum, quem Chriſtus expoliauit, ducens ſecum ad cælos captiuatos: nunc autem nullus ad talem locum accedit.

Richardus Pampolitanus. 1300.

In Symbolum Apoſt. Secundùm animam coniunctam diuinitati deſcendit ad inferos Nam ſecundùm diuinitatem localiter non poteſt deſcendere: quia vbique eſt, &c. Ad Limbum ſanctorum Patrum Chriſtus deſcendit: neque verò paſſus eſt tenebras, imò totum locum illum illuminauit.

Durandus à ſancto Portiano. 1310.

Lib.3. diſt.22. q.4. Chriſtus non deſcendit ad infernum damnatorum, nec in Limbũ puerorum. Cuius ratio eſt, quia deſcenſus Chriſti in infernũ fuit ſecundùm effectum liberationis eorum, qui in inferno detinebantur; ſed damnati pro peccato actuali, & decedentes pueri in peccato originali, non fuerunt per Chriſtum liberati. Ergo Chriſtus non deſcendit in infernum damnatorũ, nec in Limbum puerorum, &c. De Patribus, qui fuerunt in Limbo patet, quòd per Chriſtum liberati: quia tales nulli pœnæ erant obnoxij, niſi ſoli pœnæ damni debitæ peccato totius naturæ. Sed hoc debitum directè per paſſionem Chriſti ſolutum eſt. Igitur per paſſionem Chriſti tales fuerũt penitus liberati.

Albertus Patauinus. 1310.

Sermone 76. Ante aduentum Chriſti iuſtorum animæ, à corporibus egredientes, non perducebantur ad portam cæleſtis patriæ, ſed interim in regione quietis manebãt, quæ dicitur Limbus Patrum, qui propter ſui tranquillitatẽ etiam ſinus dicitur, & creditur eſſe ſupra locum pœnarum: & ibi eſt claritas Angelorum, & felicitas quanta poteſt eſſe citra Dei viſionem apertam. Et nota, quòd locus iſte dicitur ſinus Abrahę, non propter hoc, quòd primus Abrahã venerit illuc, ſed quia eidem primitus loci illius facta eſt repromiſſio.

Ludolphus Saxo Carthuſianus. 1330.

Vita Chriſti part.2. cap.68. Illa hora, qua Saluator noſter inclinato capite emiſit ſpiritũ, corpore in cruce derelicto, anima ſimul cum diuinitate ad inferna ſpolianda deſcendit.

Guido Carmelita. 1330.

De Valdenſibus cap.21. Chriſtus corpore iacente in ſepulchro, ſecundùm animam deſcendit ad inferos. Vnde Chriſtus Dei ſapientia increata Ec-

cleſiaſtici 24. ait: *Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inſpiciam omnes dormientes, ſedentes in tenebris & vmbra mortis.*

Franciſcus Petrarcha. 1350.

Lib.1.Epiſt.4.

Ni domitor mortis, qui quondam Tartara victor
Ingreſſus, clauſo poſuit ſua membra ſepulchro,
Vt repetens, ſecumq́; trahens felicia Patrum
Agmina, & exhauſtas longis cruciatibus vmbras
Abſtulit ad ſuperos.

Ioannes Taulerus. 1350.

In Paraſceue ſermone 1. Cùm in cruce mortuus fuiſſet Chriſtus, ſanctiſſima illius anima diuinitati vnita ad Limbum deſcendit, redimens ac liberãs inde, quotquot Patris illius fecerant voluntatem.

Gerhardus Zutphanienſis. 1380.

Lib.2.c.39. Cogita deuotè qualiter anima Chriſti ad infernum deſcendit, quid ibi egit, de gaudio ſanctorum Patrum, & triſtitia dæmonum.

Hieronymus à ſancta Fide. 1400.

Lib.1. contra Iudæos cap.7. Ante Meſſiæ aduentum omnes animę generis humani propter peccatum primi parentis in infernum deſcendebant, & propter Meſſiæ paſſionem & mortem animæ iuſtorum, quæ ante ipſum fuerant, redemptæ ſunt, & ab inferno eductæ, & in vita æterna & gloria collocatæ.

Petrus Aliacus. 1400.

Super canticum Zachariæ: *Erexit nobis cornu ſalutis.* id eſt, noſtram erexit & direxit virtutem, ad conſequendam æternam ſalutem: quod factum eſt vtique in ſua glorioſa reſurrectione, quãdo ad vitam reſurgens immortalem, Patres, in Limbo inferni detentos, potẽter eduxit, & deinde in ſua mirabili aſcenſione, quando eos ad cęleſtia introducens feliciter ſublimauit.

Ioannes Gerſon. 1420.

In compendio Theologiæ: Deſcendit Chriſtus anima deitate vnita, quia corpus in ſepulchro quieuit, & deitas vbique erat. Vnde ſine ea deſcendere non potuit ad inferna, id eſt, ad Limbum, partem ſcilicet inferni ſuperiorem, quo detinebantur ſaluandi, quouſque debitũ primi parentis per mortem Chriſti ſolueretur.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

De triumphali Chriſti agone cap.22. Iſtiuſmodi perſuaſiones dum increduli audiunt, & obſtinatiſſimo animo in ſua perſeuerant perfidia, inuictiſſimus Chriſtianę militię propugnator, relicto corpore exanimato in tumulo, ad tartaream deſcendit inferi manſionẽ, quatenus vniuerſos Patres, in illa regione vmbræ mortis poſitos, de ergaſtulo tyrannicæ ſeruitutis eriperet.

Pius Secundus. 1450.

Conſtitutione 5. Chriſtus in ligno crucis moriens mortẽ noſtram deſtruxit, & vitam reparauit, deſpoliauit inferos, abduxit ſanctos Patres, & victor mortis, & diaboli triumphator, cælum iam longo tempore clauſum aperiens, aſcendit ad Patrem, nobiſq́; viam oſtendit, per quam ſequi eum poſſimus.

Ioannes de Turrecremata. 1470.

In Meditationibus. Mira dignationis tuæ gratia, bone Ieſu. poteras ſolo voluntatis tuæ imperio, ad inferos non deſcendendo, eripere eos, qui in tenebris illis tenebantur captiui; ſed pietate ineffabili tua charitate tractus, illuc deſcendere dignatus es, vt his, qui in tenebris & in vmbra mortis per longa tempora ſederant, ſplendida luce tua perfunderes, ſicut in natiuitate tua his, qui erant in terris, lux tuæ claritatis infulſit. tum etiam, vt apud inferos tuam demonſtrares potentiam.

Gabriel Bielus. 1480.

Lectione 54. in Canonem Miſſæ: Ad inferos ſecundùm animam Chriſtus deſcẽdit, vt Sanctos inibi detentos liberaret, Patres ſcilicet & Prophetas, in quibus licet nihil purgandum erat, propter peccatum tamen Adæ, portam regni claudens, ſuis meritis beatitudinem attingere non poterant, ſed expectabant pretij ſolutionem, quod fuit in paſſione Chriſti fuſus ſanguis.

Macarius Mucius. 1490.

De Triumpho Chriſti:

Chriſtus vt immenſa deſcendit luce ſub vmbras
Horrentes, mortisq́; domos, & regna ſilentum,
Inuaſitq́; Erebo clauſos trepidante receſſus,
Horruit immanis perculſi ianitor Orci,
Impulſæq́; procul diſiecto cardine Ditis
Procubuere fores, timuit pallentis Auerni
Regia, nigrarumq́; cohors turbata ſororum
Occuluit pauidis horrentia monſtra cerastis:
Aduentante Deo tremuerunt ſceptra recluſa
Noctis, & attoniti dextra cecidere tyranni
Protinus, atq́; imas Barathri petiere latebras,
Confuſumq́; chaos, ſecretaq́; Tartara manes.
Ille ſerenata per aperta ſilentia fronte
Ingreſſus, pigramq́; nubem, noctemq́; fugabat,
Ante oculos ſtrunt pulſa caligine mundi:
Sternebant ſeſe, paſſimq́; æquata iacebant
Omnia: tum nouies Stygis circumflua campis
Ceſſit nigra palus Regi, lachrymaſq́; remiſit,
Et triſtes Cocytus aquas, curſumq́; negauit.
Vt ſtetit in medio cœtu, caſtoq́; piorum
Concilio, inferna quos olim ſede repoſtos
Expectata ſalus ſperando læta fouebat,
Ora diu Patribus ſanctis optata reſoluit,
Talibus & lentis vacuauit pectora curis:
Aſſulſit promiſſa dies: delapſus ab alto
Sum Deus, humana tandem ſub imagine corpus
Mortaleſq́; vices ſubij, &c.
——Nunc veſtra ergaſtula ſunto
Libera, damnatis calcata ſuperbia triſtis
Submiſſa ceruice gemat, rebuſq́; ſecundis
Inuidia infelix aliorum ſorte benigna
Præcipuè veſtra doleat, rabieq́; cruentas
Ira premat fauces, &c.
Vos alacres mecum ſupera ad conuexa, triumphum
Ducite felices animæ, ſuper alta reducam
Sydera, ſtelliferoſq́; axes, vbi regna beatos
Nullo ſine manent, Patris dabo cernere vultus.

Baptiſta Mantuanus. 1500.

De Martyrio Dionyſij Areopagitæ lib.1.

Vnde erat his ortus tenebris, moriente Deorum
Principe, & infernas Chriſto ſubeunte lacunas,
Vt ſaluaret auos, & ab alto educeret Orco.

Lib.5. Faſtorum de Aſcenſione:

Chriſtus ab inferno poſtquam Phlegethonte reuerſus,
Sæpe ſuis ſeſe vultu patefecit aperto,
Ad ſuperos ſtatuit terris migrare relictis.
Collectis igitur quotquot de carcere longo
Suſtulerat, tenebroſi Erebi, &c.

Petrus Galatinus. 1510.

De arcanis Catholicæ veritatis, lib.6. cap.9. Sancti Patres, & Prophetæ, cæteriq́; iuſti, qui vſque ad Meſſiæ mortem ad infernum deſcenderunt, detinebantur quidem in inferno à dæmonibus; dæmones tamen facultatem eis vel nocendi, vel mali alicuius inferendi nullam prorſus habebant. Præbet au-

bet autem mihi dicendi audaciã, quòd ante Chriſti aduentũ Sancti apud inferos, propter Adę peccatum, à diabolo, permiſſione diuina, detinerentur, non ſolùm id quod dictum eſt, verùm etiam longè magis Pauli Apoſtoli ſententia de Domino noſtro Ieſu Chriſto ad Coloſſ. 2. dicentis, quòd ipſe fuit *expoliãs Principatm & Poteſtates*, infernales videlicet, vt ibi dicit gloſſa, auferẽdo ab eis Abraham, Iſaac, & Iacob, cæterosq́; iuſtos, *traduxit eos*, id eſt, longè à re tenebrarum ad cælum duxit, &c. Infernũ ſuperiorem portas inferni Ezechias appellauit, cùm apud Eſaiam cap. 38. ita dixit: *Ego dixi in abſciſione dierum meorum, vadam ad portas inferni*, id eſt, vadam ad Limbum. Qui eùm ſit quaſi in principio inferni, non ineptè porta inferni dicitur. Et hũc infernum Chriſtus expoliauit, quum animas ſanctorum Patrũ inde eduxit. Quod enim nos Limbum, id eſt, locum requiei, ſeu ſinum Abrahæ dicimus, hoc priſci Hebræorum czeror, id eſt, ligatorium, ſiue conſeruatorium, vel oezar, id eſt, apothecam, ſeu cellarium, vel portas inferni, vel infernum ſuperiorem vocabant. Vnde patet, vnam omninò atq; eandem fuiſſe fidem eorũ atq; noſtram.

ASSERVNT IVDÆI VETERES.

Rabbi Simeon filius Iohai.

Apud Rabbenum Haccados: His auditis cœpit flere R. Hoſeas, dixitq́; Veh illis, veh illis impijs, iniquis, homicidis Iſrael; quorum amore vt peccatũ illis dimittat, Deus ſanctus & benedictus mittet Filium ſanctum ſuum, & carne humana ſe induet. Veh illis, quia propter ſuas prauas operationes erunt rebelles huic Meſſię, & reſpuent dicta, quibus præcipiet, vt mundificentur aqua mundificationis, ad purganda eorum peccata. Ipſi verò non incedent in vijs Deo gratis, nec facient voluntatem eius, ſed ingenti iracundia perciti, eum occident. Tunc anima eius deſcendet ad inferos, apud quos triduò morabitur; vt inde omnes animas Patrum iuſtorumq́; educat, ſicut dictum eſt Geneſ. 47. *Ego deſcendam tecum in AEgyptum, & ego inde educam te*. Et faciet Deus ſanctus & benedictus, vt eos in Paradiſum deducat, ſintq́; læti in gloria Dei, iuxta illud Hoſeæ 6. *Viſitabit nos poſt duos dies, in die tertia ſuſcitabit nos, & viuemus ante faciem eius.*

Rabbenus Haccados.

Libro, qui inſcribitur, Reuelator arcanorum: Hic eſt Deus ſanctus & benedictus, qui ait, *Ego ſum vir, qui vidi paupertatem: me minauit, & adduxit in tenebras, & non in lucem*. Hic itidem Deus ſanctus & benedictus eſt, qui dixit: Decreui deſcendere ad inferos, ad redimendas animas iuſtorum, quas in virga indignationis ſuæ Pater meus, qui eſt in cælis, illic detruſit propter peccatum Adæ.

R. Moſes Hadarſan.

In expoſitione Gen. 24. *Et induxit me in tabernaculum.*) Dixit R. Ioſuas filius Leui: Iui cum Angelo mortis, nomine Kippod, quouſque perueni ad portas gehennæ, ſtatimq́; miſi Kippod Angelum, qui ſcilicet præeſt Gehennæ, vt metiretur Gehennam à capite vſque ad finem, & non fuit ei hora vacans ad metiendũ. Quia tunc occiderunt Rabban Simeonem filium Gamalielis, & volui ire, & non potui. Poſt hoc autem iui cum Kippod Angelo, & ibat mecum Meſſias filius Dauid, quouſque perueni ad portas Gehennæ. Cumq́ue viderent captiui, qui in Gehenna erãt, lumen Meſſiæ, gauiſi ſunt eum recipere, dicẽtes. Hic educet nos de his tenebris, ſicut dictum eſt Hoſeæ 13. *De manu inferni redimam eos, à morte liberabo illos*. Et ſic Eſaias quoque dicit 35. cap. *Et redempti Dei redibunt, & venient, vel intrabunt in Sion*, & reliqua vſque: *Et fugiet dolor & gemitus*. Non dicitur autem *Sion* in loco iſto, niſi Gan Eden, id eſt, hortus voluptatis, hoc eſt, paradiſus.

Midras Thehillim.

Ad illud Pſal. quadrageſ. octaui: *Etiam filij Adam, etiam filij viri, ſimul vel pariter diues & pauper*. Vbi ſic dicitur, *Filij Adam*. Hic Adam eſt Adam primus, licet alij dicant hunc eſſe Abraham, qui vocatus eſt Ioſue 14. cap, *Adam magnus in gigantibus*. Sequitur: *etiam filij viri*. Hi ſunt filij Noë, qui vir iuſtus appellatus eſt. Sunt autem qui aiunt, hos eſſe ſeptuaginta gentes, quæ omnes deſcendunt in Gehennã. Sequitur, *ſimul vel pariter diues & pauper*. *Diues* ſcilicet in lege, & pauper in lege, omnes deſcendunt in Gehennam, etiamſi fuerint capita vel principes, id eſt, Sanhedrin, hoc eſt, iudices ordinarij, quos Moſes ordinauit, &c. Sequitur: *Et viuet adhuc, vel vltra, in æternum non videbit corruptionem*. Et quò vadunt? Dixerunt filij Koræ, *ad infernum*, ſicut dictũ eſt: *Sicut oues ad infernum poſiti ſunt*.

Midras Scir Haſchirim.

Cap. 2. Cant. *Ego narciſſus, vel roſa terræ*, &c. Hoc eſt quod ſcriptum eſt Pſal. 130. *De profundis vocaui te Deus*. Dixerunt autem Magiſtri, quòd Eccleſia Iſrael dixit hoc, quæ ait: *Ego ſum dilecta Deo*: ego quippe data ero in profundis Gehennę, quatenus redimat me inde Deus ſanctus & benedictus Hoc eſt autem quod dictum eſt Pſal. 89. *Et ſubire me fecit de puteo tumultus, & de luto fecis*, id eſt, de inferno. R. Ruben dixit: Niſi Scriptura dixiſſet, Eſaię 66. non licuiſſet dicere, ſed ex quo ſcriptũ eſt, dici poteſt. Quia in igne, vel per ignem Deus iudicatus eſt. Non enim ſcriptum eſt, ſchophet, id eſt, iudicãs, ſed niſpat, id eſt, iudicatus. Et ipſum eſt, quod Dauid per Spiritum ſanctũ dixit, Pſal. 23. *Et cum ambulauero in valle vmbræ mortis*, id eſt, inferni, *non timebo malum, quoniam tu mecum eris. Virga tua*, id eſt, tormenta tua, *& baculus tuus*, id eſt, lex tua, *ipſa conſolabuntur me*. Erit ne hoc poſſibile abſque tormentis? Docet quid ſit ad hoc dicendum, cùm ait ibidem: *Verè vel ſaltem bonum & miſericordia ſubſequentur me*. Et hoc poſſibile ne eſt in hoc ſeculo? docet quid dicendũ ſit, quod ſequitur, *omnibus diebus vitæ meæ*. Et quare? *quia habitabo in domo Dei in longitudine dierum*. Hæc omnia traditio.

Midras Cohelet.

Ad cap. 1. Eccleſiaſtis. *Omnia flumina vadunt in mare, & mare non eſt plenum*, id eſt, omnes mortui non intrant niſi in Scheol, id eſt, infernũ, & infernus nunquam impletur, ſicut dictum eſt Prou. 27. *Infernus & perditio non ſatiantur*.

R. Salomon.

Ad illa verba Geneſ. 37. *Deſcendam ad filium meum lugens in infernum*, id eſt, ſepulchrum, iuxta litterę quidem ſuperficiem, ſed iuxta gloſſam id eſt in Gehennam.

ARTICVLVS QVINTVS.

CHRISTVM IESVM CLAVSO B. MARIÆ VIRGINIS VTERO NATVM ESSE, CLAVSO MONVMENTO RESVRREXISSE, ET CLAVSIS IANVIS AD DISCIPVLOS INTRASSE.

NEGANT.

Anno poſt natum Chriſtum

1050. BERENGARIVS *dixit nullatenus debere credi, quod in Euangelio legitur, intraſſe ad diſcipulos Dominum Ieſum ianuis clauſis.* Guitmundus Auerſanus de Euchariſtia lib.3.

1520. Ioannes OEcolampadius ad cap.21. Ioannis: *Textus non habet: Iuit per clauſas ianuas: ſed, τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, vt ex illis verbis nihil habeant ſubſidij Papiſtæ cum reliquis de præſentia Chriſti in pane.*

1550. Ioannes Caluinus lib.4. Inſtit. cap.17. §.29. *Quòd Chriſtũ exiiſſe è ſepulchro clauſo, & clauſis ianuis ad diſcipulos ingreſſum eſſe obijciunt, nihilo magis eorum errori ſuffragatur. Nam ſicut aqua non ſecus ac ſolidum pauimentum Chriſto iter præbuit ſuper lacum ambulanti: ita nihil mirum, ſi ad eius occurſum ſe flexit lapidis durities. Etſi probabilius eſt, eius imperio amotum fuiſſe lapidem, & mox tranſitu dato in ſuum locum rediiſſe. Nec ianuis clauſis intrare tantundem valet, ac penetrare per ſolidam materiam; ſed ſibi aditum patefacere diuina virtute, vt repentè ſteterit inter ſuos diſcipulos plane admirabili modo, cùm obſeratæ eſſent fores.*

1550. Henricus Bullingerus ad cap.20. Ioannis ait: *Vel Angelum fores Chriſto aperuiſſe, ſicut in Actis Petro contigit: vel Chriſti potentiam inueniſſe modum ingrediendi, non aduerſum naturæ & ſubſtantiæ corporis ſui veri: vt non ſit opus comminiſci per miraculum duo corpora in eodem fuiſſe loco, aut corpus Domini nullo circumſcribi loco.*

1550. Petrus Martyr in Dialogo fol.95. ſcribit, *Chriſtum non intraſſe ad diſcipulos per oſtia clauſa, ſed vel per feneſtras, vel per tecta, vel vndecunque voluerit ingreſſum eſſe.*

1550. Rodolphus Gualterus libro de Incarnatione folio 82. *Quòd verò de ſepulchri lapidis operculo & foribus clauſis garriunt, plus quàm puerile commentum, & iam centies à noſtris confutatum eſt. Quis enim Euangeliſtarum vnquam memoriæ prodidit, Chriſti corpus per maſſam illam lapideam penetraſſe, vt redintegrum terris redderetur? Quis neſcit Angelum cœlo deſcendiſſe, qui & lapidem reuulſit, & milites ſplendore ſuo exanimauit? Quo ad fores clauſas, ſatis conſtat Ioanni hoc propoſitum fuiſſe, vt temporis circumſtantiam notaret, quo Chriſtus ad diſcipulos venit, & quales illi ſeſe tunc geſſerint, doceret. Neque enim ex hiſtoria eius contextu quiſquam euicerit, Chriſti corpus per fores illas, ſiue ligneas, ſiue ferreas, ſiue cancellatas penetraſſe, aut quicquam feciſſe, à corporis propria natura alienum.*

1560. Benedictus Aretius ad cap.21. Ioannis: *Porrò an clauſis foribus ingreſſus ſit Chriſtus quæri ſolet, & ex verbis quidem Euangeliſtæ id colligi non poteſt: nam fores clauſas fuiſſe ſolùm refert, tum quia veſpera, tum quia cœtus illic eſt congregatus in metu; ita clauſa à Chriſto deprehenſa ſunt: an verò clauſis relictis ſit ingreſſus, incertum eſt. Fieri poteſt, vt apertæ ſint ſponte ad Chriſti præſentiam: tamen Theophylactus, Chryſoſtomus, & Cyrillus ſic accipiunt, quaſi diuinitatis hinc argumentum eluceat. Vide Cyrillum cap.53. lib.12. in Ioannem, & Theophylactum in hunc locum. Quæ ſententia nihil habet abſurdi, ſi ad maieſtatem ſolius Chriſti referatur. Nam qua potentia ſuper aquas ambulauit, etiam fores vel aperire, vel tranſire potuit. vt Deo nihil inuium ſit. Cedunt elementa, & parent res creatæ. Sed ad vbiquitatẽ carnis Chriſti illa nihil faciunt. Chriſtus inſolito more aliquando agit, vt ambulare per aquas, non ob id ſemper ita aget: inprimis cùm Scripturæ teſtimonium euidens ſit, illum aſcendiſſe ad cœlos, & ſedere ad dextram Dei Patris, &c.* Venit Ieſus clauſis foribus: *ſiue deinceps apertæ ſint, ſiue minus, parũ refert, &c.* Foribus clauſis venit: *οὐ διὰ τῶν θυρῶν, ideoq; mittamus rixas de penetratione corporum. Chriſto multi modi aderant aperiendi oſtium, vel ingrediendi etiã clauſo oſtio.*

1560. Theodorus Beza in Creophagia, negat *Chriſti corpus egreſſum eſſe è ſepulchro clauſo: lapidis enim duritiem per Dei omnipotentiam corporis Chriſti moli cedere potuiſſe.* Contra VVeſtphalum negat *Chriſtum perueniſſe ad diſcipulos per fores clauſas, ſed tum ad eos veniſſe, & comparuiſſe inter diſcipulos, cùm ianuis clauſis vna eſſent.* Homilia 2. de Cœna Domini ñngit *miracula de Chriſti ingreſſu per ianuas clauſas, & egreſſu per lapidem ſepulchri, in parietis & ſepulchri mole, repente opificis ſui corpori cedente, potius quam in ipſo Chriſti corpore edita videri.*

1577. 1. Quantius in diſputatione Ieucrenſi inquit: *Cùm veſpera eſſet, venit Chriſtus clauſis ianuis, quia circa veſperam ſolent claudi fores: Ideò fortè per Angelum aperta eſt ianua, vel alibi per feneſtram penetrauit Chriſtus.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Matth. 28. v. 1. Veſpere autem Sabbathi, quæ luceſcit in prima Sabbathi, venit Maria Magdalene, & altera Maria videre ſepulchrum. Et ecce terræ motus factus eſt magnus. Angelus enim Domini deſcendit de cælo: & accedens, reuoluit lapidem, & ſedebat ſuper eum. Præ timore autẽ eius exterriti ſunt cuſtodes, & facti ſunt velut mortui. Reſpondens autẽ Angelus dixit mulieribus: Nolite timere vos: ſcio enim quòd Ieſum qui crucifixus eſt, quæritis, non eſt hîc: ſurrexit enim, ſicut dixit.

Ioannis 20. 19. Cùm ergo ſerò eſſet die illo, vna Sabbathorum, & fores eſſent clauſæ, vbi erant diſcipuli congregati propter metum Iudæorum, venit Ieſus, & ſtetit in medio, & dicit eis: Pax vobis. 26. Et poſt dies octo, iterum erant diſcipuli eius intus, & Thomas cum eis. Venit Ieſus ianuis clauſis, & ſtetit in medio.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Iuſtinus Martyr. 150.

Quæſtione 117. Quonam modo poſt reſurrectionem ad diſcipulos intrauit Chriſtus, ſi corpus craſſum clauſis portis impeditur, quo minus tranſire poſſit? Quemadmodum non mutatione corporis in ſpiritum ambulauit Dominus ſuper mare, ſed diuina ſua potentia fecit, vt ambulari poſſet mare, idq; nõ ſolùm ſuo corpore, ſed etiam Petri: ſic eadem ſua diuina poteſtate exijt ex monumento ſaxo incumbente, & ad Diſcipulos ingreſſus eſt clauſis ianuis. Non enim propter reſurrectionem ablatum fuit ſaxum à monumẽto, ſed vt declaretur ſpectantibus reſurrectio. Non mutatione corporis in ſpiritum ingreſſus eſt ad eos, ſed cum craſſo corpore diuina ſua poteſtate effectrice rerum, quæ ſunt ſupra naturam.

Gregorius Nazianzenus. 380.

In Tragœdia:

——En domum peruenimus
Mariæ, vbi charos audio occluſa fore
Adeſſe Apoſtolos, timentes ſcilicet
Adhuc latronum barbaram & diram manum.
Quin & ſera omnes ianua obducta, & fores:
Et quo modo autem foribus occluſis domus
Patebit aditus? audijt certè, & ſine
Strepitu recluſit Maria chara clanculum,
Vtq; ſubeamus prouocat. quare domum
Suſpenſa paulatim pedum veſtigia
Senſim ferentes ne metu iam perditos
Turbemus, ingrediamur. En nos vndecim
Nobis amicû, & alijs qui ſe gregi
Immiſcuerunt congregatæ venimus.
Tu diuiniò ipſas Maria communi fores.
Itaq; ſilentium imperans volo Cleopham
Nunc audiamus: namq; adeſt, & plurima,
Vt vidit, narrat, quæ Dominus ipſis palam
Et dixit, & fecit, vt eum ipſum nouerint
In fractione panis. Au, tace, tace.
Stat ecce Dominus. Has fores intra: nouum hoc
Dignumq; verè maximo miraculo,
Et quo modo autem foribus occluſis adeſt?
Quin fortè & idem ſic ſepulchro conditu,
Clauſoq; ſurgens exijt, velut antea
Virginis ab aluo prodijt matris ſuæ,
Infracta ſeruans clauſtra quàm caſtiſſima.
Chriſt. *Pax omnibus vobis. Quid obſtupeſcitis?*

Epiphanius. 380.

Oratione de Chriſti Saluatoris ſepultura: Quemadmodum Chriſtus Ieſus naturalibus virgineæ naturæ clauſtris omninò integris, vteroq; materno vndiquaque clauſo ex Virgine in lucem prodijt; ita idem ille ſepulchri ſignaculis nequaquam reſeratis, ex mortuis reſurrexit.

Hæreſi 20. Reſurrexit, & clauſis foribus ingreſſus eſt, vt craſſarum partium corpus tenuiũ partium oſtenderet, ipſum quod erat cum carne & oſſibus. Nam vbi ingreſſus eſſet oſtendit manus, & pedes, & latus: oſſa item, & neruos, & reliqua, vt ne eſſet imaginatio ea quæ videbantur.

Amphilochius. 380.

Oratione habita ſuper eo: *Non poteſt Filius quicquam ex ſe facere.*) Poſt reſurrectionem Dominus vtrumque oſtendit, & quod corpus eſt huiuſmodi, & quod id eſt quod reſurrexit. Recordare hiſtoriæ, erant diſcipuli congregati poſt paſſionem & reſurrectionem, & portis clauſis ſtetit in medio eorum Dominus. Ioan 20 Neque hoc vnquam fecit ante paſſionem. An non potuit hoc iam olim Chriſtus facere? Deus enim poteſt omnia. Sed non fecit ante paſſionem, ne exiſtimares viſionem aut apparentiam eſſe œconomiam: nec putares eſſe ſpiritalem Chriſti carnem, nec ex cælis deſcendiſſe, nec alterius eſſe ſubſtantiæ quàm ſit noſtra caro. Hæc enim omnia nonnulli viſione, & imaginatione concipientes, & per hæc ſe Dominum magnifacere putantes, non aduertunt ſe per ipſam Euchariſtiam blaſphemare, & falſi veritatem accuſare, vt omittam quòd eſt mendacium omninò à ratione alienum. Si enim aliud corpus accepit; quid ad meum, quod ſalute indiget? Si autem carnem è cælis deduxit, quid ad meam carnem, quæ è terra ſumpta eſt? &c. Propterea ergo non ante; ſed poſt paſſionem, portis clauſis ſtetit Dominus in medio diſcipulorum, vt ſcias quòd etiam tuũ animale corpus, ſeminatum, ſurgit corpus ſpiritale. Ne autem rurſus exiſtimes, aliud eſſe quod ſurgit: cùm Thomas reſurrectioni diffideret, oſtendit illi fiſſuras clauorum: oſtendit illi vulnerum veſtigia. An non poterat ſibi ipſi mederi, maximè poſt reſurrectionem, qui omnes etiam ante reſurrectionem curauerat? Sed per hoc quidem, quòd clauorum fiſſuras oſtendit, tradit eſſe idem. Per illud autem, quòd clauſis portis ingreditur, oſtendit quod non tale. Hoc quidem, vt diuinæ œconomiæ & diſpenſationis modum impleret, eo excitato quod morte erat affectum. Non tale

autem, ne rurſus in corruptionem & interitum incideret, nec rurſus mortem obiret.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Oratione 2. de Reſurrectione Domini: Cùm Angelus lapidem reuoluiſſet, reperit reſurrexiſſe Dominum, ſepulchro, quod ſigillis munitũ fuerat, ac præſidio militum cuſtodiebatur, ſicut Deum decebat, clauſo relicto, quemadmodũ clauſis quoque ianuis penetrans, in domicilium ad diſcipulos acceſſit. Quare etiam dicebat: *Non eſt hic, ſed ſurrexit*, ſignificans Angelus, ante ſuum aduentum, admirabiliter accidiſſe Reſurrectionem Seruatoris, quam, vt Deus, propria virtute exequẽs, in eis, quæ diſpoſita ac deſtinata erant, peragendis nullum Angelorum auxiliũ deſiderauit. Niſi enim hoc ita eſſet, dixiſſet: Ecce reſurgit, ſignificans id quod ſtatim fieret: ſed quoniam ante factum erat, præterito tempore vtens dixit: *Non eſt hic, ſed ſurrexit.*

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homilia de Diuo Ioanne Baptiſta: Sancta Maria, beata Maria, mater & virgo, virgo fuit ante partum, virgo poſt partum. Ego hoc miror, quomodo de virgine virgo natus ſit, & poſt natiuitatem virginis mater virgo ſit. Vultis ſcire quomodo de virgine natus ſit, & poſt natiuitatẽ mater ipſa ſit virgo? Clauſa erant oſtia, & ingreſſus eſt Ieſus. Nulli dobium quin clauſa ſint oſtia. Qui intrauit per oſtia clauſa, non erat phantaſma, non erat
Luc. 24. ſpiritus, verè corpus erat. Quid enim dicit? *Reſpicite, & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, quæ me habere videtis.* Habebat carnes, habebat oſſa: & clauſa erant oſtia. Quomodo clauſis oſtijs intrauerunt oſſa & caro? Clauſa ſunt oſtia, & intrat quẽ intrantem non vidimus. Vnde intrauit, omnia clauſa ſunt: locus non eſt, per quem intret, & tamen intus eſt, qui intrauit, & oon apparet quomodo intrauit? Neſcis quomodo factum ſit, & das hoc potentiæ Dei. Da potentiæ Dei, quia de virgine natus ſit, & tameo ipſa virgo fuerit virgo poſt partum.

De Reſurrectione Homilia 9. *Venit ergo*, inquit,
Ioan. 24. *Ieſus, ianuis clauſis.* Eſt quod nos quoque cum Thoma dubitemus, niſi facta reſpiciamus authoris. Sed ſi Deum eſſe, de quo loquimur, cogitemus: cui nihil inuium, cui humanum quoque pectus peruium confitemur: cuius hoc idem corpus clauſis oſtijs in ipſa ſtatim ſalutatione, *Pax vobis*, conſpicuum ſpectabatur diſcipulis; hæc ſi indubia fide credimus, ab omni quæſtionis ſcrupulo liberamur. Hanc ergo nobis fidẽ afferat, hanc à nobis repoſcat, hanc in nobis inueniat, hanc relinquat. *Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas: & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli eſſe incredulus, ſed fidelis.* Non eſt meum, meos ludificare phantaſmate, vanam imaginem viſus ſi timet, veritatem corporis manus & digitus exploret. Poteſt fortaſſe aliqua oculos caligo decipere, palpatio corporalis verũ corpus agnoſcat. *Spiritus*, inquit, *carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere.* Quòd oſtia clauſa peotraui: ſola eſt virtus diuini ſpiritus, non ſola carnis ſubſtantia. Alioquin, quid profuit me ſuſcepiſſe hominem, ſi piguit ſuſcitaſſe? Reſpondeamus ergo & nos, & fateamur cum Thoma, id quod miraculum diuinæ virtutis expoſcit.

Homilia 85. in Ioannem. Veſpere illius diei magna cũ admiratione aſtitit. Et cur hac hora? Quoniam credibile erat eos magis formidare. Sed id mirandum eſt, quòd phantaſma eum nõ ſunt ſuſpicati. Clauſis enim foribus, & repentè eſt ingreſſus: ſed profectò à Maria præmoniti, fidem confirmârant, præterea certa & manſueta ſpecie ſe eis obtulit. Dic autem nõ venit, vt omnes congregarentur, valde enim timebant: nec oſtium pulſauit, ſed repentè aſtitit.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

De rectam Deum fide ad Reginas: Ex Euangelio Ioannis cap. 20 *Cùm ſerò eſſet die illo, & fores eſſent clauſæ, vbi erant diſcipuli congregati, venit Ieſus, & ſtetit in medio, & dixit eis: Pax vobis.* Non immeritò dubitauerit hic quiſpiam, ac dixerit: Si Verbum poſt reſurrectionem perinde ac ante venerãdam crucem corporeum erat, quomodo concluſis foribus in medio diſcipulorũ ex inſperato apparuit? Ad hoc reſpondemus, diuina virtute factum id eſſe. &c. Sanè poſt reſurrectionem ex mortuis, diſpenſationis myſterio, propter quod carnem ſalubriter aſſumpſerat, iam perfecto, diuina virtute & poteſtate vtebatur familiarius, quàm naturę humanæ infirmitate, vt qui iam veluti opportuno tempore, per ea potius, quàm per exinanitionis conditiones agnoſci voluerit.

In Ioan lib. 12. cap. 53 Eodem illo die, quo Magdalenam allocutus eſt, diſcipulis quoque vnum in locum congregatis ac foribus clauſis propter metum Iudæorũ, apparet. Occultabant autẽ ſe prudenter, quia recordabantur iuſſum ſibi eſſe à Domino, vt Iudæorum iram declinarent. Clauſis ergo foribus repentè Dominus omnipotentia ſua, natura rerum ſuperata, ingreſſus eſt ad diſcipulos. Nullus igitur quærat, quomodo clauſis ianuis corpus Domini penetrauit, cùm intelligat non de homine nudo, vt modò nos ſumus, ſed de omnipotente Filio Dei hæc ab Euãgeliſta conſcribi. Nam cùm Deus verus ſit, rerum naturæ noo ſubiacet, quod in cæteris quoq; mireculis patuit. Omnem enim mentem ac ratiooem excedunt, quæ fecit. Qua enim ratione dices ipſum ſuper maria quaſi per aridam ambulaſſe, cum aquarum natura corporibus noſtris naturaliter non ſubſternatur? Aut quomodo mille alia ſigna verbo ſolo effecit? Scio quia ſupra omnem rationem humanam illa fuiſſe contendes. Cum illis igitur hoc etiam numera, nec (vt quidam ex imperitia dicunt) credas non ſurrexiſſe cũ corpore ſuo Dominum, ſed nudum corpore omnino apparuiſſe, &c. Caue igitur ne à recta digrediaris fide: ſed potius quia foribus clauſis ingreſſus eſt, Deũ eſſe natura crede.

Cap. 59. Nnnne ſufficiebat ei (*Thomæ*) ad cognoſcendum Chriſtum, ſtatura corporis & faciei lineamenta? Ambiguum hoc certè fuiſſet. Putare namque potuerũt ſpiritum quendam imaginem ſibi Saluatoris aſſumpſiſſe, & ad hoc miraculoſus per clauſas fores ingreſſus facilè inducebat: terreſtre namq; corpus latiorem ſecundùm ſuam naturam viam deſiderat. Neceſſariò ergo Dominus noſter Ieſus Chriſtus latus nudauit, & vulnera, liuoresq; carnis oſtendit, vt diſcipulos cõfirmaret.

Nonnus Panopolitanus. 500.

Ad cap. 20. Ioannis:

καὶ σκιερὴν ὅτε γαῖαν ὅλην ἐμέλαινεν ὀμίχλη,
ἀκλινέες δὲ θύρετρα συνεκλήϊσσαν ὀχῆες
ὁππόθι φωλεύοντες ἐναυλίζοντο μαθηταί,
ὡς πτερὸν ἢ νόημα μετάρσιος εἰς μέσον ἔστη
Μητρῳάοις ἑτάροισι, καὶ ἔννεπε, σύνομος ὑμῖν
Εἰρήνη.

Et vmbroſam quando terram totam nigrefecerat caligo,
Immoti & fores concluſerant vectes,
Vbi deliteſcentes commorabantur diſcipuli,
Sicut ala vel cogitatio ſublimis in medium ſtetit,
Cinctus ſocijs, & dixit: communis vobis
Pax.

Anaſtaſius

Anaſtaſius Antiochenus. 580.

Lib. 5. de Reſurrectione : Hæc omnia, tantoque his plura diſpenſata ſunt, ad exhibendam fidem de reſurrectione Saluatoris noſtri, cuius funeris nūtius de cælo veniens *Angelus reuoluit lapidē ab ingreſſu monumenti*: non quaſi viam præmuniens ad exitum ei, qui ibi poſitus fuerat, vt qui præuerterat Angelum tertia die reſurgens à nemine prohibitus Dominus. Tantum eſt, locum indicauit vbi corpus poſitum fuerat: ſolas exuuias, nempe velamina reſurgentis retinentem. Vnde & Angelus mulieribus, quæ eò cōuenerant, apparēs dicebat: *Nolite timere vos, Scio enim quia Ieſum quæritis Nazarenum crucifixum, non eſt hic, ſurrexit, ſicut dixit : Venite, videte locum vbi poſitus fuerat.*

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

Epiſtola ad Honorium : Et ideo erant humana eius vltra hominem, haud quidem, quòd natura humana non fuerat, ſed quia ſpōte factus eſt homo. Supra naturam ſunt elementorum ſubita conturbatio, vltranea ſepulchrorum apertio, ex mortuis triduana reſurrectio, corruptionis mortuorū deſtructio, mortis indeficiens deiectio, cuſtoditi ſignaculi lapidis & ſepulchri coërcibilis exitus, ianuarum clauſarum indetrectabilis ingreſſus, in cælum à terra nimirum admirabilis & corporalis aſcenſio, & omnia quæ his ſunt ſimilia, & ſermonis naturam & vocis virtutem tranſcendentia, & omnem humanum intellectum ſuperantia : quæ omnia vltra naturam & ſermonem humanum effecta, diuinæ Dei Verbi eſſentiæ atque naturæ profectò exiſtebant indicia.

Theophylactus. 900.

Ad caput 28. Matth. Reſurrexit Dominus, lapide adhuc ſuper ſepulchrum poſito. Poſtquam autem reſurrexit Dominus, Angelus venit, vt deuoluto lapide acceſſum habeant mulieres ad ſepulchrum.

Euthymius. 1080.

Ad cap. 20. Ioannis : Ad veſperam venit, quando magis timebant, & cùm ſimul eſſent congregati ; & quidem ianuas non pulſauit, ne turbarentur ; ſed clauſis illis introiuit tanquam Deus, & quaſi corpore ſuo leui iam & ſubtili ac immortali effecto. Stetit autem in medio, vt omnibus eſſet conſpicuus.

Nicetas Choniates. 1200.

In Theſauro lib. 4. cap. 25. Neq; vnquam ſeiungetur propter ſummam illam coniunctionem, duplicisq; naturæ concurſum, qui confundi nullo modo poſſit. Ita in cruce pependit, & carne paſſus eſt ; ita è monumento prodijt ; ita ianuis clauſis à diſcipulis viſus eſt, eorum denique digitis contrectatus eſt ; ita cælos aſcendit, &c.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Eccleſiaſticæ hiſtoriæ lib. 1. cap. 32. Non his autem ſolis, ſed alijs quoque miraculis ſepulchrum conſecutis, fidem reſurrectionis ſuæ confirmauit. Quæ verò ea ſint age dum dicamus. Primum ſigillum ſepulchro impreſſum, quod intactum permanſit : & cuſtodia militaris illa & genere alienigena, quæ in propinquo ſigillum id obſeruabat. Præterea ingens ille lapis ad os ſepulchri appoſitus, qui inde defluens, ac potius manu ac robore Angeli deuolutus (quod ſanè in his omnibus opinionem omnem excellit) ne ipſe quidem vel minimum ſignum ſuum corrupit. Traditum enim nobis eſt ab antiquis, Iudæos lapidem eum, qui in ſaluiferum illud ſepulchrum pro operculo poſitus fuerat, ad ſummum monumenti labrum, petramque inferné illi ſe coniungentem, ferramentis quibuſdam fabrili lapicidarum arte perforaſſe, ferrumq; ingēs à fabro ex propinquo acceptum, per vtrumque foramen immiſiſſe, & in circi ſiue annuli formam circumegiſſe : atque ita firmiter capitibus commiſſis, omni ex parte quaſi vinculum circumduxiſſe, vt lapis, qualicunque modo, loco ſuo reuelli, aut ſaltem ratione aliqua moueri (niſi arte quapiam & vi adhibita, neceſſariò aut ferrum confringeretur, aut petra perrumperetur) non potuerit. Atque ad hunc modum cum magna cura, atque etiam ſigno appreſſo, cùm ſepulchrum firmiſſimè communiſſent, cuſtodia inſuper competenti adhibita, eos abijſſe. Quapropter, cùm nihil prorſus de ſignis illis motum mutatúmve eſſet, & lapis abſque fragore & ſonitu inde defluxiſſet, (qui quidem magnus fuiſſe perhibetur,) ita vt vnguenta afferentibus mulieribus, & diſcipulis ipſis accedētibus, locum is, vbi corpus depoſitum fuerat, magnitudine ſua apertè indicârit : quis non euidentem hanc & irrefragabilem reſurrectionis probationem atque demonſtrationem agnoſcat? E. tantâ quidem ſunt hæc reſurrectionis Seruatoris indicia apertiſſima Sindonis verò & linteorum, ipſiusq; adeò, ſi placet, in capite ſudarij, rurſum qualia? Hæc etenim myrrhæ, & aloæ, & item viuifico corpori illi compacta, & quaſi vnum corpus, vnguentorum vi atque efficacia facta, haudquaquam corpus furtim auferri permiſēre, iuxta Iudæorum inſanam dementiam. Quomodo enim corpus ipſum nudantes, hæc fures ſic detraxiſſent? cùm ſepulchralia lintea intacta, & decenter, perinde atque et circundata fuerant, ſuo quæque loco reperta ſint? Et ſudarium non temerè, ſed in vno, capitis ſcilicet loco, ritè circumuolutum iacuerit? Certum itaque eſt ac perſuaſum omnibus, qui intelligere cognitionemq; aſſequi & rectè ſapere volunt, Dominum non ſolum die tertio cum corpore ſurrexiſſe, ſed etiam cum corpore tenui ac leui : nec amplius mortali & corruptibili & craſſo, vt antea, ſed prorſus incorruptibili & immortali, atque (vt ſemel dicam) ſpiritali magis & diuiniore, quodq; ſimul Deus eſſet, (nam ſic dicere auſim,) captum ſenſus omnis excellente, veſtituq; & alimento, quo non indigeret, ſuperiore, ita vt & clauſas fores naturaliter pertranſiret : quamuis mirifica ratione ſummiſſionis atque conformationis, eis, quos ſibi in ſtrictiorem conſuetudinem acciuerat, conſpectus ſit, & latus fiſſurasq; clauorum contrectari ſiuerit, cibumque ceperit, ac piſces & mel guſtauerit, non ille quidem quod eſuriret, ſed vt fidem reſurrectionis nouæ faceret, & phantaſmatis opinionem aboleret, ineffabili quodam modo præter naturam alimento à diuinitatis igne conſumpto.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Hilarius. 350.

Libro ad Conſtantium Auguſtum . Erant diſcipuli incluſi, & ſecretò ; ſi paſſionem Domini cōiuncta conſederant. Dominus Thomæ fidem propoſitis conditionibus confirmaturus aſſiſtit, palpandi corporis & contrectandi vulneris obtulit facultatem. Et vtique qui compunctus recognoſcendus ſit, neceſſe eſt vt corpus, in quo eſt compunctus, attulerit. Quæro ergo, per quas clauſæ

domus partes ſeſe corporeus intulerit. Diligenter enim Euangeliſta expreſſit dicens: *Venit Ieſus ianuis clauſis, & ſtetit in medio diſcipulorum ſuorum.* An conſtructa parietum penetrans, ſolidam lignorum naturam impenetrabilem tranſcurrit? Stetit namque corporeus, non ſimulatus aut fallax. Sequantur ergo oculi mentis tuæ penetrantis ingreſſum, & cum eo clauſam domum intelligentiæ tuæ viſus introeat. Integra ſunt omnia & obſerata: ſed ecce aſſiſtit medius, cui per virtutem ſuam vniuerſa ſunt peruia. Inuiſibilibus calumniaris, ego à te viſibilium expoſco rationem. Nihil cedit ex ſolido, neque per naturam ſuam aliquid tamquam lapſu inſenſibili ligna & lapides admittunt. Corpus Domini à ſeſe non deficit, vt ſeſe reſumat ex nihilo. Et vnde qui aſſiſtit in medio eſt? Cedit adhæc & ſenſus & ſermo, & extra rationem humanam eſt veritas facti. Idcirco ergo, vt de natiuitate fallimur, ita & de ingreſſu Domini mentiamur. Dicamus factũ non fuiſſe, quia intelligentiam facti non apprehẽdimus: & ceſſante ſenſu noſtro, facti ipſius ceſſet effectus. Sed mendacium noſtrum facti fides vincit. Aſſiſtit Dominus clauſa domo in medio diſcipulorũ, & Filius eſt natus ex Patre. Noli negare, quòd ſteterit, quia per intelligentiæ infirmitatem conſiſtentis non conſequaris introitum. Noli neſcire, quòd ex ingenito & perfecto Deo Patre Vnigenitus perfectus Filius Deus natus ſit, quia ſenſum & ſermonem humanæ naturæ virtus generationis excedat.

Ambroſius. 370.

Ad Pſalm. 118. octonario 10. Sed quia peccator ſignaculum tenere non potuit, & in crimine poſitus non ſapiebat quæ Dei ſunt, ſed quæ hominum, propterea venit Dominus noſter Ieſus Chriſtus, vt legiſti in Euangelio, & à mortuis reſurgẽs, cùm clauſos diſcipulos reperiſſet, clauſtris ingreſſus eſt manentibus, & dixit. *Pax vobis.*

Ad caput 24. Lucæ: Habuit admirandi cauſam Thomas, cùm videret clauſis omnibus per inuia ſepta corporibus inoffenſa compage corpus inſertum. Et ideò mirum, quomodo ſe natura corporea per impenetrabile corpus infuderit, inuiſibili aditu, viſibili conſpectu; tangi facilis, difficilis æſtimari.

Hieronymus. 390.

In Apologia pro libris aduerſus Iouinianum ad Pammachium (quæ eſt Epiſt. 50.) cap. 8. Chriſtus virgo, mater virginis noſtri virgo perpetua, mater & virgo. Ieſus enim clauſis ingreſſus eſt oſtijs: & in ſepulchro eius, quod nouum & in petra duriſſima fuerat exciſum, nec antea quis, nec poſtea poſitus eſt, &c. Reſpondeant mihi, quomodo Ieſus ingreſſus eſt clauſis oſtijs, cùm palpandas manus, & latus conſiderandum, & oſſa carnemqúe monſtrauerit. ne veritas corporis, phantaſma putaretur: & ego reſpondebo, quo modo S. Maria ſit & Mater & Virgo, virgo poſt partum, mater antequam nupta.

Ad Euſtochium Virginem in Epitaphio Paulæ cap. 11. Quòd ſi obtenderis: Ergo & nos poſt reſurrectionem comedemus? Et quo modo clauſis ingreſſus eſt ianuis, contra naturam pinguium, & ſolidorum corporum? Audies: Noli propter cibum, reſurrectionis fidem in calumniam trahere. Nam & Archiſynagogi filiæ reſuſcitatæ iuſſit cibum dari: & Lazarus quatriduanus mortuus, cum ipſo ſcribitur iniſſe conuiuium, ne reſurrectio eorum phantaſma putaretur. Sin autẽ clauſis ingreſſus eſt ianuis, & idcirco ſpirituale & aërium corpus niteris approbare: ergo & antequam pateretur, quia contra naturam grauiorum corporum ſuper mare ambulauit, ſpirituale corpus
habuit. Et Apoſtolus Petrus, qui & ipſe ſuper a- Matt. 14.
quas pendulo inceſſit gradu, ſpirituale corpus habuiſſe credẽdus eſt: cùm potentia magis & virtus oſtendatur Dei, quando fit aliquid contra naturam.

Auguſtinus. 400.

De agone Chriſtiano cap. 24. Nec nos moueat quòd clauſis oſtijs ſubitò eum apparuiſſe diſcipulis ſcriptum eſt, vt propterea negemus illud fuiſſe corpus humanum, quia contra naturam huius corporis videmus illud per clauſa oſtia intrare.
Omnia enim poſſibilia ſunt Deo: nam & ambulare ſu- Matt. 19
per aquas contra naturam huius corporis eſſe manifeſtum eſt, & tamen non ſolùm ipſe Domi-
nus ante paſſionem ambulauit, ſed etiam Petrum Matt. 14
ambulare fecit. Ita ergo & poſt reſurrectionem ſuam de corpore ſuo fecit quod voluit. Si
enim potuit ante paſſionem clarificare illud ſi- Matt. 17
cut ſplendorem ſolis, quare non potuit & poſt paſſionem ad quãtam vellet ſubtilitatem in temporis momento redigere, vt per clauſa oſtia poſſet intrare?

Epiſtola 3. ad Voluſianum: Ipſa virtus per inuiolatæ matris virginea viſcera membra infantis eduxit, quæ poſtea per clauſa oſtia membra iuuenis introduxit. Hic ſi ratio quæritur, non erit mirabile: ſi exemplum poſcitur, non erit ſingulare. Demus Deum aliquid poſſe, quod nos fateamur inueſtigare non poſſe. In talibus rebus tota ratio facti eſt potentia facientis.

Sermone 160. Audiuit charitas veſtra, cùm ſanctum Euangelium legeretur, Dominum & Saluatorem noſtrum Ieſum Chriſtum poſt reſurrectionem ſuam clauſis oſtijs introiſſe ad diſcipulos ſuos. Magnum miraculum. ſed mirari deſinis, ſi Deum cogitaueris. Mirum enim eſſet, ſi ſolus homo hoc feciſſet. Refer ad omnipotentiam, non ad phantaſiam. Oſtijs clauſis intrauit. Reſpondeo tibi, vt ſcias, quia vera caro fuerat, cicatrices tangendas monſtrauit. Sed ſicut non eſt, inquis, naturæ corporalis per ianuam clauſam intrare: ſic non eſt naturæ corporalis, ſuper fluctus maris ambulare. Intrauit per clauſa oſtia, reſponde mi-
hi, da mihi ſoliditatem carnis. Ambulauit ſuper Matt. 14.
aquas maris, da mihi & tu pondus carnis. Vis noſſe hoc omnipotentiæ fuiſſe? Et Petro dedit. Qui quod voluit, dedit; quod proprium erat, ſibi ſeruauit. Ille enim viuens per clauſas ianuas intrauit, qui naſcendo integritatem matris non violauit.

Gaudentius. 400.

Tractatu 2. de lectione Euangelij, qui eſt in ordine nonus: O miranda fides, reſeratæ non ſunt ianuæ, & ipſe intrinſecus cum vero corpore Apoſtolicis non ſolùm videtur oculis, ſed & manibus pertractatur. Veritas mirabilis facti, cuius rationem non niſi ſola fides aſſequitur, omnipotẽtiam clamat auctoris, nec ideo negabitur factum, quia magnitudinem diuini operis puſillitas mentis humanæ non timuerit. Eadem ergo diuinitatis virtute per inuiolabilem fœminam mundi huius intrauit hoſpitium, clauſtrum virginei pudoris etiam naſcendo conſeruans, qui poſt reſurrectionem ianuis obſeratis domum potuit corporeus introire.

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 75. Venit Maria ad ſepulchrum, venit ad reſurrectionis vterum, venit ad vitæ partum: vt iterum Chriſtus ex ſepulchro naſceretur fidei, qui carnis fuerat generatus ex ventre: & eum, quẽ clauſa virginitas vitam protulerat ad præſentem,

clauſum

clauſum ſepulchrum ad vitam redderet ſempiternam. Diuinitatis inſigne eſt, clauſam Virginē reliquiſſe poſt partum: de ſepulchro clauſo exiſſe cum corpore, eſt diuinitatis inſigne.

Sermone 80. *Ecce quia Ieſum, qui crucifixus eſt, quæritis, non eſt hic.* ſic dixit Angelus, qui aperuit hoc ſepulchrum, non vt inde exiret Chriſtus, qui ibi iam non erat, ſed vt ibi Chriſtum iam non eſſe monſtraret.

Sermone 8. Ergo cur dubitatur clauſi corporis arcanum, & obſeratum tota integritate domicilium virginale, abſoluta diuinitas potuiſſe penetrare, quæ poſt reſurrectionem corporis noſtri craſſata myſterio, foribus ingreditur & egreditur clauſis: taliq; indicio ſe totius creaturæ demonſtrat auctorem, cui non obſiſtit, cui deſeruit ad omnia creatura? Sed ſi conceptum, partumq; virginitas excuſare ſup neſcit Creatori; ſi ingreſſum, egreſſumq; clauſa ianua Creatori ſuo non poteſt denegare, quem ad modum lapis monumenti, quàmuis magnus, quamuis Iudaica malitia ſignatus, reſurgenti poterat obſiſtere Saluatori? Sed ſicut virginitas & ianua clauſtris ſuis fidem faciunt deitatis: ita reuolutus lapis fidem reſurrectionis affirmat, qui nullum reſolutus Domino ſuo præparauit egreſſum, ſed noctē fidei præſtat & admittit ingreſſum.

Leo Primus. 450.

Sermone 1. de Reſurrectione Domini cap. 3. Ideo enim & clauſis oſtijs ad diſcipulos introibat, & flatu ſuo dabat Spiritum ſanctum, & dato intelligentiæ lumine ſacrarum Scripturarum occulta pandebat, vt agnoſceretur in eo proprietas diuinæ humanæq; naturæ indiuidua permanere.

Epiſtola 81. ad Dioſcorum Alexandrinum cap. 1. In hac Dominicæ reſurrectionis die congregatis in vnum diſcipulis, ianuis clauſis, cùm ad eos Dominus introiſſet, *inſufflauit, & dixit: Accipite Spiritū ſanctum.*

Eucherius Lugdunenſis. 450.

Homilia 2. de Natiuitate Domini: Itaque ad Euangelium recurramus: miraculum illud, quod Euangeliſta protulit, tempore reſurrectionis dignè mihi vſurpem etiam tempore natiuitatis, cum Ioanne dicendo: *Venit Ieſus ianuis clauſis, & ſtetit in medio.* Ecce iam nunc ianuis clauſis proceſſit in mundum, materni pudoris ſignaculo minimè reſignato: ſimulq; illud impletur Propheticum Eze 44. Ezechielis oraculum: *Et porta erat clauſa, & non eſt aperta, quia Dominus tranſiuit per eam.* Eadem nunc potentia mundi iſtius ianuam per partum inuiolatæ matris intrauit, qua poſtmodum clauſis foribus ad diſcipulos penetrauit.

Homilia 9. de Paſcha: Quid mirum, ſi Dominus ad diſcipulos glorificatum corpus clauſtris ſtupentibus intromiſit, qui illæſo materni pudoris ſignaculo, ianuam mundi huius intrauit, cuius ortum natura neſciuit? Non dubites ſi potentiam exercere videas triumphantem, quem tam ſtupenda perſpicis egiſſe naſcentē. Quid hic reſpondebunt Iudæi, ſepulto Domino diſcedentes, & ſignantes lapidem cum cuſtodibus? Quæ cùm ita ſint, quomodo eum repellere potuit obiectus repaguli, quem non coërcuerat pondus ſepulchri? imò quomodo eum obſerata domus excludere potuit, quem includere mortis porta nō potuit? Quid mirum, ſi ſubſtantiam corporis noſtri per clauſa oſtia tranſmiſit, cui etiā penetralia ſupernorum, & ſolis Angelis familiare ſecretum patere conſueuit?

Sedulius. 460.

Lib. 4. Paſchali:

Cum foribus clauſis reſideret turba fidelis,
Pace ſalutantis ſeſe intulit, atque foratas
Expandens palmas, nudat latus: aſt ibi Thomas,
Cui Didymus cognomen erat, tunc fratribus vnà
Non fuerat, dubiamq; fidem ſub corde gerebat,
Donec rurſus eo pariter reſidente veniret,
Qui nunquam ſubtractus erat: tunc limine clauſo
Conſtitit in medio, non dedignatus apertum
Diſcipulo monſtrare latus.

Arator. 540.

Lib. 1. Act. Apoſt.

O nunquam neglecta fides, cui ſubiacet illud
Quod natura negat, propriq; quam legibus vti
Non ſinit Omnipotens, quoties iubet ipſe viciſſim
Poſſe, quod inſolitum fieri mutata perurget.
Si quis adhuc ſtagili meditatur pectore Thomam,
Hinc documenta petat, quia tunc penetrata recepit
Ianua clauſa Deum, niſi non eſt ſi corpore portam
Sic alcat quem Virgo parit, quem viſcera matris
Integra concipiunt? humanam quæ, rogo, carnem
Sumere cauſa fuit, niſi ſuſcitet? inde reuerſus
Exhibuit pro teſte latus.

Gregorius Magnus. 590.

Homil. 26. in Euangel. Prima lectionis huius Euangelicæ quæſtio animum pulſat, quomodo poſt reſurrectionem corpus Dominicum verum fuit, quod clauſis ianuis ad diſcipulos ingredi potuit? Sed ſciendum nobis eſt, quòd diuina operatio, ſi ratione comprehenditur, nō eſt admirabilis. Nec fides habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. Sed hæc ipſa noſtri Redemptoris opera, quæ ex ſemetipſis comprehendi nequaquā poſſunt, ex alia eius operatione penſanda ſunt, vt rebus mirabilibus fidem præbeant, facta mirabiliora. Illud enim corpus Domini intrauit ad diſcipulos ianuis clauſis, quod videlicet ad humanos oculos per natiuitatem ſuam clauſo exijt vtero Virginis. Quid ergo mirum, ſi clauſis ianuis poſt reſurrectionem ſuam in æternum iam victurus intrauit, qui moriturus veniens nō aperto vtero Virginis exiuit?

Hildephonſus Toletanus. 660.

Sermone de Parturitione ac Purificatione B. Mariæ: Non dicemus itaque, vt aiunt, quòd monſtruosè ſit natus, ſed ſicut præſignatum eſt olim in Prophetis, & traditum eſt nobis à ſanctis Patribus, quòd ipſa porta ſit, quæ oſtenſa eſt Ezechieli, de qua dicit: *Vidi portam in domo Domini, & hæc erat clauſa: & vir non tranſiet per eam, quia Dominus Deus exercituum ingreſſus eſt per eam.* Ezec 44 De qua porta beatus Ambroſius in hymno, quem in honore ſacratiſſimæ Virginis compoſuit: *Fit porta Chriſti,* inquit, *peruia, referta plena gratia, tranſitq; Rex, & permanet clauſa, vt ſuit per ſecula.* Ergo cùm dicit, *Fit peruia,* ſemetipſum exponit, & oſtendit tranſitum natiuitatis eius: cùm dicit, *permanet clauſa,* oſtendit adimpletum quod erat in prophetia: clauſa igitur non diceretur, ſi in aliquo læſa eſſet eius integritas. ſed in nullo eſt violatus pudor Virginis, nec ſinus in aliquo reſeratus. Procul dubio patet ſenſus, quia clauſo vtero ad nos venit, ſicut ianuis clauſis ingreſſus eſt ad diſcipulos. Siquidem aſpectus diſcipulorum vtrumque tunc probauit, ſcilicet, quod & fores clauſæ eſſent, & quòd Dominus per eaſdem introiens, coram præſens aſtaret. Ioan. 20 Sic & fides noſtra vtrumque de Chriſto certiſſimum tenet: quod & peruia fuerit eius integritas naſcente Domino ex ea: & tamen vterus non fuerit reſeratus. Alioquin quomodo clauſum dici poteſt permanſiſſe, quod violatum eſt? Aut quomodo ſine dolore & ſine gemitu puerpera peperit, ſi more cæterarum fœminarum vexatis viſceribus filium edidit? Et ſi ita paruit, vt aiunt, quomodo ſi-

ne dulore clauſa permanſit, vt fuit antequam pareret? Nec enim ianuæ illæ penetrabiliores erant clauſæ, quàm vterus Virginis incorruptus. Idcirco non abs re creditur ad nos Dominum ſic exiſſe, vt natiuitas Chriſti de carne Virginis probaretur, & Virgo nullis cruciatibus vexaretur. Fortè dicturi ſunt iſti, quòd corpus iam incorruptibile & immortale, exilius eſſet ad penetrandum quò vellet, quàm eſſet prius antequam reſurgeret. Nequaquam igitur dicito quiſque ſanè ſapis, ex quo conceptus eſt homo, idem ſemper qui antea Deus
Matt. 14. Marc. 6. fuit. Vnde quando ſuper vndas æquoreas ambulauit ante paſſionem, non minus homo quàm Deus fuit. Quòd ſi ad naturam reſpicias rerum, aut corpus ſine pondere vexit, aut vndas ſua potentia, quo ſuſtinere poſſent pondus corporis, ſolidius confirmauit. Et ideo, vt beatus Gregorius ait in homilijs ſuis, Redemptoris noſtri opera, quę ex ſemetipſis comprehendi nequaquam poſſunt, ex alia eius operatione penſanda ſunt: vt rebus mirabilibus fidem præbeant facta mirabiliora. Illud enim, inquit, corpus Domini intrauit ad diſcipulus ianuis clauſis, quod videlicet ad humanos oculos per natiuitatem ſuam clauſo exijt vtero Virginis. Deinde addidit: Quid ergo mirum ſi ianuis clauſis poſt reſurrectionē ſuam in æternum iam victurus intrauit, qui moriturus veniens non aperto vtero Virginis exiuit? Ecce tantus talisq; Doctor & ſummus Pontifex, de hoc quid ſenſerit, qui omnes ante ſe legerat, tā Latinos, quàm & Græcos, & eximios certatores. Ecce ex hoc vno, quod nulli dubium eſſe credidit, approbat quod fortè dubium eſſe poterat. Nemo igitur qui ſanè ſapit de hac re multum dubitet, incertum aliquid affirmare cōtendat. Vnde quia de illo corpore, quod quidem videri poterat, fides intuentium dubitabat, dum fores cernebant
Ioan. 20. clauſas: Magiſter veritatis ab eis omnem auſert dubietatem, cùm eis manus & latus palpare & videre iubet. Ita & hic auctor egregius, de hoc quod omnibus in commune certum eſſe credidit, rem valde difficilem aſtruxit & firmauit: quod corpus Dominicum poſt reſurrectionē ianuis clauſis introierit, fuitq; incorruptibile primo modo & palpabile, tamen quolibet pacto ingreſſus ex Euangelio ianuis clauſis probatur, ſicut & clauſo vtero Virginis natus. Quia ſi natus ſit per vuluam, verè dici non poteſt, vt iſti volunt omninò, nec ingreſſus per ianuas: & tamen ingreſſus ad eos conuincitur, quando in medio eorum ſtetiſſe legitur, ſicut & de ſepulchro egreſſus ſignato monumento monſtratur, quando Angelus reuoluit lapidem, & vacuum oſtendit monumentum. Vnde liquidò conſtat, quòd ſicut ſaxeum illud oſtium & peruium & penetrabile fuit, nec potuit cohibere viuum, quem prius claudebat ſub ſigillo mortuum: ita & clauſtrum matricis atque genitale Virginis, cùm eſſet clauſum & ſignatum ſigillo pudoris, cùm impleti eſſent dies pariendi, non potuit obſtare partui integritas corporis: nec tamen eguit reſerari, quia non potuit vt eſſet tormentum ei, qui erat honor matris & gaudium: quia Deo totum erat peruium in ea quicquid erat clauſum.

Beda. 700.

In Homilijs æſtiualibus, Homilia in Vigilia Paſchæ: Quòd Angelus aduenit, obſequium ſeruitutis ſuę, quod Domino debuit, exoluit. Quia enim Chriſtus Deus & homo eſt, inter acta humanitatis eius ſemper Angelorum miniſteria Deo debita non deſunt. Reuoluit autem lapidem, non vt egreſſuro Domino ianuam pandat; ſed vt egreſſus eius iam facti præſtet hominibus indicium. Qui enim mortalis adhuc clauſo Virginis vtero naſcendo potuit mundum ingredi, ipſe abſque vlla dubietate, iam factus immortalis, clauſo licet ſepulchro potuit reſurgendo exire de mundo.

Haymo. 820.

Homilia in Octaua Paſchæ Rationabiliter quæri poteſt, quomodo Dominus poſt reſurrectionem, verum corpus habens, ad diſcipulos foribus clauſis intromitti potuit. Sed quia hoc mirabile factum ex ſe haud facilè cognoſci poteſt, de alijs mirabilioribus ejus operibus vel miraculis vnū ad memoriam reducamus. Nam vniuerſalis Eccleſia confitetur eum ex Virgine eſſe natum. Quid ergo eſt mirum, ſi incorruptibilia & immortalia membra ad diſcipulos ianuis clauſis introduxit, qui mortale & corruptibile corpus ex vtero Virginis clauſo eduxit? Igitur, ſi quod maius eſt fecit, non eſt mirum, ſi quod minus eſt facere potuit. Non enim diuina myſteria humana ratione pleniter comprehendi poſſunt.

Smaragdus Abbas. 960.

Ad Euangelium de Feria tertia Paſchæ. Quid mirum ſi clauſis ianuis poſt reſurrectionem ſuam in æternum iam victurus intrauit, qui moriturus veniens, non aperto vtero Virginis exiuit?

Radulphus Ardens. 1050.

Homilia in die S. Paſchæ: Quando ſecundùm Matthæum *terræ motus magnus eſt factus*, antequam Angelus reuolueret lapidem ab oſtio monumenti, Chriſtus reſurrexiſſe, & multa Sanctorum corpora, qui dormierant, ſecum ſuſcitaſſe credendus eſt. Nec mirum, ſi Chriſtus, qui clauſo Virginis vtero moriturus exierat, immortalis factus clauſo ſepulchro exierit: cùm generaliter omnia iuſtorum reſurgentium corpora ſint ſubtilitate donanda; vt nullo muro, nulla ſoliditate à ſua agilitate retineri valeant, aut cohiberi.

Homilia in Euang. Dominica I. poſt Paſchæ. In reſurrectione adeò ſubtile erit corpus humanū, quòd obſtantia corpora poſſit penetrare, nec vinculis, nec clauſtris prohiberi queat. Vnde & corpus Chriſti glorificatum potuit clauſo ſepulchro exire, clauſisq; ianuis intrare.

Guitmundus Auerſanus. 1050.

De Euchariſtia lib. 3. Sed quid mirum, ſi Patrum hiſtorias Berengarius & ſui deſpiciunt, qui Euangelio etiam contradicunt, dicentes: Nullatenus credi debere, quòd ibi legitur intraſſe ad diſcipulos Dominum Ieſum ianuis clauſis.

Anſelmus Cantuarienſis. 1080.

Ad cap. 28. Matthæi: Obſequium ſuæ ſeruitutis, quod Domino debuit, Angelus exoluit: quia accedens reuoluit lapidem, non vt egreſſuro Domino ianuam panderet, ſed vt egreſſus eius iam facti hominibus indicium præſtaret.

De ſimilitudinibus cap. 53. Sicut Angelis nihil obſiſtit, nec aliquid eos impedire poteſt, vel conſtringere, quin pro velle ſuo cuncta penetrent liberrimè: ita non erit aliquod obſtaculum, quod nos retardet; nulla clauſula, quæ nobis vllatenus obſtet, &c. Amplius certè Dominicū corpus, cui corpora noſtra configuranda Paulus teſtatur, clauſo ſepulchro à mortuis ſurrexit: ac deinde ad diſcipulos obſeratis ianuis palpandum introiuit, nobisq; in hoc futuræ libertatis grande documentū reliquit.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

Ad cap. 20. Ioannis: Quomodo verò, inquit aliquis, corpus verum fuit, quod clauſis foribus introiuit? quod qui infideliter quærit, & verum corpus ſic potuiſſe inferri non concedit, ſupereſt, vt multò minùs illud concedat, quòd corruptibiles atq; mortales adhuc Apoſtoli ſic educti ſunt, quo-

modo

Act. 5. modò in Actibus Apoſt. ſcriptum eſt: *Carcerem quidem clauſum inuenimus cum omni diligentia, & cuſtodes ſtantes ante ianuas. Aperientes autem carcerem neminem intus inuenimus.* Supereſt, vt iſtos quoque, qui necdum reſurrexerant, in ventos & aërem ſubtilem, quo per patentes rimas efflari poſſent, euanuiſſe aſſerant, ſiquidem ſacram recepturi non ſunt Scripturam. Quam qui non recipiunt, nec audiendi, ſed vt infideles omninò vitandi ſunt. Nobis credentibus illud pro argumento ſufficit, quia de nihilo Deus cuncta creauit, & cũcta quaſi nihilũ & inane reputata ſunt ei, ad agẽdum quicquid voluerit, ad traducendũ quippiam quocũq; voluerit. Mirumq; hoc potius eſſet, ſi ita non poſſet: cùm nemo ferè tam imperitus artifex ſit, vt qđ cõpoſuit, penetrare ipſe vel aperire non poſſit.

Bernardus. 1120.

Sermone 1. in die S. Paſchæ: Hunc lapidem magnũ valde, de quo mulieres illæ deuotæ inuicem querebãtur, ſacta iam reſurrectione Dominica, *reuoluit Angelus, & reſedit,* ſicut ſcriptum eſt, *ſuper eum.*
Matt. 28 Conſtat proinde clauſo exijſſe tumulo rediuiuũ corpus, quod clauſu Virginis vtero natum proceſſit in vitam, & ad diſcipulos clauſis introiuit ianuis in conclaui. Sed eſt locus vnde clauſis noluit procedere ianuis, carcer vtique gehennalis. Confregit ſiquidem ferreos vectes, et pagula vniuerſa cõtriuit, vt liberè ſuos educeret, quos redemerat de manu inimici: & planis egrederentur portis agmina Sanctorũ dealbatorum, qui *lauerũt ſtolas ſuas,* & candidas eas fecerunt *in ſanguine Agni.*

Antonius Paduanus. 1230.

Sermone in die S. Paſchæ: Sicut pectus non diſiungitur, nõ læditur, nõ patitur, non aperitur, nec aliquẽ dolorem patitur, cùm à corde cogitationes exeunt: ſic corpus glorificatum tantę erit ſubtilitatis, q; nulla res erit ei impenetrabilis, & tamen res ipſa infrangibilis, & indiſſolubilis clauſa & ſolida remanebit. Sicut patet de corpore Chriſti glorificato, quod ianuis clauſis ad Apoſtolos intrauit.

Albertus Magnus. 1260.

Ad cap. 20. Ioannis: Non eſt corporis glorioſi intrare ianuis clauſis, ſed corporis diuini potius, qđ ex diuinitate habet poſſe faciẽdi quod vult. Et tale corpus diuinum intendit oſtendere diſcipulis, ex quo Deus verus oſtẽderetur, & homo verus: & ideo oſtijs clauſis intrauit. Et hoc eſt quod dicit Auguſtinus: Moli corporis, vbi diuinitas erat, oſtia clauſa non obſtiterunt.

Hugo Cardinalis. 1245.

Ad cap. 20. Ioannis: *Intrans ianuis clauſis.* In quo oſtendit, quòd corpus habuit glorificatum, quod tranſire potuit per corpus non glorificatum.

Richardus Pampolitanus. 1300.

In Symbolum Apoſtolorum: Eſaias dicit: *Erit ſepulchrum eius glorioſum,* quia in eo reſurrexit, & clauſo ſepulchro exiuit.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad cap. 20. Ioan. *Et vidit lapidem.)* Angelus enim Domini eum amouerat, non ad hoc, quò Chriſtus de ſepulchro ſurgeret: quia clauſo ſepulchro ſurrexit, & exijt; ſicut clauſo vtero Virginis natus eſt; hoc tamen fuit aliter; quia in reſurrectione habuit corpus glorioſum, cui non reſiſtit aliquid: ſed exitus de vtero Virginis fuit miraculoſus. Remouit igitur lapidẽ Angelus ſolùm ad manifeſtandum Chriſti reſurrectionem iam completam.

Ad cap. 21. Ioan. *Et fores eſſent clauſæ propter metum Iudæorum)* Hoc etiam ex diuina ordinatione factũ eſt, vt Ieſus intrans ad diſcipulos ianuis clauſis, oſtenderet ſe habere corpus glorioſum.

ARTICVLVS SEXTVS.

CHRISTVM IESVM VERE AD CÆLOS ASCENDISSE, NON DEITATE, SED CORPORE REDIVIVO.

Anno poſt natũ Chriſtum

NEGANT.

100. CARPOCRATES *dixit animam duntaxat Chriſti in cælum eſſe receptam, corpore inferius relicto.* Philaſtrius & Theodoretus de illius hæreſibus.

160. *Apelles docuit Chriſtum ſine carne reſurrexiſſe, & ſine eadem ad cælos aſcendiſſe.* Auguſtinus hæreſi 23.

200. *Innominati quidam hæretici dicebant, quòd Saluator noſter aſcendens è terris ad cælum, & corpus ſuum aſſumens, peruenit vſque ad eum circulum, qui ſolis zona nominatur, & ibi poſuit tabernaculum corporis ſui. Non enim vltra erat poſſibile id progredi.* Origenes apud Pamphilum in Apologia.

270. *Manichæi ex illo Dauidico non intellecto:* In ſole poſuit tabernaculum ſuum, *docuerunt Chriſtum, cùm in cælum aſcenderet, aſſumptum corpus in ſolari orbe poſuiſſe, ac cum ſola diuinitate in cælos aſcendiſſe.* Nazianzenus oratione 51. Athanaſius lib. 3. de Aſſumptione hominis, Auguſtinus lib. 6. cap. 20. contra Fauſtum, Nicetas Choniates Orthodoxæ fidei lib. 4. cap. 11.

380. *Seleucianí & Hermiani aiunt Saluatorem in carne ad dextram Patris non ſedere, ſed eam exuiſſe.* Auguſtinus hæreſi 59. & Ambroſius Anſbertus in Apocalypſin.

600. *Chriſtolytæ aſſerunt Chriſtum, cùm excitatus eſt ab inferis, ibi corpore cum anima relicto, ſola diuinitate cælum ac ſuperos petiiſſe.* Damaſcenus hæreſi 93. Nicetas lib. 4. cap. 44. Orthodoxæ fidei.

1180 *Coterij ſiue Coterelli volunt corpus Chriſti non eſſe glorificatum in cælo, ſed poſt diem iudicij putridum cadauer fore.* Guido de hæreſibus.

1200. *Noui Manichæi in Italia, negant Chriſtum aſcendiſſe ad cælum in corpore & carne humana, ſed omnia in ſimilitudinem facta fuiſſe.* Nicolaus Eymericus part. 2. quæſt. 13.

1540. Caſpar Svvenckfeldius libro de duplici ſtatu Chriſti art. 17. ait, *poſtquã Chriſtus in cælum aſcendit, humanam naturam conuerſam eſſe in diuinam.*

1550. Ioannes Brentius in Recognitione doctrinæ ſuæ, de Chriſti maieſtate fol. 167. *Poſtquam Chriſtus abſoluit externum ſpectaculum aſcenſus ſui vſque ad nubes, non eſt pueriliter cogitandum, quòd progreſſus ſit phyſico & corporali modo à nubibus vſque ad fictitium illud cælum, quod empyreum vocant, vt commoretur in eo illa ſemper forma, qua viſibiliter in monte Oliueti aſcendit, &c. Sed ſciendum eſt, quòd depoſita forma, non quidem illa eſſentiali, qua homo verè eſt, & ſemper homo manet; ſed accidentali, quam in externo aſcenſus ſpectaculo ad tempus οἰκονομικῶς aſſumpſerat, receperit formam Dei (qua aliquando forma ſerui tecta fuerat) aut (vt ſignificantius loquar) perrexit omni cæleſti ſua maieſtate, quam habuit, frui. Hoc enim verè eſt, Chriſtum eſſe in cælo, videlicet non in fictitio cælo, corporali, ſeu Phyſico modo commorari, & deambulare, ſed in omni cæleſti gloria, tam in hoc corporeo cælo ſtellis inſignito, quàm in hac tota terrarum vniuerſitate verſari, & omnia ceram gubernare, &c.* Poſtea docet, *cælum, ad quod Chriſtus peruenerit, eſſe ipſum Patrem cæleſtem.*

Fol. 179. *Domus, de qua Chriſtus loquitur apud Ioannem, non eſt cælum illud corporeum, & empyreum, quod fingunt conſiſtere ſuper hunc mundum. Hoc enim cælum in rerum natura non extat, &c. Domus Patris non eſt cælum empyreum, ſed eſt cælum incorporeum ac ſpirituale, quod & cæleſte regnum dicitur, & quod, vt dicebamus, nec locis, nec locorum ſpatijs ſeu interuallis, ſed maieſtate Dei definitur, &c. Cur Bullingerе intellectum tuum verbo Dei captiuum non tradis? Abſurdum videtur cælum eſſe vbique? multo quoque abſurdius videtur, Diabolos quoque eſſe in cælo, & nugaris neſcio quæ. Quis cupias eſſe in cælo, in quo ſunt cacodæmones? Nec cogitas quid tibi reddi poſſit. Quis cupiat cum Deo eſſe, qui eſt in inferno? Vbicunque Deus cum maieſtate ſua regnat, ibi eſt domus eius, quæ eſt cælum incorporeum, & ſpirituale, & cæleſte regnum.*

1560. *Matthias Flaccus Illyricus libro de Aſcenſione Domini, & loco Petri Act. 3.* Quem oportet cælum ſuſcipere: *contendit Chriſtum hominem non eſſe in cælo, vt in loco, ſed potius cælum eſſe in Chriſto, cùm ipſe ſit vbique. Et ibidem vult Chriſtum in die Aſcenſionis vſque ad nubes, & deinde non vlterius perrexiſſe in illa corporis forma viſibili & circumſcripta, ſed quodammodo euanuiſſe, ita vt iam ſit nuſquam in illa forma aſpectabili, ſed vbique ſit inuiſibili maieſtate.*

1560. *Ioachimus VVeſtphalus,* libello contra Ioannem à Lasko, *iniquum putat dictionem hanc* (Surſum,) *quaſi locum eſſe explicandum, ſed ait Chriſtum aſcendiſſe ad cælos, idem eſſe quod euanuiſſe.*

1576. Nicolaus Selneccerus in declaratione de Chriſti Perſona & maieſtate, articulo 3. *Chriſtus aſcendit ad cælos: hæc aſcenſio non ſignificat ſurſum aliquò conſcendere, vti per ſcalas aut gradus fit, ſed aſcendere iuxta Scripturam deſignat, aliquem ſummum honoris gradum conſequi, noua & immenſa poteſtate potiri.*

Articulo 5. *Cælum hic non ſignificat firmamentum, aut certam ſedem in ſummo cælo empyreo; ſed quòd Dominus aſcendit in cælum idem ſignificat, ac ſi diceremus: Dominus cæleſti gloria, poteſtate, maieſtate, & dignitate potitus eſt.*

Concione de Aſcenſione Chriſti: *Aſcendere ſignificat ſummam dignitatem conſequi, eamq́ maiorem, quàm vlla creatura, vllus Angelus, aut homo omni ſua ſapientia, ratione, aut cogitatione aſſequi aut noſſe poſſunt. Nôrunt docti, quòd cùm verbum Alah, (quod aſcendere ſignificat.) de Deo aut diuina gloria, aut aliàs de cæleſtibus rebus, ſpiritibus, viſionibus, & ſimilibus vſurpatur, quòd primò idẽ valeat, ac ſi quis dicat euaneſcere, diſparere, vt Ezechiel. 11.* Aſcendit gloria Domini, *id eſt, diſparuit. item:* Aſcendit à me viſio, *id eſt, diſparuit. Hac ſignificatione multi veterum ac recentiorum ab omni errore alieni ſimpliciter & rectè aſcenſionem Chriſti explicârunt.*

1578. Nathanaël Aelianus libro, quem inſcribit Martan Ia: *Chriſtus modo non regnat in cælo, ſed expectat regnum: Scriptura promittit Chriſto regnum hic in terra, non in cælo. Chriſti ad dextram Patris ſeſſionem dicit non eſſe, quòd eandem cum Patre poteſtatem obtineat, ſed quòd in dextra Patris confidat, & auxilium ab ea aduerſus hoſtes expectet. Sedere Chriſtum dicit in cælo, non quòd illic regnet, ſed quòd certus ſit, quòd tandem re ipſa in terris ſit regnaturus.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Deut. 32. v. 40. Leuabo ad cælum manum meam. *Chaldæus vertit:* Præparabo in cælum domum diuinitatis meæ, & dicam permanens ego in æternum.

Cap. 33. 26. Non eſt Deus alius, vt Deus rectiſſimi: aſcenſor cæli auxiliator tuus. Magnificentia eius diſcurrunt nubes, habitaculum eius ſurſum.

Pſal. 67. 19. Aſcendiſti in altum, cepiſti captiuitatem, accepiſti dona in hominibus.

Pſal. 103. 3. Qui ponis nubem aſcenſum tuum: qui ambulas ſuper pennas ventorum.

Amos 9. 6. Qui ædificat in cælo aſcenſionem ſuam, & faſciculum ſuum ſuper terram fundauit: qui vocat aquas maris, & effundit eas ſuper faciem terræ, Dominus nomen eius.

Chaldæus vertit: Qui poſuit in robuſto altiſſimo diuinitatem gloriæ ſuæ, & Eccleſiam ſuam ſuper terram confirmauit, & dixit, vt congregentur velut multitudines, velut aquæ maris, & effudit nos ſuper faciem terræ, Dominus nomen illius.

Marci 16. 19. Dominus quidem Ieſus poſtquam locutus eſt eis, aſſumptus eſt in cælum, & ſedit à dextris Dei.

Lucæ 24. 51. Et factum eſt, dum benediceret illis, receſſit ab eis, & ferebatur in cælum.

Actor. 1. 9. Et cùm hæc dixiſſet, videntibus illis eleuatus eſt: & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum.

Actor. 3. 21. Quem oportet quidem cælum ſuſcipere, vſque in tempora reſtitutionis omnium.

Actor. 7. 55. Stephanus plenus Spiritu ſancto intendens in cælum, vidit gloriam Dei, & Ieſum ſtantem à dextris Dei.

Epheſ. 4. 10. Qui deſcendit, ipſe eſt, & qui aſcendit ſupra omnes cælos, vt impleret omnia.

Philip. 3. 20. Noſtra conuerſatio in cælis eſt; vnde etiam Saluatorem expectamus, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.

Coloſ. 3. 1. Si conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens.

Hebræor. 4. 14. Habentes ergo Pontificem magnum, qui penetrauit cælos, Ieſum filium Dei, teneamus confeſſionem.

Hebræor. 6. 20. Vſque ad interiora velaminis, vbi præcurſor pro nobis introiit Ieſus.

Symbolum Apoſtolorum:

Aſcendit ad cælos, ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis. Inde venturus eſt iudicare viuos & mortuos.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Epiſtola 1. ad Iacobum: Filius Dei pro ſalute generis humani de cælo deſcendens, de Virgine naſci dignatus eſt, mortem pertulit, ſepultus eſt, & reſurrexit, & in carne ipſa ad cælos aſcendens, ad dextram Dei Patris conſedit.

Ignatius. 100.

Epiſtola ad Magneſianos: Chriſtus mortuus eſt, & reſurrexit, aſcendit in cælos ad eum, à quo miſſus erat, ſedetque ad dextram ipſius, qui venturus eſt in fine ſeculorum cum paterna gloria, vt iudicet viuos & mortuos.

Ad Smyrnenſes: Poſt reſurrectionem oſtēdit Dominus ſeipſum illis, quòd verè, & non per phantaſiam reſurrexerit, & cum illis comedit & bibit per quadraginta perpetuos dies, & ita cum carne videntibus illis aſſumptus eſt ad illum, qui miſerat eum, cum ipſa carne venturus iterum cũ gloria & poteſtate.

Iuſtinus. 150.

Oratione ad Antoninum Pium: Quòd verò Chriſtũ poſt reſurrectionem eius à mortuis illaturus cælo fuerit Deus, atque ibi tantiſper detēturus, dum hoſtiliter aduerſantes ei dæmones percutiat, & eorum numerus, qui boni atque probati eſſe ab eo præcogniti ſunt, expleatur: propter quos etiam nondum extremum decretum rerumq; conſummationem fecit, Prophetæ Dauidis audite
Pſal. 109 verba, quæ ſunt huiuſmodi: *Dixit Dominus Domino meo,* &c.

Egeſippus. 160.

Lib. 5. Hiſtoriæ: Iacobus Iuſtus clara voce reſpōdit: Quid me interrogas de Ieſu filio hominis? Ipſe ſedet in cælo à dextris magnæ virtutis, & potentiæ Dei, & in nubibus cæli venturus eſt.

Irenæus. 180.

Lib. 1. cap. 2. Eccleſia per vniuerſum orbem vſque ad fines terræ ſeminata, & ab Apoſtolis, & à diſcipulis eorum accepit eam fidem, quæ eſt in vnum Deum Patrem omnipotentem, *qui fecit cælum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis ſunt.* Et in vnum Ieſum Chriſtum Filium Dei, incarnatum pro noſtra ſalute: Et in Spiritum ſanctum, qui per Prophetas prædicauit diſpoſitiones Dei & aduētum: Et eam, quæ eſt ex Virgine generationem, & paſſionem, & reſurrectionem à mortuis, & in carne in cælos aſcenſionem dilecti Ieſu Chriſti Domini noſtri, & de cælis in gloria Patris aduentum eius.

Hippolytus. 220.

Oratione de Elcana & Anna: Tria anni tempora præfigebantur in ipſo Seruatore, vt quæ de ipſo prædicta ſunt miniſteria peragerent, &c. In Pētecoſte, vt præſignificaret regnum cælorum, cùm ipſe primus cælos conſcenderit, & hominem donum Dei obtulerit.

Ad Pſal. 23. Venit ad portas cæleſtes, & Angeli vnà cum eo incedunt: clauſæ autem ſunt cælorum portæ, nondum enim cælos aſcendit. Nunc primùm videtur à cæleſtibus Poteſtatibus, ab Angelis, qui Saluatorem & Dominum præcurrunt: *Attollite portas Principes veſtras, & eleuamini æternæ portæ, & introibit Rex gloriæ.*

Gregorius Neocæſarienſis. 260.

Oratione in Epiphaniam Domini: Oportet me, *inquit Chriſtus,* corporis mei lucernam ſedentibus in tenebris & vmbra mortis accendere: oportet me cum carne illuc aſcendere, vbi ſum diuinitate: oportet me Adam in me regnantem ad Patrem adducere.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

Lib. 1. cap. 13. Cras, inquit Thadæus, referam quatenus Chriſtus ſolus quidem deſcenderit, ſed cum ingenti multitudine ad Patrem ſuum aſcenderit: quo pacto ad dextram Dei cum gloria in cælis aſſideat.

Athanaſius. 340.

Ad Adelphium contra Arianos oratione 5. Qui Verbum

carnem ſactum adorare nolunt, ingratos ſe exhibent eius humanitati: qui verò diſtrahunt Verbum à ſua carne, nullam omnino redemptionem peccati, aut mortis euaſtationem exiſtimant. Vbi (quæſo) tandem nefarij ſeorſum per ſe inueniũt illam carnem, quam Saluator noſter Ieſus Chriſtus aſſumpſit, vt audeant dicere, non adoramus Dominum cum carne, ſed diſiungimus corpus, illiq; ſoli cultu inſeruimus? Beatus certè Stepha-
Act. 7. nus in cælis vidit Dominum à dexteris ſtantem:
Act. 1. Angeli item dixerunt diſcipulis: *Ita veniet quemadmodum vidiſtis eum in cælum proficiſcentem.*

Oratione 4. contra Arianos: Certè in Actis Apoſtolorum ſcriptum habetur, quando vehebatur ab Angelis hominum more aſcendens, efferensq; in cælum quam geſtabat carnem, quo tempore diſcipuli hoc intuentes rurſum percõtabantur, quando finis futurus eſſet, & quando eius aduentus expectandus.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 370.

Catecheſi 14. Scio enim quòd progreſſus fidei docet te credere in reſurgentem tertia die, & aſcendentem in cælos, & ſedentem in dextera Patris: quamuis autem meminiſſe te puto illius fidei ſeriem, nihilominus tanquam in tranſcurſu men-
Pſal. 46 tionem facio dictorum. Recordare, quòd ſcriptũ eſt apertè in Pſalmo: *Aſcendit Deus in iubilo.* Recordare, quòd & diuinæ Virtutes ad inuicem dicunt:
Pſal. 23. *Tollite portas Principes veſtras,* &c. Memineris Pſalmi
Pſal. 67 dicentis: *Aſcendens in altum, captiuam duxit captiuita-*
Amos 9. *tem.* Memineris dicentis Prophetæ: *Ædificans in cælum aſcenſionem ſuam,* &c. Quando (*Iudæi*) tanquam impoſſibili aſcenſioni Saluatoris contradicunt, reduc in memoriam quæ de tranſlatione Abacuc
Dan. 14. dicta ſunt. Si enim Abacùc tranſlatus eſt coma capitis portatus; quanto magis Prophetarum & Angelorum Dominus, de monte Oliuarum per nubem aſcendẽs, propria virtute aſcendere in cælum potentior erat?

Epiphanius. 380.

Contra Herodianos hæreſi 20. Et aſſumptus eſt Chriſtus in cælum in ipſo corpore & anima & mente, counitis his in vnam vnitatem, & vnam ſpiritualem ſubſtantiam: eaq; diuina effecta ſedet in dextera Patris.

Contra Apollinarianos hæreſi 44. Si Dominus reſurrexit, dic mihi ad quid faciendum poſt reſurrectionem, ſi ipſum corpus rurſum reliquit in quatuor elementa partitum, calidum ad calidum, frigidũ ad frigidum, ſiccum ad ſiccum, humidum ad humidum? Si enim excitauit ipſum vt rurſus diſſolueret, ergo fabuloſitatis hoc opus fuerit, & non veritatis. Excitauit autem ipſum Dominus noſter Ieſus Chriſtus, & ſimul ſecum aſſumpſit corpus, quod in ſeipſum efformauit vnà cum anima & tota incarnatione perfectiſſimè. Conſidet enim iuxta Apoſtolicum ſermonem, *Deus excitauit & collocauit eum in cæleſtibus,* velut teſtantur duo illi in veſtitu ſplendido Apoſtolis conſpecti, qui dixe-
Act. 1. runt: *Viri Galilæi, quid ſtatis intuentes in cælum? Hic Ieſus, qui aſſumptus eſt à vobis in cælum, ſic veniet quemadmodum vidiſtis eum aſſum.* Et vt ne detur tibi rurſus occaſio malitiei contra veritatem, poſt multum tempus aſſumptionis Saluatoris noſtri, Stephanus ſanctus Dei Martyr & teſtis, cùm lapidibus obrueretur à Iudæis, reſpondit dicens: *Ecce video cælum apertum, & Filium hominis ſtantem à dextris Patris:* vt oſtendat ipſum corpus in veritate in ſpirituale reſurrexiſſe, vnà cum Deitate Vnigeniti totum in ſpirituale vnitum, & in Deitatem counitum. Supernè eſt enim ipſum ſanctum corpus vnà cum Deitate, totus Deus, vnus Filius ſanctus Dei, ſedens in dextra Patris.

In fine Ancoratus: Idem Chriſtus paſſus eſt in carne, & reſurrexit, & aſcendit in cælos in ipſo corpore, glorioſè ſedens in dextra Patris, venturus in ipſo corpore in gloria ad iudicandum viuos & mortuos.

Oratione de Aſcenſione Chriſti: Hodie Chriſtus Dominus ſydereos micantesq; luce cælos aperuit. hodie ſubtiliſſimas aëris partes velut ſolidum pauimentum calcauit. Hodie corpus è terra concretum ſupra cæli conuexa tranſtulit. Hodie nouum planeq; peregrinum ſpectaculum mundo oſtendit: puta carnem noſtram ſupra regium ſolium euectam.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 49. quæ eſt Tractatus de Fide: Tertia quoque die reſurrexit, non Deus in homine, ſed homo potius in Deo: aſcendit in cælos, obtulit Patri ſuo humanam illam, quam ſuſcepit pro hominum ſalute, naturam, gratiſſimum munus.

Oratione 51. quæ eſt 1. ad Cledonium Si quis ſanctam carnem nunc depoſitam eſſe, nudamq; ac corpore vacuam diuinitatem eſſe, non autem cum aſſumpta parte, & eſſe, & venturam eſſe dixerit, præſentiæ illius gloriam non cernat. Vbi enim nunc corpus fuerit, niſi cum ea natura, à qua aſſumptũ eſt? Non enim iuxta Manichæorum deliria Soli impoſitum eſt, vt per dedecus honoretur: aut in aërem fuſum & diſſolutum eſt, vt vocis natura, & odoris fluxio, & fulguris curſus minimè conſiſtentis. Vbi etiam illud ponemus, quòd ipſe poſt reſurrectionem contactus fuiſſe ſcribitur, aut ab ijs, à quibus confixus eſt, aliquando videbitur? Diuinitas enim per ſe oculorum obtutum fugit. Verùm cum corpore quidem, vt ſentio, veniet: talis autem, qualis diſcipulis in monte apparuit, aut obiter oſtenſus eſt, diuinitate carnem ſuperante.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Oratione Catechetica, c. 32. Chriſtus eo quidẽ quod apparebat, in cælum aſcendit; eo autem quod intelligebatur, erat vbique.

Homilia de Aſcenſione: Hodiernã celebritatem ſatis per ſe magnam Propheta Dauid maiorem efficit, dum illi gaudium è Pſalmis appoſitè adiungit, &c. Hic enim excelſus Propheta ſupra ſeipſum egrediens, tanquam corporis onere nihil prematur, inſert ſe cæleſtibus Poteſtatibus, & voces earum nobis exponit, cùm in cælum redeuntẽ Dominum ipſæ comitantes, Angelis, qui verſantur in terris, quibusq; in humanam vitam ingreſſus commiſſus eſt, imperant ad hunc modum: *Tollite portas Principes veſtras, & eleuamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ.* Et quoniam, vbicunque fuerit ille, qui in ſeipſo omnia continet, pro ſuſcipientium captu ſeipſum dimetitur (neque enim ſolùm inter homines homo fit, verùm etiam, dum inter Angelos verſatur, ad illorum vocẽ ſeſe demittit:) idcirco ianitores interrogant: *Quis eſt iſte Rex gloriæ?* Reſpondent ipſis, demonſtrantq; fortem & potentem in prælio, &c.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homilia 2. in Act. Apoſt. Quoniam oculi non poterant aſſequi celſitudinem vt viderent, vtrum in cælum aſcenderet, an velut in cælum, vide quid fiat. Quòd idem Ieſus eſſet, ſciebant ex his quæ loquutus fuerat ad ipſos: quòd autem ſuſceptus eſſet in cælum, ipſi deinde docuerunt Angeli. Eminus enim non potuiſſent agnoſcere. Vides ſic rerum eſſe ordinem diſpẽſatum, vt non gererentur per Spiritum, verùm etiam nonnulla viſu. Quamobrem nubes ſuſcepit eum? Et hoc ſignum erat illum in cælum aſcendere. Non ignis, neque currus
igneus, quemadmodum factum eſt in Helia, ſed 4. Reg. 2
nubes eum ſuſcepit, quod erat cæli ſymbolum: Pſal. 103
quemadmodum dicit Propheta, *Qui ponis in nube*

Aſcenſum ſuum,&c. Nubes ſuſcepit eum.) Rectè dictum eſt *eum* : Ipſe enim conſcendit nubem. Proinde
Ephes.4 *qui aſcendit, ipſe eſt qui deſcendit.* Hic verò mihi conſidera, quomodo partim quidem iuxta diſcipulorum intelligentiam loquantur Angeli, partim verò iuxta diuinæ naturæ dignitatem, tum quo pacto deinceps cogitatio videntium tollatur in altum, eo quòd illis ſecundi aduentus non mediocris cognitio data ſit. Siquidem hæc verba: *Sic veniet* : perinde valent, ac ſi dicerent, cum ipſo corpore veniet.

Sermone de Aſcenſione Domini : Quia longum ſpatium de terra tenebatur ad cælum, & oculorum acies portatum corpus ad illam altitudinem minimè poterat peruidere : ſed ſicut auem, ſi altiora poſtulat, deficiet aſpectus inſpicere, & noſter oculus volatu vincitur celſiore : ſic & Chriſti corpus qoantò ferebatur ad ſumma, tantò oculos videntium aſpectus imbecillitate incidebat, deficiente natura altiora conſpicere : ideo ſtabant Angeli, iter cæleſte monſtrãtes, ne quis arbitraretur, quia tanquam in cælum aſcendit ſicut Helias, ſed in cælum aſcendit, qui eleuatus eſt à vobis ad cęlum.

Homil.5 ad cap.2.ad Hebr. Reuera magnum, & admirabile, & plenũ ſtupore quòd quæ eſt ex nobis caro ſedeat apud ſuperos, & adoretur ab Angelis, & Archãgelis, & Seraphim, & Cherubim. Hoc ſępè mente verſans, ſtupeo, & mente excedo, & magna de genere humano viſione apprehendo. Video enim magna & præclara præmia, & noſtram naturam Deo eſſe magno ſtudio.

Syneſius. 410.

Hymno 9.

Tu verò alas agitans,
Cærulei cæli
Scandiſti ſuper dorſum,
In ſphæriſq; conſtitiſti,
Intellectualibus puriſſimis :
Bonorum vbi fons
Silentio ſuppreſſum cælum.

Philo Carpathius. 420.

In Cãtica : *Exui me tunica.*) Poteſt hoc ad ipſam reſurrectionem Sponſi referri, qui mortalitatem aſſumptæ carnis iam exuerat, & ab anguſtiſſimis terræ greſſibus ad ampliſſima cælorũ ſpatia trãſierat. *Venter eius pixis eburnea.* Quare non abſurdè venter Chriſti pixis eburnea dicitur, cùm mortalitas carnis ad immortalitatem atque gloriam æterni Patris per reſurrectionem transfertur, ibiq; ad dexteram collocatur ſecundùm illud: *Aſſumptus eſt in cælum, ſedet à dextris Dei.*

Et ad finem: Fuge mi frater, fuge de hoc mundo ad Patrem illum æternum, quem nunquam deſeris, abſcede præſentia aſſumpti corporis, non ſpiritus ac gratiæ, qua ſemper es cum ſponſa. Ipſe enim dixit: *Non relinquam vos orphanos, ſed vado, & venio ad vos: Vado* corpore, *venio* Spiritu, qui à me ſemper Patreq; procedit.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Lib.9.in Ioannem cap.31. Inacceſſibile cælum erat hominibus prius, nec vllus vnquam hominum ante Chriſtum cum ſancto Angelorum conſortio fuit: hunc aſcenſum poſtea nobis Chriſtus pręparauit, & iter fecit in cælum carni noſtræ. In primitias enim mortuorum ſeipſum innouando, Deoq; Patri offerendo, primus homo viſus in cælo eſt. Vnde cælorum Virtutes incarnationis myſterium ignorantes, magno affectæ ſtupore, cùm aſcendere Dominum repentè vidiſſent, exclama-
Isaiæ 63 bant : *Quis eſt iſte qui venit de Edom*, id eſt, de terra? quas non dimiſit indoctas Spiritus ſanctus, ſed iuſſit, vt ei quaſi Regi ac Domino cæleſtes portas patefacerent, dicens per Prophetam : *Attollite portas Principes veſtras, & eleuamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ.* Psal.23. Viam ergo recentem ac viuam, vt Paulus ait, Dominus noſter Ieſus Chriſtus nobis innouabit : *nõ in ſancta ingreſſus manufacta, ſed in ipſum cælũ, vt Deo pro nobis appareat.* Heb 9. Non enim vt ipſe appareat Deo Patri, aſcendit in cælos, qui & fuit, & erit, imò verò eſt ſemper cum illo, ſed aſcendit nunc, vt Deo Patri inaudito quodam pacto quaſi homo appareat. Verbum humanitate olim nudũ, & nunc cum humanitate propter nos, & pro nobis Deo Patri apparens : vt cùm ſit Filius Dei, verè homo etiam inuentus, audiet : *Sede à dextris meis*, Psal 109 & filiationis gloriam toti humano generi per ſeipſum adoptione largiatur. Vnus enim eſt noſtrum, ac ideo Patri vt homo apparuit, atque apparet, vt nos, qui propter præuaricationem à facie Dei repulſi ſumus ad faciem Dei rurſus reducat.

Lib. 4.cap.22.in Ioannem: Quòd ſi pręter naturam caro mea in cælum conſcendet, quid prohibet, ne ſimiliter præter naturam viuificet?

De recta in Deum fide ad Reginas : Capite quòd Chriſtus ſit Deus, ex cap.14.Ioannis: Ad Patrem ſe abire denuntiat, cùm tamen natura Filius ſit, ſolusque omnia impleat. Abſcedit itaque ſecundùm humanam naturam. At verò, licet vt homo in cælum aſſumptus ſit: vt Deus tamen ſupplicum voces auditurum ſe promittit.

In Exegeſi ad Acacium Epiſcopum de capro emiſſario : Ad cælum Vnigenitus Dei vnà cum carne ſibi vnita rediit : eratq; nouum hoc in cælis ſpectaculum. Obſtupuit enim ſanctorum Angelorũ multitodo, cùm regem gloriæ exercituumquè Dominum in forma humana cerneret.

Theodoretus. 450.

In Ezechielem Sectione 3. His ita dictis, inquit, receſſerunt de ciuitate Cherubim gloriam Dei inſidentem vehentia, ſteteruntq; ſuper montem è regione Hieruſalem. Eſt autem hic mons qui vocatur Oliuarum, vnde etiam ſecundùm carnẽ Saluator noſter aſſumptus eſt. Meritò igitur eo quoque tempore, cùm & in humana figura apparuiſſet, duaſq; in vna perſona naturas oſtendiſſet : & diuina quidem per ignem ſignificata, humana verò per electrum declarata, lata contra Hieruſalem ſententia, in hunc montem proficiſcitur, & inde redit in cælum : Etenim poſt crucem & mortem lata rurſus contra Hieruſalem ſentẽtia, quia non relinquetur lapis ſuper lapidem, qui non deſtruatur, in montem illum cum diſcipulis profectus, ab intelligentibus, & quæ cerni nequeunt Poteſtatibus latus in cælos aſſumptus eſt.

Titus Boſtrenſis. 460.

Ad cap.24.Lucæ : Poſtquam Chriſtus bene diſcipulis precatus eſt, paululum progreſſus, ſubuectus eſt in cælum : vt vnà cum adiuncta ſibi carne Patri aſſideat, ſimulq; regnum adminiſtret.

Ioannes Maxentius. 500.

In ſecunda fidei profeſſione: Fatendum eſt Chriſtũ mortuum ſepultum reſurrexiſſe, nõn ſecundùm diuinitatem, ſed ſecundùm humanitatem : Deum cum ipſa carne aſcendiſſe in cælum, ſediſſe ad dextram Patris, inde rurſum cum ipſa carne in gloria venturum iudicare viuos & mortuos.

Procopius Gazeus. 530.

Ad Eſaiæ cap. 2. Monti comparatus eſt Chriſti in terram deſcenſus quia mons eſt, qui in terram multum eminet, ipſaq; Domini caro, terra alioquin naturæ communione exiſtẽs, per eam quam habet cum Deo affinitatem ſurſum aſſumpta eleuataq; eſt.

Andre-

Andreas Cretenſis. 560.

Oratione de dormitione ſanctiſſimæ Mariæ: Ipſe magnus Pontifex Chriſtus, qui cælos aſſumpta carne peruaſit, quę habebat animam ratione præditam, & intelligentem, tanquam in templo ſuffit, & ſacrificat, & ſacrificatur, & offerens oblationes, offertur.

Anaſtaſius Sinaites. 580.

Libro de Reſurrectione: Eſt iterum venturus eodem com corpore Chriſtus, futurus Iudex viuorum & mortuorum, ceu diſcipulis prænunciârunt Angeli, mirantibus ſuper aſcenſu eius in cælum. Iuxta igitur Angelorum vocem vnà cum corpore quod reſurrexit rurſus adueniet, cum quo etiam nunc ſuo aſſidet Patri, eidem offerens ipſum noſtræ conſperſionis primitias.

In Hexameron de quarto die· Vidi ſolem ſuper terram conſtructum, & ex duabus rebus compoſitum; nempe qui prius conſtat ex luce, & ex igne poſtea: Deinde poſt huiuſmodi compoſitionem, & in hypoſtaſi vnionem, in cælum è terra ſublatum & reſtitutũ, nihil aliud aſpicio quàm Chriſtum Dei Filium, cum carne in cælos aſſumptum.
Pſal 18. Hic enim eſt ſol, de quo ſcriptum eſt *In cælo poſuit tabernaculum ſuum*, hoc eſt, Verbi diuinitati vnijt ſuam carnem.

Heſychius. 590.

Lib. 5. cap. 16 Leuitici: Chriſtus cum carne aſcendens, & noſtram in eo captiuitatem ſubleuauit, ſimul nos ſuſcitans, & ſedere faciens in dextra in cæleſtibus.

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

Epiſtola ad Honorium: Chriſti ianuarum clauſarum indetrectabilis ingreſſus, & in cælum à terra nimium admirabilis & corporalis aſcenſio, omnem humanum intellectum ſuperant.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxa fidei lib. 4. cap. 24. Reſurrectionis diem celebramus, in qua nos Dominus Ieſus vitæ author & Saluator ad hæreditatem ijs, qui ſpiritualem Deo cultum adhibent, promiſſam induxit: ad quam ipſe præcurſor noſter ingreſſus eſt, cùm à morte ad vitam redijt, patefactisq; ipſi cæleſtibus portis, in Patris dextera corporeo modo conſedit: quò nimirum ijs quoque, qui ſpiritualem legem ſeruant, aditus patebit.

Hymno de Aſcenſu Domini noſtri Ieſu Christi: Chriſtum Dei & hominum Mediatorem Angelorum chori cum carne in cælis conſpicantes, ſtupore corripiebantur, atque concordi voce triumphalem hymnum modulabantur, quoniam glorificatus eſt, &c.

Angelorum Ordines, ô Chriſte, humanam naturam vnà tecum aſcendentem conſpicientes, ſumma admiratione perculſi, ſine vlla intermiſſione laudes tuas celebrant.

Nicephorus Conſtantinopolitanus. 815.

Epiſtola ad Leonem Tertium· Credo denique Chriſtum aſſumptum eſſe in cælos, & ad dexteram Dei Patris conſediſſe, & cum aſſumpto corpore non abſque gloria, diuinaque maieſtate olim denuò venturum eſſe.

Theophylactus. 900.

Ad caput 24. Lucæ: *Ferebatur autem ſurſum in cælum.* Helias enim quaſi in cælum: (videbatur enim quaſi in cælum ferri:) at Saluator in cælũ ipſum præcurſor omnium aſcendit, vt oſtendat conſpectui Patris ſanctam carnem, & conſideat in cælis Patri. Et nunc adoratur natura noſtra in cælo ab omni Angelica virtute.

Simeon Metaphraſtes. 970.

In Encomio S. Martyris Georgij: Chriſti ad cælos Aſſumptio: quo quidem die humanam naturam noſtram in ſeipſo vnà cum Patre collocauit.

OEcumenius. 1050.

Ad cap. 1. Act. Ne turbētur diſcipuli, & veluti pereunte præceptore, & corpore illi diffluente, ſpe deſtituantur in poſterum, qua expectandus erat, & propterea alius aliò diſpergatur metu ac timore. ob hanc cauſam adueniunt viri, & aſcenſum in cælis ipſis manifeſtantes, & corporis permanentiam ac ſalutem, his verbis, quibus dicunt: *Hic Ieſus iterum ſic veniet.*

Euthymius. 1080.

Ad Pſal. 17. *In circuitu eius* dixit, quia intra ipſam carnem habitabat Deus, non tamen vt circumſcriptus, ſed vt omnipotens, ineffabili quodam modo illic permanens. Hoc autem dixit, vt oſtenderet Chriſtum ſimul cum carne in cælum aſſumptum eſſe: quodq; illuc aſcenſurus eam non depoſuit, quemadmodum aliqui inſipientes poſtea dixerunt.

Ad cap. 23. Lucæ: Quo pacto dixit Mariæ poſt reſurrectionem, *Nondum aſcendi ad Patrem meum?* quia tunc cum corpore nondum aſcenderat.

Ad cap. 6. Ioannis: *Si videritis Filium hominis aſcendentem, vbi prius erat)* Loquitur de futura ſui in cælum aſſumptione. *Aſcendentem*, quoad humanitatem: *vbi prius erat*, quoad diuinitatem.

Conſtantinus Harmenopulus. 1180.

De fide orthodoxa: Chriſtus tanquam Deus tertia die reſurrexit in corpore corruptionis experte: cumq; ſe diſcipulis ſuis conſpiciendum exhibuiſſet, in cælum cum corpore ſurſum abijt, eodem modo rediturus ad iudicandum viuos & mortuos.

Nicetas Choniates. 1200.

Orthodoxæ fidei lib. 4. hæreſi 25. Quemadmodum Deus Verbum, antequam in cruce pateretur, carnem, quam ſibi coniunctione & commixtione ineffabili coniunxerat, differentiæ expertem reddiderat: ita immortalitatis quoque participem reſurrectione ſua reddidit; neque ab illa quoquo modo ſeiunctus eſt, neque vnquam ſeiungetur, propter ſummam illam coniunctionem, duplicisque naturæ concurſum, qui confundi nullo modo poſſit. Ita in cruce pependit, & carne paſſus eſt; ita è monumento prodijt; ita ianuis clauſis à diſcipulis viſus, eorundemq; digitis contrectatus eſt; ita in cælos aſcendit, & conſeſſus Paterni honore exceptus eſt, ita denique rurſum venturus, & viuos cum incredulis iudicaturus eſt.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Lib. 1. cap. 36. Hiſtor. Et cùm præcipua mandata & munera functionis Apoſtolicæ concionans expoſuiſſet, benedictionemq; eis pro eo atque decebat, largitus eſſet, ſpectantibus eis lucidiſſima nube circumdatus in cęlos ſublatus eſt, & cum ea, quam receperat, acceſſione deificata reuerſus ad dexteram Patris conſedit.

Ioannes Cantacuzenus. 1360.

Apologia 2. De quonam Dauid dicit, quòd *altè ſupra cælos ſit miſericordia eius, & vſque ad nubes veritas illius?* & quòd *exaltatus ſit ſupra cælos, & ſuper omnem terram gloria illius?* Deus vbique eſt, & non eſt locus vbi Deus non ſit. Hoc igitur citra omnem controuerſiam dicit de homine, quem Filius & Verbum Dei aſſumpſit: qui antea quidem non erat in cælo, ſed in terra; nunc verò ſubuectus eſt & exaltatus, & conſedit à dextris Dei Patris: qui quidem in cælo eſt, ſuper terram verò gloria eius.

Gennadius Scholarius. 1450.

Dialogo de via ſalutis humanæ: Credimus quòd Chriſtus reſurgens aſcendit in cælum, & iterum venturus eſt cum gloria, vt iudicet mundum.

Siud, ſiue Sulaka. 1552.

In Fidei profeſſione: Tertia die reſurrexit è ſepulchro vera reſurrectione, & ſublatus eſt poſt quadraginta dies cum eo corpore, cum quo ſurrexerat è ſepulchro, & cum ſpiritu. Aſcendit in cælum, & ſedet ad dextram Patris ſui.

Hieremias Pat. Conſtantinopolitanus. 1580.

Reſpon. 1. cap. 13. Honorabilia hæc dona in ipſum Dominicum tranſmutantur corpus, quod hæc omnia recipit, quod crucifixum eſt, quod reſurrexit, quod ad cælos aſcendit.

Liturgia Armeniorum.

In Symbolo: Tertia die reſurrexit à mortuis. Et aſcendit in cælum in eodem corpore in gloria Patris iudicare viuos & mortuos.

Gabriel Patriarcha Alexandrinus. 1595.

In confeſſione fidei: Credo & confiteor Chriſtum verè mortuum, & ſepultum, ex mortuis verè reſurrexiſſe, & per quadraginta dies Apoſtolos docuiſſe de regno Dei, maximè ad cælos aſcendiſſe, ſedereque ad dextram Patris.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Martialis. 100.

Epiſtola ad Burdegalenſes cap. 2. Filius Dei reſurrexit ante lucem die tertia, de loco, in quo eum ſepeliri vidimus, & apparuit nobis, & lætificauit nos. Teſtes enim ſumus, quia eum in cælum aſcendere vidimus: nec tamen à cælis vnquam receſſit.

Tertullianus. 200.

De reſurrectione carnis, cap. 51. Sed pro omnibus iam ſtabit, quod in clauſulam reſeruauimus, etiam pro Apoſtolo ipſo, reuerà maximæ inconſiderantiæ reuincendo, ſi tam abruptè, vt quidam volunt, clauſis (quod aiunt) oculis, ſine diſtinctione, ſine conditione, omnem paſſim carnem & ſanguinem à regno Dei extruſit, vtique & ab ipſa Regia cælorũ, cùm illic adhuc ſedeat Ieſus ad dexteram
Mar 16. Patris, homo etſi Deus; Adã nouiſſimus, etſi Ser-
1. Cor 15. mo primarius; caro & ſanguis, etſi noſtris purio-
Actor. 1. ra; idem tamen & ſubſtantia & forma, qua aſcendit, talis etiam deſcenſurus, vt Angeli affirmant:
Ioan. 19. agnoſcendus ſcilicet eis, qui illum conuulnerauerunt.
1. Tim. 2. Hic ſequeſter Dei & hominum appellatus ex vtriuſque partis depoſito commiſſu ſibi, carnis quoque depoſitum ſeruat in ſemetipſo, arrhabonem ſummæ totius. Quemadmodum enim nobis arrhabonem ſpiritus reliquit, ita & à nobis arrhabonẽ carnis accepit, & vexit in cælũ pignus totius ſummæ illuc quandoque redigendæ. Securæ eſtote caro & ſanguis, vſurpaſtis & cælum & regnum Dei in Chriſto. Aut ſi negent vos in Chriſto, negent & in cælo Chriſtum, qui vobis cælum negauerunt.

Libro 5. contra Marcionem, cap. 10.

Tertia namque die ſubiens cum corpore victor,
Immanis virtute Patris, vice facta ſalutis,
Inque creatura portans hominemque, Deumque,
Conſcendit cælos, captiuos ille reducens
Primitias, munus Domino, earamque figuram:
Conſeditque, Patri lucis virtute recepta,
Gloria qua minus mœrat, dum vinceret hoſtem,
Spiritui coniunctus, de nobis carne ligatus.
Hunc Pater & Dominũ, & Chriſtum, Regẽque, Deũque,
Iudicio regnoque dato, miſſurus in orbem eſt.

Cyprianus. 250.

De Aſcenſione Chriſti: Celebrata in cruce ſolenni victoria, cùm iam templum corporis ſui, quod perſecutio Iudæorum effoderat, Dominus reparaſſet: noluit ſtatim ad Patrem aſcendere, & glorificati corporis præſentiam inferre cæleſtibus; ſed neceſſaria diſpenſatione diſcipulorum infirmitati conſulens, vtiliter diſtulit: & quadraginta diebus in terra conuerſatus, & viſus eſt ſæpè, &
Actor. 1 locutus cum Apoſtolis, & manducauit, & bibit, &c. Ad hoc dilata eſt Aſcenſionis gloria, vt ſub hoc dierum interſtitio præcedens doctrina affectibus firmaretur, imò vt diſcipulorum deſideria receſſionem eius corporalem ambirent; quia ſpiritalis præſentiæ plenitudo, quamdiu conſpectu carnis præſens aderat, aduenire non poterat: & paulatim in hoc conducti ſunt, vt libenter conſuetudine conuictus aſſueti carerent: cùm inhabitator Spiritus ſanctus eorum animas poſſidens, inuiſibili acceſſu ſinceriores eis affectus infunderet, & aperiret interiores oculos ad intuendum intellectu puro Patrem luminum, & ſubſtantia re- Heb. 11.
rum ſperandarum propoſita apparẽtia ſepeliret:
nec incertitudinis ſcrupulus ſupereſſet, cùm Do- Mar 16.
minus & Magiſter, quem verum hominem probauerant, eis videntibus cælum aſcenderet: ſed iam ſecuri ſe crederent ſecuturos, nec eſſe impoſſibile, quin & ipſi in carne & ſpiritu ad ſuperos trãſferrẽtur, &c. Eleuatis igitur manibus hæreditariam eis benedictionem relinquens, non manofacto vehiculo, nec auxiliaribus carpentis euectus eſt Chriſtus: ſed naturæ diuinæ propria vſus virtute, carnem cælo intulit, & corpus glorificatum Patris conſpectibus præſentauit. Non indiguit vectoribus Angelis, qui offendicula tollentes è medio, ferrent eum in manibus: ſed præcedentes & ſubſequentes applaudebant victori, & concinentes in iubilatione modulabantur canticum nouum, & implebat cælos conſonantiæ illius harmonia: Thronis & Dominationibus parantibus Filio iuxta Patrem conſeſſum, &c. Inuiſibilem Deum viſibilem Filium recepiſſe ad dexteram ſuam, manifeſtum eſt: & humilitatem carnis noſtræ throno iudiciario honoratam paternæ complacuiſſe altitudini.

Tractatu de Idolorum vanitate: Tunc in cælum circumfuſa nube ſublatus eſt, vt hominem, quem dilexit, quem induit, quem à morte protexit, ad Patrem victor imponeret: iam venturus è cælo ad pœnam diaboli, & ad cenſuram generis humani, vltoris vigore, & iudicis poteſtate.

Victorinus Pictauienſis. 270.

In Apocalypſio: *Quoniam nec frigidus, nec calidus es.*) Satis autem & plenè ſatisfactũ, quando Chriſtus in corpore in cælos ad Patrem aſcendit, &c. Nouum eſt, Filium Dei hominem fieri; nouum, cum corpore in cælos aſcendere, &c. Dicimus Chriſtum Filium ante originem ſeculi ſpiritualem apud Patrem genitum, hominem factum, & morte deuicta in cælos cum corpore à Patre receptum, effudiſſe Spiritum ſanctum, donum & pignus hæreditatis.

Lactantius. 320.

Lib. 4. Inſtitut. cap. 12. Chriſtus ſuſcepit hominis figuram & conditionem mortalem, vt doceret homines iuſtitiam: & cùm mandatis Dei functus, veritatem gentibus reuelaſſet, mulctaretur etiam morte, vt inferos quoque vinceret ac reſignaret: atque ita demum reſurgens, ad Patrem proficiſceretur in nube ſublatus, &c. Chriſtus

autem poſt paſſionem & reſurrectionem aſcenſurum eſſe ad Deum Patrem Dauid in Pſal.109. conteſtatus eſt, his verbis. *Dixit Dominus Domino meo.* &c.

Cap. 21. Ordinata diſcipulis ſuis Euangelica ac nominis ſui prędicatione circumfudit ſe repentè nubes, eumq́ in cælum ſuſtulit quadrageſimo poſt paſſionem die, ſicut Daniel fore oſtenderat, dicens: *Et ecce in nubibus cæli, vt Filius hominis veniens, vſque ad vetuſtum dierum peruenit.*

Marius Victorinus Afer. 350.

Lib. 4. aduerſus Ariũ: Ac ne quis crederet de Chriſto carnali Chriſtum iſta dicere, & non de toto ſe, qui eſt Spiritus, anima, caro, quid ait? *Quòd ſi videritis Filium hominis aſcendentem?* Quid eſt Filius hominis? Spiritus, anima, caro. Hæc enim habuit cùm aſcendit, & cum quibus aſcendit.

Ambroſius. 370.

Ad caput 4. Epiſtolæ ad Epheſios: *Qui deſcendit, ipſe eſt qui & aſcendit ſuper omnes cælos.*) Hoc eſt, quod dicit Dominus:
Ioan 3 *Nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo, Filius hominis, qui eſt in cælo.* Quod quidem
Pſal. 18 & in Pſalmis continetur: Ait enim: *A ſummo cælo egreſsio eius, & regreſſus eius vſque ad ſummum eius.* Hic ergo deſcendens è cęlis in terram, homo natus eſt: poſt mortuus deſcendit ad inferos, poſt tertia die reſurgens, ante omnes mortales aſcendit ſuper cũctos cælos, vt illuſam mortem oſtenderet creaturæ.

Philaſtrius. 380.

Hæreſi 24. de Paſsione Chriſti: Sunt hæretici, qui circa paſſionem aberrant, dicentes: quòd in paſſione dimiſerit Deus noſter Chriſtus carnem, & ſic aſcenderit in cælum, vt non ſit iam in carne diuinitas: neque enim poſt paſſionem reſurrexit in carne, neque cum carne aſcendit, inquiunt, in cælum, cùm ſalus omnis hominum in paſſione carnis, & reſurrectione, & ipſius aſcenſione in cælum conſiſtat, ſine cunctatione nobis & credentibus vniuerſis: cùm & Apoſtolis Angeli dixerint, pro noſtra fide ac lætitia in actibus Apoſtolorũ: Quòd
Actor. 1. *ſicut vidiſtis eum aſcendentem in cælum, ſic eum iterum ſperate venturum de cælo.*

Damaſus. 380.

In confeſsione fidei, quæ extat apud Theodoretum Hiſtor. lib. 5. cap. 11. Si quis negauerit Chriſtum in carne quam ſumpſit, ſedere ad dextram Patris, in qua etiam venturus eſt ad iudicium, de viuis & mortuis exercendum, anathema eſto.

In Symbolo: Qui deuicto mortis imperio, cum ea carne, qua natus, & mortuus, & paſſus fuerat, & reſurrexit, aſcendit ad Patrem, ſedetq́ ad dextram eius, in gloria, quam ſemper habuit, & habet.

Carmine de Chriſto:

Qui & ſupplicij nomen crucemq́, ſubiſti,
Vt nos ſurriperes letho, mortemq́, fugares
Morte tua: mox ætherias euectus in auras
Purgata reparans latum te luce, parentem
Auguſtum foueas.

Hieronymus. 390.

Ad Pſal. 67. Aſcendiſti in cælos, captiuaſti nos, qui captiui tenebamur à diabolo. Qui quondam in Sinai deſcendens populo legem diſtribuit, ipſe nunc in Sãcto, id eſt, in aſſumpto homine, (de quo
Lucæ 1. Angelus ad Mariam: *Quod naſcetur ex te ſanctum vocabitur.*) cælorum excelſa conſcendens, eos, qui in captiuitate diaboli tenebantur, abſoluit; ac poſt ſe tanquam captiuos deductos æternæ vitæ reſtituit.

Ad caput 3. Epiſtola ad Epheſios: Crux Chriſti non ſolùm nobis, ſed & Angelis, cunctiſq́ in cælo Virtutibus profuit, & aperuit Sacramentum, quod antea neſciebant: Denique ad cælum cum corpore Deum reuertentem mirantur, & dicunt: *Quis eſt iſte, qui aſcendit de Edom, tincta veſtimenta eius ex Boſor: Hic formoſus in ſtola candida?* Et in alio loco: *Quis* Iſaiæ 63 / Pſal 23.
eſt iſte Rex gloriæ? Dominus virtutum ipſe eſt Rex gloriæ.

Ruffinus. 390.

In Symbolum Apoſtolorum: Aſcendit Chriſtus ad cælos, non vbi Verbum Deus ante non fuerat; quippe qui erat ſemper in cęlis, & manebat in Patre. ſed vbi Verbum caro factum ante nõ ſederat. Denique, quia nouus iſte ingreſſus portarum cæli ędituis & Principibus videbatur, videntes naturam carnis cælorum ſecreta penetrantem, dicunt ad inuicem, ſicut Dauid Spiritu ſancto plenus enuntiat: *Tollite portas Principes veſtras, & eleuamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ. Dominus fortis & potens, Dominus potens in prælio.* Pſal. 23. Quæ vox vtique non propter diuinitatis potentiam, ſed propter nouitatem carnis aſcendentis ad dextram Dei ferebatur.

In Apologia pro fide ſua ad Anaſtaſium: Chriſtus in eadem ipſa carne reſurrexit, quæ depoſita fuerat in ſepulchro: cum qua carne ſimul atque anima, poſt reſurrectionem aſcendit in cælos. Vnde & venturus expectatur ad iudiciũ, iudex viuorum & mortuorum.

Chromatius. 400.

Ad cap 6. Matthæi: In eo, quòd baptizato Domino cęli aperti ſunt, monſtratur, quia renatis in Baptiſmo cælorum regna paterent: quæ nobis Filius Dei in corpore ad cęlum aſcendens primus aperuit.

Auguſtinus. 400.

Epiſtola 57. ad Dardanum: Noli dubitare ibi nunc eſſe hominem Chriſtũ Ieſum, vnde venturus eſt: memoriterq́ recole & fideliter tene Chriſtianam confeſſionem, quoniam reſurrexit a mortuis, aſcendit in cælum, ſedet ad dextram Patris, nec aliunde quàm inde venturus eſt ad viuos mortuosq́ue iudicandos. Et ſic venturus eſt illa Angelica voce teſtante: *quemadmodum eſt viſus eſt in cælum*, id eſt, in eadem carnis forma atque ſubſtantia, cui profectò immortalitatem dedit, naturam nõ abſtulit. Secundùm hanc formam non eſt putandus vbique diffuſus. Cauendum eſt enim, ne ita diuinitatem aſtruamus hominis, vt veritatem corporis auferamus.

De Fide & Symbolo cap. 6. Credimus Chriſtum in cælos aſcendiſſe, quem beatitudinis locum etiam nobis promiſit dicens: *Erunt ſicut Angeli in cælis*: in Matt. 22
illa ciuitate, quæ eſt omnium noſtrum mater Hieruſalem æterna in cęlis. Solet autem quoſdam offendere, vel impios gentiles, vel hęreticos, quòd credamus aſſumptum terrenum corpus in cælũ. At gentiles plerunque Philoſophorum argumentis nobiſcum agere ſolent, vt dicant, terrenum aliquid in cęlo eſſe non poſſe: noſtras enim Scripturas non nouerunt, nec ſciunt quomodo dictũ ſit: *Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpiritale.* Non e- 1. Cor. 15.
nim ita dictum eſt, quaſi corpus vertatur in Spiritum, & ſpiritus fiat. quia & nũc corpus noſtrum, quod animale dicitur, non in animam verſum eſt, & anima factum. Sed ſpirituale corpus intelligitur, quod ita ſpiritui ſubditum eſt, vt cæleſti habitationi conueniat, omni fragilitate ac labe terrena in cæleſtem puritatem ac ſtabilitatẽ mutata atque conuerſa, &c. Sed vbi & quomodo in cælo ſit corpus Dominicum, curioſiſſimum & ſuperuacaneum eſt quærere, tantummodo in cælo eſſe credendum eſt. Non enim eſt fragilitatis noſtrę cęlorum ſecreta diſcutere, ſed eſt noſtræ fidei de Dominici corporis dignitate ſublimia & honeſta ſapere.

De [illegible] ad Catechumenos lib. 2. c. 7. Quis eſt qui ſedet ad dexteram Patris? homo Chriſtus. Nam in quantum Deus ſemper cum Patre & ex Patre.

Paulinus Nolanus. 420.

Epiſt. 11. Mirum verò inter hæc, quòd in baſilica Aſcenſionis locus ille tantùm, de quo in nube ſuſceptus aſcendit, captiuam in ſua carne ducens captiuitatem noſtram, ita ſacratus diuinis veſtigijs dicitur, vt nunquam tegi marmore aut pauiri receperit, ſemper excuſſis ſolo reſpuente, quæ manus adornandi ſtudio tentauit apponere.

Epiſtola 43. de obitu Celſi.

Nos exempla Patrum, ſimul & præconia vatum,
Nos liber hiſtoriæ firmet Apoſtolicæ:
Act. 1. *In qua corporeum remeare ad ſydera Chriſtum*
Cernimus, & gremio nubis in aſtra vehi:
Et talem cælo reducem ſperare iubemur,
Ad cælos qualem vidimus ire Patri.

Maximus Taurinenſis. 430.

Homil. 2. in ſolennitate Pentecoſtes: Prædā Saluator quodammodo ſuſtulit, cum hominem, quē ſuſcepit, inferni raptum faucibus, portauit ad cęlum, & alienę dominationis, id eſt, diabolicę poteſtatis ſeruum de captiuitate erutum duxit ad altiora captiuum: ſicut ſcriptum eſt in Propheta: *Aſcendens*
Psal. 67. *in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus.* Quàm bene triumphū Domini Propheta deſcribit? Solebat, ſicut dicitur, Regum triumphantium currus captiuorum pompa præcedere. Ecce Dominum euntem ad cęlos non præcedit, ſed comitatur glorioſa captiuitas; nō ante vehiculum, ſed ipſa euehit Saluatorem. Quodam enim myſterio, dum Filius Dei filium hominis ſuſtulit ad cęlum, ipſa captiuitas portatur & portat.

Proba Falconia. 430.

In centonibus:

Hæc demum exactis ſpirantes dimouet vmbras
Aera per tenerum, cæloq; inuectus aperto
Mortales viſus medio in ſermone reliquit.
Infert ſe ſeptus nebula, mirabile dictu.
Aſt illum ſolio ſtellantis gloria cæli
Accipit, æternumq; tenet per ſecula nomen.

Eucherius Lugdunenſis. 440.

In die Inuentionis Sanctæ Crucis: Deſcēdit Chriſtus de cęlo, non locum mutando, ſed ſe humiliando, & carnem ſuſcipiendo: aſcendit verò quantū quidem ad humanitatem locum etiam mutando.

In die Pentecoſtes: Ad Patrem vado, ſed vos non relinquo: maior eſt diuinitas, quæ nobiſcū remanet, quàm humanitas, quæ cælos aſcendit. Vadit igitur Chriſtus ad Patrem per humanitatem, qui vbique eſt per diuinitatem.

Dominica 5. poſt Paſcha: Mundum relinquit, & ad Patrem vadit, non ſecundùm diuinitatē, qua vbique eſt; ſed ſecūdùm humanitatē, qua localis eſt.

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 61. Aſcendit in cælum Chriſtus, hominem ferens illò, vbi ſemper manſit.

Leo Primus. 450.

Sermone 1. cap. 4. Magna reuerà & ineffabilis erat cauſa gaudendi, cum in conſpectu ſanctæ multitudinis ſuper omnium creaturarum cæleſtiū dignitatem, humani generis natura cōſcenderet, ſupergreſſura Angelicos Ordines, & vltra Archangelorum altitudinem eleuāda, nec vllis ſublimitatibus modum ſuæ prouectionis habitura, niſi æterni Patris recepta conſeſſu.

Sermone 2. de Aſcenſione Domini, cap. 2. Dominus noſter Ieſus Chriſtus, quadrageſimo poſt reſurrectionem die, coram diſcipulis eleuatus in cælum, corporalis præſentiæ modum fecit, manſurus in Patris dextra, donec tempora [illegible] licandis Eccleſię filijs diuinitus præſtituta peragantur, & ad iudicandos viuos & mortuos, in eadem carne, in qua aſcendit, adueniat.

Sedulius. 460.

Lib. 4. Paſchali:

Hæc vbi dicta pio Dominus ſermone peregit,
Bethaniæ mox arua petit, coramq; beatis
Qui tantum meruēre viris ſpectare triumphum,
Aetherias ſubuectus abit ſublimis in auras.
Ad dextram ſedet ipſe Patris, totumq; gubernat
Iure ſuo, qui cuncta tenens excelſa, vel ima;
Tartara poſt cælum penetrat, poſt Tartara cælum.

Vigilius Tridentinus. 480.

Lib. 3. contra Eutychen: Quòd Verbum, quia incarnatum (quod eſt carne indutum) homo eſſe voluit, nudum & vacuū ad Patrem, à quo fuerat miſſus, reuerti non potuit. Sed in eodem quo indutus eſt corpore, cæleſtia penetrauit. Et ideo cùm Pater vacuū ad ſe dicit non poſſe reuerti, quia nefas eſt ex quo in Virginis terram deſcendit, nudū eum & hominē vacuū confiteri, id eſt, abſq; humani corporis natura, ſolàm eius aſſerere Deitatem.

Lib. 4. Si Verbi & carnis vna natura eſt, quomodo cùm Verbum vbique ſit, non vbique inueniatur & caro? Namque quando in terra fuit, non erat vtiq; in cælo. Et nunc quia in cęlo eſt, non eſt vtiq; in terra, & in tantum non eſt, vt ſecundùm ipſam Chriſtū ſpęctemus venturum de cęlo, quē ſecundùm Verbum nobiſcum eſſe credimus in terra. Igitur ſecundùm vos, aut Verbum cum carne ſua loco continetur, aut caro cum Verbo vbiq; eſt, quomodo vna natura contrarium quid & diuerſum non recipit in ſeipſa. Diuerſum eſt autem, & longè diſſimile circumſcribi loco, & vbiq; eſſe: & quia Verbum vbiq; eſt, caro autem eius vbiq; non eſt, apparet vnum eundemq; Chriſtum vtriuſq; eſſe naturæ, & eſſe quidem vbiq; ſecūdùm naturam diuinitatis ſuæ, & loco contineri ſecundùm naturam humanitatis ſuæ.

Gelaſius. 490.

De duabus in Chriſto naturis contra Eutychen: Si in Deitatem, vt putant, humanitate transfuſa, vel ex omni parte translata deſijt eſſe humana ſubſtantia: ergo vt humanitatis forma ſine ſui proprietate ceſſauit? Si dicunt in nuda deitate humanæ formæ lineamenta conſtare, quid aliud quàm Anthropomorphitas conuincuntur inducere? quos dudum Catholica talia ſomniantes damnauit Eccleſia. Nam ſi & ſubſtantia & forma hominis Ieſu Chriſti hac transfuſione conſumpta eſt, quis eſt quē vidit ad dextrā virtutis ſtantem S. Stephanus? Quis hominis Filius venturus eſt ad iudicandos viuos & mortuos? quis erit quē videbūt, in quem compunxerunt? Abolitū eſt omne myſteriū, vacuatum eſt reſolutumq;, vt dictū eſt, quod abſit, omne ſacramētū, falſumq; erit, quod ait ipſe Saluator: *Palpate & videte, quia ſpiritus carnē & oſſa nō habet, ſicut me videtis habentē.* Et certè hoc poſt reſurrectionē dixit, talis iam dixit, qualis cum diſcipulis per quadraginta dies cōuerſatus eſt, conueſcens, & cohabitans cum eis: Talis dixit, qualis aſcēdit in cælum: Talis dixit, qualis promiſſus eſt inde eſſe vēturus. Aut legant ipſi vbi, poſteàquā de ſella pr[illegible]feſſus eſt, fuerit immutatus, & aliter quàm ſe diſcipulis patefecit, aſcenderit leuatus in cælum.

Fulgentius. 500.

Ad Thraſmundum Regem lib. 2. c. 18. Iſtam Chriſti veram humanitatē, quæ localis eſt, vt verā diuinitatē, (quę immēſa ſemper eſt,) Apoſtolica quoq; nobis doctrina cernimus intimari. Nā vt Chriſti veri hominis corpus localiter contineri Paulus monſtraret Apoſtolus, [illegible] ad Theſſal[illegible]

1.Theſ.1 *Quomodo conuerſi eſtis ad Deum à ſimulachris, ſeruire Deo viuo & vero, & exſpectare Filium eius de cælis, quem ſuſcitauit à mortuis Ieſum*, ipſum vtique monſtrans corporaliter de cælo venturum, quem corporaliter à mortuis nouerat ſuſcitatum. Propterea curſus ait:
Phil.3. *Noſtra autem conuerſatio in cælis eſt: Vnde etiam Saluatorem exſpectamus Dominum Ieſum Chriſtum, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ, conforme corpori claritatis ſuæ, ſecundùm operationẽ, qua poteſt etiam ſubijcere ſibi omnia.* Interim attẽdatur hic locus, in quo Apoſtolus Filium dicit, omnia ſibi poſſe ſubijcere, ne Patrem exiſtimetur cuncta tanquam inualido ſubieciſſe, dicit etiam *corpus humilitatis noſtræ* reformaturum *conforme corpori claritatis ſuæ*. Quod ſi verum eſt corpus Chriſti, loco poteſt vtique contineri. Hanc veritatem corporis Chriſti de cælo venturi, Ioannes quoque confirmat, dicens:
Apoc.1. *Ecce veniet cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum compunxerunt.* In libro quoque Actuum Apoſtolorum, ſic eius corporalis intimatur aſcenſus:
Actor.1 *Et cùm hæc dixiſſet, videntibus illis eleuatus eſt, & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum.* &c. Cùm ergo caro Chriſti localis abſque dubitatione mõſtraretur, diuinitas tamen eius vbique ſemper eſſe, Paulo teſtante, cognoſcitur, qui fidelibus
2.Cor.13. dicit: *An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Chriſtus?* Quomodo autem in eo loqui potuit, ſi in illo non fuit? vel quomodo corporaliter aſcendit in cęlum, & in ſuis fidelibus eſſe prędicatur in terra, ſi non eſt in illo diuinitatis immenſitas, quę cęlum implere poſſit & terram?

Lib.3.c.34. Idem atque inſeparabilis Chriſtus ſecundùm ſolam carnẽ de ſepulchro ſurrexit: idem atque inſeparabilis Chriſtus ſecundùm totũ hominem, quem accepit terram localiter deſerens, ad cælum aſcendit, & in dextris Dei ſedet: ſecundùm eundem totum hominem venturus ad iudicandum viuos & mortuos.

De Incarnatione & gratia Chriſti c.10. Chriſtus, qui eſt ſuper omnia Deus, videntibus eum diſcipulis carne in cælum, carne de cælo venturus aſcendit: qui nec deſeruit cælum, cùm in terra carnem accepit; & carne conſcendens in cælum, ſuos in terra diuinitate non deſerit.

Arator. 540.

In hiſtoria Apoſtolorum lib.1.

Arua Deus petijt, homo ſydera, quis datur illi
Aetherea de parte fragor, quantumque reſultant
Cæleſtes in laude chori, cùm Rector Olympi
Euehit excelſis, quicquid ſuſcepit ab imis?
Ingrediensque polum, carnis comitante tropæo,
Exuuias atri capias de fauce profundi,
Lucis in arce locat, terrenosque erigit artus.

Primaſius. 540.

Ad cap.4. Epiſt. ad Ephes. Qui deſcẽdit cum anima in infernum, cum anima & corpore aſcendit ad cælos, vt impleret omnia, quę ſcripta ſunt.

Fortunatus. 570.

In explicatione Symboli Dominus poſt paſſionem ad cælos aſcendit, nõ vbi non erat Deus Verbum, qui ſemper in cælis eſt: ſed vbi adhuc Verbum caro factum non ſederat. Vnde videntes Angeli carnis naturam cælos intrare, ſtupuerunt dicentes:
Pſal.23. *Quis eſt iſte Rex gloriæ?* Nam & ipſum ſedere myſterium eſt carnis aſſumptæ, & prouectum ſedis non diuina, ſed humana natura requirit.

Lib. 2. Vitæ S. Martini:

Cùm ſua carnalis raperetur ad aſtra figura,
Atque pijs plantis ſtrauerunt flamma pennas,
Cùm pede preſſa ſacro ſeruirent aera Regi,
Angelicis vectus manibus celer æthera calcans,
Ingrediens teneras, neque frangens greſſibus auras,
Pendula planta volans, cùm nubila ſinderet, intrans
Remige pennigero, qua non facit aula ſigillum
Cùm Galilæis tunc ſpectantibus Angelus aſtans
Sic ait: Aliubranum rediturum, qualiter ire
Vidiſtis, cælumque ſupra veſtigia ferre.

Gregorius Magnus. 590.

Homilia 8. in Ezechielem. Is qui diuinitate eſt vbique, carne ad cæleſtia aſcendit.

Homil.9. in Euangel. Quis iſte homo eſt qui peregrè proficiſcitur, niſi Redemptor noſter, qui in ea carne, quam aſſumpſerat, abijt in cælum?

Homil.29. in Euangelia: Redẽptor noſter nõ curru, nõ Angelis ſubleuatus legitur: quia is, qui fecerat omnia, nimirũ ſuper omnia, ſua virtute ferebatur. Illò etenim reuertebatur, vbi erat: & inde redibat, vnde remanebat: quia cùm per humanitatem aſcenderet in cælum, per diuinitatem ſuam, & terram pariter continebat & cęlum.

Homilia 30. in Euang. Quando non maneret apud eos, qui aſcenſurus cælum promittit, dicens: *Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi?* Sed Verbum incarnatum & manet, & recedit: recedit corpore, manet diuinitate. Matt. 28.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De Summo bono lib.1. cap.16. Chriſtus in cælũ aſcendens, diſceſſit quidem carne, ſed præſens eſt maieſtate.

De officijs Eccleſiaſticis lib.2.c.23. Profitemur ipſum Filium hominem natum, veraciter crucifixum, & tertia die reſurrexiſſe, & cum eadem ipſa carne glorificata aſcendiſſe in cælum, in qua & ad iudicium viuorum & mortuorum expectatur venturus.

Honorius Primus. 620.

Epigrammate de Chriſti Aſcenſione:

Luce videt Chriſtum Petrus, quem nocte negauit,
Et cecinit Dominum pergere ad aſtra ſuum.
Tertius Andreas, orat: Miſerere Magiſter,
In regnum Patris collige diſcipulum.
Iacobus expauit, hominem per nubila ferri:
Supponit ſcapulas, dat pia vota Deo.
Hæret ab aſpectu tremulus per membra Ioannes:
Et turbatus, adhuc ſic ſtetit vt placeat.
Quin ſequimur te Chriſte? vocat ſine voce Philippus:
Num protectus ego, liber & implicitus?
Bartholomæ pedes Chriſti pendere tremiſcis:
Et vis (ſi capias) tendere poſſe manus. &c.

Encherius Gallus. 640.

In lib.3. Regum Dominus Saluator, in quo ſolo fœdus pacis apud Patrem habemus, poſt reſurrectionem aſcendens in cælum, carnem, quã aſſumpſit ex Virgine, in Patris dextram collocauit.

Aldhelmus. 680.

Hymno in Chriſti Aſcenſionem:

Hymnos canamus gloriæ,
Hymni noui nunc perſonent:
Chriſtus nouo cum tramite
Ad Patris aſcendit thronum:
Tranſit triumpho gloriæ
Poli potenter culmina,
Qui morte mortem abſumpſerat,
Deriſus à mortalibus.
Hunc ergo cuncti conſoni
Deum feramus laudibus,
Victor petit quo fulgidi
Ieſus Olympi ianuas,
Quo nobis ipſe apud Patrem
Toros beatos præmiis,
Ac manſiones plurimas
Parauit Auctor ætheris.

Beda. 700.

Lib.1 Regum cap.12. Reuerſus eſt Dominus in cæ-

lum cor-

lum corpore ſemel aſcendendo, peracto ſuæ diſpenſationis officio: reuertitur quotidie præſentia diuina, qua ſemper vbique totus, *pertingit à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter*. Ibi enim eſt caro, quam pro nobis induit, & glorificauit: ibi aula beatorum & Angelorum & hominum.

Alcuinus. 750.

De Diuinis officijs capite 24. de Aſcenſione: Aſcenſionis Dominicæ ſolennitas ideo celebratur, quia eodem die, poſt mundi victoriam, poſt inferni regreſſum aſcendere memorátur ad cælos, ſicut ſcriptum eſt: *Aſcendit in altum, cepit captiuitatem, dedit dona hominibus*. Quæ feſtiuitas ideo per reuolutum annorum circulum celebratur, vt vnitas aſſumptæ carnis aſcendentis ad dextram Patris in memoriam reuocetur. Cuius corpus ita in cælo eſſe credimus, vt erat quando aſcendit. Quod & Actor. 1. vox Angelica proteſtatur, dicens: *Sic veniet quemadmodum vidiſtis eum euntem in cælum*, id eſt, in eadem carnis ſpecie atque ſubſtantia: cui profectò carni immortalitatem donauit, naturam non abſtulit.

Lib. 3. de Trinit. cap. 11. Totus Filius ex vtero beatæ Virginis carnem aſſumpſit, in qua crucifixus, & ſepultus eſt; in qua reſurrexit, & in cælum aſcendit, & in dextra Dei ſedet.

Ambroſius Anſbertus. 770.

Deut. 32. iuxta Septuaginta. *In Apocalypſin lib. 5. cap. 10.* De hac certè manu paterna voce dicitur: *Tollam in cælum manum meam, & iurabo per dextram meam* ac ſi diceretur: Aſſumptam Verbo carnem ad cælos eléuabo, & per vtramque naturam, id eſt, Verbi & hominis, quæ futura ſunt roborabo. Leuare igitur ad cælum manum Angelo, fuit Redemptorem noſtrum ſua virtute ad ſedem paternam euehere carnem, quam ex Virgine aſſumpſit.

Paulinus Aquileienſis. 790.

Libro aduerſus Felicem Vrgelitanum: Cùm naturam noſtram, quam in ſe aſſumptam, in dextera Patris collocatam, oſtendendo Patri ineſſabiliter manifeſtat, propitium eum nobis aduocatus noſter quaſi interpellando efficit.

Haymo. 820.

Dominica 4. poſt Paſcha: Quamdiu Apoſtoli Deum hominem ſecum conuerſantem, conueſcentem, colloquentem habebant, eius præſentia delectati, minus ad ſciendam diuinitatem mentis oculos erigebant. Poſtquam autem Dominicum corpus ad Patris dextram collocatum nouerunt, illò totum deſiderium ſuum tranſtulerunt, quò caput præceſſiſſe cognouerunt.

Dominica 5. poſt Paſcha: Iterum reliquit mũdum, & iuit ad Patrem, quando expleto incarnationis ſuæ myſterio, humanam naturam, quam ex nobis aſſumpſerat, in Patris dextera collocauit. Manens ergo cum Patre per diuinitatẽ, venit in mundum per humanitatem; & rediens ad Patrem per humanitatẽ, manſit cum electis per diuinitatem.

In die Pentecoſtes: *Hæc locutus ſum vobis apud vos manens.*) De præſentia corporali dicit, per quam poſt modicum ab eis receſſurus erat: cui ſimile eſt quod alibi ait: *Hæc ſunt verba, quæ locutus ſum ad vos, cùm adhuc eſſem vobiſcum*. Quia ergo in articulo paſſionis hæc loquebatur, manſurus cum eis ſemper per diuinitatem, receſſurus loquitur per humanitatem.

In die Aſcenſionis: Hodie patefacta eſt omnibus ianua regni cælorũ, quia homo à Deo aſſumptus aſcendit ſuper omnes Virtutes Angelorum.

Ad cap. 4. ad Epheſ. In anima quidem ſola deſcẽdit ad infernum, & iterum in corpore & anima aſcendit ſuper omnes cælos.

Gloſſa Ordinaria. 830.

Ad cap. 4. Epiſt. ad Epheſ. Conſtat quòd ſecundum humanitatem Chriſtus aſcendit, & deſcendit. Ergo ſecundum humanitatem deſcendit; quia ſecundùm Deitatem, quę vbique eſt, nec deſcendit, nec aſcendit: ſed ſecundùm animam ad inferos deſcendit, ſecundùm corpus & animam ad cælos aſcendit.

Angelomus. 810.

In Cantica Canticorum cap. 8. Chriſtus hinnulus propter varietatem virtutum dicitur, qui cum carne ad cęlos aſcendit, cum ipſa verſatus eſt in terris. Montes aromatum Angeli intelliguntur, ſuper quos exaltatus eſt homo aſſumptus.

Rabanus Maurus. 850.

Libro 2. Inſtitut. cap. 57. Hæc eſt fides, quam Doctores noſtri tradiderunt, vt profiteamur Chriſtum veraciter crucifixum tertia die reſurrexiſſe, & cum eadem ipſa carne glorificata aſcendiſſe in cęlum, in qua & ad iudicium viuorum & mortuorum expectatur venturus.

Hincmarus. 850.

In Encomio S. Remigij: Elias, vtpote homo purus, Angelorum ſubſidio, quo à terra tolli poſſet, egebat: & Dominus cum Apoſtolis loquens ſubitò videntibus illis eleuatus eſt, etſi non Angelico fultus auxilio, Angelico tamen comitatus obſequio, vereque eſt aſſumptus in cælum, Angelis quoque id ipſum atteſtantibus, qui illis dixerunt: *Hic Ieſus, qui aſſumptus eſt à vobis in cælum, ſic veniet.* Act. 1.

Smaragdus. 950.

In Epiſtolam de Sabbato Pentecoſtes: Credunt etiam Chriſtum in eodem corpore, quod de Virgine aſſumpſit, & paſſionem ſuſtinuit, & reſurrexit, aſcendiſſe in cælum, & in eodem nunc eſſe, & ad iudicium venturum eſſe.

Pelegrinus Laureacenſis. 970.

In Fidei confeſſione: Idem Saluator noſter peracto reſurrectionis triumpho, paternam ſedem repetijt, à qua per diuinitatem nunquam receſſit.

Fulpertus Carnotenſis. 1000.

Epiſtola ad Adeodatum: Chriſtus quia corpus ſuum, quod ſemel pro nobis offerebat in pretium, paulò poſt à noſtris viſibus ſublaturus fuerat in cælum, ne ſublati corporis fraudaremur pręſenti munimine, corporis nihilominus & ſanguinis ſui pignus ſalutare nobis reliquit.

Samuel Marrochianus. 1000.

Libro de aduentu Meſſiæ cap. 13. Valde timeo, Domine mi, quod hæc quę dicta ſunt teſtimonia Prophetarum de illo iuſto, &c; quòd ſcilicet aſcendit in cælum, ſicut dixit idem Propheta & alij: quod non conueniat Deo in eſſentia, ſiue in natura diuina, ſecundùm quam nec reſurgit, nec exaltatur, nec ſedet, nec deſcendit. Ex his, quæ dicta ſunt, ſequitur neceſſariò, quòd iam venerit ille iuſtus, cui naturæ corporeæ hæc prædicta, & ſimilia poterunt conuenire. Si autem tibi videtur fortè durum credere, Domine mi, quòd homo corporeus aſcendit in cælum, audi auctoritates & exempla, quæ mihi occurrunt de Scripturis noſtris. Et ſuper hoc dicit Dauid Propheta de illo: *Aſcendit Deus in altum, & ſaluabit captiuitatem, dedit dona hominibus*. Dicit etiã in Pſalmo 67. de Aſcenſione eius: *Iubilate Deo, & glorificate nomen eius, iter facite, qui aſcendit de partibus Occidentis, Dominus nomen illi*. Adhuc dixit Dauid de illo: *Iubilate Deo, qui aſcendit ſuper cælum cæli ad Orientem*. Et de iſto dixit Amos: *Dominus eſt, qui ædificauit in excelſis ſedem ſuam*. Et de ipſo etiam dicit Dauid in Pſalmo: *Aſcendit Deus in iubilo, & Dominus in voce tubæ*. De ipſo etiam dicit Azar Pro-

pheta cap. 2. *Vidi hominem deſcendentem de corde maris, & peruenit vſque ad cælum, &c.* Nunc etiam exempla aliqua adducam de lege noſtra, quia videtur etiam nobis multum conueniens credere, quòd in corpore aſcendit in cælũ : & hoc eſt propter conſiderationem. Nam in Lege & in Prophetis inuenimus, quòd Deus verus & glorioſus aſſumpſit de terra, & eleuauit plures ſanctos viros Patres noſtros. Et ſi de iſtis non dubitamus propter eorum ſanctitatem, & propter teſtimonium Scripturæ, quare dubitamus de Aſcenſione iuſti in corpore & anima, cui magis Scriptura perhibet, quàm illis teſtimonium ſanctitatis?

Leo Nonus. 1049.

Epiſtola ad Petrum Antiochenum Epiſcopum : Credo Chriſtum die quadrageſima poſt reſurrectionem cum carne qua ſurrexit & anima aſcendiſſe in cęlum, & ſedere in dextera Patris.

Radulphus Ardens. 1050.

Homilia de Aſcenſione Domini : Sed à quo eleuatus eſt? Nunquid Dominus tanquam impotens auxilio indigebat alieno, quo eleuaretur ſicut Enoch, qui legitur translatus, & ſicut Helias, qui legitur curru tranſportatus? minimè. Illi enim, tanquam puri homines, nec etiam per cælum aërium in paradiſum terrenum per ſe tranſire poterant: Sed Redemptor noſter, tanquam verus Deus, ſe in cælum empyreum ſua eleuauit potentia. Eleuatus eſt igitur ipſe homo à ſe Deo, &c. Quę cauſa, quòd diſcipuli tam attentè Dominum contemplabantur aſcendentem? Multiplex erat. Triſtitia, quoniam de eius corporali receſſu, quem adeò diligebant, non poterant non cõtriſtari. Admiratio, quoniam ſupra modum admirabantur humanam naturam, primò ſic humilimam, modò ſuper omnes cælos ſit ſublimatam.

Algerus. 1060.

De Euchariſtia lib. 1. cap. 15. Vt ergo & in cælo, & in terra omnipotentiam ſe habere Chriſtus oſtenderet, Deificum corpus ſuum cælo illaturus, & mũdo daturus, quod quantum ad humanam formam nobis abſtulit, non minus tamen ſubſtantialiter & verè in Sacramento corporis & ſanguinis ſui nobis reliquit.

Anſelmus. 1080.

Ad caput 6 ad Hebræos : *Incedentem vſque ad interiora velaminis, vbi,* id eſt, in quæ interiora & æternæ patriæ ſecreta *introiuit* ſecũdùm humanitatem Ieſus, qui ſecundùm diuinitatem vbique ſemper eſt. *Introiuit* pro nobis, pro ſalute noſtra, vt interpellaret pro nobis ; ſicut Pontifex Sancta Sanctorum ingrediebatur, vt rogaret pro populo : & introiuit præcurſor pro nobis, vt nos poſt eum illuc curramus. Curſor, quia nulla culpa eum præpediuit : Pręcurſor & tempore & dignitate pro nobis introducendis.

Ad cap. 9. Chriſtus prior aſcendens aperuit nobis ingreſſum cæli, vt animæ corporibus exutę poſſint illuc intrare.

Iuo Carnotenſis. 1100.

Sermone de Aſcenſione Domini : Hodie caro illa, quæ de terris ſubleuata eſt, ad dextram Patris collocata eſt, quia omni creaturæ prælata eſt, & omnis Principatus & Poteſtas ante eam incuruata
Heb 10. eſt. Hodie via noua, de qua dicit Apoſtolus, nobis initiata eſt, quia per carnem Chriſti aditus cæli, per quem nulla prius caro tranſierat, reſeratus eſt, &c. Quia igitur temporali eius præſentia viduati ſumus, ad æternam eius viſionem intentione feſtinemus.

Petrus Alphonſus. 1106.

Titulo 11. *Moſes* : Prohibet ratio ponderoſam rem ſuper leuem vel aſcendere, vel ſuſtineri. *Petrus* : Fides profectò mea eſt, quòd Chriſtus in cælum aſcenderit : Credo enim quia ſuæ virtus omnipotentię tanta ſit, vt quocunq; modo factum fuerit, poſſibile fuit eſſe vt placuit, &c. Cùm Chriſti corpus poſt reſurrectionem leuiſſimum & ſubtiliſſimum fuerit : quippe cùm in morte omnem ponderoſitatem & ſpiſſitudinem amiſerit, cuius rei argumentum eſt, quòd vlterius nec cibo nec potu indiguit ; cùm, inquam, tale fuerit, & Spiritum, id eſt, animam ſecum habuerit, & prætereà
Deitatem, quæ omnibus carnis ſpiritibus, Moſe attestante, dominatur & præcellit, nunquid non in cęlum, cùm placuit, aſcendere potuit? Item de Helia, cuius corpus nullam per mortem ſubtilitatem ſuſcepit, & tamen coram diſcipulo ſuo Eliſęo in altum aſcendit, quomodo credis quòd rationabiliter & ſecundùm Phyſicam factum fuit? Cùm ergo corpus Chriſti, & per mortem ſubtile factum ſit, & per hoc, quòd poſt reſurrectionem neceſſitate aliqua nec manducauit, nec bibit, quin & Deitatis plenitudinẽ, quę ſuper Angelos eſt, in ſe habuerit, cur aſcendere in cęlum nequiuit? Geneſ. 1

Rupertus Tuitienſis. 1120.

Lib. 4. in Apocal. cap. 6 *Aſcendit Deus in iubilatione, & Dominus in voce tubæ. In iubilatione* videlicet eorundem Apoſtolorum, quibus *videntibus eleuatus eſt.* Nam *ipſi adorantes*, inquit Lucas, *regreſſi ſunt in Hieruſalem cum gaudio magno. In voce* autem *tubæ*, id eſt, cum teſtificatione prænuntiationis Angelicę, qua dictum eſt, *Sic veniet*, &c. Actor. 1

Bernardus. 1130.

Tractatu de gradibus humilitatis & ſuperbiæ : Raptus eſt Paulus, raptus eſt Helias, translatus eſt Enoch, Redemptor noſter legitur eleuatus, hoc eſt ex ſeipſo leuatus, non aliunde adiutus. Denique non currus vehiculo, nõ Angeli adminiculo, ſed propria virtute ſubnixum ſuſcepit eum nubes ab oculis eorum. Cur hoc? An feſſum iuuit? An pigrũ impulit? An cadentem ſuſtinuit? Abſit, ſed ſuſcepit eum ab oculis carnalibus diſcipulorũ, qui etſi Chriſtum nouerant ſecundùm carnem, ſed vltra iam non noſcerent.

Sermone 2. de Pentecoſte : Quanta aſcendentis gloria, cùm medius Angelorum & animarum ſanctarum ad Patrem deduceris, & triumphatrice palma cælis inuectus, ſuſceptũ hominem in ipſa claudis diuinitatis identitate? Quis cogitet, ne dũ loquatur, quàm ſit fructus terrę ſublimis in conſeſſu ad dextram Patris, quod vtiq; cęleſtiũ oculos reuerberat naturarum, quod Angelicus intuitus contremit, non attingit?

Petrus Bleſenſis. 1160.

Epiſt. 83. Quadraginta diebus cum diſcipulis viſibiliter conuerſatus, eiſdem comitantibus venit in montem Oliueti, & *videntibus illis eleuatus eſt*, & aſcendit ad Patrem, vt eum in Patris æqualitate credamus, atque in communi reſurrectione viuorum & mortuorum expectemus.

Hildegardis. 1170.

In explicatione Symboli S. Athanaſij : In eodem corpore aſcendens ad cęlos iuit, ibiq; dominando ſedet ad dextram Patris, quę ſaluatio credentis populi eſt, illis vitam tribuens, quos ſanguine ſuo redemit.

Gotfridus Viterbienſis. 1170.

Parte 13. Chronicorum folio 294. Quòd Chriſtus vſque ad Patrem aſcendit in cælum : Ecce oſtenſum eſt, quomodo Filius hominis in nubibus cæli ſublatus eſt, & vſque ad omnipotentem perductus. Videntes autem ętheręæ Poteſtates, carnem Chriſti in nubibus aſcendentem, & portas cęli ingrediẽtem, dixerunt: *Tollite portas Principes veſtras, & eleuamini*

portæ æternales, & introibit rex gloriæ. &c. Dauid iterum dicit: *Aſcendit in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus.* Captiuitatem ductam eſſe captiuam, intelligimus carnem Chriſti de terris aſſumptam, quam ipſe Chriſtus deuicta morte, duxit ſecum captiuam.

Parte 14. ſolio 341.

Montis Oliueti praceſſio diſcipulorum,
Et quingentorum plus ſeptuaginta virorum,
Conſpiciunt Chriſti corpus intre polum.
In cælum ſaliens, dixit: pergatis in orbem.

Gillebertus. 1200.

Sermone 7. ſuper Cantica: Chriſtum ingredientem in orbem terræ, Angelicæ laudes inducunt, & triumphaliter regredientem cũ admirationis cantico
Eſa. 63. dicunt. *Quis eſt iſte, qui venit de Edom, tinctis veſtibus de Boſra? Iſte formoſus in ſtola,* vtique carnis ſuæ. Iure quidem *formoſus in ſtola ſua,* quæ ſine commixtione concepta eſt, & de Virgine nata eſt; quæ in ſepulchro diſſoluta non eſt, & die tertia reſuſcitata, quadrageſima in cælum aſſumpta, omni die (quod ſuper omnia mirandum & amandum) in ſalutis cibum credentibus propoſita.

Concilium Lateranenſe. 1215.

Cap. 1. Chriſtus deſcendit in anima, reſurrexit in carne, aſcenditq; pariter in vtroque, venturus in fine ſeculi iudicare viuos & mortuos.

Iacobus Vitriacus. 1220.

In die Aſcenſionis Chriſti: In hac feſtiuitate *magnificauit Dominus facere nobiſcum, facti ſumus lætantes.* Na-
Geneſ. 3. tura enim humana, cui dictum eſt: *Terra es, & in terram ibis*: hodie mutata ſententia ſuper omnes cælos eſt exaltata, vt terra cælo præemineret, & humanitas glorificata cælos exornaret.

Alexander Aleſius. 1240.

Parte 3 quaſt. 23. membro 4. Sumendo aſcenſum & deſcenſum propriè, ſic ſecundùm idem deſcendit & aſcendit. quia deſcenſus eius propriè fuit ad inferos, & hic fuit ſecundùm animã: aſcenſus propriè ſecundùm animam & corpus. Vnde ſecũdùm humanitatem fuit vtrumque.

Memb. 7. art. 2. §. 1. Aſcenſio Chriſti cauſa fuit gloriæ, quæ eſt in ſocietate confruentium; & in hoc eſt magna gloria, & maximè in illo loco, qui plus participat de operatione Dei & gratia, vbi cõgregatę ſunt beatæ animæ cum Angelis, & ſimul vident Deum: hanc enim gloriam adduxit aſcẽſio. Et ſic patet, quòd aſcenſio eſt cauſa noſtræ beatitudinis ſiue aſcenſionis.

Albertus Magnus. 1240.

Ad caput 3. Ioannis: Aſcendit ſecundùm quod homo; quia ſic hominibus formam filiationis cõmunicauit, per quã in cælum exaltatur: deſcendit autem ſecundùm quod Deus; quia ſic humana natura viſibilis apparuit, vt hominibus formam daret diuinam.

Thomas Aquinas. 1250.

Parte 3. quaſt. 57. art. 3. Prima origo aſcenſionis in cælum eſt virtus diuina. Sic igitur Chriſtus aſcendit in cælum propria virtute. Primò quidem virtute diuina: ſecundò virtute animæ glorificatę mouentis corpus prout vult.

Art. 4. Inter cætera corpora glorioſa manifeſtũ eſt quòd corpus Chriſti maiori refulget gloria. Vnde conuenientiſſimum eſt ſibi, quòd ſit ſuper omnia corpora conſtitutum in alto. Et ideo ſuper illud Epheſ. 4. *Aſcendens in altum,* dicit Gloſſa: loco & dignitate.

In compendio Theologia cap. 240. Sicut de Filio dicitur, quòd eſt natus, paſſus, ſepultus, & quia reſurrexit: non tamen ſecundùm naturam diuinam, ſed ſecundùm humanã: ita de Filio dicitur, quòd aſcendit in cælum; non quidem ſecundùm diuinam naturam, ſed ſecundùm humanam. Nam ſecundùm diuinam naturam nunquam cælo diſceſſit, ſemper vbique exiſtens. Vnde ipſe dicit Ioannis 3 *Nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo, Filius hominis, qui eſt in cælo:* Per quod datur intelligi, quòd ſic de cęlo deſcendiſſe dicitur, naturam aſſumendo terrenam, quòd tamen in cęlo ſemper permanſit, &c. Et ſicut aſcendere in cælum conuenit Filio Dei, ſecundùm humanam naturam; ità additur alterum, quod conuenit ei ſecundùm diuinam naturam, ſcilicet quod ſedet ad dextram Dei Patris. Hanc igitur aſcenſionem Chriſti confitemur in Symbolo dicentes: *Aſcendit in cælum, ſedet ad dextram Patris,* &c.

Richardus Mediauillanus. 1280.

Lib. 3. diſt. 22. art. 4. q. 2. Chriſtus aſcendit vſque ad ſupremam partem ſupremi cęli; quia nobiliſſimum locatum debet eſſe in nobiliſſimo loco, quamuis ex diſpenſatione, & ad modicum tempus non ſit inconueniens ipſum eſſe in minus nobili loco: Chriſtus autem eſt nobiliſſimum locatũ. Ergo debet eſſe in nobiliſſimo loco, qui eſt ſuperior locus cæli ſupremi. Sed quòd ſemper in illo reſideat, ita quòd nũquam ad alium locum ad modicum tempus ſeſe transferat, non affirmo. Cùm poſt ſui aſcenſionem narretur aliquando aliquibus apparuiſſe in hac vita; nec habeo rationem cogentem, quòd nũquam ad aliam partem cæli ſeſe transferat.

Richardus Pampolitanus. 1300.

In Symbolum Apoſtolorum: Aſcendit ſuper omnes cælos, vt adimpleret omnia, & ita aſcendit ſuper cælum aëreum, & ſupra ſydereum, & ſupra aqueum, & ſupra empyreum: non quòd ſit extra empyreum cælum, vel ſupra, quia ibi nullus locus, ſed eſt in digniori parte & altiori cæli empyrei ſupra Angelos.

Durandus à ſancto Portiano. 1310.

Lib. 3. diſt. 23. q. 7. Aſcendere in cælum non potuit Chriſto conuenire ſecundùm naturã diuinam, ſed ſolùm ſecundùm quam non fuit vbique; ſed in certo loco continebatur, & vero motui ſubijci poterat; non ſic autem ſecundùm naturam diuinam, quæ vbique eſt, & immutabilis.

Hugo Pratenſis. 1310.

Sermone 58. Chriſtus in vno momento propria virtute ſuper omnes cælos, & peruenit ad magnũ cælum ſanctæ Trinitatis, & hoc in quantum homo: quia in quantum Deus, ſemper fuit in illo magno cælo.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad Pſal. 67. *Deus in loco ſancto ſuo.*) Hoc eſt in cęlo empyreo. Licet enim ſecundũ deitatem ſit vbique per præſentiã, eſſentiã, & potentiam; in cælo tamẽ empyreo dicitur eſſe ſpecialiter per gloriæ refulgentiã, ſecundùm etiam humanitatẽ aſſumptã eſt ibi, ſicut eſt in loco proprio & determinato.

Ad cap. 1. Act. Aſſumptus eſt de terra in cælũ in ſua humanitate: ſecundùm diuinitatẽ enim, quæ neceſſariò eſt vbique, non conuenit ei de loco ad locum tranſire. Aſſumptus eſt autem tota Trinitate aſſumptionem illam faciente, quæ in omnibus effectibus principaliter operatur: etiam à ſeipſo. Nam corpus glorioſum ſic eſt in poteſtate animę, quòd obediunt ei ad nutum, ad motum localem.

Ludolphus Saxo Carthuſianus. 1330.

Vita Chriſti parte 2. cap. 72. de Aſcenſione Domini: Aſcendit vſq; ad nubes ea forma, quam ante paſſionem habuit. ſuſceptus autem à nubibus ea, qua in monte apparuit. Quaſi in globo baiulæ nubis aſcẽdit, non per modum vehiculi, & quaſi ad aſcendendum egeret miniſterio Angelorum, vel nubis·

a quia ſua propria virtute ferebatur, ſed per modum obſtaculi, vt ab oculis mortalium non videretur. Aſcendit ergo Chriſtus, & per nubes cælos penetrans aſſumptus eſt in cælum æthereum ſeu empyreum, non virtute aliena, ſed propria; tum ratione Deitatis, quæ omnia poteſt: tum ratione humanitatis glorioſæ. Quia corpus glorioſum obedit ad nutum animæ, quantum ad motum localem, per dotem agilitatis, quæ eſt in tali corpore. Vnde non curru, non Angelis ſubleuatus legitur: quia qui fecerat omnia, ſuper omnia ſua virtute ferebatur. Aſcendit in cælum empyreum ſuper omnes alios cælos: imò ſuper omnẽ ſpiritum beatum, & omnem creaturam.

Ioannes Bromiardus. 1380.

In Summa Præd. cap. 25. Filius Dei egreſſus à Patre, & vltimo creaturæ vnitus, ſcilicet terræ; iterum die Aſcenſionis ad eundem Patrem redit, terram ſuo principio copulando & vniendo: & ſic per egreſſum eius à Patre, & regreſſum eius ad eũdem, eſt circulus vniuerſi completus & perfectus. Quia ſicut in circulo vna parte deſcendente, aſcendit alia; ſic Deo deſcendente, homo aſcendit.

Ioannes Gerſon. 1420.

Sermone de Aſcenſione: *Aſcendens Chriſtus in altum, captiuam duxit captiuitatem.* Gaudium ingens, hodie chirographum noſtræ damnationis deletum eſt. Quid ni? Hodie illa natura in cælum it, cui dictum ante fuerat: *Terra es, & in terram ibis.*

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

De triumphali Chriſti agone cap. 28. Diſcipulos ſuos exhortando benedicens, & ad æthera ſcandens, à terra eleuatus eſt. Ex huius igitur inſueti aſcenſus intuitu, aſtantium diſcipulorum admiratione transfixa ſunt corda; adeò vt ſuimet obliti, quid dicerent, ignorarent. Erat vtique prodigium hoc veneratione digniſſimũ: ab ipſo vſque tunc mũdi exordio minimè fuerat auditũ, vt mortalium quiſpiam abſque vehiculo, & ſine adiutorio, cælorum corporaliter ſecreta penetraſſet. Præceſſerat Enoch, ſolus tantùm in iſta generatione iuſtus repertus, qui Angelorum fretus adminiculo, de hoc ſeculo, in deliciarum translatus extiterat locum. Heliam quoque in curru igneo ab aſpectibus hominum legimus fuiſſe ſublatum. Sed & Abacuc Prophetam nouimus in momento de Iudæa in Babylonem eſſe deductum. Horum neminem per ſeipſum, ſed per Angelorum miniſterium id egiſſe cognouimus. Solus Mediator noſter ex virtute Verbi, alieno non indigens ſuffragio, in beatorum manſiones glorioſus intrauit. Hoc longè ante Citharœdus ſanctus contemplans, aiebat: *Exaltare Domine in virtute tua: cantabimus, & pſallemus virtutes tuas.* In virtute igitur propria, cernentibus Apoſtolis, alijsq́; quàm plurimis, ferebatur in cælum, patenter quidem & pedetentim, ita vt intuentibus nulla ineſſet de aſcenſu eius ambiguitas: ſurſum autem progrediente illo, facta eſt in cælo lætitia ſingularis. Conuenit ſimul vniuerſus Angelorum exercitus, vt aſcendente Domino pariter obuiarent: *Ecce,* inquiunt, *venit ad templum ſanctum ſuum dominator Dominus:* ipſe glorioſæ humanitatis amictus pallio, atque captiuorum ingenti multitudine circumſeptus, laureatus incedit.

Dionyſius Carthuſianus. 1460.

Ad caput 24. Lucæ: *Et factum eſt dum benediceret illis, receſſit ab eis,* id eſt, eleuari cœpit corporaliter in aëre. *Et ferebatur,* id eſt, propria virtute aſcendit in cælum, quod diuina virtute principaliter fecit, & item per dotem agilitatis. Vnde in Actibus dicitur: *Et cùm hæc dixiſſet, videntibus illis eleuatus eſt, & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum.* Act. 1.

Gabriel Bielius. 1480.

In Canonem Miſſæ lect. 54. *Sed & in cælos.*) Non in aërem, vt iret in Babylonem, vt Abacuc. nec in Paradiſum terreſtrem, vt Enoch & Helias: ſed in cælos; non vnum tantùm, ſed ſuper omnes, vt dicit Apoſtolus: *Qui deſcendit, ipſe eſt qui & aſcendit ſuper omnes cælos, vt adimpleret omnia.* Per omnes namque cælos, in quibus beati reſident, hoc eſt per omnes Angelorum choros aſcendit, & in decimo Trinitatis cælo ad dexteram Patris conſedit & ſicut *à ſummo cælo egreſſio eius,* ita ſecundùm Prophetam, *recurſus eius vſque ad ſummum eius. Glorioſæ.*) quia in corpore glorioſo & immortali, in quo reſurrexit, ad cælos aſcendit. Dan. 14. Epheſ. 4.

Baptiſta Mantuanus. 1500.

Lib. 5. Faſtorum capite de Aſcenſione:

Has poſt Paſchæ fuit lux quadrageſima, & ecce
Ante ſuorum oculos comitum, quos iuſſerat inter
Prandia ferre gradus illuc ex iſtius ergo
Conuerſo ad ſuperos vultu, manibuſq́; ſupinis
Tollitur à terris, & in aëra ſurgit apertum,
Continuò nubes totum conuoluit amictu
Lucido, & auroram verſus, quà dextera mundi eſt,
Et quà mane diem ſol aureus inchoat almum,
Vertit iter, volucriq́; fuga conſcendit Olympum.
Tranſierat Lunam, ſummoq́; ſedebat in orbe
Mercurij, exſpectans comites poſt terga relictos.

ASSERVNT IVDÆI VETERES.

Rabenus Haccados.

Libro, qui inſcribitur, Reuelator ſecretorum: Verſabitur Meſſias poſt reſurrectionem ſuam cum iuſtis, qui audient præcepta eius quadraginta diebus, in figuram illorum quadraginta dierum, quibus erit in deſerto ad affligendam animam ſuam, antequam eum occiderint. Et his peractis, aſcendet in cælum, ſedebit ad dexteram Dei. Sicut dictum eſt Pſal. 110. *Dixit Dominus Domino meo, ſede ad dexteram meam.*

R. Moſes Hadarſan.

Ad illa verba Geneſ. 18. *Et apparuit ei Dominus in ilice Mambre.* R. Barachias in nomine R. Leui reſerauit, id eſt, expoſuit hoc per id, quod ſcriptum eſt Pſal. 17. *Et dabis mihi ſcutum ſalutationem tuam, & dextera tua confortabit, vel ſuſcipiet me.* In futuro enim Deus ſanctus & benedictus ſedere faciet Meſſiam ad dexteram ſuam, ſicut dictum eſt: *Dixit Dominus Domino meo, ſede ad dexteram meam.*

Author Midras Thehillim.

Ad Pſal. 17. R. Ioden in nomine R. Chia dixit: Futurum eſt, vt Deus ſanctus & benedictus ſedere faciat Regem Meſſiam ad dexteram ſuam, ſicut dictum eſt Pſalmo 110. *Dixit Dominus Domino meo, ſede ad dexteram meam.*

ARTICVLVS SEPTIMVS.

CHRISTVM IESVM DEI AC MARIÆ FILIVM, VNICVM ESSE HVMANI GENERIS SALVATOREM: QVI SVA INCARNATIONE, OBEDIENTIA, PASSIONE, MORTE, DESCENSV AD INFEROS, RESVRRECTIONE, ET AD CÆLOS ASCENSIONE, PRO OMNIBVS OMNIum hominum peccatis ſatisfecit.

NEGANT.

Anno poſt natũ Chriſtũ 32. *SCRIBÆ & Phariſæi, propria iuſtitia confidentes, arbitrabantur Meſſiam ipſos non à peccatis, ſed à Romanorum tyrannide liberaturum, & Hieroſolymis terreſtre regnum inſtituturũ eſſe. Hinc mater filiorum Zebedæi petebat, vt in eiuſmodi regno alter filiorum ad dextram, alter ad ſiniſtram Chriſti ſederet.* Matth.20. *& Apoſtoli poſt reſurrectionem dicunt:* Domine, num in tempore hoc reſtitues regnum Iſrael? *Act.1.*

50. *Pſeudoapoſtoli apud Coloſſenſes dixerunt, Filium Dei non eſſe ſalutis authorem, ſed per Angelos patere viam ad Patrem.* Coloſ.2.

60. *Alexander & Hymenæus negârunt per Filium nos ſaluari.* 1.Timoth.1.

80. *Menander dicebat, ſe eſſe eum, qui miſſus ſit ab inuiſibilibus pro ſalute hominum.* Irenæus libro 1. cap.22.

150. *Baſſus dixit, non ſperari ſalutem, neque in Chriſti maieſtate, neque in eius præſentia corporali.* Philaſtrius de hæreſibus.

200. *Helcheſaitæ librum quendam compoſuerunt, quem dicebant è cœlo delapſum. qui eum audiuerit, eiusq́; doctrinæ crediderit, remiſſionem conſecuturum: eamq́; remiſſionem eſſe diuerſam ab illa, qua Chriſtus dimiſit peccata.* Euſebius lib.6. cap.31. Theodoretus lib.5. hæreticarum fab.

630. *Mahometus* in ſuo Alcorano, *non Chriſtum, ſed ſe eſſe Saluatorem hominum ſomniat.*

1140. *Petrus Abailardus non ideo dixit Filium Dei fuiſſe incarnatum, vt hominem liberaret à peccato, ſed vt inſtitueret, charitatemq́; ſuam oſtenderet.* Bernardus Epiſt.190.

1500. *Hermannus Riſvvich dixit, quòd Chriſtus damnauit vniuerſum mundum, & neminem ſaluauit.* Bernardus Lutzemb.

1520. Martinus Lutherus in confeſſione: *Si illud credam, quòd ſola humana natura pro me paſſa eſt, Chriſtus ille vilis, nec magni pretij Saluator eſt, imò ipſe quoque Saluatore opus habet.*

1540. *Libertini in eo ſtatuunt redemptionem noſtram, quòd Chriſtus ſolùm velut typus fuit, in quo cõtemplemur ea, quæ ad ſalutem noſtram requirit Scriptura. Eò redit omnis eorum oratio, quod Chriſtus fecit & paſſus eſt, tantùm comœdiam, aut hiſtrionicam actionem fuiſſe in theatro exhibitam, qua myſterium ſalutis noſtræ nobis figuretur. Cùm aiunt, Chriſtum aboleuiſſe peccatum, ſenſus eorum eſt, Chriſtum abolitionem illam in perſona ſua repræſentaſſe. Cum dicunt, victam eſſe mortem: quia, inquiunt, Chriſtus perſonam illam egit, qui eam patiebatur: in reſurrectione verò facinus edidit ducis victoriam ab hoſte referentis: Chriſtum fingunt velut imaginem aut exemplar, in quo figurata ſunt ea, quæ ad ſalutem noſtram requiruntur: ſed interim imaginantur, quod in ipſo factum eſt, in nobis quoque factum fuiſſe.* Ioannes Caluinus inſtructione aduerſus Libertinos cap.17.

1550. *Andreas Oſiander docẽs Chriſtum Mediatorem iuſtificare hominem ſecundùm diuinam naturam tantùm, Chriſti paſſionis, mortis, & ſanguinis meritum penitus euertit; & iuſtitiæ theſaurum, quem Chriſtus moriendo in cruce comparauit, abiecit, atque negauit.* Caſpar Vlenbergius cauſa 9.

1550. *Franciſcus Stanckarus duas in Chriſto naturas Neſtorij more diuidens, Chriſtum non niſi ſecundùm humanam naturam Mediatorem docet.* Caſpar Vlenbergius cauſa 9. & Confeſsio Mansfeldenſium de hæreſi Stanckariana.

1550. Carolus Molinæus in annotationibus ad collationẽ 4. Euangeliſtarũ: *Errârunt monachi, ac ſacrificuli, Doctoresq́; Papiſtici, vrgentes meritum tum incarnationis, tum natiuitatis, tum tentationum, tum afflictionum Chriſti. Nihil hæc prodeſſe nobis poterant, ſed ſola mors Chriſti, à Deo accepta eſt pro expiatione peccatorum noſtrorum & iure vitæ æternæ.*

1550. Ioannes Caluinus lib.2. Inſtit.cap.17. *Equidem fateor, ſi quis ſimpliciter & per ſe Chriſtum opponere vellet iudicio Dei, non fore locum merito; quia non reperietur in homine dignitas, quæ poſſit Deum promereri.*

1560. *Boquinus, Pincerius, & Clebitius docent Chriſtum non eſſe pro omnibus omnium hominum peccatis crucifixum & mortuum, ſed tantùm pro fidelibus, & pijs.* Heshuſius contra Caluinum.

1570. *Hieronymus Zanchius* in Miſcellanea doctrina *dictum 1. Ioannis 2. in quo aſſeritur, Chriſtum eſſe propitiationem pro peccatis totius mundi, aſſerit interpretandum eſſe, pro electis vniuerſis, per totum orbem diſperſis.* Pag. 290. ait: *Sanguis Chriſti non eſt ſecundum propoſitum Dei, & reipſa pro improbis & incredulis effuſus, ſed tantùm pro quibuſdam multis, hoc eſt electis, & quidem pro omnibus iſtis multis.*

1570 *Simon Simonius* contra Schegkium lib. 2. fol. 24. *ſcribit Chriſtum tantùm electorum gratia ſeipſum exinaniuiſſe, forma ſerui aſſumpta.*

1570. *Benedictus Aretius* parte 2. Problemat. fol. 868. *aſſerit, Chriſtum non omnium hominum, ſed tantùm electorum Redemptorem eſſe: Non enim Chriſtum datum eſſe omnibus Redemptorem nec Deum velle omnes homines ſaluare, ſed tantum omnium ordinum aliquos. Vaſa enim iræ Dei Deum non velle ſaluare, & Deum volentem ac ſcientem excludere Iudam, Pharaonem, Caiapham, Herodem; nec eſſe eorundem, & omnium aliorum deſperantium & damnatorum Chriſtum Saluatorem.*

1570. *Franciſcus Blandrata & Franciſcus Dauidis contendunt Chriſtum non propterea in hunc mundum veniſſe, vt eſſet Saluator & Redemptor noſter tamquam Deus & homo.* Petrus Carolius libro de Trinitate.

1578. Nathanaël Ælianus in Matthan Ia: *Peccata noſtra non dimittuntur per mortem Chriſti, eo ſenſu, quo hactenus traditum eſt. Chriſti enim mors non eſt pretium redemptionis noſtræ, &c. Falſum eſſe conſtat, quod Patres per Chriſti mortem ſaluati ſint.*

1579. *Familiſtæ, qui ſunt de Familia amoris, docent Chriſtum non eſſe Saluatorem mundi, ſed merum hominem: hominem peccatorem à Deo alienatum, eius gratia & fauori reſtitui ſola eiuſdem Dei gratia, & miſericordia, abſque merito, aut medio ſanguinis, mortis aut paſſionis Chriſti.* Stous in Eliſabeth. pag. 1195.

1580. Chriſtianus Francus lib. de Trinitate: *Chriſtus non eſt Deus, creatura eſt, cuius beneficium nullum agnoſco: Mediator, quem vos eſſe fingitis, non poteſt eſſe: quod neque vt Deus, neque vt homo hoc officio fungi vnquam potuerit.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Iſaiæ 53. v. 4. Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit: vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra: diſciplina pacis noſtræ ſuper eum, & liuore eius ſanati ſumus.

Zachariæ 9. 11. Tu quoque in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu, in quo non eſt aqua.

Matth. 1. 21. Vocabis nomen eius Ieſum: ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum.

Matthæi 20. 28. Venit filius hominis dare animam ſuam redemptionem pro multis.

Ioannis 1. 29 Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.

Act. 4. 12. Non eſt aliud nomen ſub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri.

Rom. 3. 23. Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei: Iuſtificati gratis per gratiam ipſius, per redemptionem, quæ eſt in Chriſto Ieſu, quem propoſuit Deus propitiationem, per fidem in ſanguine ipſius, ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ, propter remiſſionem præcedentium delictorum.

Ad Tit. 2. 14. Qui dedit ſemetipſum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum acceptabilem.

1. *Pet.* 1. 18 Non auro vel argento redempti eſtis, ſed pretioſo ſanguine quaſi Agni immaculati Chriſti & incontaminati.

1. *Ioan.* 1. 7. Sanguis Ieſu Chriſti emundat nos ab omni peccato.

1. *Ioan.* 2. 2. Chriſtus eſt propitiatio pro peccaris noſtris: non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius mundi.

Apocalypſis 1. 5. Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Ignatius. 100.

Epiſt. ad Smyrnenſes: Nemo erret, niſi crediderit Chriſtum Ieſum in carne cõuerſatum, & crucem illius cõfeſſus fuerit, & paſſionem, & ſanguinem, quem effudit pro mundi ſalute, non aſſequetur vitam æternam, ſiue Rex fuerit, ſiue Sacerdos, ſiue Princeps, ſiue priuatus homo.

Ad Trallianos: Vos itaque manſuetudinẽ ſumentes, eſtote imitatores paſſionum Chriſti, & charitatis, qua dilexit nos, qui dedit ſemetipſum pro nobis redemptionis pretium, vt ſanguine ſuo nos repurgaret à veteri impietate, & vitam daret vobis, qui mox malitia veſtra perituri eratis.

Dionyſius Areopagita. 100.

Eccleſiaſt. Hier. c. 4. Sanctificat pro nobis ſemetipſum totius ſanctitatis apex Ieſus, omniquè nos ſanctificatione replet.

Polycarpus. 140.

Epiſtola ad Philip. Chriſtus ſuſtulit peccata noſtra in corpore ſuo ſuper lignum, qui *peccatum non fecit, nec eſt inuentus in ore eius dolus*, ſed propter

nos

nos omnia ſuſtinuit, vt viuamus in ipſo.

Iuſtinus Martyr. 150.

Orat. ad Antoninum Pium: Nunc autem imperij veſtri temporibus Chriſtus ex Virgine homo natus, iuxta Patris conſilium & voluntatem, propter ſalutem ei credentium nullificari, & paſſionem ſubire perſeuerauit, vt moriens atque reſurgens mortem vinceret.

De veritate Chriſtianæ Religionis. Haudquaquam in balneum vos miſit Eſaias, vt ibi cædes & delicta alia ablueretis, quæ neque maris vnda ſatis ſit vt luſtret, purificetque, ſed pro eo atque decet, hoc illud antiquitus ſalutare fuit lauacrum, quod eos eſt conſecutum, qui pœnitentiam reſipiſcentes egerunt, neq; amplius hircorum aut ouium ſanguine, ſed fide per ſanguinē Chriſti, & mortem eius purificantur; quia ipſa de cauſa mortuus eſt.

Theophilus Antiochenus. 170.

Lib. Allegoriarū in Matthæum: Ideo paſſus eſt Chriſtus maledictionem, vt nos à maledictionibus liberaret: illudi ſe paſſus eſt, vt nos illuſione dæmonum, qui in hoc mundo verſantur, auferret: ſpineam in capite coronam accepit, vt ſentētiam capitalem, quæ ex ſpinis peccatorum nobis debebatur, eriperet: aceto potatus eſt, vt acredinē, qua ſanguis noſter efferbuerat, in ſe ſuſciperet, & ipſe liberaret à paſſionis calice, qui noſtris paſſionibus debebatur: expoliatus eſt, vt nuditatem parentum noſtrorum operiret. In ligno ſuſpenſus eſt, vt ligni præuaricationem ligno ſuæ tolleret paſſionis: mortem quoque ad ſe venire permiſit, vt eam aduerſum ſe colluctantem dimicantemq; proſterneret: & quæ per ſerpentem regnum inuenerat, cum ipſo ſerpente poſtea fieret captiua per Chriſtum.

Irenæus. 180.

Lib. 3. cap. 22. Ipſe Dominus erat, qui ſaluabat eos; quia per ſemetipſos non habebant ſaluari.

Lib. 5. cap. 1. Verbum potens, & homo verus, ſanguine ſuo rationabiliter redimens nos, redēptionem ſemetipſum dedit pro his, qui in captiuitatem ducti ſunt. Et quoniam iniuſtè dominabatur nobis apoſtaſia, & cùm natura eſſemus Dei omnipotentis, alienauit nos contra naturam, ſuos proprios faciens diſcipulos, potens in omnibus Dei Verbum, & non deficiens in ſua iuſtitia, iuſtè etiam aduerſus ipſam conuerſus eſt apoſtaſiam, &c. Suo igitur ſanguine redimente nos Domino, & dante animam ſuam pro noſtra anima, & carnē ſuam pro noſtris carnibus, & effundente Spiritū Patris in adunitionem, & communionem Dei, & hominum.

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib. 6. Stromaton: Seruatoris opus eſt ſeruare & ſaluum facere: Quod quidem certè fecit, vt qui eos, qui in ipſum voluerunt credere, per prædicationem vbicunque eſſent, traxerit ad ſalutem.

Origenes. 230.

Homil. 24. in Numeros: Si non fuiſſet peccatum, non neceſſe fuiſſet Filium Dei agnum fieri, nec opus fuerat eum in carne poſitū iugulari; ſed manſiſſet hoc, quod *in principio erat Deus Verbū*: verùm, quoniam introijt peccatum in hunc mundum, peccati autem neceſſitas propitiationē requirit, & propitiatio non fit niſi per hoſtiam pro peccato.

Tract. 2. in Matth. Homo quidem non poteſt dare aliquam commutationem pro anima ſua, Deus autem pro animabus omnium dedit commutationem pretioſum ſanguinem Filij ſui. *Nec enim empti ſumus corruptibili argento vel auro, ſed pretioſo ſanguine Agni immaculati.*

Lib. 2. in epiſt. ad Rom. Sanguis Chriſti tam pretioſus fuit, vt ſolus pro omnium redemptione ſufficeret.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

De Demonſtratione Euangelica lib. 4. cap. 29. Verus Saluator ac Dominus noſter Ieſus, cùm ad noſtram vſque deſcenderit ſeruitutem, peccata noſtra ſuſtulit, atque humanas ſordes abſterſit: & quæ illi in paſſione probra illata ſunt, ex manſuetudine, charitateq; erga nos ſua ſuſtinuit. Quapropter Eſaias ſic ait: *Hic peccata noſtra fert, & pro nobis eſt in dolore*, &c.

Lib. 10. in Præfat. Oportebat Agnum Dei, qui à Maximo Pontifice aſſumptus fuerat, pro reliquis cognatis agnis, & pro omni humano grege Deo victimam offerri.

Libro decimo capite primo. Multis patientibus & peccantibus membris, ipſe quoque ratione conſentientis ſibi inuicem naturæ (quandoquidem cùm Dei Verbum eſſet, ei placuit & ſerui formam accipere, & communi omnium noſtro domicilio copulari) patientium membrorum labores in ſeipſum aſſumpſit, & noſtras valetudinis infirmitates ſuas fecit, & ex legibus humanitatis pro omnibus nobis & dolores & labores ſuſtinuit. Cæterùm non modò rebus his geſtis Dei Agnus, verùm etiam pro nobis tormenta paſſus, ſupplicioque affectus, quo ipſe quidem dignus minimè erat, ſed nos ipſi propter multitudinem peccatorum, vt peccata nobis dimitterentur, auctor extitit: vtpote qui pro nobis & mortē ſubierit, & verbera, & probra, & contumelias, quibus nos digni eramus, in ſeipſum tranſtulerit: *& execratio pro nobis factus, execrationē, quæ nobis debebatur, ad ſeipſum attraxit.* Gal 4.
Quid enim aliud ille, quàm pro animis noſtris pretium? Itaque ex perſona noſtra oraculum ait: *Liuore eius nos ſanati ſumus, & Dominus tradidit eum pro peccatis noſtris.* Iſai 53.

Synodus Nicæna prima. 325.

In Symbolo: Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cælis, & incarnatus eſt de Spiritu S. ex Maria Virgine: *& homo factus eſt*: crucifixus etiam pro nobis, *paſſus & ſepultus eſt.*

Antonius Eremita. 330.

Epiſt. 2. In quo & creaturarum Genitor viſceribus motus pro plaga noſtra, quæ ſanari non poterat, niſi per ſolam ipſius bonitatem, miſit Vnigenitum nobis, vt per ſeruitutem noſtram ſeruitutis aſſumeret formam, traderetq; ſe pro peccatis noſtris. Et peccata quidem noſtra humiliauerunt eum, ſed *liuore eius nos omnes ſanati ſumus.* Iſa. 53.

Athanaſius. 340.

De Natura humanitatis ſuſcepta contra Apollinarem: Chriſti paſſio, noſtra eſt impatibilitas; illius mors, noſtra immortalitas; illius fletus, noſtra lætitia; illius ſepultura, noſtra reſurrectio; illius baptiſma, noſtra ſanctificatio eſt; illius vibices, noſtra eſt ſanitas; illius diſciplina, pax noſtra. Ob pacem enim noſtrā ille caſtigatus eſt: illius ignominia, noſtra gloria: vnde gloriam petit in noſtri gratiam.

Didymus Alexandrinus. 350.

De Spiritu S. lib. 2. Saluator Mediatoris & legati perſonam habet, ex qua Pontifex deprecatur pro peccatis noſtris, ſaluans in ſempiternum eos, qui per ipſum acceſſerunt ad Deum: quia ſemper viuens interpellat pro ijs Patrem.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 360.

Ad Conſtantinum Auguſtum, de ſigno Crucis in cælo apparente: Chriſtus ſecundùm diuinas Scripturas

Hieroſolymis mundi operatus eſt ſalutem, qui mortem quidem hic perpeſſus eſt, proprioqúe ac pretioſo ſanguine ſuo hominum peccata deleuit: vitam verò & incorruptibilitatem, ſpiritalem cæleſtemqúe gratiam credentibus omnibus præbuit.

Apollinaris Syrus. 365.

De Aetatibus hominum:

Infinita Dei viuit clementia Chriſti,
Qui ſua ſuſpenſo promiſit regna latroni,
Et promiſſa dedit: nos idem ſolus & vnus
Reſtituens cælo pretioſa morte redemptos,
Qui ſanctum Domini nomen profitemur Ieſu.
Nam Chriſti meritum, nam mors & gratia Chriſti
Mortales homines, ſemel à Plutone vocatos,
Vexit in æthereum ſuper ardua ſydera ſedem:
Sicut adhuc merito ſeruemur oportet eodem,
Viſere qui cupimus ſperata gaudia lucis:
Viſere qui cupimus ſperati lumina cæli,
Quod cruor & Chriſti mors nobis vna recluſit.

Macarius Ægyptius. 370.

Homil.20. Tam grauiter lapſus eſt homo, vt nullus præter ſolum Dominum ſanare poſſit. Huic ſoli poſſibile eſt: nam ipſe veniens abſtulit peccatum mundi.

Baſilius Magnus. 370.

In Pſal.48. Quid vſque tanti momenti eſt, quod poterit homo dare pro redemptione animæ ſuæ? Inuentum tamen eſt vnum pro omnibus ſimul hominibus dignũ pretium, ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti, quẽ pro nobis omnibus effudit. Quamobrem *pretio ſumus empti.*

Gregorius Nazianzenus. 380.

Orat. 38. quæ eſt oratio Panegyrica in Chriſti Natiuitatẽ: An propterea paruus eſt Chriſtus, quia propter te humilis, quia bonus ille paſtor, qui animã ſuam pro ouibus ponit, ad errantem ouem venit, ad montes & colles, in quibus ſacrificabas, & vagantem inuenit, & inuẽtam iiſdem humeris, quibus & crucis lignum ſuſtulit, ſublatamq́ ad ſupernam vitam reduxit, ſubuectamq́, eodem, quo eas, quæ nunquam à grege aberrârunt, loco numeroq́ habuit? Quia lucernam, hoc eſt, carnem ſuam accendit, & domum euerrit, mũdum ſcilicet à peccato repurgans, & drachmam, hoc eſt, regiam imaginem vitioſis affectibus obrutam, conquiſiuit.

Orat.42. quæ eſt orat.2. in S. Paſcha: In Chriſto exiguæ cruoris guttæ orbem vniuerſum inſtaurarunt, atque idem, quod lacti coagulum, hominibus præſtiterunt, in vnum nos coniungentes & conſtringentes.

Epiphanius. 380.

Hæreſi 55. Et primùm quidem ſeipſum obtulit, vt ſolueret ſacrificium veteris Teſtamenti, cùm perfectius & viuens pro toto mundo obtulerit ipſe victima, ipſe ſacrificium, ipſe ſacerdos, ipſe altare, ipſe Deus, ipſe homo, ipſe Rex, ipſe Agnus, omnia in omnibus pro nobis factus, vt nobis vita omnibus modis fieret.

In Ancorato: Chriſtus dedit ſemetipſum pro nobis vt liberaret nos ab omni iniquitate, & purgaret ſibi ipſi populum acceptum, æmulatorem bonorum operum, deleto per dogmata contra nos chirographo, quod erat contrarium nobis.

Gregorius Nyſſenus. 380.

De vita Moſi: Contritam naturam noſtram in integritatẽ traduxit, qui languores noſtros portauit, & ſanauit ægrotos, poſteaquam in priſtinam pulchritudinem dirutas naturæ noſtræ tabulas reſtituit.

Ad Olympiodorum monachum de perfecti hominis forma: Porrò cùm redemptionem eſſe Chriſtum diſcimus, qui ſeipſum, vt nos redimeret, pretium dedit, ea voce intelligimus, eum tanquam mercedem cuiusq; animi, præhẽdo nobis immortalitatem, nos è morte à ſe per vitam coëmptos, propriam ſibi poſſeſſionem effeciſſe.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homil.9. in epiſt. ad Rom. Quòd ſeruati fuerimus vel tanta in malitia victitantes, hoc verò ſummũ eſt argumentum eius, qui ſeruauit, erga nos beneuolentiæ: non enim per Angelos, aut Archangelos, ſed per ipſum Vnigenitum ſeruauit: quo fit, vt ipſum hoc quòd ſalui effecti fuerimus, & quòd tales cùm eſſemus, ſalui tamen fuerimus effecti, tum autem quòd ea nobis ſalus per Vnigenitum obuenerit, nec ſimpliciter per Vnigenitum, ſed per ipſius Vnigeniti ſanguinem, infinitas nobis gloriationis corollas nectat.

Marcus Eremita. 400.

De his, qui putant ſe operibus iuſtificari, cap.20. Chriſtus Dominus noſter, cùm non eſſemus, nos fecit, & condidit, & peccato mortuos proprio ſanguine ſuo mercatus eſt, & iis, qui ita credũt, gratiam ſuam gratuitò largitus eſt.

Ioannes Caſſianus. 420.

Lib.4. de Incarnatione cap.4. Vides ergo ad ſanandos homines Verbum miſſum eſſe: quia licet per Chriſtum ſanitas data ſit, Verbum tamen Dei in Chriſto fuit, quod per Chriſtum cuncta ſanauit.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Homil. Epheſi in Neſtorium dicta: Impii hi hæretici perditionis ſunt filii, & ſemen iniquum, vti qui Dominum, qui illos redemit, negent: *Empti enim ſumus pretio, non quidem corruptibili, puta auro & argento, ſed pretioſo ſanguine quaſi agni immaculati, & incontaminati Chriſti.* At quomodo vulgaris, nobisq́ ſimilis hominis ſanguis nobis pretium exæquare potuit? 1.Pet.2.

Exegeſi ad Valerianum, de Verbi incarnatione: Qui corporis expers erat vt Deus, corpus ſibi aptatum fatetur, quò eo pro nobis oblato, ſuo nos omnes liuore, iuxta prophetæ vocem, ſanaret. Quo pacto autem vnus pro omnibus mortuus iuſtum pro omnibus pretium exoluere potuit, ſi perpeſſionẽ illam puri cuiuſpiam hominis fuiſſe dicamus? Quòd ſi verò Verbum ſecundùm humanam naturam paſſum propriæ carnis perpeſſiones, quaſi proprias in ſe tranſtulit, ſibiq́ vendicauit, tunc demum vnius mortem ſecundùm carnem omnium hominum vitæ præponderaſſe rectiſſimè aſſerimus. Iſaiæ 53.

Proclus Conſtantinopolitanus. 430.

Homil. de Chriſti Natiuitate Humana natura propter peccata multis obſtricta debitis tenebatur; neque, quod debebat, vlla ratione dependere poterat. Per Adamum namque omnes peccato quaſi chirographum dederamus, omnesq́ diabolus in ſeruitutẽ redegerat: Etenim corpore noſtro permultis paſſionibus ſubiecto, veluti charta vſus, noſtræ venditionis pretia oſtentabat, paſſionũq́ debitũ malignus ille falſarius, minitabundus ob oculos nobis ponebat, ac nos vniuerſos ad ſupplicium cõdemnationemq́ depoſcebat. Erat itaque alterutrum duorum neceſſarium: aut vt oẽs propter condemnationem præcipites abirent in mortem: (omnes enim peccauerant.) aut certè, vt eiuſmodi pretium penderetur, quod exactum debitum ad iuſtitiæ amuſſim exæquaret. Atqui homo, quòd peccati debito ſubiaceret, ſaluare ſe

non po[illegible] [illegible]ge[illegible] vero, quòd tantum redemptionis pretium ipſi non ſuppeteret, humanum genus redimere nequibat. Supererat igitur, vt ille pro omnium peccatis moreretur, qui nulli peccato obnoxius erat: Atq; vnica hæc reſtabat mali ſolutio. Ille itaque, qui vniuerſam naturam ex nihilo produxerat, cuiq; nulla ad erogandum facultas deerat, vitam morti condemnationiq́ue addictis reperit tutiſſimam, mortisq; ſolutionem decentiſſimam: dum nimirum ex Virgine, modo, quem ſolus ipſe nouit, humanam naturam aſſumit, aſſumptamq; in morté contradit, cumq; in modum redemptionis pretium diſſoluit, iuxta illud Pauli:
Epheſ.1. *In quo habemus redemptionem per ſanguinem ipſius, peccatorumq́; remiſſionem.* O rem ſtupendam; immortalitatem, quam ipſe habebat, per ſuam mortem alijs conciliat.

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib. 2. epiſt. 192. Qui paſſus eſt, ſalutem attulit; qui mortem oppetijt, excitauit: qui contumelijs affectus eſt, ſummo honore condecorauit; qui cruci affixus eſt, ab execratione eripuit; vel peccatum ac mortem in crucem ſuſtulit.

Theodoretus. 450.

Quæſt. 9. in Numer. Solus Chriſtus vt homo macula caret.
Iſa.53. Eſaias proclamat. *Qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius.* Vnde factum eſt, vt aliena peccata aſſumeret, cùm propria non haberet. *Ille ſiquidem peccata noſtra tulit, & pro nobis afflictus eſt.* Et Ioannes ille magnus
Ioan.1. *Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata mundi.* Propterea dicitur
Pſal.82. *inter mortuos liber*, tanquam mortem iniuſtè paſſus ſit.

Ad cap. 2. epiſt. ad Epheſ. Ipſe fuit pacis arbiter & conciliator. Ipſe effecit, vt qui ex illis, & ex nobis credebant, in vnum corpus redigerentur: & fecit vt lex ceſſaret, quæ inſtar cuiuſdã muri nos à nobis inuicem arcebat, prius autem inimicitias, quę nobis cum Deo intercedebant, ſuſtulit, cum ſuam carnem pro nobis dediſſet pretium redemptionis.

Baſilius Seleucius. 460.

Orat. 1. de Verbi Incarnatione. Ob id ad magnum illud incarnationis myſterium Chriſtus ſe demiſit, vt per illum omnia tandem reſtituerentur, & ſanarentur, per quem omnia ſemel facta fuerant.

Victor Antiochenus. 460.

Ad cap. 15. Marci: Cur, inquit, vniuerſorum Dominus & opifex noſtri cauſa homo effectus, tantam ignominiam, tantaq; ſupplicia pertulit? Nobis ille aſſimulatus eſt, noſtraſq; in ſe miſerias, & cruces ſuſcepit, quo naturam noſtram per peccatum collapſam erigeret, & in priſtinum dignitatis gradum denuò reuocaret. Commoda itaq; quæ per illius cruciatus in nos defluxerunt, ſunt permolta: ipſe enim noſtra pro nobis delicta exoluit, ipſe peccata noſtra tulit, ipſe noſtri cauſa & doluit, & gemuit.

Olympiodorus Monachus. 500.

Ad cap. 9. Eccleſiaſtis: Chriſti virtus arma belli, hoc eſt diabolum tartareaſq; phalanges euertit, omneſq; ſpecies ſuæ iniquitatis ad debilitatem redegit.

Andreas Cæſareenſis. 500.

Ad cap. 1. Apoc. Illum, inquit, decet honor, gloria, & imperium, qui ardenti charitate incenſus, ſua morte genus noſtrum à mortis vinculis liberauit, ſanguiniſq; viuifici, & aquæ effuſione à peccatorum ſordibus nos abluit, ac in regium ſacerdotium cooptauit.

Procopius Gazæus. 536.

In Exodum fol. 290. Cùm Chriſtus natura ſit coniunctus Patri, ſi eius participes facti fuer[illegible] Spiritum, connectemur per ipſum quoque P[illegible] in diuinæ naturę ſocietatem venientes. Nec aliter i[illegible] contenderunt in mortem, quam prius exercitati ſanguine Chriſti, qui dedit ſemetipſum pretium redemptionis pro nobis, offerens carnem ſuam, vt irreprehenſibil[e] ſacrificium Deo & Patri.

Paulus Apameorum Epiſc. 536.

Epiſtola ad Iuſtinianum Imp. Chriſtus eſt caput Eccleſiæ ſuæ, quam proprio ſanguine acquiſiuit, redimens nos à morte, quam nobis ſuperinduxit diabolus ſuperbus per malignos ſuppoſitos ſibi.

Iuſtinianus Imperator. 540.

Epiſt. ad Ioannem PP. Non homo aliquis pro nobis ſacrificium dedit, ſed ipſe Deus Verbum, corpus ſuum pro nobis dedit, ne in hominem ſit fides & ſpes noſtra, ſed in ipſum Deũ Verbum noſtram fidem habeamus.

Anaſtaſius Antiochenus. 580.

Lib. 4. de Paſſione & impaſſibili Deitate Chriſti. Effuſus eſt ſanguis eius, qui multis redimendis ſufficeret: forſan melius fuerit dicere omnibus; ſunt ſiquidem & omnes multi.

Antiochus. 610.

In Exomologeſi: Verbum tuum nulla prorſus aſpergine peccati decoloratum, quem per tuæ viſcera miſericordiæ miſiſti, ſuum vt plaſma reuocaret in viam, caro noſtri cauſa factus, paſſus eſt crucifigi. Is aboleuit quod aduerſum nos erat chirographum, peccatorum noſtrorum factus propitiatio.

Sophronius Hieroſolymitanus. 620.

Epiſt. ad Sergium Conſt. Pro hominibus Chriſtus mori dignatus eſt, & pro eorum redemptione diuinum ſanguinem fudit, & munus præ omni dignitate diuinius animam poſuit.

Maximus Monachus. 640.

In capitulis Theologicis centur. 1. c. 11. Quoniam ego homo ſponte tranſgreſſus ſum mandatum diuinum, ſoliditatemq; naturæ meæ, ſpe diuinitatis demulcens me diabolus, detorſit ad voluptatem, per quã ſubminiſtrata morte inſultabat, triumphum agens ob naturam corruptam: propterea Deus factus eſt homo perfectus, natura nullatenus immutata, dempto peccato, (ſiquidem de natura non erat,) vt obiecto carnis alliciens, prouocaret draconem illum inſatiabilẽ, inhiantem ad deuorandum carnem, quæ quidem illi toxico erat futura, & virtute deitatis in ipſa latẽtis prorſus illum deletura: humanæ verò naturæ remedium, ad recuperandam vi diuinitatis in illa reconditæ priſtinam gratiam. Vt enim ille effuſo malitiæ ſuę veneno in lignum ſcientiæ naturam, quæ guſtauit, corrupit: ita etiam ipſe volens deuorare carnem Domini, potentia Deitatis in ea latentis deletus eſt.

De charitate Cent. 1. cap. 71. Dominus noſter & Deus Ieſus Chriſtus eadem charitate nobis oſtenſa, pro vniuerſo humano genere paſſus eſt, & omnibus ex æquo ſpem reſurrectionis gratuito largitus eſt.

Synodus Tiullenſis. 7:0.

In Præfatione. Chriſtus dedit ſe pro nobis redemptionis pretium.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 4. cap. 12. Quanquam omnis Chriſti actio, ac miraculorum editio præclara, & diuina, ac admirabilis eſt, nihil tamen eſt ex omnibus, quod tantam admirationem excitet, atque eximia ipſius crux. Neque enim vlla alia re

peccatum deletum, primi parentis peccatum extinctum, infernus ſpoliatus, reſurrectio donata, vis contemnendarum rerum præſentium, atque ipſius quoque mortis, nobis conceſſa, reditus ad veterem beatitudinem comparatus eſt, paradiſi portæ patefactæ ſunt, natura noſtra ad Dei dexteram conſidet, filij denique Dei & heredes facti ſumus, quàm crucis Domini noſtri Ieſu Chriſti beneficio. Siquidem hæc omnia crux præſtitit.

Orat. de Transfiguratione Domini: Si in monte Thabor manſiſſetis, nequaquam, ô Petre, pollicitatio tibi facta exitum nacta fuiſſet. Non enim regni clauiger extitiſſes: non latroni paradiſus patuiſſet: non ſuperba, atque inſolens tyrannis deleta fuiſſet: non Orci regia in prædam conceſſa fuiſſet: non Adamus ſaluti reſtitutus: non Eua redempta: non Patriarchæ, ac Prophetæ, & Iuſti ex imis inferni receſſibus erepti fuiſſent: non denique natura incorruptibilitatem induiſſet.

De Dormitione Deiparæ: Totum illum primum Adamum, vt erat antequam à mãdato receſſiſſet, illum, inquam, à peccato purum ac liberum, ob viſcera miſericordiæ tuæ, Domine, ſuſcepiſti, corpus videlicet, animam, mentem, ac naturales harum rerum proprietates: vt mihi toti ſalutem afferres. Atque ita Mediator Dei & hominum factus, inimicitiam ſuſtuliſti, eosq; qui à Patre tuo defecerant, ad eum adduxiſti: quod à via deflexerat, in viam reuocaſti: quod corruptioni obnoxium erat, ad ſtatum corruptionis expertem traduxiſti: res à te conditas, multos Deos colentes, errore liberaſti: Dei filios homines effeciſti: contemptos & infames gloriæ tuæ participes reddidiſti: eum, cui ea pœna conſtituta fuerat, vt inferas terræ partes habitaret, ſupra omnem Principatum ac Poteſtatem extuliſti: eum denique, qui ita mulctatus fuerat, vt ipſi in terram reuerti, atq; infernum incolere neceſſe eſſet, in ſolio regio in teipſo collocaſti.

Coſmas Hieroſolymitanus. 740.

Hymno primo: Venit incarnatus Chriſtus Deus noſter, ſoluit multiplices catenas delictorum.

Hymno 2. Profundi aperuit fundum, & per aridam proprios trahit, & in ipſo obruit aduerſarios, fortis in bellis Dominus, quia glorificatus eſt. Adam corruptum reformat fluentis Iordanis, & draconum capita nidificantium conterit, Rex ſeculorum Dominus, quoniam glorificatus eſt, ſordem abſtergẽs hominum hic purgatus in Iordane, quibus voluit aſſimulatus eſt, quod erat manens, eos qui in tenebris illuſtrãs Dominus, quoniam glorificatus eſt.

Elias Cretenſis. 790.

Ad Orat. 1. Nazianzeni: Chriſtus datus eſt nobis à Deo redemptio, vt nos, peccato venditos, in libertatem aſſerent, & quia pro totius orbis expiatione tanq̃ redemptionis pretium ſeipſum dedit.

Nicephorus Conſtantinopolitanus. 815.

Epiſt. ad Leonem 3. Credo rurſum illum ipſum crucifixum eſſe, in noſtra natura, hoc eſt terrena, ſecundùm quam terreſtrem noſtram maſſam ſuſcepit, & factus eſt maledictum propter peccata noſtra, quo ſuæ nos benedictionis faceret eſſe participes. Et carnis mortem ab improbis illatam patienter ſuſtinuit, à quo mortis ſtimulum, id eſt peccatum in carne ſua cõdemnaret, & deſtrueret eum, qui mortis habebat imperium, hoc eſt diabolum.

Baſilius Imperator. 860.

Exhort. ad Leonem filium cap. 1. Crede Verbi Dei in humana carne inter homines conuerſationem, per quam ab hoſtili iugo peccati mundus liberatus eſt, ſicut Eccleſiæ m[illegible] doc[illegible] et inſtitutio.

Theophylactus. 900

Ad cap. 1. Matth. *Is ſaluabit populum ſuum à peccatis.* Hoc loco interpretatur, quid ſignificet Ieſus, nẽpe Saluatorem: *Ipſe enim*, inquit, *ſaluabit populum ſuum*; non ſolum Iudaicum, ſed & gentilem, qui credere & fieri populus eius non addubitauerit. Quomodo autem ſaluabit? Num ab hoſtibus? minimè, ſed à peccatis ſuis. Vnde manifeſtũ, Deum eſſe, qui naſcetur: ſolius enim Dei eſt condonare peccata.

Ad cap. 1. ad Hebr. *Per ſeipſum faciens purgationem peccatorum noſtrorum.* Cùm locutus eſſet de maieſtate diuinitatis Verbi, deinceps de cura ipſius, quam in homines per carnem gerit, diſſerit, quod multo maius eſt, quàm quòd omnia ferat. Duo autem hic ponit, tum quòd mundârit nos à peccatis, tum quòd per ſeipſum hoc fecerit, & multis locis in hoc gloriatur, quòd per Filium ipſum hoc factum ſit. Nam per crucẽ & mortem, quam ſuſtinuit, ipſe purgauit nos, nõ ſolùm, quòd mortuus ſit pro peccato noſtro, cùm ipſe omnis peccato vacaret, quodq; pœnas luerit, quibus ipſe non erat obnoxius, ac ſolueret naturam, quæ ſimpliciter ob Adami peccatum ac tranſgreſſionem cõdemnata erat.

Ad cap. 9. Eam ob rem mortuus eſt Chriſtus, vt nos mundaret, ac in teſtamento reliquit nobis condonationem noxæ, & paternorum bonorum fruitione Mediator factus Patris noſtri. Pater enim noluit dimittere nobis hæreditatem, ſed iraſcebatur, vt filijs contumacibus & abalienatis. Chriſtus itaq; Mediator factus reconciliauit nobis ipſum. Quomodo? Quod nos oportebat pati, (mori enim debuiſſemus,) hoc ipſe pro nobis ſuſtinuit, nosq; dignos teſtamento reddidit.

Theodorus Abucara. 950.

Diſput. 15. cap. 5. Iam mihi quinam ſint hoſtes illi quinque ediſſere, à quibus nos Chriſtus liberauit. *A.* Mors, diabolus, legis maledictio, atque cõdemnatio, peccatũ, & infernus. *B.* Quod ad mortem quidem attinet, eam Chriſti obedientia deſtructam eſſe dixiſti: ſic etiam quonam modo nos à diaboli ſeruitute liberârit: eloquere iam, qui nos à legis maledictione redemerit, factus ꝓ nobis maledictio? &c. *A.* Iuſto ſuo iudicio Deus à nobis omnia illa exigebat, quæ in Lege ſcripta ſunt, quę cùm ſoluendo non eſſemus, idcirco pro nobis Chriſtus Dominus noſter illa perſoluit; & maledictionem, cõdemnationemq;, cui obnoxii eramus, aſſumpſit, vltroq; in ſe recepit, & quæ pati debueramus, illa ipſe pertulit, flagellatus, ſputis conſperſus, percuſſus, colaphis cæſus, crucifixus, & pro nobis mortuus eſt.

Simeon Metaphraſtes. 970.

In certamine Clementis Ancyrani: Ante omnia illa conſideranda ſunt, quemadmodum ipſe effector vniuerſæ creatæ naturæ & noſtri generis opifex propter nos homo factus eſt, & cùm in terram veniſſet, conuerſatus eſt cum hominibus. Cur non dico id, quod eſt maximũ, quòd pro nobis quoq; ingratis famulis Dominus morte eſt condemnatus, conſputus, colaphis pulſatus, & poſtremò mortuus? Et hæc omnia ipſe paſſus eſt propter nos, & propter noſtram ſalutem, vt peccati ſolueretur tyrannis, vt prior tolleretur condamnatio, vt cæli portę nobis rurſus aperirentur.

Euthymius. 1080.

Ad Matthæi cap. 20. Veni, vt tradam *animam* meam *in redemptionem pro multis*, qui ſerui facti erant diaboli. *Multis* autem dicit nunc pro omnibus. Frequenter enim Scriptura multis dicit pro omnibus. Itaque pro omnibus tradidit animam ſuam, vtrosq; redemit, quanquam multi ſua ſponte in

[illegible] manſe[illegible]. Quodam etiam modo animam ſuam tradidit Patri. Exclamauit enim Luc. 23. moriens *Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum* Atq; non à Patre, ſed à diabolo detinebamur. Aduertendum eſt autem ad difficultatis ſolutionem omnem redemptionem ſiue pretium liberationis in alijs ſitam eſſe, aut venire in poteſtatem eius, qui aliquos retinet, eosq; qui detinētur, per illius manum liberari: Pretiū verò, quod à Chriſto datum eſt, vtpote differenti modo, & omni alio pretio ſupernaturalius, liberauit ſanè eos, qui detinebantur: ipſum verò non venit in poteſtatem eius, qui illos retinebat, cùm illud non poſſet accipere. Patri autem hanc tradidit, tamquā animam Filij ſui: ideò etiam quaſi dato iam pretio, quamquam non potuerit illud tyrannus accipere, liberati ſunt, qui detinebantur.

Michael Glycas. 1100.

Part.1. Annalium: Quam ob rem indita eſt pellicano admirabilis hæc erga ſubolē affectio? Cùm multò ante Dominus in hac aue vellet exprimere cuncta, quæ nobis acciderunt, quòd nimirū paradiſus conditus ſit, quòd in eo collocati homines illi primi, quòd intellectilis ille ſerpens animi mortem eis conciliauerit, quòd opifex omnium Deus paterna beneuolentia velut erga filios motus, homo factus, omnia perpeſſus, tandem in crucem ſublatus ſit, quòd de latere ſuo ſanguinē effuderit, verum vitæ riuum, ad primorum hominum inſtaurationem, qui veneno ſerpentis extincti fuerant; ipſo rerum initio talem erga ſobolem ſuam affectionem pellicano inſeuit. Nam propterea per Dauidē multo ante verbis his vſus eſt. *Factus ſum pellicano ſolitario ſimilis*: Enim pellicanus, eſt ipſe Chriſtus; nidus, paradiſus; pulli, primùm conditi homines; ſerpens inſidiator, ipſe diabolus; virus ſerpētis, fraus diaboli; mors, à Deo diremptio atque ſeparatio; paterna affectio, Dei Sermonis facta noſtri cauſa naturæ humanæ aſſumptio; alarum ſupra pullos expanſio, Chriſti in crucem ſublatio; laterum pulſatio, diuini lateris punctio, &c.

Nicetas Choniates. 1200.

Orthodoxa fidei lib.3. cap.40. Carnem aſſumpſit Deus Verbum, vt naturam peccato corruptam reſtitueret. Propterea vniuerſam eam, quæ præuaricauerat, aſſumpſit, vt vniuerſam ſanaret.

In Annalibus, in Ioanne Comneno: In Palæſtina Chriſtus extenſis in cruce manibus, naturæ noſtrę ruinam ſuo caſu erexit, & paruis guttis totum mundum vniuit.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Lib.1. cap. . Dei Verbum principij expers, ſeculaq; præcedens: quandoquidem aliter fieri non potuit, vt hominum genus tādem prorſus ab infuſa ei liberaretur execratione, & pernitie, & ad immortalem illam, atq; beatam reduceretur vitam, poſtremis temporibus, natura & conditione noſtra accepta, ea & fecit, & perpeſſum eſt, quę æquum erat Deū facere, corpore in hac vita peregrè verſantem.

Ioannes Cantacuzenus. 1350.

Apologia 2. Chriſtus ſolus pro nobis paſſus eſt, ipſe peccatum è medio ſuſtulit, & ipſe vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, vt illas deleret, & liuore illius nos omnes ſanati ſumus, morte eius ſumus omnes viuificati, & reſurrectione illius omnes vicimus, & cruce illius abolita eſt omnis diaboli tyrannis, mortisq; potentia.

Manuel Palæologus. 1400.

Oratione matutina Dei celebratione continente: Pro omnib. morti te ipſum tradidiſti, ac morte tua ſeruaſti, quod in te quidē eſt, oēs omninò homines.

Gennadius Scholarius. 1450.

De Sacrificio in Azymo ſect.4. Illud verò: *Deſiderio deſideraui hoc Paſcha manducare vobiſcum*, hunc habet ſenſum, quòd anno hoc, quo terræ ſalus futura erat, & myſteria tradi, ac cætera per mortem diſſolui oportebat, eo pacto crucem animo voluebat, vt nihil aliud æquè in mente haberet, ac mori pro communi ſalute.

Moſes Mardenus Aſſyrius. 1552.

In Profeſſione fidei: Chriſtus crucifixus pro nobis eſt, & redemit genus noſtrum humanum.

Gabriel Patriarcha Alexandrinus. 1595.

In Confeſſione fidei: Vnigenitus Dei Patris Filius in plenitudine tēporis, quam diuinæ miſericordię conſilium inſcrutabile diſpoſuit, vt nos à peccato Adæ, ac cæterarum culparum noſtrarū ſordibus mundaret, & à morte, & inferno liberaret, incarnatus eſt de Spiritu ſancto, &c. Credo & profiteor nullum vnquam hominem ex ſemine Adæ conceptum & natum, fuiſſe ſaluatū, aut fore ſaluandum, niſi per fidem Mediatoris Dei & hominum Domini noſtri Ieſu Chriſti, in ſanguine & morte ipſius, qua nos reconciliauit æterno Patri, & deleuit chirographum iniquitatum noſtrarū, æterna redemptione inuenta.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Martialis. 100.

Ad Burdegalenſes cap.9. Et maximè viuimus per paſſionem Agni incontaminati, qui à Iudæis in cruce pro ſalute mundi paſſus eſt. Ipſius ſanguis vulnera lauit animarum noſtrarū, quibus à morte fatigati, & per lignum vetitum, vſque ad paſſionem Domini, & mortificati, & conſopiti, ineffabili dolore proſternebamur. Nunc autem ex quo reſurrexit à mortuis, iam viui, iam immortales, iam in ſanctitate plena exultabimus.

Tertullianus. 200.

Aduerſus Iudæos cap.13. Chriſtum oportebat pro omnibus gentibus fieri ſacrificium, qui *tanquā ouis ad victimam ductus eſt, & velut agnus coram tondente ſe ſine voce, ſic non aperuit os ſuum*

Lib.3. contra Marcionem cap.9 Chriſtus in carnem ex carne naſci habebat, vt natiuitatem noſtram natiuitate ſua reformaret: atque ita etiam mortē noſtram morte ſua diſſolueret, reſurgēdo in carne, in qua natus eſt, vt & mori poſſet.

Cyprianus. 250.

Contra Demetrianum: Hāc gratiam Chriſtus impertit, hoc munus miſericordiæ ſuæ tribuit, ſubigendo mortem trophæo crucis, redimendo credentem pretio ſanguinis ſui, reconciliando hominem Deo Patri, viuificando mortalem regeneratione cæleſti.

Sermone de opere & eleemoſynis: Chriſtus hominis Filius eſſe voluit, vt nos filios Dei faceret: humiliauit ſe, vt populum, qui prius iacebat, erigeret: vulneratus eſt, vt vulnera noſtra ſanaret. ſeruiuit, vt ad libertatem ſeruientes extraheret: mori ſuſtinuit, vt immortalitatem omnibus exhiberet.

Victorinus Pictauienſis. 270.

In Apocalypſin: In homine ſuſcepto perhibuit teſtimonium mundo, in quo paſſus ſuo nos ſanguine ſoluit à peccato.

Caius Papa. 283.

Epiſtola ad Felicem Epiſc. Qua ratione veritatem Mediatoris impleret, niſi qui in forma Dei æqualis eſt Patri, in forma ſerui particeps eſſet & noſtri, vt mortis vinculum vnius præuaricatione contectum, vnius morte (qui ſolus nihil mori debuit) ſolueretur? Effuſio enim iuſti ſanguinis Chriſti tam fuit diues ad pretium, vt ſi vniuerſitas captiuorum in Redemptorem ſuum crederet, nullum diaboli vincula retinerent.

Arnobius Rhetor. 300.

Libro 2. contra Gentes: Chriſtus mortem ſuſtulit, & cauſa eſt noſtræ ſalutis.

Lactantius. 320.

De beneficijs Chriſti:

Quiſquis ades, mediq́; ſubis in limina templi,
Siſte parum, inſontemq́; tuo pro crimine paſſum
Reſpice me. &c.
Te propter, vitamq́; tuam, ſum Virginis aluum
Ingreſſus, ſum factus homo, atq; horrentia paſſus
Funera, nec requiem terrarum in finibus vſquam
Inueni, ſed vbique minas, & vbique labores.

Publilius Optatianus Porphyrius. 330.

In Panegyrico cap. 9.

Ipſe homines titulo merdis, teq́; profanis,
Maxime Iudais plebi udum poſt pia mille
Munia permittis, lethumq́; ſalubre luiſti.
Mox necat humanas in ſe cato pendula noxas.

Hilarius Pictauienſis. 350.

Lib. 4. de Trinitate: Per Virginem natus ex Spiritu ſancto, aduerſantes nobis inimicasq́; virtutes ligno paſſionis affigens, mortem in inferno perimens, ſpei noſtræ fidem reſurrectione confirmans, corruptionem carnis humanæ gloria ſui corporis perimens. Soli hæc Vnigenito Deo ſunt propria.

Ad cap. 14. Matth. Dominus ſolus paſſurus, omnia omnium peccata ſoluebat.

Hymno in Epiphania:

Ieſus refulſit omnium
Pius Redemptor Gentium, &c.
Felix Ioannes mergere
Illum tremiſcit flumine,
Poteſt ſuo qui ſanguine
Peccata mundi tergere.

Ambroſius. 370.

Lib. 9. Epiſt. 71. Veniens Dominus Ieſus peccatum omnibus, quod nemo poterat curare, donauit, &
Coloſ 2. & chirographum noſtrum ſui ſanguinis effuſione
Rom 5. deleuit. Hoc eſt quod ait: *Superabundauit peccatum per Legem: ſuperabundauit autem gratia per Ieſum.* Quia poſtquam totus mundus ſubditus factus eſt, totius mundi peccatum abſtulit.

Ad cap. 7. Lucæ: Nullius ſanguis profuit, ſicut ſanguis Chriſti. Neq; enim redimere potuit ſanguis Prophetarum, neque redemit nos Petrus, aut Paulus: ſolus ille redimere morte ſua nos potuit, qui & Deus eſt, & homo; quod qui purus homo fuiſſet, nunquam valuiſſet.

Optatus Mileuitanus. 380.

De ſchiſmate Donatiſtarum aduerſus Parmenianum lib. 3. Cùm dicitis, redimite animas veſtras, Redemptori renuntiatis: cùm ſolus Chriſtus ſit Redemptor animarum, quas ante eius aduentum diabolus poſſidebat: has ſanguine ſuo Chriſtus
1.Cor.1 Saluator redemit, Apoſtolo dicente: *Empti eſtis pretio magno.* Cõſtat enim ſanguine Chriſti omnes redemptos.

Hieronymus. 390.

Lib. 14. in Eſaiam: Quod pro noſtris debebamus ſceleribus ſuſtinere, ille pro nobis paſſus eſt, perficiens per ſanguinem crucis ſuæ.

Auguſtinus. 400.

Enarratione in Pſal. 95. Tenebantur homines captiui ſub diabolo, & dæmonibus ſeruiebant; ſed redempti ſunt à captiuitate. Vendere enim ſe potuerunt, ſed redimere non potuerunt. Venit Redemptor, & dedit pretium, fudit ſanguinem ſuũ, & emit orbem terrarum. Quæritis quid emerit? Videte quid dederit, & inuenite qđ emerit. Sanguis Chriſti pretium eſt. Tanti quid valet? Quid, niſi totus orbis? Quid, niſi omnes gentes?

Sermone octauo de Tempore: Duplex principaliter cauſa eſt, ob quam Dei Filius factus eſt filius hominis. Vna eſt, vt ſecundùm hominem, omnia patiendo pro nobis, à peccatorum nos vinculis liberaret. Sic enim Eſaias Propheta prædixerat: *Hic peccata noſtra portauit,* &c. Altera cauſa eſt, vt nos, quos ſanguine ſuo redemit, à vitijs atque criminibus, non ſolùm doctrinæ auxilio & gratiæ; ſed etiã exemplo ad ſtudiũ ſanctitatis accenderet.

Paulinus Nolanus. 420.

De obitu Cælſi:

In cruce pendet homo, Deus è cruce crimina donat,
Et moriens vitam criminis interimit:
Proq́; reis habitus, prior q; latrone putatus,
Quem Iudæa pio prapoſuit Domino.
Credenti donat regnum cæleſte latroni:
Clauſus adhuc terris iam paradiſum aperit. &c.
Nam poſtquam victa geſſit de morte triumphum,
Mors ſuperata abijt, ſtat redimita ſalus.
Vitam ex morte dedit, mortem moriendo ſubegit,
Et genus humanum ſanguine reſtituit:
Peccatum carnis ſuperans in carne peremit,
Materiam culpæ iuſtitiam peperit.

Maximus Taurinenſis. 430.

Homilia 4. de ieiunio Quadrageſimali: Chriſtus Dominus Redemptorq; noſter, vt perditũ infirmũq; hominem reuocaret ad Deum, eſuriem, laſſitudinem, mœrorem, & omnia in ſe humani corporis infirma ſuſcepit.

Homilia 1. de Cruce & paſſione Domini: Chriſtus pepẽdit in cruce, vt omne genus hominũ de mundi naufragio liberaret.

Sixtus Tertius. 433.

De diuitijs: Interrogo te, cuius morte reparatus es, cuius cruore, cuius paſſione liberatus es? Quis pro ſalute tua indigniſſima conuitiorum audiuit opprobria? Quis infirmitates tuas ſuſcepit, vel ægritudinum tuarum cauſas, & inſanabilia vulnera abſtulit? quo ægrotus, & iam morti obnoxius, vſus es medico? cuius caput pro peccatorum tuorum ſentibus ſpinea eſt compunctum corona? cuius ſputaminibus dedecorata facies? cuius maxillæ palmis ſunt à Iudæis verberatæ? quis, ne tu in perpetuo flagellareris, flagella ſuſtinuit? &c. cuius vulnere tua curata ſunt volnera? quis te ad vitam reduxit à morte? quis de inferis te reuocauit ad cælos? Non Patriarcha, non Propheta, non alter quicumque Sanctorum: ſed Ieſus Chriſtus Dominus. Ipſe enim ſpes noſtra, ipſe ſalus, ipſe redemptio.

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 111. Gaudete fratres, quia peccatum, quod nos graui pondere deprimebat ad Tartarũ, à Chriſto ſublatum eſt, & in Tartara iam demerſum: & nos, quos mortis culpa primi parentis addixerat, ſecundi & diuini parentis gratia à pœna reuocauit ad vitam. Saluari ergo ſine Chriſto homo non poterat: quia totius mundi peccatum ante ipſius permanebat aduentum. Sed tu quòd per Chriſtum iuſtificaris, amplecteris & quòd per Adam damnatus es, tu refutas: & alterius tibi

pœnam obſuiſſe conquereris, qui tibi conſpici alterius ſubueniſſe iuſtitiam.

Leo Primus. 450.

Sermone 18. de Natiuitate Domini cap.6 Agnoſcimus miſericordiam Dei ab initio promiſſam, & ante ſecula præparatam, per quam reſolui captiuitatis humanæ vincula potuerunt, quibus primum hominem, omnemq́ eius poſteritatem maleſuadus peccati auctor obſtrinxerat, & propaginem dedititiã originali ſibi præiudicio vindicabat. Quia igitur iuſtificãdis hominibus hoc principaliter opitulatur, quòd Vnigenitus Dei etiam filius hominis eſſe dignatus eſt, vt ὁμοούσιος Patri Deus, id eſt, vnius ſubſtantiæ, idem homo verus, & ſecundùm carnem Matri conſubſtantialis exiſteret: vtroque gaudemus, quia non niſi vtroque ſaluamur.

Sermone 12. de Paſſione cap. 3. Effuſio pro iniuſtis ſanguinis iuſti tam potens fuit ad priuilegium, tam diues ad pretium, vt ſi vniuerſitas captiuorum in Redemptorem ſuum crederet, nullum tyrannica vincula retinerent: Quoniam, ſicut A-
Rom.5. poſtolus ait: *Vbi abundauit peccatum, ſuperabundauit & gratia.* Et cùm ſub peccati præiudicio nati poteſtatem acceperint ad iuſtitiam renaſcendi, validius donum factum eſt libertatis, quàm debitum ſeruitutis. Quam itaque ſibi in huius ſacramenti præſidio ſpem relinquunt, qui in Saluatoris noſtri corpore negant humanæ ſubſtantiæ veritatem? Dicant, quo ſacrificio reconciliati, quo ſan-
Ephes 5 guine ſint redẽpti? Quis eſt, qui *tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis?* Aut quod vnquam ſacrificiũ ſacratius fuit, quàm quod verus Pontifex altari crucis per immolationem ſuæ carnis impoſuit? Quamuis enim *in con-*
Pſal.105. *ſpectu Domini* multorum *Sanctorum pretioſa mors* fuerit, nullius tamen inſontis occiſio propitiatio fuit mundi. Acceperunt iuſti, non dederunt coronas: & de fidelium fortitudine exempla nata ſunt patientiæ, nõ dona iuſtitiæ. Singulares quippe in ſingulis mortes fuerunt, nec alterius quiſquam debitum ſuo funere ſoluit, cùm inter filios hominum ſolus Dominus noſter Ieſus extiterit, in quo omnes crucifixi, omnes mortui, omnes ſepulti, omnes etiam ſint ſuſcitati.

Epiſtola 83. ad Epiſcopos per Palaeſtinam conſtitutos, cap.3. Qua ratione veritatem Mediatoris impleret, niſi qui in forma Dei æqualis erat Patri, in forma ſerui particeps eſſet & noſtri: vt per vnum nouum hominem fieret renouatio vetuſtatis, & mortis vinculum vnius præuaricatione contractum, vnius morte, qui ſolus morti nihil debuit, ſolueretur? Effuſio enim pro iniuſtis ſanguinis iuſti tam potens fuit ad priuilegium, tam diues ad pretium; vt ſi vniuerſitas captiuorum in Redemptorem ſuum crederet, nullum tyrannica vincula retinerent.

Proſper. 450.

Ad primam obiectionem Vincentianam: Contra vulnus originalis peccati, quo in Adam omnium hominum corrupta & mortificata natura eſt, & vnde omnium concupiſcentiarum morbus inoleuit, verum & potens ac ſingulare remedium eſt mors Filij Dei Domini Ieſu Chriſti: qui liber à mortis debito, & ſolus abſque peccato, pro peccatoribus & debitoribus mortuus eſt. Quod ergo ad magnitudinem & potentiam pretij, & quod ad vnam pertinet cauſam generis humani, ſanguis Chriſti redemptio eſt totius mundi.

De ingratis cap.43.

Iuſtitia iniuſtos ſceleratos, clementia ſanos:
Gloria contemptum ſubit, & tormenta poteſtas:
Inq́, crucis pœnam nulli violabilis vſquam
Vita agitur: cuius per mortem peremptor,
Iuſto vt pro iniuſtis effuſo ſanguine, ſit mors
Vnius inſontis multorum vita reorum.
Hoc igitur pretio captiui cùm redimantur,
Agnoſcant quali conclusi carcere, quoue
Obſeſſi fuerint morbo: quibus eripiendis
Succurri haud aliter potuit, quàm morte medentis.

Sedulius. 460.

Ad cap.6. prioris ad Corin. *Empti eſtis non auro & argento, ſed ſanguine Chriſti.* Sanguis ægrorum alijs nocet: ſanguis verò Chriſti mundum redemit.

In Hymno acroſtichide:

Beatus auctor ſeculi
Seruile corpus induit,
Vt carne carnem liberans,
Non perderet quos condidit.
Lauacra puri gurgitis
Cæleſtis Agnus attigit,
Peccata, quæ non detulit,
Nos abluendo ſuſtulit.

Claudius Marius Victor. 460.

Præfatione in Geneſin:

——Dum lato in ſydera vultu
Erexiſti hominem, quem ſæui fraude tyranni
In mortis laqueos, & ad impia tartara raptum,
Vnigenæ redimis profuſo ſanguine Nati,
Deq́, imis Erebi dona ad mataera peritum
Reſtituis, quàm factus erat, vitaq́, perenni
Reddis, & in cælum diro victus hoſte ſubacto.

Cæſarius Arelatenſis. 470.

Homilia 7. de Paſchate: Cùm per primam tranſgreſſionem Adæ origini & morti obnoxij teneremur, perſpiciens ex alto Deus, in quo eſſemus genere debitores vitæ, qualitates captiuitatis reparauit, munus redemptionis, id eſt, vt pro debita morte offerret indebitã. Et quia nec nos habebamus, vnde viueremus, nec ille vnde moreretur, materiam de noſtra mortalitate ſuſcepit, vt ſua immortalitate collocata mori poſſet vita pro mortuis.

Homil.25. Attende pretium tuum, reſpice Dominum tuum; conſidera quale pretium pro te dedit, ſanguinem ſuum pro te fudit; charum te habuit, quem tam carè redemit.

Salonius. 470.

In Prouerbia Salomonis: Salomon per Spiritum ſanctum cogitauit quomodo nullus Prophetarum, nullus omninò electorum ſufficeret ad redemptionem humani generis, niſi ſolus Mediator Dei & hominum homo Ieſus Chriſtus, &c. qui dedit pretium ſanguinis ſui, & redemit Eccleſiam.

Victor Vticenſis. 480.

De perſecutione Vandalica lib.2. Gratias agimus Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui propter noſtram ſalutem deſcendit, ſua paſſione nos redemit, ſua morte viuificauit, ſua aſcenſione glorificauit.

Lucidus Presbyter. 480.

Epiſtola ad Leontium, &c. Aſſero Chriſtum Dominum & Saluatorem noſtrum, quantum pertinet ad diuitias bonitatis ſuæ, pretium mortis pro omnibus obtuliſſe. Aſſero etiam per rationem & ordinem ſeculorum, alios lege gratiæ, alios lege Moſi, alios lege naturæ, quam Deus in omnium cordibus ſcripſit, in ſpe aduentus Chriſti fuiſſe ſaluatos: tamen ex initio mundi ab originali nexu, niſi interceſſione ſacri ſanguinis, non abſolutos.

Turcius Ruffus Aſterius. 500.

In collatione veteris & noui Teſtamenti:

Vnius ob meritum cuncti periêre minores:
Saluantur cuncti vnius ob meritum.
Agnus ab hoſte ſacer reuocauit ſanguine Patres,
Sanguine uosq́; refert Agnus ab hoſte ſacer &c.

Fulgentius. 500.

Sermone de duplici Chriſti Natiuitate: Per primi hominis culpam cœpit diabolus homini dominari: per ſecundi hominis gratiam cœpit ab homine ſuperari. Super primum ſuperbus, ſub ſecũdo captiuus. Per illum nos captiuatos tenuit, per iſtum nos liberatos amiſit. Primus Adam nobis auctor extitit culpæ, nouiſſimus Adam nobis auctor extitit gratiæ. Ille de limo plaſmatus, terrenos protulit: iſte de Spiritu ſancto natus, cæleſtes effecit. Per illum perdidimus gratiam priorem, per iſtum recepimus ampliorem. Ille quippe intulit nobis peccati maculam, cum qua naſceremur ad ſuppliciũ: iſte nobis contulit iuſtificationis gratiá, vt renaſceremur ad regnum. Per illum nos filios ſeculi generatio carnalis effecit: per iſtũ nos filios Dei generatio ſpiritalis exhibuit. Ille nos vitijs ſubdidit, iſte nos florere virtutibus fecit. Ille nos per vitia deiecit, quò primus cecidit. iſte nos per virtutes eleuat, quò primus aſcendit. Ille quippe primus cecidit in infernum, iſte primus conſcendit in cælum.

Alcimus Auitus. 500.

Libro 1. de origine mundi:

Iſtius indicium ſomni mors illa ſecuta eſt,
Sponſo ſua ſubijt ſumpto quam corpore Chriſtus,
Qui cum paſſurus ligno ſublimis in alto
Penderet, nexuq́; & culpas penderet orbis:
In latus extenſi defixit miſſile lictor.
Protinus exiliens fluxit cum ſanguine lympha,
Quæ viuam populo iam tunc ſpondente lauacrum
Fluxit martyrium ſimul & baptiſmatis vnda.
Inde reſurgentis, cæleſtiaq́; aſtra petentis,
De lateris membro ſurgens Eccleſia nupſit.

Symmachus Papa. 500.

Epiſtola 4. ad clerum Dardaniæ: Chriſtus nos pro ſanguinis ſui pretio comparauit gratiæ libertate conceſſa, nihil inuenientibus humanis operibus, quod dignum pro tanta mercede tribueret.

Laurentius Nouarienſis. 520.

Homilia de pœnitentia: Agnus Dei Chriſtus tinctus in flumine, tulit noxiam ſarciná, à patre in filios deriuantem. nefas illud peſſimum, à ſerpente ſuggeſtum, in fonte intinxit, in flumine aboleuit, in carne cremauit: tulit debitum vnius, & donauit indulgentiam cunctis.

Arator. 540.

Libro 1. Act.

Si volumus complere fidem, facis omnia Chriſte
Sanguine munda tuo, lateris qui fluxit ab ictu
Diſcreta coniunctas aqua, maculoſas oberret
Anguis, & extinctum lymphis gemat eſſe venenum.

Primaſius. 540.

Ad cap. 3. epiſtolæ ad Romanos: Ille ſe tradidit morti, cui nihil debebat, vt nos ſuo ſanguine à morte redimeret. Non emit, quia per naturam ipſius fueramus; ſed redemit, quia captiui tenebamur.

Ad caput 5. Maior eſt redemptio Saluatoris, quàm perditio transgreſſoris: quia per Chriſtum omnia peccata dimiſſa ſunt, non ſolùm originalia, ſed etiam actualia.

Iunilius Africanus. 540.

De partibus diuinæ legis lib. 2. cap. 19. Cùm dicitur: *Sanguis fratris tui clamat ad me de terra*, paſſio Domini noſtri Ieſu Chriſti prædicitur, Apoſtolo teſte in epiſtola ad Hebræos: *Quia conſperſio ſanguinis Chriſti plus potuit ad Dominum clamare pro nobis, quàm Abel ſanguis clamauerat contra fratrem.*

Caſſiodorus. 550.

Libro de anima cap. 14. Abſque peccato ſine dubio venit, qui erat omnium peccata ſoluturus, conceptus myſtico ſpiramine, natus ex Virgine. Nihil de Adam traxit, qui vt Adæ malum ſolueretur aduenit. Funis ille longiſſimus, quo nos ligabamur, abruptus eſt: torrens, qui nos rapiebat, ibi ſiccatus eſt: iura ſua mors perdidit, dum conditio noſtra vitam Redemptoris accepit. Nam primus homo poſteris tranſmiſit exitium, veniens Chriſtus Dominus credentibus contulit regna cælorum. Per iſtum enim reparat anima ſtatum, quę per illum perdiderat meritum.

In Pſalm. 7. Ipſe fideles redimit, qui Filium ſuum pro humano genere ineſtimabile pretium dedit: nec ab alio poteſt ſalus venire, niſi à ſalutis auctore.

Fortunatus. 570.

Lib. 1. in honore ſanctæ Crucis:

Vertice celſa Crucis totum rite occupat orbem,
Hac quoniam mundi perdita cuncta refert.
Quodq́; ferus ſerpens infecit felle venenum,
Chriſti ſanguis in hac dulce liquore lauat.
Quaq́; lupi fuerant raptoris præda ferocis
In cruce reſtituit Virgilius Agnus oues.
Tenſus in his ramis, cum plantis brachia pendẽs,
Eccleſiam ſtabilit pendulus ipſe cruce.
Hoc opus in ligno reparans, deperdita pridem
Quod vetiti ligni poma tulêre boni.

Hymno in honore ſanctæ Crucis:

Beata, cuius brachijs
Pretium pependit ſeculi:
Statera facta eſt corporis,
Prædamq́; tulit tartari:
Fundis aroma cortice,
Vincis ſapore nectarem:
Salue ara, ſalue victima,
De paſſionis gloria,
Qua vita mortem pertulit,
Et morte vitam reddidit.

Gregorius Turonenſis. 580.

Hiſtoria Francorum lib. 6. cap. 5. Deus hominem creauit innoxium, ſed aſtu ſerpentis circũſcriptus, præuaricator præcepti factus eſt; & ideò à ſede paradiſi eiectus, mundanis laboribus deputatus eſt, qui per mortem Vnigeniti Dei Chriſti Deo reconciliatus eſt Patri, &c. Niſi Dei Filius ad eum deſcendiſſet redimere, hæc explere non poterat alter: cuius nos natiuitate renati, baptiſmo abluti, vulnere curati, reſurrectione erecti, aſcenſione glorificati ſumus.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 3. in Iob cap. 11. Mediator noſter puniri pro ſemetipſo non debuit; quia nullum culpæ contagium perpetrauit. Sed ſi ipſe indebitam mortem non ſuſciperet, nunquam nos à debita morte liberaret. Pater ergo cùm iuſtus ſit, iuſtum puniens, omnia iuſtè diſponit. Quia per hoc cuncta iuſtificat, quòd eum, qui ſine peccato eſt, pro

peccato-

[illegible] damnat. vt eo [illegible] omnia in cumen iuſtitiæ ſurgerét, quo is, qui eſt ſuper omnia, damna iniuſtitiæ noſtræ ſuſtineret, &c. Fruſtra tamen iuxta ſemetipſum afflictus eſt, iuxta verò noſtra acta non fruſtra: rubigo quippe peccati purgari non potuit, niſi igne tormenti. Venit itaque ſine vitio, qui ſe ſubijceret ſponte tormento vt debita noſtræ iniquitati ſupplicia, eo reos ſuos iuſtè amitterent, quo hunc à ſemetipſis liberum iniuſtè tenuiſſent. Fruſtra ergo & non fruſtra afflictus eſt: quia in ſe quidem admiſſa non habuit, ſed proprio cruore reatus noſtri maculam terſit.

Homil. 39. in Euangel. Pro nobis Mediator Dei & hominum homo Ieſus Chriſtus gratuitò reddidit quod non debebat. Qui enim pro nobis mortem carnis indebitam reddidit, nos à debita animæ morte liberauit.

Hymno de paſſione Chriſti.

Rex Chriſte factor omnium,
Redemptor & credentium,
Placare votis ſupplicum,
Te laudibus colentium.
Cuius benigna gratia
Crucis per alma vulnera
Virtute ſoluit ardua
Primi parentis vincula.
Ligatus es, vt ſolueres
Mundi ruentis complices,
Per probra tergens crimina,
Quæ mundus auxit plurima.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De Summo bono lib. 2. cap. 16. Dum iaceremus ſub reatu culpæ, iuſtos nos credebamus: venit medicus, patefecit vulnus, compoſuit ſemetipſum, & de ſua morte nobis medicinam aptauit, vt eſſet oſtenſor non tantùm vulneris, ſed & ſanator, &c. Chriſtus ſicut peccatum, quod pœna dignum eſt, non admiſit; ita pœnam peccati noſtri ſuſcepit, vt per indebitam pœnam ſuam ablueret noſtrã culpam: vt per hoc amitteret diabolus, quos reos tenebat, dum vnum interficit, qui nihil peccati admiſerat.

Concilium Toletanum Sextum. 625.

Cap. 1. Solum Filium fatemur ad redemptionem humani generis, propter culparum debita, quæ per inobedientiam Adæ originaliter, & noſtro libero arbitrio contraxeramus, reſoluenda, à ſecreto Patris arcanoque prodiiſſe, &c. Hic venit
1. Tim. 1 in hũc mundum peccatores ſaluos facere, & credentes iuſtificare: faciensque mirabilia, traditus eſt
Rom. 4. propter delicta noſtra, mortuus eſt propter expiationem noſtram, reſurrexit propter iuſtificationem noſtram: cuius liuore ſanati, cuius morte Deo Patri reconciliati, cuius reſurrectione ſumus reſuſcitati.

Eucherius Gallus. 640.

Lib. 2. in Geneſin cap. 40. Quæ eſt via, quæ ducit ad puteum viuentis & videntis, niſi humilitas paſſionis Vnigeniti, per quam nobis apertũ eſt hoc quod prius latenter Scripturæ ſacræ fluenta loquebantur. Niſi enim Vnigenitus Dei Filius incarnatus, tentatus, apprehenſus, colaphis cæſus, ſputis illuſus, crucifixus ac mortuus fuiſſet, nobis huius putei, id eſt Scripturæ ſacræ profunditas non pateret.

Martinus Papa. 647.

Epiſtola ad Amandum. Non vos afflictionum amaritudo à piæ mentis veſtræ propoſito coarctet recedere, conſiderantes quanta pro abſolutione noſtri & liberatione Creator Dominusque noſter pertulerit, quibusve contumelijs ſe afficiendum tradiderit, vt nos à vinculis poteſtatis diabolicæ liberaret.

Concilium Toletanum Vndecimum. 674.

In confeſſione fidei: Vnigenitus Dei Filius ſolus *pro nobis peccatum factus,* id eſt, ſacrificium pro peccatis noſtris: tamen paſſionem ipſam (ſalua diuinitate ſua) pro delictis noſtris ſuſtinuit, mortique adiudicatus & cruci, veram carnis mortem accepit. 2. Cor. 5.

Aldhelmus. 680.

Epiſtola ad Geruntium Regem: A ſummo cælorum faſtigio veneranda Dei proles deſcendens, ouem erroneam redemptura, & drachmam perditam quæſitura, aluum incontaminatæ puerperæ, virginali puerperio præditæ, ſine periculo perpetuæ puritatis & diſpendio caſtitatis intrat, &c. Dominus & Saluator noſter à ſummo cælorum faſtigio deſcendit, vt chirographum protoplaſti deleret, & mundum pace ſequeſtrata reconciliaret.

Aponius. 700.

In Cantica lib. 4. Chriſtus moriendo vitam perditam reddidit, & deſtruxit mortis imperium.

Beda. 700.

Ad cap. 1. prioris Ioannis: Sacramentum Dominicę paſſionis, & præterita nobis omnia in Baptiſmo pariter peccata laxauit, & quicquid quotidiana fragilitate poſt Baptiſma commiſimus, eiuſdem Redemptoris nobis gratia remittit.

Alcuinus. 750.

De Trinitate lib. 3. cap. 12. Nullus planè veram pacem cum Deo habere poterit, niſi per Mediatorem Dominum Chriſtum, qui eſt in duabus naturis verus Deus, verusque homo, vnus Chriſtus: idem ſacerdos & ſacrificium, veniens ad nos offerre pro nobis quod ſumpſit ex nobis, vt auferret à nobis quod inuenit in nobis, hoc eſt peccata.

Ambroſius Ansbertus. 770.

Ad cap. 5. Apoc. lib. 3. Ad comparationem victoriarum noſtrarum tua ſola iudicatur digna victoria, cuius ſingulari paſſione, de mortis principe, ac maledicto legis ſumus redempti. Neque enim effuſio noſtri ſanguinis imperium mortis deſtruere, ac Legis maledictum poterat auferre, niſi tu ipſe in cruce pendens, pretium noſtrę redemptionis effunderes, ac pro nobis ipſe quodammodo maledictum fieres.

Haymo. 800.

Ad cap. 5. epiſt. ad Romanos: Chriſtus non ſolùm illud peccatum originale, propter quod in mortem animæ & corporis ruimus, ſed etiam omnia actualia abſtulit in electis, & inſuper donauit vitam ſine fine manſuram.

Angelomus. 830.

Ad cap. 24. libri 2. Regum: Dominus Ieſus Chriſtus Eccleſiam ſuam precioſo ſanguine ſuo emptam, ac per ſeptiformem gratiam Spiritus ſanctià cunctis ſuis delictis purgatam, in domum ſibi ſempiternam ſanctificauit.

Rabanus Maurus. 850.

De laude S. Crucis.

Ipſe ſalus noſtra vindictam fecit in altis
Pro nobis moriens, iuſteque oppreſſit iniquum,
Morte interficiens mortem dum Tartara vicit.

Ad cap.5. Iudith: Magnum & præcipuum in publicis precibus fit adiutorium, ſi mentio Dominicæ paſſionis adhibeatur, quæ in ara crucis pro peccatis noſtris expleta eſt; quia non ſolùm pro noſtris offenſionibus, ſed etiam pro totius mundi, in expiationem omnium peccatorum, ſanguis Redemptoris noſtri affuſus eſt.

Florus Magiſter. 860.

In expoſitione Canonis: Nullus tollit peccata niſi illa, de quo dictum eſt: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*: cui nullum bonum hominis impoſſibile, nullũ malum eſt inſanabile. Quomodo autem Apoſtolus Petrus oſtendit, qui ait. *Non corruptibilibus argento vel auro redempti eſtis de vana veſtra conuerſatione paternæ traditionis: ſed pretioſo ſanguine quaſi Agni incontaminati, & immaculati Chriſti.*

Paſchaſius Ratbertus. 880.

De corpore & ſanguine Domini cap.22. Ex quo profectò liquet, quòd Chriſtus in ſimilitudine carnis peccati occubuit pro nobis, & omnia maledicta Legis & peccata noſtra ſuper ſe tulit.

Radulphus Flauiacenſis. 950.

In Leuiticum lib.4. cap.4. Dominus & Saluator pro vniuerſo populi ſui reatu hoſtiam Patri ſeipſum obtulit.

Lib.10. cap.1. O beatus ſanguis, cuius aſperſione lepra noſtra mundatur, cuius redemptione, qui captiuus fuerat, liber dimittitur, cuius tactu mortui ſuſcitantur.

Luitprandus Ticinenſis. 950.

Lib.2. capite 12. Solus Chriſtus hominem in fine temporis, per ſui ſanguinis effuſionem, verus Deus verusq; homo, non duo, ſed vnus redemit.

Smaragdus. 970.

In diademate Monachorum cap.71. In tantum Chriſtus noſtram dilexit vitam, vt pro illa ſuam poneret animam. Dedit ſemetipſum Dominus morti, vt nos à periculo mortis eriperet, & ereptos Patri in filios adoptaret. Mortuus eſt namq; ne nos mori timeremus; reſurrexit, vt & nos per eum reſurgere valeamos; eripuit de præſenti ſeculo nequam, vt nobis gloriam pariter & vitam donaret æternam. Nos enim Filius Dei eripuit à raptore iniquo, vt proprio nos redderet Domino.

Fulbertus Carnotenſis. 1000.

Epiſt 1. Profectò idẽ Deus Chriſtus eſt, qui mortem carne ſua ſuſcepit & idem homo Chriſtus eſt, qui mortem ſua diuinitate deſtruxit.

Berno Augienſis. 1020.

Serm de S.Marco: Mediator Dei & hominum homo Ieſus Chriſtus, cùm Deus eſſet ante ſecula, per ſpontaneam benignitatem carne indutus, in populo ſuo piè & miſericorditer apparuit, quem redimendo ſuum effecit.

Petrus Damianus. 1050.

Sermone de Exaltatione S.Crucis: Quid vltra debuit facere, & non fecit? Abſoluit vinctum, illuminauit cæcum, reduxit erroneum, reconciliauit reum, qui te portauit in humeris ſuis, qui pro te Patri proprio ſanguine ſatisfecit.

Alphanus Salernitanus. 1060.

De duodecim fratribus Martyribus.

——Fuit hoc miſerabile cunctis
Ius mortalibus impoſitum, dum Cunctipotentis
Filius, humana ſumma pietate ruina
Compatiens, mirabiliter de Virgine carnem
Sumpſit, & effuſo pretioſo ſanguine priſcum
Soluit delictum vulneri redditibus atque
Præbuit vnde prius primi ceciderè parentes.

Anſelmus Cantuarienſis. 1080.

In Interrogationibus infirmis, in extremis conſtitutis, proponendis: Credis te non poſſe ſaluari, niſi per mortem Chriſti? *Reſp. infirmus*: Etiam. *Tunc illi dicitur*: Age verò, dum in te ſupereſt anima, in hac ſola morte fiduciam tuam conſtitue, in nulla alia re fiduciã habe, huic morti te totum committe, hac ſola te totum contege, totum immiſce te, & ſi Dominus voluerit te iudicare, dic: Domine, mortem Domini Ieſu Chriſti pono inter meum & tuum iudicium; aliter tecum non contendo. Et ſi dixerit tibi: quia peccator es, dic Domine, mortem Domini noſtri Ieſu Chriſti pono inter te & mea peccata. Si dixerit tibi, quod meruiſti damnationem, dic: Domine, mortem Ieſu Chriſti obtendo inter te & mala mea merita, ipſiusq; meritum offero pro merito, quod ego debebam habere, nec habeo.

Franco Afflıgemienſis. 1110.

De gratia Dei tom 11. Debitum peccato ſupplicium mors eſt. Cùm ergo debitum peccati innocẽs ſoluit, qui peccato nihil debuit, eos, qui obnoxij erãt, & peccato, & peccati ſupplicio eripuit. Tantum namque erat vnius mortis Chriſti pretium, quod totius mundi adæquaret, imò præponderaret debitum.

Honorius Auguſtodunenſis. 1120.

Ad Pſal.24. *Propter nomen tuum Domine propitiaberis peccato meo, multum enim eſt.* Nomen Domini eſt Ieſus Saluator: *non eſt enim nomen hominibus datum ſub cœlo, in quo oporteat ſaluari, niſi hoc nomen*: hoc eſt propter ſacrificium Ieſu propitiaberis peccato originali, & actuali *multum eſt enim* in omnibus membris meis: ſed maior eſt propitiatio illius ſacrificij.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

Lib.1. in Leuiticum, cap.17. Optimè & cum hoc Apoſtoli teſtimonio Rom.5. *Et non ſicut per vnum peccatum, ita & donum.*) & cum omni Euangelicæ veritatis doctrina certũ tenet fides Catholica quia non ſolùm originale, ſed & cuncta ſimul actualia nobis per paſſionem Chriſti Filij Dei remittuntur peccata.

Bernardus. 1130.

Serm.1. in Annunciat Mariæ: De remiſſione peccatorum validiſſimum teneo argumentum Dominicam paſſionem: vox ſiquidẽ ſanguinis ipſius inualuit multo plus, quàm vox ſanguinis Abel clamans in cordibus peccatorum remiſſionem omnium peccatorum. *Traditus eſt enim propter peccata noſtra*, nec dubium, quin potentior, & efficacior ſit mors illius in bonum, quàm peccata noſtra in malum.

Sermone ad Milites Templi cap 11. Sed vnde confidimus, quòd mortẽ abſtulit? hinc planè, quòd eam ipſe, qui non meruit, pertulit. Qua enim ratione iterum exigeretur à nobis, quod pro nobis ille iam ſoluit? Qui peccati meritum tulit, ſuam nobis donando iuſtitiam, ipſe mortis debitum ſoluit, & reddidit vitam. Sic namque mortua morte reuertitur vita, quemadmodum ablato peccato redit iuſtitia: Porrò mors in Chriſti morte fugatur, & Chriſti nobis iuſtitia imputatur. Verùm quomodo mori potuit, qui Deus erat? Quoniam nimirũ & homo erat. Sed quo pacto mors hominis illius pro altero valuit? Quia & iuſtus erat. Profectò nãq; cùm homo eſſet, potuit mori: cùm iuſtus, nõ debuit gratis. Non quidẽ peccator morti ſufficit ſoluere debitum pro altero peccatore, cùm quiſq; moriatur pro ſe. Qui autem mori pro ſe non habet, nunquid pro alio fruſtra debet? Quanto ſanè indignius moritur, qui mortem non meruerit; tanto is iuſtius, pro quo moritur, viuit. Sed quæ, inquis, iuſtitia eſt, vt innocens moriatur pro impio? Non eſt iuſtitia, ſed miſericordia.

ricordia. Si iuſtitia eſſet, iam non gratis; ſed ex debito moreretur. Si ex debito, ipſe quidẽ moreretur: ſed is, pro quo moreretur, non viueret, &c. Chriſtus peccata & dimittere potuit, cùm Deus ſit: & mori, cùm ſit homo: & mortis moriẽdo ſoluere debitum, quia iuſtus: & omnibus vnus ad iuſtitiam, vitamq́ ſufficere, quandoquidẽ & peccatum, & mors ex vno in omnes proceſſerit, &c.

Richardus Victorinus. 1140.

Parte 1. de Emmanuele c. 11. Diuiſit inter ſe ſumma illa perſonarum Trinitas, vnus Deus negotium ſalutis humanæ, vt vnam eandemq́ hominis culpam Pater puniret, Filius expiaret, Spiritus ſanctus ignoſceret. Ad maiorem igitur lapſi hominis gloriam, vt poſſit reſurgere per iuſtitiam, Pater ſatisfactionem exigit, Filius exoluit, Spiritus ſanctus ſe medium interponit. Hæc via, hæc porta ſalutis, hic ſummus, hic ſingularis humanę reſtaurationis modus.

Petrus Lombardus. 1140.

Lib. 3. diſt. 18. Chriſti paſſio cauſa eſt noſtræ ſalutis, quod non eſt paſſio alicuius Sancti. Nullius enim paſſione redempti ſumus, niſi Chriſti.

Lib. 3. diſt. 18. De merito etiam Chriſti prætermittendum non eſt, de quo quidam dicere ſolent, quòd non ſibi, ſed membris tantùm meruerit. Meruit quidem membris redemptionem à diabolo, à peccato, à pœna, & regni reſerationem, vt amota ignea romphæa, liberè pateret introitus: ſed & ſibi meruit impaſſibilitatis & immortalitatis gloriam, &c. Meruit nobis per mortis & paſſionis tolerantiam aditum paradiſi, redemptionem à peccato, à pœna, à diabolo: & per mortem eius hæc nos adepti ſumus, ſcilicet redemptionem, & filiorum gloriæ adoptionem.

Petrus Bleſenſis. 1160.

Epiſt. 83. Cùm homo perdidiſſet propter inobedientiam Paradiſum, & infernales miſerias perpetuas meruiſſet, miſſus eſt à Patre Filius, dignũq; fuit vt mitteretur Filius, & non Pater. Cùm enim à nullo eſſet Pater, Filius erat ab aliquo, eratq; conuenientius, vt haberet in tempore matrẽ, qui ab æterno habuerat & Patrem. Cum enim ſcriptũ eſſet in Pſal. Dauid: *Non eſt qui redimat*, &c. non eſt qui det placationem pro ſua anima, nedum pro aliena: miſſus eſt à Deo Patre Filius, vt homo pro homine moreretur, & pro homine captiuo tributum, tanquam homo exolueret, eumq; tanquam Deus cæleſti portione redimeret. Huius aduentum deſiderauerant Patriarchæ, prædixerant Prophetę, atque illius dilationem impatientius ferentes, querela continuata dicebant, quando veniet? &c. Nocuit nobis vetus Adam, ſed plus profuit nouus. Amplius nobis contulit huius humilitas, quàm ſuperbia illius abſtulerit.

Hildegardis. 1160.

Lib. 2. viſione 5. Præuaricatio Adæ per ſanguinem Filij Dei mirabiliter in ſaluatione reſtaurata eſt, cùm prius illam nullus, niſi Vnigenitus Dei à Patre miſſus in mundum, diſſoluere ad ſupernũ ingreſſum poſſet. Niſi enim Filius Dei ſanguinem ſuum pro ſalute hominum fudiſſet, illa tranſgreſſio Adæ ita comprimeret hominem, vt ad gaudium ſupernorum ciuium pertingere non poſſet.

Viſione 7. Quoniam homo natus in peccatis hominem peccatorem de perditione mortis liberare non valuit, quapropter Filius Dei ſine peccatò venit, qui hominem deuicta morte miſericorditer de morte eripuit.

Mechtildis. 1160.

Lib. 1. cap. 10. Chriſtus iram Patris mitigauit, & hominem Deo reconciliauit in ſanguine ſuo, & in eum tranſierunt iræ, & non pepercit Filio ſuo vnico Chriſto, ſed in manus impiorum Chriſtus traditus eſt, & in tantum mitigauit Dei irã, quod ſi homo voluerit, nunquam de cætero ira Dei aduerſus eum acuetur.

Stephanus Heduenſis. 1180.

De Sacramento altaris, c. 13. Neceſſe fuit vt pro redimendo homine offerretur hoſtia rationalis, ſcilicet homo aſſumptus à Verbo ex anima rationali, & humana carne ſubſiſtens. Hæc ſola ad redimendum hominem ſufficit, & nulla alia ſufficere potuit, quia nec homo, nec Angelus, niſi homo Deus. Hæc autem ſola Deo eſt accepta pro delictis omnium propitiatio.

Innocentius Tertius. 1200.

Sermone 1. de Natiuitate Chriſti: Inter Deum & hominem grauis erat inimicitiarũ diſcordia; quoniam homo ſeruum ſubtraxit, & abſtulit Deo, quẽ tradidit, & ſubiecit diabolo. Pax igitur inter eos fieri rationabiliter nõ poterat, niſi damnũ, quod intulerat, reſtauraret. Homo verò nihil habebat quòd dignè Deo recompenſaret pro damno. quia ſi quid Deo de rationabili redderet creatura, pro rationabili ſublato ſubſtantia minus eſſet. Sed hominem non poterat dignè reſtituere, quia iuſtum & innocentem abſtulerat, & neminem niſi peccatorem inueniebat. Videns itaque Deus, hominem ſua virtute non poſſe iugum damnationis euadere, primùm præuenit eum per ſolam miſericordiam, vt deinde liberaret etiam per iuſtitiam. Vt ergo Deus placari poſſet ab homine, dedit homini gratis, quod homo pro debito redderet Deo. Dedit igitur homini hominem, quem reſtitueret homo pro homine: qui vt recompenſatio digna fieret, priori non ſolùm eſſet æqualis, ſed maior. Quocirca *Verbum caro factum eſt*, vt daretur hominibus Deus homo.

Iacobus Vitriacus. 1220.

In Ramis Palmarum: Virtute paſſionis ſuæ Chriſtus diabolum cruce alligauit, ſicut vrſus ad ſtipem alligatur ne nocere poſſit quàm nunc velit. Virtute ſanguinis Chriſti tanquam fune, Rachab coccineo, ſicut iumentum ſeu porcus ligatus eſt, & aſtrictus, & crucis malleo contritus. Quo malleo Dominus portas æreas contriuit, & vectes ferreos cõfregit, & cruce dominica, velut claui oſtio reſerato ſuos in paradiſum introduxit.

Franciſcus Patriarcha F. Minorum. 1220.

Epiſtola ad ſacerdotes ſui Ordinis: Salutem in eo, qui redemit & lauit nos in ſanguine ſuo.

Exhortatione ad omnes ſui Ordinis Fratres: Attendamus fratres omnes, bonum Paſtorem, qui pro ouibus ſuis ſaluandis crucis ſuſtinuit paſſionem.

Alexander Aleſius. 1230.

Parte 3. q. 18. membr. 1. art. 2. Paſſio Chriſti per omnia ſufficiens eſt, ad ſoluendum pro peccatis omnium.

Membro 6. art. 2. §. 1. Chriſtus medius ſeu Mediator eſt conueniens & conciliãs: cuius participatione, & beneficentia homo miſer & mortalis fieret beatus & immortalis.

Thomas Aquinas. 1250.

Parte 3. quæſt. 48. articulo 2. Ille propriè ſatisfacit pro offenſa, qui exhibet offenſo id, quod æquè vel magis diligit, quàm oderit offenſam: Chriſtus aũt ex charitate & obediẽtia patiẽdo, magis Deo aliqd exhibuit, quam exigeret cõpenſatio totius offenſæ humani generis. Primo quidem propter magnitudinem charitatis, ex qua patiebatur. ſecundò propter dignitatem vitæ ſuæ, quam pro ſatisfactione ponebat; quæ erat vita Dei & hominis: tertiò propter generalitatem paſſionis & magni-

tudinis doloris aſſumpti. Et ideo paſſio Chriſti non ſolùm ſufficiens, ſed etiam ſuperabundans ſatisfactio fuit pro peccatis humani generis, ſecùdùm illud 1. Ioannis 1. *Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non autem pro noſtris tantùm, ſed etiam pro totius mundi.*

Articulo 4. Quia Chriſti paſſio fuit ſufficiens & ſuperabundans ſatisfactio pro peccato & pro reatu humani generis, eius paſſio fuit quaſi quoddam pretium, per quod liberati ſumus ab vtraque obligatione.

Quæſt. 49. articulo 5. Eſt duplex peccatum impediens ab ingreſſu regni cęleſtis. Vnum quidē commune totius naturæ humanæ, quod eſt peccatum primi parentis: aliud eſt peccatum ſpeciale vniuſcuiuſque hominis. Per paſſionem autem Chriſti liberati ſumus, non ſolùm à peccato communi totius humanæ naturæ, & quantum ad culpam, & quantum ad reatum pœnæ, ipſo ſoluente pretium pro nobis; ſed etiam à peccatis proprijs ſingulorum, qui communicant eius paſſioni per fidem, & charitatem, & fidei ſacramenta. Et ideo per paſſionem Chriſti aperta eſt nobis ianua regni cæleſtis.

Bonauentura. 1260.

Parte 4. Breuiloquij cap. 1. Per Verbū incarnatum facta eſt ſalus & reparatio generis humani: non quia aliter Deus non potuerit humanum genus ſaluare, vel liberare; ſed quia nullus alius modus ita congruus & conueniens erat, ipſi reparatori, & reparabili, & reparationi.

Iacobus Cardinalis. 1300.

De anno Iubilæo cap. 14. Immerita capiti pœna in membra diffunditur, roſeus in filios emanat cruor: ſe pretium Deo Patri dilectus Filius pro nobis, culpa inquam, longè capacius pretium luit. Quidni? Eius vel ſola diſtillans ſanguinis gutta callido hoſti mundorum plus quàm millia centum eriperet.

Richardus Pampolitanus. 1300.

In Encomio nominis Ieſu: Reſpirat animus Ieſum quærens, cuius amore capitur, quem ſolum concupiſcit, ſine quo ſalutem obtinere non poteſtis, ſine quo non ſperat quis ſalutem.

Durandus à Sancto Portiano. 1310.

Lib. 3. diſtinct. 9. quæſt. 1. Paſſio Chriſti fuit ſufficiens, imò ſuperabundans ſatisfactio pro peccatis totius mundi, ſecundùm illud 1. Ioannis 2. *Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, &c.* Per paſſionē Chriſti liberamur à peccato quoad culpam, & quoad pœnam, omnes quidem ſecundùm ſufficientiam, ſed non ſecundùm efficientiam. Et quia ingreſſum regni cælorum nihil prohibet niſi peccatum, propter quod dicitur claudi hominibus ianua regni cælorum: ideò ſicut per paſſionem Chriſti liberamur ab omni peccato, ſic per eandem nobis dicitur aperiri ianua regni cælorum.

Albertus Patauinus. 1310.

Serm. 214. Chriſtus cùm nihil dignum morte feciſſet, pro nobis mortuus eſt; quia mors animæ non niſi per mortis pœnam non debitam poterat tolli. Ideò morte ſuæ carnis viuit omnis homo. Vnde Verſus:

Mortis homo calicem guſtauit omnis in vno:
Omnis in vnius morte reuixit homo.

Hugo Pratenſis. 1310.

Sermone 1. Cùm Deus ſit iuſtiſſimus, & nihil impunitum relinquat, & peccatum non poſſit ad ordinem reduci iuſtitiæ, niſi per ſatisfactionē condignam, oportuit quòd aliquis ſatisfaceret, cuius meritum eſſet infinitum, & qui eſſet ſupra totam naturam, ſicut peccatum totam naturam corruperat. Nullus autē purus homo poteſt eſſe meriti infiniti, nec ſupra totam naturā, imò omnes ſunt meriti finiti, & infra naturam; & ideò oportuit, quòd talis eſſet Deus. Deus autem non peccauit, ſed homo. Et ideò, vt iuſta fieret ſatisfactio, oportuit quòd Deus eſſet & homo ſimul: Deus, qui poſſet; & homo, qui deberet. Et ideò oportuit Filium Dei incarnari, vt in natura humana pro homine ſatisfaceret. In quo apparuit maxima charitas Dei: quia cùm in tota natura nullus inueniretur, qui poſſet ſatisfacere, voluit Filium aſſumere carnem, vt pro homine ſatisfaceret.

Clemens Sextus. 1342.

Extra Com. lib. 5. tit. 9. de Pœnit. & remiſſ. cap. 2. Non corruptibilibus auro & argēto, ſed ſui ipſius Agni incontaminati & immaculati pretioſo ſanguine nòs redemit, quem, in ara crucis innocens immolatus, non guttam ſanguinis modicam, quę tamen propter vnionem ad Verbum pro totius humani generis redemptione ſuffeciſſet, ſed copioſè velut quoddam profluuium noſcitur effudiſſe.

Ioannes Taulerus. 1350.

Præparatione ad felicem mortem: Nihil omninò quibuslibet bonis operibus ſuis, quæ ſe meminit peregiſſe, innitetur, ſed firma fiducia in digniſſima Saluatoris noſtri merita, profundiſſimumque immenſæ miſericordiæ illius pelagus, & cariſſima vulnera ipſius, cum vniuerſis peccatis & negligentijs ſuis ſe immerget, inclinabit, & demittet. Nam vel minimū Saluatoris vulnus ad delenda omnia omnium peccata abundè ſufficeret. Hæc itaque peccatorum enormitati, & diſtricto Dei iudicio opponere debebit, ne in deſperationis profunda mergatur. Hæc enim eſt Chriſtiana & Catholica fides, quæ neminem fallere poteſt.

Thomas Argentinenſis. 1350.

Lib. 3. diſt. 19 q. 1. Etſi formale principium, expolſiuum culpæ, ſit gratia gratum faciens: paſſio tamen Chriſti eſt ſufficiens cauſa effectiua, quæ diſpoſitiuè ſaltem, & meritoriè culpam delet. Vnde cunctos mortales, à quacunque pœna, ſiue temporali, ſiue æterna, valet liberare. Neque aliud accommodatius antidotum ad ſanādum noſtrum lethale vulnus poterat reperiri.

Henricus Suſo. 1360.

In precibus literarijs, lectione 1. O Sapientia æterna, & figura ſubſtantiæ Patris, qui, vt hominem ad Paradiſi gaudia reduceres, in hanc vallem miſeriæ deſcendiſti, eique viam redeundi per tuam dulciſſimam conuerſationem demonſtraſti, & pro ſatisfactione cunctorum tanquam Agnus innocens Patri immolari voluiſti.

Catharina Senenſis. 1370.

Tractatu 1. cap. 14. ſic introducit Deum Patrem loquentem: Cùm in me pœna cadere non poſſit, & de culpa diuina mea iuſtitia pœnam omninò requireret: neque purus homo per ſe ſatisfacere quoquo modo ſufficiēs vel idoneus erat, eò quòd illa culpa perpetrata fuerat in me, qui ſum infinita bonitas, & homo debilis, pauper, & imbecillis, exoluere per ſe nequibat, paterna charitate coactus, Verbū mihi coæternū, veſtitū eiuſdē veſtræ naturæ veſtimento, miſi vobis, vt in ipſa maſſa corrupta primi parentis veſtri, qui peccauerat, exolueretur illa pœna, quam exigebat iuſtitia diuina. Et ita tolerando ſupra dorſum eius pœnas acerbiſſimas vſque ad mortem crucis opprobrioſam, ſatisfactum extitit iuſtitiæ diuinæ pariter, & affectuoſæ charitati paternæ, quæ cum inæſtimabili miſericordia ſatisfacere voluit pro culpa commiſſa, hominem gratioſè diſponendo ad felicitatem illam æternam, ad quam ego creaueram eum.

Itaq; humana veſtra natura, diuinæ naturæ coniuncta & vnita, ſufficientiſſimè ſatisfecit pro toto mundo, & vniuerſa humana generatione.

Bonifacius Nonus. 1390.

Conſtitutione 1. Superni benignitas Conditoris humanam creaturam ad ſimilitudinē ſuam creatam miſericordi pietate reſpiciens etiam collapſam fore, primi parentis lapſum conſiderans, illam miro decreuit conſilio releuandam, vt ſcilicet Verbum ſupernum, *quod erat in principio*, eam à mortis nexibus liberaret. Igitur pij Patris, quæ nos dilexit charitas, temporis veniente plenitudine, Verbum ipſum æternum, ſub forma ſerui, carnem noſtræ mortalitatis aſſumere, vt eandē mortem noſtram moriendo deſtrueret, ac damnationis ſententiam, ſimul ac maculãm, quam per reatum primi hominis, generis humani poſteritas incurriſſe noſcebatur, clemens Verbi æterni bonitas aboleret.

Petrus Aliacus. 1400.

In Canticum Simeonis: Dicitur Ieſus *ſalutare*, dicitur *lumen*, dicitur *gloria*: Ipſe quippe ſalus eſt peccatorum, ipſe lumen iuſtorum, ipſe gloria beatorū. Hæc verò tria Chriſti bona remedia ſunt contra tria humani generis mala. Ieſus enim ſalus eſt cōtra noſtram malitiam: Ieſus lumen eſt contra noſtram ignorantiam: Ieſus gloria eſt contra noſtram miſeriam. O igitur, bone Ieſu, vtinam ſis nobis Ieſus, id eſt, Saluator, ſalutare, & ſalus, noſtram malitiam per tuam potentiam ſanans. Vtinam ſis nobis lumen, noſtram ignorantiā per tuam ſapientiam illuminans. Vtinam ſis nobis gloria, noſtram miſeriam per tuam miſericordiam ſaluans. Magna quippe eſt miſericordia noſtra, ideoq; ad noſtram ſalutem opus eſt miſericordia tua.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

De triumphali Chriſti agone cap. 1. Miſit miſericordiarum Pater & Deus totius conſolationis, quando non ſperabatur, Vnigenitum ſuum, in ſimilitudinem carnis peccati, in hunc mundum, vt de peccato damnaret primorum parentum peccatum in carne ſua, fieretq; Dei & hominum, veriſſimus Mediator, lapiſq; angularis, in quo vtraque eſſent vnum. Talem ſiquidem illum fecit, vt pro originali delicto ſatisfacere poſſet, deberetq;. Nam in quantum Deus poterat, in quantum verò homo erat debebat. Quis enim, niſi Deus, diuinæ valet ſatisfacere offenſæ? Et quis alius, niſi homo debet? In vna igitur perſona conuenit Deus & homo, vnus Dominus Ieſus, quia factus eſt nobis à Deo Patre ſapientia, iuſtitia, ſanctificatio, & redemptio, &c. O magnum pietatis opus, ô diuinæ miſerationis indicium ſingulare? delinquit homo, & Dei Filius condemnatur.

Bernardinus Senenſis. 1440.

Tomo 4. Sermone 40. Cape octauam, & nota cum quanto pretio tu (anima) es redempta; quia cum ſanguine & vita Chriſti, ad denotandum pretioſitatem animæ: quia vnus paſſus pedis, & vnicus ictus oculi Chriſti, & quilibet actus Ieſu, & vna gutta ſanguinis Chriſti erat ſufficiens pro redemptione decem millium mundorum. Hinc ſanctus Paulus dicit: *Empti enim eſtis pretio magno, portate Chriſtum in corpore veſtro*, &c. Nam ſi aliquis veſtrûm poſſet habere vnam guttam ſanguinis Chriſti, certè haberet illam valde charam. Sed quantum debes habere charam vnam animam, pro qua totus ſanguis Chriſti eſt ſparſus, qui nullo pretio poteſt comparari, nec intellectus poteſt intelligere? Conſidera ergo quanto pretio tu anima fuiſti redempta.

Æneas Syluius. 1450.

In Paſſionem Saluatoris:

O Ieſu, quantum genus hoc amaſti
Perfidum, quòd ne moreretur, ipſe
Pergis ad mortem, moriendo noſtrã
Morte lauas nos.

Gabriel Bielius. 1470.

In lib. 3. Sentent. diſtinct. 19. Per peccatum primi hominis, quo Deus toti humano generi offenſus fuit, homo cecidit in reatum, ſeu debitum mortis æternæ, & per hoc in poteſtatem diaboli, tãquam tortoris pœnam infligentis. Hoc debitū, pro quãto obligat hominem ad pœnam luendam, dicitur *chirographum decreti*: quia ſicut chirographum teſtimonium eſt, vel certitudo quædam debiti; ita obligatio, qua homo eſt debitor mortis æternæ, ex diuino decreto (quia certa eſt) metaphoricè dicitur chirographum decreti. Nunc autem remiſſo debito, quod eſt ordinatio hominis ad pœnam propter peccatum contractum vel commiſſum, liberatus eſt homo à culpa, à pœna, à poteſtate diaboli, & ab obligatione chirographi decreti. Quia remiſſo debito iam nō eſt ordinatus ad pœnam, & per conſequens, nec ſub poteſtate diaboli, nec eſt ſub obligatione chirographi. Fit autem hæc remiſſio per paſſionem Chriſti: quia ordinauit diuina ſapientia hominem lapſum non ordinare ad vitam, & ita nec remittere culpam, nec pœnam, niſi ab aliquo innocente obſequium ita gratum offerretur, quantum culpa fuit diſplicēs & ingrata. Chriſtus ergo ſecundùm hominem ex charitate eligens mori, ad gloriam Dei obſequium tale obtulit. Nam plus placuit Deo hæc voluntas hominis Chriſti, ex tanta charitate elicita, quàm omnium hominum diſplicuère peccata.

Philippus Beroaldus. 1490.

In Nænia de Paſſione Dominica, alloquens Iudæos:

Figite præclarum de Seruatore trophæum,
Sacrilegas armate manus, linguaſq; procaces
Exercete odijs, & Chriſti poſcite mortem:
Mortem quæ vobis flagrantia Tartara pandit:
Mortem, quæ nobis patefecit limina cœli:
Quæ mortis vires, & formidabile virus
Inſidiatoris fracta ceruice draconis
Extinxit: rapit pedicas, nodoſq; reſoluit.
O mors, tu nobis vitalia lumina prœbes,
Nectar, & ambroſia ſacros tu ſancta propinas:
Per te tartareos manes, immane barathrum,
Infernoſq; lacus ſtygios, Plutonia regna,
Effugimus: per te ſublimia tecta petuntur.
Panditur Elyſium per te ſedeſq; beata:
Per te parta ſalus, per te cœleſtia regna.

Ioannes Iouianus Pontanus. 1500.

Carmine ad amicos Hieroſolymam proficiſcentes:

Hîc, vbi crudeli traiectus brachia ferro eſt,
Fixis & immeritos cuſpis adacta pedes,
Hauſit & immeritum latus, heu, ferratile telum,
Diluit & fuſus crimina noſtra cruor.

Ioannes Eccius. 1520.

Homilia 51. de Pœnitentia: Ita largiter redemit nos Chriſtus ſuo ſanguine, vt ſi etiam ſupereſſent mūdi centum, ſufficienter pro omnibus effuſus eſſet ſanguis Chriſti. Sic ſi alteri lanci libræ imponas totius mundi peccata, alteri autem ſanguinem Chriſti, quantum hic præualebit & præponderabit?

Synodus Tridentina. 1550.

Seſſ. 6. cap. 7. Iuſtificationis impij cauſa eſt miſericors Deus, qui gratuitò abluit & ſanctificat me-

ruuria

ritoris eſt dilectiſſimus Vnigenitus, qui cùm eſſemus inimici, propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, ſua ſanctiſſima paſſione in ligno crucis nobis iuſtificationem meruit, & pro nobis ſatisfecit.

Hanardus Gamerius Muſaus. 1565.

Satyra de Chriſti morte:

Quin ea Pontifici qua ſubſunt pectora noſtro,
Orbis item partes, locus omnis, & angulus omnis,
Omnia postremò pictis data ſigna figuris
Teſtantur, perhibent, proclamant, atque fatentur,
Quod ſincera fides Chriſto dependeat vno,
Quod Chriſtus ſit ſola ſalus, & ſola ſalutis
Anchora, qua ventis tempeſtatiq; reſiſtat:
Quòd Chriſtus proprij pretio nos ſanguinis emit,
Emptis pollicitus caleſtis pramia regni:
Quod confidentes nos expectamus ab illo.

Martinus Iſengrinius. 1580.

In Miſſali cap. 1. Confitemur, & quidem libenter cõfitemur cum Eccleſia Dei, quòd ſolus Chriſtus per illud in ara crucis oblatum ſacrificium, Deo Patri ſuo cumulatè ſatisfecit, peccatorum noſtrorum remiſſionem, cum Deo Patre reconciliationem, filiorum eius adoptionem, regni cæleſtis hæreditatem nobis ſufficienter promeruit.

ASSERVNT CANTICA ET HYmni Romanæ Eccleſiæ.

In precibus Matutinis: Te ergo quæſumus tuis famulis ſubueni, quos pretioſo ſanguine redemiſti.

In Miſſa: Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cælis, & incarnatus eſt de Spiritu ſancto ex Maria Virgine. *Et homo factus eſt* Crucifixus etiam pro nobis ſub Pontio Pilato. *Paſſus & ſepultus eſt.*

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miſerere nobis.

In Completorio:

Defenſor noſter aſpice,
Inſidiantes reprime:
Guberna tuos famulos,
Quos ſanguine mercatus es.

In Feſto Annuntiationis B. Mariæ Virginis: Hæc eſt dies, quam fecit Dominus: exultemus, & lætemur in ea Hodie Dominus afflictionem populi ſui reſpexit, & redemptionem miſit: hodie mortem, quam fœmina intulit, fœmina fugauit: hodie Deus homo factus eſt; id quod fuit, permanſit; & quod non erat, aſſumpſit. Ergo exordium noſtræ redemptionis deuotè recolamus, & exultemus, dicentes, Gloria tibi Domine.

In Aduentu Domini:

Mens iam reſurgat torpida,
Quæ ſorde extat ſaucia:
Sydus refulget iam nouum,
Vt tollat omne noxium.
De ſurſum Agnus mittitur,
Laxare gratis debitum.

In Chriſti Natalibus:

Beatus auctor ſeculi
Seruile corpus induit,
Vt carne carnem liberans,
Non perderet quos condidit.

In Epiphania Chriſti:

Herodes hoſtis impie
Chriſtum venire quid times?
Non eripit mortalia,
Qui regna dat caleſtia.
Lauacra puri gurgitis
Caleſtis Agnus attigit:
Peccata, qua non detulit,
Nos abluendo ſuſtulit.

In Octaua Epiphania: Caput draconis Saluator contriuit in Iordane flumine, ab eius poteſtate omnes eripiens. Magnum myſterium declaratur hodie, quia Creator omnium in Iordane expurgat noſtra facinora.

In Quadrageſima: Media vita in morte ſumus, quem quærimus adiutorem, niſi te Domine? qui pro peccatis noſtris iuſtè iraſceris: Sancte Deus, ſancte fortis, ſancte & miſericors Saluator, amaræ morti ne tradas nos.

In Dominica Paſſionis:

Vexilla Regis prodeunt,
Fulget crucis myſterium,
Quo carne carnis conditor
Suſpenſus eſt patibulo.
Quo vulneratus inſuper
Mucrone diro lanceæ,
Vt nos lauaret crimine,
Manauit vnda ſanguine.
Confixa clauis viſcera;
Tendens manus veſtigia,
Redemptionis gratia:
Hac immolata eſt hoſtia.

Hebdomada Paſſionis:

Pange lingua glorioſi
Prælium certaminis,
Et ſuper crucis trophæo,
Dic triumphum nobilem:
Qualiter Redemptor orbis
Immolatus vicerit.

Tempore Paſchali:

Cuius corpus ſanctiſſimum
In ara crucis torridum,
Cruore eius roſeo
Guſtando viuimus Deo.
Protecti Paſcha veſpere
A deuaſtante Angelo,
Erepti de duriſſimo
Pharaonis imperio.
Ieſu noſtra redemptio,
Amor & deſiderium,
Deus creator omnium,
Homo in fine temporum.
Quæ te vicit clementia,
Vt ferres noſtra crimina:
Crudelem mortem patiens,
Vt nos à morte tolleres?

ASSERVNT IVDÆI VETERES.

Rabbenus Haccados.

Libro, qui inſcribitur, Reuelator arcanorum: Meſſias per ſuam ipſius mortem ſtirpem Adami ſaluam faciet, & animas ab inferno liberabit, quo nomi-

ne

ne Ieſus vocabitur,id eſt Saluator.

Rabbi Moſes Hadarſan.

In Pſal.49 Ad illa verba. *Et viuet vltra in ſempiternum, & non videbit infernum, cùm viderit ſapientes morientes,&c.* Hic textus dictus eſt de Rege Meſſia,qui morietur propter redimendos Patres.Et poſtmodum viuet in ſempiternum, nec videbit infernum, quemadmodum ſapientes, qui moriuntur.

Rabbi Ioſes.

In libro Siphra: Egredere & diſce meritum Regis Meſſiæ,ac præmium iuſtorum ab antiquo Adam. Cui non fuit datum niſi vnum præceptum de negatiuis,& tranſgreſſus eſt illud. Vide quot mortes decretæ ſunt ei,& generationibus eius, generationibusq́ generationum, vſque ad finem omnium generationum. Porrò quænam menſura multiplicatur, menſurane boni, an menſura vindictæ? Eſto dicens, quòd menſura boni multiplicatur, menſura verò vindictæ minuitur. Quaſi dicat, Deus ſemper citra condignum punit, & vltra condignum remunerat. Rex igitur Meſſias afflictus & humiliatus ieiunio, pœnisq́ affectus, meritum & præmium omnibus retribuet. Sicut dictum eſt Eſaiæ 53. *Et Dominus obuiare fecit in eo peccatum omnium noſtrum.*

Midras Schir Haſchirim.

Ad hæc verba Cant.1. *Racemus Cypher.* Meſſias erit Eccleſiæ vir omnis propitiationis, & naſcetur ex filijs Abraham,& ſatisfaciet pro peccatis,& poterit dicere menſuræ iudicijs: ſatis eſt. Hunc autem Deus oppignorabit,& tradet pro ſuis.

Cap.4. Sæpe,inquit Dominus,protexi populum meum propter meritum vnius poſt mille generationes venturi, quas ego ſuccedere feci,vt tandem adducerem illis clypeum ipſum, qui vnicum liberorum meorum deſiderium eſt, & qui ſolus mille clypeorum inſtar illis erit.

Midras Ruth.

Cap.2. Meſſias morte ſua animas ab inferno liberaturus eſt.

ARTICVLVS OCTAVVS.

CHRISTI SALVATORIS CONCEPTIONEM, NATIVITATEM, CIRCVMCISIONEM, EPIPHANIAM, PASSIONEM, RESVRRECTIONEM, SEV PASCHA, ASCENSIONEM, PENTECOSTEN, ET OMNES DOMINICAS DIES RELIGIOSE, deuotè,ac feſtiuè celebrandas eſſe.

NEGANT.

Anno poſt natū Chriſtū

270. *MANICHÆI Paſcha & Reſurrectionis conſecratos dies reyciunt.* Auguſtinus contra epiſt.Manichæi cap.8. Et lib.1.contra Fauſtum cap.22.

350. *Aërius negauit celebrandum eſſe Paſcha,ne videamur eſſe ſub lege.* Epiphanius & Auguſtinus de Aërianis.

1140. *Petrobruſiani ridebant dierum ſolennium vacationes,& omnia feſta tollebant, tanquam feſti dies ad cæremonias Iudæorum ſolum pertinerent.* Guilhelmus Abbas vitæ S. Bernardi lib.3.cap.5.

1313. *Lollardi dies feſtos non obſeruabant, ſed in die Paſchatis laborabant.* Trithemius in Chronico Hirſaugienſi de anno 1313.

1380. *Guilhelmus Albus docuit,quod diebus Dominicis,& alijs indictis ab Eccleſia feſtis,quantumcunque ſolennibus,licitum eſt fidelibus operari,& quæcunque opera temporalia facere & exercere.* Thomas VValdenſis Tomo 3.Tit.16.cap.40.

1520. Martinus Lutherus contra Ambroſium Catharinum: *Nonam illam ſceleratis Antichriſti faciem facio,feſtorum dierum multiplicationem & iniquitatem. Sic enim hodie Sanctiſſimus docet homines per ocium Deo ſeruire,id eſt,vt ipſe exponit,intermiſſione operum ſeruilium. Cùm omnes dies liberi ſint, & ad laborandum, & ad feriandum.*

Libro ad Nobilitatem Germaniæ: *Conſulo,vt omnia feſta, præter diem Dominicam,aboleantur.*

1525. *Andreas Carlſtadius omnia feſta abrogauit,nec vllum feſtum præter Sabbathum docuit eſſe colendum.* Eraſmus Alberus contra Carlſtadium.

1540 Sebaſtianus Francus Paradoxo 89. *Templorum, Feſtorum, ſacrificiorum &c. nullus in nouo Teſtamento vſus eſt.*

1579. Lambertus Danæus Ethices Chriſtianæ lib.2.cap.10. *Chriſto veteres dies quoſdam ſacrârunt, atque dedicârunt, eum & Natalem,& Epiphaniæ, & Reſurrectionis, & Aſcenſionis dies coluerunt fidei confirmandæ atque teſtificandæ gratia. Et quanquam Chriſtus eſt hodie,& heri,& eius mortis,reſurrectionis,& aſcenſionis memoria quotidie nobis ob oculos verſari debet: tamen ob circumſtantiam temporis, Patres meritò eorum dierum celebrârunt memoriã: quod illis res eſſet cum Eth[illegible]cis hominibus. Nobis hodie eoſdem*

obſer-

obſeruare dies nihil eſt neceſſe,quibus cum Ethnicis,Chriſtum paſſum vel natum negantibus,res non eſt. Itaque neque dies iſtos colere,aut obſeruare neceſſe eſt,aut etiam operæpretium.

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

*Actor.*20. *Verſ.*7. Vna Sabbathi cùm conueniſſemus ad frangendum panem. 16. Feſtinabat,ſi poſſibile ſibi eſſet,vt diem Pentecoſten faceret Hieroſolymis.

1.*Cor.* 16. 2. Per vnam Sabbathi vnusquiſque veſtrûm apud ſe ſeponat.

*Apocal.*1. 10.Fui in Spiritu in Dominica die.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Conſtitut. Apoſt. lib. 2.*cap.* 59. Die Dominico,qui eſt dies reſurrectionis, ſtudioſius templum Domini adite,vt Deum celebretis.

Lib. 5.*cap.* 12. Dies feſtos agite,ac primũ quidem diem Natalis,qui 25. die menſis noni celebratur: poſt hunc dies Epiphaniæ in maximo honore ſit, in quo Dominus diuinitatem ſuam nobis patefecit.

Cap. 16. Oportet, fratres,vt qui pretioſo Chriſti ſanguine redempti eſtis, dies feſtos Paſchæ accuratè, & omni diligentia poſt Æquinoctium celebretis.

Cap. 19. Poſt decimum diem ab Aſcenſione, qui eſt Pentecoſte, id eſt à Dominica prima quinquageſimus,ſit vobis maximè feſtus : tunc enim hora tertia miſit nobis Dominus donum Spiritus ſancti.

Lib. 8. *cap.* 33. Tota magna hebdomada,& proximè ſequenti vacent ſerui : quia illa paſſionis eſt, hæc reſurrectionis. Die Aſſumptionis vacẽt,quòd tunc fuerit impoſitus finis œconomiæ Chriſti. In Pentecoſte vacent propter aduentum Spiritus ſancti,qui datus eſt eis,qui in Chriſtum crediderunt. In feſto Natalis vacent, quòd eo die præter omnem exſpectationem tributa ſit hominibus tanta lætitia, vt Deus Verbum, & Dei Filius ex Maria ad ſalutem mundi natus fuerit. In die feſto Epiphaniæ vacent, quòd eo die declarata ſit diuinitas Chriſti, teſtimonio Patris in baptiſmo.

Ignatius. 100.

Epiſtola ad Philippenſes: Feſtiuitates ne dehoneſtetis: poſt paſſionis Dominicæ hebdomadã ieiunare,quartis & ſextis ferijs ne negligatis. Si quis Dominicam diem,aut Sabbathum, vno excepto, ieiunauerit,Chriſti interfector eſt. Si quis cum Iudæis celebrat Paſcha, aut ſymbola feſtiuitatis eorum recipit, particeps eſt eorum qui Dominum occiderunt,& Apoſtolos eius.

Ad Magneſianos : Poſt Sabbatum omnis Chriſti amator Dominicum celebret diem, diem reſurrectioni conſecratum Dominicæ, reginam & principem omnium dierum, quam expectãs Propheta dicebat: *In finem pro octaua* : In qua & vita noſtra exorta eſt,& per Chriſtum mors deuicta.

Iuſtinus Martyr. 160.

Oratione ad Antoninum Pium : Solis die communiter omnes conuentum agimus. Quandoquidem is primus dies eſt, quo Deus tenebris & materia (quam prius creauerat) verſa mundum effecit & Ieſus Chriſtus Seruator noſter eo ipſo die à mortuis reſurrexit.

Dionyſius Corinthiacus. 160.

Epiſtola ad Romanos · Hodie ſacrum diem Dominicum celebrauimus,in quo veſtram Epiſtolam, qua vos ad ſtudium pietatis cohortaremur,legimus.

Theophilus Antiochenus. 170.

Lib. 1. *Commentariorum in Euangelia* · Primo die azymorum facto veſpere Chriſtus à Iuda traditus eſt, primus Paraſceuæ paſſionis Dominicæ intelligendus eſt dies,ſecundus Sabbathi,tertius is,qui à reſurrectione Domini Dominicus appellatur, & primus eſt Sabbathi.

Polycrates Epheſius. 180.

Epiſtola ad Victorem· Nos diem Paſchatis integrè incorruptéq; recolimus, neque addendo quicquam, neque detrahendo. Etenim hi, Philippus, Ioannes,Polycarpus, &c. in Aſia obdormierũt in Domino præclara illa Eccleſiæ ſeminaria, qui omnes diem Paſchatis decimaquarta die lunæ ex Euangelij præſcripto obſeruârunt.

Irenæus. 180.

Epiſtola ad Victorem. Presbyteri,qui ante Soterem Eccleſiæ,cui tu iam præes, præficiebantur, Anicetum dico, Pium, Higinum, Teleſphorũ, Sixtum, licet neque ipſi hoc feſtum, eo die, quo Epiſcopi Aſiæ obſeruarent,neque alijs poſt ſe ita obſeruare permitterent, nihilominus tamen cum Epiſcopis illarum Eccleſiarum,in quibus ita obſeruabatur, ad ſe accedentibus, pacem inter ſe & concordiam perpetuò retinuerunt, ac nũquam propter iſtum varium illius feſti obſeruandi modum, fuêre vlli aliquando ab Eccleſia eiecti.

Clemens Alexandrinus. 200.

Libro 7. *Stromaton cap.* 7. Is cùm executus ſit præceptum,quod eſt ex Euangelio, facit illum diẽ Dominicum, quãdo malam abiecerit cogitationem, & acceperit eam quæ eſt ex cognitione, eam quæ eſt in ipſo, Domini glorificans reſurrectionem.

Origenes. 230.

Homilia 7. *in Exodũ*: Quòd ſi ex diuinis Scripturis hoc conſtat, quòd die Dominica Deus mãna pluit,& in Sabbatho non pluit, intelligant Iudæi,iam tunc prælatam eſſe Dominicam noſtram Iudaico Sabbatho: iam tunc indicatum, quòd in Sabbatho ipſorum gratia Dei de cælo ad eos nulla venerit.

Lib. 8. *contra Celſum* : Vnde generoſè mihi videtur dictum in Epiſtolis Paulinis : *Dies obſeruatis,& menſes, & tempora, & annos, vereor ne fruſtra in vobis laborauerim.* Quòd ſi quis nobis ex aduerſo regerat noſtras Dominicas, Paraſceueſque, aut Paſcha & Pentecoſten recurrentes ſolenniter : reſpondendum eſt, & ad hoc qui perfectus eſt, rationi, operibus, cogitationibus perpetuò hærens Deo Verbo naturali noſtro Domino, ſemper agit dies Domini, & nunquam non habet diem Dominicam. Sic & qui ſemper parat ſeipſum ad veram vitam, abſtinens à mundanis voluptatibus multos ſeducẽtibus, nec alens carnis ferociam, ſed ſugillans corpus ſuum, & in ſeruitutem redigens, ſemper agit Paraſceues. Quiſquis item cogitat, Pascha noſtrum immolatum eſſe Chriſtum, celebrãdumque hoc feſtum edendo carnem Verbi, nunquam non Paſcha facit, quod interpretatur, ac ſi dicas tranſitoria tranſiens ſemper ratione, omnique cogitatione atque actione ad Deum à negotijs ſecularibus, & ad ciuitatem eius feſtinans.

Grego-

Gregorius Neocæſarienſis. 260.

Oratione in Epiphaniam: O Chriſti atque hoſpitũ & fratrum amantes viri, etiam hodie ſuſcipite linguam meam, qua de Chriſti baptiſmate in Iordanis flumine ſumus verba facturi, vt maiore deſiderio tantum Dominum, ita ſubmiſſè ad nos deſcendentem proſequamini: licet enim Epiphaniæ Saluatoris celebritas præterierit, gratia tamẽ ipſius perpetuò manet.

Petrus Alexandrinus. 300.

Canone 1. Quoniam quartum Paſcha perſecutionem iam apprehẽdit, ſatis eſt eis qui dilati ſunt, &c.

Canone vltimo: Diem Dominicũ lætitiæ agimus diem, quòd in eo reſurrexerit, in quo nec genua quidem flectere accepimus.

Conſtantinus Imperator. 320.

In L. omnes, C. de ferijs: Omnes Iudices, vrbanæq; plebes, & cunctarum artium officia venerabili die Solis, (*id eſt die Dominica*) quieſcant; ruri tamen poſiti agrorum culturæ liberè licenterq; inſeruiant. Quoniam frequenter euenit, vt non aptius alio die frumenta ſulcis, aut vineæ ſcrobibus mãdentur, ne occaſione momenti pereat commoditas cæleſti prouiſione conceſſa.

Sequentes Epiſcopi & Impp. hoc indultum abrogarunt.

Epiſtola ad Eccleſias, de actu Synodi Nicenæ, apud Euſebium lib. 3. vita Conſtantini cap. 17. Vbi cum de ſanctiſſimo feſto Paſchatis diſceptaretur, communi omnium ſentẽtia videbatur rectum eſſe, vt omnes vbique vno eodemque die illud celebrarẽt. Quid enim præſtabilius, quidue auguſtius eſſe poterat, quàm vt hoc feſtum, per quod ſpem immortalitatis nobis oſtentatam habemus, vno modo & ratione apud omnes integrè ſincereq; obſeruaretur? An primò quidem omnium indignum planè videbatur, vt ritum & conſuetudinem imitantes Iudæorum, illud feſtum ſanctiſſimum ageremus? In noſtra enim ſitum eſt poteſtate, vt illorũ more reiecto, veriore ac magis ſincero inſtituto, huius feſti celebrationem, ad poſterorũ ſeculorum memoriam propagemus.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

Eccleſ. Hiſtoria lib. 8. cap. 17. Iam verò cùm perſecutio eſſet ad quintum annum continuata, ad 4. Non. Aprilis, in ipſo die Dominico, & in ipſo feſto Reſurrectionis Seruatoris noſtri, Theodoſia virgo ad tribunal accedit.

Vita Conſtantini lib. 4. cap. 64. Hæc ſigillatim omnia geſta, & conſummata ſunt maxima illa celebritate venerandæ & ſacratæ Pentecoſtes, quæ ſeptem continuas hebdomadas omnibus honoribus decorata, ad extremum vnitatis numero conſignata eſt. Huius in celebritatis extremo ferè die (quam ſi quis omnium celebritatum principem & maximam vocet, haud aberrauerit) omnia iſta conſecutus eſt Imperator.

Synodus Nicæna. 330.

In Actis à Ioanne Scholaſtico olim collectis: de Paſchate: Sic autem acta ſunt, quæ omnibus placuerunt, qui in ſancta Synodo conuenerant, temporibus pij in Deum & Magni Imperatoris Conſtantini, qui non ſolùm Epiſcopos ſuperius deſcriptos in vnum congregauit, vt noſtræ genti pacem faciat, ſed & ipſe in eorum cœtu præſens conquirit, quæ Eccleſiæ Catholicæ conducunt. Quia igitur poſtquam excuſſum & exteuſum eſt, oportère ab vniuerſis, qui ſub cælo ſunt, vno modo agitari Paſcha, inuentæ ſunt tres partes orbis, quæ Paſcha cõcorditer agunt, vt Romani &c. vna verò Orientis dubitat, & diſcrepat. Viſum eſt vt ſublata omni quæſtione ac controuerſia ſic etiam agant fratres, qui in Oriente ſunt, vt Romani, & Alexandrini, ac cæteri omnes, vt omnes vno die Paſcha celebrent. Et ſubſcripſerunt omnes Orientales, qui ab alijs diſcrepabant.

Canon. 20. Quoniam ſunt in Dominica die quidam ad orationem genua flectentes, & in diebus Pẽtecoſtes, placuit de hoc ſanctæ & magnæ Synodo, cunctos in omnibus locis conſonanter, & conſentienter ſtantes Dominum orare debere.

Athanaſius. 340.

In dictum: *Omnia ſunt mihi tradita à Patre meo, &c.* Finis prioris creationis eſt Sabbatum: ſecundæ autem creaturæ initium dies Dominicus, in quo veterem hominem renouauit & inſtaurauit. Sicut igitur prioribus temporibus Sabbati diem ſeruari voluit, in monumentum finis priorum: ita Dominicum diem veneramur in monumentum exordij ſecundæ reparationis.

Apologia ad Conſtantinum Imperatorem: Crede mihi Imperator, & in eam rem teſtem veritatem ipſam accipe, in Synaxibus Pentecoſtes ob multitudinem populorum, & in locis anguſtis, plurimos pueros, nec paucas puellas, & aniculas complures, & adoleſcentes multos afflictos iacuiſſe.

Epiſtola ad Orthodoxos de perſecutione per Arianos: Noueram eos nihil ſceleris in iſtam Eccleſiam omiſſuros, vbi ne ipſam quidem Dominicam diem ſanctiſſimi feſti vlla in reuerentia habuêre, quo minus eo ipſo tẽpore, quo Dominus omnes ex mortis vinculis cõpedibusq; aſſeruerit, homines eius Eccleſiæ in vincula conijcerent.

Concilium Antiochenum. 344.

Canone 1. Omnes, qui audent diſſoluere regulam ſancti & magni Concilij Nicæni, de ſancta & ſalutari feſtiuitate Paſchali Saluatoris noſtri, excommunicati & abiecti eſſe debent ab Eccleſia.

Synodus Laodicenſis. 360.

Canone 29. Non oportet Chriſtianos Iudaizare, & in Sabbato otiari: ſed ipſos eo die operari: diem autem Dominicum præferentes otiari: ſi modò poſſint vt Chriſtianos.

Canone 51. Non oportet in Quadrageſima nuptias, vel natalitia celebrare; ſed ſanctorum Martyrum facere commemorationes in Sabbatis & Dominicis.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 370.

Oratione de occurſu Domini: Hodie dilecti feſti huius ſtadium omni ex parte integrè percurramus, choreas ducamus, cum Paſtoribus cæleſti lumine perſundamur, cum Orthodoxis adoremus, cũ Bethlehem feſtum diem agamus, cum Simeone vlnis Chriſtum complectamur.

Baſilius Magnus. 370.

Homilia de humana Chriſti generatione: Nos quoque cum Angelis lætitiam voce geſtuq; exprimamus: Noſtrum hoc eſt feſtum, Theophaniam appellamus, in qua mundi ſalutarem concelebremus diem Domini natalem hodiernũ pijs mentibus celebremus.

Exhortatione ad Baptiſmum: Quod autem tempus baptiſmo magis cognatum eſt, quàm Paſchalis dies? quòd ea lux reſurrectionis monumentum quoddam exiſtat. Baptiſmi namque ad reſurrectionem facultas quædam arrhaboq; eſt. Reſurrectionis ergo gratiam in die Reſurrectionis excipiamus.

Homilia 2. in Hexameron: Quæ cùm ita ſint, vt ad futuram illam vitam, ſtatumq; futurum illũ, noſtram Moſes mentem erigat, atque deducat, vnum eum appellauit diem, qui ſeculi ipſius imago, qui dierum primitiæ, qui luci coætaneus eſt. Ipſum itaquam ſanctum Dominicum diem, quem Reſurrectio Domini honore præcipuo affecit.

Valentinianus, Valens & Gratianus AAA. 370.

L. quadraginta, C. de Ferijs: Quadraginta diebus, qui auſpicio cæremoniarum Paſchale tempus anticipant, omnis cognitio inhibeatur criminalium quæſtionum.

Valētinianus, Theodoſius, & Arcadius AAA. 380.

L. Nemo deinceps, C. de Epiſcop. audient. &c. Vbi primus dies Paſchalis extiterit, nullū teneat carcere incluſum, omniū vincula diſſoluantur. Sed ab his ſecernimus eos, à quibus cōtaminari potius gaudia lętitiamq; communē, ſi dimittantur, animaduertimus. Quis enim ſacrilego diebus Sanctis indulgeat? Quis adultero vel ſtupri inceſtiuè reo tempore caſtitatis ignoſcat?

L. omnes C. de Ferijs: Omnes dies iubemus eſſe iuridicos. Illos tantùm manere feriarum dies fas erit, quos geminis mēſibus ad requiem laboris indulgentior annus excepit, æſtiuos feruoribus mitigandis, & autumnos fructibus decerpendis. Kalēdarum quoq; Ianuariarum conſuetos dies otio mancipamus, &c. in quibus debēt iura differri: ſacros quoq; Paſchæ dies, qui ſepteno numero vel præcedunt, vel ſequuntur. Dies etiam Natalis atq; Epiphaniarum Chriſti: & quo tempore commemoratio Apoſtolicæ paſſionis totius Chriſtianitatis magiſtræ à cunctis iure celebratur. in quibus etiam prædictis ſanctiſſimis diebus, neq; ſpectaculorum copiam reſeramus. In eadem obſeruatione numeramus & dies Solis, quos Dominicos ritè dixêre maiores, qui repetito in ſeſe calculo reuoluūtur. in quibus parem neceſſe eſt habere reuerentiam, vt nec apud ipſos arbitros, vel à iudicibus flagitatos, vel ſponte electos, vlla ſit cognitio iurgiorum, &c. In quindecim autē diebus Paſchalibus cōpulſio annonariæ functionis, & omniū publicorū priuatorumq; debitorum differatur exactio.

In L. Actus, C. eod.: Actus omnes ſeu publici ſunt, ſeu priuati, diebus quindecim Paſchalibus conquieſcant.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 41. quæ eſt in ſanctum Paſcha: Reſurrectionis dies, fauſtumq; principium: proinde ob feſtū diē exſplēdeſcamus, ac nos mutuò cōplectamur.

Oratione 43. quæ eſt oratio in nouā Dominicam: Quoniam inuidia diaboli mors in mundum intrauit, Deus paſſione noſtra patitur, nimirum homo factus, eoq; paupertatis ſeſe deijcit, vt caro compingatur, quò nos eius paupertate ditemur. Hinc mors, & ſepultura, & reſurrectio. Hinc noua creatura, & feſtum feſtu ſuccedens, ac rurſus ego feſtū diem agito, ſalutis meæ Encænia celebrans. Quid igitur (dixerit quiſpiam) nonne prima Dominica Encænium erat, ea inquam, quæ ſacroſanctam illam noctem, & luminum geſtationem excepit? Quid igitur hodiernæ Dominicæ hoc tribuis, ô feſtorum amans, & permultas animi hilaritates comminiſcens? Reſpondeo: Illa ſalutifera erat, hæc ſalutis natale: illa ſepulturæ & reſurrectionis confinium erat, hæc ſecundæ omnino regenerationis eſt: vt quemadmodum prima creatio, initium à Dominica die accepit, ſic etiam rurſus ſecunda ab eadem Dominica incipiat, vt quæ prima ſit earum, quæ ipſam ſequuntur, atque octaua ab ijs diebus, qui ante fluxerunt, ſublimi vtique ſublimior, & admirabili admirabilior.

Oratione 44. quæ eſt in ſanctam Pentecoſten: De hoc feſto pauca diſſeramus, vt ſpirituali modo feſtum diem agitemus. Aliud namque alij feſtum eſt: Verbi autem cultori ſermo, & ex ſermonibus is, qui tempori maximè congruit. Nec vlla pulchritudo pulchritudinis amantem perinde oblectat, vt feſtorum amantem ſpiritualis celebrandorum feſtorum ratio, &c. Feſtos dies agitamus, vt ſpiritui gratum eſt. Nec feriari noſtrum quicquam eſt aliud, quàm animæ aliquid eorum aggerere, quæ firma ac ſtabilia ſunt, ac manibus tenentur, non autem ſuffugiunt & dilabuntur.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Oratione 3. de ſancto feſto Paſchæ: *Hæc igitur eſt dies, quam fecit Dominus. exultemus, & lætemur in ea*, non ebrietatibus, & comeſſationibus; non choreis, & debacchationibus inſanis; ſed diuinis, ac Deo conuenientibus cogitationibus. Hodie vniuerſum orbem terrarum videre licet, perinde ac ſi vna domus eſſet, in vnius rei, de more fieri ſolitæ, conſenſum & quaſi conſonantiam coijſſe, atque coaluiſſe, vnoquè ſigno, quaſi teſſera accepta, ad ſtudium orationis traductum: viæ publicæ viatoribus carent: mare hodie à nautis & vectoribus deſertum: agricola aratro ac ligone proiecto in habitum feriātis compoſitus, & exornatus eſt: cauponæ à quæſtu vacant: ſtrepitus, tamquam hyems veniente vere, ceſſant: tumultus, turba, vitæ procellæ paci, & quieti diei feſti deceſſerunt: pauper vt diues exornatur: diues ſolito ſplendidior conſpicitur: ſenex perinde ac iuuenis accurrit, vt particeps lætitiæ fiat: infirmus quoque vim morbo adfert: puellus infans mutatione veſtis, ſignn externo feſtum colit, quandoquidem interiori animi ſenſu nondum poteſt: materfamilias cum toto grege domus, nemine familiarium ac domeſticorum abſente feſtum celebrans lætatur. Ac profectò ipſa imitatione præſens dies ad futurum rectè refertur atque comparatur. Vterque enim hominum cōgregator eſt: ille vniuerſorum, hic ſingularium.

Epiphanius. 380.

Hæreſi 75. In diebus Paſchatis fiunt apud nos humi dormitiones, caſtitates, afflictiones, ciccorū eſus, preces, vigiliæ, ac ieiunia.

Oratione de Aſſumptione Chriſti: Eſt ſanè Pentecoſtes lætitia, in qua Apoſtolis Spiritus ſanctus datus eſt, magna, imò verò maior, quàm vlla omnino oratio aſſequi facilè queat: ſed nihil hæc ad huius diei, qua Dominus ad cælos aſſumptus eſt, celebritatem. Hæc enim ex omni parte & modo eſt maxima.

Theophilus Alexandrinus. 390.

Epiſtola prima Paſchali: Igitur Dominicū Paſcha celebrantes, ſanctis Scripturarum purificemur eloquijs, & ad trophæa Saluatoris reſpicientes, cūcta offendicula, quibus vitæ noſtræ curriculum retardatur, auferamus è medio.

In edicto, cùm Theophania in Dominico die inſtaret: Et mos & honeſtas à nobis exigit, vt omnem diem Dominicum honoremus, eumquè celebremus: quoniam Chriſtus Dominus noſter pręclarum in eo reſurrectionis ſuæ munus obijt. Et ideo in ſacris Scripturis ipſe & primus appellatus eſt, vt qui ſit nobis vitæ principium: & octauus, vt qui Iudæorum Sabbatiſmum exuperauerit.

Honorius & Theodoſius AA. 390.

In Lege Prouinciarum, C. de Ferijs: Prouinciarum præſides moneantur, vt in quæſtionibus latronum, & maximè Iſaurorum, nullum Quadrageſimæ tempus, nec venerabilis Paſchæ diem exiſtiment excipiendum: ne differatur ſceleratorum proditio cōſiliorum, quæ per latronum tormenta quærenda eſt.

Theodoſius Imp. 400.

In Lege 2. C. de Ferijs: Sanctum diem Paſchæ, & diem Natalis Domini, & Epiphaniæ, ſeptem, qui præcedunt, & ſeptem, qui ſequuntur, ſine ſtrepitu volumus obſeruari, & quod contra hoc factum fuerit, omnibus modis irritatur.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

De compunctione cordis lib.2. Dominicam diem non octauam appellamus, ſed primam: quia non poteſt in octauum numerum reuolui circulus ſeptimanæ.

Oratione 43. in priorem ad Corinth. *Per vnam Sabbathi,* hoc eſt die Dominico, *vnuſquiſque veſtrûm apud ſe ſeponat, recondens quod ei bene placuerit.* Vide quomodo etiam adhortatur à tempore. Dies enim erat idoneus, ad eos adducendos ad eleēmoſynam. Recordemini enim, inquit, quænam ea die cõſecuti eſtis. Bona enim ineffabilia, & radix, & initium vitæ noſtræ, eo facta ſunt. Non hac autem ſolùm ratione aptum eſt tempus ad benignitatem prompto & alacri animo exercendam, ſed & quod habet quietem ac remiſſionem, immunitatemq; & vacationem à laboribus. Nam anima à laboribus libera, redditur expeditior & aptior ad miſereodum.

Oratione de beato Philogonio: Appetit feſtum omnium feſtorum maximè venerandum, adornandumqúe: quod ſi quis appellet omnium feſtorum metropolim, haudquaquã aberret. Quod autem hoc eſt? Chriſti iuxta carnem Natiuitas: Ab hoc enim illuſtratio diei, feſtum videlicet Epiphaniorum, ac ſacrum Paſcha, Aſcenſio, & Pentecoſte originem ac fundamentum ducunt. Niſi enim ſecundùm carnem natus eſſet Chriſtus, nequaquam baptizatus eſſet: nam id eſt feſtũ Theophaniorum. Nequaquam fuiſſet crucifixus: nam hoc eſt feſtum Paſchæ. Nequaquam miſiſſet Spiritum ſanctum, quod eſt feſtum Pentecoſtes. Itaque ab hoc, ceu fonte quopiam, hi diuerſi amnes orti, data ſunt nobis hæc feſta. Verùm non ob hoc tantùm par eſt hunc diem cæteris anteponi; ſed etiam ob id, quòd id, quod in hoc natum eſt, cæteris omnibus eſt venerabilius.

Ioannes Caſſianus. 420.

Collat.7.cap.34. Quamobrem ſoporis modicum deguſtantes, diſcutiamus obrepentem oculis noſtris vicina iam luce torporem, ac deinceps pariter ad Eccleſiam procedentes, quoniam nos hoc facere Dominicæ diei ſoleonitas commonet, reuerſi poſt ſynaxim, ea, quæ Dominus ad inſtructionem communem pro deſiderio veſtro largitus fuerit, duplicato gaudio conferamus.

Collat.10.cap.2. Intra Ægypti regionem mos iſte antiqua traditione ſeruatur, vt peracto Epiphaniorum die (quem prouinciæ illius ſacerdotes, vel Dominici baptiſmi, vel ſecundùm carnem Natiuitatis eſſe definiunt: & idcirco vtriuſque Sacramenti ſoleonitatem non biſariè, vt in Occiduis prouincijs, ſed ſub vna huius diei feſtiuitate concelebrant) epiſtolæ Pootificis Alexandrini per vniuerſas Ægypti dirigantur Eccleſias, quibus & initium Quadrageſimæ, & dies Paſchæ, non ſolòm per ciuitates omnes, ſed etiam per vniuerſa monaſteria deſignentur.

Collat.21.cap.20. Io die Dominica maiores noſtri nec ieiunium agendum, nec genu eſſe flectendum, ob reuerentiam reſurrectionis Dominicæ, tradiderunt.

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib.3.epiſt.110. Cùm Epiphania, aut carnalis noſtri Saluatoris Natiuitas Dominico die occurrerit, duplicem ſolennitatem efficit, ac velut feſtum in feſto. Eodem modo ſi apud Iudæos feſtum in Sabbati diem incidiſſet, Sabbata Sabbatorum vocabatur.

Leo & Anthemius AA. 460.

C.de Ferijs: Dies feſtos maieſtati altiſſimæ dedicatos nullis volomus voluptatibus occupari, nec vllis exactionũ vexationibus profanari. Dominicum itaque diem ita ſemper honorabilem decernimus & venerandum, vt à cunctis executionibus excuſetur: nulla quemquam vrgeat admonitio, nulla fideiuſſionis flagitetur exactio, taceat apparitio, aduocatio deliteſcat, ſit ille dies à cognitionibus alieous, præconis horrida vox ſileſcat, reſpirent à controuerſijs litigantes, & habeant fœderis interuallum, ad ſeſe ſimul veniant aduerſarij non timentes, ſubeat animos vicaria pœnitudo, pacta conferant, tranſactiones loquantur: nec huius tameo religioſæ diei otia relaxantes, obſcœnis quenquam patimur voluptatibus detineri. Nihil eodem die ſibi vindicet ſcena theatralis, aut Cyrceoſe certamen, aut ferarum lachrymoſa ſpectacula: & ſi in noſtrum ortum aut natalem celebranda ſolennitas inciderit, differatur. Amiſſionem militiæ, proſcriptionemqúe patrimonij ſuſtinebit, ſi quis vnquam hoc die feſto ſpectaculis intereſſe, vel cuiuſcunque iudicis apparitor, prætextu negotij publici ſeu priuati, hæc, quæ hac lege ſtatuta ſunt, crediderit temeranda.

Andreas Cæſareenſis. 500.

Ad c.1. Apoc. Diuino Spiritu afflatus (*Ioãnes,*) aurẽque nactus ſpiritalem die Dominico, qui propter Chriſti reſurrectionem præ cæteris celebris habetur, *Audiui,* inquit, *vocem,* &c.

Theodorus Lector. 520.

Lib.1.Collect. Leo ſtatuit, vt Dominicis diebus otium ſeruaretur ab omnibus, nec quicquam operis in illis fieret, ſed venerabiles eſſent.

Dorotheus Abbas. 520.

Doctrina 23. Atque hoc maximè faciendum eſt, còm Dominica ſolennitas, vel ſanctorum Martyrum, vel quæcunque dies ſancta fuerit & præclara, ita vt pſalmodię ſtudiũ & curam adhibeamus, & mentem tamen non diuertamus à virtute ſanctorum verborum.

Iuſtinianus Imperator. 540.

In Authentica. Ne luxu. cont. natur. cap. 1. Et quidem ſcientes prudenteſqúe ad ſanctorum dierum reuerentiam benignum Deum obſecramos, vt ita hi, qui impiæ huius actionis cœno coinquinati ſunt, pœnitentiam capeſſant, &c. Prædicimus autem omnibus, qui huiuſmodi alicuius ſibi peccati conſcij ſunt, niſi peccare deſierint, & ſeipſos renuntiantes beatiſſimo Patriarchæ, ſalutis ſuæ curam geſſerint, pro impijs actionibus Deũ intra ſanctum feſtum placantes; quòd acerbiora ſibi accerſent ſupplicia.

Cyrillus Eremita. 540.

De S. Euthymio: Cùm ergo eſſet tam fraternus inter eos conſenſus, in Catilæ ſolitudinem peruenerunt, octauo die poſt feſtum Luminum, tranſigentes in ſolitudine, donec veniret feſtum Palmarum.

Vita S. Ioannis Silentiarij cap.10. Paſchali iam feſto appropinquante, eamus, inquit, ad Lauram, & diem feſtum Paſchæ peragemus cum fratribus.

Vita S. Sabæ cap.14. Cùm pręclarum Paſchatis diem præclarè celebraſſet.

Andreas Cretenſis Hieroſolymitanus Epiſcopus. 560.

Oratione in Annuntiationem Deiparæ: Hodie rerum omnium potentia procreatrix, conſilium, quod ſibi in illis procreandis propoſuerat, ad exitum perducit, vt malitiæ Principis dolos, ab initio ex-

tio excogitatos deſtruat. Itaque lætantur homines, gaudent Angeli, & recreatus in ſe orbis redit vniuerſus. Meritò igitur diem hunc feſtũ lætumque dicimus, quo noſtri generis maſſam à Deo aſſumptam celebramus.

Heſychius. 590.

Lib. 2. in Leuiticum, cap. 9. Nam & nos illorum ſequentes traditionem, Dominicam diem diuinis conuentibus ſequeſtramus.

Lib. 6. cap. 23. Planius Legulator intentionem ſuam demonſtrare volens, ab altero die Sabbati memorari præcepit quinquaginta dies, Dominicam diem proculdubio volens intelligi: hic enim eſt altera dies Sabbati. In hac enim reſurrectio facta eſt, qua hebdomadæ numerantur ſeptem, vſque ad alterum diem expletionis hebdomadæ. Dominica rurſus die Pentecenſtes celebramus feſtiuitatem, in qua ſancti Spiritus aduentum meruimus.

Euagrius. 600.

Lib. 1. cap. 3. Itaque literæ Imperatoris erant ad Cyrillum miſſæ, quæ diem Pentecoſtes, quo die vitalis & ſacer Spiritus ad nos deſcendit, conuentui præſtituerunt.

Georgius Presbyter. 620.

De Sancto Theodoro Archimandrita: Ea verò nocte, qua Chriſti ortus celebratur, cùm ad eum clerici quidam & laici conueniſſent, cum illis ab oratorio ad flumen tranſeundum deſcendit, &c. In templo S. Ioannis Baptiſtæ abſtinentiam ſuam obſeruauit à Natali die Chriſti vſque ad Ramos Palmarum; vnde egreſſum eum, ac ferrea cellula inclusum, ante illam celebritatem in locum eius reduxerunt.

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

Oratione in Chriſti Natalitia: Lætam illuſtremque præſentem diem cerno: vtpote gemino nos ſplendore & luce perfundentem, geminâque lætitia & iucunditate genus noſtrum cumulantem, &c. Iure proinde meritòque lucem hanc dierum dominam appellaueris: vt quæ communem omnium Dominum nobis ex mortuis exhibeat rediuiuum, Natalitiaque ob illius ex Virgine ortũ ſolennitate aucta & cumulata ſit.

In vita Mariæ Aegyptiacæ: Ita omnia ieiunia celebrantes, reuertebantur ad monaſterium, ante viuificum diem Reſurrectionis Domini & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, cùm feſtum Dominicum cum ramis Palmarum celebrare ſancta cœpit Eccleſia.

Sexta Synodus Coꝛſtantinopolitana. 680.

Cap. 8. Diei verò Dominici (quia in eo Deus lucem condidit, in eo manna in eremo pluit, in eo naſci dignatus fie, in en ſtella Magis refulſit, &c. in eo ipſe pius Redemptor humani generis pro ſalute noſtra à mortuis reſurrexit, in eo Spiritum ſanctum ſuper diſcipulos infudit,) tanta debet eſſe obſeruantia, vt præter orationes & Miſſarum ſolennia, & ea, quæ ad veſcendum pertinent, nihil aliud fiat. Nam etſi neceſſitas fuerit nauigandi, ſiue itinerandi, licentia datur, ita duntaxat, vt huius occaſione, Miſſæ & orationes non prætermittantur.

Synodus Trullenſis. 710.

Can. 89. Dies ſalutiferæ paſſionis in ieiunio, & oratione, & cordis compunctione peragentes fideles, vſque ad mediam magni Sabbathi noctem ieiunare oportet.

Canone 90. Dominicis genu non flectere, à diuinis noſtris Patribus, Chriſti reſurrectionem honorantibus, canonicè accepimus. Ne ergo huius obſeruationis euidentiam ignoremus, fidelibus manifeſtum facimus, quòd poſt Veſpertinum ſacerdotum ad altare Sabbato ingreſſum, ex conſuetudine, quæ ſeruatur, nemo genu flectit, vſque ad ſequentem veſperam in die Dominico, in qua poſt ingreſſum in Veſpertino ſiue Completorio genua rurſus flectentes, Domino preces ſic offerimus.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Oratione de Transfiguratione Domini noſtri Ieſu Chriſti: Agedum, ô pie cœtus, hodiernum hunc diem lætis animis celebremus. Agedum, hunc feſtum diem cum ſupernis Virtutibus agitemus. Huc enim nobiſcũ feſti celebrandi gratia venerũt. Agedum, *in cymbalis bene ſonantibus*, hoc eſt, labijs *iubilemus*. Psal. 148. Agedum, ſpiritu exultemus. Cui enim feſtum ac lęta celebritas? cui voluptas & exultatio? an non ijs, qui Dei timore præditi ſunt, qui Trinitatem colunt? &c. Nobis lætitia, & feſtiuum omne gaudium: nobis Chriſtus feſta perfecit.

Carmine de Dominica Paſcha: Reſurrectionis dies: ſplendeſcamus, ô populi: Paſcha Domini, Paſcha. Nam ex morte ad vitam, & è terra in cœlum Chriſtus Deus nos traduxit, triumphum canentes, &c. *Cæli*, vt par eſt, *lætentur, & exultet terra.* Feſtum diem agat mundus vniuerſus, tam viſibilis, quàm inuiſibilis. Chriſtus enim, qui ſempiterna lætitia eſt, ad vitam redijt. &c. Hæc dies vocata ſancta; hæc vna Sabbatorum, regina & Domina, feſtorum feſtum, & celebritatum celebritas: in qua Chriſtum in ſecula laudamus.

Carmine in Aſcenſione Domini: Chriſti, qui ſuper Cherubinorum humeros cum gloria aſcendit, ac nos in paterna dextera conſedere fecit, triumphale carmen canamus, quoniam glorificatus eſt.

Pantaleon Diaconus. 850.

Oratione de Luminibus ſanctis: Quæ feſti huius eſt gratia, nihil puto ſermonis eam ſplendore indigere. Omni quippe orationis elegantia, quæ in præſentiarum tractamus, pulchriora ſunt, nec ſermo vllus tam venuſtus, atque noſtra hæc eſt per ſe panægyris. Quid etenim poſſit præſente noſtra ſolennitate eſſe ſplendidius, ad quam & cæleſtia ad celebrandum regna conueniunt: ad quæ Regis deſuper animus quoqne acceſſit: in qua & terricolarum Rex, abſcondito diademate, cum populo conuerſatur: imò qui Dominus eſt vniuerſi, Chriſtus ad captiuum ducendum Sathanam delapſus, recta per humanam ſpeciem diuinitatis ſuæ maieſtate, cum populo Iudaico cohabitat, & baptiſmi ſe vſui ſubmittit, cùm ipſe ſit baptizantis baptiſma.

Leo Imperator cognomento Philoſophus. 880.

Oratione encomiaſtica in S. Chryſoſtomum: Aderat dies feſtus & celebris Crucis in altum elationis, & iuſſerat Pontifex, vt portæ Eccleſiæ clauderentur, &c. Erat dies maximus Chriſti ortus: Imperator autem, vt mos eſt, non ſimul aderat; ſignificauit autem Pontifici, ſe non prius cõmunicaturũ, quàm ipſe crimina diluiſſet. Sic præterijt etiã Quadrageſima, & die vno ante Paſcha, rurſus Imperator eadem ſignificat, &c. Quæ agebat, ſciebant omnes: confunditur vniuerſus populus, confunditur etiam dies feſtus, metus in fugam conijcit, & fugientes clerus, & quidquid erat fidelis populi, & eorum, qui gerebant magiſtratus, diuinum Paſcha in quodam lauacro, quod Conſtantinianum dicitur, celebrârunt, vigilantes in

Dius no... glorificationibus, & eo..., qui erant catech ſi inſtituti, baptizantes, & ea, quæ tempori conueniunt, munera obeuntes.

Conſtitutione ... Statuimus nos etiam, quod Spiritui ſancto, ab ipſisque inſtitutis Apoſtolis placuit, vt omnes in die ſacro, quo & noſtra integritas inſtaurata eſt, à labore vacent, neque agricolæ, neque quiquam alij in illo illicitum opus aggrediantur. Si enim qui vmbrā quādam atque figuram obſeruabant, tantopere Sabbati diē venerabantur, vt ab omni prorſus opere abſtinerent, quomodo, qui gratiæ lucem, ipſamque veritatem colunt, hos eum diem, qui à Domino honore dītatus eſt, nosque ab exitij dedecore liberauit, non venerari par eſt? aut quomodo, cùm ex ſeptem diebus vnus in Domini honorem conſecratus ſit, nos aliorum ad opera vſu contentos non eſſe, neque illum Domino eximium & inuiolatum conſeruare: ſed ipſum etiam vulgarē facere, noſtrisque operibus applicandum putare, religionis non eſt, prorſus diſſolutæ?

Theophylactus. 900.

Ad cap. 24. Lucæ: Vnam Sabbatorum, primam dierum Sabbati, hoc eſt hebdomadæ dierum nominat, quæ apud nos, propter Reſurrectionem Dominicam, Dominica dicitur.

Simeon Metaphraſtes. 970.

Encomijs in S. Martyrem Georgium: Ante illum quidem effulſit, & cum luciduſſima ſplendentis auroræ hora exortus eſt, vel ſtatim conſequentem, aut continuam potius eam horam habuit dies ille feſtus, à toto mundo celebratus, omniumque ſplendidiſſimus ac præcipuus, Saluatoris, inquā, Christi veri Dei ac Domini noſtri & Martyrum principis, crucem paſſi & reſurgentis. Idem quoque beati Georgij dies feſtus meritò conſequētem habet eiuſdem Christi ad cælos Aſſumptionem, quo die humanam noſtram naturam in ſeipſo vnà cum Patre collocauit.

Suidas. 970.

In αὕτη ἡ ἡμέρα: Hæc eſt dies, quam fecit Dominus, hoc eſt, Dominicum diem Paſcha 25. Martij. Si igitur tertia die reſurrexit Christus, vt ipſe dixit, (*oportet Filium occidi, & tertia die reſurgere,*) quam ob rem octauus dicitur dies Dominicus? Tertius à ſupplicio in cruce, octauus ab opificio & reſurrectione. Principium enim huius aſpectabilis mundi eo fuit, & verum lumen Christus eo reſurrexit.

Euthymius. 1080.

Præfatione in Pſalterium: Christi Conceptio tempore primùm fuit, poſtmodum Natiuitas, deinde impoſitio nominis, & Circumciſio: poſt hæc adductio in templum, & Hypanteſis, hoc eſt, obuiatio, quam Latini Purificationem Virginis appellant. Verùm apud nos feſtiuitates illæ alio ordine atque alio interuallo celebrantur. Primò enim Conceptionem, ac deinde ſtatim Reſurrectionem celebramus. Vides quanta ſit temporis feſtiuitatum diſtantia, & dierum coniunctio? Rurſus Aſſumptio, Transfiguratio, Natiuitas, & deinde poſtrema omnium Apparitio, ac manifeſtatio celebratur.

Michael Glycas. 1120.

Parte 4. Annalium fol. 348. Decretum eſt in Synodo Nicæna, vt Paſchatis feſtum ita celebretur, quemadmodum hodie mos obtinet. Nam antea die menſis lunaris 14. Paſcha celebrabatur, quomodo, quicunque feſtum hoc celebrant, eos ſanctum & vniuerſale Concilium canone... Quartodecumanos & Quartanos appellat. Non enim die Dominico Paſcha celebrabant, ſed vbi decimusquartus lunaris dies appetijſſet, quo nimirum die luna plena eſſet; & quidem ita feſtum hoc celebrabant, vt in eo ieiunarent, ac priuilegijs vterentur.

Emmanuel Comnenus. 1140.

Apud Theodorum Balſamonem in Titulum 7. Photij de Ieiunio: Cum his, vt ab omni negotio penitùs immunes, computabuntur etiam Quadrageſimalis ieiunij medietates, & Pentecoſtes, & Seruatoris Aſſumptio, & omnes totius anni Dominicæ, vt in eis ſit excluſus omnis ad iudicium aditus, & nullus eorum, quibus iudicare ſorte datum eſt, iudiciale quid exerceat.

Nicetas Choniates. 1200.

In Ioanne Comneno: Imperator celeberrimo Reſurrectionis Christi die diuina myſteria percepit.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Eccleſ. Hiſtor. lib. 7. cap. 16. Conſtantinus diem eum, quem Iudæi primum numerauerunt, & Græci Soli dicārunt, Dominicum appellauit, cumque feſtum & feriatum eſſe omnibus lege lata ſtatuit.

Georgius Codinus. 1400.

De officialibus Palatij Conſtantinopolitani fol. 130. Cùm igitur dies feſtus diuinarum Theophaniarum aduenit, ſic planè colitur, vt & dies Natalium Christi.

Folio 128. Cùm autem Imperator quotannis quinquies cibum in triclinio ſumat aſtantibus omnibus Principibus, indutis pallas & tunicas honoratas ſuas, nempe die feſto Natalium Christi, Luminum die, item die Palmarum, die magno Dominico Paſchatis, & die S. Spiritus.

Zega Zabo Æthiops. 1536.

In confeſſione fidei Aethiopicæ. Nouem dies feſtos in Christi memoriam celebrandos Apoſtoli conſtituerunt, ſcilicet Annuntiationis, Natiuitatis, Circumciſionis, Purificationis ſiue Candelarum, Baptiſmi, Transfigurationis, Dominicæ Palmarum, Aſcenſionis quoque atque Pentecoſtes, cum ſuis etiam Ferijs. Ex inſtitutione quoque Apoſtolorum celebrare tenemur diem Sabbati & Dominici, in quibus non decet nobis aliquam rem facere, ne minimam quidem.

Emmanuel Malaxus Peloponeſius. 1578.

Hiſtoria Eccleſiaſtica lib. 2. cap. 9. in Maximo Non ceſſabat quin ſingulis Dominicis diebus & feſtis tum Christi, tum Matris eius Virginis de ſuggeſto doceret populum Christi.

Cap. 22. Poſteaquam in throno ſedit, præter iſte tota hebdomada Paſchatis, quæ magna vocatur, ſancti & venerādi ſupplicij Seruatoris Ieſu Christi celebratio ſine vlla perturbatione ſecuta eſt & ipſa Reſurrectio, quam cùm in Eccleſia decantarent, ecce tibi tumultus.

Hieremias Pat. Conſtantinopolitanus. 1580.

Reſponſi primi cap. 13. Ex his ſacris Codicibus Miſſæ ritum obimus, atque Dominicis quidē per magnam Quadrageſimam, Paſchatis diebus, & nonnullis alijs, Magni Baſilij tomos recitatur: reliquis verò diebus Chryſoſtomi.

Cap. 2. Nec verò mandata tantùm perficere debemus, ſed nec virtutes & inſtituta feſtorum contemnere, in memoria habendo 53 canonem Apoſtolicum, qui ... Di... bus ... eſtis ſi quis non ... mit cum ceteris carn..., &c.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Pius Primus. 150.

Epiſtola 1. Noſſe vos volumus, quòd Paſcha Domini die Dominica annuis ſolennitatibus ſit celebrandum. Iſtis ergo temporibus Hermes Doctor fidei & Scripturarum effulſit inter nos. Et licet nos idem Paſcha prædicta die celebremus, quia tamen quidam inde dubitârunt, ad corroborandas animas eorum, eidem Hermæ Angelus Domini in habitu Paſtoris apparuit, & præcepit ei, vt Paſcha die Dominico celebraretur.

Victor. 186.

Epiſt. 1. Celebritatem ſanctæ Paſchæ die Dominica agi debere prædeceſſores noſtri iam ſtatuerunt, & nos illud vobis eadem die celebrari ſolenniter mandamus: quia non decet, vt membra à capite diſcrepent, nec contraria gerant.

Tertullianus. 200.

Aduerſus Pſychicos, cap. 14. Si omnem in totum deuotionem temporum, & dierum, & menſium, & annorum eraſit Apoſtolus, cur Paſcha celebramus annuo circulo in menſe primo? cur quinquaginta exinde diebus, in omni exultatione decurrimus? cur Stationibus quartam & ſextam Sabbati dicamus, & ieiunijs Paraſceuen?

De corona militis, cap. 3. Die Dominico ieiunium nefas ducimus, vel geniculis adorare: eadem immunitate à die Paſchæ ad Pentecoſten vſque gaudemus.

De Idololatria cap. 14. O melior fides nationum in ſuam ſectam, quæ nullam ſolennitatem Chriſtianorum ſibi vindicat, non Dominicum diem, non Pentecoſten: etiamſi noſſent, nobiſcum non communicaſſent: timerent enim ne Chriſtiani viderentur. Nos ne Ethnici pronunciemur, non veremur. Si quid & carni indulgendum eſt, habes, non dico, duos dies tantùm, ſed & plures. Nam Ethnicis ſemel annuus dies quiſque feſtus eſt, tibi octauo quoque die: excerpe ſingulas ſolennitates nationum, & in ordinem texe, Pentecoſten implere non poterunt.

Anterus. 236.

Apud Burchardum libro 5. cap. 77. Iuonem parte 2. cap. 27. & Gratianum diſt. 1. Etſi non frequentius, ſaltem in anno ter homines communicent, niſi fortè quis maioribus quibuslibet criminibus impediatur, in Paſcha videlicet, & Pentecoſte, & Natali Domini.

Apud Burchardum lib. 5. cap. 24. & Iuonem parte 2. cap. 34. Decernimus vt in omnibus Dominicis diebus altaris oblatio ab omnibus viris & mulieribus fiat.

Cyprianus. 250.

Lib. 2. Epiſt 5 *Epiſt. 33.* Et quoniam ſemper gaudium properat, nec poteſt moras ferre lætitia, Dominico legit. Interim nobis hoc die auſpicatus eſt pacem, dum dedicat lectionem.

Lib. 3. Epiſt. 23. *Epiſt 53.* Quoniam tamen ſcripſiſtis, vt cum pluribus collegis de hoc ipſo pleniſſimè tractem, & res tanta exigit maius & impenſius de multorum collatione conſilium, & nunc omnes ferè inter Paſchæ prima ſolennia apud ſe cum fratribus demorantur, quando ſolennitati celebrandæ apud ſuos ſatisfecerint, & ad me venire cœperint, tractabo cum ſingulis plenius.

De Stella, Magis, & Innocentum nece: Ab illis infantilibus coagulis anima expedita, adepta rationis & intellectus plenitudinem in occurſum Chriſti feſtinat: à quo militiæ ſuæ quærens ſtipendium, ad lucis & pacis æternæ præmittitur gaudia: & Epiphaniæ ſolennia in cæleſtibus celebrat.

Concilium Romanum ſub Silueſtro. 320.

Capit. 2. Omnibus Epiſcopis & presbyteris præceptum eſt Paſchæ obſeruantiam cuſtodire à luna 14. vſque ad 21. ita vt Dominicus dies coruſcet. Et dixerunt Epiſcopi: placet.

Ambroſius. 370.

In Pſalm. 47. Quid eſt *ſecunda Sabbati*, niſi Dominica dies, quæ Sabbatum ſequebatur? Dies autem Sabbati erat dierum ordine poſterior, ſanctificatione Legis anterior. Sed vbi finis Legis aduenit, qui eſt Chriſtus Ieſus, & reſurrectione ſua octauam ſanctificauit, cœpit eadem prima eſſe, quæ octaua eſt; & octaua, quæ prima, habens ex numeri ordine prærogatiuam, & ex reſurrectione Domini ſanctitatem. Vnde & in Euangelio legimus δευτερόπρωτον Sabbatum, quòd Latinè dicitur ſecundoprimum. Vbi enim Dominica dies Luc. 16. cœpit præcellere, qua Dominus reſurrexit, Sabbatum, quod primum erat, ſecundum haberi cœpit à primo.

Sermone 1. de grano ſinapis: Cùm videmos plures è fratribus pigrius ad Eccleſiam conuenire, & Dominicis præcipuè diebus minimè cæleſtibus intereſſe myſterijs, prædicamus inuiti.

Sermone 13. in die Natalis Domini: Qua gratia, vel quibus laudibus hunc diem Natalis Domini prędicemus, prorſus ignoro. In tanta enim feſtiuitate ad magnificandum Deum humana loquela non ſufficit. Nam ſi tunc, cùm naſcebatur Chriſtus, Angelorum voce laudatus eſt, nunc humana laudandus eſt voce cùm regnat. Supergreditur enim illius temporis feſtiuitatem noſtra ſolennitas. Siquidem tunc ſtupuerunt illi tantùm naſcentem Dominum, nos illum ſuſcipimus naſcentem, reſurgentem pariter & regnantem.

Sermone 10. de S. Epiphania: Exultandũ nobis eſt, fratres chariſſimi, quod votis noſtris vota ſuccedunt, quòd gaudijs gaudia cumulãtur. Ecce enim adhuc Natalis Dominici ſolennitate corda noſtra perſultant, & iam feſtiuitate S. Epiphanię gloriamur.

De myſterio Paſchæ cap. 5. Hæc eſt illa cæleſtium myſteriorum gratia, hoc Paſchæ donum, hæc optabilis anni feſtiuitas, hæc exordia gignentium rerum. Hinc vitalis lauacri ſacræ Eccleſiæ editi puerperio infantes, paruulorum ſimplicitate renati, baratro innocentiis perſtrepunt conſcientiæ, &c. Hinc vnius plebis gremio beatæ Eccleſiæ nutrita fraternitas, vnicæ diuinitatis ſubſtantiam, ac virtutis trinum nomen adorantes, Pſalmum annuæ feſtiuitatis cum Propheta concelebrant. *Hæc eſt dies, quam fecit Dominus, exultemus, & lætemur in ea*, &c.

Ad cap. 17. Lucæ: Quòd ſi Iudæi Sabbatum ita celebrant, vt & menſem, & annum totum, quaſi Sabbatum habeant: quanto magis nos reſurrectionem Domini celebrare debemus? Et ideo Maiores tradiderunt nobis Pentecoſtes omnes quinquaginta dies, vt Paſcha celebrandos: quia octauæ hebdomadis initium Pentecoſten facit.

Pruden-

Prudentius. 380.

Hymno quinto cathemerinon:

Sunt & ſpiritibus ſæpè nocentibus
Pœnarum celebres ſub ſtyge feriæ,
Illa nocte, ſacer qua rediit Deus
Stagnis ad ſuperos ex Acheronticis.
Non ſicut tenebras de face fulgida
Surgens Oceano Lucifer imbuit.
Sed terris Domini de cruce triſtibus
Maior ſole nouum reſtituens diem, &c.
Nos feſtis trahimus per pia gaudia
Noctem concilijs, votaq́ue proſpera
Certatim vigili congerimus prece,
Extructoq́ue agimus liba ſacrario.

Philaſtrius. 380.

Cap. 97. hæreſi de Zacharia Propheta, & ieiunio: Per annum quatuor in Eccleſia ieiunia celebrantur. in Natali primum, deinde in Paſcha, tertium in Epiphania, quartum in Pentecoſte. Nam in Natali Saluatoris ieiunandum eſt, deinde in Paſchæ Quadrageſima, atque Aſcenſione in cælum, poſt Paſcha die quadrageſimo inde vſque ad Pentecoſten diebus decem.

Hieronymus. 390.

In vita Pauli Eremitæ: Diebus ſolennibus Paſchæ & Pentecoſtes Antonius ſemper Pauli Eremitæ tunica in modum ſportarum de palmæ folijs cõtexta veſtitus eſt.

Epiſt. 152. ad Mineruium & Alexandrum: Syſinnius frater noſter multas ſanctorum fratrum ac ſororum de veſtra prouincia ad me detulit quæſtiones, ad quas vſque ad diem Epiphaniorum largiſſimo ſpatio cogitaui reſpondere.

Epiſt. 22. ad Euſtochium cap. 15 Cænobitæ Dominicis diebus orationi tantùm vacant, & lectionibus. quod quidem & omni tempore cõpletis opuſculis faciunt.

Ad cap. 40. Ezechielis: Dum eſſem Romæ puer, & liberalibus ſtudijs erudirer, ſolebam cum cæteris eiuſdem ætatis & propoſiti diebus Dominicis ſepulchra Apoſtolorum & Martyrum circuire, crebroq́ue cryptas ingredi.

Ad caput 4. Epiſtola ad Galatas: Dicat aliquis: Si *dies obſeruare non licet, & menſes, & tempora, & annos*, nos quoque ſimile crimen incurrimus, quartam Sabbati obſeruantes, & Paraſceuen, & diem Dominicam, & ieiunium Quadrageſimæ, & Paſchæ feſtiuitatem, & Pentecoſtes lætitiam, & pro varietate regionum, diuerſa in honorem Martyrum tempora conſtituta. Ad quod qui ſimpliciter reſpondebit, dicet: non eoſdem Iudaicæ obſeruationis dies eſſe, quos noſtros. Nos enim non azymorum Paſcha celebramus, ſed Reſurrectionis & crucis. Nec ſeptem, iuxta morem Iſraël, numeramus hebdomadas in Pentecoſte: ſed Spiritus ſancti veneramur aduentum. Et ne inordinata congregatio populi fidem minueret in Chriſto, propterea dies aliqui conſtituti ſunt, vt in vnum omnes pariter veniremus. Non quò celebrior ſit dies illa, qua conuenimus. Sed quò quacunque die conueniendum ſit, ex conſpectu mutuo lætitia maior oriatur.

Concilium Carthaginenſe Quartum. 398.

Cap. 64. Qui die Dominico ſtudioſè ieiunat, non credatur Catholicus.

Cap. 65. Paſchæ ſolennitas vno die & tempore celebranda eſt.

Concilium Carthaginenſe Quintum. 403.

Cap. 7. Placuit vt dies venerabilis Paſchæ formatarum ſubſcriptione omnibus intimetur: dies verò concilij XI. Kalend. Nouemb. intimetur, &c.

Gaudentius Brixienſis. 400.

Præfatione ſuper tractatus in Scripturam. Communis voti fuerat, vt ea, quæ de diuinis eloquijs per Paſchales dies proximè prætereuntes explanaui, coram valuiſſes audire. Cum enim ſemper, tum præcipuè diebus feſtis, præſentia tua nobis meritò grata eſt in Eccleſiæ Brixianæ conuentu.

Tractatu primo in Exodum, de Paſcha obſeruatione; Opportuno tempore Dominus Ieſus beatiſſimam feſtiuitatem Paſchæ voluit celebrari, poſt autumni nebulam, poſt horrorem hyemis, ante æſtatis ardorem.

Tractatu 10. Explicitis his, quæ propoſueram differenda, tam de Exodi, quàm de Euangelij lectione, congruens aliquid diei Dominico reſeruaui, &c. Quòd primum diem Dominicum nominamus ſanctum, credentes eum ſanctificatum reſurrectione Domini Ieſu, expectamus etiam illum verè ſanctum ſeptimi milleſimi anni diem, qui & adueniet poſt illos ſex dies, ſex millium videlicet annorum ſeculi, quibus completis requies erit veræ ſanctitatis, & verè credentibus in reſurrectione Chriſti.

Auguſtinus. 400.

Epiſtola 118. ad Ianuarium cap. 1. Illa, quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quę quidem toto terrarum orbe obſeruantur, datur intelligi vel ab ipſis Apoſtolis, vel à plenarijs concilijs, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima auctoritas, commendata atque ſtatuta retineri: ſicuti quòd Domini Paſſio, & Reſurrectio, & Aſcenſio in cælum, & aduentus de cælo Spiritus ſancti, anniuerſaria ſolennitate celebrantur, & ſi quid aliud tale occurrerit, quod ſeruatur ab vniuerſa, quacunq́ue ſe diffundit, Eccleſia.

Epiſt. 119. ad eundem cap. 13. Dies Dominicus non Iudæis, ſed Chriſtianis reſurrectione Domini declaratus eſt, & ex illo habere cœpit feſtiuitatem ſuam.

Sermone 154. de Tempore: Venerabilis eſt hic dies, qui Dominicus dies, & dies primus atq́ue perfectus eſt, & dies clarus, in quo viſa eſt prima lux, in quo transgreſſi ſunt filij Iſrael mare rubrum ſiccis pedibus, & in quo pluit manna filijs Iſrael in deſerto, & quo Dominus baptizatus eſt in Iordane, quo vinum de aqua in Cana Galilææ factum eſt, quo Dominus reſurrexit à morte: quo intrauit Dominus in domos clauſas, vbi erant diſcipuli congregati propter metum Iudæorum. in quo Spiritus ſanctus deſcendit in Apoſtolos, & in quo ſperamus Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ad iudicium venturum.

Sermone 251. de Tempore: Sciendum eſt, fratres chariſſimi, quòd ideo à ſanctis Patribus noſtris conſtitutum eſt Chriſtianis, & mandatum, vt in ſolennitatibus Sanctorum, & maximè in Dominicis diebus otium haberent, & à terreno negotio vacarent, vt paratiores & promptiores eſſent ad diuinum cultum, cùm non haberent, quod eos inde retardaret, incommodum, relinquentesq́ue eo tempore terrenam ſolicitudinem, quò facilius poſſent Dei intendere voluntatem, &c. Dominicum ergo diem Apoſtoli & Apoſtolici viri ideo religioſa ſolennitate habendum ſanxerunt, quia in eodem Redẽptor noſter à mortuis reſurrexit: quiq́ue ideò Dominicus appellatur, vt in eo à terrenis operibus vel mundi illecebris abſtinentes, tantùm diuinis cultibus ſeruiamus: dantes ſcilicet diei huic honorem & reuerentiam, propter ſpem reſurrectionis noſtræ, quam habemus in illa.

Innocentius Primus. 406.

Epiſtola 1. ad Decentium Eugubinum cap. 4. Diem Dominicum ob venerabilem Reſurrectionẽ Do-

mini noſtri Ieſu Chriſti non ſolùm in Paſcha celebeamus, verùm etiã per ſingulos circulos hebdomadarum ipſius diei imaginem frequentamus.

Epiſtola vndecima ad Aurelium, de ratione Paſchali: Has literas de ratione Paſchali alterius (dico futuri) anni præſcripſi. Nam cùm ante diem 11. Kalendarum Aprilium penè luna 16. colligatur, (nã quippiam minus eſt,) itemq; cùm in ante diem quartum Kalendarum earundem veniat, 23. exiſtimaui 11. Kalendarum memoratarum die, feſta Paſchalia celebranda: quoniam in 23. luna nullũ Paſcha vnquam ante hoc Paſcha, factum eſſe cognoſcimus.

Paulinus Nolanus. 420.

Natali 9.

Eſt venerandadies cunctis, qua Virgine natum
Pro cunctis hominem ſumpſit Deus,eſtq; deinde
Qua puerum, ſtella duce, myſtica dona ferentes
Suppliciter vidêre Magi,ſeu qua magis illum
Iordanis trepidans lauit tingente Ioanne,
Sacrantem cunctas recreandis gentibus vndas:
Siue dies eadem magis illo ſit ſacra ſigno,
Quo primum Deus egit opus,cùm flumine verſo
Permutauit aquas, praedulce nectare vini.
Quid paſchale epulum? Nam certè iugiter omni
Paſcha die cunctis Eccleſia prædicat horis,
Conteſtans Domini mortem cruce de cruce vitam:
Cunctorum tamen hoc magna pietatis in omnes
Grande Sacramentum,præſcripto menſe quotannis,
Totus vbiq; pari famulatu mundus adorat,
AEternum celebrans redituro corpore Regem.
Hoc ſolenne dies ſequitur,ſeptem numeramus
Hebdomadas,& lux populis feſtiua recurrit,
Qua ſanctus quondam, cælo demiſſus ab alto,
Spiritus ignito diuiſit fulmine linguas,&c.
Ergo velut cœlum ſtellis,vt floribus arua,
Temporibusq; annos Dominus: ſic ipſe diebus
Tempora diſtinxit feſtis, vt pigra diurnis
Ingenia obſequijs ſaltem diſcrimine facto
Poſt interuallum reduci ſolennia voto
Sancta libenter agant,reſideſq; per annua mentes
Feſta parent Domino.

Paulus Oroſius. 420.

Lib. 7. cap. 37. Taceo de infelicibus illis apud Polentiam geſtis, cùm barbaro & pagano duci, hoc eſt Sauli, ſumma belli commiſſa eſt: cuius improbitate reuerendiſſimi dies & ſanctum Paſcha violatum eſt, cedentiq; hoſti propter religionem, vt pugnaret extortum eſt: cùm quidem oſtenderetur in breui iudicio Dei, & quid fauor eius poſſet, & quid vltio exigeret, pugnantes vicimus, victores victi ſumus.

Maximus Taurinenſis. 430.

De Pentecoſte Homilia prima. Noſſe vos credo, fratres, quæ ſit ratio, quòd venerabilem hanc Pentecoſtes diẽ non minore lętitia celebremus, quàm ſanctum Paſcha celebrauimus. & quòd eadem deuotione huius Solennitatis obſeruantiam decurrimus, ſicut illius obſequia ſolennitatis impleuimus. Tunc enim, ſicut modò fecimus, ieiunauimus Sabbato, vigilias celebrauimus, orationibus pernoctantes inſtitimus: vnde neceſſe eſt ſimilis obſeruationis ſimilem lætitiam ſubſequatur.

Homilia 3. Scire debet Sanctitas veſtra hanc ſanctam Pentecoſtes diem qua ratione curemus, vel cur iſtorũ dierum numero quinquaginta ſit nobis iugis & continuata feſtiuitas, ita vt hoc omni tempore neque ad obſeruandum indicamus ieiunia, neque ad exorandum Deum genibus ſuccidamus; ſed ſicuti Dominica ſolemus facere, erecti & feriati reſurrectionem Domini celebramus. Dominica enim nobis ideo venerabilis eſt, & ſolennis, quia in ea Saluator, velut ſol oriẽs, diſcuſſis infernorum tenebris luce reſurrectionis emicuit. Ac idcirco ipſe dies ab hominibus ſeculi dies Solis vocatur, quòd ortus eum Sol iuſtitiæ illuminet. Iſtæ ergo Dominicę tota quinquaginta dierum curricula celebrãtur, & omnes illi dies velut Dominici deputantur. Nam in Dominica reſurgens Saluator, reuerſus ad homines eſt, & poſt reſurrectioné tota quinquageſima cum hominibus commoratus eſt. Aequalis ergo eorum neceſſarium vt eſſet feſtiuitas, quorum æqualis eſſet quantitas.

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 73. de Paſchali ſolennitate: Hodierna feſtiuitas, fratres chariſſimi, nouis vetera non connectit, nec carnes Agni ſeruat in craſtinum: ſed dum præterita præſentibus ſolenni deuotione participat, & Paſcha noſtrũ Paſcha redeunte cõiungit, noſtræ regenerationis ablactat infantiam.

Proſper. 450.

De promiſſionibus & prædictionibus Dei parte 3. cap. 38. Nam cùm ſanctæ Paſchæ ſolennis ageretur feſtiuitas, collecta illic & vndiq; omni curioſitate etiam adueniens multitudo Sacerdotum multorũ, Aurelius illic cathedram habuit.

Leo Primus. 450.

Sermone 3. de Quadrageſima cap. 1. Si rationabile & quodammodo religioſum videtur, per diem feſtum in veſtitu nitidiore prodire, & habitu corporis hilaritatem mentis oſtẽdere: ſi ipſam quoque orationis domum propenſiore tunc cura & ampliore cultu, quantum poſſumus, adornamus: nonne dignum eſt, vt anima Chriſtiana, quæ verum viuumq; Dei templũ eſt, ſpeciem ſuam prudenter exornet, & redemptionis ſuæ celebratura ſacramentum, omni circumſpectione præcaueat, ne vlla eam macula iniquitatis obfuſcet?

Cap. 2. Vnde quia dum mortali carne circumdamur, non deſinit nobis hoſtis antiquus laqueos peccati vbique prætendere, & tunc maximè aduerſus Chriſti membra ſæuire, quando ab eis ſunt ſacratiora celebranda myſteria, meritò doctrina Spiritus ſancti hac eruditione imbuit populum Chriſtianum, vt ad Paſchale feſtũ quadraginta dierum ſe continentia præpararet.

Epiſtola 81. ad Proſterium Alexandrinum cap. 1. Dies reſurrectionis Dominicæ tantis diuinarum diſpenſationum myſterijs eſt conſecrata, vt quidquid eſt à Domino inſignius conſtitutum, in huius diei dignitate ſit geſtum. In hac mundus ſumpſit exordium. In hac per Reſurrectionem Chriſti & mors interitum, & vita accepit initium. In hac Apoſtoli à Domino prædicandi omnibus gẽtibus Euangelij tubam ſumunt, & inferendum vniuerſo mundo ſacramentum regenerationis accipiunt. In hac (ſicut beatus Ioannes Euangeliſta teſtatur) congregatis in vnum diſcipulis, ianuis clauſis, cùm ad eos Dominus introiſſet, *inſufflauit, & dixit: Accipite Spiritum ſanctum,*&c. In hac de- Ioan 20.
nique promiſſus à Domino Apoſtolis Spiritus Act. 2.
ſanctus aduenit, vt cæleſti quadam regula inſinuatum & traditũ nouerimus, in illa die celebranda nobis eſſe myſteria ſacerdotalium benedictionum, in quo collata ſunt omnia dona gratiarum.

Sedulius. 460.

Lib. 4. Paſchali:

Cœperat interea poſt triſtia Sabbata felix
Irradiare dies, culmen quo nominis alti

A Domino

A Domino dominante trahit, primumq́; videre
Promeruit naſci mundum, atq; reſurgere Chriſtum.
Septima nam Geneſis cùm dicit Sabbata, claret,
Hunc orbis caput eſſe diem, quem gloria Regis,
Nunc etiam proprij diuinis fulgere trophæis,
Primatum retinere dedit.

Eucherius Lugdunenſis. 450.

Homilia 7. de Paſcha: Dies hęc, fratres, ſi bene perſpicimus, duplici nobis ſanctificatione veneranda eſt: Ipſa enim in principio iam naſcẽtis mundi prima facta eſt, quæ nunc quoq; in gloria beatæ Reſurrectionis electa eſt. Duplici ergo ſolennitate veneremur hanc diem, veneremur vt primã, veneremur vt tertiam.

Homilia 8. de Paſcha: Feſtiuitates iſtæ, chariſſimi, celebritates Dei Domini, quas annua deuotione veneramur, ſicut nobis in futurum vitam & gloriam pollicentur, ita etiam in præteritum de ſalutis noſtræ cauſa & occaſione naſcuntur. Ab eo ergo ſacti atque reparati, nunc impenſius exultemus in beneficijs ſuis: quia meliores ſunt dies illi, quibus liberamur, quàm illi, quibus in vitæ huius pericula naſcendo producimur.

Homilia prima in Aſcenſione Domini: Hodierna feſtiuitas non minor eſt illa celebritate, qua ad nos de ſinu Patris geminæ ſubſtantiæ Redemptor noſter per partum mãtris aduenit. Ille enim Natiuitatis dies Dominum ac Saluatorem noſtrum terris dedit, hic cælo reddidit.

Cæſarius Arelatenſis. 470.

Homilia 12. Vnde iterum atque iterum rogo, pariter & conteſtor, vt omni die Dominico, & præcipuè in maioribus feſtiuitatibus, donec diuina myſteria compleantur, nullus de Eccleſia abſcedat; niſi fortè quos aut grauis infirmitas, aut publica neceſſitas ſtare diutius non permittit. Verè dico, fratres, ſatis durum & prope nimis impium eſt, vt Chriſtiani non habeant reuerentiam diei Dominico, quam Iudæi obſeruare videntur in Sabbato.

Victor Vticenſis. 480.

De Perſecutione Vandalica lib. 1. Quodam tempore Paſchatis ſolennitas agebatur, & dum in quodam loco, qui Regia vocitatur, ob diem Paſchalis honoris ſibimet clauſam Eccleſiam reſerarent, comperetunt Ariani: ſtatim quidam presbyter eorum, Andiot nomine, congregata ſecum armatorum manu, ad expugnandam turbam accenditur innocentum.

Fulgentius. 500.

Sermone de duplici Natiuitate Chriſti: Interea, fratres, dignum eſt, vt in die Dominicæ Natiuitatis, diem quoque Dominicæ reſurrectionis ſolenniter audiatis. Vnigenitus enim Deus ſicut pro nobis dignatus eſt naſci, ſic pro nobis ſecundùm carnem dignatus eſt mori, dignatus eſt etiam ſuſcitari. Iſte quippe dies eſt viſitationis, ille redemptionis.

Sermone de laudibus Mariæ ex partu Saluatoris: Natiuitas Domini noſtri Ieſu Chriſti totum mundũ aduentus ſui luce hodie perfudit. Hodie de cælo Deus deſcendit ad hominem, vt in cælo homini præpararet aſcenſum.

Sermone de Epiphania: Noſtis, fratres chariſſimi, quia dies iſte, qui nobis in honorem Domini per annos ſingulos celebratur, ore cunctorum fidelium Epiphania venerabiliter nuncupatur. Debet diei huius ſolennitas à fidelibus celebrari, & ideò ſolennitatis cauſa non debet ignorari.

Concilium Agathenſe. 506.

Cap. 21. Paſcha, Natali Domini, Epiphania Domini, Aſcenſione Domini, Pentecoſte, & Natali S. Ioannis Baptiſtę &c. non niſi in ciuitatibus, aut in parochijs teneant Miſſas. Clerici verò, ſiqui in feſtiuitatibus, quas ſupra diximus, in oratorijs (niſi iubente aut permittẽte Epiſcopo) Miſſas facere aut tenere voluerint, à communione pellantur.

Cap. 47. Miſſas die Dominico ſecularibus totas audire, ſpeciali ordine præcipimus, ita vt ante benedictionem Sacerdotis populus egredi non præſumat.

Cap. 63. Ciues, qui ſuperiorum ſolennitatum, id eſt Paſchæ, & Natalis Domini, vel Pentecoſtes feſtiuitatibus, cum Epiſcopis intereſſe neglexerint, triennio communione priuentur Eccleſiæ.

Cap. 64. Si quis in clero conſtitutus ab Eccleſia ſua diebus ſolennibus abfuerit, id eſt, Natiuitate Domini, Epiphania, Paſcha, vel Pentecoſte, triennio à communione ſuſpendatur.

Concilium Aurelianenſe Primum. 506.

Cap. 29. Litanias ante Aſcenſionem Domini placuit celebrari, ita vt præmiſſum triduanum ieiunium, in Dominicæ Aſcenſionis ſolennitate ſoluatur: per quod triduum ſerui & ancillæ ab opere relaxentur, quo magis conueniat plebs vniuerſa.

Concilium Tarraconenſe. 518.

Cap. 4. Nullus Epiſcoporum, aut Presbyterorum, aut Diaconorum, vel Clericorum, die Dominico propoſitum cuiuſcumque cauſæ negotij audeat iudicare, niſi hoc tantùm, vt Deo ſtatuta ſolennia peragant.

Theodoricus Rex Italiæ. 520.

In edicto cap. 154. Die Solis, qui Dominicus nuncupatur, & diebus Paſchalibus nullum præcipimus conueniri: qui contra fecerit ſacrilegij reus habeatur.

Concilium Aurelianenſe Tertium. 537.

Cap. 27. Quia perſuaſum eſt populis die Dominico agi cum caballis, aut bobus, & vehiculis itinera nun debere, neque vllam rem ad victũ præparare, vel ad nitorem domus vel hominis pertinentem, nullatenus exercere: quæ res quia ad Iudaicam magis, quàm ad Chriſtianam obſeruãtiam pertinere probatur, id ſtatuimus, vt die Dominico, quod ante fieri licuit, liceat. De opere tamen rurali, id eſt, agricultura, vel vinea, vel ſectione, vel meſſione, excuſſione, vel exacto ſepe cenſuimus abſtinendum, quo facilius ad Eccleſiam venientes, orationis gratia vacent. Quòd ſi inuentus fuerit quis in operibus ſupraſcriptis, quæ interdicta ſunt, ſe exercere: qualiter emendare debeat, nõ in laici diſtrictione, ſed in ſacerdotis caſtigatione conſiſtat.

Benedictus Abbas. 530.

In Regula cap. 15. A ſancto Paſcha vſque ad Pentecoſten ſine intermiſſione dicatur Alleluia, tam in Pſalmis, quàm in Reſponſorijs.

Vigilius PP. 540.

Epiſt. 1. cap. 5. Quoties Paſchatis, aut Aſcenſionis Domini, vel Pentecoſtes, aut Epiphaniæ, Sanctorumq; Dei fuerit agenda feſtiuitas, ſingula capitula diebus apta ſubiungimus, quibus commemorationem ſanctæ ſolennitatis, aut eorum faciamus, quorum natalitia celebramus: cætera verò ordine conſueto proſequimur.

Concilium Aurelianenſe Quartum. 547.

Cap. 1. Placuit vt ſanctum Paſcha, ſecundùm laterculum Victoris, ab omnibus ſacerdotibus vno tempore celebretur. Quæ feſtiuitas annis ſingulis Epiphaniarum die in Eccleſia populis denuntietur. De

tur. De qua ſolennitate, quoties aliquid dubitatur, inquiſita vel agnita per Metropolitanos à Sede Apoſtolica ſacra conſtitutio teneatur.

Concilium Lugdunenſe Primum. 570.

Cap.6. Placuit etiam vniuerſis fratribus, vt in prima hebdomada noni mẽſis, hoc eſt, anta diem Dominicam, quæ prima in ipſo menſe illuxerit, Litaniæ, ſicut ante Aſcenſionẽ Domini ſancti Patres fieri decreuerũt, deinceps ab omnibus Eccleſijs ſeu parochijs celebrentur.

Fortunatus. 570.

Lib.3. Poëmatum, Hymno de Reſurrectione:

Salue feſta dies, toto venerabilis æuo,
Qua Deus infernum vicit, & aſtra tenet.

Lib.4. ad Gregorium de Iudęis conuerſis:

Ecce dies aderat, qua Spiritus almus ab alta
Miſſus Apoſtolicis fluxit in ora viris:
Re ſacra ruricolas, vrbanos excitat omnes,
Certatimq́, aditus ad pia feſta terunt.

Vita S. Maurilij cap.18. Quidam Belgicus nomine, primo die Paſchatis proprias ſegetes ſeruis proprijs temerario iure mundare præceperat: mancipia autem cùm reniti cœpiſſent, ac dicere contra auctoritatem fore, vt tali die opera agerentur ſeruilia, Dominus eorum, vt id agerent, inuitos coëgit. Sed cùm ſegetes ingreſſi lolia, & quæcunq; inutilia ſarrire tentaſſent, mox Belgicus oculorũ cæcitate percuſſus, cœpta vt deſerẽt immenſis vocibus coëgit inuitos.

Pelagius Secundus. 580.

Epiſtola 4. ad Epiſcopos Germaniæ, & Galliæ: Sacrum ordinem Romanum, ſacraq; conſtituta noſtrorũ anteceſſorũ ſolerter relegentes: inuenimus has nouem Præfationes in ſacro catalogo tãtummodò recipiẽdas, quas longa retrò veritas in Romana Eccleſia hactenus ſeruauit: vnam in Albis Paſchalibus, aliam de Aſcenſione Domini, tertiam de Pentecoſte, quartam de Natali Domini, quintam de Apparitione Domini, ſextam de Apoſtolis, ſeptim amde Sancta Trinitate, &c.

Concilium Lugdunenſe Secundum. 580.

Cap.5 Nullus Epiſcoporum Natalem Domini aut Paſcha alibi, niſi ad Eccleſiam ſuam, præter infirmitatis incurſum aut ordinem Regium præſumat celebrare.

Gregorius Turonenſis. 586.

Hiſtoria Francorum lib. 5. cap.11. Auitus Pontifex nocte ſancta Pentecoſtes vigilijs celebratis Iudæos baptizans in ſinum matris Eccleſiæ congregauit.

Concilium Matiſconenſe Secundum. 588.

Cap.1. Cuſtodite diem Dominicam, quæ nos denuò peperit, & à peccatis omnibus liberauit Nullus veſtrũm litium ſomitibus vacet: nullus cauſarum actiones exerceat: nemo ſibi talem neceſſitatem exhibeat, quæ iugum ceruicibus iumentorum imponere cogae. Eſtote omnes tn hymnis & laudibus Dei animo corporeq; intenti. Si quis veſtrũm proximam habet Eccleſiam, properet ad eandem, & ibi Dominico die ſemetipſum precibus lachrymiſq; afficiat. Sint oculi manuſq; veſtræ toto illo die ad Deum expanſæ: ipſe enim eſt dies requietionis perpetuus, ipſe nobis per ſeptimæ diei vmbram inſinuatus noſcitur in Lege & Prophetis. Iuſtum igitur eſt, vt hanc diem vnanimiter celebremus, per quam facti ſumus, quod non fuimus.

Guntramnus Rex Franciæ. 588.

Epiſtola ad Epiſcopos concilij Matiſconenſis 2. Idcirco huius decreti ac definitionis generalis vigore decernimus, vt in omnibus diebus Dominicis, in quibus ſanctæ Reſurrectionis myſterium veneramur, vel in quibuſcunq; reliquis ſolẽnitatibus, quando ex more, ad veneranda templorum oracula vniuerſæ plebis coniunctio deuotionis coogregator ſtudio, præter quod victum præparari conueoit, ab omni corporali opere ſuſpendãtur, nec vlla cauſarum præcipuè iurgia moueantur.

Gregorius Magnus. 590.

Lib.10. Epiſt. 3. Dominico die à labore terreno ceſſandum eſt, atque omni modo orationibus inſiſtendum; vt ſi quid negligentius per ſex dies agitur, per diem Reſurrectionis Dominicæ precibus expietur.

Homilia 22. in Euangelia: Sicut in ſacro eloquio Sancta ſanctorum, vel Cantica canticorum, pro ſui magnitudine dicuntur: ita Paſchalis feſtiuitas rectè dici poteſt Solennitas ſolennitatum. Ex hac quippe ſolennitate exemplum nobis reſurrectionis datum eſt, ſpes cæleſtis patriæ aperta, & facta superni regni iam iam præſumptibilis gloria.

Homilia 30. de Feſto Pentecoſtes: Penſate fratres poſt incarnationem vnigeniti Filij Dei qualis ſit hodierna ſolennitas de aduentu Spiritus ſancti: ſicut enim illa, ita & hæc eſt honorabilis. In illa quippe Deus in ſe permanens ſuſcepit hominem, in iſta homines facti ſunt per adoptionem Dij.

Concilium Antiſiodorenſe. 614.

Cap.11. Non licet in Vigilia Paſchę ante horam ſecundam noctis vigilias expedire: quia in illa nocte non licet poſt mediam noctem bibere, nec in Natali Domini, oec in reliquis ſolennitatibus.

Cap.16. Non licet dia Dominico boues iungere, vel alia opera exereere.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De officijs Eccleſiaſticis lib.1. cap.24. Dominicum diem Apoſtoli ideò religioſa ſolennitate ſanxerunt, quia in eo Redemptor noſter à mortuis reſurrexit: quiq; ideò Dominicus appellatur, vt in eo à terrenis operibus, vel à mundi illecebris abſtinentes, tãtùm diuinis cultibus ſeruiamus, dantes ſcilicet diei huic honorem & reuerẽtiam propter ſpem reſurrectionis noſtræ, quam habuimus in illa.

Cap.25. Natalis dies Domini ea de cauſa à Patribus votiuæ ſolennitatis inſtitutus eſt, quia in eo Chriſtus pro redemptione mũdi naſci corporaliter voluit, &c. Hæc eſt ergo Dominicæ Natiuitatis magna ſolennitas, hæc eſt diei huius noua & glorioſa feſtiuitas, aduentus Dei ad homines factus. Itaque dies iſte pro eo, quòd in eo natus eſt Chriſtus, Natalis dicitur: quemq; ideò obſeruare per reuolutum circulum anni feſta ſolennitate debemus, vt in memoriam reuocetur, quòd natus eſt Chriſtus.

Cap.26. Epiphaniorum diem proinde feſta ſolennitate viri Apoſtolici ſignauerunt, quia in eo per ſtellam eſt Saluator oſtenſus, quando inuenerunt Magi Chriſtum in præſepio iacentẽ, & adorauerunt eum. Ideo ergo diem hunc annua celebritate ſacrauerunt, vt mundus agnoſcat Deum, quem elementa cælitus prodiderunt.

Cap. 27. Dies Palmarum ideò celebratur, quia in eo Dominus & Saluator noſter, ſicut Propheta Zach.9.
cecinit, tendans Hieroſolymam, aſello ſediſſe Matt. 21.
perhibetur.

Cap.28. Cœna Domini, hæc eſt quinta Feria vltimæ hebdomadis Quadrageſimæ, quando Dominus & Saluator noſter, poſt typicum illud Paſcha completum, ad verum Paſcha tranſiẽs, myſterium corporis & ſanguinis ſui primum Apoſtolis tradidit.

Cap.29. Paraſceue, id eſt, ſexta Sabbati, ideo in ſoleonitate habetur, quia eo die Chriſtus myſterium crucis expleuit, propter quod venerat in hunc mundum.

Cap.30. Sabbati Paſchalis veneratio hinc celebratur, pro eo quòd eodẽ die Dominus in ſepulchro quieuit.

Cap.31. Iam verò Paſchale ſacramentum, quod nunc in Saluatoris noſtri myſterium manifeſtiſſimè celebratur, in veteri Teſtamento figuraliter primum geſtum eſt, quando agno occiſo, Paſcha
Exod. 12. celebrauit populus Dei in Ægypto, cuius figura in veritate completa eſt in Chriſto, qui ſicut ouis ad occiſionem ductus eſt. Cuius quidem diem Paſchalis reſurrectionis, non ſolùm pro eo celebramus, quòd in eodem à mortuis reſurrexit, ſed etiam pro alijs ſacramentis, quæ per eundem ſignificantur. &c. Quòd anniuerſarius dies Paſchalis non ad eundẽ diem anni redit, ſicut dies quo creditur Dominus natus, hoc fit propter Dominicũ diem & lunam. Manifeſtum eſt enim, quo die Dominus crucifixus ſit, & in ſepulchro fuerit, & reſurrexerit. Adiuncta eſt enim ipſorum dierũ obſeruatio per Nicænum Concilium vniuerſo orbi Chriſtiano, & perſuaſum, eo modo Paſcha celebrari oportere, vt non ſolùm lunam Paſchalem, ſed & diem Dominicum, in quo reſurrexit Dominus à mortuis, expectare debeamus. Inde eſt quòd ad eundẽ diem anni non reuertitur Paſcha. Nam Iudæi tantundem menſem nouorum & lunam obſeruant. Diem autem addendum Patres noſtri cenſoerunt, vt & noſtra feſtiuitas à Iudæorum feſtiuitate diſtingueretur.

Cap.32. Aſcenſionis Dominicæ ſolennitas ideò celebratur, quia eodem die poſt mũdi victoriam, poſt inferni regreſſum, Chriſtus aſcẽdiſſe memoratur ad cælos. Quæ feſtiuitas ideò per reuolutũ circulum annorum celebratur, vt humanitas aſſumptę carnis aſcendẽs ad dextram Patris in memoriam reuocetur.

Cap.33. In nouo Teſtamento Pentecoſte cœpit, quando aduentum S. Spiritus, quẽ Chriſtus promiſit, exhibuit, quem ait non eſſe venturum niſi ipſe aſcenderet in cælum. Aduentus itaque S. Spi-
Act. 2. ritus de cęlo ſupra Apoſtolos in varietate linguarum diffuſa, ſolennitatem tranſmiſit in poſteros, eaqúe de cauſa Pentecoſte celebratur, & dies ipſe proinde inſignis habetur.

Ionas Monachus. 640.

Vita S. Columbani cap.9. Solebat vir ſanctus cùm Dominicæ diei aut quorumlibet Sanctorum ſacratæ ſolennitates aduentarent, ab aliorum ſocietate ſeparatus, in loca abdita ſe recipere, & longioris ſpatij eremi ſecreta expetere, vt ſolida & tranquilla mente, abſque curarum inquietudine, ſolus orationi vacaret, & religioni omni conatu intenderet.

Concilium Toletanum Quartum. 643.

Cap.4. Placuit vt ante tres menſes Epiphaniarũ Metropolitani Sacerdotes literis ſe inuicem inquirant, vt communi ſcientia edocti, diem Reſurrectionis Chriſti comprouincialibus ſuis innuent, & vno tempore celebrandum annuntient.

Concilium Cabilonenſe primum. 658.

Cap.18. Licet generaliter ab omnibus Catholicis, & Deum timentibus, diem Dominicum, prima Sabbati conuenit obſeruare, & ſicut ſuperius in canonibus eſt ſtatutum: non aliquid noui condentes, ſed vetera renouantes inſtituimus, vt in ipſo die Dominico ruralia opera, id eſt, arare, meſſes metere, exactus facere, vel quidquid ad ruris colturam pertinet, nullus penitus præſumat: quod qui inuentus fuerit faciens, ſub diſciplina diſtrictionis omnimodis corrigatur.

Concilium Toletanum Decimum. 659.

Cap.1. De celebritate feſtiuitatis Dominicæ Matris cùm nihil fidei ſinceritas per diuerſitatẽ aduerſum incurrat, & vnitatem Catholicæ regulæ varietas nulla decerpat, eſt tamen, quod niſi temporum vnitate ſeruetur, & diſſidium indiſciſſę vnitati parturiat, & Sacramentorum vnitate conſtare non valeat. Hinc eſt enim quòd Paſchale feſtũ vno die celebramus, & tempore, ne in Iudaicũ decidamus errorem. Hinc aduentum S. Spiritus, poſt reſurrectionem Domini, niſi expectemus tẽpore definito dierum & numero, non poſſumus impleri eiuſdem Spiritus dono: quoniam ſi caret plenitudinis numero, carere poteſt & myſterij ſacramento. Hinc Natiuitatis Dominicæ ſacrum, quo euidenter de vtero virginali Verbum prodijt caro factum, abſque dubio ſeruat & temporis curſum, & repræſentat ſpeciale diei monumentum. Si ergo natiuitatis & mortis huius incarnati Verbi dies abſque immutatione ita certus habetur, vt abſq; diuerſitate in toto terrarũ orbe ab omni Eccleſia concorditer celebretur; cur nõ feſtiuitas glorioſæ matris eius eadem obſeruantia vno ſimul vbique die ſimiliq; habeatur honore' &c. Natiuitas Saluatoris noſtri die 8. Kalend. Ianuar. ſicut mos eſt, ſolẽnis in omnib. habeatur.

Audoënus. 660.

Vita S. Eligij lib.2.cap.2. Eo tẽpore, quo apud Gallias à cuncto populo Rogationes celebrantur, cõuenientes ſimul die Dominicâ ante Litanias, inter cateruas populi, inter agmina clericorum, inter choros pſallentium conſecrati ſumus.

Cap.16. Diem Dominicũ pro reuerentia reſurrectionis Chriſti abſque vllo ſeruili opere colite, Sanctorum ſolennitates pio affectu celebrate.

Adamnanus. 680.

Lib. de locis ſanctis: In die Aſcenſionis Dominicæ per annos ſingulos Miſſa peracta, validi flaminis procella deſurſum venire conſueuit, & omnesq; qui in Eccleſia adſuerint, terra proſternere.

Aldhelmus. 680.

De laudibus Virginitatis cap.21. Tempore quodam, cùm ſacroſancta Paſchalis ſolennitas intra ſpeleum celebraretur, & plures ad viri Dei ſpeluncam, velut examen ad aluearium, pro feſtiuitate frequentanda certatim glomerarentur: qua peracta ſolitæ frugalitatis dapibus ſaginantur, tum fuſis precibus, Dei patrocinium fideliter implorant: & pro foribus veſtibuli tantas delitiarum affluentias ſolita pietate Chriſtus famelicis ſuis tam vbertim conſuluit, vt vſque ad Penteeoſten, quæ ſeptenis hebdomadarum curriculis calculatur, diuinitus allata epularũ ſtipe, quotidie affatim paſcerentur.

Beda. 700.

De ratione temporum cap.6. Ferias habere clerum primus Papa Silueſter edocuit: cui ſoli Deo vacanti nunquam militiam vel negotiationem liceat exercere mundanam. Et quidem diem, qua & lux principio facta eſt, & Chriſti reſurrectio eſt celebrata, Dominicum nuncupauit: quod illi nomen iam primis Eccleſiæ temporibus fuiſſe teſtatur Ioannes, qui dicit in Apocalypſi: *Fui in ſpiritu in Dominica die.* Apoc 1.

Homilia in Vigilijs Paſchæ: Vigilias nobis huius ſacratiſſimę noctis, ſicut ex Euangelica lectione audiuimus, fratres chariſſimi, reſurrectio Domini ac Saluatoris noſtri dedicauit. Iuſtè enim hanc pro eius vigilijs celebramus & hymnis, qui pro noſtro amore in ea dormire in morte, ac de morte voluit excitari.

Homilia in feſtiuitate ſanctæ Pentecoſtes: Quia S. Spiritus hodie, fratres chariſſimi, celebramus aduentum, debemus ipſi congruere ſolennitati quam colimus. Hoc etenim ordine tantum feſtiuitatis huius dignè gaudia celebremus, ſi nos quoq; Domino opitulãte aptos reddiderimus, ad quos Spiritus S. venire, & in quibus habitare dignetur.

Auctor Ordinis Romani. 730.

De die S. Paſcha: Die ſancto Paſchæ induti ſolenniſſimis veſtimentis, omnes clerici conuenientes ad ſtationem ad ſanctã Mariam maiorem, primitus cantent Tertiam.

Alcuinus. 750.

De Diuinis Officijs cap. 1. de Natiuitate Domini: Sacratiſtima huius diei Natiuitas ideò dicitur, quòd in ea natus eſt Chriſtus, anno videlicet iuxta Hebraicam veritatem à conditione mundi 3958.

Cap. 3. de Octaua Domini: In hac octaua die circũciſus eſt. Iſte dies octauus omnẽ plenitudinem in ſe obtinet, & eſt perfectus numerus. Ipſe eſt enim dies Dominicus, & dies Reſurrectionis Domini. Vnde verò initiũ ſumpſerit, liber Leuiticus pãdit: *Dies, inquit, octauus erit celeberrimus, atq; ſanctiſſimus.*

Cap. 5. de Theophania: Solennitas hæc ſacratiſſima, quæ à Græcis Theophania vel Epiphania nũcupatur, Latinè verò apparitio, ſeu oſtenſio, vel manifeſtatio interpretatur, multimoda in ſe cõtinet myſteria, &c.

De S. die Paſchæ c. 20. Die ſancto Paſchæ in Introitu per ora Prophetarum præſentat ſe Chriſtus in Eccleſia Patri ſuo, dicens. *Reſurrexi.* Oratio prima monſtrat aditum regni cœleſtis apertum nobis eſſe, per capitis noſtri reſurrectionem, &c.

Carolus Magnus. 780.

Lib. 1. cap. 164. Hæ feſtiuitates per omnia venerari debent: Natalis Domini, Octaua Domini, Epiphania, Octaua Epiphaniæ, Paſchæ dies octo, Litania maior, Aſcenſio Domini, Pentecoſte.

Lib. 1. cap. 81. Statuimus quoque ſecundùm quod in lege Dominus præcepit, vt opera ſeruilia diebus Dominicis non agantur, ſicut & bonę memoriæ genitor meus in ſuis Synodalibus edictis mãdauit, quòd nec viri ruralia opera exerceant, id eſt nec in vinea colenda, nec in campis arãdo, nec in metendo, vel fœnum ſecando, vel ſepem ponendo, &c. Sed tria carnalia opera licet fieri die Dominico, id eſt hoſtilia carra, vel victualia, & ſi fortè neceſſe erit corpus cuiuslibet duci ad ſepulchrum. Item fœminæ opera textilia non faciant, nec capulent, veſtitus non conſuant, vel acupictile faciant; nec lanam carpere, nec linum battere pręſumant, nec in publico veſtimenta lauare, nec verueces tondere habeãt licitum, vt omnimodis honor & requies diei Dominicæ ſeruetur. Sed ad Miſſarum ſolennia ad Eccleſias vndique conueniant, & laudent Dominum pro omnibus bonis, quæ nobis in illa die fecit.

Lib. 5. c. 188. Si quis die Dominico opera ſeruilia fecerit liber homo, ſi bouẽ iunxerit, & cum carro ambulauerit, dextrum bouem perdat. Et ſi alia, quæ canonica auctoritate prohibita ſunt, ſeruilia fecerit opera, ſacerdotibos illa emendet, ſicut de reliquis negligentijs iudicibus emendari ſolet: & ab ipſis ſacerdotibus pœnitentiam iuxta modum culpæ accipiat. Similiter & de præcipuis feſtiuitatibus obſeruari placuit. Quòd ſi ſacerdotes eos nequiuerint corripere, tunc à iudicibus ad ſacerdotes adducantur, eiſq; obedire omnibus faciant.

Lib. 6. c. 202. Placuit vt fideles diem Dominicum, in quo Dominus reſurrexit, omnes venerabiliter colant. Nam ſi pagani ob memoriam & reuerentiam Deorum ſuorũ quoſdam dies colunt, & Iudæi more carnali Sabbatum carnaliter obſeruãt, quanto magis à Chriſtianis iſte dies honorificè colendus eſt?

Concilium Foroiulienſe. 790.

Cap. 13. Diem Dominicum inchoante noctis initio, id eſt, *veſpere Sabbati, quæ in prima lucescit Sabbati.* quãdo ſignum inſonuerit, vel hora eſt ad Veſpertinum celebrandum officium, non propter honorem Sabbati vltimi, ſed propter ſanctam illam noctẽ primi Sabbati, hoc eſt, Dominici diei, cum omni reuerentia & honorifica religione venerari omnibus mãdamus Chriſtianis, abſtinere primùm omnium ab omni peccato, & ab omni opere carnali, etiam à proprijs coniugibus, & ab omni opere terreno, & nihil aliud vacare, niſi ad orationem: concurrere ad Eccleſiam, cum ſumma mentis deuotione, &c.

Leges Boiariorum. 800.

Cap. 9. Si quis die Dominica operam ſeruilem fecerit liber homo, id eſt, ſi bouem iunxerit, & cũ carro ambulauerit, dextrum bouem perdat: ſi autem fœnum ſiccauerit vel collegerit, aut meſſem ſiccauerit aut collegerit, aut aliquod opus ſeruile fecerit die Dominico, corripiatur ſemel vel bis, & ſi non emendauerit, rumpatur dorſum eius quinquaginta percuſſionibus. Si iterum præſumpſerit operari die Dominico, auferatur de rebus ſuis tertia pars: ſi non ceſſauerit, perdet libertatem ſuam. Seruus pro tali crimine vapuletur; & ſi non emendauerit, manum dextrã perdat. Quia talis cauſa vitanda eſt, quæ Deum ad iracundiam prouocat, & exinde flagellemur in frugibus, & hoc vitandum eſt die Dominico.

Concilium Arelatenſe Quartum. 813.

Cap. 16. Ne in Dominicis diebus publica mercata, neque cauſationes, diſceptationeſq; exerceantur, & penitus à rurali & ſeruili opere ceſſetur, his ſolummodò peractis, quæ ad Dei cultum & ſeruitium pertinere noſcuntur.

Concilium Turonenſe Tertium. 813.

Cap. 40. Interdicatur, ne mercata & placita vſquam fiant die Dominica, qua oportet omnes Chriſtianos à ſeruili opere, in laude Dei & gratiarum actione vſq; ad veſperam perſeuerare.

Concilium Moguntinum. 813.

Cap. 36. Feſtos dies in anno celebrare ſancimus, hoc eſt diem Dominicum Paſchę, cum omni honore & ſobrietate venerari. ſimili modo tota hebdomada illa obſeruari decreuimus, diem Aſcenſionis Domini pleniter celebrare. Item Pentecoſten ſimiliter, vt in Paſcha.

Cap. 37. Omnes dies Dominicos cum omni veneratione decreuimus obſeruari, & à ſeruili opere abſtinere, & vt mercatus in eis minimè ſit, nec placitum, vbi aliquis ad mortem vel ad pœnam iudicetur.

Haymo. 820.

Homiliam die ſancto Natiuitatis Domini: Dominicę Natiuitatis diem, qua temporaliter natus eſt, annua reuolutione colentes, libet oculos mentis ad contemplandam naturam diuinitatis cõuertere.

Ludoicus, & Lotharius Impp. 830.

Legum Francicarum lib. 2. c. 7. Vt dies Dominicus, ſicut decet, honoretur & colatur, omnes ſtudeãt, & vt liberius fieri poſſit, mercata & placita à Comitibus, ſicut ſæpe admonitum fuit, illo die prohibeantur.

Lotharius Imperator. 830.

In legibus Alemannorum titulo 39. Die Dominico nemo opera ſeruilia præſumat facere: quia hoc lex prohibuit, vt Scriptura ſacra in omnibus interdicit. Si quis ſeruus in hoc vitio inuentus fuerit, va-

... reſpuet iuſtibus: liber autem corripiatur, vſque ad tertiam vicem.

Concilium Pariſienſe. 830.

Lib. 1. cap. 5. Nullo modo diuinæ auctoritati concordat, quòd religio Christiana, ſicut à ſanctis Patribus traditum accepit, & Eccleſiæ auctoritas ſe habet, diem Dominicum, in quo auctor vitæ à mortuis reſurrexit, reuerenter, venerabiliterq; non colit. Vtcunq; enim à quibuſdam Dominis venerando cuſtodiri videtur, ſed à conſeruis ſeruitio eorum preſſis, perrarò debito honore coli inuenitur. Paganis autem moris fuit, ob memoriam & reuerentiam Deorum ſuorum dies colere. Nam & Iudæis carnalibus moris eſt, Sabbatum carnaliter obſeruare. Chriſtianorum porrò religioſæ deuotionis, quæ (vt creditur) ex Apoſtolorum traditione, imò Eccleſiæ auctoritate deſcendit, mos inoleuit, vt ob memoriam Dominicæ reſurrectionis, diem Dominicum venerabiliter atque honorabiliter colat: quoniam eo die Deus lucẽ mundi condidit, eo die Christus à mortuis reſurrexit, eo die Paracletum Spiritum ſanctum Apoſtolis miſit de cælis: eo die, vt à quibuſdam Doctoribus traditur, manna pluit de cælo. Hæc & his ſimilia liquidò demonſtrant, hunc diem cæteris diebus celebriorem, & venerabiliorẽ fore. &c. Multi noſtrorum viſu, multi etiam quorũdam relatu didicimus, quoſdam in hac die ruralia opera exercentes, fulmine interẽptos, quoſdam artuum contractione mulctatos, quoſdam etiam viſibili igne corporibus oſſibusq; ſimul ſub momento abſumptis, in cineremue ſubitò reſolutis, pœnaliter occubuiſſe, vt multa alia terribilia iudicia extiterunt, & hactenus exiſtunt: quibus declaratur, quòd Deus in tantæ diei dehonoratione offendatur.

Rabanus Maurus. 850.

Lib. 2. Inſtit. cap. 42. Dominicum diem Apoſtoli ideo religioſa ſolennitate ſanxerunt, quia in eo Redemptor noſter à mortuis reſurrexit, &c. *vt ſupra ex Iſidoro.*

Nicolaus Primus. 860.

Ad conſulta Bulgarorum cap. 10. Dominico die à labore terreno ceſſandum eſt, atque omnimodo orationibus inſiſtendum, vt quod negligenter per ſex dies agitur, per diem reſurrectionis Dominicæ precibus expietur.

Concilium Triburienſe. 898.

Cap. 35. Secundum ſanctorum ſtatuta Patrum, in hoc ſancto præiudicamus concilio, vt nullus Comes, nullusq; omninò ſecularis, diebus Dominicis placitum habere, ſed nec populum illo præſumat coërcere: quia inde iraſcitur Deus, cùm tantum ſuo ſancto ſeruitio debet populus deſudare, inueniatur lites & contentiones frequentare. Diebus verò Dominicis vigilijs & orationibus inſiſtendum, & ad Miſſas cuilibet Chriſtiano cum oblationibus eſt currendũ, & tantummodo Deo vacandum.

Regino Prumienſis. 920.

De anno 758. Eodem Anno Pipinus celebrauit Natalẽ Domini in Lõgolare, & Paſcha in Topilia.

De anno 762. Pipinus celebrauit Natalem Domini in villa Gentiliacu, & Paſcha ſimiliter.

Concilium Dingelfingenſe. 9[illegible]0.

Apud Auentinum lib. 2. Annalium. Feſto die ſolis, otio diuino intentus profanis negotijs abſtineto. Qui hoc die vehicularia aut huiuſmodi operam fecerit, iumenta eius publica ſunto: ſi contumax perrexerit, in ſeruitutem redigatur.

Fridegodus. 950.

Vita S. Audoëni c. 1. Paupereulus quidam cùm die Dominico contra vſum eccleſiaſticum opus ſeruile exerceret, atque in mola farinã conficeret, manum, qua lapidem molarem circumagebat, repentè aridam & inutilem ſenſit. Nam pollex eius adeo affligebatur ſuperiori eius parte, vt ſanguis inde promanaret, ipſumq; lignum, quo mola verſabatur, inter pollicem & palmã iam ſtrictè tenebatur, vt nullo pacto inde poſſet auelli. Procidens ergo ille pauper ad pedes ſancti viri, miſeriam ſuam ei lachrymabundus exponit, ſimul etiam culpam ſuam & negligentiam confitetur. At vir beatus contractæ manui ſignum ſanctæ crucis imprimit, & priſtinæ ſeruire cõſuetudini, naturæq; inſtitutum exercere iubet: pauperem nihilominus admonens, vt Dominicis & Feſtis diebus potius ad Eccleſiã veniat, verbum Dei audiat, opere impleat, ſanctam communionem percipiat, quàm molã verſet, aut vllũ prorſus ſeruile opus, ſine ſumma neceſſitate, exerceat. Si enim Iudæi, inquit, decreta legis, per Moſen datæ, tanta diligentia cuſtodiunt; quanto magis cõuenit Chriſtianos præcepta Euãgelij, per Chriſtum promulgata, ſeruenter & audire, & cuſtodire. Sicut ergo Iudæi nullum ſeruile opus faciunt in Sabbato: ita Chriſtiani in die Dominicæ Reſurrectionis debent ad Eccleſiam conuenire, verbum Dei auribus percipere, mente retinere, & ab opere ſeruili abſtinere.

Otto Primus. 950.

In legibus titulo 3. de Ferijs: In Natiuitate Domini, in Epiphania, in ſtatutis ieiuniorum diebus, in Paſcha, in Aſcenſione Domini, in Pentecoſte, in Dominicis diebus, vt hę ſolennitates, quæ ſunt Chriſtianorum, cum omni vigilantia celebrentur, ſeruilia opera penitus prohibemus.

Stephanus Monachus. 990.

In hiſtoria de inuentione S. Maurini: Superueniente ſacratiſſima Paſchalis gaudij ſolennitate, vehementi oculorum dolore cœpit fatigari.

Fulpertus Carnotenſis. 1000.

Hymno in die Paſchatis: Chorus nouæ Ieruſalem:

Nouam meli dulcedinem
Promat, colens cum ſobrijs
Paſchale feſtum gaudijs.

Petrus Damianus. 1050.

Tractatu de Ordine Eremitarum, & facultatibus Eremi fontis Auellani: Ab octauis Dominicæ Reſurrectionis vſque ad diem ſanctum Pentecoſtes, quatuor dies per hebdomadam ieiunamus: præter Dominicum verò diem, de cuius reuerentia nullus addubitat, tertia Feria, & quinta Feria, bis in die reficimus, &c. Solebãt hic quidam & Dominicis diebus vtriuſque Quadrageſimæ coctionibus abſtinere, quod nos ob reuerentiam ſacræ diei, prohibere curauimus.

Iuo Carnotenſis. 1100.

Sermone de Circumciſione Domini: Dominici natalis hodie diem celebramus octauum, in quo puer Ieſus à parentibus carnis ſuę carnale ſuſcepit Circumciſionis ſacramentum, &c. Quoties ergo feſtiuitatem iſtam annuis recurſibus frequentamus, & ſecundùm fidem geſtorum, quæ de Chriſto leguntur, honoremus, vt eadem ad morum iuſtificationem & ædificationem referentes fidem firmam comprehendere mereamur.

Sermone de Epiphania: Hunc Epiphaniarum diem maiores noſtri tribus de cauſis haberi ſanxerunt ſolennem. Prima cauſa contigit, quia hodiernum diem declarat Euangelium, quando noua ſtella oriente, ortum veri luminis indicante, Magi in Orientis partibus excitati Hieroſolymam venerunt. Alia huius feſtiuitatis ratio eſt, quod Ieſus, impleto itigi[illegible] mo[illegible] annis in Iordanem ve- Luc

nit, & à Ioanne baptizatus Dei Filius declaratus eſt. Tertia huius feſtiuitatis cauſa eſt, quòd Dominus anniuerſaria baptiſmi ſui die coram poſitis diſcipulis ſuis bonum coniugale ſua præſentia & ſignorum ſuorum initio cõprobauit, & quòd in nuptijs aquam in vinum mutauit. Ioan. 2.

Sermone in die Paſchatis: Cùm cæteræ feſtiuitates in recordatione geſtarum rerum lætitia ſpirituali fidelium mentes afficiãt, in Chriſti reſurrectione, ſimili ratione, corda ſimul lætantur & corpora: quia Chriſto reſurgente homo noſter interior à morte peccati ei conſuſcitatus eſt, & exteriori ſpes ſuæ reſurrectionis probatiſſimo argumento confirmata eſt. Idcirco hæc ſolennitas ad anniuerſarium diem ſuum non recurrit, ſicut reliquę ſolennitates, in quibus præteritorum tantùm fit recordatio: ſed huius obſeruantiæ dies Dominica deputatur, & lunæ decurſus poſt plenilunium vicinum AEquinoctio vernali. Dominica enim dies, quæ octaua eſt, & Dominicam congruè repræſentat reſurrectionem, quæ eo die facta eſt, & noſtram præfigurat, quæ poſt ſeptenariam huius temporis volubilitatem futura eſt.

Sermone de Aſcenſione Domini: Hodie, fratres, victoria Chriſti completa eſt, hodie triumphalia vexilla eius eriguntur, de ſpoliatione ſua dolet cum Principe ſuo Tartarus, de reſtauratione damni ſui gaudet cæleſtis exercitus.

Petrus Alphonſus. 1100.

Titulo 12. in Dial. Dies Dominica, dies ſcilicet reſurrectionis, quæ ſuæ ſaluationis cauſa extitit, Chriſtianorum Sabbatum eſt.

Sigebertus Gemblacenſis. 1100.

Vita S. Maclouij cap. 7. Paſchalis ſolennitatis mundus agebat lætitiam, quando ſolet ſancta Eccleſia celebrius recolere noſtræ Redemptionis memoriam, quæ his diebus completa eſt, per Paſſionem & Reſurrectionem Dominicam.

Honorius Auguſtodunenſis. 1120.

Sermone de Paſchate: Ob magnitudinem huius diei tota hæc ſeptimana pro vna die celebratur. Vnde & quotidie, *Hæc dies*, cantatur. Ideo & hora Veſpertina non ſolito more, ſed officio Miſſæ inchoatur. Quia hæc ſacra dies eſt figura illius magnæ diei, quæ nullo terminatur veſpere. Hæc eſt illa dies vna, melior ſuper millia, in qua & Angelis & hominibus per Chriſtum collata ſunt gaudia ineffabilia.

Sermone de Pentecoſte: Hæc feſtiuitas per dies ſeptem celebratur, quia in ſeptem donis Spiritus ſanctus veneratur. Quemadmodũ Natiuitas Domini eſt celebris, ſic etiam iſta feſtiuitas omnibus fidelibus eſt ſolennis.

Bernardus. 1130.

In die Aſcenſionis ſerm. 2. Solennitas illa, fratres chariſſimi, glorioſa eſt, &, vt ita dicam, gaudioſa, in qua & ſingularis Chriſto gloria, & nobis ſpiritualis lætitia exhibetur. Conſummatio enim & adimpletio eſt reliquarum ſolennitatum, & felix clauſula totius itinerarij Filij Dei.

Sermone 4. Si Natiuitatis & Reſurrectionis Dominicæ digna deuotione ſolennia celebramus, hodiernum quoq; diem non minus deuotè conuenit celebrari. In nullo ſiquidẽ à feſtiuitatibus illis iſta degenerat, ſed finis earũ & adimpletio eſt.

Hugo Victorinus. 1130.

Serm. 94. Hodie Paſchalis ſolennitas eſt, quæ propter ſui excellẽtiam dici poteſt Solennitas ſolennitatum, quemadmodum dicitur Canticum canticorum, Deus Deorum, Rex regum, Dominus dominantium. Ipſa quippe non ſolum aliarum more ſolennitatum annuatim, vt eſt hodie, celebratur, verùm & ſingulis diebus Dominicis continuè & ſingulariter commemoratur.

Alexander Tertius. 1170.

Extra de Ferijs, cap. 2. Diebus Dominicis & alijs præcipuis feſtiuitatibus, ſiue inter Paſcha & Pentecoſten, genuum flexio nequaquam debet fieri, niſi aliquis ex deuotione id velit facere in ſecreto. &c. Præterea feſtiuitas ſanctæ Trinitatis, ſecũdùm cõſuetudines diuerſarum regionum, à quibuſdam cõſueuit in Octauis Pentecoſtes: ab alijs in Dominica prima ante Aduentum Domini celebrari. Eccleſia ſiquidẽ Romana in vſu non habet, quòd in aliquo tempore huiuſmodi celebret ſpecialiter feſtiuitatem, cùm ſingulis diebus, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto*, &c. ſimilia dicantur ad laudem Trinitatis pertinentia.

Cap. 3. Licet tam veteris, quàm noui Teſtamenti pagina ſeptimum diem ad humanam quietem ſpecialiter deputauerit: & tamen eum, quàm alios dies Maieſtati altiſſimæ deputatos, nec non Natalitia ſanctorum Martyrum, Eccleſia decreuerit obſeruanda: & in his ab omni opere ſeruili ceſſandum, &c. Indulgemus, vt liceat Parœcianis veſtris diebus Dominicis, & alijs Feſtis (præterquam in maioribus anni ſolennitatibus) ſi alecia terrę ſe inclinauerint, eorum ingruente neceſſitate intendere: ita quòd poſt factam capturam Eccleſijs circumpoſitis, & Chriſti pauperibus congruam faciant portionem.

Guntherus. 1180.

Lib. 9.

Inſtabat veneranda dies, qua Chriſtus ab imo
Ora ſols turba referens optata fideli,
Victor ab inferna captiuos ſede reduxit:
Hanc quanto potuit Mutinenſi Cæſar in vrbe
Egit honore diem.

Ioannes Beletbus. 1200.

De diuinis officijs cap. 3. Chriſtiani diem, qui Sabbatum ſequitur, Dominicum vocãt, tum propter Chriſti reſurrectionẽ, tum propter Spiritus ſancti è cælis miſſionem, vel quia Ioannes Euangeliſta in ſua Apocalypſi ſic ipſum nominauit.

Iacobus Vitriacus. 1220.

In die Aſcenſionis: Sancta & præclara Dominicæ Aſcenſionis feſtiuitas omnium aliarum feſtiuitatum finis eſt, & concluſio. Ad hoc enim incarnatus eſt Chriſtus, ad hoc aſcendit in cælum, vt nos in ipſo, & per ipſum aſcenderemus ad requiem & gloriam ſempiternam.

Thomas Aquinas. 1250.

Prima 2. q. 103. art. 3. Sabbatum, quod ſignificat primam creationem, mutatur in diem Dominicum, in quo commemoratur noua creatura inchoata in Reſurrectione Chriſti, & ſimiliter alijs ſolennitatibus veteris Legis nouæ ſolennitates ſuccedunt: quia beneficia illi populo exhibita, ſignificant beneficia nobis conceſſa per Chriſtum. Vnde feſto Phaſe ſuccedit feſtum paſſionis Chriſti & Reſurrectionis; feſto Pentecoſtes, quo fuit Lex data vetus, ſuccedit feſtũ Pentecoſtes, in quo fuit data lex ſpiritus vitæ.

Guilhelmus Peraldus. 1255.

In Summa tom. 2. de Superbia, capite de ingratitudine non obſeruantium diem Dominicum: Notandum ergo, quòd illi, qui Dominicum diem non obſeruant, ingrati ſunt Deo de creatione mundi, & de hoc, quòd Deus pro eis voluit naſci in valle huius miſeriæ, & de beneficio, quod mundo contulit in die Reſurrectionis, & in die Pentecoſtes, quando Spiritum ſanctum miſit in diſcipulos ſuos.

Omnia enim hęc in die Dominica facta ſunt, propter quæ dies illa celebris habenda eſt.

Bonauentura. 1260.

In ſecundum Sententiarum diſt. 14. Paſchalis ſolennitas non ſolùm celebratur in cõmemorationem reſurrectionis præteritæ, ſed etiam in præfigurationem reſurrectionis futuræ.

Guilhelmus Durantius. 1270.

In Rationali diuinorum lib. 6. cap. 86. Solennitas Paſchæ per Antonomaſiam dicitur Solẽnitas ſolennitatum, eo quòd cæteras ſolennitates huius ſolennitatis nobilitas antecedit: & omnes dies Dominicæ ſunt octauæ huius feſti.

Hugo Pratenſis. 1300.

Sermone 62. in die S. Pentecoſtes, de Epiſtola. Hodie ſancta mater Eccleſia vnum de tribus principalibus feſtis recolit reuerenter & deuotè, ad vnius in Trinitate perſonæ, videlicet Spiritus ſancti reuerentiam: in quo ipſius Spiritus viſibilem miſſionem venerabiliter recolimus.

Auguſtinus Triumphus. 1320.

De poteſtate Eccleſiaſtica q. 50. art. 2. Loco diei Sabbati inſtituta eſt dies Dominica fidelibus celebranda propter tria: primò, propter ſignificatorum præeminentiam: ſecũdò, propter ſignorum factorum excellentiam: tertiò propter temporũ conuenientiam. Nam longè melior eſt & perfectior requies animarum & corporum futura in octaua ætate, quam ſignificat dies Dominica, quæ eſt octaua dies hebdomadæ.

Ludolphus Saxo Carthuſianus. 1330.

Vita Chriſti part. 1. cap. 15. Specialiter in diebus feſtiuis quilibet Chriſtianus debet ire ad locum, quem elegit Dominus, id eſt, ad Eccleſiam, nõ ad theatrum, vel tabernam: debet vacare diuinis laudibus, non choreis & vanitatibus: debet inſiſtere Eleemoſynis, non vſuris, vel ſpolijs: debet intendere bonis operibus, non comeſſationibus & ebrietatibus.

Parte ſecunda capite 69. Magna & ſolennis valde eſt ſolennitas Paſchalis, & cæteras pręcellit ſolennitates: Vnde omnes dies Dominici octauæ ſunt huius feſti: & in eo omnia ſigna lætitiæ proponuntur. Dignitas quippe Dominicæ diei notatur in hoc, quòd fuit prima dierum.

Ioannes Taulerus. 1350.

Sermone 1. in feſto Pentecoſtes: Solennem illam Spiritus ſancti miſſionem, quando illum Deus effudit ſingulari & notabili modo in electos & Apoſtolos ſuos, hodie vbique terrarum ſancta recolit & celebrat Eccleſia.

Petrus Aliacus. 1400.

Sermone 2. in feſto Pentecoſtes: Hodie ad celeberrimam Spiritus ſancti miſſionis memoriam ſolenniter feſtinamos: hodie fauſtum illum diem recolimus, quo diſcipuli Chriſti repleti ſunt Spiritu ſancto.

Thomas VValdenſis. 1415.

Tomi 3. tit. 16. cap. 140. Quia inter legalia tunc ſublata Sabbati cuſtodia fuit vnum, planum eſt tunc intraſſe Dominicam loco eius, ſicut Baptiſma ſtatim loco Circumciſionis. Adhuc enim ſuperſtes erat ſanctus Ioannes, qui diceret: *Et fui in ſpiritu in die Dominica.* Apoc. 1. cùm de Dominica die ante Chriſti Reſurrectionem nulla prorſus mentio haberetur, ſed ſtatim poſt miſſionem Spiritus ſancti lege noua fulgente, in humano cultu ſublatum eſt Sabbatum, & dies Dominicæ Reſurrectionis clareſcebat Dominica.

Bernardinus Senenſis. 1430.

Tomo 2. Ser. 10. de obſeruatione Sabbati: Plurima feſta vltra diem Dominicam addita ſunt ab Eccleſia ſancta, & populo Chriſtianorum, vt Chriſti, & Virginis, & aliorũ Sanctorum, quæ obſeruanda ſunt tum propter pręceptũ Eccleſię, tum propter rememorationem tantorum beneficiorum, quę nobis à Deo in talibus diebus collata ſunt: Sicut eſt beneficium Natiuitatis Chriſti, Aſcẽſionis, & cõſimilium feſtiuitatum.

Dionyſius Carthuſianus. 1460.

Ad cap. 1. Apoc. Dominica dies diuinorum occupationibus eſt deputatus, plus quàm cæteri.

Petrus Apolonius Collatius. 1480.

In Faſtis de Chriſti Natali:

Solennis Natalis adeſt, occurrite puri
Chriſticolæ, atq; animis concelebrate diem.

Baptiſta Mantuanus. 1500.

Lib. 1. Faſtorum, de hebdomadibus, & diebus:

Sed tamen hebdomadas breuiter tractare, dieſq;
Ante opus eſt, quàm Feſta manus ad ſingula vertam.
Cæſar vt in menſes diuiſit Iulius annos,
Ordine ſic alio partitus tempora Chriſtus,
Traxit in hebdomadas menſes, habet hebdomada autẽ
Vna dies ſeptem: Tamen obſeruantia venit
Talis ab Hebræis, quibus hoc quoque tempore ſemper
Septima lux eſt ſacra Deo: nam dicitur olim
Sex opus hoc tantum Deus abſoluiſſe diebus.
Septima lux expers operis fuit, atque recepit
A requie nomen, ſed nos Titana ſequentem
Tradidimus Chriſto, quia tunc redeuntus ab Orcò
Venit agens longo ſquallentem carcere turbam.
Ogdoas hic oritur, nam lux octaua recepit
Septima, quem longo cultum perceperat æuo.
Prima dies diuini operis, qua condita lux eſt,
Eſt ea qua Chriſtus victo ſurrexit Auerno;
Et tulit in lucem, fuerant qui nocte ſepulti
Tartaria antiquos manes, tunc ſulcit in omnes
Lux animas, priſcæ legis, quæ ſolueret omne
Credentum de mente chaos, quæ oſtenderet orbem
Aethereum, populis vbi læta fidelibus arua:
Sic antiqua nouis cedunt, ſic priſca faceſſunt
Sabbata, cumq; nouo fiunt noua ſecula ritu.
Ac veluti redeunt conuerſo Sabbata gyro,
Sic Domino ſacrata dies ſine fine recurrit
Semper, vt hebdomadis curſus compleuerit orbem,
Rurſus iuit dictam Domini de nomine lucem.

ARTICVLVS NONVS.

CHRISTI CRVCIS SIGNVM, VEL SOLA FIDELIVM MANV EXPRESSVM, DÆMONIBVS ESSE TERRORI, HOMINIBVS SALVTI: PROPTEREA FRONTEM, OS, PECTVS, OMNIA SACRAMENTA, CIBVM AC POTVM RECTE EO SIGNARI.

Anno poſt natũ Chriſtum

NEGANT.

366. IVLIANVS Apoſtata, *O miſeri homines,* inquit, *arma, quæ magnus miſit Iupiter, ceſſatis adorare & colere, & interim Crucis lignum adoratis, imagines illius in fronte & ante domos pingitis.* Cyrillus Alexandrinus lib. 6. contrà Iulianum.

366. *Præſtigiator quidam deducto Iuliano in fanum ſimulachrorum, & intra eius adyta collocato, fraudulentos dæmones inuocat: Quibus ſpecie quâ ſolent apparentibus, metus coegit Iulianum ſigno crucis frontem ſuam ſignare. Dæmones igitur Dominici trophæi cõſpicati figuram, aufugerunt. Tunc præſtigiator cauſa cur fugerent intellecta, Iulianum obiurgat, qui ſe crucis virtutem admirari dixit: nam dæmones (quoniam eius virtutem ferre non poterant) aufugiſſe: cui præſtigiator, ne ſic exiſtimes; ſiquidem non eam ob cauſam, quam tu adfers, formidabant, ſed tuum factum deteſtati, ſe ab oculis noſtris remouerunt.* Theodoret. hiſt. Eccleſ. lib. 3. cap. 3.

380. *Meſſaliani Crucem abominantur.* Conſtantinus Harmenopulus de ſectis.

600. *Armenij non prius Crucem honorant, quàm baptizauerint: in medio ipſius crucis clauum figunt, & ſanguine victima vngunt.* Nicephorus lib. 18 cap. 53.

630. *Mahometani Crucem abominantur, & Chriſtianos eam adorantes appellant idololatras.* Cedrenus in Heraclio.

800. *Pauliciani cùm in morbum aliquem incidunt, crucem ex ligno confectam ſibi ipſis imponunt, deinde ſi cõualuerint, eam perfringunt, conculcant, atque abijciunt. Euangelium noſtrum non dubitant adorare, vbi pretioſa crucis figura non eſt impreſſa: non autem in ea parte libri, in qua crucis imago ſit.* Euthymius in Panoplia parte 2. titulo 21.

830. *Claudius Taurinenſis cruces materiales euertit, & vexillum crucis exhorruit.* Ionas Aurelianenſis lib. 1. de cultu imaginum.

1050 *Bogomili crucem deſpiciunt, quòd in ea Seruator occiderit, dæmones aiunt fictè crucem fugere, vt id homines aſpicientes, eam magis honorent, tanquam dæmonum inimicam & expultricem.* Euthymius parte 2. Panopliæ titulo 23. cap. 14. & 15.

1150. *Petrobruſiani dicunt Crucem non eſſe adorandam, nec venerandam.* Petrus Cluniacenſis epiſt. 1.

1540. Ioannes Brentius in Catechiſmo explicans Apoſtolorum Symbolum: *Alij,* inquit, *ſe ſolent cruce digitis formata ſignare, vt hoc ſignaculo tuti ſint à diabolo, & tam à ſe quàm ab hiſce creaturis diabolum abarceant, & incantamenta diſſoluant: Hæc non eſt pietas, ſed Magia. Et ſi diabolus hoc facto ſigno fugerit, fingit ſe talem crucem metuere, vt homines hac ſimulatione ſeducat, & magicam impietatem confirmet. Nam diabolus non pellitur ſigno crucis manu facto.*

Præfatione ad reſponſionem Schmidelini contra Hoſium, *negat ſignum crucis eſſe Apoſtolicæ traditionis, figmentum appellat: non eam, ſed aſinum potius adorandum eſſe dicit, qui naturalem potius dorſo portet crucem: deniq; omnem hunc Chriſtianum cultum magiam eſſe & idololatriam.*

1560. Magdeburgenſes centuriæ 3. cap. 10. in Tertulliano: *Signo crucis ſe ſignare, à Montaniſtis originem ducere contendunt.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Ezechielis 9. v. 4. Et dixit Dominus ad eum, Tranſi per mediam ciuitatem in medio Ieruſalem: & ſigna Thau ſuper frontes virorum gementium, & dolentium ſuper cunctis abominationibus, quæ fiunt in medio eius. 6. Omnem autem ſuper quem videritis Thau, ne occidatis, & à ſanctuario meo incipite.

Matth. 24. 30. Tunc parebit ſignum filij hominis in cælo.

ASSERVNT LITVRGIÆ APOSTOLICæ, & diuerſarum Gentium Orientalium.

Liturgia D. Petri: Supplices rogamus ac petimus, *(oſculatur altare,)* vti accepta habeas & benedicas, *(ſignet ter ſuper oblata,)* hæc ✠ dona, hæc ✠ munera, hæc ✠ ſancta ſacrificia illibata.

Liturgia D. Iacobi: Deinde ſignacula crucis Sacerdos facit ſuper dona, & ſtans dicit apud ſe: *Gloria in excelſis Deo*, &c. Sacerdos ſignacula faciens crucis ſuper dona dicit: *Sanctus es Rex cælorum.*

Liturgia D. Marci: Sacerdos cruce ſignans patinas & calices elata voce dicit: *Credo in Deum*, &c. Ac Populo dicente: *Et incarnatus eſt de Spiritu ſancto*, (crucem facit,) eodemque ſubiungente: *Crucifixus etiam pro nobis*, (denuò cruce ſignat) &c. Sacerdos myſteria ſancta crucis ſignaculo ſignat, dicens, &c.

Liturgia Æthiopum: In nomine ✠ Patris ✠ & Filij ✠ & Spiritus ſancti: Domine Deus noſter, Spiritum ſanctũ mittere digneris, & iterum ✠ benedic, ſanctifica, &c.

Liturgia D. Baſilij: Tum conuertit ſe Pontifex ad populum, & facit tres cruces ſuper eum; primam in medio, ſecundam ad ſiniſtram partem, tertiam ad dextram.

Liturgia D. Chryſoſtomi: Diaconus accipiens panem, facit in eo cum lanceola crucẽ, dicens: *In nomine Dei*, &c. Et incidens lanceola ſignaculum panis in quatuor partes, in figuram Crucis, dicit: *Hæc*, &c.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Conſtitutionum Apoſtolicarum lib. 8. cap. 12. Igitur Epiſcopus precationem ſilentio faciens, vnà cum ſacerdotibus & ſplendidam veſtem indutus, & ſtans ad altare, & facto manu in fronte trophæo crucis, dicat, &c.

Ignatius. 100.

Epiſtola ad Philippenſes: Princeps mundi huius gaudet, cùm quis Crucẽ negârit, cognoſcit enim Crucis confeſſionem ſuum eſſe ipſius exitium. Id enim trophæum eſt cõtra ipſius potentiam: quod vbi viderit horret, & audiens timet, & antequam fabricaretur Crux, ſtudebat vt fabricaretur, cùm autem paranda eſſet crux, tumultuabatur, & pœnitentiam immiſit proditori.

Dionyſius Areopagita. 100.

Eccleſiaſtica Hierarchia cap. 2. At verò Pontifex trino crucis ſanctæ ſignaculo vnctionem inchoans, inungendum iam ſacerdotibus toto corpore hominem tradit.

Cap. 5. parte 2. Cuilibet autem ipſorum à benedicente Pontifice crucis imprimitur ſignum, & per ſingulos ſacra prædicatio nominis, conſumensq́ conſalutatio fie cunctis ſacri Ordinis viris.

Parte 3. Signi vitalis impreſſio omnium ſimul carnalium deſideriorum vacationem, vitamq́ ad Dei imitationem effictam ſignat.

Prochorus. 120.

De Ioanne Apoſtolo cap. 3. Balneatrix ſpiritu defecta collapſa eſt in terram. quam cùm vidiſſet Ioannes ſic immutatam, apprehendit eam per manum, & erexit, & ſanctæ crucis ſignaculo muniuit. &c.

Cap. 31. Ioannes appropinquans ſanctæ crucis ſigno dixit infirmo: *In nomine D. N. Ieſu Chriſti ſurge, & vade in domum tuam ſanus.* Et continuò ſurrexit æger ſanus.

Iuſtinus. 150.

Dialogo cum Tryphone: Cùm populus bellum gereret aduerſus Amalech, & Naue filius, Ieſu nomine cognominatus, inter primos pugnaret, Moſes ipſe Deũ orabat, manibus vtrinq; expaſſis: Hur autem & Aaron eas toto die ſuſtinebant, ne ipſo Exod. 17. defatigato dimitterentur. Nam ſi quicquã remittebatur de ſigno iſto crucem imitante, prout in Moſis literis eſt ſcriptum, populus vincebatur: ſin in ſtatu iſto permanebat, Amalech ſuperabatur: Et qui fortis erat, per crucem fortis rem præclarè gerebat. Non enim propterea quòd Moſes ita orabat, populus in prælio ſuperior erat; ſed quòd nomine Ieſu in prima acie verſante, ipſe crucis ſignum deſignabat.

Queſt. 118. Eam ob rem precationis tempore vultu ad Orientem omnes conuertimur; perinde atque dextra manu in nomine Chriſti nos cõſignamus, qui ſigillo tali indigent.

Irenæus. 180.

Lib. 2. cap. 42. Ipſe habitus crucis fines & ſummitates habet quinque, duos in longitudine, duos in latitudine, & vnum in medio, vbi requieſcit, qui clauis affigitur.

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib. 6. Stromaton: Quemadmodum in Aſtronomia exemplum habemus Abrahami, ita etiam in Arithmetica eundẽ Abraham: Cùm enim audiſſet abductum fuiſſe Loth captiuum, trecentis decem & octo vernaculis ſuis numeratis hoſtes aggreſſus, vincit maximum numerum eorum. Dicunt ergo Dominici quidẽ ſigni typum, quod ad figuram attinet, eſſe elementum, quod ſignificat trecentos: ἰῶτα autem & ἦτα ſignificare numen ſalutare. Significare ergo eos eſſe Abrahæ domeſticos, & ei coniunctos, quod ad ſalutem attinet, qui ad ſignum & nomen Domini confugerunt, & ſuperaſſe eos, qui ipſos abducebant in captiuitatem, & plurimas gentes infideles, quæ eos ſequebantur.

Hippolytus. 220.

De conſummatione mundi: Mox cuncti ciborũ penuria accedent, atq; adorabunt Antichriſtũ: quibus dabit characterem in dextra manu & fronte, ne quis dextra ſua pretioſam illam crucẽ pingat in fronte, &c. Lugebit mare, lugebit aër, lugebit ſol, &c. propter genus humanũ: eò quòd omnes defecerint à ſancto Deo, & crediderint impoſtori illi, ſuſcepin charactere impuri illius & hoſtis Dei

loco viuificæ Crucis Saluatoris, &c. Tunc dicet Chriſtus: Signo crucis meæ notati eſtis, ſed hoc animi duritia deleuiſtis.

Origenes. 230.

Homilia ſexta in Exodum: Quid timent dæmones? quid tremunt? ſine dubio crucem Chriſti, in qua triũphati ſunt, in qua exuti ſunt principatus eorũ & poteſtates. Timor ergo & tremor cadent ſuper eos, cùm crucis ſignum in nobis viderint fideliter fixum.

In Pſal. 38. Hom. 2. Vt ergo non exprobremur ab inſipiente, conuertemus nos ab omnibus iniquitatibus noſtris, ne reprehendẽs in nobis maculas peccatorum, id eſt, ſuę voluntatis inſignia, exprobret, & dicat: Ecce hic Chriſtianus dicebatur, & ſigno Chriſti ſignabatur in fronte, meas autẽ voluntates, & mea chirographa gerebat in corde. Ecce iſte, qui mihi & operibus meis renuntiauit in Baptiſmo, meis rurſus operibus ſe inſeruit, meisq; legibus paruit.

Homilia 8. in diuerſos Euangelij locos: Filij Dei humilitas, noſtra ſublimitas eſt: Illius crux, noſtra victoria: illius patibulum, noſter triumphus. Gaudentes leuemus hoc ſignum in humeris noſtris, victoriarum vexilla portemus, immortale lauacrum portemus in frontibus noſtris: cùm dęmones viderint, contremiſcent. Qui aurata Capitolia non timent, Crucem timent. In Ezechiele Propheta, cùm omnes qui miſſus fuerat Angelus occidiſſet, & interſectio cœpiſſet à ſanctis, illi tantummodo ſoſpites reſeruantur, quos litera T, id eſt, Crucis pictura ſignauerat. Exultemus igitur, fratres chariſſimi, & ad Crucis ſimilitudinẽ ſanctas in cælũ manus leuemus. Cùm ſic nos dæmones armatos viderint, opprimentur.

Homilia 6. in epiſt. ad Romanos: Tanta vis eſt Crucis, vt ſi ante oculos ponatur, & in mente fideliter retineatur, ita vt in ipſam mortem Chriſti intentis oculis mentis aſpiciatur, nulla concupiſcentia, nulla libido, nulla ſuperare poſſit inuidia; ſed continuò ad eius præſentiam totus ille, quem ſupra enumerauimus, peccati & carnis fugatur exercitus.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

Vita Conſtantini lib. 1. cap. 22. Conſtantinus cùm iam ſol ad medium cælum aſcendiſſet, die in pomeridianum tempus paululum inclinante, dixit ſe crucis ſignum ex lucis ſplendore figuratum, in ipſo cælo ſoli imminens, manifeſtò oculis aſpexiſſe, inq; eo inſcriptionẽ conſignatam, quæ hæc verba complectebatur: *In hoc vinces*, &c.

Cap. 24. Imperator ſimulatq; dies illuxit, ſurgens, primum arcanum illud viſum amicis exponit: deinde artificibus, qui aurum & lapides pretioſos affabrè ſculpere nôrant, accerſitis, medio inter illos loco aſſidet: verbis ſigni deſcribit effigiem, eam auro & lapidibus pretioſis imitatione adumbrare mandat. Quam quidem effigiem contigit, vt nos oculis olim contemplaremur. Ipſe enim Imperator, Deo illud largiente, eam nobis oſtendere dignatus eſt.

Cap. 25. Erat autem tali figura fabricata. Haſtile oblongum, erectumq; auro vndique obductum fuit: quod cornu habuit tranſuerſum ad formam crucis conſtructum. Supra in faſtigio ipſius operis, corona affixa, lapidibus pretioſis, & auro politè circumtexta, &c.

Lib 3. cap. 2. Conſtantinus Chriſtum Dei, libero ore & ſermone in omnes diuulgauit: neq; ſalutarem eam appellationẽ, quã obtinuerat, erubuit; ſed ipſa profeſſione gloriatus, ſe in luce & omnium oculis collocauit; atq; interdum vultũ ſalutari illa paſſionis ſignauit nota, nonnunquam trophæo illo victorioſo plurimum ſe extulit.

Cap. 3. Quin etiam in tabula depicta, quam in ſublimi ante palatij veſtibula ſuſpenderat, ſe omnium oculis contemplandum propoſuit: ſalutareque paſſionis inſigne, ſupra caput ipſius locatum, in pictura exprimendum curauit.

Athanaſius. 340.

De Incarnatione Verbi eiusq; corporali ad nos aduentu: Signo Crucis omnia magica compeſcuntur, veneficia inefficacia fiunt, idola vniuerſa deſerta relinquuntur, omnis irrationalis voluptas conquieſcit, &c. Solo ſigno crucis homo vtens dolos dæmonum à ſe propellit, &c. Veniat qui iſtorum dictorum experimentum capere velit, & in ipſis præſtigijs dæmonum, & impoſturis vaticiniorũ, & in miraculis Magiæ vtatur ſigno Crucis ab ipſis deriſo, nomenque Chriſti inuocet, & videbit quomodo eius rei metu dæmones fugiant, vaticinia conquieſcant, magię & veneficia irrita iaceant.

In vita Antonij: Solent Dæmones rectè Angelos Dei ſe fingere, laudare ſtudium, mirari perſeuerantiam, futura præmia polliceri: quos cùm videritis, tam vos, quàm domos veſtras, crucis armate ſignaculo, & confeſtim ſoluentur in nihilum: Quia metuunt illud trophæum, in quo Saluator aërias expolians Poteſtates, eas fecit oſtentui, &c. Vos Philoſophi gentiles ſi poteſtis oſtendite, qua contextione verborum gentilitatem Chriſto præponere ſuaſeritis? Crucifixum nominamus, & vniuerſi dæmões, quos vos vt Deos colitis, fugiunt, atque ex obſeſſis corporibus ad primum Dominicæ crucis ſignum fugantur, &c. Adſunt à dæmonibus vexati, vos collectionibus veſtris, & quo vultis malefico carmine, Deos veſtros, quos putatis, expellite: ſi autem non poteſtis, victas ſubmittite manus, & ad Chriſti trophæa confugite, & ſtatim crucifixi credulitatem maieſtatis potentia proſequentur, dixit Antonius, & inuocato nomine Ieſu, cùm vitale ſignum in ſacro numero Trinitatis preſſiſſet in frontibus, vnà cum expulſis dæmonibus vana præſentium Philoſophorum confutata eſt ſapientia.

Baſilius Magnus. 370.

Oratione in Gordium Martyrem: Hæc vbi dixiſſet Chriſti miles, ſe crucis ſigno communiit, & animi magna conſtantia, vultu intrepido, colore nuſquam mutato, ad ſupplicium hilaris contendit.

De Spiritu ſancto cap. 27. Si conſuetudines, quæ ſcripto proditæ non ſunt, tanquam haud multum habentes momenti, conemur reijcere, imprudentes & ea damnabimus, quæ in Euangelio neceſſaria ad ſalutem habentur. Quod genus eſt (vt eius, quod primum eſt & vulgatiſſimum, primo loco commemorem;) vt ſigno crucis eos, qui ſpem collocârunt in Chriſtum, ſignemus, quis ſcripto docuit? Nonne à tacita ſecretaq; traditione? Nonne ex doctrina, quam Patres noſtri in ſilentio, quod curioſos & otioſos ſubmouet, ſeruârunt?

Cyrillus Hieroſolymitanus. 370.

Catecheſi 4. Non pudeat nos crucis Chriſti. Quòd ſi aliquis id occultet, tu manifeſtè ſigna te cruce in fronte: vt dæmones ſignum Regis videntes, trementes procul fugiant. Fac autem hoc ſignum & manducans, & bibens, & ſedens, & ſtans, & loquens, & ambulans, in omni tuo negotio.

Catecheſi 13. Non pudeat nos crucifixum confiteri, ſed in fronte confidenter ſignaculum crucis digitis imprimatur, & in alijs omnibus crux fiat:

In pa-

In panibus comedendis, & in poculis bibendis, in egreſſu, & ingreſſu: ante ſomnum, recumbendo, & ſurgendo: eundo, & quieſcendo. Magna hæc eſt cuſtodia, quæ propter pauperes gratis datur, ſine labore propter infirmos: cùm à Deo ſit hæc gratia ſignum fidelium, & timor dæmonum: Triumphauit enim de illis in hoc ſigno: Oſtēta illud audacter. Quando enim viderint crucem, recordantur crucifixi: metuunt eum, qui contriuit capita draconis: neque propterea, quòd eſt gratuitum, contemnas hoc ſignaculum; ſed ideo magis venerare benefactorem.

Ephræm. 370.

Ad Monachos Parænesi 2. Crucem fronti impreſſam tenentes, ſpectaculum diabolò tremendum habebitis; honorantes iuſtitiam, caſtimoniamqúe ſeruantes, iam incolæ Paradiſi euaſiſtis.

De armatura ſpiritali ad Monachos religioſos: Vice ſcuti, Crucis ſigno te ipſum muni, ſignans eo mēbra tua omnia, & cor tuum. Neque verò ſola manu te ſignes, ſed etiam animo; & ſtudia tua, & ingreſſum tuum, & exitum tuum in omni tempore: ſeſſionem quoque tuam, & reſurrectionem tuam, & lectulum tuum, & quæcunque pertranſis ſigna primùm in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Validiſſima quippe eiuſmodi armatura eſt, nullusq; tibi vnquam nocere poterit, ſi ea munitus fueris. Nam ſi quis terreni regis ſignaculum defert, eum lædere nullus audeat: quanto magis nos, qui tale cœleſtis Imperatoris ſignum ferimus, neminem metuere debemus?

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione tertia, quæ eſt in Iulianum apoſtatam: Deſcendebat (*Iulianus*) in quoddam adytum plerisque inacceſſum & horrendum, comitem eum habens, qui multis adytis dignus erat, hoc eſt, hominem in huiuſmodi rebus ſapientem, vel potius ſophiſtam. Nam hoc quoque apud ipſos diuinationis genus eſt, vt in caliginoſo quodam ſpecu cum ſubterraneis dæmonibus ob res futuras congrediantur: ſiue quia tenebris magis oblectantur, (vt qui ipſi tenebræ quoque ſint, ac tenebrarum vitij artifices,) ſiue quia piorum hominum, qui in terra ſunt, ſocietatem & congreſſum fugiunt, ex ijsq; infirmiores redduntur. Vt autem egregium virum progredientem terrores adoriri cœperunt, ac ſubinde plures ac formidabiliores, (ſonos quoſdam inſuetos, aiunt, tetroſqúe odores, atque ignea ſpectra, & neſcio quas nugas & deliramenta) rei nouitate perculſus, (harum enim rerū ſtudium ſerò amplexus fuerat,) ad crucem vetusqúe remedium confugit, hocq; ſe aduerſus terrores conſignat, eumqúe, quem perſequebatur, opitulatorem adſciſcit. Ac quę ſequuntur, magis tremenda. Valuit ſignaculum, cedunt dæmones, pelluntur timores. Quid deinde? Reſpirat malum: rurſus audaciam concipit, rurſus aggreditur, rurſus eidem terrores vrgent: rurſus ſignum adhibetur, ac Dæmones conquieſcunt.

Oratione 19. quæ eſt oratio funebris in laudem patris demortui: Viſum eſt matri, me, quem chariſſimum habebat, noctu repentè ſuperuenientem, cum caniſtro, panibusque inprimis candidis pro meo more benedictis, atque cruce conſignatis, eam aluiſſe, ſicqúe conualuiſſe, ac vires collegiſſe.

Carmine ad Nemeſium:

Nec mirum, namque ipſe etiam, ſors inclyta Chriſti,
Prolato ipſius vel ſolo nomine ſæpè,
Dæmones eieci, ſtridentes atque gementes,
Clamantesq; Dei robur dominantis Olympo.
Atra vel medium ſigno crucis ipſe notaui,
Illuſtremq; tulit typus hic ex hoſte triumphum,
Moſis vt in manibus ſancta progente precantis.
Quid et vt excelſam in ſpeculam ſubuectus ad oīs
Terrena degentes ſatos poſſim iſta tonare?

Carmine Iambico 18. ad Diabolum:

Dæmon me adiſti peſſime, at repreſſus es.
Vt fumus eſt mi viſus, ignem proximus
Senſi: Draconem prodidit fœtens odor.
Crucem at, mea qua præſes eſt vita, tibi
Oppono, mundum qua Deo totum ligat.
Hanc pertimeſcens cede, nec rurſus redi.

Epiphanius. 380.

Hæreſi 30. contra Ebionitas: Ioſephus quidam apud Iudæos Patriarcha factus Chriſtianus, accepto vaſe aquæ coram omnibus, magna voce crucis ſignaculum proprio ſuo digito vaſi impoſuit, & inuocato nomine Ieſu, ſic dixit: In nomine Ieſu Nazaræi, quem crucifixerant patres mei, fiat virtus in hac aqua ad reprobrationem omnis incātationis ac magiæ, &c. quo facto protinus diſſoluta ſunt incantamenta omnia, &c.

Gregorius Nyſſenus. 380.

De S. Gregorio Thaumaturgo, cap. 8. Cùm ſubijſſet templum, quo dæmones colebantur, illos quidem confeſtim exterruit Chriſti nominis inuocatione: Figura autem crucis aêre expiato, qui erat inquinatus nidoribus, illic remanſit totam noctem pro more orationibus & hymnis decantandis vigilans.

Cap. 20. Ille ſe ſignaculo crucis muniēs, & Chriſti nomen inuocans, domos peruaſit illæſus.

De ſorore Macrina, cap. 18. Hæc dicens, oculis, & ori, & cordi crucis ſignum appoſuit.

Theodoſius & Valentinianus AA. 400.

L. vn. C. Nemini licere ſignum Saluatoris Chriſti humi, vel in ſilice, vel in marmore, aut inſculpere, aut pingere: Cùm ſit nobis cura diligens per omnia superni numinis religionem tueri: ſignum Saluatoris Chriſti nemini licere, vel in ſolo, vel in ſilice, vel in marmoribus humi poſitis inſculpere, vel pingere: ſed quodcunque reperitur, tolli, grauiſſima pœna mulctādo eos, qui contrarium ſtatutis noſtris tentauerit, ſpecialiter imperamus.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Demonſtratione aduerſus Gentiles, quòd Chriſtus ſit Deus: Veruntamen hoc maledictum; hoc abominabile, hoc extremi ſupplicij ſymbolum, Crux diadematibus & coronis clarius factum eſt. Neque enim ſic regia corona ornatur caput, vt cruce, quę omni cultu dignior; & quam omnes prius abhorrebant, eius figuram tantopere quærunt: atque adeò vbique ea inuenitur apud Principes, apud ſubditos, apud mulieres, apud viros, apud virgines, apud nuptas, apud ſeruos, apud liberos: ſubinde omnes ea ſe ſignant, inſcribendo in nobiliſſimum membrum noſtrum. In fronte enim noſtra quaſi in columna quotidiè figuratur. Sic in ſacra menſa, ſic in ſacerdotum ordinationibus, ſic iterum eum corpore Chriſti in myſticis cœnis fulget. Hanc vbique celebrari videre licet, in domibus, in foro, in ſolitudine, in vijs, in montibus, in collibus, in vallibus, in mari, in nauigijs, in inſulis, in lectis, in veſtibus, in armis, in thalamis, in ſympoſijs, in vaſis argenteis, in aureis, in margaritis, in murorum picturis, in corporibus brutis malè affectis, in corporibus à dæmonijs obſeſſis, in bellis, in pace, in diebus, in noctibus, in delicatorum choreis, in monachorum ordinibus: adeò certatim donum hoc mirabile rapiunt omnes. Mira eſt hæc gratia, nullus confunditur, nullus erubeſcit, cogitans quòd maledictæ mortis ſymbolum fuerit: ſed omnes ipſo magis ornantur, quàm diadematum coronis, vel multis gemmatis

mnoilibus & torquibus. Et non ſolùm non fugitur, ſed & deſideratur, & adamatur, & omnes de ea ſolliciti ſunt, & vbique fulget, & ſparſa eſt in parietibus domorum, in culminibus, in libris, in ciuitatibus, in vicis, in locis quæ habitantur, & quę non habitantur.

Homilia 55. in Matthæum: Sed veluti coronam, ſic læto animo Chriſti Crucem circumferamus. Omnia enim, quæ ad ſalutem noſtram conducunt, per ipſam conſummantur. Nam cùm regeneramur, crux Domioi adeſt: cùm ſacratiſſimo alimur cibn, cùm in Ordine conſecrandi ſtatuimur, vbique ac ſemper id victoriæ inſigne nobis aſſiſtit. Quapropter & in penetralibus, & in parietibus, & in feneſtris, & in fronte quoque ac mente, magno ſtudio crucem inſeramus. Id enim ſalutis noſtræ, id communis libertatis, id manſuetudinis atque humilitatis Domini ſignum eſt. Quando igitur cruce te ſignas, vniuerſam tecum crucis cauſam verte, & iræ ac reliquarum paſſionũ iocendia extingue: quando te cruce ſignas, magna tuam frontem arma fiducia, libertate animũ munias. Nec enim latet vos quænam ſint, quibus libertate donati ſumus. Paulus enim, cùm ad capeſcendam veram hanc libertatem nos hortaretur, ad crucis & ſanguinis Dominici memoriam re-
1.Cor.6 duxit, dicens: *Pretio empti eſtis, non ſitis ſerui hominum*, &c. Pretium autem hîc crucem appellauit, quam non ſimpliciter digito in corpore, ſed magna profectò fide in mente prius formare oportet. Nam ſi hoc modo eam faciei tuæ impreſſeris, nullus ſceleſtorum dæmonum, cùm haſtam videat, qua lethale vulnus ſuſcepit, congredi tecum audebit. Nam ſi, cùm ſolummodo loca, in quibus capite damnati pœnas perſoluunt, videmus, ingenti horrore concutimur: quid paſſurum putas diabolũ; ſi mucronẽ tenere te viderit, quo vires eius Chriſtus diſſoluit, & quo caput Draconis magno ictu rotauit? Noli ergo tanto tu bono verecundari, ne quando in maieſtate ſua veniet Chriſtus, de te verecundetur. Tunc enim ſignum hoc ſuper radios ſolis coruſcans, ante Chriſtum videbis, &c. Hoc ſignum & priſcis, & noſtris temporibus clauſas ianuas reſerauit, hoc venenorum vires extinxit, hoc feroces beſtias repreſſit, hoc lethales ſerpentum morſus curauit. Etenim ſi portas inferni perfregit, ſi cęlorum oſtia recluſit, ſi paradiſi renouauit ingreſſum, ſi Diaboli neruos recidit, quid mirum eſt, ſi peſtifera venena, atroces beſtias, aliaq́ huiuſmodi ſuperauit? Hoc igitur in mente tua inſculpe, & animarum amplectere ſalutem.

Oratione 5. contra Iudæos: Quomodo ingrederis Synagogam? ſi ſignaueris frontem tuam, illicò fugiet praua poteſtas, Synagogæ inhabitans: ſin verò non ſignaueris in ipſis foribus protinus arma abieciſti, mox nudum & inermem abreptum Diabolus ionumeris malis afficiet.

Palladius. 410.

In Hiſtoria ſanctorum Patrum, cap. 1. Quodam die Iſidorus ad puteum ſuum me miſit, vt implerem cadum, quo eo in refectione vteretur. Accidit autem, cùm acceſſiſſem infra in puteo vt viderem aſpidem, & præ metu aquam minimè haurirem, ſed currendo reuerſus ei nuntiarem. Ipſe autem è cella egreſſus, cùm per ſe hauſiſſet, bibit ieiunus, cùm prius ſignaculo Crucis muniſſet, & dixiſſet: quò venit Seruator, illic viribus caret diaboli improbitas.

Cap. 49. Vnum, inquit Copres, magnum miraculum præbuit mihi Deus multis præſentibus. Cùm enim in ciuitatem aliquando deſcendiſſem, inueni quendam virum magum, qui populos ſeduxerat. Cùm autem non poſſem ei publicè perſuadere, dixi conuerſus ad multitudinem, magnum rogum in platea accendite, & ingrediamur in flammam; & qui ex nobis illęſus à flãma manſerit, is habet bonam fidem. Poſtquam autem hoc factum eſt, & turbæ rogũ citò accenderunt, ipſum mecum trahebant in igoem. Is autem dicit Vnuiquiſque ſeorſim ingrediatur, debesq́ primus ingredi, qui iuſſiſti. Cùm autem in nomine Chriſti ſignatus eſſem iogreſſus, flamma in hanc & illam partem diuiſa, me nulla affecit moleſtia, cùm ſemihoram in ea eſſem moratus.

Ioannes Caſſianus. 430.

Collat. 7. cap. 23. Aut enim virtute Crucis etiam deſerta penetrante, & vbique eius gratia coruſcãte, retuſa eſt nequitia dæmonum, aut negligentia noſtra illos ab impugoatione priſtina reddit lentiores.

Collat. 8. cap. 18. Philoſophi beatum Aotonium velut imperitum ac ſine literis virum deſpicientes, volenteſq́ eum Magicis præſtigijs & circumuentiooe dæmonũ perturbare, ſpiritus ei nequiſſimos immiſerunt: illoq́ nunc quidem imprimẽte pectori ſuo frontiq́ ſignaculum crucis, nunc verò orationi ſimpliciter incumbente, ne approximare quidem diriſſimi Dęmones ei prorſus audebant.

Honorius & Theodoſius AA. 430.

L. Iudæos, C. de Iudæis & Cælicolis: Iudæos quoſdam feſtiuitatis ſuæ ſolennia ad pœnæ quondam recordationem incendere, & ſanctæ crucis adſimulatam ſpeciem in contemptum Chriſtianæ fidei ſacrilega mente exurere, prouinciarum rectores prohibeant, neue locis ſuis fidei noſtræ ſignũ immiſceant, ſed ritus ſuos citra contemptum Chriſtianæ legis retineant, amiſſuri ſine dubio per miſſa hactenus, niſi ab illicitis temperauerint.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Libro 6. contra Iulianum: Curæ ſemper eſt Chriſtianis domos & frontes ſigno pretioſæ Crucis ſignare, &c. Hæc omnia recordari nos facit ſalutare lignum, & ſuadet, vt cogitemus, & propterea pretioſi ligni crucem facimus, in memoriam omnis boni & virtutis.

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib. 1. epiſt. 362. Manuum cancellatio Patriarchæ Gen. 48.
Iacob ſalutiferam crucem adumbrabat, atque inferioris adductio nouum populum ſubindicabat, per huiuſmodi habitum modò non edita voce clamans: cùm crux in benedictionem apparebit, inferior populus augebitur, & *qui ſe humiliat exaltabitur.*

Sozomenus. 440.

Lib. 5. cap. 2. Iulianus cùm forte in adyta quædam celeberrima eaq́ terribilia maximè deſcendiſſet, & ſpectra, quæ machinationibus vatum, & magicis præſtigijs apparere conſueuerant, ei ex improuiſo obiecta eſſent, præ terrore & metu, conſueto more, quo, cùm eſſet Chriſtianus, & in grauibus periculis cõſtitutus, vti ſolebat, ſeipſum ſigno Chriſti conſignauit: quo facto ſpectra è veſtigio euanuerunt, & conatus vatis impeditus eſt.

Lib. 7. cap. 25. Donatus Epiſcopus contra Draconem nec gladio, nec haſta, nec iaculo aliquo armatus venit, ſed ſignum Crucis aduerſus ipſum aëri digito inſcripſit, & illi in faciem expuit. Draco ſputo in os accepto ſtatim expirauit.

Theodoretus. 450.

Eccleſiaſt. Hiſt. lib. 3. cap. 16. Horum vnus poculo accepto, nõ ante bibit, quàm ſalutare crucis ſignum impoſuiſſet.

Lib. 5. cap. 21. Hæc & alia huiuſmodi Epiſcopus

precatus,figura crucis aquæ indita, Equitium Diaconum ſumere iubet,ac deinde flammam aſpergere; quo facto,contactus aquę impetiens dęmon aufugit.

In Philotheo cap. 9. de S. Petra Eremita: Cùm mater feciſſet periculum ſpiritalis eius gratiæ, iuſſit me ſemel 10 hebdomada decerpera illius benedictionem Eius autem habuit notitiam hac de cauſa. Morbus, qui ei in alterum ex oculis incubuerat, viſus eſt medicinę ſuperare ſcientiam,&c. Petrus manum impoſuit oculo,& ſalutaris crucis ſigno facto,morbum expulit.

Leo Imp. 460.

C. de Epiſcopis & Clericis: Decernimus vt poſthac neque Monachi,neque quicunque alij cuiuſcunque ſtatus atque fortunæ, in ædes publicas,vel in quæcunque loca populi voluptatibus fabricata, venerabilem crucem & ſanctorum Martyrũ Reliquias illicitè inferre conentur.

Andreas Cæſareenſis. 500.

Ad cap 7. Apocal. Aduentus Antichriſti tempora maximè hoc locum habebit, quando nimirũ viuificæ crucis ſignum fideles ab infidelibus ſecernet. Hi enim intrepidè citraq; vllum rubnrẽ Chriſti crucis ſignaculum in conſpectu impiorum deferent. Ob id Angelus hic mox ſubiungit: *Nolite nocere terra, neque arboribus, quoadusque ſignemus ſeruos Dei noſtri in frontibus ipſarum.*

Theodorus Lector. 510.

Lib. 2. Cùm Rex Coades multas in quodam caſtro pecunias & lapides pretioſos aſſeruari audiſſet,volebat eius rei veritatem cognoſcere, verùm dæmones locum illum inhabitantes, Coadem ab eo quod quærebat impediebant. Cunctam itaque magiam ſuam magi illius impenderunt, ſed fruſtra:adhibita eſt & Iudænrum magia, neque ſic tamen voti compos euaſit; cogitauit per Chriſtianos amoliri dæmones illos. Epiſcopus itaque Chriſtianorum in Perſia, peracta ſuper ea re ſynaxi, & acceptis diuinis myſterijs, & in Chriſtianos qui aderant diſpenſatis, ſigno crucis dæmones profligauit, & caſtrum Coadi ſine vlla moleſtia tradidit.

Cyrillus Eremita. 530.

In vita S. Euthymij: Erat dies octauus Theophaniarum,& iam aduenerat dies præfinitus,quo is exibat in vaſtam ſolitudinem, innumerabilis quidem ad eum confluit multitudo,cruces habens in manibus,& Kyrie eleiſon de more inuocans &c. Cùm Euthymius Auxentio veluti quoddam medicamẽtum crucis ſignũ immiſiſſet, ſoluit hominẽ ab ea affectione,& eũ reddit ſanũ protinus, &c. Cumq; vehementer oraſſet pro ægroto puero Euthymius,& ei figuram crucis impoſuiſſet,non aliquo opus habuit tempore, neq; vt in oratione diutius perſeueraret: ſed eum valentem & omnino ſanum ſtatim effecit: Stupent barbari, & proni humi cadentes, rogant vt Chriſti obſignentur ſignaculo, & partem Chriſtianorum conſequantur,& nomen.

Iuſtinianus Imperator. 530.

In Authen. de ſanctiſſ. Epiſcop. cap. 32. Sed & ipſas honorandas cruces (cum quibus & in Litanijs egrediuntur) non alibi, niſi in venerabilibus locis repooi: & ſi quando opus vocauerit ad Litanias celebrandas, tunc ſolùm ipſas ſanctas cruces accipere eos qui conſuerè eas portare ſolent, & cum Epiſcopo & Clericis Litanias celebrare: hoc cuſtodientibus ſanctiſſimis locorum Epiſcopis, aut etiam eorum Clericis,& per loca Iudicibus.

Nouel. Conſtit. 5. c. 1. Epiſcopus manus extendat ad cælum,& per orationem locum conſecret Deo,figens in eo ſalutis noſtræ ſignum, ſicq; incboet ædificium.

Conſtitut. 67. cap. 1. Nulli ſit licentia orationis domum ædificare antequam ciuitatis Epiſcopus orationem in loco faciat, & crucem figat, publicum proceſſum ibi faciens.

Iacobus Diaconus. 560.

De vita S. Pelagia: Contra hos Diaboli inſultus ſigna te ſancta cruce,& abrenuncia ei: Signauit ſe Pelagia in nomine Chriſti,inſufflauit Dęmonem, & nuſquam comparuit.

Euagrius. 600.

Lib. 6. cap. 20. Choſroës iam ad ſuum regnum reſtitutus, mitrit ad Gregorium crucem multo auro & lapidibus pretioſis exquiſitè elaboratã, qua honorem Sergij Martyris inclyti illuſtrari voluit. Hanc crucem primùm Theodora coniunx Iuſtiniani ei dedicauerat: deinde Choſroës ſenior cum alijs monumentis inde abripuerat. Mittit quoque aliam crucem auream.

Euſtathius. 600.

De S. Eutychio: Iunior quidam ab improbo Dæmone ita vexabatur,vt quoties illum affligeret, à nemine poſſet contineri. Omnes enim ſuperabat, omnes conterebat. Hunc miſerum ad virum ſanctum,qui impuros ſpiritus huiuſmodi expellendi gratiam à Deo habebat,adduxerunt. Qui pretioſæ crucis telum,dæmonibus formidabile,& oleum eius,vexati fronti cùm adhibuiſſet, ille ſigno crucis tanquam clauo ignito transfixus, clamare cœpit, & ſpumas effundere,& dentibus frendere, vt non ab vno,ſed à multis dęmonibus vexari videretur.

Leontius Cyprius. 610.

Aduerſus Hebræos: Aliter etiã, qui ex Chriſti ſententia viuentes manum dæmonibus iniciunt,& crucis ſignum opponentes, non ſinunt obſidentes dæmones obſeſſos homines lædere. *Apud Euthymium in Panoplia.*

In vita Simeonis Sali: Et cùm eorum frontes,& pectora,& totum corpus ſignaſſet,eos dimiſit.

Sophronius Hieroſolymitanus. 620.

In vita Mariæ Aegyptiaca: Hæc dicens Maria, ſimulqúe & pectori vexillum Crucis inſigens, dixit. &c.

Homilia de Cruce calenda: Crux tutelaris eſt, & fidiſſima Chriſtianorum cuſtodia,& vniuerſorum ex aduerſo occurrentium inſultuum profligatrix.

Ioannes Moſchus. 620.

In Prato ſpirituali, cap. 94. Cùm Iulianus Abbas, Epiſcopus Boſtrenſis factus eſſet, quidam odio nominis Chriſti voluerunt eum veneno occidere, corrumpentesqúe pecunijs miniſtrum eius, qui ipſi porrigebat poculum,dederunt illi venenum, vt cùm porrigeret Metropolitæ poculum, venenum in calicem mitteret. Puer autẽ ita vt dictum fuerat fecit, deditq; calicem veneno infectum S. Iuliano. Suſcepit verò illum ſanctus vir, ac diuinitus agnouit inſidias. Suſceptum ergo calicẽ ante ſe poſuit,nihil omnino dicens puero,mittensq; accerſiuit omnes primates ciuitatis, inter quos erant,& qui illi inſidias parauerant. Vir autem beatiſſimus nolens eos publicare, qui hoc fecerant, voce mitiſſima omnibus dixit: Si arbitramini humilem Iulianum veneno occidere, ecce corã vobis peſtiferum calicem bibo: ſignansq; ter digito ſuo calicem, & dicens: *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti,* bibo hunc calicem. Bibit illum coram omnibus totum, atque illæſus perſtitit. Quod illi cùm vidiſſent, proſtrati veniam petierunt.

Georgius

Georgius Presbyter. 620.

In vita Theodori Archimandritæ: Cùm ad diē conſtitutam veniſſet puella annis viginti octo obſeſſa, & virum ſanctum aſpiceret, dæmonium in illa turbatum clamare cœpit, & virum ſanctum deteſtari: O vis, inquiens, quæ nunc aduerſum nos à ſpurio & è ſcorto genito proficiſcitur. At ſeruus Dei Theodorus ipſum ſigno crucis increpuit, & dixit: quamuis meretricis ſim filius, vt ais, tamen ad gloriam Filij Dei & Domini noſtri Ieſu Chriſti præcipio tibi, in nomine eius, vt recedas ab hac muliere, nec amplius in illam ingrediaris. Dæmon autem magna voce dixit, iuſſa tua quidem faciam, & egrediar, ſed, &c.

Maximus Monachus. 640.

Ad cap. 8. Dionyſij Areopagitæ de cæleſti Hierarchia: Sacerdotes ſignum viuificę crucis imponunt illis, qui accedunt ad Sacramenta, vt ſeparentur ab infidelibus, & hoſtem fugent.

Synodus Trullenſis. 710.

Can. 73. Cùm crux nobis viuifica ſalutare oſtenderit, nos omnem diligentiam adhibere oportet, vt ei, per quam ab antiquo lapſu ſeruati ſumus, eum, quem par eſt, honorem habeamus. Quamobrem & mēte, & ſermone, & ſenſu adorationem ei tribuentes, crucis figuras, quæ à nonnullis in ſolo ac pauimento fiunt, omnino deleri iubemus, ne incedentium conculcatione victoriæ nobis tropliæum iniuria afficiatur. Eos itaque, qui deinceps crucis ſignum in ſolo conſtruunt, ſegregari decernimus.

Alexander Monachus. 728.

In encomio S. Barnabæ Apoſtoli cap. 31. Epiſcopus experrectus Deum adorauit, totoq; choro & populo congregato, exijt in eum locum multo apparatu, & cruce ipſa prælata.

Germanus Conſtantinopolitanus. 728.

In Theoria rerum Eccleſiaſticarum: Quòd ſubleuat ſacerdos diuinum panem, & ſignum crucis ter facit in aëre, cum venerabili & viuifico pane, id innuit: vna quidem crux, quæ ſurſum deſignatur, ſanctificatum ſupernum ætherem monſtrat; media, aërem: infima, quæ ſit ſupra & prope diſcum, terram, in qua viuificum illud Chriſti corpus ſepultum eſt. Quòd autem in calice faciat crucis ſignum, idq; tertiùm ſanctificatum indicat quatuor finibus terminatum vniuerſum mundum, à diuina per carnem aſſumptam diſpenſatione, & ab ipſa viuifica paſſione Chriſti Dei.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 4. cap. 12. Crux nobis ſigni loco in fronte data eſt, haud ſecus ac Circūciſio Iſraëli. Per hāc enim nos qui fide præditi ſumus, ab infidelib' diſtinguimur, atq; agnoſcimur. Hęc clypeus, atq; armatura, & trophęū eſt aduerſus diabolū.
Exod. 12. Hęc ſigillū, vt ne exterminator Angelus nos tangat, velut Scripturæ ſacrę monumētis proditū eſt. Hæc iacentium excitatio eſt, ſtantium ſulcimentum, infirmorum baculus, ouiū virga, reſipiſcentium adminiculum, proficientium perfectio, animæ & corporis ſalus, malorum omnium depulſio, bonorum omnium cauſa, peccati extinctio, reſurrectionis planta, vitæ æternæ lignum.

Hiſtoriæ Barlaam & Ioſaphat cap. 31. Tunc improbi ſpiritus virtute diuina excruciati, veritatem inuiti in lucem protulerunt, his verbis vtentes: Chriſti potentiæ ac paſſionis ipſius ſigno, quod crucem appellant, ne tantillum quidem obluctari poſſumus. Nā cùm ea effingitur, ſtatim quotquot aëris principes ac mundi rectores tenebrarum ſumus, quàm celerrimè fugimus, ac prius etiam quàm ea plenè ac perfectè expreſſa ſit, propulſamur. Quamobrem nos quidem in hunc iuuenem [illegible], grauiter eum perturbauimus: verum [illegible] Chriſti opem imploraſſet, ac crucis ſigno ſeipſum muniuiſſet, nos irato animo propulit, atque firmiſſimum ſibi præſidium comparauit.

Cap. 32. Apoſtoli dæmones, quos vos gentiles vt Deos metuitis, nō modò ab humanis corporibus depellebant, ſed etiam crucis ſigno ex ipſo terrarum orbe fugabant: cuius ope atque adiumento omnem quidem Magiam deleuerunt, veneficiaq; omnia irrita reddiderunt.

Cap. 37. Hac oratione vtens, crucisq; ſigno, hoc eſt, inuictis armis ſeipſum cingens, omnia Diaboli ſpectra irrita reddidit. Confeſtim enim beſtiæ & reptilia inſtar fumi euanuerunt, & *ſicut fluit cera à facie ignis.* Pſal. 67.

Cap. 39. Hac precatione habita, Barlaam cùm paterno affectu Ioſaphatum complexus, atque oſculo ſancto exoſculatus fuiſſet, ac ſeſe crucis ſigno muniſſet, ad beatum iter, atque ad recipienda beatæ illius vitæ præmia profectus eſt.

Coſmas Hieroſolymitanus. 740.

Hymno in Exaltationem S. Crucis: Crucem figurans Moſes in recto baculo, mare rubrum diſſecuit Iſraëli pedibus eunti, &c. Subterraneorum Poteſtates inimicæ crucis horrent ſignatum ſignum in aëre, quo vertuntur: cæleſtium, terreſtrium genus genu flectit Chriſto præbenti pacem animis noſtris.

Theoſterictus. 820.

De S. Niceta: Nicetas puerum mutum accepit, & pro ipſo Deum precatus, crucis ſigno illum ſignauit, & adiuuante Chriſti gratia, puerum, qui nunquam locutus fuerat, bene loquentem ad patrem remiſit, &c. Nicetas pro monacho dæmoniaco Deum precatus, ſigno ſalutaris crucis illū ſignauit, & eadem illa hora opprimentem Dæmonem eiecit, & fratrem ſanum erexit.

Photius Conſtantinopolitanus. 860.

De Septem Synodis cap. 7. Crucis ſignū adoramus, quo dæmonum agmina fugantur, & varij curantur morbi, cùm ſemel in ipſo exemplari gratia & virtus exhibita ſit, & vſque ad exempla ſimilis vis ſeſe diffundat. Hæc igitur ſingula, nempe Chriſti imaginem, & ipſam crucem, crucisq; notam cultu adorationeq; proſequentes, honorem & adorationem non in ipſis concludimus, ſed ad eum dirigimus, qui, propter incredibiles diuitias amoris erga nos, factus eſt homo, & mortem pro nobis pertulit contumelioſam.

Leo Philoſophus Imp. 880.

In encomio Ioannis Chryſoſtomi: Cùm Sanctus aquā attuliſſet, rogat Epiſcopum, vt facto ſignaculo mulieri aquam aſpergat. Hoc cùm factum fuiſſet, mulier ſtatim accepit ſanitatem, &c. Dæmoniacum curans ſigno pretioſæ crucis, & inuocatione ſanctæ Trinitatis, dicit: *Ecce ſanus factus es*, &c. Moriturus, cùm de more dixiſſet: *Gloria Deo* propter omnia, & facto ſigno crucis ſubiunxiſſet: *Amen*, & recubuiſſet, requieuit 14. menſis Septembris.

Theophylactus. 900.

Ad caput 4. prioris ad Timotheum: Demus, inquit, quòd quiddam ſit immundum. ſigna, gratias age, glorifica Deum, ac defecit immunditia. Nam gratiarum actio cuncta purgat.

Simeon Metaphraſtes. 950.

In encomio Ioannis Euangeliſtæ, cap. 13. Denique infuſo veneno, ſumptoq; extremis digitis cratere, quandoquidem animus ad id non accedebat, ſed timidè admodum ſe habebat, intusq; cor ſibi aſſiduè palpitabat: tandem crucis ſignaculo, Chriſtianis conſueto, venenum conſignat, ſtatimq; vbi

clau-

clauſis oculis bibiſſet, illæſus permanſit, cruce veneno ſuam tollente vim.

De S. Pachomio cap. 9. Cùm ſediſſent verò vt comederent, pro more Palæmon facit ſignum crucis ſuper cibos, Deo gratias agens, quem etiam corde humili ſequebatur.

Euthymius. 1080.

Ad Pſal. 139. Dæmones ſanctæ crucis ſigno fugantur, & quoties à ſanctis viris increpati fuerint, ſecedunt.

Parte 2. Panopliæ, titulo 28. Crux manu deſignata res omnes ſanctificat, quibus adhibetur: vt aquam Baptiſmi, & Oleum, & vnguentum, & vultus hominum credentium, & Panem myſticum, & ſacrum Sanguinem, & reliqua. Antequam Chriſtus in crucem ageretur, crux mortis erat inſtrumentum execrabile, & eius figura fugienda ac deteſtanda: ſed poſtquam Chriſtus ei fuit affixus, ſanguine & aqua Domini ſanctificata, figura ſua cunctis fidelibus exhibet ſanctificationem. Atque ita Crux, quæ prius homines tollebat, poſtea dæmones eiecit, atque expulit. Sancta eſt omnis figura crucis, ſiue manu, ſiue materia deſignetur, ſiue ex materia aliqua conficiatur.

Conſtantinus Harmenopulus. 1170.

De opinionibus Hæreticorum. Maſſaliani hæreticorum opinionibus infecti, matrimonia ſoluunt, crucem abominantur.

Nicetas Choniates. 1200.

Lib. 20. Theſauri Orthodox. de Saracenis inſtitutione: Mox *Amen* reſponſo, ſignoq́ crucis impreſſo, eum dimittit, qui poſtridie Catechumenis accenſetur. Eum enim exutum & diſcalceatum ſacerdos introducit, atque intra templi valuas, ad Orientem ſiſtit, eiq́ tertiò inſufflans, fronti & pectori eius ſignum crucis imprimit.

Nicolaus Cabaſilas. 1280.

De Liturgia cap. 1. Sunt etiam eorum, quæ fiunt, nonnulla, quæ nullum vſum implent, ſed alicuius tantum rei gratia ſignificandæ fiunt: ſicut panis punctio, & quæ in ipſo fit crucis inſcriptio.

Cap. 8. Crucem in pane imprimit, & ita indicat quomodo ſacrificium factum eſt, nempe per crucem.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Eccl. hiſt. lib. 13 cap. 37. de Ioanne Chryſoſtomo: Itaque cùm res ſuas diſpoſuiſſet, linguam ad docendum mouiſſet, lætus ſe, ita vt calceos quoq; indueret, veſtibus ſuis ornaſſet, & per communionem diuinam ſanctificationem percepiſſet: *Gloria, inquit, tibi Domine de rebus omnibus:* & ſe ipſo ſigno crucis, ſub qua vixerat, obſignato, beatam illam ingreſſus eſt perfectionem, cum Chriſto viuens & regnans.

Philotheus Conſtantinop. Patr. 1360.

In inſtitutione Diaconi: Exit deinde Diaconus per auſtralem portam, & ſignum crucis facit ante ſanctas portas. deinde vadit ad ſignum mantinnis, vbi ſigno crucis facto conuertit ſe verſus Occaſum, & in medio templi ſtans, ſignum crucis facit.

Georgius Pachymerius. 1300.

Hiſtoria Eccleſ. lib. 12. Crux Chriſtianorum trophæum multa contra Sultanum Arabum potuit.

Nicephorus Gregoras. 1310.

Lib. 9. de Senioris Imperatoris obitu: Columna quoque olim ante ædem quadraginta Martyrum poſita concidit. Tum quoque multæ ferreæ cruces, templis impoſitæ, impetu ventorum tolerato ceciderunt.

Georgius Codinus. 1400.

De Officialibus Palatij Conſtantinopolitani fol. 132. Poſtquam conuentus dimiſſus eſt, abit, & ſalutat, oſculaturq́ crucem: & ſtatim ea tollitur, proſequente Imperatore.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Martialis. 100.

Epiſt. ad Burdegalenſes cap. 8. Crucem Domini, in quem credidiſtis Deum verum & Dei Filiũ, ſemper in mente, in ore, in ſigno tenete. Crux enim Domini armatura veſtra inuicta cõtra Satanam, galea cuſtodiens caput, lorica protegens pectus, clypeus tela maligni repellens, gladius iniquitatem & Angelicas inſidias peruerſæ poteſtatis ſibi propinquare nullo modo ſinens. Hoc ſolo ſigno cæleſtis victoria data eſt nobis, & per crucem Baptiſma Dei ſanctificatum eſt.

Ad Tholoſanos cap. 2. Mors Chriſti crucis lignum eis extitit: vnde triumphus crucis, vita noſtra eſt in æternum. Per crucem enim vita nobis reſtaurata eſt, & mors mortua eſt.

Tertullianus. 200.

De Idololatria cap. 19. Non conuenit ſacramento diuino & humano, ſigno Chriſti, & ſigno Diaboli, caſtris lucis, & caſtris tenebrarum.

Ad vxorem libro 2. cap. 5. Latebiſne tu, cùm lectulum, cùm corpuſculum tuum ſignas, cùm aliquid immundum flatu expuis, cùm etiam per noctem ſurgis oratum, & non magiæ aliquid videberis operari?

De corona Militis capite 3. Ad omnẽ progreſſum, atque promotum: ad omnem aditum, & exitum: ad veſtitum, & calceatum: ad lauacra, ad menſas, ad lumina, ad cubilia, ad ſedilia: quæcunque nos conuerſatio exercet, frontem crucis ſignaculo terimus. Harum & aliarum eiuſmodi diſciplinarum, ſi legem expoſtules Scripturarum, nullam inuenies: traditio tibi prætendetur auctrix, cõſuetudo confirmatrix, & fides obſeruatrix.

Lib. 3. aduerſus Marcionem, cap. 22. Ipſa eſt enim litera Græcorum Tau, noſtra autem T, ſpecies crucis, quam portendebat futuram in frontibus noſtris apud veram & Catholicam Hieruſalem.

Cyprianus. 250.

Epiſt. 56. Muniantur oculi, ne videant deteſtanda ſimulachra: muniatur frons, vt ſignum Dei incolume ſeruetur: muniatur os, vt Dominum ſuum victrix lingua fateatur. Lib. 4. Epiſt. 6.

Lib. de Lapſis: Frons cum ſigno Dei pura, Diaboli coronam ferre non potuit, coronæ ſe Domini reſeruauit.

De vnitate Eccleſiæ. Sic & Ozias Rex cùm thuribulum ferens, & contra legem Dei ſacrificium ſibi violenter aſſumens, reſiſtente ſibi Azaria ſacerdote, obtemperare nollet, & credere, diuina indignatione confuſus, & lepræ varietate in fronte maculatus eſt, ea parte corporis notatus offenſo Domino, vbi ſignantur qui Dominum promerentur. 2. Par. 16. 4. Reg. 5.

Ad Demetrianum: Euadere enim eos ſolos poſſe, qui renati & ſigno Chriſti ſignati fuerint, alio in loco Deus loquitur: quando ad vaſtationem mũdi & interitum generis humani Angelos ſuos mittens, grauius in vltimo comminatur, dicens: *Vadite, & cædite & nolite parcere oculis veſtris: nolite miſereri ſeniorum, aut iuuenum, & virginum. Paruulos & mulieres interficite, vt perdeleantur. Omnem autem ſuper quem ſignum ſcriptum eſt, ne tetigeritis.* Quod autem ſit hoc Ezech. 9.

ſignum,

ſignum, & qua in parte corporis poſitum, manifeſtat alio in loco Deus, dicens: *Tranſi per mediam Hieruſalem, & notabis ſignum ſuper frontes virorum qui ingemunt, & mœrent ob iniquitates.*

Lib. . *Teſtimon aduerſus Iudæos, cap.8.* Signaculum Circumciſionis fœminis non proficit: ſigno autem Domini omnes ſignantur.

Lib.2.cap.21. Quòd in paſſione crucis & ſigno virtus omnis ſit & poteſtas apud Abacuc (Abac. 3) *Texit cælos virtus eius, & laudis eius plena eſt terra.* Hoc ſigoo crucis & Amalech victus eſt per Moſen.

Cap.22. Quòd in hoc ſigno crucis ſalus ſit omnibus, qui in frontibus notentur, apud Ezechielem (Ezech. 9) dicit Deus: *Tranſi mediam Hieruſalem, & notabis ſignum ſuper frontes virorum, qui ingemũt & mœrent ob iniquitates, quæ fiunt in medio ipſorum, &c. Omnem, ſuper quem ſignum ſcriptum eſt, ne tetigeritis: & ab ipſis ſanctis meis incipite.*

Lactantius. 320.

Lib. 4. Inſtitut.cap. 27. Nunc ſatis eſt, huius ſigni potentiã, quantũ valeat, exponere: quanto terrori ſit dæmonibus hoc ſignũ, ſciet qui viderit, quatenus adiurati per Chriſtum, de corporibus, quæ obſederint, fugiant. Nam ſicut ipſe, cùm inter homines ageret, vniuerſos dæmones verbo fugabat, hominumq́ mentes emotas, & malis incurſibus furiatas, in ſenſus priſtinos reponebat: ita nunc ſectatores eius, eoſdem ſpiritus inquinatos de hominibus, & nomine magiſtri ſui, & ſigno paſſionis excludunt. Cuius rei non difficilis eſt probatio. Nam cùm Dijs ſuis immolant, ſi aſſiſtat aliquis, ſignatam frontem gerẽs, ſacra nullo modo litant,

Nec reſponſa poteſt conſultus reddere Vates.

Et hæc ſæpè cauſa præcipua iuſtitiam perſequendi malis regibus fuit. Cùm enim quidam miniſtrorum noſtrorum ſacrificantibus Dominis aſſiſterẽt, impoſito frontibus ſigno, Deos illorum fugauerunt: ne poſſent in viſceribus hoſtiarum futura depingere.

Carmine de beneficijs Chriſti:

Quiſquis ades, mediją ſubis in limina templi,
Siſte paruum, inſontemq́ tuo pro crimine paſſum
Reſpice me, me eõde animo, me in pectore ſerua. &c.
Compreſſos ſpeculare oculos, & luce carentes,
Afflictasq́ genas, arentem ſuſpice linguam
Felle venenatam, & pallentes funere vultus:
Cerne manus clauis fixas, tractosq́ lacertos,
Atq́ ingens lateris vulnus, cerne inde liuorem
Sanguineum, foſſosq́ pedes, artusq́ cruentos.
Flecte genu, lignumq́ crucis venerabile adora
Flebilis, innocuo terramq́ cruore madentem
Ore petens humili.

Iulius Firmicus Maternus. 350.

De erroribus profanarum religionum cap. 22. Vnde tibi ornamenta quæuis ad gloriam? Cornua, nihil aliud niſi venerandum crucis ſignum monſtrant. Huius ſigni vno extenſo ac directo cornu mundus ſuſtentatur, terra conſtringitur.

Ambroſius. 370.

De Iſaac & anima cap. 8. Signaculum Chriſti in fronte eſt, ſignaculum in corde. In fronte vt ſemper confiteamur: in corde, vt ſemper diligamus: ſignaculum in brachio, vt ſemper operemur.

Lib.9. Epiſt.7~. Chriſtianus populus per momenta ſingula fronti propriæ mortis contemptum inſcribit; quippe qui ſciat ſine cruce Domini ſalutem ſe habere non poſſe.

Sermone 43. De[illegible]emus ergo ſurgentes gratias C[illegible]riſto agere, & omne diei opus in ſigno facere Saluatoris, &c. Q[illegible] in hoc ſi[illegible]no ſem[illegible]are cœper[illegible]t, vitæ [illegible] c[illegible]ur æternæ. Qui in hoc ſigno iter facere aggreditur, ad cælum vſque perueniet.

Sermone 56. Grande Crucis eſt Sacramentum; & ſi intelligamus, per hoc ſignũ etiam mundus ipſe ſaluatur. Nam cum à nautis ſcinditur mare, prius ab ipſis arbor erigitur, velum diſtenditur, vt cruce Domini facta, aquarum fluenta rumpantur, & hoc Dominico ſecuri ſigno portum ſalutis petunt, periculum mortis euadunt. Figura enim ſacramenti quædam eſt velum ſuſpenſum in arbore, quaſi Chriſtus ſit exaltatus in cruce: atq́ ideò confidentia de myſterio veniente homines ventorum procellas negligunt, &c. Vbi ſignum crucis erigitur, ſtatim & Diaboli iniquitas repellitur, & ventorum procella ſopitur, ſed & bonus agricola cùm parat terræ ſolum vertere, & vitæ alimenta perquirere, non niſi per ſignum crucis id facere conatur, &c.

Prudentius. 380.

Hymno ante ſomnum:

Fac, cùm vocante ſomno
Caſtum petis cubile,
Frontem, locumq́ cordis
Crucis figura ſignet.
Crux pellit omne crimen,
Fugiunt crucem tenebræ:
Tali dicata ſigno
Mens fluctuare neſcit.
O tortuoſe ſerpens
Diſcede, Chriſtus hic eſt:
Hic Chriſtus eſt, liqueſce:
Signum, quod ipſe noſti,
Tuam damnat cateruam.

Hymo 9. Omni hora atque die:

Solue vocem mens ſonoram, ſolue linguam mobilem:
Dic tropheum paſſionis, dic triumphalem crucem:
Pange vexillum, notatis quod refulget frontibus.

Hymno de Hemiterio & Cheledonio:

Cæſaris vexilla linquunt, eligunt ſignum crucis:
Próque ventoſis Draconum quæ gerebant palliis,
Præferunt inſigne lignum, quod Draconem ſubdidit.

In Apotheoſi contra Iudæos.

Iam purpura ſupplex
Sternitur Aeneadæ rectoris ad atria Chriſti,
Vexillumq́ Crucis ſummus dominator adorat.

Contra Symmachum lib 1. de potentia Crucis:

Agnoſcas mea ſigna lubens regina neceſſe eſt,
In quibus effigies crucis aut gemmata refulget,
Aut longis ſolido ex auro præfertur in haſtis.
Hoc ſigno, inuictus tranſmiſſis alpibus vltor
Seruitium ſoluit miſerabile Conſtantinus,
Cùm te peſtifera premeret Maxentius aula.

Hieronymus. 390.

In vita Hilarionis: Quadam nocte cœpit infantum audire vagitus, balatus pecorum, mugitus boum, planctum quaſi mulierum, leonum rugitus, &c. Intellexit dæmonum ludibria, & prouolutus genibus Chriſti crucem ſignauit in fronte: tali[illegible] armatus caſſide, & lorica fidei circundatus, iacens fortius præliabatur, amodò videre deſiderans, quos horrebat audire, & ſolicitis ocul[illegible] huc [illegible]ucq́ circumſpiciens: cùm interim ex improuiſo, ſplendente luna, cernit rhedam feruent[illegible] equis ſuper ſe irruere. Cumq́ inclamaſſet Ie[illegible]m, ante oculos eius repentino terræ hiatu pompa [illegible]mnis abſorpta eſt.

In vita Pauli Eremitæ: Nec plura his, conſ[illegible] Antonius hominem equo mixt[illegible] o[illegible]tarum hippocentau[illegible] n[illegible]m[illegible]didi[illegible]

ſalutaris impreſſione ſigni armat frontẽ, & heus tu, inquit, qua in parte hic ſeruus Dei habitat?

Epiſtola 8. ad Demetriadẽ cap. 6. Claudas cubiculũ pectoris, & crebro ſignaculo crucis munias frontem tuam, ne exterminator Ægypti in te locum reperiat, ſed primogenita, quæ apud Ægyptios pereunt, in tua mente ſaluentur. Exod. 12.

Ad c. 8. Ezech. Antiquis Hebræorum, quibus vſq; hodie vtuntur Samaritani, extrema Thau litera crucis habet ſimilitudinem: quæ in Chriſtianorum frontibus pingitur, & frequenti manus inſcriptione ſignatur.

Ad Pſal. 85. *Fac mecum ſignum in bonũ* Muniat crucis tuæ ſigno, quod videntes Poteſtates aduerſæ, fugiant confuſæ, & diſcedant à me. Hæc enim pro noſtro populo Propheta rogat. Sed & nos rogamus, Domine, vt crucis tuæ ſigno tutati, atq; eius præſidio cuſtoditi, mereamur ab omnibus inſidijs Diaboli liberari.

Ruffinus. 390.

Eccleſiaſt. Hiſt. lib. 2. cap. 29. Sed & illud apud Alexandriam geſtum eſt, quòd etiam Thoraces Serapis, qui per ſingulas quaſq; domos in parietibus, in ingreſſibus, in poſtibus etiam, ac feneſtris erãt, ita abſciſſi ſunt omnes & abraſi, vt ne veſtigium quidem vſquam remaneret, ſed pro his Crucis Dominicæ ſignum, vnuſquiſq; in poſtibus, in ingreſſibus, in feneſtris, in parietibus, columniſquè depingeret.

Gaudentius. 400.

Tractatu 6 de Exodo Habeamus in limine frontis ſignum ſanguinis Agni, vt non ſinat exterminatorem Deus ad nos introire, &c. Semper Diabolus exterminator domos Iſraelitarum intrare nititur, cupiens eos occidere, ſemper Dei Filius tuetur ſuos, & protegit eos, vbi ſignum ſuæ paſſionis cognouerit.

Auguſtinus. 400.

In Ioannem Tractatu 36. Quid ſeruat fideli ſuo, qui talem honorem dat ſupplicio ſuo? deniq; modò in pœnis reorum non eſt apud Romanos. Vbi enim Domini crux honorata eſt, putatũ eſt, quòd & reus honoraretur, ſi crucifigeretur.

Tract. 118. Poſtremò quid eſt, quòd omnes nouerunt ſignum Chriſti, niſi crux Chriſti? Quod ſignũ niſi adhibeatur, ſiue frontibus credentium; ſiue ipſi aquæ, ex qua regenerãtur; ſiue oleo, quo chriſmate vnguntur; ſiue ſacrificio, quo aluntur, nihil eorum ritè perficitur. Quomodo ergo per id quod mali faciunt, nihil boni ſignificatur: quando per Crucẽ Chriſti, quam fecerunt mali, in celebratione Sacramentorum eius, bonum nobis omne ſignatur?

De Tempore Sermone 181. Hoc ſigno crucis cõſecratur corpus Domini, ſanctificatur fons Baptiſmatis, initiantur etiam Presbyteri, & cæteri gradus Eccleſiaſtici; & omnia quæcunq; ſanctificantur, hoc ſigno Dominicæ crucis cum inuocatione Chriſti nominis conſecrantur.

De Sanctis Sermone 19. Signum crucis præſidium eſt amicis, obſtaculum inimicis. Huius crucis myſterio rudes catechizantur, fons regenerationis conſecratur: eiuſdem crucis ſigno per manus impoſitionem baptizati dona gratiarum accipiunt: cum eiuſdem crucis charactere baſilicæ dedicantur, altaria conſecrantur, Sacramenta cum impoſitione Dominicorum verborum conficiuntur. Sacerdotes item & Leuitæ per hoc ad ſacros Ordines promouentur: & in vniuerſum omnia Eccleſiaſtica Sacramenta huius virtute perficiuntur.

Seuerus Sulpitius. 416.

Vitæ D. Martini c. 3. Si hoc, inquit Martinus, ignauiæ aſſcribitur, nõ fidei, craſtina die inermis aſtabo, & in nomine Domini Ieſu ſigno crucis, non clypeo protectus aut galea, hoſtium cuneos tranſibo ſecurus.

Cap. 10. Iamq; paulatim nutare pinus cœpit, & ruinam ſuam caſura minitari. Pallebant eminus Monachi, & periculo iam propiore conterriti, ſpem omnem fidemq; perdiderant, ſulam Martini mortem expectantes. At ille confiſus in Domino, intrepidus operiens, cùm iam fragorem ſuî pinus concidens edidiſſet, iam cadenti, & ſuper ſe ruenti, eleuata protinus obuiam manu, ſalutis ſignum oppoſuit. Tũ verò, turbinis modo retroactam putares, ita diuerſam in partem ruit, adeò vt ruſticos, qui in tuto loco ſteterant, penè proſtrauerit.

Paulinus Nolanus. 410.

Epiſt. 12. ad Seuerum: Dextra læuaq; Baſilicæ crucibus minio ſuperpictis hæc epigrammata ſunt:

Ardua floriferæ Crux cingitur orbe coronæ,
Et Domini fuſo tincta cruore rubet.

Natali 8. S. Felicis:

Nos crucis inuictæ ſignum & confeſſio munit:
Armatiq́; Deo mentem, non quærimus arma
Corporis, & quanquam membris videamur inermes,
Arma tamen gerimus, quibus & ſub pace ſerena
Contra incorporeos animis decernimus hoſtes.

Lib. 4. Vitæ S. Martini:

Atque hoſtem agnoſcens, figmento in vtroque doloſum,
Crimine nec lædi potuit, nec laude moueri,
Verborum iaculis opponens ſigna ſalutis,
Et crucis obiectu confringens tela latronis.

Seuerus Minoricenſis Epiſcopus. 420.

Epiſtola ad omnem Eccleſiam: Peractis myſterijs Eccleſiam ingreſſi, in occurſum noſtrum Iudæorum multitudinem conueniſſe conſpeximus: Omnes vnanimiter deprecabantur, vt Chriſti characterem à me, licet indigno Paſtore, ſuſciperent. Reuerſi itaque ad Eccleſiam, & totu corde gratias referentes, illicò in frontibus ipſorum ſignum ſalutis impinximus.

Bacchiarius. 420.

Epiſtola de lapſis recipiendis: Reſtauratur porta in Anathoth, quæ interpretatur reſpondens ſignum, quod ſuſpicamur eſſe frontis patibulum, vbi ſignum ſalutis noſtræ & Dominicæ ſanctitatis accipimus.

Paulus Oroſius. 420.

Lib 7. cap 35. de Theodoſio: Sciens ſe eſſe non ſolum ſigno crucis tuendum, ſed & victoriam adepturum, ſigno crucis ſe muniens, ſignum prælio dedit, ac ſe in bellum, etiamſi nemo ſequeretur, victor futurus immiſit.

Maximus Taurinenſis. 436.

Homilia 2. de cruce & ſepultura: Ipſius inceſſus hominis, cùm manus leuauerit, crucem pingit: atque ideo leuatis manibus orare præcipimur, vt ipſo quoque membrorum geſtu paſſionem Domini fateamur.

Leo Primus. 450.

Sermone 8. de Paſſione Domini. Cùm ergo Dominus lignum portaret crucis, quod in ſceptrum ſibi conuerteret poteſtatis, erat quidem hoc apud impiorum oculos grande ludibrium, ſed manifeſtabatur fidelibus grande myſterium: quia glorioſiſſimus Diaboli victor, & inimicarum virtutum potentiſſimus debellator, pulchra ſpecie, triumphi ſui portabat trophæum, & inuictæ patientiæ humeris ſignum ſalutis adorandum regnis omnibus inferebat, tanquam & tũc ipſa operis ſui imagine omnes imitatores ſuos confirmaret, & diceret: *Qui non accipit crucem ſuam, & ſequitur me, non eſt me dignus,* &c. Nunc & ordo clarior Leuitarum, & Matt. 10

 digni-

dignitas amplior ſeniorum, & ſacratior eſt vnctio ſacerdotum: quia crux tua omnium fons benedictionum, omnium eſt cauſa gratiarum, per quam credentibus datur virtus de infirmitate, gloria de opprobrio, vita de morte.

Eucherius Lugdunenſis. 450.

Feria 2. poſt Paſcha: Cùm crucis ſignum, qoæ Chriſti ſanguine cruentata eſt, in noſtris frontibus facimus, tunc in ſuperliminaribus domorum Chriſti ſanguinem ponimus.

Sedulius. 460.

Lib. 1. Paſchali:

Interea diuinitè viam ſermone leuamus,
Speſq́; fideſq́; meum comitantur in ardua greſſum,
Blandius ad ſummam tandem peruenimus arcem,
En ſigno ſacrata crucis vexilla coruſcant,
En regis pia caſtra micant, tuba clamat herilis,
Militibus ſua porta patet, qui militat intret,
Ianua vos æterna vocat, qua ianua Chriſtus,
Aurea perpetuæ capietis præmia vitæ,
Arma quibus Domini tota virtute geruntur,
Et fixum eſt in fronte decus, decus armaq́; porto,
Militiaq́; tua, bone Rex, pars vltima reſto.

Libro 4.

Protinus in patuli ſuſpenſus culmine ligni,
Religione pia mutans diſcriminis iram,
Pax crucis ipſe fuit, violentaq́; robora membris
Illuſtrans proprijs, pœnam veſtiuit honore,
Suppliciumq́; dedit ſignum magis eſſe ſalutis,
Ipſaq́; ſanctificans in ſe tormenta beauit.
Neue quis ignoret, ſpeciem crucis eſſe colendam,
Quæ Dominum portauit ouans ratione potenti,
Quattuor inde plagas quadrati colligit orbis:
Splendidus auctoris de vertice fulget Eous,
Occiduo ſacra lambuntur ſydere planta,
Arcton dextra tenet, medium læua erigit axem,
Cunctaq́; de membris viuit natura creantis,
Et cruce complexum Chriſtus regit vndiq́; mūdum.

Fauſtus Rhegienſis. 470.

De excidio Monaſterij Lyrinenſis: Tum vexillum ſanctæ crucis, quod in agmine primo dux bonus præferre conſueuerat, defixo cuſpide ponens, inſtaurat animos dictis.

De Pœnitentia ad Felicem Papam: Sicut Pater fidei Abraham, quinque illos Reges, in trecentis decem & octo, myſterio intra litteram latente, deuicit: ita & nos contra hos principales vitiorum duces, in Ieſu nomine, & crucis ſigno, (hoc enim vtraq; æra exprimunt) dimicemus, vt audire mereamur à Domino: *Vincenti dabo coronam vitæ, & qui vicerit, non lædetur à morte ſecunda.*

Cæſarius Arelatenſis. 470.

Homilia 3. de Paſcha: Nam ſtatim in ipſo homine, quem redemptio in eius originem reuocauit, titulos ſuos Chriſtus affixit. Hæc eſt illa crux, quam in poſtibus Regijs ſignatam in fronte geſtamus, quam iuſtiſſimè in profeſſione receptam Dominus Cardinalis & Imperator legitimus impreſſit, vt nos verè dici domus diuina poſſimus.

Sidonius Apollinaris. 480.

In Epitaphio Apollinaris:

Hac ſed maxima dignitas probatur,
Quòd frontem cruce, membra fonte purgans,
Primus de numero patrum ſuorum,
Sacris ſacrilegis renunciauit.

Victor Vticenſis. 400.

De perſecutione Vandalica lib. 2. Præſtet (inquit Eugenius ad cæcum natum) tibi Dominus ſecundùm fidem tuam, & aperiat oculos tuos, ſimúlque ſigno crucis eo configit ante oculos, ſtatim cæcus viſum Domino reddente recepit.

Cyprianus Arelatenſis. 500.

Vita Cæſarij Arelatenſis cap. 11. Vbi percrebuit apud Arelatenſes hominem Dei reuerti, iamq; eum vrbi appropinquare, omnes vtriuſque ſexus cū crucibus & cereis ei proceſsêre obuiam, pſallentes, & ingreſſum eius operientes.

Alcimus Auitus. 500.

Lib. 5.

Sic nos Chriſte tuum ſaluet ſuper omnia ſignum
Frontibus impoſitum.

Eugippius Abbas. 510.

Vita S. Seuerini cap. 44. Poſt huiuſmodi ædificationis alloquium, ſacramento communionis accepto, fleri ſe penitus prohibet, totumq; corpus ſigno crucis extrema manu conſignans, vt pſallerent imperauit.

Iuſtus Orgelitanus. 540.

In Cantica, numero 21. Signum crucis cum odore Chriſmatis prænotamus in fronte.

Numero 69. Tunc enim vniuerſam Eccleſiam Chriſtus ſibi deſpondit, quando in patibulū crucis aſcendens, ex eadem cruce ſignum in frontibus omnes in ſe credentes edocuit.

Marcellinus Comes. 540.

In Chronico: In Circum ad Anaſtaſium venientes, & ante ſuum ſolium conſiſtentes, hymnum Trinitatis iuxta morem catholicum concinentes, coruſcanſqúe Euangelium crucemq; Chriſti ferentes, è foro plurimi conuenerunt.

Caſsiodorus. 550.

Ad Pſalmum 4. Sicut nummus Imperatoris portat imaginem: ita & fidelibus ſigna cæleſtis Principis imprimuntur. Hoc munimine Diabolus multiformis expellitur, & fraudulenta machinatione non præualet ſuperare tentatum, quem habuit primi hominis ſuaſione captiuū. Crux enim eſt humilium inuicta tuitio, ſuperborum deiectio, victoria Chriſti, perditio Diaboli, infernorum deſtructio, cæleſtium confirmatio, mors infidelium, iuſtorum vita.

Dinamius Patricius. 580.

Vita S. Maximi cap. 4. Rurſus pertinax ille impoſtor, ſperans ſe ſanctum virum, vel aliqua ratione perturbaturum, ignei Draconis ſpecie ſe illi oſtendit: ſed confeſtim crucis ſigno territus, euanuit, &c. Vir Dei inſidias & malum dolum inimici cognoſcens, ſanctæ crucis ſigno ſe communit, cæleſtem implorat opem, ac deinde ſpiritali auctoritate ſic reſpondet: Fallere non poteſt milites Chriſti nequitia plani & impoſtoris, nec ſuis fraudibus illis poteſt illudere malignus, quibus Deus id præſtat, vt aduerſa præuidere queant.

Fortunatus. 580.

Vitæ D. Martini lib. 1. cap. 14.

Vir tamen intrepidus perſtat, pinoq́; cadente
Obtulit arma crucis, cumulans ſua bella triumphis.

Libro 4.

Mox ſuper ampullam fecit crucis ipſe ſigillum,
Surgit ad ora liquor, ſpumanſq́; exæſtuat, &c.

Vita S. Germani cap. 27. Magneſledis puella dæmone obſeſſa B. Germano fit obuiam. Non ceſſante ſacerdote manu crucis ſignum depingere, expectantibus omnibus in muſcæ ſimilitudinem prorumpēs, cum ſanguine de naribus mulieris egreſſus eſt hoſtis.

Vita S. Maurilij cap. 6. Non longè à vico Calonnæ erat quidam Præſciacus collis nomine, diuerſis idolorum titulis decoratus. Maurilius verò do-

lens illam longius manere ſuperſtitionem, vbi diuerſarum animarum credebat ineſſe perditionem; quadam die, adhibitis ſecum paucis fidelibus viris, perrexit ad locum. Cumq́ perueniſſet ad idolum, vt illud euerteret, dæmonia, quæ ibi latebant, clamare cœperunt, dicentia: Quid nos & hic Maurili perſequeris? In his regionibus nullus eſt locus, quo te euadere valeamus. Ilicò autem in aduerſum ſigno crucis oppoſito, dæmonia repentè, eleuato magno rugitu, non ſine immenſo fœtore fugerunt.

Carmine in laudem Dominicæ crucis:

Crux benedicta nitet, Dominus qua carne pependit,
Atque cruore ſuo crimina noſtra tulit.

De Paſſione Chriſti:

O crux aue ſpes vnica,
Hoc paſſionis tempore
Auge pijs iuſtitiam,
Reisq́ dona veniam.

Corippus Grammaticus. 580.

De laudibus Iuſtini iunioris:

Ipſe coronatus ſolium conſcendit auitum,
Atque crucis faciens ſignum venerabile, ſedit, &c.
Egreditur cum luce ſua frontemq́ ſerenam
Armauit, ſancti faciens ſignacula ligni.

Gregorius Turonenſis. 580.

Hiſtoriæ Francorum lib.10.cap. 29. Interea ad ſanctum Aredium cœperunt infirmi cõfluere: quos, manus ſingulis cum vexillo crucis imponens, ſanitati reddebat.

De gloria Martyrum lib.1.cap.12. Pontifex ſabricata cruce ex auro puriſſimo eam gemmam media intercapedine locat, & populo adorandam præbet: nec mora fugato hoſte ciuitas liberata eſt.

Gregorius Magnus. 590.

Lib.2.Dial.cap.3. Cùm vas vitreum, in quo peſtifer pocus habebatur, recumbenti Patri Benedicto, ex more monaſterij, ad benedicendum fuiſſet oblatum, ille extenſa manu, ſignum crucis edidit, & vas, quod longius tenebatur, eodem ſigno rupit, & ſic confractum eſt, ac ſi in illo vaſe mortis pro cruce lapidem dediſſet.

Lib.3.cap.5.de Sabino Epiſcopo: Facto ſigno crucis venenum bibit ſecurus.

Cap.7. Quadam die Iudæus quidam ex Campaniæ partibus Romam veniens, Appiæ carpebat iter, qui ad Fundanum cliuum perueniens, cùm iam diem veſperaſcere cerneret, & quò declinare poſſet, minimè reperiret, iuxta Apollinis tẽplum fuit, ibiq́ ſe ad manendum contulit. Qui ipſum loci illius ſacrilegium pertimeſcens, quamuis fidem crucis minimè haberet, ſigno tamẽ ſe crucis munire curauit. Nocte autem media ipſa ſolitudinis pauore turbatus, peruigil iacebat, & repentè conſpiciens vidit malignorum ſpirituum turbam, quaſi in obſequium cuiuſdam poteſtatis præire, eum verò, qui cæteris præerat, in eiuſdem gremio loci conſediſſe, qui cœpit ſingulorum ſpirituum obſequentiũ ſibi cauſas actusq́ue diſcutere, &c. Cumq́ue Iudæus, qui aduenerat, hoc vigilans cerneret, & magnæ formidinis anxietate palpitaret, ab eodem ſpiritu, qui cunctis illis obſequẽtibus præerat, iuſſum eſt, vt requirerent, quiſnam eſſet ille, qui iacere in templo eodem præſumpſiſſet. Ad quẽ maligni ſpiritus pergentes, & ſubtiliùs intuentes, crucis myſterio ſignatum viderunt, mirantesq́ue dixerunt: Væ, væ: vas vacuum, & ſignatum. Quibus hoc renunciantibus cuncta illa malignorum ſpirituum turba diſparuit, &c. Iudæus ſacramentis fidei imbutus, atque aqua Baptiſmatis emundatus, ad ſanctæ Eccleſiæ gremium perductus eſt.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De Eccleſiaſticis officijs libri 1.cap.10. Nam ſi & tunc ſuperueniat quiſpiam, cùm lectio celebratur, adoret tantùm Deum, & præſignata fronte aurem tantùm accommodet, &c.

Allegoriarum in ſacras Scripturas cap 25. Crucis figura, quæ fidelium frontes ad tutelam deſignat, per Ezechielem Prophetam legitur demonſtrata. *Et vocauit, inquit, virum, qui indutus erat lineis, & dixit ad eum, Signa Thau in frontes virorum gementium.*

Ionas Monachus. 640.

In vita S. Attila: Surgens è ſtrato quo valebat conamine, ſuſtentantibus vndique fratribus, extra cellulam eſt progreſſus: ibiq́ aſpiciens crucem, quam ipſe in eodem loco poni præceperat, vt ingrediens egrediensq́ue cellulam, eius tactu frontem ſuam muniret, cœpit mœſtus lachrymas fundere, ac trophæum crucis commemorare: Aue, inquit, alma crux, quæ mundi pretium portaſti, quæ vexilla fers æterna: tu noſtrorum vulnerum medicinam attuliſti.

Audoënus. 660.

Vita S. Eligij lib.2.cap 16. Memineritis multos vos habere aduerſarios, qui curſum veſtrum impedire conentur: idcirco in omni loco, horis omnibus crucis ſignaculo vos armate, crucis vexillo vos communite. Hoc enim vel maximè illi timẽt, & expaueſcunt. Hoc vobis datum eſt ſcutum, quo poſſitis ignitas omnes maligni ſagittas extinguere. Profectò magna res eſt ſignum Chriſti, & crux Chriſti, ſed illis ſolis prodeſt, qui faciũt mandata Chriſti.

Synodus Toletana Vndecima. 680.

Cap.3. Sacerdos celebraturus, ſignum in ſuo pectore præparet crucis.

Beda. 700.

Lib.3.in Cantica cap.4. Sed & noxios ſæpe cogitatus, dum incauta mente voluimus, ac ſubitò reſpecti à Deo, ſignum ſanctæ crucis pectori imprimimus, & quod neſariũ tractamus abijcimus, quaſi vitta coccinea capillos nobis ligamus: quia fluxa cogitationum trophæo ſacri cruoris comprimimus.

Ad cap. 22. Apocal. Lignum vitæ circa fontem vitæ cernitur, quod ſiue virtutem ſanctæ crucis, ſiue Dominum Chriſtum interpreteris, iam ante Baptiſmum reuelatum, in veteri Teſtamento, & nunc Baptiſmatis clareſcente myſterio, cæleſti fructu Sanctos imbuit.

Hiſt. Anglic lib.5.c.20. Quin etiam ſublime crucis radiante metallo, Vilfridus hic poſuit trophæũ.

Alcuinus. 750.

De Officijs Eccleſiaſticis cap.18. de Feria ſexta, quæ & Paraſceue. Elegit Chriſtus crucem, quę leui manus motu exprimitur, qua & contra inimici verſutias munimur. Hoc enim ſigno crucis conſecratur corpus Dominicum, ſanctificatur fons Baptiſmatis, initiãtur presbyteri, & cæteri gradus Eccleſiaſtici, & omnia quæcunque ſanctificantur, hoc ſigno Dominicæ crucis cum inuocatione nominis Chriſti conſecrantur.

Cap.39. de celebratione Miſſæ: Diaconus Euangelium pronuntiaturus, crucem in fronte ponit, vt oſtendat ſe diſcipulum eius eſſe, qui crucem pro totius mundi ſalute ſuſtinuit: deinde in pectore, vt omnis vana & immunda cogitatio ab eius corde pellatur.

Paulus Diaconus. 780.

De rebus geſtis Longobardorum lib.3:cap.12. (al 6.) Cruce Domini & frontem & pectus noſtrum munire debemus, & nos eam pedibus conterimus?

Æmoinus. 825.

Hiſtoria Franc. lib.3. cap. 19. Tiberius Conſtantinus Imperator deambulans per palatium, vidit

an pau:mcoto domus tabulam marmoream Dominicæ crucis vexillo inſignitam, & aie: Crucem Domini, qua frontem & pectus munire debemus, indignis vt quid pedibus conculcamus?

Amalarius Treuirenſis. 830.

De Officijs Eccleſiaſticis lib. 3. cap. 24. Cæterùm de crucibus, quas ſolemus diuerſo modo facere ſuper panem & vinum, non eſt quid dicam, curtali & in tali loco figantur, vel quare plures in aliquo, vel pauciores in aliquo. Si Dominus, quando benedixit panem, feciſſet crucis ſignaculum, ipſi nôrunt, qui præſentes fuerunt, præſertim cùm nondum erat erectum vexillum ſanctæ crucis: ac modò ſcimus, quia neceſſaria eſt, dicente Auguſtino Homilia 64. in Ioannem: Quid, inquit, quòd omnes nouerunt, ſignum Chriſti, niſi crucifixi Chriſti? Quod ſignum, &c. Videtur mihi, ſi ſemel fuerit facta crux ſuper panem & vinum, poſſe ſufficere: quia ſemel Dominus crucifixus eſt. Non abs re eſt, ſi his figatur: quia pro duobus populis fixus eſt Chriſtus. At ſi figi neceſſe eſt in loco, vbi dicitur: *Accipiens panẽ*, ſeorſum neceſſe eſt figuretur ſuper panem, & ſeorſum ſuper vinũ, ſecundùm modum, quo Chriſtus vſus eſt in acceptione panis & calicis.

Theganus. 830.

De geſtis Ludouici Imperatoris cap. 8. In craſtinum verò, luce adueniente, ſciens quod facturus erat, extenſa manu dextera, virtute qua poterat, ſignum ſanctæ crucis fronti imprimens, & ſuper pectus, & ſuper omne corpus conſignauit.

Hincmarus. 840.

In vita S. Remigij. Sicque præeundo ſanctis Euangelijs, & crucibus, cum hymnis, & canticis ſpiritualibus, atque Litanijs, è domo regia pergit ad baptiſterium.

Rabanus Maurus. 850.

Lib. 1. cap. 27. De inſtitutione Cleri: Signatur homo ſanctæ crucis ſignaculo, tam in fronte, quàm in corde, vt ipſe apoſtata Diabolus, in vaſe ſuo priſtino ſuæ interemptionis cognoſcens ſignum, iam ſibi deinceps ſciat illud eſſe aliſoum.

Lib. 2. cap. 37. Die Paraſceues à Pontifice & à Clero, & ab omni populo ſpecies ſanctæ crucis ſalutatur: Quia paſſio Redemptoris à fidelibus in hora redemptionis ſuæ digna laude veneratur.

Nicolaus Primus. 860.

Ad conſulta Bulgarorum cap. 53. Conſuluiſtis ſcilicet, an ſuper menſam, in qua Sacerdos aut Diaconus deeſt, vexillum ſanctæ crucis imprimere, & comedere liceat. Quod proculdubio licet. Nam omnibus datum eſt, vt & omnia noſtra hoc ſigno debeamus munire ab inſidijs diaboli, & ab eius omnibus impugnationibus in Chriſti nomine triumphare.

Remigius Antiſiodorenſis. 880.

De celebratione Miſſæ: Crucem pingit Diaconus, primùm in fronte, annuntiaturus verba vitæ: vt oſtendat ſe illius diſcipulum eſſe, qui crucem pro ſalute totius mundi ſuſtinuit. Deinde in pectore: vt omnis vana & immunda cogitatio ab eius corde pellatur. &c. Perlecto Euangelio, iterum ſe ſigno crucis populus munire feſtinat: vt, quod ex diuinis eloquijs ad ſalutem percepit, ſignatum ſigillo crucis atque munitum permaneat, ne à mentibus ſuis diabolica fraude euacuari valeat.

Hugbaldus Elnonenſis. 890.

Vita S. Aldegundis cap. 24. Cùm parentes de vita filij deſperarent, deducunt illum ad Aldegundem: Illa viſceribus pietatis condolens miſello, fecit eum ad ſe veſpertino tempore perduci: orauit pro eo, & facto ſigno crucis ſuper eum, domũ redire iuſſit, qui mox conualeſcens, reſtitutus eſt ſanitati.

Odo Cluniacenſis. 900.

Tractatu de tranſlatione corporis S. Martini cap. 4. Ab Epiſcopis & Abbatibus, à clero & virginibus, à populo & Baronibus, à pueris etiam & ſenibus, in Eccleſiam ſuam, cum cereis & crucibus, cum hymnis & laudibus glorioſus Antiſtes glorioſè deducitur.

Ratherius Veronenſis. 940.

In vita S. Vrſmari: Beatus vir cùm intuitus fuiſſet ægrotam mulierem, eleuata manu ſignum ſanctæ crucis ſuper eam fecit, & illicò fugata febre mulier conualuit.

Nodgerus Leodienſis. 960.

In vita S. Landoaldi: Dum artifices operi inſiſtunt, & aquam vtpote de paludibus turbidam faſtidiunt, Landoaldus cum puero Lamberto, inuocato Chriſti nomine, cum crucis impreſſione fontem limpidiſſimum baculi impreſſione omnium vſibus fecit ebullire, qui fidem dictis præbet vſque hodie.

Osbertus Anglus. 1020.

Vita S. Dunſtani cap. 20. Dunſtanus ſtatim ſignum ſalutiferæ crucis ruenti machinæ obijciens, eam ſine funibus, & ſine omni humano conamine ad ſuperiora redire, ac in loco, in quem prius cum magno labore trahebatur, iacere coegit.

Petrus Damianus. 1050.

Sermone de Inuentione S. Crucis: Vbicunque ſignum crucis erigitur, illic procul dubio & Chriſti victoria, & diaboli captiuitas denotatur.

Tractatu de Ordine Eremitarum: Coi proceſſioni & crucem argenteam ſatis idoneam procurauimus.

Radulphus Ardens. 1060.

In die Cœnæ Domini: Quando ſacerdos eleuat hoſtiam, & ei imprimit crucis ſignum, eleuationem Chriſti in cruce repræſentat.

In feſto Omnium Sanctorum: In Confirmatione fit vnctio in modum crucis in fronte, quæ eſt ſedes pudoris, & pars corporis magis eminens, vt fidem Chriſti non erubeſcant in tribulatione, ſed potius confiteantur & prædicent apertè. Quod bene ſignificatur per hoc, quod præcipit Dominus in Ezechiele, ſignari literam Thau in frontibus dolentium, & gementium de iniquitatibus aliorum, vt ſic diſcernerentur, & præmunirentur, nec cum peccatoribus perderentur.

Ioannes Micrologus. 1070.

De Eccleſiaſticis obſeruationibus cap. 9. Ordo quoque præcipit, vt qui lecturus eſt Euangelium, crucem ſibi faciat in fronte, videlicet, iuxta Auguſtinum, in ſede verecundiæ, vt eliminata omni verecundia, cum Apoſtolo non erubeſcat de Euangelio Chriſti. Facit etiam ſibi in pectore, ne aliqua ſuggeſtio eum Diaboli impediat, quin puro corde Euangelium Dei annuntiare valeat.

Anſelmus Cantuarienſis. 1080.

Ad caput 10. Epiſtolæ ad Romanos: Non ſine cauſa ſignum ſuum Chriſtus in fronte nobis figi voluit, tanquam in ſede pudoris, ne Chriſti opprobria Chriſtianus erubeſcat.

SACROSANCTAM CRVCEM, IN QVA CHRISTVS SALVATOR PRETIVM NOSTRÆ REDEMPTIONIS SOLVIT

NEGANT.

ASSERVNT PATRES GRÆCI

ASSERVNT PATRES LATINI

vexillum ſalutis,& non inuenio. Ego, inquit, in regnis, & crux Domini in puluere? Ego in aulis, & in ruinis Chriſti triumphus? &c. Aperit humum,decutit puluerem,tria patibula confuſa reperit, quæ ruina contexerat, inimicus abſconderat: ſed non potuit obliterari Chriſti triumphus, &c.

Ruffinus. 390.

Eccleſiaſtica Hiſtoria lib.1.cap.7. Per idem tempus Helena Cõſtantini mater, fœmina incomparabilis fide & religione animi, ac magnificentia ſingulari, diuinis admonita viſionibus, Hieroſolymã petit, atque ibi locum, in quo ſacroſanctum corpus patibulo affixum pependerat, ab incolis perquirit,&c. Cùm properaſſet ad locum cæleſti ſibi indicio deſignatum, purgatis ruderibus, tres confuſo ordine reperit cruces. Sed obturbabat reperti muneris lætitiam vniuſcuiuſque crucis indiſcreta proprietas. Aderat quidem & titulus ille, qui Græcis,& Latinis, atque Hebraicis litteris à Pilato fuerat conſcriptus: ſed nec ipſe ſatis euidẽter Dominici prodebat ſigna patibuli. Hic iam humanæ ambiguitatis incertum, diuinum flagitat teſtimoniũ. Accidit in eadem vrbe primariã quandam loci illius fœminam graui ægritudine confectam, ſemineccem iacere. Macarius per idem tempus Eccleſię illius Epiſcopus erat. Is vbi cunctantem Reginam, atque omnes pariter qui aderant videt: Afferte, inquit, huc totas quæ repertæ ſunt cruces, & quæ ſit quæ portauerit Dominum, nũc nobis adaperiet Deus. Et ingreſſus cum Regina pariter & populis ad eam quæ decumbebat, defixis genibus ad Deum preces profudit,&c. Et cùm hoc feciſſet, adhibuit primò vnam ex tribus, & nihil profecit. Adhibuit ſecundam, & ne ſic quidem aliquid actum eſt. Vt verò admouit tertiam, repente adapertis oculis mulier conſurrexit, & ſtabilitate virium recepta alacrior multo quàm cùm ſana fuerat, tota domo diſcurrere, & magnificare Dei potentiam cœpit. Sic ſuidenti indicio regina voti compos effecta, templum mirificum in eo loco, in quo crucem repererat, regia ambitione conſtruxit.

Seuerus Sulpitius. 400.

Sacra hiſtoria lib.2. Helenę Reginæ beneficio crux Domini reperta, quę neque in principio obſiſtentibus Iudæis potuerat conſecrari, & poſtea dirutæ ciuitatis oppreſſa ruderibus, non niſi tam fideliter requirenti meruit oſtendi. Igitur Helena primùm de loco paſſionis certior facta, effodi terram, & contigua quæque ac vaſtiſſima ruinarum purgari iubet; mox pretium fidei & laboris tres pariter cruces, ſicut olim Domino, ac latronibus duobus fixæ fuerant, reperiuntur.

Paulinus Nolanus. 420.

Epiſt.11. Venerabilis illa regina Helena, vt venit Hieroſolymam, diligẽter & piè, locis illis, & circa omnibus, diuinorum curioſa inſignium, & oculis haurire geſtiens, fidem, quam pijs auribus literiſq; perceperat: Crucem Domini ſtudioſiſſimè inquirere adorſa eſt. Sed quæ via vel ratio inueniendi ſubeſſet, cùm index idoneus nemo inueniri poſſet, vbi memoriam & curam religioſæ conſcientiæ, vel obſeruantiæ: & antiquitas æui, & ſuperſtitionis impiæ diuturnitas oboleuiſſet? Verùm fidelis mulier, Spiritum ſanctum per affectum pium meruit: quo aſpirante, cum rem ab humana conſcientia diuinitus remotam fruſtra diligens requiſiuiſſet, de loco tantùm paſſionis fieri certior ſtuduit. Iuſſit vrgente ſine dubio conceptæ reuelationis inſtinctu, in ipſum locum operã foſſionis accingi, parataq; mox ciuium pariter,& militari manu, breui laborem iſtius molitionis hauſit; & contra ſpem omnium, ſed ſecundùm ipſius tãtùm Reginæ fidem, alta egeſtione reſeratis terrę ſinibus, abditę crucis arcana patuerunt. Sed cùm tres pariter cruces, vt quondam fixæ Domino & latronibus ſteterãt, repertæ fuiſſent: gratulatio repertarum cœpit anxia dubitatione confundi iuſto piorum metu: ne forſitan aut pro cruce Domini patibulum latronis eligerent, aut ſalutare lignum pro ſtipite latronis abijciendo violarent. Reſpexit pias fideliter æſtuantium curas Dominus, & ipſi potiſſimum, quæ iam piæ ſolicitudinis Princeps erat, huius conſilij lumen infudit, vt aliquem recens mortuum inquiri & inſerri iuberet. Nec mora, verbum factum: cadauer illatum eſt, deponitur: iacenti vna de crucibus admouetur. ſed eorum ligna mors ſpreuit. Poſtremò Dominicam crucem prodit reſurrectio: & ad ſalutaris ligni tactum, morte profuga, funus excuſſum, & corpus erectum eſt: tremefactiſq; viuentibus, ſtetit mortuus, & funebribus, vt Lazarus quondam, vinculis expeditus, illicò inter expectatores ſuos rediuiuus inceſſit. Ergo crux Domini tot operta ætatibus, & Iudæis in tempore paſſionis abſcondita, neque gentibus, in ædificatione Fani terram ſine dubio ad ipſam fabricam egerentibus, reuelata eſt: nonne diuina manu latuit, vt nunc inueniretur, cùm religioſè quæreretur? Ita vt crucem Chriſti decuit, experimento reſurrectionis inuenta & probata crux Chriſti eſt: dignoq́ue mox ambitu conſecratur, condita in paſſionis loco Baſilica, quę auratis coruſca laquearibus, & aureis diues altaribus, arcano poſitam ſacrario crucem ſeruat: quã Epiſcopus vrbis eius quotannis cùm Paſcha Domini agitur adorandam populo, princeps ipſe venerantium, promit.

Hormiſda. 514.

Epiſtolà 27. ad Euphemiam Auguſtam: Magna etiam veſtro ſexui parata eſt laudis occaſio, ſi vobis inſtantibus Eccleſiæ ſitæ Chriſtus, quæ diuiſa fuerant membra coniungat. Nec enim maior eſt gloria, quę humanæ ſalutis lignum ſeruata eſt,& ſola crucem, quam omnis veneratur mundus, inuenit. Superabitis quinimò illius merita, quia Eccleſiæ vnitas per illam ſuum inuenit ſignum, per vos eſt habitura remedium.

Gregorius Turonenſis. 580.

De gloria Martyrum lib.1. cap.5. Crux Dominica, quę ab Helena Auguſta reperta eſt Hieroſolymis, ita quarta & ſexta feria adoratur.

Cap.6. Specioſi, omniq; metallo nobiliores Dominicæ crucis claui, qui beata membra tenuerũt, ab Helena Regina poſt ipſius ſacræ crucis inuentionem reperti ſunt: & de duobus quidem fręnũ Imperatoris muniuit, quò facilius, ſi aduerſæ gentes reſtitiſſent Principi, hac virtute fugarentur.

Hiſtoria Francorum lib.1.cap.36. Conſtantini tempore venerabile crucis Dominicæ lignũ per ſtudium Helenæ matris eius repertum eſt, prodente Iuda Hebræo, qui poſt baptiſmum Cyriacus eſt vocitatus.

Gregorius Magnus. 600.

In Antiphonario: Inuentio Sanctæ Crucis: Antiphona: *Nos autem gloriari oportet.* Pſalm. *Dominus regnauit,*&c.

Libro Sacramentorum: V. Nonis Maij: *Inuentio S. Crucis:* Deus, qui in præclara ſalutiferę crucis inuentione paſſionis tuæ miracula ſuſcitaſti, concede, vt vitalis ligni pretio vitę ætornę ſuffragia cõſequamur.

Adamnanus. 680.

Libro de locis ſanctis: Ingreſſis à ſeptentrionali

parte Hieroſolymam, primùm de locis ſancti, pro conditione platearum, diuertendum eſt ad Eccleſiam Cōſtantinianam, quę Martyrium appellatur. Hanc Conſtantinus Imp. eò quòd ibi crux Domini ab Helena eius matre reperta ſit, magnifico & regio cultu conſtruxit.

Beda. 700.

In Martyrologio: V. Nonis Maij Hieroſolymis Inuentio S. Crucis ab Helena Regina, ſub Conſtantino Principe, cuius ipſa extitit mater.

Ordo Romanus. 730.

Folio 82. De Inuentione S. Crucis: In Inuentione S. Crucis legātur lectiones, quę & in Natalitijs plurimorum Martyrum, ſiue Homilię ad ipſum diem pertinentes.

Vſuardus. 780.

In Martyrologio: V. Nonas Maij Hieroſolymis Inuentio S. Crucis ab Helena Regina, ſub Conſtantino Principe.

VVandelbertus Diaconus. 830.

In Martyrologio: V. Nonarum Maij:
Hu quoque celſa crucis radiant vexilla reperta.

Anaſtaſius Bibliothecarius. 880.

De geſtis Romanorum lib. 11. Helena Imperatoris mater in ſomnis admonita Hieroſolymam properauit, & ſepulchrum Chriſti, quod licet difficilimè, tamen inuenit ſordibus coopertum, & deſuper templum Veneris ædificatum: vbi virgineis cantibus inſultabant, precepitię deſtrui ſceleratiſſimum templum, ipſumq́; puluerem funeſtis ſacrificijs violatum eijcit, & procul à ciuitate diſpergit. Ex in locum purgari pręcipiens, ſtatim palam monumentum Domini apparuit. Apparuerunt & circa illud ſuffoſſæ tres cruces, & claui, ſimul & titulus, literis Hebręis, Gręcis, & Latinis conſcriptus: *Ieſus Nazarenus Rex Iudæorum*: De hoc ligno Sibylla dixit apud Paganos: *O ter beatum lignum, in quo Deus extenſus eſt.* Tūc ergo quę crux Domini eſſet, quę latronum dubitare cœperunt. Proinde Macarius ciuitatis Pręſul huiuſmodi tractatu dubitationem ſoluit. Mulieri nāq; nobilitate clarę longa ægritudine fatigatę, vnam illarū crucium, cum oratione promptiſſima adhibens, virtutem Saluatoris agnouit. Mox enim vt mulierem attigit crux, paſſionem ſęuiſſimę ægritudinis effugauit, & fœminę ſalutem reſtituit, &c.

Ado Viennenſis. 890.

In Chronicis ætate 6. Per idem tempus ab Helena Conſtantini matre Hieroſolymis Crux Domini inuenta eſt.

Regino Prumienſis. 900.

Lib. 1. Annalium: Crux Domini noſtri Ieſu Chriſti à Iuda inuenitur.

Luitprandus Ticinenſis. 950.

Libro 4. cap. 12. Conſtantinus Magnus Sanctę Helenæ viuificæ crucis inuentricis filius.

Hermannus Contractus. 1050.

In Conſtantino: Hoc tempore crux Domini ab Helena Conſtantini matre Hieroſolymis reperitur, ſub Macario eiuſdem vrbis Epiſcopo.

Petrus Damianus. 1060.

Sermone de Inuentione S. Crucis: Hodie, fratres chariſſimi, quia crucis inuentionem colimus, quaſi reperto communi totius mundi theſauro, communiter in Chriſto gaudere debemus. Et ſicut ille inuenta perdita oue, vel drachma, conuocatis amicis & vicinis congratulatus eſt: ita & nos inuento eo, non quod ipſe perdiderat, ſed quo nos perditos acquiſierat, iuſtum eſt gloriari: præſertim cùm Apoſtolus dicat: *Mihi abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti.* Gal. 6.

Ado Treuirenſis. 1070.

In Martyrologio: 3. Maij Hieroſolymis Inuentio S. Crucis ab Helena Regina Conſtantini matre. Inuentionis autem pretioſi ligni hiſtoria cognitu digna ſic ſe habet, &c.

Berengoſius. 1110.

De Inuentione & laude ſanctæ Crucis lib. 1. cap. 2. Sicut illa paſſionis Dominicæ dies vniuerſo quondam mundo erat optabilis: ita & iſta dies ſacratiſſima, non minus nobis debet eſſe venerabilis, quomodo ſicut in illa die Saluator noſter opus noſtræ redemptionis impleuit: ita & in hac die lignum Dominicum nobis manifeſtare decreuit. Et ideo dies iſta eò feſtiuius à nobis debet celebrari, quò in ea lignum idem Dominicum debuit Chriſto reuelante nudari, maximè cùm de hac die nihil aliud Scriptura loquatur diuina, niſi quòd hodie Crux Domini inuenta eſt ab Helena Regina.

Honorius Auguſtodunenſis. 1120.

Sermone de Inuentione S. Crucis: Helena ſanctæ Crucis amore ſuccenſa Hieroſolymam properat, conuocatis Iudæis locum Caluariæ ſibi demonſtrari poſtulat, quem denſitas veprium atq; virgultorum operuerat, & ideò incognitus erat. Regina proponit Iudæis præmium, ſi locū monſtrauerint; crucis ſupplicium, ſi negauerint. Regina populo comitante ad locum pergit, preces flexis genibus fundit, locus contremuit, fumus cocciomatis de terra aſcendit: mox terram raſtris aperiunt, tres cruces inueniunt; mortuus apportatus cruci Chriſti impoſitus reſuſcitatur, virtutemq́; ſanctę Crucis ſua reſurrectione & voce proteſtatur.

Hugo Victorinus. 1130.

In inſtitutione monaſtica, de vanitate mundi: Fulget crucis vexillū in loco ſanctitatis, & Regina compos voti cum gaudio remeauit, nec potuit vltra, ſigno gloriæ ſublimato, poteſtas aduerſa proſperari.

Excerptionum priorum lib. 8. cap. 1. Helena magnificentia ſingularis diuinis admonita viſionibus Hieroſolymam petijt, lignum Dominicæ Crucis exquiſiuit, & mirificè per mortui cuiuſdam ad vitam reuocationem inuenit.

Otto Friſingenſis. 1150.

Libro 4. Chronicorum cap. 5. Circa idem tempus Helena Cōſtantini mater, Crucem Domini Hieroſolymis inuenit, mediaq́; parte eius ibi relicta, alteram ad vrbem Regiam tranſportauit.

Conradus à Lechtenavv Abbas Vrſperg. 1225.

In Conſtantino: Helena religioſa diuinis monita viſionibus, Hieroſolymam petijt, & locum, vbi Chriſtus crucifixus eſt, ab incolis quæſiuit, locū inuenit, purgatisq́; in altum ruderibus, crucem ſanctam reperit.

Brocardus. 1260.

In deſcriptione Terræ ſanctæ: In Caluaria per decē pedes oſtenditur pars columnæ, in qua Chriſtus fuit flagellatus, illuc ex domo Pilati tranſlatæ. Non longè ab hoc loco deſcenditur per quadraginta ſeptem gradus, ad locū vbi Helena inuenit Crucem Domini defoſſam.

Guilhelmus Durantius. 1270.

Rationalis diuinorum lib. 7. cap. 11. Inuenta fuit crux tempore Euſebij Papæ, à beata Helena matre Cōſtantini mediante Iuda, qui tunc Iudæus erat.

Iacobus Genuenſis. 1280.

Sermone 3. de Inuentione S. Crucis: Sancta Helena & cæteri Chriſtiani, qui cum ipſa erant, fecerant effodi crucem ſuper omnem theſaurum pretioſiorem, & vehementer lætati ſunt, quando ipſam inuenire potuerunt.

Ludolphus Saxo Carthuſianus. 1330.

Vitæ Chriſti parte 2. cap. 66. Hæc ſancta crux poſt paſſionem Chriſti, & reſurrectionem Domini, per Iudæos, cum crucibus latronum, ſub monte Caluariæ, profundè ſub terra abſcondita fuit: vbi ducentis annis & amplius, vſque ad tempora Conſtantini & Helenæ latuit; ſed Helena in lapide pluſquam viginti paſſibus fodiens, ipſas tres cruces inuenit. Quibus ſublatis, crucem Domini, ab alijs ſigno reſurrectionis mortui probauit & diſcreuit.

Matthæus VVeſtmonaſterienſis. 1370.

In Chronicis: Anno gratiæ 324 Helena Conſtantini mater, diuinis admonita viſionibus, Hieroſolymam petijt, crucemq; Dominicam diligenter quærens reperit.

Vincentius Valentinus. 1430.

Sermone 1. de Inuentione S. Crucis: Solennitas iſta, & feſtum præſens dicitur Inuētio S. Crucis: quia B. Helena mater Conſtantini Imp. cum multis miraculis inuenit crucem Domini noſtri Ieſu Chriſti, quam Iudæi abſconderant.

Petrus de Natalibus. 1460.

Lib. 4. cap. 117. Inuentio S. Crucis dicitur, quòd eo die à S. Helena matre Conſtantini crux inuenta fuiſſe perhibetur. Illud enim pretioſum lignū Dominicum, in quo Dominus crucifixus fuit, plus quàm ducentis annis ſub terra iacuit.

M. Antonius Sabellicus. 1480.

Ennead. 7. lib. 8. Helena Conſtantini mater, diuinarum rerum ſtudio nocturnoq; viſu impulſa, Hieroſolymam eo nomine petijt, vt Dominicam quæreret crucem, vnde humana ſalus pependiſſet. Cæterùm loco ruderibus purgato, crux reperta eſt, & cum eâ, quæ Saluatoris fuit, duæ aliæ ſubrutæ, vnde duo pependerant latrones.

Baptiſta Mantuanus. 1500.

Libro 5. Faſtorum, de Inuentione S. Crucis:

Tunc Helenam regum matrem, quæ ſomnia nato
Audierat narrante, bonus furor egit ad vrbem
Protinus Aſſyrias, vbi crux inuenta citatis
Conſ.ſum Hebræis, veteriq; è rudere tracta.
Et quia tres tellure cruces iacuere ſub vna,
Vera modo patuit miro, impoſta cadauer,
Quod tunc ad tumulum, turba comitantibus ibat,
Reſtituit vitæ, res non conceſſa duabus,
Quæ tulerant Chriſti ſocios in morte latrones.

ARTICVLVS VNDECIMVS.

RELIQVIAS LIGNI CRVCIS, LANCEÆ, CLAVORVM, ET VESTIVM CHRISTI SALVATORIS, RELIGIOSE SERVANDAS ET VENERANDAS ESSE.

NEGANT.

Anno poſt natum Chriſtum 366. IVLIANVS *Apoſtata* (apud Cyrillum Alexandrinum lib. 6. contra Iulianum) *reprehendit Chriſtianos, quòd Iouis arma ceſſent adorare & colere, & interim crucis lignum adorent.*

1520. Martinus Lutherus in Poſtilla de Exaltatione S. Crŭcis: *Primus crucis abuſus eſt, quòd ligno, cui Deus affixus fuit, templa conſecrantur. Si quis pedibus iſta calcare vellet, extra decorum ageretur. Quod obſeruantia quadam dignamur hæc, vtcunque tolerari poterat; ſed quòd ad hæc affectus noſtros tranſmouemus, & eorum nomine templa ædificamus, interim illa, quæ diuinitus præcepta ſunt, negligentes, hoc nullius rei eſt. Huic abuſui tantæ feneſtra patefacta eſt, quòd ſi fragmentulum aliunde adepti ſunt, ad hoc redimendum multum auri & argenti collatum fuit; deinde ædes ſacra extructa. Hinc etiam peregrinationes religionis ergò. Ibi Deus ſuam libertatem exeruit, vt aliquoties de patibulo pars reciſa, pro ſancta cruce adorata ſit. Nam fragmentorum crucis tanta copia in orbe eſt, vt ſi congeſta eſſent, ex eis iuſta domus ædificari poſſet.*

De abroganda Miſſa: *Sepulchrum illud corporale, quod Saraceni tenent, non magis eſt curæ Deo, quàm boues illos eſſe curæ Deo Paulus dicit.*

1550. Ioannes Caluinus admonitione de Reliquijs, vbi agit de ligno Crucis: *Nec eo contenti, quòd imperitis ac rudibus impoſuiſſent, vulgare lignum pro ligno crucis oſtentando, ſed definierunt, etiam prorſus eſſe adorandum. Quæ doctrina omnino diabolica eſt.*

1560. *Magdeburgenſes* Centur. 6 7. 8. &c. cap. 6. de ritibus & cæremonijs, *improbant ligni Crucis, lanceæ, clauorum, & veſtium Chriſti venerationem.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 370.

Catecheſi 4. Hic crucifixus eſt pro peccatis noſtris verè, ac ſi negare volueris, locus hic apparẽs te arguit: Beatus hic mons Golgotha, in quo nũc propter eum, qui crucifixus eſt, in illo applaudimus, & ligno crucis vniuerſus terrarum orbis per partes repletus eſt.

Catecheſi 10. Lignum crucis teſtatur ad hodiernum diem apud nos apparens, & apud eos, qui ſecundùm fidem ex illo capientes, hinc vniuerſum orbem ferè iam repleuerunt.

Catecheſi 13. Si enim nunc negarem, arguet me hic Golgothas, cui nunc omnes proximè aſſiſtimus, arguet me lignum crucis, quod per particulas ex hoc loco, per vniuerſum orbem ſparſum eſt.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Sermone in pretioſa vitalıq; Crucis venerationem: Hodierno die Chriſti Eccleſia alter paradiſus eſſe monſtratur, quæ & ſanctum pretioſæ crucis lignum proponit, & paſſionis Chriſti præſidium crucem facit, & eiuſdem reſurrectionis præmium.

Socrates. 440.

Lib.1.cap.13. Helena vnam crucis partem, in theca argentea occluſam, pro monumento iis, qui illius ſpectandi cupiditate ducerentur, ibi relinquit: alteram mittit Imperatori. Quam vbi is receperat, ratus ciuitatem, in qua illa ſeruaretur, omninò ſaluam & incolumem fore, in ſuam ipſius incluſit ſtatuam, quæ Conſtantinopoli in foro, quod à Conſtantino nomen traxit, ſupra columnam ingentem ex lapide porphyrete confectam collocata eſt, &c. Quin etiam clauos, quibus Chriſti manus cruci affixæ erant, Conſtantinus aſſecutus (iſtos enim mater in Seruatoris monumento repariens, ad eum miſerat) in fræna curat & galeam fabricandos, illisq; in bello gerẽdo vtitur.

Sozomenus. 440.

Lib.2.cap.1. Huius crucis ſalutaris iam tum inuentæ, maxima pars adhuc etiam Hieroſolymis in capſa argentea cuſtoditur: reliqua verò ab Imperatrice ad filium Conſtantinum deportata eſt. Quod ad clauos attinet, quibus corpus Chriſti cõfixum erat, memorant Imperatorem ex illis ſibi confeciſſe galeam & frænum equi, vt ſcriptũ eſt à
Zach 14. Zacharia Propheta: & à quo prędictum, quòd in tempore iſto, illud quod ſit in frenum equi ſanctũ eſſet Domino omnipotenti.

Theodoretus. 450.

Eccleſ.hiſt.lib.1.cap.18. Quod ad crucem Seruatoris attinet, Helena partem illius in Imperatoris palatio locandam, reliquum autem in capſa argentea reponẽdum curauit, illudq; dedit Epiſcopo illius ciuitatis: hortataq; illum eſt, vt ad poſteritatem velut monumentum ſalutis noſtræ reſeruaretur.

Cyrillus Eremita. 530.

In vita B.Euthymij Quo tempore Thomas adminiſtrationem tenebat monaſtarij, ad eum venit Antiochenus Cæſarius, & ab illo benignè & humanè acceptus, cùm in eodem cum eo accubuiſſet conuiuio, deinde, vt ſolet, inter eos agitati eſſent ſermones, & audiſſet, quòd in Diaconico eſſent illius ligni partes, in quo Dominus illo ſuo admirabili conſilio fuit crucifixus: petit ab eo, vt liceat ſancta illa ligna adorare, & eorum exiguam aliquam partem accipere. Cùm ergo annuiſſet is, qui præerat monaſterio, eadem quidem hora ei aperit ambas fores Diaconici: referat autem thecas rerum pretioſarum, aliquid ardentius faciens & amantius: & ingreſſus eſt Cæſarius cum iis qui erant circa ipſum. Cùm autem adoraſſent, & complexi fuiſſent, aliquam quoque partem acceperunt illius ſalutaris & venerandi ligni.

Procopius Cæſarienſis. 540.

De Bello Perſico lib.2. Poſt hæc Coſroes cum exercitu Apameam venit, vbi pars crucis Dominicæ magnitudine cubitali viſitur, ab homine Syro hucclam delata, quam oppidani magnam eius loci tutelam eſſe exiſtimant, ac venerantur, theca ei condita lignea, quam auro multo ac gemmis, tribus ſacerdotibus cuſtodiendam tradiderunt, inſuper quotannis carta die adorant. Tunc itaq; Apameenſis populus videns Perſarum exercitum ad ſe venire, in magna trepidatione fuẽre, Coſroẽmq; audientes, vt minimè promiſſis maneret, Thomam vrbis Præſulem adeuntes, rogauerunt crucis lignum eis oſtendi, vt eo viſo feliciter morerentur. Ille verò cùm eis morem geſſiſſet, ſpectaculum fieri contigit, ſermone ac fide maius. Præſule enim id tenente, ignis iubar ſupra ferebatur: vnde in templi tholo ſplendor præter ſolitum apparens, illum continuò circumeuntem ſequebatur.

Ruſticus Diaconus. 580.

Contra Acephalos: Clauos, quibus crucifixus eſt, & lignum venerabilis crucis, omnis per totum mundum Eccleſia abſque vlla contradictione adorat.

Euagrius. 590.

Lib.2.cap.25. Vt primùm Apameenſes intellexẽre Antiochiam igne incenſam, Thomam Epiſcopum rogabant, vt ſalutare vitaleq; lignum crucis, licet cõſuetudo id minimè pati videretur, in medium proferret, inq; omnium oculis ſtatueret: quò iam, cùm ſupremum vitæ diem viderentur obituri, illud contẽplarentur, amplexarenturq;, vtpote in quo ſolo hominum ſalus poſita eſſet: atque adeò ad alteram vitam iam profecturi, crucem venerandam haberent pro viatico, &c.

Leontius Cyprius. 600.

Vita Simeonis Sali cap.3. Tempore Iuſtiniani Imperatoris cùm accederent ij, qui Chriſti erant amantes, & pro more ſancta Chriſti loca cupiebãt adorare, quæ ſunt in ſancta ciuitate, in Exaltatione pretioſæ ac viuificæ crucis, &c.

Georgius Presbyter. 620.

In vita S.Theodori Archimandritæ: Sanctiſſimus Patriarcha Thomas, qui poſt beatæ memoriæ Cyriacum in Pontificia regiæ ciuitatis ſede ſucceſſerat, laudata viri glorioſa pietate, dedit etiam ipſi particulam venerandi ligni ſanctæ crucis, & particulam ſancti ſepulchri Seruatoris noſtri Dei.

Sophronius Hieroſolymitanus. 620.

Homilia in laudem ſanctæ Crucis: Quãdo benignus Deus noſter per ſanctorum Patrum traditionem, hanc nobis indixit viam, mereamur per venerabilem attactum viuificantis ligni, ipſo clementer indulgente, qui eidem affixus eſt, ceu deinceps perſpicuum euadet, &c. In medio ieiunij adorationis gratia proponi ſolet lignum vitale venerandæ crucis, quodq; noſtræ ſalutis cauſa defixũ eſt in medio terræ. Salue pretioſa crux, in qua ipſe Filius Dei ac Verbum expaſſis manibus circumplexus nos eſt, & ſuo conciliauit Patri.

In vita Mariæ Ægyptiacæ: Abſque vllo labore, inquit Maria, adoraui lignum ſanctę crucis, & ſanſi

ibi

ihi odorem ſuauitatis, & meruit ibi videre omnia Dei myſteria.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 4. cap. 12. Hoc ingentis pretij lignum ac venerandum, in quo Chriſtus ſeipſum ſacrificij cauſa pro nobis obtulit, vt ex ſancti corporis & ſanguinis cõtactu ſanctificatum, optimo iure adorari debet, claui*ꝗ* item, & lancea, & indumenta, ac ſacra ipſius tabernacula, hoc eſt, præſepe, antrum, Golgotha, crux, viuificum ſepulchrum, Sion Eccleſiarum arx, alia*ꝗ* id generis, quemadmodum ait Dei parens Dauid: *Introibimus in tabernaculum eius, adorabimus in loco vbi ſteterunt*
Pſal. 131. *pedes eius.*

Theophanes Cerameus. 830.

In hiſtoria Miſcellanea lib. 11. Helena Saluatoris crucis partem aliquam filio diſtribuit, quam Conſtantinus ſuſcipiens, & credens ſaluari ciuitatem vbi hæc particula ſeruaretur, in ſua ſtatua, ſicut fertur, in foro Conſtantini poſitam, ſuper columnam Porphyreticam ſtudioſè condidit. Reliquam verò partem in argẽtea theca clauſam Macario ſacerdoti ciuitatis reliquit.

Simeon Metaphraſtes. 960.

In Martyrio Anaſtaſij Perſæ: Cùm magna ciuitas Hieroſolymorum capta fuiſſet à Rege Perſarum, & ſacra illa loca, quæ mei Chriſti vidêre conuerſationem, & cruci affixionem, & reſurrectionem, Medorum lanceæ & igni ijs, quos ipſe nouit, modis eſſent tradita: & multa alia capta ſunt cum ciuitate, & ſalutis quoque noſtræ trophæum, mortis ſolutio, peccati internecio, lignum, inquam, viuificæ crucis, illinc translatum eſt in Perſidem: quod quidẽ mihi videtur diuinioris eſſe gratiæ, & eius, qui eſt crucifixus, ſolius diſpenſationis, quæ ſæpe nouit etiam per aduerſarios ea contexere, quæ ſunt meliora & vtiliora. Poſtquam enim ſalutaris crux Domini hoſtilibus capta fuit manibus, & in Perſidem abducta, imitatur eum, qui in ea fuit affixus, Chriſtum: ſimul ac ingreditur Perſidem eam ſtatim totam illuſtrans radijs ſuæ gratiæ, ferit quidem animas infidelium, non ſecus ac ſol, qui laborantem oculum ingreditur: fideles autẽ non ſecus ac fulgur quoddam apparens in tenebris, reuocat.

De Iona & Barachiſio Martyribus: Conſolatio mihi præſto fuit ex ſancto illo ligno, cui affixus fuit Dominus meus Ieſus Chriſtus.

Georgius Cedrenus. 1100.

In Conſtantino Copronymo: Anaſtaſius manu tenens veneranda atque viuifica crucis ligna, eum, qui eis affixus eſt, iurauit.

In Heraclio Imp. Zacharias Patriarcha Hieroſolymitanus & veneranda crucis ligna, cum ingenti præda ac captiuorum numero in Perſidem ſunt abducta, &c. Anno 19. ineunte Heraclius Hieroſolyma Conſtantinopolim proficiſcitur, ac venerabilia & viuifica crucis ligna auehit.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Lib. 8. cap. 29. Crucis maximam partem diuina Helena argenteæ ciſtæ incluſam, Epiſcopo ad memoriam poſterarum generationum reliquit: vbi etiam ſacram Exaltationem quotannis peragendam ſanxit. Partem verò ad filium Imperatorem tranſmiſit. Quam illum quo animo quis ſuſcepiſſe dicat? cum fide ſecum ipſe reputauerit, vrbem eam ſeruatum iri, in qua tam ſacrum conſeruaretur donarium. Quapropter eam partem ſtatuæ ſuæ incluſit, quam in vrbe à ſe magnificè cõdita, ſuper porphyretica collocauit columna, in eo quod dicitur Conſtantini foro.

Helena Æthiopum Regina. 1509.

Epiſtola ad Emmanuele Luſitaniæ Regem: Mittimus ad vos per hunc noſtrum oratorem Matthæum crucem vnam, factam haud dubiè ex fruſto ligni, in quo Seruator noſter Ieſus Chriſtus crucifixus fuit Hieroſolymis: id autẽ ſacroſancti ligni fruſtum ad nos ex Hieroſolymis allatum eſt.

Theodoſius Zygomala. 1580.

Epiſt. de Conſtantinopolitanorũ cladibus: Circuibant mœnia, venerabile lignum crucis, in quo Dominus pependerat, & ſanctas imagines ferentes.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Ambroſius. 370.

Oratione funebri de obitu Theodoſij: Helenæ veritatis lignum reſulſit, & gratia micuit. Quæſiuit clauos, quibus crucifixus eſt Dominus, & inuenit. De vno clauo frænos fieri præcepit, de altero diadema intexuit; vnum ad decorem, alterum ad deuotionem vertit. Miſit filio ſuo diadema gemmis inſignitũ, quas pretioſior ferro innexas crucis redemptionis diuinæ gemma connecteret, &c.

Hieronymus. 390.

Epiſt. 17. ſub nomine Paulæ & Euſtochij, cap. 8. Ergone erit illa dies, quando nobis liceat ſpeluncam Saluatoris intrare? in ſepulchro Domini flere cum ſorore, flere cum matre? crucis deinde lambere lignum, & in Oliueti monte cum aſcendente Domino voto & animo ſubleuari?

Ruffinus. 400.

Eccleſ. hiſt. lib. 1. cap. 8. Helena clauos, quibus corpus Dominicum fuerat affixum, portat ad filiũ, ex quibus ille frænos compoſuit, quibus vteretur ad bellũ, & ex alijs galeam nihilominus bellicis vſibus aptam fertur armaſſe. Ligni verò ipſius ſalutaris partem detulit filio, partem verò thecis argenteis conditam dereliquit in loco: quæ etiam nunc ad memoriã ſolicita veneratione ſeruatur.

Paulinus Nolanus. 410.

Epiſtola 11. ad Seuerum. Inuenimus quod dignè & ad Baſilicæ ſanctificationem vobis, & ad ſanctorum cinerum cumulandam benedictionem mitteremus partem particulæ de ligno diuinæ crucis, quod nobis bonũ benedicta Melania ab Hieruſalem, munere ſancti inde Epiſcopi Ioannis, attulit: Hoc ſpecialiter ſorori noſtræ venerabili Baſulæ miſit conſerua communis: Sed quod alteri veſtrum datur, vtriuſque veſtrum eſt. Accipite ergo ab vnanimis fratribus magnum in modico munus, & in ſegmento penè atomo haſtulæ breuis, ſumite munimentum præſentis, & pignus æternæ ſalutis. Non anguſtetur fides veſtra carnalibus oculis parua cernentibus: ſed interna acie totam in hoc minimo vim crucis videat, dum videre vos cogitatis lignũ illud, quo Dominus maieſtatis affixus tremente mũdo pependerit: exultetis cum tremore, recordemur & petras fiſſas ad huius aſpectum crucis, & ſaltem ſaxorum æmulatione præcordia noſtra findamus timore diuino, &c. Ita vt crucem Chriſti decuit, experimento reſurrectionis inuenta & probata crux Chriſti eſt, digno*ꝗ* mox ambitu conſecratur, condita in paſſionis loco baſilica, quæ auratis coruſca laquearibus, & aureis diues altaribus, arcanu poſitam ſacrario crucem ſeruat: quam Epiſcopus vrbis eius, quotannis, cùm Paſcha Domini agitur, adorandam populo, princeps ipſe venerantium promit.

Leo Primus. 450.

Epiſtola 72. ad Iuuenalem Epiſcopum Hieroſolymita-

num cap. 4. Particulam Dominicæ crucis cum Eulogijs dilectionis veſtræ veneranter accepi.

Gregorius Turonenſis. 580.

De gloria Martyrum lib. 1. *cap.* 5. Crux Dominica, quæ ab Helena Auguſta reperta eſt Hieroſolymis, ita quarta & ſexta feria adoratur, &c.

Cap. 6. Specioſi autem, omniq; metallo nobiliores Dominicæ crucis claui, qui beata membra tenuerunt, ab Helena regina poſt ipſius ſacræ crucis inuentionem reperti ſunt. & de duobus quidem frænum Imperatoris muniuit, quo facilius, ſi aduerſæ gentes reſtitiſſent Principi, hac virtute fugarentur, &c.

Cap. 7. De lancea verò, arundine, ſpongia, corona ſpinea, columna, ad quã verberatus eſt Dominus & Redemptor Hieroſolymis: ad hanc verò columnam multi fide pleni accedentes, corrigias textiles faciũt, eamq; circumdant quas rurſum pro benedictione recipiunt, diuerſis infirmitatibus profuturas. Ferunt etiam ipſas coronæ ſentes quaſi virides apparere: quę tamen ſi videantur aruiſſe folijs, quotidie tamen reuireſcere virtute diuina, &c.

Cap. 8 De tunica verò beati corporis non conſuta deſuper contexta per totum, quę iuxta Dauidicum vaticinium ſub ſorte iacuerat, fides Euangelica pandit. Ait enim: *Partiti ſunt veſtimenta mea ſibi, & in veſtem meam miſerunt ſortes.* De hac verò immaculati Agni tunica, quæ à quibuſdam audiui, tacere nequeo: Ferunt autem in ciuitate Galatię, in Baſilica, quę ad ſanctos Archangelos vocitatur, retineri. Eſt enim hęc ciuitas ab vrbe Conſtantinopolitana, quaſi millibus centum quinquaginta, in qua Baſilica eſt crypta abditiſſima, ibiq; in arca lignea hoc veſtimentum habetur incluſum, quæ arca à deuotis atque fidelibus cum ſumma diligentia adoratur, nõ immeritò digna, quę hoc veſtimentum retinet, quod Dominicum corpus vel contingere meruit, vel velare.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 7. *epiſt.* 126. *ad Richaredum Regem Viſigothorum*: Crucem quoq; dedi latori præſentium vobis offerendam, in qua lignum Dominicę crucis ineſt, & capilli B. Ioannis Baptiſtę: ex qua ſemper ſolatium noſtri Saluatoris per interceſſionẽ Præcurſoris eius habeatis.

Fauſtus. 600.

In vita D. Mauri: Maurus ad lectulum pergit ægroti, ibiq; oratione pręmiſſa, ſalutiferum tengit lignum, & de eo à ſcapula vſque ad vngulas manuum ex omni parte ſignum crucis faciẽs, dixit: Deus omnium conditor creaturarum, qui ad reſtaurationem humani generis vnicum Filiũ ſuum, operante Spiritu ſancto, ex Maria ſemper Virgine incarnari conſtituit, qui per hoc ſacroſanctum ac glorioſum viuificæ crucis lignũ, vulneribus & languoribus animarum noſtrarum, nos redimendo, ſubuenire dignatus eſt, ipſe te per virtutem vitalis ligni huius, ad priſtinam reducere dignetur ſanitatem. Hæc cũm beatus oraſſet Maurus, infirmus conualuit.

Beda. 700.

De ſex ætatibus Mundi, in Leone Tertio Papa: Papa Sergius in ſacrario beati Petri Apoſtoli capſam argenteam, quæ in angulo obſcuriſſimo diutiſſimè iacuerat, & in ea crucem diuerſis & pretioſis lapidibus adornatam Domino reuelante reperit: de qua tractis quatuor Petalis, quibus gemmæ incluſæ erant, miræ magnitudinis portionem ligni ſalutiferi Dominicæ crucis interius repoſitam inſpexit, quæ ex tempore illo, annis omnibus in Baſilica Saluatoris, quæ appellatur Conſtantiniana, die Exaltationis eius ab omni oſculatur & adoratur populo.

In vita S. Felic. Vbi poſtquam oratũ eſt, redijt domum Epiſcopus, ſumptamq; de ligno Dominicæ crucis non grandem aſſulam, miſit in medium incendij furentis, ſtatimq; immenſa illa volumina flammarum, quæ tanta virorum manus aquas ſpargendo extinguere nequiuerat, ipſo lignum addendo reſtinxit Tanta etenim ſanctæ crucis erat virtus, vt ſeſe natura relinqueret, & ignis, qui omnia ſolet ligna vorare, ipſe ligno Dominicæ paſſionis velut exuſtus abſumeretur.

Aemoinus. 825.

De geſtis Francorum lib. 4. *c.* 21. Coſdroës Princeps Perſarum cuncta per quæ tranſibat vaſtãdo, Hieroſolymam venit, atque inter cæteras Eccleſiaſticas, ſeu populares manubrias, partem ſalutiferæ crucis, quam ibi Helena mater Conſtantini quondam Auguſti reliquerat, abſportauit: traditoq; filio ſuo regno, ipſe in argentea turri (quam ad hos vſus parauerat) aureo reſidens ſolio, vexillum noſtræ redemptionis quaſi collegam regni è latere conſtituit. Quod vbi Heraclio nuntiatum eſt, cum valida militum manu Perſidem petens, obuiam habuit Coſdrois filiũ, cum maxima Perſarum phalange, quæ eum metu coacta tyranni, non voluntate ducta iuuãdi, proſequebatur, &c. Heraclius victoria potitus, Coſdroẽn in memorato reperit ſano reſidentem, & iuxta eum Dominicam crucem: quem dum interrogaret: vtrum Chriſti fidem ſuſcipere, & ſalutare lignum (quod licet indignus honorificè tamẽ tractauerat iuxta ſuũm modum) vellet adorare, illeq; reſponderet, nullatenus ſe id facturum, Heraclius eum interfecit, aſſumptaq; Saluatoris cruce Hieroſolymã, indeq; Conſtantinopolim remeauit.

Ionas Aurelianenſis. 860.

Præfatione in lib. 2. *de cultu imaginum*: Si quantitas tanta venerabilis ligni, in quo Dominus & Saluator noſter pependit, foret, vt ex eo minutatim diuiſo, cuncta Deo dicata templa poſſent imaginem crucis habere, nullatenus ex alijs lignis, eiuſdem formam in baſilicis locaremus.

Regino Prumienſis. 910.

In Annal. de Anno 622. Sergius Papa in ſacrario B Petri Apoſtoli magnam portionem ligni Dominicæ crucis reperit, quæ ex tempore illo ab omni populo in Baſilica Conſtantiniana die Exaltationis eius oſculatur, & adoratur.

Luitprandus Ticinenſis. 950.

Lib. 4. *cap.* 12. Burgundionum Rex Rodolphus lanceam Domini à Samſone Comite dono acceperat. Erat enim excepta cæterarum lancearum ſpecie, nouo quodammodo opere, nouaq; elaborata figura, habens iuxta limbum medium vtrobique feneſtras. Hæ pro pollicibus perpulchrè duæ acies vſque ad decliue medium lanceæ extenduntur. Hanc igitur Conſtantini Magni Sanctæ Helenæ filij viuificæ crucis inuentricis fuiſſe affirmant, quæ media in ſpina, quam limbum ſuperius memoraui, ex clauis manibus pedibuſq; Domini & Redemptoris noſtri IeſuChriſti affixis cruces habet. Henricus itaque Rex, vt erat Domini timẽs, totiuſq; religionis amator, audito Rodolphum tam inæſtimabile donum habere cæleſte, nuntijs directis tentauit, ſi præmijs aliquibus id poſſet acquirere, ſibiq; aduerſus viſibiles inuiſibileſq; hoſtes, arma inuictiſſima, triumphumque perpetuum præparare.

Tangmarus Presbyter. 1020.

Vita S. Bernvvardi cap. 7. Paruam Eccleſiam valde ſplendidam in honore viuificæ crucis extruxit,

cuius

cuius etiam aliquam partem, largiente Domino Tertio Othone Auguſto Imperatore, ibidem clariſſimis gemmis auroqúe puriſſimo incluſam cõdidit: vbi etiam diuina pietas plurima ſignorum miracula, per virtutem S. Crucis oſtendit. Et cùm venerabilis Pontifex Beruuardus thecam auro gẽmisq́; lautiſſimã, in qua viuificũ lignum includeret, pararet, ac cũ tribus particulis ſancti ligni quartam, ſi fieri poſſet, excidere tentaret, vt per ſingulas abſides portiones conderet, nec gracilitas, & paruitas quacomq̃ue ex cauſa ſectionem admitteret, ecce ſubitò inter manus eius quarta particula eiuſdem ſacratiſſimi ligni, angelico, vt creditur, miniſterio delata, apparuit. Mox igitur lætus Præſul, lignum ſanctum per quatuor abſides parauit. O quanti inde potantes ardorem vehementiſſimæ febris ſæpius virtute ſanctæ crucis reſtinxerunt! Multoties quoque obortam aëris inæqualitate peſtilentiam, fideles hoc viuifico ligno, ſe ſuaqúe luſtrantes ſedauerunt: multaqúe virtute huius ſanctiſſimi triumphi fiunt quotidiana remedia.

Ado Treuirenſis. 1070.

In Martyrologio 3. May: Helena partem ligni ſalutaris detulit filio, quã Epiſcopus vrbis eius quotannis, cùm Paſcha Domini agitur, adorandam populo, princeps ipſe venerantium promit. Neque præter hanc diem, qua crucis ipſius myſterium celebratur, ipſa quaſi quoddam ſacræ ſolennitatis inſigne profertur, quod ſolum Epiſcopi beneficio obtineri ferunt. Quæ quidem crux, in materia inſenſata vim viuam tenens, ita ex illo tempore, innumeris pene quotidiè hominũ votis, lignum ſuum commodat, vt detrimentũ non ſentiat, & quaſi intacta permaneat. Niſi interdũ religioſiſſimi poſtulent, qui hac tantùm cauſa illò peregrinati aduenerint, vt ſibi eius reuelatio, quaſi in pretium longinquæ peregrinationis deferatur, quotidie diuidua ſumentibus, & ſemper tota venerantibus. Sed iſtam imputribilem virtutem, & indetribilem ſoliditatem, de illius profectò carnis ſanguine bibit, quæ paſſa mortem, nõ vidit corruptionem.

Florentius VVigornienſis. 1100.

In Chronicis de Anno 884. Marinus Papa Alfredo Angloſaxonum Regi dedit non paruam illius ſanctiſſimæ Crucis partem, in qua Dominus noſter Chriſtus Ieſus pro hominum ſalute pependit.

Leo Oſtienſis. 1100.

In Chronico Caſinenſi lib. 2. cap. 11. Leo Monachus particulam crucis Dominicæ Hieroſolymis Caſſinum detulit.

Sigebertus Gemblacenſis. 1110.

In vita S. Theodardi: Eo tempore Heraclius Imperator Romanorum victis Perſis crucem Chriſti, quam Perſæ incenſa Hieruſalem abſportatam annos quindecim tenuerant, reuexit in Hieruſalem, & diem Exaltationis eius celebrari edixit.

Guilhelmus Tyrius. 1180.

Lib. 9. cap. 4. Per idem tempus inuenta eſt in parte ſanctæ reſurrectionis Eccleſiæ portio vna crucis Dominicę, quam ob metum gentilium, quorum iugum patiebantur fideles, ad ampliorem cautelam, multò ante, paucis admiſſis, occultauerant. Hanc ſtudio & opera cuiuſdam hominis Syri, qui eius tam pretioſi depoſiti fuerat conſcius, repertam, theca reconditã argentea, primùm ad Domini ſepulchrum, deinde ad templum Domini cum hymnis & canticis ſpiritualibus deportantes, perſequente eam vniuerſo clero & populo, conſolationẽ quaſi de cælo miſſam, omnes in commune acceperunt, arbitrantes ſe laborum & moleſtiarum ſuarum mercedem accepiſſe.

Helinandus. 1200.

Apud Vincentium, in Speculo hiſtoriali lib. 24. cap. 5. Carolus Imp. cùm eſſet Conſtantinopoli, petiuit de Reliquijs paſſionis Dominicæ. Inito autem conſilio, indictum eſt ieiunium triduanũ omnibus noſtris, & duodecim perſonis Græcis, quæ electæ ſunt ad hoc ſanctuarium diuidendum. Tertia die Carolus peccata ſua confeſſus Ebroino Archiepiſcopo: deinde vterq; clerus Pſalmos cum Litania incboant. Cùm autem Daniel Neapolitanus Antiſtes aperuiſſet thecam, in qua erat ſpinea corona, tantus odor exijt inde, vt omnes putarent ſe in Paradiſo eſſe. Tunc Carolus proſtratus in pauimentum, plenus fide orauit Dominũ, vt propter gloriã nominis ſui miracula ſuę paſſionis & reſurrectionis renouaret. Et cùm oraſſet, ſtatim ros cælitus veniens lignum inſudit, & inebriauit, & flores emittere fecit, tantaq́; lux cum odore adfuit, vt omnes ſua veſtimenta cæleſtia eſſe putarent. Cùm Daniel adunca forcipe robur ipſius ligni ſecare inciperet, tunc magis ac magis florere cœpit, &c. Data ſunt præterea Regi Carolo fruſtum crucis Dominicæ, & Domini ſudarium, & Camiſia B. Mariæ, & faſcia, qua puerum Ieſum in cunabulis cinxit, & brachium ſancti ſenis Simeonis. Quæ omnia recondit in ſacco de bubalino tergore facto, & ad collum ſuũ ſuſpendit ad inſtar peræ. Veniente autem eo Aquiſgranum, ſanati ſunt cæci innumeri &c. Deniq; indixit per totum orbem, vt Idibus Iunij venirent Aquiſgranum videre Reliquias, quas de Hieruſalem, & de Conſtantinopoli aduexerat, prius peccata ſua confitentes.

Iacobus Vitriacus. 1220.

In hiſtoria Orientali cap. 19. Lancea Domini ſancta, qua latus eius in cruce fuerat perforatum, quæ paulò ante per reuelationem ſub terra reperta fuerat, eos pro vexillo præcedebat. Noſtris ex vrbe egreſſis non in humana virtute, nec in pugnatorum multitudine, ſed tantùm in Domino confidentibus, ros de ſupernis infuſus conſolatione mirabili, ipſorum animos exhilarans, equos debiles ac macilentos, & iam ferè deficientes, ſubitò robore ſuſcepto, miraculosè confortauit.

Conradus Vrſpergenſis Abbas. 1225.

In Chronicis de Anno 1101. Denique cuiuſdam diei hora tertia, præcedente Regem ligno Dominicæ crucis, quod anno priore terra diutiſſimè abſcõditum, Syri quidam Godfrido Duci demonſtrauerant, &c.

Matthæus Pariſius. 1250.

De Anno 1098. Portabant ſecum partem ligni Dominicæ crucis, quam ciuis quidã Hieroſolymitanus, nomine Syrus, Principibus propalauerat, ab antiquis à ſe temporibus cuſtoditam.

De Anno 1217. Quidam ex hoſtibus, dum Eccleſiam B. Amphibali ſpoliarent, crucem quandam argenteam & deauratam, in qua portio quædam Dominicæ crucis continebatur, tollens in ſinu ſuo, ſocijs ignorantibus, abſcõdit. Sed antequam ab ædibus Oratorij receſſiſſet, à Dæmone arreptus, corruit in terram, dentibus ſtridens, & ore ſpumans, ſurgensq́; feſtinanter, à dæmonio agitatus, in ſocios enſem vibrare diſpoſuit. At illi eius miſeriæ condolentes, ligatis manibus illius, cauſam penitus ignorantes, ad Eccleſiam de Flaſtude perduxerunt, in ſuprema furia conſtitutum. Vbi vidente presbytero, & multis alijs, crux prædicta cecidit in terram, de ſinu exiliens furioſi. Quam reuerenter ac ſtupens Presbyter arripiens, & à terra in editom eleuans, quid hoc eſſet à prædo-

nibus requiſiuit. Tandem in ſe reuerſi, cognouerunt, per virtutẽ animaduerſionis diuinæ, quòd à monachis, quos in proxima villa ſpoliauerát, crucem furtim ſuſtuliſſet. Tũc prædones nequiſſimi crucem illam cum tremore presbytero tradiderunt, adiurantes per virtutem Dei, vt antequam cibum ſumeret, crucem monachis reſtitueret.

De Anno 1244. Eodem anno Rex Francorum Ludoicus ex reliquijs corruptelæ, quam in Pictauia, cùm negotijs bellicis indulſiſſet, cõtraxerat, grauiter infirmatur: in ecſtaſin lethalem raptus, iacuit aliquot diebus, quaſi mortuus, & aſſertione plurium circumſedentium penitus exanimatus. Mater ipſius aſtans, profundiora trahens ſuſpiria, ſingultibus ſermonem prorumpentibus ait: *Non nobis Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam*; & ſalua hodie regnum Franciç, quod hactenus honorificè ſemper ſuſtinuiſti. Et applicans crucem ſanctam, & coronam, & lanceam Chriſti, ſuo tempore acquiſitas, corpori Regis filij ſui, & votum faciens pro eo, quòd ſi ipſum Chriſtus dignaretur viſitare, ſanum reddere, & cõſeruare, cruce ſignaretur, ſepulchrum eius viſitaturus in terra, quam proprio ſanguine Chriſtus conſecrauit. Et cùm ipſa, & omnes alij præſentes, pro ipſo corde ſyncero & perfecto orationem continuaſſent: ecce Rex, qui mortuus credebatur, ſuſpirás, brachia & tibias ſibi attraxit, & poſtea extendit, & voce pręcordiali, quaſi ex ſepulchro reſuſcitatus, ait: *Viſitauit me* per Dei gratiam *Oriens ex alto*, & à mortuis reuocauit mè. Et inde plenè cõualeſcens, crucis ſolenniter humero ſuo ſumpſit ſignaculum, vouens ſe Deo in ſpontaneum holocauſtum, & terram ſanctam ſe viſitaturum.

Gaufridus de Bello Loco. 1280.

Vita S. Ludoici Regis capit. 17. Pariſijs in Palatio Regali ſacellum elegantiſſimum extruxit, in quo ſacroſanctam Domini Ieſu coronam ſpineam, magnam ſanctæ crucis portionem, ferrumquè lanceæ, quod Saluatoris latus fodit, admodum reuerẽter repoſuit, cum multis alijs Reliquijs, quas à Conſtantinopolitano Imperatore immenſo labore & magnis impendiis acceperat.

Cap. 18. Quàm reuerenter annis ſingulis in Paraſceue ad adorandum ſanctæ Crucis lignum, ſolutis capillis, flexis atque etiam nudis genibus acceſſerit, teſtantur eorũ oculi, qui tunc eum ſine lachrymis conſpicere non potuerunt.

Suffridus Miſnenſis. 1307.

In Chronicis de Anno 612. Coſdroës Rex Perſarum omnia ferè regna terrarum ſuo imperio ſubiugauit, Ieruſalem veniens, à ſepulchro Domini territus redijt: ſed tamen partem crucis ſanctæ, quã Helena ibi reliquerat, abſportauit.

Guilhelmus Nangiacus. 1310.

De Geſtis Ludoici Regis Francorum: Anno 1231. Regno Ludoici anno 4. ſanctiſſimus clauus Domini, vnus de illis, ex quibus corpus Dominicum cruci affixum dicitur extitiſſe, qui à tempore Caroli Calui Regis Franciæ & Imperatoris Romani, in eadem S. Dionyſij Eccleſia dono ipſius permanebat, cecidit de vaſe ſuo, dum daretur gentibus ad oſculandũ: & ſic perditus fuit inter multitudinem oſculantium 3. Kalend. Martij, ſed primo die Aprilis ſequentis, multis prodeuntibus miraculis, inuentus, ad prędictam Eccleſiam cum gaudio & magna exultatione in die S. Paraſceues eſt allatus. Huius claui ſanctiſſimi amiſſione dolor & compaſſio Regi Ludoico & matri eius Reginæ, ac multis accidit, &c.

Anno 1239. Ludoicus Rex per ſolennes & certos nuntios de partibus Conſtantinopolitanis fecit coronam ſacratiſſimam, qua Chriſtus Filius Dei pro noſtris enormitatibus in paſſione ſua coronari voluit, apportari.

Lupoldus Bebenburgius. 1340.

De veterum Germaniæ Principum Zelo cap. 12. Carolus Magnus ſuper occupatione terræ ſanctæ à Saracenis facta, legatis Patriarchæ Hieroſolymitani, & Conſtantini Imp. Conſtantinopolitani receptis, eidem terrę ſanctę compatiens, cũ magno exercitu illuc peruenit: & cùm recuperata eadẽ terra, per Conſtantinopolim rediret, aurum, argẽtum, gemmasque pretioſas à prędicto Imperatore gratanter ſibi exhibitas recipere renuit, ſolasque Dominicæ paſſionis & Sanctorum Reliquias poſtulauit. Præmiſſo itaque ieiunio & oratione, de corona Domini partem, quæ tunc ipſo cernente floruit, & clauum vnum paſſionis, partemque crucis Dominicæ, ſudariũ Domini, camiſiam Beatæ Virginis, faſciam, quæ puerum Ieſum in cunabulis texit, ac brachium ſancti ſenis Simeonis recepit: quæ omnia multis miraculis comitantibus ſecum detulit, & Aquiſgrani in Baſilicam S. Mariæ, quam conſtruxerat, recondi fecit.

Ranulphus Hygedenus. 1350.

In Chronicis lib. 5. cap. 26. Carolus magnam arcã, in qua erat pars coronæ ſpineæ, & clauus Domini, & pars crucis Chriſti, & ſudarium eius, & camiſia Mariæ, & brachium Simeonis Aquiſgranũ tranſtulit.

Lib. 6. cap. 3. Martinus Papa Regi Aluredo magnam partem ſanctæ crucis miſit.

M. Antonius Sabellicus. 1480.

Ennead. 7 lib. 8. Partem crucis, qoam ſecum Helena ex Hieroſolymis attulit, in Seſſorianam ædẽ repoſuit, quæ crucis nuncupata eſt.

Baptiſta Mantuanus. 1500.

Lib. 5. Faſtorum de Inuentione S Crucis:

Id Regina videns opus admirabile, lignum
In geminas ſecuit partes, vnamque reliquit
Argento incluſam Solymis pro munere grandi
Detulit ad natum clauis cum quatuor vnam,
Et triplicem titulum, noſtris quem reperit annis
Fortè faber reparans eius laquearia templi,
Quod Rex ipſe cruci Romæ conſtruxerat olim.

ARTICVLVS DVODECIMVS.

CHRISTI CRVCIS SIGNVM SÆPISSIME NVNC IN AERE, NVNC IN VESTIBVS, ALIAS ALIO MODO VISVM, MIRACVLOSE APPARVISSE, ET CERTI ALIQVID PORTENDISSE.

Anno Chriſti 320.

IMperatori Cõſtantino precãti, viſio quędam diuina, & in primis admirabilis apparuit: quã ſi quis fortè alius dixiſſet, non tam facilè hominibus potuiſſet pſuaderi. Verùm cùm Imperator ipſe Victor nobis ipſis longo tempore pòſt narraret, & ſermonem iureiurando confirmaret, cui dubiũ eſſe poterit, quin ſit rei ita commemoratæ fides omninò adhibenda? Cùm iam ſol ad medium cælum aſcendiſſet, die in pomeridianum tempus paululũ inclinante, dixit ſe crucis ſignum, ex lucis ſplendore figuratum, in ipſo cælo, ſoli imminens manifeſtò oculis aſpexiſſe, inq; eo inſcriptionem conſignatã, quæ hæc verba complectebatur: *In hoc vinces.* Admiratio ingens ipſum, & totum exercitum, qui eum quopiam iter facientem comitabatur, atque adeò huius prodigij ſpectator factus erat, inceſſit. Se dubitatione admodum intra ſe diſtrahi, quid tandem illud oſtentum ſibi vellet, aſſeruit: atque eum diu multumq; de eo cogitantem, oppreſſit nox. Ibi ei dormienti Chriſtum Dei cum ſigno in cælo monſtrato viſum eſſe, præcepiſſeque vt exemplari ad imitationem illius ſigni, quod in cęlo apparuerat, fabricato, eo tanquam præſidio in prælijs cum hoſtibus committendis vteretur.

Euſebius Cæſareenſis vita Conſtantini lib. 1. capite 22. & 23.

Anno Chriſti 350.

Imperatore Conſtantio ſignum crucis Hieroſolymis in cælo apparuit, de quo ſic referunt:

Cyrillus Hieroſolymitanus Epiſt. ad Conſtantium Auguſtum de ſigno crucis Hieroſolymis in cælo apparente: Tempore Deo dilectiſſimi ac beatæ memoriæ Conſtantini patris tui ſalutare crucis lignum Hieroſolymis repertum eſt: diuina gratia concedente ei qui rectè quærebat pietatem, etiam abſtruſam locorum ſanctorum inuentionem. Tempore verò tuo, Domine omnium pientiſſime Imperator, qui tua erga Deum pietate maiori parentes tuos ſuperaſti, non iam amplius de terra, ſed de cælis ſunt prodigia: quoniam Domini & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti Vnigeniti Filij Dei, mortis deuictæ trophæum, beata inquam crux, ſplendoribus luminis coruſcans Hieroſolymis apparuit. Sanctis enim hiſce diebus ſanctæ Pentecoſtes, circiter horam tertiam, omnium maxima crux ex lumine conſtituta in cælo, ſuper ſanctiſſimum montem Golgotham, & vſq; ad ſanctum montẽ Oliuarum extenſa, apparuit: non vni, aut alteri tantùm viſa: ſed vniuerſæ ciuitatis multitudini manifeſtiſſimè oſtenſa. neque, vt aliquis fortè putauerit, celeriter ſecundùm phantaſiam percurrens: ſed compluribus horis ſupra terram apertè conſpecta, coruſcis ſplendoribus radios ſuperans ſolares. Nam ſi ab illis ſuperaretur, verè obſuſcaretur, & lateret. Adeò excellẽtiores quàm ſol emittebat fulgores, vt illicò vniuerſa ciuitatis multitudo ad ſanctam Eccleſiam concurreret, (metu illius diuini prodigij non ſine lætitia concitata) iuuenum ſimul & ſenum, virorum & mulierum, & omnis ætatis, ad ipſas vſque in thalamis per domos recumbentes puellas. Vicinorum hoſpitum Chriſtianorum, & aliunde aduenientium Ethnicorum ingens erat ſpectaculum, qui tum cõcordi, & vno ore omnes Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, Filiũ Dei vnigenitum, eiuſmodi mirabilium effectorem laudabant: reipſa & experientia diſcentes, quòd Chriſtianorum pientiſſimum dogma non eſt in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus & virtutis: non ab hominibus tantùm annontiatum, ſed de cælis diuinitus teſtificatum. Cùm igitur nos incolę Hieroſolymitani paradoxum hoc prodigium hiſce oculis percepiſſemus, Deo quidem omnium Regi, & Filio Dei Vnigenito, (ita vt æquum eſt) gratias cum adoratione egimus, & preces pro tua Deo dilecta potentia, in his locis ſanctis effudimus. Operæpretium autem putaui, cæleſtes haſce & diuinas oſtenſiones ſilentio non præterire: quin potius bonum nuntium tibi, diuinamque ex his benignitatem per has litteras ſtudui adferre, vt in bono fundamẽto antea partæ fidei, ex his, quæ ſubitò diuinituſq; demonſtrata ſunt, ampliorem extruens notitiam, firmiorẽ in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ſpem aſſumas: atque confidens, & omni fortitudine repletus, tanquam is, qui deſuper Deum habet ſocium, crucis trophæum efferas honorificentiſſimè, gloriationum ſignum producens, quod in cęlo oſtenſum eſt: cuius effigiem cùm inſpẽderet hominibus, etiam cælum multum gloriabatur & lętabatur. Atque hoc quidem prodigium, Imperator Deo dilectiſſime, Prophetarum teſtimonijs, ac verbis Chriſti quæ ſunt in Euangelijs, prædictum, & nunc iam peractum eſt, & deinceps amplius perficietur. Nam in Euangelio ſecundum Matthæum, cùm Saluator rerum futurarum cognitionem Beatis Apoſtolis ſuis traderet, & per illos alijs, qui cũ eo verſabãtur, apertiſſimè prædixit: *Et tunc,* inquit, *apparebit ſignũ Filij hominis in cælo.*

Gregorius Nazianzenus Oratione 4. quæ eſt inuectiua ſecunda in Iulianum: Quòd autem hoc etiam mirabilius clariuſq; fuit, lux in cælo ſtetit, crucem in orbem deſcribens, ac nomen illud & figura, quæ in terra prius impijs contemptui fuerat, in cælo nunc omnibus ex æquo oſtenditur, Deoq; victoriæ aduerſus impios obtentæ trophęum efficitur, trophæo omni ſublimius ac præſtantius.

Sozomenus lib. 4. cap. 4. Eodem tempore, Cyrillo poſt Maximum Eccleſiam Hieroſolymitanã adminiſtrante, ſignũ crucis in cælo viſum eſt: quod clarè admodum reſplenduit, non vt Cometes ſolet, diffuſis radijs, ſed luce multa in vnum conſerta, valde denſo iubare & perlucido emicuit. Tantum pertinebat in longitudinem, quantum eſt interualli inter Caluariæ locum & montem Oliuarum. Quindecim autẽ ſtadia ſupra locum in cælo ſuſpenſum hæſit. Latitudo verò lõgitudini proportione reſpondet. Quo quidem, velut inſigni miraculo, omnes obſtupuerunt: ita vt ſinguli ædibus, foro, & opere, quod quiſque fortè habebat in manibus, relicto, pariter cum liberis & vxoribus in Eccleſiam conuenerint, & vno ore Chriſtum laudibus celebrarint, & Deum lætis animis confeſſi ſint. Quæ res ad noſtram regionem quoque perlata, non mediocriter omnes obſtupefecit. Nam quamquam viſio ipſa non admodum diu continuata eſt, tamen, quia ex omnibus (prope dixerim) terræ oris, vti fieri ſolet, homines vel precandi, vel loca illa viſendi cauſa Hieroſolymam aduenisſent, res, quas id temporis aſpexiſſent, ſuis indicârunt. Erat etiam Imperator de hoc viſu certior factus, cùm per alios complures nuntios, tum per litteras Cyrilli. Dicebatur autem à viris rerum eius generis peritis, hanc viſionem diuina quadam prophetia in ſacris litteris quoque præſignificatam fuiſſe. Quod quidem certè cùm ita accidiſſet, multos cùm Gentiles, tũ Iudæos ad fidem Chriſtianam deduxit.

Socrates Eccleſiaſtica hiſtoriæ lib. 2. cap 24. Vbi Antiochiam aduenauerat Imp. ſignum Seruatoris in Oriente apparuit. Nam columna crucis effigiem exprimens in cælo viſa, maximam intuẽtibus excitauit admirationem.

Anno Chriſti 360.

Iulianus, vbi in eius regionis montes peruenit, cùm poſt vindemiam Vergiliæ occiderent, vites gemmis & vuis recentibus germinârunt, & ros ex aëre in ipſum comiteſq; eius ita diffuſus eſt, vt gutta quælibet in ſagis illorum crucis formam repræſentaret. *Nicephorus Calliſtus lib. 10. cap. 2.*

Anno Chriſti 440.

Dum loca Sanctorum ex more circuiret, tandem peruenit ad tumulum S. Caſſiani Pontificis, in quo ita diuina virtus apparuit, vt in pario lapide contrarius color crucem exprimeret, & ſalutare ſignum varietas diſtincta monſtraret. *Conſtantius Presbyter vitæ S. Germani lib. 2. cap. 7.*

Anno Chriſti 450.

Sanè noſtris temporibus apud Perſas perſecutionem factam nouimus, imperante Arcadio religioſo & Chriſtiano Principe: qui ne traderet ad ſe confugientes Armenios, bellum cum Perſis confecit. Eo ſigno, ante quàm potitus victoria iã coëuntibus prælium militibus, aëriæ cruces in veſtibus paruêre. Vnde etiam victor auream monetam cum eodem ſigno crucis fieri prçcepit, quç in vſu totius orbis, & maximè Aſiæ, hodieq; perſiſtit. *Proſper de promiſſionibus & prædictionibus Dei parte 3. cap. 34.*

Anno Chriſti 650.

Cùm quodam tempore parochiam ſuam prædicando perluſtraret, curru vectus, muli, qui currum trahebant, ſubitò ſubſtitêre. Cumq; auriga flagello eos vrgeret ad procedendum, nullo modo eos inde potuit amouere. Sentiens vir Dei non ſine nutu diuino animalia manere immota, confeſtim ſurſum erectis luminibus vidit crucis vexillum, multo ſplendore latè circumfuſum. *Fridegodus vitæ S. Audoëni cap. 18.*

Anno Chriſti 742.

Conſtantino Copronymo Iconomacho Imperatore in ſingulorum veſtibus ſalutaris crucis ſignum, cæruleo colore, velut à manu aliqua pulcherrimè pingente, vel Dei potius digito & ſuperna manu expreſſum cernebatur. *Theodorus Studites Oratione funebri in S. Platonem cap. 5.*

Anno Chriſti 747.

Quòd verò vehementius mortalium mentes curaſq; ſolicitauit, in hominũ veſtibus & ſacris Eccleſiarum indumentis, veliſq; cruciculæ plurimæ animaduerſæ ſunt, quaſi liuida olei macula quadam inſectæ, quæ aſperius aliquid etiam, quàm id quod in manibus erat portendere à ſolicitis futurorum mentibus putabantur. *Carolus Sigonius de Regno Italiæ lib. 3.*

Anno Chriſti 774.

Rubicundi coloris ſignum (in crucis modum) in cælo apparuit poſt ſolis occaſum. *Florẽtius VVigorniẽſis in Chronicis de hoc anno.*

Anno Chriſti 786.

Multa prodigia ſunt viſa: ſignum enim crucis in veſtimentis hominum apparuit, & ſanguis è cælo terraq; profluxit. *Lambertus Schaffnaburgenſis in Chronicis de hoc anno: Auentinus Annalium libro tertio.*

Anno Chriſti 790.

Apparuit ſignum crucis in veſtimentis hominum, quod dictu & auditu admirabile fuit. Illud enim factum credimus, ad præmonitionem gentium regionis, vt plagam Dæmonũ, quæ proximè ſecuta eſt, poſſent euitare. *Matthæus VVeſtmonaſterienſis in Chronicis de hoc anno.*

Anno Chriſti 820.

Soluto Hungo Pictorum Regi intempeſta nocte in ſoporem, extemplò aſtans Apoſtolus Andreas, iuſſit alacriori eſſet animo, nec hoſtiũ multitudine terreretur, plurimamq; ſpem in diuina locaret ope: fore, vt glorioſam de Anglis poſtera die aſſequeretur victoriam. Mirum ſcribunt tunc accidiſſe ſupra Pictorum caſtra, lucidam cçlo apparuiſſe crucem, illius inſtar, qua Apoſtolus Andreas pro Chriſti nomine ſupplicio olim erat affectus: hancq; Apoſtolum ipſi Hungo oſtendiſſe, addidiſſeq;, id oſtentum ante pariam victoriam haud cælo defuturum. Experrectus Rex, milites iam tum lucentem crucem intempeſta nocte admirantes, edocet: quam fortunam D. Andreas ſibi ſuoq; exercitui fuiſſet pollicitus: per quietem hortatus, prima luce alacres hoſtes pugna adorirẽtur, numine ſibi propitio, & aduerſo hoſtibus: eoq; eorum multitudinem minimè timendam. Sequuta regis verba grata omnium vociferatio, quam hoſtes audientes, lucidam ſimul conſpicati crucem, quippiam mali portento tali ſibi præſagientes, ingenti pauore ſunt perculſi. Picti Scotiq; tanta vi in Anglos ſunt inuecti, vt illi, cùm impetum non poſſent ſuſtinere, primùm Northumbri, mox tota acies impulſa, terga dederit, & vix quingenti viri euaſerint. *Hector Boethius hiſtoriæ Scotorum lib. 10.*

Anno Chriſti 940.

Peracta cæde Barbarorum, prodigioſæ res apparuêre, notæ ſcilicet crucis in veſtimentis plurimorum: quibus viſis, plurimi ſalubri timore perculſi, aduerſa formidabant: ijdemq; vitia multa ex parte emendauerunt. *VVitichindus Corbeienſis lib. 3. Annalium.*

Anno Chriſti 1157.

Hadriano

Hadriano IIII. Pontifice crucis figura in luna publicè viſa eſt. *Matthæus Palmerius in Chronicu de hoc anno.*

Anno Chriſti 1160.

In Exaltatione S. Crucis, ſæpe in ecſtaſi facta, vidi glorioſum illud ſignum crucis, nimij fulgoris, non tantùm in illa ſecreta regione lucis: ſed & foris in inferiori quadam luce palam oſtenſum eſt mihi. *Eliſabeth Schonaugienſis lib. 2. viſionum capite 1.*

Anno Chriſti 1217.

In villa de Bebon Friſiæ, apparuit in aëre triplex forma crucis: vna coloris candidi, verſus Aquilonem; altera verſus Meridiem, eiuſdē ſchematis & coloris; tertia medio colore colorata, habens crucis patibulum, & formam hominis in eo ſuſpenſi, brachijs eleuatis & extenſis, cum infixione clauorum, in manibus & pedibus, & capite inclinato. Et hæc media fuit inter alias, in quibus corporis humani effigies nō apparebat. Alia quoque vice, & alio loco, in villa ſcilicet Friſiæ, quæ Fuſerhuſe appellatur, crux apparuit iuxta ſolem crocærulei coloris, & hanc plures quàm priorem viderunt. Tertia apparuit in villa Docham, in qua B. Bonifacius martyrio coronatus eſt: vbi in Feſto eiuſdem Martyris, cùm multa hominum millia conueniſſent, viſa eſt crux magna, & alba, ac ſi lignum trabis ex tranſuerſo alterius trabis artificialiter conſtrueretur. Mouebatur autē paulatim ab Aquilone ad Orientem, & hanc plurimi homines conſpexerunt. *Matthæus Pariſius in Chronicu de hoc anno.*

Anno Chriſti 1218.

In Leden Pago Colonienſis agri, tres in cælo cruces apparuêre, quarū quæ media erat, Chriſti crucifixi imaginem expreſſam habebat. *Baptiſta Fulgoſius lib. 1. cap. 4.*

Anno Chriſti 1230.

Prædicante Magiſtro Oliuerò in partibus Germaniæ, apparuit omnibus manifeſtè Chriſtus in aëre. *Matthæus Pariſius in Chronicu de hoc anno.*

Anno Chriſti 1246.

Diſcoloratas cruces, & ex omnibus mundi partibus, quædam ſanctiſſima Recluſa (vt ipſa mihi retulit) in Brabantiæ partibus vidit, cùm ſecunda expeditio, ad purgandam Albigenſium terram, per Legatos Curiæ Romanę miſſa fuit: Sed & crux à multis populis, cùm in diuerſis partibus prædicaretur, viſa fuit manifeſtè. Nec non & ego, fidelium nouiſſimus, antequam pijſſimus Ludoicus Francorum Rex, anno ab Incarnatione Domini 1246. crucem tranſmarinam ſuſciperet, crucem in cælo ex clariſſimo & ſydereo lumine vidi; nec recolo, me decentius & operoſius formatā crucē vnquam ſub aliqua materia vel figura vidiſſe. Octenos habere cubitos crucem ipſam in longitudine mihi planiſſimè viſum eſt. *Thomas Cantipratenſis lib. 2. miraculorum cap. 9.*

Anno Chriſti 1248.

Crux prædicabatur in Diœceſis Coloniēſis pago, quem vulgo Bedonfriſium vocant. Ibi tum menſe Maio feria 6. ante Pentecoſten, tres cruces viſebantur in aëre, vna candida, verſus Aquilonem, altera eiuſdem coloris, ad Auſtrum; tertia colore medio, in qua cernebatur ſuſpenſi hominis effigies extenſis brachijs, & capite inclinato, atque in manus & pedes eius adacti claui. Eaquę mediū tenebat inter alias locum, in quibus nulla cernebatur hominis figura. Alio tempore in Enchuſen Phriſiæ oppido, cùm illic prædicaretur crux, alia crucis forma iuxta ſolē apparuit colore cæruleo, quam multi viderunt. *Gauffridus de Bello loco, in vita S. Ludoici Francorum Regis, cap. 7.*

Anno Chriſti 1480.

Eo die, quo Rhodus oppugnabatur, ſignū crucis in cælo apparuit, quo fruſtra Turci turrim in Rhodo globeo ſaxo concuſſerunt, cum mors Mahometi intellecta eſt. *Ioannes Cuſpinianus de Cæſaribus & Imperatoribus, in Mahomete II.*

Anno Chriſti 1501.

Miranda ſanè, horrenda, & inaudita oſtendit Deus hominibus. Siquidem, vt ſcribit Regi Romanorum Maximiliano Leodienſis Epiſcopus, à feſtis Paſchalibus, ſingulis diebus in vno vel alio loco Diœceſis Leodienſis, apparuit publicè & inopinatè, aliquando in Eccleſijs, aliquādo in plateis, aliquando in domibus, & in ipſis etiam cubiculis, ſignum Dominicæ crucis perfectum; & fuit frequenter nigrum, aut rubicundum, ita etiam, vt in aliquibus putaretur eſſe verus ſanguis, cum medulla & ſanie effuſus: & fuerunt plerunque cruces ſimplices, aliquando tamen duplices, in forma ſepulchri Dominici. *Ioannes Nauclerus Generatione vltima propè finem.*

Eadem refert Ioannes Franciſcus Picus Mirandulæ Comes, de myſterijs Dominicæ crucis nuper in Germania delapſis ad Maximilianum Cæſarem:

Hic demiſſa recens populi myſteria mirum
Attoniti inſpectant homines, & inania paſſim
Inſcribunt puro delapſa inſignia cælo
Sanguinolenta crucis: claui memoranda triumphi
Effigies latè ſpectatur, ſpongia, flagra,
Viſuntur, tunica inconſutilis, intima, claui
Cernuntur multi madefacti ſanguine, telum
Quod ſacram ſæuo diſcreuerat impete coſtam
Pinguitur, &c.
Non ignota cano, Cæſar monſtrauit, & ipſi
Vidimus, et numeros prompſit Germania teſtes.

Anno Chriſti 1510.

Ad ſolem Occidentem, qua Regis Abaſſinorum imperium eſt, purpureæ crucis in cælo ſignum præfulgens aliquandiu apparuit; quo viſo Luſitani omnes venerabundi procubuêre, & Albuquercius ſublatis ad eam manibus, clara voce profuſus in preces: O crux, inquit, noſtræ redemptionis argumentum, O ſignum Chriſtianæ victoriæ. *Ioannes Petrus Maffæus libro 5. hiſtor. Indicarum.*

Anno Chriſti 1559.

Decimotertio Kalend. April. annoſa quædam fraxinus, in ea regione inſulæ, quā veteres Cambriam, nos hodie VValliam appellamus, violento ventorum impetu ita eſt deiecta, vt truncus arboris, licet media parte ſui totus vi tempeſtatis diffiſſus & diſſectus, radicibus tamen ſuis adhuc inhæreſcens, ad ſeptem vſque pedes è terra extaret: ecce verò cùm ita arbor vaſto hiatu diſtenderetur, in parte arboris interiore crux humano pede longior apparuit; & quod magis mirêre, eius pars, quæ humi ſtrata eſt, eandem per omnia crucis figuram referebat. Vt autem res hæc omnibus penè noſtratibus innoteſceret, inde factum eſt, quod cùm Crux illa non ſubitò euanuerit, ſed aliquot annos, in eodem arboris trunco, non ſine ingenti intuentium ſtupore, permanſerit, magnus foret ac frequens populi, tam raræ & celebris rei viſendæ gratia ad eum locum concurſus. Qui verò commodè ſe non potuerunt eò recipere, ij ab alijs impetrarūt, vt eius crucis vera ex omni parte forma, pictoris penicillo expreſſa, ipſis exhibe-

retur, cum his carminibus:

Hanc crucis effigiem pie lector, fraxinus ipſa
Quam legis hic anus menſe dieq́; dedit.
Arbor apud VValles Stradlingi creuit in aruis:
Hic torquatus Eques (ſi modò quæris) erat.
Tempeſtas oritur, fortis conſtringitur arbor,
Exhibet hanc mollis, deinde medulla crucem.
Formam charta docet, nux auellana colorem,
Menſura, expreſſit quam tibi pictor, erat. &c.

Anno eodem circa Pentecoſten in Cantia mulier quædam non ignobilis, ſubuculam ſibi induitura, effigiem quandam crucis in ea videt expreſſam, quam cùm ſuſpicaretur vel fortuitò aliquo coloris tinctu inductam, vel de induſtria filo intextam, cœpit eam diligentius intueri, ac tandem re diù multumqúe conſiderata, comperit nõ ab humano aliquo artificio, ſed à cæleſti potius influxu promanaſſe. Atque hoc quidem, non pro fabula vulgi ex triuio arrepta, ſed pro vera rei geſtæ hiſtoria, ab hominibus cùm honeſtiſſimi loci, & ordinis, tum maximæ fidei, qui propè domum illius fœminæ habitàruot, relatum eſſe ſcio. *Alanus Copus Dialogo 4.*

Anno Chriſti 1560.

In India media regione aëris, ſpecies crucis, aliaqúe prodigia valde conſpicua apparuerunt. *Gaſpar Vilela in Epiſtolis Indianis.*

Anno Chriſti 1566.

In Italia tres Cometæ inſignes apparuerunt, poſt ſecuta eſt cęli ſiccitas ingens: hanc magna Romæ inundatio: in vrbe Incidioſa, & in vniuerſa regione Trapezuntiæ, quæ vrbs eſt metropolis Cappadociæ, dicuntur viſi fuiſſe tres ſoles ab hora tertia diei cælo ſudo ac puriſſimo: ſupra hos ſoles candidus arcus perdurauit per longum ſpatium temporis. Ex illis ſolibus vnus receſſit ad Orìẽtem, alius ad Occaſum, tertius ordinarius proceſſit ad Occaſum de more, ſeq; demerſit ad mare Athlãticum. Poſt biduũ hora quarta noctis crux inſignis ſplendoris in cælo apparuit, & quædam ſtella inuſitati luminis, & luna: quæ omnia pari ſplendore ad diem vſque perdurãrunt. *Natalis Comes vniuerſa hiſtoria lib. 16.*

Anno Chriſti 1569.

Norumbergæ, quod eſt oppidum non procul à Caſſouio, lux clara viſa eſt per noctem, tãquam meridies illuceret, hanc maxima obſcuritas conſecuta eſt, magnoperè formidabilis, cùm prior lux in duas igneas columnas cõuerſa fuiſſet: poſtea magnæ ſecutæ ſunt tenebræ, atq; Occaſum verſus columnæ igneæ receſſerunt. Poſtmodum per mediam noctem cælum apertum eſt, in cuius hiatu crux apparuit, quæ aliquantulum perdurauit. *Natalis Comes lib. 20. Hiſtor.*

Anno Chriſti 1571.

Byzantij cruces viſæ ſunt, (*eo tempore, quo Chriſtiani, duce Ioãne Auſtriaco, tam inſigni victoria potiebantur,*) per quas ſignificabatur ſolum Deum Chriſtianorum eſſe verum Deum Exercituum, Deum regnorum, Deum fortitudinis, excelſam ſuam ſedem ſuper omnes creditos Deos collocaſſe. *Natalis Comes lib. 23. Hiſtor.*

Anno Chriſti 1591.

Nono Kalend. Maij, hoc eſt, die 23. Aprilis, inter horam 21. & 22. in Anglia Comitatu Nordfolciæ circulus magnus in cælo apparuit cum alijs duobus minoribus, & tres ſoles, quorum medius lucidior & ſplendidior erat, alij duo obtuſioris lucis, ſed talis, quæ poſſit mediæ noctis tenebras illuminare. Solem medium circulus minor verſus Occidentem ambiebat, maiorem ſecans. Maior alium circulum continebat, in cuius medio crux ſimilis illi apparebat, in qua S. Andreas Apoſtolus fixus, mortem pro Chriſto ſubijt, hinc Septentrionem, illinc Meridiem proſpectãs. Ex aduerſo ſolis medij oppoſita circuli maioris portione, Orientem verſus, crux alia S. Andreæ ingentior priori ſe oſtendebat, brachia duodecim, vt videbatur, longa, medium circulum veluti diuidens Circulus maior hemiſphærium cingebat, latitudine qua ſolet apparere arcus cæleſtis. Dun alij circuli, & duæ cruces S. Andreæ albi erant, in pallorem quendam deſinentes. Hæc ſigna diuinitùs in cælo oſtenſa, clarè viſa ab eis, qui Norduici, vrbe Comitatus Nordfolciæ, vel finitimia locis adfuerunt. Quidam tamen intentiùs contemplantes, tres ſoles, & circulum maiorem, crucem mediam non aduerterunt, nec circulum minorem: ſed à plurimis tamen conſpecta, & conſiderata fuêre, qui multis ad Londinẽſes litteris ſcriptis hæc eadem teſtati ſunt. Et ex epiſtolis multorum Londino datis 23. Iunij, Romæ receptis 10. Auguſti, ſeries & ordo rei geſtæ, & narratio nuntiata. Quam mihi Ioſephus Creſquilus, Presbyter Societatis Ieſu Londinenſis, Collegio Anglicano in Vrbe Præfectus, vir magni candoris & probitatis, humaniſſimè cum exacta figura eorum, quæ Norduici in cælo viſa ſunt, donauit.

Anno eodem die 25. & 28. Maij, in diuerſis Galliæ locis, multæ paruæ cruces cælitus illapſæ apparuerunt, eæqúe non ſolùm in templis conſpectæ in ornamentis altarium, & Sacerdotum veſtibus; ſed in priuatorum etiam conſuetis, quibus amiciebantur, indumentis. Priores viſæ ſunt Corbeiæ vrbe Galliæ ita appellatæ: poſteriores in multis Piccardiæ vrbibus, veluti Ambianis & Montdidier. Simile ſpectaculum oblatum in ſacris corporalibus & mappis altarium, ſuperpellicijs ſacerdotum, & veſtibus multorum ciuium. Eadem crucis ſimulachra poſt Vigiliam Paſchæ die 14. Aprilis oſtenſa fuêre Pariſijs, in plerisque templis, & alijs multis locis, ſuper corporalia, & multas alias mappas, Eccleſiaſticorum & laicorum veſtes. Vt nemo autem hæſitarè de hoc miraculo poſſet, & naturæ vires excedere hoc oſtẽtum omnes clarè cognoſcerent, denuò Burgis nouæ cruces exortæ, quæ priorum fidem confirmarent, ſicut ex Doctoribus illius Academiæ conſticit. Coloris autem fuerunt ligni alicuius vulgaris. Eſt verò Burges, quæ Latinè appellatur Bituris.

Viceſimo tertio Maij, die Aſcenſionis Domini in templo S. Ambroſij, vbi quadraginta horarum continuæ preces à populo Pariſienſi tunc effundebantur ad Altiſſimum, pro illius Regni calamitatibus auertendis, & ſeditionibus ac diſſidijs religionis diuina ope componendis: apparuit crux ſuper podere ſacerdotali, camiſiam Itali, alicam Hiſpani vocant. Die ſequenti 24. Maij in Eccleſia S. Mariæ, quæ eſt Collegij Ieſuitarum, magno numero cruces comparuerunt ſuper linteamina altarium & mantilia, quæ ſupponuntur ſacrę communioni percipiendæ, & ſuperpellicium Concionatoris. Quæ res cùm diuulgaretur, totus populus conſerto agmine vndique confluxit, vt cruces ſpectaret. Cùm autem turba per duas horas magna contentione concurreret, ecce nouus rumor ad eorũ aures peruenit, ſimiles alias cruces multis in alijs templis denuò comparuiſſe: in ædibus, inquam, ſacris Deiparæ Virginis à Furſcio, S. Vetini, S. Petri, S. Hippolyti, S. Oſtrilli, & ſacratis pluribus alijs locis. Deſerta igitur Eccleſia Ieſuitarum, ad alias feſtini conuolant ciues, ſeſe præ multitudine conculcantes, & prementes, maiori contentione quàm prius: præſertim ad illam

Deiparæ Virginis à Furſeto. *Alphonſus Ciacon Tractatu de ſigno Crucis.*

Anno Chriſti 1592.

Decimoquinto Martij poſt ſolis occaſum, cælo ſereno, in Comitatu Spanheimenſi prope Crucenacum ſignum Crucifixi in cælo viſum eſt, cuius pars longior tranſuerſa erat, brachium autem ad terram propendebat, vſque dum luna contegeretur, cum qua & ipſa crux diſparuit. *Iacobus Francus in Hiſtoria quinquennali de anno 92. fol. 158.*

Anno eodem 28. Decembris, ipſa die Innocentum intra ſeptimam & octauam horam Falckemburgi in Sileſia in cælo fumum viderunt, ac ſi bombarda eſſet diſploſa: ſequebantur radij ſanguinolenti, item ſtella, tanquam magna & rotunda tabula, tenui filo cælo dependens; ad vnum latus ſeptem, ad alterum totidem minores ſtellæ viſebantur. Maior ſtella velut dies ſplẽduit: poſtea nubes apparuit, in qua ſanguinea crucifixi imago conſtitit. His tribus aut quatuor continuis horis viſis, aër vniuerſus nigredine obductus eſt: ſecutus eſt ventus ingens, adeò vt quilibet timeret, ne omnia diſſiparentur. Huiuſmodi oſtentum Dominus de Herberſtein, ex Sileſia ad ſuos reuerſus, D. de Vngenaden narrauit, & ſeipſum vnà cum plus quàm quadringentis hominibus vidiſſe teſtatus eſt. *Iacobus Francus ibidem fol. 292.*

Anno Chriſti 1594.

Primo Ianuarij cũ Turcicus Imperator exercitũ luſtraturus, Conſtantinopoli egrederetur, ex improuiſo ſumma tẽpeſtas orta eſt, quę & equos, & ſeſſores diſſiparet: Illo ipſo tempore, natiui coloris crux in cuiuslibet Turcæ veſtem cecidit: quę res Turcicum Imperatorem ita commouit, vt ſtatim cum exercitu Conſtantinopolim reuerſus, in morbum inciderit. *Iacobus Francus ibidem fol. 438.*

Anno Chriſti 1597.

Decimoſexto Iunij Straleſundæ in quibuſdam hortis ante Francorum portam, arbores, herbæ, frondes, & gramina ſanguine reſperſa ſunt: vti & quibuſdam locis, quæ gramine tecta non erant, terram ſanguine rubuiſſe compertum eſt. Ex quo ſpectaculo nihil aliud colligi potuit, quàm ea nocte ſanguinem pluiſſe. Nam & piſcatores in fluminibus & ſtagnis, ſimilem ſanguinem in ſuis ſcaphis inuenerunt. Præterea in lineo quodam panno, ea nocte in horto, vt candeſceret, expoſito, multæ ſanguinis guttæ viſæ ſunt: quas cùm mulier eluere vellet, guttæ in cruces mutatæ ſunt, quæ quo magis lotæ, eò manifeſtiores ſunt factæ. Hæc à tota ciuium multitudine conſpecta; pannus hic Senatui & concionatoribus viſus, cruces attrectatæ & probatæ ſunt. *P. A Ianſonius, in Mundo furioſo.*

FINIS LIBRI SECVNDI.

LIBER TERTIVS: DE DEIPARA VIRGINE MARIA.

ARTICVLVS PRIMVS.

CHRISTI MATREM MARIAM OMNI PECCATO CARVISSE, AC ALIIS HOMINIBVS SANCTIOREM FVISSE.

Anno poſt Chriſtũ natum.

NEGANT.

1520. MARTINVS Lutherus in Euangelium Dominicæ primæ ab Epiphania: *En Maria Deipara eouſque errauit, vt neſciret, vbi Chriſtus quærendus eſſet,*&c. *Quid potuit cogitare Maria, niſi ſua culpa amiſſum Filium Dei, & Deo Patri viſam indignam, cui Filium ſuũ commiſſum denuò relinqueret? Melius fuiſſet non factam fuiſſe matrem, quàm rapi ab eo ex improuiſo,*&c. *Et quis inter homines maior peccator (vt conſcientia tenerrima) quàm hæc ipſa mater Dei?*

Sermone de Natiuitate Mariæ: *Sumus pares Matri Dei, & aquè ſancti ſicut illa; niſi quod non poſſumus eſſe Dei matres, ſicut illa fuit.*

1530. Philippus Melanchthon ad caput 2. Ioannis: *Chriſtus matrem reijcit, vt æquet eam alijs hominibus, cùm inquit:* Quid mihi tecum eſt mulier? *q.d. quia mater es, ideò videris alicuius prærogatiua merito à me impetratura: ideo ſcias te non plus eſſe apud me, quàm vel mulier peccatrix, vel Syrophœniſſa.*

1530. Ioannes Oecolampadius ad caput 2. Ioannis: *Quid mater volebat? Nonne hoc vrget, vt videant cæteri Filium ſuum longè præſtantiorem? Non potuit ignorare, quem genuit Filium. Quaſi diceret Chriſtus: Tu fortaſſe hoc velles, vt prodirem: (vt etiam infra ab amicis audis, vt aſcendas in Hieruſalem, & palam ſe monſtret:) Vbi Maria non eum honorem quærit, qui debetur parentibus, ſed etiam ambit honorem Meſſiæ, & cupit eſſe quaſi ſocia, adminiſtrandi eius officij, quod Chriſto diuinitus mandatum erat. Ibi Chriſtus duriſſimè eam alloquitur, vt contineat ipſam intra terminos ſuæ vocationis.*

1540. *Iacobus Scenckius,* ad Euangelium de Chriſti Conceptione, *aſſerit Mariam non ſolùm corruptam & vitiatam naturam habuiſſe, ſed etiam in ſuis cogitationibus, verbis, vita, conuerſatione, damnabilem perſonam manſiſſe, mortis & inferni terroribus obnoxiam, Deiq́ iram, & damnationem æternam in animo ſentientem, vt propterea verbis Angeli fulcienda fuerit, & confirmanda, ne in ſuis angoribus miſera deſperaret.*

1545 Ioannes Brentius Hom. 78. in Lucam: *Non poſſumus de Matre & cognatis Ieſu hoc loco aliud ſentire, quàm quòd importuna ſua euocatione leges publicæ honeſtatis violauerint. Deinde etſi candidus quiſpiam auditor poſſit hoc loco factum Matris & cognatorum Ieſu interpretari, quod euocauerint Ieſum magis rudi quadam ſimplicitate, quàm malitia: multa tamen argumenta indicant, & Eccleſiaſtici quidam magni nominis Scriptores teſtificantur, matrem & cognatos Ieſu euocaſſe Ieſum arrogantia quadam & elatione animi. Mater igitur & cognati Ieſu ambitione ſua tam grauiter peccant, vt etiam palam per Chriſtum pudefiant.*

Homilia 21. in Ioannem: *Sentiunt quidam Mariam excitatam eſſe ad interpellandum apud Filium ſuum pro nouis coniugibus ambitioſo affectu. Extant aliæ quædam ſignificationes, quæ teſtantur nihil humani alienum fuiſſe à Maria: quippe quòd ipſa contineatur in publico humani generis iudicio:* Propter vnum hominem peccatum introijt in mundum: omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt.

1550. Ioannes Caluinus in Harmonia Euangelica ad caput 1. Lucæ verſ. 34. *Non magnopere laborandum eſt, vt Mariam ab omni purgemus vitio.*

1550. Guilhelmus Rod ngus, oratione contra ſcholas Ieſuitarum, ita Deiparam loquentem inducit; *Ego in peccatis concepta, immunda nata ſum.*

1550. Ioannes Agricola ad caput 1. Lucæ: *Ingreſſus cubiculum puellæ, Angelus Gabriel adoleſcentis forma, amatorium quiddam, & nuptiale orditur, Virginem (vt apparet) pellecturus ad concubitum:* Aue, in-

... *gratioſa, cuius conuictum & conſuetudinem pleriq; omnes ambiunt.* ... *qui e let ... curioſitate, quid ſit ... idere comptulum adoleſcentem, ſolum cum puella clauſo ... er alloquentem Virginem quam ſe ambire nihil ... ure ... geſtu, & oratione declaret.*

1550. Rodolphus Gualterus ad caput 3. Marci, dicit, *Sanctam Mariam nó minus malignè reſtrinxiſſe Dei potentiam quam antea Zachariam.*

1560. Nicolaus Hemmingius in Poſtilla Dominicæ I. poſt Epiphaniam: *Hic taxatur apertè neglig... contra parentum Ieſu: qua neglig... fuit non leue peccatum, vnde nec leuis crux extitit in corde Virginis. Senſit partem gladij cor ſuum tetigiſſe: cogitabat hic theſaurum ſibi commiſſum a Deo, vt illum obſeruaret: contulit ſuam miſeriam cum miſeria Euæ. Nam vt illa genus humanum, a Diabolo ſeducta, perdidit: ita Virgo exiſtimauit ſua negligentia ſe amiſiſſe Saluatorem promiſſum.*

1560. Magdeburgenſes Centuriæ primæ lib. 1. cap. 10. fol. 294. lin. 17. *Solet hic quæri de peccato Mariæ, ob amiſſionem Filij Meſſiæ, facta collatione ad peccatum Euæ, quæ ſalutem hominum initio peruertit, & amiſit. Exaggeratur factum Mariæ, quia circa maius obiectum verſatur, nempe mundi Saluatorem. Sed cum ea res alio magis forſit, & in Commentarijs explicari talia ſoleant, contenti ſumus in præſentia breui explicatione, quòd vtraque delicta Euæ & Mariæ non ſint exigua. Sed tamen non tantùm ſecundum obiecta diſcernuntur peccata, verum magis principaliter ſecundum interiores cauſas, nempe iudicium, & aſſenſum voluntatis. Eua ſciens & volens facit contra mandatum Dei: Maria inſciens & contra voluntatem amittit Filium; ſed nihilominus grauiter peccat.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Pſal. 45. Verſ. 5. Sanctificauit tabernaculum ſuum Altiſſimus.

Cant. 4. 7. Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te.

Lucæ 1. 28. Aue gratia plena, Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus.

Liturgia D. Iacobi: Commemorantes ſanctiſſimam, immaculatam, glorioſiſſimam, diuinam noſtram Matrem Dei & ſemper Virginem Mariam, omnem vitam noſtram Chriſto commendemus.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Ignatius. 100.

Epiſtola ad Ioannem: Et quidam notificauère eãdem Matrem Dei omnium gratiarum eſſe abundantem, & omnium virtutum, ac gratiæ fœcundam: quæ (vt dicunt) in perſecutionibus & afflictionibus eſt hilaris, in penurijs & indigẽtijs non querula, iniuriantibus grata, & moleſta in re lętatur: miſeris & afflictis cõdolet coafflicta, & ſubuenire non pigreſcit, &c. Humilibus quidẽ eſt deuota, & deuotis deuotius humiliatur, & mirum ab omnibus magnificatur, cùm à Scribis & Phariſæis ei detrahatur. &c.

Iuſtinus. 150.

Quæſtione 136. Quia non quamlibet de vulgo fœminam Deus delegit, quæ genitrix Chriſti fieret, ſed quæ mulieres omnes virtute anteiret: non abs re eiuſmodi virtutis nomine matrem ſuam beatam deprædicari voluit, per quam virtutem honore eo digna habita eſt, vt virgo mater fieret.

Origenes. 230.

Homilia 1. in diuerſos: *Deſponſata ſuit Ioſeph,* non tamen in cõcupiſcentia iuncta, *Mater,* inquit, *eius,* mater immaculata, mater incorrupta, mater intacta, &c. Audite quid dicit omnes filij Euæ: audite omnes vos, quæ hæreditatem doloris & triſtitiæ poſt illam, & ex illius condemnatione ſumpſiſtis: audite quòd *Virgo in vtero accipiet,* non ex deſiderio partum concipiens, quæ neque perſuaſione ſerpentis decepta eſt, neque eius afflatibus venenoſis infecta: ſed *Virgo in vtero accipiet,* prædicationem Angeli ſuſcipiens, Prophetarũ teſtimonia aſſumens.

Homil. 8. in Lucam: *Reſpexit ad humilitatem ancillæ ſuæ.* In quam humilitatẽ Marię reſpexit Dominus? Quid habebat mater Saluatoris humile & abiectũ, quę Dei Filium geſtabat in vtero? Quod ergo dicit: *Reſpexit in humilitatem ancillæ ſuæ,* tale eſt, quaſi dixerit: Reſpexit in iuſtitiam ancillæ ſuæ, reſpexit in temperantiam, reſpexit in fortitudinem atque ſapientiam. Dignum quippe eſt vt virtutes reſpiciat.

Gregorius Neocæſarienſis. 260.

Homilia in Annuntiationem B. Mariæ Virginis. Maria ſic gratia plena dicitur, quòd in illa virgine totius gratiæ theſaurus reconderetur, quæ ſola ex omnibus generationibus ſancto corpore & ſpiritu fuerit. ſola ferens eum, verbo qui portat omnia. Et non ſolum Angelus pulchritudinem ſanctæ Virginis, ſed & virtutes animæ admiratur, & idcirco gratia plenam appellauit.

Athanaſius. 340.

Epiſtola ad Epictetum Idcirco gratia plena cognominata eſt, eo quòd adimpletione Spiritus ſancti omnibus gratijs abundaret, & virtute Altiſſimi obumbraretur. quam virtutem, per omnia tempora conceptus etiam habuiſſe confido. Neque enim id temporarium in Virgine accidiſſe opinor, ſed per omnia tempora hoc illi datum fuiſſe.

Ephræm. 370.

Oratione de laudibus ſanctiſſimæ Dei Matris: Intemerata prorſusque pura Virgo Deipara, Regina omnium, ſpes deſperantium, Domina mea glorioſiſſima, eademq; optima, ſublimior cælicolis, purior Solis radijs & ſplendoribus, honoratior Cherubim, ſanctior Seraphim.

Epiphanius. 380.

Sermone de laudibus Mariæ: Pater præparauit Virginem Filio cæleſti ſponſo, quam Pater dilexit, Filius inhabitauit, Spiritus ſanctus percupiuit. Virgo eſt lilium immaculatum, ſublimior Angelis facta eſt, ſuperior ipſis Cherubim & Seraphim, placẽs Chriſto Regi, à Deo in huo ore habita, tanquam ancilla digna & mater ſancta, mater immaculata, &c. Solo Deo excepto cunctis ſuperior exiſtis.

Gregorius Nazianzenus. 380.

In Tragœdia:

Hoc propter, ecce tecs nunc tibi memor,

Grauuniq;

Gratumq́; carmen, ô puella gratia
Aequanda nullis mater & virgo, ſupra
Omnes decora virgines, & maxima,
Quæ vincis omnes cælitum Ordines.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homilia in Hypopanten Domini: Magnum reuera Virgo hęc mundi miraculum eſt. Ecquid enim in rerum vniuerſitate queat hac maius & ſublimius inueniri? Sola hęc cælum & terram amplitudine ſuperauit. Quidnam illa ſanctius? non Prophetę, non Apoſtoli, non Martyres, non Patriarchę, non Patres, non Angeli, non Throni, non Dominationes, nō Cherubim, non Seraphim, nō aliud denique quippiam inter creatas res viſibiles, aut inuiſibiles, vna hac maius aut excellentius inueniri poteſt.

In Liturgia: *Pro ſanctiſſima, immaculata, ſuper omnes benedicta Domina noſtra Deipara*. Verè dignū eſt glorificare te Deiparam & ſemper beatiſſimam, & penitus immaculatam Matrem Dei noſtri, honorabiliorem Cherubim, glorioſiorem incomparabiliter Seraphim, quę citra corruptionem Deum peperiſti, verè Deiperá te magnificamus, *Aue gratia plena.*

Oratione in ſanctiſſima Dei Genitricis Annuntiationem: Miſſus eſt ſeruus incorporeus ad Virginem immaculatam. miſſus eſt à peccato integer, ad corruptionis expertem.

Sophronius. 400.

Serm. de Aſſumptione Mariæ, apud Hieronymū: Bene *gratia plena* dicitur, quia cęteris per partes pręſtatur, Mariæ verò ſimul ſe tota infudit plenitudo gratiæ Quicquid in ea geſtum eſt, totum puritas & ſimplicitas, totum gratia & veritas fuit, totum miſericordia, & iuſtitia, quę de cælo proſpexit: & ideò immaculata, quia in nullo corrupta. Verè hortus deliciarum, in quo conſita ſunt vniuerſa florum genera & odoramenta virtutum, ſicq́; concluſus, vt neſciat violari neque corrumpi vllis inſidiarum fraudibus. *Fons ſignatus* totius ſigillo Trinitatis, ex quo vitæ fons manat, in cuius lumine videbimus lumen.

Proclus Conſtantinopolitanus. 430.

Homilia de Natiuitate D.N.I.C. Sacra Maria Deipara in vnum nos coëgit. Hęc impollutus, & purus ille illibatæ virginitatis theſaurus decuſque & ornamentum: hæc ſpiritualis ſecundi Adami Paradiſus. hęc verè leuis illa nubes, quę ſuper Cherubim ſedentem in corpore ſuo geſtauit: hęc vellus mundiſſimum, cęleſti pluuia madens, ex qua paſtor ouem induit.

Theodoretus. 450.

In Cantica: Inter tot animas omniū hominum, qui ſaluantur, vt electa columba, eſt vna illa ſola, quæ Chriſtum genuit, Virgo, mater, puella, quæ puritate profectò Cherubim & Seraphim antecellit.

Titus Boſtrenſis. 460.

Ad caput 1. Lucæ: *Benedicta tu in mulieribus*) Nulla enim mulier tantam vnquam conſecuta eſt gratiam, neque conſequetur vnquam, quantam mater Domini.

Chryſippus Presbyter. 500.

De Laudibus Virginis Mariæ: Tuum eſt reuera ancre & gaudere, tuum eſt veriſſimè audire iſtud *gratia plena*: quia tecum eſt vniuerſus lætitię theſaurus, totius lætitiæ & gratię Rex cum ancilla, cum ſpecioſa inter mulieres, ſpecioſus forma pre filijs hominum: cum puella impolluta, is qui ſanctificat omnia.

Eutychianus. 600.

De Pœnitentia S. Theophili: Sancta venerandaque & omnibus laudibus celebranda Deiparens, quę ſola caſta & pura eſt, ſola ſancta anima & corpore: ſola habet fiduciam ad eum, qui eſt natus ex ipſa, &c.

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

Oratione in Chriſti Natalitia: Chriſtus in manifeſtiſſimum omnipotentis diuinitatis ſuæ indicium & argumentum, Virginem, ex qua prodijt, integram incorruptamq́; conſeruauit.

Germanus Conſtantinopolitanus. 720.

In adorationem venerādæ zonæ Deiparę Virginis, capite 1. *Glorioſa dicta ſunt de te ciuitas Dei.* No- Pſal. 86.
bis diuinus Dauid cecinit in ſpiritu, reuera ciuitatem, de qua glorioſa dicta ſunt, apertiſſimè vocans ciuitatem magni Regis. Quęnam ea eſt? Exiſtimo eum manifeſtiſſimè, & ſine vlla contradictione dicere eam, quæ verè eſt electa, & omnibus ſuperior, non domorum excellentia, & altitudine excitatorum ędificiorum, ſed diuinarum, & ſublimium virtutum magnitudine, & puritate omnibus antecellentem, Mariam, nulli penitus culpę affinem, & caſtiſſimam Deiparam, in qua, qui verè eſt Rex Regum, & Dominus dominantium habitauit.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Oratione 1. de Natiuitate Mariæ: O beatos Ioachim lumbos, ex quibus ſemen omninò immaculatum fluxit: ô præclaram Annæ vuluam, in qua tacitis incrementis ex ea auctus & formatus fuit fœtus ſanctiſſimus: ô beatum ventrem, qui viuum cęlum cælis ipſis latius peperit.

Oratione 2. *De germine meo, fili mi, aſcendiſti.*) Per germen quemnam tandem quęſo propriè conſentaneeq́; acceperis? An non perſpicuè ſolam hanc ſanctam, ac Sanctis omnibus ſanctiorem: quæque tota, hoc eſt, & corpore & ſpiritu, pura ei apparuit, qui in ea domicilium habuit, nimirum Mariam? Magnam, inquam, illam, ac re & nomine verè colendam, Dauidicum ſurculum, radicem Ieſſe.

Elias Cretenſis. 780.

In Orationem 4. Nazianzeni: Dei genitrix, ne ſordidis quidem cogitationibus vnquam inquinata eſt.

Ioannes Hieroſolymitanus. 790.

De inſtitutu Monachorum cap. 32. Beata Maria de natura humana aliter fuit orta: quia in ſuo ortu non fuit onerata amaritudine delictorum, ſed inſtar illius nubeculę fuit leuis per immunitatem peccatorum, & dulcis per plenitudinem chariſmatum.

Theophanes. 830.

Hymno in Annuntiationem Deiparæ: Inueniſti gratiam coram Domino, quam inuenit nunquam alia quæpiam, ô puriſſima. Tibi data eſt gratia, ô Dei Genitrix, diuina: tibi *Aue* omnis creatura clamat ô Dei nympha. Tu enim ſola mater Filij præelecta es pura, &c. Animā purgauit, corpus ſanctificauit, templum fecit capax me Dei, habitaculum à Deo factum animantum templum aduentus ſanctiſſimi Spiritus, & vitæ puram matrem.

Michael Syngelus. 830.

In Martyrio Dionyſij Areopagitæ: Virgo integerrima, omnibus cæleſtibus Poteſtatibus ſublimior eſt Maria.

Pſellus. 1010.

In Cantica Canticorum: Has claſſes & hos Ordines Salomon ille proſpiciens, & diuino afflatus ſpiritu tanto ante cernens Verbi ſponſi puriſſi-

mam incarnationem, & quæ ipſam ſine ſemine genuit, ſanctiſſimam Dei genitricem Mariam, illam immaculatiſſimam, quam omnes omnium hominum generationes vocibus nunquam ceſſantibus beatiſſimam prædicant, quæ totius mūdi Saluatoré peperit, &c. Inter tot animas omnium hominum, qui ſaluantur, vt electa columba, eſt vna illa ſola, quæ Chriſtum genuit, virgo, mater, puella Maria, quę puritate profectò Cherubim & Seraphim antecellit.

Euthymius. 1080.

Oratione in adorationem veneranda zone Deiparæ, cap. 8. Maria eſt altior & ſuperior quauis re creata, tam quę ſub aſpectum cadit, quàm quæ non cadit, quæ eſt pura, impolluta, intacta Patris, qui nec videri, nec comprehendi poteſt, ab omni reprehenſione aliena, & pulcherrima ſpunſa.

Michael Glycas. 1120.

Parte 3. Annalium: Expers illa maculę Domini noſtri Ieſu Chriſti mater, prouectam ætatem attigiſſe perhibetur.

Ioannes Cantacuzenus. 1360.

Apologia 3. Credimus & cōfitemur, quod Mariæ ſimilis homo nec natus ſit, nec poſthac ex viro & muliere naſciturus, vſque ad conſummationem ſeculi. Et ſecundùm homanam quidem naturam, eam Angelis inferiorem eſſe iudicamus, tanquam hominem: honore autem & ſanctimonia ipſam omnibus Angelis indubiè præferimus.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Cyprianus. 250.

Sermone de Chriſti Natiuitate: Nihil in hac re potijt vltio, nec pręcedens delectatio aliquam expetijt pœnarum vſuram. Spiritu ſancto obumbrante, incendium originale extinctum eſt, ideóq; innoxiam affligi non decuit, nec ſuſtinebat iuſtitia, vt illud vas electionis communibus laſſaretur iniurijs: quoniam plurimum à cęteris differens, natura communicabat, non culpa. &c. Vnde & matri plenitudo gratię debebatur, & Virgini abundantior gloria: quæ carnis & mentis integritate inſignis, ſpirituali & corporali intus & extra Chriſti pręſentia fruebatur.

Ambroſius. 370.

Ad Pſal. 118. Sermone 22. Suſcipe me non ex Sara, ſed ex Maria vt incorrupta ſit virgo; ſed virgo per gratiam, ab omni integra labe peccati.

Lib. 2. de Virginibus: Virgo erat Maria, non ſolùm corpore, ſed & mente, quę nullo doli ambitu ſyncerum adulteraret affectum: corde humilis, verbis grauis, animi prudens, loquendi parcior, legendi ſtudioſior, non in incerto diuitiarum, ſed in prece pauperis ſpem reponens, &c.

Hieronymus. 390.

Ad caput 11. Eſaie: Virgam de radice Ieſſe ſanctam Mariam Virginem intelligamus: quæ nullū habuit ſibi fruticem cohęrentem, de qua legimus: *Ecce Virgo concipiet*, &c.

Isaiæ 11. Epiſt. 22. ad Euſtochium de cuſtodia virginitatis cap. 8. *Exiet virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet.* Virga Mater eſt Domini, ſimplex, pura, ſyncera, nullo extrinſecus germine cohærente, & ad eam ſimilitudinem Dei vnione fœcunda.

Ad caput 10. Eccleſiaſtis: Beata terra Eccleſiæ, cuius Rex eſt Chriſtus, filius ingenuorum, de Abraham, Iſaac, & Iacob, Prophetarum quoq; & Sanctorum ſtirpe deſcendens: quibus peccatum non fuit dominatum, & ob id verè fuerunt liberi. Ex quibus nata eſt Virgo liberior ſancta Maria.

Ad Pſal. 77. Aut certè nubē leuem debemus ſanctam Mariam accipere, nullo ſemine humano prægnanatam. *Ecce Dominus veniet in Ægyptum* ſeculi iſtius, *ſuper nubem leuem*, Virginem: *& deduxit eos in nube diei.* Pulchrè dixit, *diei.* Nubes enim illa non fuit in tenebris, ſed in luce.

Auguſtinus. 400.

De Natura & Gratia cap. 36. Excepta ſancta Virgine Maria, de qua propter honorem Domini nullam prorſus, cùm de peccatis agitur, habere volo quæſtionem: vnde enim ſcimus, quod ei plus gratiæ collatum fuerit, ad vincendum omni ex parte peccatum, quę concipere & parere meruit eum, quem conſtat nullum habuiſſe peccatum. Hac ergo Virgine excepta, ſi omnes illos Sanctos & Sanctas, cùm hic viuerent, congregare poſſemus, & interrogare: Vtrum eſſent ſine peccato, quid fuiſſe reſponſuros putamus? Vtrum hoc, quod Pelagius dicit, an quod Ioannes Apoſtolus? Rogo vos, quantalibet fuerint in hoc corpore excellentia ſanctitatis, ſi hoc interrogari potuiſſent, nonne vna voce clamaſſent: *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.* 1. Ioan. 1.

Oratione de quinque hæreſibus cap. 5. Dicit tibi Manichæe Deus Creator hominis, filius hominis: Ego matrem, de qua naſcerer, feci: ego viam itineri meo pręparaui. Hanc, quam deſpicis, mater mea eſt.

Arnobius Romanus. 440.

Ad Pſal. 10. *Dominus in templo ſancto ſuo*, quod de immaculata Virgine ſuſcepit, ſedet in cælo ad dextram Patris, *& in cælo ſedes eius.*

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 140. *Aue*, hoc eſt, accipe gratiam; ne trepides, ne ſis ſolicita de natura: *gratia plena*, quia in alijs gratia, in te tota gratię pariter veniet plenitudo.

Eucherius Lugdunenſis. 450.

Ad Euangelium Feriæ quarta Dominic. 4. Aduentus: Quis vnquam tantam gratiam habuit, quantam Virgo Maria? Alijs enim ad menſuram gratiæ dātur, hæc autem gratia plena dicitur. Conſidera modò, quantæ ante eam, quantæ poſt eam mulieres, & virgines fuerunt, hæc tamen ſola mater Domini fieri meruit. Magna enim & ineffabilis gratia eſt, vt vna ex tātis millibus eligatur. Quæ cum gratia plena ſit, priuſquam & concipiat, poſt conceptionem quanta Dei abundauit gratia quis cogitare poſſit? Hęc autem ſola inter omnes mulieres benedicitur, quæ adhuc ſub antiquæ præuaricationis maledictione tenebātur, ex quo primæ mulieri à Deo dictum fuerat: *Multiplicabo ærumnas tuas, & in dolore paries filios.* Gen. 3. Hac enim lege non tenetur Virgo Maria, quæ virgo concepit, virgo peperit, & ſine dolore pariens, virginitatis gloriam non amiſit. Meritò igitur in mulieribus benedicitur, per quam mulieribus benedictio datur, & mundus à maledictionibus liberatur.

Sedulius. 460.

Lib. 2. Paſchali:

Et velut è ſpinis mollis roſa ſurgit acutis,
Nil quod lædat habens, matremq; obſcurat honore:
Sic Eua de ſtirpe ſacra veniente Maria,
Virginis antiquæ facinus noua virgo piaret.

Fulgentius. 500.

Sermone de laudibus Mariæ ex partu Saluatoris: Maria in anguſtu corporis membro ſuſtinuit quicquid ſuſtinent cæli: plena ſunt viſcera, & nullum nouit contagium virginis conſcientia.

Sermone de duplici Chriſti Natiuitate. Primum hominem mulier corrupta mente decepit, ſecūdum Virgo incorrupta virginitate concepit. In primi hominis coniuge nequitia Diaboli ſeductam deprauauit mentem, in ſecundi hominis matre gratia Dei mentem integram ſeruauit & carnem.

Fortunatus. 570.

Lib. 1. de partu Virginis:

Nomen honoratum benedicta Maria per æuum,
Ad laudem ars ſicut nobilis artis opus:
Dulcis & Angelica pretioſa puella tabula,
Omnes vltra homines dona decora habens:
Inde rubore roſas, candore hinc lilia vincens,
Flos nouus è terra quem polus ater colat.

Gregorius Magnus. 500.

Lib. 1. Reg. cap. 1. Poteſt huius montis nomine beatiſſima ſemper Virgo Maria Dei genitrix deſignari: Mons quippe fuit, quę omnem electę creaturæ altitudinem electionis ſuæ dignitate tranſcendit. An non mōs ſublimis Maria, quæ vt ad cōceptionē æterni Verbi pertingeret, meritorū verticem ſupra omnes Angelorum choros, vſque ad ſolium deitatis erexit? Huius enim montis pręcellentiſſimam dignitatem Iſaias vaticinans ait: *Erit in nouiſſimis diebus præparatus mons Domus in vertice montium.* Mons quippe *in vertice montium* fuit: quia altitudo Mariæ ſupra omnes Sanctos refulſit. Mons quippe & domus aptè dicitur, quę dum incomparabilibus eſt illuſtrata meritis, Dei Vnigenito, in quo recumberet, ſacrum præparauit vterum.

Iſaiæ 2.

Hildephonſus Toletanus. 660.

Contra eos qui diſputant de perpetua virginitate Mariæ: Beata Maria licet ipſa de carne peccati ſit nata, & procreata, ipſaq́ue quamuis caro peccati fuerit: nō tūc iam ex pręueniente Spiritus ſancti gratia, ab Angelo pręomnibus mulieribus benedicta vocatur: *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi.* Alioquin ſi non eodem Spiritu ſanctificata eſt, & emundata, quomodo eius caro, non caro peccati fuit? Et ſi caro eius de maſſa primæ præuaricationis venit: quomodo Chriſtus Verbum caro ſine peccato fuit, qui de carne peccati carnem aſſumpſit? Niſi quia *Verbum*, quod *caro factum eſt*, eam primum obumbrauit, in quam Spiritus ſanctus ſuperuenit, & virtus Altiſſimi totam eam poſſedit? Propterea verè caro eius iam non caro peccati fuit, in qua Deus totum infudit, & *Verbum*, quod *caro facta eſt*, ſine peccato ad nos venit. Qui iure non ſolùm legem naturę vitiatæ, in naſcendo non tenuit, verè nec legem primæ originis, quam haberent fœminæ, ſi mandatum ſeruaſſet mater omnium Eua in Paradiſo. Aliàs autem, quomodo Spiritu ſancto eam replente, non ſine peccato originali fuit, cuius etiam Natiuitas glorioſa Catholica in omni Eccleſia Chriſti ab omnibus felix & beata pręedicatur? Enimuerò, ſi nō beata eſſet & glorioſa, nequaquam tam feſtiua celebraretur vbiq; ab vniuerſis. Sed quia tam ſolenniter colitur, cōſtat ex auctoritate Eccleſiæ, quòd nullis quando nata eſt, ſubiacuit delictis, nec contraxit in vtero ſanctificata originale peccatū, &c. Nullius natiuitas celebratur in mundo, niſi Chriſti, & Marię, atq; beati Ioannis. Ioannis aūt, quia & ipſe in vtero ſanctificatus legitur: ſic & beata Virgo Maria, niſi in vtero matris ſanctificata eſſet, minimè eius Natiuitas colenda eſſet. Nūc aūt quia ex authoritate totius Eccleſię veneratur, cōſtat eam ab omni peccato originali immunem fuiſſe, per quam non ſolū maledictio matris Euę ſoluta eſt, verū etiā & benedictio omnibus condonatur, &c. Quando Spiritus ſanctus in eam aduenit, totā defœcauit à ſordibus Virginem, & decoxit, vt eſſet ſanctior quàm aſtra cęli.

Lucæ 1.

Beda. 700.

Homilia in Natiuitate omnium Sanctorum. Beata Dei Genitrix, & ſemper Virgo Maria, templum Domini, & ſacrarium Spiritus ſancti.

Ad Euangelium in Feſto Annunciationis Mariæ: Beata Dei Genitrix meritis pręcipuis, etiam nomine teſtimoniū reddidit: interpretatur enim ſtella maris. Et ipſa quaſi ſydus eximiū inter fluctus ſeculi labētis gratia priuilegij ſpecialis refulſit, &c. Verè erat Maria gratia plena, cui diuino munere collatum eſt, vt prima inter fœminas glorioſiſſimū Deo virginitatis munus offerret. Vnde iure Angelico aſpectu ſimul & affatu meruit perfrui, quæ Angelicam ſtudebat vitam imitari. Verè gratia erat plena, cui ipſum, per quem gratia & veritas facta eſt, Ieſum Chriſtum generare donatum eſt. Et ideò verè Dominus cum illa erat, quam & prius nouæ caſtitatis amore à terrenis ad cæleſtia deſideranda ſuſtulit, & poſtmodū mediante humana natura omni plenitudine diuinitatis conſecrauit.

Alcuinus. 750.

De Trinitate lib. 3. cap. 14. Maria fuit lana mundiſſima, & virginitate clariſſima, & incomparabilis vniuerſis, quę erant ſub cęlo, virginibus, eratq; talis ac tanta, vt ſola digna fuerit, qua nullus alius indueretur, niſi auguſta pręditus dignitate: ita Spiritus ſanctus ſuperueniens in beatam Virginem, & virtus Altiſſimi obumbrauit eam, vt lana fieret diuinitate purpurata, ſolummodo æterno Imperatore indui digniſſima: & ſic facta eſt beatiſſima Virgo Maria Theotocos, &c.

Idiota. 800.

Contemplat. de Beata Maria Virgine cap. 1. Trahe me poſt te, ô benedicta Virgo Maria: benedicta ante ortum, in ortu, & poſt ortum; ante ſeculum, in ſeculo, & poſt ſeculum.

Cap. 2. *Tota pulchra es*, ô pluſquam glorioſa Virgo Maria, *tota pulchra es, & macula non eſt in te.* tota pulchra es in anima per virtutum & chariſmatū omnium perfectam pulchritudinē: tota pulchra es in tua conceptione, ad hoc ſolū effecta, vt templum eſſes Dei altiſſimi: tota pulchra es ex generatione Verbi diuini, *qui eſt ſplendor paternæ gloriæ.* Tuę glorioſę animæ nihil vnquam adfuit turpitudinis, vitij, aut peccati; & nihil defuit ſpiritualis pulchritudinis, gratię, ac virtutis. Tot enim habuiſti pulchritudines, quot virtutes; & ſingulas in altiori gradu, quàm conceſſum fuerit, poſt tuum Filium ſuperbenedictum, puræ creaturę: in his namq; ſimilem nō habuiſti, nec es habitura ſequentem. In te omnes virtutes, tam actiuæ, quàm contemplatiuæ conuenerunt, & præ cunctis creaturis te admirabilem reddiderunt. Per virtutes actiuas habuiſti voluntatem mundiſſimā; per contemplatiuas, mentem purgatiſſimam. Non defuit tibi puritas Angelorum, non fides Patriarcharū, non zelus Apoſtolorum, nō patientia Martyrum, non ſobrietas Confeſſorum, non innocentia, aut humilitas Virginum. In ſumma nullo genere vacaſti virtutum, ô Virgo glorioſiſſima, non in parte, ſed in toto, & macula peccati, ſiue originalis, ſiue actualis, ſiue mortalis, ſiue venialis nō eſt in te, nec vnquam fuit, nec erit; ſed adeſt omnis gratia naturalium bonorum, ſpiritualium chariſmatū, & cęleſtium donorum. Quantum enim diſtat inter odorem & guſtum aromaticæ ſpeciei, tanta eſt inter contemplationem tuam, & aliorum Sanctorum diſtantia.

Cap. 6. Inueniſti Virgo gratiam cęleſtē, quia fuerunt in te ab originali labe pręſeruatio, Angelica ſalutatio, Spiritus ſancti ſuperuenientis & Filij conceptio.

Haymo. 820.

Homil. in Epiſt. de Aſſumptione Mariæ: In ipſa hæreditate Domini morata eſt Maria, quæ nõ peccando à poſſeſſione Domini non diſceſſit, ſed integrã ſuam animam à concupiſcentia, & carnem à corruptione ſeruans, portio hæreditatis Dei effecta eſt.

Ericus. 880.

Sermone de Purificatione Mariæ: Maria purificationem ſuſcepit ſine ſordibus peccatorum.

Altercatio Synagogæ & Eccleſiæ. 890.

Cap. 14. Vellus illud Gedeonis, ſanctiſſimæ Virginis corpus eſt, ſine omni carnis macula. Cùm enim vellus ſit in corpore, corporis neſcit paſſiones: ſic rore Spiritus ſancti vellus, id eſt, corpus virginale complutum, nullum carnalis vitij ſenſit contagium.

Abbo Floriacenſis. 980.

Libro 1. de bello Pariſiacæ vrbis:

O Genitrix ſoboles ſummi Regis celebranda,
Te gaudent, recolunt, laudant, venerantur, adorant:
Sanctior es cunctis ſexu felicior omni.

Fulbertus Carnotenſis. 1000.

In Salutationem Angelicam: *Aue Maria*: electa, inſignis inter filias, quę immaculata ſemper extitiſti, ab exordio tuæ creationis, quia paritura eras Creatorem totius ſanctitatis.

Petrus Damianus. 1060.

Sermone de Aſſumptione Mariæ Virginis: Caro Virginis Mariæ ex Adam aſſumpta, maculas Adę non admiſit, ſed ſingularis continentię puritas in candorem lucis æternæ conuerſa eſt.

Sermone 3. de Natiuitate Mariæ: Quid, rogo, vitij in Mariæ mente, vel corpora vendicare ſibi potuit locum, quæ ad inſtar cęli, plenitudini totius diuinitatis meruit eſſe ſacrarium! Coloſ. 2. *In Chriſto enim habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.* Nec mirum, ſi cunctorum merita tranſcēdat mortalium, quæ & ipſam ſuperaxcedit celſitudinem Angelorum.

Radulphus Ardens. 1060.

In Aſſumptione Virginis Mariæ: Cùm in omnibus ſanctis diuina requieſcit ſapientia, præcipuè & ſingulariter requieſcit in Maria: ipſa enim omnia hęc, & plus quàm hęc habet. Quis enim ſic fuit Iacob, id eſt, luctator contra vitia, vt Maria? Quis fuit ſic Sion, id eſt, ſpeculatiuus, vt Maria? Quæ ciuitas ſic fuit ſanctificata, vt ciuitas & clauſtrũ Dei Maria? Quis fuit ſic Hieruſalem, id eſt, pacificus, vt mediatrix Dei & hominum Maria? Quis habuit tãtam ſanctimonię plenitudinem, quantam Maria? ſingulariter igitur & ſuperexcellenter Dei ſapientia requieuit in Maria.

Gregorius Septimus. 1070.

Lib. 1. epiſt. 47. Maria quãtò altior, melior, & ſanctior eſt omni matre, tanto clementior & dulcior eſt circa conuerſos peccatores & peccatrices.

Anſelmus Cantuarienſis. 1080.

Ad caput 5. poſterioris ad Corinth. Omnes mortui ſunt in peccatis, nemine prorſus excepto, dempta matre Dei, ſiue originalibus, ſiue etiam voluntate additis, vel ignorando, vel ſciendo, nec faciendo quod iuſtum eſt.

De excellentia B. Virginis cap. 3. Nulli dubium, caſtiſſimum corpus & ſanctiſſimam animam eius, funditus ab omni fuiſſe macula peccati, iugi Angelorum cuſtodia protectam; vtpote aulã, quam ſummus & omnium Creator Deus corporaliter inhabitaturus, & ex quo hominem, in ſuæ perſonæ vnitate inæſtimabili fuerat operatione ſuſcepturus.

De conceptu Virginali, & peccato originali, cap. 18. Decebat vt illius hominis conceptio de matre puriſſima fieret. Nempe decens erat, vt ea puritate, qua maior ſub Deo nequit intelligi, Virgo illa niteret, cui Deus Pater vnicum Filium ſuum dare diſponebat.

Bruno Carthuſianus. 1080.

Ad Pſal. 101. Hæc eſt incorrupta terra illa, cui benedixit Dominus, ab omni præterea contagione peccati libera, per quam vitæ vitam agnouimus, quæ quia digna fuit, Dominus è cælo in terram aſpexit.

Iuo Carnotenſis. 1100.

Sermone de Natiuitate Domini: Quomodo matrem carnis ſuæ ſanctificauerit deinceps audiamus, vt inde lętetur Catholicus, immundus confutetur hęreticus. Omnem quippe nęuum, tam originalis quàm actualis culpę, in ea deleuit, ſicqúe carnem de carne eius ſumens, eandem in diuinam munditiam transformauit.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

Lib. 4. in Cantica. Vterus tuus nulli viro, nulli carnali commercio acceſſibilis, & mens tua nulli vitio, nulli ſpirituali nequitiæ vnquam fuit penetrabilis.

Lib. 6. in Cantica: Libera es ab omni iugo peccati.

Hugo Victorinus. 1130.

De proprietatibus & epithetis rerum lib. 4. cap. 2. Beata Virgo pauper fuit, humilis, obediens, quieta, modeſta, ſimplex, ſapiens, ab Angelo nuntiata, in vtero ſanctificata.

Bernardus. 1130.

Sermone 2. de Aſſumptione Mariæ: Cùm omnimodo conſtet, ab originali contagio ſola gratia mundatam eſſe Mariam: quippe cùm & nunc in baptiſmate ſola hanc maculam lauet gratia, & ſola eam raſerit olim petra circumciſionis: vt omninò pium eſt credere, proprium Maria delictum non habuit, nihilominus ab innocentiſſimo corde etiam pœnitentia longè fuit.

Sermone de priuilegijs S. Ioannis Baptiſtæ: Cùm omnes in iniquitatibus concepti ſint, neminem vnquam mortalium intra materna viſcera ſanctificatum legimus, pręter Hieremiã, & Ioannem Baptiſtã: quanquam & de ſingulari Virgine nulla ſit ambiguitas, quin ipſa maternis circumſepta viſceribus, ſublimiori ſanctificationis genere mundata ſit, vtpote ſanctuarium illud, in quo Deus & Dei Filius carnem fuerat ſuſcepturus.

Sermone de B. Maria: Maria roſa fuit candida per virginitatem, rubicunda per charitatem; cãdida carne, rubicunda mente; candida virtutẽ ſectando, rubicunda vitia calcando; candida affectum purificando, rubicunda actum carnalem mortificando; candida Deum diligendo, rubicũda proximo compatiendo. De lignis verò Sethim condita eſt Arca, in qua thuribulũ, manna, & virga ſunt recondita; Exod. 25. quia licet Maria de patrum natura per peccatum vitiata duxerit originem, præelecta tamen per Spiritũſanctũ, & pręſeruata ad purum.

Super Salue Regina *Serm. 4.* Tu ergo naſus Eccleſię ſimilis es turri, celſa videlicet dignitate, firma grauitate. Turris es Libani. Libanus mons, qui dicitur dealbatio, altã pręomnibus ſignat innocentiam tuã. Innocens fuiſti ab originalibus & actualibus peccatis. Nemo ita pręter te. Vnde auctoritas Auguſtini: Cùm de peccatis agitur, nullam de B. Maria volumus fieri mentionem. Ex eo enim maiorem ei credimus collatam virtutem, ad vincendum ex omni parte peccatum, quę concipere & parere meruit eum, qui nullum habuit peccatum. Ex omni, inquit, parte, hoc eſt ex parte originalis, & ex parte actualis peccati. Ea ergo ſola excepta, cęteri omnes quid dicere poſſunt, niſi quod

1 Ioan. 1. ait Apoſtolus Ioannes: *Si dixerimus, quòd peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.* Ego quoque pia fide opinor, in vtero matris tuæ ab originalibus te abſolutam peccatis: nec vana eſt fides, nec opinio falſa. Denique & rationes, & auctoritates inueniuntur iſta ſtipulantes. Et quidem ratio ſic: Si alij in vtero matris fuerũt ſanctificati,
Hier. 1. multò magis tu mater Domini: Sed Hieremias &
Luc. 1. Ioannes, alter ſanctificatus, alter Spiritu ſancto repletus, in vtero matris leguntur: ergo & tu Maria genitrix Dei, quę ſola totam Spiritus ſancti gratiam poſſediſti, quam alij habuêre per partes. Te enim Angelus Gabriel pronuntiauit gratia plenã. Tuum odorem longè antè in filio Patriarcha Iſa-
Gen. 27. ac trahebat, dicẽs: *Ecce odor filij mei, ſicut odor agri pleni.* Tu es ager plenus, plena virtutum, plena gratiarum. Tu protuliſti frumentum electum, quod eſt etiã Angelorum cibus. Te benedixit Dominus: te, inquã, benedixit Dominus, vt per te benedictã vita veniret, ſicut mors per Euã proceſſerat maledicta. De te ſecretorum cæleſtium conſcius Salomon dicit: *Quæ eſt iſta, quæ progreditur ſicut aurora cõſurgens, pulchra vt luna, electa vt ſol, terribilis vt caſtrorum acies ordinata?* Aurora ſemper noctem ſequitur, nox præcedit aurorã. Quid autem eſt nox frigida & obſcura, niſi originale peccatum, frigidũ concupiſcentia, obſcurum ignorãtia? Tu ergo proceſſiſti vt aurora lucida & rubicunda: quia ſuperatis originalibus peccatis, in vtero matris, nata es lucida cognitione veritatis, & rubicũda amore virtutis. Inde eſt, quòd Natiuitatem tuã ſanctam, ſancta Eccleſia feſtiuis celebrationibus honoret, quòd alias non faceret.

Epiſt. 174. Ego puto quòd copioſior ſanctificationis benedictio in eã deſcenderit, quæ ipſius non ſolùm ſanctificaret ortum, ſed & vitã ab omni deinceps peccato cuſtodiret immunẽ: quod nemini alteri in natis quidem mulierum creditur eſſe donatum. Decuit nimirum Reginã virginum ſingularis priuilegio ſanctitatis, abſq; omni peccato ducere vitã, quæ dum peccati mortisq; pareret peremptorem, munus vitæ & iuſtitiæ omnibus obtineret.

Richardus Victorinus. 1140.

In Cantica c. 26. Beata Maria Virgo tota pulchra fuit, quia ſanctificata in vtero: ab vtero quoque egreſſa, nec mortale vnquã, nec veniale commiſit. Et ante conceptionem quidem Filij Dei prius per gratiã cuſtodita eſt à peccatis, poſt hanc verò ita confirmata eſt, ex virtute Altiſſimi obumbrata, & roborata, vt peccatum omninò committere non potuerit. Ex quo templum Dei facta eſt, ita priuilegiata eſt, vt nullatenus aliqua macula potuerit deturpari. Tota item pulchra fuit, quia plena gratiæ, vt nec vllum vel minimum veniale in ea fuerit, quo minus in ea locum gratia habere potuerit, &c. Tota fuit pulchra, quia mundata in vtero, & deinde in ſanctitate munditia confirmata, fomite peccati primò in ea ſopito, vt non peccauerit, & tandem extincto, vt peccare deinceps non potuerit. Angelicam denique in terra adepta eſt puritatem & Dei ſimilitudinem, in virtutibus & ſanctitate, ac morum perfectione iuſta, pia, prudens, modeſta, miſericors, ſancta mente & corpore.

De Emmanuele lib. 2. cap. 26. Niſi Maria ab omni vitiorum contagione penitus purgata fuiſſet, Deum Dei Filium generare non poſſet: Vt enim Virgo conciperet, virgo pareret, ſumma ſanctitate, ſumma puritate opus habebat.

Petrus Cluniacenſis. 1150.

Lib. 5. epiſt. 1. Nullo pacto eſſe potuit vel debuit, ipſa ratione hoc ipſum vociferante, vt Spiritus ſancti ſacrarium, Filij Dei reclinatorium, totius deitatis ſolium, quælibet vel parua peccati nubecula poſtmodum ſubintrauerit, & cor illud conceptæ deitatis luce præfulgens, aliquis vel modicus tenebroſæ cogitationis fugax ſaltem volatus fuſcauerit. Ergo ſecundum ea, quæ præmiſſa ſunt, beatæ Matri Virgini, nec die Pentecoſtes, nec aliquo poſt conceptionem Filij Dei die, quantum ad maiora & ſupra dicta gratiarum dona pertinet, nihil additum eſt: ſed ſicut ei nihil additum in maioribus confirmo, ita ei aliquid in minoribus fortè adauctum non nego.

Petrus Bl[e]ſenſis. 1160.

Serm. 44. De maſſa carnis humanæ, quaſi de quadam vniuerſitate frugum, in modum decimę primitiuæ, Mariæ caro exempta, & ſanctificata eſt, & de illa ſanctiſſima carne adhuc dignior quædam portiuncula electa eſt, quam ſibi aſſumeret Verbum Dei.

Arnulphus Lexouienſis. 1170.

De Natiuitate Domini:

Virgineaq; fide veterem purgante reatum,
Numinis aduentu eſt ſanctificata caro:
Credit, & exhibuit mundam deuotio matrem,
Magnificatq; Deum, magnificata Deo.

Petrus de Riga. 1170.

In Euangelio:

Poſt miſſus Gabriel, in ſexto menſe ſalutem
Adfert melliſluam Virgo Maria tibi:
Hic Petro fige ſtylum, tam clara Virginis ortum,
Virtutes, ſpeciem carmine pange nouo.
Non habuit ſimilem, non eſt habitura ſequentem
Terra parens, phœnix hæc fuit abſque pare.
Vnam nec maculam natura reliquit in iſta,
Ad caput à planta tranſuolat iſte decor.

Adam Victorinus. 1180.

In Proſa de Aſſumptione B. Mariæ Virginis:

Salue Verbi ſacra Parens,
Flos de ſpinis, ſpina carens,
Flos ſpineti gloria:
Nos ſpinetum, nos peccati
Spina ſumus cruentati:
Sed tu ſpina neſcia.
Tu candoris, & decoris:
Tu dulcoris, & odoris
Habes plenitudinem.
Palmam præfers ſingularem,
Nec in terris habes parem,
Nec in cæli curia.

Guarricus Igniacenſis. 1180.

Sermone 1 de Purificatione Mariæ: Maria non tam purificata fuit, quàm myſterium purificationis commendauit, implendo legalem, ſignificando ſpiritalem. Quid enim in ea purificandum eſſe potuit, quæ virgo concepit, virgo peperit, virgoque permanſit: imo quæ ipſo conceptu plenè purificata fuit, ſi quid minus ante puritatis habuit?

Sermone 4. Quem tanti non moueat exempli auctoritas, cùm videamus ſcilicet, quia illa Sanctarum ſanctiſſima, quæ nihil purgandum habuit, purgationis tamen legalis implere mandatum non renuit? O mater immaculata, mater intacta, nonne tuæ tibi conſcia es puritatis? quia ſcilicet integritatem tuam nec conceptus, nec partus violauit, ſed ſanauit?

S. Dominicus Prædicatorij Ordinis fundator. 1200.

Tractatu de Corpore Christi: Sicut primus Adam

fuit

fuit ex terra virgine, & nunquam maledicta formatus: ita decuit in ſecundo Adam fieri, ſcilicet Chriſto, cuius terra, id eſt, Mater Virgo nunquam fuit maledicta.

Innocentius Tertius. 1200.

Sermone 2. de Aſſumptione Mariæ: *Acies caſtrorum*, id eſt plenitudo virtutum, ita fuit in Virgine *ordinata*, vt de ſe verè dicere poſſit: *Introduxit me Rex in cellam vinariam, & ordinauit in me charitatem*: Vt poſtquam in ea plenitudo diuinitatis corporaliter habitauit, vicit ex toto malitiam. Quoniam, vt vehementer opinor, ex tunc ſomes peccati, languor naturæ, ſtimulus carnis, in ea fuit non ſolùm ſopitus, ſed prorſus extinctus: Vt de cætero non concupiſceret caro aduerſus ſpiritum, ſed plena gratia, vitijs & dæmonijs terribilis appareret.

Albertus Magnus. 1240.

Ad caput 1. Lucæ: Sanctiſſima eſt caro beatæ Mariæ Virginis, quæ nunqoam admiſit aliquid ſanctitati contrarium: omnes autem alij Sancti aliquid admiſerunt.

Thomas Aquinas. 1250.

In lib. 1. Sent. diſtinct. 44. art. 3. reſponſ. ad 3. argumentum: Puritas intenditur per receſſum à contrario: & ideo poteſt aliquid inueniri, quo nihil purius eſſe poteſt in rebus creatis, ſi nulla contagione peccati inquinatum ſit. Et talis fuit puritas beatæ Mariæ Virginis, quæ à peccato originali & actuali immunis fuit.

Parte 3. q. 27. ar. 4. Beata Virgo fuit electa diuinitus, vt eſſet mater Dei: & ideò non eſt dubitandum, quin Deus per ſuam gratiá eam ad hoc idoneam reddidit, ſecundùm quod Angelus ad eam dicit: *Inueniſti gratiam apud Deum: Ecce concipies, &c.* Non autem fuiſſet idonea mater, ſi peccaſſet aliquando: tum, quia honor parentum redundat in prolem, ſecundùm illud Prouerb. 17. *Gloria filiorum patres eorum*; vnde & per oppoſitum ignominia Matris ad Filium redundaſſet: tum etiam, quia ſingularem affinitatem habuit ad Chriſtum, qui ab ea carnem accepit: dicitur autem 2. ad Corinth. 6. *Quæ conuentio Chriſti ad Belial?* tum etiam, quia ſingulari modo Dei Filius, qui eſt Dei ſapientia, in ipſa habitauit: non ſolùm in anima, ſed etiam in vtero. Dicitur autem Sapientiæ 1. *In maleuolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis.* Et ideò ſimpliciter fatendum eſt, quòd beata Virgo nullum actuale peccatū commiſit, nec mortale, nec veniale, vt ſic in ea impleatur, quod dicitur Cantic. 4. *Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te.*

In expoſitione Salutationis Angelicæ: Dicitur Maria Virgo plena gratia, quantum ad tria. Primò quátum ad animam, in qua habuit omnem plenitudinem gratiæ. Nam gratia Dei datur ad duo, ſcilicet, ad bonum operandum, & ad malum vitandū: & quantum ad iſta duo perfectiſſimam gratiam habuit beata Virgo. Nam ipſa omne peccatū vitauit, magis quàm Sanctus aliquis poſt Chriſtum. Peccatum enim aut eſt originale, & de iſto fuit mundata in vtero: aut mortale, aut veniale, & de iſtis libera fuit. Vnde Cant. 4. *Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te.*

Bonauentura. 1260.

In librum 3. Sentent. diſt. 3. Quoniam beata Virgo aduocata eſt peccatorum, gloria & corona iuſtorum, ſponſa Dei, & totius Trinitatis triclinium, & ſpecioſiſſimum Filij reclinatoriū: hinc eſt quod ſpeciali gratia Dei nullum in ea peccatum habuit locum.

Iacobus Genuenſis. 1280.

Sermone 2. de Aſſumptione S. Mariæ: Maria lunā ſub pedibus habuit, quia nulla culpa vnquā in ea præualere potuit. Vnde Auguſtinus in libro de Natura & Gratia: Excepta ſancta Virgine Maria, ſi oēs ſancti & Sanctæ interrogati fuiſſent, verū ſine peccato eſſent, reſpondiſſent: *Si reſponderimus, quoniam peccata non habemus, nos ipſos ſeducimus.* Excepta, inquam, hac Virgine, de qua propter honorem Domini, cùm de peccatis agitur, nullam prorſus volo mentionem habere. &c.

Serm. 3. Maria fuit ſine macula, per omnis peccati immunitatem. Ipſa quidem liberum arbitriū in bono confirmatum habuit, & ideo nulli peccato conſcientiæ patuit, &c. Non habuit admixtionem originalis, quia fuit in vtero à Spiritu ſancto ſanctificatá: nec etiam habuit admixtionem mortalis, quia fuit à Patris potentia confirmata: nec etiam habuit admixtionem venialis, quia fuit à puritate Filij impregnata.

Gertrudis Sanctimonialis. 1280.

Inſinuationum diuinæ pietatis lib. 2. cap. 17. Cùm verò Domine in glorioſa Matre tua eaſdē virtutes pro meo modulo commendarem, ipſa etiam ſimili modo videbatur veſtiri. Et cùm eadem benedicta Virgo florens roſa ſine ſpina, candensq; lilium ſine macula, abundet, imò ſuperabundet floribus omnigenarum virtutum, vt per ipſam noſtra ditetur inopia, ſit pro nobis quæſo ipſa benigna Mater apud te perpetua interuentrix.

Ioannes à S. Geminiano. 1300.

In Summa lib. 1. cap. 48. Maria mater Domini aſſimulatur ſoli: primò, quia ſol habet nobilitatem in ortu. Oritur enim ex alto, ſplendore multo: ſic beatiſſima Virgo Maria orta eſt ex alta progenie; quia ſcilicet ex regali ſtirpe eſt nata, cum ſanctitatis ſplendore: Non enim nata eſt infecta originali peccato, ſicut alij communiter naſcuntur. Hinc eſt, quòd Eccleſia feſtum de eius Natiuitate agit.

Auguſtinus Triumphus. 1320.

Tractatu in Orationem Dominicam, ad quintam petitionem. Omnes Sancti clamant, beatam Virginem fuiſſe ſine omni peccato mortali & veniali, vt de mundiſſima Matre mundiſſimus naſceretur Filius, ſecundùm Auguſtinum & Bernardum. Ab originali autē, datu quòd ipſum habuiſſet, vt multi Doctores dicunt, tamen ab illo ante fuit purgata, quàm nata.

Franciſcus Maronius. 1320.

Lib. 2. Sent. diſt. 3. quæſt. 2. art. 2. Decuit, quòd Chriſtus Matrem ſuam, ne peccatum originale contraheret, præſeruaret: quia agens beneuolum circa affectum ſibi gratum, nihil omittit de contingentibus: ſed Deus eſt agens maximè beneuolum. & puritas Virginis matris fuit ſibi maximè grata. Igitur decuit quòd nihil committeret de contingentibus, quin ipſam ab originali perſeueraret.

Lib. 3. diſt. 2. quæſt. 1. art. 9. Quatuor vicibus Maria fuit ſanctificata: primò, in ſua ſancta conceptione: ſecundò, in Verbi conceptione: tertiò, in Spiritus ſanctæ miſſione: quartò, in ſui Aſſumptione & glorificatione. In prima ſanctificatione fuit in ea fomes extinctus, ſeu præuentus: in ſecunda totaliter extinctus: in tertia autem fuit gratia cumulata: in vltima autem conſummata.

Ioannes Taulerus. 1350.

Sermone in Feſto Purificationis glorioſiſſimæ Virginis Mariæ. Beatiſſimæ matri Chriſti, inſtar reliquarum mulierum, purificatio non erat neceſſaria,

quando ea ab omni fuit præſeruata peccato, Filiumque Dei per ſancti Spiritus operationem concepit & peperit, Virgo manens perpetua, omni ornata puritate. Cuius nimirum tanta etiam ſupra Angelorum munditiam puritas fuit, vt ſub Deo maior intelligi non poſſit, &c. Vires Mariæ ſupremæ abſque medio in ſuam ſe verterant originem, vnitæ eidem: intimæ verò ſupremis, inſtar Adam in originali perſiſtentis iuſtitia innocentiaque, perſectè obtemperabant: qui nimirum hinc illi acceſſit decor, quòd culpæ originalis perpetuò expers fuit: à qua præſeruaret illam Filius eius, ita vt ne momento quidem temporis vel iræ filia, vel vas immũdum, vel diabolico (ſicut nos alij oẽs) ſubiecta dominio fuerit. Præuenit hoc enim Sapientia æterna, nolens electiſſimum templum ſuum aliqua labe aſpergi.

Thomas Argentinenſis. 1350.

Libr. 3. diſt. 3. quæſt. 1. art. 1. Decuit Filium Dei Virginem matrem à macula originali præſeruare: quia hoc decuit Filium Dei in propria matre obſeruare, ad quod obligatur quilibet purus homo ex præcepto diuino: ſed quicunque filius poſſet matrem ſuam præſeruare etiam à minore malo, quàm fuerit originalis culpa, ipſe ad hoc tenetur ex præcepto diuino: quia aliàs non honoraret matrem, nec in maxima neceſſitate ſubueniret. Ergo, &c. Illud ergo quod decet aliquem facere, & nullam habet de impotentia excuſationem, ſi hoc non facit aliquo modo pro inconuenienti ſibi poterit imputari: ſed Virginem præſeruare ab omni macula Dei Filium decuit. Et ipſe hoc potuit. Ergo aliquo modo inconueniens eſſe videtur, quòd hoc non fecerit.

Brigitta. 1360.

Libro 5. Reuelationum paulò ante finem: Maria de radice Adę proceſſit, & de peccatoribus nata eſt, licet ſine peccato concepta, vt Filius Dei de ea ſine peccato conciperetur.

Lib. 6. cap. 49. Veritas eſt (*ait Maria ad Brigittam*) quòd ego concepta fui ſine peccato originali, & non in peccato: quia ſicut ego, & Filius meus nũquam peccauimus, ita nullum coniugium fuit, quod honeſtius eſſet, quàm illud, de quo ego proceſſi.

Ioannes Bromiardus. 1380.

In Summa de Maria, num. 10. Habuit florem eleuatum ad modum coronæ regalis, in hoc, quòd fuit cæteris eminentius & ſpecialius ſanctificata. De alijs quidem legitur, quòd fuerunt in vtero ſanctificati; ſicut de Hieremia, & de Ioanne Baptiſta: non tamen ilicò ita fuerunt ſanctificati, quin potuerunt venialiter peccare: Maria verò tam eminenter ſanctificata fuit, quòd nec mortaliter, nec venialiter peccauit.

Bonifacius Nonus. 1397.

Constitutione 1. Chriſtus de clara ſtirpe regia Dauidica prælegit Virginem, in cuius vtero myſtico ſpiramine Verbum ipſum carnem ſuſciperet: perfectam Reginam inclytam matrem eligens, quæ tanto Regi digna fuit ſui corporis thalamum præparare, de quo tanquam ſponſus præ filijs hominum procederet ſpecioſus. In Nazareth Virgo regia venuſtiſſima, à Domino conſeruata, flos ſanctitatis, vas cæleſtis gratiæ mundiſſimum, omnium virtutum floribus redimita: cuius pulchritudinem ſol & luna mirantur. Redemptorem gentium Virgo concepit datura lucem gentibus, ſub mortis caligine conſtitutis. Sanè ipſa Regina cælorum, in cuius ſe clauſit viſcera Dei Filius factus homo, ex tanto honoris faſtigio, ſibi per Angelum nuntiato, nequaquam elationis aſſumpſit ſpiritum, ſed tanquam ancilla humilis mater effecta Domini, humilitatis ſuæ, quam reſpexit Dominus, exequens officium, abijt in Montana, ad Eliſabeth cognatam ſuam, &c.

Vincentius Valentinus. 1420.

Sermone de Purificatione Mariæ: Maria nunquam peccauit aliquo modo, nec corde malè cogitando, nec ore vanè loquendo, nec corpore malè operando: imò fuit purior ſole, in tantum quòd Spiritus ſanctus de ea philocaptus, de ſua puritate fecerit vnam cantilenam, dicens: *Quàm pulchra es amica mea.* Et iterum: *Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te.* Cant. 4.

Bernardinus Senenſis. 1430.

Tomo 1. Serm. 53. Fuit beata Virgo Maria ſine tyranno concupiſcentiæ peccati originalis: quia ſine eo concepta eſt, ſicut, teſte Salomone, Cant. 4. didicimus, qui ait. *Tota pulchra es amica mea, & macula*, ſcilicet originalis culpæ, *non eſt in te.*

Tom. 4. Serm. 48. Vtrum beata Virgo fuerit concepta in peccato originali, Eccleſia non damnat: ſed magis pium eſt credere, quòd non fuerit in peccato concepta, quàm credere quòd ſit.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

In Faſciculo amoris, cap. 7. Nemo ab ipſo mundi initio vſque ad temporis plenitudinem (duntaxat Mediatore, eiusque Genitrice exceptis) iugum dominationis eius euaſit.

Sermone de Annuntiatione B. Mariæ. Ab ipſa ſui conceptione in benedictionibus eſt præuenta dulcedinis, atque à damnationis aliena chirographo, prius eſt ſanctificata, quàm nata. In ipſo enim vtero materno iam poſita, ſuper illam gratia ſanctificationis effulſit, vtpote ei, quæ electa erat, vt vt pareret Deum. Nouerat opus ſuum ille, qui fecerat, & qualis futurum erat, certiſſimè agnoſcebat. Hinc eſt quòd Virginem ipſam, tam largo imbre Spiritus irrorauit. Erat planè ſicut à carnis colluuione immunis, ita & ab omni peccati labe extranea.

Sermone de Feſto Natiuitatis Mariæ: Quæ ſanctificata in vtero, ac ab omni culpæ originalis fuerat liberata contagio, gratiæ plenitudinem, quam mente perceperat, protendebat exterius. Ipſam Spiritus cuſtodiuit à carnis colluuione immunem, à libidinis delectatione expertem, à ſeculi amore alienam, atque ab vniuerſorum criminum contagione immaculatam.

Nicolaus Cuſanus. 1450.

Libro 5. Excitat. de dicto illo: *Cælum & terra tranſibunt.* Virgo glorioſa, cùm eſſet prædeſtinata ante ſecula, vt ex ipſa reciperet Dei Filius naturam humanam, vt Dei Filius fieret filius hominis: ita concepta eſt, vt dignum ad hoc habitaculum fieret. Induere ſe debuit Deus humanitate Mariæ: quare humana natura Virginis digna facta eſt ab initio. Nam etſi ipſa concepta fuit ex virili ſemine, via propagationis ab Adam, & quantum ad ſuum initium indiguit liberatore. quia *in Adam*, niſi liberentur, aut præſeruentur, *omnes moriuntur*, vt in Chriſto omnes qui viuificantur, viuificentur: tamen ſicut anima eius rationalis nullo tempore fuit, antequam eſſet corpori vnita, ita ipſa dum crearetur, ſancta creata fuit: ſic etiam quòd nulla duratione fuit verum dicere, Virginem fuiſſe ſub peccato.

S. In dictum illud: *Sicut lilium inter ſpinas*: Hoc cedit ad laudē Dei & Virginis Marię matris, quòd ipſa ſub principatu auctoris mortis nullo vnquā tempore fuit, in qua vita debuit incarnari. Non indiguit Virgo liberatore, qui ipſam abſolueret à ſententia in Adam, & poſteros eius ex voluptate carnis lata, cui nunquam ſubiacuit, quia præuenit ſuccurrere miſericordia electæ Matri miſericordiæ, qui concipitur & naſcitur liber: nec indiget Liberatore à ſeruitute, in qua nunquam fuit. Præliberatorem enim Virgo ſancta habuit, cæteri Liberatorem & Poſtliberatorem. Chriſtus enim ſic omnium Liberator, quòd & Virginis Liberator & Præliberator: cæterorum verò Liberator & Poſtliberator. Ipſa ſola poſt Adæ lapſum non indiga, ſed plēna originali iuſtitia vt Eua, & multo magis creata fuit: ſicut Chriſtus ſecundùm humanitatis naturā in omni plenitudine iuſtitiæ multo magis, quàm Adam creatus. Sola ipſa electiſſima Dei Mater hoc habet, qđ in initio eſſendi ſub nequitia maligni deficere nequiuit; puta quòd in creatione rationalis anima in corpore, & ſeparatione à corpore in poteſtate Maligni nunquam fuit. Sola igitur glorioſiſſima Virgo non reperitur tempore vllo peccato originali ſubiacuiſſe.

Concilium Baſileenſe. 1439.

Seſſione 36. Nos diligenter inſpectis auctoritatibus, & rationibus, alijſq; plurimis ſuper hac re viſis, & matura conſideratione penſatis, doctrinam illam diſſerentem, glorioſam Virginem Dei Genitricem Mariam, præueniente & operante diuini numinis gratia ſingulari, nunquam actualiter ſubiacuiſſe originali peccato, ſed immunem ſemper fuiſſe ab omni originali & actuali culpa, ſanctamq; & immaculatam, tamquam piam & conſonam cultui Eccleſiaſtico, fidei Catholicæ, rectæ rationi, & ſacræ Scripturæ, ab omnibus Catholicis approbādam fore, definimus, & declaramus, nulliq; decreto licitum eſſe in contrarium prædicare, & docere.

Petrus Apollonius Collatius. 1480.

In Faſtis de Natiuitate glorioſæ Virginis:

Salue virgo parens, labes quam nulla vetuſti
Per tot ducta gradus criminis implicuit:
Quippe hominum rerumq; ſator, tam longa retexens
Fata, tibi numeros ſuſtulit ante ſuos.
Te, dum conciperis, culpa quicunque negarit
Immunem, bruto nil ſapit ille magis:
Huic aut vipereo mens eſt infecta veneno,
Aut illum teter ſpiritus exagitat.

Sixtus Quartus. 1485.

In decreto 2. de Cōceptione Mariæ Virginis: Sanè cùm ſancta Romana Eccleſia de intemeratæ, ſemperq; Virginis Mariæ conceptione publicè feſtum ſolemniter celebret, & ſpeciale ac proprium ſuper hoc officiū ordinauerit, nonnulli, vt accepimus, diuerſorum Ordinum prædicatores, in ſuis ſermonibus ad populum affirmare hactenus non erubuerunt, omnes illos, qui tenent & aſſerunt, eandem glorioſam & immaculatam Dei Genitricem abſque originalis peccati macula fuiſſe cōceptam, mortaliter peccare, vel eſſe hæreticos: eiuſdem immaculatæ cōceptionis officium celebrantes, audienteſq; ſermones illorum, qui eam ſine huiuſmodi macula conceptam eſſe affirmant, peccare grauiter. &c. Nos huiuſmodi temerarijs auſibus, & peruerſis aſſertionibus obuiare volentes, huiuſmodi aſſertiones Prædicatorum eorundem, & aliorum quorumlibet, qui affirmare pręſumunt, eos, qui credunt aut tenent Dei Genitricē ab originalis peccati macula in ſua conceptione præſeruatam fuiſſe, propterea alicuius hęreſeos labe pollutos fore, vel mortaliter peccare: aut huiuſmodi officium Conceptionis celebrantes, alicuius peccati reatum incurrere: vtpote falſas & erroneas, & à veritate penitus alienas, editoſq; deſuper libros prædictos id continentes, quo ad hoc, auctoritate Apoſtolica tenore præſentium reprobamus, & damnamus.

Baptiſta Mantuanus. 1500.

Lib. 1. Parthen.

Ante tener ſacra fœtus quàm viueret aluo,
Conceptus ne prima nouos exordia pullis
Indueret maculis, mens ne ſyncera, nitenſq;
Communem imbiberet labem, ne pigra liquore
Pectora lethæo fierent, quæ lactea magno
Pabula & amplexus fuerant latura Tonanti,
Semine confuſas ſordes, & virus in vſtum
Diſſecuit, felici anima mox imbuit artus.
Sunt tamen audentes contra ſentire, nec illos
Incuſamus; habent quo ſe tueantur, & olim
Iſta hominum communis erat ſententia: verùm
Iam ſenio exangui frigens, ſua robora ſenſim
Perdit, & amiſſa iam maieſtate recedit
Sponte ſua, reditq; nouo Latonæ Phœbo, &c.
Sed prior (vt nobis æquum ſentire videtur)
Dignior eſt, & grata magis Nato atque Parenti:
Nam legi aſſurgens Mariæ decus addit, opuſq;
Materna dignum attribuit pietate Tonantis.
Adde quòd & multis fert adiumenta, fidemq;
Roborat infirmis: nam nec veniſſe ſub aluum
Sorde laborantem tali ſublimia cæli
Numina nonnulli ingenio præſtante putârunt.
Relligio maior, pietas animoſior, iſtam
Conſummata fides, legumq; peritia fecit.
Altera verborum textum & faſtigia tantùm
Summa videns, abſtruſa Dei myſteria neſcit.
Quòd ſi ſyderei tanto ſplendoris honore
Fulget, vt æterno qui temperat ordine mundum
Geſtarit gremio, lactauerit vbere, dulci
Strinxerit amplexu, ſummoq; vocarit olympo,
Quare illam in noſtras opus eſt detrudere ſordes,
Et turpi infeſtare luto?

Guilhelmus Budæus. 1520.

Lib. 3. de tranſitu Helleniſmi ad Chriſtianiſmum: Immunitas eſt hæc (à vitijs, maliſq; animi motibus) ſingularis omninò, & eximia, rariſſimiq; exēpli, quod olim prouidentia in Diua Chriſti parente Dei atque hominis, non modò à partu ſalutis integra atq; intacta, ſed etiam à nęui natalitij conditione immuni, vt credimus, aliquādo vſurpauit.

Eraſmus Roterodamus. 1530.

In Pæane: Tu felix illa plantula, de Ieſſe radice ſublimata, nihil tamen inde genitalium ſordium trahens: tu ſacratiſſimum pacifici Regis templū tam magnificum, vt in eo Rex olympi pręſideret; tam ſacrum, vt nulla vnquam peccati labe potuerit profanari.

In Apologia ad libros Alberti Pij. Quàm magnificè ſentiā de ſacratiſſima Virgine declarat Pæan meus, & obſecratio iam toties excuſa: præterea Liturgia cum Concione, quam edidi aduerſus obtrectatores Virginis, ſemperq; faui ſententiæ, quæ liberat eam ab omni peccato, etiam originali, &c. Quod ad Originis peccatum attinet, omnes vetuſti ſolum Chriſtū eximunt ab omni peccato, nec hodie deſunt, qui in templis ſuis publicè doceāt, illam non fuiſſe immunē à peccato originis, cùm ego contrarium ſentiam in libris meis.

Ambroſius Catharinus Politus. 1540.

Ad cap. 5. epiſt. ad Romanos: Sermonem ſuum ita temperauit Apoſtolus, vt nihil prorſus adferat

præiudicij aduerſus veritatem illam, quam de immaculata Virginis conceptione vnà cum Eccleſia ſancta tenemus. nec verbis eius (ſi rectè intelligantur) valeamus argui. Dicit enim B. Paulus peccatum intraſſe in mundum. Nos autem dicemus, hac mundi appellatione non comprehendi illam beatam Virginem, iuxta intellectum Scripturarũ, in quibus frequentiſſimè vox iſta (*Mundus*) ſignificat gratia Dei vacuos. Vnde Dominus de diſcipulis ait: *Mundus odio eos habuit, quia non ſunt de mundo, ſicut & ego non ſum de mundo.* Quod ergo dedit diſcipulis Dominus ex tempore, vt eos de mundo ſubduceret, hoc non dederit dilectiſſimæ Matri ſuæ, ac ſponſæ, vt nunquam cum ijs, ab initio creationis illius, qui eſſent de mundo computaretur? Nec illud obſtat, quod addit: peccatum & mors pari paſſu incedunt. Nam non eſt huiuſmodi ordo in Apoſtolo, in quem mors intrauit, in eum quoque intraiſſe peccatum; ſed è conuerſo: in quẽ peccatum, in eum & mors. Alioquin & Chriſtus mortuus eſt; & tamen non intrauit in eum peccatum.

Concilium Tridentinum. 1550.

Seſſ. 6. Canone 23. Si quis dixerit hominem ſemel iuſtificatum poſſe in tota vita peccata omnia, etiam venialia vitare, niſi ex ſpeciali Dei priuilegio, quemadmodum de beata Virgine tenet Eccleſia, anathema ſit.

Hieronymus Vida. 1560.

Hymno magnæ Matri Virgini:

Atq; ideo poſtquam diuino fœdere rupto
Primus in orbe parens hominum ſe perdidit ipſe,
Seq; ſuumq; genus veniens corrupit in æuum,
Sola malo exorta es, veteriq; impermia noxa,
Seu tua te genitrix intactam, & prorſus auita
Secretam macula grauida concepit in aluo,
Seu ſimul atq; vtero concreta es, cælicolum Rex
Communem exemit labem, puramq; reliquit,
Ne tum exoriens puta delapſus ab æthra
Parte olim fœtus foret inſyncerus ab vlla,
Nec priſcam traheret materno à ſanguine labem.
Teq; dehinc creſcens procul omni innoxia culpa
Sanctam, incorruptam ſeruaſti præſide amico
Tuta Deo, &c.

ASSERVNT ETIAM ADVERSAriorum quidam.

Mahometus. 630.

Azoara 5. D. Maria omnibus viris & mulieribus ſplendidior, & mundior, atq; lotior, ſoli Deo perſeueranter ſtudens.

Azoara 75. Nullus naſcitur de filijs Adam, quem non tangat Sathan, præter Mariam & eius Filiũ. Multi perfecti fuerunt: nulla vnquam perfecta ex mulieribus, niſi Maria Mater Iſæ.

Martinus Lutherus. 1530.

In Euangelium de Conceptione Mariæ: Virgo Maria quodammodo inter Chriſtum & alios homines medium tenet. Siquidem Chriſtus cùm conciperetur, & viueret, eo ipſo articulo temporis plenus gratia fuit. Cæteri homines ſine gratia ſunt tam in priori, quàm in poſteriori cõceptione. Atqui Virgo Maria, quamuis iuxta priorem conceptionem non plena erat gratia: tamen iuxta alteram conceptionem plena erat gratia: atq; hoc non immeritò. Nam mediũ fuit inter omnes natiuitates: & patre enim & matre nata eſt, ipſa verò ſine patre peperit, & mater facta eſt partim carnalis, partim verò ſpiritualis Filij. Iam verò ſicut Virgo Maria ritè inter carnalem & ſpiritualem natiuitatem medium eſt, finis carnalis, initium autem ſpiritualis: ita etiam iuſtè medium tenet inter conceptionem, &c. Dignum & iuſtum erat Mariæ perſonam ab originali peccato præſeruari, de qua Chriſtus ſumpturus erat carnem, quæ omnia peccata ſuperaret, &c. Nulla mulier tam ſancta eſt, nec fuit, nec erit in poſterum, quæ præter Mariam fructum ventris ſui benedictum pariat, quãdo nulla citra voluptatem, & peccatum concepit: propterea & Angelus Gabriel ad Mariam dicebat: *Benedicta tu inter mulieres.* &c. Chriſtus ſine peccato tam corpore, quàm anima: ita Maria Virgo iuxta corpus quidem ſine gratia, iuxta animam autem plena gratia concepta eſt, &c. In Virginis Mariæ conceptione, cuius corpus progreſſu temporis, iuxta aliorum infantulorum ritum factum eſt, vſque ad animi infuſionem, non opus fuit tali conceptione, quemadmodum Chriſti, videlicet, quem ſolum Deum & hominem citra viri operam omnibus membris abſolutum concipi oportebat. Potuit enim Maria ab omni originali peccato præſeruari, donec anima infundenda eſſet, &c. Mariæ conceptio piè creditur ſine originali peccato facta eſſe, vt ſcilicet in ipſa animę infuſione, vnà etiam ab originali peccato purificata fuerit, diuinis dotibus redimita, ad accipiendam ſanctam animã, à Deo ipſo infuſam. Atque ita in primo momento cùm viuere inciperet, omnis peccati expers erat.

In Euangelium de Annuntiatione Mariæ: Siquidem gratia Dei ipſam omnis boni abundantem facit, & ab omni malo liberat. Secũdò Deus cum ea eſt, hoc eſt, omne quod facit, aut omittit diuinum eſt, & in eo à Deo perficitur: ad hæc tutatur eam, & defendit ab omni quod obnoxium & incommodum eſſe poteſt.

ARTI-

ARTICVLVS SECVNDVS.

MARIAM DEIPARAM FVISSE ET MANSISSE INCORRVPTAM VIRGINEM ANTE PARTVM, IN PARTV, ET POST PARTVM.

NEGANT.

Anno poſt natū Chriſtū

60. *CERINTHO impoſſibile viſum eſt, vt Ieſus ex Virgine naſceretur, ideò Chriſtum dicebat eſſe nudum hominem ex Ioſeph natum.* Irenæus lib.1.cap.25.

100. *Carpocrates de Chriſto prodidit, naturam eum ex ſemine Ioſeph & Mariæ accepiſſe, eadem lege, quemadmodum alij homines omnes ex coniunctione maris & fœminæ naſcuntur.* Irenæus lib.1.cap.24. Epiphanius hæreſi 27.

170. *Marcion Chriſtum in hominis forma ſine carne fuiſſe aſſeruit, quòd natura virginē parere non ferret.* Irenæus lib.1. cap 29. Tertullianus lib.3. contra Marcionem.

230. *Origenes,* homilia 14. in Lucam, *Virginem Mariam poſt partum purgatione indiguiſſe innuit, & eius vuluam in partu reſeratam.* Ambroſius ad cap.2. Lucæ, Hieronymus lib.2. contra Pelagium.

366. *Iulianus Apoſtata,* libro aduerſus Chriſtianos, *perpetuam Mariæ Virginitatem oppugnat.*

380. *Heluidiani, qui & Antidicomarianitæ, dixerunt Mariam, poſtquam Chriſtum genuit, Ioſeph viro ſuo fuiſſe copulatam, & ex eo filios genuiſſe, qui fratres Domini dicantur.* Hieronymus contra Heluidium, Epiphanius hæreſi 48. Auguſtinus hæreſi 84.

400. *Iouinianus Virginitatem Mariæ deſtruebat, dicens eam pariendo fuiſſe corruptam.* Auguſtinus hæreſi 82.

800. *Pauliciani immaculatam & caſtiſſimam Virginem alios etiam ex Ioſeph liberos, poſt partum illum ſalutarem, peperiſſe contendunt.* Photius apud Euthymium parte 2. Panopliæ, titulo 21. Glycas parte 2. Annalium fol.290.

1315. *Lollardi dicebant ſi Maria virgo manſit poſt partum, non hominem, ſed Angelum peperit. Virgo poſt partum non fuit.* Trithemius in Chronico Hirſaugienſi de anno 1315.

1410. *Diſcipula quædam Ioannis VVicleui Londini docuit, beatam Mariam, virginem non manſiſſe poſt partum: quia ſcilicet non eſt in Scripturis expreſſum.* Thomas VValdenſis Doctrinalis fidei lib.2. art.2. cap.23.

1550. Ioannes Caluinus in Harmonia Euangelica ad cap.1. Lucæ v. 34. *Quòd ſuſpicati ſunt quidam, Mariam perpetuæ virginitatis conceptum habuiſſe votum; nimis infirmum eſt. imò prorſus abſurdum. Perfidum enim fuiſſet ſe marito collocare, ſanctumq́; coniugij fœdus non ſine Dei ludibrio ſpreuiſſet.*

1550. *Petrus Martyr,* ad caput 4. epiſtolæ ad Romanos, *Deiparæ vterum poſt partum non manſiſſe clauſum contendit, veluti Chriſtus naſcendo maternum vterum aperuerit.*

Idem ſentiunt Adamus Reiſnerus libro Germanico de Hieruſalem, Molinæus tertia parte Euangelicæ vnionis, Bucerus ad cap.2. Lucæ.

1560. *Lucas Steinbergius tanto flagrauit Mariæ odio, vt eam virginitatis gloria, omniq́; honore ſpoliandam putaret, vtpote quam ex Ioſeph coniuge multos filios peperiſſe, & à reliquis non differre, ſpurciſſimè finxit, & tradidit.* Petrus Caniſius præfatione in opus Mariale.

1560. *In Polonia & Hungaria non deſunt, qui aduerſus hanc Virginem illibatam blaſphemas & virulentas iactant voces, perinde ac ſi illa Ioſephi commercium admiſerit, & operi coniugali vacarit.* Caniſius lib.2.cap.8. Marialis.

1565 Theodorus Beza, Præfatione in nouum Teſtamentum: *Perpetuam Mariæ ad mortem vſque virginitatem etſi piè & libenter credo: tamen nihil hoc ad ſalutis noſtræ myſterium pertinet.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Eſaiæ 7. v. 14. Ecce, Virgo concipiet, & pariet filium.

Ezechiel. 44. 2, Dixit Dominus ad me, Porta hæc clauſa erit, non aperietur, & vir non tranſiet per eam: Quoniam Dominus Deus Iſrael ingreſſus eſt per eam, eritq́ue clauſa Principi.

Matth. 1. 18. Cùm eſſet deſponſata mater eius Maria Ioſeph, antequam conueni-

ret, inuenta eſt in vtero habens de Spiritu ſancto. 22. Hoc autem totum factum eſt, vt adimpleretur quod dictum eſt à Domino, per Prophetam dicentem: Ecce Virgo in vtero habebit,& pariet filium. Iſaiæ 7.

*Luc.*1.26. In menſe autem ſexto miſſus eſt Angelus Gabriel à Deo ad Virginem de ſponſatam viro,cui nomen erat Ioſeph,& ait Angelus ei: Ne timeas Maria, inueniſti enim gratiam apud Deum: Ecce concipies in vtero,& paries filium. Dixit autem Maria: Quomodo fiet iſtud? quoniam virum non cognoſco? Dixit Angelus: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te,& virtus Altiſſimi obumbrabit tibi.

Symbolum Apoſtolorum: Credo & in Ieſum Chriſtum, qui conceptus eſt de Spiritu ſancto,natus ex Maria Virgine.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Ignatius. 100.

Epiſtola ad Heronem: Adæ corpus ex quatuor elementis confectum eſt, Euę corpus ex ipſius Adę latere: & inſolens admirandusq; partus ille Domini ex ſola Virgine: non quòd deteſtanda ſit legitima commixtio,ſed quod eiuſmodi partus decebat Deum. Decebat namq; Creatorem, non cōſueto, ſed peregrino & admirando vti partu, vtpote omnium opificem.

Iuſtinus Martyr. 150.

Dialogo cum Tryphone: Quòd quidem certè in genere iuxta carnem ipſius Abrahæ nemo vnquam è virgine natus ſit, neque natus eſſe dictus ſit, præterquam ipſe noſter Chriſtus, omnibus eſt manifeſtum,&c. Filium hominis ſeipſum Chriſtus vocauit à natiuitate ſua è Virgine, quæ, ſicut dixi, Dauidis,& Iacob,& Iſaac, Abrahamiq; genere fuit,&c. Chriſtus ex Virgine homo genitus: vt qua via à ſerpente inobedientia initium ſumpſit, eadem via etiam exitium caperet. Eua enim cùm virgo eſſet & incorrupta, ſerpentis verbo concepto, inobedientiam & mortem peperit: fide autem & lætitia concepta Maria Virgo, cùm nuntium ei lætum Gabriel Angelus attuliſſet: *Fiat*, inquit, *mihi ſecundùm verbum tuum.*

Oratione ad Antoninum Pium: Atque hic Spiritus, cùm in Virginem illapſus eſſet, & illi obumbraſſet, non per concubitum, ſed per virtutem, prægnantem eam reddidit.

Irenæus. 180.

Lib.3.cap.27. Et in eo, quod dicit: *Audite domus Dauid*, ſignificantis erat: quoniam quam promiſit Deus Dauid de fructu ventris eius æternum ſuſcitaturum ſe Regem, hic eſt, qui ex Virgine, quæ fuit de genere Dauid, generatus eſt. Propter hoc enim & de fructu ventris eius regē promiſit,quod erat proprium Virginis prægnantis, & non de fructu lumborum eius,nec de fructu renum eius, quod eſt proprium viri generantis,& mulieris ex viro conceptionem facientis. Iſaiæ 7. Pſal. 131.

Hippolytus. 220.

Oratione de conſummatione mundi: Virginem peperiſſe ſolam ſanctiſſimam nouimus, quæ carnigerum verè genuit Saluatorem.

Origenes. 240.

Homilia 8. in Leuiticum: Non ex ſuperfluo additur: *Mulier,quæ conceperit ſemen, & pepererit maſculū*: ad diſcretionem namque illius, quæ ſine ſemine concepit & peperit, illum ſermonem præ cæteris mulieribus legislator adiecit: vt nō omnem mulierem, quæ peperiſſet, deſignaret immundam, ſed eam,quæ concepto ſemine peperiſſet. Addi ad hoc quoque etiam illud poteſt, quod lex iſta,quę de immunditia ſcribitur, ad mulierem pertinet. De Maria autem dicitur,quia Virgo concepit, & peperit.

Homilia 1. in diuerſos: *Deſponſata fuit Ioſeph Maria*, non tamen in concupiſcentia iuncta: *Mater*, inquit, *eius*: Mater immaculata, mater incorrupta, mater intacta: *Mater eius*: cuius *eius*? Mater Dei, Vnigeniti Domini, &c. O ineffabile, magnumq; ſacramentum. Ipſa eademq; virgo, ipſa & mater Domini: Ipſa & genitrix, ipſa eius ancilla: plaſmatio eius, ipſa quæ genuit. Quis vnquā iſta audiuit? Quis vidit talia, & quis cogitare potuit, vt mater virgo eſſet, intacta generaret, quæ & virgo permanſit & genuit? ſicut enim quondam rubus comburi videbatur, & ignis eum non tangebat: & ſicut tres pueri in camino ignis incluſi habebantur,& tamen eos non lędebat incendium,nec odor fumi erat in eis: vel quemadmodum Danieli in lacum leonum incluſo clauſtris non apertis allatum eſt prandium ab Abacuc: ita & hæc Virgo ſancta genuit Deum,ſed intacta permanſit; mater effecta eſt, ſed virginitatem non amiſit: genuit infantem, ſed virgo permāſit. Virgo ergo genuit, & virgo permanſit: Mater filij facta eſt, & caſtitatis ſigillum non perdidit. Quare? quia non homo iſte tantùm qui videbatur, ſed Vnigenitus erat Deus, qui in carne aduenerat. Exod.3. Dan.3. Dan.14.

In Lucam Homilia 7. Quod aſſerunt quidam Mariam nupſiſſe poſt partum, vnde approbent non habent. Hi enim filij, qui Ioſeph dicebantur,non erant orti de Maria, neque eſt vlla Scriptura,quę iſta commemoret.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

De demonſtratione Euangelica lib.4.cap.10. Chriſtus more noſtro eſt editus, & mortalia inſtar hominum indutus; ſed non tanquam homo, verùm vt Deus de puriſſima, nullasq; experta Virginis nuptias.

Athanaſius. 340.

In Euangel. de ſanctiſſima Deipara: Ad te clamamus,recordare noſtri ſanctiſſima Virgo, quæ etiam à partu virgo permanſiſti.

Sermone in deſcriptionem ſanctiſſimæ Mariæ, & beati Ioſeph: Vide admirabilem Virginis partum, illa ipſa, quæ peperit, pannis inuoluit, & reclinauit in præſepio. Aliarum mulierum, quæ in mundo ſunt, vna parit,& alia infantem pannis inuoluit: At non ita Virgo fecit,ſed quæ peperit, eadē pannis inuoluit. Quæ ſine labore aliquo mater fuit, eadē & obſtetricis munere functa eſt, cùm à nulla muliere didiciſſet. Maria cùm ſemel concepiſſet ac peperiſſet,nunquam amplius genuit,neque virum cognouit, quāuis aliqui delirantes, eò quod audiant Euangeliſtam Lucam dicentem: *Et peperit Filium ſuum primogenitum*, audeant dicere, Virginem ipſam alterum conceptione ſuſcepiſſe; incorruptam, atq; ab omni labe puram, corruptioni ſubiectam fuiſſe temere iactitantes. Sed caue hoc ſuſpiceris. Abſurda enim omnino res eſt. Nā virginale illud clauſtrum,in quo diuinus theſaurus repoſitus fuit, omni ex parte purum atque impollutum permanſit.&c.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 370.

Catecheſi 12. Sed conuincere nos ſtudent, tam Græci, quàm Iudæi, & dicunt, quòd erat impoſſibile, Chriſtum de Virgine naſci. Græcis igitur primùm ex ipſorummet ſabulis os obſtruamus. Qui enim dicitis proiectos lapides in homines mutari, quomodo Virginem parere poſſe negatis? Qui ex Iouis cerebro natam filiam ſabulamini, quomodo ex vtero virginali naſci aliquem impoſſibile eſſe dicitis? Qui de femore veſtri Iouis prognatum falsò dicitis eſſe Bacchum, cur noſtram veritatem reijcitis? ſcio me indigna præſenti auſcoltatione dicere: ſed vt oportunè tu Græcos redarguas, hæc attulimus ex ipſorum fabulis, ad eos dicētes. Illis verò, qui ſunt de Circumciſione, ſic occurrens, perquire: vtrum eſt difficilius, ſenē & ſterilem, (muliebribus iam deficientibus) parere: aut virginem iooenem generare? Gen. 18. Sterilis erat Sara, & deficientibus iam muliebribus præter naturam peperit. Igitur cùm & ſterilem, & virginem parere ſit præter naturam: aut vtrumq; nega, aut vtrūque concede. Idem enim Deus vtrumq; operatus eſt: neque enim audebis dicere, quod illic quidem poſſibile, hîc autem impoſſibile eſt Deo. Et rurſus, quæ natura manū hominis vna hora in diuerſas ſpecies mutare poteſt, & rurſus reſtituere? Quomodo igitur Exod. 4. Moſis manus ſicut nix alba apparuit, & rurſus ſtatim illa albedine illa deſtituta eſt? Sed dices, quia Deus voluit, mutata eſt. Illic Deus volens poteſt: hic autem nuoquid non poteſt? &c. ô Iodæi! vtrum autem difficilius eſt virginem parere, aut virgam in animal motari? &c. Taceo hîc quòd virga Aaron, quòd reliquę arbores per annos plures faciunt, hoc per vnam noctem fecit. Quis enim neſcit, quod virga cortice deſtituta, etiāſi in medijs fluminibus plantetur, nunquam florebit? Quæro igitur ſic ab illis: Eua ah initio de qoo nata eſt? quæ mater conceperat illam, quæ matrem non habuit? Accipiamos porrò aliod longè maius. Ex corporibus enim corpora gigni, quamuis ſit aliquando paradoxon, ſed poſſibile tamen: ſed puluerem terræ hominem fieri, hoc multo mirabilius. Ex vnius formæ puluere, & oſſium robur, & pulmonis lenitatem, & reliquorum diuerſitatem membrorum fieri, hoc admirabile. Lutum aoimatum circuire terram, & ſeipſum mouere, & ædificare, hoc admirandum? Itaque, ô indoctiſſimi Iudæi, vnde Gen. 2. Adam factus eſt? Nonne Deus accepit puluerem de terra, & creauit creaturam hāc admirandam? Quid igiiur? lutum quidem in oculum mutatur, & virgo non generabit? &c. Deſpiciamus eos, qui ex viro & muliere generationem Chriſti aſſerūt, audentq; dicere, ex Ioſeph & Maria Chriſtum eſſe, eò quòd ſcriptum: Matth. 1 *Et accipe mulierem tuam.* Meminimus enim & Iacob, qui priuſquam Rachel Gen. 29 acceperat, dicebat ad Laban: *Da mihi vxorem meā.* Sicut enim illic ante nuptiarum conſtitutionem, cùm tantùm promiſſio interceſſiſſet, vxor Iacob nominabatur: ſic & Maria propter ſolam deſpōſationem, vxor Ioſeph vocabatur.

Baſilius Magnus. 370.

Homilia de humana Chriſti generatione: Cauendum omninò, ne in perfidiam infidelitatemq; incidas Iudaicam, qui affirmant non Virginem, ſed puellam à Propheta vocari: *Ecce* enim, inquiunt, *puella concipiet.* Primùm quidem abſurdiſſimum eſt omnium & ineptiſſimum, à Domino id dari ſignum tanti myſterij, quòd naturæ commune ſit omni. Quid ait Propheta? Eſa. 7. *Et adiecit Dominus loqui ad Achaz dicens: Pete tibi ſignum in profundum, &c. Et dixit: Non petam, neque tentabo Dominū.* Deinde paulò pòſt ait: *Propter hoc dabit Deus ipſe vobis ſignū: Ecce virgo concipiet, & pariet.* Quoniam verò non petierat ſignum, nec in profundum, nec in ſublime, vt cognitum eſſet, quòd qui deſcendit ad inferiores partes terræ, idem & ſupra omnes cælos aſcenderet, ideo ipſe Dominus ſignum dedit: ſignum autem non vulgare, neque commune, ſed extraordinarium & prodigioſum, ac valde communem excedens naturam. Virgo videlicet & mater, & in virginitate ſancta perſeuerans, gloriam oihilominus ac benedictionem pariendi ſortita.

Ad cap. 7. Eſaiæ: Vt admirabilis Chriſti ex Virgine generatio crederetur nihil in ſe continere quod ſuſpectæ eſſet fidei, aut prorſus incredibile, etiam apud eos, qui perperam affecti, difficilè approbant, quæ concernunt diuinam diſpenſationem, rerum opifex animalia quædam creauit, quæ citra copulam complexumue maſculi queant eniti, ac partum edere, per ſolam fœminam. Talia enim de vulturibus produnt memorię, qui de animalium naturis ſcitè tractârunt.

Oratione 19. quæ eſt de prouidentia: Qui ludibrio habent myſterium noſtrum, tanquam à natura ſit alienum, fieriq; non poſſit, vt virgo ea, quæ ſeminis expers ſit, ſalua virginitate pariat, velim cogitent, eum, cui viſum eſt ſtulta prædicatione eos, qui crederent, ſeruare, innumerebiles ex natora occaſiones, ad rerum admirabilium fidem nactum eſſe. Vultures enim ſine concubitu fœtus edere fecit.

Amphilochius. 370.

Oratione de occurſu Domini, Deiparaq́; & Annæ: Cuiuslibet virginis natura ita comparata eſt, vt vterus illius primò quidem reſeretur per viri coitū, mox vero per partum. In noſtro autem Seruatore ſecus ſe res habet: Ipſe enim è Virginis matris vtero modo, qui verbis explicari omninò oon poteſt, citra vllum prorſus viri commerciū prodijt. Quare oraculum illod. *Omne maſculinum adaperiens vuluam, ſanctum Domino vocabitur,* ad vnum & ſolum Dominum noſtrum ſpectat, &c. Ad virginis naturam quod ſpectat, portæ virgineæ nequaquam fuerunt recluſæ: ad nati vero Domini virtutem quod attinet, nihil eſt illi occluſum, nihil quod illū impediat, nihil quod interturbet: ſed omnia ſunt illi aperta & obuia.

Epiphanius. 380.

Hæreſi 78. Siue igitur mortua eſt, non nouimus: ſiue ſepulta eſt, nō copulata fuit carni, abſit. Quis verò collecta ſibi ipſi amentia, blaſphemā quandam opinionem impingere voluerit, & os tollere, linguamq; laxare, labia diſtrahere, ex cogitatione praua, imò pro hymnis & gloria contumelias quaſdam excogitare, & io ſanctam Virginem debacchari, & vas honoratum non colere? Si verò etiam ab alia quadā ſpeculatione ipſas res accipere conuenit, attingamus quoque rationum naturæ cognationes. Aiunt leænam non parere, præterquam ſemel, & vnum: habere autem hanc cauſam: Animal eſt voraciſſimū, ſpecie fuluum, robore ſolidiſſimum, &, vt ita dicam, regaliſſimū genus ſuper alia animalia. Habet autē conceptionem ex vno coniuge. Perficit autem immiſſum ſemen viginti ſex menſibus in vtero, ita vt catulus intus ad perfectionem geſtetur propter tempus, vt etiā omnes dentes habeat iam prios quàm ex vtero prodeat, & vngues in ſtatura firma claaiculares item appellatos, & dentes caninos, atq; molares, & alia, quæ adſunt huic animanti. Itaq; dum eſt ipſe in vtero, in ſaltationibus motibusq;, ac alijs motibus per vngues diuellere aiunt, incidereq; matrices ac vteros prægnantes. Cùm igitur mater ad pariendum venerit, in illa die ab omni moleſta geſtationis natura ventrem alienum fieri. Nam vnà cum partu etiam vteros ac matrices

simul

ſimul excerni dicunt rerum naturæ periti, vt ne amplius coitum appetat fœmina, niſi quis vim inferat. Neque verò, ſi contingat eam ad coitum cogi, amplius concipere poſſit, cùm non habeat locos ſiue matrices. Nunquid igitur dedit nobis etiam hæc conſequentia, vt exquiramus ad propoſitam rem, motionem quandam cognationis, ad vtilitatem potius quàm ad detrimentum? Sic enim catulum Leonis Iudam obſcurè dicit Iacob, Chriſtum dicens. Si itaque Dominus leoni aſſimulatur, non ſecundùm naturam, ſed propter ænigma, profectò etiam genitricem ipſius leænam dixerim. Vnde enim gignitur leo, ſi nō leæna mater vocabitur? Leænæ autem non cōtingit ſecundus partus. Ergo non amplius partum nouit Maria, &c.

Gregorius Nazianzenus. 380.

In Tragœdia: Mariam ſic de ſe loquentem introducit:

Expers veneris omnis ego ſum, quam vel verbo
Audire, vel pictam cernere moleſtum eſſet:
Auerſor enim hoc, virgineum animum gerens.
Teſtem facio, quem vel latere poteſt nihil,
Quod nec adhibuit libido, nec animum cepit.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Orat. in diē Chriſti Natiuitatis: O rem admirādam: Virgo mater efficitur, & permanet Virgo. Cernis nouum naturæ ordinem? In alijs mulieribus, quamdiu aliqua eſt virgo, non eſt mater. Nam poſteaquam eſt facta mater, virginitatem non habet. Hic autem vtrunique nomen in idem concurrit. Eadem enim & mater, & virgo eſt. Nec virginitas partum ademit, nec partus virginitatem ſoluit. Decebat enim, vt qui in vitam humanam introibat, vt homines integros incorruptosq; ſeruaret, ab incorrupta ſibi deſeruiente integritate initium duceret. Nam hominum conſuetudo expertem connubij incorruptam appellat. Hoc mihi ante magnus ille Moſes, per eam lucem, in qua ſibi Deus apparuit, videtur cognouiſſe, qui cùm rubus arderet, nec tamen conſumeretur: *Aſcendā*, inquit, *& videbo viſionem hanc magnam*: nō loci motum, vt arbitror, per aſcenſum declarās, ſed temporis tranſitum. Quod enim tunc per flammam & rubum ſignificabatur, progrediente tempore, quod intercedebat, perſpicuè in myſterio Virginis apertum fuit. Quemadmodum enim illic eſt rubus, & tangit ignem, & non comburitur: ita hic eſt Virgo, quæ lucem parit, & non corrumpitur. Exod 3.

Homilia 13. in Cantica: Propterea, inquit, candidum hūc & rubicundum, qui per carnem & ſanguinem in hac vita verſatus eſt, ſolum ex vniuerſis hominum myriadibus, de puritate virginea electum eſſe, cuius conceptio duorum à coniunctione profecta non ſit, partus minimè inquinatus, parturigo doloris expers: cuius thalamus Altiſſimi poteſtas, quaſi quædam nubes virginitatem ipſam inumbrans: fax nuptialis, Spiritus ſancti ſplendor, cubile vitiorum expers: conditio nuptiæ puritas incorrupta. Qui ex talibus ortus eſt, rectè appellatur *electus ex vniuerſis myriadibus*, quo quidem ſignificatur, non ex coniugali thoro ipſum exiſtere. Nam huius ſolius generatio parturiginem non habuit, quemadmodum & ſine coniugio cœpit exiſtere. Neque enim propterea parturiginis vocabulum vſurpari de illa incorrupta & cōiugium non experta poteſt, propterea quòd virginitas & parturigo in eadem cōcurrere nequeant. Nimirum vti datus eſt nobis abſque patre Filius ſic etiam puer hic abſq; parturigine natus eſt: Vtque Virgo ipſa non cognouit, quo pacto in corpore ipſius corpus illud diuinitatem recipiens coaluerit; ſic ne partū quidem ſenſit, etiam Eſaia vate de illa teſtante, quod parturigo ipſius doloris expers fuerit, cùm ait *Priuſquam labores parturiginum veniſſent, liberata ma peperit*. Idcirco & electus fuit, & vtraque parte naturæ ordinem innouauit. Nec enim è voluptate cœpit exiſtere, neque per dolores in lucem prodijt. ſa 66.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homilia 49. in Geneſin. Quando tibi dicit Iudæus: quomodo peperit Virgo? Dic ei, quomodo peperit ſterilis & vetula? Duo impedimenta tunc erāt, & ætas intempeſtiua, & natura vitiata: in Virgine autem vnum impedimentum fuit, quòd non eſſet particeps concubitus. Sterilitas igitur iam viam parat virginitati. Et vt ſcias, quòd propter hoc ſteriles prius fuerunt, vt credatur virginitatis partus, audi verba Gabrielis, quæ ad Virginē dixit: Poſtquam enim venit & dixit: *Concipies in vtero, & paries Filium, & vocabis nomen eius Ieſum*: obſtupefacta eſt, & admirata, ac dixit: *Quomodo erit mihi iſtud, quia virum non cognoſco?* Quid igitur Angelus? *Spiritus ſanctus ſuperueniet ſuper te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi*. Ne quæras, inquit, naturæ modum & ordinem, quando ſuper naturam ſunt quæ fiunt: ne ſpectes coniugij dolores, quando maior, quàm in nuptijs [illegible] modus erit. *Et quomodo fiet iſtud*, inquit, *quoniam virum non cognoſco?* Sanè propter hoc erit, quoniam virum non cognoſcis. Nam ſi cognoſceres virum, non fuiſſes habita digna, vt huic miniſterio ſeruires. Itaque quamobrem dubitas, eam ob rem crede: non quia malum nuptiæ, ſed quia melior virginitas. Luc. 1.

Sophronius. 400.

Sermone de Aſſumptione Mariæ: Quod ſi quæritur poſt Aſcenſionem Domini quid egerit Maria, vnum pro certo eſt, quia Virgo ſancta corpore & mente permanſit: quam ſanè Angelus Gabriel, ac ſi cæleſtis paranymphus, intactam cuſtodiuit, & Ioannes Apoſtolus atque Euangeliſta, cui Chriſtus eam de cruce cōmiſit, virgo Virginem ſeruauit, &c.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Libro 2. de recta in Deum fide ad Reginas: Vnum & ſolum peperit ſancta Virgo, nempe Emmanuelem. Cur igitur Filium illius primogenitum appellat? Neque enim vlli alij poſt ipſum ex ipſa nati ſunt. Perpetuò namque illa virginitatem cōſeruauit. Sanè quantum ex diuina Scriptura conijci poteſt, Vnigenitum Dei Verbum ob id primogenitum appellatum eſt, quia carni & ſanguini, cæteriſq; humanis æquè ac nos cōmunicans, inter multos fratres primatum ſortitum eſt.

Proclus Conſtantinopolitanus. 430.

Homilia de Chriſti Natiuitate: Quòd ſi ea, quæ genuit, Virgo non permanſit, neque is, qui natus eſt, aliud quàm purus homo extitit: atque ita partus ille nihil admiratione dignum habebit. Quod ſi illa verò in partu, & poſt partum virginitatem illæſam retinuit, is citra omnem controuerſiam arcano modo ex ea ortus eſt.

Theodotus Ancyranus. 430.

Homilia 2. in Natalem Saluatoris: Quomodo, dic ergo, Moſes ignem ex rubo vidit flagrantem, nec ipſum tamen rubum conſumentem? Cur ergo ex Virgine nato, Virginemq; incorruptam ſeruanti fidem non habes? Si tu Deum ex rubo loquentem Moſiq; *Ego ſum Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Iacob*, dicentem, audiens, & ipſum Moſen pronum adorantem cernens, credis: non ignis, qui cernebatur, ſed Dei tantùm, qui loquebatur, rationem xod 3.

habens:

habens: cur, cùm virgineum vterum memoro, abominaris & auerſaris? Dic obſecro, vterum eſt vilius, rubuſne, an vterus Virgineus ab omni peccati affectione immunis?

Oratione de Natiuitate Saluatoris: Natura poſt partum neſcit vlterius virginem: gratia verò & parientem oſtendit, & matrem fecit, & virginitati non nocuit: gratia enim erat caſtitatem ſeruans. O terra ſine ſemine, & fructum germinans ſalutarem.

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib.1. epiſt. 404. Quemadmodum virginitatem colente natura partus Domini extitit, nec incarnationis progreſſus caſtitati decrementi quicquam attulit: ita clauſo atque obſignato monumento reſurrectio contigit: Dei enim humanitate induti vtrumque eſt.

Epiſt. 426. Chriſtus mulieris ſemen ſolus ex ea ortus eſt, ſic nempe, vt nec viri ſemen interceſſerit, nec caſtitati quicquam deceſſerit.

Theodoretus. 450.

Sermone 10. de prouidentia: Chriſtus è muliere quidem perinde vt nos naſcitur: habet verò partus hic quiddam amplius & peculiare, nempe virginitatem. Virgo enim erat, quæ Dominum Chriſtum concepit, & peperit.

Dialogo 2. Ingreſſus eſt clauſis ianuis, quomodo & egreſſus eſt ex vtero, cùm clauſtra Virginis obſiſterent, & ſicuti in mare ingreſſus eſt.

Baſilius Seleucius. 460.

Oratione in Annunciationem Deiparæ: Effice, obſecro, Maria, vt abs te doctus, commodè de te loqui valeam, certòq; cognoſcam, non quomodo carne indutum Verbum in lucem edideris: (tui enim partus modus mentis captum excedit) verùm quòd & mater fueris, & virgo nihilominus permanſeris.

Titus Boſtrenſis. 460.

Ad cap.1. Lucæ: *Quia fecit mihi magna.*) Admirabilia, ait, per me operatus eſt. Nam cùm virgo eſſem, præpotenti illius voluntate naturæ fines ſupergreſſa concepi, nulliusque viri commercio vſa, digna effecta ſum, quæ non cuiuſuis promiſcuè, ſed Vnigeniti Filij Dei mater fierem.

Nonnus Panopolitanus. 500.

Capite 2. Ioannis: Ad conuiuium verò & ipſa Virgo Chriſti Dei Genitrix venit, Mater immaculata manu nuptialem attingens menſam, puerpera lectiſuga, ſemper ſectans virginitatem.

Chryſippus Presbyter. 520.

Sermone de S. Maria Deipara: Maria eſt Eua ſecundùm naturam, licet non ſit Eua ſecundùm generandi rationem. Quæ enim mulier poſſit edera partum adeò alienum ab omni opinione? Nulli coitus inſeruiens corruptioni imprægnata mater effecta eſt citra ſolutionē virginitatis. Lac edidit, quæ nullas nouit nuptias: nutriuit infantem, cuius taman infantis nullus ſit pater in terra.

Procopius Gazæus. 530.

Ad cap.7. Eſaiæ: Aduerſantur 70. virorum interpretationi Iudæi, quæ Virginem dixerit, non autem, vt fert Hebræorum Scriptura, puellam, id eſt ætate quidem florentem, nuptiarum tamen prorſus haud expertem mulierem. Sed qui ſignum eſſe, val quicquam habere poteſt admirabile, ſi quæ virum paſſa eſt, mulier pariat? Eſt enim ſignum prodigioſæ cuiuſdam rei, & ab hominum conſuetudine remotæ, demonſtratio. Qui deinde, quod ex carnis voluntate natum eſt, Emmanuel poſſit appellari? Si enim ſignum eſt, quod datum eſt, admirabilis & ipſa exiſtat generatio neceſſe eſt: ſin autem communis eſt generationis modus, qui ſignum iam exiſtere, qui rurſus Emmanuel nominari queat? Cæterùm vt de virgine puellæ nomen etiam peculiariter vſurpari putent, id ex Scripturæ verbis in Deuteronomio patebit, ſic enim legitur: *Si in agro reperent vir* Deut 22.
puellam, quæ deſponſata eſt, & apprehendens concubuerit cum ea, ipſe morietur ſolus. Puella nihil patietur Tertio præterea Regum volumine, quæ Dauidem fouebat 3.Reg 1
virgo Abiſae nomine, puella dicitur, quam Regem non cognouiſſe teſtatur hiſtoria. Natus eſt ergo ille Emmanuel ex ſancta Virgine: cui, cùm illa quomodo futurum illud eſſet, quia virum non cognoſceret, poſtulaſſet, in eām Spiritū ſan- Luc 1.
ctum eſſe illapſurum, virtuteq; Altiſſimi obumbraturum, reſpondit Angelus. Nequaquam enim legi Deuteronomicæ, quæ mulierem admiſſo ſemine maſculum enixam ſeptem dies immūdam Leuit 12.
haberi volebat, obnoxia fuit: ſed nullo ſeminis auxilio facta Emmanuelis mater, pura, intemerataq; remanſit.

Andreas Cretenſis. 560.

Oratione in Annuntiationem B. Mariæ: Tu verè benedicta, quæ ſola ex omnibus matribus Creatori tuo mater electa es, & quod eſt matrum omnium proprium, ignoras; cuius quoque excellentia virginitatis maternis doloribus corrupta nō eſt, virgineo germine tuo ſigna tuæ caſtitatis integra conſeruante. Tu varè benedicta, quæ ſola ſine viri coniunctione Filium genuiſti, qui cælos condidit & terram, virginitate tua cælis æquauit.

Heſychius Presbyter. 580.

Oratione 2. de S. Deipara: Tibi, ô Virgo, Prophetæ tribuūt laudes, & quiſque Deiferam dicit, qui miraculorum myſterijs fidem habuerit. Et ille quidem te virgam Ieſſe vocitat, vt obſcurè declaret virginitatem, quę nullo modo vulnerari aut incuruari potuerit: Iſte verò comparat eum rubo ardente, qui tamen non exuritur, vt ſubindi- Exod.3.
cet carnem Vnigeniti, & virginē Deiparam. Hæc enim ardebat, & non conſumebatur: peperit quidem, & vterum non aperuit: concepit, & vuluā non corrupit: eduxit infantem, & vterum ſignatum reliquit: lac ſuppeditauit, vbera tamen intacta conſeruauit.

Anaſtaſius Synaites. 580.

Lib.4. Hexameron: Luna quædam plena Maria, nunquam minuta fuit, aut defecit, aut priuata fuit eſſentiali lumine, nempe ſua virginitate, quādo ei acclamauit Angelus: *Aue gratia plena.*

Antiochus. 600.

Præfatione in Pandectas: Glorioſa & ſancta Deipara ſemper Virgo Maria, &c.

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

Oratione in Chriſti Saluatoris Natalitia: Chriſtus virginem, ex qua prodije, integram incorruptamq; conſeruauit, ipſamq; nihilominus Deiparam eſſe palam oſtendit.

Georgius Piſides. 640.

De mundi opificio:

Quis ſemine edidit ſine vllo vultures,
Vbi fœmina omnes, maſculum nullum genus?
Hi virginem noſtram gerentem lampada
Præſeferent, quæ ſuum alit natura quit.
Oportuit ſed enim iſtius miraculi
Naturam imagines habere abſconditas,
Vt nec nouata appareat partu hoc, neque
Arcana prorſus detegat partus ſacri:
Nam virgines intacta, vt illa, non manent,

ne ſcilicet à benedictionibus legis excloderetur, ſed vt ei matri eſſe liceret, orans: ac quod paritura eſſe . ipſi Deo dicaturam ſe eſſe vouens. Sed enim diuino nutu ad eam, quam petierat gratiam, Anoa confirmata atque roborata, poſtquam puella è maternis prodijt locis, Mariam eam ſtatim nominauit. Vt verò infans à lacte materno iam abhorruit, & mammam attingere noluit, promiſſionem mater adimplet, & in templum aſcendens iuxta votum, eam Deo conſecrat, tertium iam tum ætatis agentem annum. Poſtquam adoleuit, coofilium ſacerdotes agitârunt, quid de ea ſtatuerent, oe in ſacrum eius corpus admittere quicquam viderenmr. Sacrilegium namq; prorſus ſe commiſſuros potabant, ſi viro eam coniungerent, atqoe in ſeruitotem coniugalis legis redigerent, quæ ſemel Deo dicata eſſet, &c. Sæpe & multom re deliberata, diuinitus eis per inſpirationem oſteoditur, vt eam alicui, qui ad templũ ſedulò eſſet, ſponſæ nomine committerent. Eum verò talem eſſe debere, cui rectè virginitatis cuſtodia demandaretur, &c.

Ioannes Cantacuzenus. 1350.

Apologia 1. Mons hic eſt Diua virgo, quæ Filium & Verbum Dei ſecundùm carnem peperit: lapis autem abſque manuum opera abſciſſus, Chriſtus eſt, qui quidem natus eſt ex ipſa, ſed non ex viro, quod per illud intelligitur, cum ſine manibus dicitur abſciſſus, &c. Ipſe Maomet, & omnes Maſulmanni confitentur, quòd Chriſtus ex Diua Virgine Maria, citra virilem operam oatus ſit, quòd Virgo ipſum pepererit, & quòd virgo poſt partum permanſerit, ſemperq; Virgo eſſe deprehendatur.

Hieremias Conſtantinopolitanus. 1580.

Reſponſ. 1. cap. 3. Chriſtus è Virgioe viri experte natus eſt: virginitate eius & ante partum, & io partu, & poſt partum ab illo cuſtodita.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

De Virginibus velandis cap. 6. Scribens Apoſtolus ad Galatas: *Miſit, inquit, Deus filium ſuum factum ex muliere.* Gal. 4. Quam vtique virginem conſtat fuiſſe, licet Hebion reſiſtat. Agooſco & Angelum Gabrielem ad Virginem miſſum: ſed cùm benedicit illam, Luc. 1. inter mulieres, non inter virgines deputat: *Benedicta tu inter mulieres.* Sciebat & Angelus mulierem etiam virginem dici.

De carne Chriſti cap. 17. In virginem adhuc Euam irrepſerat verbum ædificatorium mortis. In Virgioem æquè introduceodum erat Dei verbum extructorium vitæ, vt quod per huiuſmodi ſexum abierat in perditionem, per eundem ſexum redigeretur in ſalutem. Crediderat Eua ſerpenti, credidit Maria Gabrieli: qood illa credendo deliquit, hæc credendo deleuit.

Cyprianus. 250.

Lib. 2. ad Quirinum cap. 9. Quod hoc futurũ eſſet ſignum natiuitatis eius, vt de virgioe naſceretur homo & Deus, hominis & Dei Filius, apud Eſaiam: Iſa. 7. *Et adiecit Dominus loqui ad Achaz dicens: Pete tibi ſignum à Domino Deo tuo. Et dixit Achaz: Non petã, & non tentabo Dominum Deum meum. Et dixit: Audite itaque domus Dauid: non puſillum vobis certamen cum hominibus, quoniam Deus præſtat agonem. Propter hoc dabit Deus ipſe vobis ſignum: Ecce Virgo in vtero accipiet, & pariet filium, & vocabitis nomen eius Emmanuel.*

Sermone de Natiuitate Chriſti: Erat Mariæ proprium priuilegium, quod nulla mulierum nec ante, nec deinceps meruit obtinere, quod erat ſimul mater & virgo ſingulis titulis inſignita. Vnde & matri plenitudo gratiæ debebatur, & Virgini abundantior gloria: quæ carnis & mentis integritate inſignis, ſpiritali & corporali intus & extra Chriſti præſentia fruebatur.

Zeno Veronenſis. 260.

Sermone de Circumciſione: O magnum Sacrameotum, Maria Virgo incorrupta concepit, Virgo peperit, poſt partum Virgo permanſit.

Lactantius. 320.

Lib. 4. de vera ſapientia cap. 12. Deſcendens de cælo ſanctus ille Spiritus Dei, ſanctam Virginem, cuius vtero ſe inſinuaret, elegit. At illa diuino Spiritu hauſto repleta concepit, & ſine vllo attactu viri, repentè virginalis vterus intumuit. Quod ſi animalia quædam vento aut aura concipere ſolere omnibus notum eſt: cur quiſquam mirum putet, cùm Spiritu Dei, cui facile eſt quicquid velit, grauatam eſſe Virginem dicimus? Quod ſanè incredibile, niſi hoc futurum ante multa ſecula Prophetæ cecini ſſent. Salomon ita dicit: *Infirmatus eſt vterus Virginis, & accepit fœtum: & grauata eſt, & facta eſt in multa miſeratione mater Virgo.*

Cap. 13. Ipſe enim Pater Deus, & origo, & principium rerum, quoniam parentibus caret, ἀπάτωρ & ἀμήτωρ à Triſmegiſto veriſſimè oominatur, quòd ex nullo ſit procreatus. Idcirco etiam filium bis naſci oportuit, vt ipſe fieret ἀπάτωρ atque ἀμήτωρ. Io prima enim natiuitate ſpiritali ἀμήτωρ fuit: quoniam ſine officio matris à ſolo Deo Patre generatus eſt. In ſecuoda verò carnali ἀπάτωρ fuit, qooniam ſine Patris officio Virginali vtero procreatus eſt: vt mediam inter Deum & hominem ſubſtantiam gerens, noſtram hanc fragilem, imbecillemq; naturam, quaſi manu ad immortalitatem poſſet educere, factus eſt & Dei Filius per ſpiritum, & hominis per carnem.

Hilarius. 350.

Lib. 10. de Trinitate: Corpus, quod Chriſtus aſſumpſit, id ex Virgine conceptum, formam eum eſſe ſerui effecit. Virgo enim oon niſi ex ſancto Spiritu genuit.

Ambroſius. 370.

De Virgin. Inſtitutione cap. 5. Et tamen cùm omnes ad cultum virginitatis S. Mariæ aduocentur exemplo, fuerunt qui eam negarent Virginem perſeuraſſe. Hoc tantum ſacrilegium ſilere iam dodum maluimus, ſed quia cauſa vocauit in medium, ita vt eius prolapſionis etiam Epiſcopus argueretur, iodemnatum non putauimus relinquendum: & maximè quia & mulierem eam legimus, ſicut io Cana Galilææ ipſe Dominus dicenti ſibi: *Vinum non habent filij,* reſpondit: Ioan. 2. *Quid mihi & tibi eſt mulier?* Et alibi legimus, quòd dixerit Matthæus de Ioſeph & Maria: *Inuenta eſt antequam conuenirent in vtero habens de Spiritu ſancto.* Matt. 1. Et infra: *Non cognouit eam donec peperit.* Et iterum de Ioſeph: *Noluit eam traducere.* Et fratres Domini videntur ſignificare, quòd de Maria ſuſcepti ſint. Et Apoſtolus ait: *Poſtquam venit plenitudo temporis, miſit Deus Filium ſuum, factum ex muliere, factum ſub lege.* Gal. 4. Quę ſingula notanda oobis ſunt,

vt qoi illa legit, ſermonis huiuſmodi vinculo nõ alligetur. Reſpondeamus itaqoe ſuo ordioe. De mulieris nomine quid mouemur? Ad ſexum retulit: non enim corruptelæ, ſed ſexus vocabulum eſt. Vulgi vſus non præiudicat veritati. Denique virginitas primum hoc nomen accepit. Nam cùm ſumpſiſſet Deus vnam de coſtis Adæ, & suppleuiſſet carnem in locum ipſius: *ædificauit*, inquit, *eam in mulierem*. Vtique adhuc virum non cognouerat, & iam mulier vocabatur. Rationem qooque nominis huius Scriptura non tacuit, dicens:
Gen. 2 Quia *dixit Adam: Os de oſſibus meis, & caro de carne mea. Hæc vocabitur mulier, quoniam de viro ſuo ſumpta eſt.* Quia *ſumpta eſt*, inquit, *de viro ſuo*, non quia virum experta. Itaque quamdiu in paradiſo fuit, mulier vocata eſt, & cognita viro nõ erat. Vbi autem eiecta eſt de Paradiſo, tunc legitur,
Gen. 4 quia *Adam cognouit Euam mulierem ſuam, & tunc rõcepit & peperit filium.* Primus igitur ſolutus eſt no-
Matth. 1. dus. Secunda quæſtio, quia ſcriptum eſt. *Antequã conuenirent, inuenta eſt in vtero habens.* Conſuetudo autem diuinæ Scripturæ eſt, vt cauſam, quæ ſuſcepta eſt, aſtruat, incidentem differat. Quo ſoluitur etiam tertia quæſtio, qua dictum eſt: *Non cognouit eam donec peperit filium.* Quid ergo? Poſtea cognouit? minimè. Denique ſcriptum eſt: *Ego ſum Deus, & donec ſeneſcatis ego ſum.* Nunquid igitur poſtquam ſenuerunt, quia *donec* dictum erat, Deus eſſe defuit? Item in Propheta Dauid legimus: *Dixit*
Pſal. 109. *Dominus Domino meo, ſede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.* Nunquid ſubiectis populis nationum, qui ante videbãtur inimici, cùm ſalutis auctorem negarent, ſimulachris ſeruirent: ad dexteram Patris Filius ſedere defuit, aut in perpetuum non ſedebit? Quid autem præiudicat Mariæ, ſi cæleſtis conſilij myſterium Ioſeph non intellexit, & putauit Virginem non eſſe, quam prægnantem videret? Reſurrectionem eius Angeli ignorauerunt, quod ſignificant verſiculi:
Pſal. 23. *Tollite portas Principes veſtras, & eleuamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ. Quis eſt iſte Rex gloriæ?* Interrogant quaſi ignorent, & alij reſpondent: *Dominus fortis & potens, Dominus potens in prælio, ipſe eſt Rex gloriæ.* Et repetiuit Propheta eoſdem verſiculos, & nihilominus illi quaſi ignorantes, iterũ interrogauerunt. Sic enim ſcriptum eſt: *Tollite portas Principes veſtras, & eleuamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ. Quis eſt iſte Rex gloriæ?* Quomodo ergo homo potuit diuinum ſcire ſecretum, quod Angeli neſciebant? Et in Eſaiæ libro habes:
Iſa. 63. *Quis eſt iſte qui aduenit ex Edom, rubor veſtimentorum ex Boſor?* Et vtique minus erat hominem reſurre-
3 Reg. 17. xiſſe, quàm virginem parturire. Etenim iam He-
4 Reg. 4. liæ precibus, Heliſæi orationibus mortui reſurrexerant, nunquam autem ante, nunqoam poſtea Virgo generauit. Hoc autem opinatus eſt, quod traduceret eam quaſi ream, antequam ab Angelo moneretur: poſtea autem quaſi fidelis, nec dubius, virginitatis eius ſeruauit oraculum.

Epiſt. 81. ad Siricium Papam: Sed de via peruerſitatis produntur dicere: Virgo concepit, ſed non Virgo generauit. Quæ potuit ergo Virgo concipere, potuit virgo generare: cùm ſemper conceptus præcedat, partus ſequatur. Sed ſi doctrinis non creditur ſacerdotum, credatur oraculis Chriſti,
Luc. 1 credatur monitis Angelorum dicentium: *Quia non eſt impoſſibile Deo omne verbum.* Credatur Symbolo Apoſtolorum, quod Eccleſia Romana intemeratum ſemper cuſtodit, & ſeruat. Audiuit Maria vocem Angeli, & quæ ante dixerat: *Quomodo fiet iſtud?* non de fide generationis interrogans, reſpondit poſtea: *Ecce ancilla Domini, contingat mihi ſecundùm verbum tuum.* Hæc eſt Virgo, quæ in vtero concepit: Virgo, quæ peperit filium. Sic enim
Iſa. 7. ſcriptum eſt: *Ecce virgo in vtero accipiet, & pariet filium.* Non enim cooncepturam tantummodo Virginem, ſed & parituram virginem dixit. Quæ autem eſt illa *porta Sanctorum, illa exterior ad Orientem,* Ez. 44.
quæ manet clauſa, & nemo, inquit, *pertranſibit per eam, niſi ſolus Deus Iſrael?* Nunnc eſt hæc porta Maria, per quam in hunc mundum Redemptor intrauit? Hæc porta iuſtitiæ, ſicut ipſe dixit: *Sine nos* Matth. 3
implere omnem iuſtitiam. Hæc porta eſt Beata Maria, de qua ſcriptũ eſt, *quia Dominus pertranſibit per eam, & erit clauſa* poſt partum, quia Virgo concepit & genuit. Quid autem incredibile, ſi contra vſum originis naturalis peperit Maria, & Virgo permanet, quando contra vſum naturæ *mare vidit, &* Pſal. 113.
fugit, atque in fontem ſuum Iurdanis fluenta remeârunt? Non ergo excedit fidem quòd virgo peperit, quando legimus, quòd petra vomuit aquas, & in montis ſpeciem maris vnda ſolidata eſt. Non ergo excedit fidem, quòd homo exiuit Num. 20
de virgine, quando petra profluxit, ſcaturiuit Exod. 14.
ferrum ſuper aquas, ambulauit homo ſuper a- 4 Reg. 6.
quas. Ergo ſi hominem vnda portauit, non potuit hominem virgo generare, atque hominem, de quo legimus: *Et mittet illis Dominus hominem, qui ſaluos faciet eos, & notus erit Dominus Ægy-* Iſa. 19.
ptijs?

Damaſus. 380.

In Carminibus de Chriſto:

Quemq́; vtero incluſum Maria, mox numine viſo
Virgineus tumuère ſinus, innuptaq́; mater
Arcano obſtupuit compleri viſcera partu,
Auctorem paritura ſuum.

Prudentius. 380.

In Pſychomachia de pugna pudicitiæ & libidinis:

Nunquid & intacta poſt partum Virginis vllum
Fas tibi iam ſupereſt? poſt partum Virginis, ex quo
Corporis humani naturam priſca propago
Deſeruit, carnemq́; nouam vis ardua ſeuit,
Atq́; innupta Deum concepit fœmina Chriſtum.

Contra Ebionem:

Innuba Virgo
Nubit Spiritui, vitium nec ſentit amoris.
Pubertas ſignata manet, grauis intus, & extra
Incolumis, florens de fertilitate pudica,
Iam mater, ſed Virgo tamen, maris inſcia mater.

Hieronymus. 390.

Lib. 1. contra Iouinianum cap. 18. Loquatur Eſaias, ſpei noſtræ fideiq; myſterium: *Ecce Virgo in vtero* Iſa. 7.
concipiet, & pariet filium, & vocabis nomen eius Emmanuel. Scio Iudæos opponere ſolere, in Hebræo verbum alma non virginem ſonare, ſed adoleſcentulam. Et reuera virgo propriè Bethula appellatur; adoleſcentula autem, vel puella, non alma dicitur, ſed naara. Quid eſt igitur, quod ſignificat alma? abſconditam virginem, id eſt, non ſolùm virginem, ſed cum ἐπιτάσει virginem: quia non omnis virgo abſcondita eſt, nec ab hominum fortuito ſeparata conſpectu. Denique & Rebecca in Geneſi, ob nimiam caſtitatẽ & Eccleſiæ typum, quem in ſua virginitate ſignabat, alma ſcribitur, non bethula: ſicut manifeſtum eſſe poterit ex ſermonibus pueri Abraham, quos loquitur in Meſopotamia, & dicit: *Domine Deus domini mei Abraham, ſi* Gen. 24.
tu dirigis viam meam, per quam ego ingredior, ecce dum ſtetero ſuper fontem aquæ, virgo, quæ egredietur vt hauriat aquam, & dixero ad eam: Da mihi paululum aquæ, vt bibam de hydria tua; & reſponderit, & tu bibe, & camelis tuis hauriam: hæc erit vxor quam præparauit Dominus filio domini mei. In eo enim loco, in quo ait *Virgo, quæ egredietur, vt hauriat aquam*, in Hebraico

braic ... m ... alma, id est, v ... ni ... ia p ... d ... gentia custo ... aut ... é oſtendan ... h ... hoc verbo appe ... r & ... ptæ, & imperatia ... contrebor. *Ecce ... in vtero ... iet ...*

... *P ... mos ... ap.* a. Omn ... l ... æretici ... ru ... te ... entes my ... r um natiui- tati ... us. m ... a ... ecialem ... tuit ... m Sal- uatoris, qu ... m ... ml ... m am, ref ... rri po- teſt ... oc, cu ... dicitu ... *Qui aper ... uuam, ſanctus vo- cab ... ur Domino* Solu ... nim Chriſtu ... clauſas portas vuluæ virgi ... alis aperuit, quæ tamen clauſæ iugi- Ezec. 44. ter perma ... ſerunt. Hæc eſt porta Orientalis clau- ſa, per quam ſolus Pontifex ingreditur, & egredi- tur, & nihi ... ominus ſemper clauſa eſt.

Ad cap. 44. Ezechiel ... Pulchrè quidam portam clau ... am, per quam ſolus Dominus Deus Iſrael ingreditur, & dux, cui porta clauſa eſt, Mariam Virginem inu ... gunt: quę & ante partum, & poſt partum virgo permanſit. Etenim tempore, quo
Luc. 1. Angelus loquebatur *Spiritus ſanctus veniet ſuper te, & virtus Altiſſimi obumbrabit te: quod autem naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei:* & quando natus eſt, Virgo permanſit æterna: ad confundendos eos, qui arbitrantur eam poſt natiuitatem Salua-
Matt. 3. toris habuiſſe de Ioſeph filios, ex occaſione fratrũ eius, qui vocantur in Euangelio. Super qua qua ſtiuncula Romæ aduerſus Heluidium illius tem- poris hæreticum in adoleſcentia, ſum grandem librum ſcripſiſſe me noui.

Ruffinus. 390.

In explicatione Symboli Sicut in ſancti Spiritus ſanctificatione nulla ſentienda eſt fragilitas: ita & in partu Virginis nulla intelligenda eſt corru- ptio. Nouus enim huic ſeculo datus eſt hic par- tus, nec immeritò: Qui enim in cælis vnicus Fi- lius eſt, conſequenter & in terra vnicus eſt, quia & vnicè naſcitur. Nota ſunt omnibus & in Euan- gelijs decantata de hoc ſcripta Prophetarum, quę
Iſaiæ 7. dicunt, quòd *Virgo concipiet, & pariet filium.* Sed &
Ezec. 44. partus ipſius mirabilem modum Ezechial Pro- pheta ante formauerat; Mariam figuraliter por- tam Domini nominans, per quam ſcilicet Do- minus ingreſſus eſt mundum. Dicit ergo hoc mo- do: *Porta autem, quæ reſpicit ad Orientem, clauſa erit, & non aperietur, & nemo tranſibit per eam, quoniam Do- minus Deus Iſrael tranſibit per eam, & clauſa erit.* Quid tam euidens dici de conſeruatione Virginis po- tuit? Clauſa fuit in ea virginitatis porta, per i- pſam introiuit Dominus Deus Iſrael, & per ipſam in hunc mundum de vtero virginis proceſſit, & in æternum porta virginis clauſa ſeruata virgi- nitate permanſit, &c. Pagani ſolent ridere nos, cùm audiunt prædicari à nobis virginis partum: propter quod paucis eorum obtrectationibus re- ſpondendum eſt. Omnis partus, vt opinor, ex tri- bus conſtat. Si adultæ ætatis ſit fœmina, ſi virum adeat, ſi non ſit illius vulua vitio ſterilitatis oc- cluſa. Ex his tribus in hoc partu, quem prædica- mus, vnum defuit, vir; & hanc partem (quia qui naſcebatur non erat terrenus homo, ſed cæleſtis) per cæleſtem Spiritum dicimus, ſalua Virginis incorruptione, completam. Et tamen quid mi- rum videtur, ſi virgo conceperit, cùm Orientis auem, quam Phœnicem vocant, in tantum ſine coniuge naſci vel renaſci conſtet, vt ſemper & v- na ſit, & ſemper ſibi ipſa naſcendo vel renaſcen- do ſuccedat? Apes certè neſcire coniugia, nec fœ- tus niſi ore edere, omnibus palam eſt. Sed & alia nonnulla deprehenduntur, vti huiuſcemodi for- te naſcendi. Hoc ergo incredibile videbitur, di- uina virtute ad totius mundi redintegrationem factum, cuius exempla etiam in animalium na- tiuitate cernuntur? Et tamen mirandum, ... ur hoc gentilibus impoſſibile videatur, qui credunt Mi- neruam ſuam de cerebro Iouis natam. Quid ad credendum difficilius? aut quid magis contra naturam? Hic fœmina eſt, hic naturæ ord... ſer- uatur, hic conceptus, & partus temporibus ſuis e- ditur. Ibi nuſquam fœmineus ſexus, ſed vir ſo- lus & partus. Qui ille credit, cur iſta miretur? Sed & Liberum de ſemore eius aſſerũt natum. Ec- ce aliud portenti genus, & tamen creditur. Vene- rem quoque, quam Aphroditem vocant, de ſpu- ma mar... (ſicut etiam nominis ipſius compoſitio oſtendit) creduot eſſe progenitam: denuo natus Caſtorem, Pollucemq; confirmant. ex formica Myrmidones; & alia mille ſunt, quæ contra re- rum naturam venientia, ipſa tamen viſa ſunt credibilia: vt Deucalionis & Pyrrhæ lapides ia- ctos, & hominum ex his ſegetem natam. Et cùm hæc tot & talia figmenta crediderint, vnum eis verbum impoſſibile videtur, quod adoleſcens fœmina diuinum germen, non hominis vitio, ſed Deo inſpirante conceperit.

Gaudentius. 400.

Tract. 1. de le ... ione Euangelij, qui eſt ordine nonus Qui ſine corruptela matris cõceptus creditur, cur nõ etiã ſine corruptela editus præſumatur? Incorru- pta Virgo peperit, quòd intacta virgo concepit. Integritatem naſcendo violare non potuit, qui venerat redintegrare naturam. Cuius facti fidem, ſi quis adhuc terrena cogitatione depreſſus, ſen- ſuq; carneo præpeditus, tardiore gradu ſequitur, ac de Dei omnipotentia infideli corde cunctatur: diſcat ex Euangelio Ioannis, eundem Deum poſt reſurrectionem ſuam, bis ad Apoſtolos, vbi erant in domo congregati, propter metum Iudæorum, clauſis vtique ianuis introiſſe, & certò introgreſ- ſus, &c. O miranda fides, reſeratæ non ſunt ianuę, & ipſe intrinſecus, cum vero corpore, Apoſtoli- cis non ſolùm videtur oculis, ſed & manibus per- tractatur. Veritas mirabilis facti, cuius rationem non niſi ſola fides aſſequitur, omni potentiam cla- mat auctoris: nec ideo negabitur factum, quia magnitudinem diuini operis puſillitas mentis humanæ non tenuerit. Eadem ergo diuinitatis virtute, per inuiolabilem fœminam, mundi hu- ius intrauit hoſpitium, clauſtrum virginei pu- doris intam naſcendo conſeruans, qui poſt reſur- rectionem ianuis obſeratis domum potuit cor- poreus introire.

Auguſtinus. 400.

Lib. 4. de Symbolo ad Catechumenos cap. 4. Aluus tu- meſcit Virginis, clauſtrum pudoris permanet, impletur vterus matris ſine vllo cõplexu patris. Sentit prolem, quæ ſe ignorat coniugem. Angelus ad Virginem loquitur, à virgine cor præparatur: Chriſtus fide concipitur. Miraris hæc? Adhuc mi- rare. Parit mater & virgo, fœta & intacta: naſci- tur filius ſine homine patre, qui fecit & ipſam matrem.

De ſancta Virginitate cap. 4. Ipſa quoque Virgini- tas Marię ideo gratior & acceptior, quia non eam conceptus Chriſtus viro violaturo, quam con- ſeruaret ipſe, præripuit, ſed priuſquam concipe- retur, iam Deo dicatam, de qua naſceretur, elegit. Hoc indicant verba, quæ ſibi fœtum annuntian- ti Angelo Maria reddidit: *Quomodo, inquit, fiet iſtud. quoniam virum non cognoſco?* Quod profectò non di- Luc. 1.
ceret, niſi Deo Virginem ſe ante vouiſſet. Sed quia hoc Iſraelitarum mores adhuc recuſabant, de- ſponſata eſt viro iuſto, non violenter ablaturo, ſed potius contra violentos cuſtodituro, quod il- la iam vouerat.

Maximus Taurinenſis. 430.

Homilia 3. de Natiuitate Domini: Non putas Deum nouũ puerum in aluo Virginis potuiſſe formare, qui cùm primum conderet hominem, nec ſemen patris, nec viſcera materna quæſiuit? Dic itaque, quicunque es ſupernæ diſpenſationis arbiter, & diſcuſſor, quæ tibi videtur virtus eminentior, partum dediſſe Virgini, aut perfectum hominem creaſſe de terra? *Primus enim homo,* vt ait
Cor.15. Apoſtolus, *de terra terrenus, ſecundus homo de cælo cæleſtis.* Si contra naturam eſſe contendis, quod in myſterio redemptionis noſtræ, ſine viro puella aſſeritur cõcepiſſe: cuius, quæſo, naturæ eſt, quòd in parente generis noſtri caro ſine carne formata eſt? Quæ iſta eſt ratio, imò quàm cæca contentio, vt non credatur Deus facere hominem poſſe de fœmina, quem creditur feciſſe de puluere? ſi omnipotentis, ô homo, tali in negotio eſſe perſpi-
ſal. 134. cis voluntatem, de opere cur retractas? *Omnia enim,* ſicut legitur, *Dominus, quæcunque voluit, fecit in cælo, & in terra.*

Eucherius Lugdunenſis. 450.

Homilia 2. de Natiuitate Domini Non vſquequaque miremur, ſi is, qui fidei ſemine acquiritur, ſalua materni pudoris fide inuiolabiliter procreatur. Itaque ad Euangelium recurramus: miraculum illud, quod Euangeliſta protulit, tempore reſurrectionis, dignè mihi vſurpem etiam tempore natiuitatis, cum Ioanne dicendo: *Venit Ieſus ianuis clauſis, & ſtetit in medio.* Ecce iam nunc ianuis clauſis proceſſit in mundum, materni pudoris ſignaculo minimè reſignato, ſimulque illud imple-
Ezec 44. tur propheticũ Ezechielis oraculum: *Et porta erat clauſa, & non eſt aperta, quia Dominus tranſiuit per eam.* Eadem nunc potentia mundi iſtius ianuam per partum inuiolatæ matris intrauit, qua poſtmodum ad diſcipulos clauſis foribus penetrauit. Quid hîc rationem quærimus? quid intellectum fatigamus? *Generationem eius quis enarrabit?* Quid nouitatem ſtupemus, vbi cernimus maieſtatem? Miramur Dominum noſtrum abſque vllius viri ſemine intra virginea viſcera hominem conſummaſſe, quem ſcimus cæli terræque immenſitatem ex nihilo condidiſſe? &c. Secundùm hanc ergo potentiam credamus Dominum noſtrum abſque vllo ſexus initio ex ſola fœmina virum creaſſe, quem ſcimus inter ipſa initia generis humani ex ſolo viro fœminam condidiſſe.

Petrus Chryſologus. 450.

Serm.59. *Qui natus eſt de Spiritu ſancto, ex Maria Virgine.* Quid terrenum naſcitur, vbi auctore Spiritu virgo vocatur in partu? Quis non diuinum credat, quando quæ peperit nil ſenſit humanum? Deum mulier virgineo portabat in templo: hinc eſt, quòd & acquiſiuit honorem matris, & virginitatis gloriam non amiſit.

Sermone 117. Virgo concepit, Virgo parturit, Virgo permanet.

Leo Magnus. 450.

Sermone 2. de Natiuitate Domini cap. 2. Noua natiuitate genitus eſt, conceptus à Virgine, natus ex Virgine, ſine paternæ carnis concupiſcentia, ſine maternæ integritatis iniuria, &c. Humano vſu & cõſuetudine quod credimus caret, ſed diuina poteſtate ſubnixum eſt, quod Virgo conceperit, Virgo pepererit, & Virgo permanſerit.

Sedulius. 460.

Libro 2. Paſchali:

Hæc ventura ſenes poſtquam dixêre Prophetæ,
Angelus intactæ cecinit properata Mariæ,
Et dictum comitata fides, vterumque puellæ
Sydereum mox implet onus, rerumque Creator
Naſcendi ſub lege fuit: ſtupet innuba tenſos
Virgo ſinus, gaudetque ſuum paritura parentem
Iamque nouem lapſis decimi de lumine menſis
Fulgebat ſacrata dies, cum Virgine feta
Promiſſum compleuit opus, Verbum caro factum,
In nobis habitare volens: tunc maximus infans,
Intemerata ſui conſeruans viſcera templi,
Illæſum vacuauit iter, pro virgine teſtis
Partus adeſt, clauſa ingrediens, & clauſa relinquens.

In hymno Alphabeti, &c.

Clauſa parentis viſcera
Cæleſtis intrat gratia:
Venter puellæ baiulat
Secreta, quæ non nouerat.
Domus pudici pectoris
Templum repentè fit Dei:
Intacta, neſciens virum,
Verbo concepit Filium.

Gennadius Maſſilienſis. 480.

De Eccleſiaſticis dogmatibus cap 68. Integra fide credendum eſt, Beatam Mariam Dei Chriſti matrem & Virginem concepiſſe, & poſt partum Virginem permanſiſſe: nec eſt blaſphemiæ Heluidij acquieſcendum, qui dixit: Fuit virgo ante partum, non virgo poſt partum.

Fulgentius. 500.

Sermone 3. de laudibus Mariæ ex partu Saluatoris: De cælis medicus tranſiens per virginem, poſt tranſitum ſuum illæſam fecit Virginem permanere. Qui enim diſrupta corporum mẽbra in alijs poterat integrare tangendo, quanto magis in ſua matre, quod inuenit integrum, potuit non violare naſcendo? Creuit enim eius partu integritas corporis potius, quàm decreuit: & virginitas amplíata eſt potius, quàm fugata.

Turcius Ruffus. 500.

In Collatione veteris ac Noui Teſtamenti:

Virgo Maria manet, nullo temerante pudorem,
Poſt partum, pueri, Virgo Maria manet.

Alcimus Auitus. 500.

Libro ad Sororem:

Tu Mariam ſequeris, dono cui contigit alto
Virginis & matris gemina gaudere corona,
Conciperet cum carne Deum, cælique Creator
Intraret clauſum reſerans myſteria ventrem,
A genitrice ſatus, ſed quam formauerat ante:
Qui nitidam elegit, de qua procederet, aluum,
Solus qui carnis proprium diſponeret ortum,
Præſciretque diem longè, tempuſque videret
Quo pariendus erat: quod vbi iamque adfore nouit,
Intactam Matrem pro ſpermate ſanctus adumbrat
Spiritus, hac tantùm ſanctum præbente cruorem.
Inde caro Verbum efficitur, &c.
Seminis hinc expers omninò, & temporis illinc.
Sic Virgo fœcunda fuit, quæ pondere caſto
Factorem portare ſuum, Dominumque perennem
Edere promeruit, dignèque agnomine dici
Virgo Dei Mater.

Hormiſdas. 514.

Epiſt. 76. Proprium eſt Dei Filij, vt in nouiſſimis temporibus Verbum caro fieret, & habitaret in nobis: ita intra viſcera ſanctæ Mariæ Virginis genitricis Dei, vnitis vtriſque ſine aliqua confuſione naturis, vt qui ante tempora erat Filius Dei, fieret filius hominis, & naſceretur ex tempore hominis more, matris vuluam natus non aperiens, & virginitatem matris Deitatis virtute non ſoluens. Dignum planè Deo naſcẽte myſterium, vt ſeruaret partum ſine corruptione, qui conceptum fecit eſſe ſine ſemine, ſeruans quod ex Patre erat, & repræſentans quod ex Matre ſuſcepit.

Fortunatus. 570.

Libro 1. de partu Virginis:

Dignus ager Domini, generans ſine ſemine frugem,
Et ne caſta ſeges meſſe repleta places:
Sola ſine exemplo fœcunda, & libera nexu,
Ignara amplexus mater opima ſinu:
Virgo intacta manens, fidei vbertate marita,
Inſcia coniugio, fœta negante viro:
Accipis, vt neſcis: ſic reddis, vt integra conſtes:
Nec violata paris, nec pariendo doles.

Lib. 2. de Natiuitate Chriſti:

Maria ventre concipit
Verbi fidelis ſemine,
Quem totus orbis non capit
Portant puellæ viſcera.
Radix Ieſſe iam floruit,
Et virga fructum edidit:
Fœcunda partum protulit,
Et Virgo mater permanet.

Gregorius Turonenſis. 580.

De gloria Martyrum lib. 1. cap. 9. Maria Virgo glorioſa, genitrix Chriſti, vt ante partum, ita virgo creditur & poſt partum.

Gregorius Magnus. 600.

In Pſalmum 4. Pœnitentialem: Sicut Maria Chriſtum peperit Virgo, & poſt partũ incorrupta permanſit: ita & mater Eccleſia filios Dei ſine dolore generat, & virgo ſemper illibata perſeuerat.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De Vita & obitu Sanctorum cap. 68. Maria virgo ſancta, virgo fœta, virgo ante partum, virgo poſt partum, virgo in partu.

De doctrina & fide cap. 35. Integra fide credẽdum, beatam Mariam eſſe Chriſti matrem, & Virginem genuiſſe, & poſt partum virginem permanſiſſe: nec hic blaſphemiæ Heluidij acquieſcendum, qui dicit: Virgo ante partum, non Virgo poſt partum.

Eligius. 640.

Homilia 2. in die Purificationis Mariæ: Maria ſine ſuſceptione ſeminis virilis virgo concepit, & virgo peperit.

Hildephonſus. 650.

De Virginitate Dei Genitricis cap. 1. De prole ab Angelo prædicta admonetur, de nomine prolis virginitas certificatur, & poſt fœtum integra & pudica manes: naſciturum ex te ſanctum, Dei Filium vocitandum, tibi ab Angelo euangelizatur.
Lucę 1. *Quomodo fiet* quæris? de origine interrogas? de ratione perſcrutaris? *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & Altiſsimi virtus obumbrabit tibi,* &c. Sine conſortio virili Dei Filium edidiſti, & poſt fœtum illibata manſiſti. Ex fœtu & virginitate læta manes: ex prole & pudore gauiſa es honore parentis. Et Filio, & ſponſo fidelis, ita ſeruans Filio fidem, vt ne ipſe quidem carnis ſuæ nouerit genitorem: ita ſeruans ſponſo fidem, vt ipſe te ſine viro nouerit genitricem. Tanto gloriabunda in Filio, quanto virorum omnium neſcia tactus, &c. Si virgini noſtræ aut generationem, aut integritatem adimis, grandi dedecore Deo iniuriam facis. Negas enim valuiſſe incorruptam ſeruare, quem fateris abſque corruptione adire Virginem potuiſſe. Negas Deum, quod vellet facere quiuiſſe, quem concedis Genitricem integram inueniſſe, corruptioni deditam reliquiſſe. Vt ergo aſſeris, omnipotentis diuinitas, non profuit virginitati, ſed obfuit: quia dum virgineum decus naſcendo violauit, ſummam virginitatem deſtruxit: ac per hoc ipſum æternis Virginem deturpaſſe naſcendo, quam decorauerat ipſe creando. Obmuteſcat os talia proloquens, &c. Ecce enim Virgo ex Deo, virgo ex homine, virgo atteſtante Angelo, virgo iudice ſponſo, virgo ante ſponſum, virgo cum ſponſo: indubitata virgo etiam dubitante ſponſo. Virgo ante Filij aduentum, virgo poſt Filij generationem. virgo cum Filij natiuitate, virgo poſt Filium natũ. In partu virgo, cum partu virgo, poſt partum virgo.

Beda. 700.

Homilia in Vigilia Paſchæ: Qui mortalis adhuc clauſo virginis vtero potuit naſcendo mundum ingredi, ipſe abſque vlla dubitatione iam factus immortalis, clauſo licet ſepulchro, potuit reſurgendo exire de monumento.

Ad cap. 2. Lucæ: Nota quòd non omnis mulier pariens, ſed ea, quæ ſuſcepto ſemine pepererit, deſignatur immunda, rituque legis docetur eſſe mũdanda, ad diſtinctionem videlicet illius, quæ virgo cõcepit & peperit Filium, &c. Quod ait, adaperiens vuluam, conſuetæ natiuitatis more loquitur: non quòd Dominus noſter ſacri ventris hoſpitium, quod ingreſſus ſanctificarat, egreſſus deuirginaſſe credendus ſit, iuxta hæreticos, qui dicunt, beatam Mariã virginem vſque ad partum, non virginem eſſe poſt partum; ſed iuxta fidem Catholicam clauſo virginis vtero, quaſi ſponſus ſuo proceſſiſſe de thalamo.

Alcuinus. 750.

Lib. 3. de Trinitate cap. 14. Maria virgo ſalua ſui integritate corporis Deum edidit & hominem quę fuit lana mundiſſima, & virginitate clariſſima, & incomparabilis vniuerſis, quæ erant ſub cælo, virginibus, &c. Hæc ſola Virgo ex Spiritu ſancto & virtute Altiſſimi concipiens, ac ſic glorificata, vt Deum Dei Filium coæternum & conſubſtantialem Patri generaret virgo: virgo ante partum, virgo in partu, virgo poſt partum.

Ambroſius Ansbertus. 770.

Sermone de Purificatione Mariæ: Cunctis fidelibus liquet, nequaquam Redemptoris noſtri Matrem ex eius natiuitate maculam contraxiſſe, qua illorum dierum ſpacio à ſacris ædibus abſtinens purgaretur: quæ ſine humana concupiſcentia, ſine humano concubitu, virgo concepit, ſine aliqua carnis corruptione virgo peperit, & ſine fine virgo permanſit.

Haymo. 800.

In Epiſt. de Aſſumptione Virginis: Maria prima omnium virginitatem ſuam ſine macula ſeruare deuouit, ſicut Angelo Gabrieli Domini conceptionem nuntianti reſpondit. *Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?* id eſt, ne cognoſcerem, diſpoſui.

De Circumciſione Domini: Dei genitrix virgo permanſit poſt partum, quia virum non cognouit ante partum. De cuius perpetua virginitate Ezechiel Propheta dicit: *Conuerti me ad portam domus* Ezec. 44.
Domini, quæ reſpiciebat ad Orientem. Et dixit Dominus ad me: Porta quidem hæc clauſa erit, & vir non tranſiet per eam, quia Dominus Deus Iſrael ingredietur per eam? Et quid eſt, quòd Dominus ingreſſus eſt per eam, & clauſa erit principi, niſi quia Dominus matri ſuæ ſic contulit fœcunditatem, vt virginitatem non auferret? Dignum quippe erat, vt cum Deus homo fieret, non ex alia, quam ex virgine naſceretur: & virgo quæ pareret, non alium quàm Dominum peperiſſet: & ideo ſicut virgo ante partum, ſic virgo poſt partum permanſit.

Rabanus Maurus. 840.

De Vniuerſo libro 4. cap. 10. Integra fide credẽdum eſt beatam Mariam Dei Chriſti matrem & virginem genuiſſe, & poſt partum virginem permanſiſſe:

ſiſſe: nec in hoc blaſphemiæ Heluidij acquieſcendum, qui dixit. Virgo ante partum, nõ virgo poſt partum.

Ericus. 880.

Homilia de Purificatione Mariæ: Quod dicit, *adaperiens vuluam*, non eſt credendum, vt hæretici affirmare conati ſunt, quòd Chriſtus vterum matris, quem ingreſſus ſanctificauerat, egreſſus virginitate priuauerit. Ipſa enim eſt porta, de qua ſcriptum
Ezec. 44 legimus: *Porta hæc clauſa erit, & vir non tranſiet per eã: quoniam Dominus Deus Iſrael ingreſſus eſt per eam, eritq́; clauſa.* Deus namque veram ex virgine ſuſcipiens carnem, perfectionẽ ex ea humani corporis ſumpſit, virginitatis ei gratiam non ademit. Neque enim decebat, vt Creator humanę carnis Deus, qui in prima conditione homini virginitatem tribuerat, idem quod fecerat redempturus, virginitatem carni, de qua naſcebatur, auferret.

Altercatio Synagogæ & Eccleſiæ. 890.

Capite 19. Maria virgo genuit, quia virgo concepit: inuiolata peperit, quia in conceptu libido non fuit. Vtrobique miraculum, & ſine corruptione grauida, & in partu virgo puerpera, &c. Non maritali thoro coniunx facta eſt, quæ ſponſa vocata eſt, quia virgo concepit, virgo peperit, virgo permanſit.

Pelegrinus Laureacenſis. 960.

In Symbolo: Filius Dei noua natiuitate eſt genitus: quia incorrupta virginitas & virilem coitum neſciuit, & fœcunda per Spiritum ſanctum carnis materiam miniſtrauit.

Berno Augienſis. 1020.

Sermone de Natiuitate Chriſti: Hodie iuxta vatici-
Eſaiæ 7. nium Eſaię Filium Dei, quem Maria Angelo nunciante concepit, peperit, & poſt partum virgo permanſit.

Petrus Damianus. 1050.

Sermone 3. de Natiuitate B. Mariæ: O mirabiliter fœcunda virginitas, quæ nouo & inaudito miraculo, & mater dici poſſit, & virgo. Qui toto mundo non capitur, puellæ innuptæ membris infunditur. Sentiebat quidem pondera ventris, quę pudorem non amiſerat caſtitatis. Mirabatur partus inſignia, quæ nulla nouerat viri contagia. Erat ſpes in partu, cùm non fuiſſet voluptas in coitu. Immenſum concepit, æternum genuit, genitum ante ſecula parturiuit, qui ſibi & munus fœcunditatis attulit conceptus, & decus virginitatis non abſtulit natus: qui antequam naſceretur, talem creauit eam, vt ipſe dignè naſci poſſet ex ea.

Anſelmus. 1080.

Homilia in Euangelium Lucæ cap. 10. Huiuſmodi caſtello non incongruè virgo Maria aſſimulatur, quam virginitas mentis & corporis, quaſi murus, ita vndique vallauit, vt nullus vnquam libidini eſſet ad eam acceſſus, nec ſenſus eius aliqua corrumperetur illecebra.

Iuo Carnotenſis. 1100.

Sermone de Annuntiatione B. Mariæ: Sicut omni corruptione caruit iſte conceptus, ita quicquid hæretici garriunt, in concipiendo & pariendo virginis vterus permanſit intemeratus, &c. Quæ ratio eſt, vt non credatur Deus hominem poſſe facere de viro ſine fœmina, qui primum hominem nec de viro fecit, nec de fœmina?

Rupertus Tuitienſis. 1120.

In Canticum Canticorum cap. 6. Quando Spiritus ſanctus in te (*Maria*) ſuperuenit, & filium virgo concepiſti, virgo peperaſti, tũc tu ex tunc pulchra pulchritudine diuina, *pulchra*, inquam, non quomodocunque, ſed vt *luna*.

Ad caput 1. Matthæi: Maria ſine viro virgo concepit, virgo peperit, & poſt partum virgo permanſit. Quis enim alius, niſi Deus, ianuam ventris ſui aperiret, vt & pareret, & virgo permaneret?

Honorius Augustodunenſis. 1120.

Sermone in Annuntiationem Mariæ: Ezechiel portam ſemper clauſam vidit, per quam ſolus Rex Regum tranſiuit, & clauſam reliquit. Sancta Maria eſt cæli porta, quæ ante partum, & in partu virgo fuit, & poſt partum virgo permanſit.

Hugo Victorinus. 1130.

De Mariæ Virginitate perpetua, cap. 1. Nondum coniunx erat Maria, quando ad eam miſſus eſt Angelus, ſed tantùm deſponſata erat: & idcirco fieri potuit, vt non mutauerit propoſitum virginitatis quando deſponſata eſt, & mutauerit quando coniunx facta eſt. Hoc fortaſſis pro parte tua opпones. Sed abſit à nobis, vt credamus eam, poſtquam ſe cæleſti partu fœcundandam audierat, vllatenus ad carnale commercium aſſenſum prębuiſſe, quæ & priuſquam diuini arcanum ſacramenti (quod in ſe complendum erat) didiciſſet, votum virginitatis conſeruãdæ, tam inuiolatum tenuit, vt cùm ſe futuram coniugem ſponderet, illud tamen eadem nihilominus, qua cœperat deuotione, eadem perſeuerantia in finem vſque cuſtodiendum proponeret. Deſponſata ergo erat, & coniunx erat, & vera virgo erat, & virginitatis propoſitum non reliquerat. Confitemur itaque virginem deſponſatam, confitemur virginẽ coniugem factam, poſtea matrem quoque & virginem ſemper virginitatis propoſitum inuiolatum tenuiſſe, & caſtitatis decus perpetuũ regnaſſe cum pudicitia coniugis, & honore parentis.

Bernardus. 1120.

Sermone 4. in Vigilia Natalis Domini: Non ſolùm ſine pudore conceptus, & ſine dolore partus; ſed & mater eſt ſine corruptione. O verè nouitas inaudita: Virgo peperit, & poſt partum inuiolata permanſit, fœcunditatem prolis cum carnis integritate, & gaudium matris habens cum virginitatis honore.

Petrus Lombardus. 1140.

Lib. 4. diſt. 28. Propoſuerat Maria in virginitate manere, niſi Deus aliter facere iuberet, ſecundùm quod videtur Angelo dixiſſe *Quomodo fiet iſtud,* Lucæ 1.
quoniam virum non cognoſco? id eſt, me non cognituram propoſui. Neque enim quia virum tunc non cognoſcebat, neceſſe erat inquiri, quomodo poſſet habere filium, ſed quia ſe nunquam cognituram propoſuerat.

Godfridus Viterbienſis. 1160.

In Chronicis parte 14. de Mariæ Virginis origine & vita: Maria virgo ſancta, virgo perfecta, virgo ante partum, virgo in partu, virgo poſt partum.

Arnulphus Lexouienſis. 1160.

De Natiuitate Domini:

Virginis integritas ſaluo fœcunda pudore
Concipit, atque virum parturit abſque viro.
Nec reſerat partus ſignati clauſtra pudoris,
Abſque viro genitus, editus abſque viro.

Petrus de Riga. 1170.

In Euangel.

Arca Maria fuit, ſemen ſeruatur in illa,
Et regit, & ſeruat, & tegit iſta ſuos:
Hæc rubus eſt Moſi, rubus eſt immunis ab igne:
Virgineum tetigit nulla libido decus.
Et virgo virgam ſub germine protulit iſta,
Flores abſque viro protulit illa Deum.

Guarricus Igniacenſis. 1180.

Sermone 1. de Purificatione Mariæ: Maria non tam purificata fuit, quàm myſterium purificationis commendauit: implendo legalem, commendando ſpiritalem. Quid enim in ea purificandum eſſe potuit, quæ Virgo concepit, virgo peperit, virgoque permanſit?

Adam Victorinus. 1180.

In Proſa de Purificatione B. Mariæ:

Rubus quondam exardebat,
Et hunc ardor non vrebat,
Nec virorem nocuit.
Sic ardore ſpiritali,
Non attactu coniugali,
Virgo Deum genuit.

In Proſa de Purificatione B. Mariæ: Lætare mater & virgo nobilis, Gabrielis Archangelico quæ oraculo credula, genuiſti clauſa Filium. Te virga arida Aarō flore ſpecioſa præfigurat Maria, ſine viri ſemine nato floridam. Tu porta iugiter ſerata, quam Ezechielis vox teſtatur Maria, ſoli Deo peruia eſſe crederis.

Innocentius Tertius. 1200.

In Encomio Beatiſſimæ Virginis Mariæ. Miranda fœcunditatis prærogatiua, quòd talis talem taliter genuit. Talis virgo ante partum, & virgo poſt partum: qualiter, Angelo annuntiante, Spiritu ſancto operante, virtute Altiſſimi obumbrante: qualem, ſanctum ſanctorum; vnicum matris virginis, vnigenitum Dei Patris, Deum & Dominum maieſtatis. O quàm bene, quàm rectè flos dicitur, qui ex virginali virga producitur, in quo ſemper ſunt quæ miremur.

Iacobus Vitriacus. 1220.

Dominica 11. poſt Octauas Pentecoſtes: Fuit beata virgo ſpecialis locus Dei hominis, ſicut Ezechiel
Ezec. 44. ait: *Porta hæc clauſa erit, & non aperietur, & vir nō tranſiet per eam, eritq; clauſa principi. Princeps ipſe ſedebit in ea, vt comedat panem coram Domino.* Hæc porta eſt B. Virgo, quæ clauſa fuit: quia virgo ante partum, virgo in partu, virgo poſt partum. Vir non tranſiuit per eam, quia virilis conſortij ignara.

Thomas Aquinas. 1250.

Tertia parte q. 28. art. 1. Simpliciter confitendum eſt matrem Chriſti virginem concepiſſe. Contrarium enim pertinet ad hæreſin Ebionitarum & Cerinthi, qui Chriſtum purum hominem arbitrantur, & de vtroque ſexu eum natum putauerunt.

Art. 3. Abſque omni dubio deteſtandus eſt error Heluidij, qui dicere præſumpſit, matrem Chriſti poſt partum à Ioſeph eſſe carnaliter cognitam, & alios filios genuiſſe. Hoc enim primò derogat Chriſti perfectioni. Secundò hic error iniuriam facit Spiritui ſancto, cuius ſacrarium fuit vterus virginalis. Tertiò derogat & ſanctitati matris Dei.

Bonauentura. 1260.

In lib. 4. Sentent. diſt. 30. *Accepit Mariam coniugem ſuā.*) ex duplici verbo prædicto ortum habuit viliſſima hæreſis Heluidianorum, qui fatentur beatam Virginem poſt generationem Chriſti fuiſſe cognitam à Ioſeph. ſed hæreſis iſta eſt omnino irrationabilis, quòd beatiſſima mater Dei, ex quo fuit templum Dei & Spiritus ſancti operi carnis vacaret: & hoc non poteſt cadere niſi in animam impiam & ſtultam: credere ſcilicet tantam in matre Dei indignitatem. Ideo erroneum eſt, & perniciosum, & Dominus in morte iſtum errorem euacuauit, quando eam beato Ioanni recommendauit, & dedit ſibi in ſolatium loco filij, nec illū dediſſet, ſi filios habuiſſet.

Parte quarta Breuiloquij cap. 3. De modo incarnationis hoc tenendum eſt, quòd Angelo nuntiante Virgini myſterium incarnationis perficiendum in ipſa, Virgo credidit, appetiit, & conſenſit. Spiritus ſanctus in eam ſuperuenit, ad ſanctificandum & fœcundandum, cuius virtute Virgo concepit Dei Filium, quem virgo peperit, & poſt partum virgo permanſit.

Rainerus Piſanus. 1300.

In Pantheologia de Incarnatione cap. 10. Mater Dei permanſit ſemper virgo poſt partum. Probo authoritate Ezechielis 44. vbi dicitur ſub figura ſic: *Porta hæc clauſa erit, & non aperietur* &c.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad caput 1. Matthæi: Creditur reuelatum eſſe ipſi Ioſeph propoſitum Mariæ de obſeruanda virginitate. Licet enim cogeretur ad matrimonium contrahendum, ſecundùm temporis illius modum, tamen habebat virginitatem in deſiderio & propoſito, ſed votū non expreſſit. Contraxit igitur matrimonium, committens ſe diuinæ voluntati: & tunc ex reuelatione diuina creditur, quod Ioſeph cognouit propoſitum Mariæ, & tunc ex communi cōnſenſu vouerunt virginitatem: quia, vt creditur, Ioſeph adhuc virgo erat. Cuius ratio eſt, quia cum Chriſtus in paſſione ſua nulli matrem ſeruandam tradidit niſi virgini, nōn eſt probabile, quod ante conceptum, dum adhuc iuuencula eſſet, traderetur alicui niſi virgini cuſtodienda.

Et non cognouit eam, donec, &c. Ex hoc loco dixit Heluidius hæreticus, quòd Maria, licet à Ioſeph nōn ſit cognita ante partum, tamen poſt eius partum ab eo cognita fuit, &c. Sed hoc nō valet: quia, ſicut dictum eſt, Maria & Ioſeph virginitatem vouerant. Item Beata Maria fuiſſet ingratiſſima, ſi tanto ac tali Filio non fuiſſet contenta. Item Ioſeph, qui dicitur ſanctus, ſceleratiſſimus & præſumptuoſiſſimus fuiſſet, ſi templum Spiritus ſancti, & ſpeciale habitaculum Dei violare ac polluere præſumpſiſſet.

Albertus Patauinus. 1320.

Sermone 131. Beata Chriſti mater ante partum, & in partu, & poſt partum virgo fuit: & hoc contra Iudæos, qui virginitatē eius per conceptum derogant: & contra Phyſicos, qui virginitatem parientis non credunt: & contra Heluidium, qui poſt Chriſti partum alios filios Chriſti matrem mentitus eſt habuiſſe.

Ludolphus Saxo Carthuſianus. 1330.

Vita Chriſti parte 1. cap. 5. Miſſus eſt Angelus ad virginem, non quamlibet; ſed virginem mente, virginem corpore, virginem profeſſione.

Ioannes Taulerus. 1350.

In Feſto Purificationis Mariæ: Maria Filium Dei per Spiritus ſancti operationem concepit & peperit, virgo manens perpetua, omni ornata puritate.

Hieronymus à Sancta Fide. 1400.

Contra Iudæos lib. 1. c. 4. Per portam clauſam virginis Mariæ intellige virginitatem, per quam nemo niſi Dominus Deus Iſraëlis humanatus tranſiuit. Nam alioquin hæreticum eſſet, credere Dei diuinitatem locum aliquem occupare. Sunt ergo illa verba de glorioſa virginitate Mariæ hoc modo intelligenda: *Porta hæc clauſa erit*, in conceptione: *non aperietur*, in partu: *& vir non tranſibit per eam*, poſt partum: *quoniam Dominus Deus Iſraelis*, Dei Filius Patri coæternus, *ingreſſus eſt per eam, & erit clauſa* vſque in finem ſeculorum.

Ioannes Gerſon. 1420.

Sermone de Natiuitate Mariæ : Neque enim tibi laus altera præclarior, ô Maria, dari poteſt, quàm quòd ex te natus eſt Dominus Ieſus Chriſtus. Tibi quoque fuit vir Ioſeph iuſtus, & virgo, tuæ teſtis, & cuſtos virginitatis.

In Summa Theologica lib. 4. de Sacramento Matrimonij: Decuit virginem glorioſam vouere virginitatem, vt eſſet mater Chriſti incorrupta & corpore & voluntate. Perfecta enim incorruptio conſiſtit in voto virginitatis. Alia cauſa eſt, vt eſſet mulieribus exemplum virginitatis, ſicut Chriſtus eſt exemplum. Tertia cauſa eſt, propter ſanctitatem priuilegij, vt quam Altiſſimus fundauit, eſſet ſanctior & amabilior vniuerſis.

Dionyſius Carthuſianus. 1460.

Ad caput 1. Matthæi art. 3. *Et non cognouit eam* &c. Literaliter exponitur de cognitione copulæ carnalis, ita quòd Ioſeph non acceſſit ad eam maritali affectu, donec peperit Chriſtum. Sed nunquid poſtmodum eam cognouit? Non vtique. Tunc enim impijſſimus & præſumptuoſiſſimus extitiſſet, ſi templum Filij Dei, ſi ſacrarium Spiritus ſancti, ſi vterũ puritatis violaſſet: Mariæ quoque ingrata fuiſſet, ſi tanto Filio non fuiſſet contenta, &c.

Gabriel Bielius. 1480.

Lect. 32. in Canonem: Aptiſſimè ſyderi Maria comparatur, quia ſicut ſine corruptione ſydus ſuum emittit radium, ſic abſque ſui læſione Virgo parturit Filium, nec ſyderi radius ſuam imminuit claritatem, nec Virgini Filius ſuam integritatem.

Marcus Antonius Sabellicus. 1490.

Elegia 6. de Mariæ Virginitate:

Hactenus ecce tuos Virgo venerabilis ortus
Diximus, & gentis nobile ſtemma tua:
Virginitatis honos, mirandaq; gloria nunc me
Admonuit, cœptum dirige vatis iter.

Lib. 4. Exemplorum cap. 6. Fuit Deipara Chriſti mater non ſolùm virgo, ſed omnium etiam virginum decus & ſpecimen vnicum, vt nefas ſit ſanctiſſimum eius nomen in ordinem redigere, niſi pro typo ſit & virginitatis idea.

ASSERVNT IVDÆI VETERES.

Rabbenus Haccados.

Libro qui inſcribitur, Reuelator Secretorum: Quod Beth leuius dictionis Lemarbe, poſitum ſit in mediô nominis Miriam, id eſt, Maria, oſtendit huius propheticæ mentem & cogitationem omnem eſſe, vt ſuam virginitatem conſeruet. Erit enim Virgo mente & actu. Quoniam per bethula, id eſt, virgo ſignificatur.

ASSERVNT ORACVLA Sibyllina.

Sibylla Perſica.

Virgine matre ſatus, pullo reſidebit aſello,
Iucundus Princeps, &c.
Ille Deus caſta naſcetur Virgine magnum.

Sibylla Delphica.

Huius pertentant cor gaudia magna Prophetæ
Eximij, qui virgineo conceptus ab aluo
Prodibit ſine contactu maris, omnia vincit
Hoc naturæ opera: at facit qui cuncta gubernat.

Sibylla Samia.

Ecce dies, nigras quæ tollit læta tenebras,
Mox veniet, ſoluens nodoſa volumina Vatum,
Gentis Iudææ referet vt carmina plebi,
Hunc poterunt clarum viuorum tangere Regem,
Humano quem Virgo ſinu inuiolata fouebit,
Annuit hoc cœlum, rutilantia ſydera monſtrant.

Sibylla Erythræa.

Lib. 8.

Et breuis egreſſus Mariæ de Virginis aluo
Exorta eſt noua lux &c.

Nuntius hinc talis affatur ſermone puellam:
Accipe, Virgo, Deum gremio intemerata pudico.
Sic ait: aſt illam cæleſtis gratia mollis
Leniit afflatu, tum virginitatis amatrix
Perpetua, magno ſubitò correpta ſtupore
Atque metu, trepida preſſus formidine mentem,
Ignotis verbis commoto corde tremiſcens.
Hinc vt lætificis mens eſt recreata loquelis,
Erubuit malas rident puerile venuſtas,
Lætitia dulciq; animum demulſa pudore.
Tunc ad ſe rediit, Verbumq; volauit in aluum,
Idq; ſub factum atque animatum tempore corpus
Mortalis facie cretum eſt, puer inde creatus
Virgineo partu. mira eſt mortalibus hæc res,
Sed res nulla Deo Patri Natoq; ſtupenda.

Huc reſpexiſſe volunt Virgilium Ecloga 4. vbi canit:

Vltima Cumæi venit iam carminis ætas:
Magnus ab integro ſeclorum naſcitur ordo:
Iam redit & Virgo, redeunt Saturnia regna:
Iam noua progenies cœlo demittitur alto.

ARTI-

ARTICVLVS TERTIVS.

MARIAE VIRGINIS GLORIOSAM IN CÆLVM ASSVMPTIONEM

NEGANT.

Anno poſt natū Chriſtū 1520. MARTINVS *Lutherus*, in Euangelium de Aſſumptione Mariæ, *dubitat an Maria in cælum corpore & anima aſſumpta ſit: ac magis credit non aſſumptam.* Quamobrem libro de pijs Cæremonijs Eccleſiæ, *Feſtum Aſſumptionis Mariæ abrogandum cenſet.*

1546. * *Ioannes Riuius*, libro de abuſibus Eccleſiaſticis, *nullo modo affirmare vult Mariam vnà cum corpore aſſumptam eſſe: quoniam in ſacra Scriptura nullus de ea re locus extet.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

In Chronicis de anno 48. Maria virgo Ieſu Chriſti Mater ad Filium in cælum aſſumitur, vt quidam fuiſſe ſibi reuelatum ſcribunt.

Epiphanius. 370.

Hæreſi 42. Quomodo non poſſidebit Maria ſancta cum carne regnum cælorum, quæ non ſcortata eſt, non fuit petulans, non adulterium commiſit, nullum flagitioſum carnis opus perpetrauit, ſed impolluta permanſit?

Sophronius Presbyter. 400.

Ad Paulam & Euſtochium de Aſſumptione Virginis glorioſæ: Multi noſtrorum dubitant, vtrum aſſumpta fuerit Maria ſimul cum corpore, an abierit relicto corpore. Quomodo autem, vel quo tempore, aut à quibus perſonis ſanctiſſimum corpus eius inde ablatum fuerit, vel vbi tranſpoſitum, vtrùmue reſurrexerit, neſcitur: quamuis nōnulli aſtruere velint, eam iam reſuſcitatam, & beata cum Chriſto immortalitate in cęleſtibus veſtiri. Quod & de Beato Ioanne Euangeliſta eius miniſtro, cui virgini à Chriſto Virgo commiſſa eſt, plurimi aſſeuerant, quia in ſepulchro eius, vt fertur, non niſi manna inuenitur, quod & ſcaturire cernitur. Veruntamen quid horum verius cenſeatur, ambigimus. Melius tamen Deo totum, cui nihil impoſſibile eſt, committimus, quàm vt aliquid temerè definire velimus, &c. Quia Deo nihil impoſſibile eſt, nec nos tale aliquid de B. Maria Virgine factum abnuimus: quamquam propter cautelam (ſalua fide) pio magis deſiderio opinari oporteat, quàm inconſultè definire, quòd ſine periculo neſcitur.

Euthymius Eremita. 540.

Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ lib. 3. cap. 40. Superius quidem dictum eſt, quòd Conſtantinopoli multas Chriſto erexit eccleſias ſancta Pulcheria. Ex his autem vna eſt, quæ in Blachernis fuit ædificata, in principio imperij diuinæ memoriæ Marciani. Ij ergo ſcilicet Pulcheria & Marcianus, cùm illic ædificaſſent domum venerabilem maximæ celebrandæ, & ſanctiſſimæ Deiparæ, & ſemper Virgini Mariæ, & eam omnibus exornaſſent ornamētis, quærebant eius ſanctiſſimum corpus, quod Deū ſuſceperat. Et cùm accerſiuiſſent Iuuenalem Hieroſolymitanum Archiepiſcopum, & Palęſtinę Epiſcopos, qui in regia vrbe verſabātur propter Synodum, quæ tunc facta eſt Chalcedone, dicunt eis: Audimus eſſe Hieroſolymis primam & egregiam ſanctiſſimæ Deiparæ, & ſemper Virginis Mariæ eccleſiam in prædio, quod vocatur Gethſemane, vbi eius, quod vitam portauit, corpus fuit in loculo depoſitum. Volumus ergo eius huc adduci Reliquias, ad cuſtodiam huius regiæ ciuitatis. Excipiens autem, reſpondit Iuuenalis: In ſancta quidem & diuinitus inſpirata Scriptura de deceſſu ſanctæ Deiparæ Mariæ nihil traditur. Ex antiqua autem & veriſſima accepimus traditione, quòd tempore glorioſæ eius dormitionis, vniuerſi quidem ſancti Apoſtoli, qui orbem terræ ad ſalutem gentium obibant, momento temporis ſublimè ſublati, conuenerunt Hieroſolymis. Et cùm apud eam eſſent, eis viſio extitit Angelica: & audita fuit diuina hymnodia præſtantiorum Poteſtatum: & ſic cum diuina gloria & ſupercæleſti, in manus Dei ſanctam tradidit animam ratione quadam ineffabili. Quod verò Deum ſuſcepit eius corpus, cum Angelica & Apoſtolica hymnodia elatum, iuſtis ei factis, in loculo fuit depoſitum Gethſemane. Quo in loco Angelorum chorea & hymnodia manſit tres dies perpetuos. Poſt tres autem dies, Angelica ceſſante hymnodia qui aderant Apoſtoli, cùm vnus abfuiſſet, & poſt tertium diem veniſſet, & quod Deum ſuſceperat corpus adorare voluiſſet, loculum aperuerunt: ſed intemeratum quidē, & omni ex parte laudandū corpus nequaquam inuenire potuerunt. Cùm ea aūt ſola inueniſſent, in quibus fuerat compoſitum, & poſitū, & ineffabili, qui ex ijs proficiſcebatur, eſſent odore repleti, loculum clauſerunt. Qui myſterij obſtupefacti miraculo, hoc ſolum poterant cogitare, quod cui placuit in propria perſona carne indui,

&ex

& ex ſacroſancta Virgine homo fieri, & naſci in carne Deus Verbum, & Dominus gloriæ, & poſt partum eius incorruptam conſeruauit virginitatem: ei quoque viſum eſt, poſtquam ea è viuis exceſſit, intemeratum eius & impollutum corpus honorare translatione, ante communem & vniuerſam reſurrectionem.

Andreas Cretenſis. 560.

Encomio de dormitione ſanctiſſima Deipara cap.6. Sed iam abeamus, eo modo, qui tempori conuenit, feſtum celebraturi. Regina tribuum, Eccleſia fidelium, Reginæ generis, quæ à Deo Rege, omnium principe, in cæli regiam regaliter hodie aſſumitur, pompam celebrat, & ex ſe dona ei offert, quicquid eſt pulcherrimum atque iucundiſſimum. Quæ puluerem reddidit cæleſtem puluere exuitur: & quod à generatione acceperat, deponit operculum: & terræ reddit id, quod eſt ei cognatum. Quæ cùm vitam conciliaſſet, in vitalem ſtatim denuò reuertitur: & in locum introducitur, ex quo vitæ ducitur principium, & qui vinci non poteſt, & qui ab omni materiali & patibili diſiunctus eſt poſitura ac habitudine. Et in ſumma, ex iis, quæ apparent, id quod apparet, aſſurgit: & cū eo, quod intelligētia percipitur, intelligēdi ratione congreditur, iis rationibus, quas nouit is, qui prius colligauit & ſoluit, deinde rurſus colligauit.

Cap.8. Erat ſpectaculum verè nouum, & quod non poterat conſequi cogitatio. Mulier, quæ cælorum ſuperauerat naturam puritate, in adytorum, quæ ſunt in cælis, ſancta comeans & ingrediens. Virgo, ipſorum Seraphim ipſam vincens naturam miraculo Dei generationis, prima natura proximè accedens ad Deum, opificem omnium generationis: mater, quæ ipſum viuere pepererat, conſecuta vitæ finem partui nō abſimilem, & miraculum Deo & fide dignum. Sicut enim non fuit corruptus parientis vterus, ita mortuæ caro non interiit. O miracula: partus effugit corruptionem, & ſepulchrum non admiſit interitū. Sanctos enim non attingit. Quomodo poteſt hoc demonſtrari? Vultis dicam? Nemo autem ex iis, qui adſunt, me irrideat. Quomodo eſt monumentum inane? Vos enim alloquar. Quomodo corpus euanuit? Quomodo non ſunt in ea veſtes, in quibus eſt ſepulta, niſi effugiſſet interitum, id, quod ſepultum fuerat, ſi translatus non fuiſſet theſaurus? Quod ſi ita eſt, quomodo non eſt vera & à mendacio aliena translatio? Nam alia quoque concurrerunt, animæ à corpore ſeparatio, carnis depoſitio, compoſitionis ſolutio, partium diſiunctio, reſolutio, adiunctio, concretio, & eò diſceſſio, vt nihil appareat. Stat enim ſepulchrum inane vſque in hodiernum diem, quod & teſtimonio eſt approbatum, & approbat factam translationem.

Oratione 2. de dormitione Deipara cap.9. Vos autem, ô clariſſimi & illuſtriſſimi cœtus, vos rurſus voco ad concluſionem orationis: age in ſacra virginalis theſauri deductione præeuntes, canamus carmina funebria, & eam, quæ Feſto præeſt, quibus poſſumus, coronemus honoribus. Vt hoc verò fiat inſignius, adſit hodie omnis cœtus terreſtrium & cæleſtium, & vnà mecum compleat hymnum deceſſui accommodatum, qui conſtat his verbis: Mota ſunt caſtra Dei à tabernaculis Cedar, ad materiæ expertia & rediuiua tabernacula. Tabernaculum Legis exemplar accepit arcam ſupermundanam, cuius figura erat arca legalis. Attollatur id, quod eſt ſupra ſupernas fores, vt ſummam cæli portam cæleſtium regia regiè ſibi accipiat. Hanc excipite candidis veſtibus induti Angeli, laudate cæli, glorificate terrigenæ. Attollite ciuitatem Dei, regis magni. Plaude terra, proſequere laudib[u]s: narra quæ ſunt glorioſa Virginis, partus faſcias, ſepulchri miracula, quomodo ſit ſepulta, quomodo translata, quemadmodum cernitur inane ſepulchrum, quod adoratur, &c. Gethſemane ſuſcipe nouam Reginam: para ſepulchrum: produc ea, quæ ſunt vſui ad ſepeliendum, orna thecam vnguentis. Sit arca tibi cuſtos theſauri. Cautè & diligenter ſanctum cuſtodiatur. Si conſeruetur quidem, manens in ipſo, erit communis poſſeſſio, quæ adornabitur ab Angelis & hominibus. Si quid autem contigerit admirabile, & præter opinionem, & translatum fuerit id, quod eſt impollutum, eſto prædicans miraculū. Narrato translationem iis, quæ ſunt poſtea conſecuturæ generationibus.

Timotheus Presbyter Hieroſolymitanus. 570.

De Propheta Simeone, qui Chriſtum vlnis excepit: *Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius.* Ex hoc loco quidam conſtituere voluerunt, Domini matrem gladio enectam, martyrio vitæ finem feciſſe. Verùm res ita non habet. Chalybeus enim gladius corpus diuidit, non etiam animā diſcindit: Virgo autem modis omnibus inculpata & ſacroſancta, eius voluntate, qui in ea habitauit, ad cæleſtem regionem iam olim aſſumpta, translataque in hodiernum vſque diem immortalem vitam ducit.

Germanus Patriarcha Conſtantinopol. 720.

Oratione de obdormitione Virginis: Semper viuit tuus ſpiritus, & caro tua in ſepulchro corruptionem non ſuſtinuit. Omnia intueris, & inſpectio tua verſus cuncta dirigitur, &c. Corpus tuum Virgineum omninò ſanctum eſt, & humanum quidem, ſed quod ad ſummam immortalitatis vitam peruenerit, adeoq; integrum ſit, vt abſolutè viuum, & obdurmitioni non obnoxium; quippe quod vas Dei capax fuerit.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Sermone de dormitione ſanctiſſima Domina, noſtra Deipara cap.14. Sanctiſſimum Mariæ corpus præclariſſimo imponitur monumento: ſed hinc tertio die ad curſus cæleſtes in cæleſtia transfertur curricula. Non oportebat enim hoc diuinum habitaculum, fontem, qui non poteſt exhauriri, aquæ remiſſionis, cæleſtis panis terram inarabilem, botri ambroſię terram inirrigabilem, ſemper florentem & fertilem oleā paternæ miſericordiæ, coërceri in ſinu terræ; ſed quomodo, quod ex ea conſtitit, Verbi Dei corpus ſanctum & integrum, & interitui minimè obnoxium, tertio die ſurrexit ex monumento: ita etiam eam eripi è ſepulchro decebat, & matrem transferri ad Filium: & quomodo ipſe ad eam deſcendit, ita etiam eam illi dilectiſſimam ad ipſum extolli in maius & perfectius tabernaculum, nempe in ipſum cælum. Oportebat eam, quæ Deum Verbum in ſuo vtero hoſpitio exceperat, collocari in diuinis Filij tabernaculis: & quomodo dixit Dominus debere ſe eſſe in iis, quæ ſunt ſui Patris: ita etiam matrem *Luc. 2.* oportebat habitare in Regia Filij, in domo Domini, & in atriis domus Dei noſtri. Si enim in ipſo *Pſal. 86.* eſt habitatio omnium, qui lætantur, vbi eſt cauſa lætitiæ, oportebat eius, quę in pariendo integram conſeruauit virginitatem, incorruptum conſeruari corpus etiam poſt mortem. Oportebat eam, quæ Creatorem in ſinu geſtauit infantem, in diuinis verſari tabernaculis: oportebat ſponſam, quam Pater deſpondit, degere in thalamis cæleſtibus.

Cap.17. Quid quæritis in ſepulchro eam, quę ad cæleſtia translata eſt tabernacula? Cur à m[e] [c]uſtodiæ rationem expoſcitis? Non licet mihi iuſſi[s] diuinis reſiſtere. Corpus ſacrum & ſanctum, reli-

ctis

ſindonibus, cùm me impertijſſet ſanctificati-ne,& vnguento bonoir odore repleuiſſet,& templum diuinum effeciſſet, abit raptum ſublimè comitantibus Angelis & cæleſtibus omnibus.

Michael Syngelus. 830.

In Dionyſ. Areopagita: Cùm Dei matris innocentiſſimæ corpori iuſta perſoluerentur, quod ob diuum Filij Dei partum, qui ex ipſa natus eſt,& ortum carnis ineffabiliter accepit, cum eaquè familiariter vixit, magnis honoribus auctum, à cæleſtibus Angelorum Ordinibus, plurima cum pompa elatum eſt,& ipſius delubrum mirandum in modum extructum, ſanctiſſimis diuiniſſimisque Apoſtolorum capitibus & manibus in Gethſemane translatum, linguis diuino Spiritu percitis, igneis & diuiniſſimis laudatum, & gloria cumulatum eſt. Hinc Virgo integerrima, quę omnibus cæleſtibus Poteſtatibus ſublimior eſt,& omni creationi dominatur, poſt celebratam eius memoriam, ad ſublimiorem cæli requiem eſt aſſumpta.

Leo Imperator cognomento Sapiens. 880.

Oratione in dormitionem ſanctiſſimæ Deiparæ: Sed quæ linguæ facultas, quod orationis flumen ad hoc argumentum aliqua ſaltem ex parte dignè tractandum, quod laudatiſſima illa, & bonis omnibus cumulatiſſima hominum Angelorumq; Domina exhibet, ſufficere poſſe videatur? O ſuper omnes benedicta, qui ſolus magnalia, & poteſt & facit præpotens Filius tuus, quid hodie tibi largitur & præſtat? quid agitur? quod ſpectaculum exhibetur? An non, obſecro, te ſanctificationis arcam, te ornatiſſimum thalamũ & diuiniſſimum thronum ad ſuum diuinum & auguſtale tẽplum transponit? An non illam, ex qua carnis indumentum, quo inter homines verſari poteſt, acceperat, carne veſtiuit, & ad ſumma veſtigia cælorum euexit? An non omnes, qui illi adſont & adminiſtrant, tibi quoque prompta deferunt obſequia?

Simeon Metaphraſtes. 950.

De vita & dormitione B. Mariæ cap. 44. Hinc ad ſacratiſſimam abducitur Gethſemane, & illic ſanctiſſimum quidem corpus (*Beatæ Mariæ*) mandatur ſepulturæ. Quidni enim, cùm etiam qui erat Deus, eius Filius, mors hominum ſepelitur? Per ipſum autem ad cæleſtia & diuina transmittitur tabernacula. Quod dicimus, confirmat Iuuenalis diuinus Hieroſolymorum Epiſcopus, qui ab antiqua & vera traditione narrationem dicẽs ad ſe ſic fuiſſe deductam ait: Quòd tres totos dies ad ſepulchrum ſancti permanſerunt Apoſtoli, diuinas hymnodias ex alto audientes: Deinde poſt tertium diem, cùm vnus ex Apoſtolis tardius veniſſet ad exeqoias, vel quod ita contigiſſet, vel quod diuinum ita prouidiſſet conſilium, vt nota eſſet omnibus translatio admirabilis, tunc & ipſe qoidem acceſſit, &, vt eſt conſentaneum, magnum ex eo cœpit dolorem, quod tanti boni manſiſſet expers, idque omninò tolerare non poterat. Sacer itaque ordo Apoſtolorum non ioſtum eſſe iudicans, vt ipſe quoque viuificum illud corpus non videret, & amplecteretur, iubet ſtatim aperiri ſepulchrum. Et illud quidem fuit apertũ: theſaurus autem nequaquam erat in eo: ſed ſolæ erant veſtes, in quibus fuerat conditus, quomodo etiam eius Filij in reſurrectione. Quas cùm ipſe eſſet amplexus, & qui cum eo aderant, & repleti eſſent inexplicabili odore & gratia, rurſus quidẽ claudunt ſepolchrum. Miraculum autem poſteris filiis à patre accipiens deinceps tradit. Atque viuifici quidem corporis diuinæ ſepulturæ ita ſe habet narratio; ſiquidem quod ex ea natum erat, totam eam Verbum ad ſe tranſtulit, & voluit eam apud ſe & eſſe, & perpetuò ſimul viuere.

Michael Glycas. 1100.

Parte 3. Annalium: Etſi Virgo mater naturæ legibus fuit obnoxia, tametſi mortem deguſtauit, tametſi vt homo in ſepulchrum eſt depoſita: naturæ tameo fines atque terminos ſuperauit & exceſſit, neque ſepulchrum & mortalitas eam in poteſtate ſua retinere potuit. Nam & ipſa de ſepulchro reſurrexit, prorſus vti Filius eius, idemque Deus etiam fecerat, ſolis ſepulchralibus exouijs in monumento relictis. Hoic narrationi fidem facit diuinus ille Iuuenalis, qui Hieroſolymorum Antiſtes fuit. Exponit ille, quo pacto id temporis Thomas abſuerit, quo pacto deinceps ad ſepulchrum acceſſerit, qoo pacto illud ipſum perquiſiuerit. Etenim Apoſtoli Thomæ gratia ſepulchrum aperiri iuſſerunt, quòd illum cernerent abſentiam in morte Virginis ſuam moleſtiſſimo ferre animo. Itaque ſepulchrum quidem aperitur, at ipſe theſaurus in eo reconditus nuſquam apparebat: ſolæ ſepulchrales exuuiæ reperiebantur. Conſimili nimirum modo & ipſam Dei Matrem ex mortuis reſurrecturam fuiſſe, quo Filius reſurrexerat, multo ante Beatus ille Dauides huiuſmodi verbis ſignificauerat: *Surge Domine in requiem tuam, tu*, inquam, ipſe, *& arca ſanctitatis tuæ.* Nam quia nòrat Dauides, eam, quę Chriſtum vtero ſuo geſtaſſet, ac illam ipſam ob cauſam arca ſanctitatis eſſet, atque nuncuparetur, eodem pacto reſurrecturam è ſepulchro, quo & natus ex ipſa Chriſtus Dei Filius & Deus reſurrexit: idcirco non abs re conſimilem vtriuſque reſuſcitationem ex mortuis multo ante quaſi pictura quadã expreſſit. Etenim ni res ita ſe haberet, non ſanè poſteaquam dixerat: *Surge Domine*, ſubieciſſet: *& arca ſanctitatis tuæ.* Quapropter hac quidem in parte amplius hæſitare noli. Nam quia duo illa primum omnium creatorum hominum corpora interitui facta ſunt obnoxia propter inobedientiam, indeque porrò ſubſecutum aliud, nimirum vt malum eiuſmodi latius ſerpens, in vniuerſam humanam naturam ſe dederet: idcirco nũc quoque primum omnium duo corpora, excuſſo depoſitoque interitu, facta ſunt primitiæ quaſi quędam eius immortalitatis, quam ſpe certa nobis pollicemur. Atque hæc, quæ dicimus, caue pro fabula duxeris, &c.

Nicetas Choniates. 1200.

Libro 3. de imperio Iſaacij Angeli: Theodorus Caſtamunita cum faſtu & frequentiſſimo comitatu per forum in Pantanaſſæ templum 15. die Auguſti ad Feſtum Aſſumptionis Dei genitricis celebrandum incedit.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Eccleſ. Hiſtor. lib. 2. cap. 22. agens de dormitione Deiparæ: Vbi ad Gethſemane peruentum eſt, ſepulturę quidem Maria, Filium imitata, traditur: per illũ autem ad diuina tabernacula, ad ipſum ſcilicet paradiſum, vbi & vitæ arbor conſita eſt, ratione ea, quam qui hæc fecit, Deus nouit, transfertur.

Cap. 23. Porrò vitalis & ſalutiferi tabernaculi huius translationem, cùm multi alij diſertis verbis clarè deprædicant, tum omnium maximè Iuuenalis Hieroſolymorum Epiſcopus, magnus ſanè diuinoq; afflatus numine vir, ex vetuſta traditione rem hanc ſic geſtam ſcriptis ſuis cum fide confirmat. Dicit enim, &c.

Zaga Zabo Epiſcopus Æthiops. 1510.

In confeſſione fidei Aethiopica: Item voluerunt Apoſtoli, vt diem mortis & Aſſumptionis Mariæ Virginis cum omni honore celebraremus.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Ambroſius. 370.

In Miſſali: *In Vigilia Aſſumptionis Mariæ, ſuper Oblat.* Suſcipe quæſumus, Domine, ſacrificium placationis & laudis, quod nos interueniente ſancta Dei Genitrice, ſemperquè Virgine Maria, cuius feſtiuum Aſſumptionis diem celebramus, & perducat ad veniam, & ad perpetuam gratiarū conſtituat actionem.

Præfatio: *Per Chriſtum Dominum:* Et in huius diei veneranda feſtiuitate, in qua ſancta Dei Genitrix mortem ſubijt temporalem, nec tamen mortis nexibus deprimi potuit, quæ Filium tuum Dominum noſtrum de ſe genuit incarnatum.

Eucherius Lugdunenſis. 450.

Homilia in Aſſumptione Mariæ. Me[illegible] ſancti Patres conſtituerunt, vt in hac ſolennitate beatæ Mariæ virginis hoc Euangelium legeretur, quæ ſpecialiter quidē per has duas mul[illegible]atur. Ipſa enim inter omnes creaturas [illegible]ima Virgo vtriuſque vitæ, actiuæ videlicet & contemplatiuæ plus cæteris omnibus priuilegia cuſtodiuit.

Fortunatus. 560.

De partu Virginis lib. 1.

Cuius honore ſacro Genitrix tranſcendis olympum,
Et ſuper aſtrigeros [illegible] polos.
Conderis in ſolio felix Regina ſuperbo,
Cingeris & niueis lactea virgo choris:
Nobile nobilior circumſiſtente ſenatu,
Conſulibus cel[illegible] cel[illegible] ipſa ſedes.
Sic iuxta genitum Regem Regina perennem,
Ornata ex partu mater opima tuo.

Concilium Lugdunenſe. 580.

Apud Gratianum de Conſecratione diſt. 3. Pronuntiandum eſt laicis, vt ſciant tempora feriandi per annum: ſunt iſti dies: Natalis Domini, ſancti Stephani, &c. S. Laurentij, Aſſumptio S. Mariæ, Natiuitas S. Mariæ, &c.

Gregorius Turonenſis. 580.

De gloria Martyrum lib. 1. cap. 4. Impleto à B. Maria huius vitę curſu, cùm iam vocaretur à ſeculo, congregati ſunt omnes Apoſtoli de ſingulis regionibus ad domum eius. Cumquè audiſſent quòd eſſet aſſumenda de mundo, vigilabāt cum ea ſimul: & ecce Dominus Ieſus aduenit cum Angelis ſuis, & accipiens animam eius, tradidit Michaëli Angelo, & receſſit. Diluculo autem leuauerunt Apoſtoli cum lectulo corpus eius, poſueruntque illud in monumento, & cuſtodiebant, ipſum aduentum Domini præſtol[illegible]es. Et ecce iterum aſtitit eis Dominus, ſuſceptumq́ corpus ſanctum in nube, deferri iuſſit in Paradiſum: Vbi nunc reſumpta anima cum electis eius exultans, æternitatis bonis nullo occaſuris fine perfruitur.

Cap. 9. Maria Angelicis choris canentibus in paradiſum Domino præcedente tranſlata eſt.

Gregorius Magnus. 600.

Libro Sacramentorum in die Aſſumptionis Mariæ: Veneranda nobis, Domine, [illegible] huius diei feſtiuitas in qua ſancta Dei Genitrix mortem ſubijt temporalem, nec tamen mortis nexibus deprimi potuit, quæ Filium tuum Dominum noſtrum de ſe genuit incarnatum.

Hildephonſus Toletanus. 660.

Sermone 2. de Aſſumptione B. Mariæ. Hæc eſt, fratres, feſtiuitas hodierna, præcipua & venerabilis nobis, ſed venerab[illegible] A[illegible], & S[illegible], omnibus: quorum lætitia & gaudium procul dubio ex huius adimpletur diei exultatione: quando beata Dei Genitrix clarior ſole eſſe[illegible] in throno claritatis. Nam Chriſtus, ſicut legimus, *in ſole poſuit tabernaculum ſuum,* de quo ipſe, vt ita loquar, tabernaculo *proceſſit tanquam ſponſus de thalamo ſuo.* De quo ſanè tabernaculo, ac ſi ex voce [illegible]nitri[illegible] is Dei dicitur. *Et qui creauit me requieuit in tabernaculo meo.* Igitur abſque dubio beata Virgo pro tanta gratia, [illegible] honoris priuilegio materno hodie reſedit ſublimata in throno. Psal. 18. Eccl. 24.

Sermone 3. Feſtiuitas [illegible] ac [illegible]ritas eſt omnium ſupernorum ciuium grauiſſima, quia eius eſt Aſſumptio de corpore, ex qua [illegible] eſt veritas & iuſtitia. Hinc fratres, quæſo, iungamus vota cum ſupernis ciuibus, & iuxta modulum infirmitatis noſtræ exequamur laudibus: quoniam quod natum eſt ex ea, commune eſt omnium gaudium. Illi ſiquidem hodie occurrunt lætantes, & ſuſcipiunt eam gaudentes cum hymnis & laudibus: nos proſequamur cum omni deuotione cordis & integritate fidei. ſicq; proſequamur, vt ad illa ineffabilia dona, quæ percepit beata Dei Genitrix, quandoque pertingere valeamus. Fortè igitur hodie interrogauerunt quidam Sanctorum eminus proſpicientes illud de Canticis: *Quæ eſt iſta, quæ aſcendit per deſertum, ſicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris?* Quoniam in aſcenſu eius multa fragrabant ornamenta virtutum incendio diuini concremata amoris. Quæ ideo quaſi virgula fumi, quia ipſa eſt virga illa de radice Ieſſe, quæ hodie aſcendit. Psal. 84. Cant. 8. Isaie 11.

Serm. 4. O beatiſſima & glorioſa celebratio noctis huius: in qua virgo venerabilis Maria cum laudibus cæleſtis militiæ poli aula cùm ineffabili triumpho excipitur: ex cuius carne Dominus Ieſus Verbum caro efficitur, quam ad immortalitatis gloriam tranſmutatā, ac ſuper Angelos eleuatam, nullus fidelium ambigit.

Serm. 5. Hodie ob venerationem Aſſumptionis Dei Genitricis Angeli lætantur, Virgines gratulantur, Patriarchæ ac Prophetæ Deo laudes referunt.

Iulianus Pomerius. 680.

Præfatione in librum Hildephonſi de laude B. Mariæ, Superueniente die Aſſumptionis [illegible] & ſemper Virginis Mariæ, ante tres dies, tribus diebus Litanias peregit.

Beda. 700.

Tomo 7. in Sermonibus varijs, Sermone de S. Maria: Hodie celebramus feſtiuitatem ſanctæ Mariæ Dei genitricis, quæ hodie tranſlata eſt in cælum de mundo, vt pro nobis oret Filium.

In computo vulgari, qui dicitur Ephemeris: Mēſis Auguſti 18. Kalend. Septemb. Aſſumptio ſanctę Marię.

In Martyrologio: 18. Kalend Septemb. Aſſumptio ſanctæ Dei genitricis & perpetuæ Virginis Mariæ.

Ordo Romanus. 730.

Fol. 84. In Aſſumptione S. Mariæ, in ipſa nocte leguntur Cantica Canticorum, vel Homiliæ eiuſdem diei &c.

Ambroſius Ansbertus. 760.

Sermone de ſolennitate Aſſumptionis Mariæ: Huius diei ſolennitas ſicut à quibuſdam Chriſtianis ignoratur, ſic à [illegible] præ cæteris anni ſolennitatibus honoratior habetur: maximè autem eo [illegible] primatum Eccleſia Catholica in primo Pa[illegible] ſortita eſt.

Carolus Magnus. 780.

Lib. 1. Leg cap. 164. Hæ ſunt feſtiuitates in ann[illegible]

quæ per omnia venerari debent: Natalis Domini, S. Stephani, &c. de Aſſumptione S. Mariæ interrogandum relinquimus.

Lib. 2. cap. 35. Feſtos dies in anno celebrari ſanximus: Natiuitatem Ioannis Baptiſtæ, Aſſumptionem Mariæ, &c.

Idiota. 800.

In Contemplatione de B. Maria Virgine cap. 5. Fama tui ſanctiſſimi nominis, clariſſima virgo Maria, prius clauſa fuit, quàm diu in mundo morata fuiſti, ſed poſt Aſſumptionem tuam in cælum, diuulgata fuit per omnia mundi climata.

Haymo. 820.

Homilia in Epiſtolam de Feſto Aſſumptionis Mariæ: Maria *in hæreditate Domini morata eſt*, quæ non peccando à poſſeſſione Domini non diſceſſit, ſed integram ſuam animam à concupiſcentia & carnem à corruptione ſeruans, portio hæreditatis Dei effecta eſt, cantans cum Propheta, & dicens:
Pſal. 15. *Etenim hæreditas mea præclara eſt mihi.*

Concilium Moguntinum. 813.

Cap. 36. Celebrari mandamus in Natali Petri & Pauli Apoſtolorum vnum diem, Natiuitatem Ioannis Baptiſtæ, Aſſumptionem Mariæ, &c.

VVandelbertus Diaconus. 830.

In Martyrologio menſis Auguſti:
Octaua & decima mundi lux ſleſq, Maria,
Angelico comitata choro, petit æthera Virgo.

Leo Quintus. 847.

Sigebertus de anno 847. Leo Quintus decreuit, vt Octauę Aſſumptionis S. Marię in Eccleſia celebrarentur, quod antea non fiebat.

Nicolaus Primus. 860.

Ad conſulta Bulgarorum cap. 4. Abſtinendum eſt ante ſolennitatem Aſſumptionis Sanctę Dei genitricis & Dominæ noſtræ Mariæ.

Continuator Reginonis. 990.

De anno 966. Otto Imperator iterum in Italiam ire diſponens, Aſſumptionem ſanctiſſimę Dei Genitricis VVormatiæ celebrauit.

Fulbertus Carnotenſis. 1000.

Sermone in Feſto Aſſumptionis Mariæ: In hac die cõpetenter ſponſo illi cæleſti proclamat beata Virgo:
Pſal. 72. *Tenuiſti manum dexterã meã, & in voluntate tua deduxiſti me, & cum gloria aſſumpſiſti me.* Hodie, inquam, Ipſa à ſponſo Filio & Domino congruè audiuit:
Cant. 2. *Iam hyems tranſijt, imber abijt, & receſſit: Surge proxima mea, ſponſa mea, columba mea, & veni.* Hæc ideo dicimus, quia ſicut iam in conſuetudinem ſuſcepit Eccleſia, hodierna die ad cælos aſſumpta fuiſſe creditur Virgo Maria: ſed quo ordine hinc ad ſuperna tranſierit regna, nulla Catholica narrat hiſtoria, &c. Vera de eius aſſumptione ſententia hæc eſſe probatur, vt ſecundùm Apoſtolum, *ſiue in*
2. Cor. 12. *corpore, ſiue extra corpus* ignorantes, aſſumptam ſuper cælos eam eſſe credamus.

Concilium Salegunſtadienſe. 1020.

Cap. 1. Chriſtiani ſint in abſtinentia in Vigilia Aſſumptionis S. Mariæ.

Petrus Damianus. 1050.

Sermone de Aſſumptione B. Mariæ: Hæc eſt illa dies, quæ cælorum officinas ſublimiori gaudio cumulauit, annua mundo, Angelis continua, continuans homines Angelis, & Angelos hominibus felici fœderatione coniungens. Intuere mentalibus oculis Filium aſcendentem, & Matrem aſſumptam, & videbis aliquid excellentius in aſcenſione Filij exhiberi: & aliquid glorioſius in aſſumptione Virginis demonſtrari. Aſcendit enim Saluator in cælum poteſtatiuè virtutis imperio, ſicut Dominus & Creator, Angelorum comitatus obſequio, non auxilio fultus: aſſumpta eſt Maria in cælum, ſed gratiæ ſubleuantis iudicio, comitantibus & auxiliantibus Angelis, quam ſubleuabat gratia, non natura. Ideo dies hæc Aſſumptio, illa Aſcenſio vocatur, cùm aliud ſit potentia, aliud miſericordia, ſolumque ſoli ſit priuilegium Creatori naturam rerum propria poteſtate ſupergredi.

Radulphus Ardens. 1060.

Homilia de Aſſumptione Mariæ: Beata & venerabilis virgo Maria, cuius hodie Aſſumptionẽ celebramus, Dominum ſtuduit imitari.

Ado Treuirenſis. 1070.

In Martyrologio: xviij. Calend. Septemb. Dormitio ſanctæ Dei Genitricis & perpetuæ virginis Marię. Cuius ſacratiſſimum corpus etſi non inuenitur ſuper terram, ſicut nec beati Moſi ſepulchrum, quem ſancta Scriptura dicit à Domino ſepultum: Deut 34.
tamen pia mater Eccleſia, quæ ſuis obſeruationibus integerrima fide fundata conſiſtit, eius venerabilem memoriam ſic feſtam agit, vt pro conditione carnis eam migràſſe non dubitet.

Anſelmus. 1080.

De excellentia Mariæ virginis cap. 4. Tota Chriſtianitas nouit Mariam ſupra omnes cælos exaltatam, & Angelicis choris prælatam certiſſimè credit.

Cap. 8. Verùm cùm ipſe eam in regnum ſuum aſſumere, & ei magnificentiam regni ſuæ gloriæ decreuiſſet oſtẽdere: cuius precor dignitatis aut honoris apparatibus intendebat tota curia Angelorum; quibuſve vocibus exultationis & ſalutis reſonabant numeroſa tabernacula antiquorum Patrum, Ipſi curiæ tunc aſſociatorum? Certè crediderim omnes illius beatæ patriæ ciues feſtiuiori ſolito ac ſublimiori nitore decoris, ad aduentum matris Domini ſui præparari; & noua quadam ac ineffabili iucunditatis gratia pro tantæ rei expectatione coniubilare, &c. Stipatus mille millibus, imò innumerabilibus Angelorũ agminibus Deus ipſe huic pijſſimæ matri ſuæ de hoc mundo migranti occurrit, eamque ſuper omnes cælos exaltatam, cunctæ ſecum creaturæ perenni iure dominaturam, in throno gloriæ collocauit.

Ad caput 1. Epiſtola ad Galatas: Quia Ioannes ibi deerat, credimus matrem Domini iam in cælum tunc aſſumptam fuiſſe, cuius ſepulchrum oſtenditur in valle Ioſaphat.

Iuo Carnotenſis. 1100.

Epiſt. 84. Diem tibi reſcribimus loco non mutato Kalend. Septemb. ad quem ſi venturus es, vſque ad Aſſumptionem B. Mariæ præmandare nobis ne pigriteris.

Sigebertus Gemblacenſis. 1110.

In Chronico de anno 688. Sergius conſtituit, vt in Annuntiatione Domini, in Natiuitate, & Aſſumptione S. Mariæ exeant Litaniæ.

Abſalon Abbas Sprinckirbacenſis. 1120.

Sermone de Aſſumptione Mariæ: Cum corpore dicam exaltatam, an ſine illo? Verè dicam cum corpore: quoniam ſi in hac parte errauero, ipſe error eſt mihi gratiſſimus, qui fonti pietatis Matri miſericordiæ incumbit excuſandus. Nunquid enim dicam Dei Filium Matri honorem denegaſſe, quẽ ſeruis voluit impendere? Helias in cælum curru leuatur igneo, & mater Dei computruit in tumulo? Præterea ſi ſpiritu migrãte ſacroſanctum eius corpus terra detinuit, cur Filius venerationem illam denegauit in terris Reliquijs matris, quã cuilibet Martyri vel Confeſſori voluit exhiberi?

Honorius Auguſtodunenſis. 1120.

Sermone in Aſſumptione Mariæ: Glorioſa virgo Maria, cuius hodie ſolennia recolimus, in exultatione & lætitia educitur, & per deſertum aëris cum concentu Angelorum, & iubilatione Sanctorum in cæleſte palatium Regina cælorum introducitur: in quo nunc eſt delicijs affluens, quia inter cœtus Angelorum, inter agmina omnium Sanctorum exundat in eam abundantius voluptatis Dei torrens.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

Lib. 6. in Cantica: Quando Spiritus ſanctus in te ſuperuenit Maria concepiſti, & virgo peperiſti: quando autem de hoc mundo aſſumpta, atque ad æthereum thalamum translata es, tunc tu, & ex tunc *electa vt ſol*, electa inquam nobis.

Bernardus. 1130.

Sermone 1. de Aſſumptione Mariæ: Præceſſit nos Regina noſtra, & tam glorioſè ſuſcepta eſt, vt fiducialiter ſequantur Dominum ſeruuli.

Sermone 4. Mirantur omnes Mariam de terra aſſumptam ad cælum: mirentur potius pauperem Chriſtum de cœleſtis regni plenitudine deſcendentem. Longè enim ampliori miraculo dignum videtur, Dei Filium paulo minus ab Angelis minorari, quàm Dei Matrem ſuper Angelos exaltari.

Hugo Victorinus. 1130.

Serm. 47. de Aſſumptione Mariæ: Hæc in laudem beatiſſimæ Mariæ deſcribuntur, cuius Aſſumptionis diem celebramus.

Richardus Victorinus. 1140.

In Cantica Cant. cap. 42. De Aſſumptione Mariæ, & eius laudibus: O quanta ſic conſidera, tu quiſquis es in iubilu, iſtis ſuffulta floſculis, iſtis malis ſtipata, ſtat eruta periculis, in partu laureata, deſiderantis oſculis iam fruitur beata coniuncta Trinitati. O plaudant iam renati: ô iubilum, quo iubilat mater Nato vnita. O quàm pręclara rutilat duplicibus veſtita, translator non ſic ventilat, fides allegat, ita quod regnet iam cum Deo. Aue Maria, gratia plena, tecum ſit Deus, corruptionis noſtræ quam ſomniat Iudæus, tabeſcat in fallacia ſeductor Saducæus. Nam verè ſurrexiſti, ô dulcis Mater Chriſti, reorum miſerere.

Petrus Cluniacenſis. 1150.

Lib. 2. de miraculis cap. 30. Mos eſt Romanorum feſtum Aſſumptionis matris Domini inter vniuerſas anni feſtiuitates præcipuo honore colere, ſpeciali deuotione venerari. Vnde eſt, quòd inter plura deuoti animi ſui erga præcelſam Virginem ſigna, cereos maximos faciunt, quos in Vigilia feſtiuitatis accendunt.

Arnoldus Abbas Bonæuallis. 1160.

Tractatu de laudibus Mariæ: Poſtea Ioanne in obſequijs eius perſeuerante non diu vacatione dilata, migrauit Maria ad Filium; & Angelis occurrentibus, & deportantibus illam inclytam animam, aſſumpta eſt in cælum. Vtrum in corpore, an ſine corpore, nullius canonicæ Scripturæ definiuit auctoritas: ſed quocunque modo ſit, eam cum Chriſto eſſe dubium non eſt. Nec fas eſt homini loqui, quid illud gloriæ ſit, quæ beatitudinis plenitudo, qua illa perfruitur. Hoc certum eſt, quia ibi eſt, vbi tam ipſa, quàm Filius eius vultui Dei aſſiſtit, pro nobis miſericordiam poſtulantes, non iudicium, & obtinentes omni pœnitenti remiſſionem peccatorum.

Hildegardis. 1170.

Epiſtola ad Moguntinenſes: O pura diuinitas, tu Mariam vnicam matrem tuam tam alienæ naturæ ſuper ſydera in cælum leuaſti, quò non venerat Eua: quæ nobis perdidit Eua, ea per matrem Saluatoris, cum omnibus ornamentis Paradiſi nobis reddita & reſeruata ſunt.

Eliſabeth Schonaugienſis. 1160.

Lib. 4. Viarum Dei: Tam carne quàm ſpiritu Domina noſtra in cælum aſſumpta eſt. Eo die, quo nunc celebratur Aſſumptio eius, de hac vita migrauit: quadrageſimo autem die poſt illum, hoc eſt 9. Kalend. Octobris reſurrexit.

Godfridus Viterbienſis. 1170.

Parte 14. Chronicorum de Aſſumptione beatæ Mariæ Virginis:

Semper in obſequijs ſeruata Maria Ioannis,
Iam quinquaginta tranſactis virginis annis,
Spiritus & corpus tranſijt ante Deum.
Corporis ipſius terra pars nulla remanſit,
Veſtimenta tamen plebs eccleſiaſtica ſanxit,
Vt ſacra ſeruari ſemper honore pari.

Adam Victorinus. 1180.

In Proſa de Aſſumptione beatæ Virginis:

O Maria ſtella maris,
Dignitate ſingularis,
Super omnes ordinaris
Ordines cæleſtium.
In ſupremo ſita poli
Nos aſſigna tuæ proli,
Ne terrores ſiue doli
Nos ſupplantent hoſtium.

Guarricus Igniacenſis. 1180.

Sermone 1. de Aſſumptione Mariæ: Non immeritò creditur ſine iniuria vel inuidia cæterarum ſedium, quoddam eſſe ſpeciale regis ſolium excelſum & eleuatum ſuper gloriam omnium: Mariam dico, exaltatam ſuper choros Angelorum, vt nihil contempletur ſupra ſe Mater, niſi ſolum Filium: nihil miretur ſuper ſe Regina, niſi ſolum Regem: nihil veneretur ſuper ſe Mediatrix noſtra, niſi Mediatorem ſolum, cui nos ipſa ſuis precibus cõciliet, commendet, & repræſentet vnico Filio ſuo Ieſu Chriſto.

Ioannes Belethus. 1200.

De diuinis Officijs cap. 146. de Aſſumptione Mariæ Virginis: Verum eſſe, beatam Mariam, quod ad animam eius attinet, aſſumptam certò nouimus: an verò corpus illius poſtea aſſumptum fuerit, profectò incertum eſt. Piè tamen credimus, ipſam integrè fuiſſe aſſumptam, ſed prius anima, ac deinde corpore.

Ceſarius Heiſterbacchius. 1220.

Lib. 7. cap. 38. Bertramus monachus Ordinis noſtri tam feruente motu charitatis Dominam noſtram ſanctam Dei Genitricem amabat, vt non ſine magno cordis cruciatu audire poſſet, ſi fortè dubitatiuè quis diceret, vel legeret, de corporali eius aſſumptione. Quum iam exegiſſet in Ordine quindecim annos, adhuc iuuenis ætate, in Vigilia Aſſumptionis eiuſdem, ingreſſus eccleſiam, videt ſanctam Dei Genitricem in corpore glorificato, in ſede miri decoris reſidentem: ſedebant circa illam diuerſi ordines Sanctorum, Patriarchæ videlicet, Prophetæ, Apoſtoli, Martyres, Confeſſores, Virgines, Viduæ, Coniugati. Deinde vultum ei iucundiſſimum exhibens Maria, voce hilari & dulci ſic ait: Noueris Bertrame pro certo me in vtraque ſubſtantia, id eſt, corpore & anima glorificatam, & die quadrageſima à mortuis ſuſcitatam. Mox vt beata Virgo verba prædicta protulit, conuentus ille cæleſtis diſparuit.

Thomas Aquinas. 1250.

Opuſc. 8. circa expoſitionem ſalutationis Angelicæ. Credimus quòd poſt mortem Maria reſuſcitata fuerit, & in cęlum deportata.

Bonauentura. 1260.

De Aſſumptione Mariæ Virginis Serm. 1. Attendite chariſſimi, quod regina habere debeat regium comitatum, regium veſtimentum, cęlum thalamū, regium diadema. Sic certè Regina noſtra, hodie ad cęlum aſſumpta, habuit regium comitatum copioſum, veſtimētum pretioſum, thronum gloriosum, diadema ſpecioſum. Meritò ſiquidem ſinu fouet in cælo, quem in ſinu ſuo ipſa ſępe fouit in mundo.

Guilhelmus Durantius. 1270.

In Rationali diuinorum lib. 7. cap. 24. de Aſſumptione Mariæ. Quædam religioſiſſima mulier Eliſabeth nomine de partibus Saxoniæ, aſſeruit ſibi reuelatum fuiſſe, quòd poſt quadraginta dies, poſt aſſumptionem animæ, aſſumptum fuerit corpus Mariæ.

Iacobus Genuenſis. 1280.

Sermone 1. de Aſſumptione Mariæ. Aſſumpta eſt Maria, non ſolùm quantum ad animam, ſed etiam quantum ad corpus eſt glorificata.

Ioannes à S. Geminiano. 1300.

In Summa lib. 7. cap. 4. Beata Maria aſſumpta fuit vtiliter, ſublimiter, mirabiliter, & honorabiliter. Vtiliter quidem, ſi conſideres officium: ſecundò aſſumpta fuit ſublimiter, ſi conſideres ſitum: quia apparuit in cælo ſcilicet empyreo, & hoc fuit in aſſumptione. Et apparuit in cælo tanquam Regina in throno ad congregandum ſcilicet Filio ſuo, quod figuratum fuit 3. Reg. 2. Vbi dicitur quòd poſitus eſt thronus matri Salomonis, quæ ſedit ad dextram eius, &c.

Durandus à ſancto Portiano. 1310.

In lib. 3. Sentent. diſt. 3. quæſt. Incineratio ſeu ceſſio corporis humani in puluerem eſt pœna peccati originalis, ſecundùm legem communem, per quam natura derelicta fuit ſibi: & ideo ſicut de terra formatum eſt corpus, ſic in terram reuertitur. Sed beata Virgo priuilegiata fuit in hoc articulo rationabiliter, vt ſicut corpus Chriſti ſumptum de corpore Virginis fuit immune à tali corruptione, ſecundùm illud Pſalmiſtæ *Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem.* ſic corpus Virginis, de quo fuit ſumptum corpus Chriſti, fuit immune ab eadem corruptione.

Ludolphus Saxo Carthuſianus. 1330.

Vita Chriſti parte 2. cap. 86. In monte Sion eſt magna & deuota eccleſia, infra quam eſt cella, in qua habitauit beata Virgo diebus vitę ſuæ poſt aſcenſionem Filij ſui, & prope illam cellam eſt & alia cella, in qua migrauit ad cęlum per Angelos aſſumpta. Cuius dormitioni omnes Apoſtoli dicuntur intereſſe, & in valle Ioſaphat medio eam ſepeliuiſſe, &c. Non eſt credendum, quòd Maria mortua non fuerit: ſed mortua eſt, ac tamen caro eius non computruit. Anima coniuncta eſt iteratò corpori mortuo, & ita aſſumpta eſt in cælum cum corpore glorificato. Vera autem & indubitata de eius aſſumptione ſententia hæc eſſe probatur, vt ſecundùm Apoſtolum *ſiue in corpore, ſiue extra corpus* ignorantes, aſſumptam tamen & exaltatam ſuper omnes choros Angelorum credamus.

Matthæus Weſtmonaſterienſis. 1370.

In Chronicis: Anno gratiæ 45. qui eſt duodecimus poſt Paſſionem Domini, beata Virgo Maria in cęlum ab Angelis aſſumpta eſt.

Raineri us Piſanus. 1300.

In Pantheologia de incarnatione cap. 7. Beata Virgo per primam & ſecundam ſanctificationem, & per ſuam in cælum aſſumptionem, præ alijs multa priuilegia habuit.

Ioannes Bromiardus. 1380.

In Summa de Maria num. 24. Maria in corpore & anima cæteris creditur altius aſſumpta. Quòd autem in corpore aſſumpta ſit & anima, hiſtoria & Sanctorum rationibus oſtenditur. Hiſtoria ad hoc eſt, de quodam religioſo, de quo fertur, quòd diu illam aſſumptam in corpore credidit & anima: ſed cum verba Hieronymi legeret, qui de hoc dubitare videtur, vel pro non determinato celinquere, incœpit de hoc dubitare. de cuius morte beata Virgo volens dubietatis amputare vulnus, corpus ſuum palpabile, & viſibile oſtendit, quærens quid ſentiret vel crederet: cui ille, corpus, inquit, carneum ex oſſibus & ſolidum carnibus. Cui illa: Si tantum oſtendiſſem Hieronymo, nunquam de corpore mei aſſumptione dubitaſſet & ſic illum in eius aſſumptionis fide ſtabiliuit. Cuius exemplo nos idem, quod ipſe oculis vidit corporis, oculis videntes fidei illud firmiter credamus, &c.

Ioannes Gerſon. 1420.

In Summa Theologica, de gaudijs Paradyſi part. 8. Ad dextram Filij beata Virgo mater Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti exaltata eſt ſuper omnes choros Angelorum, vt credit ſancta mater Eccleſia, cui non eſt derogandum.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

Sermone in Feſto Aſſumptionis Mariæ: Inter pręcipua feſta, quæ ſancta veneratur Eccleſia, hodierna noſcitur eſſe celebrtas, in qua glorioſa Dei Genitrix carnis relicto tentorio, ad ſydereum cæli profecta eſt palatium, &c.

Bernardinus Senenſis. 1430.

Tom. 1 Serm. 54. Sicut non dedit Dominus ſanctum ſuum videre corruptionem, id eſt, Chriſtum: ſic nec ſanctam ſuam, de qua natus eſt ſanctus: ſed corpore & anima in cælum aſſumpta eſt.

Antoninus Florentinus. 1450.

Parte 4. tit. 15. cap. 43. §. 3. Beatus Hieronymus in dubio relinquit, ſi in cælo fuit in anima & corpore, an in anima tantùm, vt alij Sancti communiter. Sed de Virgine glorioſa piè creditur ab omni Eccleſia & Doctoribus, quòd in corpore & anima glorificata ſit in cælis, &c. Et hic igitur eſt melior gradus, in vita ſcilicet, ſcilicet eſſe in cælis non ſolum in anima, ſed etiam in corpore. Sed tertius gradus adhuc eſt potior, vnde & optimus, videlicet eſſe in altiſſimo gradu gloriæ ſuper omnem puram creaturam Sic canit Eccleſia: *Exaltata eſt ſancta Dei genitrix ſuper choros Angelorum.*

Ioannes de Turrecremata. 1460.

In Meditationibus: Firmiſſimè credimus, Domine Ieſu, quòd tu matrem tuam glorioſam, in eius Aſſumptione, ita omnimoda in corpore & anima illuſtraueris gloria, & honore ſublimaueris, vt nulla mortalis lingua valeat exprimere. Quis enim excogitare ſufficiat, quàm honorabiliter hodie Regina mundi proceſſerit, quanto deuotionis affectu tota in eius occurſu cæleſtium regionum prodierit multitudo, quantis gaudijs ad thronū gloriæ ſit deducta, quàm placido vultu, quàm ſerena facie, quàm diuinis amplexibus à Filio ſit ſuſcepta, & ſuper omnem creaturam ſit exaltata?

Petrus Apollonius Collatius. 1470.

Libro Faſtorum: in glorioſam Virginis Aſſumptionem:

Nunc mihi ſydereas tollenda eſt mater ad axes,
Virgineum mater retinens cum prole decorem.&c.

Ad Virginem aſſumptam:

Tandem ſyderreas domos,
Et cæli loca fulgida,
Magnu ſuncta laboribus,
O Virgo capuimelvta.
Tantu ornat honoribus
Natus te merito tuus,
Summi conſilio Patris.
Illic proxima Filio
Felix Virgo puerpera
Commiſſos tibi protege.

Marcus Antonius Sabellicus. 1480.

Lib. 1. Exemplorum cap 8. De Deipara Virgine: Aequè memorabile eſt, quod de ſacratiſſimo Deiparæ corpore tenet pro [illegible] Chriſtiana pietas, fuiſſe id poſt Virginis obitum cælo illatum: Oportuit ſanè omnis eſſe corruptionis immune corpus, nullaque humana labe contactum. Nec verò illa (quòd ſatis conſtat eius ſepulchri veſtigia extant in terris, ſepultæue corporis memoria, quæ piorum opinioni repugnet.

Baptiſta Mantuanus. 1500.

Lib. 8. Faſtorum de Aſſumptione B. Mariæ.

Hæc eſt illa dies, qua Chriſtus in æthera Matrem,
Suſtulit indutam membris, ſic credere ſanctum eſt.
Nam nec erat locus in terris, [illegible] viſcera c[illegible]
Fas foret, æternum, quæ progenuere Tonantem,&c.
Curia tum quali reſonarit Olympia plauſu,
Qui cantus cælo auditi, quàm læta, frequen[illegible],
Pompa, qui ornatus D[illegible]num, ne diſcere tenta:
Gaudia non capiunt noſtri cæle[illegible]ia ſenſus.
Demum iuſſa ſuper ſte[illegible]n, [illegible] ſole micantem
Ire thronum, cæli accepit ſceptrum atque coronam.

ARTICVLVS QVARTVS.

MARIAM VIRGINEM IN CAELO APVD CHRISTVM FILIVM MVLTVM AVCTORITATE ET GRATIA VALERE, NOBIS PATROCINARI, PRO NOBIS ORARE, ET A NOBIS RECTE INVOCARI.

NEGANT.

Anno poſt natū Chriſtū
740. CONSTANTINVS *Copronymus præcepit, ne quis Mariæ interceſſionem imploraret, quòd nemini opitulari poſſet.* Theoſterictus oratione in S. Nicetam, Suidas in hoc Conſtantino, Glycas parte 4. Annalium.

1150. *Cathari beatæ Virginis auxilium non implorant.* Guido de Catharis.

1560. *Nicolaus Selneccerus*, in diſpoſitione Euangel. de feſtis Sanctorum, circa Annuntiationem, *Virginis Mariæ inuocationem tetrum errorem appellat.*

1560. Chriſtianus Rodingus contra ſcholas Ieſuitarum Deiparam Virginem ſic loquentem inducit: *Deſine me ſalutare, & ſalutando venerari: iſtam tuam ſalutationem & preces execror: tu vbi terrarum ſis, quid agas, denique an mortuus ſis, neque ſcio, neque curo; tantum abeſt, vt te peccatorem exaudiam.*

ASSERVNT LITVRGIÆ Apoſtolicæ.

D. Petrus Apoſtolus.

In Liturgia: Domine Deus omnipotens, qui ſolus es ſanctus, & in Sanctis requieſcis, miſerationes tuas largiens interceſſionibus ſanctæ Dei Genitricis, &c. Libera nos, quæſumus Domine, ab omni malo, interceſſionibus Mariæ Deiparæ.

D. Iacobus Apoſtolus.

In Liturgia: Commemorationem agamus ſanctiſſimæ, immaculatæ, glorioſiſſimæ, benedictæ Dominæ noſtræ matris Dei, & ſemper Virginis Mariæ, & omnium Sanctorum, vt precibus atque interceſſionibus eorum omnes miſericordiam conſequamur.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Irenæus. 180.

Lib. *cap.* 19. Sicut Eua ſeducta eſt, vt effugeret Deum; ſic Maria ſuaſa eſt obedire Deo, vt virginis Euæ Virgo Maria fieret aduocata.

Athanaſius. 340.

In Euangel. de ſanctiſſima Deipara Et nunc audi filia Dauid, & inclina aurem tuã in preces noſtras, & ne obliuiſcaris populi tui, neque noſtri, qui ſomus de familia & domo Patris tui. Ad te clamamus, recordare noſtri ſanctiſſima Virgo, quæ etiam à partu Virgo permanſiſti, & retribue nobis pro exiguis iſtis eloquijs magna dona ex diuitijs tuarum gratiarum, tu quæ gratia plena es. *Aue gratia plena* Domina, *Dominus tecum* intercede Hera, & Domina, & Regina, & Mater Dei pro nobis.

Baſilius Magnus. 370.

In Liturgia: Suſcipe, ſalua, miſerere, & cuſtodi nos Deus gratia tua, ſanctiſſimæ & intemeratæ Dominatricis noſtræ Dei Genitricis & ſemper Virginis Mariæ memorantes, &c. Sanctifica animas & corpora interceſſione ſanctæ Dei Genitricis.

Ephræm. 370.

Oratione de ſanctiſſimis Dei Matris laudibus: Tu meus portus, ô virgo inuiolata, & præſens auxiliatrix, denique ſub tutela & protectione tua totus ſum. Crebris lachrymis te, celeberrima mater, imploro, & aduoluor tibi Domina mea, ſuppliciter clamans, ne dulcis filius tuus, & vitæ omnium dator, ob multa, quæ patraui, ſcelera, tollat me de medio, &c. Imple os meum gratia dulcedinis tuæ: illumina mentem, ô gratia plena: moue linguam meam, & labia ad laudes tibi alacri & læto animo canendas, &c.

Oratione ad ſanctiſſimam Dei genitricem: Sicut humaniſſimi Dei Mater es, ita me peccatorem humaniter ſuſcipe, & meam ſordidiſſimam orationem admitte: necnon tuum Filium materna liberalitate volens exora, vt mihi quoque mitiſſima illa ſuę pietatis viſcera reſeret. Adſis mihi virgo miſericors, clemens, & benigna.

In Lamentatione ſanctiſſimæ Dei Genitricis prope crucem ſtantis. At verò nos te, ô immaculata & benedicta Filij tui Deipara omnium matar inculpata, pura, integra, ſacroſanctiſſima, deſperatorũ ſpes, & damnatorum, collaudamus, benedicimus tibi vt gratia plenæ, quæ Chriſtum genuiſti. Omnes tibi aduoluimur omnes te imploramus. Erue nos, ô intemerata, ab omni neceſſitate, à cunctis diaboli tentationibus. Eſto noſtra conciliatrix & aduocata in hora iudicij: libera nos à futuro igne & tenebris, & tui Filij gloria Virgo nos dignare.

Gregorius Nazianzenus. 380.

In Tragœdia:

Veneranda, ô Virgo, caſta, feliciſſima,
Quando beata nunc beatorum in polo,
Exuta quicquid ſecu humana, ſedes
Æternitatis pallio ornata, vt Dea
Habita, ſenecta expers ſupremo ex æthere,
Benigna adeſto vocibus meis: preces
Admitte, Virgo ô inclyta, hic quando tibi
Verbi parenti, ſed ſupra modum tamen
Legemq́, ſolis inter omnes contigit
Honor. Ego fretus his tibi me audentius
In verba ſupplex offeram, & ſuauiſſimo
Contextam ab horto, qua tuum exornem caput,
Coronam, ô Domina proferam, vt quæ gratia
Modum ſupra omnem, me tua ſemper leuans,
Me genere quonn caſuum eruas omnium,
Hoſtes apertos quodq́, longè maius eſt,
Illos latente machina qui me petunt,
Auertis. At tu quod precor ſummum, id mihi
Concede, vita ſic vt excedam, illum
Vt tantum habens te præſidem, ſemper, velut
Ingentem opum vim, te tuum erga ſi tuum
Mihi patronam ſentiam acceptiſſimam.
Ne me ergo tradi tu ſinas tamquam ad crucem,
Luctuq́, illius exponi, omnium
Iuratus hoſtis qui ſit, & mortalium
Peſtis: tuere me, atque ab æterno aſſere
Igne, & tenebris, per fidem qua iuſtior
Sum factus, & per gratiam tuam inclytam.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

In Liturgia: Omnia exuperant ſenſum, omnia ſunt glorioſa in te Dei Genitrix, myſteria caſtitate ſignata, & virginitate cuſtodita; mater cognita es ſine fallacia, quæ verum peperiſti Deum, ipſi ſupplica, vt animas noſtras ſaluet.

Qui tuam opitulationem adepti, intemerata, & tuis interceſſionibus à malis eruti, & per crucem Filij tui omninò protecti, ex debito piè te magnificamus.

Quoniam omnibus facturis præſtantior exiſtis, collaudare te dignè non valentes, Dei Genitrix, gratis flagitamus te miſerere noſtri. Deus ſancte da nobis in ſanctitate ſeruire tibi omnibus diebus vitæ noſtræ interceſſionibus Reginæ noſtræ Matris Dei & omnium Sanctorum, qui à ſeculo tibi placuerunt.

Tu Domine dirige viam noſtram, greſſus noſtros firma orationibus & interceſſionibus ſanctę & glorioſæ Dei genitricis & ſemper virginis Mariæ.

Sophronius. 420.

Sermone de Aſſumptione Mariæ: Hæc eſt virgo, quæ ſola interemit hæreticam prauitatem, ſola poſt Deum quæ nos confirmet in omni veritate, ſuiſq́ commendet meritis, & precibus auxilietur, vt ipſi digni inueniamur in eius laudibus. Idcirco hanc imitamini moribus, ſequimini caſtitate, huius implorate auxilium.

Baſilius Seleucius. 450.

Oratione 1 de Verbi incarnatione: O ter ſancta Virgo Maria, aſpice nos de cælo oculo propitio, & nunc quidem educ nos hinc cum pace. Ad iudicis autem thronum à confuſione liberos nos ſiſte, ac ſtationis tandem ad dextram participes nos effice, vt inde ad cælum abrepti, vnà cum Angelis increatam, homouſiamq́ Trinitatem laudemus.

Epiphanius Conſtantinopolitanus. 510.

Epiſtola ad Hormiſdam: Interceſſionibus Dei genitricis Mariæ omnia ad vnitatem indiuiſam concordant.

Iuſtinianus Imp. 540.

L. 1. C. de off. Præf. Præt. Af. Hoc deprecantes exoramus, & glorioſæ ſemper Virginis & Dei genitricis Mariæ precibus, vt quicquid minus eſt, per nos vltimus ſeruos ſuos reſtituat in nomine ſuo Deus, & dignos nos faciat ſeruitium eius adimplere.

Ioannes Patriarcha Hieroſolymitanus. 550.

Epiſtola ad Ioannem Conſtant. Pat. Nobiſcum ergo eadem orate ſanctiſſimi (communia enim ſacer-

doctum ſunt) & ſanctæ ac glorioſiſſimæ virgini Dei genitrici Mariæ vnà nobiſcum ſupplicate, vt intercedat pro pace Eccleſiarum, pro victoria & perpetuitate piiſſimi & ſereniſſimi Imperatoris noſtri.

Andreas Cretenſis. 560.

In Salutationem Angelicam. *Benedicta tu in mulieribus*, quam beatam dicunt omnes generationes, quam Reges honorant, principes venerantur, diuites populi obſecrant.

In encomio 2. dormitionis Deiparæ cap. 8. Placa Dominum pro cõmuni figmento. Nam quamdiu quidem verſabaris in terra, te habuit parua terræ portio: ex quo autem tranſlata es è terra, te vniuerſus mundus continet commune propitiatorium.

Cap. 11. Nobis quoque, qui te, ô Dei Mater, ornemus, da viciſſim bene parui doni remunerationem, nempe vt habeamus quibuſuis theſauris, & diuitijs pretioſiores & ſplendidiores, ad Filiũ tuum & Dominum noſtrum & Regem & Deum preces ſupplices; per quas & peccátes Deum placamus; & nos rectè gerentes, ad nos melius attrahimus per quas arma Barbarorum infantium tela ducimus, lanceaq; & galea & iaculatio inutilia manent & inefficacia.

Eutychianus. 600.

In vita S. Theophili: Certè, Domina mea benedicta, & defenſio generis humani, portus & protectio eorum, qui ad te confugiunt. Scio, ô Domina mea Deiparens, quòd te valde offenderim, &c. Quis enim, ô Domina mea, ſperauit in te, & pudore eſt affectus? aut quis hominum fideliter omnipotentem tuam rogauit opem, & fuit vnquã derelictus? Reuera nullus vnquã. Quamobrem ego quoque peccator & nequam, rogo tuum perennem fontem, ex quo fluunt ad animas noſtras curationes, præbe mihi viſcera miſerationum.

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

In vita Mariæ Ægyptiacæ: Eiulans proſpexi in loco, in quo ſtabam, ſurſum imaginem ſanctæ Dei genitricis ſtantem, & eio, ad eam intentè & indeclinanter attendens: Domina virgo, quæ Deum verum genuiſti, ſecundùm carnem: Scio enim, ſcio, quòd non eſt condecens, nec opportunum, me ſic horridam adorare imaginem tuam, vel contemplari oculis, tantis ſordibus pollutis, quę ſemper eſſe virgo dignoſceris & caſta: tamẽ quoniam ob hoc effectus eſt Deus homo, quem ipſa digne genuiſti, vt peccatores vocaret ad pœnitentiam: adiuua me ſolitariam, & nullum habẽtem adiutorium. Præcipe, & mihi licentiam tribue, ingrediendi in Eccleſiæ patefactum aditum.

Germanus Patriarcha Conſtantinop. 720.

De Zonis & faſcijs Deiparæ cap. 12. Quis poſt tuum Filium, ita generis humani curam gerit ſicut tu? Quis ita nos defendit in noſtris afflictionibus? Quis tam citò præueniens nos, ab irruentibus liberat tentationibus? Quis in ſupplicationibus adeò pugnat pro peccatoribus? &c. Is qui affligitur, ad te confugit: qui iniuria afficitur, ad te accurrit: qui eſt rebus aſperis & aduerſis implicatus, tuum inuocat auxilium, &c. Ne repẽllas ſordidis labijs pronuntiatam orationem, quam beneuolè tibi offerimus. Ne quæſo tenois & indignæ linguæ ſupplicationem reijcias, ſed animum [illegible]emetiens, peccatorum noſtrorum remiſſionem nobis concedas. Reſpice de ſancto habitaculo tuo circumſtantem fidelem populum, qui cùm te Dominam & patronam habeat, hoc conuenit, vt toto animo te celebraret. Diuina igitur protectione tua, præſentem viſitans cœtum, ab omni calamitate & anguſtia ab omni morbo & incommodo, atque violentia liberatum, omni ga[illegible]io ſalubritate & gratia proſequere, at[illegible] a[illegible]ntu Fil[illegible] tui clementiſſimi Dei noſtri, cùm aſ[illegible]ſtemus omnes iudicandi, tu, quæſo, vt maternam habens fiduciam, & maximam poten[illegible]iam [illegible] illa manu tua ab æt[illegible]o igne nu[illegible] e[illegible] ac vt ſempiterna cõſequamur bona: gra[illegible] ac bonitate hinc præſtante, qui à te genitus eſt Dominus noſter Ieſus Chriſtus.

In Encomio ſanctiſſimæ Deiparæ. Abi ergo [illegible] Domina Dei mater, abi ad tuam hæreditatem, & vade in atria Domini exultans, da il[illegible] q[illegible] tuum feſtum pe[illegible]gũt, tu[illegible]m aux[illegible]m, [illegible]nem, & defenſionem, eos omni ex pa[illegible] [illegible]as tu[illegible]terceſſionibus ab omni nec[illegible]ſitate, & p[illegible], morbiſq; grauibus. Eos col[illegible]ca vt ma[illegible] [illegible]mini, in loco deliciarum, vbi eſt lux, & pax, & rerũ expetendarum ſummum donum.

In Theoria rerum Eccleſiaſticarum. Coniunctum autem eſt extremo primi Antiphoni hoc: *Interceſſionibus Deiparæ ſerua nos*: cuius rei gratia, niſi ad confirmanda omnino, quæ prius dicta ſunt, de typo ſemper Virginis: quòd eius ipſa dux eſt miniſterij, & veræ diſpenſationis? Secundi verò Ephymniam: *Interceſſionibus Sanctorũ tuorum.* quoniam enim pro ſalute animarum, & venia lapſuũ, diuinam celebramus myſtagogiam, meritò tamquam ſuperiorem Dei matrem omnibus Sanctis, aut etiam ipſis ſupercæleſtibus Poteſtatibus, in ſupplicatione primam appellamus: deinde eos, qui complacuerunt eius Filio.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Oratione 1. de Natiuitate Mariæ: O Ioachim & Annæ filia, ac Domina, peccatoris orationem accipe, ardenter tamen amantis, ac colentis, teq; ſolam gaudij ſpem habentis, vitæ antiſtitem, in gratiam cum Filio me reducentem, firmamq; ſalutis arrham. Peccatorũ ſarcinam diſcute, idq; quod menti meæ tenebras offundit, ac terrenam craſſitiem diſſipa. Tẽtationes comprime, pieq; ac ſanctè vitam meam guberna, atque ad cæleſtem beatitudinem facte duce perueniem. Pacem mundo, atque omnibus huiuſce vrbis incolis, rectè de religione ſentientibus, abſolutam omnibus numeris lætitiam, ac ſempiternam ſalutem, per tuorum parentum, ac totius Eccleſiæ complementi preces concilia.

In ſanctiſſimæ Dei Genitricis Annuntiationem. Inuictu pesabilem, Deipara, ſpem tuam habens, ſeruabor; defenſionem tuam poſſidens, perquàm ô pura, non timebo, perſequar inimicos meos, & in fugam vertam, ſolam habens vt thoracem protectionem tuam, & omnipotens auxilium tuum: & deprecor clamés tibi Domina, ſalua me interceſſionibus tuis, & eleua me è tenebroſo ſomno ad tuam glorificationem, potentia ex te in[illegible]rnati Dei. Glorioſe ſemper Virgo Maria, mater Chriſti Dei, adduc noſtram deprecationem Chriſto Filio tuo, vt ſaluet per te animas noſtras.

Oratione prima in dormitionem Deiparæ. Tu verò bona Domina, boniq; Verbi par[illegible]n[illegible], vtinam nos inſpicias, ac res noſtras arbitrio tuo r[illegible]gas, & moderens, fœdiſſimarumq; no[illegible]rum affectionum impetum comprimas, fluctu[illegible] compeſcas, atque ad [illegible]ranqui[illegible]lum diuinæ [illegible]ontatis portum dirigas, ac futura beatitudine dones.

Coſmas Hieroſolymitanus. 740.

Hymno 6. in Theogoniam. Miſericordiæ ianuam aperi nobis benedicta Deipara Sperantes in te, ne aberremus. Liberemur per te à calami[illegible]. Tu enim es ſalus hominum. Glorioſa ſemper virgo Mariæ mater Chriſti Dei adduc [illegible]m precati-

onem Chriſto Filio tuo & Deo, vt ſaluet per te animas noſtras.

Taraſius Conſtant. 780.

Epiſtola ad Antiochiæ & Alexandriæ Epiſcopos: Obſecro interceſſionem ſanctiſſimæ & incontaminatę Deiparæ, & ſemper virginis Mariæ.

Synodus Nicæna ſecunda. 790.

Actione 3. & ſexta: Cum Dei timore omnia agamus, poſtulemus interceſſionem incontaminatæ Deiparæ.

Conſtantinus Sextus Imp. 790.

Parœneſi in concilio Nicæno. Speramus veram & celerem ſalutem à ſanctorum multorũ munerum datore Deo, interceſſionibus Dei genitricis & veſtræ ſanctitatis ſuſcipere.

Theodorus Confeſſor Palæſtinus. 800.

Epiſtola ad Ioannem Cyzicenum: Ego cùm diu flagris cæderer, vociferabar: nihil peccauimus in tuum imperium. Et rurſum: Domine miſerere, & ſancta Deipara veni ad noſtrum auxilium. Deinde etiam verberârunt fratrem, ſimiliter clamantem, & dicentem: Sancta Deipara, ipſa quoque fugiſti in AEgyptum portans Filium tuum, reſpice ad me, qui propter ſimilem tibi ſugam punior.

Nicephorus Pat. Conſtant. 813.

Epiſtola ad Leonem Tertium: Exoſculor & amplector patrocinia ſanctiſſimæ & immaculatiſſimæ ſemper Virginis ac Dominæ noſtræ Dei Matris.

Theophanes. 820.

Hymno in Annunciatione Deiparæ: Clamat tibi Regina, mouens lyram ſpiritus Dauid progenitor tuus: audi filia lætam vocem ab Angelo. Lætitiam enim annunciat tibi ineffabilẽ. Clamo ad te gaudens, *inclina aurem tuam*, & intende mihi annuncianti Dei conceptionem ſine ſemine. *Inueniſti enim gratiam coram Deo*, quam nunquam inuenit alia ò puriſſima.

Theoſterictus. 830.

Oratione in S. Nicetam: Conſtantinus Copronymus Marię interceſſiones, per quas mundus conſiſtit, ne nominari quidem voluit, cùm diceret, nemini eam poſſe opitulari.

Baſilius Imp. 860.

Oratione ad octauam Synodum: Oramus ſuper omnia ſanctum Dominum, omnes meliorατos, & ſecundùm beneplacentem ei voluntatem clareſcentes, non ſolùm à diuina ira intentatos manſuros, ſed æterna bona conſecuturos, orationibus & interceſſionibus ſanctiſſimæ Dominæ noſtræ Dei Genitricis, & omnium Sanctorum. Amen.

Leo Imp. 880.

Oratione in obdormitionem ſanctiſſimæ Deiparæ: Audis, haud es falſa, ò felix Maria: oraculum tuum veriſſimum extitiſſe, res ipſa non obſcurè declarat. Ecce enim omnes tribus & populi te laudant, te beatam prædicant.

Suidas. 970.

In Conſtantino Copronymo: Mortalium omnium impuriſſimus præcipere auſus eſt, ne quis Mariæ interceſſionem imploraret: neque enim opitulari cuiquam poteſt.

Euthymius. 1080.

Encomio in adorationem venerandæ Zonæ ſanctiſſimæ Deiparæ, cap. 19. Hodie nos quoque, qui huc accurrimus, ab innumerabilibus afflictionibus liberati, & tecti ſub alis eius interceſſionis, ſuppeditatam rationem, & ſapientiæ cognitionem, deſuper à Filio ex ea nato, per ipſam admittentes, cùm loqui iuſſi fuerimus, ſine impedimento clamemus ex corde: Ne aſſiduas noſtras preces repudies, ò intemerata: defende nos ſecundùm magnam & copioſam miſericordiam tuam, ò Domina. Frange ſchedulam immenſorum noſtrorum malorum tuis, quę nunquam dormiunt, interceſſionibus, ò optima Nos ante finem concilia tuo miſericordi & iuſto iudici Filio & Deo.

Ioannes Zonaras. 1100.

De ſanctiſſima Virgine Maria Oda 1. Sanctiſſima, quæ Deum peperiſti eiuſdem cum Patre naturæ vnigenitum Verbum, coæuum, paris honoris, etiamſi inſanus Arius eum creaturam eſſe ſenſerit à Patris eſſentia alienam, illum vt nos ſaluet obſecra. Supplicationibus tuis, Virgo, tuum ouile libera è ſupplicijs æternis, quæ molliſſimus Eunomius ad comminationem ſolo figmento conſcripta eſſe delirabat. Semitas meas, ò venerâda, dirige ad pœnitentiam, quam Nouatus nobis labentibus denegabat. O omnium Regina, nos omnes in decretis Filij tui firma. Virgo Dei genitrix ab Arij impietate eripe me.

Nicolaus Cabaſilas. 1280.

De Liturgia cap. 49. Dei matris tamquam Dominæ ſerui meminerunt, vt eius interceſſionibus à Deo viſitentur, & eorum cura habeatur petunt.

Athanaſius Conſtantinopolitanus. 1300.

Epiſtola 1. Ita fiet vt legem diuinam ſeruantes, quæ turpiter viuẽtes iuſtè amiſimus, precibus beatæ Mariæ reſtituantur.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Oratione confeſſoria, quam fecit ad Deum omniũ: Hoc mihi annuas velim patrocinio Deiparæ Virginis & matris Mariæ.

Nicephorus Gregoras. 1320.

Lib. 9. cap. de duobus viris, qui Conſtantinopolim prodiderunt: Senior verò tumultu & clamore audito, de lecto ſurrexit perturbatiſſimus, & omni ope deſtitutus ducum, & militum, ad ſacram imaginẽ Dei genitricis Hodegetriæ confugit, ante multos dies in palatium tranſlatam, quæ ei firmo ſolatio erat. Hac igitur fretus, & humi proſtratus ardenter cum lachrymis obteſtatur, ne periclitantem deſerat, & ſicariorũ enſibus obijciat. Exaudiuit preces eius, & feſtinũ tulit auxilium, quæ quiduis poteſt caſtiſſima Dei genitrix. Nam dum ille in palatio Deiparam ad hunc modum deprecatur, iunior Imperator foris omnibus ducibus & tribunis ſuis conuocatis grauiter edicit, ne auũ Imperatorem, vel manu, vel vllo contumelioſo dicto violarent, nec quemquam prorſus omnium.

Philotheus Conſtant. 1340.

In inſtitutione Diaconi: Chriſte Deus interceſſionibus tuę Matris ſerua nos, &c. Sacerdos dicit voce lenta: Sanctiſſima Deipara ſalua nos.

Ioannes Cantacuzenus. 1350.

Apologia 3. Omnes nos Mariam aduocatam & auxiliatricem agnoſcimus. Orat enim & intercedit indeſinenter pro peccatoribus, miracula edit & operatur admiratione digna & ſtupenda.

Sermone 3. contra Mahometh: Deus propitius ſit nobis, & omnibus Chriſtianis in die iudicij interceſſione benedictæ Dominæ noſtræ Deiparæ & ſemper virginis Mariæ.

Gennadius Scholarius. 1440.

In Concilio Florentino, vbi Græcorum nomine Latinis gratias agit: Quod ratũ fac ſanctè Deus, Rex meus,

& condi-

& conditor meus per preces Deiparæ, & ſanctiſſimæ virginis Mariæ.

Georgius Trapezuntius. 1460.

In Martyrio Andreæ de Chio, cap. 8. Vigeſima ſecunda Martij producitur poſt meridiem: qui tamen nihil aliud, niſi Virgo Maria iuua me, in principio dolorum, idq́ ſemel clamabat.

Eugenius Synaites. 1569.

Epiſtola ad Maximilianũ Imp. Quibus ita ſe habentibus, nos alibi ſpem firmam non habemus, niſi in Domino noſtro Ieſu Chriſto, eiusq́ Matre.

Ioannes Baſilius Dux Moſcouitarum. 1570.

Reſpenſione ad Ioannem Robitam, cap. 8. Mariam Reginam Deiparam, confidentia materna apud Filium pollentem, pro vniuerſo Chriſtianorum genere orãtem, illudq́ protegentem inuocamus, auxilium ab ea imploramus, ac vt nobis veniam peccatorum, ſalutem, dulcemq́ futurorum bonorum poſſeſſionem, à ſuo Nato impetret, rogamus.

Hieremias Patriarcha Conſtant. 1580.

Reſponſ. 1. cap. 21. Dominam noſtram hoc modo compellamus: Domina noſtra Dei mater, intercede pro nobis peccatoribus.

Stemmatius Sacellarius in Syro inſula. 1580.

Epiſtola ad Theodoſium Zygomalam: Reuerentiam quam decet genibus flexis præſto charitati tuæ, & oro Deum interuentu precum ſanctiſſimæ Deiparæ, vt D. Tua valeat, cùm anima, tum corpore.

Theodoſius Zygomala Conſtant. 1580.

Epiſtola ad Martinum Cruſium, de Conſtantinopolitanorum cladibus: Nihilo tamen minus, diuino auxilio, interceſſione ſanctæ Deiparæ (in qua ſecundùm Deum ſpes ſuas vrbs habet, & cui dicata eſt) à militibus, quibus ſorte locus aduenerat, magnus Schytarum numeros cæſus eſt.

Gabriel Patriarcha Alexandrinus. 1591.

Epiſtola ad Clementem Octauum P. Deum altiſſimũ rogamus, vt Eccleſia ſit vna Catholica & Apoſtolica, ſine diuiſione, & ſine ſeparatione, precibus ſanctiſſimæ Dominæ Mariæ ſemper virginis.

Græcorum Euchologion.

Fol. 100. Ad Dei Genitricem toto animo nũc recurramus peccatores & miſeri, & procidamus in pœnitentia, clamantes de profundo animæ: Auxiliare Domina, miſericordia mota ſuper nos, feſtina: perdimur multitudine peccatorum, ne dimittas ſeruos tuos inanes: te enim vt vnicam ſpẽ poſſidemus.

Græcorum Horologion.

In Meſonyctio: Te inexpugnabilem murum, & munimẽtum ſalutis Dei Genitrix virgo oramus, inimicorum conſilia diſſipa, populi triſtitiam in gaudium verte, vrbem tuam muni, cum Rege ſimul pugna, pro pace mundi intercede: quia tu es Dei Genitrix ſpes noſtra.

Liturgia Armeniorum.

Admonentur aſtantes, vt Dei genitricem & omnes Sanctos inuocent in adiutorium, ad Deum Patrem cæleſtem, vt miſereatur creaturæ ſuæ.

Liturgia AEthiopum.

Lætare Domina, quia ſalutem ſanctam deprecamur, ô virgo in omni tempore mater Dei & Chriſti: effer ſurſum & in altum orationem noſtram apud electos Filij tui, vt remittantur peccata noſtra. Lætare Domina, quia peperiſti nobis Dominum Ieſum Chriſtum: ora pro nobis apud Deum, vt miſereatur animæ noſtræ: ora pro nobis in conſpectu throni Filij tui.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Ambroſius. 370.

Oratione 2. præparante ad Miſſam. Et vt efficax mea ſit deprecatio, beatæ Mariæ virginis ſuffragia peto, quam tanti meriti eſſe feciſti, vt prima inter mulieres nouum munus offerret, & nulla præter ipſam tam nouum acciperet.

Auguſtinus. 400.

In Meditationibus cap. 35. Pie & miſericordiſſime Domine, ne efficiaris mihi inexorabilis, propter peccata mea, ſed propter bonitatem tuam, ſuſcipe preces ſerui tui, & da mihi effectum petitionis meæ & deſiderij mei, intercedente & orante, & impetrante, glorioſa virgine genitrice tua Maria, Domina mea cum omnibus ſanctis tuis, Amen.

Cap. 40. Sancta & immaculata virgo Dei genitrix Maria, & mater Domini noſtri Ieſu Chriſti, interuenire apud me digneris apud illum, cuius meruiſti effici templum.

Sermone 18. de Sanctis: Sancta Maria ſuccurre miſeris, iuua puſillanimes, refoue flebiles, ora pro populo, interueni pro clero, intercede pro deuoto fœmineo ſexu: ſentiant omnes tuũ iuuamen, quicunque celebrant tuam commemorationem.

Fulgentius. 490.

Sermone de laudibus Mariæ ex partu Saluatoris: Venite virgines ad virginem, venite concipientes ad concipientem, venite parturientes ad parturientem, &c. Ideo omnes iſtos curſus naturæ virgo Maria in Domino noſtro Ieſu Chriſto ſuſcepit, vt omnibus ad ſe confugientibus fœminis ſubueniret, & ſic reſtauraret omne genus fœminarum, ad ſe venientium, noua Eua ſeruando virginitatem, ſicut omne genus virorum Adam nouus recuperat Dominus Ieſus Chriſtus.

Gregorius Magnus. 590.

In Antiphonario: Saluator mundi ſalua nos: ſancta Dei genitrix virgo Maria ora pro nobis.

Hildephonſus Toletanus. 660.

De virginitate Dei genitricis Mariæ cap. 12. At nunc venio ad te ſola virgo mater Dei: procido coram te, ſolum opus incarnationis Dei mei: rogo te, ſola inuenta ancilla Filij tui, vt obtineas deleri facta peccati mei, vt des mihi loqui & defendere fidei ſynceritatem Filij tui: concedas etiam mihi adhærere Deo & tibi, famulari Domino & tibi. Illi, ſicut factori meo; tibi, ſicut Genitrici factoris mei.

Sermone 4. de Aſſumptione Mariæ: Et inter hæc vt inſerar precibus veſtris apud interceſſionem B. Mariæ, quam ſummo cordis deſiderio amantes colitis, veniam mihi obſecro impetretis. Et quia illa mater meruit effici Creatoris noſtri, nos mereamur habere illam apud Filium ſuum, imò & Dominum ſuum Redemptoremq́ noſtrum interuenientem, & in omnibus auxiliatricem. Et quia illa meruit virtute Altiſſimi obumbrari, nos mereamur eius precibus adiuuari, ipſo adiuuante, qui viuit & regnat Deus.

Sermone 6. Ad eam, de qua loquimur, preces & vota vertamus, opem interceſſionis eius poſcamus ſinguli, poſcamus omnes. Oremus vt ſit protectrix in proſperis, ſubmoueat noxia, ſuggerat

proſu-

... ſanctum ... impetret ... tuum ... beatitudinis.

Sermone 1. Rogemus vocis omnibus, im... mus precibus, vt ipſa pro nobis rogare dignetur apud Deum, quem genuit.

Sermone 2. Quam deprecantes veneramur & venerantes deprecamur, vt ipſa pro nobis intercedere dignetur apud D... minum noſtrum Dei Filium, quem de ſe genuit incarnatum.

Beda. 700.

Hymno in Natali S. Dei genitricis

Et tu beata præ...
Virgo Maria fœmina,
Dei genitrix ...
Noſtris faucito ...

Zacharias Papa. 730.

Epiſtola 1. ad Bonifacium. Oramus Dominum & Redemptorem noſtrum, vt ... interuentionibus ſanctæ ſuæ Genitricis ſemper virginis Mariæ Dominæ noſtræ, & ... atorum Principum Apoſtolorum Petri & Pauli, orantem pro nobis fraternitatem tuam ſoſpitem & incolumem conſeruare dignetur.

Alcuinus. 760.

De vſu Pſalmorum ſol. 8. Rogo ſanctam & beatiſſimam matrem Mariam, & omnes electos Dei inuoco in auxilium meum.

Ambroſius Anſbertus 770.

Homilia de Purificatione Mariæ. O ... o mi beatiſſima Virgo, offer nobis Ch... gijs, quæ neſcis inuidere filijs ... d attendas filiorum iniurias, à q... us non ... m ... raris. Deprecar... icum Filium pro exceſſibus multorum filiorum.

Paulinus Aquileienſis. 780.

Aduerſus F... em ... anum: Iesum Chriſtum Catholicum & clem... & ſemper inclytum D. Carolum regem ... r ... terceſſionem B. Mariæ, per quam meruimus ... orem vitæ ſu... pere, circũcingat & defendat.

Idiota. 800.

In præfatione contemplationis de Maria. Cæteri Sancti iure quodam patrocinij, pro ſibi ſpecialiter cõmiſſis plus poſſunt prodeſſe in curia Altiſſimi, ꝗ pro alienis: beatiſſima verò virgo Maria, ſicut eſt omnium Regina, ſic & omnium patrona & aduocata, & cura eſt illi de ... us, &c. Et ideo, iuxta cõſilium ... am ... eius, Mariam ſemper cogita, Mariam ſemper inuoca, non recedat ab ore, non rec... corde, & vt impetres orationis ... ſuffragium, non deſeras conuerſationis exemplum.

Ionas Aurelianenſis. 8...

De cultu imaginum lib. 2. Mariæ ... ſſionem apud diuinam Maieſtatem humiliter flagitamus.

Eruus. 880.

Homilia de Purificatione Mariæ. Cuius ... nis morem noſque ... pro modulo noſtro hodierno die deuotè Deo ... Dei Genitricem ſubmiſſis ... ſua ſ... tenti interceſſione ... impetret ... quæ ... poralem ... cep... pec... ...

A... Scholæ ... Eccleſ. 890.

Cap. 16. Mar... Deum Patrem orat ac ... ferui, Filium pro ... naturalem pr... adoptatis.

Flodoardus. 960.

In Chron. ... de anno ... Dei genitricis precibus, ... eſto quoque Mar... n... intercedente, ad ... ſalut... rx ... dit ... ſt.

... Flaccus ...

... vrbis ...

Tuis in honore meam ... auxilio cuius ... vita modo tui

Fulbertus Carnotenſis. 1000.

De Aſſumptione ... Mariæ. Quas ergo tibi ... ſtagi... manis ... eris perſoluet, quæ ſolo tuo commercio recuperandi aditum inuenit? Accipe itaque quas cunque ... quamque meritis tuis impares ... & ... m ſuſcepe... ris v... ta ... noſtras ... rando ... &c. Accipe, quod ... imus ... exc... quod tim... quia nec potiorem meritis inu... lacandam iram iudicis, quæ meruiſti eſſe mater Redemptoris & Iudicis. Succurre ergo miſeris, iuua puſillanimes, refoue flebiles, ora pro populo, interueni pro clero, intercede pro monachorum choro, exora pro deuoto fœmineo ſexu, &c.

Petrus Damianus. 1050.

Sermone de Natiuitate Mariæ: Virgo Dei genitrix, cuius pulchritudinem ſol & luna mirantur, ſubueni Domina clamantibus ad te iugiter.

Hermannus Contractus. 1050.

In Hymno:

Alma Redemptoris mater, quæ peruia cæli
Porta manes, & ſtella maris: ſuccurre cadenti,
Surgere qui curat, populo: tu quæ genuiſti
Natura mirante tuum ſanctum Genitorem:
Virgo prius ac poſterius, Gabrielis ab ore
Sumens illud aue, peccatorum miſerere.

Salue Regina, mater miſericordiæ, vita, dulcedo, & ſpes noſtra ſalue. Ad te clamamus exules filij Euæ, ad te ſuſpiramus gementes, & flentes in hac ... chrymarum valle. Eia ergo aduocata noſtra, illos tuos miſericordes oculos ad nos conuerte. & Ieſum, benedictum fructum ventris tui, nobis poſt hoc exilium oſtende. O clemens, ô pia, ô dulcis virgo Maria.

Radulphus Ardens. 1060.

In Feſto Aſſumptionis Mariæ. O glorioſa Dei Mater, meritis & precibus tuis trahe me poſt te. curremus in odore vnguentorum tuorum.

Gregorius Septimus P. 1070.

Lib. 4. epiſt. 1. Omnipotens Deus, à quo bona cuncta procedunt, meritis Dominæ noſtræ cæleſtis Reginæ corda veſtra confirmet.

Anſelmus Cantuarienſis. 1080.

De excellentia B. Virginis cap 6. Inuocato nomine Matris, etſi merita inuocantis non merentur, vt exaudiatur, merita tamen Matris intercedunt, vt exaudiatur.

Cap. 12. Subueni nobis Domina piiſſima, & non conſiderata peccatorum multitudine, ... tuum ad miſerendum nobis inflecte. Eia ſuccurre o... rami ..., laus, quam per tot ſecula poſſed ſti, cõtinua tibi duret in gratia ... quam mundo perditio ſubueniſti. Tibi ... go nos commendamus, tu procura ne pereamus ... ffice potius vt ſaluus noſtra de die in diem ... ſtatur.

Hildebertus Cenomanenſis. 1100.

Epiſt. 43. Quòd ... a vniuerſalis Litanijs inſiſtat, quòd ... lach... mis & in ſpiritu contribulato dicere conſuit ... *ancta Maria ora pro nobis,* nec ... nd... ctus ignorat cũ audit.

Amadæus Lauſanenſis 1120.

Homilia 4. de laudibus B. Mariæ. Ergo redeamus ad nos, & culpas fletibus diluamus. rogemus matrẽ pietatis per arcana gaudij, & ineffabiles amores, quos ſingulari priuilegio meruit, vt maternæ pietatis affectu pro noſtris exceſſibus apud proprium ... Filium.

... Ad qu... in quo ex o... dilectum citius conſequemur? ... mus? O beata Maria, ... ginum ſancta ſanctorum, ad ... uertimur montes ... & ... ſpondeant nobis ... ad te ... ad te præ cæteris oculos noſtros leuamus, tuum præ omnibus auxilium ... ſpiramus.

Bernardus. 1130.

Deprecatione ad glorioſam virginem Mariam. Loquere Domina, quia audit glorioſus Filius tuus, & quæcunque petieris impetrabis. Inuoc bonum nomen eius ſuper nos, vt ... emur à vetuſta ... carnis & ſpiritus.

Sermone 2. de Aduentu Domini. Domina noſtra, mediatrix noſtra, aduocata noſtra, tuo Filio nos commenda, tuo Filio nos repræſenta ... benedicta, per gratiam, quam ... per prærogatiuam, quam m... per miſericordiam, quã peperiſti vt qui te mediante ... dignatus eſt particeps infirmitatis & miſeriæ noſtræ, te quoq; intercedente, participes faciat nos gloriæ & beatitudinis ſuæ Ieſus Chriſtus Filius tuus, Dominus noſter, qui eſt ſuper omnia benedictus Deus in ſecula.

Hugo Victorinus. 1130.

Sermone 34. Oremus pariter, vt meritis ac precibus S. Mariæ virginis, ſol iuſtitiæ ſuper nos illuceat, ſemper ſtet, & nunquam occumbat.

Richardus Victorinus. 1140.

In Cant. canticorum cap. 23. Ad te ergo matrem miſericordiæ, matrem miſerorum clamant exules filij Euæ, clamant ipſæ miſeriæ. Habet enim miſeria clamorem, & vallis hæc lachrymas: vallis eſt enim lachrymarum, adeò vt ſi ipſi miſeri non clament, iſta auribus tuis inſonent. Non poſſunt hæc ante te ſilere, nec auditũ tuum latere, eò quòd rerum audiendi miſerias habeas, & te has ſcire, ſi eas audire. Sicut enim *vbicunque fuerit corpus, congregantur & aquilæ;* ita vbicunque fuerit miſeria, tua & currit & ſuccurrit miſericordia. A Deo pietate replentur vbera tua, vt alicuius miſeriæ notitia tacta, lac fundant miſericordiæ, nec poſſis miſerias ſcire, & non ſubuenire. Et quid mirum, ſi miſericordia affluis, quæ ipſam miſericordiã peperiſti.

Petrus Cluniacenſis. 1140.

Lib. 1. epiſt. 2. Adeſto tu beatiſſima virgo, mater eiuſdem Redemptoris, & Saluatoris noſtri, & pię omnibus poſt ipſum, in te ſpecialius cõfidẽtes, ab expectatione ſua nullatenus confundi permittas. Hymno de S. Maria:

Parens noſtri tu parentis,
Et genitrix nos gignentis,
Pia matris fiducia
Natos Patri concilia.
Ora matrem ... natum,
No... m... eatum,
Et poſt ... ſ ... entiam,
Det gratiam & ... iam.

Arnoldus Abbas B... 1160.

Tractatu de ... Mariæ ... acceſſum homo ... habet ... Deum, vb... eat ... F... m ... ante Patrem, ... F... M... rem ... Chriſt... latera ... & v... era ... Chriſto ... cra ... nt, ... us, ... ex ... nument & ... ſignia

Petrus ...

De pa... ... P... m...

... ... m co... ... grat...

Guerricus I...enſis. 1150.

Sermone 1 de Aſſumptione V... Lau... Paulo prædicationis miniſterium, ... cor ac veneror in Maria genitricem ... Vide autem ſi non & F... matrem ... cere, dictante vtique ... ral pietate fidei, vt ... ius primò vel maximè refugiunt, in omnibus neceſſitatibus & periculis tam ... num matris, &c. ... trix noſtra Maria, niſi Mediatorem ... ipſa prec... & ... nico Filio ſuo Ieſu Chriſto.

Innocentius Tertius. 1200

Sermone 2. in Feſto Aſſumptionis Mariæ. Qui iacet in nocte culpæ reſpiciat lunam, deprecetur Mariam, vt ipſa per Filium cor eius ad compunctionem illuſtret. Quis enim de nocte inuocauit eam, & non eſt exauditus ab ea? ... verò ad diem iam pœnitentiæ ſurgit, reſpiciat auroram, deprecetur Mariam, vt ipſa per Filium cor eius ad ſatiſfactionẽ illuminet. Quis enim deuotè inuocauit eam, & non eſt exauditus ab ipſa?

Hymno ad Mariam Virginem:

Iro me Deum interpella,
Et me ſoluat à procella
Huius mundi tam immundi,
Peccatorum conſolatrix
Conſolare me lugentem,
In peccatis iam fœtentem.
Me defende peccatorem,
Et ne tuum des honorem
Alieno & crudeli,
Precor te Regina cæli.
Me habeto excuſatum
Apud Chriſtum tuum natum.

S. Franciſcus Patriarcha Minorum. 1220

Oratione ad ... Mariam Sancta Maria ora pro nobis.

Guilielmus Aluernus. 1230.

De diuina Rhetor. ... Ad hoc te, imo ... m conuenit glorioſiſſima ... Genitrix, quam matrem miſericordiæ, & reginã pietatis vocam... clamitat omnis E... ſanctorum. A... ... gare peccatoribus ... intercel... ationem ... nam apud bene... ac ſemper & vbi... ndum Deum, ac Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Filium tuum. Tu ... nquam ... ra ... oſitas nunquam repul... am pat... r cuiu... miſericordia nu... vn... uam ... e ... quam humilitas nul... ... quam ... quantumcunque ... at ... m ... exor ... m m... co... h... c pro ... gratum, atque pl... m ... N... igitur m... de...

Albertus ... 1240.

Ad ... ep. 1 ... S ... a ... ... n ...

... 1 ... In c... ... ...

[illegible]

Dirig[illegible] ut unire[illegible] metr[illegible]um.

Gerhardus Zutph[illegible] 1380

[illegible]

[illegible]

Sep[illegible]*tuenus.* [illegible]o.

[illegible]

[illegible]uenis[illegible] periclis,

et [illegible]cera [illegible]igenamn opes

Mo[illegible] templare[illegible]sam,

[illegible]

[illegible]bros Parth[illegible]n[illegible] Mariæ:

[illegible]

[illegible]elevat[illegible]nes,

[illegible]

[illegible]na nostra.

[illegible]quo [illegible]era[illegible]mnes

[illegible]

[illegible]limira[illegible]as.

I[illegible] R[illegible]terod[illegible]

[illegible] Cert[illegible]

[illegible]

[illegible]

ARTICVLVS QVINTVS

MARIAM DEIPARAM OMNI LAVDE A CHRISTIANIS CELEBRANDAM ESSE.

NEGANT.

[illegible] *am* [illegible] *d* [illegible]

4[illegible]0 [illegible]

4[illegible]0. [illegible] *am om* [illegible]

740. [illegible]

[illegible] *eius p* [illegible]

S[illegible] C[illegible] nt[illegible].

15[illegible] M[illegible] 4. [illegible] *qu* [illegible] *rem F* [illegible] *em ta* [illegible] *a* [illegible].

In P[illegible] n [illegible] at [illegible] *F* [illegible] *ta mea.*

1530. *M*[illegible] *mar*[illegible] *Ar*[illegible] *dum* [illegible] *Maria* [illegible] *Maria.* H[illegible]us [illegible] Anaba[illegible].

150 *Ioannes* [illegible], in c[illegible] de o[illegible] *Maria ven*[illegible] *cultum* [illegible] *est eſſe*

1540 *La*[illegible] *nbe* [illegible] *Ma*[illegible] *taret,* [illegible] *qu* [illegible] Can[illegible] P[illegible].

15[illegible]0 *R*[illegible] *qu*[illegible] *cum* [illegible]

15[illegible] [illegible] *Cathbas Re*[illegible] *ſolenne Canticum* Sal[illegible]e Reg[illegible] *andum* [illegible]

1560 Gu[illegible]helm[illegible] B[illegible]iembac[illegible] [illegible]one [illegible] *eam* [illegible] *impio & inſ*[illegible] Salue R[illegible] *noſtram dicere non p*[illegible] *amus.*

1570. Iac[illegible]bus Heerbrandu[illegible] [illegible] *D. V*[illegible] *hoc tribuunt, quod ſit* [illegible] *entia.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Cant. 4. v. 7. Tota pulchra es am[illegible]

Lucæ 1. 28. Ingreſſus Ang[illegible] benedicta tu [illegible] mulieribus. 30. N[illegible] 41. Et repleta eſt [illegible] ſa[illegible] & [illegible] & b[illegible] [illegible] Domini me[illegible] ad m[illegible] Ec[illegible] [illegible] à [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] Aur[illegible] curæ [illegible] rche [illegible] on [illegible]

[illegible] us [illegible] duxit [illegible] titiæ.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

[illegible] & myſtica Trias, [illegible] Deiparæ eccleſiam [illegible] Deipara eximi[illegible] nam [illegible] lampa[illegible] [illegible] ſt Salu[illegible] qua [illegible] Eu[illegible] nat [illegible] ſi[illegible]tur [illegible]

[illegible]

[illegible] exu[illegible]

In am[illegible] inata [illegible] pit [illegible] R[illegible]

[illegible] *edo*[illegible]

[illegible] Maria Theot[illegible] ſi[illegible] ſapit, h[illegible] icus ſit.

B[illegible] filu S[illegible]

[illegible] *rationem Annuntiatæ* D[illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] te nos [illegible] dore ta [illegible] &c. Aue [illegible] nix [illegible] mediatri[illegible] parte[illegible] ſtibus [illegible]

Nonnus Panopolitanus

In Metaphraſi Ioannis [illegible]

[illegible]

Pa[illegible] pera [illegible] ans [illegible] nitatem

Cyrillus Presbyter.

De Laudibus [illegible] Virgam Ieſſe [illegible] [illegible]ntem, quæ cui[illegible] humano [illegible] tam pr[illegible] fr[illegible] [illegible] re bea[illegible] præ di[illegible]care, [illegible] lere [illegible] tamen, qui [illegible] ant[illegible], eſt quoddam [illegible] plurimum præcla[illegible] [illegible] penè circa myſter[illegible] ſum mu[illegible]orum [illegible] & [illegible] m[illegible] offerre nequiuus, pro vir[illegible] [illegible] vo[illegible] tat[illegible] [illegible]teramus. Max verò [illegible] quæ Gabriel a[illegible] [illegible] *plena Dominus tecum.* Aue, [illegible] [illegible] gaudere [illegible] tuum eſt [illegible] *gratia plena* quia [illegible] cu[illegible] [illegible] theſaurus [illegible] & [illegible] m [illegible] te [illegible] ma [illegible] n[illegible] puel[illegible] [illegible] m[illegible] eſt [illegible] m [illegible] quam, [illegible] ex [illegible] partu [illegible] gener[illegible] [illegible] Deus, [illegible] Deus & homo. Ha[illegible] [illegible] ta[illegible] ionis finem [illegible] No[illegible] num eſt modò [illegible] m fauſt[illegible] acclam[illegible] mus. *Aue gratia* [illegible] au[illegible] [illegible]

[illegible] hominis [illegible] lum fer[illegible] Au[illegible] A[illegible] [illegible]

[illegible] qua [illegible]

Synodus [illegible]

[illegible] Si qu[illegible] Genitricem an[illegible] Mariam dicat a[illegible] ſto[illegible]con, tanquam Chri[illegible] [illegible] non propriè & verè D[illegible] [illegible] confitetur [illegible] quod [illegible] [illegible]natus eſt Deus Verbum, in [illegible] ex ip[illegible] carnatus, & natus eſt, [illegible] is anathema ſit.

Procopius Cæſar[illegible] 5[illegible]

[illegible] Iuſtiniani oratione. Dei Geni[illegible] [illegible]m per Romanum imperi[illegible]m mu[illegible]tas [illegible] [illegible] conſecrauit, adeò planè m[illegible] [illegible], tanquam [illegible] [illegible] ſtructas, vt [illegible] quis [illegible] [illegible] hoc ſ[illegible]um opus [illegible] & [illegible] per [illegible] nine [illegible] conſecraſſe.

Æneas Gazenſis [illegible] 60[illegible]

Or[illegible] An[illegible]tation[illegible] m D[illegible] *Aue gratia plena, Dominus tecum* [illegible] [illegible] humana[illegible] [illegible] N[illegible] ga[illegible] anim[illegible] [illegible] R[illegible] ne[illegible] [illegible] *tecum.* [illegible] per quod [illegible] gau[illegible] V[illegible] [illegible] Regi[illegible] [illegible] Chriſti [illegible] à De[illegible] [illegible] Deum [illegible] [illegible]

[illegible] erat mu[illegible] ce nos par[illegible] dore tan[illegible] &c. *Aue* [illegible] [illegible] mn[illegible]us [illegible] ſes Mediatrix [illegible] mictrix paries [illegible] renaq; cæl[illegible]bus [illegible]

Nonnus Panopolitanus. [illegible]

In Metaphraſi Ioan[illegible]

[illegible]

——— *Ad*[illegible]

Tn[illegible] *C*[illegible]*: D*[illegible]*ter*

[illegible] *in enſam*

Pu[illegible] *ſemper* [illegible] *inatatem*

C[illegible]*ppu Pre*[illegible]*ter* 500.

De aud[illegible] Virgam Ieſſe ſemper vi[illegible]tem quæ [illegible] humano vitam pro [illegible] tempore bea[illegible]am præ di[illegible] laudibus extollere conuenit. Iis tamen, q[illegible] celebrant eam, eſt quoddã [illegible]us præſcriptum, quo ut plurimum præclara [illegible] hæc perag[illegible]ur: cumq; plané circa [illegible] iſtud q[illegible] geſtum [illegible] quod ſenſum multorum effugiat [illegible] agite ergo & nos, etſi m[illegible]ra d[illegible]na offerre nequimus, pro viribus ta[illegible] voluntatem ad[illegible]ramus. Mu[illegible] verò [illegible] verbis, quæ Gabr[illegible] apud eam

Luc 1. [illegible] *plena. Dominus tecum.* Aue, inquit [illegible] & gaudere tuum eſt v[illegible] *[illegible]atia plena* qui[illegible] cu[illegible]ſt [illegible] thesaurus, [illegible] lætitiæ & [illegible] ancilla cum [illegible] te [illegible] ſus [illegible] præ [illegible] num [illegible] impolluta, is qui [illegible] m[illegible]na. [illegible] eſt [illegible] quam, vt [illegible] tecum conceptione, vt ex [illegible] partu [illegible] tecum vel[illegible] Deus, vt ex te [illegible] Deus & homo. Hacte[illegible] Ga[illegible] ſalutationis finem imponit. Nos autem, p[illegible] num eſt modò vt pl[illegible] fauſta acclama[illegible] mus. *Aue gratia plena* aue, [illegible] es [illegible] naturam, [illegible] [illegible] capiu[illegible] lum terræ poteſt [illegible]

Luc. 4. Au[illegible] [illegible] m

[illegible]

[illegible]

Inſ[illegible]

C[illegible] bo[illegible] ad [illegible] u Fut[illegible] etre [illegible] iri [illegible]m M[illegible]am Theotoc[illegible] D[illegible] a[illegible]are

Synodus Quint[illegible] *OEcumenica.* [illegible]

A[illegible] Si quis per [illegible] aut ab[illegible] Genitr[illegible] ſanc[illegible] gl[illegible]am ſemper Vi[illegible] Ma[illegible] dicit au[illegible] icem, a[illegible] ſtoc[illegible]on, tanquam Chri[illegible] Deo non [illegible] ſed non propriè & verè Dei Genit[illegible] conſitetur, eo quod ipſi, qui [illegible] natus eſt Deus Verbum, in [illegible] ex ipſa [illegible] carnatus, & natus eſt, talis anathema ſit.

Procopius Cæſarienſis 550.

De ædificijs Iuſtiniani oratione 1. Dei Genitrici [illegible] ſim per Romanum imperium multas [illegible] [illegible]nianus cõſecrauit adeò planè magnificas & [illegible] antes, tanquam ingenti [illegible] ſtructas vt ſi quis [illegible] xerit, huc ſ[illegible]um opus [illegible] elabora[illegible] mabit, & in eo perficiẽ[illegible] confeciſſe.

Andreas Cretenſis 560

Oratione in Annun[illegible]at[illegible]m De[illegible] *Aue* [illegible]*atia plena D*[illegible]*nus tecum.* [illegible] cum eſt, & pau[illegible] lud qui[illegible] eternitat[illegible] ore. O imme[illegible] hu[illegible] ignit[illegible] Non [illegible] ga[illegible] eſſe niſi ipſum ga[illegible] Virg[illegible] lud nim [illegible] R[illegible] præſentiam [illegible] arat [illegible] humanæm [illegible] *Aue gratia [illegible] Dominus tecum.* [illegible] inſtrumen[illegible] per quod tri[illegible] ſententia in [illegible] Gaude [illegible] gau[illegible] Vi[illegible]iſsima: ga[illegible] [illegible] m Regis palatium: gau[illegible] [illegible]m [illegible] humanitatem ipſi[illegible] ad [illegible] antequam genita: gaude diui[illegible] inter Deum atque [illegible] thesau[illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

ſum, [illegible] C[illegible]ſtum, ſi- [illegible]

[illegible] benedicta, quæ [illegible] ſine viri [illegible] [illegible] ſtis, [illegible] Benedicta [illegible] Tu vere benedicta, [illegible] Benedicta [illegible] in mulie[ribus] [illegible] am [illegible] ... o- mn[illegible] g[illegible] erat [illegible] r[illegible] ho[illegible] [illegible] ri- c[illegible] ve[illegible] ratt[illegible] obliterant, virgi- n[illegible], quæ V[illegible] p[illegible] [illegible] quuntur, in te[illegible] plum [illegible] [illegible] tatu[illegible] m[illegible]

Eſa.7.8. quem I[illegible] pro[illegible] aſpiciens, Prophetiſſam [illegible] virginem, [illegible] laterem, & [illegible]ocu[illegible], & caput libri obſignatum, ar[illegible] ana ratione nominauit.

[illegible]44 Benedicta tu vere, quam [illegible] aurora[illegible] [illegible] tam cunclusam appellauit, & [illegible] Dixit Maria Ecce anc[illa] Domini fiat mi[hi] ſecundum verbum tuum. Apertè ſignificat [illegible] pa[illegible] ſum, & nihil prohibet, v- ter[illegible] oppo[illegible] un[illegible], vtpote minimè inqui[n]at[illegible] & fo[illegible] [illegible] rt. [illegible] Domini [illegible] c[illegible] m[illegible] rat[illegible] ad ſerui[illegible] [illegible] onea, [illegible] [illegible] ma.

[illegible] [illegible] 550.

[illegible] H[illegible]c d[illegible] ſtus, qui nunc ag[illegible] om[illegible] [illegible] rat, vtpote qui [illegible] at [illegible] V[illegible] q[illegible] [illegible] ue adeo [illegible] V[illegible] vniuo- [illegible] ac[illegible] ra[illegible] m loci an- [illegible]

[illegible]ne. T[illegible] o V[illegible] o Prophetæ tribuunt [illegible] [illegible] Dei[illegible] [illegible] miracu[illegible] [illegible] Et [illegible] le quidem te[illegible] [illegible] ta[illegible] [illegible] rè declaret v[illegible] [illegible] tem [illegible] aut [illegible] potue- [illegible] cor[illegible] ar[illegible] [illegible] bo ard[illegible] [illegible] quit- m[illegible] rit[illegible] vt ſubin[illegible] [illegible]em [illegible] n[illegible] [illegible]m Deiparam. H[illegible] c en[illegible] m[illegible] del[illegible] & [illegible] co[illegible] um[illegible] atur.

[illegible] 600.

[illegible] a ve[illegible] ran[illegible] [illegible] ar n[illegible] [illegible] ſanct[illegible] & [illegible]

[illegible]

[illegible] ipſamque [illegible]

[illegible]

[illegible] m[illegible]

[illegible] Chriſtus [illegible] [illegible] [illegible] ſuæ indi[illegible] [illegible] virginem [illegible] qua prodiit, in- [illegible]am [illegible] mq[illegible] n[illegible] ruaui[illegible] ipſamque [illegible] omnibus [illegible] param [illegible] palam [illegible] ndit, &c. [illegible] hæc [illegible] Virginem deſi- [illegible]bat quæ [illegible] De[illegible] m[illegible] [p]artu- [illegible] erat.

Se[illegible] I[illegible] 640.

[illegible] neu[illegible] In h[illegible] ſta cel[illegible] [illegible] [illegible] quæ [illegible] mater eſt, [illegible] um expu[illegible] ix, Adæ r[illegible] at[illegible] Euæ reuocat[illegible] [illegible] tatis [illegible], c[illegible] [illegible] atio, per q[illegible] n[illegible] m [illegible] natura partic[ip]ationem [illegible] [illegible], at[illegible] ipſa liberati, & [illegible] [illegible] cum Gabriele Aue [illegible] [illegible], qui propter te Maria [illegible] mi[ſe]ricur[illegible] declarat[illegible] [illegible] A[illegible] m q[illegible] o[illegible] [illegible] q[illegible] am a[illegible] V[illegible] con[illegible] [illegible] citur, quæ an[illegible] m naſcer[illegible] d[illegible] ſign[illegible] ta[illegible] ſt. N[illegible] ngu[illegible] cus & ornamen[illegible] naſ[illegible] [illegible] de rad[illegible] e I[illegible] germ[inan]t[illegible] rum pr[illegible] ontu[illegible] & [illegible] x germen. Hæc tam naſ[ci]tur & [illegible] na cu[illegible] dus renaſ[ci]tur, a[illegible] r no[illegible] tur. N[illegible] ipſam E[c]cl[e]ſia [illegible] um [illegible] tur. Naſcitur tem[p]lum [illegible] um [illegible] d[illegible] tate o[illegible] num virg[illegible] R[illegible] mus, in q[uo] admir[a]ndum [illegible] naturar[um] in Chriſt[illegible] n[illegible] [illegible] o[illegible] in [illegible] olu[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] Tu au[illegible] [illegible] orbo[illegible] N[illegible] [illegible] quonam [illegible]

[illegible]

Cap. [illegible] gen [illegible] man [illegible] nos de [illegible] in no [illegible] præ [illegible] ens, nos ab [illegible] us. Quis in ſupplicati[illegible] cat[illegible]ri-bus? Quis e[illegible] repu-gnando ex[illegible] æternam apud tuum F[illegible] nos, qui ſumus cond[illegible] tu[illegible] ad cæli altitudi[illegible] terceſſionibus [illegible] ſam[illegible] da[illegible]m & ab æterno libera[illegible] ſupplicio, &c.

Homilia de Natiuitate Mariæ. Commune m[illegible] gaudium [illegible] iuſtis hominibus Ioachim & Anna hoc [illegible] na[illegible]r, laudatiſſima [illegible] mirum [illegible]a, & celeberrima Virgo, quæ ſola [illegible] p[illegible] r eximię [illegible]gui-tatis præſtantiam [illegible] animæ [illegible]m-plum, ac proinde D[illegible] paren[illegible] & [illegible] r, & [illegible]pp[illegible]latu[illegible]. Prop[illegible] cuius [illegible] receſſ[illegible]em, [illegible] iſti De[illegible] u[illegible] mundo qu[illegible]d m[illegible] pac[illegible]m & [illegible] cordi[illegible]m [illegible]ſtris verò mentibus n[illegible] rdiam vberem impar-tere.

Ad Pſalmum 44. Secundum A[illegible]elis vati[illegible]nium, ô Virgo illuſtri [illegible] ro[illegible] s [illegible]x iuſtis hominibus Ioa-chim & Anna in l[illegible]m prod[illegible]ſti. Tu cælum, & ſe-d[illegible] r tatis receptaculu[illegible] tu mun[illegible] [illegible] gaudium, tu vitę largi[illegible] [illegible] emptrix, [illegible] be[illegible] [illegible] brem, [illegible] a Virgo, [illegible] accem & concor[illegible] [illegible] mabus gratiam & miſe-[illegible]

[illegible] Epiſcopum Synadon. Verè ac [illegible] venerant[illegible] r [illegible] magne aci-m[illegible] & inuiſibili creatura ſupe-[illegible] p[illegible] mus.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxa fidei [illegible] cap. 12. Dei Genitricem pro-[illegible] & ver[illegible] ſanctam V[illegible]ginem [illegible]icamus. Qu[illegible] adm[illegible]dum enim verus Deus eſt, qui ex [illegible] natu[illegible] eſt[illegible] e a Dei mat[illegible]r, quæ veri m[illegible] Deum [illegible]m[illegible]atum genuit.

[illegible] 4. cap. 1[illegible]. Quid afferri poteſt [illegible] Dei G[illegible]n[illegible] tre [illegible] q[illegible] D[illegible]m [illegible] a [illegible] enuit. ſanè [illegible] Domina [illegible] t q[illegible]ganc[illegible] [illegible]

Orat[illegible] [illegible] num[illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] a, [illegible]

D[illegible] igna [illegible]a, hu[illegible] g[illegible] mat[illegible] is E[illegible] tu[illegible] m[illegible]a, quę ceci[illegible] O [illegible]nctiſſima ſi[illegible] [illegible]rum o[illegible] u[illegible] enim prima E[illegible] man[illegible] pe[illegible]cam a[illegible] uerſus prima [illegible] [illegible]am naua[illegible] te [illegible] m[illegible] rs. [illegible] nu[illegible] [illegible] me[illegible] d[illegible] æ [illegible] tat[illegible] ſ[illegible] cuta, [illegible] t m[illegible] d[illegible] m te[illegible] mūdo [illegible] a[illegible] tatem mu[illegible] h[illegible] a[illegible] r Virgo, [illegible] a[illegible] d co[illegible] onem [illegible] mé opus [illegible] [illegible] æternum enim Patrem [illegible] bet, quem [illegible] O terrena filia, [illegible] æ Dei genitricibus [illegible] urem geſtaſti &c. Ex te ſola ſummus [illegible] x partem aſſumpſit, hoc eſt, maſſæ no[illegible] mitias. Caro ipſius ex carne tua, & ſanguis [illegible] ne tuo, & lac è mam[illegible] is tu[illegible] ſ[illegible] D[illegible] [illegible]ab[illegible] a tua De[illegible] labi[illegible] nita[illegible] nt, &c. Ioachim & An-na, tanquā ſpirit[illegible] les mon[illegible] dulcedinem [illegible] runt. Lætare Beata Anna, quoniam fœminam pe-periſti. Hæc enim fœmina D[illegible] mater eſt, vitę [illegible]r-ta, lucis fons, atque [illegible]œmin[illegible] rum crimen d[illegible] uit. Huiuſc[illegible] fœminę perſonam diuites p[illegible]b[illegible] [illegible] ices deprecantur. [illegible] c[illegible] inim h[illegible] ium re-ges cum muneribu[illegible] [illegible]orab[illegible]n[illegible]. Hęc fœmin[illegible] ſum-mo Regi Deo tanquam [illegible]mbri[illegible] ureis e[illegible] m[illegible] ctam virtutum e[illegible]egan[illegible] am[illegible] uff[illegible] S[illegible]iri[illegible] ic ſancti gratia coronat[illegible] m, cui[illegible] gl[illegible] ria interna eſt. Vt enim [illegible] fœminæ [illegible] ritus eſt, [illegible] ras prod[illegible] ns: ſic D[illegible] G[illegible] ia interna [illegible]ſt, ni-mir[illegible] m vent[illegible] is [illegible] O[illegible] is ac[illegible] bea-t[illegible] fœmi[illegible]a. *Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.* Sal. 44.

[illegible] atione de dormitione Deiparæ. Tibi nos qu[illegible] h[illegible]dierna die aſſidemus [illegible] Domina, Dum[illegible] [illegible] i[illegible] um dicam, Do[illegible], Dei genitrix & Virgo [illegible] nim[illegible] oſtras [illegible] mtuam, non ſecu[illegible] u[illegible] firm[illegible] mam qua[illegible] choram [illegible] [illegible] cm[illegible] [illegible]mam, corpus, totos denique [illegible] [illegible] ſalmis & hym[illegible] f[illegible] [illegible] in p[illegible] mus hon[illegible] [illegible] [illegible] no[illegible] edocuit, [illegible] am[illegible] rg[illegible] [illegible] Dom[illegible] [illegible] tam [illegible] cm[illegible] [illegible] m[illegible] m[illegible] dul[illegible]

C[illegible] ſinas [illegible] 740.

Hymn[illegible] Inui[illegible] [illegible] ſtru[illegible] hor, [illegible] am[illegible] [illegible] n[illegible]gam [illegible] lo[illegible]m, [illegible]

[illegible]

[illegible]

Gen. [illegible]

[illegible]

[illegible] adsumite.

[illegible] 510.

L[illegible]o

[illegible]

Libro 1. de partu Virgi[illegible]

Virgo hæc vir[illegible] ab ortu,
Cuius odor [illegible] &c.
Sed video qu[illegible] laude [illegible],
[illegible] nulla fuit nulla [illegible]
Hæc porta clau[illegible] in q[illegible]
[illegible] quoque [illegible]
[illegible] de qua canit alta [illegible] tans,
[illegible] germina lata [illegible]
O[illegible] me
[illegible]

[illegible]

Cara [illegible]
[illegible]

[illegible] 6[illegible]o.

[illegible]

[illegible] 6[illegible]o.

[illegible] m Redem[illegible] à Deo, adu[illegible] Ange[illegible]o, [illegible]

[illegible]

[illegible] 1080.

[illegible]

[illegible]

[illegible] *Annunciat* [illegible] g[illegible] Maria n[illegible] tatur. Eſt nim [illegible] m ſt la præ [illegible] nos du [illegible] m [illegible] m [illegible] nos tentat, [illegible] re- ſ[illegible] Mar[illegible] jam con[illegible] nu[illegible]

G[illegible]

[illegible] De ma [illegible] pal[illegible] & [illegible] m[illegible] uſ[illegible] am [illegible] am [illegible] & [illegible] ra [illegible] ſicut vt o[illegible] nequeant, [illegible] ſunt H[illegible] du[illegible] neas quia q[illegible] to a[illegible] m[illegible] c[illegible] ſt [illegible] m[illegible] tanto [illegible] m [illegible] c[illegible] ca[illegible] es & peccat[illegible] itaque [illegible] m [illegible] luntate [illegible] andi & proſtra[illegible] coram [illegible] a [illegible] de c[illegible] n [illegible] lac[illegible] ym [illegible] ff [illegible] ueni[illegible] jam indubit[illegible] nter [illegible] m[illegible] to [illegible] com[illegible] rem c[illegible] rnal[illegible] matre, ac [illegible] re [illegible] di[illegible] one.

[illegible] *ſtol.* [illegible] S[illegible] cord[illegible] tu[illegible], [illegible] m- ma R[illegible] cæ[illegible] q[illegible] r[illegible] mne[illegible] ch[illegible] r[illegible] Ange lorum [illegible] ſtata c[illegible] & g[illegible] ria c[illegible] m[illegible] lus & n[illegible] mnium [illegible] torum [illegible] la merui[illegible] virgo[illegible] mat[illegible] r[illegible] natur[illegible] D[illegible] m & [illegible] min m, [illegible] & [illegible] a omnium bono[illegible] terris non d[illegible] eſt [illegible] rem v[illegible] tam ger[illegible] & in omni [illegible] h[illegible] m[illegible] cuſtodir[illegible]

A[illegible] *mus C[illegible]uar[illegible]nſis.* 1080.

[illegible] *nia* [illegible] *tari cap.* [illegible] Q[illegible] ropt[illegible] m[illegible] r [illegible] ia intermi[illegible] [illegible] m[illegible] vt quod inte[illegible] q[illegible] m[illegible] m aff ctu obtine[illegible] mina per [illegible] am [illegible] [illegible] eſſ[illegible] & [illegible] in [illegible] qu[illegible] rgo [illegible] vt [illegible] o v[illegible] [illegible] Ab[illegible]

[illegible]

[illegible] 1080.

[illegible] ſ[illegible] nam [illegible] ſcriptu[illegible] gni materia [illegible] nit, munda[illegible] noſtræ, q[illegible] diu[illegible] tatis expers eſſe n[illegible] otuit, qu[illegible] eſt per [illegible] aturam, [illegible] in [illegible] per[illegible] am. Prim[illegible] et nim humani gen[illegible] ſerpe[illegible] inæ perſuali[illegible] is vires [illegible] mal[illegible] o ſucc[illegible] uit, vt & cum v[illegible] curreret, & vt fi[illegible] os, quo[illegible] carnis d[illegible] pere[illegible] cum do[illegible] partur[illegible] ret. Hu[illegible] nis[illegible] mnes [illegible] h[illegible] red[illegible] c[illegible] erun[illegible] mn[illegible] ne ceſſariæ mo[illegible] is [illegible] nat[illegible] g[illegible] u[illegible] So[illegible] a hæ[illegible] m[illegible] r, quæ non fi- h[illegible] o ſerpe[illegible] An[illegible] n[illegible] ve[illegible] be[illegible] ig[illegible] tru[illegible] um lu[illegible] ret a[illegible] m[illegible] r[illegible]

[illegible] cr[illegible] b[illegible] & [illegible] x V[illegible] au[illegible] r[illegible] m[illegible] n[illegible] b[illegible] an[illegible] nfi[illegible]

Zac[illegible] ia C[illegible] ſpolitanu[illegible] [illegible]o.

A[illegible] Commen[illegible] in Euan[illegible] mi[illegible] b[illegible] n[illegible] nien[illegible] r[illegible] [illegible] pe[illegible] ctis, q[illegible] [illegible] Creatorem. [illegible] um erat, [illegible] Dor[illegible] [illegible] Angelorum, q[illegible] a fuerat [illegible] D[illegible] [illegible] ngeloru[illegible] D[illegible] ne[illegible] at vt [illegible] deretur [illegible] fetor [illegible] nt[illegible] d. [illegible] uritas [illegible] terr[illegible] D[illegible] vt [illegible] rem ſua[illegible] am m[illegible] dixerit [illegible] mar[illegible] o [illegible] neraret, q[illegible] [illegible] tal[illegible] am po[illegible] m ſi[illegible] ſt[illegible] ſt[illegible] ante[illegible] a [illegible] & [illegible] fac[illegible] ein[illegible] eius [illegible] r[illegible] [illegible] x[illegible]t.

[illegible]

[illegible]

[illegible] meſſis arca [illegible] mò [illegible] lac [illegible] orta, vrna [illegible] ma [illegible] ni, domus [illegible] clau[illegible] cum, thalamus ſpo[illegible] mp[illegible] mon[illegible] ga A[illegible] t[illegible] mater a[illegible] cta [illegible] columna [illegible] hort[illegible] con[illegible] nium [illegible] ntati, [illegible] ca [illegible] ecta [illegible] & aur[illegible] conſ[illegible]

[illegible] creatur[illegible] laudabil[illegible], Mariæ ſunt [illegible] uenien[illegible] virgo [illegible], verè lu[illegible] regu[illegible] tione, [illegible] hirudin[illegible] fauus dul[illegible] [illegible] hum[illegible] charitat[illegible] vel [illegible] ſuauitate [illegible] fr[illegible] fica[illegible] aroma b[illegible] na [illegible] one, [illegible] muru[illegible] vel tu[illegible]rris for[illegible] acu[illegible] defenſione [illegible] amica di[illegible]one, mat[illegible] virgo int[illegible] Domina dign[illegible], Regina m[illegible] inno[illegible]centia, agna m[illegible]itia, columba ſim[illegible]ate, turtur c[illegible]ſtra[illegible]

[illegible]tus Tu[illegible]ien[illegible]. 1120.

Lib. 4. in Cant. [illegible] virtutum [illegible] ac toti[illegible]us ſanctæ rel[illegible]gio[illegible] magiſtra, qualem [illegible] cul[illegible] ab [illegible], quãdo [illegible] eſt, [illegible] tuit. [illegible] congratio[illegible], in factis ſuis, [illegible] omni[illegible] ſuauitatis, in omni [illegible] re & fructu h[illegible] & [illegible]ſtatis.

Lib. 6. Qua[illegible] V[illegible]go b[illegible]ata, [illegible] ne vera no[illegible] aur[illegible]ra [illegible] pronuntia[illegible] ſem[illegible] [illegible] quia ſicut aurora [illegible] finis præte[illegible]ritę noctis & [illegible] natiuita[illegible]ta, [illegible] Abrahę, [illegible] ſtirpe Dauid ad quos cum iuramento De[illegible] eſt [illegible] pro[illegible]miſ[illegible] bene[illegible]nis, finis [illegible]lorum, & conſolation[illegible] finis [illegible] lætitiæ nobis [illegible] in [illegible] natum De[illegible] Fi[illegible], [illegible] adoramus & colimus [illegible] ramus [illegible] eramur, ve[illegible] D[illegible] [illegible] honor impen[illegible] Ma[illegible] [illegible] at gl[illegible]rtam [illegible].

H[illegible] A[illegible]ſt[illegible]dunen[illegible] [illegible]

[illegible]ermo de N[illegible] [illegible], [illegible] Domi[illegible]n[illegible] virt[illegible] car[illegible]ens, per [illegible] paruit [illegible] munus [illegible] [illegible] cos no[illegible] [illegible] humani generis [illegible] ſub[illegible] non de [illegible] ho[illegible] [illegible]bris eſt, & [illegible] eſt cęleſtis gloria, & ſpiritual[illegible] [illegible] in lætitia. Hæc [illegible]aratur, [illegible] licatur, à qua put[illegible] & verm[illegible] [illegible] Virg[illegible] beata era[illegible] [illegible] non [illegible] corru[illegible] [illegible] gat[illegible] r dæ[illegible] ver[illegible]. Hæ[illegible] ſt[illegible] mari[illegible] [illegible] ſ cul[illegible] [illegible] am [illegible] [illegible]

[illegible]rdu[illegible] [illegible]o.

[illegible] cum [illegible] ma[illegible] [illegible]

[illegible] in ea lau[illegible] ne poſt eam [illegible] [illegible] mites facti [illegible]

Si m[illegible] uero m[illegible] cordi[illegible] [illegible] m[illegible]rdix [illegible]. V[illegible]um eſt in [illegible] m[illegible] [illegible], [illegible], haber[illegible] m, ga[illegible] cum [illegible]rgin[illegible] nor[illegible] [illegible] git [illegible] m[illegible] lanè q[illegible] [illegible]tas conti[illegible] [illegible] prorſus aut[illegible] ma eſt fœcun[illegible] nea, [illegible] fœcun[illegible]

Sermone de Natiuitate Mariæ Al[illegible] [illegible] deuoti[illegible] aff[illegible] [illegible]rari, qui [illegible] em [illegible] Mariæ: vt pro[illegible] [illegible] quæ a[illegible] [illegible], qu[illegible] m n[illegible] [illegible] au[illegible] Au[illegible] [illegible] ſ[illegible]nt & a[illegible] [illegible] [illegible] at mundi [illegible] [illegible]am, maris [illegible] m[illegible] & ſ[illegible] ca[illegible] nuolue[illegible] & [illegible] mor[illegible] [illegible] relinqu[illegible] [illegible] præco [illegible] Mari[illegible]m ha[illegible] [illegible], q[illegible] [illegible] vo[illegible] ar[illegible]

R[illegible]bardus V[illegible]or[illegible]nu[illegible]. [illegible]

[illegible] Emanuele [illegible] cap. [illegible]

[illegible] Sed quæ [illegible] quam De- [illegible] Nunc [illegible] quam Deus [illegible] mat quam ve- [illegible] & A [illegible] quæ p [illegible] Sal [illegible] per [illegible] creaturæ [illegible] Deus [illegible] O [illegible] dementiam [illegible] fam [illegible] etatem Dei, qui & [illegible] o ſua tam ſan[illegible] præp[illegible] nobis tam propitiam [illegible] con[illegible] uocarem.

Ioannes [illegible]tius.

[illegible] cap. 1. Lucæ Si ab[illegible] [illegible] Mariam ſalut[illegible] Qui Ang[illegible] ornat Mariam in ſalutat[illegible]

[illegible]

[illegible] ſtri erit offi[illegible] [illegible]fitemur. Quare p[illegible] ſapientia & ſan[illegible]imo[illegible] hæc [illegible] citetur. Verum [illegible] mea preca[illegible] [illegible]tatio, qua ſan[illegible] Trinitas Mariam ſalutari vo- luit. Si [illegible] placuit ſanctæ Triadi, ut non [illegible] [illegible] &c. Trifariam hac ſalut[illegible] vti [illegible] [illegible] Deus Mariæ lar[illegible] tam gra- [illegible] acce[illegible]mur, & ad [illegible] nobis [illegible] [illegible]am diuinam [illegible].

[illegible]

In minori [illegible] [illegible] V[illegible] dicta [illegible] Ang[illegible] ap- pellamus cum [illegible] & ve- ræ ſalut[illegible] p pe- [illegible] imple[illegible] pro[illegible] V[illegible]gin[illegible], [illegible] *[illegible] omnes gen[illegible] mi magna qui potens e[illegible]* Luc. 1. [illegible] Cur [illegible] An- [illegible] P A I. D A G. A[illegible] maxim[illegible] quod Deus [illegible] 1540 an[illegible] quod [illegible] Angelicã, gr[illegible] [illegible]

M[illegible]us Bucerus

Ad cap. [illegible] [illegible]

He[illegible]

[illegible]

[illegible]

ARTICVLVS SEXTVS.

FESTA IN HONOREM DEIPARAE MARIÆ AB ECCLESIA INSTITVTA, SERVANDA ESSE

NEGANT.

Anno post natū Christū 15[illegible]

P[illegible] K[illegible] R[illegible] *Maria inuentum hominum [illegible] manæ.* [illegible] Schechta [illegible]

1520. Martinus [illegible] in Euangelium de Feſto Nati[illegible] Mariæ *P[illegible] omni[illegible]*

[illegible] obſeruand[illegible]: *Aſſumptio[illegible] [illegible]eximus.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Athanaſius. 340.

In Euangelium de ſanctiſſima Deipara Feſtū Annuntiation[illegible] Mar[illegible] vnu[illegible] ex Dom[illegible] feſtis,atq; ade[illegible] primarium, [illegible] pror[illegible] ven[illegible]randum; vtpote quod pro or[illegible]ine, & digeſtione rerum earum, quæ in [illegible] de C[illegible]riſto prædicantur, ſacroſanctum h[illegible]etur; qu[illegible]pe in quo de Fi[illegible] Dei è cx[illegible]agatur.

G[illegible] N[illegible]enus [illegible]80.

Orati[illegible] Domini, & Deiparente & [illegible]meone in [illegible] N[illegible] rmam[illegible] en[illegible]tion[illegible] me[illegible] [illegible]rem homin[illegible] m ex[illegible]us, & [illegible] nx[illegible] n[illegible]tudinem, quod[illegible] fi[illegible] po[illegible] nobis [illegible]cum [illegible]im[illegible] [illegible]teria [illegible] ſpiritualia feſta ac[illegible]re neceſſe eſt, vt [illegible] ter [illegible] quod dicit Prophe[illegible]a, *ieiunium [illegible] ieiunium quintum, ſeptimumq; & decimum, [illegible] bona [illegible]*, vt [illegible] licet [illegible]ra[illegible]gogi[illegible] in eo quòd abſtineatur & temper[illegible] ab omni [illegible] nto & carnis [illegible] E[illegible]enim q[illegible]do [illegible] archetypo, vt ita [illegible] m [illegible] præſ[illegible] feſt[illegible] qu[illegible] erat [illegible] form[illegible] m accepe[illegible] qui fuerat Dei & hom[illegible] nu [illegible] ns præ[illegible] [illegible] ,Verbum [illegible] um ad tem[illegible] c[illegible] m m[illegible] ſt [illegible]ctus, & [illegible] C[illegible] [illegible] nt c[illegible] m m[illegible] [illegible] pſeam [illegible] tu[illegible] [illegible] m, [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] in [illegible] [illegible] g[illegible] [illegible] c[illegible] at[illegible].

[illegible] 380.

[illegible] mucone [illegible] H[illegible] [illegible] m A[illegible]g[illegible] [illegible]

I[illegible] 4[illegible].

[illegible]

nunti[illegible] r[illegible] libertatis in[illegible]icia, rurſum re[illegible]tio, r[illegible]um reditu[illegible], rurſu[illegible] gau[illegible], rur[illegible] [illegible]tute [illegible]beratio. Angel[illegible]um Vir[illegible] quoniam ſerpens cu[illegible] mu[illegible] [illegible]

Sophro[illegible]ius 420

Sermone de A[illegible]ione [illegible] De aſſ[illegible] Mariæ, qua[illegible] [illegible]umpta [illegible] abi[illegible] ns v[illegible] ere curaui, [illegible] ab[illegible] [illegible] [illegible] tanq[illegible] [illegible] & de [illegible] ſingu[illegible] [illegible] lauden[illegible], & cu[illegible]

An[illegible]eas [illegible]

Oratione de [illegible] [illegible] quod [illegible] apud mu[illegible] [illegible] ratur [illegible] autem [illegible] [illegible], & am[illegible] [illegible] *Deipara* A[illegible] m[illegible] um g[illegible] m[illegible] ſolut, [illegible] [illegible] ur; & [illegible] in [illegible]riſto [illegible] crea[illegible] [illegible]

[illegible]

AVCTOR.

[illegible] *4. Reg. 2.* [illegible] Elias [illegible] cælum. [illegible] Pater mi [illegible] Israel & auriga eius. [illegible] *Iudith 15.* [illegible] populi nostri [illegible] fiat, fiat. *Matth. 5.* Vos estis lux mundi. [illegible] gaudium & corona mea. *Si displicent Festa in* [illegible] *Iudith 16.* Dies victoriæ [illegible] vſque in præſentem [illegible]

[illegible] *cur non* [illegible] *quod* [illegible] *in E* [illegible] *cat?*

[illegible] *sua p* [illegible] *decus,* [illegible] *salue*
P [illegible] *Britannu*
P [illegible] *noua tempora* [illegible]
[illegible] *imperium* [illegible] *mundi'mq; benignum,*
Lat [illegible] *temporibus lata tempora* [illegible]
[illegible] *columna.*

Nicolaus Sanderus de [illegible] *Protestantes* [illegible] *Sacramenti* [illegible] *Conce* [illegible] *ad maiorem eius* [illegible] *Septembr* [illegible] *the* [illegible] *mentum* [illegible] *nunquam* [illegible] *abetha.*

[illegible]

LIBER QVARTVS DE ANGELIS

ARTICVLVS PRIMVS

DEVM IN IPSO MVNDI EXORDIO EX NIHILO CREASSE SPIRITVS INCORPOREOS, IMMORTALES, BONOS, IVSTOS, [illegible] QVI AB OFFI[illegible]

NEGANT.

P[illegible]

[illegible] humanas [illegible]

[illegible]

[illegible] Deorum [illegible] Deum non [illegible] sed [illegible]

[illegible] Rhegie[illegible]

[illegible]

[illegible] *esse.* [illegible]

A[illegible]

affe[illegible] *qui* [illegible]

los quando [illegible] *tias*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ

Gen. [illegible] Sara [illegible] & [illegible] gio. [illegible] Angelus Domini [illegible] ipſo abo [illegible] & [illegible]

[illegible]

[illegible] Angel [illegible] Deum [illegible]

[illegible] Angelos [illegible]

Pſal. 148. 2 Laudate [illegible] omnes Angeli [illegible] Laudate eum omnes [illegible]

Dan. 7. 10. Millia millium [illegible] ſtrabant [illegible] millies centena [illegible] bant [illegible] &c.

Tob. 12. [illegible] Ego ſum [illegible] Angelus [illegible] Domi-num 18. Cum eſſem vobiſcum [illegible] Dei [illegible] bar [illegible] & [illegible] ab hominibus [illegible] Et cùm [illegible] non potuerunt.

[illegible] Angelus [illegible] ad virginem deſpon[illegible]

Luc. 2. [illegible] paſtores, & claritas Dei ci[illegible] gaudium magnum, quia [illegible] cum Angelo multitudo militiæ cæle[illegible] Gloria in altiſſimis Deo & in terra pax ho[illegible]

Heb. 1. Ad [illegible] autem Angelorum dixit aliquando: Sede à dextris me[illegible] adu[illegible] os ſcabellum pedum tuorum? Nonne omnes [illegible] niſtratorii [illegible] in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem cap[illegible]

Heb. 12. [illegible] orum [illegible] Angelorum frequentia[illegible]

1. Pet. 3. [illegible] ductus eſt Chriſtus in cælum ſubiectis [illegible] Angelis & Pote[illegible]

Apoc. [illegible] vocem Angelorum multorum in circuitu [illegible] & [illegible] & erat numerus eorum millia millium, dicen[illegible] magna [illegible]

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

[illegible]

ASSERVNT PATRES LATINI

[illegible] 480.

[illegible]

Claudianus [illegible] 4[illegible]

[illegible] Deus [illegible] Angel[illegible]

[illegible] 48[illegible]

[illegible]

[illegible] Angel[illegible] amore [illegible]

Gregorius [illegible] 492.

[illegible]

[illegible] 500.

[illegible]

[illegible]

Iustinus [illegible] 540.

Ad caput [illegible] Ipſum cælum mox creatum [illegible] habeat [illegible] Angelorum ag[illegible] [illegible] est, quos in prin[illegible] & terra [illegible] ad [illegible] [illegible] *ea quæ ar-deponebat [illegible]*

P[illegible] 540.

[illegible] tra D[illegible] Dom[illegible] [illegible]

[illegible] 54[illegible]

[illegible]

[illegible] 5[illegible]

[illegible]

[illegible] tem [illegible] ratione [illegible] men co[illegible] & ipſi[illegible] noſtrorum [illegible] parati [illegible] ncircu[illegible] corpus.

I[illegible]dorus [illegible]

De ſummo [illegible] Na[illegible] a-bi[illegible]is eſt, [illegible] ſed facit [illegible] tas [illegible] di[illegible]mus n[illegible] a eſſe [illegible] ſi natura incommut[illegible] que ce[illegible] M[illegible] ſtra-gatur [illegible] at [illegible]

Gen. 1. Ant[illegible] om[illegible] Ang[illegible] Di-
[illegible] 4. ctum [illegible] m [illegible] a. *Pri-*
or omnium [illegible] A[illegible] m cre-
[illegible] c[illegible] & [illegible] m
cr[illegible] n A[illegible] u[illegible] odi[illegible]
Iob. 40. *I*[illegible] *arum.* V[illegible]
n[illegible] A[illegible] a[illegible]chitu[illegible] Be-
n[illegible] A[illegible] r[illegible] m num[illegible] ſt [illegible] mi-
lo[illegible] A[illegible] nuniero [illegible]
ct[illegible] rum non [illegible] tur, qui numeru[illegible]
De[illegible] cogn[illegible]

Eu[illegible]ius Ga[illegible]us. 640.

[illegible] *n librum 3 Regum:* Certè Angeli leuitate ſpiritalis ſunt naturæ prȩditi, ita vt vbicunque voluerint ſtatimq[illegible] v[illegible] ando perue[illegible] iant, & hic cum aliis figurati, & Pr[illegible] cum aliis ſunt oſtenſi.

Hildephonſus Toletanus. 660.

De Virginitate Mariæ cap. [illegible] Angelicæ forma naturæ ante ſ[illegible] ditatem fra[illegible], ante firmamentū laben[illegible], ante ſtabilitatem ruens, ante robur titubans, a[illegible] nutan[illegible] & p[illegible]ſt ſtabilitatem ſolida in bon[illegible] ſt[illegible] at[illegible] m [illegible] ens in amore diuinitati[illegible] ſt fi[illegible] mamen[illegible] m perennis in aſpectu Domini[illegible] [illegible] nis, [illegible] obur inſ[illegible] parabi[illegible] is à conſ[illegible]

Bed[illegible] [illegible]00.

Homilia [illegible] *in* [illegible] *olen*[illegible] *tate* [illegible] *mnium* [illegible] *orum.* Qui Deus [illegible] a [illegible] lorum r[illegible] a [illegible] us Angeli[illegible], ad lau[illegible] iam, at[illegible] u[illegible] on[illegible] em ui o-mni[illegible] is ac ma[illegible] t[illegible] in [illegible] o er[illegible] locauit de[illegible] us plo[illegible] a l[illegible] p[illegible] quia ſol[illegible] Deo [illegible] eſt, qu[illegible] m[illegible] do, vel q[illegible] ma[illegible] m[illegible] dum eorum i[illegible] uſib[illegible] que con[illegible], ſe[illegible] mioutione in ſua [illegible]ola pu[illegible]ate con[illegible], &c. Al[illegible] ex [illegible] ad nos in mu[illegible] d[illegible] m m[illegible] fu[illegible] prȩdicando perueniun[illegible] a[illegible] ad h[illegible]c ſun[illegible] c[illegible] iu[illegible], v[illegible] er eos ſigna[illegible] ac[illegible] [illegible] a[illegible] ſubiectis Ange[illegible]rum ſ[illegible] &c.

A[illegible] Pſal. [illegible] *eli ſi*[illegible] *unt* [illegible] *erbo Do*[illegible] id eſt, [illegible] qu[illegible] cęleſt[illegible] exer[illegible] m[illegible] h[illegible] præua[illegible] nte [illegible] e[illegible] un[illegible] ſi, ex D[illegible] Pa[illegible] e & [illegible] habi[illegible] t[illegible] pers virtut[illegible] *om*[illegible] e[illegible] ſt, Do[illegible] ſt, [illegible] u ſancto.

Al[illegible]

Lib[illegible]
[illegible] ſt n[illegible] eſt[illegible] ta et an[illegible] à [illegible] uiſ[illegible] m

[illegible]

[illegible]

[illegible] *mine angel*[illegible] Ang[illegible] ma[illegible] tam[illegible] Do[illegible] [illegible] ane ſu[illegible] n[illegible] d[illegible] [illegible] adeò, quòd [illegible] tatis nominatu[illegible]

Hay[illegible] 8[illegible]0.

A[illegible] *priori* [illegible] Loqu[illegible] A[illegible] m[illegible] al[illegible] in[illegible] ra[illegible] [illegible] al[illegible] a[illegible] aliud [illegible] a[illegible] are, & [illegible] rum [illegible] is [illegible] ſt a [illegible] mi[illegible] o int ma[illegible] s.

Rabanu[illegible] *Maurus* 8[illegible]0

[illegible] *e vniuerſo lib. 1. cap.* [illegible] G[illegible], [illegible] M[illegible] m Latinè v[illegible] r [illegible] d[illegible] omini v[illegible] nt[illegible] m, [illegible] au[illegible] m[illegible] naturę. Semp[illegible] en[illegible] m [illegible] [illegible] nt[illegible] r vocantur A[illegible] [illegible] icentia pennas [illegible] r[illegible] m co[illegible] di[illegible] urſum ſignifice[illegible] tarum venti pe[illegible] n[illegible] re dic[illegible] loſitatem ſcili[illegible] et. Vnde & ſacra Scr[illegible] *ui ambulat ſuper pennas* [illegible] *entorum.*

Altercatio Sy[illegible] *œ & Eccle*[illegible]*æ*

[illegible] *ap.* [illegible] Angeli à natura [illegible] bona qui[illegible] eſt, [illegible] t[illegible] v[illegible] in [illegible] d[illegible] [illegible] n[illegible] ter[illegible] ſup[illegible] r[illegible] m [illegible] umi[illegible] r pr[illegible] Igi[illegible] ur int[illegible] r cad[illegible] & ſta[illegible] tn[illegible] m[illegible] m[illegible] non nece[illegible] x[illegible] e[illegible] n[illegible] m, vt ſo[illegible] [illegible] u[illegible] fi ruerent, a[illegible] m ſancti[illegible] perſiſterent. V[illegible] ba[illegible] rgo c[illegible] [illegible] conditionem[illegible] g Ang[illegible] [illegible] n excuſar[illegible] ſtat[illegible] [illegible] ceptu[illegible] iran[illegible] c[illegible] r[illegible] M[illegible] [illegible] l[illegible] orum[illegible] [illegible] p[illegible] m[illegible] [illegible] quo[illegible] u[illegible] xi[illegible] v[illegible] ſc[illegible] l[illegible] n[illegible] m[illegible] Ange[illegible] de[illegible] m [illegible] n[illegible] r[illegible] ui[illegible] u[illegible] x [illegible] na[illegible] ræ [illegible] [illegible] u[illegible] [illegible] [illegible] u[illegible] m[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ſit [illegible] quia [illegible] Petrum [illegible] quod d[illegible] poſſe d[illegible]

Petrus Alp[illegible] 1105.

[illegible] Ang[illegible] tam [illegible] ſec[illegible] mani[illegible] [illegible] volu[illegible]

[illegible] 1110.

De [illegible] Dæmon [illegible] creatura Dei ſumma be[illegible] maior [illegible] ſuum [illegible] rium Conditor [illegible] ineffabi[illegible] din[illegible] nĉta, nihilo [illegible] modo magis ipſi Creatori [illegible] qui [illegible] ſapientia [illegible] gratiæ [illegible] bum, at [illegible] in [illegible] ſuæ ex[illegible] pro b[illegible] in [illegible] ignorantia.

[illegible] Au[illegible] 1120.

[illegible] Ang[illegible] pro [illegible] ſuper in[illegible]

[illegible] 1120.

[illegible] Omnes Angeli cùm [illegible] conſtitut, vt [illegible] profecerunt qui vo[illegible] qui [illegible] in voluntatem habuerunt [illegible] auerunt, qui ſibimet, quàm Creatori ſuo placere maluerunt. Factum eſt [illegible] in de[illegible] & qui [illegible] peccare p[illegible] pe[illegible] firmiter [illegible] in amore [illegible] pedem fixerunt, hoc in remunerationem acce[illegible] runt, vt amplius iam peccare, vel peccando mori non poſſint.

Bernardus 1130.

Sermone 19. ſuper Cantica. Angelica creatura [illegible] acie intuetur diuinorum [illegible] multam, quorum ſummæ [illegible] [illegible] ſpectation[illegible] gloriatur [illegible] [illegible] ſuum miniſterium, [illegible] merit[illegible] Dominum [illegible]

[illegible] in em lapſum, de[illegible] [illegible] um de cap[illegible] [illegible] te d[illegible] tendens. Et hæc ra[illegible] tio, ſo[illegible] [illegible] Angelus [illegible] ſapientiam, ſicut [illegible]

[illegible] 1140.

[illegible] Angel[illegible] [illegible] ente [illegible] Angel[illegible]

[illegible] & corporal [illegible] pore creati ſunt Angeli [illegible] elementorum [illegible] pientia [illegible] tamen dignitate, [illegible] vento aucto[illegible] ge[illegible] Lucæ 10.

Nec a[illegible] in fir[illegible] d [illegible] d [illegible] plen[illegible] nam ſ[illegible] machinam [illegible] lem [illegible] hu[illegible] [illegible] ebatur. Similiter [illegible] Angeli, & [illegible] a co[illegible] [illegible] mat [illegible] locum [illegible] tum [illegible] lum [illegible] Angel[illegible] [illegible] eam machinam, in cuius [illegible] ſunt cæli [illegible] ſt, [illegible] Sed ſi in cælo [illegible] quo modo vt legitur in Eſaia dicere [illegible] *[illegible] demm[illegible]* [illegible] vocat [illegible] in [illegible] [illegible] *[illegible] in cælum,* id eſt, æquall[illegible] [illegible] m Dei. Iſa.14.

Cap. 2. In [illegible] nd [illegible] one [illegible] ur eſſe attributa [illegible] deo [illegible] [illegible] tem: intelligentia [illegible] [illegible] eſt iſum, [illegible] vo[illegible] bet propri[illegible] vo[illegible]

Petrus Lombardus. 1150.

Lib. 2. d[illegible] ſimul [illegible] eſt [illegible] ura, id eſt, Ang[illegible] & corpor[illegible] accipi pot[illegible] Salomonis: *[illegible] creauit omnia ſimul,* id eſt, ſpiritu[illegible] lem naturam & [illegible] Angeli, quàm [illegible] corpo[illegible] lementorum, [illegible] primò o[illegible] ſapientia, qui [illegible] tempore [illegible] dignitate. [illegible] corporalis ſpiritu[illegible] Geneſin apertè oſt[illegible] [illegible] corp[illegible] Ec[illegible] ve [illegible] ergo [illegible] tem[illegible] rali [illegible] An[illegible] [illegible] Nulla [illegible] ſt [illegible]

Por[illegible] enſis. 1160.

De Statu [illegible] men idcirco omni[illegible] um ordinibu[illegible] ulte [illegible] ſur[illegible] tatem D[illegible] A[illegible]

[illegible] m [illegible] mal[illegible] um[illegible]

[illegible] 1170.

[illegible]

hominum, quaſi in pura aqua appar[illegible] Angel[illegible] ſunt de[illegible]ideria profund[illegible] quaſi p[illegible]nnas expand[illegible]ntes. Non quòd pennas, vt aues, hab[illegible]ant, ſed quo[illegible] voluntat[illegible]m De[illegible] n deſiderijs ſu[illegible] velociter perfic[illegible]ant, vel [illegible] homo in cogitationibus cel[illegible]riter vo[illegible]at, [illegible]ta qu[illegible]d & per [illegible]acies ſ[illegible]as pu[illegible]chritu[illegible]inem rational[illegible]tatis in[illegible]e manifeſtant, vbi etiam Deus opera hominum manifeſtiſſimè perſcrutatur.

Godfridus Viterbienſis. 1180.

Parte 1. Chronicorum de creatione & Ordinibus Angelorum: Natura quidem Angelica, tanquam ignis ſpi-
fol. 103. ritualis eſſe deſcribitur, vt ait Propheta. *Qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos flammam ignis.* Cùm autem nominamus Angelus, [illegible]icentes, *Michael, Gabriel, Raphael,* ſcias hæc non eſſe nomina Angelorũ, ſed agnomina, ab hominibus inu[illegible]nta & frequentata: vt per hæc dignitas, & officium eorum deſignetur, vt *Michael* dicitur, quaſi Deus, qui eſt præpoſitus Paradiſi: *Gabriel,* fortitudo Dei. *Raphael,* medicina Dei. Tanta eſt enim dignitas, & ſcientia Angelorum, vt videatur proprijs nominibus non indigere.

Concilium Lateranenſe. 1215.

Cap. [illegible]. Vnum eſt vniuerſorum principiũ, Creator omnium inuiſibilium & viſibilium, ſpiritualium & corporalium, qui ſua omnipotenti virtute, ſimul ab initio temporis, vtramque de nihilo condidit creaturam, ſpiritualem & corporalem, Angelicam videlicet, & mundanam, & deinde humanam, quaſi communem ex ſpiritu & corpore conſtitutam.

Guilhelmus Aluernus. 1230.

Secunda parte de Vniuerſo par. 2 cap. 79. Quòd ſi quis dixerit, ad quid occupant vel vnum pedem cæli omnes illæ & innumerabiles ſubſtantiæ Angelicæ, cùm omnes tanquam impartibiles, in vno pũcto concludi poſſint? Reſpondendum eſt: quia intentio Creatoris fuit ab æterno & implere, & decorare mundum & cælum, non ſolùm partem, aut punctum ipſius. Et quoniam definitæ, aut determinatæ, & notæ longitudinis, aliarumq́ue dimenſionum futuræ ſunt eiuſmodi effulgentię, noluit eas commiſceri, vel confundi; aut alio quolibet modo ad inuicem impediri: quod fieret niſi congruentia ſpacia & ſedes debitæ ſingulis deputatæ ſeu diſtributę eſſent.

Albertus Magnus. 1240.

Ad cap. 1. Lucæ: Angelus definitiuè eſt in loco, & cùm eſt in vno loco, non eſt in alio; & cùm eſt in cælo, non eſt in terra; & cùm eſt in medio, non eſt in extremis.

Thomas Aquinas. 1250.

Prima Summæ, queſt. 52. art. 2. Eſſe in loco diuerſimodè conuenit corpori & Angelo. Nam corpus eſt in loco circumſcriptiuè, quia commenſuratur loco. Angelus autem non circumſcriptiuè, cùm non commenſuretur loco, ſed diffinitiuè; quia ita eſt in vno loco, quòd non in alio: Deus autem non circumſcriptiuè, neque diffinitiuè, quia eſt vbique.

Queſt. 57. art. 5. In Angelis eſt cognitio duplex: vna quidem naturalis, ſecundùm quam cogno[illegible] res, tum per eſſentiam ſuam, tum etiam per ſpecies innatas; & hac cognitione myſteria gratiæ Angeli cognoſcere non poſſunt: [illegible]æc enim myſteria e[illegible] pura D[illegible]i voluntate dependent, &c. Eſt & alia Angelorum cognitio, quæ eos [illegible]catos facit [illegible] Verbum, & r[illegible] in Verbo. E[illegible] [illegible]ac quidem [illegible] cogn[illegible] myſt[illegible] gr[illegible] quidem om[illegible]ia, n[illegible] æq[illegible] [illegible], ſe[illegible] cundùm [illegible]uòd D[illegible] v[illegible]

[illegible] peccare non poſſunt [illegible] ratio [illegible] m[illegible] [illegible], quod [illegible] Deum vident. Eſſentia autem D[illegible] eſt [illegible] eſſ[illegible]a bon[illegible]tati. Vn[illegible] hoc modo ſe hab[illegible]t Angelus videns Deum ad i[illegible]ſum, ſicut ſe habet quicunque non viden[illegible] Deum, ad communem rationem boni. Impoſſibile eſt autem, quòd aliquis quicquam velit, vel operetur, niſi attendens ad bonum vel quòd velit diuer[illegible] à bono, in quãtum huiuſmodi. Angelu[illegible] ig[illegible]tur beatus non poteſt velle, vel agere, niſi attendens ad Deum. ſic autem volens vel agens non poteſt peccare. Vnde Angelus nullo modo peccare poteſt.

Bonauentura. 1260.

Parte 2. Breuiloquij cap. [illegible]. Sicut Angeli à Deo auerſi, ſtatim ſunt obſtinati per impœnitentiam, ſic Angeli ad Deum conuerſi ſtatim fuerunt confirmati per gratiam & gloriam in voluntate; perfectè illuminati in ratione ſecundùm cognitionem matutinam & veſpertinam; perfectè forti[illegible] in virtute, ſiue motiua, ſiue operatiua, per[illegible] & ordinati in operatione, ſiue contemplatiua, ſiue miniſtratiua. Et hoc ſecundùm triplicem hierarchiam, ſcilicet ſupremam, mediam & infimam.

Ægidius Romanus. 1280.

Lib. 1. Hexaemeron cap. 5. S[illegible]ut primò fuit cond[illegible]tum cælum, & poſtea factæ eſt lux, & diſti[illegible]ct[illegible] à tenebris, ſic primò fuerunt producti Angeli, poſt a fuerunt diſtincti. quia auerſi à Creatore [illegible]runt tenebræ; conuerſi autem facti fuerunt [illegible]. Ideo poſt conditionem rerum primùm quod l[illegible]gitur eſſe factũ, eſt diſtinctio lucis à tenebr[illegible] [illegible] modica fuit mora inter creationem Angelorum & eorum lapſum.

Libro 2. cap. 19. Angelus eſt in loco di[illegible]n[illegible]iuè, id eſt, finitiuè: quia finitur ſuũ eſſe, vbi eſt, & quia non eſt vbique, & cùm in cælo eſt, non eſt in terra.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad caput 1. Geneſeos. Moſes rudi populo loquebatur, qui non poterat capere ſpiritualia, [illegible] tantùm corporalia & craſſa, & ideo de [illegible]nè Angelorum non fecit expreſſam mentionem. Et iterum, quia populus ill[illegible] pronus erat ad idolo[illegible] [illegible]iam, ſi feciſſet mentionem de creaturis ſpiri[illegible]libus, & inuiſibilibus, coluiſſet eas, tanquam Deos.

Ioannes Taulerus. 1350.

In ſolemnitate omnium Angelorum: Quibu[illegible] verbis de his præſtantiſſimis ſpiritibus aut poſſimus, aut debeamus dicere, equidem ignoro: quando [illegible] manus habent, nec pedes, nec imaginem, nec [illegible]mam, neque materiam. Quæ autem nihil ho[illegible]m habent, ea nec ſenſus, nec cogitatio c[illegible]mpr[illegible]endere poteſt. Et quomodo inde loqu[illegible] ſanè quid ſint nos latet; neque id mirum, quandoquidem nos ipſos ignoramus, ſpiritum videlicet noſtrum, ſecundùm quem homine[illegible] um[illegible], & ex quo habemus quicquid boni habem[illegible] [illegible]omodo ergo hos excellentiſſimos ſpiritu[illegible] [illegible]o[illegible]ceremus, quorum vtique nob[illegible] [illegible] m[illegible] [illegible]dis omnem, quam totus mundus [illegible] p[illegible] nobilitatē excel[illegible]t. Sed d[illegible] m[illegible] [illegible]n[illegible] [illegible] ipſorum, ſ[illegible]d de operat[illegible] ne[illegible] [illegible] &c.

Barptolomæus Anglicus. 1[illegible]0.

De Proprietatibus rerum lib. [illegible] *cap.* [illegible] Na[illegible] A[illegible] ca omnem antecedit [illegible]turam cor[illegible]or[illegible] [illegible]entiæ ſubtilitate [illegible] ſimplicitate, [illegible] perſ[illegible]cacitate, [illegible] arbi[illegible] [illegible] æc Angel[illegible] [illegible] n[illegible] hab[illegible] am à materia, [illegible] corrupti[illegible] [illegible]r non [illegible]eſt [illegible]nue [illegible]

[illegible]

... æ ſuæ [illegible] ne non a [illegible] non à ſciuntur [illegible] & [illegible] æ ſi mitate, quia diuin[illegible] la a ctione, [illegible] à moue[illegible] o tr[illegible]

Petrus B[illegible]ori[illegible] 1360.

In [illegible]enſari parte [illegible] A[illegible] eſt q[illegible]ed[illegible]m ſ[illegible] ſtantia ſ[illegible]al[illegible] [illegible]tio[illegible] [illegible]lectu[illegible] m[illegible] [illegible]tri[illegible]a, [illegible] o[illegible], Deo [illegible] ſt[illegible], g[illegible] n[illegible]n natur[illegible] mortali[illegible]at[illegible]m obti- ne[illegible]. B[illegible]u An[illegible] [illegible]rin[illegible] o ſ x[illegible] at on[illegible] D[illegible] ad[illegible]x[illegible], [illegible] o[illegible] a[illegible]ptus, per quam Dei eſſenti[illegible]m c[illegible]ue ſ[illegible]culatur.

Petrus A[illegible]cu[illegible] 14[illegible]0.

In [illegible]culo con[illegible]erati[illegible]nu [illegible] D[illegible] [illegible]quamu Angeli[illegible]u[illegible]hd[illegible] t[illegible]mu[illegible] in cæ[illegible] g[illegible]rio[illegible] ſſ atqu[illegible] at[illegible] immor[illegible]itat[illegible] perpetuos, inte[illegible] pe[illegible] o, [illegible]ffectu be[illegible], mun[illegible] a pur[illegible] ſ lan[illegible] integro, religione [illegible]ate ſ re no[illegible], [illegible]en[illegible] ac[illegible] & [illegible] à D[illegible]o[illegible] ditos, ſ[illegible] laudibus & obſequ[illegible] de[illegible] ſicut ab initio ſtabiles, ſic in perſ[illegible]ctis [illegible] ſta[illegible] ta se perſ[illegible]erantes. ſicut in perſonis d[illegible]ſti[illegible]ctos, ſi in diſtinctis Ordinibus & gradibus & o[illegible] c[illegible]js d[illegible] ſ poſitos.

Ioannes Gerſon. 1420.

In Summa Theologica [illegible] *6 de gaudÿ Paradi[illegible]* Angeli cog[illegible]em hab[illegible]t matu[illegible]nam, hoc eſt co[illegible]ti- o[illegible]em r[illegible]m in Verbo: it[illegible]m [illegible]abent cogni[illegible] m veſp[illegible]am, id eſt, cogni[illegible]ionem rerum in [illegible] item h[illegible]bent cognitionem m[illegible]idianã, i[illegible] eſt aper- tam D[illegible] vi[illegible]onem. E[illegible]am eſt [illegible]gni[illegible]o, q[illegible] m[illegible]iores Angeli in[illegible] minoribus illa, quę p[illegible]rdi- uinas Theophanias receperũt: vnde Theophania eſt oſt[illegible]ſio alicuius cognoſcibilis, per illumi[illegible]a- tionem à Deo venientem: & hoc poteſt eſſe vel in ſymbo[illegible]s, vel facie ad faciem. Angelus enim cō- gnitione rerum in propria natura cognoſcit ſi- m[illegible]l plura habitu, non autem actu.

Laure[illegible]us I[illegible]ſtinianus. 1430.

[illegible] *Ar[illegible]hange*[illegible]. Eſt ſpiri[illegible]ua- lis A[illegible]orum na[illegible]a in [illegible]lo, [illegible]ę in ipſo mundi

[illegible]

[illegible] 14[illegible]

[illegible]omne [illegible] ita æ[illegible] [illegible]errima [illegible] [illegible]ta anima [illegible]

I[illegible] 14[illegible]

In [illegible]ulo con[illegible] [illegible] m[illegible]ic[illegible] cor[illegible]orea[illegible] nec co[illegible] [illegible]itio[illegible] n[illegible]turæ ſuæ [illegible]bita [illegible] ne inq[illegible]tio[illegible]e veritatem appreh[illegible]dat, [illegible] ca intellectualis natura nominatur.

Pius Se[illegible]undus. 1460.

Ep[illegible] ad [illegible]um Turcarum Principem. Addit Ma[illegible]ometus A[illegible]os [illegible] ex flamm[illegible] igni[illegible], & peccare, & mortuus eſſe. N[illegible] c[illegible] m[illegible] r[illegible] p[illegible] a[illegible] in[illegible], quòd D[illegible]s fecit A[illegible] [illegible]to[illegible] ſ[illegible]itus, & cre- auit eos ex ni[illegible] & [illegible] n[illegible] [illegible]en- [illegible]entes habe[illegible] [illegible] o[illegible], q[illegible]s vo- cant intelligen[illegible]ias, [illegible] c[illegible] ne[illegible]. Nec peccatum [illegible]n Angel[illegible] r[illegible] [illegible] qui Deum in [illegible]ſſentia [illegible] in[illegible] mnia intel[illegible]u[illegible]t [illegible] n[illegible] [illegible]ia; nec eſt [illegible] e[illegible] r[illegible]nti[illegible] o ſubiectam cor[illegible]up[illegible]o[illegible] Ang[illegible]am [illegible] r[illegible] bitramur, in qu[illegible] n[illegible]n eſt mat[illegible]ria, [illegible] ſ[illegible]arari po[illegible]ità [illegible]orma [illegible] ipſa forma p[illegible] ſ[illegible] conſ[illegible] [illegible] corruptibi[illegible]is, & immortalis.

B[illegible]ptiſta Mantu[illegible]nus. 1500.

Lib. 5 Faſtorum, de Apparitione Michaelis Ar chaogeli:

Spirituum nobis hic eſt natura parumper
Enarranda, ſuo dum vertam munere functum
Incipit æſtati tenoræ concedere fr[illegible]
Principio r[illegible]rum, quando D[illegible] omnia [illegible]
Ex nihilo, ſparſit[illegible] nouas per corpora [illegible]m[illegible],
Spirituum quoque progeniem, quo te[illegible] omne
V[illegible]meret incolumis ſine mole, & p[illegible] e[illegible],
Diuiſitq; nouem genus hoc in regna de[illegible]
Iura ſuper terras, ſuper æquora [illegible] aera, & ignes,
Aſtraq; & æ[illegible]reos orbes, & tradidit ar[illegible]em,
Qua regerent opus hoc tantum, cui [illegible] mundus.

[illegible]

ARTICVLVS [illegible]NDVS.

CAELESTES SPIRITVS IN CERTOS ORDINES SEV CHOROS ESSE DISTINCTOS, AC ALIOS ALIIS PRÆ[illegible]SSE ET PRÆ[illegible]FERR[illegible]

Anno Christi natum.

NEGANT.

1510. I[illegible]oan[illegible]s Cal[illegible] c[illegible] 4. [illegible] *qui [illegible] habe[illegible] ame[illegible].*

1550. *E[illegible] Ionam [illegible] tit. de Angel[illegible] pag. [illegible] vocat err[illegible] corum [illegible] Dei excogitatum aſſerere hierarchias [illegible] Angelos [illegible] Archangelos Thronos Dominationes, [illegible]tutes Poteſt[illegible] Ser[illegible] dantur.*

1560. *Magdeburgenſes* Cent. 3. 4. 5. &c. cap. 4. *Communem Patrum doctrinam, de Angelorum Ordinibus, nugas vocant.*

1570. Hermannus Hamelmannus de Traditionibus par. 3 lib. 1 *Quemadmodum ex diuerſitate nom[illegible] po[illegible] ſunt diuer[illegible] Ordines Angelorum colligi: ita ſubtilius more Dionyſii de illis inquirere, [illegible] grad[illegible] non mod[illegible] ſtulta eſt curioſitatis, ſed temeritatis etiam impia & periculoſa.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ

Geneſ. 3. V[illegible] 24. Collocau[illegible] De[illegible] ante paradiſum voluptati[illegible] Cherubim [illegible] flammeum gladium atque verſatilem ad cuſtodiendam viam ligni vitæ.

[illegible]aiæ 6. 1. Vidi Dominum [illegible]edentem ſuper ſo[illegible] exc[illegible] & eleuatum & [illegible]æ ſub ipſo erant repleba[illegible] templum. Seraphim ſtabant ſuper illud, ſex alæ [illegible] & ſex alæ alteri: duabus [illegible] abant faciem eiu[illegible] & duabus velabant pedes eius & [illegible]bus volabant. Et clamabant alter ad alterum, & dicebant Sanctus, [illegible] Dominus Deus exerc[illegible].

Daniel 10. 13. [illegible]chael vnus de principibus primis venit in adiuto[illegible]um.

Ep[illegible]ſ. 1.20 D[illegible]us Pater ſuſcitauit Chriſtum à mortuis, conſtituens ad [illegible]ram ſuam in cæleſtibus, ſupra omnem Principatum, & Poteſtatem, & Vi[illegible] Dominationem & omne nomen quod nominatur, non ſolum in hoc [illegible].

[illegible] [illegible]. In ipſo condita ſunt vniuerſa in cælis, & in terra, viſibilia, & [illegible] ſiue T[illegible], [illegible]nationes, ſiue [illegible]cipatus, ſiue Poteſtates: om[illegible] & [illegible].

[illegible] 1. 2[illegible] [illegible]celus in [illegible]lum, ſub[illegible]ectis ſibi Angelis & [illegible].

[illegible]. C[illegible] M[illegible] Archangelus, cum diabo[illegible] or[illegible], &c.

[illegible] Angeli [illegible] Vi[illegible]tutes ac beat[illegible]

[illegible]

[illegible] &c.

ASSERVNT PATRES GRÆCI

Clemens [illegible]

[illegible]

Dionyſius [illegible]

[illegible]

[illegible] bitus ſignante nomine.

Ignatius. 100.

Epiſtola ad Trallianos. Etenim & ego [illegible] Angelicos Ord[illegible] Arch[illegible]

[illegible]

[illegible]

In [illegible] [illegible] exiꝗ ex-pertes Dei [illegible] præ [illegible] intellig [illegible] or [illegible] ne vos præd [illegible]. O Seraphim, qu [illegible] rima cæli ſtium [illegible] ro ardore cæterorum omnium [illegible] Vo [illegible] quæ propter inco [illegible] m [illegible] concretionis vac [illegible] tatem [illegible] numen [illegible] virtutem, ex [illegible] quodam diuinæ similitudinis ſimulacrum [illegible] vobis [illegible] vos ſecundaria [illegible] ne planè beata, è prima luce pro [illegible] quæ immen [illegible] numer [illegible]

[illegible]

Ioanne [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] Angelos decimum [illegible] homines.

[illegible]

Ioanne Cant[illegible] an. 15[illegible]

Apologia 2. Rurſu[illegible] Chriſtus redeat [illegible] Angelis, cunctisq; Ordi[illegible]bus cæ[illegible].

ASSERVNT PATRES LATINI

V[illegible]nſis. 80.

[illegible] In regno [illegible] laudan[illegible] A[illegible] V[illegible], quæ [illegible] per quod [illegible]

[illegible]

[illegible] 240.

[illegible]

[illegible]tionum, Principatuum, & Poteſtatum, [illegible] bim, & Seraphim, Angelorum, & Archangelorũ miraculo, in his omnia Deus quæ voluit fecit in cælo & in terra.

Ambroſius. 3[illegible]0.

Lib. [illegible] Q[illegible] m[illegible] ſan[illegible]ficans A[illegible]ſtolo. Sp[illegible] naturæ, [illegible] Poteſtat[illegible], non h[illegible] uræ. [illegible] A[illegible]tem, [illegible] creat[illegible] D[illegible] *d[illegible] effu[illegible]*.

[illegible]ronymu[illegible] 90.

Lib. [illegible] ſũ Ar[illegible]ang[illegible] Angeli, T[illegible] D[illegible], Poteſtates, C[illegible]rubim, & S[illegible] & o[illegible] no[illegible] quod nominatu[illegible] o, [illegible] nominum eſt, vb[illegible] Arch[illegible] rum [illegible]ngel[illegible] P[illegible] [illegible]

[illegible] prin[illegible] cæle[illegible] Do[illegible] riorum [illegible] nare [illegible] m [illegible] ſc[illegible] ſunt [illegible] Domi[illegible] & tim[illegible] ſua fortitudin[illegible] of ficio [illegible] præ[illegible] etiam in futuro [illegible]

[illegible]nus. 400.

Ad Oroſium [illegible] *cap.*
Coloſ.1 Certè ait A[illegible] *ſiue* [illegible] *minatione ſiue Principatus, ſi*[illegible] Et [illegible] Se[illegible], Dominationes, [illegible] cæleſti- bus apparatibus, firm[illegible], & differre in ter ſe aliqu[illegible] indubitata fi[illegible].

En[illegible] ad Laurentium [illegible] Quomodo autem ſe habeat beatiſſima [illegible] & [illegible] ſocietas, quæ ibi ſint differ[illegible] perſonar[illegible], vt [illegible] omnes tamquam gener[illegible] nom[illegible] A[illegible] nuncupentur, ſi[illegible] in E[illegible] ad Hebr[illegible] *Cui enim An-*
Heb.1. Pſal.109. *gelorum Deus dixit aliquando* [illegible] *xtris meis?* Hoc quippe modo ſignificauit omnes vniuerſaliter Ang[illegible]los dici. ſint tamen & illic Archangeli, & v- trum ijdem Arc[illegible] nomin[illegible] [illegible]rtutes, at-
Pſal.148 que ita dictum ſit *Laudate eum omnes Angeli eius: laudate eum omnes Virtutes eius* ac ſi diceretur: Laudate eum omnes Angeli eius: laudate eum omnes Archangeli: & quid inter ſe diſtent, quatuor illa vocabula, quibus vniuerſam ipſam cæleſtem ſocietatem videtur Apoſtolus eſſe complexus, di-
Coloſ.1. cendo *Siue Sedes, ſiue Dominationes, ſiue Princi[illegible] ſiue Poteſtates* dicant, qui poſſunt, ſi tamen poſſunt probare quod dicunt, ego me iſta ignora[illegible] confiteor.

Eucherius Lugdunenſis. 450.

Dom[illegible] *Pentecoſten*: I[illegible]m ſignifican[illegible] cem [illegible] [illegible] drag[illegible], & v[illegible] perdita, [illegible]dem ſignifican[illegible] nou[illegible] q[illegible] reſtant, [illegible] Ordines Angelorum ſun[illegible]

Sedulius. 400.

Ad cap. [illegible] *ad Ephes.* Nouem Angelorum ſcimus Ordines, Angelos, Archangelos, Virtutes, Poteſtates, Principatus, Dominationes, Thronos, Cherubim, Seraphim. Qui minima nuntiant, Angeli qui ſumma, Archangeli vocantur Virtutes, per quos ſigna & miracola fiunt. Poteſtates, ſuper virtutes aduerſas, quorum poteſtate virtutes aduerſæ [illegible]renantur, ne corda hominu quantum volunt [illegible]tent. Prin[illegible] qui ipſis quoque bonis Angelorum ſpiritibus præſunt. Domin[illegible] qui eti[illegible] Principatus & P[illegible] [illegible] al[illegible] con[illegible]nt, quibu[illegible] cætera a[illegible] ob[illegible] ntiam [illegible] ſubiecta ſunt: Throni [illegible] diuinitat[illegible] gratia replen tur, vt in [illegible] D[illegible] ſedeat, & [illegible] ſua iud cia d[illegible]ſcerna[illegible] bim qu[illegible] do ſ[illegible] [illegible]

[illegible] Ord[illegible] Ange[illegible] & [illegible] c[illegible]co [illegible]

[illegible]

[illegible] & Ar[illegible]angel[illegible] [illegible]ntur. [illegible] [illegible]m [illegible] quoque O[illegible] ad Epheſios enu[illegible] *Principatum,* [illegible] Qu[illegible] [illegible]*bram, ſiue Poteſtates ſiue Princ*[illegible] *nes* Dominati[illegible] ver[illegible] P[illegible] [illegible] iam ad Epheſios lo[illegible] ca quoque Coloſſenſi[illegible] dict[illegible] de quibus n[illegible] dum [illegible] locutus. Dum ergo [illegible] id eſt, [illegible] [illegible]tutibu[illegible], atque Domina[illegible] Throni, quinque ſunt Or[illegible] exprimuntur. [illegible] hus dum A[illegible] [illegible], Cherubim atque Seraphim [illegible] [illegible]cul dubio nouem [illegible] Ang[illegible] O[illegible] niuntur Vnde & ipſi An[illegible] q[illegible] tus, per Prophetam [illegible] *dinis, plenus ſapientia,* [illegible] *Dei fuiſti.* Vbi notandum eſt [illegible] [illegible]litudinem Dei factus, ſed ſi[illegible] culum [illegible] nis dicitur: vt quò in eo [illegible] reſt [illegible] [illegible] imago Dei ſimilius inſinu[illegible] in loco mox ſubditur *Omn[illegible] lap[illegible] pr[illegible] tum tuum, Sardius, Topa[illegible] & [illegible], Saphyr[illegible], Carbunculus.* [illegible] nouem dixit nomina [illegible] nouem ſunt Ordin[illegible] eum Ordinibus [illegible] pri[illegible] tus & opertus ext[illegible] nibus Angelorum [illegible] eſt ratione clarior [illegible] Angelorum chor[illegible] enumeran[illegible] ſi non eorum quoque miniſt[illegible] mamus? Græca [illegible] lingua A[illegible] angeli vero ſummi nun[illegible] ver[illegible] quòd Angelorum [illegible] ficii, non naturæ. Nam [illegible] ſemper quidem ſunt ſpiritus [illegible] vocari Angeli nequaquam poſſunt [illegible] ſunt Angel[illegible] cum [illegible] aliqua [illegible] &c. Vi[illegible] voc[illegible]ntur [illegible] quos ſigna & mir[illegible] ſtates etiam voca[illegible] ris in ſuo [illegible] virtutes aduerſæ [illegible] refrenantur, ne corda h[illegible] præualeant, quantum vo[illegible] vocantur, qui ipſi[illegible] [illegible] præ[illegible] unt, [illegible] [illegible] diſp[illegible] [illegible] miniſteria p[illegible] [illegible] Ea[illegible] Angelorum [illegible]

[illegible] cis Dominus [illegible] [illegible] nat, &c. Cherubim [illegible] tudo [illegible] dicitur. E[illegible] [illegible] [illegible] ideirco Cherubim vocata ſunt [illegible] perfectiori ſcientia plena ſunt, quan-[illegible]tem Dei vicinius contemplantur vt ſecundùm creaturæ modum, eò plenè omnia ſciant, quo [illegible]tioni Conditoris ſui per meritum dignitatis appropinquant. Seraphim etiam vocantur [illegible] ſpirituum ſanctorum agmina, quæ ex ſingulari propinquitate Conditoris ſui incomparabili ardent amore. Seraphim namque ardentes vel incendentes vocantur. Quæ, quia ita Deo coniuncta ſunt, vt inter hæc & Deum nulli alij ſpiritus interſint, tanto magis ardent, quanto hunc vicinius vident. Quorum profectò flamma amor eſt: quia quò ſubtilius claritatem diuinitatis eius aſpiciunt, eo validius in eius amore flammeſcunt.

Lib. [illegible] Epiſt. [illegible] Quia quæque creatura in vna eademque [illegible] gubernari vel viuere non poteſt, cæleſtium [illegible] exemplar nos inſtruit: quia dum ſunt Angeli, & ſunt Archangeli, liquet quòd non ſunt æquales, ſed in poteſtate & ordine, ſicut noſtis, differt alter ab altero. Si ergo inter hos, qui ſine peccato ſunt, [illegible] conſtat eſſe diſtinctio, quis hominum [illegible], huic ſe libenter, dispoſitioni ſubmittere, cui nouit etiam Angelos obedire?

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De ſummo Bono lib. 1. cap. 1[illegible]. Inter Angelos diſtantia [illegible] ſtatum eſt, & pro graduum dignitate miniſteria [illegible] ſunt diſtributa; alijſque alij præferuntur, tam culmine [illegible]ſtatis, quàm ſciẽtia virtutis. Subminiſtrãt igitur alij aliorum præceptis atque obediunt iuſſis. Vnde & apud Prophetam

Zach. 2. Zachariam Angelus Angelum mittit, & qu[illegible] annuntiat [illegible] præcipit. Nouem eſſe diſtinctiones v[illegible] Ordines Angelorum ſacræ Scripturæ teſtantur, [illegible]ſt, Angelos, Archangelos, Thronos, Dominationes, Virtutes, Principatus, Poteſtates, Cherubim, Seraphim. Horum Or-

Ezec. 28. dinum numerum etiam Ezechiel Propheta deſcribit ſub totidem nominibus lapidum, cùm de primatu apoſtatæ Angeli loqueretur.

Beda. 700.

Lib. Quæſtionum, quæſt. [illegible] de Angelis: Inter Angelos diſtantia p[illegible]ſtatum e[illegible] & pro graduum dignitate mi[illegible] eiſdem ſunt diſtributa, alijſque alij præferuntur, tam culmine poteſtatis, quàm ſcientia virtu[illegible]. Subm[illegible] ergo alij aliorum præceptis, atque obediunt iu[illegible] &c. Nouem eſſe diſtinctiones v[illegible] O[illegible]rum ſacræ Scripturæ [illegible]antur [illegible] Archangel[illegible], Thronos, Dominationes [illegible] Principatus, Poteſtates, C[illegible] Horum Ordinum num[illegible] deſcri[illegible] ſub totidem [illegible] de primatu Apoſtatæ Angeli loqu[illegible]ur [illegible], in[illegible], *lapis operimentum tuum [illegible] lapis Chryſo-l[illegible] Sapphirus, Carbunculus [illegible] Smaragdus.* Quo numero lapidum ipſi Or[illegible] d[illegible] ſunt Angelorum, quos apoſtata Angelus ante lapſum quaſi in veſtimento ornamenti ſui aſtitos habuit, ad quorũ ſe comparationem dum ſe clari[illegible] cunctis aſpexit, confeſtim intumuit, & cor ſuum ad ſuperbiam eleuauit.

Alcuinus 750.

De Diuinis officijs [illegible] Quia longum [illegible] gratiarum [illegible] A[illegible]rum [illegible] qui in Scripturis nouem [illegible], p[illegible]ere, ſi[illegible] tum poſt cælos po[illegible] quo [illegible] omnes cæleſtes [illegible] lent, vt in [illegible]. *Do[illegible]*

[illegible]mo. 8[illegible].

[illegible] ex ſingularitate [illegible] incomparabili ar[illegible].

Dominica [illegible] eſt en Nouem [illegible] Ordines Angelorum [illegible] Angeli, Archangeli, Throni, Dominationes, Virtutes, Principatus, Poteſtates, Cherubim, & Seraphim.

Rabanus Maurus. 840.

Lib. de vn[illegible] Nouem [illegible] Ordines Angelorum [illegible] ex Scripturis [illegible], Angeli, Archangeli, Throni, Dominationes, Virtutes, Principatus, Cherubim, Seraphim. Angeli vocantur, propterea quòd de cælo ad annunciandum hominibus mittuntur. Archangeli Græca lingua ſummi nuncij nuncupantur. Qui enim parua & minima nuntiãt, Angeli; qui verò ſumma, Archangeli nuncupantur. Archangeli dicti ſunt quòd primatum teneant inter Angelos. S[illegible]m Duces & Principes, ſub quorum ordine vniuſcuiuſque Angelorum officia deputata ſunt. Nam quia Archangeli Angelis præſunt Zacharias Propheta teſtatur, dicens: *Ecce Angelus, qui loquebatur in me* &c. Throni autem, & Dominationes, & Principatus, & Poteſtates, & Virtutes, quibus cunctam cæleſtẽ ſocietatem Apoſtolus complectitur, Ordines Angelorum & dignitates intelliguntur. Et pro hac ipſa diſtributione officiorum, alij Throni, alij Dominationes, & Principatus, & Poteſtates dicuntur, pro certis dignitatibus, quibus inuicem diſtinguuntur. Virtutes Angelica quædam miniſteria perhibentur, per quę ſigna & miracula in mundo fiunt. Poteſtates ſunt, quibus virtutes aduerſę ſunt ſubiectę, quarum poteſtate maligni ſpiritus coercentur, ne tantum noceant, quantum cupiunt. Principatus ſunt hi, qui Angelorum agminibus pręſunt, & Angelos ſubditos ad miniſterium diuinum explendum diſponunt. Nam alij ſunt, qui aſſiſtunt, alij, qui adminiſtrant, &c. Dominationes ſunt ij, qui etiam Virtutibus & Principatibus pręeminent. Throni ſunt agmina Angelorum, qui Latino eloquio Sedes dicuntur, & vocati Throni quia illis pręſidet Conditor, & per eos iudicia ſua diſponit. Cherubim, id eſt, ſcientię multitudo, ſunt ſublimiora agmina Angelorum, qui pro eo, quòd vicinius ſunt poſiti, diuina ſcientia cęteris amplius pleni ſunt. Seraphim quoque ſimiliter eſt multitudo Angelorum, qui ex Hebręo in Latinum ardentes vocantur, quòd inter eos & Deum nulli alij Angeli conſiſtunt, & ideo quantò vicinius coram Deo conſiſtunt, tantò magis charitate diuini luminis inflammantur. Hęc vocabula agminum Angelorum ita ſunt ſpecialia Ordinis ſingulorum, vt tamen ſint ex parte communia omnium. Sed ideo iſti Ordines Angelorum pr[illegible] nominibus appellãtur, quia ipſum officium in proprio ord[illegible] perunt, & cum ſint omnibus offi[illegible] communia, propriè [illegible]men & nomina ſuis Or[illegible] tantur.

Remigius Antiſiodorenſis.

In Ca[illegible]nem Mi[illegible] Cęterum [illegible], ac Seraphim co[illegible]lebrant, c[illegible] & communi gaudio celebra[illegible] eſt co[illegible] [illegible]um lau[illegible]. No[illegible] ſunt [illegible] cælorum.

Alter[illegible] o Synagoga & E[illegible] 890.

Cap. [illegible] Ha[illegible] ipſa Angelica [illegible] eſſentia ſua & in fo[illegible]ma differentias & [illegible] exor[illegible] conditionis ſuæ, quibus [illegible] alij interuenientes eſſent conſtitui, [illegible] moderatio-

[illegible] ationa [illegible] ordi[illegible] ne ſuperb[illegible] ribu[illegible] ſunt [illegible] tu[illegible] nat[illegible] rat, qui [illegible] ap[illegible]ntia, [illegible] n bona [illegible] in creaturæ.

Alphanus [illegible] o

In agone du[illegible] um [illegible] um

——*Opi*ſ[illegible] *rerum Deus arti*[illegible] *tema*
Compoſuit [illegible]*erubim*, [illegible]*eraphim, nec non aliorum*
Agmina ſpirituum.

R[illegible]*dulphus A*[illegible]*de*[illegible].

Dominica [illegible] *ſt* [illegible] *tatæ* [illegible] C[illegible]ſt[illegible]uem Angelorum Ord[illegible]es in cæl[illegible] c[illegible] qui hominem in[illegible] diu[illegible]rſos mu[illegible] quæſiuit, eius p[illegible]ta in cruc[illegible] portans, [illegible]um ad patriam reuc[illegible] & [illegible] hoc gauiſus eſt, & ad congaudendum ne[illegible] oui, [illegible] etiam ſibi, Angelos inuitauit.

Anſelmus. 1080.

Ad cap.12. po[illegible] *ad Corinth.* D[illegible]tio cælo multa dici po[illegible] No[illegible]em [illegible] ſunt Ordines Angelorum, qu[illegible] Dionyſ[illegible]m in tres ternas diſtinctiones [illegible] ſu[illegible]t. Prima enim triplex eorum diſpoſi[illegible], id eſt, illa, quæ terris eſt vicinior, conſtat ex Angelis, & Archangelis, & Principatibus. media ver[illegible] ex Poteſtatibus, & Virtutibus, & Dominationibus · ſuprema autem ex Thronis, & Cherubim, & Seraphim. Prima igitur diſpoſitio primum cælum rectè poteſt accipi: ſecunda verò ſecundum cælum: tertia autem tertium cælum. Apoſtolus itaque raptus in tertium cælum, int[illegible]ur ſupremis Angelorum choris interfuiſſe, id eſt, inter agmina Seraphim, ſiue Cherubim, ſecreta Dei vidiſſe.

Ad cap. [illegible] Epiſt. ad Coloſſ. *Vniuerſa in ipſo facta ſunt ſiue* [illegible]*hroni*, id eſt, digniores ſpiritus, in quibus Deus ſedet: [illegible]*ue Dominationes*, id eſt, illi nobiliores ſpiritus, qu[illegible] cæte[illegible]is dominantur. *ſiue Principatus*, id eſt, hi, qui præſ[illegible]nt alijs, & quæ agere debeant diſponunt. *ſiue Pote*[illegible]*ates*: id eſt, illi ſpiritus, qui ſubiectis aliorum Ordinibus potenter præeminent. Throni enim vocantur, quibus ad exercendum iudicium ſemper Deus præſidet. Nam quia Thronos Latino eloquio Sedes dicimus, Throni Dei dicti ſunt hi, qui tanta diuinitatis gratia replêtur, vt in ei[illegible] Dominus ſedeat, & per eos ſua iudicia decernat. [illegible]hroni verò dignitate loci excedũt, vt ſex alios Angelorum Ordines ſubter ſe relinquant. In q[illegible]ibus [illegible]atim poſt Thronos ſunt Dominationes, id eſt, il[illegible] ſpiritus, qui in superni regis curia ſunt nobiliſſimi, & ſubiectis quibusque dominantur, ac præſident eos vt domini. Principatus [illegible]tiam, qui ipſis quoque bonis Angelorum [illegible]pi[illegible]tibus præſunt, qui ſubiectis ſuis dum quæcunq; ſunt [illegible]enda diſponunt, eo[illegible] ad explenda diuina mi[illegible]ſter[illegible] principantur. Dominationes tamen [illegible]nci[illegible]atuum alta d[illegible]m[illegible]tudine mira[illegible] tr[illegible]ſc[illegible]dũt. Poteſtates autem, iuxta Diony[illegible] & [illegible]ſæ dignioris potentiæ quàm Principatu[illegible] [illegible]untur.

[illegible]o *Victorinus.* 11[illegible]0.

Sum[illegible] *entiarum tr. 1. c*[illegible] *de* [illegible]*atione & ſtatu* [illegible] *14.* Scriptura [illegible]m Ordines Ang[illegible]ur eſſe in [illegible] E[illegible] in ue[illegible] [illegible]bus [illegible] a[illegible]rna eſſ[illegible], & in vnoq[illegible] [illegible]mi itu[illegible] [illegible] [illegible]deatur S[illegible] e[illegible] up[illegible] inferio[illegible] [illegible] [illegible]rubim Thron[illegible] a[illegible] P[illegible] P[illegible]ci[illegible] V[illegible] A[illegible]

[illegible]

[illegible]*upertus T*[illegible]

[illegible] m[illegible] Ordi[illegible]es, [illegible] au[illegible] n[illegible] licet Angel[illegible], Ar[illegible]h[illegible] Pri[illegible]c[illegible]atus, Poteſtat[illegible]s, V[illegible] [illegible]eraphim. Quorum a[illegible] electos homines collig[illegible] vnu[illegible] ord[illegible]ne, & [illegible]ſ[illegible]em Sancti[illegible] An[illegible] os alij, ſec[illegible]dum d[illegible] [illegible]rd[illegible] grad[illegible] differentia q[illegible]c ar[illegible]is, [illegible] N[illegible] [illegible]rent apoſtatæ An[illegible] nt [illegible] ſt[illegible] cti, ſ[illegible]d i[illegible]s cade[illegible] u[illegible] per[illegible] in ea qua firmati ſunt rem[illegible]n[illegible] dinat[illegible], nouemq; Ordin[illegible]b[illegible]

Honorius Aug[illegible] 11[illegible]0.

In [illegible]*peculo Ec*[illegible]*iæ*, [illegible] [illegible]lorum nouem Ordi[illegible] [illegible]ia a[illegible] mæ Tr[illegible]atis mini[illegible] [illegible]u[illegible] licet Angeli, qui ſing[illegible] ininibu[illegible] d[illegible] tel vel [illegible]olatium, vel aux[illegible]m mittuntur · à [illegible]ibus da munes, ne quantũ vo[illegible] noceant, r[illegible]tur. Archangeli, qui ad ſumma p[illegible] nuncianda mittuntur, qui ſi[illegible] g[illegible] ſſe creduntur. Virtutes, per quas ſign[illegible] [illegible] miniſtrantur. Poteſtat[illegible]s, per q[illegible] dæm[illegible]nes ref[illegible]enantur. Pri[illegible]cipatu[illegible], qui A[illegible]rum agminibus principã[illegible]ur. Domi[illegible]n[illegible] ipſis Principatibus domi[illegible]. T[illegible] iudicia Dei exercentur. [illegible]erubim, p[illegible]entia diuinæ cogitation[illegible] exhibe[illegible]. S[illegible] per quos ardor diu[illegible]m amoris præbetur.

Bernardus. 11[illegible]0

Serm. 27. ſ[illegible] *Cantica* [illegible]nes au[illegible] non cælorum, ſed b[illegible] N[illegible]m dem poſuit A[illegible]el[illegible] [illegible]re[illegible]ng[illegible] os verò Virtutes, [illegible]os [illegible] a[illegible]cipatus, alios Poteſta[illegible] a[illegible] Cherubim, atque al[illegible]os S[illegible]r[illegible]him.

Lib. 5. de conſideratione a[illegible] *Eugen*[illegible] Archangeli, Virtute[illegible] Dominati[illegible] Principatus, Thro[illegible], Ch[illegible]im & S[illegible]a[illegible] hæc nomina. Quæ ſignificata [illegible] Nol[illegible] illos ſpiritus, qu[illegible] ſim[illegible] & Archa[illegible]geli nuncupan[illegible] ſibi v[illegible]c graduali[illegible] d[illegible]ſtin[illegible] gelos dici, qui ſingu[illegible] g[illegible] creduntur · *miſſis miniſt*[illegible] *tatem capiunt ſalutis*. De[illegible] r[illegible] m[illegible] *ſemper vident faciem* [illegible] m[illegible] Archangelos, qui con[illegible] m[illegible] rum non niſi ob præc[illegible] mittũtur. E quibus m[illegible] h[illegible] r[illegible] l m ſſu[illegible] legitur a[illegible] m[illegible] qu[illegible] maior eſſe non po[illegible] Puiem[illegible] Vi[illegible]ſſe quarum n[illegible] l p[illegible] [illegible] el men[illegible] m[illegible] [illegible]commonit[illegible] n[illegible] m[illegible] m[illegible] [illegible] o[illegible]tes ſuper [illegible] quam[illegible] m[illegible] as[illegible] ru[illegible] tur. [illegible] n[illegible] n vt p[illegible] [illegible] ræla[illegible] [illegible]

[illegible]

Psal. 43 [illegible]

[illegible] ar-dentes charitate [illegible]

Petrus Lombardus [illegible] 4[illegible]

[illegible] no-[illegible] An[illegible] A[illegible], Archa[illegible], Poteſta[illegible], [illegible] D[illegible] bim & S[illegible] tria ter[illegible] & in hn[illegible] Dionyſiu[illegible] Ordin[illegible] An[illegible] ternos [illegible] ponit [illegible] tres me[illegible], Superi[illegible], Se[illegible] Cherubim Thr[illegible], Domin[illegible] Virtutes, A[illegible] ge-[illegible], Angeli & [illegible] O[illegible] Ang[illegible] autem [illegible] do cæleſtium [illegible] ituum, [illegible] in a-liquo munere gratiæ [illegible] lâtur; ſicut & [illegible] ra-[illegible] de [illegible] orum m[illegible] gra-tia, Seraphim dicuntur, [illegible] præ al[illegible] ard[illegible] ha-[illegible] raphim [illegible] erpr[illegible] luc[illegible]. Cherub[illegible], qui præ [illegible] ia [illegible] m, &c.

P[illegible] o Pi[illegible] 1160.

[illegible] te [illegible] c[illegible] lu[illegible] [illegible] m[illegible] rū Ord[illegible] bu[illegible] tma[illegible] S[illegible] [illegible] natu-ra, [illegible] rma-ta, & [illegible] Ord[illegible] nd no-[illegible] D[illegible] quo [illegible] q[illegible] nt, [illegible]

C[illegible] prima [illegible] cæl[illegible] m diſpoſit[illegible] ſummi [illegible] D[illegible] us [illegible] poſ[illegible] m, C[illegible], T[illegible] Secu[illegible] O[illegible] dini m[illegible] terna[illegible] cœl[illegible] ſti[illegible] O[illegible] D[illegible] m[illegible] bu[illegible] Virtu[illegible] & [illegible] O[illegible] [illegible]

[illegible] ituum [illegible] tribu[illegible] itaque lu[illegible] nes, [illegible] S[illegible] [illegible] cio [illegible] voc[illegible] nendo [illegible] m[illegible] po[illegible] An[illegible] os[illegible] quæ m[illegible] nent, p[illegible] cætera ad [illegible] be[illegible] ſub-iecta ſunt, Dominationes dicuntur. Virtutes ſunt illa agmi[illegible] quæ ſi[illegible] & miracula [illegible] us fiunt, &c.

O[illegible] 1160.

[illegible] *Chronico*[illegible] Quia [illegible] du-bus partes [illegible] com[illegible], [illegible] Ange[illegible] minibus, qui & [illegible] amur. Tres An[illegible] um [illegible] Principatus [illegible] co[illegible] g[illegible] p[illegible] Dio-nyſius & vnam [illegible] q[illegible] n tr[illegible] O[illegible] nes [illegible] bdi-uidens, vt nouem O[illegible] es Ang[illegible] compleat, tria tern[illegible] conſtituit. In prima [illegible] Sera-phim, Cherubim, Thronos: in ſ[illegible] nda Domina-tiones, Virtutes, Po[illegible] in tertia Principatus, Archang[illegible], & An[illegible] os ponit.

Got[illegible] V[illegible] 1180.

Part.1. Chronico[illegible] *um* Nouem [illegible] Angelorum Ordi-nes, ad explenda D[illegible] manif[illegible] ia, [illegible] diuina dec[illegible] rant. Paulus [illegible] bens a[illegible] ſ, ait: *Supra omnem Princ*[illegible] *Pote*[illegible] *&* *Virtutem.* It[illegible] m ad Coloſſ. ait [illegible] *Throni,* [illegible] *Domina-tiones, Princ*[illegible] *atus,* [illegible] *Poteſtates.*

Innocentius Tertius [illegible]

[illegible] *tum M*[illegible] *, c*[illegible] *.6*[illegible] nouem ſunt Ordines Ang[illegible] rum qu[illegible] tr[illegible] xcluſis, tan-tum [illegible] Præ[illegible] n[illegible] m [illegible] ter [illegible] M[illegible] ſt[illegible] diuinam [illegible] fi[illegible] ado-rare? [illegible]. N[illegible] cæl[illegible] pr[illegible] hendu[illegible] r[illegible] D[illegible] yſius qui [illegible] or-ne[illegible] A[illegible] gelos mirad[illegible] tr[illegible] [illegible] a. Sunt [illegible] imtre[illegible] ore., tres me[illegible] S[illegible] m, Thro-n[illegible] d[illegible] es, [illegible] oteſta-tes [illegible] feri[illegible] V[illegible] es, Arch[illegible] Angel[illegible] De ſnou[illegible] s autem [illegible] do m[illegible] diu[illegible] ur; d[illegible] p[illegible] C[illegible] im, de[illegible] n tpatus [illegible] aut[illegible] han[illegible] d com-paratione [illegible] ſtas hic præc[illegible] è [illegible] a [illegible] ttas di-minuta [illegible] r[illegible] a.

C[illegible] us [illegible] *eyſſer* [illegible] *c*[illegible] 1[illegible]

[illegible] *b*[illegible] *. c*[illegible] N[illegible] ſunt A[illegible] Ordin[illegible], [illegible] ge[illegible] Ar[illegible] Virtu[illegible] nc-[illegible] at[illegible] D[illegible] m[illegible] T[illegible]

[illegible]

Secunda [illegible] ſius vir [illegible] ſtis ſan[illegible] d nouem [illegible] es [illegible] à p [illegible] m hoc [illegible] & vi [illegible] tione [illegible] ſorum Ord num [illegible] & [illegible] acc [illegible]. Et p [illegible] xit cognomi [illegible] ra [illegible] m, ſ [illegible] nem cognomi [illegible] au [illegible] Thron[illegible] & S des, qua [illegible] m [illegible] q [illegible] tum V [illegible] ſextum [illegible] patus, octauum Archan[illegible]s, nonum Angelos.

Thomas Aquinas [illegible]50.

In Compen. to Theol. [illegible] cap. Prima [illegible] ar h[illegible] in tres [illegible] Sera[illegible] cuntur, [illegible] di ordi[illegible] Ch[illegible] m di [illegible] ſcientiæ; [illegible] ab ha[illegible] Domi[illegible] Throni [illegible] a Hierar[illegible] chi etiam in tr[illegible] Or[illegible] dicitur [illegible] mus ordo hierarchiæ huius [illegible] cun ur Domin[illegible] ones [illegible] cundus ordo h[illegible] Princ[illegible] lam[illegible], ſ[illegible] g[illegible] vel V[illegible] cundum Di[illegible] Tertius ordo h[illegible] hierarchiæ [illegible] Tertia hierarchia, quæ immediaté nob[illegible] ur, etiam tr[illegible] ha[illegible] bet q[illegible] ru[illegible] infimi Angeli di[illegible] ur, [illegible] quod humi[illegible] us [illegible] ant [illegible] quæ ad [illegible] rum [illegible] rationem pertinent [illegible] vnde etiam h[illegible] cuſtodes dicuntur. Supra hunc autem eſt ordo Archangelorum, per quem hominibus quæ ſunt contra rationem nuntiantur, ſicut ſunt myſteria ſidei. Supremus autem ordo huius hierarchiæ Virtutes ſecundùm Gregorium dicuntur quia ea quæ ſunt contra naturam, operantur in argumentum eorũ, quę nob[illegible] contra ratione[illegible] [illegible]

Bonauentura. 1260.

Parte 2. Breuiloqu. cap. 8. Angeli fuerunt confirmati ſecu[illegible] um [illegible] hierarchiam, ſ[illegible] ſupremam, medi[illegible] m, & infimam [illegible] mam ſpectant Thron[illegible] m, S[illegible] ad mediam [illegible] tem Do[illegible] V[illegible] rtut[illegible] & Poteſt[illegible] infimam [illegible] p[illegible] tus, Archang[illegible], Ang[illegible].

Ric[illegible] de [illegible] 1[illegible]0.

Lib. [illegible]. A[illegible] c[illegible] ar[illegible] ur[illegible] tr[illegible] s qu[illegible] q[illegible] Angeli Deum [illegible] medi[illegible] & [illegible] alia [illegible] ſ[illegible] men [illegible] D[illegible] um claré vi[illegible] & [illegible] ſo c[illegible] ſunt. Sunt enim q[illegible] m, q[illegible] Deum ita claré [illegible] nt, q[illegible] non tant[illegible] m [illegible] ſo[illegible], cum [illegible] qua[illegible] Deu[illegible] quas partes mundi [illegible] or[illegible] d[illegible] rat[illegible] regi[illegible] [illegible] Sunt [illegible] qui [illegible] D[illegible] ad rat[illegible] q[illegible] di [illegible] D [illegible] mu[illegible]

[illegible] Dionyſ[illegible]

[illegible] hierarchia [illegible] verò A[illegible] B. Mariam Virginem ad[illegible] an[illegible]

Henricus Su[illegible]

[illegible] dogo de præ[illegible] bri[illegible] [illegible] Se[illegible] ſpi[illegible] m[illegible] ſapientiſſim[illegible] rant[illegible]; [illegible] ſ[illegible] m[illegible] pone [illegible] T[illegible] ſ[illegible] m[illegible] pec[illegible] ma[illegible] A[illegible] rdi[illegible] car[illegible] ut[illegible] D[illegible] mi[illegible], V[illegible] gr[illegible] m[illegible] D[illegible] ordinationem [illegible] rt[illegible] ſu[illegible] ur officio [illegible] in ſingularibus [illegible]

Ioannes [illegible] 60.

Sermone in Fe[illegible] Michael[illegible] Su[illegible] Ch[illegible] ſu Or[illegible] Ange[illegible] hierarchia Habet [illegible] oros, eæd[illegible] ercent operation[illegible]

Ioanne[illegible]

[illegible] An[illegible] imus [illegible] m, [illegible] D[illegible] m, qui [illegible] eſt Thr[illegible] ium, [illegible] us [illegible]

Petrus Rhacus. 1400.

[illegible] ulo conſide[illegible] part. 3. cap. [illegible]. Ang[illegible] ſicut [illegible] diſtin[illegible] nt, [illegible] gr[illegible] ibu[illegible], & o[illegible] geli, [illegible] miniſterii m[illegible] dat[illegible] ur ſuos Arch[illegible] Ang[illegible] perſunt, & diuino[illegible] um m[illegible] nō[illegible] ob præcipuas & m[illegible] ſunt Virtutes, quarum [illegible] a & pr[illegible] igia fiunt ſu[illegible] antum [illegible] qu[illegible] mo[illegible] ram [illegible] muratur [illegible] ent [illegible] am [illegible] m, tu [illegible] is ſ[illegible]

QVEMLIBET HOMINEM, ET QVAMLIBET ORBIS TERRÆ REGIONEM

ANGELVM

NEGANT.

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ

[illegible] iſtis.

Exod. 4. [illegible] Tolunſit e A[illegible] & c[illegible] columna [illegible] priora d[illegible] gyptiorum [illegible] caſtra Iſrael.

Pſal. 90. 11. Quoniam Angelis ſuis mandauit [illegible] vijs tuis. 12. In manibus portabunt te, ne forte [illegible]

Dan. 10. 11. [illegible] ad me Angelus: Noli metuere Daniel [illegible] cor tuum ad intelligendum, vt te affligeres in conſpectu Dei tui [illegible] verba tua, & ego veni propter ſermones tuos. Princeps autem regni [illegible] it mihi viginti & vno [illegible] & ecce Michael vnus de principibus [illegible] & ego remanſi [illegible] Veni autem vt docerem te quæ ventura ſunt populo tuo in nouiſſimis [illegible]

Iudith 13. 20. Viuit Dominus, quoniam cuſtodiuit me Angelus [illegible] & ibi commorantem, & inde huc reuertentem, & non permiſit [illegible] ancillam ſuam coinquinari.

Matth. 18. 10. Videte ne contemnatis vnum ex [illegible] Angeli eorum in cælis ſemper vident faciem [illegible] in cælis eſt.

Act. [illegible] Ecce Angelus Domini aſtitit, & lumen [illegible] latere Petri excitauit eum, dicens: Surge [illegible] Dixit autem Angelus ad eum, præcingere [illegible] ſic. Et dixit illi: Circumda tibi veſtimentum tuum, & ſequere [illegible] tur eum, & neſciebat quia verum eſt quod fiebat per Angelum [illegible] viſum videre. Et exeuntes proceſſerunt vicum [illegible] ab eo. Et Petrus ad ſe reuerſus dixit: Nunc ſcio vere, quia miſit Dominus Angelum ſuum, & eripuit me de manu Herodis. Pulſante [illegible] Petro oſtium [illegible] la ad videndum, nomine Rhode. Et vt cognouit vocem Petri, [illegible] ianuam, ſed intro currens nuntiauit ſtare Petrum ante ianuam. [illegible] Angelus eius eſt.

Hebr. 1. 14. Nonne omnes ſunt adminiſtratorij Spiritus, in miniſterium miſſi propter eos, qui hereditatem capient ſalutis?

ASSERVNT PATRES GRÆCI

Dionyſius Areopagita [illegible]

De cæleſt. [illegible] Principatum [illegible] Archangelorum, [illegible] [illegible] Deus [illegible]

Athana[illegible]

[illegible]

Athana[illegible]

[illegible]

[illegible] Neq [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ſum [illegible]
demq; ha [illegible]

Didy[illegible] *A*[illegible] [illegible]o.

Apud Dama[illegible] *Parall*[illegible] P[illegible]bi ac ſanct[illegible] Angel[illegible] cuſt[illegible], mal autem ten[illegible]b[illegible]o [illegible]

E[illegible]*u*[illegible] [illegible]8

Apud [illegible] Sc[illegible] ac ſapien[illegible] n [illegible] vo impur[illegible] m [illegible] ſi à puer[illegible] a micitia[illegible] ac Dei co[illegible] rum o[illegible]era c[illegible] m ſa[illegible]cti Ange[illegible]s [illegible] pulamur ſ[illegible] m [illegible] nitet, lætitiæ aniam An[illegible]lis ſu[illegible] m [illegible] ran[illegible]

Greg[illegible]*ius N*[illegible]*zianz*[illegible]*nus.* [illegible]

Carmine 6. de [illegible]ubſtantijs m[illegible]n[illegible] x[illegible]

Ac pars æthereum [illegible] *miſt* [illegible] *d* [illegible]
Pronaq; ad [illegible] *bequium* [illegible] *p*[illegible]*r* [illegible] *alter* [illegible] *inet ordinem,*
Auxilio [illegible] *ernat* [illegible]
Diuerſ[illegible] *ri cur*[illegible] *t,* [illegible] *cæleſt*[illegible] [illegible]
Illi homines [illegible] *gent*[illegible] *s* [illegible] *guberne*[illegible]
Et ſacra con[illegible] *ar t qua ſpes* [illegible] *nalt* [illegible]

Orat [illegible] *oratio in pr*[illegible]*entia* [illegible] *orũ habita:* Præt[illegible] ia, & [illegible]nt omni[illegible] a[illegible]o Valete Angeli h[illegible] æ præ[illegible]id[illegible], meæq; [illegible]rgſentiæ, ac peregr[illegible] [illegible]

Orat. [illegible] *Theolo*[illegible] Ang[illegible] d[illegible] næ [illegible] m[illegible] n[illegible] im naturali, ſed etiam aduentitio [illegible], loca omni peragra[illegible] mni[illegible] impigri a[illegible] tum o[illegible] niſter[illegible] mptitudinem, tum ob n[illegible] ræ tem. A[illegible] a [illegible] uan[illegible] p[illegible] ctantu[illegible] dam [illegible] ſa [illegible] a [illegible] x [illegible]

[illegible]

Matt. 18. [illegible]

Act. 12. [illegible]

[illegible] m [illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible] no[illegible] ſagos[illegible] N[illegible] ſem[illegible]

[illegible] E[illegible] od ip[illegible] m, vel vn[illegible] uſtris per[illegible] oner[illegible]

[illegible]

ASSERVNT PATRES LATINI

[illegible]

Rabanus [illegible]. 840.

[illegible] ſunt [illegible] quæ p[illegible] mund[illegible] Nam quia Angeli [illegible] & hominibus præſunt, Prophetæ [illegible] dicens: *P[illegible] regni Perſarum* [illegible] apparet nullum [illegible] cum, cui Angeli non præſunt.

Dan. 10.

Ad cap. [illegible] & Angelicæ Virtutes cuſtodes [illegible] rum [illegible] quæ [illegible]

[illegible] *as* [illegible] *nenſis.* 8[illegible]0.

De [illegible] Si [illegible] opti[illegible] vrbes omnes [illegible] manu [illegible] Angeli [illegible] Martyres [illegible] nobis præparantur [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] 1420.

[illegible]

[illegible] 1420.

[illegible]

[illegible] 1420.

[illegible]

[illegible] 1420.

[illegible]

[illegible] 1420.

[illegible]

[illegible] 1420.

[illegible]

[illegible] 1420.

[illegible]

[illegible] *ius S* [illegible] 1430.

[illegible] *de* [illegible] *miſericord* [illegible] Se- [illegible] ratio [illegible] ipſorum Angeloru mul- [illegible] o. Nam [illegible] nyſius [illegible] ſuo libro Hierar [illegible] quod [illegible] An[illegible] in paradiſo exiſtentes [illegible] æ, quæ [illegible] & [illegible] æ, & [illegible] quæ [illegible] que cr [illegible] Vnde Math [illegible] An- [illegible] di [illegible] animarum loquendo di- [illegible] A [illegible] *imper* [illegible] *in Pa-* [illegible] an [illegible] , qu [illegible] quælibet anima [illegible] um D [illegible] & [illegible] ; a [illegible] m [illegible] C [illegible] ot [illegible] eſt [illegible] ſ [illegible] A- [illegible] cu [illegible] ra [illegible] m [illegible] vnus Angelus bonus, & vnus malus. Et [illegible] m [illegible] erint al [illegible] ot ani- [illegible] æ, [illegible] num [illegible] eſt [illegible] fin [illegible] , & [illegible] - [illegible] m in tot [illegible] or [illegible] nt v [illegible] d fi- [illegible] ur [illegible] uo An [illegible] nus b [illegible] ni s m [illegible] . [illegible] m- [illegible] s deb [illegible] e n [illegible] um

[illegible] *ſius* [illegible] *uſanus* 1460.

A [illegible] *ap.* [illegible] Secundum Doctores qui [illegible] bet [illegible] mo [illegible] r [illegible] Angelum ſ [illegible] lem [illegible] um T [illegible] a [illegible] quoſdam etiam [illegible] ma [illegible] rum haben [illegible] r [illegible] æ [illegible] curre [illegible]

[illegible] *e.* 148[illegible]

[illegible] *atorga* [illegible] Ioh [illegible] am

[illegible] *I* [illegible]

[illegible] aper [illegible] ue ad mor [illegible]

ASSERVNT IVDÆI VETERES.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ARTICVLVS QVARTVS

BONOS ANGELOS PRO HOMINIBVS ORARE, RECTE AB IIS INVOCARI ET HONORARI

NEGANT.

Anno post Christũ natum. 1540. IOannes [illegible] *Vale* [illegible]
[illegible] *ſtr,* [illegible]
[illegible] d C [illegible] *bis.*

1550. VVolffgangus Mu [illegible] in L [illegible] *me ſequitur* [illegible] *dicendum* [illegible] *ne omnium ne* [illegible]

In Com [illegible] Matthæu [illegible] *col* [illegible] *ex* [illegible]

[illegible] *cap.* [illegible] mæt V [illegible] emer [illegible] Oec [illegible] amp [illegible] *cap.* [illegible] *fata* B [illegible] dol [illegible] Gual [illegible] *ucam.* A [illegible]

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Gen. 9 [illegible] A [illegible] ſod [illegible] ci [illegible] Q [illegible] ol [illegible] iam [illegible] ra [illegible] O [illegible] p [illegible]

Gen. [illegible] 2 [illegible] r c [illegible] v [illegible] Di [illegible] te me, iam en [illegible] d [illegible] ris mihi

Geneſ. 48. 16. Ang [illegible] t m [illegible] de [illegible] n [illegible] mali [illegible] cat pue [illegible] cetur ſuper eos no [illegible]

Num. 22. 31. Protinus a [illegible] o [illegible] Pal [illegible] An [illegible] in via euaginat [illegible] gla [illegible] c [illegible] m p [illegible]

Ioſue 5. [illegible] Cum [illegible] ſtantem co [illegible] a ſe, [illegible] na [illegible] gla [illegible] m, perrexit [illegible] es, a [illegible] a [illegible] ni, & nu [illegible] C [illegible] te [illegible] m. [illegible] ul [illegible] oqu [illegible] c [illegible] u [illegible] cus [illegible] o ſt [illegible] bi [illegible]

1. *P* [illegible] P r [illegible] ar [illegible] q [illegible] ua [illegible] maiores nat [illegible]

[illegible] 5 1. Voca [illegible] te [illegible] r.

[illegible] V ca [illegible]

... Iacob in viſione ... it fratri ... & in fortitudine ſua directus eſt cum Angelo, & inualuit ad Angelum & confortatus eſt, fleuit, & rogauit eum: in Bethel inuenit eum, & ibi locutus eſt nobiſcum.

Zachariæ 1.12. Reſpondit Angelus Domini, & dixit: Domine exercituum vſque quo tu non miſereberis Ieruſalem & vrbium Iuda, quibus iratus es, iſte iam ſeptuageſimus annus eſt? Et reſpondit Dominus Angelo, qui loquebatur in me verba bona, verba conſolatoria.

Tobiæ 10. 11. Angelus Domini ſanctus ſit in itinere veſtro, perducatque vos incolumes.

Tobiæ 12. 12. Dixit Angelus ad Tobiam: Quando orabas cum lachrymis, ego obtuli orationem tuam Domino.

Lucæ 15. 10. Gaudium erit coram Angelis Dei, ſuper vno peccatore pœnitentiam agente.

Apocalyp. 8. 2. Et vidi ſeptem Angelos ſtantes in conſpectu Dei. & datæ ſunt illis ſeptem tubæ. Et alius Angelus venit, & ſtetit ante altare, habens thuribulum aureum: & data ſunt illi incenſa multa, vt daret de orationibus Sanctorum omnium ſuper altare aureum, quod eſt ante thronum Dei. Et aſcendit fumus incenſorum de orationibus Sanctorum de manu Angeli coram Deo.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Auctor Teſtamenti 12. Patriarcharum. 1o.

In Teſtamento Leui: Tunc duxit me Angelus in terram, & dedit mihi ſcutum, & gladium, & dixit: Fac vindictam in Sichem de Dina, & ego ero tecum, quoniam Dominus miſit me. Dicebam autem ei: Obſecro Domine da mihi nomen tuum, vt inuocem te in die tribulationis: & dixit: Ego ſum Angelus qui eruo ſans genus Iſrael, vt non ... in finem. Poſtea veluti ex ſomno ... s, benedixi Altiſſimum, & Angelum exc... el, & omnes iuſtos.

Origenes. 240.

Homilia 1. *in Ezechielem*: Omnia Angelis plena ſunt. Veni Angele ſuſcipe ſermone conuerſum ab errore priſtino, à doctrina dæmoniorum, ab iniquitate in altum loquentem: & ſuſcipiens eũ quaſi medicus bonus confoue, atque inſtitue: paruulus eſt, hodie naſcitur ſenex repuera ſcens: & ſuſcipe tribuens ei baptiſmum ſecundæ regenerationis, & aduoca tibi alios ſocios miniſterij tui, vt cuncti pariter eos qui aliquando decepti ſunt, ... ſidem. *Gaudium eſt enim magis in cælis ſuper vnum peccatorem pœnitentiam agentem, quàm ſupra nonaginta nouem iuſtos*

Lucæ 15.

Libro contra Celſum: Vnus eſt nobis placandus Deus vniuerſorum Dominus, vnius fauor ambiendus per pietatem virtuteſque cæteras: ſi vult præter hunc placari etiam alios, cogitet quòd ſicut moto corpore vmbra quoque ipſius mouetur: ita cum ... qui Deum habet propitium, ſequitur vt amicos habeat omnes eius Angelos, animas, & ſpiritus. Sentiunt enim qui ſint digni fauore cæleſtis numinis, quibus non ſolum ipſi benè volunt, verùm etiam dant operam, vt Deum ei ſeruire volentibus concilient, & vnà nobiſcũ precantur: vt quotquot eum colimus, audeamus dicere, hominibus bonæ voluntatis precantibus vltrò ſe adiungere innumera ſanctorum Angelorũ millia, & intercedere pro mortali noſtro genere, & (vt ita loquar) laborare nobiſcum in hoc certamine, dum vident aduerſarios dæmonas impugnatores ſalutis eorum, quibus maximè Deo dedicant.

In Lamento: Obſecratte Domine omnis Angelorum chorus propter me, qui priſtiua conſummaui, vt miſerearis ſuper ouem, quæ errauit.

Antonius Eremita. 330.

Epiſt. 5. Verè chariſſimi in Domino, manifeſtus ſit vobis ... mo, & id quod bonum eſt faciens, in quo & vniuerſos reficietis Sanctos, alacritatem animorum præbentes, obſequium Angelorum, & lætificationem Ieſu. quoniam necdum requiem habuerunt propter nos, vſque ad hanc horam. Verè enim ſi ſoli, quia noſtra incommodiæ & in... dolorem eis omnibus præbet, viuuntur lachrymis & gemitibus pro nobis in conſpectu Conditoris, & ob hoc ... nctorum etiam Deus iraſcitur ſuper opera noſtra maligna, propter gemitum Sanctorum. Sicut iterum profectus & emendatio noſtrorum animorum, alacritatem præbet choro Sanctorum; & veniunt prece multa atque lætitia in exultatione coram Creatore noſtro.

Ephræm. 370.

Oratione de laudibus Deigenitricis: Precibus Mariæ ſemper Virginis, & exercitus celeſtium, ac cœtus Angelorum Cherubim, Seraphim, Prophetarum, Martyrum, & omnium Beatorum ſupplicationibus miſerere creaturæ tuæ Deus clementiſſime.

De Spirituali luctamine cap 2. Perfectorum orationes cum magna exultatione ad cęlum aſcendunt: Angeli etiam & Archangeli cum gaudio occurrunt ijs, & ſuſcipientes eas vſq; ad thronum gloriæ ſancti Dei perducunt.

Euagrius. 380.

Apud Damaſcenum lib. 1. *Paral. c.* 6. Angelos bonoramus non ob naturam, ſed ob virtutem: ac dæmones ignominia afficimus, propter vitium quod in illis eſt.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

De incomprehenſibili Dei natura Homilia 3. *contra Anomœos*. Tempore ſacrificij non ſolum homines clamorem illum horribilem reddunt, ſed etiam Angeli Domino genu flectunt, & Archangeli rogant, habent ſibi tempus id idoneum, habent ſacram illam oblationem in fauore. Itaque vt homines ramos olearum gerentes mouere reges conſueuerunt: eoque arboris genere miſericordiam commemoraut & humanitatem; ſic Angeli tunc pro ramis oleaginis corpus Domini ipſum protendentes, rogant pro genere humano, quaſi dicant: Pro his, Domine, rogamus, quos tu adeò dilexiſti, vt pro eorum ſalute mortem obires, animam in cruce efflares: pro his ſupplicamus, pro

quibus ipſe tuum largitus es ſanguinem: pro his oramus, pro quibus corpus hoſtiam immolaſti.

In Liturg. 2. Cæleſtium militiæ Princeps Michael, rogamus te nunc indigni, vt tuis interceſſionibus monias nos, vmbra alarum tuarum immaterialis naturæ cuſtodi nos: procidimus, & ſine intermiſſione ad te clamamus, à periculis erue nos, vt Virtutum Princeps cæleſtium, &c. Angelum pacis fidelem ductorem & cuſtodem animarum noſtrarum à Domino petamus.

Theodoretus. 450

Ad caput 1. Zachariæ: Ed[illegible]ur à primo viſo Angelo, qui inter montes vmbroſos conſiſtebat, quòd eſſent miſſi in vniuerſam terram circumluſtrandam, atque ad confirm[illegible]em borum ſermonum, qui in illis equis var[illegible]icibus rufis ſedebant, dixerunt ad Angelum [illegible]er montes interſiſtentem: Cum omnem [illegible] & explorauimus, in orbe terrarum [illegible]tem conſtitutam reperimus V[illegible] Angelus, cui populi imperium ma[illegible] rimè commotus, quod omni[illegible] populus ſibi creditus, in [illegible] fraretur, ſupplex Dom[illegible] *[illegible] omnipotens vſquequo non [illegible] m Iuda, quibus iratus es* [illegible] &c *Vbi has preces* [illegible] inquit [illegible] *ſuſcepit Ang. lo reſpondit, loquenti in* [illegible] *mones conſolatorios.*

Iuſtinianus Imp[illegible]

In Authent. *Iuſiurandum qu[illegible] ab his qui administrationem accipiunt:* Iur[illegible] Deum omnipotentem, & [illegible] m [illegible] vnigenitum Dominum noſtrum [illegible]um Chr[illegible]m [illegible] Spiritum ſanctum, per ſan[illegible]m, & gl[illegible]rioſam [illegible] genitricem, & [illegible] per Virg[illegible]em M[illegible] & [illegible] quatuor Euang[illegible] quæ [illegible] manibus m[illegible], & per ſanctos A[illegible]changelos, Michaelem & Gab[illegible]em, puram [illegible] [illegible] miam g[illegible] ma[illegible] ncúc [illegible]um, me [illegible] rum ſacratiſſimo [illegible]peratori, &c.

A[illegible] Sy[illegible] 550.

L[illegible] *arum* Superiores Poteſtates validè & vehem[illegible]ter defendunt, diligũt, ac protegunt humanum genus, & pro eo orant, & interceduũt: quoniam [illegible] nos dignati ſunt videre, quod per ſe non potuerunt.

Ioannes Climacus. 580.

Gradu 5. Non habet vim confidentiæ oratio noſtra neque munditiæ pennas, vt ingredi ad Deum poſſit, niſi hanc è proximo aſſumant Angeli, qui præſunt nobis, eamque offerant Domino.

Euſtbatius Presbyter. 600.

In vita S. Eutychij. Anima eius in cælis cum ſanctis Angelis & Apoſtolis pro vniuerſo populo preces effundit.

Sophronius Heroſolymitanus. 630.

In Encomio Sanctorum Angelorum. Cùm vos ergo (Seraphim) ob incendendi e[illegible]iquè vim, qua polletis, quaque omnem malitiam, omnemque fœditatem abſumere, & expiare conſueuiſtis, incenſorum & cal[illegible]actorum nominibus deſignemini int[illegible] nos, obſecro [illegible] animæ meæ rec[illegible]ſſus a [illegible]riorum ſordibus ex[illegible]te, ſpinoſaque materia, quæ [illegible]dem co[illegible]xeret [illegible] cenſa ab[illegible] [illegible]que di[illegible]num ſermonem p[illegible]ctori meo inſ[illegible] ac cordi meo tenebris penitu[illegible] limi[illegible], [illegible] vſque in intimo ment[illegible] m[illegible] x [illegible]. O v[illegible] h[illegible] rubim oculis p[illegible]na, [illegible] quasi [illegible]ormia, [illegible] veri bi cognitione m[illegible] & è terr[illegible] potenter euehit[illegible] me a[illegible] aude, & ex[illegible] rin[illegible] o [illegible] rar[illegible] D[illegible] gl[illegible]ia &

ma[illegible] num [illegible]. O venerandæ Dominationes donat[illegible] m[illegible] animi perturb[illegible] bus, quæ mentem [illegible] pu[illegible] im[illegible]er[illegible]re, [illegible] biſque inuidijs quæ a[illegible] grauiter [illegible] que ad vltim[illegible] m[illegible] x [illegible] am. O Poteſtat[illegible] pe[illegible] m[illegible] contra aſpect[illegible] ſta[illegible] contra animam m[illegible] m [illegible] meam in captiuit[illegible] m [illegible] O immotæ maſculæ[illegible] e V[illegible]tes [illegible] firmum diuino [illegible] cingite, & qu[illegible] viriliter propul[illegible] ramen[illegible] dite. O ſtrenui mou[illegible] terr[illegible] Angelorum choro prælati [illegible] & [illegible] de infeſtiſſimis hoſtibus tri[illegible] demque ad finem [illegible]que imperterritè, [illegible] nere r[illegible]ſtam, ſedulam operam ne[illegible] [illegible] me ſac[illegible]æ m[illegible]æ [illegible] ne p[illegible] M[illegible] [illegible]m cor[illegible] hæ[illegible], [illegible] de & celebratione d[illegible] m[illegible] &c [illegible] cauſæ meæ patroni [illegible]

O ſanctiſſime Michael in[illegible] m[illegible] [illegible] internumque animæ meæ oculum [illegible] [illegible] meum, vitæ huius [illegible] agit[illegible] m [illegible] tem meam ad [illegible] a inc[illegible] na[illegible] [illegible] m prud[illegible] m[illegible] &c.

[illegible] omnes Ang[illegible] & Ar[illegible] [illegible] ron[illegible] imp[illegible] [illegible] ma[illegible] veſt[illegible] m [illegible] tem rog[illegible] o. O bon[illegible] omniſque maculæ exor[illegible] A[illegible] [illegible] ræ, ô impolluti ſpiritus, magnific[illegible] [illegible] o, con[illegible] ruate vitam meam [illegible] [illegible] ractam, mores [illegible]culpato, & [illegible] [illegible] ite, & dedu[illegible], & ad omn[illegible] m [illegible] tatem, De[illegible] m ſ[illegible] m dirigite, &c.

M[illegible] [illegible] [illegible]achus. 6[illegible]0

De I[illegible][illegible]xiſt mal[illegible] b[illegible] f[illegible] nec adhortari ce[illegible] p[illegible]tere [illegible] em C[illegible] ium ſanctæ Eccl[illegible] x [illegible] uam a[illegible]e à ſancta Commun[illegible] uæ in [illegible] ra[illegible] pter ſanctos Ang[illegible] p[illegible] qui ingrediuntur, [illegible] per d[illegible] I[illegible] o[illegible] riunt, & pro ijs ora[illegible]nes faciunt.

Ioannes Dam[illegible]enus 730.

Sermone e[illegible] [illegible] de Defunctis. [illegible] at, Domin[illegible] vitæ [illegible]tor, [illegible] dent[illegible] [illegible] M[illegible]e tua, materiaque carentibus [illegible] andis A[illegible] lis tuis, atque omnibus ſimul Sanct[illegible], q[illegible] ab [illegible] rbe condito [illegible] rati fuerunt.

In ſanctiſſima De[illegible] [illegible] cu Annuntiationem. [illegible] ſtium exercituum [illegible] rinceps exercitus precamur [illegible] nunc in[illegible] igni, vt tuis precibus mu[illegible] n[illegible] gimine alarum tuarum ſempiterna[illegible] g[illegible] u[illegible] o[illegible] n[illegible] procidentes, & [illegible] cr[illegible] libera nos, [illegible] cut Ord[illegible] P[illegible] ps [illegible] riorum Poteſtatum.

Nicæna Synodus Secunda [illegible]0.

Act. [illegible] *& 6.* Cum Dei timore o[illegible] [illegible] poſtulantes interce[illegible]ones int[illegible]meratæ D[illegible] x & ſemper Virginis Mariæ, item Ang[illegible] [illegible]m, [illegible] umque Sanctorum.

[illegible]raſius Conſtantinopolitanus 8[illegible]0

Epiſtola [illegible] *opos Ant*[illegible] [illegible] ſionem ſanct[illegible] imæ [illegible] Dei[illegible]aræ, [illegible] m [illegible] Angelorum.

N[illegible] ep[illegible] orus Conſt[illegible] op[illegible] 8[illegible]

Epiſtola ad Leonem [illegible] [illegible] ctorum a[illegible]d Deu[illegible] ter[illegible] one[illegible] rimò [illegible] u[illegible] m[illegible] mæ & [illegible] Mariæ [illegible] m[illegible] v[illegible] o [illegible] ru[illegible] n[illegible]

ASSERVNT PATRES LATINI

H[illegible]

Ad Pſalm. [illegible] 29. Su[illegible] em ad Tobiam loquentem [illegible] s a[illegible]te cl[illegible]tem De[illegible], & oration[illegible] ce[illegible] m ad D[illegible]m d[illegible]ferentes, &c. In[illegible] Deus eget, ſed [illegible] nim [illegible] nt *propter eos, qui hære[illegible] habunt* [illegible] his, quæ agimus [illegible] ate noſtra ad rogan[illegible] m & [illegible] m [illegible] talis intercesſ[illegible]onis miniſterio [illegible]e.

Am[illegible] 3[illegible]

Lib. de [illegible]iduis. Obſecran[illegible] ſan[illegible] A[illegible] pro n[illegible]bis, qui nobis a[illegible] præſidium dati [illegible].

[illegible]eronymus. 390.

Ad cap. [illegible] Danielis. Qu[illegible] ai[illegible] A[illegible] *greſſus ſum ad verba tu[illegible]* hunc [illegible] quam tu cœpiſti bonis operi[illegible] que [illegible] Dei inuocare [illegible] accipi occaſionem, vt ing[illegible] De[illegible], & orar[illegible] pe[illegible], &c. [illegible] *bu omni[illegible], n[illegible] [illegible]ael* [illegible] qui A[illegible] g[illegible]us i[illegible]le, q[illegible] offer[illegible] & nu[illegible]us [illegible] u qui adiutor [illegible] vobis Deum, niſi Michael Ar[illegible]ngel[illegible] cred[illegible]tus eſt populus Iudæorum.

Augu[illegible] 40[illegible]

In Lib. Conc. 2. ad [illegible] *cremi[illegible] m[illegible]era[illegible]min o amici mei Angelos* [illegible] r poſt[illegible]lare, vt p[illegible] eo d[illegible] precentur [illegible] ut [illegible]ertè Sa[illegible] vt pro pœnitente orent.

Epiſtola [illegible] e[illegible] [illegible]enti cap. 29. Q[illegible] ai[illegible] *Annunti[illegible] [illegible]o ventura,* non ac[illegible] en[illegible] m [illegible]ſt, [illegible] enti aliquid [illegible] nuntier[illegible] [illegible] nuntiat[illegible] A[illegible] non ſo[illegible] m n[illegible] n[illegible] D[illegible] e[illegible] m [illegible] re[illegible] tra. N[illegible]

Tob. 12. mi[illegible] u[illegible] *me[illegible] iam* [illegible] ve[illegible] &c. [illegible] qu[illegible] habe[illegible] cr[illegible] tem [illegible] D[illegible] inp[illegible] a[illegible] æt[illegible] am [illegible] ret [illegible] [illegible]rg[illegible] h[illegible] endo qu[illegible], qu[illegible] m[illegible] ius aff[illegible]ctus eſt, vt ipſa conſtruatu[illegible] on[illegible] De[illegible] instruatur.

In [illegible] ledit ationi[illegible] [illegible] 4[illegible] Sa[illegible]e M[illegible]ae[illegible], ſancte Gabriel, ſancte Ra[illegible] an[illegible] or Angel[illegible]um, atq[illegible] Arc[illegible]angelo[illegible]m, per [illegible] vo[illegible] git, & de cuius con[illegible] m[illegible]lati[illegible] pau[illegible] o[illegible] pare præſ[illegible] mo, vt [illegible] D[illegible] ſupp[illegible]e[illegible] digne[illegible].

Dr[illegible] 470.

I[illegible]o ad [illegible] ni Ar[illegible]

[illegible] oculis [illegible]

[illegible]

Ten[illegible]

Pr[illegible]

[illegible] 4[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] me[illegible]

[illegible]

[illegible]erna [illegible]

[illegible]um t[illegible] us [illegible] o[illegible] ta [illegible]

R[illegible]

[illegible] 4 [illegible]

A[illegible]

[illegible] amat [illegible]

[illegible]

[illegible] qu[illegible]

[illegible]onci[illegible]tur [illegible]

[illegible] quid lar[illegible] a m[illegible]

Ex [illegible] unt, ſan[illegible] et [illegible]

Aure[illegible] 4[illegible]

[illegible] mes [illegible] ne[illegible] ſi mi[illegible]te [illegible] compet[illegible]ns [illegible].

Gre[illegible]rius M[illegible]

In Agenda mortuorum. Su[illegible] n[illegible] currite Ang[illegible]i, ſ[illegible] pi[illegible] am c[illegible] tes eam in conſpe[illegible]u Al[illegible].

[illegible] Sacr[illegible] m [illegible] d [illegible] [illegible] Ange[illegible] co[illegible] catu[illegible] acc[illegible] & [illegible] m [illegible] con[illegible].

Mun[illegible] me, q[illegible] geli[illegible] iui [illegible] h[illegible].

Bea[illegible] M[illegible] fu[illegible], ſu[illegible] [illegible].

[illegible]

[illegible] A[illegible]e c[illegible] [illegible] ho[illegible]

[illegible]

Lib. [illegible] lo[illegible] e [illegible] a[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Haymo. [illegible]

[illegible] *aeli Arc*[illegible]: Angel[illegible] cuſto [illegible] noſt[illegible] ora[illegible] & opera noſt[illegible] [illegible] nt[illegible] [illegible]cat Angelus ait T[illegible] [illegible] *oratione, ego* [illegible] *orationem tuam ante De*[illegible]*um*

Rabanus Maurus. 8[illegible]0.

[illegible]lus [illegible] *lib.* [illegible] 4 [illegible] Q[illegible] propter v[illegible] [illegible] rx[illegible]ler [illegible] n[illegible] [illegible] lice [illegible] [illegible] [illegible] n [illegible] [illegible] n [illegible] ciuis [illegible] ſ[illegible] lum [illegible] cat[illegible].

Ad cap. [illegible] *ecrem* [illegible] An[illegible], [illegible] aux[illegible]ia bantur [illegible] er q[illegible] [illegible] ſtrux[illegible] ni c[illegible] ſ[illegible] runt [illegible] norib[illegible] [illegible] Domi num no[illegible] n [illegible] q [illegible] ra p[illegible] cau[illegible] gat[illegible] pro ea potuim[illegible] ecera [illegible]e D[illegible] u [illegible] m [illegible] rce[illegible] e[illegible] r iſta[illegible] rò quis [illegible]

C[illegible] *Caluus.* 870.

Oratione ante Litaniam [illegible]to Domine, vt om[illegible] ſancti[illegible] etiue Ang[illegible], Archan[illegible] V rtu[illegible] teſta[illegible] atu [illegible] mina[illegible] nes [illegible] rubim [illegible] hi[illegible] r[illegible] obi[illegible]

Remigius Antiſſiodoren. [illegible]

Ad caput 1. Zachariæ: [illegible] *ixer* [illegible] *au terram,* [illegible] *ecce omnis terra habitat*[illegible] ceret. Omnia regoa [illegible] ta ſunt, [illegible] ia, ne [illegible] premuntur an[illegible]tia. E[illegible] quar[illegible] ne ille [illegible] gelus [illegible] inter[illegible] [illegible] Iſra[illegible]one acce pta d[illegible] precan[illegible] Dominum pro [illegible] lo, dixit. O Domin[illegible] cùm omnis ter[illegible] a ſecurè habitetur [illegible] non miſ[illegible]reris Ieruſalem, & v[illegible] Iuda[illegible] mà cùm ſ[illegible]cundum tua pro[illegible] a [illegible] tatis expletum [illegible]e.

Ra[illegible]*l*[illegible] *Ar*[illegible]*s* [illegible]06[illegible].

In F[illegible]*o Angelorum* [illegible] *ermone de Apoc*[illegible] Ita[illegible] u arm[illegible] [illegible] hari at[illegible] n[illegible]s arm[illegible] m[illegible], [illegible] nra[illegible] o n[illegible] c[illegible] nes dial[illegible] o i for- tl[illegible] r[illegible] m[illegible] mu[illegible] [illegible] rn[illegible] [illegible] n auxilium noſtrum inuocemus, e[illegible] rum memoriam veneremur, & frequentemus; mund[illegible] tia mentis, & operum ſanctitate eos nobis pr[illegible] p[illegible] ios f[illegible] iamus, quatenus auxi[illegible] ij[illegible] & precibus [illegible] orum adiuti, diabo[illegible] [illegible] perare, & cum victorib[illegible] coronari mer[illegible] amu[illegible]

[illegible] *de* [illegible] Quo[illegible] iam S. Ange[illegible] tan tam [illegible] a [illegible] tem, quia ſi[illegible] ſunt ſol ci[illegible] n[illegible] n[illegible] ua[illegible] re[illegible], ro[illegible] bis [illegible] care, [illegible] ætar, & Dominum laudar[illegible], veneremur, de prec[illegible] mur & [illegible] mo[illegible] m [illegible] quent mus quat[illegible] nu[illegible] pr[illegible] eorum mereamu[illegible] diabolicas[illegible] ud re.

[illegible] 1[illegible]0.

In [illegible] *rud* [illegible] [illegible] ſtru[illegible] A[illegible] dum l[illegible] gem [illegible] ar tur[illegible] ui [illegible] c[illegible] umb[illegible] r[illegible] [illegible] ori[illegible] [illegible] vi[illegible] q[illegible] c[illegible] ibe[illegible] [illegible] us, quam co[illegible] o [illegible] c[illegible] a [illegible] qu[illegible]m intus & [illegible] mino

In El[illegible] D I[illegible] S[illegible]nt [illegible] A[illegible] [illegible] terra cum [illegible] qu[illegible] iun[illegible] M[illegible] m[illegible] [illegible] in a[illegible] xi[illegible] ni[illegible] m[illegible] [illegible] n[illegible] t[illegible] u[illegible] a [illegible] [illegible]m in m[illegible] cx[illegible] a[illegible], & [illegible] ad[illegible] xl[illegible] r[illegible] l[illegible]

Honorius [illegible] *nen*[illegible] [illegible]

[illegible] *ne de S. Michaele* [illegible] *char*[illegible] [illegible] tem potebarbari Chri[illegible] a [illegible] b[illegible] l[illegible] um ind[illegible] qui [illegible] iduano [illegible] anio au[illegible] m Michael[illegible] hang[illegible] [illegible] implorau[illegible] rum [illegible] m A[illegible] aru- [illegible], hoſt[illegible] u[illegible] obus m[illegible] ſ[illegible] o laru [illegible] [illegible], &c. [illegible] ha- [illegible]m inuocemu[illegible] t c[illegible] m[illegible] o & [illegible] tua Ang[illegible] um m[illegible] mus in cæl[illegible] ſ[illegible] trium- phar[illegible]

R[illegible]*per*[illegible] *Tuitienſis.* 1120

Ad cap. [illegible] Pr[illegible] tis orantibus ſiu[illegible] cæteri iuſti h[illegible]n[illegible] ni[illegible] u[illegible] Ange[illegible]s [illegible] teru[illegible] ni [illegible] nt bus, iuxta [illegible] Za[illegible]h[illegible] [illegible] *e ondit Ange*[illegible] *Domini, & dix*[illegible] *exercituum* [illegible] *que quò non mi*[illegible] *ſereberis Hieru*[illegible]*em,* [illegible] *vrbium* [illegible] *ud*[illegible] [illegible] *iam ſeptuageſimus annus* [illegible] *u cit aut Dei* [illegible] *mus ſpirit*[illegible] *n* [illegible] *r*[illegible] *ter*[illegible] *arum, &c.* Zach 1.

[illegible]*rn*[illegible]*rdus.* 1130.

[illegible] *bitat.* Quoties grauiſſima cer- n[illegible], & tribulatio vehem[illegible] us im- [illegible] dem tuum, ductor[illegible] m tuum, [illegible] o[illegible] portun tatibus, in tribu- [illegible]

[illegible] mus ſanctos Angelora- ſt[illegible] Deo preces, & vota homi- [illegible] n[illegible] v[illegible] e[illegible] ir[illegible] & d[illegible] eptatioue [illegible] uari [illegible] ra[illegible] cri[illegible] [illegible] at hoc Angelus [illegible] *n* [illegible] *do orabas, ego obtuli ora-* [illegible] Tob 12.

P[illegible] 1[illegible]0.

M[illegible] *ſtice explan*[illegible] *b*[illegible] Ch[illegible] bim tanquam [illegible] a[illegible] [illegible]us, [illegible]orum & patro[illegible] [illegible] eamus, & v[illegible] ſ[illegible] uat, [illegible] repe[illegible]

Adam [illegible]*orinus.* 1180.

In Proſa [illegible] [illegible] ael[illegible]
Vt ab [illegible] *ad*[illegible]*entur,*
Hos deuote [illegible]*mur,*
Inſtante. [illegible].

Innocentius Tertius Papa. 1200.

Pro[illegible]*m*[illegible] *Pſalmo Pœnitentiales.* Orant Angeli, & ſemp[illegible]r exau[illegible]untur à D[illegible], [illegible] d pr[illegible] l[illegible] of ferunt precum ſuffr[illegible] a, pro le[illegible] r[illegible] ò re[illegible] runt gratiarum act[illegible] n[illegible] Orau[illegible] Angelus dicen[illegible] *Domine exercituum* [illegible] *que tu non miſ*[illegible] *eberis Hieruſalem, &* [illegible] *bium Iuda* Zach 1.

Iacobus Vitriacus. 1220.

In [illegible] *amamaiore* Quoni[illegible] m in hoc [illegible] re cal[illegible] noſo habitant aër[illegible] æ Poteſtates, & orationes noſtras impedire nituntur, atque per regionem ſuam tranſitum negant; neceſſe eſt nobis, [illegible] d [illegible] er An[illegible] os ſan[illegible] a[illegible] bunal Iudic[illegible] n[illegible] r. Vnde & in Tobi[illegible] A[illegible] ait *Quando orabas cum la-* [illegible] *o tuis* [illegible] *ation* [illegible] *tuam* [illegible] *o* [illegible] *ino.* Non h[illegible] [illegible] ſh[illegible] ſtre D[illegible] ni no per An [illegible]el[illegible] nnoteſcant[illegible] ſed [illegible] icuntur A[illegible] el[illegible] Domino [illegible] rat[illegible] nes noſtras o[illegible] rr[illegible] Domi[illegible] m ſuper ora [illegible]ion[illegible] noſtr[illegible] conſu[illegible] orantibu[illegible], [illegible] amu[illegible] & [illegible] d[illegible] D[illegible] m[illegible] orationes [illegible] int[illegible] ſu[illegible] imi[illegible] & [illegible] n[illegible] [illegible] ngel[illegible] quà[illegible] atria, D[illegible] [illegible] ur [illegible] c[illegible] n[illegible] m [illegible] n n[illegible] [illegible] r volun- [illegible] Qu[illegible] d[illegible] im n[illegible] ai D[illegible] d[illegible] c[illegible] ni [illegible] im [illegible] t[illegible] [illegible] n[illegible] Tob 12.

le. Intercedere autem pro nobis dicuntur meritis ſuis, dum eorum merita nobis ſuffragantur.

Guilhelmus Aluernus. 1230.

Secunda parte de [illegible] parte 2. cap. 156. Secundum officium Angelorum eſt interpellare & orare pro nobis. Cui officio quidam addiderunt officium præſentandi orationes noſtras & vota ante Creatorem. Hoc autem non eſt, niſi interpellatio ipſorum, vel aliud adiutorium. Procurator namque, vel mediator, ſi fauorem vel gratiam habuerit in conſpectu iudicis, pro [illegible] dubio & promo[illegible] et ipſam petitionem, quam porrigit. Orationibus igitur noſtris permultum adduot Angeli ſancti, & hoc eſt fauore ſuo, quem obtinent in conſpectu Altiſſimi, non ſolum [illegible]do, vel petendo, ſed etiam fauendo, vel porrigendo.

Alexander Alenſius. 12[illegible]0.

Parte 2. quæſtione 26. memb. [illegible] De Angelis, quòd orant pro nobis, [illegible] ſunt ſupradictæ rationes inter quas [illegible] Nam [illegible] apertè tangit modum orationis ipſorum pro nobis, quæ dicit ſic. Vnicuique [illegible] Angelus bonus adeſt, qui regat, moneat [illegible] qui pro [illegible]bus noſtris corrigendis, & miſerationibus exponendis, faciem Dei quotidie videat.

Albertus Magnus. 1240.

In Litania: Sancte Michael ora pro nobis. Mitte, quæſo, ſanctum Michaelem ad nos, qui princeps ſit militiæ noſtræ, dux in agmine noſtro, vexillifer in certamine noſtro, propugnator contra hoſtes noſtros, in acie noſtra defenſor aduerſus omnes inſultus, atque [illegible]tiunes inimicorum qui egrediatur in exercitibus noſtris, & omnes aduerſarios noſtros faciat cadere coram nobis.

Thomas Aquinas. 1250.

Secunda 2. quæſt. [illegible] *articulo* [illegible] Oratio porrigitur alicui dupliciter: vno modo [illegible] per ipſum implenda: alio modo [illegible] impetrandа. Primo quidem modo ſoli Deo orationem porrigimus: ſecundo modo orationem porrigimus ſanctis Angelis & hominibus, non vt per eos Deus petitiones noſtras cognoſcat, ſed vt eorum precibus & meritis orationes noſtræ ſortiantur effectū. Et ideo dicitur Apocal. [illegible] quod *aſcendit fumus incenſorum de orationibus ſanctorum, de manu Angeli coram Deo.*

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad caput 5. Iob *Ad aliquem Sanctorum conuertere.*) Si non confidis de tuis meritis, de quibus non videtur quòd debeas confidere, propter malitiam tuam, deprecare vnum de S. Angelis, vt intercedat pro te.

Durandus à S. Portiano. 13[illegible]0.

Lib. [illegible] *Sentent. diſt.* [illegible] *quæſt. 4.* Beneficia diuina deſcendunt in nos mediantibus tam Angelis quàm animabus Sanctis, non propter defectum diuinæ miſericordiæ, ſed propter ordinem diuinum conſiderandum, quo Deus vult bonitatem ſuam communicare inferioribus per ſuperiores.

Albertus Patauinus. 1320.

[illegible]ermone 4. Si præter[illegible] [illegible]pam, non reli[illegible] Deus [illegible]aluabi[illegible] Angelorum & Sanctorum [illegible]recibus

Ioannes Bromiardus. 1380.

In Summa de Angelis. Adſunt Angeli, vt p[illegible]gant; adſunt, vt proſint: non ſolùm habend[illegible] in reuerentia, vt potè [illegible] nobiles, [illegible] in neceſſitatibus inuocandi ſunt, vt patroni, cuſtodes, & defenſores.

Thomas VValdenſis. 14[illegible]

Tomo [illegible] *capite* [illegible] [illegible] quo[illegible] mus [illegible] inquit Ambroſius, [illegible] mu[illegible], & ad [illegible] acc[illegible]. [illegible] N[illegible] [illegible] inte[illegible] [illegible]

Ioannes Gerſon. 14[illegible]0.

Tractatu ſuper [illegible] [illegible]em[illegible]remu[illegible] [illegible] utentius [illegible] an[illegible]ciunt conſu[illegible] na[illegible], ac perficiendi ſuum hierarchicum [illegible] officium.

Laurentius Iuſtinianus. 143[illegible]

De inſtitutione & regimine [illegible] Cum [illegible] lu[illegible] corporali[illegible] [illegible] [illegible]o, debet aduolare Prælatus ad orationis [illegible] [illegible]um, deprecari Dominum, Angelorum, [illegible]rumque omnium interpellare ſubſidium: [illegible]rum ſupplicationibus Deum valeat reconciliare plebem ſibi commiſſam.

Dionyſius Carthuſianus 1460.

Ad caput 18. Matth. articulo [illegible]2. Eccleſiaſtica Hierarchia ab Angelica gubernatur; ideo Angeli infimi ordinis immediatè cuſtodiunt homines, bona ſuggerendo, à malo plurimis retrahendo, à diuerſis periculis defendendo, pro ipſis orando, [illegible] uam impetrando.

Ioannes de Turrecremata. 14[illegible]0

In Meditationib. Hos autem be[illegible] ſtes ſpiritus re[illegible] & ve[illegible] [illegible]cta ſuſcepit Eccleſia; cùm quia [illegible] [illegible]ſitatis creaturarum reg[illegible] [illegible] dentiæ d[illegible] [illegible] ma[illegible] [illegible] tati, ſedula diligentia [illegible] & [illegible]na cum charitate procurant. Attende igitur fidelis anima quanto d[illegible] affe[illegible] teneamur beatis Angelis gratiarum actiones debitis laudibus perſoluere, quorum tanta erga genus humanum ſunt charitatis beneficia.

Ioannes Ludouicus Viues. 1530.

In precibus ac me[illegible] at onibus generalibus, ad Ange[illegible] cuſtodem. Quantum debeo communi noſtro Domino & parenti, qui te mihi d[illegible] d[illegible] dens cæcum, ſapiens ſtultum, [illegible] guarus [illegible] ignarum: & qui [illegible] & [illegible] O qu[illegible] m[illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] ibi ago gra[illegible] [illegible] m[illegible] ac[illegible] [illegible] n[illegible], impel[illegible] tem de qu[illegible] [illegible] tandem ad beatitudinem perducas, [illegible] per iam [illegible] vt quemadmodum [illegible] tuu[illegible], vel [illegible] liens, ſim [illegible] [illegible] aſque creditum [illegible] [illegible] ci portu[illegible]

ASSERVNT IVDÆI VETERES.

In Offic[illegible]*de*[illegible]*un.*[illegible]*orum*: Angeli pacis egredimini in occu[illegible]um defuncti, portas para[illegible]ſi[illegible]oluptatis reſerate [illegible], atque pacem aduentui e[illegible]s denuntiate.

In[illegible]*b. Precationum Iudaicarum*: Angeli miſericordes m[illegible] D[illegible] al[illegible] placat[illegible], quæ[illegible], faciem Dei [illegible] pr[illegible] at[illegible] [illegible] [illegible]tur [illegible] & [illegible] Iud[illegible] *cum* Ipſi, qu[illegible] pr[illegible] ſtatuere non [illegible]bēt [illegible]m, qua pr[illegible]. Nam quamuis nul[illegible] gen[illegible] De[illegible] m[illegible] quàm nobis, vt [illegible] rē n[illegible] ſſ[illegible] m[illegible] r[illegible] in[illegible]ora-re vel Michaëlem, vel Gabrielem; tamen non eſt prohibitum. Et ſic quoque ſe res hab[illegible]t, cùm quis honorē exhibet miniſtris, & int[illegible]rceſſoribus Regis, conferendo tamen regi eum honorem, qu[illegible]m ei tribu[illegible] [illegible]cet; ſic quoqu[illegible] inuenimus in Ieſhoſua, cu[illegible] Ang[illegible]lus dixit *Ego Princeps exercitus Dei veni* [illegible] *cec*[illegible] *Io*[illegible] *facie in t*[illegible] *incuruans ſe, dicendo: qu*[illegible]*d d*[illegible] *Domin*[illegible]. Nam intentio Ioſue erat honorar[illegible] [illegible]im nomi[illegible] mittentis. Hoc modo & [illegible] dixit: Q[illegible] iniuſtus ſum, propterea peto à vobi[illegible] An[illegible]li miſericordes) placate, quæſo, faciem Dei altiſſimi.

ARTICVLVS QVINTVS.

EX BONIS ANGELIS QVOSDAM

PROPRIA CVLPA PER SVPERBIAM CÆLO DETVRBATOS, MALOS DÆMONES EVASISSE, DEO ET HOMINIBVS ADVERSARI, NON TAMEN, NISI DEO PERMITTENT[illegible], [illegible] LÆDERE [illegible] ſpem habere, mirè ſagaces eſſe, &c.

NEGANT.

Anno ante natū Chriſtum.

350. ARISTOTE[illegible] *malos* [illegible] *Angelo*[illegible] *ed*[illegible] *deceptus ab*[illegible] *ſo familiari dæmone ſuo quem de*[illegible] *ceteris deſcend*[illegible] *opinabatur*. Gu[illegible]helmus Aluernus tractatu d[illegible] Legibu[illegible].

50. post natū Chriſtum [illegible]us Epicureus apud Plutarchum in Bruto. *Non probabile eſt*, inquit, *Genios eſſe.*

100. *Baſilides ex Diabolo Deum fecit.* Clemens Alexand. lib. 4. Stromaton: *Quomodo non eſt vere impius B*[illegible]*ides*, [illegible]*qui Diabolum quidem inter Deos referat; hominē autem peccandi poteſtate p*[illegible]*tum, ut*[illegible] *minuit?*

150. [illegible]*Marcion*[illegible] *Ce*[illegible]*n d*[illegible]*m beneficum nominant, & ipſum Deo op*[illegible] *preferunt.* Ni[illegible]etas lib. 4. [illegible] 4.

200. *H*[illegible]*es dicunt d*[illegible]*elos in ma*[illegible]*me*[illegible] *refundendos.* Theodoretus Hæreticarum Fabu[illegible].

230. *Luc*[illegible] Deo Socrat[illegible] *dæmones* ait, *eſſe genere animal*[illegible] *po*[illegible] *aeria.*

250. *Or*[illegible] *eius poſt longi*[illegible]*ma tempora*[illegible] *eddendos, quòd Chriſtus etiam pr*[illegible] E[illegible] & A[illegible]us de Origeniſtis, Synodu[illegible] [illegible]ta OEcumenica actione [illegible].

400. [illegible] *in diabolo bona fa*[illegible]*perire non p*[illegible]*e, exuſtaq. in totum malitia diab*[illegible] *quam*[illegible] Oroſi[illegible] [illegible] Commentari[illegible] Auguſtinum.

450. [illegible] *tendunt d*[illegible]*b*[illegible]*lum nunqu*[illegible]*m fu*[illegible]*tum, nec naturam eius Dei opi*[illegible] *habet*[illegible] *omnis mali eſſe principium*[illegible]. L[illegible].

500. [illegible] *cre*[illegible]*tum*, [illegible] *nunquam fu*[illegible] *num Angelum*[illegible].

630. [illegible]*M*[illegible] *Deum*[illegible] *ex*[illegible] *ſtifero, eos*[illegible] *em millibus*[illegible] *ante Adamum*[illegible] *idem a*[illegible] *neuros.* Azoa[illegible]. & [illegible] Liber de [illegible]lloquio Mahometi [illegible]m Iudæis, C[illegible]logia, Æn[illegible] S[illegible] [illegible]ad [illegible] bi ann[illegible].

820. *Michael B*[illegible] *Imp. nullo*[illegible]*one*[illegible] ullo [illegible]e.

1050. *B*[illegible]*omili dicunt*[illegible]*nem, qui a*[illegible] *eſt Satanas*[illegible] *Dei Patris*[illegible] *vocari Sataniel*[illegible] *F*[illegible] *um*[illegible] *em*[illegible], *vtpote primogen*[illegible]*um*[illegible] *Patres*[illegible]*tur e*[illegible] Ethymi[illegible] in Panoplia pa[illegible] 2.

1110. *Petrus*[illegible] *dan*[illegible] *contactu lapidum*[illegible] *herbarum f*[illegible]

diabolum [illegible] in hominem habui[illegible] [illegible] vt caceras [illegible]. Bernardus epiſt. 190

1300. *Lollardi aiunt, Luc[illegible] cum dæmonibus ſuis cælo [illegible] pulſum [illegible], beatitudini cum omnibus ſuis reſtituendum. M.[illegible] A[illegible] omnes æterni[illegible] [illegible] Vnde cum [illegible] ſalutarent dicebant [illegible] id eſt, Luc[illegible].* Tr[illegible] [illegible]nico H[illegible] de anno 1[illegible]15.

1390 Ioannes VVicleuus articulo 6. Con[illegible] damnato: *Deus, inq[illegible] deb[illegible] obedire di[illegible]*

1420 *Petrus Aponenſis Medicus Italus perſuadere volebat [illegible] eſſe malos ſpir[illegible].* Ioannes B[illegible] fatione in Dæmonomaniam.

1520. Franci[illegible] Georgius Vene[illegible] tomo 1. ſect. 1. prob[illegible] 4[illegible] *antiqu[illegible] [illegible] concedamus dæmones eſſe corpo[illegible] generationi apto[illegible] dub[illegible], vt omnes viri ſapie[illegible], acceſſerunt ad [illegible]* [illegible] blemaron ſect. 5. cap. 192. *[illegible] antiquis aſſe[illegible], eſſe in dæm[illegible]*

Gen. 3. *Quibus fauet ſententia Dei d[illegible] [illegible]* Ponam in[illegible] [illegible]um, & ſemen illius. *N[illegible] enim diab[illegible], per [illegible]pentem de[illegible]* Inter ſemen tuum. *Si[illegible] at pe[illegible] ſemen, nonne [illegible] [illegible] ipſum illius fœminei ſexus ſe[illegible] [illegible]heologi vocant La[illegible] Lamia dicunt.*

1530. *Iudæorum quidam dicunt, quod centum viginti annis [illegible] quibus Adam[illegible] [illegible] cum dæmones, & conceperint ab eo, ſicq; genuerit dæmones & ſpiritus, Lamias, [illegible] Lemures.* E[illegible] in voce Lilith.

1540. *Dæmoniaci Anabaptiſtæ aſſerunt, dæmones poſt finem mundi ſaluandos: & vt nos Deum, ſic illi dæmonem decies per diem colunt, & inuocant.* Lindanus in Dubitantio.

Eſt & aliud quoddam Anabaptiſtico genus, quod De[illegible] miſericordiam [illegible] omnibus hominibus [illegible] dæmonibus poſt iudicium pollicetur. Lindanus in Dubitantio.

1545. *Georgiodauidici negant eſſe diabolum.* Lindanus in Dubitantio, Cochlæu[illegible] de a[illegible] M. Luthe[illegible], anno 1545. Sleidanus in hiſtoria. Surius in Com. Prateolus de hæreſibus.

1550. *Libertini Diabolum, mundum, & peccatum accipiunt pro imaginatione, quæ nihil eſt [illegible] lunt, imaginationes tantum friuol[illegible], & inanes concipi, cum aliquid de diabolo, aut de peccato opinamur.* Ioannes Caluinus de Libertinis cap. 10.

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ

Geneſeos 3. v. 1. Sed & ſerpens erat callidior cunctis animantibus terræ, quæ fecerat Dominus Deus. Qui dixit ad mulierem: Cur præcepit vobis Deus, vt non comed[illegible]tis ex omni ligno paradiſi? Cui reſpondit mulier: De fructu lignorum, quæ ſu[illegible]n paradiſo veſcimur: de f[illegible] verò ligni, quod eſt in medio paradiſi, præcep[illegible] nobis Deus ne comede[illegible], & [illegible] angeremus illud, ne fortè moriamur. Dixit autem [illegible]pens ad mulierem: Nequaquam morte moriemini. Scit enim Deus quòd in [illegible]que die comederitis ex eo, aperientur oculi veſtri: & eritis ſicut d[illegible] ſ[illegible]ntes bonum & malum. Vidit igitur mulier quòd bonum eſſet lig[illegible] [illegible] & comedit, deditque viro ſuo, qui comedit: & aperti ſunt oculi amborum. cumque cognouiſſent ſe eſſe nudos, conſuerũt folia ficus, & fecerunt ſibi perizomata, &c. Dixit Dominus Deus ad mulierem, quare hoc feciſti? Quæ reſpondit: Serpens decepit me, & comedi. Ait Dominus ad ſerpentem: Quia feciſti hoc, maledictus es inter omnia animantia, & beſtias terræ: ſuper pectus tuum gradieris, & terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ. Inimicitias ponam inter te & mulierem, & ſemen tuum & ſemen [illegible]: ipſa conteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo eius.

Iob. 1. 6. Quadam die, cùm veniſſent filii Dei, vt aſſiſterent coram Domino, affuit inter eos etiam Satan. Cui dixit Dominus: Vnde venis? Qui reſpondens ait: [illegible] terrã, & perambulaui eam. Dixitque Dominus ad eum. Nunquid conſidera[illegible] meum Iob? Cui reſpondens Satan ait: Nunquid Iob fruſtra timet Deum? [illegible] vallaſti eum, ac d[illegible] e[illegible]. ſed extende pa[illegible] & [illegible] quæ poſſidet. ni[illegible] in faciem tuam benedixerit t[illegible]. Dixit e[illegible] Domi[illegible] ſa[illegible] ce vn[illegible] quæ habet in manu tua ſun[illegible] [illegible] eum ne exte[illegible] anu[illegible] Egr[illegible] eſt Sata[illegible] f[illegible] Do[illegible]. C[illegible] d[illegible] & [illegible] derent & bi[illegible] vinum, nun[illegible] ad [illegible], qui diceret: B[illegible] rabant [illegible] pal[illegible]rur iuxta eos: & irruerunt [illegible], & pueros per[illegible] gla[illegible] & [illegible] ſolus [illegible] [illegible] [illegible] rer. & d[illegible] De[illegible] de cælo & [illegible] oues pueros[illegible]que conſumpſit. [illegible] [illegible]bus [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible]

[redacted] cos, & ſtaret [redacted] Sa [redacted] Satan [redacted] dabit [redacted] ma [redacted] & [redacted] man [redacted] Satan [redacted] pe [redacted] que ad [redacted]

[redacted] & [redacted]

[redacted] A [redacted] bu [redacted] dæmo [redacted]

[redacted] m, ſimi [redacted] o Altiſſimo. Ve [redacted] d [redacted]

[redacted] & [redacted], & paliurus in [redacted] & paſcua ſt[redacted]num. [redacted] occurrent dæmonia, ono[redacted] clamab [redacted]

[redacted] qu[redacted]d ẽtam creari ſunt, & in furore ſuo con[redacted]pore co[redacted]ſummationis effundent virtutem[redacted] & fu[redacted] confundent. Ignis, grando, fames & mors, omnia hæc ad vindictam [redacted].

[redacted] mortis [redacted] orbem terrarum, [redacted]tantur autẽ [redacted] ex parte [redacted]

Tob. 6. [redacted] & dixit ei: obſecro te Azaria frater, [redacted] dicas [redacted] quæ de piſce [redacted] ſeruare iuſſiſti? Et reſpon[redacted] Angelus [redacted] per carbo[redacted] ponas [redacted] ca[redacted] ge[redacted] viro, [redacted] ita vt vltrà non accedat ad eos.

[redacted]8. Reco[redacted] An[redacted] de caſſidili ſuo par[redacted]s. [redacted] Raphael Angelus apprehendit dæ[redacted] Ægypti, &c.

[redacted] transfretu[redacted] in [redacted] Geraſenorum, occur[redacted] de monume[redacted] exe[redacted]mis, ita vt nemo p[redacted] Et ecce clamauerunt [redacted] nobis & tibi le[redacted] fi[redacted] ? Erat autem [redacted] ab illis grex [redacted] p[redacted] s [redacted] At [redacted] p[redacted] er[redacted] & [redacted] n a[redacted]

[redacted] & [redacted] h[redacted] a [redacted] n ſteti[redacted] io[redacted]

[redacted] am [redacted] vt [redacted] aduerſus carnem & [redacted] aduerſus p[redacted] rectores [redacted]

[illegible]

ASSERVNT PATRES GRÆCI

[illegible]

[illegible] delqui [illegible] homi[illegible] fini[illegible]

Co[illegible], q[illegible] rem [illegible] gaſt, & om[illegible] ded ſi[illegible] nob[illegible] & [illegible] omnem [illegible] d[illegible] idam [illegible] penit m[illegible] rictum [illegible] erem pueris, quem omni[illegible] miſ[illegible] put[illegible] q[illegible] in terram inſtar fu[illegible] eru[illegible] [illegible] upeiu[illegible] um [illegible] [illegible] dedecus mutatione, [illegible] propter v[illegible] tariam mentis m[illegible] iam, cuius aſp[illegible] ex[illegible] at abyſſos, & minæ [illegible] ue[illegible] aciuo mont[illegible] in repa malos [illegible] iritus, & [illegible] opera manuum tuarum exactu a[illegible] eni ſpi[illegible].

[Ign]atius. 100.

[Ep]ſt. ad Philipp. Princeps mundi huius gaudet cùm qui crucem n[illegible] noſ[illegible] con[illegible] nem, ſuum [illegible] Id [illegible] m [illegible]

[illegible]

[illegible] ſed A[illegible]. Neque tamen [illegible] quia & ſuo [illegible] quidam de [illegible] quòd [illegible] ctionem.

H[illegible]. 120.

[illegible] *[illegible]* Ac [illegible]

[illegible]

[illegible] peculiari [illegible] ho[illegible] mori, [illegible] tempore habebunt, neque [illegible] morte commutata immortalitate ita fruentur æterna, &c. Porro dæmones omnes, non [illegible] constant, quibus est [illegible] & [illegible] quæ c[illegible] nrum constitutio à solidis [illegible] potest, qui spiritu Dei muniuntur: non [illegible] num, qu[illegible] anima re[illegible] Dignis enim & indigni ore comprehendi non potest, quæ circa [illegible] substantia [illegible] M[illegible] aoim [illegible] tem volunt imperare animæ, [illegible] Dæmones pro sua malignitate in hominum [illegible], varijs & en[illegible] ani, [illegible] cæl[illegible] ant, & [illegible] qu[illegible] ma [illegible], qui ani ma r[illegible] cum ip[illegible] sunt, [illegible] vel [illegible] fine [illegible] monitate, [illegible] occasionem exhibeant. E[illegible] possit, cælum ipsum [illegible] qui omni [illegible] à De[illegible] detrahere [illegible] N[illegible] queant, [illegible] mi[illegible] & [illegible] ma[illegible] iam impugnant. Hos vincere qui vult, [illegible] repudi[illegible] armatus enim thorace [illegible] sti Spiritus, quicquid [illegible] st, seruare potest. Atqui fiunt etiam morbi, & commutationes quædam oboriuntur in materia nostra; & eorum causas, cum eveniunt, dæmones ipsi sibi ascribunt, eodem tempore accedentes, quo morbus inuadit. Interdum etiam ipsi tempestate vecordiæ suæ habitum corporis concutiunt, [illegible] per [illegible] verbum [illegible] doctrinæ terror [illegible] & æger [illegible], &c. Deus nihil non bonum [illegible] produxit: dæmonum autem suæ [illegible] rebus in mundo inu[illegible] is ad mala facinora [illegible] ur, & istis, non Deo [illegible] mal[illegible] ,&c. N[illegible] dæmones, sed d[illegible] & re[illegible] le, maxima [illegible] admiratione, dæmones [illegible] esse simi[illegible] edocuit. Siquidem [illegible] suos aliquo e per [illegible] inde pacta mer[illegible] de familiaribus coarestituere, [illegible] etiam, qui [illegible] existimantur Dij, quorum [illegible] membri hominum [illegible] insinuantes, deinde [illegible] suam [illegible] gloriam fabricat[illegible] in publicum prodire iubent, & in conspectu omnium, [illegible] undo re[illegible] morbum [illegible] vicissitudini hominum [illegible]

Irenæus. 180.

Rom. 3. [illegible]. D[illegible] mortui [illegible] gi[illegible] serpens ante[illegible] ost[illegible] ho[illegible] sicut Domi[illegible] *a est, & in*

Ioan 8. [illegible] ergo [illegible] pio mei tr[illegible]

Matt 4. [illegible] & in [illegible] ba[illegible], dicens *Hæc om*[illegible] [illegible] Non enim ipse deter[illegible] huius seculi regna, [illegible], &c. Diabolus nunquam [illegible] qu[illegible] qui nec [illegible] vult in tranquillo agere, &c. [illegible] us apostata ex[illegible] Angelus ho[illegible] principio, secu[illegible] & absti[illegible] ad transf[illegible] De[illegible] pau[illegible] ob[illegible] tur [illegible] & ad ob[illegible] verum Deum [illegible] [illegible] in ea sunt, [illegible]

[illegible] spiritum a[illegible] Apostolus, in e[illegible] quæ [illegible] ad [illegible] uit, inuidens homini, apostata a [illegible] e. Ephes.

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib. 1. Stromaton. Cum Dominus sit co[illegible] diorum, & futura præsciat, facilem h[illegible] tionem & ad reuertendum propensionem, & diaboli calliditatem ab alto [illegible] ipso, [illegible] propter [illegible] nem [illegible] cau[illegible] as seruis D[illegible] astute hoc moliens, vt ipsi quoque cum [illegible].

Hippolytus. 220.

Oratione de [illegible] Tum adducetur filius perditionis, id est diabolus, cum dæmonibus & ministris suis, angelis suis seuerè & [illegible] dis, [illegible] deoturbis igni inextinguibili, vermi [illegible] dormienti ac tenebris exterioribus.

Origenes. 230.

Lib. 1. in Iob. *Diabolus venit, vt staret ante Dominū.* Venit, sed non in præsentia, non accessu, neque introitu, sed venit cogitatione, consilio, desiderio. Nam sicut quis latronū positus in carcere ac vinculis vult frequenter & optat, vt sit foras in montibus, vbi pridem fuerat, sed non ipse est illic, sed sensus atque cogitatio eius, & venit ille in cogitationem, commonefaciens se de ijs, quæ [illegible] sunt locis, & stationibus, factis quoque atque studijs: ita diabolus cùm commonefacit se priorū omnium, & desiderat illa quæ fuit ante Deum, & vadit illuc sensu atque cogitatione, venisse dicitur ante Deum, cùm ipse non propriè venerit, sed sensu & cogitatione. Nam quomodo veniret ante conspectum Dei is, qui sanctæ animæ Iob appropinquare, vel eam tangere permissus non est? &c.

Circuiui terram, &c. Nō per temporum spatia circuisti, sed subitò, celeriter, ac velociter omnia, quæ sub cælo sunt, peragrasti; & omnia, quæ in aëre sunt peruolando; & cuncta, quæ sub cælo sunt, inspiciendo; subitò ab Oriente ad Occasum transeundo, & à Meridiano ad Aquilonem peruolando; & ea, quæ per quatuor terminos orbis, in omnibus gentibus, & prouincijs, & regionibus, atque linguis fiunt, vel dicuntur videns, & audiens, & sciens, non tanquam in præsentia habēs, sed tanquam spiritus volans, & omnia quæ voce dicuntur audiens, & quę operibus fiunt vniuersa videns: ea verò quæ in corde, atque intra animum tractantur nesciens. Si enim hominum cogitationes scisset, profectò nullum hominem saluum fieri permisisset. Nunc [illegible] ea quidem, quæ cogitantur, vel tractantur, ignorat; ea verò, quæ operibus fiunt, & per vocem dicuntur, audit, & videt, vtpote spiritus callidus, & subtilis, & qui vbique est præsens, atque totum mundum subitò peruolās. Si enim venti aëris regiones & prouincias subitò perflant, atque transeunt, [illegible] multo amplius aërei spiritus, id est nequissimi dęmones, subitò per [illegible] totum mundum, subitò vniuersa peragrāt quæ sub cælo sunt, subitò vbique præsentes sunt in omni prælio vel pœna, in omni perturbatione [illegible] ruina, [illegible] omni seditione ac tumultu, in omni [illegible] ne ac lite, in omni sanguine ac homicidio, in furto atque s[illegible] omni [illegible] lamentabili bello, vbique præsent[illegible] nequissimi aëris [illegible] dem[illegible] & [illegible] [illegible]

reuelant, atq; demonſtr[illegible] in ſomnijs, quàm in vigilijs, nec non in phantaſmatibus, & iuxta hæc quæ fiunt, vel emergũt, etiam alia futura ſperare [illegible] probare docent.

Homilia 7. in Ezechielem. Diuerſis pugnat Diabolus inſidijs, vt miſerum perdat hominem, & bonam malis tribuit vitam, ad decipiendos videntes, & malam bonis inurit conſcientiam. Mihi ipſi, qui in Eccleſia prædico, laqueos ſæpe tendit, vt totam Eccleſiam ex mea conuerſatione cõfundat. Omnia, vt diximus, diabolus operatur, & ea quæ videntur eſſe bona nec ſunt, & ea quæ per naturam ſuam mala ſunt: omnia aduerſum humanam commentatur naturam.

Lib. 1. de Principijs in proœmio. De diabolo, & angelis eius, contrarijsq; virtutibus eccleſiaſtica prædicatio docuit, quoniam ſunt quidem: ſed quid ſint, aut quomodo ſint, non ſatis clarè expoſuit. Apud plurimos tamen iſta habetur opinio, quòd Angelus fuerit iſte diabolus, & apoſtata effectus, quàm plurimos Angelorũ ſecum declinare perſuaſerit, qui & nunc vſque angeli ipſius nuncupantur.

Proclus. 260.

Apud Epiphanium hæreſi 64. Cæterùm reliqui Angeli in his, ob quæ fecit ac conſtituit ipſos Deus, manſerunt. Hic verò (*diabolus*) violauit, & prauus factus eſt, circa concreditorum ipſi adminiſtrationem, & inuidiam contra nos cõcepit. Quemadmodum & qui poſtea carnes amauerunt, & cum filiabus hominum, ob concubitus amorem conuerſati ſunt. Spontaneam enim etiam ipſis habere ad vtramq; voluntatem Deus conſtituit, velut etiam in hominibus: vt aut obedientes verbo eſſent cum ipſo, & acciperẽt beatitudinem, eaq; fruerentur: aut non obedientes iudicarentur. Erat autẽ & Diabolus ſtella Lucifer: *Quomodo,* inquit, *excidiſti è cælo ſtella Lucifer, qui manè oriebaris?* Erat lucis ſydus matutinum, ſed excidit, & in terram cõtritus eſt, vbi procreaſſet homini contraria. Deus enim indignatur ſuperbis, & contumacem ſententiá impedit. Inuadit autem, vt verſibus dicam,

Cunctis, velut quis principium primumq; ſit,
Mortalium ſerpens malorum ſtatim,
Theſaurum habens adeò grauem ſecum mali,
Errore cæcis, ignorantiaq; dux,
Vita lachrymis gaudens, ſimulq; ſuſpirijs.
Ad improbas perſuadet hic iniurias,
Conſanguineas armemus vt contra manus
Fratres: Cain perduxit, vt reſperſerit
Cruore primus terram ſeuus ſubito.
Et primus vt noſter parens cæleſtibus
De ſedibus miſer ruinam fecerit.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

De Demonſtratione Euangelica lib. 3. cap. 5. Ab eodem Saluatore didicimus, hoſtiles quaſdã inimicasq; humani generis, per hũc, qui circum terram verſatur, aërem, volare poteſtates dæmonum, ſpirituumq; malorum, eorumq; qui in illis principatum tenent: quæ cum malis hominibus verſentur, quas vt omni conatu fugiamus in præceptis habemus: tametſi vel quàm maximè Deorũ appellationes & cultus ſibi ipſis arrogant, multoq; etiam magis ab illis eſſe declinandũ, propter hãc ipſam cum Deo repugnantiam, hasq; aduerſu Deum inimicitias.

Lib. 4. cap. 8. Cùm multiplici errore vagetur, & nobis haud cernentibus circum hunc aërem, qui terram ambit, terreſtris quædam volitet ac dæmoniaca natura, quam homines neq; cognoſcere neque diſcernere idonei ſunt. cumq; bonorum [illegible] ſpirituum ac poteſtatum, & ipſorum denique diuinorum Angelorum natura, ab ea quæ in deteri[illegible] u[illegible] lapſa eſt, c[illegible]tinenter [illegible] [illegible] [illegible] Aſſu[illegible] remi omnium reg[illegible] [illegible] dec[illegible] bene poterat cedere, quàm ſi eorum, quæ in cælo ſpectantur, quæ præſtaor[illegible]ma ſunt, el[illegible]giſſent [illegible] riculum enim non mediocre erat, nec vbi De[illegible] quærentes, & curioſius, quæ ad aſpectum non [illegible] niunt, indagantes: difficultate ear[illegible]m [illegible] latent obſcuræq; ſunt, ad cõtrarias dæmon[illegible] [illegible]caſq; poteſtates vert[illegible]rentur.

Cap. 9. Et hæc quidem ſic ſe habebant: ad[illegible] tis verò & rebel[illegible]is poteſtatis factio[illegible] [illegible] ea ſit, huc a[illegible]torum etiam deprauatorum [illegible] qui & plus & mi[illegible] [illegible] malitia r[illegible]orta[illegible] [illegible]au[illegible] us præt[illegible]rea cuiuſ[illegible]am magniq; dæmo[illegible] [illegible]o-mnium principatum inter eos obtinet, [illegible] in diuino cultu nutauerunt, atque ob [illegible] pr[illegible]um [illegible]ocabulum amiſẽre, ſaluti hominũ inuidens in contrari[illegible]m partem trahebat, omn[illegible]q; g[illegible] malitiæ machinis cuncti[illegible] gentibus, [illegible] ti Domini, ex inuidia bonorum inſidiabat[illegible]. Mali dæmões in omni loco, & ciuitate, & r[illegible]g[illegible], ſub certo principe diſpoſiti inſtructiq; ſunt. Itaq; terreſtribus poteſtatibus ac ſpiritibus ma[illegible]is, pro prioribus Dei miniſtris, omnis vita homini[illegible] addicta eſt: omnibus certatim ac proelij[illegible] alacritate in lubrico voluptatis proficientibus: adeò quidem, vt iam naturæ terminos tranſi[illegible]rent, & modò ſe mutuo ardore corrumperẽt, modò quæ [illegible]cenda non ſunt patrarent.

De præparatione Euangelica lib. [illegible] cap. 6. Virtut[illegible] [illegible]miniſtrantes, & ſpiritus qui ad Dei miniſteri[illegible] mit[illegible]tuntur, propter eos, qui æternæ conſecuturi ſunt vitæ hæreditatem, ſanctos dico Angelos Dei [illegible]uina luce frui, ac idcirco luminaribus cæl[illegible] conferri, docti à Scriptura credidimus; à quibus peruerſi quidam ſpiritus, cùm ſua nequitia diuinam lucẽ ſuſcipere nequiuerint, tenebræ facti ſunt. Quorum primũ, qui etiam alijs defectionis cauſa fu[illegible] niam penitus propter impietatem ſuam [illegible] te[illegible] decidit, quiq; totius venenoſæ prauit[illegible] [illegible] eſt, ſpõte à lumine ad tenebras lapſum drac[illegible]m ſerpentemq;, lethiferi veneni product[illegible]rem [illegible]cem belluam, & leonem humanis carnibu[illegible] tem, ac deniq; baſil[illegible]ſcu Scriptura ſolet a[illegible]are. Cauſa verò qua lapſus eſt, f[illegible]ror ment[illegible] [illegible]rrogantia hoc pacto dicitur fui[illegible]e. *Quomodo de[illegible] it de cælo Lucifer, qui manè oritur, contritus eſt in terram qui mittit ad omnes gentes: tu autem dixiſti in mente t[illegible] [illegible] cælum aſcendam, ſuper aſtra ponam ſedem meam &* [illegible] verbis apertiſſimè cum ſuperioribu[illegible] [illegible] V[illegible]n-tibus conuerſatum fuiſſe docemur [illegible] q[illegible] [illegible] ceruices extulit propter arrogantiam dec[illegible], ſub quo innumerabiles quidẽ [illegible] ſpi[illegible]tu[illegible], ſimi[illegible] impietatis errore perlucida, diuina, regia, bea[illegible]q; habitatione ad conuenientia ſibi ac omnibus im[illegible] [illegible] loca Tartari ſententia Dei depulſi. Quæ [illegible]oc[illegible] abyſſum diuina Scriptura, & tenebras non h[illegible], ſed quas diuina verba intel[illegible]igunt, ſolet appe[illegible]. Ex numero quorum mul[illegible] exercitatio [illegible] nõ gratia, in terra & regione, quæ ſub luna [illegible] [illegible]ere-licti, erroris huma[illegible] & impi[illegible]tatis gen[illegible] [illegible]n-cauſſa ſimul [illegible]uerunt q[illegible] u[illegible] nierdu[illegible] [illegible]a iodit Scriptura, ma[illegible]ig[illegible]os ſ[illegible]iritus & dæm[illegible] poteſtates & principatus mun[illegible]i huius appel[illegible]ns.

Antonius Eremita. 33[illegible].

Epiſtola 2. Sancti omnes multum labor[illegible] [illegible]t-tunt pro vobis ſemper ad Deum [illegible]ernent[illegible] proprij Conditori[illegible] omnesq; mal[illegible]ias [illegible] denies, nec nõ & deci[illegible]ulas diaboli, & ang[illegible]m eius inſidiãtium, iuges ad perditionem no[illegible]ram. Quoniam etco[illegible] portio eorum [illegible] [illegible]ernum habet[illegible]e, idcirco & [illegible] vu[illegible]nt noſtru qu[illegible]q; ſtu[illegible]iũ vnà ſecum attrah[illegible]e &[illegible]. Nos [illegible]umus ratio-nabi[illegible]es nuncupati, ſed gerimus irrationabilem [illegible]nſum, dum ignoramus occult[illegible] ca[illegible] tates, & ar[illegible]dia

ho[illegible] cau[illegible] Quan[illegible] con[illegible] nem noſtram cogno[illegible] qu[illegible] dum efficar [illegible]lorum, op[illegible] & nó tantum vt non obediamus malitiæ [illegible], aut hortamentis quę di[illegible] noſtri, ſed & ne quidem plorimi noſtrorum [illegible] ſtu [illegible] ipſi quoque co[illegible] indulgentiam [illegible], quòd [illegible] his fiat in [illegible] verò ſit præparatum hęreditate gehennā propter negligentiam ſuam, &c. Verè ſi [illegible] nobis per omnem horam in ſuo mali[illegible], & perſecutione quā plurima, & [illegible], nec non & ſpiritibus erroris ſiue cogitationibus blaſphemis, inſid[illegible] quæ ſeminantur ab ipſis in cordibus [illegible] irrogant nobis per omnem horam, [illegible] affectionibus, in [illegible] fin[illegible] animum non deſiſt[illegible], quod cùm noucrit diabolus per ſuperbiam & inanem gloriam cælicus fuiſſe deiectu, ideo & ille eos, qui peruenerint in magnam menſuram, aggreditur imprimis artifices exiſtentes, per ſuperbiam & inanem gloriam, vt ſint aduerſum ſe alterutrum ſ[illegible], ſcientes quòd per iſta ſegregent nos à Deo. Et quia nouerunt, quòd qui dilexerint proximum, diligant Deum, & ideo illi cùm ſint [illegible] inimici, proprium ſeminant fomitem ſimulationum in corde noſtro, vt poſſideamus inimicitiam magnam aduerſus alterutrum.

Athanaſius. 340.

Contra Arianos orat. [illegible] quia om[illegible] abominabilis eſt ſ[illegible] diabolus, imm[illegible] calumniator, & vel [illegible] rapacior ab omnibus, vt ſerpens, vt draco, vt leo, [illegible] quem rapiat & deuoret, ideo ho[illegible] ipſum quid[illegible] diſſimulat, & occultat nomen v[illegible] quòd ab omnibus deſideratur & expectatu eſt, ca[illegible] nam induit, vt ſpecie deceptos iam [illegible] ſuis vinculis perſtringat, non aliter quàm plagiarius, qui cum auertere cupit [illegible] liberos, lógè à parentibus ſuis peregrè agentes, a[illegible] ſpeciem vultumque parentum: quos vbi deſiderio ſui aptos deceptoſque [illegible] abduxerit, iugulat & necidit. Eadem quoque ratione ſinuoſus ille, & mille doli fraudiſque magiſter diabolus, nihil [illegible] fidens, vtpote qui ſciat humani generis ad veritatem amores, veritatis ſpeciem, vultumque prætendit, ſuum tamen interim virus [illegible] & affec[illegible] inſpergit. Ita quoque & Euam decepit, non ſua loquens, ſed Dei ver[illegible], & verborum ſententiam refinge[illegible]. Item quoque v[illegible] Iob perſuaſam inſtigauit, vt [illegible] ferret coniugalem charitatē, ſed doceret [illegible] in D[illegible]. Ita [illegible] loſus ille vanis & [illegible] imaginibus rerum hominibus illudit, o[illegible] & prou[illegible] quemque noſtrū ad vitij [illegible] olim ex quo [illegible] perat primum [illegible] Adam, perſuaſit omnes [illegible] in [illegible] ione habiturum, etociter in[illegible] orb[illegible] rarent[illegible] nu[illegible] h[illegible] am, & [illegible] oua r[illegible] atollam, nec eſt qui auſu[illegible] aut [illegible]

Quæſtione 6. Diabolus a[illegible] eſſe A[illegible], cecidit. C[illegible] verò cecit iſſecum propter ſuperbiam ſuam, vt inquit Eſa[illegible] Propheta: *Cogitauit apud* [illegible] *ſupra nubes locabo* [illegible] *meum,*

Iſaiæ 14. *Altiſſimo ſimilis ero.*

In Vita Antonij. Hoc primum debemus mentibus affigere, nihil Deum feciſſe, quod malum eſt, nec ab eius inſtitution[illegible] dæmonum cepiſſe princip[illegible] peruerſitas [illegible] natur[illegible], [illegible] voluntatis vitium eſt. Boni [illegible], vtpote à Deo [illegible], ex proprio mentis arbitrio ad terras rue[illegible] [illegible] reddi[illegible] litates [illegible] as & n[illegible] bis [illegible] malorum mouere[illegible] eorum ſ[illegible] ſuc[illegible] um, & partim nequitiæ eſt [illegible] veritatem [illegible] par[illegible] videt [illegible] p[illegible] ate varium, diu[illegible] ſingul[illegible] certam [illegible] neceſſarium [illegible] tuum [illegible] à Domino [illegible] vt [illegible], quàm [illegible] prudentes, aduerſum d[illegible] Dominicæ crucis el[illegible] accepto docebat, [illegible] *non enim eſt* [illegible] *aſtitut, ad* [illegible] *paßeſionum,* [illegible] 2 Cor.

Baſilius Magnus. 370.

Homil. quòd Deus non ſit auctor malorum: Hinc cōſequen[illegible] alia quæſtio de diabolo naſcitur, vnde Diabolus ſit, ſi non à Deo ſunt mala. Qui[illegible] dicimus? Vnde iniquus eſt homo? ex ipſius libera voluntate. Vnde malus diabolus? ex eadem peccatus cauſa. Habebat enim & ipſe liberam vitam, & inſitam ſibi poteſtatem, aut Deum ſequendi, aut [illegible] diſcedendi Gabriel Angelus à Deo iugiter [illegible] Satan item Angelus ex ordine ſuo prorſus [illegible]. Et [illegible] propria voluntas in cælo reti[illegible] hunc v[illegible] voluntatis libertas cælo deiecit. Poterat e[illegible] à Deo deficere, & ille non excidere. Sed [illegible] inſatiab[illegible] dilectio Dei ſeruauit, hunc à Deo derelictum eſſe oſtendit per peccatum alien[illegible] &c. Aduerſarius nobis eſt Diabolus, ob [illegible] ruinā, ita Domino diſponente, vt cum illo luctaremur. Itaque per obedientiam nos renouauit, vnde inimico triumpharemus. Vtinam quidem non eſſet factus Diabolus, ſed [illegible], quo ab initio conſtitutus fuit, rémanſiſſet. Poſtquam verò ab auctore ſuo defecit, inimicus Dei, inimicus item hominis ad ipſius imaginem conſtituti factus eſt. Nam ideo miſanthropus exiſtit, & ideo Deo rebellis. Nos verò vt Dei opus odio proſequitur, vt eius imaginem inſectatur. Ille igitur ſapiés & prouidentiſſimus rerum humanarum diſpenſator, eius vtitur ad noſtram exercitationem malignitate, quemadmodum medicus viperæ veneno, ad [illegible] medicamētorum præparationem. Sed quiſnam erat Diabolus? ex qu[illegible] qua dignitate. & vnde Satanas cognominatur? Satanas igitur quòd bono aduerſetur, appellatur. Diabolus verò dicitur, quoniam idem & in peccato nobis cooperatur, & accuſator noſter eſt Gaudet ex interitu noſtro, noſque eorum gratia, quæ commiſſa ſunt, traducit. Natura autem ipſius incorporea eſt, ſecundùm Apoſtolū di[illegible]: *non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinē, ſed aduerſus ſpiritualia nequitiæ.*

Ad Eſaiæ cap. 8. Operationes erroris à dęmonibus excitantur & fiunt ad eorum ſubuerſionem, qui explorare talia, & experiri voluerunt Et quidem nunc imaginationes quaſdam circūfuſi circumſiſtentibus ingerunt, inter ſoporem carpendum, quæ aut contineant viroſam corporis affectionem, aut prænuntiēt quid futurum ſit. Siquidem dæmones tales euentus ſimul cernere poſſunt: ſuperiores quidem ſunt corporeis [illegible] & huc quòd ſint proprietate materialium rerum longè [illegible] ſpicatiores, & qualitates herbarum ſedulò obſeruent, & earum vim excitandis affectionibus obſcœnis cōgruentem norint. Plerunque verò & futura præ[illegible] unt, eorum, quæ priùs contigerunt, collatione. Quòd autem in[illegible] ad noſtram [illegible] nondum peruentiſſe noti[illegible] am, nobis annunti[illegible] [illegible] oaſi [illegible]

Macarius Ægyptius. 370.

Homilia [illegible] Quemadmodum triticum in cribro cius, qui [illegible] tractat illud, al[illegible]ditur, & agitatũ in ipſo aſsiduè vertitur: ita princeps nequitiæ cunctos homines rebus terr[illegible] occupatos tenet, & eiuſ[illegible] modi occupationi[illegible]os agitat, turbat, & commouet, et [illegible]citꝗ [illegible]is cogitationibu[illegible] al[illegible]idantur, dum obſcœnis deſide[illegible]ijs, & terr[illegible] [illegible]tꝗ; ſ[illegible]cularibus laqueis vn[illegible] [illegible]m genus Adæ peccato obnoxiũ, ſine intermi[illegible]ne capti[illegible] agitat, atꝗ decipit: ſicuti Dominu[illegible] nequam i[illegible]um prædicabat in Apoſtolos inſurrecturum: *Expetiuit Satanas cribrare vos ſi[illegible]cut triticum*, &c. Qua enim ratione ventus vnus ſufficit ad [illegible]mnes plantas & [illegible]na agitanda, & concutienda: aut ſicut noctis vnius tenebræ, per vniuerſam terrã extēduntur: ita princeps nequitiæ, qui quidem ſe habet [illegible]d inſtar tenebrarum rationalium [illegible]ecca[illegible] & m[illegible]t[illegible], & [illegible]ſt velut quidam ventu[illegible] [illegible]atē & agreſtr[illegible], omne genus hominũm, quod eſt ſuper terram, perturbat, & circumagitat volubi[illegible]ibus cogitationibu[illegible].

Homilia [illegible]. Quemadmodum ſi fuerit in aliqua domo quidam ado[illegible]ſcen[illegible], ſimiliter & [illegible]ncula, quæ ab illo blanditijs i[illegible]lecta aſſ[illegible]ntiatur [illegible], ſtuprum committit, & fit dignus, qui expellatur: ita dirus ille ſ[illegible]rpens peccati comitatur animam, alliciens eam & prouocan[illegible], quę ſi aſſeotiatur, communicat anima incorporea cũ vitio ſpiritus incorporei, hoc [illegible]ſt ſpiritus cum ſpiritu communionem habet, & fornicatur in corde ſuo i[illegible] qui aſſentitur, & cogitationem nequiſſimi recipit.

Ephræm. 370.

Ad euerſionē Superbiæ: Verſ[illegible]us, & callidus, multiformisꝗ eſt hic immundus ſpiritus: vnde etiã in cunctos dominari nititur, ſinguli[illegible]ꝗ. per quas tranſire contigerit vias, in ijs laqueos conſti[illegible]it, ſapienti per ſapientiam, forti per fortitudinē, diuiti per diuitias, formoſo per pulchritudinem.

Cyrillus Her[illegible]olymitanus. 370.

Catecheſi 2. Princeps eſt peccati diabolus, & pater malorum: hoc autem Dominus dixit, nõ ego, quòd *ab initio Diabolus peccat*: nam ante illum peccauit nemo. Peccauit autē, non ex neceſſitate vitium naturę ſuſcipiēs, quò ſic peccati occaſio rurſus in opificem retorqueatur: ſed bonus creatus, propria voluntate factus eſt Diabolus, ab actione capiens cognomen. Archangelus enim cùm eſſet bonus, diabolus poſtea ſeu calumniator à calumniando dictus eſt. Bonus cum eſſet Dei miniſter, Satanæ deinceps nomen tuli[illegible]: Satanas autem aduerſarium ſignificat. Non mea ſunt hæc dogmata, ſed Ezechielis. Ill[illegible] [illegible]nim deplorans iſtum, di-

Ezec. 28. cit: *Tu ſignaculum ſimilitudinis Dei & corona pulcherrima in paradiſo Dei factus*. Et paucis interiectis: *Factus es immaculatus tu in diebus tuis, quibus tu creatus es, vſquequo inuentæ ſunt iniquitates in te* [illegible] *omninò pulcher repertus es*. Neque enim exterius co[illegible]ctum eſt, ſed ipſe genuiſti malum & cauſam ma[illegible]. Deinde dixit: *Eleuatum eſt cor tuum ſuper pulchritudinem tuam: propter multitudinem peccatorum vulneratus es, in terram*

Luc. 10. *proieci te*. Et Chriſtu[illegible] [illegible] Euange[illegible] [illegible] liter [illegible] *Vidi* inquit, *Satanam tanquam fulgur cadentem de cælo*. C[illegible]r[illegible]nis veteris Teſtament[illegible] [illegible]um nouin[illegible] [illegible]nan[illegible]ian[illegible] Iſte cadens traxit ad r[illegible]inã multos. Iſte [illegible] [illegible]uentibus ſibi ſuggerit concupiſcentias: ex hoc ſcortatio & adulteri[illegible]m, ac omne deniꝗ genus ma[illegible]. Per hunc pater noſter Adam pulſus [illegible], & pro Parad[illegible]o admirando quodã mod[illegible] [illegible]ponte ſua fructu ferente, terram ſpiniſ[illegible]ram [illegible]pit.

Catechesi 16. Spiritus [illegible] medium quoddam eſt: nam omn[illegible] q[illegible]od [illegible] abſꝗ c[illegible]r[illegible]ris m[illegible], [illegible] vniuerſum [illegible]piri[illegible] [illegible]ocatur [illegible] [illegible]ut [illegible] dæmones corpora non [illegible] ab[illegible]n[illegible], [illegible] [illegible]u[illegible] [illegible]r. Sed magna eſt quædam [illegible]

[illegible] [illegible] m[illegible] [illegible]am [illegible]reſſ[illegible] [illegible] autem a[illegible] [illegible]nes [illegible] [illegible]ntium [illegible] abſen[illegible] [illegible]m & tanq[illegible] [illegible] [illegible]uo [illegible] ad deuorandum, ſ[illegible] [illegible]niat, ſ[illegible] [illegible]ius aduentu gr[illegible] [illegible]us ſenſus, tenebroſa m[illegible]s [illegible]citur, & in[illegible] [illegible]u[illegible], & rapina po[illegible] [illegible]enæ. C[illegible]rpore en m[illegible]icno tamquam [illegible] pri[illegible] [illegible]ur v[illegible] [illegible]r, membris [illegible]ieni[illegible] ſtante [illegible] [illegible] & a[illegible] eno inſtrum[illegible]nto ſtante ac lam[illegible] mini[illegible] enim eſt i[illegible]lius, qui cecidit de cælo. [illegible] [illegible]rau[illegible] li[illegible]guam, torque[illegible] [illegible]bia, ſpumam [illegible]ro v[illegible] [illegible]unds [illegible]btenebratur homo, apertus [illegible]ſt [illegible]cu[illegible]us, & non videt per eum anima. gemit homo [illegible] mens, vnic m[illegible] [illegible]m mi[illegible]rimus. Verè [illegible]ſtes [illegible]nt hominum dæmones, turpiter illi[illegible] [illegible]n-tes, & abſque miſericordia.

Didymus Alexandrinus. 370.

Lib. 3. de Spiritu [illegible]: Obſeruans Diabolu[illegible] [illegible]u[illegible] [illegible]m moribus & operatio[illegible]num [illegible], a[illegible] quæ potiſſimum Iudæ cor eſſ[illegible]t vitia procliuius, [illegible] prehendit eum patere in[illegible] auaritiæ: & re[illegible] ta cupiditatis ianua, miſit in mentē eius quomodo [illegible]ſideratam pecuniam a[illegible]ciperet. & per [illegible]caſionem lucri proditor Mag[illegible]ſtri & Saluat[illegible] ſui exiſteret, argentum pro[illegible] [illegible]tate cõmutans, & ſ[illegible]ſcipiens pretium ſceleris a Phariſæis atꝗ Iudæ[illegible] Hæc ergo cogitationis occaſio [illegible]ocum tribuit Satanæ, vt in cor eius introiens, impleret cum [illegible] ſima volontate. Introiuit ergo, non ſecũdùm [illegible]ſtantiam, ſed ſecũdùm operationem: quia introire in aliquem, increatæ naturæ eſt eius, quæ participetur à pluribus. Imparticipabi[illegible] is ergo Diabolus eſt, non Creator, ſed creatura ſubſiſt[illegible]. Vnde & conuertibi[illegible]is atꝗ mutabil[illegible], è ſanctita[illegible] decidit atque virtute.

Epiphanius. 380.

Hæreſi 66. Diabolus non à creatione naturalit[illegible] malus creatus eſt, ſed ſibi [illegible]pſi poſt t[illegible]mpu[illegible] mal[illegible]m facere excogitauit, de quo ignotum non [illegible] [illegible]a[illegible]lis futurus foerit. Verũ creatus eſt vnà cum [illegible] [illegible]bus bene, cùm Deus propter excellentē [illegible] & ob eximiam bonitat[illegible] mo[illegible]s & omnia v[illegible] eſſe voluerit, & ſua bon[illegible] omnibus propo[illegible]

Gregorius N[illegible]ianzenus. 380.

Oratione [illegible] [illegible] *quar* [illegible] Atꝗ hæc quidem Iud[illegible] [illegible]nt gentil[illegible] [illegible]ic dæmon[illegible], à quibus [illegible]li in hanc amentiam impelluntur [illegible] nimirum honorem ad [illegible]ipſos detorquētib[illegible] que in turpes ſententias, & rerum ſpecies, [illegible] [illegible]io modo diſcindentibus, inde ex quo nos, per ſ[illegible]entię lignum minus tempeſtiuè & comm[illegible] [illegible] ceptũ vitæ ligno exturbatos, velut iam [illegible] mi[illegible]res, exagitârunt, gubernatrice mente a[illegible] [illegible]ta[illegible] nualꝗ vitioſis animi affectionibus pate[illegible] [illegible] [illegible]nim ferre poterãt, cùm inuidia atꝗ o[illegible]io [illegible] [illegible]ſus hominem ſuapte natura flagrarent, v[illegible] [illegible]ctius loquar, propter vitium [illegible]uum in[illegible] [illegible]rum degeneraſſent, terrenos ſupernis bon[illegible] [illegible] com ipſi è cælo in terram c[illegible]rruiſſ[illegible]t, n[illegible] gloriæ, priſtinæꝗ [illegible] forã naturæ mutat[illegible] Carmine 6. de ſu[illegible]ſtantijs m[illegible] [illegible]ęd[illegible]is

——— *Angelus* [illegible]
Fle[illegible]itur in vitium [illegible] *mortæ* [illegible] *autem*
[illegible] *flexus lapſusꝗ* [illegible] *vitio* [illegible]
Hoc mage, quo ſummo ma[illegible] *a*[illegible] [illegible]
[illegible] *capimus malè* [illegible] *mente tum* [illegible]
Lucifer (eximio nam [illegible] [illegible]
[illegible]*perabat re*[illegible] [illegible] *dein*[illegible]
Corruit [illegible] *endore, mi*[illegible]
Dum Deu[illegible] [illegible] *a caligine* [illegible]
Obrutus eſt [illegible]
[illegible] *infe*[illegible] *odij*, [illegible]
[illegible] *quot* [illegible] *bus vis*

[illegible] in [illegible] ſtudeat [illegible]
[illegible] ſedes præcludere cœlum.
[illegible] cum numine [illegible],
[illegible] eſt [illegible] atque tenebris
[illegible], & [illegible] commun [illegible] habere.
[illegible] dominos [illegible] dux [illegible] honore
[illegible] extrusit [illegible]
[illegible] ille acerba, faſtidium turget, ab arce
Corruit: at quoniam [illegible] grauis attulit ipſi
Exitium, haud ſolus cecidit, ſed magno agmine ſeptus
Ingenti, ſceleris cui dux fuit atque m[illegible]r.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Oratione 1. de pauperibus amandis. Diabolus, cùm ſit ſpiritus corporis expers, nihil vnquam edit omninò, & tamen propter improbitatem è ſublimi illo decidit dignitatis gradu: eadem ratione nullus dæmonum eſt, qui, quòd aut ſeobſonijs ingurgitet, aut immodicè bibat, ebrioſusve ſit, accuſari poſſit. Natura enim à bibendi, edendique neceſſitate liberi ſunt. Neque tamen idcirco vel di[e] vel nocte per aëra oberrare vnquam ceſſant, flagitiorum auctores & miniſtri. Nobis autem omni ſtudio moliuntur inſidias: quippe liuore liqueſiunt, & tabeſcunt inuidia, quòd ad eam nos homines neceſſitudinis coniunctionem cum ipſo Deo, & felicitatis poſſeſſionem, à quo ipſi deiecti ſunt, ſimus peruenturi.

Theophilus Alexandrinus. 390.

Epiſt. 2. Paſchali: Talis Paſtor gregis morbidi (Origenes) Chriſtum vbique ſugillat iniurijs, & diabolum honore ſuſtollit, dum illum aſſerit, purgatum vitijs atque peccatis priſtinam aliquando gloriam recepturum, & hunc regnare deſiſtere, ſimulque cum diabolo ſub Patris imperio redigendum: vt magis ad Origenis blaſphemias, quàm ad vociferationem Iudæorum Propheta mirabundus exclamet: *Obſtupuit cælum ſuper hoc, & horruit valdè, dicit Dominus, eo quòd duo mala fecerit* Origenes: Chriſtum aſſerens regnare deſinere, & diabolum ad culmen, de quo ceciderat, aſcenſurum. Talem ſceleris ſui profundum lacum fodiens, qui aquas continere non poſſit, æqualem quantum in ſe eſt diabolum facit Filio Dei, dum illi detrahit regni gloriam ſempiternam, & imperio Patris eũ ſubijcit cum dæmonibus.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homil. 3. in Geneſin: Diabolus cùm viderit ſpirituales diuitias coaceruatas, alacritatẽ feruidam, mentem vigilem, & quotidie diuitias augeri, cruciatur, & dẽtibus frendet, & quaſi pyrata circumit, & innumeras excogitat artes, vt ſi qua vel paruũ inueniat aditum, quicquid nobis eſt ſpi[ri]tualiũ diuitiarum deprædetur. Igitur ſobrij ſimus, obſecro, & quanto magis ſpirituales noſtræ facultates cr[e]ſcunt, tanto & vig[ilanti]æ noſtræ ir[...]endantur, vt vndequaque excludamus eius inſidias, & gratiam Dei vita optima nob[is] cõcilianteſ, ſuperiori loco ſtemus, qu[à]m vt il[le] [...] nocere queant. Mala enim beſtia eſt, & multiplices machinationes ſtruit. Et quando non poteſt rectà no[s] ad vitia a[d]ucere, & ſu[illegible]r, non enim cogi[t], v[el] vim facit, ab[illegible] decipit tantùm, & q[uo]s negligen[te]s vid[e]t, ſu[pp]lant[at]. [illegible] quando igitur ſalutem [no]ſtram mani[feſte] læd[e]re nequi[t], [illegible] per opera v[illegible] quæ agimus, [illegible] illata, diuitias noſtras a[illegible] omne[s].

Homilia 3. de patientia Iob. Voluit Diabolus a[illegible] in medio Angelorum, vt di[uin]as Ang[eli] quidem naturam ſuſcepiſſe, proditoris vero mentem o[ſ]tendiſſe. Nam diabolus non [n]aturæ nomen, ſed præſumptionis. N[e]c enim [illegible] ſed Angelus erat [illegible] quia d[illegible] hebat & Deo apt[illegible] & ap[ud] D[eu]m hom[illegible]

mines, [illegible] que contra Deum; dominum aduerſus ſeruum incitãs, & ſeruum aduerſus dominum, &c.

In opere imperfecto in Matth. Homil. 5. Diabolus quantum ad ſe nunquam ceſſat tentans: nec enim habet [ali]um actum. Non manducat, non bibit, non dormit, nec opus aliquod aliud operatur, niſi vt tentet, vt fallat, vt ſubuertat. Hic eſt cibus [il]lius, hic honor, hoc & gaudium. Propterea infatigabilis eſt in malo, ſed potentia Dei repellitur; [et]ſi permittit eum paulisper tentare propter fidẽ probandam, tamen repellit eum propter infirmam naturam.

Homil. 2[...]. Diabolus nec generat, nec generatur: ſi non generatur, neſcit ſeruare iura propinquitatis, quia nullum habet propinquum.

Homil. 16. in Geneſin. Videbat dæmon ſuper terram Angelum terreſtrem, & à ſua rodebatur inuidia malorum auctor: quoniam cùm ipſe inter ſupernas Virtutes eſſet, & ob voluntatis ſuæ nequitiam & malitiam excellentem è ſummo illo cælo proiectus fuerit, magnas fuſ eſt machinatione, vt hominem & gratia Dei priuare, & ingratum factum tantis bonis, per diuinam bonitatem ipſi conceſſis, nudare poſſet.

Concione [...]. de Lazaro. Diabolus circumcurſat, obſiſtere cupiens noſtræ ſaluti, non ſolùm ipſe nihil hinc lucri reportans, verùm etiam ſuo ſtudio grauiſſima detrimenta ſibi concilians. Is tamen vſque adeò veſanus eſt, vt frequenter & illa tentet, quę nequaquam fieri poſſunt: nec illos ſolum adoriatur, quos omnino cõfidit ſe [ſ]u[p]plantaturum deiecturumque, verum etiã eos, quos probabile eſt artibus ipſius fore ſuperiores. Itaque cùm audiret laudari ac mirificè prædicari Iob, ab eo qui nouit arcana omnia, nimirum Deo, ſperabat fore, vt eum viribus ſuperior ſubuerteret: nec deſtitit omnia mouere, molirique, quò ſu[pp]lantar[et] hominem. nec deſperauit impurus ille ac ſceleratiſſimus dæmon: idque cùm Deus illi iuſto tãtùm virtutis ſuo ſuffragio tribuiſſet. Et poſt hæc non erubeſcimus, neque pudore ſuffundimur? Dic mihi, ſi cùm diabolus nunquam deſperet noſtram perniciem, ſed indeſinẽter eam expectet, nos fratrum ſalutem deſperauerimus? &c.

Marcus Eremita. 400.

Diſputatione cum ſeculari quodam Cauſidico. Diabolus nõ deterret ſolum, ne cogitemus quicquid ad vitam pertinet; ſed etiam ab oratione ſeducit & humilitate, quia nouit quæcunque citra hæc duo geruntur, tametſi bona ſint, tandem ſe quãdoque ablaturum.

Syneſius. 410.

Lib. 1. de Prouidentia. Mortalium calamitates epulæ ſunt mal[orum] dæmonum. Sicut carbonibus accid[it], vt facilè a[d] no[n] [illegible] bus inflammentur, quo[n]iam ante ad ignem concipiendum ſint [illegible] ita dæmonum natura, c[ù]m affect[ionibus] [illegible], vel potius viua quædam ſit, & motus compos affectio, vbi ad animum acceſſit propius, ca[illegible] quæ [illegible] ineſt, affectionum communi[ca]t, & prod[u]cit facultatem in [illegible] impreſſione [illegible] quicquid fa[illegible]. Quicquid autem ad [illegible] quam [illegible] dei aſſimilatur à quo affic[it]ur, [illegible] libidinẽ, [illegible] iracundiam, & [quæ]cumque [illegible] ſunt [illegible] mala, dæmon [illegible] con[illegible] tudine [illegible] in animis [illegible] eas [illegible] tes, quæ [illegible] congruentes ſunt, accendunt.

Nilus. 420.

Apud Damaſcenum in parallelis lib. 3. cap. 28. Non omnibus demonibus eadem ſtudia, aut eadem oeriſa munera à diabolo imperantur: alij enim [illegible] randum ac Deo inuiſum min[iſte]rium mandan[tu]r. Qui[illegible] enim [illegible] in hominum pe[illegible] us inſeul[illegible]

tem fœdas & obſcœnas cupiditates animę ſuadēt. Atque alij quidem ad inanem gloriam, & inuidiam, & iracundiam, cæteraq́ꝫ id genus animum extimulare conſueuerunt: alij autem hæreticis diſputandi materiam ſubminiſtrant: alij denique voracitati, ac temulentiæ, & libidini operam impendunt. Ac rurſus alij quidam dæmones per inſomnia impoſturam faciunt, atque homines ludificantur, &c.

Ioannes Caſſianus. 430.

Collationis 7. cap. 9. *Germanus:* Quod iſtud, quęſo, eſt animæ cum iſtis ſpiritibus nequam tam indiſeretum permixtumq́ꝫ conſortium, quo ſic eidem nō dicam iungi, ſed vniri poſſint, & alloqui eā inſenſibiliter, & inſeri atque inſpirare [illegible] quæcunque voluerint, & ad ea quæ placuerit eam valeant inſtigare, eiusq́ꝫ cogitationes ac motus videant, atque perluſtrēt, tantaq́ꝫ inter ipſos ac mentem vnitas fiat, vt ſine Dei gratia quid ex illorum incitamento, quid ex noſtra voluntate procedat, diſcerni penè non poſſit? *Serenus.* Non eſt mirū poſſe ſpiritum ſpiritui inſenſibiliter coniugari, & occultam ſuadendi vim ad ea quæ [illegible] ita fuerint exercere. Eſt enim inter eos, ſicut inter homines, quædam ſubſtantiæ ſimilitudo, atque cognatio. Siquidem definitio, quę de natura animæ aſſumitur, non incongruè etiam illorum ſubſtantiæ ſimilitudini coaptatur. Altrinſecus verò eos ſibi inſeri vel vniri, ita vt capax alter alterius eſſe poſſit, omnimodis impoſſibile eſt. Hoc namque ſolūmodò deitati, quæ ſola incorporea ſimplexq́ꝫ natura eſt, rectiſſimè tribuitur. *Germanus:* Huic rationi ſatis arbitramur eſſe contrarium illud, quod videmus in arreptitijs fieri, cùm afflati ſpiritibus immundis loquuntur, & agunt ea quæ neſciunt. Quomodo ergo animas illorum ſpiritibus illis nō credamus vniri, quorum videmus illas velut organū factas, & derelicto naturali ſtatu ad illorum motus affectusq́ꝫ tranſire, ita vt iam non ſuas, ſed illorum voces & geſtum volūtatesq́ꝫ depromant? *Serenus.* Prædictæ definitioni noſtræ non eſt contrarium id, quod dicitis in energumenis fieri, cùm ſpiritibus immundis arrepti loquūtur, vel agunt ea quę nolūt, vel quod ea quæ ignorant proferre coguntur. Non enim vno modo iſtam eos infuſionem ſpirituum ſuſtinere certiſſimum eſt. Quidā enim ſic afflātur, vt nequaquam ea quæ gerunt, vel loquuntur intelligant; quidam vero norunt, & poſtea recordantur. Quod fieri per infuſionem ſpiritus immundi non ita putandum eſt, vt in animæ ipſius penetrans ſubſtantiam, & velut vnitus ei, & quodammodo indutus ea, ſermones ac verba per os patientis emittat. Nullo namque modo iſtud ab ijs fieri poſſe credendum eſt. Neç enim per aliquam animæ diminutionem, ſed per corporis debilitatem, hoc euenire manifeſta ratione deprehenditur; cùm ſcilicet in illis membris, in quibus vigor animæ continetur, immundus ſpiritus inſidens, ijsq́ꝫ importabile atque immenſum pondus imponens obſcuritate teterrima intellectuales eius obruit & intercipit ſenſus: quod nonnunquam etiam vini febrisq́ꝫ vitio, ſeu nimij frigoris alijsq́ꝫ valetudinibus extrinſecus ſuperuenientibus videmus accidere.

Capite 15. Nulli dubium eſt, quin poſſint ſpiritus immundi cogitationum noſtrarum attingere qualitates, ſed indicijs eas [illegible] libus forinſecus colligentes, id eſt, ex noſtris diſpoſitionibus, aut verbis & ſtudijs, in quæ propenſius conſpexerint nos inclinari. Cæterum [illegible] as, quæ necdum de internis animæ prodierunt, adire omnino non poſſunt. Ipſas quoque cogitationes, quas ingerunt, vtrum ſuſceptæ, vel quemadmodum [illegible] ptæ ſint, non per ipſius animæ naturam [illegible] internorem motum, in medullis ipſius [illegible] em, ſed ex motibus & indicijs exterioris hominis deprehendunt: vt puta cùm ſuggeſſerint gaſtrimargiam, ſi viderint monachum ad feneſtram, aut ad ſolem oculum curioſius erexiſſe, vel de hora ſolicitius inquiſiſſe, cognoſcunt deſiderium gulæ fuiſſe ſuſceptum. Si fornicationē ingerentes, [illegible] ſerint eum patienter telum libidinis ſuſcepiſſe, ſeu viderint carne commotum, aut certè non [illegible] oportuit aduerſus ſuggeſtiones immunditiæ ſuſpiraſſe laſciuiam, intelligunt in penetralibus [illegible] nimę libidinis iaculum fuiſſe defixum. [illegible] n namque vnumquemque noſtrum delectari certa ratione cognoſcunt, ad cuius inſtigationem mox quodam nutu vel motu corporis cōſenſum conuenientiamq́ꝫ ab eo præſtitum fuiſſe prouiderint. Quæ ab illis aërijs virtutibus ita deprehendi non eſt mirum, cùm hoc a prudentibus quoque viris ſæpiſſime fieri videamus, vt ſcilicet interioris hominis ſtatum de figura & vultu agnoſcant. Quanto ergo certius hæc ab ijs poterunt deprehendi, quos vtique vt ſpiritalis naturæ multò ſubtiliores & ſagaciores hominibus eſſe non dubium eſt.

Cap. 17. Hoc tamen noſſe debemus, non omnes dæmones vniuerſas hominibus inurere paſſiones, ſed vnicuique vitio certos ſpiritus incubare, ac alios quidem immunditijs ac libidinum ſordibus oblectari, alios blaſphemijs, alios iræ furoriq́ꝫ peculiarius imminere, alios paſci triſtitia, alios cœnodoxia ſuperbiaq́ꝫ mulceri, & vnumquemque illud vitium humanis cordibus, quo ipſe gaudet, inſerere, &c.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

In Collectaneis Exod. 6. Quomodo Pharao ab Hebræis exigebat inexorabiliter laterum confectionem, non dabat autem paleas, per quas fiunt: ita etiam diabolus ab his, qui ipſi ſeruiunt, neceſſariò exigit inquinamentum & immunditiam, eos ferociter incendens ad rabida deſideria. Reddit autem paratu difficilem, ne facilitate citò veniat in ſatietatem & contemptum.

Lib. 4. contra Iulianum. Etenim plurimi [illegible] rant inter ſanctos Angelos & ſupernorum ſpirituum choros numerati, qui beatā & ſanctam viuebant vitam; ſed, vt ſacra Scriptura dicit, non ſeruabant ſuum principatum, & valedicebāt diuino conſortio, ad deteriora prolapſi. Et [illegible] miſeri hanc ſuam prouinciam arbitrati ſunt, vt ad hoc, ne Deo Patri ſubiecti eſſemus inhortarentur, aſperi & ſuperbi, à ſanctorum multitudine [illegible] parati, & terrebant homines, auertentes illos ab omni virtute, & prorſus non permittebant hominibus, vel ſaltem ſcire, quis natura vereq́ꝫ eſſet vniuerſorum Deus.

Lib. 6. Nihil animi nobis eſt aduerſus factitios Deos. Nam quamuis olim conſpicui fuerint in choris ſanctorum Angelorum, mali facti ſunt & apoſtatæ, & principatu ſuo non ſeruato, exciderunt quidam, ne ſint vltra cum Deo, & prorſus alieni facti ſunt à familiaritate illius, ſeduxerunt mundum, terruerūt homines, & in barat[illegible] mientiæ eos immiſerunt, & abſtrahentes à me[illegible] ribus peiora adornārūt, ſeq́ꝫ omnis malitiæ auctores declarauerunt. Per[illegible] alerunt autem non ſolum ipſos adorari, ſed etiam ipſa elementa mundi, & brutorum animalium ſimulachra [illegible] umq́ꝫ & marmorum. An non iuſtè dicimus [illegible] ri ab illis alienari, qui & corruptores & peſtes [illegible] erunt vniuerſæ terræ.

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib. 3. epiſt. [illegible] 6. Ea, quæ cogitatione voluun[illegible], minimè diabolo cognita ſunt. [illegible] enim [illegible] [illegible] xat potentiæ, quæ co[illegible]

ti [illegible] eſt [illegible] ex corporis motibus animi [illegible] venatur, verbi gratia videt quendam [illegible] iuuentem, atque aliena pulchritudine oculos paſcentem; ipſius cupiditatem & impetum nactus, ſtatim ad adulterium, aut ad ſtuprum eum extimulat. Videt iracundum, & ad excandeſcendum procliuem; ſtatim gladium acuit atque ad cædem incitat. Videt turpis lucris addictum; ad latrocinia & iniurias hortatur. Videt ventri deditum; ſtatim ea etiam, quæ intra ventrem ſunt affectione ipſi capi[illegible]git, atq; vt quod animo ſibi proponit exequatur, materiam ipſi porrigit. Quid enim eſt quamobrem non omnes in eaſdem affectiones haudquaquam impellit? Nimirum quia hic aliud, ille aliud vult; atque hoc huic, illud illi magis arridet. Quocirca ex corporis motibus animi cuiuſque imbecillitates conijcit; atque ita fraudes ſuas nectit.

Theodoretus. 450.

Græcarum affectionum lib. 3. De Dijs & Angelis: Dæmones cum ſuo principe, quem ſacræ litteræ modò Hebraico vocabulo Satanam, id eſt, apoſtatam vocant; modò diabolum, quippe qui Deum Patrem apud homines criminādo traducat, interq; ipſos homines alternas lites controuerſiasq; inijciat. Hos, inquam, ab initio nequaquam malos fuiſſe à Deo creatos perhibemus, neque qua nunc præditi ſunt, ſortitos natura fuiſſe, ſed vitio voluntatis à melioribus ad peiora præcipites corruiſſe. Cùm enim datis ſibi muneribus contenti non eſſent, ſed altiora quoque appeterent, contraxiſſe labem ſuperbiæ illos dicimus, ita vt ea quoque dignitate caſſi prorſus exciderint, qua honeſtati ab initio fuerant: ſubinde autem rabie quadam contra humanum genus incitatos, quòd ad imaginem Dei factum videbāt, atrox bellum aduerſus hominem ſuſcepiſſe. Deum verò, qui hominem procreauit, credimus Angelis præſidentibus cuſtodiſſe humanum genus, ne qua vel violentia, vel tyrannide aduerſarius noſter hominē ſuperirruens, quem inuidia ſuccēſus oderat, nulla habita ratione diſperderet. Neque tamen ſuſtuliſſe cœptum ſemel inter homines dæmonasq; certamē, vt ea ſcilicet colluctatio pugiles fortiſſimos proderet, eaq; occaſione plurima virtutis ederentur exempla. Huius itaque rei cauſa, tametſi violentos aduerſarij contra hos impetus per Angelorum cuſtodiam repreſſiſſet, ille tamen conceſſit, vt hominis rationes atque diſcurſus tentationū pugna vexaret, vt videlicet eos corona dignos oſtenderet, qui fortiter reſtitiſſent. Neque enim diabolum cōtra humanum genus armauit ipſe atq; inſtruxit, ſed ad humanam vtilitatem diaboli malitia vſus ſuit. Ita & medicos ſolere aiūt, qui ad morborum curationem viperis nonnunquam ſerpentibusq; vtuntur.

Q[illegible] 3. in Geneſin: Serpens talem à Deo omniū Conditore naturam nō accepit. Bonus enim creatus eſt, & vnà cum incorporeis Virtutibus conditus. At ſpōte in nequitiam declinauit; tum honore priuatus eſt, quem ab initio ſortitus erat, & in terram proiectus maledictionem recepit.

Ad cap. 6. ad Ephεſios: Erant ex bonis Ordinibus mali dæmones, ſed propter improbitatem ab illo ordine exciderunt. Habent autem nunc quoq; appellationem ad conuincendam eorum malitiam. Nominant autem eos κοσμοκράτορας, id eſt, mundi principes: non quòd hunc principatum à Deo acceperint, ſed quòd qui viuūt in ſocordia; ſua ſponte ſeruitutem amplectantur.

Diadochus. 460.

De perfectione ſpirituali cap. 81 Duo eſſe genera malorum ſpirituum docet nos ſpiritualis cognitio. Alij enim ſunt tamquam ſubtiliores, alij craſſiores. Su[illegible] ſiores vero quibuſdam [illegible] carnium ducere captiuam [illegible] dæmones, qui [illegible] qui cum corpore ſibi [illegible] ſunt adu[illegible] par vtriuſq; ſtudium ac propoſitum nocendi hominibus.

Simeon Sty[illegible]s. 460.

Sermone [illegible] ſemper mente complectendo ſuū diſceſſum Si [illegible] mo v[illegible]xerit propudioſis affectibus obtemperans, carnis delicias ſectans, & huius mundi vanitatem; in die obitus eius prĕſtò ſunt praui dæmones, miſeram animam ſacto orbe cingunt, nec Dei permittunt Angelos admoueri, [illegible] eam occupane dæmones miſeris modis lachrymantem, demiſſamq;, & conquerentē, in loca obſcura tenebroſa & triſtia deducentes. vbi cuncti nocētes ad diem iudicij ac æternæ damnationis aſſeruantur, quo diabolus ipſe cum angelis ſuis præceps eſt datus.

Titus Boſtrenſis. 460.

Ad Lucæ cap. 1. *Depoſuit potentes de ſede.*) Eoſdem illos, qui ſub aſpectum non cadunt, aduerſarios potentes appellat, quos itidem, tametſi validos è cælo in terram deturbauit.

Ad cap. 10. *Incidit in latrones.*) Latronum nomine agreſtes ſæuasq; dęmonū acies deſignat. Qui quidē dæmones hominem illum fortitudine, temperantia, cæteriſq; virtutum indumentis & ornamentis miſerè exutum, peccatorumq; vulneribus dirè ſauciatū ſemiuiuum reliquerunt, & abierunt. Neque enim facilè eſt illis lethalia vulnera prius inferre alicui, quàm virtutum præſidijs & munimentis ipſum deſpoliarint. At verò, vbi primùm virtutum arma abſtulerūt, ſtatim citra intermiſſionem cædunt ac ſæuiunt: neque ante cædendi ac ſæuiendi finem faciunt, quàm mortem intulerint. Neque enim contenti ſunt ſolo virtutum ſpolio, verùm toti in hoc ſunt, vt homini vitam adimant.

Nemeſius. 480.

De Animæ facultatibus cap. 41. Soli Angeli inter ea, quæ ſunt ſine corpore, mutati ſunt; neque hi omēs tamen, ſed aliqui, qui ad inferiora propenſi res terrenas concupierunt, cùm à propenſione ad res ſuperas, & Deum diſceſſiſſent.

Andreas Cæſareenſis. 500.

Ad cap. 23. Apocal. Per montem magnum diabolum deſignatum arbitramur. Hic enim eſt, qui & furoris igne cōtra genus noſtrum ardet, & gehennæ incendijs reſeruatur, & tempore illo, quod illi ad tentandum permiſſum eſt, tertiam inſularum, & nauium, & animantium, quę in mari natant, partem corrumpere & interimere enixè cōtendet. Quemadmodum olim ætate Iob clarum eius rei ſpecimen dedit. Nam & mortalium hoſtis, & iuſto Dei iudicio peccatorum vindex eſt.

Olympiodorus. 500.

Ad cap. 4. Eccleſiaſtis Ipſe princeps auctorq; malorum diabolus, cum apoſtaticis poteſtatibus, aſſiduè calumnias texunt, mendaciaq; moliuntur.

Al. cap. [illegible]. Diaboli dolo ac fraude peccatum inuectum eſt in orbem terrarum, ea propter orationem Dominicam concludimus: *Sed libera nos à malo*, hoc eſt à Diabolo. Qui ergo peccat, diaboli iuſſum ſequitur & voluntatem. Diabolus autem ex tunc, & à iuuentute ſua, hoc eſt ab initio, dux fuit & auctor peccati.

Dorotheus Archimandrita. 520.

Doctrina 2. de humilitate: Vt quid autem diabolus non ſolùm hoſtis, ſed & aduerſarius noſter vocatur? Hoſtis ſcilicet, qui [illegible] m omne, omnesq;

mortales odio habet, cunctisq; inſidias ponit: aduerſarius autem, quia in omni bono opere impedimento nobis eſſe quærit. Vult aliquis orare? hunc quærit auertere & impedire per malas cogitationes, per captiuitatem, per acediam. Optat alius quiſquam mereri? hunc impedire ſtudet per inertiam, incuriam, & negligentiam, & (vt breuiter dicam) cuiuis operi bono aduerſatur, & hac de cauſa hoſtis & aduerſarius maximè appellatur.

Procopius Gazæus. 530.

Ad cap.1. Exodi. Diabolus nobis præficit ſuos miniſtros dæmones, qui varijs vitijs ſingulorum mouerent mentes, ne otioſos mentis oculos ad Deum attollere poſſint, ſuasq; ceruices tandem eripiant iugo ſeruitutis quam ſeruierunt Diabolo, eiusq; miniſtris. Dæmones enim inſigne lucrum amplasq; diuitias putant, ſi animas hominum à Deo abſtrahant, ſimulq; ſolicitudinibus & curis inuoluant.

Ad cap.2. Eſaiæ: Elatus ſuperbia diabolus, ſocijs ſecum aſſumptis, à Deo receſſit, iſta vſurpare auEſa.14. ſus. *Super aſtra Dei exaltabo ſolium meum, ſimilis ero Altiſſimo.*

Andreas Cretenſis. 560.

In ſalutationem Angelicam Serpens Aſſyrius ille draco omnem humanam libertatẽ ſeruituti ſuæ ſubiecit.

Anaſtaſius Synaites. 580.

Lib.10. Hexameron: Cùm audieritis quòd ſerpẽs erat prudẽtior omnibus beſtijs terræ, ſcias quòd ſuper omnem humanam prudentiam eſt longè fortior diaboli calliditas.

Iſychius. 590.

In Leuit.lib.5.cap.18. Dæmones propter multitudinem gentes dicuntur: cùm enim nimis ſint iniqui, & omni lætentur malitia, maximè tamen fornicatione, & multo magis idololatria gaudẽt quia in his corpus & anima maculatur, & totus homo, qui terra appellatur, per hoc polluitur, &c. In Gehenna maximè locus eſt & ſors dæmonum, quod manifeſtat Dominus, dicens: *Diſcedite*
Matt. 25. *te à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius.*

Antiochus. 6'0.

Homilia 105. Hæc enim ſolennis conſuetudo dæmonibus inoleuit, ſi quando vnum aliquem viderint animo alacri pſallentem aut orantem, cogitationes tunc ſuggerunt rerum proſpectu ipſo neceſſariarum, mentẽ interim pſallentis per hæc aliò detorquent; nempe ad rerum illarum indaginem, vt vel ſic, dum ad earum perſcrutationem anxia diducitur, totius perdat dulcedinem pſalmodiæ. Cuius rei gratia Chriſtus laudem ex ore fidelium, ſed malitia paruulorum prodeuntem perficit, aut certè per operatoriam, & efficacem vim pſalmodiæ, inimicum, & vltorem prorſus deſtruet, ſua aduerſum nos tyrãnide ſuperbiùs inſoleſcentem. Inimicum dixerim virtutum, vltorem verò ſiue defenſorẽ malitiæ diabolum. Nos igitur hac noſtra ſimplicitate laudibus concelebrantes Dominum, veteratoris inimici cõmentitias omnes machinas conteramus, prorſusq; demoliamur. Sit in ore tuo perpes ac ſugis pſalmus: Deus dum nominatim aduocatur, dæmones abs te ſubmouet longius, ac profligat.

Maximus Monachus. 640.

Capitum Oeconom. centuria prima cap. 80. Diabolus eſt Dei tum hoſtis, tum vltor: hoſtis quidem, cùm tamquam oderit eum, videtur erga nos homines (qui tamen eſt interitus) habere dilectionem, certis ſpontanearum affectionum modis, per vo[...]ptatem ſu[...] bonis æternis præferre mo[...]nea, quibus dum ſurripit totum animæ deſi[...]rium, ſubmouet no[...]nitus à dilectione diuina, & conſtituit nos ſpontaneos hoſtes Conditoris. Vltor autem eſt, quando patefacto in nos odio, de nobis ſuppl[i]cium expoſcit, quaſi propter peccatum eius manci[p]ia facti ſimus. Nihil enim diabolo tam gra[...]i, quam homo, qui cruciatur. Cùm autem hoc ſit illi p[er]miſſum, excogitat affectiones inuehere, quibu[s] vel inulti nos mutuò torqueamus, & ita turbinis inſtar crudeliter fertur in illos, contra quos D[eo] permittente poteſtatẽ acceperit: non quo præceptum diuinum implere cupiat, ſed quia peculiarem in nos affectum odij fouere deſiderat: vt cũ moleſtarum calamitatum graui pondere propt[e]r infirmitatẽ procubuerit anima, diuinæ ſpei vim à ſe ipſa amputet, & acerbitatum illarum euentum, correptionis loco cauſam impietatis in Deum faciat.

Cap.82. Quiſque dæmonum pro indita ſibi aptitudine, ad hanc vel illam tentationem ſugge[re]n[]dam accedit. Alius enim aliud parit vitium & alius alio manifeſtè impuritur, & ad hoc [...] genus magis idoneus.

Cap.83. Sine permiſſu diuino ne ipſi quidem dæmones vlla in re poſſunt inſeruire diabolo. Sc[i]t enim ipſe Deus qua ratione cum decenti, humana, & bona prouidentia diabolo permittere ſolet per ſuos miniſtros de peccatis noſtris varia ſumere ſupplicia. Quod ſatis clarum eſt ex ſcripta [de] Iob hiſtoria, quæ deſcribit citra voluntatem diuinam diabolo numq̃ ad Iob accedere potuiſſe.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxa fidei lib.2. c.4. Ex his Angelicis [c]opijs, is qui terreſtris ordinis principatũ tenebat, cuiq; cuſtodiendæ terræ cura à Deo cõmiſſa fuerat, non natura malus conditus, ſed bonitate præditus, boniq; cauſa procreatus, atq; eiuſmodi, vt ne minimum quidẽ vitij veſtigiũ à Creatore ipſi impreſſum fuiſſet, ſplendorem eum & honorem, quem Creatoris beneficio conſecutus erat, non ferens, libera voluntate, ex eo quod ſecundùm naturam erat, in id quod contra naturam erat, immutatus eſt: atq; aduerſus opificem ſuum Deum ſeſe extulit, rebellare videlicet aduerſus eum in animum inducens: ac primus à bonu abſcedens, in malum incidit. Neq; enim aliud quicquam eſt malum, quàm boni priuatio, haud ſecus nimirum ac tenebræ nihil aliud ſunt, quàm luminis orbitas. Bonũ quippe ſpirituale lumen eſt, quemadmodum cõtra malum caligo ſpiritualis. Lux ergo à Creatore conditus, bonusq; procreatus, (*Vidit enim Deus* Gen.1.
omnia quæ fecerat, & erant valdè bona,) libera volũtate caligo factus eſt. Vnà porrò cum eo auulſa eſt, eiq; comitem ſe adiũxit, ſimulq; corruit innumerabilis ſubiectorũ ipſi Angelorum multitudo. Ergo cùm eiuſdem, cuius reliqui Angeli naturæ eſſent, mentis inductione mali extiterũt, ſuapte ſcilicet ſponte à bono ad malum inflexi. Quoci[r]ca nullã aduerſus quemquã vim ac poteſtatẽ habẽt, niſi ea ipſis Dei conſilio ac diſpenſatione cõcedatur: quemadmodũ in Iob, ac porcis illis, de qui- Iobi.
bus in Euangelio mentio habetur. Poteſtate autẽ Matt.5.
à Deo conceſſa, & viribus pollent, & immutãtur, & in quam libet formam, vt quidem apparet, migrant. Ac futura quidem, tametſi ea nec Dei Angeli, nec dæmones norint, vtriq; tamen prædicũt, ſed diſpari modo. Angeli enim futuros euentus non aliter prædicũt, quàm Deo ipſis, quæ futura ſunt, detegente, ac prædicere imperante. Quo fit, vt ea omnia eueniant, quæ ab ipſis prædicuntur. Dæmones autem ipſi quoque prædicunt interdum, videlicet quia ea, quæ procul gerũtur, cernũt: interdũ ſola cõiectura ducti. Ex quo etiã efficitur, vt

plerum-

plerumque mentiantur. Nec verò fides vlla illis adhibenda eſt, etiamſi perſæpe accidat, vt, quod diximus modo, vera dicant. Quin Scripturas quoque illi callent. Nullum porrò vitium, nullum impurorum affectuum genus eſt, quod nõ ab ipſis excogitatum ſit. Quamquam autem hominem laceſſere atque aggredi ipſis permiſſum ſit, nemini tamen illi vim inferre poſſunt: in nobis enim ſitum eſt eorum tela vel excipere, vel propulſare. Ob idque diabolo, ipſiusque dæmonibus, iisque qui ducem ipſum ſequuntur, nunquam extinguendus ignis, ſuppliciumque ſempiternum paratum eſt. Illud etiam ſcire non alienum fuerit, quod hominibus mors eſt, hoc Angelis lapſum extitiſſe. Poſt lapſum enim præcluſa iam eſt illis omnis reſipiſcendi facultas, quemadmodũ & hominibus, poſtquam ex hac vita migrârunt.

Cap. 87. Tam diabolus, qui, cùm à ſummo illo Artifice bonus procreatus fuiſſet, libera poteſtate vitij inuentor extitit, quàm Virtutes illæ, quæ vnà cum ipſo à Deo deſecerunt, hoc eſt, dæmones, ac reliqua denique Angelorum agmina, quæ in bono perſtiterunt, liquido comprobârunt.

Oratione de Aſſumptione B. Mariæ. Dæmones iſta ſunt, atque vmbroſa quædam ſpectra, id quod natura non ſunt in caſſum fingentes, in ſubſidium nimirum accedente aberrantium hominum amentia. Quonam enim modo id, quod corpore vacat, ex concubitu gignet? Quonam modo miſcebitur? Quonam modo id Deus erit, quod, cùm ante non eſſet, in ortum poſtea prodijt? Nam quod dæmonum natura corpore careat, inter omnes ſcilicet conſtat, etiam inter eos, qui mentis oculis capti ſunt. Ait enim quodam operum ſuorum loco Homerus, dignorum ſe Deorum ſtatum exponens:

Non panem comedunt, non carpunt dona Lyæi.

Vnde cruore carent, immortalesque vocantur.

Non panem edunt, inquit: non vinum, quod vi calefaciendi præditum eſt, bibunt, ob eamque cauſam ſanguinis expertes ſunt, atque immortales appellantur. Immortales enim vocantur: at nõ ſunt id, quod vocantur: Etenim vitij mortem oppetierunt.

Taraſius Conſtantinopolitanus. 780.

Actione 1. ſecundæ Synodi Nicænæ: Veterator hoſtis, hoc vnum conatur, vt diſcerpat, & conuellat, diſturbetque Eccleſiam ſanctam & catholicam.

Elias Cretenſis. 790.

In Orationem tertiam Nazianzeni: Sinuntur quidem dæmones poſt baptiſmum nos adoriri at non item vim nobis inferre, &c. Diabolus hac de cauſa inimicus & vltor dictus eſt, quia & ad peccandum impellit, & eorum, qui peccârunt, accuſator exiſtit. atque vt quidem inimicus ad peccandum adigit; vt autem vltor ac vindex eos, qui ipſi traduntur, ſupplicio ac cruciatu afficit.

Pantaleon Diaconus. 85[illegible].

De Michaelis Archangeli miraculis: Mihi autem perſuadet, vt non immobiles, ſed ad mouendum difficiles eos exiſtimem, qui propter ſplendorem Lucifer & factus eſt, & dicitur tenebræ propter elationem: & quæ ſub eo conſiſtunt poteſtates, architectrices vitij, boni fuga, & nobis conciliatrices, &c. Princeps erat vnius Angelici Ordinis in cælis diabolus, non diabolus ab initio productus & factus, ſed bonus ex bono, & pulcher ex pulchro. Poſtremò præter legem naturæ, decretumque & rationẽ diuinæ iuſtitiæ, imperij cupiditatis œſtro percitus, rebellauit aduerſus Creatorẽ, regnum eius & gloriam ſibi conans vſurpare. Secum autem attraxit etiam infinitam rebellium multitudinem, quæ ſuæ ſtultitiæ & malitiæ eum accepit adiutorem. Nam propter hanc cauſam impiæ cogitationis ex alto conuexis vehementi impetu cecidit execrandus. Nam ſimulatque ei venit in mentem ſceleratiſſima & maximè impia cogitatio, fuit cunſtanti conſpectus ab omnipotenti Domino, qui dixit: *Videbam Satanam tanquam fulgur è cælo cadentem.*

Anaſtaſius Nicænus. 850.

Quæſtione 23. Futurorum aut arcanorum nihil præſciunt dæmones, ſed ſolus Dominus, qui nouit omnia prius quàm fiant. Quomodo etiam dicit per Prophetam: *Nonne ego qui annuntio futura, præter me?* — Iſaiæ 41. Dæmones autem iſta dicunt hominibus, quæ vident, & audiunt, & ex quibuſdam ſignis coniectantes, res multas ſignificant. Viatorum quidem ſignificant aduentum, eos videntes in via ambulare, & eſſe venturos, præuenientes eorum aduentum: Hominum autem aduerſus ſuos inimicos ſeorſum deliberantium conſultationes, & ſermones auſcultantes, & quibus volunt ea annuntiantes, & quæ ſunt his ſimilia, ex eo quod vident, & audiunt, hominibus ſignificant. fructuum autem terræ fertilitatem, & ſterilitatem, ventorumque motus, & imbres, & pluuiæ retentionem, ſiccitatesque, & hyemis grauitatem, & quæ ſunt his ſimilia, ex quibuſdam indicijs coniectantes, prædicunt ſicut & homines. Rurſus hominum quoque beneuolentiam, & conſilia, ex quibuſdam ſignis videntes, in homines, aut etiam ex aliquibus verbis comprehendentes. Non ſolùm autem hæc inueniunt, quæ dicant immũdi dæmones, ſed etiam mentem hominum. Sunt enim quædam ſigna à Dei prouidentia humano corpori inſita, maximè in eius oculis, quæ eius mortem apertè ſignificant, & ante longum tempus, & breui tempore, vt dicunt, qui ſcientiam medicinæ ſubtiliter, & accuratè didicerunt. Iam autem quidam etiam affirmãt, ex Saracenis eos, qui magnam habent experientiam, hanc habere præſcientiam, qua quidẽ ex quodam ſigno euidenter cognoſcunt, eum, qui eſt moriturus in bello. Sic etiam dæmones eorum mortem prænuntiant, eoque magis, quò ſunt perſpicaciores proprietatum materialium. Nam vt qui ſunt ſpiritus ſubtiles & incorporei, perſcrutantur, & ſciunt ſupra omnem medicinæ ſcientiam, facultates, & operationes, abundantiamque & defectum vitalis virtutis corporis per ſubſtantiã ſanguinis: & hinc per coniecturam, non autem perfectè & accuratè, coniectant mortem hominis. Hoc ipſum dici poteſt & de diuinatoribus, & de Pythoniſſis: cernentes enim dæmones, quis ſit furatus, & vbi ſint quæ furto ſunt ablata, ea etiam poſſunt dicere, vt ſæpe qui viderunt magnam vim imbrium fuiſſe in regione Indica, prædicunt aliquibus in Ægypto futurum magnum Nili aſcenſum.

Leo Imp. Philoſophus. 880.

Epiſtola ad Omarum Saracenorum Regem: Creauit Deus Angelos ſuos, qui in prima conditione ſua erant in circuitu throni: & ſubitò ingreſſus eſt in vna legione Angelorum tumor & ſuperbia, facientes ſe Deo ſimiles, dicentes: Ponamus ſedem nobis ſicut eſt ſedes Dei, & circumeamus cælum & terram, ſicut & Deus. Cumque Deus cogitationes eorum cognouiſſet, proiecit Satanam, & omnem legionem ipſius de cælo ad terram, & facti ſunt dæmones, & inimici filiorum Adam.

Theophylactus. 900.

Ad Marci cap. 1. Immundi dicuntur mali ſpiritus, eò quòd omnibus fœdis operibus delectãtur, perditionemque ſuam exiſtimat dæmon egredi ab homine. Dæmones enim, quia omnis miſericordiæ expertes ſunt, malum quiddam ſuſtinere ſe

putant,niſi permittatur [illegible] agere homines. Inſuper quoniam & carnem amant, & paſci ſolent materialibus vaporibus, magnam ferunt mediam,niſi in corpore habitent. Idcirco & Dominus dicit ieiunio eijci dęmoniorum genus.

Ad [illegible] 1.Ioan [illegible]. Dæmones poſſunt miracula ſimulatè & apparenter facere: præſcientiā autem futurorum & prædictionem euidentem nullus habet,neque Angelus, quanto minus dæmones?

Simeon Metaphraſtes. 960.

In vita S.Arſenij cap.1. Hoc quoque nos non lateat,quod noſter inimicus diabolus, multis & varijs vtens machinis, nos conatur decipere, & boni prętextu in mala impellere: vt verbi gratia ſuggerens hoſpitalitatem, & conſequenter fratrum, qui accedunt, gratam & benignam exceptionem, efficit, vt ſimul comedant,& compotent. Cauſa autem eſt bonum charitatis, deinde ſic paulatim ſuffurans,& attrahens,imprudentes nos trahit,vt ventri ſeruiamus,& deinde nos ad ſatietatem libidinibus polluit,& voluptatibus. Alijs rurſum ſubmittēs in animū eleēmoſynam, & benignitatem, & in pauperes beneficentiam,immittit amorem pecuniæ, & in furorem impellit auaritiæ. Alijs autem multorum vtilitatem tanquam [illegible] cam porrigens,efficit vt ſilentium & quietem relinquant, tamquam rem inutilē, & vt cum multis quidem mundanis habeant conuerſationem, & nonnunquam etiam cum mulieribus incautè hoc faciant perſuadet, tamquam qui iam eò peruenerint, vt ſint impatibiles: & ſic miſeros reddit libidinoſos,& feruentes animi perturbationibus, &c.

Suidas. 970.

In voce Satan: Satan Hebræorum lingua dicitur apoſtata, ſiue trāsfuga,qui & Diabolus, vt qui Deum apud homines calumnietur, & inter ipſos homines contentiones [illegible] pugnas excitet. Dæmones autem ab initio non ſunt ab vniuerſitatis auctore Deo mali conditi, ſed animi peruerſitate à melioribus ad peiora deciderunt,liberè atque vltrò,& rebus à Deo datis non contenti, ſed maiora appetentes,ſuperbię perturbationem admiſerūt, & honore initio dato exciderunt,& bellum aduerſus homines ſuſceperunt, & contra eos,vt qui in imagine Dei eſſent ornati inſanierunt; ſed Angelorum pręfectura cuſtodiuntur. Concertationem autem & pugnam Deus non prohibuit, vt lucta optimos demonſtraret.

Michael Pſellus. 1050.

De Dæmonum operatione cap.13. Dæmonia figuras, & colores, & quaſcumque voluerint formas aſſumentia,eas in animalem ſpiritum noſtrum traijciūt,eoquè pacto multa nobis negotia faceſſunt, dum conſilia ſuggerunt; formas ſubindicant, voluptatum memoriam refricant,& affectuum idola ſimulachraque ſubinde nobis tam vigilantibus quàm dormientibus excitant;immò etiam membra ventri ſubiecta titillationibus & illecebris demulcent,atque in veſanos & execrandos amores ſuccendunt & inflammant,tumque maximè,ſi calores humidos nobis à natura inſitos cooperatores habeant. Atque hūc quidem in modum dęmones hi,aſſumpta Orci galea, hominū animas miro artificio miraque verſutia conturbant.

Euthymius. 1080.

Ad cap.10.Lucæ *Vidi Satanam tanquā fulgur cadentem e cælo.* Cauſam ſignificauit ſubiectionis dęmoniorum, quia cecidit princeps eorum, qui fortes illos reddebat,ac confortabat,& iam facilè deuincuntur. Siquidem ante Saluatoris incarnationem in ſublime ferebatur, & tyrannum agebat, ac potens erat [illegible] m autem Deus per carnem in terra diuerſaretur,cecidit,non à cælo: olim enim inde ceciderat,nec am[illegible] tu[illegible] eò aſc[illegible]ndit, ſed à dicta celſitudine,tyrannide,ac potentia.

Georgius Ce[illegible]nus. 1100.

In compendio Hiſtoriarum: Mali genij ad ſupplicia peccatoribus debita vſurpantur. Ita enim ſcriptū eſt. *M[illegible] in eo iram indignationis ſuæ, indignationem [illegible] & tribulationem immiſſiones per Angelos malos.* Hi enim quamquam dedita opera habenas diuinæ voluntati [illegible] xc[illegible]erunt tamen iugo ſeruitutis ſunt ſubditi, coguntur velut carnifices quidam à Deo & Sanctis imperata capeſſere. Pſal.67

Michael Glycas. 1120.

Parte 1. Annalium capite de de errore ſiue Diabolo: Diabolus inter Angelicas poteſtates locum habuit, cum bonus à Deo factus eſſet, nec vllum vitioſitatis,aut improbitatis in ſe veſtigium cōtineret,&c. Talis à Deo nimirum bonus conditus, terreſtris ordinis, & ipſius adeò terræ cuſtodiam à Deo ſibi mandatam accepit. Cùm autem ferre non poſſet illuſtrationem, & honorem, quem Deus ei largitus fuerat, de naturali ſtatu in alienum à natura ſua exorbitauit,aduerſusquè ſuum opificem faſtu quodam elatus eſt. *Collocabo,* inquit, *ſolium meum in nubibus,& Supremo par ero.* Quam quidē ob cauſam etiam fulguris inſtar de cælo in terram cecidit: eſtquè auulſa cum eo, ſimulquè lapſa multitudo quædam Angelorum ipſi addictorum infinita. Secundum hęc impuri genij bellum aduerſus nos ſuſceperunt. Neque enim æquo animo pati,vt homines eò ſtudio e contendentes videant, vnde ipſi peſſimo conſilio deciderunt. Quippe cùm omnis improbitatis receptacula ſint,etiam inuidię morbo ſunt infecti. Nec ſic creatus à Deo putari debet diabolus,vt hoſtis noſter eſſet,ſed ex ęmulatione quadam nos oppugnat. Cùm enim ſe cerneret Angelorum ordine locoque motum, ferre non poterat, vt hominem terreſtrem ad Angelorum dignitatem profectu ſuo ſubuectum aſpiceret.

Nicetas Chomates. 1200.

Orthodoxæ fidei lib.1.cap.3. Carpocrates, turpitudinis omnimodæ auctor & magiſter, diabolis etiam virtutem quandam aſcribit, quæ animarum ad cælos aſcēſui aduertitur, earum imprimis,quę fœdas in actiones ſe minimè prouoluerint. Qui tamen tantum abeſt, vt quod maximè cupiunt,ad optatum finem perducant, vt etiam ingreſſum in porcos ſibi [illegible] rū dari à Deo illo & homine Chriſto petierint nec iiſdem in bubilia & ouilia lo- Matth.8.
bi,nec in ipſum denique rabiem ſuam exercere, alia lege permiſſum eſt,quàm quia ita diuinæ decretum prouidentiæ ferebat. Quinam verò alij ex alto cadere, tamquā fulgur, à Chriſto viſi ſunt, Luc.19.
quàm reprobi ſpiritus & eorum princeps Satanas, tamquam exterior ignis,peruigil vermis,gehennaque nunquam deſinens?

Lib.4.cap.36. Ea poteſtate præditus hōmo eſt, vt dæmonibus inſultare, ſequè ex illorum laqueis expedire poſſit, ſi modò Dei præceptis obſequi pergit,eiuſque mandatis obtemperet. Dæmonibus hoc viciſſim datum eſt,vt cum camo & fręno, quibus nos à Deo diſtrahunt, aliquando nobis ob oculos proponant, aliquando clam ſuggerant, aliquando denique doloſè ſimulēt,taciteque obtrudant quæcunque à recto tramite in præcipitia trahunt.

Nicephorus Gregoras. 1320.

Lib 6. Cùm diabolus in ſacris literis huius mundi princeps appelletur,terrenarumque rerū moderator, arcano conſilio Dei conniuente, probabile eſt, eum res, quæ hic geruntur, è veſtigio perſequi:

ſequi & quæ prorſus deprauata ſunt, ſibi prorſus vendicare: ex optimis autem portionem qualemcunque decidere, more hominum, qui prouinciam aliquam ſortiti, habitatoribus tributum & annuum vectigal imponunt. Iniquiſſimè enim ſecum agi exiſtimat, qui mundi princeps vocetur, niſi eorum, qui terrá incolunt, partim dux & dictator, partim ſocius ſit, quatenus liceat, &c.

Ioannes Cantacuzenus. 1360.

Apologia 2. Quamuis adhuc nondum cõdemnatus ſit diabolus in locum propriæ pœnæ, propterea quòd iudicium, quod Chriſtus iudicaturus eſt, nondum tranſactum ſit, hoc tamen veniente diabolus ignem hæreditabit inextinguibilem, qui illum manet. Et quamuis videatur ille viuere, pro mortuo tamen eſt habendus. perinde ac ſi homicida aliquis, aut fur, aliusve quiſpiam, qui capitale aliquod commiſit facinus, à rege capitis ſupplicio adiudicatus fuerit, licet poſt hanc à rege latam ſententiam viuat adhuc diebus aliquot in carcere, mortuis tamen annumeratur, licet inter viuos adhuc ſit. Idem igitur hoc de diabolo fieri intelligas. Poſtquam enim Chriſtos reſurrexit, ille perditus eſt, &c. Vides igitur diabolum viribus carere, quamuis eaſdem habere videatur; ſed comminuta eſt, & euanuit vniuerſa tyrannis illius Chriſto ex ſepulchro reſuſcitato. Poſt ſecundum enim aduentum relegabitur in tenebras exteriores, & in ignem inextinguibilem, prout commeritus eſt.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

In Apologetico aduerſus Gentes cap. 22. Atque adeò dicimus, eſſe ſubſtantias quaſdam ſpiritales nec nomen nouum eſt. Sciunt dæmones Philoſophi, Socrate ipſo ad dæmonij arbitrium expectante. Quid ni? cùm & ipſi dæmonium adhæſiſſe à pueritia dicatur. Dehortatorium planè à bono omnes ſciunt Poëtæ Etiam vulgus indoctũ in vſum maledicti frequentat. Nam & Satanam principem huius mali generis proinde de propria conſcientia anima eadem ex ſacramenti voce pronuntiat. Angelos quoque etiam Plato non negauit. Vtriuſque nominis teſtes eſſe vel Magos aſſerũt Sed quomodo de Angelis quibuſdam ſua ſponte corruptis corruptior gens dæmonum euaſerit, damnata à Deo cum generis auctoribu[s], & cum eo, quem diximus, principe, apud literas ſanctas ordine cognoſcitur. Nũc de operatione eorum ſatis erit exponere. Operatio eorum eſt hominis euerſio, ſic malitia ſpiritalis à primordio auſpicata eſt in hominis exitium. Itaque corporibus quidem & valetudines infligunt, & aliquos caſus acerbos; animæ verò repentinos, & extraordinarios per vim exceſſus. Suppetit illis ad vtramque ſubſtantiam hominis adeundã ſubtilitas, & tenuitas ſua. multum ſpiritalibus viribus licet, vt inuiſibiles & inſenſibiles in effectu potius, quã in actu ſuo appareant, ſi poma, ſi fruges, neſcio quod auræ latẽs vitium in flore præcipitat, in germine exanimat, in pubertate conuulnerat, ac ſi cæca ratione tentatus aër peſtilẽtes hauſtus ſuos offundit. Eadem igitur obſcuritate contagionis aſpiratio dæmonum & Angelorum mentis quoque corruptelas agit furoribus & amentijs fœdis, aut ſæuis libidinibus, cum erroribus varijs: quorũ iſte potiſſimus, quòd eos ipſos captis & circumſcriptis hominum mentibus comedat, vt & ſibi pabula propria nidoris, & ſanguinis procuret ſimulachris, imaginibus oblata; & quæ illi accuratior paſcua eſt, hominem à cogitatu veræ diuinitatis auertat præſtigijs falſis, quas & ipſas quomodo operetur expediam. Omnis ſpiritus ales eſt hoc Angeli & dæmones: Igitur momento vbique ſunt: totus orbis illis locus vnus eſt. quid vbique geratur, tam facilè ſciunt, quàm enuntiãt. Velocitas diuinitas creditur quia ſubſtantia ignoratur. Sic & auctores interdum videri volunt eorum, quæ annuntiant; & ſunt planè malorum nonnunquam, bonorum tamen nunquam. Diſpoſitiones etiam Dei, & nunc Prophetis cõcionantibus excerpunt, & nũc lectionibus reſonantibus carpunt. Ita & hinc ſumentes quaſdam temporum ſortes, æmulantur diuinitatem; dum furantur diuinationem. In oraculis autem quo ingenio ambiguitates temperent in euentus ſciunt Cræſi, ſciunt Pyrrhi. Cæterùm teſtudinem decoqui [illegible] pecudis, Pythius eo modo renuntiauit, quo ſupra diximus: momento apud Lydiam fuerat. habent de incolatu aëris, & de vicinia ſyderum, & de cũmercio nubium cæleſtes ſapere paraturas: vt & pluuias, quas iam ſentiunt, repromittant. Benefici planè & circa curas valetudinum. Lædunt enim primò, dehinc remedia præcipiunt ad miraculum noua, ſiue contraria: poſt quæ deſinunt lædere, & curaſſe creduntur.

Lib. 2. cõtra Marcionem cap. 10. Sed etſi ab homine in diabolũ tranſcripſeris mali elogiũ, vt inſtinctorem delicti, vti ſic quoque in Creatorem dirigas culpam, vt in auctorem diaboli, qui facit Angelos ſpiritus. Ergo quod factus à Deo eſt, id eſt, Angelus, id erit eius qui fecit. Quòd autem factus à Deo non eſt, id eſt, diabolus, id eſt delator: ſupereſt vt ipſe ſeſe fecerit deferendo de Deo, & quidem falſum: primò, quòd Deus illos ex omni ligno edere vetuiſſet: dehinc quaſi morituri non eſſent ſi ediſſent: tertiò quaſi Deus illis inuidiſſet diuinitatem. Vnde igitur malitia mendacij & fallaciæ in homines, & infamiæ in Deum? A Deo vtique non, qui & Angelum ex forma operum bonorum inſtituit bonum. Denique ſapientiſſimus omnium editur, antequam diabolus, niſi malum eſt ſapientia. Et ſi euoluas Ezechielis prophetiam, facilè animaduertes, tam inſtitutione bonum Angelum illum, quàm ſponte corruptum, &c. Heb. 1. Gen.

De anima cap. 57. Nullos penè hominum carere dæmonio, & pluribus notum eſt, dæmoniorum quoque opera & immaturas & atroces effici mortes, quas incurſibus deputant.

Minutius Felix. 230.

In Octauio. Iſti igitur impuri ſpiritus dæmones ſub ſtatuis & imaginibus conſecratis deliteſcunt, & afflatu ſuo auctoritatem quaſi præſentis numinis conſequuntur, dum inſpirantur interim vatibus, dum ſacris immorantur, dum nonnunquam extorum fibras animant, auium volatus gubernant, ſortes regunt, oracula efficiunt, falſis pluribus inuoluta. Nam & falluntur, & fallunt, vt & neſcientes ſynceram veritatem, & quam ſciunt in proditionem ſui non confitentes. Sic è cælo deorſum grauant, & à Deo vero ad materias auocant, vitam turbant, omnes inquietant, irrepentes etiam corporibus occultè, vt ſpiritus tenues morbos fingunt, terrent mentes, membra diſtorquent, vt ad cultum ſui cogant.

Cyprianus. 250.

Epiſt. 75. Ita autem principalium dæmoniorum impetu (*mulier propheteſſam ſe ſimulans*) ferebatur, vt per longum tempus ſolicitaret & decipere fraternitatem, ac mirabilia quædam & portentoſa perficiẽs, & facere ſe terram moueri polliceretur. Non quòd dæmoni tanta eſſet poteſtas, vt terram

mouere, aut elementum concutere niſu valeret; ſed quod nonnunquam ſpiritus nequam præſciens, & intelligens terræ motum futurum, id ſe facturum eſſe ſimularet, quod futurum videret. Quibus mendacijs & iactationibus ſubiugarat mentes ſingulorum, vt ſibi obedirent, & quocunque præciperet & duceret ſequerentur. Faceret quoque mulierem illam cruda hyeme nudis pedibus per aſperas niues ire, nec vexari in aliquo, aut lædi illa diſcurſione: diceret etiam ſe in Iudæam & Hieroſolymam feſtinare, fingens tanquam inde veniſſet.

Lib. 4. epiſt. 7. *Epiſt. 77.* Quòd ſi aliquis in illo mouetur, quòd quidam de ijs, qui ægri baptizantur, ſpiritibus adhuc immundis tenentur, ſciat diaboli nequitiam pertinacem vſque ad aquam ſalutarem valere, in baptiſmo verò omne nequitiæ ſuæ virus amittere.

Libro quòd idola non ſint Dij: Spiritus inſynceri & vagi, qui poſtcaquam terrenis vitijs immerſi ſunt, & à vigore cæleſti terreno contagio receſſerunt, non deſinunt perditi perdere, & deprauati errorem prauitatis infundere. Hos & Poëtæ dęmonas norunt, & Socrates inſtrui ſe & regi ad arbitrium dęmonis prædicabat, & Magi inde eſt ad perniciosa vel ludicra potentatus, quorum tamen pręcipuus Hoſtanes & formã veri Dei negat cõſpici poſſe, & Angelos veros ſedi eius dicit aſſiſtere. In quo & Plato pari ratione conſentit, & vnum Deum ſeruans, cæteros Angelos, vel dęmonas dicit. Hermes quoque Triſmegiſtus vnum Deum loquitur, eumque incomprehẽſibilem atque inęſtimabilem confitetur. Hi ergo ſpiritus ſub ſtatuis atque imaginibus conſecratis delitteſcunt: hi afflatu ſuo vatum pectora inſpirant, extorum fibras animant, auium volatus gubernant, ſortes regunt, oracula efficiunt, falſa veris ſemper inuoluũt. Nam & falluntur, & fallunt: vitam turbant, ſomnos inquietant, irrepentes etiam in corporibus occultè mẽtes terrent, membra diſtorquent, valetudinẽ frangunt, morbos laceſſunt: vt ad cultum ſui cogant, vt nidore altarium & rogis pecorum ſaginati, remiſſis quę conſtrinxerant, curaſſe videantur. Hæc eſt de illis medela, cùm illorum ceſſat iniuria: nec aliud illis ſtudium eſt, quam à Deo homines auocare, & ad ſuperſtitionem ſui ab intellectu veræ religionis auertere: cùm ſint ipſi pœnales, quærere ſibi ad pœnam comites, quos ad crimen ſuum fecerint errore participes.

Ad Fortunatum de exhortatione Martyrij, in Præfatione: Aduerſarius vetus eſt & hoſtis antiquus, cum quo prælium gerimus. Sex millia annorum iam penè complentur, ex quo hominem diabolus impugnat. Omnia genera tentandi, & artes atque inſidias deijciẽdi vſu ipſo vetuſtatis didicit. Si imparatum inuenerit militem Chriſti, ſi rudem, non ſolicitum, ac toto corde vigilantem, circumuenit neſcium, fallit incautum, decipit imperitũ. Si verò quis Dominica præcepta cuſtodiens, & fortiter Chriſti veſtigijs adhærens, contra eũ ſteterit, vincatur neceſſe eſt: quia Chriſtus, quẽ confitemur, inuictus eſt.

Lactantius. 320.

Lib. 2. cap. 8. Deinde fecit Deus alterum ſpiritum, in quo indoles diuinæ ſtirpis non permanſit. Itaque ſuapte inuidia tamquam veneno infectus eſt, & ex bono ad malum tranſcendit, ſuoque arbitrio quod illi à Deo liberum datum fuit, contrarium ſibi nomen aſciuit. Vnde apparet cunctorum malorum fontem eſſe liuorem. Inuidit enim illi anteceſſori ſuo, qui Deo Patri perſeuerando tum probatus, tum etiam charus eſt. Hunc ergo ex bono per ſe in malum eſſe um Græci [illegible] appellaue: nos criminatorem vocamus, quòd crimina, in quę ipſe illicit, ad Deum deferat.

Cap. 14. Dęmonas Grammatici dictos aiũt, quaſi δαήμονας, id eſt, peritos ac rerum ſcios: hoc autem putant Deos eſſe. Sciunt illi quidem futura multa, ſed non omnia: quippe quibus penitus conſilium Dei ſcire non licet, & ideo ſolent reſponſa in ambiguos exitus temperare, &c. Quoniam ſunt ſpiritus tenues & incomprehenſibiles, inſinuant ſe corporibus hominum, & occultè in viſceribus operati, valetudinem vitiant, morbos citant, ſomnijs animos terrent, mentes furoribus quatiunt, vt homines his malis cogant ad eorum auxilia decurrere.

Cap. 15. Quarum omnium fallaciarum ratio expertibus veritatis obſcura eſt. Prodeſſe enim putant eos, cùm nocere deſinũt, qui nihil aliud poſſunt, quàm nocere. Dicat fortaſſe aliquis, colẽdos eſſe ergo, ne noceãt, ſiquidem poſſunt nocere. Nocent illi quidem, ſed ijs, à quibus timentur, quos manus Dei potens & excelſa nõ protegit, qui profani ſunt à ſacramento veritatis. Iuſtos autem, id eſt, cultores Dei metuunt: cuius nomine adiurati, de corporibus exeunt.

Hilarius. 350.

In Pſalm. 118. lit. Aleph: Quin etiã ipſum diabolũ, illum, per quem ipſa illa vitiorum noſtrorum incentiua præbentur, ſuos quę omnes teſtes metuere debemus, puncto temporis omnem amplitudinem mundi huius obeuntem. Cui dulce eſt peccare nos, vt peccatorum noſtrorum teſtimonio glorietur. Eſt enim eius hęc propria calliditas, inſtigare ad peccandum, & arguere peccantes. Dictum eſt enim: An neſcitis, quia adeſt diabolus accuſator fratrum veſtrorum? & quia hę ſunt aduerſariæ nobis virtutes, in teſtimonio eum cæteris permanentes, de ſanctis tantùm Prophetam meminiſſe dignum fuit dicentem: *Beati ſcrutantes teſtimonia eius.*

In Pſalm. 128. Omnes humanæ iniuriæ, quæ religioſis viris inferuntur, nõ eoſdem habent auctores, quos habent miniſtros. Executio quidem hominum eſt, ſed Diaboli inſtinctus eſt. Et huius nobis intelligentiæ Apoſtolus auctor eſt, dicens: *Non enim nobis certamen eſt aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus Poteſtates mundi huius poteſtates harum tenebrarum ſpiritualis nequitiæ in cæleſtibus.* Et rurſum: *Secundum principem aëris huius ſpiritum, qui nunc operatur in filijs inobedientiæ.* Operantur ergo hæ ſpirituales nequitiæ in his, *qui inobedientes Dei legi ſunt;* quos voluntatis ſuæ tanquam operarios eligunt, in res ſuas, alienæ intercelſionis miniſterio ſuo vſuri. Neq; ſolùm id ex Apoſtolicis dictis intelligimus, ſed etiam ex libro Iob docemur. Cùm enim diabolus poteſtatẽ tentandi Iob poſtulaſſet, per direptionem ſubſtantiæ eius primùm deſęuiturus, homines ad paſtorum cædem & direptionem pecudum incitauit, eoſque in hanc voluntatem latrocinij accendit. Egit ergo quod volebat per humanæ operationis officium. Epheſ. 6

Ambroſius. 370.

Epiſt. 34. Superbia à Diabolo ſumpſit exordium, qui quoniam ſua, (quam à Creatore acceperat) potentia & dignitate ſibi placuit, ſeque auctoris ſui gloriæ comparauit, cum ijs Angelis, quos in conſenſum impietatis ſuæ traxerat, à cæleſti ſublimitate deiectus eſt. Et ideo primis hominibus nocere potuit, quia illis malè credulis per mendacia venenata perſuaſit, vt meliores ſe futuros putarent, ſi in libertatem ſui arbitrij proſilirent, quàm ſi in legis datæ cuſtodia permanerent, &c. Cùm ergo per ineffabilem miſericordiam Dei captiui liberatas, perditus [illegible], mortuus vita reparatur, antiquus hoſtis malignus fremit, & acrius an-

ardeſcit: & cùm innumeris nocendi artibus humanum genus nititur [illegible] ſeren[s] diſcordias, incitans iras, acuens cupiditates, ſuadens [illegible] falſa commentans, & errorum laqueos [illegible] onum commenta multiplicans, p[illegible] virtute ſtantium, quàm lætatur d[illegible] fragilitate labentium.

Ad cap. 6. ad Epheſ. Certus Apoſt[illegible] quæ à perfi[illegible] Dei famulis irrogantur [illegible] abnl[illegible] mi[illegible] ſtr[illegible]ntur, cuiu[s] al[ti]tudo [illegible] & ho-
Iob. 4. minibus impoſſibilis eſt, monet ad [illegible] hæc ar-
2. Cor. 10. ma Dei ſumenda, cuius ſo[l]ius virtute ſuperantur & deſtruuntur omnes machinamẽta diaboli. Ipſi enim eſt cuius ſat[ell]ites ſunt, [qu]os tenebrarum harum dicit rectores, ſpiritus nequitiæ, qui degunt in cęleſtibus, in firmamento mundi. Hi ſunt erroris duces, tenebrarum rectores, hoc eſt ignorantię & perfidię prępoſiti. Rect[illegible] tenebrarum in peruerſum int[illegible] ſuum guberna-
2. Cor. 11. re, quaſi incredulitatis magiſtri.

Ad caput 8. Lucæ: Non mittuntur in porcos dæmones, [ni]ſi ipſi petunt, [qu]ia cæleſtis luminis claritatem ſuſtinere non poterant. Vt qui oculos dolent, radium ſolis ferre non poſſunt, ſed tenebroſa eligunt, & ſplendidiora derelinquunt. Fugiunt ergo dæmones ſplendore lucis æternæ, & ante tempus debita ſibi tormenta formidant, non prædiuinantes quæ [fut]ura ſunt, ſed quę prophetata ſunt
Zach. 13. recordantes. Dicit enim Zach[arias]: *[Et] erit in illa die diſperdam, dicit Dominus, no[mina] ido[l]orum de terra, & non erit vlterius memoria eorum, & ſp[irit]um immundum auferam de terra.* Docemur ergo quia non ſemper manebunt, nec memoria eorum in hominibus poſſit eſſe perpetua. Nunc igitur illam metuentes pœnam,
Matth. 8. aiunt: *[V]eni perdere nos.* Sed quia adhuc eſſe deſiderant, iam ab hominibus recedentes, propter quos pœnam ſciunt ſibi eſſe ſubeundam, petunt in porcos mitti.

Syricius. 390.

Epiſtola, quæ eſt apud Ambroſ. epiſt. 8[illegible]. Non patitur nos quietos ab incurſione ſua vacare hoſtis antiquus, ab initio mendax, inimicus veritatis, æmulus hominis, quem vt deciperet ſe ante decepit, pudicitiæ aduerſarius, luxuriæ magiſter, crudelitatibus paſcitur, abſtinentia puniendus odit ieiunia.

Chromatius. 390.

Ad cap. 5. Matthæi: Opus diaboli eſt, vt contra fidem, contra ſalutem, contra diuinam religionem ſuadeat, hortetur, extorqueat.

Hieronymus. 390.

Ad caput 25. Eſaiæ: Vi[ſitabit] quoque ſuper reges &
Epheſ. 6. principes terrę, *rectores tenebrarum iſtarum, & ſpiritualia nequitia in cæleſtibus.* De quibus principibus diuerſis prouincijs præſidentibus & in Daniele
Dan. 8. ſcriptum eſt: *Exijt in occur[ſum] mi[hi] princeps regni Perſarum, & princeps regni Medorum, & princeps regni Græcorum.* Hos igitur principes, qui ſuum non ſeruauerunt gradum, congregabit Dominus in die iudicij, quaſi in vno faſce pariter colligatos, & mittet in lacum inferni, &c. Et includentur in carce-
Matt. 25. re, iuxta illud, quod ait Dominus: *Ite in ignem æternum, qui præparatus eſt diabolo & angelis eius.* Quod autem ſequitur: *Et poſt multos dies viſitabuntur,* videtur applaudere amicis meis, qui diabolo & dæmonibus dant pœnitentiam, quòd multa poſt tempora à Domino viſitentur. Sed conſiderent, quòd non dixerit apertè Scriptura diuina, *viſitabuntur* à Domino, vel *viſitabuntur* ab Ang[elis], ſed abſolutè *viſitabuntur.* Ex qua ambiguitate verbi & remedium poteſt intelligi & corr[ectio], quòd poſtquam iuſti prœmia receperint, illi in pœnis perpetuis viſitentur.

[illegible] Chriſtus [illegible] ctorum dæmonum, qui [illegible] hic ac hac[illegible]tur caput eſt Be[lzebub] [illegible] ſingulæ e[illegible] im[illegible] mæ [illegible] uo. Verbi gratia, ſpiritus [illegible]num [illegible] ſitum ſuum: ſ[illegible] [illegible] ſpiritus vanæ [illegible] ac ſpiritus infidelitatis ha-[illegible] ſu[illegible].

Apologia aduer[ſus] [illegible] lib. 2. cap. 1. Dicimus iu[dici]um futurum [illegible] *[illegible] quæ receperit [illegible] corp[illegible].* Quòd [illegible] quâ-[illegible] mag[illegible] ſa [illegible] De[illegible] quod ſcriptum eſt

Matt. 25. in Euangelio: qui [illegible] & omnes angeli eius, cum [illegible] ius [illegible], id [illegible] qui criminan[illegible] o pariter ęterni ignis hæres [illegible]. Si quis ergo negat diabolum in ęternis ignibus mancipari, partem cum ipſo ęterni ignis accipiat, vt ſentiat quod negauit.

Ep[illegible] amaſium: Diabolum rectorem harum [tene]brarum nunc inimicum hominẽ, nunc iudicem iniquitatis, nunc dracone, nunc Satan, nunc malleum, nunc perdicem, nunc Belial, nunc rugientem leonem, nunc Leuiathan nunc Thanin[illegible] Behemoth, & multis alijs vocabulis Scriptura cognominat.

Prudentius. 38[illegible].

In Hamartigenia.

Inuentor vitij non eſt Deus [illegible] illud
Degener infami conceptum mente creauit
Q[ui] prius [illegible] uſtum radi[a]bat ſydus, & ingens
Ex nub[il]o ſplendor [illegible] ardebat honore.
Ex ni[hi]lo nam cuncta reor, factumq; quod vſquã eſt.
At non [illegible] lo Deus [illegible] ſapientia vera,
Spiritus [illegible] ſanctus, res ſemper viua, nec vnquam
Cœpto, [ſ]ed [illegible] ſ etiam multa miniſtros,
Horum de numero quidam pulcherrimus ore,
Maieſtate ferox, nimiũs dum viribus auctus
Inflatur, dum grande tumens ſeſe altius effert,
O[ſt]entatq; ſuos licito iactantius ignes:
Perſuaſit propriis genitum ſe viribus, ex ſe
Materiam ſumpſiſſe ſibi qua primitus eſſe
Inciperet, naſc[i]q; ſuum ſine principe cœptum, &c.
Sed factus de ſtirpe bo[na] [illegible]
Prod[i]tus, & primo [illegible] e fonte ſerenus,
Deterior mox ſponte ſua, dum dec[o]lor illum
Inficit inuidia, ſtimuloq; inſtigat amaro.
A ſit enim ſe[illegible] odii de[illegible] zeli,
Et dolor ingeſtus [illegible] bitus conſlauit iniquum.
Viderat argillam ſimulachrum, & ſtructile flatu
Concaluiſſe Dei, dominum quoque conditione,
Qui cunctum proprio regeret moderamine mundum,
Impoſitum natura ſoli, pelagiq; poliq;
Vt famulans homini locupletem fundere partum
Noſſet, & effuſum terreno addicere regi,
Inflauit fermento animi ſtomachante tumorem
Beſtia, deq; acido vim traxit acerba medullis,
Beſtia, corde carens, cui tunc ſapientia longi
Corporis enod[e]m ſeruab[a]t recta iuuentam:
Complicat e[c]ce nouos ſinuoſo pectore nexus,
Inuoluens nitidam ſpiris torquentibus aluum
Simplex lingua prius, variamicat arte loquendi,
Et diſciſſa dolo [illegible] rmone triſulco.
Hinc natale caput vitiorum, principe ab illo
Fluxit origo mali, qui ſe corrumpere primum
Mox hominem dulcis, nullo informante magiſtro.

Gaudentius Brixienſis. 400.

Tractatu 12. de eo quod ait Dominus Ieſus: *Nunc*

iudicium

[illegible] Diabolus [illegible] mūdi princeps vſurp[illegible] non natura. Etenim ſeducens humanum [illegible] derelicto De[o] ipſum Satanam per ſimulachra co[lu]erēt manufacta, principatum violenter tenuit, & exercuit tyrannidem in tantum, vt aduenientem verum [pr]incipem ſuum non recognoſceret mūdus, ipſius diaboli præſtigijs obcæcatus.

Auguſtinus 400.

De Ciuit. Dei lib. 8. cap. 22. Credendum eſt dæmones eſſe ſpiritus nocendi cupidiſſimos, à iuſtitia penitus alienos, ſuperbia tumi[dos], inuidentia [l]iuidos, fallacia callidos, q[ui i]n h[oc q]uidem aëre habitant: quia de cœli ſup[er]ioris ſublimitate deiecti meritò irregreſſibilis tranſgreſſionis in hoc ſibi congruo veluc carcere prædamnati ſunt. Nec tamen quia ſupra terram & aquas aëris locus eſt, ideo & ipſi ſunt meritis ſuperiores hominibus, qui eos non terreno corpore, ſed electo in auxilium Deo vero, pia mente facilimè [ſup]erant. Sed multis planè participatione veræ religionis indignis, tamquam captis ſubditiſq; dominantur: quorum maximæ parti mirabilibus & [fal]lacibus ſignis, ſiue factorum, ſiue prædictorum Deos ſe eſſe perſuaſerunt.

Lib. 9. cap. 20. Eſt in dæmonibus ſcientia ſine charitate, & ideo tam inflatt, id eſt, tam ſuperbi ſunt, vt honores diuinos & religionis ſeruitutē, quam vero Deo deb[eri] ſciunt, ſibi ſategerint exhiberi, & quantum poſſunt, & apud quos poſſunt, adhuc agunt. Contra ſuperbiam porrò dæmonum, qua pro meritis poſſidebant genus humanum, Dei humilitas, quæ in forma ſerui apparuit, quantā virtutem habeat, animæ hominum neſciunt immūditia elationis inflatæ, dæmonibus ſimiles ſuperbia, non ſcientia.

Cap. 22. Dæmones non æternas temporum cauſas, & quodam modo cardinales in Dei ſapientia contemplantur, ſed quorundam ſignorum nobis occultorum, maiore experientia, multò plura quàm homines futura proſpiciunt, diſpoſitiones quoq; ſuas aliquando prænunciant. Denique ſæpe iſti, nunquam [i]lli omnino falluntur.

De natura boni aduerſus Manichæos cap. 33. Quia verò & ipſi mali angeli, non à Deo mali ſunt conditi, ſed peccando facti ſunt mali, ſic Petrus in Epiſtola

1 Pet. 2. ſua dicit: *[S]i enim Deus Angelis peccantibus non pepercit, ſed carceribus caliginis inferi detrudens tradidit in iudicio puniendos ſeruari.* Hinc Petrus oſtendit adhoc eis vltimi iudicij pœnam deberi: de qua Dominus

Matt. 25. dicit: *Ite in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius.* Quamuis iam pœnaliter hunc infernū, hoc eſt inferiorem caliginoſum aërem tamquam carcerem acceperint: qui tamen aër quandoque & cælum dicitur, non illud, in quo ſunt ſydera, ſed hoc inferius, cuius caligine nubila conglobātur, & vbi aues volitant: nam & cælum nubilum dicitur, & volatilia cæli appellantur. Secundum hoc Apoſtolus Paulus eoſdem iniquos angelos, contra quos nobis inuido pio viuendo pugnamus,

Epheſ. 6. *ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus* nominauit. Quod ne[c] e illis ſuperioribus cælis intelligatur, apertè alibi

Epheſ. 2. dicit: *Secundum principem poteſtatis aëris huius, qui nunc operatur in filios diffidentiæ.*

Ad Oroſium contra Priſcillianiſt. & Origeniſtas cap. Quantum poſſum, tantum etiam ego commoneo, vt de diaboli angelorumque eius [co]rrectione & in priſtinum ſtatum reparatione [illegible]re nihil audeas. Nō quia diabolo & dæmonibus [illegible] mu[illegible] & eo modo quaſi vicem maleuolentiæ illis rependimus, cum i[lli] non ob[illegible]d, niſi inui[d]en[tiæ] ſti[mulis] agitati, noſtra itinera quibus in Deum tendimus, perturbare con[tendu]nt: ſed quia vltimæ ſententiæ ſummi & veraciſſimi iudicis, ex noſtra præſumptione addere nihil debemus. Ipſe enim ſe ſi-

Matt. 25 milibus eorum dicturum eſſe prædixit: *Ite in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius.*

Ruf[f]inus Aquileienſis. 400.

In Apologia pro fide [ſ]ua ad Anaſtaſium. Si quis negat diabolum æternis ignibus mancipandum, partem cum ipſo æterni ignis accipiat, vt ſentiat quod negauit.

Paulinus Nolanus. 410

Natal. 7

Natalis det dona ſuo, nam cùm iſta propinquat
[Fe]bente dies anno, [tu]nc crebrior inſtat,
Et grauior, [illegible] cogra examine cogi
Dentur, & certa[illegible] prope [illegible] alterm
Tunc ſolito grauius [illegible] dæmones ardent,
Flebiliuſq; vlulant, & vi maiore ſubacti
Vltima iam tormenta gemunt, nec abire ſinuntur
Exceſſu facili, [illegible] ante agitati,
Et varijs male ſupplicijs tolluntur in altum
Suſpenſi ſolito ſublimius, & patiuntur
Aëra in vacuo, vincliſq; latentibus hærent
Pœnalis per [illegible] mora, per non ſua quamuis
Corpora vexatos hoſtes ſua pœna fatigat.
Soluuntur pœnis, cùm pœnas ferre videntur
Corpora, & immunis anima expectant aliena
In membris tormenta ſuis [illegible] dæmone capto
Liber agit, qui non hominis, ſed dæmonis eſt crux.
[Il]ſtu amare quid [illegible], qua ſpe [illegible] nos?
Ecce Redemptorum [illegible] malus arte [illegible]
Luderis illuſor, dum & tuum in tua cedit
[Vi]ncla tibi, capiens caperis, nectenſq; [l]igaris,
Et laqueum laqueatus homo, & [illegible] præda latronem
Decipit, & capit captiuum corporis eſcam
Dum petis illicitam, lethalem deuorat hamo.

Arnobius Iunior 44[illegible]

De Deo trino & vno lib. [illegible]. Angelus iſte, qui [e]ſt diabolus, de præſumptione incurrit culpam, & primus omniū Angelorū in ſuo corde peccauit. Sic

Eſaiæ 14 [en]im dicitur in [Pr]opheta à Domino: *Tu dixiſti in corde tuo: Aſcendam ſuper ſydera cæli, &c.* Primus ergo in ſuo corde peccauit, ex quo pullulare omnium præſumptionum tunc genera cœperunt, cùm nullius exem[pl]um ſ[e]c[u]tus [illegible] dedit peccandi exordium.

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 4. Diabolus dum in hominem tendit, proſiliuit in Deum: dum in reum ſæuit, incurrit in iudicem, inuenit ſupplicium: dum ingerit pœnam, ipſe accipit: dum dat ſententiam, & viuens mortalium paſtu, mors moritur: dum deuorat [v]itam abſorbens [n]os mors abſorbetur, innoc[e]n[ti]ſſimum deglutit auctorem, & perit mors ipſa, quæ [p]erdebat omnes, dum omnium perimere [v]ult ſalutem.

Leo Magnus. 450.

De Coll[ectis] & eleemoſynis Sermone [illegible] Inceotor [illegible] auctorq; peccati primum ſuperbus [illegible] deinde inuidus, vt noceret, quia in [illegible] ſit, totam vim ſu[illegible] [illegible]mniaque decepti[o]num [illegible] imo [illegible] quod ipſe pr[o]pria lat[illegible] perdi[illegible] [illegible] damnationis ſuæ trah[illegible] [illegible]rationem [illegible] non poſſe. [illegible] tur hominum [illegible] libet imp[illegible] De[illegible] læſit, hui[illegible] frau[illegible] traductum, h[illegible] [illegible]rauatum. Facilè enim in omn[illegible] [illegible], quos in [illegible] decepit.

Epiſtola [illegible] ad Thurbium [illegible] D[illegible] ui eſt [illegible]

Ireneus Lugdunensis. 450.

Prosper. 450.

De vita contemplativa lib. 2. cap. 3. Hoc iudicium, quod inter iustos homines in futurum dicimus, inter sanctos Angelos & immundos credimus factum. Nam cùm essent vtraque sine peccato creati, & ad seruiendum Deo suo feliciter instituti, eorum quidam voluntate propria deprauati, noluerunt permanere quod facti sunt, & eum se contra Creatorem suum typo superbiæ lethalis hostiliter extulissent, de superna cæli regione proiecti sunt. Quos diuina sententia eo supplicio condemnauit, quod permanere noluerunt perseuerare cùm possent, nec vellent reparari, nec possent. Siquidem præuaricationis eorum fuit, quòd irreuocabili iudicio animaduersione percussi sunt: & ad damnationem iustissimâ profectò pertinuit, quòd voluntatem redeundi ac facultatem penitus amiserunt.

Sedulius. 460.

Ad cap. 1. epist. ad Rom. Diabolus per superbiam id malum, quod antea non fuerat, sibi inuenit, & quod habuit bonum perdidit.

Claudius Marius Victor. 460.

Præfatione in Genesin

Nam quod de primis ... Angeli caelestis in sede

... dum lucis Domino, vita ...

... auctoris titulum ...

Maluit esse mali primam inducere mortem

... tempore,

Virtuti nihil ... Dei praestat &c.

Gennadius Massiliensis. 480.

Internas animæ ... diabolus ... fumus ... secreta ...

Salvianus. 480.

... mundi exordio ... tanto magis ...

Cæsarius Arelatensis. 490.

... maximè op... spiritu... & vac... ac for...

Lactantius ... 500.

... omnium malorum ... volens vsurpare, quod illi datum à Deo non fuit, à Deo discessit, & cecidit, in quo si stetisset, non cecidisset. Sed per concupiscentiam malam, qua concupiuit plus extra se, minus factus est in se. Quamuis cupiditatem, licet explere nequiuerit opere, tamen retinuit voluntatem. Sic ipsi tamen factus est pœna, vt supplicium imperet ei malo voluntas mala, tanquam cæco ... sua.

Alcimus Avitus. 500.

Lib. 2. qui est de peccato originali

Angelus ... fuerat ... postquam

Successu proprio tumidos exarsit in ausus,

Se fecit ... conditor esset

Ipse sui, rabido concepit corde furorem:

Auctorem negans, diuinum consequar (inquit)

Nomen, & aeternam ponam super aethera sedem,

Excelso similis summo nec viribus impar:

... tantùm praecelsa potentia caelo

Iecit, & excelsum prisco spoliauit honore,

Quiq, creatura prius ... in ordine primus,

Primus ... subindice poenas.

Illius quamquidem grauior ...

Quem mirum cecidisse putes ... augmen aceruat

Auctor, in ignaro mitior est peccatum reatus,

Durius ... malum quod maior fecit, habetur.

Sed quòd viuaces pertendit in abdita sensus,

Quodq, futura videt, rerumq, arcana resignat,

Angelici seruans superest natura vigoris.

Horrendum ... notabile monstrum.

Nam quicquid toto ... orbe,

Iste docet, ... manu ac tela gubernat,

Pugnat & occultus per publica crimina latro,

Et nunc saepe ... nunc ... in ... vultum

Vertitur ... nouos mutantia vultus,

Aliter ... mentita volantis

In species, habitusq, virum confingit honestos &c.

Paschasius Diaconus. 500.

De Spiritu sancto lib. 2. cap. ... Sed forsitan dicis: Manifestum est, quod ... dæmonum importuna violentia in homines ... tentandos accepta..., frequenter ... Non ita est: nam corporis tenebras ... animæ ... interiora adire non ... Sed ... ergo ... quòd spiritualium ... subtili ... membra ... incurs... interdum vino nimio ... ebrietatis fatigatur accensu. In animæ ... sensus ... tentat ... per mal... sua irrepere ... intimæ verò recessus per naturam nescit influere.

Cassiodorus. 540.

Ad cap. 3. Cantic. Versutus ... hostis, & tam subtilitate spiritualis naturæ, quàm etiã temporis longæuitate doctissimus, contra quem Sancti bella suscipiunt.

Concilium Primum Bracarense. 572.

Cap. 7. Si quis dicit, diabolum non fuisse prius Angelum bonum, à Deo factum, nec Dei opificium fuisse naturam eius, sed dicit eum ex tenebris emersisse, quae ... auctorem, sed ... esse principem absque substantia mali, sicut Manichæi, & Priscillianus dixerunt, anathema sit.

Cap. 8. Si quis cr[illegible], quòd al[illegible] mundas creaturas diabolus fec[illegible], & to[illegible]ua, & fulgura, & tempeſtates, ipſe diabo[illegible] ſua auctoritate faciat, ſicut Priſci[illegible]an[illegible] dixit, anathema ſit.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. [illegible] *Moralium cap.* [illegible]. Satanæ voluntas ſemper iniqua eſt, ſed nunquam poteſtas iniuſta: quia à ſemetipſo voluntatem habet, ſed à Domino poteſtatem. Quod enim ipſe facere iniquè appetit, hoc Deus fieri non niſi iuſtè permittit. Formidari ergo non debet Satan, qui nihil niſi permiſſus valet.

Libro 32. Moralium cap. 16. Principium viarum Dei Behemoth dicitur: quia nimirum cùm cuncta creans ageret, hunc primum condidit, quem reliquis Angelis eminentiorem fecit. Huius primatus eminentiam conſpicit Propheta, cùm dicit: *Cedri non fuerunt altiores illo in paradiſo Dei: abietes non adæquauerunt ſummitatem eius: platani non fuerunt æqua frondibus illius: Omne lignum paradiſi Dei non eſt aſsimilatum illi, & pulchritudini eius; quoniam ſpecioſum fecit eum in multis condenſiſque frondibus.* Qui namque accipi in cedris, abietibus, & platanis poſſunt, niſi illa virtutum cæleſtium procerae celſitudinis agmina, in æternæ lætitiæ viriditate plantata? Quæ quamuis excelſa ſint condita, huic tamen nec prælata ſunt nec æquata. Qui ſpecioſus in multis condenſiſque frondibus eſſe dicitur: quia prælatum cæteris legionibus tanta illum ſpecies pulchriorem reddidit, quanta & ſuppoſita Angelorum multitudo decorauit. Iſta arbor in paradiſo Dei tot quaſi condenſas frondes habuit, quot ſub ſe poſitas ſupernorum ſpirituum legiones attendit. Qui idcirco peccans ſine venia damnatus eſt, quia magnus ſine comparatione fuerat creatus.

Ezech 31.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De Summo bono lib. 1. cap. [illegible]. Primum [illegible]m habuiſſe inter Angelos diabolum conſtat excellentia prælationis. ex qua fiducia ceci[illegible]it ita, vt ſine reparatione laberetur, &c.

De Officijs Eccleſiaſticis libro [illegible] *cap. 2* [illegible]. Ipſum Satanam cum angelis ſuis atque cultoribus æterno incendio condemnandum credimus: neque ſecundùm quorundam ſacrilegam diſputationem, ad priſtinam, id eſt, Angelicā dignitatem, ex qua propria malignitate cecidit, reducendum.

Libro 8. Etymol. capite de Dijs Gentium. Dæmones à Græcis dictos aiunt, quaſi [illegible] id eſt peritos ac rerum præſcios. Præſciunt enim futurorum multa, vnde & ſolent reſponſa aliqua dare. Ineſt quidem illis rerum cognitio plus quàm infirmitatis humanæ, partim ſubtilioris ſenſus acumine, partim experientia longiſſimæ vitæ, partim per Dei iuſſum Angelica reuelatione. [illegible] corporum aëreorum natura vigent. ante tranſgreſſionem quidem cœleſtia corpora gerebant; lapſi vero in aëream qualitatem conuerſi ſunt: [illegible] aëris [illegible] lius puriora ſpacia, ſed iſta caliginoſa tenere permiſſi ſunt, qui eis quaſi carcer eſt, vſque ad tempus iudicij. Hi ſunt præuaricatores angeli, quorum princeps diabolus.

Eucherius Gallus. 640.

In lib. 1. Regum. Maligni ſpiritus animos fidelium à meditatione ſacræ lectionis, ſecularia illis negotia inferendo, retardant, ne vel ipſi, per huius exercitium reſiſtendi fiduciam ſirmant, vel alios fortè, qui legere neſciunt, ad reſiſtendum vitijs exhortando, aut corripiendo accendant. Tollunt fabros armorum, cùm eos, qui ſana eloquia iterunt, in tantis ſceleribus obruunt, vt dicere bona, quæ didicerant, prorſus erubeſcant, &c. Malo ſpiritu vtitur Deus ad miniſterium iudicij ſui. Applicatur autem & tunc ſpiritus Dei, ad vindictam malorum, & diſciplinam vel probationem bonorum.

Aldhelmus. 680.

De Laudibus Virginit. [illegible] *cap.* [illegible] Sine ancip[illegible] [illegible]uitati ſcrupulo veraciter credendum [illegible] q[illegible] [illegible]rius [illegible] uc[illegible]r paraſitorum ſodalibus [illegible] [illegible]atus, & a[illegible]ſtatarum ſatellitibus gl[illegible] at[illegible] pro und[illegible]m ſu[illegible]rbiæ barathrum, [illegible] [illegible]is tumi[illegible]æ tartarum caſſabun[illegible] quàm protoplaſtus recentis paradiſi co[illegible] & totius terreſtris creaturæ, quam teres [illegible] [illegible]in modum rotantis fundibuli ci[illegible] cumgyr[illegible] rudis poſſe[illegible]or luce ambonibu[illegible] & [illegible]bris lur[illegible]bus vetitam deguſtans alimoniam, in g[illegible] [illegible]æ voraginem crudeliter cecidiſſet. Q[illegible] ſi angelica ſupernorum ciuium celſitudo elationis tantum ſupercilio turgeſcens beato cæterorum tuberneo, & Deificæ contemplationis participio priuabitur, quanto magis gracilima mortalium fragilitas, ſi de proprijs meritorum emolumentis, vt inflata veſica intumuerit?

Aponius. 700.

Lib. 2. in Cantica. Diabolum ignorare non debet homo bonum Angelum à Deo formatum, & per voluntatem propriam malum effectum, quem ignorare nemo debet, vinci non poſſe ab homine, niſi Chriſti auxilio inuocato, &c. Dæmones cùm boni creati eſſent à Conditore, proprio libertatis arbitrio in malitiam tyrannidis ſunt conuerſi, & contra ſalutem hominum quotidie inflammantur, &c. Dæmones dum Angeli boni creati ſunt, & ſuper ſingulas nationes poſiti ſunt agere principatum, in ſuperbia eleuati [illegible] namquamque mentem vel animum fellita doctrina & criminibus irretire feſtinant. Quos per vitia carnis, & cupiditatem præuiderint ſe ſupplantare non poſſe, peruerſi dogmatis venenoſo poculo perimunt, ne ſoli in æternis ſupplicijs crucientur.

Beda. 700.

Libro Quæſtionum quæſtione 9. Primatum [illegible] uit Angelorum diabolus, e[illegible] qua fiducia ce[illegible]ita vt ſine reparatione laberetur, [illegible]ius præl[illegible]nis excellentiam Propheta hi[illegible]s annuntiat. *Cedri non fuerunt altiores eo in paradiſo Dei, abietes non adæquauerunt ſummitatem illius*, &c. Prius de cælo cecidit diabolus, quàm homo conderetur. Nam mox vt factus eſt, in ſuperbiam erupit, & præcipitatus de cælo eſt. Nam iuxta Veritatis teſtimonium, *ab initio mendax fuit, & in veritate non ſtetit*: quia ſtatim vt factus eſt, cecidit: fuit quidem in veritate conditus, ſed non ſtando confeſtim à veritate lapſus eſt, &c. Apoſtatæ angeli ideò veniam non habent, quia carnalis fragilitatis nulla infirmitate grauati ſunt, vt peccarent, &c. Præuaricatores angeli ſanctitate amiſſa, non tamen amiſerunt viuacem creaturæ angelicæ ſenſum. Triplici enim modo præſcientiæ lumine valent id eſt, [illegible]ti[illegible] naturæ, experientia temporum, reuelatione ſuperiorum poteſtatum. Quoties Deus quoncunque [illegible]gello huic mundo iraſcitur, ad miniſterium vindictæ angeli mittuntur: qui tamen diuina [illegible] ſtate co[illegible]centur, ne tantum noceant, quantum cupiunt.

Ioan. 8.

Alcuinus. 750.

In Geneſin quæſtione [illegible] Quare angelorum peccatum ſilentio in Geneſi abſconditum eſt, & hominis patefactum? *Reſpon.* Quia angelicum vulnus Deus non prædeſtinauit curare, hominis [illegible] ſanare prædeſtinauit.

Interrog. 4. Cur ſummi Angeli peccatū inſana-

[illegible] m [illegible] c [illegible] mo [illegible] ra [illegible]

[illegible] rius An[illegible] [illegible]90.

[illegible] ca[illegible] cap [illegible] eſt, q[illegible] m [illegible] nem [illegible] q [illegible] qui & propte[illegible] m [illegible] m d [illegible] im multitudinem magnu[illegible], & [illegible] m [illegible] m [illegible] oc [illegible] enim
Ioan. 8 [illegible] a [illegible] ab initio, [illegible] c H[illegible]ſt noſter [illegible] ter m [illegible] drac[illegible], propter immanitat[illegible] ma- [illegible] r oc [illegible] ſed [illegible] pen [illegible] tar [illegible] is futur [illegible] m, antiqu[illegible] p[illegible] r la [illegible] accuſationem diabolus [illegible] atu

[illegible] 8.c.p.1[illegible] Cunctis vera ſcientibus liquet, [illegible] apoſtata [illegible] ſpiritus gloriam quidem b[illegible]a- di[illegible] perdidit, ſed naturæ [illegible] rtitudinem non [illegible] q[illegible]m etiam [illegible] unc [illegible] bet [illegible] ea prout vult [illegible] titur; quia vinculis diuinæ poteſtatis reti- [illegible]

Haymo. 820.

[illegible] Pſalm [illegible]. M[illegible]gni angeli propter hoc manent ter[illegible]d[illegible]m [illegible] quia nu[illegible] eorum natura, quæ qui[illegible] m [illegible] cta erat ſed [illegible]la ſuperba voluntas [illegible] d peccan[illegible]

[illegible] Dæmones quam[illegible] in ſua dignitat[illegible], quodammod[illegible] vuæ erant, hoc eſt p[illegible] u[illegible] ne S[illegible]tus ſancti re[illegible] erti[illegible] poſtquam verò ſup[illegible] b[illegible] [illegible] ntra Deum, ſimil[illegible] ei fieri voluerunt, euacua[illegible] gratia Spiritus ſancti, facti ſunt ſteriles, [illegible] ve u[illegible] mihi [illegible] um ve[illegible]s; de cęlo pro[illegible] cti [illegible], v[illegible] eri[illegible] tate marceſcentes, & nihil antiquę g[illegible] tię p[illegible] ntes.

Ad cap. [illegible] ad Hebræos Quęret aliquis, quare homo fit [illegible] paratus potius, quàm Angelicus lapſus Cui reſpondendum, hominem non tantum deliquiſſe, quantum diabolum. Ille enim diabolo ſuadente peccauit; diabolus vero nullo ſuadente, ſed ſuperbiendo corruit [illegible] homo quia corpus hab[illegible]bat, manducare indigebat [illegible] diabolus au[illegible]m, quia ſpiritus eſt, totus inexcuſabilis fuit.

Angelomus. 830.

Ad caput 4. libri 1. Re[illegible]um Philiſtijm, hoc eſt, cadentes poculo, immu[illegible] dos ſigni[illegible] ant ſpiritus, [illegible] oculo ſuperbiæ [illegible] ti, [illegible] cęleſti[illegible] us ce- [illegible] ru[illegible], & niu[illegible] qu[illegible] minum peruerto- re[illegible] ant poc[illegible] æ [illegible] æ.

[illegible] R[illegible] um [illegible] ſpi[illegible] itu[illegible] Dom[illegible] [illegible] latus eſt, [illegible] mu[illegible] rt[illegible] m qu[illegible] a [illegible] m ſ[illegible] al[illegible] bene [illegible] dicitur [illegible] mnati[illegible] m q[illegible] m, v[illegible] nda [illegible] [illegible] ctat, [illegible] m n[illegible] r ne [illegible] o [illegible] ic [illegible] n[illegible] ſ [illegible] o[illegible] ul c [illegible] abol[illegible] [illegible] o[illegible] poteſt[illegible].

R[illegible] aurus. 840.

[illegible] 10 [illegible] lum ve[illegible] m[illegible] ia [illegible] à D[illegible] a[illegible] d a[illegible] b[illegible] inuenta, [illegible] à Deo bon[illegible] creat[illegible] quia [illegible] e- [illegible] vt po[illegible] nabil[illegible] ere[illegible] ra, [illegible] m- [illegible] g[illegible] acu[illegible] tatem, ſci- [illegible] ad mal[illegible] & multa cogitando [illegible] ma[illegible] & q[illegible]od [illegible] ſe per[illegible] de- [illegible] co[illegible] ſ[illegible] us [illegible] ri [illegible] m[illegible] ntor, ſicut [illegible] o[illegible] um [illegible] el[illegible] al [illegible] as ratio[illegible] n[illegible] turæ

[illegible] m[illegible] c[illegible] h[illegible] co[illegible] [illegible] aſ[illegible] js co[illegible] iden[illegible] mus[illegible] ta a[illegible] rdi[illegible] [illegible] no [illegible] am omni-

R[illegible] Antiſsiodorenſis.

Ad P[illegible]m [illegible] omnia [illegible], qui[illegible] nam innocentiam nn[illegible]tur[illegible] u[illegible]ere in[illegible] p[illegible]m[illegible] qu[illegible] ſit a[illegible] a doloſitate, [illegible] m[illegible] inata a[illegible]q[illegible] ta- [illegible] Nullu[illegible] idem m[illegible] q[illegible]m d[illegible] lu[illegible] mniator agni[illegible] r: c[illegible] m[illegible] Iob 1.
[illegible] ratu cuius [illegible] ol[illegible] oc[illegible] n [illegible] n[illegible] an[illegible] iſſim[illegible] vi[illegible] n [illegible] lp[illegible]m ducer[illegible] hoc poſ [illegible] ere, vt pro[illegible] r[illegible] diat ol[illegible] ſ[illegible] ruir[illegible].

A[illegible] ſ[illegible] lm. [illegible] Tabern[illegible] la illa [illegible] ficant cæleſt[illegible] m Hieruſ[illegible] em, vbi angeli apoſt[illegible]æ qu[illegible] ſi in tabernaculis a[illegible] horum fuerunt: vnde [illegible]xpulſi ſunt, vt quandoque tribus Iſrael, [illegible] d eſt, collectio Deū videntium, in eorum loco aſſumatur.

Al[illegible] atio Synagog[illegible] & Eccleſiæ. 890.

Cap [illegible]. Q[illegible]ia angelo malo malitia acceſſit, mutata bon[illegible] n[illegible] tura in malam, [illegible]er malam voluntatem [illegible]pſa mal[illegible]tia accidens eius fuit: quia ſi in bo[illegible]o, in quo creatus erat, perſiſteret, malitia in eo locum non haberet, &c. Cecidit Angelus, & factus [illegible] eſt diabolus, ſicut tenebræ a ra[illegible]io locis. Diuiſio igitur t[illegible] inter Angelos malos & bonos tam immu[illegible]abilis facta e[illegible] vt nec boni vnquam cadant, nec mali v[illegible]n[illegible]uam r[illegible]r[illegible]ant. Fu[illegible] m ex prima con[illegible]ione luc[illegible]nt[illegible] Angeli, & [illegible] o f[illegible]ct[illegible] ſunt dæmones t[illegible]ne[illegible] ſi.

R[illegible]dulphus Flauiacenſis. 950.

Libro 2. in Leuit. cap. 2. Paſcuntur mali[illegible] ſpiritus mentibus noſtris, & gratum eſt ei [illegible] ſacrificium, cùm homo ſic corpore moritur, vt [illegible] g[illegible] num interitum ſpi[illegible]s pertrahatur.

Rat[illegible]rius Veronenſis. 950.

In vita S. V[illegible]ſmari Hanc dæmonis confeſſionem nequ[illegible] quam ei [illegible]ſcribi qui *ab initio mend[illegible]ax fuit, & in* Ioan. 8
veritate non ſtetit ſed Dei imperio cogente veracem fatemur dixiſſe, non ſponte. ſicut & in Euange-
lio. *Scimus*, aiunt dęmones, *quòd ſis Filius Dei.* Quod Mat 3
vtique cùm aſſ[illegible] veraciſſimum, pręter alia innumerabilia, Beati Petri prodit teſtimonium, iiſdem
verbis Domino interroganti, glori[illegible]ę præbentis Matt 16.
confeſſionis reſ[illegible]u[illegible] tum: tam[illegible]n q[illegible]ta[illegible]am ſui parte m[illegible]n[illegible] ciſſim[illegible] m meo[illegible] tam eſt[illegible] malitiam, teſtis eſt Domini [illegible] a[illegible], ab im[illegible]ius inſtinctu patrata diabolic[illegible]. Nam licet [illegible] u[illegible]it pro ſalute humani generis Chr[illegible]ſtum veniſſe, neſciens tam[illegible] nor[illegible] m liberationis noſtræ [illegible]us eſt morte Dominica, quaſi a[illegible] d[illegible] la[illegible]ſtentia namque mort[illegible] litate, q[illegible]m[illegible] int[illegible] tetcappetebat, carnis, [illegible] ndi [illegible] aptus eſt hanio[illegible] tuinitatis. Cæterùm ſ[illegible] bi tan[illegible] ſcir[illegible] hu[illegible] Chriſtum Filium D[illegible] ui, [illegible] nou[illegible] mort[illegible] legibus nequaquam p[illegible]ſſ[illegible]. Si [illegible] no[illegible] t po[illegible] non mori, non h[illegible] do- re[illegible] crucifigi N[illegible] nen mi[illegible] llexi[illegible] umanæ perditio[illegible] udaciſſimus [illegible] nio, quòd [illegible] fr[illegible] tur imperio, in Saluatorem mundi ſ[illegible] iendo.

Smar[illegible]gdus. 970.

In Diademate Mona[illegible]orum cap. [illegible]. In oculis carnalium diabolus terribilis eſt, in ocu[illegible]is el[illegible]ctorū terror eius v[illegible] eſt; a[illegible] incredulis v[illegible] l[illegible] o[illegible] timet[illegible]r, fortibus in fide vt vermis contemni[illegible]r, at[illegible] in momento oſtenſus repel[illegible]tur. Diabol[illegible] eſt [illegible]bricus, cuius ſi capiti, id eſt, primæ ſugg[illegible]ioni non reſi[illegible]itur, totus in interna cordi[illegible] [illegible] nutur, i[illegible]labitur. Tentationum eius ini[illegible] ia ſunt, [illegible]uæ ſi non caueantur, [illegible] per v[illegible] n[illegible] uetudinem tranſeant, c[illegible]nual[illegible] cuot[illegible] ita vt nun[illegible]

quam, aut [illegible] occulte vin [illegible] tota vita diabolus hominem cupiat subuertere, amplius tamen in fine mol[illegible] decipere.

Bern[illegible] Augienſis. 1010.

Libro de [illegible] natione [illegible] contemnenda. Dęmones [illegible] praue vo[illegible] maximeque [illegible], faſtus, & inuidentiæ, atq; malitiæ [illegible] atque [illegible] &c. Quoniã de diuinatione dęmonũ quæſtio [illegible] pleruncq; præ[illegible] re, quę ipſi facturi ſunt. Ac[illegible] enim ſępe [illegible] ſtat & mor[illegible] ſum a rē in [illegible] [illegible] maioribus [illegible] [illegible] fuad[illegible] de quo [illegible] rundã moribus certi [illegible] qu[illegible] ſint [illegible] ſuadentibus cõ[illegible], & miris, & [illegible] bus nodis, per [illegible] tatem [illegible] corpora hominum nõ [illegible] & ſeco-gitationibus eorũ [illegible] imaginaria [illegible] icēdo, ſiue vigilantiũ [illegible] Aliquando aũt non quæ [illegible] quę natur[illegible] bus ſignis futura prænoſ[illegible], quæ ſigna in hominũ ſenſus venire non poſſu[illegible]. [illegible] quia prçuidet med[illegible] quod nõ p[illegible] artis ignarus, ideo diuinus iã habendus eſt. Quid aũt mi[illegible] um, ſi quẽadmodum [illegible] in corp[illegible] humani vel turbata, vel modificata tēperie, ſeu bonas, ſeu malas futuras prçuidet valetudines: ſic dęmõ aeris affectione atq; ordinatione ſibi notas, no[illegible] ignotas futuras, prçuidet tēpeſtates? &c. Deus non [illegible] dæmonẽ [illegible] ante tēpus damnare. Sciqot enim ipſi dęm[illegible] quia t[illegible] eorum pr[illegible] hoc ſeculum con[illegible]. Propterea & [illegible] & De minum rogaba[illegible] torquere [illegible] ante [illegible], neq; in a[illegible] Et ob h[illegible] neq; diab[illegible] re-[illegible] à prin[illegible] mũ [illegible] huius, quia ad [illegible] opus eſt [illegible] perſecutionem co[illegible] um, qui coronan[illegible] ſunt [illegible] eſt opera eius ad[illegible] certaminum, & [illegible] rarum beatorũ. [illegible] dæmonib[illegible] ſtatur [illegible] vltra oppugnabit [illegible] Nul[illegible] oppugna[illegible], nec certam[illegible] nullum [illegible] præmium [illegible] victor[illegible].

[illegible] Damianus. 1050.

E[illegible] ep[illegible]. Sæpe ma[illegible] velut auis in cam[illegible] arboris, ſic in [illegible] Dante, & vt per organum vaſis in v[illegible] funditur, quod le[illegible] in audi[illegible] interiora tran[illegible] fundit.

A[illegible] Salernitanus. 1050.

De duodecim fratrib[illegible] Ma[illegible] bus [illegible]:

[illegible] Opifex rerum D[illegible]
Compoſuit Cherubim, [illegible] Seraphim, nec non aliorum
Agmina ſpirituum: quos inter condecorauit
Sic [illegible], ſic & pretioſum vaſum,
Eius ad ornatum reliqui quaſi veſt[illegible]
Quo pretioſa [illegible] tantorum gloria [illegible]
Præcipuum fateret, [illegible] non æqual[illegible]
Qui cum ſic inter [illegible] veta vi[illegible]
P[illegible] ſtellas [illegible] luna minores,
[illegible] Maieſtati diuinæ quia [illegible] tunc
[illegible] tantum, [illegible]
A quo parem fieri. Sed quid [illegible] Omnipotentem?
Dum cupit hæc, cecidit [illegible] ordo
[illegible].

Bruno Carthuſianus. 1080.

Ad [illegible]. Dæmonia ſunt quę[illegible] præſtant [illegible] dæmones [illegible] nies. Sed qu[illegible] [illegible] Creatori [illegible] corpor[illegible] & Apoſtolus ſapi[illegible] mund[illegible] ſtultitiam v[illegible].

[illegible] 1080.

[illegible] Deus [illegible] Quam [illegible] diab[illegible] tamen [illegible] hom[illegible] ab [illegible] conſtrai [illegible] nullum [illegible] ad hoc [illegible] ama[illegible] rahebatur, [illegible] Nam hoc n[illegible] Dæ[illegible] prehen[illegible] entia, [illegible] ordinat[illegible].

[illegible] fortitudine ſcien[illegible] ſubſtan[illegible] ita qu[illegible] [illegible] cultat m[illegible] ex for[illegible] ſtan[illegible] ergo in [illegible] bono [illegible] diuinam eſſentiam [illegible] ſtantiam [illegible] contra conſcientiam [illegible] non ex aliqua in[illegible] Deo [illegible] & [illegible] participat [illegible] ignorantiæ, n[illegible] ſubſtantiæ [illegible] Deum [illegible] cauit, ſed ex ſua [illegible], cognoſcens tamen eſſe Deum & condit[illegible] tamen [illegible] con[illegible] ntiam ſuam [illegible] Deus ergo [illegible] ſtus [illegible] ſubtracta gratia [illegible] cum exacæcati [illegible] natione manere. +

Ad [illegible] Matth[illegible] [illegible] qui cogitation[illegible] ex propria v[illegible]. D[illegible] & incentor ma[illegible] cogi[illegible] non au[illegible] quia [illegible] dam hab[illegible] us & geſtus exterioris [illegible] ſi pu[illegible] bram [illegible] vid[illegible] amoris [illegible] ligit.

Petrus Alphonſus. 1100.

Titulo 12. Diabolus ſubtilis quidem & ſpiritualis res eſt, & fuit olim vnus de bonorum ordinibus Angelorum: cuius ordinis dum de principibus Huna, & Hazazel in Hebraica, Haroth verò, & Maroth in lingua vocantur Arabica. Et hic diabolus peccato & iniquitate ſua aggrauatus, & quaſi aliquantulum ponderoſior eff[illegible] ctus, & ſic de ſummo cælorum delapſus, [illegible] deſ[illegible] inferius, & eſt hic infra firmamentum ipſius habitatio.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

Lib. 2. in Geneſin cap. 16. Iouidit magnus vnus de magnæ curiæ princ[illegible] pibus, cuius audi[illegible] ſuperbiam, quia ſuperbus eſt valde, & ſuperbia [illegible] us & indignatio eius, [illegible] quàm fortitudo eius. [illegible] ſuoi namque peccat[illegible] eius ſuperbia fuit, qua [illegible] mens magnus nimis viſus eſt, plenusq; [illegible] perfectus decor, & [illegible] ingens [illegible] um in ſplendore ſuo complac[illegible].

Lib [illegible] cap. [illegible] in Ioannem. Diabolus non na[illegible] identi[illegible] rerum nomen eſt, & [illegible] [illegible] ſpiritu[illegible] [illegible] maxim[illegible] per ſuperbiam a[illegible] factus opere, & [illegible]

[illegible] Apocal. cap. [illegible] D[illegible] [illegible] videlicet [illegible] dæmonibus [illegible] pœnas debun[illegible] eſt, [illegible] tra Creatorem ſu[illegible] erunt [illegible] humanum prim[illegible] per ſerpentem [illegible] deceptum, cunctis viſor[illegible] Propter [illegible] dęmones, h[illegible] tra ſcientiam Dei ſe extulerunt [illegible]

ſum

ſam ſpiritus immunda dicuntur, quia ſpurciſſimi ſunt.

Hugo Victorinus. 1130.

Summa Sententiarum tractatu 2. de creatione & ſtatu Angelicæ naturæ c. 4. Lucifer quia contra Creatorem ſuum in tantum ſuperbiuit, deiectus eſt in iſtum caliginoſum aërem, cum omnibus illis, qui ei cōſenſerunt. Et hoc ad noſtri probationem, vt ſint nobis adminiculum exercitationis. Non eſt eis conceſſum habitare in cælo, quæ eſt clara patria: nec in terra, ne homines nimis infeſtarent; ſed in aëre caliginoſo, qui eſt carcer eis, vſque in diem iudicij. Tunc enim detrudentur in barathrum inferni, ſecundùm illud: *Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus eſt diabolo & angelis eius.* De hoc autem dubitatio eſt, vtrum modò omnes in iſto aëre ſint, vſque in diem iudicij, an aliqui eorum in inferno inferiori ſint; quod de auctoritate non multum certum habemus. Quidam tamen volunt dicere, quòd Lucifer, qui plus cæteris peccauit, ſtatim illuc demerſus ſit, & etiam quidam ex alijs.

Bernardus. 1130.

Sermone 5. de verbis Eſaiæ: *Vidi Dominum ſedentem, &c.* Væ tibi ſuperbe ſpiritus, ſolitudinis & ſolitariæ præſumptionis amator. Non ſtetiſti in veritate, expulſus eſt pes ſuperbiæ, ſtare non potuit: ſolus ſedere non volens, tamquam fulgur cecidiſti de cælo, non habiturus aliquando ſubleuantem.

Sermone 3. in Quadrageſima: Magnum diſcrimen aduerſus diabolicæ fraudis aſtutias tam crebros, imò continuos, habere conflictus: quem nec videre quidem poſſumus, & quem nimis aſtutum fecerit tam natura ſubtilis, quàm longa exercitatio malitiæ eius. Veruntamen in nobis eſt, ſi vinci nolumus, & nemo noſtrum in hoc certamine deijcitur inuitus.

Petrus Lombardus. 1140.

Lib. 2. diſtinct. 6. Præterea ſcire oportet, quoniam ſicut de maioribus & minoribus Angelis quidam perſtiterunt, ita de vtroque gradu quidam corruerunt: inter quos vnus fuit alijs omnibus cadentibus excellentior, nec inter ſtantes aliquis eo fuit dignior, &c. Sicut inter bonos Angelos alij alijs præſunt, ita & inter malos alij alijs prælati ſunt, & alij alijs ſubiecti: quamdiu durat mundus, Angeli Angelis, dæmones dæmonibus, homines hominibus præſunt. Solet etiam quæri, vtrū omnes in iſto aëre caliginoſo ſint, an aliqui iam ſint in inferno? Quòd in infernu quotidie deſcendant aliqui dæmonum, veriſimile eſt, qui animas illuc cruciandas deducant; & quòd aliqui illic ſemper ſint, alternatis fortè vicibus, non procul eſt à vero, qui illic animas detinent atque cruciant.

Petrus Bleſenſis. 1150.

Epiſtola 34. Primus filius ſuperbiæ ille Lucifer, qui ſibi ſedem deſtinabat in lateribus Aquilonis, atque in ſimilitudinem Altiſſimi vſurpabat, vbi & in quo laborant [illegible], quia tam ſed [illegible] & quieſcere diſpone[illegible]. Omnes alij mi[illegible]bantur in miniſterium deu[illegible] & humi[illegible]es, ad imperium Creatoris. Millia m[illegible] um aſſiſtebant ei. Iſte autem erigebat ſibi ſedem, antequam laborauerat. *Ponam*, inquit, *ſedem meam ab Aquilone, & ſimilis ero Altiſſimo.* Appetijt æqualitatem Altiſſimi, meruitque quod ſuum erat perdere, dum rapuit alienum.

Ioannes Sareſberienſis. 1160.

Libro 2. Polycraticon cap. 28. Quid mirum, ſi ea quandoque prænoſcant, qui & ſubtilitate naturæ vigent, & experientia temporis longiore, & reuelatione ſuperiorum Poteſtatúm de plurimis admonentur? Si ergo ſpiritus corporis mole grauati, quos luteum carnis retardat indumentum, quorum acumen turbati ſenſus corruptio hebetat, ex præcedentibus aut quarumcunque rerum indicijs, quæ ſint ventura conijciunt: quid prohibet ſpiritus ab omni nexu corporis abſolutos, quos noxia moles non tardat, rerum imminentium, aut in plurima tempora ſuccedentium præmetiri euentum? Sed qui ferè pridie natus eſt, poſt dies pauculos diſceſſurus, medio tempore ex ſimilibus ſimilia colligit, & de cauſis ſibi interim notis ratiocinatur in poſterum. Nonne hoc facilius poteſt, non modò antiquus, ſed inueteratus dierum, qui ab initio conditus eſt plenus ſapientia & perfectione decorus?

Godfridus Viterbienſis. 1170.

Parte 1. Chronicorum, de creatione, & de Ordinibus Angelorum, &c. Altera quæſtio nobis proponitur: quomodo diabolus inter Angelos bonos aliquando ſcribitur eſſe? Vt in libro Iob: *Adfuit*, inquit, *etiā Satan inter eos*, ſcilicet inter Angelos. Qualiter cum electis Angelis eſſe potuit, qui damnatus per ſuperbiam, à cælis & à ſorte Angelorum dudum electus exiuit? Vnde dicimus, quia ſatis inter eos fuiſſe potuit, qui, quamuis beatitudinem amiſerit, naturam tamen Angelis conſimilem non amiſit. Etſi culpis aut meritis prægrauatur, conditione tamen ſubtilis naturæ extollitur, &c. Quæritur ſi dæmones omnia ſciant? Dicimus, quia ex ſui natura multam habent ſcientiam, non tamen omnia ſciunt. Sed quanto Angelica natura ſubtilior eſt, quàm humana, tanto in omnibus artibus ſunt peritiores: futura neſciunt, niſi quantum de aſtrorum ſcientia colligunt, & quantum eis à Deo permittitur. Porrò cogitationes & voluntates nemo ſcit, niſi ſolus Deus, & cui ipſe voluerit reuelare. Dæmones bonum nec ſciunt, nec poſſunt: ad malum verò efficaces ſunt, non quantum ipſi volunt, ſed quantum eis à bonis Angelis permittitur.

Innocentius Tertius Papa. 1200.

In Dominica 1. Quadrag. Sermone 1. Tentauit Chriſtum non qualiſcunque tentator, ſed ipſe diabolus, qui ſuper omnes tentatores malignos probatur aſtutus, ex ſubtilitate naturæ, ex antiquitate temporis, & ex aſſiduitate fallendi. Ex ſubtilitate naturæ, iuxta quod ei dicitur: *Tu ſignaculum ſimilitudinis, plenus ſapientia, & perfectus decore in Paradiſo Dei* Ezec. 28
fuiſti. Ex antiquitate temporis, quia prima eſt creatura, non quòd cunctos præceſſerit, ſed quam nulla præceſſit. Iuxta quod dicitur: *Quomodo cecidiſti Lucifer, qui manè oriebaris?* Ex aſſiduitate fallen- Eſa. 24
di: *Quoniam aduerſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens circuit ſemper, quærens quem deuoret.* 1 Pet.

De Contemptu mundi lib. 2. cap. 30. Superbia inter ipſa rerum primordia creaturam contra Creatorem erexit, Angelum contra Deum, ſed eum abſque mora deiecit, quoniam *in veritate non ſtetit*: ab innocentia, in peccatum; à delictis, in miſerias; à cælo empyreo, in aërem caliginoſum.

Cæſarius Heiſterbacchius. 1220.

Libro 5. cap. 10. In Eccleſia beati Petri in Colonia, cùm fœmina quædam à dæmone obſeſſa miſerabiliter tormentaretur, contigit vt alia obſeſſa ſuperueniret. Mox vna contra alteram cœpit inſurgere, clamoribus & contumelijs ſic ſe inuicem afficere, vt omnes miraremur. Dæmon dæmoni dicebat: Miſer, vt quid conſentiendo Lucifero ſic de gloria æterna ruimus? Ad quod alter reſpon-

dit: Quare feciſti? Cumque adhuc quaſi pœnitudinis verba proferret, alter ſubiunxit: Tace, Pœnitentia iſta nimis eſt ſera, redire non poteris. Vides quanta ſit in illis obſtinatio? Idem ſpiritus malignus de reditu ad gloriam, ſicut ſuperior interrogatus, verbum ſermonis eius valde contrarium, audiente me, reſpondit: Si eſſet, inquit, columna ferrea, & ignita, raſorijs, & calamis acutiſſimis armata, à terra vſque ad cælum erecta, vſque ad diem iudicij, etiamſi carnem haberem, in qua pati poſſem, me per illam trahere vellem, nunc aſcendendo, nunc deſcendendo, dummodò redire poſſem ad gloriam, in qua fui.

Guilielmus Aluernus. 1230.

Secunda partis de Vniuerſo parte 3. cap. 7. Moderatur diuina clementia tentationum iſtos inſultus dæmoniacarum, pro fortitudine, vel infirmitate hominum: alioquin nullus ex hominibus ſtaret aduerſus eos, iuxta ſermonem Sapientis, qui dixit: *Non eſt poteſtas ſub cælo, quæ ei valeat comparari.*

Cap. 8. Quemadmodum permittit omnipotentiſſima bonitas Creatoris, principibus hominibus malis diuerſos ordines in principatibus, & ditionibus conſtituere: ſic & principem malignorum ſpirituum, iuxta peruerſitatem malignitatis ſuæ alios de malignis ſpiritibus exaltare, & varijs malis operibus præficere, alios ab huiuſmodi officijs remouere, propter innumeras vtilitates, quas nouit inde elicere bonitas Creatoris.

Thomas Aquinas. 1250.

Ad caput 9. Apocalypſis: Diabolus dicitur ſtella principaliter, ratione ſcientiæ, ſiue notitiæ, quæ magna eſt in eo: non autem eam prorſus perdidit, ſed tamen non habet tantam claritatem ſcientiæ, vt ante lapſum; quia in primordio mundi cecidit de cælo propter ſuperbiam, &c. Caſus diaboli excitat in eo inuidiam & malitiam ad tentandum homines, ne ſi licet poſſent illuc aſcendere, vnde ipſe irreuocabiliter cecidit.

Ad cap. 12. Ipſe diabolus cùm primò eſſet omnibus excellentior, videns ſuam naturalem excellentiam, ſuperbiuit: multi autem ex alijs videntes eum tam excellentem, conſenſerunt eius ſuperbiæ, & ei adhæſerunt.

In diſputatis Quæſtionibus de dæmonibus, art. 5. Non pertinet ad rationem diuinæ ſapientiæ, vt vlterius dæmonibus gratia infundatur, propter quam reuocentur à malo primę auerſionis, in qua immobiliter perſeuerant. Et ideò quamuis diuerſa eligant per liberum arbitrium, in omnibus tamen peccant: quia in omni eorum electione permanet malitia primæ electionis ipſorum.

Bonauentura. 1260.

Parte 2 Breuiloquij cap. 7. De Apoſtaſia dæmonum hoc eſt tenendum, quòd Deus omnes Angelos fecit bonos, tamquam medios inter ſe ſummum bonum, & commutabile bonum, quod eſt creatum, ita quod ſi conuerterentur ad amandum, quod eſt ſupra, aſcenderent ad ſtatum gratiæ, & gloriæ: ſi verò ad bonum commutabile, quod eſt infra, hoc ipſo ruerent in malum culpæ & pœnæ: quia non eſt dedecus peccati ſine decore iuſtitiæ. Primus autem Lucifer inter Angelos præſumens de priuato bono, priuatam appetijt excellentiam, volens alijs ſuperferri, & ideo cecidit cum cæteris conſentientibus ſibi. Cadens autem factus eſt impœnitens, obſtinatus, & excæcatus, & excluſus à Dei contemplatione, & deordinatus in operatione, toto nitens conamine ad ſubuertendum hominem per tentationem multiplicem.

Ægidius Columnus. 1280.

Libro 2. Hexameron cap. 2. Modica fuit morula inter creationem & caſum diaboli, vt dicatur *mendax à principio*, & dicatur *in veritate non ſtetiſſe.* Quia, vt dicitur Ezechielis capite 28. *In delicijs Paradiſi fuit.* Nam diabolus in veritate innocentiæ, & in delicijs innocentiæ fuit; ſed ita fuit modica morula inter illa, vt dicatur *in veritate non ſtetiſſe.* Ioan. 8.

Durandus à Sancto Portiano. 1310.

Libro 2. diſtinct. 7. quæſt. 3. Dæmon poteſt omnia illa prædicere, quæ poteſt præcognoſcere: Dæmon autem, & quilibet Angelus, per certitudinem cognoſcunt omnia futura, quæ purè dependent ex ordine cauſarum naturalium. Per coniecturam autem cognoſcunt quædam futura, quæ dependent ex noſtro libero arbitrio: ſed ea, quę dependent merè ex voluntate diuina, non cognoſcunt niſi ſibi facta reuelatione à Deo, vel à beatis ſpiritibus. Ergo dæmones prędicare poſſunt de effectibus purè naturalibus per certitudinem quid eueniet: de his autem, quæ ex arbitrio noſtro dependent, poteſt dęmon prædicere aliquid per coniecturam: ſed ea, quæ ex ſola Dei voluntate dependent, nullo modo poteſt prædicere, niſi ei fuerint reuelata.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad cap. 8. Matthæi: Vſque ad iudicium eſt tempus meriti ac demeriti hominum: & ideò ſicut vſque ad illud tempus ſancti Angeli habitant inter nos ad noſtram defenſionem, ita mali angeli ad noſtram tentationem, & impugnationem. Licet autem ſecum portet ignem ſuum, tamen reputant ſe torqueri & affligi, quando eijciuntur ab hominibus, ne ijs noceant, propter odium, quod erga nos habent. Et quia ſi non poſſunt hominibus nocere in perſona, tamen appetunt ijs nocere in ſubſtantia: ideo rogabant Ieſum dicentes: *Si eijcis nos, mitte nos in porcos. Et ait illis: Ite.*

Ludolphus Saxo Carthuſianus. 1330.

Vitæ Chriſti parte 1. cap. 47. Dæmones dixerunt: *Legio mihi nomen, quia multi ſumus.* Legio autem propriè dicitur numerus determinatus armatorum in exercitu, & continet ſex millia, ſexcentos, ſexaginta ſex, & inde dicitur Legio in dæmonibus, quia militant contra nos: & quia, etſi non poſſunt hominibus nocere in perſona, ſaltem appetunt eis nocere in ſubſtantia. Ideo rogabant Ieſum, ſi eos eijceret, ne ſe expelleret extra regionem, id eſt, habitationem hominum: vel in abyſſum, & infernū: Locus enim inferni debetur dæmonibus: permittuntur tamen inter homines habitare vſq; ad iudicium, vt glorioſior ſit victoria electorum in ſuperatione dæmonum tentantium. *Sed mitteret eos in porcos:* Vt ſaltem ſic in aliquo affligerent homines: quia vbiq; homines in mœſtitiam mittere ſtudent, & de perditione eorum gaudent Ecce dæmonū infirmitas, qui nihil poſſunt, niſi permiſſi. Si ergo porcis nocere non poterant, niſi permiſſi, multò minus hominibus factis ad imaginem Dei. Oportet igitur Deum ſolum timere, illos autem contemnere, in quo etiam apparet eorum vilitas, quia ingredi volunt in porcos.

Ioannes Taulerus. 1350.

Sermone in Feſto Michaelis: Dæmones, qui ex tertio choro Angelorum lapſi ſunt contra pios grauiter inſurgunt, vniuerſos quos poſſunt dolos, fraudes, inſidias machinantes, vt eos retrahant atque ſubuertant, nec locum illum, vnde ipſi extruſi ſunt, aſſequantur: nec dici facilè, nec credi poteſt, quãtas in hoc abſque ceſſatione nequitias adhibeant exerantque.

De decem cæcitatibus cæcitate 7. Maligni ſpiritus licet miro, & incomprehenſibili odio in comune aduerſus omne hominum ferantur genus, ſpeciali tamen liuore inſaniunt contra electos Dei amicos, qui illis reſiſtunt, quoſq; timent loca ea, vnde ipſi extruſi ſunt, occupaturos: idq; adeò, vt etiamſi iam certum exploratumq; haberent, eiuſmodi ſeſe homines decipere non poſſe, ex obſtinato tamen odio, ab eorũ vexatione nihilo magis abſtinerent: quin & perturbare eos, & etiam ſubitæ neci tradere non omitterent, ſi à Deo & bonis Angelis non prohiberentur. Et licet certiſſimè ſciant, ex huiuſmodi ſuo odio, & damnandorum numeroſitate, æterna ſua tormenta magis ac magis augeri; nihilominus tamen ex obſtinata ſua malitia, quamlibet inde grauia ſeſe tum pericula, tum damna ſuſtinere perſentiant, ab hominum infeſtatione ſibi temperare non poſſunt, adeò vt etiam pullos, intra materna incluſos viſcera, perdere appetant, ſi tantùm id ipſis permitteretur. Enimuerò teterrimis illis ſpiritibus ſuperbia quędam ineſt, & phantaſia proterua, amens furor, & inuidia, & concupiſcentia irrationabilis; tametſi naturalia in ipſis permanſerint integra, puta ſubtilitas intellectus, fortitudo, & ſimilia, &c. Quod ad eorum ſubtilitatem attinet, ſciendũ eſt, ab initio apoſtaſiæ ſuæ nihil eos aliud vel didiciſſe, vel exercitaſſe, quàm homines fallere, occæcare, perdere, Deoq; gloriæ aduerſari. Naturalem item ingenij ſubtilitatē, inceſſabilemq; humanæ perditionis ſitim adeò eis ſuffragari, vt nulla ſit fraus, dolus, nequitia, vitium, ſiue peccatum, quæ ipſorum experientiam effugere queant: per quæ etiã Sanctos & ſublimis quoſdã vitæ homines vincere aut ſubuertere potuerunt: nimirum cùm tanta ſit illorum tum naturalis, tum multa induſtria, longoq; experimento parta ſubtilitas calliditaſq;, vt nullus eam humanus capiat intellectus. Ex eaque cuiuslibet hominis complexionem & naturalem propenſionem ſolerter attendunt, explorant, obſeruant, atque hanc ipſam vnà cum carnis fragilitate, pronitate ad malũ, & ſeculi blanditijs, & occaſionibus ad expugnandam arcem animæ aſſumunt, ſicq; mille laqueos & pericula omni in loco, tempore, ſtudio, cauſa & opere miſeris tendunt mortalibus.

Thomas Argentinenſis. 1350.

Lib. 4. diſt. 44. art. 4. Iſta coniunctio flammarum infernalium aliter ſe habet ad animas & dæmones, qui nunc ſunt in inferno; & aliter ad dæmones, qui ſunt in iſto aëre pro noſtro exercitio. Nã hi, qui ſunt in infernu, coniuncti ſunt talibus flãmis localiter, & mentaliter: ſed hi, qui hic ſunt nobiſcum, huiuſmodi flammis coniunguntur nõ localiter; quia aliàs huiuſmodi flammæ comburerent humana corpora, vexata per dæmonia, et iam incenderent aëra circa nos, quem inhabitant huiuſmodi dæmones. Sed coniunguntur mentaliter: Quia ſicut boni Angeli, qui mittũtur ad nos pro noſtra cuſtodia, quando ſunt apud nos, non ſunt in cælo localiter, tamen ſunt in cælo mentaliter, nec carent cælorum gloria & felicitate æterna: ſic mali angeli, quando ſunt apud nos, ſunt in flammis infernalibus mentaliter: quia diuino iudicio apprehenſio illarum flammarum continuè ipſis imprimitur, qua impreſſione ipſi affliguntur ſine intermiſſione, non minus, ſi Deus voluerit, quàm ſi huiuſmodi flammis localiter iungerentur.

Bartholomæus Anglicus. 1360.

De proprietatibus rerum lib. 2. c. 20. Mali angeli conſentientes voluntati Luciferi cadentis irrecuperabiliter in hoc aëre caliginoſo velut in carcere ſunt recluſi. Ceciderunt autẽ de luce in tenebras, de ſciẽtia in ignorantiam, de dilectione in odium & inuidiam, de ſumma felicitate in ſummã miſeriam. Item dæmones præſunt dæmonibus ſecundùm maiorem ſcientiam, & ſecundùm minorem alijs ſubſunt. Quamuis obſtinati ſunt in malo, viuaci tamen ſenſu non ſunt penitus ſpoliati: nã, vt dicit Iſidorus, triplici acumine vigent dæmones. Nam quędam ſciunt ſubtilitate naturæ, quędam experientia temporum & diuturnitate, quędam ſanctorum ſpirituum reuelatione. Item dæmones, vt dicit Auguſtinus, In eius viuacitate ingenij cognoſcunt ſeminales rerum virtutes nobis occultas, quas per congruas & temperatas elementorum commixtiones ſpargunt, & ſic diuerſas rerum ſpecies producunt. Quod enim poſſet per ſe facere natura ſucceſſiuè, hoc poteſt diabolus facere per accelerationem operum naturæ. Vnde per artem dæmonum Magi Pharaonis ſerpentes & ranas ſubito produxerũt, ſicut ſuper Exodum Gloſſa dicit. Item dæmonum intentio tota eſt ad malum, & ad fatigationem bonorum, & ideo elementa ſæpe perturbant, tempeſtates in mari & in aëre concitant, fructus terræ corrumpunt & deuaſtant, vt patet Apoc. 7. & longè peiora facerent, ſi boni Angeli non cohiberent. Et ideo quia continuè peccant, quocumque vadunt pœnam ſuam continuè ſecum portant.

Petrus Berchorius. 1360.

In Reductorio morali lib. 1. cap. 3. Diabolus eſt angelus malus, Lucifer ſcilicet & quilibet alius ſequax eius, qui ſponte de Deo recedens, in malitia exiſtit obſtinatus. Sunt igitur dæmones ſpiritus, angeli à Deo voluntariè peruerſi, & auerſi, in malitia obſtinati, mente ſubtiliſſimi, humanę ſalutis inuidi, & abſque omni lucro ſuo ad nocendũ hominibus ſemper prompti.

Ioannes Gerſon. 1420.

De paſſionibus animæ conſid. 16. Paſſiones ſpirituales perturbãtur crebrò ab immiſſionibus per angelos malos factis. Poſſunt quidem angeli mali, quantum Dei prouidentia permiſerit, agere ſimilia multa ad Angelos bonos, tam ob ſubtilitatem vigoremq; ſubſtantiæ ſuæ, quàm ob perſpicuitatem naturalis ingenij, quam propter experientiarum diuturnitatem nunc in naturalibus actionibus ſurſum & deorſum, in cęlo & in terra, nunc in operationibus miraculoſis Angelorũ & omnium ſpirituũ beatorum, quamuis errent frequenter. Excæcat eos malitia amens, ſuperbia furens, ſine lege & ordine liuor inſaniens: excæcat eos iuſtum Dei iudicium, illudens eis, & peruerſiſſimos eorum conatus aduerſus electos ſuos conuertens in vſum ſuæ bonitatis. *Transfigurat ſe angelus Satanæ in Angelum lucis*, ſicut tradit Apoſtolus. Quod fieri ſic vno modo poteſt intelligi, vt ipſe malus angelus celet innatam malitiam, & horrificos affectus ſuos, fingẽdo ſe placidum, pulchrũ, & benignum, ad exemplar Angelorũ bonorum. Immutando præterea doctrinas & obſeruationes eorundem beatorum Angelorum in amore caſtitatis & virtutum, tam vt ſeducat facilius, quàm vt veneretur & colatur ſicut Deus, &c. Denique quantas habẽt efficacias ad immutationem corporis actiones iſtæ malignorum ſpirituum, Scriptura ſacra docet, de Magis Pharaonis, & alibi. Et ratio certa deducit, præconceſſo quòd dæmones aliqui ſunt, *aduerſus quos nobis eſt colluctatio*, ſicut tradit Apoſtolus. Et idipſum & ſancti Patres multis ſupra numerum argumentis experti ſunt.

De erroribus circa artem magicam: cap. 1. Negare dæmones eſſe, negare eos plurimorum effectuum operatores exiſtere, damnatur apud Chriſtianos, vt erroneum & impium, ſacris literis aduerſum. Quam ridendi ſunt, imò durè corrigendi, qui

Theologos derident, mox vt ſermonem de dæmonibus faciunt, mox vt eis effectus quoſdam attribuūt, quaſi fabuloſa ſit eorū reſponſio. Prouenit error iſte apud quoſdam literatos ex defectu fidei, tum ex debilitate & infectiuneratiōnis.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

De diſciplina & perfectione monaſtica conuerſationis cap.13. Conſueuerunt vt plurimū homines, quandocūq; aliquod difficile aggreſſi ſunt opus, quum ad id peragendum im, ares ſe viribus ſenſerint, mox ab amicis & domeſticis ſubſidia quæritare: quatenus quæ propria nequeunt virtute perficere, alieno valeāt adiutorio. Hac malitiæ arte, hoc ſagaci ingenio vti ſolet humani generis antiquus hoſtis, & ſeruorum Chriſti implacabilis inimicus. Cùm enim ad debellandos, & exercendos fidelium animos, ex ſuperna diſpenſatione, conſtitutus ſit in hoc aërio & caliginoſo loco, quibus valet modis & induſtria, eos tentare non deſinit, vt decipiat, & proſternat. Apponit namq; inceſſanter calliditatis ſuæ venena, quantum ei à Domino conceditur: ſed non ad vota. Nam ſi ad decipiendos mortales plenam à Deo ſuſciperet poteſtatem, prorſus non fieret ſalua omnis caro, nec quiſquā reperiretur, qui laqueos illius poſſet effugere. Diuina autē diſpenſatione & pia agitur miſeratione cum electis, vt nequaquam ſupra vires tententur. Quoties namq; præualet aduerſarius, & caſui appropinquant: adeſt Dei clementia, atq; fugatis hoſtibus, ſuis præſidia militibus ſubminiſtrat, &c. Quamuis autem cæleſte ſuper Dei ſeruos diabolus ſentiat adiutoriū, quamquā neminem ſaluādorum de manibus Domini Ieſu eripere valeat: non ceſſat tamen ipſe malignus, quin totis conatibus illis infeſtus ſit, nunc per ſeipſum, nūc ſæpe per alios. Ideo ad tentandum humano vtitur inſtrumento, potiſſimum aduerſus eos, qui in monaſterio & congregatione Deo militant.

De interiori conflictu cap.5. Diabolus nullo prorſus molis corporeæ grauatur onere, nullis parietum carcerumve præpeditur obſtaculis, nulla ad tentandum fatigatione laſſatur, ſed ſemper paratus, ſemper accenſus, ſemperq; nocendi auiditate procliuus eſt: calliditate ad deceptionem hominum vtitur omnia, & fucata arte decertat. Multifarijs illuſionum generibus, diuerſisq; tentationum phantaſmatibus, per momenta ſingula, Deo permittente, mentis impellit domum, rationisq; oſtia intrare conetur, vt arbitrij libertatē in ſeruitutem redigat: nunc terroribus pulſat, nūc verboſis clamoribus minatur ſupplicia; hoc vt perficiat validius, formas hominum, reptilium, iumentorumq; varias fingit: in quorū primo aſpectu humana infirmitas plurimum deterretur, ſed crucis ſignaculo, Chriſti inuocato nomine, liberatur. Nempe quemadmodum fluit cera à facie ignis, ſic dæmonum argumenta pereūt ab inuocatione nominis Ieſu & Mediatoris noſtri.

Baptiſta Mantuanus. 1500.

Lib. 5. Faſtorum de apparitione Michaëlis Archangeli:

Sed pars vna ſuum nimis admirata decorem
Atq; poteſtatem, rerum ſeruire Tonanti,
Tam demens, tam laxa fuit: pars altera manſit
Fida ſub imperio Patris, cæloq; rebelles
Expulit, & magno in tenebras molimine truſit.
Hi ſunt qui patria pulſi ſtudaëre per orbem
Inter mortales decus vſurpare Deorum.
Nunc quoque priuati priſco ſplendore latenter
Inſidias tendunt animis, qua attollere ſeſe
Altius attentant, & olympica lumina quærunt.

De Nicolao Tolentino lib.1.

Tartarei manes genus implacabile, multas
Diffuſum in ſpecies, nunquam certamina ponunt:
In vitijs regnant: eſt qui ſibi vendicet iras,
Et trahat in rixas homines, in iurgia, in enſes:
Alter auaritiæ ſtudium facit: alter amorum:
Alter ad inuidiæ flammas, incendia, & AEthnam
Prouocat: eſt etiam vitæ qui tædia ſancta
Gignat, in immundū ſtatuens ſolatia rebus.

ARTICVLVS SEXTVS.

MALOS ANGELOS SEV DAEMONES, PRO SVA MALITIA IN VARIAS SE FORMAS TRANSFORMARE, HOMINIBVS APPARERE, VARIA TERRICVLAMENTA INCVTERE POSSE.

NEGANT.

Anno ante natū Chriſtum. 60. CASSIVS, apud Plutarchum in Bruto. *negans eſſe dæmones, nec credit eorundem apparitiones, ſed vult ſenſus tantum decipi, & huiuſmodi imagines fingi.*

post natū Chriſtum. 820. *Michael Balbus, qui*, vt eſt apud Zonaram, *nullos eſſe dæmones aſſeruit, nullas quoque eorundem apparitiones credidit.*

1550. *Andreas Tiraquellus*, ad cap.10. lib.2. & ad cap.23. libri 5. Alexandri ab Alexandro Genialium dierum, *dæmonū apparitiones & ſpectra mera eſſe ſomnia putat.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Gen.3.v.1. Sed & ſerpens erat callidior cunctis animantibus terræ, quæ fecerat Dominus [illegible]. Qui dixit ad mulierem: Cur præcepit vobis Deus, vt non comederetis [illegible] paradiſi?

Pſal.90.5. Non timebis à timore nocturno, à ſagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incurſu & dæmonio meridiano.

[illegible] 4.1. Tunc Ieſus ductus eſt in deſertum à Spiritu, vt tentaretur à Diabolo. 3. Et accedens tentator, dixit ei: Si Filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant. 5. Tunc aſſumpſit eum diabolus in ſanctam ciuitatem, & ſtatuit eum ſuper pinnaculum templi, & dixit ei: Si Filius Dei es, mitte te deorſum. 8. Iterum aſſumpſit eum diabolus in montem excelſum valde, & oſtendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum, & dixit ei: Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me. Tunc dicit ei Ieſus: Vade retro Satana: ſcriptum eſt enim, Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies. Tunc reliquit eum diabolus.

Luc.24.37. Diſcipuli viſo Ieſu, conturbati & conterriti, exiſtimabant ſe ſpiritum videre.

2.Cor.11.14. Ipſe Satanas transfigurat ſe in Angelum lucis.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Prochorus. 120.

De Ioanne Apoſtolo cap.2. Diabolus ab initio bonis inuidens, ſe transformauit in ſimilitudinem mulieris: & introiens, verberibus, & plagis, & aſperioribus conuitijs cœpit Ioannem laceſſere, dicens: miniſtrum te huius operis conſtitueram, & omnia perdidiſti, non valeo te vlterius ſuſtinere: accende magis magiſq; caminum, vt ego te in medium dedam: & arripiens malignus ille pallium, quo tegebatur, Ioanni minas intendens, dicebat: Vitam tibi nunc adimam flagitioſe, exi foras, nō fero, vt mihi amplius ſeruias. Ioannes verò per ſpiritum agnoſcens, quod dæmon eſſet, qui in illis habitabat thermis, inuocato nomine Ieſu ſtatim illum expulit.

Cap.7. Cùm primùm ponerentur, talis dæmonum illuſio circa eos facta narratur. Nam cùm fundamenta locarentur, dæmonis ſuggeſtu quidam venefici iuuenculam venire prono adhuc viuentem ſuppoſuerunt, quæ & ibi mortua eſt, cœperunt ſuperædificare thermas, illis perſuaſi eas fauſt[illegible] ob iuuenculam [illegible]turas: ſed longè aliter [illegible]. Nam diabolus in eo loco diuerſabatur, & illa occaſione ludificabat homines, & [illegible] iuuenem, a[illegible]nculam [illegible] ſuffocabat.

Iuſtinus Martyr. 160.

[illegible] ad Antoninum [illegible]: Quandoquidem & [illegible] perniciſ[illegible] dæmones [illegible] appa[illegible], [illegible] conſtu[illegible] & [illegible] immi[illegible] & terriculam[illegible] homin[illegible] hibue[illegible] attoniti illi redditi, qui [illegible] quæ fi[illegible] non ratione d[illegible] ac m[illegible] corre[illegible] malos eſſe [illegible] Deos illos vo[illegible], & nomine quemq; quod ſibi dæmonum quiſq; impoſuerat, appellarent.

T[illegible]. 18[illegible].

[illegible] A[illegible] dæ[illegible] [illegible] ho[illegible] [illegible] ſimul [illegible] [illegible]

O[illegible]. 2[illegible].

[illegible] N[illegible] malis [illegible]

quoſdam dæmones per impietatem deſciuiſſe à Deo vero eiuſq; Angelis: itaque præcipitatos è cælo volutari humi [illegible] circa craſſiora & impuriora corpora, perſpicaces tamen in rebus maximis, quod nudi ſint terrenis corporibus: hi talibus negotijs occupati, vt humanum genus abducant à vero Deo, inſinuant ſe animalibus feris, rapacitate notis, & vaſricie, eaq; mouent ad quælibet arbitratu ſuo aut ſpectra quædam horum animalium oculis humanis obijciunt volantia, vel aliter ſe mouentia, vt homines præoccupati huiuſmodi diuinationibus, non quærant rerum omnium Dominum, ne veram pietatem examineot, menteme; ſuam in terram deijciant ad altes, dracones, vulpes, & lupos.

Athanaſius. 340.

In vita D. Antonij. Orans proſtratus, poſt orationē clara voce dicebat: Ecce ego hic ſum Antonius: non fugio veſtra certamina, etiamſi maiora faciatis, &c. Talia eo dicente, bonorum hoſtis diabolus admiratus, quod poſt tot verbera fuiſſet auſus reuerti, cōgregatis canibus ſuis, & proprio furore ſe lanians Videtis, ait, quòd nec ſpiritu fornicationis, nec corporis doloribus ſuperatus, inſ[illegible] per audaciam laceſſit nos. Omnia arma corripite, acrius nobis impugnandus eſt. Sentiat, ſentiat debet ſcire, quos prouocet. Dixit, & inad[illegible]ortantis vocem audientium turba conſenſit: quia innumeras diabolus habet artes nocendi. Soni[illegible] igitur repentinus increpuit, ita vt loco vnditus agitato, & parietibus patefactis, multiuaria dęmonum exinde turba ſe effunderet. Nam & beſtiarum, & ſerpentium formas induentes, omnem protinus locum repleuêre phantaſijs leonum, taurorum, luporum, aſpidum, ſerpentum, ſcorpionum, nec non & pardorum, atq; vrſorum. Et hæc ſingula ſecundùm ſuam ſremebant naturam. Rugiebat leo, occidere volens taurus mugitu, & cornibus minabatur: ſerpens ſibilo perſonabat: luporum impetus ſuſtabat: [illegible] dolor à tergo, auctoris ſui calliditate variam dicabat. [illegible] facies omnium vultus, & [illegible] horridæ dirus auditu. Antonius flagellatus, atq; confoſſus, ſentiebat quidem [illegible] corporis dolores, ſed imperterritus durabat mē[illegible] vigilis.

Pal[illegible]. 400.

Hiſtoriæ auctorum Patrum cap.1. de [illegible] Eremita:

[illegible] Poſtquam per[illegible] ta-uit [illegible] qt[illegible]uor m[illegible] dæmo[illegible] tau[illegible]na pel[illegible] du[illegible] ores, præ[illegible] ſpeciem [illegible] pa[illegible] [illegible]deu[illegible]ſtre[illegible] Cu[illegible] ccenſ[illegible] N[illegible] Quis tu es, qui hæc [illegible] in m[illegible] Dæmon autem re[illegible]pondit. [illegible]go ſum, qui [illegible]ex tua prima cella exegi, & nunc veni, vt te [illegible]x hac quoque fugem. Cum ergo cognouiſ[illegible] Na[illegible]na[illegible]l, ſe fuiſſ[illegible] illuſum, reuerſus eſt [illegible]d primam cellam & ſpacio triginta ſeptem annorum n[illegible] egreſſu[illegible] ca-tr[illegible]or[illegible], contendens cum dæmon[illegible] qui t[illegible]t ac tanta [illegible] fecerat, vt eum cogeret è cella egredi, vt ne ea narrare quidem liceat.

Cap. [illegible] Hi[illegible]c [illegible] fu[illegible] diabolus Macarium inuenit [illegible] udine, corpore valde fatigato, & dici ad eum. Ecce cœpiſti gratiam Antonij: cur non [illegible] auctoritat[illegible], & à Deo pe[illegible]ci[illegible]um, & vi[illegible] re[illegible] ad iter ingrediendum. Is autem dicit ad eum. *Virt[illegible] mea, & laus mea Dominus.* Tu a[illegible]tem ne tentaueris ſeruũ Dei. Facit [illegible]rgo diabolu[illegible] vt [illegible] phantaſma appareat, camelus o[illegible]a ba[illegible], & errans per ſolitudinem, habens um[illegible] a[illegible]m neceſſaria. Qui cùm vidiſſet Maca[illegible]um, pro[illegible]e eum aſſi-dit. I[illegible] autem ſuſ[illegible]icatus [illegible] phantaſma, ſicut erat, con[illegible]it ad orandum. I[illegible] vero prot[illegible]us à terra fuit abſorptus, &c. Dicebat Mac[illegible]m propius ac[illegible] ad illud monumentum I[illegible] & Mamhre Magorum, ex [illegible] egr[illegible] mi[illegible] occurrerunt ad ſeptuaginta dæmones variis formis præditi; alij quidem clama[illegible]; alij [illegible]er[illegible] [illegible]; alij vero cum magno [illegible]mitu in me ſtr[illegible]entes dentibus; alij vero tam[illegible]uam corui [illegible]ol[illegible]ntes, aud[illegible]bam meo vultui inſ[illegible]tare, [illegible]tes: Quid vis Macari, t[illegible]ntas o[illegible]orum? quid ad nos [illegible]cce[illegible]iſti? An non nos quoq; aliquem ex monachis vexauimus?

Ioannes Caßianus. 420.

Collat. [illegible] *cap.* [illegible]. Nonnullos immundorum ſpirituum (quos [illegible]m Faunos vulgus appellat) ita ſeductores & iaculato[illegible] eſſe maniſeſtum eſt, vt certa quædam loca ſeu v[illegible] iugiter obſid[illegible]ntes, nequaquam torm[illegible]tis [illegible]rum quos præter[illegible] po[illegible]int deci[illegible]re, del[illegible]tur, [illegible] ſummo[illegible] & illuſione cu[illegible]u, fatigar[illegible] us ſt[illegible]de[illegible]t, quam noc[illegible] a[illegible] a eſſe furori [illegible] ul[illegible]ntiæ deditos eſt man[illegible]ium, vt no[illegible] contenti hom[illegible]um tantummodò corpora q[illegible] ſupp[illegible]u[illegible]rint, atroci [illegible]ac[illegible]rat[illegible] [illegible]xar[illegible] eti[illegible] irru[illegible]re ſuper [illegible]minus t[illegible]unites, ac [illegible] ra eos ſæuiſſima cæde ſeſtinent.

Sozomenus. 440.

Hiſt. Eccl. lib. 6. *c.* 28. Apelles cum in opere fabrili teneretur occupatu[illegible], ſpectrum dæmonis noct[illegible] habitu mulieris formoſæ, quàm continans e[illegible] tentara cœpit. Qui ferro, quod iam poliebat [illegible] igne extracto, dæmonis faciem exuſſit: dæmon autem cum fremitu & eiulatione aufu[illegible]it.

Lib. 7. *cap.* 2[illegible] Aiunt porrò, præcedante nocte poſtquam ſuccedente die ſ[illegible]ditio inota fuit, ſpectrum mulieris fuiſſe viſum magnitudin[illegible] [illegible] tatum, & aſpectu horrendum: quod qui[illegible] ſublimis per ciuitatis plateas diſcur[illegible]s, aër[illegible] m[illegible] uerberaret flagello horriſono vt qu[illegible] madn[illegible] ad iram feras incitant ij, qui ad huiuſ[illegible] ctac[illegible]a[illegible] eam ſuam nauant, ita h[illegible] dæmonum in [illegible] dijs genius [illegible] [illegible]

Theodoretus 4[illegible]

[illegible] *de* [illegible] [illegible]

& timore [illegible]um a[illegible] nec [illegible] anim[illegible] [illegible]lo enim [illegible] m & o[illegible] us perm[illegible] [illegible]ltum c[illegible] m[illegible] aut[illegible] m[illegible] [illegible] virga [illegible] [illegible] qu[illegible] q[illegible]m [illegible] [illegible]um [illegible] Deo [illegible] bente[illegible] [illegible] S[illegible] ſi n[illegible] ſit tibi p[illegible]m [illegible] ſanias. [illegible] clanculum perp[illegible] a[illegible] mo[illegible] aquam, quæ m[illegible] rebatur, [illegible] qui aſſ[illegible] & [illegible] mam imitans ac[illegible] & [illegible] r[illegible], fluentum [illegible] ed[illegible] etiam te[illegible] m [illegible] oppugnauit. C[illegible] qui [illegible] afferr[illegible] q[illegible] bu[illegible] ad me aquam nun att[illegible] ter & quat[illegible] a[illegible] u[illegible], & m[illegible] quam, ego à [illegible] en[illegible] o[illegible]ndit. [illegible] q[illegible] m[illegible] d[illegible]m [illegible]id[illegible], ne va[illegible] cu[illegible]neri[illegible] Sic cùm h[illegible] eius ape[illegible] [illegible] ritæ fuiſſent ini[illegible] [illegible] Dixit enim [illegible] ra[illegible] bo udo[illegible] & [illegible] m[illegible] mo[illegible] [illegible] hæc reſpond[illegible] Agam [illegible] ruu[illegible] inimicum ben[illegible] vt m[illegible]gis verſ[illegible] in D[illegible] N[illegible] q[illegible] mi[illegible] plus eſt otij, cõ m[illegible] [illegible]ont implan[illegible] a diuina pu[illegible] pauci [illegible] præter [illegible] m[illegible] pe-agens officium [illegible] qu[illegible] monte d[illegible] E[illegible] cum [illegible] conſuetudi[illegible] m, & a lapi[illegible] pe-ter[illegible] eſſ[illegible]m a[illegible] ministrum ſ[illegible] dæmo[illegible] & c[illegible] anc[illegible] m quam d[illegible] [illegible]am[illegible] m D[illegible]xi ergo magn[illegible], q[illegible] meis inſ[illegible]rent hum[illegible], [illegible] dibus, nec perſequ[illegible] ſ[illegible] Ego quidem [illegible] monę finem [illegible]

T[illegible]

I[illegible] *Colle*[illegible] al[illegible]ran[illegible] [illegible]æmo[illegible] huiuſmod[illegible] m[illegible] audi[illegible] [illegible] poſt [illegible] Dom[illegible] [illegible] Coadem a[illegible] [illegible]

[illegible] m [illegible] um, non obſcurè, [illegible] ſed apertè, & ita, vt oculis cerneren[illegible] [illegible] adentium. N[illegible]m cùm [illegible] iam Deo grata [illegible] m trah[illegible] [illegible] ſol[illegible] idine, [illegible] autē nox m[illegible] [illegible] mi ver[illegible] cumb[illegible] bat, [illegible] hores p[illegible] rumper[illegible] [illegible] q[illegible] ol[illegible] am dæmones, qui ſcorpi[illegible] [illegible] ſ[illegible] r[illegible] ntum [illegible] iem erāt imitati, & cum [illegible] & [illegible] nim[illegible] [illegible] um per-[illegible] re Atqu[illegible] primi[illegible] m quid[illegible] m [illegible] m v[illegible] tur [illegible] einde cum [illegible] exiſſet, cu[illegible] am eſſ[illegible] ma[illegible] hinatio [illegible] rgit ad pr[illegible] m, & [illegible] is l[illegible] a ver[illegible] P[illegible] mu[illegible] H[illegible] c au[illegible] quod [illegible] Non [illegible] timore n[illegible] , ſ[illegible] a-[illegible] b[illegible] nn ambulabis [illegible] bus at ni[illegible] vteba-[illegible] a[illegible] uerl[illegible] dæmones. Solum in[illegible] ſi[illegible] eſt S[illegible] & venenata [illegible] animal[illegible] t[illegible] m[illegible] am[illegible] nu[illegible] uanuerunt, & [illegible] eſt v[illegible] m [illegible] er[illegible] m.

Cap. 15. C[illegible] m a[illegible] iquot dies deinceps interceſſiſ-ſent, rurſus eum [illegible] ritur Satan[illegible] s, leonis formā ſ[illegible] c[illegible] pi[illegible] ns [illegible] rue[illegible] & [illegible] urios intuēs, & tamquam qui im[illegible] etum [illegible] ſſ[illegible] n eum facturus impetum ve[illegible] r[illegible] uſt[illegible] ens, & [illegible] itans congreſſion[illegible] m. Ille autem [illegible] m cognouiſſ[illegible] t eſſe ma[illegible] igni inſultum, & ideo vi[illegible] ne minime [illegible] i cunctatus. Si acc[illegible] ſti, [illegible] tra m[illegible] poteſtatem, cur reprimi[illegible] im[illegible] m Eg[illegible] ſ[illegible] m paratu[illegible] Dei c[illegible] len[illegible] nit[illegible] u, & non inuitum me offeren[illegible] [illegible] nos cu[illegible] ſr[illegible] mi[illegible] & exulta[illegible] Amb[illegible] c[illegible] nim, & c[illegible] ibo te [illegible] mu[illegible] Chriſti virtut[illegible] Hæ[illegible] diuinus [illegible] & [illegible] us au-fugit b[illegible] x la[illegible] bat ſ[illegible] c[illegible] nis.

[illegible]

In [illegible] braſ[illegible] An[illegible] a[illegible] d[illegible] circa ſepul-chra v[illegible] r [illegible] x p[illegible] ſunt illa a[illegible] animarum cor[illegible] q[illegible] x timu[illegible] ra vocant *Axthous.* Nunqu[illegible] qu[illegible] u-gnita habes omnia, hæc ſp[illegible] tra [illegible] mala dæmo-nia, humanas anima[illegible] r præl[illegible] n[illegible] qu[illegible] q; iij, qui incantationibus operā nauant [illegible] q; poſſe pr[illegible] fitentur deſu[illegible] ctum euocar[illegible], n[illegible] n h[illegible] m car-minibus ſuis attrahunt, ſ[illegible] d dæmonium [illegible] iquod malum, quod ſimulachrum hominis effingat atque vt imponat, miracula ſimul ac humanam vocem edat. Quod tamen ſpectrum orto ſol[illegible] ſta-tim euaneſcit, còm veriſimile ſit ipſum, ſi eſſet ho-minis anima, etiam interdiu, quos chariſſim[illegible] habet, ſuauiter al[illegible] ocuturum, vnáq; futurum.

Ioannes M[illegible] ſ[illegible] us. 60[illegible]

In P[illegible] ato ſpiritu[illegible] [illegible] Dic[illegible] bat nobis Abbas Euſebiu[illegible] [illegible] esbyt[illegible] r [illegible] iu[illegible] dem monaſterij Rayihu, cum ad i[illegible] um veniſſ[illegible] mu[illegible] quod dæmon in habi-t[illegible] monachi pro[illegible] ecclam ſ[illegible] nis, & c[illegible] m pu[illegible] ſaſſet ianuam, [illegible] & dixit e[illegible] Ora. Dæmon aut[illegible] m ait *F[illegible] ſem[illegible] m[illegible] ula ſe-culorum. Ame[illegible]* Sen[illegible] x a[illegible] d[illegible] Ora F[illegible] dæmon ſimiliter a[illegible] *ſ[illegible] m[illegible] ſe-culorum. Amen.* Tunc [illegible] Ora, & d[illegible] *a Pa-t[illegible], & Filio, [illegible] m[illegible] ſemper, & in ſecula ſecul orum.* An[illegible] au[illegible] m c[illegible] m [illegible] ixiſſ[illegible] ſ[illegible] nex, dæmon quaſi v[illegible] m [illegible] ſſ[illegible] ne, euanuit.

Geor[illegible] u[illegible] P[illegible] er[illegible] 62[illegible].

In vita Theodori [illegible] n[illegible] u[illegible] Th[illegible] dorus mul-tis qu[illegible] em in via c[illegible] ē d[illegible] rebatur [illegible] probi enim [illegible] ſ h[illegible] aliarumq; [illegible] erarum [illegible] m[illegible] & vndique eum [illegible] al[illegible] io propoſito abducer[illegible] c[illegible] bat[illegible] C[illegible] reſt [illegible] r G[illegible] rgiu[illegible] [illegible] d[illegible] bat vt ab [illegible] ip[illegible] inc[illegible] cinceps [illegible] euerteretur [illegible] ho[illegible] d[illegible] h[illegible] lu[illegible] cern[illegible] rac[illegible] ſ[illegible] rma[illegible]

[illegible] er al[illegible] [illegible] m a[illegible] m in [illegible] ocum [illegible] tentationē [illegible] Theod[illegible] or, virtu[illegible] cu[illegible] ſ[illegible] deo[illegible] um deſi[illegible] t. At i[illegible] loc[illegible] al[illegible] pondit Luc[illegible] m[illegible] rtt al[illegible] lus, inquit, tu ſol[illegible] s int[illegible] r[illegible] o [illegible] m[illegible] s, vin[illegible] ha[illegible] que nun[illegible] hoc ego [illegible] ou m[illegible] o, ſed m[illegible] d[illegible] tuna pro[illegible] ani[illegible] reſpond[illegible] [illegible] doru[illegible] n id faci-a[illegible] ne præcep[illegible] abaris, & [illegible] Il[illegible] au[illegible] m [illegible] n-firman[illegible] id fine [illegible] turum S[illegible] u[illegible] quit Th[illegible] odoru[illegible], id fec[illegible] S[illegible] igitur diabolu[illegible] upe[illegible] & [illegible] us ad Th[illegible] odorum clamat[illegible] in[illegible] u[illegible] g[illegible] ſaltaui, ſi vale[illegible] & [illegible] emetiſſe[illegible] cr[illegible] n ha[illegible] m m[illegible] u[illegible] madmodum m[illegible] , ſis [illegible] I[illegible] ter a[illegible] tem ſaltus magnitud[illegible] abat G[illegible] rontium nunquam [illegible] m[illegible] fuiſſe. Præſtò interim [illegible] uit Chr[illegible] M[illegible] giu[illegible], apprehenſáq; pueri manu, [illegible] al[illegible] xit: Veni inqu[illegible] , ſe[illegible] uere me, & [illegible] au[illegible] tatorem illum, qui animam tuam q[illegible] enim Geronti[illegible] eſt, ſed noſtri gene[illegible] mi[illegible] Atq; ſanctus Mariy[illegible] in oratorio ſuo p[illegible] erum con-ſtituit.

Ge[illegible] gius Piſ[illegible] des. 630.

De m[illegible] di opin[illegible] o

> *Et [illegible] er idu[illegible], gu[illegible] u[illegible] & eloquens draco:*
> *Nam [illegible] e[illegible] it no[illegible] mio [illegible] o[illegible] to,*
> *F[illegible] m[illegible] e[illegible] et de[illegible] nt[illegible] nu[illegible]*
> *I[illegible] ss [illegible] at, [illegible]*
> *S[illegible] utat[illegible] mum, [illegible] anni*
> *K[illegible] m [illegible] at[illegible] a[illegible] l[illegible]*
> *[illegible] opinion[illegible] te [illegible] m[illegible]*
> *[illegible] meu reip[illegible] a vox t[illegible] n[illegible] ru[illegible] rtunt*
> *Iam elu[illegible] mem dento[illegible] n[illegible] u.*
> *Prepo[illegible] m[illegible] a[illegible], uno[illegible]*
> *Me p[illegible] n[illegible] t[illegible] u mor[illegible] [illegible] n[illegible]*

Simeon M[illegible] ap[illegible] [illegible] e[illegible] 960.

In Martyrio [illegible] m[illegible] . Hæc ſ[illegible] n[illegible] a Martyre Marina orante [illegible] ce[illegible] pe[illegible] ie ſit mag[illegible] ter-ræmotu[illegible] & [illegible] u[illegible] te[illegible] m & ſpecie terribili[illegible] dra[illegible] qu[illegible] co[illegible] vidē[illegible] a[illegible] parens varius & mult[illegible] mu[illegible] a[illegible] q; uis ſerpentibus per totum [illegible] or[illegible] n[illegible] cir-cumdatus, & corpore [illegible] n[illegible] edens exci[illegible] ar dum ſib[illegible] lum, tetrum a[illegible] m [illegible] en[illegible] erabi[illegible] m, Sanctæ ocul[illegible] s aſtit[illegible]. C[illegible] lerit[illegible] m eam circumcurſan[illegible], ma[illegible] imu[illegible] iat[illegible] timorem & perturbationem: vaſtu autem ori hiatu e[illegible] m circumiens, exiſtimabatur eam integram eſſe de-uoraturus. Illa vero mente firma & ſtabil[illegible], & vt quæ ad Deum omni ex parte intueretur, [illegible] nce[illegible] to & conſtanti animo precibus, quæ [illegible] non poſ-ſunt, & intenſiſſimis cordis vociferationibus, mē-te rapta ad Altiſſimum, & ſimul ligno C[illegible] ucis ſi-gnata, diſruptum quidem ventrem draconis vi-ſa eſt videre ante ſuos oculo[illegible] illinc au[illegible] m ani-maduertit ſe exire [illegible] tegram & illæſam. Namque [illegible] tu[illegible] tiam adminiſtrabat virtu[illegible] ſancti Spiritus, et & inimic[illegible] oſtendit ſæuiti[illegible] m, vt poſtulau[illegible] rat; & præbuit, vt ab [illegible] u[illegible] e[illegible] m liberar[illegible] tur.

In Mart[illegible] rio [illegible] Indian[illegible] [illegible] Martyris. Cum prec[illegible] s adhuc eſſent in labri[illegible] d[illegible] a[illegible] a cod[illegible], qui ſub a[illegible] p[illegible] ctum no[illegible] a[illegible] it, omnium hoſtis & inimi-[illegible] u[illegible] ſimulans ſe [illegible] ſſe A[illegible] gelum D[illegible] Gr[illegible] uia, d[illegible] e[illegible], [illegible] l[illegible] iana, & valde grauia, & planè intolerabi[illegible] aduerſu[illegible] Præt[illegible] us parauit ſup[illegible] T[illegible] i autē [illegible] ol[illegible] immed[illegible] rint é cu[illegible] e, & ſtatim [illegible] rifica N[illegible] que enim [illegible] u[illegible] is p[illegible] iorum nimi[illegible] al[illegible] m. [illegible] a autē [illegible] [illegible] m tuc[illegible] ro[illegible] [illegible] N[illegible] igni[illegible] ver[illegible], S[illegible] ni[illegible]

Dei Angelus & q[illegible] fuerit [illegible] m, m[illegible] me ad [illegible] ras, [illegible] Per[illegible] ter[illegible] hæc [illegible] Nam [illegible] atur [illegible] em forma An[illegible] m au[illegible] apertè [illegible] Cum [illegible] ter ingemuiſſet: Domine m[illegible] qu[illegible] ſu[illegible] eff[illegible] ctor, oſtende mihi [illegible] m[illegible] hæ d[illegible], & qui [illegible] fingit tuum [illegible] m. Dixit, & ſtat in [illegible] xaudij[illegible], qui inuoca[illegible] & v[illegible] tu[illegible] Confide Iuliana [illegible] cum. Eum autem appr[illegible] nd[illegible] m [illegible] aduerſu[illegible] eum vire[illegible], & [illegible] eo [illegible] m ſit. Sic preces vox quidem eſt c[illegible] mir[illegible] cul[illegible] m. Statim en[illegible] m[illegible] vinc[illegible] a verò hum[illegible] fu[illegible] & cùm ſic ſo[illegible] ta eſſen[illegible] v[illegible], vin[illegible] vi[illegible] atur [illegible] qu[illegible] ra[illegible] Q[illegible] m Martyr ſtr[illegible] tamquam [illegible] cruum com[illegible] t, [illegible] gra[illegible] per pe[illegible] a, duxit a[illegible]. Qui nam[illegible], & [illegible], & a qu[illegible] m autē [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] V [illegible]

[illegible] verò [illegible] lam [illegible] m[illegible] ber

[illegible] [illegible]

In T[illegible] [illegible] em [illegible] mon[illegible] Ve[illegible] o, [illegible] aër vi[illegible] ſt.

Ioan[illegible] Z[illegible]naras 1[illegible]

[illegible] p[illegible] m ve[illegible] nt [illegible] ſpec[illegible] u, quē [illegible] m[illegible] ax. [illegible] ur, [illegible] mar [illegible] erib[illegible] [illegible] in [illegible]

ASSERVNT PATRES LATINI.

[illegible] 2[illegible]

[illegible] V[illegible] [illegible] nom[illegible] [illegible] ſtri[illegible] vibrantur [illegible] diem [illegible] ſlangn[illegible] ag[illegible] tempus & in cum [illegible] flumi[illegible], &c. cùm [illegible] adiura[illegible] ſpir[illegible] to, qu[illegible] ntur, nolentes & inuit[illegible] dere cōpel[illegible] untur.

Hieronymus [illegible] 70.

Vit[illegible] Hi[illegible] cap. [illegible] ſtatus, & in tantum [illegible] vix [illegible] qua[illegible] [illegible] vag[illegible] [illegible] rum [illegible] mugi[illegible] m rugit[illegible] murmur [illegible] & rur[illegible] va[illegible] [illegible] monū[illegible] [illegible] ge[illegible] [illegible] ur, [illegible] & fal[illegible] [illegible]

[illegible] 40[illegible]

[illegible]

[illegible] rep[illegible] os, [illegible] ce[illegible] [illegible] um [illegible] au[illegible]

[illegible] Sulp[illegible] 4[illegible]

[illegible] Martini [illegible] Fr[illegible] diabolus, [illegible] m [illegible] rum conſb[illegible] [illegible] form[illegible] [illegible] Nam inter [illegible] [illegible] ſſe [illegible] [illegible] proterus Martin[illegible] ra monaſterium [illegible] baptiſmum [illegible] erſ[illegible] [illegible] os poſt[illegible] [illegible] ul[illegible] rum M[illegible] um [illegible] n [illegible] m [illegible]

[illegible]

malignus [illegible] ſolu [illegible] raro
homin [illegible] aris [illegible] tempus.

[illegible] mar us. [illegible]

[illegible] Cum [illegible] fla-
granti ſſimo ſtud [illegible]
[illegible] ſere. Qu [illegible]
[illegible] duct [illegible] firm [illegible] ſum
[illegible]
[illegible] Do [illegible]
[illegible] re viſ [illegible] lu-
min [illegible] ſtulit

[illegible]

[illegible] luxta [illegible] V [illegible]
ſitum eſt [illegible]
ſa, Gerr [illegible]
ſa, & prope [illegible] D [illegible]
notiſſima. Hæc mu [illegible]
cum ſpectat [illegible]
gelum [illegible] brarum [illegible]
lu pha taſti a [illegible]
da [illegible]
prædi [illegible] & de [illegible] m
[illegible]

2.Cor.11. ſæp [illegible] Sa [illegible]
rās, [illegible]
[illegible]
D [illegible]
[illegible]
catus [illegible]

[illegible]

[illegible]
Ego, [illegible]
[illegible]

[illegible] A [illegible]

[illegible]

[illegible] Monitu [illegible]
[illegible] D [illegible]

[illegible] R [illegible]

B.D [illegible]
[illegible] Sa [illegible]
qua [illegible]
res, [illegible]
[illegible] N [illegible] mu [illegible]
[illegible]
[illegible] quàm primi [illegible] aqua [illegible]
[illegible] vt erat iuſſ [illegible]

P [illegible]

In [illegible]
dam noſtre quidam [illegible] xmo [illegible]
iuuenis in thalamum [illegible]
di [illegible] candelas in mani [illegible]
debat, & ſtans coram virgin [illegible]
tamquam à Do [illegible]
Chri [illegible] in luc [illegible]
[illegible] ſtinibus [illegible]
[illegible] m & pecc [illegible]
[illegible]

[illegible] virgo [illegible] per ſingulas noctes, [illegible] m, nu [illegible] ver daor [illegible] tandem [illegible] [illegible] & oſtia do- [illegible] cum [illegible] & ſtre- [illegible] his [illegible] um ſuum [illegible] ſer- [illegible] cum corpore [illegible] & diſlace- [illegible] rorſus con [illegible] onem [illegible] ecce ſubitò dulci [illegible] ſpo- [illegible] cor ſponſæ [illegible] [illegible] enetrauit [illegible] ipſum [illegible] amore ſauc[illegible]m, & [illegible] ruptum [illegible] rore perfuſum mira [illegible] ſa- [illegible] Reliqua, [illegible]

[illegible]us Lyr[illegible]us. 1[illegible].

Ad caput [illegible] toris ad Corinth. *Et ipſe Satanas transfigurat ſe in Angelum lu[cis]*. Et hoc multipliciter. Vno modo, corpus viſibiliter aſſumendo, ſicut apparuit B. Martino, & multis alijs; & multos ſic decepit. Alio modo inuiſibiliter formando vocem audibilem ſicut B. Franciſco, volens [illegible] ere à pœnitentiæ rigore. Aliquando peruertendo iudicium ſenſuum, faciendo apparere quod non eſt: & multis alijs modis. Propter quod dicit B. Ioannes. *[Pr]obate ſpiritus, vtrum ex Deo ſint.*

Matthæus VVeſtmonaſterienſis. 1370.

In Chronicis de anno 1[illegible]. Hoc anno euenerũt multa aduerſa, Diabolus quoque viſibiliter apparuit in ſal[illegible], & d[illegible]s, & tranſeuntes allocutus eſt.

Paulus Venetus. 1400.

De regionibus Orientalibus lib. 1. cap. 44. Cernuntur & audiuntur in eo deſerto interdiu, & ſæpius noctu, dæmonum variæ illuſiones. Vnde viatoribus ſummè cauẽdum eſt, ne multum ab inuicem ſeipſos d[iſſoci]ent, aut aliquis à tergo ſeſe diutius impediat: alioquin quàm primùm propter m[on]tes, & colles quempiam comitũ ſuorum aſp[ectu] perdiderit, non facilè ad eos perueniat. Nam audiuntur ibi voces dæmonum, qui ſolitariè in[cce]dentes, proprijs compellant nominibus, voces fingentes illorum, quos comitari ſe putant, & à recto itinera deductos in perniciem deducunt.

Petrus Ranzanus. 1453.

In S. Vincent[illegible] Quadam nocte, cum [illegible] ſiſtro matutin[illegible] officio, ante [alt]are Mariæ Virginis [illegible] raret in [illegible], & [illegible] cætera [illegible] [illegible] nerantia à Domino ſe Chriſto ſibi conc[illegible] peteret: viſua [illegible] are ante ocul[os] [illegible] bolus in ſpecie ſenis [illegible] [illegible] ad genu [illegible] ma[illegible] ait [illegible] m vnus ex [illegible] us Patri[illegible], q mul- [illegible] n is magna cum [illegible] a, ac in- [illegible] i potus ci[illegible] ſolitudi- nem incolui. [illegible] nem cor- [illegible] verò [illegible] ſic [illegible] ſi, [illegible] & ſic [illegible] men [illegible] mihi veni[illegible] cca- [illegible] N[illegible] mihi [illegible] credendum eſt, [illegible] deo, vt [illegible] ie erat [illegible] Ne[illegible] ratu[illegible] m Deum em [illegible] m Vin- [illegible] fuit [illegible] nam [illegible] [illegible] D[illegible] & beatæ Virgi- [illegible]

ſerpens. Namque ex ſubdolis verbis & [illegible] cuis, [illegible] AEgypti Patribus, [illegible] dæmon [illegible] vnus [illegible] eris. Dæmon [illegible] cogni- [illegible] gn[illegible] [illegible] ſceto- te [illegible].

Al[e]x[ander ab Alexandro]. 1480.

[illegible] No[illegible] ſa- bul[illegible] m- [illegible] ones [illegible] ngreſſum [illegible] uerint, [illegible] maginibu[illegible] rint, [illegible] nostra qu[illegible] om- [illegible] ſt. Nuper [illegible] genio [illegible] fide [illegible] ſingulari rem d[illegible] pro- den[illegible] cred[illegible] m m[illegible] [illegible] cum [illegible] fam[illegible] clama[illegible] via, & [illegible] m [illegible] o- m[illegible] [illegible] uum [illegible] vt [illegible] eſſet inque[illegible] rum [illegible] dam num[illegible] tr[illegible] & horr[illegible] con[illegible] xiſſe, qui iuuen[illegible] manibus [illegible] & re[illegible] iaoiam, [illegible] quæ[illegible] at Quo[illegible] in propè [illegible] currisſet, & [illegible] deretur, quato [illegible] hus [illegible] num appreh[illegible] numine, cùm mi[illegible] ſtatu[illegible] tandem [illegible] aba[illegible] cum [illegible] mu[illegible] pal[illegible] um [illegible] um torpedu[illegible] non eſſet, cùm [illegible] prorſ[illegible] oculos obuerſari illa ſpecies [illegible]

Lib. [illegible] *cap.* [illegible] Nota [illegible] quaſi [illegible] Rom[illegible] o- [illegible] auſus [illegible] qu[illegible] & [illegible] nqui- [illegible] ictur [illegible] bo[illegible] nos m[illegible] amus, & horren- [illegible] mnus [illegible] loqui vocis ſono, [illegible] lachry[illegible] batur, ſpecie [illegible] minis qualis [illegible] umin[illegible] cor- pore, & aſpectu form[illegible], nomen [illegible] mentem, & opem implorantem, cernebamus [illegible] d ne quis hoc fabuloſum, aut cõmentitium putet, a[uct]or eſt Nicolaus [T]uba, vir multæ & ex[imiæ] [fi]dei, qui cum rei explorandæ gratia cum [illegible] lis [illegible] uctis iuuenibus prima facie ad nos a[illegible] ſen[illegible] cu[illegible] do inceſſit animo, hæc, quæ à me prodi[illegible] mentur, vero teſtimonio exper[illegible], & an v[illegible] eſſe intu[illegible]. Et ne quid inexpert[illegible] lio[illegible] er noctem p[er] [v]igilem egère mecum, [illegible] rem notam exploratamque haberent. Neque eos opinio [illegible] Nam cùm accenſ[is] l[u]minibus pe[illegible] ſtarent, [ha]ud procul ſpecies hæc dira terribilique facie & vultu tetro repræſentata eſt, quam [illegible] tumultuari, & diris nos vocibus agitare viderant. Cumque omni[illegible] mo[illegible] & [t]umultu ſt[illegible] recht poſt multa oculorũ ſu[illegible], tantum [illegible] pauorisque intulit, vt territi & trepidi vix mente [illegible] oculi mi[illegible] ſatis conſt[a]rent. Ex [illegible] um totæ æd[illegible] co[illegible] eſſe mi[illegible] tu[illegible] ſn[illegible] impor- [illegible] uerſaretur, dum p[illegible] ere[illegible] l- [illegible] ed[illegible], & que[illegible] voce lum[illegible] effugere cernebamus. Demum cùm mu[l]tum d[illegible] tumul- tuata fuiſſet, haud multò pòſt, vbi multum noctis proceſſit, vniuo omnis illa dilapſa eſt.

Hieronym[u]s Cardanus. 1540.

De rerum va[rietate li]b. 16. cap. 93. Eſt familia nobilis, ac inter prim[as] [P]armæ Torellorum nuncu-

pata. Poſſident arcem, in qua ſula eſt: in ea ſub camino ſolet videri anus iam cẽtum annis, quoties ex familia obiturus eſt aliquis.

Martinus Cromerus. 1570.

De rebus Polonorum lib. 9. Memoratur in Cracouienſi tractu ſpectrum apparuiſſe. Lacu enim quendam peramplum infeſtatione dæmonum, piſcationibus & vſibus hominũ exemptum fuiſſe. Ad eum hyberna glacie concretum vicinos cum ſacerdotibus vexilla, cruces, & Reliquias ſacras, quibus vis dæmonum propulſaretur, ferentibus, piſcandi gratia conueniſſe: immiſſo autem reti primo quidem tractu, contendentibus piſcatoribus, tres piſciculos; altero nihil niſi rete cõuolutum; tertio denique monſtrum horrendum caprino capite, & in ſpeciem ignis ardentibus oculis extractum eſſe. territis autem ac diffugientibus conctis, ſpectrum illud ſub glaciem ſeſe immerſiſſe, ac toto lacu diſcurſans, terribilem ſtrepitum & ſonitum edidiſſe, afflatosque ab eo nonnullos homines fœda vlcera retuliſſe.

Auctor.

Diuerſas diuerſis temporibus factas huiuſmodi malorum Angelorum, ſeu dæmonum apparitiones, etiã aduerſariorum plerique agnoſcunt, ac recenſent: & præter cæteros ex profeſſo de his ſcripſit Ioannes VVierus Doctor Medicus libris ſex de præſtigijs dæmonum inſcriptis, ac Baſileæ Anno 1583. in 4. impreſſis. Ex pluribus, illud tantùm refero, quod & mirabile eſt exemplum, & ab omnibus, vbi contigit, pro veriſſima hiſtoria memoratur, quod refert lib.1.cap 16. his verbis: Tibicen quidam Hamelæ Brunſuicorum ad eliciendos glires cõductus, ſequenti rependit facinore ingratitudinem, cùm aliàs ea pacto non ſatisfieret. Anno ſiquidem 1284. die 26. Iunij, hunc tibicinem, Omnicolorem nuncupatum, ob veſtis varietatem, centum & triginta pueri, per pl[illegible] ani inde nomen, vt audi[illegible] ſortitam, non p[illegible] extra ciuitatem vſque ad Calu[illegible] C[illegible]pen nuncupatum, ad viam communem B[illegible] eam verſus ſitum, ſecuti periére, nec vnquam poſtea apparuére. Hæc ita in Annalibus conſcripta, Hamelæ in archiuis religioſè cuſtodiuntur: leguntur & in l[illegible]ris templi ſacris, atque in [illegible]ſdem vitris picta conſpiciuntur: cuius rei ne[illegible]tus equi[illegible]m teſtis ſum. Vetuſtior præterea m[illegible] hiſtoriæ huius confirmationem ſuis C[illegible] p[illegible] inſcribere ſolet coniunctim, Anno Chriſti & [illegible] & exitus puerorum anno &c. [illegible] vero in hunc vſque diem ad perpetuam [illegible] memoriam, quòd tympani ſonitus nu[illegible]quam in eadem admittatur platea, per quam egreſſi pueri, ſi fortè iſthinc aliqua educitur ſponſa, donec ex illa exierit: nec etiam choreæ in eadem ducũtur. Hinc & nomen cõſecuta eſt platea Burgeloſ[illegible] Mane poſt ſeptimam horam contigiſſe hoc fertur, & fuiſſe in puerorum numero conſulis filiam iam plenis nubilem annis, quæ ſimul euanuit. Puer verò quidam nonnihil ſecutus, necdum veſtitus, volens ſuas adferre veſtes, r[illegible] domum [illegible] rea autem euanuére omnes in exigua ſou[illegible] a col[illegible] culis, quæ mihi oſtenſa eſt. En diabolum tibicinem ſanguinarium. *Eandem hiſtoriam referunt Iob Fincelius libro de prodigijs: Andreas Honderphius in promptuario exemplorum: Henricus Bunting[illegible] in Chronico Brunſuicenſi, parte vltima fol. 2 Ipſe cum e[illegible] la hiſtoriam hanc primores vrbis narrantes, & indubitatæ eſſe fidei aſſerentes audiui.*

ARTICVLVS SEPTIMVS.

MALOS ANGELOS, SEV IMMVNDOS SPIRITVS, PERMITTENTE DEO, HVMANA CORPORA INGREDI, MIRVM IN MODVM TORQVERE, VERE AB EXORCISTIS ET SANCTIS HOMINIBVS EIICI.

Anno post natum Chriſtum.

NEGANT.

1550. LEVINVS *Lemnius*, de abditis naturæ miraculis lib.2.cap 1. *aſſerit humores, non malos genios morbos inducere: ſpiritus tamen aereos ſeſe vt temp[illegible] tibus immiſcere, ac [illegible]ces ſubdere.* Cap.2. *aſſerit, Melancholicos, Maniacos, Phreneticos quique alia ex cauſa furore perciti ſunt, nonnunquam linguam alienam perſonare, quam non didicerint, nec tamen eſſe dæmoniacos.*

1550. Ioannes Caluinus lib. 4. Inſtit.cap.19. §.24. *De ementitis illis Exorciſtis quis vnquam fando audiuit, quòd ſpecimen vnum ſuæ profeſſionis ediderint? Fingitur illis poteſtas data imponendi manus ſuper energumenos, & catechumenos, & dæmoniacos, ſed tali ſe poteſtate prædit[illegible] s dæmonibus perſuadere non poſſunt: non modo quia eorum imperijs non cedunt dæmones, ſed etiam quia i[illegible]ſis imperant.*

1560. Hieronymus VVellerus, ad cap.2.poſterior. ad Theſſ. *fatetur in Papatu & olim, & adhuc noſtro ſeculo dæmonia expulſa eſſe: ſed exorciſmos eiuſmodi vult meras eſſe præſtigias.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Tobiæ 6. *Verſ.* 8. Piſcis huius cordis particulam ſi ſuper carbones ponas, fumus eius extricat omne genus dæmoniorum, ſiue à viro, ſiue à muliere, ita vt vltra non accedat ad eos.

Matthæi 8. 28. Cùm veniſſet trans fretum in regionem Geraſenorum, occurrerunt ei duo habentes dæmonia, de monumentis exeuntes, ſæui nimis, ita vt nemo poſſet tranſire per viam illam. Et ecce clamauerunt, dicentes: Quid nobis & tibi Ieſu fili Dei? Veniſti huc ante tempus torquere nos? Erat autem non longè ab illis grex multorum porcorum paſcens. Dæmones autem rogabant eum dicentes: Si eijcis nos, mitte nos in gregem porcorum. Et ait illis: Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos, & ecce impetu abijt totus grex per præceps in mare: & mortui ſunt in aquis.

Matthæi 9. 32. Egreſſis autem illis, ecce obtulerunt ei hominem mutum, dæmonium habentem. Et eiecto dæmonio, locutus eſt mutus.

Matthæi 10. 1. Et conuocatis duodecim diſcipulis ſuis, dedit illis poteſtatem ſpirituum immundorum, vt eijcerent eos. 8. Infirmos curate, mortuos ſuſcitate, leproſos mundate, dæmones eijcite.

Matthæi 17. 14. Et cùm veniſſet ad turbam, acceſſit ad eum homo genibus pronolutus ante eum, dicens: Domine miſerere filio meo, quia lunaticus eſt, & malè patitur: nam ſæpe cadit in ignem, & crebrò in aquam. Et obtuli eum diſcipulis tuis: & non potuerunt curare eum. Reſpondens Ieſus, ait: O generatio incredula & peruerſa, quouſque ero vobiſcum? vſquequo patiar vos? Afferte huc illũ ad me. Et increpauit illum Ieſus, & exijt ab eo dæmonium, & curatus eſt puer ex illa hora. Tunc acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum ſecretò, & dixerunt: Quare nos non potuimus eijcere illum? Dixit illis Ieſus: Propter incredulitatem veſtram. Amen quippe dico vobis, ſi habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic, tranſi hinc illuc, & tranſibit, & nihil impoſſibile erit vobis. Hoc autem genus dæmoniorum non eijcitur niſi per orationem & ieiunium.

Marci 1. 23. Et erat in ſynagoga eorum homo in ſpiritu immundo, & exclamauit, dicens: Quid nobis & tibi Ieſu Nazarene? veniſti perdere nos? Scio qui ſis, ſanctus Dei. Et comminatus eſt ei Ieſus, dicens: Obmuteſce, & exi de homine. Et diſcerpens eum ſpiritus immundus, & exclamans voce magna, exijt ab eo.

Marci 1. 32. Veſpere autem facto cùm occidiſſet ſol, afferebant ad eum omnes malè habentes, & dæmonia habentes: & curauit multos qui vexabantur varijs languoribus: & dæmonia multa eijciebat, & non ſinebat ea loqui, quoniam ſciebant eum.

Marci 16. 17. Signa eos qui crediderint, hæc ſequentur: In nomine meo dæmonia eijcient, linguis loquentur nouis.

Lucæ 10. 17. Reuerſi ſunt autem ſeptuaginta duo cum gaudio, dicentes: Domine, etiam dæmonia ſubijciuntur nobis in nomine tuo. Et ait illis: Videbam Satanam ſicut fulgur de cælo cadentem. Ecce, dedi vobis poteſtatem calcandi ſupra ſerpentes, & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici: & nihil vobis nocebit. Veruntamen in hoc nolite gaudere, quia ſpiritus vobis ſubijciuntur: gaudete autem quòd nomina veſtra ſcripta ſunt in cælis.

Lucæ 11. 14. Et erat Ieſus eijciens dæmonium, & illud erat mutum. Et cùm eieciſſet dęmonium, locutus eſt mutus: & admiratæ ſunt turbæ. Quidam autem ex eis dixerunt: In Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia. Ipſe autem vt vidit cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum in ſeipſum diuiſum deſolabitur. Si Satanas in ſeipſum diuiſus eſt, quomodo ſtabit regnum eius? Si ego in Beelzebub eijcio dæmonia, filij veſtri in quo eijciunt? Ideo ipſi iudices veſtri erunt. Porrò ſi in digito Dei eijcio dæmonia, profectò peruenit in vos regnum Dei.

Actor. 16. 16. Factum eſt autem euntibus nobis ad orationem, puellam quandam habentem ſpiritum Pythonem obuiare nobis, quæ quæſtum magnum præſtabat dominis ſuis diuinando. Hæc ſubſecuta Paulum & nos, clamabat dicens: Iſti homines ſerui Dei excelſi ſunt, qui annuntiant vobis viam ſalutis. Dolens autem Paulus, & conuerſus ſpiritui dixit. Præcipio tibi in nomine Ieſu Chriſti exire ab ea. Et exijt eadem hora.

Actor. 19. 11. Virtutes non quaslibet faciebat Deus per manum Pauli: Ita vt etiam ſuper languidos deferrentur à corpore eius ſudaria vel ſemicinctia, & recedebant ab eis languores, & ſpiritus nequam egrediebantur. Tentauerunt autem quidam de cir-

cum euntibus Iudæis exorciſtis, inuocare ſuper eos, qui habebant ſpiritus ma[illegible]os, nomen Domini Ieſu, dicentes: Adiuro vos per Ieſum quem Paulus prædicat. Erant autem quidam Sceuæ Iudæi principis ſacerdotum ſeptem filij qui ho[illegible] R[illegible]ſpondens autem ſpiritus ne[illegible]am, di[illegible]t eis: Ieſum noui, & Paulu[illegible]: v[illegible] autem qui eſtis? Et inſiliens homo in eos, in quo e[illegible]at dæmon [illegible] p[illegible]m, & d[illegible] amborum, inualuit contra eos, ita vt nudi & vulnerati effugerent de [illegible].

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Primus. 80.

Conſtit. Apoſt. lib. 8. cap. 6. Diaconus dicat: Energumeni, quos ſpiritus immundi agunt, adhibet[illegible] un[illegible]cti preces Deo: intentè pro ijs precemur, vt ſumma in homines charitate Deus increpet per Chri-
Luc. 8.
ſtum immundos & malos ſpiritus, qui increpauit legionem dæmonum, & diabolum principem peccati. increpet ipſe & nunc ap[illegible]ſtata impietatis in Deum, eripiatque, quos ip[illegible] c[illegible]ndidi[illegible], ab i[illegible]lius actu, & repurget eos, quos cum magna ſapientia effecit. Deprecemur adhuc intentè pro ipſis. Libera, & ſuſcita eos Deus tua potentia. Inclinate energumeni, & accipite benedictionem. Et Epiſcopus precetur illis, dicens: *Qui fortem ligaſti, & va[illegible] eius diripuiſti,* &c.

Lib. 2. Recognit. Amant iſti ſpiritus immundi inhærere corporibus hominum, vt ipſorum miniſterio cupiditates ſuas expleant; & ad ea, quæ ipſi deſiderant, inclinantes animæ motus, ſuis eos parere libidinibus cogant, vt efficiantur ex integro vaſa dæmonum.

Ignatius. 100.

Epiſtola ad Antiochenos. Saluto ſanctum Presbyterorum collegi[illegible]m, ſaluto Diaconos, Hypodiaconos, Lectores, Cantores, Ianitores, Laborantes, Exorciſtas, Confeſſores.

D[illegible]ius Areop[illegible]ita. 100.

De [illegible] hierarch[illegible] cap. [illegible] Energumenorũ [illegible] vexa[illegible]tur a[illegible] imm[illegible] ſpiri[illegible]ibu[illegible] multitud[illegible] ſ[illegible]a eſt, [illegible]cundo tamen, at[illegible]e al[illegible]ior[illegible] gradu catechumenis eminet.

Iuſtinus Mart[illegible]. 150.

Dialogo cum Tryphone. Chriſti nominis potentiam dæmones tremunt, & reformidant. Et hodie quoque [illegible] per nomen Ieſu Chriſti, crucifixi ſub Pontio P[illegible]at[illegible] qui Iudææ Procuratorem egit, adiurati [illegible] p[illegible]ni.

[illegible]one ad Gentiles. Complures dæmonum intemperijs correptos homine[illegible] per orbem omnem, & hanc veſtram vrbẽ, quos alij adiuratores, & incantatores, & venefici veſtri curare non potuerũt, per nomen Ieſu Chriſti, ſub Pontio Pilato crucifixi, adiurantes ſanârun[illegible] tqu[illegible] nunc ſanãt, exarmantes, atque e[illegible]gentes ab hominibus, qui illos obſederunt dæmones.

Irenæus. 180.

Lib. [illegible] cap. [illegible]. In Chriſti nomine, qui verè illius ſunt diſcipuli, ab ipſo accipientes gratiam, perficiunt ad beneficia reliquorum hominum, quemadmodum vnuſquiſque accepit donum ab eo. Al[illegible] enim dæmones ex[illegible]udunt fi[illegible]mi[illegible]mè & verè, vt etiam [illegible]x[illegible]iſſimè credant [illegible] qui emundati ſunt à neq[illegible]mis, & ſint in [illegible]leſia.

O[illegible]igenes. [illegible]30.

Libro 1. contra C[illegible]: Id col[illegible]igo ex Chriſti miraculi[illegible] quibus Cel[illegible] ſtruit c[illegible]mniam, aſſ[illegible]rens Æ[illegible]ptiacis [illegible]ibus [illegible]b[illegible]o facta eſſe. Nec ex [illegible] ſo[illegible]is ſum. m[illegible] [illegible] perest, [illegible] hodie veſtr[illegible] S[illegible]

pud Chr[illegible]nos, excantant dæmonia mul[illegible]as ſanationes perficiunt, præui[illegible] lu[illegible] D[illegible]tura.

Lib. [illegible] Non pauci Chriſtiani [illegible] unt ex obſeſſis corporibus, ſine omni cu[illegible]ioſitate magorum & v[illegible]neficorum, ſed ſolis precibus, ad orationibusq; ſimplicibus, quæ ſ[illegible]t [illegible]rtes hominum ſimpli[illegible]um. per verbum ſi[illegible] rgu[illegible]nte [illegible]mo-num infirmitatem Chriſti gratia, & [illegible] ab-eſt, vt dæmones veneremur, vt pr[illegible]bu[illegible] & ſ[illegible]crarum literarum recitationes profligamus eos ex obſeſſis corporibus, & ex locis ſibi [illegible] interdum ex [illegible]ibus. Nonnunquam [illegible]og lædant, operantur dæmones.

Euſebius Cæſarien[illegible]s. 320.

De Demonſtratione Euan[illegible]ca lib. 3 cap. [illegible] Qu[illegible] ignorat noſtræ eſſe conſuetudinis, ipſo Ieſu nomine, & puriſſimis precibus omnem dæmonum vexationem abigere. Sic ipſius Ieſu verbum eius demq; doctrina, iſto poteſtatis inuiſibil[illegible] gene[illegible] v[illegible] omnes nos longè potentiores eſſemus, [illegible]ffecit, [illegible]monum vtique hoſtes atque inimicos, non autem amicos aut familiares nos reddens.

Athanaſius. 340.

In Vita B. Antonij. Quodam tempore cùm ex[illegible]ſſet ad exteriora monaſteria Antonius, & rogato[illegible] e[illegible] è fratribus, vt in naui quadam cu monachis proficiſcentibus oraret, aſcendit, [illegible]ſ[illegible]us e[illegible] omni[illegible]is odorem ſenſit teterrimum: aſſ[illegible]bant cun[illegible] p[illegible]ſc[illegible]um ſal[illegible]orum, [illegible] caricarum [illegible]n[illegible] aut [illegible]m hunc eſſe putorem. At ille alterius rei [illegible]orem ſen[illegible]re affirmauit. Adhuc loquente [illegible] adol[illegible]cẽs qui[illegible]dam poſſeſſus à dæmone, qui præ[illegible]ns iuxta carinam ſe naui[illegible]biconderat, [illegible]pen[illegible] [illegible]ma[illegible]t. Quo ſ[illegible]t[illegible] m[illegible] r Antonium in nomine [illegible]ini noſtri Ieſu Ch[illegible]iſti curato, intellexêre vniuerſi, illum diaboli fuiſſe putorem. Alius quoq; ad eum, vir inter ſuos nobilis, dæmonioſus adducitur, tanto o[illegible]preſſus inſania, vt non ſciret ſe eſſe apud Antonium, necnon & [illegible]orporis ſui ſuperflua comederet. Quamobrem rogatus ſenex ab his, qui eum adduxerant, vt pro i[illegible]lo Dominum oraret, in tantum iuuenis miſeriæ condoluit, vt tota nocte peruigilans cum eo, aduerſus patientis inſaniam laboraret; ſed cùm iam luceſceret, & obſe[illegible]us impetu in Antonium facto, vehementer eum impuliſſet, iraſci cœperunt, qui eum adduxera[illegible]t, cu[illegible] [illegible]eni feciſſet iniuriam. Quibus Antonius ait: Nolite aliena culpam iuueni miſero aſcribere [illegible]uror iſte ob [illegible]id[illegible]ntis [illegible]ſt, non obſ[illegible]ci[illegible]co [illegible]ittem in hanc prorupit [illegible]ens hoſtis a[illegible], [illegible]ia Dominus ad aridam regio[illegible]em [illegible] & e[illegible]u ſi S[illegible]tanæ indicium iſte adue[illegible] petus [illegible]t. N[illegible] [illegible] poſt verba mora, adol[illegible]ns recepto ſenſu, & gra[illegible]as agen[illegible] Deo, & locum, vbi eſſet, agnouit, & totum Antonium amplexans, deoſculatus eſt.

[illegible]oncilium Antiochenum. 340.

Canone [illegible]. Chorepiſcopis conſtituere perm[illegible] [illegible]r Le[illegible]res, Subdiaconos, & Exorc[illegible]s q[illegible] [illegible]u[illegible] [illegible]iat[illegible] [illegible]rum tãtùm gradnum [illegible] am a[illegible] [illegible]tiſe.

[illegible] 370.

[illegible] Im[illegible] quam [illegible]

[illegible] x. C[illegible] memori[illegible] [illegible] eſt [illegible] linguam, cor[illegible] mam [illegible] V[illegible]

[illegible]

[illegible] 380.

[illegible] nes [illegible] tiamnum [illegible] vere rem [illegible] ad [illegible] venerant [illegible]

Commemorat N[illegible]num

[illegible]

[illegible] vel [illegible]

[illegible]

[illegible] mphum.

[illegible] 390.

[illegible] tatur, [illegible] ac [illegible] mor [illegible] quis [illegible] non [illegible] r.

[illegible]

[illegible] *ad* [illegible]

[illegible]

[illegible] mu[illegible] ux [illegible] am [illegible] cum [illegible] ibus in- [illegible] gure [illegible] gure [illegible]

[illegible] 400

[illegible] Ad [illegible] Matrem ad[illegible] à ma[illegible] aria iam n ante [illegible] exabatu à dæmon[illegible] bus ado[illegible] vtrq[illegible] um [illegible] &c [illegible] ac [illegible] rat [illegible] m [illegible], qui [illegible] Sunt [illegible] demonum quoq; ſicut hominum [illegible] non mutata eſſe [illegible], verum men[illegible] rſa [illegible] non [illegible] excrementa, [illegible] bebat. [illegible] matre [illegible] mœrens [illegible], & Sanctum valde obſe- [illegible] Poſt[illegible]

[illegible] 410.

[illegible] V[illegible] nar- [illegible] bat, quàm [illegible] bamnem [illegible]

Cap. [illegible] m [illegible]

[illegible] 420.

lib. 1. cap. [illegible] ſurrexerat [illegible] occu[illegible] are [illegible] ſtum nominau[illegible]

[illegible] 430.

[illegible] eſt [illegible] pa- [illegible] tradi[illegible]

ASSERVNT PATRES LATINI

v[illegible]o, ſubſtitit, donec homo dæm[illegible] ſtatum adueni[illegible]t. vbi ad virũ D[illegible] in corru[illegible] ſeſ[illegible] cerpens. [illegible]um [illegible] onibus curatum, [illegible] reddidit.

Vita [illegible] Cùm quodã temp[illegible] ſal-lendi o[illegible]to, E[illegible]a egrederetu[illegible], obui-um habui[illegible] inen[illegible] V[illegible]m nomin[illegible] dæmo-nis rab[illegible]n. Eo [illegible] ad cælum ocu-lis, C[illegible] minemq[illegible]o dæmone fle[illegible]us prec[illegible] [illegible] Dei imagine[illegible] [illegible]rabi[illegible]ter [illegible]ominem d[illegible] cerpen[illegible] [illegible] abe[illegible]

Audoenus. 670.

Vita S. Eligy lib. 2. cap. 23. In Ferijs B. Martini quan-doque more [illegible] Miſſarum ſol[illegible]nia, poſt Euãgelij lectionem, ad po[illegible]ulum [illegible] ſanctus con-cionabatur. [illegible] ſed e[illegible] V[illegible] m[illegible]tus d[illegible]odecim dæmoniaci, in tem[illegible]lo debacchantes, valde inter-turbabant. Tum [illegible] p[illegible] ta in eos manu præce-pit in nomine Ieſu [illegible] ipſe [illegible] na-retur, nemo [illegible]orum m[illegible] auſus eſſet. Per[illegible] [illegible]icò, nec ſo[illegible] [illegible] etiam pl[illegible] no[illegible] ntes vim verbo-rum eius, re[illegible] quo[illegible] debant, pud[illegible] tacti aufugi[illegible]nt.

Beda. 700.

Libro 3. Hiſtoriæ Anglicanæ cap. 11. Tranſacto tem-pore aliquanto, cum eſſ[illegible] in ſu[illegible] monaſteri[illegible] Ab[illegible] [illegible]ſa, venit illuc quidam hoſp[illegible], qui ſolebat noctur-nis ſæpius horis repente ab [illegible] ſpiritu gra-uiſſimè vexa[illegible] qui cum [illegible] cœnam [illegible] [illegible] lo arrept[illegible] amare, deni[illegible] bus [illegible] re, & diu[illegible] motibus cœpit membra [illegible] [illegible] exorci[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

In hiſtoria [illegible] & [illegible] corpus ſanct[illegible] diuina [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] quã[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ſpiritus [illegible] [illegible] ſignatus es [illegible] puel[illegible] [illegible] [illegible] eum [illegible] [illegible] turbauerat eam, & [illegible] ei diuit: Impero [illegible] omi[illegible] Ieſu Chriſti ſpiritus imm[illegible] ab h[illegible] [illegible] [illegible] Chriſti, qui de h[illegible] [illegible] & ſic [illegible] [illegible] à Do[illegible] terribilis [illegible] ro D[illegible] gaud[illegible]

Eginhardus. 850.

De Tranſlatione [illegible] *Petri* [illegible] [illegible]ad [illegible]erè tempu[illegible] [illegible] alter [illegible] bellu[illegible] natiuitatem cuiuſda[illegible] dæmonis, q[illegible] nominauit: quæ [illegible] ante altare, iuxt[illegible] quod fa[illegible] Ma[illegible] [illegible] exorciſmum ſuper [illegible] modo con[illegible] Ni[illegible] monaſt[illegible]ium S. N[illegible] [illegible] ad B[illegible] [illegible] barbara lingua, q[illegible] [illegible] Rom[illegible] [illegible] latinæ lin[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fum [illegible] Sata[illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] ergo meatus, immunde [illegible] nus [illegible] & [illegible] ſ [illegible] ctus eſt.

[illegible] 1070.

[illegible] in ad [illegible] ant [illegible] ro [illegible] pulſus [illegible] æmon [illegible] u rum [illegible]

Adamus Bremenſis. 1080.

Lib. 1. c. 36 De S. Remberto: Sed & filium regis dicitur à dæmonio liberaſſe. Vbi multis aſtantibus Epiſcopis ſpiritus immundus ſæpe clamabat ex ore vexati Rembertum ſolum inter eos dignè commiſſum egiſſe officium: ipſum ergo ſibi eſſe cruciatui.

Anſelmus. 1080.

In E[illegible] D. S C. Poſſunt dæmones [illegible] requ[illegible]? MAG. Greg. in p[illegible] trare non poſſunt [illegible] Aliq[illegible] and [illegible] ſan[illegible] animas ſemper obſident, interdum etiam corporaliter necant.

Lilardus. 1100.

Vita S. Arnulphi Sueſſionenſis Epiſcopi cap. 24. Adoleſcens quidam in[illegible] nimi[illegible] um obſidione cor[illegible]ptus [illegible] & cat[illegible] non poterat [illegible] quotquot [illegible] poterat, morſibus la[illegible]rabat. Tandem à mul[illegible] vtcunque ſupe[illegible]tu & [illegible] eſt ad S. Medardi eccleſiam [illegible] viro Dei indicatum [illegible] eu. Qui mi[illegible]ratus p[illegible] captiuum, iuſſit eum ad ſe adduci. C[illegible] pr[illegible] acc[illegible]t, mox vt vir Dei [illegible]ũ vidit, ignorans [illegible] dicens [illegible], qui eũ trahebant. Diſſoluite [illegible] reſpõdentibus, ſe id nullo pacto [illegible] audere [illegible] forte ab [illegible] rimerentur, vir Dei ait [illegible] dico vobis, diſſoluite [illegible] nihil me[illegible] ent[illegible] [illegible] manus apponunt, hominem[illegible] à vinculis abſoluunt. [illegible] mox [illegible] in terram, & adorauit. Iam enim, poſt[illegible] Chriſti [illegible] & ab eo fuerat con[illegible] in inic[illegible] fract[illegible] [illegible] &c. T[illegible] Dei [illegible] [illegible] hau[illegible] crud[illegible] liberatum.

Sigebertus Gemblacenſis 1110.

Vit[illegible] c. 16. [illegible] Alethæ filiam ha[illegible] m miſerab[illegible] [illegible] olerabil[illegible] attr[illegible] abat m[illegible] bus [illegible] lę valetudinis vehementia, niſi [illegible] catenis a[illegible] ſtaretor tam immani inſania. Pater, cuius animo, filia ægrotante, nihil poterat [illegible] cundum ad m[illegible] [illegible] curationum [illegible] [illegible] eſt Deo præſtare [illegible]

[illegible]

[illegible] tu [illegible] ne loqui [illegible] am per ſe, [illegible] per os eius [illegible] m.

[illegible] 950

[illegible] Dei prout [illegible] Vrſmarus [illegible] Quod [illegible] tamen [illegible] m cum la[illegible] monaſt[illegible] um auctore [illegible] eſt ad e[illegible] laris, [illegible] nio, quam [illegible] m dei [illegible] to tacto præcepit eam vinc[illegible] quibus ſtringebatur, abſolui & poſthæc cœpit Dei potentiam ſuper caput ipſius inuocare, ipſumque dæmonẽ, vt à plaſmate Dei viui recederet, in[illegible]epare M[illegible] in modum noſtis ille antiquus cœpit continuò anxiari & tremere, diuerſaſque ac diras voces emittere. Sanctus verò Vrſmarus iuſſit eam extra oratorium [illegible] ipſeque ſubſequens, percuſſit eam tribus vicibus baculo, quem geſtabat manibus [illegible] ſpiritus nequam [illegible] ab ea tam celeriter, ac ſi ipſe [illegible] iſſet percuſſus. Quã mox beatus Pontifex ſanctiſſimam oratorio red[illegible], [illegible]ungenſque oleo benedicto, liberam abire permiſit.

[illegible] 956.

Vita S. Audoeni Epiſcopi cap. 28. Cum eius vrbis eccleſiam ingrederetur mulier quædam dæmoniaca, exari cœpit miſerabi[illegible] end[illegible] bus [illegible] rum Dei rapido curſu [illegible] At [illegible] tus manu caput [illegible] ſanamq[illegible] iam parentibus reddi[illegible]

[illegible]p. 32 Ad [illegible] pulchrum [illegible] illumioantur, dæmoniaci curantur, & diu[illegible] res ſanantur.

Petrus D[illegible] 1050.

[illegible] Leo [illegible] ritum gratiam [illegible] virtutes ac [illegible]

[illegible]

potuit te ſuſtinere patria tua, qui veniſti huc quærere aliena, & nos expellere de regione noſtra, &c. Sciens Maclouius *hoc genus dæmoniorum non eijci, niſi oratione & ieiunio*, ſuâ ſuper aquam exorciſmi oratione, & addita Epiſcopali benedictione potum dedit puellæ. Per aquæ benedictæ poculum, intuita virtute benedictionis per membra puellæ, diabolica immiſſione diu contrita, cecidit in terram puella quaſi mortua. Paulò pòſt reſumpto ſpiritu, ſurrexit ſana & læta, effugato peſſimi peruaſoris impetu, & lætificauit alios pro integra reſtauratæ incolumitatis ſtatu. Matt. 17.

Hugo Folietinus. 1120.

De clauſtro animæ libro 4. cap. 26. Et ſunt nonnulli, qui etiam de obſeſſis corporibus malignos ſpiritus fugant, eoſque virtute orationis & vi acceptæ poteſtatis eijciunt.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

De Vita S. Heriberti cap. 17. Concionante Heriberto *de diaboli expoſitione*, in maxima turba audientium quidam aderat, ab eodem forti & tenebrarum principe corporaliter obſeſſus, & ob hoc nexibus duris obſtrictus. Iam antea per multa Sanctorum loca fuerat deductus, vt meritis Sanctorum liberaretur, & non prouenerat illi optata ſalus: quia videlicet liberatio eius beatiſſimi huius meritis per Dei prouidentiam reſeruabatur. Cùm igitur ſermo eiuſmodi ab ore beati viri profflueret, non ſuſtinuit virtutem virtuti fortitudo inimici, qui ad ſingula dicta, tanquam ad totidem verbera, vehementius eiulabat, dentibuſque miſerrimi hominis tamquam ſuis in ſemet ipſo ſtridebat, audiens illas, quibus à Chriſto victus narrabatur hiſtorias. Itaque qui iam notus fuerat multis homo captiuus, omnibus innotuit, dum clamoribus cunctorum ſilentia turbaret, atque ad audiendum Dei verbum intentam totius regionis multitudinem ſolus inquietaret. Ad clamores eius maximè vir ille miſericordiæ filius totus intendit, & ſermonem, quem habebat in ore, proſequi non præualens, quoniam magnitudine compaſſionis occupabatur, orabat tacita mente, vt in vno manifeſtaretur homine virtus Liberatoris, qui totum mundum liberauit. Hæc tacitus orans, iterum atque iterum de induſtria repetebat capitulum, victoris Chriſti gloriam, & victi diaboli referens ruinam: ita vt mente exceſſiſſe videretur. vnam eandemque toties iterando ſententiam, dens pariter, & vberibus, quod perpulchrum eſt, lachrymis perornans oris eloquentiam. Non ergo ſuſtinuit ille hoſtis antiquus, ſed virtute verbi omnipotentis coactus effugit, liberumque, quẽ diu poſſederat, hominem reliquit. Illo namque exturbato, is, qui vinctus à multis tenebatur, placido ſermone: Obſecro, inquit, ſoluite me, vt ea, quæ beatus iſte Pontifex loquitur, poſſim & ego quietus audire.

Bernardus. 1130.

Vita Malachiæ cap. 25. Erat mulier in ciuitate [illegible] dæmonium habens. Vocatus eſt Malachias [illegible] orat pro eddicta [illegible] vrget inuaſorem. exit [illegible] ſecundum naturam [illegible] nequitia eius, in feram inuadit muliereculam quæ fortè propè aſſiſteret. Et Malachias: Non ad [illegible] hanc, inquit, [illegible] iam illi, vt hanc peruaderes [illegible] ab [illegible] repetit priorem. Qua deo [illegible]. Ita per aliquod ſpatium [illegible] hinc inde refugiens [illegible] bi [illegible] a dæmone, [illegible] ingemiſcens ſpiritum, [illegible] & [illegible] fidei [illegible] in ad [illegible] ſariam, ab [illegible] fugauit [illegible] nus vexatum [illegible] vexauerat [illegible]

Petrus Lombardus. 1140.

Lib. 2. diſt. [illegible] illud [illegible] dignißimum videtur, vtrum dæmones [illegible] corporei, ſiue incorporei ſint, hominum ſubſtantialiter intrent corpora, eorumque animabus illabantur [illegible] ideo intrare dicantur, quia malitiæ ſuæ ibi effectum exercent Dei permiſſione opprimendo atque vexando [illegible] vel in peccatum pro voluntate ſua trahendo, &c. Quod in homines introeant, atque ab ijs expulſi exeant, Euangelium apertè declaret, commemorans dæmonia in quoſdam ingreſſa & per Chriſtum eiecta: ſed vtrum ſecundum ſubſtantiam fuerint ingreſſa, an propter mali effectum dicantur ingreſſa, non adeo perſpicuum eſt. De hoc autem Gennadius in definitionibus Eccleſiaſticorum dogmatum ait: Dæmones per energicam operationem non credimus ſubſtantialiter illabi animæ, ſed applicatione & oppreſſione vniri. Illabi autem menti illi ſoli poſſibile eſt, qui creauit: qui natura ſubſiſtens incorporeus, capabilis eſt ſuæ facturæ. Ecce hic videtur inſinuari, quod ſubſtantialiter non illabantur dæmones, vel introeant corda hominum, &c.

Gerardus Nazarethanus. 1140.

De Conuerſatione ſeruorum Dei cap. 2. Ad monachum quendam nouitium, à Diabolo obſeſſum, aqua benedicta, crux & corpus Dominicum adferuntur. verùm diabolo recedere detrectante, frater ille ſcutica cæſus tandem liberatus eſt.

Helmoldus Presbyter. 1170.

In Chronico Sclauorum lib. 1. cap. 56. Venerabilis ſacerdos Vicelinus, cæterique prædicatores verbi, continuerunt ſe in Faldrenſi eccleſia, orationibus & ieiunijs aſſiduè intenti. Dedit ergo his Dominus gratiam ſanitatum, iuxta quod ipſe pollicitus eſt, infirmos ſanare, dæmones effugare. Quid enim dicam de arreptitijs? Obſeſſorum, qui lætè adducti ſunt, plena erat domus, ita vt fratres quieſcere non poſſent, clamantes Sanctorum virorum præſentia ignes ſuos accendi. Sed quis illuc venit, & Dei gratia liberatus non eſt. In diebus illis contigit virginem quandam, immediſtam, vexatam à dæmone, & ad Vicelinum ſacerdotem perduci: quem cum interrogationibus vrgeret, cur vas incorruptum [illegible] auctor corruptionis [illegible] re præſumpſiſſet? Ille diſerta voce reſpondit quia tertio me offendit. In quo, ait, te offendit? Quia, inquit, negotium meũ præpediuit Bis enim tranſmiſi fures ad perfodienduem domum, ſed hæc aſſidens focis, clamoribus ſuis eos abſterruit. Cùm vir Dei coniurationum verba aduerſus eum coaceruaret, ille, cur, inquit, propellis paratum vltrò egredi? Iam enim abibo ad proximam villam viſitaturus ſodales meos, qui ibi deliteſcunt. Hoc enim in mandatis accepi, priuſquam in Daniam proficiſcar. Quod tibi, ait, nomẽ? Ego, inquit, Ruffinus vocor: porrò ſodales mei, de quibus requiris, duo hic ſunt, vnus cum Rotheſto, alter cum muliere quadam eiuſdem oppidi. Hos ergo hodie viſitabo, craſtina, priuſquam eccleſiæ ſignum Primam increpuerit, huc [illegible] reuertar, & ita demum in Daniam proficiſcar. [illegible] hæc dicens egreſſus eſt: virgo quoque [illegible] vexationi liberata. Tunc iuſſit eam ſacerdos refici, & craſtina ante [illegible] am Primæ ad Eccleſiam reduci. Quem [illegible] proximo mane ad Eccleſiam ducerent, [illegible] quam [illegible] calcarent & Prime pulſer[illegible] [illegible] ar cœpit. Nec tamen boni [illegible] [illegible] rius abſtit quàm [illegible] itus, [illegible] Dei actus, abſceſſit. Porrò ea quæ de R[illegible] [illegible] iacerat, rei exitus probauit [illegible] [illegible] gno ſpiritu acerrimè correpta, [illegible] eo ſtrangulauit. Marc. 15.

[illegible] Abbas. 1180.

Vita [illegible] *lib.* [illegible] *cap.2.* Inter ipſarum Miſſarũ ſole[illegible] oricis cernentibus Bernardus ſe[illegible] et, paruulam ei puellam offeren[illegible] in ve[illegible] ti impetu vexabat diabolus, [illegible] miſ[illegible] buenias, & diabolum in ea de[illegible] ntem elidat. Audita ſupplicatione aſtanti[illegible]m, [illegible] tuitus perſonam dentibus frendentem, & [illegible] tem [illegible] etiam intuentibus eſſet horrori. om[illegible] ſſus eſt ætati, & vehementerq; anxietatis illi[illegible] oodoluit. Patenam igitur calicis, in quo diui[illegible] celebraturus erat myſteria, poſtulat [illegible] in qua d[illegible] uſ[illegible] latice, intra ſe orans, & de Domini virtut[illegible] confidens, ori puellæ ſalubrem potum applicat, & corpori eius ſtillam medicinalem infundit. Nec mora, quaſi vereretur Satanas, infuſioni [illegible] ius virtutem ferre non potuit: ſed vrgente intrinſecus crucis antidoto, feſtinanter egrediens, vomitu ſordidiſſimo tremebundus erupit. Sic perſona purgata, diabolo profugo & confuſo, laudes debitas canit Eccleſia, &c.

T[illegible] u. Benedictinus. [illegible]00.

Vita S. Hildegardis lib. 3 cap. [illegible]*6.* Mulierem q[illegible] andã acrit[illegible] à dæmonio muto vexatam, cùm ad [illegible]e magno labore virorum in lecto deportata eſſet, pia mate[illegible] auda[illegible]æ & præſumptioni dæmonis, verbis à Spir[illegible]u ſan[illegible]to prola[illegible], confiden[illegible]r reſiſtens, ab orationibus & benedictioni[illegible]us nõ ceſſauit, quoadſque per gratiam Dei ab hoſte maligno eam liberauit.

Sigeberti Continuator. 1200.

De anno 1122. Northbertus apud Nigellam puellam quandam à dæmonio obſeſſam exorcizans, à dæmone irridetur qui Cantica canticorum per os puellæ vſque ad finem recitauit, eaq; poſtea Latinè & Germanicè interpretatus eſt, ſed tandem acriter Epiſcopo inſtante expellitur.

Cæſarius Heiſterbacchius. 1220.

Lib. 5 cap. 1c [illegible] *11.* Sentiunt, & timent dæmones pœnam ſibi præparatam. Hinc eſt, quòd omnes exorciſmi, qui ad illorum nequitiam eneruandã fiunt, per ignem & extremum iudicium concluduntur. Quàm parati ſint ad nocendum hominibus, alijs tibi oſtendam exemplis. Dum Abbas noſter anno præterito in monte S. Saluatoris, iuxta Aquiſgrani, Miſſam celebraret, finita Miſſa oblata eſt mulier obſeſſa, ſuper cuius caput cùm legiſſet l[illegible]ctionem Euangelicam de Aſcenſione, & ad
Marc. 16. i[illegible]la verba: *Super ægros manus imponent, & bene habebunt*, manum capiti eius impoſuiſſet, dæmon vocem emiſit tam horribilẽ, vt omnes terreremur. Ad[illegible] tus vt exiret, reſpondit, nondum vult A[illegible]tiſſimus. Interrogatus quomodo intraſſet, ne[illegible] ipſi [illegible] ſpondit, nec mulierem reſpondere permiſit. [illegible]ſtea confeſſa eſt, ad vocem mariti ſui, in c[illegible] uotione animi ſui dicentis: Vade diabolo, quòd intrare illum ſenſerit per auriculam.

Gu[illegible]lielmus Aluernus. [illegible]30.

Se[illegible]unda parte de Vniuer. 3 part. 3. cap. 13. Nonnul[illegible] [illegible]ritu[illegible]u Medici opinati [illegible]nt arr[illegible]tiones huiuſmodi in homi[illegible]bu[illegible]on operari malignos [illegible]p[illegible] quod quidem o[illegible] ari ſtul[illegible]ſſimum [illegible]ſt. [illegible] un[illegible]ſt, [illegible]mquam ſi qui dic[illegible]ret, mortem [illegible]n[illegible]ri [illegible]ni[illegible]io, vel [illegible] propter hoc [illegible] ex corruptionibus humorum, au[illegible] mẽ[illegible] c[illegible]d[illegible]. Q[illegible]an[illegible] namque & à r[illegible]bus to[illegible] pa[illegible]ion[illegible] hu[illegible]uſmodi ſæpe [illegible] nus ſa[illegible] aligni ſ[illegible] [illegible]rgana ap[illegible]inquan[illegible]us, [illegible] [illegible]erc pa[illegible]iones, & impreſſiones app[illegible] [illegible]niunctione ad[illegible]la.

[illegible]ncentius Burgundus. 1250.

In [illegible] *capite 145. de* [illegible]: Dum quæ[illegible]m [illegible]ul[illegible]r arrepta maligno ſpiritu ſe beatiſſimo v[illegible] A[illegible]o vo[illegible] iterans & eius ſe præ[illegible]entaret mox aduc[illegible]rtus [illegible] ſu[illegible]r [illegible]us oculum ſimilitudinem v[illegible]æ ſangui[illegible] ex c[illegible]lo[illegible] tunc Po[illegible] [illegible] acriens [illegible]g[illegible]m crucis increpauit mal[illegible]igoum, dicens: Inimic[illegible] oculum, quem non dediſti, nec potes aut[illegible]. N[illegible]x d[illegible] col[illegible]ctio[illegible] ſicæ in phlebotomi ſimilitudinem ſubtiliter [illegible]nguis erupit: quo fluente ſine læſione, immun[illegible] hoſti[illegible] uanuit, [illegible] puella incolumis, imperante ſigno crucis euaſit.

Matthæus Pariſius. 1250.

In hiſtoria Anglicana, de anno 121[illegible]. Q[illegible]dam ex hoſtibu[illegible], dum E[illegible] ſiam beati Amphibal[illegible] ſ[illegible]o[illegible]arent, cru[illegible]m q[illegible]and[illegible] margei team & deaur[illegible]ta, in qua portio q[illegible]ſam Dominicæ crucis continebatur, tollens in ſinu ſuo, ſocijs ignorantibus abſcondit. Sed antequam ab ædibus oratorij receſſiſſet, à dæmone correptus corruit in terram, dentibus ſtridens, & ore ſpumans, ſurgensq; feſtinanter à dæmonio agitatus, in ſocios enſem vibrare diſpoſuit. At illi eius miſeriæ condolentes, ligatis manibus il[illegible]ius, cauſam penitus ignorantes, ad Eccleſiam de Flaſtude perduxerunt in ſuprema furis conſtitutũ. Vbi vidente presbytero, & multis alijs, crux prædicta cecidit in terram, de ſinu exiliens furioſi. Quam reuerenter ac ſtupens presbyter arripiens, & à terra in editum eleuans, quid hoc eſſet à prædonibus requiſiuit. Tandem in ſe reuerſi, cognouerũt per virtutem animaduerſionis diuinæ, quòd crucem furtim ſuſtuliſſet, &c.

Bonauentura. 1250.

Vita S. Franciſci cap 12. In caſtro S. Gemini ſeruus Dei à quodam deuoto viro ſuſceptus, cuius vxor à dæmonio vexabatur, poſt orationem factam, in virtute obedientiæ imperauit dæmoni, vt exiret; eumq; poteſtate diuina tam ſubitò effugauit, vt verè clareſceret, quòd obedientiæ ſanctæ virtuti peruicacia dæmonum non obſiſtat. In ciuitate de Caſtello quidam furibundus & nequam ſpiritus quandam obſidens mulierem, à viro ſancto obedientiæ accepto mandato indignabundus diſceſſit, mente ſimul & corpore liberam obſeſſam prius fœminam derelinquens.

Thomas Lentinus. 1250.

In Vita Petri Mediolanenſis: Complures dæmoniacos diuerſiſq; vexatos morbis ſolo contactu, vel crucis ſigno curauit, ſicut multorum fide dignorum teſtimonijs eſt comprobatum.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad cap. 9. Matthæi Arreptitij aliquãdo loquuntur idioma ijs ignotum, ſicut purus laicus Latinum; & hoc eſt manifeſtum ſignum, quòd ſic loquens ſit dæmoniacus quia talis locutio non poteſt procedere, niſi ab aliquo intellectu [illegible] ideo cùm nõ procedat ab intel[illegible]ctu hominis, tale idioma ignorantis, ſequitur quòd proced[illegible]t ab intellectu Angeli vel dæmonis linguam ſic mouentis.

Raimundus Capuanus. 1380.

In Vita Catharinæ [illegible]*nenſis*: Filia Michaëlis Monaldi, Laurentia nomine, annorum ſe[illegible] [illegible] octo à dæmone arrepta eſt, adeoq; moleſta fuit illi monaſterio, vt pater ei[illegible] coactus ſit eam è monaſterio educere. Mult[illegible] aut[illegible]m modis dabant operam parentes eius, vt innocẽs puella à nequiſſimo ſpiritu poſſet l[illegible]b[illegible] ſed nihil profici[illegible] bant, Chriſto eam [illegible]orat[illegible] ni[illegible] atiam [illegible]ruatie Catharinæ virgini[illegible] ad quam cùm eſſet adducta, [illegible] ad ſolitum precum refugium ſe confert, [illegible]u[illegible]mq; ſt[illegible]s[illegible]bus orare c[illegible] no[illegible]

cum dæmo [illegible] muitum, [illegible]

[illegible]

[illegible] à [illegible] plo [illegible] q [illegible] de [illegible] c.

Bernardinus Senenſ. 1440.

Tom.4. de amore [illegible] ſerm. [illegible] Si videris aliquem dæmoni [illegible], [illegible] eum liberare, adeatis aliquem ſan[illegible]um virum, vel aliquem habentem magnam ſidem in [illegible] Deo, qui non ſit in [illegible] Ieſu ſuper illo dæmoniaco, & [illegible] bitur, [illegible] pro meliori a[illegible] ſuæ. [illegible] cætera miracula in hoc propoſitum [illegible] dum S. [illegible]ernardus Mediolani [illegible] vno dæmoniaco Deum, dæmon, qui [illegible] loquendo dix[illegible]: Non exibo propter te Bernarde, ſed bene exibo propter magnum Dom[illegible]um.

Bern[illegible]rdus Iuſtinianus. 1450.

Vita [illegible] Iuſtiniani cap.8. Neque minor in eo fuit dæmoniorum depellendorum & diſcernendorum gratia ſp[illegible]rituum. Qui adfuit, & vi[illegible], mihi narrauit, mu[illegible] ad eum deductam [illegible] ore, & dentibus frendentem. Quod [illegible] vidſ: Attuliſt[illegible], inquit, m[illegible] hunc dæm[illegible] ad Apoſtolum. Ite fratre[illegible] & q[illegible] me ſanctior. Sum [illegible] enim hom[illegible] peccator. [illegible] illi magis ora[illegible]ant, genibus prouoluti. Age, [illegible] quit, va[illegible] fid[illegible] veſtra, quæ Ch[illegible] proſ[illegible], & centurioni. Impoſita arrep[illegible] capiti manu. Quid, inquit, mal[illegible] dæmon v[illegible] paruperculam hanc v[illegible] vbi nunc ſuperb[illegible], cùm de cælo deci[illegible]? No[illegible] pu[illegible] depugna[illegible] cum mul[illegible]cula. [illegible] D[illegible]minus I[illegible] præcipit [illegible] ſuo [illegible] Videres in [illegible] con[illegible] m, atque [illegible] diſtorti prauitatem expl[illegible] morem [illegible]oramiq; in natural[illegible] m verti [illegible] m. Admi[illegible]tibus omnibus, & omnipotenti Deo g[illegible] redentibus liberata eſt.

Antonius Bonfinius. 1480.

Rerum Vngaricarum lib. . decad.2. Eo die, quo Adelbertus Boemorum deſignatus eſt Epiſcopus, qui[illegible]am à Diaboli vinculis inter exorcizandum liberatur, ſpiritu immundo querula clamante voce, n[illegible] ho[illegible] theatro d[illegible] p[illegible] reſidere poſſe, quia Adelberti ad[illegible] omnes Bohemiæ regno excedere cogerentur diaboli.

Hier[illegible] Emſerus. 1520.

Vita S[illegible] [illegible] Mat[illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] alia [illegible] quod [illegible] na- [illegible] nox [illegible] lam prædicat. Ab [illegible] num corpo[illegible] arrepti[illegible] à [illegible] in [illegible] lud maximè [illegible] ſuum [illegible] coſq; ac idiotas aliquan[illegible], p[illegible] [illegible]acè, & nonnunquam d[illegible] per [illegible] bus etiam, [illegible] loqui animorum [illegible] cre[illegible] dis voc[illegible] qu[illegible] enarrare non ſemel à me [illegible] qu[illegible] tam[illegible] non niſi ex prod[illegible] prius quibuſdam in corpore notis, quas [illegible] ſtrates co[illegible]cturas appellant, dæmo[illegible] eorumq; illi ſuggeſtu pronun[illegible] multitudo, quæ in Sicilia [illegible] maxima, ad D. [illegible] lippi templum, aramq; quot[illegible] tis impetran[illegible] gratia, [illegible] eruntur. [illegible] quam, aut quam [illegible] niſi præſen[illegible] numinis reme[illegible] liberati d[illegible]dunt. Se[illegible] poſſum hoc loco non a[illegible] quorundam imprudentiam, qui non [illegible] mones, ſed in morbum, quem m[illegible]ancholiam nominant, ſiue in naturalem atque [illegible] occupationem hanc arr[illegible] referre [illegible] me qu[illegible] rectè [illegible] futurum putaui. Atrum igitur humorem, [illegible] natura, ſiſioue temperamento, [illegible] quotidiani victus ratione, Hippocrates [illegible] Galenus humanis corpori[illegible] ingenerari tra[illegible]erunt. Vtroq; autem modo genitus, vel à frigidiori ſiccaq; naturali temperatura, [illegible] frigido & ſicco victu, quem prop[illegible] humorem melancholicum, atrabilariumve, [illegible] ſiue ſang[illegible]em melancholicum a[illegible] ab impensè c[illegible]lido igneoq; naturali tem[illegible] pariterq; ad [illegible] victu [illegible] quem atram b[illegible] & nigram ch[illegible] Pro[illegible]nd[illegible] v[illegible] h[illegible] mentis [illegible] m [illegible] corpori meatu[illegible] tur, [illegible] gigni [illegible] tur, ſi [illegible] at [illegible] mœr[illegible] quand[illegible] p[illegible] a [illegible] per [illegible] & [illegible] m [illegible] [illegible] enſiores, [illegible] o m[illegible] ma[illegible] ac fo[illegible] m[illegible] qua[illegible] [illegible] & B[illegible] [illegible], & omn[illegible] [illegible] corpor[illegible] [illegible] quarum [illegible] tū præſagire ſunt [illegible] Affirma[illegible] id Maraci Syrac[illegible] [illegible] m inſign[illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] m Ar [illegible] em, [illegible] ibi [illegible] cem [illegible] di [illegible] re [illegible] carum c [illegible] effe [illegible] recr [illegible] détr [illegible] ocu [illegible] brachia ac [illegible] corpus [illegible] magna v [illegible] e, [illegible] gitur & [illegible] us ve- [illegible] cer [illegible] tum [illegible] æcè q [illegible] am, [illegible] loqui, ita [illegible] vt [illegible] o quoque [illegible] pr [illegible] re poſ [illegible] ordium poſtremò conce- [illegible] & q [illegible] m q [illegible] ſib [illegible] ta [illegible] uerat [illegible] ac [illegible] qu [illegible] m Lenti- [illegible] ignominioſe quæ expr [illegible] c. Nocte illa, qu [illegible] a præc [illegible] rrep [illegible] itiæ hæ ad præcipuum [illegible] altare cum cuſt [illegible] us [illegible] a [illegible] llo mor- bi [illegible] quaſi pror [illegible] co [illegible] m [illegible] ſcebant, Diui [illegible] ppi ſimulachrum ex ad [illegible] quæ iuxta ſtat, [illegible] xportandum præſtolantes. Manè [illegible] a- [illegible] r a a [illegible] ianua Di [illegible] ſigno [illegible] ſtenſ [illegible], vt [illegible] ar [illegible] e [illegible] tæ conſpexerunt, mox, ac [illegible] hoſtis capitalis adu [illegible] r, [illegible] ius aſ [illegible] m formidantes, voce ſubla- ta, [illegible] ſtimenta ſ [illegible] c [illegible] es [illegible] r [illegible] v [illegible] ſiq́; quibu [illegible] imè impedi [illegible] ant [illegible] d [illegible] r [illegible] , [illegible] dam etiam è cuſtodum manibus [illegible] bi cœpere, quarum dein inuſitati clamores, omniq́; gemitu maiores, veluti [illegible] tus immanes [illegible] toto tem- plo, vicinisq́ agris perſonuer [illegible], vt è propinquo bellum ingens a [illegible] ſæuum, cru [illegible] umq́ [illegible] ræli- um com [illegible] deretur. Ibi [illegible] na que- dam mu [illegible] er, c [illegible] bus, mox [illegible] ta eſt, ſigno perſpe [illegible] icto. Pen [illegible] bat [illegible] ſupra altar [illegible] ſtrum cande [illegible] um [illegible] lampad [illegible] plur [illegible] ut [illegible] circ [illegible] uatum [illegible] quo [illegible] menti [illegible] dem [illegible] retur [illegible] mouente [illegible] molaris rotæ [illegible] r, quàm vel [illegible] ſum eſt. Ac [illegible] anthuc [illegible] ſentur [illegible] referat. Ec- ce m [illegible] motum [illegible] iam eſt m [illegible] Num atr [illegible] erat [illegible] vt n [illegible] & d [illegible] phiæ [illegible] nt hæc omnia. [illegible] dum eſt. [illegible] dam [illegible]

[illegible] con ſpiciens [illegible] ſubiectam, ſ [illegible] manu de [illegible] nſtra [illegible] pernac [illegible] inquit, me [illegible] cu [illegible] r [illegible] p raſc [illegible] m ad occaſum [illegible] inſenſus, atq [illegible] hoſtis acer- [illegible] us. Ab [illegible] m nullus [illegible] m rece- [illegible] fferte parumper [illegible] m oc- caſus [illegible] vna V [illegible] pa [illegible] reſpon- [illegible] mp [illegible] r Ar [illegible] rinceps [illegible] ntra [illegible] um. I [illegible] m d [illegible] eſt inte- ritus [illegible] m [illegible] c [illegible]. O cru [illegible], ô tor- menta [illegible] præmiſ- [illegible] fr [illegible] mitu [illegible] Diui [illegible] xa [illegible] us ab ea recc [illegible] dæm [illegible] n & mult [illegible] f [illegible] ma, in- audita [illegible] m [illegible] n [illegible] nem [illegible] t. Sed & dæmon [illegible] a m [illegible] x [illegible] ruum qu [illegible] m [illegible] æc cu [illegible] m, [illegible] c me- ranti [illegible] migraui [illegible] v [illegible] r [illegible] re, dentibus [illegible] ndere, ac [illegible] guinei [illegible] occu- patus iuret, è veſtigio cœpi [illegible] Verùm [illegible] ld [illegible] & [illegible] e ad aram perductus, nu [illegible] lo lab [illegible] r [illegible] & mentem liberamq́; recepit. Ac [illegible] d [illegible] nt huc [illegible] velim, qui dæmones negant, & [illegible] oceant [illegible] an bi [illegible] atra de corpore in c [illegible] rpus tranſir [illegible] poſ [illegible] d [illegible] rant ibidem ſexagi [illegible] ta [illegible] ter cætera [illegible] amen- ſes, quæ vna noctis hora, [illegible] m ſimul in eodem vi- co luderent, à dæmonibu [illegible] rant occupatæ: quę omnes, & quotquot aliæ ad hæc ſacra conuene- rant [illegible] ctan [illegible] nobis, mirab [illegible] ter liberatæ, & [illegible] olumitati r [illegible] ſtitutæ ſunt. Sola tam [illegible] n Lenti- na [illegible] ta [illegible] e [illegible] ge [illegible] no [illegible] ne [illegible] re [illegible] acra pera [illegible] a, qua [illegible] ria [illegible] an [illegible] omnibus [illegible] poſt ad [illegible] tum [illegible] ſ [illegible] pro [illegible] m [illegible] naue [illegible] perpe ra- [illegible] u [illegible] o- [illegible] ni- [illegible] cena [illegible] tur. Sed [illegible] qu [illegible] dam pat [illegible] is [illegible] cono [illegible] maſſ [illegible], [illegible] uæ D. Agathæ Catanenſi tute ar [illegible] R [illegible] gerat, chartula inuolutam clam fac [illegible] am [illegible] odienti obtulit quam is ſtatim inter [illegible] s vbera, ſine vllo alterius verbi ad [illegible] itamento [illegible] ratus [illegible] us numine aliquid effectum [illegible] A [illegible] uat [illegible] & [illegible] ante ſubodo- rato leuconio, in hæc ad extremum [illegible] mi voce noscr [illegible] n v [illegible] r [illegible] t [illegible] N [illegible] n- [illegible] gere [illegible] nt [illegible] g [illegible]) [illegible] mu [illegible] Catanenſi [illegible] Agatham in [illegible] urbab [illegible] M [illegible] ræ. [illegible] & non eu [illegible] id genus [illegible] modi dæ- [illegible] on [illegible] mp [illegible] n [illegible] t [illegible] ar ſemu [illegible] [illegible] on [illegible]

Commentarius [illegible] 16

[illegible]

[illegible] doce- [illegible] ns, dæm[illegible] ſe pr[illegible] fuit, iam [illegible] ſubte[illegible] ſemel [illegible] de loco [illegible] tranſul[illegible] dem [illegible] cerebro[illegible] ſumm[illegible] tu- [illegible] multa [illegible] landa [illegible] lam, [illegible] ſac[illegible] velut [illegible] o tran[illegible] quin [illegible] laborant[illegible] omnem [illegible] viam [illegible] poris ocul[illegible]um, [illegible] & [illegible] tate priuârat [illegible] A[illegible]icus pa[illegible] om[illegible] um [illegible] rauit. Viſum o[illegible] rcitium fuit laborant[illegible] ſca- tro pub[illegible] plurium colocare [illegible] bi diu[illegible] is diui[illegible] per A[illegible] cros[illegible] quem, [illegible] ſecun[illegible]um Lucifero dixit, nec [illegible]um ha[illegible]are hoc domic[illegible] lio, ſed omn[illegible] numerum [illegible] expreſſi[illegible] vcr[illegible] lata pa[illegible] ad E[illegible] prec[illegible] in ni[illegible] tò po[illegible] ſtre[illegible]

[illegible] nunc [illegible] & [illegible] num aſ[illegible]um [illegible] hibitæ ſunt [illegible] M[illegible] m[illegible]udunen[illegible] mp[illegible] tem[illegible] m com[illegible] rtum [illegible] argumē[illegible] d[illegible]it, crucis am[illegible] imaginē, toto cor- [illegible] in genua reclinans.

ARTICVLVS [illegible]

MALOS ANGELOS, SEV DAE-MONES, QVIBVS IN BAPTISMO RENVNTIAVI-

[illegible]

NEGANT.

[illegible]

[illegible]

120. [illegible]

[illegible] Theod[illegible] b[illegible]bæret.lib

[illegible] *dæmonum* [illegible]

27. [illegible]

300. [illegible]

35. [illegible]

450. [illegible]

600. [illegible] *etiam* [illegible]

742. [illegible] *innocati* [illegible] Abbas V[illegible]per[illegible] de anno 742.

830. *Ze*[illegible] *Ludoico Imperatore homines armatos cum equis & armis demo*[illegible] *apita & edes hominibus præsidebat,* [illegible] *amores, & similes ludificationes.* Trithe[illegible]

1250. [illegible] *diab*[illegible]*um ad*[illegible]*abant, vt* [illegible] *orporis* [illegible] *credebant.* Ra[illegible]

1270. [illegible] *quæ* [illegible] *dæmone* [illegible] *quod* [illegible] *imo etiam* [illegible] *peccato* [illegible] *dæmone* [illegible] *prohibitum est* [illegible] *Ecclesiam Dei.* Nic[illegible]laus [illegible] [illegible]st.2.[illegible]

1300. *R*[illegible] *ocatione dæm*[illegible]

1453. [illegible] *indice* [illegible] Ma[illegible]

1480. [illegible] P[illegible] M[illegible] m[illegible] p[illegible]iam, con[illegible] *mundum* [illegible] *quia* [illegible] M[illegible] rebus v[illegible] [illegible]um [illegible] montium magnu[illegible]

[illegible]

1578. Ioannes VV[illegible] lib.6. de præſt[illegible] dæmonum ca[illegible] *Lamia comm*[illegible] *emormi d*[illegible] *potentibus au*[illegible] *ompetit aut ratione ſuadente tribui*[illegible]

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

*Exod.*7.11. Vocauit Pharao ſapientes & maleficos: & [illegible] cantationes Ægyptiacas & arcana quædam [illegible] ſuas, quæ verſæ ſunt in dracones. ſed deuorauit virga Aaron [illegible] eorum.

*Exod.*8.7. Fecerunt [illegible] per incantationes [illegible] nas ſuper terram Ægypti. 18. Feceruntque [illegible] educerent cinipes, & non potuerunt. & dixerunt ad Pharaonem [illegible] Dei eſt hic.

*Exod.*20.3. Non habebis deos alienos coram me. 7. Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum.

Exod 22.18. Maleficos non patieris viuere.

*Leuit.*19.31. Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid ſciſcitemini, vt polluamini per eos: ego Dominus Deus veſter.

*Leuit.*20.6. Anima quæ declinauerit ad magos & ariolos & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & [illegible] de medio populi ſui.

*Deuteronom.*18.9. Quando ingreſſus fueris terram quam Dominus Deus tuus dabit tibi, caue ne imitari velis abominationes illarum gentium, nec inueniatur in te qui luſtret filium ſuum, aut filiam, ducens per ignem: aut qui ariolos ſciſcitetur & obſeruet ſomnia atque auguria: nec ſit maleficus, nec incantator, neque qui pythones conſulat, nec diuinos, & quærat à mortuis veritatem. Omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter huiuſmodi ſcelera delebit eos in introitu tuo.

1.*Reg.*28. Saul abſtulit magos & hariolos de terra, & interfecit eos qui pythones habebant in ventre.

*Sapient.*12.3. Illos antiquos inhabitatores terræ ſanctæ tuæ, quos exhorruiſti, quoniam odibilia opera tibi faciebant, per medicamina, (φαρμακεία) & ſacrificia [illegible].

[illegible] 34.4. Ab immundo quid mundabitur? & à mendace quid verũ dicetur? Diuinatio erroris, & auguria mendacia, & ſomnia malefacientium [illegible].

[illegible].8. Vir quidam nomine Simon, qui ante fuerat in ciuitate magus, ſeducens gentem Samariæ dicens ſe eſſe aliquem magnum: cui auſcultabant omnes à minimo vſque ad maximum, dicentes: Hic eſt virtus Dei, quæ vocatur magna. Attendebant autem eum, propter quod multo tempore magicis ſuis artibus dementaſſet eos.

*Act.*16. 6. Factum eſt autem euntibus nobis ad orationem, puellam [illegible] habentem ſpiritum pythonem obuiare nobis, quæ quæſtum magnum [illegible] dominis ſuis diuinando. Hæc ſubſecuta Paulum & nos, clamabat dicens: Iſti homines ſerui Dei excelſi ſunt, qui annunciant vobis viam ſalutis. Ho[illegible] tus Dolens autem Paulus, & conuerſus ſpiritui dixit: Præcipio tibi in nomine Ieſu Chriſti exire ab ea. Et exijt eadem hora.

*Act.*19.19. Multi ex eis, qui fuerant curioſa ſectati, contulerunt libros, & combuſſerunt coram omnibus.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus 8[illegible].

Conſt. Apoſt. [illegible] *cap.*4. Non eris Magus, neque veneficus. *Veneficos enim, inquit, non ſinetis ſuperſtites*

Exod.22. *Cap.* [illegible]. Ne ſis augur. Auguratio enim ad cultum idolorum ducit. *Augurium, inquit Sam*[illegible] *pec*[illegible] *tum* [illegible]. & *Non erit augurationi lo*[illegible], *neque* [illegible] *in Iſrael* N[illegible] [illegible]um [illegible] m[illegible] rabis, [illegible] e di[illegible] [illegible] ne[illegible] vola[illegible] au[illegible] d[illegible] a[illegible] d[illegible] l[illegible] na[illegible] m[illegible] iam [illegible] vi[illegible].

1.Reg.15. Num. Deut. Leuit.19.

I[illegible]*us.* [illegible].

[illegible] D[illegible]

ci[illegible] ſceno puerorum amore [illegible] peruia[illegible] m eſt [illegible] a[illegible] tibu[illegible] ritum [illegible] xc pat[illegible] ar[illegible]

Tatianus ad [illegible]*us C*[illegible] 170

[illegible]

[illegible] ſho [illegible] a [illegible] ru [illegible] ,non ver [illegible] ar [illegible] xc [illegible] natio [illegible] am [illegible] ſerum co [illegible] tion [illegible] or [illegible] ra [illegible] m n- [illegible] ,& n [illegible] aliquid [illegible] nqu [illegible] m [illegible] ſeru [illegible] dæ [illegible] q [illegible] ad [illegible] id [illegible] ra- lere d [illegible] præ [illegible]. V [illegible] vero [illegible] ab hominibus vi [illegible] rin [illegible] m v [illegible] m [illegible] eruerunt,& eos ad ſeruitutem [illegible] m [illegible] r digunt.

[illegible]. 180.

[illegible] cap. [illegible]. Viu[illegible]ur autem & hi, qui ſunt à Ba[illegible], ma[illegible]a, & [illegible] bus, & inuocationibus,& reliqua vniuer[illegible].

O[illegible]genes. [illegible]o.

Homil. [illegible] *in Numer.* Eſt [illegible]d homines opus aliquod, quod verbis effi[illegible] quod tamen opus tal[illegible]ſt, vt quamuis magnis corporis viribus non poſſit impleri. Verbi gratia, erant in Ægypto incantatores & magi. Qui po[illegible]ſt hominum fortitudine [illegible]rporis virgam mutar[illegible] in ſerpentē, quod ab i[illegible]lis factum refertur? Aut qui poteſt [illegible] tribus corpo[illegible] aquam in ſanguinem vert[illegible]re? Fecerunt tamen hoc Ægyptio[illegible] incan[illegible]tores & magi. Fe[illegible]ra[illegible]nim hæc pr[illegible]us Moy[illegible], ſed quia ſciebat Rex Ægypti, quod poſſent hæc arte quadam fieri verborum, quæ habetur inter homines, putauit & Moyſen non hæc Dei virtute, ſed magica arte feciſſe, & quod humana arte fecerat, id Dei factum virtute ſimulare. Conuocat continuò Ægyptiorum incantatores, & magos [illegible] eum, qui virtute Dei operabatur; & [illegible]os, qui dæmones inuocabant, facit eſſ[illegible] certamen. ef[illegible]c[illegible]en ſi militer & [illegible]n rar[illegible] virt[illegible] virgam ſ[illegible]nt[illegible]m. ſicut [illegible] vi[illegible] Dei, [illegible]rpens, qu[illegible]r vir[illegible]tem Dei factus fuerat, abſorhuit & deuorau[illegible] mnes illos ſerpentes, qui arte magica ex [illegible]gis verſi fuerant in ſerpent[illegible]s. Non e[illegible]m potui[illegible] virtus dæmoniaca malum, quod ex bono fecerat, reſtituere in bonum. P[illegible]uit ex virg. fac[illegible] ſ[illegible]p[illegible]n tem, virgam v[illegible] r[illegible]dere ex ſ[illegible]rpent[illegible] n[illegible]n po tuit. & i[illegible]co co[illegible]umuniu[illegible] mnes ab ea virg[illegible] qu[illegible] Dei virtut[illegible] rat in[illegible] tem. Poſt a[illegible] ro per diu[illegible] hæ reddit[illegible] naturæ Do[illegible]r. F[illegible]runt incantatores Ægy[illegible] quę [illegible]tur i[illegible] ſanguinem, ſed [illegible] ſan[illegible] ertere in aqua[illegible] Dei [illegible] m [illegible] non [illegible] fe[illegible] totum fluuium [illegible] um, orante Moſe, [illegible] reddidit fluentis. [illegible]terum [illegible] Ægyptiorum cyniphes [illegible] pellere eas. Moſes verò p[illegible] pu[illegible]. Deus enim n[illegible]ſter d[illegible]um reſtituit contraria autem virtus mal[illegible] cere aliquid po[illegible]ſt, ſed [illegible] ot[illegible]ſt. Hæc aut[illegible] in [illegible] m [illegible] æm [illegible] m [illegible] alaam, vel verba [illegible] n[illegible]m & magorum n[illegible] m plus, al[illegible] min[illegible] al [illegible] imus [illegible]rat in arte magi[illegible] & [illegible] præpotens. Non [illegible] l artem verborum ad ben[illegible] bat ad maledic[illegible]ndum dæm[illegible] dum nu[illegible] a[illegible]ur n[illegible] uaſi exp[illegible] us, qui [illegible] ta [illegible] urim [illegible] m[illegible] quæ præſ[illegible]mpſi[illegible] hoc poſſ[illegible] ſi[illegible] mo[illegible] u[illegible], quod [illegible]ro[illegible] ta poſſet im[illegible]c. [illegible] artem n[illegible]m d[illegible]t etiam S[illegible] [illegible]a prohi[illegible]t [illegible]m [illegible] æm[illegible]nes [illegible] ripeu[illegible] deſig[illegible]at, ſed c[illegible]li[illegible] & exorari vetat. Rectè ergo etiam magi [illegible]t [illegible] het quia magorum miniſtri angeli ſunt [illegible]ugæ, & ſp[illegible]ritus maligni, & dæmonia immunda. Nullus enim ſanctorum ſpirituum obtemperat mago. Non poteſt inuocare magus Michaelem; non poteſt inuocare Raphaelem, n[illegible] [illegible]l[illegible]m multo magis magus inuocar[illegible] non poteſt Deum omnipotentem, nec Filium, nec Spiritum ſanctum. Nos ſoli accepimus poteſtatem inuocandi Deum Patrem. Nos ſoli hab[illegible]m[illegible] poteſtatem inuocandi Vnigenitum eius [illegible]um Chriſtum. ſed illud eſt, quod dico, qui iam poteſtatem accepit inuocandi Chriſtum, nō poteſt iterum dæmones inuocare: & qui ſancti Spiritus [illegible]c[illegible]ps factus eſt, ad immundos [illegible] ra ſpiritus accede[illegible]re non debet. Si enim inuocauerit immun[illegible]s ſ[illegible], ſanctus ab eo Spiritus refugit. Magi ſ[illegible] qui [illegible]nocant Beelzebub, &c. Vnde cōſ[illegible]at eſſe [illegible] ſ[illegible]am dæmones malos, qui inuocati à ma[illegible], adſunt eis ad malum, non ad bonum pa[illegible]rat[illegible] nim ſunt ad malefaciendum, bene autem facere neſciunt. Iſti ergo dęmones arte quadam & compoſitione verborum in amicitias ceſſerāt Balaam, quorum amicitijs fretus, magnus apud homines videbatur.

Lib. [illegible] *contra* [illegible]*um:* Liquent etiam res dæmonū ex e[illegible]rum i[illegible]uocatoribus, qui horum opera vtuntur ad exc[illegible]andos amores & odia, aut ad impediendas actiones, innumeraq; alia ſimilia, quę faciunt per incantationes magi[illegible] v[illegible] c[illegible] & inducere dęmones ad quie[illegible]u[illegible]t. Quamobrem om[illegible] d[illegible]monum c[illegible]iura ſtal[illegible]a[illegible] no[illegible]is ſ[illegible]m[illegible] D[illegible] ribus. I[illegible]rco [illegible]ſt nobis c[illegible]ram d[illegible]onū fugere, non a[illegible] quàm per[illegible]iem cert[illegible]imam.

Concilium Ancyranum. [illegible]16.

Cap. [illegible]. Qui [illegible]t[illegible] a[illegible]tur, & Gentium conſuetudines ſequuntur, v[illegible] in ſu[illegible] ſędes aliquos introducunt, ad m[illegible] amentorum in[illegible]ntionem, vel luſtrat[illegible]em, [illegible] quinquennij canon[illegible]m incidāt, [illegible]eun[illegible]m gradus pręfinitos, tres ann[illegible] ſubſtratio[illegible], & duo anni [illegible]rationis ſine [illegible]hl[illegible]tione.

Euſebius Cæſarienſis. 3[illegible].

D[illegible] *Euan*[illegible]*elica lib.* [illegible] *cap.* [illegible] Ma[illegible]icæ [illegible] g[illegible] m [illegible] nucni [illegible] & [illegible] res [illegible] c [illegible] mioes, qu[illegible] mones [illegible]gāt [illegible] uàm [illegible] d[illegible]o [illegible] oi iſ[illegible]ni N[illegible] a[illegible]n [illegible] N[illegible]nim [illegible] rum [illegible] u [illegible] c [illegible] us. Sed ad [illegible]d[illegible] gu [illegible] [illegible]on [illegible] m [illegible] r, [illegible] r N[illegible] [illegible] n [illegible] u [illegible] n[illegible]tur Dij [illegible] o [illegible] ſ[illegible] nt

C[illegible] *N*[illegible]

Canon [illegible] *ar*[illegible] [illegible] ue [illegible] n [illegible] ſi [illegible] & [illegible] & [illegible] ri [illegible] m [illegible] r [illegible] t in [illegible] m [illegible] [illegible]

Conſtantinus Imperator. 330.

C. *de Maleficu l.* 3. Nullus aruſpex, nullus ſacerdos, nullus eorum, qui huic ritui adſolent miniſtrare, ad limen alterius accedat: ſed huiuſmodi hominum amicitia (quamuis vetus) repellatur, concremando illo aruſpice, qui ad domum al[illegible] eam acceſſerit, & illo in inſulam deportando poſt ademptionem bonorum, qui eum aduocauerit ſuaſionibus vel premiis. Accuſatorem autem huiuſmodi criminis non delatorem eſſe, ſed dignū magis præmio arbitramur.

C. *eodem l.* 4. Eorum eſt ſcientia punienda, & ſeueriſſimis meritò legibus vindicanda, qui magicis accincti artibus, aut contra ſalutem hominum moliti, aut pudicos animos ad libidinem deflexiſſe detegentur.

Athanaſius. 340.

De Humanitate Verbi Dei: Veniat, qui iſtorum dictorum experimentum capere velit, & in ipſis præſtigiis dæmonum, & impoſturis vaticiniorū, & in miraculis magię vtatur ſigno crucis, ab ipſis deriſo, nomen'q; Chriſti inuocet, & videbit, quomodo eius rei metu dæmones fugiant, vaticinia conquieſcant, magiæ & veneficia irrita iaceant. Quis igitur, & quantus eſt hic Chriſtus, qui ſolo ſui nominis vocabulo ac præſentia omnia adobruit, & otioſa reddit, omnibus'q; maior eſt, & orbem terrarum ſua diſciplina adimplet. Dicant Ethnici iſti, qui iſta deſident, nec vllo interim pudore tanguntur, num homo eſſe poſſit, qui talia faciat? quòd ſi homo, qui fit, vt vnus homo omnes omnium Deorum, [illegible] ipſi [illegible] vires tranſcendat, [illegible] a pote[illegible] ſtret? Si magum [illegible] itant, quomodo per magum omnis m[illegible]a [illegible] literatur, ac non potius confirmetur? S[illegible] homines magos oppugnans, contr[illegible] num a[illegible] quem duntaxat præualuerit [illegible] oportuerit [illegible] m[illegible] ariæ a[illegible] ſuperare. Quo[illegible] magia, atq; adeò magiæ nomine cru[illegible] riam reportat, ſatis euidens [illegible] Saluatorem noſtrum, quem d[illegible] uocati ſunt, vt Dominum ſu[illegible].

Conſtantius 2. & Iulianus Cæſar. 360.

C. *de maleficu.* 5. Nemo aruſpicem conſulat, aut mathematicum: nemo ariolum: augurum ac vatum praua conſultio conticeſcat. Chaldæi ac magi, & cæteri, quos maleficos ob facinorum magnitudinem vulgus appellat, nec ad hanc partem aliquid moliantur. Sileat omnibus perpetuò diuinandi curioſitas. Etenim ſupplicio capitis feretur, gladio vltore proſtratus, quicunq; iuſſis noſtris obſequium denegauerit.

Lege 6. Multi magicis artibus vſi e[illegible] menta turbare, vitam inſontium l[illegible] afflare, [illegible] & Manibus a[illegible] audet ventilare, v[illegible] quiſq; ſuos interficiat [illegible] inimicos. Ho[illegible] naturę per[illegible] peſtis [illegible] mat.

Lege 7. [illegible] tormenti[illegible] pora honor[illegible] præd[illegible] cumna[illegible] quæ legibus demo[illegible] ines magi[illegible] humana generi [illegible] q[illegible] noſtr[illegible] Mar[illegible] ſtat [illegible] in[illegible] ſſue[illegible] in[illegible] atu[illegible] r[illegible] m[illegible] ar[illegible] m [illegible] ac[illegible] Si[illegible]

[illegible] ius d[illegible] tegentibus repugnauerit, pernegando: ſit [illegible] ditus, vngulis [illegible] cantibus latera per[illegible] pœnas pr[illegible] ſig[illegible] ſe [illegible] re.

Concil. Laodicenſe. 360.

Can 36. Non oportet [illegible] qui ſunt ſacrati, vel lerici, [illegible] ve [illegible] ſtores, vel ma[illegible] [illegible] eaq; e diuina [illegible] rum [illegible] cula [illegible] os autem, qui [illegible] unt, [illegible] ieſa uſſimus.

Baſilius Magnus. 370.

[illegible] ad omnia pe[illegible] qui [illegible] ſtrum recurrimus. Vnus [illegible] ægrot[illegible] quæ [illegible] uerſum circumſ[illegible] quirere incantatorem, aut certè eum, qui [illegible] noxq; characteres, & figuras [illegible] en[illegible] collo circum[illegible] S[illegible] t ſolicitat, ad ſomn[illegible] dem [illegible] Deum [illegible] m ha[illegible] re autem [illegible] & [illegible] us auxilium aſciſcere.

Ephrem. 370.

Sermone lude [illegible] rit demonſtrare, conuenire [illegible] aruſpicem agere, aut phylacteria [illegible] acere, aut adem circüngeſtare, au[illegible] [illegible] ebriari, aut tolerare quæ [illegible] ſmodi res impias conſectantur? Quis hæc Chriſtianorum eſſe oſtenderit?

Cyrillus Hieroſolymitanus. 370.

Catecheſi 4. *de ſtatu hominis*: Ne ergo [illegible] attēdas aſtrologis de his enim [illegible] ra [illegible] ent, & ſalnent te aſtrologica [illegible] ipſorum [illegible] anima.

Gregorius Nyſſenus. 380.

[illegible] de Pythoniſſa. Quoniam homines vo[illegible] ptatis corporis'q; plus æquo amantes in hac [illegible] ſtud[illegible] futu[illegible] ſcendi ten[illegible] ſiderant, [illegible] uturo [illegible] genere [illegible] m[illegible] rum [illegible] aug[illegible] ria, [illegible] oracula [illegible] rora [illegible] aliaq; plurima [illegible] genus [illegible] quæcumque prænotioni [illegible] cies [illegible] vera cuiprā [illegible] detur, illa [illegible] dæmone mon[illegible] ratur vt ho[illegible] am[illegible] p[illegible] eius, q[illegible] laudem [illegible] mon, v[illegible] volatu [illegible] qui ob[illegible] ſpe & c[illegible] one concur[illegible] at, & vt ſecoris pa[illegible] & membranorum [illegible] ulorū [illegible] pro[illegible] notata [illegible] hominum [illegible] dæmo[illegible] D[illegible] [illegible]

[illegible] *Theodoſius, & Arcadius* [illegible] *atores.* 380.

[illegible]

[illegible]

[illegible] 380.

[illegible] Magia [illegible] ad am[illegible] [illegible] vt [illegible] [illegible] actionem aggredi [illegible] ad perfect[illegible] [illegible]

Ioannes C[illegible] 400.

[illegible] Quid veri di[illegible] [illegible] bus & ligaturis [illegible] numinata capiti vel pe[illegible]bus [illegible] unt expectationes nostræ, vt post cru[illegible] Domin[illegible] [illegible] ma[illegible] habeamus. Ignor[illegible] crux [illegible] mortem [illegible] fid[illegible] digna torum [illegible] non confi[illegible] Et qui [illegible] dignus [illegible] N[illegible] liga[illegible] & [illegible] duc[illegible] [illegible] & [illegible] gra[illegible] quando hæ[illegible] & [illegible] Chri[illegible]ſtiana eſt mulier hæc excantans, & [illegible] loquitur, quam Dei nomen. Propterea namque [illegible] Dei [illegible] me [illegible] eran[illegible]

[illegible] C[illegible] [illegible] a, quam [illegible] re[illegible]

Ioannes C[illegible] 42[illegible]

[illegible] cap. 1. C[illegible] S[illegible] [illegible]

[illegible]

rum m[illegible] [illegible]lorum lamami[illegible] quæ ſcilicet aquarum in[illegible] non poſſ[illegible] ad[illegible] qu[illegible] [illegible] ros. Hac [illegible] Ange[illegible] manibus [illegible] eſt.

C[illegible] R[illegible] 410.

Ad [illegible] [illegible] lu[illegible] [illegible]

[illegible] incantatio, [illegible] oc[illegible] [illegible] æ ar[illegible] [illegible] per hæc [illegible] crimina vn[illegible] [illegible] fuit. At enim *Non eſt in vobis diuinans* Deut 18.
[illegible] runt in incantatio[illegible] [illegible] mo[illegible] miran[illegible]tur, atque [illegible] Dominum Sabaoth nuncupar[illegible] [illegible] Hac ratione [illegible] ab [illegible] aqua[illegible]dam atque [illegible] atque [illegible] abd[illegible] [illegible] nus Sal[illegible]h, Deum [illegible] cùm [illegible] ex o[illegible] nem [illegible] enim [illegible] Hom[illegible] [illegible] mo[illegible] [illegible] larg[illegible] ulatione c[illegible] anc tam [illegible] mem[illegible] loco [illegible] Deo [illegible] appet[illegible] Non [illegible] quàm [illegible] D[illegible]

[illegible]

[illegible] 4[illegible]

[illegible]

ret Imperato[illegible]. Philoſophi igitur cùm Theodorum, virum [illegible] ſ[illegible]ces Imperatoris inſignem [illegible] qui [illegible] m, ſed gent[illegible] em, Imperatorem [illegible] nt v[illegible] terarũ vſq; a[illegible] ra[illegible] em incu- ct[illegible] m [illegible] ur [illegible] xi, [illegible] heo[illegible] orum [illegible] Qu[illegible] rũ [illegible] n[illegible]tu [illegible] ra m[illegible] dum [illegible] ac a[illegible] efcer[illegible] cœ- pit [illegible] ſuæ inſi[illegible]s comparaſſent. [illegible] quem [illegible] m [illegible] ru[illegible], tu tripodi[illegible] opi- ces c[illegible] mandatumq́; vt [illegible] igni, h[illegible] r Pa[illegible] omnes [illegible] n [illegible] o p[illegible] ſ[illegible] eadem ip[illegible]

Theo[illegible] 450.

Hi[illegible] orum P[illegible] rum [illegible] C[illegible] ædam puella thalam[illegible] ont [illegible] repente cœpiſſet vexari à m[illegible] ne, ac [illegible] pater ad diuinum homi[illegible] *onium* [illegible] & vo- ci[illegible] rans, & p[illegible] autem precatus, iuſſit [illegible] Is autem dic[illegible] n[illegible] ingreſ ſum, ſed ma[illegible] a[illegible] g[illegible] au- [illegible] m [illegible] ræce- [illegible] is [illegible] bat, & [illegible] um [illegible] in- [illegible] uæ [illegible] di [illegible] té axe[illegible] a- tor [illegible] fi- [illegible] nifeſta- [illegible] Et [illegible] mitte- [illegible] me [illegible] rei nar- [illegible] am [illegible] us neceſ- ſi[illegible] & [illegible] um [illegible] carmini- [illegible] n [illegible] tulere; [illegible] po- [illegible] dæ data fu[illegible] alia quoque [illegible] quæ [illegible] al[illegible], vnius qui [illegible] n æd[illegible] ter m[illegible] veri a[illegible] albe[illegible], ſuſtc homo D[illegible] eum fil[illegible], & [illegible] dere à puel[illegible] & a[illegible] rbe [illegible] D[illegible] mini [illegible] parens, te[illegible] qu[illegible] & p[illegible] nu[illegible] ffu[illegible] ce[illegible] m[illegible] fu[illegible] um [illegible] uoqu[illegible] m [illegible] ac- fat[illegible] r[illegible] ſen[illegible] ntia [illegible] pr[illegible] um [illegible] pe[illegible] d [illegible] tentiam [illegible] retu[illegible]

[illegible]

Iſychius. 80.

[illegible] q[illegible] omni[illegible] & [illegible] & [illegible] s & t[illegible] diu[illegible]; m[illegible] m[illegible] magi[illegible] v[illegible] [illegible]

[illegible].6. [illegible] im[illegible] [illegible] & [illegible] au[illegible] u [illegible] [illegible] præ[illegible]aca[illegible]re[illegible] malum iam [illegible] effugi[illegible] t. P[illegible] nimum [illegible] m[illegible] ra dæm[illegible] n [illegible] u [illegible] q[illegible] orpural[illegible] m[illegible] q[illegible] am imper[illegible] rar[illegible] run[illegible] am [illegible] h[illegible] hom[illegible] ibu[illegible] o[illegible] rant[illegible], ad [illegible] m re, & a De[illegible]

[illegible] im [illegible] n[illegible] a mag[illegible] ſiue, vt [illegible] v[illegible] n ſic[illegible] prædiximus. [illegible] r[illegible] r ſiue ſentibi[illegible] ho[illegible] ſi[illegible] gibiles d[illegible] ca[illegible] q[illegible] no[illegible] [illegible] prophetant, de[illegible] & adu[illegible] ver[illegible] ſermonibus a[illegible] us multoru[illegible] rr[illegible] puni, vt a[illegible] ritate qu[illegible] n[illegible] tu[illegible] b[illegible] & er[illegible] rem co[illegible] r[illegible] faciem ſuam [illegible] re[illegible] pu[illegible]to comminat[illegible] &c.

Eu[illegible]

Lu.5. cap.18. Anatolius hoſti[illegible] [illegible] n[illegible]olaſſe forte deprehenſus eſt quicum[illegible] tur in quæſtionem, homo impi[illegible] & infinitis inuolutus [illegible] tamen parũ aberat, quin & [illegible] huic [illegible] amque alios ſui[illegible] mil[illegible], qui idol[illegible] m ſacrificaſſe manifeſtu tenebantur [illegible] cim[illegible] uiſſent, niſi [illegible] o[illegible] u[illegible] excita[illegible] ul[illegible] o[illegible] t[illegible] rbi[illegible] ita m[illegible] con[illegible] in[illegible] nitum [illegible] o dire[illegible] Quin e[illegible] ra Gregorium E[illegible] opu[illegible] cent[illegible] A[illegible] at[illegible] par[illegible] cipem [illegible] c[illegible] o[illegible] d[illegible] m [illegible] tæ[illegible] mm[illegible] c [illegible] & [illegible] or [illegible] m [illegible] errimè aduenta[illegible] us [illegible], A[illegible] mag[illegible] n[illegible] quan[illegible] Ma[illegible] rc[illegible] ſu[illegible] em [illegible] n[illegible] tergo [illegible] ar[illegible] ei [illegible] p[illegible] are, [illegible] h[illegible] d[illegible] autem e[illegible] m velut ſe[illegible] &c. vt [illegible] co in[illegible] m [illegible] rguens, [illegible] ſ[illegible] e[illegible] lau[illegible] horr[illegible], & [illegible] mortæ pr[illegible] dum, &c. Vbi A[illegible] [illegible] m deduc[illegible] & [illegible] u[illegible] ſupra modum [illegible] u[illegible] &c. prim[illegible] Am- h[illegible] r beſti[illegible] e[illegible], hiiſdem [illegible] eſt

[illegible] *n* [illegible] 0.

[illegible]

ASSERVNT PATRES LATINI

[illegible]

[illegible]

Coloſ. [illegible]

[illegible] obſeruationes [illegible] tùm in Symbo[illegible] & [illegible] vt tantum D[illegible] [illegible] ncetur.

Gregorius Magnus. 590.

[illegible] c, quo m[illegible] fic [illegible] na vt[illegible] h n t, Ba[illegible] [illegible] operibus pranul [illegible] in m na [illegible] [illegible] riam iugiter petijt, [illegible] Om[illegible] [illegible] ona [illegible] [illegible] ma[illegible] in aere [illegible] eius q[illegible] m lacer[illegible] gum tempore in hac Rom[illegible] zelo Chriſtiani [illegible]

Li[illegible] 6 Contra [illegible] or m cu[illegible] ruſ[illegible] ru [illegible] hemẽtiu[illegible] a, atque publicè in [illegible] contra h[illegible] os ſermonem facere, [illegible] quã tanti [illegible] & diuinæ intentatione iudicij, & præſentis vitæ periculo, adhortatione ſuaſoria reuocare. Quos tamen ſi emendare ſe à talibus nolle repereris, ſi ſerui ſunt verberibus volumus caſtigari, ſi verò liberi, in [illegible] luſione digni, diſtrictamq́ ſunt in pœniten[illegible] m [illegible]

Li[illegible] epiſt. [illegible] Peruenit ad nos, q[illegible] quoſdam [illegible] ntator[illegible] & fort [illegible] tus. [illegible] o nobis ſolicit[illegible] dmem [illegible] niqu[illegible] tuum gra[illegible] [illegible] cognoſ[illegible] [illegible] me[illegible] q[illegible] od [illegible] re, ne ab[illegible] nob[illegible] experientiã [illegible] [illegible] potuiſſe [illegible] ertus [illegible] [illegible] ebueras, hinc tibi apud [illegible] ad [illegible] [illegible] m [illegible] quærere, [illegible] cunque [illegible] Chriſt[illegible] D[illegible] maximè [illegible] ndum [illegible]

Iſidorus I[illegible]

[illegible] *l. cap.* [illegible] Vanitas [illegible] artem [illegible] malor[illegible] ta- [illegible] tta. [illegible] m [illegible] ma[illegible] in [illegible]

Concilium Toletanum Quartum. 64[illegible].

[illegible] aut Epiſcopus, aut Presbyter, [illegible] [illegible] ex ordine [illegible] ma[illegible] [illegible] gitres, [illegible] m ma[illegible] [illegible] m [illegible] honore [illegible] cenſuram exci[illegible] [illegible] ed ſus ſcelus [illegible]

[illegible] 670.

[illegible] illud denun[illegible] ruin ſacrile[illegible] [illegible] os, non [illegible] aut infir[illegible] [illegible] facit [illegible] [illegible] etiam augu[illegible] [illegible] nere [illegible] ſignas, os [illegible] & ora[illegible] m [illegible] licite, nec quic[illegible] [illegible] nimicus.

[illegible] 700.

[illegible] *ut* [illegible] *fuerant* [illegible] [illegible] ſ[illegible] [illegible] nt mag[illegible] [illegible] us [illegible] m[illegible] um, & A[illegible] [illegible] c. Hi propter [illegible] nar[illegible] s etiam [illegible]

[illegible] 7[illegible]0.

[illegible] s, aru- 26.q.5.
[illegible] phyla[illegible]

Z[illegible] 74[illegible].

[illegible] endis la[illegible] [illegible] ex[illegible] tijs, & incantationibus, [illegible] tionibus, quæ g[illegible] nt[illegible] apud B. Petrum Apoſto[illegible] R[illegible] nobis & omnibus Chri[illegible] rni ioſum eſſe iudica[illegible] *mum, nec* Leuit.19.
ob[illegible] nab [illegible] *ium in Iſ-*
ra[illegible] cauen- Num.23.
d[illegible] m [illegible] nul[illegible] vel obſeru[illegible] a[illegible] nd[illegible] hæc abſciſſa eſt à patrib[illegible] doct[illegible] quia [illegible] r inſtigationem diabo[illegible] r[illegible] it pul[illegible] & de qua nos [illegible] immeriti exiſtamus Apo[illegible] omnia hæc amputauimus.

[illegible] *Fra*[illegible] 74[illegible].

Dec[illegible] oqu[illegible] ones vnuſquiſque [illegible] iudi[illegible] nem ad[illegible] t, ſed [illegible] u[illegible] [illegible] ue [illegible] ſtul[illegible] acient, [illegible] Con[illegible] ſorium [illegible]

C[illegible]

[illegible] ctus v[illegible] in ce[illegible] ve[illegible] muneri[illegible] ſuſpicio[illegible] nes [illegible] am an[illegible] nec cum ea [illegible]

hæc
hementer
mouebatur
ret m
bantur ... ad portam
tens, pau... rib... diſtrib
non ceſſaret deſiſ...

Paulus A... 78...

Va...
ret in R...
mus P...
d...
exer...
occid...

... 80...

... 80...

Rabanus Ma... 8...

Leuit. ...

26. q. 5.

[illegible]

[illegible] *D*[illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] *n*[illegible]. 950.

[illegible] Auguria [illegible] a
[illegible] ege d[illegible] nam [illegible] ſupe[illegible] adi-
u[illegible] ad in[illegible] dam cum dæmonibus ſoci
[illegible] qui [illegible] ſigni[illegible] atinnibus cum ho-
mi[illegible] talium curioſi[illegible] confabulantur, ad co-
rum ſeductionem, nonnunquam v[illegible]ra nuntiantes,
[illegible] in errores inducant.

B[illegible]*rno* [illegible] *tenſis.* 1020.

[illegible] *on*[illegible] *monum* [illegible] P[illegible] hor[illegible] [illegible] uando [illegible]

[illegible] m[illegible] in mundo.

[illegible]

[illegible] ſalute v[illegible]

[illegible] 1000.

[illegible]

[illegible] 1080.

[illegible]

Petr[illegible] *Ap*[illegible]. 1100

[illegible] pellantur.

[illegible] o.

[illegible] ius immundos mag[illegible] uo[illegible] no[illegible] da[illegible]

Q[illegible] o.

Exce[illegible] Mag[illegible] oſop[illegible] ia non c[illegible] ſſa pro-
feſſion[illegible] gden ho-
min[illegible] in dæmo-
nu[illegible] ac[illegible]
pel[illegible]

[illegible]

[illegible] primo in-
hib[illegible] *omni*[illegible] *eſtis*
[illegible] c ſi[illegible] e D[illegible] omen
exhibeas,[illegible] ne [illegible] auguria que-
ras

P[illegible] *l*[illegible] 114[illegible].

[illegible]*ſt.* A[illegible]
quæ[illegible]
rum[illegible] magi[illegible]
cen[illegible]
teſt[illegible] D[illegible]
ad mon[illegible]
ha[illegible] qu[illegible] at[illegible] ntiam

Io[illegible] *nus.* 1[illegible].

26.quaſt. Qu[illegible] aut[illegible] ſi ceſ-
ſare noluerint, [illegible] communicandi [illegible] ratione &
auc[illegible] pr[illegible] atur[illegible] quo[illegible] gentu[illegible]
culturam[illegible] rum, dæ[illegible]
bu[illegible] cul[illegible]
m Deo d[illegible] bit[illegible]
[illegible] Apoſtol[illegible] uſura,
[illegible] D[illegible]
[illegible] d[illegible] m[illegible]
[illegible] creaturi[illegible]

[illegible]

[illegible] & p[illegible] fal[illegible]
[illegible]

[illegible]

Io[illegible]

[illegible] *Poly[illegible] cap.* [illegible] prx[illegible] que mag[illegible] [illegible] m Do[illegible] cns [illegible]

[illegible] bant men[illegible] ninur [illegible] tractat [illegible] Q[illegible] roma[illegible] quorum [illegible] tas, D[illegible] re, per [illegible] que iam [illegible] mo[illegible]

[illegible] eas, fiu [illegible]

[illegible] enim ex[illegible] aut aliis [illegible] tis modis [illegible] ternæ damnationis occaſ[illegible]

Alex[illegible]nder [illegible]

Extra de [illegible] Ex tuarum [illegible] accepimus [illegible] N[illegible] mi ad [illegible] ne, ve [illegible] ocaret [illegible]

[illegible]

[illegible] nentes condemn[illegible]

Gui[illegible] In[illegible]

Tractat[illegible] [illegible] ſt [illegible] & [illegible] enim [illegible] Vn[illegible] ſt S[illegible] eni [illegible] ſt, [illegible] & reu[illegible]

[illegible] *cap.* [illegible] N [illegible] & [illegible] q [illegible]

[illegible] adi[illegible]

[illegible]

LIBER QVINTVS: DE SANCTIS ECCLESIÆ.

ARTICVLVS PRIMVS.

SANCTOS, QVAMDIV IN MORTALI CORPORE DEGVNT, VARIIS TRIBVLATIONIBVS AFFICI, SED EARVM TOLERANTIAM AD GAVDIA ÆTERNA PROMERENDA VALERE.

Anno poſt Chriſtũ natum.

NEGANT.

80. B*ASILIDES aſſeruit, non oportere martyrium ſubire. Qui enim martyrium ſubit, mercedis exors reperietur, quum martyrium ſuſtineat pro eo qui hominem fecit: ſuſtinet enim martyrium pro crucifixo Simone.* Epiphanius hæreſi 24.

180. *Gnoſtici docuerunt martyria non eſſe Deo grata.* Tertullianus in Scorpiaco.

590. *Hæretici tribulationes fidelium in ſancta Eccleſia non niſi ex peccato eſſe ſuſpicantur.* Gregorius Magnus in Iob. lib. 14. cap. 13.

1400. Ioannes Huſſius ad caput 1. Iacobi: *Hic quæritur, vtrum tribulationes & tentationes temporales ſint meritoria? Videtur quod non, quia ſunt mala quædam: mala verò non ſunt meritoria. Ergo, &c.*

1520. Martinus Lutherus de Inuentione S. Crucis: *Non cogites tua afflictione & cruce te ſalutem conſequi, ſi patienter & latè toleres; ſicut vecordes aliqui ſeductores ſuadent. Quemadmodum enim nos opera noſtra non ſaluos faciunt: ita nec cruce, nec afflictionibus noſtris ſalus nobis conſtat.*

1545. *Georgius David aſſeruit ſtultos fuiſſe Apoſtolos & Martyres, quòd tormenta mortemq́; propter Chriſti confeſſionem paſſi ſint.* Ioannes Cochlæus de actis & ſcriptis Lutheri de anno 1545.

1560. *Magdeburgenſes*, Cent. 3. cap. 4. de martyrio, *reprehendunt Tertullianum, Origenem, & Cyprianum, quòd immodicis laudibus extulerint martyrium.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Iob 1. *Verſ.* 21. Iob his plagis auditis ſurrexit, & dixit: Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc. Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſicut Domino placuit, ita factum eſt, ſit nomen Domini benedictum.

Iob 2. 7. Egreſſus Satan à facie Domini, percuſſit Iob vlcere peſſimo, à planta pedis vſque ad verticem eius: qui teſta ſaniem radebat, ſedens in ſterquilinio. 10. Si bona ſuſcepimus de manu Dei, mala quare non ſuſcipiamus?

Pſalm. 33. 20. Multæ tribulationes iuſtorum: & de omnibus his liberabit eos Dominus.

Tobiæ 12. 13. Angelus dixit Tobiæ: Quia acceptus eras Deo, neceſſe fuit vt tentatio probaret te.

Matthæi 5. 11. Beati eſtis cùm maledixerint vobis homines, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduerſum vos mentientes, propter me: gaudete & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cælis: Sic enim perſecuti ſunt Prophetas, qui fuerunt ante vos.

Matthæi 10. 38. Qui non accipit crucem ſuam, & ſequitur me, non eſt me dignus. Qui inuenit animam ſuam, perdet illam: & qui perdiderit animam ſuam propter me, inueniet eam.

Matthæi 16. 24. Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.

Ioannis 9. 1. Præteriens Ieſus vidit hominem cæcum à natiuitate: & interrogauerunt eum diſcipuli eius: Rabbi, quis peccauit, hic, aut parentes eius, vt cæcus naſceretur? Reſpondit Ieſus: Neque hic peccauit, neque parentes eius: ſed vt manifeſtentur opera Dei in illo.

Actor. 5. 41. Apoſtoli ibant gaudentes à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati.

Actorum 14. 21. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.

Roman. 5. 3. Gloriamur in tribulationibus: ſcientes quòd tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio verò ſpem.

Rom. 8. 17. Cohæredes ſumus Chriſti, ſi tamen compatimur, vt & conglorificemur. Exiſtimo enim quòd non ſunt condignæ paſſiones huius temporis, ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.

2. *Corinth.* 4. 17. Id quod in præſenti eſt momentaneum, & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.

2. *Corinth.* 12. 10. Placeo mihi in infirmitatibus, in contumelijs, in neceſſitatibus, in perſecutionibus, in anguſtijs pro Chriſto. Cùm enim infirmor, tunc potens ſum.

2. *Timoth.* 3. 12. Omnes, qui piè volunt viuere in Chriſto Ieſu, perſecutionem patientur.

1. *Petri* 2. 19. Hæc eſt gratia, ſi propter Dei conſcientiam ſuſtinet quis triſtitias, patiens iniuſtè. Quæ enim eſt gloria, ſi peccantes, & colaphizati ſuffertis? Sed ſi bene facientes patienter ſuſtinetis: hæc eſt gratia apud Deum. In hoc enim vocati eſtis: quia & Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Epiſtola 2. Væ erit his, qui fratres tribulant; & eis, qui eos perſequuntur: vos autem quantò amplius tribulamini, tantò purgatiores atque beatiores efficiemini, ſi tamen ipſa tribulatio patienter fuerit ſopportata.

Ignatius. 100.

Epiſtola ad Epheſ. Confido veſtris me precibus conſecuturum, vt Romæ aduerſus beſtias pugnem, quò per martyrium diſcipulus eſſe poſſim illius, qui ſeipſum pro nobis obtulit Deo Patri oblationem, & hoſtiam.

Epiſt. ad Romanos: Ignis, crux, ferarum concurſus, ſectiones, laniena, oſſium diſcerptiones, membrorum conciſiones, totius corporis ſolutio, diaboli tormenta in me veniant, tantummodò vt Ieſum nanciſcar.

Irenæus. 180.

Lib. 4. cap. 72. Pretioſam arbitremur coronam, quę per agonem nobis acquiritur, ſed non vltrò coalitam: & quanto per agonē nobis aduenit, tanto eſt pretioſior: quanto autem pretioſior, tanto eam ſemper diligamus.

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib. 4. Stromaton: Nos perſequuntur, non vt qui nos iniuſtos eſſe deprehenderint, ſed quòd nos vitæ iniuriā facere exiſtiment, eò quòd ſimus Chriſtiani. Cur autem, inquiūt, cùm vos perſequūtur, nihil vobis affertur auxilij? Quid enim, quod ad nos quidē attinet, nobis fit iniurię, cum morte diſſoluamur ituri ad Dominum, & veluti ætatis, vitę ſuſtinentes mutationem? Si autem ſapuerimus, ijs gratias habebimus, qui nobis præbuerint occaſionem celeris migrationis, ſi teſtimoniū feramus propter dilectionem.

Origenes. 230.

Homil. 1. in Hierem. Quęcunq; Hieremias paſſus eſt, ſcripta ſunt: in lacum miſſus eſt luti, manſit ibi comedens panem diei, & aquā tantùm bibens, aliaq; multa, quæ pertulit, in libro eius continentur. *Quē autem Prophetarum non perſecuti ſunt patres veſtri?* dicit Dñs ad Iudæos. Et neceſſe eſt eos, qui viuere religiosè in Chriſto cupiunt, omni genere à cōtrarijs virtutibus per ea quę reperiuntur vaſa perſecutionē pati. Qua de cauſa nihil nouū, aut peregrinū videatur his, qui in tribulationibus affliguntur. Actor. 7.

Antonius Eremita. 330.

Epiſt. 1. Nos famuli Chriſti quò plus premimur, eò magis aſſurgimus, & floremus.

Athanaſius. 340.

In Apolog. de fuga ſua: Iob magnus eſt habitus, quòd viuus tot & tantas ærumnas tolerauit, quarū nullum omnino ſenſum percepiſſet, ſi mortē ſibi conſciuiſſet. Quocirca & ipſi beati Patres iſtiuſmodi viuendi diſciplina vſi ſunt, & in perſecutione non timuerunt, & robur animi ſui oſtenderūt, cùm ita ſe in tam anguſtis & tenebricoſis locis recluderēt, duriterq; & laborioſè viuerent, neque è diuerſo cùm dies mortis aderat, fugæ ſeſe mandarunt.

Ephræm. 370.

Paræneſi 38. Si exiguam non feras tentationem, quomodo magnam ſufferes? & ſi puerum vincere nequeas, virum perfectum in lucta quo pacto ſuperabis? & ſi verbum non toleres, verbera quomodo perferes? & ſi alapas & verbera non ſufferas, crucem tuam quomodo portabis? Et ſi crucē portare nequiueris, quo pacto conſors gloriæ eris in cęlis cum eis, qui dicunt: *Hæc omnia venerunt ſuper nos, nec obliti ſumus te, & iniquè non egimus in teſtamento tuo.* Psal. 43. Et rurſus: *Quoniam propter te mortificamur tota die: æſtimati ſumus ſicut oues occiſionis.* Rom. 8.

Gregorius Nazianzenus. 380.

De vitæ itineribus:

Multas vita vias habet ærumnoſa viarum,
Cunctarumq; ſue nulla dolore caret:
Nec bona ſunt hic vlla malis non mixta: bonorum
Atque vtinam non pars cederet ipſa malis.

Joannes Chryſoſtomus. 4[illegible]

[illegible] *enim* [illegible] ſudo [illegible] m
[illegible] o a ꝑ ū e [illegible] & [illegible]
gū [illegible] erint, maiora [illegible] gmita cōſe[illegible]
qui fac [illegible] & nul [illegible] o negotio [illegible] con [illegible] u-
dem vnuſquiſque [illegible] quod B [illegible] in
merce[illegible] accipi[illegible], quant[illegible] [illegible] bori[illegible] [illegible]
Quamobrē minimè iſta [illegible] ina fati[illegible] io [illegible] uſ[illegible]
afferat deſperandi, verū po[illegible]ui[illegible] pſum [illegible] u[illegible] xci-
tet. Nam quò grauior ad tentationē fit acceſſio, eo
auctior ad coronas erit adiunctio, atque ēp am-
plius vobis debita certaminū prēmia honeſtorū.

Homil. [illegible] *in Acta Apoſt.* Turbaris q[illegible] a[illegible] pauper-
tate es, ne turberis. [illegible] orbatione enim [illegible] oret,
ſi illic tribul[illegible] dus eſſes. Hęc enim tribulatio refri-
gerij cauſa eſt. Illa tribulatio pœna: hęc diſcipli-
na, & correctiu. Certamen eſt in pręſenti tempore,
vnde & opus eſt pugil[illegible]tione B[illegible]llum [illegible]ſt, a[illegible] præ[illegible]-
um. Nullus in bello quęrat del[illegible]cias, nullus pro di-
[illegible]it[illegible] ſol[illegible]icitus ſit. Non tribulari malum eſt, ſed
peccare malum eſt.

Marcus Eremita. 400.

De Paradiſo & lege ſpirituali c. 174. Ne omnē affli-
ctionē, aut [illegible]ibular[illegible] hominibus propter pec-
cata contingere ext[illegible]mes. Sunt enim nonnulli qui
Deo placent, & tamen probantur tentationibus:
2.Tim.3. ſcriptum eſt [illegible]nim: *Impij c*[illegible] *niqui perſecutionem pati-*
entur. Sim[illegible]ter ſcriptum eſt: [illegible]*olentes pie in Chriſto vi-*
uere per[illegible] *patientur.*

Cap. [illegible] Per tribulationes & afflictiones bona
par[illegible]ntur hominibus, quemadmodum mala per
va[illegible] m[illegible]loriam & [illegible]oluptatis ſtudium.

Nilus Abbas. 420.

[illegible] *in Paral. lib.* [illegible] Aiunt nonnulli
Q[illegible] ſi[illegible] iuſti imbecillitat[illegible] atque inopia confli-
[illegible] iniuſti contra robore atque opibus poll[illegible]-
ān[illegible] Q[illegible]id [illegible] nim rum, vt i[illegible] coronentur: hi au-
tem ſem[illegible]iternis ſupplicijs excrucientur.

Iſidorus Peluſiot[illegible]. 440.

Lib.3. Epiſt.2[illegible]*1.* Quòd iuſti viri atque omni virtu-
tum genere florētes multas hic acerbitates pertu-
lerint, hoc paratas ipſis in altero ſeculo coronas
indicat.

Theodoretus. 450.

Lib.9. de Legibus. Veluti quondam rubus ille, quē
vidit Moſes, ardore ignis nō eſt abſumptus: ita nec
Chriſtianos, impiorum bellis petitos, tela hoſtilia
cōſumpſerunt. Quin potius ſicut lignatoribus ſyl-
uam cędentibus multò plures pullulant propa-
gines ab radicibus, quàm ſint rami, qui inciduntur:
ita tunc quoque pijs compluribus interfectis,
multò plures quotidie ad doctrinā Euangelicam
accedebant, cruorisque ill[illegible] cæſorū corporū irrigatio
quędam erat, nouis in Eccl[illegible] emergētibus plantis.

Iſaac Presbyter. 460.

De mundi contemptu c. 34. [illegible]bulat[illegible]o [illegible]rua pro
Deo facta melior eſt opere magno, quod ſine tri-
bulatione perficitur. Quia ſ[illegible] a tr[illegible]bulatio
proba[illegible]ionem fidei char[illegible] [illegible] acti oriri opus qu[illegible]
etis [illegible] tate conſ[illegible] igſit [illegible] id[illegible] tri[illegible]la-
tio[illegible]us probati ſunt Sācti pro charit[illegible]at[illegible] Chr[illegible]
ſed non in refrigerijs: quoniam o[illegible]us, quod ſit [illegible]c
labo[illegible] e[illegible] uſtitia[illegible] ſt[illegible] [illegible]onarum ſec[illegible]larium, quę de
exterioribus faciunt eleemoſ[illegible] n[illegible]m, [illegible]c lucran-
tur in ſemetipſis. Tu aut[illegible] [illegible] is [illegible]ator
vel ſectator ſtud[illegible] in tem[illegible] [illegible]o, vt [illegible] as guſta-
Rom.3. re gloriam eius. *Qu*[illegible] *compatimur* [illegible] *glorificabimur,*
id eſt, non glorificatur mens cum Ieſu, niſi patitur
corpus cum Chriſto.

Olympiodorus. 500.

Ad cap. [illegible] *Eccleſiaſt.* Ingruente martyrio, tempus
eſt perdendi animam, vt ipſam inueniamus.

Procopius Gazæus. 530.

[illegible] *Geneſ.* Afflictionem Abrahami nepotibus
[illegible] patitur, vt tandem tribulationum [illegible] oc[illegible]-
pti, efficacius agnoſcant redemptorem.

Heſychius. 580.

Lib.2. in Leuit. [illegible]. N[illegible]n ſolùm autē in Chriſti do-
ctrinis, ſed & i[illegible] [illegible]ſpectu eius, patientiam in paſſi-
onibus habemu[illegible], [illegible]ulo dicente: *Cogitate autem qui* Heb.12.
talem [illegible] *ſtinuit a*[illegible] *peccatoribus aduerſum ſemetip ſum contra-*
dictionem, vt ne [illegible] *enim animis veſtris deficientes: Pro-*
pter quod & Dauid ait: [illegible] *nunc qua eſt pati*[illegible] *tia mea?* Pſal.38.
nonne Dominus [illegible] *antia mea ante te* [illegible] *&c.* Similis
[illegible] b[illegible] [illegible]o. al[illegible]rum qui[illegible] pe vi[illegible] gultum eſt,
& quod diffic[illegible] manu comprehenditur. Signifi-
catur autem per hūc, quia quemadmodū eorum,
qui in agone contendunt, corona ſudore & la-
bore eſt, ſic & corona bonæ vitæ in tentationibus
& tribulationibus conſummatur. Vnd[illegible] & Paulus
diceBat: *Omnes, qui volunt pie viuere in Chriſto Ieſu, per-* 2.Tim.3.
ſecutionem patiuntur. Maximè ſi ſuas oblationes Do-
mino offerant. Manifeſtū eſt autem, quia qui mū-
dam iuſtitiam, & quę placita eſt Deo, adeptus fue-
rit, hic & tentationes patitur, & tribulationes. Neque
enim intell[illegible]igib[illegible]es inimici quieſcunt, nec tentati-
ones iuſto deſunt; quia abominatio eſt peccatori-
bus pietas. Finem autem tentationum & tribula-
tionum Iacobus nobis ſufficienter expoſuit: *Bea-* Iacob.1.
tus vir qui ſuffert tentationem quia cùm probatus fuerit, ac-
cipiet coronam vitæ, quam promi[illegible]*t Deus diligentibus ſe.*

Maximus. 640.

Cent.1.c.22. Cùm oēs Sancti caſtigationis fuerint
participes, nos quoque, qui cū illis caſtigamur, gra-
tias agere debemus, vt i[illegible]orum gloriæ ſocij eſſe di-
gnemur. *Quem enim diligit Dominus, caſtigat; flagellat*
autem omnem filium, quem recipit.

Cap.64. Tribulatio expu[illegible]gat animam, quę rubi-
gin[illegible]m contraxi[illegible] ſordibus voluptatis, & ſegregat
prorſus à rebus craſſis habitudinē eius, poſtquam
cognouerit damnum ex earum compl[illegible]xu proue-
niens. Hanc ob cauſam diabolo permittit Deus
tormentis homines opprimere.

Thalaſſius. 640.

Hecatontid.1.c.28. Triſtium ærumnoſorumque e-
uentuum plagas patienter ſuſtine. Talibus enim
prudentia diuina te purificat.

Cap.53. [illegible]rumnarum ſiue ſponte aſſumptarum,
ſiue diuina prouidentia inductarum, tolerantia
& mœror concupiſcentiam interimunt.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthod. fidei lib.2.c.29. Sæpè Deus probū ac iuſtum
hominē in calamitates incidere ſinit, vt abſtruſam
in eo virtutē alijs indicet. vt in Iob. Nonnunquam Iob 1.
itē aliquid abſurdi ac pręposteri fieri permi[illegible]tit, vt
per eā actio[illegible], q[illegible] abſur[illegible]itatis ſpeciē [illegible]abet, ma-
gnū aliqu[illegible]d & adm[illegible] a[illegible] e cō[illegible]latur qu[illegible] admodū
per crucē homi[illegible]us ſ[illegible]utē cōparatū. Qu[illegible] alio
quoque modo piū virum grauibus in[illegible] m[illegible]di[illegible] af-
fici patitur, ne ſci[illegible] ic[illegible] à r[illegible]cta conſc[illegible]tia ex[illegible]at,
aut ei[illegible] ob vim [illegible]iamque diuinitus ſibi c[illegible]ſſam [illegible]
arrogantiam [illegible]olaba[illegible]ur, velut in Paulo contigit. 2.Cor.1.
Quin ad aliorū correcti[illegible]nē aliquantiſper quiſpiā
deſeritur, vt videlicet al[illegible] [illegible]alamitoſum [illegible]ius ſta-
tū intuentes, docum[illegible] tū [illegible]nde ſibi [illegible] piāt quēad-
modū in Lazaro ac [illegible] [illegible]rnere licet. [illegible] enim Lucæ 16.
natura cōparatum eſt, vt cùm aliquos malè mul-
ctatos c[illegible]rnimus, an[illegible] m[illegible] contrahamus, ac demitta-
mus. Ad alte[illegible] iuſ etiā gloriā, ac nō ob ſ[illegible]a vel p[illegible] n
[illegible]ū peccata, [illegible]o dere[illegible]cto habetur quiſp[illegible]a. vt i[illegible] [illegible]
inde à natiui[illegible] ate cæcus ad gloriam Filij hominis. Ioan.9.
Sinitur inſuper quiſpi[illegible] ad æmolatio[illegible]s ſtudiū in
aliorū animis excitādum graue ali[illegible]id perpeti;
quò nimirum aucta atque illuſtrata eius, qui per-
peſſus eſt, gloria, haud cunctanter alij ad aduerſa
perferenda ſe comparent, inſequentis videlicet
gloriæ ſpe, ac futurorum bonorum deſiderio ad-

ducti: vt in Martyribus vſu venit.

Elias Cretenſis. 780.

In Orat.1. Nazianz. Is crucem humeris ferre, ac Chriſtum ſequi poteſt, vt verè vir, atque ſpirituali ætate perfectus, & in Dei caſtris collocatus, ac de hoſtibus victoriam conſecutus, qui per membrorum, quæ ſuper terram ſunt, mortificationem voluntariam pro virtute, ſecundùm philoſophiam in actione ſitã, afflictionẽ ſubit, & piè ac Deo gratæ vitæ rationẽ à terra prorſus collectã & reductam habet: Crux quippe peccatum omne abolet.

Leo Imp. cognom. Philoſophus. 88[illegible].

In encomio D. Chryſoſt. Atque magnus quidẽ Paulus vas electionis dicit: *Qui volunt piè viuere in Chriſto Ieſu, perſecutionem patientur.* Quin etiam ante eum magnus ille Dauid affirmat eſſe multas iuſtorũ afflictiones. Omnis quoque diuinitùs inſpirata Scriptura multis in locis his concinit. Quęnã autem ſit ratio, cur iuſtis multæ inferantur hic moleſtiæ & difficultates, audiamus tonitru Gregorij Theologi: Si iugum ſuaue eſt, & onus Chriſti eſt leue, at hoc eſt propter ſpem & remunerationem, ſignificante verbo, quòd quę ſunt ſummæ in vitæ præſenti moleſtiæ, ſi ſpectetur ſpes, quæ illic eſt, & remuneratio, ſunt ſimiles rebus lætis & ſecundis. Quinetiã quòd hæc tormenta corporis ſunt ſuis ſeruis lætitiæ, audiui ſapientiſſimum ad Deum dicentem. Quamobrẽ cùm iuſtum, qui nũc habetur in admiratione, audieris tradi manibus iniquorum, ne perturberis: eum enim nihil tangit.

2. Tim. 3.
Pſal. 33.
Matt. 11.

Theophylactus. 900.

Ad cap. 1. poſter. ad Corinth. Ne deſpondeas animum quiſquis audis afflictiones & mala. Quanto enim exuberant hęc ipſa mala, tanto exuberant conſolationes. Non [illegible] autem [illegible] paſſiones [illegible] Chriſti [illegible] Chriſti [illegible] animum Corinthijs addat Chriſti [illegible] quas nos [illegible] patimur [illegible] pes afflict[illegible].

Simeon Metaphraſtes. 960.

In martyrio Calli[illegible] [illegible] nonnullis quoque [illegible] & aſpera in præſenti vita, minimè eſt mirandum: ea enim ſunt probatio [illegible] virtutis, quam co[illegible] aut etiam delictorum quorundam puni[illegible] quam penitus emundati mundi omnino [illegible] mittuntur ad v[illegible]m, quæ illic eſt.

Euthymius. 1080.

Ad cap. 16. Matthæi: *Tollat crucem ſuam, & ſequatur me.* Dixit hęc, confirmans non ſolum non e[illegible] decens, vt ipſe moriatur, ſed neque poſſe quempiam ſuum eſſe diſcipulũ, niſi & ille moriatur [illegible] neſto [illegible] *quis*, inquit, *vult venire poſt me*, ſiue [illegible] qui [illegible] tãquam diſcipulus & imitator, *abneget ſem*[illegible] dico ſanè ſuipſius voluntatem, voluptatum ac vitæ amorem, aut ſuum proprium cor[illegible] [illegible] cens illi laboranti & afflicto, ſed exponat [illegible] riculis, *& tollat crucem ſuam*, ſiue ſe[illegible] in m[illegible] ſuam mortem: per crucem enim mo[illegible] cauit: quia tunc mortis inſtrument[illegible] ſemper ſuipſius cædem expectet, ſem[illegible] tem paratus ſit, & quotidie volunt[illegible] &c. Ne putes autem quòd ma[illegible] pati ſolum [illegible] at: nam & latrones, & deprædatores, [illegible] ma[illegible] alique praui homines innumera mal[illegible] pat[illegible] dit, *& ſequatur me* docens non ſolum opor[illegible] lia pati, ſed etiam ſe ſequi, hoc eſt, per veſtigia conuerſationis ipſius incedere.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

In Scorpiaco aduerſus Gnoſticos cap. 6. Poſuit Deus ſecũda ſolatia & extrema præſidia dimicationem martyrij, & lauacrum ſanguinis exinde ſecurum. De cuius felicitate Dauid: *Beati quorum dimiſſa ſunt delicta, & quorum operta ſunt iniquitates. Beatus vir, cui non reputauerit Deus delictum.* Propriè enim Martyribus nihil iam reputari poteſt, quibus in lauacro ipſa vita deponitur.

Pſal. 31.

Cap. 12. Sordes quidẽ baptiſmate abluũtur, maculæ verò martyrio cãdidãtur. Quia & Eſaias ex ruſſo & coccino niueũ & laneũ repromittit. Magnã etiã Babylon cũ deſcribitur ebria Sanctorũ cruore, ſine dubio ebrietatis eius martyriorũ pocula miniſtratur, quorũ formido quid relatura ſit ęquè oſtenditur. Inter omnes enim reprobos, imò ante omnes, *timidis autem*, inquit, *& huic cæteris particula in ſtagno ignis & ſulphuris.* Sic timent eius in epiſtola cuius quem dilectio foras abijcit, habet pœnam.

Eſa. 1.
Apoc. 17.
Apoc. 21.
1. Ioan. 4.

In Apologet. aduerſus Gentes c. 50. Cruciate, torquete, damnate, atterite nos: probatio eſt enim innocentiæ noſtræ iniquitas veſtra. Ideo nos hæc pati Deus patitur, &c. Illa ipſa obſtinatio, quã exprobratis, magiſtra eſt. Quis enim non contemplatione eius concutitur, ad requirendum, quid intus in [illegible] requirit ac[illegible] ac [illegible] [illegible] totam Dei gratiam redimat [illegible] am ab eo compenſatione [illegible] [illegible] it, qu[illegible] em [illegible] veſtri [illegible] gimus [illegible] & [illegible]

[illegible]

In [illegible] [illegible] De[illegible] C[illegible]anus cu[illegible] aduerſum mina[illegible] ponitur? cùm ſtrepitum mortis & horrorem [illegible] nificis irridens inculcat? cùm libertatem ſuam aduerſus reges & principes erigit? ſoli Deo, cuius eſt, cedit? cùm triumphator & victor, ipſi qui aduerſum ſe ſententiam dixit, inſultat? &c. Pueri & mulierculæ noſtræ cruces & tormenta, feras & omnes ſuppliciorum terriculas inſpirata patientia doloris illudunt. Nec intelligitis, o miſeri, neminem eſſe, qui aut ſine ratione velit pœnam ſubire, aut tormenta ſine Deo poſſit ſuſtinere.

Cyprianus. 250.

Epiſtola 8. Perſ[illegible]t oiſta examinatio eſt, atque exploratio pectoris noſtri [illegible] nos Deu[illegible] lu[illegible], & probari, ſicut ſuos ſemper probauit [illegible] tamen in probationibus eius al[illegible]quando au[illegible] um credentibus de[illegible]it. Lib. 4. epiſt. 4.

Epiſtola 16. Vos de Domini vinea pingues ra[illegible] & iam maturis fructibus botri, preſſuræ ſecularis infeſtatione calcati, torcular veſtrum carcere [illegible] quente ſentitis. Vini vice ſanguinem funditis, ad paſſionis tolerantiam fortes, martyrij poculum libenter hauritis. Sic apud ſeruos Dei annus euo[illegible] uitur. Sic ſpiritalibus meritis, & cæleſtibus præmijs tẽporum viciſſitudo celebratur. Beati ſat[illegible] qui ex vobis per hæc gloriarum veſtigia comm[illegible] antes, iam de ſeculo receſſerunt, confectoque [illegible] virtutis ac fidei, ad complexum & oſculum Domini, Domino ipſo gaudente venerunt. Quo longior veſtra pugna, hoc corona ſublimior. Agon vnus, ſed multiplici præliorum numeroſitate congeſtus. Famẽ vincitis, & ſitim ſpernitis, & ſqualorem carceris ac receptaculi pœnalis horrorem roboris vigore calcatis. Pœna [illegible] [illegible]iatus obteritur, nec mors me[illegible]itur [illegible] [illegible]ur, quæ ſcilicet immortalitatis præmi[illegible] [illegible]ciur, vt vitæ æternitate qui [illegible] [illegible]e- Lib. 3. epiſt. 4.

t[illegible]

[illegible] quidem m[illegible] per[illegible] [illegible]us fatigari, & preſſuris angentibus [illegible]rgeri; quando hæc fut[illegible]ra in no[illegible] [illegible]us Dominus ante prædixerit,& mi[illegible]ram magiſterio & hortamento [illegible] mo[illegible] inſtruxerit. Petrus quoque Apoſtolus eius [illegible] co[illegible] ſecutiones fieri [illegible] probemur, [illegible] vt [illegible] Dei iuſtitiæ [illegible] exem[illegible] iam mori & [illegible] mur. [illegible] nos & [illegible] ſultare voluit in perſecutio[illegible]us Dominus: qu[illegible] quando perſecutiones fi[illegible]unt, tunc dantur coronæ fidei, tunc probantur milites Dei, tunc Martyribus patent cœli. Neque [illegible]m ſic nomen militiæ dedimus, vt pacem tan[illegible]ummodò cogitare, & detrectare, & recuſare mi[illegible]m debeamus; quando in ipſa militia primus ambulauerit Dominus, humilitatis, & toleran[illegible]æ, & paſſionis magiſter, vt quod fieri docuit, prior faceret, & quod pati hortatur, prior pro nobis ipſe pateretur.

Lactantius. 320.

Lib. [illegible] diuinarum inſtitut. cap. 23. Bonos, quos dili[illegible]git, caſtigat ſæpius, & aſſiduis laboribus ad vſum virtutis exercet, nec eos caducis ac mortalibus bonis corrumpi ac deprauari ſinit. Vnde neminem mirum debet videri, ſi pro noſtris ſæpe delictis caſtigamur à Deo. Imò verò eùm vexamur ac premimur, tum maximè gratias agere debemus indulgentiſſimo Patri,quod corruptelam noſtrã non patitur longiùs procedere, ſed plagis ac ver[illegible]beribus emendat. Ex quo intelligimus, eſſe nos Deo curæ, quibus, quoniam peccamus,iraſcitur.

Hilarius. 350.

Ad Pſal. 65. Deus credentes in ſe non tanquam fidei eorum ignarus examinat: ſed quia etiam ſe[illegible]cundùm Apoſtolum tentatio probationem adſert, examinantur credentes, non ad cognitionẽ Dei, ſed ad ſui probationem; vt igne purgati,& ab ad[illegible]mixtione vitiorum carnalium defæcati,ſplende[illegible]ant examinatæ innocentiæ claritate,&c. Per pœ[illegible]narum genera Martyres in fidei teſtimoniũ cor[illegible]pora ſua holocauſtum voluerunt,vt in Dei domũ, id eſt in cæleſtis domicilij habitationẽ, conſum[illegible]matis hoſtiarum ſuarum ſacrificijs introirent. Sed quid tandem in hac corporum ſuorum obla[illegible]tione vouerunt? ſcilicet, vt per hæc martyrij ſui exempla gentes ad ſpem regni æterni erudirent. Qui enim tum Chriſtum prædicabant, non ſibi, quibus tum erat cognitus; ſed nobis, qui futuri adhuc eramus, vel quibus potius tum erat inco[illegible]gnitus, prædic[illegible] a[illegible] eorum prædicatio o[illegible]mni[illegible] ſeritati fid[illegible] mar[illegible] deſiderium ac[illegible]cendit. Non enim c[illegible] a[illegible] prædicabant, niſi vt fidei ſuæ & martyrij exem[illegible] Martyres e[illegible]rudirent,&c.

Ambroſius. 370.

Ad Pſal. 118. Octonario 2[illegible]. Non hi ſolùm perſecu[illegible]tores ſunt, qui viſuntur,ſed etiam qui non viden[illegible]tur, [illegible] m[illegible] plures perſecutores. Sicut enim v[illegible] [illegible] multis perſecutionis præcepta [illegible] etiam diabolus multos miniſtros [illegible] qui nõ ſolùm tantùm, ſed etiam intus [illegible] perſecutiones in animis ſingulorum. De [illegible] eſt perſecutionibus: *Omnes, qui piè vo[illegible]lunt [illegible] in Chriſto Ieſu, perſecutiones patiuntur.*

Tim. 3

Prudentius. 380.

Hymno 10. ad defunctorum exequias

[illegible] pater [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] & [illegible] aetre [illegible]
Tolerauerit aſpera mundi.
Mors ipſa beatior inde eſt,
Quòd per [illegible] tamina lethi
Via panditur ardua iuſtis,
Et ad aſtra doloribus itur.

Hymno Periſtephanon 13. de B. Cypriano.

Contra animos [illegible] ſed [illegible]tor Cyprianus incitabat,
Neque [illegible] virtutis honore diſcreparet,
Ne[illegible] ettum quis [illegible] degener timeret,
Eſſe [illegible] conſerat [illegible],
Quæ Deus ipſe viris [illegible] termina fortibus ſpopondit.
Me[illegible] dolorum [illegible] ſpo[illegible] minu, [illegible] pere[illegible]em:
Omne malum volucri [illegible] tempore tranſuolat recurſim:
N[illegible] quæ peragi [illegible] quiete donat
Se fore principium pul[illegible] ducem cruoris,
Seq, caput gladio ſubmittere, ſanguinem dicato,
Qui ſociare animam Chriſto velit, vt comes ſequatur.

Hieronymus. 390.

Epiſt. [illegible] ad Euſtochium de cuſtodia virginitatis c. [illegible] Hæc eſt ſola digna retributio, cùm ſanguis ſanguine com[illegible]u[illegible],& redempti cruore Chriſti pro Re[illegible]demptore libenter occumbimus. Quis Sanctorũ ſine certamine coronatus eſt? Abel iuſtus occidi[illegible]tur, Abraham vxorem periclitatur amittere. & ne in immenſum volumen extendam, quære, & inuenies ſingulos aduerſa perpeſſos. Solus in de[illegible]licijs Salomon fuit,& forſitan ideò corruit. *Quem enim diligit Dominus corripit: caſtigat autem omnem fi[illegible]lium quem recipit.* Nonne melius eſt breui tẽpore di[illegible]micare, ferre vallũ, arma ſumere, laſceſcere ſub lorica, & poſteà gaudere victorem, quàm impa[illegible]tientia vnius horæ ſeruire perpetuò?

Gen. 4.
Gen. 20
Prou. 3.

Epiſt. 139. Ad Cyprianum, explicans Pſalmũ 90. Quan[illegible]to in hoc ſeculo perſecutionibus, paupertate, ini[illegible]micorum potentia, vel morborum cruciatibus fuerimus afflicti, tanto poſt reſurrectionem in futuro maiora præmia conſequemur.

Gaudentius. 400.

Præfatione in ſuos Tractatus: *Quomodo in igne probatur aurum & argentum, homines autem acceſſi in ca[illegible]mino humiliationis:* vt vtrique guſtum perpeſſi tenta[illegible]tionum, & tribulationum onere inclinati, mini[illegible]mè in ſuperbiam iuſtitiæ ſuæ meritis erigantur, aliquid ſe,cõtra actuum ſuorum dignitatem,pati muſſitantes iniuſtum, quos non multò poſt im[illegible]mortalis præmij retributio ſubſequatur: ſed po[illegible]tiùs, vt in humilitate ſpontanea permanẽtes ſan[illegible]cti (ſcilicet virtutibus præditi, & humiles corde) probabiliores efficiantur in Chriſto. Sicut etiam venerandi Martyres extiterunt, qui cum beato Apoſtolo fideliter præſumẽtes *non eſſe condignas paſ[illegible]ſiones huius temporis ad ſuperuenturam gloriam, quæ re[illegible]uelabitur in Sanctis:* vniuerſa ſupplicia pro Domi[illegible]ni Chriſti nomine, omneſq; irrogatos corpori cruciatus æquiſſimo animo ſuſceperunt. Ipſum Dei Filium remuneratorem victricis patientiæ habituros, qui regnum cælorum ſeruis ſuis, vſque in finem fidelibus, largietur.

Eccl. 2.
Rom. 8.

Paulus Oroſius. 420.

Lib. [illegible] cap. 3. Chriſtus Chriſtianorum caput, ſal[illegible]uator bonorum, qui formam ſubſecuturis verbo & opere ſtatuens, qu[illegible] doceret patientes in perſecutionibus, [illegible] æ[illegible]rna exciperet, eſſe oportere, mox et Virginis partu editus, mun[illegible]do apparuit, à paſſionibus ſuis cœpit.

Philippus Presbyter. 430.

Lib. 3. in Iob cap. Præſ[illegible]ntibus [illegible]onibus ſi[illegible]liorum ſuorum Ec[illegible]ura & [illegible] quotiam non ingem[illegible], & plangi[illegible] [illegible] M[illegible]

2. Mac. 7.

[illegible] hęc [illegible] Ecclesia [illegible] quotidie contemplatur, quantam gloriam in æternum paria [illegible] pœnæ præsentes, protestione veritatis [illegible] ceptæ. Et ideo illud, quod sequitur: *Frustra [illegible] nullo timore cogente*, cum [illegible] pronuntiat [illegible] liquantulum [illegible] leg[illegible] vt non frustra intelligatur, siue pro nihilo laborasse, quoniam [illegible] Dei timore cogente Ecclesia [illegible] vt filios suos ad tentationes & seculi huius mol[illegible] præparare, sperans vtique à Deo pro his malis temporaneis eorundem filiorum suorum gloriæ & incorruptionis beatitudinem sempiternam.

Iob 7.

Leo Primus. 450.

Sermone 9. de Quadragesima. Sicut totius est corporis piè viuere, ita to[illegible] est te[illegible] crucem ferre. quæ meritò ferri vnicuique suadetur, quia proprijs modis atque mensuris ab vnoquoque toleratur. Vnum nomen est persecutionis, sed non vna est causa certaminis: & plus plerumque periculi est in insidiatore oc[illegible], quàm in hoste manifesto. B. Iob alternantibus bonis ac malis mundi huius eruditus, piè veraciterque dicebat: *Nonne tentatio est vita hominis super terram?* Quoniam non solis doloribus corporis atque supplicijs anima fidelis impetitur, verùm etiam salua incolumitate membrorum graui morbo vrgetur. si carnis voluptate mollitur, &c. Per istum agonē ad præmia æterna tendentibus in eo maximè diaboli insidiatur astutia, vt quorum peruertere non potest probitatem, subruat fidem.

Prosper. 460.

Epigrammate 23.

Quod plerumque mali in Sanctos sæuire sinuntur,
Quodq; bonis praui sæpe nocere queunt,
Absque Dei nutu non fit, qui corda suorum
His etiam bellis glorificanda probat.
Crescunt virtutum palmæ, crescuntq; coronæ,
Mutantur mundi prælia pace Dei.

Cap. 37.

[illegible] mundo moritur diuino fonte renascens,
Filij, nouam vita, qui [illegible] pelitur aqua.
Fraudati non sunt sacro baptismate Christi,
Fons quibus ipsa sui sanguinis vnda fuit:
Et quicquid sacri fert mystica forma lauacri,
Id totum impleuit gloria martyrij.

2. Tim 3. Ad Psal. 125. *Omnes, qui volunt in Christo piè viuere, persecutionem patientur*: & molestia laborum sanctarum est causa lachrymarum. Sed *tempus flendi,*
Eccl. 3. Gal. 6. *tempus est seminandi*, quia opera charitatis, quæ releuandis hominum miserijs adhibentur, æternorum messem pariunt gaudiorum.

Cæsarius Arelatensis. 470.

Homilia 15. Ergo capitalia crimina committentes, superbi & impij, ideo tibi videntur esse beati, quia nihil mali in hoc seculo patiuntur. Audi de talibus Scripturam dicentem: *In labore hominū non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur.* [illegible] in hoc sæculo minimè flagellabuntur, quia pro nimietate [illegible]lerum suorum æterno supplicio reseruantur. Nam Dominus ac Deus noster, qui istos pro [illegible] iustitia castigare dissimulat, si [illegible] suos [illegible] tribulationibus exercet [illegible]

Heb. 12. [illegible] *Deus omnem fi[illegible]*

Apoc. 3. Et [illegible] *vos amo ar[illegible]*, [illegible]

[illegible]

S[illegible] 4[illegible]

[illegible] *de [illegible]* No[illegible]

[illegible]

[illegible] indagine [illegible]
[illegible] tare.

Boëtius. 500.

De consolatione Philosophiæ l[illegible] At [illegible] etiam nostris ma[illegible] cumulus accessit, [illegible] m[illegible] plurimorum non rerum merita [illegible] na spectat euentum [illegible] tantum [illegible] esse [illegible] visa, quæ feliciter [illegible] merit. [illegible] æstimatio bona prima omnium [illegible] Qui [illegible] populi [illegible] mores, quàm d[illegible] pl[illegible] remit[illegible]. Hoc tantum [illegible] xerim, vltimam esse aduersæ fortunæ sarcinam, quòd, dum miseris aliquod crimen [illegible] perferunt, meruisse creduntur. Et ego qui [illegible] nis omnibus pulsus, dignitatibus exutus, existimatione fœdatus, ob beneficium pertuli [illegible] um. Videre autem videor nefarias [illegible] officinas, gaudio, lætitiaque fluitantes, per[illegible] quemque nouis delationum fraudibus [illegible] iacere bonos nostri discriminis te[illegible]ore p[illegible]tos, flagitiosum quemque ad audendum q[illegible] facinus impunitate, ad efficiendum ver[illegible] incitari: insontes autem non modo securi[illegible] rùm etiam ipsa defensione priuatos.

Metro 5. libri 1.

Nam cur tantas lubrica versat
Fortuna vices? premit insontes
Debita sceleri noxia pœna:
At peruersi resident celso
Mores solio, sanctaq; calcant
Iniusta vice colla nocentes.
Latet obscuris condita virtus
Clara tenebris, iustusq; tulit
Crimen iniqui.
Nil periuria, nil nocet ipsis
Fraus, mendaci compta colore:
Sed cùm libuit viribus vti,
Quos innumeri metuunt populi,
Summos gaudent subdere Reges.

Alcimus Auitus. 500.

De Diluuio:

Has inter miseri feruentia funera mundi
Prægnans insanis pulsatur motibus arca,
Compagesq; tremunt, stridens iunctura laborat:
Nec tamen obstructam penetrat vis improba, quanquā
Verberet, & solidam fluctu feriente fatiget.
Non aliter crebras Ecclesia vera procellas
Sustinet, & sæuis nunc diuexatur ab vndis.
Hinc gentilis agit tumidos sine more furores,
Hinc Iudæa fremit, rabidoq; hanc impedit ore.
Hæreseon vesana furens exinde ch[illegible]is
Concutit, & Græcum sapientia stulta Sophorum.

Symmachus PP. 500.

Epistola ad clerum Dardaniæ. Vbi [illegible] menuum stupenda patientia, pro[illegible] tenta nudari, ne de spe æternæ hær[illegible] d[illegible]ret, qualuis ambiens passiones, n[illegible] bili[illegible]us bonis iudicaretur indign[illegible] la maiora documenta sunt fi[illegible], quàm, [illegible] fortitati [illegible]uadet, [illegible] bder[illegible] p[illegible]ni. qui pr[illegible] periculum [illegible] secution[illegible] rit dignum [illegible] [illegible] Vnusquisque ex[illegible] d[illegible]mum [illegible] [illegible] humana, C[illegible]

H[illegible]

[illegible]

licet gloriam, quæ in nobis Apoſtolo ennuntiante reuelabitur? Abſit, nec quicquem à Chriſti charitate nos ſeparet. Quãta eſt tribulatio, ſi gloriam parit? materia proſperorum eſt, quæ putatur aduerſitas: dũ inclinamur, erigimur. Nemo baberet futuram remuneratione͂, niſi neceſſitates præſentium ſuſtineret. Videte quanto opere hominũ terrena meſſis aſſurgat. Quanto eſt igitur labore procurandum, vt cœleſtia dona non pereant? Quieta eſt negligentium vita, ſed non voti opulenta

Luc. 10. ſubſtantia. Dignus eſt operarius, vt fructum mercedis accipiat: indiſcreta paſſim pietas cum impietate langueſceret, ſi examinatio bonos à malis diuiſura ceſſaret. gratum admodum ſpectaculum Domino eſt in agone iuſtorum: nec quicquam ita ſupernam gratiam conciliat homini, ſicut aduerſorum impetus patienter excepti. Quis miles ſub pacis ſecuritate meretur?

Primaſius. 540.

Ad cap. 4. epiſt. ad Romanos: Gloriantur Sancti de tolerantia tribulationis ſine periculo vanitatis. Non ſolùm enim in gloria ſpei, ſed etiam in ſaluberrimis nobis tribulationibus gloriemur: ſcientes quantam habeant remunerationem, ſicut

Iacobi 1. ait Iacobus: *Omne gaudium*, ait, *fratres mei exiſtimate, cùm in tentationes varias incideritis.* Et illud: *Beatus vir qui ſuffert tentationem; quia cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ.* De tribulatione enim glorioſa permittitur nobis vt gloriemur, &c. Optant fideles aliquid pati pro nomine Domini, vt acquirant de tribulatione finienda præmia ſine fine manſura.

Caſſiodorus. 540.

Ad Pſal. 37. Quapropter in afflictionibus aſperis gaudeamus, carnis noſtræ cruce lætemur: quoniam hoc nos ab æterna pœna liberet, quod hic ꝓpter Dominum momentanea celeritate diſcruciat.

Ad cap. 4. Canticorum: Duobus modis probatur Eccleſia, terroribus videlicet, & blandimentis. Quòd autẽ dicit: *Surge Aquilo, & veni Auſter*, nõ imperat malis, nec cogit eos ad mala facienda; ſed permittit, & facultatem illis dat, vt poſſint ſæuire contra Eccleſiam, quatenus per illorũ malitiam Eccleſia probetur, & illi grauius puniantur. Nouit enim Dominus malis hominum bona quædã facere: ſed ipſam perſecutionem in poteſtate ſua habet, vt non tantum ſæuiant, quantum volunt. Quò enim acerbius Eccleſia concutitur, eò maiorem virtutum odorem ex ſe emittit.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 3. Moralium cap. 5. Ecce cùm beatus Iob tot rerum damna ſuſtinet, tot funeribus pignorum percuſſus dolet, tot vulnera tolerat: dum decurrentem ſaniem teſta radit, dum per putredinem defluens in ſterquilinio reſidet, intueri libet quid eſt, quòd omnipotens Deus quos ſibi iam charos in æternum conſpicit, tam vehementer quaſi deſpiciens affligit. Ecce autem dum beati Iob vulnera cruciatusq; conſidero: repente mentis oculos

Matt. 11 ad Ioannem reduco, & non ſine grauiſſima admiratione perpendo, quòd ille prophetię ſpiritu intra matris vterũ impletus, &c. ab iniquis in carcerem mittitur, & pro puellæ ſaltatu capite truncatur, & vir tantæ ſeueritatis pro riſu turpium moritur, &c. Quid eſt, quòd Deus omnipotens, ſic vehementer in hoc ſeculo deſpicit, quos ſic ſublimiter ante ſecula elegit, niſi hoc, quod pietati fideliũ patet: quoniã idcirco ſic eos premit in infimis, quia videt quo modo remuneret in ſummis: & foras vſque ad deſpecta deijcit, quia intus vſq; ad incomprehẽſibilia perducit? Hinc ergo vnuſquiſq; colligat, quid illic ſint paſſuri, quos reprobat; ſi hic ſic cruciat, quos amat. Aut quo modò ferientur, qui in iudicio arguendi ſunt: ſi ſic eorum vita premitur, qui, ipſo iudice teſte, laudantur?

Lib. 7. in Iob cap. 7. Sancti viri cùm de occulta erga ſe diſpoſitione ſuſpecti ſunt, plus proſpera ipſa pertimeſcunt: tentari appetunt, flagellari concupiſcunt, quatenus incautam mentem metus & dolor erudiat, ne in hac peregrinationis via, hoſte ex inſidijs erumpente, ſua eam deterius ſecuri-

Pſal. 25. tas ſternat. Hinc Pſalmiſta ait: *Proba me Domine, & tenta me.* Hinc iterum dicit: *Ego ad flagella paratus*

Pſal. 37. *ſum.* Quia enim viri ſancti mentis ſuæ corruptionis vulnus ſine putredine non eſſe conſiderant, libenter ſe ſub manu medici ad ſectiones parant: vt aperto vulnere, virus peccati exeat, quod ſana cute intus occidebat. Vnde & adhuc ſubditur: (*Et hæc mihi ſit conſolatio, vt affligens me dolore, non parcat.*) Electi quique cùm perpetraſſe ſe illicita nouerũt, ſed perſcrutantes inueniunt, quia nulla pro illis aduerſa perpeſſi ſunt, in immenſæ formidinis terrore tabeſcunt, pauore æſtuant, ſiniſtris agitati ſuſpicionibus laborant: ne in æternum ſe gratia deſerat, quos in præſenti vita mali ſui retributio nulla caſtigat: timent, ne vltio, quæ ſuſpenditur, grauior in fine ſeruetur: feriri paterna correptione deſiderant, & dolorem vulneris medicamina ſalutis putant.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De Summo bono lib. 3. cap. 1. Iuſtus in pœnis gaudere debet, & impius in proſperitatibus timere. Neque à iuſto, neque à reprobo Deus miſericordiam ſuam ſubtrahit. Nam & bonos hic per afflictione͂ iudicat, & illic remunerat per miſerationem: & malos hic remunerat per temporalem clementiam, & illic punit per æternam iuſtitiam.

Eucherius Gallus. 640.

In lib. 2. Regum cap. 8. Ab electis ſuis iniquitatum maculas ſtudet tẽporali afflictione tergere, quas in perpetuum non vult vindicare.

Cap. 10. Sic itaq; electorum deſideria dum premuntur aduerſitate proficiunt, ſicut ignis flatu premitur, vt creſcat, & vnde quaſi extingui cernitur, inde roboratur. In eo namque oſtendimus, quanta ad Deum cupiditate flagramus, ſi non ſolùm ad eum per tranquilla, & mollia; ſed etiam per aſpera, & dura tranſimus.

Martinus Primus. 650.

Epiſtola 2. ad Amandum Epiſcopum: Suggeſtum eſt nobis, eo quòd Presbyteri, ſeu Diaconi, alijq; ſacerdotalis officij poſt ſuas ordinationes in lapſu coinquinantur: & propterea nimio mœrore fraternitatem tuam aſtringi, velleq; paſtorale obſequium pro eorum inobedientia deponere, & vacationem ab Epiſcopatus laboribus eligere, & in ſilentio atq; otio vitam degere, quàm in his, quæ tibi commiſſa ſunt, permanere, dicente Domino:

Matt. 10. *Beatus qui perſeuerauerit vſque in finem.* Vnde namq; beata perſeuerantia, niſi de virtute patientię? quia

2.Tim.1 ſecundùm Apoſtolicam prædicationem: *Omnes, qui voluerint in Chriſto piè viuere, perſecutiones patientur.* Ideoq;, frater chariſſime, non vos afflictionum amaritudo à pio mentis veſtræ propoſito coarctet recedere, cõſiderans quanta pro abſolutione noſtri & liberatione Creator Dominusq; noſter pertulerit, quibúſve ſe contumelijs afficiẽdum tradiderit; vt nos à vinculis poteſtatis diabolicæ liberaret.

Beda. 700.

Lib. 2. in Prouerbia Salomonis cap. 15. Omne tempus populi Dei, quamdiu in præſenti pauper eſt, afflictionibus abundat, & ærumnis: quia necdum ad

Ephes. 5 diuitias ſupernæ bonitatis, & perpetuæ manſionis peruenit. Vnde Apoſtolus monet: *Redimentes tempus, quia dies mali ſunt.*

Lib. 2. ad cap. 1. Canticorum: Sancta Eccleſia, ſi fieri poſſet, ſemper in tranquillitate mundanæ pacis Domino famulari, & ſobolem ei cæleſtem propagare, atque educere deſiderat. At verò ipſe crebris eam in præſenti tribulationibus exerceri diſponit, quò mundior ad perpetua bona perueniat, & ne, ſi cuncta temporalia fortè proſperè currant, incolatu præſentis exilij delectata, minus cæleſtem patriam ſuſpiret.

Ad Pſal. 8. Quid agitur in tanta perſecutione naturum, & tribulatione bonorum: quando ſcilicet ipſi boni flagellantur, atque omnibus modis anguſtiantur, quàm vt mortalia corpora eorum velut eſca baſtijs terræ proijciantur, animæ eorum in apothecas æternæ beatitudinis recondantur?

Aponius. 700.

Lib. 1. in Cantica: Nullum aliud ferramentũ fortius potuit reperire, per quod antiquæ ſcoriæ animæ limarẽtur, niſi martyrij limam: per quod in tormentorum fornace poſſit anima, quantalibet ſordium peccatorũ mole ſit circũdata, in ſuo ſanguine renouari: per quod perfecta ſit columba, & in Chriſto immaculata.

Lib. 2. Si quis in Chriſti vineam venerit, & in ea ſaniſſimis ſermonibus, & vitæ ſanctæ exẽplo culturam impenderit, hunc perſequuntur, contra hunc pugnant huius generis homines, & inflammãte diabolo acutiſſimis contra eum verborum iaculis concitantur ad pugnam.

Lib. 3. Cùm ergo ad multas infirmitates à diabolo inflictas ſanandas, multas à Deo correptiones patienter pertulerit anima, vel diuerſas pro eius nomine illatas gaudẽs ſuſtinuerit paſſiones, faſciculus myrrhæ efficitur ei Chriſtus, ad omnes vitiorum morbos de pectore eius expellendos.

Alcuinus. 750.

Ad cap. 16. Ioannis: Sancta Eccleſia, quamdiu in mundo ſpiritualium virtutum profectibus inſiſtit, nunquam mundi tentationibus exerceri deſiſtit. At cùm, deuicto laborum certamine, ad palmam peruenerit, iam non meminit preſſuræ præcedentis, propter gaudium perceptæ retributionis. *Non ſunt* enim *condignæ paſſiones huius temporis ad*
Rom. 8. *ſuperuenturam gloriam, quæ reuelabitur in nobis.*

Ad cap. 3. Eccleſiaſtis: Quamdiu in hoc ſeculo ſumus, tempus eſt belli: cùm migrauerimus autem de hoc ſeculo, pacis tempus adueniet. Nemo ergo nunc ſe putet eſſe ſecurum in tempore belli, vbi certandum eſt, & Apoſtolica arma tractanda, vt victores quondam requieſcamus in pace.

Idiota. 780.

Lib. 2. de contemplatione veræ patientiæ cap. 1. Omnipotens ſempiterne Deus, miſericordiam tuã nobis miſeris tribuis inceſſanter, dum tribulationes & aduerſitates ſuper nos multiplicas, quæ non ex odio procedunt, ſed potius ex amore. Nam ſuperbenedictum Filium tuum, coæternum & connaturalem, quem dilexiſti, & diligis, tribulationes multas & diuerſas propter nos miſeros peccatores ſuſtinere voluiſti. Vnde filijs adoptatis ſufficere debet, ſi ſic à te miſericorditer diligantur, ſicut diligis Filium tuum proprium. Quòd ſi ſuperbenedictus Filius tuus nos diuerſis flagellationibus flagellat, non ex hoc ſe nobis oſtendit inimicum, ſed potius verum amicum, ſicut ipſe
Ioan. 14. ſuis diſcipulis dicebat: *Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos.* Et *Quos amo, arguo & caſtigo.* Vnde quamuis omnis fortuna ſit timenda, tamen magis timenda eſt proſpera, quàm aduerſa: quia hæc quidem ſæuiendo erodit, illa autẽ blandiendo ſeducit: hæc illuminat hominem, illa excæcat: iſta mentis oculos aperit, illa claudit.

Cap. 4. Aperi oculos tuos, Rex æterne, aperi oculos tuos, & vide tribulationem meam, vt aſpectus tui benignitate eam cum patientia tolerem & cum gratiarũ actione ſuſtineam: quia ſi ſic miſericorditer mecum agas, ſuperabitur in me tribulatio carnalium affectionum [illegible] Nam ſicut mare AEgyptios operuit, & Iſraelitis Exod. 14
non nocuit: ſic amaritudo tribulationum opera vitiorum impediet, & virtutum opera iuuabit, ſicut ſcriptum eſt: *Curatio,* id eſt tribulatio, *ceſſare faciet peccata maxima.* Tribulatio reddit hominem ſecurum iudicij: quia non conſurget duplex tribulatio. Oſtendit præterea ſalutem æternam: quia *ſi compatimur, & conregnabimus.* Rom. 8.

Ambroſius Anſbertus. 780.

In Apocalypſim lib. 2. cap. 2. In hac ærumnoſa peregrinatione, in hoc carceris exilio tribulationem exterius patitur Eccleſia, cum aut ab aduerſarijs probra, vincula, carceres, verbera, famem, ſitimque tolerat; gladij quoque ac diuerſorum tormentorum excipit mortem: aut cùm à ſeipſa laboribus, fatigationibus, ieiunijs, vigilijsque laſſata, penè ſuccumbit. Quæ nimirum etſi interiori cõſolationem, exteriori tamen homini tribulationem afferre videntur. Affligitur quoque aliquando tribulationis interna penuria, cum, reſiſtente ſpiritui carne, necdum plenè vitia ſuperare, vel extinguere valet.

Haymo. 800.

Lib. 2. in Apoc. cap. 3. Quinque ſunt modi ſpecialiter, quibus à Domino flagellantur homines: quãdo ad augmentanda merita; ſicut Iob, & Tobias: aliquando ad cuſtodiam virtutum; vt D. Paulus: aliquando vt peccata præterita corrigãtur; ſicut paralyticus, cui dicitur: *Ecce ſanus factus es,* &c. aliquando non vt emendentur, ſed vt duplici pereant perditione; vt Antiochus, & Herodes: aliquando vt Dei gloria per hoc oſtendatur manifeſta; vt Lazarus, & cæcus natus. Sed electi quocunque modo affliguntur, meliores efficiuntur ex flagello.

Angelomus. 830.

Ad cap. 25. lib. 1. Regum fol. [illegible]. Sic in hoc ſeculo electi preſſuris tribulationum coanguſtantur, vt his admoniti, arctius ad inuicem mutua charitate connectantur, & ad inuicem coadunati manu ſui Redemptoris in perpetuum conſeruentur. At verò reprobi quanto latius in hac vita voluptatibus proprijs, veluti liberi, dimittuntur: tanto longius in futuro à diuinæ viſionis gloria proijciuntur, vt de eis meritò dicatur: *Et quidem ipſi de manu tua expulſi ſunt.*

Rabanus Maurus. 850.

Epiſtola ad Simonem Magnum Sacerdotem: Vbi Chriſtus in cauſa eſt, non eſt verendum odium prauorum, ſed amplectendum. Felix qui cum Chriſto coadiunctus odium ſuſtinet mundi. Separat ergo ſe à corpore, qui nõ vult odium ſuſtinere cum capite. Proinde ſancti Martyres pœnas contemnebant perſecutorum, vt ſuo corpori iungerentur in regno cælorum.

Remigius Antiſiodorenſis. 880

In Pſal. 9. Guſtata amaritudine magis deſideratur dulcedo. Quanto magis tribulatio huius vitæ exacerbat pios, tanto magis deſiderant vitam illam, vbi nulla perſecutio erit: ſi enim hic eſſent in lætitia, non tantopere deſiderarent. Et hæc eſt vtilitas, quam preſſura in fidelibus operatur.

Eulogius Cordubenſis. 880.

Ad Floram: Paratus eſt [illegible] Dominus

Ieſu

SANCTOS POST DISCESSVM

EX HAC VITA NVLLIS AMPLIVS MALIS AF- [illegible]

NEGANT.

[illegible]

ASSERVNT SACRA LITERA.

[illegible]

ASSERVNT PATRES GRÆCI

[illegible]

ARTICVLVS TERTIVS

SANCTORVM ADHVC IN COR-PORE MILITANTIVM PRO ALIIS PRE-CES APVD DEVM MVLTVM VALERE

NEGANT

[illegible]

1550. [illegible]

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

[illegible]

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullian. 200.

[illegible]

[illegible]
SANCTOS IN CAELO TRIVM-PHANTES PRO NOBIS ORARE, QVANDO [illegible]

NEGANT

[illegible]

ASSERVNT PATRES GRAECI

firmati ad bonam confeſſionem Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Laudatione in ſanctam Pelagiam cap.15. Faxit Deus, vt ſanctæ virginis, & eorum, qui ſimiliter certauerunt, orationibus ac precibus,& vt hæc & alia, quæ dicta ſunt, diligenter memoria teneatis,& vt ad opos ipſum omnia referentes, in omnibus ad finem vſque Deo grati ſimus.

Sermone de Iuuentino & Maximo Martyribus: Vt milites vulnera, quæ ſibi in prælijs ſunt inflicta,regi monſtrantes fidenter loquuntur: ſic hi inſecta capita geſtantes, & in medium afferentes, quæcumque voluerint apud Regem cælorum impetrare poſſunt.

Homilia de Pœnitentia : Quicumque Sanctos vocauerit luminaria mundi non peccabit, non ſolùm dum eſſent in corpore, ſed etiam magis nũc, quando de hac vita migrauerunt. Gratia enim & merita Sanctorum morte non minuuntor. Tunc quidem piſces capiebant ad mortem,nunc homines capiunt ad ſalutem.

Laudatione in ſanctum Ignatium Martyrẽ: Quæ quidem omnia conſiderantes, cum omni gaudio atq; lætitia ſacrum hunc locum frequentemus,vt cõtubernij, menſæq; cæleſtis participes cum Sanctis fieri valeamus, precibus ipſorum Sanctorum, & gratia ac benigoitate Domini noſtri Ieſu Chriſti.

In Liturgia: Interuentibus Sanctorum tuorum ſalua nos Domine. Precibus ſanctorum toorum ſaloa nos Domine. Sancti Ioannis Baptiſtæ Prophetæ ac Præcurſoris,Sanctorum & nominatiſſimorum Apoſtolorum, & Sancti huius,cuius memoriam agimus, & omnium Sanctorum ſupplicatioobus viſita nos Deus.

Philo Carpathius. 420.

In Cantica ſuper illa verba: *Adiura vos filia Hieruſalem.)* Cæleſti ſponſõ nũc beati illi (*Apoſtolorum, Prophetarum, ac Martyrum*) ſpiritus in cæleſti illa Hieruſalem feliciſſimè aſſiſtunt, ac ſupplicãt pro ſponſa hac militanti, mortali carne adhuc velata, ſtudioſa tamen ſui diuini ſponſi, planeq; percupida illius aſſequendi.

Palladius. 420.

In hiſtoria ſanctorum Patrum cap.52. Apollo videbat quaſdam reuelationes. Vidit enim ſuum fratrem natu maximum, qui ipſequoque fuerat cõſummatus in ſolitudine. Videbatur ergo eõ videre ſedẽtem in eodem throno cum Apoſtolis, cùm et reliquiſſet ſuarum virtutum hæreditatem, & ſic pro ipſo intercedebat Deum rogans,vt eſſet velox eius translatio.

Nilus. 420.

Extat actione 4. Synodi Nicænæ 2.

Epiſtola ad Heliodorum: Galata bonus ſenex, filio à Barbaris capio, abſcõdens ſe in abdita quadam montis ſpelunca, luctu mœroreq; conficiebatur, Dominumq; noſtrum Chriſtum per interceſſionem Platonis patris Martyris ad cõmiſeratione͂ ſolicitabat : idem quoque filius in vinculis per eioſdem Martyris patrocinium tentabat. Vtrorũque preces exaudiæ ſunt,&c.

Sabinus Conſtantiæ Cypri Epiſcopus. 430.

Extat in vita Epiphanij.

Epiſtola ad Polybium : Sancte pater Epiphani, ſcio & credo, quòd ſicut, cùm in hac vita degeres,Deum exorabas, ita etiam nunc quoque potes, & aliquid amplius, &c.

Theodoretus. 450.

Lib.8. Græcarum affectionum : Martyrum corpora non ſingula quidẽ ſingulis monumentis conduntur, ſed ciuitates, oppida,paganiq; conuentus hęc inter ſeſe ſortitò partiti ſunt, laborantibusq; animis ac ægrotis corporibus ſalutares eos confiteri non ceſſant: nihiloq; ſecius vrbium cuſtodes ac locorom Præſides venerantur,quorum precibus ac interuentu apud Deum vtẽtes, per eos demum diuina munera conſequuntur,&c. Hi igitur ſunt verè hominum duces, principes,propugnatores, cuſtodes, per quos à nobis inſortunia auertuntur, proculq; arcentur, quæ à dæmonibus inferuntur mala.

In ſanctorum Patrum hiſtoria cap.3. de S. Marciana: Ego huic narrationi finẽ impooens,rogo,& quæſo, vt per horum interceſſionem diuinum conſequar auxilium.

Cap.18.de Euſebio: Ego autem rogo, vt illam conſequar interceſſionem, quam huc vſque percepi, dum adhuc eſſet ſuperſtes.Credo enim eum viuere, & habere puriorem ad Deum fiduciam.

Cap.27.de Baradato: Mihi autem detur, vt eorum ſuffultus precibus, non ſim procul ab hoc moote; ſed paulatim conſcendam, & me eorum contemplationis voluptate explcam.

Marcus Gazæus. 460.

De S.Porphyrio: Et nunc eſt in Paradiſo deliciarum, intercedens pro nobis cum omnibus Sanctis, quorum precibus miſerebitur noſtri Deus.

Ephræm Cherſonis Epiſcopus. 500.

Narratione de S.Clemente In Dei mandatis pro viribus ambulemus, vt & ſancti Martyris Clementis fruamur interceſſionibus, & ineffabilia & æterna Dei bona conſequamur gratia & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Ioannes Patriarcha Conſtantinopolitanus. 510.

Epiſtola ad Hormiſdam: Vndè rogo Deum,ſemper eam (*Eccleſiam Romanam*) inſeparabilem permanere orationibus ſanctorum Apoſtolorum,& tuæ precibus ſanctitatis.

Procopius Gazæus. 520.

Ad caput 4. Geneſ. *Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me.*) Hoc loco ſanguis pro anima accipi poteſt veriſſimè. Nam Deus exaudit Sanctos, etſi mortui fuerint,eos immortalem vitam viuere præſumendo.

Dorotheus Archimandrita. 530.

Doctrina 7.de accuſatione ſui ipſius Deus ipſe oos intelligere iſta faciat, precibus meritisq; Sanctorũ. Amen.

Marianus Monachus. 540.

Supplicatione ad Iuſtinianum Imp. Implendo itaq; quæ à ſancto Agapeto iuſtè & canonicè iodicata fuère, & per veſtram generalem ſanctionem ipſe confirmando, taliaq; de cætero præſumi interdicendo, illius beatam animam coletis; quæ cùm Deo proximior ſit, eò quòd vinculo terræ & carnis huius ſoluta ſit,& fiduciam ex proprijs operibus adepta, pro pace & ſalute veſtræ pietatis intercedit.

Extat in 5. Synodo Conſtantinopolitana act.1.

Timotheus Alexandrinus. 540.

In vita S.Manæ: Ab eo die credidit magna multitudo gentilium & hæreticorum, admirantes & ſtupentes, quòd Deus per Sancti iotercessionem curet omnem animam,&c. Eotropius verò laudauit & beoedixit Dominũ Deum & omnes Sanctos eius,qui per ipſos dat ſalutem populo.

Procopius Cæſareenſis. 550.

Oratione 1.de ædificijs Iuſtiniani Deinde Diuis Priſco & Nicolao nouum templum extruxit,vbi iam Byzantini (vt plurimum) morantur, publicè illos Diuos & opitulatores venerantes & obſtupeſcentes. Circa ſinus terminum in arduo ſatis, &

edito loco, ſanctis Coſmæ & Damiano olim templũ dedicatum eſt. Vbi Iuſtinianũ grauiter ægrotantem, & iam morituri ſpeciem præbentem, iſti Diui per ſomnũ & viſum apparentes, curauerũt.

De bello Gothorum Lib. 1. Hanc muri partem cùm demoliri tunc primùm Beliſarius niteretur, & iteratò ædificare cœpiſſet, obſtitêre Romani, Petrum Apoſtolum pro indubitato ſe comperiſſe aſſeuerantes, eius loci tuẽdi pollicitum curam ſe ſuſcepturum. Quod vtique Romanis ex voto ſucceſſit: quandoquidem nec eo die, quo per Gothos ſunt mœnia oppugnata, nec per omne id tẽpus, quo vrbem obſederant barbari, hoſtilis vis vlla ad hunc locum peruenit, nec planè vnquam eodem tumultuatum eſt.

Georgius Presbyter. 600.

In vita Theodori Archimandritæ: Sed, inquit, commẽdo te Deo, & ſancto eius Martyri Gregorio, vt te à periculis integrum conſeruet, &c. Vtinam S. Theodori precibus ad Dei noſtri tribunal miſericordiam conſequamur, & ſimul cum ipſo cæleſti regno potiamur.

Ioannes Moſchus. 610.

In Prato ſpirituali cap. 148. Gratias tibi ago dominator Chriſte Deus noſter, quia cùm indignus ſim, veritatis tuæ præconem me facere dignatus es, & per orationes ſeruorum tuorum Petri & Leonis paruam & modicam alacritatẽ noſtram, tamquam duo viduæ minuta, ſumma & ineffabili tua benignitate ſuſcipere dignatus es.

Euſtachius Presbyter. 620.

Oratione in S. Eutychiũ: Appoſitus eſt Patriarchis Patriarcha, Martyribus Martyr, Apoſtolis Apoſtolus, qui per eorum veſtigia ſemper inceſſerat, vbi ſanctorum Apoſtolorum Andreæ, Lucæ, & Timothei corpora conquieſcunt, ante ipſum altare, ad baſin eius, vt ne poſt obitum quidem ab altari ſancto corpus eius recederet: cũ anima eius altari in cælis aſſiſteret, atque ibi cùm ſanctis Angelis & Apoſtolis pro vniuerſo populo preces effunderet. Æquum erat, vt corpus, quod cum illa anima ſimul inceſſerat, & certamina pertulerat, nunquam ab almo altari ſeiungeretur, ſed cum populi ſacerdote ſupplicante, & munera Deo offerente, pro populo ſuo, & ciuitate quodammodo ſupplicaret. Nam corpora Sanctorum parem
Pſal. 115. cum animis ipſorum vim habent: *Pretioſa enim in conſpectu Domini mors Sanctorum eius:* Et: *Protegam*
4 Reg. 19 *ciuitatem hanc,* inquit Dominus, *propter me, & propter Dauid ſeruum meum.* Magnæ nobis cõſolationi ſunt
Heb 11. Sancti, qui *per fidẽ expugnauerunt regna, adepti ſunt repromiſſiones,* & plus valent poſt vitæ commutationem.

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

Oratione de ſanctorum Angelorum excellentia: Tu ergo vniuerſorum Rex, iuſtorum numero me accerſe, tuiq; gaudij, inculpatæ Matris tuæ, Angelorumq; ſanctorum, & Apoſtolorum, & Prophetarum, & Martyrum, & iuſtorum omnium, qui à ſeculo fuerunt, precibus intercedentibus, conſortes nos effice.

Germanus Patriarcha Conſtantinop. 720.

De Feſto Annuntiationis Mariæ: Ipſius precationibus Deus mundo pacem largitur, & animabus noſtris magnam miſericordiam.

Epiſtola ad Ioannem Epiſcopum Synaden: Ancillam autem & matrem Chriſti exiſtentem, verè pro genere noſtro intercedentem præſentiſſimè, ita vt Dominus ſalutem noſtram diſpenſet, illa verò materno affectu pro nobis poſcat, agnoſcimus: Sanctos denique omnes, tamquam conſeruos noſtros, & eiuſdem nobiſcum naturæ participes, gratiſſimos Dei miniſtros, & hac gratia à Deo donatos, vt beneficia à Deo data nobis miniſtrent.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 4. ca. 16. Sancti in mortuorum numero minimè habendi ſunt. Ex quo enim ipſamet vita, ac vitæ auctor, inter mortuos aſcriptus eſt, eos qui in ſpe reſurrectionis, fideiq; erga eum, diem extremum clauſerunt, mortuos haudquaquam appellamus. Qui enim mortuum corpus miracula edere queat? Quonam itaque modo per ea dæmones expelluntur, morbi profligantur, ægroti ſanantur, cæci proſpiciũt, leproſi mundantur, tentationesq; ac mœrores diſcutiũtur, ac deniq;
que *omne donum optimum à Patre luminum,* eorum opera ad eos, qui fide minimè dubia poſtulant, deſcendit? Quid non laboris ſuſcipias, vt patronum quendam nanciſcaris, qui te mortali regi offerat, ac tuo nomine ad eum verba faciat? An non igitur ij honorandi ſunt, qui totius humani generis patronos ſe profitentur, ac Deo noſtri cauſa ſupplicant? Iacobi 1.

Sermone extremo de defunctis: Ita contingat Domine, vitæ dator, intercedente puriſſima Matre tua, materiaq; carentibus ac venerandis Angelis tuis, atque omnibus ſimul Sanctis tuis, qui tibi ab orbe condito grati fuerunt.

Hiſtoria Barlaam cap. 40. Vtinam autem vos, qui hanc animis vtilem hiſtoriam legitis, atque auditis, ad eorum partem aſciſcamini, qui Deo vitæ ſuæ rationes probauerunt, per orationes & interceſſiones beatorũ virorum Barlaam & Ioſaphat, de quibus hæc hiſtoria contexta eſt.

Synodus Nicæna Secunda. 790.

Act. 3. & 6. Cum Dei timore omnia agamus, poſtulantes interceſſiones incontaminatæ Deiparæ, & ſemper Virginis Mariæ: item Angelorũ, omniumq; Sanctorum.

Taraſius Conſtantinop. 790.

Epiſtola ad Ioannem Presbyterum: Poſcimus interceſſionem intemeratæ Dominæ noſtræ Deiparæ, ſanctorum item Angelorum, omniumq; Diuorũ & patrum noſtrorum.

Nicephorus Patriarcha Conſtantinop. 813.

Epiſtola ad Leonem tertium. Eorum bonorum hæredes efficiamur, quæ in Chriſto vero Deo repoſita ſunt non indignis: idq; immaculatæ inculpatæq; Matris eius, & omnium Sanctorum interceſſione: Amen.

Ignatius Nicænus. 830.

Oratione in S. Taraſiũ: Tu verò mercedẽ ac remunerationem à Deo acceperis, interceſſorem, defenſorem, & propugnatorem, & tuæ ſpei adimpletorem, quem ex Deo dilexiſti, habens Taraſiũ: qui & ſuis ad Deum interceſſionibus affatim & ſecurè præbeat, quæ ſunt vſui ad hanc caducam vitam: & præſtet, vt tuæ vitæ ita illic reddas rationem, vt reus non peragaris.

Michael Syngelus. 830.

In encomio Dionyſij Areopagitæ: Es igitur Pariſijs diuino & ſublimi altari impoſitus, inter eos, qui tecum coronati ſunt, medius aſſiſtens, benignum Ieſum verum Deum, ſummumq; ſacerdotem, coronatorem, & omnis benignitatis auctorem, vniuerſo mundo propitium reddens, quem dilexiſti, quem prædicaſti, quam capite truncatus coronem dignè retuliſti.

Theophanes Presbyter. 830.

Oratione in exilium S. Nicephori: Dei igitur, qui dicendi facultatem elargitur, benignitate confiſus, ad ſcribendum accedo, adiuuãte me precibus ſuis, orationemq; moderãte diuino patre Nicephoro,

quı ſe nobis maxımum ad dıcendum argumentũ præbuit.

Theoſterictus. 830.

Oratione funebri in S. Nicetam: Quam ſibi Chriſtus in domicilium elegit, glorioſiſſimam, inquã, ſuam matrem, omnibus alijs creaturis ſuperiorem, mundi patrocinium, quæ propter virginitatis ſuæ præſtantiam prope Deum verſatur, huius inquam venerandum nomen Conſtantinus Copronymus multis modis ab Eccleſia pellere ſtuduit. Eius verò interceſſiones, per quas mundus conſiſtit, illas ne nominare quidem voluit, cùm diceret nemini eam opitulari poſſe.

Baſilius Imp. 860.

Oratione ad Epiſcopos: Benedicamus pariter Domino gloriæ noſtræ, & principi pacis & auctori diſperſa congreganti, & bene coaptanti, interceſſionibus ſanctiſſimæ Dominæ noſtræ Dei Genitricis, Deum videntium Angelorum, & omnium Sanctorum. Amen.

Theophylactus. 900.

Ad cap. 15. Matthæi: Obſerua, quòd licet Sancti orent pro nobis, ſicut pro Chananæa Apoſtoli: attamen nos pro nobis ipſis petentes magis audimur.

Simeon Metaphraſtes. 950.

In vita S. Sampſonis cap. 10. Quàm multis clarus fuerit miraculis, qui eſt in rebus omnibus maximè admirabilis, non in vita ſolùm, ſed etiã multo magis poſt mortem, neque lingua poteſt dicere, neque auris admittere. Quomodo enim, cuius nec in hodiernum quidem diem conſtiterunt fluenta miraculorum? Imò verò nec conſiſtent quidem, donec ille idem fuerit, & eiuſdẽ vtetur viſceribus, pro hominibus apud Deum intercedens.

De S. Agatha: Quinto Februarij feſtum Agathæ celebrantes, glorificamus Dominum Deum noſtrum Ieſum Chriſtum, vt nos quoq; ſanctis eius interceſſionibus accipiamus remiſſionem peccatorum, & magnam miſericordiam.

OEcumenius. 1050.

Ad verba illa 2. Petri 1. *Dabo operam & ſemper habere vos, poſt meum exitum, vt horum mentio fiat.* Nonnulli per hyperbaton intelligũt hoc modo: *Dabo operam & poſt meum exitum*, vos habere ſemper, ſiue indies & continuè horum memoriam, volentes ex hoc oſtendere, quòd etiam poſt mortem Sancti eorum meminerunt, qui hîc ſunt, & intercedunt pro viuentibus: *ὅτι καὶ μετὰ θάνατον οἱ ἅγιοι μέμνηνται τῶν τῇδε, καὶ πρεσβεύουσιν ὑπὲρ τῶν ζώντων.*

Michael Glycas. 1110.

Parte 2. Annalium fol. 269. Verùm Deus progreſſo in templum regi Ezechiæ, atq; ibi precato vatem Eſaiam mox adeſſe iubet, ac futuram ipſi proſperitatem ſignificat, huiuſmodi vſus inter alia verbis: *Protegam ciuitatem hanc tam mea, quàm Dauidis famuli mei cauſa.* Quæ quidem ita diuinitus prolata ſunt, ne putaret Ezechias orationem ſuam iuſtitiæ cauſa, qua præditus erat, exauditam eſſe. Præterea licet hinc intelligere, iuſtos homines etiam vita functos viuentium patronos agere.

Michael Choniates. 1220.

Oratione funebri in Nicetam Choniatem: His itaque de cauſis illum ad amicos (*Sanctos Dei*) perueniſſe, & in eadem illa ſempiterna tentoria, in quibus illi quieſcunt, inuectum fuiſſe, æterna cum illis beatitudine frui, denique iam pro nobis quoque audacter, & liberè, cùm alijs de cauſis, tum quia fratris amantiſſimos eſt, intercedere certò ſcio: vt ille, qui non aliter atque fuſorius ignis herbaue balneatoria ſordidos expurgat, nos quoque tentationibus, quibus hic obijcimur, velut igne & aqua expiet, ſicq; tandem ſuum in refrigerium tranſducat.

Nicolaus Cabaſilas. 1280.

De Liturgia cap. 49. Dei Matris tamquam Dominæ ſerui meminerunt, & eius, & Sanctorum interceſſionibus, vt à Deo viſitentur, & eorum cura habeatur petunt.

Georgius Pachymerius. 1290.

Lib. 6. Hiſtoriæ: Antiochenus Patriarcha in rupẽ mari circumfluam ab Armenio relegatus, Nicolai verò Thaumaturgi cura liberatus, Byzãtium confugit.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Oratione confeſſoria, quam fecit ad omnium Deum: Hoc mihi annuas velim primùm patrocinio Deiparæ virginis & matris Mariæ, interceſſione materiarum expertium & incorporeorum tuorum miniſtrorum, Præcurſoris tui Ioannis Baptiſtæ, glorioſorum Apoſtolorum, & omnium, qui à ſeculo placuerunt tibi.

Ioannes Cantacuzenus. 1350.

Serm. 3. contra Mahometh: Deus propitius ſit nobis & omnibus Chriſtianis in die iudicij, interceſſione benedictæ Dominæ noſtræ Deiparæ & ſemper virginis Mariæ, omniumque Sanctorum. Amen.

Gennadius Scholarius. 1440.

In concilio Florentino, vbi Græcorum nomine Latinis gratias agit: Id quod ratum fac ſancte Deus, Rex vere & conditor meus, per preces Deiparæ, & ſanctiſſimæ virginis Mariæ, Sanctorum Angelorum, & omnium Sanctorum.

Helena Regina Æthiopum. 1509.

Epiſtola ad Emmanuelem Regem Luſitaniæ: Dominus Deus te bene fortunet, tibi victoriam de inimicis tuis donet, per deuotas preces nunciorum Redemptoris Chriſti, nempe per quatuor Euangeliſtarum, Ioannis, Lucæ, Matthæi, Marci regnũ tuum longè lateq; dilatet, & extendat, quorum ſanctitates & orationes te ſeruent.

Euchologion Græcorum impreſſum Venetijs anno 1536.

Venerandi & glorioſi Baptiſtæ Prophetæ tui ac Præcurſoris interceſſione Chriſte meus Saluator famulos tuos tuere.

Glorioſorum Apoſtolorum, & Martyrum, & omnium Sanctorum tuorũ precibus largire miſericordias populo tuo.

Hieremias Pat. Conſtant. 1580.

Reſponſ. 1. cap. 21. Mediatores facimus omnes Sanctos: imprimis autem & excellenter ante alios omnes ipſam Dei Genitricem virginem Mariam, matrem Dei: ſecundùm hanc autem, atque ſecundùm Angelorum atque aliorum Sanctorum choros, templis, donarijs, ſupplicationibus, ſacris imaginibus eorum non proprio Dei cultu, ſed relatè & conſideratione quadam ad ipſa exemplaria honorem facimus, illisq; aduoluimur, &c. Et alios Sanctos omnes mediatores nobis & aduocatos conſtituimus, nec in præſenti tantùm hac vita, ſed etiam in futura. Nam & hæc mediatio quædam eſt, cùm Angeli alijq; Sancti, atque adeò non minus ipſa mundi Domina pro nobis exorat.

Gabriel Alexandrinus. 1595.

Epiſtola ad Clemētem Octauum: Deum altiſſimum rogamus, vt Eccleſia ſit vna Catholica & Apoſtolica, ſine diuiſione, & ſine ſeparatione, precibus ſanctiſſimæ Dominæ Mariæ ſemper virginis, & optimorum Patrum noſtrorum, ſanctorum Apoſtolorum. Amen.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Cornelius. 250.

Epiſtola 2. Orantes Deum & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vt intercedentibus ſanctis eius Apoſtolis maculas purget peccatorum veſtrorum.

Cyprianus. 250.

Lib. 1. epiſt. 1. *Epiſtola 57.* Memores noſtri inuicem ſimus, concordes, atque vnanimes; vtrobiq; pro nobis ſemper oremus, preſſuras & anguſtias mutua charitate releuemus: & ſi quis iſthinc noſtrûm prior diuinæ dignationis celeritate præceſſerit, perſeueret apud Dominum noſtra dilectio, pro fratribus & ſororibus noſtris apud miſericordiam Patris non ceſſet oratio.

Lib. de mortalitate. Magnus nos illic charorum numerus expectat parentum, fratrum, filiorum: frequens nos illic turba deſiderat, iam de ſua immortalitate ſecura, & adhuc de noſtra incolumitate ſolicita.

Tractatu de diſciplina & habitu virginum. Durate fortiter, ſpiritaliter pergite, peruenite feliciter: tantum tunc mementote noſtri, cùm incipiet in vobis virginitas honorari.

De ſtella, & Magis, & Innocentum morte: Innocentes in ordine Sanctorum Protomartyres primū habeant locum, & ſecretorum cūſcij diuinorum propinquitate familiariſſima, clementiam Dei pro noſtris exorent laboribus, quos vſque hodie funeſtus Herodes perſequitur, quorum ſanguine & morte diabolus delectatur.

Marcus PP. 336.

Epiſt. ad Athanaſium: Sancta Romana Eccleſia ſemper immaculata permanſit, & Domino prouidente, & beato Petro Apoſtolo opem ferente, in futuro manebit, & ſine vlla hæreticorum inſultatione firma omni tempore perſiſtet.

Hilarius. 350.

Ad Pſal. 124. Non ſimus ꝓcurſibus vagi, neq; vijs incerti, neq; inanis doctrinę vento euolantes. In ęternū enim manendū eſt, ſi ſine cōmotione ſteterimus. Sed neq; deſunt ſtare volētibus Sanctorum cuſtodiæ, neq; Angelorum munitiones. Dicitur enim: *Montes in circuitu eius, & Dominus in circuitu populi ſui, ex hoc & vſque in ſeculum.* Hos ergo ſecundùm ſuperiora exempla montes eſſe exiſtimabimus, humilitatem terræ excedentes, firmos & excelſos & immobiles. Cùm enim & montem ſignificari Eccleſiam, id eſt, Dominum in corpore legimus, & inuenimus montes Dei exultare, atque lætari, (ſcriptum eſt enim: *Montes exultauerunt vt arietes*:) quomodo poſſumus montes non eos ſignificatos eſſe intelligere, qui ſuper terrenam naturam glorioſi iam in Dei rebus exultant? Ac ne leue præſidium in Apoſtolis, vel Patriarchis, ac Prophetis, vel potius in Angelis, qui Eccleſiam quadam cuſtodia circumſpiant, crederemus, adiectum eſt: *Et Dominus in circuitu populi ſui, ex hoc & vſque in ſeculum.* Sed fortè Apoſtolorum, vel Angelorum cuſtodia ſufficiens exiſtimetur. Verum id quidem eſt, ſed & Moſen audiamos. Namque cùm ei Do-
Exod. 32. minus dixiſſet: *Ecce Angelus meus antecedet te*: & ille reſpondit: *Niſi tu mecum ambulaturus es, ne me expellas hinc.* Bonum quidem præſidium Angeli, ſed melius Domini.

Ambroſius. 370.

Libro de viduis: Cùm ſocrus Simeonis magnis febribus detineretur, Petrus & Andreas rogauerūt Dominū pro ea. *Et ſtans ſuper illam, imperauit febri, &* Luc. 4.
remiſit illam: & continuò ſurgens miniſtrabat illis. Magna, inquit, *tenebatur febribus, & rogauerunt illum pro ea.* Et tu habes proximos, qui Deo pro te ſupplicent. Habes Apoſtolos proximos, habes Martyres proximos, ſi ipſa Martyribus deuotionis ſocietate, miſericordiæ quoque muneribus appropinques. Proximus eſt enim qui miſericordiam facit. Fac & tu miſericordiam, & eris Petro proxima. Non ſanguinis neceſſitudo, ſed virtutis cognatio facit proximos: quia non in carne ambulamus, ſed in ſpiritu. Ama ergo propinquitatem Petri, affinitatem Andreæ, vt pro te rogent, & recedant cupiditates tuæ verbo Dei pulſæ. Surgas illicò, quæ in terris iacebas, vt Chriſto miniſtres, &c. Habetis ergo viduæ auxilium, ſi tales vobis generos, poſteritatis veſtræ patronos, tales proximos eligatis. Ergo rogauerunt pro vidua Petrus & Andreas. Vtinā exiſtat aliquis, qui tam citò poſſit rogare pro nobis, vel certè iſte, qui pro ſocru rogat Petrus, & Andreas frater eius. Tunc enim pro affinitate poterant, nunc iam poſſunt pro nobis & pro omnibus impetrare.

Oratione funebri de obitu Valentiniani Imp. Ne quæſo eum, Domine, à fratre ſeiungas, ne iugum hoc piæ germanitatis patiaris abrumpi. Hic tuus iam, & tuo iudicio vindicatus, periclitatur amplius Gratianus, ſi ſeparetur à fratre (*Valentiniano*,) ſi non mereatur eſſe cum eo, per quem meruit vindicari. Quas ille nunc manus ad te Pater erigit, quas pro fratre preces fundit? quo ei inhæret amplexu? quemadmodum ſibi eum non patitur auelli? Adeſt enim pater, qui militiam ſub Iuliano, & tribunatus honores fidei amore contempſit. Dona patri filium, fratri germanum, quorū vtrumque imitatus eſt, alterum fide, alterum deuotione pariter atque pietate in templorum priuilegijs denegandis.

Libro 2. de Iacob, & vita beata cap. 10. Nec te Eleazare prętermittam, vtpote ſacerdotum ſacerdos, ſed tuis iuuandum oratis, qui genere ſacerdos, peritus in lege, maturus æui, cùm oblatus eſſes Antiocho perſecutori, nec tentamentis potuiſti capi, nec pręmijs inflecti, nec ſuppliciorum acer- 2. Mac. 6.
bitatibus frangi.

Prudentius. 380.

Hymno 1. de Hemiterio & Chelydonio:

Exteri nec non & orbis huc colonus aduenit:
Fama nam terras in omnes percucurrit proditrix,
Hic patronos eſſe mundi quos precantes ambiant.
Nemo puras hic rogando fruſtra congeſſit preces:
Lætus hinc terſis reuertit ſupplicator fletibus,
Omne quod iuſtum poposcit impetratum ſentiens:
Tanta pro noſtris pericla cura ſuffragantium eſt.
Non ſinunt inane vt vllus voce murmur fuderit,
Audiunt, ſtatimq; ad aurem Regis æterni ferunt,
Inde larga fonte ab ipſo dona terris influunt,
Supplicum cauſas petitis quæ medelis irrigant,
Nil ſuis bonus negauit Chriſtus vnquam teſtibus.

[illegible]

[illegible] ... præſtan[illegible] & [illegible] Chriſto.

P[illegible]

Adver[illegible] [illegible] cum, [illegible] m[illegible] C[illegible] R[illegible] re, & [illegible] qu[illegible] S[illegible]

Ædi[illegible]

Ep[illegible] ad Con[illegible] [illegible] do c[illegible] ſtat, ob[illegible] cor[illegible] S[illegible] nes tan[illegible] v[illegible] ner[illegible] & [illegible] ſtat [illegible] uos [illegible] D[illegible] [illegible] pud Deitatem obſ[illegible] rant[illegible] & int[illegible] rcedent[illegible].

Hayme. 8[illegible]0.

Homi[illegible] diuin[illegible] Lazaro [illegible] inſtruimur, quia animę beatorum, in æternis [illegible] litudine r[illegible] tæ, pro ſalute [illegible] barorum, quos in ter ſecul[illegible] pe[illegible] ula [illegible] iquerunt, in[illegible] dure cr[illegible] untur

Æmoinus. 82[illegible]

Hiſtoriæ Francorum lib. 3 cap. [illegible] Non tulit Guntranus [illegible] h[illegible] iactantem [illegible] eleuans in cælum, pr[illegible] aciemem [illegible] cauit Dominum & vt [illegible] p[illegible] rceſſionē B[illegible] r[illegible] m[illegible] retur oraui[illegible]

H[illegible]inus. 8[illegible]0

Ep[illegible] m [illegible] r[illegible] ar[illegible] an[illegible] veſter [illegible] n[illegible] ergà [illegible] diuinæ boni[illegible] be[illegible] a, & [illegible] um c[illegible] gno[illegible] t ſolatia, [illegible] tam pro[illegible] p[illegible] um [illegible] ris, [illegible] r[illegible] gato- rum [illegible] m[illegible] em[illegible] u[illegible] quium.

Hincmarus 850.

In [illegible] comio. [illegible] Sancti quo vicinius [illegible] m Domini vultum cernunt, e[illegible] ſe[illegible] us eius di[illegible] ios [illegible] tos im[illegible] ndunt qui proxi[illegible] us ſ[illegible] omne[illegible] ſ[illegible] ctos, a[illegible] dilect[illegible] agnoſ[illegible] unt; q[illegible] ò c[illegible] rda [illegible] orum non minus quàm ſua ſync[illegible] mo[illegible] reſpici[illegible] n[illegible] ſi non mino quàm [illegible] amar[illegible] le[illegible] r. Nam pro fidel[illegible] [illegible] bo[illegible] n huius vitæ agone Sancti Dei or[illegible] mpa[illegible] e.

[illegible]

[illegible] De[illegible] a[illegible] [illegible] apud [illegible] m[illegible] tunc [illegible] m mihi [illegible] m exorare [illegible] tur.

I[illegible]

[illegible]

[illegible]

Rober[illegible] [illegible]

[illegible] Chriſti[illegible]

R[illegible]

[illegible]

O[illegible] Cluniac[illegible] 920.

[illegible] *ione in vita* [illegible] mirab[illegible] Deus in Sa[illegible] m[illegible] troc[illegible] & [illegible] fidentia r[illegible] or non mo[illegible] u[illegible] m[illegible]

Ratherius Verone[illegible]. [illegible]50

Pr[illegible] tione in vitam [illegible] Apud [illegible] n[illegible] um interceſſorem [illegible] giter inuenir[illegible] m[illegible] mur Vrimarum ſan[illegible] ſſimum Pont[illegible] m.

[illegible] indus. 950.

Libro [illegible] Annalium Colito tantum patronum S. [illegible] itum, quo adu[illegible] niente Saxonia ex ſerua [illegible] ſt [illegible] hera, ex tributaria multarum gen[illegible] m[illegible] na. N[illegible] enim talis ac tantus ſummi D[illegible] amicus [illegible] atia indiget, n[illegible] v[illegible] ò famu[illegible] lius [illegible] mus. [illegible] nde cum eum [illegible] haber[illegible] terce[illegible] x[illegible] ſtem Im[illegible] rem, habeamus [illegible] a[illegible] ud terrenum regem, tuum [illegible] acr[illegible] atrem.

Step[illegible] Monachus [illegible]o.

De S. Martino [illegible] at[illegible] rum [illegible] æ mil[illegible] q[illegible] an[illegible] u[illegible] e cu[illegible] a[illegible] p[illegible] gnani, [illegible] ne. Hi[illegible] Deo c[illegible] ian[illegible] rb[illegible] ortan[illegible] ſpo[illegible], [illegible] An[illegible] lor[illegible] m[illegible] mur. Hi[illegible]

[illegible] Æ[illegible] 1[illegible]0.

S[illegible] m[illegible] R[illegible] ius tamen [illegible] m vi[illegible] tur [illegible] ſ[illegible] us eſſe [illegible] ca[illegible] is c ſemper [illegible] g[illegible] M[illegible] um mer[illegible] ra[illegible] augmen[illegible] a[illegible] m[illegible] m[illegible] r[illegible] q[illegible] us[illegible]

[illegible] D[illegible]. 10[illegible]

[illegible]

nos deſerunt in tempore malo: ſciunt enim vbi nos reliquerint, quantis hoſtium inſidijs pateamus.

Adelmannus Leodienſis. 1050.

Epiſtola ad Berengarium. Nos ſanctiorẽ vitã ſalubrioremq́ doctrinam Sotratis quondã doctoris Academiæ Carnotenſis hominis Catholici & Chriſtianiſſimi experti ſumus: & nũc eius apud Deũ precibus adiuuari ſperare debemus. Neque enim putandus eſt memoriam, in qua nos tanquam in ſinu materno ſemper ferebat, amiſiſſe, ſed vbique abſq́ dubio memor eſt noſtri, diligens plenius, quàm cùm in corpore mortis huius peregrinaretur, inuitat ad ſe votis ac tacitis precibus, obteſtans per ſecrata illa & veſpertina colloquia, quę nobiſcum ſæpius habebat.

Gregorius Septimus. 1070.

Lib. 4. epiſt. 1. Omnipotens Deus, à quo bona cuncta procedunt, meritis Dominę noſtrę cæleſtis Reginæ, & beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli interceſſione corda veſtra confirmet & cuſtodiat.

Anſelmus. 1080.

Ad caput 11. Epiſt. ad Hebræos: Sancti cùm adhuc nos expectant ad ſuam conſummationem, ardentius noſtram exoptant liberationem, & propter ſe, & propter nos, atque pro uobis interpellant, vt citius à præſentis ſeculi miſeria liberemur.

Iuo Carnotenſis. 1100.

De conuenientia veteris ac noui Teſtamenti: Inter orationes adhibentur ſuffragia Sanctorum Apoſtolorum & Martyrum, quorum exemplis informari, & meritis muniri præſens poſcit Eccleſia, &c. Sacerdos de meritis ſuis non pręſumens orat, vt Sanctorum meritis aſſequamur, quæ noſtris meritis non valemus.

Hildebertus Cenomanenſis. 1100.

Epiſtola 37. Cælum eſt patria tua, patria felix & expetenda gloria ſua. Ibi ſpirituales parentes tui, qui te Chriſto genuerunt, te præceſſerunt ad Chriſtum, pro te ſupplicant apud Chriſtum.

Epiſtola 52. Adſunt defenſores noſtri Martyres ſancti; rogari volunt, atque, vt ita dixerim, quærunt vt quærantur: hos adiutores veſtris orationibus quærite: hos protectores veſtri reatus inuenite: cùm, teſte Gregorio, nihil foris ſit, quòd ignorant animæ Sanctorum, qui ſcientem omnia ſciunt: quis dicet ab ijs proximũ diligi, qui proximi clamores audiunt, & nunquam exaudiunt? pulſari ſciũt, & aperire neſciunt? anguſtias vident, & viſcera claudunt?

Berengoſius Abbas. 1110.

Sermone de Dedicatione Eccleſiæ: Quoties feſtiuis Sanctorum natalitijs debito honore ritè celebratis in Domino gloriamur, toties ipſorum precibus & meritis adiuti, larga benedictionis gratia Creatoris noſtri perſundimur. Quicquid enim laudis & honoris militibus regis impenditur, totum ad gloriam regis, cuius ſceptro milites inſigniti ſunt, titulatur. Nec dubium, quin eos ſemper habeamus patrocinantes in cælis, quorum celebritates piæ deuotionis ſtudio gerimus in terris. Si enim noſter ſpiritus, necdum carnis materia exutus, & tamen dilectionis geminæ feruore interdum ad aſtra libratus, preces Domino pro ſuis dilectoribus nititur effundere, vtique præſtantius credendum eſt Sanctorum animas, ſummæ dilectionis plenitudine feruidas, ſuis in ſolennitatibus, ad ſui corporis pignora fouentes deſcendere, ſuorumq́ pro ſalute fidelium intercedere, ac debitæ retributionis donatiuum ſuis veneratoribus impendere.

Franco Afflighemienſis. 1110.

De gratia Dei cap. vltimo: Fulget nunc, vt optamus & confidimus, in illa æterna claritate noſter Fulgentius, vbi eum noſtræ inobedientiæ flagitamus interceſſorem, quem hic obedientiæ habuimus præceptorem.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

Ad cap. 10. Zachariæ: Nos filij ſanctorum Martyrum, quibus illi certitudinem fidei Chriſtianæ ſuo ſanguine pepererunt, gloriam illorum videmus & lætamur, videntes & læti antes veneramur & exultat cor noſtrum in Domino: quia tales apud Chriſtum habemus parentes, tales patronos.

Throfridus Abbas. 1120.

Sermone de veneratione Sanctorum: In memoria iuſtorum, iuſtitiæ auctorem: in meritis Sanctorum, Prou. 10
ſanctitatis magnificemus largitorem: digna enim memoria iuſtorum erit cum laudibus, in quibus delectetur Deus eorum, & Dominus, vt per eorum interceſſionem noſtris miſereatur exceſſibus. Exemplo fidelis Moſi ſunt inter nos & Deum mediatores poſiti, vt qui per noſtra deſpicimur merita cum Phariſæo, per eorum iuſtificationem iuſtificemur cum publicano. Credimus eos apud Deum Lucæ 18
multa poſſe, cuius dilectioni nihil in hoc mundo præpoſuêre.

Bernardus. 1130.

Sermone in Vigilia Sanctorum Petri & Pauli: Tria ſunt, quæ in feſtiuitatibus Sanctorum vigilanter conſiderare debemus: auxilium Sancti, exemplum eius, confuſionem noſtram. Auxilium eius, quia qui potens in terra, potentior eſt in cælis ante faciem Domini Dei ſui. Si enim dum hic viueret, miſertus eſt peccatoribus, & orauit pro eis: nunc tantò amplius, quanto verius agnoſcit miſerias noſtras, orat pro nobis Patrem: quia beata illa patria charitatem eius non immutauit, ſed augmẽtauit. Neque enim quia impaſſibilis omninò, ideo & incõpaſſibilis factus eſt: ſed nunc potius induit ſibi viſcera miſericordiæ, cùm ante fontem miſericordiæ exiſtit. Eſt & alia cauſa, quæ magis vrget Sanctos, vt ſoliciti ſint de nobis, quia, iuxta vocem Apoſtoli, *Deus prouidet pro nobis, ne ſine nobis conſummentur*, ſicut ait ſanctus Dauid: *Me expectant iuſti, donec* Pſal. 141
retribuas mihi.

Sermone 5. de Feſto omnium Sanctorum: Sanè vt eam gloriam nobis ſperare liceat, & ad tantam beatitudinem aſpirare, ſummoperè nobis deſideranda ſunt ſuffragia quoque Sanctorum: vt quod poſſibilitas noſtra non obtinet, eorum nobis interceſſione donetur, &c. Hæc igitur noſtra & eorum cohærentia eſt, vt nos congratulemur eis, ipſi compatiantur nobis: nos deuota medicatione regnemus in eis, ipſi in nobis, & pro nobis militent pia interuentione.

Epiſtola ad fratres Hybernenſes de tranſitu Malachiæ: Et pium eſt Malachiam flere defunctum, & pium magis Malachiæ congaudere viuenti. Nunquid non viuit? Vtique, & beatè. *Viſus eſt oculis inſipientium mori, ille autem eſt in pace.* Dehinc etiam vtilitatis propriæ conſideratio exultandum nobis ſuggerit, & lætandum, quòd tam potens ſuos patronus ad cæleſtem curiam, tam fidelis præceſſerit aduocatus: cuius & feruentiſſima charitas obliuiſci nequeat filiorum, & probata ſanctitas obtineat gratiam apud Deum. Quis enim nunc Malachiã ſanctum aut minus poſſe prodeſſe, aut minus ſuos diligere audeat ſuſpicari? profectò cùm diligeretur prius, certiora nunc ſuæ dilectionis à Deo capit experimenta: *& cùm dilexiſſet ſuos, in finẽ dilexit eos.* Abſit autem vt tua nunc, ô anima ſancta, minus efficax æſtimetur oratio, quando præſenti viuidius ſupplicare eſt maieſtati, nec iam in fide ambulas, ſed in ſpecie regnas. Abſit vt imminuta, ne dum

exinani-

exinanita tua illa tam operoſa charitas reputetur, cùm ad fontem ipſum charitatis æternæ procumbis, pleno hauriens ore, cuius & ipſa prius ſtillicidia ſitiebas. Non potuit morti cedere charitas fortis vt mors, imò & morte fortior ipſa. Nam & decedens non erat immemor veſtri, affectuoſius vos commendans Deo, & noſtram quoque exiguitatem ſolita illa ſua manſuetudine & humilitate exorans, vt veſtri non obliuiſceremur in finem.

Petrus Lombardus. 1140.

Lib. 4. diſt. 45. G. Intercedunt ad Deum pro nobis Sancti & merito, dum illorum merita ſuffragantur nobis; & affectu, dum vota noſtra cupiunt impleri: quod tamen non faciunt, niſi in voluntate Dei implenda didicerint.

Petrus Cluniacenſis. 1150.

Contra Petrobruſianos: Hoc igitur modo mortui perfectiores pro imperfectioribus ſupplicant, quando Deum, non ſicut in hac vita miſeris gemitibus, ſed ſanctis affectibus, ſicut vitam illam decet, pro dignis exorant. Non enim eos in precibus neceſſe eſt laborare, quorum ſancta merita vel affectus non poteſt æterna ſapientia, quæ illa contulit, ignorare; non poteſt ſumma benignitas non audire. Nec ipſe Dominus tales illis affectus conferret, ſi eos exauditurus non eſſet.

Stephanus Eduenſis. 1170.

De Sacramento cap. 13. Licet culpis noſtris ſis offenſus, rogamus vt efficiaris placatus fidelium orationibus, & Sanctorum interceſſionibus, meritis, & precibus.

Cap. 17. Ante conſecrationem & hic recenſemus Sanctorum nomina, poſtulantes eorum interceſſiones & ſuffragia, attendentes non numerum, ſed eorum adiuuans ſuffragium. Ibi fit memoria beatæ Virginis, quæ omnibus Sanctis præcellit, & Apoſtolorum & Martyrum, qui in ſanguine Agni dealbati ſunt: vt eorum interuentu ſuffragante, ad ſalutem noſtram fiat miniſterium.

Innocentius Tertius. 1200.

Myſteriorum Miſſæ lib 3. cap. 9. Communicamus, & memoriam veneramur Apoſtolorum, & Martyrum, & præcipuè glorioſæ Dei Genitricis Virginis Mariæ, vt eorum ſuffragio de fide perducamur ad ſpeciem, de ſtadio veniamus ad brauium, de via tranſeamus ad patriam.

In Collecta poſt Hymnum ad Mariam: Interueniat pro nobis, quæſumus Domine Ieſu Chriſte, apud tuã clementiã glorioſiſſima Virgo Maria, digniſſima mater tua.

Saxo Grammaticus. 1200.

Hiſtoria Danica lib. 11. Canutus diuina iam animi immortalitate potitus, vt terreſtribus patriam patrocinijs attollere ſtuduit, ita cæleſtibus protegere non deſiſtit: ideoquè ſanctitas eius, gloriæ & celebritatis fructu opulentiſſima, ſplendidum in faſtis locum obtinet. Quin etiam ſalutares effectus ſuos quotidianis adminiſtrat indicijs, malitiamq́ patriæ beneficijs penſat.

Guilhelmus Pariſienſis Epiſcopus. 1230.

De diuina Rhetorica cap. 27. Conſilium neceſſarium ac ſaluberrimum eſt, vt cùm vides per temet ipſum ſolum impetrare te lachrymarum donum non poſſe, hoc impetrare ſtudeas Sanctorum ſuffragijs: & potiſſimè ſuffragijs glorioſæ Mariç Magdalenæ.

Rodericus Toletanus. 1240.

Rerum Hiſpanicarum lib. 5. cap. 12. Interea Alcorrexi Rex Agarenorum eam partem Hiſpaniæ, quæ nũc Portugallia dicitur, & vſq; ad ſanctum Iacobum, non veritus Apoſtolum, deuaſtauit, ſed merita Apoſtoli occurrerunt, & immiſſa in eos infirmitate, aut pauci, aut nulli ſuperſtites euaſerunt, qui in patria nunciarent.

Albertus Magnus. 1240.

In Letania. Per interceſſionem principis Apoſtolorum Petri effice Domine nos in ſoliditate veritatis, & confeſſionis tuæ bene fundari.

Thomas Aquinas. 1250.

Secunda ſecundæ queſt. 83. art. 11. Dicendum quòd Sanctis, qui ſunt in patria, cùm ſint beati, nihil deeſt, niſi gloria corporis, pro qua orant: orant autem pro nobis, quibus deeſt vltima beatitudinis perfectio & eorum orationes habent efficaciam impetrandi ex præcedentibus eorum meritis, & ex diuina acceptatione.

Guilhelmus Durantius. 1270.

In Rationali diuinorum lib. 7. cap. 34. Facilius quod petimus obtinebimus, ſi ſimul omnes Sancti intercedant pro nobis: quia impoſſibile eſt multitudinem non exaudiri. Vnde in oratione hodierna dicitur: *Multiplicatis intercesſoribus largiaris.*

Iacobus Genuenſis. 1280.

Sermone 1. in Feſto Omnium Sanctorum: Nos Sanctorum ſuffragijs indigemus: & quia hodie honoramus omnes, omnes aduocatos habemus: & quia impoſſibile eſt multorum orationes non exaudiri, impoſſibile erat eorũ preces à Deo non admitti.

Durandus à Sancto Portiano. 1320.

Lib. 4. diſt. 45. queſt. 4. Valet nobis Sanctorum interceſſio: quia quamuis non ſint in ſtatu merendi, ſunt tamen in ſtatu impetrandi aliquid nobis ex liberalitate eius, quem orant, ſcilicet Dei, cui ſunt acceptiſſimi, &c. Orationes Sanctorũ nobis valent per modum liberalis & gratæ impetrationis: & hoc modo nobis ſemper valent, quotieſcunque orant pro nobis, poſtulando ſimpliciter aliquid fieri pro nobis: quia cùm voluntas eorum ſit totaliter conformis voluntati diuinæ, nihil volunt fieri circa nos, niſi quod Deus vult fieri. Illud autem quod Deus vult fieri voluntate conſequente, quæ eſt volũtas ſimpliciter, ſemper fit. Nec tamen fruſtra orant pro nobis, licet non orent, niſi illud quod ſciunt Deum velle: quia ſicut effectus naturales, qui volente Deo eueniunt, non eueniunt, niſi mediantibus cauſis ſecundis, non propter inefficaciam potentiæ diuinæ, ſed propter ordinem rebus diuinitus inſtitutum: ſic beneficia diuina deſcendunt in nos mediantibus beatis tam Angelis, quàm animabus ſanctis, non propter defectum diuinæ miſericordiæ, ſed propter ordinem diuitiarum conſiderandum, quo Deus vult bonitatem ſuam communicare inferioribus per ſuperiores.

Ioannes Taulerus. 1350.

Tractatu de caritatibus, caritate 4. Mariæ erga peccatores charitas, dignatio, miſericordia, atq; compaſſio tam exuberans, tamq; perfecta eſt, vt quamdiu gratiæ tempus agitur, non poſſit miſericordiſſimos oculos ſuos à miſeris & pœnitentibus ipſam inuocantibus hominibus auertere, nec ceſſare pro illis continuas fundere preces Vnigenito Filio ſuo, donec hunc iiſdem, vt mater verè fidiſſima, plenè perfecteq́ue ſentiat reconciliatum.

Catharina Senenſis. 1370.

Tractatu 2. cap. 12. Omnes beati, qui ſunt in vita durabili, ſalutem animarum exoptant abſque pœna, quia pœna terminata eſt in morte ipſorum: ſed non effectus veræ charitatis.

Nicolaus Clamengius. 1400.

De nouis celebritatibus non inſtituendis: Veriſimile eſt Sanctos in ſuis feſtiuitatibus pro illis, qui eos dignè colunt, propenſiores quodam modo eſſe ad

inter-

intercedendum, quàm alio tempore, Chriſtum ad exaudiendam illorum interceſſionem etiam prochuiorem.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

Sermone in Feſto Bartholomæi Apoſtoli: A Deo vtique conſequimur quicquid vtile ac ſanctum eſt, atque ſaluti noſtræ proficuum: pro nobis tamen interpellantibus Sanctis. Interceſſores noſtri ſunt, velut amici Dei, coniuncti Verbo, à peccatis liberi, & glorificati cum Chriſto. Facilius pro nobis valent impetrare, quàm nos, qui coinquinati ſumus in luto, erramus in exilio, periclitamur in ſcelere, iugiterque decidimus à ſalutis itinere. Quamobrem omnino Sanctorum patrocinijs indigemus, eorum præcipuè, quos Chriſtus elegit, commēdat gratia, ſuſcepit & gloria.

Bernardinus Senenſis. 1440.

Tomo 2. Serm. 61. in Octaua Reſurrectionis: Superni ciues aſſiduè orant pro illis proximis ſuis, quos cruciari cernunt.

Gabriel Bielius. 1480.

In Canonem Miſſæ lectione 30. Credendum eſt firmiter, & nullatenus dubitandum, Sanctos in patria pro nobis intercedere, nobiſque ſuffragari merito, & prece, ſiue voto. Merito, dum præcedentia eorum merita nobis ſuffragantur: & prece vel affectu, dum noſtra vota à Domino cupiunt impleri. Et in hoc orant pro nobis deſiderio, nō voce, dum affectuosè deſiderant hæc vel illa nobis à Domino concedi, intuitu ſuorum meritorum vel affectuum.

Eraſmus Roterodamus. 1530.

De amabili Eccleſiæ concordia: Religioſi affectus eſt credere, Sanctos & Sanctas, quos Deus adhuc mortali grauatos corpore tanti fecit, vt ad illorū precem dæmones expulerit, mortuos ad vitam reuocauerit, nunc quoque nonnihil apud Deum poſſe.

ASSERVNT ETIAM ADuerſariorum quidam.

Martinus Lutherus.

De decem præceptis cap. 5. Omnes Sancti omnia poſſunt, & tantum tibi per eos datur à Deo, quantum te credis accepturum, &c. Quid enim aliud ſunt Sancti, niſi velut guttulæ roris, ſeu guttæ noctium, in cincinnis & capite ſponſi?

In Reſponſione ad Louanienſes: Nō negaui vnquam meritis ac precibus Sanctorum, quantumlibet imperfectis iuuari, quod ſubdolè mihi inurere conantur miſeri homines.

Ioannes Oecolampadius.

Ad Sermonem Chryſoſtomi de Iuuentio & Maximo Martyribus: Sancti in cęlis ſua adhuc charitate flagrantes, non deſinunt pro nobis intercedere.

Ad cap. 12. Danielis: Beati ſpiritus, qui nobiſcum diem nuptiarum Agni expectant, non ſine deſiderio noſtræ ſalutis ſunt, quod preces illorum eſſe opinor: & ſic nobiſcum Petrus & Paulus orant: *Adueniat regnum tuum.* Abſit enim vt ſpiritus illos negemus ſuam charitatem erga nos imminuiſſe, tametſi longè ſecus quàm nos orent.

Philippus Melanchthon.

In Locis communibus Manlij fol. 151. Dicam tibi manifeſtum teſtimonium ex nouo Teſtamento, probans quòd mortui ſint ſoliciti de Eccleſia & nobis. Ita enim ait Matthæus: *Helias & Moſes loquebantur cum Chriſto de rebus futuris.* Non dubiū eſt, quin Sancti ipſi, qui ſunt in cælo, noſtri cura erga Eccleſiam in terra viuentium afficiantur: ſicut illi ibi diſputabant cum Chriſto de ipſius paſſione, & collectione Eccleſiæ per totum orbem.

Ioannes Brentius.

Ad cap. 16. Lucæ: Ergone mortui intercedunt pro viuis? Certè negari non poteſt, quin hi, qui viuunt in Chriſto, bene cupiāt Eccleſiæ, & membris eius. Si enim Angeli orant pro nobis, quemadmodum Zacharias teſtatur, & ſi Chriſtus ipſe apud Patrem pro nobis intercedit, quomodo non & Sancti afficerentur erga nos in Chriſto & per Chriſtum charitate, & optarent nobis à Deo felicia quæque?

Martinus Bucerus.

In diſputatione Ratiſbonæ de publicis Eccleſiæ precibus, quæ Collectas vocant, in quibus interceſſiones & merita Sanctorum commemorantur, ita ſcribit: Cùm in his precationibus quicquid Diuorum tribuitur interceſſioni bus vel meritis, id totum non ab ipſis Diuis, ſed à miſericordia Dei per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum petitur; eo ipſo, qui ſic orant, confitentur & teſtantur, ſe, quæ à Deo per Sanctorum interceſſionem, & merita orant, agnoſcere ea eſſe gratuita Dei dona.

David Chytræus.

Ad cap. 25. Matthæi: Cùm animæ piorum viuant, & ſine beatæ, cumque vita ac beatitudo in actione conſiſtant, certò nobis perſuaſum ſit, animas piorum, à corporibus ſegregatas, non ignauum ocium agere, ſed frui conſpectu ac ſermonibus Dei, & lætas Deo agere gratias, pro liberatione ex miſerijs, & portu, quem conſecuti ſunt, & pro tota Eccleſia ardentiſſimè precari: vt Lucæ 9. Moſes & Helias colloquuntur cum Chriſto de his, quæ euentura erant.

Confeſſio VVirtembergenſium.

Capite de Inuocatione Sanctorum: Fatemur, quòd Sancti in cælis ſuo quodam modo pro nobis coram Deo orent, ſicut & Angeli pro nobis ſunt ſoliciti, & omnes creaturæ pro ſalute noſtra cæleſti quodam modo ingemiſcunt.

Caſpar Cruciger.

Concione de Chriſti Natiuitate: Vt Eccleſia hoc feſtum in terris peragit: ſic non eſt dubium, quin hoc ipſo tempore Maria Dei mater, cum tota cæleſti Eccleſia, cum omnibus Sanctis & beatis, qui ex animo Deo gratias agunt, pro vniuerſa Dei in terris Eccleſia precetur.

Baſilius Faber.

De ſtatu defunctorum cap. 7. Non dubito quin defunctorum animæ, parentum, fratrum, ſororum, & propinquorum, quos hic reliquerunt recordētur, & Deum rogent, vt & ipſos ex lachrymarum valle eripiat, &c. Confirmat hanc doctrinam exemplum diuitis Lucæ 16. Nam ſi damnata anima ſuorum recordatur, multo magis beata anima ita afficitur erga ſuos parentes, liberos, fratres, ſorores & propinquos.

ASSERVNT IVDÆI VETERES.

R. Dauid Kimhi.

Ad caput 3. Malachiæ: Eliam fortaſſis Angelum fœderis vocat, quomodo in Scholijs Aggheda dictis Eliam ardentiſſimo ſtudio, ac miro quodam zelo olim flagraſſe erga fœdus Circumciſionis, quod apud regnum Ephraemitarum abolitū fuerat, vt

3 Reg 19. ſcribitur: *Zelo magno zelatus ſum pro Domino Deo exercituum, eò quòd filij Iſraël fœdus tuum dereliquerunt.* Illi verò viciſſim reſponſum eſt: *Zelo tu quidem iam olim in Sittim affectus es, & hic etiam magno ſtudio Circumciſionem proſequeris.* Vnde id tandem? Quia ſcilicet Iſraelitæ Circumciſionis fœderi nequaquam reſpondeant: vſque dum tu præſens rem omnem oculis hauſeris. Quocirca decreto apud eos inito thronum inſignem Eliæ erigebant illius ætatis homines, vnde & Angelus fœderis appellatus eſt.

R. Abraham.

In Faſciculo myrrha, Geneſ. 22. In principio anni nos canimus: Et ligationem Iſaac hodie ſeminis eius recorderis, quemadmodum ipſe eſt ligatus & vinctus, ſic vincias & liges omnia genera proprietatum iudicij: deinde ſubijt hic eſſe myſterium Iſaac poſiti in medio Quoniam illum interponere ſolent, inter ſe & Deum in ſuis precibus quaſi interceſſorem.

R. Salomon.

Ad illud Eccleſiaſtis 4. *Laudo mortuos, qui iam dudum functi ſunt*: Patriarcharum ope & miniſterio Iſraëlitas duntaxat exaudiri docet.

Anonymus quidam Fagio interprete.

Implorant Iudæi memoriam meritò Patrum Iſaac, & Iacob, & meritò reliquorum iuſtorum, & Sanctorum; vt eorum meritum adſit, ſiue applicetur nobis. Implorant, inquam, bis quotidie, mane & veſperi, ad illum modum orantes, &c. *Et poſt:* Iacob pater noſter ſepelijt Rachel in via, ſecūdum illud Geneſ. 35. *Et ſepulta eſt in via, qua ducit Euphratam:* totumquè illud factum eſt, vt R. Salomo ait, quò oraret Rachel pro filijs ſuis ea hora, qua illos patrijs ſedibus expulerat Nabuzardan in Babyloniam. *xtant et in R. alomone ad cap. 31. Hieremiæ.*

Auctor libri precum Iudaicarum.

Placeat tibi Deus meus, & Deus Patrum meorum, vt ſit oratio noſtra grata, & accepta coram te, ſicut ſuffitus aromatum, & ſatisfac omnibus petitionibus cordis noſtri propter dignitatem omnium iuſtorum & iuſtarum, piorum & piarum, hìc ſepultorum, & propter dignitatem illorum ne dimittas nos vacuos à facie tua.

ARTICVLVS QVINTVS.

SANCTOS ADHVC IN CORPORE MILITANTES, VT PRO NOBIS ORENT, RECTE NOS ROGARE.

NEGANT.

Anno poſt Chriſtū natum. 1540.

ANABAPTISTÆ, qui ſe Catharos appellant, quia ſe ab omni peccatorum labe immunes eſſe volunt, nec aliorum preces expetunt, nec cuiuſquam orationibus ſe indigere perſuaſum habent. Caſpar Vlenbergius Cauſa 9.

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Exodi 8. *Verſ.* 8. Vocauit Pharao Moyſen & Aaron, & dixit eis: Orate Dominum, vt auferat ranas à me, & à populo meo.

Numerorum 11. 1. Interea ortum eſt murmur populi, quaſi dolentium pro labore, contra Dominum. Quod cùm audiſſet Dominus, iratus eſt. Et accenſus in eos ignis Domini deuorauit extremam caſtrorum partem. Cumque clamaſſet populus ad Moyſen, orauit Moyſes ad Dominum, & abſorptus eſt ignis.

1. *Reg.* 7. 8. Dixerunt *filij Iſrael* ad Samuelem: Ne ceſſes pro nobis clamare ad Dominum Deum noſtrum, vt ſaluet nos de manu Philiſthinorum. Tulit autem Samuel agnum lactentem vnum, & obtulit illum holocauſtum integrum Domino, & clamauit Samuel ad Dominum pro Iſrael, & exaudiuit eum Dominus.

Eſther 4. 16. Vade & congrega omnes Iudæos, quos in Suſan repereris, & orate pro me.

Rom. 15. 30. Obſecro vos fratres per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vt adiuuetis me in orationibus pro me ad Deum.

1. *Theſſal* 5. 25. Fratres orate pro nobis.

Hebr. 13. 18. Orate pro nobis.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Dionyſius Areopagita. 100.

Eccleſiaſticæ hierarchiæ cap. 7. Itaque ſacræ Scripturæ acquieſcens, vtiles eſſe in hac vita dicerem Sanctorum preces. hoc modo ſcilicet, ſi quis ſanctorum munerum deſiderio incenſus, ad eaque percipienda piè affectus, prauitatis tamẽ propriæ conſcius, quempiam Sanctorum virorum adeat, oretque ſibi adiutorem & precatorem accedere, capiet ex hoc omninò vtilitatem commoda cuncta excedentem. Fruetur enim ijs, quæ petit, ſuauiſſimis donis, ſuſcipiente diuina clementia, atq; imprimis in eo amplectente religioſam cognitionẽ ſui, reuerentiamque Sanctorum, & laudabile ſanctarum petitionum à ſe poſtulatarũ deſideriũ, conſentaneumque his ſacratiorem habitum.

Ignatius. 100.

Epiſtola ad Magneſianos: Memores eſtote mei in orationibus veſtris, vt Deum aſſequar, & Eccleſiæ, quæ in Syria eſt, cuius non ſum dignus appellari Epiſcopus. Opus enim mihi eſt amabili in Deo precatione veſtra.

Ad Trallianos: Orate pro me, qui in Dei miſericordia charitate veſtra indigeo, vt dignus fiam ſorte, ad quam aſſequendam iam deſtinor, ne reprobus inueniar.

Polycarpus. 140.

Epiſtola ad Philippenſes: Pro omnibus Sanctis orate.

Origenes. 240.

In epiſtolam ad Romanos lib. 9. cap. 15. Oſtendit Paulus non eſſe minimum in oratione certamen: ſiquidem in hoc certamine etiam auxilium eorum, qui Romæ ſunt, crediderit implorandum. Nunc ergo orat Apoſtolus, adiuuari ſe in agone orationum, vt liberetur ab incredulis.

Gregorius Neocæſareenſis. 270.

Canone 11. Fletus ſeu luctus eſt extra portam oratorij, vbi peccatorem ſtantem oportet fideles ingredientes orare, vt pro ſe precentur.

Euſebius Cæſareenſis. 320.

Vita Conſtantini lib. 4. cap. 14. Imperator cùm exiſtimaret piorum hominum preces magnum ſibi momentum adferre ad ſalutem & cuſtodiam vniuerſæ Reipub. eas cùm neceſſariò adhibuiſſet, non ſolùm ipſe ſe Deo ſupplicem abiecit, verùm etiam vt pro ſe ab Eccleſiæ Præſidibus ſupplicaretur mãdauit.

Athanaſius. 340.

Extat inter opera Luciferi. *Epiſtola ad Luciferum Epiſcopum:* Quia ergo talis es, precatorem te eſſe pro nobis per orationes ad Dominum petimus, vt iam inſpicere dignetur Eccleſiam Catholicam, & eripiat omnes famulos ſuos de manu peccatorum.

Epiſtola ad Epiſcopos Africæ: Valere vos, noſtriqúe memores eſſe in Domino optamus, dilecti & deſideratiſſimi.

Baſilius Magnus. 370.

Epiſtola 7. Quare non defatigeris pro Eccleſijs deprecari, & Deum reconciliare: & eos, qui tuæ ſanctitati ſubminiſtrare dignati ſunt, frequenter adhortari.

Epiſtol. 8. Sin minus, ore mihi in mentem venire id quod Deo gratum fuerit. In ſynodo mẽtionem noſtri fac, & tu quoque ora pro nobis, & populum aſſume, vt reliquos vitæ dies, & horas eouſque digni ſimus Deo, vt illi gratum fuerit, inſeruire.

Epiſt. 49. Quocirca ne ceſſes orare pro animabus noſtris, &c. Si digni habemur adiutorio precum tuarum, vt & te videamus, & bonis, quæ in te ſunt, perfruamur, &c.

Ephram. 370.

Sermone de extremo iudicio, & de compunctione: Quapropter vos obſecro fratres mei ſancti, qui Deum timetis, & quæ illi ſunt placita ſemper facitis, intercedite pro me miſero & infelici peccatore apud ipſum, vt veniat ſuper me gratia eius propter veſtras orationes, ſaluetur que anima mea in tremẽda magna & formidabili hora illa.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Epiſt. 187. Tu viriliter age, ac pro nobis, qui magnis ærumnis premimur, Deum precare, vt pacatum è vita diſceſſum, ad quem iam vergimus, conſequamur.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Epiſt. 36. ad Maronem Presbyterum: Ante omnia illud te oro, vt pro nobis preces ad Deum adhibeas.

Epiſt. 114. ad Elpidium Epiſcopum: Tu verò, Domine ſummè venerande, ac Deo chariſſime, pro nobis preces ad Deum adhibere ne intermitte.

Syneſius. 420.

Epiſt. 11. Vos igitur & ipſi pro me ſupplices ad Deum tollite manus, populiſque in vrbe, & quicunque rure, inque vicanis Eccleſijs habitant, preces pro nobis, tam publicè quam priuatim, vt faciant, denunciate.

Maximianus Conſtantinopolitanus. 430.

Epiſtola ad Cyrillum: Cùm Chriſto Domino dignus euaſeris, propterea quòd crucem tuam ſuſtuliſti, ſectatorque illius effectus ſis, Chriſtum pro nobis deprecari ne omittas, fraternæ virtutis ornamenta proprias prærogatiuas eſſe ratus. Vale in Domino, & pro me, Deo dilectiſſime ac ſanctiſſime frater ac comminiſter, ora. Extat Tom. 4. Synodi Epheſ. cap. 24.

Theodoſius Imperator. 430.

Epiſtola ad Simeonem Stylitem: Quoniam quidem exploratum habemus totam reuerentiæ tuæ vitam ad Deum eſſe conuerſam, eaq; integritate vixiſſe hactenus, vt diuinam erga nos beneuolentiam certa quadam fiducia prouocare queas; non potuimus in præſentia has ad te litteras nõ perſcribere, teque etiam atque etiam rogare, vt hoc pacis concordiæq; negotium, quod à diuina prouidentia verè pendet, hoc potiſſimum tempore quàm maximè promouere ſatagas, diſſidiumque, diaboli technis paci rectè aliquando radicatæ & conſtitutæ iniectum, confeſtim è medio tollere contendas. Id quod tuæ ſanctitatis precibus, eiuſdemque apud illos, qui eam confirmare, diſſipatamq; reſtituere poſſunt hortatu, impulſuq; confiſi, breui futurum minimè dubitamus. Extat in Concilio Epheſino Tomo 5. cap. 15.

Theodoretus. 450.

Epiſtola ad Leonem P. Ante omnia autem ſupplico veſtro ſacro & Deo amico capiti, vt precum mihi præbeat auxilium.

Valentinianus & Marcianus A A. 450.

Epiſtola ad Concilium, quod in Nicæa ſecundò concurrerat: Orate ergo dignemini pro noſtro Imperio, quatenus & hoſtes ſubditi nobis efficiantur, & pax in vniuerſo orbe firmetur, & Romanæ res ſecurè conſiſtant. Extat in præambulis ... Chalcedonenſem ... epiſtolis

Acacius Conſtantinopol. 470.

Epiſtola ad Simplicium P. Attentius oret veſtra Beatitudo & pro Chriſtianiſſimo Imperatore, & pro nobis ipſis.

Iuſtinus Imperator. 516.

Epiſtola 1. ad Hormiſd. Precamur proinde, vt ſanctis orationibus veſtris diuinæ potentiæ ſupplicetis, quatenus initia noſtri roborentur imperij.

Epiſt. 2. Oret veſtræ religionis ſanctitas, vt quod peruigili ſtudio pro concordia Eccleſiarum Catholicæ fidei procuratur, diuini muneris opitulatio iugi perpetuitate ſeruari annuat.

Ioannes Conſtantinopolitanus. 516.

Epiſtola ad Hormiſdam: Ora pro nobis ſanctiſſime ac beatiſſime frater.

Eutychius Patriar. Conſtantinopol. 550.

Epiſtola ad Vigilium P. Ora pro nobis beatiſſime & ſanctiſſime frater.

Euagrius. 600.

Lib. 1. cap. 13 Theodoſius ſanctiſſimum & aërium Martyrem Simeonem adhuc in columna degentem orabat, vti nominatim pro ipſo Deum obſecraret obteſtareturque, atque ſua ipſum imperti-ret benedictione.

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

Epiſtola ad Sergium: Vnde plus etiam quàm vos ſanctiſſimos poſcimus inſtātiſſimas ad Chriſtum preces effundere, vt has propitius à vobis ſuſcipiens, citò deijciat eorum furore plenam iactantiam, &c. Ora pro me ſanctiſſime frater.

In Vita Mariæ Ægyptiacæ: Zozimas reſpondit: Mater, tuis orationibus ſanctis pacem ſtabilem Deus largitus eſt: ſed ſuſcipe indigni mei cōſolationem, & propter Deum ora pro omni mundo, & pro me peccatore, vt non huius curſus & itineris labor ſine fructu mihi efficiatur, & tantæ ſolitudinis via. Et illa reſpondit ad eum. Ta quidem oportet, Abba Zozima, ſacerdotij habentem honorem, pro omnibus & pro me orare: in hoc enim & vocatus es. Sed quia obedientiæ præceptum habemus, quod mihi à te iuſſum eſt bona faciam voluntate.

Nicephorus Conſtantinopolitanus. 800.

Epiſtola ad Leonem P. Plurium quidem orationes imploro, ſicut plurium quoque præſidijs indigeo: at verò omnium maximè ſanctas ſacroſanctæ & in ſpiritu deſideratiſſimæ fraternitatis veſtræ preces, & ad Deum interceſſiones in præſentia exopto, eaſque ſummopere deſidero. Cum enim tuæ preces, haud ſecus atque Moſis, & Samuelis, aut ſi quiſpiam alius vnquam his ſimilis extitit, ob ſui poritatē maximè Deo appropinquent, rectaque ad cæleſte illud & ſpiritale altare ferantur. non dubitamus, quin maximam illæ nobis opem vtilitatemque allaturæ ſint. Proinde opem ferte meæ infirmitati, ſanctaſque veſtras manus in altum ſuſtollite, &c. Orate obſecro, inſtanterque rogate, vt idem ipſe nos illuminare, & emundare dignetur, quò filij perfectæ lucis effecti, alios quoque emundare & illuminare valeamus.

Synodus Octaua Generalis. 870.

Epiſtola ad Adrianum Secundum: Ora pro nobis ſanctiſſime: Chriſtus te cuſtodiat ad conſolationem noſtram.

Ioannes Zonaras. 1100.

Lib. 3. Annalium: Theodora Imperatrix inſtantiſſimè orauit Patriarchā, aliosque Pontifices & Monachos, vt communibus precibus Imperatoris & coniugis ſui ſalutem à Deo impetrarent. Quod cùm illi feruentibus animis feciſſent, aiunt Deum preces ſeruorum ſuorum non eſſe aſpernatum, ſed ignoniſſe Imperatori Theophilo. Celebrātur hæc & ab ijs, qui Dei humanitatem intuentur, & recipiuntur, & creduntur. Neque verò quiſquam eis fidem abrogarit, niſi qui parum poſſe Sanctorum interceſſiones apud Deum ſenſerit, & Dei humanitatem cum humanis erratis componere ignorarit.

Gabriel Alexandrinus Patriarcha. 1595.

Epiſtola ad Clementem Octauum P. Rogamus ſanctitatem tuam atque ſupplicamus, ne obliuiſcaris noſtri in continuis orationibus & petitionibus tuis ad Deum, vt adiuuet nos, atque confirmet in fide.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Cyprianus. 250.

Lib. 2. *Epiſtola 16.* Nunc eſt, fratres chariſſimi, vt me-
epiſt. 4. mores mei ſitis, vt inter magnas atque diuinas cogitationes veſtras nos quoque animo & mente voluatis, ſimúsque in precibus & orationibus veſtris, cùm vox illa, purificatione confeſſionis illuſtris, & iugi honoris ſui tenore laudabilis, ad Dei aures penetrat, & aperto ſibi cælo de his ſubacti mundi partibus ad ſuperna tranſmiſſa, impetrat de Domini bonitate quod poſtulat, &c. Opto vos fortiſſimi ac beatiſſimi fratres ſemper bene valere, & noſtri meminiſſe.

Lib. 2. *Epiſt. 33.* Vos orationibus frequenter inſiſtite, &
epiſt. 5. preces noſtras veſtris precibus adiuuate; vt Domini miſericordia fauens nobis, citò plebi ſuæ & ſacerdotem reddat incolumem, & Martyrem cum ſacerdote lectorem.

Ambroſius. 370.

Lib. 7. Epiſt. [illegible] Salutem vobis dico, diligite nos, & orate pro nobis: quia ego vos diligo.

Hieronymus. 390.

Epiſt. 4. quæ eſt ad Auguſt. Quòd peti[j] literis tuis, vt ego [illegible] to te orem, id r[e]ctè fac[e]r[e]m, ſi [e]go ipſe à pec[c]ati [li]ber [e]ſſem, vt pro al[i]js l[i]cer[e]t orare: & ideo [te] admoneo, vt orationes aſſiduas animi tui pro me [illegible] mittas ad Dominum.

Apologia ad P[am]machium cap. [illegible] Vos quæſo vtriuſque ſexus virgines, mariti quoque, ac digam[i], vt conatus meos ora[ti]oni[bu]s adi[u]u[e]t[is]. C[o]n[ſorti]um in commun[e] [illegible] m [illegible] tra-tionibus indigeo, &c.

Ruffinus. 390.

Eccleſiaſtica hiſtoria lib. 1. cap. 8. Conſtantinus Imp. ad Antonium quoque primum Eremi habitatorem, veluti vnum ex Prophetis, literas ſuppliciter mittit, vt pro ſe ac liberis Domino ſupplicaret. Ita non ſolùm meritis ſuis ac religione matris, [ſed] & interceſſione Sanctorum commendabilem ſe Deo fieri geſtiebat.

Auguſtinus. 400.

Epiſt. 7. Orate pro nobis digni exaudiri, eûm tāto ſacrificio acceditis ad Deum ſynceriſſimæ dilectionis, & laudis eius in operibus veſtris. Orate, vt & nobis hæc luceant: quoniam nouit ille, quem oratis, cum quanto noſtro gaudio in vobis luceāt.

De bono Viduitatis cap. 23. Obſecro vos per illum, à quo donum hoc accepiſtis, & huius doni præmia ſperatis, vt me quoque orationibus veſtris meminerītis inſerere cum tota veſtra domeſtica Eccleſia.

Paulinus Nolanus. 410.

Epiſt. 37. Orate pro nobis, conſerite validas orationum manus, vt ſuperetis multitudinem peccatorum noſtrorum.

Epiſtola ad Auguſtinum, quæ eſt inter epiſtolas [illegible] *33.* Omnes in Chriſto Sanctos, quales t[i]bi c[ohæ]rere nō dubium eſt, à nobis [illegible] ta, commēd[a] [illegible] omnibus, vt tecum pro n[ob]is [o]rat[e] d[ig]n[e]ntu[r].

Natali 9. S. Felicis, Nice[tam] Epiſc[opum] al[l]oquens

Ingredere hæc Pſalmis recinens Antiſtes [illegible]

Et mea vota [illegible] *Domi*[illegible] *lia voi*[illegible]

SANCTOS IAM IN CAELO TRIVMPHANTES, VT PRO NOBIS [illegible] ANDOS ET [illegible] ESSE,

NEGANT.

[illegible]

ASSERVNT PATRES LATINI

ſepultum ſit chariſſimi corpus, & occurrit locus nomine Martyris venerabilis, eidẽ Martyri animam dilectam cõmendat recordantis & precantis affectu.

Sermone 1. de S. Stephano: Si igitur exauditus eſt Stephanus, vt eius orationibus deleretur peccatum, quod commiſerat Saulus, commendamus ergo nos eius orationibus. Multo magis enim nũc exauditur pro veneratoribus ſuis, qui ſic exauditus eſt tunc pro lapidatoribus ſuis.

Paulinus Nolanus. 410.

De obitu Cælſi:

Cælſe tuus fratrem ſocia pietate laborans,
Vt veſtra nobis ſit locus in requie.

Natali 1. S. Felicis:

Sis bonus o felixq; tuis. Dominumq; potentem
Exores liceat, placati munere Chriſti.

Natali 3.

Hanc precor æterna nobiſcum pace ſerenum
Poſce diem, hoc iterum liceat gaudere reuerſo,
Annuaq; hic & vota tua & carmina feſtis
Reddere placati tranquillo nomine Chriſti.
Hic amor, hic labor eſt, nobis hæc vota tuorum
Suſcipe, commendaq; Deo, vt cùm ſedula cura
Seruitium noſtrum longo tibi penderit æuo,
Tunc demum placidos pietate laboris alumnos
Abſoluas mittente manu, poſitasq; tuorum
Ante tuos vultus animas, vt læta paterno
Ne renuas gremio Domini fulgentis ad ora:
Quem bonitate pium, ſed maieſtate tremendum,
Exora, vt precibus plenis, meritisq; redonet
Debita noſtra tuis, cùm tu quoque magna piorum
Portio, regnantem Felix comitaueris Agnum:
Poſce ouium grege nos ſtatui, vt ſententia ſummi
Iudicis hoc quoq; nos iterum tibi munere donet,
Ne malè gratatis læuas adiudicet hædis,
Sed potius dextra poſitos in parte ſalutis
Munifico pecori laudatis aggreget agnis, &c.

Natali 8.

Concurramus ad hunc ſpe conſpirante patronum,
Suſcipiat noſtras placida pietate querelas, &c.
Sancto Deo, dilecto Dei, tu dextera Felix
Eſto precor nobis, tu munitiſſima turris.

Natali 9.

[illegible]uare inops da Sancte tuo, vt te digna patrono,
Et pariter condigna tuo loquar vſus amico,
Poſco tuos Felix tecum ad tua vota parentes.
Quæ tua vota loquor mea ſunt, & verius hæc ſunt
Vota mea, at tibi celſus honor terrena recuſat
Gaudia: ſed quia noſtra tua ſunt gaudia palmæ,
Vt tua digneris tibi ducere vota tuorum:
Ergo tuos etiam Felix imploro parentes,
Hic quoq; adeſ mihi nunc poſcas, vt adeſſe vocatos,
Qui colitis latos paradiſi cælitus hortos,
Vos etiam Sanctis ſupplex depoſco Propheta,
In noſtra qui carne Deum fore præcinuiſtis.
[illegible]s quoq; corporibus caſis & ſanguine fuſo
Occiſum & viuum teſtati Martyres Agnum.

Seuerus Minoricenſis. 420.

Epiſt[illegible]a ad omnem Eccleſiam: C[illegible]ſtiani vt corde, ta[illegible] v[illegible]ibus humil[illegible], ſed v[illegible]atis robore ſuperiores, patroni Stephani patrocinium deprecantur.

[illegible]gilius Martyr Tridentinus. 420.

In vita [illegible] S[illegible]nnij: Nu[illegible] me[illegible] meri[illegible]um S. Siſinni [illegible]tern[illegible] amore cont[illegible], & cum iiſdem Sanctos [illegible]d[illegible] f[illegible] xorator a[illegible]d[illegible], quatenus poſſim di

illa fimbriam aut ſacerdotum aut Martyrũ iam omnibus ſepoſitis peccatis attingere.

Maximus Taurinenſis 420.

Homilia de S. Agnete: O ſplendida Chriſto, pulchra Dei Filio, & omnibus Angelis & Archangelis grata, vt noſtri meminiſſe digneris, quibus poſſumus precibus exoramus. vt nobis ille tribuat peccatorum indulgentiam, qui tibi tuorũ omnium laborum tradidit palmam.

Hilarius Arelatenſis. 450.

In vita S. Honorati: Memento itaque amica Dei, memento iugiter noſtri: Deo tu colloquinatus aſſiſtis, canens illud canticum nouum, & ſequens Agnum quocumq; vadit. Tu illi pediſſequus, tu pro nobis patronus, orationum noſtrarum interpres, acceptabilis & fortis aſſertor; profuſas ad ſepulchrum tuum a [illegible] omni grege preces perfer impetra vt conſpiratione communi ſacerdos & populus quæ iuſſiſti, quæ docuiſti aliquatenus obtinere mereatur. Apoc 14.

Leo Magnus. 450.

Sermone 5. de Epiphania Domini cap. 4. Confirmate amicitias cum ſanctis Angelis, intrate in ciuitatem Dei, cuius nobis ſpondetur habitatio, & Patriarchis, Prophetis, Apoſtolis, Martyribus usquè ſociamini. Vnde & illi gaudent, gaudete. Horum diuitias concupiſcite, & per bonã æmulationem ipſorum ambite ſuffragia.

Claudianus Mamertus. 460.

Epigrammate ad Iacobum Magiſtrum.

Per cineres Pauli, per cana limina Petri,
Ne laceres verſus dux Iacobe meos:
Sic tua pro clypeo defendat pectora Thomas,
Et comes ad bellum Bartholomeus eat
Sic ope Sanctorum non Barbarus irruat Alpes:
Sic tibi det vires ſancta Suſanna ſuas
Sic quicumque ferox gelidum tranſierit Iſtrum
Mergatur, volucres ceu Pharaonis equas.

Antonius Conſtantienſis. 470.

Epiſtola ad Arcadium exulem: Tecũ eſt omnis chorus Martyrum præceſſorum tuorum, expectant te Martyres, & defendunt, & coronam extendunt. Qualis eris cùm Petrum & Paulum, quos rogare ſolebas vt Patronos, habebis amicos?

Conſtantius Presbyter. 480.

Vita S. Germani lib. 2. cap. 7. Vt autem diuinæ tubæ cantum, & exoptati clangoris ſonum, ac ſacræ reſurrectionis gaudia obtinere mereamur, & pro nobis, & pro hac plebe attentius intercede ad Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.

Victor Vticenſis. 490.

De perſecutione Vandalica lib 3. Deprecamini Patriarchæ, de quorum ſtirpe nata eſt Eccleſia, quæ nunc in terris laborat. Orate ſancti Prophetę, cognoſcentes afflictam, quã antea vaticinantes præconio cecinistis. Eſtote Apoſtoli ſuffragatores eius, quam vt congregaretis vniuerſum orbem, aſcendente in vobis Domino, vt equi velociſſimi curſitaſtis: præcipuè tu Petre beate, quare ſiles pro ouibus & agnis à communi Domino magna tibi cautela & ſolicitudine commẽdatis? Tu ſancte Paule gentium magiſter, qui ab Hieruſalem vſque ad Illyricum prædicaſti Euangelium Dei cognoſce quid Vandali faciunt Ariani, & filij tui gemũt lugendo captiui · vniuerſiq; ingemiſcite ſimul ſancti pro nobis Apoſtoli.

Ennodius Ticinenſis. 506.

In vita Epiphanii [illegible]enſis: Tu mihi anima præpotens apud Redemptorem tribue, vt [illegible]ctore li-

be &

ber, & cura vacuus, munda ti[illegible], ſicut debentur, præconia mundi [illegible]exoluam.

H[illegible]miſd[illegible]. 516.

Epiſt [illegible] Hinc [illegible] Petrum Apoſtolum quotidie ſ[illegible]p[illegible]cite[illegible] [illegible]ramus, vt vobis, per quos int[illegible]gra [illegible]membra [illegible] ſancta iam ſperat Ec[illegible]cl[illegible]ſia & eſſe[illegible] [illegible]um Deus c[illegible]leret, & ſalutem tribuat longiorem.

Elpis vxor Boetij. 520.

Hymno de Petro & Paulo.

Iam bone paſtor Petre clemens accipe
Vota precantium, & peccati vincula
Reſolue tibi poteſtate tradita.
Doctor egregie Paule mores inſtrue,
Et mente polum nos transferre ſatage,
Donec perfectum largiatur plenius,
Euacuato quod ex parte gerimus.

Arator. 540.

Libro 1.

Excute Petre m[illegible] retinacula tarda loquela.
Deq; tuo ſpiritu exhauſta porrige lingua.

Fortunatus. 570.

Lib[illegible] 2. V[illegible]tæ S. Marti[illegible].

Fer pietatis opem [illegible]re m[illegible]erando miſertor,
Rector vt altithroni[illegible] [illegible]um veneris arbiter orbis
Tum memor obtineas deli[illegible] [illegible]obliuia noſtri.
Inter me & Dominum mediator adeſ[illegible]o [illegible]eni[illegible] ne,
Quem ſua culpa ligat tua vt interuentio ſoluat.
Spes Fortunati ſit fida ſalutis egeni,
Suppliciter humilem tibi [illegible]ſ[illegible]ſtrauiſſe patrone,
Qui lepra maculas medicata per oſcula purgas,
Mortis [illegible] extrema reuocas in origine finem,
Carnis [illegible]hu[illegible] fragilis quondam ſub imagine conſtans:
Nunc opus vt [illegible]mis pietas tua commodet aures:
Nam pietate pe[illegible]e vales [illegible]pud illum, cum habeas:
Quod peto tu poteris, quia totum praſtat amicis.
Sic tibi quoque petis tribuat præſentia regis

Libro 4.

Intercede, precor veniam, vir adepte coronam,
Eripe paſtor ouem, ne clauda vel extera reſtet.
Porrige celſe manum, rege greſſum, dirige ſenſum,
Exceſſumq; graues leniter examine penſes,
Ac potius pietas diues miſerando precetur
Mitis, & exores placida fomenta medela,
Inter & ipſe Deum, atq; reum mediator adeſto,
Defixis genibus, tenſis ad ſydera palmis,
Vocibus incluſis, animis penetrantibus auras,
Obtineas meritis iudex cum venerit orbis;
Tu quoque iuſſus eris dextro reſidere ſedili
Arbiter in populos tribuum, pauor ante tribunal.
Qualiter effugiam flamma ſtridente caminum?
Tunc precor vt fragilem ſacro velamine cales
Et tua me trepidum defendat ab igne l[illegible]cerna:
Sis precor in Domino famuli memor atque per ipſum,
Cum eris tibimet lumen ſine fine videadum.

Gregorius Turonenſis. [illegible]0.

Hiſtoria lib. 2 cap. 5. Seruatius ſentiens per Spiritum pro deli[illegible]is populi hoc ſibi non fuiſſe conceſſum, [illegible]onſi[illegible]um cepit, vt expeteret vrbem Romam ſcilicet vt adiunctis ſibi Apoſtolicæ virtu[illegible]is [illegible]atrociniis, quæ humiliter ad Dominum fla[illegible]g[illegible]bat, fac[illegible]lius obtinere mereretur. Ac[illegible]lens [illegible]r[illegible]go [illegible]d beati Apoſtoli Petri tumulum, d[illegible] ca[illegible]a[illegible]ur auxilium bonitatis eius, in multa abſtinētia maxima inedia ſe conſumens, [illegible] biduo duoq; ſine v[illegible]lo cibo & potu [illegible]rm[illegible]neret, ne[illegible] [illegible]ſet [illegible]nteruallum [illegible] quod[illegible] quo a[illegible] ora[illegible]one ceſſaret.

[illegible] gloria plurimorum Martyrum cap. 27. Tunc preſby[illegible]r[illegible]um lachrym[illegible] [illegible]ſtratus, ad beati Mar[illegible]y[illegible]ris tumulum ſuppliciter deprecatur, dicens: Quæ[illegible]o gr[illegible]iſſime athl[illegible] C[illegible] [illegible] vt eruas hunc pauperem de man[illegible] mort[illegible] [illegible]que, ne mihi ſi[illegible] [illegible] probrium, ſi per meam accuſationem moriatur hic homo.

Gregorius M[illegible]gnus. [illegible]90.

Lib 3. Dialogorum cap. [illegible] Cum quædam puella paralytica, in Diui Petri Eccl[illegible]ſi[illegible] perinanēs, manibus repens, & diſſolutis [illegible]enibus co[illegible]pu[illegible] per terram traheret, diuq; ab eodem beato Pet[illegible]o Apoſtolo peteret, vt [illegible]nari mereretur, nocte q[illegible] [illegible]am ei per viſionem aſtitit, & [illegible]ixit, &c.

Lib. 11. epiſt. 8. Omnipotens Deus excellentiam veſtram in ſuo ſemper timore cuſtodiat, atque ita veſtra vota in filiorum excellentiſſimorum regum, nepotum veſtrorum, intercedente B[illegible]e[illegible]tro Apoſtolorum principe, cui eos commēdatis ſoſpitate adimpleat, vt ſtabile vobis gaudium de eorum ſemper incolumitate, ſicut cupitis, habere concedat.

In Antiphonari[illegible] Saluator mundi ſalua nos Sancta Dei Genitrix virgo Maria ora pro no[illegible].

In Agenda mortuorum: Subuenite Sanct[illegible] Dei, occurrite Angeli ſuſcipientes eam, offerentes eam in co[illegible]ſpectu Altiſſimi.

Gordianus Siculus. 600.

In vita S. Placidi Martyris. Hic nunc [illegible]um [illegible]is, [illegible] qui ſequuntur Agnum, canticum nouum de[illegible]an[illegible]tare non ceſſat. Apud hunc igitur [illegible]ſ[illegible]n[illegible]tur pro nobis interuenire, vt maculis omnibus exp[illegible] nos vellere velit induere.

Synodus Cabilonenſis. 658.

Cap. 1. Nunc tam ex communi omnium voluntate, quàm ex euocatione, vel ordinatione Domi[illegible] Clodouei reg[illegible], pro [illegible]elo religioni[illegible] v[illegible]l orthodoxæ fidei dilectione, in Cabilonenſi vrbe in E[illegible]cleſia ſancti Vincentij [illegible]ariter conglo[illegible]ati[illegible], [illegible]us ſancti Martyris interc[illegible]ſionem poſcent[illegible], v[illegible] [illegible]n[illegible]gæuitatē ſupradicti principis ſuo ſuffragio m[illegible]teremur.

Beda. 700.

In Natali S. [illegible]holaſticæ. Intercedite (*Scholaſtica*[illegible] *Benedict[illegible]a*) pro nobis [illegible]miſſi[illegible], poſtulate pr[illegible] n[illegible]bis afflictis, rogate pro noſtris delictis. p[illegible] Chri[illegible]um non ſ[illegible]lum [illegible]ro Monachis commi[illegible] ſed etiā pro veſtris anci[illegible]is, vt omnis ætas, omnis ſexus, omnis ordo, qui veſtris præcepti[illegible] col[illegible] ſubm[illegible]tunt, peritura mundi deſpiciant, [illegible] æterna concupiſcant, regna beata appetant, proſpera animarum & corporum percipiant, nu[illegible] diabolica fraude moleſtentur, nul[illegible]s incurſio[illegible]bus malignorum affligantur, nu[illegible] [illegible]ſiq; calam[illegible] [illegible]bus annihi[illegible]entur. Euge Pater [illegible]at[illegible], [illegible]aue pr[illegible]c[illegible]n[illegible]tibus, a[illegible]pone aures precibus famulor[illegible]m tuorū, da veniam poſcen[illegible]ibus, da d[illegible] quær[illegible] [illegible] parce peccantibus: quia tu paſtor es, nos v[illegible] [illegible]ues: audi balatus ouium tuarum, [illegible]rahe me[illegible] te, vt veniamus ad te, vt [illegible]ic vera paſcua [illegible] [illegible]a[illegible]us, [illegible]bi ſunt vera gaudia ſempite[illegible]na[illegible] Re[illegible] Deo talenta cumulata de nob[illegible], [illegible] vſuris credita don[illegible] doctrin[illegible]rū, m[illegible] huius operis præſumptorem tuis c[illegible]ng[illegible] [illegible]r[illegible] nul[illegible] ſ[illegible]cris, vt cum omni grege conim[illegible] [illegible] vitæ aſſequamur.

Homilia in Letania maiori Pr[illegible]c[illegible]mur [illegible] Sanctos, vt pr[illegible] nobi[illegible] [illegible]r[illegible] dant a[illegible] Deum [illegible] gnetur nobis dare [illegible] peccator[illegible]m, & c[illegible]ſto[illegible]iat corpora & a[illegible]imas [illegible]ſtras.

Z[illegible]acharias P[illegible]. [illegible]40.

Fo[illegible]ola[illegible]ma ad Boni[illegible] [illegible]m B[illegible]

princeps Petrus cooperetur tibi io omnibus bonis, quæ ei parare deſideras.

Alcuinus. 750.

De vſu Pſalmorum fol. 48. Rogo ſanctam & beatiſſimam matrem Mariam, rogo viginti quatuor ſeniores, omnes ſanctos Angelos deprecor, omnibus ſanctis Prophetis ſupplico, omnes ſanctos Apoſtolos, Martyres, Confeſſores ac Virgines rogo: ſimiliter omnes Sanctos & electos Dei inuoco in auxilium meum.

Paulus Diaconus. 780.

De geſtis Longobar. lib. 4. c. 17. aliâs c. 5. Cùm dux ipſe propè Spoletum, vbi Baſilica beati Martyris Sabini Epiſcopi ſita eſt, in qua eiuſdē venerabile corpus quieſcit, aduenisset, interrogauit, cuius hæc tam ampla domus eſſet: reſponſum eſt ei à viris fidelibus, Sabinum ibi Martyrem requieſcere, quem Chriſtiani, quoties in bello contra hoſtes irent, ſolitum haberent in ſuū auxiliū inuocare.

Haymo. 820.

Homilia de Virginibus Matth. 13. Huius margaritæ pulchritudinem beatiſſima N. cuius hodie feſtiuam celebramus feſtiuitatem, multis diuitijs datis cōparauit. Vnde ſine dubio, quia regis terreni coniugium contempſit, ſponſa effecta eſt regis cęleſtis; & quæ noluit cum terreno rege regnare in mundo, regnat cum Chriſto in cælo. Et ideo dignum eſt, vt qui temporalē regioam honore debito veneramur, hanc Deo acceptam reginam deuotis precibus ſupplicemus, vt quia oos in ſuo exemplo in nomine Chriſti congregauit, ſuis oos meritis, & orationibus in præſenti vita iucundos efficiat, & in futuro acceptos reddat.

Æmoinus. 825.

De geſtis Francorum lib. 2. cap. 4. Nec multo pòſt Sigiſmundus facti pœnitentia ductus, ſecum ipſe reputans, quid ſceleris admiſerit, ad ſepulchra Sanctorum recurrens, ſępe humiq; proſtratus eos erga ſe clementiſſimos fore efflagitans rogabat, vt ſi quid minus perfectum diuinæq; maieſtati aduerſum in ſuis reperiretur actibus, id, eorum interuētu, iuſtus iudex in hoc ſeculo potius, quàm in futuro puniret examine.

VValafridus Strabo. 830.

De rebus Eccleſiaſticis ca. 8. Rogamos Sanctos, non vt ipſi præſtēt per ſe, quæ ſaluti noſtræ neceſſaria ſunt; ſed vt ab auctore bonorum, à quo eſt *omne*
Iacob. 1. *datum optimum, & omne donum perfectum,* vtpote illi proximiores meritis, & ideo certius audiēdi, impetrent, quæ ſaluti petentium opportuna oon neſciunt.

Cap. 28. Notandum Litanias non tantùm dici illam recitationem nominū, qua Sancti in adiutorium vocantur, ſed etiam cuncta quę ſupplicationibus fiunt orationes appellari.

Vita S. Galli cap. 47. Obſecramus itaq; te S. Galle Chriſti Confeſſor, vt ſicut ſanitatem corporum meritis tuis multis te contuliſſe retulimus: ita noſtris mentibus medelam implorare digneris.

Agobardus Lugdunenſis Epiſc. 840.

De SS. Cypriano, Sperato, & Pantaleooe:

Digne culibus & honore claro
Florens inclyte Cypriane dormis:
Sed quaſo vigiles, vigilq; noſtris
Intendas precibus, fiasq; nobis
Clemens & validus Dei Patronus:
Soluas crimina, conferasq; vota.
Sit quaſo memor illa lingua noſtri,
Quæ confeſſa Dei perenne Verbum,
Ceruicem gladio dedit ſecandam.
O Doctor ſacer, o beate Martyr,
Serua Pontificem pium Agabardum,
Qui nomen, meritum, tuumq; feſtum
Dictis extulit, & honore compſit.

Rabanus Maurus. 850.

Lib. 2. de laude Crucis: Voa igitur precor cæleſtes Angelorum cohortes, animasq; iuſtorum, quæ in conſpectu maieſtatis diuinæ veraciter exultatis, vt noſtrā ſalutem precibus adiuuare ſtudeatis.

Ionas Aurelianenſis. 860.

De cultu imaginum lib. 1. Si per Sanctorum ſuffragia ſalus animarum noo acquiritur, vt quid eorum interceſſio in Miſſarum celebrationibus, & cæteris humilimis ſupplicationibue apud diuinam maieſtatem flagitatur?

Lib. 3. Sapientium virorum, in Eccleſiæ gremiò conſiſtentium, eſt dicta Saluatoris Intelligere, & pro abſolutione animæ ſuæ beatum Petrum, cæterosq; Sanctos, non quaſi Deum, ſed quaſi familiares Dei exorare, eorumq; confeſſiones ac ſepulturę loca, amore dictante viſitare.

Eulogius Toletanus. 860.

In memoriali Sanctorum lib. 1. cap. 25. Hinc vos inſtanti iam voluminis termino, ò corona Sanctorum, ego ipſe, licet indignue veſtri laudator Eulogius, poſtulo, vt hoc opue vobiſmetipſis probatū efficiatis, ac ereptum ſanctificetis, ſanctificatum Deo libetis, neque inordinatam narrationis eius ſeriem penſetis. Sed velle meū potius, quàm poſſe conſiderantes, voluntatis votum, non imbecillitatis remuneremini defectum.

Lib. 3. cap. 10. Cæterùm tu ſacratiſſima Eulalia, quæ vtiliter Eccleſiam Catholicam & viuens cōuerſationis exemplo, & moriens celſo meritorū inſtituis patrocinio, eſto memor cultoris tui, erue me laqueis mundi, abſtrahe perturbationibus ſeculi, & confer poſt mortem requiem paradiſi.

Remigius Autiſiodorenſis. 880.

Ad Pſal. 121. In quo hæreſis illorum deſtruitur, qui dixerōt Sanctis non eſſe ſupplicandum, quoniam neſcirent quid hîc circa puluerem eorum ageretur: cùm etiam dæmones tantæ leuitatis & velocitatis ſint, vt voo penè eodemq; momento & hîc, & in Babylonia ſint, ſed multo magis hæc efficacia credēda eſt in aoimabus Sanctorum, quę quanto dæmonibus ſunt beatiores, tāto ſunt perſpicaciores. Vos Sancti Dei rogate nobis exhiberi ea, quę ad pacem ſunt, & beatitudinem, quæ in cęleſti patria eſt, conſequendam ſune valentia. Rogamus etiam & nos pro nobis, & pro omnibus alijs.

Hucbaldus Elnonenſis. 900.

In vita S. Rictrudis cap. 18. Te igitur ſancta & Deo dilecta Rictrudis toto cordis affectu obſecramus, vt tuis ſanctis precibus & meritis, quibus variarum ſoluis ægritudinum nexus, nos à peccatorū noſtrorum vinculis abſoluas.

Ratbodus Traiectenſis. 930.

Carmine de S. Lebuino:

Quam Lebuine vides ſacer ac memorande ſacerdos,
Hanc precor vt Chriſtum recolens nil faſtibus vſum
Palle etiā viduæ potius ceſſiſſe minutis
Gratam habeas, precibusq; tuis mea vincula ſoluas,
Et vera facias, poſt diuerſoria carnis,
Libertate frui, ſacris cum cœtibus Agni.

Radulphus Flauiacenſis. 930.

Lib. 1. in Leuit. cap. 4. Orationis ſacrificium non oiſi Domino ſoli offerendum eſt. Nam etſi Sancti rogantur à nobis, non tamen vt nos ipſi ſaluent, (*Domini ſiquidem eſt ſalus:*) verùm vt nobis ſalu- Pſal. 3.

tem impetrent, poſtulantur. Alioquin *maledictus, qui ſpem ſuam ponit in homine.*

Hier. 17.

Notgerus Leodienſis. 960.

Præfatione in vitam S. Remacli: Dominus remedia prouidet lapſis, dum & Angelica præſtat nobis ſuffragia non deeſſe, & Sanctorum confert patrocinia, quos pro noſtris culpis interceſſores implorare non dubitemus. Quos licet paſſim diuerſis largitus ſit prouincijs generatim & communiter honorandos, attamen ſingulis quibuſque locis ſpeciales quoſdam attribuit, etiam ſpecialiter amplectendos, & propenſius exorandos.

In vita S. Landoaldi: Poſt hæc ætate quidem adultior apud Turones S. Martini petijt ſepulchrum. Ibi eius interuentiunis orauit auxilium, vt id ſibi gratiæ apponi poſtulet Dominum, quatenus peregrinationis totius vitę ſibi concedat dependere curſum.

Abbo Floriacenſis. 980.

De obſidione vrbis Pariſienſis:

Tunc trepidant ciues, cunctiq; vocant celebrandum
Germanum. miſerere tuis Germane miſellis.
Mœnia Germani nomen recinũt, & in omni
Exclamat miles ſpecula. primi.j, virorum:
O famulis, Germane, tuis ſuccurrere diſce, &c.
Voce rogant lachrymoſa omnes, Germane beate,
Auxiliare tuis, alioquin nunc moriemur:
O pie, nunc ſuccurre citus, ſuccurre, perimus.
Germanum reboat tellus, nec non fluminiſq;
Littora, & omne nemus pariter circum reſonabat:
O Germane ſacer nobis miſerere rogamus, &c.
Omnibus en Germanus adeſt recolendus in orbe
Corpore ſubſidioq; ſimul, vt votamoratus, &c.

Ioannes Monachus Italus. 980.

De S. Odone Cluniacenſi:

Vltima vox reſonat, tu Chriſte parce redemptis:
Martinum ingeminat. Martinum ſuſpicis, orat.

Stephanus Monachus. 990.

De inuentione S. Maurini: Age pater inclyte, pater pie, age cum iudicibus cauſas noſtras, vt & in terra digné te veneremur, & ibi quandoque faciem tuam contemplemur, vbi epularis & cum Angelis delectaris gloria & aſpectu Agni.

Osbertus Anglus. 1020.

Vitæ S. Dunſtani cap. 47. Quotidie de ſuis neceſſitatibus, tam corporis, quàm animæ, leuamen deſiderantes, illuc currunt, & ſicut à pijſſimo patre, inter eos corporaliter conuerſante, ſuffragia petunt.

Helgaudus Floriacenſis. 1030.

In vita Roberti Regis Franciæ: Ad cuius amabilem vocem laxatis frænis, & equi pedibus de naui eiectis, cœpimus ad littus euehi. Ipſe quoque S. Dionyſium, ſanctumq; Benedictũ, & omnes Sanctos Dei in adiutorium noſtrum prouocabat, lachrymis perfuſis oculis, cuius precem audiuit is, qui eſt benedictus Deus.

Glaber Rodolphus. 1040.

Lib. 5. Hiſt. cap. 2. de bello iure geſto: Quod Gotfredus comperiens, ei petiuit auxilium B. Martini, promiſit humiliter ſe emẽdaturum, quicquid in ipſius ſancti Confeſſoris, cæterorumq; Sanctorũ poſſeſſionibus raptu abſtraxerat, &c. Nulli dubium eſt, B. Martino auxiliante, qui illum piè inuocauerat, ſuorum inimicorum victorem extitiſſe.

Petrus Damianus. 1050.

Sermone 1. de S. Ioanne Euangeliſta: Vnde conſiderandum eſt fratres mei, quãta deuotionis inſtantia B. Ioãnis flagitare debeamus auxilium, quem ſibimet interuentorem & ipſi Apoſtoli petierunt. Quantum apud iuſtum iudicem pro peccatoribus poterit, qui & pro ipſis cæleſtis curiæ ſenatoribus interuenit? Et qui aduocatus factus ſummis, quàm humiliter implorãdus eſt à minimis? Hymno de S. Ioanne Euangeliſta.

Virginum virgo venerande cuſtos,
Magnus æterni logotheta Verbi,
Dele ſeruorum facinus tuorum,
Sancte Ioannes.
Tu decus mundi, iubar atque cæli,
Impetra noſtris veniam ruinis,
Da ſacramentum penetrare ſummum,
Quod docuiſti.
Patris arcanum ſpeculando Verbum,
Tolle errorem fidei per orbem:
Nos ad æternum ſpeciem fruendam
Dux bone transfer.

Anſelmus Cantuarienſis. 1080.

In Elucidario: Iuſti orant pro his, quos in Domino amauerunt, vel qui eos inuocant, vt à malis ſeruentur, vt à mundi tentamentis liberentur, & ſi in errore ſint, vt corrigantur, & ijs celerius aſſocientur.

Ioannes Archidiaconus Barenſis. 1190.

De translatione S. Nicolai:

O Nicolae Pater toto venerabilis orbe,
Qui patriam noſtram deſeris, imò tuam.
Qualibet hanc miſeram quoties aduerſa premebant,
Auxilium petijt mox Pater alme tuum:
Rebus in aduerſis aderas Pater alme, ſalutis
Munimen tribuens ſupplicibus populis.

Berengoſius Abbas. 1110.

Sermone 1. de Sanctis Martyribus: Quia iam tempus imminet, quo ſermonem iſtum ad finem ducamus, dignum eſt, vt eorundem Martyrum Chriſti præſidia ſine intermiſſione quæramus, quatenus meritis ipſorum intercedentibus charitas illa, quæ vniuerſa cooperit delicta, vſque in finem regnet in nobis inuicta.

Honorius Auguſtodunenſis. 1120.

Sermone de omnibus Sanctis: Igitur chariſſimi omnium Sanctorum meritis & precibus quærite Dominum hodie orando: omnes Sanctos ore & corde inuocate, votis & laudibus vos eis cõmendate, vt quicquid toto anno geſſiſtis contra Chriſtianam religionẽ, Sanctus Sanctorum omnium relaxet nobis Chriſtus per illorum interceſſionem.

Bernardus. 1130.

Homil. 66. in Cantica: Irrident nos hæretici quia baptizamus infantes, quòd oramus pro mortuis, quòd Sanctorum ſuffragia poſtulamus. Mortuos viuentium fraudant auxilijs, viuẽtes nihilo minus Sanctorum, qui deceſſerunt, ſuffragijs ſpoliantes.

Petrus Lombardus. 1140.

Lib. 4. diſt. 45. Oramus Sanctos, vt intercedant pro nobis, id eſt, vt merita eorum nobis ſuffragẽtur, & vt ipſi velint bonum noſtrum: quia eis volentibus Deus vult, & ita fiet.

Petrus Cluniacenſis. 1150.

Hymno in translationem D. Benedicti:

Iam cælo reſidens Pater optime,
Diuinis famulos imbue regulis,
Anguſtum per iter ſcandere largiens
Dona regna perennia.

Helmoldus. 1170.

In Chronic. Sclauorum lib. 1. cap. 43. VVicelinus præerat ſocijs in ſolitudine, inſtituens eos tam doctrina, quàm exemplo: orationi etiam interdum vacans, omnium Sanctorum ſuffragia efflagitabat, præcipuè verò beati Nicolai, cuius obſequio ſpecialius ſe manciparat.

Guilhelmus Neubrigenſis. 1200.

Rerum Anglicarum lib. 5. cap. 7. Cùm vir quidam piæ deuotionis in Hiſpanias ad memoriam B. Iacobi Apoſtoli graderetur, repente in via obſtitit ei quidam enormi corpore & vultu terribili. Pauefactus homo ſanctum Iacobum fortiter inclamauit. Qui beatus Apoſtolus in ſpecie reuerēda mox adfuit, & potenti verbo inuaſorē increpauit.

Iacobus Vitriacus. 1220.

In Litania maiori: Intercedere dicuntur meritis ſuis pro nobis Sancti, dum eorum merita nobis ſuffragantur. Oramus igitur Sanctos, vt intercedant pro nobis, id eſt, vt merita eorum nobis ſuffragentur, & vt ipſi velint bonum noſtrum: quia ipſis volentibus Deus vult, & ita fiet. Ipſis ergo cooperantibus & adiuuantibus exaudit Dominus de templo ſancto ſuo vocem noſtram.

Guilielmus Aluernus. 1230.

De legibus c. 24. Sanctos inuocamus aut oramus, non vt Deos, neque vt auctores eorum, quæ nobis præſtari petimus, ſed vt interpellatores pro nobis & impetratores: neque ab ipſis petimus, vt nobis huiuſmodi beneficia largiantur, ſed potius vt altiſſimum Deum orantes, quatenus ipſe nobis ea largiatur. Nec dicimus: *Sancte Petre ſalua nos*, ſed potius: *Ora pro nobis.*

Rodericus Toletanus. 1240.

Rerum Hiſpanicarum lib. 5. cap. 11. Tertio anoo cùm patratis vaſtationibus vellent ad propria nauigare, inuocato nomine Domini, & beati Iacobi, Comes Gundiſaluus Sancij occurrit eis, ſi poſſet exterminiū vendicare. Et cùm prælium iniuiſſet, gratia Dei, & virtute Apoſtoli, qui ſine lege vaſtauerant, Dei iudicio ſunt proſtrati, & tam ipſi, quàm Rex eorum gladio ceciderunt.

Albertus Magnus. 1240.

In Litania: Omnes Sancti in vniuerſum nos ſua interceſſione lætificent, vt dum eorum merita recolimus, patrocinia ſentiamus.

Thomas Aquinas. 1250.

Secunda 2. q. 83. art. 4. A ſancta Trinitate petimus, vt noſtri miſereatur: ab alijs autem Sanctis quibuſcumque petimus, vt orent pro nobis.

Hugo Pratenſis. 1300.

Sermone 35. Rogare debemus Apoſtolos & omnes Sanctos in omni neceſſitate noſtra: quia ipſi ſunt aduocati noſtri, & medij inter nos & Deum, per quos Deus ordinauit nobis omnia largiri.

Auguſtinus Triumphus. 1320.

De poteſtate Eccleſiaſtica q. 17. art. 3. Sancti viuentes meruerunt vt pro nobis orarent, & nobis beneficia impetrarent: & ideo illis nominibus inuocamus, quibus dum viuerent per nos inuocabantur: quia dicimus: *S. Petre ora pro nobis.*

Franciſcus Petrarcha. 1350.

Ad Mariam Magdalenam:

Dulcis amica Dei lachrymis illabere noſtris,
Atq; meas intende preces, noſtræq; ſaluti
Conſule: namque potes.

Gerhardus Sutphanienſis. 1380.

Lib. 1. cap. 35. Si quando diffidit tua conſcientia Deum orare, conſcia ſuorum exceſſuum, arripe illud genus orationis, quod obſecratio dicitur, hoc eſt, roga aliquem Sanctorum, vt pro te deprecetur.

Petrus Aliacus. 1400.

De Oratione: Orationem porrigimus ſanctis hominibus & Angelis, non ſcilicet vt per eos Deus petitiones noſtras cognoſcat, ſicut poſuit Apuleius libro ſuo de Deo Socratis: ſed vt eorum precibus ac meritis orationes noſtræ ſortiantur effectum.

Thomas VValdenſis. 1410.

Tomo 3. cap. 11. Hoc ergo more ſanctorum Patrum & Scripturarum traditione commoti fideles, per Litanias ſacras Sanctos exorant, vt ſiquidem per ſeipſos indigni ſunt, per amicos Dei ad eius clementiam & propitiationem perueniant: Orantes primò Deum, cuius ſunt Sancti, & cuius ſolo intuitu dicitur Litania, &c. In Deum ergo omnis turba Sanctorum cōcitatur ad orandū: omoes interceſſores vocamus, primò ſcilicet ipſū per nos ipſos orantes, & demū per Matrem eius, & Angelos, & ſeriatim per Apoſtolos, Martyres, Confeſſores, & Virgines, Deum, ſimulq; & ipſos, ne nobis ipſi offenſi, Deum non modò non placent, ſed exaſperent: qui quamuis proni ſint, tamen oratione noſtra communicare deſiderant, &c. Orent pro nobis omnes Sancti Sanctæq;, quos noui commendat auctoritas Teſtamenti.

Ioannes Gerſon. 1420.

De mendicitate ſpirituali parte 2. Virgo glorioſa, & tu ſancte Angele Dei, cuſtos bone, & cæteri alij Sancti cæleſtes, adeſtote mihi, & mei adeſtote adiutores: impetrate mihi hanc glorioſam ſententiam: *Veni benedicte Patris mei: accipe quod paratum eſt ab initio mundi.*

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

Sermone in Feſto S. Bartholomæi: Ad te igitur ô Bartholomæe Apoſtole confugium facientes, tuam precamur ſanctitatem, vt vota noſtra admittas, impetres veniā, vt valeamus adipiſci indulgētiā.

In Feſto S. Marci: Inuocat illum oppreſſus, & leuamen ſentit: eius implorat auxilium infirmus, & ſoſpitatem recipit: in mari, in ſolitudine, in periculis, inter latronum acies exoratur, & iuxta fideliter poſcentium ſuffragatur vota: offert Deo orationes ad ſe clamantium atque gementium, vt beneficiā conferat.

Dionyſius Carthuſianus. 1460.

Sermone 4. de omnibus Sanctis: Deuotiſſimè inuocemus Sanctos, vt iugiter & ſpecialiter hodie intercedant pro oobis, nec ceſſent nos adiuuare ac tueri, quouſq; ad eorum ſocietatem pertingamus felicem.

Rodolphus Agricola. 1470.

Carmine in laudem B. Annæ:

Non erit vt quiſquam duce te diffidere votis
Debeat: orantis fac modò vota iuues.
Te duce quiſque ferat rectos ad ſydera vultus,
Nec timeat vanas inualidasq; preces.
Nil tibi Nata negat, nil & negat ille parenti:
Ille colit Matrem, te quoque Nata colit, &c.
Ergo adeſ, & perfer ſuſpiria noſtra Tonanti,
Vtq; ferat placidus crimina noſtra, roga.
Poſce bonam mentem nobis, & dedita menti,
Dedita nec vitijs corpora fœda ſuis.

Eraſmus Roterodamus. 1530.

De S. Anna matre Mariæ:

O terque quaterq;, & amplius
Parens beata (nam potes)
Iuua preces mortalium
Tuo vacantum cultui.
Nam te patrona proximus
Speramus aſſequi, modò
Voles velitq; Filia.

ASSERVNT ETIAM ADuerſariorum quidam.

Martinus Lutherus.

De præparatione ad mortem: In mortis articulo beatam Virginem, Angelos, proprium Apoſtolum, & Sanctos reliquos, quibus in vita ſeruiuit, inuocare nõ ceſſet, vt pro ſe intercedãt apud Dominũ.

Epiſtola ad Erphordienſes: Sioite vt Diuorum implorent patrocinia, quando ita volunt, ea tamen lege, vt ſciant, ſibi cauendum, ne quam fiduciam & præſumptioocm, perſuaſiooe falſa inducti, in vllum Sanctorum ponant.

Epiſt. ad Georgium Spalatinum: Non fuit mẽs mea vnquam inuocationes Sanctorum eſſe vitioſas, pro cauſis vel corporaliſſimis: hoc ſapiont hæretici noſtri Pickardi & Bohemi.

In purgatione quorundam articulorum: De interceſſione Diuorum cum tota Eccleſia Chriſtiana ſentio, & iudico Sanctos à nobis honorandos eſſe atque inuocandos. Qois enim poteſt contradicere his, quæ ad hodiernam vſq; diem mirabiliter & viſibiliter apud Diuorum ſepulchra operatur Deus? Hoc tamen fateor me dixiſſe: nõ eſſe Chriſtiani hominis, Diuorũ ſuffragia magis pro temporalibus, quàm ſpiritualibus rebus, & commodis inuocare. Proinde ſic inuocandi ſunt, vt Deus per illos inuocetur.

In Feſto Ioannis Baptiſtæ: Dicere hîc aliquis poſſet, cuius vſus, & quo loco Sancti nobis erunt? Hoc eis vteris modo, quo proximo tuo. Quemadmodum enim illi dicis: *Ora pro me Deum*: ita & illis dicere potes: *Diue Petre ora pro me.* Non peccas, ſi apud eos, vt pro te orent inſtes: è diuerſo, ſi eos nun inuocis, nihil iidem peccabis.

Ioannes OEcolampadius.

Ad orationẽ Chryſoſtomi de Iuuentio & Maximo Martyribus: Neque Sanctos orare ioficias irem, neque impiorum & idololatrarum eſſe aſſeuerauerim cum illis Sanctorum implorare patrocinia. Sancti enim in cælis ſua adhuc charitate flagrantes, noo deſinunt pro nobis intercedere. Quid mali, ſi hoc petamus fieri, quod credimus Deum velle, etiamſi nihil tale præceperit? Quid mali ſi concedamus patrocinia Sanctorum, modò ſi id circumſpectè, opportunè, & modicè fiat pro auditorum qualitate? Id quod agit Chryſoſtomus, & Nazianzenus in laudibus Cypriani, & obſeruant hoc ferè omnes Eccleſię, tam Orientis, quàm Occidentis?

Martinus Bucerus.

In defenſione contra Abrincenſem Epiſcopum: Si quis perpenſa infinita illa Dei in Sanctos indulgentia, & facilitate, & ſimul illorũ in nos miſeros adhuc conſeruos ſuos & commembra charitate, animi ardore huc prorumpat, vt illos ceu præſentes præſens appellet, proq; ſe intercedere Deum roget: id licet in nulla Scriptura doceatur, ſi ſic tamen fiat, nulli damnamus. Huiuſmodi enim primùm ipſum Deum orant, & tota fiducia Dei bonitate, & Chriſti merito nituntur: Sanctos verò inoocant, vt vnà orent, ipſis orare aut oon audientibus, aut negligentibus.

Ioachimus Camerarius.

De pijs, Catholicis, & orthodoxis precibus, fol. 12. Societatem quidem inuocationis expeti rectum eſt, & optare commendari nos communibus piorum precibus: ſed haſ ipſas eodem tendere oportet.

Fol. 17. Pia affectio eſt, & votum communium precum non poſſit, vt opinor, damnari: cùm neque aduerſetur doctrinæ veritatis cæleſtis, & exempla vetuſtatis extent.

ASSERVNT IVDÆI VETERES.

Flauius Ioſephus.

De bello Iudaico lib. 3. cap. 14. Puræ animæ, quæ exaudiunt inuocantes, retinent locum io cælo adeptæ ſanctiſſimum.

Ioſephus Ben Gorion.

Belli Iudaici cap. 21. Exurge nunc Moſes fili Amram, & vide populum tuum. Exurge nunc Aaron ſancte ſacerdos Dei, &c. Surge nunc Phinees. Euigila nunc Ioſue. Tu Dauid Rex dormis? Expergiſcere, & veni.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

SANCTOS ADHVC IN MORTALI CORPORE MILITANTES, TANTA SÆPE SPIRITVS SANCTI LVCE ET GRATIA COLLVSTRARI, VT IN EA ABSENTIA, PRAETERITA, ET FVTVRA, NON MINVS QVAM PRÆSENTIA VIDEANT & intelligant.

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

GEneſis 2. verſ. 19. Formatis igitur Dominus Deus de humo cunctis animantibus terræ, & vniuerſis volatilibus cæli, adduxit ea ad Adam, vt videret quid vocaret ea, omne enim quod vocauit Adam animæ viuentis, ipſum eſt nomen eius. Appellauitq; Adam nominibus ſuis cuncta animantia, & vniuerſa volatilia cæli, & omnes beſtias terræ: Adæ verò non inueniebatur adiutor ſimilis

eius. Immiſit ergo Dominus Deus ſoporem in Adam: cumque obdormiſſet, tulit vnam de coſtis eius, & repleuit carnem pro ea. Et ædificauit Dominus Deus coſtam, quam tulerat de Adam, in mulierem: & adduxit eam ad Adam. Dixitq; Adam: Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea: hæc vocabitur virago, quoniam de viro ſumpta eſt. Quamobrem relinquet homo patrem ſuum, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ: & erunt duo in carne vna.

1. *Reg.* 9. 19. Et reſpondit Samuel Sauli, dicens: Ego ſum Videns, aſcende ante me in excelſum, vt comedatis mecum hodie, & dimittam te mane: & omnia, quæ ſunt in corde tuo, indicabo tibi. Et de aſinis, quas nudius tertius perdidiſti, ne ſolicitus ſis, quia inuētę ſunt. Et cuius erūt optima quęq; Iſraelę Nonne tibi, & omni domui patris tui?

4. *Reg.* 5. 21. Et ſecutus eſt Giezi poſt tergum Naaman: quem cùm vidiſſet ille currentem ad ſe, deſilijt de curru in occurſum eius, & ait: Recténe ſunt omnia? Et ille ait: Rectè. Dominus meus miſit me ad te, dicens: Modò venerunt ad me duo adoleſcentes de monte Ephraim ex filijs Prophetarum: da eis talentum argenti, & veſtes mutatorias duplices. Dixitque Naaman: Melius eſt vt accipias duo talenta. Et coëgit eum, ligauitque duo talenta argenti in duobus ſaccis, & duplicia veſtimenta, & impoſuit duobus pueris ſuis, qui & portauerunt coram eo. Cumque veniſſet iam veſperi, tulit de manu eorum, & repoſuit in domo, dimiſitque viros, & abierunt: ipſe autē ingreſſus ſtetit coram domino ſuo. Et dixit Eliſeus: Vnde venis Giezi? Qui reſpondit: Non iuit ſeruus tuus quoquā. At ille ait: Nonne cor meū in præſenti erat, quando reuerſus eſt homo de curru ſuo in occurſum tui? Nūc igitur accepiſti argentū, & accepiſti veſtes, vt emas oliueta, & vineas, & oues, & boues, & ſeruos, & ancillas. Sed & lepra Naaman adhærebit tibi, & ſemini tuo vſque in ſempiternum. Et egreſſus eſt ab eo leproſus quaſi nix.

4. *Reg.* 6. 8. Rex autem Syrię pugnabat contra Iſrael, conſiliumque inijt cum ſeruis ſuis, dicens: In loco illo & illo ponamus inſidias. Miſit itaque vir Dei ad regē Iſrael, dicens: Caue ne tranſeas in locū illum: quia ibi Syri in inſidijs ſunt. Miſit itaque Rex Iſrael ad locum quem dixerat ei vir Dei, & præoccupauit eum, & obſeruauit ſe ibi nō ſemel, neque bis. Conturbatumque eſt cor Regis Syriæ pro hac re, & conuocatis ſeruis ſuis, ait: Quare non indicatis mihi, quis proditor mei ſit apud Regem Iſrael? Dixitq; vnus ſeruorum eius: Nequaquam domine mi Rex, ſed Eliſeus Propheta, qui eſt in Iſrael, indicat Regi Iſrael omnia verba quæcunq; locutus fueris in conclaui tuo.

Lucæ 1. 39. Exurgens autem Maria in diebus illis, abijt in montana cum feſtinatione in ciuitatem Iuda: & intrauit in domum Zachariæ, & ſalutauit Elizabeth. Et factū eſt, vt audiuit ſalutationem Mariæ Eliſabeth, exultauit infans in vtero eius: & repleta eſt Spiritu S. Eliſabeth: & exclamauit voce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Et vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me? Ecce enim vt facta eſt vox ſalutationis tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio infans in vtero meo: & beata quæ credidit, quoniam perficientur ea quæ dicta ſunt ei à Domino.

Act. 5. 1. Vir autem quidam nomine Ananias, cum Saphira vxore ſua vendidit agrum, & fraudauit de pretio agri, conſcia vxore ſua: & afferens partem quandam, ad pedes Apoſtolorum poſuit. Dixit autē Petrus: Anania, cur tentauit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui ſancto, & fraudare de pretio agri? Nonne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat poteſtate? Quare poſuiſti in corde tuo hanc rem? Non es mētitus hominibus, ſed Deo. Audiens autē Ananias hæc verba, cecidit, & expirauit.

Act. 7. 55. Cùm autem Stephanus eſſet plenus Spiritu ſancto, intendens in cælum, vidit gloriam Dei, & Ieſum ſtantem à dextris Dei. Et ait: Ecce video cælos apertos, & Filium hominis ſtantem à dextris Dei.

Apoc. 4. 1. Poſt hæc vidi, & ecce oſtium apertum in cælo: & vox prima quam audiui, tanquam tubæ loquentis mecum, dicens: Aſcende huc, & oſtēdam tibi, quæ oportet fieri citò poſt hæc. Statim fui in ſpiritu: & ecce ſedes poſita erat in cælo, & ſupra ſedem ſedens. Et qui ſedebat, ſimilis erat aſpectu lapidis iaſpidis.

Apoc. 21. 2. Et ego Iohannes vidi ſanctam ciuitatem Ieruſalem nouam, deſcendentem de cælo, à Deo paratam, ſicut ſponſam ornatam viro ſuo: & audiui vocem magnam de throno dicentem: Ecce tabernaculū Dei cum hominibus, & habitabit cum eis. 5. Et dixit, qui ſedebat in throno: Ecce noua facio omnia.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Irenæus. 180.

Lib. 2. *c.* 57. Quidam apud nos fratres præſcientiā habent futurorum, & viſiones, & dictiones propheticas.

Origenes. 230.

Lib.1.contra Celſum: Quin & hodie veſtigia Spiritus illius ſancti oſi columbæ ſpecie ſeruantur apud Chriſtianos,excantant dæmonia, multas ſanationes perficiũt,præuidẽt volũtate Dei futura.

Euſebius Cæſareenſis. 320.

Eccleſ.hiſt.lib.4.c.14.de Polycarpo: Ac triduo antequam prehendebatur,cùm io precibus attẽtè poſitus,ſomno oppreſſus eſſet,nocte in viſione ſecũdùm quietem vidiſſe dicitur ceruical flamma accenſum de repente conſumi, conficiq;. Qua quidẽ re è ſomno excitatum, ſtatim viſum ſuum ijs, qui vnà aderant, expoſuiſſe: & quod futurum erat,mente ferè præſagientem, apertè ſuis prædixiſſe neceſſarijs, ſe flãmarũ incendijs corpori circumiectis vitã pro Chriſto profundere oportere.

Athanaſius. 340.

In vita D.Antonij: Alio rurſus tempore cùm ſederet in monte,& oculos ſubitò tetendiſſet ad cælum, vidit neſcio quam animam, lætantibus in eius occurſum Angelis,ad cælum pergere. Cuius ſpectaculi nouitate ſtupefactus, beatũ dixit Sanctorum chorũ, orauitq; vt ſibi rei præſentis agnitio panderetur.Et ſtatim vox ad eum facta eſt, inquiens, iſtam eſſe Ammonis Monachi animam, qui Nitreæ morabatur.Erat Ammon vir grandæuus,qui perſeueranter à pueritia vſq; ad ſenectutẽ in ſanctitate vixerat. Itinere quoq; dierum tredecim à Nitrea locus, in quo ſedebat Antonius, diuidebatur. Videntes ergo eum monachi admirantem, qui venerant, deprecati ſunt, vt cauſam hilaritatis ediceret. Quibus ait, modò Ammonem quieuiſſe, quem propter frequentem eius ad Antonium comeatum, & propter celebritatem indultorum ei à Domino ſignorum, optimè nouerant.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 370.

Catecheſi 16. Quemadmodum in tenebris ſi quis antea fuiſſet,ſolẽ deinceps extemplò videns,aſpectus corporis eius illuminatur, ita vt quæ antea non videbat,tunc videat: ſic etiam cui Spiritus S. donatus eſt,anima illius illuſtratur,& pluſquam homo cernit. In terra erit corpus,& anima cælos contemplabitur. Videt,vt Eſaias cernebat Dominum ſuper throno excelſo & eleuato: Videt, vt Ezechiel eum, qui ſedebat ſuper Cherubim: Videt, vt Daniel myriades myriadũ, & millia millium. Exiguus homo cernit principium & finem mundi,& medium temporum,& Regum ſucceſſiones. Scit quæ nõ didicerat: adeſt enim verus ductor lucis. Intus conſiſteos homo, & virtus ſcientiæ procul à Deo illi immittitur, ita vt ea quæ fiunt ab alijs ipſe cognoſcat. Non adfuerat Petrus Ananiæ, & Saphiræ, cùm ſua bona vendebãt, ſed
Act. 5. per ſpiritum aderat. *Quare*, inquit, *tentauit Satanas cor tuum, vt mentiare Spiritui ſancto?* Nullus erat accuſator, nullus teſtis: vnde igitur hoc euenit, vt noſſet? *Nonne*, inquit, *manens manebat tibi, & id quod vendidiſti in poteſtate erat tua?* quare ſtatuiſti in corde tuo hanc rem? Qui erat abſq; literis, per gratiam Spiritus illa didicit, quæ ne Græcorum quidem ſapientes nouerant. Habes ſimile huic de
4. Reg. 5. Eliſeo: qui cùm gratis ſanaſſet lepram Naaman, Giezi pretium eius accepit, alieni officij præmiũ interſcipiens, recepitq; à Naaman pecunias, & in obſcuro illa occultauit, ſed neque tenebris quicquam occultatur Sanctis. Nam venientem illum interrogat Eliſeus, ſimiliter atq; Petrus, dicens: *Dic mihi, ſi tanti ager venundatus eſt?* ſic ille interrogat,quamuis nõ ignoraſſet: *Vnde Giezi?* ſed luctuoſum erat illud,*vnde*. A tenebris prodijſti, & in tenebras ibis. Vendidiſti curationem leproſi, & hæreditabis ipſius lepram. Impleui, inquit, ego perfectionem illius,qui dicit mihi: *Gratis accepiſtis, gratis date*: tu autem vendidiſti hanc gratiam; ſuſcipe ergo & præmium iſtius venditionis. Sed quid ait ad illum Eliſeus; *Nonne cor meũ ibat tecum?* Hic ego fueram corpore concluſus; ſed ſpiritus, à Deo mihi datus, ea quæ procul aberant cernebat, & quæ alibi dicebantur, manifeſtè oſtendit mihi. Cernis quomodo illuminat animas Spiritus ſanctus,tollit ignorantiam,& ſcientiam reponit. Eſaias ferè ante mille annos, cernens tanquã tabernaculum Sion: Ciuitas erat iam condita & ſiſtens,& mercibus exornata,& ornatu vario circundata: Ille tamen dicit: *Sion tanquam ager diſſipabitur*, prædicens id, quod noſtra ætate completum eſt: certitudinem autem prophetiæ demonſtrans: *Relinquetur*, inquit, *filia Sion, ſicut tentorium in vinea, & ſicut tugurium cucumerariorum.* Etiam nũc cucumeris ille locus repletus eſt. Cernis quemadmodum iuſtos Spiritus ſanctus illuminat? Eſa. 1.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Oratione de S. Stephano: Stephanus quidem naturam egreſſus,etiam antequam corpore exceſſiſſet, puris oculis cæleſtes ſibi portas apertas videt, & id quod intra adyta apparebat, cùm ipſam diuinam gloriam, tum gloriæ ſplendorem conſpicatur. Ac paternæ quidem gloriæ nulla deſcribitur oratione figura: ſplendor verò in ea, qua ab hominibus viſus erat,forma ab athleta conſpicitur,ſic apparens,vt humana capere poterat natura. Atque hic quidem extra naturam humanam conſtitutus, & in Angelicum decorem transformatus, vt ipſis etiam nefarijs homicidis miraculo eſſet,in Angelicã dignitatẽ forma faciei mutata,cùm vidit effugientia aſpectũ,tum eam,quæ ſibi apparebat,gratiam ſublato clamore ſignificauit,&c.

Palladius. 400.

Hiſtoria SS. Patrum cap.19. Procedente tempore, cùm ſanctus Macarius perſpicaci oculo præuidiſſet, dicit ſuo miniſtro Ioanni nomine, qui poſtea factus eſt presbyter in loco S.Macarij: (Presbyteratu enim dignus fuerat habitus magnus Macarius:) Audi me frater Ioãnes,& fer æquo animo meam admonitionem, eaq; tibi proderit. Tentaris enim, inquit, & te tẽtat ſpiritus auaritiæ: ſic enim vidi,& ſcio quòd ſi meam æquo animo tuleris adhortationem, in Dei timore conſummaberis, & in eius opere, & laudaberis, & in tuum tabernaculum non appropinquabit flagellũ. Quòd ſi non audieris, in te veniet finis Giezi, cuius vitio laboras. 4. Reg. 5. Contigit autem vt Sancto quidem non obedierit poſt eius mortem: ſed obedierit ei,qui Iudæ alligauit laqueum propter auaritiam. & poſt alios quindecim aut viginti annos, cùm bona pauperum ſibi vſurpaſſet, ita laborauit elephantia, vt non inueniretur integer locus in eius corpore, in quo quis poſſet figere digitum. Hæc eſt prophetia ſancti Macarij.

De S. Eulogio c.75. Vidimus aliũ quoq; presbyterum, nomine Eulogiũ, qui in offerendis Deo donis tantam accepit gratiam cognitionis, vt vnius cuiuſq; ex ijs, qui accedebãt, monachis mentẽ cognoſceret. Is cùm ſæpe vidiſſet aliquos monachos ad aram acceſſuros,eos retinuit,dicẽs: Quomodo audetis ad ſancta accedere Sacramẽta, cùm habeatis malas cogitationes? Et tu quidem hac nocte animo verſaſti turpem fornicationis cogitationem. Alius autem in animo ſuo reputauit,dicens nihil referre,an peccator,an iuſtus accedat ad Dei gratiam. Alius aũt de dono dubitauit,dicẽs: Nunquid me accedentẽ ſanctificabit? Parum ergo ſecedite à S.Sacramẽtis, & ex animo agite pœnitentiam, vt ſit vobis remiſſio peccatorũ,& ſitis digni Chriſti cõmunione. Niſi enim primũ mũdaueritis cogitationes,nõ poteritis ad Chriſti gratiã accedere.

Sozomenus. 440.

Eccleſiaſtica hiſt. lib. 6. cap. 28. Ioanni monacho Deus non minus quàm antiquis Prophetis res futuras, alijsqúe hominibus obſcuras patefecit.

Ibid. Eulogius Presbyter etiam multo accuratius in hominum vitã inquirere ſolebat; quem ferunt, cùm ſacrum faciebat, mentes accedentium ad myſteria ita præſciuiſſe, vt peccata eorum palam coargueret, & res in cuiuſq; mente occultatas perſpicuè contueretur. Itaque eos, qui aliquid delicti admiſerant, aut de aliquo improbo facinore conſilium inierant, ad tempus arcebat ab altari, peccatumqúe eorum planum omnibus fecit: quos poſtea pœnitentia purgatos, denuò ad myſteria admiſit.

Theodoretus. 450.

Eccleſiaſt. hiſtoriæ lib. 3. cap. 19. Iulianus Sabba monachus cùm eſſet de Iuliani Imperatoris minis certior factus, longè attentius preces Deo omnium moderatori adhibuit. Atque eodem ipſo die, quo Iulianus interſectus eſt, quanquam iter viginti dierũ & amplius aberat ab exercitu, cædem eius inter precandum cognouit. Nam ferunt eum, dum Dominum & clementem & benignum ſupplex oraret, derepẽtè fletum repreſſiſſe, & effuſum in lætitiam exultaſſe gaudio, hilariqúe vultu cœpiſſe intueri: qua re voluptas, quam capiebat animo, maniſeſtò declarata eſt. Quẽ familiares eius, cùm ita mutatum cernerent, oraſſe vt cauſam lætitiæ ipſis indicaret: eum autem reſpõdiſſe, aprum ſyluestrem, hoſtem vineæ Domini, debitas ſcelerum in Chriſtum admiſſorum pependiſſe pœnas, & mortuum iacere, ne amplius Chriſtianis inſidias ſtruat. Quibus cognitis, omnes triumphare gaudio & hymnum, quo Deo gratias agerent, cantare cœperunt. Poſtea autem facti erant certiores ab illis, qui mortem eius nuntiabant, ſceleratum illum tyrannum extinctum eadem die ac hora, qua diuinus ille ſenex Iulianus eum cecidiſſe & cognouerat, & prædixerat.

Cyrillus Eremita. 500.

In Vita S. Euthymij: Præterea hoc quoque mihi renuntiatum eſt à patribus, à Deo datum eſſe Euthymio, vt internos animi motus ex externo aſpectu, veluti per quoddam ſpeculum intelligeret, & accuratè cognoſceret, & cum quibuſnam decertaret cogitationibus, & quaſnam quidem ſuperaret, à quibuſnam autem maligni inſtinctu ſuperraretur. Aiunt verò eum quinque aliquando dixiſſe quibuſdam fratribus, qui cum eo ſeorſum verſabantur, quòd ſæpè videret terribilem Angelorum viſionem, vnà ſecum Deo miniſtrantem, & ſacra contrectantem, & quod in Dominici corporis ſumptione, aliquos quidem ex ijs, qui accedebant, videret ab ipſa illuminari, aliquos autem veluti obſcurari, & morte affici; quicunque ſcilicet erant indigni ea luce & ſplendore.

Euagrius. 580.

Eccleſ. hiſt. lib. 4. cap. 7 Zoſimas quidẽ genere Phœnix, ex Sinda pago Phœniciȩ maritimȩ ortus, (qui pagus nõ abeſt Tyro viginti ſtadia,) qui monaſticum vitæ genus excolens, ita tum abſtinentia à cibis, tum eiſdem capiendis, tum alijs virtutibus, quæ in eius vita elucebant, Dei gratiam ſibi conciliauit, vt non modò res futuras prȩuideret, verùm etiam ab omni perturbatione liber & vacuus exiſteret, cùm fortè fortuna cum nobili quodam viro patricio, & prudentia eximio, nomine Arceſilao, qui & præclaris honoris inſignibus, & cæteris vitæ ornamentis egregiè decoratus fuit, Cæſareæ vrbis primariæ Palȩſtinæ verſaretur, ipſo temporis articulo, quo Antiochia cecidit, ſubitò ingemiſcere, grauiter lamentari, & ſuſpiria ex intimo pectore ducere cœpit, tantamqúe vim profudit lachrymarum, vt terram madefaceret: deinde thuribulum poſtulat, & toto choro, in quo ſimul cõſtiterunt, thuris incenſi nidore perfuſo, ſe proſternit humi, precibus & orationibus Deum placaturus. Tum Arceſilao ſciſcitãti, quid eſſet, quod eum tantoperè conturbaret? liquidò reſpondit; fragorem ruentis Antiochiæ iam tum eius auribus circumſonuiſſe: adeò vt Arceſilaus, & alij, qui fortè aderant, præ admiratione obſtupeſcentes, ipſam horam, qua res gerebatur, literis mandarẽt, reperirentque poſteà ita ſe habuiſſe, vti Zoſimas declarauerat.

Lib. 6. cap. 22. Symeones in ea cólumna, ſimul & in altera, ſummo in montis vertice ſita, ſexaginta octo annos vixit, omnibus gratiæ donis repletus: quippe dæmones expulit, ſanauit omnem morbum, & omnem languorem, res futuras perinde ac præſentes præuidit. Qui prædixerat Gregorio, illum eius morti minimè adfuturum, atque adeò ignoraturum, quid poſt ipſum mortuum eueniret. Quin etiam cùm ipſe mecum cogitarem de liberorum amiſſione, quærerémqúe quid cauſæ eſſet, cur gentilibus, qui liberis abundarent, idem ipſum neutiquam accideret: Symeones, quamuis hanc cogitationem nemini omninò patefeciſſem, ſcripſit ad me, vt ab eiuſmodi cogitationibus, vtpote Deo minimè probatis, deſiſterem.

Leontius Cyprius. 610.

Vita S. Symeonis Sali cap. 33. Quæcunque faceret, eum habebant tanquam vnum ex ijs, qui loquuntur & futura prædicunt, afflati à dæmonibus. Si quando autem trangreſſa eſſet vna ex ijs, quæ eius reputabantur amicæ, ſtatim ſpiritu intelligebat eam eſſe fornicatam, dicebatqúe loquens, & os ſuum aperiens, & clamans: Da, da ei ſancta: & vel precabatur, vt ad eam veniret infirmitas vſq; ad mortem, vel ſæpè, ſi perſeuerabat ſe impudicè gerere, ad eam immittebat dæmonem. Tandem itaque effecit, vt omnes, quæ ſe ei dederant, pudicè viuerent, & minimè tranſgrederentur.

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

In vita Mariæ Aegyptiacæ: Cùm quadraginta ſeptem annos in ſolitudine in Dei cultu ac pœnitentia ætatem tranſegiſſet, ad Abbatem Zoſimam, quem antea nunquam viderat, inquit: Abba Zoſima, ignoſce mihi propter Dominum, quoniam maniſeſtare me tibi conuerſa non poſſum. Mulier enim ſum, & omni corporeo tegmine nuda, vt ipſe vides, & corporis turpitudinem habens intectam. Sed ſi vis peccatrici mulieri orationem verè tribuere, proijce mihi indumentum, quo circundatus es, vt poſſim muliebrem infirmitatem operiens, conuerti ad te, & tuas accipere orationes. Tũc tremor nimiusqúe metus & mentis exceſſus accepit Zoſimam, audientem ſcilicet, quia cum ex nomine vocaret Zoſimam. ſtrenuus enim erat vir ille valde, & diuinitatis dono prudentiſſimus, & cognouit quia ex nomine nõ vocaſſet eum, quem nunquam viderat, de quo nec vnquam audierat, niſi maniſeſtiſſimè prouidentiæ gratia fuiſſet illuſtrata. Fecit autem cum feſtinatione, quod iuſſum eſt ei: & exuens ſe pallio, quo erat indutus, terga verſus proiecit ei. Illa accipiens in quantũ potuit, tegẽs partem corporis, quam oportet plus tegere cæteris, præcinxit ſe, & conuerſa ad Zoſimam ait ei: Quid tibi viſum fuit Abba peccatricem videre mulierculam? Quid quærens à me videre aut diſcere, tantum non recuſaſti tolerare laborem? Ille autem in terram proſtratus, poſcebat benedictionem ſecundùm morem accipere. Proſtrauit autem ſe & ipſa, & vtrique iacebant in terra, alius ab alio poſcens benedictionem: & non erat aliud ab alterutro audire, niſi tantùm, Benedic. Poſt

multarum autem ſpatium horarum, dixit mulier ad Zoſimam: Abba Zoſima, tibi competit benedicere, & orare. Tu enim presbyterij honore ſuffultus es, & plurimis iam annis ſancto aſſiſtis altari, & donis diuinitatis Chriſti ſecreta rimaris. Hæc verò verba Zoſimam in magnum timorem, & certamen magis inducebant. Dicit autem ei deficiens viribus, & quaſi halitu iam intercluſo: manifeſta iam quidem es ex ipſa viſione, ô ſpiritualis mater, quoniam tu ad Dominum profecta es, & forsiori parte ſeculo mortua es. Manifeſtè autem plus omnibus tributa eſt tibi gratia, vt me vocares ex nomine, quem nunquam vidiſti.

Simeon Metaphraſtes. 970.

In vita S. Auxentij Abbatis: Cùm de more in quadam nocturna vigilia ipſe intus precaretur, & reliqui foris permanerent, aperta feneſtra beatus, cùm *Benedictus Dominus Deus*, ter vehementer dixiſſet, & ſuſpiràſſet, & caput in terram inclinâſſet, dicit: Quod erat in Oriente luminare, ô fili, Simeon pater noſter dormiuit. Cùm ij autem propter pſalmodiam non ſenſiſſent, quod dictum fuerat, valde flens beatus, rurſus dicit eis: Sanctus pater noſter, Eccleſiæ columna & firmamentum Simeon, requieuit, & nulli culpæ affinis & munda eius anima, me inutilem & ſordibus inquinatum, non eſt dedignata præteriens ſalutare. Hæc cùm audiiſſent, & valde eſſent perculſi, non potuerunt reſpondere, ſed ſiluerunt, ſignantes noctem, in qua hæc dicta fuerant. Cùm autem paucis poſt diebus hoc ad pium Imperatorem Leonem in principio ſui Imperij relatum eſſet, & omnibus id eſſet notum, diligenter ſcrutati qui audiuerant, inuenerunt fuiſſe certum, quod ſanctus dixerat, vt quod diuina gratia prædixiſſet per reuelationē in conſummatione ſancti Simeonis. Valde ergo obſtupefacti, & Deum glorificantes, in hoc quoque docti fuêre, Deum poſſe omnia.

In vita S. Spiridonis cap. 11. Inter eos erat etiā quædam mulier, quæ complures in hoc certamine ſuperabat, vrgebatque, & hoc ma imè volebat facere. Ea verò fuerat haud ita pridem capta carnali amore, & victa, proh dulor, à peccato. Ipſe autem reuerà in cor intuens, & vt qui ſciret, quemadmodum res eius ſe haberet, ſenſim quidem auertit manſuetam illam & ſuauem ſuam faciem: ſenſim verò ei quoque dicit: Ne me tangas, mulier: Non, vt dixerit quiſpiam, ſibi placens, & ſe magnificè circumſpiciens, aut mulierem abominans, (Quomodo enim, qui erat illius diſcipulus, qui veſcebatur cum publicanis, meretricibus, & peccatoribus?) ſed eam pudore afficiens, & turpem ei actionem reuocans in memoriā, & ſic eam placidè vocans ad pœnitentiam: quod quidem eſt ab eo perfectum, & ſcopum eſt aſſecutus. Quò enim illa magis contendebat facere, quod ſtudebat, magisque vrgebat & inſtabat, ille eò acrius illam tetigit, apertè dicens id, quod illa fecerat.

Cap. 30. Hæc magnifaciebat Triphyllius, & animo verſabat, quæ neque effugiebant conſpectū internorum oculorum Spiridonis: ſed & ille pulchrè vidit, & placidè reprehendit diſcipulum: O curnam, dicens, ô Triphylli, hæc vana & inania aſſiduè mente verſas, agros cupiens & vineas, quę reuerà quidem ſunt nullius pretij? Hæc cùm audiiſſet Triphyllius, non temerè audijt: ſed melior euaſit animo, & ea celauit in cordis penetralibus, & rogauit Sanctum, vt ei ignoſceret.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Prudentius. 380.

Hymno 2. de S. Laurentio:

Fore hac ſacerdos dixerat
Iam Xiſtus affixus cruci,
Laurentium flentem videns
Crucis ſub ipſo ſtipite:
Deſiſte diſceſſu meo
Fletum dolenter fundere:
Præcedo frater, tu quoque
Poſt hoc ſequeris triduum.
Extrema vox Epiſcopi
Prænuntiatrix gloriæ
Nihil fefellit: nam dies
Prædicta palmam præſtitit.

Hieronymus. 390.

In vita Pauli Eremitæ: His Antonius auditis, flens & gemens, ne ſe dereſeret, atque vt comitem talis itineris acciperet, precabatur. Et ille: Non debes, inquit, quærere quæ tua ſunt, ſed quæ aliena. Expedit quidem tibi, ſarcina carnis abiecta, Agnum ſequi, ſed & cæteris expedit fratribus, vt tuo adhuc inſtituantur exemplo. Quamobrem, quæſo, perge, niſi moleſtum eſt, & pallium, quod tibi Athanaſius Epiſcopus dedit, ad inuoluendum corpuſculum meum defer. Hoc autem beatus Paulus rogauit, non quòd magnoperè curaret, vtrum tectum putreſceret cadauer, an nudum, (quippe qui tanto temporis ſpatio contextis palmarum folijs veſtiebatur,) ſed vt à ſe recedenti mœror ſuæ mortis leuaretur. Stupefactus ergo Antonius, quod de Athanaſio & pallio eius audierat, quaſi Chriſtum in Paulo videns, & in pectore eius Deum venerās, vltra reſpondere nihil auſus eſt: ſed cum ſilentio lachrymans, exoſculatis eius oculis manibusque, ad monaſterium, quod poſtea à Saracenis occupatum eſt, regrediebatur.

In vita Hilarionis: Hilarion hoc habebat, vt ex odore corporum, veſtiumque, & earum rerum, quas quis tetigerat, ſciret cui dæmoni vel vitio ſubiaceret.

Auguſtinus. 400.

Lib. 22. de Ciuitate Dei, cap. 29. Si Propheta Heliſæus puerum ſuum Giezi abſens corpore vidit accipientem munera, quæ dedit ei Naaman Syrus, quem Propheta memoratus à lepræ deformitate mundauerat, quod ſeruus nequam domino ſuo non vidente, latenter ſe feciſſe putauerat: quanto magis in illo corpore ſpiritali videbunt Sancti omnia, non ſolùm ſi oculos claudant, verùm etiam vnde ſunt corpore abſentes? Tunc enim erit perfectum illud, de quo loquens Apoſtolus: *Ex parte,* inquit, *ſcimus, & ex parte prophetamus: cùm autem venerit quod perfectum eſt, quod ex parte eſt, euacuabitur.*

Seuerus Sulpitius. 410.

Vita S. Martini cap. 24. In Martino illud mirabile erat, quòd non ſolùm hoc, quod ſupra retulimus, ſed multa iſtiuſmodi, ſi quoties accidiſſent, longè ante præuidebat, & vt ſibi nuntiata fratribus indicabat.

Eugippius Abbas. 500.

Vita S. Seuerini Norici cap. 39. Seuerinus multa futura per Dei gratiam prædicebat, multorum etiam occulta cognoſcens, vt opus erat, proferebat in medium.

Iunilius Africanus. 540.

De partibus diuinæ Legis cap. 4. Quid eſt Prophetia? Rerum latentium præteritarum, aut præſentium, aut futurarum ex diuina inſpiratione manifeſtatio. Da in præteritis prophetiam. *Verbo Domini cæli firmati ſunt.* & : *Quoniam ipſe dixit, & facta ſunt.* & : *In*

prin-

principis fecit Deus cælum & terram. Da in præſentibus. Cognitionem futuri facti Giezi Propheta in præſenti vidit: & Ananiæ ac Saphiræ Petrus Apoſtolus. Da in futuris. *Ecce Virgo accipiet in vtero,* &c. Quare in definitione poſitum eſt latentium? Quia ſi quis iam cognita dicat, licet & futura ſint, tamen Propheta non eſt: ſicut nos cùm Reſurrectionem prædicamus, Prophetæ non ſumus. Si verò cuiuſcunque temporis latentia manifeſtat, tunc Propheta eſt, ſicut iam oſtendimus.

Gregorius Turonenſis. 590.

Miraculorum D. Martini lib. 1. cap. 4. Beatus Seuerinus Colonienſis ciuitatis Epiſcopus, vir honeſtæ vitæ, & per cuncta laudabilis, dum die Dominica loca ſancta ex conſuetudine poſt matutinos hymnos cum ſuis clericis circuiret, illa hora, qua beatus obijt, audiuit chorum canentem in ſublimi. Vocatumqúe Archidiaconum, interrogat, ſi aures eius percuterent voces, quas ille attentius audiret. Reſpondit nequaquam: cui ille, diligentius, inquit, auſculta. Archidiaconus autem cœpit ſurſum collum extendere, aures erigere, & ſuper ſummos articulos, baculo ſuſtentante, ſtare. Sed credo eum non fuiſſe æqualis meriti, à quo hæc non merebantur audiri. Tunc proſtrati terræ ipſe pariter & B. Epiſcopus, Dominum deprecantur, vt hoc ei diuina pietas audire permitteret. Erectus autem, rurſum interrogat ſenex: Quid audis? Qui ait: Voces pſallentium in cælo audio, ſed quid ſit, prorſus ignoro. Cui ille, ego, inquit, tibi narrabo. Dominus meus Martinus Epiſcopus migrauit de hoc mundo, & nunc Angeli canẽdo eum deferunt in excelſum. Et ve parumper moræ eſſet, ve hæc audirentur, diabolus eum cum iniquis Angelis retinere tentauit, nihilqúe ſuum in eodem repertens, confuſus abſceſſit. Quid ergo de nobis peccatoribus erit, ſi tantum ſacerdotẽ voluit pars iniqua nocere? Hæc ſacerdote loquente, noeauit tempus Archidiaconus, & Turonos miſit velociter, qui hæc diligenter inquirat. Qui veniens, eo die, & hora manifeſtiſſimè nouit tranſiſſe beatum virum, quo S. Seuerinus audiuit pſallentem chorum. Sed & ſi ad Seueri recurramus hiſtoriam, ipſa hora eum ſibi ſcripſit cum libro vitæ ſuæ fuiſſe reuelatum.

Cap. 5. Eo namque tempore B. Ambroſius, cuius hodie flores eloquij per totam Eccleſiam redolent, Mediolanenſi ciuitati pręerat Epiſcopus. Cui celebranti feſta Dominici diei, iſta erat conſuetudo, vt veniens lector cum libro, non antea legera præſumeret, quàm ſanctus nutu iuſſiſſet. Factum eſt autem, vt illa Dominica, prophetica lectione iam lecta, ante altarium ſtante, qui lectionem B. Pauli proferret, beatiſſimus Antiſtes Ambroſius ſuper ſanctum altare obdormiret. Quod videntes multi, cùm nullus eum penitus excitare pręſumeret, tranſactis ferè duarum, aut trium horarũ ſpatijs, excitauerunt dicentes: Iam hora præterijt: iubeat Dominus lectori lectionem legere: expectat enim populus valde iam laſſus. Reſpondẽs autem B. Ambroſius: Nolite, inquit, turbari, multum enim mihi valet ſic obdormiſſe, cui tale miraculũ Dominus oſtendere dignatus eſt: Nam noueritis fratrem meum Martinum ſacerdotem egreſſum fuiſſe de corpore, me autem eius funeri obſequium præbuiſſe, peractoqúe ex more ſeruitio, capitellam tantùm, vobis excitantibus, non expleui. Tunc illi ſtupentes, pariterqúe admirantes, diem & tempus notant ſollicitè requirentes: Qui ipſam diem tempusqúe tranſitus Sancti repererunt, quo beatus Confeſſor dixerat, ſe eius obſequijs deſeruiſſe. O beatum virum, in cuius trãſitu Sanctorum canit numerus, Angelorum exultat chorus, omniumqúe cæleſtium Virtutum occurrit exercitus, diabolus pręſumptione confunditur, Eccleſia virtute roboratur, Sacerdotes glorificantur. Quem Michaël ſuſcepit cum Angelis, Maria admiſit cum Virginum choris, paradiſus retinet lætum cum Sanctis. Sed quid nos in laudẽ eius tentemus, quod non ſufficimus adimplere? Ipſe eſt enim laus illius, cuius laus ab eius ore nunquam receſſit. Nam nos vtinam vel ſimplicem poſſimus hiſtoriam explicare.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 2. Dialog. cap. 12. Cœpit verò inter iſta vir Dei prophetiæ etiam ſpiritu pollere, ventura prædicere, præſentibus etiam abſentia nuntiare. Mos eenim cellę fuit, vt quoties ad reſponſum aliquod egrederentur fratres, cibum potumqúe extra cellam minimè ſumerent. Cumq́ hoc de vſu regulæ ſollicitè ſeruaretur, quadam die ad reſpõſum fratres egreſſi ſunt, & in eo tardiori cõpulſi ſunt hora demorari. Qui manere iuxta religioſam fœminam nouerant, cuius ingreſſi habitaculum ſumpſerunt cibum. Cumque iam tardius ad cellam rédijſſent, benedictionem patris ex more petierunt. Quos ille protinus percunctatus eſt, dicens: Vbi comediſtis? Qui reſponderunt: Nuſquam. Quibus ille ait: Quare ita mentimini? Nunquid illius talis fœminæ habitaculum non intraſtis? Nunquid hos atque illos cibos nõ accepiſtis? Nunquid tot calices non bibiſtis? Cumqúe eis venerabilis Pater & hoſpitium mulieris, & genera ciborum, & numerum potionum diceret, recognoſcentes cuncta quæ egerant, ad eius pedes tremefacti ceciderunt, & ſe deliquiſſe confeſſi ſunt. Ipſe autẽ protinus culpæ pœnitentiam præcepit, perpendens quod in eius abſentia vltra non facerent, quẽ præſentem ſibi eſſe in ſpiritu ſcirent.

Cap. 14. Gothorum temporibus, cùm Rex eorum Totila ſanctum virum Benedictum prophetię habere ſpiritum audiſſet, ad eius monaſterium pergens, paulò longius ſubſiſtit, eiqúe ſe venturum eſſe nuntiauit. Cui dum protinus mãdatum de monaſterio fuiſſet, vt veniret, ipſe, ſicut perfidæ mentis fuit, an vir Dei prophetiæ ſpiritum haberet, explorare conatus eſt. Quidam verò eius ſpatarius Riggo dicebatur, cui calceamenta ſua præbuit, eumqúe indui veſtibus regalibus fecit, quem quaſi in perſona ſua pergere ad Dei hominẽ pręcepit. In cuius obſequio tres, qui ſibi præ cæteris adhærere cõſueuerant, comites miſit, ſcilicet Vultericũ, Rudericũ, & Blindinũ, vt ante ſerui Dei oculos ipſum Regem Totilam eſſe ſimulantes, eius lateri obambularent, cui alia quoque obſequia quaſi ſpatarij præberent, vt tam ex eiſdem obſequijs, quàm ex purpureis veſtibus Rex eſſe putaretur. Cumqúe idem Riggo decoratis veſtibus obſeqoentium frequentia comitatus monaſterium fuiſſet ingreſſus, vir Dei eminus ſedebat. Quem venientem conſpiciens, cùm iam ab eo audiri potuiſſet, clamauit, dicens: Pone fili, pone hoc quod portas: non eſt tuum. Qui Riggo protinus in terram cecidit. Et quia tanto viro illudere pręſumpſiſſet, expauit, omneſqúe qui cum eo ad hominem Dei veniebant, terrę conſternati ſunt. Surgentes autem ad eum propinquare minimè præſumpſerunt, ſed ad ſuum regem reuerſi, nuntiauerunt trepidi in quanta velocitate fuerant deprehenſi.

Cap. 15. Tunc per ſe idẽ Totila ad Dei hominem acceſſit, quem cùm longè ſedentem cerneret, non auſus accedere ſeſe in terram dedit. Cui cùm vir Dei bis terue diceret: Surge, ſed ipſe ante eum de terra erigere ſe non auderet: Benedictus Chriſti Ieſu famulus per ſemetipſum dignatus eſt accedere ad Regem, proſtratumqúe de terra leuauit, & de ſuis actibus increpauit, atque in paucis ſermonibus cuncta, quæ illi erant ventura, prænun-

tiauit, dicens: Multa mala facis, multa mala feciſti, iam aliquando ab iniquitate conquieſce. Equidem Romam ingreſſurus es, mare tranſiturus, nouem annis regnans, decimo morieris. Quibus auditis Rex vehementer territus, oratióne petita receſſit, atque ex illo iam tempore minus crudelis fuit, & non multo poſt Romam adijt, ad Siciliam perrexit. Anno autem regni ſui decimo, omnipotentis Dei iudicio, regnum cum vita perdidit. Pręterea Canuſinæ Antiſtes Eccleſiæ ad eundem Dei famulum venire conſueuerat, quem vir Dei pro vitæ ſuæ merito valde diligebat. Is itaque dū cum illo de ingreſſu Regis Totilæ, & Romanæ vrbis perditione colloquium haberet, dixit: Per hunc Regem ciuitas iſta deſtruetur, vt iam amplius non inhabitetur. Cui vir Domini reſpondit: Roma à gentibus non exterminabitur, ſed tempeſtatibus, coruſcis turbinibus, ac terræ motu fatigata, in ſemetipſa marceſcet. Cuius prophetiæ myſteria nobis iam facta ſunt luce clariora, qui in hac vrbe diſſoluta mœnia, euerſas domus, deſtructas Eccleſias turbine cernimus, eiusqúe ædificia longo ſenio laſſata, quia ruinis crebreſcentibus proſternantur, videmus: quamuis hoc Honoratus eius diſcipulus, cuius mihi relatione compertum eſt, nequaquam ex ore illius audiſſe ſe perhibet. Sed quia hoc dixerit, dictum ſibi à fratribus fuiſſe teſtatur.

Ionas Monachus. 640.

Vita S. Columbani cap. 11. Per id tempus quidam frater Authigernus pulſare eum precibus cœpit, vt in Hiberniam ſibi liceret peregrinandi cauſa proficiſci. Cui Columbanus ait: Eamus in eremum, & Dei voluntatem exploremus, num optatum debeas iter arripere, an verò in cœtu fratrum permanere. Pergentes ergo ſimul, adoleſcentem Somarium, qui etiamnum ſupereſt, comitem ſibi adiungunt, & ad deſtinatum eremi locum perueniunt, vnius tantùm panis alimonia contenti. Cumqúe iam duodecimus tranſiſſet dies, nec vllum panis fragmentum remanſiſſet, hora refectionis appropiuquante, iubet pater vt in imam vſque vallem per agri pręrupta ſe conſerant, & quicquid alimenti repererint, ſecum abſportent. Illi lætabundi per concaua vallis ad Moſellam vſque perueniunt, inueniuntq́ quinque magnos captos piſces, dudum à paſtoribus vndis expoſitos, atque ex ijs tres, quòd adhuc viuerent, patri præſentandos tollunt. Cùm autem veniſſent ad eum: Cur, inquit ille, non omnes quinque attuliſtis? Illis reſpondentibus ſe eos mortuos reperiſſe, atque ea cauſa apportare noluiſſe. Nequaquam, inquit vir Dei, ex his comedetis, niſi quos reliquiſtis, allati fuerint. At illi miraculo perculſi, quòd prophetico ſpiritu eum abſentia cognouiſſe intelligerent, pernici curſu locum repetunt.

Audoënus. 660.

Vita S. Eligij lib. 2. cap. 13. Neque illud prætereundum puto, quamuis ſit humile, quòd eodem itinere vir beatus ſpiritu cognouit. Cùm iam ſatis ea omnia, quorum cauſa aduenerat, expedijſſet, cunctosqúe amicos & Epiſcopos Prouinciæ viſitaſſet, domumq́ Aſpaſij, qui filius erat Iunini Chriſtianiſſimi viri, inuiſiſſet, cum omnibus ſuis parabat remeare ad propria. Poſtremò autem omnium, vbi Aureliano Vſecenſi Epiſcopo, conuiuio peracto, valedicere inſtituit, accidit vt vtriuſque famulis ſatagentibus, vnus ex miniſtris eius perderet rem quandam, qua camelum onerarium ſemper ducere ſolebat, eaq́ cauſa huc illucq́ curſitās, iter eius retardaret. Tunc Eligius illi ad ſe ſecretiùs accito indicat hominem qui furtum fecerat, additqúe: Vade ad rupem propinquam, atque illic inter vepres reperies abſconſum & ligatum id quod quæris: ſolutoq́ eo, accipe quod tuum eſt, & abſq́ vlla iniuria vel verbo aſpero redde homini tibi deſignato ligamen illius. Quod cùm ille feciſſet, nimio fur pudore atque ſtupore perculſus, veniam facti ſui precabatur, offerens etiam ſatisfactionem homini.

Beda. 700.

Vita S. Cuthberti lib. 1. cap. 8. Propheticus & miræ ſanctitatis erat homo. Denique præfatæ acerbitatatem peſtilentiæ triēnio, priuſquam veniret, Eatano Abbati ſuo prædixit fuiſſe futuram, nec ſe illa tollendum celauit, ipſum verò Abbatem ſuum non ea moriturum, ſed illo potius morbo, quem dyſenteriam medici appellāt, veridico, vt rerum exitus docuit, ſermone præmonuit. Sed & Cuthberto inter alia, quia Epiſcopus eſſet ordinandus, inſinuauit. Vnde idem Cuthbertus, poſtmodum in receſſu anachoreſeos poſitus, dicere quidē nulli volebat, quia Epiſcopum eum prædixerat futurum: ſed tamen viſitantibus ſe aliquoties fratribus, ſolebat multo cum dolore proteſtari, quia etiam ſi fieri poſſit, vt in caute permodicam domunculam habens deliteam, vbi circumferentes me vndique fluctus Oceani tumeſcentes, à cunctorum mortalium viſu pariter & cognitione ſecludant: nec ſic quidem liberum me ab inſidijs mundi fallentis æſtimo, ſed ibi quoque, quia qualibet ex cauſa philargyria me tentans abripere poſſit, vereor.

Paulus Diaconus. 780.

De geſtis Longobardorum lib. 6. cap. 58. aliâs 18. Liudprandi regis temporibus fuit in loco, cui Forum nomen eſt, iuxta fluuium Tanarum, vir miræ ſanctitatis, Baodolinus nomine, qui multis miraculis, Chriſti gratia ſuffragāte, reſulſit. Qui ſæpè futura prædixit, abſentia quoque quaſi præſentia nuntiauit. Denique cùm rex Lindprandus in Vrbem ſiluam venatum iſſet, vnus ex eius comitibus ceruum ſagitta percutere niſus, eiuſdem Regis nepotem, hoc eſt, ſororis eius filium, Auſuſum nomine, nolens ſauciauit. Quod Rex cernēs, valde enim eundem puerum amabat, cum lachrymis eius incommodum lamentari cœpit, ſtatimq́ vnum è ſuis equitem miſit, qui ad virum Dei Baodolinum curreret, eumq́ peteret, vt pro vita eiuſdem pueri Chriſtum ſupplicaret. Qui cùm ad ſeruū Dei pergeret, puer defunctus eſt: cui Chriſti famulus ad ſe peruenienti ita dixit: Scio quam ob cauſam veneris, ſed illud quod poſtulas iam fieri non poteſt, quia puer ille defunctus eſt. Quod cùm is, qui miſſus fuerat, regi, quod à ſeruo Dei audierat, renuntiaſſet, rex licet doluerit, quod effectum ſupplicationis ſuæ habere non potuit, tamen quia vir Domini ſpiritum prophetiæ haberet, apertè cognouit. Huic quoq́ non diſſimilis apud Veronenſem ciuitatem Theudelapius nomine vir fuit, qui inter miranda, quæ patrabat, præſago etiam ſpiritu multa quæ erant ventura prædixit.

Osbertus Anglus. 1020.

Vita S. Dunſtani cap. 12. Exinde vir Domini inſatigabili deſiderio ad ſupernam patriam mentis obtutum dirigere, & ciuibus eius, quibus conuerſatione necdum poterat, iugi meditatione ſatagebat intereſſe. Vnde contigit, vt quadam die in cōtemplationis poſitus dulcedine, ſubitò raperetur ſuper ſe, & patris ac matris ſuæ animas inter choros Angelorum conſpiceret in cælorū regno gaudere.

Cap. 16. Per idem tempus ſeruus Dei Bathonienſem Eccleſiam viſitare perrexit. Vbi poſt refectionem corporis in oratione detentus, leuatis in altum oculis, vidit animam cuiuſdā iuuenis, quem ipſe à puero Glaſconiæ in ſancta conuerſatione

nutrierat, multis Angelorum fultam agminibus, in cælum deferri. Qui pro tanta gloria fratris, vltra quàm dici queat, exultans, & immenſas corde & ore Deo gratias agens, ſocijs quid acciderit manifeſta voce expoſuit, & diem & horam tranſitus eius notari præcepit. Illis autem ad hæc obſtupeſcentibus, & verbis eius non ex toto fidem accommodantibus, venerunt quidam ad patrem, qui & de fratris obitu, & obitus hora ſic, quemadmodum dixerat, teſtati ſunt.

Petrus Damianus. 1050.

Vitæ S. Romualdi cap. 36. Miſerunt aliquando ad illum fratres, qui morabantur in ſolitudine, quę Biſfureum dicitur, conſilium flagitantes, qualiter conuerſari in eremo deberent, qualiter diabolicis impugnationibus reſiſtere poſſent. Quorum nuntij cùm ad monaſterium, à quo Romualdi cella longius aberat, peruenissent, ilicò venerabilis vir per ſpiritum eorum cognouit aduentum, præcepitq; Abbati Anſoni, qui ſibi tunc aſſiſtebat, dicens: Vade, & pulmentum fratribus præpara, qui de longinquis partibus aduenêre. Qui continuò cœpit eum deridere, & dicere, quia verè falſus Propheta eſſet. Poſtremò tamen velut coactus ad monaſterium veniens, eos, quos vir ſanctus prædixerat, omnes iam in Eccleſia reperit. Quos videlicet Romualdus multo ſalutaris doctrinæ ſale condiuit, multis denique contra antiqui hoſtis inſidias virtutum armis inſtruxit, & poſtquam eos de omnibus ſubtiliter vtiliterqúe docuit, cum multa eos ad eremum alacritate remiſit.

Edinerus Anglus. 1100.

Vitæ S. Anſelmi lib. 1. Diuinis Scripturis tantam fidem adhibebat, vt indiſſolubili firmitate cordis crederet, nihil in eis eſſe, quod ſolidæ veritatis tramitem vllo modo exiret. Quapropter ſummo ſtudio animum ad hoc intenderat, quatenus iuxta fidem ſuam mentis ratione mereretur percipere, quæ in ipſis ſenſit multa caligine tecta latere. Contigit ergo quadam nocte, vt ipſe in huiuſmodi mente detentus, ante nocturnas vigilias vigilans in lecto iaceret, & meditando ſecum rimari conaretur, quonam modo Prophetę præterita ſimul & futura, quaſi præſentia olim agnouerint, & indubitanter ea dicto vel ſcripto protulerint. Et ecce cùm in his totus eſſet, & ea intelligere magnopere deſideraret, defixis oculorum ſuorum radijs, vidit per medias maceries oratorij ac dormitorij monachos, quorum hoc officium erat, pro apparatu matutinarum altare, & alia loca Eccleſiæ circumeuntes, luminaria accendentes, & ad vltimum vnum eorum, ſumpta in manibus chorda, pro excitandis fratribus ſcillam pulſantem: ad cuius ſonitum conuentu fratrum de lecto ſurgente, miratus eſt de re quæ acciderat. Concepit ergo apud ſe, Deo leuiſſimum eſſe, Prophetis in ſpiritu ventura monſtrare, cùm ſibi conceſſerit, quæ fiebant, per tot obſtacula corporeis oculis poſſe videre.

Hugo Cluniacenſis Monachus. 1120.

In vita S. Hugonis Abbatis Cluniacenſis: Illo tempore pacis conciliandæ prædictus Pater cum Epiſcopis, Rocleno Cabilonenſi, & Drogone Maſticenſi, in campo venatorio pariter adfuit. Turbis verò circumſtantibus, quidam peſſimo fœdatus crimine non timuit intereſſe. Quem Sanctus ſancto edoctus Spiritu, eminus intuens, ait præſentibus: Videtis miſerum illum? videtis dæmone plenum? ſtatimq; eū deſignauit, & ad ſe venire mandauit. Cui præſentato: Quomodo, ait, huc intraſti, qui hoc crimine (crimen autem expoſuit) te ſurdidare voluiſti? Cur miſer nobis in te dęmonem repræſentaſti? Pacem nos quærimus, dęmonem nolumus. Confuſus ille, negare non potuit. Quod vt viderunt permulti, qui illic aderant, inter ſe mutuò ſubmiſſa voce colloquebantur: Diuertamus ab hoc homine, qui etiam occulta hominum nouit intueri, ne etiam in noſtris nos peccatis, quemadmodum iſtum, valeat deprehendere. Tunc Pater ſanctus tradidit hominem illum in manus Ruclen i Epiſcopi Cabilonenſis, cuius Parochiæ erat, eius peccatum illi exponens: quē quidem Epiſcupus ille pro officio correxit. Simili modo, eodem reuelante Spiritu ſancto, cùm ad Charitatem veniens, fratres in ſancto ſuſciperet oſculo, quendam inter alios ſibi occurrentem ſubitò abhorruit, & ab oſculo ſuſpendit. Fratribus autem factum mirantibus, illum, qui vt nouitius ſuſceptus fuerat, vnde veniſſet, cui eſſet addictus ſectæ, ſolicitè cœpit inquirere. Et quia ſpiritualis omnia iudicat, & ipſe à nemine iudicatur, eum ex ipſius ore Manichæum eſſe conuicit, conuictumqúe eum infidelitatis macula lupum ab ouibus paſtor abegit, & infidelem à conſortio fidelium fidelis eiecit.

Turones venerat Hugo pater, vt pro Abbatia maioris monaſterij, quam violētia Comitis Andegauenſis Gauſridi, cognomento Barbati, nimis oppreſſerat, interceſſor adeſſet. Cum omni itaque humilitate Comitem exorans, quia duriorem inuenit, eius ſe aduoluere pedibus vir ſanctus non erubuit. Sed cùm nulla ratione ab oppreſſione monaſterij eum poſſet compeſcere, atq; cum multa indignatione recedentem retinere vellet, fibula, qua eius chlamys ſtringebatur, dirupta eſt. Abeunti itaque prophetica voce illud Samuelis ilicò inclamauit: *Sciſſum eſt à te regnū hodie.* Qui mox, iuxta viri Dei vaticinium, perdidit dominium, à 1. Reg. 15 fratre ſuo Fulcone captus, & in carcerem coniectus: vnde etiam, ſenſu iam debilitatus, non niſi morte ſolutus exiuit.

Guilhelmus Abbas. 1140.

Vitæ S. Bernardi lib. 1. cap. 13. Sæpe ſine omni relatione carnis & ſanguinis, paternæ eius ſolicitudini diuinitùs innoteſcit, quid circa aliquos eorum longè à ſe diſtantes agatur: ſi quid eis prouidendum, ſi quid in eis emendandum ſit: tentationes & exceſſus eorum, infirmitates & obitus, & quarumlibet ſecularium tribulationum incurſus. Nam & pro abſentium fratrum certis neceſſitatibus, præſentibus circa ſe fratribus ſæpe orationem indicit: nonnunquam etiam morientes in alijs locis, ad ipſum per viſionē acceſſiſſe noſcūtur, benedictionem eius & licentiam poſtulantes: nimirum agente hoc obedientia miſſurum, & charitate mittentis.

Veneram aliquando ad eum, & dum loquerer ei, vidi & audiui, quod ſilere non debeo. Aderat Monachus quidam Fuſniacenſis, continuò ad ſuos rediturus. Cumqúe reſpōſo accepto ſuper his, pro quibus venerat, iam ab eo egrederetur, in ſpiritu & virtute Eliæ reuocans eum Propheta Dei, & nomine fratris cuiuſdam de domo illa pręmiſſo, de occultis quibuſdam, me audiente, mandauit ei, vt corrigenda corrigeret: ſin autem, iudicium Dei ſuper ſe in proximo expectaret. Stupefactus ille, quis ei hæc dixerit, requiſiuit. Quiſquis, inquit, dixerit mihi: tu vade, & dic, quæ ego dico tibi, ne ſi diſſimulaueris, te quoque inuoluat par pœna peccati. Mirabar ſuper hoc: ſed miranti mihi in ſimili cauſa mirabiliora de eo narrata ſunt.

Guido namque frater eius, maior natu inter fratres ſuos, cuius grauitatis & veritatis fuerit vir, omnes ſciunt, qui ſcire eum potuerunt. Hic, cùm ſimul alicubi eſſemus, & de huiuſmodi lo-

loqucremur, & quærerem ego ab eo, ſicut iucun-
dæ ad amicos collocutionis eſſe ſolebat: Fabulæ,
inquit, ſunt, qnæ auditis. Cumqúe ſuo more &
ſolito ſtudio fraternas virtutes deprimeret, mi-
hi tamen nollet eſſe moleſtus: Quæ, inquit, ne-
ſcio, non dico vobis: ſed vnum narrabo, quod
ſcio & expertus ſum, multa ci in oratione reuela-
ri. Deinde narrauit mihi, quomodo, cùm primò
melliflua illa ſpiritualium apum aluearia noua
de ſe examina circumquaque proferre, nouasqúe
ex éis domos Ordinis ſui ædificare cœpiſſent. pe-
tente & agente Domino Guilhelmo Epiſcopo in
Epiſcopatu Catalaunenſi eam, quæ trium Fonti-
um dicitur, conſtruxerunt. Ad quam cùm Abba-
tem cum Monachis emiſiſſet Dominum Rogeri-
um, virum nobilem ſecúodùm ſeculum, ſed no-
biliorem ſanctitate, & viros quoſdam ſimilis for-
mæ cum eo: ſpiritualis pater filios, quos emiſit,
non dimiſit, ſed paterna ſolicitudine, & pia affe-
ctions cum eis erat. Vnde cùm die quadam ſimul
ſoli eſſent Abbas & ipſe frater eius, cuius hoc re-
latione didici, & de fratribus ipſis ad alterutrum
loquerētur: ſubitò altius ſolito ſuſpirans, durius
aliquid ſolito de eis corde ſuo ſibi reſpondente:
Vade, inquit, fratri ſuo, ora pro eis: & quicquid
oſtenderit tibi Deus, refer ad me. Ipſe enim gra-
uiſſima valetudine ea hora laborans, in lectulo
tenebatur. Ad quod ille vehementer expaueſcēs:
Abſit, inquit: non ſum, qui hoc modo nouerim
orare, qui hoc merear impetrare. Perſeuerāte ta-
men eo in ſententia, itum eſt, & oratum. Ille igi-
tur per ſingulus, in quantum præualuit, pro ſin-
gulis fudit ad Deum animam ſuam: tantaqùe per
ſingulos in orando perfuſus eſt ſuauitate conſci-
entiæ, tantaq; impetrandi fiducia, & omni gratia
ſpiritualis conſolationis, vt in omnihus certa fi-
de exauditum ſe exultaret ſpiritus eius, exceptis
duohus, in quibus oratio titubauit, hæſitauit de-
uotio, fiducia defecit. Quod cùm retuliſſet ad eū,
à quo miſſus erat, ille ſtatim pronuntiauit de illis
duobus, quod poſtea probauit euentus.

Guilbelmus Montis frigidi Monachus. 1180.

Apud Vincentium lib. 25. cap. 44. Gregorius Septi-
mus, qui antea Hildebrandus dicebatur, Hugonis
Cluniacenſis Abbatis cogitationes vidit, peſtem
prædixit, reuelatione cognouit, quòd quidam
Epiſcopus ad hunc verſum: *Gloria Patri & Filio*, nō
poſſet voce tenus adijcere, hæc verba: *& Spiritui
ſancto.*

Theodoricus Abbas Benedictinus. 1200.

Vita S. Hildegardis lib. 2. cap. 4. Hildegardis quia
prophetico ſpiritu cogitationes & intentiones
hominum cognoſcebat, quoſdam peruerſa, & fri-
uola mente ad ſe, quaſi ad explorandum, acceden-
tes redarguebat: qui dum ſpiritui, qui loqueba-
tur, non valerent reſiſtere, correpti & emendati,
cogebantur à prauo incepto deſiſtere. Sed & Iudę-
os, dum ad ſe venirent cauſa interrogationis, cō-
uictos de lege ſua, ad Chriſti fidem exhortabatur
1. Cor. 9. verbis piæ admonitionis. *Omnibus* enim, iuxta A-
poſtolum, *omnia* facta, extraneis quidem aduen-
tantibus, quamuis reprehenſibilibus, blandè & le-
niter, prout eis videbat competere, loquebatur.
Secum autem commorantes puellas, cum multo
dilectionis ac maternæ dulcedinis affectu caſti-
gabat, quoties vel rancor cuiuslibet controuer-
ſiæ, vel dolor ſecularis triſtitiæ, ſiue deſidia, aut
negligentia in eis oriebatur. Denique voluntates,
intentiones, & cogitationes earum in tātum per-
ſpiciebat, quòd in officijs etiam diuinis, ſecūdùm
qualitatem cordis ſui, proprijs benedictionibus
eis reſpōdebat. Præuidebat enim in ſpiritu vitam
hominum & conuerſationem, nec non & vitæ
præſentis quorundam conſummationem, ac ſe-
cundùm qualitatem morum & meritorum, glo-
riam & pœnas animarum eorum: quæ tamē tan-
ta myſteria nulli, præterquam illi ſoli, homini
reuelabat, cui (vt prędiximus) omnia ſecreta ſua
manifeſtabat.

Iacobus Vitriacus. 1220.

Vita Mariæ Oegniacenſis lib. 2. cap. 7. Quidam zelo
Crucifixi à lōginquis regionibus, vt Chriſti igno-
miniam & iniuriam vindicarent, ad eum locum,
qui Mons gaudij dicitur, peruenêre, ſed ibi ab ho-
ſtibus Chriſti trucidati ſunt. Aberat ab illis per
tanta terrarum ſpatia ancilla Chriſti, at nihilo-
minus vidit ſanctos Angelos gratulabundos cæ-
ſorum animas ſine vllis Purgatorij pœnis in cæ-
lum deportare, &c. Sacerdos quidam ea præſente
ſacrificium Miſſæ obtulit; cumq; non eſſet neſcius
illam pro ipſo crebrò preces Domino offerre, nec
haberet maius aliquid, qnod ei retribueret, ne in-
gratus videretur, ſtatuit pro illa Miſſam iam ce-
lebrare: Peracto autem ſacrificio, ait illa ad eum:
Miſſa hæc mea fuit. Hodie enim Filium pro me
Patri obtuliſti. Illo verò admirante, & vnde hoc
ſciret, percontante, cùm ſolus Deus cognitas ha-
beat cogitationes hominum, illa reſpondit: Vidi
columbam elegantiſſimam in caput tuum ad al-
tare deſcendere, & quaſi volitando alas ſuas ad
me extendere, didiciq; in ſpiritu, ſanctum Spiri-
tum illud ſacrificium ad me transferre, &c.

Quidā ex præcipuis amicis eius, Pariſijs ſacer-
dotio initiabatur: illa verò corpore abſens, præ-
ſens ſpiritu, quemadmodū ordinaretur, quomo-
do affectus eſſet cùm ordinaretur, ipſum locū or-
dinationis, Pontificis quoq; & ipſius habitū per-
ſpicuè vidit, illiqúe admiranti poſtea omnia nar-
rauit: cumq; ei literas quaſdam per illius nunti-
um mitteret, inter alia quædam ſcripſit, quæ ille,
donec completa eſſent, intelligere non potuit: e-
rant autem eiuſmodi, vel ijs conſimilia. Arbor
noua iam floruit, cuius primos fructus mihi Do-
minus deſtinauit. Statuerat idem primum ſacri-
ficium ſuum facere in Francis, ſed Domino di-
ſponente, apud Oegnies, præſente ſancta mulie-
re, id fecit.

Bonauentura. 1250.

Vita S. Franciſci cap. 11. Miranda certè in viro Dei
Franciſco ſpiritus prophetici virtus, qua & mē-
bris iam arentibus reſtituebat vigorem, & duris
imprimebat cordibus pietatem: quanquam non
minus eiuſdem ſpiritus ſit ſtupenda limpiditas,
qua ſic futurorum præcognoſcebat euentum, vt
etiam conſcientiarum ſcrutaretur arcanum,
quaſi alter Eliſeus, duplicem Eliæ ſpiritum aſſe- 4. Reg. 2.
quutus.

Nam cùm Senis viro cuidam ſibi familiari
quædam ſuperuentura finaliter prædixiſſet, &
vir ille peritus, de quo ſupra mētio facta eſt, quod
de Scripturis cum eo conferebat aliquando, his
auditis, ab eodem ſancto Patre dubitando per-
quireret, an hæc ipſe dixiſſet, quæ illius viri rela-
tione cognouerat: non ſolùm ſe illa dixiſſe aſſe-
ruit, verùm etiam quærenti alienum euentum,
proprium exitum prophetando prædixit. Quod
vt certius cordi eius imprimeret, quendam ſecre-
tum conſcientiæ illius ſcrupulum, quem nulli
viuenti vir præfatus expreſſerat, & mirabiliter
reuelando explicuit, & ſalubriter conſulendo re-
ſerauit. Ad quorum omnium firmitatem acci-
dit, quod vir ille religioſos, ſicut Chriſti famu-
lus ei prædixit, ſic finaliter conſummauit.

Eo quoque tempore, quo reuertebatur de vl-
tra mare, ſocium habens fratrem Leonardum de
Aſſiſio, contigit eum fatigatum & laſſum, parum-
per aſellum conſcendere. Subſequens autem ſo-
cius, & ipſe non modicum feſſus, cœpit dicere in-

tra ſe, humanum aliquid paſſus: Non de pari ludebant parentes eius, & mei. En ipſe equitat, & ego pedeſter aſinum eius duco. Hoc illo cogitante, protinus deſcendit de aſino vir ſanctus, & ait: Nõ, frater, conoenit vt ego equitem, tu venias pedes: quia nobilior & potentior in ſeculo tu me fuiſti. Obſtupuit ilicò frater, & rubore ſuffuſus deprebenſum ſe recognoſcens, procidit ad pedes ipſius, & lachrymis irrigatus, nudum expoſuit cogitatum, veniamq; popoſcit.

Frater quidam Deo deuotus & famulo Chriſti, frequenti cogitatione verſabat in pectore, ſuperna ſore gratia dignum, quem vir ſanctus familiari complecteretur affectu: quem verò tanquam extraneum reputaret, extra numerum electorum reputandum à Deo. Cùm igitur cogitationis buius crebrius vexatus impulſu, viri Dei familiaritatem vehementer optaret, nec tamẽ cordis ſui ſecretum reuelaret alicui, aduocans eum ad ſe dulciter pater pius, ſic alloquutus eſt: Nulla te turbet cogitatio, fili, quoniam te chariſſimum habens inter præcipuè mihi charos, libenter tibi muous meæ familiaritatis & dilectionis impendo. Miratus exinde frater, factusq; deuotior ex deuoto, oon ſolùm in amorem creuit hominis ſancti, verùm etiam per Spiritus ſancti gratię munus donis eſt maioribus cumulatus. Còm autem in monte maneret Aluernæ cella recluſus, vnus de ſocijs magno deſiderio cupiebat habere de verbis Domini aliquod ſcriptum, manu ipſius breuiter annotatum. Grauem enim, qua vexabatur, tentationem, non carnis, ſed ſpiritus, ex hoc credebat euadere, vel certè leuiùs ferre. Tali deſiderio languens, anxiebatur interius, quia verecundia victus, reuerendo patri rem pandere non audebat. Sed cui homo non dixit, ſpiritus reuelauit. Portari namque ſibi iuſſit à fratre prædicto atramentum, & chartam, laudesq; Domini iuxta fratris deſiderium propria manu ſcripſit, & vltimò beoedictionem ipſius, dicens: Accipe tibi chartulam iſtam, & vſque ad diem mortis tuæ cuſtodias diligenter. Accepit frater donum illud optatum, & ſtatim omnis illa tentatio effugatur. Seruatur litera, & cùm in poſterum miranda effecerit, virtutum Franciſci teſtimonium fuit.

Thomas Cantipratenſis. 1260.

Vita Chriſtinæ Virginis mirabilis cap.17 Spiritu prophetiæ prędıtam illam fuiſſe, non vno modo doceri poteſt. Præmonuit multos, vt ſuæ ſaluti conſulerent: multos de occultis ſceleribus ſecretò obiurgauit, ijsqúe agendæ pœnitentiæ auctor fuit. Confligente Brabantiæ Duce cum hoſtibus ſuis, quæ fuit pugna miſerabilis; cæſis permultis, illa haud ſecus atque ſolent parturientes, clamitabat, dicens, Eheu, eheu, video aëra gladijs & ſanguine plenum. *P*roperate ſorores, properate; preces fundite ad Dominum, ſtillent lachrymas oculi veſtri, ne contineat Dominus in ira ſua miſericordias ſuas. Cuidam etiam ſanctimoniali in eodem monaſterio S. Catharinæ dicebat: Feſtina filia: properè te confer ad deprecandum Dominum pro patre tuo, qui in præſentiſſimo iam ſalutis ſuæ periculo verſatur.

Stephanus Iuliacus. 1400.

Vita Coletæ Virginis cap.46. Soror quędam, Coletá in templo cum alijs diuinum officium peragente, vagis occupabatur cogitationibus. Aduertit hoc in ſpiritu Coleta, mandauit ei per aliã quandam, vt ceſſaret dooec eſſent preces abſolutæ. Illa ad ſe rediens, ſtatuit nullo pacto eiuſmodi cogitationibus aſſentiri. Alia quędam ſoror itidem ſub diuino officio, manu librum tenens, res vanas & pernitioſas animo voluebat. Id clarè intelligens Coleta, ſæpe innuebat ei, vt eas à ſe repelleret. Sed cùm non aduerteret, abſtulit ei librum, non ſine aſperitate quadam. Sentiens illa Coletæ patere cogitationes ſuas, tranſtulit ſe ad cogitanda diuina. Mox Coleta humaniter ad eam ſe conuertens, ſubridensq; librum ei reſtituit.

ARTICVLVS OCTAVVS.

SANCTOS IN CAELO TRIVMPHANTES, ET DIVINI SPIRITVS LVMINE COLLVSTRATOS, NVLLA LOCORVM INTERCAPEDINE IMPEDIRI, QVO MINVS ABSENTIA COGNOSCANT, ET NOSTRA VOTA percipiant.

NEGANT.

Anno poſt Chriſtũ natum.

400. VIGILANTIVS Gallus: *Ergo,* inquit, *cineres amant Sanctorum animæ, & circũuolant eos, ſemperq́; preſentes ſunt, ne fortè ſi aliquis precator aduenerit, abſentes audire non poſſint.* Hieronymus contra Vigilantium cap.3.

850. *Vigilantiani adhuc perdurantes dixerunt, Sanctis non eſſe ſupplicandum, quòd neſciant, quid hic circa puluerem ipſorum ageretur.* Remigius Antiſiodorenſis in Pſal.121.

1180. *VValdenſes dicebant, Sanctos nec audire, nec attendere preces noſtras.* Guido Carmelita, Nicolaus Aymericus, & Antoninus de VValdenſibus.

1520. Martinus Lutherus ad caput 9. Eccleſiaſtis: *Salomon ſentire videtur, mortuos ſic dormire, vt prorſus nihil ſciant. Et planè credo non eſſe in Scriptura locum fortiorem pro mortuis dormientibus, & nihil intelligentibus rerum noſtrarum, contra Sanctorum inuocationem, & Purgatorij fictionem, &c.* Nulla, *inquit Salomon*, eſt ibi cogitatio, ars, cognitio, ſapientia. *Senſit ergo, mortuos omninò dormire, & nihil prorſus ſentire. Iacent ibi mortui, non numerantes dies vel annos, ſed excitati videbuntur ſibi vix momentum dormiiſſe.*

In Ionam: *Ego puto mortuos ſic ineffabili & miro ſomno conſopitos, vt minus ſentiant aut videant, quam hi, qui aliâs dormiunt. Deus nos fecit ſimiles beſtijs, dormiendo, vigilando, comedendo: Anima enim humana dormit omnibus ſenſibus ſepultis.*

1550. Chriſtianus Rodingus *contra Scholas Ieſuitarum* Deiparam Virginem ſic loquentem inducit: *Deſine me ſalutare, & ſalutando venerari: deſine Sanctos & vita defunctos adorare. Iſtam tuam ſalutationem, tuaſq́ preces execramur: tu vbi terrarum ſis, quid agas, denique an mortuus ſis, neque ſcimus, neque curamus, tantum abeſt vt te precantem exaudiamus.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Geneſ. 2. Verſ. 20. Adam ante lapſum ſingulis animantibus ita ſua nomina imponit, vt inde certa coniectura de cuiuſque natura queat fieri. Etſi grauiſſimo ſopiretur ſomno, cùm ex eius coſta Eua formaretur, tamen experrectus, & quid factum, & quid futurum eſſet edixit.

1. *Reg.* 9. 19. Samuel Sauli quærenti aſinas: Omnia quæ ſunt in corde tuo, indicabo tibi, inquit: & aſinas inuentas eſſe, & Saulem Regem fore dicit.

4. *Reg.* 5. Eliſeus famulum Giezi munera à Naaman Syro accipientem abſens videt.

4. *Reg.* 6. Intima Regis Aſſyriorum conſilia Regi Iſraelitarum pandit.

Eſaias tam aperta de venturo Chriſto habet vaticinia, vt non prophetiam videa-
1 Cor. 13. tur texere, ſed Euangelium. *Qua Spiritus ſancti gratia illi in corpore mortali abſentia, præterita, & futura nouerunt, eadem gratia Sancti, qui in cælis Chriſti glorifica viſione fruuntur, & cernunt, non vt hîc* per ſpeculum in ænigmate, *ſed de facie ad faciem, ea quæ hîc in terris fiunt cognoſcunt.*

Lucæ 15. 10. Angeli in cælis cuiuſque hominis conuerſionem nôrunt, & de peccatorum pœnitentia lætantur: *Sanctorum hominum ſpiritus ſunt æquales Angelis, Matth. 22. Marci 12. Lucæ 20. Ergo eodem quo illi modo & hi ea, quæ hîc fiunt, intelligunt.*

Lucæ 16. 23. Damnatus diues è medijs tormentis à longè Lazarum agnoſcit, & Abrahamum alloquitur: *ſed maior eſt Sanctorum quàm damnatorum gratia. Ergo magis hi, quàm illi abſentia ſciunt, & minus quàm illi locorum intercapedine impediuntur.*

Act. 7. 56. Ecce, *inquit Stephanus*, video cælos apertos, & Filium hominis ſtantem à dextris Dei. *S. Stephanus in ſpiritu è terris in cælum, & Filium Dei à dextris Patris ſtantem videre potuit, quid vetat, quò minus Sancti è cælis nos in terra peregrinantes videre queant?*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Alexandrinus. 200.

Libro 6. Stromatum: Poſſunt animæ purius perſpicere, quæ ſunt liberæ à corporibus, etiamſi obſcurentur vitijs & perturbationibus: eò quòd non amplius ſe ijs opponat, & eas impediat caruncula.

Origenes. 240.

De Principijs lib. 2. cap. 12. Cùm ad cæleſtia loca peruenerint Sancti, tunc iam rationem aſtrorum per ſingula peruidebunt, & ſiue animantia ſint, ſiue quicquid illud eſt, comprehendent. Sed & alias rationes operum Dei, quas eis ipſe reuelabit, intelligent.

Libro 8. contra Celſum: Vnus eſt nobis placandus Deus vniuerſorum Dominus, vnius fauor ambiendus per pietatem virtuteſque cæteras: Si vult præter hunc placari etiam alios, cogitet, quòd ſicut moto corpore vmbra quoque ipſius mouetur: ita cùm aliquis Deum habet propitiũ, ſequitur vt amicos habeat omnes eius Angelos, animas, & ſpiritus. Sentiunt enim qui ſint digni fauore cæleſtis numinis, quibus non ſolùm ipſi bene volunt, verùm etiam dant operam, vt Deum ei ſeruire volentibus concilient, & vnà nobiſcum precantur.

Athanaſius. 340.

Quæſt. 11. De animabus Sanctorũ non eſt dubitandum. Nam & poſt mortem, & in die iudicij cognoſcent omnia.

Baſilius Magnus. 370.

De vera Virginitate: Quid per ſingula pergam? Ipſas Angelorum infinitas multitudines, & vnà ſanctorum Patrum beatiſſimos ſpiritus. Nullus enim ex his eſt, qui non ſingula vbique conſideret. Etſi enim oculis carneis minimè conſpicui ſunt: incorporeis tamen obtutibus ad agnitionem complectuntur omnia, & comprehendunt.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 11. quæ eſt in laudem Gorgoniæ: Quòd ſi quid eos quoque, qui tibi à nobis habentur, honores curas, atque hoc præmij ſanctis animis diuinitus contingit, vt iſta ſentiant, noſtram quoque orationem pro multis, ac præ multis funebribus donis accipias velim, quam Cæſario ante

te, & tibi poſt illum perſoluimus.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Oratione de S.Theodoro: Quamquam tu vitam hanc tranſcendiſti, humanas tamen moleſtias & neceſſitates non ignoras, impetra nobis pacem.

Maximus Monachus. 640.

Ad caput 7. Dionyſij Areopagitæ de Eccleſiaſtica Hierarchia: *Alijs oculis.*) Alios oculos dicit mentis, quæ poſtea purior eſt, & ea, quæ apud inferos ſunt conſpicit, & conuertitur vſque ad obiectum gehennæ, quam prius non credidit.

Germanus Conſtantinopolitanus. 720.

Sermone 2. de Aſſumptione Mariæ: Omnia obſeruas Maria, omnia contueris, & inſpectio tua ad omnes ſe porrigit. Quamobrem licet oculi noſtri impediantur, ne te videre queant; tu tamen ſanctiſſima Virgo dignis teipſam patefacis: caro enim ſpiritus tui virtutem & efficaciam nihil quicquam moratur.

Simeon Metaphraſtes. 950.

In Martyrio S. Anaſtaſiæ Martyris: Vbinam ſunt iſti, vt eos cognoſcamus? Illa verò, huc vſque quidem, inquit, hic ſunt verſati, & nobiſcum egerunt in corpore: nunc autem terra relicta nos procul vident, verſantes in cæleſtibus. Mors enim ſuſcepta propter hæc eis conciliauit.

Theodorus Ducas. 1200.

De communicatione naturali in extremo, Sermone ſexto: Hæc, prout intelleximus, ſcripta ſunt nobis. Hortamur omnes, vt meliora quidem his diſcãt, ſed peiora vitent. Poſtquam verò ab hac carne liberati fuerimus, perfectè cognoſcemus, an philoſophia ſit inſipientia præſtantior. Nunc verò ſcripſimus pro vt cognitum habuimus.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Ambroſius. 370.

Libro de Viduis: Obſecrandi ſunt Angeli, qui nobis ad præſidium dati ſunt: Martyres obſecrandi ſunt, quorum videmur nobis quoddam corporis pignore patrocinium vendicare. Poſſunt pro peccatis rogare noſtris, qui proprio ſanguine etiam ſi quæ habuerunt peccata lauerunt. Iſti enim ſunt Martyres noſtri præſules, ſpectatores vitæ actuumq; noſtrorum.

Prudentius. 380.

De Hamartigenia:

Nec mirere locis longè diſtantibus inter
Damnatas iuſtasq; animas concurrere viſus
Conſpicuos, meritaq; vices per magna notari
Interualla, polus medio quas diuidit orbe.
Errat quiſquis animas noſtrorum ſine oculorum
Aeſtimat, inuolui vitreo quos lucida palla
Obice, queis ſpeculum concreta coagula texunt,
Impediuntq; vagas obducto humore feneſtras.
Numne animarum oculis denſo vegetamine gutta
Voluuntur teretes? aut palpebralibus extra
Horreſcunt ſetis, cilione vmbrante teguntur?
Illis viua acies, nec pupula parua, ſed ignis
Traiector nebulæ, vaſti & penetrator operti eſt.
Nil ferrugineum, ſolidumue tuentibus obſtat:
Nocturnæ cedunt nebulæ, nigrantia cedunt
Nubila, prætenti cedit teres area mundi.
Nec tantũ aerios viſu tranſmittit hiatus
Spiritus, oppoſitos ſed tranſit lumine montes,
Oceani fines, atque vltima littora Thyles
Tranſcurrit, volucresq; oculos in tartara mittit.
Noſtris nempe omnes pereunt ſub nocte colores
Viſibus, vt cæco deleantur tempore formæ.
Nunquid & exutæ membris ac viſcere perdunt
Agnitione notas rerum, vel greſſibus errant?
Vna animis ſemper facies habet, & color vnus
Aeris, vt cuique eſt meritorum ſumma, ſiniſtri
Seu dextri, alternas nec commutabile tempus
Conuertit, variatq; vices, longum atque perenne eſt
Quicquid id eſt, vnus voluit ſua ſecula curſus.
Experto dubios animas percurrere viſu
Abdita corporeis oculis? cum ſæpe quietis
Rore ſoporatis, cernat mens viua remotos
Diſtantesq; locos, aciem per rura, per aſtra,
Per maria intendens: nec enim ſe ſegregat ipſa
Ante obitum viuus ex artubus, aut fugit exul
Sanguinis & carnis penetralia, ſeq; medullis
Exuit, abductam nec alit de pectore vitam:
Viſcera ſed ſede manens ſpeculatur acutis
Omnia luminibus, & quæ circumtulit aerem
Naturalem intuitum, nullo obice rerum
Diſcluſa, ante oculos ſubiectum proſpicit orbem,
Atque orbis ſub mole ſitum ſerdens elementum.
Obiacet interea tellus, nec viſibus obſtat.
Quin ſi ſtelligerum vultus conuertat ad axem,
Nil intercurrens obtutibus, impedit ignem
Peruigilis animæ, quomuis denſata grauentur
Nubila, & oppoſito nigreſcat vellere cælum.
Sic arcana videt tacitis cooperta figuris,
Corporeus Ioannes adhuc, nec carne ſolutus,
Munere ſed ſomni, paulisper carne ſequeſtra
Liber ad intuitum, ſenſuq; oculoq; peragrans
Ordine diſpoſitos venturis ſolibus annos,
Procinctum videt Angelicum, iam iamq; cremandi
Orbis in excidium, raucos & percipit aure
Mugitus, grauium mundi ſub fine tubarum.
Hæc ille ante obitum, membrorum carcere ſeptus
Secedente anima, non diſcedente videbat.
Nonne magis flatus ſine corpore cuncta notabit,
Corporis inuolucris tumulo frigente repoſtis?
Certa fides, rapidos ſub terra nocte caminos,
Qui pollutam animam per ſecula longa perenni
Igne coquunt, oculis longum per inane remotis
Pauperis expoſitos, nec ſeruum aurea dona
Iuſtorum dirimente Chao, rutilasq; coronas
Eminus oſtendi pœnarum carcere merſis.
Hinc paradiſicola poſt vlcera dira beato
Proditur infelix vlulans in peſte reatus
Spiritum, inq; vicem meritorum mutua cernunt.

De Martyribus Calaguritanis Hymno 1.

Non ſinunt inane vt vllum
Voce murmur fuderit:
Audiunt, ſtatimq; ad aures
Regis æterni ferunt.
Inde larga fonte ab ipſo
Dona terris influunt.

Hymno 3. de S. Eulalia:

Illa Dei ſita ſub pedibus
Proſpicit hæc, populosq; ſuos
Carmine propitiata fouet.

De S. Caſſiano:

Audit, crede, preces Martyr proſperrimus omnes,
Ratasq; reddit, quas videt probabiles.

Hieronymus. 390.

Aduerſus Vigilantium capite 2. Mortuum ſuſpicaris Samuelem: & idcirco blaſphemas. Lege E-
Matt. 12 uangelium: *Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Iacob: non eſt Deus mortuorum, ſed viuorum.* Si ergo viuunt, honeſto iuxta te carcere non clauduntur. Ais e-
Apoc. 6. nim, vel in ſinu Abrahæ, vel in loco refrigerij, vel ſubter aram Dei, animas Apoſtolorum & Martyrum conſediſſe, nec poſſe ſuis tumulis, & vbi voluerint, adeſſe præſentes. Senatoriæ videlicet dignitatis ſunt, vt non inter homicidas teterrimo carcere, ſed in libera honeſtaquè cuſtodia in fortunatorum inſulis, & in campis Elyſijs recludantur. Tu Deo leges pones? Tu Apoſtolis vincula inijcies, vt vſque ad diem iudicij teneantur cuſtodia, nec ſint cum Domino ſuo? de qui-
Apoc. 14. bus ſcriptum eſt: *Sequuntur Agnum quocunque vadit.* Si Agnus vbique; ergo & hi, qui cum Agno ſunt, vbique eſſe credendi ſunt. Et cùm diabolus, & dæmones toto vagentur orbe, & celeritate nimia vbique præſentes ſint, Martyres, poſt effuſionem ſanguinis ſui, arca oprientur incluſi, & inde exire non poterunt?

Augustinus. 400.

Carmine de gaudijs Paradiſi:

Qui ſcientem cuncta ſciunt
Quid neſcire hi queunt?
Nam & pectoris arcana
Penetrant alterutrum.
Vnum volunt, vnum nolunt,
Vnitas eſt mentium.

4. Reg. 5. *De ciuitate Dei libro 22. cap. 29.* Si Propheta Heliſeus puerum ſuum Giezi abſens corpore vidit accipientem munera, quæ dedit ei Naaman Syrus, quem Propheta memoratus à lepræ deformitate mundauerat, quod ſeruus nequam Domino ſuo non vidente, latenter ſe feciſſe putauerat: quanto magis in illo corpore ſpiritali videbunt Sancti omnia, non ſolùm ſi oculos claudant, verùm etiam vnde ſunt corpore abſentes? Tunc enim erit perfectum illud, de quo loquens Apoſtolus:
1. Cor. 13. *Ex parte*, inquit, *ſcimus, & ex parte prophetamus: cùm autem venerit quod perfectum eſt, quod ex parte eſt, euacuabitur*, &c. Si ergo in hac vita, vbi hominum mirabilium prophetia ita comparanda eſt illi vitæ, quaſi paruuli ad iuuenem, vidit tamen Eliſeus accipientem munera ſeruum ſuum, vbi ipſe non erat: itane cùm venerit quod perfectum eſt, nec iam corpus corruptibile aggrauabit animam, ſed incorruptibile nihil impediet, illi Sancti ad ea quæ videnda ſunt oculis corporeis, quibus Heliſeus abſens ad ſeruum ſuum videndum non indiguit, indigebunt? Nam ſecundùm interpretes Septuaginta iſta ſunt ad Giezi verba Prophetæ: *Nonne cor meum tecum ibat, & noui quòd conuerſus eſt vir de curru ſuo in obuiam tibi, & accepiſti pecuniam*, &c. Sicut autem ex Hebræo interpretatus eſt Presbyter Hieronymus: *Nonne cor meum*, inquit, *in præſenti erat, quando reuerſus eſt homo de curru ſuo in occurſum tui?* Corde ſuo ergo ſe dixit hoc vidiſſe Propheta, adiuto quidem mirabiliter, nullo dubitante, diuinitus. Sed quantò amplius tunc omnes munere iſto abundabunt, cùm Deus erit omnia in omnibus?

Paulinus Nolanus. 420.

Natali 6.

Te teneo tu ſcis vbi ſiat, qui lumine Chriſti
Cuncta & operta vides, longeq; abſentia cernis,
Et capis includente Deo, quo cuncta tenentur.
Atque ideo occulti fures, quacunque latebra
Non tibi celantur, nec de te euadere poſſunt.

Proſper Aquitanicus. 450.

De vita contemplatiua libro 1. cap. 4. Ibi Sanctis exuberabit tanta lætitia, tanta cæleſtium gratia gaudiorum, vt & remuneratori ſuo pro tantis muneribus gratias agant, & nullum faſtidium ex ipſa affluentium bonorum perceptione ſuſtineant. Ibi ita patebunt ſingulorum ſingulis mentes, ſicut corporalibus oculis ſubiacent facies corporales: quia humanorum pectorum tanta ibi erit, & tam perfecta mundities, vt habeant vnde mundatori ſuo Deo gratias agant, &c. Nec latebit iam perfectè beatos aliquid ſecretorum, qui, quod eſt longè præſtantius, ipſum viſuri ſunt mundis cordibus Deum: quandoquidem humana creatura ita perfecta erit, vt in melius aut deterius vltra mutari non poſſit. Cuius humanæ ſubſtantiæ, ad conditoris ſui ſimilitudinem ſublimatæ, omnia bona, quæ naturaliter accepta peccato corruperat, reparabuntur in melius: id eſt, intellectus ſine errore, memoria ſine obliuione, cogitatio ſine peruagatione, incolumitas ſine debilitate, ſalus ſine dolore, vita ſine morte, facilitas ſine impedimento.

Caſsiodorus. 540.

De anima cap. 8. Viuit in ſe poſt huius ſeculi amiſſionem, non reſtante ſpiritu, ſicut corpus, ſed æquali mobilitate, quæ illi attributa eſt, pura, ſubtilis, cita, æterna: videt, audit, tangit, ac reliquis ſenſibus efficacius valet, non iam ex partibus ſuis hæc intelligens, ſed omnia ſpecialiter ex toto cognoſcens: alioqui abſurdum eſt putare minus poſſe liberam, quàm mole brutiſſimi corporis ingrauatam. Talia enim intelligere poſſe non dubium eſt & Angelos, & Poteſtates aëreas, vel cætera, quæ ſublimi & immortali ſubſtantia conſtare noſcuntur.

Gregorius Magnus. 590.

Libro 2. Dialogorum cap. 35. Animæ videnti Creatorem anguſta eſt omnis creatura. Quamlibet etenim parum de luce Creatoris aſpexerit, breue ei ſit omne, quod creatum eſt: quia ipſa luce viſionis intimæ mentis laxatur ſinus, tantumquè expanditur in Deo, vt ſuperior exiſtat mundo: ſit verò ipſa videntis anima etiam ſuper ſemetipſam: cumquè in Dei lumine rapitur, ſuper ſe in interioribus ampliatur: & dum ſub ſe conſpicit exaltata, comprehendit quàm breue ſit, quod comprehendere humiliata non poterat, &c. Quid itaque mirum ſi mundum ante ſe collectum vidit, qui ſubleuatus in mentis lumine extra mundum fuit? Quòd autem collectus mundus ante eius oculos dicitur, non cælum, & terra contracta eſt, ſed videntis animus eſt dilatatus, qui in Deo raptus videre ſine difficultate potuit omne, quod infra Deum eſt. In illa ergo luce, quæ exterioribus oculis fulſit, lux interior in mente fuit, quæ videntis animum cùm ad ſuperiora rapuit, ei quàm anguſta eſſent omnia inferiora, monſtrauit.

Libro 4. Dialog. cap. 33. Quia in illa æterna hæreditate omnes communi claritate Deum conſpiciunt, quid eſt, quod ibi neſciant, vbi ſcientem omnia ſciunt?

Libro 12. Moralium capite 14. Sicut hi, qui adhuc viuentes ſunt, mortuorum animæ quo loco habeantur, ignorant: ita mortui vitam in carne viuentium poſt eos qualiter diſponatur, neſciunt: quia & vita ſpiritus longè eſt à vita carnis: & ſicut corporea atque incorporea diuerſa ſunt genere, ita etiam diſtincta ſunt cognitione. Quod tamen de animabus ſanctis ſentiendum non eſt: quia quæ intus omnipotentis Dei clari-

tatem vident, nullo modo credendum eſt, quia foris ſit aliquid, quod ignorent. Sed carnales quique, quia amorem præcipuum filijs impendunt, hoc eos beatus Iob neſcire poſtmodum aſſerit, quod hic vehementer amauerunt: vt ſiue nobiles, ſiue ignobiles ſint filij, ſciant, quorum eos ſemper cura fatigabat.

Eucherius Gallus. 640.

In lib. 4. Reg. cap. 19. Si Propheta Eliſeus puerum ſuum Giezi abſens corpore vidit accipientem munera, quæ dedit illi Naaman Syrus: quanto magis in illo corpore ſpiritali videbunt Sancti omnia, non ſolùm ſi oculos claudant, verùm etiam vnde ſunt corpore abſentes?

Beda. 700.

Ad caput 16. Lucæ: Credendum eſt, quòd ante retributionem extremi iudicij iniuſti in requie quoſdam iuſtos conſpiciunt, vt eos videntes in gaudio, non ſolùm de ſuo ſupplicio, ſed etiam de illorum bono crucientur. Iuſti verò in tormentis ſemper intuentur iniuſtos, vt hinc eorum gaudium creſcat: quia malum conſpiciunt, quod miſericorditer euaſerunt; tantoque maiores ereptori ſuo gratias referant, quanto euidentius vident in alijs, quid ipſi perpeti, ſi eſſent neglecti, potuerunt. Quia qui Creatoris ſui claritatem vident, nihil in creatura agitur, quod videre non poſſunt.

Alcuinus. 750.

Libro 2. de Trinitate capite 5. Deus ideo dicitur in cælis habitare, quia maior agnitio eſt in cælis illius ſummæ maieſtatis & eſſentiæ in Angelis, vel in Sanctis animabus Sanctorum, quàm in terra habitantibus Sanctis, propter grauitatem carnalis habitationis, quæ vix permittit animam ad porum veritatis lumen euolare. Sicut di-
Sap. 9. citur: *Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem.* Cùm igitur exuta erit anima hac mortali habitatione, & ſerena reddetur perpetuò, tunc videbit
1. Cor. 13. facie ad faciem, quod nunc per ſpeculum in ænigmate conſiderat.

De diuinis Officijs cap. 39. Nec dubitandum eſt fidelium petitiones à ſpiritibus iuſtorum ſciri: quia qui intus claritatem Dei vident, non eſt credendum, quia ſit aliquid foris quòd ignorent.

Haymo. 820.

Homilia Dominica ſecunda poſt Pentecoſten: Non ſolùm boni, cùm ſint in æterna requie recepti, malos conſpiciunt in pœna: ſed etiam mali bonos in gloria. Quod iuſto Dei iudicio agitur, vt inde Sanctis gloria, reprobis augeatur pœna, &c. Sāctis, qui Creatori ſuo iuncti erunt, nihil erit in creaturis, quod non videant.

Hildoinus. 840.

Epiſtola ad Ludoicum Imperat. Dionyſius Areopagita Saluatori iunctus, & conciuis Angelorum effectus, de ſumma cælorum arce ſingulorum voluntates intendit, & ſequens Agnum quocunque ierit, corda omnium diuino lumine plenus perſcrutatur, & penetrat.

Hincmarus Remenſis. 850.

In vita S. Remigij: Ante retributionem extremi iudicij iniuſti in requie quoſdam iuſtos aſpiciunt, vt eos videntes in gaudio, non ſolùm de ſuo ſupplicio, ſed etiam de illorum bono crucientur. Iuſti verò in tormentis ſemper intuentur iniuſtos, vt hinc eorum gaudium creſcat, quia mala conſpiciūt, quæ miſericorditer euaſerunt, tantoque maiores ereptori ſuo gratias referant, quanto vident in alijs, quid ipſi perpeti, ſi eſſent relicti, potuerint. Nec illam tamen beatitudinis claritatem apud iuſtorum animum fuſcabit aſpecta pœna reproborum: quia vbi iam compaſſio miſeriæ non erit, minuere procul dubio beatorum lætitiam non valebit. Et quamuis eis ſua gaudia ad perfruendum plenè ſufficiant, mala tamen reproborum abſque dubio ſemper aſpiciunt. Quia qui Creatoris ſui claritatem vident, nihil in creatura agitur quod videre non poſſunt.

Ionas Aurelianenſis. 860.

De cultu Imaginum lib. 3. Localiter non ita Petri intercessionem requirimus, quaſi qui non eius aſpectui pateamus, niſi in eo loco, quo exuuias eius venerati ſumus; firmiter tenentes, quòd illi omnis creatura ſit anguſta, qui videntem omnia videt, continenti omnia inhæret.

Remigius Antiſiodorenſis. 880.

Ad Pſalm. 121. In quo hæreſis illorum deſtruitur, qui dixerunt Sanctis non eſſe ſupplicandum, quoniam neſciunt, quid hic circa puluerem eorum ageretur: cùm etiam dæmones tantæ leuitatis & velocitatis ſint, vt penè vno eodemque momento & hîc, & in Babylonia ſint: ſed multo magis hæc efficacia credenda eſt in animabus Sanctorum, quæ quanto dæmonibus ſunt beatiores, tanto præſtantiores.

Notgerus Epiſcopus Leodienſis. 950.

Vita S. Remacli libro 2. cap. 8. Sanctorum animæ omnipotentis Dei claritatem intuentes, quæ foris aguntur cæleſti Dei beneficio cognoſcunt.

Anſelmus Cantuarienſis. 1080.

In Elucidario: Animæ iuſtorum ſciunt omnia, quæ hic aguntur: quæ autem in pœnis ſunt, neſciunt, niſi quæ eis Angeli, vel Sancti referunt: quæ verò in inferno ſunt, non plus nôrunt quid hic agatur, quàm viui ſciunt quid ibi geratur.

Hildebertus Cennomanenſis. 1100.

Epiſtola 52. Sentio enim, ſentio, & dico, Sanctorum animas, iam cum Chriſto regnantes, ſcire quid agatur à nobis, & eaſdem, cùm oportet & expedit, orare pro nobis, &c. Cùm enim, teſte Gregorio, nihil foris ſit, quod ignorent animæ Sanctorum, quæ ſcientem omnia ſciunt: quis dicet ab ijs proximum diligi, qui proximi clamores audiunt, & nunquam exaudiunt; pulſari ſciunt, & aperire neſciunt; anguſtias vident, & viſcera claudunt?

Honorius Auguſtodunenſis. 1120.

Sermone de Aduentu Domini: Hic ſol oculis noſtris circumſcribitur, radius eius quolibet corpore oppoſito penetrare non ſinitur, nubibus obtegitur, noctibus prorſus à nobis occulitur: Angelici autem ſpiritus, vel animæ Sanctorum à nullo corporali loco comprehenduntur, ſoli Deo incomprehenſibili atque incircumſcripto circumſcripti creduntur, cuncta obſtantia luce ſuæ claritatis penetrare noſcuntur. Hi ſinguli ab æterno ſole illuſtrati, immenſum fulgorem ſuum cum illa die participantur, ipſique inuicem alterutra claritate deliciantur.

Hugo Victorinus. 1130.

Libro 2. de Anima cap. 17. Potentiæ animæ atque virtutes longa exercitatione atque ſucceſſu temporum creſcunt: ipſa vero non creſcit, neque decreſcit; ſed aut imparilitate membrorum, aut humorum craſſitudine, & eorum corruptione

præpedita, vires ſuas exercere non poteſt. Anima corpore exuta viuit, videt, audit, & omnes ſenſus atque ingenia viuaciter tenet, vtpote pura, ſubtilis, cita, & perpetua.

Libro 2. de Sacramentis parte 16. cap. 11. Hoc certum eſt, Sanctorum animas, in ſecreto diuinæ contemplationis conſtitutas, eorum quæ foris aguntur tantum ſcire, quantum illis vel ad gaudium, vel nobis ad auxilium prodeſſe conſtat. Nos interceſſores apud Deum quærimus, quid amplius vis? Times ne fortè non orent, qui ſemper orant?

Bernardus. 1130.

Sermone 1. ſuper Salue Regina: Oportet vt nobis præſentem eſſe dicamus, quam præſentem ſalutamus: & vt totam animæ trinitatem in eam dirigamus, quam tam deuotiſſimis precibus exoramus. Agnoſcit certè & diligentes ſe, & prope eſt omnibus inuocantibus ſe; præſertim his, quos videt ſibi conformes factos, in caſtitate & humilitate.

Sermone 77. in Cantica, alloquens Gerhardum fratrem defunctum: Scis vbi verſor, vbi iaceam, vbi reliqueris.

Epiſtola 78. Quàm læta Martyres aure horum puerorum clamorem ſpirituumque percipiunt?

Petrus Lombardus. 1140.

Libro 4. diſt. 45. litera F. Sed fortè quæris, nunquid preces ſupplicantium Sancti audiunt, & vota poſtulantium in eorum notitiam perueniunt? Non eſt incredibile, animas Sanctorum, quæ in abſcondito faciei Dei veri luminis illuſtratione lętantur, in ipſius contemplatione, ea quæ foris aguntur intelligere: quantum vel illis ad gaudium, vel nobis ad auxilium pertinet. Sicut enim Angelis, ita Sanctis, qui Deo aſſiſtunt, petitiones noſtræ innoteſcunt in Verbo Dei, quod contemplantur. Vnde & dicuntur Angeli orationes & vota noſtra offerre Deo, non quia eum doceant, ſed quia eius voluntatem ſuper eis conſulunt, &c. Si autem Angeli à Deo per Verbum eius diſcunt petitiones noſtras, & quid de his implendum ſit, & quid non: cur non credamus & animas Sanctorum, Dei faciem contemplantium, in eius veritate intelligere preces hominum, & quæ implendæ ſint, vel non!

Hildegardis. 1160.

In quæſtionibus, quæſtione 34. Sancti in cælo, & impij in inferno nunquid ſciunt ea, quæ aguntur in terris? *Solutio:* Sancti, qui in cæleſti patria ſunt, omnia, quæ in terris geruntur ſciunt: quoniam vel in iudicio Dei, vel in ſonantibus laudibus Angelorum, omnia, quæ in terris aguntur coram Deo apparent. Impij etiam, qui à peccatis ſuis nunquam ceſſabant, nec ea per pœnitentiam emendabant, ex irriſione, qua ſequaces ſuos derident, ea quæ mala ſunt cognoſcunt: & ex vlulatu, quo ſuper beatos, qui eos non ſequũtur, vlulant, ea, quæ bona ſunt, intelligunt.

Gulielmus Aluernus. 1230.

De retributionibus Sanctorum: Si quis quærat, vtrum & omnia, & ſingula, quæ ſunt, vel eſſe poſſunt, viſuræ ſint animæ noſtræ in illa gloria intellectus, ſeu virtutis intellectiuæ noſtræ? Reſpondemus, quia quicquid decebit, & delectabit eas videre, viſuræ ſunt tunc: quod autem nec decet eas videre, nec delectaret, non ſunt viſurę, nec viſio talium pertinere videtur ad gloriam intellectus.

Alexander Aleſius. 1240.

Parte 4. quæſtione 26. memb. 3. artic. 5. Orationes noſtræ tribus modis innoteſcunt Sanctis, ſcilicet reuelatione, & denuntiatione Angelica; inſpectione, & intuitione in ſpeculo Trinitatis; & propria comprehenſione, vt quando præſentialiter aſſiſtunt in locis, in quibus ad illos diriguntur orationes. Vnde orationes, quę diriguntur Sanctis, quatenus vtilitati noſtræ ſufficit, illis ſufficienter reuelantur.

Thomas Aquinas. 1250.

Parte 3. de partibus pœnitentiæ quæſtione 72. artic. 1. Sancti, licet poſt hanc vitam cognoſcant ea, quæ hîc geruntur, non tamen credendum eſt, quòd afficiantur doloribus, cognitis aduerſitatibus eorum, quos in hoc ſeculo dilexerunt. ita enim repleti ſunt gaudio beatitudinis, quòd dolor in iis locum non inuenit.

In libr. 4. Sentent. diſtinct. 45. quæſt. 8. Cogitationes cordium ſolus Deus per ſeipſum nouit: ſed tamen Sancti cognoſcere poſſunt, quatenus eis reuelatur, vel per viſionem, vel quocunque alio modo.

Richardus de Media Villa. 1280.

Libro 4. Sentent. diſtinct. 45. artic. 7. quæſt. 1. Beatæ animæ omnes orationes noſtras, quas illis porrigimus, cognoſcunt in Verbo Dei, quod clarè vident. Quamuis enim non videant omnia quæcunque videt Verbum: tamen probabile eſt, quòd in eo videant omnia, quæ facimus, & dicimus, & quæ in corde geſtamus ad reuerentiam earum.

Durandus à Sancto Portiano. 1310.

Ad libr. 4. Sentent. diſtinct. 45. quæſt. 4. Omnes Beati cognoſcunt noſtras orationes, ſiue mentales, ſiue vocales, quæ ad eos diriguntur: quia ſecundùm B. Auguſtinum, ad beatitudinem requiritur, quòd vnuſquiſque habeat quicquid vult, nec velit aliquid inordinatè. Sed quilibet recta voluntate vult cognoſcere ea, quæ ad ipſos pertinent: & ideo Beati, quibus nulla rectitudo deeſt, volunt cognoſcere ea, quæ ad ipſos pertinent, & cognoſcunt. Sed orationes, quas ad eos dirigimus, eo ipſo ad ipſos pertinent, tanquam ad mediatores inter nos & Deum. Ergo Beati orationes illas cognoſcunt. Et cùm hoc non ſit cognitione naturali, relinquitur, quòd ſit cognitione reuelatoria, quæ pertinet ad beatitudinem accidentalem.

Albertus Patauinus. 1320.

Sermone 52. Quæritur quomodo Petrus cognouerit Moſen & Heliam, quos nunquam viderat? Reſpondeo, ſicut lux iſta ſolis facit, vt omnes colores ſint cogniti: ita claritas glorioſæ transfigurationis deducit animum in congregationem omnium ſenſibilium. Vnde Petrus virtute lucis Chriſti cognouit Moſen & Heliam.

Guido Carmelita. 1330.

De VValdenſibus cap. 16. Errant VValdenſes dicentes, quòd Sancti in cælo non audiunt, nec attendunt orationes noſtras, nec pro nobis orant. In quo hæretici vniuerſalis Eccleſiæ ſtatuta de orandis & petendis Sanctorum ſuffragiis deſtruunt contra veritatem. Nam legitur, quòd ſanctus Angelus Raphaël Tobię orationes offerebat Deo. Igitur Tobiæ orationes ſanctus Angelus audiebat. Et ſimiliter ſanctus Abraham audiuit orationem damnati diuitis, ſepulti in inferno, deprecantis ne fratres ſui venirent ad loca tormentorum, vt mitteret Lazarum qui eos inſtrueret, licet iniuſtè petens non fuerit exauditus, Lucæ 16. Longè magis ipſe Sanctus, & alij Sancti in paradiſo audiunt orationes Eccleſiæ, & præſentant Deo, ac orant pro nobis iuſtè petentibus, vt orationes noſtræ exaudiantur.

Thomas Argentinenſis. 1350.

Lib.4.Sent.diſt.45.art.4. Poſito quòd Sanctorum animæ cognitione naturali non cognoſcãt mentalem orationem: tamen poſſunt eam cognoſcere cognitione ſupernaturali, prout huiuſmodi oratio relucet in diuina eſſentia, in qua quilibet beatus clarè videt omnia ad ſuam beatitudinem ſpectantia, & quæ ad ipſum dirigũtur cogooſcenda.

Franciſcus Petrarcha. 1360.

In Pæaoe D.Virginis:

Virgo ſancta pio Diuorum plena fauore,
Eximia cælum quæ manſuetudine ſcandis,
Vnde meas audu voces Regina, preceſq́.

Ioannes Bromiardus. 1380.

In Summa tomo 1. cap.25. in Aſcendere. Sicut cogitationem noſtram nullum obſtaculum vel ſpatium impedire poteſt: ita glorificatos, quin liberè poſſint eſſe vbicunq; voluerint ſine impedimento: & cognoſcere, & ſcire, & videre quæcumque volunt, & quæcumque circa nos aguntur, quantumcumq; ſimus in obſcuris & occultis locis, ſine abſconſiooe clarè & apertè: quia vident ſpeculum, id eſt, Deum, in quo relucent omnia.

Petrus Aliacus. 1410.

De oratione Dominica: Mortui ea, quæ in hoc mũdo aguntur, non cognoſcunt naturaliter, & præcipuè interiores motus cordis; ſed, vt dicit Gregorius 12. Moral. beatis in Verbo manifeſtatur illud, quod decet eos cognoſcere de his, quæ circa nos aguntur. Maximè autem eorum excellẽtiam decet, vt cognoſcant petitiones ad eos factas vel voce, vel corde. Et ideo Sanctos adhuc viuentes vel in Purgatorio exiſtentes non oramus: quia noodum fruuntur viſione Verbi, vt poſſint cognoſcere ea, quæ cogitamus, vel dicimus; ſed beatis orationes noſtras porrigimus.

Bernardinus Senenſis. 1450.

Tom.1.Serm.63.de conſubſtantiali gloria Beatorũ ca.2. Erit in beatis viſus tãtæ perfectionis, quòd ab extrinſeco nõ poterit corrumpi vel impediri. Nam ſine obſtaculo videbit cuncta corporalia. Primò videbit omnia intra, ſicut extra, & cordis & corporis harmonias, atq; interiorum membrorum diſpoſitionem: ſecundò videbit oculus ſubtus, ſicut ſupra: tertiò videbit de longè, ſicut de propè: quartò videbit minima, ſicut magoa: nam videbit atomum in Oriente, ſi ipſe in Occidente maneret. Deinde auditus perficietur. Nam nullum obſtaculum illum poterit impedire, vel conturbare. Audiet ſimul omnes voces, ſonos, & cantus totius cæleſtis regni ſine reuerberatione aëris: diſcernet in cantibus, & ſoois, & vocibus vnum ab altero ita diſtinctè, quòd nullus ſonus, aut vox ab altero poterit impediri. Audiet ſine obſtaculo omnes cantus, ſonos, & voces, ita de longè, ſicut de propè: quæ omnia nobis nunc ſunt impoſſibilia.

Nicolaus Dorbellus. 1450.

In lib.4.Sent.diſt.45.q.4. Cognoſcunt Sanctorum animæ ſupplicationes, quas eis porrigimus, in Verbo Dei, quod ſemper videot.

Nicolaus de Niſe. 1470.

In Sent.Tract.7.part.1.part.4.q.3. Anima ſeparata poteſt acquirere notitiam tam abſtractiuã, quàm intuitiuam, non ſolùm ſenſibilium, ſicut poteſt cooiuncta, ſed etiam quorumcunque intelligibilium proportionatorum, ſibi proportionaliter præſentium. Proportiooatum eſt autem ſibi quodcumque intelligibile creatum. Ex quo ſequitur, quòd poteſt cognoſcere orationem ſiue vocalem, ſiue mentalem.

Gabriel Bielius. 1480.

In Canonem Miſſæ lect.31. Quilibet Angelus, & eadem ratione quilibet Beatus, naturaliter poteſt diſtinctè & intuitiuè cognoſcere cogitationes aliorum. Nec in hoc dependet à voluntate cogitantis. Vnde poſita cogitatione vel affectionè, non eſt in poteſtate cogitantis, vel volentis occultare eam alteri Angelo, vel Beato, quin ille poſſit ea diſtinctè cognoſcere ex ſuis naturalibus, dummodò ad ipſum habeat debitam præſentiam, & non impediatur. Et ita ex ſuis naturalibus cognoſcere poteſt Angelus, & Beatus orationes mentales orantis viatoris, ſtante debita præſentia, & & ſublato imp[e]dimento. Nam cùm intellectus viatoris ſuos actus cognoſcat, cur non intellectus Beati, qui eſt perfectior? Item omnis potentia cognitiua diſpoſita, non impedita, & perfecta cognoſcere poteſt naturaliter quicquid ſub eius obiecto continetur. Sed cogitatinnes & affectiones contiocotur ſub obiecto intellectus, quod eſt ens, in quantum ens. Ergo poteſt intelligi à quolibet intellectu ſufficienter præſente, & non impedito. Item cauſæ naturales non ſubſunt imperio voluntatis creatæ, quin poſitis eis, eo modo, quo naturaliter agere ſufficiunt, agant: ſed cogitationes & volitiones cum intellectu præſente naturaliter cauſant ſui cognitionem. Nec videtur quomodo Angelus, vel Beatus cognoſcat eſſentiam animæ orantis, quæ eſt intimior: quàm accidentia inhærentia, ſcilicet cogitationes & affectiones. Item Beati cognoſcunt omnes motus, & operationes corporales orantis. Ergo multo magis operationes purè ſpirituales, quales ſunt cogitationes: quia tales ſunt purum intelligibile & immateriale.

ARTICVLVS NONVS.

SANCTORVM ANIMAS PERMITTENTE DEO VIVENTIBVS ALIQVANDO APPARERE, ET IGNOTA QVÆDAM REVELARE.

Anno poſt natum Chriſtum

NEGANT.

400. VIGILANTIVS Gallus: *In ſinu*, inquit, *Abrahæ conſederunt animæ ſanctorum Martyrum & Apoſtolorum, nec poſſunt ſuis tumulis, vbi voluerint, adeſſe præſentes.* Hieronymus contra Vigilantium cap.2.

1520. Lutherus in explicatione Euangelij de diuite & Lazaro: *Nullius vnquam anima ab orbe condito apparuit. Neque enim Deus illud admittit.*

De abroganda Miſſa priuata · *Dubium non eſt, quin totum ſit Satanæ negotiũ quicquid vſpiam eſt ſpirituum apparentium.*

1530. Huldaricus Zuinglius Reſponſione ad Valentinum comparem: *Quæ de apparitione animarum fabularis, vana ſunt & inania. Animæ enim corporibus exutæ, vel in cælis iam agunt, vel apud inferos. Quæ cælos inhabitant, nunquam deſcendunt: quæ in inferno detinentur, liberari non poſſunt.*

1550. Henricus Bullingerus Decadis 4. Serm.10. *Certiſſimum eſt, & Euangelica auctoritate confirmatum, ne beatas quidem animas nobis mitti à Deo, quæ nos aliquid doceant. Impios & condemnatos quis oro audiat?*

1570. *Ioannes Marpachius*, libro aduerſus Martinum Eiſengrinum de miraculis Sanctorum in Papatu, *apparitiones Sanctorum in Scripturis niſi à Christo & Angelis factas negat inueniri.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

1.*Reg*.28. v.17. Samuel poſt obitum Sauli apparens, futura prædicit.

Eccleſiaſtici 46. 23. Poſt hoc dormiuit *Samuel*, & notum fecit Regi, & oſtendit illi finem vitæ ſuæ, & exaltauit vocem eius de terra in prophetia delere impietatem gentis.

2.*Machab*.15.12. Iudas Oniam vidit per ſomnium manus protendentem, orare pro omni populo Iudæorum. Poſt hoc apparuit & alius vir ætate & gloria mirabilis. Reſpondens verò Onias dixit: Hic eſt fratrum amator, & populi Iſrael: hic eſt qui multum orat pro populo & vniuerſa ſancta ciuitate, Ieremias Propheta Dei.

Matth.17.3. Apparuerunt illis Moyſes & Elias cum eo loquentes.

Luc.9.30. Et ecce duo viri loquebantur cum illo. Erant autem Moyſes & Elias, viſi in maieſtate: & dicebant exceſſum eius, quem completurus erat in Ieruſalem.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Linus. 100.

De paſſione Pauli Apoſtoli: Dum hoc inuicem mirarentur, & ſecum quærerent, venit Paulus (*iam occiſus*) circa horam nonam ianuis clauſis, ſtetitq́ ante Cæſarem, & ait: O Cęſar Nero, ecce ego Paulus regis æterni & inuicti miles, vel nunc crede miſer, quia non ſum mortuus, ſed viuo Deo meo. Et hæc dicẽs, repente diſparuit, &c. Longinus Megiſtus atque Aceſtus primo mane venientes ad ſepulchrum eius, viderunt duos viros orãtes, & in medio eorum ſtantem Paulum, &c.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

Eccleſiaſtica hiſtoria lib.6. cap.4. Baſilides cùm ſatellites ſocij ſui certa de cauſa iuſiurandũ ab ipſo exigerent, aſſeueranter affirmat ſibi omninò non licere iurare: Chriſtianum enim ſe eſſe, & hoc ſe propalam fateri. At illi primò eum etiamnũ iocari putabant: verùm vbi illud conſtanter aſſerit, abducitur ad iudicem: & coram illo intentionem confeſſus, in vincula conijcitur. Cùm fratres in Domino ad eum aduentarent, cauſamq́ repentinę & admirabilis huius mutationis ſciſcitarẽtur, fertur reſpondiſſe: Potamiœnam, triduo poſt martyrium noctu ei aſſiſtentem, coronam ipſius capiti impoſuiſſe, dixiſſeq́: ſe pro eo gratiam à Domino poſtulaſſe, poſtulatam obtinuiſſe, & Dominum nõ longo tempore poſt eum ad ſuam gloriam recepturum. Poſt illa, vbi fratres ſigillum in Domino ei impertiuerant, poſtero die ſecuri

percuſſus, præclara martyrij corona donatus eſt. Alij item complures Alexandriæ, eiſdem temporibus, vtpote quibus Potamiœna ſecundùm quietem apparuiſſet, eosq́ fuiſſet impenſe ad Dei verbum amplexandũ cohortata, frequẽtes ad Chriſti fidem acceſſiſſe commemorant.

Conſtantinus Imp. 330.

In edicto ad Syluestrum, & omnes eius ſucceſſores : Eadem tranſacta die, nocturno nobis facto ſilentio, dum ſomni tempus adueniſſet, adſunt Apoſtoli ſanctus Petrus & Paulus, dicẽtes mihi : Quoniam flagitijs poſuiſti terminum, & effuſionem ſanguinis innocentis horruiſti, miſſi ſumus à Chriſto Domino Deo noſtro, dare tibi ſanitatis recuperãdæ conſilium, &c.

Athanaſius. 340.

In vita S. Antonij : Alio tempore cùm ſederet in monte, vidit neſcio quam animam, lætantibus in in eius occurſum Angelis, ad cælum pergere : & ſtatim vox ad eum facta eſt, inquiens, iſtam eſſe Ammonis monachi animam, qui Nitriæ morabatur.

Baſilius Magnus. 370.

De Mamante : Memores eſtote Martyris quotquot illo per ſomnia potiti eſtis: quotquot in hoc loco conſtituti, adiutorem ipſum ad precandum habuiſtis.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 3. quæ eſt prima inuectiua in Iulianum : Sanctis præclari honores & feſta cõſtituti ſunt, à quibus dæmones pelluntur, & morbi curantur; quorum ſunt apparitiones, & prædictiones; quorum vel ſola corpora idem poſſunt, quod animæ ſanctæ.

Oratione 10. quæ eſt in laudem Cæſarij : Tunc Cæſarium videbo non iam peregrinantem, nec qui iam ab alijs feratur, & lugeatur, ac miſerationi ſit; verùm clarum, illuſtrem, excelſum : qualis mihi ſæpe in ſomnis viſus es, ô fratrum chariſſime, ſiue voluntate mea, ſiue ipſa veritate hoc informãte.

Nectarius Conſtantinopolitanus. 380.

De Theodoro Martyre cap. 7. Pontifici & Paſtori Chriſtianorum, qui tunc erat, hoc impium Deus aperuit conſilium, mittẽs ad eum in ſomnis magnum Martyrem Theodorum, reuera Dei donũ, donatum ad ſalutem noſtræ fidei. Dei itaque Martyr accedit ad Patriarcham, reuera & non in ſomnis apparens : memini autem eorum, quæ dixit ad verbum. Sic enim dixit Principi paſtorum : Surge, & congrega gregem Chriſti, & omnes diligenter admone, ne quicquam emant ex cibo & potu, qui eſt in foro propoſitus. Impius enim Iulianus omnia polluit execrando ſanguine ſacrificij ſimolachrorum. Pontifex verò Sancto reſpõdit : Quomodo, ô Domine mi, poteſt hoc fieri? Nam hoc quidem poſſunt fortaſſe, qui ſunt diuites. Nam ſibi quidem prius habent repoſita, quæ ſunt neceſſaria. Pauperes autem ne habẽt quidem victum vnius diei. Quidnam ergo erit, quo poſſint ſolari inopiam rerum neceſſariarum? Martyr verò dixit: Præbens eis colybem ſolare neceſſitatem. Patriarcha autem dixit: Et quidnam hoc fuerit? Neſcio enim quod ſit hoc vocabulum. Martyr verò (ô ſolidam & acrẽ eius defenſionẽ!) reſpondit: Frumentum, inquit, coque, & eis in cibum diſtribue. Sermone enim Euchaitarum ſolemus hoc vocare colybem. Cùm ſic ergo feceris, conſerua Chriſti gregem illęſum & impollutum. Et quis tu es, Domine, dixit Patriarcha Martyri, qui tam benignè & miſericorditer noſtræ ſalutis curam geris? Ego ſum, inqoit, Martyr Chriſti Theodorus, qui ab ipſo miſſus ſum ad veſtram ſalutem. Quid hoc admirabilius vnquam factum eſt à Propheta Iona, qui Niniuitis annuntiauit Ion. 3.
euerſionem ciuitatis, & ex eo eos induxit ad pœnitentiam? Hoc quidem certè eſt illo magis admirabile : quandoquidem illic quidem miſſus eſt, ſolùm Propheta ſignificaturus euerſionem ciuitatis: Martyr autem Chriſti Theodorus ſignificauit futuram animarum euerſionem. Et ille quidẽ ſolùm ſignificauit, euertendam eſſe ciuitatẽ: Martyr verò & cauſam, & medicinam, ne tam multæ euerterentur animæ, neque ſimul perirent cum cultu ſimulachrorum, apertè nobis declarauit.

Gregorius Nyſſenus. 380.

De S. Gregorio Thaumaturgo cap. 7. Petijt, vt ſibi fieret diuinitus manifeſtatio occultorum : neque prius auſus eſt accedere ad verbi prędicationem, quàm per quandam viſionem fuiſſet ſibi reuelata veritas. Nam cùm noctu aliquando de verbo fidei conſideraret, & omne genus cogitationes verſaret, ſæpe etiam intelligentibus dubiam reddentes veritatem, pro qua tunc ei vigilanti, & diligenter meditanti reuera apparet quidam, tamquam in figura humana, honeſta veſte pontificia indutus, forma ſenili, vultusq́ dignitate & honeſtate habitus magnam virtutem præ ſe ferens. Is verò viſu ſtupefactus, ſurrexit quidem è cubili, rogauitq́ vt ſciret quisnam eſſet, & quanam de cauſa veniret. Cùm ille autem voce quieta ſedaſſet eius animi perturbationem, & dixiſſet, ſe iuſſu diuino ei apparuiſſe propter ea, de quibus dubitabat, vt ei reuelaretur pię fidei veritas, illius verbis ei confirmatus eſt animus, illumq́ aſpexit cũ quadam lætitia, & admiratione. Deinde cùm ille manum directo porrexiſſet, & ei rectis digitis veluti oſtenderet id, quod ex obliquo apparebat, ipſe quoque vnà cum porrecta illius manu ſuum quoque vultum conuertit, & ex aduerſo eius, quod viderat, aliud vidit ſpectaculum in muliebri figura, quæ formam ſuperabat hominis. Rurſus autem ſtupefactus, in ſeipſum inclinauit, dubioque ac omninò perplexo fuit animo propter ſpectaculum, vt qui oculis non ferret viſionem. Etenim in hoc maximè conſiſtebat admirabilitas viſionis, quòd cùm eſſet nox profunda, ſimul cũ ijs, quæ viſa fuerant, lux reſplendebat, tamquam cuiuſdam lucidi conflagrãtis thalami. Quoniam ergo non poterat oculis ferre viſionem, audiuit quendam dialogum eorum, qui à ſe viſi fuerant, explicantium inter ſe inuicẽ rationem eius, quod quærebatur : per quos non ſolùm didicit veram fidei cognitionem, ſed etiam nominatim cognouit eos, qui apparuerant, cùm vterq́ ex his vocaret alterum ſuo nomine. Dicitur enim audiſſe ab ea, quæ in figura muliebri apparuerat, rogante Ioannem Euangeliſtam, vt manifeſtaret iuueni myſteriom veritatis : illum autem dixiſſe, ſe paratum eſſe Matri Domini in hoc quoque gratificari, quoniam ei ita placeat. Et ita cùm dixiſſet breuẽ, & quæ facilè deſcribi poterat, orationem, ſe ab eius ſubduxiſſe oculis : eum autem diuinam illam myſtagogiam protinus mandaſſe literis, & illo tempore prædicaſſe verbum in Eccleſia.

Lucianus Presbyter Hieroſol. 410.

De reuelatione B. Stephani : Tertio Nonas Decembres, cõſulatu Honorij decies, & Theodoſij ſexies Auguſtorum, adueniente nocte, dormiente me in cubili meo, in loco ſancto baptiſterij, in quo cõſuetudo mihi erat dormire, & cuſtodire Eccleſiaſtica, quæ erant in miniſterio, hora tertia noctis, quæ eſt prima cuſtodia vigiliarum, quaſi in ecſtaſi effectus ſemivigilans, vidi virum ſenem, longũ, hieroprepem, hoc eſt, dignum ſacerdotem, canũ, barbam prolixam habentem, palliatũ alba ſtola,

cui inerant gemmulæ aureæ, habentes intrinſecus ſanctæ crucis ſignum. Et virgam auream in manu tenens, venit, & ſtetit ad dexterã meam, & aurea virga pulſauit me, ter vocans me nomine meo, dicens. Luciane, Luciane, Luciane: & dixit mihi Græco ſermone: Vade in ciuitatem, quæ dicitur AElia, quæ eſt Hierufalem, & dic ſancto Ioanoi, qui eſt io ea Epiſcopus. Quamdiu clauſi ſumus, & nõ aperis oobis? & maximè, quia temporibus tui ſacerdotij oportet oos reuelari? Aperi nobis feſtinanter monumentum, vbi in negligentia poſitæ ſunt Reliquiæ noſtræ, vt per nos aperiat Deus & Chriſtus eius & Spiritus ſanctus oſtium clementiæ ſuæ in hoc mundo, &c. Et reſpondi ei, dicens: Quis enim es tu domine, & hi, qui tecum ſunt? Reſpondit mihi: Ego ſum Gamaliel, qui Paulum Apoſtolum Chriſti nutriui, & legem docui in Hieruſalem, & qui mecum in Orientali parte monumenti iacet, ipſe eſt dominus Stephanus, qui lapidatus eſt à Iudæis & principibus ſacerdotum in Hieruſalem pro Chriſti fide foris portam, quæ eſt ad Aquilooem, quæ ducit ad Cedar, &c.

Nilus Abbas. 420.

Citatur act. 4 Synodi Nicænæ 2.

Epiſt. ad Heliodorum Silentiarium: Cùm barbaricę quædam nationes in pręfatum montem eruptionem facerent, eos, qui in procinctu erant, ſimulq; Galatæ ſenis filium captiuos traxerunt, &c. Abſcoodens aotem ſe in abdita quadam montis ſpelunca bonus ſenex, luctu mœroreq;, quòd optimo filio orbatus eſſet, macerabatur: Dominumq; noſtrum Chriſtum per interceſſiooem Platonis patrij Martyris ad commiſerationem ſolicitabat; idem quoque filius in vinculis per eiuſdem Martyris patrocinium tentabat, vt ſui miſertus Dominus, miraculum aliquod exhiberet. Vtrorũq; autem preces cùm eſſent exauditæ, patris videlicet in ſpem mortis latentis, filijq; in captiuitate detenti, ecce confeſtim Martyr noſter Plato ipſe eques, equumq; alium trahens, filio vigilanti cognoſcentiq; ex pictura ſæpe viſa effigiem Martyris apparuit, iuſſitq; vt ex media turba exurgens equum aſcenderet. Vix dixerat hæc, cùm vincula aranearum telis fragiliora viſa ſunt, ipſeq; ſolos per diuinum nutum admonitus liberatusq; equũ aſcendens, gaudens, confidensq;, diuinum Martyrem ducem ſuum ſecutus eſt. Compendio autem & admodum velociter vterq;, tum Sanctus ipſe, tum adoleſcens monachus, veluti alati, ad ſenis manſionem perueniunt iaceotis adhuc io terra, & filij cladem deflentis. Sanum autem patri ex aoimo doleoti præclarus victor Martyrq; filium dilectum poſtquam obtuliſſet, nuſquam amplius viſus eſt.

Sozomenus. 430.

Lib. 7. cap. 28. Atqui noo hæc ſola religionem cohoneſtabant, verùm etiam Abacuc, & poſt eum non longo ioteruallo Michæas, inter Prophetas primi, circa hoc tempus apparuerunt. Amborum autem corpora (vt intellexi) per diuinam in ſomnis viſiooem indicata ſunt Sebenno, tunc temporis Eleutheropolis Epiſcopo, &c.

Lib. 9. cap. 2. Erat Imperatrix Pulcheria, ſoror Imperatoris: Huic enim cùm tertiò apparuiſſet admiraodua illa Thyrſus, eos, qui ſub terra abſcooditi latebant, iodicauit, & ad ſe trãsferri iuſſit, vt & eiuſdem loci, & eiuſdem quoque honoris ſecum participes eſſent: ſimul & ipſi quoque quadraginta Martyres, militaribus veſtimentis caodidis induti, ſemetipſos illi cõſpicuos fecerunt.

Cap. 17. Cophar villa eſt in territorio Eleutheropolis Palęſtinæ. Huic præfectus erat, agri ipſius conſeruos Calemerus quidam, domino quidem ſuo fidelis, ſed moroſus interim ac difficilis, & in contermioos agricolas iniquus. Quamuis autem talis eſſet, Propheta tamèn (*Zacharias*) ei vigilanti clara luce apparens ſeipſum reuelauit, & horto quodam demonſtrato: Age, quæſo, inquit, hic ſodito, ab hac ſepi in hortum menſura ducta ad cubitos duos, iuxta viam, quæ ducit ad ciuitatem Bethrerebin: reperies enim arcam duplicatam, ligneam interiorẽ, in extariori plumbea, & propter hãc arcam vitreum item vas aquis plenum, & duos etiam ſerpentes amplitudine mediocres, mites, & innoxios, adeò vt manſueti videri poſſint. Calemerus igitur ad locum indicatum ex Prophetæ mandato profectus, operi gnauiter incumbit, & cùm ſecundùm prædicta ſigna iam in apertum producta, & recluſa eſſet arca ſacra, apparuit diuinua Propheta candidam ſtolam indutus, vtpote qui (vt opiaor) etiam ſacerdos fuerit: ſub pedibus autem eius extra arcam iacebat puer regali apparatu ſepultus, &c. Propheta verò, tametſi ſeculis iam plurimis ſub terra iacuiſſet, viuus tamen adhuc apparebat: capite raſo, naſo oblongo, barba modicè prominenti, capite breuiuſculo: oculos habens aliqoantulum profundos, ac ſupercilijs contectos.

Socrates. 440.

Lib. 1. cap. 8. Filiam hahebat Spiridion virginem paterna pietate & ſanctimouia præditam, cui nomen erat Ireoe: apud quam familiaris quidam & neceſſarius ornameotum valde precioſum deponit. Illa depoſitum quò magis in tuto collocaret, in terram abdidit: paulò poſt excedit è vita. Poſtea autem venit qui illud depoſuerat: & cùm virginem mortuam offenderet, patrem illius cœpit eo implicare negotio: atq; interdum eum inſimulat, oonnunquam precibus cauſam agit. Senex, quoniam damnum illius, qui hoc depoſuerat, ſuum ipſius damnum dicebat, ad filiæ ſepulchrum ſe confert: Deum obteſtatur, vt reſurrectionem promiſſam iam ipſi ante tempus oſtendat. Quæ quidem ſpes illum neutiquam fruſtrata eſt. nam virgo reuiuiſcit, inq; patris coospectum venit: quæ ſimulac locũ indicaſſet, vbi ornamentum illud erat occultatum, rurſus è vita migrauit. Iſta cùm à multis Cyprijs ipſe auribus accepi, tum in quodam libro Ruffini presbyteri Latino ſermooe cooſcripto legi.

Theodoretus. 450.

Eccleſ. hiſt. lib. 5. cap. 6. Duci autem optimo Theodoſio, interim apud Gratianum cõmoraoti, diuina quædam viſio ab ipſo omnium rectore Deo obiecta eſt. Videbatur enim videre, diuinum Meletium Eccleſiæ Antiochenæ Præſulem, læuam ſibi imperatoriam inijcere, & coronam illi honori conuenientem capiti imponere. Quæ cùm noctu ſecundùm quietem vidiſſet, prima luce cuidam ex familiaribus indicauit. Ille ſomniũ manifeſtũ eſſe, & nihil obſcuri ambiguiue in ſe complecti dixit.

Cap. 24. Theodoſius Imp. totam noctem huius vniuerſitatis gubernatorem precibus ſolicitauit. Sub tempus autem noctis, quo galli cantare ſoleot, ſomnus eum oppreſſit. Qui humi ſtratus, videre ſibi viſus eſt duos viros, candido veſtitu amictos, equis albis vehi: qui ipſum bono animo eſſe, timorem abijcere, prima luce arma capere, & exercitum in aciem educere iubent. nam ſe auxiliares, & velut anteſignanos ad eum miſſos eſſe: & alterum eſſe Ioannem Euangeliſtam, Philippum Apoſtolum alterum. Hac oblata viſione, Imperator preces fuodere non deſiſtit, ſed attentiore cogitatione eas Deo adhibet. Eadem qunque viſio militi ſecundùm qoietem apparuit, qui Præfecto ſuo eam narrauit: Ille eum deducit ad tribunum

mili-

militum, tribunuc autem ad ducem: dux noui aliquid inde portẽdi ratus, Imperatori ſignificet. Tum Imperator: Nõ mea, inquit, cauſa hæc oblata eſt viſio (ipſe nãque illis, qui victoriam promiſerant, fidem habui) ſed ne quiſpiam exiſtimaret, me, vtpote prælij faciendi cupidum, eam cõfinxiſſe. Huic igitur militi Deus, mei imperij propugnator, hãc obtulit viſionem, vt mihi eandem narranti certum teſtimonium daret. Nam mihi primùm communis omnium Dominus illam oſtenderat. Quare omni metu prorſus amoto, anteſignanos noſtros, & principes belli gerendi ſequamur: atque nemo bellantium multitudine metiatur victoriam, ſed eorum potentiam, qui ſe duces nobis præbent, quiſque conſideret. Hac oratione militum animis valde confirmatis, omnes de monte deducit, &c. Cùm tela vtrinque conijci cœpta ſunt, tum anteſignani Imperatoris verè promiſſa præſtitère. Nam ventus violentus è regione hoſtibus irruens, illorum ſagittas, iacula ſpiculaq; in ipſos retorquet, adeò vt nullum teli genus eis adiumento fuerit: neque miles grauis armaturæ, neque ſagittarius, neque iaculator Imperatoris exercitum lædere potuerit. Quin etiam tanta pulueris copia in eorum facies impetu ferebatur, vti palpebras occludere, & pupillas oculorum pulueris vi grauiter oppugnatas tegere ac tueri eos coëgerit. Imperatoris autem exercitus, nullo damno incommodoue ex illo turbine accepto, fidentibus animis hoſtes trucidant.

Theodorus Lector. 520.

Lib.2. Anaſtaſius Imperator condidit Leucas, & cùm condidiſſet, vidit in ſomnis Bartholomæum Apoſtolum dicentem, ſubuertiſſe ipſum ciuitatis cuſtodiam, quòd Reliquias ſuas illò miſſas reprobaſſet.

Cyrillus Eremita. 540.

In vita S. Euthymij: Sequenti nocte eis paratis ad iter, apparet beato Eliæ magnus ille Euthymius, Quid hoc ſibi vult, rogans, quòd hodie iumenta congregetis? Cùm is verò reſpondiſſet, Vt aquam afferamus ex Pharis: propterea quòd ea nunc nobis omnino defecerit, increpauit illum, dicens: O vos modicæ fidei, quanam de cauſa Deum non rogauiſtis? Num is, qui ex prærupta petra inobedientem potauit populum, & aquam ex aſini maxilla Samſoni aliquando fecit ſcaturire, non poterit vobis quoque ad vſum ſuppeditare, ſi ſolùm cum fide offeratis petitionem? Deinde eis etiam prohibuit iter ad Pharas, vt minimè neceſſariũ. Aqua enim vobis implebuntur vel maximæ ciſternæ, ſi ne tres quidẽ horas expectaueritis. Cùm ad hanc viſionem è ſomno excitatus fuiſſet beatus Elias, & ſtatim eam Pheido & reliquis annuntiaſſet, iumenta quidem à propoſito ſoluit miniſterio: cùm nox autem iam tranſiſſet, & ſol quantam videt terram ſuis illuſtraret radijs, nubes neſcio vnde aërem, qui erat ſuper cœnobiũ, repente complexa, protinus erupit in pluuiam. Et omnia quidem circumcirca ſimile adhuc puniebat flagellum ſiccitatis: ij autem ſoli, qui erant in cœnobio, præter opinionem aquam erant adepti, perinde ac ſi aliquis pluuiam circumſcripſiſſet, & rurſus vlterius non ſineret progredi. Poſtquam autem & ciſternæ fuerunt aqua plenæ, & non erat amplius opus imbribus, qui è cælo deſcendunt: diſſipata eſt ſtatim nubes, & vehemens imbrium procella rurſus reducta fuit ad ſerenitatem.

In vita Ioannis Silentiarij cap 13. Sanctus Sabas eodem anno in pace dormijt. Tũc magnum animo accepit dolorem hic Ioannes, quòd non adfuiſſet conſummationi ſancti Abbatis. Ei autẽ, cùm eſſet adeò anxius animo, & ſe eſſe patre priuatum lugeret, in ſomnis apparet pater noſter Sabas, dicens: Ne ſis de meo deceſſu triſtis, ô pater Ioannes. Nam etſi ſim à te carne ſeparatus, ſum tamen tecum ſpiritu. Eo autem reſpondente: Roga Dominum, vt me quoq; aſſumat, dicit beatus Sabas: Hoc nunc non poteſt fieri. Grauis enim tentatio eſt inuaſura Lauram. Deus autem vult te eſſe in carne, ad eos conſolandos & confirmandos, qui ſe pro fide fortiter gerunt & decertant.

Procopius Cæſarienſis. 550.

Lib.1.de bello Vandalico cap.20. Aphris maximo dolore perculſis ac animi pendentibus dicunt Cyprianum in ſomnis apparuiſſe, ac bono eſſe animo Chriſtianos huius rei gratia iuſſiſſe, ſeſe breui tempore vltorem futurum pollicendo.

De ædificijs Iuſtiniani orat.1. Apoſtoli beneficiorum memores ad Regis honorem nũc hominibus apparuerunt, Regis inquam pij & religioſi. Neque enim ab humanis negotijs recedunt diuina, ſed admiſceri percupiunt, & hominum conuerſatione oblectantur, &c. Vbi Iuſtinianum grauiter ægrotantem, & iam morituri ſpeciem præbentem, nempe à medicis deſperatum, & inter cadauera iacentem, iſti Diui (*Coſmas & Damianus*) per ſomnũ & viſum curauerunt.

Euagrius. 590.

Lib.2.cap.3.de S.Euphemia: Miracula autem, quæ ab iſta ſanctiſſima Martyre quibuſdam temporibus eduntur, nemini Chriſtiano obſcura ſunt. Nam ſæpenumerò aut Epiſcopis, qui ordine illius vrbis Eccleſiam rexerant, ſecundùm quietem ipſa Martyr apparens, aut alijs quibuſdam ob piã vitæ rationem nobilitatis accedens, iubet, vt in ipſo templo feſtum delicijs & opiparis epulis celebrent.

Lib.3.cap.8. Zeno per viſionem, vt fertur, conſpicatus ſanctam, ſtrenuam, & eximiam Martyrem Theclam, non ipſum ſolum impellentem, verùm etiam Imperij pollicentem reſtitutionem, verſus Conſtantinopolim exercitum ducit.

Ioannes Moſchus. 600.

In Prato ſpirituali cap.3. Cùm ea cogitatione pulſabatur, aſſiſtebat ei ſanctus Ioannes Baptiſta, dicens: Tolera, & perſeuera, & ego te ab hoc bello liberabo.

Cap.175. Mulier quædam vacabat in tẽplo Dominæ noſtræ ſanctæ Dei Genitricis, orans eam & deprecans, & cum lachrymis dicens: Vindica me de Zenone Imperatore. Cùm ergo multis diebus hoc faceret, apparuit ei ſancta Dei Genitrix, dicens: Crede mihi, mulier, vltionem tuam ſæpe facere volui, ſed manus eius prohibet me. Erat enim valde miſericors, & eleemoſynas faciens.

Georgius Presbyter. 620.

In vita Theodori Archimandritæ: Mater verberatũ filium ad lectuli ſpondam alligauit, nec cibum illi dedit. Verùm nocte illa ſanctus Dei Martyr Georgius gladio accinctus fœminis apparuit, ſtrictoq; gladio, irruit aduerſum illas minabundus, &: Abſcindam, inquit, vobis capita, quia puerum cæditis, & ad me ire prohibetis. Iurantibus autem illis, ſe id amplius non effecturas, remiſit minas, atque diſceſſit.

Leontius Cyprius. 620.

In vita Simeonis Sali c.32. Quando inflammationẽ belliq; ſenſit, in ſolitudine Deũ orauit, vt dicebat, & magnũ Niconem, vt magno fornicationis bello eum leuaret. Semel verò vidit egregium illum virum, ad ſe venientẽ, & dicẽtem, quomodo te habes, frater? Dixi autem ei, inquit, malè, niſi tu ſuccurreris. Caro enim mea laſciuit, neſcio

quare. Subridēs ergo, inquit, admirabilis ille Nicon, ſuſtulit aquam ex ſancto Iordane, & iecit ſubter vmbilicum, cùm venerandæ eum crucis figura ſignâſſet, & dixit ei: Ecce ſanus factus es. Ab eo ergo tempore (vt iurabat) nec dormiens, nec vigilans ſenſit inſtammatiooem corporis.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Hiſtoria Barlaam & Ieſaphat cap. 40. Hac oratione perfunctus iuxta ſepulchrum flens conſedit, ac ſedens ohdormiuit. Atque formidandos illos viros, quos prius conſpexerat, ad ſe venientes, ſeq́; ad maximum illum & admirandum campum ducentes, intueri ſibi viſus eſt. Cùm autem ipſe portam egrederetur, alij ipſi obuiam fuerunt, ingenti lumine perfuſi, coronasq́; eiuſmodi pulchritudine collucentes, quæ nulla oratione exprimi poſſit, manibus tenentes. Percontante autem Ioſaphat, cuiuſnam eſſent ſplendidiſſimæ illæ coronæ, quas perſpiceret: Tua quidem vna eſt, (reſponderūt illi,) tibi ob mulias eas animas, quibus ſalutem attuliſti, confecta, &c.

Oratione de fidelibus defunctis: Rurſus, alij cuipiam è diuinis Patribus, cuius diſcipulus quidam negligenter vitam inſtituebat, tandemq́; in ea incuria extremum vitæ ſpiritum ediderat, ille ſingulari miſericordia atque erga animas beneuolentia præditus Dominus, ſenis laehrymis precibusq́; commotus, eum inſtar diuitis illius, de quo Luc. 16. in Lazari hiſtoria mentio fit, ad collum vſq; deflagrantem ei oſtendit. Ac deinde, cùm ſenex permultis ſeſe laboribus afflixiſſet, Deumq́; cum lachrymis obſecraſſet, ad zonam vſque rurſus demonſtrauit. Poſteaq; item, cùm vir ſanctus labores laboribus adiunxiſſet, liberum prorſus eum, atque ab ignis ardore vindicatum per viſum ſeni oſtendit.

Elias Cretenſis. 780.

In Orationem 3. Nazianzeni: Sancti Martyres dęmones eijciunt, omnisq́; generis morbis medentur, ac ſoluti corporibus quibuſdam tamquam adhuc in corpore verſantes apparent, ac multa ipſis, ad eorum cuſtodiam & præſidium futura prædicunt.

Synodus Nicæna Secunda. 790.

Actione 4. Lecta eſt epiſtola Nili ad Heliodorum de Platone Martyre, qui apparens ex imagine agnoſcebatur. Sancta ſynodus dixit: Demonſtratum eſt, quomodo per præcognitam imaginem Martyris ipſum adeo Martyrem præſentem cognouit, cùm liberaretur. Theodorus Myrorum Epiſcopus dixit: Ego quoque non multum diſſimilia paſſus ſum. Nam cùm aliquando ab aulicis quibuſdam iniuria eſſem affectus, venit ad me Diaconus meus vir pius, ac timens Deum, retulitq́; in ſomnis ſibi eſſe viſum Metropolitanum noſtrum, pollicentem negotijs meis expectatum finem, & ſucceſſum. Ibi mihi inquirenti qua effigie viſus ſibi eſſet Patriarcha, reſpondit: Facie rubicunda, & capite cano. Inquam non eſſe eam Patriarchæ ſimilitudinem, ſed D. Nicolai imaginem. Reſpondit tum is mihi, me rectè dixiſſe: Sic enim circumfertur illius imago paſſim expreſſa. Mox itaque confiſus ſermonibus, in ſacram & regiam vrbem profectus, res, quæ ad Epiſcopatum meum pertinebant, ex animi ſententia cōpoſui.

Ignatius Nicænus. 820.

De S. Taraſio: Leo adhuc imperatoriæ gloriæ ſceptra adminiſtrās, & Iconomachorum hęreſiu nefariè amplectens, cùm ei appropinquaret vitæ finis, quo erat gladio feriendus, vt ipſe adhuc ſuperſtes ſua voce declarauit, vidit beatum Taraſium in ſomnis ad eum accedere, & cum graui ira iubere cuidam Michaeli nomine, vt enſem in eū adigeret. Ille verò iuſſui morem gerens, gladio tranſegit Imperatorem, &c.

Nicephorus Philoſophus. 830.

In encomio Antonij Patriarchæ: Cùm hæc & plura alia deflendo diceret muliercula, & acerbis perſunderetur lachrymis, moleſtiaq́; & doloribus ei vires defeciſſent, ſomno opprimitur, & dulci ſomnio videt accedentem Patriarcham, manu ſignum crucis in eius fractura effingentem, & diceotem: Iam es curata, & citra impedimentum tibi licet ingredi: & euanuiſſe protinus ab oculis: ſomnium autem fuit res ipſa, & quæ fuit in ſomnis viſio, eſt veritas. Nam cùm à ſouino eſſet experrecta, etſi dolores ei nullam amplius afferrent moleſtiam, rei tam admirabili, & tam pręter opinionē nō poterat credere mulier, ſed putabat ſe adhuc ali ſomnio. Sed cùm perſectius excitata, ſuſtuliſſet dubitationē, læta exiluit, gratias agentibus vocibus narrans miraculum, & ſalutem ſibi datam publicè celebrans.

Conſtantinus Tius. 850.

Oratione de inuentione Reliquiarum S. Euphemiæ ca 6. In illa inſula S. Glyceriæ iacebant Reliquiæ. Dicta autem nocte viſa eſt egredi ex inſula Martyr Chriſti Glyceria, & hæc è oaui exijſſe, & ſe inuicem eſſe complexæ. Et cùm dixiſſet, quæ ex inſula erat egreſſa, ei, quæ è naui exierat: Salue Martyr Chriſti Euphemia benedicta, & ſeſe inuicē ſalutaſſent, rurſus per ſe recedebant.

Leo Imp. Philoſophus. 880.

Oratione encomiaſtica in Ioan. Chryſoſtomum: Adbuc autem antequam perueniret Sanctus in loci ſolitudinem, ab eo rurſus videntur, ſicut Antiochię, diuini Apoſtoli. Quid dicentes? diuioā gratiam afferentes, cōfirmantes, & corroborantes, vngentes, & laudantes eum propter puritatem conſcientiæ; poſtremò annuntiantes eius ad Deum exceſſum, foreq́; vt ad eorum perueniret honorem & gloriam.

Simeon Metaphraſtes. 950.

In vita Ioannis Chryſoſtomi: Cùm eſſet in itinere, & ad hoc vltimum duceretur exilium, paucis ante diebus nocte precanti Petrus ille magous, & Ioannes, quos etiam viderat in principio vitæ ex Deo agendæ, rurſus ei apparent, & libenter eum alloquuntur, recreantes à laboribus, & victoriā aduerſus dæmones ſuauiſſimè annuntiaotes. Deinde cùm ei gratum exceſſum prędixiſſent, & quę eum quidem bona mox eſſent exceptura, mala autem Eudociam perſecutricem eius, comede, dicunt, quendam ei cibum oſtendentes, quem cùm comederis, non erit tibi opus alio, donec eum ſumes nobiſcum, in quem non cadit interitus.

In Martyrio Agathæ virginis: Ea egreſſa cuſtodiam circa mediam noctem, in ſenis ſimilitudine apparuit ei Apoſtolus Petrus, quem puer præcedebat, babens medicamenta, &c.

Suidas. 970.

In Nicolao: Nicolaus acerrimus Chriſtianorū æmulator, & ſacerdos Deo familiariſſimus, nihil quidem ſcripſit, ſed in ſomnis Imperatori Conſtantino apparuit, tres duces, à quibus inuocatus fuerat, ob calumniatorem capitis damnatos liberauit.

Ioannes Zonaras. 1100.

Tomo 3. Annalium de Conſtantino Imp. His peractis nocte ei aſtare viſi ſunt duo viri, qui ſe Petrum & Paulum eſſe Chriſti Apoſtolos profitentes dicerent, ſi & corporis & animæ ſanitatem conſequi vellet, Silueſtrum Epiſcopom eſſe accerſendum,

qui & lucem corporis expulſurus eſſet, & vitâ interitus expertem communicaturus.

Georgius Cedrenus. 1110.

In Theodoſio: Theodoſius bellum gerens contra Eugenium tyrannum, in oratorium cùm veniſſet, in pauimentum ſe proſtrauit, ac lachrymans Dei opem popoſcit. Inde cùm præ animi ægritudine paululum obdormiſſet, vidit in ſomnis duos quoſdam albis equis inſidentes, à quibus iubetur æquo animo eſſe, & exercitum ad pugnam excitare. Eorum alter ſe Ioannem, alter Philippũ Apoſtolos nominabant.

In Leone Iſaurico: Eodem anno Amor cum quindecim millibus leuis armaturæ militibus excurſionem faciens, Nicæam Bithyniæ obſidet. Verùm hi diu vrbe oppugnata, murorumq́ partibus deiectis, apparitione ſanctorum, qui ibi coluntur, Patrum deterriti, re infecta turpiter diſceſſerunt. Cùm quidem Conſtantinus Artabaſdi ſtrator, imaginem Deiparæ ſtantem cernens, correpto lapide petijt, deiectamq́ cõculcauit: cui Domina per viſionem aſſiſtit, obnuntiauitq́ præclari huius in ipſam facinoris ſuo eum capite pœnas daturum. Poſtridie itaque Saracenis murum oppugnantibus, & certamine cõmiſſo, miſer in murum accurrens, tormenti lapide caput, faciemque contritus, dignam ſuæ impietatis mercedem tulit.

Michael Glycas. 1120.

Part. 4. Annalium: In Philonis Philoſophi Eccleſiaſtica hiſtoria reperitur, quodam perſecutionum priſcarum tempore ſeniori Eccleſiaſtico ab Antiſtite ſacris interdictum fuiſſe. Cùm autem ſenior ille quâdam ob cauſam neceſſariam aliquò profectus eſſet, accidit vt ab Ethnicis comprehenſus, teſtimonio ſuo veritatem obſignaret. Hinc templum eo loco conditur, & renoualia peraguntur: cumq́ Antiſtes hæc verba pronuntiaret: Pax vniuerſis; ſandapila templo exceſſit, idq́ non ſemel, ſed bis terve factum. Hinc per quietem Antiſtiti ſenior oblatus: Abito, inquit, & Epiſcopo meo ſis auctor, vt huc veniat, meq́ vinculis exoluat. Nã officio me ſacro excluſit, ideoq́ ſacris intereſſe vobiſcum nequeo: Martyrij quidem coronam cõſecutus ſum, ſed Dei faciem nondum conſpexi: quòd ſi me ipſe profectus huc non exoluerit, alius exoluere nemo poterit. Cùm igitur his obtemperatum eſſet, ſandapila templo excedere deſijt. Atq́ hanc ob cauſam cuncti Deo gloriam tribuebant, qui ſeruis ſuis huiuſmodi poteſtatem conceſſiſſet.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Lib. 6. cap. 17. De Gregorio Neocaſarienſi: Huic Dei mater apparens, per Ioannem Euangeliſtam, profeſſionem fidei noſtræ, quantum ad Theologiam, & diuinitatis rationem pertinet ſcriptam exhibuit.

Lib. 13. cap. 37. Oppidum eſt illud Pitvus grauis ſolitudinis, ad finem Pontici maris, ſæuiſſimis barbaris cõterminũ: eò cùm adduceretur, & iam ad Deum migraturus eſſet, noctu ei oranti, qui vitæ eius duces fuerant, & Petrus & Ioannes aſſiſtentes, perquàm amicè cum eo ſunt collocuti.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Ambroſius. 370.

Sermone 90. de ſancta Agnete: Dum parentes beatæ Agnetis aſſiduis pernoctationibus vigilarent ad tumulum eius, vident in medio noctis ſilẽtio exercitum virginum, quæ omnes auro textis cycladibus indutæ, cum ingenti lumine præteribant. Inter quas vident beatiſſimam Agnetem ſimili veſte fulgentem, & ad dextram eius Agnum niue candidiorem. Hæc itaq́ cùm viderent parentes eius, & qui ſimul erant, ſtuporem mentis incurrunt: ſed beata Agnes rogat ſanctas virgines parumper gradum figere, & ſtans parentibus ſuis dixit: Videte ne me quaſi mortuam lugeatis, ſed cõgaudete mihi, & congratulamini: quia cum his omnibus lucidas ſedes accepi, & illi ſum innexa in cælis, quem in terris poſita tota animi intentione dilexi. Et his dictis pertranſijt. Hæc viſio publicè ab omnibus, qui viderant, quotidie vulgabatur: vnde factum eſt, vt poſt aliquot annos ad Conſtantiam Conſtantini filiam hoc factum ab his, qui viderant, narraretur. Erat enim ipſa Cõſtantia regina virgo prudẽtiſſima, ſed ita obſeſſa vulneribus, vt à capite vſque ad pedes nulla membrorum pars libera remanſiſſet. Accepto autem conſilio, ſpe recuperandæ ſalutis venit ad tumulum Martyris nocte, & licet pagana, tamen credula animi intentione preces fideliter fundebat. Quod dum faceret, repentina ſomni ſuauitate corripitur, & vidit per viſum beatiſſimam Agnetem talia ſibi monita præferentem: Conſtanter age Conſtantia, & crede Dominum Ieſum Chriſtum Filium Dei eſſe Saluatorem tuũ, per quem modò conſequeris omnium vulnerum, quæ in corpore tuo pateris, ſanitatem. Ad hanc vocem Conſtantia euigilat ſana, & ſic ſana, vt nec ſignũ in eius membris alicuius vulneris remaneret.

Sermone de Geruaſio & Protaſio: In diebus tranſactæ nuper Quadrageſimæ, cùm Dominus mihi donaſſet, vt ieiunantium & orantium me faceret eſſe participem, in oratione poſito ita mihi ſomnus obrepſit, vt nec vigilans apertè, nec dormiens integrè, viderem apertis oculis mecum duos iuuenes ephebos, veſtibus candidiſſimis, id eſt, collobio & pallio indutos, caligulis calceatos, manibus extenſis orantes. Nullam quidem grauedinem patiens, loqui cum eis non poteram; ſed pars in me ſomni incumbebat, qui me ad eorum interrogationem verbum proferre non fineret: plenè autem euigilanti viſio eorum ab oculis elapſa eſt. Vnde factum eſt, vt rogarem Domini miſericordiam, vt ſi ludificatio dæmonum eſſet, abſcederet: ſi verò veritas eſſet, plenius appareret. Ad impetrandum verò quod poſcebam à Domino, augmentaui ieiunium, ſimiliq́ modo, canente gallo, orantes mecum iuuenes apparuerũt. Tertia verò nocte defecto ieiunijs corpore, non dormienti, ſed ſtupenti, cum quadam mihi tertia apparuère perſona, quæ ſimilis eſſet beato Paulo, cuius vultum me pictura docuerat, vt tãtum ipſe mecum illis latentibus loqueretur, dicens: Iſti ſunt, qui propter monita mea reſpuentes prædia, & diuitias, ſecuti ſunt Domini noſtri Ieſu Chriſti veſtigia, nihil terrenum, nihilq́ carnale concupiſcentes, in media hac Mediolanenſi vrbe per decem annos in Dei ſeruitio perdurârunt.

Prudentius. 380.

Hymno 6. de Fructuoſo, Augurio, & Eulogio Martyribus:

Sed ne Reliquias reſuſcitandas,
Et mox cum Domino ſimul futuras,
Diſcretis loca diuidant ſepulchris:
Cernuntur niueis ſtolis amicti,
Mandant reſtitui, cauoq́ claudi
Mixtim marmore puluerem ſacrandum.

Hieronymus. 390.

Apoc.6. *Aduerſus Vigilantium ca.2.* Ais vel in ſinu Abrahæ, vel in loco reſrigerij animas Apoſtolorum & Martyrum conſediſſe, nec poſſe ſuis tumulis, & vbi voluarint, adeſſe præſentes. Senatoriæ videlicet dignitatis ſunt, vt non inter homicidas teterrimo carcere, ſed in libera honeſtaq; cuſtodia in fortunatorum inſulis, & in campis Elyſijs reclndantur. Tu Deo leges pones? tu Apoſtolis vincula inijcies, vt vſque ad diem iudicij teneantur cuſtodia, nec ſint cum Domino ſuo? de quibus ſcriptum eſt: Apo 14. *Sequuntur Agnum, quocunque vadit.* Si Agnus vbique eſt: ergo & hi, qui cum Agno ſunt, vbique eſſe credendi ſunt. Et cùm diabolus, & dæmones toto vagentur orbe, & celeritate nimia vbique præſenies ſint: Martyres poſt ſanguinis ſui effuſionem arca operientur incluſi, & inde exire non poterunt?

Auguſtinus. 400.

De cura pro mortuis agenda cap.15. Mitti ad viuos 2.Cor.12 aliquos ex mortuis, ſicut è contrario quòd Paulus ex viuis in paradiſum raptus eſt, diuina Scri- 1.Reg.28. ptura teſtatur. Nam Samuel Propheta defunctus viuo Sauli etiam regi futura prædixit: quamuis oonnulli non ipſum fuiſſe, qui potuiſſet magicis artibus euocari, ſed aliquem ſpiritum, tam malis operibus congruentem, illius exiſtiment ſimilitudinem figuraſſe, cùm liber Eccleſiaſticus, quem Eccl. 46. Ieſus filius Syrach ſcripſiſſe traditur, & propter eloquij nonnullam ſimilitudinem Salomonis pronuntiatur, contineat in laude Patrum, quòd Samuel etiam mortuus prophetauerit. Sed ſi huic libro ex Hebræorum, (quia in eo non eſt Canone) contradicitur, quid de Moſe dicturi ſumus, Deut.34 qui certè & in Deuteronomio mortuus, & in Euā- Matt.17. gelio cum Helia, qui mortuus non eſt, legitur apparuiſſe viuentibus?

Capite decimoſexto: Hinc & illa ſoluitur quæſtio, quonam modo Martyres ipſis beneficijs, quę dantur orantibus, indicant ſe intereſſe rebus humanis, ſi neſciunt mortui quid agant viui. Non enim ſolis beneficiorum effectibus, verùm etiam ipſis hominum aſpectibus Confeſſorem apparuiſſe Felicem ciuibus vel inquilinis piè à ſe dilectis, cùm à Barbaris Nola oppugnaretur, audiuimus, non incertis rumoribus, ſed teſtibus certis. Verùm iſta diuinitus exhibentur, longè aliter quàm ſeſe habet vſitatus ordo, ſingulis creaturarum generibus attributus. Non enim quia in vi- Ioan.2. num aqua, cùm voluit Dominus, repente conuerſa eſt, ideo non debemus, quid aqua valeat, in elementorum ordine proprio, ab iſtius diuini operis raritate, vel potius ſingularitate diſcernere. Ioan.11. Nec quoniam Lazarus reſurrexit, ideo mortuus omnis quando vult ſurgit, aut eo modo exanimis à viuente, quomodo à vigilante dormiens excitatur. Alij itaque ſunt humanarum limites rerum, alia diuinarum ſigna virtutum: alia ſunt, quæ naturaliter; alia, quæ mirabiliter fiunt: quamuis & naturæ Deus adſit, vt ſit, & miraculis natura non deſit. Non igitur ideo putandum eſt, viuorum rebus quoslibet intereſſe poſſe defunctos: quoniam quibuſdam ſanandis, vel adiuuandis Martyres adſunt; ſed ideo potius intelligendum eſt, quòd per diuinam potentiam Martyres viuorum rebus interſunt, quoniam defuncti per naturam propriam viuorum rebus intereſſe non poſſunt.

Paulinus Nolanus. 410.

Natali 8. de ſancto Felice:

————Cumulant Felicis amorem,
Quem prope corporea præſentem vidimus actu
Obiectare manus flammis, & noſtra tueri
Limina iuncta ſuis: quæ tamquam territa ſancti
Obſtantis facie propè tangens flamma pauebat,
Pulſaq; de noſtri rapienda culmine tecti,
Cammus in tuguri vicina ſtrage perarſit.

Seuerus Sulpitius. 410.

Dialogo 2.c.14. Cæterùm id quod dicturus ſum, Poſthumiane, hoc te (me autem intuebatur) teſte rectè perhibeo. Quodam die ego & iſte Sulpitius pro foribus illius excubantes, iam per aliquot horas cum ſilentio ſedebamus, ingenti horrore & tremore, ac ſi ante Angeli tabernaculum mandatas excubias duceremus: cùm quidem clauſo ſuæ cellulę oſtio, nos ibi eſſe neſciret. Interim colloquentium murmur audiuimus, & mox horrore quodam circumfundimur: & obſtupentes, nec ignorare potuimus neſcio quid fuiſſe diuinum. Poſt duas ferè horas ad nos Martinus egreditur. Ac cum eum iſte Sulpitius cœpit orare, vt perquirentibus indicaret, quid illud diuini fuiſſet horroris, quod fatebamur nos ambo ſenſiſſe, vel cum quibus fuiſſet in cellula locutus: Tenuem enim nos licet, & vix intellectum ſermocinantium ſonum pro foribus audiſſe. Tum ille diu multumq; cunctatus: (incredibiliora fortè dicturus ſum, ſed Chriſto teſte non mentior, niſi quiſquã eſt iam ſacrilegus, vt Martinum putet fuiſſe mentitum:) Dicam, inquit, vobis, ſed vos, quæſo, nolli dicatis. Agnes, Thecla, & Maria mecum fuerunt. Referebat autem habitum ac vultum ſingularum. Nec verò illo tantùm die, ſed frequenter ſe ab ijs confeſſus eſt viſitatum: Petrum etiam & Paulum Apoſtolos videri à ſe ſæpius non negauit.

Paulus Oroſius. 420.

Lib.7.cap.36. Intercurrente nocte B. Ambroſium Epiſcopum, paulo ante defunctũ, per ſomnium ſibi videre viſus eſt Maſcezil, ſignificantem manu, & impacto ad humum ter baculo, dicentem: hic, hic, hic: quod ille prudenti coniectura intellexit, merito annuntiantis fidem victoriæ: verbo locum, numero diem ſignificari. Subſiſtit, ac tertio demũ die poſt noctem orationibus hymniſq; peruigilem ab ipſis cæleſtium ſacramentorum myſterijs, in hoſtem circumfuſum proceſſit.

Vranius Presbyter. 440.

In vita S.Paulini Nolani: Ante diem tertium, quàm de hoc mundo S. Ioannes ad Dominũ cõmigraret, retulit ſe vidiſſe ſanctum Paulinum Angelica dignitate veſtitum atque ornatum, totum niueum, totum ſyderium, atque odore ambroſio renidentem.

Auctor vitæ S. Fulgentij. 510.

Cap.30. Eunti mihi ſecundùm præceptum Dathiani primatis beatiſſimus Fulgentius per tempus quietis apparuit, & affabili, ſicut ſolebat, aſpectu, ſalutans amicabiliter: Quò, inquit, nunc ſanctitas tua velociter ambulat? Cui reſpondi: Vt Ruſpenſis Eccleſiæ Epiſcopus eligatur. Ille verò ſubridens: Iam, inquit, ordinatus eſt. Nonne apparet, illius viſitationibus fuiſſe perfectũ, quod eſt viſitante prædictum.

Gregorius Turonenſis. 570.

Hiſtoria Francorum lib.2. ca 6. de oratorio B.Stephani: Quæ à quibuſdam audiui, narrare non diſtuli. Aiunt enim priusquam hi hoſtes venirent, vidiſſe ſe virum fidelem in viſu quaſi conferentem cum ſanctis Apoſtolis Petro & Paulo B. Leuitam Stephanum de hoc excidio, ac dicentem: Oro Domini mei, vt non permittatis obtentu veſtro Metenſem vrbem ab inimicis exuri, quia locus in ea

eſt,

eſt, in quo pignora mea continentur. Cui illi aiũt: Vade in pace, oratorium tãtùm tuum carebit incendio. Vnde procul dubio eſt, quòd horum obtentu, vrbe vaſtata, oratorium permanſit illæſum.

Fortunatus. 580.

Libro 3. vitæ S. Martini:

Culmen Apoſtolicum, celſas & honore columnas,
Sæpe Petrum meruit, Paulumq́; videre licenter.

Dinamius Patricius. 580.

Vita S. Maximi Epiſcopi cap. 3. Quadam nocte imminente celeberrima beati Andreæ ſolennitate, cùm deputatus ego eſſem (ait Ceatto Diaconus) qui ad vigilias excitarem, primo noctis tempore blandus me ſulicitũ oppreſſit ſomnus, & dulces pſallentium audiui melodias, moxq́; excitatus non ſine perturbatione multa, è lecto me proripui, quòd putarem me opportunum excitandi tempus neglexiſſe. Tum verò longè etiam dulciores, quàm humanis poſſunt ſtudijs effici, ſpiritualium cantionum melodias hauſi auribus meis. Continuò igitur ad ipſius arcis veſtibulum ſuſpẽſo me gradu contuli. Atque illic beatiſſimos Apoſtolos Petrum & Andream, ad complendam cum ſancto Maximo orationem alternis honoribus ſe præuenientes, ego peccator audiui. Ego perquirendi ſtudio propius accedens, neminem illic videre potui præter ſanctiſſimum Maximum prono vultu & corpore in templi pauimento proſtratum.

Gregorius Magnus. 590.

Homilia 32. in Euangelia: Gothorum tẽpore matrona quædam fuit valde religioſa, quæ ad horũ Martyrum (*Processi & Martiniani*) Eccleſiam crebrò veniebat: quadam die dum ex more ad orandum veniſſet, egrediens, duos ſtantes ſub peregrino habitu monachos inuenit, peregrinos credidit, dari eis aliquid eleemoſynæ præcepit. Sed priuſquam eius erogator eis ad largiendum eleemoſynam propinquaſſet, aſtiterunt illi vicinius, & dixerunt: Tu nos modò viſitas, nos te in die iudicij requiremus, & quidquid poſſumus, præſtabimus tibi. Quo dicto, ab oculis eius ablati ſunt: Territa illa ad orandum redijt, ſeſeq́; in lachrymis prolixius effudit. Et facta eſt poſt hoc tanto inſtantior in prece, quanto certior de promiſſione.

Lib. 3. Dialog. cap. 24. Adhuc ſuperſunt aliqui, qui Theodorum eius Eccleſiæ cuſtodem nouerunt, cuius narratione innotuit res, quæ ei contigit valde memorabilis. Quòd quadam nocte dum citius ad meliorãda iuxta ianuam lumina ſurrexiſſet, ex more ligneis gradibus ſub lampade poſitis ſtabat, & lampadis refouebat lumen. Tunc repente beatus Petrus Apoſtolus in ſtola candida deorſum in pauimento conſtitit, eiq́; dixit: Colliberte quare tam citius ſurrexiſti? Quo dicto ab oculis aſpicientis euanuit. Sed tantus in eum pauor irruit, vt tota in illo corporis virtus deficeret, & per dies multos de ſtratu ſuo ſurgere non valeret. Qua in re quid idẽ B. Apoſtolus ſeruientibus ſibi voluit, niſi præſentia ſui reſpectus oſtendere: quia quidquid pro eius veneratione agerent, ipſe hoc pro mercede retributionis ſine intermiſſione ſemper videret.

Cap. 25. Alius hîc non ante longa tempora, ſicut noſtri ſeniores referunt, cuſtos Eccleſiæ Abundius dictus eſt, magnæ humilitatis atque grauitatis vir, ita omnipotenti Deo fideliter ſeruiens: vt idẽ B. Petrus Apoſtolus ſignis oſtenderet, quã de illo haberet æſtimationẽ. Nã cùm quędã puella paralytica in eius Eccleſia pmanens, manibus reperet, & diſſolutis renibus corpus per terram traheret: diuq́; ab eodem beato Petro Apoſtolo peteret, vt ſanari mereretur, nocte quadam ei per viſionem aſtitit, & dixit: Vade ad Abundium manſionarium, & roga illum, atque ipſe tibi ſalutem reſtituet. Cumq́; illa de tanta viſione certa eſſet, ſed quis eſſet Abundius ignoraret, cœpit huc illucq́; per Eccleſiæ loca trahere, vt quis eſſet Abundius inueſtigaret. Cui repente ipſe factus eſt obuiam, quẽ quæſiuit, eiq́; dixit: Rogo te pater indica mihi qui eſt Abundius cuſtos? cui ille reſpondit: Ego ſum. At illa inquit: Paſtor & nutritor noſter beatus Petrus Apoſtolus ad te me miſit, vt ab infirmitate iſta liberare me debeas. Cui ille reſpondit: Si ab ipſo miſſa es, ſurge. Manumq́; eius tenuit, & eam in ſtatum ſuum protinus erexit. Sicq́; ex illa hora omnes in eius corpore nerui ac membra ſolidata ſunt, vt ſolutionis illius ſigna vlterius nulla remanerent.

Cap. 38. Redemptum Ferentinæ ciuitatis Epiſcopum vitę venerabilis virum, qui ante hos ferè annos ſeptem ex hoc mundo migrauit, tua dilectio cognitum habuit. Hic ſicut mihi adhuc in monaſterio prupè poſito valde familiariter iungebatur, hoc quod Ioãnis iunioris prædeceſſoris mei tempore, de mũdi fine cognouerat, ſicut longè lateq́; claruerat, à me requiſitus mihi ipſe narrabat. Aiebat namque: quia quadam die, dum parochias ſuas ex more circuiret, puenit ad Eccleſiam beati Eutychij Martyris. Aduesperaſcente autem die ſtratum fieri ſibi iuxta ſepulchrũ Martyris voluit, atque ibi poſt laborem quieuit: cùm nocte media, vt aſſerebat, nec perfectè vigilare poterat, nec dormiebat, ſed depreſſus, vt ſolet, ſomno, grauabatur quodam pondere vigilans animus: atque ante eum idem beatus Martyr Eutychius aſtitit, dicens: Redempte vigilas? Cui reſpondit: Vigilo. Qui ait: Finis venit vniuerſæ carnis, finis venit vniuerſæ carnis, finis venit vniuerſæ carnis. Poſt quam trinam vocem viſio Martyris, cum omnipotentis Dei gratia, quæ mentis eius oculis apparebat, euanuit. Tunc vir Dei ſurrexit, ſeq́; in orationis lamentum dedit. Mox enim illa terribilia in cælum ſigna ſecuta ſunt, vt haſtæ, atque acies igneæ ab Aquilonis parte viderentur. Mox effera Longobardorum gens, de vagina ſuæ habitationis educta, in noſtram ceruicẽ graſſata eſt, atque humanum genus, quod in hac terra præ nimia multitudine quaſi ſpiſſæ ſegetis more ſurrexerat, ſucciſum aruit. Nam depopulatæ vrbes, euerſæ caſtra, concrematæ Eccleſiæ, deſtructa ſunt monaſteria virorum ac fœminarum, &c. Et quid in alijs mundi partibus agatur, ignoro. Nam in hac terra, in qua nos viuimus, finem ſuum mundus iam non nuntiat, ſed oſtendit.

Ionas Monachus. 630.

In vita S. Bertulphi cap. 6. In tanto omnium ſilentio beatus Apoſtolorum princeps Petrus aduenit, & ſupra ſtratum ægri patris ſtans: Surge, inquit, & ſoſpes abi ad ſodales. Illo inquirente, quis eſſet, Petrum ſe eſſe reſpondit, cuius tum ſacra toto orbe ſolennia celebrarentur. His dictis, abſceſſit. At Bertulphus timore perculſus, anxio & trepido corde ſciſcitabatur, quid rei eſſet: putabat enim & audiuiſſe me vocem, & viſionem vidiſſe. Vt autem comperit me nihil neque vidiſſe, neque audiſſe, non cernis, inquit, fuluam lucem, qua Petrus Apoſtolus proficiſcitur? Me reſpondente, nequaquam eam me videre, ſiluit. Tum verò ego animi dubius, quid rei ſecum verſaret, vix tandem precibus obtinere potui, vt mihi panderet veritatem: quam ille planè reticuiſſet, ſi me audiuiſſe & vidiſſe nouiſſet.

Audoenus. 670.

Vita S. Eligij lib. 2. cap. 37. Poſtquam beati viri corpus mandatum eſt ſepulturæ, caſu relicta ibi fuit pellis quædam caprina longè optima, ex Epiſcopi domo, quæ feretro impoſita fuerat. Eam, cunctis abeuntibus, Vffo Diaconus, natione Sueuus, clam ablatam, in lectuli ſui ſtramine abſcondit. Reuerſi funeris miniſtri, vident eam non adeſſe, nec mediocriter conſternati, paſſim eam inquirunt. Sed cùm nulla ratione reperire poſſent, exritit inter eos non minima turbatio. Interim nox cogit omnes dare ſe quieti, & ecce Abbati Sparno vir ſanctus in viſione apparet, blandéq; vt ſolebat, eum compellans, indicat locum, vbi res ablata haberetur. Altera luce Abbas, quid in viſione cognouerit, duobus fidelibus fratribus exponit: illiſq; aſſumptis, abit ad lectum Diaconi, quærit rem furto ſubductam, moxq; inuenit. Tum accitum Diaconum duriſſimè obiurgat, non tamen verberat. Siquidem beatus Eligius prohibuerat, ne id faceret.

Cap. 42. Quidam cultor vineę eiuſdem Eccleſiæ, cùm eſſet deſidioſus & negligens, ſæpè à beato viro adhuc ſuperſtite repræhenſus fuit, & vt curari poſſet, interdum etiam minæ verberũ ab illo intentatæ fuêre. Poſtquam autem vir ſanctus è vita deceſſit, homo ille ſtultus & inſolens quodam die venit ad monumentum eius, inſultans illi nõ abſque cachinno, ſicq;, vt aiunt, garriens: Ecce qui mihi verbera minabatis, iam hic iaces mortuus, ego verò aura vitali fruor. Dixit ſic, moxq; videt ſibi aſtantem beatum Eligium, & virgam, quam manu tenebat, vibrantem in caput ſuum, ſicq; dicentem: Animaduerte, ſerue nequam, non me eſſe mortuum, vt tu iactitas: ſed reuera me viuere, è terris ereptum. Ad hæc verba mox ab ictu cædentis intumuit viri caput, mẽbra omnia mirè preſſa ſunt, &c.

Iulianus Toletanus. 680.

Præfatione in librum Hildephonſi de laude intemeratæ Virginis: Hildephonſus bene ſibi conſcius, ante altare ſanctæ Virginis procidens, reperit in cathedra ipſam Dominam ſedentem, vbi ſolitus erat Epiſcopus reſidere, & populum ſalutare: & eleuatis oculis, aſpexit in circuitu eius, & vidit omnem abſidem Eccleſiæ repletam virginum turmis, &c.

Beda. 700.

Hiſtoria Anglicana lib. 2. cap. 6. Cùm verò & Laurentius Mellitum Iuſtumq; ſecuturus, ac Britanniam eſſet relicturus, iuſſit ipſa ſibi nocte in Eccleſia Beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli ſtratum parari. In quo cùm poſt multas preces ac lachrymas ad Deum pro ſtatu Eccleſiæ fuſas, ad quieſcendum membra poſuiſſet, atq; obdormiſſet, apparuit ei beatiſſimus Apoſtolorũ Princeps, & multo illum tempore ſecretæ noctis flagellis artioribus afficiens, ſciſcitabatur Apoſtolica diſtrictione, quare gregem, quem ſibi ipſe crediderat, relinqueret: vel cui paſtorum oues Chriſti in medio luporum poſitos fugiens ipſe dimitteret? An mei, inquit, oblitus es exempli, qui pro paruulis Chriſti, quos mihi in indicium ſuæ dilectionis commendauerat, vincula, verbera, carceres, afflictiones, ipſam poſtremò mortem, mortem autẽ crucis, ab infidelibus & inimicis Chriſti ipſe cum Chriſto coronandus pertuli? His beati Petri flagellis ſimul & exhortationibus animatus famulus Chriſti Laurentius, mox manè facto venit ad regem, &c.

Lib. 4. cap. 14. Erat tunc temporis in eodem monaſterio puerulus quidam de natione Saxonum, nuper vocatus ad fidem, qui eadem tactus infirmitate nõ pauco tempore recubans in lectulo iacebat. Cùm ergo ſecũda memorati ieiunij ac ſupplicationum dies ageretur, contigit fortè ipſum puerum, hora fermè ſecunda diei, in loco, in quo æger iacebat, ſolum inueniri: cui diuina diſpenſatione ſubitò beatiſſimi Apoſtolorum principes dignati ſunt apparere. Erat enim puer multum ſimplicis & manſueti animi, ſynceraq; deuotione ſacramenta fidei, quæ ſuſceperat, ſeruans. Salutantes ergo illum verbis piiſſimis Apoſtoli, dicebant: Noli timere, fili, mortem, pro qua ſolicitus es: nos enim te hodierna die ad cæleſtia regna ſumus perducturi. Sed primùm expectare habes donec Miſſæ celebrentur, ac viatico Dominici corporis ac ſanguinis accepto, ſic infirmitate ſimul & morte abſolutus ad æterna in cælis gaudia ſubleueris, &c.

Paulus Diaconus. 770.

De geſtis Longobardorum lib. 4. cap. 17. aliàs 5. Ariulphus equo deſiliens Baſilicam conſpecturus intrauit: tunc picturas eiuſdem Eccleſiæ mirari cœpit. Qui cùm figuram beati Martyris Sabini depictam conſpexiſſet, mox cum iuramento affirmauit, dicens: talem omninò eum virum, qui ſe in bello protexerat, formam habitumq; habuiſſe. Tunc intellectum eſt beatum Martyrem Sabinũ eidem in prælio adiutorium contuliſſe.

Lib. 5. cap. 4. Eadem hora viſæ ſunt ſeruo Dei tres perſonæ ſpirituales, quarum vna erat Archangeli Michaelis, ſecunda Ioannis Baptiſtæ, tertia Apoſtoli Petri.

Ioannes Turpinus. 820.

De geſtis Caroli Magni cap. 2. Carolo hæc ſummo ſtudio cogitanti heros quidam optimam & pulcherrimam, vltra quàm dici fas eſt, habens ſpeciem nocte in ecſtaſi apparuit, dicens: Quid agis fili mi? At ille inquit: Quis es domine? Ego ſum, inquit, Iacobus Apoſtolus, Chriſti alumnus, filius Zebedæi, frater Ioannis Euangeliſtæ, quem Dominus ſuper mare Galilææ ad prædicandum populis eligere dignatus eſt, quem Herodes Rex gladio peremit, cuius corpus in Galecia, quæ à Saracenis adhuc turpiter opprimitur, incognitũ requieſcit: vnde vltra modum miror, cur terram meam à Saracenis minimè liberaſti, qui tot terras tantaſq; vrbes acquiſiuiſti. Quapropter tibi notifico, quia ſicut Dominus potentiorem omnium regum terrenorum te fecit, ſic ad parandum iter meum, & liberandam tellurem meam à manibus Moabitarum te Deus elegit, &c. Nunc perge quàm citius poteris, quia ego ero auxiliator tuus in omnibus. Taliter beatus Iacobus Apoſtolus tribus vicibus Carolo apparuit.

Ludgerus. 820.

Epiſtola ad Rixfridum Traiectenſem Epiſcopum cap. 8. Quo expleto promiſſo, facto illo in ecſtaſi, apparuit cum magna claritate S. Suibertus, ornamentis pontificalibus indutus, tangenſq; ipſum baculo paſtorali dixit: Ecce Bruno confortare, ac gaude: hac vice hic non morieris: quia precibus meis impetraui ab omnipotenti Deo vitam tibi. His dictis ſignans eum ſigno ſanctæ crucis diſparuit.

Eginardus. 850.

De Marcellino & Petro Martyribus.

Duæ quidem referuntur Romanæ fœminæ:
Vna dicta eſt Lucilla, Firminaq; altera,
Quæ propinqua vrbe beata Martyrum Tiburtij,
Ad illius ſacraſanctum aſſidentes tumulum,
Deo gratas vigilando ducebant excubias

Quibus ipſe cum beatis ſemel comitantibus
Marcellino atque Petro manifeſtè retulit
Per ſoporem, vbi ſacra iacuiſſent corpora
Eorundem electorum: atq; ſimul admonet,
Vt euntes abſq; mora, illa ſtatim auferant,
Et in crypta ſuum curent prope corpus ponere.

Ioannes Diaconus. 872.

Vita S. Gregorij lib. 4. cap. 94. Alio quoque tempore Thetgaudus quondam Treuerenſis Epiſcopus, liberalitate Adriani Pontificis in eodem monaſterio manſionem ſuſcepit. Cui beatus Gregorius in ſomnis apparens, maximum terrorem, quo de ſuo monaſterio coocitus egrederetur, incuſſit. Ille perpendēs viſum fuiſſe phantaſticum, oratione facta rurſus dormire cœpit. Cui Gregorius Pontificali habitu redimitus apparens: Nonne, inquit, dixi tibi, vt à monaſterio meo, quod in rebus proprijs per inuocationem ſancti Andreæ Apoſtoli Domino dedicaui, recederes, quia diuerſorium fieri nullo modo licuiſſet? Cumq; Thetgaudus hoſpitandi ſibi licentiam ſuſcepiſſe ſe à Pontifice reſpondiſſet, Gregorius ait: Et tu, qui petiſti; & ille, qui dedit, vtriq; contra Deum feciſtis, cuius vindictam citius incurretis. Euigilans Thetgaudus intremuit, & facta oratione ſopori ſe reddere voluit, cùm repente veniētium ſonitum audiens vehementer expauit, ſeq; dormire ſimulauit. Appropinquans ergo Gregorius, ſanctum Andream Apoſtolum per dexteram tenens, præcepit Subdiacono, qui ſe præibat cum lumine, dicens: Corripe illum. Qui dum correptus in lectulo clauſis oculis reſediſſet, Gregorius ait: Aſpice in nos. Intuitus in eos Thetgaudus magis intremuit: eumq; ſibi taliter comminantem audiuit: Quia ſecundò commonitus verbis oris mei cedere noluiſti, & me tua inobediētia adeò prouocaſti, vt hunc Apoſtolum Dei huc fatigare ſtuduerim, ſcito cognoſcens, quia niſi hodie ab hoc monaſterio meo receſſeris, futura hebdomada cum tuis omnibus vita priuaberis. Si verò receſſeris, ab hac quidem momentanea ſententia liberaberis: ſed neque tu, neque aliquis hic tecum degentium ſuam patriam reuidebit. Mox Thetgaudus lectulo ſe proripuit, & primò ſuis, deinde monaſterij monachis, poſtremò quibuſcumq; potuit ſomnium reuelauit. Et quia aliud hoſpitium citius à Pontifice impetrare non potuit, apud Sahinos concedēs, eodem anno cum ſuis omnibus vita priuatus eſt.

Hucbaldus. 900.

Vita S. Aldegundis cap. 21. Videt Aldegundis in viſu tamquam à Domino ſe poſtulantem in eius amore perſeuerantiam, ac velut apparentem ſibi ſacerdotem ipſum Dominum, quod petebat clementer annuentem. Videt etiam B. Petrum Apoſtolum ſibi panem candidum deferentem, ſeq; de manu eius illum cum ingenti lætitia ſuſcepiſſe.

Regino Prumienſis. 910.

Libro 2. Annalium de anno 862. Numenius Rex Britonū moritur diuino nutu percuſſus. Nam cùm Eccleſias Dei deuaſtaret, & cōfinia crudeliter depopularetur, eò quòd Carolo debitam fidelitatē ſeruarent, quadam die cùm equum aſcēdere vellet, vt cœptam malitiam conſummaret, repentè vidit ante ſe S. Maurilonem Epiſcopum aſtare, ſibi hæc toruo vultu, & terribilibus oculis ingeminantem: Deſine tam crudelis prædo Eccleſias Dei vaſtare. His dictis baculum, quem manu geſtabat, eleuans eum in capite percuſſit, qui à ſuis in domum reportatus, vitam cum regno finiuit.

Odo Cluniacenſis. 920.

Tractatu quòd beatiſſimus Martinus par ſit Apoſtolis c. 4. Spiritus ſanctus ita ſingulari flamma diuini amoris igniuit Martinum, vt viuens in corpore per cordis charitatem totus igneus eſſet: & poſtquam migrauit à corpore aliquoties viſibiliter totus igneus appareret. Hinc eſt quòd S. Traiano Santonenſi Epiſcopo in igne oſtenſus eſt: & ad exequias Pelagiæ matris Aredij Abbatis globus igneus, totam illuſtrans Eccleſiam, de cælo venit: clamātibus Energumenis, ad defunctę exequias veniſſe Martinum. Non diſſimiliter Gregorio Turonenſi eius Reliquias in nouam baſilicam inferenti apparuit. Brichio quoque oratorium ingrediens, globum igneum per Eccleſię ſuperiora diſcurrere ſæpius videre conſueuit.

Luitprandus Ticinenſis. 950.

Lib. 2. cap. 14. Viſi ſunt à fidelibus in eodem bello ſanctiſſimi Apoſtoli Petrus & Paulus, quorum precibus Chriſtianos credimus meruiſſe, quatenus Pœni fugerent, & ipſi victoriam obtinerent.

Abbo Floriacenſis. 980.

De obſidione vrbis Pariſienſis:

Qui vigiles madidæ per opaca ſilentia noctū
Germanum nitida clarum vidiſſe figura
Se perhibent, metaſq; ſui luſtraſſe loculi,
Lumine geſtantem rutilantem ſæpe laternam,
Quo ſancti redolent artus forſan tumulati, &c.

Berno Augienſis. 1020.

In vita S. Vdalrici cap. 9. Alio tempore, dum iterū ſub cuiuſdam noctis ſilētio membra quieti commendaret, S. Afra Martyr pulchra facie, veſte decora, tunica ſuccincta apparuit, eiq; dixit: Surge, & ſequere me: & ſtatim eduxit illum in campum Lecfelt, vbi ſanctum Petrum Apoſtolorum principem, velut in ſynodali colloquio ſedētem inuenit, cum magna Epiſcoporū aliorumq; Sanctorum multitudine, vel quos olim in carne vidit, vel tūc primùm, reuelante ſibi gratia diuina, cognoſcere cœpit. Inter alia, quæ tractabantur, ſicut olim in Apocalypſi S. Ioannis, audita eſt vox animarum de ſuis interfectoribus vindictam expetentium: ita tunc clamor ortus eſt Sanctorum de Arnulpho Duce Noricorum adhuc viuente, ob deſtructionem Eccleſiarum atque monaſteriorū.

Osbertus Anglus. 1030

In vita S. Elphegi: Tranſacta magna noctis parte, cœpit domus cæleſtis gratiæ participium ſuſcipere, æternæ vitæ odoramenta ſpirare, hymnos mellifluis Sanctorum vocibus ſonare. Quos beatus Elphegus intuitus, cum magna cordis lætitia Dunſtanum quondam Archiepiſcopum, vultu & veſte glorioſum conſpicit aſſiſtentem, protēſiſq; ad illum manibus ita dicentem: Ad te æterni Regis inuictiſſime miles, ad te honorandū noſtro obſequio venimus, miſſi ab illo, qui tibi & victoriam præſtitit de inimico, & ſempiternam coronam præparauit in cælo. En quorū collegio poſt mortem carnis in perpetuum frueris, ciues Hieruſalem cæleſtis, ſi ea quæ deſunt, paſſionū Chriſti amore, in carne tua patienter ſuppleueris.

Petrus Damianus. 1050.

Sermone de Tranſlatione S. Hilarij Epiſcopi: Dum Confeſſor Chriſti Tredelinus B. Hilarij monaſterium laudabiliter regeret, beatus Hilarius illi per viſionem manifeſtus apparuit, & inter alia nōnulla, hoc illi quadam viuacis imperij auctoritate mandauit, vt videlicet ipſe, ſimul & Pictauienſis Epiſcopus ad regem Francorum incunctanter accederent, & ſumptiūs impendia, quibus ampliari & auguſtius fieri monaſterium poſſet, fiducialiter poſtularent. Quibus verbis inſuper addidit, vt inſtaurato noniter monaſterio, locum

ſibi ſanctus Abbas congruum prouideret, in quo corpus eius facta translatione reconderent. Quos nimirũ felicis oraculi legatione perfunctos Rex clementer ac benignè ſuſcepit, eiſq; magnifica regiæ liberalitatis munera contulit.

Anſelmus Cantuarienſis. 1080.

In Elucidario: Animæ Sanctorum apparent quãdo volunt, & quibus volunt, ſiue vigilantibus, ſiue dormientibus. Quæ autem in pœnis ſunt, non apparent niſi ab Angelis permittantur, & vt pro liberatione ſua rogent, aut liberatæ gaudium ſuum amicis nuntient. Quæ autem in inferno ſunt, nulli apparere poſſunt. Si autem aliquando videntur apparere, ſiue in ſomnis, ſiue vigilantibus, non illæ, ſed dæmones eſſe creduntur in illorum ſpecie, qui etiam in Angelos lucis ſe trãſfigurant, vt decipiant.

Florentius VVigornienſis. 1100.

In Chronicis de anno 1080. Dunholmẽſis Epiſcopus VValcerus Sanctum Cuthbartum corde ſyncero dilexit: quippe cui idẽ Sanctus, vt ipſemet Aldredo Eboracenſi Archiepiſcopo, & alijs viris religioſis narrare conſueuerat, & dormienti, & vigilanti per ſæpè apparuit, & quæ fieri voluit, vt ſuo fideli amatori reuelauit.

Liſiardus. 1100.

Vita S. Arnulphi cap. 49. Proximo inde Sabbato, ſentiens mortem imminere, dixit fratribus: parate iam funeri neceſſaria. Nam ſub noctis initium decedam, vt mihi Dominus, cui pro viribus ſeruire conatus ſum, heſterna nocte reuelauit, cùm ille terræ motus & aëris concuſſio fragorem cellæ excitaret. Sub prima enim quaſſatione beatus Petrus Apoſtolus ad me venit, ſignificans mihi peccata remiſſa, & vitæ ianuam patere. Aderat illi Beatorum frequens cœtus, laudes diuinas cõtinenter modulantium. Sub altera quaſſatione cum multis Angelicis ſpiritibus ſanctus Michaël me inuiſit, pollicens, ſe duce me ad beatam vitam ingreſſurum. Tertia concuſſione adfuit Domina noſtra, vera miſericordiæ mater, multis ſtipata ſanctarum Virginum agminibus, benigniſſima voce me certiorem efficiens de anima mea, inter aſſumptionis eius gaudia in cælos transferenda.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

Vita S. Hereberti cap. 13. Nocte quadam, dum poſt vigilias fatigata ſopori membra dediſſet, ecce adeſt per viſum illa beata Angelorum & omnium Regina Sanctorum; quæ ſtellato ſedens ſolio, latum & amplum cęlorum cum ſuo Filio poſſidens regnum, non paruipendebat etiam hoc paruum, quod ſibi in terris offerebatur fideli deuotione domicilium. Et aſſiſtens. Scias, inquit, Hereberte, exauditas eſſe orationes tuas: iam ecce venio ad te, vt indicem tibi, votum, quod mente geris, quo in loco perficias. Ego enim ſum Maria mater Domini: Surge ergo, & Diuitenſe caſtrum petens, locum in eodẽ mundari præcipe, ibiq; monaſterium Deo, mihi, & omnibus Sanctis conſtitue, vt vbi quondam abundauit peccatum, & cultus dæmonum, ibi iuſtitia regnet in multitudine Sanctorum. His dictis miſericordiæ mater diſparuit.

Bernardus. 1130.

In vita S. Malachiæ Epiſcopi cap. 6. Mortua eſt interea ſoror eius. Nec prætereundæ viſiones, quas vidit de ea. Huius ſiquidem Sanctus carnalem exhorruerat vitam, & tanto zelo, vt ſe deuouerit nõ viſurum eam in carne viuentem. At illa carne ſoluta, ſolutum eſt votum, & cœpit videre in ſpiritu, quam in corpore noluit. Quadam nocte audiuit per ſomnium vocẽ ſibi dicentis, ſororem eius ſtare foras in atrio, & ecce per totos trigiota dies nihil guſtâſſe. Qui euigilans citò intellexit, cuius eſcæ inedia marceret. Et diligẽter diſcuſſo numero dierum, quem audierat, ipſum eſſe reperit, ex quo pro ea panem de cælo viuum non obtuliſſet. Tum ille, qui ſororis non animam oderat, ſed peccatum, beneficentiam, quam intermiſerat, rurſum adoritur. Neque id fruſtra. Non multò poſt viſa eſt illi perueniſſe ad limen Eccleſiæ, nec dum tamen poſſe intrare: apparere etiam in veſte pulla. Cumq; ille perſeueraret, curans ne qua die ſolita ſtipe fruſtraretor, ſecundò vidit eam in veſte ſubcandida, admiſſam quidem intra Eccleſiam, ſed altare contingere non permitti. Tertiò tãdem viſa eſt aggregari cœtui candidatorum, & in veſte candida.

Guilbelmus Abbas. 1140.

Vita S. Bernardi lib. 1. c. 12. Itum eſt & oratũ ad altaria, quæ in eadẽ Baſilica erant tria. Primum in honore beatæ Dei Genitricis: duo circumpoſita in honore beati Laurentij Martyris, & Benedicti Abbatis. Eadem hora adſuit viro Dei beata Virgo, duobus iſtis ſtipata miniſtris, ſcilicet B. Laurentio, & B. Benedicto: aderant autem in ea ſuauitate, & ſerenitate, quæ eos decebat, & tam manifeſtè, vt ex ipſo introitu cellulæ pſonas diſcerneret ſingulorũ: imponenteſq; ei manus, & loca doloris attactu pijſſimo lenientes, omnem protinus ægritudinem depulerunt.

Petrus Cluniacenſis. 1150.

Libro 1. de miraculis cap. 27. Nec dum plenè duo menſes trãſierant, & ecce iam dictus miles quem interſectum retuli, cuidam altero militi de Anſa, qui Milo vocabatur, per ſyluam eidem caſtro cõtiguam ſine ſocio equitanti ſe obuium obtulit. Ad cuius ſubitum conſpectum, dum miles obſtupuiſſet, & timore non modico turbatus, vtrum fugere, an ſubſiſtere ſatius eſſet meditaretur: mortuus qui apparuerat prior in verba prorupit: Noli, ait, timere, neque effugere mediteris: quia non vt ego tibi noceam, ſed vt tu mihi prodeſſe ſtudeas, ad te venire permiſſus ſum. Ad te enim præ omnibus veniendi licentiam accepi, &c.

Guilbelmus Tyrius. 1180.

Lib. 6. cap. 14. Dum ſic affligitur Dei populus, reſpexit eum Dominus, & gemitus eorum exaudiuit, mittens ei conſolationem de ſede maieſtatis ſuæ. Quidam enim Petrus Clericus ad Epiſcopũ Podienſem & Comitem acceſſit Toloſanum, aſſerens quòd ei B. Andreas Apoſtolus in ſomnis apparuerit, & eum ter vel quater cõmonuerit diligentiſſimè, quatenus ad Principes loqueretur, & nuntiaret, vt lanceam, qua Domini noſtri Ieſu Chriſti latus fuerat perforatum, in Eccleſia principis Apoſtolorum occultè repoſitam cum omni ſtudio perquirerent, eiq; locum certis deſignauerit inditijs. Qui accedens ad prędictos viros, verbum, ſicut ei iniunctum ſuiſſe teſtabatur, ex ordine pandit, aſſerens ſe ab eodem Apoſtolo multis terroribus ad hoc compulſum. Nam cùm ſæpe legationem hanc ſibi aſſumere (quoniam pauper & nullius prudentię erat) detrectaſſet, vrgentiſſimam Apoſtoli viſionem niſi cum mortis periculo declinare ſe non poſſe profitebatur. Illi verbis fidem habeotes, ad locum, quem eis intra ſepta prædictæ Eccleſiæ deſignauerat, conueniunt, &c. Fuerunt & alij nonnulli, qui ſe dicebant viſiones Angelorum & ſanctorum Apoſtolorum vidiſſe, quibus quaſi inuicem conſonantibus fides habebatur amplior, & populus à ſua deiectione reſurgebat in immenſum.

Helinandus. 1180.

Apud Vincentium lib. 24 cap. 40. Elſredus Rex Angliæ, cùm quadã die in inſula incluſus ſolus domi eſſet, ſocijs per oram fluminis diſperſis ad piſcandum, corpus curis ægrum ſopori dedit. Et ecce S. Cuthbertus, Lindeſarnenſis quondam Epiſcopus, ſic dormientẽ alloquitur: Ego ſum Cuthbertus, ſi audiſti, miſit me Dominus, vt tibi proſpera nuntiem. Anglia iam dudum peccatorom ſuorum pœnas luit, modò tandem indigenarum Sanctorum meritis à Domino reſpecta eſt: tu miſerabiliter regno extorris, poſt paucum tempus in ſolio glorioſè reponeris, &c.

Apud eundem lib. 29. cap. 117. Animę defunctorum, ſuorum peccatorum pœnas lugentes multis apparere ſolent, in eo habitu, in quo prius vixerant, id eſt ruſtici in ruſticano, milites in militari.

Guilhelmus Brito. 1210.

Lib. 12. Philippidos:

Viſio cæleſtis confortat taliter illum:
Viſus ab æthereâ ſanctus Dionyſius illi
Aere venire fuit, magno ſplendore reluceus,
Quem præcedebant induti veſtibus albis
Angelici ciues, ipſe autem veſte rubebat,
Quem propè Rex ſtabat eandem, et Philippus amictu,
Corporeo viſu quem nunquam viderat ille:
Sed tamen auditu famam bene nouerat eius.

Guilhelmus Neubrigenſis. 1200.

Rerum Anglicarum lib. 5. cap. 7. Vir quidam pię deuotionis inſtinctu profectus in Hiſpanias ad memoriam B. Iacobi Apoſtoli, etiam ſepulchrum inuiſere Dominicum voluit. Et cùm fortè ſolus graderetur, repente in via obſtitit ei quidam enormi corpore & vultu terribili, &c. Homo cùm tanta perurgeret neceſſitas, S. Iacobum ex recentis obſequij conſcientia fortiter inclamauit. Qui beatus Apoſtolus, in ſpecie reuerenda manifeſtè mox affuit, & potenti verbo inuaſorem improbum increpauit. Vt autem homo de manu inimici furentis ereptus, tuto iam auditu perciperet, quorum, vt creditur, audiendorum gratia per voluntatem Dei articulum illum inciderat; Apoſtolus ad nequam illum, Dic, inquit, quis ſis, vel quid negotij habes. Qui conſtrictus imperio: Dæmon, inquit, ſum generi humano infeſtus, & mille nocendi artibus inſtructus, &c. Apoſtolus etiam confortato homine in ſuæ ſe claritatis ſecretum recepit.

Cæſarius Heiſterbacchius. 1220.

Lib. 8. cap. 80. Venerabilis Theodericus, Epiſcopus de Liuonia, cùm tempore quodam ſanctimoniales cõſecraret, ſanctam Mariam Magdalenam viduis aſtare vnus monachorum vidit; beatam vero Margaretam virginibus: inter ſtantes deambulabant, vocatas præſentabãt, coronas & velamina cõponebant. Erat enim tali viſione dignus, vtpote vir bonus & religioſus

Matthæus Pariſius. 1240.

In hiſtoria Angl. de anno 1099. Viſus eſt ea die in ſancta ciuitate à multis vir in omnibus commendabilis Æmerus Podienſis Epiſcopus, qui apud Antiochiam obierat, ita vt viri plurimi de exercitu, fide digniſſimi, eum ſuper murũ primum omnium referrent aſcendiſſe ciuitatis, & cęteros ad ingreſſum animaſſe. Qui etiam oculis corporeis ſe ipſum vidiſſe aſſerebant, cum principibus loca ſancta circumeuntem manifeſtiſſimè. Alij autem plures, qui in peregrinatione ſancta piam in Chriſto dormitionem acceperant, in eadem ciuitate apparuerũt multis, loca ſancta cum alijs deuotiſſimè requirentes.

Thomas Aquinas. 1250.

Prima Summæ quæſt. 89 art. 8. Quòd mortui viuentibus apparent qualitercunque, vel contingit per ſpecialem Dei diſpenſationem, vt animæ mortuorum rebus viuentium interſint: (& eſt inter diuina miracula computandum:) vel huiuſmodi apparitiones fiunt per operationes bonorum, vel malorum Angelorum, etiam ignorantibus mortuis, ſicut etiam viui ignorantes alijs viuentibus apparent in ſomnis, teſte Auguſtino. Vnde & de Samuele dici poteſt, quòd ipſe apparuit per reuelationem diuinam, ſecundùm hoc, quod dicitur Eccleſ. 46. quòd dormiuit, & notum fecit regi finem vitæ ſuæ, vel illa apparitio fuit procurata per dæmones.

In 4. Sentent. diſt. 45. quæſt. 1. art. 1. Cùm diabolus, inquit Hieronymus, & dæmones toto vagentur orbe, & celeritate nimia vbique præſentes ſint, Martyres poſt effuſionem ſanguinis arca operientur incluſi, & inde exire non poterunt? Ex quo poteſt doceri non ſolum de bonis, ſed etiã de malis, quod ſua receptacula interdum exeant, cùm non habeant maiorem damnationem quàm dæmones, qui vbique diſcurrunt.

Bonauentura. 1260.

In 4. Sent. diſt. 45. quæſt. 3. in Reſolut. Non eſt nobis poſſibile in cælum ire, ſed in cælo exiſtentibus poſſibile eſt ad terram venire quia anima liberior, quia exuta: & potentior, quia beata.

Robertus Dominicanus. 1290.

Libro Viſionum cap. 2. Primo anno, quo ſacerdotio Chriſti functus ſum, factum eſt, vt irem ad ciuitatem Maſſiliam, tranſactoquè caſtro Rupiſuariæ circa ſolis ortum, dum dictis matutinis ventum eſſet ad Precioſa, ad orationẽ: Sancta Maria, vidi cælum apertum, & ecce apparuit ſedens in ſolio, velatam habens faciem, ad cuius dexteram erant Apoſtoli flexis genibus, induti veſtimentis albis: ad ſiniſtram autam beatiſſima Virgo Domina noſtra, cuius tunica erat nitidi coloris, pallium autem nigri, coronam autem habens in capite ſuo, qui omnes flexis genibus rogare videbantur ſedentem in ſolio.

Auguſtinus Triumphus. 1320.

De poteſtate Eccleſiaſtica quæſt 17. art. 3. Sancti non ſemper apparent in corporibus proprijs; ſed vel de aëre, vel de ſubtiliſſimis elementis formatis: ſicut Angeli non apparent in corporibus proprijs, quibus carent, Dato tamen quòd in corporibus proprijs apparerent, poſſent ea deponere in locis, vnde recepta ſunt, Deo faciente & iubente.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad cap. 17. Matth. Moſes & Helias non fuerunt ibi ſecundùm apparentiam phantaſticam, ſed ſecundùm veritatem: quia Helias fuit ibi de loco quodam eminenti, ad quem fuerat raptus, vt habetur 4. Reg. 2. & ſic apparuit ibi anima & corpore Moſes autem fuit ibi adductus de Limbo Sanctorum Patrom: non quia ſurrexit, ſed quia anima apparuit ibi in quodam corpore ſibi adoptato.

Matthæus VVeſtmonaſterienſis. 1370.

In Chronicis Anno gratia 965. S. Adelvvoldus VVentanæ vrbis Epiſcopus, cùm nocte quadam ad maius Eccleſiæ ſuæ altare, ante Sanctorum Reliquias ſtaret in oratione, tres ſibi perſonæ reuerendæ apparuerunt, quarum illa, quę media videbatur, has voces euidenter expreſſit: Ego ſum, inquit, Birſtanus, huius vrbis quondam Epiſcopus, & partem oſtendẽs dextram: hic, inquit, eſt Birinus, huius Eccleſiæ prædicator & Pontifex primus, & ſiniſtram oſtendẽs: hic, ait, eſt S. Suuithunus, huius eccleſiæ & ciuitatis patronus. Noueris quoque

quòd ſicut mecum eis vides in tua præſentia, ita cum eis in cælo non diſpari fruor gloria.

Stephanus Iuliacus. 1400.

Vita S. Coleta cap. 21. Sanctiſſima Anna Coletæ quandoque feruenter orãti apparuit, inſigni ornatu prædita, ducens ſecum honorificè totam ſobolem ſuam, puta, tres eximias filias ſuas, & eorum filios cumprimis generoſos. E quibus prima fuit beatiſſima Chriſti parens Regina cælorum, & Domina Angelorum, creaturarumquè omnium, manu tenens dulciſſimum Filium ſuum, mundi Redemptorem Chriſtum Ieſum. Altera fuit Maria Iacobi, ſecum ducẽs quatuor illuſtres filios, Iacobum minorem, Simonem, Iudam, & Ioſeph Iuſtum. Tertia Maria Salome, habẽs apud ſe duos clariſſimos filios, Iacobum maiorem, & Ioannem Euangeliſtam. Ait autem ad Coletam beatiſſima Anna: Etſi ego tribus nupſi viris, attamen & triumphans & militans Eccleſia ex mea progenie maximis eſt aucta ornamentis. Poſt hãc apparitionem Coleta ſingularem concepit animi deuotionem erga ſanctam Annam.

Antoninus Florentinus. 1450.

Prima parte Summa tit. 5. cap. 6. Aliquando apparent animæ ſine corporibus proprijs ſuſcitatis, ſed alijs corporibus aſſumptis, ex aëre formatis, ſicut eſſe potuit Moſi iam defuncti coram Chriſto ſe transfigurante. Quod cùm euenerit, per ſpecialem Dei diſpenſationem contingit, vt animæ defunctorum rebus viuentium interſint: & hoc eſt inter Dei miracula computandum. Vel hæ apparitiones fiunt per apparitiones bonorum Angelorum, ignorantibus etiam ipſis mortuis.

Rupertus Lycius. 1480.

Sermone 98. in Quadrageſimali: Aſſerimus quòd volente Deo ad conſolationem viuorom ſæpius animæ ſeparatæ diuerſimodè apparuerunt.

Baptiſta Mantuanus. 1500.

In hiſtoria Eccleſia Lauretana: Anno Chriſtianæ ſalutis 1386. cuidam vitæ innocentiſſimæ & puritatis immaculatæ viro, qui ad ſacellum hoc ſtudio pietatis aſſiduè diu noctuquè veniebat, beata Virgo in ſomnis apparens, prædicta omnia reuelauit, & vt omnibus palam faceret imperauit.

Ioannes Nauclerus. 1500.

Generatione 39. Henricus II. Imperat. ingrediens vrbem Romã ſolebat ſemper primã noctem in Eccleſia ſanctæ Mariæ maioris manere. Contigit autem ſemel, dum ſolitarius oraret, quòd viſus ſit ſibi Chriſtus pontificalibus indutus procedere Miſſam celebraturus: quem ſequebatur S. Laurentius, & loco Subdiaconi Vincẽtius. Poſt hos Virgo Dei Genitrix cum multitudine Virginum & Angelorum. Dehinc Ioannes Baptiſta cum Patriarchis, & Prophetis. Poſt hos Petrus & Ioannes cum cæteris Apoſtolis & Euangeliſtis, S. Stephanus cum Martyribus, S. Martinus cũ Confeſſoribus. Angeli inceperunt Introitum: *Suſcepimus Deus miſericordiam*, &c.

Tilmannus Bredenbachius. 1584.

Collationum ſacrarum lib. 8. cap. 23. Cùm anno Domini 1566. agerem Romæ cum viris clariſſimis D. Martino Eiſengreinio & D. Ioanne Pfiſtero, Oratoribus sereniſſimi Bauariæ Ducis Alberti apud ſedem Apoſtolicam, paulo poſt Paſchæ ſolennia, D. Martinus Eiſengreinius, Orator tunc Bauaricus apud Pium V. Pontificem Maximum, admirabilem habuit ſub ipſum crepuſculum matutinum viſionem, quam mox, vt euigilauit, mihi ad ſe accerſito, atque item D. Philippo Dobbereinero admirabundus enarrauit. Olim is cum D. Friderico Staphylo tunc adhuc ſuperſtite diſſertationem habuerat de loco illo Salomonis: *Omnia in* Sap. 11.
menſura, in numero, & pondere diſpoſuiſti. Itaque cùm nuper defunctus eſſet D. Fridericus, viſus eſt in ſomnis apparere D. Eiſengreinio, eundemquè locum admirabili doctrina ac dexteritate explicare. Videbat quoque D. Eiſengreinius iuxta cubile ſuum pendentem tabulam, in qua omnis generis ſtatus, & conditionis homines verſari, agitariquè videbantur, & ſinguli quidem occupabantur circa res & negotia ſua. In margine verò tabulæ infinitæ bilances apparebant pendentes, in quibus omnium & ſingulorum actiones, ſtudia & molimina exactiſſimè ponderabantur. Ac tandẽ poſt acutam & abſolutiſſimam iſtius loci Salomonis explicationem, cœpit interrogare Fridericum Eiſengreinius, quonam pacto ſecum ageretur: ſaluusne factus eſſet. Ille verò reſpondit: Spero. Quo dicto euanuit, quaſi deſiderans ſuffragium. D. Eiſengreinius mox euigilat. Paulò poſt exurgens, familiarem ſuum ad meum cubiculum amandat, vt me vocaret. Ego verò, quia erat dies feſtus iam in Vaticanum ad Eccleſiam S. Petri conceſſeram. Ille protinus mittit ad D. Philippum Dobbereinerum, eiq; totam rem exponens, mandat vt in loco ſacratiori, qualia aliquot iſta in vrbe ad ſuffragandũ animabus à ſummis Pontificibus deputata, maximiſquè indulgentijs cohoneſtata ſunt, ſacrificium corporis & ſanguinis Domini offerri curet.

ARTICV-

ARTICVLVS DECIMVS.

SAMVELIS ANIMAM SAVLI VERE, APPARVISSE.

NEGANT.

TERTVLLIANVS lib. de anima cap. 57. *Iuſtinus* quæſt. 52. *Auguſtinus* libro 2. ad Simplicianum quæſt. 3. *ſentiunt animam Samuelis non verè, ſed ſolum dæmoniacum ſpectrum Sauli apparuiſſe.*

Martinus Lutherus, Ioannes Caluinus, Ioannes VVierus, & alij plures noſtro ſeculo nihil aliud quàm diaboli præſtigias fuiſſe aſſerunt.

Quòd Iuſtinus, Tertullianus, & Auguſtinus ſuam opinionem retractârunt, eorundem, quæ infra ſubijciam, teſtimonia probant.

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

1. *Reg.* 28. *Verſ.* 8. Ait Saul pythoniſſæ: Diuina mihi in pythone, & ſuſcita mihi Samuelem. Cùm autem vidiſſet mulier Samuelem, exclamauit voce magna, & dixit ad Saul: Quare impoſuiſti mihi? Tu es enim Saul. Dixitque ei Rex: Noli timere, quid vidiſti? & ait mulier ad Saul: Deos vidi aſcendentes de terra. Dixitque ei: Qualis eſt forma eius? Quæ ait: Vir ſenex aſcendit, & ipſe amictus eſt pallio. Et intellexit Saul quòd Samuel eſſet, & inclinauit ſe ſuper faciem ſuam in terra, & adorauit. Dixit autem Samuel ad Saul: Quare inquietaſti me, vt ſuſcitarer? Et ait Saul: Coarctor nimis: ſiquidem Philiſtijm pugnant aduerſum me, & Deus receſſit à me, & exaudire me noluit neque in manu Prophetarum, neque per ſomnia: vocaui ergo te, vt oſtenderes mihi quid faciam. Et ait Samuel: Quid interrogas me, cùm Dominus receſſerit à te, & tranſierit ad æmulum tuum? Faciet enim tibi Dominus ſicut locutus eſt in manu mea, & ſcindet regnum tuum de manu tua, & dabit illud proximo tuo Dauid: quia non obediſti voci Domini, neque feciſti iram furoris eius in Amalech, idcirco quod pateris, fecit tibi Dominus hodie. Et dabit Dominus etiam Iſrael tecum in manus Philiſthijm: cras autem tu & filij tui mecum eritis: ſed & caſtra Iſrael tradet Dominus in manus Philiſtijm. Statim Saul cecidit exporrectus in terram: extimuerat enim verba Samuelis.

Eccleſiaſtici 46. 23. Poſt hæc dormiuit Samuel, & notum fecit Regi, & oſtendit illi finem vitæ ſuæ, & exaltauit vocem eius de terra in prophetia delere impietatem gentis.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Iuſtinus Martyr. 160.

Dialogo cum Tryphone: Animas ſuperſtites manere etiam in eo demonſtrauerim, quòd & Samuelis animam ventriloqua pythoniſſa, ita vt Saul petierat, euocauit.

Baſilius Magnus. 370.

Epiſtola 80. *ad Euſtachium*: Et mulier illa pythonita, quæ Samuelem ab inferis incantationibus ſuis euocauit, cùm videret animas, quæ requirebantur, Deos ſe videre dicebat.

Procopius Gazæus. 530.

Ad caput 7. *Eſaiæ*: Ex ijs, quæ in Ægypto apparuerunt, ſignis ſatis liquet, hic in profundo, ſiue in excelſo, velut notum eſt, cùm de illis dicatur: *Miſit ſigna & prodigia in medio tui Aegypte*. De terra enim Pſal. 134
extiterunt ranæ, locuſtæ, culices, muſcæ, quæ caninæ nominantur. De cælo autem grando, ignis, Exod 4
trium dierum tenebræ. Cuius generis fuit & Ezechiæ tempore ſolis retroactus curſus, & Samuel in Saulis probrum ab inferis reuocatus. Iſaiæ ? Reg 2

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

Lib. 3. Carm. contra Marcionem cap. 5.

Mirificus Samuel, cui Reges vngere primum
Præceptum dare Chriſma, viros oſtendere Chriſtos,
Talibus in vita ſpacio laudabilis egit,
Vt quoque poſt requiem prophetica iura teneret.

Zeno

Zeno Veronenſis. 260.

Sermone de Reſurrectione: Primo in libro verborum Samuel egregius ille ſacerdos, mortis iam lege diſpunctus, Sauli Regi deſideranti ſine ambiguitate non tantùm ſuam pręſentiam exhibet, ſed etiam ad conſulta reſpondet: liberiusqúe canit mortuus, quàm canere conſueuerat viuus. Vnda libet exclamare: profectus potius eſt, quàm mortuus.

Ambroſius. 370.

Ad caput 1. Lucæ: Heliſæus mortuus defunctum cadauer hominis tactu ſui corporis ſuſcitauit, &
Reg.28. Samuel poſt mortem ſecundùm Scripturæ teſti-
Eccl.46. monium futura non tacuit.

Hieronymus, 390.

Ad cap.7. Iſaiæ: Pleriqua putant Saulem ſigna accepiſſe de terra, & de profundo inferni, quando Samuelem per incantationes, & artes magicas viſus eſt ſuſcitaſſe.

Auguſtinus. 400.

De cura pro mortuis agenda cap.15. Mitti ad viuos a-
Cor.12 liquos ex mortuis, ſicut è contrario quòd Paulus ex viuis in paradiſum raptus eſt, diuina Scriptu-
Reg.28. ra teſtatur. Nam Samuel defunctus viuo Sauli etiam Regi ſutura pręd ixit. Quamuis nõnulli non ipſum fuiſſe, qui potuiſſet magicis artibus euocari, ſed aliquem ſpiritum tam malis operibus congruentem illius exiſtiment ſimilitudinem figuraſſe, cùm liber Ecclaſiaſticus, quem Ieſus Sirach ſcripſiſſe traditur, & propter eloquij nonnullam ſimilitudinem Salomonis pronuntiatur, contineat in laude Patrum, quòd Samuel etiam mortuis prophetauerit.

Iulianus Toletanus. 680.

Lib.2. Prognoſt. cap.30. Vtrum poßint mortui viuentium oculis apparere: Ex hoc Auguſtinus ſic ait: Mitti ad viuos aliquos ex mortuis, ſicut è contrariò Apoſtolus ex viuis in paradiſum raptus eſt, diuina teſtatur Scriptura. Nam Samuel Propheta defunctus viuo Regi Sauli etiam ſutura prædixit, &c.

Nicolaus Lyranus. 1120.

Ad cap.28 lib.1. Reg. Quæritur vtrum in tali ſuſcitatione apparuit ipſe Samuel, vel malignus ſpiritus in eius ſpecie? Et arguitur quòd fuerit ipſe Samuel: quia Scriptura hoc de ipſo loquitur, tãquam de perſuna ipſius, nominans ipſum pluries proprio nomine, & ideo videretur ſalſitatẽ prætendere, niſi ipſe fuiſſet. Item magna irreuerentia facta fuiſſet Sancto, ſi malignus ſpiritus in Scriptura ſancta toties nominatus fuiſſet nomina ipſius. Item Ecclefiaſt.46. dicitur de ipſo: *Et poſt hoc dormiuit, & notum fecit Regi, & oſtendit illi finem vitæ ſuæ.* Item dixit certitudinaliter verum de futuris contingentibus, ſcilicet de morte Saul & filiorum eius, & de debellationa ſui axercitus. Et videtur fuiſſa verus Propheta Samuel, & non malignus ſpiritus, *qui eſt mendax, & pater mendacij*, vt habetur Ioannis 8. &c. Videtur quod ſit probabilior modus dicendi, quòd anima Samuelis virtute diuina & eius diſpenſatione apparuit ad annuntiandum Sauli diuinam ſententiam: quia huic dicto magis videtur concordare textus Bibliæ hic, & in Eccleſiaſtico. Ad hoc etiam faciunt rationes ſupra inductæ. Hoc etiam dictum tenent omnes Hebræi Doctores: iſtud etiam dictum vide-
Num.22. tur concordare ei, quod habetur in libro Numerorum, in caſu quantum ad aliquid ſimile. Dicitur anim ibi, quòd Balaam magus & ariolus, qualiter quæſiuit reſponſum dæmonis bis in domo ſua, & bis cum Balach. Et tunc ſecundùm omnes Doctores Catholicos dæmon virtute diuina fuit prohibitus dare ei reſponſum, & Angalus bonus dedit ſibi reſponſum ſuæ voluntati contrarium. Nec Deus in hoc, vel Angelus bonus mago vel magicæ arti fauebat, ſed magis effectum magicæ artis impediebat. Sic videtur in propoſito rationabiliter poſſe dici, quòd dæmon fuit prohibitus ad vocationem Pythoniſſæ venire. Ad hoc enim illa ars ordinatur, vt ab omnibus tenetur, & patet, per Gloſſam Eſaiæ ſuperius allegatam, quòd diuina virtute apparuit Samuel annuntians Sauli contrarium voluntati ſuæ, &c. Non Pythoniſſa ſuſcitauit Samuelem, ſed illum Deus apparere fecit. Ipſa vocauit dæmonem, qui fuit prohibitus venire.

Alphonſus Toſtatus Abulenſis. 1410.

Ad caput 28. lib.1. Regum: Saluo meliori iudicio aliorum, dicendum videtur, quòd iſte, qui ſurrexit, fuit Samuel, & prędixit veritatam Sauli. Colligitur hoc ſatis ex litera, quæ ſemper vocat eum Samuelem. Nam dicitur infra, quòd Samuel dixit Sauli: *Quare inquietaſti me, vt ſuſcitarer? Et dixit Saul: Coarctor nimis. Et reſpondit Samuel: Quid interrogas me, cùm Dominus receſſerit à te, & tranſierit ad æmulum tuum? faciet enim tibi, ſicut locutus eſt in manu mea, & ſcindet regnum de manu tua.* Omnia autem iſta prædixerat Samuel, & tunc concordauit prophetiæ ſuæ: ideo miſſus fuit ad raſpondendum, vt ſicut ipſe prænuntiauerat Sauli principium regnandi & ablationem regni dum viueret, ita & nunc mortuus mõſtraret qoaſi præſentia, ea quæ olim dixerat eſſe ventura. Sciendum tamẽ quòd Samuel ſuſcitatus oon venit per poteſtatem artis magicæ, quaſi dæmones eum cogerent venire ad reſpondendum, cùm non haberent poteſtatem ſuper ipſum, quia erat in ſinu Abrahæ cum iuſtis. Nec etiam dicendum, quòd ſuaſus fuerit à dęmonibus venire, & conſenſerit, quia hoc vitium erat in illo: ſed Deus voluit mittere eum ad denuotiandum Sauli mortem ſuam. Quod patet: quia ſi veniſſet coactus à dæmone, vel ſuaſus ab eo, neſciuiſſet reſpoodere Sauli: quia poſt mortem non erat Propheta, ſicut dum viueret. Etiam quia Deus non immitteret ei ſpiritum propheticũ, ſi vellet agere contra voluntatem Dei peccando. Sciuit tamen omnia iſta, quæ prædixit, cùm omnia ſic euenirent, ideò Deus ei enuntiauit, & ab eo miſſus eſt.

Ioannes Capiſtranus. 1440.

De Papa & Concilij authoritate fol.67. Saul cùm præuaricatus eſſet, & vertiſſet terga Domino, abijſſetqúe retrorſum, priuauit eum Dominus regno, & mãdauit Samueli iam mortuo, vt appareret Sauli, & nuntiaret ſibi, quomodo ſcinderet Deus regnum de manu ſua, & daret illud Dauid proximo ſuo, 1. Reg.28.

Petrus Galatinus. 1510.

De arcanis Catholicæ veritatis lib.6. cap.8. Dico ſalua ſanctæ Romanæ Eccleſiæ definitione, cui me ſemper in omnibus ſubmitto, quòd tunc verè Samuel ipſe, & non diabolus Sauli apparuerit. Quamuis enim quædam in præmiſſa hiſtoria dicta, & ad viſum Pythuniſſæ, quæ ſe Deos vidiſſe dixit, & non ad veritatis rationem trahi poſſint: ob tria tamen, quæ ibi referuntur, ſi verè anima Samuelis tunc ibi non affuiſſet, non videretur ſacræ hiſtoriæ ſcriptor à mendacio axcuſari, nec verigraphus exiſtimandus eſſet: quod profectò abſurdum eſt dicere. Quorum primum aſt: *Et dixit Samuel ad Saul: Cur terruiſti me, vel tremere me feciſti, vel inquietaſti me, vt aſcendere me faceres?* Secundum verò eſt, quòd ſubditur *Et dixit Samuel: Cur interrogas me?* Et: *Dominus receſſit à te.* Tertium demum aſt, cùm ſubinſertur: *Et cras tu, & filij tui mecum eritis*, & reliqoa vſque ad illum locum: *Timuit Saul valde*

de verbis

de verbis Samuelis. Ex his ſatis, vt arbitror, palam eſt, quòd ſi is, qui toties Samuel nominatus eſt, diabolus fuiſſet, haudquaquam huius ſacræ hiſtoriæ auctor in non paruam ipſius ſancti viri iniuriam, & in diſcrimen erroris fidelium, atque in auctoritatis ſacræ Scripturæ detrimentum eum Samuelem tam ſedulò nuncupaſſet. Poſtremò licet cacodæmon Samuelem Deo permittente ad Saulem adduxerit, ſiue traxerit: non tamen propter hoc iuſtitia aut ſanctitas in eo penitus ſuffragium perdidit. Sicut nec in S. Iob, à diabolo tam vehementer afflicto, nec in Paulo colaphis ab eodem affecto, nec in Antonio, ab ipſo diris verberibus acto, nec etiam in ipſo Domino Ieſu Chriſto, à membris ipſius diaboli patibulo crucis affixo.

ASSERVNT ETIAM ADuerſariorum quidam.

Conradus Pellicanus.

Ad lib. 1. Reg. cap. 28. Mulier Pythoniſſa ſuperſtitioſis ritibus ſuis contra Dominum Domino ſeruiens, & mala conſcientia ſua ſpiritus ad permiſſionem diuinam euocans, non ſua, ſed Domini virtute, qui impijs illuſoribus illudit, & falſa cõtra Deum quęrentibus, vt Balaam ariolo, vera reſpondet, qui futura cui, & quibus modis placet oſtendit. Is Samuelis vel ſpiritum, vel ſpectrum Sauli præſentauit, non tam Pythoniſſæ infelicis opera, quàm ſua ſacroſancta prouidentia, qua cũcta gubernat ac diſponit. Mulier videns prodeuntem Samuelem, &, vt Iudæi dicunt, reuerentiam aliquam velut regi exhibentem, vel alia quadam ratione, cognoſcens Saul præſentem, clamat anxia, mori timens, dolum improperans, dixit Sauli: Deos, hoc eſt ſpectabilem perſonam, & diuinum aliquem ſpiritum, hactenus inſolitum mihi apparere, video aſcendentem de terra, virum ſenem, & pallio amictum. Intellexit ergo Saul quòd Samuelem videret, cuius ſpectrum & ſpiritum velut perſonam apparentem cernebat. Procidit itaque in faciem ſuam, & adorauit, cupiens ab illo meliora audire, quàm aliàs conſueuerat, &c.

Ioannes Bodinus.

De Magorũ dæmonomania lib. 2. cap. 3. Saul exitum poſtremi in Philiſtæos prælij cupiens cognoſcere, Magam Endore conſuluit: quæ euocatum Samuelem, aut Samuelis imaginem ſola vidit, Saule non vidente eum. Itaque rogauit eum Samuel, quamobrem interturbaret quietem ſuam, cùm à Deo relictus, & Deus ipſi inimicus eſſet, adiecit eum Dauidi regnum tradidiſſe, quod verbo eius Saul non obſecutus eſſet, ipſumque & liberos eius fore ſecum die poſtero. Non ſum neſcius placere quibuſdam Theologis diabolum fuiſſe iſtum, ac nõ Samuelẽ: ſed bona pars refragatur, freta loco Eccleſiaſtici cap. 46. qui narrat in Samuelis laudibus, ipſum poſt mortem prophetaſſe, prænuntiata morte regis, & Philiſtæorum victoria. In eadem ſententia eſt Iuſtinus Martyr, Rabbi Sædias, Haias, & Hebræorum plerique. Et ijs obſeruandũ eſt iſtud ſuffragari, quòd reſponſio per Samuelis imaginem, quę diabolum putant, Sauli facta, magnum Iehouæ nomen habet quinquies repetitum, quod etiam audire dæmones perhorreſcũt. Ideoque iudicium R. Dauidis Kimhi in hunc locum, neque Tertulliani libro de anima, neque Auguſtini amplecti poſſum, ſtatuentium hunc fuiſſe diabolum, nec aduerſantem huic ſententiam planè confirmare.

ASSERVNT IVDÆI VETERES.

Ioſephus Iudæus.

Lib 6. Antiquit. cap. 15. Saul mutato regio habitu, ad Endorum & mulierem fatidicam proficiſcitur, rogatq; eam, vt diuinet, educatque ad ſuperos animam viri, cuius ipſe voluerit, &c. iuſſit eam animã Samuelis excitare. Quæ cùm neſciret, quiſnam fuiſſet Samuel, ab inferis hunc euocat. Quo in conſpectum veniente, mulier ſpecie viri diuina & veneranda perterrita ac ſtupefacta, verſa ad regem, Nonne, inquit, tu es Saulus Rex? Hoc enim ex Samuele didicerat. Quo annuente, & rogante trepidationis cauſam, ait ſe videre aſcendentem virum, diuina quadam ſpecie præditum: percõtante deinde qua effigie, quoue habitu eſſet ac ætate, ait, ſenem eſſe venerandum, habitu ſacerdotali amictum. Agnouit Rex Samuelem eſſe, & procidens adoratione ſalutauit. Anima autem Samuelis interrogante, quã ob cauſam ſe elici, ac ſuis moueri ſedibus iuſſerit, neceſſitate ſe huc adactum conqueſtus eſt: imminere enim grauem hoſtium exercitum, & ſe inopem eſſe conſilij, deſtitutum à Deo, neque per vates, neque per ſomniorum viſiones futura præſignare dignante: quapropter ad eum ſe confugiſſe, cui res ſuas ſemper curæ fuiſſe ſit expertus. Samuel verò adeſſe iam Regi extremum vitæ diem præuidens, ſuperuacaneum reſpondit ex ipſo futura ſcitari, cùm à Deo deſtitutum ſe agnoſcat. Audi tamen, inquit, in fatis eſſe, vt Dauid aſſumpta regia dignitate bellum ex ſententia conficiat, te verò & principatum & vitam ſimul amittere, eò quòd in bello, quod contra Amalechitas geſſiſti, obediens Deo non fueris, &, quæ tibi per me etiam tum viuum mandauit, neglexeris. Scito igitur & exercitum tuum ab hoſte profligandum, & te vnà cum filijs in prælio cadentem, cras mecum futurum.

Rabbi Eleazar.

Thalmud in libro Hagiga, id eſt hiſtoria: Dicitur in capite, quod incipit: *Omnes tenentur:* R. Eleazar cùm appropinquaret ad Scripturam hanc 1. Reg. 28. ſcriptam: *Et dixit Samuel ad Saul: Quare terruiſti me, vel tremere me feciſti, faciendo me aſcendere?* dicebat: Ex quo Samuel iuſtus de iudicio timebat, quanto magis nos? Et quid eſt, quod ſcriptum eſt ibidem? *Et dixit mulier ad Saul: Deos, vel iudices vidi aſcendentes de terra.* Quoniam duo erant, quorum vnus erat Samuel, alter Moſes. Iuit enim Samuel, & adduxit Moſen ſecum, & ait: Forſitan (quod abſit, & pax ſit) ad iudicium quæror. Surge ergo mecum. Nec enim vna quidem dictio eſt in lege abs te ſcripta, quam ego non compleuerim.

Midras Vaickra. Expoſitio Leuitici.

Ad illa verba Leuitici cap. 20. *Vir, ſiue mulier, in quibus fuerit ſpiritus Pythonicus, morte moriantur.* Fecit mulier Samuelem aſcendere, ſicut dictum eſt 1. Reg. 28. *Et vidit mulier Samuelem, & clamauit: Cur decepiſti me? Nam tu es Saul.* Et vnde cognouit eum? Dixerunt magiſtri noſtri, quòd non eodem modo aſcendit mortuus Regi, & alijs. Quando enim regi aſcendit, faciem habet ſurſum, & pedes deorſum: quando autem ruſtico, faciem habet deorſum, & pedes ſurſum. *Dixit ad eam Rex: Ne timeas, ſed quid vidiſti? Et ait mulier: Deos, vel iudices:* quod

ideo dixit, quia duo fuerunt. Et qui fuerunt? Moſes, & Samuel. Cùm audiuit hoc Saul, timuit: quoniam vnum vocauerat, & duo aſcenderunt. Sic enim dictum eſt ibidem: *Aſcendentes de terra. Et ait ad eam: Quæ eſt forma eius?* Samuelis videlicet. *Dixit ipſa: Vir ſenex aſcendens, & amictus pallio. Et ait Samuel ad Saul: Cur terruiſti me, vel tremere me feciſti, vt faceres me aſcendere?* Ecce verba, in quibus eſt ratio à loco maioris & minoris. Nam ſi eximius omnium Prophetarum, Samuel ſcilicet iudicium timuit, quanto magis cæteri omnium? Et quid eſt, quod ei adiecit? *Et cras tu, & filij tui mecum eritis. Mecum*, id eſt in pace mea, &c.

R. Salomon.

Ad cap. 28. lib. 1. Regum: *Deos vidi.*) Angeli duo aſcenderunt Moſes, & Samuel. Putabat enim Samuel, ſe vocari ad iudicium, & propterea aſcendit cum eo Moſes.

ARTICVLVS VNDECIMVS.

HOMINES, QVI DVM HIC VIVVNT, ALIOS VEL SANCTITATE, VEL POTESTATE PRAECELLVNT, HONORANDOS ESSE.

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

GEneſ. 23. *Verſ.* 7. Surrexit Abraham, & adorauit populum terræ. 12. Adorauit Abraham coram populo terræ.

Geneſ. 33. 1. Eleuans Iacob oculos ſuos, vidit venientem Eſau. 3. Et ipſe progrediens, adorauit pronus in terram ſepties. 6. Et appropinquãtes ancillæ, & filij earum, incuruati ſunt. Acceſſit quoque Lia cum pueris ſuis: & cùm ſimiliter adoraſſent, extremi Ioſeph & Rachel adorauerunt.

Geneſ. 42. 6. Et Ioſeph erat princeps in terra Aegypti, atque ad eius nutum frumenta populis vendebantur. Cumque adoraſſent eum fratres ſui, & agnouiſſet eos, quaſi ad alienos durius loquebatur.

Geneſ. 48. 12. Cumque tuliſſet eos Ioſeph de gremio patris, adorauit pronus in terram.

Geneſ. 50. 18. Venerunt ad Ioſeph fratres ſui, & proni adorantes in terram, dixerunt: Serui tui ſumus.

Exodi 20. 12. Honora patrem tuum & matrem tuam, vt ſis longæuus ſuper terram.

Leuit. 19. 32. Coram cano capite conſurge, & honora perſonam ſenis.

Ruth 2. 10. Ruth cadens in faciem ſuam, & adorans ſuper terram, dixit ad Booz, *&c.*

1. *Reg.* 24. 9. Et reſpexit Saul poſt ſe; & inclinans ſe Dauid pronus in terram, adorauit, dixitque ad Saul, *&c.*

1. *Reg.* 25. 23. Cùm vidiſſet Abigail Dauid, feſtinauit, & deſcendit de aſino, & procidit coram Dauid ſuper faciem ſuam, & adorauit ſuper terram, & cecidit ad pedes eius.

2. *Reg.* 9. 6. Cùm veniſſet Miphiboſeth filius Ionathæ ad Dauid, corruit in faciem ſuam, & adorauit.

3. *Reg.* 1. 16. Inclinauit ſe Bethſabee, & adorauit Regẽ. 23. Cùm introijſſet Nathan in conſpectum Regis, & adoraſſet eum pronus in terram.

4. *Reg.* 2. 15. Filij Prophetarum venientes in occurſum Eliſei, adorauerunt eum proni in terram.

1. *Paral.* 21. 21. Cùm veniret Dauid ad Ornan, conſpexit eum Ornan, & proceſſit ei obuiam de area, & adorauit eum pronus in terram.

1. *Paral.* 29. 20. Inclinauerunt ſe, & adorauerunt Deum, & deinde Regem.

Pſalm. 138. 17. Mihi autem nimis honorificati ſunt amici tui Deus.

*Daniel.*2. 46. Rex Nabuchodonoſor cecidit in faciem ſuam, & Danielem adorauit.

Eccleſiaſtici 3. 6. Qui honorat patrem ſuum, iucundabitur in filijs. 8. Qui timet Dominum, honorat parentes.

*Eccleſ.*38. 1. Honora medicum propter neceſſitatem.

Iudith 10.19. Videns Iudith Holofernem ſedentem in conopæo, & cùm in faciem eius intendiſſet, adorauit eum, proſternens ſe ſuper terram.

Rom 12. 10 Honore inuicem præuenientes.

Rom. 13. 7. Reddite omnibus debita, cui honorem, honorem.

1. *Petri* 2.17. Omnes honorate. Regem honorificate.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Conſtit. Apoſtolicarum lib.7 cap 10. Timebis Regē: ſcis enim Domini eſſe vltionem: magiſtratus eius honorabis, & Dei miniſtros.

Ignatius. 100.

Epiſtola ad Smyrnenſes: Honorare oportet & Regem. Nec enim Rege quiſquam præſtantior.

Theophylus Antiochenus. 170.

Lib.1. ad Autolycum: Quæ cùm ita ſint, magis honorabo Regem, ſiue Cæſarem, non tamen eum adorabo; verùm pro eo orabo. Deum, qui verè verus eſt, adorabo. Non ad id Rex à Deo inſtitutus eſt, vt adoretur; ſed vt legitimo, qui ipſi congruit, honoretur honore. Rex enim ſiue Cęſar Deus non eſt.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

Lib.4. Hiſt. cap.14. Docemur magiſtratibus & poteſtatibus à Deo conſtitutis eum honorem, qui noſtrorum animorum ſaluti, noſtræquà religioni nihil adfert detrimenti, pro dignitate tribuere.

Athanaſius. 340.

Ad finem libri de Virginitate: Si homo iuſtus ædes tuas intrauerit, cum timore ac tremore occurrēs illi, adorabis humi ad pedes illius. Siquidē illum non adorabis, ſed Deum, qui illum mittit.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homilia 23. in epiſt. ad Romanos: Non ſolùm pecunias magiſtratibus pēdere iubet, ſed & honorem, & timorem.

Homilia 66. in Geneſin: *Et eduxit eos Ioſeph à genibus, & adorauerunt eum ſuper faciem ſuper terrā.*) Vide quomodo & pueros ſtatim ab initio debitum ſeni honorem reddere docuit.

Procopius Cæſarienſis. 540.

De bello Vandalico lib.2. cap.6. Gelimer & Belliſarius iuſſi ab his, qui imperatoriam purpuram ſuſtinebant, Iuſtinianum ſupplices adorauerunt.

Theophylactus. 900.

Ad caput 12. epiſt. ad Romanos: *Honore vos mutuo præuenientes.*) Qui fraterna charitas perſeueret, differit; ex mutuo nimirum honore, quo alius alium anteuertit. Hoc enim eſt pręuenire, dum alius alium mutuo honorando anteuertit.

Ioannes Zonaras. 1100.

In Iuſtiniano: Cùm ad Imperatorem peruentum eſt, Belliſarius Gelimero perſuadet, vt humi procumbat, & Imperatorem adoret. Facit ille, vt iubebatur, lachrymis oppletus; procumbit & ipſe Belliſarius, vt Gelimero oſtenderet, eum id facere, non vt captiuum, ſed quia moris ſit hoc modo adorari Romanorum Imperatorem, eiusque calamitatem ſubleuaret. Cùm eundem honorem & Imperatrici habuiſſet Gelimerus, hoſpitio ſplendido & regijs miniſterijs iam ante præparatis excipitur.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

Ad Scapulam cap.2. Chriſtianus Imperatorem ſciens à Deo conſtitui, neceſſe eſt, vt & ipſum diligat, & reuereatur, & honoret.

Prudentius. 380.

Lib.1. contra Symmachum:

Denique pro meritis terreſtribus æqua rependens
Munera ſacricolis, ſummos impertit honores
Dux bonus, & certare ſinit cum laude ſuorum.

Auguſtinus. 400.

Quæſtionum ſuper Geneſin quæſt. 61. *Exurgens Abraham adorauit populum terræ.* Quæritur quomodo ſcriptum ſit: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies:* cùm Abraham ſic honorauerit populum quendam gentium, vt etiam adoraret? Sed animaduertendum eſt, in eodem præcepto non dictum: *Dominum Deum tuum* ſolū *adorabis*, ſicut dictū eſt: *Et illi ſoli ſeruies*; quod eſt Græcè λατρεύσεις. Talis enim ſeruitus non niſi Deo debetur.

In Exod. quæſt. 69. Ambiguè poſita ſunt verba, vel vtrū ſacrificauerit Deo vero in populo eius, quādo vidit generum ſuum (*Iethro*), vel vtrum adorauerit eum ipſe Moſes. Quamquàm de adoratione, etiamſi expreſſè poſitum eſſet, honor videretur ſocero redditus, eo modo, quo ſolet hominibus honorificentiæ cauſa exhiberi à Patribus: ſicut de Abraham ſcriptum eſt, quòd adorauerit filios Heth. Gen. 23.

Sedulius. 460.

Ad caput 13. epiſt. ad Romanos: *Cui honorem, honorem.*) Poteſt hic honor circa eos eſſe, qui ſublimes videntur in mundo, vt videntes humilitatem ſeruorum, Chriſtum laudent potius, quàm vituperent doctrinam Euangelicam. Idcirco debitores dicit, quia homini, qui dignus eſt honore, ſiue præſenti, ſiue futuro, dignum eſt & iuſtum inclinari. Illi enim quis inclinatur, à quo honorem accipit, idcirco debitor dicitur. Si enim hoc non feceris principi tuo, ſuperbies: aut enim merito quis, aut ætate honorandus eſt.

Fortunatus. 580.

Lib.3. vitæ S. Martini:

Hinc celer exilijt rapiens ſe Cæſar, & ardens,
Martini genua amplectens, pedibuſq; volutans:
Sicq; ſuperbum hominem ſe agnoſcere parua coegit,
Vilia regna probans, & cella cacumina curuans,

Imperiale caput Sancti ad veſtigia ſubdens, &c.
Nec regina pedes ceſſat lachrymoſa rigare,
Sternens membra ſolo, ſuſpendens gaudia voto.

Gregorius Magnus. 590.

Lib.10.epiſt.35. Laudabile diſcretumque eſt, reuerentiam & honorem debitum exhibere Prioribus.

Eligius. 640.

Homilia 1. Pacem cum proximis noſtris illibatam cuſtodiamus, *reddentes*, iuxta præceptum Apoſtoli, *omnibus debita: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem.* Vnde & B. Petrus præcipit: *Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Dominum: ſiue Regi, quaſi præcellenti: ſiue ducibus, tanquam ab eo miſſis, ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum.*

Rom.13.
1.Pet.1.

Concilium Toletanum Sextum. 648.

Cap.13. Qui primatu dignitatis atque reuerentiæ vel gratiæ ob meritum in palatio venerabiles habentur, his à iunioribus modeſtus honor per omnia deferatur.

Rabanus Maurus. 840.

Ad caput 10. Iudith: Cùm Iudith adorat Holofernem, non eſt perturbatio timoris, ſed conſeruatio ordinis. Quoties enim ſancti viri terrenę poteſtati impendunt honorem, non ex vitio adulationis, ſed ex iure dignitatis hoc faciunt. Vnde Princeps Apoſtolorum in epiſtola ſua docuit, dicens: *Subditi eſtote omni humanæ creaturæ propter Dominum, ſiue Regi, quaſi præcellenti; ſiue Ducibus, tanquam ab eo miſſis, ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum.*

Ionas Aurelianenſis. 860.

De cultu Imaginum lib.1. De adoratione, quę mortalibus humilitatis & ſubiectionis gratia æquè mortalibus exhibetur, multa in diuinis eloquiis exẽpla reperiũtur. E quibus eſt illud in lib. Geneſ. *Surrexit*, inquit, *Abraham, & adorauit populum terræ*, filios videlicet Heth. Et in eodem libro: *Cùm adoraſſent Ioſeph fratres ſui, & cognouiſſet eos.* Et in Melachim: *Inclinauit ſe Bethſabea, & adorauit Regem.*

Gen.23.
Gen.24.
3.Reg.1.

Bernardus. 1130.

Sermone 19. de Obedientia: Venerare omnes melioris ſcientiæ, ac melioris vitæ: venerare vnumquemque hominem pro ſuo merito ſanctitatis. Maiori gradui reuerentiam tribue competentem. Secundùm dignitatem vnicuique tribue honorem.

Ioannes Sareſberienſis. 1160.

Lib.8. Polycraticon c.17. Conſtat enim, quia Apoſtolorum oportet adorare veſtigia: & illos eſſe vt patres honorandos, colendos vt dominos, qui eorum poſſident ſedem, & imitantur vitam.

Innocentius Tertius. 1200.

Sermone in ſolennitate dedicationis Eccleſiæ: De adoratione hominum legitur, quia *Iacob videns Eſau venientem præceſſit vtramque turmam, & pronus in terram adorauit ſepties.* Filij quoque Iacob adorauerunt Ioſeph in Ægypto. Cur ergo Mardochæus noluit Aman adorare? Quoniam ille diuinam ſibi volebat adorationem impendi.

Gen.33.
Gen.43.

Reginaldus Rex Inſularum. 1220.

Epiſtola ad Honorium Tertium: Beatiſſimo Patri Honorio Dei gratia ſummo Pontifici Reginaldus Rex inſularum commendationem cum oſculo pedum, &c.

Carolus Rex Siciliæ. 1266.

Epiſtola ad Clementem Quartum: Sanctiſſimo in Chriſto Patri ac Domino ſuo Clementi diuina prouidentia ſacroſanctæ & vniuerſalis Eccleſiæ ſummo Pontifici Carolus Dei gratia Rex Siciliæ, cum omni reuerentia & honore, poſt pedũ oſcula beatorum.

Auguſtinus Triumphus. 1320.

In Canticum Deiparæ Virginis quæſtione 9. An ex præcepto diuino aliquæ perſonæ ſint honorandę tamquam parentes? Ex præcepto ſacræ Scripturæ quinque generibus perſonarum honorem paternum tenemur exhibere. Primò Apoſtolis, & ſanctis Doctoribus, quorum doctrina illuminamur, & in vita ſpirituali regeneramur. Secundò Prælatis, & Paſtoribus, quorum regimine in vita & moribus regulamur: ſunt enim miniſtri Dei, in miniſtrando nobis dona & Sacramenta Dei. Ideo ſicut patres debemus eos honorare, præcipiente ipſo Saluatore: *Qui vos audit, me audit: qui vos ſpernit, me ſpernit.* Tertiò Regibus & Ducibus, quorum potentia protegimur, & à rabie tyrannorum liberamur. Quartò noſtris primoribus & benefactoribus, quorum beneficio viuimus, & ſuſtentamur: tales enim debemus vt patres honorare & appellare. Quintò ſenibus & noſtris antiquioribus, quorum narrationes audiuimus, geſtis inſtruimur & informamur. Vnde præceptum fuit: *Coram cano capite conſurge, & honora perſonam ſenis.* Omnibus iſtis ſupradictis Scriptura ſacra honorem paternum præcipit exhiberi.

ARTICVLVS DVODECIMVS.

SANCTOS IN CAELO CVM CHRISTO TRIVMPHANTES VENERANDOS ESSE.

NEGANT.

Anno poſt Chriſtũ natum.

300. ETHNICI *corpora Martyrum proyciebant in mare, dicentes; ne fortè efficiantur Dij Chriſtianorum, & illi, qui Deos noſtros adorare nolunt, ſeruos noſtros incipiant adorare.* Euſebius lib.4.cap.15.lib.8.cap.6.

360. *Iulianus Apoſtata reprehendit Chriſtianos, quòd relictis Dijs Sanctos colerent.* Cyrillus Alexandrinus lib.6.contra Iulianum.

390. *Vigilantius Gallus Sãctos eſſe venerandos negabat.* Hieronymus cõtra Vigilantiũ.

400. Fauſtus Manichæus reprehendens Catholicos ob Diuorum cultum: *Idola, inquit, vertiſtis in Martyres, quos vetus ſimilibus colitis.* Auguſtinus contra Fauſtum Manichæum libro 20. cap. 4.

630. *Mahometus*, in Alcorano. *omnem Sanctorum cultum abrogat.*

740. *Conſtantinus Copronymus ſanctos Martyres honore priuauit, cùm precepit illos non eſſe Sanctos appellandos, ſed ſimpliciter nominari debere Apoſtolos, Quadraginta Martyres, Theodorum, Georgium, & alios ſimiliter.* Theoſterictus oratione funebri in S. Nicetam.

820. *Claudius Taurinenſis librum ſcripſit contra Sanctorum venerationem.* Ionas Aurelianenſis libro de cultu Imaginum.

1390. *Ioannes VVicleuus Sanctorum venerationi ſe oppoſuit.* Thomas VValdenſis Tomo 3. tit. 13.

1520. Martinus Lutherus ad Euangelium Dominic. 23. Trinitatis: *Et als falſa & impia confidentia in homines collocata damnum quoque illud in Chriſtianiſmum irrepſit, Sanctorum nempe cultus & veneratio. Vnde Chriſtiana Eccleſia maximum ſanè damnum, & tantùm non incomparabilem ruinā perpeſſa eſt. Quid enim Sanctorum cultus & veneratio aliud fuit, niſi diabolica res?*

Epiſtola ad Erphordienſes: *Non neceſſarium eſt Sanctos colere, ſed ſufficit Chriſtiano noſſe ſolum Chriſtum eſſe colendum. Quamquam ſit ſuperuacaneum Sanctos colere, non tamen eos putarim reſpuendos, qui Sanctos adhuc colunt.*

1550. *Ioannes Caluinus* lib. 1. Inſtit. cap. 11. §. 11. & cap. 12. §. 1. & 2. *non patitur vllum cultum exhiberi Sanctis, vel Angelis, vel hominibus defunctis, nec magnum, nec paruum.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

1. *Reg.* 2. *Verſ.* 30. Quicunque honorificauerit me, glorificabo eum.

Pſal. 111. 7. In memoria æterna erit iuſtus.

Prouerb. 10. 7. Memoria iuſti cum laudibus: & nomen impiorum putreſcet.

Eccleſiaſtici 44. 1. Laudemus viros glorioſos, & parentes noſtros in generatione ſua. 7. Omnes iſti in generationibus gentis ſuæ gloriam adepti ſunt, & in diebus ſuis habentur in laudibus.

Eccleſiaſtici 45. 1. Dilectus Deo & hominibus Moyſes, cuius memoria in benedictione eſt. Similem illum fecit in gloria Sanctorum, & magnificauit eum in timore inimicorum, & in verbis ſuis monſtra placauit.

Lucæ 1. 28. *Ait Angelus ad Mariam:* Benedicta tu in mulieribus, *&c. Ipſa Maria canit Verſ.* 48. Beatam me dicent omnes generationes.

Ioannis 12. 26. Si quis mihi miniſtrauerit, honorificabit eum Pater meus.

Rom. 2. 10. Gloria, & honor omni operanti bonum.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Conſtitut. Apoſt. lib. 5. cap. 7. De Martyribus verò præcipimus vobis, vt in omni honore ſint apud vos, vt apud nos fuerunt Iacobus Epiſcopus, & Condiaconus noſter Stephanus. Hos enim & Deus beatos fecit, & viri ſancti honorârunt, & fuerunt puri omnis delicti, neque ad peccatum flecti, neq; à virtute detorqueri potuerunt, quorū non ſunt dubiæ laudes. De quibus Dauid aiebat: *Precioſa in conſpectu Domini mors Sanctorum eius.* Et Salomon: *Memoria, inquit, iuſtorum cum laudibus.* (Pſal. 115.) (Prou. 10.)

Dionyſius Areopagita. 100.

Eccleſiaſtica Hierarchiæ cap. 3. Sed & illud quoque ſacratius intuere, quòd impoſitis ſacro altari venerabilibus ſignis, per quæ Chriſtus ſignatur ac ſumitur, adeſt protinus atque iocunctanter Sanctorum catalogus, coniunctionem eorum indiuiduam, vnionemque cum illo altiſſimam & ſacratiſſimam indicans.

Iuſtinus Martyr. 150.

Apologia 2. Sed & Deum Patrem, & eius Filium, qui venit, noſque hæc docuit, & aliorum ſequentium, ſimiliumq; bonorum Angelorum exercitum & ſpiritum propheticum colimus atque adoramus, verboq; & re ſeu veritate veneramur, idque omnibus qui diſcere volunt, vt docti inſtitutiq; ſumus, copioſè tradimus.

Eccleſia Smyrnenſis. 170.

Epiſtola de Polycarpi martyrio: Martyres vt diſcipulos & imitatores Domini propter incredibilem eorum beneuolentiam, quam in proprium Regem & Magiſtrum declarauerunt, meritò amplexamur.

Irenæus. 180.

Lib. 3. cap. 20. Et cùm hæc ita ſe habeant, ad tantam temeritatem progreſſi ſunt quidam, vt etiam Martyres ſpernant, & vituperent eos, qui propter Domini confeſſionem occiduntur, & ſuſtinent omnia à Domino prædicta, & ſecundùm hoc conantur veſtigia ſequi paſſionis Domini, paſſibiles Martyres facti, quos & concedimus ipſis Martyribus. Cùm enim inquiretur ſanguis eorum, & gloriam conſequentur, tunc à Chriſto confundentur omnes, qui inhonorauerūt eorum martyrium.

Origenes. 240.

Homilia 3. in diuerſos: Bene & ſecundùm voluntatem Dei Innocentum memoriam ſancti Patres celebrari mandauerunt ſempiternam in Eccleſijs, velut pro Domino morientium, velut pro Iudæis & gentibus crediturис, velut etiā pro ipſis parentibus.

Euſebius Alexandrinus. 260.

Homilia de Sanctis colendis: Ob hanc cauſam præcepit nobis Deus memorias Sanctorum celebrare, vt acceptis hymnis, & auditis laudibus benignum Deum exorent, vt preces noſtras caducas admittat.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

Vita Conſtantini lib. 4. c. 59. Hæc omnia dedicauit Imperator, vt Seruatoris noſtri Apoſtolorũ memoriæ apud omnes gentes æternitatem compararet.

De præparatione Euangelica lib. 13. cap. 7. Nos quotidie id factitamus. Nam veræ pietatis milites, vt Dei amiciſſimos honoramus.

Concilium Gangrenſe. 350.

Can. 20. Si quis arrogantia vtens, & Martyrum congregationes abhorrens, & ſacra, quæ in ijs celebrantur, & eorum memorias accuſet, anathema ſit.

Baſilius Magnus. 370.

Oratione in 40. Martyres: Quis modus, aut quę ſatietas Martyrum memoriam proſequendi erit, illi præſertim, qui eorum amore ac charitate magnoperè tenetur? Nam honor in bonos à cõſeruis collatus, beneuolentiæ ſignificationem apud cõmunem Dominũ habet. Palam enim eſt, quemadmodum is, qui generoſos homines ac fortes cum honore exceperit, in ſimili ſi fortè contingat occaſione, imitari nõ dedignabitur. Venerare igitur legitimè Martyres, vt egregię voluntatis tuę te teſtẽ adducas, ac demũ ſine perſecutione, ſine igne, ſine verberibus ac plagis, eodem cum illis pręmio dignus habearis. Nobis hodierna die non vnum propoſitum eſt celebrare, neq; duos, neq; decẽ, ſed quadraginta, &c. Quæ digna laus, quæ ſermonis copia poterit his adhiberi? Nõ enim linguę quadraginta ad proſequendum talium virorum virtutem ſat fuerint.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 370.

Catecheſi 5. Cùm hoc ſacrificiũ offerimus, poſtea facimus mentionem eorum, qui ante nos obdormierunt, primùm Patriarcharum, Apoſtolorum, Martyrum, vt Deus orationibus illorũ ſuſcipiat preces noſtras.

Ephræm. 370.

Sermone de Martyribus: Vos nempe verè beati & glorioſi eſtis, quos Angeli & homines pari conſenſu beatos prædicant.

Epiphanius. 380.

Hæreſi 79. Sancti ſunt in honore, quies ipſorum in gloria, perfectio ipſorum in beatitudine.

Hæreſi 80. Sit in honore Maria, Dñs adoretur.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Oratione in S. Theodorum Martyrem: Cui regum talis honor habetur? Quis ex ijs, qui ſupra modum inter homines excellere viſi ſunt, tali memoria celebratur? Quis Imperatorum adeò decantatus, & fama celebratus eſt, vt hic miles pauper, modò conſcriptus, & tyro; quem Paulus armauit, quem Angeli vnxerunt, quem Chriſtus coronauit? &c. Vt ſeruus fidelis Deum adoras, ad nos, qui te colimus & honoramus, accede.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 3. quæ eſt inuectiua prior in Iulianum: Iam ſumptuoſiſſimis quoq; Martyrum monumentis, & votiuorum donorum munificentijs, omnibusque alijs rebus, quibus diuinus timor inſignitur, ſapientiæ ſtudium Chriſtiq; amorem declarabãt, &c. Iulianus, vt alia, ita eum quoque, quo Martyres affici ſolent, honorem athletis inuidebat.

Oratione 6. quæ eſt ad Gregorium Nyſſenum, cùm poſtridie illius diei, quo Epiſcopus creatus fuerat, veniſſet. Si ad hunc modum coimus, aut confluimus, reuera feſtũ hunc diem, vt Chriſto gratum eſt, celebramus: reuera Martyres honore afficimus, aut afficiemus: reuera triumphalem choream agimus.

Oratione 18. quæ eſt oratio in laudem Cypriani Martyris: Cyprianus ferè nos effugit, (ò ingens damnum!) idq; vos paſſi eſtis, qui cum omnium maximè ſuſpiciris, annuiſq; honoribus feſtiſq; celebratis, &c. Martyrum honoribus oblector, pugilum cruoribus exulto, atq; aliorum quidem certamina & victorię ſunt, coronæ autem meæ. Atq; omniũ quidem Martyrum memoria celebranda eſt, omnibus & linguę, & aures, & mentes promptè aperiendæ, vt de eorum laudibus libenter aliquid dicamus, & audiamus, omniaq; alia eorum certaminibus inferiora eſſe cenſeamus.

Orat. 22. quæ eſt in laudem Machabæorum: Machabęi quamuis apud multos non honorentur, quia nõ poſt Chriſtum decertârunt: digni tamen ſunt, qui ab omnibus honore afficiantur, quoniam pro legibus inſtitutiſq; patrijs fortẽ animũ præſtiterũt.

Orat. 48. quæ eſt oratio in laudem Martyrum: En oculis noſtris incredibile ſpectaculum proponitur, quod videre quidem ſæpe optauimus: præſtãtior autem voto erat hæc cupiditas. Rurſum hîc Martyrum honores multo iam antehac tẽporis ſpatio neglecti: rurſum ſacerdotum Dei concurſus: rurſum tripudia & ſpirituales celebritates.

Epiſtola 90. Tu & nobis vt aduerſa valetudine laborantibus curam & officium debes, & itẽ ſanctis Martyribus anniuerſariũ honorem debes, quem in Arianzis tuis 22. mẽſis Dathuſa die celebramus.

Epiſt. 95. Tendentem me ad vos omni ſtudio ac celeritate conuentus ille retinuit, quem illic in ſanctorum Martyrum honorem celebratis.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

De Iuuentino & Maximiano Martyribus: Martyres ſemper in eodem manent vigore, ſemper in eodẽ iuuentutis flore ſunt, ſemper ſuæ gloriæ fulgorem emittunt & radios. Quod ſcientes non aliter priſcos, aliter recentes colitis Sanctos, ſed eadem alacritate omnes.

Atticus Conſtantinopolitanus. 426.

Epiſtola ad Petrum & Aedeſium Diaconos: Scribimus vobis de ſancto Ioãne Chryſoſtomo, ſacris tabulis inſerto, de ſententia pręcipuè pijſſimorũ Principum, & omniũ deinde Orientalium Epiſcoporum, ipſorumq; adeò Occidẽtalium, vt memoria eius, propter communem orbis vniuerſi pacem celebretur.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Apud Damaſc. lib. 2. Parallelorum c. 7. Sanctorũ vrnas honoramus, ac velut in præclariſſimæ ipſorũ virtutis magnitudiniſq; animi pręmiũ, & mercedem nunq̃ intermorientem ipſis memoriam rependimus. Viros ſanctos fidem ſeruantes honore afficimus, & eos, qui fortitudinis dotibus, tamquã coronis quibuſdã, pręclarè redimiti ſunt, quiq; ad extremũ vſq; ſpiritũ dimicârũt, & pro Chriſti religione martyrium obierũt, & per pręclara facinora pietatis cauſa edita nomẽ ſuũ illuſtrârunt.

Lib. 6. cont. Iulianũ: Sanctos Martyres neq; Deos eſſe dicimus, neq; adorare conſueuimus: laudamus autẽ eos potius ſummis honoribus, quòd pro veritate ſtrenuè certârunt, & fidei ſinceritatẽ ſeruârunt, ita vt & ſuã animã contempſerint, & mortis terroribus valedicentes præualuerint in ſummis periculis, tantęq; fuerint fortitudinis, quaſi ſtatuas ſibi ſuæ vitæ excitaturi. Proinde non eſt indignũ, imò etiam neceſſarium, eos, qui tã claris operibus glorioſi ſunt, perpetuis honorari laudibus.

Sozomenus. 440.

Lib. 5. c. 18. Vbi verò Gallus, frater Iuliani, Cęſar à Conſtantio deſignatus, Antiochiæ ætatẽ degit, quoniã Chriſtianus erat, imprimis eos, qui pro religione Chriſtiana martyriũ obierant, colebat.

Theodoretus. 450.

Eccleſ. hiſtoria lib. 3. c. 14. de Iuuentino & Maximiano Martyribus: Iulianus Imp. cauſam, cur eos ſupplicio affeciſſet, non in veram pietatem, pro qua erãt è medio ſublati, ſed in petulantiam tranſtulit. Si-

quidem

quidē ros propterea mulctatos dixit,quòd ipſum contumeliſs vexârant. Atque iſta idcirco diuulgari mandauit,quòd veritatis athletis & nomen Martyrum,& honorem inuideret.

Lib.8.Græcarum affectionum: Quid igitur,viri Græci,qui defunctos tot numero homines appellatis Deos,aduerſus nos indignationem cōcipitis,cùm nullos quidem noſtrorum hominum referamus in Deos: quamquā debitos honores Martyribus perſoluamus, vt Dei teſtibus ſeruisq; amantiſſimis,&c.? Atqui nos,ô Græci homines,nec hoſtias Martyribus,nec libamina vlla deferimus,ſed vt ſanctos homines,Deiq; amiciſſimos honoramus. Tanto enim amore Creatorem Deum, generisq; humani vindicem proſecuti ſunt, vt amabile illis fuerit pro accepta ſemel religione iugulū percuſſori porrigere.

Iuſtinianus. 530.

Nouella 16. Si autem vnius Sanctorum meminerit,aut venerandorum Martyrum factorus eſt memoriam,&c.

Procopius Cæſareenſis. 540.

Oratione 1.de ædificijs Iuſtiniani: Iuſtinianus Diuis Priſco & Nicolao nouum templum extruxit:vbi iam Bizantini(vt plurimum) demorātur,diuerſanturque, publicos illos Diuos & opitulatores venerantes & obſtupeſcentes.

Oratione 2. Iuſtinianus Rex prouidentiā Reip. adminiſtrandæ perſcrutans, & imprimis Diuos colens Coſmam & Damianum: quorum corpora propè vſque ad mea tempora requieſcunt.

Euagrius. 590.

Lib.1.c.16. Deus optimus maximus animū Theodoſij impulit, vt diuinum Martyrem Ignatium maioribus afficeret honoribus, & templum iam olim dæmonibus dedicatum Ignatio victori & Martyri conſecraret.

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

Serm.de Cyra & Ioanne: Venerentur alij aliter Sāctos hos,diuerſimodè eorum dona magnificātes, benefactaq; multifariam prædicantes: hi quidem excelſorū templorū erectionibus, illi verò variorum vnionum ornatibus: alij gemmarū & auri contextibus,alij præclaro pictorum artificio, alij aureis argenteisq; donarijs,alij ſericis bōbicinisq; texturis,& (vt vnō dicam verbo) omnes in Martyrum honorem,pro cuiuslibet opibus & voluntate, inuicem vincere contendant, quò affectionē erga Sanctos hos oſtendant,referantq; pro corruptibilibus immarceſcentia,pro temporarijs ea quæ finem nō habent præmia: talibus enim donis admirandi iſti ſuos amatores rurſum afficere ſolent.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib.4.c.16. Sanctis, vt Chriſti amicis,& Dei filijs atq; hæredibus honor haberi debet, quemadmodum inquis Theologus & Euāgeliſta
Ioan. 1. Ioannes: *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatē filios Dei fieri,*&c. Ecquid igitur cauſæ eſſe poteſt,quin eos honore complectamur, qui Dei ſerui,& amici, ac filij appellati ſunt? Etenim is honor,qui probis conſeruis habetur,beneuoli erga communem Dominū animi argumentū eſt, &c. An non honorādi, qui totius humani generis patronos ſe profitentur, ac Deo noſtri cauſa ſupplicant? Honorandi certè,& quidem ita, vt in eorum nomine templa Deo extruamus,dona offeramus, eorum memoriam colamus, atque in ea ſpiritualiter oblectemur.

Pſeudoſynodus Conſtantinopolitana. 780.

Act.6.defin.17 Si quis nō cōfitetur Sāctos venerādos eſſe coram Deo & anima & corpore anathema ſit.

Synodus Nicæna Secunda. 790

Actio 3. Apoſtolicas Eccleſiæ traditiones,quibus veneratio culturaq; Sanctorū docetur, recipimus ac veneramur. Eos aūt vt miniſtros,& amicos, & filios Dei exiſtentes honoramus: Honor enim,qui conſeruis idem ſentientibus inuicem exhibetur, indicium eſt beneuolentiæ erga Dominum. Sunt enim promptuaria Dei,& pura Chriſti habitacula,Spiritusque ſancti immaculata ſpecula.

Elias Cretenſis. 790.

In oratione 3.Nazianzeni: Quibus de cauſis ſancti illi Martyres & magnificis honoribus afficiuntur, & publica feſta in eorum honorem celebrantur.

Theoſterictus. 820.

Oratione funebri in S.Nicetam: Conſtantinus Leonis filius,malæ radicis malum germen, ſanctos Martyres,quantum in ipſo fuit,honore priuauit, cùm præciperet, illos non eſſe appellandos Sanctos, ſed ſimpliciter nominari Apoſtolos, quadraginta Martyres,Theodorū,& alios ſimiliter.

Michael Syngelus. 830.

In Dionyſia Areopagita: Eos,qui in ſacram ac venerandam hanc tuā celebritatem, & optatiſſimam memoriam celebres conuentus agunt,laudantes, ac martyrium præmio digniſſimum honorantes aſpicere velis, &c.

Procopius Chartophylax. 900.

Laudatione in S.Marcum Euangeliſtam: Alexandria Marcum vt Euangeliſtam, vt Martyrem magno præconio extollit, & hymnos eius appellationibus congruentes concelebrat. Videt hunc in monumento poſitū,licet in ſupernis regionibus eius anima verſetur & exultet. Eius pulueris theſauro locupletata, funebres cantus ipſi Apoſtolo pronuntiat, & tamquam cum viuente aliquo, & in ſpiritu verſante colloquitur, & gratijs per illum ipſum cōceſſis oblectatur: & pro illis honoribus, quos Apoſtolo congruentes velut dona quædam offert,maiora beneficia viciſſim recipit.

Simeon Metaphraſtes. 950.

De SS. Codrato, Cypriano, &c. Æquum eſt igitur fratres, vt conſiderantes præſentia ſic à Chriſto diſponi & gubernari, vt perpetuò nobis afferant vtilitatem,eos,qui lege diuina ipſi cōſecrati ſunt, quiq; ſe cæteris hominibus præſtantiores exhibuerunt, & Chriſti ærumnas delicijs prætulerunt, meritis laudibus celebremus, eosque ad maiora contendentes ſtudeamus imitari.

Conſtantinus Harmenopulus. 1250.

De hæreticorum opinionibus: Maſſiliani Deiparam nullo dignantur honore, neque Præcurſorem ac Baptiſtam Ioannem, neque Sanctos, Martyribus exceptis.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Lib.14.cap.44. Sed id prouidētiæ diuinæ fuit, vt ſimul & Martyrū potentia manifeſta fieret, & ſacræ eorum Reliquiæ longè ab idolorum nidore abeſſent, & ſacro loco repoſitæ,debito,pro eo atque conuenit,honorentur delubro.

Ioannes Cantacuzenus. 1360.

Apologia 3. Chriſti Martyr Georgius à nobis Chriſtianis colitur, quem etiam ipſi Muſalmani in honore habent.

Zaga Zabo Epiſc. Æthiops. 1530.

In confeſſione fidei Æthiopica: Credo ſanctos Prophetas & Apoſtolos, Martyres & Cōfeſſores veros Chriſti imitatores fuiſſe, quos cum ſanctiſſimis Dei Angelis veneror,& honoro: pariq; modo etiam oēs illorum ſectatores cōplector & deoſculor.

Hieremias Conſtantinopolitanus. 1580.

Reſponſ.2.cap.de Sanctorum inuocatione: Honorandi ſunt Sancti,tamquam amici Dei,tamquam filij &

hęredes, &c. Chriſtum verum Deum noſtrum, & Sanctos eius, verbis, picturis, ſacrificiis, templis, imaginibus, honorantes: illum quidem vt Deum & Dominum venerantes; hos autem propter illum, vt germanos famulos, ſchetica illa adoratione afficientes: latreuticè verò neminem præter ſolum Deum adorantes.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Cyprianus. 250.

Lib 4. epiſt 5. *Epiſt.34.* Laurentius & Ignatius palmas à Domino & coronas illuſtri paſſione meruerunt: Sacrificia pro iis ſemper, vt meminiſtis, offerimus, quoties Martyrum paſſiones & dies anniuerſaria commemoratione celebramus.

Concilium Carthaginenſe Primum. 350.

Cap.2. Martyrum dignitatem nemo profanus infamet. At ſi quis ad iniuriam Martyrum, claritati eorum adiungat infamiam, placet eos, ſi laici ſint, ad pœnitentiã redigi: ſi aũt ſunt clerici, poſt cõmonitionẽ, & poſt cognitionẽ honore priuari.

Ambroſius. 370.

Serm.6. Igitur fratres quotieſcunq; Martyrũ memoriam celebramus, pretermiſſis omnibus ſeculi actibus, ſine aliqua dubitatione concurrere debemus, & reddere illis honorificentiã, qui nobis ſalutẽ profuſione ſanguinis ſui pepererunt: qui tam ſacrata hoſtia pro noſtra propitiatione Domino ſunt oblati; preſertim cùm dicat ad Sãctos
Lucæ 10. ſuos omnipotens Deus: *Qui vos honorat, me honorat: qui vos ſpernit, me ſpernit.* Quiſquis ergo honorat Martyres, honorat Chriſtum: & qui ſpernit Martyres, ſpernit & Dominum.

Ser.93.de Nazario & Celſo: Honoro in carne Martyris exceptas in Chriſti nomine cicatrices: honoro virtutis memoriã perennitate virtutis: honoro in cineribus ſemina ęternitatis: honoro corpus, quod mihi Dñm meũ oſtendit diligere, quod me propter Dominum docuit mortem non timere.

Prudentius. 380.

Hymno 11. de S. Hippolyto:

Si bene commemini, colit hunc pulcherrima Roma
Idibus Auguſti menſis, vt ipſa vocat.
Crede ſalutigeros feret hic venerantibus ortus,
Lucis honoratæ præmia reſtituens.

Hieronymus. 390.

Epiſt.53.ad Riparium: Honoramus Martyrũ Reliquias, vt eum, cuius ſunt Martyres adoremus: honoramus ſeruos, vt honor ſeruorum redundet ad
Matt. 10 Dominum, qui ait: *Qui vos ſuſcipit, me ſuſcipit.*

Ad cap.3.Sophoniæ: Quos alios poſſumus intelligere filios Eccleſiæ nominatos, niſi Apoſtolos? Vide mihi Petrum, & Paulum, & Matthęũ, & Ioannẽ, & conſidera hoc, quod ad Abrahã repromiſſum eſt:
Geneſ.12. *Magnificabo nomen tuum in opere perpetratũ.* Quotidie nominatur in Eccleſia, quotidie magnificatur nomẽ eorum: nõ quòd ipſis proſit à nobis in Eccleſia nominari, ſed ꝙ nos magnificantes nomẽ eorum, & quę ſcripſerunt lectitãtes, conſequamur ſalutẽ.

Gaudentius. 400.

Tract. de Machabæis: Si quis veſtrûm, fratres dilectiſſimi, fortaſſe miratur, Iudæos viros, ſupplicia pro legis pręcepto perpeſſos, nũc à Chriſtiana plebe inter Sanctos Martyres honorari: is profectò, ſi omnem ſanctæ religionis cauſam rationemq; ſus cognouerit, intelliget probabili ac ſummo iudicio id fuiſſe à noſtris maioribus conſtitutum.

Auguſtinus. 400.

Libro 20.contra Fauſtum Manichæũ cap.21. Populus Chriſtianus memorias Martyrum religioſa ſolẽnitate cõcelebrat, & ad excitãdam imitationem, & vt meritis eorum conſocietur, atque orationibus adiuuetur: ita tamen, vt nulli Martyrum, ſed ipſi Deo Martyrum ſacrificemus, quamuis in memorias Martyrum conſtituamus altaria. Quis enim Antiſtitum, in locis Sanctorum corporũ aſſiſtens altari, aliquãdo dixit: Offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane; ſed quod offertur, offertur Deo, qui Martyres coronauit, apud memorias eorũ, quos coronauit. Colimus ergo Martyres eo cultu dilectionis, & ſocietatis, quo & in hac vita coluntur ſancti homines Dei, quorum cor ad talem pro Euangelica veritate paſſionem paratũ eſſe ſentimus. Sed illos tanto deuotius, quanto ſecurius poſt certamina ſuperata, quanto etiam fidentiore laude prædicamus, iam in vita feliciore victores, quàm in iſta adhuc vſq; pugnãtes. At verò illo cultu, quæ Gręcè latria dicitur, Latinè vno verbo dici non poteſt, cùm ſit quædam propriè diuinitati debita ſeruitus, nec colimus, nec colendum docemus, niſi vnum Deum.

Epiſt.44. Oſtẽdatur mihi Romæ in honore tanto templum Romuli, in quanto ibi oſtendo memoriam Petri: In Petro quis honoratur, niſi Chriſtus defunctus pro omnibus?

De ciuit. Dei lib.8.c.27. Honoramus ſanè memorias Martyrum, ſanctorum hominũ Dei, qui vſq; ad mortem ſuorum corporum pro veritate certârunt, vt innoteſceret vera religio, falſis religionibus fictiſq; conuictis. Quis autem audiuit aliquando fidelium, ſtantem ad altare, etiam ſuper ſanctum corpus Martyris, ad Dei honorem cultumq; conſtructum dicere in precibus: Offero tibi ſacrificium Petre, vel Paule, vel Cypriane, cùm apud eorũ memorias offeratur Deo, qui eos & homines, & Martyres fecit, & ſanctis ſuis Angelis cęleſti honore ſociauit: vt ea celebritate & Deo vero de illorũ victoriis gratias agamus, & nos ad imitationem talium coronarum atque palmarum eodem inuocato in auxilium, ex eorum memoriæ renouatione adhortemur?

Paulinus Nolanus. 410.

Natali 8. S. Felicis:

Cuius honore Deus gaudet, quia Martyr honorem
Contempſit proprium.

Seuerus Sulpitius. 410.

Epiſt. ad Baſſulã: Martino diuinis plauditur pſalmis: Martinus hymnis cæleſtibus honoratur.

Maximus Taurinenſis. 430.

In Natali Petri & Pauli: Glorioſiſſimos Chriſtianę fidei Principes annuis ſolennitatibus honorãtes, ipſum Dominum ac Deum noſtrũ, qui huius auctor eſt fidei, debita religione veneramur: Apoſtoli namque Latino ſermone dicuntur miſſi. Qui ergo honorant miſſos, manifeſtũ eſt eos honorare mittentem. Quoniã dignitas, quæ defertur miniſtris, illi ſine dubio, cuius miniſtri ſunt, exhibetur, vt ait ipſe Saluator ad diſcipulos ſuos: *Qui vos audit, me audit: qui vos recipit, me recipit.* Luc.10. Matt.10.

In Natali SS. Octauii, Aduentitii, & Solutoris Martyrum: Cuncti Martyres deuotiſſimè percolẽdi ſunt, ſed ſpecialiter ii venerãdi ſunt à nobis, quorũ Reliquias poſſidemus.

Leo Primus. 450.

Serm. de S. Vincentio c.1. Cunctorum licet glorioſas Martyrũ paſſiones, quos diſtincta regionibus loca meruerunt, vna fides faciat omnibus indiſcreto honore venerabiles: propriam tamẽ ſibi in hoc venerationis obſequio illi vindicãt dignitatem, qui Eccleſiam Dei & documentis præ cæteris erexerunt, & patrociniis adiuuerunt: inter quos iuſtè beatum Leuitam Vincentium celebramus.

Eucherius Lugdunenſis. 450.

Homil.3.in Natali Apoſtol. Conſiderate fratres mei

quanta

quanta deuotione ſanctos Apoſtolos honorare debeamus, quos ipſe Dominus iam non ſeruos, ſed amicos vocat.

In Natali S.Geneſij: Vnde meritò populi in proſperis colunt Geneſium, quem præſentem in periculis cognonerunt.

Antoninus Conſtantinienſis. 470.

Epiſtola ad Arcadium: Iam in ſtadio es, calca fortiter, ne timeas, nihil paueas, nihil penitus pertimeſcas: quia omnis pro te Eccleſia deprecatur, vt vincas; expectat te Eccleſia Martyrem ſuum, vt honorificet, ſicut Stephanum ſuum.

Victor Vticenſis. 480.

De perſecutione Vandalica lib.1. Quem cùm Theodoricus regis filius, qui eius dominus erat, pœnis nō valentibus capite truncari iuſſiſſet, à ſuo prohibetur Iucundo presbytero, dicenti ſibi: Poteris eum diuerſis afflictionibus interficere. Nam ſi gladio peremeris, incipient Romani Martyrem prædicare. Tūc Theodoricus in Bizacenam prouinciam ad fodiendas eum condemnat ſcrobes.

Lib.3. Segregantur duodecim illi pueri corpore, non ſpiritu à grege Sanctorum, qui timentes præcipitium, cum ſuſpirijs lachrymarum ne diuellerentur conſtringebant manibus genua ſociorū, &c. Quos interfectos nunc Carthago miro colit affectu, & quaſi duodecim Apoſtolorum chorum conſpicit puerorum.

Gelaſius. 490.

Decreto de Apocryphis Scripturis: Nos cum prædicta Eccleſia omnes Martyres, & eorum glorioſos agones, qui Deo magis, quàm hominibus noti ſunt, omni deuotione veneramur.

Gregorius Turonenſis. 570.

Libro 4. vitæ S. Martini: Cùm ſæpe videamus virtutum inſignia prodire de tumulis Beatorum, nō immeritò commouemur debitam ijs reuerentiam impendere.

Fortunatus. 580.

Lib.1. vitæ S. Martini:

Vir tranſcripte potens æterna in ſecula ciuis,
Signifer arma crucis fers nobilitata triumphis,
Dulcis, adorande, & mihi pectore, voce colende,
Cuius proſaicum cecinit prius acta Seuerus.

Gregorius Magnus. 590.

Lib.3. Dialogorum cap.24. Qua in re quid beatus Apoſtolus Petrus ſeruientibus ſibi voluit, niſi præſentia ſui reſpectus oſtendere, quia quicquid pro eius veneratione agerent, ipſe hoc pro mercede retributionis ſine intermiſſione ſemper videret?

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De Officijs Eccleſiaſticis lib.1. cap.34. Honorandi ſunt Martyres propter imitationem, nō adorandi propter religionem: honorandi charitate, non ſeruitute.

Hildephonſus Toletanus. 660.

Sermone 1. de Aſſumptione Mariæ: Imitamini Matrem Virginem, & Sanctos omnes, quos laudatis: quoniam non tantum illis noſtra prodeſt laudatio, quantum nobis eorum imitatio. Verè laudare Deum & Sanctos in ipſum iam opus virtutis eſt, dum proficit mens, & accenditur igne diuini amoris, ſolidaturque fundamento veræ humilitatis.

Adrianus Primus. 780.

Epiſtola ad Conſtantinum & Irenem AA. Omnes Principes, etiamſi peſſimi ſint peccatores, adoramus, & libēter ſalutamus: quid vetat igitur, quò minus non liceat & Sanctos Dei miniſtros venerari, & in memoriam eorum imagines ſtatuere, & erigere, ne in obliuionem perpetuam veniant?

Ludouicus Primus. 840.

Epiſtola ad Hilduinum Abbatem: Prædeceſſores noſtri gloriam huius eximij teſtis (*Dionyſij*) & amici Dei non inaniter coluerunt, qui dum eius ſacras exuuias in terris ob honorem & amorem Chriſti opibus, quibus poterant, honorauerunt, per eius preces digniſſimas honoris priuilegio potiri, & in terrenis, & in cæleſtibus meruerunt.

VVitichindus. 950.

De geſtis Saxonum lib.1. Colito hunc tantum patronum (*S. Vitum*) quo adueniente Saxonia è ſerua facta eſt libera, ex tributaria multarum gentium domina.

Notgerus. 980.

In vita S.Landoaldi: Manſit honos, & cultus, & reuerentia circa Sanctorum corpora, quoadusque effera gens Nortmannorum ſedibus ſuis non cōtenta totam penè Galliam perturbauit, & timore eruptionis eorum, ne Sanctorum violarētur buſta, iterum terræ ſunt mandata, &c.

Petrus Damianus. 1050.

Sermone de S. Nicolao: Nicolaus iſte meus, imò veſter, electus ab vtero, ſanctus à puero, iuuenum gloria, reuerentia ſenum, ſacerdotū honor, ſplendor Pontificum, conuentum veſtrum ſua lætificat feſtiuitate. Hic eſt Nicolaus, cuius miracula per totam mundi latitudinem diffunduntur, quē laudat orbis terræ, & qui habitant in eo.

Berngoſius. 1100.

Sermone in dedicatione Eccleſiæ: Quicquid laudis & honoris militibus regis impenditur, totum ad gloriā regis, cuius ſceptro milites inſigniti ſunt, titulatur. Nec dubium, quin eos ſemper habeamus patrocinantes in cælis, quorum celebritates piæ deuotionis ſtudio gerimus in terris. Si enim noſter ſpiritus, necdum carnis materia exutus, & tamen dilectionis geminæ feruore interdum ad aſtra libratus, preces Domino pro ſuis dilectoribus nititur effundere, vtique præſtantius credendum eſt, Sanctorum animas, ſummæ dilectionis plenitudine feruidas, ſuis in ſolennitatibus, ad ſui corporis pignora fouentes deſcendere, ſuorumque pro ſalute fidelium intercedere, ac debitæ retributionis donatiuum ſuis veneratoribus impendere. Habētes igitur eximia huius ſpei pignora, ſcilicet ipſorum beatorum ſpirituum exuuias, dignis honoribus Sanctorum præconia celebremus: amplius autem feſtiua eorum gaudia debitis laudibus extollamus, quorum cineres & oſſa in ſuo ſinu largius refouet hæc noſtra ſpecialis Eccleſia.

Odo Cameracenſis. 1110.

In expoſitione Canonis: *Et memoriam venerantes.*) Aliter Deo gratum non offerimus ſacrificium, aliter Deo vtiliter vota non ſoluimus, niſi memoriam Sanctorum veneremur. Qui enim membra Chriſti non honorat, nec Chriſtum, qui caput eſt, honorare poteſt Et qui non honorat Filium, non honorat illum, qui miſit illum. Honoremus ergo caput in membris, Deum in Sanctis ſuis, vt eorū meritis precibusque in omnibus protectionis diuinæ muniamur auxilio. *Imprimis glorioſæ.*) In veneratione Sanctorum hæc ratio cuſtodienda eſt, vt primùm, & ſuper oēs beata Dei Genitrix honoretur, ſecundò Apoſtoli, tertiò ſancti Martyres, inde alij Sancti omnes.

Bernardus. 1130.

Sermone 5. de Feſto omnium Sanctorum: Ad quid Sanctis laus noſtra? ad quid glorificatio noſtra? ad quid noſtra hæc ipſa ſolennitas? Quò eis terrenos honores, quos iuxta veracem Filij promiſſionem honorificat Pater cæleſtis? quò eis præconia noſtra? Pleni ſunt. Prorſus ita eſt dilectiſſimi,

bonorum noſtrorum Sancti non egent, nec quicq̃ eis noſtra deuotione præſtatur. Planè quòd eorũ memoriam veneramur, noſtra intereſt, non ipſorum. Vultis ſcire quantum intereſt noſtra? Ego in me (fateor) ex hac recordatione ſentio deſiderium vehemens inflammari, &c.

Otto Friſingenſis. 1160.

Lib.5. Chronicorum cap.18. Tempore Leonis Syri Imp. paſſa fuit virgo Chriſti Theodoſia, cuius vſque hodie maxima in vrbe regia manet memoria & veneratio.

Innocentius Tertius. 1200.

Sermone 3. in dedicatione templi: Sacra Scriptura duas ſpecies adorationis diſtinguit, latriam videlicet, & duliam. Latriam Creatori debemus impendere: duliam verò quibuſdam creaturis poſſumus exhibere.

Saxo Grammaticus. 1200.

Hiſtoria Danica lib.11. de S. Kanuto Rege: Sacra eius oppidulo orta toto pene terrarum orbe fulſerũt: cultusq; ipſius primùm à ciuibus exceptus, paulatim in commune prorepſit.

Guilhelmus Aluernus Pariſienſis. 1230.

Libro de Legibus cap.24. Si quis dicat, quia nos Chriſtiani templa ædificamus non Dijs, ſed hominibus, Sanctis ſcilicet, & quia facta iis ſtatuimus, videlicet feſta, ſacrasq; cantiones & lectiones, quemadmodum & contra religionem Chriſtianam dixerat Fauſtus hæreticus: quia Chriſtiani idola in Martyres, ſacrificia in agapas conuerterunt: Reſpondemus: quia non templa Sanctis, vel Martyribus, vel alijs; ſed Deo altiſſimo ædificamus, & quicquid honoris Sanctis impendimus, vt Dei amicis, & vt Dei ſeruis, & propter ipſum Deum ſolum hoc facimus.

Alexander Aleſius. 1240.

Part.3. q.30. m.3. art.2. §.4. Duplex eſt ſeruitus. Eſt enim ſeruitus obnoxietatis: & hæc debetur Deo: eò quòd eſt principium noſtri eſſe. Eſt etiam ſeruitus reuerentiæ: & hæc debetur Sanctis: quia ipſi ſunt noſtri ductores, vel per doctrinam, ſicut prælati; vel per interceſſionem, vel per adminiſtrationem.

Bonauentura. 1260.

De præparatione ad Miſſam cap.10. Alije quoq; Sanctis exhibetur honor & deuotio, quæ dicitur dulia, quæ non eſt cultus, nec adoratio, ſed ſubrogatio & inuocatio, vt ſint apud Deum aduocati pro nobis: & omnis reuerentia, quæ eis impenditur, propter Deum, cui coniuncti ſunt, exhibetur. Deus autem debet à nobis in immẽſum timeri, & honorari, & amari.

Ludolphus Saxo Carthuſianus. 1330.

Vita Chriſti parte 1. cap.6. Igitur dilectiſſimi hos ſummos Dei amicos (*Ioannem Baptiſtam & Ioannem Euangeliſtam*) inter choros Angelorum rutilantes, deuotis laudibus honoremus, & oratiões ad thronum gratiæ mittamus, vt miſericordiam conſequamur, & gratiam in auxilio opportuno inueniamus.

Ioannes Gerſon. 1420.

Sermone in Feſto D. Antonij: Erubeſcant, qui laudibus tuis, ô glorioſiſſime & vſque ad vltimum terræ nominatiſſime Pater Antoni, non applaudũt, ſed detrahunt: qui miniſtros tuos vel non reuerenter ſuſcipiunt, vel irridentes abijciunt.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

Sermone in Solennitate omnium Sanctorum: Dominum itaque in Sanctis eius laudemus, quibus tam præcipua munera prærogauit. Propter ipſum quoque veneremur & Sanctos, quibus traditum eſt triumphale regnum, iudiciaria ſedes, Angelorum conſortium. Quomodo non veneremur illos, quos tanto Chriſtus ſublimauit honore? Illos planè venerantur Angeli, quanto magis & nos? Nos itaq; iuxta modulum paruitatis noſtræ honore congruo Sanctorum omnium ſolennia celebremus, vt qui ob temporis præſentis anguſtiam, eorumq; numeroſitatem, ſingulis non valemus ſpecialem cultum impendere, ſaltem vniuerſis perſoluere ſtudeamus eò alacrius, quòd ipſorũ multitudo nos prouocat. Magnificæ prorſus exultationis nobis materia miniſtratur, cùm rediuiua Sanctorum gloria celebranda proponitur.

Gabriel Biſlius. 1480.

In Canonem Miſſæ lect. 30. Semper veneranda eſt Sanctorum memoria. Et quamuis multis de cauſis commemorationem Sanctorum peragit Eccleſia, vna tamen ſufficit ad noſtrum propoſitum, quæ eſt, vt nos fragiles & mortales Sanctos immortales venerantes, ipſisquè nos commendantes, mereamur ipſorum meritis & precibus adiuuari, quatenus ad Deum planè glorificandum eorum ſocietati coniungamur.

ARTICVLVS DECIMVSTERTIVS.

TEMPLA ET BASILICAS IN HONOREM SANCTORVM CONSTRVERE, CONSECRARE, MAGNIFICE ORNARE, PIVM ET CHRISTIANVM ESSE.

Anno poſt natū Chriſtum.

NEGANT.

324. E*VSTACHIVS loca ſanctorum Martyrum & Baſilicas contemnens, in ædibus priuatis conuentus agebat.* Concilium Gangrenſe cap.5.6.20. Socrates lib.2. cap.25 Sozomenus lib.3. cap.13.

360. *Eunomiani Baſilicas Apoſtolorum & Martyrum non ingrediuntur.* Hieronymus contra Vigilantium cap.3. Gennadius Maſſil.cap.73.

700. *Conſtantinus Copronymus Sanctorum templa ſolo æquauit.* Suidas in hoc Conſtantino.

1520. Martinus Lutherus ad Euangelium Dominicæ I. Aduentus: *Bona opera appellant, quæ haudquaquam Deus præcepit, vt ſunt peregrinari ad excelſa illa Diuorum, ieiunare, in honorem Sanctorum extruere & ornare templa, &c. Ecquis enumeret abominandas illas abominationes, & ſpurciſſimas atque perniciosiſſimas impoſturas?*

Ad Euangelium in die Natiuitatis Mariæ: *Hic honor è medio ſublatus eſt, & in eius locum inſani boatus, & Sanctorum, qui in cælum ſubuecti ſunt, veneratio inducta eſt: hinc tot templa & altaria ſubſtructa ſunt. Hic Petro, hic Paulo ædes erecta eſt, vt omnes fere anguli Diuorum phanis pleni ſint. At cui vſui ipſis illa? His ſumptibus indotatis virginibus conſuli poterat, & alia maioris momenti opera patrari, &c.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Euſebius Cæſareenſis. 320.

Vita Conſtantini lib.4.cap.58. Vbi iam hæc peracta fuerunt omnia, Apoſtolorum templum in vrbe ſui cognomine, ad perpetuam illorum memoriā conſeruandam, ædificare cœpit.

Cap.59. Illud verò cùm in infinitam extruxiſſet altitudinem, lapidumque omnis generis ac cruſtarum varietate ab ipſo ſolo ad ſuperiorem contignationem colluſtraſſet, ſummo artificio factis laquearibus tectum intus complexus eſt, auroque vniuerſum contexit. Supra verò pro tegula inductum æs, à toto opere imbrium iniurias arcebat. Quod ipſum etiā multo auro fulgebat, ita vt longè contemplantibus, per reciprocatos ſolis radios incredibilis ſplendor offundi videretur. Interiorem ædis partem vndique in ambitū circumductam, reticulari opere ex ære & auro affabrè facto conueſtiuit. Ac templum quidem in hunc modum permagna Imperatoris & cura & ſtudio exornatum eſt. Hæc omnia dedicauit Imperator, vt Seruatoris noſtri Apoſtolorum memoriæ apud omnes gentes æternitatem compararet.

Cap.60. Atque hęc longo ante tempore cogitatione cùm depinxiſſet, Eccleſiā Apoſtolis dedicauit, quamplurimum vtilitatis illorum memoriam animæ ſuæ conciliaturam exiſtimans.

Concilium Gangrenſe. 324.

Can.20. Si quis per ſuperbiam, tamquam perfectum ſe exiſtimans, conuentus, qui per loca & Baſilicas Martyrum fiunt, accuſauerit, anathema ſit.

Baſilius Magnus. 370.

Homilia in Pſal.114. Iam inde abuſque nocte media, cùm hoc dicatum Martyribus templum ſubieritis, ipſorum Martyrū Deum hymnidicis laudibus placabilem vobis reddentes ac propitium, interim tamen non deſtitiſtis ad banc vſque diei horam noſtrum operiri ad vos aduentum.

Gregorius Nazianzenus. 370.

Oratione 3. quæ eſt inuectiua prior in Iulianum Imp. Martyribus (vt diximus) ambo (*Iulianus & frater*) laborabant, munificentiaque & liberalitate præclarè inter ſe contendebant, tum multarum manuum opera, tum impenſis ædem ſacram extruentes. Verùm quoniam non pari voluntate, animique inſtituto in hoc opus incumbebant, idcirco nec in eundem quoque finem labor vtrique progrediebatur. Etenim alterius, hoc eſt fratris natu maioris opus perficiebatur, atque ex ratione procedebat, Deo videlicet munus illud libenter admittente, velut Abelis ſacrificium, rectè & oblatum & diuiſum. Alterius autem munus non ſecus ac Caini ſacrificium Deus Martyrum repudiabat. Itaque ille quidē laborabat, ſed terra quod elaboratum fuerat excutiebat. Ille vehementius obnitebatur: hæc hominis ægra pietate præditi fundamēta capere detrectabat, tamquam terræmotum eum, quem ipſius ſcelus allaturum erat, clamās, ac per impiiſſimi hominis dedecus Martyres honore afficiens.

Carmine in ſomniū de Anaſtaſiæ templo, quod ipſe Conſtantinopoli fixit:

At ſummum decus ipſius ſunt maxima templa:
Templa ego quæ quondam, nunc alienus habet.
Inter quæ, quod quadruplici, crucibusq. notato
Eſt latere, eximiè fulget Apoſtolicum.
Aſt ob ea haud tantus cruciat mea pectora mœror,
Quantus ob ereptam vexat Anaſtaſiam.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 370.

Catecheſi 16. Scimus Spiritum ſanctum, qui locutus eſt per Prophetas, & in die Pentecoſtes deſcendit ſuper Apoſtolos in ſpecie ignearũ linguarum hic Hieroſolymis in ſuperiori Apoſtolorũ Eccleſia.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Hom. 28. ad populum Antiochenum: Non paruam vigilans habet diſciplinam, & aduertere volens etiam ex oratorijs ædibus. Propterea enim & ante Eccleſias, & Martyrum monumenta, pro foribus pauperes ſedent, vt nos ex huiuſmodi ſpectaculo multum capiamus vtilitatis. Conſidera namque, quòd nobis terrenas ingredientibus regias, nihil huiuſmodi cernere licet. Ad veras autem regias, Eccleſiam dico, & oratorias ædes, & Martyrum templa, dæmonibus preſſi, truncati, pauperes, ſenes, cæci, membra præferentes obtorta. Quid hoc tandem? vt tu docearis ex horũ ſpectaculo, &c.

Sozomenus. 440.

Lib. 6. cap. 18. Imperator cùm eſſet certior factus, illuſtrem eſſe Edeſſæ Eccleſiam, Diui Thomæ nomine nuncupatam, ad eam viſendam ſe contulit.

Lib. 7. cap. 5. Diuina vis manifeſtè hic apparebat tum per ſe, tum per ſomnium ſæpe multis, qui & morbis, & varijs rerum caſibus affligebantur, opem tulit. Creditum autẽ eſt hanc eſſe Mariam. In huius enim honorem templum extructũ conſpicitur.

Lib. 7. cap. 24. Theodoſius egreſſus Conſtantinopoli, cùm ad ſeptimum miliare perueniſſet, Deo preces nuncupauit, in Eccleſia illa, quam in honorem Ioannis Baptiſtæ conſtruxerat.

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib. 1. epiſt. 85. Quin in Martyrum quoque templis gratia ea, quæ Sanctorum quoque corporibus inſidet, dæmones excruciat.

Theodoretus. 450.

Libro 8. Græcarum affectionum: Martyrum templa conſpicua cernuntur, magnitudineq́ præſtantia, omni prætera ornatus genere variata, ſplendoremq́ quodammodo pulchritudinis ſuę latè fundentia. Neq́ verò hæc per annũ ſemel, aut bis, aut quinquies aduentamus, ſed in ijs ſæpenumerò dies feſtos peragimus, ſæpe diebus ſingulis eorum Martyrum Domino laudes hymnosq́ cantamus.

Theodorus Lector. 520.

Lib. 2. Sub Conſtantio Reliquię Andreæ & Lucę Conſtantinopolim venerunt, collocatæq́ ſunt in conſecrato magno ſanctorũ Apoſtolorũ templo.

Timotheus Alexandrinus. 540.

Narratione de Martyre Mena: Conſtantinus Imp. iuſſit quoq́ Eccleſias ædificari in nomine omniũ Sanctorum & glorioſorum Martyrum, qui propter verum Deum noſtrum fuêre Martyres, & cõfeſſi ſunt pulchram confeſſionem.

Cyrillus Eremita. 540.

In vita S. Euthymij: Beata Eudocia cùm quamplurima templa Deo ędificaſſet, iuſſit in quodam ea ijs templis, quæ erant ab ea ædificata, quod eſt ſacrum Petro principi Apoſtolorum, gratia alicuius vſus ciſternam fodere, &c. Primum quidẽ Stephani Protomartyris Chriſti templum, quod nondum erat plenè conſtructum, dedicat quintodecimo menſis Ianuarij.

Procopius Cæſareenſis. 550.

Oratione 1. de ædificijs Iuſtiniani: Dei Genitrici paſſim per Romanum imperium multas ædes Iuſtinianus conſecrauit, adeò planè magnificas & pręſtantes, tamq́ ingenti pecuniarum aceruo cõſtructas, vt ſi quis vnam duntaxat ędem conſpexerit, hoc ſolum opus ab ipſo elaboratum exiſtimabit, & in eo perficiendo omne regni ſui tempus conſeciſſe. Vnam profectò ædem Dei Genitrici extruxit ante vrbis mœnia, ſacratiſſimam planè & admodum auguſtam, &c. In eo vrbis loco, qui Secundus cognominatur, decoram planè & auguſtam ædem conſtruxit Diuæ Annæ, quam fuiſſe quidam opinantur matrem Dei Genitricis. Non multo ſupra in extremo ciuitatis itinere Zoę Martyri venerandam admodum ædem extruxit. Michaëlis Archangeli templum, quod in Byzantio reperit breue admodum & tenebricoſum, minimeq́ dignum Archangelo, à patricio viro olim erectum, in eam formam, qua nunc apparet, tranſtulit. Diuis Petro & Paulo templũ iuxta regiam aulam extruit: Deinde aliud templum, huic ex obliquo finitimũ, illuſtribus Diuis Sergio & Baccho collocauit. Inter hæc duo templa neutrum altero eſt neq́ excellentius, neq́ inferius, ſiue elegantiam, ſiue magnitudinem, ſiue aliud quippiam exiſtimabis. Verumq́ fulgore lapillorum ſolem vincit: auri copia vndiq́ ſatiat, & exornat ſimulachris. Tanta eſt horum templorum magnificentia, vt non ſolùm totius vrbis, ſed ipſarum etiam regiarum pręcipuum ornamentum eſſe videantur.

Oratione 5. Ante Epheſum olim indigenæ Ioanni Apoſtolo templum erexerunt. Hoc templum exile planè, & anguſtum, & diuturnitate temporis collapſum, ad ſolum vſq́ Iuſtinianus rex diruit, & in tantam amplitudinem atq́ elegantiam inſtaurauit, vt iam prorſus æmulum ſit ac ſimillimum illi tẽplo, quod in regia vrbe omnibus Apoſtolis dedicauit.

Apud Euagrium lib. 4. c. 16. Cyprianum virum ſanctiſſimũ Carthaginenſes ad vnum omnes imprimis colũt, cui templum planè memorabile extra vrbem ad littos maris extruxerũt: eumq́ cũ alijs pietatis officijs venerantur, tum feſtum diem, quẽ Cypriana vocãt, quotannis celebrant. Atq́ nautę tempeſtatem, quæ ſolet incidere, quo tempore Libyes hoc feſtum celebrandum ſtatuebant, huius nomine nuncupare ſolent.

Anaſtaſius Synaites. 580.

Apud Damaſcenũ oratione 3. de imaginibus: Quatuor paſſuum millibus Damaſco diſtat locus, qui Carſatas dicitur. Quo in loco S. Theodori templũ eſt. In hoc templum ingreſſi Saraceni omnibus illud ſordibus, & immunditijs fœdauerunt.

Euagrius. 600.

Lib. 1. c. 16. Deus optimus maximus animũ Theodoſij impulit, vt diuinum Martyrem Ignatium maioribus afficeret honoribus, & templum iam olim dæmonibus dedicatum Ignatio victori & Martyri conſecraret. Itaq́ quod olim Fortunę dicatum fuit, iam ſacrum ſanctuariũ, & templum auguſtum, ad Ignatij memoriam celebrãdam, factum eſt.

Lib. 2. cap. 3. Itaq́ congregantur Epiſcopi in ſacro Euphemiæ Martyria templo, quod Chalcedoni vrbi Bithyniæ locatum eſt. Abeſt autem hoc templum à Boſphoro amplius duobus ſtadijs, ſitũ in loco quodam amœno.

Lib. 5. c. 21. Signa quoq́ diuinitùs oſtentata antegreſſa ſunt, quæ Mauricium Imperatorẽ fore prędignificârũt. Nam ad multã noctẽ ei intra ſanctuarium templi ſanctæ & caſtiſſimæ Virgini & Deiparæ Mariæ dedicati, quod quidem ab Antiochenis templum Iuſtiniani nuncupatur, thus incenſum offerenti aulæum ſacræ menſæ igne conflagrare viſum eſt, adeò vt ingens admiratio ac ſtupor illum inceſſerit, viſionemq́ magnopere extimuerit.

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

Oratione 5. in Chriſti Natalitia: Quare intra ciuitatis huius portas concluſi, nec non in diuino hoc

Dei

Dei Genitricis templo conſtituti, feſtum hunc diem, anniuerſariamq; ſolennitatem, non citra triſtitiam obimus, publiceq; celebramus.

Germanus Conſtantinopolitanus. 720.

Encomio in adorationem veneranda Zona Deipara c.2. Si Maria appellata eſt ciuitas animata regis Chriſti, meritò illius quoq; templum ſanctiſſimum, cuius dedicationem hodie celebramus, & eſt, & nominatur ciuitas glorioſa.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxa fidei lib.4.cap.16. Honorandi certè ſunt Sancti, & quidem ita, vt in eorũ nomine templa Deo extruamus, dona offeramus, eorũq; memoriã colamus, atq; in ea ſpiritualiter oblectemur.

Synodus Nicæna Secunda. 790.

Act.6. A temporibus Conſtantini Magni Chriſtianorum cœtus templa conſtruxerunt, partim Chriſti nominis gratia, partim ſanctorum Martyrum cauſa.

Theophanes Presbyter. 830.

Oratione de S.Nicephoro Patriarcha: Tunc ſacer ciuitatis Antiſtes cum ſacerdotibus & monachis, vniuerſoq; populo Sancti Theodori templum accedit, in quo gratia plenæ Reliquiæ tacebant.

Ignatius Monachus. 830.

In vita S.Taraſij Patriarcha Conſtant. Sepelitur inclytum corpus ſanctorum virorum manibus in venerando templo omnium Martyrum, qui pro Chriſto ſanguinem effuderunt.

Simeon Metaphraſtes. 950.

Vita S.Georgij Martyris Armenia cap.31. Deo & eius Martyribus templa ædificabant, & ea extrinſecus cingebant parietibus, & eis opes, pretioſas veſtes, poſſeſſioneſq;, & theſauros dedicabant.

Vita S.Vari Martyris cap.11. Cùm autem finitum eſſet templum, idq; ſtaret extructum in honorem Martyris, conuocat Epiſcopos & presbyteros, ad templi conſecrationem.

Vita S.Febronia cap.14. Eius verò vrbis Epiſcopus, cùm templum valde inſigne & pulchrum Febroniæ Martyri erigere cœpiſſet, per totos ſex annos opus compleuit.

Suidas. 970.

In Conſtantino Copronymo: Venerem colebat, & humanas hoſtias immolabat vltra vrbem, vbi S. Mauræ æde deſtructa, & in carnificinam mutata, Mauram locum illum dixit, in quo ſacra illa peragebat, & pueros mactabat.

Conſtantinus Porphyrogoneta. 990.

De agminibus militaribus Themate 3. Coloſſis, quæ nunc Chonæ dicuntur, viſitur celeberrimum templum Michaelis Archangeli.

Euthymius. 1080.

Oratione de faſcijs & Zonis Deipara cap.16. Dedicatur hodie templum Dei Matris, quod eſt pulcherrimum, & luminoſiſſimum, & cælo poteſt æquiparari: hodie dedicatur templum maximè benedictæ Dei Filiæ, in quo Angelorum exercitus aſſiduè miniſtrant, & circa ſemper ſplendentem capſam cum timore aſtiſtunt.

Ioannes Zonaras. 1100.

In Iuſtiniano: Cõdidit Theodora Imperatrix celebrem illam ſanctorum Apoſtolorum ędem Fuerat quidem prius quoq; ibi ædes eorundẽ, à Conſtantino ædificata, non tamen huic ſimilis, ſed ea & magnitudine, & pulchritudine multo inferior.

In Iſaacio Comneno. Reuerſus in magnam vrbem, ad grates ob ſalutem acceptam Deo perſoluẽdas, intra regiam D. Theclæ Protomartyris ædem ille quidem condidit: quòd eo die, quo illius memoria celebratur, illud periculum effugerat.

Conſtantinus Manaſſes. 1140.

In Annalibus de Iuſtiniano: Erat Iuſtiniano Theodora matrimonio iuncta, iiſdem cum marito addicta ſtudijs. Hæc à fundamentis templum diſcipulis Chriſti cõdidit, poſt primũ illud facilè principem locum ſibi vendicans. Appellare illud quis non ineptè poſſit, inter alia templa cęruleo ſplendentem lumine, lunam, quòd ſecundùm ſolem pulchritudine ſui ſecundas ferat.

Nicetas Choniates. 1200.

In Annalibus de Andronico: Poſt omnia iuxta ædẽ Quadraginta Martyrum magnificas ædes ſtruxit.

In Alexio Comneno Porphyrogoneta: Qui honos à religioſis & Chriſtianis huic pulcherrimo, & planè diuino templo D. Sophiæ habendus non fuit, quod omninò Dei manibus fabricatum eſt, primum ac poſtremum opus, pulcherrimum atque immutabile, nec in terris aliud, quàm orbis quidam cæleſtis extitit?

Nicephorus Calliſtus. 1300.

In dedicatione operis ad Andronicum Seniorem Palaeologum: Veritatem meis verbis aſtruere poſſunt vtraq; ſacra Apoſtolorum templa, & Dei Genitricis ædes, cum cæleſti pulchritudine certãs, quam Byzantij Blachernas vocant, & prope vrbis ipſius fana omnia, ſub te & per te ad immenſam magnitudinem, & formam excitata.

Lib.15.cap.25. Leo iſte aliud quoque templum Virgini matri in loco, qui Fontis nomen habet, erexit, vbi denſæ & ingentes cupreſſi, pratum etiã teneris refertum floribus, quaſi quidam paradiſus amœnus, & pulcher, & quæcumq; ſacrũ templum deceret, omnia erant.

Nicephorus Gregoras. 1330.

Hiſtoria Byzantina lib.2. Ioannes Ducas & Irene Imperatrix templa elegantiſſima maximis ſumptibus, amplitudine & varietate ſtructuræ inſignia ædificârunt. Imperator Magneſiæ Deiparæ Virginis nomine, quod Soſandra dicitur, & aliud Nicææ magno Antonio ſacrum: Imperatrix verò intra Pruſam Metropolim ad montem Olympum ſitam, nomine venerandi Prophetæ Præcurſoris & Baptiſtæ, multis ornamentis additis, & amplis annuis redditibus adiectis, vbi monachi diuino cultui dediti habitarent, quæ loca plena erant ſuauitate & gratia ſpiritus.

Lib.7.c.de Niphonis è Patriarchico ſolio deſcenſu: His de cauſis Imperator vetera ſana curabat, quãuis maiores ſumptus poſtularent, quàm extructio nouorum. Sunt autem hæc: D.Eugenij iuxta portam maximum templum, D.Pauli Apoſtoli, duodecim Apoſtolorum & Chriſti diſcipulorum, denique maximum illud diuinæ Sapientię templũ, quod cùm magis etiam exornare ſtuduiſſet, imperij diuiſio & confuſio veluti ſubita tempeſtas obſtitit.

Georgius Codinus. 1400.

De officialibus palatij Conſtantinopolitani fol.166. In Natalibus honorandi Præcurſoris deſcendit in venerandam ædem Petræ, quæ de illius nomine honoratur.

Fol.168. In die reſurrectionis ſancti & iuſti Lazari abijt in ædem venerandam, quæ de nomine illius honoratur.

Hieremias Conſtantinopolitanus. 1580.

Reſponſo 2. capite de inuocatione Sanctorum: Honorandi ſunt Sancti templis Deo de nomine ipſorũ ædificandis ad honorem Dei.

ASSE-

ASSERVNT PATRES LATINI.

Ambroſius. 370.

Lib.1. epiſt.5. Ortus eſt ſermo de Baſilicæ, quam condidit Baſſianus Apoſtolorum nomine, dedicatione, dedit huic ſermoni viam: ſiquidē ſignificabat quòd ſedulò quæreret tuæ ſanctitatis præſentiam.

Lib.3.cap.85. Quia nihil ſoleo Sanctitatem tuam eorum præterire, quæ hic te abſente gerantur, ſcias etiam ſanctos Martyres à nobis repertos. Nam cùm Baſilicam dedicaſſem, multi tamquam vno ore interpellare cœperant, dicentes, ſic in Romana Baſilica dedices. Reſpondi faciam, ſi Martyres inuenero.

Prudentius. 380.

Hymno de S.Hippolyto:

Ipſa illas animæ exuuias, quæ continet intus
Ædicula, argento fulgurat ex ſolido.
Præfixit tabulas diues manus æquore leui
Candentes, recauum quale nitet ſpeculum.
Nec Pariis contenta aditus obducere ſaxis,
Addidit ornando clara talenta operi.

Hieronymus. 390.

Ad cap.65. Eſaiæ: Samaritani, Iudæi, & hæretici, quales nuper ſub magiſtro cerebroſo in Gallia pullularunt, Baſilicas Martyrū declinantes, nos, qui ibi orationes ex more celebramus, quaſi immundos fugiunt.

Epiſtola 16. ad Principiam cap.6. Cùm & illam, & te ad B.Apoſtoli Pauli Baſilicā barbari deduxiſſent, vt vel ſalutē vobis oſtenderēt, vel ſepulchrū, &c.

Auguſtinus. 400.

De ciuitate Dei lib.1.cap 1. An non etiam illi Romani Chriſti nomini infeſti ſunt, quibus propter Chriſtum Barbari pepercerunt? Teſtantur hoc Martyrum loca, & Baſilicæ Apoſtolorum, quę in illa vaſtatione vrbis, ad ſe confugientes, ſuos alienosq́ue receperunt.

Paulinus Nolanus. 410.

Ad Aleth ium epiſt.31. Quanto ipſum Apoſtolum attollebas gaudio, cùm totam eius Baſilicam denſis inopum cœtibus ſtipauiſſes.

Paulus Oroſius. 420.

Lib.7.cap.39. Adeſt Alaricus, trępidam Romam obſidet, turbat, irrumpit: dato tamen præcepto prius, vt ſi qui in ſancta loca, & præcipuè in ſanctorum Apoſtolorū Petri & Pauli Baſilicas confugiſſent, hos imprimis inuiolatos ſecurosq́ue eſſe ſinerent.

Leo Magnus. 450.

De Chriſti Natiuitate Sermone 7. Beati Petri Apoſtoli Baſilica vni Deo viuo & vero eſt dedicata.

Sidonius Apollinaris. 470.

Lib.1. epiſt.5. Vbi priuſquam vel pomœria contingerem, triumphalibus Apoſtolorum liminibus affuſus, omnem protinus ſenſi membris malè fortibus exploſum eſſe languorem.

Lib.4.epiſt.18. ad Lucentium: Baſilicam S. Pontificis Confeſſorisq́ue Martini Perpetuus Epiſcopus digniſſimus, tanto prædeceſſore ſucceſſor, multū priori, quæ fuit hactenus, capaciorem nouauit. Magnū aſt (vt ferunt) opus nominandumq́ue, quod in honorem talis viri factum, talis vir facere debuerit. Huius me parietibus inſcribere ſupradictus ſacerdos hoc Epigramma compellit:

Martini corpus totis venerabile terris,
In quo poſt vitæ tempora viuit honor,
Texerat hic primum plebeio machina cultu,
Quæ Confeſſori non erat æqua ſuo:
Nec deſiſtebat ciues ornare pudore,
Gloria magna viri, gratia parua loci;
Antiſtes ſed qui numeratur ſextus ab iſto
Longam Perpetuus ſuſtulit inuidiam:
Internum remouens modici penetrale ſacelli,
Amplaq́ue tecta leuans exteriore domo:
Creueruntq́ue ſimul, valido tribuente Patrono,
In ſpatiis ædes, conditor in meritis:
Quæ Salomoniaco potuit confligere templo,
Septima quæ mundo fabrica mira fuit:
Nam gemmis, auro, argento, ſi ſplenduit illud,
Iſtud tranſgreditur cuncta metalla fide.

Victor Vticenſis. 480.

De perſecutione Vandalica lib.1. Ariani pulſo Epiſcopo Eccleſiam nomine Reſtitutam, in qua ſemper Epiſcopi commanebant, ſuę religioni mancipārunt; & præcipuè duas egregias & amplas, S. Cypriani vnam, vbi ſanguinem fudit: aliam vbi eius corpus ſepultum eſt, qui locus Mappalia vocitatur.

Gennadius Maſſilienſis. 490.

De Eccleſiaſticis dogmatibus cap.73. Baſilicas Martyrum nominibus appellatas, velut loca ſancta, diuino cultui mancipata affectu piiſſimo, & deuotione fideliſſima adeundas credimus: ſi quis contra hanc ſententiam venerit, nō Chriſtianus, ſed Eunomianus, & Vigilantianus eſt.

Vigilius Papa. 537.

Epiſt.1.cap.4. Si qua Sanctorum Baſilica à fundamentis etiam fuerit innouata, ſine aliqua dubitatione, cùm in ea fuerit Miſſarū celebrata ſolennitas, totius ſanctificatio cōſecrationis implebitur.

Gildas Badonicus. 550.

De excidio Britannico: Renouant Eccleſias ad ſolum vſq́ue deſtructas, Baſilicas ſanctorum Martyrū fundant, conſtruunt, perficiunt, ac velut victricia ſigna paſſim propalant, dies feſtos celebrant, ſacra mundo corde, oreq́ue conficiunt, omnes exultant filii gremio, ac ſi matris Eccleſiæ conſoveri.

Fortunatus. 570.

Lib.10. carminum, in S. Laurentii laude, & reſtauratione Baſilicæ:

Adde te nunc etiam populis miracula præſtas,
Vt fidei tribuas indubitanter opem:
Dum tua templa nouant breuiori robore plebes,
Creueruntq́ue trabes, creuit & alma fides.

Dinamius Patricius. 580.

Vita S.Maximi Rhegienſis cap.5. Templum in Rhegienſi caſtello in B. Albani honorem quanta potuit animi deuotione condidit, cuius columnas, quas hodieq́ue illic cernere licet, iuga boum ad pertraxerunt, ſed ita tamen, vt nullam ſentirent tanti pōderis moleſtiam: eius ſanctitate id efficiente, quamdiu ille ad templi ſtructuram operarius indefeſſus aderat.

Gregorius Turonenſis. 580

Hiſtoria Francorum lib.9.cap.12. Erat villa, in pago Vabrenſi, cui imminebat mons arduus. In huius cacumine Childebertus Rex Baſilicam in honore ſancti ac beatiſſimi Martini conſtruxit.

Gordianus. 580.

Vita S. Placidi cap.51. Metellus ad B. Placidum veniens, pecuniam infinitam ſecum deferens, illi obtulit. Quam accipiens ad vrbem Romanam direxit, ex qua columnas & epiſtylia emit, quæ cùm in Siciliam delata eſſent, locari iuſſit in Eccleſia, quam tunc conſtruebat in honore S. Ioannis Baptiſtæ.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 1. epiſt. 54. Feſtiuitatibus Sanctorum deſiderabiliter inſiſtentes, præſentis præceptionis noſtræ paginam, ad experientiam tuam neceſſe duximus dirigendam: indicantes ei, oratoriom beatæ Mariæ, quod nuper in cella fratrũ ædificatum eſt, vbi Marioianus Abbas præeſſe dinoſcitur; Auguſto menſe diſpoſuiſſe nos adiuuante Domino ſummopere dedicare; quatenus cœpta noſtra operante Domino debeant cõſummari. Sed quia cellę ipſius tenuitas exigit, debere nos in ipſa diei feſtiuitate concurrere, propterea volumus, vt ad celebrandam dedicationem dare debeas ad erogandum pauperibus, in auro ſolidos decem, vini amphoras triginta, annonæ modios ducentos, olei orcas duas, veruеces duodecim, gallinas centum, quę tuis poſſint rationibus poſtmodum imputari. Statim ergo hæc fieri nulla moræ interiectione conſtitue, vt vota noſtra Deo auctore celerem ſortiantur effectum.

Fauſtus Benedictinus. 600.

In vita D. Mauri: In monaſterio quatuor Eccleſię ſunt ædificatę, quarum maior, in qua fratres tam ad diurnum, quàm ad nocturnum conueniebant officium, conſecrata eſt in honore B. Petri Apoſtolorum principis: ſecunda in honore B. Martini: tertia verò, quæ & minor erat cæteris, in veneratione S. Seuerini: quarta autem, quæ in modum turris quadrifidæ, in ingreſſu monaſterij altiſſimè ædificata eſt, benedicta fuit in honore S. Archangeli Michaëlis.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

Lib. 15. Originum cap. 4. Martyriom locus Martyrum Græca deriuatione, eò quòd in memoriam Martyris ſit conſtructum, vel quòd ſepulchra ſanctorom ibi ſint Martyrum.

In Chronico Gothorum: Gothi aggrediẽtes vrbem, quoſcumque in locis ſacris Chriſti vel Martyrũ, vel ad Baſilicas cõfugientes inuenerunt, in vaſtatione vrbis, non interemerunt, nec cruentus ſæuijt in eos gladius.

Audoenus. 660.

Vita S. Eligij lib. 1. cap. 18. AEdificauit Baſilicam in honore S. Pauli Apoſtoli, ad ancillarum Dei corpora ſepeliẽda: cuius tecta ſublimia plumbo eleganter operuit. AEdificauit atiam, imò renouauit Baſilicam in honore S. Martialis Lemouicini Epiſcopi & Confeſſoris, eaque vrbanè ſtabilita, tecta eius plumbo veſtiuit.

Beda. 700.

Hiſtoria Anglicana lib. 2. cap. 14. Eduinus Rex baptizatus eſt Eboraci die ſancto Paſchæ in Eccleſia S. Petri Apoſtoli, quam ibidẽ ipſe, cùm catechizaretur, atque ad percipiendum baptiſma imbueretur, de ligno citato opere conſtruxit.

Lib. 3. c. 25. Finan Epiſcopus in inſula Lindisfarnenſi fecit Eccleſiam Epiſcopali ſedi congruam: quam tamen more Scotorum non de lapide, ſed de robore ſecto totam compoſuit, atque arundine texit: quã tempore ſequente reuerendiſſimus Archiepiſcopus Theodorus in honorem B. Petri Apoſtoli dedicauit.

Alcuinus. 750.

De diuinis officijs ca. 31. Scriptum eſt in geſtis Pontificalibus, quòd S. Bonifacius Papa quondam domum, Pantheon nomine, quæ erat conſecrata in honore omnium dæmoniorum, eliminatis omnibus ſpurcitijs, ſacrauerit Eccleſiam in honore Dei Genitricis omniumque Sanctorum. Vnde cõſtitutum eſt, vt plebs vniuerſa per totum orbem in Kalendis Nouembribus, ſicut in die Natalis Domini, ad Eccleſiã in honore omnium Sanctorum ad Miſſarum ſolennia conuenire ſtudeat.

Paulus Diaconus. 780.

De geſtis Longobardorum lib. 4. c. 5. aliàs 17. Cùm dux ipſe prope Spoletum, vbi Baſilica B. Martyris Sabini ſita eſt, in qua eiuſdẽ venerabile corpus quieſcit, aduenisset, interrogauit, cuius hæc tam ampla domus eſſet: reſponſum eſt ei à viris fidelibus, Sabinum ibi Martyrem requieſcere.

Cap. 7. al. 22. Per idem tempus Theudelinda Regina Baſilicam B. Ioannis Baptiſtæ, quam in Modicia conſtruxerat, dedicauit, multiſque ornamentis auri, argentique decorauit, prædijſque ſufficienter ditauit.

Carolus Magnus. 806.

In pragmatica ſanctione de Eccleſia Aquiſgranenſi: À Leone Pontifice Romano huius templi conſecrationem & dedicationem impetraui fieri, præ nimia deuotione, quam erga idem opus habui. Decebat enim, vt ad idem templũ, quod cunctis monaſticis ædificijs in regno noſtro forma & ſtructura præeſſe videtur, in honorem ſanctæ Dei Genitricis, à nobis regali ſtudio ſundatum, dignitate conſecrationis præcelleret, ſicut ipſa Virgo ſuper omnes choros Sanctorum præcellens exaltata eſt.

Æmoinus. 825.

De rebus Francorum lib. 4. cap. 33. Dagbbertus Rex, cùm ſe ornatum ire Dionyſij & ſociorũ eius memoriam pollicitus eſſet, templum eius condidit, vniuerſis, quæ tunc temporis in Gallijs erant, excellentius: nullumque impenſis ſtatuens modum, marmoreis illud columnis, ſimilique venuſtauit pauimento, immenſo ædificandi ſumptu, & exquiſito fabricatum decore. Nec minor illi in alijs quoque ornatibus intentio: nam veſtibus auro textis, & pallijs holoſericis totum interiorem circumdedit templi ambitum.

VValafridus Strabo. 830.

De rebus Eccleſiaſticis cap. 6. Martyria vocabantur Eccleſiæ, quæ in honore aliquorum Martyrum fiebant: quorũ ſepulchris & Eccleſijs honor congruus exhibendus, in Canonibus decernitur.

Hincmarus. 850.

In vita S. Remigij: Ludoicos Rex Francorũ per conſilium Reginæ ſuæ fecit Eccleſiam in honore Apoſtolorum Petri & Pauli in Pariſiorum ciuitate.

Rabanus Maurus. 850.

Lib. 4. de Vniuerſe cap. 10. Baſilicæ ſanctorũ Martyrum nominibus appellatæ, velut loca diuino cultui mancipata, affectu pijſſimo, & deuotione fideliſſima adeundæ.

Ioannes Diaconus. 870.

Lib. 1. cap. 6. vita S. Gregorij: Septimum monaſterium ſub honore S. Andreæ Apoſtoli, iuxta Baſilicam SS. Ioannis & Pauli ad cliuum Scauri fabricauit.

Auctor anonymus. 890.

In Annalibus Caroli Magni:

Cuius in Albani ſpecioſa Martyris æde,
Iuncta Meguntiaca fulget quæ mœnibus vrbis,
Cum magno fecit ſepeliri corpus honore.

Regino Prumienſis. 900.

De anno 517. Per idem tempus venit S. Goar ex Aquitania in territorium Treuirenſe, in pago Trigorio ſuper ripam Rheni, & riuulũ, qui VVochara dicitur, oratorium in honorem S. Deiparę conſtruens, orationibus, eleemoſynis, & prædicationibus inibi inſiſtens, plenus virtutibus eodem in loco quieuit.

Luicprandus Ticinenſis. 950.

Lib.1.cap.2. Baſilius Imp. fabricauit pretioſo & mirabili opere iuxta palatium, Orientem verſus, Eccleſiam, quam *νέαν*, id eſt, nouam vocant, in honore ſummæ ac cæleſtis militiæ principis Archangeli Michaëlis.

Lib.2.cap.11. In huius collis ſummitate pretioſi operis Eccleſia eſt fabricata, & in honore beatiſſimi Petri Apoſtolorum principis conſecrata, vbi & propter amœnitatem Eccleſiæ loci*que* munitionem Ludouicus manebat.

Lib.3.cap.12. Munitio ipſa tantæ altitudinis eſt, vt Eccleſia, quæ in eius vertice videtur, in honore ſummi & cæleſtis militiæ principis Archangeli Michaelis fabricata, dicatur Eccleſia S. Angeli vſque ad cælos.

Rogerius Benedictinus. 1040.

Vita S. Brunonis Epiſcopi Colon. cap.32. Interea certatim multis in locis, per Parochias Epiſcopij ſui fidelis hic Domini ſeruus, & prudens, Eccleſias, monaſteria, & cætera ædificia ſeruitio Domini Dei ſui, & honori Sanctorum eius apta, quædam à fundamẽtis erexit, quædam prius fundata nobiliter auxit, alia olim diruta reparauit.

Ioannes Micrologus. 1070.

In vita Caroli Magni: Inter illa Imperatoriæ ſanctitatis opera connumerari emeruit & illa egregiæ pulchritudinis, & admirandi decoris Eccleſia, quæ eſt Aquiſgrani, ſub titulo & honore beatæ Dei Genitricis fundata. Cùm enim religionem Chriſtianã, qua ab infantia fuerat imbutus, ſanctiſſimè & mira cum pietate coleret, miri decoris & formæ admirandæ perfecit Eccleſiam prædictam in loco præfato, quam auro & argento, luminaribus & vario ornatu ſolidi æris, cancellis quoq*ue* & ianuis magnificè & mirificè adornauit. Cuius ſummam vigilantiã in eiuſdẽ operis ædificio quis non ſtuperet, cùm illius Baſilicæ materiã & formam diligentius attẽdit, & mirificum opus oculis & animo aduertit?

Lambertus Schaffnaburgenſis. 1090.

De anno 940. Eodem anno dedicata eſt Eccleſia S. Maximini Treuiris.

Sigebertus Gemblacenſis. 1100.

In Chronicis de anno 871. Coloniæ celebrata Synodo ad dedicationem Eccleſiæ à tribus Lotharingiæ Metropolitis, Luitperto Moguntino, Bertulpho Treuirenſi, Villeberto Colonienſi, cùm ab ijs maior Eccleſia, quæ eſt S. Petri, deberet dedicari, præcedente nocte auditæ ſunt voces malignorum ſpirituum, inter ſe dolentium & cõquerentium, ſe à poſſeſſis diu ſedibus debere expelli.

Galfridus Arturus. 1152.

Lib.12. rerum Britannicarum: Britones Eccleſiam in honorem S. Martini ædificauerunt, in qua pro fidelibus defunctis diuina celebrantur obſequia.

Innocentius Tertius. 1200.

Dominica 2. poſt Paſcha Serm.1. Oues ſuas paſcendas Dominus Petro commiſit, vocabulo tertiò repetito, quem paſtorem ſibi ſubſtituit, & ob hoc hodierna ſtatio in eius Eccleſia celebratur.

Rodericus Toletanus. 1240.

Rerum Hiſpanicarum lib.4.cap.8. de Alphonſo, & pijs operibus eius: Eccleſiam S. Mariæ, iuxta Baſilicam S. Thyrſi, ex lapidibus & columnis marmoreis, argento & auro, cum regali palatio adornauit, & Gothorum gloriam, tam in Eccleſijs, quàm palatijs, vt olim Toleti fulſerat, prout potuit, reparauit.

Cap.18. Rex conſtituit diem, in qua conuenirent nobiles, & Magnates, & Pontifices, qui Eccleſiam B. Iacobi dedicarent. Et celebrata dedicatione omnes cum gaudio ad propria redierunt: & fuerũt ibi in dedicatione multi Epiſcopi.

Matthæus VVeſtmonaſterienſis. 1300.

In Chronicis: Anno gratiæ 332. Imperator Conſtantinus fecit Eccleſiam in ciuitate Hoſtia, iuxta portam vrbis Romæ, in honorem beatorũ Apoſtolorum Petri, & Pauli, & ſancti Ioannis Baptiſtæ, & in ciuitate Albanenſi Baſilicam in honorẽ eiuſdem ſancti. Anno 333. conſtruxit Eccleſiam in vrbe Heliopoli miro opere omnibus Apoſtolis & Martyribus, & in Drepana ciuitate Bithyniæ fabricauit Eccleſiam in honorẽ Martyris Luciani.

Thomas VValdenſis. 1410.

Tom.3 tit.17.cap.145. Semper & vbiq*ue* vno ore reſonant Auguſtini dicta, latriæ ſeruitutem eſſe Deo Eccleſias fabricare, in tantum, vt cuicumq*ue* debitè fabricamus, indubitanter nouerimus eſſe Deum. Sed quid ad noſtros ſimplices reſpõdeamus, ſi interrogent: Vnde ergo Petro, & Paulo, & beatæ Virgini dedicamus, & fabricamus Eccleſias? Simpliciter dicimus: quòd non ijs dedicamus Baſilicas, nec altaria vel ſacrificia Chriſtiana, dicente Auguſtino 20. contra Fauſtum, & 22. de Ciuitate Dei, quòd non eos veneramur vt Deos, quia nec templa, nec altaria cõſecramus ijs, vt Deo, ſed memorias, ſicut Martyribus: Deo ſcilicet in memoria S. Petri.

Marcus Antonius Sabellicus. 1490.

Lib.10. Exemplorum cap.14. Sacrauit pia poſteritas Pantheon Deiparæ Virgini in vrbe Roma, opus cùm ſua mole, tum quòd ſit vna teſtudine complexum, inter pauca memorabile: ſtatuerunt & Franciſco Aſſiſiati municipes ſui templum auguſtiſſimum, pulchrum, & venerabile: Mediolanẽſes D. Ambroſio: ſed omnium opulentiſſimõ Veneti D. Marco, qui vrbi præſidet, quo nullum eſt hodie in terris opulentius, magiſq*ue* viſendo apparatu.

ARTICVLVS DECIMVSQVARTVS.

FESTA IN HONOREM SANCTORVM AB ECCLESIA INSTITVTA CELEBRANDA ESSE.

Anno poſt natũ Chriſtum.

NEGANT.

1180. *VALDENSES dicunt, quòd feſta Sanctorum non ſunt celebranda. Vnde in diebus feſtiuis Sanctorum manibus operantur.* Guido Carmelita de VValdenſibus cap. 17. Æneas Syluius hiſtoriæ Bohemicæ cap. 35.

1390. Ioannes VVicleuus Trialogo 3. *Non valet ſolennizatio vel feſtiuitas talis Sancti, niſi de quanto ad magnificandum Chriſtum præparat. Vnde ſi aliquæ ſunt ſolennizationes Sanctorum, quæ exorbitant ab hoc fine, non dubium, quin cupiditas, vel peccatum aliud ſit in cauſa. Ideo multi putant prodeſſe Eccleſiæ, quòd ceſſantibus omnibus iſtis feſtiuitatibus Sanctorum, ſolùm Chriſti feſtiuitas obſeruetur: quia, vt, inquiunt, Chriſti tunc memoria recentius haberetur, & plebis deuotio non ſit in membra Chriſti indebitè ſpargeretur.*

1430. *Thaboritæ feſtum diem præter Dominicum & Paſchalem non agunt.* Æneas Syluius Epiſt. 130. ſeu Dialogo contra Bohemos & Thaboritas.

1500. *Pickardi feſta Apoſtolorum, & reliquorum Diuorũ inuenta eſſe ocioſorum affirmant.* Ioannes Schechcha epiſtola ad Eraſmum.

1530. Martinus Lucherus libello de formula Miſſæ: *Omnium Sanctorum feſta prorſus abroganda putamus.*

De ceremonijs Eccleſiæ ſeruandis: *Feſta Sanctorum in vniuerſum aboleantur.*

Libro contra Ambroſium Catharinum: *Duodecima facies Antichriſti eſt feſtorum dierum obſeruatio, cùm omnes dies liberi ſint, & ad feriandum, & ad laborandum. In hac autem facie inſignius lucent magni illi feſti dies: Viſitationis, Corporis Chriſti, Apoſtolorum, Conceptionis, & ſimilium: & neceſſe eſt peccare & perire animas, ſi quæ non ſeruant, vel inuitè ſeruant hæc ſtulta inutilia & vana præcepta.*

1550. Confeſſio Miniſtrorum Eccleſiæ in Heluetia & Tiguri cap. 24. *Feſta hominibus aut Diuis inſtituta non probamus.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Conſtit. Apoſtolicarum lib. 8. cap. 33. *Quibus diebus feriandum ſit famulis:* In diebus Apoſtolorum vacent: magiſtri enim veſtri fuerunt, ad docendum vos de Chriſto, vobiſq; Spiritum ſanctum dederunt. In die Stephani Protomartyris item vacent, ac reliquis diebus Sanctorum Martyrum, qui Chriſtum vitæ ſuæ antepoſuerunt.

Eccleſia Smyrnenſis. 170.

Epiſtola ad Ponti Eccleſias: Nos poſtea oſſa Polycarpi Martyris, potiora lapillis precioſis, auroq; puriora, ex cineribus ſelecta, eo loco repoſuimus, qui illis erat decorus conſentaneuſq;: vbi ſanè nobis in vnum aliquando coactis, Dominus præſtabit, vt celebremus eius Martyrij diem inſtar natalis feſti, cũq; exultatione & gaudio, quãtum fieri poteſt, maximo recolamus: idq; cùm ad Martyrum memoriam, qui antea tale certamen confecerũt, tum ad eorum exercitationem, mentiſq; ad talem conſtantiam præparationem, qui poſtea Chriſtum in eo genere mortis confeſſuri ſunt.

Origenes. 230.

Homilia 3. in diuerſos: Innocentũ memoria ſemper, vt dignum eſt, celebratur in Eccleſijs, ſecundùm integrum ordinem Sanctorum, vt primorũ Martyrum pro Domino occiſorum: & vt ipſa Bethlehem primitias Domino Martyrum, in qua natus eſt ipſe Saluator obtuliſſe videatur, &c. Bene ergo & ſecundùm voluntatem Dei, eorum memoriã ſancti Patres celebrari mandauerunt ſempiternam in Eccleſijs, velut pro Domino morientium, velut pro gentibus, & pro Iudæis crediturís, vel etiam pro ipſis parentibus, quorum parentes præ nimio dolore percutiebantur, vt eis interceſſio filiorum apud Deum plurimum profuiſſet.

Lib. 3. in Iob: Animaduertamus, ô homines, quæ immutatio facta eſt in hominibus. Nam priores diem natiuitatis celebrabant, vnam vitam diligentes, & aliam poſt hanc non ſperantes. Nunc verò nos non natiuitatis diem celebramus, cùm ſit dolorum atque tentationum introitus: ſed mortis diem celebramus, vtpote omnium dolorum depoſitionem, atque omnium tentationum effugationem. Diem mortis celebramus, quia non moriuntur hi, qui mori videntur. Propterea & memorias Sanctorum facimus, & parentum noſtrorum, vel amicorum in fide morientium deuotè memoriam agimus, tam illorum re-

frigerio gaudentes, quàm etiam nobis piam conſummationem io fide poſtulantes.

Euſebius Alexandrinus. 260.

Homilia de Sanctis colendis: Ob hans cauſam præcepit nobis memorias Sanctorum celebrare, vt acceptis hymnis, & auditis laudibus, benignum Deum exorent, vt preces noſtras caducas admittac. Oportet ergo, vt qui memorias Sanctorum celebramus, multa religione eas celebremus.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

Vita Conſtantini lib. 4. cap. 23. Etiam ad ipſos gentium Præfectos Imperatoris nutu & voluntate edictum perlatum eſt, vt illi perinde Dominicũ diem venerarentur. Iidem conſecratos Martyribus dies honore proſequebantur, & feſtorum ſolennitates in Eccleſijs celebrabant; quæ omnia ſecundùm Imperatoris voluntatem gerebantur.

Synodus Gangrenſis. 350.

Canone 20. Si quis arrogantia vtens, & Martyrum congregationes abhorrens, & ſacra, quæ in ijs celebrabantur, & eorum memorias accuſet, anathema ſit.

Synodus Laodicenſis. 360.

Canone 51. Non oportet in Quadrageſima Martyrum natalitia celebrari, ſed eorum in Sabbato tantùm & Dominica memoriam fieri.

Ephræm Syrus. 370.

Lib. 2. de Pœnitentia: Cùm Sanctorum memorias celebramus, memores ſimus omnium debilium, viduarum, pupillorum, peregrinorum & pauperum.

Baſilius Magnus. 370.

In Iulittam Martyrem: Hunc diem vobis indiximus celebriter agendum: quippe qui memoriam nouat magni illius certaminis, quod in muliebri quidem corpore, generoſo alioqui animo, & pluſquam virili deſudatom omni admiratione ſtuporeqúe perculit, cùm illos, qui & ipſi præſentes ſpectârunt decertantem, tum eos, qui auditu percepturi ſunt.

In Quadraginta Martyres: Quis modus, aut quæ ſatietas Martyrum memoriam proſequendi erit, illi præſertim, qui eorum amore ac charitate magnopere tenetur? Nam honor in bonos à conſeruis collatus beneuolentiæ ſignificationem apud communem Dominum habet. Nobis hodierna die non vnum propoſitum eſt celebrare, nequa duos, neque decem, ſed quadraginta.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 3. quæ eſt inuectiua prima in Iulianum: Non victimas pro Chriſto cęſas veritus es? nec magnos pugiles extimuiſti Ioannem illum, Petrum, Paulum, Iacobum, Stephanũ, Lucam, &c. quibus pręclari honores & feſta ſunt conſtituta, à quibus dæmones propelluntur, & morbi curantur.

Oratione 22. quæ eſt oratio in laudem Machabæorum: Quid autem Machabæi? (horum enim nomine diem hunc feſtum agitamus.) Qui quamuis apud multos non honorentur, quia non poſt Chriſtũ decertaruot: digni tamen ſunt, qui ab omnibus honore afficiantur: quoniam pro legibus inſtitutiſque patrijs fortem animum præſtiterunt.

Oratione 18. quæ eſt in laudem Cypriani: Cyprianus ferè nos effugit, (ô ingens damnum!) idq; vos paſſi eſtis, qui eum omnium maximè ſuſpicitis, annuiſq; honoribus feſtiſq; celebratis: Cyprianus, inquam, cuius vel etiamſi alioqui obliuionis vitio laboraremus, meminiſſe tamen neceſſa fuerat: ſiquidem optimi potiſſimum viri memoria colendi ſunt, ijſq;, quorum meminiſſe non modò pium eſt, ſed etiam vtile ac fructuoſum.

Oratione 32. in præſentia 150. Epiſcoporum habita: Valete Apoſtoli præclara colonia, certaminis mei magiſtri, etſi minus ſæpe feſta veſtra celebraui, fortaſſe Pauli veſtri Satanam ad vtilitatem meam in corpore circumferens, ob quem nunc à vobis abſcedo.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Oratione in Theodorum Martyrem: Etſi anniuerſarijs ferijs hunc diem celebramus; at nunquam ceſſat ſtudioſè aduenientium multitudo, ac formicarum ſimilitudinem ſeruat ea, quæ huc pertinet via publica, cùm alij quidem aſcendant, alij verò venientibus cedant. Ac nos quidem, ô beate, benignitate Creatoris anniuerſariam circuli viciſſitudinem aſſecuti, coëgimus tibi publicum conuentum, ſacrum, inquam, Martyribus addictum, & communem Dominum adorantes, & tuorum certaminum victoriæ commemorationem peragentes. Tu verò huc iam ades ad nos, vbicumque tandem fueris, vt diei feſto præſis.

Oratione in Gregorium miraculorum opificem: Apud omnes vbique populos ſanciebat, vt nomine eorum, qui pro fide decertaſſent, dies feſti atque ſolennes conuenens celebrarentur: cumq; alius in alium locum corpora Martyrum daduxiſſent, per anniuerſarium circuli ambitum congregati, lætabantur in honorem Martyrum ferias agentes.

Nectarius Conſtantinopolitanus. 380.

Narratione, propter quam cauſam in primo Sabbato ſanctorum ieiuniorum celebramus memoriam S. Theodori Martyris cap. 8. Cùm veniſſet Sabbatum, intellexiſſent autem Chriſtiani, irritam fuiſſe machinationem furioſi Iuliani, hymnum gratiarum actionis glorioſo Martyri Theodoro exhibentes, lætum ac ſplendidum feſtum ei celebrârunt; frumentumq; coquentes, & pauperibus diſtribuentes, fecerunt eorum ſalutem omnibus manifeſtam. Singulis itaque annis ab eo tempore, vſque in hodiernum diem, miraculi inclyti Martyris memoriam, piè fidelibus peragendam reliquêre. Hoc eſt, quod à nobis nunc peragitur, & celebratur miraculum.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Oratione de B. Philogonio: B. Philogonij dies, cuius hodie memoriam celebramus, ad ipſius benefactorũ enarrationem linguam noſtram euocauit.

Homilia 66. ad populum Antiochenum: Quid de Chriſto loquar, cùm & diſcipulos ſuos, poſtquam obierunt, effulgere fecit? Quid dico diſcipulos? Nam & eorum loca, & ſepulchra, & tempora perenni memoria celebrari curauit. Tu verò mihi & ſepulchrum oſtendas Alexandri, & profer diem, quo vitam finiuit: ſed nihil horum inſigne, ſed omnia deſtructa ſunt & exterminata: Chriſti verò ſeruorum & ſepulchra clara ſunt, regiam aſſcuta ciuitatem, & dies notiſſimi, mundo feſtam afferentes lætitiam.

Oratione de Martyribus: Nemo eſt, qui neſciat Martyrum glorias ad hoc diuino conſilio à Dei populis frequentari, niſi vt & illis habitus honor dicetur, & nobis virtutis exempla, fauente Chriſto, monſtrentur: vt dum hæc ita celebrari perſpicimus, cognoſcamus quanta eos gloria maneat in cælis, quorum natalitia taliter celebrantur in terris.

Homilia in S. Petrum: Pauci hodierno die noſtræ concioni præſentes ſunt. quænam cauſa eſt, quãobrem id facere debeatis? Martyrum diem feſtum, & memoriam celebramus, & nemo nobis occurrit.

De Natiuitate Ioannis Baptiſtæ: Feſti celebrandi, & publicæ lætitiæ dies eſt opportunus, in quo mihi commiſſum eſt, in memoriam Gabrielis miniſterium, & Zachariæ ſacerdotium.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Oratione, die Ioannis Euangeliſtæ ſacro Epheſi dicta: Celebritatem & gloriam Sanctorum nulla aſſequi poteſt oratio. Extiterunt enim mundi luminaria, verbum vitæ, ſicut ſcriptum eſt, continentes.

Sozomenus. 440.

Lib. 5. cap. 16. Diem feſtum popularem, & valde ſplendidum, maximo hominum cœtu quotannis Alexandrini, eo die, quo Petrus ipſorum Epiſcopus martyrio occubuit, adhuc etiam agunt. Quem diem cùm Alexander quoque eorum Antiſtes vnà celebraret, iamq; ſacra peregiſſet myſteria, forte expectauit conuiuas, qui ſecum pranderent.

Lib. 3. cap. 13. Heſychas diſcipulus Hilarionis Reliquias illius clam abreptas deportauit in Palæſtinam, inq; ſuo monaſterio ſepeliuit. Ex quo tẽpore dies feſtus maxima hominum frequentia, & ſummo ſplendore quotannis ab indigenis celebratus eſt. Nam Palæſtinis in more poſitum eſt, bonos ac pios viros, qui apud ipſos vixerint, eo honoris genere afficere.

Theodoretus. 450.

Hiſtoria Eccleſ. lib. 3. cap. 14. Iuuentinum & Maximianũ Martyres, velut ſtrenuos pietatis athletas Antiochia venerata, magnifico tumulo mandauit, & ad hodiernum vſq; diem quotannis feſto publico eos honorificè celebrat.

Hiſtoria ſanctorum Patrum cap. 24. Habet nunc quoq; ſub eodem tecto Martyres, qui apud Perſas quidem decertàrunt, annuis autem, & celebribus feſtis à nobis honorantur.

Libro 8. Græcarum affectionum: Nos ſæpenumerò dies feſtos ſanctorum Martyrum peragimus, ſæpe diebus ſingulis eorum laudes hymnosq; Domino cantamus.

Theodorus Lector. 520.

Lib. 2. Feſtus ſenator Romanus Anaſtaſium Imperatorem adhortatus eſt, vt memoria coryphæorum Apoſtolorum Petri & Pauli cum multa reuerentia & veneratione coleretur. Quamuis itaq; & antea celebrata eſſet, tamen ex petitione Feſti multò amplius & ſplendidius panegyria illa celebrari cœpta eſt.

Dorotheus Abbas. 520.

Doctrina 23. Atque hoc maximè faciendum eſt, cùm Dominica ſolennitas, vel ſanctorum Martyrum, vel quæcumq; dies ſancta fuerit, & præclara; ita vt pſalmodiæ ſtudium, & curam adhibeamus, & mentem tamen non diuertamus à virtute ſanctorum verborum.

Procopius Chartophylax. 530.

In Encomio S. Marci: Simul etiam cum vere ipſo iucundiſſimo & ſuauiſſimo anni tempore huius viri ſancti dies feſtus exorſus eſt, & inſtar ſplendidiſſimi ſolis humanas animas illuſtrauit. Nãque vt nunc terra floribus exornata eſt: ita & præſens dies præclaris Euangeliſtæ Marci factis decoratus, omnes ad ſe congregauit.

Cyrillus Eremita. 540.

In vita S. Euthymij: Tertio itaque die, qui eſt poſtea conſecutus, cùm adueniſſet dies feſtus diuini Antonij, præcepit vt vigilent in templo per totam noctem.

Procopius Cæſareenſis. 550.

Lib. 2. de bello Vandalico: Cyprianum virum ſanctiſſimum ex omnibus maximè Carthaginẽſes colunt, ipſiusq; templo pulcherrimo ante vrbem iuxta littus cõſtituto, feſtum quotannis celebrãt, quod Cypriana vocant, eodemq; vocabulo (vt ego nuper didici) irruentẽ tempeſtatem nominare ſolent, quod hæc eodem tempore, quo feſtum hoc Afri celebrant, oriri conſueuit.

Aretas Cæſarienſis. 540.

Oratione de S. Samona: Vos, qui ad diem feſtum conuenistis, qui conuiuæ eſtis, qui auditores, qui quã ratione prædita, quid Confeſſoribus hiſce Martyribus, quid item contra vobis reponetis? Nimirum illos quidem hymnis laudibusq; proſequemini, & quæ bona ſunt ſumma ope magis ac magis in dies ſectari ſtudebitis. Siquidem gratum Martyribus eſt, ſi hoc modo feſti eorum dies celebrentur.

Euagrius. 600.

Lib. 1. c. 16. Qua de cauſa feſtum celebre (S. Ignatij) & lætitiæ communis ad noſtram vſq; ætatem peragitur. Quod quidem feſtum à Gregorio Pontifice multo maiore magnificentia illuſtratum eſt. Iſta propterea in eo loco facta fuerũt, quod Deus ſacras Sanctorum ſuorum memorias ibi coli honorariq; voluit.

Euſtathius. 619.

In Encomio S. Eutychij: Cùm feſtus dies ſancti Timothei apud Hormiſdæ regionem in nouo palatio celebraretur, S. Eutychius rem diuinam faciebat.

Leontius. 620.

In vita Ioannis Eleemoſynarij: Erat celebris S. Martyris Mennæ dies.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Oratione 1. de imaginibus: Cum luctu & lachrymis Iacob mortuus, elatus, ſepultusq; fuit. At nos Stephani mortem cum lætitia celebramus. Quaproptet aut ſolennes ad memoriam & laudes Sanctorum celebritates contra legis antiquę morem inſtitutas tolle, aut imagines eorum, quas contra legis præſcriptum tu fieri aſſeris, admitte. At eiuſmodi celebritates Sanctorum tolli non poſſunt, cùm ſanctus Apoſtolorum & diuinorum Patrum chorus eas fieri iubeat.

Elias Cretenſis. 780.

Ad Orationẽ 3. Nazianzeni: Martyres hæc omnia ſuſtinebant, vt ne nudo quidem verbo tenus fidẽ prodere viderentur. Quibus de cauſis & magnificis honoribus afficiuntur, & publica feſta in honorem eorum celebrantur.

Theodorus Studites. 820.

De honore imaginibus exhibendis: Commemoratione Præcurſoris hodierna die, fratres ac patres, memoriæ prorſus ſuccurrit eius vitæ diſciplina, quam ipſi in monaſterio tenuimus.

Leo Imp. Philoſophus. 880.

Conſtitutione 88. Sancimus, vt Athanaſij, Baſilij, &c. ſacri conſecrationis dies conuenientibus honoribus colantur.

Libro de apparatu bellico: Sacra ſunt militum in bello cadentium corpora, præcipuè eorum, qui

ſtrenuè ſeſe pro Chriſtianis propugnandis geſſorones hæc omnino pio honore afficienda, & ſepultora memorialiq́ perpetua donenda ſunt.

Simeon Metaphraſtes. 960.

In vita S.Melanæ: Celebrabatur quidem ſeſtum glorioſi Martyris Laurentij: illa verò pernoctabat inſomnis.

Ioannes Zonaras. 1100.

Tomo 3. in Zimiſca: Eo die memoria Theodori ducis inſignis Martyris celebrebatur.

In Alexio Imp. Sub hoc Imperatore terræ motus horrendus fuit, eo die, quo memoria D. Nicolai ob miracula celebris agitur.

Emmanuel Comnenus. 1140.

Apud Theodorum Balſamonem ad titulum 7. Photij de iciuniis: A mane vſqoe ad ipſum diuini ſacrificij tempus liceat iudiclbus vacare orationi, & Dei glorificationi, & poſt diuinum ſacrificium iuſtitiæ curam gerere, &c. Octaua Septemb. Natalis immaculatæ Dominæ, & Dei Matris erit feſtus. Similiter & 14. dies Septembris, qui honoratus eſt in Exaltatione viuificæ Crucis. 26. propter Apoſtoli & Euangeliſtæ Ioannis Theologi emigrationem. 6. Octobris, quòd in eo agatur memoria S. Thomæ. 13. Nouembris, quòd Patris Chryſoſtomi in eo memoria peragatur, &c.

Nicetas. 1200.

In Alexio Comneno: Alexios in fundom Raicem ingreſſus eſt ad celebrandam memoriam Theodori Martyris ſeptimo primi ieiuniorum.

Michael Chomates. 1220.

Oratione funebri in Nicetam Choniatem: Sanctorum omnium, qui circulari dierum totius anoi albo ioſcripti ſunt, nullus eſt, quem ille priuatum; die commemorationi eius dicata, feſtiuo ſolennique ritu, & ſpiritualibus hoſtijs faciens, & hymnis omniumq́ fructuum primitijs cohoneſtans non veneraretur. Nec enim cultu illo contentus, quem cum cæteris ciuibus in publico conuentu tribuebat, Eccleſia quoque priuatis in ædibus conſecrata, annuum ei Diuo feſtum dicabat, quem vbiuis gentium coli videret.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Lib. 14. cap. 51. Hoc ijs tantùm diebus fit, quibus memoria S. Simeonis Stylitæ colitur.

Nicephorus Gregoras. 1330.

Lib. 9. de Senioris Imp. obitu: Hanc eclipſin ſecutus eſt lunæ defectus, cum terræ motus, ea veſpera, qua D. Aotonij memoria, cuius illi nomen inditum erat, veteri more à Chriſtianis celebrabatur die Februarij 12.

Georgius Codinus. 1400.

De Officialibus palatij Conſtantinopolitani fol. 164. In feſto Baſilij Magni diſcedit in venerandam ædē, quæ de nomine illius honoratur.

Zaga Zabo Æthiops. 1530.

In confeſſione fidei Æthiopica: Ex indicto Synodorum Apoſtolorum diem martyrij S. Stephani, ac aliorum Martyrum celebramus.

Hieremias Conſtantinopolitanus. 1580.

Reſponſe 1. cap. 15. Similiter etiam feſtos dies celebramus honorandorum Sanctorum cauſa, tamquam amicorum Dei: ſicut & ſanctus Dauid ait: *Mihi verò valde in honore fuerunt amici tui Deus.*

ASSERVNT PATRES LATINI.

Cyprianus. 250.

Lib 4. epiſt 5. *Epiſt. 34. de Celerino, & cæteris Martyribus*: Sacrificia pro ijs ſemper, vt meminiſtis, offerimus, quoties Martyrum paſſiones, & dies anniuerſaria cōmemoratiooe celebramus.

Lib 3. epiſt. 6. *Epiſt. 37.* Dies eorum (*Martyrum,*) quibus excedunt, annotate, vt commemorationes eorum inter memorias Martyrum celebrare poſſimus.

Felix Primus. 270.

Epiſt. 2. Tales perturbatores Eccleſię noo ſolùm prædicta aguot mala, ſed & memorias Martyrum execrantur. Quapropter & in præſenti conſtituimus Synodo, vobiſq́ & omnibus Eccleſijs tenendum & agendum mandamus, vt ſuper memorias Martyrum Miſſæ celebrentur, ne memoriæ eorum extingui à talibus, aut veneratio eorum poſſit probiberi.

Ambroſius. 370.

Lib. 1. de Virginibus: Bene procedit, vt quoniam hodie natalis eſt Virginis, de virginibus ſit loquēdum, & ex prædicatiooe liber ſumat exordium. Natalis eſt virginis, integritatem ſequamur: Natalis eſt Martyris, hoſtias immolemus: Natalis eſt ſanctæ Agnes, mirentur viri, non deſperent parouli, ſtupeant nuptæ, imitentur innuptæ.

Lib. 3. Dies factus eſt Petrus, dies Paulus. Ideoq́ hudie natali ipſorum Spiritus ſanctus increpuit, diceos: *Dies diei eructat verbum*, hoc eſt, ex intimo theſauro cordis fidem prædicaot Chriſti. Et bonus vterque dies, qui nobis fidem euomuit. Pſal. 18.

Sermone 63. In ſancti ac beatiſſimi Ioannis Baptiſtæ laudibus, cuius hodie natalem celebramus, quid potiſſimum prædicem neſcio, vtrum quòd mirabiliter natus, an quòd mirabiliter occiſus ſit?

Sermone 67. Natalem beatiſſimorum Apoſtolorum Petri & Pauli hodie celebrantes, diuerſis epulis nos reficere debemus, & tantam feſtiuitatem magna cum lætitia celebrare. Quis enim talium virorum ſolennitatem non magna cum lætitia debet celebrare? Quis enim talium virorum ſolennitate non magnos ſibi exhibeat apparatus, vt qoo plus expeoderit, plus ſe Apoſtolos cōfirmet amare? Veruntamen non opus eſt proprio ſumptu ad refectionem noſtram: nam natali ſuo ſanctus Petrus ipſe nos reficit.

Sermone 71. de Natali S. Laurentij: Beatiſſimi Laorentij Martyris, cuius natalem hodie celebramus, paſſionem noſſe vos credo, & quanta io perſecutione pertulerit, dilectionem veſtram ſcire noo dubito.

Sermone 72. Sancti Cypriani feſtiuitatem, ſicut omnibus notum eſt, hodie celebramus, & natali, ſicut dicunt, imminente viodemia, oatalem eius Martyrij procuramus.

Optatus Mileuitanus. 370.

Libro 2. contra Parm. Apoſtolus ait: *Memorijs Sanctorum communicantes.*) Ecce præſentes ſuot Romæ duorum memoriæ Apoſtolorum. Dicite, Rom. 12.
ſi ad bos ingredi potuit, ita vt obtulerit illic, vbi Sanctorum memorias eſſe conſtat?

Damaſus.

Damaſus. 370.

Hymno de S.Agatha:

Martyris ecce dies Agathæ
Virginis emicat eximiæ,
Chriſtus eam ſibi qua ſociat,
Et diadema duplex decorat.

Prudentius. 380.

Hymno 11.de S.Hippolyto:

Si bene commemini, colit hunc pulcherrima Roma
Idibus Auguſti menſis, vt ipſa vocat,
Priſco more diem, quem te quoque ſancte magiſter
Annua feſta inter dinumerare velim.
Inter ſolennes Cypriani, vel Chelydoni,
Eulaliaq; dies currat & iſte tibi.

Hymno 5.de S.Vincentio:

Beate Martyr proſpera
Diem triumphalem tuum,
Quo ſanguinis merces tibi
Corona Vincenti datur, &c.
Sic rite ſolennem diem
Veneramur ore, & pectore:
Si ſub tuorum gaudio
Veſtigiorum ſternimur.

Hymno 12.de paſſione Petri & Pauli:

Plus ſolito coeunt ad gaudia, dic amice quid ſit,
Romam per omnem curſitant, ouantq;.
Feſtus Apoſtolici nobis redit hic dies triumphi,
Pauli atque Petri nobilis cruore.

Hieronymus. 390.

Epiſtola 19. ad Euſtochium: Feſtus eſt dies, & natalis B.Petri feſtiuius eſt ſolito condiendus, ita tamen, vt Scripturarum cardinem iocularis ſermo non fugiat, &c. Vnde nobis ſolicitius prouidendum eſt, vt ſolennem diem, non tam ciborum abundãtia, quàm ſpiritus exultatione celebremus. Quia valde abſurdum eſt, nimia ſaturitate velle honorare Martyrem, quem ſcimus Deo placuiſſe ieiunijs.

In caput 4. ad Galatas: Dicat aliquis: Si dies obſeruare non licet, & menſes, & tempora, & annos; nos quoque ſimile crimen incurrimus, quartam Sabbati obſeruantes, & Paraſceuem, & diem Dominicam, & pro varietate regionũ diuerſa in honorem Martyrum tempora conſtituta. Ad quod ſimpliciter reſpondemus, non eoſdem Iudaicæ obſeruationis dies eſſe, quos noſtros, &c.

Ruffinus. 390.

Eccleſiaſtica hiſtoriæ lib.1.cap.14. Tempore, quo apud Alexandriam Petri Martyris diem Alexander Epiſcopus agebat, cùm poſt expleta ſolennia conuenturos ad conuiuium ſuum clericos expectaret, in loco mari vicino videt eminus, &c.

Concilium Carthaginenſe Tertium. 397.

Cap.47. Liceat etiam legi paſſiones Martyrum, cùm anniuerſarij dies eorum celebrantur.

Auguſtinus. 400.

Libro 20.contra Fauſtum Manichæum cap.21. Populus Chriſtianus memorias Martyrum religioſa ſolennitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & vt meritis eorum conſocietur, atque orationibus adiouetur: ita tamen, vt nulli Martyrum, ſed ipſi Deo Martyrum, quamuis in memorias Martyrum, conſtituamus altaria.

In Pſalm.63. Paſſionis ſanctorum Martyrum diem hodie feſtum habentes, in eorum recordatione gaudeamus, recolentes quid patiebantur, & intelligentes quid intuebantur. Nunquam enim tantas tribulationes carne tolerarent, niſi magnam quietem mente conciperent. Hunc itaque Pſalmum pro iſta ſolennitate percurramus. Heſterno enim die multa audiuit charitas veſtra, nec hodie tamẽ huic feſtiuitati negare potuimus noſtram ſeruitutem.

In Pſalm.88.Concione 2. Dixerunt iſta Martyres, quorum natalitia celebramus: *Ipſe vnet, & non videbit mortem: ipſe eruet animam ſuam de manibus inferni.* & : *Nos propter te mortificamur tota die.*

Et circa finem: Natalitia Sanctorum cum ſobrietate celebrate, vt imitemur eos, qui præceſſerũt; & gaudeant de vobis, qui orant pro vobis: vt benedictio Domini in æternum maneat ſuper vos: fiat, fiat.

Sermone 21. de Sanctis, qui eſt Sermò 2. de Ioanne Baptiſta: Nos ergo, fratres dilectiſſimi, vt tam ſanctam feſtiuitatem non ſolùm corporali, ſed etiam ſpirituali cum gaudio celebrare poſſimus, ſecundùm vires noſtras ad dandas eleemoſynas, & ad tenendam cum omnibus pacem, noſtros animos preparemus, & ab omni ſcurrilitate, vel turpiloquio, non ſolùm noſmetipſos, ſed & omnem familiam noſtram, & vniuerſos ad nos pertinentes, pro amore Dei, & de zelo ſanctæ diſciplinæ, prohibere totis viribus laboremus, nec permittamus ſolennitatem ſanctam, cantica luxurioſa proferendo, polluere. Tunc enim pro nobis ſanctus Ioannes quicquid petierimus poterit obtinere, ſi nos feſtiuitatem ſuam pacificos, ſobrios, caſtos, abſque vllo turpiloquio cognouerit celebrare.

Sermone 47. de Sanctis: Quotieſcunque, fratres chariſſimi, ſanctorum Martyrum ſolennia celebramus, ita, ipſis intercedentibus, expectemus à Domino conſequi temporalia beneficia; vt ipſos Martyres imitando accipere mereamur æterna. Ab ipſis enim ſanctorum Martyrum in veritate feſtiuitatum gaudia celebrantur, qui ipſorum Martyrum exempla ſequuntur. Solennitates enim Martyrum exhortationes ſunt martyriorum; vt imitari non pigeat, quod celebrare delectat.

Concilium Quintum Carthaginenſe. 410.

Cap.14. Nulla memoria Martyrum probabiliter acceptetur, niſi aut ibi corpus, aut aliquæ certæ Reliquiæ ſint, aut vbi origo alicuius habitationis, vel poſſeſſionis, vel paſſionis fideliſſima origine traditur.

Paulinus Nolanus. 410.

Natali 2.S.Felicis:

Felix, hoc merito, quod nomine, nomine & idem
Qui meritis: redit alma dies, qua te tibi ſummus
Aſciuit patriam confeſſum Chriſtus in aulam.

Natali 3.

Venit feſta dies cælo, celeberrima terris,
Natalem Felicis agens, qua corpore terris
Occidit, & Chriſto ſuperis eſt natus in aſtris,
Cæleſtem nactus ſine ſanguine Martyr honorem.

Natali 4.

Annua vota mihi remeant, ſimul annua lingua
Debita, natalis tuus ô clariſſime Chriſto
Felix, natali proprio mihi charior, in quo,
Quamlibet innumeris ſint gaudia publica turbis,
Eſt aliquid ſpeciale tui, &c.

Natali 8.

Ecce dies nobis anno reuoluta peracto
Illuſtrem reuehit Felicis nomine lucem.
Tempus erat latis modò promere gaudia verbis,
Anxia ſi latas paterentur tempora voces.

Natali 9.

Lux huius natalis adeſt, nec enim ille die ſit
Sanctus, cuius honor celebrandi cauſa diei eſt.
Quòd ſi natalem reliquis præſtare diebus

Turba facit ſelix, quæ denſius ad ſacra currit
Limina, conferta prope ſemper plebe videmus
Natalem Felicis agi: nam qua rogo votis
Caſſa dies oritur, vel magnis rara cateruis?
Sed tamen hanc ſpeciale decus retinere fatebor
Inter diem, expleto quondam quæ contigit anno
Ponere terrenos habitus, & in alta vocante
Sidera Felicem retinendum ſede beata.
Firmat enim ratio iſta fidem, quæ tempora certis
Diſtinguit titulis, ſacroſq́; per annua ſignat
Feſta dies, quibus aut Domini miracula quondam
Antiqui tremuêre patres, horrenda ſiniſtris,
Et ſemper celebranda pijs, quia commoda Sanctis,
Dura fuêre malis.

Maximus Taurinenſis. 430.

Homilia de Martyribus Taurinis: Cùm omnium ſanctorum Martyrum deuotiſſimè natalem celebrare debemus, tum præcipuè eorum ſolennitas tota nobis veneratione colenda eſt, qui in noſtris domicilijs proprium ſanguinem profuderunt.

In feſto S. Laurentij: Sanctum eſt, fratres, ac Deo placitum, vt natalem B. Laurentij præcipua deuotione veneremur.

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 129. in D. Cyprianum Martyrem: Quoniam hodie Deo in natali S. Cypriani Martyris côuenimus, in quo miro certamine de diabolo triumphauit: & quia nobis virtutum ſuarum glorioſum reliquit exemplum: ideo exultare nos conuenit, & lætari. Natalem ergo Sanctorum cùm auditis chariſſimi, nolite putare illum dici, quo naſcuntur in terram de carne, ſed de terra in cælum, de labore ad requiem, de tentationibus ad quietem, de cruciatibus ad delicias, non fluxas, ſed fortes, & ſtabiles, & æternas; de mundanis riſibus ad coronam & gloriam. Tales natales dignè Martyrum celebrantur. Cùm ergo huiuſmodi feſtiuitas agitur, noli æſtimare, chariſſime, quòd in ſolis prandijs & profuſioribus epulis natales Martyrum celebrentur: ſed imitandum tibi proponitur, quod in memoria Martyris celebras. Idcirco ergo natales Martyrum annua celebrantur lætitia, vt quod ſemel actum eſt, per omne æuum in memoria maneat deuotorum.

Sermone 135. in D. Laurentium: Hodiernus dies beatiſſimi Martyris Laurentij corona illuſtratur: cuius egregij Martyris merita nulla pars Romani orbis ignorat, &c. Meritò Apoſtolus alloquens Martyres, vt in Epiſtola eius hodie cùm legeretur
Philip. 1. audiſtis: *Vobis, inquit, donatum eſt pro Chriſto, non ſolum vt credatis in eum, ſed etiam vt patiamini pro eo.* Ergo Martyrum merita velut Dei dona laudemus, amemus, oremus, ſubinferamus voluntatem noſtram, &c. Quis eſt qui timeat volens? Quis eſt qui amet nolens? ſeruêat oratio, & feſtum Martyris celebretur: ſed vt non ſit inanis qui celebrat, imitemur.

Hilarius Arelatenſis. 450.

In vita S. Geneſij: Natalis ipſius die frequens ille in ciuitate Arelatenſi caſus, pontis abrupti periculo, vrbem totam nimio tremore concuſſit, & animis ſubiti pauoris diſcrimine côcuſſis, ſolennitatis lætitiam, recepta ſalutis gratia, lætiorem reddidit, iucunditate duplicata. Nam cùm ſuos in hac celebritate, plus etiam quàm ſuos Arelas populus coëgiſſet, quorum in illa die gaudijs agendis ipſa ciuitas anguſta erat, ſemitæ ac ſpatia càmporum, hærente in agmine, & laborantibus ſua cunctis denſitate, ibat in vlterioris fluminis ripam, in honorem Martyris Chriſto deuotus exercitus, cum charis coniugibus, dulcibus pignoribus, plura ſimul habere beneficia feſtinans.

Leo Magnus. 450.

Sermone 1. in Natali Apoſtolorum Petri & Pauli cap. 1. Omnium quidem ſanctarum ſolennitatum totus mundus eſt particeps, & vnius fidei pietas exigit, vt quicquid pro ſalute vniuerſorum geſtum recolitur, communibus vbique gaudijs celebretur. Veruntamen hodierna feſtiuitas præter illam reuerentiam, quam toto terrarum orbe promeruit, ſpeciali & propria noſtræ Vrbis exultatione veneranda eſt; vt vbi præcipuorum Apoſtolorum glorificatus eſt exitus, ibi in die martyrij eorum ſit lætitiæ principatus.

Sermone in Natiuitate ſanctorum ſeptem fratrum Martyrum Machabæorum cap. 1. Gratias dilectiſſimi agamus Domino Deo noſtro, quòd quanta ſit huius diei ſolennitas, etiamſi ego taceam, conuentus veſter oſtendit. Tam enim conſpiranti ſtudio, & deuoto animo conueniſtis, vt feſtiuitatis magnificentiam etſi ſermo non indicet, congregatio tamen ipſa teſtetur.

Eucherius Lugdunenſis. 450.

In Natali S. Geneſij: Hodie natale S. Geneſij celebramus, & meritum. Beatorum Martyrum paſſiones natales vocamus dies, quando eos martyrij vita, & gloriæ fides, dum ingerit morti, genuit æternitati, & perpetua gaudia breui dolore parturijt. Meritò planè dicendi natales dies, per quos illi, qui nati fuerant in hanc fragilitatis humanæ miſeriam, ſubitò renaſcuntur in gloriam, vitæ perennis initium de mortis fine ſumentes. Etenim ſi iſtos dies natales vocamus, quibus in hanc lucem in delictis, & doloribus naſcimur ad dolores, iuſtius iſti celebrantur natales, quibus Sancti ex corruptibili luce in nouam illam futuri ſeculi veniunt claritatem.

Fulgentius. 500.

Sermone de S. Stephano Protomartyre: Heri celebrauimus temporalem ſempiterni Regis noſtri natalem, hodie celebramus triumphalem militis paſſionem. Heri enim Rex noſter trabea carnis indutus, de aula vteri virginalis egrediens, viſitare dignatus eſt mundum: hodie miles de tabernaculo corporis exiens, triumphator migrauit ad cælum.

Sermone de S. Cypriano Martyre: Clarum ſancti Martyris natalis diem, beati ſcilicet Cypriani, quo terrenis ac moribundis membris exutus, ad æternæ præmia vitæ tranſmigrauit, & ſacerdotij eius doctrinam & martyrij nobis victoriam commendauit, fecitque extemporali quondam triſtitia liberiorem. Quis neſciat, hunc ipſum, qui nunc annua circumſtitutione feſtus nobis reuoluitur dies, Chriſtianis ac religioſis mentibus, illo tunc tempore fuiſſe ſolicitum, dum aduerſus diabolum ab Antiſtite ſuſcepto culmine, pia plebis expectatio trepidaret?

Athalaricus Rex. 520.

Apud Caſſiodorum lib. 8. epiſtola 33. Ad Natale Sancti Cypriani religioſiſſimè venerantes peragendum.

Benedictus Abbas. 530.

Regula cap. 14. In Sanctorum feſtiuitatibus, ſicut diximus, Dominico die agendis, ita agatur: excepto quòd Antiphonæ, vel Lectiones ad ipſum diem pertinentes dicantur.

Vigilius Papa. 537.

Epiſtola 1. cap. 5. Quoties Sanctorum Dei fuerit agenda feſtiuitas, ſingula capitula diebus apta coniungimus, quibus commemorationem eorum, quorum Natalitia celebramus, proſequimur.

Gregorius Turonenſis. 580.

De Martyribus lib. 2. cap. 29. De Iuliano Martyre: Huius feſtiuitatis ignara plebs mœſta pendebat, neſciens diem, in quo deberet beatus pro virtutis & paſſionis gloria honorari.

Dinamius Patricius. 590.

Vita S. Maximi cap. 1. Beatiſſimi Maximi Rhegienſis Epiſcopi hodie dies ſanctæ ſolennitatis colitur, qui quotannis rediuiuis temporum curriculis renouatur: cuius nos res geſtas pandere pia animi deuotio admonet, & priſca conſuetudo compellit.

Gregorius Magnus. 600.

Lib. 4. epiſt. 11. Nos ſolicitè requirentes ab Adeodato Diacono didicimus, quia nunquam conſuetudo fuit deceſſoribus tuis, vt in Litanijs pallio, niſi in ſolennitate B. Ioannis Baptiſtæ, & beati Petri Apoſtoli, & B. Martyris Apollinaris vterentur.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De officijs Eccleſiaſticis lib. 1. cap. 34. Feſtiuitates Apoſtolorum, ſeu in honore Martyrum ſolennitates antiqui Patres in venerationis myſterio celebrari ſanxerũt, vel ad excitandam imitationem, vel vt meritis eorum conſociemur, atque orationibus adiuuemur.

Cap. 35. Omnes feſtiuitates pro variatate regionum, diuerſaque in honorem Martyrum tempora ideo à viris prudentibus inſtituta ſunt, ne fortè rara congregatio populi fidem minueret in Chriſto.

Ionas Monachus. 640.

Vita S. Bertulphi cap. 6. D. Petri ſacra toto orbe ſolennia celebrantur.

Hildephonſus Toletanus. 670.

Libro contra eos, qui diſputant de perpetua Mariæ virginitate: Nullius natiuitas celebratur in mundo, niſi Chriſti, Mariæ, & beati Ioannis. Ioannis autem, quia & ipſe in vtero ſanctificatus legitur: ſic & beata Virgo, niſi in vtero matris ſanctificata eſſet, minimè eius Natiuitas colenda eſſet.

Beda. 700.

Hiſtoria Anglic. lib. 5. cap. 11. Inuenta Evvaldorum corpora iuxta honorem Martyribus condignum recondita ſunt, & dies paſſionis vel inuentionis eorum congrua illis in locis veneratione celebratur.

Homilia in ſolennitate omnium Sanctorum: Hodie, dilectiſſimi, omnium Sanctorum ſub vna ſolennitatis lætitia celebramus feſtiuitatem, quorum ſocietate cælum exultat, quorum patrocinijs terra lætatur, triumphis Eccleſia ſancta coronatur.

Alcuinus. 750.

De diuinis Officijs cap. 30. Ideo tres Miſſæ celebrantur in feſtiuitate S. Ioannis, quia tribus inſignibus triumphis excellenter refulſit. Ad hoc enim venit, vt viam Domino præpararet, exemplo ſuæ conuerſationis qui triumphus celebratur in Vigilia eiuſdem. Per miniſterium baptiſmi claruit inſignis: huius miniſterij triumphus in prima Miſſa recolitur. Nazaræus permanſit ex vtero matris: hoc donum recolitur in die.

Paulus Diaconus. 780.

De geſtis Longobardorum lib. 4. cap. 6. al. 4. Regina quædam ex alia prouincia veniens Baſilicam B. Ioãnis Baptiſtæ in Longobardorum finibus conſtruxit.

Carolus Magnus. 800.

Libro 2. Legum cap. 35. Feſtos dies in anno celebrari ſanximus: In Natali Apoſtolorum Petri & Pauli diem vnum, Natiuitatem S. Ioannis Baptiſtę, Aſſumptionem S. Mariæ, Dedicationem S. Michaelis: Natalem S. Remigij, S. Martini, S. Andreæ. Et illas feſtiuitates Martyrum, vel Confeſſorum obſeruare decreuimus, quorum in vnaquæque Parochia ſancta corpora requieſcunt.

Concilium Moguntinum. 813.

Cap. 36. Celebrari mandamus in Natali Apoſtolorum Petri & Pauli vnum diem, &c.

Rabanus Maurus. 850.

De inſtitutione Cleri lib. 2. cap. 43. Dicuntur Sanctorum feſtiuitates natalitia, & meritò. Quomodo enim cõſuetè naſci dicitur, cùm quis de vtero matris procedens, in lucem egreditur: ita rectiſſimè poteſt natus dici, qui à vinculis carnis ſolutus, ad lucem ſublimatur æternam. Et inde mos obtinuit Eccleſiaſticus, vt dies beatorum Martyrum, ſiue Confeſſorum Chriſti natales vocitemus, eorumq́ue ſolennia nõ funebria, ſed Natalitia dicantur.

Concilium Triburienſe. 895.

Cap. 35. Diebus Dominicis, & Sanctorum feſtis, Vigilijs & orationibus inſiſtendũ, & ad Miſſas cuilibet Chriſtiano cum oblationibus eſt currendum, & tantummodo Deo vacandum.

Odo Cluniacenſis. 910.

Tractatu de translatione S. Martini: In ſynodo Archiepiſcopi, & ipſorum, qui conuenerant, ſtatutum eſt, vt ſingulis deinceps annis per vniuerſam diœceſin Subuentionis huius feſtum quarto Idus Maij ſolenniter celebretur.

Fridegodus. 950.

In vita S. Audoëni: Quanta veneratione proſequendus eſt hodiernus Antiſtitis noſtri Audoëni ſacratiſſimus dies, quo ille iunctus Chriſto fruitur Angelicis paradiſi delicijs, & à nobis magnò honore colitur tumulatus?

Frodoardus. 980.

In Chronicis de anno 924. Remis in Eccleſia S. Mariæ, ſolennitate omnium Sanctorum, quidam diu contractus, virtute diuina ſolutus & ereptus eſt.

Concilium Salegunſtadienſe. 1020.

Cap. 1. Quatuordecim dies Chriſtiani ante feſtiuitatem S. Ioannis Baptiſtæ in abſtinentia ſint carnis & ſanguinis, niſi infirmitate impediente, aut alicuius feſti ſolennitate, quæ in illo Epiſcopio celebris habetur, intercedente: & ante Natiuitatem Domini, & in Vigilia Epiphaniæ, & in omnibus Vigilijs Apoſtolorum, & in Vigilia Aſſumptionis S. Mariæ, & in Vigilia S. Laurentij, nec non etiam in Vigilia omnium Sanctorum.

Berno Augienſis. 1020.

In vita S. Vdalrici: Aderat namque toti orbi venerandus dies, videlicet Præcurſoris Chriſti natalitius, & vir Dei graui infirmitatis oppreſſus languore dixit, &c.

Petrus Damianus. 1056.

Epiſtola 4. cap. 15. Decollatio Ioannis menſe Auguſto celebratur, cùm tamen tempore Dominicæ paſſionis trucidatus ab Herode fuiſſe non dubitetur. Eadem quoque ratio eſt de feſtiuitate S. Iacobi, nec nõ B. Petri, quæ dicitur à vinculis, &c. Patet abſque dubio, quia alio anni tempore hæc per executionem operum ſunt facta, atque alijs poſtmodum colendis ſolennitatibus inſtituta. Feſtiuitates enim illæ celebrantur circa metás Iulij menſis, quo videlicet tempore neque Paſcha celebraſſe, neque azymorum dies Hebræorum ille populus inuenitur, ſi tota Teſtamenti veteris ſe-

ries reconſeatur. Sed quia in ſolennitate Paſchali venerari dignè non poterant, ad eorum cultum aliud tempus eſt Eccleſiaſtica diſpoſitione præuiſum.

Anſelmus. 1080.

Ad cap. 2. Matthæi de Innocentibus: Hi Martyres ad inferos deſcenderunt; quia nondum paſſus erat Chriſtus; & ideo in ſolennitate eorum tacentur voces gaudij, hoc eſt, *Alleluia, & Gloria in excelſis Deo.*

Iuo Carnotenſis. 1100.

Epiſt. 28. Ex præcepto Regis Remenſis & Senonenſis Epiſcopi inuitauerunt Suffraganeos Epiſcopos, vt poſt reſponſa veſtra apud Trecas prima Dominica poſt feſtiuitatem omnium Sanctorum conueniant.

Berngoſius. 1112.

Sermon. in Dedicatione Eccleſiæ: Quoties feſtiuis Sanctorum natalitijs debito honore ritè celebratis, in Domino gloriamur, toties ipſorum precibus & meritis adiuti, larga benedictionis gratia Creatoris noſtri perfundimur.

Hugo Victorinus. 1130.

Miſcellaneorum libro 1. titulo 112. Ex magna Saluatoris noſtri pietate agitur, quòd nobis merita Sanctorum feſtiua iucunditate recolenda indicuntur: quia in eo nos Deus noſter & exhortatur ad imitationem virtutum, & admittit ad participationem gaudiorum.

Bernardus. 1150.

Sermone 1. in feſtiuitate omnium Sanctorum: Feſtiuitatem hodiernam Sanctorum omnium cum omni deuotione dignum eſt celebrari. Nimirum ſi magna videtur & eſt beati Petri ſolennitas, ſeu beati Stephani, aut cuiuslibet cęterorum, quanta eſt iſta, quæ non vnius tantùm eſt, ſed vniuerſorum. Verùm non ignoratis fratres, ſecularibus id moris eſſe, vt diebus feſtis feſtiua ſibi conuiuia parent, & quanto fuerit ſolennitas clarior, tanto ſplendidius epulentur. Quid ergo? Nonne & his, qui conuertuntur ad cor cordis deliciæ ſunt quęrendæ, & ſpiritualibus ſpiritualia comparanda? &c.

Helmoldus Presbyter. 1170.

In Chronico Sclauorum lib. 1. cap 64. Illuceſcente ergo die, qua Sanctorum Ioannis & Pauli paſſio veneranda celebratur, deſcendit naualis Sclauorum exercitus per oſtium Trauennæ.

Guntherus. 1180.

Libro 4.

Iamq́; aderat veneranda dies, qua clara triumpho
Fulget Apoſtolico, totum feſtiua per orbem
Illa quidem, ſed Romuleæ ſpecialiter vrbi,
Cum ſacra ſuo luſtrârunt mœnia Patres
Martyrio, ſæui dum ſpernunt ſcepta Neronis.
Illam quo poterat populus Caſtrenſis honore
Suſcepêre diem.

Innocentius Tertius. 1200.

Myſteriorum Miſſæ lib. 2. cap. 52. Licet in Natiuitate S. Ioannis Baptiſtæ, & feſtiuitate S. Laurētij Symbolum non cantetur, in Octauis tamen eorum cantatur: eò quòd infra Octauas Apoſtolorum & Aſſumptionis aduaniant. Et ob hoc in Octauis S. Ioannis Præfatio de Apoſtolis, & in Octauis S. Laurentij Præfatio de Aſſumptione cantatur.

Gregorius Nonus. 1222.

Extra de Ferijs Tit. 9. cap. 5. Iudicialis ſtrepitus conquieſcere debet diebus feriatis; qui ob reuerentiam Dei noſcuntur eſſe ſtatuti: ſcilicet Natalis Domini, S. Stephani, Ioannis Euangeliſtæ, Innocentium, S. Silueſtri, &c. Natiuitatis Ioannis Baptiſtæ, Apoſtolorum, & præcipuè Petri & Pauli, B. Laurentij, beati Michaelis, ſolennitatis omnium Sanctorum, cæteriſq́ue ſolennitatibus, quas ſinguli Epiſcopi in ſuis Diœceſibus, cum clero & populo duxerint ſolenniter venerandas.

Thomas Aquinas. 1250.

Prima 2. quæſt. 103. art. 3. Feſto tubarum ſuccedunt feſta Apoſtolorum: feſto expiationis ſuccedunt feſta Martyrum & Confeſſorum: feſto cœtus atque collectæ ſuccedit feſtum Angelorum, vel etiam feſtum omnium Sanctorum.

Bonauentura. 1260.

Ad lib. 3. Sentent. diſtinct. 3. art. 1. quæſt. 1. Statuta vniuerſalis Eccleſię de Sanctorum celebritatibus omnia fundata ſunt ſuper ſanctitatem, vt nullo die pro aliquo Sanctorum ſolennizet, in quo perſona ſancta non fuerit, cui ille honor deferatur.

Guilhelmus Durantius. 1280.

Rationalis Diuinorum lib. 7. cap. 1. Eccleſia Sanctorum feſta multis de cauſis celebrat. Primò, vt eis vicem rependamus; quia ipſi iam celebrant feſtum de nobis: quia gaudium *eſt in cælo Angelis Dei,* & animabus ſanctis *ſuper vno peccatore pœnitentiam agente.* Secundò; quia eos honorando, rem noſtram agimus: nam eorum feſtiuitas noſtra eſt. Tertiò, vt habeamus eos interceſſores pro nobis. Quartò, vt eos imitemur, &c.

Guido Carmelita. 1330.

De VValdenſibus cap. 17. Errant Sanctorum feſta non colendo, qui tantis meritis in beatitudine Deo coniūcti, dignè debito cultu poſt latriā ſunt à nobis, pro quibus aduocant & intercedunt, venerabiliter honorandi.

Ioannes Taulerus. 1350.

Sermone 1. in Natiuitate S. Ioannis Baptiſtæ: Solennem hodie diem agimus Natiuitatis præcipui ac ſingularis Sancti D. Ioannis Baptiſtæ. Neque verò hac ratione cuiuſque alterius Sancti dies natalitius celebratur, glorioſa tamen Virgine Maria excepta.

Petrus Aliacus. 1410.

Sermone de omnibus Sanctis: Magna eſt, & inter præcipuas ſolennitates meritò numeranda hodierna feſtiuitas. In qua non vnius Apoſtoli, non vnius alicuius Sancti ſingulariter, ſed pariter Sanctorum omnium, cum omni deuotione memoriam celebramus.

Ioannes Gerſon. 1420.

Sermone de Natiuitate Virginis Mariæ, conſideratione 4. Poſt celebrationem Natiuitatis B. Ioannis Baptiſtæ ſacratiſſimam & iucundam, quia ſine peccato natus eſt per ſanctificationem, inſtituit Eccleſia Natiuitatem beatæ & glorioſæ ſemperq́; Virginis Mariæ celebriter fieri.

Baptiſta Mantuanus. 1500.

Lib. 11. Faſtorum, de ſolennitate omnium Sanctorum:

Affert prima dies ſolennia magna Nouembris:
Nam ſuperos omnes vno celebramus honore,
Et noua communi perſoluimus orgia ritu.
Si quid in hoc igitur toto peccauimus anno,
Hic delemus: idem veteres fecêre Latini
Ante dies Chriſti, ſed erant ea feſta ſecundi
Menſis, & his nomen feſtis dementia fecit.

ARTICVLVS DECIMVSQVINTVS.

CHRISTI ET SANCTORVM EIVS IMAGINES IN TEMPLIS RETINENDAS ET VENERANDAS ESSE.

NEGANT.

Anno poſt natũ Chriſtũ

200. MANICHÆI, *qui Chriſto non verum, ſed phantaſticum corpus tribuebant, docuerunt etiam illius phantaſmatis nullas habẽdas, aut colendas eſſe imagines.* Taraſius Conſtant. in Synodo Nicæna ſecunda. Michael Syngelus in vita Dionyſij Areopagitæ, Auguſtinus contra Fauſtum Manichæum lib. 20. cap. 15.

330. *Ariani negant Chriſti & Sanctorum imagines eſſe colendas: Hinc* act. 6. Synodi Nicenæ 2. *Euſebius, vt Arianus, accuſatur.*

366. *Iulianus Apoſtata Cæſarea Chriſti imaginem deſtruxit, ac ſuam ſubſtituit.* Sozomenus lib. 5. cap. 20. *Reprehendit Chriſtianos, quòd Iouis arma eæſſent adorare, ac colere, interim crucis lignum adorent, imagines illius in fronte & ante domos pingentes.* Cyrillus Alexandrinus lib. 6. contra Iulianum.

480. *Xenias Perſa, nondum baptizatus, & tamen pro Epiſcopo ſe gerens, dixit Chriſti & Sanctorum imagines non eſſe recipiendas, nec venerandas.* Cedrenus in compendio Hiſtor. Nicephorus lib. 16. capite 27.

520. *Samaritani quidam irrumpunt in Eccleſiam, & in imagines Chriſti ac Sanctorum ferociſſimè graſſantur.* Simeon Eremita epiſt. ad Iuſtinum Imperat.

590. *Serenus Maſſilienſis Epiſcopus inconſiderato zelo ſuccenſus, Sanctorum imagines ſub hac quaſi excuſatione, ne cultu idololatria adorarentur, confregit.* Gregorius lib. 9. epiſt. 9.

630. *Mahometus ſua ſecta hominibus nullas imagines permittit.* Alcoranus Mahometicus cap. 15. & 16. Laonicus Chalcocondylus lib. 3.

700. *Hebræus quidam maleficus Ezidi regi Arabum Mahometano promiſit triginta annos vitæ, ſi in ſuo imperio iuberet imagines Chriſti & Sanctorum ex Chriſtianis Eccleſijs auferri & comburi. Iuſſit ille: cùm Chriſtiani non parerent, immiſit Arabes & Hebræos in Eccleſias, qui negotium impigrè perfecerunt: ſed Rex Ezides anno ſequenti mortuus eſt. Hebræus autem tanquam impoſtor a ſucceſſore eius turpiſſima morte mori coactus eſt.* Synodus Nicęna ſecunda act. 5. Zonaras, Cedrenus, Nicetas in Leone Iſaurico.

720. *Leo Imperator Tertius Sanctorum imagines depoſitas incendit: Romano quoque Pontifici idem facere, ſi imperialem gratiam habere vellet, mandauit: ſed Pontifex id facere contempſit.* Paulus Diaconus de geſtis Longobardorum lib 6. cap. 14.

740. *Conſtantinus Copronymus Sanctorum imagines erigi & honore affici edictis vetuit.* Suidas, Cedrenus, Zonaras, Sigebertus, & alij in hoc Conſtantino.

750. *Sabinus Bulgarorum Rex fuga ſibi conſuluit, quòd populus imaginum cultum defenderet, quem ille in Copronymi gratiam perſequebatur.* Blondus lib. 1. Decad. 2. Nauclerus generatione 26.

790. *Leo Quartus imaginibus bellum indixit, Catholicos, qui Sanctorum imagines habebant, crudeliſſimè afflixit.* Paulus Diaconus, Sigebertus, & Zonaras in hoc Leone.

813. *Leo Quintus Armenius deleri imagines in vniuerſum iubet.* Baptiſta Egnatius in hoc Leone.

830. *Claudius Taurinenſis Epiſcopus imagines & cruces è templis omnibus ſuæ Diœceſis abſtulit.* Ionas Aurelianenſis de cultu imaginum.

840. *Michael Imperat. edixit, ne vlli picta imagini, vbicunque ea eſſet, nomen Sanctus imponeretur. Theophilus eius filius, ne pingi quidem eas coloribus conceſſit, abiectis dicens eſſe animi, talium rerum admirationem, ipſamq́; ſolam ſpectandam eſſe veritatem.* Conſtitutiones Theophyli, Cedrenus, & Zonaras in Theophylo.

1050. *Bogomili Baſilium, Nazianzenum, Chryſoſtomum, Patres omnes, qui ſacras imagines venerati ſunt, aiunt fuiſſe reprobos & idololatras.* Euthymius Panopliæ part. 2. titul. 23. cap. 1.

1300. *VValdenſes aſſerunt Chriſti & Sanctorum imagines delendas eſſe.* Æneas Syluius hiſtoriæ Bohemicæ cap. 35. Claudius Coſſordius contra VValdenſes, articulo vltimo.

1390. *Ioannes VVicleuus obiter attigit imaginum reprehenſionem, ſed diſcipuli eius acrius imagines poſtea oppugnarunt.* Thomas VValdenſis Tomo 3. titulo 19. cap. 150.

1410. *Hieronymus Pragenſis habuit & veneratus eſt in cubiculo ſuo imaginem VVicleui: ſed ab aliarum*

imaginum

imaginum veneratione homines dehortatus eſt. Cùm Chriſti Saluatoris imaginem crucifixi, quam populus venerabatur, vidiſſet, eam non ſolùm irriſit, ſed etiam deiecit, & ſtercore humano fœdauit, dicens: nequaquam pingendas eſſe imagines. Cochlæus hiſtor. Huſiticæ lib.3.

1412. *Turca capta Conſtantinopoli Chriſti imagines fœdè conſpurcantes, & ludibrio habentes dixerunt; Hic eſt Chriſtianorum Deus.* Gennadius Scholarius, Leonardus Chius, & Iſidorus Sabinenſis de capta Conſtantinopoli.

1525. *Andreas Carlſtadius primus in Germania imaginum hoſtis, eas templo abſtulit: quod quia neſcio, & non conſulto Luthero fecerat, acriter propterea ab eodem fuit reprehenſus.* Cochlæus de dictis & ſcriptis Lutheri.

1540. *Philippus Melanchthon*, in Locis Communibus capite de Decalogo, *reprehendit omnem imaginum venerationem.*

1150. Ioannes Caluinus lib.1. Inſtitut. cap.11. §.3. *Inſanire* (ait) *eos minimè obſcurum eſt, qui ſimulachra Dei & Sanctorum exemplo Cherubim defendere conantur.*

1550. Confeſſio Miniſtrorum Eccleſiæ in Heluetia cap.4. *Reijcimus non modò gentium idola, ſed & Chriſtianorum ſimulachra.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Exodi 25. *Verſ.* 18. Duos Cherubim aureos, & productiles facies, ex vtraque parte oraculi. Cherub vnus ſit in latere vno, & alter in altero. Vtrumque latus propitiatorij tegant expandentes alas, & operientes oraculum, reſpicientque ſe mutuò verſis vultibus.

Numer. 21. 8. Fac ſerpentem æneum, & pone eum pro ſigno: qui percuſſus aſpexerit eum, viuet.

3. *Reg.* 7. 23. Fecit Salomon mare fuſile. 24. Et ſculptura ſubter labium circuibat illud decem cubitis ambiens mare: duo ordines ſculpturarum hiſtriatarũ erant fuſiles. Et ſtabant ſuper duodecim boues, è quibus tres reſpiciebant ad Aquilonem, & tres ad Occidentem, & tres ad Meridiem, & tres ad Orientem. 36. Sculpſit quoque in tabulatis illis, quæ erant ex ære, & in angulis, Cherubim, & leones, & palmas, quaſi in ſimilitudinem hominis ſtantis, vt non cælata, ſed appoſita per circuitum viderentur.

Marci 12. 16. Attulerunt Chriſto denarium. Et ait illis: Cuius eſt imago hæc, & inſcriptio? Dicunt ei, Cæſaris.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Methodius. 260.

Oratione 2. de Reſurrectione: Protinus ergo quæ ſunt hic regum imagines, quamuis non ex pretioſa auri argentiue materia conſiſtant; ab omnibus tamen honorantur. Neque enim quæ ex pretioſa materia conflatæ ſunt homines duntaxat colunt, quæ verò ex vili contemnũnt atque aſpernantur, ſed omnes, licet ex ære gypſoue exiſtant. Et quiſquis in earum aliquam, qualiſcunque fuerit, maledicta coniecerit, is non tanquam lutum ſpreuerit, aurumue contempſerit, abſoluitur: ſed non aliter, ac ſi in ipſum regem impius extitiſſet, condemnatur. Quas quidem ex auro imagines conflamus, Angelorum ipſius Principatus & Poteſtates referentes, eas ad honorem, & gloriã Dei conficimus.

Euſebius Cæſareenſis. 320.

Eccleſiaſticæ hiſtoriæ lib. 7. cap. 14. Mulierem illam ſanguinis profluuio afflictatam, quam ſanctorum Euangeliorũ teſtimonio à Seruatore noſtro morbi remedium inueniſſe cognouimus, ex Cæſarea Philippi oriundam, illiusque domum ibi oſtendi, & admirabilia quædam Seruatoris in eam beneficij monimenta, & quaſi trophæa ad hoc tempus durare memorant. Pro foribus enim domus illius, æneam mulieris effigiem genibus flexis, & manibus inſtar ſupplicantis, in anteriorem partem extenſis, ſuper editum lapidem collocatam: huic è regione, viri erectam imaginem ex eadem materia conflatam, veſtitu ad talos demiſſo decenter ornatam, & manum mulieri porrigentem: ad cuius pedes in ipſa baſi peregrinam quandam & inuſitatam herbæ ſpeciem enaſci; quam quidem, vbi ad ænei veſtitus fimbriam excreuerit, morbis cuiusque generis medicandi vim & facultatem habere. Hanc ſtatuam, effigiem Ieſu exprimere dicunt: quam ad noſtram vſque ætatem manentem, ipſi ad eam ciuitatem profecti, oculis cernebamus. Nec planè mirum, eos, qui ex gentilibus prognati, à Seruatore, dum inter homines viuebat, beneficijs affecti fuiſſent, iſta effeciſſe: cùm & nos Petri & Pauli Apoſtolorum, & Chriſti etiam ipſius imagines in picturis, colorum varietate expreſſas, conſeruatasque aſpexerimus.

Demonſtrationum Euangelicarum lib. 5. cap. 9. Apparuit Deus Abraham ad quercũ Mambre, quamobrem ad hoc vſque tempus is locus tamquam diuinus, ad honorem eorum, qui illic Abraham apparuerunt, à vicinis populis celebratur, & ſpectatur adhuc firma terebynthus, & qui ab Abraham excepti ſunt hoſpitio pictura ſic expreſſi, vt duo quidem vtrinque tertium, vt honore præſtātiorem, medium habeant. Sit autem hic declaratus nobis Dominus ipſe Seruator noſter, quem etiam ignari venerantur, qui diuinis oraculis credunt.

Athanaſius Alexandrinus. 340.

Interrogationum & reſponſionum ad Antiochum Principem cap. 38. Abſit, vt, quemadmodum Græci faciunt, nos Chriſtiani tamquam Deos imagines adoremus.

oremus. Affectionem duntaxat, & charitatis noſtræ ſtudium erga figuram perſonæ per imaginem expreſſæ declaramus. Itaque lignum ſæpe, quod iam erat imago, ſi figura deleta ſit, tâquam inutile comburimus. Quemadmodum igitur Iacob cùm eſſet è vita diſceſſurus, faſtigium virgæ Ioſeph adorauit, non virgam ipſam honorans, ſed eum, qui virgam tenebat: ita nos Chriſtiani non alia ratione imagines colimus, niſi quemadmodum etiam, cùm filios noſtros & patres oſculantur, animi noſtri deſiderium indicamus. Sicut & Iudæus olim legis tabulas, & duo Cherubim aurea, & ſculptilia quondam adorabat, non lapidis auriue naturam colens, ſed Dominum, qui ea vt fierent præceperat.

Baſilius Magnus. 370.

Ad Amphilochium de Spiritu ſancto cap. 18. Quoniam Rex dicitur Regis imago, non autem duo reges: neque enim poteſtas ſcinditur, neque gloria diuiditur. Quemadmodum autem principatus ac poteſtas nobis dominans vna eſt, ſic & glorificatio, quam illi deferimus, vna eſt, non multæ. Itaque imaginis honor ad exemplar primum refertur.

De Barlaam Martyre: Exurgite nunc, ô præclari Athleticorum geſtorum pictores: mutilam ducis imaginem veſtro illuſtrate artificio, & obſcurius à me depictum coronatum athletam veſtræ induſtriæ coloribus conſpicuum reddite. Abibo certaminum & victoriarum Martyris à vobis poſita imagine victus, gaudebo tali hodie per veſtram dexteritatem victoria ſuperatus. Video manus huius luctam cum igne exactius à vobis depictã, video alacriorem pugilem per veſtrã depictum imaginem.

Contra Iulianum Imperat. Hiſtorias imaginum Sanctorum honoro, & palam adoro. Hoc enim à ſanctis Patribus non eſt prohibitum, ſed in omnibus Eccleſijs noſtris eorum hiſtorias erigimus. *Citat Adrianus Primus epiſtola ad Synodum 2. Nicænam, act. 2. Citatur in eadem Synodo act. 4.*

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 19. quæ eſt oratio in laudem defuncti patris: Templum hoc, quod Deo & nobis extruxit, opus ſanè haud ſilentio dignum. Nam & octo æquilateris rectis in ſe occurrit, & columnarum ac porticuũ elegantia, per laquearea in altum aſſurgit, & quidem eiuſmodi picturis ornata, vt nec naturæ ipſi concedant.

Oratione 23. quæ eſt in laudem Heronis: Angelicus eſt veſtitus candor, & ſplendor, cùm corporea forma pinguntur, ad deſignandam, ni fallor, naturalem ipſorum puritatem.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Oratione de laudibus S. Theodori: Quòd ſi venerit ad aliquem locum ſimilem huic, vbi hodie noſter conuentus habetur, vbi memoria iuſti, ſanctęque Reliquię ſunt: primùm quidem earũ rerũ magnificentia, quas videt, oblectatur, dum ædem vt templum Dei & magnitudine ſtructuræ, & adiecti ornatus decore ſplendidè elaboratum intuetur: vbi & faber in animalium figuram lignum formauit, & latomus ad argenti leuitatem cruſtas lapideas expoliuit: induxit autem etiam pictor flores, artis in imagine depictos, fortia facta Martyris, repugnantias, cruciatus, efferatas & immanes Tyrannorum formas, impetus violentos, flammeum illum fornacẽ, beatiſſimam conſummationem athletæ, certaminum præſidis Chriſti humanæ formæ effigiem, omnia nobis tamquam in libro quodam, qui linguarum interpretationes contineat, coloribus artificioſè depingens, certamina atque labores Martyris nobis expreſſit, ac tamquam pratum amœnum ac floridum templum exornauit. Solet enim etiam pictura tacens in pariete loqui, maximéq; prodeſſe.

Oratione de diuinitate Filij & Spiritus ſancti, habita Conſtantinopoli, quaquę Abraham laudauit: Hinc prius vinculis alligatum aſſumit filium pater. Huius ergo acerbæ rei ſpectaculum ſæpe pictura expreſſum vidi, nec ſine lachrymis illud præterijui, cùm ars perſpicuè rem geſtam oculis ſubijceret: Iſaac genibus flexis, manibusqúe poſt tergum reuinctis iacet ante ipſum altare: pater verò poſt filij poplites accedens, ſiniſtráq; manu comã illius apprehenſam, trahens ad ſe, incumbit filij capiti miſerabiliter ad patrem reſpiciẽtis: dexteram autem gladio armatam ad cædem dirigit: iamq; gladij acies corpus attingit, cùm vox diuinitus prohibens exauditur.

Helladius Cæſareenſis. 380.

In vita S. Baſilij anteceſſoris ſui: Pius enim vir Dominę noſtrę aſtabat imagini, in qua etiã Mercurij celebris Martyris figura deſcripta erat. Aſtabat autem ſupplicans, vt impius Iulianus Apoſtata tolleretur. Ex qua quidem imagine didicit, quid eſſet euenturum. Vidit enim Martyrem exiguum ad tempus obſcurum, non autem multo poſt haſtam cruentam tenentem.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

In Liturgia, quæ extat Tomo 5. operum eius, interprete Eraſmo: Canuntur hæc ab vtroque choro alternatim. Sacerdos autem egreditur è paruo oſtio, portans Euangelium, præcedente miniſtro cum lucerna: & conuerſus ad Chriſti imaginem, inter duo oſtia inflexo capite, cum exclamatione dicit hanc orationem, &c.

In encomio S. Meletij: Non autem ad nomen ſolum adeò fuiſtis affecti, ſed ad ipſam etiam figuram corporis. Quomodo enim feciſtis in nominibus, hoc etiam feciſtis in illius imagine. Etenim in palis annulorum, & in ſimulachris, & in phialis, & in thalamorum parietibus, & vbiq; ſacram illam multi expreſſerunt imaginem, vt nõ ſolùm audirẽt ſanctam illam appellationem, ſed etiam vbique viderent figuram corporis, & eius exceſſus duplicem haberent conſolationem.

Nilus. 420.

Epiſtola ad Olympiodorum Proconſulem: Noui ac veteris Teſtamenti hiſtorijs hinc inde parietes templi repleri doctiſſimi pictoris opera velim, quò ſcilicet hi, qui literas non nôrunt, neque ſacram Scripturam legere queunt, contemplatione picturæ in memoriã reducant, quinam germanè vero illi Deo per fortia facta ſeruierunt, atque in certamen excitentur glorioſorum & laudatorum facinorum, per quæ cum cælo terram commutârunt, venerantes ſcilicet per contemplationem ea, quę non viderunt.

Sozomenus. 440.

Libro 5. cap. 20. Cùm certior factus eſſet Iulianus Apoſtata Cæſareæ Philippi præclaram eſſe Chriſti ſtatuam, quam mulier, quæ ſanguinis profluuio laborabat, cùm eſſet morbo liberata, ibi collocauerat, eam deturbauit, ſuamqúe in eius loco poſuit. Quo facto, ignis violentus de cælo delapſus, ſtatuam eam circiter pectus diſſecuit, caputqúe vnà cum collo in terram deiecit, atque in faciem humi ea in parte defixit, quæ fuerat à pectore diuulſa. Ex quo quidem tempore ad hodiernum diem atra, tamquam fulminis ictu ambuſta, manet. Id temporis Gentiles ſtatuam Chriſti tanta cum violentia trahebant, vt eam confringerẽt. At Chriſtiani poſtea, cùm eius fragmenta collegiſſent, in Eccleſia poſuerunt, vbi etiam adhuc cuſtoditur.

Theodoretus. 450.

In hiſtoria religioſa de Simeone Stylita : Aiunt Romæ, quæ eſt lōgè maxima, eum fuiſſe adeò omnium ſermone celebratum, vt in omnibus officinarum veſtibulis, & porticibus ei paruas poſuerint imagines, hinc ſibi præſidium & tutelam parantes.

Theodorus Lector. 500.

Libro 1. Pulcheriæ Eudocia imaginem Matris Chriſti, quam Lucas Apoſtolus pinxerat, Hieroſolymis miſit. Sub Geonadio pictoris cuiuſdam manus exaruit, qui loco Iouis Seruatorem pingere præſumpſerat, quem Gennadius precibus ſuis curauit.

Simeon Stylites. .520.

Epiſtola ad Iuſtinum Imper. Omnem blaſphemiam excellit impium hoc Samaritanorum factum, quod in Deum Verbum pro nobis incaroatum, eiusqúe glorioſam Matrem, & in venerandam ſanctamqúe crucem deſignârunt. Hanc rem cùm cogitamus, ad diuinas veſtras aures nos referimus. Nam cùm videamus pias veſtras leges, eos, qui imaginem aut ſtatuas Imperatoris ignominia afficiunt, extremo & iuſto mortis ſupplicio plectere, qua tandem pœna puniendi ſunt, qui io imaginem Domini noſtri, eiusqúe Matris inſando facinore graſſati ſunt? Profectò nō video, quid mihi dicendum ſit. Tantū enim ſceleris eſt commiſſum, vt nec vlla humanitatis mica ſupereſſe credatur.

Procopius Gazæus. 530.

Ad caput 20. Exodi : Quidam quærunt, ſi Deus adeo deteſtatur imagines, quare Cherubim fingere voluit? Reſpondetur : Non iuſſit fieri Cherubim vt adorentur, ſed arca adoranda erat, ſub imaginibus vitulorum, quibus apud Ægyptios diuinus deſerebatur honor, vt ſic cognoſcerent, ſe pariter Deum & numina Ægyptiaca colere.

Ad cap. 12. Eſaiæ: Iam diu in more poſitum erat, vt in nauium proris Deorum imagines, ſicuti & hodie ſanctorum Martyrum depingerentur.

Anaſtaſius Sinaites. 580.

Apud Damaſcenum oratione 3. de Imaginibus: In templum S. Theodori ingreſſi Saraceni, omnibua illud ſurdibus fœdârunt. Quadam die cùm plures ipſurum conſiderent, vnus eorum ſagittam in S. Theodori contorſit imaginem, & dextrum ipſius humerum vulnerauit: ſtatimq; ſanguis defluxit, & ad extremam vſque imaginis partem decidit, omnibus id, quod factum fuerat, ſagittamqúe in humero Sancti defixam, & ſanguinem emanantem contuentibus. Quo tamen tam admirabili ſigno perſpecto, nec reſipuerunt, nec eum, qui ſagittá conieceratt, pœnituit, nec quiſquam eorum commotus eſt. Cùm viginti eſſent eorum familiæ, qni in templo commorabantur, intra pancos dies omnes morbo deleti ſunt, cùm eo in loco nemo ipſorum diebus illis interierit, exceptis ijs, qui in templo ſucrane commorati. Hæc igitur imago ſagitta percuſſa adhuc ſupereſt, ſagittæqúe vulnus habet, & veſtigiū ſangoinis. Multi autem eorum, qui rem viderunt, & eo tempore fuerunt, quo res hæc admiranda contigit, adhuc viuunt. Et ego eius imaginem vidi, & quod vidi monumentis mandaui.

Euagrius. 600.

Libro 4. cap. 26. Ad extremum igitur, cùm Edeſſeni deſperatione debilitati ferè ſuccumberent, ſanctiſſimam imaginem diuinitus fabricatam, quam non hominum manus effinxerāt, ſed Chriſtus Deus Abgaro (quandoquidem eum videre cupiebat) miſerat, proferunt: eamqúe in foſſam, quam conſtruxerant, importatam aqua conſpergunt: ex qua non parum in rogum ac ſtruem ligoorum immittunt, atque diuina potentia fidei illorum, qui iſtnd moltebantur, ſubſidio veniente, quod ab illis ante fieri neutiquam poterat, iam facilè conſectum fuit. Nam extemplò ligna inferiora concepêre flammam, & dicto citius in carbones redacta, ad ligna ſuperiora, igne omnia vndique depaſcente, eam tranſmisêre.

Leontius Neapolitanus. 610.

Libro 5. contra Iudaeos : Nos derident, qui crucem ſanctam, & diuinas imagines in honore & pretio habeamus, ac veoeremur, nosq; ſimulachrorum & ligneorum Deorum cultores appellant, homines impij &c. Neque enim Sanctorum formæ & imagines & ſigna adorantur à nobis, tanquā Dij. Nam ſi ligneam imaginem adoraremus, vt Deum, eundem omnino cultum reliquis etiam lignis exhiberemus, neque, vt ſæpe contingit, imaginem deleta forma igne combureremus.

Georgius Presbyter. 610.

In vita Theodori Archimandritæ: Accidit autem, vt, poſtquam ad manſionem ſuam reuerſus eſt, in morbum grauiſſimum incideret, & ſancti Angeli ad ipſum viſendum accederent: ipſe verò cœpit flere, & triſtis eſſe. Erat autem ſupra ipſum imago Sanctorum Coſmæ & Damiani miraculis illuſtrium; qui tales ſe illi ſeeundùm quietem conſpicuos obtulerunt, quales ea pictura exprimebantur.

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

In vita Mariæ Aegyptiacæ: Cœpi ego, inquit illa, flens nimium conturbari, & pectus tundere, atque ſuſpiria de profundo cordis proferens & gemens, eiulâsqúe proſpexi in loeo, in quo ſtabam, ſurſum imaginem Dei Genitricis ſtantem, & aio ad eam intentè, & indeclinanter attendens: Domina Virgo, quæ Deum genuiſti ſecundùm carnem, &c.

Synodus Trullenſis. 710.

Canone 82. Inter nonnnllas venerabilinm imaginum picturas Agnus, qui digito Præeurſorie munſtratur, depingitur, qui ad gratiæ figuram aſſumptus eſt, verùm nobis per legem Chriſtum Deum noſtrū præmonſtrans. Antiquas ergo figuras & vmbras, vt veritatis ſigna & characteres Eccleſiæ traditos, amplectentes, gratiam & veritatem prçponamus, eam vt legis implemeotum ſuſcipientes. Vt ergo qnod perſectum eſt, vel colorum expreſſionibus, omnium oculis ſubijciatur, eius qui tollit peccata mundi, Chriſti Dei noſtri, inſtar hominis characterem, etiam in imaginibus deinceps pro veteri agno ſtatui iubemus, vt per ipſum Verbi Dei humiliationem mente comprehendentes, ad memoriam quoque eius in carne conuerſationis, eiusq; paſſionis & ſalutaris mortis deducamur, eiusqúe, quæ ex eo facta eſt mundo, redemptionis.

Germanus Patriarcha Conſtantinopolitanus. 720.

Epiſtola ad Ioannem Epiſcopum Synadon : Non adoramus creaturas, neque eultum diuinæ dominationi debitum in conſeruoe deducimus : abſit: oeque principes aut reges ſuper terram adorantes, æqualem illis cum Deo adorationem præſtare videmur. Nam & Propheta Nathan apparet, in terra cùm eſſet, Dauidem adoraſſe, quamquam hominem & regem, neque tamen ob id reprehenſus eſt, quòd hominem iuxta Deum adoraute. Neque imaginum ex cera & colore effigiationem in errorem perſectionis diuini cultus ſuſcipimus. Non enim inuiſibilis deitatis imaginem, aut ſimilitudinem, aut figuram, aut formam expreſſam

neque

neque iotelligere, neque inueſtigare omnino poſſumus. Sed quando vnigenitus Filius homo fieri dignatus eſt, non aliter ac nos, carnem & ſanguinem aſſumens, &, vt inquit magnus Apoſtolus, *per omnia nobis ſimilis factus, excepto peccato:* igitur humanitatis illius characteris, & iuxta carnem indiſcretæ formæ hominis imaginem figurantes, ipſius incomprehenſibilem deitatem, atque inuiſibilem oſtendere nequimus. Non enim vmbraticè noſtram naturam ſibi vniuit: verùm reipſa, vereqúe homo perfectus per omnia, excepto, quod ab hoſte nobis inſitum eſt, peccato, factus eſt. Hanc ob cauſam in fide certi, ſanctæ illius carnis characterem in imaginibus delineantes ſalutamus, & cultu & honore omni, quo decet, dignamur: nec ob aliud, niſi in recordationem diuinitatis illius viuificæ & inexpreſſę humanitatis. Eadem ratione & intemeratæ eius iuxta carnem matris, ſanctæ Deiparæ Virginis ſimilitudinem referimus: hoc modo oſtendeotes, quòd mulier iuxta naturam exiſtens, & à noſtra maſſa haudquaquam aliena, Deum inuiſibilem, & omnia manu ſua continentem, vltra omnem & hominum & Angelorum exiſtimationem in ventre ſuo conceperit, & ex ſe incarnatum genuerit, &c.

Hæc apparatus imaginum ratio eſt, non qòd nos adorationem in ſpiritu & veritate, incomprehenſibili & inueſtigabili Deitati decentem, in manufactas imagines, aut in opera hominum arte facta transferre ſtudeamus: verùm vt dilectionem noſtram, quam iuſtè in ſanctos Dei ſeruos habemus, per iſtum modũ declaremus. Huoc eſſe imaginum in Eccleſia Dei vſum vnuſquiſque per hanc inſtructionem cognoſcat, neque aliunde nos ſalutis ſpem ſiue in hoc mundo, ſiue in futuro ſeculo expectare, niſi ab vnigenito Dei Filio. At ſi Domini & Seruatoris noſtri, item intemeratæ eius Matris veræ Deiparæ, nec non Sanctorum imagines ſalutamus, non confeſtim etiam fidem & deuotionem mentis erga illas habemus, ſed vnum Deum agnoſcimus, &c.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 4. cap. 17. Quoniam oonnulli eo nomioe nos reprehendunt, quòd Saluatoris, ac Dominæ noſtræ, reliquorumqúe Sanctorum, ac Chriſti ſeruorum, imagines adoramus, atque honore afficimus, audiant velim quòd Deus ab initio hominem ad imaginem ſuam effinxit. Quî fit igitur, vt alij alios adoremus, niſi quia ad Dei imaginem facti ſumus? Nam, vt ille magna rerum diuinarum eruditione præditus Baſilius ait, imaginis hooor ad exemplar tranſit. Exemplar porrò eſt id, coius effigies exprimitur, ex quo forma hinc ducta fit, &c. Quia non omnibus hoc cõtigit, vt literas norint, ac lectioni operam impendant, idcirco Patribus viſum eſt, vt refricandæ quamprimùm memoriæ cauſa, hæc tamquam præclara quædam trophæa in imaginibus pingerentur. Siquidem perſæpe vſouenit, vt Domini paſſionem animo minimè verſantes, conſpecta Chriſti crucifixi imagine, in ſalutiferæ paſſionis memoriam redeamus, ac proſtrati, non materiam, ſed eum, cuius imago effingitur, adoremus.

Athanaſius Syrus. 760.

De paſſione imaginis Domini noſtri Ieſu Chriſti, qualiter crucifixus eſt in vrbe Beryto, cap. 2. Deponentes Iudæi Domioi noſtri Ieſu Chriſti imaginem io terra, dixerunt ad inuicem, qnoniam aures noſtras tetigit non exigua opinio, quòd Ieſum Nazarenum patres noſtri diuerſis modis illuſerunt, ita & nos huic faciamus. Tunc cœperunt ſpuere in faciem imaginis Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, & percutiebant eum alapis. Ad extremũ cùm inſaniam ſuæ mentis tolerare non poſſent, dixeruot: Sicut veraciter didicimus patres noſtri lancea latus Ieſu aperuerunt. Nos ne aliquid minus feciſſe videamur, & hoc ipſum adijciamos. Afferri lanceam iuſſerunt, & pręceperunt cuidam Hebræo tollere eam, & valido ictu latus dextrum imaginis illius transfodere: cumqúe tam maximum facinus fuiſſet perpetratum, res mira & vehementer ſtupenda ibi repente eſt effecta. Nam ipſius vulneris locus aqua & ſanguine ilicò cœpit decurrere, &c.

Synodus Nicæna Secunda. 790.

Actione 7. Fatemur vnanimiter nos Eccleſiaſticas traditiones, ſiue ſcripto, ſiue conſuetudine valentes & decretas, retinere velle, quarum de numero eſt imaginum effiguratio, vt quæ hiſtoriæ Euangelicæ promiſſionis concinat, ad credulitatem veræ & non phantaſticæ incarnationis Dei, & ad vtilitatem ſimilitudinis, quam nobis exhibet, vtiliter inuentam. His ſic ſe habentibus, regiam viam incedentes, & ſanctorum noſtrorum & diuioorum Patrum doctrinæ inſiſtentes, & Catholicæ Eccleſiæ, in qua ſanctus Spiritus inhabitat, traditionem obſeruantes; definimus cum omni diligentia, & cura, venerãdas & ſanctas imagines ad modum & formam venerandæ & viuificátis crucis è coloribus & teſſellis, aut alia quauis materia commodè paratas, dedicandas, & in templis ſanctis Dei collocandas, habendasqꝫ: tum in ſacris vaſis & veſtibus, tum in parietibus & tabulis, in ædibus priuatis, in viis publicis: maximè autẽ imaginem Domini & Dei Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti: deinde intemeratæ noſtræ Dñæ Deiparę, venerandorũ Angelorũ, & omniũ deinde ſanctorũ virorũ. Quo ſcilicet per hanc imaginum pictarum inſpectionem, omnes, qui cõtemplantur, ad prototyporum memoriam, & recordationem, & deſiderium veniant, illisqꝫ ſalutationem & honorariam adorationem exhibeant, non ſecundùm fidem noſtram, veram latriam, quę ſolùm naturæ diuinæ competit: ſed quemadmodum typo venerandæ & viuificantis crucis, & ſanctis Euangelijs, & reliquis ſacris oblationibus ſuffitorum & luminarium reuerenter accedimus, quemadmodum veteribus piè in conſuetudinem hoc adductum eſt. Imaginis enim honor in prototypum reſultat, & qui adorat imaginem, io ea adorat quoque deſcriptum argumentum. Sic enim ſanctorum Patrum noſtrorum obtinet diſciplina; vel traditio Catholicæ Eccleſiæ, quæ à finibus vſque ad fines Euangelium ſuſcepit.

Taraſius Conſtantinopolitanus Patriarcha. 790.

Epiſtola ad Ioannem Presbyterum: Cùm Nicææ inter nos de varijs eſſet agitatum, veritas & Deo placens voluntas iudicata eſt, quòd ſcilicet iuxta antiquam conſtitutionem ſanctorum Patrũ noſtrorum, imaginum picturam, ad inſtructionem & memoriam mentis noſtræ, & participationem ſanctificationis Eccleſia recepit. Quicquid enim ſanctum Euangelium per lectionem nobis demõſtrat, hoc idem imagines per inſpectionem. Quicquid item libri de paſſionibus Martyrum narrant, hoc ĩpſum etiam imagines ſignãt. Has enim recipimus tamquam effigurationem prototyporum.

Conſtantinus & Irene AA. 790.

Epiſtola ad Epiſcopos Nicææ congregatos: Dolebat Paulus Patriarcha Synodum quandam hic indictam, quæ ſubuertere contendebat imaginum picturas, quas ſancta Dei Eccleſia Catholica ſeruat, & amplectitur, & ad memoriam præfiguratorum ſuſcipit.

Nicephorus Patriarcha Conſtant. 832.

al. 96. *Dialogo de imaginibus, qui Orthodoxus inſcribitur:* Cùm ſcriptum ſit de Chriſto: *Et adorent eum omnes Angeli eius:* ſitquè omnis homo imaginis ſuæ prototypon, nec vllus homo reperiatur, quin eius forma effingi poſſit: liquet Chriſtum, vtpote qui *debuit per omnia,* ſicut Apoſtolus ait, *fratribus aſſimulari,* prototypon eſſe imaginis ſuæ, tametſi verbis ſcriptum non ſit. Quare cùm quærit hæreticus, vbi ſcriptũ ſit de adoranda Chriſti imagine? reſpondendũ, ibi ſcriptum eſſe, vbi ſcriptum eſt adorandum eſſe Chriſtum. Siquidem inſeparabilis eſt à prototypo effigies eius. Etſi enim nuſquam ſcriptum eſt verbis, Chriſtum eſſe imaginis ſuæ prototypum, multa tamen alia ſimiliter non ſunt ſcripta verba, quæ idem valent, atque illa, quæ ſcripta ſunt, vt ὁμοούσιος, θεοτόκος, & χριστοτόκος, quę vocabula neceſſitas aduerſus hæreſes adinuenit. Ad hunc modum hæreſis Iconomachorum fecit, vt diceremus: Prototypõ imaginis Chriſti, quod eandem vim habet, vt illud, quod ſcriptum eſt. Etenim, ſi nõ eſt Chriſtus imaginis ſuæ prototypon, ergo nec incarnatus eſt: manetq; incircũſcriptus infinitate diuinitatis ſuæ. Quòd ſi factus eſt homo, & in noſtra natura & more noſtro apparuit, cur non tribuimus illi, quod omni homini, vt ratio ſimilitudinis poſtulat? &c. Cùm ſint vnum non natura, ſed σχέσει, id eſt, habitudine: quæcunque enim de cauſa dicuntur, de effectu quoque dicentur: ſed illa propriè, quia natura: hæc nõ propriè, ſed homonymè. Sic Crux, ex quacũque materia fiat, habet commune nomen cum vera cruce, ſicut honorem & venerationem: & quibuſcunque nominibus illa crux appellatur, totidem hęc eius imago. Illa viuifica crux, gloria mundi; & hæc gloria mundi. Sed illa propriè & natura ligni viuifici: hæc verò ſignificatione nominis. Similiter Deus & homo dicitur Chriſtus ſignificatione nominis, & natura diuinitatis atque humanitatis: imago verò eius ſignificatione nominis dicitur Chriſtus: non autem natura diuinitatis & humanitatis. Eſt enim ex qualitate colorum, aut ex lapide aliaue materia, habetquè communionem nominis, & honoris, & adorationis cum prototypo, etſi natura ſit aliena, &c.

Epiſtola ad Leonem Tertium: Complector itidem ſuſcipioquè non ſolùm venerãdas Chriſti omnium Saluatoris noſtri iconas, & venerabiles ſanctiſſimæ Dei Matris imagines, verùm ſacras quoque Sanctorum omnium effigies, eamquè venerationem illis exhibeo, quam honor eorum meritò poſtulat.

Conſtantinus Tius. 820.

De inuentione Reliquiarum S. Euphemiæ cap. 2. Accidit prætereitis annis, vt Dei permiſſione regnaret impurus & profanus Leo, ex gẽte inſauſtorũ Iſaurorum, qui cùm non ſanctè, nec piè regnum arripuiſſet, cœpit latrare aduerſus Dei Eccleſiam, & prætextu pietatis, dum idola vocat, & eis aſſimulat, venerabiles frangere imagines, dicens ſui ſimilibus & execrandis hominibus, & eos docens ea eſſe, de quibus dicit Propheta: *Os habent, & non*
Pſal. 113. *loquentur.* O audaciam & impietatem.

Theodorus Studites. 820.

Oratione in S. Platonem cap. 5. Hæc illius impij Cõſtantini temporibus acciderunt, à quo imago Chriſti contumelioſè ſpreta, & à nefario illo homine ac populi corruptore ſimulachrum erroris nominata: imò verò Chriſtus ipſe noſter Deus ab ipſo deſpectus fuit. Siquidem honor imaginis ad eum refertur, cuius eſt imago, vt diuinus Baſilius ait.

Epiſtola de Imaginum adoratione: In veritate, vt olim Iudæi non nôrunt Patrem per hoc, quòd Filium non receperunt: ita Iconomachi vtiq; Chriſtum non nôrunt, quippe qui non agnoſcunt, ſed auerſantur eius imaginem.

Oratione de Natiuitate Ioannis Baptiſtæ cap. 7. Neque verò putent ſtulti nos diuinitatem in hoc circũſcribere, quę neque comprehendi poteſt, cuius nulla eſt poſitura, nullus locus, nulla quantitas, nulla qualitas, non aliquid aliud ex ijs, quæ ſunt intra fines circumſcriptionis, propterea quòd ſit infinita, & nõ poteſt comprehendi. Nam hic quoque eius, qui eſt homo, ſolummodò effingentes imaginem, non materię expertem, & informem animam vnà omninò effingimus. Non enim contingit: ſed vtrique conuenienter attribuimus ea, quæ ſunt eius propria rei: quod circumſcribi non poteſt, id quod non poteſt circũſcribi: & ei quod circumſcribi, id quod circumſcribi poteſt.

Theophanes Cerameus. 830.

Oratione in exilium S. Nicephori Patriarchæ: Vtilis ſanctarum imaginũ vſus, iam inde vſque ab initio conſtitutus, & per manus traditus in omnibus Eccleſijs ornatè decoreque demonſtrabitur, quemadmodum proximis temporibus ſanctorum Patrum concilium celebrantium ſuffragijs diuinitus fuerat comprobatus.

Michael Syngelus. 830.

In Martyrio Dionyſij Areopagitæ: Impias blaſphemias atque deliria omnia, quæ in poſterũ contra ſanctam pariſquè potentiæ Trinitatem, contra dedicationem & adorationem ſanctarum ac venerabilium imaginum in ſacris Eccleſijs, & ſedibus Apoſtolorum, per vniuerſum terrarum orbem irrepſerant, funditus abſtulit.

Ignatius Nicænus. 830.

Narratione de vita S. Taraſij: Paulus, quem Cypria natum excepit Salamis, ſanctè & integrè clauum regens ſacerdotij, cùm nefaria adhuc vigeret hæreſis, quæ accuſat Chriſtianos: eorũ, inquam, qui abolẽt imaginem Chriſti veri Dei noſtri, & eius, quæ eũ verè & propriè peperit Dei Matris, & incorporearum, vt viſæ ſunt, Poteſtatum.

Photius Patriarcha Conſtantinopol. 860.

De ſeptem Concilijs Oecumenicis cap. 7. de concilio Niceno 2. Hoc ſacrum magnumquè concilium recẽs patefactum, & barbaram hæreſin, quæ ab impijs & execrandis hominibus parta erat, diuina communiquè ſententia, ſimul cum ipſius auctoribus condemnauit. Infelices enim homines iſti, verbis non confitentes, ſe Chriſto vero Deo noſtro maledicere, factis in eum omnia maledicta & linguę petulantiam congeſſerunt. Cumq; illum ſine medio, & ſine aliquo velo contumelia afficere non auderent, per venerandam imaginem omnem Chriſto inimicæ mentis cupiditatem expleuerũt. Adorandam enim Chriſti imaginem, per quam idolorum error excluditur, (proh nefariũ ſceleratæ & impiæ linguæ cogitationiſquè ſonũ) idolum appellauerũt, & omnibus ipſam ignominijs afficientes, & per plateas & vias publicas trahentes, & pedibus conculcantes, in ignem coniecerũt, ſpectaculum Chriſtianis hominibus miſerãdum, & ſola Chriſti hoſtium impietate dignum. Eadem & in reliquas ſacras imagines contulerunt, cũ celeribus pedibus ſanguinem funderent, diriſquè manibus & impuris labris petulantiam exercerent, nec vllam tanti furoris ac dementiæ ſatietatem caperent, homines peſſimi ſacras Chriſtianorum notas & effigies non minus, quàm ſi gentium eſſent abominationes, immò verò magis publicè deteſtabantur. Ex quo bellum grauiſſi-

niumaduerſus Chriſtum & Sanctos eius commonebatur. Omnibus enim perſpicuũ eſt, honorem imaginibus habitum ad eos tranſire, quos illę referunt. Verùm iſti noua Iudæorum Chriſti hoſtium progenies, dum Chriſti atque Sãctorum eius imagines afficiunt contumelia, ea perficiunt, in quibus patres eorum defecerunt, &c. Quamobrem ſanctum & œcumenicum concilium eos, qui adulteræ iſtius opinionis ignobilitatem fugere noluerunt, inſolubilibus anathematis vinculis conſtringendos iudicauit. Imaginem autẽ Chriſti veri Dei noſtri ex Apoſtolorum & ſanctorum Patrum traditionibus, & ſanctorum oraculorum teſtimonijs, ad honorem & venerationem illius, quem ipſa refert, adorandam atque colendam ſuffragijs omnibus cenſuit, & confirmauit; cùm adoratio nimirum atque honor adhibeatur eodem modo, quo in alijs ſacris notis, & formis ſanctiſſimæ latriæ vtimur. Neque enim in illis coſiſtimus, honoremqúe & adorationem concludimus, neque ad alios diuerſos ac varios fines diſtrahimur, ſed per diuerſum ac ſingolarem ipſorum cultum & adorationem, quæ cernitur, ſacra conueniẽtique ac minimè diuiſa ratione animos noſtros ad indiuiſibilem illam ſingularemqúe atque vnicam diuinitatem dirigimus.

Octaua Synodus Conſtantinopolitana. 868.

Can. 3. Sacram imaginem Domini noſtri Ieſu Chriſti & omnium Saluatoris ęquo honore cum libro ſanctorum Euangeliorum adorari decernimus. Sicut enim per ſyllabarum eluquia, quæ in libro feruntur, ſalutem conſequuntur omnes: ita per colorum imaginariam operationem & ſapientes, & idiotæ cuncti ex eo quod in promptu eſt, perfruuntur vtilitate. Quæ enim in ſyllabis ſermo, hæc & ſcriptura in culoribus prædicat, & commendat. Dignum eſt enim, vt ſecundùm congruentiam orationis, & antiquiſſimam traditionem propter honorem, quia ad principalia ipſa refertur, etiam deriuatiuè imagines honorentur.

Theophylactus. 900.

Ad caput 9. Matth. *Ecce mulier, quæ ſanguinis profluuio laborabat.*) Dicunt quòd ſtatuam Domino fecerit, ad cuius pedes naſcatur herha, quæ profluuio ſanguinis laborantibus medeatur, quam Iuliani temporibus impij contriuerunt.

Theodorus Abucara. 920.

Diſputatione 3. de Catholico Scripturarum ſenſu, atque obiter de legitimo ſacrarum imaginum vſu: Ego tecum, *Iudæus inquit*, ex Scripturis contendo: nihil enim quicquam præter illas noui. *Abuc.* Nec ego illas improbo: hi tamen auditores mihi præmonendi ſunt, quo ſenſu Scripturas accipio. Quemadmodum ſi quis in ædes depictas ingreſſus, Pauli forſitan imaginem videat, eamqúe digito commonſtrans dicat: Hic Tharſenſis ille Paulus eſt, qui conſenſit in Stephani cædem, &c. Hæc omnia certè ad expreſſum imagine Paulum, cuius ea eſt imago, referuntur, non item ad picturam & colores. Quòd ſi Paulum à pictore malè depictum lineatumqúe dicat, quia corporis humeros longè quàm deceat depreſſiores effinxerit, aut oculum eius non concinnè depinxerit, &c. ea verò nequaquam ad eum referuntur, qui depictus eſt, ſed in ſola imagine circumſcribuntur: eodem prorſus modo quoque ea ſe habent, quę de Sanctis in Scriptura dicuntur. Alia enim ad Chriſtum referentur, quæ illi quadam veluti in imagine præfigurant. Alia autem de Sanctis, iiſqúe adeò ſolis enũciantur.

Suidas. 950.

In Epiphanio. Epiphanius Præſul Selybriæ, aut Olybriæ ſcripſit ſermonem contradictorium contra imaginum concrematores valde vtilem.

Simeon Metaphraſtes. 970.

Vita Stephani Iunioris cap. 3. Theandricæ ſimilitudinis imago Chriſti adoranda nobis & colenda perſpicuè tradita eſt, itemqúe illius, quę eum modo omni ſermone præſtantiori peperit, & Sãctorum, quorum vita ipſi grata atque accepta fuit. Ex quo enim ille in forma noſtra ad nos acceſſit, Patres interea ac Doctores, quorum ſumma virtus fuit, venerãdarum imaginum cultum nobis perſpicuè tradiderunt. Ne longè abeam poſt Chriſti in cælos aſcẽſionem, mulier illa, quę ſanguinis profluuio laborabat, ab eo ſanitati reſtituta, ipſius imaginem, velut acceptum beneficium referens, exſculpſit. Ac prius etiam ab ipſomet Chriſto ipſiſſima Patris imagine, diuino linteo facies ipſius impreſſa eſt, ac Toparchę Abagaro id poſtulanti Edeſſam miſſa: demum ab Euangeliſta Luca picta eſt, &c. Non materiam adoramus, quemadmodum impij facere videmus, ſed ſpiritualem adorationem ad eam rem, quæ figura exprimitur, per picturam referimus. Siquidem imaginis honor, vt cum Baſilio Magno loquar, ad exemplar aſcendit. Atque hac ratione crucem, ex quacunque tandem materia conſtructa ſit, adorare ita didicimus, vt non ipſi materiæ, ſed ei affixo cultum tribuamus.

Pſellus. 1050.

De ſeptem Synodis:

Poſtremò ſeptima rurſus facta eſt in Nicæa.
Quinquaginta conuenerant ſupra trecentos:
Iuſtiſsimorum Patrum, diuinorumq́ue ſermonum,
Irene Imperatrice tunc rem adminiſtrante,
Cum Conſtantino filio recens coronato.
Decreuerant autem picturas honore afficiendas,
Et probè anathematizârunt impios quoſdam:
Baſilium Epiſcopum exiſtentem Piſidiæ,
Theodoſium Epheſi, Siſynnium Perges,
Alioſq́ue plures venerandas picturas non honorantes.

Euthymius. 1080.

Ad Pſalm. 134. Apud nos ſunt Sanctorum imagines, quæ & aurum, & argentum ſunt, & opera manuum hominum: verumenimuerò idola non ſunt: quoniam idolorum quidem primæ ſpecies, ac prima eorum argumenta falſa ſunt: fabulæ nimirum, quæ nulla rei veritate ſubſiſtunt: Deos etenim ſibi aſcribunt gentes, qui Dij non ſunt, ſed dæmones ſibi falsò diuinitatem arrogantes. Verùm Sanctorum noſtrorum imagines primas ſuas ſpecies veras habent, ac prima eorum argumenta vera ſunt: quoniam ſecundùm veram hiſtoriam verè id fuerunt, quod appellantur; & vera etiam quæcunque de illorum vita ac conuerſatione traduntur. Vnde ſola ſceleſtorum ac nequiſſimorum hominum aut dæmonum ſunt ſimulachra, noſtræ autem ſanctorum & clariſſimorum hominum imagines.

Georgius Cedrenus. 1100.

In Conſtantino Copronymo: Conuenerunt Nicęæ 350. qui imagines cum cruce adorandas eſſe ſtatuerunt: nihil ij nouum decernentes, ſed ſanctorum Patrum decreta immota relinqui iubentes.

Ioannes Zonaras. 1100.

In Leone Iſaurico: Eodem anno ſeptimo Leo cum Deo pugnare incipit, & contra venerandãs imagines inſanire. Accerſitoq; Germano Patriarcha, negat colendas eſſe imagines, earumqúe adorationem idololatriam vocat. At Diuus ille Pater: Bona verba, inquit, Imperator, ita ſentire noli. Nam iſta cogitatio planè impia eſt.

In Leone Armenio: Imperator triumphans, multaqúe præda parta regiam ingreſſus, non multò poſt inſaniam contra ſacras imagines eſt auſpicatus, &c. Theodotus homo nefarius ſacra Cathedra indignè conſcenſa, cùm Imperatorem ſuffragatorem haberet, audacter in ſacras imagines eſt graſſatus. Leo item inſtar belluæ tractabat eos, qui venerandas ſtatuas honorare vellent. Nam & à Theodoto ipſo exaſperabatur, & ab imperatorijs cubicularijs Præfecto, quem Protopſalten vocari receptū eſt. Qui cùm ſectæ Iconomachorum turbidam peruerſitatem ad ſatietatem hauſiſſet: inſtigabat Imperatorem, vt imagines paſſim tolleret.

Michael Glycas. 1120.

Parte 4. Annalium: Tandem ſub Conſtantino ac matre eius Irene collecta fuit altera Nicæna Synodus, in qua Patres comparuêre 318. vt ſacras imagines erigerent, & Chriſtianorum accuſatores confutarent, qui propterea criminabãtur eos, tamquam ſimulachrorum adoratores, quòd imagines ſacras colerent. Definierunt autem venerandam crucem vnà cum religioſis imaginibus adorari debere, & imaginum Chriſtiq; oppugnatores compeſcendos eſſe.

Conſtantinus Manaſſes. 1140.

In Annalibus: Rebus Romanis ad ſceleratiſſimum Leonem Iſaurum delatis, grauis tempeſtas Eccleſiam excepit, magnis cum hominum cædibus coniuncta. Nam execrabilis Imper. parturiebat ille quidem abſurda nouaqúe conſilia contra Chriſtum & venerabiles eius imagines, &c. Adiunctis ſibi corruptoribus ouium lupis, gregem, eheu, dilaniat, Virginis matris & Chriſti Martyrum ſimulachra tollit, decus ſummū templis adimit, ornamenta delubris aufert, caliginem eis offundit, diem triſtem & nigerrimum inducit.

Conſtantinus Copronymus ſacras è templis imagines excidit, earumqúe loco pingi ſculpiq; curauit præclaras ſcilicet venationes, & equeſtres ludos. Interfecit etiam ſceleratiſſimus ille homo ſanctum illum virum Stephanum, monachorum decus, quòd ſacrarum imaginum propugnator conſtans eſſet, ac ſæuam belluã feliciter configeret. Irene, & Conſtantinus eius filius imperio potiti, religioſorum hominum coacto concilio ſpinas oppugnationis imaginum, quæ pias mentes iam dudum punxerant, radicitus euulſerunt, & in aruis animorum luxuriantibus rectæ veritatis doctrinæ ſemina conſeuerunt.

Theodorus Balſamon. 1180.

Ad epiſtolam Dionyſij Alexandrini: Hæc cùm Antiſtes definierit, videmus hodie, & maximè in mulierum monaſterijs, mulieres ſecurè ſtare in templorum veſtibulis, quæ ſanctis omnis generis imaginibus exornata, & ad Dei laudem deputata ſunt.

Nicetas Choniates. 1200.

In Alexio Duca: Irruptione per Latinos facta, Græci cum crucibus & ſacris Chriſti imaginibus, vt moris eſt in feſtiuitatibus, obuiam prodeunt.

In Ioanne Comneno. Nam cùm Romanæ phalanges vrgentibus hoſtibus, & audacius ſe inferentibus laborarent, imaginem Dei Genitricis cum gemitu & miſerabilibus geſtibus intuens, lachrymas bellicis ſudoribus calidiores fundebat. Neque id fruſtra. Statim enim cæleſti robore armatus, Scythicam aciem profligat.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Libro 6. cap. 16. Sanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, ipſiusqúe adeò Chriſti, & Virginis Matris coloribus adumbratas imagines plurimas ad hunc vſque diem conſeruatas eſſe nouimus. Ac Lucas quidem Apoſtolus primus ipſas accuratè, opus id exorſus, manibus ſuis depinxit. Deinde verò ex veteribus alij quoque viri, pro eo atque par erat, veluti ſeruatores ſuos in ſignis atque picturis ſeruantes idem fecêre.

Libro 16. cap. 27. Xenaias iſte primus (ô audacem animum, & os impudens) vocem illam euomuit, Chriſti, & illorum, qui illi placuerunt, imagines, μὴ δεῖν προσκυνεῖν, id eſt, non eſſe venerandas. Itaque impietatis iſtud mancipium, vnà cum innata ſibi improbitate in vrbem peruenit.

Georgius Pachymerius. 1300.

Lib. 4. hiſtor. cap. 7. Deiparæ imago per dies complures lachrymauit, & è Gregorij Martyris imagine ſanguis ebullijt.

Nicephorus Gregoras. 1330.

Hiſtoria Byzantina lib. 9. de Seniore Andronico: Senior verò tumultu & clamore audito, de lecto ſurrexit perturbatiſſimus, & omni ope deſtitutus ducum atque militum, ad ſacram Dei Genitricis imaginem Hodegetriæ confugit, ante multos dies in palatium translatam, quæ ei firmo ſolatio erat. Hac igitur fretus, & humi proſtratus, ardentius cum lachrymis obteſtatur, ne periclitantem deſerat, & ſicariorum enſibus obijciat. Exaudiuit preces eius, & feſtinum tulit auxilium, quæ quiduis poteſt caſtiſſima Dei Genitrix &c. Iunior Andronicus aui ſalutis diligenti cura ſuſcepta, vix etiam à lachrymis temperans, palatium ingreditur, ac primùm venerabili Dei Genitricis imagine, vt decet, adorata, deinde auum illi inhærentem abductū, ſalutauit, amplexus eſt, & blandis verbis recreauit.

Ioannes Cantacuzenus. 1350.

Contra Mahometem Apologia 3. Depingunt Chriſtiani Chriſti natiuitatem, baptiſmum, crucem, reſurrectionem; & viſis his turbæ hominum in Dei recordationem perueniunt, & meditari incipiunt, quomodo Chriſtus, cùm Deus eſſet, propter humani generis amorem carnem aſſumpſerit. Quod idem in imagine Virginis cõtingit, tum quoque Martyrum & Sanctorum omnium. Et honorem imaginibus tribuimus, propter charitatem & honorem illorum, quibus imagines ſunt propoſitæ.

Philotheus Conſtantinopolitanus. 1360.

In ordine inſtituendi Diaconum: In omnibus Liturgijs totius anni, ſi vult miniſtrare, & adueniente tempore abit Sacerdos cum Diacono, & ambo tres pœnitentias faciunt coram imagine Domini noſtri Ieſu Chriſti: quin etiam pœnitentias tres faciunt coram imagine Deiparæ Virginis, in medio templi vnam, & in choro vnam, & poſtea ingrediuntur Sacrarium.

Georgius Codinus. 1400.

De officialibus Palatij Conſtantinopolitani fol. 84. Soluto conuentu ſtatuunt delubrum, cui appendent ſanctę imagines, tum Natalium Chriſti, tum aliæ tres aut quatuor: coram eo autem pluteum, ſuper quo ſitum eſt ſanctum Euangelium. Ac ſacerdotes quidem ſtant prope ſanctas imagines, cum ſtolis ſacerdotalibus.

Folio 94. Princeps ſacrorum ſecundum fert, habẽs imagines diuinas multas, ſingulis octo, quod vocant octapodium: aliud tertius, habens imagines Sanctorum quatuor magnorum Martyrum, Demetrij, Procopij, & Theodori: aliud, qui fert ſanctum Georgium equitem.

Gennadius Scholarius. 1450.

De primatu Papæ ſect.15. Vrbe Conſtantinopoli capta, aræ ſunt profanatæ, templum conculcatum, ſacra vaſa confracta, imagines ornatiſſimæ conculcatæ, & ſputis conſpurcatæ. O me miſerum & infelicem. Quis poterit vnquam tantam cladẽ deplorare?

Iſidorus Sabinenſis. 1460.

De captiuitate vrbis Conſtantinopolitanæ: Polluerunt Eccleſiam nobiliſſimam S. Sophię cum alijs, imagines Chriſti, & ſanctæ Mariæ, & Sanctorum, inſigniaq́; viuificæ crucis conſpuentes, confringentes, conculcantes.

Leonardus è Chio. 1460.

De vrbis Conſtantinopoleos iactura: Quid dicam? ſilebo, aut narrabo in Saluatorem, aut ſanctas imagines collatas contumelias? Parce mihi Domine, ſi tam fœdum ſcelus enarro. O confuſionem Chriſtianorum, ſi Chriſti Dei iniurias vindicare retardent: ſacras Dei ſcilicet Sanctorum effigies humi proſternunt, quibus ſuper non modò crapulam, ſed luxuriam cõplent, crucifixum poſthac per caſtra præuijs tympanis deludendo deportant, ſputis, blaſphemijs, opprobrijs iterum proceſſionaliter crucifigunt, pileum Teucrale, quod Zacchula vocant, capiti ſuperponentes, deridendo: Hic eſt Deus Chriſtianorum. O Dei patiẽtia, bene videris iratus bone Ieſu, vt pro peccatis noſtris tantas iniurias iterum toleres indignatus.

David Rex Æthiopiæ. 1524.

Epiſtola ad Pontificem Romanum: Obnixè precor Sanctitatem veſtram, vt mihi mittere velit aliquas Sanctorum imagines, & præcipuè beatæ Mariæ Virginis, vt ſæpiſſimè ſit in ore atq; memoria mea nomen veſtræ Sanctitatis, & continuam ex muneribus veſtris capiam voluptatẽ.

Hieremias Conſtantinopolitanus. 1580.

Reſponſo 2. capite de inuocatione Sanctorum: Adoramus imagines eo modo, vt non ipſi materiæ exhibeamus reuerentiam, ſed imaginum interuentu illis, qui per ipſas ſignificantur. Honos, qui imagini habetur, ad prototypum tranſit, ſicut D. Baſilius ait, &c. Vt qui nõ honorat Filiũ, non honorat Patrem: ſic qui non honorat imaginem, nec illum, quem imago refert, honorat.

Hypathius Ruthenorum legatus. 1595.

In fidei profeſſione: Firmiſſimè aſſero, imagines Chriſti, ac Deiparæ ſemper Virginis, nec non aliorum Sanctorum habendas ac retinendas eſſe, atque eis debitum honorem ac venerationem impartiendam.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

Libro 2. aduerſus Marcionem cap. 22. Proinde & ſi-
Exo.20. militudinem vetans fieri omnium, quæ in cælo, & in terra, & in aquis, oſtendis cauſas, idololatriæ ſcilicet ſubſtantiam cohibentes. Subijcit e-
Num.21. nim: *Non adorabitis ea, neque ſeruietis illis.* Serpentis autẽ ęnei effigies poſtea pręcepta Moſi à Domino, non ad idololatrię titulũ pertinebat, ſed ad remediandos eos, qui à ſerpentibus infeſtabantur. Et
Exod.25. taceo de figura remedij. Sic & Cherubim, & Seraphim aurea in arcæ figuratum exemplum, certè ſimplex ornamentum, accommodata ſuggeſtui, longè diuerſas habendo cauſas ab idololatriæ conditione, ob quam ſimilitudo prohibetur, non videtur ſimilitudinum prohibitarum legi refragari, non in eo ſimilitudinis ſtatu deprehenſa, ob quem ſimilitudo prohibetur.

Libro de Pudicitia cap.7. Procedant ipſæ picturæ calicum.

Ambroſius. 370.

Sermone de Geruaſio & Protaſio tomo 3. Surij: Tertia nocte, defecto ieiunijs corpore, non dormienti, ſed ſtupenti, cum quadam mihi tertia apparuĕre perſona, quæ ſimilis eſſet beato Paulo, cuius vultum me pictura docuerat, vt tantùm ipſe mecum illis tacentibus loqueretur.

Damaſus. 376.

In Pontificali de S. Syluestro: Huius temporibus fecit Conſtantinus Auguſtus Baſilicam Conſtantinianam, vbi poſuit dona iſta; faſtigium argenteum, habens in fronte Saluatorem ſedẽtem in ſella quinque pedum, penſantem libras centum viginti: & duodecim Apoſtolos, habentes ſinguli quinos pedes, penſantes libras nonaginta, cum coronis ex auro puriſſimo. Item à tergo reſpicientem in abſide Saluatorem, ſedentem in throno, in pedibus quinque ex argento puriſſimo, &c.

Prudentius. 380.

De Caſſiano Hym.10.

Erexi ad cælum faciem, ſtetit obuia contra
Fucis colorum picta imago Martyris:
Plagas mille gerens, totos lacerata per artus,
Ruptam minutis præferens punctis cutem.
Innumeri circum pueri (miſerabile viſu)
Confoſſa paruis membra figebant ſtylis:
Vnde pugillares ſoliti percurrere ceras,
Scholare murmur annotantes ſcripſerant.
Æditum conſultus, ait; quod proſpicis hoſpes,
Non eſt inanis, aut anilis fabula.
Hiſtoriam pictura refert, quæ tradita libris
Veram vetuſti temporis monſtrat fidem.

De S. Hippolyto Hym.11.

Picta ſuper tumulum ſpecies liquidis viget vmbris,
Effigians tracti membra cruenta viri.

Hieronymus. 390.

Epiſt. 27. ad Euſtochium virginem de Epitaphio Paulæ cap. 3. Hieroſolymis cuncta loca tanto ardore ac ſtudio circumiuit, vt niſi ad reliqua feſtinaret, à primis non poſſet abduci, proſtrataq́; ante crucem, quaſi pendentem Dominum cerneret, adorabat.

Auguſtinus. 400.

De conſenſu Euangeliſtarum lib.1. cap.10. Cogitauerunt (nempe Pagani, cùm vellẽt ſcriptum quoddam magicũ Chriſto falsò tribuere) ad quos potiſſimũ ſcribere potuiſſe facilè crederetur; tanquam ad illos, qui ei familiarius adhæſiſſent, quibus illud quaſi ſecretum dignè committeretur; & occurrit eis Petrus & Paulus: credo quòd pluribus locis ſimul eos cum illo pictos viderũt: quia merita Petri & Pauli etiam propter eundem paſſionis diem celebrius & ſolenniter Roma cõmendat.

Contra Fauſtum Manichæum lib.22. c.73. Quod vſq; adeò ipſa veritas clamat, vt eius voce deterritus Fauſtus, cùm in ipſum Abraham quid diceret, vnguibus ac dentibus quærens, vſque ad calumnioſum mendacium perueniret; hoc tamen reprehendere non auderet: niſi fortè ei veniret in men-

tem factum ita nobile, vt & non lectum, nec quæſitum animo occurreret, vt denique tot linguis cantatum, tot locis pictum, & aures & oculos diſſimulantis feriret.

Paulinus Nolanus. 420.

Epiſtola 12. ad Seuerum: Rectè in loco refectionis humanæ Martinus pingitur, qui cæleſtis hominis imaginem perfecta Chriſti imitatione portauit, vt deponentibus in lauacro terrenæ imaginis vetuſtatem, imitanda cæleſtis animæ occurrat effigies, &c.

Epiſtola eadem de Fundana Baſilica: Ideo ſuper hac præter picturam gratia geminatus eſt titulus de pictura:

Sanctorum labor & merces ſibi ritè cohærent,
Ardua crux, pretiumq́ue crucis ſublime corona.
Ipſe Deus nobis princeps crucis atq́ue corona
Inter floriferi cæleſte nemus Paradiſi.
Sub cruce ſanguinea niueo ſtat Chriſtus in agno,
Agnus vt innocuus iniuſto datus hoſtia letho.
Alite quem placida ſanctus perfundit hiantem
Spiritus, & rutila Genitor de nube coronat.
Et quia præcelſa quaſi iudex rupe ſuperſtat,
Bis gemina pecudis diſcors agnis genus hædi
Circumſtant ſolium: leuor auertitur hædus
Paſtor, & emeritos dextra complectitur agnos.

Euodius Vzalenſis Epiſcopus. 430.

Libro 2. de miraculis B. Stephani cap. 4. Cùm immenſæ magnitudinis draco in die nundinarum Vzali è nubibus propenderet, relicta omni negotiatione erat magnus multitudinis concurſus ad gremium Eccleſiæ matris. Ad ipſam amici Dei ſacratam memoriam in facie proſtrata iacebat diuerſa ætas, diſpar quoque ſexus, donec Stephani prece fuſa, clementia Dei draconem illum ſubtraheret. Sequenti die negotiator nuſquam cognitus, aut verius Angelus Sennulo Vzalenſi Subdiacono attulit velum varijs coloribus pictum, in quo inerat pictura hæc. In dextra veli parte ipſe Stephanus videbatur aſtare, & glorioſam crucē proprijs repoſitam humeris baiulare: qua crucis cuſpide portam ciuitatis videbatur pulſare, ex qua profugiens draco teterrimus cernebatur exire, amico Dei velut aduentante. Verùm ille ſerpens noxius, nec in fuga tutiſſimus, ſub triumphali pede Martyris Chriſti contritus aſpiciebatur & preſſus. Talis itaq; pictura veli à Subdiacono ſuſpenſa eſt ante ipſam memoriam tanti patroni.

Auctor librorum de viſitatione infirmorum inter opera Auguſtini. 500.

Lib. 2. cap. 3. Habent Chriſtianorum arcana illius Dominicæ crucis quaſi quoddam venerabile monimentum, quod de crucis ipſius imaginatione crucem cognominant; quod & nos omni veneratione digniſſimum fatemur, & ad recordationem crucifixi noſtri veneramur. Adijcitur etenim ſuper crucem hominis inibi patientis imago, per quod ſalutifera IeſuChriſti nobis renouatur paſſio: hanc complectere humiliter, venerare ſuppliciter, tamen hæc ad memoriam tibi reduces:

Nec Deus eſt, nec homo, præſens quam cerno figura:
Sed Deus eſt, & homo, quem ſignat ſacra figura,
Verus homo, verusq́ue Deus, tamen vnus vterq́ue,
Probra crucis patitur, mortem ſubit, & ſepelitur:
Viuit idem, crucis hæc per ſigna triumphat ab hoſte:
Id autem vobis crucis huius littera reddit.
Scilicet ipſius nata ſunt crux, & crucifixus:
Hæc & ego veneror, Ieſum quoque ſemper adoro.

Gregorius Turonenſis. 580.

De gloria Martyrum lib. 1. cap. 22. Iſto nunc tempore per credulitatē integram tanto Chriſtus amore diligitur, vt cuius legem in tabulis cordis credentes populi retineot, eius etiam imaginem ad commemorationem virtutis, in tabulis viſibilibus pictam, per Eccleſias ac domos affigant: ſed in hoc inimicus ſemper humani generis æmulus extat. Nam Iudæus quidam cùm huiuſmodi imaginem in tabula pictam, & parieti affixam in Eccleſia ſæpe vidiſſet, ait: Ecce ſeductorem illum, qui nos, genusq; noſtrum humiliauit. Et ſic nocte veniens, telo ipſam imaginem verberat, eliſamq́; de pariete, opertam veſte, ad domum portans flāmis parat exurere. Sed res mira apparuit, quæ quòd de virtute Dei fuerit non poteſt ambigi. Nā de vulnere, vbi imago transfoſſa fuerat, ſanguis effluxit. Quod ipſe iniquus ſpiculator, oppletus furore non ſenſit. Cùm autem per obſcuræ noctis tenebras donum ſuam fuiſſet ingreſſus, lumine adhibito, cernit ſe totum ſanguine cruentatum; timensq; ne ſcelus ſuum pateſieret, abiectam à ſe tabulam abdidit in obſcuris: nec auſus eſt vltra cōtingere, quod iniquè præſumpſit auferre. Venientes autem Chriſtiani diluculo ad domum Dei, iconem non inueniunt, ſtupentesq; ac requirentes quod factum fuerat, cruoris veſtigia deprehenduot. Quod ſequentes ad domum Iudæi accedunt. Deniq; ſciſcitati de tabula nihil certi cognoſcunt. Requirentes eā ſollicitè in angulo cellulæ Iudæi reperiunt, qua Eccleſiæ reddita, furem lapidibus obruerunt.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 9. epiſtola 9. ad Serenum Maſſilienſem: Perlatum ad nos fuerat, quòd inconſiderato zelo ſuccenſus Sanctorum imagines, ſub hac quaſi excuſatione, ne adorari debuiſſent, confregeris. Et quidē quia eas adorari vetuiſſes, omninò laudauimus; fregiſſe verò reprehendimus. Dic frater à quo factū ſacerdote aliquando auditum eſt, quod feciſti? Si non aliud, vel illud te non debuit reuocare, ne deſpectis alijs fratribus ſolum te ſanctum & ſapientem eſſe crederes? Aliud eſt enim picturam adorare, aliud per picturæ hiſtoriam quid ſit adorandum addiſcere. Nam quod legentibus Scriptura, hoc idiotis præſtat pictura cernentibus: quia in ipſa etiam ignorantes vident, quod ſequi debeāt: in ipſa legunt qui literas neſciunt. Vnde & præcipuè gentibus pro lectione pictura eſt. Quod magnopere à te, qui inter gentes habitas, attendi debuerat, ne dum recto zelo incautè ſuccenderis, ferocibus animis ſcandalum generares. Frangi verò non debuit quod non ad adorandum in Eccleſijs, ſed ad inſtruendas ſolummodo mentes neſcientium fuit collocatum. Et quia in locis venerabilibus Sanctorum depingi hiſtorias non ſine ratione vetuſtas admiſit, ſi zelum diſcretione condiſſes, ſine dubio & ea, quæ intendebas ſalubriter obtinere, & collectum gregem nō diſpergere, ſed potius diſperſum poteras congregare, vt paſtoris in te meritum nomen excelleret, non culpa diſperſoris incumberet.

Lib. 7. epiſt. 54. ad Secundinum: Imagines, quas tibi dirigendas per Dulcidum Diaconum rogaſti, miſimus. Vnde valde nobis tua poſtulatio placuit: quia illum toto corde, tota intentione quæris, cuius imaginem præ oculis habere deſideras, &c. Ab re non facimus, ſi per viſibilia inuiſibilia demonſtramus. Sic homo, qui alium ardenter videre deſiderat, aut ſponſam amans videre conatur, ſi contigerit eam ad balneum, aut ad Eccleſiam ire, ſtatim per viam incedenti ſe præparat, vt de viſione eius hilaris recedat. Scio quidē, quòd imaginem Saluatoris noſtri nō ideo petis, vt quaſi Deum colas, ſed ob recordationem Filij Dei in

eius amore recaleſcas, cuius te imaginem videre deſideras. Et nos quidam ooo quaſi ante diuinitatẽ, ante illam proſternimur, ſed illum adoramus, quem per imaginem aut natum, aut paſſum, ſed & in throno ſedentem recordamur. Et dum nobis ipſa pictura quaſi Scriptura ad memoriam Filium Dei reducit, animum noſtrũ aut de reſurrectione lætificat, aut de paſſione demulcet. Ideoq́ue direximus tibi ſurtarias duas, imaginem Dei Saluatoris, & ſanctæ Dei Genitricis Mariæ, beatorumq́ Apoſtolorum Petri & Pauli contioentes, per ſupradictum filium noſtrum, & vnam crucẽ, clauem etiã pro benedictione à ſanctiſſimo corpore Petri Apoſtolorum principis, vt per ipſum à maligno defenſus permaneas, cuius ſigno munitum te eſſe credis.

Epiſt. III. ad Serenum Maſſilienſem: Indico dudum ad nos perueniſſe, quòd fraternitas veſtra quoſdam imaginum adoratores aſpiciens, eaſdem Eccleſiæ imagines confregit, atque proiecit. Et quidem zelum vos, ne quid manu factum adorari poſſit, habuiſſe laudamus: ſed frangere eaſdem imagines non debuiſſe iudicamus. Idcirco enim pictura in Eccleſijs adhibetur, vt hi, qui literas neſciunt, ſaltem in parietibus videndo legant, quæ legere in codicibus non valent.

Beda. 700.

Hiſt. Angl. lib. 1. cap. 26. Poſt dies aliquot venit ad inſulam Rex, & reſidens ſub diuo iuſſit Auguſtinum cum ſocijs ad ſuum venire colloquium. At illi non dæmoniaca, ſed diuina virtute præditi veniebant, crucem pro vexillo ferentes argenteam, & imaginẽ Domini Saluatoris in tabulà depictam, Litaniaſq́ canentes, pro ſua ſimul & eorum, propter quos, & ad quos venerant, ſalute æterna Domino ſupplicabant.

Homilia de Benedicto Anglo: Nunc cantandi, & in Eccleſia per totum annum miniſtrandi ſecum magiſtros adduxit: nunc picturas ſanctarum hiſtoriarum, quæ non ad ornamentum ſolummodò Eccleſiæ, verùm etiam ad inſtructionem intuentium proponerentur, aduexit, videlicet vt qui literarum lectione non poſſent, opera Domini & Saluatoris noſtri per ipſarum contuitum diſcerent imaginum.

De templo Salomonis cap. 19. Sunt qui putant lege Dei prohibitum, ne vel hominum, vel quorumlibet animalium, ſiue rerum ſimilitudines ſculpamus, aut depingamus in Eccleſia, aut pariete, aut alio quolibet loco, eò quòd in Decalogo legis Exod. 20 dixerit: *Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem, quæ eſt in cælo deſuper, & quæ in terra deorſum, nec eorum quæ ſunt in aquis ſub terra.* Qui nequaquam hoc putarent, ſi vel Salomonis opus ad memoriam reuocaſſent, qui & in templo intus palmas fecit, & Cherubim cum varijs cælaturis, in columnis illius mala granata & retiacula, in mari quoque hoc æneo duodecim boues, & ſculpturas hiſtriatas, ſed & in baſibus luterum, vt in ſequentibus legitur: leones cum bobus, palmas, axes, & rotas, cum Cherubim, & vario picturarum genere fecit: vel certè ipſius Moſi opera conſideraſſent, qui iubente Domino, & Cherubim prius in propitiatorio, & poſtea ſerpentem æneum fecit in eremo, cuius intuitu populus à ferorũ ſerpentium veneno ſaluaretur. Si enim licebat ſerpentem exaltari æneum in ligno, quem aſpicientes filij Iſraël viuerent: cur non licet exaltationẽ Domini Saluatoris in cruce, qua mortem vicit, ad memoriam fidelibus depingendo reduci, vel alia eius miracula & ſanationes, quibus de eodẽ mortis auctore mirabiliter triumphauit; cùm horum aſpectus ſæpe multum compunctionis ſoleat præſtare contuentibus, & ijs quoque, qui literas ignorant, quaſi viuam Dominicæ hiſtoriæ pandere lectionem? Nam pictura Græcè ζωγραφία, id eſt, viua Scriptura vocatur. Si licuit duodecim boues æneos facere, qui mare ſuperpoſitum ferentes, quatuor mundi plagas terni reſpicerent: quid prohibet duodecim Apoſtolos depingere, quomodo *euntes docerent omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*, viua, vt ita dixerim, præ oculis omnium deſignare Scriptura?

Stephanus Secundus. 760.

Epiſt. ad Pipinum, Carolum, & Carolomannum Reges: Beneuentani omnes generaliter ſe in hanc vrbem coniungentes, reſederunt iuxta beati Ioannis, & Pauli Apoſtoli, & cæteras Romanæ vrbis portas, & omnia extra vrbẽ prædia longè lateq́ ferro & igne conſumpſerunt, domus omnes comburentes, penè ad fundamenta deſtruxerunt, Eccleſiam Dei incenderunt, & ſacratiſſimas Sanctorũ imagines in ignem proijcientes, ſuis gladijs cõſumpſerunt.

Adrianus Primus. 780.

Epiſtola ad Conſtantinum & Irenem AA. Petrus & Paulus principes Apoſtolorum ſunt, qui Catholicam & orthodoxam fidem auſpicati, per ſcriptà quidem, veluti legibus latis, fidem ſuam ſeruandam præceperunt: omnibus ſcilicet, qui in ſedes illorum ſucceſſuri erant vſque ad conſummationem ſeculi permanſuri: atque ita noſtra ſeruat Eccleſia, & ſanctas eorum figuras veneratur. Vnde in hunc vſque diem venerandis ipſorum imaginibus Eccleſiæ noſtræ ornatæ atque conſpicuæ ſunt.

Paulus Diaconus. 790.

De geſtis Longobardorum lib. 4. cap. 7. al. 5. Ariulphus equo deſiliens, eandem Baſilicam conſpecturus introiuit. Tunc orantibus alijs ipſe picturas eiuſdem Eccleſiæ mirari cœpit. Qui cùm figuram B. Martyris Sabini depictam conſpexiſſet, mox cum iuramento affirmauit, dicens: talem omninò eum virum, qui ſe in bello protexerat, formã habitumq́ habuiſſe. Tunc intellectum eſt beatum Martyrem Sabinum eidem in prælio adiutorium contuliſſe.

Lib. 6. cap. 49. al. 14. Hac tempeſtate Leo Imp. apud Conſtantinopolim Sanctorum imagines depoſitas incendit: Romano quoque Pontifici idem facere, ſi imperialem gratiam habere vellet, mandauit. Sed Pontifex hoc facere contempſit. Omnis quoque Rauennenſis exercitus; & Venetiarum talibus iuſſis vno animo reſtiterunt, & niſi eos Pontifex prohibuiſſet, Imperatorem ſuper ſe cõſtituere aggreſſi fuiſſent, &c. Per idem tempus Leo Auguſtus ad peiora progreſſus eſt, ita vt compelleret omnes Conſtantinopoli habitantes, tam vi, quàm blandimentis, vt deponerentur vbicumq́ haberentur imagines, tã Saluatoris noſtri, quàm eius ſanctæ Genitricis, & omnium Sanctorum, eaſq́ in medio vrbis incendio concremari fecit. Et quia plerìq́ ex populo tale ſcelus fieri præpediebant, aliquanti ex ijs capite truncati, alij parte corporis mulctati ſunt: Cuius errori Germanus Patriarcha non conſentiens, à propria ſede depulſus eſt, & eius loco Anaſtaſius Presbyter ordinatus eſt.

Æmoinus. 825.

Hiſtoriæ Francorum lib. 4. cap. III. In territorio Comenſi in Eccleſia Ioannis Baptiſtæ imago S. Mariæ, puerum Ieſum ſuo gremio continens, ac Magorum munera offerentium, in abſidia eiuſdem depicta, & ob nimiam vetuſtatem iam penè abolita, tanta claritate per duorum dierum ſpatia effulſit, vt omnem ſplendorem nouæ picturæ ſuæ

venuſtatis pulchritudinem cernentibus penitus vincere videretur: Magorum tamen imagines præter munera, quæ offerebant, minimè claritas illa irradiauit.

VValafridus Strabo. 840.

De rebus Eccleſiaſticis cap. 8. Sicut qoidam imagines vltra quàm ſatis eſt, venerantur; ita alij, dum volunt cautiores cæteris in religione videri, illas vt quaſdã idololatriæ ſpecies reſpuunt, & præſumptionis faſtu ſimplicium corda ſcandalizant. Huius rei quæſtio apud Græcos ſæpe tantas contentiones excitauit, vt ſub Gregorio Papa Iuoiore Conſtantinus Imp. apud Conſtaotinopolim omnes imagines depoſuerit; & ſub Gregorio Tertio Romæ ſit Syoodus facta contra ſupradictam, vt dixerunt, hæreſin: in qua firmatum eſt, vt Sanctorum imagines, ſecundùm priſcum Catholicæ Eccleſiæ ritum, reſtituerentur. Ipſa denique querela Græcorum, temporibus bonæ memoriæ Ludoici Imp. in Franciam perlata, eiuſdẽ Principis prudentia ſcriptis ſynodalibus eſt confutata. Quam etiam Claudius quidam Taurinẽſis Epiſcopus, inter cæteras vaoitatum ſuarum ineptias, cupiens renouare, ſuo iudicio damnatus interijt.

Lupus Ferrarienſis. 850.

Epiſt. 60. Abbas Saligſtadienſis partem qoandam cuiuſdam libri faciet mihi deſcribi, eamq; veſtro mihi reddendam nuntio ſe traditurum promittit, atque obſecrat, vt tabulas, quas Hilpius pictor beatis vouit Martyribus hebdomada ſecũda poſt Paſcha ipſi dirigere dignemini.

Nicolaus Primus. 860.

Epiſtola ad Michaelem Imp. In cauſa ſanctarũ imaginum ante ſanctiſſimum Methodium, quinimò & ante Synodum in Nicæa ſub Irene congregatã, cùm adhuc hoc ſchiſma nouiter eſſet exortum, & Conſtantinopolitanos pena cunctos more peſtilentiæ inuaſiſſet, Romani Præſules Gregorius & Stephanus, conuocatis Epiſcopis Occidentalium regionum, inueniuntur fortiter dimicaſſe, & hoc funditus condemnaſſe.

Ionas Aurelianenſis. 860.

De cultu imaginum lib. 1. Si imagines Sanctorum, & hiſtorias rerum geſtarum, in Eccleſijs ob pulchritudinem & recordationem rerum depictas in his volueris comprehendere; quæro abs te, cur præ-
Exod. 37. cipiente Domino Moſes duos Cherubim aureos, & cætera, quæ in Exodo leguntur, in tabernaculo Domini fecerit, & Salomon in domo Domini ſimilitudioes boom & leonum expreſſerit? Quod cùm reſponderis, hæc in myſteriorum figura præceſſiſſe, nullateous tamen negare poteris, quin ſimilitudines cæleſtium terreſtriumq; creaturarũ extiterint: etſi illa non à Deo ad adorationem, ſed vt typos futurorum prætenderent, in tabernaculo in domo Domini ſuot facta: ſinantur à te imagioes Sanctorum, non vt adorentur, ſed potius vt quandam pulchritudinam reddant, & quarundã præteritarum rerum memoriam ſeoſibus imperitorum ingerãt, in Eccleſijs depingi: creaturam verò adorari, eiq; aliquid diuinæ ſeruitutis impendi nefas ducimus, huiusq; ſceleris patratorem deteſtandum, & anathematizaodum libera voce proclamamus.

Regino Prumienſis. 900.

De anno 655. Ea tempeſtate Leo Imp. Sanctorum imagines dapoſitas incendit, Romanoq; Pontifici Gregorio, ſi ſuam gratiam habere vellet, ſimiliter facere mandauit. Sed Pontifex hoc facere contempſit. Leo Auguſtus ad peiora progreſſus eſt, ita vt omnes Conſtantinopoli habitantes tam vi, quàm blandimẽtis compelleret Sanctorum imagines deponere, & quaſcomque inuenire potuit in media ciuitate concremauit. Et qoia plerique ex populo tale ſcelus fieri prohibebant, aliqui ex ijs capite truncati, alij parte corporis mutilati ſuot.

Luitprandus Ticinenſis. 950.

Lib. 1. cap. 8. Quantæ auctoritatis, quantæq; religionis Papa Formoſus fuerit, hinc colligere poſſumus, quia dum à piſcatoribus poſtmodum eſſet iouentus, atque ad B. Petri Apoſtolorum principis Eccleſiam eſſet deportatus, Sanctorum quædam imagines bonc in loculo poſitum venerabiliter ſalutarunt. Hoc namque à religioſiſſimis vrbis viris perſæpe audiui.

Leo Nonus. 1049.

Epiſtola ad Michaelem Pat. c. 22. Recordamini iſtius neſandæ Syoodi, quam voluerunt ſeptimam dici veſtri hæreſiarchæ, quorum conſpiratione ipſius Domini noſtri Ieſu Chriſti & Sanctorum reuerendæ imagines aut flammis traditæ ſunt, aut aquis immerſæ: picturæ verò ex parietibus Baſilicarum deletæ. Quibus quamuis reſtiterit Romanorum auctoritas, præ cuoctis tamen ſanctiſſimi Papæ Nicolai vbiuis prædicanda libertas; qui per ſuos legatos, tam pro ſacris imaginibus, quàm pro depoſitione beati Antiſtitis Ignatij, & ſubſtitutione Photij Neophyti, Eccleſiã S. Sophiæ clauſit, donec ſedis Apoſtolicæ acquieſceret decretis.

Anſelmus Cantuarienſis. 1080.

Ad cap. 3. epiſtolæ ad Galatas: Ob compunctionem mentis habendam pingebatis Chriſtum crucifixũ in locis illis, vbi ſemper eum videre poſſetis, & memoria retinere.

Sigebertus Gemblacenſis. 1100.

In Chronicis de anno 560. Hoc tempore Iudæus quidam imaginem Saloatoris de Eccleſia furtim deponens, eam telo transfixit: & eam clam ad domum ſuam deferens, cùm eam vellet flãmis exurere, ſe ſanguine imaginis cruentatum videns, præ ſtupore eam abſcondit, quam Chriſtiani requirentes, & per veſtigia ſanguinis inuenientes, eam ſanguinolentam receperunt; Iudæum verò lapidârunt.

Iuo Carnotenſis. 1100.

Sermone in Purificatione S. Mariæ: Sanctorum miracula vel Martyria picturæ imaginatione recordamur.

Petrus Alphonſus. 1106.

Titulo 12. Idola non fabricamus, nec adoramus; imò crucem facimus, & ei imagioem hominis ſuperimponimus, & per crucem quidem altare, per imaginem ſacrificium, quod ſuper altare eſt, deſignamus. Sicut autem ſuper altare animalia ſacrificabant: ita & ſuper crucem immolatus fuit Dei Agnus. Et ſicut de lapidum reliquijs, quibus altare conſtruebant, cura nulla erat quid fieret: ita de reliquijs crucis, vel ſupra impoſitæ imaginis, quid fiat non curamus. Sicut etiam Salomon, & alij ante altare procidentes, nequaquam illud, immò Deum ſolum adorabant; ita & nos ante crucem genua flectentes, nequaquam crucem illam, aut imaginem ſuperpoſitam, imò Deum Patrem, & Filium ſuum Ieſum Chriſtum adoramus.

Petrus Cluniacenſis. 1130.

Lib. 1. epiſt. 1. contra id, quod Petrobruſiani dicunt, crucem Domini nec adorandam, nec venerandam eſſe: Cùm ante crucem humiliatus proſternor, eum, qui in ipſa olim pro regoie noſtra tortus, pro vi-

ta noſtra

ta noſtra mortuus eſt, vt Deum & Dominum, cui hoc ſoli debetur, adoro. Ideirco autem hoc priuilegium cruci Dominicę datum eſt, vt in creaturis ſola poſt Filium hominis, qui & Filius Dei eſt, adoranda eſſe credatur, quatenus in morte Domini, quam in cruce paſſus eſt, finem ſummamq́ſalutis humanæ conſtitutam eſſe ſciamus, & nequaquã more infidelium de cruce ac morte eius nos erubeſcere certis ac præcipuis humilitatis indicijs doceamus.

Otto Friſingenſis. 1160.

Lib.5.Chronicorum cap.18. Anno Dominicæ incarnationis 718. Leo natione Syrus imperauit. Hic imagines Domini & Sanctorum eius incendi, & multos impietati eius reſiſtentes decollari iuſſit. Inter cæteros paſſa fuit virgo Chriſti Theodoſia, cuius vſque hodie maxima in vrbe regia manet memoria, & veneratio.

Guilbelmus Tyrius. 1170.

Lib.6.cap.23. Turcę venerabiles Sanctorum imagines, quibus ſimplex populus, & plebs Dei cultrix, pia ruditate commendabilis, quaſi pro libris vtuntur, quæq́ vice lectionis ſimpliciores ad deuotionem excitant, ex ipſis deraſerãt parietibus, & quaſi in viuentes perſonas deſæuientes, oculos effoderant, & mutilauerant nares, & luto ſumpto ds immundis obduxerant.

Guilbelmus Neubrigenſis. 1200.

Rerum Anglicarum lib. 4. cap.9. Forma crucis Dominicæ in Eccleſia pingitur, ad continuandam ſcilicet cunctis fidelibus ſaluberrimam Dominicæ paſſionis memoriam.

Innocentius Tertius. 1200.

In dedicatione templi Serm.1. Chriſti imagines nõ latria, ſed dulia poſſumus venerari: non propter imaginẽ, quæ per ſe nihil poteſt, ſed propter imaginatum, qui per ſe cuncta poteſt; non vt nos, qui facti ſumus ad imaginem & ſimilitudinẽ Dei, memores nos reputemus ſimiles imaginibus, quas ipſi fecimus ad imaginem & ſimilitudinem noſtram: ſed vt nos propter Deum ſacris imaginibus inclinemus, qui propter nos exinaniuit ſeipſum, formam ſerui accipiens. Videntes quippe imagines inclinamus, non vt ſpem ſalutis conſtituamus in illis, ſed ad memoriam excitati, deuotionem, quam ipſi Deo corde gerimus, opere demonſtremus.

Cæſarius Heiſterbacchius. 1220.

Lib.10.cap.19. Tempore diſcordiæ inter Ottonem & Philippum, in oratorium S. Goari Cõfeſſoris, quod ſitum eſt in territorio Treuerenſi, & eſt firmiſſimum, tum propter ſitum loci, tum propter ſtructuram, prouinciales ſe ſuaq́ tranſtulerunt. Quo cognito VVernerus de Bouland vir potẽs, & diues, cùm ad expugnandum illud arietes machinasq́ applicuiſſet, nec tamen profeciſſet, imaginem crucifixi ligneam hi, qui deintus erant, contra hoſtes, in quandam feneſtram poſuerant, ſperantes quòd ob illius venerationem loco parcerent. Quidam verò ex baliſtarijs, de cruce non curans, imò locanti illam indignãs, telum miſit, & ſacram iconam in brachio profundè ſatis vulnerauit. Mox mirum in modum antiqua renouantur miracula, & ad inſtar venæ humanæ ſanguis de loco vulneris cœpit ſtillare. Timore tanti miraculi prædictus VVernerus poſtea cruce ſignatus eſt. Audiens tanta mirabilia Abbas Ottirburgenſis, locum adijt, de rei veritate inquiſiuit. Cui cùm ab omnibus hoc quod prędictum eſt diceretur, Iudæus, qui tunc caſu adfuit, Abbatem in partem traxit, dicens: Verè Domine veriſſimum eſt quod audiſtis: & ſicut ipſe mihi retulit, multò amplius delectabatur in teſtimonio inimici. Adhuc telum ibi reſeruatur, adhuc vulnus & ſanguinis ſtigmata illic oſtenduntur. Vtraq́ Abbas noſter vidiſſe ſe teſtatur.

Conradus Vrſpergenſis Abbas. 1226.

In Leone Iſaurico: In Chriſtianos, & Eccleſias Dei, ac religionem ſanctam impius fuit. Primùm quidem præcepit in Conſtantinopoli, vt quicunque haberent imagines Domini Saluatoris, ſeu ſanctæ Genitricis eius, vel Sanctorum aliorum, ſibi eas afferrent, quas ille in medio ciuitatis incendi fecit. Et quia multi de populo huic impietati non conſenſerunt, decollati ſunt.

Thomas Aquinas. 1250.

Tertia parte q.25.art.3. Imagini Chriſti in quantum eſt res quædam (puta lignum ſculptum, vel pictum) nulla reuerentia exhibetur: quia reuerentia non niſi rationali creaturæ debetur. Relinquitur ergo, quòd exhibeatur ei reuerentia ſolùm in quantum eſt imago, & ſic ſequitur, quòd eadem reuerentia exhibetur imagini Chriſti, & ipſi Chriſto. Cùm ergo Chriſtus adoretur adoratione latriæ, conſequens eſt, quòd eius imago ſit adoratione latriæ adoranda.

Art.eodem: Inter non ſcriptas Apoſtolorum traditiones eſt imaginum Chriſti adoratio. Vnde & B. Lucas dicitur depinxiſſe Chriſti imaginẽ, quæ Romæ habetur.

Guilbelmus Peraldus. 1255.

In Summa Tomo 1.de dulia cap.3. Sequitur de errore illorum, qui dicunt Eccleſiam idololatrare, quia ponit in Eccleſias imagines, & adorat diuerſos Sanctos. Qui error occaſionem potuit habere ex illo verbo Exodi vigeſimo: *Non facies tibi ſculptile*, &c. Sed contrarium manifeſtè oſtenditur ex hoc, quòd Dominus imagines Cherubim præcepit fieri Exodi vigeſimo quinto. Eſaias etiam vidit Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum Eſaiæ ſexto: Seraphim ſtabant ſuper illud. Et Ezechiel vidit imagines quatuor animalium Ezech.1. & Ioannes Apocalyp.4. Quas figuras ſicut ſancti minutis literis ſcripſerunt, quantum ad illos, qui legem ſciunt: ſic picturis, vel ſculpturis, quaſi groſſis literis ſcribi potuit, quantum ad laicos, qui legem neſciunt. Sicut enim ſcripturæ literæ ſunt clericorum: ita picturæ vel ſculpturæ literæ laicorum. Licet ergo Eccleſiæ habere imagines; nec eſt reuocatio hæc idololatriæ, ſed potius reuocatio ab idololatria. Et ſicut Dominus voluit ſibi ſacrificia fieri, vt filios Iſrael reuocaret à ſacrificijs, quæ Idolis fiebant: ita imagines ſolebant fieri dijs, qui colebantur, volens Eccleſia homines ab hoc reuocare, voluit imagines fieri in Eccleſia ad rememorandum facta memoria digna.

Bonauentura. 1260.

In lib.3. Sentent. diſt.9. q.2. Imaginum introductio in Eccleſia non fuit abſque rationabili cauſa. Primò, propter ſimplicium ruditatem inuentæ ſunt, vt ſimplices, qui non poſſunt ſcripturas legere, in huiuſmodi ſcripturis & picturis, tamquam in ſcripturis apertius poſſint ſacramenta noſtræ fidei legere. Propter affectus ſimiliter tarditatem introductę ſunt, vt homines, qui non excitantur ad deuotionem in his, quæ pro nobis Chriſtus geſſit, dum illa aure percipiunt, ſaltem excitentur, dum eadem in ſcripturis atque picturis tamquã præſentia oculis corporeis cernunt. Plus enim excitatur affectus noſter per ea, quę videt; quàm per ea, quæ audit. Vnde Horatius in arte poëtica:

Segnius irritant animos demiſſa per aures,

Quàm quæ ſunt oculis ſubiecta fidelibus,& quæ
Ipſe ſibi tradit ſpectator.

Tertiò imagioes introductæ ſunt propter memoriæ labilitatem: quia ea, quæ audiuntur ſolùm, facilius traduntur obliuioni, quàm ea, quæ videntur. Ideo diſpenſatione Domini factum eſt, vt imagines fierent, (præcipuè in Eccleſijs,) vt videntes eas recordaremur de beneficijs nobis impenſis, & Sanctorum operibus virtuoſis: quoniam imago Chriſti introducta eſt ad repræſentandum eum, qui pro nobis crucifixus eſt, nec offert ſe nobis pro ſe, ſed pro illo: ideo omnis reuerentia, quæ ei offertur, exhibetur Chriſto.

Guilhelmus Durantius. 1270.

In Rationali diuinorum lib. 1. cap. 3. Nos imagines non adoramus, nec Deos appellamus, nec ſpem ſalutis in eis ponimus: quia hoc eſſet idololatrię, ſed ad memoriam ac recordationem rerum olim geſtarum eas veneramur. Vode verſus:

Effigiem Chriſti cùm tranſis pronus honora:
Non tamen effigiem, ſed quem deſignat adora.
Nec Deus eſt, nec homo præſens, quam cerno, figura:
Sed Deus eſt & homo, quem ſacra figurat imago.

Auguſtinus Triumphus. 1320.

De poteſtate Eccleſiaſtica quæſt. 48. art. 4. Imaginum adoratio prohibetur in primo præcepto, vt res quædam creata eſt, non vt ſunt ſigna rerum adorabilium. Non enim adorantur imagines, vt terminus ad quem, ſed vt terminus à quo.

Ioannes Taulerus. 1350.

Sermone 1. in Paraſceuem: Ne qua Chriſti paſſionis fortè nobis vnquam obliuio obreperet, ſancta mater Eccleſia non modò ſcriptis, & quotidiano ſacri altaris officio, verùm etiam ſacris imaginibus, quę nos, vtpote infirmos & fragiles, ad ipſam intuendam ac reminiſcendam Dominicam paſſionem manu ducunt, abſque ceſſatione inuitat, excitat, & hortatur ad laudandũ Deum, &c. Hac etiam de cauſa Sanctorum imagines & picturę religioſæ ab Eccleſia permittuntur, quò per harum contemplationem ad ipſorum Sanctorũ ſequenda veſtigia, vitamq́ ſanctam & laudabilem prouocemur. Attamen præ cunctis imaginibus ipſa crucifixi imago crebrò inſpecta, ac deuotè conſiderata, plurimum confert, & abundantiorē præſtat vtilitatem.

Rupertus Holcotius. 1350.

In lib. Sap. lect. 157. Vſum imagioum in Eccleſia introduxerunt Apoſtoli, licet hoc in Canone Bibliæ nullibi exprimatur, &c. Triplex fuit cauſa inſtitutionis imagioum in Eccleſia. Primò, ad inſtructionem laicorũ, quibus imagines exhibentur loco librorum: ſecundò, vt incarnationis myſterium, & Sanctorũ exempla nobis frequentius & recentius affigerentur: tertiò ad excitandũ deuotionis affectum, qui magis ex viſis, quàm auditis cauſatur.

Thomas VValdenſis. 1410.

Tomo 3. Titulo 13. cap. 121. Cum Reliquijs item Chriſti ſunt earum ſigna colenda, & eius imago, & Sanctorum imagines cum ſuis prototypis.

Ioannes Gerſon. 1420.

Tractatu 8. ſuper Magnificat: Nihil habet lignum crucis diuinitatis, etiam in qua pependit Dominus: ſed in cruce tamquam in ligno ſurgit fides noſtra ad Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Deum verum, qui ſalutem noſtram operatus eſt in ea. Sic de imaginum veneratione vetus habet Doctorum determinatio: ſic per figuram lignum accipitur pro ſignato, vt nomeo pro nomioato, imago pro imaginato.

Bernardinus Senenſis. 1430.

Tom. 1. Serm. 27. Fer. 2. poſt tertiam Dominicā in Quadrageſima: Imagines Chriſti & Sanctorum eius ab Eccleſia introductę ſunt ad animę exercitationē. quia per eas intellectus exercitatur ad talium repræſentatorum conſiderationem, affectus ad eorum deuotiooem, & memoria ad eorum recordationem.

Gabriel Bielius. 1470.

In Canonem Miſſæ lectione 49. Quòd Chriſtiana religio imagines ſuſtinet in Eccleſia & oratorijs, nō permittit eo fine, vt ipſæ adorentur, ſed vt fidelium mentes per earum inſpectiooes excitentur ad reuerentiam & honorem exhibendum his, quorum ſunt imagines, in quorum recordationem cognitiuam ducunt.

Hieronymus Sauonarola. 1480.

De veritate fidei lib. 3. cap. 18. Poſſet indecens videri crucem & imaginem Chriſti Saoctorumq́ eius à nobis adorari, propterea quòd cultus hic rebus inſenſibilibus exhibetur. Sed hanc obiectionem facilè ſoluimus. Poteſt enim duplici ratiooe ipſa imago conſiderari. Vna quidem, prout quædam res eſt, veluti aurum, argentum, ſeu lignum, vel aliquid aliud ſimile, quomodo neque crucem, neque Sanctorum imagines adoramus. Altera verò, prout imago eſt, aliquid repræſentās. Et quia idem eſt motus in imaginem in quantum imago eſt, & in rem ex imagine ſignificatam, non eſt inconueoiens, ſi hoc modo imagines adoramus. Ita enim non res inſenſibiles, ſed imagines colimus, Reliquiasq́ Sanctorum: quatenus in memoriam illi nobis per eiuſmodi ſigna ac Reliquias referũtur. Quod rectius dici poteſt Sāctos à nobis in ſuis rebus & imaginibus adorari. Quemadmodum Cæſaris imaginem, non eo quod talis res ſit, ſed quia illius imago eſt, ſerui eius honorant: quod quidem nihil eſt aliud, quàm ipſum Cæſarem venerari. Vnde quemadmodum Sanctos, ita etiam ipſorum imagines adoramus: crucem videlicet, crucifixumq́ adoratione latriæ. At Virginis Mariæ matris Dei imaginem adoratione hyperduliæ: aliorum verò ſimulachra Sanctorum adoratione duliæ. Huiuſmodi enim effigies ad recolendam Sanctorum memoriam, ad excitandasq́ eorum exemplo ad virtutem ſanctitatemq́ animos, erigendosq́ ad illorum ſuffragia pro nobis ad Dominum imploranda adinuentæ ſunt.

ARTICVLVS DECIMVSSEXTVS.

SANCTORVM RELIQVIAS RELIGIOSE SERVANDAS, ET COLENDAS ESSE.

Anno poſt natū Chriſtum

NEGANT.

176. ETHNICI, ſubmoniti à Iudæis, Præſidem exorabant, ne corpus Polycarpi cuiquam daret: *ne Chriſtiani (inquiunt) Crucifixo illo derelicto, hunc venerari incipiant*. Euſebius lib. 4. cap. 14.

200. *Marcionis & Manichæi fuit hæreſis, Martyrum corpora eſſe abominabilia*. Magnes lib. 4. contra Theoſthenem.

300. *Diocletianus & Maximianus famulos illos regios poſt mortem decoro & celebri funere terra mandatos, rurſus de integro effodiendos, inq; mare præcipitandos, ſententijs decreuerunt: ne, vt eorum ferebat opinio, quidam eos in ſepulchris & monumentis conditos, Deos eſſe reputantes, diuina veneratione proſequerentur*. Euſebius lib. 8. cap 6.

366. *Iulianus Apoſtata*: (apud Cyrillum Alexandrinum lib. 10. contra Iulianum:) *His ita ſe habentibus, vos quare aduoluimini ſepulchris? Audire vultis cauſam? Non ego dixerim, ſed Eſaias Propheta:* In ſepulchris & ſpeluncis dormiunt propter inſomnia. *Conſiderate igitur, quomodo vetus impoſturæ opus Iudæis erat dormire in ſepulchris ſomniorum gratia. Quod & Apoſtolos veſtros veriſimile eſt poſt magiſtri mortem feciſſe, vobiſq; ab initio, qui primi credidiſtis, tradidiſſe, vt & ipſi vobis imponerent, & poſt ſe demonſtrarent publicas impoſturas, & abominationis huius officinas*.

400. *Vigilantius Gallus*: (apud Hieronymum contra Vigil. cap. 2.) *Quid neceſſe eſt te tanto honore non ſolùm honorare, ſed etiam adorare illud neſcio quid, quod in modico vaſculo transferendo colis? Quid puluerem, linteamine circumdatum, adorando oſcularis? Prope ritum Gentilium videmus, ſub prætextu religionis, introductum in Eccleſias: ſole adhuc fulgente moles cereorum accendi, & vbicunque puluiſculū neſcio quod, in modico vaſculo pretioſo linteamine circumdatum, oſculantes adorare. Magnum honorem præbent huiuſmodi homines beatiſſimis Martyribus, quos putant de viliſſimis cereolis illuſtrandos, quos Agnus, qui eſt in medio throni, cum omni fulgore maieſtatis ſuæ illuſtrat*.

720. *Conſtantinus Copronymus eo dementiæ venit, vt publicè conſtitueret, ne quis omninò miniſtrorum Dei Sanctus diceretur, ſed vt Reliquiæ eorum deſpicerentur, & pro nihilo haberentur*. Theoſterictus oratione funebri in S. Nicetam, Suidas in hoc Conſtantino.

770. *Habdalas Saracenorum Princeps ex Eccleſijs ſterquilinia fecit, & Reliquias Sanctorum effoſſas diſperſit*. Iuo in Chronicis.

840. *Claudius Taurinenſis aduerſus Reliquias & ſepulchra Sanctorum quædam nefanda dogmatizauit*. Ionas Aurelianenſis lib. 1. de cultu imaginum.

1380. Ioannes VVicleuus in articulis Conſtantiæ damnatis: *Sepulchra mortuorum ſunt ſimpliciter illuſionis obiecta: lapides enim politi ſunt obiectum primum: aurum & argentum commaſſata ſuper poſtrema iſtorum lapidum ſunt ſecundum: & lapides pretioſi cum localibus ſunt tertium illuſionis obiectum*.

1400. Guilhelmus Albus VVicleuiſta dicebat: *Reliquiæ Sanctorum, hoc eſt, carnes & oſſa hominis mortui, non debent à populo venerari, neque à monumento fœtido extrahi, nec in capſa aurea, vel argentea reponi: quia ſic facientes, non honorant Deum & Sanctos eius, ſed idololatriam committunt*. Thomas VValdenſis parte 3. Tit. 22. cap. 164.

1420 *Hieronymus Pragenſis Sanctorum Reliquias extractas de altari, luto inſtrauit, pedibus calcauit, populo irridendas expoſuit*. Ioannes Cochlæus lib. 3. Hiſtoriæ Huſsiticæ.

1520. Martinus Lutherus in Poſtilla in die Exaltationis S. Crucis: *Quicquid de ſancta Cruce dixi, intelligi debet de omnibus Sanctorum Reliquijs. Reliquiæ enim nihil aliud ſunt, quam fraudes & ſeductiones fidelium: quare omninò infra terram defodiantur. Hoc de explodendis & exſibilandis Sanctorum Reliquijs olim pertractauit & Vigilantius, cui ſe fortiter & acriter oppoſuit Hieronymus. Quòd ſi adhuc Vigilantij monumenta ſupereſſent, quemadmodum Hieronymi etiamnum extant, facilè crediderim, eum multo Chriſtianius ſuper hoc ſcripſiſſe, quàm ipſum Hieronymum. Vellem terra omnes iſtas Reliquias contectas eſſe*.

1538. *Henricus Octauus Rex Angliæ D. Thomæ Cantuarienſis Epiſcopi monumentum gemmis & auro nudauit, ipſas venerandas Reliquias exuſſit*. Laurentius Surius in Comment. de anno milleſimo quingenteſimo trigeſimo octauo.

1550. Ioannes Caluinus Admonitione de Reliquijs: *Itaque, vt paucis dicam, Reliquiarum deſiderium nunquam ſuperſtitione caret, imò, quod deterius eſt, mater eſt idololatriæ. Chriſtianorum officij erat Sanctorum corpora in ſepulchris ſuis relinquere: non erigere ipſa opere magnifico, & ſumptuoſo, quo præmaturam corporum reſurrectionem fabricarent. Hoc quidem minimè intellectum fuit, ſed è diuerſo, contra decretum Dei, fidelium corpora effoſſa ſunt, vt magnificè extollerentur, cùm in ſepulchro ſuo, velut in lectulo, ad extremum diem quieſcere debuiſſent.*

1562. *Caluiniſtæ Pictauij S. Hilarij, Lugduni S. Irenæi, Thuronibus S. Martini Reliquias exuſſerunt.* Laurentius Surius in Commeñt. de anno 1562.

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Geneſ. 50. v. 1. Cernens Ioſeph obijſſe patrem ſuum, ruit ſuper faciem eius, flens & deoſculans eum: præcepitq́; ſeruis ſuis medicis, vt aromatibus condirent eum. 23. Poſt mortem meam *(inquit Ioſeph)* Deus viſitabit vos, & aſcendere vos faciet de terra iſta ad terram promiſſam: *&c.* aſportate oſſa mea vobiſcum de loco iſto. 25. Et conditus aromatibus, repoſitus eſt in loculo in AEgypto.

Exod. 13. 19. Tulit Moyſes oſſa Ioſeph ſecum: eò quòd adiuraſſet filios Iſrael, dicens: Viſitabit vos Deus, efferte oſſa mea hinc vobiſcum.

Ioſue 24. 32. Oſſa Ioſeph, quæ tulerant filij Iſrael de AEgypto, ſepelierunt in Sichē, in parte agri, quem emerat Iacob à filijs Hemot patris Sichem.

4. *Reg.* 13. 21. Proiecerunt *cuiuſdam* cadauer in ſepulchro Eliſei. Quod cùm tetigiſſet oſſa Eliſei, reuixit homo, & ſtetit ſuper pedes ſuos.

Eccleſiaſtici 48. 14. Eliſei mortuum prophetauit corpus. In vita ſua fecit monſtra, & in morte mirabilia operatus eſt.

Marci 5. 25. Et mulier, quæ erat in profluuio ſanguinis annis duodecim, & fuerat multa perpeſſa à compluribus medicis, & erogauerat omnia ſua, nec quicquam profecerat, ſed magis deterius habebat: cùm audiſſet de Ieſu, venit in turba retro, & tetigit veſtimentum eius. Dicebat enim, quia ſi vel veſtimentum eius tetigero, ſalua ero. Et confeſtim ſiccatus eſt fons ſanguinis eius: & ſenſit corpore, quia ſanata eſſet à plaga. Et ſtatim Ieſus in ſemetipſo cognoſcens virtutem quæ exierat de illo, conuerſus ad turbam, aiebat: Quis tetigit veſtimenta mea? Et dicebant ei diſcipuli ſui: Vides turbam comprimentem te, & dicis: Quis me tetigit? Et circumſpiciebat videre eam, quæ hoc fecerat. Mulier verò timens & tremens, ſciens quod factum eſſet in ſe: venit, & procidit ante eum, & dixit ei omnem veritatem. Ille autem dixit ei: Filia, fides tua te ſaluam fecit: vade in pace, & eſto ſana à plaga tua.

Actorum 5. 14. Magis augebatur credentium in Domino multitudo virorum ac mulierum: ita vt in plateas eijcerent infirmos, & ponerent in lectulis ac grabaris, vt venientē Petro, ſaltem vmbra illius obumbraret quemquam illorum, & liberarentur omnes ab infirmitatibus ſuis.

Actorum 19. 11. Virtutes non quaslibet faciebat Deus per manum Pauli: ita vt etiam ſuper languidos deferrentur à corpore eius ſudaria vel ſemicinctia, & recedebant ab eis languores, & ſpiritus nequam egrediebantur.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Conſtit. Apoſt. lib. 6. cap. 29. Eorum, qui apud Deum viuunt, ne Reliquiæ quidem corporum ſunt inhonoratæ. Siquidem Eliſeus Propheta, poſt-
4. Reg. 13 quam defunctus eſt, mortuum ſuſcitauit, à pyratis Syriæ occiſum: attigit enim corpus eius corpus Eliſei, & excitatus reuixit; quod quidem nunquam accidiſſet, niſi corpus Eliſei ſanctum
Gen. 50. Exod. 13. eſſet. Et caſtus Ioſeph Iacob patrem iam defunctum in lecto iacentem amplexus eſt; item Moſes & Ieſus filius Naue reliquias corporis Ioſeph ferebant, neque ſe tamen cadauere contaminari putauerunt. Quocirca & vos Epiſcopi, ac reliqui, ne exiſtimate pollui, ſi mortuos contingere, & tractare non caueatis: neque eorum Reliquias auerſemini, eiectis huiuſmodi obſeruationibus ſtultis.

Iuſtinus Martyr. 150.

Quæſtione 28. Sanctorum corpora, & ſepulchra Martyrum, & dæmonum amoliuntur inſidias, & morborum ab arte medica comploratorum conferunt ſanationes.

Eccleſia Smyrnenſis. 176.

Epiſtola ad Ponti Eccleſias: Nos Diui Polycarpi oſſa potiora lapillis pretioſis, auroq́ puriora, ex cineribus ſublata, eo loco repoſuimus, qui illis erat decorus conſentaneusq́.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

Eccleſ. hiſt. lib. 7. cap. 14. Aſtyrius cùm Martyri Marino in mortis articulo præſto adeſſet, ſimulatque è vita migrârat, cadauer tollit, ſplendida & pretioſa obtegit veſte, atque humeris impoſitum indè deportat: quod cum magnifico & ſumptuoſo linteo inuoluiſſet, decenti ſepulchro condidit, &c.

Iacobi Apoſtoli cathedram ad iſtud tempus ſeruatam Epiſcopi, qui illic ordine ſucceſſerunt, permagno æſtimant: vnde declarant perſpicuè, quemadmodum veteres Patres, ad noſtram vſq; ætatem, ſanctis viris, ob eorum veram erga Deum pietatem, debitam venerationem & tribuerint, & adhuc tribuere non ceſſent.

Lib 8. cap. 14. Simulatq; ſanctiſſimum ac beatiſſimum Martyrem Apphianum medio mari, vt illis videbatur, in profundiſſimos vortices coniecerant, ex improuiſo tanta procella, non vſitata illa quidem, tanta etiam turbatio, non per mare ſolùm, ſed per vniuerſam continentem ſe diffundebat, vt cùm terra, tum tota ciuitas eius impeto & violentia coocuteretur, atq; vnà eum iſto mirando & repentino terræ motu ipſum mare Martyris cadauer, vtpote tam ſacrum pondus ſuſtinere non valens, ante portas ciuitatis eijceret.

Lib. 4. vitæ Conſtantini cap. 66. Milites arreptum cadauer (*Conſtantini Imp.*) aurea capſula includunt, & vndique purpurea veſte contectom Conſtantinopolim perducunt. Ibi eum in medium magnificentiſſimis Imperatorijs ædibus celſo atque edito loco deponunt, luminibusq; circum funus aurea ſuper candelabra accenſis, admirabile ſpectaculum intuentibus præbebant, & ſanè eiuſmodi, quale nunquam in terris vllum à condito mundo ſub ſole viſum eſt. Nam intus in ipſo ferè medio regij palatij excelſa & aurea capſula incluſum Imperatoris corpus imperiali apparatu, id eſt, purpura, & diademate ornatum, permulti circumfuſi vigiles, die noctuq; aſſeruabant.

Cap. 67. Iam totius exercitus Duces, & Comites, omniumque Principum cœtus, quibus antea in more ſuit Imperatorem venerari: priſtinũ morem & conſuetudinem conſeruantes, ſtatis temporibus introeuntes, Imperatorem in capſula iacentem, tamquam viuum etiam poſt mortem humi procumbentes ſalutabant. Horum reuerentiam eodem pietatis officio ſubſecutus eſt Senatus, & omnes reliqui magiſtratus.

De præparatione Euangelica lib. 13. cap. 7. Similiter etiam omnes, qui præclarè vixerunt, quoquomodo mortui ſunt, venerabimur. Hæc nos quotidie factitamus, qui veræ pietatis milites vt Dei amicos venerantes, ad monumenta quoque illorum accedimus, votaq; eis facimus tamquã veris Sanctis, quorum interceſſione ad Deum non parum adiuuari profitemur.

Magnus. 350.

Contra Theoſthenem lib. 4. Oſſa Prophetarum non ſunt oſſa mortuorum, quia Deus non eſt niſi viuorum. De his ſcriptum eſt: *Conſeruat Deus oſſa eorum.* Manifeſtum eſt itaque, quòd oſſa Sanctorum non ſunt mortua, ſed potius plena virtute. Si enim fimbria propter illum, qui ferebat eam, credenti dedit virtutem ſanitatis, & ſolo tactu curationẽ fecit, quomodo non dicamus Sanctos, fimbrijs inanimis honoratiores, non poſſe ijs, qui ſine vlla dubitatione credunt, tribuere meliora, quibus Chriſtus, dum in corpore viuebant, tamquam veſte induebatur, & poſt mortem tamquam purpuram honore dignitatis regalis effecit? &c. Manichæi & Marcionis ſuit hæreſis corpora Martyrum abominabilia eſſe. *At pretioſa,* inquit Scriptura, *in conſpectu Domini mors Sanctorum eius.* Quòd ſi pretioſa & honorabilis apud Deum, quomodo non eſſe apud homines ab impoſtoribus audiemus?

Athanaſius. 340.

In vita Antonij: Legatarius Antonij benedicti, qui tritum pallium cum melota imperio eius meruerat accipere, Antonium in Antonij muneribus amplectitur, & tamquam magna hæreditate ditatus, lætanter per veſtimentum recordatur imaginem ſanctitatis.

Dorotheus Tyrius. 350.

In Synopſi: Philippus Hierapoli vnà cum filiabus ſuis honorificè ſepultus eſt: Lucas Epheſi mortuus ac ſepultus eſt, ac tandem vnà cum Andrea & Timotheo Apoſtolis, temporibus Conſtantij Regis filij Conſtantini Magni Conſtantinopolim translatus eſt: Titus in Creta mortuus, & cum gloria ſepultus eſt. Cœmeterium Eunuchi Candacis Reginæ AEthiopum, quem dicunt glorioſè martyrium tuliſſe, munimentum inſuperabile eſt fidelibus, barbaros ſceleſtos fugans, morbos pellens, & ſanationes operans vſque in hodiernum diem.

Baſilius Magnus. 370.

Homilia in Pſalm. 135. Pro legis Iudaicæ ritu ſi qui moriebantur, horum morticina habebantur abominationi: contra mors ſi cuipiam irrogatur pro Chriſti nomine, pretioſæ cenſentur Reliquiæ Sanctorum eius. In priori Lege dicebatur ſacerdotibus: *Non contaminabitur ſuper vllo mortuo.* Nunc è diuerſo Martyris oſſa quiſquis attigerit, ob gratiam corpori inſidentem, fit quadantenus ſanctificationis particeps.

Orat. in Martyrẽ Iulittam: Corpus Iulittæ honore præcipuo venerabile aſſeruauit affinibus & cognatis incolume, nec vlla ſui parte læſum: quod ſanè in ornatiſſimo primarij templi vrbis totius veſtibulo conditum, loco quidem adfert venerabilem ſanctimoniam, nec minus, qui eò loci conueniunt, efficit ſanctiores. Terra porrò iſtius beatæ aduentu aquam emiſit, quæ ſuapte natura nulli non noſtrum gratiſſima eſſe debeat, adeò vt Martyr hæc imaginem pientiſſimæ referat matris, dum nutricis in morem totius incolas vrbis alit ſuauiter perinde ac lacte quoptam in communes vſus affatim ſcaturiente. Hanc ipſam in nos benignè contulit Martyr gratiam, quam olim ſuis Hierechuntinis Eliſeus impertiuit, dum ſalſuginem naturæ communis aquarum loci iſtius circumquaque finitimi benedictione permutauit in ſaporem dulcem planè, delitioſum & perquàm ſuauem.

Oratione in Quadraginta Martyres, loquens de Reliquijs ipſorum per totam regionem diſperſis: Hi ſunt, qui noſtram obtinentes regionem, quaſi turres quædam contra aduerſariorum incurſum refugium exhibent: nec vno in loco ſeſe clauſerunt, ſed in multis locis hoſpitio excepti, multorum patrias ornauerunt.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 370.

Catecheſi 18. Vt autem non ſolùm anima Sanctorum honoretur, credaturque quòd etiam in corporibus mortuorum ineſt virtus ſeu potentia; iacens in ſepulchro Eliſei mortuus, mortuumque Prophetæ corpus attingens, viuificatus eſt: atque ita mortuum corpus Prophetæ perficit opus animæ, & mortuum iacensq; præbuit vitam defuncto: exhibensq; alteri vitam, ipſum nihilominus mortuum permanſit. Qua de cauſa? Ne ſi

reſurrexiſſet Eliſeos, factum id ſoli animæ aſcribatur, & vt demonſtretur, quòd abſente etiam anima ineſt virtus quædam eiuſmodi corporibus Sanctorum, propter tot annis inhabitantes in illis animas iuſtas, quarum miniſterio vſa ſunt. Neque verò diffidamus, vt rerum ignari, fieri iſtud. Si enim ſudaria & ſemicinctia, extra corpus exiſtentia, contacta ab ægrotis, liberabãt illos ob infirmitate; quanto magis Prophetę corpus ipſum mortuum excitauit?

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 3. quæ eſt inuectiua prior in Iulianum: Non victimas pro Chriſto cæſas veritus es? nec magnos pugiles extimuiſti Ioannem illum, Petrum, Paulum, Iacobum, Stephanum, quibus præclari honores & feſta conſtituta ſunt, à quibus dæmones propelluntur, & morbi curantur; quorum apparitiones & prædictiones: quorum vel ſola corpora idem poſſunt quod animæ ſanctę, ſiue tangantur, ſiue honorentur: quorum vel ſolæ ſanguinis guttæ, aut exigua paſſionis ſigna, idem poſſunt quod corpora? Hæc non colis, ſed contemnis?

Oratione 4. quæ eſt inuectiua poſterior in Iulianum: Non iam gentiles Martyrum ſepulchris ignem admouebunt, vt per eorum ignominiam alios à certamine deterreant: non iam Sanctorum Reliquias, cum viliſſimis oſſibus per contemptum permixtas, flammis abſumēt, aut in ventos ſpargent, vt eo honore, qui eiuſmodi hominibus debetur, ipſos priuent.

Oratione 18. quæ eſt oratio in S. Cyprianum: Quamquam Cypriani nomen apud omnes, non modò Chriſtianos, verùm etiam eos, qui aduerſæ claſſis erant, (virtus enim omnibus ſimiliter venerationi eſt,) clariſſimum ac celeberrimum eſſet: corpus tamen obſcurum erat: atque hic theſaurus apud mulierem quandam pietate feruidam occultabatur, idq; perdiuturno tempore: ſiue quòd Deus hac ratione piam matronam honore afficí vellet, ac propterea illa Martyrem complexu ſuo teneret; ſiue etiã vt deſiderium noſtrũ exerceret, num ſcilicet hoc damno angeremur, acerbeq́ue ferremus, nos ſanctis Reliquijs priuari. At verò poſtquam ille Martyrum Deus commune omnium bonum alicui priuatim concedere, ac ſingulari erga illam gratia publicis commodis detrimentum adferre minimè ſuſtinuit, per reuelationem corpus in apertum profert: atque hunc rurſus honorem probæ cuidam mulieri confert, vt mulieres quoq; ex eo ſanctificentur: quòd quemadmodum Chriſtum ante pepererunt, reſurrectionisq; ipſius nuntium diſcipulis attulerunt: ita nunc etiam Cyprianum, hoc eſt publicum orbis bonum partim indicárunt, partim tradiderunt, &c. Veſtræ iam partes ſunt, ea quæ reſtant à vobiſmetipſis adiungere, (vt nonnullum ipſi quoque Martyri munus offeratis) dæmonum nimirum oppreſſionem, morborum depulſionem, futurarum rerum prænotionem: quæ quidem omnia vel cineres ipſi Cypriani, modò fides adſit, efficiunt; quemadmodum nôrunt, qui huius rei periculum fecerunt, ac miraculum ad nos vſque tranſmiſerunt, eiuſdemq; memoriam poſteris quoque tradituri ſunt.

Luc. 2. Matt. 28.

Iambico 18. quod eſt de Virtute:

Hunc penè totum clara per ſacraria,
Thronos & altos perq; doctrinam piam,
Cœtumq;, ſancta plebis & curſus leues,
Dignaq; laudes maximis laboribus,
Fulgore complent, ſiderum in morem, illius,
Mactatus eſt qui, Martyres clariſſimi.
Venerationi tamquã magna eſt veritas.
Exiguus etiam puluis vt, vel oſſium
Particula veterum quapiam, aut paulum comæ,
Veſteſve, ſparſi aut ſanguinis quadam nota,
Cultum parem habeant, atq; corpus integrum.
Locuſq; nomen Martyrũ ſolum induum
Noui quibuſdam, Martyris loco integri,
Habuiſſe prorſus vim parem (ò miraculum,)
Meminiſſe nam vel Martyrum ſolum, vt reor,
Affert ſalutem. Quid febres ac dæmones
Mirum hinc fugatos in modum recenſeam?
Quin & ſepulchra, ſacra vbi olim corpora
Iacuère, prauos ſpiritus pellunt procul.
Hæc mira pugiles indies patrant mei.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Oratione in S. Theodorum Martyrem: Anima quidem ex quo ſublimis abijt, in ſuo loco acquieſcit, & corpore ſoluta, cum ſui ſimilibus vnà viuit: corpus verò venerandum & immaculatum, illius inſtrumentum, cum multo honore & cultu cõpoſitum atque ornatum, in auguſto ſacroq; loco ſitum eſt: quod veluti res chara, magniq; æſtimata, atque recondita ad tempus regenerationis reſeruatur, &c. *Deinde narrat pluribus verbis eos, qui templa Martyrum ingrediuntur, primò mirari molem adyti, deinde parietes & pauimentum pulchre ornatum, ſtatuas & picturas varias, & ſubiungit tandem*: Vbi his oculos oblectauit, cupit deinceps ipſi conditorio appropinquare, ſanctificationem ac benedictionem contrectationem eius eſſe credens. Quòd ſi quis etiam puluerem, quo conditorium, vbi Martyris corpus quieſcit, obſitum eſt, auferre permittat, pro munere puluis accipitur, ac tamquá res magni pretij cõdenda terra colligitur. Nam ipſas attingere Reliquias, ſi quando aliqua eiuſmodi proſpera fortuna contingat, vt id facere liceat, quàm id ſit multum optandum, & deſiderãdum, ac ſummarum precum donum, ſciunt experti, & eius deſiderij compotes facti.

Epiphanius. 380.

In vita Ezechielis: Etenim in terra Spvriorum vir pius ille ſepultus iacet, multiq; ad monumentum eius confluunt, ad precationem & obſequium. Sanè quando tanta eò frequentia vnà ad monumentum eius conueniunt, formidant Chaldęi ac metuunt, ne illum auferant. Quapropter egredientem comitantur, & reducunt.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homilia 32. in epiſt. ad Romanos, in Morali: Roma, quemadmodum corpus magnum ac validum, duos habet oculos illuſtres, ſanctorum videlicet Petri & Pauli corpora: Non ita cælum ſplendeſcit, quãdo radios ſuos ſol ex ſeſe dimittit, quemadmodum Romanorum vrbs duas illas lampades vbique terrarum effundens. Hinc rapietur Paulus, hinc Petrus. Conſiderate & horrete, quale ſpectaculum viſura ſit Roma. Paulum videlicet repente ex theca illa cum Petro reſurgentem in occurſum Domini ſurſum ferri. Qualem roſam Chriſto mittet Roma? qualibus coronis duabus ornatur vrbs iſta? qualibus catenis aureis cincta eſt? quales habet fontes? Propterea celebro hanc vrbem, non propter copiam auri, non propter columnas, neque propter aliam phantaſiam: ſed propter columnas illas Eccleſiæ. Quis mihi nunc dabit circumfundi corpori Pauli, affigi ſepulchro, videre puluerem corporis illius, quæ adhuc in Chriſto deerant adimplentis, ſtigmata illius geſtantis, prædicationem Euangelij vbique ſeminantis? Puluerem, inquam, oris illius, per quod Chriſtus locutus eſt, per quod lux emicuit quouis fulgore clarior, &c. Vellem videre ſepulchrum, quo recondita ſunt arma illa iuſti-

tiæ,

iiæ, arma lucis, membra nuoc viuentia,&c. Hoc corpus vibem hanc munit, quod quauis turri, innumeriſq; mœnibus ac vallis eſt tutius, & cum iſto corpus etiam Petri. Nam & viuentem honorauit: *Aſcendi*, inquit, *vt Petrum viderem*. Gal. 1.

Libro contra Gentiles: Deus, qua eſt in humanum genus benignitate, inter alias, quas infinitas nobis ſalutis noſtræ occaſiooes dedit, & hanc quoq; viam nobis à ſe munitam eſſe voluit, iduneum ad virtutem capeſſendum ſtimulum, relictis ſcilicet interim apud nos Sanctorum Reliquijs. Nam poſt ſermonis ſacultatem ipſa certè Sanctorum ſepulchra proximum locum obtinent ad animas hominum, in ipſos Sanctos intuentium, ad virtutum eorundem æmulationẽ excitandas,&c.

Laudatione in Martyrem Ignatium: Itaque non hodie tantùm, ſed quotidie ad ipſum confluimus, ſpirituales ex eo fructus percipientes. Quiſquis enim cum fide ad illum accedit, magnis afficitur beneficijs. Sanctorum enim non modò corpora, ſed ipſi loculi & monumenta ſpirituali gratia cõferta ſunt. Nam ſi in Eliſeo id contigit, vt defunctus ſepulchrum eius attingens mortis viocula diſſoluerit, & ad vitam rurſum redierit: multò magis id fiet hoc tempore, quo gratia fluit vberior, quo ſpiritus maior eſt vis, vt ſi cum fide aliquis arcam attiogat, magnam inde virtutẽ hauriat: & eam ob cauſam Reliquias Sanctorum nobis conceſſit Deus, vt nns ad ſe eorum imitatione perducat, vt ſint nobis velut portus quidam, & idoneum ſolatium eorum malorum, quæ aſſiduè nos affligunt.

Homilia 66. ad populum Antiochenum: Et quid de Chriſto loquor, cùm & diſcipulos, poſtquam obierunt, tunc effulgere ſecerit? Quid dico diſcipulos? Nam & eorum loca & ſepulchra ſimul & tempora perenni memoria celebrari curauit. Tu verò mihi ſepulchrum oſtendas Alexandri, & profer diem, quo vitam finiuit. Sed nihil horum inſigne, ſed omnia deſtructa ſunt, & exterminata: Chriſti verò ſeruorum & ſepulchra clara ſunt, regiam aſſecuta ciuitatem, & dies notiſſimi, mundo feſtam afferentes lætitiam. Et illius quidem loculum & proprij neſciunt: horum aotem ſciunt & barbari. Et ſeruorum Crucifixi ſepulchra regijs aulis ſunt clariora, non magnitudine & ædificiorum pulchritudine, (nam & in hoc quidem ſuperant,) ſed quod multo maius eſt, conuenientium ſtudio. Nam & ipſe, qui purpuram indùtus eſt, accedit illa complexurus ſepulchra, & faſtu depoſito ſtat Sanctis ſupplicaturus, vt pro ſe apud Deum intercedant, &c. Et hic quidem regnans alicui ſubiecto præcipit, vt hunc quidem ſoluat, illum verò liget; Sanctorum autem oſſa non hanc habent miſerabilem & abiectam poteſtatem, ſed illa multo maiorem: Dæmonas enim ſiſtunt, & torquent, & vinctos ab illis ſoluunt ſæuiſſimis vinculis. Quid hoc ſoro magis reuerendum, cùm videatur nemo, nemo dæmonis inſtet lateribus, voces ſentiuntur, & lacerationes, flagella tormentaq;, ac linguæ ardentes, terribilem illam vim dæmone non ſerente? Et corpus induti incorporeas opprimunt poteſtates. Et cinis, & oſſa, & fauilla inuiſibiles illas poteſtates dilaniant. Itaque quò regias quidem aulas videat nullus vnquam peregrinatus fuerit: multi verò reges plerumque huius ſpectaculi gratia peregrinati ſunt. Futuri namque iudicij veſtigia & ſigna Sanctorum ædes exhibent, vbi dæmones flagellantur, corriguntur homines, & liberantur. Vidiſti vel mortuorum hominum virtutem? Vidiſti peccatorum & viuentium imbecillitatem?

Sermone de Iuuẽtino & Maximo Martyribus: *Primùm laudat eo:, qui corpora illorum inhumata relicta piè rapuerunt cum periculo vitæ ſuæ, deinde ſubiungit*: Idcirco ſæpius eos inuiſamus, tumulos adornemus, magnaq; fide Reliqoias eorum cõtingamus, vt inde benedictionem aliquam conſequamur.

Sermone 35. de Virtutibus: Sicut virtus erat in veſte Pauli, & vmbra Petri ad ſanandũ ægrotos: ita in Sanctorũ cineribus ad expelleodos dęmones.

Honorius & Theodoſius AA. 400.

L. Nemo C. de ſacroſanctis Eccleſijs: Nemo Martyres diſtrahat, nemo mercetur.

Palladius. 400.

Hiſtoriæ Sanctorum cap. 103. Ad Innocentiũ Preſbyterum aliquando adductus eſt nobis videntibus adoleſcens, quem inuaſerat ſpiritus & paralyſis, & ego, cùm vidiſſem, voluerim apertè matrem expellere eius, qui fuerat adductus, deſperans eum poſſe curari. Accidit autem vt interim veniens ſenex hanc videret aſtantem, deflentemq; & eiulantem propter inenarrabilem calamitatẽ filij. Lachrymatus ergo præclarus ſenex, & commotus viſceribus, accepto adoleſcente ingreſſus eſt in ſuum Martyrium, quod ipſe ædificarat, in quo ſitæ ſunt Reliquiæ Ioannis Baptiſtæ: & cùm pro eo oraſſet vſque ad horam nonam ab hora tertia, ſanum reddidit adoleſcentem, & eodem die & paralyſin expulit, & dæmonem.

Ioannes Caſſianus. 420.

Collat. 6. cap. 1. In Palæſtinæ partibus ſummæ vitæ ac ſanctitatis monachi diutiſſimè commorantes, rapente ſunt à diſcurrentibus Saracenorum latrunculis interempti. Quorum corpora licet ſciremus tam à Pontificibus regionis illius, quàm ab vniuerſa plebe Arabum tanta veneratione pręrepta, & inter Reliquias Martyrũm condita, ve innumeri populi, è duobus oppidis concurrentes, grauiſſimum ſibi certameo indixerint, & vſq; ad gladiorum conflictum pro ſancta rapina ſit eorum progreſſa contentio, dum pia inter ſe deuotione decertant, quinam iuſtius eorũ ſepulturam ac Reliquias poſſiderent, &c.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Apud Damaſcenum lib. 2. Paral. cap. 7. Sanctorum vrnas honoramus, ac velut in præclariſſimę ipſorum virtutis magnitudiniſque animi præmium & mercedem nunquam intermoriẽtem ipſis memoriam rependimus.

Socrates. 440.

Lib. 1. cap. 26. Corpus Imperatoris Conſtantini neceſſarij ac familiares in loculo aureo condunt: ad Conſtantinopolim deporiant: ibi in palatio altius à terra collocãt, magno proſequuntur honore, vſque eò, quoad vnus ex filijs aduentaret. Poſt Conſtantij ab Oriente aduentum regio decoratur funere, inq; Eccleſia Apoſtolorum reponitur. Quam quidẽ Eccleſiam ob eam ipſam cauſam Conſtantinus ædificauerat, na Imperatores & ſacerdotes Apoſtolurum Reliquijs aliquando deſtituerentur.

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib. 1. epiſtola 55. Si te offendit quòd Martyrum corporum cinerem, propter eorum erga Deum charitatem atq; conſtantiam honore afficiamus: eos qui ab ipſis medicinam accipiunt interroga: atque quot morbis remedium afferant, intellige. Sic fiet, vt non modò id, quod à nobis fit, non irrideas, verùm etiam quod rectè & cum laude fit imiteris.

Lib 2. epiſt. 5. Nam qui & terræ & maris imperium obtinet ad Piſcatoris ſepulchrum exoſculandorum oſſium cauſa ſe confert. An non immortales opes in fictilibus vaſis conditas perſpexiſti?

Sozomenus. 440.

Lib. 3. ca. 13. Heſychas Reliquias Hilarionis clam abreptas deportauit in Palæſtinam, inq; ſuo mo-

naſterio ſepeliuit: ex quo tempore dies feſtus, maxima hominum frequentia, & ſummo ſplendore quotannis ab indigenis celebratus eſt.

Lib.5.cap.8. Gazenſes accenſo rogo Martyrum corpora comburunt: reliqua autē oſſa, quæ ignis neutiquam abſumpſerat, oſſibus camelorum & aſinorum, quæ ibi proiecta erant, admiſcēt: adeò vt perdifficile eſſet ea inter oſſa reperire. Attamen non diu ſic latuerunt. Siquidem mulier quædam Chriſtiana, quæ non ex vrbe Gaza orta fuerat, ſed ibi ſuum domicilium collocauerat, iuſſu diuino ea noctu ex alijs oſſibus ſelegit: atque in ollam iniecta, Zenoni eorum cōſobrino ſeruanda dadit. Nam ita Deus ei mandârat in ſomnijs.

Cap.18. Gallus frater Iuliani cùm perſuaſum haberet, ſe facilè hoc perfecturum, ſi modò Eccleſiam ibi in delubri loco extrueret: tranſtulit in Daphnem loculum Babylæ Martyris. Ex quo quidem tempore dicitur dæmonium nullum oraculum, vti conſueuerat, edidiſſe.

Lib.9.cap.2. Pulcheria Imperatrix inuentis ſacris quadraginta Martyrum Reliquijs, Deo preces gratulaturias fundebat, tum quòd ſe tanta reuelatione dignatus eſſet, tum quòd ſanctarum Reliquiarum inueptionem aſſecuta eſſet. Poſthæc pretioſiſſima theca Martyres honoratos iuxta venerabilem Thyrſum compoſuit, publica feſtiuitate, vt æquū erat, cū debito honore ac pompa ac pſalmodijs celebrata. cui & ego ipſe interſui.

Cap.16. Hoc imperio Deus multorum Sanctorū corpora manifeſtauit. Cuiuſmodi vtique & illud eſt, quod tūc accidit in Zacharia vetuſto Propheta, & in Stephano Diacono ab Apoſtolis ordinato.

Theodoretus. 450.

Eccleſ. hiſt. lib.3.cap.9. Iulianus, cùm in animo haberet bellum contra Perſas gerere, ad omnia oracula, quæ erant intra fines imperij Romani, conſulenda miſit. Ille ipſe verò ſupplex orat Apollinem Daphnæum, vti quæ ſibi eſſent euentura oſtenderet. Reſpondet Apollo, mortuos quoſdā in proximo humatos impedimento eſſe, quo minus daret vaticinia. Eos igitur primùm inde transferendos eſſe: deinde, quid futurum ſit, ſa prædicturum pollicetur. Nam ſe, niſi purgato luco nihil poſſe dicere. Eodem tempore in eo loco Reliquiæ inuicti Martyris Babylæ, & adoleſcentum, qui vnà cum eo pro fide decertârant, repoſitæ iacuerunt. Atq; falſus vates apertè monſtrauit, ſe gratia illius Martyris à conſuetis & commentitijs oraculis edēdis prohibitum. Quod vbi intellexit Iulianus (non enim ignarus fuit virtutis, quæ in vetere pietate Martyrum reſidebat) nullum quidem corpus mortuum inde deportandū curauit, ſed imperauit Chriſtianis, vt Reliquias duntaxat inuictorum Martyrum ex eo loco transferrent. Qui ad lucū lubentibus animis profecti, loculum in bigis collocant, omneſq; ad vnum antecedentes ſaltare, Pſalmoſq; Dauidicos canere cœperūt: & inter ſingula verſuum mēbra hæc verba interponere: *Confundantur omnes qui adorant ſculptilia.* Nā Martyris tranſlatione dæmonem euictum exiſtimârunt.

Lib.5.cap.36. Poſtea verò ipſe etiam Ioannis Doctoris præſtantiſſimi Reliquiæ fuēre Cōſtantinopolim traductæ. Itaq; fidelis hominū cœtus, pelagus, nauigiorum multitudine, velut cōtinentem efficiens, Boſphori oſtium, ad Propontidem ſitum, luminaribus cooperuēre. Hunc theſaurum is, qui iam imperium adminiſtrat, in illam vrbē importandum curauit.

Lib.8. Græcarum affectionum: Cùm cętera omnia paulatim marceſcere aboleriq; Deus inſtituerit, Martyrū tamen gloriam incorruptā ſeruauit. Ac animæ quidem triumphatorum Martyrū in cæleſti nunc patria vitam agunt, Angelorum choris inſertæ: eorum verò corpora non ſingula quidem ſingulis monumentis conduntur, ſed ciuitates, oppida, paganiq; conuentus hæc inter ſa ſortitò partiti ſunt, laborantibua animis ac ægrotis corporibus ſalutares eos confiteri non ceſſant.

Leo Imp. 460.

C. de Epiſcopis & Clericis: Neq; monachi, neq; quicumq; alij, cuiuſcumque ſtatus aut fortunæ in ædes publicas, vel in quæcumq; loca populi voluptatibus fabricata venerabilem crucem, & ſanctorum Martyrum Reliquias illicitè inferre conentur.

Theodorus Lector. 500.

Lib.2. Calandion petitas à Zenone Euſtathij Reliquias è Philippis Macedoniæ, vbi ille in exilio mortuus fuerat, Antiochiam detulit, quas maximo cum honore exceperūt. Tota ſiquidem ciuitas, & omnis ætas, vt ita dicam, ad decem & octo milliaria extra vrbem in occurſum illius egreſſa eſt.

Conſtantius filius Conſtantini Imper. imperauit annos 24. dies quinq;: & ſub illo Conſtantinopolim venerunt Reliquiæ ſanctorum Apoſtolorum Andreæ, Lucæ, & Timothei, collocatæq; ſunt in conſecrato magno ſanctorum Apoſtolorum templo.

Sub Magni Theodoſij imperio Reliquiæ ſanctorum Martyrum Terentij & Africani in Martyrium ſanctæ Euphemiæ ſunt depoſitæ.

Sub Arcadij imperio, & Patriarcha Attico Cōſtantinopolim allatæ ſunt Reliquiæ S. Samuelis, & in prophetico ipſius loco iuxta hebdomum collocatæ ſunt.

Sub imperio Theodoſij iunioris filij Arcadij depoſitæ ſunt Reliquiæ S. Stephani, Laurentij, & Agnetis, in Martyrio S. Laurentij.

Andreas Cæſareenſis. 500.

In Apocal. cap.60. Reliquis quoq; ſanctis Martyribus, qui pro Chriſto mortem perpeſſi ſunt, neque myſticæ beſtiæ, qui diabolus eſt, characterem, id eſt imaginem apoſtaſiæ illius ſuſceperunt, iudicandi poteſtas data eſt, per quam dæmones, vt ob oculos videmus, iudicare non deſinunt vſque ad præſentis ſeculi conſummationem, cum Chriſto glorificati: à pijs rurſum regibus fidelibusq; principibus adorati, & diuina denique virtute, contra omnem corporum morbū, fraudemq; & vim dæmonum conſpicuè donati.

Æneas Gazeus. 530.

In Theophraſto: Noui multa bonorum virorum corpora, quæ etiam phalanges dæmonum tantoperè terrerent, quantoperè ij ſi vexabant hominem abs ſe captum atque obſeſſum: itemq; morbos innumeros, quibus curandis ars medica non ſuffecerat, ipſa facilè curarent, perpurgarent, omninoq; auferrent.

Procopius Cæſareenſis. 540.

De ædificijs Iuſtiniani Oratione 1. Iuxta orificium ſinus Irenes templum eſt fundatum tanta magnificentia, vt ſatis enarrare non poſſim: hic afferuantur ex antiquo Reliquiæ ſanctorum virorum nō minus quàm quatuor, qui in Romano exercitu æra merentes militabant in duodecima legione apud Militenem, &c.

Iuſtiniani morbus ſuccreſcens medicorum operam euicit. Interim audiens inuentas eſſe Reliquias, relicta opa humana, ad has fidem conuertit, & vera opinione in ijs, quæ maximè neceſſaria erant, vſus eſt. Poſtquam enim lapidem Reliquiarum ſacerdotes genu regis impoſuerunt, euanuit dolor, corporibus, quæ Deo ſeruieruot, cedens. Quod profectò Deus no-

lens

lens eſſe dubium, magnum ſignum oſtendit eorum, quæ acta erãt. Nam ex ſanctis illis Reliquijs ſubitò oleum manauit, & arculam perfundens, pedes & totam purpuream veſtem regis imbuit, & humectauit; quamobrem veſtis boc modo humectata aſſeruatur in regijs receptaculis, in eorum, quæ tum ſacta ſunt, teſtimonium, ſubſcriptum enim eſt, Iuſtiniano regi repoſitum eſſe cornu.

Cyrillus Eremita. 540.

In vita S. Euthymij: Splendidam & magnificam facit dedicationem, deponens ſub ara quaſdam partes Reliquiarum Martyrum Tarachi, Probi, & Andronici, &c. Diaconus Pheidus ſpeluncam, quæ in principio ſilentem tenuit diuinũ Euthymium, pulcherrimam & maximam ædem efficit. Deinde cùm ſanctum illud corpus beati viri cum lampadibus & hymnis proprijs credidiſſet manibus, transfert ad eam ædem, quam ipſe recenter fuerat fabricatus, & in ſacro deponit loculo, vt nunquam poſſet amplius aperiri, & nec vel vllæ paruæ poſsẽt illinc eius auferri Reliquiæ. Cùm tabulam autem impoſuiſſet, vrceũ deſuper quaſi circa pectus defigit. Illa verò ab eo tempore in hodiernum vſque diem omne genus gratiæ dat ijs, qui ad eum accedunt fideliter. Atque cùm ſic quidem præclarè feciſſet Reliquiarũ translationem, reuertitur in ſanctam ciuitatem.

Timotheus Alexandrinus. 540.

Narratione de maximis miraculis S. Menæ: Tũc ſurrexerunt quidam ex fidelibus ciuitatis Alexandrinæ, & quęſierunt Reliquias ſancti & glorioſi Martyris Menæ, vt in eius nomine ſanctum templum extruerent. Vniuerſa autem illa prouincia congregata fuit in loco, vbi erat templum ædificandum, vt id citò perficerent. Eo autem perfecto Dei gratia & Sancti interceſſione, erat homo quidam ex regione Iſaurorum valde diues. Ingreſſus eſt autem Alexãdriam cauſa negotiationis, & audiuit omnia miracula & curationes, quas fecit S. Menas, & dixit apud ſe: Volo ego quoque ire vt orem in templo S. Martyris Menæ, & adorem pretioſas & ſanctas eius Reliquias, &c.

Euagrius. 600.

Lib. 1. cap. 13. Simeonis ſanctiſſimum corpus poſt migrationem è vita Antiochiam deportatum fuit, Leone tum imperium gerente, & Martyrio adminiſtrante Epiſcopatum Antiochiæ: Ardaburio præterea Præfecto præſidiorum in Oriente, cum militum ducibus & cæteris ordinibus in ipſa mandra commorãtibus, ſeruantibusqúe ſanctiſſimum beati Simeonis corpus, ne vrbes vicinæ illud ſurriperent. Itaque corpus ſacratum, multis miraculis in itinere editis, defertur Antiochiam: quod Leo Imperator poſtea ab Antiochenis petiuit. At Antiocheni contra Imperatori aliud poſtulatum offerebant, quod ita ſe habet: Quoniam ciuitas mœnibus caret, (Imperatoris namque furor ea diruit,) ſanctiſſimum Simeonis corpus huc apportauimus, vt nobis & muri & munimenti loco ſit. Quibus verbis perſuaſus Leo, eorumqúe obſecutus poſtulationi, venerandum corpus illis conceſſit. Iſtius corporis cùm multæ aliæ partes ad noſtram vſque ætatem fuère reſeruatæ, tum caput ipſe quidem conſpicatus ſum, Gregorio viro magni nominis id temporis Epiſcopatum illius Eccleſiæ gerente, & Philippico efflagitante, vti Sanctorum Reliquiæ, quò tutius in Oriente expeditiones militares faceret, ad ipſum mitterentur, &c. Ibi quoque catena ferrea, quam collo geſtabat, reponebatur: qua cum corpus omnium ſermone celebratum, quod tam graues exantlaſſet labores, diuinos honores conſecutum eſt.

Cap. 16. Maiora robuſtioraqúe Ignatij viri planè diuini oſſa à beſtijs relicta, (quæ, ſicut tum à Ioanne Rhetore, tum ab alijs memoriæ proditum eſt, poſteaquam ſanctus Martyr beſtiarum ventres, vti erat ei in optatis, ſepulcbri loco in Amphi theatro Romano conſecutus fuerat, Antiochiam deportata fuerunt) regnante etiam Theodoſio, quod fuit longo tempore poſt eius martyrium, in cœmiterium translata ſunt: quippe Deus optimus maximus animũ Theodoſij impulit, vt diuinum illum Martyrem maioribus afficeret honoribus, & templum, quod iam olim dæmonibus dedicatum, Ignatio victori & Martyri conſecraret. Itaque quod olim Fortunæ dicatum fuit, iam ſacrum ſanctuarium & templũ auguſtum ad Ignatij memoriam celebrandam factum eſt: cuius Martyris ſacræ Reliquiæ curru cum ſolenni pompa per ciuitatem portatæ, & in templo repoſitæ fuerunt, &c. Iulianus Apoſtata licet inuitus, ſanctum Babylę corpus honorificè ex eo loco tranſtulit, templumqúe ampliſſimum, quod adhuc integrum manet, ante portas vrbis Antiochię extruxit: hocqúe egit ad eum planè finem, vti dęmones in poſterũ ſua liberè obirent negotia, quẽadmodum ſe facturos antę Iuliano polliciti fuiſſent. Verùm iſtud certè Dei Seruatoris prouidẽtia adminiſtratum fuit, cùm vt virtus, quæ inſit Martyribus, omnibus pateat, tum vt ſacratæ huius ſancti Martyris Reliquiæ in locum transferrentur ſacratum, & templi præclariſſimi honore decorarentur.

Lib. 2. cap. 3. Intra teſtudinem ad Orientem eſt ſacratium decorè constructum, in quo ſanctiſſimæ Martyris Euphemiæ Reliquiæ in capſa bene longa, eaqúe ex argento valde ſcienter confecta, conditæ reponuntur. Miracula autem, quæ ab iſta ſanctiſſima Martyre quibuſdam temporibus eduntur, nemini Chriſtiano obſcura ſunt, &c. Eſt in ipſa capſa ad læuam velut tranſenna exigua, paruis ianuis obfirmata, per quam ferrũ oblongum, ſpongia circumligatum, ad Reliquias vſq; immittunt: quod quidem vbi circumtorſerint, ſpongiam plenam ſanguine retrahunt, plenamq; cruentis guttis concretis plurimis. Quod vbi videt populus, ſtatim Deum propterea veneratur, gloria ac laudibus effert. Tanta eſt aũt guttarũ cõcretarum inde extractarũ copia, vt pijs Imperatoribus, ſacerdotibus omnibus ibi cõgregatis, & vniuerſæ populi frequentiæ abundè ſatis ſuppetant, tum ad participandũ, tum ad mittendũ cæteris fidelibus, per orbẽ vniuerſum, illarum rerũ cupientibus fieri participes. Ac guttæ illæ concretæ manent integræ perpetuò, & ſacer ſanguis neutiquam in aliam formam commutatur. Quæ res fiunt non certo aliquo & definito tẽpore, ſed prout Epiſcopi vita, & morum illius grauitas fert. Aiunt namque cùm aliquis ſpectatus vir, & virtutibus eximius eam gubernet Eccleſiam, hoc miraculum ſæpiſſimè fieri ſolere: cùm autem improbus illo munere fungatur, rarò admodum ſigna illa diuina edi, &c. Cùm aliquis eo loci accedat, vbi ſacra capſa, in qua conditæ ſunt ſanctiſſimæ illæ Reliquiæ, reponitur, tam fragrante cõpletur odore, vt alij omnes odores, quibus homines vti ſolent, ab eo longè ſuperentur. Nam neq; odori florum, qui ex pratis colliguntur, ſimilis eſt, neque illi, qui ex rebus ſuauiſſimè olentibus capitur, neque talis, qualis conficitur ab vnguentario: ſed peregrinus eſt, & præ cæteris eximius, ex ipſius Martyris Reliquijs vim & virtutem illam ei tribuentibus efflatus.

Lib. 4. cap. 27. Relinquebatur ab his, qui theſaurós & monumẽta attulerunt, auri argẽtiue prorſus nihil, ſed alterius cuiuſdam materiæ multò præſtabilioris, quæ Deo omninò dicata fuit: ſanctiſſimas dico Reliquias Sergij inuicti Chriſti

Martyris, quæ in capſa erant oblonga, argentoq́ obducta repoſitæ. Itaque poſtquam Choſroes his verbis perſuaſus, totum exercitum ad vrbem excidendam dimiſarat, derepentè in ipſis mœnibus magna hominum multitudo clypeis munita viſa eſt ciuitatem pro pugnare. Quam qui erant miſſi à Choſroë conſpicati, reuerterunt, ac tum multitudinem, tum armaturam admirati, ad Choſroëm rem referunt. Vbi autem rurſus certior factus eſt, paucos admodum in vrbe remanere, eosq́ue vel ætate exacta eſſe, vel tenera, & immatura (quippe omnes, qui firma fuère ætate & robuſta è medio ſublati erant) pro certo nouit, iſtud miraculum à ſancto Martyre editum: & proptarea metu perculſus, admiratusq́ Chriſtianorum fidem, domum reuertitur.

Cap. 34. Sanctiſſimum Thomę monachi corpus cum ſolenni celebritate ac pompa trāſfertur Antiochiam, ibiq́ue in cœmiterio ſepelitur: cuius virtute peſtis, quę illic tum graſſabatur, ſedata eſt. Ad cuius honorem Antiocheni diem feſtū quotannis ad noſtram vſque ætatem agere non deſierunt.

Euſtathius Presbyter. 600.

In vita S. Eutychij: Cùm omnia funeri neceſſaria parata eſſent, Sanctus ipſe ſanctorum manibus ſublatus ferebatur. Certatim autē ſinguli vel oram veſtimenti, vel ſacrum feretrum attingere ſtudebant. Quid enim corpore illo ſacratius aut purius? alius ad eos, à quibus ferebatur, appropinquare, alius aſpectu tantùm, tamquam ex illo quoque proueniret vtilitas, frui cupiebat.

Ioannes Moſchus. 610.

In Prato ſpirituali cap. 40. Coſmas Abbas vir ſingularis religionis & fidei rectorumq́ dogmatum valde tenax & zelator Theopoli defunctus eſt: & iuſſit Patriarcha Baſilius pretioſas eius Reliquias in monaſterio ſuo ſepeliri, vbi & poſitus erat quidam Epiſcopus. Die igitur quadā profectus ſum, vt ſalutarem ſepulchrum eius.

Georgius Alexandrinus. 620.

De Ioanne Chryſoſtomo: Theodoſius iunior iuſſit omni cum honore ac reuerentia deferri ſancti Ioannis Chryſoſtomi Reliquias, & ijs dedit pallia nihil indigna excipiendis Reliquijs. Illi igitur, qui miſſi erant, cùm ad Comanos perueniſſent, Reliquias ipſios venerabiles & ſanctas è capſula ſiue feretro ſplendido corpori accōmodo deprōptas ſecum tulerunt, vti ab Imperatore fuerat ijs condictum. Reliquiæ igitur vt primùm relatæ ſunt, quotquot in Eccleſia deprehenſi tum ſunt, concurrerunt ad vnum omnes, vt ſupplices eum venerarentur. Ibidem viri Comani, cùm vidiſſent attactu panni ſepulchralis, quo ſancti Ioannis Reliquiæ condebantur, ſanatum claudū, contemplati quod præter naturæ ordinem factū fuerat ſtupendum miraculum, ſinguli quoque è veſtimentis ſepulchri, qoibus tegebatur pretioſum illud ac venerabile corpus, arripuerunt, & ſibi deſumpſerūt pia benedictione, & ad ſanitatem morbo quouis laborantium. Attulerūt & veſtem magnifici ſumptus, quo eum cohoneſtârunt.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 4. cap. 16. Chriſtus Dominus Sanctorum Reliquias, velut ſalutiferos fontes præbuit, ex quibus plurima ad nos beneficia manant, ſuauiſſimumq́ue vnguentum profluit. Nec verò quiſquam huic ſermoni fidem detrahat. Nā
Exod. 17. ſi aqua in deſerto ex aſpera & ſolida rupe, atque ex
Iudic. 15 aſini maxilla, ad ſedandam Samſonis ſitim, Deo ita volente profluxit, eritne cur cuiquā incredibila videatur, ex Martyrū Reliquijs ſuaue vnguentum ſcaturire? Minimè certè, ijs quidē, quibus Dei potentia, honorq́ue, quo Sanctos ſuos afficit, perſpectus & exploratus eſt. Atque illud quidem veteri lege comparatum erat, vt quiſquis mortuum contigiſſet, immundus cenſeretur. Verùm hi ier. 9.
in mortuorum numero minimè habendi ſunt. Ex quo enim ipſamet vita, ac vitæ auctor inter mortuos aſcriptus eſt, eos, qui in ſpe reſurrectionis, fideq́ue erga eum, diem extremum clauſerūt, mortuos haudquaquam appellamus. Qui enim mortuum corpus miracula edere queat? Quonā itaque modo per ea dæmones expelluntur, morbi profligantur, ægroti ſanantur, cæci proſpiciūt, leproſi mundantur, tentationes & mœrores diſ- Matth. 11.
cutiuntur, ac denique *omne donum optimum à Patre* Iacob 1.
luminum, eorum opera ad eos, qui fide minimè dubia poſtulant, deſcendit?

Hiſtoria Barlaam cap. 12. Apoſtolorum virtus vſq́ adeò emicuit, vt *in omnem terram eorum ſonus* exie- Pſal. 18.
rit. Horum non verba duntaxat, & opera, ſed ipſe quoque cruor, & oſſa omni ſanctitate plena ſunt. Dæmones namque per vim in fugam vertunt, atque ijs, qui cum fide accedūt, incurabiles alioqui morbos profligant. Quin veſtes quoque ipſæ, & ſi quid aliud ad pretioſa eorum corpora propiùs acceſſit, omnibus venerationi ſunt.

Cap. 22. & 23. Aracbus cùm multis illatis ſupplicijs monachos illos flectere non potuiſſet, arreptos eos ad regem Zardan duci, atque inter eundum percuti contumelijsq́ue affici iubet, Reliquiarum interim peram geſtātes, &c. Ait ad eos: Quanam de cauſa hæc mortuorum oſſa geſtatis? Si eorum, ad quos pertinent, deſiderio hæc fertis, hac ipſa hora vos etiam cum illis collocabo: vt votorum veſtrorum compotes effecti, gratiam mihi habeatis. Diuinæ autem illius cohortis dux atque antiſtes, regias minas pro nihilo ducens, perinde ac ſi nihil ipſi aduerſi contigiſſet, reſpondit: Hæc pura & ſancta oſſa idcirco circumferimus, vt admirabilium virorum, quorū ipſa ſunt, deſiderium vtcunque leniamus, eorumq́ue religioſam exercitationem, Deoq́ue charam vitam nobis in memoriā reuocemus, atque ad eiuſdem vitæ ſtudium nos ipſos excitemus, &c. nos autem ad ſequēda ipſorū veſtigia nos ipſos mutuò acuimus. Quin etiam mortis memoriam, quæ permagnam vtilitatem adfert, atque ad religioſæ vitæ certamina promptos nos ac velut pennatos reddit, nobis hinc comparamus, ac præterea ex eorum contactu ſanctitatem haurimus.

Elias Cretenſis. 780.

In orationem 3. Nazianzeni: Sanctorum ſola etiam corpora difunctis animis tot ac tanta operantur, quot & quanta animæ. Nā ijs, qui piè ipſa contingunt, aut etiā honore proſequuntur, vberrima beneficia, & ſanitates proſundunt. Quid autem corpora dico? Paucæ ſanguinis guttæ, & pili, & exigui panni Martyrum cruore ſanctificati, parem corporibus vim ac facultatem habent.

Synodus Nicæna Secunda. 780.

Can. 7. Quæcunque templa conſecrata ſunt abſque Reliquijs Martyrum, in ijs fieri ſtatuimus Reliquiarum depoſitionem, cum cōſuetis precibus. Qui autem templum conſecrat ſine ſanctis Reliquijs, deponatur, vt qui Eccleſiaſticas traditiones tranſgreſſus ſit.

Nicephorus Conſtantinopolitanus Patriarcha. 815.

Epiſtola ad Leonem: Adoro item & exoſculor venerandas Sanctorum Reliquias: quippe quæ certam animorum corporumq́ue morbis ſalutem medicinamq́ue conferant. Honoro quoque & veneror ſacroſanctas illorum tumbas & ſepulturas.

Theo-

Theophanes Presbyter. 830.

Oratione in exilium S. Nicephori: Tunc ſacer ciuitatis Antiſtes cum ſacerdotibus, & monachis, vniuerſoq́ue populo ad S. Theodori templum accedit, in quo gratia plenę Reliquiæ iacebant, easq́ue cum veneratione & lachrymis complectẽs, tamquam Sanctum ipſum viuentem ſic eſt allocutus: O vir beatiſſime, &c.

Theoſterictus. 830.

Oratione funebri in S. Nicetam: Conſtantinus hic malæ radicis malum germen Sanctorum Reliquias omnino contempſit, & pro nihilo duxit.

Methodius Conſtantinopolitanus. 840.

In Martyrio Dionyſij: Sanctorum quoque corporibus digna veneratione ſepultis, eorum veſtimẽta, tunicæ videlicet, cilicium, atque caligæ Dionyſij pretioſi, & caſula ſancti Ruſtici Archipreſbyteri, atque dalmatica beati Eleutherij Archidiaconi, exceptis portionibus, quæ pro Reliquijs electorum Domini à fidelium deuotione ſumptę ſunt, vſque hodie debiti cultus reuerentia conſeruantur.

Theodorus Studites. 840.

De honore imaginum: Vos autem fratres hic incumbite, & ſcitote, etiamnum præter dicta à ſanctis Patribus noſtris, pariter & à nobis humilibus, quòd loca, in quibus Chriſtus natus eſt, ſancta ſunt, & habenda venerationi, atque adorãda prędicantur. Et ſi quis illinc acceperit ſiue puluiſculum, ſeu lapidem, eum adornat atque complectitur, quaſi peculiarem theſaurum, aut ſacras Reliquias quaſdam. Proinde intelligo aſſeruari Romæ claues Petri, Apoſtolici ſenatus principis, honoris gratia: etiamſi nullas claues ſenſibiles dederit Dominus Petro, ſed ore tenus, in hoc, vt penes illum eſſet poteſtas ligandi atque ſoluendi. Eas autem argento confectas, palam adorandas proponunt.

Conſtantinus Tius. 850.

Oratione de inuentione Reliquiarum S. Euphemiæ c. 4. Erat magna fides eorum, qui habitabant Conſtãtinopoli, in templo & Reliquijs omni ex parte benedictæ Martyris Euphemiæ, & conſuebant omnes inſtar fluuij haurientes curationes. Ex pretioſis enim eius Reliquijs exibat ſanguis plenus odore bono, qui quidem tamquam vnguentum à Deo ſuppeditatũ, dabatur ęgrotantibus. Tunc execrãdus Imperator Leo, temeraria vſus audacia, noctu ingreſſus cum quibuſdam, qui erant ſuę ſectæ, impetum fecit in Reliquias omni ex parte benedictæ Martyris Euphemiæ: & cùm arcam aperuiſſet, abſtulit Reliquias benedictæ Martyris cum loculo, qui eas continebat. Cùm parata autem haberet alia oſſa mortui exiccata, ea iecit intra arcam, & cùm eam rurſus texiſſet, receſſit. Venerandas autem benedictæ Euphemiæ Reliquias cum ligneo loculo depoſuit in quadam domo oratoria, ex ijs, quæ illic erant in regia. Quamobrem eius ſorores & filiæ aromatibus, vnguentis, & luminibus id adorabant clanculum, propter inſignem gratiam & miraculorum magnitudinem.

Leo Imperator. 880.

De apparatu bellico cap. 28. Sacra ſunt militum in bellis cadentium corpora, pręcipuè eorum, qui ſtrenuè ſe pro Chriſtianis propugnandis geſſerunt, hæcq; omninò pio honore afficienda, & ſepultura memoriaq; perpetua donanda ſunt.

Simeon Metaphraſtes. 9‹0.

De Pamphilo, Valente, & cæteris Martyribus cap. 14. Et quatuor quidem dies, & totidem noctes ſanctiſſima Martyrum corpora expoſita fuerunt beſtijs carniuoris. Cùm autem Dei prouidentia nihil ad eos acceſſiſſet, non fera, non auis, aut aliquid aliud, ſed ſalua permanſiſſent & integra, iuſtum ac conuenientem honorẽ conſecuta, conſuetæ mandata ſunt ſepulturę, repoſita in pulchris templorum ędibus, & ſacris tradita oratorijs, in perpetuam memoriam vt honorarentur à populo, ad gloriam Chriſti veri Dei noſtri. Cui gloria & potentia ſimul cum Patre & ſancto Spiritu nunc & ſemper & in ſecula ſeculorum. Amen.

De Carpo, Papyllo, & cæteris Martyribus: Pretioſas illorum Reliquias, quę abiectim & contemptim iacebãt, Chriſtianorum manus cùm ſuſtuliſſent, cum lampadibus ſimul & hymnis, in loco inſigni pręclarè depoſuerunt, opes Chriſtianis inuiolabiles, malignis ſpiritibus flagellum terribile, & rorem omnibus ægrotantibus, & certam medelam, ad gloriam Dei Patris & Domini noſtri Ieſu Chriſti, quem decet honor & potentia, cum ſanctiſſimi & viuifico Spiritu, nunc & ſemper & in ſecula ſeculorum. Amen.

Suidas. 970.

In Conſtantino Copronymo: Eo vecordiæ & veſanię redactus eſt, vt lege ſanciret, ne quiſquam prorſus ſeruorum Domini Sanctus appellaretur, ſed vt eorum Reliquiæ conſpuerentur, nec eorum interceſſio peteretur. Nihil enim eos poſſe.

In voce θύϊα: Sub Zenone Imper. Barnabæ Apoſtoli, & comitis D. Pauli Reliquiæ in Cypro ſunt inuentæ; & in pectore Barnabæ Euangelium ſecundùm Matthęum, quod folia θύϊνα habebat. Pretioſi ligni genus eſt Thyum.

Conſtantinus Porphyrogennetes. 990.

De agminibus militaribus themate 2. Baſiliſcus Cõmenenſium Epiſcopus martyrio obijt, cum quo etiam conditæ ſunt Reliquiæ Ioannis Chryſoſtomi.

Georgius Cedrenus. 1100

In Conſtantino Copronymo: Reliquias ſanctæ Euphemiæ cum ciſta in mare abiecit, quæ Dei gratia incolumis demum appulit, ac deinde Conſtantino ac Irene imperantibus digna veneratione in ſuum eſt reducta templum.

Ioannes Zonaras. 1100.

In Leone Magno: Hoc Imperatore pretioſa Deiparę ſanctiſſimæ veſtis è Palæſtina Romam nouam tranſlata eſt, & ab illo in argenteo loculo, in æde, quam ipſe in Blachernis ſtruxerat, repoſita eſt: quæ ędes ex eo ſacer loculus appellatur.

De imperio Conſtantini filij Leonis: Eo tempore veneranda manus Pręcurſoris per quendam Diaconum Iobum Antiochia Byzantium tranſlata eſt.

De imperio Romani pueri: Eo mortuo Nicephorus Phocas ab Imperatrice Byzantiũ accerſitus, de manubijs Berrhęanis triũphauit. Vnde & partẽ quandam venerabilis veſtis Ioannis Baptiſtę & & ab Antiochia partem capillorum eiuſdem ſanguine concretam Byzantium ſecum detulit.

Michael Glycas. 1120.

Parte 4. Annalium: Sacra tamen ara propterea relicta fuit, quòd iſtic venerabiles Patriarcharum & Apoſtolorum Reliquiæ ſint conditæ.

Nicetas Choniates. 1200.

In Andronico Comneno: Sed cùm tandem malorum finis inſtare, & pugna quietura videretur, Siculi duces interuenerunt, & turbæ in cędes ruentis impetum repreſſerunt: quorum vnus cataphractus equo inſidens Theodori Martyris, è

cuius

ſepulchro vnguentum ebullit, templum ingreditur, & alios obliquo enſe verberando, alios vulnerando, vix militum intemperies cohiberi potuit.

Michael Chomates. 1220.

Oratione funebri in Nicetam Chomatem: Illum planè mihi conſtat omni ope atque opera eniti ſolitum, vt ad illorum archetypa exempla vitæ ſuæ regulam efformaret, & excoleret, eundemque, dũ in viuis adhuc eſſet, quoad eius fieri poterat, omnibus votis exoptare, vt vnà cum illis conuerſaretur, & exultaret: cùm præſertim ſanctorum corporum Reliquias & imagines vndique conquireret, & comportaret, extructisque templis impoſitas & conſecratas ſummis honoribus proſequeretur.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Lib.2.cap.41. Sancti Matthęi ſacrum tabernaculum in aureo repoſitum lecto, ſplendidisq; inuolutum veſtibus, palatio Fuluianus infert: idque arcę ferreæ, plumbo inſuper probè communitę incluſum, demittere in mare iubet, hoc ſic cogitans; ſi is, qui illud ab igne conſeruatum tutatus eſſet, ab vndis quoque, vt in ferrea vrna poſitum ſupernataret, vindicaret, ſe Dijs ſuis omnibus repudiatis, vni, quem ille prædicaſſet, Deo per pietatis cultum ſeruiturum. Cùm ergo ita in mare proijceretur, ſtatimq; diuina id cęlitus gubernãte manu in litore rurſum exponeretur, populus vniuerſus vrbe effuſus, Platone Epiſcopo præeunte, hymnis laudibusq; à Matthæo prædicatum concelebat Deum.

Ioannes Cantacuzenus. 1360.

Apologia 3. Poſt mortem Martyrum concurrũt ad ſepulchra & monumenta horum homines, & ſanati ſunt à morbis ſuis. Cæterùm vſque ad hodiernum diem infinita eduntur miracula circa ſepulchra Martyrum, & aliorum Sanctorum, qui iuxta Euangelij pręcepta vitam ſuam instituerunt.

Baſilius Moſcorum Dux, 1570.

Theol. Moſcouit. capit. 6. Omnium Apoſtolorum, Prophetarum, cæterorumque ordinum Sanctorum, nobis in veri cognitione ſeruientium, & noſtrorum ad Chriſtum ducum memorias colimus, ad oſſa illorum genua flectimus, vt eo maius auxilium ipſorum ſentiamus.

Hieremias Conſtantinopolitanus. 1580.

Reſponſ. 2. cap. de inuocatione Sanctorum: Quin etiam ex illorum ſanctis Reliquijs multifariam beneficia ſcaturire nemo dubitare debet. Si enim è præduro ſaxo aqua in ſolitudine effluxit: ſi ex aſini mandibula Samſoni ſitienti aqua erupit; è Martyrum Reliquijs idem fieri incredibile ſit? Nullo modo ijs quidem, quibus notum eſt, quid Sancti poſſint apud Deum, & quantus eorum ſit honor.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Pius Primus. 142.

Epiſtola 2. ad Iuſtum Epiſcopum: Cura ſanctorum Martyrum corpora ſicut membra Dei, quemadmodum curauerunt Apoſtoli Stephanum.

Cornelius Papa. 255.

Epiſtola prima Rogo vos nobis congratulari: quia rogatu cuiuſdã deuotæ fœminæ atque nobiliſſimæ matronæ Lucinæ leuata ſunt corpora Apoſtolorum Petri & Pauli de catacumbis. Et primò quidem B. Pauli corpus leuatum ſilentio, poſitum eſt in prædio prędictæ matronę via Oſtienſi ad latus, vbi decollatus eſt. Poſtea verò beati Apoſtolorum principis Petri accepimus corpus, & condecenter poſuimus illud iuxta locum, vbi crucifixus eſt, inter corpora ſanctorum Epiſcoporum in templo Apollinis, in monte aureo, in Vaticano Palatij Neroniani tertio Kalendarũ Iuliarũ die.

Eutychianus Papa. 275.

Cauſa 35. quæſt. 6. c. Epiſcopus: Sic te Deus adiuuet, & iſtæ Sanctorum Reliquię, & illud ſacramentum, quod iuſtè iurauit de ſynodali cauſa.

Ambroſius. 370.

Libro 9. epiſtola 85. Eruuntur nobiles Reliquiæ ſepulchro ignobili, oſtenduntur cælo trophæa, ſanguine tumulus madet, apparent cruores triumphales. Succedant victimę triumphales in locum, vbi Chriſtus hoſtia eſt. Sed ille ſuper altare, qui pro omnibus paſſus eſt: iſti ſub altari, qui iſtius redempti ſunt paſſione. Hunc ego locum prædeſtinaueram mihi: Dignum eſt enim, vt ibi requieſcat ſacerdos, vbi ſacerdos offerre conſueuit. Sed cedo ſacris victimis dextram portionem: locus iſte Martyribus debebatur. Condamus ergo Reliquias ſacroſanctas, & dignis ædibus inuchamus, totumque diem fida deuotione celebremus.

Exhortatione ad Virgines: Condant alij aurum & argentum, ac de latentibus eruant venis: legant pretioſa monilium ſerta: temporalis ille theſaurus eſt, & ſæpe habentibus pernitioſus, nos legimus Martyris clauos, & multos quidem; & plura fuerunt vulnera, quàm membra, &c. Munera itaque ſalutis (*Corpora ſanctorum Martyrum Vitalis & Agricolæ*) accipite, quæ nunc ſub ſacris altaribus reconduntur.

Lib. 10. epiſt. 85. de inuentione SS. Geruaſij & Protaſij: Dominus gratiã dedit, formidantibus etiã clericis iuſſi eruderari terram eo loci, qui eſt ante cancellos SS. Felicis atque Naboris. Inueni ſigna cõuenientia, adhibitis etiam quibus per nos manus imponẽda foret, ſic ſancti Martyres eminere cœperunt, vt adhuc nobis ſilentibus arriperetur vrna, & ſterneretur prona ad locum ſancti ſepulchri. Inuenimus miræ magnitudinis viros duos, vt priſca ætas ferebat. Oſſa omnia integra, ſanguinis plurimum. Ingens concurſus populi per totum illud biduum. Quid multa? Condiuimus integra, ad ordinem tranſtulimus, veſpere iam incumbente ad Baſilicam Fauſtæ, ibi Vigiliæ tota nocte, manus impoſitio. Sequenti die tranſtulimus ea in Baſilicam, quam appellant Ambroſianam. Dum transferimus, cæcus ſanatus eſt. Talis mihi ad populum fuit ſermo: Cùm tam effuſam, tamque inauditam conſiderarem conuentus veſtri celebritatem, & diuinæ gratiæ munera, quæ in ſanctis Martyribus refulſerunt, imparem me, fateor, huic muneri iudicabam, nec fieri poſſe, vt ſermone abſoluerem, quod vix poſſimus animo intendere, oculis comprehendere. Sed vbi ſanctarum legi cœpit ſeries Scripturarum, largitus eſt Spiritus ſanctus, qui locutus eſt in Prophetis, quo dignum aliquid tanto cœtu & expectatione veſtra Martyrumq; ſanctorum meritis proferamus, &c. Cognouiſtis, imò vidiſtis ipſi multos à dæmonijs purgatos. Plurimos etiam vbi veſtem Sanctorum manibus contigerunt, ijs quibus laborabant debilitatibus abſolutos. Reparata vetuſti corporis miracula, quo ſe per aduentum Domini Ieſu gratia terris maior infuderat, vmbra quadam ſanctorum corporum pleroſque ſanatos

cernitis.

cernicis. Quaota oraria iactitantur? Quanta indumenta ſuper Raliquias ſacratiſſimas, vt tactu ipſo medicabilia repoſcantur? Gaudent omnes axtrema linea contingere, & qui cootigerit ſaluus erit. Gratiae tibi Domine Ieſu, quòd hoc tempore tales oobis ſanctorum Martyrum ſpiritus excitaſti, quo Eccleſia tua præſidia maiora deſiderat.

Serm. 91. De inuentione SS. Geruaſij & Protaſij: Celebritati veſtræ, qui ſolent, inuident. Et quia celebritatem veſtram inuidis aoimis ferra nō poſſuot, cauſam celebritatis odêre, atque amentiæ in tantum prodeunt, vt oegent Martyrum merita, quorum opera etiam dæmones confitentur. Sed hoc noo mirum. Siquidem tanta eſt incredulorum perfidia, vt tolerabilior ſit Diaboli confeſ-
Matth. 8. ſio. Dicebat enim Diabolue: *Ieſu Fili Dei viui, quid veniſti ante tempus torquere nos?* Et cùm hæc audirēt Iudæi, ipſi tamen Dei Filium denegabant. Et nūc audiſtis clamantes dæmones & confitentes Martyribus, quòd pœnas ferre non poſſiot, & dicentes: Quid veniſtis, vt ante tempus oos tam grauiter torqueatis? Et Arriani dicunt: Non ſunt iſti Martyres, nec torquere Diabolum poſſunt, nec aliquem liberare, cùm tormenta dæmonum ipſorum voce probentur, & beneficia Martyrum remedijs cæcorum, & abſolutorum indicije declarentur. Negant cæcum illominatum, ſed ille non negat ſe ſaoatum. Ille dicit: Video, qui non videbam. Illa dicit: Cæcue eſſe deſiui, & probat facto. Iſti beneficium negant, qui factum negare non poſſunt. Notus homo eſt, publicis cùm valeret mancipatus obſequijs, Seuerus numine, lanius miniſterio. Depoſoerat officium poſtquam inciderat impedimentum. Vocat ad teſtimonium homines, quorum ante ſuſtentabatur obſequijs. Eoe indices ſuæ viſitationis accerſit, quos habebat teſtes & arbitros cæcitatie. Clamat, quia vt cōtigit fimbriam de veſte Martyrum, qua ſacrę Reliquiæ veſtiuntur, redditum ſibi lomen ſit. Nonne ſimile illud eſt, atque illud quod in Euangelio legimua? Vnioe enim potentiam laudamus auctoris: nec intereſt, verū opus ſit, an munus, cùm & muneretur in opere, & operetur in monere.

De Nazario & Celſo: Cur non honorent corpus illud fideles, quod reuerentur & dæmones: quod afflixerunt in ſupplicio, ſed hooorant in ſepulchro. Honoro itaque corpus, quod Chriſtum honoraoit in gloria, quod cum Chriſto regnabit in cælo.

Prudentius. 380.

Hymno 3. de S. Eulalia:

Hic vbi marmore perſpicue
Atria luminat alta nitor,
Et peregrinus, & indigena
Relliquias, cineresq́; ſacros
Seruat humus veneranda ſinu, &c.
Sic venerarier oſſa libet,
Oſsibus altar & impoſitum.

De S. Laurentio:

O ter, quaterq́; ò ſepties
Beatus vrbis incola,
Qui te, ac tuorum cominus
Sedem celebrat oſsium:
Cui propter aduolui licet,
Qui fletibus ſpargit locum,
Qui pectus in terram premit,
Qui vota fundit murmure, &c.
Vix fama nota eſt, abditis
Quam plena ſanctis Roma ſit,
Quàm diues vrbanum ſolum
Sacris ſepulchris floreat.

De S. Fructuoſo Hymno 6.

Tum de corporibus ſacris fauilla,
Et perfuſa mero leguntur oſſa,
Quæ raptim ſibi quiſque vendicabat.
Fratrum tantus amor domum referre
Sanctorum cinerum dicata dona,
Aut geſtare ſinu fidele pignus.
Sed ne Relliquias reſuſcitandas,
Et mox cum Domino ſimul futuras,
Diſcretis loca diuidant ſepulchris,
Cernuntur niueis ſtolis amicti,
Mandant reſtitui, caueq; claudi
Mixtim marmore puluerem ſacrandum.

Syricius. 390.

Epiſt. 4. Cùm in vnum plurimi fratres conueniſſemus ad S. Apoſtoli Petri Reliquias, per quem Apoſtolatue & Epiſcopatus io Chriſto cœpit exordium.

Hieronymus. 390.

Epiſt. 53. ad Riparium: Ais Vigilantium oe fœtidum rurſum aperire, & putorem ſpurciſſimum contra ſanctorū Martyrū proferre Reliquias, & nos, qui eas ſuſpicimus, appellara cinerarioe, & idololatras, qui mortuorum hominum oſſa veneremur. O infelicem hominem, & omni lachrymarum fonte plangendum: qui hæc dicens, non intelligat, ſe eſſe Samaritanum & Iudæum, qui corpora mortuorum pro immundis habent, & etiam vaſa, quæ in eadem domo fuerint, pollui ſuſpicantur, ſequentes occidētem literam, & oon ſpiritum viuificātem. Nos autē nō dico Martyrū Reliquias, ſed ne ſolem quidem & lunam, nō Angelos, non Archangelos, nō Cherubim, non Seraphim, & omne nomē, quod nominetur & io pręſenti ſeculo, & in futuro, colimue & adoramue: ne ſeruiamus creaturæ potiue quàm Creatori. Honoramus autem Reliquias Martyrum, vt eū, cuius ſunt Martyres, adoremue. Honoramus ſeruos, vt honor ſeruorum redundet ad Dominum, qui ait: *Qui vos ſuſcipit, me ſuſcipit.* Si non honorandæ ſunt Reliquiæ Martyrum, quomodo legimue:
Pretioſa in conſpectu Domini mors Sanctorum eius? Si Pſal. 115
oſſa mortuorum polluunt contingentee, quomodo Heliſeus mortuue mortuum ſuſcitauit, quod 4. Reg. 13
iuxta Vigilantium iacebat immundum? Ergo omnia caſtra Iſraelitici exercitus & populi Dei Exod. 13.
fuêre immunda, quia Ioſeph & Patriarcharum Ioſ. 24.
corpora portabant in ſolitudine, & ad ſanctam terram immundoe cineres pertulerunt? Ioſeph Gen. 50.
quoque, qui in typo præceſſit Domini Saluatoris noſtri, ſceleratue fuit: qui tanta ambitione oſſa Iacob in Hebron portauit, vt immōdum patrem auo & atauo ſociaret immundis, & mortuū mortuis copularet? Iterum dicam ergo Martyrum Reliquiæ immundæ ſunt? Et quid paſſi ſunt Apoſtoli, vt immundum Stephani corpue tanta fu- Act. 8.
neris ambitione pręcederent; vt facerent ei planctum magnum, vt eorum luctue in gaudium verteretur?

Libro aduerſus Vigilantium cap. 2. Hæc ſunt verba blaſphemiæ Vigilantij: Quid neceſſe eſt te tanto honore noo ſolùm honorare, ſed etiam adorare illud neſcio quid, quod in modico vaſculo tranſferendo colie? Et rurſum in eodem libro: Quid puluerem linteamine circundatum, adorando oſcularis? Et in conſequentibus: Prope ritum gentilium videmua ſub prætextu religionis introductum in Eccleſias, ſole adhuc fulgente moles cereorum accendi, & vbicunque puluiſculū neſcio quod, in modico vaſculo pretioſo linteamine circumdatum, oſculantee adorare. Magnum honorem præbent huiuſmodi hominee beatiſſi-

mis

mis Martyribus, quos putant de viliſſimis cereolis illuſtrādos: Apoc.21. quos Agnus, qui eſt in medio throni, cū omni fulgore maieſtatis ſuę illoſtrat. Quis enim, ô inſanum caput, aliquando Martyres adorauit? quis hominem putauit Deum? Nónne Actor.4 Paulus & Barnabas, cùm à Lycaonibus Iupiter & Mercurius putarentur, & eis vellent hoſtias immolare, ſciderunt veſtimenta ſua, & ſe homines eſſe dixerunt? Dolet Martyrum Reliquias pretioſo operiri velamine, & non vel pannis, vel cilicio colligari, vel proijci in ſterquilinium; vt ſolus Vigilantius ebrius & dormiens adoretur. Ergo ſacrilegi ſumus, quando Apoſtolorum Baſilicas ingredimur? Sacrilegus fuit Conſtantinus Imperator, qui ſanctas Reliquias Andreæ, Lucę, & Timothei tranſtulit Conſtantinopolim, apud quas dæmones rugiunt, & inhabitatores Vigilantij illorum ſe ſentire præſentiam confitentur? Sacrilegus dicendus eſt & nunc Auguſtus Arcadius, qui oſſa beati Samuelis longo poſt tempore de Iudæa tranſtulit in Thraciam? Omnes Epiſcopi non ſolùm ſacrilegi, ſed & fatui iudicandi, qui rem viliſſimam, & cineres diſſolutos, in ſerico, & vaſe aureo portauerunt? Stulti omnium Eccleſiarum populi, qui occurrerunt ſanctis Reliquijs, & tanta lætitia, quaſi præſentem, viuentemq́; Prophetam cernerent, ſuſceperunt, vt de Palæſtina vſque Chalcedonem iungerentur populorum examina, & in Chriſti laudem vna voce reſonarent?

Cap.3. Quòd ſi Reliquiæ Sanctorum venerandæ non ſunt, malè fecit Romanus Epiſcopus, qui ſuper mortuorum hominum Petri & Pauli ſecundùm nos oſſa veneranda, ſecundùm te vilem puluiſculum, offert Domino ſacrificia, & tumulos eorum Chriſti arbitratur altaria? & non ſolùm vnius vrbis, ſed totius orbis errant Epiſcopi, qui cauponem Vigilantium contemnentes, ingrediuntur Baſilicas mortuorum, in quibus puluis viliſſimus, & fauilla, neſcio quæ, iacet linteamine conuoluta, vt polluta omnia polluat: & quaſi ſepulchra Phariſaica foris dealbata ſint, cùm intus immundo cinere, iuxta te, immunda omnia oleant, atque ſordeant. Et poſt hæc de barathro pectoris tui cœnoſam ſpurcitiam euomens, audes dicere: Ergo cineres ſuos amant animæ Martyrū, & circumuolant eos, ſemperquè pręſentes ſunt, ne fortè, ſi aliquis precator aduenerit, abſentes audire non poſſint. O portentum in terras vltimas deportandum. Ridee de Reliquijs Martyrū, & cum auctore huius hæreſeos Eunomio Eccleſijs Chriſti calumniam ſtruis.

Cap.4. Argumentatur Vigilantius contra ſigna atque virtutes, quæ in Baſilicis Martyrum fiunt; & dicit eas incredulis prodeſſe, non credentibus: quaſi nunc hoc quæratur, quibus fiant, & non qua virtute fiant. Eſto ſigna ſint infidelium: qui quoniam ſermoni & doctrinæ credere noluerunt, ſignis adducantur ad fidem. & Dominus incredulis ſigna faciebat: & tamen non idcirco Domini ſuggillanda ſunt ſigna, quia illi infideles erant: ſed maiori admirationi erūt, quia tantæ fuêre potentiæ, vt etiam mentes duriſſimas edomarent, & ad fidem cogerent. Itaque nolo mihi dicas, ſigna infidelium ſunt: ſed reſponde, quomodo in viliſſimo puluere, & fauilla neſcio qua, tanta ſit ſignorum virtutumquè præſentia. Sentio, ſentio, infeliciſſime mortalium, quid doleas, quid timeas. Spiritus iſte immundus, qui hæc te cogit ſcribere, ſæpe hoc viliſſimo tortus eſt puluere, immò hodiequè torquetur; & qui in te plagas diſſimulat, in cæteris confitetur. Niſi fortè in morem gentilium, impiorumquè, Porphyrij, & Eunomij has præſtigias dæmonum eſſe confingas, & non verè clamare dæmones, ſed ſua ſimulare tormenta. Do conſilium, ingredere Baſilicas Martyrum, & aliquādo purgaberis: inuenies ibi multos ſocios tuos, & nequaquam cereis Martyrum, qui tibi diſplicent, ſed flammis inuiſibilibus combureris: & tunc fateberis, quod nunc negas: & tuum nomen, qui in Vigilantio loqueris, liberè proclamabis. &c. Ego confiteor timorem meum, ne fortitan de ſuperſtitione deſcendat, quando iratus fuero, & aliquid mali in meo animo cogitauero, & me nocturnum phantaſma deluſerit; Baſilicas Martyrum intrare non audeo: ita totus & corpore, & animo pertremiſco.

In vita Hilarionis: Poſtquam Palæſtinæ ſanctus vir Heſychius Hilarionem mortuum & ſepultum audiuit, perrexit ad Cyprum, & ſimulans ſe velle habitare in eodem hortulo, vt diligentis cuſtodię ſuſpitionem accolis tolleret, cum ingenti vitæ ſuæ periculo, poſt decem ferè menſes corpus eius furatus eſt: quod Maiumam deferens, totis monachorum & oppidorum turbis proſequētibus, in antiquo moneſterio condidit, illæſa tunica, cuculla & palliolo, & toto corpore, quaſi adhuc viueret, integro, tantiſquè fragrante odoribus, vt delibutum vnguentis putares, &c. Cernas vſque hodie miram inter Palæſtinos & Cyprios contentionem, his corpus Hilarionis, illis ſpiritum ſe habere certantibus. Et tamen in vtriſque locis magna quotidie ſigna fiunt, ſed magis in hortulo Cypri, forſitan quia plus locum illum dilexerit.

Epiſtola 17. ad Marcellam cap.5. Maledictam terram nominant, quòd cruorem Domini hauſerit. Et quo modo benedicta loca putant, in quibus Petrus, & Paulus, Chriſtiani exercitus duces, ſanguinem ſudêre pro Chriſto? Si ſeruorum & hominumglorioſa confeſſio eſt, cur Domini & Dei non ſit glorioſa confeſſio? Et Martyrum vbique ſepulchra veneramur, & ſanctam fauillam oculis apponentes, ſi liceat etiam ore contingimus: & monumentum, in quo Dominus conditus eſt, quidam exiſtimant negligendum? Si nobis non credimus, credamus ſaltē diabolo, & angelis eius; qui quotieſcunque ante illud de obſeſſis corporibus expelluntur, quaſi in conſpectu tribunalis Chriſti ſtantes contremiſcunt, rugiunt, & ſerò dolent crucifixiſſe quem timeant.

In Epitaphio Paulæ cap.6. Inde diuertens, vidit duodecim Patriarcharum ſepulchra, & Samariam. Ibi ſiti ſunt Eliſeus, & Abdias Prophetæ, & Ioannes Baptiſta: vbi multis intremuit conſternata mirabilibus. Namque cernebat varijs dæmones rugire cruciatibus, & ante ſepulchra Sanctorum vlulare homines more luporum, vocibus latrare canum, fremere leonum, ſibilare ſerpentum, mugire taurorum.

Ruffinus. 390.

Eccleſ. hiſt. lib.2. cap.28. Iuliani temporibus pagani apud Sebaſten ſepulchrum Ioannis Baptiſtæ mente rabida & funeſtis manibus inuadebant, oſſa diſpergebant, & ea rurſus collecta igne cremabant, & ſanctos cineres pulueri mixtos per agros & rura diſpergebant. Sed Dei prouidētia factum, quoſdam de Hieroſolymis ex monaſterio Philippi hominis Dei orationis illuc cauſa per idē tempus veniſſe. Qui cùm tantum nefas humanis quidem manibus, ſed ferina mente fieri viderēt, mori gratius habentes, quàm huiuſmodi piaculo funeſtari, inter eos, qui oſſa ad comburendum legebant mixti, diligentius, in quantum res patiebatur, ac religioſius congregantes, furtim ſe vel ſtupentibus, vel inſanientibus ſubtraxêre, & ad religioſum patrem Philippum venerandas Reliquias pertulêre. Ille ſupra ſe ducens tantum theſaurum proprijs ſeruare vigilijs, ad Pontificem maximum tunc Athanaſium hoſtiæ immaculatæ Reliquias per Iulianum Diaconum ſuum, poſt

etiam

etiam Palęſtinæ vrbis Epiſcopum mittit. Quas ille ſuſceptas, paucis arbitris ſub cauato ſacrarij pariete incluſas, prophetico ſpiritu profuturas generationi poſteræ conſeruauit: quibus nunc deiectis & proſtratis idololatriæ veſtigijs in ædibus quondam profanis aurea tecta conſurgerent.

Concilium Carthaginenſe Quintum. 395.

Cap.14. Placuit vt altaria, quæ paſſim per agros aut vias tamquam memorię Martyrum conſtituuntur, in quibus nullum corpus aut Reliquiæ Martyrum conditæ probantur, ab Epiſcopis, qui eiſdem locis præſunt, ſi fieri poteſt, euertantur. Si autem hoc propter tumultus populares non finitur, plebes tamen admoneantur, ne illa loca frequentent, vt qui rectè ſapiunt, nullà ibi ſuperſtitione deuincti teneantur. Et omninò nulla memoria Martyrum probabiliter acceptetur, niſi aut ibi corpus, aut aliquæ certè Reliquiæ ſint.

Gaudentius Brixienſis. 400.

Tractatu in dedicatione Baſilicæ Sanctorum 40. Martyrum: Diuinis muneribus & cæleſtibus beneficijs condignas referre gratias puſillitas noſtra non præualet, fratres chariſſimi. Nam vt venerandas Sanctorum Reliquias haberemus, Deus noſter tribuit, &c. Iam qui ſunt iſti, quorum beatis Reliquijs illuſtramur; hinc incipiam numerare. Primo in loco Ioannes Baptiſta eſt, vltimus quidem, ſed maximus Prophetarum, &c. Poſt hunc habemus Andream beatiſſimum, &c. Tertius beatus Thomas, &c. Quartus Lucas eſt Euangeliſta, &c. Horum quatuor beatas habemus in præſenti Reliquias, qui regnum Dei & iuſtitiam prædicãtes, ab incredulis & iniquis occiſi, &c. Poſt iſtos habemus Geruaſium, Prothaſium, atque Nazarium beatiſſimos Martyres, qui ſe ante paucos annos apud vrbem Mediolanenſem ſancto Sacerdoti Ambroſio reuelare dignati ſunt; quorum ſanguinem tenemus gypſo collectum, nihil amplius requirentes. Tenemus etiam ſanguinem, qui teſtis eſt paſſionis. Recepimus etiam ſanctos cineres Siſinnij Martyris, & Alexandri; quos nuper in Agatini, vni venerandæ religionis cultui attentius inhærẽtes, gens interfecit ſacrilega, flammiſqúe adhibitis concremauit, &c. Iam quid poſt iſtos decem, de quadraginta Martyribus dignum loquar, &c. In ipſa enim maxima Cappadociæ ciuitate, quæ appellatur Cęſarea: vbi habent ijdem beatiſſimi inſigne Martyrium; reperimus quaſdam Dei famulas, &c. quibus ab auunculo ſuo Sacerdote ac Confeſſore Baſilio olim traditæ fuerunt horum Martyrum venerandæ Reliquiæ, quas deſiderio noſtro incunctanter ac fideliter tribuerunt; idoneos veneratores tanti nos eſſe muneris approbãtes, ſimulqúe ſub teſtificatione Domini confitentes, ſe ſemper oraſſe Deum noſtrum, vt hæc tam pretioſa poſſeſſio in tales trãſfunderetur hæredes, qui eas conſimili fide diligentiaq; imitarentur, qui ſtudij ac venerationis ipſarum & ſucceſſores & augmentatores exiſterent, & tranſmigrationem de hoc mundo ſuam quotidie expectarent. Exaudita eſt, ecce, fidelis oratio: venerabiles ipſas Martyrum quadraginta Reliquias populis credentibus hodie proponimus perpendendas; licet eis ex illo iam tempore celebritas debita nunquam defuiſſe noſtri cognoſcatur officij.

Auguſtinus. 400.

De cura pro mortuis agenda cap.17. Mediolani apud SS. Geruaſium & Prothaſium Martyres expreſſo nomine, ſicut defunctorum, quos eodem modo commemorabant, adhuc viuum dæmones confitebantur Ambroſium, atque vt ſibi parceret obſecrabant, illo aliud agente, atque hoc cùm ageretur omnino neſciente.

De ciuitate Dei lib.1. cap.13. Non contemnenda & abijcienda ſunt corpora defunctorum, maximeq; iuſtorum atque fidelium, quibus tamquam organis & vaſis ad omnia bona opera vſus eſt Spiritus ſanctus. Si enim paterna veſtis & annulus, ac ſi quid huiuſmodi tanto charius eſt poſteris, quanto erga parentes maior affectus; nullo modo ipſa ſpernenda ſunt corpora, quæ vtique multò familiarius atque coniunctius, quàm quælibet indumenta geſtamus.

Lib.22. de ciuitate Dei cap.8. Miraculum, quod Mediolani factum eſt, cùm illic eſſemus, quando illuminatus eſt cæcus, ad multorum notitiã potuit peruenire, quia & grandis eſt ciuitas, & ibi erat tunc Imperator, & immenſo populo teſte res geſta eſt, concurrente ad corpora Martyrum Protaſij & Geruaſij. Quæ cùm laterent, & penitus neſcirentur, Epiſcopo Ambroſio per ſomnum reuelata reperta ſunt: vbi cęcus ille depulſis veteribus tenebris diẽ vidit, &c. Ad aquas Tibilitanas Epiſcopo afferente Proiecto Reliquias Martyris glorioſiſſimi Stephani, ad eius memoriam veniebat magnæ multitudinis cõcurſus & occurſus. Ibi cęca mulier, vt ad Epiſcopum portantẽ pignora ſacra duceretur, orauit: flores, quos ferebat, dedit: recepit, oculis admouit, ꝓtinus vidit. Stupẽtibus qui aderant pręibat exultans, viam carpẽs, & viæ ducem vlterius non requirens. Memorati memoriam Martyris, quæ poſita eſt in caſtello Synicenſi, eiuſdem loci Lucillus Epiſcopus, populo pręcedente, atq; ſequente portabat: fiſtula, cuius moleſtia iam diu laborauerat, & familiariſſimi ſui medici, qui eam ſecaret, operiebatur manus, illius piæ ſarcinæ vectatione repente ſanata eſt. Nam deinceps eam in ſuo corpore non inuenit.

Sanctimonialis quædam in vicina poſſeſſione, quæ Caſpaliana dicitur, cũ ęgritudine laboraret, ac deſperaretur, ad eandem memoriã tunica eius allata eſt: quę antequam reuocaretur, illa defuncta eſt. Hac tamen tunica operuerũt cadauer eius parentes, & recepto ſpiritu ſalua facta eſt.

Rurſus ibidem apud nos Irenęi cuiuſdam collectarij filius ęgritudine extinctus eſt. Cumq; corpus iaceret exanime, atq; alijs gementibus & plangentibus, exequię pararẽtur, amicorum eius quidam inter aliorum conſolantium verba ſuggeſſit, vt eiuſdem Martyris oleo corpus perungeretur. Factum eſt, & reuixit.

Lib.9. Confeſſ. cap.7. Cũ Iuſtina, Valentiniani Regis pueri mater, ab Arianis ſeducta Ambroſium perſequeretur, memorato Antiſtiti tuo per viſum aperuiſti, quo loco laterent Martyrum corpora Protaſij & Geruaſij, quæ per tot annos incorrupta in theſauro ſecreti tui recondideras: vnde opportunè promeres, ad coërcendam rabiem fœmineam, ſed regiam. Cùm enim propalata & effoſſa digno cum honore transferrentur ad Ambroſianam Baſilicam, non ſolùm quos immundi vexabant ſpiritus confeſſis ijſdẽ dæmonibus ſanabantur, verùm etiam quidam plures annos cæcus ciuis, ciuitatiq; notiſſimus, cùm populi tumultuantis lętitiæ cauſam quęſiſſet, atq; audiſſet, exilijt, eoq; ſe vt duceret ſuum ducem rogauit. Quò perductus, impetrauit admitti, vt ſudario tãgeret feretrum pretioſæ in conſpectu tuo mortis Sanctorum tuorum. (Pſal. 115.) Quod vbi fecit, atque admouit oculis, confeſtim aperti ſunt.

Epiſt.137. Multis notiſſima eſt ſanctitas loci, vbi beati Felicis Nolenſis corpus conditum eſt, quò volui vt pergerent, quia inde nobis facilius fideliusq; ſcribi poteſt, quicquid in eorum aliquo diuinitus fuerit propalatum. Nam & nos nouimus Mediolani apud memoriam Sanctorum, vbi mirabiliter & terribiliter dæmones confitentur, furem quendam, qui ad eum locum venerat, vt fal-

ſum iurando deciperet, compulſum tuiſſe conſiteri furtum, & quod abſtulerat reddere.

Epiſtola 103 Reliquias B. Martyris Stephani non ignorat Sanctitas veſtra (ſicut & nos fecimus) quàm conuenienter honorare debeatis.

Paulinus Mediolanenſis Presbyter. 400.

In vita S. Ambroſij: Tranſlato corpore Martyris Nazarij ad Baſilicam Apoſtolorum, vbi pridem ſanctorum Apoſtolorum Reliquiæ ſumma omnium deuotione poſitæ fuerunt, cum tractaret Epiſcopus, quidā de populo repletus ſpiritu immundo clamare cœpit: ſe torqueri ab Ambroſio.

Paulinus Nolanus Epiſcop. 410.

Natali 6. Sancti Felicis:

Probat & ſine corpore viuum
Chriſtus, vt oſtendat maiorem in morte piorum
Virtutem, quàm vim in vita ſuperaſſe malorum.
Ecce vides tumulum, ſacra Martyris oſſa tegentem,
In ſpem non vacuam rediuiua condita vita.
Vnde igitur tantus circumſtat limina terror?
Quis tantos agit huc populos? quænam manus vrget
Dæmonas? inuitosq́; rapit? fruſtraq́; rebelli
Voce reclamantes compellit adusque ſepulchrum
Martyris, & ſancto quaſi fixos limine ſiſtit? &c.
——In ſanctis diuinitus inſita membris
Gratia non potuit cum carne moriq́;, tegiq́;
Illicò, ſed poſitis ex oſſibus emicat lux,
Quæ medicis opibus meritis dare ſigna perennis
Hactenus ex ille nonnunquam tempore parcit,
Et toto quo mundus erit fulgebit in æuo,
Lux eadem ſancti cineris per ſecula cuſtos:
Martyris hac functi vitam probat, & bona Chriſti
Ad tumulum Felicis agens, diffundit in omnes
Felicis latè terras mirabile nomen.
——Cùm gratia tanta ſepultos
Ambiat, & quanto rediuiua decore micabunt
Corpora, in obſcuris cùm ſit lux tanta fauillis? &c.

Natali 9.

Hic & Nazareus Martyr, quem munere fido
Nobilis Ambroſij ſubſtrata mente recepit:
Culmina Felicis dignatur & ipſe cohoſpes,
Fraternasq́; domos priuatis ſedibus addit.
Quamuis Sancti omnes toto ſimul orbe per vnum
Sint vbicunque Deum: quo præſentantur vbique
Corporis vt ſua membra Deo: ſed debita ſanctis
Sunt loca corporibus, neque tantùm qua iacet ora
Totum corpus, ibi poſitorum gratia viuit:
Sed quæcunque pij eſt pars corporis, & manus extat,
Conteſtante Deo meriti documenta beati:
Magna & in exiguo Sanctorum corpore virtus
Clamat Apoſtolici vim corporis indice verbo.

Seuerus Sulpitius. 420.

Lib. 5. de vita B. Martini Refrigerius mihi teſtis eſt, mulierem profluuio ſanguinis laborantem, cùm Martini veſtem (exemplo mulieris Euangelicæ) contigiſſet, ſub momento temporis fuiſſe ſanatā.

Seuerus Epiſcopus Minoricenſis. 420.

Epiſtola ad omnes fideles: Tunc beati Stephani Reliquiae, quæ nuper reuelatæ ſunt, cùm ad Hiſpanias (*Oroſius*) portare conſtituiſſet, ipſo ſine dubio Martyre inſpirante, in memorati oppidi Eccleſia collocauit. Quo facto protinus ille ignis,
Lucæ 12 quem Dominus venit mittere in terram, & quem valde ardere cupit, charitate eius accenſus eſt. Statim ſiquidem tepor noſter incaluit, & factū eſt cor noſtrum (ſicut ſcriptum eſt) ardens in via.

Maximus Taurinenſis. 430.

De Martyribus Taurinis: Cuncti Martyres deuotiſſimè colēdi ſunt: ſed ſpecialiter ij venerādi ſunt à nobis, quorum Reliquias poſſidemus.

Eucherius Lugdunenſis. 450.

Hom. de S. Blandina Lugdunenſ. Sacra corpora funeris honore priuantes ignibus dabant, & poſt hominum mortem contra ipſam pugnabant humanitatem, veneranda oſſa in cinerem redigebāt, quaſi verò poſſent flammis merita cōſumi, & virtutes cum cineribus concremari. Quàm conſulta demētia? Quibus cælum acquirebant, his terram negabant. Nihil ergo feciſti inaudita ſæuitia: incaſſum te extinguere eorum memoriam credidiſti, quorum gloriā propagaſti. Diſpergis Sanctorum puluerem fluentis Rhodani ne reſurgat: ſed aquis reſurrectio non conſumitur, quæ per gratiam regenerationis etiam aquarum munere celebratur. Adorandas Reliquias Rhodano tradis. Hoc facit vis fluminis in corporis reſolutione, quod temporis.

Proſper. 460.

In Chronicis. Theodoſius venerabile caput Ioannis Baptiſtæ ex vico Coſlai Conſtātinopolim deportans, ſeptimo ab vrbe lapide in Baſilica, quam magno ſumptu in eius honorē erexerat, recōdit.

Gennadius Maſſilienſis. 470.

De Eccleſiaſticis dogmatibus cap. 73. Sanctorū corpora, & præcipuè beatorum Martyrum Reliquias, ac ſi Chriſti membra, ſynceriſſimè honoranda. Siquis contra hanc ſententiam venerit, nō Chriſtianus, ſed Eunomianus & Vigilātianus creditur.

Victor Vticenſis. 480.

De perſecutione Vandalica lib. 3. Cùm in mari venerabilia corpora ſanctorum Martyrum iactarentur, illicò (quod contra naturam eſt æquoris) eadem hora illæſa corpora pelagus litori reddere maturauit: nec auſum fuit, vt moris eſt, triduana dilatione in profundo detinere, ne præcepto Dominico minimè paruiſſet. Ad quod miraculi genus & ipſe tyrannus, licet impœnitens, vt fertur, expauit. Gaudens autem quæ aderat multitudo, corpora Sanctorum Martyrum diligenti tradidit ſepulturæ.

Ennodius Ticinenſis. 500.

In vita Epiphanij Ticinenſis: Illud ſilentio præterire non debeo, quòd eius ſanctæ Reliquiæ, vſque in diem tertium, quo cū ſumma veneratione reconditæ dignoſcuntur, tanto lumine & decore veſtitæ cunctorum viſæ ſunt oculis, vt ſplendorem vitæ vultus deſignaret defuncti.

Eugippius Abbas. 510.

Vita S. Seuerini cap. 9. Tunc nuntius hominis Dei eius ſe conſpectibus præſentauit, qui debito Sāctorum Geruaſij & Protaſij Martyrum Reliquias honore ſuſcipiens, in Baſilica, quam in monaſterio conſtruxerat, collocauit officio ſacerdotum. Quo in loco Martyrū congregauit ſanctuaria plurimorum, quæ tamen præeunte ſemper reuelatione promeruit, ſciens aduerſarium ſæpe ſubrepere ſub nomine ſanctitatis.

Cap. 23. Quidam ſancti Ioannis Baptiſtæ Reliquias obtulit, multis apud ſe ſeruatas tēporibus: quas Dei ſeruus debita veneratione ſuſcipiēs, Baſilicam S. Ioannis, vltronea benedictione collata, ſacrauit officio ſacerdotum.

Concilium Epaunenſe. 517.

Cap. 25. Sanctorum Reliquiæ in oratorijs villaribus non ponantur, niſi forſitan clericos cuiuscunq; parochiæ vicinos eſſe contingat, qui ſacris cineribus pſallendi frequentia famulentur.

Marcellinus Comes. 540.

In Chronicis: Ioannes Baptiſta caput ſuū duobus Orientalibus monachis reuelauit, vt ad Herodis quondam Regis habitaculum accedentes requirerent, fideliterq; humo extollerent. Hoc ergo caput fidei repertū, ſuaq; hiſpida in mantica recon-

ditum,

ditum, dum ad propria remeātes habitacula peruenerunt, quidam Emiſſenæ figulus ſeſe his exhibuit comitem, qui dum neſciens peram ſibi creditam cū ſacro capite portet, ab eo, cuius caput vehebat, noctu admonitus, vtrumq; comitem fugiens, ſtatimq; Emiſſenam vrbem cum ſancto leuiq; onere ingreſſus eſt. Ibiq; dum aduexit Præcurſoris Chriſti veneratus eſt caput, moriensq; ſorori ſuæ rerum neſciæ ſignatū in vaſculo tradidit colendum. Illa verò ſucceſſori ſuo poſitū ſignatūq; vt erat dereliquit. Porrò Eutocus quidā occultus Arianæ perfidiæ presbyter telē tantumq; theſaurum indignus obtinuit, gratiamq;, quam Dominus per Ioannem Baptiſtam infirmo populo tribuebat, is eem ac ſi ſuam duntaxat, in vulgo diſſeminabat. Hic prauitate ſua detecta Emiſſena vrbe expulſus eſt. Hoc inde antrum, in quo beatiſſimi Ioannis caput in vrnam miſſum, ſub terraq; conditum erat, quidem monachi pro habitaculo habere cœperunt. Marcellus demum presbyter, totiusq; monaſterij Præſul, dum in eodem ſpecu vita irreprehenſibili habitat, idem B. Ioannes Chriſtiq; Præcurſor ſeſe eidem, ſuumq; caput oſtendit, ibidemq; ſepultum multis præfulgens virtutibus patefecit. Hoc igitur venerabile caput Iuliaranio memoratæ ciuitatis Epiſcopo per pręſatum Marcellum presbyterum conſtat inuentum Valentiniano & Marciano regnantibus.

Pelagius Papa. 556.

Epiſtola ad Sepaudum Epiſcopum Arelatenſem: Quia legati filij noſtri glorioſiſſimi Regis Childeberti beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli & aliorum ſanctorum Martyrum Reliquias popoſcerunt, neceſſe habuimus hominem bonum Subdiaconum de clero noſtro dirigere, qui eas vſq; ad freternitatem tuam cum reuerentia deportaret. Et ideo ſalutantes, hortamur, vt quæſita occaſione, ſiue naui, ſiue terreno, cum talibus perſonis, de quibus nulla periculi poſſit eſſe ſuſpitio, ad nos eum iuuante Domino remittatis.

Gregorius Turonenſis. 580.

De gloria Martyrum cap. 44. de Agricola & Vitali: Horum Reliquias Namatius Auernorum Epiſcopus deuotè expetijt, vt ſcilicet eas in Eccleſia, quam ipſe conſtruxerat, collocaret.

In vitis Patrum cap. 8. de S. Nicetio: Apud Gennabēſem Galliarum vrbem, dum eius Reliquiæ cum honore pſallentium portarentur, tantam ibi Dominus gratiam præſtare dignatus eſt, vt ſuppliciter adorantes & cæci viſum & claudi reciperent greſſum: nec dubitare quiſquam poterat, pręſentam eſſe Confeſſorem, cùm videbāt talia infirmis remediorum munera præſtari.

Fortunatus. 580.

Vita S. Germani Pariſienſis lib. 1. cap. 58. Britannus quidam Presbyter pro infirmitate Rectoris patriæ ſuæ benedictionem ſanitatis, nec non & eh eo Reliquias expetijt. Qui peracto negotio iter ſuum lætus regrediens, fortuitò manſionem in villa, qua prædicta mulier habitabat, obtinuit. Quam maritus alloquitur, vt ſicut alij, & ipſi ed Reliquias D. Germani accurrerent. Quæ ire deſpexit, pro eo, quòd ei ſanctus vir olim poſtulatam redemptionem non dederet: ſed ſtatim in loco, quo ſtetit, velut fixa ſtipite greſſum mouere non potuit, manibusqúe contracta, ad Reliquias Sancti manu meriti deporteta eſt. Inter hæc autem dicti pœnitens, miſerante pio viro, ſaluti reducta eſt, confitens eius deſpectu ſibi hoc repentinum acceſſiſſe periculum.

Gregorius Magnus. 590.

Libro 3. epiſtol. 30. ad Conſtantiam Auguſtam: Serenitas veſtræ pietatis religionis ſtudio, & ſanctitatis amore coſpicua, propter eam, quæ in hoorem S. Pauli ædificetur, Eccleſiam, caput eiuſdem S. Pauli, aut aliud quid de corpore ipſius, ſuis ad ſe iuſſionibus à me pręcipit debere tranſmitti, &c. Sed hæc facere non poſſum, nec audeo. Nam corpora ſanctorum Petri & Pauli Apoſtolorum tantis in ſuis Eccleſijs coruſcant miraculis atque terroribus, vt neque ad orendum ſine magno illic timore poſſit accedi.

Homilia 32. in Euangelia: Ad ſanctorum Martyrum Proceſſi & Martiniani corpore conſiſtimus fratres mei. Nunquid iſti cernem ſuam in mortem darent, niſi ijs certiſſimè conſtitiſſet eſſe vitam, pro qua mori debuiſſent? Ecce qui ita crediderunt, miraculis coruſcent. Ad extincta namque eorum corpora viuentes ægri veniunt, & ſanantur. Quomodo ergo illic viuunt, vbi viuunt, ſi in tot miraculis viuunt hic, vbi mortui ſunt?

Vitalianus. 657.

Epiſtola ad Oſvvinum Regem Saxonum: Veruntamen gerulis harum noſtrarum literarum veſtris miſſis, & beneficia ſenctorum Martyrum, hoc eſt; Reliquies beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, & ſanctorum Martyrum Laurentij, Ioannis, & Pauli, & Gregorij, atque Pancratij, eis ſecimus deri, veſtræ excellentiæ profectò omnes contradendas. Nam & coniugi veſtræ noſtræ ſpirituali filiæ direximus per pręſatos gerulos Crucē claſm auream habentem, de ſacratiſſimis vinculis Beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli.

Bracarenſe Concilium Tertium. 674.

Cap. 5. Agnouimus quoſdam de Epiſcopis, quòd in ſolennitatibus Martyrum ad Eccleſiam progreſſuri, Reliquias collo ſuo imponent, vt maioris feſtûs apud homines gloria intumeſcant, quaſi ipſi ſint Reliquiarum arca, Leuitæ albas induti, in ſellulis eos deportent. Quæ deteſtanda præſumptio abrogari per omnia debet, ne ſub ſanctitatis ſpecie ſimuleta vanitas ſola præualeat, ſi modum ſuum vniuſcuiuſque ordinis reuerentia non agnoſcat. Et ideo antiqua in hac parte & ſolennis conſuetudo ſeruabitur, vt in feſtis quibuſque diebus arcem Domini eum Reliquijs, non Epiſcopi, ſed Leuitæ in humeris geſtent, qui- 1.Par.15.
bus & in veteri lege onus idem impoſitum nouimus eſſe præceptum. Quod ſi & Epiſcopus Reliquias per ſe deportare elegerit, non ipſe à Diaconis in ſellule vehatur, ſed potius pediſſequa vnà cum populis progreſſione procedente ad cōuenticula ſanctarū Eccleſiarum ſanctę Dei Reliquiæ per eundem Epiſcopum portabuntur.

Aldhelmus. 680.

Libro de Virginitate cap. 11. Lucas Euangeliſta cùm generale mortis debitum naturæ ſupſtma ſorte perſoluerit, Conſtantino orbis gubernante monarchiam, oſſa illius ad tutalam Regni Romanorum Conſtantioopolim tranſlata leguntur.

Beda. 700.

Hiſtoria Anglorum lib. 3. cap. 11. Inter quæ neququam ſilentio prætereundum reor, quid virtutis ac miraculi cæleſtis fuerit oſtenſum, cùm oſſa S. Oſvvaldi inuenta, atque ad Eccleſiam, in qua nunc ſeruantur, tranſlata ſunt. Cùm veniſſet carrum, in quo eadem oſſa ducebātur, incumbente veſpera in monaſterium pręſetum, noluerunt ea, qui erant in monaſterio, libenter excipere. Quia etſi Sanctum eum nouerant, tamen quia de alia prouincia ortus fueret, & ſuper eos regnum acceperet, veteranis eum odijs etiam mortuum inſequebantur. Vnde ſactum eſt, vt ipſa nocte Reliquię allatę ſoris permanerent: tentorio tamen maiore ſupra carrum, in quo inerant, extenſo: ſed miraculi cæleſtis oſtenſio, quàm reuerenter ea ſuſcipienda à cunctis fidelibus eſſent, patefecit. Nam tota ea nocte columne

lucis à carro illo ad cęlum vſque porrecta, omnibus panè eiuſdem prouinciæ locis conſpicua ſtabat. Vnde mane facto, fratres monaſterij illius, qui pridie abnuerant, diligenter ipſi petere cœperunt, vt apud ſe eędem ſacrę ac Deo dilectæ Reliquiæ conderentur. Lota igitur oſſa intulerunt in thecam, quam in hoc pręparauerant, atque in Eccleſia, iuxta honorem congruum, poſuerunt: & vt regia viri ſancti perſona memoriam haberet ſempiternam, vexillum aius ſuper tumbam ex auro & purpura compoſitum appoſuerunt, ipſamqúe aquam, in qua lauerunt oſſa, in angulum ſacrarij fuderunt. Ex quo tempore factum eſt, vt ipſa terra, quę lauacrum venerabila ſuſcepit, ad abigendos ex obſeſſis corporibus dæmones gratiæ ſalutaris haberet effactum.

Alcuinus. 750.

In vita S. VVilibrordi: Vſque hodie diuina, operante miſericordia, ſigna & ſanitates ad ſanctas ſacerdotis Dei Reliquias fieri non ceſſant.

Paulus Diaconus. 790.

De geſtis Longebarderum libro 6. cap. 48. al. 14. Luitprandus audiens quòd Saraceni depopulata Sardinia, etiam loca illa, ad quæ oſſa S. Auguſtini Epiſcopi propter vaſtationem Barbarorum olim translata honorificè fuerant condita, fœdarent, miſit aò, & dato magno pretio, accepit, & tranſtulit ea in vrbem Ticinenſem, ibiqúe cum debito tanto Patri honore condidit.

Carolus Magnus. 800.

In Pragmatica Aquiſgranenſium ſanctione: Itaque egregio opere huius eximiæ Baſilicæ (*Aquiſgrani extructa*) non ſolùm pro voto ac deſiderio meo, verùm etiam ex diuina gratia ad vnguem perfecto, pignora Apoſtolorum, Martyrum, Confeſſorum, & Virginum à diuerſis terris & regnis, & præcipuè Græcorum collegi, quæ huic ſancto intuli loco, vt eorum ſuffragijs regnum firmetur, peccatorum indulgentia condonetur.

Synodus Moguntina. 813.

Cap. 51. Deinceps corpora Sanctorum de loco ad locum nullus præſumat transferre ſine conſilio Principis, vel Epiſcoporum, vel ſanctę Synodi licentia.

VValafridus Strabo. 830.

Vita S. Othmari cap. 7. Euolutis poſt tranſitum eius decem annis, fratres illius per viſionem à Domino commoniti ſunt, vt corpus eius ad monaſterium reducerent. Hoc pateſacto diuinæ voluntatis conſilio, vndecim ex eiſdem fratribus noctu ad locum, in quo ſancti viri exuuiæ ſeruabantur, deueniunt: & ſepulchrum aperientes, corpus eius ab omni corruptione illęſum reperiunt, excepto quòd pars extrema pedis vnius tantùm colore mutato, quaſi tabida videbatur. Et congruo ſatis miraculo prima ſanctitatis eius indicia claruerunt, vt videlicet tam illæſum à corruptione corpus eius inueniretur, quàm liber ipſe fuerat à crimine, cuius oppoſitiona ſuperatus videbatur ad tempus. Hac itaque deuoti fratres rerum nouitate perfectius inſtructi, corpus honorificè ſumptum rati impoſuerunt: & accendentes candelas, vnam ad caput, alteram collocauerunt ad pedes.

Agobardus Lugdunenſis Epiſcopus. 840.

De tranſlatis Lugdunum Reliquijs ſanctorum Martyrum Cypriani, Sperati, & Pantaleonis:

Hic dum Baſilicas Deo dicatas,
Et Chriſt. ſubeunt verenda templi,
Cernunt vt tua Cypriane Martyr
Seruaret loculus neglectus oſſa:
Tum verò nimis dolere menti,
Et magno gemitu polum tuentes,
Poſcunt auxilium Dei perennis,
Pro que, Sancte, caput tibi recisum eſt:
Et mox aditus precando flexu,
Pandunt ſarcophagum, certantq́; ſacros
Artus ſtringere linteis paratis,
Committuntq́; ſacro corpus locello:
Sperati quoque Martyris beati,
Nec non Pantaleonis oſſa raptim
Tollunt cuncta ſimul, ligantq́; pannis,
At tantas loculis gazas recondunt, &c.

Hincmarus Remenſis. 850.

In vita S. Remigij, de ſecunda eius tranſlatione: Anno incarnationis Dominicę 852. nuper adhuc ampliata ipſa Eccleſia, cùm de loco cryptę prioris ſepulchrum vnà cum B. Remigij corpore translatum eſt in cryptã, maiori & pulchriori opere factam, ipſum corpus ſanctiſſimum, ſicut & in anteriori eius tranſlatione, ab Epiſcopis Rhemorum diœceſeos integrum inuentum eſt, & brandeo robeo inuolutum. Et cùm de ipſo ſepulchro in locello argenteo eſt tranſpoſitum, pars de ipſo brandeo cum ſudario, quod fuerat ſuper caput eius, aſſumpta, in ſcriniolo eburneo ſecus altara ſanctæ Mariæ in ciuitate honore debito veneratur.

Rabanus Maurus. 850.

De Vniuerſo lib. 4. cap. 10. Sanctorum corpora, ac præcipuè beatorum Martyrum Reliquias, ac ſi Chriſti membra ſyncariſſima, honoranda. & Baſilicas eorum nomioibus appellatas fideliſſimè adeundas cenſemus.

Ionas Aurelianenſis. 860.

Libro 1. de cultu Imaginum: Dicitur etiam eundem Claudium aduerſus Reliquias ſanctorum non contemnendas (vtpote quorum *mors pretioſa in conſpectu Domini*, eorumque ſepulchra, vt à ſanctis Patribus traditum eſt, honoranda) quædam neſanda dogmatizare. Quapropter veriſimile habetur, huius nouitij ſanctæ Eccleſiæ hoſtis animam ex duabus animabus priſcorũ compactam, Vigilantij ſcilicet, & Euſtathij, qui, vt Sedulij verbis vtar,

Ambo errore pares, quamuis diuerſa ſecuti.

Licet enim in plurimis ab alterutro deſciuerint, in contemnendis tamen ſanctorum Martyrum Reliquijs, eorumq́; ſepulchris dehonorandis, vnum peruerſiſſimè ſenſerunt.

Lib. 2. In veneratione ſanctarum Reliquiarum à ſancta Eccleſia Chriſtus adoratur, ſanctificator & viuificator earum.

Regino Prumienſis. 900.

De anno 655. Luitprandus Rex oſſa ſancti Auguſtini Epiſcopi à Sardinia tranſtulit, & in vrbem Ticinenſem cum debito honore ſepeliuit.

De anno 719. Eodem anoo monachus quidam Hieroſolymis veniens, Reliquias multas regi Carolo ex parte Patriarchæ Hieroſolymitani attulit.

Odo Cluniacenſis. 920.

Tractatu de tranſlatione corporis S. Martini cap. 1. Sex menſibus emenſis cõparto Canonici, quòd Rollo Turonum captum ire diſponaret, communicato cum conciuibus ſuis conſilio, pretioſam margaritam & ſingularem theſaurum (*ſanctiſſimum videlicet Martini corpus*) Aureliania vſque tranſmittunt.

Cap. 2. Tempore permodico ibidem commorati, metu inualaſcente cum theſauro illo incom-

parabi-

parabili Antiſiodorum ... Epiſcopus verò, fama præambula præmonitus, & tota ciuitas obuiam ruunt: & tantum hoſpitem cum honore non indebito deducunt, & in Eccleſia beati Germani, ſecus eiuſdē feretrum Martini non imparis ſancti reponunt.

Luitprandus Ticinenſis. 950.

Lib. 3. cap. 2. Ipſa inſignis, & toto orbe notiſſima Roma, vrbe Papia inferior eſſet, ſi pretioſa corpora Apoſtolorum non haberet. Patet igitur, quòd hanc interceſſio beatiſſimi patroni noſtri Syri eripuit, qui eam tam veridico præſagio honorauit.

VVitichindus Corbeienſis. 9.0.

Libro 1. Annalium: Legatus Caroli Regis miſſus ad Henricum Imperatorem protulit de ſinu manum pretioſi Martyris Dionyſij, auro gemmiſque incluſam. Hoc, inquit, habeto pignus fœderis perpetui, & amoris vicarij. Hanc partem vnici ſolatij Francorum, Galliam inhabitantium, poſtquam nos deſeruit inſignis Martyr Vitus, & ad noſtram perniciem, veſtramque perpetuam pacem, Saxoniam viſitauit, communicare tecum Carolus Rex meluit. Neque enim poſtquã tranſlatum eſt corpus eius à nobis, ciuilia vel externa ceſſauêre bella. Eodē quippe anno Dani & Nortmanni regionem noſtram inuaſerunt. Rex autem munus diuinum cum omni gratiarum actione ſuſcipiens, proſternitur Reliquijs ſanctis, & deoſculans eas ſumma veneratione veneratus eſt.

Fridegodus. 960.

In vita S. Audoeni: Coloniæ cùm Martyrum monumenta perluſtraret, ſuo more Reliquias ex eorum monumentis ablatas ſecum magno cum honore aſportauit.

Notgerus Leodienſis. 970.

Vita S. Landoaldi lib. 2. Inter agendum, dum ſanctæ deuotionis celebraretur executio, Sanctorũque pretioſiſſimæ per non modicam itineris intercapedinem transferrentur Reliquiæ, contigit, vt par erat, plurimos finitimorum tam felicis opinionis occupari rumore.

Stephanus Colonienſis. 990.

De inuentione S. Maurini Abbatis & Martyris: Quæ eſt ſub noſtro ſole ciuitas hac noſtra Colonia locupletior Sanctorum? Vbi Apoſtolorum patrocinia ſic præſentia? Vbi tot in vnis cubilibus Martyrum millia, & tot aurea virginum agmina? vbi ſic præſentes Confeſſores & Epiſcopi, qui genuerunt hunc populum Domini? Apud quos rugiebant dæmones, quorum præſentiam portare non poterant, nos pro anima & patria ſupplicantes audite diſſimulant?

Frodoardus Remenſis. 980.

In Chronicis de anno 926. Corpus ſancti Remigij, & aliorum quorundam Sanctorum pignora Hungarorum metu Remis à ſuis monaſterijs ſunt delata; inter quæ ſanctæ quoque VValleburgis Reliquiæ, ad quas nonnulla exercebantur miracula.

Berno Augienſis. 1020.

In vita S. Vdalrici: Interea orationis cauſa Romam perrexit, vbi caput S. Abondij Martyris acquiſiuit, ſecumque religioſa cum deuotione Auguſtam deportauit, &c. Proceſſu quoque temporis locum Agaunenſium, vbi ſanctus Mauritius cum ſacra legione quieſcit, orandi gratia adijt, ac non modicas Thebæorum Martyrũ Reliquias acquiſiuit: quas cum ſummo honore Auguſtam attulit, ac in oratorio ſanctæ Dei Genitricis cum hymnis ac pſalmodijs religioſè collocauit.

Rogerius Benedictinus. 1040.

Vita S. Brunonis Colonienſis Epiſcopi cap. 26. Sanctorum corpora atque Reliquias, vt ſuis patrocinia cumularet, & per multos populos vltra citraque hac celebritate gloriam Domini propagaret, vndecumque collegit: ijs loca & miniſteria omni ſumptu & apparatu copioſius præparauit. Indicia ſunt hæc inuictæ fidei, qua non ea, quæ ſua, ſed quæ Chriſti ſunt quæſiuit. Baculum & catenam S. Petri qua diligentia, quo feruore, quo gaudio Coloniam, alterum Meti, alteram Romæ adduxerit, omnes nouerunt. In cuius honore domum eius honoratiſſimam mirabiliter ampliauit, quam de pulchra pulcherrimã fecit. Inclytos & præcellentis famæ Martyres Patroclum, Eliphium, Priuatum, & Gregorium, quorum geſta ſunt permagnifica, merita glorioſa, patrocinia tuta: Chriſtophori, ſanctique Pantaleonis Reliquias pretioſas, quibus ſe patronis ſpecialius delegauit, vtpute gemmas gratiſſimas, & dulciſſima pignora, ad ſanctiſſimam ſuæ Eccleſiæ ſedem miro ambitu, varijs de locis attraxit.

Radulphus Ardens. 1060.

In commun. vnius Martyris: Ecce illi, qui ita crediderunt, & miris operibus effulſerunt, & mortui ſeſe viuere miraculis produnt. Ad extincta namque corpora eorum viuentes ægri veniunt, & ſanantur: periuri veniunt, & à dæmonio vexantur: dæmoniaci veniunt, & liberantur. Quàm glorioſè igitur viuunt, vbi viuunt, ſi tu tot miraculis viuunt hic, vbi mortui ſunt?

Gregorius Septimus. 1076.

Lib. 8. epiſt. 8. Diuinæ pietatis reſpectui gratias ingentes referimus, cuius dignatio theſaurum magnum, totique mundo profuturum, noſtris temporibus miſericorditer reuelauit. Non immeritò tuæ quoque dilectioni gratulamur, quæ tantæ lætitiæ cælitus reuera oſtenſæ participes nos efficere ſolicitè procurauit. Credimus ſiquidem, & inconſtanter aſſerimus, tanti corporis inuentione non ſolum ipſum B. Matthæum Apoſtolum, verùm etiam cæteros Coapoſtolos, cum Sanctis omnibus, ipſiſque cæleſtibus ſpiritibus mortalibus congaudere.

Sigebertus Gemblacenſis. 1100.

In Chronicis de anno 812. In Francia apud cœnobium Elnonenſe S. Amandus à Lothario eleuatur, à depoſitione eius anno circiter 152. cuius corpore adhuc integro inuento, cùm eius capilli & vngues, qui excreuiſſe videbantur, præciderentur, & de ore eius dentes adhibita forcipe extraherentur, ſanguis inde profluxit, qui ad memoriam poſterorum adhuc ſeruatur.

Honorius Auguſtodunenſis. 1120.

Sermone de vinculis S. Petri: Ecce non ſolùm corpus Petri à Principibus veneratur, ſed etiam catenæ & baculi eius, vel veſtes, vel aliquid ad eum pertinens, quaſi diuinum quid ab omni populo adoratur. Ecce totus orbis vndique ad vrbem Romam confluit, propter Petrum Piſcatorem, non propter Auguſtum mundi Imperatorem. Quilibet inueſtigat ſepulchrum Piſcatoris: nullus inquirit tumulum principis Neronis.

Theofridus. 1124.

Sermone de Sanctorum Reliquijs: Reliquias Sanctorum ſingulis prouinciarum & ciuitatum populis dedit Deus in ſolatium, vt dum importunis vrgentur incurſibus hoſtium viſibilium &

& inuiſibilium, per harum defenſentur meritum, &c. Non parui, ſed maximi apud Deum pretij ſunt Reliquiæ Sanctorum, quas exaltat ſuper omnem mundi ornatum. Namque earum excellentiæ omnis lapis pretioſus non comparatur, ſed quicquid in rebus voluentibus pretioſum eſt, in earum comparatione viliſſimum iudicatur. Terrarum ſunt munimenta, & æternæ retributionis, diuinæqúe magnitudinis documenta.

Petrus Cluniacenſis. 1140.

De translatione D. Benedicti:

Claris contubila Gallia cantibus,
Lætatis Benedicti Patris oſ.bus:
Felix quæ gremio condita propris
Seraas membra celebria.
Miris Italia fulſerat actibus:
Gallos irradiat corpore mortuus:
Signis ad tumulum crebrius emicat,
Illuſtrans patriam nouam.

Hugo Etherianus. 1160.

De regreſſa animarum ab inferis cap.6. Sancti Apoſtoli & Martyres quotidianis miraculis coruſcant. Siquidem Sanctorum corporum præſentia infirmi liberantur, leproſi mundantur, & mortui ſuſcitantur. Attende, & obſtupeſce mauſolæa Regum & Principum orbis, Magni Pompei, Auguſti, Neronis, & aliorum gentilium, quæ parum ſciuntur, & coluntur minus: ſepulchra verò Apoſtolorum à Dominatoribus mundi adorantur, & in multa veneratione habentur.

Godfridus Viterbienſis. 1170.

In Chronicis parte 16. in Leone Imperatore: Imperator Græcorum Leo Sanctos iniquitati ſuæ reſiſtentes iuſſit decollari. Inter quos paſſa eſt ſancta Theodoſia: cuius corpus adhuc integrum Conſtantinopoli cum ingenti veneratione ſeruatur.

Helmoldus. 1170.

In Chronicis Sclauorum lib. 2. cap.17. Henricus Imperator reuoluto anno reuerſus eſt Brunſvvigam, & ditauit domum Dei Reliquijs Sanctorum, quas ſecum attulerat, veſtiens eas auro, & argento, & lapidibus pretioſis, inter quas erant brachia Apoſtolorum.

Otto de S. Blaſio. 1180.

Appendice ad Chronicon Ottonis Friſingenſis, cap. 16. Anno 1162. Mediolanenſes obſidione à Friderico Imperatore obſeſſi traditis armis vrbem relinquentes, cum maximo luctu egreſſi, hoſtibus ciuitatem relinquunt. Ingreſſus Imperator cum toto exercitu immenſa ac ditiſſima ſpolia in Eccleſiaſticis theſauris alijsqúe rebus pretioſis diripuit, Reliquijsqúe Sanctorum, quibus hæc ciuitas egregiè nobilitata fuit, per Eccleſias collectis, ac cum magna reuerentia abſportatis: tres Magos, qui cum muneribus, ſtella duce, Chriſtum in cunabulis adorauerunt, inibi inuentos, Reginoldo Colonienſi Epiſcopo, qui in hac obſidione eum ſua militia præcipuè claruit, dono dedit. Quos venerabilis Pontifex ad Ciſalpina tráſferens, Colonienſi Eccleſiæ intulit: hisqúe patronis totam Germaniam illuſtrans, vniuerſam Theutonicorum gentem magnificè nobilitauit. Incorrupti enim, & quaſi adhuc viui, in ſingulis de pretioſo metallo ſarcophagis, in eadem Eccleſia hactenus reſeruantur.

Giraldus Cambrenſis. 1180.

In topographia Hiberniæ diſtinct. 3. Inter vniuerſos Hiberniæ baculos, ligneę naturæ Sanctorum Reliquias, virtuoſus ille & famoſus, quem baculum Ieſu vocant, non immeritò primus & præcipuus eſſe videtur. Per quem vulgari opinione S. Patricius venenoſos ab inſula vermes eiecit. Cuius ſiquidem tam incertus eſt ortus, quàm certiſſima virtus. Noſtris autem temporibus, & noſtrorum opera, nobilis hic theſaurus ab Armachia Dublinium eſt tranſlatus. Vidimus etiam in VVallia, nec non & vehementius admiramur, baculum quendam, cornu quoddam æneum, quod S. Patricij fuiſſe dicebat, pro Reliquijs in collo geſtantem: Dicebat enim ob reuerentiam Sancti illius neminem auſum hoc ſonare. Cùm igitur Hibernico more circumſtanti populo cornu porrigeret oſculandum, ſacerdos quidam, Bernardus nomine, de manibus eius illud arripuit, & oris apponens angulo, aëremqúe impellens, ſonare cœpit; qui & eadem hora multis aſtantibus ore quidem aure tenus paralyticè retorto, duplici paſſione percuſſus eſt. Cùm enim torrentis eloquij prius extitiſſet, & delatoris linguam detractor habuiſſet, ſermonis cuiuslibet vſum ſtatim amiſit: vnde & in hac parte ſic læſus eſt, vt ſemper hactenus linguę fuerit impeditæ. Præterea lethargum patiens, ſic ſtatim obliuioni cuncta tradiderat, vt vix etiam ſe nomen habuiſſe meminiſſet. Enimuerò tam enormiter in memoriam læſus fuerat, vt Pſalmos, quos antea corde tenus optimè nouerat, multis ab inde diebus, quaſi de nouo recordantem videremus; & literas etiam, quarum notitiam copioſè ſatis habuerat, denuò mendicantem, tamquam elementarium ſenem miraremur. Cui tandem in Hiberniam ad S. Patricium exceſſus huius cauſa peregre profecto plenior valetudo redijt, ſed non plena.

Guilhelmus Neubrigenſis. 1200.

Rerum Anglicarum libro 2. cap. 8. Cùm Mediolanenſes obſeſſi ab Imperatore Friderico ſuburbana demolirentur, ne tam obſeſſis nociua, quàm obſidentibus vſui forent, ea de re monaſterium quoque antiquum, & nobile, & Sanctorum inſigne Reliquijs extra mœnia deſtruentes, quicquid in eo ſacrum, reuerendumqꝫ inuentum eſt, in vrbem tranſtulerunt. Trium præcipuè Magorum corpora, qui Saluatoris infantiá myſticis honorando muneribus, facti ſunt ex gentibus primitię Deo & Agno. Et quidem theſaurus iſte olim in eiuſdẽ Eccleſię ſecreto repoſitus, ipſos quoqꝫ monachos clericoſqꝫ ibidem miniſtrantes latebat; ſed cùm vſqꝫ ad fundamentum deſtrueretur ipſa Eccleſia, repertus & reuelatus eſt, manifeſtis indicijs, quibus declarabatur, quòd viri illi (quorum memoria in benedictione eſt) honorato & adorato Saluatore puero, in regionem ſuam reuerſi, etiam poſt paſſionis eius triumphum ſuperſtites fuerint: & percepta à prędicantibus Apoſtolis baptiſmi gratia, ad ipſum, quem in cunabulis olim honorauerant, ab eodem in dextra Patris ſedẽte honorandi migrauerint. Nec notum eſt, à quibus perſonis ſacræ illorũ Reliquiæ illuc delatæ, ibiqꝫ repoſitæ fuerint. Eędem verò Reliquiæ oſſibus & neruis compactę, cutem quoque aridam atqꝫ imputribilem ſuperductam habebãt, vt, vt putatur, balſami, quo poſt mortem (gentili more) corpora eorum delibuta creduntur. Sed aureus circulus eadem (vt dicitur) corpora, cùm reperta ſunt, ambiebat: vt ſibi mutuo cohærerent, &c. Victor Imperator ciuitatem euertit, ciues, quoniam ſe dediderãt, nõ diſperdidit, ſed diſperſit: pręclaras illas Magorum Reliquias ibidẽ reconditas (Longobardis ægrè ferentibus) in regnum Theutonicum tranſtulit, & theſauri huius cuſtodia ciuitatem Coloniam inſigniuit.

Innocentius Tertius. 1200.

Sermone primo in dedicatione templi: Requieſcunt in ſacris templis Sanctorum Reliquiæ, qui nobis ſuis precibus aſſequuntur, quod noſtris meritis non valemus. Et idcirco, fratres, diligenter attendite, quàm ſolicitos & deuotos ante Sanctorum Reliquias, coram Angelis Dei vos oportet in templo Dominum adorare.

Concilium Lateranenſe. 1215.

Cap.63. Cùm ax eo, quòd quidam Sanctorum Reliquias exponunt venales, & eas paſſim oſtendunt, Chriſtianæ religioni ſit detractum ſæpius, na detrahatur in poſterũ, ſtatuimus præſenti decreto, vt antiquæ Reliquiæ amodo extra capſam non oſtendãtur, nec exponantur venales. Inuentas autem de nouo nemo publicè venerari præſumat, niſi prius auctoritate Romani Pontificis fuerint approbatæ.

Cæſarius Heiſterbacrbius. 1220.

Lib.8.cap.87. Sanctorum animæ, licet ſemper vultum contemplentur diuinum, habent tamen reſpectum ad corpora ſua, & cùm viderint nos deuotos circa illa, multum in hoc delectantur.

Rodericus Toletanus. 1240.

Rerum Hiſpanicarum lib.4.cap.8. Rex Aldefonſus in altari S. Michaelis poſuit arcam Reliquiarum, quam Rex Pelagius & Vrbanus Epiſcopus vrbis regiæ tempore perditionis Hiſpaniæ ad Aſturias tranſtulerunt: ad quam hodie ex vniuerſis partibus deuotè concurrunt populi Chriſtiani, laudantes Dei beneficia, quæ Dominus Ieſus Chriſtus ſuis fidelibus ibidem impartitur. Et in eadem Eccleſia dicitur eſſe veſtis illa glorioſiſſima, quam beata Virgo contulit glorioſo Pontifici Aldefonſo. Hæc autem arca Reliquiarum dicitur Hieroſolymis conſtructa fuiſſe, & tempore perſecutionis PſeudoMachometi per mare Hiſpalim fuiſſe translata, indeq́ Toletum adducta, demum tempore quaſſationis cum multis alijs Sanctorum Reliquijs in Aſturijs collocata.

Lib.6.cap.13. Poſtea adeò (*Rex Toleti*) regem Hiſpalis infeſtauit, vt corpus beati Iſidori permitteret inde leuari. Quod à duobus Epiſcopis Aluito Legionẽſi, & Ordonio Aſtoricenſi, multis miraculis coruſcantibus translatum eſt ab Hiſpali Legionẽ. Aliqui dicunt corpus B. Iuſtæ cum corpore B. Iſidori tunc translatum.

Matthæus Pariſius. 1250.

In hiſt. Angl. de anno 1191. Expugnata Hieroſolyma collegerunt Chriſtiani omnes Reliquias Sanctorum, quas in locis ſacroſanctis poterant inuenire, & poſuerunt eas in quatuor magnis eburneis capſellis, quas Salaadinus intuens, & quid in ijs contineretur diligenter inquirens, iuſſit deferri apud Baldach, ne Chriſtiani de oſſibus mortuorum gloriarentur vlterius, & crederent eos habere interceſſores in cælis, quorum oſſa venerarentur in terris. Princeps autem Antiochenus, & Patriarcha, cæteriqúe fideles, tanto theſauro nullo modo defraudari volentes, promiſerũt ſub iuramento ſe eaſdem Reliquias redempturos quinquaginta duobus millibus biſanciorum, & ſi pecuniam præfatam tempore conſtituto perſoluere nequirent, eaſdem ei Reliquias reſignarent. Vnde factum eſt, vt princeps Antiochenus prædictas Reliquias ſecum tolleret ſigillatas, &c.

Suffridus Miſnenſis. 1307.

De anno 1162. Imp. Fridericus Mediolanum cepit & expugnauit, tunc Reinoldus Archiepiſcopus Colonienſis, qui cum eo erat, impetrauit corpora trium Magorum, qui Chriſto infanti munera obtulerunt, quæ Mediolani extra muros ante portam Romanam in Eccleſia S. Euſtorgij ſeruabantur pariter in vno ſarcophago marmoreo. Quibus impetratis Coloniam gaudens ſecum tulit, & in Eccleſia maiore honorificè collocauit.

Auguſtinus Triumphus. 1320.

De poteſtate Eccleſiaſtica q.17. artic.3. Dubitatio & incertitudo conſurgit in Eccleſia de corporibus Sanctorum, & maximè Sanctorum Eccleſiæ primitiuæ: quorum corpora fideles propter rabiem tyrannorum non poterant publicè ſepelire. Fide autem Chriſtiana iam per orbem diffuſa, & perſecutoribus, & tyrannis Eccleſiæ iam demortuis, vel conuerſis, Sanctorum corpora de locis, in quibus erant indecenter ſepulta, per fideles ad loca honorifica & decentia translata ſunt. In dubijs aũt, quę ſunt in religione Chriſtiana, talis modus ſeruandus eſt, ſecundùm Auguſtinum de vera religione: Quia vera ſemper ſunt tenenda; dubia verò abſq; peccato credi poſſunt, donec aut reſpuenda eſſe vel ratio doceat, aut ſanctæ matris Eccleſiæ perſuadeat auctoritas. Si ergo Eccleſia, quæ minimè errare poteſt, & potiſſimè Romana, quæ nullis hæreſibus vnquam ſuccubuit, vt ſcribitur 24.q.1. nullam informationem habet de reſidentia corporis alicuius Sancti, puto quòd ſine peccato piè venerari poteſt à fidelibus vbicumq; credatur probabiliter eſſe. Sed ſi libris vel legendis Eccleſia tradat fidelibus corpus ſancti venerari in aliqua Eccleſia, temerarium eſſet, nec poſſet ſine peccato alibi venerari, potiſſimè quando per aliquos aſſereretur pertinaciter ibi eſſe, vbi Eccleſia contrariam informationem tradit fidelibus.

Matthæus VVeſtmonaſterienſis. 1376.

In Chronicis de anno 446. Ad Albani Martyris perueniens ſepulchrum beatus Germanus, omnium Apoſtolorum, diuerſorumq; Martyrum ſecũ Reliquias habens, facta oratione iuſſit reuelli ſepulchrum, pretioſa ibidem munera conditurus, arbitrans opportunum, vt membra Sanctorum ex diuerſis regionibus collecta, quos pares meritis receperat cælum, ſepulchri quoque vnius leuaret hoſpitium. Quibus honorificè depoſitis, ac ordinatè ſociatis, de loco ipſo, vbi Martyris effuſus erat ſanguis, maſſam pulueris ſecum portaturus abſtulit, in qua apparebat cruor ſeruatus rubuiſſe per cædem Martyris, pallente perſecutore.

Thomas VValdenſis. 1410.

Tomo 3. titulo 23. de Reliquijs. Si apud ſacerdotem ſummum inuoluendus erat gladius Goliæ pallio poſt Ephod, quia tulit eum Dauid quando percuſſit in valle 1. Regum 21. quæ ſuperſtitio eſt inuoluere gladium Petri, quo percuſſit Malchum? Lucæ 22. Arca teſtimonij geſtanda inuoluebatur pendente ante fores, & rurſum operiebatur velamine pellium hyacinthinarum: menſa quoque Propoſitionis inuoluebatur panno hyacynthino cũ thuribulis, mortariolis, cyathis, & cæteris? Filijs Aaron tantùm iſta licebat inuoluere: filijs autem Caath, quibus hæc omnia portare incumbebat, tangere non licebat, immò nec priuſquam inuoluerentur inſpicere, dicente Scriptura: *Cùm inuoluerint Aaron & filij eius ſanctuarium, & cuncta vaſa eius, tunc intrabunt filij Caath, vt portent inuoluta, & ne tangant vaſa ſanctuarij, ne moriantur,* &c. Num. 4. Si iſta tam ſacra erant, quæ erant ſeruitura figuris, & niſi Dei ſacerdotibus nec tractare liceret, nec cernere, priuſquam eſſent pannis inuoluta: quare nos ſacras Reliquias non ſeruamus opertas, remotas à tactu vulgi fidelium; aut ne publicè videantur ſudarijs aut ſacris palliolis inuoluamus?

Ioannes Gerſon. 1420.

Sermone in die S. Antonij: O felicẽ dixerim Viennæ & Burgundiæ regionem, quæ venerandis S. Antonij corporis ſacroſancti Reliquijs decoratur: ô felices, qui religioſo, & peculiari quodam tanti Patris obſequio dedicati meruerunt.

Bernardinus Senenſis. 1430.

Tomo 3. in Aſſumptione B. Mariæ Virginis: Si corpora aliorum Sanctorum, & Reliquias, quæ latebant, Deus reuelauit, vt patet de beato Stephano, de beatis Geruaſio & Protaſio, & multis alijs, ſicut hiſtoriæ tradunt, illas ſacras Reliquias & ſanctiſſimum corpus, vt eis debita impenderetur reuerentia, & honor exhiberetur, Deus non reuelaſſet?

Felix Malleolus. 1450.

De furto Reliquiarum nuper in monaſterio beatæ Virginis loci Eremitarum per tres perſonas miraculoſè commiſſo: Anno 1448. Dominica Lætare tres viri de terra longinqua & nocte ingruente feras portarum Eccleſiæ & altaris maioris ab antiquo firmiſſimas ibidem aperuerunt, & Reliquias pretioſiores eiuſdem monaſterij, in auro & argento ſolenniter reconditas, ſine impedimento cuiuſcumque, & cum maiora quiete ſurripuerunt: & lacũ ibidem nemine præſente tranſfretârunt. Et dum in animo ſuo propbuefent fugere per montes, & colles, & alpes, deuia & inuia, (quia *qui malè agit odit lucem*) & ne per inſequentes deprehenderentur, velociter ambularent, nutu tamen Domini tamquam amentes, & vtique nolentes, per vallem & viam planam, quæ ducit ad oppidum imperiale Thuricenſe ambulauerunt, & ad muros eiuſdem peruenerunt; & exinde per duas leucas & amplius huiuſmodi theſaurum Reliquiarum deportare nequiuerũt, ſed deſperantes in via publica reliquerunt. Et ex poſt inſecuti per familiam oppidanorum Thuricenſium in ipſorum dominio ſunt deprehenſi, & qualiter cum Reliquijs peruenerant de loco ad locum per ordinem edixerunt, & omnia geſta hiſtorialiter prædicta narrauerunt. Quæ quidem Reliquiæ taliter, vt præmittitur, inuentæ cum alijs rebus, conſequenter ad capellam S. Leonardi extra muros Thuricenſes ſunt repoſitæ: mox die Martis, cum magnæ ſolennitatis proceſſione totius cleri, & ſacrarum Reliquiarum obuiam delatione, ad Eccleſiam maiorem Thuricenſem glorioſè ſunt collocatæ.

Ioan. 3. (margin)

VVernerus Rolewingius. 1470.

De laudibus VVeſtphaliæ cap. 7. VVitickindus multis donis ditauit Eccleſias, præſertim Oſnaburgenſem, & Mindenſem. Collegium in Engeren fundauit, vbi olim erat principale caſtrum totius VVeſtphaliæ, & poſt bonam ac ſanctam vitam obijt ſeptimo Idus Ianuarij, ſepultus in choro ibidem. Oſſa autem propter gloriam miraculorum, quæ per eum Deus facere dignatus eſt, tranſlata ſunt in quadam arcâ. Habentur ibi iſti verſus:

Oſſa viri fortis, cuius ſors neſcia mortis,
Iſte locus claudit, euge bone ſpiritus audit.
Omnis mundatur, hunc Regem qui veneratur:
Aegros hic morbis cæli Rex ſanat & orbis.

Gabriel Bielius. 1480.

In Canonem Miſſæ lect. 50. Sanctorum Reliquiæ venerandæ ſunt, tamquam ea, quæ fuerunt partes corporum Sanctorum.

ARTICVLVS DECIMVSSEPTIMVS.

CHRISTI ET SANCTORVM EIVS LOCA, MONVMENTA, ET RELIQVIAS VISITARE, EOQVE ORATIONIS ERGO PEREGRINARI, OPVS ESSE PIVM ET CHRISTIANVM.

NEGANT.

Anno poſt natũ Chriſtum

340. EVSTACHIVS *loca ſanctorum Martyrum & Baſilicas contemnebat.* Socrates lib. 2. cap. 33.

820. *Claudius Taurinenſis peregrinationes fidelium, maximè ad limina Apoſtolorum Petri & Pauli, velut minus vtiles, cauillabatur.* Ionas Aurelianenſis libro de cultu imaginum.

1130. *Henricus Tholoſanus damnabat peregrinationes religionis voto ſuſceptas.* Bernardus epiſt. 241. VVilhelmus Abbas vitæ S. Bernardi lib. 3. cap. 5.

1390. *VViclefiſtæ idololatriæ damnabant eos, qui ad loca ſancta peregrinabantur.* Thomas VValdenſis Tomo 3. Tit. 15.

1520. Martinus Lutherus Reſponſione ad librum Ambroſij Catarini: *Vndecima Antichriſti facies eſt Reliquiarum veneratio: bella planè. & lucri feraciſſima facies. Hinc excogitatæ peregrinationes innumeræ, quibus ſtultum vulgus operam, pecuniam, & tempus perderet, cùm domi ſuæ interim vel impiè curam negligit, relictis vxoribus & filijs, contra mandatum Dei, vel incomparabiliter meliora operari potuiſſet erga proximum ſuum. Hic enim Dei mandatum: in Reliquijs venerandis aut viſitandis merum ſtudium hominum*

Ioannes

1550. *Ioannes Caluinus*, lib.4.Inſtit.cap.13. §.7. *Peregrinationes vocnas ad loca Sanctorum non ſolum inanes, ſed etiam plenas manifeſta impietate dicit: non tamen aliter probat, quàm communi ſuo idiomate, quòd omnis voluntarius cultus Deo diſplaceat.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Deut.16.v.5. Non poteris immolare Phaſe in qualibet vrbium tuarum, quas Dominus Deus tuus daturus eſt tibi: ſed in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, vt habitet nomen eius ibi. 16. Tribus vicibus per annum apparebit omne maſculinum tuum in conſpectu Domini Dei tui, in loco, quem elegerit, in ſolennitate azymorū, & in ſolennitate hebdomadarum, & in ſolennitate tabernaculorum.

1.Reg.1.3. Et aſcendebat Elcana de ciuitate ſua ſtatutis diebus, vt adoraret, & ſacrificaret Domino exercituum in Silo.

Luc.2.41. Et ibant parentes Ieſu per omnes annos in Ieruſalem, in die ſolenni Paſchæ. Et cùm factus eſſet annorum duodecim, aſcendentibus illis in Ieroſolymam ſecundùm conſuetudinem diei feſti, cōſummatiſq; diebus cùm redirent, remanſit puer Ieſus in Ieruſalem: & non cognouerunt parentes eius.

Ioan.12.12. In craſtinum autem turba multa, quæ venerat ad diem feſtum, cùm audiſſent quia venit Ieſus Ieroſolymam: acceperunt ramos palmarum, & proceſſerunt obuiam ei, & clamabant: Hoſanna. 20. Erant autem quidam Gentiles ex his, qui aſcenderant, vt adorarent in die feſto.

Act 8.27. Vir Æthiops, Eunuchus, potens Candacis reginæ Æthiopum, qui erat ſuper omnes gazas eius, venerat adorare in Ieruſalem.

Act.20.16. Feſtinabat Paulus, ſi poſſibile ſibi eſſet, vt diem Pentecoſtes faceret Ieroſolymis.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

Eccleſiaſtica hiſtoria lib.6.cap.9. Vnde Alexandrum, cùm tamquam diuino quodam oraculo ex Cappadocum regione, vbi primùm in epiſcopatus gradu fuiſſet locatus, Hieroſolymam tum voti, tum locorum viſendorum cauſa contenderet, illius Eccleſiæ fratres excipiunt benigniſſimè.

Cap.12. Origenes Adamantius Zephyrino iiſdē temporibus Romanam Eccleſiam gubernante, ſcribit ſe Romam propterea iter ſuſcepiſſe, quòd ſibi admodum erat in optatis Eccleſiam Romanam planè antiquiſſimam viſere; vbi non diu commoratus, Alexandriam reuertitur.

Vita Conſtantini lib.3.cap.41. Helena mater Conſtantini cùm Deo omnium gubernatori debitum piæ mentis & affectionis munue impertire in animo haberet, & pro filio ſuo Imperatore, eiuſq; liberis gratias per precee agendae eſſe putaret, ætate iam ingraueſcente, ſingolari quodam cōſilio adducta, venit tum ſacroſanctam terram oculis luſtratura, tum gentes Orientem incolentes conſpectura. Ac poſtquam locis, in quibus Seruatoris erant impreſſa veſtigia, debitam venerationem adhibuerat, idq; conuenienter prophetico ſermoni dicenti: *Adorabimus in loco vbi ſteterunt pedes eius*: pietatis ſuæ monumenta, quibus poſt ſe relictis poſteris hominibus prodeſſet, ſtatim fabricare aggreditur.

Eſi.60.

De præparatione Euangelica lib.13.cap.7. Nos Chriſtiani veræ pietatis milites vt Dei amicos honorantes, ad monumenta ipſorum accedimus, vota quoque ipſis facimus tamquam viris ſanctis, quorum interceſſione ad Deum non parum adiuuari profitemur.

Baſilius Magnus. 370.

Regularum fuſius diſputatarum Reſponſione 40. Verùm enimuerò neque nundinationes illæ, quæ ad ſepulchra Martyrum celebrari ſolitæ ſunt, conuenientes nobis putandæ ſunt: neque enim vllam aliam ob cauſam adeſſe decet Chriſtianos ad Martyrum conditoria, aut iſtis contigua loca inuiſere, quàm orandi cauſa, & vt Sanctorū conſtantiæ admoniti, in qua illi, ne pietatem amitterent, ad necem vſque fortiter perſeuerârunt, ipſi quoque ad ſimilis fortitudinis æmulationem incitentur.

Amphilochius. 380.

In vita Baſilij: Poſtea Hieroſolymam orationis cauſa ſe dimitti petijt, ſimul etiam vt eius loci miracula videret, &c. Vendamus, inquiunt, (*Baſilius, & Eubulus*,) facultates noſtras omnes, & egenis diſtribuamus; ac deinde proficiſcamur ad ſanctam ciuitatem, viſuri quæ illic ſunt miracula, atque apud Deum fiduciam nobis conciliemus, &c. Vt autem peruenerūt Hieroſolymam, omnia ſacra loca fide & dilectione perquirentes, & in iis Deum, qui eſt ſuper omnia, adorantes, Maximo eius vrbis Epiſcopo innoteſcunt.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Epiſtola ad Olympium Monachum cap.1. Omninò conſuetudinis illius (*Macrina*) oblitus eſſe non debes, cùm ad vrbem Antiochi congreſſi ſumus, quo tempore petebas Hieroſolymam, vt monumenta Chriſti peregrinationis, dum in carne eſſet, inuiſeres, eorumq; ſermonum, quos varijs de rebus inter nos contulimus.

Epiphanius. 380.

In vita Ezechielis: In terra Syriorum vir ille ſepultus iacet, multiq; ad monumentum eius cōfluunt, ad precationem & obſequium Sanè quando tanta eò frequentia vnà ad monumentum eius conueniunt, formidant Chaldæi, & metuunt, ne illum auferant. Quapropter egredientem comitantur, & deducunt.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homilia 32. in epiſt.ad Romanos: Propterea admiror vrbem Romam non propter copiam auri,

non

non propter columnas, neque propter aliam phantaſiam: ſed propter columnas illas Eccleſiæ. Quis mihi nunc dabit circumfundi corpori Pauli, affigi ſepulchro, videre puluerem corporis illius, quæ adhuc in Chriſto deerant adimplentis, ſtigmata illius geſtantis, prædicationem Euangelij vbiq; ſeminantis? Puluerem, inquam, oris illius, per quod Chriſtus locutus eſt, per quod lux emicuit quouis fulgore clarior, & vox exilijt dæmonibus quouis tonitru terribilior, per quod beatum illud verbum locutus eſt: *Optabam anathema eſſe pro fratribus meis*: per quod locutus eſt coram regibus, & non eſt confuſus: per quod Paulum didicimus, per quod Pauli Dominum. Tonitru ita terribile nobis non eſt, quemadmodum vox illa dæmonibus. Si enim veſtimenta ipſius horruerunt, multò magis vocem, &c. Et quid opus eſt ſingula recenſere? Vellem videre ſepulchrum, quo recondita ſunt arma illa iuſtitiæ, arma lucis, membra nunc viuentia, tum verò, cùm in hac vita eſſent, emortua, in quibus omnibus viuebat Chriſtus, quæ mundo fuerunt crucifixa, membra Chriſti.

Rom.5.

Homilia 8. in epiſt. ad Epheſios: Nihil eſt illa catena beatius. Vellem nunc eſſe in illis locis, in quibus dicuntur manere illa vincula, & meritò viros illos (*Petrum & Paulum*) admirarer, propter Chriſti deſiderium. Vellem videre catenas, quas pertimeſcunt quidem & horrent dæmones, reuerentur autem Angeli. Nihil eſt melius, quàm malè pati propter Chriſtum, &c. Si ab Eccleſiaſticis curis eſſem remotus, & eſſet mihi corpus ſanum ac validum, non recuſarem hanc ſuſcipere peregrinationem, vt ſolùm viderem catenas, vt carcerem, in quo fuit vinctus.

Homilia 66. ad populum Antiochenum: Chriſtus quũc omnem terrarum orbem traxit ad ſe adorandũ, cùm mortuus fuiſſet. Et quid de Chriſto loquor, cùm & diſcipulos, poſtquam obierunt, tunc effulgere fecerit? Quid dico diſcipulos? Nam & eorum loca, & ſepulchra, & tempora perenni memoria celebrari curauit, &c. Itaq; quò regias quidem aulas videat nullus vnquam peregrinatus fuerit: multi verò reges plerumque huius ſpectaculi gratia peregrinati ſunt. Futuri namque iudicij veſtigia & ſigna Sanctorum ædes exhibent, vbi dæmones flagellantur, corriguntur homines, & liberantur.

Syneſius. 410.

Hymno 3.

Templa verò quotquot
Extructa ſunt, ô Rex,
Vt tuis ſanctis
Seruiant ſacris,
Omnia adij,
Procumbens ſupplex
Solum palpebrarum
Rigans roribus,
Ne mihi inanis
Iter contingeret,
Supplex oraui Deum.

Ioannes Caſsianus. 430.

Lib. 4. Inſt. cap. 31. Abbas Pynuſius conſcendens nauem in Palæſtinæ partes commeare curauit, credens ſe tutius latitaturũ, ſi ad illa ſemetipſum aſportaſſet loca, in quibus ne nomen quidem ſuum fuiſſet auditum. Quò cùm aduenisſet, noſtrũ monaſterium protinus expetiuit, quod non longè fuit à ſpelæo, in quo Dominus noſter Ieſus Chriſtus ex Virgine naſci dignatus eſt. In quo permodico tempore deliteſcẽs, ſecundùm ſentẽtiam Domini, tamquam ciuitas ſuper montem poſita, diutius abſcondi non potuit. Nam continuò quidam fratrum, qui ad loca ſancta de Ægypti partibus orationis cauſa conuenerant, agnitum eum ſumma vi precum ad cœnobium ſuum reuocârunt.

Palladius. 430.

Hiſtoria Lauſiaca cap. 113. Philoromus pedeſtri itinere venit Romam vſque ad orandum in Martyrio ſanctorum Petri & Pauli. Peruenit etiam vſque Alexandriam, cùm vouiſſet in Martyrium venerandi athletæ Marci. Dignus autem, inquit, ſum habitus, qui voti gratia bis proprijs pedibus venirem Hieroſolymam ad honoranda loca ſancta, & ipſe mihi ſuppeditaui impenſas.

Cap. 118. Ruffinus presbyter Aquileenſis, & Melania Hieroſolymis excipiebat eos, qui veniebãt eò voti cauſa, Epiſcopos, monachos, & virgines, & omnes qui aduentabant ſuis fouebant expenſis.

Sozomenus. 440.

Lib. 2. cap. 1. Per idem tempus Helena Imperatoris mater Hieroſolymam venit, cùm precandi cauſa, tum loca illa ſancta viſendi.

Cap. 13. Milles peram ſolùm, in quo ſacratum Euangeliorum librum habebat, geſtans, Hieroſolymam precatum ſe contulit.

Cap. 25. Ex quo tempore Eccleſia Hieroſolymitana quotannis diem feſtum ſplendidè admodũ celebrat, adeò vt in eo initiationes ſacrorum peragantur, & dies octo deinceps conuentus fiant: complureſq; ex omnibus totius orbis terræ partibus, qui vndique ad ſacra loca viſenda confluerent, tempore quo hic dies feſtus celebrabatur, eò conuenirent.

Socrates. 440.

Lib. 7. cap. 46. Theodoſius Imperator Eudoxiam coniugem Hieroſolymam miſit. Quippe pollicitus erat, illam hoc votum perſoluturam, ſi filiam in matrimonio collocatam cerneret. Quin illa ipſa & Eccleſias Hieroſolymorum, & omnes alias in vrbibus verſus Orientem ſitas cùm eò proficiſcendo, tum domum redeundo, varijs ornamentis honorificè illuſtrauit.

Theodoretus. 450.

Lib. 8. Græcarum affectionum: Martyrum templa per annum non ſemel, aut bis, aut quinquies aduentamus, ſæpe diebus ſingulis eorum Domini laudes hymnoſq; cantamus, piè verò fideliterq; precatos, ea maximè conſequi quæ deſiderant, teſtantur illa, quæ votorum rei dona perſoluunt, manifeſta nimirum adeptæ ſanitatis indicia.

Hiſtoria religioſa cap. 9. de Petro Eremita: Hic primo tempore certauit in Galatia. Illinc videndi gratia peruenit in Palæſtinam, vt cùm vidiſſet loca, quæ ſuſceperũt ſalutares paſſiones, in his Deum, qui ſeruauit, adoraret: non vt qui loco circumſcribatur: ſciebat enim eius naturam non poſſe circumſcribi: ſed vt paſceret oculos ſpectaculo eorum, quæ deſiderantur: nec ſola animæ vis, qua contemplatur, abſque viſu, ſpirituali alimento per fidem frueretur. Iis enim, qui amore aliquem proſequuntur, eſt à natura inſitum, vt non ex ſolo eius aſpectu capiant voluptatem, ſed & domum, & veſtes, & calceos contemplentur cum magna lætitia.

Cap. 29. de Marana & Cyra: Cùm aliquando deſideraſſent ſalutarium Chriſti paſſionum ſancta loca contemplari, venerunt ad Æliã, cùm in via nihil cibi ſumpſiſſent. Sed poſtquam in illam vrbem venerunt, & adorationem impleuerunt, cibum ſumpſerunt, & reuerſæ ſunt rurſus à ieiunijs

conſecto itinere. Eſt autem iter noo pauciorum quàm viginti dierum.

Baſilius Seleucius. 460.

De Verbi incarnatione: Conſtat namque ſaxa Sanctorum corpora ita tegere, vt ipſi tum (ſi eo tamen, quo par eſt, modo adeantur) ſibi addictos tueri ac conſeruare non deſinant.

Cyrillus Eremita. 540.

Vita S. Sabæ cap. 7. Quędam in corde agitans, cùm diuini deſiderij nullum modum nôſſet, nec ſatietatem, in animo habebat ire in ſanctam ciuitatē, & contemplari loca ſancta, luſtrareq́ & viſere patres, qui eraot in ſolitudine. Accedit itaque ad Præfectum monaſterij, & animum aperit, atque ab eo petit, vt liceat ſecedere. Qui cùm non permitteret, ad eum è ſuperis diuina quædam aduenit viſio, mandans, vt Sabam dimittat, nec prohibeat, quò minus peregrè proficiſcatur. Ille ergo perſuaſus viſione, eum dimiſit. Ille autē id quod deſiderabat conſecutus, & cum precibus illinc dimiſſus, Deo duce pulchri illius itineris, tendit Hieroſolymam.

In vita S. Euthymij: Euthymius anno ætatis 29. ad adoranda & veneranda ſacra loca prompto & alacri animo vadit Hieroſolymam.

Iacobus Diaconus. 560.

Vita S. Pelagiæ cap. 11. Octauo die nocte nobis prorſus inſcijs ſurrexit, deponensq́ baptiſmatis veſtem, cilicinam induit, nec poſtea vnquam Antiochiæ viſa eſt, ſed abijt Hieroſolymam, & in monte Oliueti, vbi Dominus precatus eſt, ſibi cellam conſtruxit. Nam diu poſt & mihi cupido inceſſit proficiſcendi Hieroſolymam, & adoranda illic reſurrectionem Domini Saluatoris.

Antiochus. 600.

Epiſtola nuncupatoria ad Euſtachium prope finem: Sed & ſanctæ Aſſumptionis ædem à fundamento exædificat, adeò vt per hæc læta initia de futuris quoque ſpes ampliſſimas concipiamus, idqúe vel ob eos maximè, qui huc ſperantur venturi ab externis regionibus, ſancta hæc loca vt adorent, vt omnes in commuoe glorificemus Deum.

Leontius. 600.

Vita Simeonis Sali cap. 3. Tempore Iuſtiniani Imperatoris, cùm accederent ij, qui erant Chriſti amantes, & pro more ſancta Chriſti loca cupiebāt adorare, quæ ſunt in ſancta ciuitate, in Exaltatione pretioſæ & viuificæ crucis (nôrunt autem omnes, qui illic adeſſe conſueuerunt in hoc ſancto, & omnibus laudibus celebrando feſto, q̄ ex vniuerſo ferè terrarū orbe cōcurrit multitudo populorum, qoæ crucem & Chriſtum diligit) accidit, vt in hoc venerabili feſto duo quidam iuuenes ſe inuicem conuenirent.

Cap. 20. Simeon contendit recto curſu in ſanctam Chriſti Dei noſtri ciuitatem. Valde enim, vt dicebat, ſitiebat, & vehementi ardebat deſiderio iam longo tempore fruendi locis ſacris. Cumqúe veniſſet ad ſanctum & viuificum Chriſti monumentum, ſanctumq́ & ſalutare, & victoria inſigne cranium, impleuit ſuum deſiderium. Manſit autem ares dies reſidens in ſancta ciuitate, ingrediens & adorans ex omni parte veneranda loca Domini.

Ioannes Moſchus. 6'0.

In prato ſpirituali cap. 151. Ioannes Perſa iuit Romam, vt adoraret ad ſepulchrum ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli.

Cap. 174. Intrauit nauim ſcriba cum vxore ſua profecturus ad ſanctam ciuitatem orationis cauſa.

Cap. 180. Ioannes Anachoreta quoties abire volebat ad locum aliquem, vel per vaſtam ſolitudinem, ſiue Hieroſolymam, ad adorandam ſanctam Crucem, & venerabilia loca, vel in Sinai montem orationis gratia, ſiue ad Martyres diſtantes ab Hieroſolymis multis prolixisq́ interuallis (erat enim ſenex Martyrum reuerentię mirabiliter deditus: & nūc quidem pergebat Epheſum, ad S. Ioannem: nunc autem Euchaitam, ad S. Theodorum: nunc verò ad S. Theclam, in Seleuciam Iſauriæ. nunc ad S. Sergium, in Saraphas: & modò ad iſtum, modò ad illum Sanctum, &c.

Georgius Presbyter. 620.

In vita Theodoſii Archimandritæ: Cùm igitur ad eum veniſſet mater eius cum ſorore, & ambarum parente, communicato cum illis conſilio, & inuento ex prouidentia Dei itineris duce, iter ſuſcepit: & præ animi deſiderio laborem itineris non ſentiebat. Peruenit tandem ad optatam ſanctorū locorum ciuitatem Hieruſalem, & crucem ſalutiferam, ſanctamq́ reſurrectionem, & almum præſepe, atque glorioſam aſcenſionem, & reliqua omnia ſalutaris mortis, & conuerſationis magni Dei, & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti monumenta adorauit: inuiſitq́ cuncta monaſteria, & omnes paſſim in cellis incluſos Patres, & ab illis benedictionem accipiens, præſtaotiorum vitę rationem, & inſtituta perdiſcebat.

Ioannes Hieroſolymitanus. 800.

Vita Ioannis Damaſceni cap. 16. Hieroſolymam profectus, cùm in his venerandis locis adorationis munere, vt par erat, perfunctus fuiſſet, tamquam ceruus diuina ſiti flagrans, in ſolitudinem contendit, atque ad diuini viri Sabæ Lauram ſe confert.

Theodorus Studites. 830.

Epiſtola de honore imaginum: Vos autem fratres huc incumbite, ac ſcitote etiamnum præter dicta à ſanctis Patribus noſtris, pariter & à nobis humilibus, quòd loca, in quibus natus eſt Chriſtus, ſancta ſunt, & habenda venerationi, atque adoranda prædicantur, & ſi quis illinc acceperit ſiue puluiſculum, ſeu lapidem, eum adornat, & complectitur quaſi peculiarem theſaurum, aut ſacras quaſdam Reliquias.

Simeon Metaphraſtes. 950.

In vita Ioannis Eleemoſynarij: Interceſſit aliquantum temporis, & quidam, qui erant eiuſdem cuius Petrus regionis, arte aurifices, voti cauſa & adorationis peruenerunt ad loca veneranda.

In vita S. Codrati, S. Cypriani, &c. Sic illi, qui virtutem complexi, ſe viros fortes ac ſtrenuos in rebus arduis præſtiterunt, & cum Chriſto coniuncti ſunt, non ſolùm à præſentibus laudantur, ſed ex vltimis terrarum finibus viſuntur; & tamquā mundi ſtellæ cœtu ſuo coronam conficiunt.

In vita S. Melaniæ: Cùm ſic ſeptem annos decertaſſet, eam ſubijt cogitatio longioris peregrinationis: Dicebat enim oportere ad ſacra etiam loca accedere, & etiam videre Hieruſalem, & obire, & adorare omnia, quæ illic ſunt miracula. Cumq́ ei ita viſum eſſet, mare eam ſuſcepit, & peruenerunt Alexandriam.

Ioannes Zonaras. 1100.

In Theodoſii iuniore: Eudocia cùm ſe inuiſam cerneret, facultatem abeundi Hieroſolymam petit; quò cum magnis opibus profecta, & templa

ædifi-

ædificauit, & pauperibus, eiuſq; loci monaſterijs multa dedit.

Georgius Cedrenus. 1110.

In Theodoſio : Magnus Theodoſius Hieroſolyma intrare cupiens, eò habitu priuati hominis ſe contulit, venitq; ad portam S. Anaſtaſiæ: cùm eam pulſaſſet, famulus quidam aperuit. Cùm verò lucernæ eſſent extinctæ, Imperatoris intuitu vniuerſæ accenſæ ſubitò ſunt, vt in ſolennitate. Ianitor attonitus miraculo, eum ad Ioaonem Pontificem maximũ adduxit. Qui vt eum agnoſceret, Deum precando eſt conſecutus, beatumq; prædicauit, qui cùm eſſet Imperator, tali habitu veniſſet aduratum loca ſacra.

Nicetas Choniates. 1200.

In Ioanne Comneno : Cæterùm vera cauſa erat, quæ in exercitum minimè efferebatur: ſed maximè diſſimulabatur, quòd Antiochiam cum Conſtantinopoli coniungere, atque inde religioſa loca viſere, & vitale Chriſti ſepulchrum magnificis donis ornare, ac finitimos barbaros profligara perpetuò cupiebat.

Nicephorus. 1300.

Lib. 5. cap. 10. Alexander Cappadocom Antiſtes ex ipſa Cappadocia Hieroſolymitanam profectionem precationis ergò, atque vt res ibi peractas cognoſceret, ſuſcepit.

Lib. 9. cap. 32. Ea res in terras omnes promulgata homines conſternauit, quòd eam ex prouincijs cunctis, qui peregrè precationis ergò Hieroſolyma venerant, vbique euulgarent.

Lib. 14. cap. 23. Eudocia Theodoſij coniunx cùm deſiderio coniugij Eudoxiæ filiæ videndæ teneretur, voto ſeipſam obligauit, vbi nuptiæ filiæ confectæ eſſent, ſe Hieroſolyma adituram, vt ſimul & loca ſancta veneraretur, & debitas Seruatori, ob ionumerabilia ab eo accepta dona, ageret gratias.

Ioannes Cantacuzenus. 1360.

Apolog. 3. Poſt mortem Martyrum concurrerũt ad ſepulchra & monumenta horum homines, & ſanati ſunt à morbis.

Gennadius Scholarius. 1450.

De primatu Papæ ſect. 12. Ibi oportet eſſe Eccleſiã, vbi Chriſti ſignum refulget, vbi palam Chriſti fides prædicatur, vbi terræ Reges & Principes venientes ad ſacra loca inſpicienda, & Apoſtolorũ capita adoranda, vnà cum illis & præſidem eorum Pontificem adorant, & eius pedibus aduoluuntur.

Emmanuel Malaxus Conſtantinopolitanus. 1580.

De Patriarchis Hieroſolymitanis cap. 19. de Hieremia: Statuit autem adire Hieroſolymam, ad ſepulchrum, in quo vitæ fons iacuerat Dominus noſter Ieſus Chriſtus: rebusq; profectioni neceſſarijs comparatis, ſecum Clericos, & Diaconos, & Monachos non conſecratos duxit: traiectus in terram excenſum fecit, Hieroſolymamq; iniit. Ibi ſanctum Chriſti ſepulchrum adorauit, cæteraquè ſancta luca, & ſingularem voluptatem cepit, quòd tanta ipſum gratia Deus dignatus eſſet.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Ambroſius. 370.

Sermone 33. An putatis illum ieiunare fratres, qui primo diluculo non ad Eccleſiam vigilat, nõ beatorum Martyrum loca ſancta perquirit, ſed ſurgens congregat ſeruulos, diſponit retia, canes producit, ſaltus ſyluasq; perluſtrat?

Oratione de exitu, vita, & virtutibus Theodoſij Imp. Helena magna fœmina, quæ multò amplius inuenit, quod Imperatori conferret, quàm quod ab Imperatore acciperet: anxia mater pro filio, cui regnũ orbis Romani ceſſerat, feſtinauit Hieroſolymam, & ſecuta eſt locum Dominicæ paſſionis. Stabolariam hanc primò fuiſſe aſſerunt, ſic cognitam Conſtantio ſeniori, qui poſtea regnum adeptus eſt. Bona ſtabularia, quæ tam diligenter ꝓſepe Domini requiſiuit, &c. Venit ergo Helena, cœpit reuiſere loca ſancta, infudit ei Spiritus, vt lignum crucis inquireret, acceſſit ad Golgatham, & ait: Ecce locus pugnæ, vbi eſt victoria? Quæro vexillum ſalutis, & non inuenio: Ego, inquit, in regno, & crux Domini in puluere, &c.

Euſebius Vercellenſis. 370.

Epiſtola in exilio ſcripta: Sed conceſſit mihi Dominus hanc epiſtolam per chariſſimum noſtrum Syrum Diaconum ad vos mittere, quem in poteſtate mittendi habui: quia prouidentia Domini noſtri eo tempore ad videnda loca ſancta acceſſerat, & cum cæteris fratribus inuentus non eſt.

Prudentius. 380.

Hym. 11. de S. Hippolyto:

Mane ſalutatum concurritur, amnis adorat
Pubes, eunt, redeunt, ſolis ad vſque obitum:
Conglobat in cuneum Latios ſimul, & peregrinos
Permiſtum populos relligionis amor.
Oſcula perſpicuo figunt impreſſa metallo,
Balſama diffundunt, fletibus ora rigant.
Iam cum ſe renouat decurſis menſibus annus,
Natalemq; diem paſſio feſta refert:
Quanta putas, ſtudijs certantibus agmina cogi
Quæue celebrando vota coire Deo?
Vrbs auguſta ſuos vomit, effunditq; Quirites,
Vnà & Patricios ambitione pari.
Confundit plebeia phalanx vmbonibus æquis
Diſcrimen procerum, præcipitante fide.
Nec minus Albanis acies ſe candida portis
Explicat, & longis ducitur ordinibus.
Exultant fremitus variarum hinc inde viarum:
Indigena, & Picens, plebs & Hetruſca venit.
Concurrit Samnitis atrox, habitator & alta
Campanus Capua, iamq; Nolanus adeſt.
Quiſq; ſua lætus cum coniuge, dulcibus & cum
Pigneribus rapidum carpere geſtit iter.
Vix capiunt patuli populorum gaudia campi,
Hæret & in magnis denſa cohors ſpatijs.
Anguſtum tantis illud ſpecus eſſe catervis
Haud dubium eſt, ampla fauce licet pateat.
Stat ſed iuxta aliud quod tanta frequentia templum
Tunc adeat cultu nobile regifico.

Hymno 1. de Hemiterio & Cheledonio:

Hic calentes hauſit vndas, cæde tinctus duplici.
Illitas cruore ſancto nunc arenas incola
Confrequentant obſecrantes voce, votis, munere.
Exteri nec non & orbis huc colonus adueniſt:
Fama nam terras in omnes præcucurrit proditrix,
Hic patronos eſſe mundi, quos precantes ambiant.

Hieronymus. 390.

Epiſt. 17. cap. 6. Longum eſt nunc ab aſcenſu Do-

mini, vſque ad præſentem diem per ſingulas ætates currere, qui Epiſcoporum, qui Martyrum, qoi eloquentium in doctrina Eccleſiaſtica virorum venerint Hieroſolymam, putantes minus ſe religionis, minus habere ſcientiæ, nec ſummam, vt dicitur, manum accepiſſe virtutum, niſi in illis Chriſtum adoraſſent locis, de quibus primum Euangelium de patibulo coruſcauerat.

Epiſt.27.c.3. Paula cũcta loca Hieroſolymis tãto ardore ac ſtudio circũiuit, vt niſi ad reliqua feſtinaret, à primis non poſſet abduci, proſtrataq́ ante crucem, quaſi pendentem Dominum cerneret, adorabat. Ingreſſa ſepulchrum, reſurrectionis oſculabatur lapidem, quem ab oſtio monumenti amouerat Angelus: & ipſum corporis locum, in quo Dominus iacuerat, quaſi ſitiens deſideratas aquas, fideli ore lambebat. Quid ibi lachrymarum, quantum gemituum, quid doloris effuderit, teſtis eſt cuncta Hieroſolyma, teſtis eſt ipſe Domious, quem rogabat. Inde egrediens aſcendit Sion, quæ in arcem vel ſpeculam vertitur.

Cap.4. Oſtendebatur illi columna, Eccleſię porticum ſuſtinens, infecta cruore Domini, ad quam vinctus ducitur, & flagellatur. Monſtrabatur locus, vbi ſuper centum viginti credẽtium animas Spiritus ſanctus deſcendiſſet, vt Ioëlis vaticinium cõpleretur. Deinde pro facultatula ſua pauperibus atque conſeruis pecunia diſtributa, perrexit Bethlehem, & in dextra parte itineris ſtetit ad ſepulchrum Rachel, in quo mater Beniamin, vt pater prophetauit in ſpiritu, filium dexteræ procreauit. Atque iode Bethlehem ingreſſa, & in ſpecum Saluatoris introiens, poſtquam vidit ſacrum Virginis diuerſorium, & ſtabulum, in quo agnouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini ſui, me audiente iurabat cernere ſe oculis fidei infantem pannis inuolutum, vagientem in præſepe Dominum.

Epiſtola 46. ad Ruſticum cap.5. Cùm vos (*te & vxorem*) rabies barbarorum & imminens captiuitas ſepararet, ſub iuriſiurandi teſtificatione pollicitum, vt ad ſancta tranſeontem loca, vel ſtatim, vel poſtea ſequereris, & ſeruares animam tuam, quã viſus fueras negligentia perdidiſſe. Redde igitur, quod præſente Deo ſpopondiſti. Incerta eſt vita mortalium, ne ante rapiaris, quàm tuam impleas ſponſionem. Imitare eam, quam docere debueras. Proh pudor, fragilior ſexus vincit ſeculum, & robuſtior ſuperatur à ſeculo. Tanti dux fœmina facti eſt, & non ſequeris eam, in cuius ſalute candidatus es fidei? Tu vagaris in patria, imò non patria, quia patriam perdidiſti: iſta pro te in locis venerabilibus reſurrectionis, & crucis, & iocunabulorum Domioi Saluatoris, in quibus paruulus vagijt, tui nominis recordatur, teq́; ad ſe orationibus trahit, vt ſi oon tuo merito, ſaliem huius ſalueris fide.

Epiſt.154. ad Deſiderium: Hortor vos, & precor per Domini charitatem, vt nobis veſtros tribuatis aſpectus, & per occaſionem ſanctnrum locorum tanto nos ditetis munere. Certè ſi conſortia noſtra diſplicuerint, adoraſſe vbi ſteterunt pedes Domini pars fidei eſt, & quaſi recentia natiuitatis, & crucis, ac paſſionis vidiſſe veſtigia.

Ruffinus, 390.

Libro 1. cap.7. Per idem tempus Helena Conſtantini mater, fœmina incomparabilis fide & religione animi, ac magnificentia ſingulari, cuius iure Conſtantinus & eſſet filius, & crederetur, diuinis admonita viſionihus Hieroſolymam petit, atque ibi locum, in quo ſacroſanctum corpus patihulo affixum pependerat, ab incolis perquirit.

Libro 2. cap.28. Sed Dei prouidentia factum eſt, quoſdam de Hieroſolymis ex Monaſterio Philippi hominis Dei, orationis illuc cauſa per idem tempus veoiſſe, &c.

Cap.33. Igitur præparatur ad bellum (*Theodoſius*) non tam armorum, telorumq́, quàm ieiuniorum orationumq́; ſubſidijs: nec tam excubiarum vigilijs, quàm obſecrationum pernoctatione munitus: circumibat cum ſacerdotibus & populo omnia orationum loca, ante Martyrum & Apoſtolorum thecas iacebat cilicio proſtratus, & auxilia ſibi fida Sanctorum interceſſione poſcebat.

Gaudentius Brixienſis. 400.

Tractatu de die dedicationis Baſilicæ Sanctorum: Iam quid, poſt iſtos docens, de quadraginta Martyribus dignum loquar, qui ſe itineri meo, cùm per vrbes Cappadociæ Hieruſalem peterem, fideles comites præbere dignati ſunt?

Auguſtinus. 400.

Epiſt. 42. ad Madaurenſes Idololatras: Videtis ipſa ſimulachra vel confringi, vel incendi, vel includi, vel deſtrui, & contra eadem ſimulachra, pro quibus huius ſeculi ipſæ poteſtates Chriſtianos occidebant, impetus ſuos legesq́; vertiſſe, & imperij nobiliſſimi eminentiſſimum culmen ad ſepulchrum piſcatoris Petri, ſubmiſſo diademate, ſupplicare. Hæc omnia Scripturæ diuinæ, quæ in manus omnium iam venerunt, ante longiſſima tempora futura eſſe teſtatæ ſunt.

Epiſt.137. Ad clerum populumq́; Hipponenſem: In qua eius prouocatione eùm viderẽ Bonifacium nolle quibuslibet infirmis, & ad ſuſpitionẽ propẽſis, de ſuæ vitæ dubitatione ſcãdalũ fieri, paratumq́; eſſe honoris ſui apud homines damnũ perpeti potius, quàm in ea cõtentione, in qua nõ poſſet ignorãtibus, & dubitantibus, vel ad malè ſuſpicandũ procliuioribus ſuam demonſtrare conſcientiam, vſque ad Eccleſiæ perturbationem inaniter progredi: elegi aliquid medium, vt certo placito ſe ambo conſtringerent, ad locum ſanctum ſe peregrinaturos, vbi terribiliora opera Dei non ſanam cuiuſque conſcientiam multò facilius aperirent, & ad confeſſionem vel pœna vel timore compellerent. Vbiq; quidem Deus eſt, & nullo continetur, vel includitur loco, qui condidit omnia, & eum à veris adoratoribus in ſpiritu & veritate oportet adorari, vt in occulto exaudiens, in occulto etiam iuſtificet & coronet: veruntamen ad iſta, quæ hominihus viſibiliter nota ſunt, quis poteſt eius conſiliũ perſcrutari, quare in alijs locis hæc miracula fiant, in alijs non fiant? Multis enim notiſſima eſt ſanctitas loci, vbi B. Felicis Nolenſis corpus conditum eſt, quò volui vt pergerent, quia inde nobis facilius fideliusq́; ſcribi poteſt, quicquid in eorũ aliquo fuerit diuinitus propalatom.

Seuerus Sulpitius. 410.

De virtutibus monachorum Orientalium Dialogo 1. c.1. Ante hoc triennium, vbi Narbona naoim ſoluimus, adeò proſpera, Dei nutu, oauigatio fuit; libuit animo ire Carthaginem, loca viſitare Sanctorum, & præcipuè ad ſepulchrum Cypriani Martyris adorare.

Sacra hiſtoria lib. 2. Helena mater Conſtantini, cùm Hieroſolymam agnoſcere concupiſceret, reperta ibi idola ac templa protriuit: mox vſa regni viribus, Baſilicam in loco Dominicæ paſſionis & reſurrectionis, & aſcenſionis conſtituit. Illud mirum, quòd locus ille, in quo poſtremum inſtiterant diuina veſtigia, cùm in cælum Dominus nube ſublatus eſt, continuari pauimẽto cum reliqua ſtratorum parte non potuit. Siquidem

quæcumque applicabantur, inſolens humana recipere terra reſpueret, excuſſis in ora apponentium ſæpe marmoribus: quo etiam calcati Deo pulueris adeò perennis documentum eſt, vt veſtigia impreſſa cernantur. Et cùm quotidie confluentium fides certatim Domino calcata diripiat, damnum tamen arena non ſentit: & eadem adhuc ſui ſpeciem, velut impreſſis ſignata veſtigijs terra cuſtodit.

Paulinus Nolanus. 420.

Natali 3.

Nec modus eſt populis coeuntibus agmine denſo,
Nec requies, properant in lucem à nocte, diemq;
Expectare piget, votis auidis mora noctis
Rumpitur, & noctem flammis funalia vincunt,
Stipatam multis vnam iuuat vrbibus vrbem
Cernere, totq; vno compulſa examina voto.
Lucani coeunt populi, coit Appula pubes,
Et Calabri, & cuncti, quos adluit æſtus vterq;,
Qui læua & dextra Latium circumſonat vnda,
Et qua bis ternas Campania læta per vrbes,
Ceu proprijs gaudet feſtis, quos mœnibus amplis
Diues habet Capua, & quos pulchra Neapolis, aut quos
Gaurus alit, &c.
Roma Petro Pauloq; potens rareſcere gaudet
Huius honore Dei, portaq; ex ore Capenæ
Millia profundens ad amica mœnia Nolæ
Dimittit duodena decem per millia denſo
Agmine, conſertis longè latet Appia turbis.

Natali 8.

Omni namque die teſtes ſumus vndique crebris
Cœtibus aut ſanos gratantia reddere vota,
Aut ægros varias petere ac ambire medelas.
Cernimus & multos peregrino à littore vectos
Ante ſacram ſancti proſtratos Martyris aram,
Dum referunt grates tolerata referre pericla,
Teſtantes validis colliſa naue procellis
Se raptos, miſerante Deo, Felicis & ipſa
Educente manu, mediis emerſiſſe profundo.

Leo Primus. 450.

Sermone 1. de ieiunio Penteceſtes cap. 4. Sabbato apud beatiſſimum Petrum Apoſtolum Vigilias celebremus: cuius nos orationibus & à ſpiritualibus inimicis, & à corporeis hoſtibus confidimus liberari.

Gennadius Maſſilienſis. 490.

De Eccleſiaſticis dogmatibus cap. 73. Sanctorum corpora, & præcipuè ſanctorum Martyrum Reliquias, ac ſi Chriſti membra, ſynceriſſimè honoranda, & Baſilicas eorum nominibus appellatas, velut loca ſancta diuino cultui mancipata, affectu piiſſimo & deuotione fideliſſima adeundas credimus. Si quis contra hanc ſententiam venit, non Chriſtianus, ſed Eunomianus, & Vigilantianus creditur.

Ennodius Ticinenſis. 500.

In vita Epiphanij Ticinenſis: De Tholoſanis partibus aliquando regrediens, ſingula ſanctarum habitationum loca viſitabat.

Adelinus Sagienſis. 530.

In vita S. Opportunæ: Godegrandus Epiſcopus cùm amore cæleſtis patriæ ad limina beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, & diuerſa loca Sanctorum orationis cauſa vellet peregrinando circuire, & ſecum iſthuc deliberaret, velletq; talis opere ſeptem annorum curricula tranſigere, vt laborando, peregrinando, & orando, poſſet delictorum veniam & gaudia æterna obtinere, diſpoſita Eccleſiæ ſuæ adminiſtratione, cœpit miſericordiam Dei inuocare, vt cuſtos eius eſſe dignaretur in concepto itinere.

Marcellinus Comes. 540.

In Chronicis Indict. VI. Vincomalo & Opilione Coſſ. Ioannes Præcurſor Domini caput ſuum, quod olim Herodes, impia infandaq; poſtulatione, ab humeris amputatum, & in diſco poſitum accepit, proculq; à truncato eius corpore ſepeliuit, duobus Orientalibus monachis, ob adorandam apud Hieroſolymam Chriſti reſurrectionem introeuntibus reuelauit.

Gregorius Turonenſis. 580.

In vitis Patrum cap. 8. De S. Nicetio. Agilulphus Diaconus noſter Roma veniens beata nobis Sanctorum pignora deferebat. Hic cauſa orationis tantùm locum, quo Sanctus quieſcit, adiuit. Ingreſſusq; ædem, dum diuerſorum miraculorum opus illuſtre perpendit, vidit immenſum cateruatim populum ad eius ſepulchrum, velut felicium examina apum ad conſuetum alueare, confluere, & alios, Presbytero, qui aderat, miniſtrante, particulas ceræ pro benedictione ſumere: alios parumper pulueris, nonnullos diſruptas ab opertorio eius fimbrias carpere, & abire, ferentes in diſparibus cauſis vnam gratiam ſanitatis.

Fortunatus. 580.

Libro 4. vitæ S Martini:

Inde Rauennatem placitam pete dulcius vrbem,
Pulpita Sanctorum per religioſa decurrens:
Martyris egregij tumulum Vitalis adora,
Mitis & Vrſicini, Pauli ſub ſorte beati:
Rurſus Apollinaris pretioſi limina lambe,
Fuſus humi ſupplex, & templa per omnia curre.

Beda. 700.

De ratione temporum lib. 2. Ceolfridus Abbas Romam orationis cauſa profectus, in itinere obijt.

Hiſtoria Anglorum lib. 5. cap. 7. Anno regni Altridi tertio Ceduàlla Rex Occidẽtalium Saxonum, cùm genti ſuæ duobus annis ſtrenuiſſimè præeſſet, relicto imperio, propter Dominum regnumq; perpetuum venit Romam; hoc ſibi gloriæ ſingularis deſiderans adipiſci, vt ad limina beatorum Apoſtolorum fonte baptiſmatis ablueretur, in quo ſolo didicerat generi humano patere vitæ cæleſtis introitum.

Gregorius Tertius. 731.

Epiſtola 2. Bonifacius poſt temporum ſpatia orationis cauſa ad limina beatorum Apoſtolorum ſeſe præſentauit, & quæ ad ſalutem animarum pertinent, à nobis expoſcit imbui.

Aribo Friſingenſis. 770.

Vita S. Corbiniani cap. 4. Tunc demum iniens cõſilium, ad limina ſacratiſſima beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli orationis cauſa ire decreuit; & ibi ſe Apoſtolici viri doctrinæ & orationibus commendare.

Marcellinus Presbyter. 770.

Vita S. Suiberti cap. 4. Eodem tempore tanta erat deuotio hominum Angligenarum, poſtquam tota inſula fidei ſacramentis erat imbuta, vt non ſolum nobiles, ignobiles, clerici, laici: verùm etiam Reges, & filij Regum de gente Anglorũ, ſpretis regnis, & delicijs mundi, eligerent ex maxima deuotione ad tempus peregrinari pro Chriſto in terris.

Paulus Diaconus. 770.

De geſtis Longobardorum lib. 6. cap. 15. al. 4. Cedoaldus Rex Anglorum Saxonum, ad Chriſtum conuerſus, Romam properauit, vbi à Papa Sergio baptizatus, ad regna cæleſtia migrauit. Cuius corpus in Baſilica B. Petri ſepultum eſt, & hoc ſuper ſe epitaphium deſcriptum habet:

Culmen, opes, ſobolem, pollentia regna, triumphos
Armipotens Cedoald liquit amore Dei:
Vt Petrum, ſedemq́; Petri Rex cerneret hoſpes,
Cuius fonte ſacras ſumeret albus aquas, &c.

Carolus Magnus. 800.

Epiſtola ad Offam Merciorum Regem: Primò gratias agimus omnipotenti Deo, de ſalute animarum veſtrarum, de Catholicæ fidei ſynceritate, quam in veſtris laudabiliter paginis reperimus exaratam. De peregrinis verò, qui pro amore Dei & ſalute animarum ſuarum, beatorum Apoſtolorum limina deſiderant adire, cum pace & ſine omni perturbatione vadant.

Synodus Cabilonenſis. 810.

Cap. 45. A quibuſdam, qui Romam, Turonumve, & alia quædam loca ſub prætextu orationis inconſultè peragrant, plurimum erratur. Sunt Presbyteri, & Diaconi, & cæteri in clero conſtituti, qui negligenter viuentes, in eo purgari ſe à peccatis putant, & miniſterio ſuo fungi debere, ſi præſata loca attingant. Sunt nihilominus laici, qui putant ſe impune aut peccare, aut peccaſſe, quia hæc loca oraturi frequentant. Sunt quidam potentum, qui acquirendi cenſus gratia, ſub prætextu Romani ſeu Turonici itineris, multa acquirunt, multos pauperum opprimunt; & quod ſola cupiditate faciunt, orationum ſiue ſanctorum locorum viſitationis cauſa ſe facere videri affectant. Sunt pauperes, qui vel ideo id faciunt, vt maiorem habeant materiam mendicandi. De quorum numero ſunt illi, qui circumquaq; vagantes, illò ſe pergere mentiuntur, vel quia tantum ſunt vecordes, vt putent ſe ſanctorum locorum ſola viſione à peccatis purgari, non attendentes, quod ait Beatus Hieronymus: Non Hieroſolymam vidiſſe, ſed Hieroſolymis bene vixiſſe, laudandum eſt. De quibus omnibus Domini Imperatoris, qualiter ſint emendanda, ſententia expectetur. Qui verò peccata ſua ſacerdotibus, in quorum ſunt parochijs, confeſſi ſunt, & ab his agendæ pœnitentiæ conſilium acceperunt, ſi orationibus inſiſtendo, eleemoſynas largiẽdo, vitam emendando, mores componendo, Apoſtolorum limina, vel quorumlibet Sanctorum inuiſere deſiderant, horum eſt deuotio modis omnibus collaudanda.

Æmoinus. 825.

Hiſtoria Francorum lib. 3. cap. 9. Beatiſſimus Germanus Præſul Pariſianę vrbis ad loca ſancta Hieroſolymam pergens, indeq́; rediens præfatum Principem adijt, à quo honorificè ſuſceptus eſt.

Libro quarto cap. 73. Carolus in Franciam reuerſus eſt, initoq́; conſilio orandi, ac voti ſoluendi cauſa Romam ſtatuit proficiſci, ſumptisq́; ſecum vxore & liberis, ſine mora in Italiam profectus eſt.

Eginardus. 840.

De vita & geſtis Caroli Magni Francorum Regis: Cùm ex Francia multi nobilium, ob vota ſoluenda, Romam ſolenniter commearent, Carolomannum velut Dominum ſuum quondam præterire nolebant, &c. Carolus intra annos quadraginta ſeptem quater Romam ad vota perſoluenda, & orandum profectus eſt.

Ionas Aurelianenſis. 860.

De cultu imaginum lib. 3. Licet Deus vbique præſens ſit, & omnia loca manus eius fundauerint: tamen B. Abraham fidem probaturus, nõ in quocumque loco, ſed in monte, quo ſibi placuit, filium offerri præcepit: & trium dierum ſpatio ad eundem locum ſupradictum virum ire voluit. Gen.22.
Eundem autem locum poſtea ob id fuiſſe clarum, atque inſignem traditur, atque à multis frequentatum, vnde & nomine in monte Dominus videbit eſt inſignitus. Beatus item Moſes, qui populum Iſraël docuerat, Domini eſſe terram, & plenitudinem eius, cælum, & cælos cælorum: tamen Deut.32.
præcepit eis, ne in omni loco, quem vidiſſent, id eſt, qui eis placuiſſet, victimas & hoſtias offerrent: ſed locum, quem Dominus Deus eorum elegiſſet, aſcendere eos iuſſit, & ibi immolare hoſtias, &c. Si locus retinens arcam inſenſibili ligno Heb.9.
compactam, & à foris intusq; deauratam, continentem vrnam manna plenam, & virgam vnam, tabulasq́; lapideas, meruit nobilitari, tantaq; frequentia populi honorari: cuius putandus eſt ille religionis, qui complectitur corpus Apoſtoli, tamquã cęleſtis theſauri arcam? Quibus omnibus docemur, non improbandos, nec more tuo ſtultos inſipientesq́; appellandos eos, qui deuotionis augmentandæ gratiã, interceſſionisq́; per ſuffragia quærendæ, Apoſtolorum adeunt limina: quia credimus, quòd per hæc non ſolummodo eorum mentibus adoleſcat amor circa diuini cultus ſeruitutem, ſed etiam laboris ſui atque itineris, quæ ſubire volunt intentione diuini amoris, mercede donentur.

Lupus Ferrarienſis. 860.

Epiſt. 101. Adulphus & Acarius presbyterij gradu ornati, diuino, vt credimus, inſtinctu Romam proficiſci orandi ſtudio deſtinârunt, & noſtra Abbatisq́; ſui accepta licentia propoſitum exequuntur, quod veſtræ paternitati de more commendamus, implorantes, vt quia laborem peregrinationis pro æterna remuneratione ſuſceperunt, conſolationem in vobis, in eundo eam inueniant, qua deuoti à religioſis fouentur.

Nicolaus Primus. 860.

Epiſtola 8. ad Michaëlem Imp. Græcorum: Siquidem tanta millia hominum protectioni, ac interceſſioni Beati Apoſtolorum principis Petri, ex omnibus finibus terræ properantium, ſeſe quotidie cõferunt, & vſque in finem vitæ ſuæ apud eius limina ſemet manſura proponũt, vt præter illud, quo vas è cælo ſubmiſſum, in quo cunctorum oſtenſa ſunt eidem B. Petro, horum omnium rectori, animantium genera, Catholicam ſignat Eccleſiam: etiam ipſa ſola Romanorum vrbs, apud quã eiuſdem Apoſtoli corporalis pręſentia ſedulè veneratur, ipſius vaſis cunctas dignoſcatur in ſe continere vniuerſorum animalium (quæ homines intelliguntur ſpiritaliter) nationes.

Epiſtola 16. Fidelium relatione, qui ad ſanctorum Apoſtolorum limina orationis gratia venerunt, agnouimus, &c.

Auctor annalium Caroli Magni. 900.

Libro 1.

At Rex diſpoſitis legionibus ad Ticinenſem,
Orandi cauſa Roma loca ſancta petiit,
Illic ſupplicibus votis ex corde peractis,
Ad Ticinum redijt, &c.
Tum quia præcipue ſemper flagrabat amore
Petri, qui ſummè præclarus Apoſtolus extat,

Ipſius Roma deſcꝛat l. ara …
Quærere, vota preceſq; Deo perſoluere curans.

Odo Cluniacenſis. 920.

Tractatu de tranſlatione corporis S. Martini, cap. 3. Comes impiger ante dilecti Archipræſulis Martini corpus cum lachrymis orãs, peregrinationis ſuæ preces & vota perſoluit.

Luitprandus Ticinenſis. 950.

Lib 3. cap. 4. Burchardus Mediolanum cùm veniſſet, priuſquam vrbem ingrederetur, ad beati pretioſiq; Martyris Laurentij Eccleſiam orationis gratia declinauit.

Fridegodus. 960.

Vita S. Audoëni cap. 23. Itaque Vrbem Romam caput orbis ac Chriſtianæ religionis, quam Apoſtolorum Principes ſuis corporibus ornant, Martyrum cateruæ ſacris oſſibus decorant, adire tandem conſtituit. Cumqúe hoc longè lateq; fama vulgaret, vndique conueniunt ad virum Dei innumeri homines religioſi, auri argentiq; pondera multa ei afferentes, ſimulq; obſecrantes, vt ad corpora ſanctorum Apoſtolorum & Martyrum pro redemptione animarum ſuarum deferri iubeat. Multi etiam deuoti ac venerabiles virt vnâ cum illo proficiſci ſibi licere gratulabantur. Stipatus igitur vir Deo dilectus ſanctorum comitum turba, ad limina Apoſtolorum hilaris peruenit. Ad ſingulas autem Apoſtolorum & Martyrum memorias ſe proſternens, vota & ſupplicationes tam pro ſe, quàm pro totius Eccleſiæ pace obtulit.

Osbertus Anglus. 1020.

Vita ſancti Dunſtani cap. 20. Poſt hoc temporis opportunitate accepta, beatiſſimorum Apoſtolorũ Petri & Pauli limina petijt, & eum ſummæ ſedis Pontifex magno ſynceræ dilectionis affectu illò venientem excepit.

Berno Augienſis. 1020.

In vita S. Vdalrici: Libuit interim viro Dei Romam pergere, Apoſtolorum limina viſitare, vt ſe ſuaq; omnia ipſorum aliorumq; precibus poſſet attentius commendare.

Canutus Rex Angliæ & Danemerciæ. 1030.

Epiſtola ad Primates Angliæ, (*quæ extat apud Florentium VVigorNienſem de hoc anno:*) Notifico vobis, me nouiter iuiſſe Romam oratum pro redemptione peccaminum meorum, & pro ſalute Regnorum, quiq; meo ſubiacent regimini populorum. Hanc quidem profectionem Deo iam olim deuoueram, ſed pro negotijs regni, & cauſis impedientibus, huc vſque perficere non poteram. Nunc autem ipſi Deo meo omnipotenti valde humiliter gratias ago, qui mihi conceſſit in vita mea ſanctos Apoſtolos ſuos Petrum & Paulum, & omne ſanctuarium, quod intra vrbem Romam, aut extra addiſcere potui expetere, & ſecundùm deſiderium meum præſentialiter venerari & adorare. Ob id ergo maximè hoc patraui, quia à ſapientibus didici, ſanctum Petrum Apoſtolum magnam poteſtatem à Domino accepiſſe ligandi atque ſoluendi, clauigerumqúe eſſe regni cæleſtis, & ideo ſpecialius eius patrocinium apud Dominum diligenter expetere valde vtile duxi.

Hermannus Contractus. 1050.

In Chronicis, in epitaphio matris:

Carnem caſtigans, precibus loca ſacra petiuit:
Quærere cæleſtem ſedula ſueuit opem.

Petrus Damianus. 1060.

Prologo in vitam S. Romualdi: Veruntamen cùm ad ſepulchrum eius ex longinquis terrarum partibus maxima in eius feſtiuitate fidelium multitudo conueniat, miracula per eum diuinitus facta conſpiciat, audire vitæ eius hiſtoriam deſiderabiliter quærat, &c.

Anſelmus. 1080.

In Elucidario: *Diſcip.* Prodeſt Hieroſolymam petere, aut alia loca ſacra inuiſere? *Magiſter:* Melius eſt pecuniam cum qua ituri ſumus in pauperes expendere. Si qui autem amore Chriſti accenſi, vel peccatorum ſuorum facta confeſſione, & pecunia de propriâ hæreditate, vel proprio ſudore acquiſita ierint, & ſe in itinere apud congregationes Sanctorum orationibus commendauerint, de rebus ſuis ipſis vel alijs pauperibus impertiunt, laudandi ſunt. Quia & Helena, & Eudoxia laudantur, quæ hæc fecerunt. Si qui verò propter curioſitatem, vel laudem humanam ad ſacra loca diſcurrunt, hoc in mercede accipiunt, quòd amœna loca & ædificia viderunt, vel laudem, quam amauerunt audierunt.

Sigebertus Gemblacenſis. 1100.

In Chronicis de anno 438. Eudoxia vxor Theodoſij Hieroſolymam ex voto properauit, & inde Reliquias Protomartyris Stephani attulit.

Honorius Auguſtodunenſis. 1120.

Sermone de vinculis ſancti Petri: Ecce totus orbis vndique ad vrbem Romam confinit, propter Petrum piſcatorem, non propter Auguſtũ mundi Imperatorem. Quilibet inueſtigat ſepulchrũ Piſcatoris: nullus inquirit tumulum Principis Neronis.

Bernardus. 1130.

Vita S. Malachiæ cap. 21. Malachias menſem integrum fecit in vrbe Roma, loca ſancta perambulans orationis cauſa.

Otto Friſingenſis. 1150.

Libro ſeptimo Chronicorum cap. 31. Romanus populus, in furorem verſus, peregrinos, cauſa orationis aduenientes, ad oblationem quæſtus gratia plagis & verberibus cogit, & quoſdam ex ipſis offerre nolentes, in ipſa porticu, & veſtibulo templi, nefario auſu, occidere non veretur.

Ealredus. 1164.

In vita S. Eduardi: Ego, inquit Eduardus, contra ſpem in ſpem credens, & Domini mei miſericordiæ me totum dedens, peregrinationem meam ad ſanctorum Apoſtolorum limina voui, & deinceps diuinæ me protectioni commiſi.

Guilhelmus Tyrius. 1180.

Hiſtoria belli ſacri libro nono, capite decimoquarto: Tandem protegente eos diuina clementia peruenerunt Hieroſolymam, vbi à Domino Duce & vniuerſo clero & populo deuotè ſuſcepti, loca ſancta corde contrito, & ſpiritu humilitatis perluſtrantes, fide diſcunt occulta, quod verbo & doctrina prius comprehenderant. Celebrato ſanè in Bethlehem Dominicæ Natiuitatis die, præſepe vident & ſpeluncam admirabilem, vbi pia Dei Genitrix, ſalutis porta, mundi reparatorem pannis inuoluit, & lacte pauit vagientem.

Guilbelmus Neubrigenſis. 1200.

Rerum Anglicarum lib. 5. cap. 7. Vir quidam piæ deuotionis inſtinctu profectus io Hiſpanias ad memoriam B. Iacobi Apoſtoli cum ſoſpitate ad propria remeârat. Qui poſt modicũ calore fidei & deuotionis fortius igneſcens, longè laborioſiori peregrinatione ſepulchrum inuiſere Dominicũ voluit, &c.

Rodericus Toletanus. 1240.

Rerum Hiſpanicarum lib. 4. cap. 11. Sed longè poſt, cùm gloria Apoſtoli Iacobi miraculis publicata pœnitentium animos incitaſſet, propulſis à ſtrata Saracenorum incurſibus, occultæ ſemitæ io viam publicam concreuerunt, per quam fermè ab vniuerſis Chriſtianorum finibus beati Apoſtoli limina viſitaotur.

Matthæus Pariſius. 1250.

In Chronicis de anno 1176. Reges Anglorum, pater & filius, io Angliam venientes, properanc ſimul, vt B. Thomam Martyrem egregium viſitarent: cum omni humilitate orationum & manſuetudine vota peregerunt.

Iacobus Cardinalis. 1300.

De 2000 Iubilæo:

Aurea centeno conſurgunt ſecula Phœbe,
Et radiat cæleſte iubar, miſeratus ab alto
Filius æterni Patris de Virgine carnem
Indutus, redemitq́ſue de ſanguine culpas:
Grande datum miſeris, Romam qui limina Petri
(Cui reſerare polos datur, & concludere cælum)
Deproperant, Pauliq́, ducis pia templa reuiſunt.

Matthæus VVeſtmonaſterienſis. 1370.

In Chronicis de anno 1189. Circa dies illos Fridericus Imp. in feſto ſancti Georgij, loca Dominicæ paſſionis viſitaturus, peregrinationis iter arripuit, ſatis magnificè apud Remisburgum tranſitum per Hungariam & Bulgariam habiturus.

Thomas VValdenſis. 1410.

Tomo tertio, titulo quarto, capite trigeſimoquarto: Ad multas blaſphemias reſpondet hoc dictum Auguſtini, quando fideles blaſphemant orantes in Eccleſijs, fideles item vituperant peregrinantes Romam pro indulgentijs, aut preces effundentes, quaſi tota Dei potentia, inquit, ad talem locum plus alijs limitata ſit, quod negat Auguſtinus. Sed vt admoneatur animus ad naturam, vel perſonam excellentiorem ſe conuertere: & hoc conuenit gradibus religionis, & plurimum expedic, vt omnium ſenſibus bene ſentiatur de Deo.

FINIS LIBRI QVINTI.

LIBER SEXTVS: DE SACRIS SCRIPTVRIS ECCLESIAE.

ARTICVLVS PRIMVS.

SACRAS SCRIPTVRAS, QVAS VIRI SANCTITATE ILLVSTRES NOBIS RELIQVERVNT, ET ECCLESIA IN CANONEM RECEPIT, APVD NOSTROS DIVERSIS LOCIS, VARIIS LINGVIS, ET MVLTA COPIA, TYPIS IMPRESſas extare.

NEGANT.

Anno poſt Chriſtũ natum. 1520. MARTINVS Lutherus libro de Eccleſia: *Papa Scripturam ſacram in cœno & puluere ſepelijt.*

In Colloquijs Latinis Tomo 2. cap. de Biblijs: *Biblia olim erant incognita: Carlſtadius octauo anno poſt ſuum doctoratum primò legit Biblia.*

1550. Ioannes Caluinus ad cap. 4. Lucæ: *Si temporum fiat comparatio, facilè ex præſenti loco conſtabit fœdiores hodie & magis deformes eſſe Papalis hierarchiæ corruptelas, quàm apud Iudæos ſub Anna & Caipha fuerunt. Nam Scriptura lectio, quæ tunc vigebat, non modo ſub Papa obſoleuit, ſed ferro & igne a templis arcetur, niſi quòd lingua ignota in ludibrium cantillant.*

ASSERVNT SACRA BIBLIA DIVERſis linguis & locis ſæpius à Catholicis impreſſa.

Biblia Complutenſia.

Biblia multiplici lingua, Hebræa ſcilicet, Chaldæa, Græca, atque Latina imprimi curauit Compluti in Hiſpanijs tomis ſex Anno Domini 1515. Franciſcus Ximenius S. R. E. Tituli S. Balbinæ Presbyter Cardinalis Hiſpaniæ, & Archiepiſcopus Toletanus, ac Regnorum Caſtellæ Archicancellarius.

Ex epiſt. ad Leonem X. Iuſſimus archetypas ſacræ Scripturę linguas, cum adiunctis variarum linguarum tranſlationibus impreſſioni mandari: antequam verò vetus Teſtamentum aggrederemur, Dictionarium præmiſimus Hebraicorum, Chaldaicorumq́ veteris Inſtrumenti vocabulorum, vbi non tantùm multiplex ſignificatio cuiuſq; dictionis exprimitur, ſed locus Scripturæ in cuiuſque ſignificati teſtimonium citatur.

Ex alia Præfatione: Quibus omnibus pro præludio ita peractis, ad excuſſionem diuerſarum veteris Teſtamenti linguarum nos conuertimus, adijcientes etiam ſingulis earum ſuam Latinam tranſlationem. Qua in re id apertè teſtari poſſumus, maximam laboris noſtri partem in eo præcipuè fuiſſe verſatam, vt & virorum in linguarum cognitione eminentiſſimorum opera vteremur, & caſtigatiſſima omni ex parte, vetuſtiſſimaq́ue exemplaria pro archetypis haberemus: quorum quidem tam Hebræorum, quàm Græcorum, ac Latinorum multiplicem copiam, varijs ex locis, non ſine ſummo labore, conquiſiuimus. Atque ex ipſis quidem Græca Sanctitati tuæ debemus, qui ex iſta Apoſtolica Bibliotheca antiquiſſimos, tum veteris, tum noui Teſtamenti codices, perquàm humanè ad nos miſiſti, qui nobis in hoc oegotio maximo fuerunt adiumento.

Ex Præfatione ad Lectorem: Pentateuchus quidem triplicem linguam habet: Hebraicam videlicet, Chaldaicam, & Græcam, quas imprimendas iuſſimus cum alijs tribus interpretationibus iuxta correſpondentibus. Hagiographi deinde libri ſimul, & Prophetales duplici lingua excuduntur, Hebraica, & Græca, cum alijs duabus Latinis tranſlationibus, illis correſpondentibus. At verò libri extra Caoonem Græcam tantùm habent ſcripturam, ſed cum dupliciLatena interpretatione, altera B. Hieronymi, altera interlineari, de verbo ad verbum, eo modo, quo in cæteris. Hebraicarũ & Chaldaicarum dictionũ radices ſiue themata literis notata per margines aſſignauimus, vt ea citra negotiũ quiuis in Dictionario requirat.

Exempla-

Exemplaria Græca vetuſtiſſima ſimul & emendatiſſima habuimus, quę Leo X. Pontifex Max. ex Apoſtolica Bibliotheca ad nos miſit, tantæ integritatis, vt niſi eis plena fides adhibeatur, nulli reliqui eſſe videantur, quibus meritò ſit adhibenda. Quibus etiam adiunximus alia non pauca, quorum partem ex Beſſarionis caſtigatiſſimo codice ſumma diligentia transſcriptam illuſtris Venetorum Senatus ad nos miſit; partem ipſi magnis laboribus atque expenſis vndique conquiſiuimus, vt copia emendatorum codicum abundè ſupereſſet. Latinam itidem B. Hieronymi translationem contulimus cum quamplurimis exemplaribus venerandę vetuſtatis, ſed in his maximè, quæ in publica Complutenſi noſtræ Vniuerſitatis Bibliotheca reconduntur, quę ſupra octingenteſimum abhinc annũ literis Gothicis conſcripta, ea ſunt ſinceritate, vt nec apicis lapſus poſſit in eis deprehendi.

De pretio operis: Non habita impenſarum ratione, quæ fuerunt propemodum infinitę, ſed vtilitate, quę inde ſequeretur ex lectione, taxauimus totum opus ducalium aureorum nummorum pretio ſex cum dimidio, aut aliquanto pluris, prout diſtrahendorum librorum ratio exegerit, habita pro vectura impenſarum æſtimatione.

Biblia Regia apud Plantinum impreſſa.

Biblia ſacra antiquis conſcripta linguis, ac vetus quidem Teſtamentum Hebraica, Chaldaica, & Gręca, cum triplici interpretatione Latina: quarum prima Hebraico textui annexa eſt, vetus ac vulgata illa, qua quidem iam tot ſeculà vſa eſt, atque etiamnum vtitur Catholica Eccleſia: ſecunda Græco contextui eſt proxima: tertia verò eam, quam diximus Chaldaicam paraphraſin, cuius è regione adbibita eſt, exprimit. Nouum verò Græca atque Syriaca ſuiſmet Hebraicisq́ repręſentata typis (hæc enim in Complutenſi editione deſideratur) & duplici Latina: quarum vna eſt vulgata, altera verò, quæ Syri contextus proprietatem exprimit, à Guidone Fabricio Boderiano viro Theologo, atque eius linguæ peritiſſimo conſcripta. Atque hęc quidem in quinque ſunt diuiſa partes, ſiue tomos: quibus tomis tres alij ſub nomine apparatus ſacri adduntur, qui ſimul cum Biblijs Regijs, vel ſeorſim haberi poſſunt. Quorum primus, qui ordine in Biblijs Regijs eſt ſextus, continet quatuor linguarum Grammaticę præcepta breuiſſima & abſolutiſſima, & earundem Dictionaria vtiliſſima. Secundus eiuſdem ſacri apparatus tomus, qui ordine in Biblijs Regijs eſt ſeptimus, continet Hebraicę linguę meditationem & exercitationem integris Biblijs Hebraicis propoſitis cum interpretatione Latina Sanctis Pagnini è verbo reddita, & nunc poſtremum à viris doctiſſimis examinata, ac lineis Hebraici contextus inſerta. In margine difficilioribus verborum thematibus non vulgari diligentia adhibitis cum nouo Teſtamento Græco, cum Latina interpretatione, vetere illa ac vulgata lineis Græci contextus inſerta. Quæ interpretatio cùm à proprietate dictionum Græcarum recedit, in margine libri eſt collocata, & alia diuerſo characterum genere à Benedicto Aria Montano ad verbum expreſſa, in eius eſt ſubſtituta locum. Verba Gręca inueſtigatu difficiliora, hic etiam ſunt deſcripta. Tertio dicti ſacri apparatus tomo, ſeu in ordine Bibliorum octauo, ſeptem ſingulares libri, à Benedicto Aria Montano ſcripti continentur: ſcilicet liber de Hebraicis idiotiſmis, de arcano ſermone, de actione ſiue habitu, de ſacris ponderibus atque menſuris, de ſacra Geographia, de ſacris fabricis, de ſeculis & temporibus, quæ in duobus prioribus libris traduntur, & tabulis picturiſque artificioſiſſimis repræſentantur. Omnia Philippi Secundi Regis Catholici pientiſſimi, ac de re literaria optimè meriti iuſſu ac liberalitate propè ſingulari edita, Antuerpiæ apud Chriſtophorum Plantinum, Anno 1572. in folio regali.

Pſalterium Octaplum.

Auguſtini Iuſtiniani Genuenſis Prædicatorij Ordinis, Epiſcopi Nebienſis Pſalterium Octaplum excuſum Genuæ anno ſalutis 1516. In magno folio chartis 100. In ſingulis folijs prima columnella habet Hebręam editionẽ: ſecunda Latinam interpretationem reſpondentem Hebręæ de verbo ad verbum: tertia Latinam communem: quarta Gręcam: quinta Arabicam: ſexta Paraphraſin ſermone quidem Chaldæo, ſed literis Hebraicis conſcriptam: ſeptima Latinam reſpondentem Chaldææ: vltima verò, id eſt, octaua, continet Scholia, hoc eſt Annotationes ſparſas & interciſas.

Ex Præfatione ad Leonem X. P. M. Scio, beatiſſimè Pater, perlatum ad aures tuas, iam diu laboraſſe nos, quo vtrumque ſacræ Legis Inſtrumentum quinque præcipuis linguis, Hebræa, Chaldæa, Græca, Latina, & Arabica in vnum redactũ corpus, conſpicua verborum ſibi inuicem correſpõdentium ſtructurà ederemus. Opus nimirum, vt meis viribus impar, Ita noſtrę profeſſioni vel maximè congruens. Nihil enim æquè ſacerdoti conuenit, quàm ſacrarum literarum expoſitio & interpretatio. Huiuſmodi autem ſacræ interpretamenta Scripturę olim tentata ſunt & à Græcis, & Latinis: quin etiam Hebræi, Chaldęi, & Arabes, eius conatus indicia poſteris reliquêre, quorum venerandæ vetuſtatis, & fidei adhuc apud me extant monumenta. Græci quidem vna interpretatione minimè contenti, ſex edidêre, quas poſtmodum diligentiſſimus Origenes in vnum collegit, appellauitqúe ex re Hexapla, quod ſex editiones vna duntaxat lingua eodem folio continerentur. Nos verò non ſolùm Hexapla, verùm etiã Octapla perficere contendimus: nec in vna ſolùm lingua, verùm omnibus illis, quibus permiſcendis haud ſine magna cauſa impẽdi operam ſacri Canones iubent. Quòd ſi tu rem ipſam probaueris, & dignam editione duxeris, in promptu erit nobis vniuerſo operi manum extremam imponere, & vtrumque Inſtrumentum iiſdem diſtinctum linguis, eademq́ ſerie & ſtructura tradere impreſſoribus formandum.

Ex Epiſtola ad Bendinellum de Saulis Cardinalem S. Hadriani: Putabam me abſolutum labore, opere iam perfecto Noui inſtrumenti: ſed ecce finis noui factus eſt mihi initium veteris, nouis me vrgentibus ſtimulis, in eadem veteri quoque impendenda obſequia, quæ contulimus in nouo. Aggredimur igitur Deo auctore vniuerſum vetus Inſtrumentum, & præter quintuplicem ordinem Hebręæ, Latinæ, Græcæ, & Arabicæ linguæ, addimus Chaldæam, figuris tamen Hebraicis, vnaq́ eius interpretationem cũ columnella ſcholiorum, opus arduum & noſtris humeris impar. Sed nihil eſſe deinceps difficile nobis in re tam neceſſaria ſtatuimus, poſtquam quæ nedum difficilia, ſed penè impoſſibilia ducebamus, diuinis ſuffragijs ita breui ſpatio temporis ſucceſſiſſe nobis aduertimus: qui mihi auctor eſt, is & adiutor & perfector ſit operis.

Ex Præfatione in Nouum Teſtamentum: Chriſtianam profiteris obſeruantiam? amplectere hoc opus, in quo Chriſtianorum omniũ dogmatum multiiuga linguarum ſerie veritas & celſitudo aperitur. Alienus à Chriſti pietate es? Quære hoc opus, in quo & Græcis, & Barbaris, & Iudæis, &

Latinis,& Arabibus,& Chaldæis,proprius cuiuſque & peculiaris error aperitur, & veluti digito monſtratur. Nec cenſe,ſingulis ſingula tantùm apta: & ſingula vniuerſis,& vniuerſa ſingulis conducunt,&c.

Ex prædictis ſolùm Pſalterium typis excuſum extat: cætera ad editionem parata, propter auctoris mortem nondum ſunt in lucem edita, ſed manuſcripta ſeruantur.

Paulus Apoſtolus in linguis plurimis.

Pauli epiſtolas in Græca, Hebraica, Chaldaica,Arabica, Indica, & Gheez linguis Romæ Petrus Æthiops imprimi curauit.

Biblia Hebræa ſeparatim impreſſa.

Biblia Hebræa impreſſa Piſauris anno 1494. in 4.& in fol.

Alia quoque Pragæ in Bohemia in fol.

Biblia Hebręa Venetijs 1530.in 4.

Biblia Hebræa Pariſijs 1544.in 4. & in 16. Antuerpiæ 1574.

Biblia Hebræa,& eorundem Latina interpretatio Sanctis Pagnini Lucenſis, recenter Benedicti Arij Montani,& quorundam aliorum collata ſtudio ad Hebraicam dictionem diligenter expenſa. Acceſſerunt huic editioni libri Gręcè ſcripti, qui vocantur Apocryphi, cum interlineari interpretatione Latina ex Biblijs Complutenſibus petita, Antuerpiæ 1584. in fol.

Vetus Teſtamentum Græcè ſeparatim impreſſum.

Biblia Gręca Septuaginta interpretum Venetijs olim in folio Aldus excudit, ſed corruptiſſimè.

Vetus Teſtamentum iuxta Septuaginta ex auctoritate Sixti Quinti Pontificis Maximi typis elegantiſſimis editum Romæ, Anno 1587. in fol.

Ex Præfatione ad Lectorem: Quo nomine dici nō poteſt,quātum omnes boni debeant Sixto Quinto Pontifici Maximo. Is enim quòd in ſacris literis,vnde ſanctiſſimam hauſit doctrinam, ætatem ferè totā contriuerit; quòdq; in hoc libro cum veterum ſcriptis conferendo,ſingularem quandam diligentiam adhibuerit, vidit primos, qua ratione huic malo medendum eſſet; nec vidit ſolùm,ſed etiam auctoritate ſua effecit, vt ſummus Pōtifex Gregorius Decimustertius Græca Septuaginta interpretum Biblia,adhibita diligenti caſtigatione, in priſtinum ſplendorem reſtituenda curaret. Quā rem exequendā cùm ille demandaſſet Antonio Carafæ Cardinali, viro veteris ſanctitatis,& omnium honeſtarum artium cultori, nulla is interpoſita mora, delectū habuit doctiſſimorum hominum, qui domi ſuæ ſtatis diebus exemplaria manuſcripta,quę permulta vndique conquiſierat,conferrent; & ex ijs optimas quaſque lectiones elicerent: quibus deinde cum Codice Vaticanę Bibliothecæ ſępe,ac diligenter cōparatis,intellectum eſt, eum codicem omnium, qui extant, longè optimum eſſe, ac operępretium fore,ſi ad eius fidem noua hæc editio pararetur. Sed emendationis conſilio iam explicato, ipſa quoque ratio, quæ in emendando adhibita eſt, nunc erit aperienda, imprimiſq; Vaticanus liber deſcribendus, ad cuius præſcriptum hęc editio expolita eſt. Codex is, quantum ex forma characterum conijci poteſt, cùm ſit maioribus literis, quas verè antiquas vocant, exaratus, ante mille ducentos annos, ante tempora B. Hieronymi,& non infra, ſcriptus videtur. Ex omnibus autem libris, qui in manibus fuerunt, vnus hic præ alijs,quia ex editione Septuaginta, ſi non toto libro, certè maiorem partem conſtare viſus eſt, mirum in modum inſtitutam emendationem adiuuit. Poſt eum verò alij duo, qui ad eius vetuſtatē proximi quidē, ſed lōgo proximi interuallo accedūt: vnus Venetus ex Bibliotheca Beſſarionis Cardinalis: qui liber cum Vaticano Codice ita in omnibus conſentit, vt credi poſſit, ex eodem Archetypo deſcriptus eſſe. Præter hos, magno etiam vſui fuerunt nobis ex Medicæa Bibliotheca Florentiæ collati, qui Vaticanas lectiones multis locis aut confirmârunt, aut illuſtrârunt. Sed libri Vaticani bonitas non tam ex horum codicum miro conſenſu perſpecta eſt, quàm ex ijs locis, qui partim adducuntur, partim explicantur ab antiquis ſacris Scriptoribus, qui ferè nuſquam huius exemplaris lectiones non exhibent, ac reponūt, niſi vbi aliorum interpretum locum aliquem adferunt, non Septuaginta, quorum editio cùm eſſet noua emendatione perpolienda, rectè ad huius libri normam, qui longè omnium antiquiſſimus, ſolus iuxta Septuaginta inſcribitur, perpolita eſt; vel potius rectiſſimè liber ipſe ad literā, quoad fieri potuit, per antiquā orthographiam, aut per Librarij lapſus eſt expreſſus. Nam vetus illa, & iam obſoleta eius ætatis ſcriptura, aliquibus locis repræſentata non eſt; cùm tamen in alijs omnibus, niſi vbi manifeſtus apparebat librarij lapſus, ne latum quidē vnguem, vt aiunt, ab huius libri auctoritate diſceſſum ſit, ne in ijs quidem, quæ ſi minus mendo, certè ſuſpicione mendi videbantur nō carere. Satius enim viſum eſt, locos vel aliquo modo ſuſpectos, quēadmodū habentur in archetypo relinqui, quàm eos ex alicuius ingenio, aut coniectura emendari: quod multa, quæ primò vel mendoſa, vel mutilata in hoc codice videbantur, ea poſtea cum alijs libris collata, vera, & ſyncera reperirentur. Nam in libris Prophetarum, qui maximè in hoc exemplari (vno excepto Daniele) puram Septuaginta editionem reſipiunt, mirum quàm multa non habeantur; quæ tamen rectè abeſſe, & eorum interpretum non eſſe, intellectum eſt, tum ex cōmentarijs veterum Scriptorum Gręcis & Latinis, tum ex libris manuſcriptis, in quibus illa addita ſunt ſub aſteriſcis: atque hæc ratio in notationibus quoque ſeruata eſt, in quibus cùm multa ſint ex commentarijs Gręcis petita, quæ in Codicibus manuſcriptis partim mutilata, partim variè ſcripta aliquibus locis circumferuntur, ea non aliter, atque in archetypis exemplaribus reperiuntur, deſcripta ſunt, quo vniuſcuiuſque arbitratu, adiuuantibus libris reſtitui poſſint.

Nouum Teſtamentum Græcè impreſſum.

Nouum Teſtamentum Græcè ad ſedecim exemplaria correctum impreſſum Pariſijs 1560. in 16.

Nouum Teſtamentum Græcum cum vulgata interpretatione Latina Græci contextus lineis inſerta. Quę quidem interpretatio cùm à Græcarum dictionum proprietate diſcedit, ſenſum videlicet magis, quàm verba exprimens, in margine libri eſt collocata, atque alia Benedicti Ariæ Montani opera è verbo reddita, ac diuerſo characterum genere diſtincta, in eius eſt ſubſtituta locum, Antuerpiæ 1584. in fol.

Nouum Teſtamentum Græcolatinum vulgata interpretatione Latina à Theologis Louanienſibus, quàm diligentiſſimè recognita, & emendata Coloniæ 1591. in 8.

Biblia Latina diuerſis locis impreſſa.

Biblia Latina vulgatæ translationis impreſſa ſunt Moguntię A. C. 1450. 1472. Norimbergæ 1478. Baſileæ 1485. 1491. Coloniæ 1479. 1589. Venetijs 1479. 1497. Lugduni 1512. 1522. 1525.

Biblia Latina apud Catholicos impreſſa, quæ indigent caſtigatione & cenſura.

Antuerpiæ 1526. 1528. 1532. 1534. 1538. 1540. 1541.

1542. 1544. 1545 Lugduni 1531. 1532 1535 1536. 1538. 1540. 1541. 1542. 1546 1549. 1551. Pariſijs 15 8 1540. 1541. 1542. 1543. 1545. 1546. 1549. 1552. 1555. Venetijs 1538. 1542. 1544.

Biblia Latina correctiora.

Biblia Latina ad vetuſtiſſima viginti ſex manuſcripta exemplaria, vt latius indicat Præfatio, opera Ioannis Henteoij Mechlinienſis caſtigata, & impreſſa Louanij 1547. Antuerpiæ 1561. 1565. 1567. 1570. 1574. Venetijs 1571. 1572. 1574.

Rurſum eadem ad plura manuſcripta exemplaria per Theologos Louanienſes correcta, & impreſſa Antuerpiæ Anno 1582. Lugduni 1598. in 8.

Biblia ſacra acri ſtudio ac diligentia emendata Superiorum conceſſu Romę 1591. in fol.

Biblia Hebræa cum Commentarijs Hebræorum.

Biblia Hebræa cum Targum, id eſt, interpretatione Hebraica, & Commentarijs Rabinorum Venetijs 1517. in fol. magno. Continent hæc:

Pentateuchus cum Onkeli translatiooe, & R. Salomonis Iarchi Galli expoſitiona.

Quinque minores libelli, cum R. Salomonis Iarchi Commentarijs.

Targum Hieroſolymitanum in quinqua libros Legis.

Targum ſecundum in librum Heſter.

Tabula lectiooum Legis & Prophetarum per Sabbata anni.

R. Moſes Ben Maimon de 13. articulis fidei Iudaicæ expoſitis.

R. Manahen Raknat annotatio mandatorum Legis affirmantium & negantium numero 613.

Grammatica de accentibus R. Aaronis filij Aſer de Tiberia.

Varia lectio qnorundam locorum iuxta filium Aſer, & filium Nephtali Tiberienſes, cum aſſignatione temporũ iuxta libros Legis & Prophetarum per 24. Canonicos libros.

Prophetæ priores & poſteriores, & Pſalterium, omnia cum Targum Ionathæ, & cum Commentario R. Dauid Kimhi.

Parabolæ Salomonis cum Commentario dicto Caffenaki, & Targum Chaldaico.

Liber Ioh cum Targum Chaldaico, & duplici Commentario, altero R. Moſis ben Naaman Gerundenſis, quam Ramban nomioant; altero R. Abraham Prizol neoterici.

Daniel Propheta cum Commentario R. Leui ben Gerſon.

Eſdras, & Paralipomenon, ſiue verba dierum, cum Commantario R. Salomonis Iarchi, adiecta expoſitione R. Simeonis.

Eorundem Bibliorum ſecunda editio cum Targum & Maſſoreth magna & parua Venetijs 1523. in fol. Inſunt autem hæc:

R. Salomonis Commentarij in Legem, & omnes Prophetas, & in libros Salomonis.

R. Abraham Aben Eſra Commentarij in Legem, in Eſaiam, in 12. Prophetas minores, in Pſalmos, in Parabolarũ Salomonis: in librum Iob: in Cantica, cum cæteris paruis libris: in Danielem, Eſdram, & Nebemiam.

R. Dauidis Kimhi Commentarij in omnes Propbetas priores & poſteriores, nec non etiam in minores duodecim.

R. Leui Ben Gerſon Commentarij in Prophetas priores, in Parabolas Salomonis, in Iob fuſiſſimè.

R. Saadiæ Commentarij in Danielem.

Eidem editioni acceſſerunt Maſſoreth magnę R. Iacob filij Haijm, in ordinem Alpbabeti digeſtæ.

Biblia Latina cum Commentarijs.

Biblia Latina cum Commentarijs Hugonis Cardinalis Baſileæ 1504. in ſol.

Biblia cum Commentarijs Nicolai de Lyra olim litera antiquiſſima in folio excuſa, & poſtea recuſa Baſileæ anno 1508. vnà cum Gloſſa ordinaria textui inſerta.

Biblia Latina cum Gloſſa interlineari & ordinaria Nicolai Lyrani, Poſtilla, ac moralitatibus, Burgenſis additionibus, & Thuringi replicis Lugduni 1549. Venetijs 1588. in magno ſol.

Biblia ſacra cum Gloſſa ordinaria, primùm quidem à Strabo Fuldenſi collecta, nũc verò nouis Patrum tum Græcorum, tum Latinorum explicationibus locupletata, annotatis etiam ijs, quę confusè antea citabantur, locis: & Poſtilla Nicolai Lyrani, & Matthæi Thuringi Replicis, ab infinitis mendis purgatis, in commodioremque ordinem digeſtis per Franciſcum Feu-ardentium Ordinis Minorum, Ioannem Dadræum, & Iacobum de Cuilly Doctores Theologos Pariſienſes Pariſijs 1590. io ſolio magno.

Biblia ſacra cum duplici translatione & Scholijs Franciſci Vatabli, à pluribus, quibus ſcatebant, erroribus repurgata per Theologos Salmanticenſes & Complutenſes, Salmanticæ 1585. in ſol.

ARTICVLVS SECVNDVS.

GRAECAM SEPTVAGINTA INTERPRETVM BIBLIORVM TRANSLATIONEM ALIIS GRAECORVM VERSIONIBVS PRÆFERENDAM ESSE.

NEGANT.

Anno post Christũ natum. 125.

AQVILA ex Chriſtiano Iudæus proſelytus, interpretatus eſt Scripturas, arruens in Septuaginta duorum translationem, vt teſtimonia de Chriſto in Scripturis prolata aliter ederet. Epiphanius libro de menſuris.

350.

Innominati quidam heretici Aquila, Symmachi, Theodotionis, aut cuiuſque alterius,

trans-

tranſlationem ſacrorum codicum ex lingua Hebræa ei præferebant, quam Septuaginta interpretes olim ediderunt. Philaſtrius de hæreſibus.

1530. Martinus Lutherus ad cap. 46. Geneſ. *Septuaginta interpretes tranſtulerunt:* Septuaginta quinque animæ, *& Stephanus allegat ex iis eundem numerum Act. 7. Sed is manifeſtus error, ſiue malitia eſt, quòd pro duabus animabus, quæ natæ ſunt Ioſeph in Ægypto, auſi ſint ponere nouem. Sunt alij loci in quibus aut inſcitia, aut improbitate hallucinati ſunt. Ideo auctoritas eorum apud me parum valet.*

1540. Sebaſtianus Munſterus in Biblijs Hebraicis: *Septuaginta interpretum editio, quæ tempore Hieronymi vbique locorum receptiſſima erat apud Græcos & Latinos, nedum perperam in quibuſdam locis verſa ſunt, verum & per ſcriptores & ſciolos plurimum corrupta: vt interim taceam, illos non admodum peritos fuiſſe linguæ Hebrææ. Id quod vel inuiti cogimur fateri, alioquin non in tam plurimis locis tam fœde lapſi fuiſſent.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Nouæ legis ſcriptores Euangeliſtæ & Apoſtoli, quid ſenſerint de hac tranſlatione, inde meridiana luce clarius apparet, quòd ſæpius Prophetarum veteris Legis oracula & teſtimonia citantes, non alia, quàm hac editione vtuntur.

ASSERVNT IVDÆI VETERES.

Philo Iudæus. 50.

De vita Moſi lib. 2. cap. 9. de Septuaginta Interpret. Hic manſerunt, ſumptisq; libris ſacris, vnà cum ipſis ſuſtulerunt manus in cælum, Deo ſupplicantes, ne ſe à propoſito ſigno aberrare permitteret. Vōtis eorum annuit Deus, vt plurimis, atque adeò vniuerſis hominibus prodeſſent, qui ad rectam vitæ inſtitutionem ſapientiſſimis ac pulcherrimis præceptis eſſent vſuri. In ſecreto igitur loco conſidentes, nullo præſente, præter terram, & aquam, & aërem, & cælum, tanquam numine afflati, non aliud alij diuinârunt, ſed eaſdem voces, eademq; omnes verba, non aliter ac ſi interpres occultè ſingulis illa ſuggeſſiſſet, protulerunt. Quis autem neſcit, omnem linguam, & Græcam imprimis, vocabulis abundare, & fieri poſſe, vt eandem ſententiam idem interpres ſæpenumerò aliter atque aliter varijs dicendi rationibus deſcribat atque explicet? Quod tamen in his tradunt non accidiſſe, ſed in idem ita collata fuiſſe propria cum proprijs nominibus, Græca cum Chaldaicis, vt verba rebus explicatis maximè congruerent. Idcirco nunc etiam mos eſt, vt ſingulis annis in inſula Pharo celebrentur feſti dies, eòq; non Iudæi ſolùm, ſed alij quàm plurimi nauigent, vt & locum ipſum honorent, in quo primùm eluxit interpretatio; & Deo propter vetus beneficium, cuius memoria ſemper eſt recens, gratias agant.

Ioſephus Iudæus. 80.

Lib. 12. Antiquitatum cap. 2. Superuacaneum autem viſum eſt apponere 70. Seniorum nomina, qui cum lege ab Eleazaro miſſi ſunt, licet aſcripta fuerint in epiſtola. Donariorum tamen, quæ Rex Deo miſit, ornatum & magnificentiam ſilentio præterire non poſſum, vt omnibus nota fiat eius Regis erga Deum pietas ac liberalitas. Abundè enim ſumptus ſuppeditans, & præſentia ſua extimulans artifices, opera eorum aſſiduè viſendo, nullam eis ſegnitiæ, aut negligentiæ relinquebat occaſionem, &c. Et cùm vehementer cuperet cōgredi cum ſeptuaginta Senioribus, qui Hieroſolymis ad interpretandam Legem venerant, quicunque priuatorum negotiorum cauſa expetebant eius colloquium, præter morem ſuum dimitti iuſſit. Hos enim quinto quoque die ſolebat admittere, ſicut legatos ſemel in menſe: tunc verò illis dimiſſis ab Eleazaro miſſos expectabat. Vt verò ſenes illi venerūt cum muneribus à Pontifice miſſis, & cum membranis quæ legem aureis literis inſcriptam continebant, primùm de libris eos rogauit: vt verò ex inuolucris depromptos obtulerunt, multum diuquè miratus membranæ ſubtilitatem, & commiſſuras, quæ ita latebant, vt viſu diſcerni non poſſent, gratias ſe illis habere dixit, qui venerint, & maiores etiam ei qui miſerit, ſed longè maximas Deo, cuius leges attulerint, &c. Quarto die Demetrius aſſumptis eis tranſiuit aggerem illum ſeptem ſtadiorum, & pontem, qui inſulam continenti adiungit: & progreſſus ad Septentrionale littus, aſſignauit eis ibi domum remotam à ſtrepitu, & contemplationi rerum idoneam: rogauitquè, vt quandoquidem ad opus iam ita inſtructi ſint, vt nihil deſiderent amplius, ordiantur interpretationem feliciter. Illi verò non parcētes labori, quàm poterant accuratiſſimè interpretabantur, vſque horam nonam aſſidentes operi: reliquum deinde temporis curando corpori dabant, &c. Verſione legis intra ſeptuaginta duos dies abſoluta, Demetrius aduocatis omnibus Iudæis in locū vbi verſa fuerat, præſentibus etiam interpretibus, perlegit codicem. Concio verò & ſeniorum interpretationem approbauit, & Demetrium ipſum collaudauit, cuius ſuggeſtionis occaſione maxima bona percepiſſet: rogauitquè, vt etiam optimatibus eorum copia legendi fieret. Deinde & Sacerdos, & ſeniores interpretum, & magiſtratus populi poſtulauerunt, quandoquidem feliciter abſoluta eſſet hæc interpretatio, vt rata permaneat, nihilq; ex ea mutari liceat. Qua ſententia, cùm omnibus placuiſſet, iuſſerunt vt prius, ſi quis aliquid deprehenderet, vel ſupereſſe legi, vel deeſſe, diligentius inſpectum & indicatum corrigeret, quando conſultum eſſet, vt res ſemel approbata rata eſſet in perpetuum.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Iuſtinus. 160.

Oratione ad Gentiles: Quòd ſi quis aſſeueret, Moſis quoque & aliorum Prophetarum ſcripta Græcis edita eſſe literis: ex hiſtoriarum externarum lectione is diſcat, Ægypti Regem Ptolomæum Bibliothecam Alexandriæ inſtituiſſe, & vndecunque libris comportatis compleuiſſe: eundēq;, vbi cognouiſſet antiquos libros Hebræorū conſcriptos literis diligenter aſſeruari, cognoſcere ea

ſcripta

ſcripta volentem, ſeptuaginta ſapientibus viris Græcę ſimul & Hebraicæ linguæ peritis, vertendorum interpretatione eorum librorum laborem demandaſſe, ab ipſis vſque Hieroſolymis accitis. Atque vt illi extra omnem turbam conſtituti, primo quoque tempore interpretationem abſoluerent, non in vrbe ipſa, ſed ſeptem ab ea ſtadijs, vbi Pharos extructa eſt, pari cum interpretibus numero domunculas extrui præcepiſſe, vt ſingillatim pro ſe quiſque interpretationem perficeret: illa quoque cura, qui operam eis dare iuſſi fuerant, mandata, vt omnibus quidem modis ipſis inſeruirent, à congreſſu autem illos mutuo prohiberent, quò exquiſita interpretationis veritas ex ipſorum etiam conſenſu cognoſci poſſet. Et cognito, ſeptuaginta iſtos viros non ſolùm eadem ſententia, verùm etiam ijſdem eſſe verbis in translatione vſos, ac ne vna quidem dictione alium ab alio diſſenſiſſe (vſque adeò eadem de ijſdem omnia conſcripſerant) admiratione attonitum, cùm diuina virtute interpretationem abſolutam eſſe credentem: tum quouis honore dignos illos, vt Dei amantes, & viciſſim Deo charos viros iudicantem, eum muneribus multis in patriam ſuā redire iuſſiſſe, ac libros, ita vt par erat, exoſculatum eſſe, & Deo conſecratos in Bibliotheca ibi repoſuiſſe. Hęc vobis viri Græci, non vt fabulā, neque vt confictam hiſtoriam renunciamus: ſed qui ipſi Alexandriæ fuerimus, & veſtigia domuncularum apud Pharum adhuc reliqua viderimus: & ab incolis, qui res patrias à maioribus per manus ſibi traditas acceperunt, audierimus, commemoramus: quæ ex alijs quoque, aliqua ex parte, intelligere poteſtis, & potiſſimum ex eis, qui iſta ſcriptis ſuis inſeruerunt, ſapientibus & ſpectatis viris Philone, & Ioſepho, & pluribus alijs.

Ireneus. 180.

Lib. 3. cap. 25. Prius quàm Romani poſſiderent regnum ſuum, adhuc Macedonibus Aſiam poſſidentibus, Ptolemæus Lagi filius cupiens eam bibliothecam, quæ à ſe fabricata eſſet in Alexādria, omnium hominum dignis conſcriptionibus ornare, petijt à Hieroſolymitis in Græcum ſermonem interpretatas habere Scripturas eorum. Illi verò (obediebant enim tunc adhuc Macedonibus) eos, quos habebant perfectiores Scripturarum intellectores, & vtriuſque loquelæ ſeptuaginta ſeniores miſerunt Ptolemæo, facturos hoc quod ipſe voluiſſet. Ille autem experimentum eorum ſumere volens, & metuens ne fortè conſentientes, eam veritatem, quæ eſſet in Scripturis, abſconderent per interpretationem, ſeparans eos ab inuicem, iuſſit omnes eandē interpretari Scripturam, & hoc in omnibus libris fecit. Conuenientibus autem ipſis in vnum apud Ptolemæum, & comparātibus ſuas interpretationes, Deus glorificatus eſt, & Scripturę verè diuinæ creditę ſunt, omnibus eandem, & ijſdem verbis, & ijſdem nominibus recitantibus ab initio vſque ad finem, vti & præſentes Gentes cognoſcerent, quoniam per aſpirationem Dei interpretatæ ſunt Scripturæ, & non eſſe mirabile Deum hoc in eis operatū, quando in ea captiuitate populi, quæ facta eſt à Nabuchodonoſor, corruptis Scripturis, & poſt Septuagintā annos Iudęis deſcendentibus in regionem ſuam, & poſt deinde temporibus Artaxerxis Perſarum Regis, inſpirauit Eſdræ ſacerdoti tribus Leui præteritorum Prophetarum omnes rememorare ſermones, & reſtituere populo eam Legem, quæ data eſſet per Moyſem. Cùm tanta igitur veritate & gratia Dei interpretatę ſint Scripturæ, ex quibus præparauit, & reformauit Deus fidem noſtram, quæ in Filium eius eſt, & ſeruauit nobis ſimplices Scripturas in Ægypto, in qua adoleuit & domus Iacob, effugiens famem, quæ fuit in Chanaā: in qua & Dominus noſter ſeruatus eſt, effugiens eam perſecutionem, quæ erat ab Herode: Et hæc earum Scripturarum interpretatio, priuſquam Dominus noſter deſcenderet, facta ſit, & antequam Chriſtiani oſtenderentur interpretata ſit. Natus eſt enim Dominus noſter circa primum & quadrageſimum annum Auguſti imperij: multò autem vetuſtior fuit Ptolemæus, ſub quo interpretatę ſunt Scripturæ: verè impudorati & audaces oſtenduntur, qui nunc volunt aliter interpretationes facere, quando ex ipſis Scripturis arguuntur à nobis, & in fidem aduentus Filij Dei concludantur. Firma eſt autem, & non ficta, & ſola vera, quæ ſecundùm nos eſt fides, manifeſtam oſtenſionem habens ex his Scripturis, quæ interpretatæ ſunt illo modo, quo pręd ximus, & Eccleſiæ annuntiatio ſine interpolatione. Etenim Apoſtoli, cùm ſint his omnibus vetuſtiores, conſonant prædictę interpretationi, & interpretatio conſonat Apoſtolorum traditioni. Etenim Petrus, & Ioannes, & Matthęus, & Paulus, & reliqui deinceps, & horum ſectatores, Prophetica omnia ita annuntiauerunt, quemadmodum ſeniorum interpretatio continet. Vnus enim & idem Spiritus Dei, qui in Prophetis quidem præconauit, quis & qualis eſſet aduentus Domini, in ſenioribus autem interpretatus eſt bene, quę bene prophetata fuerant.

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib. 1. Stromaton: Verſas fuiſſe Scripturas & Legis, & Prophetarum ex Hebręo ſermone in linguā Græcam aiunt tempore Ptolomæi Lagi filij, aut, vt dicunt nonnulli, tempore eius, qui fuit cognominatus Philadelphus: cùm maximam ad eam rem contuliſſet diligentiam Demetrius Phalereus, & vt verterentur vehementer procuraſſet. Nā cùm adhuc Aſiam obtinerent Macedones, Rex magno ſtudio contendens eam, quæ Alexandriæ in eius poteſtate erat, bibliothecā omnibus ſcriptis exornare, voluit, vt Hieroſolymitani quoque eas, quæ apud ſe erant prophetias, in ſermonem Græcum interpretarentur. Illi autem, vt qui adhuc obedirent Macedonibus, ex ijs, qui apud ſe erant probatiſſimi, & maximæ exiſtimationis, Scripturarum peritos, & Gręcæ linguę ſcientes, Septuaginta ſeniores delectos ad eum miſerunt cum libris diuinis. Cùm autem vnuſquiſque ſigillatim ex ſua propria interpretatus eſſet prophetia, conſpirârunt omnes ſimul collatæ interpretationes & ſententijs, & dictionibus: Dei enim erat voluntas, quę id ad Græcorum aures conſulto comparauerat. Neq; verò ab inſpiratione Dei erat alienum, qui prophetiam dederat, vt interpretationem quoque, tanquam Græcam efficeret prophetiam. Nam & in captiuitate Regis Nabuchodonoſor, cùm interijſſent Scripturæ, tempore Artaxerxis Perſarum Regis inſpiratus Eſdras prophetauit, omnes veteres rurſus Scripturas renouans.

Origenes. 240.

Homilia 1. in Cantica: Nos Septuaginta interpretum ſcripta per omnia cuſtodimus.

Lib. 8. in caput 10. ad Romanos: Scire nos conuenit, quòd: *Domine quis credidit auditui noſtro,* in Hebræis exemplaribus, *Domine,* non habetur, ſed iuxta interpretationem Septuaginta ſeniorum. Sic & Apoſtolus hoc probās, quod apud illos eſt, poſuit, *Domine,* &c. Sed nec hoc quidem à nobis conuenit ignorari, quòd in exemplaribus Hebræorū non habetur: *Et contradicentem.* Apoſtolus autem ſecutus eſt Septuaginta interpretum veritatem in ſuis ſcriptis: ſicut illi interpretati ſunt, exponit.

Epiſtola ad Iulium Africanū pro hiſtoria Suſannæ: Hæc

autem

autem dico, non quòd verear ac ... rutari quæ ſunt apud Iudæos Scripturas, & omnes noſtras cum illorum Scripturis conferre, & ... quænam ſint in ijs differentiæ. Si non eſt quidem certè graue, & arrogans dicere, hoc gnauiter pro viribus fecimus, vt mentem noſtram exerceremus in omnibus editionibus, & earum differentijs, cum eo quod longè magis exercebamus interpretationem Septuaginta, ne videremur falſi & adulterini aliquid inducere in Eccleſias, quæ ſub cęlo ſunt, & daremus prætextum ijs, qui quærunt occaſionem, & volunt eos, qui ſunt in medio, calumniari, & ijs qui ſunt in communi criminari.

Euſebius. 320.

De præparatione Euangelica lib. 8. cap. 1. Cùm iã Saluatoris noſtri tempora viderentur propius aduenire, conducebatque maximè ſaluti omnium gentium, quæcunque à Prophetis ſcripta fuerant, intelligere per linguam Græcam, quã ferè omnes gentes intelligunt, Iudaicam Scripturam vniuerſis propoſuit. Aut enim poſt Saluatoris noſtri tẽpora non habuiſſemus, Iudæis ex inuidia occultantibus, aut corruptiores nobis dediſſent; aut, ſi rectè habere potuiſſent, in ſuſpitionem traductores facilè vocarentur. Saluator ergo noſter, qui vt Deus omnia præuidebat, optima diſpoſitione viſus, Ptolomæo Aegyptiorum Regi traducendorum librorum cupiditatem iniecit. Quam rem Ariſtæus, vir doctus, vtpote qui rebus aderat, diligenter conſcripſit. Fuit autẽ traductio facta temporibus ſecundi Ptolomæi, qui Philadelphus vocatus eſt.

Libro 13. cap. 7. Tota Scriptura noſtra Demetrij Phaleręi opera, & Philadelphi regis aptiſſimè tranſlata eſt.

In Chronicis de Anno mundi 4920. Ptolomæus Philadelphus Iudæos, qui in Aegypto erant, liberos eſſe permiſit, & vaſa Eleazaro Pontifici Hieroſolymorum votiua tranſmittens, diuinam Scripturam in vocem Gręcam ex Hebræa per Septuaginta interpretes transferri curauit; quam in Alexandrina Bibliotheca habuit, quam ſibi ex omni genere literaturæ comparauerat.

Athanaſius. 340.

In Synopſi de Verſionibus Bibliorum: Prima verſio eſt 72. interpretum: Hi cùm Hebræi eſſent, elegerunt ex vnaquaque tribu ſex viros, & diuinam Scripturam Ptolomęo Philadelpho Rege ducentis triginta annis ante incarnationem Domini noſtri Ieſu Chriſti interpretati ſunt.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 370.

Catechesi 4. Ptolomæus Philadelphus cùm eſſet literarum ſtudioſiſſimus Rex, & vndequaque libros congregaret, à Demetrio Phaleræo Bibliothecę pręfecto de Legis & Prophetarum diuinis libris audiens, & longè melius eſſe iudicans, non coactè à nolentibus libros conſequi; ſed donis placare homines, & amicitiam eorum conciliare, quò poſſet optatis potiri, Eleazaro, tum apud Iudæos ſummo ſacerdoti, plurima dona miſit, & ſex viros ſecundùm duodecim tribus Iſrael ad ſe interpretes mitti poſtulauit: & vt diuinæ Legis eſſe hos libros experientia diſceret, & ne ij, qui fuerant ad eum miſſi, mutuò conſpirarent, ſingulis interpretibus ſingulas domus diſtribuit, & vnicuique, vt ſeparatim omnes Scripturas interpretarentur, mandauit. Qui cùm in ſeptuaginta duobus diebus negotium hoc perfeciſſent, ſimul omnium interpretationes, ex diuerſis domibus prodeuntes, protulerunt. Collatis autem ſimul, non ſolùm in ſenſibus, verùm etiam in verbis cõſonas inuenit. Non facundia & apparatu ſophiſmatum humanorum factum id fuerat: ſed ex Spiritu ſancto diuinarum Scripturarum interpretatio perfecta eſt.

Epiphanius. 380.

Libro de ponderibus & menſuris: Septuaginta duo interpretes has dictiones à ſeipſis appoſuerunt, non fruſtra, ſed potius in vtilitatem. Cùm enim ad defectuoſas dictiones illas appoſuerint, lectionem ad claritatem deduxerũt, vt credamus nos, etiam participes fuiſſe ipſos Spiritus ſancti. Quorum enim nullus vſus erat, ea repetere omiſerũt: vbi verò claudum videbatur verbum eſſe in Gręcam linguam tranſlatum, illic additionem fecerunt. Admirari porrò licet ob hoc, & minimè audere reprehenſionem inferre, ſed potius laudem, cùm prius homo intelligat ex Dei conſilio ſic factum eſſe. Cùm enim ſeptuaginta duo numero eſſent, & in Pharia inſula, ſuperna terra appellata, è regione Alexandriæ in triginta ac ſex domunculis, par & par in domunculas à matutino vſque ad veſperam concluſi, & veſperi in triginta ſex nauiculis in Ptolomęi Philadelphi palatiũ tranſeuntes, & cum ipſo cibum capientes, & par ac par in cubiculis triginta ſex dormientes, vt ne quid inter ſe conferrent, ſed incorruptè interpretarentur, ſic vitam degebant. Prædictas enim triginta ſex domunculas nominatus Ptolomæus cõſtruxit in vlteriori parte in inſulam, ipſaſq; duplices fecit, & duos ac duos, velut dixi, incluſit, obſonij parandi ac miniſtrandi gratia, vnà cum velociter ſcribendi peritis: Sed neque feneſtras domunculis illis ex parietibus fecit, ſed supernè ex domibus lucem introduxit. Illi verò ſic degentes, à matutino vſque ad veſperam clauſtris concluſi, hoc modo interpretati ſunt. Singulis autem paribus vnus liber tradebatur. Verbi cauſa: Liber Creationis mundi binis, Exitus filiorum Iſrael alijs binis, Leuiticus alijs binis. Atque ſic viginti ſeptem libri, electi, receptiqúe, ac genuini, verùm viginti duo, iuxta Alphabeti apud Hebręos ordinem, numerati conuerſi ſunt, &c. Hi itaque viginti & ſeptem libri, qui viginti duo numerãtur, cum Pſalterio & his, quæ in Hieremia ſunt, Lamentationibus inquam ipſis, & epiſtolis Baruch, etiamſi non habeantur epiſtolę apud Hebræos, ſed ſolùm lamentationes Hieremiæ coniunctæ, eo quo diximus modo conuerſæ ſunt in Græcam linguam, per circuitum ſingulis paribus interpretum traditi, & à primo pari ſecundo, & rurſus à ſecundo tertio, atque ſic peruenerunt ad nos ſinguli ſexies & trigeſies conuerſi, velut fama refert. Poſtquam verò abſoluti fuerunt, conſedit Rex in throno alto, itemqúe triginta ſex lectores, habentes vnuſquiſque libri triginta ſex exẽplaria conuerſa, ita vt vnus haberet libri Hebraici exemplar, & vnus ex lectoribus legeret, & alij ſe cootinerent, & attenderent, an inueniretur diſſenſio. Verùm mirabile eſt opus Dei ad hoc, vt cognoſceretur, quòd illi viri donum Spiritus ſancti habẽtes conſenſerunt in deſerto, & vbi appoſita erat dictio vel verbum, idipſum ab omnibus appoſitum repertum eſt: vbi verò detraxerunt omnes, æqualiter detraxiſſe comperti ſunt. Et quæ quidem detraxerunt, his non eſt opus; quæ verò non ſuſtulerunt, his opus eſt.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Ad cap. 1. Geneſ. Homil. 4. Omnes diuini libri veteris Teſtamenti Hebræorum lingua ab initio ſunt compoſiti, & in hoc nobiſcũ conſentiunt omnes. Et non ante multos annos aduentus Chriſti Rex quidam Ptolomæus in conquirendis libris admodum ſtudioſus, operæpretium putauit, vt & hos libros colligeret, eaqúe de cauſa quoſdam Iudæorum Hieroſolymitarum vocauit, qui eos in

Græcam [illegible] verterent. Et perfectum eſt hoc eius opus. Factum eſt autem hoc diuinę diſpenſationis opus, vt non ſolùm Hebraicæ linguę periti, ſed & omnes, qui totum orbem inhabitant, ex ijs vtilitatem perciperent. Eſt & rarum miraculum, quòd vir, qui Iudaica non curabat, hoc fecit, ſed idolatrię deditus, & religioni damnatæ multum fauens.

Ad caput 1. Matthæi Homilia 5. Ad faciendam veræ translationis fidem, omnibus alijs iure Septuaginta interpretes ſint digniores. Siquidē alij poſt aduentum Domini interpretati ſunt. Iudęi ſiquidem permanentes, meritoq́ue ſuſpecti: quippe qui inimicè & ſubdolè multa corruperint: & data prorſus opera à Prophetis myſteria prædicta cælauerint. Septuaginta verò ante centum, & aliquantò amplius Dominici aduentus annos, ad interpretandum tot ac pariter accedentes, ab omni ſuſpitione huiuſmodi vindicâtur. Atque ob ipſum temporis interuallum, & illorum numerum, ac conſenſum, magis fide digni vtique fuerint.

Theodorus Antiochenus. 420.

Ad caput 1. Sophoniæ: Septuaginta viri literas ſacras Græcè vertêre patrij ſermonis peritiſſimi, & diuinarum Scripturarum ſcientiſſimi, delecti à principe ſacerdotum, & ab vniuerſis tribubus Iſrael, tanquam maximè idonei ad vertendas Scripturas: quorum interpretationem planè liquet accepiſſe Apoſtolos, & tradidiſſe his, qui ex nationibus crediderunt, ad quos ante vetus Teſtamentum non peruenerat, & ab Apoſtolis accipientes hanc ſeptuaginta virorum translationem, habemus omnes, qui ex Gentibus credidimus, & in Eccleſijs legimus, & domi euoluimus. Quomodo ergo non ſtultum putabimus, ſi quis dicat 70. viros tot numero, & tales probatos à Pontifice Maximo Eleazaro, & ab vniuerſo Iſraele, literarum ſacrarum eruditiſſimos in verbo eſſe lapſos?

Theodoretus. 450.

Præfatione in Pſalmos Dauidis: Mihi quidem temeritas videtur inuertere inſcriptiones, quæ à prima origine vſque ad Ptolomęi tempora delatæ ſunt, qui poſt Alexandrum in Aegypto regnauit: quas inſcriptiones Septuaginta interpretes omnes ſeniores in Græcam linguam tranſtulêre, ſicut alias omnes ſacras Scripturas, ſupra centum & quinquaginta annos ante interpretationem Ptolemaicam, mirabilis ille Eſdras edidit in lucem libros cęleſtis gratię plenos, qui quidem cùm propter Iudæorum incuriam, tum verò ob impietatem Babyloniorum diutius deprauati manſêre. Si igitur Eſdras diuino numine afflatus, horum voluminum memoriam illis hominibus renouauit, etiam hi Septuaginta viri non ſine ſancto Spiritu hęc opera in Gręcum ſermonem conuerterunt. Rem quidem nimiæ temeritatis & confidentiæ plenam arbitror, falſas illas exiſtimare, & noſtras rationes vi ſancti Spiritus ſapientiores iudicare.

Olympiodorus Diaconus. 480.

Ad caput 1. Iob: Ii quoque ablegentur, qui Septuaginta illos mirificos homines, quaſi minus rectè Hebraicè ſcirent, perſtringunt, vel quòd vocabulorum homonymia decepti ſint, vel quòd multis locis alia pro alijs interpretando reddiderint, cùm, quæ Hebraicè ſcripta erant, in Græcam conuerterent. Diuinis Patribus potius adhibenda eſt fides, qui librum ab Apoſtolis ex Septuaginta editione acceperunt, quam cæteris interpretationibus prætulerunt, vt quæ à Spiritu ſancto manaſſet. Nam reliqui interpretes poſt Chriſti aduentum extiterunt, qui quòd Chriſtiani minimè fuerunt, ſuo quiſque aptam ſcopo, ac pro ſua libidine interpretationem fecerunt. Septuaginta verò ante Chriſti aduentum, & ſeorſim omnem veterem Scripturam interpretati ſunt, à Ptolomæo bini à binis ſeiuncti. Fuitq́ue eorum tanta conſenſio, quaſi vno ore eſſent cuncti locuti: interim nec ad gratiam, nec ad odium cuiuſquam Hebraica transferentes. Itaque interpretationem illam, tanquam ab omni ſuſpitione vacuam, atque adeò à multis, ſenioribusq́ue nationis Iſraeliticæ effectam, illi Principes ſacrorum Eccleſiæ tradiderunt: vt ſuperuacaneæ iam ſint fabulantium Hebræorum prauæ interpretationes.

Procopius Gazæus. 530.

Præfatione in Geneſin: Poſſum & alteram obſcuritatis ſacræ Scripturæ referre cauſam: atque hæc inde proficiſcitur, quòd vetus Teſtamentum in linguam Græcam verſum eſt induſtria & ſtudio Ptolomæi, ante Chriſti incarnationem: ſiquidem omnia ſacroſanctæ fidei dogmata & Ethnicis aperienda erant, quò expeditius ad veram fidem aduolarent.

Iuſtinianus Imp. 530.

Conſtitut. 146. Qui Græcam Scripturam legunt, vtantur interpretatione Septuaginta, quæ omnibus exactior eſt, & præter cæteras multa continet occulta; præſertim verò propter id, quod in interpretando accidit. Nam cùm ſemper bini ſeorſim concluſi eſſent, & diuerſis locis interpretarentur, vnam tamen omnes compoſitionem ediderunt. Ad hęc quis non illud in ijs viris admiretur, quòd cùm longo tempore ſalutarem apparitionem magni Dei & Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti præceſſerint; tamen illam futuram quaſi præſentibus cernentes oculis, prophetica quodammodo gratia ipſos circumfulgente, ſacrorum illi librorum interpretationem accommodârunt? Atque hac quidem præcipuè omnes vtentur. Ne tamen in eam opinionem veniant, quaſi cæteras interpretationes excluſerimus, damus illis licentiam, vt etiam interpretatione Aquilæ vtantur; tametſi ille diuerſæ nationis fuerit, & in nonnullis dictionibus non mediocrem cum Septuaginta habeat differentiam.

Iſychius Hieroſolymitanus. 600.

Libro 2. in Leuit. capite 8. *Congregataq́ue omni turba ante foras &c.* Quod Græca lingua in Septuaginta expreſſius translatum eſt, id eſt, ἐκκλησίασεν τὴν συναγωγήν. Et quamobrem non dicit, collegit cōgregationem ſiue ſynagogam, ſed conuocata, id eſt, ἐκκλησιάζειν, omni turba, id eſt, ſynagoga ſeu congregatione? Quia procul dubio, & per hæc innuit aliquid, ſynagogam illam appellans: quia hoc nomen proprium cœtui populi antiquitus fuit. Conuocare autem, id eſt, ἐκκλησιάζειν, præcepit, vt cognoſceremus paulò poſt futuram Eccleſiam, quæ huius inuenitur virtus eſſe ſanctionis.

Euthymius. 1080.

Præfatione in Pſalterium: Septem fuêre translationes veteris Teſtamenti. Prima à 72. viris facta eſt, qui Hebræi erant, & electi fuerunt iuxta numerum ſeptuaginta ſeniorum, quos elegit Moſes. Hi igitur commemorati Regis hortatu ad hanc prouinciam deſignati, in vnam per omnia interpretationem conuenêre.

Georgius Cedrenus. 1100.

In Ptolemæo Philadelpho: Hic ſacras literas, ſed

& reliquos Chaldaicos, Aegyptiacos, Romanos, alijsque linguis ſcriptos libros opera doctiſſimorum Hebræorum in Græcum ſermonem tranſcripſit. Hebraicorum librorum translatio 72. diebus abſoluta eſt. Rex pulchritudine ſacræ Scripturæ ſtupefactus, Proceribus præſentibus, vnaqúe Menedemo Philoſopho, & Demetrio Phalereo quæſiuit, quidnã eſſet cauſæ, quòd ſacrarum literarum, quarum tanta ſit dignitas, nemo hiſtoricorum, aut Poëtarum mentionem fecerit. Reſpondit Demetrius, neminem eas fuiſſe auſum attingere: quando Theopompus eas aggreſſus, mente captus fuerit, ac per inſomnium monitus, id ſibi accidiſſe, quòd curioſè ſacras res inquirere conatus fuiſſet: & Theodectes Tragœdiarum ſcriptor in quadam fabula ſacrorum librorum facta mentione excæcatus fuerit. Vterque autem horum ab incepto deſiſtẽs, Deum placauerit, & ſanitati ſit reſtitutus.

Ioannes Zonaras. 1100.

Tomo 1. Annalium Eleazarus literis & donarijs à Ptolomæo acceptis, è qualibet tribu viros ſenes delectos ablegauit legem ſecum portantes. Qui cùm Alexandriam perueniſſent, & legem Regi aureis literis in membranis deſcriptam, vnàcum miſſis à Pontifice muneribus attuliſſent; Rex magnopere lętatus, viros humaniter exceptos, ſuæ menſę adhibuit, & terna eis talenta diſtribuit, diuerſorijs amœniſſimis aſſignatis. Deindè à Demetrio in vnam tranquillam domum omnes ſunt deducti, hortante vt operi inſtarent. Hi pro virili accuratoque ſtudio conuerſionem abſoluunt. Qua intra dies ſeptuaginta duos perfecta, exſcripta, & recitata, Rex & voluntati ſuæ ſatis eſſe factum eſt gauiſus, & legiſlatoris ingenium, & ſapientiam ſupra modum eſt admiratus.

Nicetas. 1200.

In Commentario Pſalmorum: Nos verò & talem traditionem venerantes, Septuaginta interpretum editioni adhæremus: maximè quòd illi inter ſe diuiſi, vnàm in ſingulis ſententiam & dictionem tradiderint.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

In Apologetico aduerſus Gentes cap. 18. Ptolomæorum eruditiſſimus (quem Philadelphum ſupernominãt) & omnis literaturæ ſagaciſſimus, cum ſtudio Bibliothecarum Piſiſtratum, vt opinor, æmularetur, inter cætera memoriarum, quibus aut vetuſtas, aut curioſitas aliqua ad famam patrocinabatur, ex ſuggeſtu Demetrij Phaleræi, Grammaticorum tunc probatiſſimi, cui præfecturam mandauerat, libros à Iudęis quoque poſtulauit, proprias ſcilicet atque vernaculas literas, quas ſoli habebãt. Sed ne notitia vacaret, hoc quoque Ptolomæo à Iudæis ſubſcriptum eſt, Septuaginta duobus interpretibus indultis: quos Menedemus quoque Philoſophus prouidentiæ vindex de ſententiæ communione ſuſpexit. Affirmauit hęc vobis etiam Ariſtęas, ita in Græcum ſtylum ex aperto monumenta reliquit. Hodie apud Serapæum Ptolomęi Bibliothecę cum ipſis Hebraicis literis exhibentur.

Hilarius. 350.

Ad Pſalm. 2. Medijs legis temporibus, poſcente Rege Ptolomęo, Septuaginta ſeniores libros veteris Teſtamẽti ex Hebręis literis in Gręcas tranſtulerunt. Erat autem iam à Moſe antea inſtitutum in Synagoga omni ſeptuaginta eſſe Doctores. Nam idem Moſes, quamuis veteris Teſtamenti verba in literis condidiſſet; tamen ſeparatim quędam ex occultis legis ſecretiora myſteria ſeptuaginta ſenioribus, qui Doctores deinceps manerent, intimauerat. Doctrina ergo horum in poſterum, quę ab ipſo ſcriptore legis accepta, in hoc ſeniorum & numero, & officio conſeruata eſt. Hi itaque ſeniores libros hos transferentes, & ſpiritualem ſecundùm Moſi traditionem occultarum cognitionum ſcientiam adepti, ambiguè lingua Hebraica dicta, & varia quędam ex ſe nuntiantia, ſecundùm virtutes rerum, certis & proprijs verborum ſignificationibus tranſtulerunt; doctrinę ſcientia multimodam illam ſermonum intelligentiam temperantes, &c. Perfecta horum Septuaginta interpretum auctoritas manet: Primùm, quòd ante aduentum corporalem Domini tranſtulerunt, nec adulatio interpretandi adhibita tempori arguitur, tanto anteriores interpretationis ætate: dehinc, quòd illi ipſi principes Doctoreſque Synagogæ, & præter ſcientiam legis per Moſen quoque doctrina ſecretiore perfecti, non potuerunt non probabiles eſſe arbitri interpretandi, qui certiſſimi & grauiſſimi erant auctores docendi.

Ad Pſalm. 59. in expoſitione tituli: Translatio Septuaginta ſeniorum & legitima, & ſpiritualis, ante paſſionem Domini geſtaqúe ſuſcepta, per nominum naturarumqúe ſpecies nunc quoque, vt in omnibus Pſalmis, cauſam ſenſumque manifeſtat.

Ambroſius. 370.

Ad Pſalm. 43. ad illa verba: *Quoniam humiliaſti nos in loco afflictionis*: Septuaginta virorum videtur cum his ſententia conuenire, cùm dicunt, quia ſcriptum eſt: *Quoniam humiliaſti nos.* Cuius interpretationis teſtimonia de Scripturis ſunt nobis accerſenda diuinis.

Philaſtrius. 380.

De Hæreſibus cap. 9. Sunt hæretici, qui ſicuti Septuaginta duorũ ſanctorum ſapientiſſimorumqúe virorum interpretationem reſpuentes, Aquilę cuiuſdam hominis vnius Pontici, qui poſt annos multos interpretatus eſt, editionem ſuſcipiunt. Qui cùm quędam prætermittere tunc temporis neceſſitatẽ vrgente cogerentur, diſſonantia putantur dictaſſe, &c. Septuaginta duorum decreta atque conſulta, ea legens Eccleſia Catholica ſemper habet, & detinet incunctanter. Aquilę autem, quaſi ſuperflua, ita æſtimat eſſe & iudicat. Hæc etenim, id eſt Septuaginta duorum interpretatio ſub Ptolomæo Rege Aegyptiorum, poſt Alexandrum Macedonem, eſt edita: omnibus, populoqúe Iudaico in Hieruſalem data eſt, cùm habitarent non multi Iudæi, velut in ſubiectione iam poſiti Regis Aegyptij, rogatiqúe ab ipſo Ptolomæo, vt interpretes mitterentur Alexandriam. Quò cùm veniſſent Septuaginta duo ſapientes ac prudentes viri interpretes, ſecundùm iuſſum regis, Hebræam linguam Græco ſermone interpretati, Græcis literis ediderunt. Cumqúe ſuſce[illegible]iſſet eos Ptolomæus Rex Aegypti, tentare volens, ſi eſſet eorum diuina Scriptura, quam legebant Iudæi, ſeparatim quemque iuſſit includi in cubiculum, nullumqúe videre alium, niſi ſ[illegible]o excepto eo, qui interpretem exciperet dictantem: omniumqúe accipiens poſtea interpretationem quotidie, cùm conſentientem in vnum inueniret editionem omnium, iuſſit conſer[illegible], atque po[illegible] templum, vt venientibus de Achaia, de Græcia,

atque alijs pronincijs, Philoſophis, Poëtis, & Hiſtoriographis cupientibus, legendi copia non negaretor.

Hieronymus. 390.

Proœmis in quæſtiones Hebraicas Geneſeos: Nequa verò Septuaginta interpretum, vt inuidi latrant, errores arguimus: nec noſtrum laborem illorum reprehenſionem putamus: cùm illi Ptolomæo Regi Alexandriæ myſtica quæque in Scripturis ſanctis prodere noluerint, & maximè ea, quæ Chriſti aduentum pollicebantur; ne viderentur Iudæi & alterum Deum colere: quos ille Platonis ſectator magni idcirco faciebat, quia vnum Deum colere dicerentur.

Epiſtola 101. ad Pammachium de optimo genere interpretandi Scripturam caput 4. Septuaginta editio vires obtinuit in Eccleſijs, vel quia prima eſt, & ante Chriſti facta aduentum: vel quia ab Apoſtolis, in quibus tamen ab Hebraico non diſcrepat, vſurpata. Aquila autem Proſelytus, & contentioſus interpres, qui non ſolùm verba, ſed etymologias quoque verborum transferre conatus eſt, iure proijcitur à nobis.

Aduerſus Ruffinum libro 2. cap. 7. Egone contra Septuaginta interpretes aliquid ſum locutus, quos ante annos plurimos diligentiſſimè emendatos meæ linguæ ſtudioſis dedi, quos quotidie in conuentu fratrum edisſero: quorum Pſalmos iugi meditatione decanto? tam ſtultus eram, vt quod in pueritia didici, ſenex obliuiſci vellem? Vniuerſi tractatus mei horum teſtimonijs texti ſunt, commentarij in duodecim Prophetas & meam, & Septuaginta editionem ediſſerunt.

Præfatione in 4. Euangeliſtas: Neque ego de veteri diſputo Teſtamento, quod à Septuaginta ſenioribus in Græcam linguam verſum, tertio gradu ad nos vſque peruenit. Non quæro quid Aquila, quid Symmachus ſapiant: quare Theodotion inter nos & veteres medius incedat. Sit illa vera interpretatio, quam Apoſtoli probauerunt. De nouo nunc loquor Teſtamento, quod Græcum eſſe non eſt dubium.

Auguſtinus. 400.

Epiſtola ad Hieronymum: (eſt inter Hieronymi epiſtolas epiſtola 86.) De Septuaginta interpretum vel conſilij, vel maiore ſpiritus concordia, quaſi vnus homo eſſet, non audeo in aliquam partem certam ferre ſententiam, niſi quòd eis præeminentem auctoritatem in hoc munere ſine controuerſia tribuendam exiſtimo.

De Ciuitate Dei libro 15. cap. 14. Quæ facultas cùm volentibus vbique gentium preſto ſit, non tamen vacat, quòd Septuaginta interpretes in plurimis, quæ diuerſa dicere videntur, ex Hebræis codicibus emendare auſus eſt nemo. Non enim eſt illa diuerſitas putata mendoſitas, nec ego vllo modo putandum exiſtimo. Sed vbi non eſt Scriptoris error, aliquid eos diuino Spiritu, vbi ſenſus eſſet conſentaneus veritati, & prædicans veritatem, nõ interpretãtium more, ſed prophetantium libertate aliter dicere voluiſſe credendum eſt.

Libro 18. cap. 42. Ptolomæus Philadelphus petiuit ab Eleazaro, tunc Pontifice, dari ſibi Scripturas, quas profectò audierat fama prædicante diuinas. Has ei cùm idem Pontifex miſiſſet Hebræas: poſt etiam ille interpretes poſtulauit, & dati ſunt ei Septuaginta duo, linguæ vtriuſque doctiſſimi, Hebrææ ſcilicet atque Græcę. Traditur ſanè tam mirabilem ac ſtupendum, planeqúe diuinum in eorum verbis fuiſſe conſenſum, vt cùm ad hoc opus ſeparatim ſinguli ſederint, in nullo verbo, quod idem ſignificaret, & tantundem valeret, vel in verborum ordine alter ab altero diſcreparet: ſed tamquam ſi vnus eſſet interpres, ita quod omnes interpretati ſunt, vnum erat: quoniam reuera ſpiritus erat vnus in omnibus.

De doctrina Chriſtiana libro 2. cap. 15. Si quid aliter in Hebręis exemplaribus inuenitur quàm Septuaginta illi poſuerunt, cedendum eſſe arbitror diuinæ diſpenſationi, quę per eos facta eſt, vt libri, quos gens Iudæa cæteris populis vel religione, vel inuidia prodere nolebat, credituris per Dominum gentibus, miniſtra regis Ptolemæi poteſtate, tanto ante proderẽtur. Itaque fieri poteſt, vt ſic illi interpretati ſint, quemadmodum congruere Gentibus ille, qui eos regebat, & qui os vnum omnibus fecerat, Spiritus ſanctus iudicauit.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De officijs Eccleſiaſticis libro 1. cap. 12. Primam poſt Eſdram editionem de Hebręo in Græcum Septuaginta interpretes ediderunt, ſub Ptolomęo Ægyptiorum Rege ſucceſſore Alexandri, qui in legendo ſtudioſus fuit, omniumqúe gentium libros congregauit. Iſte enim Eleazaro principi ſacerdotum multa dona mittens ad templum, petijt vt ſenes de duodecim tribubus Iſrael tranſmitterentur, qui interpretarentur omnes libros: & vt fidem interpretationis aduerteret, ſingulis eorum, qui fuerant deſtinati, ſingulas cellas dedit, & aſſignans omnibus omnes Scripturas iuſſit interpretari. Qui cùm per ſeptuaginta dies omne negotium adimpleſſent, omnium ſimul interpretationes, quas per diuerſa ſegregati, nullo ad nullum propinquante fecerunt, congregauit in vnum. Atq; ita omnes libri interpretati per Spiritum ſanctum inuenti ſunt, vt non ſolùm intellectu, verùm etiam in ſermonibus conſonantes inuenirentur. Hæc fuit prima interpretatio vera ac diuina: hos libros meditari omnium Gentium Eccleſiæ cœperunt primùm, eos denique de Græco in Latinum interpretantes primi Eccleſiarum prouiſores tradiderunt.

Iulianus Pomerius Toletanus. 670.

Contra Iudæos libro 3. Septuaginta interpretes prophetandi potius munere, quàm transferendi officio diuinas Scripturas, reuelante ſibi Domino, tranſtulerunt, apud quos etiam hęc ſupputatio reperitur annorum. Ergo illa vobis & ſola pro his annis eſt obſeruanda auctoritas Septuaginta interpretum, quę meritò omnibus editionibus & translationibus antefertur: quam etiam vſque omnes Doctores Eccleſiaſtici tenuerunt, & in hac præcipuè annorum ſupputatione ſecuti ſunt. De quorum etiam venerabilium Septuaginta interpretum laude, atque præpollenti auctoritatis faſtigio quid vnuſquiſque Doctorum ſenſerit breuiter annotabo, &c.

Beda. 700.

De ſex ætatibus Mundi: Ptolomæus Iudæos, qui in Aegypto erant, liberos eſſe permiſit, Eleazaro Pontifici multa Hieroſolymã & in tẽpli donaria vaſa tranſmittens, Septuaginta interpretes petit, qui Scripturam ſanctam in Græcum verterent eloquium.

Rabanus Maurus. 850.

Libro 4. in Geneſim cap. 16. Nec Septuaginta interpretes, quos legere conſueuit Eccleſia, erraſſe credendi ſunt, vt non dicerent, quadraginta dies, ſed *triduum, & Niniue euertetur.* Maiore quippe auctoritate præditi, quàm interpretum officium eſt, prophetico Spiritu, quo etiam ore vno in ſuis interpretationibus, quòd magnum miraculum fuit, conſonuiſſe firmantur, triduum poſuerunt;

quamuis non ignorarent, quòd dies quadraginta in Hebręis codicibus legerentur,&c. Non ergo dicamus vnum horum falſum eſſe, & pro alijs interpretibus aduerſus alios litigemus, cùm & illi,qui ex Hebræo interpretantur, & Septuaginta interpretum auctoritas, quæ tanto etiam diuinitus facto miraculo commeodatur,tanta in Ecclofijs vetuſtate firmetur.

Radulphus Flauiacenſis. 950.

Libro 3.in Leuit.cap. 8. Sciendum, quòd vbi Hebraica veritas,quam noſtra translatio ſequitur, duos ſiclos ponit,Septuaginta trenſtulerunt :*Qui emi poſſit quinquaginta ſiclis argenti, ſiclo ſanctuarij.* Spiritu enim prophetico (vt credimus) interpretantes,multa in verbis myſticis ad placitum ſuum mutauerunt,vbi tamē ſpiritualis ſenſus idem eſſet; hinc maximè Legis intentionem oſtendentes, eamqúe figuratiuè loqui inſinuantes, quòd legem interpretantes,quaſi alia à Lege proferunt, eadem tamen, quæ Lex, alijs figuris exprimunt. Ad Gentes namque Legem transferentes, non illum cæremoniarum ritum, cui tunc temporis Iudæi ſeruiebant,illis tradunt : nimirum quas (ſi Prophetæ fuerunt) ob eodem in fine temporum, cùm ad fidem veniſſent, reuelandas proſpiciebant: ſed quod earundem cæremoniarum velamine tegebatur,nunc iiſdem,nunc alijs verbis inſinuant.

Brideſertus Rameſienſis. 980.

Ad caput 28. Beda de ratione temporum : Ariſtohulua ex Planeada, vnus ex illis Septuaginta ſenioribus fuit, qui miſſi fuerant à Pontificibus ad Ptolemæum Regem Hebręorum libros interpretari in Græcum ſermonem: quiqúe multa ex traditionibus Moſi proponenti Regi & percunctanti reſponderunt.

Anſolmus. 1080.

In Enarratione Euangelij ſecundùm Lucam cap. 3. Nemo fidelium putet, hoc in loco Septuaginta translatores erraſſe, ſed credat indubitanter, eos quod verum eſſe nouerant poſuiſſe, & quod Moſes minus dixerat,ſuppleſſe. Neque enim Spiritus ſanctus hoc in Euangelio poſuiſſet, niſi verum omnino eſſet.

Ad caput 12. Epiſtolæ ad Romanos : Patet Hebræos, qui Romę crediderant, habuiſſe in auctoritate translationem Septuaginta interpretum, iuxta quam Apoſtolus eis profert teſtimonium. Non enim proferret teſtimonium ex Scriptura,quam nun reciperent.

Hugo Victorinus. 1030.

In Prænotionibus elucidatorijs,de Scripturis,& Scriptoribus ſacris cap.9. Scripturam veteris Teſtamenti prius in Hebraica lingua editam conſtat. Poſtea Ptolomæus, qui Philadelphus cognominatus eſt,per Septuaginta interpretes,quos ab Eleazaro Pontifice acceperat, Bibliothecam veteris Teſtamenti in Græcam linguam ex Hebræa interpretari fecit. Et (vt quidam aiunt) ne poſſet decipi ab eis falſitate translationis,diuiſit eos, vt ſinguli in ſingulis cellis ſeparati eſſent. Illi verò ita omnia per Spiritum ſanctum interpretati ſunt, vt nihil in vnius codice inuentum eſſet, quod in alterius ſimiliter non inueniretur. Propter quod vna eſt eorum interpretatio.

Petrus Cluniacenſis. 1150.

Libro 2.contra Iudæos : Nec latet nos,ſed vos fortè ignoratis,Septuaginta interpretes, quos veſter Ioſephus refert, à Pontifice Eleazaro,ad transferendes de lingua Hebraica in Græcam Scripturas ſacras,Ptolomæo regi Aegyptiorum directos,ſex iſta ſublimia nati paruuli nomina reticuiſſe; & pro illis magni conſilij Angelum trenſtuliſſe. Sed fecerunt illi hoc (vt auctores tam veſtri, quàm noſtri referunt) ne Regi iam vnum Deum colenti ſcandalum facerent: neue illum, qui nouiter idolorum cultum abieceret, rurſum obiecta hominis Chriſti deitate, dum tanti myſterij altitudinem penetrare non poſſet, non tam erudirent, quàm perturbarent. Sed hoc, ſiue alio animo illi fecerint, quid ad vos? ſi non habent nomina illa Græci libri, hebent Hebraici. Relegite Eſaiam, ſcrutamini verba iſta, & non verbis meis, ſed literis veſtris credite : non libris alienis, ſed proprijs acquieſcite.

Ioannes Saresberienſis. 1160.

Libro 4. Polycr. cap. 6. Ptolomæus ad cumulum beatitudinis nonne ſibi deeſſe aliquid credidit, donec aſcitis Septuaginta interpretibus, licet gentilis eſſet, Legem Domini Græcis communicauit? Nihil enim refert an interpretes in eadem cellula clauſi contulerint, an propheteuerint in diuerſis,dum conſtet regem in veritatis inquiſitione ſolicitum, Legem Domini in Græciam traieciſſe.

Petrus Trecenſis. 1160.

In Hiſtoria Scholaſtica de libro Heſther cap. 17. Septuaginta interpretes cùm inſtituiſſent Regem de regni adminiſtratione,plenius diſputauerunt de vno Deo colendo,& quòd nulla creatura Deus eſſet. Inde eſt,quòd vbicunque occurrit eis de Trinitate,vel ſub ſilentio trenſierunt,vel in ęnigmate tranſtulerunt,ne tres Deos colendos tradidiſſe viderentur.

Godfridus Viterbienſis. 1170.

Parte 11. Chronicorum : Ptolomæus Philadelphus volens ad plenum cognoſcere, ſi ſcripta Iudæorum veraciter ex Deo eſſent, Septuaginta eorum interpretes ab inuicem ſingulos in ſingulis cellulis ſeparauit, nec eos inuicem conſilium aut colloquium habere permiſit, donec vnuſquiſque per ſe cuncta transferret. Cumqúe ipſorū omnium dicta conferret, nullam inter eos potuit diſcordiam inuenire. Quo caſu credidit, & aſſeruit, vno Dei Spiritu eos omnia,quę ſcripſerant, didiciſſe,& vnum eſſe Deum, à quo omnia Iudęorum ſcripta manarent.

Nicolaus Lyranus. 1300.

Contra quendam Iudæum impugnatorem Euangelij · Septuaginta interpretes fuerunt Iudæi, & in Lege,& in Prophetis peritiſſimi.

M. Antonius Sabellicus. 1480.

Lib. 7. Exemplorum cap. 5. Ptolomæus Philadelphus ſeptuaginta ſenes Bibliacæ hiſtoriæ ſcientiſſimos ab Iudæa vſque in Ægyptum vocauit. Quos regia vrbe acceptos, hoſpitaliter & benignè coluit,eorumqúe interpretationem cupidè complexus, magnis à ſe muneribus dotatos honorificè dimiſit : neque id Genti datum magis, quàm doctrinę credere eſt,cùm nulla tum gens eſſet in terris inuiſior omnibus, aut deſpicatior quàm Iudęi.

Petrus Galatinus. 1516.

De arcanis Catholicæ veritatis, libro 1. cap. 3. Septuaginta interpretes non ſolùm Hebraica, Chaldæa, Græcaqúe lingua, ac omni diſciplinarum genere, verùm Spiritu ſancto quoque inter cæteros claruerunt. Nam cùm ante Chriſti natiuitatem, anno 250. rogatu Ptolomæi Philadelphi Alexandriam ab Eleazaro Pontifice totam Bibliam in Græcum eloquium traducturi miſſi fuiſſent, volens Ptolomęus ipſe de eorum editionis puritate periculum facere (vt non Thalmudiſtæ modò

ac Philo Iudæorum diſertiſſimus, Auguſtinus quoque,& quidam alij ex noſtris teſtantur) per duas & ſeptuaginta ſegregauit cellulas.Ipſi tamen in ſcribendo adeò concordes fuerunt, vt nec in verbo quidem diſcrepârint,ſed vna ſcribendi ſerie, vno verborum literarumqúe contextu, eodemqúe temporis momento, vniuerſum diuinum volumen illud in Græcum ſermonem commutârint: quod vtique non humanæ, ſed diuinæ aſcribendum eſt virtuti.Quare neque dubium eſt,eos alia quoque Spiritu ſancto inſpirante ad Legis Prophetarumqúe explanationem literis mandaſſe, in quibus multa eos de Chriſto dicere contigerit.

Cap.8. Septuaginta duo interpretes multa,teſte Thalmud, transferre omiſerũt,& plurima mutauerũt, ne diuina arcana gentilibus tunc indignis nota fieri contingeret. Hinc etiam & ipſi Scribæ multa, tamquam abſurda, tanquam quæ apud Gentium nationes nefas erat vel ſomniare, de diuinis Scripturis abraſerunt; tanquam ij, qui adhuc diuini conſilij celſitudinem ſuper humani generis ſalutem plenè non perpendebant.

ARTICVLVS TERTIVS.

D. HIERONYMVM NOVVM TESTAMENTVM GRÆCÆ FIDEI REDDIDISSE: VETVS IVXTA HEBRAICAM TRANSTVLISSE: ILLA BIBLIA OMNIBVS ALIIS LATINIS PRÆFERENDA ESSE.

NEGANT.

Anno poſt natũ Chriſtũ 1520. SANCTES *Pagninus*, in Præfatione ſuæ interpretationis Bibliorum ad Clementem Septimum P.M. *ſuſpicatur vulgatam editionem non eſſe D.Hieronymi.*

1540. *Martinus Kemnitius*, in Examine Concilij Tridentini: *Ioannes Caluinus*, aduerſus Concilium Tridentinum: *Georgius Maior*, Præfatione in Pſalmos: *& Tilmannus Heshuſius*, libro de ſexcentis erroribus Pontificiorum, *negant vulgatam Hieronymi Bibliorum Latinam editionem pro authentica habendam eſſe.*

ASSERVNT PATRES LATINI.

Hieronymus. 390.

De Scriptoribus Eccleſiaſticis capite 135. Nouum Teſtamentum Græcæ fidei reddidi: Vetus iuxta Hebraicam tranſtuli.

In præfatione Pſaltery ad Sophronium,quæ eſt Epiſtola 134. Certè confidenter dicam, & multos huius operis teſtes citabo,me nihil duntaxat ſententia de Hebraica veritate mutaſſe.Sicubi ergo editio mea à veteribus diſcrepabit, interroga quemlibet Hebræorum, & liquidò peruidebis, me ab æmulis fruſtra lacerari, qui malunt contemnere videri præclara,quàm diſcere.

In Prologo Galeato in libros Regum: Mihi omninò conſcius non ſum, mutaſſe me quicquam de Hebraica veritate: certè ſi incredulus es, lege Græcos codices,& Latinos,& confer cum his opuſculis,quæ nuper emendauimus: & vbicunque diſcrepare inter ſe videris, interroga quemlibet Hebræorum; cui magis accommodare debeas fidem: & ſi noſtra firmauerit,puto quòd eum non exiſtimes coniectorem; vt in eodem loco mecum pariter diuinârit.

Auguſtinus. 400.

De Ciuitate Dei libro 18.cap.43. Non defuit noſtris temporibus presbyter Hieronymus, homo doctiſſimus,& trium linguarum peritus,qui non ex Grȩco, ſed ex Hebræo in Latinũ diuinas Scripturas conuertit, cuius tam literatum laborem Hebræi fatentur eſſe veracem.

Epiſtola 10. ad Hieronymum cap. 3. Proinde non paruas Deo gratias agimus de opere tuo, quòd Euangelium ex Græco in Latinum interpretatus es: quia penè in omnibus nulla offenſio eſt, cùm Scripturam Græcam contulerimus.Vnde ſi quiſquam veteri falſitati contentioſus fauerit, prolatis collatiſque codicibus, vel docetur facillimè, vel refellitur. Et ſi quædam rariſſima meritò mouent,quis tam durus eſt,qui labori tam vtili non facilè ignoſcat,cui vicem laudis referre non ſufficit?

Aurelius Caſsiodorus. 540.

Lib.1.Inſtitut.cap.12. Sciendum eſt planè S.Hieronymum ideo diuerſorum tranſlationes legiſſe, atque correxiſſe, eò quòd auctoritati Hebraicæ nequaquam eas perſpiceret conſonare. Vnde factum eſt, vt omnes libros veteris Teſtamenti diligenti cura in Latinum ſermonem de Hebræo fonte transfunderet, & ad viginti duarum literarum modum,qui apud Hebræos manet, competenter adduceret,per quas omnis ſapientia diſcitur, & memoria dictorum in æuum ſcripta ſeruatur.

Cap.21. B.Hieronymus Latinæ linguæ dilatator eximius, qui nobis in tranſlatione diuinæ Scripturæ tantum præſtitit, vt ad Hebræum fontem penè non egeamus accedere, quando nos facundiæ ſuæ multa cognoſcitur vbertate ſatiaſſe.

Gregorius Magnus. 590.

Libro 10. Moralium cap.23. *Mutatus es mihi in crudelem, & in duritia manus tua aduerſaris mihi.* Longè ab hac ſententia vetuſta tranſlatio diſſonat: quia quod in hac de Deo dicitur, hoc in illa de aduerſarijs, ac perſecutoribus memoratur. Sed tamen quia hæc noua (*Hieronymi*) tranſlatio ex Hebręo nobis Arabicoqúe eloquio cuncta verius transfudiſſe perhibetur, credendum eſt, quicquid in ea dicitur: & oportet, vt verba illius noſtra expoſitio ſubtiliter rimetur.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

Libro 6 Etymol.cap.5. Hieronymus trium linguarum peritiſſimus, ex Hebręo in Latinum eloquium Scripturas diuinas conuertit, eloquenterqúe transfudit: cuius interpretatio meritò cæteris antefertur. Nam & verborum tenacior, & perſpicuitate ſententiæ clarior eſt.

De diuinis Officijs lib.1. cap.12. De Hebræo in Latinum eloquium tantummodò Hieronymus Presbiter ſacras Scripturas conuertit, cuius editione generaliter omnes Eccleſiæ vſquequaque vtuntur, eò quòd veracior eſt in ſententia, & clarior in verbis.

Iulianus Toletanus. 680.

Libro 3. contra Iudæos: Ex hæc vir ipſe beatæ memoriæ Hieronymus dixit, qui diuinas Scripturas de Hebræo in Latinum eloquium vertit.

Beda. 700.

In Martyrologio: Pridie Kalend. Octobris depoſitio Hieronymi Presbyteri, cuius vita & doctrina vbique in Eccleſijs Chriſti laudabilis extat, qui diuinos libros ex Hebræa lingua in Latinã tranſtulit.

Sigebertus Gemblacenſis. 1100.

In Chronicis de anno 395. Hieronymo ſacras Scripturas veteris Teſtamenti de Hebraica veritate in Latinam linguam vertente, editio Septuaginta interpretum, quæ tenebatur à cunctis, & Gręcis & Latinis, cœpit in ſecundis haberi: quòd cùm contra inueteratum vſum Eccleſię fieri quãuis ſancti & docti viri ægrè ferrent; præualuit tamen auctoritas Hebraicæ veritatis, poſtquam patuit, quantum ab ea diſcrepent Septuaginta interpretes.

Hugo Victorinus. 1130.

De Scripturis, & ſacris Scriptoribus cap.9. Hieronymi tranſlatio, quia Hebraicæ veritati concordare magis probata eſt, idcirco Eccleſia Chriſti per vniuerſam latinitatem, præ cęteris omnibus tranſlationibus, quas vitioſa interpretatio, ſiue prima de Hebræo in Gręcum, ſiue ſecũda de Gręco in Latinum facta corruperat, hanc ſolam legendam, & in auctoritate habendam conſtituit.

Martinus Polonus. 1320.

In Arcadio: Huius temporibus Hieronymus Presbyter, interpres & Doctor egregius, ſecundùm Hebraicam veritatem Biblia tranſtulit de Hebraico in Latinum.

Platina. 1460.

In Damaſo: Damaſus primus Hieronymi ſcriptis auctoritatem dedit, cùm prius Septuaginta interpretum ſcripta tantùm in pretio eſſent. Nam & Biblia Hieronymi legi cœpta ſunt, & Pſalmi eiuſdem fideliter ex Hebraico traducti, cùm antea apud Gallos potiſſimùm incompoſitè legerentur.

Baptiſta Fulgoſius. 1490.

Rerum memorabilium lib.8. cap. 7. Hieronymus cùm Græcè, Hebraicè, Babylonicè, Syrè, atque Latinè calleret, ac ad purum linguarum omnium ſummum perueniſſet, omnem Scripturam, quam ſacram Chriſtiana religio appellat, in Latinum vertit ſermonem. Cuius traductionis elegantia atque veritas omnes ante eum factas traductiones excluſit. Nam ſtatutum fuit, vt Hieronymi ſola traductione vteretur Eccleſia.

Baptiſta Mantuanus. 1500.

Lib.9. Faſtorum, de S.Hieronymo:

At cùm perſpiceres diuina volumina multis
Deprauata locis, & conceptacula lymphæ,
Vnde bibunt animæ, primum amiſiſſe nitorem,
Hanc tua ſcabriciem vigilans induſtria longo
Deterſit ſudore, tuus labor iſta fugauit
Nubila, & expulſa fecit vada limpida fæce.

Concilium Tridentinum. 1550.

Seſſione 4. Sacroſancta Synodus conſiderans non parum vtilitatis accedere poſſe Eccleſię Dei, ſi ex omnibus Latinis editionibus, quæ circumferuntur ſacrorum librorum, quænam pro authentica habenda ſit innoteſcat: ſtatuit ac declarat, vt hæc ipſa vetus & vulgata editio, quæ longo tot ſeculorum vſu in ipſa Eccleſia probata eſt, in publicis lectionibus, diſputationibus, prædicationibus, & expoſitionibus, pro authentica habeatur, & vt nemo eam reijcere quouis prętextu audeat vel pręſumat.

CANON BIBLIORVM HEBRAEORVM, QVEM IVDAE-*orum Synagoga recipit.*

1. Geneſis.	13. Duodecim Prophetę minores:	Oſeas.	14. Liber Pſalmorum.
2. Exodus.		Ioel.	15. Prouerbia.
3. Leuiticus.		Amos.	16. Iob.
4. Numeri.		Abdias.	17. Daniel.
5. Deuteronomium.		Ionas.	18. Eſdras.
6. Ioſue.		Micheas.	19. Paralipomenon.
7. Iudicum, & Ruth.		Nahum.	20. Eſther.
8. Regum 1. & 2.		Abacuc.	21. Eccleſiaſtes.
9. Regum 3. & 4.		Sophonias.	22. Canticum Canticorum.
10. Eſaias.		Aggæus.	
11. Ieremias.		Zacharias.	
12. Ezechiel.		Malachias.	

CANON

CANON BIBLIORVM GRAECORVM AC LATINORVM, *quem Chriſtianorum Eccleſia recipit.*

1. Geneſis.
2. Exodus.
3. Leuiticus.
4. Numeri.
5. Deuteronomium.
6. Ioſue.
7. Iudicum.
8. Ruth.
9. Regum 1.
10. Regum 2.
11. Regum 3.
12. Regum 4.
13. Paralipomenon 1.
14. Paralipomenon 2.
15. Iob.
16. Tobias.
17. Eſther.
18. Iudith.
19. Eſdræ 1.
20. Eſdræ 2.
21. Machabæorum 1.
22. Machabæorum 2.
23. Dauid.
24. Prouerbia.
25. Eccleſiaſtes.
26. Cantica.
27. Sapientia.
28. Eccleſiaſticus.
29. Eſaias.
30. Hieremias, cum Threnis, & Baruch.
31. Ezechiel.
32. Daniel.
33. Oſeas.
34. Ioel.
35. Amos.
36. Abdias,
37. Ionas.
38. Micheas.
39. Nahum.
40. Abacuc.
41. Sophonias.
42. Aggæus.
43. Zacharias.
44. Malachias.
45. Matthęi, Marci, Lucæ, & Ioannis Euāgelia 4.
46. Actus Apoſtolorum.
47. Pauli epiſtolæ 14.
48. Catholicæ epiſtolæ 7.
49. Apocalypſis Ioannis.

De Protocanonicis Scripturis.

Protocanonicæ Scripturæ ſunt, quas inde vſque ab initio vniuerſa orthodoxa Eccleſia ſine contradictione in Canonem recepit. Tales ſunt:

Moſis Pentateuchus,
Ioſue,
Iudicum & Ruth,
Regum libri 4.
Paralipomenon libri 2.
Eſdræ libri 2.
Iob,
Pſalterium,
Prouerbia,
Eccleſiaſtes,
Cantica,
Eſaias,
Ieremias cum Threnis,
Ezechiel,
Daniel,
Prophetæ duodecim,
Matthæus,
Marcus,
Lucas,
Ioannes,
Actus Apoſtolorum,
Epiſt. ad Romanos 1.
Ad Corinthios 2.
Ad Galatas 1.
Ad Epheſios 1.
Ad Philippenſes 1.
Ad Coloſſenſes 1.
Ad Theſſalonicenſes 2.
Ad Timotheum 2.
Ad Titum 1.
Ad Philemonem 1.
Petri prima epiſtola,
Ioannis prima epiſtola.

De Deuterocanonicis.

Deuterocanonicæ Scripturæ ſunt, quas Eccleſia non ſtatim, ſed paulatim tempore procedente, non ſine quorundam contradictione, in Canonem recepit. Tales ſunt:

Eſther,
Tobias,
Iudith,
Baruch,
Ieremię epiſtola,
Sapientia,
Eccleſiaſticus,
Additio Danielis, *id eſt, Oratio Azariæ, Hymnus trium puerorum, Suſannæ hiſtoria, Belis hiſtoria.*
Machabæorum lib. 2.
Marci caput vltimum,
Hiſtoria de Chriſti agonia, & Angeli conſolatione,
Ioannis de muliere adultera hiſtoria,
Epiſtola ad Hebręos,
Epiſtola Iacobi,
Epiſtola Petri ſecunda,
Epiſt. Ioannis ſecunda & tertia,
Epiſtola Iudæ,
Apocalypſis.

ARTICVLVS QVARTVS.

ET PROTOCANONICOS, ET DEVTEROCANONICOS SCRIPTVRÆ LIBROS RECIPIENDOS ESSE.

Anno poſt natũ Chriſtum

NEGANT.

1520. MARTINVS *Lutherus*, in ſuis Biblijs, *Deuterocanonicas, id eſt, eas Scripturas, de quibus olim aliqui dubitârunt, inter apocrypha refert.*

1560. Confeſſio VVirtembergenſis capite de Scriptura: *Sacram Scripturam vocamus eos libros Canonicos veteris ac noui Teſtamenti, de quorum auctoritate nunquam in Eccleſia dubitatum eſt.*

1560. Ioannes Brentius in Apologia Confeſsionis VVirtembergenſis: *Dicturi de auctoritate ſacræ Scripturæ, percurremus primùm omnium apocryphos libros, qui habentur in vulgata Bibliorum editione.* Deinde dicit, *eos eſſe Eſdræ 3. & 4. Iudith, Tobiam, Sapientiam Salomonis, Sirach Eccleſiaſticum, Baruch. Machabæorum libros, particulas Eſther, particulas in Daniele: Epiſt. ad Hebræos, Iacobi, Iudæ, ſecundam Petri, & Apocalypſin.* Et ſubiungit: *Sunt ex veteribus, qui recipiunt hos apocryphos in numerum Canonicorum ſcriptorum, ſimiliter & quædam Concilia iubent eos vt Canonicos agnoſcere. Non ignoro quid factum ſit: illud autem quæro, num iure factum ſit.*

1550. & 1570. *Ioannes Caluinus, Gulielmus VVitakerus, & alij Sacramentarij de veteris Legis libris idem docent: ſed de Canone noui Teſtamenti librorum idem ſentiunt, quod in ſynodo Tridentina definitum eſt.*

ASSERVNT.

Concilium Carthaginenſe Tertium. 397.

Cap. 47. Item placuit, vt præter Scripturas Canonicas nihil in Eccleſia legatur, ſub nomine diuinarum Scripturarũ. Sunt autẽ Canonicæ Scripturæ, Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium, Ieſu Naue, Iudicum, Ruth, Regnorũ libri quatuor, Paralipomenon libri duo, Iob, Pſalterium Dauidicum, Salomonis libri quinque, Libri duodecim Prophetarum, Eſaias, Hieremias, Ezechiel, Daniel, Tobias, Iudith, Heſter, Eſdræ libri duo, Machabæorum libri duo: Noui autem Teſtamẽti, Euangeliorum libri quatuor, Actuum Apoſtolorum liber vnus, Pauli Apoſtoli epiſtolæ tredecim, eiuſdem ad Hebræos vna, Petri Apoſtoli duæ, Ioannis Apoſtoli 3. Iudę Apoſtoli vna, & Iacobi vna, Apocalypſis Ioannis liber vnus.

Auguſtinus. 400.

De doctrina Chriſtiana lib. 2. cap. 8. Totus Canon Scripturarũ his continetur libris: Quinque Moyſeos, id eſt, Geneſi, Exodo, Leuitico, Numeris, Deuteronomio, & vno libro Ieſu Naue, vno Iudicum, vno libello, qui appellatur Ruth, qui magis ad Regnorum principia videtur pertinere: deinde quatuor Regnorũ, & duobus Paralipomenon, non conſequentibus, ſed quaſi à latere adiunctis, ſimulq; pergentibus. Hæc eſt hiſtoria, quę ſibimet annexa tempora continet, atque ordinem rerum. Sunt aliæ tanquam ex diuerſo ordine, quæ neque huic ordini, neque inter ſe connectuntur, ſicut eſt Iob, & Tobias, & Heſter, & Iudith, & Machabæorum libri duo, & Eſdræ duo, qui magis ſubſequi vidẽtur ordinatam illam hiſtoriam, vſque ad Regnorum vel Paralipomenon terminatam. Deinde Prophetæ, in quibus Dauid vnus liber Pſalmorum, & Salomonis tres, Prouerbiorum, Cantica Canticorum, & Eccleſiaſtes. Nam illi duo libri: vnus, qui Sapientia, & alius, qui Eccleſiaſticus inſcribitur, de quadam ſimilitudine Salomonis eſſe dicuntur. Nam Ieſus filius Sirach eos ſcripſiſſe conſtantiſſimè perhibetur. Qui tamen quoniam in auctoritatem recipi meruerunt, inter Propheticos numerandi ſunt. Reliqui ſunt eorum libri, qui propriè Prophetæ appellati ſunt, duodecim Prophetarum libri ſinguli. Quorum Prophetarũ nomina ſunt hæc: Oſee, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Nahum, Abacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias. Deinde quatuor Prophetæ ſunt maiorum voluminum, Eſaias, Hieremias, Daniel, Ezechiel. His quadraginta quatuor libris veteris Teſtamenti terminatur auctoritas. Noui autem quatuor libris Euangelij; ſecundùm Matthæum, ſecundùm Marcum, ſecundùm Lucam, ſecundùm Ioannem: quatuordecim epiſtolis Pauli Apoſtoli: ad Romanos, ad Corinthios duabus, ad Galatas, ad Epheſios, ad Philippenſes, ad Theſſalonicenſes duabus, ad Coloſſenſes, ad Timotheum duabus, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos: Petri duabus, tribus Ioannis, vna Iudæ, & vna Iacobi, Actibus Apoſtolorum libro vno, & Apocalypſis Ioannis libro vno.

Innocentius Primus. 406.

Epiſtola ad Exuperium Tholoſanum cap. 7. Qui verò libri recipiantur in Canone ſanctarum Scripturarum, breuis annexus oſtendit. Hæc ſunt ergo, quæ deſiderata moneri voce voluiſti: Moſis libri

quinque,

quoq; id eſt Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium, nec non & Ieſu Naue vnus, & Iudicum vnus, & Regnorum libri quatuor, ſimul & Ruth. Prophetarum libri ſexdecim, Salomonis libri quinque, Pſalterium. Item hiſtoriarum: Iob liber vnus, Tobiæ vnus, Heſther vnus, Iudith vnus, Machabæorum duo, Eſdræ duo, Paralipomenon duo. Item Noui Teſtamenti: Euangeliorum libri quatuor, Pauli Apoſtoli Epiſtolæ quatuordecim, Epiſtolæ Ioannis tres, Epiſtolæ Petri duæ, Epiſtola Iudæ, Epiſtola Iacobi, Actus Apoſtolorum, Apocalypſis Ioannis.

Gelaſius PP. cum ſeptuaginta Epiſcopis. 490.

Tomo 2. Concil. in decretis: Ordo librorum veteris Teſtamenti, quem ſancta & Catholica Romana ſuſcipit & veneratur Eccleſia, digeſtus à Gelaſio Papa cum ſeptuaginta Epiſcopis: Geneſis liber vnus: Exodi liber vnus: Leuitici liber vnus: Numeri liber vnus: Deuteronomij liber vnus: Ieſu Naue liber vnus. Iudicum liber vnus Ruth liber vnus: Regnorum libri quatuor: Paralipomenon libri duo: Pſalmorum 150 liber vnus: Salomonis libri tres, Prouerbia, Eccleſiaſtes, & Cātica Canticorum. Item Sapientiæ liber vnus: Eccleſiaſticus liber vnus. Item ordo Prophetarum: Eſaiæ liber vnus: Hieremiæ liber vnus: Cinoth, id eſt, de lamentationibus ſuis: Ezechielis liber vnus: Danielis liber vnus: Oſeæ liber vnus: Amos liber vnus: Michææ liber vnus: Iohel liber vnus: Abdiæ liber vnus: Ionæ liber vnus Naum liber vnus: Abacuc liber vnus: Sophoniæ liber vnus: Aggæi liber vnus: Zachariæ liber vnus: Malachiæ liber vnus. Item ordo hiſtoriarum: Iob liber vnus: Tobiæ liber vnus: Eſdræ liber vnus: Heſter liber vnus: Iudith liber vnus: Machabæorum liber vnus. *Machabæorum libros duos vno volumine ligatos vnum librum vocat, eodem modo, quo paulò ante Eſdræ libros duos vnum appellat.*

Item ordo Scripturarum noui & æterni Teſtamenti: Euangeliorum libri quatuor: ſecundùm Matthæum liber vnus: ſecundùm Marcum liber vnus: ſecundùm Lucam liber vnus: ſecundùm Ioannem liber vnus: Actuum Apoſtolorum liber vnus: Epiſtolæ Pauli Apoſtoli numero quatuordecim: Ad Romanos epiſtola vna: ad Corinthios epiſtolę duæ: ad Galatas epiſtola vna: ad Theſſalonicenſes epiſtolæ duæ: ad Epheſios epiſtola vna: ad Philippenſes epiſtola vna: ad Coloſſenſes epiſtola vna: ad Timotheum epiſtolæ duæ: ad Titum epiſtola vna: ad Philemonem epiſtola vna: ad Hebræos epiſtola vna. Item Apocalypſis Ioannis liber vnus. Item Canonicæ epiſtolæ numero ſeptem: Iacobi Apoſtoli epiſtola vna: Petri Apoſtoli epiſtolæ duæ: Ioannis Apoſtoli epiſtolæ tres: Iudæ Zelotis Apoſtoli epiſtola vna.

Alcimus Auitus. 500.

Libro ad Sororem de conſolatoria caſtitatis laude:

Nam quicquid ſacra diuina volumina legis
Aut ſenſu aut verbo monſtrant, quod prædicat ille
Antiquum mundi repetens exordia vates,
Siue ille hiſtorias texit, ſeu forte figuras:
Quidue etiam ille Naue Moſi ſucceſſor Ieſus,
Succiduoq́; ſimul quod quiſque in tempore Iudex
Geſſerit, vt digeſtis ſoror iſthæc omnia dudum
Docta tenes: quid nunc Ruth Moabitida dicam?
Præterea reprobi qui ſucceſſere Saulis,
Quiq́; gubernârint Iudam, atq; Iſraela reges:
Quæq; inſtaurator templi promptiſſimus Eſdras
Egerit, aut melius cæcatis in corpore cernens
Tobias, quid pro populo confecerit Heſter,
Fœmineaq́; animi Iudith in mente virilis,
Et quæ tam miſeræ afflict. patientia Iobi.
Porrò etiam vnde animo poſſis deſumere mores,
Ter quinquagenos vel ſcriptos ordine Pſalmos,
Et quicquid docti Salomonis dextera ſcripſit,
Quodq; bis octoni poſt ſe vidêre Propheta,
Et Machabæorum fortiſſima prælia fratrum.
Vis vno breuius complectar vt omnia verbo?
Tota inſtrumenti veteris tibi pagina nota eſt.
Dehinc quicquid priſca ſuccedens gratia legi
Intonat, atq; noui miracula Teſtamenti:
Quæ canit hinc Hominis facies, vox inde Leonis,
Et peruix Aquila, & fortis certamine Taurus:
Quicquid Apoſtolicis Lucas deſcripſit in actis:
Bis ſeptena pij quod ſpargit epiſtola Pauli,
Quid Petrus docet, & Iudas, Iacobus & ipſe,
Et quæ diuini quondam ſecreta Parentis
Vidit Ioannes, nobisq; incognita ſcripſit.
Et quæ veriduci, nec in hoc tamen ordine, Patres
Expoſuêre ſuis myſteria digna libellis.
Hæc tu cuncta tenens, animo ſitiente bibiſti.

Caſſiodorus. 540.

Lib. 1. Diuinarū inſtitut. c. 13. In Hiſtoria libri viginti duo ſunt: Moſis libri quinq; Ieſu Naue liber vnus: Iudicum liber vnus. Ruth liber vnus Regum libri quatuor: Paralipomenon libri duo Iob liber vnus: Tobiæ vnus: Eſther liber vnus: Iudith liber vnus: Eſdræ duo: Machabæorum libri duo. In Prophetis libri viginti duo: Dauid Pſalmorum liber vnus: Salomonis libri quatuor: Ieſu filij Sirach liber vnus: Prophetæ maiores quatuor, id eſt, Eſaias, Ieremias, Ezechiel, Daniel: & minores duodecim, id eſt, Oſee, Ioël, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Nahum, Abacuc, Sophonias, Zacharias, Aggæus, Malachias. In epiſtolis Apoſtolorum, id eſt Pauli Apoſtoli: Ad Romanos vna: ad Corinthios duæ. ad Galatas vna: ad Epheſios vna: ad Philippenſes vna: ad Theſſalonicenſes duæ ad Coloſſenſes vna: ad Timotheum duę: ad Titum vna: ad Philemonem vna: ad Hebræos vna: Petri duæ: Ioannis tres: Iudæ vna: Iacobi vna. In Euangelijs quatuor, id eſt ſecundùm Matthæum, ſecundùm Marcum, ſecundùm Lucam, ſecundùm Ioannem. In Actibus Apoſtolorū liber vnus: in Apocalypſi liber vnus.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

Libro 6. Etymologicon cap. 1. Hebræi vetus Teſtamentum Eſdra auctore, iuxta numerum litterarum ſuarum 22. libris accipiunt: diuidentes eos in tres ordines, Legis ſcilicet, & Prophetarum, & Hagiographorum. Primus ordo Legis in quinque libris accipitur. Secūdus ordo eſt Prophetarum, &c. Tertius ordo eſt Hagiographorum. Quartus apud nos ordo veteris Teſtamenti eorum librorum eſt, qui in Canone Hebraico non ſunt: quorum primus Sapientiæ liber eſt: ſecundus Eccleſiaſticus: tertius Tobias: quartus Iudith: quintus & ſextus Machabæorum: quos licet Hebræi inter Apocrypha ſeparent, Eccleſia tamen Chriſti inter diuinos libros & honorat, & prædicat. In nouo autem Teſtamento duo ſunt ordines. Primus Euangelicus, in quo ſunt Matthæus, Marcus, Lucas, & Ioannes. Secundus Apoſtolicus, in quo ſunt Paulus in quatuordecim epiſtolis, Petrus in duabus, Ioannes in tribus, Iacobus & Iudas in ſingulis, Actus Apoſtolorum, & Apocalypſis Ioannis.

Rabanus Maurus. 840.

De Inſtitutione Cleri lib. 2 cap. 53. Hi ſunt ergo libri veteris Teſtamenti, quos ob amorem doctrinæ, & pietatis legendos recipiendosque Eccleſiarum

princi-

Ad fidei Galatas deducit quarta vigorem,
Qua ſpreta pronos grande premebat onus.
Quinta Epheſi populos venerandu laudibus effert,
Quòd ſanctam haudquaquam deſeruêre fidem.
Sexta Philippenſes ſolatur, laudat, & ornat,
Conſtanter fidei quòd tenuêre decus.
Moxq; Coloſſenſes prauentos ſeptima falſis
Vatibus instituit, corrigit, atque docet.
Theſſala quam genuit fauet hinc octaua caterua,
Tempora quòd cùm eſſent nubila firma ſtetit.
Extima queis etiam prædicit tempora noua,
Quoue ſit atra lues deycienda modo.
At decima textus Timotheum informat, & aptat
Eccleſia in rebus, ordinibusq; ſacris.
Temporis vndecima ſupremi probra canuntur,
Inſtruiturq; vijs omnibus ille bonis.
Inſtruit inde Titum decimæ ſubiecta ſecunda;
Quò vitet hæreſes, presbyter eſſe queat.
Tertia poſt decimam prædat tibi verba Philemon,
Quæ Roma vinctus miſit ab vrbe Pater.
Vltima per Legis Vatumq; oracula Chriſtum
Hebræis prolem prædicat eſſe Dei.
His ſunt Catholicæ ſubiunctæ ex ordine ſeptem
Paginæ, Apoſtolico quas capit ore ſtylus.
Scilicet vna pij Iacobi, Petriq; gemellæ,
Sunt tres Ioannis, vna, Iuda, tua eſt:
Complentq; Eccleſiam generali dogmate totam,
Inſtituuntq; fidem, iusq; ſalutis habent.
Hinc ad Apoſtolicos, quos Lucas protulit, Actus
It ſalus Eccleſia, qui noua geſta canunt.
Viſio ſancta libros, quæ ſancto viſa Ioanni eſt,
Claudit, & arcano limite ſignat eos.
Hos Teſtamenti veteris, noui; ſub vno
Cælo patens binum ducit ad alta poli.

Smaragdus Abbas. 950.

Ad caput nonum regulæ D. Benedicti: Codices legantur diuinæ auctoritatis tam veteris Teſtamenti, quàm noui, id eſt, quinque libri Moyſis, Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium, Ieſu Naue, Iudicum, Ruth, Regum, Paralipomenon, Iob, Pſalmorum, Salomon, Sapientiæ liber, Eccleſiaſticus, Tobias, Heſther, Iudith, Eſdras: Prophetarum, id eſt, Iſaias, Ieremias, Ezechiel, Daniel, Oſee, Iohel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Naum, Ahacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias, & Machabæorum. Euangeliorum libri quatuor, id eſt Matthæus, Marcus, Lucas, & Ioannes. Epiſtolæ Pauli quatuordecim, id eſt, ad Romanos vna, ad Corinthios duæ, ad Galatas vna, ad Epheſios vna, ad Philippenſes vna, ad Theſſalonicenſes duæ, ad Coloſſenſes vna, ad Timotheum duæ, ad Titum vna, ad Philemonem vna, ad Hebræos vna, Iacobi vna, Petri duæ, Ioannis tres, Iudæ vna Actus Apoſtolorum, & Apocalypſis.

Iuo Carnotenſis. 1100.

In Decretis, part. 4. ca. 61. De ordine librorum veteris Teſtamenti: Geneſis lib. 1. Exodi lib. 1. Leuitici lib. 1. Numeri 1. Deuteronomij 1. Ieſu Naue, Iudicum, Regum 4. Ruth, Paralipomenon 2. Pſalmoru 150. Salomonis 3. Iob, Tobiæ, Eſdræ, Eſther, Iudith, Machabæorum.

De ordine Prophetarum Eſaias, Hieremias c. Lamentationibus ſuis, Ezechiel, Daniel, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Naum, Abacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias.

De ordine librorum noui Teſtamenti, quos ſancta Romana Eccleſia tenet, & vniuerſalis Eccleſia obſeruat: Euangeliorum libri. ſecundum Matthæum, ſecundùm Marcum, ſecundum Lucam, ſecundùm Ioannem: Actus Apoſtolorum Epiſtolæ Pauli numero quatuordecim. Ad Romanos, ad Corinthios 2. ad Galatas, ad Epheſios, ad Philippenſes, ad Coloſſenſes, ad Timotheũ 2. ad Theſſalonicẽſes 2. ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos Apocalypſis Ioannis.

Ordo ſeptem Epiſtolarum Canonicarum. Petri Apoſtoli epiſtolæ 2. Iacobi Apoſtoli 1. Ioannis Apoſtoli epiſt. 3. Iudæ Zelotis epiſt. 1.

Petrus Cluniacenſis. 1140.

Lib. 1. epiſt. 2. *Cùm libros Moſi, Ioſue, Iudicum, Regum, Paralipomenon, Iob, Pſalterium, Salomonis 3. quatuor Prophetas maiores, duodecim Prophetas minores, authenticos Scripturæ libros recenſuiſſet, ſubiungit*: Reſtant poſt hos authenticos Scripturæ libros ſex non reticẽdi libri: Sapientiæ Ieſu filij Sirach, Tobiæ, Iudith, & vterque Machabæorum liber. qui etſi ad ſublimem illam præcedẽtium dignitatem peruenire non potuerunt, propter laudabilem tamen & pernecessariam doctrinam, ab Eccleſia ſuſcipi meruerunt.

Concilium Tridentinum. 1560.

Seßione 4. Sacroſancta Tridentina Synodus ſacrorum librorum indicem huic decreto aſcribẽdum cenſuit, ne cui dubitatio ſuboriri poſſit, quinam ſint, qui ab ipſa Synodo ſuſcipiuntur: ſunt verò infra ſcripti. Teſtamenti veteris, quinque Moyſi, id eſt, Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium. Ioſue, Iudicum, Ruth, quatuor Regum, duo Paralipomenon, Eſdræ primus & ſecundus, qui dicitur Nehemias: Tobias, Iudith, Heſther, Iob, Pſalteriũ Dauidicum centum quinquaginta Pſalmorũ, Parabolæ, Eccleſiaſtes, Canticum canticorum, Sapientia, Eccleſiaſticus, Eſaias, Hieremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel: duodecim Prophetæ minores, id eſt, Oſea, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Nahum, Abacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias: duo Machabæorum, primus & ſecundus. Teſtamenti noui, quatuor Euangelia, ſecundùm Matthæum, Marcum, Lucam, & Ioannem: Actus Apoſtolorũ à Luca Euangeliſta conſcripti. quatuordecim Epiſtolæ Pauli Apoſtoli. ad Romanos, duæ ad Corinthios, ad Galatas, ad Epheſios, ad Philippenſes, ad Coloſſenſes, duæ ad Theſſalonicenſes, duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos: Petri Apoſtoli duæ, Ioannis Apoſtoli tres, Iacobi Apoſtoli vna, Iudæ Apoſtoli vna: & Apocalypſis Ioannis Apoſtoli. Si quis autem libros ipſos integros, cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſia Catholica legi conſueuerunt, & in veteri vulgata Latina editione habentur, pro ſacris & canonicis non ſuſceperit, & traditiones prædictas ſciens & prudens contempſerit, anathema ſit.

Gabriel Pat. Alexandrinus. 1595.

In confeßione fidei: Suſcipio omnes libros Canonicos, quos ſuſcipit ſacroſancta Romana & Catholica Eccleſia: ſunt verò: Quinque libri Moſis, &c. Eſdræ primus & ſecundus, Tobias, Iudith, Eſther, &c. Sapientia, Eccleſiaſticus, Eſaias, Hieremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel, duodecim Prophetæ, duo Machabæorum primos & ſecundus. Teſtamenti noui quatuor Euangelia, &c. Epiſtola Pauli ad Hebræos, Petri Apoſtoli duæ, Ioannis Apoſtoli tres, Iacobi Apoſtoli vna, Iudæ Apoſtoli vna, & Apocalypſis Ioannis Apoſtoli.

ADVERSARIORVM OBIECTIONES.

Prima.

Iudæi in ſuo Canone non habent Sapientiam Salomonis, Eccleſiaſticum filij Sirach, Tobiam, Iudith, Hymnum trium puerorum, caput 13. & 14. Danielis, nec libros Machabæorum: Ergo non ſunt Canonici.

Nego conſequens. Alius enim Iudæorum, alius Chriſtianorum eſt ſacrarum Scripturarũ Canon. Illi in eum referunt libros ſacros Hebræos ab Eſdra collectos, & correctos: Chriſtiani recipiunt non hos ſolùm, ſed & certos quoſdam Græcos poſtea ſcriptos, & ab Eccleſia approbatos libros, quales ſunt libri memorati, & totum nouũ Teſtamentum. Ergo ſi illi ſolùm libri ſunt Canonici, quos Iudæi recipiunt, non ſolùm hi, ſed etiã omnes noui Teſtamenti libri erunt reijciendi.

Secunda.

Melito Sardenſis, apud Euſebium libro 4. cap. 25. *recenſens Scriptura veteris Teſtamenti libros, non meminit lib. Eſther, Baruch, Tobiæ, Iudith, Eccleſiaſtici, Machabæorum.*

Origenes, apud eundem Euſebium lib. 6. cap. 19. *in Catalogo Scripturarum, non meminit Tobiæ, Iudith, Sapientiæ, Eccleſiaſtici, Baruch: & nominatim dicit*: Extra numerum iſtorum ſunt libri Machabæorum.

Concilium Laodicenſe, Can. 60. *in Catalogo Scripturarum non recenſet lib. Eſther, Baruch, Tobiæ, Iudith, Sapientiæ, Eccleſiaſtici, Machabæorum, & Apocalypſin Ioannis.*

Cyrillus Hieroſolymitanus, Catecheſi 4. *recenſens Scripturas ſacras, Tobiam, Iudith, Sapientiam, Eccleſiaſticum, Machabæorum libros, & Ioannis Apocalypſin prætermit.*

Gregorius Nazianzenus, de veris & germanis ſacræ Scripturæ libris, *ſimiliter prætermit lib. Eſther, Iudith, Tobiæ, Sapientiæ, Eccleſiaſtici, Baruch, Machabæorũ, & Apocalypſin.*

Amphilochius, ad Seleucum de ſacræ Scripturæ libris, *eaſdem libros prætermit, & de Apocalypſi ſubiungit*: Aſt Apocalypſin Ioannis aliqui ijs inſerunt, rurſus ſed longè plurimi adulterinam dicunt.

Hieronymus, in Prologo galeato, *referens Canonicas veteris Legis libros Hebræos, ſubiungit*: Hic Prologus Scripturarum quaſi galeatum principium, omnibus libris, quos de Hebræo vertimus in Latinum, conuenire poteſt. Igitur Sapientia, quæ vulgo Salomonis inſcribitur, & Ieſu filij Sirach liber, & Iudith, & Tobias, & Paſtor, non ſunt in Canone: Machabæorum primum librum Hebraicum reperi, ſecundus Græcus eſt.

Aliquos olim dubitaſſe de epiſtola ad Hebræos, de epiſtola Iacobi, de epiſt. Iudæ, de ſecunda Petri, de 2. & 3. Ioannis, Euſebius, Eccleſiaſticæ hiſtoriæ lib. 3. *Hieronymus,* de Viris illuſtribus, *& alij teſtantur. Ergo libri illi non ſunt Canonici.*

Nego conſequens. Nam duplex eſt ſacrarum Scripturarum Canon. Primus eos libros complectitur, qui ſtatim à primitiua Eccleſia omniũ Orthodoxorum cõſenſu recepti ſunt. Hos recenſent auctores prædicti.

Secundus Canon eos comprehendit, qui & ſtatim, & non ſtatim, ſed paulatim ab Eccleſia in Canonem recipi meruerunt: illi Protocanonici, hi Deuterocanonici appellantur. De illis agunt Melito, Origenes, concilium Laodicenſe, Cyrillus Hieroſolymitanus, Gregorius Nazianzenus, Amphilochius, & Hieronymus, qui omnes vixerunt ante mille ducentos annos: illis ſcilicet temporibus, quibus Eccleſia de ſecundi ordinis libris nihil dum certi definierat. Sed poſtea in Concilio Carthaginenſi Tertio celebrato anno 377. cui 218. Epiſcopi, & inter eos D. Auguſtinus, interfuêre, re diligentius examinata, ſimul etiam hi libri in Canonem recepti ſunt. Huic Concilio, quomodo ſequẽtibus ſeculis Eccleſia in enumerandis ſacris libris conſenſerit, articulo præcedente ad longum demonſtratum eſt. Nec ſequitur: Ante Eccleſiæ definitionem, & tot ſeculorum conſenſum, licuit de aliquibus Scripturæ libris dubitare, & eos inter apocrypha referre. ergo idem etiam nunc licet. Licuit olim diſputare, an etiam ij, qui ex Gentibus ad Chriſtum conuerterentur, eſſent circumcidendi: an etiam Sabbatum, neomenias, & alios ritus Iudaicos ſeruare deberent. Multæ ſeculis ſequentibus de Deo, de Sacramentis, de gratia Dei & libero arbitrio, de fide & operibus quæſtiones ſunt motæ, de quibus ab initio in vtramq; partem diſputare licuit: ſed poſtquam vtriuſque partis argumentis ſatis ſuperq; diſcuſſis, Eccleſia ſuper his ſuam ſententiam tot publicis Concilijs definiuit, nulli amplius dubitandi licentia conceditur: ſed quicumq; contra Eccleſiæ publicatam definitionem ſenſerit, pro hæretico habetur: & quod antea fuit error, nunc hæreſis dicitur.

Si ſequitur. Aliqui aliquando de his libris dubitârunt, ergo ſunt Apocryphi: non ſolùm hæ, ſed etiam plures Scripturæ erunt reijciendæ. Similiter aliquos dubitaſſe olim de Marci cap. 16. de ſudore Chriſti ſanguineo, & Angelo ipſum conſolante, Lucæ 22. de hiſtoria adulteræ Ioannis 8. de ſecunda Petri, de ſecunda & tertia epiſt. Ioannis, infra hoc eodem libro certis articulis oſtendemus. Has tamen Scripturas nec Lutherus, nec Caluinus, nec Brentius propterea reijciunt.

Lutherus & Brentius hoc argumento cæteras Deuterocanonicas Scripturas ab alijs ſeparant, & inter Apocryphas numerant: Caluinus, VVitakerus, & alij eodem argumento ex veteris Legis Canone Tobiam, Iudith, Machabæos, &c. reijciunt, ſed in Canonem nouæ Legis ſecundi ordinis libros admittunt. Sed ſi propterea Deuterocanonici veteris Legis libri rectè reijciuntur, etiam de nouo Teſtamento Deuterocanonici ſunt reijciendi. Sed hoc negat Caluinus, negat VVitakerus, negant alij Caluiniſtæ, vt ſuo loco demonſtrabo. Vides ergo quàm debili fundamento nitantur.

Adde. Etiamſi inter eos Patres, qui ante concilij Carthaginenſis definitionem vixerunt aliqui aliquãdo cum aliquibus de huiuſmodi libris dubitaſſe videntur: aliquando tamen non dubitârunt, ſed eoſdem libros pro ſacris receperunt, & eorundem teſtimonijs ad Eccleſiaſtica dogmata confirmanda ſæpius vſi ſunt, vt copioſius ſequentibus articulis ſuis locis oſtendam.

ARTICVLVS QVINTVS.

MOSEN, ET MOSAICA SCRIPTA, SVMMÆ ESSE AVCTORITATIS.

NEGANT.

Anno poſt Chriſtū natum.

120. *NAZARÆI Patres quidem ſuſcipiebant, qui in quinque libris Moſi habentur, vſque ad Moſen: ipſos autem quinque libros non aſſumebant: ſed confitebantur quidem Moſen, & quòd legem accepiſſet credebant: Non autem hanc,* inquiebant, *ſed aliam: dicebant fictos eſſe hos libros, & nihil horum à Patribus factum eſſe.* Epiphanius hæreſi 18.

160. *Apelles, dum aſſignare cupit ſcripta Moſi nihil in ſe diuinæ ſapientiæ, nihilq́; operis ſancti Spiritus continere, exaggerat huiuſmodi dicta, & dicit nullo modo fieri potuiſſe, vt tam breue ſpatium tot animalium genera, eorumq́; cibos, qui per totum annum ſufficerent, capere potuiſſet.* Origenes ad cap. 6. Geneſ.

200. *Ptolemaitæ damnârunt libros Moſaicos: quia crediderunt ea, quæ in ipſis continentur, non eſſe à Deo bono, ſed à tribus diuerſis auctoribus condita: videlicet vnam partem eorum à Deo opifice huius mundi, qui eſſet medius inter Deum bonum & diabolum: aliam verò à Moſe iuxta propriam mentem, & non ſecundum Dei voluntatem: tertiam à ſenioribus Iudæorum, ſecundùm ipſorum ingenium, excogitatam.* Epiphanius hæreſi 33.

230. *Celſus accuſans Moſis hiſtoriam, culpat eos, qui ex ea tropologias & allegorias eliciunt.* Origenes contra Celſum.

360. *Iulianus Apoſtata reprehendit Moſen, quòd nullam mentionem facit creationis Angelorum, & quæ ille de Eua, de ſerpente, de Adamo ſcribit, hic inter fabulas refert.* Cyrillus Alexandrinus lib. 2. & 3. contra Iulianum.

400. *Fauſtus, & reliqui Manichæi, ideò ſe libros Moſaicos reijcere affirmans, quòd à principio vſque ad calcem à malo Hebræorum Deo dictati ſint, & à filijs eius Iudæis omni turpitudine ac fœditate referti: qui vt eas fœditates contegerent, inſeruerunt ijs pauca quædam verba de lege naturali, quam Deus bonus mentibus humanis impreſſit, vt tamquam velo ac nebula diuinorum verborum ſuperinducta, auctoritatem libris ſuis conciliarent.* Auguſtinus lib. 22. contra Fauſtum.

600. *Mahomet dicit Moſen & Iſraelitas, vt legis tranſgreſſores, æterni ignis ſupplicio tradendos.* Georgius Cedrenus fol. 346. Euodius apud Euthymium in Panoplia parte ſecunda, titulo vigeſimo quarto.

1050. *Bogomili reijciunt omnes libros Moſaicos, vnà cum Deo, qui in ipſis memoratur. Dicunt Moſen à Satanaelo deceptum, in Ægyptum reuertiſſe. Iudæorum populum decepiſſe, & eos eduxiſſe portentis ac ſignis, quæ virtute Satanaelis efficiebat: montem Sinai conſcendiſſe, & innumerabilia hominum millia perdidiſſe.* Euthymius in Panoplia parte 2. titulo 23. cap. 1. & 10.

1200. *Albigenſes dicunt, quòd vetus Teſtamentum non eſt à bono Deo, & quòd Moſes malus fuerit.* Antoninus in Summa part. 4. tit. 11. cap. 7. § 5.

1500. *Hermannus Riſvvick Moſen à Deo modo viſibili Legem ſuſcepiſſe, eiq́; à facie ad faciem locutum fuiſſe inficiabatur.* Bernardus Lutzenburgus.

1520. Martinus Lutherus Tomo 3. Germ. Ienenſi fol. 40. & 41. *Moſen neque audire, neque videre volumus. Nam ille Iudaico ſolùm populo datus eſt, neque quicquam ad nos pertinet. Sit Iudæis quaſi ſpeculum Saxonum, neque nos Gentes inquietet, aut turbet. Vt Gallia ſpeculum Saxonum non curat: ſic Lex Moſi nos non ligat. Si quis tibi Moſen cum ſuis legibus proponat, teque cogere velit, vt eas obſerues, tum dicas: Abi ad Iudæos cum tuo Moſe: ego Iudæus non ſum, ne me cum Moſe inuoluas.*

In Colloquijs conuiualibus capite de Lege & Euangelio: *Moſen cum ſua lege non ſuſcipiam: nam hoſtis Chriſti eſt. Si mecum ad iudicium acceſſerit, reijciam eum in nomine Dei, & dicam: Hic Chriſtus ſtet.*

Fol. 118. *Moſes omnium carnificum magiſter eſt: nemo eum terrendo, anguſtando, tyrannizando, comminando, tonando æquiparat: conſcientias dirò aggreditur, corda terret, torquet, lacerat.*

Fol. 121. *Lex eſt verus labyrinthus, quæ conſcientias ſolùm in terrorem conijcit: iuſtitia Legis minotaurus eſt, hoc eſt mera fabula, non ad ſalutem, ſed Acherontis ducens ad vndas.*

Ad Pſalm. 45. *Apage cum Moſe ad pertinaces ferosq́; homines, ac ſuperbos ſanctos, quos terrefaciat, ac humiliet.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

*Deuter.*34. *v.*10. Non ſurrexit vltra Propheta in Iſrael ſicut Moyſes, quem noſſet Dominus facie ad faciem in omnibus ſignis atque portentis.

Ioſue 1. 8. Non recedat volumen Legis ab ore tuo: ſed meditaberis in eo diebus ac noctibus, vt cuſtodias, & facias omnia quæ ſcripta ſunt in eo.

Pſalm. 1. 2. In Lege Domini voluntas eius: & in Lege eius meditabitur die ac nocte.

Malachiæ 4. 4. Mementote Legis Moyſi ſerui mei, quam mandaui ei in Horeb ad omnem Iſrael præcepta & iudicia.

Eccleſiaſtici 45. 1. Dilectus Deo & hominibus Moyſes, cuius memoria in benedictione eſt. Similem illum fecit in gloria Sanctorum, & magnificauit eum in timore inimicorum, & in verbis ſuis monſtra placauit. Glorificauit illum in conſpectu regũ, & iuſſit illi coram populo ſuo, & oſtendit illi gloriam ſuam. In fide & lenitate ipſius ſanctum fecit illum, & elegit eum ex omni carne. Audiuit enim eum, & vocem ipſius, & induxit illum in nubem. Et dedit illi cor ad præcepta, & legem vitæ & diſciplinæ docere Iacob teſtamentum ſuum, & iudicia ſua Iſrael.

Lucæ 20. 37. Quia verò reſurgant mortui, & Moyſes oſtendit, ſecus rubum, ſicut
Exod 3. dicit Dominum, Deum Abraham, & Deum Iſaac, & Deum Iacob. Deus autem non
eſt mortuorum, ſed viuorum: omnes enim viuunt ei.

Ioan. 1. 17. Lex per Moyſen data eſt.

Ioan. 5. 46. Si crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi: de me enim ille ſcripſit. Si autem illius literis non creditis, quomodo verbis meis credetis?

Actor. 7. 20. Eodem tempore natus eſt Moyſes, & fuit gratus Deo. 22. Et eruditus eſt Moyſes omni ſapientia Ægyptiorum: & erat potens in verbis & in operibus ſuis.

Heb. 11. 24. Fide Moyſes grandis factus, negauit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis: magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem, maiores diuitias æſtimans theſauro AEgyptiorum, improperium Chriſti.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Conſtitut. Apoſt. lib. 6. *c.* 1. Schiſmata cùm quidã olim
Num.16. tentare auſi eſſent, non tulerunt impunè. Nam
Dathan & Abiron, qã ſe Moſi oppoſuerũt, demerſi
ſunt: Maria, quia intulit Moſi probrum, eiecta
Num.12. fuit ex caſtris diebus ſeptem: aiebat enim Moſen
duxiſſe vxorem AEthiopiſſam.

Cap. 3. Et deſciuerũt à Moſe Dei miniſtro omnium leniſſimũ ac fideli, & tantum virum ingratiſſimi homines inhonorârunt: illum dico Legislatorem, cuſtodem, Pontificem, regem; illum diuinorum myſteriorum magiſtrum; illum, qui quaſi quidam conditor Conditoris opera ediderat; illum mitiſſimum, modeſtiſſimum, ſummè tolerantem; illũ ſumma erga homines charitate præditum: qui multis periculis eum liberârat, & ex multiplici genere mortis ſua ſanctitate eripuerat: qui tot ſigna diuina & prodigia populo deſignârat: qui præclara, & mirabilia opera beneficij dandi cauſa patrârat: de quo dixit Deus: *Non ſurrexit Propheta vt Moſes.*

Iuſtinus. 150.

Oratione ad Gentiles: Maiores Moſis per famis cauſam è Phœnicia in AEgyptum tranſierunt, atque ibi eum genuerunt, quem Deus ob præſtantẽ eius virtutem in honore auctum, Principem, Imperatorem, & Legislatorem genti ſuæ propoſuit, cùm ex AEgypto Hebræorum multitudinem in regionem ſuam reuerti iuſtum eſſe & æquum duxit. Huic primùm Deus, quod cælitus in ſanctos homines illabitur, diuinum & Propheticum exhibuit donum, & primum illum religionis noſtræ doctorẽ inſtituit, ac deinceps ſecundùm hunc & reliquos Prophetas, &c. Quoniã ab oraculis veſtris verum vos cognoſcere poſſe exiſtimatis, hiſtoriaſq; de vita Moſis à ſacro cultu noſtro profanis hominibus ſcriptas legitis, & ex Chaldæorũ atque Hebræorum genere ortum Moſen & Prophetas cæteros intelligitis; non incredibile eſſe arbitremini, virum, qui & ex religioſorum pioruma; hominum gente prognatus, & maiorum ſuorum religione, vitæ morumq; pietate dignè colenda ſpectatus ſit, tam ingenti iſto dono à Deo honoratum, & principem Prophetarũ omnium deſignatum eſſe, &c.

Theophilus Antiochenus. 170.

Ad Autolycum lib. 2. Moſes, qui multis annis præceſſit Salomonem, inquit, immò ſermo Dei per
Moſen: *In principio creauit Deus cælum & terram,* &c. Gen. 1.
Moſes, qui & ipſe Propheta eſt, de vnitate Dei in
hunc modum diſſerit: *Hic Deus veſter, qui firmauit* Deut. 17.
cælum, & creauit terram, &c.

Lib. 3. Apparet quoque non ſolùm Moſen, ſed & reliquos Prophetas vetuſtiores eſſe omnibus profanis ſcriptoribus: Moſen quoque antiquiorem eſſe Crono, & Belo, & Iliaco bello ſatis euidenter demonſtratur. Nam etiam Thalli hiſtoria edoces Belum antiquiorem eſſe Troiano bello annis 321. At Moſen præcedere bellum Troianum maximè annis 938. ſatis ſupra oſtenſum eſt.

Irenæus. 180.

Lib. 3. *c.* 6. Moſes homo Dei exiſtens, Deus datus Exod. 4.
eſt ante Pharaonem. Non autem verè Dominus Exod 7.
appellatur, nec Deus vocatur à Prophetis, ſed fi- lib 3
delis Moſes famulus, & ſeruus Dei dicitur à ſpiritu, quod & erat.

Lib 2. cap. 42. In quinque libris Legem populo Moſes tradidit. Vnaquæque tabula, quam accepit à Deo, præcepta habebat quinque.

Clemens Alexandrinus. 220.

Lib 1. Pædagogi cap. 7. Lex eſt vetus gratia, per Moſen à Verbo data. Quocirca dicit quoque Scriptura: *Lex per Moſen data eſt*, non à Moſe, ſed à Verbo, Ioan.1. &c. Moſes prophetice profectò cedens pædagogo, nempe Verbo, & nomen, & pædagogiam prædicit, & populo commendat Pædagogum, præceptis et obedientiæ traditis: *Prophetam*, inquit, *vobis ſuſcitabit Deus, tanquam me de fratribus veſtris.* Deut.18.

Lib. 1. Stromat. Eſt itaque noſter Moſes propheticus, legum ferendarum peritus, ordinandæ & inſtruẽdæ aciei gnarus, exercitus ducendi artem tenens, politicus, ac philoſophus.

Origenes. 230.

Lib. 1. contra Celſum: Moſes in ore probi peritiq; oratoris adeò cautè vtrimque temperauit ſermonem quinque ſuorũ librorum, vt nec nimia multitudine inſtitutorum Iudæis præberet occaſionem peccandi in moribus, nec prudentioribus lectoribus, qui rari ſunt, deeſſet contemplandi & perſcrutandi materia. Et tuorum quidem ſapientum Poëtarum neque libri ſeruari amplius videntur; ſeruandi vtique, ſi qua illorum eſſet vtilitas: Moſis verò ſcripta, etiam alienos à Iudæorum ritibus ad credendum mouerunt, nimirum quia, ſicut in ipſis continetur literis, primus earũ legum lator fuit Deus huius mundi conditor, qui eas Moſi tradidit. Par enim erat, vt totius mundi opifex, poſt leges toti mundo impoſitas, vim eis adderet, quæ valeret vbiuis gentium. Atque hæc mihi dicuntur nondum de Ieſu inquirenti, ſed adhuc de Moſe, qui fuit longè inferior Domino, quem oſtendo multò præcellentiorem tuis ſapientibus Poëtis & Philoſophis.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

De præparatione Euangelica lib. 11. cap. 2. Sapientiſſimus ille Moſes, qui primus omnium hominum vetuſtiſſimorum vitas Hebræorum conſcripſit, ciuilem atque actiuum viuendi modum narratione hiſtorica docuit. Quam quidem doctrinam ab vniuerſalioribus ita inſtituit, vt Deũ cauſam auctoremq; omnium, quaſi fundamentum iniecerit, & mundi atque hominis ortum præ oculis poſuerit. Deinde ab vniuerſalioribus ad particularia deſcendẽs, & priſcorum virorum vitam, ad imitationem virtutis, ac pietatis eorum lectorem hortatur. Præterea cùm legum etiam auctor ſumma cum pietate fuerit, certè patet quàm magnum ſtudium, ad corrigendum hominum mores habuerit.

De Demonſtratione Euangelica lib. 5. poſt Præfationem: Primus Hebræorum Prophetarum initiator & Theologus Moſes extitit: qui quidem quantorũ, qualiumq; bonorũ in vita auctor fuerit, iam hinc facilè contẽplari potes. Primùm ſententias, opinionesq; euangelicas, ac veras protulit de omnium rerum auctore atque opifice Deo; tum de eiuſdem Filio rationalium, intelligentiumq; naturarum auctore.

Conſtantinus Magnus. 330.

Oratione ad Sanctorum cœtum cap. 17. Quid de Moſe pro dignitate ſatis dici poteſt? Qui populum confuſione quadam turbatum, in ordinem redegit: qui leui perſuaſione & modeſtia illorum animos tranquillauit: qui illis pro ſeruitute libertatem reddidit: qui pro mœſtitia lætitiam attulit: qui eouſq; eorum ſenſim prouexit animos, vt illi ipſi graui admodum in cõtrariam partem facta mutatione, & proſpero rerum præclarè geſtarum euentu, ſuperbè & inſolenter ſe efferrẽt: qui etiam tantum illis, qui ipſum ætate anteirent, ſapientia præſtitit, vt ſapientes & Philoſophi à gentilibus plurimum prædicati, eius ſapientiæ æmuli & prædicatores exſtiterent. Pythagoras enim eius ſapientiam imitatus, vſq; eò propter modeſtiam omnium ſermone celebratur, vt Platoni homini modeſtiſſimo, eius continentia tamquam exemplar ad imitationem proponeretur.

Antonius Eremita. 330.

Epiſt. 2. Deus poſt multum temporis Legem poſuit eis, vnde & operatus eſt per Moſen præbendo Legem. Et Moſes quidem fundauit ijs veritatis donum, curare volens eandem validam plagam.

Athanaſius. 340.

De Incarnatione Verbi Dei: Moſes vir excellens, & apud ſuos verus creditus, id, quod iam ante de incarnatione Saluatoris noſtri dictum erat, probans, & verum id eſſe animaduertens, ſic fatur. *Orietur ſtella ex Iacob, & homo ex Iſrael, & comminuet* Num. 24. *duces Moab.*

In Synopſi diuinæ Scripturæ: Liber primus Geneſis. Liber hic generationis Moſis eſt, qui ea, quæ in illo continentur, ex iuſſu Domini locutus eſt, & ſcripſit.

Baſilius Magnus. 360.

In Hexameron Homil. 1. Moſes ſanè is eſt, qui hanc nobis hiſtoriæ commentationem in commune expoſuit. Ille inquam Moſes, qui etiam dum ad matris pendẽs vbera, Scripturæ teſtimonio, probatur amabilis Deo fuiſſe, & gratioſus, quem ſibi Exod. 2. adoptatum filia Pharaonis magnifico ac regali impendio curauit educandum, & ad ſe accitis ſapientibus AEgyptiorum, in quæ magiſtros præfectis puerum tradidit erudiendum. Ille ſic erat natura ſuapte compoſitus, vt ſummo ſemper amore iuſti & æqui fuerit obſeruans, & tenax. Is igitur, qui dignus habitus eſt ſpectator vt eſſet, peræquè ac Angeli, faciei diuinæ: ille, inquam, quæ auditu didicerat, colloquente ſecum Deo, hæc nobis ediſſerit.

Macarius AEgyptius. 360.

Homilia 12. Cùm Moſes aſcendit in montem, ieiunauit quadraginta dies; aſcendit homo, deſcendit habens Deum. Ipſi iam perſpicimus in nobis; intra paucos dies deficere corpus, niſi ſuſtentetur cibis. Moſes igitur cùm quadraginta dies ieiunaſſet, fortior omnibus deſcendit. Siquidem alebatur à Deo corpus illius alio cibo cæleſti: quia verbum Dei erat illi pro alimẽto, & gloria relucebat in facie eius.

Gregorius Nazianzenus. 370.

Oratione 6. quæ eſt ad Gregorium Nyſſenum: Quis legiſlatorum illuſtriſſimus? Moſes. Quis ſacerdotũ ſanctiſſimus? Aaron: non minus pietate, quàm corporibus fratres: vel potius, ille quidem Deus Pharaonis, & Iſraelitarum antiſtes, & legiſlator; & nubem ingrediens, & diuinorum myſteriorũ ſpectator & præſul, & tabernaculi illius veri fabricator, qđ à Deo, non ab homine conſtructũ eſt.

Orat. 49. quæ eſt oratio de Fide: Cùm Moſes, qui cęli ordines, mundi elementorum vices, totius deniq; orbis ornamenta digeſſit, indicari expreſſerit, cui ipſe Dominus teſtimonium omnium perhibuit, dicens: *Nemo erit ex Prophetis vt ſeruus meus* Num. 12. *Moſes, cui facie ad faciem, & ore ad os locutus ſum*: Deũ tamen purè videre non potuit. Meritò quidem prophetiæ omnis dignus, ſed non vſq; adeò, vt intueri Deũ poſſit, qui homo tantummodo eſſet.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Oratione ad eos, qui ægrè ferunt reprehenſiones: Quis Moſe fuit melior paſtor? Quis princeps & rector æquè moderatus & mitis, vt qui omnia fiat populo, educator, imperator, ſacerdos: ipſe denique pater in bello conſeruans, in ſolitudine bona pre-

bens, cùm terra nec arata eſſet, nec ſeminata, rectè iudicans, citra errorem per viam ducens?

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Ad cap. 1. Geneſis Homilia 2. Et has quidem literas dedit Deus, attulit autem Moſes. Quid igitur
Gen. 1 dicunt hæ literæ? *In principio fecit Deus cælum & terram.* Conſidera, chariſſime, quàm admirabilis & eximius ſit ille Propheta. Alij enim omnes Prophetæ dixerunt, vel quæ multis poſtea temporibus futura erant, vel quæ in futuro ſeculo euenient. Beatus autem iſte natus, cùm iam multa mũdi ſecula tranſiſſent, & ducem, & directricem ſurtitus ſupernam dexteram, dignus eſt habitus, vt illa nobis diceret, quæ ante ſuam natiuitatem omnium Dominus formauerat.

Serm. de ſeipſo, cùm eſſet Presbyter deſignatus: Reſpexit ad magnum illum Moſen, qui cùm eſſet in regio educatus palatio, menſa Sybaritica frui cõſuetus, & inter AEgyptios relictus ſtrepitus ac tumultus, contemptis illis omnibus, ad lutum & laborem opificum ſe contulit vltrò, & in ſeruorum numero eſſe concupiuit, qui Rex erat, & regis filius. Siquidem poſt exilium, poſt impoſturam apud ſocerum, poſt ærumnas peregrè toleratas redijt, Regis ipſius princeps, imò verius Regi iam factus Deus. *Feci, inquit, te Deum Pharaoni,* ipſoq́; Rege ſplendidior erat, non geſtans diadema, neque purpura amictus, neque curru vectus aureo, ſed vniuerſo illo faſtu conculcato, erat *omnem filiæ Regis gloriam abiectus.* Reuerſus eſt ſceptrum geſtans, quo imperaret non hominibus tantùm, ſed & cælo, terræ, mariq́; aëris & aquarum naturæ, ſtagnis, fontibus, ac fluminibus.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Lib. 1. contra Iulianum: At fortè dicet aliquis: Eſto, Moſaica antiquiora ſint his, quæ à Græcorum ſapientibus ſcripta, adhuc tamen non eſt verum dicere, quòd ſuam ſapientiam inde ſublegerint, vel certè deprehendantur ſuſtuliſſe, &c. Porrò ex his cognoſcere poterit quiſpiam, Chriſtianorum doctrinas eſſe antiquitatis magis venerandæ. Tũc enim noodum de literis ſciebant Græci, Cadmo eas vix tandem è Phœnice ad illos transferente, & tunc Moſaica erant ſcripta. Quid? quòd Solon Atticarum legum inuentor, & etiam ipſe Plato, quia in AEgypto fuêre, præ alijs ſapientiores habiti ſunt? Adhæc admirati ſunt Moſaica. Nam quòd Moſes Græcorum hiſtoricis notiſſimus fuerit, ex ipſis, quos ſcripſêre, libris facilè cognoſcere licet. Nam & Polemon in primo hiſtoriarum Græcarum mentionẽ eius facit. Præter hunc & Ptolomæus Mendeſius, & Hellanicus, & Philochorus, Caſtorq́; & cum his alij. Diodorus verò diligeoter perſcrutans Aegyptiaca, dicit ſe accepiſſe ab illorum ſapientibus de illo, quæ ſic ſcripſit. Nam poſt ſtatum veteris AEgyptiorum vitę, quæ ſub Dijs & Heroibus fuiſſe narratur, dicunt virum quendam magnæ mentis, & vitæ apud Iudæos celeberrimum Moſen, qui dicebatur Deus, perſuaſiſſe primùm, vt legibus ſcriptis viuendo populi vterentur. Etenim quia omni virtute præditum videbant Moſen, etiam Deum nominârũt illum; honoris gratia AEgyptij ſic illum appellârunt, vel fortaſſis didicerant, quòd vniuerſo-
Exod. 7. rum Deus dixerat illi: *Ecce te poſui Deum Pharaoni.*

Lib. 6. Quem ſuorum comparabit optimo Moſi, qui & à Gręcorum hiſtoricis teſtimonium habet, quòd primus Legiſlator fuerit, maximeq́; claruerit. Alias ſanè viri virtutes ex Scripturis viderit quis: Deo enim illi dante poteſtatem, AEgyptiorum flumina in ſanguinẽ vertit, grauibuſq́; grandinibus, & in profunda ac denſa nocte habitantes flagellauit, & cognatos per medium mare euntes à Pharaonis crudelitate liberauit.

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib. 3. epiſt. 76. Diuinarum Légum interpretis Moſis, nec ſapientiam, quam à Deo accepit, animo concepiſſe, nec mentem eius indagaſſe videris: verùm tantum ab eius mẽtis magnitudine, quantum à vitæ probitate remotus eſſe.

Theodoretus. 450.

Queſtion. in Geneſin cap. 1. Diuinus Moſes à Deo omnium miſſus in Aegyptum, iuſſus eſt dicere tribulibus ſuis: *Qui eſt, miſit me ad vos.* Exod. 3.

Baſilius Seleucius. 460.

Orat. 1. in Annuntiationem ſanctiſſimæ Deiparæ: Certè Moſes mortalium omnium mitiſſimus, vereque magnus, cùm diuina vocatione mitteretur, vt populum, Pharaonis ſeruitute preſſum, in liberta- Exod. 3.
tem aſſereret, prolixè iſtiuſmodi legationem detrectauit, &c. Ipſe ſolus ad Deum acceſſit, rerumq́; cęleſtium ornatum ab eo edoctus, vt ea, quæ viderat, typicè exprimeret, legem accepit. Et hic talis, tantuſq́; vir, tantoſq́; in virtutibus progreſſus habens, tubarum, & tonitruum, & fulminum ſonitum audiens, in ſummam timoris & anxietatis magnitudinem deuenit.

Procopius Gazæus. 530.

Præfat. in Geneſ. Genſis, quem librum explicandum ſumpſimus, præclarum opus eſt, quod nobis cootexuit Moſes. Auctorem ne contempſeris: maxima ſiquidem præditus ſuit auctoritate. Hic vir, ne erres, is eſt, qui ipſum Deum, quatenus humanis oculis & poſſibile faſq́; eſt, vidit. Imò (vt
teſtatur Scriptura) *Dominus loquebatur ad Moſen facie ad faciem, ſicuti homo loquitur ad amicum ſuum,* &c. Exod. 33
Cùm affectaret vberiorem cognitionem indipiſci, & Deum quodammodò exactè, & non quaſi per tranſennam cernere, nullam paſſus eſt repulſam, in petræ cauerna abditus. Cæterùm rectè tu dixeris petræ cauernam notitiam Dei illam, per quam ex incarnatione Chriſti Patris cognitionẽ venamur. Moſes in petra conſiſtens conſpexit ea, quæ poſt Deum erant, id eſt, poſteriora, ex quibus quaſi per quãdam analogiam opifex eorum perſpicitur. Hæc enim (vt veriſimile eſt) Moſes exactius & copioſius cognouit, quã vllus mortaliũ.

Anaſtaſius Synaita. 580.

In Hexameron lib. 2. Eius, quod dicimus, teſtis eſt nobis propoſita Scriptura Moſaica, quæ cõtinet quædam craſſa verba, & indigna Deo, qui nõ poteſt circumſcribi: quæ quidem Moſes non à domo ſua protulit, ſed Deus, cùm ipſe per ſanctos Angelos in monte Synai hæc locutus eſſet in tabernaculo. Sed nec nomen ſuum omninò poſuit Moſes in eius inſcriptione, vt fecerunt cæteri Prophetæ in libris ſuarum prophetiarum. Quòd autem Angeli hæc narrârunt Moſi, audi Paulum dicentem in epiſt. ad Hebræos de Scriptura Legis Moſaicæ:
Si enim, qui per Angelos dictus eſt ſermo, fuit firmus & ſtabilis. Similiter & B. Stephanus in actis Apoſt. ad Iu- Heb. 2.
dæos verba faciẽs, dicebat de Moſe: *Hic eſt, qui fuit* Act. 7.
in Eccleſia in ſolitudine cum Angelo, qui loquebatur & in monte Synai, & cum patribus noſtris; qui accepit verba vitæ, vt daret nobis. Ecce apertè audiui à Paulo, & Stephano Apoſtolis, eſſe Angelos, qui enuntiauerũt librum Geneſis Moſi, & ea de cauſa non inſcripſit eum ſuo nomine.

Iſychius Hieroſolymitanus. 600.

Lib. 4. in Leuiticum cap. 15. Omnis quidem Propheta Dei admirabilis eſt, vtpote cui ſunt credita ſpiritualia: ſed admirabilior Moſes, ſicut cui maiora ſunt credita, tantæ ſapientiæ percepit celſitudinem: Nam quia infirmus erat, qui ab eo Legem percipiebat populus, & qui perfectiora dogmata audire non poterat, tam infirmitati cõdeſcendere volens populi, quàm dignitati nõ iniuriare Legis,

inuenit

inuenit viam, per quã & cælai et ſublimia, nec ea propter auditorum infirmitatem directè proferre potuiſſet.

Leontius Byzantinus. 620.

De Sectis act. 2. Veterem Scripturam vocamus eam, quæ ante Chriſti aduentum prodita fuit: nouã, quę poſt ipſius aduentũ. Veteris libri ſunt 22. Primus Geneſis, alter Exodus, tertius Numeri, quartus Leuiticus eſt, quintus Deuteronomion, atq; hos quinq; libros vniuerſi Moſis eſſe teſtãtur.

Maximus Monachus. 640.

De Incarnatione Verbi: Verùm quis non contremiſceret, cùm Moſen ex pſona Dei de peccatori-
Deut.32. bus dicentem audit: *Quoniam accendetur ignis in furore meo, & ad inferni profundum vſque comburet.*

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxa fidei lib. 4. c. 18. Libri veteri Teſtamento comprehenſi ſic ſe habent: Legales quinq; ſunt, Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomion: hic primus quinquernio eſt, quę etiam Legis inſtitutio dicitur.

Cap. 24. Cùm nec Lex eſſet, nec Scriptura diuinitus inſpirata, ne Sabbatum quidem Deo conſecratum erat. At poſtquam Scriptura diuinitus inſpirata per Moſen data eſt, Sabbatum quoq; Deo dicatum ac conſecratum eſt.

Suidas. 970.

In Lexico: Moy aqua apud AEgyptios, vnde Moſes nomen habet Propheta & Legislator: Trimus cùm eſſet, Deus mirabilem ei ſtaturæ proceritatem dedit. Ieiunauit Moſes dies 80. quadragenos priores, & totidem poſt cõfractas tabulas in gemma Sapphiro digito Dei ſcriptas. Nemo ita ſtupidus fuit, quin Moſe conſpecto, pulchritudine formæ eius percelleretur.

OEcumenius. 1050.

Ad cap. 7. Act. Illo tempore natus eſt Moſes, fuit gratus ſiue dilectus Deo: Expoſitum autem ipſum cùm tuliſſet filia Pharaonis, edocuit omni ſapientia AEgyptiorum. Ex hoc manifeſtum eſt, non reijciendam eſſe omnem externæ ſcripturæ eruditionem. Siquidẽ encomij vice dictum eſt, quòd
Act.7. *Moſes eruditus eſt omni ſapientia AEgyptiorum.* De tribus quoq; pueris & Daniele dicitur, quòd *ſuper sẽs eminebant Chaldæorum ſapientia, cæteriſq; ſcientijs.* Neq; Moſes, neque Ananias, aut Daniel peregrinam didicerũt eruditionẽ niſi neceſſitate, aut coactione dominorum. In nullo etenim ea vſi ſunt, niſi quis fortè dicet, quòd bonum ſit eam diſcere ad euertendas illorum fraudes. Occidit Moſes Aegyptiũ, non animi furori obſecundans, neque ira motus, ſed zelo.

Euthymius. 1080.

Ad cap. 1. Ioan. Lex, ſiue vetus Teſtamentum, per Moſen mediatorem data eſt: gratia verò, ſiue nouum Teſtamentum per Ieſum Chriſtum nullo altero mediante. Et Moſes quidẽ ſeruus erat, quodq; à Deo accepit, hoc dedit: Chriſtus autem Dominus erat, & ipſe tanquam Deus nouum condidit Teſtamentum.

Michael Glycas. 1120.

Parte 2. Annalium: Hoc ipſum indicare volens Moſes, inquit: *Deprecatus ſum Dominũ pro Aarone fratre meo, ne morte mulctaretur.* Atq; hic ipſe Moſes, qui facie ſua; ceu Baſilius loquitur, Deum perinde meruit intueri, quemadmodum ab Angelis ſpectatur, propter aduerſationẽ illam, quæ ad aquã acciderat, in montem Abarim, qui & Nabo dicitur, aſcẽdere iubetur, atq; illic promiſſam terram intuitus fato fungi. Eundem virum profectò diuiniſſimum Epiphanius tradit ab Angelis ſepultum eſſe.

Nicetas. 1200.

Lib. 1. Orthodoxæ fidei cap. 6. Moſes quidem ſimpliciore, magiſq; compendiario, imò potius compendioſiore ſtylo de mundi creatione diſſerens:
In Principio, inquit, *fecit Deus cælum & terram.* Gen.1.

Cap. 30. Iudaiſmus ab Abrahamo originem circunciſionis interuentu duxit. Auxit eundẽ Moſes, qui ſeptimus ab Abrahamo Iudaicis rebus præfuit, Legis beneficio, quam à Deo in monte Syna acceperat.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

In Synopſi diuinæ Scripturæ, de libris veteris Teſtamenti: Diuinæ Scripturæ diſce nunc libros. Veteris Scripturæ libri ſunt 22. quorum primus Geneſis, ſecundus Exodus, tertius Leuiticus, quartus Numeri, quintus Deuteronomium, &c.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

In Apologetico c. 19. Si quem audiſtis interim Moſen, Argiuo Inacho par eſt ætate quadringẽtis penè annis: nam & ſeptẽ minus, Danaum, & ipſum apud vos vetuſtiſſimum, præuenit; mille circiter cladem Priami antecedit. Poſſem etiam dicere, quingentis amplius & Homerum; habens quos ſequar. Cæteri quoque Prophetæ, etſi Moſi poſthumant, extremiſſimi tamen eorum non retroſiores deprehenduntur primoribus veſtris ſapientibus, & legiferis, & hiſtoricis.

Aduerſus Marcionem lib 3. cap. 3.

Dux populi Moſes; qui limina regia liquit,
Spernens diuitias florentes tempore paruo,
Maluit afflictum populi portare labores
Subnixa ceruice, minis non territus vllis,
Quàm ſibi delicias, multaſq; remittere pœnas;
Pro magnaq; fide, pro tanto mitior amore,
Armatus virtute Dei, magnalia geſſit,
Percuſſit gentem plagis, terramq; reliquit,
Confundit regem, durum populumq; reducit.
Calcauit fluctus, hoſtes demerſit in vndis,
Fecit aquam dulcem per lignum ſemper amaram.
Cum Chriſti populo manifeſtè multa locutus,
Cuius de facie lux, & nitor ore refulſit,
Acceptam Legem per paucos fudit in orbem,
Exempla implicita propriorum certa laborum:
Percuſſit petram, iuſſus quoque flumina fudit,
Extenditque manus, vt ſignis vinceret hoſtem.
Omnia de Chriſto, per Chriſtum cuncta loquuntur.
Hic probus, & magnus cum laudis pace quieuit.

Cyprianus. 250.

De bono patientiæ: Moſes ab ingrato & pfido populo cõtemnitur frequẽter, & penè lapidatur, & tamen Exod.32.
lenis & patiẽs pro iiſdem Dominum deprecatur.

Hilarius. 350.

De Trinitate lib. 5. Moſes in reginę filium adoptatus, & omnibus Aegyptiorum doctrinis eruditus.

Ad Pſal. 67. Sanctus quoq; Moſes ſub velamento verborum cõmunium ingentia cæleſtis ſpei ſacramenta cõdebat; verba ſua excipi vt pluuiam imbremq; cantauit, pluuiam irrigantẽ deſerta & arida, & præparatam Dei hæreditatem.

Hieronymus. 390.

Ad cap. 6. Eſaiæ: Moſes, cui dixerat Dominus:
Veni, mittam te ad Pharaonem Regem AEgypti: & ille. Exod.3.4.
ait: Obſecro Domine non ſum dignus, prouide alium, quem mittas: non de contemptu, ſed de humilitate reſpõdit: quia nihil de purgatis labijs ſuis audierat, *qui omni ſapientia AEgyptiorum fuerat eruditus.*

Epiſt.103.ad Paulinum cap.7. Manifeſtiſſima eſt Geneſis, in qua de creatura mundi, de exordio generis humani, de diuiſione terræ, de confuſione linguarum & gentium vſque ad exitum ſcribitur Hebræorum. Patet Exodus cum decem plagis, cum Decalogo, cum myſticis diuiniſq; præceptis. In promptu eſt Leuiticus liber, in quo ſingula ſacrificia, imò ſingulæ penè ſyllabæ, & veſtes Aaron, & totus ordo Leuiticus ſpirant cæleſtia ſacramenta. Numeri verò nonne totius Arithmeticæ, & prophetiæ Balaam, & quadraginta duarũ per eremum manſionum myſteria continent? Deuteronomion quoque ſecunda lex, & Euangelicæ legis præfiguratio, nonne ſic ea habet, quæ ſunt priora, vt tamen noua ſint omnia de veteri-
2.Cor.14 bus? Hucusq; Moſes, hucuſq; Pentateuchus: quibus quinque verbis loqui ſe velle Apoſtolus in Eccleſia gloriatur.

Concilium Carthaginenſe. 395.

Cap.47. Placuit, vt præter Scripturas Canonicas nihil in Eccleſia legatur, ſub nomine diuinarũ Scripturarum. Sunt autem Canonicæ Scripturæ: Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomiou, &c.

Gaudentius Brixienſis. 400.

Tractatu 2. de lectione Euangelij, qui eſt in ordine nonus: Architriclinum hunc puto eſſe beatiſſimum Moſen, virum de tribu Leui, fidelem Dei diſpenſatorem io tota domo eius, qui non ſolùm in antiquis illis nuptijs illius plebis Iſrael, quæ repudiari poſtea meruit, prępoſitus fuit: ſed etiam in iſtis, quæ celebrantur in Gentibus. Quis enim no-
Deut.6. ſtrum ſine Architriclino Moſe diſcere potuit, *quoniam Dominus Deus noſter Deus vnus eſt, & non Dij?*

Auguſtinus. 400.

De Ciuitate Dei lib.18. cap.37. Nec Orpheus, nec Linus, nec Muſæus verum theologum noſtrum Moſen, qui vnum verum Deum veraciter prædicauit, cuius nunc ſcripta in auctoritatis Canone prima ſunt, tempore præuenerunt: ac per hoc, quantum ad Græcos attinet, in qua lingua literæ huius ſeculi maximè ferbuerunt, nihil habẽt vnda ſapientiam ſuam iactent, quo religione noſtra, vbi vera ſapientia eſt, ſi non ſuperior, ſaltem videatur antiquior. Verùm quod fatendum eſt, nõ quidẽ in Græcia, ſed in Barbaris gentibus, ſicut in AEgypto, iam fuerat ante Moſen nonnulla doctrina, quæ illorum ſapientia diceretur: alioqui oon
Act.7. ſcriptum eſſet in libris ſanctis: *Moſen eruditum fuiſſe in omni ſapientia.*

De Doctrina Chriſtiana lib.2. cap.8. Totus Canon Scripturarum his libris cõtinetur: Quinque Moſeos, id eſt, Geneſi, Exodo, Leuitico, Numeris, Deuteronomio: Ieſu Naue, &c.

Innocentius Primus. 406.

Epiſt. ad Exuperium Tholoſanum c.7. Qui verò libri recipiantur in Canonem ſanctarum Scripturarũ breuis annexus oſtendit: Moſis libri quinq; id eſt, Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuter. &c.

Leo Primus. 445.

Serm.4. de Collectis: Nõ ſinantur latêra homines (*Manichæi*,) qui Legem per Moſen datam, in qua Deus vniuerſitatis conditor oſtenditur, recipiendam eſſe non credunt.

Amænus. 460.

In Enchridio veteris ac noui Teſtamenti:

Fumat montis apex diuinis ignibus, in quo
Scripta decem verbis ſaxorum pagina Muſi
Traditur, ille ſuis ſuſcepta Lege remiſit.

Proſper. 460.

Ad Pſal.105 Sanctus Moſes perturbatus murmure populi, noo tenuit fiduciam, qualem debuit, & dubitanter petram virga percuſſit, diſtinguẽs hoc miraculum à cæteris, quaſi non poſſet, qui cętera fecerat, etiã iſtud efficere. Hinc ergo meruit prior mori, quàm terram repromiſſionis intraret. Cui tamen Deus, tanquam electo ſuo, etiam poſt mortem bonum perhibet teſtimonium: vt intelligamus, eum huius tantùm hæreditatis priuatiooe mulctatum, non autem illius æternæ, quam ſignificabat temporalis, & terrana poſſeſſio.

Alcimus Auitus. 500.

Lib. ad Sororem de conſolatoria caſtitatis laude:

Nam quicquid ſacra diuina volumina legis
Aut ſenſu aut verbis monſtrant, quod prædicat ille
Antiquum mundi repetens exordia vates,
Siue ille hiſtorias texit, ſeu ſortè figuras: &c.
Tota Inſtrumenti veteris tibi pagina nota eſt.

Aurelius Caſsiodorus. 540.

Inſtitut. diuinarum lectionum cap.27. Hoc etiam ipſe fideliſſimus Dei famulus Moſes facit, de quo ſcri-
ptum eſt, quòd *eruditus fuerit in omni ſapientia AEgy-* Act.7.
ptiorum.

Gregorius Magnus. 590.

Lib.6. Expoſitionis in 1. Reg.c.16. Magna vnctione indiget, qui de ſua plenitudioe replere alios debet.
Vnde & Moſes tam plenus extitiſſe dicitur, vt de Num.11
ſpiritu eius Dominus tuliſſe, & alijs dediſſe doceatur.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

Lib.1. de Officijs: Veteris Teſtamenti ſecundùm Hebræorum traditionẽ ſcriptores habentur: primus Moſes edidit Pentateuchum.

Beda. 700.

Ad cap.1. Ioannis: Lex quidem per Moſen data eſt, in qua quid agendum, quid vitandum ſit cæleſti iure decernitur: ſed quod illa pręcepit, non niſi gratia Chriſti completur.

Haymo. 820.

Homilia in Feria 2. Paſcha: Licet ante Moſen plures Patres fuerint, tamen eorum actionem Moſa ſcribente cognouimus, quẽ veracis hiſtoriæ ſcriptorem primum fuiſſe non dubitamus.

Rabanus Maurus. 840.

De Inſtitutione Cleri lib.2.c.53. Hi ſunt libri veteris Teſtamenti, quos ob amorem doctrinæ, & pietatis legendos recipiendosqúe Eccleſiarum Pontifices tradiderunt. Primi namque Legis, id eſt, Moſis libri quinque ſunt, Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomion.

Theodulphus Aurelianenſis Epiſc. 850.

In verſibus, quos in fronte Bibliorum deſcribi fecit:

Quicquid ab Hebræo ſtylus Atticus, atq; Latinus
Sumpſit, in hoc totum Codice lector habes.
Quæ loca prima tenet Geneſis, primordia Mundi,
Diluuiumq; canens, geſtaq; magna Patrum.
Exodus AEgyptum ſpectat, ſecat æquora rubra:
Pandit iter heremi; lympha ibi, lexq; datur.
Inde ſacerdotum gentem Leuiticus ornat,
Et typicè exponit dona ſacris typicis.
Bella, viroſq; liber Numeri deſcribit, & actus
Queis fregit Moyſes Idola, ſtupra, duces.
Poſt repetit legem, populo benedicit, & alma
Iura dat; ac dicto carmine victor obit.

Smaragdus Abbas. 950.

Ad caput nonum regulæ D. Benedicti: Codices legantur diuinæ auctoritatis tam veteris Teſtamenti, quàm noui, id eſt, quinque libri Moyſis, Geneſis, Exodus, Leniticus, Numari, Deuteronomiũ, &c.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

Lib.1. in Exod.c.9. Hoc ergo ſategit (*Moſes*) quantũ potuit, quãtũuis infans ſcirpeo cophino ſoauiter

cubaret, & leui papyro conſerta cymba ſioe pondere ſupernataret, & bituminata ſentinâ omnem aquæ excluderet. Porrò myſticè totum adminiſtrandæ per illum Scripturę præſagium eſt. Elegans quippe infantulus vili ſcirpo collocatur, quia futurum erat eo ſcribente, vt elegantia ſpiritus vilitate literæ tegeretur. Ipſe papyro ſcriptoris eiuſdem futuri calamum præſignat, ituri cum *impetu fluminis, qui lætificat ciuitatem Dei*, cootra illa vaſa papyri, id eſt, vaſa ſcriptorum falſitatis.

Lib. 4. c. 10. Quid Moſes, num obſequium illi defuit in Pharaonis aula, cui per adoptionem fuerat inſertus? num in imperio virtus? in exilio pietas? io aſſerenda Iudæorum gente ſolertia? aut io contomacia huius corrigēda ſanctitas? io ſcribendis Legibus prudentia? Enimuerò tam idoneus in ſingulis apparuit, vt ad omoia natus videretur, quod aut temperantiâ, aut nulla alia virtus potuit homini præſtare. Aliæ enim virtotes alio tempore exiguntur, hæc ſemper in qualibet vitæ parte eluceat neceſſe eſt.

ARTICVLVS SEXTVS.

IOBI HISTORIAM VERAM ET AVTHENTICAM ESSE.

NEGANT.

Anno poſt natũ Chriſtũ 400. IVDÆI, in Thalmud ordine 4. Tract. 3. *nec librum Iob in diuinis voluminibus habent, nec ipſum Iob vixiſſe vnquam inter homines putant. Poſteriores Rabini, vt R. Salomon, R. Leui Ben Gerſon, & alij nonnulli, librum quidem recipere videntur, quippe quem Commentarijs illuſtrare conati ſunt: ſed ipſum Iob non ſemel, nec leuiter reprehendunt. Siquidem R. Salomon audacter affirmat, S. Iob impatientem calamitatis, quæ illi acciderat, non verbis, ſed corde peccaſſe. R. autem Leui vlterius progreſſus ſcribit, hunc B. virum abnegata prouidentia diuina, mortuorumq́; reſurrectionis iuſtiſſimas pœnas dediſſe.*

1520. *Martinus Lutherus*, in Conuiualibus Serm. titul. de Patriarchis & Prophetis, *affirmat ſe non credere omnia ita eſſe geſta, vt in libro Iob narrantur. Et rurſus*, tit. de libris veteris & noui Teſtam. *ait, librum Iob eſſe veluti fabulæ argumentum, ad proponendum patientiæ exemplum.*

1550. *Anabaptiſtæ noſtræ ætatis librum Iob irridentes, appellant eum Tragicocomœdiam Hebræorum, hoc eſt fabulam, partim ſecundùm Comœdiæ, partim ſecundùm Tragœdiæ leges editam: quia principio ipſius hiſtoriæ cædes filiorum ac filiarum Iob, quod in Tragœdijs vſu venit, referantur; in fine verò, quod Comœdiæ proprium eſt, felices Iobi euentus ponantur.* Sixtus Senenſis lib. 8. ſanctæ Bibliothecæ hæreſi 10.

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Ezechiel 14. *Verſ.* 14. Si fuerint tres viri iſti in medio eius, Noe, Daniel, & Iob: ipſi iuſtitia ſua liberabunt animas ſuas, ait Dominus exercituum.

Tobiæ 2. 15. Nam ſicut B. Iob inſultabant reges: ita iſti parentes & cognati eius irridebant vitam eius.

1 *Corinth.* 3. 19. Sapientia enim huius mundi ſtultitia eſt apud Deum. Scriptum eſt
Iob 5. enim: Comprehendam ſapientes in aſtutia eorum.

Iacob. 5. 11. Sufferentiam Iob audiſtis.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Conſtitut. Apoſt. lib. 1. cap. 6. Si poëtica legere cupis, habes Prophetas, Iob, Prouerbia, io quibus plus acumiois, quàm in omni poëſi, & ſapientia Sophiſtarum reperies, quòd is, qoi ſolus ſapiens, illa effatus ſit: ſi cantilenas expetis, habes Pſalmos.

Canone Apoſt. 75. Sint vobis omnibus Clericis & Laicis Biblia veneranda & ſancta: veteris quidem Teſtamēti Moſis quinque, Iob vnus, Pſalmi centum quioquaginta, &c.

Ignatius. 100.

Epiſtola ad Philadelphienſes: Domini beneuolo animo ſitis erga ſeruos, vt ſanctus Iob docet: Vnâ eſt omnium humana natura, & vnum genus.

Iuſtinus Martyr. 160.

Dialogo cum Tryphone: Ac rurſum in libro Iob ſcriptum eſt, vt & ipſe allegaſti, *Angelos veniſſe, vt* Iob 1.
aſſiſterent coram Domino, & diabolum vnà cum illis adfuiſſe.

Quæſt. 78. Quòd diabolo in omnem corporis
Iob conſtitutionem, affligendi eius vt vellet, po- Iob 2.
teſtas datur: animam autem eius, vt ne ille tange-

ret,inhibetur, declarat animam incorpoream aliud quippiam eſſe à carne eius afflicta.

Melito Sardenſis. 160.

Epiſt. ad Orneſium, *enumerans Scriptura veteris libros,librum Iob inter eos recenſet.*

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib.4.Stromat.cap.2. Iob propter inſignem continentiam, & fidem eximiam,vt qui pauper quidem ex diuite,ex illuſtri abiectus,ex pulchro deformis,ex ſano morbidus factus, eſt nobis præclarum exemplar propoſitus, pudore afficiens eum, qui tentauerat ; benedicens ei, qui formauerat;ſecunda ferens,vt & prima ; rectè docẽs Peripateticos,eum, qui eſt cognitione præditus, rectè poſſe vti omnibus.

Origenes. 230.

Libro 1.in Iob:Conſtantia atque tolerantia vehementium dolorũ fulget admirabilis Iob, de quo plurimus ſermo,de quo vehemens diſputatio: cuius ſanctæ virtutis inſignia, cuius admirabilẽ conſtantiam,cuius miſerabiles dolores,quis edicere,vel iuxta meritũ proferre, vel admirari valeat, quæ ſcripta ſunt Syrorũ lingua, ſiue ab ipſo Iob,ſiue ab amicis eius ? Ob hoc enim dicit ipſe
Iob 19. beatiſſimus Iob: *Quis dabit,vt ſcribãtur ſermones mei, & ponantur in libro in perpetuum?* Interpretata autem ſunt à magno illo viro Moſe in Hebraicam linguam, atque filijs Iſrael tradita, quod oſtendit ipſa Scriptura Iob dicens: *Hic interpretatus eſt ex Syrorum libro.* A quo interpretatus ? manifeſtum eſt, quòd à Moſe in Hebræum,item verò à Septuaginta interpretibus ex Hebræo in Græcum.

Euſebius. 320.

De Demonſtratione Euangelica lib.1.c.6. Sed quidnam de beatiſſimo Iob,de illo,inquam,vero homine,illo inculpabili,iuſto,pio, dicemus? Quæ tandem illi ſummę illius pietatis & iuſtitię cauſa extitit ? Nunquid pręcepta Moſaica ? minimè. Num diei Sabbati,aut alterius cuiuſpiam Iudaici ritus obſeruatio? Vnde illi hoc, qui & ætate ipſum Moſen antecedit,& ante Leges ab illo poſitas eſt natus ? Etenim Moſes ſeptem ætates numeratur ab Abraham,hic autem quinque : ſic Moſe ipſo antiquior duabus inueniatur ętatibus. Contemplare igitur huiuſce vitam, quæ de Legibus à Moſe poſitis nihil induxit : ab Euangelica Saluatoris noſtri doctrina non abhorret. Dicit enim ipſe,vbi ſuam ipſius vitam exponit, & arguentiIob 29 bus ſe amicis reſpondet: *Seruaui enim inopem de manu potentis, & pupillo,cui non erat adiutor, ſubueni,* &c. Ipſa hæc igitur documẽta planè eadem ſunt cum ijs,quæ omnibus nobis per Euangelicam doctrinam tradi nuntiariq́; ſolita ſunt.

Athanaſius. 340.

In Apologia de fuga ſua: Qui in fuga moritur, inglorius moritur:at proinde Iob magnus eſt habitus,quòd viuus tot ac tantas ærumnas tolerauit, quarum nullum omnino ſenſum percepiſſet, ſi mortem ſibi conſciuiſſet.

In Synopſi diuinæ Scripturæ: Iob inſcriptus eſt his liber, quoniam hiſtoriam illius complectitur, quid perpeſſus ſit tentatus à Diabolo, & quomodo vicerit,ac piè illatas plagas tolerauerit,rurſus omnia duplicata receperit,illuſtriorq́;, quàm fuerat ante, factus, iterum decem liberos adeptus eſt. Paſſus eſt autem cùm annos 70.natus eſſet, ita vt omnes ipſius anni fuerint 240. Poſt acceptas enim plagas adhuc vixit annos 170. vixit autem Iob ante tempora Moſis. Erat enim quintus ab Abraham ex poſteris Eſau.

Baſilius Magnus. 350.

Oratione 11. de Patientia & tolerantia: Hæc dicens Iob,etiam dęmonis impetum retudit, & pudore ipſum affecit,eò quòd victoriam ab eo reportaſſet. Quid verò tandem hinc euenit? morbo nimirum leuatus eſt,perinde ac ſi fruſtra eum inuaſiſſet,nihilq́; penitus effeciſſet. Effloruit enim ſecundùm pubertatem caro, vita verò omnibus bonis cumulata eſt.

Concilium Laodicenſe. 360.

Canone 60. *enumerans ſacra Scriptura libros, Iob inter eos recenſet.*

Cyrillus Hieroſolymitanus. 360.

Catecheſi 4. *enumerans ſacra Scriptura libros*:Carmine,*inquit*,ſcripti ſunt quinque: Liber Iob,liber Pſalmorum,Prouerbia,Eccleſiaſtes,Cãtica Canticorum.

Gregorius Nazianzenus. 370.

De veris & germanis Scripturæ libris :

Quinque metris conſtant,Iob,Dauid,tres Salomonis,
Concio,& inſignes Cantus,Prouerbia ſacra.

Amphilochius. 380.

Ad Seleucum de S.Stripturæ libris:

Dein verſibus ſcriptos quinque afferam libros:
Qui multa paſſus eſt, coronatus Iob,
Pſalmos,medelam qui ęgris animis ferunt,
Tresq́; Salomonis,&c.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Sermone in Beatos Iob,& Abraham: Quis tam ſtrenuus & fortis,vti beatus Iob? Quem vidit quidem diabolus,aggredi tamẽ primùm detrectauit. Iob dum tentatur, apparet ſcientia, quę poſt multa tempora danda erat,Spiritu S.erudiente edoctus. Quo pacto demonſtrabitur hoc? Nondum erat Lex,& longè ante Euangelij prędicationem præceſſit. Quintus enim erat ab Abraham,& nepos Eſau,& Legem ſeruauit ſacrificando, & Euangelium cum cogitationibus certando. Vitulum enim ſacrificabat, quaſi Legem videns: & de internis cogitationibus ſolicitus erat, quaſi Euangelium ſpectans. Dicebat enim Iob: *Ne fortè filij mei mala co-* Iob 1.
gitârint in corde ſuo contra Deum.

In Catena Græcorum ad cap.1. Iob: Vtilem eſſe librum cuiuis in omni vitæ genere & conditione, viris,mulieribus, ſenioribus, medijs, diuitibus, pauperibus, ſecundis aduerſisq́; rebus vtentibus, facilè eſt oſtendere. Hic enim vir magnus, atque admirabilis, qui vbiuis gentium clarus eſt, qui pietatis athleta fuit,& corona donatus, qui cuncta certamina exantlauit,qui innumera aduerſus diabolum trophæa conſtituit; hic,inquam, opulentus fuit, & inops ; glorioſus, & contemptus; liberis abundans, & orbatus ; in regijs aulis,& in ſterquilinio ; in ſplendida veſte,& poſt hanc in vermium fonte, &c.

Nilus Abbas. 420.

In Aſcetico: Admirabilis Iob ea de re dubitans, ita loquitur : *Quis reuelabit faciem indumenti eius ? in* Iob 42.
plicam autem lorica eius quis ingredietur ?

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Lib. 2. in Ioannem cap. 37. Audit per omnia, qui plantauit aurem: & conſiderat cuncta, qui finxit
oculum. Vnde ad Iob ipſe dicit : *Quis eſt qui celat* Iob 42.
me conſilium? continens autem verba in corde putat me celare?

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib.3.epiſt.11. Iam ſi continenter etiam aſpiciens, nullo incommodo hinc ſe affici contendat, à Iobo viro omni laude præſtantiori coarguetur, his
verbis vtente : *Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogi-* Iob 31.
tarem quidem de virgine.

Epiſt.186. Atque hoc perſpicuè ex eo liquet,quòd & Noë,& Abrahamum, & optimos, ac celeberri-

mos

mos ipſius nepotes (quorum vnus, & quidem prę-
ſtantiſſimus erat is, qui vniuerſam diaboli poten-
tiam concidit, atque ipſius ſagittas conſumpſit,
pharetramq́; inanem reddidit, hoc eſt clarus Iob)
circa literas alloquebatur.

Theodoretus. 450.

Quæſtionum in Geneſin, quæſt. 92. Vnde Iob origi-
nem traxit? Ab Eſau: hoc enim docet, quæ de eo
Iob 1. ſcripta eſt hiſtoria: *Vir erat,* inquit, *in regione Huſiti-
dæ.* Hoc item demonſtrat beatus Moſes, qui deſcri-
bens ſucceſſiones eorum, qui regnauerunt ab E-
Gen. 36. ſau, ſic ait: *Mortuus eſt Balach, & regnauit pro eo Iacob fi-
lius Zaræ de Boſra:* quæ omnia conſentiunt cum hi-
ſtoria Iob.

Olympiodorus. 480.

Ad caput 1. Iob: De ſcriptione libri eorum, qui
Commentarios ediderunt, non vna omnium eſt
ſententia, affirmantibus nonnullis, è ſapientibus
Hebræis hominibus quendam extitiſſe, qui au-
ditione, quę ad iuſtũ hunc pertinent, primùm ac-
ceperit; deinde ad ſuæ eruditionis ſpeciem hæc
literis mandaſſe, ita nec diuinitus afflatam ſcri-
ptionem hanc eſſe contitentur. Alij ab amicis Iob
conſcriptum eſſe tradiderunt, ſiue temporis cùm
adeſſent recordatis, ſiue, quod verius eſt, gratia il-
luſtratis; maximè quòd id fuerat precatus, cùm
Iob 19. diceret: *Quis det ſcribi verba mea, poni autem illa in
libro in æternum?* Voluminis auctorem Moſen qui-
dam alij ſcribunt, è charactere orationis ducta
coniectura Sed nimirum diuino Theologn Gre-
gorio Salomonis ſcriptum hoc iudicatum eſt. Va-
leant igitur, qui Scripturam hanc tanquam con-
fictã, atque ab humana cogitatione profectã, nec
inſpiratam diuinitus criminantur.

Procopius Gazæus. 530.

Præfatione in Geneſin: Huic addatur Iobi teſtimo-
nium, cuius hic tenor eſt: *Cùm cõgratularentur ſtellæ
Iob 38. matutinæ, & iubilarent cuncti filij Dei:* per ſtellas ma-
tutinas intellige Angelos, vt habent Septuaginta
interpretes.

In Exodum fol. 291. Sapphirus commonſtrat be-
atam Virginem, de qua vaticinatus Iob inquit:
Iob 28. *Terra ex ipſa egredietur panis ſubterruerſus eſt quaſi ignis:
locus ſapphiri lapides eius:* quibus verbis deſignatur
puriſſimum Virginis corpus.

Anaſtaſius Synaites. 580.

Comment. in Hexam. lib. 10. Ille iuſtus, & nulli affi-
Iob 1. nis reprehenſiooi, & pius Iob dicebat: *Nudus ab o-
mni peccato exiui ex ventre matris meæ: ab eo quoque nu-
dus recedam.*

Antiochus. 600.

Homil. 117. Talis nihil obſcurè fuit eximius ille
Iob. Is enim perditis ſemel omnibus, domo in-
ſuper decem contignationibus faſtigioſa adęqua-
ta ſolo, ſed & filijs ruina oppreſſis, quam Domi-
no pro his rependit gratiarum actionem? Nimi-
Iob 1. rum accepto hoc nuntio dicebat: *Dominus dedit,
Dominus abſtulit: ſit nomen Domini benedictum.* Hoc in-
ſigoi argumento internoſcitur, qui nihil ſucatè
operatus eſt, dum inter medias deprehenſus cala-
mitates, toto pectore gratias agit Domino.

Maximus Monachus. 640.

Centuria prima cap. 83. Hoc ſatis clarum eſt ex
Iob 1. ſcripta hiſtoria de Iob, quæ deſcribit citra volũ-
tatem diuinam diabolum nunquam ad Iob acce-
dere potuiſſe.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei libro 4. cap. 18. *recenſens ſacræ
Scripturæ Canonicos libros:* Tertius, *inquit,* librorum
quinquernio verſibus conſtat, nempe liber Iob.
Pſalterium, Prouerbia Salomonis, Eccleſiaſtes.
Cantica Canticorum.

Cæſarius. 760.

Dialogo 1. Audi de Deo Dauidem canentem: *Qui
congregat quaſi vtrem aquas maris.* Item alium dicen-
tem: *Qui ligat aquam in aereis nubibus.* Ante hos au-
tem Iobus, certaminum diuinorũ magiſter, tur-
ris, & propugnaculum inquit: *Et non eſt rupta nu-
bes ſub ipſa,* ſcilicet aqua Intelligatur autem idem
etiam de deificatæ humanitatis Seruatoris aſſum-
ptione. Nubes enim ſubijt ſub pedes eius, non ad-
iuuans aſcenſionem: ſed vt oſtenderetur illum
eſſe, qui per turbinem & nubes olim quidem ad
Iobum, poſt ipſum verò ab Moſco locutus eſſet.

Theophylactus. 900.

Ad caput 8. Ioannis: Diabolus & Deum apud ho-
mines criminatus eſt, Euæ dicens: *Inuidens vobis,* Gen. 3.
prohibuit vos à ligno. Et iterum apud Deum homines
accuſauit falsò, vt Iob, dicens: *Non gratis colit Iob* Iob 1.
Deum.

Ad cap. 18. Lucæ: Iob prementibus ſe amicis, &
grauius incumbentibus quàm calamitas ipſa, di-
cotibusq́ue quòd propter peccata illa ſit paſſus,
compulſus eſt enumerare ſua opera, idq́; propter
gloriam Dei, ne ſcilicet homines à recto virtutum
curſu excidercot.

Suidas. 970.

In Lexico: Iob verè magnus ille & generoſus ve-
ritatis pugil, primus aperuit gymnicum illud, &
ingens, atque adeò totum terrarum orbem in-
cludens ſtadium. hic aduerſarium omnibus con-
greſſibus proſtrauit: hic vibicibus & plagis ad
ipſa oſſa penetrantibus acceptis, permanſit inui-
ctus: hic vermibus ſcatens, corollam meruit. Hũc
neque mors proſternere potuit, neque à tergo in-
uadere. Inſtar enim firmiſſimę columnæ, aut in-
cudis, impenetrabilis perſtitit, per omnem æta-
tem ſubigens, & proſternens aduerſarium. Habes
& huius Philoſophi pręmia: habes & librum
eius, multò & Homerica & Platonica luſcinia cã-
tillantem argutius. Neque enim fabularum & ca-
lamitatum alienarum narrationes continet, ne-
que de Achille agit audaciſſimo, aut calidiſſimo
Vlyſſe, quorum cædes triũmphi ſunt, & mulie-
rum ſtupra res bene geſtæ: ſed diabolum comme-
morat, qui à nudo quodam, & inermi, & ſolo e-
ludatur; & amicorum vicem eius dolentiũ con-
ciones, & lachrymas, & totius rerum cõditarum
naturæ explicationem, & animalium, & auium
naturas, & ſplendidas quaſdam narrationes: at-
que ipſius etiam intorti iſtius ſerpẽtis imaginem,
& vnigeniti Filij Dei ad inferns, & ſubterranea
loca deſcenſum, & ex orco reditum, & reſurre-
ctionem à mortuis. Idem liber iuſtum illum vi-
ctorem pronuntiat, & liberos, & omnem rem fa-
miliarem magno illi cum fœnore reſtituit, & vi-
tæ tempus conduplicat.

Nicetas Heracleenſis.

In Catena Iob, cap. 1. Quòd magnam hic liber prę-
beat vtilitatem ſatis planum factũ eſſe arbitror.
Nunc ad ipſam verborum interpretationem ve-
niendum eſt. Quęcunque verò hiſtoriæ congru-
unt, atque allegoriæ, quæ hiſtoriam minimè læ-
dant, omnia perſequemur.

Nicetas Choniates. 1200.

Orthodoxæ fidei lib. 3. c. 1. de deſcenſu in Virginẽ: Item
Iobus: *Qui extendit cælos ſolus, & graditur ſuper fluctus* Iob 9.
maris.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

In Synopſi diuina Scripturæ: Veteris Teſtamẽti libri
verſibus ſunt ſcripti: Iob, Dauid, tria Salomonis,
Eccleſiaſtes, Canticum, & Parœmiæ.

Ioannes Cantacuzenus. 1360.

Oratione 2. in Mahometum: Quid verò de iuſto il-

lo Iob dicemus? Et ſanè de ferreo illo & adaman-
tino Iob interrogo. Num ceu diſcretus à Deo reie-
ctus diabolo traditus eſt? & tot tantiſque mal[is]
mobilibus ſimul & immobilibus flagellatus eſt,
liberorum ſcilicet amiſſione & proprij corporis
afflictione, &c.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

Iob 2. *Lib. de patientia cap. 14.* Diſſecabatur Malus, cùm
Iob immundam vlceris ſui redundantiam ma-
gna æquanimitate diſtringeret, cùm erumpentes
beſtiolas inde in eoſdem ſpecus & paſtua forami-
noſæ carnis ludendo reuocaret. Itaque operari-
us ille victoriæ Dei, retuſis omnibus iaculis ten-
Iob 17. tationum, lorica, clypeoqúe patientiæ, & integri-
tatem mox corporis à Deo recuperauit, & quæ a-
miſerat reduplicata poſſedit.

Cyprianus. 250.

Iob 1. *De opere & eleemoſynis*: Probat Scriptura diuina
dicens: *Iob homo verus, & iuſtus, habuit filios ſeptem, &
filias tres, & emundabat illas, offerens pro illis hoſtias Deo
ſecundum numerum illorum, & pro peccatis eorum vitu-
lum vnum.*

De lapſis: Quid Iob in operibus promptius, in
tentationibus fortius, in dolore patientius, in ti-
more ſubmiſſius, in fide verius?

Zeno Veronenſis. 260.

Sermone de S. Iob: Iob vir fuit iuſtus & verax, ab
vniuerſis concupiſcentijs huius mundi ſecretus,
conuerſatione limpidus, mente limpidior, vſque
adeò circumſpectus atque irreprehenſibilis, vt
Dei ſit teſtimonio collaudatus, vnde non imme-
ritò beatus beata vita fruebatur. Namque erat
illi ſplēdidiſſima domus, diues cenſus, diues quo-
que numerus liberorum, & (quod eſt parentibus
gratum) vtriuſque ſexus, & inuicem ſe amanti-
um: quorum pro munere Deo diuinas hoſtias
offerebat. Tāto autem puritatis ac fidei erat mu-
ro munitus, vt non auderet eum attentare diabo-
lus, niſi à Deo iuſſus.

Iulius Papa. 336.

Epiſtola ad Orientales pro cauſa Athanaſij: Nec con-
ſideratis, qui fratres perſequi non ceſſatis, qualia
Iob patientiſſimus inter cętera exorſus loquitur:
Iob 29. *Auris audiens beatificabat me, & oculus videns teſtimo-
nium reddebat mihi*, &c.

Hilarius Pictauienſis. 350.

Ad Pſalm. 68. Sancto etiam Iob, poſt illud vni-
uerſarum paſſionum glorioſiſſimum bellū, cùm
dignus iam eſſet eloquio diuino, ſcientiaq; natu-
ræ, poſt contracti intra ſe maris portas, rugien-
teſqúe eius in matris ſuæ ventre terrores, rurſum
quid etiam in mari ſignificaretur, Dominus re-
Iob 38. uelauit, dicens: *Veniſti autem ſuper fontes abyſſi, aut in
veſtigijs maris ambulaſti?*

Ad Pſalm. 118. Semper dicat: *Bonitatem feciſti cum
ſeruo tuo Domine*, vt ait ille paſſionū humanarum
Iob 1. glorioſus & beatus victor: *Dominus dedit, Dominus
abſtulit: ſit nomen Domini benedictum.*

Ambroſius. 370.

De Interpellatione Iob lib. 1. cap. 2. Amiſſis Iob libe-
ris, atque omnibus ſuis, pręter vxorem, quæ ei ſo-
la ad tentationem fuerat reſeruata, perfuſus eti-
am vlcere graui, cùm videret amicos ſuos, non ad
conſolandum veniſſe, ſed ad exaggerandum, & a-
cerbandum dolorem, aduertit à Domino datam
in ſe aduerſario tētandi ſui poteſtatem. Et quam-
uis ſagittas Domini in corpore ſuo ſentiret eſſe, à
quibus compungi ſe diceret, tamen quaſi bonus
athleta, qui dolori non cederet, nec dura certa-
Iob 6. minis recuſaret, addidit: *Incipiens Dominus vulne-
ret*, &c.

Ruffinus. 390.

In Symbolum Apoſtolorum: Iob quoque myſticis
redundans totus eloquijs, audi quā euidenter re-
ſurrectionem prædicit mortuorum. *Eſt*, inquit,
*arbori ſpes. Si enim abſciſſa fuerit, iterum pullulabit, &
virgultum eius nunquam deficit*, &c.

Hieronymus. 390.

Epiſtola 103. ad Paulinum cap. 7. Iob exemplar pati-
entię, quæ non myſteria ſermone ſuo complecti-
tur? proſa incipit, verſu labitur, pedeſtri ſermo-
ne finitur: omneſqúe leges Dialecticæ, propoſiti-
one, aſſumptione, confirmatione, concluſione de-
terminat: ſingula in eo verba plena ſunt ſenſibus.
Et, vt de cæteris ſileam, reſurrectionē corporum
ſic prophetat, vt nullus de ea vel manifeſtius, vel
cautius ſcripſerit.

Auguſtinus. 400.

De ciuitate Dei lib. 18. cap. 47. Homines quoſdam
non terrena, ſed cæleſti ſocietate ad veros Iſraeli-
tas supernę ciues patrię pertinentes etiam in alijs
gentibus fuiſſe, negare non poſſunt: quia ſi negāt,
facillimè conuincuntur de ſancto & mirabili vi-
ro Iob, qui nec indigena, nec proſelytus, id eſt, ad-
uena populi Iſrael fuit: ſed ex gente Idumæa ge-
nus ducens, ibi ortus, ibidem mortuus eſt: qui di-
uino ſic laudatur eloquio, vt quod ad iuſtitiam,
pietatemqúe attinet, nullus ei homo ſuorū tem-
porum coæquetur. Quæ tempora eius, quamuis
non inueniamus in Chronicis, colligimus tamen
ex libro eius, quem pro ſui merito Iſraelitæ in
auctoritatem Canonicam receperunt, tertia ge-
neratione poſteriorem fuiſſe quàm Iſrael.

Seuerus Sulpitius. 420.

Sacra hiſtoria lib. 1. Hoc temporum tractu Iob fu-
it, legem naturæ & agnitionem Dei, & omnem iu-
ſtitiam complexus, prædiues opibus, atque eò il-
luſtrior, quòd his neque integris corruptus, neq;
amiſſis deprauatus eſt. Nam cùm per diabolum
exutus bonis, filijs etiam orbatus eſſet, ad extre-
mum diris vlceribus affectus, non potuit vinci,
vt præ doloris impatientia aliqua in parte pecca-
ret. Mercedem denique diuini teſtimonij conſe-
cutus ſanitati reſtitutus, omnia quæ amiſerat in
duplum recepit.

Philippus Presbyter. 430.

Lib. 1. in Iob: Sanctus Iob vir ſummę patientię &
virtutis, Deiqúe teſtimonio approbatus, multa
de Chriſto Domino prophetauit, cuius etiam ipſe
perſonam ſingulariter geſſit, &c.

Leo Magnus. 450.

Sermone 9. in Quadrageſima: B. Iob alternantibus
bonis ac malis mundi huius eruditus, piè veraci-
terq; dicebat: *Nonne tentatio eſt vita hominis ſuper ter-* Iob 7.
ram?

Proſper. 450.

*De Promiſſionibus & prædictionibus Dei partis 1. cap.
22.* Ex ſemine Eſau Idumæa gens, in qua inter cæ-
teros duces Iob ille fortiſſimus athleta Dei enitu-
it, in exemplum omnis patientiæ productus, vt a-
goniſtico certamine principem totius militiæ
diabolum ſuperaret, fultus auxilio Dei. Vir nam-
que cùm eſſet iuſtus, ac ſine querela Deo, cumqúe
in confuſione diaboli qualis eſſet, Deus oſtendere
dignaretur: *Animaduertiſti*, inquit Deus diabolo, *ad* Iob 1.
*puerum meum Iob? Non enim eſt illi ſimilis quiſquam in
terris.*

Gelaſius.

Gelaſius Papa. 490.

In Decretis ſuis, enumerans ſacræ Scripturæ librorum ordinem: Item, *inquit*, ordo hiſtoriarum: Iob liber vnus, Tobiæ liber, Eſdræ liber vnus, &c.

Alcimus Auitus. 500.

Libro ad Sororem in Catalogo diuinarũ Scripturarum:

Et quæ tam miſerè afflicti patientia Iobi.

Caßiodorus. 540.

Inſtitutionum diuinarum lectionum lib. 1. cap. 6. Sequitur Hagiographorum codex ſextus, habens libros octo, qui in capite ſui cõtinet Iob præclarum patientiæ glorioſumq; documentũ, quem labore B. Hieronymi Latina lingua, ſicut & alia, multa cautiſſimè tranſlatum, expoſitumqúe promeruit: cuius explanationibus actum eſt, vt, ſicut Dominus de ipſo teſtari dignatus eſt, inculpabiliter cũcta locutus fuiſſe doceatur. Quanta enim liber ille continet ſuauia ſacramenta verborum?

Iuſtus Orgelitanus. 540.

In Canticanum.107. Tactus iſte aduenientis plagæ iotelligitur cruciatus, ſecundùm illud in Iob, dicente Satana ad Dominum: *Alioqui tange oßa & carnem eius, niſi in faciem benedixerit tibi.* Iob 1.

Gregorius Turonenſis. 580.

Hiſtoria Francorum lib. 1. cap. 8. Eſau eſt pater Idumæorũ, de cuius generatione quarta natus eſt Iobab. Hoc eſt Eſau, Raguel, Zara, Iobab, quę & Iob. Is vixit anoos 249. octogeſimo nono anno ab infirmitate liberatus eſt: poſt infirmitatem autem, 170. annis reſtituta omni in duplũ facultate, cum tot, quot perdiderat, filijs iucundatus eſt.

Gregorius Magnus. 590.

Præfatione in expoſitionẽ B. Iob cap. 1. Quis hæc ſcripſerit valdè ſuperuacuè quæritur, cùm tamen auctor libri Spiritus ſanctus fideliter credatur. Ipſe igitur hæc ſcripſit, qui hęc ſcribenda dictauit. Ipſe ſcripſit, qui & illius operis inſpirator extitit, & per ſcribentis vocem imitanda ad nos eius facta tranſmiſit. Cùm ergo rem cognoſcimus, eiusqúe rei Spiritum ſanctum autorẽ tenemus, quia ſcriptorem quærimus, quid aliud agimus, niſi legentes literas, de calamo perſcrutamur? Arbitrari tamen verius poſſumus, quòd idem B. Iob, qui certamina ſpiritualis pugnæ ſuſtinuit, etiam conſummatæ ſuæ hiſtoriæ geſta narrauit, &c. Vnde & B. Iob S. Spiritu afflatus potuit ſua geſta, quæ erant videlicet ſupernæ aſpirationis dona, quaſi non ſua ſcribere: quia eò alterius erant quæ loquebatur, quò homo loquebatur quę Dei ſunt: & eò alter quæ erant alterius loquebatur, quò Spiritus S. loquebatur quę hominis ſunt.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

Libro 6. Originum cap. 2. Librum Iob quidam Moſen ſcripſiſſe arbitrantur: alij vnum ex Prophetis: nonnulli verò eundem Iob poſt plagam ſuæ paſſionis ſcriptorem fuiſſe exiſtimant, arbitrantes, vt qui certamina ſpiritualia pugnæ ſuſtinuit, ipſe narraret quas victorias expediuit.

De vita & morte Sanctorum cap. 24. Iob filius Zaræ de Boſra Rex Idumęorum quartus poſt Eſau, ſucceſſor Balæ filij Beor, homo gentilis, fide ſtabilis, humilitate ſummus, hoſpitalitate præcipuus, in diſciplina manſuetus, in eleemoſynis largus, diues in cenſu, extemplò factus egenus: locuples in liberis, repente orbatus: teotationi traditus, ſed contra tentationem fidem religionis amans, &c. vixit poſt plagam 170. annis, & fuerũt omnes dies vitæ eius 248 anni.

Beda. 700.

Ad cap. 5. Iacobi Quod impietatis vitium beatus Iob multum ſe cauere inſinuat, cùm ait: *Si aduerſum me terra mea clamat, & cum ipſa ſulci eius deflent, ſi fructus eius comedi abſque pecunia, & animam agricolarum eius afflixi pro frumento, oriatur mihi tribulus, & pro hordeo ſpina.*

Alcuinus. 760.

Ad caput 5 Ioannis: *Ecce ſanus factus es.*) Sæpe homo vt probetur tribulatur, ſicuti Beati Iob patientia tribulata & probata eſt, &c. ſed diſcamus flagellis pijſſimi Redemptoris noſtri humiliter ſubſterni, arbitrãtes nos minus pati quàm meremur, ſemper illius ſententiæ memores: *Quia beatus homo, qui corripitur à Domino.* Iob 5.

Ambroſius Ansbertus. 770.

Libro 1. in Apocalypſin: Hinc eſt, quòd iuſtum Iob, ore Domini vltra omnes homines laudatum, ſic ad tentandum accepit, non vt eum ſuperaret, ſed vt tranſactas eius virtutes neſciens cuſtodiret, & merita potiora poſt flagella augeret.

Haymo. 820.

Dominica 5. poſt Paſcha: Quis diabolum auctorem malitiæ eſſe neget, maximè cùm per B. Iob de eo dicatur: *Omne ſublime videt, & ipſe rex ſuper omnes filios ſuperbiæ?* Iob 42.

Dominica 18. poſt Pentecoſten: Nonnulli hîc exaltantur, & in futuro humiliantur, quales ſunt ſuperbi diuites, qui, iuxta Scripturę vocem, *ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad infernum deſcendunt.* Iob 21.

Rabanus Maurus. 840.

De inſtitutione Cleri lib. 2 cap. 53. De Canone ſacrarum Scripturarum: Poſt hæc verſuum libri octo habentur, qui diuerſo apud Hebræos metro ſcribũtur, id eſt, Iob liber, & liber Pſalmorum, & Prouerbiorum, & Eccleſiaſtes, & Cantica Canticorum.

De Vniuerſo lib. 1. cap. 2. Iob in factis & dictis ſuis exprimit perſonã Redemptoris, de quo ſcriptum eſt: *Ipſe dolores noſtros tulit, & ægrotationes portauit.*

Theodulphus Aurelianenſis. 850.

In verſibus, quos in fronte Bibliorum deſcribi fecit:

Iob quoque verba tenens cum geſtu inde, libellus
Hic paruus, quamuis pondera magna vehit.

Paſchaſius Ratbertus. 880.

Lib. 2. in Lamentationes Hieremiæ. Hoſtis callidus, quoties flagella ingerit, Deum mox blaſphemare perſuadet. Quod bene Iob intelligens, quando mulier ei perſuaſit: *Benedic Deum, & morere:* reſpõdit, & ſaniora conſilij verba non tacuit: Iob 2. *Dominus*, inquit, *dedit, Dominus abſtulit: ſicut Domino placuit, ita factum eſt.* Iob 1.

Bridefertus Rameſienſis. 980.

Ad cap. 4. Bedæ de temporum ratione: Iob filius Tharæ de Boſra, rex Idumæorum, quartus poſt Eſau, ſucceſſor Balæ filij Beor, homo gentilis, fide ſtabilis, humilitate ſummus, hoſpitalite præcipuus, in diſciplina manſuetus, in eleemoſynis largus: diues in cenſu, extemplò factus egenus: locuples in liberis, repente orbatus: tentationi traditus, ſed contra tentationem fide religionis armatur: fit glorioſus in certamine, æquanimis in dolore: damna rerum pertulit, funera pignorum doluit, corporisqúe vulnera patienter excepit, & inter ſupplicia Deum ſemper glorificauit: mala ſuadentem inſuper patienter ſuſtinuit coniugem, verba amicorum ſuperauit: pro tanta virtute patientiæ duplici in finem remuneratione ſubleuatur, recipiẽs poſt rerum caſum multiplicem claritatem donorum.

Petrus Damianus. 1050.

Tractatu de ordine Eremitarum, & facultatibus eremi fontis Auellani: Vnde non immeritò ſcrutator ille

diuinæ

Iob 9. diuinæ patientię B. Iob dicit: *Qui facit magna & in-*
comprehenſibilia, quorum non eſt numerus.

Hildebertus Cennomanenſis. 1100.

Epiſt. 31. Hos quoque quatuor angulos ita B.
Iob 1. Iob domus habuit, in qua ventus irruens ſeptem
conuiuantes filios oppreſſit.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

De diuinis officijs lib. 8. cap. 8. B. Iob cùm da ſcientia,
quã habuerat priuſquã ſibi Dominus de turbine
Iob 42. loqueretur, dixiſſet: *Auditu auris audiui te:* & de aug-
mento eiuſdem ſcientię, quod accepit ex colloco-
tione Dei ſubiunxiſſet. *Nunc autem oculus meus vi-*
det te, ſtatim multiplicem ſcientiã cauſam eſſe o-
ſtendens effectiuam luctuſqúe & pœniteotiæ, *Id-*
circo, inquit, *me ipſe reprehendo, & ago pœnitentiã in fa-*
uilla & cinere.

Libro 2. de meditatione mortis: Homo ſuauiter vi-
uens diei ſuę beoedicit, diem natiuitatis ſuæ be-
nedici vult, adeò vt etiam feſtis illum auſus ſit
celebrare conuiuijs, ſicut Herodss in Euangelio,
& ſicut longè antiquior Pharao circa tẽpus, qui-
bus extitiſſe conſtat beatum Iob. Fuit contempo-
raneus Ioſepb. Etenim vxorem illius tradit Phi-
lo fuiſſe Dinam filiam Iacob: contra præſumpti-
ones hominum eiuſmodi, qui taliter benedixe-
runt diem ſuę natiuitatis, rectè iſte beatus & ſapi-
ens vir aperiens os ſuum, diei ſuæ maledixit, cele-
remqúe finem imprecatus eſt miſerrimę conditi-
oni, dicendo: *Pereat dies, in quo natus ſum: in quo di-*
ctum eſt, conceptus eſt homo.

Bernardus. 1130.

Sermone 34. ſuper Cant. Cantic. Nonne Deus ſer-
uum ſuum Iob, cùm poſt inſignem triumphum,
tantam & tam probatam ipſius patientiam lar-
ga remunerandam benedictione cenſeret, prius
in multis & diſtrictis percunctationibos humili-
are curauit, & ſic parare vitam benedictioni?

Petrus Cluniacenſis. 1150.

Lib. 2. contra Iudæos cap. 5. Nonne Iob, qui de Ca-
Iob 10. none tuo eſt, Deo loquitur, dicens: *Licet hæc celes in*
corde tuo, tamen ſcio quia vniuerſorum memineris?

Guarricus Igniacenſis. 1170.

Sermone in Purificatione S. Mariæ: Huius lucarnæ
videtur Iob recordare, cùm in mœrore tentatio-
nis recolens cum ſuſpirio lætitiam pręteritæ con-
Iob 29. ſolationis ait: *Quis mihi tribuat, vt ſim iuxta menſes*
priſtinos, ſecundùm dies, quibus Dominus cuſtodiebat me?

Innocentius Tertius. 1200.

De contemptu mundi lib. 2. cap. 15. Abraham diues
fuit, & Iob locuples, Dauid opulentus: & tamen
Gen. 15. da Abraham inquit Scriptura: *Quia credidit Deo, &*
Iob 1. *reputatum eſt illi ad iuſtitiam.* Et de Iob: *Quia non erat*
ei ſimilis in terra, vir ſimplex, & rectus, ac timens Deum,
1. Reg. 16. *& recedens à malo.* De Dauid autem: *Quia Dominus*
inuenit virum ſecundùm cor ſuum.

Iacobus Vitriacus. 1220.

Hiſtoriæ Occidentalium cap. 34. Vnde Dominus in
Iob loquens de Behemoth, ſic ait: *Non parcam ei* Iob 41.
verbis potentibus, & ad deprecandum compoſitis.

Thomas Cantipratenſis. 1260.

Libro 1. Miraculorum cap. 25. Quis homo tam cru-
deliter inbumanus Dei Filium, hominem inter
homines, & propter homines factum, & ſui cau-
ſa peremptum, in Scripturis ſanctis, veluti in lu-
cidiſſimo ſpeculo, proſpiciens, non horreſcat, &
totis viribus compaſſus occiſo, noo commoria-
tur mortuo, vel irremedialibus lachrymis eum
quotidie non lamentetur? Vnde Iob: *Viſitans,* in- Iob 5.
quit, *ſpeciem tuam non peccabis.*

Alphonſus Toſtatus Abulenſis. 1430.

Ad caput 22. Geneſis: Iob videtur fuiſſe de geoere
Eſau, qui vocatur Iobab, & fuit ſecundus Rex in
gente Idumæorum. Et hoc perſuadetur ex mul-
tis: primò, quia Iob erat vir diues, & potens in-
ter omnes Orientales, vt patet Iob 1. Hoc autem
valdè conuenit ei pooendo aum regem, & po-
tentem in genere Eſau. Sed non tantum conuenit,
ſi poneretur de genere Nachor, quia illi homines
minoris conditionis erant. Item quia dicitur
Iob 29. *Procedebam ad portam ciuitatis, & in platea pa-*
rabant cathedram mihi: & deinde ſubdit multa, quo-
modo principes audientes eum non audebant lo-
qui, & poſt concludit: *Sedebam quaſi Rex circum-* Iob 29.
ſtante exercitu: eram tamen mœrentium conſolator: hæc
aũt omnia nõ poſſunt conuenire niſi Regi, vel a-
licui valde magno viro, qui eſſet princeps ſuper
principes, cuiuſmodi eſſet Iob, ponẽdo eũ de ſtir-
pe Eſau. Itẽ patet hoc ex amicis eius. Habuit enim
tres amicos, ſcilicet Balda Subitem, Elipha The-
manitem, Sophar Naamazitem, vt patet Iob 3.
Iſti amici denominãtur à tribus ciuitatibus, quæ
ſunt in Idumæa, quæ vocata eſt ab Eſau, vel E-
dom, in qua poſteritas eius habitauit. De ſitu au-
tem iſtarum triom ciuitatum in Idumæa babe-
tur in libro de diuiſione terræ ſanctę. Item quia
Iob 1. dicitur: *Vir fuit in terra Hus.* Eſt autẽ in Idu-
mæa quædam pars terræ, quæ vocatur Hus, vt pa-
tet in libro diuiſionis terræ ſanctæ. De vna ciuita-
te iſtarum, ſcilicet de Theman, quòd ſit io terra
Idumęæ, patet Amos 1. vbi comminatur Deus, di-
cens: *Super tria ſcelera Edom,* id eſt, Idumææ, & de-
inde ſubiungitur: *Mittam ignem in Theman, & devo-*
rabit ædes Boſra. Et illud ſatis conſonat illi, quod
dicitur 36. cap. ſcilicet, quòd Iobab fuit Rex Boſ-
ræ. Item vltimò, quia ſepulchrum B. Iob adhuc
vſq; hodie apud Iordanẽ fluuium in magna pla-
nitie in cõfinibus Palęſtinæ & Idumææ iacet, & in
magno honore à gentibus illis tenetur. Si antem
Iob fuiſſet de ſtirpe Nachor, oportuiſſet omnia
hæc fuiſſe in Meſopotamia, quia ibi habita-
uit Nachor, vt patet Ge-
neſis 24.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

ECCLESIASTEN SALOMONIS, VT CANONICVM LIBRVM VALERE AD ECCLESIASTICA DOGMATA CONFIRMANDA.

NEGANT.

Anno poſt natũ Chriſtũ

390. *SVNT quidam hæretici, qui de veteri Teſtamento Eccleſiaſten Salomonis reprobant.* Philaſtrius hæreſi 83.

400. *Aiunt Hebræi, cùm inter cætera ſcripta Salomonis, quæ antiquata ſint, nec in memoria duraverunt, & hic liber obliterandus videretur, eò quòd vanas aſſereret Dei creaturas, & totum putaret eſſe pro nihilo, & cibum, & potum, & delicias tranſeuntes præferret omnibus, ex vltimo capite meruiſſe authoritatem, vt in diuinorum voluminum numero poneretur.* Hieronymus ad caput vltimum Eccleſiaſtis.

500. *Innominati quidam hæretici dixerunt, Salomonem non ſolum in compoſitione præſentis libri, ſed omnium quoque librorum ſuorum caruiſſe Spiritus ſancti illuſtratione: quia cor eius in ſenectute depravatum à mulieribus fuerit, & ad artes magicas, & ad idola conuerſum: quod profectò nunquam admiſiſſet, ſi Spiritus ſanctus aliquando in illo habitaſſet.* Iacobus Chriſtopolitanus in præfatione Commentariorũ in Cantica.

600. *Iudæorum quidam aſſeuerant, Salomonem hunc librum edidiſſe ad confutationem antiquæ idololatriæ, cuius radix & cauſa fuit mundi æternitas: qui cum eo tempore, quo hæc ſcribebat, mulieres idololatras adamaret, nec auſus fuit apertè de mundi vanitate, eiuſq; ortu & interitu ſcribere, ne illarum errorem ab ipſa radice conuellens, aut illas, aut illarum gentes offenderet: vnde veluti ijs placere ſtudens, affirmauit interdum omnia ab æterno fuiſſe, cùm diceret:* Nihil ſub ſole nouum: *addens multa his ſimilia in gratiam mulierum, quas amabat.* Hugo Carenſis præfatione in Eccleſiaſten.

1520. *Martinus Lutherus Eccleſiaſten cùm perlegiſſet, dicebat: Hic liber non eſt perfectus: multa abrupta ſunt: neque ocreis, neque calcaribus indutus eſt, hoc eſt: nullam habet perfectam ſententiam. equitat in arundine longa, ſicut ego dum eſſem monachus in monaſterio.* Henricus Petrus Rebenſtock libro 2. Colloquiorum Latinorum Lutheri, capite de veteri Teſtamento.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Meliso Sardenſis. 160.

Epiſtola ad Oneſimum, *recenſens ſacræ Scripturæ libros, inter eos Eccleſiaſten Salomonis numerat.*

Clemens Alexandrinus. 200.

Libro 5. Stromaton. Iam verò hinc Epicuri quidem mentem ſubijt caſus, cùm hoc dictum non

Eccl. 1. intellexiſſet: *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.*

Origenes. 230.

Homil. 1. in Pſal. 38. Quia autem de hac vita accipiatur iſta ſententia, audi Eccleſiaſten proteſtantem, ac dicentem: *Laudaui omnes, qui mortui ſunt, ſuper omnes, qui viuunt, quicunque ipſi viuunt vſque modò, & bonus ſuper iſtos duos, qui nondum natus eſt.* Laudat ergo mortuos plus quàm viuos.

Gregorius Neocæſareenſis. 260.

Ad caput 1. Eccleſiaſtæ: His verbis Salomon Dauidis regis & Prophetæ filius, rex mortaliũ omnium clariſſimus, & Propheta ſapientiſſimus, vniuerſam Dei Eccleſiam affatur, quàm vana & inutilia ſint omnia ea hominum negotia & ſtudia, quæ in humanis rebus ſuſcipiuntur.

Athanaſius. 340.

In Synopſi diuinæ Scripturæ tom. 15. Eccleſiaſtes: Et hũc librum ſcripſit Salomon. Dicitur autem Eccleſiaſtes, quoniam ita hunc nominauit auctor ipſe qui ſcripſit, in principio ipſius dicens: *Verba Eccleſiaſtæ filij Dauidis regis Iſrael in Ieruſalem: Vanitas vanitatum dixit Eccleſiaſtes.* Varijs verò nominibus vocatus eſt Salomon: Sapiens, propterea quòd ſapientiæ particeps factus eſt. Prudens, eò quòd veritatis in ipſo fuit prudentia. Dilectus, quoniam veram à Domino doctrinam habuit: Eccleſiaſtes verò vocatus eſt, quia ad populum ipſe concionatus eſt, & quę Spiritus ſunt locutus. Videtur autem in hoc libro de naturali Theoria philoſophari: quoniam enim Ægyptij de illa ſuas iam habebant imaginationes, & Græci hiſce de rebus fabulaturi erant, ob eam cauſam ipſe impulſu Spiritus S. eos, qui de his rebus inquirere conabantur, compeſcit, dicens: *Non poterit homo inuenire opus, quod ſub ſole factum eſt: quantumuis quærendo fatigetur, non inueniet.* Deijcit etiam Ægyptiorum religionem circa diuinationem ex hominis natiuitate, dicens: *Qui obſeruat ventum, non ſeret; & qui aſpicit ad nubes, non metet: in quibus agnoſci non poteſt, quæ ſit via ſpiritus. Sicut oſſa in ventre vterum geſtantis, ita non cognoſcet opera Dei, qui facit vniuerſa.* Deinde & de ſingulorum theoria tractans, conſentit, quòd de talibus vanè quæratur, & quòd eiuſmodi nihil pariant aliud quàm laborem.

Baſilius Magnus. 370.

Homil.12 in principium Prouerbiorum: Tres omnino ſacros à Salomone tractatus nouimus exiſſe. Hũc imprimis Prouerbiorum, & Eccleſiaſten, & Cantica Canticorum. Quolibet autem propriam retinente materiam, cuncti ad hominũ ſcripti ſunt vtilitatem. Eccleſiaſtes Phyſiologiam attingit, nobisque in hac vita vanitatem palam oſtendit, vt in ijs, quæ citò prætereunt, minimè ſit hominis inuigilandum, neque item animi curas in vanis rebus collocandum.

Gregorius Nazianzenus. 380.

In Carminibus de veris & germanis Scripturę libris:

Quinque metris conſtant: Iob, Dauid, tres Salomonis:
Concio, & inſignis Cantus, Prouerbia ſacra.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Commentario in Eccleſiaſten Salomonis: Nobis exponendus propoſitus eſt Eccleſiaſtes, qui magnitudini vtilitatis habet parem laborem contemplationis. Nam cùm ſenſa Prouerbiorũ iam mentem prius exercuerint, quorum obſcuræ ſunt rationes, & dicta ſapiẽtia, & ænigmata, & varij verborum flexus, ſicut libri illius continet procemium, tunc ijs, vt quibus ad perfectiores diſciplinas facta fuerit acceſſio, ad hanc Scripturam, quæ verò eſt excelſa, & diuinitus inſpirata, exiſtit aſcenſus. Si ergo Prouerbiorum, & quæ nos ad has diſciplinas præparat meditatio, eſt adeò laborioſa, & contemplatu difficilis, quãtum inſpiciendum eſt ineſſe laborem in his ſublimibus ſenſis, quæ nunc contemplanda nobis ſunt propoſita.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homilià 5. de eo quod dixit Eſaias: *Factum eſt anno, quo mortuus eſt Ozias rex, vidi Dominum,* &c. Eccl.3.
Atque hæc tempora nouit Salomon, dicens: *Tempus tacendi, & tempus loquendi.* Sit igitur nobis tempus tacendi, quo detur & pręceptori tempus loquendi.

Theophilus Alexandrinus. 400.

Epiſt.3. Paſchali: Quod puto Eccleſiaſten, ne de alienis noſtra ſontibus hauriamus, in volumine ſuo dicere: *Gyrans gyrando vadit ſpiritus, & in circulos ſuos reuertitur ſpiritus, annuum ſolis curſum ſignificat autem, eadem temporum rota in ſemet reuertitur, rediens ad ea vnde profectus fuerit.*

Ioannes Caſſianus. 430.

Monaſticarum inſtitutionum libro 3. cap.9. Abſolutio ieiunij poſt vigiliarum laborem totidem Apoſtolicis viris in die Sabbati ſtatuta non immeritò præſumitur per vniuerſas Orientis Eccleſias, ſecundùm illam quoque Eccleſiaſtis ſententiam, quæ licet habeat & alium myſticũ ſenſum, tamen ab hoc quoque non abhorret, quo vtrique diei, id eſt hebdomadi pariter & ogdoadi eandem partem ſolennitatis impartire præcipimur, ita
Eccl.11. dicentis: *Da partem his ſeptem, & quidem his octo.*

Theodoretus. 450.

Præfatione in Canticum Canticorum: Illud etiam præfari neceſſarium eſt, tria eſſe Salomonis volumina, Prouerbia, Eccleſiaſten, & Canticum Canticorum. Ac Prouerbia quidem vtilẽ de moribus diſciplinam complecti: Eccleſiaſteo autem eorum, quæ ſenſibus percipiuntur, naturam indicare, vitęq; præſentis docere vanitatem, vt ea fluxa & fragilia cognoſcentes, tanquam fugacia ac prętereuntia ſpernamus, & quæ futura ſunt, vt firma atq; æterna permanentia concupiſcamus, &c.

Olympiodorus. 500.

In Eccleſiaſten Salomonis, in Præfatione: Rerum certam cognitionem cùm à Deo Salomon accepiſſet, qui fuit filius Dauid, non ſolùm carnis progenie, ſed imitatione virtutis, triplici ipſas diuiſione partitus eſt, in morales ſcilicet, & naturales, ac eas quæ intellecto ſolo percipiuntur. Ac morales quidem tradidit in Prouerbijs: naturales autem in Eccleſiaſtæ ſententijs: intelligibiles verò in Cãticis Canticorũ. Eſt tamen inuenire & in Eccleſiaſte moralium interſparſam doctrinam, & rerum naturalium &c. Sed & in Eccleſiaſte, & in Prouerbijs eſt item inuenire, quę intellectualia ſunt. Se verò ipſum Eccleſiaſtem, hoc eſt Concionatorem Salomon nominauit, tanquam cũctos mortales in Eccleſiæ cœtum vocans, & in concordiam nectens, ac in communi Phyſicarum rerum ſpeculationem tradens. Illud quoque ſciendum eſt, ſapientem hunc noſtrum Eccleſiaſtem modò è ſua ipſius loqui perſona, modò eius perſonam gerere, qui ea, quę in mũdo ſunt, attonitus admiretur.

Anaſtaſius Synaites. 580.

Commentario in Hexameron lib. 4. Hic eſt ſol, de quo etiam dicit propheticè Salomon: *Oritur ſol,* Eccl.1.
hoc eſt, tendit ad inferos, & rurſus venit in locum ſuum. Chriſtus enim cùm inferos ſubijſſet, & reſurrexiſſet, redijt ad Patrem.

Hyſychius. 590.

Lib.6. in Leuiticum: Et Salomon ait: *Omnis rei tem-* Eccl.3.
pus: tempus tacendi, & tempus loquendi: tempus belli, & tempus pacis.

Antiochus. 600.

Homil. 91. Quòd autem cæteris in rebus ſpectari debeat, & obſeruari temporis commoditas, per
Eccleſiaſten erudimur: Ait enim: *Omnibus ſuum* Eccl.3.
eſt tempus, & tempus omni rei. Tempus tacendi, & tempus loquendi.

Leontius. 610.

De Sectis actione 2. *enumerans Sacræ Scripturæ libros Canonicos, inter eos Eccleſiaſten Salomonis recenſet.*

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib.4. cap.18. Tertius librorum ſacrorum quinquernio verſibus conſtat: nempe Iob, Pſalterium, Prouerbia Salomonis, eiuſdem Eccleſiaſtes, & Canticum Canticorum.

Theophylactus. 900.

Ad cap.6. Marci: Duos igitur mittit: *Meliores e-* Eccl.4.
nim ſunt duo, quàm vnus, dicit Eccleſiaſtes.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

Lib. de velandis virginibus cap.1. Nihil ſine ætate eſt, omnia tempus expectant: denique Eccleſiaſtes:
Eccl.3. *Tempus*, inquit, *omni rei.*

Cyprianus. 250.

Lib.2. Teſtimoniorum ad Quirinũ cap.11. De hoc ipſo
Eccl.1. apud Salomonem: *Vidi vniuerſa opera, quæ facta ſunt ſub ſole, & ecce omnia vanitas.*

Cap.30. Quod quis vouerit citò reddendũ: apud
Eccl.5. Salomonem: *Prout voueris votum Deo, ne moram feceris reddere illud.*

Hilarius. 350.

Ad Pſal.119. *Melius eſt*, inquit Paulus, *diſſolui, & eſ-* Phil.2.
ſe cum Chriſto. Et Eccleſiaſtes ait: *Et laudaui omnes, qui* Eccl.4.
mortui ſunt, ſuper omnes, qui viuunt vſque nunc, libera ſcilicet per diſſolutionem corporis anima, onere atque conſortio, atque etiam infirmis huius atque periculoſæ carnis exuta.

Ambroſius. 370.

Proœmio Cõment. in Lucã. Quid tres libri Salomo-

nis

nis, vnus de Prouerbijs, alius Eccleſiaſtes, tertius de Canticis Canticorum, niſi trinæ huius (*natu-ralis, moralis, rationalis,*) oſtendunt nobis ſapientiæ S. Salomonem fuiſſe ſolertẽ? Qui de rationalibus, & Ethicis in Prouerbijs ſcripſit: de naturalibus in Eccl. 1. Eccleſiaſte: *quia vanitas vanitatum, & omnia vanitas*, quæ in hoc mundo ſunt conſtituta.

Philaſtrius. 380.

Lib. de hæreſibus cap. 83. Sunt hæretici, qui de veteri Teſtamento multa reprobant, id eſt, Salomonis Eccleſiaſten, paucis quidem conſcriptum ſententijs, omnem tamen theſaurum cœleſtis ſcientiæ quærentibus continentem. Nam quòd omnibus ſapientior prioribus ſit, ipſe Saluator teſtatus eſt.

Hieronymus. 390.

Ad cap. 1. Eccleſiaſtis: Salomon tria volumina edidit; Prouerbia, Eccleſiaſten, & Canticum Canticorum. In Prouerbijs paruulum docens, & quaſi de officijs per ſententias erudiens: in Eccleſiaſte verò maturæ ætatis virum inſtituens, ne quidquã in mundi rebus putet eſſe perpetuum, ſed caduca & breuia vniuerſa, quæ cernimus, &c. Malè igitur quidam opinantur, nos ex hoc libro ad voluptatem & luxuriam prouocari: cùm è contrario omnia, quę in mundo cernimus, eſſe vana doceantur: nec debere ea nos ſtudioſè appetere, quę dum tenentur, intereant.

Lib. 1. aduerſus Pelagianos cap. 18. Et Eccleſiaſtes, de quo certè libro nulla eſt ambiguitas: *Dixi*, in-Eccl. 7. quit, *ſapiens efficiar, & ipſa longè facta eſt à me:* profunda profunditas, quis eam inueniet?

Auguſtinus. 400.

De Ciuitate Dei lib. 20. c. 3. Nempe Salomon ſapiẽtiſſimus Rex Iſrael, qui regnauit in Hieruſalem, librum, qui vocatur Eccleſiaſtes, & à Iudæis quoq; habetur in ſacrarum Canone literarũ, ſic exurſus Eccl. 1. eſt: *Vanitas vanitatum, dixit Eccleſiaſtes, vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Quæ homini abundantia in omni labore ſuo, quo laborat ſub ſole?* Et cùm ex hac ſententia connecteret cætera, commemorans ęrumnas, erroresq; vitæ huius, & euaneſcentes interea tẽporum lapſus, vbi nihil ſolidum, nihil ſtabile retinetur: in ea rerum vanitate ſub ſole illud etiã de-Eccl. 2. plorat quodãmodo, quòd cùm ſit abundantia ſapientiæ ſuper inſipientiam, ſicut eſt abundantia lucis ſuper tenebras, ſapientisq; oculi ſint in capite ipſius, & ſtultus in tenebris ambulet: vnus tamen incurſus incurrat omnibus vtique in hac vita, quę ſub ſole agitur: ſignificans videlicet ea mala, quæ bonis & malis videmus eſſe communia.

Proſper Aquitanicus. 450.

De Vocatione Gentium lib. 1. c. 24. Item in eodẽ (*Ec-Eccl. 9. cleſiaſte*) libro legitur, quòd *corda & opera iuſtorum in manu ſunt Dei*, & tantum in ſtudijs ſuis proficiant, quantum ille donauerit. Quantumcunq; laborauerit homo vt quærat, nõ inueniet; & quodcunq; dixerit ſapiens, vt ſciat, non poterit inuenire: quia vniuerſum hoc dedi in cor meum, & cor Eccl. 9. meum vniuerſum hoc vidit, quia *& iuſti & ſapientes, & operationes eorum in manu Dei.*

Salonius. 480.

Dialogo in Eccleſiaſten Salom. *Veranius:* Quot libros edidit Salomon? *Salonius:* Tres tantũ, iuxta numerum vocabulorũ ſuorũ: Prouerbia, Eccleſiaſten, & Cantica Canticorum. *Veran.* Quid agit Salomon in Prouerbijs, aut quid docet in Eccleſiaſte, vel Cantico Canticorum? *Salonius:* In Prouerbijs docet paruulũ, & per varias ſententias inſtruit quaſi filium. In Eccleſiaſte verò iam perfectæ ætatis virum imbuit, vt intelligat quia in huius mundi rebus nihil eſt perpetuum, nihil gratioſum, aut magnum: ſed omnia ſunt breuia, caduca, & vana, quæ cernimus.

Aurelius Caſſiodorus. 540.

Diuinar. lect. lib. 1. c. 5. Secundus liber Salomonis, qui appellatur Eccleſiaſtes, à B. Hieronymo potẽter expoſitus eſt, quem Latino ſermone nũcupat Concionatorem, quòd loquatur ad populum, & ſermo eius non ſpecialiter ad vnum, ſed ad vniuerſos generaliter dirigatur. Eccleſiaſtes autem noſter eſt Dominus Chriſtus, qui medio pariete deſtructo, inimicitias carnis euacuãs, fecit vtraq; vnũ: hic ſuper omnia ſequenda dicit iuſſa diuina: cuncta mundi iſtius *vanitatem vanitatum* eſſe commemorans.

Gregorius Magnus. 590.

Tertia par. Curæ paſtoralis, admonitione 16. Bene hinc per eũdem Salomonem rurſum dicitur: *Qui obſer-* Eccl. 11. *uat ventum, non ſeminat: & qui conſiderat nubes, nunquã metit.* Quid enim per *ventum*, niſi malignorũ ſpirituum tentatio exprimitur? Et quid per *nubes*, quæ mouentur à vento, niſi aduerſitates prauorum hominum deſignantur?

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

Lib. 6. Originum cap. 2. Salomon filius Dauid Regis tria edidit volumina; quorum primũ eſt Miſle, id eſt, Prouerbia; ſecundũ Eccleſiaſtes, Latinè Concionator, eò quòd ſermo eius non ſpecialiter ad vnum, ſicut in Prouerbijs, ſed ad vniuerſos generaliter dirigatur: docens omnia, quę in mundo cernimus, caduca eſſe & breuia, & ob hoc minimè appetenda.

Aponius. 700.

Ad cap. 1. Canticorum: De qua dixit idem Salomõ: *Omnia ſcrutatus cor meum, & hoc vnum agnoui quòd* Eccl. 7. *fecit Deus hominem rectum, & ipſi ſibi exquiſierunt adinuentiones multas.*

Alcuinus. 750.

In Præfatione Commentariorum in Eccleſiaſten: De diuitiarum vana poſſeſſione in huius ſeculi delicijs penè ſapientiſſimus Salomon totum compoſuit librum, cui titulus eſt Eccleſiaſtes, dicens in capite libri: *Vanitas vanitatum, dixit Eccleſiaſtes, & o-* Eccl. 1. *mnia vanitas.* Si omnia vanitas, quæ vtilitas eſt diuitias retinere caducas? In quem librum ex ſanctorũ opuſculis Patrum, ac maximè de beati Hieronymi commentario, paruum compoſui breuiarium veſtri cauſa, filij chariſſimi, quatenus paterna ſolicitudine admonerem vos, ne nimio amore ſtudeatis caducis inhiare diuitijs.

Ad cap. 1. Hic liber Concionator dicitur, quia Salomon in eo quaſi tumultuantis turbæ ſuſcepit ſenſum, vt ea per inquiſitionem dicat, quæ fortaſſe per tẽtationem imperita mens ſentiat. Nã quot ſententias per inquiſitionem mouet, quaſi tot in ſe perſonas diuerſorum ſuſcipit. Sed concionator verax, velut extenſa manu, omnium tumultus ſedat, eosq; ad vnam ſententiã reuocat, cùm in eiuſdem libri termino ait: *Finem loquendi omnes pariter audiamus: Dominum time, & eius mandata obſerua.*

Ambroſius Anshertus. 770.

Lib. 4. in Apocal. Et quam aliam habet tribulationem, niſi illam, quam nemo noſtrum nouit, ſi ad Sanctorum conſortiũ pertingat, Salomone atteſtante, qui ait: *Neſcit homo, vtrum amore an odio dignus* Eccl. 9. *ſit, ſed omnia reſeruantur in futurum incerta.*

Haymo. 820.

Lib. 1. in Eſaiã: Quòd ædificatio & agricultura referantur ad intelligentiam ſpiritualẽ, etiã alio loco Paulus Apoſtolus docet, fundatos & radicatos Ephes. 3 in charitate credentes eſſe conteſtans. Vnde & Eccleſiaſtes non ſolùm ſibi ædificauit domos, ſed & Eccl. 2. plantauit vineas, & fecit hortos & pomeria, & inſtituit omnes arbores pomiferas, extruxitq; piſcinas, vt irrigaret ſaltum.

Angelomus. 830.

In Stromatis in Canticū Cantic. Salomō in Eccleſiaſte maturę ętatis virum inſtruit, vt nequaquā in mundi rebus credat aliquid eſſe perpetuū, ſed caduca & breuia vniuerſa quæ cernimus, &c. In Eccleſiaſte naturalis vita exprimitur. Ibi quippe quòd omnia ad finem tendant, conſiderantur, dū dicitur. *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.* Eccl. 1.

Theodulphus Aurelianenſis. 850.

In Verſibus, quos in fronte Bibliorum deſcribi fecit:

Preinus Idieta reſident tres ordine libri,
Cui nomen Salomon, ſiue Cohelet ineſt.
Alloquitur primus ſub prolis nomine cunctos,
Corrigit & mores, ethica, lege tua.
Omnia vana canit vtile ſub ſole ſecundus,
Cui res eſt phyſicis enumerare labor, &c.

Guitmundus Auerſanus. 1060.

Eccl. 1. *De veritate Euchariſtiæ lib. 1.* Cùm verò ſapientiſſimus Salomon cunctas res eſſe difficiles dixerit, ita vt eas explicare non poſſit, nonne inſanienti quàm ſimillimus eſt, qui hæc diuina arcana diſcutere ad oculum violenter quærit?

Hildebertus Cenomanenſis. 1100.

Epiſt. 31. Si gloriari oportet, gloriare & exulta in Spiritu ſancto. Hic eſt illis funiculus, de quo Sapientia ait: *Funiculus triplex non citò rumpitur.* Quid enim certius quā ſperare in Deo, qui fecit, & formauit te? Eccl. 4.

Hugo Etherianus. 1160.

De regreſſu animarum ab inferis c. 4. Cauendum eſt profectò cuique ne illa literæ adhæreat: *Omnia vadūt in vnum locum: Omnia facta ſunt de humo, & omnia reuertuntur ad humum. Et quis ſcit ſi ſpiritus filiorum hominum aſcendat ſurſum, & ſpiritus pecoris ſi deſcendat ipſe deorſum in terram.* Eccl. 3.

Ioannes Sareſberienſis. 1160.

Lib. 2. Polyc. cap. 22. Huic veritati conſonat, quod in Eccleſiaſte ſanctus Salomon in auditu fidelium concionatur: *Eſt homo, qui diebus & noctibus non capit oculis ſomnum, & intellexi quod omnium operum Dei nullā inuenire poſſit homo rationem eorum, quæ ſunt ſub ſole.*

Iacobus Vitriacus. 1220.

Dominica 3. Aduentus: In omnibus modum teneamus, ne quid nimis: qui enim nimium emungit, ſanguinem elicit. Propterea Salomon ait: *Noli eſſe nimis iuſtus.* Quaſi dicat: *Si rectè offeras, & non rectè diuidas, peccaſti.* Prou. 10 Eccl. 7.

ARTICVLVS OCTAVVS.

CANTICVM CANTICORVM SALOMONIS VT LIBRVM SACRVM CANONICVM ET AVTHENTICVM VALERE AD ECCLESIAE DOGMATA CONFIRMANDA.

NEGANT.

Anno poſt natū Chriſtū

310. EST *hæreſis quædam, quæ de Cantico Canticorum ambigit, ipſa itidem exiſtimans, non ſpiritu diuino, ſed humanarum rerum cauſa ac voluptatum hominibus ab eodem prædicata.* Philaſtrius de hæreſibus cap. 84.

400. *Plerique ex ijs, qui Canticum Canticorum calumniantur, ac ſpiritalem eſſe librum negant, fabulas quaſdam, ne aniculis quidem delirantibus dignas, contexunt: alij nimirū quod ſapiens Salomon de ſeipſo, deq; Pharaonis filia praſcripſerit: nonnulli autem eidem affines ſtultitia, pro Pharaonis filia ſponſam eſſe Abiſai Sunamitidem confinxerunt.* Theodoretus Præfatione in Cantica Canticorum.

1520. *Martinus Lutherus*, in Exordio ſuarum Annotationum in Cantica, *vult libellum hunc nihil aliud eſſe, quàm familiare colloquium inter Salomonem & Rempub. Iudæorum, inuitantem Salomonem dilectum ſuum ad regnandum ſuper eam.*

1550. *Sebaſtianus Caſtalio,* in ſua eiam Bibliorum translatione Latina, *cum Anabaptiſtis ſenſit, Canticum iſtud eſſe colloquium Salomonis cum amica quadam Sulamitha, & de ea dici:* Reuertere Sulamitha, reuertere, & intueamur te. *Ideo ad marginem adijcit:* Sulamitha amica Salomonis, & ſponſa. *Hinc poſtea,* vt teſtatur Beza in vita Caluini, *Canticum Salomonis tanquam impuram & obſcœnam cātionem ex Canone expungi iuſſit, & repugnantes miniſtros atrociſſimis conuitijs proſcidit.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Can. Apoſt. 85. *enumerans ſacra Scripturæ libros ait:* Salomonis tres: Prouerbia, Eccleſiaſtes, Cantica Canticorum.

Ignatius. 100.

Epiſtula ad Epheſios: Ob id & Dominus in capite accepit vnguentum, vt Eccleſia ſpiret incorruptionem. *Vnguentum enim effuſum eſt nomen tuum, propterea ado-* Cant. 1.

ſa adoleſcentula dilexerunt te, traxerũt te: poſt te in odorem vnguentorum tuorum curremus.

Melito Sardenſis. 160.

Epiſt. ad Oneſimum *enumerans Sacræ Scripturæ Canonicos libros, inter eos Canticum Canticorum Salomonis recenſet.*

Origenes. 230.

Homil. 1. in Cant. Cantic. Quomodo didicimus per Moſen quædam eſſe nõ ſolùm ſancta, ſed & ſancta ſanctorum; & alia non tantùm Sabbata, ſed & Sabbata ſabbatorum: ſic nũc docemur, ſcribente Salomone, eſſe quædam non ſolùm Cãtica, ſed & Cantica Canticorum. Beatus quidẽ is, qui ingreditur ſancta; ſed beatior, qui ingreditur ſancta ſanctorum. Beatus, qui Sabbata ſabbatizat; ſed beatior, qui ſabbatizat Sabbatorum ſabbata. Beatus ſimiliter & is, qui intelligit Cãtica, & canit ea: nemo quippe niſi in ſolẽnitatibus canit; ſed multo beatior ille, qui canit Cantica Canticorum. Et ſicut is, qui ingreditur ſancta, pluribus adhuc indiget, vt valeat introire in ſancta ſanctorũ; & qui Sabbatum celebrat, quod à Domino populo conſtitutum eſt, multa adhuc neceſſaria habet, vt agat Sabbata Sabbatorum: eodem modo difficilè reperitur, qui omnia, quę in Scripturis continentur, Cantica peragrans, valeat aſcendere ad Cantica Canticorum.

Athanaſius. 340.

In Synopſi diuinæ Scripturæ: Salomon ſcripſit libros Canonicos tres, Prouerbia videlicet, Eccleſiaſtẽ, & Cantica Cãticorum. *Et poſt multa:* Et hunc librũ Salomon conſcripſit, ſicut antea declaratum eſt. Totus autem ille ad finem vſq; myſticè cum allegoria ænigmatica cõſcriptus eſt: ſenſus enim dogmatum illius non eſt manifeſtus, ſed in arcano abſconditus. Quapropter conuenit, vt qui intelligentes ſunt in toto hoc libro allegoricè verſentur, ne propter imperitorum inſcitiam quæ dicuntur contemptui exponantur.

Baſilius Magnus. 360.

Homil. 12. in principium Prouerb. Tres omnino ſacros à Salomone tractatus nouimus exiſſe: Hunc inprimis Prouerbiorum, & Eccleſiaſtem, & Cantica Canticorum, &c. Cantica Cãticorum animę perfectionis modum demonſtrant. Sponſi namq; & ſponſæ concordiam continent, hoc eſt animæ cum Deo Verbo familiaritatem.

Concilium Laodicenſe. 360.

Can. 60. *enumerans ſacræ Scripturæ Canonicos libros, inter eos Canticum Canticorum Salomonis recenſet.*

Cyrillus Hieroſolymitanus. 360.

Catecheſi 4. de diuinis Scripturæ libris: Carmine ſcripti ſunt quinque libri: Iob, liber Pſalmorũ, Prouerbia, Eccleſiaſtes, & Cantica Canticorum.

Gregorius Nazianzenus. 370.

De veris & germanis Scripturæ libris:

Quinque metro conſtant: Iob, Dauid, tres Salomonis:
Concio, & inſignis Cantus, Prouerbia ſacra.

Amphilochius. 370.

Ad Seleucum de ſacræ Scripturæ libris:

Tresq; Salomonis. Prouerbia,
Eccleſiaſtes, Canticorum Cantica.

Epiphanius. 380.

Hæreſi 69. Et in Cantico Canticorum dixit ipſa ſponſa ad ſponſum ſic: *Reſpondet frater meus, & dicit mihi: Surge, veni, propinqua mea, pulchra mea, columba mea: quia hyems præterijt,* (triſtitia videlicet ac obſcura nubila, & horrenda, vt ita dicam:) *præterijt pluuia, abijt, tranſijt.* Cant. 1.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homil. 37. in Matthæum: Si autem non intellexeris, veniet vt perdat te, & de templo ſanctitatis expellat, & aliam ſponſam de gentibus caſtiorem inducat in cubiculum ſanctitatis, vt tu proiecta, & in tenebris conſtituta, dicas per Salomonem: *Ne aſpexeritis me, quoniam ego ſum denigrata, quoniam deſpexit me ſol.* Cant. 1.

Philo Carpathius. 420.

In Comment. in Cantica Canticorum: Hæc ipſa Cãtica Canticorum & mentes honeſtiſſimas hic ſanctiſſimè paſcunt, & ad ea lautiſſima conuiuia mirabiliter nos iredocent, quibus ijs ſolis licet accumbere, qui ſe hic, dum vixêre, ab omni labe delictorum atque ſcelerum deterſerunt.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

De Vnigeniti incarnatione cap. 9. In Cantico Canticorum ipſe nobis introductus eſt Dominus Ieſus Chriſtus dicens: *Ego flos campi, & lilium conuallium.* Cant. 2.

Theodoretus. 450.

Præfatione in Canticum Canticorum: Illud etiã pręfari neceſſarium eſt, tria Salomonis eſſe volumina: Prouerbia, Eccleſiaſten, Cantica Cãticorum: Canticum Canticorum myſticam ſpõſę & ſponſi neceſſitudinem & coniunctionem continet.

Proclus Conſtantinopolitanus. 450.

Homil. de Chriſti Natiuitate: Vnde cùm Eccleſia Synagogam cerneret ſpinis illum coronantem, lugens tantum facinus, aiebat: *Filiæ Sion exite, & videte coronam, qua coronauit eum mater ſua.* Cant. 3.

Procopius Gazæus. 530.

Ad cap. 27. Geneſ. Hi filij facti ſunt ſecũdùm promiſſionem Iſaaci, vt ſpirituales in Chriſto ſpargant odores, qui in Canticis Canticorum inquit: *Ego flos campi, & lilium conuallium:* ex terra ſcilicet prognatus reſpectu humanitatis, eſtquè odor cognitionis Dei & Patris. Cant. 2.

Anaſtaſius Synaites. 580.

Lib. 4. Hexameron: Quandoquidem pueri communicârunt carni & ſanguini, ex quibus etiam ſuper terrã Chriſtus, nempe Sol compoſitus, apparuit Et ideò etiam ſoror eius Luna, nempe Eccleſia, dicit in Canticis: *Patruelis meus albus & flauus:* nempe Deus & Adam: albus propter diuinitatem, flauus propter humanitatem. Cant. 5.

Leontius Byzantinus. 610.

De Sectis actione 2. *enumerans ſacræ Scripturæ libros, ait:* Qui pręcepta continẽt quatuor libri ſunt: primus Iob, alter Prouerbia Salomonis, tertius Eccleſiaſtes, quartus Canticum Canticorum.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxa fidei lib. 4. cap. 18. Tertius ſacrorum librorum quinquernio verſibus cõſtat, nempe liber Iob, Pſalteriũ, Prouerbia Salomonis, eiuſdem Eccleſiaſtes, & Cantica Canticorum.

Pſellus. 1050.

Apud Theodoretum in Cantica: Canticum Canticorum eleganter admodum, & ſub ſpecie ac figura quadam nuptiarum tradit humanæ animæ perfectionem: Sapienter enim proponit Chriſtum ſponſum, ſponſamquè itidem animã ſponſi amore languentem, atque inflammatam, & ad illius gratias, & munera velociter peruolantem. Continet etiam dicta quædam Eccleſiæ congruentia.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

Lib. 4 aduerſus Marcionem cap. 11. Io ſe enim & Ec-
cleſiam deputat, de qua idem ſpiritus ad ipſum:
Eſai. 49. *Et circumpones tibi omnes eos velut ornamentum ſponſa.*
Hanc ſponſam Chriſtus ſibi etiam per Salomo-
nem ex vocatiooe gentium arceſſit. Siquidem le-
Cant. 4. giſti: *Veni ſponſa de Libano.* Eleganter Libani vtique
montis meotiooe iniecta, qui thuris eſt vocabulo
penes Græcos: de idololatria enim ſibi ſponſabat
Eccleſiam.

Cyprianus. 250.

Libro 1. *Epiſt. 76.* Quòd autem Eccleſia voa ſit, decla-
epiſt. 6. rat in Cantico Canticorum Spiritus ſanctus
Cant. 6. ex perſona Chriſti dicens: *Vna eſt columba mea,*
perfecta mea, vna eſt matri ſua, electa genitrici ſua. De
Cant. 4. qua item deouò dicit: *Hortus concluſus, ſoror mea, ſpō-*
ſa mea, fons ſignatus, puteus aquæ viuæ. Si autem hor-
tus concluſus eſt ſponſa Chriſti, quæ eſt Eccleſia,
patere res clauſa alienis & prophanis non poteſt.

Hilarius. 350.

Ad Pſalm. 119. Meminit huius tabernaculi ſpon-
ſa illa in Canticis Canticorum, dicens: *Nigra ſum,*
ſed formoſa, filia Hieruſalem, ſicut tabernacula Cedar.
Ex tabernaculi huius obſcuritate conteſſa eſt ſe
nigram, ſed noo abnuens, quia ſponſa Chriſti ſit,
ſe eſſe formoſam.

Ambroſius. 360.

Proœmio Commentar. in Lucam: Quid tres libri Sa-
lomonis, vnus de Prouerbijs, alius Eccleſiaſtes,
tertius de Canticis Canticorum, niſi trinæ huius
(*naturalis, moralis, rationalis.*) oſtendunt nobis ſapi-
entię S. Salomonem fuiſſe ſolertem.

Libro de Iſaac & Anima cap. 4. Salomonis Prouer-
bia moralia, Eccleſiaſtes naturalis, myſtica ſunt
eius Cantica Canticorum.

Optatus Mileuitanus. 370.

Aduerſus Parmenianum lib. 1. Scimus enim hæreti-
corum Eccleſias ſingulorum proſtitutas, nullis
legalibus Sacramentis, & ſioe iure honeſti matri-
monij eſſe. Quas non neceſſarias recuſat Chriſtus,
quia eſt ſponſus vnius Eccleſiæ, ſicut in Canticis
Canticorum ipſe teſtatur. Qui cùm voam laudat,
cæteras damnat: quia præter vnam, quæ eſt verè
Catholica, cæteræ apud hæreticos putantur eſſe,
ſed non ſunt. Secundùm quod indicat in Canticis
Canticorum: Vnam eſſe columbam ſuam, eâdem
ſponſam electam, eandem hortum concluſum, &
fontem ſignatum.

Hieronymus. 390.

Epiſt. ad Paulinū de ſacra Scriptura libris: Salomon
pacificus & amabilis Domini, mores corrigit, na-
turam docet, Eccleſiam iungit, & Chriſtum, ſan-
ctarumqúe nuptiarum dulce canit Epithalami-
um.

Auguſtinus. 400.

De Ciuitate Dei libro 15. cap. 22. Vnde mihi vide-
tur, quòd definitio breuis & vera virtutis ordo
eſt amoris, propter quod in ſancto Cantico Can-
Cant. 2. ticorum cantat ſponſa Chriſti, ciuitas Dei: *Ordi-*
nate in me charitatem.

Lib. 17. cap. 20. Salomon propheraſſe reperitur
in ſuis libris, qoi tres recepti ſunt in auctorita-
tem Canonicam: Prouerbia, Eccleſiaſtes, & Can-
tica Canticorum.

Lib. de Paſtoribus cap. 15. Nouimus Cantica Cā-
ticorum ſancta, cantica amatoria, caotica ſancti
amoris, ſanctæ charitatis, ſanctæ dulcedinis. Pla-
nè volo iode audire vocem paſtoris, vocem dul-
ciſſimi ſponſi.

Gaudentius Brixienſis. 400.

Tractatu 1. de lectione Euangelij: Libaous mōs ardu-
us apud Phœnices cernitur, ſuperbo imperio gē-
tium comparatus: vnde vel maximè ſpooſa hæc
euocatur Eccleſia, audiens vocem Chriſti dicen-
tis: *Veni à Libano ſponſa, veni à Libano: venies, & tranſ-* Cant. 4.
ibis ab initio fidei, capite Sanir & Hermon, à cubili leo-
num, à montibus Leopardorum.

Philaſtrius. 400.

De hæreſibus cap. 83. Eſt hæreſis, quæ de Canti-
cis Canticorum ambigit, ipſa itidem æſtimans
non ſpiritu diuino, ſed humanarum rerum cau-
ſa ac voluptatum hominibus ab eodem prędica-
ta: cùm cæleſtium rerum veritas humanæ ſimi-
litudini comparata geous hominum docuerit,
ſicut ſcriptum eſt in Euangelijs, & vbique. Chri-
ſti itaque diuina in caroe pręſeotia omnes ita do-
cebat, vt amore diuino prouocaret, mooitione
mulceret, miſericordia commoueret, flecteret bo-
nitate. nam vt Deus oſtendebat, vt pater mone-
bat, vt paſtor paſcua demonſtrabat, vt Rex vin-
cendo inimicum veſtigia ſequi oſtendebat, vt ſe-
quentes ſuum fraternum, id eſt, Dominū Chri-
ſtum, io carne venientem, in triumpho immor-
talis glorię & cęleſtis meriti cum eo pariter gra-
tulemur.

Habdenus Epiſcopus. 410.

Collatione Carthag. 3. cum Donatiſtis fol. 378. De qua
in Canticis Cāticorum ex perſona Domioi ſcrip-
tum eſt: *Tota ſpecioſa es ſoror mea, & reprehenſio non*
eſt in te.

Arnobius Iunior. 440.

De Deo trino & vno, lib. 1. Et in Cantico Salomo-
nis Spiritus ſanctus inuitans ad ſe Eccleſiam, di-
cit: *Veni ad me proxima mea, formoſa mea.* Cant. 2.

Vigilius Tridentinus. 480.

Contra Eutychem lib. 3. Vnde Apoſtolus: *Chriſti,*
inquit, *bonus odor ſumus de vita in vitam, his qui ſalui fi-* 2. Cor. 2.
unt, cuius tam præcipui ac ſalutifici odoris ſuaui-
tate illecta, in Cantico Canticorum ad eum dicit
Eccleſia: *Poſt te in odorem vnguentorum tuorum curre-* Cant. 1.
mus. De huius agri pulchritudine & ipſe loquitur
in Pſal. 49. *Et ſpecies agri mecum eſt:* por huius agri
gloriam Eccleſia in prædicto Salomonis libro
ſodales adiurat, dicens: *Adiuro vos in gloria & vir-*
tutibus agri.

Iuſtus Orgelitanus Epiſcopus. 540.

Præfatione in Cantica Canticorum. Cupiens in do-
mo Dei aliquid offerre de muneribus Dei, & in
lege ipſius, ſi non die ac nocte, ſaltē per interualla
temporum exerceri; librum Canonicum ſapien-
tiſſimi Salomoois, qoi prænotatur Canticum
Canticorum, confidens in eum, cui omnia ſunt
poſſibilia, ſuſcipio pertractandum: noo quòd ex
me tantę altitudinis valeā profunda rimari, ſed
in quantum oſtendere voluerit, qui corda illu-
minat, quæ haurire valuero, fratribus in Chri-
ſto noſtris, ex domo ipſius contemplanda pro-
ducam, pariterqúe vobiſcum offeram perfruen-
da, &c. Sacramenta libri huius quia multum in-
ſcrutabilia & inuoluta dignoſcuntur, non imme-
ritò in ipſa prænotatione tituli Cantica Cantico-
rum præſcribuntur, quia cæteris eminentiora ſi-
ne dubitatiooe aliqua perducuntur. Sunt enim
pluſimis, & penè inſulitis vltra aliarum Scriptu-
rarū conſuetudinem velata myſterijs: ita vt ni-
ſi Chriſtus præſit ſenſibus, nec ſubtiliſſimis in-
telligentiarum adytis valeant inueſtigari.

Aurelius Caſsiodorus. 540.

In Comment. in Canticum Canticorum: Salomon inſpiratus diuino Spiritu, compoſuit hunc libellum de nuptijs Chriſti & Eccleſiæ: & quodammodo Epithalamium fecit Chriſti & Eccleſiæ, id eſt, Canticum ſuper thalamos. Vnde & Cantica Canticorum vocat hoc opus, quia omnia cantica ſuperexcellit. Sicut enim dicitur Rex regum, & Dominus dominantium, & ſolennitas ſolennitatum: ſic dicitur Canticum Canticorum ob excellentiam & dignitatem. Eſt autem in hoc obſcurior iſte libellus, quia nullæ ibi commemorantur perſonæ, & quaſi Comico ſtylo compoſitus eſt.

Gregorius Magnus. 590.

Prologo in Canticum Canticorum: Attendendum eſt, quòd liber hic non Cantica, ſed Canticorum Cantica dicitur: Tanto eſt enim omnibus canticis ſublimius, quanto in nuptijs ſublimioris feſtiuitatis offertur. Hic notandum eſt, quia quando vult timeri, Dominum: quādo vult honorari, patrem: quando amari, ſponſum ſe nominat Dominus. Attende ordinem. Ex timore enim honor, ex honore ſolet procedere amor. Nec vacat myſterio, quòd liber hic tertius ponitur in operibus Salomonis. Poſt Prouerbia enim Eccleſiaſtes, poſt Eccleſiaſten Cantica Canticorum, non caſu, ſed plena ratione poſuit. In Prouerbijs moralis vita
Prou.1. exprimitur, cùm dicitur: *Audi fili mi ſapientiam.* In Eccleſiaſte naturalis, vbi finis omnium conſide-
Eccleſ.1 ratur, cùm dicitur: *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.* In Canticis verò Canticorum contemplatiua vita exprimitur, dum in eo ipſius Domini aduentus & aſpectus deſideratur, cùm ſponſæ voce
Cant.1. dicitur: *Oſculetur me oſculo oris ſui.* Quia ergo naturalis ad conſiderationē non perducitur, niſi prius moralitas tentatur, rectè poſt Prouerbia Eccleſiaſtes ponitur. Et quia ſuperna contemplatio non conſpicitur, niſi prius hæc infra labentia deſpiciantur, rectè poſt Eccleſiaſtem Cantica Canticorum ponitur.

Leander Hiſpalenſis Epiſc. 600.

Oratione de conuerſione Gothorum: Et hoc non in coniecturā ſenſuum noſtrorum, ſed Scripturæ diuinæ auctoritate probatur, dicente Salomone:
Cant.2. *Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias.*

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

Lib.6. Etymologiarum cap.2. Salomon tertium librum Canticum Canticorum prænotauit, vbi per Epithalamium carmen coniunctionem Chriſti & Eccleſiæ myſticè canit. Dictum eſt autem Canticum Canticorum, eò quod omnibus canticis præferatur, quæ in Scripturis ſacris habentur: ſicut quædam in Lege dicuntur ſancta, quibus maiora ſunt Sancta ſanctorum.

Hildephonſus Toletanus. 670.

Sermone de Aſſumptione Mariæ: Hodie nimis læta
Cant.2. meruit audire illud de Canticis: *Surge, veni proxima mea, ſponſa mea, columba mea, immaculata mea; quoniam ecce hyems tranſijt, pluuia abijt, & receſſit.*

Aponius. 700.

Prologo in Canticum Canticorum: Magno quidem illo Beati Danielis exemplo diuinorum myſteriorum intelligentiæ auidiſſimus, cupis perſuaſor exiſtere: ſed ma acerrima iuſſione vltra vires ſub grauiſſimi ponderis mola cogis ſuccumbere, vt tibi opuſculum in Cantica Canticorum ſapientiſſimi Salomonis, Chriſto dictante, exponendo ſcribam. Bonum quidem opus, ſed plenum præſumptione iniungis, qui me rudem eorum dentibus prærarē, qui per ſingulas ſyllabas, antequam ſenſum deſudantis contingant, ſubſannando verba condemnent. In quo opere hoc mihi ſolum opitulari ſolamen confido, quòd te meæ imperitiæ autorem ſim habiturus: qui deſiderio acquirendi ſapientiæ theſauros, non credis neſcire alios, quod ignoras. Aggrediar igitur tuis orationibus fretus ipſo duce, cuius in prædicto Cantico mirabilia legis abſconſa.

Beda. 720.

Lib.2. in Cantica Canticorum cap.1. Cantica Canticorum, in quibus ſapiētiſſimus Regum Salomon myſteria Chriſti & Eccleſiæ, Regis videlicet æterni, & ciuitatis eius, ſub figura ſponſi & ſponſæ deſcripſit, quiſquis legere cupit, meminiſſe debet imprimis, quòd omnis electorum congregatio generaliter Eccleſia vocatur.

Alcuinus. 760.

Ad cap.1. Eccleſ. In Cantico Canticorū nec filius Dauid, nec rex Iſrael, ſiue Hieruſalem præſcribitur, ſed tantùm Canticum Canticorū Salomonis. Sicut enim Prouerbia, vt rudis inſtitutio, ad duodecim tribus, & ad totum pertinet Iſrael: ita Canticum Canticorum ad eos propriè facit mentionem, qui tantùm ſuperna deſiderant.

Ambroſius Ansbertus. 770.

Lib.1. in Apocalypſ. Quis eſt iſte princeps pulchritudinis, niſi ille, cui in Canticis Canticorum ſpōſa ipſius loquitur, dicens: *Ecce tu pulcher es dilecte* Cant.1.
mi, ecce tu pulcher?

Haymo Halberſtadenſis. 820.

Sabbato poſt Paſcha: Hæc eſt veraciter, quæ in Canticis Canticorum voce Eccleſiæ dicit: *In lectulo meo per noctem quæſiui, quem diligit anima mea:* Cant.3.
quæſiui illum, & non inueni.

Angelomus. 830.

In Stromatis in Cantica Canticorum: In Canticis Canticorum cōtemplatiua vita exprimitur, dum in eis ipſius Domini aduentus & aſpectus deſideratur, cùm ſponſæ voce dicitur: *Oſculetur me oſculo oris ſui.* Cant.1.

Paſchaſius Ratbertus. 880.

Lib. de Corpore & Sanguine Domini c.11 Hinc ſponſa in Canticis: *Introduxit me rex in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem.* Ac deinde: *Exultabimus, & lætabimur in te, memores vberum tuorum.* Exultāt ergo fideles, dum ſe intelligunt ad tantam vnitatem Chriſti ſociatos per gratiam, & ad tantam flagrantiam charitatis prouectos. Cant.2.

Petrus Damianus. 1050.

Epiſt.3. cap.3. Chriſtus ergo per myſterium ſuum tibi videatur in ore, & Chriſtus per ſui amoris incendium tibi ſemper viuat in corde, vt congruat etiam tibi, quod ſponſa dicit in Canticis: *Faſciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur.* Quid enim per myrrham, amariſſimam videlicet aromatis ſpeciem, qua cadauera defunctorū condiuntur, niſi Chriſti paſſio deſignatur? Quid aliud *inter vbera*, niſi cordis locus agnoſcitur? Cant.1.

VVilleramus. 1070.

Scripſit Commentariorum in Cantica libros 3. carmine & proſa compoſitos:

Vox Synagogæ:

Quem ſūue votis, nunc oſcula porrigat oris,
Quem mihi venturum promiſerunt organa Vatum,
Nunc etiam per ſe præſens dignetur adeſſe:
Oſcula præbendo, ſua dulcia verba loquendo:
Vbera namq; tui præcellunt pocula vini

Suauiter vnguentis flagrantia ſat pretioſis.
Mutificans veterum tua leni gratia Legem.

Hildebertus Cenomanenſis. 1100.

Epiſt.31. Ab hoc ad hunc trahi deſideres, vt appoſitis brauij ſpe brauij curſum ſpõdeas meliorẽ, iuxta illud Salomonis: *Trahe me poſt te.* Cant.1.

Honorius Auguſtodunenſis. 1120.

Prologo in librum Salomonis, qui dicitur Cantica Canticorum: Auctor libri huius eſt Spiritus ſanctus, loquens per vas ſapientiæ Salomonem, huius libri ſcriptorem, qui fuit Rex ſapientiſſimus, & Propheta præcipuus.

Ad finem libri:

Hunc cecinit Salomon mira dulcedine librum,
Qui tenet egregias ſponſi ſponſæq; camenas,
Et thalami memorat ſocios, ſociaſq; fideles:
Hæc rogo mente tua iuuenis mandare memento:
Hæc tibi ſunt canunt vitæ præcepta perennis.
Hæc &c.
Cantica ſunt nimium falſi meliora Maronis.

Bernardus. 1130.

Sermone 1. ſuper Cantica: Eſt panis apud Salomonem, iſq; admodum ſplẽdidus, ſapiduſq;, librum dico, qui Cantica Canticorum inſcribitur. Proferatur, ſi placet, & frangatur, &c. Salomon diuinitus inſpiratus, Chriſti & Eccleſiæ laudes, & ſacri amoris gratiam, & æterni connubij cecinit ſacramenta, ſimulq; expreſſit ſanctæ deſiderium animæ, & Epithalamij carmen exultans in ſpiritu, iucundo compoſuit elogio, figurato tamen. Igitur pro ſui excellentia decor nuptiale hoc carmen huiuſmodi titulo præſignitum, vt meritò Cantica Canticorum ſingulariter appelletur, ſicut is quoque, cui cantatur, ſingulariter dictus eſt Rex regum, & Dominus dominantium.

Stephanus Eduenſis. 1170.

De Sacramento altaris cap.12. Hoc gemitu ſuſpirabat, qui dicebat: *Liquefacta eſt anima mea.* Cant.5.

Innocentius Tertius. 1200.

Feria quinta poſt primam Dominicam Quadrageſimæ Serm.1. Socrus eſt mater vxoris: mater autem Eccleſiæ, quæ vxor eſt Simonis, ſacramentaliter ſibi coniugio copulata, intelligitur Synagoga, iuxta quod ipſa dicit in Cant. *Filij matris meæ pugnauerunt aduerſum me.* Nam de Synagoga nati ſunt primitiui fideles, de qua ſecundùm carnem & ipſe Chriſtus traxit originem. Cant.1.

Thomas Cantipratanus. 1250.

Lib.1. Miraculorum cap.13. Vnde non incongruè Spiritus ſanctus in Canticis admonet, dicens: *Adiuro vos filiæ Ieruſalem per capreas ceruoſq; camporum, ne ſuſcitetis, neq; euigilare faciatis dilectam quoad vſq; ipſa velit.* Cant.2. & 3.

ARTICVLVS NONVS.

SAPIENTIAM SALOMONIS, VT CANONICAM SCRIPTVRAM, VALERE AD ECCLESIASTICA DOGMATA CONFIRMANDA.

NEGANT.

Anno poſt natũ Chriſtum 1520. MARTINVS Lutherus, *in Germanica Bibliorum verſione,* Sapientiam Salomonis inter Apocrypha reijciens: *Veteres,* inquit, *librum hunc ex numero ſacrarum Scripturarum excluſerunt, volueruntq; ab alio quopiam confictum, vt tam celebris Regis nomine editus, pluris æſtimaretur.*

1550. *Ioannes Caluinus,* lib.1. Inſtit. cap.11. §. 8. *falſum eſſe contendit, quod Sapientiæ 14. de origine idolorum ſcriptum habetur.*

1586. Guilhelmus VVitakerus diſputatione de ſacra Scriptura: *Sapientiam Salomonis affirmo à noſtris Eccleſijs meritò inter apocryphas Scripturas reponi: Librum Sapientiæ non Canonicũ intelligimus, plura non deſideramus.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Sap.9. *Rom.11. verſ.34.* Quis enim cognouit ſenſum Domini? Aut quis conſiliarius eius fuit?

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Epiſtola 1. Præcipiebat Petrus, os ſuum à multo
& prauo colloquio cuſtodire, & verba vana, &
Sap.1. mendacia non loqui: *Quia os, quod mentitur, occidit
animam.*

Conſt. Apoſt. lib. 6. cap. 29. Eos, qui excedunt è vita,
proſequimini cantu Pſalmorũ, ſi fuerint fideles:
Pretioſa enim in conſpectu Domini mors Sanctorum eius.
Sap.3. Et aliàs: *Memoria,* inquit, *iuſti cum laudatione, & iu-
ſtorum animæ in manu Domini.*

Dionyſius Areopagita. 100.

De diuinis nominibus cap. 4. In primis Scripturarũ
inſtitutionibus quidam de diuina Sapientia di-
Sap 8. xit copioſius: *Amator factus ſum formæ illius.*

Eccleſiaſtica hierarchia cap. 2. Vſurpat ex eodem li-
bro, quaſi ex diuina Scriptura illud: *Acuet diram
Sap.2. iram in lanceam, & pugnabit cum illo orbis terrarum cõ-
tra inſenſatos.*

Egeſippus. 150.

Eccleſiaſticæ hiſtoriæ lib. 5. (*vt citat Euſebius lib.
2. cap. 22.*) In quo eloquia ſacra apud Iſaiam ſcri-
Sap.2. pta planè expleta fuêre: *Tollamus è medio iuſtum,
quoniam nobis moleſtus eſt, & incommodo.* Locus eſt
Sapientiæ 2. *Sed allegat tamquam ex Iſaia, ſicut Mar-
ci primo, quod eſt in Malachia, citatur tamquam ex Iſaia,
per errorem fortè librarij alicuius.*

Iuſtinus Martyr. 160.

Dialogo cum Tryphone: Meritò vociferatur Iſaias:
Iſa.52. *Propter vos nomen meum malè audit in gentibus.* Et:
*Veh animæ ipſorum, propterea quòd prauum conſilium ce-
Sap.2. perunt aduerſus ſeipſos, dicentes: Vinciamus iuſtum, quo-
niam inutilis eſt nobis.*

Irenæus. 180.

Euſebius lib. 5. cap. 8. Quibuſdam etiam vocibus
ex Salomonis libro de Sapientia petitis ferè ad
Sap.15. verbum Irenæus hoc modo vtitur: *Viſio Dei eſt
immortalitatis effectrix: immortalitas autem facit Deo
appropinquare.*

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib. 4. Stromaton: Diuina Sapientia dicit de Mar-
Sap.4. tyribus: *Viſi ſunt in oculis inſipientium mori, & reputa-
ta eſt vexatio eorum exitus, & à nobis diſceſſus contritio:
illi verò ſunt in pace.*

Lib. 5. Porrò Salomon rurſum dicit: *Arbor eſt
Sap 15. immortalitatis ijs, qui ipſam apprehendunt,* &c. Quid
verò an non ſimiliter Scriptura dicit: *Tollamus iu-
Sap.2. ſtum à nobis, quoniam eſt nobis inutilis?*

Lib. 6. Iam verò Salomon, eum vocans ſapien-
tem, qui eſt præditus cognitione, hæc dicit de iis,
Sap.5. qui mirantur dignitatem eius manſionis: *Videbũt
enim mortem ſapientis, & intelligent quid de eo decreue-
rit, & ad quid eum ſtabiliuerit Dominus,* &c. De co-
gnitione autem differens Salomon, hæc dicit:
Sap.6. *Clara eſt, & quæ non marceſcit ſapientia.*

Hippolytus. 220.

In Cantica Canticorum: Et vbi eſt vniuerſa eius
cognitio? vbi myſteria? vbi libri? Et Sapientia,
& Eccleſiaſtes, & Canticum Canticorum? Quid?
ergo falſum dicit Scriptura? Abſit. Sed fuit quæ-
dam magna eorum, quę ſcripſit materia, vt often-
dit dicendo: *Cantica Canticorum.*

Origenes. 230.

In Leuiticum Homil. 5. Habet hic mundus Filium
Dei, habet Spiritum ſanctum, quod dicit Prophe-
ta: *Verbo Domini cæli firmati ſunt, & Spiritu oris eius* Pſal.32
omnis virtus eorum. Et iterum alibi: *Spiritus Domini* Sap.1.
repleuit orbem terrarum.

Homil. 12. Ingreſſus eſt Chriſtus corpus inconta-
minatum. Ipſe enim erat, qui dudum per Salo-
monem dixerat: *Magis autem cùm eſſem bonus, veni* Sap.8.
ad corpus incontaminatum.

Libro 8. in epiſtolã ad Romanos: Sed audi quid in
Sapientia Salomonis dicatur: *Quia non inuenitur
ab his, qui tentant eum,* &c.

In Ioannem tomo 20. Quòd verò diluuium ſemi-
nis Cain delendi cauſa factum fuerit, Sapientiæ
liber, Salomoni inſcriptus, his verbis docet: *Re-* Sap.10.
cedens autem ab ipſa (ſapientia) *iniuſtus in ira ſua periit,
cum animus fratricidij, per quem inundatam terram rur-
ſus ſeruauit ſapientia, vili ligno iuſtum gubernans.*

Pamphilus Martyr. 300.

In Apologia pro Origene: Propter quod & ſapien-
tiſſimus Salomon naturam rerum per ſapiẽtiam
contuens, ait: *Dixi ſapiens efficiar, & ipſa longè à me* Sap.7.
facta eſt.

Antonius Eremita, 330.

Epiſt. 2. Nam qui cognouerit ſeipſum, vniuer-
ſos cognouit. Ideo ſcriptum eſt: *Qui vocauit ex nihi-* Sap.1.
lo, vt eſſent cuncta.

Athanaſius. 340.

In Synopſi: Sapientia Salomonis vocatur hic li-
ber. Nam & hunc à Salomone ſcriptum eſſe di-
cunt. Continet autem & doctrinam iuſtitiæ, & in-
ſtructionem cùm deprauatorum, tum integro-
rum virorum: ad hæc prophetiam de Chriſto,
&c.

Oratione 2. quæ eſt contra Arianos: Æternus cùm
fons ſit, neceſſum eſt & ſapientiam æternam eſſe.
Ita enim omnia facta ſunt, vt à Dauide cantatum
eſt: *Omnia in ſapientia feciſti.* Nec aliter Salomon: Pſal.103.
Deus Sapientia fundauit terram, expediuit cælos in pru- Sap 8.
dentia.

Epiſtola de decretis ſynodi Nicænæ contra Arianos:
Ad quod ita quis meritò dixerit: O præcipiti te-
meritate homines. Opus ne eſt primogenitus o-
mnis creaturæ, qui ex vtero ante Luciferum geni-
tus eſt? Qui dixit, vt in Sapientiæ libro habetur:
Ante omnes colles genuit me? Et frequenter in ſacris Sap.12.
literis inuenies eum genitum narrari.

Synodus Alexandrina. 350.

Epiſtola ad omnes vbique Eccleſias: Hæretici ad no-
uas criminationes proſiliunt, nec timent illud,
quod in ſacris literis ſcriptum eſt: *Falſus teſtis im-* Prou.19.
punitus non erit. Et: *Os, quod mentitur, occidit animam.* Sap.1.
Extat apud Athanaſium Apologia ſecunda.

Synodus Sardicenſis. 350.

Epiſtola ad totius orbis Epiſcopos: Nec quiſquã no-
ſtrum negat, Filium genitum eſſe: ſed genitũ an-
te omnia dicimus, quæ viſibilia inuiſibiliaq́ vo-
cant, fabricatorem & opificem Angelorum, mũ-
di, & humani generis. Nam ait Scriptura: *Sapien-* Sap.7.
tia omnium artifex me docuit. Extat apud Theodore-
tum Eccleſ. Hiſt. lib. 2. cap. 8.

Didymus Alexandrinus. 360.

De Spiritu ſancto libro 2. Et libro, qui Sapientia
inſcribitur, ab his, qui diuina chariſmata cõſecu-
ti ſunt, vox gratias Deo proferens deſtinatur: *Quæ* Sap 9.
*autem in cælis ſunt quis inueſtigauit? Voluntatem autem
quis cognouit, niſi quod tu dediſti ſapientiam, & Spiritum
ſanctum tuum miſiſti de excelſis?*

Lib.3. Parcere dicitur quaſi creaturis ſuis, iuxta
Sap 11. illud, quod alibi ſcribitur : *Parces autem omnibus Domine amator animarum, quia tua ſunt : neque odies, quos feciſti.*

Ephræm Syrus. 370.

Sermone, quo ſeipſum reprehendit, & peccata ſua confitetur. De cognitione diſſerui, vt me in Dei cogni-
Sap.6. tione peccaſſe demonſtrarem : *Potentes,* inquit il-
le in libro Sapientiæ, *potenter tormenta patientur.*
Sap.15. *Pareneſi 47.* Alio in loco ait Scriptura : *Sed æſtimauerunt luſum eſſe vitam noſtram, & conuerſationem vitæ compoſitam ad lucrum.*

Macarius Ægyptius. 370.

Homilia 29. Deus iudicaturus vnumquemque virtutis fructus exiget, ac pro dignitate reddet vni-
Sap.6. cuique iuxta opera eius : *Potentes potenter tormenta patientur.*

Baſilius Magnus. 370.

De Spiritu ſancto cap.30. Me verò etiam illud pro-
Sap.8. pheticum dictum reprimit : *Intelligens in tempore illo tacebit.*

Epiſt.141. Qui Spiritum ſanctum creaturam eſſe dicit, determinatam ipſius naturā inducit. Quo-
Sap.1. modo ergo ſtabit illud : *Spiritus Domini repleuit orbem?* Et poſt : *In animam malitioſam,* inquit, *non ingredietur ſapientia, neque morabitur in corpore peccatis obnoxio.*

Lib.5. contra Eunomium, de eo: *Quòd niſi Spiritū ex Deo quis dicat, nec Verbum* : Spiritus eſt qui adimpleuit omnia, ſecundùm quod ſcriptum eſt : *Spi-*
Sap.1. *ritus enim Domini adimpleuit orbem* Salomon inquit.
Et poſt multa : Non erubeſcis fortè, cùm in infidelitate ſis. Quæris enim non vt fidem, ſed vt infidelitatem inuenias. Quod verū eſt, ſecundùm quod
Sap 1. ſcriptum eſt : *Nam in malignam animam non introibit ſapientia.*

Epiphanius. 380.

Hæreſi 67. Accerſe mihi Salomonem beatum illum ac ſapientiſſimum ad Hieracem hunc confutandum. Adſis Prophetarum beatiſſime, qui accepiſti à Domino effuſionem cordis ac ſapientiā, velut arenam iuxta littus maris. Quidnam de pu-
Sap 4. eris ſentis? Et inquit : *Senectus enim venerabilis eſt, non diuturna, neque annorum numero ſupputata; verùm canities eſt prudentia hominibus, & ætas vitæ immaculata.*

Hæreſi 76. Etiam Sapiētias, Salomonis inquam, & filij Sirach, & omnes in ſumma diuinas Scripturas oportebit te euoluere.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Libro de fide : Hinc & Salomon : *Cùm ſit,* inquit,
Sap 7. *vna, omnia poteſt, & permanens in ſe omnia innouat, & per nationes in animas ſanctas ſe transfert,* &c. Et apud
Sap.16. Salomonem : *Subſtantia mea, dulcedo mea eſt,* &c.
Sap.7. Salomon dicit : *Candor eſt lucis æternæ, & ſpeculum ſine macula Dei maieſtatis, & imago bonitatis illius.*

Oratione 34. quæ eſt oratio 2. de Theologia : Iam verò quomodo illud tueri poterimus, quod ait Scriptura : Deum omnia peruadere, atque imple-
Hier.13. re : (iuxta illud : Nonne *cælum & terram ego impleo,*
Sap.1. *dicit Dominus?* Et : *Spiritus Domini repleuit orbem terrarum* :) ſi Deus partim circumſcribat, partim circumſcribatur?

Oratione 20. Quis prudentia perinde canus erat, etiam ante canitiem? Quandoquidem hac re ſe-
Sap.4. nectutem quoque Salomon definiuit.

Gregorius Nyſſenus. 380.

De forma perfecti Chriſtiani : Si quis nimirum verè ſit templum Dei, nullumque malitiæ ſimulachrū contineat, is à Mediatore admittetur, cùm purus ſit, & ad puritatem ipſam ſuſcipiendam idoneus.
Neque enim in maleuolam animam, vt ſcriptum eſt, Sap.1.
introibit ſapientia.

De Virginitate cap.15. Animus is, qui Deo viuit, non vllis rebus ſe oblectauerit, quæ ſibi ex errore quodam non veram honeſti ſpeciem præbent : ſin ex aliqua affectione vitij maculam cordi contraxerit, ſpiritalis ipſe matrimonij iura reſcidit.
Atque vt in diuinis literis ſcriptum extat : *In ani-* Sap.1.
mam maleuolam non intrabit Sapientia.

In teſtimonijs ex veteri Teſtamento delectis, aduerſus Iudæos, capite de Natiuitate ex Virgine : Et Salomon
prophetice : *Puer eram ingenioſus, & animum bonum* Sap 8.
ſortitus : imò verò cùm bonus eſſem, veni in corpus impollutum.

Theophilus Alexandrinus. 390.

Epiſt.1. Paſchali : Cur Dauid canit : *Quò ibo à Spiritu* Pſal 38.
tuo? Quod dicens oſtendit, à ſancto Spiritu omnia cōtineri, & illius maieſtate circumdari : ſi omnia in omnibus, vtique & irrationabilia, & inanima
ſunt. Et alibi legimus : *Spiritus Domini repleuit orbē* Sap.1.
terrarum. Quod nunquam Scriptura memoraret, niſi irrationabilia quæque, & inanima illius numine complerentur.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homilia 11. in Geneſin : Propter hoc & Scriptura obſtupeſcens eminentem Sapientiam Dei dicit :
Qui dedit mari viam, & in aquis magnis ſemitam, quæ hu- Sap.14.
mana ratio poteſt hæc pernoſcere?
Homil. 39. in Matth. Vnde Salomon dicebat : *Fili* Sap 1.
ſerua te à cogitationibus, quæ ſunt ſine intellectu.

Homil.43. Non enim Iudæi neſcientes Dei Filium eſſe occiderunt, ſed habere eum talem non ſuſtinentes, ſicut & prophetat de illis Salomon :
Venite, circumueniamus iuſtum : quoniam inutilis eſt no- Sap 2.
bis, & improperat nobis peccata Legis.

Palladius. 410.

In hiſtoria ſanctorum Patrum cap.86. Euagrius moritur quinquaginta quatuor annos natus in ſoli-
tudine. qui, vt ſcriptum eſt, *in breui conſummatus,* Sap 4.
impleuit longa tempora. Fuit enim reuera eius anima grata Domino.

Ioannes Caſſianus. 430.

Collat.8. cap.13. *Senectus venerabilis eſt, non diutur-* Sap 4.
na, neque numero annorum computata : cani enim ſenſus hominis, & ætas ſenectutis, vita immaculata.

Collat.7. cap.4. Quod etiam in Sapientia, quæ dicitur Salomonis, ſcriptum eſt : γήϊνον σκῆνος βαρύ-
νει νοῦν πολυφροντίζοντα, id eſt : *Terrenum habitacu-* Sap.9.
lum aggrauat mentem multa cogitantem.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Lib.10. in Ioannem cap.4. Verè namque Salomon dixit : *Quia non ingredietur in malignam animam ſapientia,* &c.

Lib.11. in Ioannem cap.37. Tunc reipſa verum eſſe demonſtrabitur, quod per Prophetam Iudæi di-
cebant : *Circumueniamus iuſtum ; quoniam inutilis eſt* Sap.2.
nobis.

Contra Iulianum lib.2. Gaudere Deum in ſuis operibus etiam Græcorum ſermones confirmant. Et nos quoque dicimus, confitente hoc diuina Scri-
ptura. Dicit enim : *Ego eram cum quo lætabatur in* Sap.8.
conſpectu eius in omni tempore.

Theodoretus. 450.

Quæſtione 43. in Deuteronomion : Per hæc docet nos Dominus ſe ſummam virtutē à perfectis exigere:

& cùm erga alios homines grauiter peccantes ſit
Sap.6. longanimis, Sanctis tamen hâc veniá non conce-
dere; quod quidē Sapiens dixit aliquis: *Tenuiſsimus
venia, & miſericordia dignus; potentes autem potenter
torquebuntur.* Et Dominus in ſacris Euangelijs: *Cui
modicum datum fuerit, modicum exigetur ab eo.*

Iuſtinianus Imp. 530.

In fidei confeſsione: Miramur eorum dementiam,
quòd diuinæ Scripturæ contraria agunt, euiden-
Sap 14 ter dicenti: *Quia æqualiter apud Deum horribilia ſunt
impius, & impietas eius.*

Procopius Gazæus. 530.

Sap.2. Ad cap.2.Geneſ. *Deus mortem non fecit, nec delecta-
tur viuentium interitu: ſed inuidia diaboli mors in mun-
dum intrauit,* ſicut Salomonis docet Sapientia.
Ad cap.45. Eſaiæ: Quod & alibi Scriptura indicat:
Sap.11 12. *Omnia potes, neque quicquam eſt, quod efficere non
queas.*

Conſtantinopolitana Synodus Quinta. 535.

Act.1. Quantum in ipſis fuit, impleuerũt, & pro-
priorum labiorum fructus carpſerũt, vt dicit di-
Sap.3. uina Scriptura, &c. *Æqualiter* enim, vt dicit diui-
na ſcriptura, *odibilia ſunt Deo, impius, & impietas
eius.*

Anaſtaſius Synaites. 590.

Lib. 2. de incircumſcripta Dei eſſentia: Quomo-
Sap.1. do igitur vera fuerit ſententia illa: *Spiritus Domini
repleuit orbem terrarum?* Deus enim eſſentia cùm ſit,
quę ſunt omnia diuina ſua adimplet eſſentia, eſtq;
in omnibus quæ ſunt.

Antiochus. 600.

Sap.3. *Homil.110.* Ait autem Scriptura: *Melior eſt vir pa-
tiens forti:* Et ſicut probatur aurum, & argentum
in fornace: ſic electa corda probat Deus, iuxta
Sap.4. Scripturam, &c. Dicit enim Salomon: *Vir longa-
nimis ſapiens eſt.*

Leontius. 620.

*Oratione, quam habuit aduerſus Iudæos de Chriſti
Sap.14. cruce:* At Salomon: *Benedictum eſt,* inquit, *lignum,
per quod ſalus comparatur.*

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

Præfatione in vitam Mariæ Ægyptiacæ: Gratia Dei
per omnes generationes in ſanctas pertranſiens
animas, amicos Dei facit & Prophetas, quemad-
Sap.7. modum Salomon ſecundùm Deum docuit.
Oratione de Chriſti Natalitijs: Denique nos, qui
pridem ob delicta noſtra in mortem incurrera-
mus, eandēq; vltrò, & quaſi data opera nobis aſci-
ueramus: *Deus enim mortem non fecit, neque* (cùm ſit
Sap.1. optimus) *in viuorum perditione lætatur:* denuò in vi-
tam aſſeruit.

Maximus Monachus. 640.

Capitum œconomicorum centuria 5. cap. 83. Nota
porrò quo pacto diuinus amor prius exiſtens in
bono, in nobis bonum peperit amorem, quo ho-
neſtũ bonumq; expetimus, more illius, qui dicit:
Sap 8. *Amator factus ſum pulchritudinis illius.* Et: *Adama il-
Prou.4. lam, & ſeruabit te: obſide eam, & exaltabit te.*

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxa fidei lib.1.cap.4. Adhæc quomodo illud
Sap 8. retinebitur, quod ait Scriptura: Deũ omnia præ-
ualere atque implere.
Sap.3. *Lib 2.cap.6* Quòd *iuſtorum animæ in manu Dei ſint
nec mors eos attingat,* etiá literis ſacris proditũ eſt.

Cæſarius. 760.

Sap.2. *Dialogo tertio* Si enim *animæ iuſtorum in manu Do-
mini,* quemadmodũ inquit Propheta, multo ma-
gis Dei & Sermonis.

Elias Cretenſis. 780.

In orationem 1. Nazianzeni: Iam verò imaginis
vocabulum deſumptum quidem eſt ex eo libro,
qui Salomonis Sapientia nuncupatur: (*imago e-* Sap 7.
nim, inquit, *bonitatis:*) hanc autem vocem Apo-
ſtolus quoque apertè de Chriſto vſurpauit.

Nicephorus Conſtantinop. 815.

Epiſtola ad Leonem Tertium: Exoſculor patroci-
nia diuinorum Patrum ac omnium Sanctorum,
qui ab initio mundi Domino placuerunt, & abſq;
vllo omnino fine in ipſo, & per ipſum viuunt:
Animæ enim iuſtorum in manu Dei ſunt vt qui maxi- Sap 3.
mam hinc animæ corporiſq; ſalutem conſequar.

Anaſtaſius Nicænus. 860.

Quæſt.16. Quamobrem Sapiens monet: *Ne mor-* Sap 1.
tem æmulemini in errore vitæ veſtræ: neque attraharis
exitium in operibus manuũ veſtrarum. *Quia Deus
mortem non fecit, neq; delectatur in perditione viuorum:*
oſtendens noſtram euerſionem ſponte à nobis
eligi.

Theophylactus. 900.

Ad cap.8 Matth. Anima egreſſa, in mundo non
errat: *Iuſtorum* enim *animæ in manu Dei ſunt:* peccu- Sap.3.
torum verò & ipſæ hinc abducuntur, vt anima Luc.16.
diuitis.
Ad cap.3.Habacuc: Atqui ipſi nos ipſos punimus:
cui rei teſtimonium dicit, qui ait: *Deus mortem non* Sap 1.
fecit. Et rurſum alius. *Tentat autem Deus neminem.* Iacob 1.

Simeon Metaphraſtes. 950.

In vita S. Auxentij Venit illuc meditans eloqui-
um Scripturæ, quod dictum eſt in pulcherrima
Sapientia Salomonis, & impletum in vita ſanctiſ-
ſimi patris noſtri Auxentij: *Exterminemus iuſtum;* Sap.2.
quoniam inutilis eſt nobis, & aduerſatur operibus noſtris.
In vita S. Alipij cap.25. Credo autem ſapienti quoq;
Salomoni, qui de virtute præditis animabus ſic
docuit: *Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt, & non tan-* Sap.2.
get eos tormentum.

Georgius Cedrenus. 1100.

In Conſtantino Magno: Comprehenſum in Chri-
ſtum verbis Salomonis oſtendit: *Dixerunt inter ſe
impij: Vinciamus iuſtum, quoniam nobis eſt incommodus.*

Michael Glycas. 1120.

Parte 1. Annalium, de cognitionis arbore: Enim-
uerò tu hos miſſos facito, quando ſapiens ille Sa-
lomon in Sapientia ſua tradit Deum mortem nõ
condidiſſe. Imò in ſtatu interitus experte creauit
hominem ad imaginem æternitatis ſuæ. Verùm Sap.2.
deinceps *inuidia diaboli mors in mundum venit.*
Parte 2. Atque hæc omnia de Salomone com-
memorata, confirmat ipſemet in eo libro, qui
Sapientia Salomonis appellatur, his verbis: *Deus* Sap 7.
*mihi dedit rerum cognitionem veriſsimam, vt mundi com-
pagem perſpectam habeam, ſiderumq; ſitus, & naturas
animantium, & ſtirpium differentias, & radicum vires,
& abditorum cognitionem.*

Nicetas Choniates. 1200.

Orthodoxæ fidei lib.4.cap.40. Hominum porrò fi-
lios hoc loco eos vocat, qui ex rationis præſcri-
pto vitam inſtituunt, & ſuis affectibus imperant:
eos contrà, qui in terram cernui & obſtipi pro-
cumbunt, cum iumentis confert Salomon idem
ille, qui iuſtorũ animas in Dei manibus eſſe alio Sap 3.
in loco aſſeruit.

Ioannes Cantacuzenus. 1360.

Apologia 1. Sancti quidem, ab inſipientibus pro
mortuis & perditis habiti, *in manu Dei ſunt, & in pa-* Sap.3.
ce quieſcunt, iuxta Salomonis oraculum.
Apologia 4. Magnus ille & admirandus Salomon
dicit:

Sap. 1. dicie: *In animam maliuolam ſapientia Dei non tranſit, nec in corpus peccatis deditum.*

Gennadius Scholarius. 1450.

De Purgatorio ſect. 6. Nec verò damnatione tantùm liberetur, ſed & cæleſtis habitationis capax euadat, ſecundùm oraculum: Sap. 3. *Tanquam aurum in fornace probauit illos, & quaſi holocauſti hoſtiam accepit illos.*

De primatu Papæ ſect. 13. An non audistis Sapientiam dicentem: *Tunc ſtabit iuſtus in magna conſtantia aduerſus eos, qui ſe anguſtiauerunt?* Sap. 5.

Hieremias Conſtantinopolitanus. 1580.

Reſponſ. 3. capite de libero arbitrio: At etiam ſapiẽs Salomon ait: *Deus mortem non fecit, ſed ad immortalitatem hominem formauit.* Sap. 2.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

De Præſcriptionibus aduerſus hæreticos capite ſeptimo: Noſtra inſtitutio de porticu Salomonis eſt, qui & Sap. 1. ipſe tradiderat Dominum in ſimplicitate cordis eſſe quærendum.

Sap. 1. *Aduerſus Valentinianos cap. 2.* Porrò *facies Dei expectat in ſimplicitate quærentes*, vt docet ipſa Sophia, non quidem Valentini, ſed Salomonis.

Aduerſus Marcionem lib. 3. cap. 22. A perſonæ enim iniuſtitiæ ſublatus eſt iuſtus: quis, niſi Chriſtus? Sap. 2. *Venite*, inquiunt, *auferamus iuſtũ: quia inutilis eſt nobis.*

Cyprianus. 250.

Li. 1. ep. 11. *Epiſt. 62.* Eccleſiaſtica diſciplina ſeruetur, cùm Hier. 3. Dominus loquatur, & dicat. *Et dabo vobis paſtores ſecundum cor meum, & paſcent vos paſcentes cum diſci-* Sap. 3. *plina.* Et iterum ſcriptum ſit: *Diſciplinam qui abijcit, infelix eſt.*

Li. 4. ep. 2. Sap. 2. *Epiſt. 52.* Nam cùm ſcriptum ſit: *Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum:* vtique qui neminem vult perire, cupit peccatores pœnitentiam agere, & per pœnitentiam denuò ad vitam redire.

De exhortatione Martyrum cap. 12. Quæ ſpes, & merces maneat Martyres, poſt conflictationes huius temporis & paſſiones, per Salumonem Spiritus Sap. 3. ſanctus oſtendit, & prædicauit, dicens: *Etſi coram hominibus tormenta paſſi ſunt, ſpes eorum immortalitate plena eſt. Et in paucis vexati, in multis bene diſponentur: quoniam Deus tentauit illos, & inuenit illos dignos ſe*, &c. Item apud eundem vindicta noſtra deſcribitur, & perſequentium nos, atque infeſtantium Sap. 5. pœnitentia prædicatur: *Tunc ſtabunt*, inquit, *iuſti in magna conſtantia aduerſus eos, qui ſe anguſtiauerunt, & qui abſtulerunt labores eorum*, &c.

Teſtimoniorum ad Quirinum lib. 3. cap. 59. De idolis, quæ gentiles Deos putant, in Sapientia Salo-Sap. 15. monis: *Omnia idola nationum æſtimauerunt Deos, quibus neque oculorum vſus eſt ad videndum, neq; nares ad percipiendum ſpiritum.*

De mortalitate: Sed & per Salomonem docet Spiritus ſanctus, eos qui Deo placeant maturius iſthinc eximi, & citius liberari, ne dum in iſto mundo diutius immorantur, mundi cõtractibus pol-Sap. 4. luantur: *Raptus eſt*, inquit, *ne malitia immutaret intellectum illius.* Placita enim erat Deo anima eius: propter hoc properauit educere eum de medio iniquitatis.

Felix Primus. 270.

Epiſtola 3. Nos verò ad ipſius fontis originem redeamus, ex quo Filium ſemper Patrem videre potuiſſe vel poſſe euidentioribus teſtimonijs de veteris & noui Teſtamenti literis docemus, Sa-Sap. 9. lomone dicente: *Eſt tecum Sapientia, quæ nouit opera tua, quæ adfuit tibi cùm faceres orbem terrarum, & ipſa nouit quid ſit placitum in oculis tuis.*

Lactantius. 300.

Libro 4. Inſtitut. cap. 16. Et Salomon in libro Sapi-Sap. 2. entiæ his verbis vſus eſt: *Circumueniamus iuſtum, quoniam contrarius eſt nobis, & exprobrat nobis peccata Legis*, &c.

Iulius Papa. 336.

Epiſt. 1. ad Orientales Epiſcopos: Nec recordamini Sapientiam, quæ ait: *Peruerſæ enim cogitationes ſeparant homines à Deo.* Si peruerſæ cogitationes ſeparant homines à Deo, quanto magis opera iniqua? Sap. 1.

Iulius Firmicius Maternus. 350.

De erroribus prophanarum religionum cap. 29. Quę ſit ſubſtantia, eius Sapientiæ veneranda voce monſtratur: Ait enim in libris Salomonis: *Omnia idola nationum æſtimauerunt Deos, quibus neque oculorum viſus eſt ad videndum, neq; nares ad percipiendum ſpiritũ* Sap. 15.

Hilarius. 350.

Ad Pſalm. 118. In hoc Pſalmorum libro legimus: *Iudicia tua abyſſus multa.* Paulus Apoſtolus ait: *Inſcrutabilia iudicia Dei.* Et rurſus Propheta: *Magna enim ſunt iudicia tua, & inenarrabilia.* Rom. 11. Sap. 17.

Ad Pſal. 127. Vt autem nunc cognoſcamus, quid ſub vxoris nuncupatione intelligi oporteat, cauendum eſt, quid & alibi ſub eodem vxoris nomine à Salomone tractetur ita; *Quia quæſiui ſapientiam ſponſam accipere mihi.* Sap. 8. Et quia ſponſam requirit, diuitem quærit, huius ſponſæ ſuæ opes memorat, dicens: *Honeſtatem glorificat conuictum habens Dei, & omnium Dominus dilexit eam.* Et ſi multam quis cognitionem deſiderat, nouit & quæ à principio ſunt, & quæ futura ſunt conſpicit.

Lucifer Calaritanus. 350.

Libro 1. pro S. Athanaſio ad Conſtantium Imperat. Si nõ legiſti, cognoſce quid nos facere fueris hortatus, tu qui in ſortem delegeris eſſe illorum, quorũ facinora deſcribat ore Salomonis Spiritus ſanctus, dicens: *Neq; mercedem ſperauerunt iuſtitiæ, nec iudicauerunt honorem animarum ſanctarum: quoniam Deus creauit hominem inexterminabilem, & ad imaginem ſuæ ſimilitudinis fecit illum. Inuidia autem diaboli mors introiuit in orbem terrarum. Imitantur ergo illum, quotquot ſunt ex parte illius*, &c. Sap. 2. Nunquid non legeras, dixiſſe in libro Sapientiæ Salomonem ad Deum: *Deus parentum & Domine miſericordiarum, qui feciſti omnia Verbo tuo* &c. Sap. 9.

Libro, Moriendum eſſe pro Filio Dei. Tormẽtis namque Martyres Dei conſecrari, & ipſa probationis paſſione coronari, aperiunt ita ſacræ Scripturæ: *Pretioſa in conſpectu Domini mors Sanctorum eius: & ſi coram hominibus tormenta paſſi ſunt, ſpes eorũ immortalitate plena eſt: & in paucis vexati, in multis bene diſponetur. quoniã Deus tentauit illos, & inuenit eos dignos ſe.* Sap. 3.

Felix Secundus. 366.

Epiſt. ad Athanaſium, & cæteros: Et iterum ſapientiſſimus Salomon ait *Quoniam qui loquitur iniqua, non poteſt latere, nec præteriet illum corripiens iudicium*, &c. Sap. 1. Hæc ſi amplecti voluiſſent propero & ſano ſenſu, ad reprobum minimè laberentur.

Ambroſius. 370.

Libro de Salomone cap. 1. In libro Sapientiæ ſuæ Salomon ſe Dominum deprecatum fuiſſe commemorat: *Adij, inquit, Dominum, & deprecatus ſum illum: Da mihi Domine ſedium tuarum aſſiſtricem ſapientiam*, &c. Sa. 7. & 9.

Ad Pſalm.1. Vnde & Salomon ait: *Deus mortem nõ
fecit, nec lætatur in perditione viuorum.*
Ad Pſal.118. Quid ſit ſcientia doceat te Salomon,
Sap.7. qui ait de Domino Deo noſtro: *Ipſe enim mihi dedit
eorum, quæ ſunt, cognitionem veram.*
De Spiritu ſancto lib.3.cap.19. Docere non poſſunt,
& auctoritatem requirũt, vt lectione doceamus,
quia non peccauit Spiritus ſanctus, ſicut de Filio
lectum eſt: *Quia peccatum non fecit.* Et hoc accipiant
Scripturarum auctoritate nos docere. Scriptũ eſt
Sap.7. enim: *Quia in ſapientia eſt ſpiritus intelligentiæ, ſpiritus
vnicus, multiplex, ſubtilis, bene mobilis, diſertus, immaculatus.
Immaculatus* dicit Scriptura. Nunquid mentita
eſt de Filio, vt de Spiritu credas eſſe mentitam?
Dixit enim Propheta in eodem loco de Sapiẽtia,
quia nihil maculoſum in illam incurrit. Ipſa immaculata
eſt, & immaculatus eſt eius Spiritus.

Optatus Mileuitanus. 370.

Contra Donatiſtas lib.2. Quiſquis talis ex vobis eſt,
fruſtra ſe Chriſtianum aut ſacerdotem Dei profitetur,
qui lenitatem non curat, cùm ſcriptũ ſit:
Sap.1. *Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione iuſtorũ.*
Lib.4. Rationem veritatis, frater Parmeniane,
vel ſerò addiſce, quoniam nunc tempus inueniſti
diſcendi. Et illud quoque in Salomone Propheta
Sap.4. lectum eſſe dixiſti: *Filios adulterorum inconſummatos,
& ſpuria vitulamina altas radices dare non poſſe.*

Philaſtrius. 380.

Sap.3. *Capite de Pythoniſſa*: Cùm Propheta dicat: *Iuſtorũ
animæ in manu Domini ſunt, & non tanget eos mors*:
quomodo anima impia piam animam, & Prophetam
ab inferis potuit excitare?

Fœbadius. 380.

Libro contra Arianos: Hic eſt Spiritus notitiæ &
veritatis, per quem Salomon de Dominica natiuitate:
Sap.6. *Quid ſit*, inquit, *ſapientia, & quemadmodum
facta ſit referam, & ab initio natiuitatis inueſtigabo eam,*
&c. Non tam ergo à vobis minor maieſtate Filius
dicitur, quàm Deus negatur, ille inquam, de quo
Sap.7. Salomon ait: *Splendor eſt lucis æternæ, & ſpeculum ſine
macula Dei maieſtatis.*

Georgius Bæticus. 380.

Libro contra Arianos: Sed & poſtquam Apoſtolus
Apoc.1. Ioannes in Apocalypſi hæc dicit: *Amen, teſtis fidelis,
initium creatura Dei, qui eſt, & qui erat.* Et Salomon
inter cætera ait de Sapientia, quæ vtique Chriſtus
Sap.7. eſt, Dei Filius: *Splendor enim eſt lucis æternæ, & ſpeculum
ſine macula,* &c.

Fauſtinus. 390.

Lib. contra Arianos cap.3. Sed adhuc Salomon ait:
Sap.7. *Et eadem ſapientia permanens in ſemetipſa manet.* Et alibi
Sap.18. Salomon dicit: *Non enim eſt impoſſibilis omnipotẽs
manus tua.*

Hieronymus. 390.

Ad cap.1. Eſaiæ: *Væ fortes Iſrael*, quod nos ſic edifferere
poſſumus, vt dicamus, principes quoque
Sap.6. corripi, & robuſtos, de quibus ſcriptum eſt: *Potentes
potenter tormenta patientur.* Et: *Cui plus datur, plus
exigetur ab eo.* Abutimurq; hoc teſtimonio, ſi quando
opus fuerit aduerſum Eccleſiæ principes, qui
ſuam deſtruunt operibus dignitatem.
Ad cap.18. Hieremiæ: Iactant (*Iudæi*) in ſacerdotibus
& ſapientibus & in pſeudoprophetis legem
& cõſilium Dei, & eloquium permanere, dicente
Sap.1. Scriptura: *In peruerſam animam non intrabit Sapiẽtia.*
Epiſt.13. ad Paulinum de inſtitutione monachi cap.1.
Noli annorum nos æſtimare numero, nec ſapientiam
canos reputes, ſed canos ſapiẽtiam, Salomo-
Sap.4. ne teſtante: *Cani hominis prudentia eius.* Nam & Mo-
Exod.18 ſes ſeptuaginta presbyteros iubetur eligere, *quos
ipſe ſciret eſſe presbyteros*, vtique non æuo, ſed prudentia
iudicandos.

Ruffinus. 390.

In expoſitione Symboli. Vnde cum hæc & horum
ſimilia quàm plurima in repromiſſionibus habeat
reſurrectio iuſtorum, nõ erit iam difficile credere
etiam illa, quæ Prophetæ prædixerũt, quòd
iuſti fulgebunt ſicut ſplendor firmamenti in regno Dei. Sap.3.

Concilium Carthaginenſe Tertium. 397.

Cap.47. Sunt Canonicæ Scripturæ: Geneſis, Exodus,
&c. Salomonis libri quinq;, libri duodecim
Prophetarum, &c.

Chromatius. 400.

Sap.1.
Ad cap.5. Matthæi: In verbis noſtris nullum debet
eſſe mendacium; quia vtrumq; & periurium,
& mendacium diuini iudicis pœna damnatur,
dicente Scriptura: *Os, quod mentitur, occidit animam.*

Tichonius. 400.

Regula 3. Cùm in hoc gloriatur Salomon, ſciſſe
non ex homine, ſed ex dono eſſe hominis continentiam:
Cùm ſciui, inquit, *quia aliter non poſſum eſſe* Sap.8.
*continens, niſi Deus dederit; & hoc ipſum erat ſapientia,
ſcire cuius hoc donum eſſet, adij Dominum, & deprecatus
ſum*: iudicio Salomonis credendum eſt, &c.

Auguſtinus. 400.

De moribus Manichæorum lib.1. c.16. Potuit ne quicquam
magis concinere his teſtimonijs noui Teſtamenti,
quàm illud quoq; in vetere dictum eſt
de Sapientia: *Attingit autem à fine vſque ad finem for-* Sap.8.
titer, & diſponit omnia ſuauiter? Namq; attingere fortiter,
magis virtutem ſignificat: diſponere autem
omnia ſuauiter, quaſi artem ipſam atque rationem,
&c. Dicit Propheta: *Sanctus enim Spiritus di-* Sap.1.
ſciplinæ effugiet dolum. Vbi enim dolus, ibi charitas
nulla eſt. Dicit Paulus Deum eſſe Spiritum ſan- Rom.5.
ctum, & ideo non eſſe creaturam. Dicit Propheta:
Et miſeris Spiritum ſanctum de altiſſimis. Solus enim Sap.9.
Deus altiſſimus, quo nihil eſt altius.
De Trinitate lib.13. cap.16. Non ſicut hominis animi
perturbatio eſt ira Dei, ſed illius ira eſt, cui di-
cit alio loco ſancta Scriptura: *Tu autem Domine vir-* Sap.12.
tutum cum tranquillitate iudicas. Si ergo iuſta diuina
vindicta tale nomen accepit, etiam reconciliatio
Dei, quæ rectè non intelligitur, niſi cum talis ira
finitur?
Lib.14. cap.1. Secundùm hanc itaq; ſapiẽtiam, quæ
Dei cultus eſt, ait ſancta Scriptura: *Multitudo ſapi-* Sap.6.
entium ſanitas eſt orbis terrarum.
*In expoſitionibus quarundam quæſtionum in epiſt. ad
Romanos, quæſt.8.* Sic diſtinctus eſt etiam ille locus
in Sapientia Salomonis, vbi cùm enumeraſſet ſuperiora
flagitia, ait: *Circumueniamus pauperẽ iuſtum:* Sap.2.
quoniam inutilis eſt nobis.
De prædeſtinatione Sanctorum lib.1. c.14. Cyprianus
libro de mortalitate & illud teſtimoniũ ponit
de libro Sapientiæ: *Raptus eſt, ne malitia immu-* Sap.4.
taret intellectum eius. Quod à me quoque poſitum,
fratres iſtos ita reſpuiſſe dixiſtis, tanquam non
de libro Canonico adhibitum, quaſi & excepta
huius libri atteſtatione, res ipſa nõ clara ſit, quam
volumus hinc doceri. Quis enim audeat negare
Chriſtianus, *iuſtum, ſi morte præoccupatus fuerit, in re-* Sap.4.
frigerio futurum? &c. Quæ cùm ita ſint, non debuit
repudiari ſententia libri Sapientiæ, qui meruit in
Eccleſia Chriſti de gradu lectorũ Eccleſiæ Chriſti
tam longa annoſitate recitari, & ab omnibus
Chriſtianis, ab Epiſcopis vſq; ad extremos laicos
fideles, pœnitentes, catechumenos, cum veneratione
diuinæ auctoritatis audiri, &c. Qui ſententijs
tractatorum inſtrui volunt, oportet vt iſtum
librum Sapientiæ, vbi legitur: *Raptus eſt, ne malitia* Sap.4.
mutaret intellectum eius, omnibus tractatoribus anteponant:
quoniam ſibi eum antepoſuerunt etiã
temporibus proximi Apoſtolorum egregij tractatores,
qui eum teſtem adhibentes, nihil ſe adhibere
niſi diuinum teſtimonium crediderunt.

De dono perſeuerantia capite 17. Et de continen-
tia legitur in libro Sapientiæ, cuius auctorita-
te vſi ſunt magni & docti viri, qui longè ante nos
eloquia diuina tractârunt. Ibi ergo legitur: *Cùm*
Sap 8. *ſcirem quia nemo poteſt eſſe continens, niſi Deus det.*

De doctrina Chriſtiana lib 2. cap. 8. Illi duo libri,
vnus, qui Sapientia: & alter, qui Eccleſiaſticus
inſcribitur, quoniam in auctoritatem recipi me-
ruerunt, inter Propheticos numerandi ſunt.

Innocentius Primus. 410.

Epiſtola ad Exuperium cap 7. enumerans Canonicos
Scriptura libros, ait: Geneſis, Exodus, &c. Salomo-
nis libri quinque, libri duodecim Prophetarũ, &c.

Maximus Taurinenſis. 430.

De viro perfecto apud Hieronymum tomo in.
2. Cor 3. epiſt. 7. *Si enim cognouiſſent, nunquam Dominum gloria*
crucifixiſſent: de ipſa, inquam, ſe Apoſtolus tranſ-
formatum corpori claritatis Domini, in lucẽtia
membra rediturum ait. Per Salomonem quoque
Sap. 3. iſtud Sapientia promittente, cùm dicit: *Fulgebunt*
iuſti, & tamquam ſcintilla in arundineto diſcurrent.

Idacius. 430.

Libro 1. contra Arianos: Idem Filius eſt candor æ-
ternæ lucis, & ſine macula deitatis, quam Salo-
Sap. 17. mon ſuper ſalutem ſuam dilexiſſe dixit, & Filium
ſecundùm diuinitatem ſemper fuiſſe, vel eſſe, di-
uina vbique teſtantur eloquia, Salomone id ipſum
Sap. 8. clarius affirmante: *Immortalitas in cognitione ſapien-*
tia & amicitia illius delectatio bona.

Philippus Presbyter. 430.

Lib. 2. in Iob cap. 4. Diuitum & pauperum vna eſt
Sap. 7. naſcendi & moriendi conditio. *Vnus,* inquit Salo-
mon, *introitus ad vitam omnibus, & ſimilis exitus.*

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 101. Deus vitam fecit, diabolus machi-
natus eſt mortem, diuino eloquio ſic prodente:
Sap. 2. *Deus mortem non fecit; inuidia autem diaboli mors in-*
trauit in orbem terrarum.

Serm. 109. Audi Scripturam dicentem, anima
Sap 9. qualibus & quantis corporis aggrauetur: *Corpus*
quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimit terrena
cogitatio ſenſum multa cogitantem.

Victor Cartenne Epiſc. 450.

De pœnitentia cap. 1. Non optat vlciſci, qui para-
tus eſt miſereri, ipſo de ſe per Prophetam dicente:
Ezec. 33. *Nolo mortem morientis, ſed vt conuertatur, & viuat.* Qui-
Sap. 1. bus Sapientia concinens Salomonis: *Deus,* inquit,
mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum.

Proſper Aquitanicus. 450.

De vocatione Gentium lib 1. cap 24. In libro Sapi-
Sap 7. entiæ de eodem gratiæ opere ita dicitur: *Quoniam*
ipſe & ſapientia dux eſt, & ſapientum emendator. in ma-
nu enim eius & nos, & ſermones noſtri. De continentia
quoque, quòd ex Dei habeatur munere, eadẽ Scri-
Sap. 9. ptura ſic loquitur: *Vt ſciui, quia aliter non poſſum eſſe*
continens, niſi Deus det, & hoc ipſum erat ſapientia, ſcire
cuius eſſet hoc donum.

Eucherius Lugdunenſis. 450.

De ſpiritualibus formulis cap. 3. In Salomone quid
Sap. 5. dicturi ſunt reprobi in fine: *Ergo ſol iuſtitia non il-*
luxit nobis.

Cæſarius Arelatenſis. 470.

Hom. 16. Quòd autem qui inuidus eſt, ſine dæmo-
Sap. 2. ne eſſe non poteſt, ſicut Scriptura dicit: *Inuidia di-*
aboli mors intrauit in orbem terrarum, &c. Scriptura te-
Pſal. 5. ſtis eſt: *Perdes,* inquit, *omnes qui loquuntur mendaciũ.*
Sap. 1. Et iterum: *Os, quod mentitur, occidit animam.*

Cerealis. 470.

Aduerſus Maximinum Arianum cap. 5. Quòd omni-
potẽs eſt Filius, ſic docetur. In Salomone legitur:
Omnipotẽs Sermo tuus à regalibus ſedibus tuis in mediam Sap. 18.
exterminij terram proſiliuit.

Eugenius Carthaginenſis. 480.

De fide ad Hunericum: Patris ergo ſubſtantiam
Filium eſſe propheticis iam olim deſignatum eſt
oraculis, dicente Salomone: *Subſtantiam enim &* Sap. 16.
dulcedinẽ, quam tu filios habebas, oſtendebas, &c. De Spi-
ritu ſancto, quòd vbique ſit, dicit Propheta ex per-
ſona Dei: *Ego in vobis, & Spiritus meus ſtat in medio ve-*
ſtrum. Et Salomon ait: *Spiritus Domini repleuit or-* Sap. 1.
bem terrarum, & hoc quod continet omnia ſcientiam ha-
bet vocis.

Claudianus Mamertus. 480.

De ſtatu animæ lib. 1. Audiamus igitur quid ima-
ginia ſuæ pronuntiet inimicis diuina Sapientia:
Dixerunt impij cogitantes non rectè, & exiguum cum tæ- Sap. 2.
dio eſt tempus vitæ noſtræ, &c. Impij ergo hęc dixerũt,
ſuper quos paulò pòſt hęc eadem Scriptura ſic lo-
quitur: *Excæcauit enim illos malitia eorum.*

Fulgentius. 500.

Ad Thraſimundum Regem lib. 1. cap. 18. Quod pro-
phetıcè per Salomonem ſpirituali gratia cernimus
intimatum, cùm ait: *Anima iuſti ſedes eſt ſapientia.* Sap. 7.

Lib. 2. cap. 9. Vbi autem vnius infinitatis cum Pa-
tre Filius monſtraretur, ſancta Scriptura curauit
de Sapientia dicere: *Splendor eſt enim lucis æternæ, &* Sap. 7.
ſpeculum ſine macula Dei maieſtatis.

Epiſt. 7. cap. 3. Scriptum tenetur in literis ſacris:
Sapientiam non vincit malitia. Sap. 7.

Primaſius. 540.

Ad cap. 16. Apocal. In Sapientiæ quoque libro ait:
Sanguine ſordido turbatis in redargutione.

Iunilius Africanus. 540.

In Geneſin: *Et Spiritus Domini ferebatur ſuper a-*
quas.) Non eſt opinandum pueriliter, quòd Spiri-
tus creator, de quo ſcriptum eſt: Quia *Spiritus Dei* Sap 1.
repleuit orbem terrarum, poſitione loci, his, quæ erãt
creanda, ſuperferretur, ſed, &c.

Caſſiodorus. 550.

Prologo in Pſalterium: Nam ſicut eſt in libro Sa-
pientiæ Salomonis: *Spiritus enim ſanctus diſciplinæ fu-* Sap. 1.
giet fictum.

Ad Pſal. 1. Legitur in Salomone: *Omnia in menſu-* Sap. 2.
ra, numero, & in pondere Deum feciſſe.

Gildas Badonicus. 560.

De excidio Britannico Hæc de Prophetarum ſan-
ctorũ minis dixiſſe ſufficiat. Pauca tamen de Sapi-
entia Salomonis, quæ cùm hortationem, vel de-
nuntiationẽ exprimãt regibus, non minus, quàm
minas huic opuſculo inſerere neceſſarium duxi.
Audiamus itaque quid Propheta regius dixit: *Dili-*
gite, inquiens, *iuſtitiam, qui iudicatis terram: ſentite* Sap. 1.
Domino in bonitate, & ſimplicitate cordis, &c.

Gregorius Turonenſis. 580.

Vita S. Iuliani Martyris cap. 20. Sæpe hoc ille audie-
rat, qui Baſilicæ ſanctę violentiam intulit: ſed ini-
quam mẽtem ſemel obſeſſam vitio, bonitas mol-
lire non potuit, Salomone obteſtante: *In maleuolã* Sap. 1.
animam non ingreditur ſapientia.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 5. Moralium in Iob cap. 14. Si rectos Deus pro-
uidendo non raperet, nequaquam de iuſto Sapi-
entia dixiſſet: *Raptus eſt, ne malitia immutaret intelle-* Sap. 4.
ctum eius.

Homil. 5 in Ezechielem: Qua igitur ratione diſcur-
rere Spiritum dicamus, dum cuncta intra ipſum
ſint, & locus nuſquam ſit, vbi non ſit, ſicut ſcriptũ
eſt: *Spiritus Domini repleuit orbem terrarum:* Et tamẽ Sap. 7.
cùm laus ſapientiæ deſcriberetur, adiunctum eſt:
Eſt enim in illa ſpiritus intellectus, ſpiritus vnicus, ſpiritus
multiplex, &c.

In Pſal.

Sap.1. *In Pſal.4. Pœnitent.* Et Salomon ait: *Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum, & auferet ſe à cogitationibus, quæ ſunt ſine intellectu.*

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

Lib.6. Etymol. cap.1. Quartus ordo veteris Teſtamenti librorum apud nos eorum eſt, qui in Canone Hebraico non ſunt: quorum primus eſt Sapientiæ liber, ſecundus Eccleſiaſticus, tertius Tobiæ, &c. Quos licet Hebræi inter Apocrypha ſeparant. Eccleſia tamen Chriſti inter diuinos libros & honorat, & prædicat.

Andoenus. 650.

Vita S. Eligij cap.16. Mendacium ſemper fugite: Non enim minimum crimen eſt, dicente Scriptu-
Sap.1. ra: *Os, quod mentitur, occidit animam.*

Hildephonſus Toletanus. 660.

Sap.7. *Sermone 2. de Aſſumptione B. Mariæ:* Quòd ſi anima iuſti cuiuslibet *ſedes eſt ſapientiæ* teſte Scriptura, multo magis huius anima, quam Spiritus ſanctus ſic impleuit, etiam ante conceptionis horam, vt ſalutaretur ab Angelo.

Concilium Toletanum Vndecimum. 674.

In Profeſſione fidei: Nam ſi attendamus illud,
Sap.7. quod Scriptura dicit de Sapientia: *Splendor eſt lucis æternæ*, ſicut ſplendorem videmus luci inhærere inſeparabiliter; ſic confitemur Filium à Patre ſeparari non poſſe.

Beda. 700.

Ad cap.17. Ioannis: Et hoc quidem in omnibus in-
Sap.11. telligi poteſt de illo, cui veraciter dicitur: *Nihil odiſti eorum, quæ feciſti.*

Alcuinus. 750.

De Trinitate lib.2. cap.7. De Spiritu quoque ſancto
Sap 1. Scriptura ſancta ſic loquitur: *Quia Spiritus Domini repleuit orbem terrarum.*

Haymo. 820.

Ad cap.11. epiſt. ad Rom. Idcirco omnipotens Deus præcipit ſibi vindictam reſeruari, vt ipſe, qui immutabilis eſt, iudicet illos; & qui non mouetur ad iram, iuxta quod ei eximius orator Salomon di-
Sap.12. xit: *Tu autem Domine cum tranquillitate iudicas omnia.*

Rabanus Maurus. 850.

De inſtitutione cleri lib.2. cap 53. Hi ſunt libri veteris Teſtamẽti, Moſis libri quinque, &c. liber Pſalmorum, & Prouerbiorum, & Eccleſiaſtes, & Cantica Canticorum, Sapientiæ, Eccleſiaſticus, &c.

Lib.2. in Exod. c.a.10. Et in Salomone ſcriptum eſt:
Sap 1. *Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictu, & in maleuolam animam non introibit ſapientia.*

Nicolaus Primus. 860.

Epiſt.12. Quamobrem valde nobis metuendum eſt, quod Sapientia terribiliter mundi principes
Sap.6. admonet, dicens: *Diſcite iudices finium terræ*, &c.

Eulogius Presbyter. 860.

Libro apologetico ſanctorum Martyrum. Quid intereſt quo mortis genere ex hac vita mortuus excedat,
Sap 4. quando, vt ſcriptum eſt: *Iuſtus quacumque die morte præoccupatus fuerit, anima eius in refrigerio erit?*

Remigius Autiſiodorenſis. 880.

Ad cap.2. Ioelis: Coadunate ſenes non ſolùm ætate, ſed & moribus & prudẽtia, de quibus dicit Sa-
Sap.4. lomon: *Cani ſunt ſenſus hominis, & ætas ſenectutis vita immaculata.*

Altercatio Synagogæ & Eccleſiæ. 900.

Cap.1. Nam hoc eſt, quod ait Scriptura. *Ingrati*
Sap.16. *ſpes tamquam glacies hyemalis tranſijt.*

Radulphus Flauiacenſis. 930.

Lib.4. in Leuiticum c.1. Notum autem eſt teſte, Scri-
Sap.3. ptura: quia *iuſtorum* corporibus in pace ſepultis, *animæ* quoque eorum *in manu Dei ſunt.*

Smaragdus Abbas. 970.

Ad cap.7. Regulæ D. Benedicti: Dicit enim Scriptura: *Cogitatio ſtulti peccatum eſt:* & vt intelligeres quale peccatum, dicit eadem Scriptura in alio loco: Prou.24.
Peruerſæ cogitationes ſeparant à Deo. Sap.1.

Fulpertus Carnotenſis. 1000.

Serm. de Aſſumpt. Mariæ: Sed quis hæc ad plenum ita poteſt calcare, vt ab hac æmulatione, iiſdem vitijs interpellantibus, nec ad momentum ſe credat abſtrahi, cùm Scriptura pronũtiet: *Corpus, quod* Sap 9.
corrumpitur, aggrauat animam, &c.

Leo Nonus. 1050.

Epiſt. ad Michaelem & Leonem cap.4. Catholica Eccleſia promiſſiones tuas retinens Domine, quotidie gaudet cõpleri in Doctoribus ſuis illud libri Sapientiæ: *Fulgebunt iuſti, & tamquã ſcintillæ in arundineto diſcurrent.* Sap.3.

Petrus Damianus. 1060.

Epiſt.4. cap.4. Hinc eſt, quòd eos in afflictione ſpiritus conqueri Scriptura teſtatur: *Exiguum*, in- Sap 2.
quiunt, *& cum tædio eſt tempus vitæ noſtræ, & non eſt refrigerium in fine hominis*, &c. Et Salomon ait: *Tam-* Sap 11.
quam momentum ſtateræ, ſic eſt ante eum orbis terrarũ.

Anſelmus Cantuarienſis. 1080.

Ad cap.1. epiſt. ad Rom. Deus illos iuſtè deſeruit, qui ſibi prætulerũt idola: & ſicut Scriptura loquitur: *Initium fornicationis eſt exquiſitio idolorum*, &c. Sap 14.

Hildebertus Cennomanenſis. 1100.

Epiſt.47: Et Salomon: *In maleuolam animam*, in- Sap.1.
quit, *non intrabit Sapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis.*

Bernardus. 1130.

Sermone de donis Spiritus ſancti cap.6. Niſi mentis intuitus diligenter purificatus fuerit, myſtica & diuina rectè intelligere nequit. Nam ſcriptũ eſt:
Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum, &c. Sap.1.

Hugo Victorinus. 1130.

Eruditionis Theologicæ tractatu de filia Iephthe: Hanc imitata multa Martyrum millia, vſque ad mortem pro veritate certàrunt, & ab inimicis ſæuientibus immolata ſunt. De quibus dicit Scriptura: *Tamquam aurum in fornace probauit eos.* Sap.3.

Richardus Victorinus. 1140.

Lib.1. de eruditione hominis c.14. Salomonis ſenten- Sap.9.
tia eſt, quòd ſolus ipſe ſcit omnia, vel ſciat omnia corda filiorum hominum.

Guarricus Igniacenſis. 1170.

Serm.4. de Aduentu Domini: Qui igitur viam Domini parare feſtinas, primò omnium bona ſit voluntas: *quoniam in maleuolam animam non introibit ſapientia.* Sap.1.

Innocentius Tertius. 1200.

Myſteriorum Miſſæ lib.1. cap 12. Hanc quidem allegoriam libri Sapientiæ confirmat auctoritas, dicens: *In veſte poderis, quam habebat, totus erat orbis ter-* Sap.18
rarum.

Guilhelmus Aluernus. 1230.

De diuina Rhetorica cap.52. Non corde dimidio, aut quolibet modo partito, orandus eſt Deus: ſed exemplo Salomonis: *Ex totis præcordijs meis dixi.* Sap.8.
Da mihi ſedium tuarum aſſiſtricem ſapientiam.

Bonauentura. 1260.

Prologo in Lucam: Sermo Euangelicæ prædicationis effectum & fructũ adfert curationis, ſecundùm illud Sapientiæ 16. *Etenim neque herba, neque malagma ſanauit eos, ſed tuus Domine ſermo, qui ſanat omnia.*

Iacobus Genuenſis. 1280.

Sermone 2. de Dominica 2. Aduentus. Quanto potentiores, tanto contra eos ſæuiorem ſententiam proferet: Sap.2. *Potentes potenter tormenta patientur.*

Ioannes à Sanctô Gemimano. 1300.

In Summa de Exemplis libro 5. capite 52. Fictus & hypocrita quot habet in ſe vitiorū malitias, tot etiam habet in ſe nocendi vel fallendi vias: & ideò talem meritò Spiritus ſanctus fugit, ſecun-
Sap 1. dùm illud Sapientiæ: *Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum.*

Augustinus Triumphus. 1320.

De poteſtate Eccleſiaſtica quæſtione 48. art. 4. Nimium diligentes carnalia, vt filios vel vxores colentes, talia pro Dijs directè faciunt, contra primum præceptum, quo præcipitur vnum ſolū Deum coli. Vnde Sapientiæ 14. ſcribitur: *Acerbo luctu dolens pater, citò ſibi rapti filij facit imaginem, & eum, qui quaſi homo mortuus fuerat, tamquam Deum colere cœpit.*

Rupertus Holcotius. 1360.

In librum Sapientiæ lect. 1. De auctore libri Sapientiæ ſunt variæ Sanctorū opiniones. Videtur enim Hieronymus dicere, quòd Philo quidam Iudæus librum iſtum ex multis ſententijs editis à Salomone compilauit: ſed contra illam ſententiam ſunt euidentia argumenta. Primò, quòd libro 4. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ dicitur ſic: Egeſippus, & Irenæus, & omnium antiquorum chorus librū, qui intitulatur Sapientia, Salomonis eſſe dixerunt. Item Matth. 27. Gloſſa ordinaria: Prædictū erat in libro Sapientiæ: *morte turpiſſima condemnemus eum.* Igitur ante paſſionem Chriſti liber fuit editus. Non igitur à Philone, qui floruit tempore Apoſtolorum. Item libri Philonis eiuſdem in Eccleſiaſticis hiſtorijs numerantur, vbi non ponitur iſte liber. Item infra capite 9. dicitur: *Tu elegiſti me regem populo tuo, &c.* quod Philoni non conuenit.

Ioannes Gerſon. 1420.

In Sermone de Spiritu ſancto: *Spiritus Domini re-* Sap. 1.
pleuit orbem terrarum. Hoc præclarum Sapientis elogium decantat in exultatione cordis, in iubilo vocis ſancta mater Eccleſia, recolens in ipſo Miſſarum Introitu ſtupendum nimis aduentum Domini in orbem terrarum.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

De caſto connubio Verbi & animæ cap. 22. Viſibilium & inuiſibilium conditor Deus ſingula quæque ſic ordinauit, vt nihil eorum quæ fecit abſque certa prouidentiæ lege reperiatur confuſum: *Omnia*
(prout diuina pandit Scriptura), *in numero, ponde-* Sap. 1.
re & menſura conſtituit: cuncta quoque proprium & ſibi congruum direxit ad finem.

Antoninus Florentinus. 1450.

Secunda parte Summæ tit. 2. cap. 8. §. 5. Animam humanam cum corpore mori, tamquam falſiſſimū non ſolùm negat veritas fidei, ſed & ſacra Scriptura, dicens Sapientiæ 5. *Iuſti in perpetuum viuent.*

Ioannes Trithemius. 1490.

Homilia 3. *Iuſtitia,* ſicut teſtatur Scriptura, *per-*
petua eſt, & immortalis. Sap. 1.

ARTICVLVS DECIMVS.

LIBRVM HESTHER VT CANONICAM SCRIPTVRAM VALERE AD ECCLESIÆ DOGMATA CONFIRMANDA.

Anno post Chriſtū natum.

OLIM DVBITABANT.

160. MELITO *Sardenſis,* epiſtola ad Oneſimū, *recenſens ſacræ Scripturæ libros, Eſther nullam mentionem facit.*
340. *Athanaſius,* in Synopſi, *Heſther recenſet inter libros non Canonicos, catechumenis tantùm prælegendos.*
370. *Amphilochius,* in Iambis ad Seleucum, *recenſens veteris Legis libros Canonicos, de libro Heſther ſubijcit, quaſi dubitans:* Adijciunt illis deinde Heſther aliqui.
380. *Gregorius Nazianzenus,* in carminibus de ſacris Scripturis, *huius libri non meminit.*
390. *Hieronymus.* Præfatione in lib Heſther, *ſeptem poſtrema capita, quæ non in Hebræo, ſed in Græco extant, vera libri eſſe membra negare videtur.*
540. *Iunilius Africanus,* de partibus diuinæ Legis, *librum Heſther inter eos numerat libros, de quibus aliqui dubitant.*

NVNC OMNINO NEGANT.

1520. Martinus Lutherus de ſeruo arbitrio contra Eraſmum: *Heſther librum Iudæi habent in Canone, dignior eſt omnibus, me iudice, qui extra Canonem haberetur.*
In Colloquijs conuiuialibus cap. de Scripturis ſacris: *Cùm Doctor Lutherus ſecundum librum Machabæorum*

chabæorum corrigeret, dicebat: Ego iſti libro, & libro Eſther adeo infeaſus ſum, vt optarem neutrum eorum extare. Nimium enim Iudaizant, & multa habent, quæ Gentilium ſuperſtitionem ſapiunt.

1560. *Ioannes Brentius*, in Apologia confeſsionis VVirtembergenſis, *poſteriora ſeptem huius libri capita inter apocrypha recenſet.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib. 3. Pædagogi cap. 2. Solam Heſther inuenimus iuſtè ornatam. Myſticè ornabatur mulier regi ſuo, ſed eius pulchritudo inuenitur pretium, quo liberatus fuit populus, qui interficiebatur.

Lib. 1. Stromat. In hac captiuitate fuit Heſther, & Mardochæus, cuius habetur liber.

Lib. 4. Stro. Et rurſus perfecta illa in fide Heſther Iſraelem à tyrannica poteſtate liberãs, & à crudelitate Satrapę: ſola mulier afflicta ieiunijs reſtitit armatis copijs innumerabilibus, tyrãnicum per fidem ſoluens decretum, & tyrannum quidem mitigauit, Aman verò repreſſit, & Iſraelem perfecta ad Deum oratione illæſum conſeruauit.

Origenes. 230.

Ad Pſal. 1. referens veteris Legis libros: Sunt 22. libri apud Hebræos. Primus Geneſis eſt, &c. vigeſimus Iob, vigeſimus primus Heſther, &c.

Epiſt. ad Iulium Africanum: In multis quoque alijs ſanctis libris inuenimus alicubi plus eſſe apud nos, quàm apud Hebræos; alicubi autem minus. Exempli cauſa, quoniam non aſſumi poſſunt omnia, pauca proferemus: vt in libro Heſther neque Mardochæi, neque Heſther preces, quæ legentes poſſunt ædificare, habentur apud Hebræos: ſed neque epiſtolæ, neque quæ ab Aman ſcripta eſt, de euerſione gentis Iudæorum: neque Mardochæi ex nomine regis Artaxerxis, gentem à morte liberans. Apud Septuaginta autẽ, & apud Theodotionẽ ea ſunt, &c. Vide ergo, ne imprudentes, & inſcientes abrogemus, quę habentur paſſim in Eccleſia: & legem ſtatuamus fraternitati, vt deponant quidem ſacros, qui apud eos ferũtur, libros: aſſentiantur autem Hebræis, & perſuadeant, & nos puris impertiant, & qui nihil habeãt figmenti. An non prouidentia in Scripturis ſanctis dedit omnibus Chriſti Eccleſijs ædificationem? Non curam geſſit eorum, qui empti ſunt pretio, pro quibus Chriſtus eſt mortuus?

Lib. 3. de Principijs cap. 2. Dicebamus ſanè in ſuperioribus, quòd etiam memoriæ nobis quædam, vel bonorum, vel malorum ſuggerantur, ſiue per diuinam prouidentiam, ſiue per virtutes contra-
Eſth 8. rias, ſicut oſtenditur in libro Heſther, cùm beneficium iuſtiſſimi Mardochæi Artaxerxes non inueniſſet, & nocturnis vigilijs fatigatus à Deo in memoriam recepiſſet rerum geſtarũ monumenta chartis mandata requirere.

Eſth 15. *Ad cap. 12. epiſt. ad Romanos:* Hoc ergo Scriptura illa continebat, quòd miſſus eſſet à Domino Angelus iſte ad Heſther, vt ei gratiã daret apud regem.

Euſebius Cæſareenſis. 320.

In Chronicis Olympiade 94. Perſarum 11. Artaxerxes, qui cognominatus eſt Mnemon, Darij & Paraſitiditis filius annis 40. ſub hoc rege mihi videtur hiſtoria, quæ in Heſther libro continetur, expleta. Ipſe quippe eſt, qui ab Hebræis Aſſuerus, & à Septuaginta interpretibus Artaxerxes vocatur.

Athanaſius. 340.

Eſth 7. *Exhortatione ad monachos:* His (*ieiunijs*) Mardochæus Aman crudelem ſuperbia, præparato ſibimet ligno acceptæ pœnæ conuerſione ſuſpendit.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 360.

Catecheſi 4. de libris veteris Teſtamenti: Eſdræ primus & ſecundus pro vno reputantur: duodecimus liber eſt Heſther.

Concilium Laodicenſe. 360.

Can. 59. Non oportet libros non Canonicos, ſed ſolos Canonicos veteris & noui Teſtamẽti in Eccleſia legi. Hęc ſunt, quę legi oportet ex veteri Teſtamento. Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomion, Ieſu Naue, Iudices, Ruth, Heſther, Regum primus & ſecundus, &c.

Epiphanius. 380.

Libro de ponderibus & menſuris, enumerãs ſacræ Scripturæ libros: Quartus quinarius eſt propheticus: Duodecim Prophetæ liber vnus. Manſerunt etiã extra hunc ordinem alij duo libri ipſius Eſdræ, qui pro vno reputantur, & alius liber Eſther appellatus.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homil. 3. ad populum Antiochenum: Fuit quædam mulier Hebræa, Heſther erat ipſi nomen: hęc Heſther vniuerſum Iudęorum populũ internecione delendum ſic eripuit. Poſtquam Perſarum Rex omnes paſſim Iudæos interimi iuſſit, & nullus erat, qui contra iram illius obſiſtere poſſet, priſtinum veſtitum exuta mulier, & ſacco amicta, & cinerem ſubſtrata, diuinæ clementiæ ſupplicabat, vt ſecum ad regem ingrederetur, & talia orans verba ad ipſum dabat: *Grata Domine fac verba mea, & da ſermonem ornatum in os meum.* Eſth. 14 Hæc & pro magiſtro nos nũc Deum oremus. Si enim mulier pro Iudæis ſupplicans, barbaricum corripere furorẽ potuit: multò magis Doctor noſter pro tali ciuitate, & cum tanta Eccleſia ſupplicans, benigniſſimum & mitiſſimum hunc Regem flectere poterit.

Ioannes Caßianus. 420.

Collat. 1. cap. 19. Aliquando reſerat nobis Deus cæleſtia ſacramenta, & propoſitum noſtrum ad meliores actus, voluntatemq; conuertit: vt ibi cùm Eſth. 6. Rex Aſſuerus caſtigatus à Domino, libros annales inſtigatur inquirere, quibus Mardochæi beneficia recordatus, ſummi eum gradu honoris exaltat, ac protinus crudeliſſimam ſuper nece gentis Iudææ ſententiam reuocat.

Nilus. 430.

De interemptione Patrum Sinæ: Quocirca dicebam. ô Domine & Deus muta cor ferinum ferarum verè immanium ad clemẽtiam & manſuetudinem, qui mutaſti iram in Eſther inflammatam Aſſueri Eſth 15. regis Mediæ, & eius immitem animum conuertiſti ad miſericordiam.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 4. cap 16. Libri porrò hoc Teſtamento comprehẽſi ſic ſe habent. Legales quinque ſunt: Geneſis, Exodus, &c. His accedunt libri duo Eſdræ, qui in vno libro conectuntur, & Heſther, &c.

Simeon Metaphraſtes. 950.

In vita Pionij Presbyteri: Nunc impij ſeniores inſidias Suſannę tetenderunt: nunc Aman inſultat: Eſther autem, atq; vniuerſa ciuitas perturbatur. Eſth 4. Nunc non fames panis, neq; aquæ ſitis; ſed audiendi verbi Domini fames ac ſitis premit.

Michael Glycas. 1100.

Part. 2. Annalium: Inter alios, quos Nabuchodonoſor captiuos abduxerat, fuerunt Mardochæus & Eſthera mulier. Hi cùm regnante Artaxerxe fu-

perſtites adhuc forent, fortè accidit, vt cùm Mardochæus in aula regia duorum Eunuchorũ conſilia deprehendiſſet, aduerſus regem inita, rem omnem regi renunciârit, qua patefacta illi morte mulctabantur Hinc offenſus Amanus auctor regi fuit, vt Iudęos adoriretur, miſſisq; litteris ad centum viginti ſeptem regionum prætides, imperaret, vt quotquot vbique gentium Iudæi reperirentur, omninò morte afficerentur. Hanc rem vbi Heſthera regina cognouiſſet, cõpleto trium dierum ieiunio, Deum initio precatur, inde regem Artaxerxem huiuſmodi verbis alloquitur: Cùm te Rex intuerer Angelo diuino conſimilem, cor meum formidine maieſtatis tuæ perculſum planè ſe dimiſit, & contabuit. Tum rex illam hortari, vt qđ vellet à ſe peteret. Interim Amanus Mardochæo in regia conſpecto, totus in hoc incumbere, vt hominem in crucem ageret. Verùm Deus adempto regi ſomno, quo minus Amani conſiliũ ſuccederet, impediuit. Cùm enim Rex noctu præ quadã animi ægritudine non dormiret, fortè ſecum ipſe Mardochæi meritum recognoſcens, expendit. Quapropter inuito Amano Mardochæus honoribus ampliſſimis ornatur, & Amanus è cõtrario ſuę peruerſitatis pœnas luens, Eſthera regina obſecrãte, ac rẽ pficiẽte, cruci affigitur, &c.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Alexander Primus. 109.

Epiſt.1. Si Trinitas non eſt, cur Mardochæus o-
Eſth. 13. rando: *Domine Deus omnipotens, omnia in tua ſunt poteſtate*, dixit? Si vnitas non eſt, quare *in tua* poſuit, & non in veſtra ſignauit?

Hilarius. 350.

Præfatione in Pſal.1. enumerans veteris Teſtamenti libros: Sed & Daniel (*inquit*,) & Ezechiel, & Iob, & Heſther, viginti & duum librorum numerũ conſumment.

Pacianus. 370.

Ad Sympronianũ epiſt 2. Sed cùm per noſtrã fidem Chriſtiani principes eſſe cœpiſſent, ipſi principes Catholicæ, id eſt, ſuæ parti fauentes, proprio dolore commoti ſunt, niſi fortè Danieli imputabi-
Eſth. 7. tur, quòd à Dario vindicatus eſt: aut Heſtheri ſanctiſſimę fœminę, cùm pro ea dux regis occiditur; aut tribus pueris, quòd propter eos, poſt experimenta flammarum, profanis & incredulis Rex Babylonis comminatur.

Ambroſius. 370.

2. Tim. 2. *Ad Pſalm.36.* Et alibi dicitur: *Cognouit Dominus, qui ſunt ipſius*: non cognoſcit eos, qui non ſunt. Et
Eſth. 14. Eſther ait: *Ne des virgam regni tui ijs, qui non ſunt*. Rectè ergo iuſtus dicit: *Et tranſiui, & ecce non erat.*

Hieronymus. 390.

Epiſt.103. ad Paulinum cap.7. Heſther in Eccleſiæ typo populum liberat de periculo, & interfecto Aman, qui interpretatur iniquitas, partes conuiuij, & diem celebrem mittit in poſteros.

Epiſtola 8. ad Demetriadem, de ſeruanda virginitate: AEſtuabat Chriſti ex runcula, oderat ornatum ſuum, & cum Heſther loquebatur ad Dominum:
Eſth. 14. *Tu noſti, quòd oderim inſigne capitis mei*, hoc eſt diadema, quo vtebatur regina, & tantæ ducam immũditię velut pannum menſtruatæ.

Ad cap.64. Eſaiæ: Si quis poſt Euangelium Chriſti, & aduentum Filij Dei, pædagogæ Legis obſeruat cæremonias, audiat populum confitentem, quòd omnis illa iuſtitia panno ſordidiſſimo cõ-
Eſth. 14. paretur: cui & Heſther diadema ſuum, quod erat regiæ poteſtatis inſigne, comparat: quod nequaquam voluntate, ſed neceſſitate portabat, dicens:
Eſth. 14. *Tu ſcis neceſſitatem meam, quoniam deteſter ſignum ſuperbiæ meæ, quod eſt ſuper caput meum in die oſtenſionis meæ: abominor illud ſicut pannum menſtruũ, nec porto in diebus quietis meæ*

Eſth. 14 *Ad cap.26. Ezech.* Vnde & Heſther contra idola loquens: *Ne tradas*, inquit, *ſceptrum tuum his, qui nõ ſunt*, &c.

Ruffinus. 390.

In Symb. Apoſtolorum: Veteris Teſtamenti primi omnium ſunt quinque libri Moſi. Poſt hæc Ieſu Naue, &c. Eſdræ libri duo, & Heſther, &c.

Concil. Tertium Carthaginenſe. 395.

Cap. 47. Sunt Canonicæ Scripturæ: Geneſis, Exodus, &c. Ezech. Daniel, Tobias, Iudith, Heſter, &c.

Auguſtinus. 400.

De doctrina Chriſtiana lib.2.c.8. Totus Canon Scripturarũ his libris cõtinetur: Quinq; Moſeos, &c. Iob, Tobias, Eſther, Iudith, &c.

Epiſt.199. ad Edicia: Nempe apud Patres Heſther illa regina Deum timens, Deum colens, Deo ſubdita, marito regi alienigenæ, non eundem ſecum colenti Deum, tamen ſubiecta ſeruiebat, quæ cum extremo periculo, non ſuo tantùm, ſed etiam ſuæ gentis, quæ tunc erat populus Dei, Domino proſterneretur, orando in ipſa oratione ſua dixit, ita ſibi eſſe ornatum regium, ſicut pannũ menſtrualem: & ita orantem confeſtim exaudiuit, qui cordis inſpector eam vera dicere ſciuit. Eſth. 14.

De gratia & libero arbitrio cap.21. In libro Heſther ſcriptum eſt, quę mulier ex populo Iſrael in terra captiuitatis facta fuerat vxor alienigenæ regis Aſſueri. Ergo in eius libro ſcriptũ eſt, quòd cùm haberet neceſſitatem interueniẽdi pro populo ſuo, quem rex, vbicũq; in regno eius eſſet, iuſſerat trucidari, orauit ad Dominũ: cogebat enim eam magna neceſſitas, vt pręter iuſſum regis, & præter ordinem ſuum ad illum auderet intrare. Et videte quid Scriptura dicat: *Et intuitus eſt eam tamquã taurus impetu indignationis ſuæ, & timuit regina, & conuerſus eſt color eius per diſſolutionem, & inclinauit ſe ſuper caput delicatæ ſuæ, quæ præcedebat eam, & conuertit Deus, & tranſtulit indignationem eius in lenitatem.* Eſth. 15.

Chromatius. 400.

Ad cap.6. Matth. Similiter Heſther ſanctiſſima dũ lota facie, & capite vncto, poſt triduanum ieiunium intelligi à rege non potuit, Aman illũ inimicum populi ſui iniquiſſimum interemit.

Innocentius Primus. 406.

Epiſt. ad Exuperium Tholoſanum c.7. Qui verò libri recipiantur in Canone ſanctarum Scripturarum breuis annexus oſtendit: Moſia libri quinque, &c. Iob liber vnus, Tobiæ vnus, Eſther vnus, &c.

Seuerus Sulpitius. 410.

Hiſtoria ſacra lib.2. Mihi viſum eſt, Artaxarxi, ſub quo Hieroſolyma eſt reſtituta, Heſther hiſtoriam cõnectere, &c. Heſther Iudęa ex tribu Beniamin, vtroq; parente orba, à Mardochæo patruele educata, cùm ad regales nuptias duceretur, mandante educatore genus & patriam occultauit: admonita, ne paternarum traditionum immemor, etſi in matrimonium alienigenæ captiua ſuccederet, gentilium cibis participaret. Igitur iuncta regi breui vi pulchritudinis totũ eius animum facilè cepit, adeò vt eam ęqualem imperio veſte purpurea donaret, &c.

Paulinus Nolanus. 410.

Natali 8.

Et maledictus Aman, ſancta prece perditus Heſther, Eſther 7.
Qui bene pœnarum verſa vice, qua male ſanctis
Miſcuerat, ſolus bibit ampius, & crucis iuſta,
Quam populo Domini præfixerat ipſe pependit.

Idacius 420.

Aduerſus Varimadum Arianum: Si Trinitas non
Eſther 13 eſt, quare Mardochæus orando: *Domine, Domine Deus omnipotens, omnia in poteſtate tua ſunt*, dixit? Si vnitas non eſt, quare *in poteſtate tua* poſuit, & non in veſtra deſignauit? &c. In libro, quo Heſter hi-
Eſther 14 ſtoria continetur, ita ſcriptum eſt: *Ego, inquit, audiui in libro meo Domine, quia tu aſſumpſiſti tibi Iſrael ex omnibus gentibus in hæreditatem æternam.*

Philippus Presbyter. 430.

Lib. 2 in Iob cap. 1 Heſther quoque cùm de cul-
Eſther 14 toribus dæmoniorum, ſocijs ipſius diaboli, in oratione ſua loqueretur ad Deum, ita ait: *Ne tradas Domine ſceptrum tuum his, qui non ſunt.*

Proſper. 440.

De promiſſionibus & prædictionibus parte 2. c. 38. He-
Eſther 13. ſther, quæ à Mardochæo fuerat in filia educata, dō aulā regiā Mardochæus curaret, à Deo, qui exaltat humiles, ad regiam perducta eſt dignitatem. Hæc cùm populum ſuum, agente amico regis Aman, cauſa Mardochæi damnatum intelligeret morti, gladiusquē eorum ceruicibus immineret, animam ſuam Heſther pro ſuo populo ponens, inuocato diuino auxilio, penetralia regis ingreſſa eſt, quò mulieri non vocatæ accedere non licebat. Quam cùm rex indignatus aſpiceret, illa quoque tacuiſſet, conuertit, dictum eſt, cor eius Deus in lenitatem, eiquē rex multa bona promittens, dum eius ſalutem reparare contenderet, ad conuiuium cum Aman venturum ſe, vt regina popoſcerat, non negauit. Illic narrans quæ ſecum, & cū ſuo populo acta erant, Aman eo ligno crucifigi
Eſther 7. rex ſtatuit, quo Mardochæum idem Amā ſuſpendere ſtatuerat innocentem.

Gelaſius. 490.

In Decretis: Ordo veteris Teſtamenti librorum: Geneſis liber vnus, Exodus liber vnus, &c. Heſther liber vnus, Iudith liber vnus, &c.

Alcimus Auitus. 500.

De conſolatoria virginitatis laude, enumerans ſacræ Scripturæ libros:

Quęq; inſtaurator templi promptiſſimus Eſdras
Egerit, aut melius cæcato in corpore cernens
Tobias, quid pro populo confecerit Heſter, &c.

Aurelius Caſſiodorus. 540.

Diuinarum lectionum lib. 1. cap. 13. enumerans Canonicos Scripturæ libros: Moſi libri quinque, &c. Iob liber vnus, Tobiæ vnus, Eſther liber vnus, &c.

Fortunatus. 580.

Libro 8. de Statu curię cæleſtis:

Sara, Rebecca, Rachel, Heſther, Iudith, Anna, Noemi,
Quamuis præcipuè culmen ad aſtra leuent,
Nulla tamen meruit mundi generare parentem.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De diuinis officijs lib. 1. cap. 12. Hi ſunt libri veteris Teſtamenti: Moſis libri quinque, &c. Eſdræ duo, Tobiæ quoque, & Heſter, & Iudith ſinguli, &c.

Libro 1. Originum cap. 2. Heſter librum Eſdras creditur conſcripſiſſe. In quo eadem regina ſub figura Eccleſiæ Dei populum à ſeruitute & morte eripuiſſe ſcribitur: attamen interfecto Aman, qui interpretatur iniquitas, dies celebritas in poſteros mittitur.

Ambroſius Anshertus. 760.

Lib. 1. in Apocalypſin: Hæc regula ſeptem Machabæos fratres edocuit pro teſtamento Dei acerrimam mortem ſubire. Hæc, vt de ſexu muliebri aliquid loquamur, Iudith, Eſther ſimili voce perdocuit.

Haymo. 820.

Homilia in Octaua Paſcha: Quod nomen illi rectè eſſentialiter conuenit, qui eſt Rex regum, & Dominus dominantium, & ſuper omnia timendus, colendus, & venerandus, cui per Prophetam dicitur: *Tu enim feciſti omnia, cælum, & terram, & vniuerſa, quæ cæli ambitu continentur: Dominus vniuerſorum tu es.* Eſther 13.

VValafridus Strabo. 830.

De rebus Eccleſiaſticis cap. 6. Nam carnalium Regum palatia ita dicuntur, ſicut ſcriptum eſt de Heſter: *Stetit in atrio domus regiæ, quod erat interius contra Baſilicam Regis.* Eſther 5.

Rabanus Maurus. 850.

In librum Heſter: Hiſtoriam Heſter non ſolùm diuini libri, ſed & Ioſephi antiquitatū libri continent: licet in aliquibus hiſtorica narratione differant. Sed & illud in quæſtionē vertitur, quis iſte Aſſuerus fuerit, qui regnauit ab India vſque Æthiopiam ſuper 27. prouincias. Nam hunc memoratus Ioſephus refert Cyrum eſſe filium Xerxis Regis, qui poſt Darium Regem patrem ſuum regnauit in Perſide. Hunc igitur Cyrum dicit Artaxerxem apud Græcos vocari, qui Longimanus cognominabatur, regnum tenens annis 40. Sed ego non puto Heſther eo tempore fuiſſe. Nō enim Eſdras de ipſa ſiluiſſet, qui ſcribit hoc tempore, Eſdram & Nehemiam reuerſos eſſe de Babylonia, & ea deinceps conſecuta, quæ ab his geſta referūtur. Euſebius igitur in Chronicis ſuis, arbitratur hunc Aſſuerum eſſe Artaxerxem, qui cognominatus eſt Mnemon, Darij & Pariſatidis filium. Hic ab Hebręis Aſſuerus, à Septuaginta interpretibus Artaxerxes vocatur. Regnauit quoque poſt Darium patrem ſuum cognomento Nothum annis 40.

Nicolaus Primus. 860.

Epiſtola 15. Imitantes beatam reginam Heſther, quæ pro populo Dei etiam in mortem dedit animam ſuam, & quouſque hunc liberauit animæ ferias nullas ſuo conamini tribuit: cui Mardochæus: *Ne putes*, inquit, *quòd animam tuam tantùm liberes, quia in domo regis es, præ cunctis Iudæis*, &c.

Ioannes Octauus. 870.

Epiſtola 26. ad Rechildem Auguſtam: Vnde magnoperè gratulamur de vobis tot audientes præconia, & confidimus in Domino, quia eritis pro Eccleſia Chriſti apud pium coniugem more ſanctæ illius Eſther pro Iſraelitica plebe apud maritum. Eſther 9

Theodulphus Aurelianenſis. 860.

De Scripturæ libris:

Eccleſiæq; typum referens mox ſcribitur Heſther,
Quæ plebis extorris lamq; decusq; fuit.

Smaragdus. 970.

Ad caput 9. Regulæ D. Benedicti: Veteris Teſtamenti ſunt libri: Quinque libri Moſi &c. Eccleſiaſtes, Tobias, Iudith, Heſther, Eſdras, &c.

Berno Augienſis. 1020.

De rebus ad Miſſam pertinentibus cap. 5. in offerenda: Beata Heſter Eccleſiæ typum gerens, Dominum rogat recordari ſui, vt det ſermonem rectum in os eius.

Petrus Damianus. 1050.

Epiſt. 4. cap. 14. Conſtanter igitur & fideliter aſſerendum eſt, quia Deus ſicut omnipotens dicitur; ita prorſus ſine vlla exceptione omnia veraciter poteſt, ſiue in his, quæ facta ſunt, ſiue quæ facta non ſunt, vt illud elogium, velut inuiolabile ponatur, in opuſculi concluſione ſignaculum: *Domine Rex omnipotens, in ditione tua cuncta ſunt poſi-* Eſther 13
ta, & non eſt qui poſſit tuæ reſiſtere voluntati. Tu enim fe-

ciſti cælum & terram, & quit quid cæli ambitu continetur: Dominus omnium tu es, nec eſt qui reſiſtat maieſtati tuæ.

Esther 14. *Epiſt. 14. cap. 19.* Horum quidem Heſter ſpeciem tenuerat, cùm diceb at: *Tu ſcis Domine neceſſitatem meã, quòd abominer ſignum ſuperbiæ & gloriæ meæ, & quod eſt ſuper caput meum in diebus oſtentationis meæ, & deteſtor illud quaſi pannum menſtruatæ, & non portem in diebus ſilentij mei.*

Rupertus Tuitienſis. 1120.

De Eccleſiaſticis officijs, lib. . cap 15. Bene ergo illa lectio præmittitur, qua Heſter aduerſus Aman

Esther 13. Dei implorat auxilium. Aman quippe diaboli typum geſſit in eo, quòd adorari affectãs, populum Dei morti tradere voluit, & Mardochæo crucem parauit.

Hugo Victorinus. 1130.

Sermone 87. Diabolus proprio gladio perimitur, dum ſuę malitiæ, qua aduerſus Eccleſiã corrumpendam ſęuit, conſcientia condemnatur: ſicut in Eſther legitur: *Aman Mardochæo lignum, in quo eum ſuſpenderet, parauit: ſed Mardochæus liberatus eſt, & ipſe Aman in eodem ligno ſuſpenſus interijt.*

Richardus Victorinus. 1140.

Ad cap. 4. Apocalypſ. Quod bene nobis Heſter hiſtoria innuit. Legimus enim, quòd Heſter Regem Aſſuerum, &c.

Petrus Cluniacenſis. 1150.

Epiſt. 1. Vltimus in hagiographis ſanctæ Scripturæ libris ſequitur liber Heſter, cui auctoritatem aliorum hagiographorum auctoritas confert. Si enim illi ab Hebraica veritate originem trahentes hunc ſocium, & paris auctoritatis in eodem Hebraico Canone habuerunt: ſequitur quia nullo eorum librorum excepto omnes pari modo ſuſcipi debuerunt.

Innocentius Tertius. 1200.

Libro 2. de myſterijs Miſſæ cap. 11. Oſculum eſt ſignũ

Esther 5. reuerentię, iuxta quod *Eſther ſummitatem virgæ Regis legitur oſculata.*

Sermone 1. in die Cinerum: Ieiunium valet ad pœnam vitandam, ſecundùm quod Eſther ad conſilium Mardochæi tribus diebus & tribus noctibus ieiunauit, & ex tunc ad regem ingreſſa, impetrauit reuocationem ſententiæ, quam Aman protulerat aduersùs Iudæos, vt vniuerſi perirent.

Iacobus Vitriacus. 1220.

Dominica 6. poſt octauas Pentecoſtes: Heſter, de cuius libro hoc tempore ſumuntur Reſponſoria, valde conſtanter ſe habuit, in tribulationibus non defecit, ſed inſtanter apud regem Aſſuerum obtinuit, vt liberato populo ſuo, qui morti adiudicatus fuerat, ſuſpenderetur Aman in patibulo.

Bonauentura. 1260.

Ad caput 1. Lucæ: *Aue gratia plena.*) Ideò bene per Eſther deſignata eſt Maria, de qua dicitur Eſther

Esther 2. 2. quòd *erat formoſa valde, & incredibili pulchritudine omnium oculis gratioſa, & amabilis videbatur.*

Iacobus Genuenſis. 1280.

Dominica 5. poſt Paſcha Sermone 2. Magna virtus orationis, quæ quaſi quædam perſona ad Deum mittitur, vt mandata peragat, quò caro peruenire nequit. Iſti nuntio aſſociantur duę domicellę, quod ſignificatũ eſt Heſther 15. vbi dicitur: quòd *ipſa ad regem: cum duabus famulatus ingrediens, vni ſuſtinebatur, altera indumenta in humum defluentia ſuſtinebat, &c.* Esther 15.

Ioannes à Sancto Geminiano. 1300.

In Summa libro 1. de cælo & elementis cap 29. Malignus conſultor mentem benigni principis aliquando ad furorem accendit, & ad nequitiam operis & nocendi peſtilentiam trahit, ſicut patet de Aman & Aſſuero. Vnde dicitur in Heſther: *Multi* Esther 16

aures Principum ſimplices, ex ſua natura alios æſtimantes, callida fraude decipiunt.

Albertus Patauinus. 1310.

Sermone 71. Vnde Aſſuerus Rex, vt eſt Heſter 13.

Cùm pluribus, inquit, *Gentibus imperarem, & vniuerſum* Esther 13.

orbem mea ditioni ſubiugaſſem, volui nequaquam abuti potentiæ magnitudine, ſed clementia & lenitate gubernare ſubiectos.

Auguſtinus Triumphus. 1320.

De poteſtate Eccleſiaſtica quaſt. 2. articulo 7. Non putandum eſt ex leuitate animorum procedere, ſi pro diuerſitate rerum, & temporũ pręcepta mutentur, & gratiæ ſubtrahãtur, vt ſcribitur Heſther vltimo.

Guido Carmelita. 1340.

De erroribus Iudæorum: Hiſtoria Heſther, docens charitatem erga ſuos habere, & aduerſarijs reſiſtere, plena fide, contemnenda non eſt.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

In ligno vitæ, cap de timore Domini: Seueritas iudicantis non flectitur timore, quia potentiſſimus

eſt, de quo legitur: *Non eſt, qui tuæ poſſit reſiſtere vo-* Esther 13.

luntati. Tu enim feciſti omnia, quæ in ambitu cæli continentur, quoniam Dominus vniuerſorum tu es.

De triumphali Chriſti agone cap. 3. Nitebatur ei repugnare, cuius imperio creaturarum vniuerſitas

famulatur: de quo ait Propheta: *Non eſt qui tuæ* Esther 13.

poſſit reſiſtere voluntati.

Dionyſius Carthuſianus. 1460.

In librum Heſther Liber Heſther inter Scripturas computatur Canonicas, atque in ordine hagiographorum reponitur.

M. Antonius Sabellicus. 1490.

Libro 8. exemplorum cap. 8. Inuenit ſibi facilè locum inter tot illuſtria nomina Heſther mulier. Cæterùm eadem gente orta, quę cùm Artaxerxis edicto, in cuius pellicatum fuerat recepta, vt omnes vno die Iudæi toto ipſius regno ex compoſito interficerentur, ſuæ gentis periculo commota, non leges, non regis edictum reuerita, quem prohibebatur adire, niſi accerſita, adijt tamen, ſuorumquè excidium deprecata, nõn ſolùm pij voti compos facta eſt, ſed Amanem etiam, cuius ſuaſu & impulſu fuerat id periculum Iudæis conflatum, in eam fuiſſe ſublatum crucem vidit, quam dirus ſatelles Mardochæo parauerat puellę auunculo.

ARTICVLVS VNDECIMVS.

LIBRVM BARVCH, QVI ET HIEREMIÆ TRIBVITVR, VT CANONICVM SCRIPTVRAE LIBRVM VALERE AD ECCLESIASTICA DOGMATA PROBANDA.

NEGANT.

Anno poſt natū Chriſtū

1520. MArtinus Lutherus Præfatione Germanica in Baruch: *Admodum vilis eſt hic liber, quicunque demum Baruch iſte eſt. Veriſimile eſt Hieremiæ miniſtrum, qui itidem Baruch dicebatur, maiorem ac ſublimiorem, quàm hunc habuiſſe ſpiritum. Neque etiam annorum numerus cum hiſtoria conuenit: ita vt hunc librum prope eodem modo, quo tertium & quartum Eſdræ, non tranſtuliſſem. Nam duos illos Eſdræ libros omnino noluimus Germanicè transferre, quòd planè nihil habeant, quod non longè melius in Æſopo, & alijs vulgaribus libris inuenire queas.*

1530. Huldaricus Zuinglius in explicatione articuli 20. fol. 53. *Non eſt quòd multa reſpondeam. Nihil enim verba Baruch contra nos probant. Reſponſione nulla dignabor Apocrypha.*

1550. Petrus Paliadino in Iſagoge ad ſacros libros de libro Baruch: *Conſtat hunc librum non eſſe magni momenti: ſicuti neque tertius & quartus Eſdræ.*

1560. *Franciſcus Dauid Trinitarius*, actione quinta Diſputationis Albanæ, *reſpondens Catholicis ad dictum Baruch 3.* Hic eſt Deus noſter, *&c. Baruch, inquit, liber non eſt Canonicus.*

1570. Guilhelmus VVitakerus diſputatione de ſacra Scriptura, de libro Baruch: *Quiſquis hũc librum ſcripſit, Græcus homo fuit, & Græcè ſcripſit. Ergo nec Baruch fuit, nec aliquis è numero Prophetarum. Ita efficitur neceſſaria ratione, hunc librum in Apocryphis eſſe ſtatuendum.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Primus. 80.

Epiſtola ad Iacobum: Sufficit noſſe, quòd lux genuit ſplendorem, ſicut ait Propheta: *In ſplendoribus Sanctorum ex vtero ante Luciferum genui te.* Et illud: *Hic Deus noſter, non reputabitur alius ad illum. Et poſt in terra viſus eſt, & inter homines conuerſatus eſt.* — Pſal. 109; Bar. 3.

Libro 5. Conſtitut. Apoſtol. cap. 19. Siquidẽ & nunc decimo die menſis anni in vnum locum congregati Lamentationes Hieremiæ legunt, in quibus ſcriptum eſt: *Spiritus ante faciem noſtram Chriſtus Dominus comprehenſus eſt in corruptionibus eorũ.* Item Baruch, in quo ſcriptum eſt: *Hic eſt Deus noſter, non reputabitur alius ad eum: Inuenit omnem viam ſcientiæ, & dedit eam Iacob puero ſuo, & Iſrael dilecto ſibi: poſt hæc in terra viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt.* — Thren. 4.; Bar. 3.

Athenagoras. 170.

Legatione pro Chriſtianis: Sed quid Prophetæ? *Dominus eſt Deus noſter*, inquiunt, *non comparabitur alius ad ipſum.* — Bar. 3.

Irenæus. 180.

Lib. 5. cap. 35. Ipſi autem ſunt, de quibus ait Propheta: *Et derelicti multiplicabuntur in terra.* Et quotquot ex credentibus ad hoc præparauit Deus, ad derelictos multiplicandos in terra, & ſub regno Sanctorum fieri, & miniſtrare huic Hieruſalem, & regnum in ea ſignificauit Ieremias Propheta: *Circumſpice*, dicens, *ad Orientem Hieruſalem, & vide lætitiam, quæ aduentat tibi ab ipſo Deo: ecce venient filij tui, quos emiſiſti: venient collecti ab Oriente vſque ad Occidentem*, &c. — Eſa. 66.; Bar. 4. & 5.

Irenæus & multi alij veteres libr[um] Baruch ſub nomine Hieremiæ citā[t] — Hier. 31.

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib. 1. Pædagogi cap. 10. Per Hieremiam quoque enarrat prudẽtia: Beati ſumus Iſrael, dicens, quòd quæ Deo grata ſunt, à nobis cognoſci poſſint. Prudentia, & cognitio ſignificatur per eundem Prophetam dicentem: *Audi Iſrael mandata vitæ, auſculta vt cognoſcas prudentiam.* — Bar. 3.

Lib. 2. cap. 3. Pulcherrimè itaque alicubi dicit diuina Scriptura ad eos, qui ſunt ſui amantes & arrogantes, verba dirigens: *Vbi ſunt, qui gentibus imperant, & qui dominantur feris quæ ſunt ſuper terram? Qui cæli auibus illudunt, qui argenti & auri theſauros congregant, in quibus homines habent fiduciam, & non eſt finis acquiſitionis eorum?* — Bar. 3.

Origenes. 230.

Libro 2. de Principijs cap. 3. Denique etiã Baruch Prophetæ librum in aſſertionis huius teſtimonium vocant, quòd ibi de ſeptem mundis & cælis euidentius indicatur.

Homil. 7. in Exodum: Secundùm hoc ergo, quòd non ſeruantibus (*Legem*) generat mortem, dicuntur mandata non bona, in quibus non viuant in ijs. Sed quia admiſcuit eis lignum crucis Chriſti, & in dulcedinem verſa ſunt, & ſpiritualiter intellecta ſeruantur, eadem ipſa mandata vitæ appellantur, ſicut & alibi dicitur: *Audi Iſrael mandata vitæ.* — Bar. 3.

Tracta-

Tractatu 35. in Matthæum: Adducit autem magis ad exquirendum talia, ſi rationem habet idoneam, quòd etiam Iſrael pro vita Nabuchodonoſor & Balthaſar filij eius Deum orabat. Sed hoc, ſi videtur alicui dignum requiſitione, requiret.

Euſebius Cæſareenſis. 320.

De Propheticorũ librorum appellationibus, de Hieremia: Baruch denique cùm iſta ab ore Hieremiæ excepta in libro deſcriberet, narrat ſub finẽ, quòd exceptum per inſidias Prophetam, in cœnoſum lacum proiecerint. Cur Baruch librum inſcribit? Quia quæ Hieremias dictârat, in libro à ſe deſcripta captiuis apud Babylonem recitauit, conſolãs eos, & auxilij ſpem à Deo nuntians.

De demonſtratione Euangelica libro 6. cap 19. Quemadmodum ipſe Prophetarum Deus, qui omnem viam ſcientię per eam legem, quæ à Moſe data eſt, ijs, qui ad circumciſionem pertinent, ordinaſſet, poſterioribus temporibus in terra olim conſpiciendus, atque inter homines verſaturus canitur:
Bar. 3. *Quis aſcendit in cælum, & accepit eam*, (dicit autem ſapientiam.) *& eduxit eam è nubibus?* &c. *Hic eſt Deus noſter, non reputabitur alius ad ipſum: reperit omnem viam ſcientiæ, & dedit eam Iacob puero ſuo. Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt.* Nihil adiungere oportet diuinis vocibus, quæ euidentiſſimè noſtrum propoſitum confirmant.

Concilium Nicænum Primum. 330.

Lib. 2. fol. 105. Clarius accipe teſtimoniũ authenticum, ſoli perſonæ Dei propoſitum, oſtendens ipſum eſſe auctorem omnium factarum naturarum, ſicut ſcriptũ eſt in libro Baruch ex ore Hie-
Bat. 3. remiæ Prophetæ dicentis: *Qui præparauit terram in æternum tempus, impleuit eam iumentis quadrupedibus: Qui mittit lumen, & ibit: vocauit illud, & obedit illi in tremore: & ſtellæ ſplenduerunt in cuſtodijs ſuis, & lætatæ ſunt. Hic Deus noſter, & non reputabitur alius aduerſus eum.*

Folio 109. In libro Baruch ex ore Hieremiæ Prophetę, vt prius oſtendimus, de eo, qui fecit regio-
Bar. 3. nes & inhabitabilia dicitur: *Filij Agar exquirentes prudentiam, qui ſuper terram, mercatores Meran, & Theman*, &c.

Athanaſius. 340.

Contra Arianos Oratione 2. Suſanna quoque lo-
Bar. 4. cuta eſt: *Deus æterne.* Baruch item: *Iam clamabo ad æternum Deum in diebus meis*, &c. Nam id quoque rurſum videamus, eo Deus fons ſapientiæ & vitæ appelletur, quemadmodum per Hieremiam loquitur: *Me dereliquerunt fontem aquæ vitæ.* In Baruch
Bat. 3. item: *Relinquebatis fontem aquæ vitæ Dominum, & relinquebatis fontem ſapientiæ.*

Oratione 3. Iudæi vnà cum Arianis Filium ab-
Bar. 3. negantes, ne Patrem quidem habent. *Obturantes enim fontem ſapientiæ*, vt ipſis exprobrat Baruch, abiecerunt etiam ſapientiam inde promanantem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.

Epiſtola in Decretis Synodi Nicænæ contra hæreſin Arianã: Et huius ſapientię fontem Deum eſſe in Propheta Baruch didicimus, increpante Iſraelem,
Cap 2. quòd *dereliquiſſet fontem ſapientiæ.* Quòd ſi iſtum abnegant, & repudiant, quid aliud faciunt, quàm quòd hoc ipſo alienos ſe à Chriſtianiſmo oſtendunt?

Didymus Alexandrinus. 360.

Ad caput 1. Iacobi: Et quomodo aliqui dicunt, ſola quæ meliora ſunt à Deo eſſe, nõ etiam quæ moleſta iudicantur & triſtia, ponendum eſt illud,
Bar. 2. quod ait Scriptura: *Ipſe declarauit ſuper eos mala.*

Concilium Laodicenſe. 360.

Can. 59. Hæc ſunt quæ legi oportet ex veteri Teſtamẽto: Geneſis, Exodus, &c. duodecim Prophetæ, Eſaias, Hieremias, Baruch, Lamentationes, & Epiſtola, &c.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 360.

Catecheſi 4. enumerans Scripturæ libros Prophetarum, *inquit*, liber vnus. Et Eſaiæ, & Hieremię cum Baruch, & Threnis, & Epiſtola.

Catecheſi 11. Vis noſſe quòd Deus eſt ille, qui ex Patre genitus, & deinde incarnatus eſt, audi Prophetam dicentem: *Iſte Deus noſter, non reputabitur alius ad illum*, &c. Cernis Deum poſt legiſlationem Bar. 3.
Moſis incarnatum?

De occurſu Domini: De hoc puero etiam clamat Hieremias: *Deus in terra viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt.* Bar. 3.

Baſilius Magnus. 370.

Lib. 4. contra Eunomium, ſuper illo: *Vt cognoſcant te ſolum verum Deum*: Cùm Hieremias de Filio dixerit: *Hic Deus noſter, nõ reputabitur alius præter ipſum*, Bar. 3.
maiorem quoque Patre dixit. Quòd autem verus & Filius Deus, idem Ioannes in epiſtola dicit: *Vt cognoſcamus te ſolũ verum Deũ: & ſimus in vero Filio eius Ieſu Chriſto: hic eſt verus Deus, & vita æterna.* Nec igitur ꝓpter illud: *Nõ reputabitur alius præter ipſum*, maiorem Patre Filium intelligendũ, nec ſolum verum Deum eſſe Patrem, verum vtraque à falſo dictos, nec exiſtentes: ſicut etiam in Deuteronomio dicit: *Dominus ſolus dux eius fuit*, &c.

De Spiritu ſancto cap. 6. Siquidem arbitror ſtationem & conſeſſum naturam Dei ſolidam, & vndequaque firmam ſignificare: iuxta quem tropum & Baruch indicare volens Deum immobi-
lem & immutabilem ſemper eſſe, ait: *Et tu ſedes in* Bar 3.
æternum, & nos perimus in æuum.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 36. quæ eſt Oratio 2. de Filio, & quarta de Theologia: Sin minus, quid dicturus es ad eos, qui alio loco, iuxta id, quod pro cauſę tuę fundamento poſuiſti, Filium ſolum Deum dictum eſſe contendunt, nimirum in illis verbis: *Hic Deus tuus, & non æſtimabitur alius præter eum.* Bar. 3.
Et paucis interiectis: *Poſt hæc in terra viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt.* Nam quòd non de Patre [illegible] Filio ſermo habeatur, adiectio hæc apertè declarat. Hic enim eſt, qui corpoream nobiſcum conſuetudinem habuit, inferiſquẽ rebus coniunctus eſt. Quod ſi illud obtineatur, hęc verba: *Et non æſtimabitur alius*, aduerſus Patrem dici, non aduerſus eos, qui falſa mortalium opinione Dij habentur, quod ad Patrem attinet, per ea vtique victi ſumus, quibus aduerſus Filium obnixè contendimus.

Orat. 49 quæ eſt de Fide: Et Hieremias receptiſſimus Prophetarum hanc vnitatem deitatis in
Patre & Filio ſciens, ait: *Hic eſt Deus noſter, & non* Bar. 3.
reputabitur alius abſque illo. Qui inuenit omnem viam prudentiæ, & dedit eam Iacob puero ſuo, & Iſrael dilecto ſuo. Et: *Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt.*

Epiſtola 2. ad Cledonium: Idem autem etiam circa ἐνανθρωπήσεως vocem improbè ac verſutè vſurpant, hoc verbũ ἐνηνθρώπησεν nõ ita explicantes, vt idem ſit, quod, in homine, quẽ ſibi affixit, extitit, iuxta id quod ait Scriptura: *Ipſe enim ſciebat* Ioan. 2.
quid eſſet in homine: verùm idem eſſe dicentes, & docentes, quòd cum hominibus conſuetudinem habuit & verſatus eſt, atque ad hæc verba confugi-
entes: *Poſt hæc in terra viſus eſt, & cum hominibus verſatus eſt.* Bar. 3.

Epiphanius. 380.

Contra Nazaræos: Quomodo verò cognoſcitur,

velut

Bar. 3. velut Hieremias de ipſo dicit : *Homo eſt, quis agno-*
ſcet ipſum? De ipſo enim agnoſcens Propheta dixit:
Quis cognoſcet ipſum?

Contra Ebionæos : Quomodo verò cognoſcetur,
Bar. 3. velut Hieremias de ipſo dicit : *Homo eſt, & quis co-*
gnoſcet ipſum?

Gregorius Nyſſenus. 380.

Oratione 1. de pauperibus amandis : Meritò igitur
& opportunè poteram verba Baruch vſurpare :
Bar. 3. *Hic adinuenit omnem viam diſciplinæ, & tradidit illam*
Iacob puero ſuo, & Iſrael dilecto ſuo.

Oratione de occurſu Domini : Quando enim *hic*
Bar. 3. *Deus noſter*, quem præmonſtrando annuntiauit
Propheta, *in terra viſus eſt, & cum hominibus conuerſa-*
tus eſt, &c.

Orieſieſis. 380.

Bar. 3. De inſtitutis monaſticis : *Audi Iſrael mandata vi-*
tæ, auribus percipe, & intellige prudentiam. Quid eſt Iſra-
el, quoniam in terra inimicorum es? Inueteraſti in terra a-
liena, commaculatus es cum mortuis, comparatus es cum
his, qui in inferno ſunt, & dereliquiſti fontem ſapientiæ,
&c. Hæc loquebatur Baruch propter eos, qui in
terram Babylonis & inimicorum ſuorum ducti
in captiuitatem, quia noluerunt Prophetarum
ſuſcipere mandata, & obliti ſunt Legis Dei. Idcir-
co induxit ſuper eos Deus pœnas.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Hier. 31. *Ad Pſalm. 46.* Et ideo dicebat Hieremias : *Dabo*
vobis teſtamentum nouum, &c. Et Baruch rurſus dice-
Bar. 3. bat : *Hic eſt Deus noſter, non reputabitur alius præter*
ipſum. Inuenit omnem viam ſcientiæ, &c.

Homilia 26. in Epiſtolã ad Romanos: An in Palæſti-
na occluſa ſunt ſalutis negotia? an in modico or-
bis angulo? Non audiſti Prophetam dicentem :
Bar. 1. *Quoniam omnes cognoſcent me à paruo vſque ad magnũ?*
Non vides rem ipſam loqui?

Homilia 5. de incomprehenſibili Dei natura : Non
Pater ipſe natus de Virgine eſt, nec factus eſt pu-
Bar. 3. er. Quando enim Propheta alius ita ſcribit : *Hic*
Deus noſter, non æſtimabitur alius aduerſus eum : addi-
dit : *Inuenit omnem viam ſcientiæ, & dedit eam Iacob*
puero ſuo, & Iſrael dilecto ſuo. Poſt hæc in terris viſus eſt,
& cum hominibus conuerſatus eſt.

Sermone de Trinitate: Vide autem, obſecro, quid
Bar. 3. Hieremias de eo clamet: *Hic eſt Deus noſter. nõ con-*
feretur alius ad illum. De Patre ne dicit, an de Filio?

Aduerſus Gentiles, quòd Chriſtus ſit Deus: Primò o-
mnium, quòd Deus exiſtens homo futurus erat,
dicit Hieremias : *Hic eſt Deus, non conferetur alius*
ad illum.

Proclus Conſtantinopolitanus. 430.

Epiſtola ad Armenios. Quomodo etiam Prophe-
ticis attendemus oraculis clamantibus, quoniam
Bar. 3. *Deus noſter in terris viſus, & cum hominibus conuerſatus*
eſt? Viſionem namque dicit Propheta, manife-
ſtationem quæ in carne facta eſt, & conuerſatio-
nem, qua temporaliter cum hominibus com-
moratus eſt.

Ioannes Caſſianus. 430.

Lib. 4. de Verbi incarnatione c. 9. Verùm quia hac-
tenus Euangelicis vel maximè, atque Apoſtolicis
quaſi nouis teſtibus vſi ſumus : nunc de Prophe-
ticis veteribus proferamus : admiſcentes interdum
dum antiqua noua, vt intelligãt omnes Scriptu-
ram ſacram venturum in carne Dominum, toto
quodãmodo ſuo corpore, quaſi vno ore clamaſ-
ſe. Ait itaque eximius ille & admirabilis tam mu-
nere Dei diues, quàm teſtimonio, cui vni admo-
dum contigit ſanctificari antequam naſci, Iere-
Bar. 3. mias Propheta: *Hic eſt*, inquiens, *Dominus noſter: non*
reputabitur alius præter eum, &c. Vides à Propheta
Deum quaſi manu indice oſtendi, & quaſi digito
ſignificante monſtrari?

Cyrillus Alexandrinus. 430.

De recta in Deum fide ad Theodoſium imperat. Cu-
ius rei Propheta Hieremias nequaquam ignarus,
optimè doctiſſimeque philoſophatus, Deum ita
compellat: *Tu quidem in ſeculum permanes, nos autem* Bar. 3.
vnà cum ſeculo interimus.

Epiſtola ad Maximinum Conſtantinopolitanum : Sed
agedum vna lingua rectę fidei confeſſionem offe-
ramus, dicentes cum beato Baruch : *Hic eſt Deus* Bar. 3.
noſter, non æſtimabitur alius ad eum.

Lib. 7. contra Iulianum : Dixit & alius ſanctorum
Prophetarum quidam de noſtri omnium Salua-
tore Chriſto : *Hic Deus noſter, non æſtimabitur alius* Bar. 3.
ad eum.

Homilia dicta Epheſi in Neſtorium : Teſtes accipite
ſanctos Prophetas. Nonne Baruch Emmanuelem
digito demonſtrat? Ait enim: *Hic eſt Deus noſter, &* Bar. 3.
non æſtimabitur alius aduerſus eum.

Theodoretus. 450.

In Commentarijs in librum Baruch : Admirandus
Baruch diſceſſit vnà cum Iudæis, qui effugerant
in Ægyptum, &c.

Dialogo 1. *Eraniſtes:* Ecce autem, qui hoc inter-
pretatus eſt : ad Hieremiæ Prophetiam quid di-
xeris? Illa enim ſolum ipſum Deum prædicat.
Orthodoxus: Quam dicis prophetiam? *Eraniſtes: Hic* Bar. 3.
eſt Deus noſter, non reputabitur alius præter ipſum, &c.
Falſumne dicit Propheta? *Orthodoxus* : Abſit. Di-
uini enim Spiritus ſunt hęc, & illa verba. Quæra-
mus ergo quomodo inuiſibilis ſit?

Baſilius Seleucius. 460.

Oratione 5. de Verbi incarnatione Hieremias quo-
que apud Baruch ita clamat: *Hic eſt Deus noſter, &* Bar. 3.
non æſtimabitur alius aduerſus eum.

Ioannes Maxentius. 510.

Dialogo 2. Aptiſſimè denique de eo, qui viſus &
contractus eſt, quòd natura ſit Deus, Hieremias
Propheta teſtatur: *Hic Deus noſter, non reputabitur a-* Bar. 3.
lius aduerſus eum.

Dorotheus Archimandrita. 520.

Doctrina 13. Qua de cauſa inclamat illis Propheta:
Orate, vt viuat Nabuchodonoſor, quòd in vita eius eſt ſa- Bar. 1.
lus veſtra.

Procopius Gazæus. 530.

Ad Exodi cap. 3. *Nec quiſquam nouit Patrem quis*
ſit, niſi Filius, & cui voluerit Filius reuelare. Nam Ba-
ruch: *Poſt hæc in terra viſus eſt, & cum hominibus con-* Bar. 3.
uerſatus eſt.

Ad Eſaiæ cap. 6. Quòd autẽ ſedentem facit, ſtatim
& firmum, eundem bonorum tenorem indicat.
Sic & Dauid ipſe: *Deus in ſancto throno ſuo ſedet.* Sic
item Baruch: *Quia tu ſedes in ſempiternum, nos au-*
tem peribimus in æuum.

Anaſtaſius Antiochenus. 560.

Lib. 3. de diuina diſpenſatione Incarnationis : Ait igi-
tur Hieremias, ipſum hunc ſubindicans : *Hic Deus* Bar. 3.
noſter, non æſtimabitur alter ad eum, &c. Quòd autem
propheticum hoc oraculum de Chriſto redditũ
ſit, perſpicuè declarat pars poſterior clauſulæ,
nempe eius: *cum hominibus conuerſatus eſt.*

Iſychius Hieroſolymitanus. 580.

De ſancta Maria Deipara: Audi Hieremiam voci-
ferantem ingentia : *Hic eſt Deus noſter, non reputa-* Bar. 3.
bitur alius præter eum Et: *Poſt hæc in terris viſus, & cum*
hominibus conuerſatus eſt.

Leontius. 620.

De Sectis actione 2. Quòd Chriſtus Deus erat ex
noui fœderis Scriptura probari poteſt. Verùm &

illud

illud oſtendemus à Scriptura veteri. Nam mani-
Bar. 3. feſtè id dicit Hieremias, his verbis: *Hic Deus noſter,*
alius cum eo non comparabitur.

Sexta Synodus Conſtantinopolitana. 680.

Actione 8. Quid igitur ita mirabile erat, quod
futurum erat, vt & poſtquam fieret, à pluribus nõ
crederetur: primò quidem Prophetas præmiſit,
hoc ipſum prædicantes: Et hic quidem Patriar-
Gen. 49. cha hoc præclamabat, dicens: *Aſcendiſti de germine*
Eſa. 7. *fili mi, & cubans dormiſti vt leo.* Eſaias verò dicit: *Ec-*
ce Virgo in vtero habebit, & pariet filium, & vocabunt no-
Bar. 3. *men eius Emmanuel.* Et Hieremias: *Hic Deus noſter, non*
æſtimabitur alius præter eum, &c.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxa fidei lib. 3. cap. 4. Hac ratione de Chri-
Bar. 3. ſto nobis licet dicere: *Hic Deus noſter in terra viſus*
eſt. Et hic homo increatus, & impaſſibilis, & cir-
cumciſionis omnis expers.

Lib. 4. cap. 6. Scire operæpretium eſt Scripturam
ſacram præſenti tempore loco futuri ſępenume-
Bar. 3. rò vti. Quo in genere illud eſt: *Poſtea in terris viſus*
eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt. Nondum enim
Dominus Deus conſpectus fuerat, nec cum ho-
minibus conſuetudinem habuerat, cùm hæc di-
cebantur.

Elias Cretenſis. 780.

Ad Orationem 1. Nazianzeni: Quòd vnigenitus
Dei Filius, Deus & dicatur, & ſit, cùm ex multis
alijs locis, tum ex iis etiã, quæ proferemus, liqui-
Bar. 3. dò conſtat: *Hic Deus noſter,* inquit, *non reputabitur*
alius ad eum, &c.

Anaſtaſius Nicænus. 860.

Quæſt. 16. Benignus quidem & iuſtus iudex De-
us nos ſępe tradit aduerſarijs non ad interitum,
ſed ad caſtigationem & diſciplinam, vt per Hiere-
Bar. 4. miam dicit Iſraeli: *Confidite, populi, in monumentum*
Iſrael venundati eſtis gentibus, non ad interitum.

Leo Philoſophus Imp. 880.

Epiſtola ad Omarum Saracenorum Regem: Hiere-
mias Propheta ait: *Ecce Deus noſter, cui ſimilis non* Bar. 3.
eſt; qui inuenerit omnem viam prudentiæ, & poſt hæc vi-
debitur ſuper terram &c.

Moſes Barcepha. 900.

De Paradiſo parte 2. Deinde gradientis Dei per
Paradiſum vox portendebat Verbum Dei ali-
quando apud nos in carne verſaturum, ambula-
turumqúe, quemadmodum de ipſo prędixit Va-
tes: *Et ſuper terram viſus eſt, & apud homines verſa-* Bar. 3.
tus eſt.

Simeon Metaphraſtes. 950.

Vita S. Syluestri cap. 24. Non ſolùm autem Eſai-
as dixit, Deum nobiſcum futurum eſſe, ſed Hiere-
mias quoque eius ad nos aduentum prænũtiauit:
Hic eſt Deus noſter, non reputabitur alius præter ipſum. Bar. 3.

Georgius Cedrenus. 1100.

In Conſtantino Magno: Quòd autem inter homi-
nes fuerit verſatus, audi Hieremiam vaticinan-
tem: *Hic eſt Deus noſter, neque alius reſpectu eius re-* Bar. 3.
putabitur.

Nicetas Choniates. 1200.

Orthodoxæ fidei libro 4. cap. 27. Noëtiani in hære-
ſeos ſuæ confirmationem ſacris è literis deprom-
pta hæc prophetica detorquere conabantur: *Hic* Bar. 3.
eſt Deus noſter, & non æſtimabitur alius aduerſus eum:
hic adinuenit omnem viam diſciplinæ: poſthæc in terris
viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus.

Cap. 32. Imò etiam in libro Hieremiæ ita ſcri-
ptum eſt: *Hic eſt Deus noſter, & non æſtimabitur alius* Bar. 3.
aduerſus eum.

Ioannes Cantacuzenus. 1360.

Apologia 1. Porrò Hieremiam Prophetam ſic di-
centem legimus: *Hic eſt Deus noſter, & alius iuxta* Bar. 3.
hunc non reputabitur, &c. Hic eſt liber mandatorum
Dei. En tibi oracula ſole ſplendidiora. Cùm enim
ſinguli Prophetarum diuerſis vtantur dicendi
formulis, omnes tamen in vnum conſentiunt,
quando quidem Deus eſt, qui hæc & ſimilia per os
ipſorum locutus eſt.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Sixtus Primus. 117.

Epiſtola ad omnes fideles: Quis eſt hic Deus, in quo
eſſe dicitur Deus Pater, pręter quem alium Deum
Bar. 3. non eſſe Prophetæ teſtãtur. Et Hieremias: *Hic eſt*
Deus noſter, ait, *& non applicabitur alter ad eum: poſt*
hæc in terris viſus eſt, & inter homines conuerſatus.

Tertullianus. 200.

Aduerſus Gnoſticos cap. 8. Meminerunt enim & Hi-
eremiæ ſcribentis ad eos, quibus illa captiuitas
Bar. 6. imminebat: *Et nunc videbitis Deos Babyloniorum au-*
reos, argenteos, & ligneos portari ſuper humeros oſten-
tantes nationibus timorem. Cauete igitur, ne & vos ſimi-
les ſitis allophylis.

Aduerſus Praxeam cap. 16. Quę erat perſecuturus
Bar. 3. infinita ſemper ediſcebat, & Deus in terris cum
hominibus conuerſari, non alius potuit, quàm
Sermo, qui caro futurus erat.

Cyprianus. 250.

Aduerſus Iudæos libro 2. cap. 6. probans, quod Deus eſt
Bar. 3. *Chriſtus:* Item apud Hieremiam: *Hic Deus noſter,*
& non deputabitur alius abſque illo, qui inuenit omnem
viam prudentiæ, & dedit eam Iacob puero ſuo, & Iſrael
dilecto ſibi: poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus
conuerſatus eſt. Item apud Zachariam Deus dicit,
&c.

In orationem Dominicam: Per Hieremiam autem
Bar. 6. tibi Spiritus ſanctus ſuggerit, & docet, dicens: *In*
ſenſu autem tibi detur adorari Deus.

Zeno Veronenſis. 260.

De Natiuitate Christi Sermone 1. Sed & Baruch
eodem ſpiritu loquitur, dicens: *Hic eſt Deus noſter,* Bar. 3.
& non deputabitur Deus alius abſque ipſo: qui adinue-
nit viam prudentiæ, & reuelauit eam Iacob puero ſuo,
& Iſrael dilecto ſuo: Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum
hominibus conuerſatus eſt.

Lactantius. 320.

Libro 4. diuinarum Inſtitutionum cap. 13. Item Pro-
pheta Hieremias ſic ait: *Hic Deus noſter eſt, & non de-* Bar. 3.
putabitur alius abſque illo: qui inuenit omnem viam pru-
dentiæ, & dedit eam Iacob puero ſuo, & Iſrael dilecto
ſuo: poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus verſa-
tus eſt.

Hilarius. 350.

Lib. 5. de Trinitate ſub finem: Hieremias verò non
diſpari prophetica virtute indiſcretæ à Deo Pa-
tre naturæ vnigenitum eſſe Deum ita docuit, di-
cens: *Hic Deus noſter, & non deputabitur alter ad eum:* Bar. 3.
qui inuenit omnem viam diſciplinæ, & dedit eam Iacob
puero ſuo, & Iſrael dilecto ſuo: Poſt hæc ſuper terram vi-
ſus eſt, & inter homines conuerſatus eſt.

Iulius Firmicius Maternus. 350.

De erroribus profanarum religionum cap. 29. Hiere-
mias etiam, cùm præcepta Deo iubente plebi da-

ret, hac

[illegible] ſ. e t, ha[illegible] m or[illegible] one conuenit: *Dicur autem*
[illegible] cor[illegible] te ſpori[illegible] de adetari Domine: An-
[illegible] mea [illegible] cum eſt: legem autem exquiram
[illegible] veſtr[illegible], &c.

Ambroſius. 370.

De [illegible] contra Arianos cap. [illegible]. Nam & Hieremias
recep[illegible]imus Prophetarum hanc vnitatem diui-
[illegible] nit[illegible] in Patre & F[illegible]lio ſciens, ait *Hic eſt Deus no-*
ſt[illegible], & non deputabitur alius abſque illo, &c.
Lib.1.de Pœnitentia cap.5. Denique interceſſione
prophetica, & obſecratione tanti vatis inflexus
Dominus, dicit ad Hieruſalem: quoniam ea quo-
que pœnitentiam pro delictis egerat, dicens: *Do-*
mine omnipotens Deus Iſrael, anima in anguſtijs, & ſpiri-
tus anxius clamat ad te: Audi Domine, & miſerere. Et
iubet luctus veſtimenta deponi, & abijci gemitus
pœnitentiæ. Sic enim ſcriptum eſt in fine libri:
Bar. 5. *Exue te Hieruſalem ſtola luctus, & vexationis tuæ*
Lib.3.Hexam.cap.14. Delicatiora itaque validio-
ribus munienda ſunt, vt ipſe quoque per Hie-
Hier. 24 remiam docet, dicens: *Sicut ficus bona iſta, ſic reco-*
gnoſcam tranſlatos Iuda, &c. Denique de ipſis etiam
in poſterioribus dicit: *Delicati mei ambulauerunt vi-*
Bar. 4. *as aſperas.* Quibus infra ait: *Conſtantes eſtote, & cla-*
mate ad D[illegible]*um.*

Georgius Bæticus. 380.

Libro de Fide. Sed & Hieremias de F[illegible]ij diuinita-
Bar. 3. te exprimit. dicens *Hic Deus noſter eſt, & non depu-*
tabitur alius abſque eo.

Ruffinus. 390.

In explicatione Symboli: Secundùm dignationem
carnis aſſumptæ Filius & viſus, & paſſus in carne
Bar. 3 eſt. Quod & Propheta prædixerat, vbi ait: *Hic [illegible]e-*
us noſter, & non deputabitur alter ad eum.

Tichonius. 400.

Regula 5. Generatio aliquoties decem anni ſunt,
Bar. 6. ſicut Hieremias dicit: *Eritis in Babylonia vſque ad ge-*
nerationes ſeptem.

Auguſtinus. 400.

De Ciuitate Dei lib.15.cap.23. Quam rem alius Pro-
Bar. 3. pheta commendans ait: *Ibi fuerunt gigantes illi nomi-*
nati, qui ab initio fuerunt ſtaturoſi, ſcientes prælium. Non
hos elegit Dominus, nec viam ſcientiæ dedit illis: ſed in-
terierunt, & quia non habuerunt ſapientiam, perierunt
propter inconſiderantiam.
Lib.18.cap.33. Prophetans ergo de Chriſto Hie-
[illegible] rem[illegible]as. *Spiritus*, inquit, *oris noſtri Dominus Chriſtus*
captus eſt in peccatis noſtris: ſic breuiter oſtendens, &
Dominum Chriſtum, & paſſum eſſe pro nobis.
[illegible] 3. Item alio loco: *Hic [illegible]eus meus*, inquit, *& non æſtima-*
bitur alter ad eum, &c. Hoc teſtimunium quidã non
Hi[illegible]remiæ, ſed Scribæ eius attribuunt, qui voca-
batur Baruch, ſed Hieremiæ celebratius habe-
tur.
[illegible]uaſtionum veteris ac noui Teſtamenti queſt.102. Et
[illegible] iterum dicit Deus per Hieremiam: *Delicati mei am-*
bulauerunt vias aſperas, ducti ſunt vt gr[illegible]x d[illegible]reptus ab
inimicis.

Paulinus Nolanus. 420.

Hortatione ad militem ſeculi, vt Chriſto mili-
tet, (*apud [illegible]ieronymum Tomo 10. epiſt.24.*) De diuitijs
Prou. 10. ſeculi huius ita [illegible]icit. *[illegible]ma non proderunt theſauri ini-*
quis. iuſtitia autem [illegible] à morte. Et iterum per Pro-
Bar. 3. phetam dicitur: *E[illegible]erminati ſunt omnes qui exaltati*
fuerant auro & argento

Id[illegible]ius. 430.

Aduerſus Varimadum Arianum: Si vnos Deus non
ſunt Pater & Filius, quis eſt hi[illegible] Deus, in quo eſſe
dicitur Deus, præter quem non eſſe alium Deum
[illegible] 3. E[illegible]ias ſub numero proteſtatur? Et Hieremias. *Hic*
De[illegible]*er*, ait, *& non applicabitur alter ad eum.*

Philippus Presbyter. 430.

Lib.2. in Iob cap.2. *Scio quòd redemptor meus vi-*
uit, & in noui[illegible]imo die de terra ſurrecturus ſum M[illegible]
feſtum eſt. & ita Propheta alius dicit *Poſt hæc in* [illegible] 3.
terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt.

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 88. *Ad Dominum Deum ipſorum.* Quis eſt
hic Deus, de quo Propheta dicit: *Hic eſt Deus no-* Bar. 3.
ſter, & non eſt alius abſque eo: qui inuenit omnem viam
d[illegible]ina & dedit eam Iacob puero ſuo, & Iſrael dilecto
ſuo? Quando dedit? Tunc vtique, quãdo legalibus
in tabulis totius vitæ regulam, totam diſciplinæ
deſcripſit & normam.

Proſper. 450.

De promiſsionibus & prædict. parte 2.cap.9. De dæ-
monum cultoribus Hieremias ſcribens, ait: *Ibi* Bar. 3.
fuerunt gigantes nominati, ſcientes prælium. Non hos ele-
git Dominus nec viam ſcientiæ dedit eis: perierunt pro-
pter quod conſilium non habuerunt.
Part.3.cap.3. De Verbo Deo & homine Dauid
Propheta. *Miſit*, ait, *ſeruum ſuum, & ſanauit eos.* Et Bar. 3
Hieremias: *Hic Deus noſter, & non eſt alius abſque eo:*
qui inuenit omnem viam prudentiæ, & dedit eam Iacob
electo ſuo, &c.

Cerealis. 460.

Contra Maximinum Arianum cap.5. probans Chriſti
omnipotentiam: Hieremias Propheta dixit: *Magnus* Bar. 3.
eſt, & non habet finem, excelſus, & immenſus: Hic Deus
noſter, & non eſt alius. Et vt appareat de Chriſto di-
ci, ſequitur: *Poſtea in terris viſus eſt, & cum hominibus*
conuerſatus eſt.

Felix Tertius. 470.

Epiſtola ad Petrum Antiochenum. Hoc ſi verũ, plu-
rium Deorum inualeſcit error, & euacuabitur il-
lud: *Audi Iſrael: Dominus Deus tuus, Deus vnus eſt.* Itẽ Deut. 6.
quod ait Hieremias: *Hic Deus noſter, non reputabitur* Bar. 3.
alius ad eum.

Vigilius Tridentinus. 480.

Lib.4.contra Eutychen. Nemo aliquid debet ei, à
quo nihil accepit: ſed cùm dicit in ſequentibus de
Chriſto, exponẽs Hieremiæ teſtimonium: *Et cum* Bar. 3.
hominibus conuerſatus eſt, ſecundùm humanam for-
mam ex Adam ſeruo ſuo, tuis nihilominus pro-
feſſionibus aduerſaris.

Fulgentius. 500.

De Incarnatione & gratia Chriſti cap.10. Deus ergo
ille, qui in forma Dei, ſecundùm B. Hieremiæ
vaticinium, *magnus eſt, & non habet finem, excelſus &* Bar. 3.
immenſus: de quo ſtatim paulò pòſt idem Prophe-
ta dic[illegible]t *Hic Deus noſter, & non æſtimabitur alius ad*
eum, &c.
Ad Thraſimundum re[illegible]em lib.2.cap.18. De ipſo v-
no eodemque Dei ſempiterno Filio, & futuro
tunc hominis filio, in quo permanſiſſet vera &
immenſa diuinitas & à quo ſuſcipienda eſſet vera
localisque humanitas, propheticæ inſpirationis
agnitione repletus dixerat Hieremias. *Hic Deus* Bar [illegible]
noſter, & non æſtimabitur alius ad eum, &c.

Caſsiodorus. 540.

Ad Pſalm.81. Addit, *Deorum*, vt euidẽtius de ho-
minibus dictum aduerteres, inter quos corpora-
liter habitaſſe cognoſcitur Chriſtus, ſicut Hiere-
mias Propheta dixit: *Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum* Bar. 3.
hominibus conuerſatus eſt.

Pelagius Primus. 555.

Epiſtola ad Vigilium Epiſcop. Quis eſt hic Deus, in
quo eſſe dicitur Deus, præter quem alium Deum
non eſſe, ſæpe numero ſingulari Propheta prote-
ſtatur? Et Hieremias: *Hic Deus noſter*, ait, *& non ap-* Bar. 3.
plicabitur alter ad eum, &c.

Gregorius Turonenſis. 580.

Hiſtor. Francorum lib. 7. cap. 5. Ego verò dixi ad Iudæum: non de Euangelijs & Apoſtolo, quę non credis, ſed de tuis libris teſtimonia prębens, proprio te mucrone confodiam. Igitur quòd Deus homo futurus erat, audi Prophetam tuum: *Et Deus, inquit, & homo, & quis cognouit eum?* Et alibi: *Hic*
Bar. 3. *Deus noſter, & non reputabitur alius præter eum, qui inuenit omnem viam ſcientiæ*, &c.

Fortunatus. 580.

In Symbol. Apoſt. Sed vt breuiter dicamus, ſufficit nos ſcire, quia lux genuit ſplendorem, Propheta atteſtante: *In ſplendoribus Sanctorum ex vtero*
Bar. 3. *ante Luciferum genui te.* Et illud: *Hic eſt Deus noſter, & non reputabitur alius ad illum.*

Libro 1. de partu Virginis:

Quæ genitura fores benedictum germine fructum,
Quem Ieremias voce tonante refert.
Bar. 3. *Hic Deus eſt noſter, non abſque illo alter habetur,*
Poſt hæc in terris viſus homo eſt habitus.

Gregorius Magnus. 600.

Lib. 28. Moralium cap. 2. Dei locutio ad nos intrinſecus facta videtur potius, quàm auditus: quia dũ ſemetipſum ſine mora ſermonis inſinuat repentina luce, noſtræ ignorantię tenebras illuſtrat. Vnde & Baruch Neriæ filius, cùm requiſitus exponeret, quemadmodum verba Hieremiæ
Bar. 1. prophetantis audiſſet, ait: *Ex ore ſuo loquebatur, quaſi legens, & ego ſcribebam.*

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De Natiuitate Domini cap. 18. Et Hieremias in li-
Bar. 3. bro Baruch: *Hic eſt Deus noſter, & non æſtimabitur alius ab eo*, &c.

Hildephonſus Toletanus. 660.

De Virginitate Dei Genitricis, cap. 5. Secundùm di-
Mich. 5. uinitatem eſt illud, quod connectit: *Egreſſus eius à*
Pſal. 83. *diebus æternitatis.* Item Dauid: *Ambulabit de virtute in virtutem, & videbitur Deus Deorum in Sion.* Item Hie-
Bar. 3. remias in libro Baruch: *Hic eſt Deus noſter, & non æſtimabitur alter ad eum*, &c.

Ambroſius Ausbertus. 760.

Libro 3. in Apocalypſin: Quod Dominus quoque de
Ioan. 5. ſe ſcriptum fuiſſe apertè indicat, dicens: *Si crederetis Moſi, crederetis forſitan & mihi. De me enim ille*
Bar. 3. *ſcripſit.* Et illud Prophetę dicentis: *Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt.*

Concilium Pariſienſe. 829.

Lib. 2. cap. 8. Si enim Hieremias Propheta Dei
Bar. 1. pro vita idololatræ regis Nabuchodonoſor orare admonet, quanto magis pro ſalute Chriſtianorum regum ab omnibus ordinibus Deo eſt humiliter ſupplicandum?

Altercatio Synagogæ & Eccleſiæ. 880.

Cap. 7. Quoties tamen propheticus ſermo tene-
Bar. 5. bras Iudaicæ cęcitatis alloquitur? *Surge*, inquit, *Hieruſalem, & ſta in excelſo.*

Petrus Damianus. 1050.

Epiſtola 14. de contemptu ſeculi cap. 32. Deprimatur ergo nũc quilibet frater in anguſto ſuę remotionis ergaſtulo, vt infinitæ magnitudinis domus
Bar. 3. ſibi paretur in cælo. Hieremias ait: *O Iſrael quàm magna eſt domus Dei, & ingens locus poſſeſsionis eius? magnus eſt, & non habet conſummationem, excelſus, & immenſus.*

De Epiphania Domini Habuit teſtimonium Prophetarum: quia Eſaias ait: *Egredietur virga de radice Ieſſe.* Hieremias autem: *Poſt hæc*, inquit, *in terris*
Bar. 3. *viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt*, &c.

Hugo Victorinus. 1130.

Eruditionum Theologicarum per allegoriam de Verbo incar-
Bar. 3. *nato quæſt. 19.* Dicit Propheta: *Poſt hæc in terris viſus eſt, & inter homines conuerſatus eſt.*

Sermone 43 De hac pace populo, non in via Dei ambulanti, ſed in inuio diaboli erranti Baruch ait: *Si in via Dei ambulaſſes, habitaſſes vtique ſuper terram.*

Bernardus. 1130.

Sermone 2. de Aſſumpt. B. Mariæ: Opportunè ſatis hoc mihi loco prophetica exclamatio aſſumenda videtur: *O Iſrael quàm magna eſt domus Domini, &* Bar. 3.
ingens locus poſſeſsionis eius?

Sermone de conuerſione ad Clericos cap. 23. Murmuret Phariſęus, & dicat: *Quis poteſt dimittere peccata, niſi ſolus Deus?* Mihi enim qui id loquitur Deus eſt:
Et non æſtimabitur alius ab illo, qui adinuenit omnem viam diſciplinæ, & dedit illam Iacob puero ſuo, & Iſrael dilecto ſuo. poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt. Bar. 3.

Petrus Cluniacenſis. 1150.

Lib. 2. contra Iudæos cap. 2. Hieremiæ Prophetæ notarius ſeu collega Baruch poſt multa, quæ de Deo promiſerat, ſubdit: *Hic, ait, eſt Deus noſter, & nõ* Bar. 3.
æſtimabitur alter ad ipſum, &c. Quid clarius? quid apertius? Deum vocat. Quem? *Qui inuenit omnem viam diſciplinæ.*

Ioannes Sareſberienſis. 1170.

Lib. 1. Polycraticon cap. 4. Percurre ſeriem Prophetarum, fidelis populi officia & ſtudia perſcrutare, quos in ſerie veteris Teſtamenti legis exercuiſſe venaticam, nempe Idumæos, & Iſmaelitas, & gentes, quæ Dominum neſciebant. *Vbi ſunt*, inquit Bar. 4.
Propheta, (aut, ſi mauis, dum tamen in ſpiritu, notarius Prophetæ,) *qui in auibus cæli ludunt?*

Innocentius Tertius. 1200.

Sermone 1. in Natiuitate Domini: Antequam Verbum caro fieret, procul habitabat à nobis: vbi verò factum eſt caro Verbum, habitabat in nobis, non ſolùm per gratiam, verùm etiam per naturam. *Hic enim eſt Deus noſter*, qui ſecundum Pro- Bar. 3.
phetam *in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt.*

Iacobus Vitriacus. 1220.

In die Natalis Domini Ieremias in libro, qui dicitur Baruch, ſic ait: *Hic eſt Deus noſter, & non æſti-* Bar. 3.
mabitur alius ab eo. Et paulò poſt: *Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus verſatus eſt.*

Bonauentura. 1260.

Ad caput 2. Lucę: *Venit in Nazareth.* Modò impletum eſt illud Baruch. 3. *Poſt hæc in terris viſus eſt,* Bar. 3.
& cum hominibus conuerſatus eſt.

Guibertus Tornacus. 1270.

Tractatu de officio Epiſcopi cap. 48. Quinta lectio eſt Baruch: Hæc ſcilicet *Audi Iſrael mandata vitæ*, Bar. 3.
&c. Vbi agitur de promiſſione præmiorum, quæ per Chriſti paſſionem baptizatis fidelibus largiuntur.

Nicolaus Lyranus. 1300.

Proœmio in librum Baruch Baruch fuit notarius Hieremiæ à temporibus Ioachim filij Ioſiæ, & poſtea ſcripſit librum, quãtum ad illam partem, cuius fuit auctor.

Albertus Patauinus. 1320.

Sermone 1. quarta Feria: Triplex eſt triſtitia: prima eſt ſpiritualis, quę prouenit primò quidem ex memoria propriæ culpæ. Baruch 2. *Anima triſtis* Bar. 2.
ſuper magnitudinem mali ſemper incedit curua.

Ludolphus Carthuſianus. 1330.

Vitæ Chriſti parte 1. cap. 18. *Habitauit in nobis*, id eſt, inter nos in mundo, ſecundùm illud Baruch.
In terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus Bar. 3.
eſt.

Ripertus Holcotius. 1360.

In Prouerbia Salomonis, lect. 58. Iſti ſimiles ſunt illis, de quibus dicitur Baruch 3. *Qui in auibus cæli ludunt, qui argẽtum theſaurizant & aurum, in quo confidunt homines.*

Bernardinus Senenſis. 1430.

Tom. 1. Serm. 13. Stellæ ſunt ſenſus noſtri tam corporales, quàm ſpirituales, de quibus Baruch 3. *Stellæ dederunt lumen in cuſtodijs ſuis.*

Laurentius Iuſtinianus. 1440.

De caſto connubio Verbi & animæ cap. 2. Hi omnes verum lumen viderunt, & illi adhærentes, tamquam radiantes ſtellæ, in Eccleſiæ ſunt poſitæ firmamento, perbibentq́ue lomini teſtimonium, à quo lucem acceperunt. Vnde per Prophetam dicitur: *Stellæ dederunt lumen in cuſtodijs ſuis, & lætatæ ſunt, vocatæ ſunt, & dixerunt, &c.* Bar. 3.

De triumphali Chriſti agone cap. 15. Aliud tamen de Lege veſtra prolatum teſtimoniũ audite, contra vos: *Hic eſt,* ait Propheta, *Deus noſter, & non æſtimabitur alius ad eum.* Bar. 3.

ARTICVLVS DVODECIMVS.

LIBRVM IVDITH ESSE AVTHENTICVM, ET CANONICVM SACRÆ SCRIPTVRAE LIBRVM, CITANDVM AD ECCLESIASTICA DOGMATA CONFIRMANDA.

OLIM DVBITABANT.

Anno poſt natũ Chriſtũ 160. MELITO Sardenſis, epiſtola ad Oneſimum, *enumerans ſacræ Scripturæ libros, nullam mentionem facit libri Iudith.*

380. *Nazianzenus, Amphilochius, & Patres Concilij Laodicenſis, ſimili modo in ſuo Canone librum Iudith taciti præterennt.*

390. Hieronymus lib. 10. ad Furiam cap. 6. *Legimus in Iudith (ſi cui tamen placet librum recipere) viduam confectam ieiunijs.*

Præfatione in librum Iudith: *Apud Hebræos liber Iudith inter Hagiographa legitur, cuius auctoritas ad roboranda illa, quæ in contentionem veniunt, minus idonea iudicatur.*

NVNC NEGANT.

1520. *Martinus Lutherus,* in ſuis Biblijs, *librum Iudith inter apocrypha conijcit, & Comœdiam potius, quàm hiſtoriam eſſe aſſerit.*

In Colloquijs Germanicis, capite de libris veteris Teſtamenti: *Mihi,* inquit, *videtur Iudith eſſe Tragœdia aut fabula, in qua deſcribitur & oſtenditur, qualis tyrannorum exitus eſſe ſoleat.*

1560. *Ioannes Brentius,* in Apologia Confeſſionis VVitembergenſis, cap. de ſacra Scriptura, *Librum Iudith inter apocrypha numerat.*

1570. *Guilielmus VVitakerus,* in diſputatione de ſacra Scriptura, *idem facit.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Conſtitut. Apoſt. lib. 3. cap. 7. Vt igitur prudentiſſima illa Iudith, pudicitiæ teſtimonio laudata, nocte & die pro Iſrael Dominum deprecabatur: ſic vidua illius ſimilis perpetuò pro Eccleſia Deum deprecabitur.

Lib. 5. cap. vlt. Heſter, Mardochæus, & Iudith, ieiunio facto, malum, quod impius Holofernes, & Aman Iudęus moliebantur, declinârunt.

Lib. 8. cap. 2. Atque etiam mulieres prophetârũt. Olim quidẽ Maria Moſis & Aaronis ſoror, poſtea verò Debbora, deinde Oldad, & Iudith: illa quidem Ioſia rege, hæc Dario.

Ignatius. 100.

Epiſtola ad Philadelphienſes: Sint viduæ non vagę, non guloſæ, non circumcurſantes, ſed vt Iudith illa honeſtiſſima, vt Anna illa honeſtiſſima. Iudith 8.

Clemens Alexandrinus. 200.

Libro 4. Stromatum cap. 4. Sic etiam Iudith, quæ cõſummata fuit in mulieribus, cùm eſſet vrbs circumſeſſa, precata ſeniores, ingreditur quidẽ in caſtra alienigenarum, omne periculum contemnẽs pro patria, ſeipſam tradens hoſtibus in fide Dei: præmia autem fidei mox accepit, cùm mulier in hoſtem ſe pręclarè geſſerit, & potita ſit capite Holofernis.

Origenes. 240.

In lib. Iudicum Homilia 9. Quid ego illam magnificam & omnium fœminarum nobiliſſimam memorem Iudith? quæ iam perditis penè rebus non dubitauit ſola ſuccurrere, ſeq; ſuumq; caput immaniſſimi Holofernis neci ſola ſubijcere, & pro-

ceſſit ad bellum non in armis,neq; in equis bellicis,aut in ſubſidijs militaribus freta,ſed virtute animi & confidentia fidei, conſilio ſimul & audacia hoſtem perimit,&quam viri perdideraot,fœmina reddidit libertatem patriæ.

*Homil.1.in Pſal.37.*Feſtiuitatibus Domini panem nos afflictionis edere iubemur, & in ipſis feſtiuitatibus dicitur,vt humiliet homo animam ſuam, & cùm feſtiuitas propitiationis indicitur, dici-
Iudith 8 tur:*Humiliate animas veſtras.*

*Hom.27.in Numeros:*His ergo cùm recitatur talis aliqua diuinorũ voluminum lectio, in qua ooo videatur aliquid obſcurũ,libẽter accipimus,verbi cauſa,vt eſt libellus Heſter, aut Iudith, aot etiam Tobiæ, aut mandata Sapieotiæ. Si verò legitur liber Leuitici,offenditur continuò animus,& quaſi oon ſuum refugit cibum.

Synodus Nicæna. 325.

*Hieronymus Præfatione in librum Iudith:*Quia hunc librum Synodus Nicæna in numero ſanctarum Scripturarum legitur cõputaſſe, acquieui poſtulationi veſtræ,imò exactioni,magis ſenſum è ſenſu,quàm verbum verbo transferens.

Athanaſius. 340.

In Synopſi diuinæ Scripturæ,de libro Iudith: Hoc nomine vocatur iſte liber ob eam cauſam, quòd hiſtoriam de Iudith continet, quomodo per illam Deus filios & populum Iſrael ab Holoſerne impugnatos & obſeſſos ſaluauerit, Holoſernem verò percuſſerit.

Diſputatione contra Arium: Priuſquam Spiritum ſanctum Deum eſſe perdoceam, cundem creatorem eſſe cunctorum,verbis legalibus approbabo.
Sap. 1. Scriptum eſt:*Verbo Domini cæli firmati ſunt,& Spiritu*
Iudith 16 *oris eius omnis virtus eorum.* Et in Iudith: *Tibi ſeruiet omnis creatura: quoniam dixiſti, & facta ſunt: miſiſti Spiritum tuum,& ædificauit.*

Exhortatione ad Monachos: Ieiunijs Bethuliæ po-
Iudith 13. pulus Aſſyria obſidione concluſus, & vſque ad deditionem ſui experta plurima virtute contritus, ab Holofernis tumentibus miois cooſtantis manu fœminę meruit vindicari.

Apollinaris. 370.

Libro de ętatibus hominum: in morum adoleſcenciæ formatione:

Quin & Holophernis caput eſt à ventre reciſum,
Cùm potor vino plus a quo deditus eſſet.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Ex varijs in Matthæum locis Homil.10. ex cap.6. Matthæi: Si fieri poteſt, opus religioſi ieiunij,& ipſius corporis atque animæ afflictionem vultus hilaritate velemus; cuius rei exempla, etiam ſecundùm hiſtoriam, prætérito temporo legimus præ
Iudith 9. & 13. oſtẽſa. Nam ſanctiſſima Iodith, cùm magno mœrore pro populo eſſet afflicta, poſt ſolenoitatem triduani ieiunij,capite vncto & lota facie, ita internæ afflictionis triſtitiam texit, vt ſimulato gaudio lætari hoſtibus videretur:ac ſic dom lętitia vultus ieiunium texit, de hoſte triumphum victoriæ reportauit.

Homilia 60.in Ioannem: Mulier Abſalom, mulier Amon perdidit: Ipſa Iob perdere conata eſt, ipſa Nabal cæde eripuit, ipſa vniuerſam geotem liberauit.Et Delbora,& Iudith, & alię multę Imperatorum ſunt functæ officijs.

Iſidorus Peluſiota. 440.

Libro 1.Epiſtol.87. Documento ſunt celebris illa Suſanoa, cum filia Iephthe,& admiranda Iudith.Quarum prima ſenum intemperantem libidinem in iuuenili ętate ſuperauit: altera mortem quoque magno animo ſuſcepit, atque cum virginitate pręclarè abſceſſit: poſtrema pro caſtitatis pręconio hoc à Deo accepit, vt tyranno ne- Iudith 13.
cem afferret.

Procopius Gazæus. 530.

Ad caput 2.Eſaiæ: Par ſuit eos, qui facto à diuinationibus initio, ab opum etiam, equorumquè inſana libidine nõ abhorruerant, ipſam demum idololatriam attingere, qui diuitiarum inſtabilitati, fallacibusquè ad ſalutem equis cooſidereot, Pſal.32.
non ei,*qui bella poteſt conterere.* Iudith 16

Andreas Cretenſis. 560.

De S.Crucis Exaltatione: Extulit aliquando præclara Iudith acinacem aduerſus caput Holoſernis dormientis,Crucis præfigurãs exaltatiooem, ſalutem fecit Iſrael.

Suidas. 970.

In Holoſerne: Holoſernes Imperator Cambyſis, filij Cyri, qui cùm bellum gereret cum Arphaxad rege Medorum, & auxilia ab omnibus gentibus vſque ad Ægyptum poſtulaſſet, eaquè negata illis eſſent, victo Arphaxad, bellum intulit eis, qui auxilia non miſerant, miſſo Holoſerne cum magnis copijs,qui omnes ſubegit. Còm autem ad Bethuliam Iudææ vrbem veniſſet, Achiorem tribuoum ſuum miſit, comminatus, ni vrbem cepiſſet,ſe interſecturum eum. Achior autem potitus aquæductibus, eò redegit oppidanos, vt à deditione facienda non abhorrerent. Cæterùm Iudith ſponſę ornatu egreſſa,decollauit Holoſernem.Itaque conſeruata eſt vrbs.

Ioannes Zonaras. 1100.

Tomo 1.Annalium: Nobis autem nec viraginis Iudithæ res geſtæ ſunt prætereundæ ſilentio, quæ Holoſerne ſublato,& vrbem, & geotem ſuã cooſeruauit.

Georgius Cedrenus. 1110.

In Dario Cambyſe: Eo tempore terribile facinus eſt factũ: Iuditha enim,Hebraica mulier,inſidias Olopherni Perſę tendens, clam ad eum ſe contulit,ſimulans ſe gentem Iudæam velle prodere. Barbarus pulchritudine eius captus, amore ſtatim correptus eſt.At verò Iuditha eum monere,ne quem ſuorum circa ſe haberet:ſe enim ab ijs de ſtupro appellari. Olophernes fidem mulieri adhibens,ſolus cum ea vixit,ipſa triduo ita tolerato, noctu capta occaſione dormientis caput amputauit.

Michael Glycas. 1120.

Parte 2. Annalium: Cyrum in regno Cambyſis filius,qui & Nabuchodonoſoris cognomentum habuit,ſecutus eſt. Eius copiarum Imperator ſuit Holoſernes ille, quem cùm Iuditha prodenter necaſſet, ac rebus ipſius omnibus potita fuiſſet,non tamen inſolenter animos ſumpſit, ſed omnibus Deo conſecratis, in viduitate ſolitaquè continentia vixit vſque ad annum centeſimum quintum.

Nicetas. 1200.

In Orationem 42.Nazianzeni: Cooueniebat enim iotelligibilem naturam ante ſenſibilem procreari.Atque cogitatio illa opus extitit, quemadmodum ad Deum Iudith dicebat: *Cogitaſti enim,* Iudith 9
inquit,*atque eodem momento præſto fuerunt omnia quæcunque feciſti.*

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

De Monogamia cap. 17 Sed hanc iudicabunt iam, non Iſaac monogamus pater noſter, nec Ioannes Iudith 1 alioqui Chriſti ſpado, nec Iudith filia Merari, nec tot exempla Sanctorum.

Libro 1. *aduerſus Marcionem cap.* 7. Si communio nominum conditionibus præiudicat, quanti nequam ſerui Regum nominibus inſultant Alexandri, Darij, & Oloferois? Iudith 2.

Hilarius. 350.

Ad Pſalm. 125. Diſcentes hęc omnia, à Lege & Prophetis, Euangelijs & Apoſtolis, & cantantes Iudith 16 ex Lege: *Dominus conterens bella, Dominus eſt nomen* Eſaiç 48. *illi*: cognoſcentes à Propheta. *Ego ſum, qui feci cælum & terram ex nihilo.*

Lucifer Calaritanus. 360.

De non parcendo in Deum delinquentibus: Quid me agere oportuit tempore, qoo te iudice natum ad nos Dei ſeroos à via vertendos veritatis, cùm Nabuchodonoſor Holofernē virtutis ſuæ principem miſiſſet. Quid orat Iudith Deum? nempe Iudith 9 vt deſtrueret inimicos Iſrael. Nunquid dixit: *Cuſtodi inſurgentes aduerſus domum tuam? Domine Deus patris mei Simeon, qui dediſti gladium in vltione alienigenarum, qui violauerunt vuluam virginis in coinquinationem* &c. *Ta preyce illorum vires, contere illorum plenitudinem virtute tua*, &c. Magnalium fuit ſatis, vt mulier iſta Deo cupiens placere Iudith manu interimeret ſua hoſtem, & nos ne quidem verbo tibi à Domino reſtitiſſemus inſtituti paſtores?

Ambroſius. 370.

Libro de Viduis: Sed nec fortitudo bonę viduæ deeſſe conſueuit. Hæc enim vera eſt fortitudo, quę naturæ vſum, ſexûs infirmitatem mentis deuotione tranſgreditur. Qoalis illa fuit, cui nomen Iudith, quæ viros obſidione fractos, perculſos metu, tabidos fame, ſola potuit à colluuione reuocare, ab hoſte defendere.

Libro 2. *de Virginibus*: Et Iudith ſe, vt adultero placeret, adornauit: quia hoc religione, non amore faciebat. Nemo eam adulterani iudicabat: bene ſucceſſit exemplum. Nam ſi illa, quæ ſe commiſit religioni, & pudorem ſeruauit & patriam, fortaſſis & nos ſeruando religionem, ſeruabimus etiam caſtitatem.

Lib. 3. *Offic. cap.* 13. Ecce tibi offert ſe Iudith mirabilis, quę formidatum populis virum Holofernem adijt, Aſſyriorum triumphali ſeptum caterua; qoem primò formæ gratia, & vultus decore perculit, deinde ſermonis circumſcripſit elegantia. Primus triumphus eius fuit, quòd integrum pudorem de tabernaculo hoſtis reuexit: ſecundus, quòd fœmina de viro reportauit victoriam, fugauit populos conſilio ſuo, horruerunt Perſæ audaciam eius.

Prudentius. 380.

In Pſychomachia, de pugna pudicitiæ & libidinis:

Aſſyrium poſtquam thalamum ceruix Holepherni
Cæſa cupidinee madefactum ſanguine lauit,
Gemmatumq́; torum mœchi ducis aſpera Iudith
Spreuit, & inceſtos compeſcuit enſe furores,
Famoſum mulier referens ex hoſte trophæum
Non trepidante manu, vindex mea, cælitus audax.

Oriefiefis. 380.

De inſtitutis monaſticis paulò poſt initium: Non confundamur cùm loquimur inimicis noſtris in porta, ſed magis digni ſimus audire illud: *Aperite portas, vt ingrediatur populus, qui cuſtodit iuſtitiam & veritatem.* Iudith 13.

Hieronymus. 390.

Epiſtola 9. *ad Saluinam de ſeruanda viduitate c.* 6. Hæc filia in Chriſto caſtiſſima inculco, & crebrius repeto: vt poſteriorum oblita in priora te extendas, habens tui ordinis quas ſequaris Iudith Lucæ 2. de Hebræa hiſtoria, & Annā filiam Phanuelis de Iudith 9. Euangelij claritate. Vnde altera in typo Eccleſiæ diabolum capite truncauit: altera Saluatorem mundi prima ſuſcepit, ſacramentorum conſcia futurorum.

Epiſtola 22. *ad Euſtochium, de cuſtodia virginitatis cap.* 9. Statim vt Filius Dei ingreſſus eſt ſuper terram, nouam ſibi familiam inſtituit, vt qui ab Angelis adorabatur in cælo, haberet Angelos & in terris. Tunc Holofernis caput Iudith continens Iudith 13. amputauit: tunc Aman, qui interpretatur iniquitas, ſuo combuſtus eſt igni. Heſter 7.

Concilium Carthaginenſe Tertium. 395.

Cap. 47. Sunt Canonicæ Scripturę: Geneſis, Exodus, &c. Ezechiel, Daniel, Tobias, Iudith, &c.

Auguſtinus. 400.

De doctrina Chriſtiana lib. 2. *cap.* 8. Totus Canon Scripturarum his libris continetur: Quinque Moſeos, vno libro Ioſuæ, &c. Sunt aliæ tamquam ex diuerſo ordine, quæ neque huic ordini, neque inter ſe connectuntur: ſicut eſt Iob, & Tobias, & Heſter, & Iudith, & Machabæorum libri duo &c.

Sermone 228. *de Tempore*: Cùm Holofernes ille filiorum Iſrael, imò ſui capitis inimicus, exterarum gentium ſibi ius vendicaret, atque obſidione, armis, ignibusquoq; pugnaret, Iudith ſanctiſſima, cuius precibus patuit cęlū, orationis arte arma victricia fabricauit, quibus aduerſa cōfligeret, & pauescentes viros fœmina vindicaret. Squallebat ciuitas obſidione barbaræ feritatis: ita enim vniuerſa languebat, vt manibus hoſtium iam tradi commodius iudicarent, quàm pernicioſę famis populatione vexari. Ecce Iudith poſt precem, & ſaccum, poſt cinerem, ad cultus puellares redit, ſpes omnium populorum procedit, ſolicitos populos reddit ura ſecuros, ſua ſapientia conſolatur, &c.

Innocentius Primus. 410.

Epiſtola 3. *ad Exuperium Tholoſanum cap.* 7. Qui verò libri recipiantur in Canone ſanctarū Scripturarum breuis annexus oſtendit. Hęc ſunt ergo, quæ deſiderata moneri voce voluiſti: Moſis libri quinque, &c. Item hiſtoriarum: Iob liber vnus, Tobiæ vnus, Heſter vnus, Iudith vnus, Machabæorum duo, Eſdræ duo, Paralipomenon duo, &c.

Paulinus Nolanus. 420.

Natali 8.

Terrentemq́; manu latè populos Helephernem
Arte pudicitiæ deceptum callida Iudith
Riſit, in impure qua non polluta cubili
Barbara truncato victrix duce caſtra fugauit.

Idacius Clarus. 420.

Aduerſus Varimadam Arianum: Si Trinitas non eſt, cur Iudith adorando ait: *Domine Domine, Deus omnium virtutum reſpice in orationem meam?* Iudith 13.

Arnobius Romanus. 430.

Ad Pſalm. 139. Homicidium in Abel malum, in Goliad bonum eſt: & mendacium in Iudith bonum eſt, contra Suſannam malum eſt.

Proſper. 450.

De promiſsionibus & prædict. parte 2. cap. 38. Nec impari etiam loco Iudith ſancta ordine ſubſequente ponitur, quæ etiam ipſa figuram ſanctæ Eccleſię perſonamqúe ſuſcipiat. Nam cùm dux militię regis Babylonis Bethuliam Holophernes obſidione cinxiſſet, ſublatiſqúe aquis ſiti affligeret ciuitatem, primores eius in deditionem ſtatuerãt tradere Holoferni. Hæc diſponentibus Iudith obſtitit, paucorum dierum inducias poſcens. Quibus ieiunijs orationibuſqúe ſupplex Regem regum, & Dominum dominorum exorauit. Exuta igitur veſte viduali, ſeſe omni ex parte, mente, corpore, moribuſqúe componens, mirabilem cunctis exhibuit: eo vſa conſilio, quo, cuſtode Deo, credebat pulchritudine captum hoſtem poſſe perimere, ſuam pudicitiam illo ſeruante, qui dator & cuſtos eſt caſtitatis. Quæ cùm læta caput hoſtis afferret, quam viri non valuerunt, fœmina patrię reddidit libertatem.

Sidonius Apollinaris. 470.

Carmine Euchariſtico ad Fauſtum Regienſem:

Quiq; manum Iudith ferientem colla Holofernis
Iuuiſti, exciſo iacuit cum gutture truncus,
Et fragilis valida lauit bene ſexus in ictu.

Gelaſius. 490.

In Decretis: Ordo librorum veteris Teſtamenti, quem ſancta Catholica Romana ſuſcipit & veneratur Eccleſia, digeſtus à Gelaſio Papa cum ſeptuaginta Epiſcopis: Geneſis liber vnus, Exodus liber vnus, &c. Item ordo hiſtoriarum: Iob liber vnus, Tobiæ liber vnus, Eſdræ liber vnus, Heſter liber vnus, Iudith liber vnus, Mardochæus liber vnus.

Alcimus Auitus. 500.

De vera virginitatis laude ad ſororem, numerans ſacræ Scripturæ libros:

Quæq; às inſtaurator templi promptiſsimus Eſdras
Egerit, aut melius cæcatis in corpore cernens
Tobias, quid pro populo confecerit Heſter,
Fœmineaq; animi Iudith in mente virilis.

Fulgentius. 500.

Epiſtola 2. de ſtatu viduali cap. 10. Tales ſunt etiam nuptiæ, quę & bene ſuſcipi poſſunt, & bene contemni. Quàm bene nuptiarum opus in caſtitate coniugali Suſanna ſeruauit? quàm melius in continentia viduali Iudith atque Anna contempſit? quàm optimè in integritate virginali Maria inſtitit?

Cap. 14. Hunc ſanctæ viduæ cordis contritione, & corporis caſtigatione quęſiuerunt. Huic cordis

Iudith 8 & corporis plena continentia deuotiſſimè ſeruierunt. De Iodith enim ſcriptum eſt: *Et erat Iudith in domo ſua vidua annis tribus, & menſibus quatuor, & fecit ſibi tabernaculum ſuper ſolarium domus ſuæ, & impoſuit ſuper lumbos ſuos cilicium, & erant ſuper eam veſtimenta viduitatis ſuæ, & ieiunabat Iudith omnibus diebus viduitatis ſuæ.* Ac ne quis illã ſanctã viduam non deuotione cordis, ſed neceſſitate paupertatis exiſtimet ieiunaſſe, audi quid de ea in ſubſequentibus dicitur: *Et erat Iudith bona aſpectu, & formoſa facie valde, & prudens corde, & bona in intellectu, & erat honeſta valdè: quia reliquerat ei Manaſſes vir eius aurum & argentum, ſeruos & ancillas, & pecora, & prædia.* Ecce vidua præclara natalibus, facultatibus diues, ætate iuuenis, ſpecie mirabilis, diuitias contempſit, delicias reſpuit, carnis inceotiua calcauit, & induta virtute ex alto, non quæſiuit ſecundo famulari cõnubio. Propterea teſtimonio tam præclari operis apparuit, quantum Deo dilecta ſit continentia vidualis. Deniq; cùm Holofernes innumero Bethuliã obſediſſet exercitu, & omnis Iſraelitarum virtus perturbata lãgueſceret: egreditur caſtitas oppugnatura laſciuiam, & ad interitum ſuperbię humilitas ſancta procedit. Ille pugnabat armis, iſta ieiunijs: ille ebrietate, iſta oratione. Igitur quod omnis Iſraelitarum populus facere non potuit, ſancta vidua caſtitatis virtute perfecit: obtruncauit vna mulier tãti agminis ducem, & inſperatã Dei populo reddidit libertatẽ.

Bellator Presbyter. 540.

Bellator Presbyter ſcripſit Commentaria in librum Iudith. *Caſsiodorus lib. 1. Inſtitut. cap. 6.*

Aurelius Caſsiodorus. 540.

Diuinar. Inſtit. lib. 1. c. 13. recẽſens Canonicos Scripturæ libros: Moſis, *inquit*, libri quinq;, &c. Tobię vnus, Eſther liber vnus, Iudith liber, Eſdræ duo, &c.

Gregorius Turonenſis. 580.

Hiſtoria Francorum lib. 9. c. 27. Puella extenſa manu trans caput viri gladium reperit: quo euaginato caput ducis, velut Iudith Holofernis, ictu virili vibrauit.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De vita & morte Sanctorum c. 64. Iudith filia Merari de tribu Simeon magnanimis, in gloria virorũ præſtantior. Hæc pro ſalute populi morti ſe obtulit, nec trepidauit furorem regium. Nam dormientem necauit principem, ſaluo pudore ſuis ciuibus triumphalem victoriam reportauit. Vixit annis 105.

Libro 6. Originum cap. 1. de nouo & veteri Teſtamento: Librum Iudith numerat inter eos, quos etſi Hebræi inter apocrypha ſeparent, Eccleſia tamen Chriſti inter diuinos libros & honorat, & prædicat.

Hildephonſus. 660.

De *virginitate Dei genitricis Mariæ cap. 11.* Verùm vt cuncta quaſi ſuæ conditionis compede, ita generali dicto conſtringam, audiant vniuerſa ſub vno: *Magnus es Domine, & præclarus virtute, inſuperabilis, tibi ſeruiet omnis creatura tua: quia dixiſti, & facta ſunt: miſiſti Spiritum tuum, & creata ſunt.* Iudith 16 Si igitur cũcta, quę facta ſunt, ſeruiunt, reſtat nihil eſſe factori æquale: quia quod Domino ſeruit, Domini eſt.

Beda. 700.

De ſex ætatibus mundi, de anno 3430. Cambyſen aiunt ab Hebręis ſecundũ Nabuchodonoſor vocari, ſub quo Iudith hiſtoria conſcribitur.

Gregorius Tertius. 730.

Epiſtola ad Germanum Patriarcham Conſtantinop. Neque hoc tamen mirãdum eſt. Nam ſi Bethulia per manus Iudith Iſraelitidos mulieris ſeruata eſt, cuius opus Holofernis erat ſublatio, & per ea tempora ob id ſalus Iſraelis vocata eſt, quomodo non oportebat & tuam ſanctitatem huiuſcemodi propugnatrice vtentem, hoſtibus ciuitatis præualere, ipſamq; victoria coronare?

Haymo. 820.

Ad caput 11. Epiſtolę ad Romanos: *Fiat menſa eorum in laqueum.* Ad menſam ſolent tractare impij de nece innocentum, ſicut Herodes de obtruncatione beati Ioannis, & Holofernes ſpurciſſimus de violatione Iudith.

Freculphus Lexouienſis. 830.

Tomo 1. lib. 3. cap. 19. Cambyſen Cyri filium aiunt vocari ſecundum Nabuchodonoſor, ſub quo hiſtoria Iudith conſcribitur, quæ Holofernem interfecit. Is enim templum ciuitatemqúe Hieroſolymitarum reædificari prohibuit.

Concilium Aquiſgranenſe. 837.

Lib. 2. c. 30. Quòd verò Deo oblata, quę vtiq; ſancta vocãtur, ab his, quibus officiũ nõ eſt, auferri, immò contingi fas nõ ſit, verba Iudith, loquentis ad Holofernẽ, patenter innuũt, quę ita inquit: *Deniq;* Iudith 11.

hoc

hoc ordinant, vt interficiant pecora ſua, & ſanguinem eorum bibant, & ſancta Domini Dei ſui, quæ præcepit non contingi, in frumento, vino, & oleo, hæc cogitauerunt impendere, & volũt cõſumere, quæ nec manibus debebant cõtingere. Ergo quoniam hæc faciunt, certum eſt, quoniam in perditionem dabuntur. At ſi fortè quiſpiam quærat, ex qua auctoritate hæc verba Iudith protulerit, legat diligenter Leuiticum, & cæteros veteris Teſtamenti libros, in quibus Domino cõſecrata ab exteris contingi prohibentur, & manifeſtè inueniet, vnde eadem verba ſumpſerit.

Rabanus Maurus. 840.

Ad cap.1. Iudith: Quidam quærendum putant, hiſtoria Iudith quo tempore, quibusve ſub regibus edita fuerit: ob hoc maximè, quia ipſi reges, qui in hiſtoria notati ſunt, hoc eſt Arphaxad, & Nabuchodonoſor, apud eos, qui Aſſyriorũ, vel Medorum hiſtorias conſcripsère, in ordine regum vtriuſque inſerti non reperiuntur. Euſebius in Chronicis aſſerit Cambyſen filium Cyri, qui poſt patrem, triginta annis regnantem, octo annis regnauit in Perſide, ab Hebræis ſecundum Nabuchodonoſor vocari, ſub quo Iudith hiſtoria conſcripta ſit. Sed quia ipſa hiſtoria Arphaxad dicit eſſe Regem Medorũ, & Nabuchodonoſor regem Aſſyriorum, qui regnauit in Niniue, ipſumq́ Nabuchodonoſor ſuperaſſe regem Medorum, & obtinuiſſe eum: non inuenio quomodo regnum Aſſyriorum, à Medis atque Perſis deſtructum atque vaſtatum, rurſus præualuerit ipſis Medis, ſi Cambyſes Nabuchodonoſor eſſe intelligatur: niſi fortè dicamus, quòd ipſe Cambyſes, quia gentes finitimas impugnaſſe, & AEgyptum ſuperaſſe deſcribitur, cùm regnum Aſſyriorum atque Perſarum eo tempore vnitum erat, aliquem regem nomine Arphaxad in Media repugnantem vicerit, ac ſuo imperio ſubiugauerit. Sed ad hanc opinionem ſequendam neminem trahimus, eligat ſibi vnuſquiſque quod ſibi vtile videatur, tantùm vt ſenſus eius à veritate non diſcordet.

Theodulphus Aurelianenſis. 860.

De Scripturæ libris:

Scribitur inſignis Iudith mox fœmina facti,
Inceſtus cecidit qua feriente furor.

Eulogius Cordubenſis. 860.

Epiſtola ad Virgines ſacras: Iudith ſopitum quiete vitiorum Holofernem ſaluo pudore peremit: & ſic cum excellenti victoria medias pugnatorum acies ſcindens, ſuum reuiſura populum regreditur.

Smaragdus. 970.

Ad cap.9. Regula Benedicti: Veteris Teſtamẽti ſunt quinque libri Moſi, &c. Eccleſiaſtes, Tobias, Heſther, Iudith, Eſdras, &c.

Petrus Damianus. 1050.

De *contemptu ſeculi cap.19.* Iſtorum verò forma Iudith fuerat, quæ videlicet cilicijs eatenus vſa, cùm neceſſitas petijt, diuerſis ſe ad corporis venuſtatẽ infulis adornauit, ſacra teſtante Scriptura, quæ ait:
I.10. *Abſtulit à ſe Iudith cilicium, & exuit ſe veſtimentis viduitatis ſuæ, & lauit corpus ſuum, & vnxit ſe myro optimo, & diſcriminauit crinem capitis ſui, & impoſuit mitram ſuper caput ſuum, & induit ſe veſtimentis iucunditatis ſuæ, induitq; ſandalia pedibus ſuis, aſſumpſit etiam dextraliola, & lilia, & inaures, & annulos, & omnibus ornamentis ſuis ornauit ſe.* Cum his igitur ſancta fœmina & verè circa ſe humilitatis cuſtodiã ceiiu'',&c :m, quo locupletata fuerat, ſpiritum non amiſit.

Radulphus Ardens. 1060.

Dominica 4. poſt Epiphaniam Domini: Qui liberatus non agit gratias liberatori, meretur de cætero non liberari. Hinc Hebræi poſt liberationem Deo canticum cantabãt, vt Moſes poſt ſubmerſionem Pharaonis, Delbora poſt occiſionem Siſaræ, Iudith poſt interfectionem Holofernis. Iud.13.

Anſelmus Cantuarienſis. 1080.

Ad cap.11. epiſt. ad Hebræos: Tentatus eſt Ioſeph, cui impudica domina dicebat: *Dormi mecum.* Et Iudith, cui dixit Holofernes: *Tu eris magna in domo Nabuchodonoſor, & nomen tuum nominabitur in vniuerſa terra,* &c. Iud.11. *Iudith cilicium habebat ſuper lumbos ſuos.* Iud 9.

Hildebertus Cennomanenſis. 1100.

Epiſt.31. Iudith quoque cùm vſque ad deſperationem ſacerdotes trepidarent, Bethuliam liberauit in oratione & ieiunio. Iudith 13

Rupertus Tuitienſis. 1120.

De *diuinis officijs lib.12. cap.25.* Iudith fortitudinis ſpeciem in hoc nimirum prætendit, quòd formidantibus viris bellicoſis, immaniſſimo tyranno pro liberatione patriæ ſe oppoſuit, & principem militiæ fœmina inermis Dei adiutorio ſuperauit. Fortitudo enim eius à Deo fuit, ſicut ipſa in oratione dicit: *Et nunc Domine ſubueni mihi viduæ, vt* Iudith 9. *quod per te poſſe credidi, perficiam.* In quo quàm verè fortis fuerit, caput Holofernis ebrietate ſopiti amputatura ipſius pugione, oſtendit, dicens: *Conforta me Deus meus in hac hora: & præcidit caput eius.* Sed hoc volumen apud Hebræos non eſt in Canone, ſed Nicænæ Synodi auctoritate ad inſtructionem venit ſanctæ Eccleſiæ.

Hugo Victorinus. 1130.

Sermone 85. Nota eſt hiſtoria Iudith, quomodo Holofernem principem exercitus regis Aſſyriorum, qui in eadem hiſtoria Nabuchodonoſor appellatur, interfecit.

In ſpeculo Eccleſiæ cap.4. In Septembri legitur in Eccleſia, & cantatur de Iob, Tobia, Eſdra, Iudith, & Eſther: quia hi aduerſa patienter ſuſtinuerunt: & Eccleſia in fine mundi aduerſa omnia pro Domino tolerabit.

Bernardus. 1130.

Sermone 1. in Cantica: *Cecinit*, ait Scriptura, *Iſrael carmen hoc Domino*: Cecinit etiam Delbora, cecinit & Iudith, cecinit & mater Samuelis. Exod 15 Iudith 16 1. Reg.2.

Serm.13. in Cantica: Ioſue, Iephthe, Gedeon, Samſon, Iudith quoque, quamquam fœmina, glorioſè in diebus ſuis triumphârunt da hoſtibus, ſed pace cum gaudio fruentibus cæteris, nemo cũ ijs communicauit in gloria.

Hildegardis. 1160.

In Appendice ad Symbolum D. Athanaſij: Sed & in mollem muliebrem ſenſum tantam vim miſit, vt mulier Holofernem in nocte interficiens Iſraeliticum populum liberauit, & in hoc Genitricem Filij ſui præſignauit, per quam fidelis populus liberandus erat. Iud.13.

Ioannes Saresberienſis. 1160.

Polycrat. lib.8. c.20. Holofernes non virtute hoſtili, ſed ſuis vitijs gladio mulieris occubuit, & qui viris formidabilis fuerat, luxuria & ebrietate victus à fœmina interfectus eſt. Nec fœminæ ad tyrannũ patuiſſet ingreſſus, niſi hoſtilem animum pia ſimulatione texiſſet. Non enim eſt dolus, qui ſeruit fidei, & militat charitati. Siquidẽ fidei eſt, quòd increpat ſacerdotes, qui diuinæ miſerationi præſcripſerant tempus, ex pacto hoſtibus ſe dedituri, & vrbem, niſi infra quinque dies Dominus ei ſubueniret. Charitatis autem, quòd nulla formidauit pericula, dum fratres & populum Domini ab hoſtibus liberaret. Nam & hoc egre-

dientis in ſalutẽ indicant verba: *Fac*, inquit, *Domine, vt gladio proprio eius ſuperbia amputetur*, &c. Iudith 9.

Ealredus Anglus. 1160.

In vita Eduardi regis Angliæ: Per te Domine Ieſu Iuſeph, relicto pallio in manibus meretricis, cum titulo caſtitatis euaſit. Admirabilis Suſannæ conſtantia tua virtute de impudicis presbyteris triumphauit. Sanctæ Iudith caſtitas ab Holoferne nec lædi potuit, nec tentari.

Godfridus Viterbienſis. 1170.

In Chronicis parte 13. de Iudith: Iudith interpretatur laudans. Interpretatur etiam vidua Iudith vidua magnanimis, in gloria virorum virtute præſtantior. Ipſa pro ſalute populi morti ſe obtulit, nec furorem regum trepidauit. Nam principem Holoſernem dormientem necauit, ſaluoq; pudore ſuis manibus triumphum & caput ipſius principis reportauit.

Gilleberteus. 1200.

In continuatis Sermonibus ſuper Cantica, ad ea verba Cant 3. *Quæ eſt iſta, quæ aſcendit, & digna lectulo Salomonis.* Iudith & lotam, & vnctam lego, vt regios vnguenti ſuauitate mulceret amplaxus. Hęc verò vnguentis iam non vtitur in ſponſi gratiam, ſed liquefacta eſt odore ipſo vnguenti.

Innocentius Tertius. 1200.

Iudith 13. *Proœmio in Pſalmos pœnitentiales*: Iudith ſtans ante lectum Holophernis, orabat Dominum, vt cõfortaret eam.

Iacobus Vitriacus. 1220.

Dominica 16. poſt Octauas Pentecoſtes: His diebus leguntur in Eccleſia hiſtorię Iudith & Heſther. Prędictæ ſiquidem mulieres in tribulationibus valde fuerũt conſtantes, & per anguſtias tribulationum ad latitudinem iucunditatis peruenerunt. De Iudith ſiquidem legimus, quòd ſacerdotibus & alijs, qui erant in Bethulia, deficientibus in tribulationum anguſtijs, ipſa viriliter ſtetit, & populum ſuum de manu inimicorum liberauit.

Guilhelmus Aluernus. 1230.

De diuina Rhetorica cap. 42. Hæc omnia nouit Iudith, quæ in oratione ſua dicebat ad Dominum: Iudith 9. *Tu Domine, cui manſuetorum & humilium ſemper placuit deprecatio*, &c.

Vincentius Burgundus. 1245.

In ſpeculo hiſtoriali lib. 4. cap. 21. A culpa mendacij, quam videtur toties incurriſſe Iudith apud Holoferoem, eiuſq; ſatellites, pluribus medijs excuſari poteſt. Nam ad hæc omnia generalis eſt ſolutio, quòd quæcumqua dixit de populo Iſrael ab Holuferne capiendo intelligenda ſuot ſecundùm merita eorum: quia peccata eorum exigebant, vt ita eradicarentur, ſicut exponebat: vel etiam merita eorum: quia iam adeò deſolati erant, & puſillanimes effecti, quòd volebant ſe ſpontè tradere: vel omnia intelligenda ſunt ſub conditione, ſcilicet quaſi loqueretur ſimpliciter & aſſertiuè. Eſt etiam alia ſolutio generalis, quæ ſumitur ex gloſſa, ſcilicet quòd Iudith propheticè loquebatur, prædicẽs Iudæos eſſe tradendos in manus populi gentilis, quod factum eſt ſub Tito & Veſpaſiano, propter peccata, quæ commiſerant in Chriſtum & Apoſtolos. Et ita vbique excuſatur à mendacio.

Bonauentura. 1260.

De principio ſacræ Scripturæ: In libro Iudith proponitur exemplar ſummæ pudicitiæ.

Iacobus Genuenſis. 1280.

Sermone 3. de Aſſumptione B. Mariæ: Maria non habuit admixtionem peccati venialis, quia fuit à puritate Filij impregnata. Iudith 13. *Viuit Dominus, quia cuſtodiuit me Angelus eius & hinc euntem, & ibi commorantem, & hinc reuertentem.*

Ioannes à Sancto Geminiano. 1300.

In Summa lib. 1. de cœlo & elementis cap. 10. Baptiſmus fons eſt ſordium ablutiuus, & Baptiſmus omnes abluit ſordes peccatorum, ſcilicet originalis, & actualis, & venialis. Iudith *exibat in vallem* Iud. 15.
Bethuliæ, & baptizabat, id eſt, lauabat ſe in fonte.

Albertus Patauinus. 1320.

Serm. 3. Nulla tentatio nocet abſtinentibus. Ieiunans enim Iudith Holoſarnis caput præcidit.

Serm 5. Pœnitentia eſt vas aqueum rationa lachrymationis. Iudith 8. *De noſtris pœniteamus pecca-* Iudith 8
tis, & indulgentiam à Domino fuſis lachrymis poſtulemus.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Tom. 6. fol. 277. de Septuaginta interpretibus: Sicut obſtetrices AEgyptiorum ex pietate ad filios Hebræorum motæ fuerunt ad dicendum mendacium Pharaoni: & Iudith ſimiliter ex deſiderio liberandi populum Iſrael mota fuit ad ornandum ſe curioſè, vt ſic concupiſcentiam carnalem Holoſernis erga ſe excitaret, quod eſt ſimpliciter malum. Io iſtis vel conſimilibus dicta vel facta mala excuſantur à tanto, & non à toto.

Guido Carmelita. 1330.

De Catharis. Si ſacerdotes poſtulabant, vt Iudith
oraret pro ſe, dicentes: *Ora pro nobis, quia tu mulier* Iudith 8.
ſancta es: longè amplius ſine correptiona recurrere debemus ad auxilium beatę Mariæ Virginis, vt ipſi dicamus: Ora pro nobis, quoniam mulier ſanctiſſima es.

Petrus Berchorius. 1360.

Lib. 17. Moralitatum cap. 2. Hic habes, quòd Nabuchodonoſor præceperat Holoferni principi militiæ ſuæ, quòd omnes Deos terræ deſtrueret, vt ipſe ſolus Deus ab his nationibus, quæ per Holofernem poſſent ſubijci, diceretur. Sic igitur factũ eſt, quòd Iudith ſancta mulier caput Holofernis amputauit, & ſic Nabuchonoſor potentiam eneruauit.

Thomas VValdenſis. 1416.

De Sacramentis Titulo 1. de oratione, & eius ritibus c. 6. Sancta Iudith de pudica vita, & longæua ſanctita-
te laudatur, ſed in neceſſitatis examine plus his o- Iudith 9
mnibus in ſancta oratione cõfidens, anta lectum Holoſernis legitur oraſſe cum lachrymis.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

De ſobrietate cap 2. Iudith quoque omne tempus viduitatis ſuæ his ſobrietatis armis, & abſtinentiæ munita peregit, & omnium Aſſyriorum circumuenit exercitum, ſobrij vigore conſilij abſtulit Holuſerni caput, ſeruauit pudicitiam, & victoriam reportauit.

Bernardus Senenſis. 1440.

Tom. 1. de cultu ſanctæ Trinitatis Serm. 10. cap. 1. Quidã infirmitatis & mortalitatis ſuæ obliti, ſe Deos adorandos conſtituerunt. Nam ſicut expreſſè legitur Iudith 2. *Nabuchodonoſor præcepit Holoferni principi militiæ ſuæ, vt omnes Deos terræ exterminaret*, videlicet vt ipſe ſolus Deus diceretur ab his nationibus, quæ poſſent Holoſernis poteotia ſubiugari.

Rudolphus Agricola. 1470.

Carmine in laudem D. Annæ:

Iudith & Hebræis ferrum flammaq; minantem
Hoſtem tartareas fecit adire domos:
Laudibus & cantur Iudith, & laudibus Heſther:
Semper & æternum nomina clara tenent.

VVernerus Roleuingius. 1480.

In Faſciculo temporũ ætate 5. Holofernes princeps militiæ Nabuchodonoſor Cambyſis multas terras dominio ſuo ſubiugauit, & tandem venit Bethuliam, ibi à Iudith muliere interficitur, vt patet Iudith 2. & 13.

Baptiſta Fulgoſius. 1500.

Lib. 7. cap. 5. Nonne Iudith ſe quoque dignam fecit, vt cuius mirum conſilium magnaq; calliditas, qua patriæ ſuæ ſalutem peperit, ſilentio non prætereatur? obſeſſa enim Bethulia (in qua ipſa nata erat) ab Holoferne, cùm ſublata ſpe reſiſtendi omnia deſperationis plena eſſent, nonne ipſa re cũ ciuitatis principibus cõmunicata, auſa eſt & mulier, & formoſa, vna tantùm comitata ancilla, hoſtium caſtra petere? &c.

ARTICVLVS DECIMVSTERTIVS.

HISTORIAM TOBIAE ESSE CANONICAM SCRIPTVRAM, ET VALERE AD ECCLESIASTICA DOGMATA CONFIRMANDA.

OLIM DVBITABANT.

Anno poſt Chriſtũ natum.

160. 360. 380. 390. MELITO *Sardenſis*, epiſtola ad Oneſimum, *Concilium Laodicenſe*, *Nazianzenus*, & *Amphilochius*, *texentes Catalogum veteris Teſtamenti librorum, nullam mentionem Tobiæ faciunt.*

Hieronymus, in Prologo Galeato, & Præfatione in libros Salomonis, *Tobiam cum Hebræis extra Canonem ponere videtur.*

NVNC OMNINO NEGANT.

1520. *Martinus Lutherus*, in ſuis Biblijs, *Tobiam inter apocrypha refert.*

In Colloquijs Latinis Tomo 2. capite de veteri Teſtamento, *Iudith*, inquit, *mihi videtur eſſe Tragœdia, in qua finis deſcribitur tyrannorum: Tobias verò comœdia, quæ de mulieribus loquitur. Doctor Ionas cùm Tobiam tranſtuliſſet, ſcriptum tranſlatum adferens dixit: permulta ſtulta eſſe in eo libro, præcipuè de tribus noctibus, & nidore piſcis aſſato, quo diabolus fugatus ſit. Reſpondit Martinus Lutherus: Eſt poema Iudaicum: Diabolus acerrimus hoſtis non tam facilè fugatur.*

1560. *Ioannes Brentius*, in Apologia confeſſionis VVirtembergenſis, *librum Tobiæ inter apocryphos numerat.*

1586. Gulielmus VVitakerus, diſputatione de ſacra Scriptura, cap. de libro Tobiæ: *Ipſe liber per ſe loquatur, cuius character totus ſe minimè Canonicum eſſe, ſatis oſtendit.*

Contra Campianum pag. 17. *Illum Tobiæ Raphaelem minimè moramur, nec illos ſeptem Angelos agnoſcimus, quorum ille meminit. Hoc totum à Scripturis Canonicis alienum eſt, quod ab illo Raphaele commemoratur, & ſuperſtitionem neſcio quam redolet.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Epiſt. 1. Vnde & in veteri Teſtamento ſcriptum
Tob. 4. eſt: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.*

Polycarpus. 150.

Epiſtola ad Philippenſes. Cùm poteritis beneface-
Tob. 4. re, nolite differre: *quia eleemoſyna à morte liberat.*

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib. 1. Stromaton: Hic etiam factum eſt ſignum Io-
Tob. 7. næ. Et Tobias per Raphaelem Angelum Saram ducit vxorem, cùm dæmon ſeptem eius procos
Tob. 8. ſuſtuliſſet: & poſt nuptias Tobiæ, pater eius Tobith viſum recepit.

Lib. 6. Stromaton: Petit homo vt mundo corde effectus, per agnitionem, quæ eſt per Filium Dei, facie ad faciem in beati ſpectaculi myſterio initietur, audiens Scripturam, quæ dicit: *Bonum eſt ieiunium cum oratione.* Tob. 12.

Origenes. 230.

Epiſtola ad Iulium Africanum de hiſtoria Suſannæ: Sed quoniam Tobia vtuntur Eccleſiæ, ſciendum eſt, quòd etiam in captiuitate quidam captiui erant diuites, & res ſuas rectè gerebant. Ipſe autem dicit Tobias: *Quoniam memor fui Dei, in tota anima* Tob. 1.
mea.

Homilia 27. in Num. His ergo cùm recitatur talis aliqua diuinorum voluminum lectio, in qua videatur aliquid obſcurum, libenter accipiunt: verbi cauſa, vt eſt liber Heſther, aut Iudith, vel

etiam

etiam Tobiæ, aut mandata Sapientiæ. Si verò legitur liber Leuitici, offenditur continuò animus, & quaſi non ſuum refugit cibum.

Tob. 12. Ad cap. 11. ad Romanos: *Myſterium Regis celare*, ait Scriptura, *bonum eſt*.

Dionyſius Alexandrinus. 260.

Epiſtola ad Germanū calumniatorem: Verùm quoniam *ſecretum Regis occultare* (vt inquit Scriptura) Tob 12. *præclarum eſt, & Dei opera prædicare cum primis eximium*, ego cum Germano manus conſerere aggrediar.

Athanaſius. 340.

In Synopſi diuinæ Scripturæ: Tobiæ vocatur liber propterea, quia hiſtoriam illius habet. Erat autē de tribu Nephthalim in ciuitate conſtitutus.

Apologia ad Imp. Conſtantium: Quid prudentes Chriſtiani dicant attendendum eſt. Hi interrogandi, non autem obtrectatores, cùm de ijs ſcriptum ſit: *Stultus ſtulta loquitur*. De iſtis autem tibi præcipiatur: *Ab omni ſapiente accipe conſilium*.

Eſa 32. Tob. 4.

Ephræm. 370.

Paræneſi 10. Tum quoque nos valdè ingemiſcentes fletu exclamabimus amarè dicentes: *Iuſtus es Domine, & iudicia tua recta*.

Tob. 3.

Apollinaris. 380.

De ætatibus hominum:

Si vobis eſſent Tobiæ dogmata cordi,
Non ita de vobis quererentur dira magiſtri.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homilia 5. ad cap. 4. Matth. Vtrum ad ſanitates infirmitatum, quemadmodum per Raphaëlem ſanauit Tobiam: an ad correctionem animarum, Tob. 11. an ad effugationem dæmonum, quoniam quidem multa opera per Angelos facit, verum eſt.

Homil. 26. ad cap. 10. Matth. Si Chriſtianus dederit ei, qui non eſt Chriſti, non magnam habet mercedē: quia nec Chriſtiano dedit, nec quaſi Chriſtiano, dicente Tobia: *Effunde vinum tuum ſuper ſepulturam iuſtorum, & non dederis peccatori*. Tob 4.

Sermone de Pœnitentia: Quando eſurienti fœneras, pretium vitæ eſt, veſtire nudum, paſcere peregrinum, & cum indigentibus menſæ habere cōſortium. Scriptum eſt enim: *quoniam eleemoſyna à morte liberat*. Tob. 12.

Antiochus. 600.

Homilia 83. Nulli obſcurum arbitror, quia humilibus dat Deus gratiam, ſuperbis autē reſiſtit, quemadmodum Tobias dicit filio: *Conſilium ab omni ſapiente perquire, & ne contempſeris conſilium vtile*.

Tob. 4. Tob. 1. *Homil. 120*. Propter hoc Tobias dicebat: *Primitias fœtuum meorum dabam ſacerdotibus ante altare*. Exod. 23. Alius: *Non apparebis in conſpectu meo vacuus*.

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

In Prologo vitæ Mariæ Ægyptiacæ: *Secretum regis celare bonum: opera autem Dei reuelare & confiteri honorificum eſt*. Ita enim legitur Angelum dixiſſe Tobiæ, poſt oculorum amiſſionem, glorioſamque illuminationem, & poſt illa tranſacta pericula, è quibus liberatus conſecutus eſt Dei pietatem. Tob. 12.

Cæſarius. 760.

Dialogo 1. Ad Tobiam Raphaëlus mittitur, ad portandum eius peram, & ad comitandum quatuordecim dies, vxoremque legitimam copulandam, & ad ſeparandum ab interfectore dæmone eam, quæ viro per ipſum iunctus erat, & ad aperiendum oculos ſocero ſponſæ volucrum ſtercore cæcatos, & expreſſa piſcis bile reſtitutos.

Pantaleo Diaconus. 810.

In encomio Michaëlis Archangeli, capite de Raphaële Archangelo: Inducitur præclarus Raphaël, quādo Tobiæ occæcatos oculos artificiosè illuminauit. Tob. 1. Hic enim Tobias fuerat abductus captiuus in prima Hebræorum captiuitate Niniue. Cùm autem eſſet pius, & iuſtus conuenienter Legi, eorum, qui erant ſui generis, morientiū in captiuitate, clam ſepeliebat corpora, quæ contemptui habebantur, & non ſepeliebantur, &c.

Simeon Metaphraſtes. 950.

De S. Georgio Martyre: Bene nôrat ſapiens ille vir eleemoſynis & multa fide peccata expurgari, quæ ſunt victoriæ impedimenta: *Eleemoſyna enim à morte præter cætera liberat*. Tob. 12.

Ioannes Zonaras. 1100.

Lib. 1. Annal. Nunc ſeries narrationis poſtulat, vt & Tobiæ hiſtoriam breuiter percurramus. Is igitur ex tribu Nephthalim oriundus, captus fuerat temporibus Salmanaſaris regis Aſſyriorum, homo pius erga Deum, & iuſtus erga homines. Tob 1.

Michael Glycas. 1120.

Parte 2. Annalium fol. 190. Idem Angelus ille diuinus Raphaël confirmat, cùm hiſce verbis Tobiā alloquitur: Quo tempore tu nurusque tua precabamini, ego precationis tuæ monumentum coram ſancto illo Deo ſubuehebam, qui nunc miſit me ad te, nurumque tuam ſanandos. Tob 12.

Nicetas Choniates. 1200.

Orthodoxæ fidei lib. 4. cap 31. Angelos etiam diuinam & ineffabilem ſuperſubſtantialis diuinitatis pulchritudinem velut in ſpeculo contemplari, iuxta proportionem prerogatiuæ, quę inter illos eſt, & ſanctificationis modum, teſtis eſt illa Abrahami hoſpitalitas, teſtis eſt Angelus, qui Tobiæ apparuit, & is, qui Virgini dixit: *Aue*. Gen. 18. Tob 5. Luc. 1.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

In Synopſi librum Tobiæ inter ſacras Scripturas computat.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Alexander Primus. 109.

Epiſt. 1. Si Trinitas non eſt, cur Tobias filium ſuum, cùm in Rages ciuitatem cum Raphaële Archangelo mitteret, benedicens eos ita dixiſſe docetur: *Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Iacob, ipſe impleat benedictionem ſuam in vobis?* Tob. 5.

Calixtus. 210.

Epiſt. 2. Vnde bene Scriptura ait: *Quod tibi non vis fieri, alteri non facias*. Tob. 4.

Cyprianus. 250.

De oratione Dominica: Sermo non habens fructū, promereri Deum non poteſt: quia nulla eſt operatione fœcundus. Et ideo Scriptura diuina inſtruit, dicens: *Bona eſt oratio cum ieiunio & eleemoſyna*, &c. Citò ad Deum orationes aſcendunt, quas ad Deum merita noſtri operis imponunt. Sic & Raphael Angelus Tobię oranti ſemper, ſemper & operanti, teſtis fuit dicens: *Opera Dei reuelare & confiteri honorificum eſt. Nam quando orabas tu & Sara, ego obtuli memoriam orationis veſtræ in conſpectum claritatis Dei*. Tob. 12.

De opere & eleemoſyna: Sordes quaſcumque cōtrahimus eleemoſynis abluamus: Loquitur in Scripturis Spiritus ſanctus, & dicit: *eleemoſynis & fide purgantur peccata*. Non vtique illa, quæ fuerant ante contracta. Nam illa Chriſti ſanguine & ſanctificatione purgantur, &c. Raphaël quoque Angelus paria teſtatur, vt & eleemoſyna libenter & largiter fiat, dicens: *Bona eſt oratio, cum ieiunio, & eleemoſyna*: Tob. 4.

eleemoſyna: quia eleemoſyna à morte liberat, & ipſa eſt, quæ purgat peccata.

Pontius Diaconus. 270.

In Martyrio Cypriani cap. 13. Fiebat itaque exuberantium operum largitate, quod bonum eſt ad omnes, non ad ſolos domeſticos fidei. Fiebat plus
Gal.6. Tob.2. aliquid, quàm Tobiæ incomparabili pietate ſignatum eſt. Necatos ille à Rege, & proiectos ſui tantùm generis colligebat, iſs tam bonis quàm piis actibus ſuperueniente exilium.

Marcellus. 300.

Epiſt. 2. Tu ne delecteris in correctionibus noſtris, quia poſt tempeſtatem faciet Deus tranquillitatem: poſt lachrymas & fletum exultationem
Tob.3 infundet: *Benedictus Dominus Deus Patrum noſtrorũ. qui cùm iratus fuerit, miſericordiam faciet, & in tempore tribulationis peccata dimittet.*

Hilarius. 350.

Tob.12. *Ad Pſal. 129.* Sunt ſecundùm Raphaelem ad Tobiam loquentem Angeli aſſiſtentes ante claritatem Dei, & orationes deprecantium ad Deum deferentes.

Lucifer Calaritanus. 360.

Lib. 1. pro Sancto Athanaſio. Iuſtum eſt damnare abſentem, & quidem innocentem, aut iniuſtum? Si iuſtum non eſt, cur cogis facere nos eam rem, per quam puniri mereamur à Deo? Tobias, *omni-*
Tob.4. *bus,* inquit, *diebus vitæ tuæ fili, Deum in mente habe, & noli peccare velle, vel præterire præcepta illius. Iuſtitiam fac omnibus diebus vitæ tuæ, & noli ambulare per viam iniquitatis.*

Ambroſius. 370.

Libro de Tobia: Lecto prophetico libro, qui inſcribitur Tobias, quamuis plenè vobis virtutes ſancti Prophetæ Scriptura inſinuârit, tamen compendiario mihi ſermone de eius meritis recẽſendis, & operibus apud vos vtendum arbitror, vt ea, quæ Scriptura hiſtorico modo digeſſit latius, nos ſtrictius comprehendamus, virtutum eius genera veluti quodam breuiario colligentes.

Libro 10. epiſt. 82. Quæ nobis ſalus eſſe poteſt, niſi ieiunio peccata eluerimus noſtra? Cùm Scriptu-
Tob 4. & 12 ra dicat: *ieiunium & eleemoſyna à peccato liberant.*

Optatus Mileuitanus. 370.

Libro 3. cõtra Parmenianum. Traducebatis ad vos aquam antiquæ piſcinæ; ſed neſcio an cum illo
Tob 6. piſce, qui Chriſtus intelligitur, qui in lectione Patriarchæ legitur in Tigride flumine prehenſus. cuius fel & iecur tulit Tobias ad tutelam fœminæ Saræ, & ad illuminationem Tobiæ non videntis. Eiuſdem piſcis viſceribus Aſmodæus dæmon à Sara puella fugatus eſt, (quæ intelligitur Eccleſia,) & cæcitas à Tobia excluſa eſt.

Prudentius. 380.

Hymno in exequijs defunctorum:

Sancti ſator ille Tobiæ,
Sacer ac venerabilis heros,
Dapibus iam rite paratis
Ius prætulit exequiarum.
Iam ſtantibus ille miniſtris,
Cyathos & fercula liquit
Studioque accinctus humandi,
Fletu dedit oſſa ſepulchro.
Veniunt mox præmia cælo,
Pretiumque rependitur ingens:
Nam lumina neſcia ſolis
Deus illita felle ſerenat.

Fœbadius. 380.

Contra Arianos. Vſitatum verò ac familiare diuinis voluminibus eſt, nomen ſubſtantiæ: nec ipſos puto ignorare qui negant. Dauid enim ex perſona Chriſti: *Infixus ſum in limo profundi, & non* [illegible]6.
eſt ſubſtantia. Sed & Tobias: *Si fuerit,* inquit, *tibi copioſa ſubſtantia.* Et item: *Fili ex ſubſtantia tua fac elee-* Tob 4
moſynam.

Hieronymus. 390.

Proœmio in Ionam. Liber Tobiæ, licet non habeatur in Canone (*Hebræo,*) tamen quia vſurpatur ab Eccleſiaſticis, tale quid memorat, dicente Tobia ad filium ſuum: *Fili ecce ſenui, & in eo ſum, vt re-* Tob. 1
uertar de vita mea, &c.

Ad caput 8. Eccleſiaſtis: Et hoc eſt, quod in Tobiæ libro ſcribitur: *Myſterium regis abſcondere bo-* Tob.
num eſt.

Ruffinus. 390.

Ad Pſal. 36. Æquitas dicuntur diuina eloquia, iuxta id quod ſcriptum eſt: *Quod tibi non vis fieri, al-* Tob 4.
teri ne feceris.

Chromatius. 390.

Ad cap. 5. Matth. Si eos, qui petunt, deſpiciamus, qua fiducia Deum nobis quod petimus præſtare credimus? Dicente Scriptura: *Vide ne auertas faciem* Tob.
tuam ab vllo paupere, ita fiet, vt nec à te auertatur facies Dei.

Concilium Carthaginenſe Tertium. 397.

Cap. 47. Sunt Canonicæ Scripturæ: Ezechiel, Daniel, Tobias, Heſther, &c.

Auguſtinus. 400.

De Quæſtionibus ex vtroque Teſtamento cap. 119. Dei ergo famulus ſanctus Tobias poſt Legem exemplũ nobis datus eſt, vt quæ legimus quomodo fiant ſciamus. & ſi tentationes aduenerint, à Dei timore non recedamus, neque auxilium aliundè quàm ab ipſo ſperemus.

Sermone 4. de Petro & Paulo. Eſt enim Chriſtus
piſcis ille, qui ad Tobiam aſcendit de flumine vi- Tob.6.
uus, cuius iecore per paſſionem aſſato, fugatus eſt diabolus, & per amaritudinem fellis afflatus eſt cæcus, & illuminatus eſt mundus.

Epiſtola 120. de gratia noui Teſtamenti capite 20. Quod non ſic accipiendum eſt, tamquam neſcienti aliquid annuncietur, vt ſciat: ſed ſicut annunciant Angeli non ſolùm nobis beneficia Dei verùm etiam illi preces noſtras. Nam ſcriptum
eſt, vbi Angelus hominibus dicit: *Ego obtuli memo-* Tob.12
riam orationis veſtræ.

Libro 2. de doctrina Chriſtiana cap. 8. inter Canonicas Scripturas librum Tobiæ recenſet.

Innocentius Primus. 406.

Epiſtola 3. ad Exuperium Tholoſanum capite ſeptimo. Qui libri recipiantur in Canone Scripturarum breuis annexus oſtendit: Moſis libri quinque, Iob vnus, Tobiæ vnus, Heſther vnus, &c.

Seuerus Minoricenſis Epiſc. 420.

Epiſtola ad omnes Eccleſias: Quia Dei opera reuelari, & confiteri honorificum eſſe Raphael Ange- Tob.12.
lus moneat, profectò ſilere vel celare opera Chriſti periculoſum eſt.

Paulus Oroſius. 420.

In Proœmio libri 1. Beatus Tobias ducem An- Tob.11.
gelum ſequens, canem comitem habere non ſpreuit.

Paulinus Nolanus. 420.

Epiſt. 35. Sanctam verò & ſanctificatam ſpem

per humandi cu... nos Tobias docet, hanis ... aliter muneris præregatiua iuſtifica us à Domino, & Archangeli vo...e laudatur, quòd prandio ſuo pauperis ſepulturam.

Tob.2. prandio ſuo pauperis ſepulturam.

Bacchiarius. 420.

Epiſtola ad Ianuarium: Nonne ſic beatus Tobias

Tob.2. veniam miſericordiæ cæleſtis emeruit, mortuis in captiuitate fratribus tribuens ſepulturam?

Philippus Presbyter. 430.

Lib.2.in Iob.cap.14. Secundùm naturæ bonum loquitur, vt in Tobia ſcriptum eſt: *Quod tibi non vis*

Tob.4. *fieri, alteri non feceris.*

Arnobius Iunior. 440.

Matt.25. Ad Pſal.100. *ite ergo*, inquit, *in ignem æternum*, quia vnde extinguitur ignis contempſiſtis. Audiſtis enim ſcriptum, quòd *eleemoſyna à peccato liberat.*

Tob.4. Audiſtis, *quia ſicut ignis extinguitur ab aqua, ita ab eleemoſyna tolluntur vniuerſa peccata.*

Leo Magnus. 450.

Sermone 5. de collectis & eleemoſynis: Vnde & Tobias filium ſuum præceptis inſtituens: *Ex ſubſtan-*

Tob.4. *tia*, inquit, *tua fac eleemoſynam, & noli auertere faciem tuam ab vllo paupere: ita fiet, vt nec à te auertatur facies Dei.*

Proſper Aquitanicus. 45..

De promiſſionibus & prædictionibus Dei part.2.cap.39.

Tob.1. Tobias quoque captiuus apud Niniuem fuit, ea religionis ſuæ patientia præditus, quia ſciebat iraſ Domini æquo animo ſuſtinendam. Dignis operibus

Tob.4. confeſſionibusque ſatisfaciens Deo, moribus quoque ſanctis filium erudijt: cui in mandatis dedit, neque penuriam paupertatis, neque labores diuturni exilij formidandos, ſi modò in mandatis Domini perſeueraret, diſcederet ab omni iniquitate, & bene ageret, &c.

Eucherius Lugdunenſis. 450.

De ſpiritualibus formulis cap.2. Baculus ſuſtentaculum eſt quodlibet, vt in libro Tobiæ: *Baculum ſe-*

Tob.5. *nectutis noſtræ.*

Homilia in dedicat. Eccleſiæ: Angelus Raphaël ad

Tob.12. Tobiam loquens ait: *Pax vobis, nolite timere. Etenim cum eſſem vobiſcum, videbar vobis manducare, & bibere: ſed ego cibo inuiſibili, & potu, qui ab hominibus videri non poteſt, vtor.* Secundùm hanc igitur ſententiam, & cæteros Angelos manducare, & bibere intelligant, quibuſcumque impoſſibile videtur, vt Angeli manducent & bibant.

Cerealis. 460.

Aduerſus Maximinū Arianū c.3. Itē audi, vbi non ſolū æquales mittūtur ab æqualibus, ſed & maiores mittuntur à minoribus, ſicut legimus Angelū

Tob.5. miſſum eſſe à Tobia, & Chriſtus miſſus eſt à Pilato ad Herodem. Nunquid humiliauit ſe Angelus, quia perrexit quò miſſus eſt à Tobia? aut humiliauit ſe Chriſtus, miſſus ad Herodem?

Sedulius 460.

Tob.12. Ad caput 11. epiſt. ad Romanos: *Myſterium regis*, ait Scriptura, *celare bonum eſt.*

Cæſarius Arelatenſis. 470.

Homilia 36 Tobias ait: *Omnibus diebus vita tuæ Dominum habe in mente, & noli ambulare in viam iniquitatis. Ex ſubſtantia tua fac eleemo... nam, & noli auertere faciem tuam ab vllo paupere.*

Claudianus Mamertus. 470.

De ſtatu animæ libro tertio Tobias filio, dum cælo iter præuius pandit, Angelum comitem dedit.

Saluianus Maſſilienſis. 460.

... *ad Eccleſiam Catholicam*: Tūc omnes Sancti ... facultatibus ſuis, iuxta præſcriptos Legis ... minos, vtebantur, ambulantes in omnibus mandatis Domini ſine querela, ſicut Tobias; qui

Tob.4. magnanimitate deuotionis præcepta Legis excedens, ſepulturis hominum mortuorum etiam io mortis periculo ſeruiebat, &c.

Gelaſius. 490.

In ordine librorum veteris Teſtamenti: Iob liber vnus, Tobiæ liber vnus, Eſdræ liber vnus, &c.

Alcimus Auitus. 500.

Lib. ad Sororem:

Quaque, inſtaurator templi promptiſſimus Eſdras Egerit, aut melius cæcato in corpore cernens Tobias, quid pro populo confecerit Heſther.

Laurentius Nouarienſis. 520.

Homilia de eleemoſyna: Huius præceptionis ve... operis auctor eſt iuſtiſſimus Tobias, cæcus corpore, & clarus opere: tentatus ad tempus, & non mortificatus: temporali aſpectu paul... tus, & perpetuò bonorum operum lumin... nus. Hic talibus monitis filium præſtruebat: ...

Tob.4. *de ſubſtantia tua fac eleemoſynam*, &c. Au...iſti commonitionem iuſti: *Eleemoſyna de morte liberat, &*

Tob.4. *permittit intrare in tenebras.*

Benedictus Abbas. 5.0.

In Regula cap.61. Caueat Abbas, ne aliquando de alio noto monaſterio monachum ad habitandum ſuſcipiat ſine conſenſu Abbatis, & eius literis cōmen...: qui ſicut ſcriptū eſt: *Quod tibi non vis*

Tob.4. *...eri ... alteri ne feceris.*

Primaſius. 540.

In Apocalypſin lib.5. *Fundamenta ex omni lapide*

Tob.13. *pretioſo*: In cantico legimus Tobiæ: *Ex lapide pretioſo omnis circuitus muri eius* &c.

Gregorius Magnus. 590.

Parte 3. curæ paſtoralis admonitione 7. Ne ſaltem aliquid præbeant, quibus omninò cor...ere nihil debent, audiant quod ſcriptum eſt: *Da lo...,& po-*

Eccl. *... recipere peccatorem. benefac humili, ... ne ... impio.* Et rurſum: *Panem tuum & ... um ſuper ſepulturam iuſti conſtitue, & noli ex eo manducare. & bibere cum*

Tob.4. *peccatoribus.*

Homilia 34. in Euangel. Raphael interpretatur medicina Dei: quia videlicet dum Tobiæ oculos, quaſi per officium curationis tetigit, cæcitatis eius tenebras terſit. Qui ergo ad curandum mittitur, dignum videlicet ... , vt Dei medicina vocaretur.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

Lib.6 Etymol. cap.1. Licet librum Tobiæ Hebræi in ſuum Canonem non recipiant: Eccleſia tamen Chriſti inter diuinos libros & honorat, & prædicat.

Eligius 640.

Sermone 2. Sermo non h... ... ſtum Dominum promereri n... poteſt ... o diuina Sc... ... a inſeruit, dicens: *Bona eſt oratio cum ieiunio & e...*

Tob. *...*

Audoenus. 670.

In vita S. Eligij: S...s ſtudioſi præſtandæ eleemoſynæ, ea enim, vt ſcriptum eſt, *à morte liber...*

Tob. *non patietur animam ire in tenebras.*

Iulianus Toletanus. 680.

Lib.1. Prognoſticon cap.1. Antiquorum iuſt... rum funera officioſa ...ietate ... T...

p[illegible] Dom[illegible] merc[illegible]
[illegible] ndatur.

[illegible] 702.

[illegible] Ille iuſtus obtemperans poſt [illegible] atus eſt, agnouitq; Angelum ſui [illegible] monitu dediſſet, mittente [illegible], qui [illegible] Raphaelem Archangelum ad ſanandos T[illegible] viſus [illegible] are dignatu eſt.

Beda vt in [illegible] Canonicos Scripturæ libros: ſic etiam in librum Tobiæ, vt probata auctoritate Commentaria ſcripſit, quæ incipiunt: Liber ſanct[illegible] Patris Tobiæ. &c.

Ambroſius Anſbertus. 760.

Libro 4. in Apocalyp. Etiam bene operantes ſemper tentatio [illegible] olet probare, ſicut iuſto viro inſiſtenti per Angelum dicitur: *[illegible] acceptus eras Deo, ne[illegible] erat, vt tentatio probaret te.* Tob. 12.

Carolus M[illegible]. 790.

In Legibus addit. 2. Atten[illegible] Tobiam, de quo legi[illegible] quod cum [illegible] us [illegible] vit, accepit vxorem Annam, & genuit ex ea filium, nomen ſuum imponens ei, quem ab infan[illegible] timere Deum docuit, & abſtinere ab omni peccato. Tob. 4.

VValafridus Strabo. 830.

Vita S. Galli lib. [illegible] cap. 8. Deus, qui eduxit te de regione longinqua, [illegible] ſicut Tobiæ famu[illegible] ſuo co[illegible] ni[illegible] ta Ang[illegible] um ſuum mit[illegible] nob[illegible] & oſtendet nob[illegible] locum deſi[illegible] ſalutaribus aptum. Tob. 5.

VVandelbertus Diaconus. 8[illegible]0.

Prologo in vitam S. [illegible]. Mi[illegible] operum humano ge[illegible] fide ſemper [illegible] integra eſſe [illegible] pienda, & deuota glorific[illegible] one narranda Scriptura ſancta commonente, & Angelo hoc ipſum [illegible] Tobiæ ſancto præmonente didicimus. Tob. 12.

Rabanus Maurus. 850.

De inſtit. Cleri l. 2. cap. [illegible] recen[illegible] ſacræ Scripturæ libros: Paralipomenon li[illegible], duo, Tobiæ quoque, & Iudith, & Heſther ſingu[illegible].

Theodulphus Aurelianenſis. 860.

In carminibus de ſacris Bibliorum ſcriptis

Hinc pia pauperies, pietas & opima beato
Eſt, Tobi, libro rite notata tuo.

Adrianus Secundus. 870.

Epiſtola [illegible]. Licet hoc minus ſtuduerit agere, ſaltem gratiam diuinæ m[illegible] rationis, quæ in temi[illegible]rabiliter operata eſt, non taceas. *Secretum enim regis celare bonum eſt: opera verò Dei enarrare [illegible].* Tob. 12.

Smaragdus Abbas. 950.

Ad caput [illegible]. Regulæ [illegible] Benedi[illegible] Raphael quoque Angelus, vt à nobis eleemoſyna libenti animo fiat, hortatur, dicens: *Bona eſt oratio cum ieiunio & eleemoſyna: quia a morte liberat, & a peccato purgat.* Tob. 12.

Rodulphus Ardens. 1050.

Domi[illegible] po[illegible] Præcept[illegible] bened[illegible] one nu[illegible] al ſpo[illegible] & [illegible] nia non ſtatim de[illegible] ſeſe cog[illegible] ſed [illegible] honorem Sac[illegible] & prima nocte c[illegible] minari [illegible] in Ecc[illegible] vigilare, & orationi [illegible]. Legimus enim q[illegible] Sara filia Ragu[illegible] ſeptem [illegible] nupſit, qui mox in prima nocte, volent[illegible] ranter ad eam accedere, à [illegible] ſu[illegible] Q[illegible] timens Tob[illegible] nol[illegible] Rapha[illegible] Ang[illegible] e di[illegible] *Noli timere [illegible] &[illegible]*

[illegible] potest [illegible] dæmones [illegible] acceperis eam, [illegible] continens.

R[illegible] ſienſis. 1120.

De diuinis [illegible] cap. 25. Tobias in figura prudentiæ non [illegible] conuenienter accipitur, quæ [illegible] ecatis oculis exteri[illegible] bus, viden[illegible] mandata viuendi largitur.

Goffridus Abbas. 1124.

Sermone de veneratione Diuorum: Cùm beatus Iob oculus cæco, & pes claudo [illegible] in mortuorum ſepultura non [illegible] tores [illegible] inuen[illegible] ſunt Tobiæ. Tob. 1.

Hugo Victorinus. [illegible]30.

De clauſtro animæ capite decimo quarto: Fortis Tobias, fortis Iob, fortiſſimus Abraham. Duobus modis probatur an[illegible] forti[illegible] udo: cupi[illegible] ate ſcilicet, & carnalitat[illegible]. Non cel[illegible] Tob[illegible] as cupiditati, quando Gabelo conſobrino [illegible] egenti pondus [illegible] egenti commiſit: nec plus amauit pecuniam, qu[illegible] in proximum, [illegible]. Non plus amauit Tobias filium quàm debuit, nec carnalitatem præpoſuit ſpiritualitati. præſentem filium bona ducuit, orabat pro abſente.

Bernardus. 1130.

Sermone 7. ſuper Cantica: Credimus ſanctos Angelos aſtare o[illegible] bus, offerre Deo preces & vota hominum: v[illegible] tam[illegible] n ſincera & [illegible] eptation eleuari puras man[illegible] pe[illegible] exerint. Probat hoc Angelus, ita l[illegible] quens a[illegible] obiam: *Quando orabas cum lacrymis, & [illegible] mortuos, & [illegible] linqu[illegible] prandium, ego [illegible] orationem tuam Domino.* Tob. 12.

Richardus Victorinus. 1140.

Ad P[illegible] In d[illegible] uotionis organo filium ſuum inſtructum eſſe voluit, qui præcipiendo admonuit, in a[illegible] monendo præcepit: *Omni tempore benedic Deum, & pete ab eo, vt vias tuas dirigat.* Tob. 4.

Petrus de Riga. 1170.

In Aurora, de [illegible] bro Tobiæ.

Qui legis [illegible] orum [illegible] diſtincte ſenſum,
Qui latex [illegible] exper[illegible] inuente bibes.
Tobias populum ſig[illegible] are [illegible] tur Hebr[illegible] um:
Ille Deum colui[illegible] ſ[illegible] e Deo.
Ieroboam vi[illegible] ulni[illegible] ſacra pararent,
Ille colebat eos, idola nulla colens.

Innocentius Tertius. 1200.

Sermone 3. in dedi[illegible] tione templi: Aſſiſtunt in templis Angeli Dei [illegible] adorantibus, vt deuotas [illegible] orum adorati[illegible] rant Domino. Hinc Angelus ad Tob[illegible] am [illegible] *obtuli orationem tuam Domino.* Tob. 12.

De eleemoſyna cap. [illegible]. Iuxta Raphaelis Angeli teſtimonium, *eleemoſyna* tantæ eſt efficaciæ, vt *à morte liberet, & purget peccata.* Tob. 12.

Guilhelmus Aluernus. 1230.

De diuina Rhetorica cap. 29. Nihil eſt vel veniæ, vel gratiæ, vel gloriæ, quod pietas non impe[illegible] ret [illegible] ſicut expr[illegible] è [illegible] gitur Tobiæ quarto: *Quoniam eleemoſyna ab omni peccato, & a morte liberat.*
[illegible] *ſecunda parte de [illegible] ſoparte 3. cap. 2.* In vn[illegible] namque ex libris Hebræorum ex[illegible] legitur dixiſſe quendam ex ſanctis Angeli: *quia fumus cordis cuiuſdam piſcis po[illegible] ſuper carbones, eſt erminat omne genus dæmoniorum, ſiue à viro ſiue à muliere.* Et manifeſtum [illegible], quòd liber iſte authenticus eſt, tam apud gent[illegible] Hebræorum, quàm apud gentem Chriſtianorum. Tob. 6

Guilhelmus Peraldus. 1250.

Dominica 2. poſt Epiphaniam Sermone 1. in Euange-
Tob.6. *lium:* Tobias & Sara tribus diebus continuis leguntur fuiſſe in oratione antequam carnaliter conuenirent. Et ſicut ibidem legitur, in eos, qui coniugium ita ſuſcipiunt, vt Deum à ſe, & à ſua mente excludant, & ſuæ libidini ita vacent, *ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus*, &c.

Bonauentura. 1260.

De Hierarchia part. 3. de Principatibus Hierarchiæ de Angelis, qui ſunt tertij ordinis tertiæ Hierarchiæ. Hoc
Tob.4. docuit Tobias, dicens: *Si multum tibi fuerit, libenter tribue; & ſi exiguum tibi fuerit, etiam exiguum impartire ſtude.*

Iacobus Genuenſis. 1280.

Dominica Palmarum Sermone 1. Ille homo eſt Angelicus, qui cuncta inferiora deſpiciens, ſolo Dei
Tob.15. paſcitur amore. Iuxta illud Tobiæ 15. *Et cùm eſſem vobiſcum, videbar quidem manducare & bibere: ſed ego cibo inuiſibili, & potu vtor, qui ab hominibus non poteſt videri*, &c. Eleemoſyna valet in morte, quia inſtar lucernæ viam illuminat, ne anima in tenebris cadat. Tobiæ 4. *Eleemoſyna ab omni peccato, & à morte liberat.*

Guibertus Tornacus. 1280.

De officio Epiſcopi cap. 17. Fumum thuris quidam exiſtimant valere ad dæmones effugandos, aſſumentes pro teſtimonio quod ſcribitur in Tobia
Tob.6. *Cordis eius particulam ſi ſuper carbones ponas, fumus eius extricat omne genus dæmoniorum.*

Nicolaus Hanapius. 1285.

In exemplis virtutum ac vitiorum, ex ſacris literis excerptis cap 1. Tobias quatuor annis fuit cæcus, & deinde, iuxta conſilium Angeli, ad linitionem de felle piſcis lumen recepit, Tobiæ 11.

Albertus Pataninus. 1300.

Sermone 95 Superbiæ progenies ſunt omnia
Tob.4. vitia, ſicut dicitur Tobiæ 4. *In ſuperbia ſumpſit initium. Ideo nunquam eam in ſenſu tuo dominari permittas.*

Auguſtinus Triumphus. 1320.

De poteſtate Eccleſiaſtica quæſtione 1. artic.8. Vnde dicitur Tobiæ 12. quòd *eleemoſyna*, quæ de bonis temporalibus & corporalibus fit, *à morte liberat, peccata purgat, & ipſa facit inuenire vitam æternam.*

Ludolphus Saxo Carthuſianus. 1330.

Vita Chriſti parte prima, capite ſeptuageſimo tertio Alius dæmon præeſt luxuriæ, & iſte vocatur Asmodæus, de quo dicitur in Tobia, quòd *interfecit* Tob.3.
ſeptem viros Saræ

Guido Perpinianus. 1340.

De Catharis: Nullas, aut paucas eleemoſynas faciunt: & quas faciunt, eas faciunt ad oſtentationem. Iſti errant, quia *eleemoſyna à peccato & à morte liberat.* Tob.4. & Tob.12.

Errore 9. Iudæorum: Tobiæ hiſtoria documenta continet fidei & pietatis plena.

Ioannes Bromiardus. 1380.

In Summa Prædicantium cap 6 de Confeßione: Confitendo ergo clamet à Diabolo captus, & dicat illud Tobiæ 13. *Ego autem in terra captiuitatis meæ confitebor illi.*

Thomas VValdenſis. 1416.

Tom.3. tit.1. cap.6. Quàm ſancta vita ſenioris erat Tobiæ, quando eleemoſynas quotidianas, & Tob.12.
contribulium ſepulturas exercuit. Pro nulla tamen harum aliquid dicitur, ſed quando orabat cum lachrymis, quòd Angelus obtulit orationem eius Domino.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

De caſto connubio Verbi & animæ cap. 16. De hoc ſacer proloquitur ſermo, cùm Tobiæ & Saræ hiſtoriam narrans, ait. quod *Angelus Raphael apprehendit dæmonem, qui ſeptem occiderat viros, & relegauit eum in deſerto ſuperioris AEgypti.* Tob.8.

Bernardinus Senenſis. 1440.

Tomo 1. Serm. 1[illegible] de pudicitia coniugali cap. Audiui noſtris temporibus in notabili ciuitate Italiæ eueniſſe, quòd cùm iuuenis nuper vxore ducta miſceretur cum ea, inter eius amplexus mortuus eſt. Nec mirum. Legimus enim Tobiæ 6. Angelum dixiſſe Tobiæ timenti Saram accipere in vxorem, eò quòd ſeptem eius viri à dæmone necati eſſent, &c.

Ioannes Capiſtranus. 1440.

De Papa & Eccleſiæ auctoritate fol. 42. Commendatur Tobias, qui etiam in captiuitate detentus, omnia primitiua ſua, & decimas ſuas fideliter offerebat.

Ioannes Trithemius. 1490.

Homilia 3. Ait namque Scriptura: *Qui faciunt iniquitatem & peccatum, hoſtes ſunt animæ ſuæ.* Tob.12.

ARTICVLVS DECIMVSQVARTVS.

ORATIONEM AZARIAE, ET HYMNVM TRIVM PVERORVM DANIELIS III. ESSE AVTHENTICAM ET CANONICAM SCRIPTVRAM, CITANDAM AD ECCLESIASTICA DOGMATA CONFIRMANDA.

NEGANT.

Anno poſt natũ Chriſtum 380. IVDÆI non recipiunt hymnum trium puerorum. *Vnde Hieronymus*, Præfatione in Danielem: *Audiui*, inquit, *ego quendam de præceptoribus Iudæorum, qui tantum fuiſſe ciy tribus pueris cauillabatur, vt in camino æſtuantis incendij metro luderent, & per ordinem ad laudem Dei omnia elementa prouocarent.*

1520. *Eraſmus Roterodamus in Commentarijs huius præfationis, ad illa verba*: Qui apud Hebræos: *Mirum quod Hieronymus vetus iugulat, id nunc paſſim legitur & canitur in templis, ceu res in primis ſancta. Tanto plus valet conſuetudo multitudinis imperita, quàm hominis eruditi iudicium.*

1530. *Martinus Lutherus*, in ſuis Biblijs, *orationem Azariæ, & hymnum trium puerorum inter Apocrypha ponit.*

1570. *Gulielmus VVitakerus*, diſputatione de ſacra Scriptura, *hymnum trium puerorum inter ſpuria & apocrypha Danielis ſcripta refert.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Origenes. 230.

In Matthæum Tractatu 3. Manifeſtè Scriptura cognoſcit, aliud eſſe animam, aliud autem eſſe ſpiritum: ſicut atteſtatur Paulus, dicens: *Deus autem*
Dan.3. v.86. *ſanctificet vos ad profectum.* Et apud Danielem: *Benedicite ſpiritus & animæ iuſtorum Domino.*
Dan.3. v.86. *Ad caput 1. ad Romanos*: Et Daniel dicit: *Laudate ſpiritus & animæ iuſtorum Dominum.*

Epiſtola ad Iulium Africanum de hiſtoria Suſannæ: Nam in ipſo quidem Daniele, in ea parte, quæ eſt de fornace ardente, inuenimus: *Et vincti.* In noſtris autem exemplaribus, præter ea, quæ ſunt in Hebraicis, ſuperſunt non pauca, quorũ erat quidem initium congruenter quibuſdam, quę ſetuntur in Eccleſijs. Sic ergo precati ſunt Ananias, Azarias, & Mizaël, & hymnis laudârunt Dominũ
Dan.3. v.90. vſque ad illud: *Benedicite omnes, qui colitis Dominũ; Deum Deorum laudate & confitemini, quoniam in ſeculum miſericordia eius. Et factum eſt, cùm audiſſet Rex hymnos canentes, & aſpiciebat eos viuentes*, &c.

Euſebius. 320.

De propheticorum librorũ appellationibus, de Daniele: Narrat præterea martyrium Sydrach, Miſac, & Abdenago, eorumqúe canticum, vtque ſeruatis ipſis, combuſtis autem qui ignem ſuccendebant, regem pœnituit.

Athanaſius. 340.

Sermone contra omnes hæreſes: Nabuchodonoſor in fornacem tres pueros coniecit, quo tempore Verbum roriferum inter illos aderat, & ignẽ excutiebat, puerięҫ hymnos modulabantur.

In dictum: *Omnia ſunt mihi tradita à Patre.* Certè
Pſal 146. de operibus ita ſermo diuinus: *Ipſe dixit, & facta ſunt: ipſe mandauit, & creata ſunt.* De Filio autem:
Eructauit cor meum Verbum bonum. Daniel porrò nouerat Filium Dei, & opera Dei: Filium quidem Pſal. 44
vidit irrorantẽ caminum, cùm de operibus diceret: *Benedicite omnia opera Domini Domino.* Vbi cùm Dan.3.
ſingulas creaturas recenſeret, nequaquam Filium v.57.
iſtis annumerauit, cùm certũ haberet eum opus non eſſe, ſed per eum opera facta eſſe.

Oratione contra Sabellij gregales: Illud dictum: *Quò fertur ſublimis ſuper omnes gentes*: Item illud: *Exaltabo te Domine.* Rurſus & illud: *Laudabilis, & ſuperexaltatus in ſecula.* non in loco quopiam, & ſublimi Dominum conſtituũt, neque Dominum ab hominibus euehi deſcribunt, ſed maieſtatem inuiſibilis deitatis ſublimitatem vocant. Pſal.112 Pſal.29. Dan.3. v.55.

Libro de virginitate: Vis ſcire beſtias & iumenta cognoſcere Dominum, eiq; benedicere? Audi ſpiritum pręcipientem illis in hymnis: *Benedicite beſtiæ, & omnia iumenta Dominum.* Certè ſi illi non benedicerent, non illis benedicendi munus iniunctum fuiſſet. Dan.3. v.81.

Baſilius Magnus. 360.

Libro de Spiritu ſancto cap. 30. Quin & pueri, qui fuerunt in Babylonia, docuerunt nos, etiamſi nemo ſit, qui pietati ſuffragaretur; tamen per nos ipſos quod officij noſtri eſt peragere: qui quidem ex incendio medio canebant hymnos Deo, haud reputantes multitudinem aſpernantium veritatem, ſed ſibi inuicem ſufficientes, cùm eſſent tres.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 360.

Catecheſi 9. Illuminatorum: Et vis noſſe, quòd natura Dei incomprehenſibilis eſt? Dicunt tres pueri in camino ignis laudantes Deum: *Benedictus es*

Dan. 3. v. 55. *Deus, qui intueris abyſſos, & ſedes ſuper Cherubim.* Dic mihi quæ ſit natura Cherubim? Et tunc ſedentem ſuper illum perſpicito.

Ephræm Syrus. 370.

De humilitate comparanda cap. 9. Videmus enim, quòd cùm tres pueri in medio ardentis flammæ conſiſterent, nullus eorum elato corde fuerit, ſed multa cum humilitate Deum collaudantes, glorificauerunt in medio fornacis, dicentes: *In ſpiritu humilitatis, & animo contrito ſuſcipiamur à te Domine.*

Epiphanius. 380.

In Ancorato: Cùm vellent aliquid tribuere Deo, vbi perſcrutati eſſent profunditates per ſanctum Spiritum in corde, incipiunt dicere, comprehendentes omnem creaturam, & diſtinctis opificijs
Dan. 3. v. 57. ab opifice, & creatis à Creatore, dicunt: *Benedicite omnia opera Domini Dominum.* Omnia dixerunt, nihil reliquerunt. Reuelabat ipſis Spiritus ſanctus, velut dignis factis, vt ſimul cum Angelis eſſent, & Angelorum contubernales forent, omnia quæ in cælis ſunt, & in terra, & ſub terra. Et de cætero nõ ignorabant, & dicunt ijdem ſancti pueri, velut dixi: *Benedicite omnia opera Domini Dominum.* Et incipiunt numerare ac diuidere, qualia opera, qualia quæ fecerunt, qualia opificia, qualia quę operantur, qualia effecta. Et numerant cælum, terram, aquas ſupra cælum & Angelos: creati enim ſunt Angeli: & Thronos, ac Poteſtates, &c.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Oratione de ſanctis quadraginta Mart. Tres illi pueri ad communem laudum decantationem vnà aſſumũt frigus, & æſtum: frigus per congelationem, ęſtum per combuſtionem; deinde tranſierunt per ignem & aquam.

Vita S. Macrinæ cap. 24. Quæ quidem pompa non carebat myſterio, cùm à principio ad finem vſq; decantatio Pſalmorum eadem voce, triplicíq; canentium ordine, ſicut ille trium puerorum cantus, abſolueretur.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Sermone de S. Trinitate: Vide autem & tres pueros in camino omnes creaturas, & facturas, vt glorificent Deum, vocantes: ſolem, lunam, ſtellas, cælos, Angelos, Virtutes, homines, ſpiritus, omnem creaturam, viſibilem & inuiſibilẽ, & mente præditam, & nuſquam connumerant Filium, vel Spiritum ſanctum inter facturas.

Homilia de tribus pueris: Circa damnatos ſuos in-
Dan. 3. v. 25. nocens pœna blanditur: *Et ſtans Azarias precatus eſt, & aperiens os ſuum in medio ignis dixit: Benedictus es Domine Deus patrum noſtrorum.*

Homilia de Suſanna: Liberati ſunt tres viri de camino ignis ardentis, adfuit illis Deus eorum, & in ipſa deambulatione laudes dixerunt.

Ioannes Caſsianus. 430.

Collat. 1. cap. 14. Sunt multi, qui viuentes in corpore hoc mortui ſunt, & in inferno iacentes Deũ laudare non poſſunt: & è cõtrario ſunt, qui mortui ſint corpore, Deum ſpiritu benedicunt, atque
Dan. 3. v. 86. collaudant, ſecundùm illud: *Benedicite ſpiritus & animæ iuſtorum Dominum.*

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Homilia, quam habuit in Epheſiorum ciuitate, priuſquam à Comite comprehenderetur: Cùm autem adoleſcentuli illi Ananias, Azarias, & Mizael in ignẽ coniecti, cæleſtis auxilij præſentiam animaduertiſſent, in ignis camino pſallebant, diuiniſq; laudibus flammarum æſtum ſedabant.

Lib. 5. Theſauri cap. 7. Quòd Filius Creator eſt, non creatura, patet diligenter obſeruanti Scripturas. Tres enim illi adoleſcentes apud Babylonios omnem generatim creatam naturam ad benedicendum Deum vocantes, nunquam dixerũt: Benedicat Verbum, aut Sapientia, aut manus Dei Dominum. Nec enim ignorabant Dominũ ipſum eſſe, non creaturam.

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib. 3. epiſt. 295. Quòd autem in veteri quoque Teſtamento probi & clari viri cognitam habuerint immortalitatem, audite quid tres pueri in fornace dicant: *Benedicite ſpiritus & animæ iuſtorum* Dan. 3. v. 86.
Domino. Idonei autem illi ſcilicet, quibus fides adhibeatur, qui tyrannum minimè pertimuerunt, verum pietatis ſpecimen ediderunt, atque ignem tamquam pudore affecerunt.

Theodoretus. 450.

In Commentarijs in hunc Hymnum: Admiranda ſunt, ô dilecti, quæ à tribus pueris in camino dicta ſunt, quo modo nihil ex rebus creatis reliquerunt, vt oſtenderent, nihil liberum, vel ſui iuris eſſe, ſed omnia Deo eſſe ſubiecta, cùm omnia nominaſſent, & comprehendiſſent, & quæ ſuper cælos ſunt, & quæ ſuper terram, & quæ ſubter terra.

In epitome diuinorum decretorum lib. 5. capite de Angelis: Tres pueri Deo in fornace benedicentes, omnem quidem creaturam ad laudum ſocietatem vocârunt: primùm autem Angelos. Ita autem habet laudationis principium: *Benedicite omnia o-* Dan. 3. v. 57.
pera Domini Dominum, laudate & ſuperexaltate eum in Verſ. 58.
ſecula. Deinde protinus ſubiungunt: *Benedicite Angeli Domini Dominum,* docentes eos quoque eſſe partem diuinorum operum.

Procopius Gazæus. 530.

Ad cap. 1. Geneſ. Primo loco ponuntur piſces, his ſuccedunt volucres, tertius ordo eſt quadrupedum, & ſic reliquorum. Hunc ordinem nec tres pueri in candente fornace laudantes Deum infringũt, dicentes: *Benedicite cæli, & omnia quæ mo-* Dan. 3.
uentur in aquis Domino, &c. v. 59.

Leontius Cyprius. 600.

Aduerſus Hebræos: Quòd ſi gentes aliquas fuiſſe Apud Eu-
reliquas dixeris, quæ armis inter ſe dimicarent: thymium
reſpondebo, illud eſſe Scripturæ proprium, vt part. 1 Pa-
totum ponat pro maiori parte. Quale eſt etiam il- noplia ti-
lud trium puerorum: *Non eſt hoc tempore princeps,* tulo 8. Dan. 3.
nec Propheta: cùm tamen & Daniel, & Ezechiel cũ v. 38.
illis eſſet, & Hieremias in Hieruſalem.

Ioannes Damaſcenus. 730.

In carminibus de Pentecoſte:

Et vincula rumpit, roſcidam & flammam facit:
Typus ſupremi numinis triluci dui
Iuuenes canentes inquiunt: Rerum omnium
Summum parentem pro ſua ampliſsimis
Meritis creatum eſt quicquid in mundo canat.

Coſmas Hieroſolymitanus. 740.

In magna Tertia, Hymno 4. Sectæ tyrannicæ tres pueri non credentes, in caminũ iacti Deum confitebantur, pſallentes: *Benedicite omnia opera Domi-* Verſ. 57.
ni Dominum.

In Pentecoſten Hymno 10. Abramienſes olim in Babylone pueri fornacis flammam calcârunt, & laudantes canebant: *Patrum noſtrorũ Deus benedictus* Verſ. 26.
es. In Babylone pueri, diuino igne, veluti zelo, tyranni & flammę minas viriliter calcauerunt, & Verſ. 57.
in medium ignis iniecti, irrorati canebant: *Benedicite opera Domini Dominũ, & ſuperexaltate per omnia ſecula.*

Cæſarius. 760.

Dialogo 1. Et Dauides diuinorum auctor carminum:

num: *Laudate Dominum ex cælis*, inquit: & ſocij Ananiæ diuini: *Benedicite*, inquiunt, *cæli Domini Dominum*, vtrique numerum per Spiritum ſubticentes, &c. *Laudate Dominum in firmamento virtutis ſuæ*, inquit Dauides: cum hoc autem conſentientes Ananiæ ſocij canunt, *ſit benedictus*, inquiunt, *in firmamento cæli*, &c. Ad eundem modum & illi ſocij Ananiæ: *Laudate omnia opera Domini Dominum*, inquiunt.

Simeon Metaphraſtes. 950.

In vita S. Auxentij Abbatis: Ipſe de cætero pro eis
acclamabat finem hymni trium puerorum Ananiæ,
Azariæ, & Miſael, qui ſont in Propheta Da-
Verſ.57. niele: *Benedicite, omnia opera Domini Domino.* Re-
ſpondentibus omnibus: *Laudate, & ſuperexaltate
eum in ſecula.*

De Daniele & tribus pueris cap. 7. Sed cùm vnà cum
ijs in ignem deſcendiſſet & Angelus, ſtatim qui-
dem à circumpoſitis relaxantur vinculis: aura
autem rore aſpergens eis euaſit ignis, & tamquam
in thalamo, in media flamma ſtantes laudabant
Verſ.26. Deum vniuerſorum: *Benedictus es*, dicentes, *Domi-
ne Deus Patrum noſtrorum, & laudabile & glorioſum
eſt nomen tuum in ſecula*, & quæ deinceps ſequuntur
in Cantico.

Euthymius. 1080.

In canticum ſanctorum trium Puerorum: Omnes creaturas aduocant tres pueri ad Creatoris laudem, deinde eos diſtinguunt, & iuxta menſuram, & modum laudare iubent. Et tres quidem pueri priuatim vnumquodque tractârunt, illa inuicem coniungentes, quæ motuò inter ſeſe rationem aliquam habent. Verùm ij, qui Antiphonam Pſalmorum poſtmodum confecerunt, totum hunc hymnum per duos verſiculos protulerunt.

Ioannes Zonaras. 1100.

Tomo primo Annalium: Tres adoleſcentes patria inſtituta violare nolentes, ſtatuas non adorârũt. Itaque ſtatim in caminum coniecti ſunt. Verùm ignis eos non attigit, ſed ſtantes in medio flammæ intolerabilis, hymnum cecinerunt Deo.

Nicolaus Cabaſilas. 1280.

De Liturgia cap. 48. Hoc teſtantur ſancti Azariæ filij, qui cùm ignem viciſſent, & eam tunc gratiam à Deo accepiſſent, quandoquidem oportebat ipſos propter admirabilem & inopinatam ſalutem Deo gratias agere, qui eos ſeruauerat, & eum laudare non ſatis habuerunt, ſi ipſi laudarent, nec ſuum ſufficere auxilium exiſtimârunt, ſed etiam Angelos conuocârunt, & omnia hominum genera, & cælum ipſum, & ſolem, & aſtra, & terram, & montes, & omnia rationis & animæ expertia, & omnem, vt ſemel dicam creaturam.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

Aduerſus Hermogenem cap. 44. Et cui credibile eſt, Deum non apparuiſſe materiæ, vel qua conſubſtantiali ſuæ per æternitatem: ob ea longè fuiſſe, quem credimus vbique eſſe, & vbique apparere? cui etiam *inanimalia & incorporalia laudes canunt* apud Danielem.

Cyprianus. 250.

De Oratione Dominica: Hanc orationis legem ſer-
uauerunt tres pueri in camino ignis incluſi, con-
ſonantes in prece, & ſpiritus conſenſione concor-
des. Quod declarat Scripturę diuinę fides: & cùm
docet quomodo orauerint tales, dat exemplum,
quod imitari in precibus debeamus, vt tales eſſe
Verſ.51. poſſimus: *Tunc, inquit, illi tres pueri, quaſi ex vno ore
hymnum canebant, & benedicebant Dominum.* Loque-
bantur quaſi ex vno ore, & nondum illos Chri-
ſtus in carne viſus orare docuerat. Et idcirco orá-
tibus fuit penetrabilis & efficax ſermo: quia pro-
merebatur Dominum pacifica & ſimplex & ſpi-
ritalis oratio.

Sermone de lapſis: Ananias, Azarias, & Miſael, il-
luſtres ac nobiles pueri, quò minus exomologe-
ſin Deo facerent, nec inter flammas, & camini
exæſtuantis incendia quieuerunt. Bene ſibi licet
conſcij, & Dominum fidei ac timoris obſequio
ſæpe promeriti, humilitatem tamen tenere, &
Domino ſatisfacere, nec inter ipſa glorioſa virtu-
tum ſuarum martyria, deſtiterũt. Loquitur Scri-
Verſ.25. ptura diuina: *Stans*, inquit, *Azarias precatus eſt, &
aperuit os ſuum, & exomologeſin faciebat Deo cum ſoda-
libus ſuis in medio ignis.*

Zeno Veronenſis. 260.

Sermone 5. de Daniele, & tribus pueris: Mira res: opacitas intus, incẽdium foris eſt. Intus hymnus canitur: foris vlulatus auditur.

Sermone 8. In caminum miſſi, vt ſubmerſi ſunt flammis, ſtatim inuiſibili rore incendia temperantur: mors refugiens mutat officium: incenſores cremantur, incenſis hymnum canentibus flamma blanditur: Deus à creatura benedicitur vniuerſa.

Hilarius. 350.

Ad Pſal. 125. Teſtes ſunt tres pueri inter flammas cantantes.

Ambroſius. 370.

Lib. 2. Hexam. cap. 4. Hic ſpecialem firmamenti huius exterioris ſoliditatem dicit, quod dicitur cæli firmamentum, ſicut legimus in hymno prophetico: *Benedictus es in firmamento cæli*, &c. Nam & ros, & gelo, & frigus, & æſtus, ſecundùm hymnum propheticum benedicunt.

Ad Pſal. 118. Serm. 7. Peregrinabantur in hoc mũdo tres pueri, naturam incendij non ſentientes: cantabiles habebant iuſtificationes Dei, cùm hymnum Deo de creaturarum laudatione cantarent.

Serm. 20. At verò fornax, in qua Ananias, Azarias, & Miſael hymnum Deo canebant, fornax aurea illa, non ferrea, per quam toto orbe ſapientia fide deuotionis illuxit.

Pacianus. 370.

Paræneſi ad pœnitentiam: De Azaria ibidem Scri-
ptura diuina: *Stansq́*, inquit, *Azarias precatus eſt,* Verſ.25
*& aperiens os ſuum exomologeſin faciebat Deo ſimul cum
ſodalibus ſuis.*

Ruffinus. 390.

Inuectiua 2. in Hieronymum: Cur trium puerorũ hymnus, qui maximè diebus ſolennibus in Eccleſia canitur, ab eodem (*Hieronymo*) à ſuo loco penitus abraſus eſt, & inter Apocrypha deputatus?

Hieronymus. 390.

Lib. 2. aduerſus Ruffinum cap. 9. Quòd refero, quid aduerſum Suſannæ Hiſtoriam, & hymnum trium puerorum, quę in voluminibus Hebræis non habentur, Hebræi ſoleant dicere, qui me criminatur ſtultum, ſe ſycophantam probat: non enim quid ipſe ſentirem, ſed quid illi contra nos dicere ſoleant explicaui. Quorum opinioni ſi non re-

ſpondi in Prologo breuitati ſtudens, ne non Præfationem, ſed librum viderer ſcribere, puto quòd ſtatim ſubiecerim. Dixi enim: *De quo non eſt huius temporis diſſerere.*

Ad caput 3. epiſtola ad Gal. Simul illud etiam attendite, quòd hic Spiritus abſque vllo additamento ſanctus intelligitur, quem ex dono Dei conſequimur, & non hominis, de quo alibi ſcribitur: *Incorruptus eſt Spiritus in omnibus.* Et in Danie-
Verſ. 16 le: *Benedicite ſpiritus & animæ iuſtorum Dominum.*

Epiſt. 49. de muliere ſepties icta: Huc huc mihi trium exempla puerorum, qui inter frigidos flammarum globos hymnos edidêre pro fletibus, circa quorum, ſaraballa ſanctamq́ cæſariem innoxium luſit incendium.

Auguſtinus. 400.

Contra Iulianum Pelagianum lib. 5. cap. 5. Et quis ſudeat dicere, aliquid meum non eſſe bonum, cùm omnis creatura Dei bona ſit, & benedicat in hymno trium puerorum frigus & æſtas Dominū, quæ inter ſe ſunt contraria, ſeruant tamen pro rerum incolumitate concordiam.

Epiſt. 122. Nunquid meliores eſſe poſſumus tribus illis viris, qui in camino ignis ardentis pro conſeruanda lege Dei proiecti ſunt? Et tamen lege quid illic dicat Azarias, vnus ex tribus, qui aperiens os ſuum in medio ignis dixit: *Benedictus es Domine Deus patrum noſtrorum, & laudabile, & glorioſum nomen tuum in ſecula.*

Drepanius Florus. 400.

In Hymno trium puerorum:

Omne quod æterno per Verbum condidit auctor
Auctoris nomen celebret, laudesq́ reſultet,
Exultetq́ ſuum per ſecula cuncta parentem:
Angelica veſtro turma benedicite Regi,
Ingentumq́ ſimul reſonet vox celſa polorum:
Hunc modulentur aquæ, quas ſuſtinet arduus æther,
Hunc omnis ſancto virtus decantet amore, &c.

Seuerus Sulpitius. 410.

Libro 2. ſacræ Hiſtoriæ, de Anania, Azaria, & Miſaele, in caminum coniectis: Hebræos, mirum dictu, & incredibile non viſentibus, ignis non attigit, cùm aſpectantibus deambulātes in camino pſalmum Deo dicere viderentur.

Paulinus Nolanus. 420.

Natali 8.

Sic & crudelem confudit flamma tyrannum,
Sanctis ſpectantem pueris ſeruire caminos,
Innocuos cantare, reos ardere miniſtros.
Sed velut æternos pueris recinentibus hymnos,
Roſcidus accenſos diſcuſſit ſpiritus ignes:
Sic nobis, &c.

Proſper. 450.

De promiſſionibus & prædictionibus Dei parte 2 cap. 23. Cùm tres amici Danielis ſtatuam adorare noluiſſent, camino detruſi, illud mirum diuinitas præbuit, quòd fugato incendio ipſos potius miniſtros regiæ iuſſionis vorax flamma conſumpſit: tres verò viri illæſi, hymnum regi vero dum canerent, in medio camini Filiū Dei habere meruerunt.

Sedulius. 460.

Ad cap. 1 epiſt. ad Roman. Hæc enim tria eſſe in homine deſignat ad Theſſalonicēſes Apoſtolus ſcribens, vt integrum corpus noſtrum, & anima, & ſpiritus in die Domini noſtri Ieſu Chriſti ſerue-
Verſ. 16 rur. Et Daniel dicit: *Laudate ſpiritus & animæ iuſtorū Dominum.*

Sidonius Apollinaris. 470.

Carmine 16 Euchariſtico ad Fauſtum Regienſem Epiſcopum:

Quiq́, trium quondam puerorum in fauce ſonaſti,
Quos in Chaldæis poſitos fornace tyranni
Roſcida combuſto madeſecit flamma camino.

Alcimus Auitus. 500.

Libro ad ſororem:

Inſignes pueros, Sidrach, Miſach, Abdenago,
Quot ſtatuam Aſſyrij negligentes principis illam
Inſtar adorantum veneratior Aſſyriorum
Protinus ardenti nudos fornace receptos
Ambibat ſaluos vſtis tortoribus ignis,
In medijs Domino reſonantes cantica flammis.

Fulgentius. 520.

Ad Venantiam de Pœnitentia cap. 16. In ipſis tribulationibus gratias agamus Domino, & hoc, quod Sanctus Azarias dixit in fornace, nos in tribulatione dicamus: *Benedictus es Domine Deus patrum noſtrorum, & laudabile, & glorioſum nomen tuum in ſecula.*

Iunilius Africanus. 540.

De partibus diuinæ Legis lib. 2. Ignis quomodo probatur factus, & quando? Factum quidem ex generali Scriptura poſſumus approbare, cùm dicitur de Deo, *qui fecit cælum & terram.* Et rurſus: *Be-*
nedicite omnia opera Domini Domino, & ſubiunxit: Verſ. 56.
Benedicite ignis & æſtus Domino. Verſ. 66.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De vita & obitu Sanctorum cap. 60. de tribus pueris: Reſtinxerunt camini flammantis incendia, & inter horrendas ſpiſſæ caliginis flammas hymnū apertis vocibus cecinerunt.

De officijs Eccleſiaſticis lib. 1. c. 6. Hymnos primùm Dauid Prophetam condidiſſe, & cecinisse manifeſtum eſt. Deinde & alios Prophetas. Poſtea quidem & tres pueri in fornace poſiti, conuocata omni creatura, Creatori omnium hymnū canentes dixerunt.

Concil. Toletanum Quartum. 620.

Cap. 13. Hymnum quoque trium puerorum, in quo vniuerſa cæli terræq́ creatura Deum collaudat, & quem tota Eccleſia, per totum orbem diffuſa, celebrat, quidam ſacerdotes in Miſſa Dominicorum dierum, & in ſolennitatibus Martyrum canere negligunt. Proinde ſanctum Concilium inſtituit, vt per omnes Hiſpaniæ Eccleſias, vel Galliciæ in omnium Miſſarum ſolennitate idem in pulpito decantetur, communionem amiſſuri, qui antiquam hujus hymni conſuetudinem noſtramq́ definitionem exceſſerint.

Eucherius Gallus. 640.

Lib. 1. in Geneſin: Opus Dei eſſe Angelos, hymnus trium puerorū teſtatur. Nam cùm prędictū eſſet:
Benedicite omnia opera Domini Domino: in executio- Verſ. 57.
ne eorundem operum etiam Angelos nominauit.

Beda. 700.

Ad cap. 13. Ioannis: Apud Sanctos vbicumque hęc cōſuetudo non eſt, quod manu non faciunt, corde faciunt: in illorum numero ſunt, quibus di-
citur in hymno beatorum trium virorum: *Bene-* Verſ. 87.
dicite ſancti & humiles corde Dominum.

Aponius. 700.

Lib. 1. in Cantica: Cantauerunt tres pueri canticum in fornace: in quo mirabilia Dei narrantur, & humilitatis forma oſtenditur.

Alcuinus. 750.

De diuinis Officijs capite 39. de celebratione Miſſæ: In hymno trium puerorum ad Dei laudem omnia elementa prouocantur: non quòd elementa muta habeāt ſenſum laudandi, ſed quòd cuncta bene cogitata laudem pariant, & impleetur cor cōſideratione creaturæ ad eructandum hymnum Creatori.

Adrianus Primus. 780.

De Imaginibus ad Carolum Magnum cap. 21. Sem-
Rom. 12 per benedicere nos docet Scriptura: *Benedicite, &*
Dan. 3. vers. 57 *nolite maledicere.* Item: *Benedicite omnia opera Domini Domino.*

Haymo. 820.

Ad caput 5. prioris ad Theſſalonicenſes: Rationabilitas & excellentia animæ, qua ſapimus, & ab alijs creaturis diſcernimur, ſpiritus appellari ſolet,
Verſ. 86. ſicut oſtenditur ibi: *Benedicite ſpiritus & animæ iuſtorum Domino.*

VValafridus Strabo. 830.

De rebus Eccleſiaſticis capite 22. In concilio Toletano ſtatutum eſt, vt etiam hymnus trium puerorum ad Miſſam in omni Dominica in pulpito cantetur.

Remigius Antiſiodorenſis. 880.

De celebratione Miſſæ: In hymno quoque trium puerorum omnia elementa ad laudem Dei prouocantur.

Rupertus Tuicienſis. 1120.

De diuinis Officijs libro 3. cap. 10. Hac lectione prælecta, ſequitur hymnus trium puerorum, quo ad benedicendum Creatorem omnis creatura commouetur.

Hildegardis. 1150.

In appendice ad explicationem Symboli Athanaſij: O quàm glorioſa diuinitas eſt, quę creando & operando per creaturam ſuam ſeipſam oſtendit: quêadmodum in tribus pueris fecit, quos ita infudit, quòd ſine omni viſione Scripturarum, & abſque doctrina hominum, in camino ignis ipſum laudabant.

Petrus de Riga. 1170.

In Daniele:

Angelus ad pueros deſcendens excutit ignem,
Flare facit ventum roris in igne graui.
Tres igitur laudem cecinere Deo: Benedictus
Patrum noſtrorum ſit ſine fine Deus.
Ille ſequens hymnus, qui poſt Benedicite currit,
In laudes Domini prodit ab ore trium.

Godfredus Viterbienſis. 1180.

Parte 13. Chronicorum Tres pueri ſtirpe regia clari, memoria glorioſi, fide parci, in medio ignis hymnum Deo cantauerunt.

Innocentius Tertius. 1200.

De myſterijs Miſſæ libro 2. cap 9. Sic Azarias oraſſe legitur in fornace: *Ne quæſumus Domine, miſericordiam tuam auferas à nobis. Deus noſter, propter Abraham dilectum tuum, & Iſaac ſeruum tuum, & Iſrael ſanctum tuum.*

Iacobus Vitriacus. 1220.

Dominica 3. poſt Paſcha: Pictura pictorem laudat, & domus bene compacta architectum commendat. Vnde in Cantico trium puerorum, quòd eſt:
Verſ. 57. *Benedicite Domino omnia opera eius,* omnis creatura ad Dei laudem inuitatur. Non quòd inſenſibilia propriè Deum laudent, ſed quia laudandi materiam præſtant.

Mechtildis. 1280.

Lib. 4. cap. 11. Cùm pro quadam perſona in triſtitia exiſtente oraret, hinc à Deo reſponſum accepit:
ſæpe legat hunc verſum: *Benedictus es Adonai in fir-* Verſ. 56.
mamento cæli, & laudabilis, & glorioſus, & ſuperexaltatus in ſecula.

Auguſtinus Triumphus. 1320.

In orationem Dominicam ad finem Quantumcunque iuſtitię viuamus, & quantumcunque obedientiam Deo verè exhibeamus, meliores eſſe non poſſumus illis tribus viris, qui in caminum ignis proiecti ſunt, qui tamen cantantes Domino dice-
bant: *Omnia Domine iudicia tua ſunt iuſta, & non feci-* Verſ. 28
ſti nobis ſecundum peccata noſtra.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad caput 3. Danielis: Quidam inter Hebræos præceptor arguebat iſta non eſſe de textu, eò quòd veriſimile non ſit, iſtis pueris tantum otij in fornace fuiſſe, vt metro luderent, omneſque creaturas ad Dei inuitarent præconium. Veruntamê quicquid ſit de veritate, ſeu côcluſione, ratio iſta non valet: imò valde credibile eſt, quòd cùm pueri iſti in medio ignis tantam Dei circa ſe pietatem ſentirent, vt non ſolùm non lęderentur, ſed velut rore refrigerarentur, aduerſarioſque ſentirent comburi, & Angelum Dei adeſſe, mirabiliter inflammati ſint ad Dei præconiû, & omnia ad eius inuitauerint laudem, &c.

Richardus Pampolitanus. 1300.

In Symbolum Apoſtolorum: *Omnia per ipſum facta ſunt.* Propter hoc tres pueri inuitabant omnes creaturas ad benedicendum Deum, Danielis 3.

Thomas VValdenſis. 1410.

Doctrinalis fidei libro 3. art. 1. cap. 4. Quare iſti non viderunt, quomodo in hymno triû puerorum, poſt omnium creaturarum memoriam, recolit religioſos illius temporis, ſpecialiter exhortans
eos, vt benedicant: *Benedicite, inquit, religioſi omnes* Verſ. 90
Domino Deo Deorum: laudate, & confitemini ei, quia in omnia ſecula miſericordia eius. Quos bene ho. tabatur in fine hymni, vt per hoc, quòd pra poſuit Sacerdotes, & Iſrael, id eſt, populum, & Ananiam, Azariam, & Mizaëlem, & deinde ſubiunxit, *religioſos*, daretur intelligi, tales quoſdam ſanctos fuiſſe altos à ſacerdotibus templi, & à vita, & à conuerſatione populi ſegregatos.

De Sacramentis Titulo 12. cap. 112. Angeli & cæleſtes ſpiritus, Deo ſemper pręſentes, inceſſanter benedicunt Deum: & tamê nec malè, nec ſuperfluè ſcribit Propheta Domini, quod tota inter oran-
dum quotidie reſumit Eccleſia: *Benedicite Angeli* Verſ. 58.
Domini: Benedicite ſpiritus & animæ iuſtorum Domi- Verſ. 86.
no, &c.

Petrus de Natalibus. 1470.

Lib. 1. cap. 71. Tres pueri in medio flammæ ambulantes, quaſi ex vno ore benedicebant Dominum, & hymnum, *Benedicite,* componêtes, omnem creaturam ad benedictionem inuitabant.

Marcus Antonius Sabellicus. 1490.

Lib. 4. Exemplorum cap. 2. de nobis patris: Cùm ſcirent prophetica voce dictum: *Dominum Deum tuum adorabis,* in caminum ignis conijci maluerût, quàm Aſſyrij regis ſtatuam adorare, digni qui innoxiam fuerint flammam experti, quique periculo ſeruati, hymnum Deo Seruatori cecinerint.

ARTICVLVS DECIMVSQVINTVS.

HISTORIAM SVSANNAE, QVAE EXTAT DANIELIS XIII. VT AVTHENTICAM ET CANONICAM SCRIPTVRAM AD ECCLESIASTICA DOGMATA CONFIRMANDA CITANDAM ESSE.

NEGANT.

Anno poſt nati Chriſtu

240. IVLIVS *Africanus*, epiſtola ad Origenem, *hiſtoriam Suſannæ conijcit eſſe commentum, propter verba Danielis ad Presbyteros:* ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι, *&* ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι, *quæ etymologia ita Græco ſermone cohærent, vt Hebræo eloquio accommodari non poſſint.*

390. *Hebræi hiſtoriam Suſannæ non habent. Audiui ego quendam de præceptoribus Iudæorum, cùm Suſannæ derideret hiſtoriam, & à Græco, neſcio quo, eam diceret eſſe confictam, illud opponere, quòd Origeni quoque Africanus oppoſuit, etymologias has* ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι *de Græco ſermone deſcendere.* Hieronymus Præfatione in Danielem.

1520. Eraſmus in Commentarijs ad hunc locũ: *Hunc locum inter cætera crimina Ruffinus obijcit Hieronymo: ad quod tamen ille ſatis obliquè vafreq́; reſpondet. Quod ad Græcam etymologiam attinet, abſurdum eſt in libro, quem Hebraicè Chaldaicéq́; ſcriptum videri velis, adducere Græcam etymologiam, quæ non ſemper reſpondet in omni lingua, &c. Ad Græcam vocem alluſit Daniel, cũ ait:* Ecce Angelus Dei ſcindet te medium. &c. *Cæterùm ea vocum alluſio, quoniam non reſpondet in ſermone Chaldaico, nimirum conſtat, hoc eſſe Græci ſcriptoris commentum.*

1525. * *Martinus Lutherus*, in ſuis Biblijs, *hiſtoriam Suſannæ inter Apocrypha conijcit.*

1560. *Ioannes Brentius*, in Apologia Confeſſionis VVirtembergenſis capite de ſacris Scripturis, *hiſtoriam Suſannæ inter fabulas & Apocryphas Scripturas refert.*

1570. Guilhelmus VVitakerus diſputatione de ſacra Scriptura: *Suſannæ, Beli, Draconisq́; fabulæ, quæ in vulgatis Biblijs cum Danielis prophetia coniunguntur: hæc omnia eſſe ſpuria & apocrypha demonſtrabo.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Apoſt. Conſtit. lib. 2. cap. 37. Vſu enim euenire ſolet, vt quidam propter æmulationem, aut inuidiam contra fratrem aliquem falſam inſtituant accuſationem, vt duo illi ſenes in Babylone aduerſus Suſannam.

Cap. 51. Si verò ſenes illos, qui Babylone dictis contra Suſannam teſtimonijs eam ad mortem damnârunt, imitemini, iudicium, quod de ijs factum eſt, & eorum condemnationem ſubibitis: quoniam quidem Suſannam Dominus per Danielem è manibus ſceleratorum eripuit: ſenes autem ſanguinis Suſannæ reos ad ignem damnauit, ac vobis etiam per Danielis perſonam exprobrauit, dicens: *Sic fatui filij Iſrael, qui neque habita quæſti- Verſ. 48.
one, neque cognita veritate, filiam Iſrael condemnaſtis? Reuertimini ad iudicium: falſum enim teſtimonium contra eam dixerunt.*

Ignatius. 100.

Epiſtola ad Magneſianos: Nec enim annoſi continuò ſapientes ſunt, nec ſenes intelligentiam poſſident; ſed ſpiritus, qui in hominibus eſt. Daniel enim ille ſapiens, cùm duodecim eſſet annorum, ſpiritu Dei afflatus erat, & ſenes fruſtra canos ferentes, calumniatores, & alienæ formæ appetitores eſſe coarguit.

Dionyſius Areopagita. 100.

De diuinis nominibus cap. 7. Idque diuina ſcripta
tradere exiſtimo, cùm aiunt: *Qui nouit omnia ante- Dan. 13. verſ. 42.
quam fiant.*

Irenæus. 180.

Lib. 4. cap. 44. Et audient eas, quæ ſunt à Danie-
le Propheta, voces: *Semen Chanaan, & non Iuda, ſpe- Dan. 13. verſ. 56.
cies ſeduxit te, & concupiſcentia euertit cor tuum: inueterate dierum malorum, nunc aduenerunt peccata tua,
quæ faciebas antea, iudicans iudicia iniuſta, & innocen- Exod. 23.
tes quidem damnabas, dicente Domino: Innocentem & iuſtum non occides.*

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib. 4. Stromaton cap. 6. Taceo Suſannam, & Moſis ſororem, quòd hæc quidem duxerit exercitum vnà cum Propheta: illa verò per ſummam honeſtatem vel ad mortem vſque procedens, cùm ab intemperantibus condemnaretur amatoribus, perſtitit firma & conſtans teſtis pudicitiæ.

Origenes. 240.

Epiſtola ad Iulium Africanum, pluribus hiſtoriam Su-

ſamæ probans, tandem ita concludit. Et hæc quidem
reſpondi, cùm non liceret, præcipuè poſt repre-
henſionem dicere encomion ſacræ Scripturæ de
Suſanna, inſiſtendo vnicuique verbo, & oſtendē-
do eximios ſenſus. Quod quidem poterit ſeorſim
componere quiſpiam ex iis, qui res diuinas dili-
genter & ſatis ſunt meditati.

Homil. 1. in Leuiticum: Sed iam tempus eſt nos ad-
uerſus improbos Presbyteros vti ſanctæ Suſannæ
vocibus, quas illi quidem repudiantes, hiſtoriam
Suſannæ de Catalogo diuinorum voluminum
deſecârunt: nos autem & ſuſcepimus, & oppor-
Dan. 13. verſ. 22. tunè contra ipſos proferimus, dicentes: *Anguſtia
ſunt mihi vndique*.

Homilia 6 in Ezechielem: Sæpe miratus ſum id,
quod dictum eſt à Daniele ad presbyterum pec-
Verſ. 56 catorem, cui pro peccato nomen imponens: *Se-
men*, inquit, *Chanaan, & non Iuda*.

Ad caput 4. epiſtolæ ad Romanos: Vis autem ex ve-
tere Scriptura perdoceri, quòd filius quis dicitur
non tantùm eius, de cuius carnali ſemine deſcen-
dit, ſed eius, cuius imitatur & opera, audi Danie-
lem quid dicat ad vnum ex illis ſenioribus, quos
Ver. 56. arguit adulterij: *Semen*, inquit, *Chanaan, & non Iu-
da. ſpecies ſeduxit te, & concupiſcentia euertit cor tu-
um*.

Euſebius Cæſareenſis. 320.

Eccleſ. hiſt lib. 6. cap. 24. Per idem tempus Africa-
nus, librorum ſcriptor, qui κεστοὶ appellantur, ma-
gna commendatione ad hominum ſamam pro-
fluxit: Huius de hiſtoria Suſannæ à Daniele lite-
ris prodita, quaſi adulterina eſſet, & commenti-
tia, magnoperè dubitantis extat epiſtola ad Ori-
genem ſcripta: ad quam Origenes pleniſſimè re-
ſpondebat.

Lib. 6 de præparatione Euangelica cap. 9. Deum igi-
tur omnia futura præſcire, quamquam etiam per
communem de Deo conceptum clariſſimum ſit,
tamen & à Scriptura nonnihil afferamus. Suſan-
Verſ. 42 nam ergo audiamus dicentem: *Deus æterne, qui ab-
ſconditorum es cognitor, qui noſti omnia antequam fi-
ant, tu ſcis, quod falſum teſtimonium tulerunt aduerſum
me*.

Athanaſius. 340.

In Synopſi diuinæ Scripturæ: Daniel, cuius exordi-
Dan. 13. verſ. 1. um eſt: *Et erat vir habitans in Babylone, & nomen ei Io-
achim, & accepit vxorem nomine Suſannam*, &c.

Oratione 2. contra Arianos: Cùm Sancti ita lo-
quuntur: ille qui eſt ante ſecula, & per quem ſecit
ſecula, nihilominus ſempiternitatem Filij Dei
prædicant, quibus Verbum etiam ipſum Deum
eſſe oſtēdunt. Eſaias certè dicit: *Deus æternus, qui cō-
ſtruxit extrema terrarum*. Suſanna quoque locuta
eſt: *Deus æterne*.

*In teſtimonijs ex ſacra Scriptura, de naturali commu-
nione ſimilis eſſentiæ inter Patrem, & Filium, & Spiritum
ſanctum, capite, quòd Spiritus ſedeat*: In Daniele, cùm
Suſanna ad mortem abduceretur, ait Scriptura:
Verſ. 45. *Excitauit Deus ſpiritum ſancti pueruli, cui nomen Da-
niel*. Vox igitur illa, *excitauit*, de ſtante intelligi nō
poteſt, ſed de ſedente, aut dormiente, vt illud in
Pſal. 77. Pſalmis: *Excitatus eſt vt dormiens Dominus in nubibus
ſanctis*.

Didymus Alexandrinus. 360.

Verſ. 45. *De Spiritu ſancto lib. 1*. Et Danieli adhuc puero ſuſ-
citaſſe dicitur Deus Spiritum ſanctum, quaſi iam
habitantem in eo.

Lib. 3. Hac ſallacia diabolus etiam presbyteros,
qui aduerſus Suſannam in crudelitatem ſe verte-
rant, intrauit, implens animas eorum incendio
libidinis, & ſera ſenij voluptate: Scriptum eſt e-
nim: *Venerunt autem & duo presbyteri pleni iniqua
cogitatione*.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 360.

Catecheſi 16. Illuminatorum: Age, inquit Daniel pu-
er, argue ſenes de peccatis iuuenilibus. Scriptum
eſt enim: *Suſcitauit Deus ſpiritū pueri iuuenculi*. Et vt Verſ. 45.
ſummatim ea comprehendamus, per decretum
Danielis temperans illa & innocens ſeruatur.

Ephræm Syrus. 370.

*De iis, qui animos ad impudicitiam pelliciunt, cùm di-
cunt nihil eſſe mali*: Caueamus locum tribuere vo-
luptuarijs, miſeriſque cogitationibus, ne quoque
in nos dicatur, quod ſcriptum eſt: *Euerterunt ſen-* Dan. 13.
ſum ſuum, & declinauerunt oculos, vt non viderent cæ- verſ. 9.
lum, neque recordarentur iuſtorum iudiciorum.

De abſtinendo à cupiditatibus carnalibus: Et ſi dixe-
ris te ex principibus eſſe, atque optimatibus, ſcito
& eos ex primoribus populi fuiſſe, qui beatæ re-
ſtiterunt Suſannæ in Babylonia.

Controuerſia de Virginitate & continentia: Simili-
ter & beata Suſanna, quòd victrix illius concu-
piſcentiæ extiterit, ſempiternis apud omnes gen-
tes præconijs celebratur. Non enim ſuo lapſu cō-
fuſa eſt, neque comminationem mortis pertime-
ſcens, ſuam prodidit pudicitiam. Cæterùm ſenio-
res illi ac iudices populi, qui gubernare populum
videbantur, huic incontinentiæ vitio ſuccūben-
tes, lapidibus obruti mortui ſunt, cum ſumma
nomini ſuo ignominiæ nota inuſta, ac apud o-
mnes etiam poſteros relicta.

Baſilius Magnus. 370.

Ad caput 3. Eſaiæ: Si quis fuerit ad exemplum ſa-
pientis illius Danielis corpore quidem iuuencu-
lus, canus verò ſenſu, vtique iuſtius præferen-
dus venit iſtis, qui in propoſito flagitioſæ & petu-
lantis vitæ conſeneſcentes, canitiem oſtentāt cor-
poris, quemadmodum ſeniores illi in Babylone,
inueterati dierum malorum. Quare & ad Danielē ad-
huc puerulum, qui per ſenſibilem quidem ætatem
erat iunior, at intellectili prudentia canus, tranſi-
erat donum presbyterij. Non enim mentiti ſunt,
qui dicebant: *Veni, ſede in medio noſtrum, quia dedit* Verſ. 50.
tibi Deus honorem presbyterij.

Homilia in principium Prouerbiorum: Senior ſecū-
dùm animam eſt, qui prudētia perſectus eſt, qua-
lis erat Daniel, quamquam corpore iuuenis, ſapi-
entiam ac grauitatem omni canitie præſtantio-
rem præ ſe ferens. Idcirco enim dicunt illi, qui e-
rant pleni dierum malorum: *Huc ac cede, & ſede in* Verſ. 50.
*medio noſtrum, nuntiaque nobis, quomodo presbyterij hono-
rem tibi dederit Deus*.

Homilia 2. de Ieiunio: O ſingularem & eximiam ie-
iunij vim, Leonum ora compreſſit, Draconem
perrupit, Belem euertit, Suſannam è periculo eri-
puit.

Gregorius Nyſſenus. 380.

De hominis opificio cap. 29. Dicimus Dei vim cun-
cta proſpicientem initio ſpeciem totam hominis
in creatione complexam eſſe, vt ea iam tum exi-
ſteret, quemadmodum eſt ante declaratū ipſo eti-
am Vatis teſtimonio, qui *Deum omnia noſſe prius* Dan. 13.
quàm oriantur, ait. verſ. 42.

Eſaias Abbas. 380.

Oratione 25. ad Petrum Abbatem. Peccatū ad mor-
tem vſque adeò proſequamur, vt in die neceſſita-
tis, ſicut Suſannam, nos Deus adiuuet.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 18. quæ eſt de S. Cypriano: Puella deſpe-
ratis omnibus alijs remedijs ad Deum confugit,
atque aduerſus deteſtabilem amorem ſponſum
ſuum patronum ac defenſorem aſſumit, qui &
Suſannam mortis periculo liberauit, & Theclam
ſeruauit. Illam à ſæuis presbyteris: hanc à tyran-

no ipſius proco, patreque magis tyrannico.

Oratione 27, quæ eſt de ſeipſo, & ad eos, qui ipſum cathedram Conſtantinopolitanam affectare dicebant Cùm quibus malis, tum ab externis aperto nos bello laceſſentibus, tum ab internis & domeſticis inſidias molientibus afficiamur, exploratum habeatis: (quandoquidem, vt Danielis verbis vtar:
Verſ. 5. *Egreſſa eſt iniquitas à ſenioribus Babylonicis*, qui Iſraelem regere exiſtimabantur,) idcirco, &c.

In Præceptis ad Virgines:

Nec verò Suſanna mihi præclara tacenda eſt,
Iure licet thalami fuerit ſociata marito:
Illa pudicitiæ tanto flagrauit amore,
Vt vetitam fugiens venerem, dextraſq; nefandas,
Iudicio iniuſto decreta proxima morti,
Conſilio iuuenis tanto diſcrimine vitæ
Eruta ſit, cani mentem, ingenijq; ſagacis,
Ore ſuo qui presbyteros Babylonis iniquos
Conuicit, charoq; orbauit lumine vitæ.

Epiphanius. 380.

In Ancorato: Non eſt ignorantia de hoc etiam ante tempus fornacis, quando repletus fuit Daniel
Verſ. 46. Spiritu ſancto, & dixit: *Purus ego à ſanguine ipſius: & reuerſi ſunt ad iudiciale forum, & iudicauit presbyteros Spiritu ſancto impletus.*

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homilia de Suſanna: Diuinæ lectiones & ſancta oracula Dei, quæ inſonuerunt auribus veſtris, nidum faciunt in mentibus noſtris. Audiuimus de Suſanna lectionem: ædificetur pudicitia coniugalis, & tam firmo fundameoto innitatur, muroque valletur, vt & inſidiantes repellat, & falſos teſtes conuincat. Remanſerat caſta mulier moritura, niſi adeſſet qui videbat, quod iudicantes la-
Verſ. 22. tebat. Conſcripta ſunt verba eius: *Anguſtiæ mihi ſunt vndique. Si enim hoc fecero, mors mihi eſt: ſi autem non fecere, non effugiam manus veſtras.*

Ad Pſal. 118. Ægyptia mulier Ioſepho laqueum tetendit, verũ non ipſe propterea aberrauit, quippe qui pudicitiam ſuam ſartam tectam conſeruauerat: quod etiam Suſannę à presbyteris accidit.
Verſ. 45. *De ſancta Trinitate*: De Spiritu ſancto dicit: *Excitauit Deus Spiritu ſancto puerum adoleſcentem, cui nomen Daniel.* Et in multis alijs locis præmonſtratus eſt Spiritus ſanctus in veteri Teſtamento.

Palladius. 410.

Dialogo de vita Chryſoſtomi: De veritate autem eſt quæſtio, da veniam pater, neque mihi iam velim canos obijcias: & mali enim ſæpe fuerunt, noo animam virtute canam, ſed corpus diuturnitate æui rugoſum præferentes. Cuiuſmodi & illi fuerunt in Babylooe presbyteri, & in Samaria Ephraim.

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib. 1. epiſt. 87. Excuſationem neſcit natura, veniam fœmina non habet. Poteſt enim fortiter ac ſtrenuè aduerſus molliciem impetum facere, cupiditatumque machinas atque tormenta firmiter propulſare. Documento ſunt celebris illa Suſanna, cum filia Iephthe, & admiranda Iudith.

Lib. 2. epiſt. 290. Quòd ſi quis hęc ita ſe babere neget, is perturbatione atque confuſione omnia implebit, atque & Saram, & Ioſephum, & Suſannam in crimen vocabit, propterea, quòd alij his conſpectis vulnerati ſunt.

Theodoretus. 450.

Epiſt. 110. Cùm tuas literas legiſſem, beatiſſimæ illius Suſannę ſum recordatus, quæ nefarios illos homines cùm vidiſſet, & omnium Deum adeſſe
Verſ. 22. crederet, mirabilem illam edidit vocem: *Anguſtiæ mihi ſunt vndique.* Elegit tamen potius incidere in calumniatorum inſidias, quàm iuſtum iudicem contemnere.

Nemeſius. 480.

De anima facultatibus cap. 42. Plenæ ſunt huiuſmodi hiſtorijs & Hebræorum Scripturæ, & Græcorum literę. Nam eiuſmodi Suſannæ caſus literis ſanctis mandatus eſt.

Procopius Gazæus. 530.

In Deuteronomion fol. 446. Cęterùm teſtis fidus nõ mentitur, vt Sapientia inquit: *Mendaces verò peribunt.* Quemadmodum iudicibus in Suſannę cauſa iniquis teſtibus accidit.

Ad Eſaia cap. 3. Nam & Babylonijs ſenioribus ius dixiſſe conſtat Danielem, & poſt reuerſionem Ieſum, itemq; Zorobabelem.

Antiochus. 600.

Homilia 17. Seniores illi, qui iudicium exercuerũt aduerſus Suſannam, ij per aſſiduam congreſſionem, cùm alienam pulchritudinem eſſent edocti, ac demum abijſſent pręcipites in immeoſum pelagus concupiſcentię, inſurrexerunt in beatam illam Suſannam.

Homilia 20. Veritas dicti luculenter declaratur exemplo Ioſeph, ac beatæ illius Suſannæ apud Danielem. Maluit enim hæc temporarię mortis diſcrimen adire, quàm vt coronę ſuę caſtitatis vlla ex parte inferret contumeliam ac detrimentum. Et iudicium Dei, hoc eſt, Daniel, iudices damnauit inuidiæ (hæc enim nominis iſtius eſt interpretatio): caſtimoniam verò pudicæ mulieris reipſa docuit eſſe intentati flagitij liberam, eamq; ſubduxit morti.

Maximus. 640.

De charitate centuria 4. cap. 88. Non eſt labor animę grauior, quàm ſycophantia, ſiue quis ob fidẽ, ſiue ob vitam ſycophantias perpeſſus fuerit. Et nemo banc poteſt contemnere, niſi ille ſolus, qui in Deum intentos habet oculos (veluti Suſanoa,) qui ſolus poteſt fidentes in ſe ex periculis liberare, ſicut & illam: nec non homines certos facere, veluti etiam de illa innocenter condemnata, & animam bona ſpe erigere, atque conſolari.

Ioannes Damaſcenus. 730.

In Parallelis lib. 1 cap. 54. de Dei auxilio, & quòd Dei fauore aſpirante imbecilles ſunt hominum inſidiæ, ac pauci multos superent: Ex Daniele: *Et exclamauit voce* Verſ. 42.
magna Suſanna, & dixit. Deus æterne, qui abſconditorum es conditor, &c.

Taraſius Conſtantinop. 780.

Epiſtola ad Conſtantinum & Irenen Auguſtos: Quidam ipſum robur ſacerdotij denegantes, conſurrexerunt, Babyloniorumque ſacerdotum accuſationem arripuerunt (quos & Propheta trium-
pbat, dicens: *Egreſſa eſt ex Babylone iniquitas*, &c. Verſ. 5.

Concilium Nicænum Secundum. 780.

Actione 6. Rnrſum alibi beatam Suſannam continentia exornatam exhibet, extẽſis manibus auxilium ex alto inuocantem, Daoielemque pręſidentem iudicem eruentem è manibus impiorum ſacerdotum.

Pantaleo Diaconus. 850.

De Michaele Archangelo: Eundem autem maximum militiæ principẽ videt etiam Dei ſummus contemplator Propheta Daniel, arguens ſceleratos, qui aduerſus caſtam Suſannam inſanierant,
& dicit alteri eorum: *Expectans Angelus Dei iam te-* Verſ. 55.
nens gladium, vt te ſecet medium.

Leo Philoſophus Imp. 880.

In encomio Chryſoſtomi: Hinc adeſt, quæ hoſpitalitate & temperantia (ſcientibus loquor) Saram & Suſannam exprimit, Olympias.

Theophylactus. 900.

In capit 6. Ioannis: Inſuper & proditoris maliciam Chriſtus indicat, quo certè mõſtrabatur deitas. Nam Propheta inquit de Deo. *Qui ſciebat omnia,*
...cl. 42 *priuſquam fierent.*

Simeon Metaphraſtes. 970.

In Martyrio S. Pionij: *Filij mei*, inquit Pionius, *quos iterum parturio*: Alumni mei dolenti ambulauerunt vias aſperas atque .. ſtitie les Nũc impij ſeniores inſidias Suſannę tetenderunt: nunc delicatam atque formoſam retegunt, vt eius pulchritudina impleantur, & falſum in illam teſtimonium ferant.

Commentarijs de Daniele, & tribus pueris Non ex his autem ſolis, ſed etiam ex alijs Daniel apparuit magnus in contemplatione, & admirandus in ſapientia: &, vt alia omittamus, quod de Suſanna factum eſt iudicium, quod diu ante fecit, cùm eſſet adhuc iuuenis, quidnam reliquit intelligentiæ, quo id poſſet ſuperare? Quę quidem cùm eſſet marito fidelis, morte autem eſſet damnata, ex iniquiſſima calumnia eorum, qui illam impudicis aſpexerant oculis, & erat ſimilia paſſura iis, quæ Ioſeph paſſus eſt, qui illum tunc eripuit, is eam quoque mirabiliter ſeruat per Danielem: qui ſapiente iudicio ſeniorũ conuicit malignitatem, & eos magis morte dignos oſtẽdit, & vt mortem paterentur effecit.

Euthymius. 1080.

In Pſalm. 118. *Super ſenes intellexi.*) Talis etiam fuit Daniel, qui Suſannę cauſam ſupra omnes populi ſeniores intellexit.

Nicetas. 1200.

In Orationem 44. Nazianzeni: Quę de presbyteris commemorat, in Danielis libro ſcripta ſunt, ad quem lectorem remittendum duximus. Atque adoleſcentem & corpore & animo elegantẽ Theologus Danielem nominat, qui ante adultam ætatem (non duodecimum annum ætatis agebat) iudex presbyterorum ſedit.

Michael Choniates. 1220.

Oratione funebri in Nicetam Choniaten: Quòd ſi Suſannam Daniel à violentorum amatorum & iniquorum iudicum furore aſſeruit: at pro tribunali prius ſederat, libidine excæcatos iudices ſeorſum abduxerat, vtrumque interrogauerat ſigillatim, ſuoque ipſorum iudicio conuictos & capitis damnatos lapidibus cooperiri iuſſerat, atque hoc pacto pudicam ab iniqua ſententia liberauerat.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

De corona militis cap. 4. Si & Suſanna in iudicio reuelata argumentum velatæ præſtat, poſſum dicere, & hic velamen arbitrij fuit.

In Carminibus contra Marcionem lib. 3.

... Daniel, qualis vir, quanta poteſtas,
Qui ... ſceleſtorum prodidit ore,
Seruauitq, animam damnatam crimine ficto.

Cyprianus. 250.

Libro 1. epiſt. 8. *Epiſt. 50.* Nec ætas vos eorum, nec auctoritas fallat, qui ad duorum presbyterorum veterem nequitiam reſpondens, ſicut illi Suſannam pudicam corrumpere & violare conati ſunt, ſic & hi adulterinis doctrinis Eccleſiæ pudicitiam corrumpere, & veritatem Euangelicam violare conantur.

De diſciplina & bono pudicitia: Fuit, vt legimus, Suſanna filia Helchiæ, vxor Ioachim pulcherrima, pulchrior moribus. Hanc nullum ad decorem commendabat ſpecies: ſimplex enim erat. Excoluerat pudicitia, & cum pudicitia ſola natura. Hanc ex ſenioribus duo cœperant deperire, nihil memores nec diuini timoris, ſed nec ſuæ annis tam mareſcentis ætatis ita illos in flagrantia tranſactę iuuentutis incendia rediuiuę libidinis flamma reuocabat. Pudicitiæ latrones amorem profitentur, ſed oderant: reſiſtenti minantur calumnias, adulterij ſe dicunt accuſatores, voto adulteri. Inter duos libidinis ſcopulos auxilium de Domino petebat, quia viribus corporis repugnare non valebat. Et exaudiuit è cælo clamantẽ pudicitiam Dominus: & cùm iniquitate oppreſſa duceretur ad pœnam, vidit inimicorum liberata vindictam. Bis victrix, & in periculo ſuo tum tum ſtè totiens conſepta, & libidinem euaſit, & mortem.

Zeno Veronenſis. 260.

Sermone . Suſanna illuſtris Hebrea, veræ decus pudicitiæ, docuit fœminas ſuę caſtitatis exẽplo. ... Suſanna in iudicio perditorum, falſorum ... mo ... preſſa mendacijs, conſcientiæ tamen ... c... ta... retis, no tam rea ſuſceptura ſententiam quàm dicata Deo pro caſtitate fortiter ... ura.

Hilarius.

Enarratione in Pſal. 52. Sed & Daniel presbyteros condemnans, ait: Non ſemen Abraham, ſed *ſemen Chanaan, & non Iuda.* Verſ. 56.

Lucifer Calaritanus. 360.

Lib. 2 ad Conſtantiũ Imper pro S. Athanaſio: Sic vos fuiſtis armati ad Eccleſiæ violandã caſtitatẽ, ſicut illi ad Suſannę fuerunt, qui dixerũt: *Oſtia viridarij* Verſ. 20
clauſa ſunt, nemo nos videt, in concupiſcentia tui ſumus, propter hoc conſenti nobis, & eſte nobiſcum, alioquin falſum dicemus teſtimonium contra te, &c. *Ad ſenes ingemiſcens dixit Suſanna: Anguſtia ſunt mihi vndique. Si enim hoc egero, mors mihi erit,* &c.

Ambroſius. 370.

Ad Virginem lapſam cap. 4. Dicis violentiam paſſa ſum, reſpondebit fortiſſima tibi Suſanna: Inter duos presbyteros populi etiam iudices poſita, inter paradiſi ſyluas conſtituta, vinci non potui, quia non volui.

De fuga ſeculi cap. 9. Pulchrè eam effudit Suſanna, vt euaporare in eam poſſet incendia corporis, mortis formidines, vitæ cupiditates. Effuſa ſuper ipſam anima omne reſtinxit carnale deſideriũ, ſeculare ſtudium. Quæ etiam prodigioſorum ſenum, & impudentium presbyterorum potuit flammas reſtinguere, niſi in his libidinis prolluuium redundaſſet. A quibus cùm intenderetur calumnia, ſi aſſenſus negaretur adulterio, ingemuit Suſanna, & dixit: *Anguſtiæ mihi ſunt vndique.* Verſ. 22

Euſebius Vercellenſis. 380.

Epiſtola ad presbyteros Italiæ Sed vt gauiſi non ſunt ſeniores mali, qui pudicitiam Suſannæ violare quærebant: ita nec hi gaudebunt, qui Eccleſiam perſecutione varia infidelitatis conantur ſubijcere. Dixit enim ſanctus Daniel ad illos: *Sic tementes filiæ Iſrael concumbebant vobiſcum.* Verſ. 42

Ruffinus. 390.

Inuectiua 2. in Hieronymum. Omnis illa hiſtoria de Suſanna, quæ caſtitatis exemplum præbebat Eccleſijs Dei, ab iſto abſciſſa eſt, & abiecta, atque poſthabita, &c. Modò tu dicis: Omnis, qui putabat Suſannam nuptis & innuptis exemplum pudicitiæ præſtitiſſe, errauit. Non eſt verum. Et omnis, qui putabat, quòd puer Daniel Spiritu ſancto fuerit repletus, & argueret ad... s er-

ru...

[illegible] ſuæ no[illegible]

[Hier]onymus. [3]90.

Apologia ad [illegible] *in* [illegible] ro, quid aduerſus Suſannæ h[illegible] lumine Hebr[æ]o non habetur, H[illegible] ſoleant [di]cere: qui me criminatur ſtultum, ſe ſycophantam probat. Non enim quid ipſe ſ[enti]rem, ſed quid illi contra nos ſoleant dicere ex[plic]aui.

Aduerſus Heluidium de perp[etu]a virginitate Mariæ cap. 2. Quis in tempore illo Virgini credidiſſet, de ſancto eam Spiritu concepiſſe, veniſſe ad eam Angelum Gabrielem, Dei detuliſſe mandatum: ac non magis quaſi adulteram, iuxta exemplum Suſannæ, ſententiæ omnium condemnaſſent?

Aduerſus Iouinianum lib. 1. cap. 13 Erat Daniel adhuc puer, & notus populo, vel propter interpretationem ſomniorum regis, vel propter Suſannæ liberationem, & occiſionem presbyterorum.

Epiſtola 13. ad Paulinum cap. 1. Daniel adhuc puer longæuos iudicat, & impudicos ſenes ætas laſciua condemnat.

Epiſtola 49. de muliere ſepties icta: Hnc B. Danielis renocetur hiſtoria, iuxta quem adulantibus caudis prædam ſuam leonum ora timuerunt. Nunc Suſanna nobilis fide omnium ſubeat mentibus, quæ iniquo damnata iudicio, Spiritu ſancto puerum replente, ſaluata eſt. Ecce non diſpar in vtraque miſericordia Domini. Illa liberata per iudicam, ne iret ad gladium: hæc à iudice damnata, abſoluta per gladium eſt.

Epiſt. 113. ad Marcellam: Neque verò eorum, qui à me exemplaria acceperunt, vel auctoritate, vel ætate ducaris, cùm & Daniel puer ſenes iudicet, & Amos paſtor caprarum in ſacerdotum principes inuehatur.

Ad caput 18. Eſaiæ: Deus omnia fecit bona, ſed ab his, qui ſua voluntate ſunt peſſimi, ſemen ortum ſit malum, quod voluntate ſit, non natura. Vnde
Verſ. 56 & in Daniele legimus: *Semen Chanaan, & non Iuda.*

Ad caput 29. Hieremiæ: Aiunt Hebræi hos eſſe presbyteros, qui fecerunt ſtultitiam in Iſrael, & mœchati ſunt vxores ciuium ſuorum, quorum vni
Verſ. 52 loquitur Daniel: *Inueterate dierum malorum.* Et alteri: *Semen Chanaan, & non Iuda, ſpecies decepit te.*

Auguſtinus. 400.

Tractatu 36. in Ioannem. Veritas quæritur per duos teſtes? Ita planè ſic ſe habet humani generis conſuetudo: ſed tamen fieri poteſt, vt & duo mentiantur. Suſanna caſta duobus falſis teſtibus vrgebatur: nunquid quia duo erant, ideo falſi teſtes non erant? De duobus dicimus, aut de tribus? vniuerſus populus mentitus eſt contra Chriſtum, &c. Quando Suſanna caſta fœmina fideliſque coniunx duobus falſis teſtibus vrgebatur, Trinitas illi in conſcientia, atque in occulto ſuffragabatur. Illa Trinitas in occulto vnum teſtem Danielem excitauit, & duos conuicit.

De Sermone Domini in monte libro 2. cap. 9 Ioſeph tentatus eſt illecebra ſtupri, ſed non eſt [in]latus in tentationem. Suſanna tentata eſt, nec i[p]ſa indu[c]ta vel illata in tentationem: multique alij vtriuſque ſexus.

Seuerus Sulpitius. 410.

Lib. 2. ſacræ Hiſtoriæ: Danielis e[g]regiam ad conſeruandam legem perſeuerantiam, & in abſolutione Suſannæ diuinum conſilium, cæteraque ab eo geſta, ordine perſequimur, &c. Per idem tempus Suſanna quædam Iuachim nupta, [illegible] fœmina pulchritudinis, à duobus [illegible] appet[i]ta, cùm impudicis non acquieuiſſet, falſo crimine inceſſitur.

Idacius Clarus. 420.

Verſ. 42 *Aduerſus Varimadum Arianum.* Et in Daniele: *Deus æterne, qui occultorum es cognitor, qui omnia noſti ante-*

[illegible] tur, in [illegible] qui[illegible] [illegible] *me.*

[Maxi]mus T[aurine]nſis. 430.

[illegible] *apud* [illegible] Suſanna [illegible] inicos ſuos tacui[illegible]. Non enim [illegible] em iudic[illegible] ver[illegible] rum ſe ratione d[illegible] n patrocin[illegible] [illegible] tutata eſt, ſed in ſan[c]ta fœminis tacen[illegible] pro ea caſtitas loquebatur. Caſtitas enim Su[ſanna] adfuit in iudicio, quæ eam & det[illegible] in Paradiſo. Ibi enim podori eius conſuluit, hic [illegible] na macularetur pudicitia, hic ne inno[illegible] damnaretur. Caſtitas ergo Suſannæ & presb[yter]os & impudicos conuicit in paradiſo, & in iu[dici]o falſos accuſatores obtinuit, biſque victis [illegible] facit teſtimonij, quos reos fecerat adulte[rij] [illegible] tandem iudicem meretur caſtitas Daniel[em] [illegible] rum iuniorem, necdum pubeſcentis ætatis, &c.

Leo Magnus. 450.

Sermone 16. de Paſſione Domini cap. 4. Sed tu im[illegible] ſime homo, *Semen Chanaan, & non Iud*[*a*], nec [illegible] v[a]s electionis, ſed filius perditionis & mortis, vt [illegible] ra tibi diaboli incitamenta credebas.

Proſper. 46[illegible].

De promiſſionibus & prædictionibus parte 2. cap. [illegible] Duodecim ſanè ſunt propheticæ Danielis viſiones: in Hebræo decem reperiuntur. Quas [illegible] decim, Domino donante, certa cum [c]omp[illegible] ne percurram. In prima contra impudicos ſeni[o]res caſtitatem Suſannæ defendit. Hoc agit Dominus Ieſus, dum aduerſus ſceleratos hæreticos Eccleſiæ ſuæ integritatem tuetur, quam peruerſis ſuis diſputationibus vitiare contendunt.

Cæſarius Arelatenſis. 470.

Homilia 23. Virgines ergo cogitantes Mariam, viduæ conſiderantes Annam, maritatæ verò Suſannam, imitentur illarum caſtitatem in hoc ſeculo, vt illis coniungi vel ſociari mereantur in æternum.

Claudianus Mamertus. 480.

Epigrammate ad Iacobum Magiſtrum:

Sic tua pro clypeo defendas pectora Thomas,
Sic tibi det vires ſancta Suſanna ſuas.

Fulgentius. 500.

De Fide ad Petrum cap. 33. Deo omnia incommutabiliter ſunt notiſſima, cui dicitur *Deus, qui occultorum es cognitor, qui ſcis omnia antequam fiant.* Verſ. 42

[E]*piſtola 2. de ſtatu viduali cap. 10.* Quàm bene nuptiarum opus in caſtitate coniugali Suſanna ſeruauit?

Alcimus Auitus. 500.

De conſolatoria caſtitatis laude ad ſororem:

Suſannam poſt hanc quæ di[g]nis laudibus vnquam
Ex[tol]lat, infirmis quondam quæ victis in annis
Im[pro]ba vota ſenum, commotosq. furores?
Optimus Hebræos & præſtanti[ſſ]imus inter
Ille vir Ioachimus erat, quem [illegible] *as*
Iud[illegible] *ac liti populus* [illegible] *vnam &c.*

Benedi[ct]us Abbas 530.

In Regula cap. 63. In omi[nib]us [lo]cis ætas non diſcernatur in ordine, nec [p]ræiu[d]icet: quia Samuel & Daniel presbyteros iudicauerunt.

Gregorius Magnus. 590.

Homil[i]a 3[illegible]. in Euangelia [illegible] ce apertis ij[illegible] cm o[illegible] [illegible] is fide Dauid, Amos, Danielem, &c. [illegible] & ſanctu[s] iſte Spiritus qua[illegible] ſt aru[illegible] c[illegible] re volo ſed in [illegible] ſa nica [illegible] [illegible] ple[illegible] a[illegible] ue c[illegible] du[illegible] um [illegible] fac[illegible] Im[illegible] t p[illegible] in ar[illegible] [illegible] ic n[illegible] em, & [illegible] n[illegible] m[illegible] [illegible]

Iſidorus [illegible] lenſis 6[illegible]0.

[illegible] *cap. de Prophetis:* Daniel interpretatur [illegible]m Dei, quia in presbyterorum [illegible] ſententiam diuinæ examinationis exhi[illegible]m reperta eorum falſitate, Suſannam ab [illegible] to liberauit.

In A[illegible]egorijs veteris Teſtamenti: Suſanna figuram Eccleſiæ habet, quam teſtes falſi Iudæi, quaſi adulteram legis accuſant.

Concilium Lateranenſe Primum. 650.

Conſultatione 4. Ideo cum beata & nos ad Dominum exclamemus Suſanna, contra iniquos ſacerdotes, in defenſione memoratorum ſanctorum Dan. 13. vers. 42. conciliorum, dicentes: *Aeterne Deus, occultorum cognitor, qui noſti omnia antequam fiant*, &c.

Al[illegible]elmus. 680.

De *laudibus Virginitatis cap. 16.* Fallaces teſtium perſonas, quę presbyteros contra Suſannam muſſitantes æmulabantur, vltrix diuini potentatus cenſura iiſdem cladibus, quibus peierantes ſe deuouerant crudeliter percuſſit.

Cap. 24. Quemadmodum antiquitus Suſannam cùm fabricatores falſitatum potius, quàm presbyteri populorum, quos adulterinæ titillationis calor inceſti crimine cruentabat, diſſona ſermonum procacitate fallaciter inſimulare machinarentur, denſis, dirisque lapidum imbribus obruti, crudele mortis ſpectaculum prębuerunt, &c.

Beda. 700.

Ad cap. 8. Ioannis: Deoique quando Suſanna caſta fœmina fideliſq; coniunx duobus falſis teſtibus arguebat[illegible], Trinitas i[illegible] in conſcientia atque in oc[illegible]ulto ſuffragabatur: illi Trinitas in occulto vnum teſtem Danielem excitauit, & duos conuicit.

Stephanus Secundus. 752.

Epiſtola ad Pipinum Regem: Quamobrem cuiuſdam bonæ mulieris Suſannę pudicitiæ verba Dan. 13. verſ. 24. loquamur: *Anguſtiæ nobis vndique, & quid agamus ignoramus.*

Alcuinus. 760.

Ad caput 8. Ioannis: Nunquid ſemper duo homines verum dicũt teſtimonium? Nnnne duo falſi teſtes contra Suſannam falſum protulerunt teſtimonium?

Haymo. 820.

Ad caput 3 Eſaiæ Non ſedet ad iudicandum ad hoc, vt in præſenti perdat tempore, ſicut in Danielis volumine (*cap. 13.*) legitur: ſed ſtat, id eſt, conſiderat, & diſcernit omnium opera.

Florus Magiſter. 840.

Ad [illegible]la verba Canonis: *Præceptis ſalutaribus moniti*, &c. Nam & Suſanna, cùm damnaretur ab iniuſtis iudicibus, tacebat, & orabat: os eius non audiebatur ab hominibus, cor eius clamabat ad Deum.

Rabanus Maurus. 850.

De *Vniuerſo lib. 3 capite de Prophetis.* Daniel interpretatur iudicium Dei, quod in presbyterorum iudicio ſententiam diuinæ examinationis exhibuit, dum reperta eorum falſitate, Suſannam ab interitu liberauit.

Concilium Valentinum. 855.

Cap. 2. Deum præſcire & præſciſſe æternaliter & bona, quæ boni erant facturi; & mala, quæ mali ſunt geſturi. quia vocem Scripturæ dicẽtis ha-[illegible]eſ. 42 bemus: *Daniel. 13. Deus æterne qui abſcondi[illegible]orum es cognitor, & qui noſti omnia antequam fiant*, &c.

Adrianus Secundus. 86[illegible]

Epiſt. [illegible] Baſilius princeps [illegible] puit Eccleſiam Dei, d[illegible]m quotidie, quia non conſenſit adult[illegible]ro, tra-

hebetur [illegible] corporis, quàm ad animi mortem: inſtar [illegible] Danielis ſanctiſſimam et [illegible]entis Suſannam à ſententia mortis, quam impudici presbyteri, qui [illegible]debantur regere populũ Domini, non autem regebant, ſed potius perdebant, nequiter extorſerunt.

Paſchaſius Robertus. 880.

In Lamentationes Hieremiæ libro 3 litera Iod Tales itaque plangit, quales in Daniele ſuper Suſannam inſaniſſe legimus, de quibus dicit: *Inueterate dierum malorum, nunc venerunt peccata, quæ operabaris prius.* Verſ. 52.

Smaragdus. 970.

Ad caput 63. Regulæ Benedicti Quòd dicit, Samuel, & Daniel pueri presbyteros iudicauerunt, de Heli, & de illis, qui Suſannam opprimere voluerũt, intelligitur. Samuel presbyteros iudicauit, quando filios Heli peccare vidit, & eos in corde ſuo pręuaricatores iudicauit, & cõdẽnauit: Heli quoq; ſimiliter reprehẽdit. Daniel quoq; tunc presbyteros iudicauit, quãdo illos iniqua cogitatione plenos, qui Suſannã voluerũt falſo crimine & teſtimonio condemnare, reprehendit, condemnauit, & Angelico eos gladio trucidandos eſſe præſcripſit.

Rogerius Benedictinus. 1040.

Vita Brunonis Epiſcopi Colonienſis cap. 20. Nemo ſuper hac re culpabilem eum dicat, cùm Samuelem ſanctum, & alios plures ſacerdotes pariter legamus & iudices, & Danielem Prophetam duos presbyteros ad mortem damnaſſe legamus.

Radulphus Ardens. 1060.

Homilia in Letaniam maiorem: Oratio igitur, quę fit ſolo corde, etſi non labijs, Deo accepta eſt. Vnde & Suſanna tacens, dicitur clamaſſe, propter vehementem mentis intentionem.

In Communi vnius Martyris: Tales erant *duo ſenes inueterati dierum malorum* qui puellam teneram Suſannam corrumpere voluerunt, ſed ab ea ſuperati ſunt.

Iuo Carnotenſis. 1100.

Epiſt. 162. Si ſciremus vos eſſe paratos, vt cum gaudio tolerare poſſitis ruinas domorum, exterminationes corporum, rapinas bonorum veſtrorum, poſſemus vos exhortari, vt ſequeremini cõſiliom Suſannæ, quæ magis elegit in manus hominum incidere, quàm Dei legem derelinquere.

Hugo Victorinus. 1120.

Sermone 85. Vnde & impio presbytero aduerſus iuſtam Suſannam dictum eſt: *Recte mentitus es in caput tuum.* [illegible]erſ. 55.

Bernardus. 1130.

Epiſtola 242. Quis ſcit ſi conuertantur Romani ad pr[illegible]cem pauperis, quæ non cedunt potentium minis, non omni armaturę fortiũ. Nonne quondam in Babylone ad vocem pueri iunioris vnius omnis ille populus, qui à ſenibus iniquis iudicibus ſeductus fuerat, reuerſus eſt ad iudicium, & ſic ſeruatus eſt ſangui[illegible] innoxius i[illegible] la die?

Sermone 2. in Annunciatione Dominica: Videtis ne duos ſenes (nam à ſenioribus exire cœperũt) quomodo in pomęrio Ioachim abſcondũtur, Suſannam quærunt vxorem eius ſequamur eos. Nam iniqua cogitatione pleni ſunt contra eam. *Conſentire nobis*, aiunt ſenes, aiunt Phariſæi, aiunt lupi, qui ab alterius paulò ante, licet errantis ouiculæ fuerant deuoratione fruſtrati. *Conſentire nobis, & commiſcere nobiſcum. Inueterati dierum malorum*, modò accuſabatis adulterium, modò adulterium ſuadetis. [illegible]erſ. 20.

Arnulphus Lexouienſis. 1150.

Sermone habito in Conc[illegible]o Turonenſi Sc[illegible]nis ego

 ſum,

ſum, qui mandato Romani Pontificis audeam obuiare? *Anguſtiæ ſunt mihi vndique*: inter verecundiam & neceſſitatem conſtitutus ſum. Vers. 22

Petrus Cluniacenſis. 1150.

Lib. 2. contra Iudæos cap. [illegible]. Audi bonam mulierem Suſannam, quæ licet non ſit de Canone tuo, fuit tamen de populo tuo. Audi eam, vtrum Deus aliquid ignorare poſſit, in oratione propria profitentem *Domine, ait, qui noſti omnia antequam fiant.* Vers. 42

Petrus Riga. 1170.

In Daniele, de Ioachim:

Huic facie præſtans, quæ tunc Suſanna vocata eſt,
Et quæ ſtirpe Iuda prodijt, vxor erat.
Porrò qui cauſas arbitrarentur in illo
Anno, presbyteros conſtituere duos:
Qui tandem Ioachim, velut eius in æde frequentes,
Vxoris ſpeciem concupiêre ſuæ.
Quærebantq́; ſenes multo molimine votis
Implendis poſſet qualiter eſſe locus.
Hortus erat Ioachim, quo ſe plerunque lauabat
Vxor in abſconſo: prodijt inde locus.
Hic latuêre ſenes, vt ibi ſine teſte repertam
Protinus arriperent, & fruerentur ea.
Aeſtus erat, calor inſtabat, ſol flammeus vudas
Iuſſerat immemores frigoris eſſe ſui.
Riuus, qui ludens Ioachim laſciuit in horto,
Lampadis eiuſdem vt tepefactus erat
Illic inuitant Suſannam balnea [illegible]*,*
Huc properat, fraudem nec [illegible] *loc*[illegible]
Tentat aquam, laudat tentatam, nuda f[illegible]*ntrat,*
Laudatam nudam vidit vterque ſenum.
Vidit, [illegible] *concepit pabula* [illegible]*amme*
Huius vtraque gena [illegible] *in vtraque ſene.*
Hinc ſpecies, hinc ſpes: illinc Venus, inde venuſtas:
Hinc color, inde calor cor tetigere ſenum.
Ignidant [illegible] *ignea, ceruix*
Lactea, cæſaries aurea, nuda caro.
Res noua, decrepitis audax amor imperat, igni
Exangues ſtipulæ dant alimenta nouo, &c.

Ioannes Sareſberienſis. 1170.

Lib. [illegible] *Polycrat. cap. 19.* Fruſtra vt quemquam eorum excipias, aliquem oppones titulum: quia clamore conductitio præualente delebitur concurrentibus exemplis, & ſanctionibus patrum. Puer eſt, & monſtrat ſeniores à Daniele puero condemnatos.

Innocentius Tertius 1200.

Ad Pſalmum 5. Pœnitentialem. Clamor hic nō tam vocis intenſio, quàm cordis deuotio debet intelligi. Sic clamauit Suſanna, quæ flens ſuſpexit in cælum. Erat enim cor eius fiduciam habens in Domino, & ideo exaudiuit Dominus vocem eius.

Iacobus Vitriacus. 1220.

Dominica infra Octauam Epiphaniæ. Daniel puer ſenes presbyteros iudicauit. Vnde in libro Sapientiæ dicitur: *Senectus venerabilis eſt non diuturna, nec numero annorum computata.*

Alexander Aleſius. 1230.

Parte 3. quæſt. 4. memb. 2. Daniel iudices de falſo teſtimonio conuicit & conuictos [illegible]icauit.

Albertus Stadenſis. 1[illegible]0.

In Chronicis folio 12. Sub Baltaſ[illegible] [illegible]erata eſt Suſanna à calumnia ſacerdotum per Danielem, & [illegible] lapidati.

Guilelmus [illegible]*eraldus* 1250.

In Euangelium Dominica [illegible]

[illegible] aliquis diffa[illegible] decidit infamia, & reuerentur [illegible] tes vt accidit presbyteris, qui Suſannam [illegible]runt, Danielis 13.

Bonauentura. 1260.

Ad caput 22. Lucæ: Et impletum eſt illud [illegible] *Manus principum & magiſtratuum fuit in tranſgre*[illegible]*bat trima.* Et Danielis 13. *Egreſſa eſt iniquitas a* [illegible] *oribus, qui videbantur regere populum.*

Vrbanus Quartus. 1262

Paraphraſi in Pſal. [illegible]. Sed tu Domine liberator es meus, qui Danielem de lacu leonum, Suſannam de falſo crimine liberaſti.

Ioannes à Sancto Geminiano. 1300.

In Summa lib. 3. de vegetabilibus, & plantis cap. 27. *Dixit Suſanna: Afferte mihi oleum,* [illegible] *ma*[illegible] &c. Et hæc eſt vnctio ſpiritualis lætitiæ, quæ pertinet ad decorem & morem conſcientiæ. Vers. 17

Nicolaus Lyranus. 1[illegible]20

Ad cap. 13. Danielis: Hiſtoria Suſannæ con[illegible] ante captiuitatem Babylonicam, vel [illegible] quia Daniel adhuc erat valde iuuenis.

Guido Carmelita. 1330.

De Agnoetis cap. 79. De Filio Dei, qui [illegible] Sapientia, dicitur: *Signa & monſtra* [illegible] *ante* [illegible]*ant.* Daniel 13. *Noſti omnia antequam* [illegible] Vers. 4[illegible]

Petrus Aliacus 14[illegible]0.

Sermone in feſto [illegible] in terra ſunt, ex omni parte perſecu[illegible]num [illegible]untur anguſtias. Propterea ſancta [illegible] & [illegible]ta Suſanna, Sancti cuiuſ[illegible]bet perſonam [illegible]tans, dicebat. *Anguſtiæ ſunt mihi vndique* D[illegible] 13 Vers. [illegible]

Bernardinus Senenſis [illegible]0.

Tomo 1. Sermone 3. de mendacio [illegible]. Danielis quoque 13. ſcriptum eſt, quòd du[illegible] ſenib[illegible]xuria rabidis, iniquè accuſantibus [illegible] in Suſannam, ac mendaciter teſtificantib[illegible] tra eam, Daniel primo ait: *Dic ſub qua arbore* [illegible] *colloquentes, &c.* Vers. 54

Laurentius Iuſtinianus [illegible]40.

De triumphali Chriſti [illegible] Suſannæ ſanctæ mem[illegible] um. [illegible]nerunt olim presb[illegible] [illegible]dicerumque malor[illegible] [illegible]ulterius mulierem innocentem, quæ [illegible]rum deſiderijs mal[illegible]gnis noluit præb[illegible] [illegible]um pro[illegible]rent teſtimonium. Ver[illegible] Deo eandem quam proxime ſuæ par[illegible] ſunt, pert[illegible] necem.

Dionyſius Carthuſianus. 1460

Ad caput 13. Danielis art. 1 [illegible] Quia hiſtoria iſta in Eccleſia, & in officio Miſſę ſolenniter legitur, de veritate eius non dubitamus.

Nicolaus de Niſe. 1470.

In lib. Senteut tract. 4. parte [illegible] tatem ſenectutis in inſtrumentum mal[illegible] tant publicè peccando, ſunt ac[illegible] di, ſicut & Daniel dicit *Inueterate dierum* [illegible]rum.

M. Antonius Sabellicus. 14[illegible]0.

Libro 1 Exemplorum capite 4. Non multum abſimilis huic quæſtio illa memorab[illegible], q[illegible] Daniel adoleſcens fatidicus Suſannæ pudi[illegible]m ab infanda calumniæ labe vind[illegible], ac [illegible]bus in id ſupplicium, quo [illegible] rant, comp[illegible]

ARTICVLVS DECIMVSSEXTVS.

CAPVT XIIII. DANIELIS, QVO DESCRIBITVR BELIS, DRACONIS, DANIELIS, ET ABACVC HISTORIA, AVTHENTICAM ESSE SCRIPTVRAM, ET VALERE AD ECCLESIASTICA DOGMATA PROBANDA.

NEGANT.

Anno poſt natũ Chriſtũ

390. Hieronymus, Præfatione in Danielem, *caput 14. Danielis inter apocryphas & dubias Scripturas referre videtur. Sed ob id à Ruffino reprehenſus, ſe non ſuam ſed Hebræorum opinionem recenſuiſſe reſpondet.*

1520. Eraſmus in Commentarijs huius D. Hieronymi Pręfationis: *Mirum quod Hieronymus veru iugulat, id nunc paſſim legitur, & canitur in templis, ceu res in primis ſancta, &c. Imò nullo delectu legimus de Bel dracone, quam Hieronymus non veritus eſt appellare fabulam: nec additurus, ni veritus fuiſſet, ne bonam voluminis partem detruncaſſe videretur: ſed apud quos tandem? Apud imperitos, inquit ipſe.*

1525. *Martinus Lutherus*, in ſuis Biblijs, *Belis draconisq́ historias inter apocryphas Scripturas collocat.*

1570 *Guilhelmus VVitakerus*, in Diſputatione de ſacra Scriptura, controuerſia 1. quæſt. 1. cap. 9. *Belis draconisq́, hiſtoriam inter ſpuria & apocrypha Danielis ſcripta refert.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Conſtitut. Apoſtolicarum lib. 8. cap. 1. Imò neque ſapiens ille Daniel, bis ex ore leonum ereptus; neque tres illi pueri in fornace ignis, reliquos ſuæ nationis ſpreuerunt.

Irenæus. 180.

Lib. 4. c. 11. Quis enim eſt viuorũ Deus, niſi qui eſt ſuper omnia Deus, & ſuper quem alius nõ eſt Deus? quem Daniel Propheta (cùm dixiſſet ei
Vers. 3. Cyrus rex Perſarum: *Quare non adoras Bel?*) annuntiauit dicens: *Quoniam non colo idola manufacta, sed viuum Deum, qui constituit cælum & terram, & habet omnis carnis dominationem.*

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib. 1. Stromaton: Tunc Daniel coniectus in lacum leonum, ab Abacuc diuina prouidentia nutritus, ſeptimo die ſeruatur.

Origenes. 230.

Homil. 1. in diuerſos: Sicut tres pueri in camino ignis incluſi habebantur, & tamen eos non lædebat incendium, nec odor fumi erat in eis: vel quẽadmodum Danieli intra lacum leonum incluſo clauſtris non apertis allatum eſt prandium ab Abacuc: ita & hęc Virgo ſancta genuit Deum, ſed intacta permanſit.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

De Propheticorum librorum appellationibus, in Daniele: Narrat etiam Daniel, vt eſt in leonum lacum coniectus, primùm quidem quòd Darium regem adorantibus Babylonijs omnibus, ſolus ipſe Deũ adoraret: deinde verò quòd Bel & Dracone sub Cyro rege ſuſtuliſſet: ſed eſt ipſe incolumis de lacu extractus, in eumq́ deiecti, & à leonibus ſtatim deuorati, qui has illi inſidias ſtruxerant.

Athanaſius. 340.

Sermone 4. contra Arianos: Daniel quoq; Aſtyagi ita locutus eſt: *Non colo idola manufacta, ſed Deum viuum, conditorem cæli & terræ, qui dominatum habet in omnem carnem.* Vers. 4

In illud Euangelij: *Qui dixerit verbum contra Filium hominis.* Et Daniel ita liberè ad Darium auſus eſt dicere: *Nõ veneror idola manufacta, ſed Deũ viuentẽ.* Vers. 4.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 360.

Catecheſi 14. Si enim Abacuc tranſlatus eſt, coma capitis portatus, quanto magis Prophetarum & Angelorum Dominus de monte Oliuarum per nubem aſcendens, propria virtute aſcendere in cælum potentior erat?

Ephræm Syrus. 360.

De recta viuendi ratione c. 86. Danielem Prophetã in lacum leonũ coniecerunt impij, vt ab illis deuoraretur: ignorantes ſcelerati ſe in propriam id machinari confuſionem. Deus autem per manũ Habacuc, & per ſuũ Angelũ fideli ſeruo ſuo miſit prandium: immanes autem feræ in medio ſui videntes Prophetã, inclinantes ſe, adorabant illũ.

De patientia & compunctione: Olim ſiquidem Angelus tuus, Domine, corã Propheta Habacuc apprehendens, in momento temporis eum ſtatuit in Babylone ſuper lacum leonum, vbi incluſus detinebatur Daniel, rurſusque confeſtim in terram ſuam ipſum reſtituit.

Baſilius Magnus. 370.

Homil. in diuites auaros: Lacus Babylonius iuuenem habuit Iſraelitam, captiuum quidem caſu, animo verò ac propoſito liberum. Ad hunc leones eſurientes immiſſi, præter naturam abſtinuerũt. Pauit eum Abacuc ab Angelo cum obſonijs longè deportatus, & ne vir ſanctus inedia premeretur, temporis momento tantum veniendo penetrauit, quantum à Babylonia diſtat Iudæa.

Homil. 2. de Ieiunio: O eximiam & ſingularem ieiunij vim: leonũ ora cõpreſſit, draconẽ perrupit, Belem euertit, Suſannam è periculo eripuit.

Gregorius Nazianzenus. 380.

In præceptis ad Virgines:

Ipſe ferus Daniel rabidis proiectus in eſcam,
Non aluit ſaeues laceratat arnt leones:
Sed poſtquam fudit̃q, preces, palmaſq̃, tetendit,
Arrapit medium delatar eſt eſca Propheta.

Oratione 19. quæ eſt oratio funebris in laudem patris ſui mortui: Quonam igitur modo Deus eam alit? Non manna pluens, vt olim Iſraël: aut per coruos paſcens, vt illum Heliam: aut per Prophetã in ſublime raptum ſatians, vt Danielem antea, cùm fame in lacu premeretur, &c.

Epiphanius. 380.

In vita Abacuc Prophetæ. Cùm ante expugnationẽ proſpiceret captiuitatem Hieroſolymæ, maximè cùm ſuper ciuitatem, tum ſuper populum eius luxit. Appropinquante autẽ Hieroſolymis Nabuchodonoſor, vt diſſiparet eas, fugam dedit ille in Oſtracinã, & manebat illic incola in terra Iſmaël. Aſt vbi Chaldæi Hieroſolymis ſoluentes remearent in patriam ſuam, cum exuuijs atq; captiuis, & reliquię vrbis Hieroſolymę in Ægyptũ deſcenderent, antiſtes ille reuerſus in patriam, miniſtrauit meſſoribus ſui agelli · ſeminauerat enim hordea. Cæterùm ſtatim vt eſculenta præparauerat, vaticinatus eſt ſuis, dicẽs: Proficiſcar ipſe in longinquam terram, & reuertar ocyus, & ſi cunctauero diutius, apponite noſtris meſſoribus quod manducent. Et translatus repente in Babylonem, exhibuit prãdium Danieli, qui erat in cauea cum leonibus.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Oratione de pauperibus amandis: At illi pauperes, qui aduerſa prędıti valetudine, anguſtoq; hoſpitiolo, imò verò anguſti hoſpitioli angulis cõcluſi ſunt, vt Daniel in lacu, te benignũ & pauperum ſtudioſum atque amantem tamquam Abacuc expectant: quamobrem per eleemoſynam Prophetę ſocius efficere.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Sermone contra Gentiles & hęreticos de Euangelio: *Nuptiæ factæ ſunt.*) Erat Daniel iuuenis, & leonum ora conſtrinxit, & dracones confregit, Bel ſubuertit, & presbyteros iudicauit, Suſannam liberauit, tantęq; virtuti imperfecta ętas nõ obfuit.

Homil. 5. in Matthæum: Si Abacuc homo conſtitutus à nullo eſt viſus, quãdo ab Angelo per comam capitis portabatur de Iudæa in Babylonem, quãto magis eſt credibile de Chriſto, nõ fuiſſe viſum, cùm volens à diabolo aſſumeretur?

Oratione 24. in priorem ad Corinth. Nulla mulier, quæ concepit & eſt grauida, parturiens tanto dolore premitur, quanto illa habens corpus Domini dilacerabatur, & diſcerpebatur: & quod in dracone accidit Babylonio, quando accepto nutrimento diſruptus eſt medius, hoc in hac quoq; accidit.

Homil. 2. in epiſt. ad Philemonem: Daniel item ſecũdò in lacum leonum iniectus, ait: *Recordatus eſt e-*
Verſ. 37 *nim mei Deus,* &c.

Palladius. 430.

Dialogo de vita D. Chryſoſtomi: Quando ſacerdotes Belis, à Daniele cõfuſi ſunt? Nonne cùm ipſos eſſe arguit ciues, qui cibos potuſq́ue conſumerẽt?

Nilus Abbas. 420.

In Aſcetico: Danielem quidem cùm homines, vt ipſi putabant, perdidiſſent, leones ſeruârunt: quẽ homines ex inuidia iniuſtè damnauerant, cuſtodierunt. & iuſtitiam, à qua receſſerant homines, rectum ipſi de iniuſtè damnato iudicium ferentes, declarârunt.

Iſidorus Pelûſiota. 440.

Lib. 1. Epiſt. 69. An non ventris appetitus, & carnium deſiderium Belis quoque cultores, & adoratores per cinerem conuictos & deprehenſos exilio addixit?

Baſilius Seleucius. 450.

Demonſtratione contra Iudæos: Cyrus poſt Aſtyagen fuit, ſub quo Bel euerſus eſt, & draco occiſus.

Cyrillus Eremita. 540.

In vita S. Euthymij: Ille autem reipſa, & non in ſomnis protinus raptus, non diſſimili fortè modo ei, quo Habacuc, ita facilè & momento temporis ſtatuitur in littore, & perinde ac ſi ex ſomno ſurrexiſſet, ô diuinam prouidentiam, in ſancta inuenitur ciuitate.

Vita Ioannis Silentiarij cap. 9. Cumq; non inueniſſet viam, per quam rediret in ſpelũcam, neq; poſſet ingredi, cecidit propemodum. Ecce autem repente diuinæ virtutis viſitatione in altum ſublatus, non ſecus ac Propheta Abacuc raptus, inuentus eſt in ſpelunca.

Andreas Cretenſis. 560.

De S. Crucis Exaltatione: Extulit aliquando Daniel vocem in lacu leonum ad Altiſſimum, prędfigurans Crucis exaltationem, quando prandium ei attulit Propheta Abacuc raptus momento temporis.

Anaſtaſius Synaites. 580.

De rectæ fidei dogmatibus libro 1. Angeli eſſentiam ſortiti ſunt circumſcriptam, vt non potuit Gabriel ſimul in cælo eſſe, & apud Virginem: neque apud Danielem in Babylone, & apud Abacuc in Iudæa.

Pantaleo Diaconus. 850.

De Sancto Michaele Archangelo cap. 6. Michael Prophetam Danielem in lacum per iniuriam coniectum celerrimè conſeruauit, & ſæuorum leonum ora refrænauit, & Abacucum rapuit, & ad eum cum cibo parato à Palęſtina abduxit Babylonem, & eum rurſus repentè in ſuum locum reſtituit.

In narratione miraculorũ Michaelis Archãgeli: Abacuc quoq; Propheta erat in Iudæa. Ipſe autẽ coxerat pulmentum, & panes intinxerat ad nutrimẽtum, & ibat vt id ferret ſuis meſſoribus. Angelus autem Domini apprehendit verticem Habacuc, & impetu ſui ſpiritus eum portauit à Iudæa in Babylonem, cum lentis alimẽto, & intulit ipſum Archangelus in lacum leonum, non ſolutis illic ſignaculis: comeditq; Daniel ſeruus Domini, & lætatus eſt. Et rurſus idem Angelus Michael reſtituit confeſtim Habacuc in locum ſuum, nihil ei impedimenti afferẽs, quo minus eadem hora veniret, & eodem cibo meſſores ſuos copioſè aleret. Papè quanta eſt diuini Angeli pernicitas?

Simeon Metaphraſtes. 970.

De S. Theodora virgine: Theodora libenter ei obtemperabat. Nouit enim ab illo ipſo Deo, qui miſit in lacum leonum Prophetam Abacuc, vt Danieli, qui & ipſe Propheta erat, cibum impertiret, quiq; & leonum ora obſtruxit, &c.

De rebus geſtis Cornelij Centurionis cap. 5. Dixit ex animo Cornelius. Deus, qui tẽpore Danielis famuli tui Belum euertiſti, & draconem ſuſtuliſti, & ora obſtruxiſti leonibus, vt tuũ ſeruares famulũ, tu quoque nunc euerte hęc ſimulachra, &c.

De Daniele & tribus pueris cap. 23. Babylonij non ſolùm nullo ſenſu prædıtũ Bel colebant: ſed etiã magnum quendam draconẽ, qui in domo quadã delitеſcebat, tamquã Deũ colebãt. Tentatur ergo in hoc quoq; Daniel à Cyro: & iubebat, vt eũ adoraret, tamquam verè comedentẽ, & bibentem, & viuentem Deũ. Ille autem: *Dominum,* inquit, *meum adorabo. Quòd ſi velis ſcire eum etiam eſſe mortalem, & in*

... naturaca... no, non an cui ... eum, permitte, o rex, & ego occidam ſine ... & virga ... ex in hoc annuiſſet & picem ſimul & adipem ... pilos coxiſſet, & ... ſam feciſſet, demiſit in os draconis. Ille autem cum comediſſet, confeſtim rumpebatur. Babylonij cùm accepiſſent Danielem, rurſus demittunt in lacum leonũ: diuina manu obſtruuntur ora leonum, nec ſacrum corpus audent attingere.

Cap. 24. Erat ſacer Habacuc in Iudæa, qui cùm panem in diſco communuiſſet, & ius ei immiſiſſet, abibat vt ferret ad meſſores. Angelus autem Domini ei apparuit, & iuſſit eũ id ferre Babylonem ad Danielem: & protinus Angelus comam capitis apprehendit, & momento temporis impetu ducentis ſpiritus expanſus ſtetit ſuper lacum, & appellauit Dei vinctum, & ait: Accipe hanc cœnam, quam Deus ad te miſit, tui magnam curam gerens. Ipſe autem Habacuc, cùm eadem rurſus virtute illud immenſum tranſuolaſſet ſpatium momento temporis ita ſuit loco reſtitutus, vt nondum præteriiſſet hora prandij meſſoribus.

Michael Glycas. 1100.

Parte 2. Annalium: Id temporis Daniel Belum ſimulachrum Babyloniorum aboleuit, & improbitatẽ ſacrificorum per eius cerem coarguit: ſuſtulit item draconem illum, quem religioſè venerabantur. Hinc factum, vt orta ſacrificorum ſeditione aduerſus Cyrum, quaſi iam apertè Iudaizantem, Daniel iis dederetur, & totos ſex dies in eadem cum ſeptem leonibus fouea concluderetur. Verùm ne tum quidem aliquid detrimenti accepit. Quin etiam Vates Abacucus in oculi momento ad Danielem peruenit, quamquam fouea ipſa obſignata foret, eiq; coctum meſſoribus in Iudæa cibum defert.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Anacletus. 95.

Epiſt. 1. Nam ſi veraciter Deum credimus, eumq́ue diligimus, vt debemus, & proximos, ſicut noſmetipſos, ipſe nos eripiet & conſolabitur. Et ſicut per Angelum ſuum Abacuc Prophetã cum prandio in lacum leonum ad Danielem vatem miſit, & Philippum vnum de ſeptem Diaconis ad Eunuchum: ita dabit nobis conſolationem & liberatiouem.

Tertullianus. 200.

De Ieiuniis cap. 7. Nam & Angelus miſſus ad Danielem hanc ſtatim profeſſus eſt cauſam diuinæ dignationis: *Veni, inquit, demonſtrare tibi quatenus miſerabilis es,* ieiunando ſcilicet, ſi Deo miſerabilis, leonibus in lacu fuerat horribilis: Vbi illi quidem ſex diebus ieiunãti prandium Angelus procurauit.

Cap. 9. Danieli in lacu leonum eſurienti prandium metentium exhibitum eſt.

De Idololatria cap. 18. Nam ſi ita eſſet, vtiq; tantæ ſanctitatis & conſtantię viri ſtatim habitus inquinatos recuſaſſent, ſtatimq; apparuiſſet Danielem idolis non deſeruiſſe, nec Belem, nec draconem colere, quod multò poſtea apparuit.

Cyprianus. 250.

Libro 4. epiſt. 6. *Epiſtola 56.* Daniel cùm compelleretur adorare idolum Bel, quem tunc populus & Rex colebat, in aſſerendum Dei ſui honorem plena fidei liber-

Dan. 14. verſ. 4. tate prorupit, dicens: *Nihil colo ego niſi Dominum Deum meum, qui condidit cœlum & terram.*

De Oratione Dominica. Cùm Dei ſint omnia, habenti Deum nihil deerit, ſi Deo ipſe non deſit: Sic Danieli, in leonum lacu iuſſu regis incluſo, prandium diuinitus procuratur, & inter feras eſurientes, & parcentes, homo Dei paſcitur.

Sermone de eleemoſyna. Danieli in lacum leonum incluſo prandium diuinitus apparatur, & tu metuis, ne operanti, & Deum timenti deſit alimentũ?

Zeno Veronenſis. 260.

Sermone pro ... dei veritate. Non hodie inducitur Daniel inter frementium leonum rabidos rictus intrepidus cæleſti prandio ſatur.

Sermone de Timore. Huius ſuffragio Daniel populis terribilem inermis draconem necat. Leonibus obiectus in periculo prandet, qui ſolet extra periculum ieiunare.

Hilarius. 3[illegible].

De Trinitate lib. 1. Daniel Prophetæ prandio alendus, leonum lacum non timet: Apoſtoli ... ſe pro Chriſti nomine, & pati gaudent. Pauli libatio ſua corona iuſtitiæ eſt.

Ad Pſalm. 125. Teſtis Daniel in fame Prophetæ prandio ſaturatus.

Euſebius Vercellenſis. 360.

Epiſtola ad Presbyteros & plebes Italiæ ab exilio miſſa: Agnoui, fratres chariſſimi, vos, vt deſiderabam, eſſe incolumes: & quaſi ſubitò raptum omni longinquitate terrarum (vt Habacuc factum eſt, qui per Angelum portatus fuit vſque ad Danielem) ſic me iudicaui ad vos perueniſſe.

Ambroſius. 370.

De Iacob & vita beata lib. 1. cap. 8. Daniel ſacerdotũ furta prodebat, & ſuperſtitiones eorum redarguebat, oſtendens nulla veritate ſubnixas, ſed fraudibus adumbratas.

Lib. 2. cap. 9. Neget quis beatum Eſaiam, cùm medius ſecaretur. Hieremiam, cùm mergeretur: Danielẽ ſanctum, cùm inter leones ſtaret intrepidus, & prandium ei raptus ab Angelo Propheta deferret? Non vtique ideò beatus, quia alienum prandebat prandium, ſed quia meritis ſuis impaſta leonum ora claudebat.

Enarratione 1. in Geneſin ad Horatianum: Accipe etiã quod ſupra hominis ſubſtantiam: Moſes in imo ambulauit mari, in ſummo Apoſtoli: Abacuc ſine pennis volauit.

Ad Pſal. 36. Abacuc prandium meſſoribus deferendo eleuatus ab Angelo aërei tramitis iter carpſit, & redditus terris, inter ſæuos leonum ſtrepitus, pio Prophetę dulce conuiuium miniſtrauit.

Ad Pſal. 118. octona. 17. Daniel Propheta ſecundò in lacum miſſus leonum, & immanium ferarũ ſæuitia atq; horrore circumdatus, recta omnia in conſpectu eſſe Dei imperterrito clamore iactabat.

Prudentius. 380.

Hymno poſt cibum

Sic olim tua ... poteſtas
Inter raucoſonos ſitum leones
Illapſis dapibus virum refouit.
Illum fuſile numen execrantem
Et curuare caput ſub expolita
Aerũ materia nefas putantem
Plebs dira Babylonis, ac tyrannus
Marti ſubdiderant, feris dicarant,
Sanis protinus hauſtibus vorandum.
O ſemper pietas fidesq; tuta:
Lambunt indomiti virum leones,
Intactumq; Dei tremunt alumnum.
Sed dum tenderet ad ſuperna palmas,
Expertumq; ſibi Deum rogaret,
Clauſus iugiter, indigensq; victus,
Iuſſus nuntius aduolare terris,
Qui paſtum famulo daret probato,
...

Cernit fortè procul dapes inemptas,
Quas meßoribus Abacuc Propheta
Agreſti bonus exhibebat arte.
Huius caſarie manu prehenſa,
Plenu (ſicut erat) grauem caniſtris
Suſpenſum rapit, & vehit per auras.
Tum raptus ſimul ipſe, prandiumq́,
Senſim labitur in lacum leonum,
Et quas tunc epulas gerebat, offert:
Sumas lætus, ait, libensq́, carpas,
Quæ ſummus Pater, Angelusq́, Chriſti,
Mittunt liba tibi ſub hoc periclo.
His ſumptis, Danielus excitauit
In cælum faciem, ciboq́, fortis
Amen reddidit, alleluia dixit.

Hieronymus. 390.

Epiſtola 22. ad Euſtochium de cuſtodia virginitatis c.4. Potuit & Danieli de regijs ferculis opulentior menſa transferri: ſed Habacuc ei meſſorum prandium portat, arbitror ruſticanum: ideoq; & deſideriorum vir appellatus eſt, quia *panem deſiderij nõ manducauit, & vinum concupiſcentiæ non bibit.* Innumerabilia ſunt de Scripturis diuinis reſponſa, quæ gulam damnent, & ſimplices cibos probent, hęc ſufficiant pauca de plurimis.

Epiſt.41.ad Ruffinum: O ſi mihi nunc Dominus Ieſus Chriſtus vel Philippi ad Eunuchum, vel Abacuc ad Danielem translationem repẽte concederet: quàm ego nunc tua arctis ſtringerem colla amplexibus?

Auguſtinus. 400.

Serm.65.de Tempore Nunquid Dominus, qui cælum & terram fecerat, cuius omnis eſt creatura, non potuit in eremo per Angelum prandiũ mittere, ſicut Danieli in lacum leonum per Abacuc miſit?

Paulus Oroſius. 410.

Apologetico contra Pelagium: Præparatis onuſtus eſcis Abacuc, vt ieiuno inter eſurientes feras iuſto prãdium miniſtraret, (vt vulgata narrat editio,) in momento diei à Iudęa in Babyloniam translatus fuit, protinus ac relatus.

Seuerus Sulpitius. 420.

Libro 1. Æneid. *Lib.2.ſacra Hiſtoria*: Erat ea tempeſtate apud Babylonios Beli antiquiſſimi regis, cuius etiã Virgilius meminit, ex ęre ſimulachrum, quod ſuperſtitione hominum conſecratum, Cyrus quoq; adorare erat ſolitus, antiſtitum eius dolo illuſus, qui veſci effigiem illam, atq; potare affirmabant: cùm diurnam penſitationem, quæ idolo inferebatur, clam ipſi abſumerent. Igitur Cyrus, cùm Daniele familiariter vteretur, quærit ab eo, cur ſimulachrum non adoraret, cùm manifeſtum viuentis Dei eſſet indicium, abſumentis ea, quæ inferebãtur. Daniel ridens hominis errorẽ, negare id poſſe fieri, vt ęs illud, id eſt bruta materies, cibo vteretur ac potu. Accerſiri ergo Rex ſacerdotes iubet: adhibito eos terrore increpat, quis impenſa conſumeret: cùm Daniel minimè id ab inſenſibili ſimolachro poſſe fieri contenderet. Tum illi confiſi parato dolo, inferri & obſignari à rege templum depoſcunt, vti, niſi omnia poſtero die abſumpta deprehenderentur, morte pœnas perſoluerent: dum eadem conditio Danieli maneret. Itaque ſigno regis templum obſignatur, cùm prius Daniel, ſacerdotibus inſcijs, pauimẽtum cinere aſperſiſſet, vt introeuntium occultos aditus veſtigia proderent. Igitur poſtero die Rex templum ingreſſus, animaduertit abſumpta, quę idolo apponi iuſſerat. Tum Daniel occultam fraudem veſtigijs prodẽtibus reſerat: ſacerdotes cum vxoribus & filijs ſuffoſſo foramine ingreſſos, ea, quæ idolo appoſita fuerant, deuoraſſe. Ita omnes iuſſu regis interfecti, templum & ſimulachrum Danieli in poteſtatem datum, atque ex arbitrio eius dirutum.

Eucherius Lugdunenſis. 450.

Homil.10.de Paſcha: Daniel maximus Prophetarum horrendum draconem, id eſt, qui ſpiritum diaboli pręferebat, ſolidioris cibi virtute confecit, faciens de pice & adipe, id eſt de duabus ſubſtantijs vnam offam, qua aſſumpta, quod putabatur cibus, interitus fuit.

Proſper Aquitanicus. 460.

De promiſſionibus & prædictionibus Dei parte 2 cap. 35. In duodecima viſione ſpectaculum quoddam lætiſſimum, non tantum regi, quãtum etiam ſpiritalibus mentibus exhibuit Daniel. Bel quippe idolum, quod omnes Babylonij ſimul cum rege cultui habebant, magnos regios apparatus, velut quotidie comedens, quos ſacerdotes cum ſuis per occultum intrantes oſtium conſumebant Daniel eorum fraudes ſubtili arte demonſtrans, ſeri in pauimento templi cinerem ſuis præcepit. Signatis igitur foribus annulo regis, in poſterum diem venientibus, non illa ab illo figmento conſumi, virorum ac mulierum impreſſa veſtigia demonſtrãrunt. Confeſſione etiam ſacerdotum occultum eſt illud oſtium proditum, per quod introeuntes, omnia deuorabant. Confracto itaque regia iuſſione figmento draconem, quem ſimul vt diuinum ſuſpiciebant, ſine gladio & fuſte ita peremit Daniel, quemadmodum ſciebat corruptibilem poſſe corrumpi. Pro munere veræ religionis oſtenſæ in lacum Babylonij deuorandum Prophetam miſerunt. Nec defuit diuinã potẽtia, quæ & cuſtodiam ſolitam ſuo, & prandium per eius ſocium miniſtraret incluſo.

Sedulius. 460.

Ad caput 1. epiſtolæ ad Romanos Primi Babylonij Deum vocauerunt figmentum Belis, hominis mortui, qui principatum dicitur in ijs geſſiſſe: coluerunt & ſerpentem draconem, quem occidit Daniel homo Dei.

Alcimus Auitus. 500.

De conſolatoria caſtitatis laude ad ſororem:

Quos meritis æquans Danielis candida virtus,
Horrida frendentum compeſcuit ora leonum.
Nam cùm iuſſe Aßyrios, & Beli imagine fracta,
Atque ſacerdotum detecta fraude ſuorum,
Dignus ob id mercede puer, mouiſſet, in antrum,
Quo ſeptem ingentes ſolitum nutrire leones,
Ora fameſcentium ſatiet qui dira ferarum,
Mittitur: vtq; illi feritas minus horrida parcat,
Subtrahitur dirus conſueta leonibus eſca.
At verò qui nunquam non in tempore ſeruis
Nouit adeſſe ſuis, puero adfuit, atq; leones
Virtutem dedit, vt poſita feritate, ſuaq́,
Iam famis obliti, ſartum tectumq́, fouerent,
Immunemq́, ſuis à rictibus: & tamen illud
Quis non addiderit toti admirabile mundo?
Quòd tunc in Iudæa degens regione Propheta,
Angelica medium ſublatus in aera dextra,
Vertice de ſummo pendens, ſummoq; capillo,
Subiectasq́, terens immotis greßibus auras
Intulit optatas puero nil tale putanti
In Babylona dapes, gratijs tunc protinus actis
Excepit Daniel tranſmiſſas deſuper eſcas.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 2. Dialog. cap. 22. Certè Scriptura teſte nouimus, quòd Propheta ex Iudæa ſubleuatus, repentè eſt cum prandio in Chaldæa depoſitus: quo videlicet prandio Prophetam refecit, ſeq; repentè in Iudæa iterum inuenit. Si igitur tam longè Abacuc potuit ſub momento corporaliter ire, & prandium deferre, quid mirum ſi Benedictus patrem obtinuit, quatenus iret per ſpiritum, & fratrũ quieſcentium ſpiritibus neceſſaria narraret? vt ſicut ille ad cibum corporis corporaliter perrexit: ita iſte ad inſtitutionem ſpiritalis vitæ ſpiritaliter pergeret?

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De vita & obitu Prophetarum cap. 40. de Daniele: Caſtitatem fœminæ reuelauit, ſimulachrum Bel diuinæ aſpirationis argumentis eliſit, draconem diuinæ mentis inſtinctu incredibili admiratione diſrupit: & in lacum miſſus, rabiem mitigauit ferarum, atque virtute animæ fortis inter frementes ſecurus epulatur leones.

Gregorius Tertius. 730.

Epiſtola ad Germanum Conſtantinopolitanum Neque etiam imagines duarum meretricum Olodeu & Obibas ereximus, aut has adorauimus: neque ſacrificia à nobis Bel in Babylone, neque Dagoni in Palæſtina obtulimus, neque item alijs Gentiũ Dijs ſubiecti fuimus.

VValafridus Strabo. 830.

De rebus Eccleſiaſticis cap. 1. Paganos etiam templa feciſſe Dijs ſuis agnoſcimus: quia & templũ Dagon in Samuele legimus: Danielem quoque in templo Belis ſacerdotum eius ſtrophas deprehẽdiſſe.

Hincmarus. 850.

De ſecunda S. Remigij translatione: In eo, quòd ſanctiſſimum corpus eius prius in deſignata nutu diuino Eccleſia ſepultum, & poſtea Angelico miniſterio de loco ad locum eſt deportatum, Abacuc Prophetam, qui manu Angeli de Iudæa ſuper lacum Babylonis eſt deportatus, indeq; in Iudæam reuectus, deſignatum videmus.

Altercatio Synagogæ & Eccleſiæ. 880.

Cap. 3. Helias corpore ſublatus eſt: Abacuc de regno in regnum: Ezechiel quoq; ſpiritu in montem excelſum.

Anſelmus Cantuarienſis. 1080.

Ad caput 11. epiſt. ad Hebræos: *Obturauerunt ora leonum.*) Sicut Daniel, quẽ illæſum in lacum leonum nec noctis vnius ſpatiũ fides ſeruauit: aliaq; vice ſex diebus cum ſeptem ieiunis leonibus in lacu clauſus ſine læſione perdurauit.

Honorius Presbyter Auguſtodunenſis. 1120.

Sermone in Annuntiationem S. Mariæ: Daniel permiſſu regis idolum Babyloniorum deſtruxit, & draconem, quem adorauerunt, interfecit. Vnde Babylonij ira permoti, eum in lacum leonum miſerunt, & lapide magno vſque ad ſeptem dies clauſerunt. Angelus Domini Prophetam Habacuc de Iudæa cum prandio rapuit, & ſuper lacum leonum ſtatuit, qui cibum Danieli detulit, nec tamen ſigillum amouit.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

Ad caput 1. Abacuc: Fateor non libenter recurrit animus ad illum carneũ Nabochodonoſor, præſertim cùm iſte Abacuc legatur alicubi fuiſſe Danielis contemporaneus, quo tempore non futura, ſed facta erant, quæ de eodem Nabuchodonoſor legimus.

Petrus Cluniacenſis. 1150.

Epiſt. 1. Cui verò in toto orbe Abacuc Prophetæ auctoritas non innotuit, cùm & frequenter legatur, & libenter audiatur translatus ab Angelo per cincinnum capitis de Iudæa in Babylonem, ibiq; Danieli, in lacu leonum clauſo, prandium, quod meſſoribus parauerat, exhibuiſſe?

Petrus Riga. 1170.

In Daniele:

Rex audita pauens, Danielem tradidit illis,
Inq; leoninum mittitur ille lacum:
Septem non eſcas ſolitas habuêre diebus,
Vt citius perdant ora ferina virum:
Sed miſerata ſuum ſeruat diuina Prophetam
Gratia: namq; feræ nil feritatis habent.
Ieiunat Daniel, nullas ibi ſuſcipit eſcas,
Nec fuit eſca feris, quem tenuêre fera.
Stans procul hinc Abacuc pulmentum ferre parabat
Illis, qui ſegetes falce ſecante metunt.
Angelus inquit ei: fer pulmentum Danieli,
Quem grauis affligit in Babylone fames.
Reſpondens ait hic: ignoro lacum Babylonis,
Neſcio prædictus, neſcio quæ ſit humus.
Et de Iudæa tulit illum crine capilli
Angelus, & locat hunc in Babylonis humo.
Exclamans Abacuc, ait: ô Daniel vir honoris,
Quæ Deus huc miſit prandia tolle tibi.
Veſcitur ille cibo, grates referendo, lacuq;
Redditus eſt Abacuc, quo ſteterat ille prius.
Septima lux aderat, Rex vt fleret Danielem
Venit, & inuenit nil nocuiſſe feras:
Deq; lacu tulit hunc, laudando Deum Danielis:
Clamans quòd ſimilis non ſit in orbe Deus,
Inq; lacum mitti iubet omnes ante leones
Illos, qui tanti cauſa fuêre mali:
Quos in momento rapit, & vorat ira leonum,
Ceſſauitq; malum, cùm periêre mali.

Innocentius Tertius. 1200.

Epiſtolarum decretalium lib. 1. epiſtola ad Epiſcopos Franciæ: Ad ſtaturam noſtram nec cubitum vnum valemus adijcere, vel ſimul in diuerſis locis exiſtere: in vnius tamen corporis vnitate, vel ad remota quælibet in ictu oculi tranſuolare poſſumus, & cum Abacuc cauli Danieli depoſito in lacu leonum per nos ipſos cibi conſolationem adferre, ac meſſoribus nihilominus miniſtrare.

Cæſarius Heiſterbachius. 1220.

Lib. 7. cap. 38. In his, quæ dicta ſunt, parem hunc iudico virum duobus antiquis Prophetis, Ezechieli ſcilicet & Habacuc: ex quibus vnus mirabiliter videt, quæ agebantur in Hieruſalem: alter verò è Iudæa ſubitò tranſlatus eſt in Babylonem.

Iacobus Vitriacus. 1220.

In Euangel. in capite ieiunij: Danieli in lacu leonum miſit per Prophetam Abacuc alimentum & panes, quos triuerat in alueolo.

Guilhelmus Aluernus. 1230.

Secunda partis de Vniuerſo parte 2. cap 72. Quòd apud quendam ex Prophetis Hebræorum legitur, quod Angelus bonus Prophetam arrepium cincinno capitis in Babylonem portauerit, dico, quia præter virtutem natiuam Angelicam adfuit ibi noua virtus ſuperaddita Creatoris, cuius iuſſu hoc factum fuiſſe narratur eodem libro. Non enim cincinnus capillorum hanc virtutem naturaliter habuit, vt pondus corporis Prophetæ ferre poſſet, neque ipſi capilli adeò tenaciter adhærebant capiti eius, vt tanto tractu & pondere non auulſi eſſent ab ipſo.

Albertus Stadenſis. 1250.

In Chronicu fol.12. in Balthaſare. Sub eodem Daniel 70. ſacerdotes furtim oblationes Belis comedentes occidit, Bel & templum eius ſubuertit, draconem maſſa picea & pilis cocta ſuffocauit. Propter quod in lacum miſſus, ab Habacuc de Iudæa in Babylonem tranſlato viſitatus eſt, & liberatus.

Bonauentura. 1260.

Ad cap. 4. Lucæ. *Et manibus tollent te.*) Quaſi portatores, ſecundùm quod legitur Angelum portaſſe Abacuc, Danielis vlumo.

Iacobus Genuenſis. 1280.

Sermone 3. de Aſcenſione Domini: Secundus gradus eſt, operibus miſericordiæ vacare. Per iſtum gradum raptus eſt Abacuc, vt habetur Danielis 14. qui raptus eſt ab Angelo vſque in Babylonem, portans Danieli prandium, quod & meſſoribus præparauerat per quod datur intelligi, quòd homo interdum debet pauperes remotos inquirere, de neceſſariis dare.

Nicolaus Hanapius. 1285.

In Exemplis virtutum ac vitiorum, ex ſacris literis excerptis, cap. 1. de miraculis: Daniel cum leonibus ſeptem diebus remanſit illæſus, Danielis 14.

Albertus Patauinus. 1300.

Serm. 261. Hanc populi violentiam, & Pilati occaſiones, figurauerunt Babylonii, Danielis 14. cõgregati ad regem, & dicentes: *Trade nobis Danielem ad occidendum, alioquin interficiemus te, & domum tuam.*

Sermone 30. *Et veniſtis ad me.*) Sicut Abacuc ad Danielem, portans ſibi prandium, Dan. 14.

Auguſtinus Triumphus. 1320.

De poteſtate Eccleſiaſtica quæſt. 48. art. 3. Danielis 14. ſcribitur, quod ipſemet interfecit draconem, ponendo in os eius eſcas confectas ex adipe, & pice, & pilis, & ſic maleficio fuit vſus (vt videtur) ad interfectionem draconis. Reſponſ. Daniel non interfecit draconem magicæ artis maleficio, ſed Dei potius auxilio.

Ludolphus Saxo Carthuſianus. 1330.

Vita Chriſti parte 1. cap. 22. In Babylone idolum Bel pro Deo colebatur; quod multum comedere, & bibere dicebatur, quod Daniel ... & ſacerdotes eius interemit. Ibidem etiam in ſpelunca draco latitabat, quem gens tamquam Deum æſtimabat, cui ſacerdos ſtatutis horis cibum offerebat. Daniel autem maſſam de pice, & adipe, & pilis confecit, & in os draconis iniecit: quã cùm comedit, ſtatim eſt ruptus, & ſic vterque deuorator, & guloſus per Danielem eſt deſtructus, &c. Cùm Abacuc Propheta pulmentum meſſoribus ſuis paraſſet, portauit eum Angelus Domini per capillos de Iudæa in Babylonem ad Danielem, vt comederet, & poſtea in momento eum reportauit.

Thomas Argentinenſis. 1350.

Lib. 1. Sentent. d. 2. quæſtio. 1. artic. 3. Dato quòd omnis gens ſeu natio cogitet ſibi Deum, non oportet tamen, quòd reputet ſibi per ſe notum talem Deum eſſe, cùm ipſum videant neceſſariò tranſire in non eſſe. Exemplum de Bel Deo Babylonis, quem Daniel deſtruxit, vt patet Daniel. 14.

Ioannes Bromiardus. 1380.

In Summa Prædi. Tom. 1. cap. 11. Daniel bis fuit poſitus in lacu leonum, à quibus illæſus exiuit, inimicis ſuis deuoratis in momento, ſicut patet Daniel. 14. quia ſic diſſipat Dominus conſilia gentium.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

De triumphali Chriſti agone: Heliam in curru igneo ab aſpectibus hominũ legimus fuiſſe ſublatum: ſed & Abacuc Prophetam nouimus in momẽto de Iudæa in Babylonem eſſe deductum. Horum neminem per ſeipſum, ſed per Angelorũ miniſterium id egiſſe cognouimus.

Dionyſius Carthuſianus. 1460.

Ad cap. 14. Daniel. Quoniam Eccleſia in officio Miſſæ vtitur iſta hiſtoria, legitque eam loco epiſtolæ, non videtur de veritate dubitandum eſſe.

Baptiſta Fulgoſius. 1480.

Libro 1. de prodigiis capite 6. de miraculis: Abacuc momento ex Iudæa in Babylonem tranſlatus fuit, vt pulmento, quod meſſoribus ferebat, Danielem in lacu paſceret: in Iudæam ab eo loco pari celeritate relatus.

ARTICVLVS DECIMVSSEPTIMVS.

LIBRVM IESV FILII SIRACH, QVI ECCLESIASTICVS INSCRIBITVR, ESSE CANONICAM SCRIPTVRAM, ET VALERE AD ECCLESIASTICA DOGMATA PROBANDA.

OLIM DVBITABANT.

Anno poſt natũ Chriſtum

160. MELITO Sardenſis, Gregorius Nazianzenus, & Amphilochius, texentes Catalogum ſacrarum Scripturarum, libri Eccleſiaſtici nullam mentionem faciunt.
380.
390 Hieronymus, Præfatione in libros Salomonis, aſſerere videtur, Eccleſiaſticum non valere ad authoritatem Eccleſiaſticorum dogmatum confirmandam.

NOSTRO SECVLO NEGANT.

1520. Martinus Lutherus in Colloquijs Latinis Tom.2. cap. de libris veteris Teſtaméti ait: *Eccleſiaſticus verus eſt Legiſta,non Propheta: nihil ſcit de Chriſto. Quid eſt Ieſus Sirach (quantumuis liber ſit optimus) ad Chriſti & Apoſtolorum verba? Tantum eſt legalis liber: loquitur de iure & œconomia. Hoc miratur mũdus,& verba Chriſti excellentiſſima negliguntur.*

1570. Gulielmus VVitakerus, in Diſputatione de ſacra Scriptura, controuerſ.1. quæſt.1.cap.13. de Eccleſiaſtico: *Non eſſe*, inquit, *Canonicum librum,ex eo colligi poteſt, quòd Græcè ſcriptus fuerit.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Eccl.14. 1.*Pet.*1.*verſ.*24. Omnis caro vt fœnum, & omnis gloria eius tamquam flos fœni: exaruit fœnum,& flos eius decidit.

Iacobi 1. 10.Quoniam ſicut flos fœni tranſibit.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Primus. 90.

Epiſt. 1. Et iterum per Prophetam loquitur,dicens:

Hier.2. *Expauit*, inquit, *cælum ſuper hoc, & horruit amplius vehementer dicit Dominus.* Et iterum: *Impone*

Eccl.28. *homo tua linguæ oſtium & ſeram. Ceſſa cornu in altitudinem extollens,& loquens aduerſus Deum iniquitatem & proximum tuum.*

Ignatius. 100.

Epiſtola ad Heronem: Ne omnibus credas, ne omnibus confidas, neque ſi quis blandiatur tibi. Multi enim ſunt miniſtri ſathanæ. Et: *Qui citò cre-*

Eccl.19. *dit, leuis eſt corde.*

Clemens Alexandrinus. 200.

Libro 1. Pædagogi cap.8. Hic oriuntur aliqui, qui dicunt, non eſſe bonum Dominum, propter virgam, minas, & timorem: neque Scripturam au-

Eccl.22. dientes, quæ ſic dicit. *Et qui timet Dominum,conuertitur ad cor ſuum.*

Lib. 5. Stromaton cap.5. Salomon quoque rurſus

Sap.15. dicit: *Arbor enim eſt immortalitatis ijs,qui ipſam appre-*

Eccl.15. *hendũt.* Et ideo dicit: *Ecce do ante faciem tuam vitam & mortem; diligere Dominum Deum, & ambulare in vijs eius, & audire vocem eius,& credere vita.*

Eccl.38. Libro 2. Pædagogi cap.8. *Honora medicum propter vtilitatẽ eius*, inquit Scriptura. *Ipſum enim creauit Altiſſimus.* A Domino autem eſt medicina.

Origenes. 230.

Homilia 8. in Numer. In libro, qui apud nos quidem inter Salomonis volumina haberi ſolet, & Eccleſiaſticus dici: apud Græcos verò Sapientia

Eccl.1. Ieſu filij Sirach appellatur,ſcriptum eſt: *Omnis ſapientia à Deo eſt.*

Homilia 1. in Iudicum: Vt autem hoc amplius Scripturarum auctoritate clareſcat, quomodo ſoleat dicere Scriptura cognoſcere vel neſcire, vide quo-

Eccl.8. modo alibi ſcriptum eſt: *Qui cuſtodit mandatum, neſciet verbum malum.*

Homil.1.in Ezechielem: Vide Salomonem ſapientiſſimum omnium, quid de Dei correptionibus ſuſpicetur. *Fili noli eſſe puſillanimis in diſciplina Dei,*

Eccl.7. *neque deficias correptus ab eo.*

Homil.9.in Ezechielem: Quid enim ait Scriptura:

Eccl.10. *Quid ſuperbit terra & cinis!*

Tractatu 24. in Matth. Inflati ſunt, cùm deberent

Eccl.13. recordari Sapientiæ verbum dicentis: *Quantum magnus es, tantum humilia te, & coram Deo inuenies gratiam.*

Euſebius Cæſareenſis. 320.

De preparatione Euangelica lib.8. cap.2. Simeonis tempeſtate Ieſus filius Sirach fama celebris fuit; qui ſapientiam titulo omnium virtutum genera profitentem compoſuit.

Athanaſius. 340.

In Synopſi de hoc libro: Hic itaque Ieſus, cùm eſſet Salomonis ſectator,haud minus illo in illuſtranda ſapiẽtia, & pietatis diſciplina ſtrenuum ſe geſſit, verè multiſcius exiſtens & dictus.

In Apologia de fuga ſua: Et Salomon hunc ſermonem obſignans, ita ait: *Tollentur immatura anima* Eccl.19.

impiorum.

Libro de virginitate: Ait enim Scriptura ſacra: *Qui attinget picem, inquinabitur: & qui communicat* Eccl.13.

ſuperbo, ſimilis illi efficietur.

Synodus Alexandrina. 340.

Epiſtola ad Epiſcopos Eccleſiæ Catholicæ: Non Athanaſij, ſed illorum acta luctum lamentationemq; merentur. In ipſos enim ploratus congruit. Siquidem ſcriptum eſt: *Ne fleas mortuum, neque lugeas; ſed complorato comploratione egredientem, quia non amplius reuertetur.*

Extat apud Athanaſium Apologia 2. contra Arianos. Eccl.22.

Baſilius Magnus. 370.

Ad cap.8. Eſaiæ: Ait enim Scriptura: *Cùm conſummauerit homo, tunc incipit: & cum quieuerit, tunc* Eccl.18.

indigebit.

Sermone de aſceſi: Potiſſimum autem debet ſe monachus à congreſſione mulierum abſtinere: itemq; à vini vſu: quia *Vinum & mulieres apoſtatare* Eccl.19.

faciunt ſapientes.

In Regulis fuſius diſputatis, Reſponſione 17. Porrò hæc ita eſſe ſapientiſſimus Salomon confirmat, his verbis: *Fatuus in riſu exaltat vocem ſuam; vir autem* Eccl.21.

ſapiens vix tacitè ridebit.

Reſponſ.104. Atque in vniuerſum neceſſariò omni in re memoria tenere antiſtes debet, quid dicant diuinæ literæ: *Sine conſilio nihil fac.* Eccl.32.

Ephræm Syrus. 370.

Aduerſus improbas mulieres. Quòd autem malitia leonem & draconem mulier improba ſuperet, fidem huius facit Sapiens, dum ait: *Commorari leoni* Eccl.25.

& draconi placebit, quàm habitare cum muliere nequã, &c. Non immeritò dictum eſt à Sapiente: *Breuis omnis malitia ſuper malitiam mulieris.*

De Patientia Patriarchæ, Prophetæ, Apoſtoli, & Martyres fortiter perferentes tentationem atq; tribulationem, etiam inter anguſtias gauiſi ſunt, propter ſpem retributionis & mercedis, quæ ex-

Eccl. 2. ſpectatur, ſicut ait Scriptura: *Fili, accedens ad ſeru-
itutem Dei, dirige cor tuum, & ſuſtine.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 370.

Catecheſi 6. Attentè prius aſpicias ſolem, & tunc
Eccleſ. 3 Dominum curioſè ſcrutare: *Altiora te ne quæſieris,
& fortiora te ne ſcrutatus fueris*: vetatur tibi hæc co-
gitatio.

Macarius Ægyptius. 370.

Homil. 10. Hi quanto ſpiritaliter locupletiores
ſunt, tanto ſe pauperiores exiſtimant, & abſque
ſatietate ſpiritali deſiderio feruntur erga ſpõſum
Eccl. 24. cæleſtem, vt ait Scriptura: *Qui edunt me, adhuc eſu-
rient: & qui bibunt me, adhuc ſitient.*

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 1. Duc tu quoque precibus tuis, pexi
Eccl. 4. ſermone, fulci ſpiritu: *Benedictio enim patris firmat
domos filiorum.*

Eccl. 11. *Aduerſus Iulianum oratione 2.* Qui potentes de ſedi-
bus depoſuit, & inſuſpicabilem diademate ornat.
Nam id quoque à Scriptura accipio.

Oratione 10. quæ eſt in laudem Caſarij fratris: Cùm
hactenus ipſum lachrymis & laude proſecuti fue-
rimus, vt ne legem eam, quæ in huiuſmodi rebus
viget, neglexiſſe videar: neque enim hoc à noſtra
Prou. 10 philoſophia alienum eſt: *Memoria quippe iuſtorum*,
Eccl. 38. inquit ille, *cum laudibus*. Et: *Super mortuum plora, &
quaſi dira paſſus incipe plorare.*

Gregorius Nyſſenus. 380.

De vita Moſis: Hoc eſt etiam quod Sapientia mo-
Eccl. 3. net: *Altiora te non quæras*: id eſt, noli oſſa Chriſti cõ-
terere. Non enim eges ſcientia ipſorum.

In Eccleſiaſten Homilia 3. Qui hæc in ſua plantat
Eccl. 40. anima, & colit vinum, quod cor lætificat, & ſuam
Eccl. 20. operatur terram, vt dicitur in Prouerbijs, ſicut
lex exigit eius agriculturæ, vtpote rectè viuendi
inſtitutum rationibus, & cogitationibus euocãs,
& adulterina euellens.

Epiphanius. 380.

Hæreſi 76. Oportebat te euoluere Sapientias, Sa-
lomonis inquam, & filij Sirach, & omnes in ſum-
ma diuinas Scripturas.

In Ancorato: Si verò reprehendit nos Scriptura
diuina, dicens: *Quæ tibi præcepta ſunt, ea conſidera.* Et:
Eccl. 3. *Non opus eſt tibi occultis.* Et: *Altiora te ne quæras, &
profundiora te ne expendas.*

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Ad cap. 6. Geneſ. Sed & hoc, quod poſtea à Prophe-
Eccl. 16. ta, dictum eſt, prius ipſe implebat: *Melior eſt vnus
faciens voluntatem Domini, quàm innumeri præuarica-
tores.*

Ad Pſalm. 134. Hoc etiam in Iob dictum eſt: *Alli-
Eccl. 43. gans aquam in nubibus eius.* Et Salomon: *Continens a-
quam in veſtimento.*

Homil. 51. in Matth. Quid eſt *in tempore opportuno?*
quaſi eſt aliquod tempus, quando non eſt oppor-
Eccl. 36. tunum dicere, cùm dicat Salomon: *Doctrina & fla-
gella in omni tempore?*

Ad populum Antiochenum Homil. 33. Vis noſſe quã-
tum ita miſerens admittas peccatum? Audi Scri-
Eccl. 4. pturam dicentem: *Sicut qui occidit filium coram pa-
tre: ita qui offert ſacrificium ex pecunijs pauperum.*

In prima parænesi ad Theodorum lapſum: Corrum-
pit pœnitentiam iterum iiſdem malis inſtitiſſe:
Eccl. 34 *Nam vnus eſt*, ait Scriptura, *qui extruit, & alter qui
demolitur: quid lucri accedit præter laborem?*

Ioannes Caſſianus. 430.

Collat. 2. cap. 13. Diuitiæ ſenum non ſunt canicie
capitis, ſed induſtria iuuentutis, ac præteritorũ
Eccl. 25. laborum ſtipendijs metiendæ: *Quæ enim non congre-
gaſti*, inquit, *in iuuentute, quomodo inuenies in ſenectu-
te tua.*

Coll. 6. cap. 16. Quicquid per diligentiam vel ac-
quiritur, vel tenetur, poteſt etiam per negligen-
tiam deperire: ideoq; dicitur: *Ne beatifices hominem* Eccl. 11.
ante exitum ſuum.

Palladius. 430.

In Dialogo de vita Chryſoſtomi: Deus bonus & iuſtus
ſecretiſſima ratione ſua ſtadij in morem porrigit
mundum, noſq; liberos fecit, vt propriæ volun-
tatis arbitrio in omnibus vtentes, iuſtas perſol-
uamus, ſi malè geſſerimus, pœnas, ſicut lex ait:
Poſui ante faciem tuam vitam & mortem, elige quod vis. Eccl. 15.

Concilium Epheſinum. 430.

Epiſtola ad Synodum Pamphiliæ: Cum conſilio o- Eccl. 32.
mnia fac, dicit diuinitus inſpirata Scriptura.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Homilia, quam Epheſi habuit: Quibus rationibus
patientia comparetur, id diuina nos Scriptura e-
docet: *Fili*, inquit illa, *accedens ad ſeruitutem Dei præ-* Eccl. 2.
*para animam tuam ad tentationem, & dirige cor tuum,
& conſtans eſto.*

De adoratione in ſpiritu libro 7. Fieri poteſt, vt quã-
uis id fiat, quod lex iubet, tamen lex ipſa violetur,
niſi lege quis rectè vtatur: hocq; illud eſt, opinor,
quod ait Salomon: *Eſt iuſtus, qui perit in iuſtitia ſua.* Eccl. 7.

Acatius Beroeus. 430.

Epiſtola ad Cyrillum: Quomodo ergo neceſſaria
eſt, conueniensq; illa ſacrarum literarum admo-
nitio: *Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus* Eccl. 3.
fueris?

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib. 1. epiſt. 106. Tibi, qui prudenter interrogas,
reſpondere neceſſe: *Loquere* enim, inquit Scriptu-
ra, *in aures audientium.* Eccl. 25.

Epiſt. 334 *Super mortuum plora, quoniã defecit lux
eius.* His verbis non hoc vult Scriptura, vt omnes
eos, qui è viuis excedunt, lachrymis & luctu pro-
ſequamur, verùm vt eum, qui improbis actioni-
bus extinctus eſt, lugeamus, &c.

Ioannes Maxentius. 500.

Præfatione in Dialogos contra Neſtorianos: Hoc ſi
verum, nunquam nos Scriptura diuina admone-
ret, dicens: *Ne confundaris loqui verbum pro anima tua,* Eccl 4.
& pro veritate certa vſque ad mortem.

Procopius Gazæus. 530.

Præfatione Commentariorum in Geneſin: Laudanda
eſt igitur haud immeritò illa Sirach admonitio:
In ſuperuacaneis operum tuorum ne ſis curioſus: plura e- Eccl. 3.
nim intellectu hominum oſtenſa ſunt tibi.

Ad Eſaiæ cap. 2. Atq; idipſum, quod Sancti præ-
ſtare non deſinunt, teſte magno Dauide, vbi ait:
Quoniam iniquitatem meam annunciabo, & meditabor Pſal. 37.
in peccatis meis. Iuxta illud: *Non erubeſcas confiteri* Eccl. 4.
peccata.

Ad cap. 55. De Chriſto ipſo in hæc verba locutus
eſt Dauid: *Et torrente deliciarum tuarum potabis eos.* Pſal. 35.
Et de ſe in Prophetis Chriſtus: *Ecce ego inclino in eos* Eccl. 25.
tanquam fluuius pacis.

Anaſtaſius Antiochenus. 580.

Lib. 9. Hexameron: Si autem adiutrix eſt mulier,
quomodo dicit Scriptura: *quod vinum & mulieres* Eccl 19.
ſeparant à Deo?

Iſychius Hieroſolymitanus. 600.

Lib. 6. in Leuit. Mutabilis eſt noſtra vita, mutatio-
neſq; multas & voluntates ſuſcipit, octauo die ob-
latio accepta, in ſeculo ſcilicet futuro, fit: propter
quod dixit Salomon: *Ante mortem ne laudes quem-* Eccl. 11.
quam hominum.

Antiochus. 600.

Homil. 84. Ieſus item Sirach filius: *Inſomnia extollunt imprudentes* Infert: *Quemadmodum qui pugno capit vmbras, & qui perſequitur ventos: ſic qui intendunt inſomnijs. A mendace enim quid egredietur veritatis?*

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

De vita Mariæ Ægyptiacæ: Sed omnia, quæ circa te ſunt, edicito mihi, vt Dei magnalia facias manifeſta: *Sapientia enim abſcondita, & theſaurus occultus, quæ vtilitas in vtriſq;?* ſicut ſcriptum eſt.

Maximus. 640.

Ad cap. 3. Eccleſiaſtica Hierarchia: Hæc verba ex imagine & ſimilitudine lucis, quæ ſenſus mouet, ad modum aptum diuinarum intelligentiarum conuenient: quandoquidem ſcriptum eſt *Altiora te ne quæſieris.*

Ioannes Damaſcenus. [illegible]30.

Orthodoxæ fidei lib. [illegible] Qui omnium virtutũ genere ac doctrina ceteris ſunt, hoc eſt Sapientia Salomonis, & Sapientia Ieſu, quam Sirach pater compoſuit, & Græcè interpretatus eſt, nepos Ieſu, & Sirach filius, præclari & elegantes libri ſunt, non [illegible] numerantur, neq; io [illegible] erant.

Oratione 3. de dormitione Deiparæ: Nobis nihil vltra ea, quæ dicta ſunt, p[illegible]utari licet, Scriptura nimirum altarum rerum indagationem nobis obſtruente. *Quæ enim tibi præcepta ſunt,* inquit, *ea cogita: altiora te ne quæſieris.* Eccl. 3.

Anaſtaſius N[illegible]nus. 880.

Quæſt. 16. Eſt enim in noſtra poteſtate & libero noſtro arbitrio ſalus noſtra & interitus, vt ſcriptũ eſt. *Deus ab initio fecit hominem, & dimiſit eum in manu conſilij ſui, &c.* Eccl. 15.

Theophylactus. 90[illegible].

Ad cap. 14. Lucæ: Circa terrena occupatus non vult ſpiritualis cœnæ particeps eſſe. Dicit enim Sapiens: *In quo erit ſapiens qui tenet aratrum?* Eccl. 38.

Simeon Metaphraſtes. 950.

De vita Ephrem: Capta eſt mulier, quæ voluit capere impatibilem animam & inexpugnabilẽ, vt quæ ne hoc quidem potuerit cognoſcere quod dicit Salomon. *Oculi Domini altiſ ſimi ſunt innumerabilibus partibus ſole ſplendidiores qui intuentur omnes vias hominum.* Eccl. 23.

ASSERVNT PATRES LATINI

Tertullianus. 200.

De exhortatione caſtitatis cap. 2. Cùm vtrumque ex præceptis eius didicerimus, quid velit, quid nolit, iam nobis eſt voluntas eligendi alterum, ſicut ſcriptum eſt *Ecce poſui ante te bonum & malum.* [illegible] 15.

Calixtus. 218.

Epiſtola 1. Dicit quippe ſancta Scriptura. *Poſt concupiſcentias tuas non eas, & a voluntate tua non auertere.* [illegible] 18.

Fabianus. 237.

Epiſt. 2. *Fili,* ait Salomon, *in manſuetudine ſerua animam tuam, & da illi honorem, cui honor competit, &c.* Sacerdotes honorandi ſunt, non lacerandi, vel exprobrandi ſunt. Legitur in Eccleſiaſtico *In tota anima tua time Deum, & ſacerdotes illius ſanctifica.* [illegible] 10. [illegible] 7.

Cyprianus. 250.

Epiſtola [illegible] Sed & Salomon in Spiritu ſancto conſtitutus teſtatur & docet, quæ ſit ſacerdotalis auctoritas, & poteſtas, dicens *Ex tota anima tua time Deum, & ſacerdotes eius ſanctifica.* [illegible] 7.

De opere & eleemoſyna: Loquitur in Scripturis diuinis Spiritus ſanctus, & dicit *Eleemoſynis & fide delicta purgantur.* Item de hoc dicit: *Sicut aqua ignẽ extinguit, ſic eleemoſyna extinguit peccatum.* [illegible] 3.

De exhortatione Martyrij cap. 9. Ad hoc preſſuræ fiunt & perſecutiones, vt probemur. In Deuteronomio [illegible] *tentat Dominus Deus vos,* [illegible] *eũ.* [illegible] in apud Salomonem. *Vaſa figuli probat fornax, & homines iuſtos tentatio tribulationis.* [illegible] 27.

Sixtus Secundus. 257.

Epiſtola Quod Pater eſt, id eſt etiam Filius, Salomone dicente: *Ego ex ore Altiſſimi prodiui primogenita ante omnem creaturam ego feci vt in cælo oriretur lumen indeficiens.* [illegible] 24.

Marcellinus. 296

Epiſtola ad Salomonem [illegible] Et vt F[illegible]us cum [illegible] e in a[illegible] moni [illegible] imonio c[illegible] pro[illegible] ter [illegible] nq [illegible] ta in [illegible] mu [illegible] n [illegible] u.

Euſebius Papa. 315

Epiſtola 3. Ideo chariſſimi, & vos iuxta ſanctam Scripturam dicit benefacere, & mala declinare, & Patrum regulis imbui, ſicut ſcriptum eſt *Fili, ſi habes benefac tecum, & Deo dignas oblationes offer. Memor eſto, quoniam mors non tardat, & teſtamentum inferorum quia demonſtratum eſt tibi.* Eccl. 14

Hilarius. 350.

De Trinitate libro 12. Quòd ſi ita ſentire te pium eſt, Paulum impietatis neceſſe eſt, Filium ante tempora æterna eſſe dicentem, condemnes. Etiam ipſam de ſe teſtantem Sapientiam, quòd ante ſecula fundata ſit, crimineris, quæ Patri aderat tũ, cùm cælum præpararet. Eccl. 24.

Ad Pſal. 1[illegible]*4.* In co[illegible]ro, qui nobiſcum Salomonis inſcribitur, apud Græcos autem atque Hebræos Sapientia Sirach habetur ita monemur *Ecce circumualla poſſeſſionem tuam ſpinis, argentum & aurum tuum conſtitue, & ori tuo fac oſtium & ſeram, & verbis tuis iugum & menſuram.* Eccl. 2[illegible]

Ambroſius. [illegible]70.

Ad virginem deuotam cap. 2. Non legiſti Salomonẽ dicentem: *Bonum [illegible] ita ſunt ab initio. ſimiliter impijs & peccatoribus bona & mala.* [illegible] 39.

De bono mortis [illegible]. Illud quoque egregium, quod Scriptura ait: *Ante mortem non laudaueris quem quam. Vnuſquiſq; enim in nouiſſimis ſuis cognoſcitur, & in filijs ſuis æſtimatur, ſi bene filios ſuos inſtituit.* [illegible] 11.

Ad Pſal. 118 octonario [illegible] Si ergo non debemus audire aliena vel ſuperflua, quanto magis non debemus obloqui, cum dicat vnicuique noſtrum Scriptura venerabilis: *Argentum & aurum tuum alliga, & ori tuo* [illegible] *dos.* Eccl. 28

Optatus Mileuitanus. 370.

Contra Donatiſtas lib. Quia illud à Salomone diſcere noluiſti, quod [illegible] *Abſconde panem in corde pauperis & ipſe pro te rogabit.* Eccl. 29

[illegible] 4. In auxilium eum adduxeris Prophetam, in quo dictum eſt *Sacrificium peccatoris, quaſi qui victimet canem.* Eccl. 34.

Damaſus 380.

Epiſtola [illegible] *per Sapi*[illegible]
Eccl.[illegible] dicitu[illegible] *ne repre*[illegible]*endas* [illegible] *pius, & tunc increpa, antequam audieris, ne re*[illegible]*deas.*

Hieronymus. 390.

Ad caput 10. Eccleſiaſtis *Qui fodit foueam.* E[illegible] parte ſimplex, & ex parte myſticus intellectus eſt.
[illegible] 27 Siquidem & ali[illegible] Salomon ait *Qui ſtatuet laqueum, capietur in illo.* Et in Pſalmo ſeptimo *Lacum aperuit, & effodit eum, & incidit in foueam, quam fecit.*

Ad cap. 33. Ezechielis: De magiſtris negligentibus
Eccl. 20 Salomon loquitur *Sapientia abſcondita, & theſaurus occultus, quæ vtilitas in vtri*[illegible]*q.?*

Ad Pſ[illegible] 73. *Deus autem Rex noſter ante ſecula.* Sicut per Salomonem Sapientia, quæ eſt Chriſtus,
Eccl. 24. dicit: *Condidit me in initio viarum ſuarum, ante ſecula fundauit me.*

Eccl. 22 *Epiſtola 33.* Diuina Scriptura loquitur: *Muſica in luctu intempeſtiua narratio.*

Ruffinus. 390.

De benedictione Beniamin: Quod quidem nec nos refugimus, aut improbamus: ſed conamur face-
Eccl. 21. re, ſicut ſcriptum eſt: *Sapiens audiens verbum collaudat, & adijciet ad illud.*

Gaudentius. 400.

Eccl. 29. *Tractatu 13.* Loquitur Scriptura diuina: *Conclude eleemoſynam in corde pauperis, & ipſa pro te exorabit Deum.*

Auguſtinus. 400.

De doctrina Chriſtiana libro 2. cap. 8. Illi libri duo, qui Sapientia Salomonis; & alius, qui Eccleſiaſticus inſcribitur, quoniam in auctoritatem recipi meruerunt, inter Propheticos numerandi ſunt.

Epiſtola 2[illegible]. Nec fruſtra Scriptura dicit in libro
Eccl. 38. Eccleſiaſtici: *In mortuo produc lachrymas, & quaſi dira perpeſſus incipe lamentationem.*

De Geneſi ad literam lib. 7. cap. 28. Tunc enim factum, cùm exortum eſt, non antequam exoriretur, quis non diceret, niſi Scripturæ verba reuo-
Eccl. 18. carent? Meminerit etiam ſcriptum eſſe: *Qui viuit in æternum, creauit omnia ſimul.*

De cura pro mortuis agenda cap. 17. Quòd ſi mihi ſorte aſſe de ſancta Scriptura reſponderet, ac diceret:
Eccl. 3. *Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris, ſed quæ præcepit Dominus illa cogita.* id etiam gratanter acciperem.

Ad Oroſium contra Priſcillianiſtas: Clamat ſancta
Eccl. 3. Scriptura. *Altiora te ne quæſieris.*

Innocentius Primus. 406.

Epiſtola ad Exuperium Tholoſanum cap. 7. enumerans ſacra Scripturæ libros Salomonis, *inquit*, libri quinque.

Paulinus Nolanus. 420.

Apud Hieronymum Tomo [illegible]*o. Epiſtola 14. cap. 1.* Ve-
Eccl. 4. tus Scripturæ celebrata ſententia eſt: *Eſſe pudorem, qui gloriam inueniatur, & gratiam: & eſſe rurſus pudorem, qui ſoleat parere peccatum.* Cuius dicti veritas quamquam ſatis ad omnium intelligentiam ipſa ſui luceat claritate, mihi tamen neſcio quomodo in præſenti cauſa propius innuitur.

Natali 10. S. Felicis:

Vt faciem colubri Salomon peccata timere
Horrerèq; monet dicens armata leonis
Dentibus [illegible] *vere quoniam velut ore ferino*
Sana vorant animam, quam vi crit a[illegible]*ra voluptas.*

[illegible]*ximus Taurinen*[illegible] 4[illegible]0.

[illegible] *tecum* [illegible] *ad diui*[illegible] [illegible] [illegible] *exire*[illegible] [illegible]
[illegible]*tium.* [illegible] plané & cunctis ambienda ſen[illegible]a, qu[illegible] omni[illegible] pené iam [illegible]ortui, & [illegible] [illegible]tum ſuorum [illegible] com[illegible]io arefactis, [illegible] diuinu[illegible] quoddam beneficium pollicetur.

Homilia 2. de Fe[illegible]*o Pa*[illegible]*ha*[illegible]pie eſt Dei F[illegible]ius, cui Pater dies diuinitatis ſuæ er[illegible]at arcanum. [illegible]
[illegible] inquam eſt dies, qui ait per Salomonem. *E*[illegible]*o feci, vt oriretur in cælo lumen indeficiens*

Sixtus Tertius. 43[illegible].

Libro de malis Doctoribus, & operibus fidei: [illegible]ed ne hoc noſtris ſermonibus aſtruxiſſe tantùm videamur, ad comprobandam huiuſce [illegible]igentiæ veritatem aliqua diuinæ legis exempla p[illegible]m[illegible]n-
Ec[illegible] da ſunt. Dicit enim Scriptura. *Qui credit Deo, attendit mandatis eius: & qui confidit in eo, non minorabitur.*

Leo Primus. 450.

Sermone 1. de Quadrageſima cap. 2. Et id[illegible] ſapien-
Eccl. 2. tiſſimus Salomon. *Fili, inquit, accedens a*[illegible] *ſeruitutem Dei, præpara animam tuam ad tentat*[illegible] [illegible] enim ſapientia Dei plenus, ſciens ſtudium [illegible]gionis laborem habere certaminis, cum p[illegible]ui-deret pugnæ periculum, ante admonui[illegible] pu[illegible]turum: ne forté, ſi ad ignorantem tentator ac[illegible]deret, imparatum citius vulneraret.

Sermone 8. de ieiunio ſeptimi men[illegible] *c. 1.* Dic[illegible]
[illegible]c[illegible] 18. [illegible]ptura: *Poſt concupiſcentias tuas non eas, & a voluntate tua auertere.*

Proſper. 450.

De promiſſionibus & prædictionibus Dei part[illegible] *cap.* [illegible]
[illegible] 2 In his ſuppleta eſt prophetia, dicen[illegible]. *Qui fodit foueam proximo, incidet in eam: & qui ſtatuit laqueum proximo, peribit in illo.*

De vita contemplatiua lib. 2. cap. 8. Ait enim in Ec-
cl[illegible] cleſiaſtico Spiritus ſanctus. *Eſt correptio mendax in ira contumelioſi, & eſt iudicium, quod non eſt bonum.*

Victor Epiſcop. Cartennæ. 45[illegible].

De Pœnitentia cap. 1. Crede mihi, totum, quo ſuſpectus es, fit [illegible] co[illegible]uenial[illegible] cum inueni[illegible] a[illegible] [illegible]n te huiuſmodi pœnitudo iuſtitiæ, Scriptura di-
[illegible] cente: *Pœnitenti*[illegible] *ma*[illegible] *tem dedit pa*[illegible]*, et iuſti*[illegible] [illegible] *rogauit deficientes ſuſtinere, & deſtinauit illos in* [illegible] *tem veritatis.*

Sedulius. 460.

Ad cap. 12. ad Romanos: Plus vult ſapere, qui i[illegible]la ſcrutatur, quæ Lex non dicit. Vnde & Salomon
[illegible]cl[illegible] ait. *Altiora te ne ſcrutaris, & maiora te ne quæſieris:* [illegible]*ed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita ſemper.*

Cæſarius Arelatenſis. 470.

Homilia 15. Et per Prophetam clamat Spiritus
[illegible]c[illegible] 3. ſanctus: *Sicut aqua extinguit ignem: ſic eleemoſyna extinguit peccatum,* &c. Et alibi clamat Spiritus ſan-
[illegible] 2[illegible] ctus: *Homo homini ſeruat iram, & a Deo quærit medelam?*

Saluianus Maſſilienſis. 480.

[illegible] 14 Lib. 3. ad Eccleſiam Catholicam [illegible] [illegible]
[illegible]cl[illegible] Scriptura ſancta, *ſi habes benefac tecum,* [illegible] *D*[illegible] *nas oblationes offer.* Et alibi. *Miſerere, inq*[illegible] *animæ tuæ*

Gelaſius. 490.

Epiſtola [illegible] Nonne hæc eſt i[illegible]a natu[illegible]lis, [illegible]uæ ad de[illegible]ſtanda captiuitatis iura deſc[illegible]n[illegible] [illegible]
[illegible]l. 4. [illegible]it[illegible] ſ[illegible]ncta ſi[illegible] m[illegible] morat[illegible] [illegible]*ane*[illegible] 4[illegible]*m, à die ex*[illegible]*tus de vent*[illegible] *mat*[illegible] *coru*[illegible] [illegible]*ditur in matrem om*[illegible]*m*[illegible]

Fulgentius. 500.

De Incarnatione & gratia Ieſu Chriſti cap. 25. Quod
autem interrogant iſti de Deo dicentes: Cur ergo
non facit omnes homines velle credere, cum non
ſit perſonarum acceptio apud Deum? Scire debet
hoc in illis altioribus poſitum, à quibus ſancta
Scriptura humanæ curioſitatis arcet audaciam,
Eccl. 3. dicens: *Altiora te ne quæſieris, fortiora te ne ſcrutatus
fueris: ſed quæ præcipit tibi Deus, illa cogita ſemper.*
De remiſſione peccatorum lib. 1. cap. 12. De talibus in
libro Eccleſiaſtico Scriptura diuina ſic loquitur:
Eccl. 34. *Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit illum, quid
proficit lauatio eius?*

Hormiſda. 514.

Epiſt. 6. Cùm moneamur ſpiritualibus inſtitu-
tis, ne, quæ prodeſſe poſſunt, in diem differantur,
clamante ſapientiſſimo Salomone: *Ne tardes con-*
Eccl. 5. *uerti ad Dominum, & ne differas de die in diem* &c.

Laurentius Nouarienſis. 520.

Homilia 1. de Pœnitentia: Vides, quia & in auribus
loquens permanet? Et inde illa Scripturæ cômo-
Eccl. 28 nitio ſonet: *Sepi aures tuas ſpinis, noli audire linguam
Eccl. 3. nequam,* &c. Non audiſti quod ſcriptum eſt: *Sicut
aqua extinguit ignem, ſic eleemoſyna extinguit peccatũ.*
Magna hæc ſententia, deſinat querela, deſinat du-
bitatio.
Homilia de eleemoſyna. Hæc quæ diximus Daui-
dica ſunt: ecce Salomonis validiora ſolatia, quæ
miſericordiæ medicina fouent ægrotantes, fulci-
unt titubantes: *Conclude,* inquit, *eleemoſynam in ore
Eccl. 29. pauperum, & ipſa pro te orabit in die malo.*

Benedictus Abbas. 530.

In regula c. 3. Si qua minora agenda ſunt in mo-
naſterij vtilitatibus, ſeniorum tantùm vtatur cô-
Eccl. 32. ſilio, ſicut ſcriptũ eſt: *Omnia fac cum conſilio, & poſt
factum non pœnitebis.*
Eccl. 8. *Cap. 7.* Vnde Scriptura præcipit, dicens: *Poſt con-
cupiſcentias tuas non eas.*

Felix Quartus. 530.

Epiſtola ad Sabinam: Scriptum eſt enim: *Fili cõ-*
Eccl. 4. *ſerua tempus, & deuita à malo: pro anima tua non con-
fundaris dicere verum eſt,* &c. His fulta Scripturarũ
auctoritatibus, ſemper ſta recta, & à via veritatis
ne aucrtaris.

Ioannes Secundus. 532.

Eccl. 24. *Epiſtola ad Valerium.* Et in Salomone: *Qui ge-
nuit me, requieuit in tabernaculo meo.*

Caſſiodorus. 540.

Ad Pſalm. 55. Quoniam ſperat in Domino, qui
nunquam in ſe decipit cõfidentes, ſicut Salomon
Eccl. 2. dicit: *Quis ſperauit in Domino, & confuſus eſt?*
Lib. 1. Inſtit. cap. 13. enumerans ſacræ Scripturæ libros:
Salomonis, *inquit*, libri quatuor, Ieſu filij Sirach
liber vnus.

Pelagius Primus. 555.

Epiſtola prima ad Vigilium. Et in Salomone: *Mi-*
Eccl. 36. *ſerere nobis Deus omnium, & oſtende nobis lumen miſera-
tionis, & immitte timorem ſuper gentes,* &c. Et vbi eſt,
quod in Salomone Scriptura loquitur, dicens:
Sicut enim in conſpectu eorum, inquit, *magnificatus
es in nobis, ita in conſpectu noſtro magnificaberis in illis.*

Gildas Badonicus. 569.

De excidio Britanniæ: Hactenus cum Regibus pa-
triæ non minus Prophetarum oraculis, quàm no-
ſtris ſermonibus diſceptauimus, volentes eos ſci-
Eccl. 21. re quæ Propheta dixerat: *Quaſi,* inquiens, *à facie
colubri fuge peccata: ſi acceſſeris ad illa, ſuſcipient te den-
tes leonis,* &c.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 2. Moralium cap. 11. Quia verò nos omnes ter-
ra genuit, hanc non immeritò matrem vocamus.
Vnde ſcriptum eſt: *Graue iugum ſuper filios Adam, à* Eccl. 40
*die exitus de ventre matris eorum vſque ad diem ſepul-
turæ.*
Homil. 1. ſuper Ezechielem: Vide Salomonem ſapi-
entiſſimum omnium, qui de Dei correptionibus
ſuſpicatur: *Noli eſſe puſillanimis in diſciplina Dei, neque* Eccl. 7.
deficias correptus ab eo.
Ad Pſalm. 4. Pœnitentialem: Vnde non inconue-
nienter ait Scriptura: *Homo ſapiens tacebit vſque ad* Eccl. 20.
tempus. Hinc rurſum ſcriptum eſt: *Ori tuo fac oſtiũ* Eccl. 28.
& vectem, & in verbis tuis iugum ac ſtateram.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

Lib. 6. Etymolog. cap. 1. Quartus ordo veteris Teſta-
menti librorum apud nos eſt eorum, qui in Cano-
ne Hebraico non ſunt, quorum primus eſt Sapi-
entiæ liber, ſecundus Eccleſiaſticus, tertius To-
bias, &c. quos licet Hebræi inter Apocrypha ſepa-
rant, Eccleſia tamen Chriſti inter diuinos libros
& honorat, & prædicat.

Eligius. 640.

Homilia 8. Qui ſubſtantiam ſuam tribuit Deo, &
animã ſuam offert inimico, impletur in eo, quod
ſcriptum eſt: *qui baptizatur à mortuo, & iterum tan-* Eccl. 34.
git mortuum, quid proficit lauatio eius? &c. Quod de-
nuò Salomon conteſtatur, & clamat: *Fili peccaſti?* Eccl. 19.
*Ne adijcias iterum, ſed & de priſtinis deprecare, vt tibi re-
mittantur.*

Martinus Primus. 647.

Epiſt. 13. Quoniam igitur ſcriptum eſt fratres: Eccl. 12.
*Quis miſerebitur incantatori à ſerpente percuſſo, & omni-
bus qui appropiant beſtijs? ſic & qui comitatur cum viro
iniquo, & obuolutus eſt in peccatis eius.*

Concil. Toletanum Octauum. 655.

Cap. 9. Horrenda voracium ingluuies, dum fre-
no parſimoniæ aſtringitur, religioni contraire
monſtratur. Dicente enim Scriptura: *Qui ſpernit* Eccl. 19
minima, paulatim decidet.

Beda. 700.

De ſex ætatibus mundi de anno 3733. Sub Simone
Pontifice Ieſus filius Sirach Sapientiæ librum cõ- Eccl. 50.
ponens, quem vocant Panareton, etiam Simonis
in eo mentionem facit.

Zacharias Papa. 740.

Epiſtola 11. Docuiſti enim eos, & non ſuſcepe-
runt, & factum eſt illis ſicut ſcriptum eſt: *Sapien-* Eccl. 22
*tiam qui docet fatuum, quaſi qui conglutinat teſtam a-
reuam & ſalem,* &c

Alcuinus. 750.

De virtutibus & vitijs, capite de Pœnitentia: Dicitur
in Scriptura ſancta: *Ne adijcias iterum, ſed de priſti-* Eccl. 21.
nis deprecare, vt remittantur.
Capite de caſtitate: Admonet nos itaque ſancta
Scriptura, dicens: *Poſt concupiſcentias tuas non eas, &* Eccl. 18
à voluntate tua auertere.

Synodus Francofordienſis. 794.

Epiſtola ad Præſules Hiſpaniæ: Item in libro Sapi-
entiæ, ipſa dicente Sapientia, id eſt, Filio Dei: *Ego* Eccl. 24
*ex ore Altiſſimi prodiui, primogenita ante omnem crea-
turam.*

Haymo. 820.

Ad caput primum Epiſtolæ ad Romanos: Primùm ne-
ceſſe eſt, vt nobis miſericordiam impendamus,

Eccl. 24. deinde verò alijs. Vnde dicit Salomon: *Fili miſerere animæ tuæ, placens Deo.*

Ad caput 1. prioris ad Corinth. Chriſtus virtus Dei Patris eſt: quia per illum Deus Pater omnia fecit: ipſe eſt etiam Sapientia eius, quæ dicit per Salo-
Eccl. 24 monem: *Ego Sapientia ex ore Altiſſimi prodij.*

Angelomus. 830.

Lib. 1. Regum cap. 1. Inſipientium non eſt vnus, ſed
Eccl. 27 multi. Vnde Scriptura: *Stultus vt luna mutatur.*

Rabanus Maurus. 850.

De inſtitutione cleri lib. 2. cap. 53. Hi ſunt libri veteris Teſtamenti: Moſis libri 5. &c. Pſalmorum, & Prouerbiorum, & Eccleſiaſtes, Cantica Canticorum, Sapiẽtiæ, Eccleſiaſticus, Lamentationesque Hieremiæ, &c.

Lib. 5. de Vniuerſo cap. 3. Eccleſiaſticus morũ pene omnium diſciplinam, & ſanctæ religionis conuerſationem affatim & copiosè deſcripſit. Dictus autem Eccleſiaſticus pro eo, quòd in medio cœtu populi, id eſt coram Eccleſia fuerit habitos. Hic propter nimiam ſenſus ſimilitudinem, & eloquij parilitatem Salomonis titulo prænotatur. Conſtat autem hunc librum ſub Ieſu filio Sirach editum fuiſſe, & inter reliquos ſanctarum Scripturarum libros pari habitum venerationi.

Ionas Aurelianenſis. 860.

Lib. 3 de cultu imaginum: Fortè eleemoſynarum largitio hac occaſiõe adnullabitur, de qua Scrip-
Eccl. 3. tura dicit, *quòd reſiſtit peccatis, ſicut ab aqua reſtinguitur ignis.*

Altercatio Synagogæ & Eccleſiæ. 900.

Cap. 9. Hanc arcam myſticis ſenſibus plenam reſerare contende, vt theſaurus incluſus prolatus diuidatur, ne illud diuinæ paginæ elogium tardi-
Eccl. 20. tas tua incurrere videatur: *Sapientia abſcondita, & theſaurus inuiſus, quæ vtilitas vtriuſque?*

Paſchaſius Ratbertus. 900.

De corpore & ſanguine Domini cap. 2. Vnde Salo-
Eccl. 31. mon, & per eum Spiritus ſanctus iubet: *Cùm ſederis ad menſam potentis, vt comedas cum principe, diligenter attende quæ apponuntur coram te: quoniam talia oportet te præparare.*

Smaragdus Abbas. 970.

Ad caput 3. Regulæ D. Benedicti: Hoc ipſum diui-
Eccl. 40. na approbat Scriptura, dicens: *Aurum, & argentũ & conſtitutio pedum, & ſuper vtrumque conſilium beneplacitum.*

Fulpertus Carnotenſis. 1000.

Eccl. 3. *Epiſtola 1.* Vnde ſcriptum eſt: *Altiora te ne quæſieris.*

Leo Nonus. 1049.

Epiſtola ad Conſtantinum Monomachum: Neque enim tuam prudentiam latet, quod in Eccleſiaſti-
Eccl. 3. co habetur: *Benedictio patris firmat domos filiorum: maledictio autem matris eradicat fundamenta.*

Petrus Damianus. 1050.

Sermone 2. de vitio linguæ: Eos autem, in quos effunditur, pernicioſa tabe corrumpit. Vnde ſcri-
Eccl. 28. ptum eſt. *Sepi aures tuas ſpinis, & noli audire linguam*
Eccl. 20 *nequam*, &c. Quia ſicut de inſipiẽte Salomon dicit: *Apertio oris illius inflammatio.*

Anſelmus. 1080.

Ad cap. 14. prioris ad Corinth. Poſſunt & Doctores, qui Scripturas alijs exponunt, nomine Prophetarum deſignari, iuxta illud Sapientis: *Adhuc do-*
Eccl. 24. *ctrinam quaſi prophetiam effundam.*

Edinerus Anglus. 1100.

Vita S. Anſelmi libro primo: Sciens itaque ſcriptum eſſe: *Omnia fac cum conſilio, & poſt factum non pœnitebit:* Eccl. 32. nolebat ſe alicui vni vitæ earum, quas mente voluebat, incõſultè credere, ne in aliquo videretur Scripturæ præceptis non obedire.

Bernardus. 1130.

De conſideratione lib. 4. cap. 4. Viri callidi & doloſi proprium eſſe ſolet, tunc prætendere humilitatẽ, cùm obtinere voluerit, de qualibus dicit Scri-
ptura: *Eſt qui ſe humiliat nequiter, & interiora eius do-* Eccl. 19.
lo ſunt plena.

Epiſtola 5. Diſcas à Salomone, *multos quidem a-* Eccl. 6.
micos, vnum autem habere conſiliarium de mille.

De gradibus Humilitatis: Cauendum eſt ideo malum deſiderium, quia mors ſecus introitum delectationis poſita eſt. Vnde Scriptura præcipit, di-
cens: *Poſt concupiſcentias tuas non eas.* Eccl. 18.

Richardus Victorinus. 1140.

In explicationibus aliquorum paſſuum difficilium Apoſtoli: ad locum 1. Cor. 6. *Omnia mihi licent.*) Deus in hominis poſuit libertate vtrum velit bona, an mala eligere. Hinc eſt illud Sapientis de Domino
dictum: *Appoſuit tibi ignem & aquam: ad quod volueris* Eccl. 15.
porrige manum tuam. Ante hominem vita & mors, bonum & malum, quod placuerit, dabitur ei.

Ioannes Sariſberienſis. 1160.

Lib. 2. Polycraticon cap. 29. Abſit, vt de medicis quicquam peruerſum loquar. Dicam cum ſancto
Salomone: *Quia medicina à Domino Deo eſt, & vir ſa-* Eccl. 38.
piens non contemnet eam.

Hildegardis. 1170.

Lib. 3. Viſione 2. num. 10. Nunc autem gratia Dei conſtituit hominem rationalitate ſubnixum, vt iuſtitiam operetur in ſcientia boni & mali; quatenus hac ſcientia appetat bonum, abijciens malum, & vt ſic cognoſcat vitam & mortem, per hoc eligens in qua parte remanere deſideret, vt
Salomon in intellectu Sapientiæ inquit: *Appoſui* Eccl. 15.
tibi aquam & ignem, ad quod volueris porrige manum tuam.

Innocentius Tertius. 1200.

Sermone 2. de Aduentu Domini: De hac aqua ſecun-
dùm effectum dicit Scriptura: *Sicut aqua extinguit* Eccleſ. 3.
ignem, ita eleemoſyna extinguit peccatum.

De Eleemoſyna cap. 4. Audi ſuper hoc ſententiam
Sapientis: *Conclude eleemoſynam*, inquit, *in corde* Eccl. 29.
pauperis, & ipſa pro te orabit ad Dominum.

Hugo Cardinalis. 1240.

Præfatione in Eccleſiaſticum: Hic liber apud Græcos πανάρετος, apud Hebræos Parabola, apud Latinos Eccleſiaſticus appellatur, eò quòd Eccleſiæ ſit vtilis, ſicut & Eccleſiaſtes. Per hos enim duos libros maximè inſtruitur Eccleſia.

Guilhelmus Peraldus. 1250.

Domin. 9. poſt Trinitatem Ser. 2. ſuper Euangelium: Sed quomodo hoc eſt verum, cùm ſcriptum ſit
Eccleſiaſtici 34. *Qui offert ſacrificium ex ſubſtan-* Eccl. 34.
tia pauperis, quaſi qui victimat filium in conſpectu patris?

Guibertus Tornacus. 1260.

De officio Epiſcopi capite decimo quarto: Non dicendum eſt eſſe mortuos, quorum animæ ſunt in ma-
nu Dei, & de quibus ſcriptum eſt: *Corpora Sanctorum* Eccl. 44.
in pace ſepulta ſunt, & viuent nomina eorum in æternum.

Iacobus Genuenſis. 1280.

Sermone . *de Aſſumptione B. Mariæ.* Mariæ vrita fuit continua; nunquam enim fuit interrupta.
ccl. 24 Eccleſ. 24. *Vſque ad futurum ſeculum non deſinam*, &c.

Hugo Pracenſis. 1310.

Sermone 2. Virtutes & opera virtutum defendunt hominem tam in vita, quam in morte; tam in præſenti, quàm in futuro ab omnibus animam
l. 29 impugnantibus. Eccleſ. 29. *Super ſcutum potentis, & ſuper lanceam aduerſus inimicum tuum pugnabit.*

Auguſtinus Triumphus. 1320.

De poteſtate Eccleſiaſtica quæſtione 55. artic. 1. Falſum teſtimonium proferre contra proximum ſuum prohibet Spiritus ſanctus, quando ait: *No-*
Eccl. 7. *li mentiri aduerſus proximum tuum.*

Guido Carmelita. 1330.

De VValdenſibus cap. 21. Chriſtus, corpore iacente in ſepulchro, ſecundùm animam deſcendit ad inferos. Vnde Chriſtus Dei Sapientia increata Ec-
Eccl. 24 cleſiaſtici 24. ait: *Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inſpiciam omnes dormientes, ſedentes in tenebris & vmbra mortis.*

Henricus Suſo. 1350.

Dialogo de præcipuis Chriſtianæ pietatis adminiculis cap. 7. In memoriam Domine nunc redeo dicti illius amantiſſimi, quo tu illic ad nos loqueris de
Eccl. 24. te ipſo in Eccleſiaſtico. *Tranſite ad me omnes, qui concupiſcitis me.*

Thomas VValdenſis. 1414.

Doctrinalis fidei lib. 2 art. 2. cap. 20. Similiter quãta fuit gloria Dei in hominibus, Scripturæ nullæ peretra[illegible]ſeunt, & tamen Eccleſiaſticus ad hoc pro- Eccl. 44.
bandum citat Eccleſiam ſanctorum Patrum, ab Abraham Patriarcha, vſque ad ſucceſſores eius in captiuitate Babylonis, & non tantum dicta Scripturæ veterum, quæ fuerunt ante eum, ſed dicta antiquorum Patrum quædam collegit, ſicut ipſe refert in fine libri de ſe [illegible] *renouaui*, inquit, *ſapientiam de corde meo.* & docens hoc faciendum à
viro ſapiente: *Sapientiam*, inquit, *omnium antiquorum exquiret ſapiens.* Eccl. 39

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

In Ligno vitæ de patientia cap 3. Similiter etiam tribulatio hominem probat. Vnde Scriptura di-
cit: *Vaſa figuli fornax probat, & homines iuſtos tentatio tribulationis.* Eccl. 27.

De oratione cap. 4. *Relinque*, ait Scriptura, *pro-*
ximo tuo nocenti tibi, & tunc deprecanti tibi peccata ſol- Eccl. 28.
uentur, &c. Additio peccati potiſſima eſt cauſa, ne oratio exaudiatur: *Vnus enim orans*, (ait ſermo diuinus,) *& vnus maledicens, cuius vocem exaudiet Dominus?* quaſi dicat, neutrius.

Ioannes Capiſtranus. 1440.

De auctoritate Papæ & Eccleſiæ: Ad decimas dan-
das hortatur etiãm Syrach, dicens: *Bono animo glo-* Eccl. 35.
riam redde Deo, & non minuas primitias manuum tuarum. In omni dato hilarem fac vultum tuum, & in exul- Eccl. 34.
tatione ſanctifica decimas tuas.

Ioannes Trithemius. 1500.

De profectu militiæ ſpiritualis Homilia 1: Quoniam, ſicut dicit diuina Scriptura, *niſi vos conſtanter tenueritis in timore Domini,* Eccl. 27
citò ſubuertetur domus veſtra.

ARTICVLVS DECIMVSOCTAVVS.

LIBROS MACHABAEORVM, VT CANONICOS VALERE AD ECCLESIASTICA DOGMATA PROBANDA.

OLIM DVBITARVNT.

Anno poſt natum Chriſtum

[illegible] MELITO Sardenſis, *Amphilochius, Nazianzenus, & concilium Laodicenſe, texen-*
3[illegible]0. *tes Catalogum ſacrarum Scripturarum, horum librorum nullam mentionem faciunt.*
360. *Hieronymus*, Præfatione in Danielem, & in Prologo Galeato, *aſſerit duos*
390. *Machabæorum libros non eſſe inter Canonicas Scripturas computandos.*
480. *Ruffinus*, in explicatione Symboli, *libros Machabæorum inter eos recenſet, qui Eccleſiaſtici, non Canonici appellantur.*
590. *Gregorius Magnus*, lib. 19. Moralium cap 13. *dicit librum Machabæorum, licet non Canonicum, tamen ad ædificationem Eccleſiæ editum eſſe.*

NOSTRO SECVLO NEGANT.

1520. *Martinus Lutherus*, in ſuis Biblijs, *libros Machabæorum inter Apocrypha ponit.*

In Colloquijs Germanicis, cap. de ſacra Scriptura: *Cùm Doctor Martinus librũ Machabæorum corrigeret, dixit: Ego iſti libro, & libro Eſther adeo infenſus ſum, ut optarem neutrum eorum extare. Nimium enim Iudaizant, & multa referunt, quæ Gentilium ſuperſtitionem ſapiunt.*

1530. Huldaricus Zuinglius Tom.1 artic.57. *Secundus Machabaeorum liber non plus probat, quàm Ioannes de Monte villa, hoc eſt, quàm Æſopi fabula.*

1550. Bernardinus Ochinus Dialogo de Purgatorio: *Quòd Apocryphi ſint libri Machabaeorum, ex Laodicenſi & Africana Synodis manifeſtum eſt: ubi omnes ſacri Doctores, qui ſacrarum literarum Catalogum percenſent, de Machabaeis nullam mentionem faciunt.*

1560. Ioannes Brentius in Apologia confeſſionis VVirtembergenſis, cap. de memoria defunctorum: *De Machabaeorum libris faciendum eſt iudicium ex auctore ſeu ſcriptore eorum. Non eſt ignotum, quid auctor eorum ſit Ioſephus, cuius extant libri de Antiquitatibus Iudaeorum, & de bello Iudaico: de quo multa ſunt nota, quae ſignificant hominem Spiritu ſancto praeditum non fuiſſe.*

1570. Guilielmus VVitakerus, in Diſputatione de ſacra Scriptura, agens de libris Machabæorum: *Humanus, ait, in iis eſt ſpiritus, humanus animus, humanum ingenium, humana confeſſio, humana hiſtoria, humana omnia.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

1.Mac.2. *Conſt. Apoſt. lib.7.c.38.* Deus, qui reſpexiſti ſacrificium Abel, Mathathiæ, & filiorũ eius in zelo tuo, Iaël in benedictionibus, & nũc accipe preces populi tui.

Dionyſius Areopagita. 100.

De cæleſti Hierarchia cap.2. *dum Angelicarum virtutum ſigna, quibus in ſancta Scriptura apparuerunt, enumerat, apparitionem equitis cataphracti, qui Heliodorũ oppreſſit, adducit ex 2. Machab.3. capite.*

Egeſippus. 160.

In Proœmio: Machabæorum quoque res geſtas propheticus ſermo paucis abſoluit, &c.

Lib.1.cap.1. Bello Parthico, quod inter Machabæos duces gentemq; Medorum diutuenum fuit, incentiuum principiũ dedit ſacrilegij dolor: quia rex Antiochus, vbi AEgyptum ſuo imperio adiunxit, in ſuperbiam elatus, ritus Hebræorum negligi, miniſteria quoque eorum profanari iuſſerat, idq; poſtulantibus pleriſq; Iudæorum, ſtatuerat auſus. Quod factum Mathathias ſacerdos perpeti nequiuit: nec ſolùm ipſe temperauit à ſacrilegio, regaliq; edicto non obtemperauit, verùm 1.Mac. 2. etiam immolantem ſimulachris hoſtias de popularibus ſuis nactus, gladio tranſuerberauit.

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib.1. Stromaton: In hac captiuitate fuit Eſther, cuius habetur liber, ſicut & Machabæorum.

Origenes. 230.

Lib.2. de Principijs cap.1. Vt autem ex Scripturarum auctoritate hæc ita ſe habere doceamus, audi quomodo Machabæorum libris, vbi mater ſeptem Martyrum vnum ex filijs cohortatur ad to-
2.Mac.6. leranda tormenta, ait ei: *Rogo te fili, reſpice cælum & terram, & ad omnia, quæ in eis ſunt.*

Homil.3. in Cantica: Omnes Sancti, qui de hac vita diſceſſerunt, habentes adhuc charitatem erga eos, qui in hoc mundo ſunt, ſi dicantur curam ſalutis gerere eorum, & iuuare eos ſuis precibus, non erit inconueniens. Scriptum namque eſt in
2.Mac.15 Machabæorum libro: *Hic eſt Hieremias Dei Propheta, qui ſemper orat pro populo.*

Tomo 18. in Ioannem: Apparet autem Sanctis, qui antea ex hac vita migrârunt, curam eſſe de populo, quemadmodum in Machabæorum geſtis ſcri-
2 Mac.15 ptum eſt: *Hic eſt Hieremias Dei Propheta, qui multũ orat pro populo.*

Ad cap.5. epiſt. ad Romanos, arguens eos, qui dicebãt, in veteri Lege nullum fuiſſe auſum mori pro Deo: Vete-
2.Mac.7. ris, *inquit*, Teſtamenti legant Machabæorũ libros, vbi cum omni inſtantia beata mater cum ſeptem filijs martyrium ſuſcepit, quiq; non ſolùm martyrium patienter excipiunt, verùm etiam contumeliam ingerunt in tyrannos, & videat ſi verum eſt, quod dicunt.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

De præparatione Euangelica lib.12. cap.1. Credere oportet huiuſmodi ſermonibus: quoniam à priſcis valde viris traditi ſunt. Credendum eſt etiam iis, qui ita hæc ſe habere legibus confirmant. Sic certè de Hieremia traditum fuiſſe Iudæi conten-
dunt. Et Machabæorũ liber retulit, viſum ipſum 2.Mac.12
fuiſſe poſt mortem orare pro populo.

De demonſtratione Euangelica lib.10. demonſtratione 1. Fidem huic rei facit ea, quæ vocatur Machabæorum, hiſtoria, quæ in hunc modum ſe habet. *Et conuenerunt ad Alcimũ & Bacchidem congregatio Scribarum, requirẽtium quæ iuſta ſunt.* & deinceps adiungit: *Et iurauit illis dicens: Non inferemus vobis malum, neque amicis veſtris, & crediderunt ei*, &c.

Baſilius Magnus. 370.

In conſtitutionibus Monaſticis cap.19. Conſidera mihi quanta ſeptem Machabæorum in decertando conſenſio fuerit, & præ iſtis flagrantiorem apud hos animorum conſpirationem reperies.

Ephræm Syrus. 370.

Parœneſi 25. Senex aliud expectat nihil, niſi vt hac liberetur vita, ac diſſoluatur: & adhuc vt ignauiæ forma reddar & exemplum, & non pa-
tientiæ ſuaſor? Si enim ſenex Eleazarus, dum 2.Mac 6.
incendij ſupplicijs torqueretur, non eſt mutatus mente: vnde & iuuenes ætate huius patientiã reſpicientes, contempſerunt tormenta quæ vide-
bantur, viceruntq; tyrannum ſeptem ſancti pue- 2.Mac.7
ri: quid igitur ego?

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 20. quæ eſt in laudem Baſilij: Mitto ſeptem Machabæorum dimicationem, qui cum ſacerdo-
te & matre in ſanguine, atq; omnis generis tor- 2.Mac.6.
mentis conſummati ſunt. Quorum ille tolerantiam æmulatus, gloriam quoque retulit.

Orat.22. quæ eſt de Machabæis: Eleazarus primitiæ eorum, qui ante Chriſtum paſſi ſunt, vir ſacerdos & natu grandis, tum capillis, tum prudentia canus, prius quidem pro populo ſacrificia & pre-
ces adhibens, nunc quoq; ſeipſum Deo offerens, 2.Mac.6.
perfectiſſimam hoſtiam ac totius populi expiatricem, fauſtum certaminis præludium, ſeptemq; inſuper filiorum offerẽs inſtitutionis ſuæ fructũ, hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentem.

Theophilus Alexandrinus. 390.

Epiſt.1. Paſchali: Quid memorem inſignes Machabæorum victorias, qui ne illicitis carnibus
veſcerentur, & communes tangerent cibos, cor- 2.Mac.7
pora obtulerunt cruciatibus, totiuſq; orbis in Eccleſia Chriſti laudibus prædicantur?

Ioannes

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Deut. 6. 1.Mac.1. Homilia 37. in Matth. *Dominus*, inquit Moſes, *Deus tuus, Dominus vnus eſt*. Idcirco Machabæi admirationi ſunt, qui ne Legem traderēt, mori maluerunt.

2.Ma.5.6 *Homil.77.* Quoniam Iudæi ſæpe aliàs à grauioribus ſe bellis receperunt, vt tempore Senacharib & Antiochi, quando irruente hoſte & templo capto virtus & conſtantia Machabæorum cuncta reparauit.

2.Mac.7. *De verbis Eſaiæ*: Vidi Dominum, *Homilia 4.* Quid autem Machabæorum mater, nonne vxor fuerat? nonne ſeptem filios addidit Sanctorum choro? nonne vidit illos martyrio coronatos? nonne veluti ſpectatrix aſtabat, nihil animo labaſcens? nonne aſtabat obteſtans illorum vnumquemque, & mater Martyrum ſepties ipſa martyrium præſtitit? Dum illi torquebantur, illa plagā accipiebat. Neque enim adeò ſine affectionibus quæ gerebantur ſpectabat: mater erat, & naturæ illata vis propriam virtutem declarabat: at illa non vincebatur.

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib.3. epiſt.4. Non quòd ſtellæ ceciderint, ſed quòd Antiochus Epiphanes à Machabæis inſigniter ſuperatus ſit, ac Iudaico imperio exturbatus. Non enim dixit: Stellę ceciderunt: verùm ille à ſtellis pręclarè pugnantibus cecidit, hoc eſt victus ac profligatus eſt. Quòd ſi quis vocabulum illud ἔπεσεν, pro ἐπάταξεν, id eſt, percuſſit, accipiat, poteſt illud dici, quòd ſeptem fratres, ac matrem, & ſacerdotem Eleazarum, qui præclaram ac fulgidam vitam oſtenderont, atque ſyderum inſtar in terra extiterunt, percuſſerit. Machabæus enim Perſica lingua Dominum ſonat. Ea igitur tempeſtate, qua aduerſus clariſſimos illos viros audacia præceps actus Antiochus huiuſmodi Tragędiam excitauit, Machabæi coactis copijs eum è regione propulerunt. Vnde etiā ijs, qui tormentis excruciati ſunt, nomen ob victoriam remanſit. Machabæi enim illi quoque appellati ſunt, qui Machabæorum temporibus horrendos & immanes cruciatus pertulerunt, nec paternas leges eiurârunt.

Theodoretus. 450.

In Pſal.43. Prædicit hic Pſalmus Macedonicam crudelitatem, Illuſtriſque Antiochi impium & ferinum animum, atque Machabæorum fortitudinē
1 Mac.2. & pietatē. Nam beatus Mathathias, cùm hoc Pſalmo ſæpius ob diuinum amorem cum filijs vſus eſſet, vicit infinitos Macedones, multitudinemque elephātum, cùm imbecilles reputaſſet, tamquam diuina gratia deſtitutos, cum paucis contra hos bella geſſit, cumque idolorum altaria reuulſiſſet, diuinum templum purgauit, & vſitatum cultum ſuis gentibus reſtituit.

Procopius Gazæus. 530.

Ad caput 3. Geneſ. Quòd ſi quis præuaricator hæc negauerit, ſanè leues illi videbuntur labores Machabęorum, qui indigna patiebantur ob contemptam carnem ſuillam, quam quis facilè aſpernaretur.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Oratione de defunctis: Animaduertite enim quid Scriptura ſacra de Iuda Machabęo memorię prodiderit, nimirum eum in Sion regis magni ciuitate, cùm populum, cui præerat, ab exteris hoſtibus cæſum & obtruncatum vidiſſet, ſinuſque eorum excutiens, condita in ipſis idola comperiſſet, ſtatim expiandi huiuſce ſceleris cauſa, Domino ad miſericordiam prompto ac propenſo, pro vnoquoque eorum munera obtuliſſe, in eaque re ſummæ pietatis munere perfunctū fuiſſe. Vnde etiā factum eſt, vt diuina Scriptura, quemadmodū omnibus alijs nominibus, ita hoc quoque nomine ſummis cum laudibus euexerit, atque mirificè cōmendârit.

Elias Cretenſis. 780.

In Orationem 4. Nazianzeni: Per eos autem, qui deinceps ſequuntur, Machabæos intelligit, qui quidem ſub Antiocho cum matre & præceptore Eleazaro pro legali cultu ac patrijs ritibus ad extremum vſque ſpiritum dimicarunt.

Moſes Barcepha. 900.

De Paradiſo cap.19. Dixi Machabæi cùm à porcina carne ſeſe abſtinerent, eamque ob rem plurima tolerarent mala, non ipſam ſpectabant ſuillam carnem, eaque ceu contemptibili cibo abſtinebant: ſed diuinum verſabant animo præceptum, quod modis omnibus ſibi obſeruandum, nec vllo pacto tranſiliendum ſtatueb ant.

Simeon Metaphraſtes. 970.

De Clemente Ancyrano: Vna mulier Hebræa aliquando ſeptem produxit Martyres, & ipſa in illorum ſeptem decertauit corporibus. 2.Mac.7.

Michael Glycas. 1100.

Parte 2. Annalium: Extitit tum Mathathias quidam, cui quinque filij erant: & inter alios Iudas ille Machabæus, qui diuina quadam æmulatione commotus, regium ducem interemit, & egregia facinora vel ſexcenta patrauit.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

Aduerſus Iudæos cap.4. Nec dubium eſt opus ſeruile eos operatos, cùm prædas belli agerēt ex Dei
1 Mac. 2. præcepto. Nam & temporibus Machabæorum Sabbatis pugnando fortiter fecerunt, & hoſtes Allophylos expugnauerunt, legemque paternam ad priſtinum vitæ ſtatū pugnando Sabbatis reuocauerunt. Nec putem aliam legem eos defendiſſe, niſi in qua de die Sabbatorum meminerant eſſe præſcriptum.

Cyprianus. 250.

1.ep.3 Abac.2. *Epiſt.55.* Cùm occurrat & moneat Scriptura diuina dicens: *Ille verò qui præſumit & contumax eſt, vir ſui iactans, nihil omninò perficiet, qui dilatauit tamquam*
1.Mac. 2 *infernus animam ſuam.* Et iterum: *Et verba viri peccatoris ne timueritis; quia gloria eius in ſtercora erit, & in vermes.*

Li. 4. ep 6 *Epiſt.56.* Quid in Machabæis beatorum Martyrum grauia tormenta, & multiformes ſeptem fratrum pœnæ, & conſortans liberos ſuos mater in pœnis, & moriens ipſa quoque cum liberis, nonne magnæ virtutis, & fidei documenta teſtantur, & nos ad martyrij triumphum ſuis paſſionibus adhortantur?

De Exhortatione Martyrij cap.11. Quæ verò ediderunt confeſſionū pręconia, quàm præclara, quàm magnæ fidei documenta præbuerunt? Rex Antiochus infeſtus, imò in Antiocho Antichriſtus expreſſus, ora Martyrū glorioſa & ſpiritu confeſſionis inuicta, contagio ſuillæ carnis maculare quærebat, & cùm flagellis grauiter verberaſſet, ac nihil promouere potuiſſet, ſartagines iuſſit igniri; quibus ignitis & accenſis, eum, qui primus locutus fuerat, & magis Regē virtutis & fidei cōſtātia prouocauerat, admoueri præcepit, & frigi, producta & exſecta prius lingua, quæ cōfeſſa Deū fuerat: quod Martyri glorioſius contigit. Lingua enim confeſſa nomen Dei prior ad Deū debuit ipſa proficiſci, &c. At ille in martyrio ſuo fidens, & reſurrectionis ſibi præmium de Dei remuneratione promittens, exclamauit, & dixit: *Tu quidem impotens ex hac* 2.Mac.7

præſenti vita nos perdu. ſed mundi Rex defunctos nos pro
ſuis legibus in æternam vitæ reſurrectionem ſuſcitabit,&c.
Nec Eleazarus tacendus eſt, qui cùm ſibi à miniſtris
regis offerretur facultas, vt accepta carne, qua
liceret ſibi veſci, ad circumueniendum regem,
ſimularet ſe illa edere, quæ de ſacrificijs atque il-
licitis cibis ingerebantur; conſentire ad hanc fal-
2.Mac.6 laciam noluit, dicens: Nec ætati ſuæ, nec nobili-
tati conuenire id fingere, quo cæteri ſcandaliza-
rentur, & in errorem inducerentur, exiſtiman-
tes Eleazarum, nonaginta annos natum, ad alie-
nigenarum morem, relicta & prodita Dei lege
tranſiſſe: nec tanti eſſe lucrari breuia vitæ mo-
menta, vt offenſo Deo incurreret æterna ſup-
plicia.

Zeno Veronenſis. 260.

Sermone 5. de S. Arcadio: Cui hæc comparanda
2.Mac 6. eſt confeſſio? Machabæorum eſt iungenda nume-
ro: Eleazari eſt adæquanda propoſito, compa-
randa conſilio.
Sermone de Reſurrectione: Nec Machabææ matris
memoriam recolit, quæ ſpe ſuccincta filiorum,
2.Mac.7 Antiocho ſæuienti libenter ſeptem filios non dicã
extulit, ſed ipſa potius feliciter ſuis hortamentis
occidit, religioſè confidens Deo ſe genuiſſe filios,
non mundo.

Marius Victorinus Rhetor. 350.

Ex libri 2. Machab. cap.7. martyrium ſeptem fratrum
heroico carmine deſcripſit, quod incipit:

Rex fuit Antiochus Syriæ ditiſſimus olim,
In cuius regno mater natiq; fuiſſe
Septeni (vt fama refert) de ſancta gente creati,
Quos cura aſſiduò generis meminiſſe iubebat,
Et Legi ſeruire datæ,&c.

Hilarius. 350.

2.Mac.7. *Ad Pſalm 125.* Teſtis Eleazar inter iura domino-
rum patrijs ſuis legibus liber: teſtes cum matre
ſua Martyres ſeptẽ, Deo gratias inter noua mor-
tis tormenta referentes.

Lucifer Calaritanus. 360.

Libro de non parcendo in Deum delinquentibus: Lo-
quitur ſancta Scriptura, dicens in Machabæorum
1.Mac.1. libro primo: *Et ſcripſit Rex omni regno ſuo, vt eſſet*
vniuerſus populus vnus, vt relinquerent vnuſquiſq; legiti-
ma ſua, &c. Loquitur ſancta Scriptura dicens: *Ap-*
1.Mac.2. *propinquerunt dies Mathathiæ moriendi, & dixit filijs ſu-*
is: Nunc confortata eſt ſuperbia, & caſtigatio, & tempus
euerſionis, & ira indignationis, nunc filij æmuli eſtote Le-
gis,&c.

Ambroſius. 370.

Lib.2.de officijs cap.29. Illud ſanè diligẽter cauen-
dum eſt, vt depoſita viduarum intemerata mane-
ant, & ſine vlla ſeruentur offenſione. Fides enim
exhibẽda omnibus, ſed maior eſt viduarum cau-
ſa, & pupillorum. Deniq; hoc ſolùm viduarum
nomine (ſicut in libris Machabæorum legimus)
commendatum templo omne ſeruatum eſt.
Lib.3.cap 14. Denique quod conſumptum eſt ſa-
crificium Moſi tempore, ſacrificium pro peccato
erat. Vnde Moſes ait: (ſicut in Machabæorum li-
bro ſcriptum eſt:) *eò quòd non ſit manducatum, quod*
erat pro peccato conſumptum.
De Iacob, & vita beata lib.2.cap.10. Nec te Eleazare
prætermittam, vtpote ſacerdotum ſacerdos, ſed
tuis inuandus oratia, qui genere ſacerdos, peritus
in Lege, maturus æui, cùm oblatus eſſet Antio-
cho perſecutori, nec tentamentis potuiſti capi,
nec præmijs inflecti, nec ſuppliciorum acerbita-
tibus frangi. Deniq; à blandimentis cœpit, quia
iudicabat tormenta ſua poſſe ſuperari. *Erubeſco*,
2 Mac 6 inquit, *canitiem tuam, reuereor ſenectutem, minor pru-*
dentiam, cur abſtinendum bonis epulis putes, quas natura
largitur.

Optatus Mileuitanus. 370.

Lib.7.contra Parmenianum: Si etiam Antiochi re- 1.Mac.1.
gis tempora commemorare voluiſſent, quibus o-
mnes Iudæi coacti ſunt, vt libros incendio darẽt,
ita & vniuerſa Scriptura data eſt, vt apex vnus in
aliquo libro minimè remanſiſſet. De Iudæis illo
tempore nemo damnatus eſt, nec à Deo, vel ab ali-
quo Angelo in quemquam Iudæum eſt vlla dicta
ſententia: quia peccatũ fuerat imperantis, & mi-
nantis, non populi cum tremore & dolore tradẽ-
tis. Tyrannus Antiochus fructum malignitatis 2.Mac.6
ſuę habere non potuit, dum pręter ſeptem fratres, 2.Mac.7
& vnum ſeniorem, carnem ſuillam manducare
detrectantes, nullum Iudæum occidit, & Lex pe-
rire non potuit.

Prudentius. 380.

Hymno de D. Vincentio:

Sic corpus: aſt ipſum Dei
Sedes receptum continet
Cum Machabæis fratribus,
Sectis Iſaia proximum,&c.
Num Machabæi Martyris
Linguam tyrannus erutam,
Raptamve pellem verticis
Auulſo cruorem nobilem!

Hieronymus. 390.

Ad cap.23. Eſaia: Pleriq; noſtrorum, & maximè
Machabæorum principum Cethim Italiæ, Mace-
doniæq; inſulas arbitrantur. Hoc enim Scriptura
commemorat, quòd Alexander Rex Macedonum
egreſſus ſit de terra Cethim. 1.Mac 1.
Ad cap.11. Danielis: *Et reuertetur, & indignabitur*
contra Teſtamentum ſanctum.) Hæc plenius in Ma-
chabæorum geſtis legimus, quòd poſtquam eum
in Ægyptum pepulerunt Romani, indignans 1.Mac.1.
venerit contra Teſtamentum ſanctuarij.

Concilium Carthaginenſe Tertium. 397.

Cap.47. Placuit, vt præter Scripturas Canonicas
in Eccleſia nihil legatur ſub nomine diuinarum
Scripturarum. Sunt autem Canonicæ Scripturæ:
Geneſis, Exodus, Leuiticus, &c. Eſdræ libri duo,
Machabæorum libri duo, &c.

Bacchiarius. 400.

Epiſtola ad Ianuariũ de lapſis recipiendis: Melior eſt
ille Iudas Machabæus, qui etiam pro mortuis fra-
tribus orationem credidit eſſe faciendã, quos ſu-
rata de Lamnei ciuitate idolorum dona proſtra- 2.Mac.12
uerant.

Auguſtinus. 400.

De doctrina Chriſtiana lib.2.cap.8 Totus Scriptura-
rum Canon his libris continetur: Quinque libris
Moſeos, &c. Iob, Tobias, Eſther, Machabæorum
libri duo, &c.
De Ciuitate Dei lib.18.c.36. Machabæorum libros
non Iudæi, ſed Eccleſia pro Canonicis habet, pro-
pter quorundam Martyrum paſſiones vehemen-
tes: qui antequam Chriſtus veniſſet in carnem,
vſque ad mortem pro lege Dei certauerũt, & ma-
la grauiſſima, atque horribilia pertulerunt.
De cura pro mortuis agenda cap.1. In Machabæorum 2 Mac.12
libris legimus oblatum pro mortuis ſacrificium;
ſed etſi nuſquam in Scripturis veteribus omnino
legeretur, non parua tamen eſt vniuerſæ Eccleſię,
quæ in hac conſuetudine claret, auctoritas.

Innocentius Primus. 410.

Epiſtola 3.ad Exuperium. Qui verò libri recipian-
tur in Canone, breuis annexus oſtendit Moſis li-
bri quinque, &c. Heſther vnus, Iudith vnus, Ma-
chabæorum duo, Eſdræ duo, &c.

Seuerus Sulpitius. 420.

Hiſtoria ſacra lib. 2. Qua tempeſtate illuſtris illa paſſio ſeptem fratrum matriſq; fuit, qui omnes 2. Mac. 7. cùm legem Dei, & inſtituta maiorū violare ſupplicijs cogerentur, mori maluerunt.

Arnobius Iunior. 440.

In diſputatione de Deo Trino & Vno Mundō quoq; ipſum à Deo credimus factum ex nihilo, ſicut legimus in Machabæis: 2. Mac. 7 *Aſpice fili ad cælum & terram, & aſpice omnia quæ in eis ſunt, intellige quoniā de nihilo ea fecit Deus.*

Eucherius Lugdunenſis. 450.

Homilia de Machabæis: Hodie ſacras ſeptem Martyrum palmas per vniuerſam Eccleſiā fides Catholica, hoſtili gladio roborata, cōcelebrat, quos 2. Mac. 7 mater glorioſis luctibus honorabilis, in gremiū diuinæ adoptionis inuidenda morte tranſtulit, & ſeptem pignora in regnum Dei ſub vnius diei felicitate parturit. In quorum cruciatibus cùm diuerſos tormentorum apparatus velut ante oculos noſtros lectionis ſeries expoſuerit, & audito ipſo terribilia ſenſibus noſtris impreſſerit, fortaſſe aliquis ſecum cogitet, vnde adoleſcentulorum infirmitas tantum pondus malorum tolerare ſufficerit.

Leo Primus. 445.

Sermone de Machabæis: Cauſam ſolennitatis hodiernę pleniſſimè ſacræ hiſtorię lectione didiciſtis: nec latere vos potuit, quem in tanto rerum geſtarum ordine exceperitis auditum, cùm glorioſam ſeptem Martyrum matrem exultanti, & nō tacito honoraretis affectu: in ſingulis quidem filijs paſſam, ſed in omnibus coronatam. Subſecuta eſt enim felici exitu, quos inuicto præmiſit hortatu. Beata genitrix, beata progenies, memorabilis præcedentium fortitudo.

Proſper Aquitanicus. 456.

De promiſſionibus & prædictionibus Dei parte 2. cap. 40. 2. Mac. 7. Antiocho regnante præclara illa fœmina Machabæorum mater, pro ſpe æternæ vitæ legitimiſq; ſuis, ne vetitas carnes ſuillas filij ſui tangerent, vno die ſeptem Martyres edidit Deo, quos terra contempta non huic mūdo, ſed ipſi peperit cælo: ſuo exemplo nos admonens pereuntia contemnere, appetere ſempiterna, velocius finienda finire, quò poſſent certantes atque vincentes illud apprehendere, quod non habet finem. Sic ipſa ſtatim ſecutura, filios præmiſit ad vitā, quam veram ſciens, omniſq; metu carentem, ſibi ſuiſquē filijs fideli teſtimonio acquiſiuit. Propter quam 2. Mac. 12 & alios in bello mortuos Iudas Machabæus *duodecim millia talentorum Hieroſolymam miſit offerre ſacrificium pro mortuis: benè & optimè de reſurrectione cogitans.*

Honoratus Conſtantinæ Africæ Epiſcopus. 470.

Epiſtola ad Arcadium exulem: Vide ne timeas, adiuuat te, vt coronetis. Septem filios Machabæa 2. Mac. 7. mater pro Chriſto miſit ad mortem, ante eā cruciabantur, & ipſa magis eos hortabatur, vt morerentur: ipſa autem poſt filios occiſos iam exultat coronata.

Gelaſius. 490.

In Decretis: Ordo veteris Teſtamenti librorum, quem ſancta & Romana ſuſcipit Eccleſia: Geneſis liber vnus, Exodi liber vnus, &c. Eſdræ liber vnus, Machabæorum liber vnus, &c. *Nota, vt cùm dicit Eſdræ liber vnus, Eſdra & Nehemia duos libros vno volumine contentos intelligi: ſic cum ait:* Machabæorū liber vnus, *vtrūq; recipi & neutrum excludit.*

Hormiſdas. 500.

Epiſtola ad presbyteros Syriæ: Penſate qualis Machabęorum exitus, quę luctatio tolerātibus, quæ hiſtoria laudum ſecuta eſt, quali Iudas & illa fratrum caterua mortis honore prædicatur. 2. Mac. 7.

Paſchaſius Diaconus. 500.

Præfatione in vitam S. Seuerini: Fideliſſimus illa Mathathias morti glorioſiſſimę iam propinquās, 1. Mac. 2. filijs ſuis hæreditario iure Sanctorum exempla diſtribuit, quorum certaminibus admirandis celerius excitati, animas ſuas pro legibus ſempiternis ſanctitatis feruōre contemnerent.

Alcimus Auitus. 500.

Libro 6.

Sic prægnans fœcunda olim, at fœcundior orba,
Atque animos ſuperans genitrix Machabæa viriles,
Fœmineam & vincens animo vincente ſenectam,
Ori ailato ducebat in omine, ſi quos
Ediderat mundo patrijs pro legibus illos
Felici iam morte Deo generaret, vt eſſet
Mors illis requies, finiſq; exordia vitæ.
Ergo in tormentis poſitos, conſtantior ipſa
Supplicio genitrix corde hortabatur & ore,
Spernere crudelis nimium ſupplicia regis
Tormina, lætitia debinc commutanda perenni,
Angelicāq; pios ad fortia facta furores.

Libro eodem, texens diuinæ Scripturæ catalogum:

Et Machabæorum fortiſſima prælia fratrum.
Vis vno breuiter complectar vt omnia verbo?
Tota Inſtrumenti veteris tibi pagina nota eſt.

Aurelius Caſsiodorus. 540.

Diuinarum inſtitutionum lib. 1. c. 6. Bellatoris Presbyteri expoſitio in libros Machabæorum, vt prævalet, labore collecta eſt, &c. Libri Machabæorum à ſupradicto amico noſtro Bellatore ſedula expoſitione, Domino iuuante, confecti ſunt, ne tam magna lectio inexplanata forſitan linqueretur, quæ nobis tot virtutum exempla declarauit.

Fortunatus. 570.

Libro 10. ad Chilpericum Regem:

Fœmina bis felix pia mater Machabæorum
Natos ſeptem vno funere læta tulit.

Iſidorus Hiſpalenſis. 600.

Lib. 6. Etymol. cap. 1. Quartus apud nos ordo veteris Teſtamenti eſt eorum librorum, qui in Canone Hebræorum non ſunt. Quorum primus eſt liber Sapientiæ, &c. quintus & ſextus Machabęorum, quos licet Hebræi inter Apocrypha ſeparent: Eccleſia tamen Chriſti inter diuinos libros & honorat, & prædicat.

Beda. 700.

Dialogo Quæſtionum ſuper libros Regum cap. 12. De Machabęis autem fratribus quid eloquar, qui ſub Antiocho rege pro ſacris legibus dira tormenta 2. Mac. 7 perpeſſi ſunt? Mater pia, cùm diuerſis ſupplicijs vrgeretur, non ſolùm non fleuit, ſed & gaudens hortabatur ad gloriam paſſionis. Quis poterit omnia, quæ illis veteribus Legis & Prophetarum libris figuratè annotantur, quantalibet breuitate perſtringere?

Vita S. Cuthberti cap. 2. Quod ſi cui videtur incredibile, Angelum in equo apparuiſſe, legat hiſtoriam Machabęorum, in qua Angeli in equis, & ad 2. Mac. 10 & 3. Iudæ Machabęi, & ad ipſius templi defenſionem aduenisse memorantur.

Ambroſius Ansbertus. 760.

Lib. 1. in Apocal. Hęc regula ſeptem Machabæos 2. Mac. fratres edocuit, pro teſtamento Dei & legibus eius blandientem ſimul & terrentem impium regem deſpicere, intrepidoſque acerrimā mortem ſubire. Hæc Mathathiā, Iudam, & fratres eius armauit, vt pro dilectione ciuium nec animabus ſuis parcerent.

VVandelbertus Diaconus. 830.

In Ephemeri, in Auguſto:
Quos ferus in mortem Antiochus cum matre ſubegit,
Venturo ſanguen qui Chriſte ſponte dicárunt,
Auguſtas retinent Machabæi iure Kalendas.

VValafridus Strabo. 830.

De rebus Eccleſiaſticis cap.1. Et Antiochum reli-
2.Mac 1 quiarum populi Dei perſecutorem grauiſſimum, & templi, quod poſt reuerſionem de captiuitate reædificatum eſt, violatorem, in templo Nanix corruiſſe cognoſcimus.

Concilium Aquenſe ſub Pipino. 817.

Lib.2.cap.28. Qui templum Domini pecunijs, aut Deo oblatis, aut ab alijs depoſitis expoliari impune poſſe & debere arbitrantur, perpendant quid Heliodorus, ſuiq; comites Hieroſolymam aduenientes, vt ærarium Domini pecunijs expoliarent, ab equo cæleſti, eiuſq; terribili ſeſſore, nec non & cælicolis iuuenibus duobus perpeſſus ſit,
2.Mac. 3. de quo ita habet libro 2.Machabæorum: *Cùm veniſſet Heliodorus Hieroſolymam,* &c.

Hincmarus. 840.

De translatione S.Remigij: Licet enim non fiant nobis tam frequentia ac reuerenda per hunc ſeruum ſuum miracula: tamen certi eſſe debemus, quia non ſubtrahit ciuitati ſuæ, ac nobis ciuibus ſuis continua interceſſionis ſuæ auxilia: ſicut de
2.Mac.15. Hieremia legimus: *Hic eſt fratrum amator, & populi Iſrael: hic eſt, qui multum orat pro populo, & vniuerſa ſancta ciuitate Hieruſalem.*

Rabanus Maurus. 850.

De inſtitutione Cleri libro 2.cap. 53. Libri veteris Teſtamenti ſunt: Moſis libri quinque, &c. Tobiæ quoque, Heſter, & Iudith ſinguli, Eſdræ duo, & duo Machabæorum.

Præfatione in Commentaria ſuper libros Machabæorum: Tempore illo, quo Romana Eccleſia conſtituit libros legi Machabæorum in Eccleſia, eorundem librorum expoſitionē, quam ante annos aliquot vrgētibus amicis ſenſu hiſtorico ſimul, & allegorico dictauerā, excellentiæ veſtræ deferam.

Concilium Triburienſe. 895.

Cap.34. Fit conuentus Chriſtianorum & paganorum, fortiter dimicant iſti pro fide, illi contra fidem. Vnde fortiſſimo confortante Domino, ſic-
1.Mac. 3. ut Mathathias, pater Machabæorum ait: *Non in multitudine exercitus fit victoria belli, ſed de cælo venit fortitudo;* ſæpe fit victoria Chriſtianorum, victa eſt pars paganorum.

Smaragdus. 970.

Ad cap.9 regulæ Benedicti: Veteris Teſtamenti libri ſunt: Quinque libri Moſi, &c. Aggæus, Zacharias, Malachias, & Machabæorum.

Anſelmus Cantuarienſis. 1080.

Ad cap.11.epiſtola ad Hebræos: Hoc fecerunt ſeptem
2.Mac. 7 egregij fratres cum matre, quos Rex Antiochus flagris & taureis cruciaus, compellebat contra legem carnes porcinas edere.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

De victoria Verbi lib. 10.c.8. Inſpice quia tota Scriptura libri 2.Machab. circa Dei legem, & maximè
2.Mac.14 circa templum Domini verſatur, quod tunc in toto orbe terrarum nomini Domini dedicatum, ſolum & vnicum habebatur.

Cap.9. Intentio Scripturæ huius eſt, templum illud, quod erat Hieroſolymis, ſanctum & legitimum aſſerere, ac Domino placitum: & illum fuiſſe locum orationis ſolum, quem Deus elegit, in quo illi oporteret ſacrificari, &c.

Cap.14. Ponamus iā huius rei de Scriptura ipſa
1.Mac. 4 documentum: *Qua die autem,* inquit, *templum ab alienigenis pollutum fuerat, contigit eadem die purificationem fieri 25. menſis Caſleu.*

Vita S.Heriberti cap.11. De ipſo quoque quodammodo id ipſum dicebat, quod de alio quodā non ignoto, ſed eximio Propheta ſacra narrat pagina:
Hic eſt fratrum amator, & populi ſui, qui multum orat pro populo, & pro ciuitate iſta. 2.Mac.15

Bernardus. 1130.

Sermone 13. ſuper Cantica: Iudas Machabæus, multis & ipſe inclytus victorijs, cùm frequenter exultanti populo pacem fortiter pugnando tribuiſſet, nunquid gloriam quandoque partitus eſt ali-
cui? *Denique & facta,* inquit, non gloria, ſed *lætitia* 1.Mac.4
magna in populo.

Hugo Victorinus. 1130.

De clauſtro animæ lib.1.cap.7. Eleazarus, vt veri- 1.Mac. 6.
dica narrat hiſtoria, elephantem occidit, & occiſus ab elephante legitur eſſe.

Lib.2.cap.17. Sicut veridica narrat hiſtoria: An-
tiochus Illuſtris, filius Antiochi regis, aſcendit 1.Mach.1.
Hieroſolymam in multitudine graui.

In Speculo Eccleſiæ cap.3. A Kalendis Octobris vſque ad Nouembrem Machabæorum libri leguntur, & cantantur inde Reſponſoria.

Richardus Victorinus. 1140.

Libro 3.de eruditione hominis cap.1. Quamuis videatur concupiſcentia quandoque vel ad modicum quieſcere, incipit iterum & iterum reſurge-
re, & vehementius impugnare: *Siluit,* inquit Scri- 1.Mac. 7
ptura, *terra Iuda diebus paucis.* Si terra Iuda vix poteſt paucis diebus ſilere, quanto magis mare?

Otto Friſingenſis. 1150.

Libro 2. Chronicorum cap.47. Quia omnes Canonicæ in Machabæis terminantur hiſtoriæ, qualiter poſt hoc gentis Hebræorum regnum vſque ad Chriſtum ſteterit ex hiſtorijs tantùm eorum cognoſci datur.

Petrus Cluniacenſis. 1150.

Libro 1. Epiſtola 2.contra Petrobruſianos: Succedat ſacrorum librorum auctoritas, & tam Canonis diuini, quàm aliorum voluminum ei cohærentium, & ab Eccleſia traditorum clariſſimus ſonus, & erroris tenebras luce ſua diſcutiat. Ac primò omnium Machabæorum liber ſecundus in medium adducatur: ex quo famoſiſſimam lectionem, & in ſacrificijs diuinis, quæ aſſiduè per totū mundum pro mortuis offeruntur, quotidie frequentatam, contradictor hæreticus audiat, & audiens pietatis verba, piè per orbem terrarum vbique reſonātia, inter innumerabiles pios, pietati diuinæ pro mortuis ſupplicantes, penè ſolus impius eſſe erubeſcat, &c. Sed & de Iuda Machabæo optimo Hebræorum Duce verax Scriptura comme-
morat, quòd deleto pagano exercitu, gladium A- 1.Mach.3
pollonij Ducis à ſe interfecti abſtulit, & erat pugnans in eo omnibus diebus.

Ioannes Sareſberienſis. 1170.

Lib.1.Polycrat.cap.5. Egregiè quidem Eleazarus, cùm redimēdæ vitæ cauſa ſollicitaretur committere in legem Domini, exempli periculum oppo-
ſuit, dicens: *Quia ego ſum Eleazarus nonaginta anno-* 2.Mac.6
rum, vt tranſeam ad vitam alienigenarum, & iuuenes religioſos ſeducam?

Eckbertus Presbyter. 1170.

Aduerſus Catharos Sermone 9. Vnum adhuc ſatis euidens teſtimonium, ad confirmationem partis noſtræ inducere poſſumus ex hiſtoria Machabæorum, cuius talis eſt auctoritas in Eccleſia, vt publicè in diuino ſeruitio lectitetur. Scriptum eſt in libro ſecundo eiuſdem hiſtoriæ, quòd Iuda Machabæo dimicante, &c.

Innocentius Tertius. 1200.

Proœmio in ſeptem Pſalmos pœnitentiales. Exaudi-

untur

uutur boni defuncti cùm orant, tam pro ſe, quàm pro alijs: vt in ſecundo Machabæorum: *Hic eſt* 2 Mac 15 *fratrum amator, & populi Iſrael: Hic eſt, qui multum orat pro populo, & vniuerſa ſancta ciuitate Hieremias Propheta Dei.*

Iacobus Vitriacus. 1220.

Dominica 3. Aduentus: Gaudent mali de temporali proſperitate, de quibus in libro Machabæorū: 1. Mac. 2. *Gloria peccatorum ſtercus & vermis: hodie extolletur, & cras non inuenietur.*

Thomas Aquinas. 1250.

Secunda ſecundæ quæſt. 83. art. 11. Sanctos in patria orare pro nobis ex 2. Machabæorum vltimo pro- 2 Mac 15 batur: *Hic eſt Hieremias Propheta Dei, qui multum orat pro populo.*

Bonauentura. 1260.

Ad caput 9. Lucæ: *Saluam faciet illam*, ſcilicet in 2. Mac. 7. futura vita, ſecundùm illud 2. Machab. 7. *Tu quidem ſceleſtiſsime in præſenti vita nos perdis, ſed Rex mundi defunctos nos pro ſuis legibus, in æterna vitæ reſurrectione ſuſcitabit.*

Iacobus Genuenſis. 1280.

Dominica 2. Quadrageſimæ Sermone 1. Ex quo ſperare debemus, quòd Sancti pro nobis orant, ſi eorum ſuffragia deuotè petamus, ſcilicet auctoritate, ratione, & reuelatione. Primò hoc oſtēditur auctoritate, quæ habetur 2. Machab. 15. *Hic eſt, qui multum orat pro populo, & vniuerſa ſancta ciuitate Hieruſalem: Hic eſt fratrum amator, & populi Iſrael.* Orant enim Sancti pro ciuitate ſancta, hoc eſt Eccleſia, &c.

Nicolaus Lyranus. 1300.

Ad caput primum primi Machabæorum: Quia huius primi libri & ſecundi Machabæorum maior eſt auctoritas, quàm Ioſephi, cùm ab Eccleſia recepti ſint ad legendum, ideo non eſt dimittendus textus propter Ioſephum, ſed magis è conuerſo.

Ad cap. 3. primi Regum: Hoc modo Razias videtur ſe interfeciſſe, nec tamen inde vituperatur in Scriptura, ſed magis laudari videtur.

Auguſtinus Triumphus. 1320.

De poteſtate Eccleſiaſtica quæſt. 50. art. 6. Bella in hoſtibus expugnandis diebus Dominicis committi poſſunt, imminente neceſſitate. Legimus enim 1. Machab. 2. quòd illi ſancti Machabæi, quorum aliqui permiſerunt ſe interfici, antequam vellent bellare diebus Sabbati, poſtmodum alij plena deliberatione præhabita dixerunt: *Omnis homo, qui venerit ad nos in bello die Sabbatorum, pugnemus aduerſus eum, & non moriamur, ſicut mortui ſunt fratres noſtri.*

Guido Carmelita. 1330.

Errore nono Iudæorum: Hiſtoria libri Machabæorum venerantèr ſuſcipienda eſt, quæ docet iuſta bella ad defenſionem fidei non culpanda, immò, vbi opus ſit, etiam Sabbato exercenda. Vnde filij Iſrael contra aduerſarios perfidos idololatras iuſſu Domini pugnauerunt. Hoc fecerunt fortiter & fideliter Machabæi, ne ſancta remanerent fœdata, ſed mundata Domino conſecrarentur.

De Aërianis: Aëriani contemnunt ſacrificium offerre pro defunctis, contra illud, quòd *Iudas Machabæus miſit duodecim millia drachmas argenti Hieroſolymam offerri pro peccatis mortuorum.* 2. Mac. 12

Henricus Suſo. 1350.

Sermone 1. Vt enim ſacræ affirmant literæ, ingens diuinæ dilectionis indicium eſt, multo tem- 2. Mac 6 pore non ſinere peccatoribus ex ſententia agere, ſed ſtatim vltiones adhibere.

Ioannes Bromiardus. 1380.

In Summa prædicantium capite 2. de bello: Quartò non ſolùm Deus, ſed & Angeli eos iuuant, ſicut patet 2. Mach. 10. de Iuda Machabæo pugnante contra Timotheum. Apparuerunt aduerſarijs de cælo viri quinque in equis, frenis aureis decori, Iudæis ducatum præſtantes. Ex quibus duo Machabæum medium habentes circumſeptum, incolumem conſeruabant. 2. Mac. 10

Thomas VValdenſis. 1416.

Doctrinalis fidei libro 1. art. 1. cap. 23. Hæc eſt ergo neceſſitas, quæ ſic opponitur libertati, non autem coactio, quæ libertatem non tollit omninò, veluti dictamen probat Spiritus ſancti, 1. Machab. 2. dicentis, *cogi Iudæos ad ſacrificandum per ſatrapas regis Antiochi*: non tamen abſtulerant eis voluntatis libertatē, quò minus imputabatur eis ad culpam, qui coacta ſacrificia compleuerunt.

ARTICVLVS DECIMVSNONVS.

CAPVT VLTIMVM D. MARCI VT CANONICAM SCRIPTVRAM VALERE AD ECCLESIASTICA DOGMATA CONFIRMANDA.

DVBITANT.

Anno poſt natiuitatē Chriſti 400. HIERONYMVS lib. 2. aduerſus Pelagianos cap. 6. *In quibuſdam exemplaribus, maximè in Græcis codicibus, iuxta Marcum, in fine Euangelij ſcribitur:* Poſtea cùm accubuiſſent vndecim Apoſtoli, apparuit illis Ieſus, & exprobrauit incredulitatem, & duritiam cordis eorum, qui eis, qui viderant eum reſurgentem, non crediderunt.

Epiſtola 150. ad Hedibiam quæſt. 3. quæ cauſa ſit, vt de reſurrectione Domini, & apparitione Euangeliſtæ diuerſa narrauerint: *In quibus primum quæris, cur*

Matthæus dixerit: Veſpere autem Sabbati, quæ lucèſcente, in vna Sabbati Dominum ... *Marcus mane reſurrectionem factam eſſe commemoret, ita ſcribens*: Cùm autem Ieſus ſurrexiſſet ... bati mane, apparuit Mariæ Magdalenæ, de qua eiecerat ſeptem dæmonia: *& illa abiens nuntiauit his qui cum ea fuerant, lugentibus & flentibus, illiq; audientes, quod viueret, & quod vidiſſet eum, non crediderunt ei. Huius quæſtionis duplex ſolutio eſt. Aut enim non recipimus Marci teſtimonium quod in raris fertur Euangeliis omnibus Græcis libris penè hoc capitulum in fine non habentibus: præſertim cum diuerſa atque contraria Euangeliſtis cæteris narrare videatur. Aut hoc reſpondendum, quod vterque verum dixerit: Matthæus, quando Dominus ſurrexerit veſpere Sabbati: Marcus autem quando eum viderit Maria Magdalene id eſt, mane prima Sabbati.*

1080. *Euthymius in explicatione huius capitis ſtatim poſt illa verba*: Nemini quicquam dixerunt, timebant enim, *&c. Quidam interpretum aſſerunt, hoc in loco completum eſſe Marci Euangelium: quæ vero ſequuntur, recentiorum additionem eſſe. Oportet tamen hæc explanare, cùm veritati nihil repugnent.*

1520. *Thomas Caietanus ad caput 16. Marci*: Surgens autem Ieſus) *Aduertè hic prudens lector, Hieronymum habere dubium hoc capitulum. In epiſtola ſiquidem ad Hedibiam ... hæc verba*: Aut enim non recipimus Marci teſtimonium, *&c. vt ſupra: Quæ ideo attulerim, vt intelligamus, quam variè habeatur capitulum hoc. Et revera nonnulla ſunt in hoc capitulo, quæ in nullo alio Euangeliſta habentur. Nihil tamen ... video manifeſtè contrarium aliis Euangeliſtis. Nec quiſquam mentis compos aſſerere aut credere poteſt, hoc vltimum, quod habetur apud Marcum capitulum, totum adiectitium eſſe, niſi aliud, quo caremus, perditum fuerit, &c.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Conſtitut. Apoſtolic. lib 8. cap. 1. De chariſmatibus, quæ ipſe per Spiritum ſanctum tribuit omnibus ſimul, dicit: *Signa autem eos, qui crediderint, hæc ſequentur: In nomine meo dæmonia eiicient, linguis loquentur nouis, &c.*

Prochorus. 120.

In hiſtoria Ioannis Apoſtoli c. 1 Præcepit Chriſtus Dñs diſcipulis ſuis, antequam in cælum aſcenderet, dicens: *Ite in mundum vniuerſum, & prædicate Euangelium omni creaturæ, & baptizate omnes gentes, quæ voluerint credere.*

Tatianus. 170.

In Harmonia Euangeliorum cap. 101. *Et profecti prædicauerunt vbique, Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.*

Irenæus. 180.

Lib. 3. cap. 11. In fine autem Euangelij ait Marcus: *Et quidè Dominus Ieſus poſtquam locutus eſt, receptus eſt in cælos, & ſedet ad dextram Dei.*

Ammonius Alexandrinus. 230.

In Harmonia quatuor Euangeliſtarum: Hæc dicens receptus eſt in cælum, ſedetque ad dextram Dei. At diſcipuli Dominicis obtemperantes iuſſibus, cæleſtem doctrinam in orbem vniuerſum diuulgârunt, & Dominicam opem ſemper circa ſe, ad eum modum, quo prædixerat ille, præſentè ſenſerunt, Marci 16.

Dionyſius Alexandrinus. 260.

Epiſtola de tempore, quo Chriſtus ex mortuis reſurrexit: Confirmat & illuſtrat hæc omnia etiam Marcus, dum inter cætera ita ſcribit: *Maria Magdalena, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, vt venientes vngerent Ieſum. Et valde mane vna Sabbatorum veniunt ad monumentum, orto iam ſole.* Valde enim mane & hic quoque Euangeliſta ponit. Eſt autè idem valde mane, quod valde diluculò. Neminem autem turbet, quod addit *orto iam ſole*. Nam etſi valde mane, hoc eſt ſummo diluculo iter ingreſſæ eſſent, & fortè ad monumentum quoque veniſſent, attamè dum in via morãtur, & circa ſepulchrum verſantur, & occupantur, ſol exortus, primosque radios ſpargere cœpit, Subiungit hic porrò: adoleſcentem ſtola candida indutum viſum, qui dixerit: *Surrexit, non eſt hic.*

Euſebius Cæſarienſis. 320.

De demonſtratione Euangelica libro 3. cap. 6. Et hæc ipſa ſunt, quę ſuos diſcipulos Chriſtus D... vt omnibus gentibus nunciarent, hortabatur, dicens. *Euntes diſciplinam veſtram tradite omnibus gentibus, docentes eas ſeruare omnia quæcunque præcepi vobis.*

Lib. 10. cap. 8. Hoc ipſum Marcus quoque oſtendit, ſic dicens: *Et valde mane vna Sabbatorum veniunt ad monumentum, orto iam ſole, & dicebant ad inuicem: Quis reuoluet nobis lapidem ab oſtio monumenti? Erat quippe magnus valde: & veniunt, & inueniunt illum reuolutum.* Erat autem iam tum excitatus.

Athanaſius. 340.

Sermone in illud *Profecti in pagum*: Terrebantur dæmones, cùm viderent pullum vinculis eximi, conturbabantur pariter & aduerſariæ Poteſtates, quæ nos in captiuitatè abegerant. Verum cùm ſoperuenisset Dominus Ieſus, eiusque præſentiam agnoſcerent in metum coniecti ſunt, cùm audirent eum ad diſcipulos loquentem: *Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſerpentes, & ſcorpiones, & contra omnes vires inimici.*

De diuinæ ſcripturæ Synopſi lib. 2 de Euangelio ſecundum Marcum: Veniunt mulieres ad ſepulchrũ poſt Sabbatum aromata ferentes, vident Angelum in monumento, & perterreſiunt. Poſtea apparuit duobus in via, & deinde vndecim: quibus etiam incredulitatem exprobrauit, & miſit eos prædicatum & baptizatum, & poteſtatem dedit faciendorum ſignorum. Poſt iſta aſſumptus eſt.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 370.

Catecheſi 14. Lętari conuenit de reſurgente. Venit Maria quęrens, vt eſt in Euangelio, & non inuenit, &c.

Gregorius Nyſſenus. 380.

De Chriſti Reſurrectione oratione 2 Quid autem λίαν πρωί, id eſt, *valde mane*, ſit, explicans Marcus, adiecit: *Orto ſole. Et dicebant ad inuicem: Quis reuoluet nobis lapidem ab oſtio monumenti? & ſublatis oculis vident lapidem reuolutum. Erat enim magnus valde* &c. Quod apud Marcum ſcriptum eſt: *Ac Dominus quidem poſtquam locutus fuiſſet eis, aſſumptus eſt in cælum, & ſedit à dextris Dei*, intelligendum eſt accidiſſe quadrageſimo die, ſecundũ id, quod in Actis memoriæ proditum eſt.

Ioannes Caſſianus. 430.

De Incarnatione Domini libro 7. cap. 20. Audiamus ipſum Dominum ad diſcipulos loquentem: *Infirmos curate, mortuos ſuſcitate, leproſos mundate, dæmones eiicite.* Marc. 10. Et iterum: *In nomine meo dæmonia eiicient* Mar. 16.

Vultor

Victor Antiochenus. 460.

Ad caput 16. Marci: *Surgens Ieſus manè prima Sabbati apparuit primò Mariæ Magdalenæ,* &c. Hoc illi aduerſari videtur, quod legitur apud Matthæũ: hic enimq; veſpere Sabbati Dominũ reſurrexiſſe ſeribit: propterea comperti ſunt, qui hunc locum à falſarijs vitiatum exiſtiment. Verùm ne ad id hic confugere videamur, ad quod cuiuis confugere procliue eſt, Marci cõtextum vno duntaxat commate, ab ea, quam offert, difficultate vindicare poſſumus. Itaq; locum hunc Euangeliſtę ita legamus, vt proximè poſt vocẽ *Ieſus,* virgulã ſubijciamus, ad hunc modum: *Surgens autem Ieſus* · mox verò ſubdamus: *Manè prima Sabbati apparuit primò Magdalenæ,* ita vt illud: *Surgens autem Ieſus,* reijciamus ad id, quod apud Matthæum de veſpere Sabbati legitur: (tũc enim ipſum reſurrexiſſe credimus:) quod hinc autem conſequitur, nempe illud: *Manè prima Sabbati,* (quòd alteram ſententiam auſpicetur) ad ſequentia tranſmittamus. Marcus ergo Mariam Magdalenam Ieſum, quem Matthæus veſpere Sabbati exuſcitatum commemorat, manè vidiſſe narrat.

Procopius Gazæus. 530.

Ad caput 12. Eſaiæ: Sed in iſtos, qui Chriſti puer eſt, vir ſimplex aliquis, & malitia puer, Saluatoris virtute fretus, manum immittit, quibus nulla eſt nocendi poteſtas, propter eum, qui de radice Ieſſe egreſſus, pueris ſuis ſerpẽtes & ſcorpiones conculcandi facultatem largitus eſt.

Anaſtaſius Synaitet. 580.

Lib. 3. Hexameron. Cuius fructus ſemen eſt Euangelica prædicatio, facta ex ipſo fructu, & procedens in terram dilatata, & diſperſa, quando mandauit diſcipulis: *Ite, & prædicate Euangelium omni creaturæ.*

Georgius Presbyter. 600.

In vita Theodori Archimandritæ: Qui ab Eliſęo Prophera inuocatus eſt Deus, etiam mors eſſet in olla, idem vera pollicetur: *Et ſi mortiferum quid,* inquiens, *biberitis, non vobis nocebit.*

Ioannes Damaſcenus. 730.

Hiſtoriæ Barlaam & Ioſaphat cap. 10. Quocirca, inquit, *ſi credideris, & baptizatus fueris, ſaluus eris: ſin autem non credideris, condemnaberis.*

Theophylactus. 900.

Ad caput 16 Marci: *Et valde manè.* Id Matthæus veſperam Sabbatorum, & Lucas profundum diluculum dicit. Surrexerunt, & veniunt ad monumentum, & diſceptabant: *Quis reuoluet nobis lapidem?* Cumq; illę cogitarent, Angelus reuoluit lapidem, non ſentientibus mulieribus.

Simeon Metaphraſtes. 970.

De rebus geſtis S. Thomæ c. 10. Deinde, vt dicã cum diuino Euangelio, *Domino adiuuante, & ſermonẽ confirmante per ſigna conſequentia,* paulatim ad veram fidem acceſſerunt.

Nicetas. 1200.

In orationem 38. Nazianzeni: A Patre in vitam reuocatus, ac ſuſceptus fuiſſe dicitur, vt cùm ait Paulus: *Deus autem & Dominus à mortuis excitauit, & nos excitabit.* Et Marcus: *Dominus,* inquit, *poſtquam ipſis locutus eſt, receptus eſt in cælum.*

Ioannes Cantacuzenus. 1360.

Apologia 2. Die quadrageſimo abijt Chriſtus cum Apoſtolis in montem Oliuarum, & dicit illis: *Euntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium vniuerſæ creaturæ,* &c. *Signa autem eos, qui crediderint, hæc ſequentur: In nomine meo dæmonia eijcient,* &c.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

De Præſcriptionibus aduerſus hæreticos cap. 30. Sic Mar. 16. enim Chriſtus Apoſtolis ſolet facere: dare illis præterea virtutem eadem edendi ſigna, quæ & ipſe.

Ambroſius. 370.

Ad caput 2. Lucæ: Denique poſtea his dicitur: *Ite in orbem vniuerſum, & prædicate Euangelium,* vt Euãgelicæ prædicationis veſtigium proferentes, toto Dominicorum ſeriem circumferrent orbe geſtorum.

De Spiritu ſancto libro 2. Hos, quos Deus poſuit in Eccleſia, Chriſtus elegit, & Apoſtolos ordinauit, & in orbem direxit, dicens: *Ite in orbem vniuerſum, & prædicate Euangelium omni creaturæ: qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur. Signa autem credentes iſta ſequentur: In nomine meo dæmonia eijcient,* &c.

Hieronymus. 390.

Epiſtola 53. ad Riparium aduerſus Vigilantium: Ergo & Domini corpus in ſepulchro poſitum immundum fuit? & Angeli, qui candidis veſtibus vtebantur, mortuo cadaueri atque polluto præbebant excubias, vt poſt multa ſecula Dormitantius ſomniaret, imò eructaret immundiſſimã crapulam, & cum Iuliano perſecutore Sanctorum Baſilicas deſtrueret?

Ruffinus. 390.

Ad Pſalm. 75. Mirabiliter, id eſt, cũ ſignis & prodigijs, ſicut ſcriptum eſt: *Illi autem prædicauerunt vbique Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.*

Auguſtinus. 400.

De conſenſu Euangeliſtarum libro 3. cap. 25. Hanc ſecundam Domini viſionem erga diſcipulos factam, id eſt, quam ſecundo loco Ioannes commemorarat, apud Marcum poſſemus agnoſcere, breuiter eam, ſicuti aſſolet, perſtringentem, niſi moueret, quod ibi ait: *Nouiſſimè recumbentibus illis vndecim apparuit:* non ideo quia Ioannes tacuit *recumbentes:* potuit enim hoc prętermittere: ſed quia iſte dixit: *nouiſſimè,* quaſi vltra iam non eis apparuerit, cùm adhuc Ioannes tertiam ſit eius narraturus demonſtrationem ad mare Tiberiadis: deinde quòd dicit idem Marcus: *Exprobrauit illis incredulitatem illorum, & duritiam cordis, quia his, qui viderant eum reſurrexiſſe, non crediderant.* Nam ita contexit narrationem idem Marcus, cùm commemoraſſet breuiter de duobus illis, quibus apparuit in villam euntibus, quòd nunciaſſent cæteris, nec illis creditum eſſet: *Nouiſſimè,* inquit, *recumbentibus illis vndecim apparuit, exprobrans incredulitatem eorum, & duritiam cordis, quia his, qui viderant eum reſurrexiſſe, non crediderant,* &c.

Philippus Presbyter. 430.

Ad caput 37. Iob: Fac igitur quod præcepit cęteris nubibus, dicens: *Ite in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ.*

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 83. de nona Chriſti manifeſtatione facta recumbentibus vndecim diſcipulis: Hodie beatus Euangeliſta ſic retulit, Apoſtolos in ipſo crucis tempore menſis deditos, Dominicæ paſſionis oblitus: *Recumbentibus,* inquit, *illis vndecim apparuit Dominus. Recumbentibus:* Vbi? ad ſepulchrum Domini, mox

ad men-

ad menſam ſerui? &c. Hinc dicit Dominus: *Ite in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium vniuerſæ creaturæ*, &c.

Arnobius Romanus. 440.

Ad Pſalm. 64. Quando paraſti omnes in veritate tua, quid dixiſti? *Prædicate Euangelium omni creaturæ: ſigna autem credentibus hæc oſtendatis: infirmos curabitis, cæcos illuminabitis, mortuos ſuſcitabitis.*

Leo Primus. 450.

Epiſtola 61. ad Theodoretum: Quinimò ne ab incredulorum corde perierat immortale myſterium: quia nihil prodeſt tanta ſalus incredulis, ipſa veritate ſuis dicente diſcipulis: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur.*

Proſper. 460.

De vocatione gentium lib. 2. cap. 3. Magnum ſacramenti myſterium eſt, quod prædicatoribus, quibus dictum eſt: *Ite in orbem vniuerſum, & prædicate Euangelium vniuerſæ creaturæ*, iiſdem prius dictum fuerat: *In vias gentium ne abieritis.*

Primaſius. 540.

Lib. 4. in Apocalypſin cap. 13. Hoc præcipuè ſignum Dominus quoque commendat, dicens: *Signa autem eos, qui crediderint, hæc ſequentur: In nomine meo dæmonia eijcient, linguis loquentur nouis*, &c.

Gildas Badonicus. 560.

De excidio Britannico, in Præfatione: Audiebam ſanè: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui autem non crediderit, condemnabitur.*

Fortunatus. 570.

Vita S. Medardi cap. 10. Comprobatur in hoc ſancto paſtore veridica Saluatoris noſtri ſententia, quam eius ex ore ſancta & Euangelica nos docet hiſtoria: *Signa*, inquit, *eos, qui credunt in me, hæc ſequentur: In nomine meo dæmonia eijcient, linguis loquentur nouis, ſerpẽtes tollent, & ſi quid mortiferum biberint, non nocebit eis.*

Gregorius Magnus. 590.

In Iob lib. 6. cap. 8. Vnde & diſcipulis veritas dicit: *Euntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ.*

Homilia 29. ſuper Euangelia *finem huius capitis ex profeſſo explicat.*

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De diuinis Officijs lib. 2. cap. 24. Nequaquam baptiſmi ſanctificatur officio, niſi qui ſub Trinitatis tingitur ſacramento, ſicut Dominus ait: *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*, &c.

Hildephonſus Toletanus. 660.

De Virginitate cap. 7. Quare non credis Marco dicenti: *Et Dominus quidem Ieſus, poſtquam locutus eſt diſcipulis, aſſumptus eſt in cælum, & ſedet à dextris Dei?*

Beda. 700.

In Commentarijs in Marcum *vltimum hoc caput pro authentico agnoſcit, & totum explicat.*

Alcuinus. 750.

Ad caput 6. Ioannis: Diſcipuli appoſuerunt turbis, quando prædicauerunt vbique *Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.*

Ambroſius Anſbertus. 770.

Lib. 3. in Apocal. Bene autem iuſtorum Eccleſiæ per nubem figuratur: quia prædicatores eius & verbis pluunt, & comminationibus tonant, & miraculis coruſcant. De quibus per Euangeliſtam dicitur: *Illi autem profecti, prædicauerunt vbique, Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.*

Haymo. 800.

Homilia in Aſcenſionem Domini *finem huius capitis pro authentica hiſtoria agnoſcit, & interpretatur.*

Concilium Pariſienſe. 829.

Cap. 1. Diſcipulis Dominus ait: *Euntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ: qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit.*

Angelomus. 850.

1. Regum 2. Hinc in Apocalypſi ſcriptum eſt: *Et de throno procedebant fulgura*, hoc eſt, quod Marcus ait: *Illi autem profecti prædicauerunt vbique, Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.*

Eulogius Cordubenſis. 860.

Memorialis Sanctorum lib. 1. Et Dominus quidem ad officium prædicandæ veritatis diſcipulos inducens, impauida eos audacia iubet eſſe contentos, dicens: *Euntes per vniuerſum mundum, prædicate Euangelium omni creaturæ, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti: qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui non crediderit, condemnabitur.*

Smaragdus. 970.

In explicatione Euangeliorum *hanc hiſtoriam agnoſcit, probat, & explicat vt authenticam.*

Radulphus Ardens. 1050.

In explicatione huius Euangelij *idem facit.*

Algerus. 1070.

Libro 3. de Sacramento cap. 7. Cùm Dominus dicat in Euangelio: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit*, & ſola fide ſine Baptiſmo ſaluentur homines, vt latro: & ſolo baptiſmate ſine fide, vt pueri: ſed tunc tantùm, cùm non contemptus religionis, ſed articulus neceſſitatis alterutram excludit.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

De Diuinis officijs lib. 9. cap. 3. Hæc itaque ſolicitudo nobis gaudium pænè imperfectum reddit, cuius ſummam ſolus in Euangelio Marcus perſcribit: Nam cùm dixiſſet: *Et Dominus quidem Ieſus, poſtquam locutus eſt eis, aſſumptus in cælum*, adiunxit hoc: *Et ſedet à dextris Dei.* Summa quippe gaudij noſtri eſt, quòd vera carnis noſtræ natura, in illo nos hominis Filio præcedens, conſedit a dextris Dei, &c.

Bernardus. 1130.

Sermone 1. de Aſcenſione Domini *agnoſcit, probat, & explicat finem Euangelij D. Marci.*

Hugo Victorinus. 1130.

De Sacramentis fidei lib. 2. parte 6. cap. 7. *Qui crediderit*, inquit, *& baptizatus fuerit, ſaluus erit.* Ecce ergo dubium non eſt, quin vbi fides eſt, & baptiſmus eſt, ſalus ſit. Et quid ſequitur? *Qui vero non crediderit*, & baptizatus non fuerit, *condemnabitur*: ſicut dixerat, *qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit*? Quare? niſi quia credere voluntatis eſt, & quia fides credere volenti deeſſe non poteſt.

Inſtitutionis monaſticæ Sermone 54. Hinc eſt quòd recumbentibus vndecim Apoſtolis ait: *Signa autem eos, qui crediderint, hæc ſequentur: In nomine meo dæmonia eijcient, ſerpentes tollent, & ſi quid mortiferum biberint, non eis nocebit.*

Petrus Cluniacenſis. 1150.

Libro 2. contra Iudæos cap. 4. Audite quid de vniuerſis verè credentibus à Chriſto iam paſſo, mortuo, & ſuſcitato dicatur: *Signa autem eos, qui crediderint, hæc ſequentur, linguis loquentur nouis*, &c. Mar. 16.

Godfridus Viterbienſis. 1170.

Parte 14. Chronicorum, de Aſcenſione Domini:

Tunc linguis vbicunque nouis mea iuſſa loquentur,
Quorum dæmonia ſermonibus eijcientur,

Serpentes

Serpentes tollent, eycientq́; febres.
Mortiferum ſi quid biberint, non eoſque nocebit:
Sermo meus ſignis magis & virtute patebit,
Gratia de cælo plena fauebit eis.

Innocentius Tertius. 1200.

Libro 6. myſteriorum Miſſæ cap. 1. Præſentamus ei patenam, id eſt, cor patens latitudine charitatis, in obſequium ſepulturæ, iuxta quod legitur: *quia mulieres emerunt aromata, ut venientes vngerent Ieſum: & valde manè vna Sabbatorum veniunt ad monumentum, orto iam ſole. Et dicebant ad inuicem: Quis reuoluet nobis lapidem ab oſtio monumenti?*

Hugo Cardinalis. 1240.

In Commentarijs *caput vltimum Marci agnoſcit, probat, & explicat.*

Nicolaus Lyranus. 1320.

In Commentarijs *caput vltimum Marci agnoſcit, probat, & explicat.*

Porchetus Saluaticus. 1360.

Parte prima victoriæ contra Iudæos cap. 22. Verbo inſtituit Chriſtus baptiſmum poſt reſurrectionem ſuam, quando ait Apoſtolis Marci vltimo: *Euntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit,* &c.

Dionyſius Carthuſianus. 1460.

In Commentarijs *caput vltimum Marci agnoſcit, probat, & explicat.*

ARTICVLVS VIGESIMVS.

HISTORIAM LVCAE XXII. DE SVDORE CHRISTI SANGVINEO, ET ANGELO IPSVM CONFORTANTE, VT AVTHENTICAM SCRIPTVRAM VALERE AD ECCLESIASTICA DOGMATA CONFIRMANDA.

DVBITANT, AVT NEGANT.

Anno poſt natū Chriſtū.

350. HILARIVS lib. 10. de Trinitate: *Nec ſanè ignorandum nobis eſt, & in Græcis, & in Latinis codicibus quamplurimis, vel de aduenienté Angeli, vel de ſudore Chriſti ſanguineo nihil ſcriptum reperiri. Ambigentibus igitur, vtrum hæc in libris varijs aut deſint, aut ſuperflua ſint, incertum hoc nobis relinquitur de diuerſitate librorum.*

390. Hieronymus lib. 2. aduerſus Pelagianos cap. 6. *In quibuſdam Exemplaribus tam Græcis, quàm Latinis inuenitur, ſcribente Luca:* Apparuit illi Angelus de cælo, confortans eum *haud dubium, quin Saluatorem.* Et factus in agonia prolixius orabat: factus eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram.

600. *Armenij à ſacris Euangelijs abſtulerunt vocem illam, quæ dicit:* Et factus eſt ſudor eius, ſicut guttæ ſanguinis in terram deſcendentes: *hoc eſſe imbecillitatis exiſtimantes, non diuinæ maieſtatis.* Nicon de peſſima Armeniorum religione, & Euthymius in Panoplia.

1510. Thomas Caietanus ad caput 22. Lucæ: *Aduerte quòd Hieronymus non reputat omninò certam hanc Angeli apparitionem, eò quòd non inuenitur in omnibus codicibus Euangelij ſecundùm Lucam.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Dionyſius Areopagita. 100.

Cæleſtis Hierarchiæ cap. 4. Omitto enim ea dicere, quæ ſacroſanctis noſtris traditionibus exponuntur, vt ſcilicet Ieſum Angelus paſſioni proximum & orantem confortaſſe memoretur.

Iuſtinus Martyr. 150.

Dialogo cum Tryphone: Nam in libris, qui ſunt ab eius diſcipulis, ipſorumq́; ſectatoribus compoſiti, memoriæ mandatum eſt, ſudorem ipſius tamquam guttas ſanguinis defluxiſſe in terram, eo deprecante, ac dicente: *Tranſeat, ſi fieri poteſt, poculū hoc.*

Tatianus. 170.

Harmoniæ Euangelicæ cap. 16. *Iterū ſecum abijt, & orauit. Apparuit autem illi Angelus de cælo, confortans eum. factus eſt in agonia, & prolixius orabat. Et factus eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrens in terram.*

Irenæus. 180.

Lib. 3. cap. 32. Si nihil ſumpſiſſet ex Maria, nec lachrymaſſet ſuper Lazarum, nec ſudaſſet globos ſanguinis.

Hippolytus. 220.

Ad Pſal. 2. Homo eſt Chriſtus, quando eſurit, ſitit, paſſionis calicem deprecatur, angoreq́; & ægritudine confectus ſudat, & ab Angelo cōfortatur.

Ammonius Alexandrinus. 230.

In Harmonia: Laborabat angore tāto Dominus, vt ſudore eius ſanguinolento tellus etiam maderet, cùm protinus è cælo vox Angelica auditur, quæ animum ac robur addidit.

Athanaſius. 340.

De beatitudine Filij lib. 6. Si quis confitetur Filium Dei quaſi phantaſma ſic in homine viſum fuiſſe, anathema illi. Si quis confitetur verū hominem, quem aſſumpſit, non verè māducaſſe, aut bibiſſe,

aut ſanguinem ſudaſſe, anathema illi.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 36 quæ eſt Oratio 4. de Theologia: De Chriſti oratione ad eum, qui à morte eũ ſaluum facere poterat, ad hæc de agonia, & ſanguineo ſudore, atque oratione, & ſi quid aliud eſt eiuſdem generis, pertractare ſupererat, niſi cuiuis exploratum eſſet, huiuſmodi nomina perpetienti humanitati attribuenda eſſe, non diuinitati.

Epiphanius. 380.

In Ancorats: Fleuit Chriſtus, velut in Euangelio ſecundùm Lucam habetur, in exemplaribus incorruptis, & vtitur eo teſtimonio ſanctus Irenæus in opere contra hæreſes, aduerſus eos, qui Chriſtum in apparẽtia apparuiſſe dicunt. Verùm orthodoxi quidam ſuſtulerunt verbum, timentes, & non intelligentes ipſius finem, ac vim & robur: Conſtitutus enim Chriſtus *in anxietate ſudauit, & fuit ſudor ipſius velut gutta ſanguinis, & conſpectus eſt Angelus confortans eum.*

Libro 3. cap. 32.

Ioannes *Chryſoſtomus.* 400.

Sermone de S. & conſubſtantiali Trinitate: Dominus prætexebat formidinem, vt cùm diabolus ipſum quaſi hominẽ aggrederetur, inueniret Deum, qui illũ interimeret, & liberaret omnes, qui ab eo detinebantur in inferno. Sic enim ait: *Apparuit Angelus confortans eum* Qui ab Angelis adoratur, & *cui flectitur omne genu cæleſtium, terreſtrium, & infernorum*, quo pacto ab Angelo robur accipiebat? Nõ robur accepit, ſed glorificationem Angeli dicentis: *Tuum eſt regnum & imperium Domine.*

Sermons: *Pater, ſi poſsibile eſt, tranſeat à me calix iſte:* Poſtremò etiam ad crucem veniens, ſinit eã, quæ carnis ſunt, pati: ideò enim & guttę ſudorum de ea cadebant, & Angelus inueniebatur eam ſuſteotans, & triſtatur, & hæſitat.

Extat in 6. Synodo Conſtant. act 10.

Ioannes Caſsianus. 430.

Collatione 5. cap. 25. Quem ſtatum Dominus quoque inter illarum ſupplicationũ formulas, quas vel ſolus in mõte ſedens, vel tacitè fudiſſe deſcribitur, ſimiliter figurauit, cùm in orationis agonia conſtitutus, etiam guttas ſanguinis inimitabili intentionis profudit exemplo.

Theodoretus. 450.

Dialogo 3. Dominus Chriſtus dixit D. Paulo in carcere incluſo: *Noli timere Paule*, & quę ſequũtur. Is autem, qui ab eo timorem expulit, paſſionem timuit, vt beatus Lucas dixit, vt etiã cruentæ guttę ex toto corpore ꝓmanarẽt, & terrã corpori ſubiectam irrogarent, ipſeq́ ab Angelico auxilio cõfirmaretur. Sunt autem hęc contraria. Quemadmodum enim non ſunt cõtraria timere, & timorem expellere? Veruntamen non ſunt contraria: Idem enim eſt & Deus natura, & homo. Et vt Deus quidem iis animum addit, qui opus habẽt, vt iis animus addatur: vt homo autem ab Angelo fidenti animo eſſe monetur, & ab eo audaciam & confidentiam accipit; licet & diuinitas & Spiritus vnà adeſſet, vt vnctio: ſed nec coniuncta diuinitas, nec ſanctus Spiritus tunc corpus aut animam ſuſtentârunt, ſed Angelo hoc miniſterium permiſerunt. Et triſtis quidem fuit anima, ſudauit corpus, vt etiam cruentæ guttę ex nimio timore promanarent.

In Epitome diuinorum decretorum lib. 5. capite: Quòd Dominus ſuſceperit ſupplicia: Hunc Chriſti timorem docuit Lucas apertius. In tanta enim agonia fuiſſe ſcribit, vt cruentus eſſet ſudor eius corporis: *Fuit enim*, inquit, *eius ſudor tanquam gutta ſanguinis.* Hoc autem etiam adiecit, quòd Angelus veniens confirmauit ipſum.

Baſilius Epiſcopus Seleuciæ. 450.

De Lazari exuſcitatione oratione 3. Et quidẽ Matthæus, Marcus, & Lucas, per tremorem, & agoniam, & ſanguineum ſudorem, rei huic fidẽ faciũt.

Matth. 26 Marc. 14 Lucæ 22

Titus Boſtrenſis. 460.

Ad cap. 22. Lucæ: *Et factus eſt ſudor eius.* Vt verum ſe hominem eſſe omnibus planum faciat, eamqúe luctam & agoniam ex diuina natura non prouenire oſtendat, ſudauit: *Factus eſt enim ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram.* Sub qua vtique re magnum ſacramentum tectum latebat. Nam licet ingenti terrore quiſpiam concutiatur, ſummeqúe meticuloſus habeatur, non ideo tamen ob ſolum metum, vel ob ſolam illam animæ luctam ſanguine ſudare ſolitus eſt. Ea propter ſanguineo ſudore perfundi, res eſt planè præter naturam. At placuit nihilominus Chriſto, vt hoc quoque in ſe fieret, quo nimirum timiditatis fons, pauorisqúe fluxus, qui naturæ noſtrę cohærebat, hoc modo abſtergeretur. *Apparuit autem illi Angelus de cælo, confortans illum.*) Non ideò id factum eſt, quòd is, qui ab vniuerſa cæleſtium Virtute non abſque timore, ac tremore glorificatur, & adoratur, Angeli confortatione egeret: verùm vt illud impleretur, quod in Moſis cantico ea de re proditum extabat, nempe illud: *Et confortent illum omnes filij Dei.*

Sexta Synodus Conſtantinopolitana. 680.

Actione 9. Nec in hoc ſolùm demonſtratio fietit, ſed circumferens eandem carnem, permittit eam, quæ contemptibilia ſunt naturę, ſuſtinere, & eſurire, & ſitire, & dormire, atque fatigari: ad extremum & ad crucem veniens, reliquit eam, quæ carnis ſunt, pati. Propter hoc enim & guttæ ſudorum deſcendebant de ea, & Angelus inueniebatur eum confortare, & triſtatur, & æſtuat.

Ceſarius. 760.

Dialogo 1. Quomodo æqualis Patri ſecundùm diuinitatem eſt Chriſtus angori & ſudori obnoxius, & ab Angelo confirmatus, quemadmodum de ipſo Lucas inquit? Reſp. Per hæc manifeſtò docemur, non imaginariè, nec hominum opinione, ſed reipſa potius vnitum eſſe viuum illum, & per ſe ſubſiſtentem ſanctum Deum Sermonem.

Theophylactus. 900.

Ad cap. 22. Lucæ: Quod ab humana natura fuerit orare, quę iuxta permiſſionem patiebatur communem affectionem, qua amamus vitam, & non à diuinitate, ſicut dicunt Ariani, manifeſtum eſt ex hoc, quòd ſudauit, idq́ cum tanta anxietate, ita vt planè, iuxta parœmiã, ſanguinis guttę ex eo ceciderint. Parœmia enim eſt in his, qui valde laborant, ita vt ſanguinem ſudent, ſicut & in his, qui amarè flent, dicimus quòd ſanguinem fleant. Hoc igitur voluit manifeſtare Euangeliſta, quòd non tenuibus quibuſdam humoribus, & veluti oſtentationis gratia apparentibus, ſed magnis guttis ſudorem ſtillauerit, & collegerit ſecũ riuos ſanguinis. Hinc igitur manifeſtum, quòd natura illa, quę ſudabat, & in agona erat, humana iſta fuit, nõ diuina: quia & humana natura permiſſa eſt hæc pati, & ſic paſſa eſt. *Viſus eſt autem ei Angelus confortans eum*, idq́ ad noſtram conſolationem, vt orationis virtutem diſcamus, quòd confortet.

Suidas. 970.

In voce θρόμβοι: In tantum angorem paſſa eſt natura diuina humanitatem incidere, vt concretum ſanguinem ſudaret.

Euthymius. 1080.

Ad caput 26. Matthæi: Lucas latius dixit, quòd *apparuit illi Angelus de cælo, confortans eum* dicens videlicet ei tamquam homini, vt confortaretur ac roboraretur: *quodq́, factus in agonia*, hoc eſt angore correptus, protendebat orationem: docens nos, vt in neceſſitatibus orationem protendamus. Et

quòd

quòd *factum eſt ſudor eius ſicut grumi ſanguinis decurrentes in terram* Grumi ſanguinis, hoc eſt craſſiſſimæ ſanguinis guttę, ſignificans non quòd ſanguinem ſudauerit, ſed quòd craſſos deduxerit ſudores. Ne fictio videatur quod factum eſt, non in facie tantùm mœſtitiam demonſtrat, ſed & manifeſtios hanc prodit, & orat frequentius, Angelusq; ei apparet ad fortitudinem exercens: & angore corripitur, ac protendit orationem, et aſſiquè defluunt ſudores.

Parte 2. Panoplia titulo 23. Cùm mortis tempore legamus Chriſtum oraſſe, & ſudores tamquam guttas ſanguinis ex proprio corpore profudiſſe, quæ naturam ſuæ carnis comprobarent, Armenij callidè ſudores ex Euangeliorum libris delenerunt, vt argumentum aſſumptę carnis ex Virgine, quod inde ſumitur, euitaretur, & Seruatoris naturam hominum naturæ negarét eſſe ſimilem.

Nicon.

De peſſima Armeniorum religione. A ſacris quoque Euangelijs abſtulerunt vocem illam, quæ dicit: *Et factus eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis in terram deſcendentes*; hoc eſſe imbecillitatis exiſtimantes, non diuinæ maieſtatis.

OEcumenius. 1050.

Ad caput 5. epiſtolæ ad Galatas: *Et factus eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram.* Ex quo apparet, quòd mirabilibus ſuſpirijs & clamoribus cordis clamabat ad Deum. Ideo ſanguis decurrebat in terram, quo pro Eccleſia orabat, & pro illa effundere ſanguinem cupiebat.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Hieronymus. 390.

Lib. 2. contra Pelagianos c. 6. In quibuſdā exemplaribus tā Græcis, quàm Latinis inuenitur ſcribente Luca: *Apparuit illi Angelus de cœlo cōfortans eū:* haud dubium, quin Saluatorem. *Et factus in agonia prolixius orabat: factusq; eſt ſudor eius, ſicut guttæ ſanguinis decurrens in terram* Saluator in paſſione ab Angelo confortatur, & Critobulus meus non indiget auxilio Dei, habens liberi arbitrij poteſtatem: & tam vehementer orabat, vt guttę ſanguinis prorumperent ex parte, quem totum erat in paſſione fuſurus.

Ruffinus. 390.

Ad Pſal 54. *Cor meum turbatum eſt.*) Hinc ſcriptum eſt in Euangelio: *Cœpit pauere, & tædere, atque triſtis eſſe Ieſus, & Angelus Domini confortabat eum:* atque vt ſe maximo timore percitum fuiſſe oſtenderet, non ſemel tantùm, ſed *ter orauit, & etiam in agonia factus prolixius orabat*, &c.

Auguſtinus. 400.

De conſenſu Euangeliſtarum lib. 3. Lucas prætermiſit quoties orauerit: dixit ſanè quod iſti tacuerunt, & orantem ab Angelo confortatum, & prolixius orantis ſudorem fuiſſe ſanguineum, *& guttas decurrentes in terram.*

Philippus Presbyter. 430.

Lib. 1. in Iob: Nam cùm ex ea parte, qua homo erat, infirmaretur proximus paſſioni, Euangeliſta ait: *Apparuit Angelus Domini de cœlo confortans eum.*

Eucherius Lugdunenſis. 450.

Dominica infra Natiuitatem Domini: Quotieſcunque Chriſtus vel confortatur, vel tale aliquid agit, omnia ad hominem referantur.

Proſper. 460.

Epigrammate 69.

Ferre parans Chriſtus pœnā, mortemq; propinquam,
Inuiſtamq; ſua ingenerare fidem,
Cum prece ſanguineas fundebat corpore guttas,
Et pretium mundi ſudor erat Domini.

Caſſiodorus. 540.

Ad Pſalm. 90. Quando humilia de ipſo dicuntur, humanitati ſunt ſine dubio deputanda: quando aliquid potentius tonat, diuinis virtutibus conuenit applicari. Quod hic & inferius vtrumque ſeruatum eſt. Nam quòd legitur Angelis mādatum, vt eum cuſtodiant, infirmitatis humanæ eſt, ſicut Euangelium quoque teſtatur: *Apparuit illi Angelus de cœlo confortans eum.*

Beda. 700.

Ad caput 22. Lucę. *Apparuit illi Angelus de cœlo, confortans eum.* Si quid ſibi hęreſis ex hoc blanditur, vt infirmum affirmet, cui opus fuerit Angeli confortantis auxilio, meminerit Creatorem Angelorum creaturæ ſuæ non eguiſſe præſidio.

Et factus eſt ſudor.) Nemo ſudorem hunc infirmitati deputet, quia & contra naturam eſt ſudare ſanguinem. Neque ad hęreſin infirmitatis pertinere vllo modo poterit, quod aduerſus hæreſin phantaſma mentientem proficit, per ſudorem ſanguinis ad corporis veritatem. Sed potius intelligat per irrigatam, ſacratamque eius ſanguine terram, non ſibi qui nouerat, ſed nobis apertè declaratum, quòd effectum iam ſuę precis obtineret, vt fidem videlicet diſcipulorum, quam terrena adhuc fragilitas arguebat, ſuo ſanguine purgaret.

Remigius Antiſiodorenſis. 88 .

Ad Pſalm 90. *Quoniam Angelis ſuis mandauit de te* Deus Pater, id eſt, propter te, vt tibi ſubminiſtrarēt obſequium ſeruitutis. Vnde illud: *Apparuit Angelus confortans eum.* Hęc confortatio non fuit ad neceſſitatem, ſed ad ſeruitutis exhibitionem.

Anſelmus. 1080.

In Speculo Euangelici ſermonis cap 7 Et anguſtias quidem cordis tui certiſſimè indicabat ſudor ille ſanguineus, qui orationis tempore de ſanctiſſima carne tua guttatim decurrebat in terram.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

De diuinis Officijs lib. 5. cap. 23. De quo hac die legitur in paſſione ſecundùm Lucam hoc modo: *Et ipſe auulſus eſt ab ijs, quantum iactus eſt lapidis, & poſitis genibus orabat, dicens: Pater, ſi vis, transfer calicem iſtum à me. Et factus in agonia prolixius orabat, & factus eſt ſudor eius tamquam guttæ ſanguinis decurrentis in terram. Apparuit autem illi Angelus de cœlo confortans eum*, &c. Contremiſcit Eccleſia tantorum mirabilium contemplatrix: nimirum omnium Angelorum hominumque Dominum procidiſſe, & in ſudore ſanguinis agonizari videns, humana corda hoc terrifico clamore percutit, ne quis audeat ſtare rigidus & elatus, cùm ille tantus in tam magna ſeſe propter nos humilitate deijciens genua poſuerit.

Drogo Hoſtienſis. 1130.

De Sacramento Dominicæ Paſſionis. Sed vtinam gutta, quæ de agone tuo ſudat, vſque ad terram noſtram decurrat, & aperiat terra os ſuum, & bibat illum, & clamat ad te, & tecum ad Patrem, melius quàm ſanguis Abel.

Bernardus. 1130.

De Paſſione Domini cap. 37. Secunda ſanguinis effuſio Ieſu Chriſti, qua paſſionis roſa coloratur, Inuenitur in ſudore ſanguineo orantis, & agonizantis benigni Ieſu. Ita enim ait Euangeliſta: *Et*

factus in agonia prolixius orabat, & factus eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram.

Pocbo Prumienſis. 1160.

De Statu domus Dei lib. 4. Humani generis Conditor & Redemptor Angelorum Dominus paulo minus minoratus ab Angelis, his ſubeſſe dignatur. Nam cùm *factus in agonia prolixius oraret, apparuit ei Angelus de cælo confortans eum.*

Petrus Riga. 1170.

In Aurora de Euangel.

Orat idem rurſum, fit ſudor ſanguinis, adſtat
Angelus, hinc orat tertiò rurſus idem.

Innocentius Tertius. 1200.

Sermone 1. de Aſſumptione Mariæ: Audi Chriſti agonem: *Factus*, inquit, *in agonia prolixius orabat, & factus ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis cadentis in terram.*

Iacobus Vitriacus. 1220.

Dominica in ramis Palmarum: In illa anxietate *factus eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram.* Non tamen credimus tantam fuiſſe anxietatem in eo, vel mortis horrorem, vt ſudorem ſanguineum emitteret. Iſtud enim non ſecundùm humanam potentiam, ſed miraculosè factum eſt propter myſterium deſignandum, vt purgationem terrenorum in ſuo ſanguine futuram oſtenderet: ſicut non ſecundùm curſum naturæ, ſed miraculosè myſtica aqua de latere eius profluxit. In illa autem agonia & anxietate *apparuit ei Angelus de cælo, confortans eum.* Sed nunquid fuit deſolatus? nequaquam: quia non propriè dicitur deſolatio, niſi vbi eſt mentis præ dolore exorbitatio. Confortari tamen voluit ab Angelo propter nos, qui tamen Angeli confortatione non indigebat, cùm triſtitiam illam virtute diuinitatis potuit temperare, vel penitus amouere. Ad inſtructionem autem noſtram hoc fieri ab Angelo voluit, vt nobis poſitis in preſſuris oſtenderet nobis Angelum deputatum, vel alium affore, qui nos conſoletur.

Edmundus Cantuarienſis. 1230.

In Speculo Eccleſiæ cap. 26. Secundum, quod hîc debes cogitare, eſt, quòd Chriſtus die Cœnæ iuit in hortum, Patrem ſuum orauit, & præ triſtitia mortis taliter ſudauit, quòd guttæ ſanguinis ſtillauerunt de facie eius benedicta, vſque ad terram.

Albertus Magnus. 1240.

Ad caput 22. Lucæ: *Apparuit illi Angelus.*) Hîc tangitur confortationis quidam modus. Dicit autem tria, modum ſcilicet Angelicæ confortationis, agoniam anguſtioſæ luctationis, & ſignum agoniæ, quod ſudor ſanguinis eſt. De primo dicitur: *Apparuit illi*: viſibilem ſe faciens plus alijs longè ſtantibus, quàm Domino, cui ſemper Angeli ſunt præſtò obſequentes: *Confortans eum.*) Non quòd cōfortatione indiguerit, quia fortior tunc ſuperuenit, & fortē alligauit, & vaſa eius diſtribuit: ſed quia Angelus adminiſtrationis ſuæ oſtendit obſequium.

Richardus de Media Villa. 1280.

Libro 2. diſtinct. 12. quæſt. 1. cap. 4. Cùm Lucæ 22. legatur Angelus Chriſtum confortaſſe, illa confortatio debet intelligi pro quadam aſſiſtentia amicalis reuerentiæ.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad caput 22. Lucæ: *Apparuit illi Angelus:*) Viſione corporali in ſpecie humana confortans eum per modum feruientis. Quod factum fuit ad fidem confirmandam diſcipulorum, quòd Chriſtus ſit maior Angelis ratione Deitatis. *Et factus in agonia prolixius orabat.*) Oſtendens quòd in maiori neceſſitate debet homo magis orationi inſiſtere. *Et factus eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis.* Ex vehementi enim anxietate ſenſualitatis, quæ permittebatur agere & pati, quod erat ſibi proprium, fiebat, vt non ſolùm humores exierunt per ſudorem, ſed cum hoc aliquid de ſanguine ſudorem tingente.

Ludolphus Saxo Carthuſianus. 1330.

Vitæ Chriſti part. 2. cap. 59. *Apparuit ei Angelus.*) Viſione corporali in aſſumpto corpore humano, conſolans eum per modum feruientis. Et cùm Dominus prolixius oraret, interim ſudor feruentiſſimus, in modum ſanguinis erumpens, in hac agonia vſque ad terram abundanter currebat.

Ioannes Gerſon. 1420.

In Summa Theologica lib. 6. de gaudijs Paradiſi: Si obijciatur illud Lucæ 22. *Ecce apparuit ei Angelus de cælo, confortans eum.* Reſpondetur ſecundùm gloſſam Bedæ. In teſtimonium naturæ vtriuſque & Angelus eum confortaſſe, & Angelus ei miniſtraſſe deſcribitur: non quòd confortaret cum confortatione poteſtatiua, ſed ſolùm miniſteriali, ſicut armiger ſtrenuum militem confortat.

Bernardinus Senenſis. 1430.

Tome 1. Serm. 55. Decurrit in terram ſanguineus Chriſti ſudor, ac rigatur terra diuino cruore, vt terra cordis pinguedine fœcundetur, &c. Primò contemplanda eſt vehemens Chriſti anxietas. Nam agonizante Chriſto *apparuit Angelus, confortans eum*, &c.

Raimundus Sebundius. 14˙0.

Dialogo 7. de myſterijs ſacræ Paſſionis Domini noſtri Ieſu Chriſti: Conſiderans Dominus Ieſus imminens & amarum mortis diſcrimen, ac tum vehementi anxietate permotus, inflammabatur corpus ac cor eius, vt apertis membrorum poris, ſudor ſanguineus proſiliret. Et hæc quidem benigniſſimus miſerator in figura morientis hominis vltro peregit, qui humanæ mentis certamen in ſe expreſſit.

ARTICVLVS VIGESIMVSPRIMVS.

IOANNIS VIII. HISTORIAM MVLIERIS ADVLTERÆ, VT AVTHENTICAM SCRIPTVRAM, VALERE AD ECCLESIASTICA DOGMATA CONFIRMANDA.

DVBITANT, AVT NEGANT.

Anno post natum Christum

320. EVSEBIVS Cæſarienſ. lib. 3. cap. 39. Hiſtor. *Papias aliam narrat hiſtoriam de muliere, quæ multorum criminum apud Dominum eſſet inſimulata: quam quidem Euangelium ſecundum Hebræos complectitur.*

390. Hieronymus libro 2. aduerſus Pelagianos cap. 6. *In Euangelio ſecundum Ioannem in multis & Græcis & Latinis codicibus inuenitur de adultera muliere, quæ accuſata eſt apud Dominum.*

500. *Nonnus Panopolitanus*, in Paraphraſi Euangelij Ioannis, *hanc hiſtoriam, vt ſuſpectam, nullo carmine tranſtulit.*

900. *Theophylactus*, in explicatione capitis 8. Ioannis, *eandem hiſtoriam tacitus præterit & ne verbo quidem eius meminit.*

1080. Euthymius ad caput 8. Ioannis: *Scire*, inquit, *oportet, quod ea, quæ ab hoc loco habentur, vſque ad eum, quo dicitur*: Iterum ergo locutus eſt eis Ieſus dicens: Ego ſum lux mundi: *in exactioribus exemplaribus, aut non inueniuntur, aut obelo confoſſa ſunt, eò quod illegitima videantur, & addita. Et huius argumentum eſt, quod nullus ea ſit interpretatus. Nobis tamen animus eſt & hæc declarare, quòd vtilitate non careant, ſicut & caput de muliere in adulterio deprehenſa, quod inter hæc ponitur.*

1516. Eraſmus Roterodamus ad 8 caput Ioannis editionis primæ: *Hiſtoria de muliere adultera non habetur in pleriſq; Græcis exemplaribus: in nonnullis adiecta erat in calce. Atque adeò Chryſoſtomus nullam huius facit mentionem, ediſſerens Euangelium Ioannis. Diuus Auguſtinus, cum in hoc Euangelium diligenter & copioſè ſcripſerit, hunc locum ne attigit quidem. Non tamen, quoniam iam vbique recepta eſt, præſertim apud Latinos, noluimus ſuo loco mouere.* Sed parcit hîc veritati Eraſmus, vt infra in Chryſoſtomo & Auguſtino patebit.

1520. Thomas Caietanus ad caput 8 Ioannis: *Aduerte quòd prima pars huius capituli, cum tota hiſtoria adulteræ, non eſt omnino authentica, quoniam non conſtat ipſam eſſe partem Euangelij. Vnde & Hieronymus libro 2. aduerſus Pelagianos*: In Euangelio ſecundum Ioannem, *&c. vt ſupra.*

1540. *Anabaptiſtæ contendunt hanc hiſtoriam ab audiculo quopiam ex Euangelio ſecundum Hebræos, a Tatiano hæreſiarcha condito fuiſſe tranſlatam.* Sixtus Senenſis ſacræ bibliothecæ lib. [illegible] hæreſi 5.

1560. Theodorus Beza ad cap. 8. Ioannis: *Ad me quod attinet, non diſſimulo mihi merito ſuſpectum eſſe, quod veteres illi tanto conſenſu vel reiecerunt, vel ignorarunt. Deinde quòd narrat Ieſum ſolum fuiſſe relictum cum muliere in templo, neſcio quàm ſit probabile, & quòd ſcribit Ieſum digito ſcripſiſſe in terra, nouum mihi & inſolens videtur: neque poſſum conijcere, quomodo commodè poſſit explicari.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Conſt. Apoſt. lib. 2. c. 24. Alteram mulierem, quę deliquerat, cùm ſeniores ante Dominum ſiſterent, iudicio eidē relicto, egreſſi ſunt. Dominus autem, qui corda nouit, percontatus eam eſſet ne à ſenioribus condemnata, cum negaſſet illa: *Abi igitur inquit, ne que ego te condemno.*

Tatianus ad Catholicus. 180.

In Harmonia Euangeliorū: *Adducunt autem Scribæ & Phariſæi mulierem in adulterio deprehenſam, & ſtatuerunt eam in medio, & dixerunt ei: Magiſter, hæc mulier deprehenſa eſt in adulterio.*

Ammonius Alexandrinus. 230.

In Harmonia Euangel. Ingreſſo templum Domino, Scribæ & Phariſæi adulteram in opere nefario deprehenſam producunt, captioſè quærentes, quid fieri ſtatueret. Porrò Ieſus ita reſponſum temperauit, vt neque illam abſoluens Moſis legem abrogare, neque condemnans in tanta peccantium multitudine vindictam à ſola hac paupercula expetere videretur. Ioan. 8.

Athanaſius. 340.

In Synopſi lib. 4. de Euangelio ſecundum Ioannem. Diſputat cum iis Nicodemus, illi verò compeſcunt eum. Ieſus rurſus diſputat cum iis: ipſi contra verba eius ſubuertere conantur: ſubijcitur de muliere adulterij accuſata.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homil. 6. in Ioan. Quòd autem hæc non diſcendi gratia interrogêt, non hic tātùm, ſed multis in locis perſpicuū eſt, vt cùm rogārūt, an liceret cenſum dari Cæſari, an lapidanda eſſet adultera, & cùm de ea, quæ ſeptem viros habuiſſe deprehenſa erat, percontati ſunt? In quibus non diſcendi ſtudium, ſed maleuolam mentem præ ſe tulerūt, & tunc eos reprehendit.

Gennadius Scholarius. 1450.

De Primatu Papæ cap. 5. Cauete ne id audiatis: *Qui veſtrum eſt ſine peccato, primus lapidem tollat,* id eſt, qui peccatū nō cōmiſit, incipiat iudicare de peccato.

De ſacrificio ... Cum in adulterio deprehenſam, & eos, qui de adulterio damnati eſſent, lex iuberet lapidari, Dominus dixit: *Qui ex vobis ſine peccato eſt, primus lapidem iaciat aduerſus eam.*

ASSERVNT PATRES LATINI.

Calixtus P. 218.

Epiſtola 2. Mundatur ergo homo à peccato, & reſurgit gratia Dei lapſus, & in priſtino manet officio. Videat ne amplius peccet, vt ſententia Euangelij maneat in eo: *Vade, & amplius noli peccare.*

Ambroſius. 370.

Poſterioris Apologiæ Dauid cap. 1. Pleroſque Pſalmi 50. titulus fortaſſe offendit, quòd venerit ad Dauid Nathan Propheta, cùm intrauit ad Bethſabee: ſimulque non mediocrem ſcrupulum etiam mouere potuit Euangelij lectio, quæ decurſa eſt, in quo aduertiſtis adulteram Chriſto oblatam, eandemque ſine damnatione dimiſſam. Nam profectò ſi quis ea auribus accipiat otioſis, incentiuū erroris incurrit, cùm legerit ſancti viri adulterium, & adulteræ abſolutionem, humano propemodum, diuinoque lapſus exemplo: quòd & homo putauerit adulterium eſſe faciendum, & Deus cenſuerit adulterium non eſſe damnandū, &c. Quomodo iſta diſtinguimus? Eſto tamen, Dauid petulanter errauit, nunquid & Chriſtus errauit, vt putemus eum non rectum habuiſſe iudicium? Bene ergo, quaſi ad eos Dauid hodie prophetauit, dicens: *Intelligite inſipientes, & ſtulti aliquando ſapite.* Quomodo enim Chriſtus potuit errare? Fas non eſt vt hoc veniat in ſenſus noſtros, &c.

Lib. 7. epiſt. 58. Ad omnia tamen accipe reſponſum Saluatoris. Nam cùm adulteram reperiſſent Iudæi, obtulerunt eam Saluatori captantes, vt ſi abſolueret eam, videretur legem ſoluere, qui dixerat: *Non veni ſoluere legem, ſed implere*: ſi damnaret, videretur aduerſus ſinē veniſſe propoſitū ſui. Hoc igitur præuidens Dominus Ieſus, *inclinato capite ſcribebat in terra.*

Hieronymus. 390.

Ad Pſalm. 36. Multos quidem dolos meditati ſunt, cùm interrogarent ſi deberent cenſum dare Cæſari, an non: aut ſi mulier deprehenſa lapidaretur? Sed tunc apertè dolum ingerunt, cùm falſos teſtes adducunt.

Ad Pſalm. 44. Veritas ipſe Chriſtus: quia ipſe eſt veritas. Vnde de illa muliere dixit ad Iudæos: *Qui ſine peccato eſt veſtrum, prior in illam lapidem mittat.*

Libro 2. contra Pelagianos cap. 6 *Etſi fatetur hanc hiſtoriam in aliquibus codicibus non reperiri, ipſe tamen eam probans, ait*: Hoc quod dicitur, ſine peccato, Græcè ſcriptum eſt ἀναμάρτητος. Qui ergo dicit aliud eſſe ſine peccato, & aliud ἀναμάρτητον: aut Græcum ſermonem nouo verbo exprimat, aut ſi expreſſum eſt à Latinis, vt interpretationis veritas habet, perſpicuum eſt ἀναμάρτητον nihil aliud eſſe, niſi ſine peccato. Et quia accuſatores omnes fugiunt, rurſumque in terra ſcribens, terramque deſpiciens, paulatim diſcedere, & oculos illius declinare cœperunt; ſoluſque remanſit cum muliere: cui locutus eſt Ieſus: *Vbi ſunt, qui te accuſabant? nemo te condemnauit? Quæ ait: nullus, Domine. Reſpondit ei Ieſus: Nec ego te condemnabo. Vade, & amodo noli peccare.* Præcepit Dominus ne vlterius peccaret, ſicuti & alia ſimiliter in lege mandauit. Sed vtrum ea fecerit, nec ne, Scriptura non dicit.

Ruffinus. 390.

Inuectiua 1. in D. Hieronymum. Oblata eſt Domino à Iudæis adultera, vt viderent quid de ea ſecundùm legem iudicaret. Ille miſericors & miſerator Dominus dixit: *Si quis veſtrum peccatum non habet, mittat ſuper eam lapidem. Et tunc omnes, inquit, diſceſſerunt.* Et Iudæi quidē, licet impij & increduli, tamen erubuerunt conſcientias ſuas: ne, cùm ipſi eſſent peccatores, in peccatores viderētur vlciſci.

Auguſtinus. 400.

De adulterinis coniugijs lib. 2. cap. 6. Nunc autem poſtquam Chriſtus ait adulteræ: *Nec ego te condemnabo, vade, deinceps noli peccare,* quis non intelligat debere ignoſcere maritum, quod videt ignoſcere Dominum amborum: nec iam ſe debere adulteram dicere, cuius pœnitentis crimen diuina credit miſeratione deletum?

Cap. 7. Ex illo ſunt hominū numero, quibus Dominus ait: *Qui ſine peccato eſt veſtrum, prior in eam lapidem iaciat.*

Ad Pſalm. 50. Hæc fecit Dominus Iudæis, quando ad eum adulteram mulierem adduxerunt, proponētes laqueum tentationis, & in id, quod propoſuerant, incidentes: *In adulterio, inquiunt, hæc mulier deprehenſa eſt: Moſes huiuſmodi lapidari iuſſit. Tu de illa quid cenſes?* tamquam bicipiti muſcipula tentantes capere ſapientiam Dei, vt ſi iuberet occidi, perderet manſuetudinis famam: ſi autem iuberet dimitti, incurreret blaſphemiam, tamquam repræhenſor legis calumniandus. Quid ergo reſpondit? Non ait: Occidite: non ait: Dimittite, ſed ait: *Qui ſe ſcit ſine peccato eſſe, primus in illam lapidem iaciat.* Iuſta lex, quæ iubet adulteram occidi: ſed hęc lex iuſta miniſtros habeat innocentes. Attendite quam adducitis, attendite & qui eſtis. Illi hoc audito, vnus poſt alterum diſceſſerunt. Remanſit adultera & Dominus, remanſit vulnerata & medicus, remanſit magna miſeria & magna miſericordia. Adducentes erubuerunt, nec veniam petiuerunt: adducta confuſa eſt, & ſanata. Ait illi Dominus: *Mulier, nemo te condemnauit? Et illa: Nemo Domine. Et ille: Nec ego te condemnabo, vade, deinceps iam noli peccare,* &c.

Tractatu 33. in Ioannem ex profeſſo hanc hiſtoriam interpretatur.

Idacius. 430.

Aduerſus Varimadum Arianum: Digitus Patris, digitus Filij, digitus Spiritus ſancti. De Patre in Exodo: *Dixerunt Magi Pharaonis Regi: Digitus Dei eſt.* De Filio in Euangelio: *Et inclinans ſe Ieſus, digito ſcribebat in terra.* De Spiritu ſancto in Euangelio: *Si ego in digito Dei eijcio dæmonia, vtique appropinquauit in vobis regnum Dei.*

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 115. Hinc eſt fratres, quòd cùm in Euangelio à Scribis & Doctoribus Legis apud Dominum iſta accuſaretur adultera, auertit faciem ſuam Dominus, & declinauit in terram, ne crimen cerneret, quod puniret: & maluit, fratres, in puluere ſcribere veniam, quam in carne ſcribere ſententiam.

Leo Primus. 450.

Sermone 10. de Paſſione Domini: Dicit & Chriſtus oblatæ ſibi adulteræ: *Nec ego te condemnabo, vade, amplius noli peccare,* vt per omnia opera ſua oſtenderet, in illo aduentu ſuo Saluatorem mundi ſe veniſſe, non iudicem.

Eucherius Lugdunenſis. 450.

Sabbato poſt tertiam Dominicam Quadrageſimæ. Quòd Ieſus digito ſcribebat in terra, talis erat, ac ſi dice-

ſi diceret: Vos Legis mihi teſtimonia affertis, vos Legis mihi verba narratis, qui Legem ipſam non intelligitis.

Proſper. 450.

De vocatione Gentium libro 1. cap. 8. Vnde adulteram ex Legis conſtitutione lapidandam & veritate liberauit & gratia: cùm executores præcepti de conſcientijs territi, trementem reani ſub illius iudicio reliquiſſent, qui venerat quærere & ſaluum facere quod perierat, & ideò *inclinatus*, id eſt, ad humana demiſſus, & in opus noſtræ reformationis inflexus, *digito ſcribebat in terram*, vt Legem mandatorum per gratiæ decreta vacuaret.

Sedulius. 460.

Lib. 3. Paſchali:

Ecce trahebatur, magna ſtipante caterua,
Turpis adulterij mulier lapidanda reatu,
Quam Phariſæa manus placido ſub iudice ſiſtens,
Dum damnare parat, plus liberat omnibus illis
Nam ſimul è turbis proprio ſine crimine nullus
Accuſator erat, ſaxum qui mittere primus
Sumeret, obſcœna ferens contagia mæchæ.

Gelaſius Papa. 490.

Aduerſus Andromachum Senatorem: Nonne ipſe Dominus, cùm adultera ad eum eſſet adducta, accuſantibus dixit: *Si quis veſtrum eſt ſine peccato, primus in eam lapidem mittat?* Non ait: Si quis veſtrum non ſimiliter adulter eſt: ſed, *ſi quis ſine peccato eſt*. Quilibet ergo obſtrictus quiſque peccato, in alterius peccati reum lapidem nõ audeat mittere. Quibus tunc pro ſua conſcientia diſcedentibus, mundi Saluator adijcit: *Mulier, vbi ſunt accuſatores tui? nemo te condemnauit: nec ego te condemnabo: ſed vade, vlterius iam noli peccare.*

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 1. in Iob. cap. 5. Cùm quidam deducta adultera Christum tentare voluiſſent, vt in culpam aut immanſuetudinis, aut iniuſtitiæ laberetur, ad vtraque reſpondit, dicens: *Qui ſine peccato eſt veſtrum primus in illam lapidem mittat*, dat ſimplicitatem mãſuetudinis. *Qui ſine peccato eſt veſtrum*, dat zelum iuſtitiæ. *primus in illam lapidem mittat.*

Lib. 14. in Iob cap. 13. Hinc eſt, quòd inſidiantibus quibuſdam, & puniendam adulteram deducentibus, dicitur: *Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illã lapidem mittat.* Ad aliena quippe punienda peccata ibant, & ſua reliquerant. Reuocantur itaque intus ad conſcientiam, vt prius propria corrigãt, & tunc aliena reprehendant.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De Allegorijs noui Teſtamenti. Mulier adultera, quæ offertur à Iudæis Domino lapidanda, eſt Eccleſia ex Gentibus, quæ prius relicto Deo idolis fuerat fornicata: hanc volebat Synagoga zelans interfici, & Christus eam ſeruat per remiſſionem delicti.

Beda. 700.

Ad cap. 31. Prouerbiorum. Non ſtatim more Legis Moſaicæ peccantes punit, ſed miſericorditer ad pœnitentiæ remedia vocat. Cuius exemplum clementię ab ipſo Deo & Saluatore noſtro manifeſtè percepit, cùm oblata ei peccatrice muliere: *Si quis*, inquit, *ſine peccato eſt, primus mittat in illam lapidem.* Et ſic eam à crimine, quod patrârat, ſub conditione amplius non peccandi miſeratus abſoluit.

In Commentarijs in Ioannem, cap. 8. *probat, & ex profeſſo explicat hanc hiſtoriam.*

Alcuinus. 750.

In Commentarijs in Ioannem cap. 8. *Hiſtoriam hanc pro authentica agnoſcit, & interpretatur.*

Rabanus Maurus. 850.

Lib. . in Exodum: Pulchrè per digitus libri deſignantur quia nimirum & tabulæ Legis digito Dei ſcriptæ eſſe referuntur, & in Euangelio Dominus, diſtrictionem Legis temperaturus, *digito ſcribebat in terram.*

Nicolaus Primus. 860.

Epiſtola 40. ad Carolum Regem: Denique tunc conſtat accuſatorem examen ſubterfugere, quando ſe iuſtas poſſe querimonias habere deſperat. Sic nimirum Iudæi lapidibus adulteram mulierem obrui debere putabant, vbi ad verum iudicium hanc detulerunt, & quod exiſtimabant videre, non viderunt; & quod non putabant audire, audierunt, *confuſi & reueriti diſceſſerunt.*

Radulphus Flauiacenſis. 970.

Lib. 3. in Leuit. cap. 4. Statuerunt adulteram coram eo, & Legis præcepto commemorato, quæſierunt ab eo quid decerneret. Si enim dimittendã, inquiunt, cenſuerit, cõtra Moſen dixiſſe probabitur ſi lapidandam, immiſericors ab omnibus, qui modò manſuetudinem illius amplectuntur, habebitur.

Radulphus Ardens. 1050.

De pluribus Martyribus: Quomodo enim adulter adulterum, auarus auarum, latro latronem damnare poteſt? Hinc veritas dicit. *Qui ſine peccato eſt, primus in adulteram lapidem mittat.*

Rupertus Tuitienſis. 1120.

In Commentarijs in Ioannem *hiſtoriam de adultera pro authentica agnoſcit, & explicat.*

Bernardus. 1130.

In Annuntiatione Dominica, præſertim cùm tertio Sabbato Quadrageſimæ occurrit de adultera. Sermone 3. Conſidera an videri poſſit de tabula legiſſe, vnde refelleret Phariſæos. *Qui ſine peccato eſt, primus in eam lapidem mittat.* Verbum quidem abbreuiatum, ſed viuum & efficax, & ancipiti gladio penetrabilius. Meruit quidem adultera lapidari: ſed is punire geſtit, qui dignus eſt puniri, &c.

Hugo Victorinus. 1130.

De clauſtro animæ lib. 4. cap. 33. Si autem accuſatus ab aliquo audit à magiſtro: *Vbi ſunt qui te accuſabant? Vade, & iam poſt amplius peccare* legitur in libro gratiæ: *Ieſus autem inclinans ſe deorſum, digito ſcribebat in terram* Habes nunc ſcriptorem libri, & titulum: habes pennam & calamũ: habes etiam pergamenum. Inclinatio eſt miſerentis Dei condeſcenſio: ſcriptor eſt Ieſus, id eſt, Saluator: concurrũt hæc omnia, vt qui ſe inclinat ſaluet, quatenus qui condeſcendit ſalutem præſtet.

Petrus Riga. 1170.

In Euangel.

Clementi mulier offertur adultera Chriſto,
Liuor Hebræus eam dum lapidare parat.
Hæc mulier notat Eccleſiam de gentibus ortam,
Quæ mæchata fuit idola vana colens:
Quam voluit zelans Iudæa perire, ſed ille
Qui fons eſt veniæ cuncta relaxat ei.

Innocentius Tertius. 1200.

Ad Pſalm. 3 pœnitentialem: Et ita tu ſolus es iuſtus punitor, cùm non ſit in te, quod eſt in alio puniendum: quemadmodum Scribis & Phariſæis de muliere in adulterio deprehenſa dixiſti. *Qui ſine peccato eſt veſtrum, prior in eam lapidem mittat.*

Iacobus Vitriacus. 1220.

In capite ieiunij, in explicatione thematis ex Ioele Propheta: Non ſolùm peccare, ſed & velle peccare damnabile eſt. Vnde Dominus ad mulierem adulteram: *Vade, & amplius noli peccare*, id eſt, peccandi voluntatem non habeas.

Guilielmus Peraldus. 1250.

Dominica [illegible] post Trinitatem. Pharisæi obſcurârũt Saluatoris potentiam, cùm di[illegible]bant *Hic in principe dæmoniorum eijcit dæmonia*: bonitatẽ vero, cùm *adduxerunt ei mulierem in adulterio deprehenſam,* Ioannis 8.

Bonauentura. 1260.

In Meditationibus vitæ Chriſti cap.68. Cùm quædam mulier fuiſſet in adulterio deprehenſa, & ſecundùm Legem deberet lapidari, adduxerunt eam ad ipſum in templo, quærentes quid de ea faciendum eſſet: ſapiens autem Dominus, eorum retia cognoſcens, & declinare ſciens, *inclinauit ſe humiliter, & digito ſcribebat in terra.*

Guilhelmus Durandus. 1280.

Tractatu de modo generalis Concilij celebrandi, Tractat.1.part.1. Cùm Dominus dicat in Euangelio Ioannis 8. *Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illam lapidem mittat*, reuocari debent intus ad conſcientiam, &c.

Ludolphus Saxo Carthuſianus. 1330.

Vitæ Chriſti parte 1. cap.73. Per mulierem in adulterio deprehenſam ſignificatur quælibet perſona Chri[illegible] per fid[illegible] [illegible], ſed poſtea per mo[illegible] [illegible] peccatum cum diabolo [illegible] [illegible] rata [illegible] Scribas verò & Phariſæ[illegible] [illegible] ſignificantur dæmones, qui dicuntur Scribæ, quia peccata noſtra retinẽt m[illegible] moriter, tamquam firmiter ſcripta. Hi mulierem ad iudicium adducunt, quia damnationem h[illegible]minum ſolicitè quærunt. Et quia Dominus *non vult mortem peccatoris, ſed vt m[illegible] [illegible] conuertatur [illegible] [illegible]uat*: ideo ei dicit. *Vade, & noli amplius peccare*: quia ſufficit tibi vera pœnitentia de præteritis, & cautela pro futuris. Ezech. 18

M. Antonius Sabellicus. 1480.

Lib.4. Exemplorum cap. [illegible]. Adduxerant Iudæi ad Chriſtum mulierem in adulterio deprehenſam, quærentes, eſſetne manifeſti criminis comperta lapidibus obruenda? Quiſquis veſtrum (inquit lux illa veritatis, quin ipſa potius veritas) [illegible]ſt c[illegible]minis expers, in eam lapides primus iaciat. Ad quam vocẽ alijs aliò dilabentibus, ſoluta eſt multitudo: mulier verò cum periculo ſeruata, iu[illegible] non amplius delinquere, vt palam eſſet non vindictam, ſed vindictæ auctores repudiatos.

ARTICVLVS VIGESIMVSSECVNDVS.

EPISTOLAM D. PAVLI AD HEBRÆOS, VT CANONICAM SCRIPTVRAM RECTE AD ECCLESIASTICA DOGMATA PROBANDA CITARI.

Anno post natum Chriſtum

DVBITANT, AVT NEGANT.

200. TERTVLLIANVS, libro de pudicitia cap.2[illegible], *etſi recipit, & [illegible]tat hanc epiſtolã, non tamen D. Pauli ſed Barnabæ potius eſſe aſſ[illegible]it.*

240. 300 *Cyprianus, Arnobius, & Lactantius, ad Eccleſiaſtica dogmata probanda, nuſquam hanc epiſtolam citant.*

320. *Euſebius* Eccleſiaſticæ hiſtoriæ lib. [illegible] cap.3.& 22. *aſſerit, epiſtola ad Hebræos a nonnullis, & maxime in Romana Eccleſia contradici.*

350. *Ariani epiſtolam ad Hebræos a reliquis ſeparabant, & adulterinam appellabant.* Theodoretus argumento in hanc epiſtolam. Epiphanius hæreſi 69.

390. Heb.1 Hieronymus ad cap.6. Eſaiæ: *Vnde & Paulus Apoſtolus in epiſtola ad Hebræos quam Latina conſuetudo non recipit*: Nonne omnes, *inquit*, m[illegible] niſtri ſunt Spiritus?

Et ad caput 8. *B. Apoſtolus in epiſtola, quæ ad Hebræos ſcribitur, docet (licet eam Latina conſuetudo inter Canonicas Scripturas non recipiat) hoc teſtimonium ex perſona debere intelligi Domini Saluatoris.*

1520. Eraſmus Roterodamus ad cap.13. epiſtolæ ad Hebræos: *Vt non poteſt doceri certis [illegible]umentis cuius ſit hæc epiſtola, quòd nullius habeat inſ[illegible]ptionem: ita compluribus indicijs colligi poteſt, [illegible]n certis [illegible] [illegible]ſe probabilibus ab alio quopiam, quam a Paulo ſcriptam fuiſſe. Primùm, quod ſola omnium Pauli nome[illegible] n[illegible] præferat: deinde, quòd [illegible]ſque ad Hieronymi ætatem recept[illegible] [illegible]onſueuit a Latinis: tertio, quod Ambro[illegible]us in hanc epiſtolam nihil ſcripſerit.*

1525. *Thomas Caietanus* in Commentarijs, *dicit hanc epiſtolam a D. Paulo con[illegible]ſcriptam non eſſe, & minus conſtare a quo ſit conſcripta: inde fieri, vt ſola huius epiſtolæ auctoritate, ſi quid dubium in fide accideret, determinari non poſſit.*

1550 *Martinus Lutherus*, in prima noui Teſtamenti Germanica editione *ait hanc epiſtolam neque a Paulo neque a quoquam Apoſtolorum ſcriptam eſſe, [illegible]ed a doct[illegible] quodam viro ex mult[illegible] Patribus [illegible] [illegible]: quamquam vera fidei fundamentum non ponat, tamen aurum [illegible]argentum, [illegible]apide [illegible] [illegible]os c[illegible]mmod[illegible] ſuperædificare. Igitur n[illegible]n debe[illegible] no[illegible] [illegible]pedire, inquit, quod ligna, fœnum, ſtipula [illegible] mi[illegible] [illegible]tur.*

In poſteri[illegible] [illegible] [illegible] Teſtamenti ed[illegible]ione ſ[illegible]arat hanc epiſtolam ab a[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

& præfatur: *Hactenus Canonicos & præcipuos Scripturæ libros habuimus, qui ſequuntur, non eandem quam nunc ſemper obtinuère auctoritatem.* Aſſerit deinde hanc ad Hebræos Epiſtulam nec Pauli, nec cuiuſquam Apoſtoli eſſe, quòd contraria Apoſtolicæ doctrinæ tradat.

1560. Magdeburgenſes Cent.1. lib.2.cap.4. de Scriptura noui Teſtamenti: *Epiſtolam ad Hebræos Pauli phraſin non referre, facilè eſt animaduertere, &c. Non fuit difficile iudicare, ea, quæ capite ſeptimo & decimo apertè in eam ſententiam proferuntur, quòd ſemel ad Chriſtum conuerſi, ſi iterum labantur, per ſeriam etiam pœnitentiam non poſſint recuperari, neque doctrina Pauli, neque aliorum Apoſtolorum, neque Chriſti eſſe. His & ſimilibus rationibus mota prudens vetuſtas de epiſtola ad Hebræos iure dubitaſſe videtur.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Epiſtola 1. Fides & dilectio totius bonitatis eſt
Heb.11. fundamentum: *Sine fide autem placere Deo nemo poteſt.*

Clemens epiſtola, quam Eccleſiæ Romanæ nomine ad Corinthiorum Eccleſiam exarauit, quoniam multa nonnunquam eodem ſenſu ex epiſtola ad Hebræos inſerit, & interdum iiſdem etiam verbis ex illa petitis vtitur, apertiſſimè quidē declarat, illud opus non recenti hominum memoria editum. *Euſebius lib.3.cap.32.*

Dionyſius Areopagita. 100.

Epiſtola ad Titum: Arbitror itaq; ſolidum cibum intellectualis perſeuerantis perfectionis atque identitatis ſignificationem præferre, per quam intellectuales illi ſenſus ſecundùm ſtantem ac potentiſſimam ac ſingularem indiuiduamq; ſcientiam diuina participant, quibus beatiſſimus Pau-
Heb.5. lus ſolidi veraciter cibi à ſapientia accepti, conſortium & participium tradit.

Iuſtinus. 160.

Quæſt.71. Ex multis Scripturæ locis conijcere licet, veros eſſe, qui dicunt, ſexies mille annorum eſſe præſentis mundi ſtatus tempora, cùm nonnō-
Heb.1. quam dicit: *Extremis hiſce diebus locutus eſt nobis per*
1.Cor.10 *Filium*: Quandoque: *In quos termini ætatum inciderunt.*

Quæſt.99. Hoc ex rebus Iephthe oſtenditur clarius, qui cùm filiam ſuam Deo mactarit hoſtiam,
Heb.11. in epiſtola ad Hebræos ab Apoſtolo in piorum recenſetur catalogo.

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib.2.Stromat cap.2. Fides eſt voluntaria antici-
Heb.11. patio, pietatis aſſenſio, *rerum quæ ſperantur ſubſtantia, argumentum eorum, quæ non videntur*, vt eſt ſententia diuini Apoſtoli.

Lib.6.Strom.cap.2. Paulus quoque in epiſtolis nō videtur reprehendere Philoſophiam. Quocirca ad Hebræos quoque ſcribens, qui à fide ad legem
Heb 5. reflectebantur: *Annon ſus*, inquit, *opus habetis, vt vos doceam quænam ſint elementa initij eloquiorum Dei? Et facti eſtis lacte opus habentes, & non ſolido cibo?*

Lib.Hypotypoſeon: Manifeſtè eſt Pauli hæc epiſtola, ſcripta quidem Hebræo ſermone tamquā Hebræis, ſed à Luca in Græcum interpretata.

Origenes. 230.

Apud Euſebium Eccleſ.hiſt.lib.6.cap.19. Ego conſtanter affirmabo (*de epiſtola ad Hebræos,*) ſenſus eſſe Apoſtoli: phraſin autem, & conſtructionem verborum alterius cuiuſdam conciones Apoſtoli in commentarios redigentis, & velut dictata ex præceptoris ore ſcribentis. Proinde ſi quæ Eccleſia iſtā habeat epiſtolam, eam ipſa approbet, vt Pauli, idq; hac ratione perſuaſa. Non enim temerè veteres eam Pauli eſſe tradiderunt. At quis ſcripſerit epiſtolam Deus verè nouit. Nos tamen à quibuſdam accepimus Clementem Rom. Eccleſiæ Epiſcopum eam epiſtolam ſcripſiſſe: ab alijs Lucā, qui Euāgelium & Acta Apoſtolorum literis mandarit, illam contexuiſſe.

Homil.9.in Exodum: Præcipuè Apoſtolus Paulus de intelligentia tabernaculi quædam nobis prodit ſcientiæ excelſioris indicia, ſed neſcio quo pacto fragilitatem fortaſſis intuēs auditorum claudit quodammodo ipſa quæ pandit. Dicit namque
ad Hebræos ſcribens: *Tabernaculum enim factum eſt* Heb 9.
primum, in quo erat candelabrum, & propoſitio panum, quod dicebatur Sancta ſanctorum.

Homilia 2. in Leuiticum. Sed vide miſericordiam Dei, & plenius eam Paulo docente cognoſce. Ipſe
enim ad Hebræos ſcribens dicit. *Omnis namq; pon-* Heb.5.7.
tifex ab hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur ad offerendum hoſtias Deo.

Homil.7.in Numeros: Non potuit populus ille ad perfectū formari in lege, ſicut & Paulus pronun-
tiat, dicens: *Neminem enim ad perfectum adduxit* Heb.7.
lex.

Dionyſius Alexandrinus. 260.

Epiſtola ad Fabium Antiochenum: Fratres ergo deflectebant à via, & in loca ſeparata ac ſolitaria ſe ſubducebant, rapinam bonorum ſuorum ſimili-
ter cum illis, quibus Paulus illuſtre teſtimoniū Heb 10
dat, cum gaudio ſuſceperunt.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

Lib.3.c.38. Clemens in ea epiſtola, quæ eſt omnium conſenſu approbata, quam ſub Romanæ Eccleſiæ perſona ad Corinthiorum Eccleſiam exarauit, quoniam multa nonnunquam eodem ſenſu ex epiſtola ad Hebræos ſumpta inſerit, & interdum iiſdem etiam verbis ex illa petitis vtitur, apertiſſimè quidem declarat, illud opus nō recentis hominum memoria editum: vnde meritò quidem reliquis Apoſtoli ſcriptis videtur annumerata. Nam cum Paulus epiſtolam ad Hebræos erudiendos patrio ſermone literis mandauiſſet, eam alij quidem Lucam Euangeliſtam, alij itidem ipſum Clementem Græcis literis interpretatum eſſe affirmant. Quod planè veriſimilius eſt: præſertim cùm & Clementis epiſtola de ea, quæ eſt ad Hebræos à Paulo miſſa, eandem dictionis & loquendi formam accuratè integreq; ſeruet, atque ideò ſenſus in vtroque ſcripto expreſſi, non longè inter ſe diſcrepent.

Alexander Epiſc. Alexandrinus. 330.

Epiſtola ad Alexandrum Epiſcopum Conſtantinopolitanum: Conſona ſiquidē iſtis clamat & magnilo-
quus Paulus, dicens: *Quem poſuit hæredem omnium,* Heb.1.
per quem & ſecula fecit.

Athanaſius. 340.

Epiſt. ad Epiſcopos Africæ: Hoc cùm Paulus ſenti-
ret, ſcribit ad Hebræos: *Qui eſt ſplendor gloriæ, & for-* Heb.1.
ma hypoſtaſeos eius.

Dialogo 3. de Trinitate: Ex quo annuntiatum eſt Euangelium Chriſti, credita eſt epiſtola ad Hebræos eſſe Pauli Apoſtoli.

Didymus Alexandrinus. 360.

Lib 1.de Spiritu ſancto. Poſſumus quidem teſtimo-

nia de diuinis literis exhibere: quia idem Spiritus & in Apoſtolis, & in Prophetis fuerit. Paulus in epiſtola, quam ad Hebræos ſcripſit, de Pſalmorum volumine teſtimonium proferens, à Spiritu ſancto id dictum eſſe commemorat. Heb 3.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 370.

Catecheſi 4. *quatuordecim Pauli epiſtolas numerat.* *Catecheſi* 15. Paulus Apoſtolus amplius ad Romanos ſcribens, ait: *Secundùm operationem potentiæ virtutis eius.* In epiſtola autem ad Hebræos dicit: *Purgationem peccatorum noſtrorum faciens, ſedet ad dextram magnificētiæ in excelſis.* Et rurſus: *Ad quem Angelorum vnquam dixit: Sede ad dextram meam, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum?* Heb. 1.

Ephræm Syrus. 370.

De recordatione mortis: Iuſti quidē eam ſemper ob oculos habentes, (ſecundùm enim, qui dicit: *Statutum eſt hominibus ſemel mori, poſt hoc autem iudiciū,*) noctes atque dies orationes effundūt, vt liberentur à Gehenna ignis. Heb 9.

De Patientia: Patriarchæ, Prophetæ, Apoſtoli, & Martyres, etiam inter anguſtias gauiſi ſunt, propter ſpem retributionis mercedis, quæ expectatur, ſicut ait Scriptura: *Fili, accedens ad ſeruitutem Dei, dirige cor tuum, & ſuſtine.* Rurſusq; Apoſtolus dicit: *Quòd ſi extra diſciplinam eſtis, cuius participes facti ſunt omnes: ergo adulterini, & non filij eſtis.* Eccleſ 2. Heb. 12.

Macarius Ægyptius. 370.

Homilia 9. Moſes libentius amplectens *tribulationem & improperia Chriſti,* iuxta ſermonem Apoſtolicum, *quàm temporalem habere fructionem.* Heb. 11.

Homil. 49. *Deſpondi enim vos,* inquit Apoſtolus, *vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.* Et iterum: *Cuius domus ſumus nos.* 2. Cor. 11. Heb. 13.

Concilium Laodicenſe. 370.

Cap. 58. Epiſtolę Pauli quatuordecim, ad Romanos vna, ad Corinthios duæ, ad Galatas vna, &c. ad Hebræos vna.

Baſilius Magnus. 370.

De Spiritu ſancto cap. 6. Quid erit, quo excuſent impietatem, qua tam impudenter repugnant aduerſantur Scripturis? Quod genus eſt illud: *Sede à dextris meis.* Et: *conſedit in dextra maieſtatis Dei.* Beatus Stephanus Spiritu afflatus *vidit Ieſum ſtantem à dextris Dei.* Et Paulus Spiritu afflatus, teſtificatus eſt de Chriſto, *quòd eſt in dextra Dei & Patris, qui dixit: Sede à dextris meis.* Pſal. 109. Act. 7. Heb 1.

Epiſtola 43. *ad Gregorium Nyſſenum de differentia* οὐσίας & ὑποστάσεως: Sed opinabitur forſitan quiſpiam, redditam iſtam rationem non conuenire cum Intellectu ac mente Apoſtolicæ Scripturæ, quæ de Domino inquit: *Quoniam ſplendor eſt gloriæ ipſius, & figura ſubſtantiæ, &c.* Heb 1.

Ad Pſal. 109. Quid eſt ſecundùm ordinem Melchiſedech, niſi propter myſteria, quòd & ille Abrahę panem & vinum attulit, & quòd ſacerdotium illius fuerit à Lege liberum, & propterea, quòd *nec finem,* ſicut Paulus dicit, *nec initium habuit.* Heb 7.

Amphilochius. 380.

Carmine Iambico de Canonicis Scripturæ libris:

Quæ verò ad Hebræos notha eſſe dicitur
Pleriſq;, ſed malè: nam germana gratia eſt.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Carmine de Scripturæ libris 14. numerat epiſtolas Pauli:

Deinceps hu ſeptem Pauli numerato libellos.

Oratione 21. *quæ eſt in laudem Athanaſij.* Quid autem vobis hominem deſcribere attinet, quē Paulus antecuertens depinxit, partim cum *Pontificem illum magnum, qui cælos penetrauit,* deprædicat, partim cùm Timotheo in epiſtola, quam ad eū ſcribit, leges imponit, &c. Heb 4. 1. Tim 3.

Oratione 36. *quæ eſt oratio* 2. *de Filio:* Nono illud producent Eunomiani, *ſemper viuens ad intercedendum pro nobis:* optimè ſanè, & per quàm myſticè & benignè. Interceſſionis quippe nomen hic nō vſionis deprecationem habet, ſed idem ſignificat, quod pro nobis mediationis ratione ſupplicare. Heb 7.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Oratione 2. *de Chriſti reſurrectione:* Quapropter etiam Paulus Hebræis ſcribens dicebat: *Non enim in manufacta ſancta introiuit Chriſtus ad ſimilitudinem facta verorum, ſed in ipſum cælum, vt appareat in conſpectu Dei pro nobis.* Heb. 8.

Libro de vita Moſis: Propitiatorium quid ſit non opus eſt expoſitione vlla, vt intelligatur, cùm Apoſtolus id enodauerit, qui ait: *Quem animarum noſtrarum propitiatorium poſuit.* Heb. 9.

Epiphanius. 380.

Hæreſi 69. Si nondum regnat, quomodo reperitur ſemper adorari ab Angelis & Archangelis ante aduentum in carne, & in aduentu in carne, velut Scriptura de ipſo dicit, nimirum dum ait: *Cùm inducerent primogenitum in orbem terrarum, &c.* Omnia docet diuina Scriptura, cùm dicat: *Omnia ipſi ſubiecta ſunt, nimirum excepto illo, qui ipſi omnia ſubiecit, &c.* Et propterea etiam per ipſum Apoſtolū hic rurſus dixit: *Eum verò, qui paululum imminutus eſt infra Angelos, videmus Ieſum Chriſtum propter paſſionem mortis gloria & honore coronatum.* Heb 1. Heb 2.

Theophilus Alexandrinus. 390.

Epiſt. 3. *Paſchali:* Hęc idcirco, fratres chariſſimi, replicauimus, vt Pauli Apoſtoli, & Sanctorum virtutibus prædicantis, verba noſcentes, in quibus ait: *Quorum conſiderantes exitum conuerſationis, imitamini fidem, &c.* Heb. 13.

Marcus Eremita. 400.

De lege ſpirituali cap. 137. Ad eandē requiem & Paulus omni ſtudio nos hortatur, ſic inquiens: *Feſtinemus ingredi in illam requiem.* Heb. 4.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Ad cap. 13. *Geneſ.* Quid vult hæc obſeruatio, *Rex Salem, & ſacerdos Dei altiſſimi?* Illum enim nobis & beatus Paulus, ſcribēs ad eos, qui ex Hebræis crediderant, cùm in medium adduxiſſet, & nomen eius tractaret, ciuitatem ſimul interpretatur, cum ſignificatiōe nominis eius, vſus etymologia quadam Melchiſedech, Rex iuſtitiæ. Heb 7.

Oratione 4. *aduerſus Iudæos:* Imperfectiora per ſeruos erant docenda, ſublimiora verò & humanam ſuperantia naturam per ipſum Legis auctorem. Ideò & Paulus dicebat: *Multifariè multiſq; modis Deus locutus patribus noſtris per Prophetas: extremo hiſce diebus locutus eſt nobis per Filium.* Heb 1.

In Commentarijs in epiſtolam ad Hebræos: Hoc quidem certè hic quoq; in procemio tacitè ſignificat Paulus, ſcribens ad Hebræos: *Qui cùm ſit ſplendor gloriæ.*)Papę quanta eſt Apoſtolica ſapientia? imò verò non Pauli, ſed Spiritus eſt admirāda gratia. Heb 1.

Ioannes Caſſianus. 430.

Lib. 5. *de Incarnatione cap.* 6. Vides quot modis ſacramētum vnitæ cum Deo carnis expoſuit. Quod ipſe quoq; alibi euidentiſſimè: *Ieſus,* inquit, *Chriſtus heri & hodie, ipſe & in ſecula.* Heb 13.

Lib. 7. *cap.* 15. Et ideo bene Apoſtolus dicit: *Sine matre, ſine patre, ſine genealogia.* Vbi eum ſine matre genitum eſſe poſuit, ibi etiam ſine genealogiā eſſe memorauit. Ac per hoc in vtraq; Chriſti natiuitate &

tc & Euangelica ſibi & Apoſtolica ſcripta conueniunt.

Nilus. 420.

De fornicatione: Varùm cùm illud exploratum
Heb.12. habeamus, *neminem*, vt Apoſtoli verbis vtar, *ſine
ſanctificatione Deum viſurum eſſe*, ne quæſu nos cor
noſtrum ſedulò conſeruare pigeat.

Palladius Diaconus. 430.

Dialogo de vita Chryſoſtomi: Inuenimus nempe ſacerdotium quoque in Scripturis ſanctis neq; commune eſſe, neque ſeparabile: ſed illorum proprium, qui digni ſunt, ſicuti corripiēs Hebræos Pau-
Heb.5. lus ait: *Non enim ſibi quiſquam honorem ſumit, ſed qui
vocatur à Deo.*

Cyrillus Alexandrinus. 430.

De recta in Deum fide ad Theodoſium: Igitur ſapientiſſimus Apoſtolus Paulus, qui Chriſtū in ſe loquentem habebat, ad hunc modum concionatur:
Heb.2. *Quia ergo pueri cōmunicârunt carni & ſanguini, & ipſe
ſimiliter participauit iiſdem*, &c.

De recta in Deum fide ad Reginas: D. Paulus hæc
rurſum de omnium noſtrum Saluatore comme-
Heb.1. morat: *Qui primogenitum inducit in orbem terræ, dicit:
Et adorent eum omnes Angeli Dei.*

Concilium Epheſinum. 430.

In declaratione primi Anathematiſmi Cyrilli: Cùm
vnigenitum Dei Patris Verbum ſuapte natura
Deus eſſet, *ſemen Abrahæ*, vt beatus Paulus docet,
Heb.2. *apprehendit, perindeq; vt vnus ex nobis carni & ſanguini
communicauit.*

Theodotus Ancyranus Epiſc. 430.

Oratione de Natiuitate Saluatoris: Angeli miniſtri
noſtræ ſalutis ſunt facti. Et atteſtatur magnus Pau
Heb.1. lus de Angelis: *quia omnes ſunt miniſtri ſpiritus, ad miniſterium deſtinati, propter eos, qui futuri ſunt hæreditate poſſidere ſalutem.*

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib.1. epiſt.7. At verò diuinorū dogmatum interpres magnus ille Apoſtolus Paulus veritatē per-
Heb.7. ſpicuè explanat, cùm Dominum ex Iuda ortum
traxiſſe teſtatur.

Lib.3. epiſt.58. Hæc enim diuinus quoque Paulus
animo complectens, ac veluti diuino numine inſtinctus, terrena omnia exempla ſuperans, *ſplen-
Heb.1. dorem gloriæ, ac figuram ſubſtantiæ Patris*, Filium eſſe
ſtatuit.

Eſaias Abbas. 440.

Oratione 13. Iam quòd veſtimenta eius inter ſe
ductis ſortibus diuiſerint, admonemur, vt rerum
caducarum iacturam paruipendamus, & crucem
amplectamur, *rapinam bonorum noſtrorum*, vt Paulus
Heb.10. ait, *cum gaudio ſuſcipientes: quandoquidem meliorem
& manentem ſubſtantiam habemus in cælis.*

Baſilius Seleucius. 450.

Oratione in Annunciationem Deiparæ: Si enim Apo-
Heb.11. ſtolus Paulus de alijs Sanctis verè aſſerit, *quibus dignus non erat mundus*: quid de Dei parente Virgine
cogitare nos par eſt, quæ vniuerſos Martyres excedit?

Theodoretus. 450.

Quæſtione 63. in Geneſin: Vnde Melchiſedech ge-
Heb.7. nus traxit? cùm diuinus ille Paulus dicat, *ſine Patre, ſine genealogia*, quis veritatem huius rei noſſe
poteſt? Veriſimile eſt autē illum eſſe ex illis gentibus, quæ Palæſtinam colebant.

In argumento epiſtolæ ad Hebræos: Nihil faciunt admirandum, qui morbo Ariano laborant, ſi aduerſum literas Apoſtolicas furiant, & epiſtolam
ad Hebræos à reliquis ſeparent, & eam adulterinam appellent: qui enim aduerſus Deum & Saluatorem noſtrum linguas mouent, quid non auſi
fuerint aduerſus eius beneuolos & grandiloquos
veritatis præcones? Oportebat autem ipſos, etſi
nihil aliud, temporis quidē certè diuturnitatem
reuereri, quo hanc epiſtolā in Eccleſijs perpetuò
legerunt alumni veritatis. Ex quo enim literarū
Apoſtolicarum Eccleſiæ fuerunt participes, ex illo etiam epiſtolæ ad Hebræos vtilitatem percipiunt. Quòd ſi nec hoc quidem eis ad perſuadendū
ſatis eſt, Euſebio quidem certè oportebit eos Palæſtino credere, quem patronum ſuorum decretorum appellant. Nam is etiam diuiniſſimi Pauli hanc eſſe epiſtolā conſeſſus eſt, & veteres omnes
hanc de ea habuiſſe ſententiam aſſeruit. Sed ij, omnibus iuſſis valere, aduerſus eam imprudenter
decertant, Apoſtolicæ Theologiæ ſplendorem nō
ferentes.

Iſaac Presbyter. 460.

De contemptu mundi: Et Paulus etiam admonet,
tollentes crucem Chriſti exire de ciuitate, dicens:
Egrediamur cum eo, & aſſumamus opprobrium eius. Heb.13.

Andreas Cæſarienſis. 500.

Ad cap.16. Apoc. Per altare deſignatur Chriſtus,
quòd in ipſo, & per ipſum ratione prædita Deo
Patri offerantur hoſtiæ, ſacrificiaq; & victimæ vi-
uæ, quales ipſi offerri vult Apoſtolus. Nōnunquā Rom.12.
verò Angelicæ Virtutes, vt quæ noſtras preces no-
ſtraſq; ſpiritales oblationes in ſublime euehant,
Deoq; offerant: ſiquidem haſce propter eos, qui
hæreditatem ſalutis capiūt, in miniſterium mit- Heb.2.
ti, ex eodem Apoſtolo disertè diſcimus.

Olympiodorus. 500.

Ad Eccleſiaſtis cap.4. Philoſophus neque ſi iniuſtè
quid patiatur, lachrymas fundit, quin lætatur
potius, & exultat, ſicut & Apoſtolus ſcribit: *Rapinam bonorum veſtrorum cum gaudio ſuſcepiſtis.* Heb.10.

Dorotheus. 520.

Doctrina 14. Primùm igitur iacienda ſunt fundamenta, quæ fides eſt: *Sine fide enim*, ait Apoſto- Heb.11.
lus, *impoſſibile eſt placere Deo.*

Procopius Gazæus. 530.

In Leuiticum fol.340. Ignis verò diuinus vires ſuas oſtendit, ne quid imaginarium imaginetur eſſe diuinum ignem. Quapropter haud immeritò
Paulus in epiſtola ad Hebræos inquit: *Deus eſt ignis* Heb.12.
conſumens.

Ad Eſaiæ cap.9. In codē enim Chriſtus intelligitur
Rex ſimul & Pontifex ſanctus, innocens, & impollutus, ſe- Heb.7.
gregatus à peccatoribus, & excelſior cælis factus, vt Pauli
verbis vtamur.

Concilium Quintum Conſtantinop. 537.

Actione 1. Illi perſuaſi ab eo, qui dicit: *Interroga* Deut.32.
*patrem tuum, & annuntiabit tibi; ſeniores tuos, & dicent
tibi.* Et Apoſtolo dicente: *Obedite ducibus veſtris, &* Heb.13.
ſubditi eſtote. Ipſi enim vigilant pro animabus veſtris tanquam rationem reddituri.

Iſychius. 580.

Lib.2. in Leuiticum fol.135. Quomodo Dauid dicit:
Hodie ſi vocem eius audieritis, nolite obdurare corda ve- Pſal.99.
ſtra? Et rurſus Paulus: *Sed adhortamini voſmetipſos* Heb.3.
rurſus per ſingulos dies, donec hodie cognominatur?

Lib.6. in Leuit. cap.19. Si quis autem ad hanc acceſſerit aduena, videlicet volens cōuerti ad noſtram
fidē, & terræ illius ciuis conſcribi, de qua Paulus
ait: *Acceſſiſtis ad montem Sion, & ad ciuitatem Dei vi-* Heb.12.
uentis cæleſtem Hieruſalem, &c.

Anaſtaſius Synaitos. 580.

Libro 1. Hexameron: Quòd autem in ea quoq; ſint
Eccleſiæ exemplaria, ab hac dubitatione te rurſus
liberat diuinus Apoſtolus in epiſtola ad Hebræos
dicens de tabernaculo teſtimonij, & de omnibus
in eo conſtructis, quòd ea facta ſint in figuram Ec-

Heb 9. cleſiæ, dicens: *Non in manufacta ingreſſus eſt Chriſtus.*

Lib.2. Quòd autem Angeli hæc narrârunt Moſi, audi Paulum dicentem in epiſtola ad Hebręos de Heb.2. Scriptura legis Moſaicæ. *Si enim, qui per Angelos dictus eſt ſermo, ſuit firmus & ſtabilis.*

Antiochus. 600.

Homil.82. Paulus Hebræis dicit per epiſtolam: Heb.12. *Fili noli negligere diſciplinam Dei, neque fatigeris dum ab eo argueris.*

Georgius Presbyter. 620.

In vita Theodori Archimandritæ: Sic enim iubet Heb.13. Apoſtolus: *Mementote præpoſitorum veſtrorum, qui vobis locuti ſunt verbum Dei, quorum intuentes exitum, conuerſationis imitamini fidem,* &c. Illa Apoſtoli Pauli Heb.11. verba in ſe expreſsit: *Sancti omnes per fidem vicerũt regna, operati ſunt iuſtitiam, adepti ſunt repromiſſiones*

Maximus. 640.

De virtute & vitio centuria 2. capite ſeptimo: Diuinus & ſummus Apoſtolus, definiens quid ſit fides, Heb.11. ait: *Fides eſt ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium.*

Germanus Conſtantinopolitanus. 720.

In Theoria: Et teſtis eſt oculatus, & miniſter ſermonis Paulus clamat, prædicans regnum Dei, & Heb.9. inquiens: *Chriſtus aſſiſtens pontifex futurorum bonorum,* &c.

Epiſt. ad Ioannem Epiſcopum Synaden: Chriſtus homo fieri dignatus eſt, non aliter ac nos, carnem ac ſanguinem aſſumẽs, &, vt inquit magnus Apoſto- Heb.4. lus, *per omnia nobis ſimilis factus, excepto peccato.*

Ioannes Damaſcenus. 730.

Oratione de Transfiguratione Domini: *Vmbrã* Heb.10. *enim,* vt ex Paulo audire licet, *futurorum lex habebat, non ipſam veritatem.*

Orat. de Natiuitate: Verè enim etiam, vt diuino Heb.6. Paulo placet, *Abrahæ promittens Deus, quoniam neminẽ habebat, per quẽ iuraret, iurauit per ſemetipſum,* &c.

Oratione 2. de imaginibus: Aduerte diligenter, non mea verba, ſed Spiritus ſancti, qui per S. Paulũ di- Heb.1. xit: *Multifariam, multisq; modis olim locutus eſt Deus Patribus in Prophetis.*

Synodus Nicæna ſecunda. 780.

Actione 6. tomo 4. Creaturas illius fide dicimus ab illo factas, quemadmodum idem Apoſtolus per Heb 11. magniloquentiam ſpiritus prædicat, dicens: *Fide percipimus ſecula verbo Dei abſoluta,* &c.

Action. 6. tom. 6. Abſconditorum ſpectator Paulus, diuinus Apoſtolus, volens conſubſtantialitatem Filij & Dei Verbi ad Deum & Patrem prædicare, nihil aliud appropriatum, & concinens inuenit, Heb 1. quàm vt exclamet, *characterẽ hypoſtaſeos Patris ipſum Filium.*

Theoſterictus. 830.

Oratione funebri in ſanctum Nicetam: Sed vnde incipiam? An patriam, genus, & eius altricem terrã prius dicam! Sed quænam erit vtilitas orationẽ in his rebus occupatã habere? *Ciuitas,* inquit Scri- Heb.11. ptura, *Sanctorum, eſt ciuitas Dei, cuius artifex & creator Deus eſt.*

Theophylactus. 900.

In argumento Commentariorum in epiſtolam ad Hebræos: Etiãſi Paulus ad Gentes emandatus eſt præco, ad Hebræos tamen etiam ſcribit. Vt enim non erat ei demandatum vt baptizaret, baptizabat tamen: ſic & Hebræis, qui ex Circumciſione erant, ſcribit hanc epiſtolam. Nam magna eorum ſolicitudine tangebatur, pro quibus & anathema fieri optabat. Porrò iis, qui in Palæſtina & Hieroſolymis erant, ſcribit. Illi enim ab infidelibus Hebræis bonis ſuis exuti fuerãt ac ſpoliati, innumerisq; afflictionibus ſubiiciebantur: Vnde ſolicitus eſt in colligenda ad horum ſuppetias eleemoſyna, cùm Corinthios, tum Macedonas in hoc excitans.

Moſes Barcepha. 950.

De Paradiſo parte 1. cap. 10. Pręterea D. Paulus ſcribit in hæc verba: *Vos autem acceſſiſtis ad montem Sion,* Heb.12. *& ad ciuitatem Dei viui, ad Hieruſalem, quæ eſt in cælo.*

Simeon Metaphraſtes. 970.

Vita S. Pachomij cap. 3. Nam cùm qui erant fideles ex gentibus vidiſſent Martyrum certamina, eorumq; in Chriſtum confeſſionem, cœperunt ipſi quoq; Domini gratia roborati ſequi vitam ſanctorum Prophetarum, de quibus dicit Apoſtolus vas electionis: *Circuierunt in melotis, in caprinis pellibus,* Heb.11. *egentes, & afflicti, vexati, in ſolitudinibus, errantes in montibus, & ſpeluncis, & cauernis terræ, quibus dignus non erat mundus.*

Oecumenius. 1050.

In argumento epiſtolæ ad Hebræos: Teſtatur in ſequentibus epiſtola quoque quòd Pauli ſit ex eo, quod dicit: *Etiam afflictionum, quæ ex vinculis meis cõtigerunt, participes fuiſtis:* Et cùm dicat: *Magis precemini, quò celerius reſtituar vobis.* Præterea cùm ait: *Fratrem noſtrum Timotheum dimiſi, cum quo, ſi celerius venerit, videbo vos.* Nemo enim præter Paulum, vt opinor, dimiſerat Timotheum in miniſteriũ, atq; hunc celerius expectans, ſuum ac illius pollicetur illis aduentum, quemadmodum frequenter facere ſolet. Multa quoq; alia nobis oſtendũt, eſſe ipſius epiſtolam, quemadmodũ & lectio ipſa in progreſſu docet.

Euthymius. 1080.

Parte 2. Panopliæ titulo 21. Ad Hebræos ſcribens Paulus: *Multifariam,* inquit, *multisq; modis olim lo-* Heb.1. *quens Deus Patribus,* &c.

Michael Glycas. 1110.

Parte 2. Annaliũ: Nam de Angelis Paulus inquit: *Nonne omnes ſunt adminiſtri ſpiritus, qui ad miniſterium ablegantur, propter eos, qui ſalutem adepturi ſunt?* Heb.1. Quamobrem Deus per hæc nobis clarè oſtendit omnia ſe per Angelicas poteſtates gubernare.

Nicetas Choniates. 1200.

Orthodoxæ fidei lib. 2. c. 27. Hęc & innumera alia teſtimonia inuenire eſt, quibus eum Chriſtum quoque & æternum Filium, & Patri coæternum vocant, quem idem quoque Doctor (*Paulus*) docens primo quidem loco ſeculorum factorẽ eſſe oſtendit. Inquit enim: *Nouiſſimè diebus iſtis locutus eſt nobis in Filio, quem poſuit hæredem vniuerſorum, per quem* Heb.1. *fecit & ſecula.*

Lib. 4. cap. 4. Quare fames & ſitis, inſuper & labor & ſomnus Domini corpus humanum eſſe corpus arguunt: quod quidem confirmaturus D. ille Paulus ita exclamat: *Quia ergo pueri communicauerũt carni & ſanguini, & ipſe ſimiliter participauit eiuſdem, vt per mortem deſtrueret eum, qui habebat mortis* Heb.2. *imperium, & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxij erant ſeruituti.* Quibus certè verbis naturam ab illo aſſumptã fuiſſe apertè oſtendit, quæ noſtræ perſimilis eſſet. Quòd ſi quis huiuſcemodi veſtimentum non probet, Iacobum Patriarcham ita vaticinantem audiat: *Lauabit in vino ſtolam ſuam,* Gen. 49. *& in ſanguine vuæ pallium ſuum.* Audiat verò beatiſſimum quoque Paulum ita exclamantem: *Habentes* Heb.10. *itaq;, fratres, fiduciam in introitu Sanctorum, in ſanguine Ieſu, quam initiauit nobis viam nouam & viuentem per velamen, id eſt per carnem ſuam, & ſacerdotem magnum ſuper domũ Dei, accedamus cum vero corde in plenitudine fidei.*

Nicephe-

Nicephorus Caliſtus. 1300.

Lib. 4. cap. 33. Clemens Alexandrinus in libris Diſpoſitionum librorum Canonicorū Scripturæ compendioſam inſtituit enumerationem. Epiſtolam ſanè ad Hebræos Pauli eſſe cenſet, Hebræis Hebraico ſermone ſcriptam, à Luca autem ambitioſè ſplendidè verſam lingua Græcis eſſe expoſitam. Ac rectè quidem illum dicit, qui mos ei in alijs fuerat, Pauli nomen epiſtolæ ei nō præfixiſſe. Quòd enim Iudæi tum præſumptione quadam ſuſpectum eum haberent, ne ſtatim in ipſa præfatione illorū à lectione abſterreret animos, prudenter feciſſe, qui nomen ſuum prætermiſerit. Quamobrem eundem eſſe, inquit, orationis ductum in epiſtola ad Hebræos, & in Apoſtolorū actis.

Gennadius Scholarius. 1460.

Proœmio de proceſſione Spiritus S. Nos cum charitate & pace, Deo opitulante, oſtēdemus, etiam à Filio Spiritum ſanctum procedere, quemadmodū ſanè & à Patre, non in ira contumelioſi, ſed diſcipuli eius, qui dicit: *Pacem ſequimini, nec iraſcamini, cùm loquimini.* Heb.12.

De purgatorio ſect.8. Ad Apoſtoli dictum, quòd Sancti omnes teſtimonio fidei probati non acceperunt repromiſſionem &c. Ea verba beatus Paulus profert ob vniuerſalem & generalem corporum reſurrectionē, quam velut omnes futuram eſſe credimus, &c. hæc promiſſio eſt, quam Paulus ad Hebræos dicit, quòd qui ante nos fuerunt, non adhuc receperunt. Heb.11.

Hieremias Conſtantinopolitanus. 1580.

Reſp. 1. cap. 7. Sed & Apoſtolus: *Honorabile connubium in omnibus, & thorum immaculatum*, eſſe docuit, magnumq́ue ſacramentum inter Chriſtum & Eccleſiam eſſe pronunciauit. Heb.13. Eph.5.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Higinus. 136.

Eph.4. *Epiſtola 1.* Et Paulus: *Renouamini*, inquit, *ſpiritu mentis veſtræ, & induite nouum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt.* Et ad Hebræos: *In eo enim, quo paſſus eſt, & tentatus eſt, potens eſt & ijs, qui tentantur, auxiliari.* Heb.2.

Soter. 163.

Epiſt.1. Et cùm Filius loquitur, Patrem in illo eſſe loquentem, documentis cæleſtibus comprobatur, Paulo Apoſtolo atteſtante, qui ait: Heb.1. *Multifariè multiſq; modis olim Deus locutus eſt Patribus in Prophetis: nouiſſimè autem nobis locutus eſt in Filio.*

Lucifer Calaritanus. 350.

De non conueniendo cum hæreticis: Quorum reprobationis exemplum beatus oſtendens Paulus, dicit ad Hebræos: Heb.3. *Et Moſes quidem fidelis in tota domo eius tamquam ſeruus in teſtimonio loquens: Chriſtus autē tamquam Filius in domo eius, quæ domus nos ſumus, ſi tamen liberalitatem, & exultationem ſpei tenuerimus; propter quod dicit Spiritus ſanctus: Hodie ſi vocem eius audieritis, nolite obdurare corda veſtra*, &c. Quis tam ſtultus, vt cùm hæc legerit, hæc acceperit à beatō Apoſtolo, deſereos fidem Apoſtolicam, ſuſcipere tentet hæreſin?

Hilarius. 350.

Lib.11. de Trinitate: Nam ſurgentem à mortuis ſedere à dextris Dei non ignorabile eſt etiam Apoſtolo teſtante, cùm ait: Heb.12. *Secundum operationem potentiæ fortitudinis eius.*

Ad Pſalm.129. Hoc ideo commemoratum eſt, vt habeamus non improbabilis intelligentiæ auctoritatem, maximè cùm ſcriptum ſit: Heb.1. *Sunt enim (Angeli) efficientes ſpiritus, in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditabunt ſalutem.*

Marius Victorinus Afer. 360.

Lib.1. aduerſus Arium: Quoniam, vt dicitur, & dictū eſt, quòd λόγος, hoc eſt Filius, ſubijcit omnia, ideo adijcit Paulus: Heb.1. *quouſque ponat inimicos eius ſub pedibus eius*, &c. Ipſum & ſubſtantiam dicit Paulus ad Hebræos: *Imago ſubſtantiæ eius.*

Ambroſius. 370.

Lib.4. de Sacramentis cap.1. In veteri Teſtamento ſacerdotes frequenter in primum tabernaculum intrare conſueuerant: in ſecundum tabernaculū ſemel in anno ſummus intrabat Sacerdos. Quòd euidenter ad Hebræos recolens, ſeriem veteris Teſtamenti explanat Apoſtolus Paulus. Heb.9.

De Fide cap.7. Cùm autem ſubiecta illi fuerint omnia, tunc & ipſe Filius ſubiectus erit illi, qui ſibi ſubiecit omnia, vt ſit Deus omnia in omnibus. Quod etiam in epiſtola ad Hebræos Apoſtolus dixit: *Nunc autem nondum videmus omnia illi eſſe ſubiecta*, Heb.2. accipimus Apoſtolicæ ſeriem lectionis.

Georgius Bæticus. 380.

Libro de Fide: Quid ais Deitas? Quomodo dicis: Patrem te eſſe maiorē, cùm vnus tibi & Patris imago ſit, ſecundùm Moſen, eademq; forma ſecūdùm Apoſtolum Paulum, qui me etiam docuit, quòd ſis *ſplendor gloriæ & character ſubſtantiæ eius?* Heb.1.

Philaſtrius. 380.

Libro de hæreſibus hæreſi 41. de epiſtola Pauli ad Hebræos: Sunt alij quoque, qui epiſtolam Pauli ad Hebræos non aſſerunt eſſe ipſius, ſed dicunt aut Barnabæ eſſe Apoſtoli, aut Clementis de vrbe Roma Epiſcopi. Alij autem Lucæ Euangeliſtæ aiunt epiſtolam etiam ad Laodicēſes ſcriptam. Et quia addiderunt in ea quædam non bene ſentientes, inde non legitur in Eccleſia, & ſi legitur à quibuſdā, non tamen in Eccleſia legitur populo, niſi tredecim epiſtolæ ipſius, & ad Hebræos interdum. Et in ea quia rhetoricè ſcripſit, ſermone plauſibili, inde non putant eſſe eiuſdem Apoſtoli. Et quia & factum Chriſtum dicit in ea, inde non legitur. De pœnitentia autē propter Nouatianos æquè. Cùm ergo factum dicit Chriſtum, corpore, non diuinitate dicit factum: cùm doceat ibidem, quòd diuinæ ſit & paternæ ſubſtantiæ Filius, *qui eſt ſplendor gloriæ*, inquit, *& imago ſubſtantiæ eius.* Heb.1. Pœnitudinem etiam non excludit docendo, ſed diuerſum gradum dignitatis oſtendit inter hūc, qui integrum cuſtodiuit, & illum, qui peccauit, &c.

Hieronymus. 390.

Epiſt.126. Præterea plenius tractatum eſt in epiſtola ad Hebræos, quam omnes Græci recipiunt, & nonnulli Latinorum, quòd iſte Melchiſedech, id eſt, rex iuſtus, Rex fuerit Salem, id eſt, Rex pacis, ſine patre, ſine matre.

Epiſt.129. ad Dardanum: Nec me fugit, quòd perfidia Iudæorum hæc teſtimonia nō ſuſcipiat, quæ vtiq; veteris Teſtamenti auctoritate firmata ſunt. Illud noſtris dicendum eſt: hanc epiſtolam, quæ ad Hebræos inſcribitur, non ſolùm ab Eccleſijs Orientis, ſed ab omnibus retrò Eccleſijs, & Græci ſermonis ſcriptoribus, quaſi Pauli Apoſtoli ſuſcipi, licet plerique eam vel Barnabæ, vel Clementis arbitrentur, & nihil intereſſe, cuius ſit, cùm Ec-

cleſiaſtici viri ſit,& quotidie Eccleſiarum lectione celebretur. Quòd ſi eam Latinorum conſuetudo non recipit inter Scripturas Canonicas: nec Græcorum quidem Eccleſiæ Apocalypſin Ioannis eadẽ libertate ſuſcipiunt: & tamen nos vtraq; ſuſcipimus, nequaquam huius temporis conſuetudinem, ſed veterum ſcriptorum auctoritatem ſequentes, qui plerumque vtriuſque abutuntur teſtimonijs, non vt interdum de apocryphis facere ſolent (quippe qui & gentilium literarum rarò vtantur exemplis) ſed quaſi Canonicis & Eccleſiaſticis.

Ruffinus. 390.

In Symbolum Apoſt. Noui Teſtamenti libri ſunt quatuor Euangelia, epiſtolæ Pauli quatuordecim, &c. Credo primum omnium ponitur, ſicut & Paulus Apoſtolus ad Hebræos ſcribens dicit: Heb. 11. *Credere enim primò omniũ ad Deum accedentẽ oportet.*

Fauſtinus. 390.

De Fide contra Arianos cap.3 Hoc de Filio Dei ſcriptum Heb. 1. interpretatus eſt Paulus, ſcribens ad Hebræos.

Concilium Carthaginenſe Tertium. 397.

Cap.47. Noui Teſtamenti ſunt Euangeliorum libri quatuor, Pauli Apoſtoli epiſtolæ tredecim, eiuſdem ad Hebræos vna.

Gaudentius. 400.

Tractatu 13. Per omnes diuini eloquij libros Filius Dei non ſolùm Deus, ſed & Filius hominis prædicatur. In veteri quidem Teſtamento prænuntiatur, ac promittitur: in nouo autẽ demonſtratur, ac creditur. Heb. 10. *Quoniam vmbra lex,* ait Apoſtolus, *vmbra erat futurorum.*

Chromatius. 400.

Ad cap 5. Matth. Nihil tam neceſſarium eſt ſeruis Dei, & tam ſalutare Eccleſiæ, quàm charitatem ſeruare, pacem diligere, ſine qua Deum videri nõ poſſe ad Hebræos Apoſtolus docet, dicendo: Heb. 12. *Ante omnia diligite pacem, ſine qua nullus Deum videre poterit.*

Auguſtinus. 400.

De doctrina Chriſtiana lib.2.cap.8. Noui Teſtamenti auctoritas terminatur quatuor Euangeliorum libris, quatuordecim epiſtolis Pauli Apoſtoli. Ad Romanos vna, ad Corinthios duabus, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos.

De rectitudine Catholicæ conuerſationis: Maritus fidem ſeruet cõiugi, ſicut eam ſibi ſeruari vult, nec peccet cum alia, ſicut nec ſuam cum alieno vult peccare, timens illud, quod idem Apoſtolus clamat: Heb 13. *Fornicatores & adulteros iudicabit Dominus.*

In Enchiridio ad Laurentium cap.8. In epiſtola ad Hebręos, qua teſte vſi ſunt illuſtres Catholicę Eccleſiæ defenſores, fides eſſe dicta eſt Heb. 11. *cognitio rerum, quæ non videntur.*

Expoſitione ſuper Magnificat: Reſpectus Dei tribus modis accipi ſolet, videlicet ſecundùm cognitionem, ſecundùm gratiam, ſecundùm iudicium. De primo Apoſtolus: Heb 4. *Omnia nuda & aperta ſunt oculis eius.*

Innocentius Primus. 406.

Epiſtola ad Exuperium Tholoſanum, recenſens Canonicos Scripturæ libros: Item noui Teſtamẽti libri: Euangeliorum libri quatuor, Pauli Apoſtoli Epiſtolæ quatuordecim, epiſtolæ Ioannis tres, &c.

Concilium Arauſicanum. 440.

Cap.25. Illam præclaram fidem, quam in ipſorum laudem prædicat Apoſtolus Paulus, non per Heb 11. bonum naturæ, ſed per gratiã Dei credimus fuiſſe collatam.

Eucherius Lugdunenſis. 440.

De quæſtionibus noui Teſtamenti. Ad Hebræos: Quid in hoc ſequitur, quod Apoſtolus dicit: *Fide Iacob moriens ſingulos filiorum Ioſeph benedixit, & adorauit faſtigium virgæ eius?* Heb. 11. Reſp. Sceptri ſignificatio accipiẽda eſt per virgam, & per hoc regni poteſtatisq; faſtigium, in quo Chriſtus intelligitur adoratus, qui videlicet futurus erat regni Hebræorũ caput.

Proſper. 450.

De promiſſionibus & prædictionibus Dei parte 2.cap.5. Pro votiuis verò & ſolennibus, quæ Chriſto Domino offerat populus, Paulus Apoſtolus oſtẽdit: *Offeramus,* inquit, *ſacrificium laudis ſemper Deo. id eſt, fructum labiorum confitentium nomini eius: Beneficentiæ autem & communionis nolite obliuiſci. Talibus enim ſacrificijs placatur Deus.* Heb. 13.

Sedulius. 460.

Ad caput 1. epiſtolæ ad Hebræos: Quoniam Paulus apud Hebræos legis deſtructor quaſi falſa opinione habebatur, voluit tacito nomine de figuris Legis, & veritate Chriſti reddere rationem, ne odio nominis fronte prælati, vtilitatem excluderet lectionis.

Eugenius Carthaginenſis. 480.

In ratione fidei ad Hunericum Regem: Denique ne aliquis inter Patrem & Filium diuerſitatem naturalis luminis introducat, ideo Apoſtolus de eodẽ Filio dicit: *Qui cùm ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ illius.* Heb. 1. In quo euidentius & coæternus Patri, & vnius cum eo ſubſtantiæ eſſe perdocetur, dum luci ſplendor ſemper ſit coæternus, dum ſplẽdor à luce nunquam ſeparatus eſt.

Vigilius Tridentinus. 480.

Lib. 5 contra Eutychen: Iam Paulus ad Romanos: *De Filio,* inquit, *ſuo, qui factus eſt de ſemine Dauid ſecũdum carnem.* Rom 1. Item ad Hebræos: *Conſiderate Apoſtolum & pontificem confeſſionis noſtræ Ieſum, qui fidelis eſt ei, qui fecit illum.* Heb. 3. Item: *Tanto melior eſt Angelis factus, quanto excellentius præ illis nomen accepit.* Heb. 1.

Saluianus Maſſilienſis. 480.

Ad Eccleſiam Catholicam lib.4. Nemini facilis ſua cauſa ſit, nullus difficilius euadit, quàm qui ſe euaſurum eſſe præſumpſerit. Dura hæc forſitan atque auſtera videbuntur. Quidni? *Omnis enim diſciplina* (vt ait ſermo diuinus) *non eſt gaudij, ſed mœroris.* Heb 12.

Gelaſius. 490.

In ordine librorum noui Teſtamenti: Noui & æterni Teſtamẽti Euangeliorum libri quatuor, Actuum Apoſtolorum liber vnus, Epiſtolæ Pauli numero quatuordecim: Ad Romanos vna, &c. ad Hebręos vna.

Fulgentius. 500.

Lib.1.ad Monimum c.9. Paulus quoque optat à nobis Dei fieri voluntatem, dicẽs: *Deus autẽ pacis, qui eduxit de mortuis paſtorem magnum ouium in ſanguine teſtamenti æterni, Dominum noſtrum Ieſum, aptet vos in omni bono, vt faciatis voluntatem eius.* Heb. 13.

Reſponſione contra Arianos: Iſte Deus, qui per ſemetipſum iurat, vtrum maiorem ſe habeat, Paulus nobis beatus oſtendit, qui ad Hebræos ſcribẽs, ait: *Abrahæ namq; promittens Deus, quoniam neminem habuit, per quem iuraret maiorem, per ſemetipſum iurauit dicens* &c. Heb. 6.

Libro 2. ad Thraſimundum regem cap.8. De quo beatus Paulus euidentiſſimè proteſtatur, dicens: *Viuus eſt enim ſermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti.* Heb. 4.

Ennodius Diaconus. 510.

Præfatione in librum defenſionis quartæ & quintæ Synodorum. Et Apoſtolus Paulus proclamat: *Obedi-* Heb. 13.

[illegible]

[illegible]

Heb. 5. [illegible] *tem, ſi[illegible] qui vocatur [illegible] Aaron.*

Pr[illegible]m[illegible] [illegible]40.

Præfatione in epiſtol[illegible] [illegible]ropterea [illegible]ola ad Hebræos Pauli non erit, quia eius non habet nomen, nec alicuius erit: quia nullius nomine titulatur. Quod ſi abſurdum eſt, ipſius magis eſſe credenda eſt, quæ tanto doctrinæ ſuæ fulget eloquio: vel certè quia apud Hebræas Eccleſi[illegible]s [illegible]a-ſi deſtructor Legis falſa ſuſpitione habebatur, [illegible]luit tacito nomine ſcribere, [illegible]od[illegible]um nom[illegible] in fronte prolati veritatem excluderet lectio[illegible]s.

Caſſiodorus. 550.

Capite 7. in Cantica: [illegible]ic eſt ille artifex, de quo Paulus dicebat, quãdo memoriam Abrahæ facie-

He. 11. 10. bat: *Expect[illegible]abat enim manentem ciuitatem, cuius conditor eſt Deus.*

Ad Pſal. 94. *Hodie* ſignifi[illegible]at ſemper, quia iugiter audiendus eſt, qui ſalubriter monet, cuius ſermonis vim Apoſtolus potenter expreſſit, [illegible]licet

Heb. 3. *Adhortamini voſmetipſos per ſingulos dies donec hodie cognomi[illegible] uatur, &c. [illegible] introibunt in requiem meam.* Qu[illegible]m locum g[illegible]iũ Doctor tali modo explanat, dicens:

Heb. 4. *Et requieuit Deus die ſepti[illegible]a ab omnibus operibus eius.*

Gregorius Turonenſis. 580.

De vita Patrum c[illegible]. Magna eſt corporis & cordis integritas, cuius caro non fuit corrupta ludi-

Heb. 12. brio, de qua Paulus Apoſtolus ait: *Pacem ſequimini, & ſan[illegible]ificationem, ſine qua nemo videbit regnum Dei.*

Gregorius Magnus. 590.

Libro 5. Moralium cap. [illegible] Vnde bene Paulus quibuſdam abſconditum in arca patriæ thaſaurum,

Heb 10. quærentibus dicit. [illegible]on[illegible] [illegible]ferentes collectionem noſtram, ſicut eſt conſuetudinis quibuſdam, ſed conſolantes, & tanto magis, quanto videritis appropinquantem diem.

Lib. 9. cap. [illegible] Ipſi enim Angeli portant orbem, qui regendi mundi curas adminiſtrant, Paulo at-

Heb. 1. teſtante, qui ait: *Nonne omnes ſunt adminiſtratorii ſpiritus in miniſterium miſſi, &c.*

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

Lib 6. Etymol cap. 1. In nouo Teſtamento ſunt [illegible] Paulus in [illegible]piſtolis quatuordecim &c.

Eucherius Epiſ[illegible]opus Gallus. 630.

In[illegible]b 3. Regum: Quæri pot[illegible]ſt, quomodo dicat hîc, quod in arca non eſſ[illegible]t aliud, niſi duæ tabulæ teſtimonij, cùm Paulus Apoſtolus, magiſter gentium in fide & veritate, Hebræis, id eſt, filijs Iſra-

Heb. 9. el ſcribit dicens: *Tabernaculum enim manufactum eſt primum, in quo erat vrna aurea habens manna, &c.*

El[illegible]gius. 64[illegible].

Homilia 6. Quia, fratre[illegible]s m[illegible] de his eſt[illegible], ſicut ait

Heb 5. Ap[illegible]lu[illegible] *qui[illegible] lacte[illegible], m[illegible] [illegible]on [illegible]do cibo.*

Martinus Primus. 64[illegible].

[illegible] Adoleſ[illegible]ntiam a[illegible]llat miſericordia vi[illegible]rem, [illegible] fidei radicem, ſi[illegible]tà ſancto Pa[illegible]

[illegible] 11. d[illegible] *Credere enim primum oportet accedentem ad [illegible]eum.*

C[illegible]m[illegible] [illegible]ter. [illegible]ſe. 650.

Con[illegible]atione 5 Propterea dicebat cum reueren[illegible] tia ſalutar[illegible] *[illegible]ater, ſi[illegible] [illegible] poſ[illegible] [illegible]ran[illegible] a me calix [illegible] e. [illegible] exaudius eſt pro ſua reu[illegible]ntia, dum & Filius e[illegible]*, ſicut beatus Paulus Apoſtolus ait *Mortu[illegible] tra[illegible] [illegible]ec[illegible] de[illegible] [illegible]ens eam[illegible] ſe[illegible] in ſe.*

[illegible]

La[illegible]s 6[illegible].

In vita S. [illegible] legitim[illegible] [illegible]re vxorem conſtituit, p[illegible] nullam aliam præter vnã legitimam coniug[illegible]m [illegible]ognoſcat ſicut & Paulus Apoſtolus præc[illegible]pit, cui etiam fi[illegible]m [illegible]e[illegible]et, hec peccet cum [illegible]a, timens illud, [illegible]u[illegible] d[illegible] [illegible]m Apoſtolus terribiliter clamat *Fornicatores [illegible] adulteros iudicabit Deus.* Heb 13.

Aldhelmus. 680.

De laudibus virginitatis cap. 28. M[illegible]chiſedech pa[illegible]rni geniminis proſapia & maternæ generationis propago ignora ſeculis gemini partus natura deliteſcit. Idipſum Apoſtolo atteſtante, *ſine patre,* Heb 7. *ſine matre, ſine genealogia.*

Beda. 700.

In argumento epiſtolæ ad Hebraeos: Imprimis dicendum eſt, cur Apoſtolus Paulus in hac epiſtola ſcribendo, non ſeruauerit morem ſuum, vt vel vocabulũ nominis ſui, vel ordinis deſcriberet dignitatem. Hæc cauſa eſt, quòd ad eo[illegible] ſcribens, q[illegible] ex Circumciſione crediderant, quaſi gentium Apoſtolus, non H[illegible]bræorum [illegible] [illegible]ens quoque eorum ſuperbiam, ſuamq; humilitatê ipſe d[illegible] mo[illegible]trans, meritum offi[illegible] [illegible] n[illegible]luit ant[illegible] ferr[illegible]. Nam ſimi[illegible] modo etiam Ioannes A[illegible]poſtolus prop[illegible]r humilitatem in epiſtola ſ[illegible] nomen ſuum eadem ratione non præt[illegible]. Ha[illegible]c ergo [illegible] [illegible]ſt[illegible]m ſ[illegible]ur [illegible]poſtolus ad H[illegible]bræ[illegible] [illegible] [illegible]raica [illegible] cuius ſenſum & o[illegible] [illegible] ange-liſta, poſt exceſſum A[illegible]ſt[illegible] [illegible]auli Græco ſermone compoſuit.

Gregorius Tertius. 730.

Epiſtola ad Germanum Conſtantinopol tanum: Quorum Cherubim Apoſtolus mentionem facit, cùm ait. *Cheru[illegible]im [illegible]loriæ inumbrantia pr[illegible] pitiatorium.* [illegible]b. 9.

Alcuinus. 750.

De ſancta [illegible]tate lib. 2. cap. [illegible]7. Quòd omnia, quæ Patribus viſ[illegible] ſunt, congruis temporibus vel locis, ſ[illegible]cundum diſpenſationem Dei per Angelos ſſent admi[illegible]iſtrata, apertiſſimè eximius mundi 1 Cor 12 Doctor, qui in tertium raptus cælum, ar[illegible]ire meruit quædam arcana myſteriorum Dei verba, oſtendit, vbi [illegible]it *Nonne omnes ſunt a[illegible]ni[illegible]ratorij* [illegible]eb. 1. *ſpiritus?*

Ambr[illegible]ſius Autbertus. [illegible]60.

Lib. 3. in A[illegible]ocal. Hinc Paulus eum p[illegible] Abrahæ ſacrificium Melch[illegible] [illegible]d[illegible] ch[illegible] [illegible]empore Leu[illegible] [illegible]ſac[illegible] [illegible] [illegible]tium diceret decimat[illegible]m, [illegible] bi tunc [illegible] A[illegible] [illegible] [illegible]pore Leui lateret, o[illegible]ndens ait. *Ad[illegible]uc enim in lumbo patris erat.* Heb 7

Ad[illegible]ianus Primus. 780.

Epiſtola ad Conſtantinum & Irenem [illegible]A Ru[illegible]ſ[illegible] idê Iacob [illegible] in ſummitate virgæ ſuæ ador[illegible] [illegible]ſ[illegible]e di- Gen 47 lectionis id ſig[illegible], d[illegible] quali [illegible]atus Pa[illegible] Ap[illegible]ſtolus Heb. 11 in epiſtula ad [illegible]ræos dicit.

C[illegible]o[illegible] M[illegible]agnus. 790.

Epiſtola ad Elphandum Tolet anum: Sicut & veriſſimus gentium præ[illegible] [illegible]tor, & [illegible]inius E[illegible]cl[illegible] [illegible] prædicator præcipit, di[illegible] [illegible] [illegible] omn[illegible] [illegible] [illegible] *[illegible]tem fidei, [illegible]* [illegible] [illegible]phe[illegible]. *[illegible] [illegible]gutte : & hoc e[illegible] [illegible]dum nequam [illegible]ero [illegible] cale[illegible] [illegible]in euadere [illegible] [illegible] Iacere Deo* [illegible]eb. 11 *[illegible] perſ[illegible]* [illegible] [illegible] m præ[illegible] [illegible]atus Doctor in epiſtola ad H[illegible]bræos teſt[illegible]ur, *omnes Sancti placuerunt* [illegible]o.

Haymo. 820.

Præfatione in [illegible] [illegible]am ad He[illegible]raeos H[illegible]c [illegible]piſto-

lam quidam d[illegible] eſſe Barn[illegible]bæ Apoſto[illegible], quidam Lucæ qu[illegible]mentis, dicentes, quoniam ſi Pauli eſſet, ipſe v[illegible] more ſolito, ſicut in a[illegible], nomen ſuum in [illegible]ſta præponeret. Sed ſi Pau[illegible] non erit, quia eius nomine non eſt titulata, ergo nec Barnabæ, nec Lucæ, neque Clementis, aut alieu ius erit, eo quod [illegible]ullius nomine titulatur. Cu[illegible] ergo illorum aſcribenda eſt? Vtique egregio prædi[illegible]atori. quippe quæ ex lucido ſenſu, & genere locutionis comprobatur illius eſſe. quamquã ſubtiliori atque apertiori ſtylo cõprehenſa ſit omnibus eius epiſtolis. Nam fertur Apoſtolus hãc Hebræis miſſam Hebræo ſermone ſcripſiſſe, in quo ipſe peri[illegible]iſſimus exti[illegible]it, cùm reliquas Græco ſermone ſcripſerit.

Angelomus. 830.

In lib. 2. Regum cap. 6. Fuerunt alij, qui maiori perfectione reli[illegible]is mundi negotijs, & aſſumpta cruce ſua, ſequebantur Dominum, quod Apoſtolus ſcribit. *Ludibria & verbera experti, inſuper & vincula & carceres [illegible]ati ſunt, ſe[illegible]i ſunt, tentati ſunt, in occiſione gladij mortui ſunt.* Heb. 11.

Rabanus Maurus. 850.

De inſtitutione Cleri lib. 2. cap. 53. Noui Teſtamenti primùm quatuor Euangelia ſunt: Matthæi, Marci, Lucæ, Ioannis. Hæc quatuordecim Pauli epiſtolæ ſequuntur.

De Vniuerſo lib. 5. cap. 3. Epiſtolas Paulus quatuordecim prædi[illegible]ationis ſuę perſtrinxit ſtylo, &c. Ad vltimum Hebræos, qui in Chriſto crediderant, & poſtmodum perſecutionibus Iudaicis territi, à fide receſſerant, confortat, atque ad gratiam Euangelij reuocat.

Nicolaus Primus. 860.

Epiſt. 9. Præſertim cùm beatiſſimus exclamat Apoſtolus Paulus: [illegible]ſt, inquiens, *fides ſperandarum ſubſtantia rerum.* Heb. 11.

Paſ[illegible]aſius Ratbertus. 880.

De corpore & ſanguine Domini cap. 8. De Angelorum præſentia dubit[illegible] omnino non debes: quia ad hoc, ſecundum Apoſtolum Paulum, *adminiſtratorij ſpiritus poſiti ſunt in miniſterio propter eos, qui hæreditatem capient ſalutis.* Heb. 1.

Smaragdus. 970.

In expoſitione 9. capitu[illegible] [illegible]gulæ [illegible] Benedicti, enumerans Scriptura ſacra li[illegible]ros Euangeliorum, *inquit*, libri quatuor, epiſt[illegible]læ Pauli quatuordecim. Ad Romanos vna, ad Hebræos vna, &c.

Leo Nonus. 1040.

Epiſtola ad Michaelem Conſtantino[illegible] cap. 1. Ad pacem magnus Paulus cõteſtando ſic diſcipulos a[illegible]hortatur: *Pacẽ [illegible]mini cum omnibus, & ſanctimoniã, [illegible]ne qua nemo videbit Deum.* Heb. 12.

Petrus Damianus. 1[illegible]0.

Epiſt[illegible]. Q[illegible]aſi quoſdam pannos veteres Paulus Apoſt[illegible] [illegible]iungebat, cùm ad ſubl[illegible]uandos diſcipu[illegible] [illegible]ptis ſui[illegible] [illegible]iritua[illegible]bus exempla veterum [illegible]m[illegible]ndaret, dicens: *[illegible]i ludibria & verbera experti, in[illegible] [illegible]ladij mortui ſunt.* Heb. 11.

Anſelmus. 1080.

Præfatione in epiſtolam ad Hebræos. Paulus in Ita[illegible]ia poſitus Hebræo ſermone ſcripſit hanc epiſto[illegible]lam, & miſit Iudæ[illegible], ad fidem Domi[illegible] Ieſu [illegible]n[illegible]erſi[illegible], & in Iudæa poſt veritatis cognitionem verſantibus.

Ius Car[illegible]oten[illegible]. 1100.

Epiſt 32. Scriptum [illegible] A[illegible]ſt[illegible] P[illegible] *de impoſi[illegible]* [illegible] rge[illegible] tota æc[illegible]ca [illegible] I d[illegible] [illegible] Heb. 11.

[illegible] ſunt [illegible] am[illegible] [illegible] *[illegible]m debere[illegible] [illegible] propi[illegible] [illegible]m indigetis, [illegible] [illegible] quæ ſ[illegible] elementa ſermonum Dei.*

Rupertus Tuitienſis. 1120.

De diuinis Officijs lib. [illegible]. Poſt eſum [illegible] ag[illegible] ſeipſum, qui verus eſt Agnus, De[illegible] [illegible] o[illegible]rens manibus. Atque huc [illegible] quo[illegible] Apoſtolus ai[illegible]: *quia non per ſanguinem hi[illegible]orum aut vitulorum, ſed per proprium ſanguinem introiuit [illegible]mel in ſancta, æterna redem[illegible]tione inuenta.* Heb. 9.

Lib. 9 cap. 2. Nam qu[illegible]d in cruce rogauerit, [illegible]òd in morte clamauerit, Paulus aſſerit, dicẽs [illegible]: *Qui in diebus carnis ſuæ preces ſupplicationesq; ad eum offerens, exauditus eſt.* Heb. 5.

Hugo Victorinus. 1130.

In epiſtolam ad Hebræos. Paulus Doctor egregi[illegible]s, gentium Apoſtolus, miniſterium ſuum vu[illegible]es [illegible]onorificare, Eccleſijs Hebræorum hanc epi[illegible]am ſcribit, agens de eminentia Chriſti, ſecu[illegible] [illegible]v[illegible]tramque naturam. Imprimis quæritur, cur huic [illegible]piſtolæ, ſicut cæteris, non præpoſuit ſuum nomẽ, quod eſt Paulus. cur etiam [illegible]omen dign[illegible] [illegible]a[illegible]cii, quod eſt Apoſtolu[illegible]. S[illegible]ciu[illegible] quia [illegible]e[illegible]ræis odioſus erat, quibus Legis deſtructor videbat[illegible], [illegible]omen ſuum eis odioſum tacu[illegible] ne præſcripta nominis inuidia ſequent[illegible] [illegible]cluderet v[illegible] [illegible] lectionis: ſciens quoque eorum ſuperbiam, [illegible] humilitatem demonſtrans, ſui ordinis dignitatem noluit anteferre, nominando ſe Apoſt[illegible]lum, ſed meritum ſui officij tacens, ſuperbis ipſe [illegible]umilis, non ſe Apoſtolum nominauit, ne [illegible]perbi in[illegible]ignarentur, &c. Quòd hęc epiſtol[illegible] maiore [illegible]lget facundia, quàm alia, n[illegible]n eſt mirandum, cum naturale ſit vnicuique in ſua lingua plus v[illegible]lere, quàm aliena. Cùm ergo hanc [illegible]am lingua Hebraica, alias vero Græca [illegible]c[illegible]ip[illegible]rit, quid mirum ſi maiore nitet facundia.

Bernardus. 1140.

In Pſalm. Qui habitat, Sermone 9. Germanæ fid[illegible] ſpeique cognat[illegible]o [illegible]it, vt q[illegible]od [illegible]a f[illegible] [illegible]m cre[illegible]it, hæc ſibi incipiat [illegible]re futurum. M[illegible] [illegible]toinde Apoſtolus, *F[illegible]em [illegible]ran[illegible] [illegible]um [illegible]ſubſtantiam eſſe definit:* quòd vid[illegible]icet [illegible] [illegible] cre[illegible]ta nemo ſperare, non [illegible]lus quàm ſuper man[illegible] [illegible]gere poſſi[illegible]. Heb. 11.

In paruis Sermonibus Serm. [illegible] N[illegible] [illegible] pes i[illegible]e, quem diximus, miſericordię, ad hominẽ aſſumptum pertineret, Paulus de illo non diceret. *Tentatum autem per omnia pro ſimilitudine abſq; peccato* &c. Heb. 4.

Petrus Cluniacenſis. 1150.

[illegible]. Quis literatus non [illegible]pi[illegible] audiuit A[illegible]ſto[illegible]im [illegible] amantẽ. *Sine fide im[illegible] [illegible] [illegible]placere* &c. [illegible] tonitrua Apoſtol[illegible] a[illegible] H[illegible] [illegible]æo[illegible] [illegible]a aure[illegible] [illegible]ſire potui[illegible] [illegible]uibus fide[illegible] [illegible]timonium [illegible] ſecutos [illegible]uiſſe cop[illegible]mè narrat. Heb. 11.

Guar[illegible]icus [illegible]acenſis. [illegible]0.

In ſolemnitate D. B[illegible]. Sed meni[illegible] [illegible]ctor Gentium in fi[illegible] [illegible]eritati qu[illegible]m [illegible] ri[illegible] fidem, qua Deo [illegible]ſt[illegible] ce[illegible]um F[illegible] [illegible] *[illegible]ubſtantia rerum ſper[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] apparentium.* [illegible]. 11.

Innocentius Tertius. 1200.

Ad [illegible]alm. 6. Pœnitentialem. Vel p[illegible] minum Fi[illegible]um m[illegible]ericordia eſt, [illegible]u[illegible] [illegible]gnatus eſt mi[illegible]riæ ex[illegible] r[illegible] [illegible]iu[illegible]ta [illegible]ſt[illegible] [illegible]on h[illegible] [illegible]ontı[illegible] [illegible] *[illegible]atum per omnia [illegible] [illegible] tentat[illegible] [illegible]ine ab[illegible]e[illegible]o.* [illegible] 4.

Iacobus Vitriacus. 1220.

Dominica Sexageſima· De qua terra dicit Apoſtolus ad Hebræos: *Terra ſæpe venientem ſuper ſe bibens imbrem, & germinans herbam opportunam illis, à quibus colitur, accipit benedictionem à Deo.* Heb 6.

Hugo Cardinalis. 1240.

In Epiſtolam ad Hebræos: Hanc epiſtolam Paulus lingua, vt dicitur, ſcripſit Hebraica, ſed poſt mortem à Luca fuit Græco ſermone compoſita, vel tranſlata.

Bonauentura. 1260.

In Luminarijs Eccleſiæ: Paulus etiam ſuadet volentibus gratiam virginem adire: *Adeamus cum fiducia thronũ gratiæ eius, vt miſericordiam conſequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno*. Heb. 4.

Guibertus Tornacus. 1270.

De Officijs Epiſcopi cap. 7. Sacerdotes non ſolùm pro ſuis, ſed etiam pro ſubditorum criminibus ſubiacent pœnis æternis. Vnde ſcriptum eſt: *Obedite præpoſitis veſtris: ipſi enim vigilant, rationem reddituri pro animabus veſtris.* Heb 13.

Nicolaus Lyranus. 1320.

In epiſtolam ad Hebræos: Iſta epiſtola inter epiſtolas Pauli prima in ordine doctrinæ, licet ſit vltima ſcribendi tempore: quod ex duobus conſtat. Primò ex modo ſcribendi: quia hanc epiſtolam ſcripſit Apoſtolus Hebraicè. Secundò patet ex ſententia, quia in hac epiſtola veritas legis Euangelicæ, & eius perfectio oſtenditur: in alijs autem epiſtolis Paulus Apoſtolus ad obſeruantiam fideles hortatur. Prius eſt autem legis veritaté agnoſcere, quàm ipſam veritatem obſeruare. Patet igitur quòd hæc epiſtola eſt prior ordine doctrinæ.

Thomas VValdenſis. 1410.

De Sacramentalibus titulo 11. *cap.* 105. Et Paulus applicat precem populi ad ſpecialem interuentum, pro eius præpoſitis: *Mementote*, inquiens, *præpoſitorum veſtrorum, qui vobis locuti ſunt verbum Dei.* Heb. 13.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

De interiore conflictu cap. 4. Veramque porrò verbi lucem ad tertium cælum Apoſtolus raptus fuerat cõtemplatus. Vnde conuerſis diſcipulis ſcribens, inquit: *Multifariè olim loquens Patribus in Prophetis, nouiſſimè locutus eſt nobis in Filio, qui cùm ſit ſplẽdor gloriæ, & figura ſubſtantiæ eius, & portat omnia verbo virtutis ſuæ*, &c. Heb. 1.

Dionyſius Carthuſianus. 1460.

Ad cap. 1. *Epiſt. ad Hebræos*: Poſtquam Apoſtolus Eccleſiam Latinorum, puta Romanos: Eccleſias quoque Græcorum, videlicet Corinthios, Galatas, Theſſalonicenſes, &c. ſcripto edocuit: nouiſſimè Eccleſiam Hebræorum per epiſtolam inſtruit, oſtendensq́ Chriſti excellentiam, & noui Teſtamenti præ veteri dignitatem, ita exorſus eſt. *Multifariam*, &c.

ARTICVLVS VIGESIMVSTERTIVS.

EPISTOLAM D. IACOBI VT CANONICAM SCRIPTVRAM VALERE AD ECCLESIASTICA DOGMATA CONFIRMANDA.

DVBITANT, AVT NEGANT.

Anno poſt natum Chriſtum

300. EVSEBIVS lib. 3. cap. 23. *Hactenus de Iacobo, cuius illa habetur epiſtola, quæ prima ſcribitur inter eas, quæ Catholicæ appellantur. Sciendum tamen eſt, quod à nonnullis non recipitur, nec facilè quis antiquorum eius meminit.*

390. Hieronymus de Viris illuſtribus: *Iacobus frater Domini breuem ſcripſit epiſtolam, quæ de ſeptem Canonicis eſt: quæ & ipſa ab alio quopiam ſub eius nomine edita aſſeritur: licet paulatim tempore procedente obtinuerit auctoritatem.*

1520. Eraſmus Roterodamus ad cap. 5. epiſt. huius: *De hac epiſtola, tametſi ſalubribus præceptis referta, dubitatum eſt olim cuius eſſet. Nec enim referre videtur vſquequaque maieſtatem illam & grauitatem Apoſtolicam: nec Hebraiſmi tantum, quantum à Iacobo, qui fuerit Hieroſolymitanus, expectaretur.*

1520. Thomas Caietanus in Commentarijs in hanc epiſt. *Non eſt vſque adeò certum an epiſtola hæc ſit Iacobi fratris Domini. Salutatio hic poſita tam pura eſt, vt nulli ſalutationi cuiuſcumque alterius Apoſtolicæ epiſtolæ conformis ſit. Nam nihil Dei, nihil Ieſu Chriſti, nihil gratiæ, nihil pacis ſonat, ſed prophano more ſalutem: nec ipſe ſeipſum nominat Apoſtolum, ſed tantum ſeruum Ieſu Chriſti. Ex quibus ſimul iunctis minus certus redditur auctor.*

1530. Martinus Lutherus Præfatione in nouum Teſtamentum, quę extat in Germanica verſione editionis primæ: *D. Iacobi vere ſtraminea eſt epiſtola, ſi ad alias* (Petri & Pauli) *compareṫur. Non enim habet Euangelicum genium.*

In captiuitate Babylonica capite de extrema Vnctione: *Hanc epiſtolam non eſſe Iacobi Apoſtoli, nec Apoſtolico ſpiritu dignam, valde probabiliter aſſerunt.*

Ad cap.22. Geneſeos: *Abraham fuit iuſtus fide, antequam cognoſcitur à Deo talis. Igitur malè concludit Iacobus, quòd nunc demum iuſtificatus ſit, poſt iſtam obedientiam. Per opera enim, tamquam per fructus, cognoſcitur fides & iuſtitia. Non autem ſequitur, vt Iacobus delirat, igitur fructus iuſtificant. Faceſſant igitur è medio aduerſarij cum ſuo Iacobo, quem toties nobis obijciunt.*

In Colloquijs conuiualibus Latinis tomo 2. de libris noui Teſtamenti: *Plures ſudârunt in epiſtola Iacobi, vt cum Paulo concordarent: ſicut & Philippus in ſua Apologia tentat: ſed minus feliciter. Sunt enim contraria,* fides iuſtificat: fides non iuſtificat.

1540. Vitus Theodorus in Summarijs Bibliorum: *Epiſtolam Iacobi, & Reuelationes Ioannis data opera omiſimus: quia epiſtola Iacobi non tantùm in aliquot locis reprehenſibilis eſt, vbi aduerſus fidem opera nimium extollit: verùm etiam per omnia eſt doctrina confuſa de multis partibus, vbi nulla alteri cohæret.*

1540. *Ioannes Bugenhagius Pomeranus ad cap. 4. epiſtolæ ad Romanos*: Reputata eſt Abrahæ fides ad iuſtitiam.) *Ex hoc loco potes deprehendere errorem epiſtolæ Iacobi, in qua impium vides argumentum, præterquã quòd ridiculè colligit, citat Scripturam contra Scripturam, quod Spiritus ferre nequit. Non poteſt ergo reliquis annumerari libris, qui iuſtitiam prædicant.*

Ad cap. 3. Ionæ: *In epiſtola Iacobi quædam eſſe videntur Ebionitis ſimilia*, &c.

1550. VVolfgangus Muſculus in Locis Communibus, capite de iuſtificatione: *Obijciunt Papiſtæ epiſtolam Iacobi: at ille quiſquis fuit frater Chriſti, & inter Apoſtolos columna, magnuſq; ſupra modum Apoſtolus, veritati tamen fidei ſolus præiudicare non poteſt.*

1560 *Ioannes Brentius*, in Apologia confeſsionis VVirtembergenſis, *epiſtolam Iacobi inter Apocryphas Scripturas numerat.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Conſtitutionum Apoſtolicarum lib. 2. cap. 8. Si cui igitur conuitium propter mendacium fiat, beatus
Iacobi 1. erit. At enim Scriptura: *Vir reprobus non tentatur à Deo.*

Ignatius. 100.

Iacobi 4. Epiſtola ad Epheſios: *Superbis, inquit, reſiſtit Deus: humilibus autem dat gratiam.*

Dionyſius Areopagita. 100.

Iacobi 1. Cæleſtis Hierarchiæ cap. 1. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſt, deſcendens à Patre luminum.*

Maximus in Commentarijs in hunc locum: Signum eſt, quòd vſus eſt ſanctus Dionyſios epiſtola Catholica Beati Iacobi: illinc enim deſumptus eſt hic locus.

Clemens Alexandrinus. 200.

Caſsiodorus diuinarum lectionum libro primo capite octauo: Clemens Alexandrinus epiſtolam D. Iacobi Attico ſermone declarauit, quæ nos transferri fecimus in Latinum.

Hippolytus. 220.

Iacobi 4. De conſummatione mundi: *Iudicium enim fiet ſine miſericordia huic, qui non facit miſericordiam.*

Origenes 230.

In Exodum Homilia 3. Ita ergo & nos in virtute crucis Chriſti extollamus brachia, & eleuemus in oratione ſanctas manus in omni loco ſine ira & diſceptatione, vt Domini mereamur auxilium. Hoc idem namque & Iacobus Apoſtolus horta-
Iacobi 4. tur, dicens: *Reſiſtite autem diabolo, & fugiet à vobis.*

Homilia 8. Ideo luget nos Propheta, quos videt
Eccl. 2. huiuſmodi inconſtantia fluctuare, & dicit: *Væ du-*
Iacobi 1. *plices corde & animo.* Et Apoſtolus Iacobus ait: *Vir duplex animo inconſtans eſt omnibus vijs.*

In Leuiticum Homilia ſecunda: Quinta remiſsio peccatorum eſt, cùm conuerterit quis peccatorem ab errore viæ ſuæ. Ita enim dicit Scriptura diui-
Iacobi 5 na: *Quia qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſaluat animam eius à morte, & cooperit multitudinem peccatorum.*

Ad caput quintum ad Romanos: Nec ſolus hæc Paulus in ſuis literis ſcribit, audi & Iacobum fratrem Domini ſimilia proteſtantem, cùm dicit:
Qui voluerit amicus eſſe ſeculi huius, inimicus Dei conſtituetur. Iacobi 4.

Euſebius Cæſareenſis. 320.

In Fati aſſertores apud Damaſcenum in Paral. lib. 1. cap. 9. Tentationes illæ, quæ hominibus contingunt, à diabolo excitantur. Hæc quippe Apoſtoli
verba ſunt: *Nemo cum tentatur, dicat, quia à Deo tentatur: Deus enim intentator malorum eſt. Vnuſquiſq; autem tentatur à propria conſcientia.* Iacobi 1.

Apud eundem Damaſcenum lib. 3. Paral. cap. 45. Ac ſi quidem tibi dicto audientem ſe præbuerit, ipſius animam lucratus eris, quemadmodũ dixit Scri-
ptura: *Qui conuerti fecerit hominem ab errore viæ ſuæ, ſaluabit animam ipſius à morte, & operiet multitudinem peccatorum.* Iacobi 5.

Antonius Eremita. 340.

Epiſt. 1. Vnde & Iacobus Apoſtolus ait: *Si quis videatur religioſus eſſe, non refrænans propriam linguam, ſemetipſum fallit, & huius religio vana eſt.* Iacobi 1.

Athanaſius. 350.

Epiſtola 39. Noui Teſtamenti libri ſunt quatuor Euangelia, epiſtolæ, quæ dicuntur Canonicæ, ſeptem, ſicut Iacobi vna, Petri duæ, &c.

Epiſtola de Nicæna Synodo: Quomodo non odio digni ſunt, qui nunc tandem contradicunt, eoſq; quos prodiderunt, duces ſuæ hæreſeos habere volunt: homines nimirum tales, quales D. Iacobus
duplices corde, & inſtabiles in omnibus vijs appellat. Iacobi 1.

Epiſtola ad Epiſcopos Africæ: Deus eſt ſimplex ſubſtantia, in qua non eſt vlla qualitas, *neque vlla*, vt
teſtatur Iacobus, *mutatio, aut viciſsitudinis obumbratio.* Iacobi 1.

Didymus Alexandrinus. 360.

Ad cap. 1. Iacobi: Iure beatus Iacobus Apoſtolus his, qui ex Circumciſione ſunt, ſcribit: ſicut & Petrus, cùm eorundem probetur Apoſtolus, Iudæis ſcribit in diſperſione conſtitutis.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 360.

Catecheſi 4. Noui Teſtamenti ſeptem, Iacobi, Petri, Ioannis, & Iudæ epiſtolas ſuſcipe.

Concilium Laodicenſe. 360.

Cap 58. Catholicæ epiſtolæ ſunt ſeptem: Iacobi vna, Petri duæ, Ioannis tres, Iudæ vna.

Ephræm. 360.

De charitate, ſiue dilectione: De hac Apoſtolus ait:
Iacobi 4. *Qui ſe mundi putat amicum, Dei inimicus conſtituitur.*
De virtutibus & vitijs, cap. de Iracundia: Qui ira-
cundia ſemper tenetur, Apoſtolum audiat ſic di-
Iacobi 1. centem: *Ira viri iuſtitiam non operatur.*
De vita ſpirituali cap. 91. De fide diſſerens, an ope-
ra fidei correſpondentia habeas vide. Nam ſi di-
cendi duntaxat & audiendi ſis cupidus, in te qua-
Iacobi 2. drabit quod ſcriptũ eſt: *Vis ſcire, o homo inanis, quo-*
niam fides ſine operibus mortua eſt?
Quod ludicris rebus ſit abſtinẽdum: Atque Iacobus
Iacobi 4. frater Domini: *Lugete,* inquit, *& plorate, riſus veſter*
in luctum conuertatur, & gaudium in mœrorem.
De pœnitentia & conuerſione: Omnia prodibunt
in lucem, ſiue boni quid egerit quis, ſiue mali. Ait
Iacobi 4. enim ſacra Scriptura: *Quæ eſt vita noſtra? vapor eſt*
ad modicum parens, & deinceps exterminabitur.

Baſilius Magnus. 370.

In Aſceticis: Neque oportet fidem eſſe mortuam.
Iacobi 2. *Quoniam,* inquit Apoſtolus, *ſicut corpus abſque ſpiritu*
eſt mortuum, ita etiam fides abſque operibus eſt mortua.
Et rurſus: *Tu credis, quòd ſit Deus? bene facis, & dæ-*
mones credunt, & contremiſcunt.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Carmine de Canonicis Scripturæ libris:
Catholicæ ſeptem, inter quas eſt prima Iacobi,
Et gemina Petri, ſubeunt tres deinde Ioannis,
Septima poſt illas ſuccedit epiſtola Iudæ.
Oratione 28. Vt enim actio, ſi à fide deſeritur,
Iacobi 2. laudem non meretur: *ita fides ſine operibus mortua*
eſt.

Epiphanius 380.

Hæreſi 76. numerans Scripturæ libros ait: Catholicæ
epiſtolæ Iacobi, Iudæ, Petri, Ioannis.

Marcus Eremita. 400.

De Pœnitentia: Atque horum ſimilia beatus quo-
que Iacobus Apoſtolus huiuſmodi diuitibus in-
Iacobi 5. quit: *Agite nunc diuites, plorate vlulantes ob miſerias ve-*
ſtras, quæ aduenient vobis.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Sermone admonitorio de Euchariſtia in Encænijs: Nõ
ſatis fuerit ſimpliciter & vulgariter Chriſtianos
dici nos. Eius rei, ſi placet, adhibeo fide dignum
Iacobi 2. teſtem, fratrem Dei Iacobum, dicentem: *Fides ſi-*
ne operibus mortua eſt.
Homilia 22. ad populum Antiochenum: Cani ſimi-
lis eſt voluptas: ſi pellas, fugit; ſi nutrias, perma-
Iacobi 4. net. Propterea dicit Apoſtolus: *Reſiſtite diabolo, &*
fugiet à vobis.

Ioannes Caſsianus. 420.

Lib. 12. Inſtitut. cap. 6. *Non veniat mihi pes ſuper-*
biæ, pauens ac metuens, ne in illud incidat, quod
Iacobi 4. de ſuperbis dicitur: *Deus ſuperbis aduerſatur.* Et ite-
rum: *Immundus eſt apud Deum omnis, qui exaltat cor*
ſuum.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Lib. 4. in Ioannem cap. 4. Plurimi noſtrum humi-
lem in hoc mũdo virum, etſi virtutibus excellat,
in ſolam tamen caducam diuitiarum gloriã ini-
quis oculis reſpicientes, non rectè iudicant: quos
Chriſti diſcipulus non iniuria reprehẽdit, dicẽs:
Iacobi 2. *Si introierit in conuentu veſtro vir aureum annulum ha-*
bens, in veſte candida: introierit autem & pauper in ſordi-
do habitu: & intendatis in eum, qui eſt indutus veſte præ-
clara, &c.
Libro 14. Theſauri cap. 5. Nolite, fratres mei dilecti,
Iacobi 1. errare. Iacobus inquit: *Omne datum optimũ, & omne*
donum perfectum de ſurſum eſt deſcendens.

Libro 6. de adoratione in ſpiritu & veritate: Com-
memorabo etiam diuinitus inſpiratam Scriptu-
ram, quæ ait: *Infirmatur quis in vobis, inducat presby-* Iacobi 5.
teros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo.

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib. 1. epiſt. 93. *Nolite multi magiſtri fieri fratres,* Iacobi 3.
ſcribit Iacobus Iuſtus. Nolite multi magiſtri effi-
ci monachi, ſcribo ego minimus Iſidorus: etſi mi-
nimè probus monachus, at certè Iacobi auditor.
Æquum itaque fuerit, vos etiamſi auditoris vili-
tatem reijcitis, at certè viri iuſti, ac ſapientis ſen-
tentiam vereri.
Lib. 2. epiſt. 158. Diuinum oraculum è contrario
vitæ noſtræ tempus à lingua conturbari ait: *Tem-*
pus enim rotæ ſpeciem imitatur, vtpote quod in ſeſe torque-
atur & conuoluatur. Nihil autem commodius fue-
rit, quàm Scripturam ipſam audire. Quid igitur
ait? *Lingua conſtituitur in membris noſtris, quæ inflãmat* Iacobi 3.
totum corpus, & maculat totam vitam noſtram.

Victor Antiochenus. 460.

Ad caput 6. Marci: Quod de myſtica vnctione, &
olei vſu hic ſubiungitur, hoc inter Euangeliſtas
ſolus Marcus commemorat. Interim quę Apoſto-
lus Iacobus in ſua Canonica narrat, ab his non
diſſentiunt. Scribit enim: *Infirmatur quis in vobis?* Iacobi 5.
inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngen-
tes eum oleo in nomine Domini.

Andreas Cæſarienſis. 500.

Ad Apocalyp. cap. 36. Qui ad vexandum & affligen-
dum proximum prompti & expediti fuêre, ij à
diabolo captiui abducentur, eius iuxta magnum
Iacobum mancipia effecti, cui per praua opera
ſeruierunt, Satanæque gladio icti æternam mor-
tem ſuſtinebunt.

Procopius Gazæus. 530.

Ad Eſaiæ cap. 7. Eum verò, qui ad Dei laudes ſe
accingat, purgatis eſſe labijs oportere, indicauit
Apoſtolorum quidam, de lingua ſic locutus: *In* Iacobi 3.
ipſa benedicimus Deum & Patrem, & in ipſa maledici-
mus homines, qui ad imaginem & ſimilitudinem Dei fa-
cti ſunt.

Iſychius Hieroſolymitanus. 580.

Libro 6. in Leuiticum: Recordemur Iacobi dicen-
tis: *Si introierit in conuentu veſtro vir aureum annulum* Iacobi 2.
habens, &c.

Ioannes Climachus. 580.

Gradu 31. Cùm verò noſtris meritis expellimur,
eius rurſum meminerimus, qui ait: *Qui totam le-* Iacobi 2.
gem ſpiritualem impleuerit, offenderit autem in vno, factus
eſt omnium reus.

Leontius. 620.

De Sectis actione 2. Epiſtolæ Catholicæ ſeptem.
prima Iacobi, ſecundæ & tertia Petri, &c.
In vita Ioannis Eleemoſynarij. Nam quomodo ait
frater Domini Iacobus, quòd *quicunque obſeruaue-*
rit totam Domini legem, offendat autem in vno, factus eſt
omnium reus?

Euſtachius Presbyter. 620.

In vita S. Eutychij: Didicerat enim, ſibiqúe planè
perſuaſerat, ſapientiam huius mundi, vt Diuus
Apoſtolus ait, non ſurſum deſcendere, ſed eſſe ter- Iacobi 3.
renam, animalem & dæmoniacam.

Antiochus. 620.

Homilia 54. Nos igitur, qui prę cæteris, vel ipſo
teſte habitu, ſpirituales videmur, audiamus Ia-
cobum dicentem: *Nolite ingemiſcere in alterutrum, fra-* Iacobi 5.
tres mei, vt ne in iudicium decidatis.

Maximus. 640.

De Incarnatione Verbi: Et hoc eſt, quod in Ca-
tholicis dixit Iacobus: *Subditi Deo, reſiſtite Diabolo,* Iacob 4.
& fugiet à vobis.

De virtutibus & vitijs centuria 3.cap.92. Exiſtimo
magnum Iacobum, qui dicitur frater Domini, ad
ſpeciem tẽtationum coactarum ſe retuliſſe, dum
docet certantes pro veritate non debere terreri,
Iacobi 1 inquiens: *Omne gaudium exiſtimate, fratres mei, cùm
in tentationes varias incideritis* nempe coactas, præ-
ter voluntatem, & tribulationum procreatrices.
Quod manifeſtè declarat hic magnus Iacobus:
*Scientes, quòd probatio fidei veſtræ patientiam opera-
tur.*

Georgius Presbyter. 620.

In vita Theodori Archimandritæ: Puer ea Scripturę
Iacobi 4 verba non ignorans: *Amicitia huius mundi inimica eſt
apud Deum* Et: *Qui vult huius mundi amicus eſſe, ini-
micus Dei conſtituitur* ꝑ mundi diuitias ſpreuit.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib.4.cap.10. Ne nos ipſos rurſus
Iacobi 2. peccato in ſeruitutem addicamus: *Fides enim ſine
operibus mortua eſt*, operaq; item ſine fide.

Cap.18. Septem ſunt Catholicæ epiſtolæ, vna
Iacobi, Petri duæ, tres Ioannis, &c.

Leo Imperator. 880.

In Encomio Chryſoſtomi: Horum enim fidem fa-
ciunt flammæ deſiderij, quas ſpes in altum ſubla-
ta conciliat: quomodo etiam magnus Apoſtolus
Iacobi 5 præcipit, ſcribens: *Multum valet iuſti oratio ope-
rans*, hoc eſt, quę operationem conſequitur ex eo,
quod non dubitant qui accedunt.

Theophilactus. 900.

Ad cap 6. Marci: Quòd vnxerint oleo Apoſtoli
ſolus Marcus narrat: quod & frater Domini Ia-
Iacobi 5. cobus in Catholica epiſtola dicit: *Infirmatur quis
in vobis*, &c.

Ad caput 5.epiſt.ad Galatas: Diſce igitur, quòd fi-
des operatur per charitatem, hoc eſt viuere de-
monſtratur. ſin charitatis expers ſit, inefficax eſt
Simile eſt Iacobi loco: *Fides ſine operibus mortua Iacobi 2.
eſt.*

Simeon Metaphraſtes. 970.

In vita Ioannis Eleemoſynarij: Ex neceſſitate etiam
fieri legis tranſlationem, hoc ab Apoſtolo dictum
eſſe ſcimus de veteri lege. Quid enim tibi videtur,
quod ſitum eſt apud fratrem Domini Iacobum?
Sic autem habet: *Qui totam legem impleuerit, in vno* Iacobi 2.
autem lapſus ſit, eſſe omnium reum.

Georgius Palamas Theſſalonicenſis. 1040.

In Proſopopœia: Delicijs irretita ſiue fœmina eſt,
ſiue mas, viuens mortua eſt. *Quando*, vt Apoſtolus Iacobi 1.
ait, *attrahor & meſtor carnis cupiditate. cupiditas au-
tem concipit & gignit peccatum, peccatum autem abſo-
lutum procreat mortem*, &c.

OEcumenius. 1080.

In argumento Epiſtolæ Iacobi: Hanc ſcribit Iaco-
bus his, qui à duodecim tribubus diſperſi fuerãt,
& crediderant in Dominum noſtrũ Ieſum Chri-
ſtum. Scribit autem aptam ad docendum Epiſto-
lam, docens, &c.

Georgius Pachymerius. 1280.

*In paraphraſi cap. 7. de Eccleſiaſtica Hierarchia Dio-
nyſij:* Et hoc eſt, quod Scriptura dicit: *Multum valet* Iacobi 5.
oratio iuſti.

Hieremias Conſtantinopolitanus. 1580.

Reſponſo 1. cap.1. Vnde Iacobus Apoſtolus confi-
denter denuntiauit dicens, *Quicunque autem totam* Iacobi 2.
*legem ſeruauerit, offenderit autem in vno, factus eſt omni-
um reus.*

Cap.15. Hæc magnam vtilitatem animabus no-
ſtris adferre affirmamus. *Multum enim*, inquit Scri- Iacobi 5.
ptura, *valet deprecatio iuſti.*

ASSERVNT PATRES LATINI.

Anacletus. 95.

Epiſtola 1. Vnde & beatus Iacobus Apoſtolus
Iacobi 2. ait: *Si diligitis proximos ſicut voſmetipſos bene faci-
tis: ſin autem perſonas accipitis, peccatum operamini re-
darguti à Lege.*

Alexander Primus. 109.

Iacobi 5. Epiſtolæ 2. *Multum enim valet*, vt ait beatus Iaco-
bus Apoſtolus, *deprecatio iuſti aſſidua.*

Tertullianus. 200.

De oratione cap.8. *Ne nos inducas in tentationem*,
id eſt, ne nos patiaris induci, ab eo vtique qui ten-
Iacobi 1. tat. Cæterùm abſit, *vt Dominus tentare videatur*, qua-
ſi aut ignoret fidem cuiusque, aut deijcere ſit con-
ſentiens.

Aduerſus Iudæos cap.2. Ante legem Moſi ſcriptam
in tabulis lapideis legem fuiſſe contendo nõ ſcri-
ptam, quæ naturaliter intelligebatur, & à Patri-
Geneſ 6 bus cuſtodiebatur. Nam vnde Noë inuentus eſt
iuſtus, ſi non illum naturalis legis iuſtitia præce-
Iacobi 2. debat? Vnde *Abraham amicus Dei deputatus*, ſi non de
ęquitate & iuſtitia legis naturalis?

Vrbanus Primus. 223.

Epiſtola ad omnes Epiſcopos: Decet omnes Chri-
ſtianos, vt eum imitentur, cuius nomen ſortiti
Iacobi 1. ſunt. *Quid prodeſt fratres mei*, (Iacobus Apoſtolus
ait,) *ſi quis fidem dicat ſe habere, opera autem non habe-
at? nolite plures fieri magiſtri, fratres mei, ſcientes quo-
Iacobi 3 niam maius iudicium ſumitis: in multis enim offendimus
omnes.*

Cyprianus. 250.

*Libro ad Nouatianum hæreticum, quòd lapſis venia
1 Cor. 1: non eſt deneganda:* Non legiſti: *Tu qui ſtas videas ne*
Iacobi 4 *cadas?* Non legiſti: *Quia Dominus ſuperbis reſiſtit,
humilibus autem dat gratiã?* Non legiſti: *Qui ſe exal-* Lucæ 18.
tat, humiliabitur?

Hilarius. 350.

Libro 4. de S. Trinitate: Tũ quòd hunc nouerint
inconuertibilem & indemutabilẽ, quia per Pro-
phetam dixerit: *Ego ſum Dominus Deus veſter, &
non demutor:* Et Iacobus Apoſtolus dixerit: *Apud* Iacobi 1.
quem non eſt demutatio.

Ambroſius. 370.

Sermone 7. in Pſal.118. *Superbi iniquè agebant ni-
mis.*) Quid igitur hoc peccato poteſt eſſe deterius,
quod à Dei incipit iniuria? Ideo Scriptura dicit:
Dominus ſuperbis reſiſtit. Iacobi 4.

*Tractatu de quadraginta duabus manſionibus filio-
rum Iſrael ſuper 33. Num. manſione 18.* Tentationes
huiuſmodi laudabiles eſſe Iacobus Apoſtolus te-
ſtatur, dicens: *Omne gaudium exiſtimate fratres, cùm* Iacobi 1.
in varias tentationes incideritis Hæ namque velut
cuſtodia quædam hominis adhibentur.

Gaudentius. 390.

Ad Geminium de villico iniquitatis: Nam ſicut ca- Iacobi 2.
ro ſine anima, ita fides ſine operibus mortua eſt,
ſecundùm Iacobi ſententiam.

Philaſtrius. 390.

Libro de hæreſibus, capite de Apocryphis: Propter
quod ſtatutum eſt ab Apoſtolis & eorum ſucceſ-
ſoribus, non aliud in Eccleſia legi debere Catho-
lica, niſi Legem, Prophetas, Euangelia, &c. Pe-
tri epiſtolas duas, Ioannis tres, Iacobi vnam, &c.

Hieronymus. 390.

Libro 1. contra Iouinianum cap 24 Tranſeamus ad
Iacobum, qui frater Domini dicebatur, tantę ſan-
ctitatis, tantæqúe iuſtitiæ, & perpetuæ virginita-

[illegible] quem [illegible] us [illegible] xor [illegible] H [illegible] ma [illegible] eriam [illegible] ſc pu [illegible] x Iu [illegible] quem Pau [illegible] n Ti[illegible] na [illegible] pergebat, [illegible] qu [illegible] p [illegible] *te ratres me.* [illegible] *pud quem* [illegible] *olens* [illegible] *nuit* [illegible] *tat* [illegible] *um eius*

[illegible] ad Paulinum Iacobus, [illegible], Ioannes, Iudas ſeptem epiſtolas [illegible] runt. tam myſticas, quàm ſuccinctas; & breues pariter [illegible] longas: [illegible] in verbis, longas [illegible] non in car[illegible] m [illegible] xcut [illegible] ion [illegible]

[illegible] Domini, [illegible] Domini [illegible] is H[illegible] m [illegible] epiſc[illegible] pſ[illegible] am, quæ d[illegible] Catholicæ eſt quæ [illegible] la ab a[illegible] n quo [illegible] ub [illegible] ius nomine [illegible] ur, [illegible] paulatim tempore procedenti ob[illegible] rit auctoritatem.

Ruffinus. 390.

[illegible] mbol. Apoſtolorum Noui Teſtamenti libri [illegible] ſunt Euangelia, Petri Apoſtoli epiſtolæ duæ, Iacobi fratris Domini & Apoſtoli vna.

Chromatius. 400.

Ad caput 5 Matthæi Concupiſcentia eſt adulterij origo, ſecundùm quod beatus Iacobus in epiſtola ſua refert Iacobi 1
[illegible] on upiſcentia, inquit, *parit peccatum, peccato autem* [illegible] *entia acquirit mortem.*

Concilium Carthaginenſe Tertium. 39[illegible]

Cap. [illegible] Placuit, [illegible] præter Scripturas Canonicas nihil in Eccleſia [illegible] egatur. Sunt autem Canonicæ Scripturæ Geneſis, Exodus, &c epiſtula Iacobi.

[illegible] 400.

D[illegible] doctrina Cl[illegible] .2. cap [illegible] Noui Teſtamenti auctoritas terminatur quatuor libri Euang[illegible] &c Petri epiſtolis duabus, tribus Ioannis vna Iacobi, &c.

[illegible] *in Pſalm. 3* [illegible] obus [illegible] piſtola ſua contr[illegible] qui n[illegible] ebã beneo[illegible] er[illegible] de ſola fide pr[illegible] [illegible] Abrahæ opera commendauit [illegible] ius Pau[illegible] fidem.

[illegible] Iacobus vehemen[illegible] qui [illegible] fidem ſine operibus [illegible] dæmonibus c[illegible] *Dem* [illegible] [illegible] la e[illegible] de [illegible] eparat [illegible] immundi dæmon[illegible] Iacob[illegible] oſt [illegible] ianiur [illegible] p[illegible] m [illegible] in [illegible] Iac[illegible] Apoſt[illegible] [illegible]

I[illegible] nus 406.

[illegible] *cap* [illegible] N[illegible] T[illegible] am [illegible] Euang[illegible] & [illegible] piſt[illegible] æ [illegible] æ, [illegible]

[illegible]

[illegible] *[illegible] Apoſtolus Ia[illegible]* [illegible] *omnes.* Nam [illegible] ſententia eõ[illegible] & [illegible] *Non mtres mundici[illegible] um* [illegible] Iacobi [illegible]

P[illegible] Presbyter. 4[illegible]0.

Ad caput [illegible] inde Iacobus Apoſtolus ait: *Iudicium [illegible] miſericordia [illegible] qui non [illegible] it miſericordiam.* Iacobi 2

Sixtus Tertius. 433.

De ma[illegible] D[illegible] & [illegible] [illegible] Ille etiam [illegible] rtius Domin[illegible] gloriæ te[illegible] is e[illegible] is, qui & ſecunda poſt I[illegible] [illegible] columna [illegible] Apoſtolo [illegible] ſignat[illegible], c[illegible] huiuſmodi voce profi[illegible] Ego [illegible] in vnius [illegible] epiſtolę breuiter & apertè, quid [illegible] os obſeruare cõuenire[illegible] licui. Ego, ne ad iracundię animoſi[illegible] m pro[illegible] us iræ ma[illegible] um, quod iuſtitiam implere non poſſet, oſtendi. Ego, [illegible] ſtia [illegible], & diuina præcepta, ad hoc ſolum, vt legerentur, aut audirentur conſcripta iudicarent, [illegible] ores [illegible] los verbi [illegible] & non tantùm auditores eſſe p[illegible] cepi, &c. Ego n[illegible] ſolam fi[illegible] m ſibi ſufficere ex[illegible] ſt[illegible] nt, nih[illegible] [illegible] erogatiuam, abſque iuſtitiæ operibus iiſdem profuturam eſſe teſt[illegible] ſum. Iacobi 1 Iacobi 1 Iacobi 3 Iacobi 2

Concilium Arauſicanum Secundum. [illegible]4[illegible]

Cap. 25. Gratiam [illegible] tiam poſt aduentum Domini Chriſti nouimus & credimus [illegible] gitat [illegible] nter[illegible] ſ[illegible] cundum [illegible] ud quod prædicat Paulus Apoſtolus *Vobis donatum e[illegible] C[illegible] m [illegible] n eum credatis, ſed [illegible] iam vt pro ill[illegible] patiamini.* Et illud *Omne datum bonum, & omne donum perfectum de* [illegible] *ſum e[illegible], de[illegible] endens a Patre luminum.* Innumerabilia ſunt ſanctarum Scripturarum teſtimonia, quę poſſint ad probandam grat[illegible] m aff[illegible] Phil. 1. Iacobi 1

Arn[illegible] R[illegible] m[illegible] nus 440.

Ad Pſalm. 3 Vnde & Iacobus Apoſtolus ait: *Omne gaudium e[illegible] iſtimat[illegible] ratres [illegible] um in tentationes varias incideritis* Iacobi 1.

Leo Magnus. 450.

Sermone 11. de [illegible] nad[illegible] e[illegible] ma cap. 4 N[illegible] ſe quiſquam per necaſionem [illegible] firmitatis exc[illegible] et, quia [illegible] ræſt[illegible] le, donat & p[illegible] ſſe, dicente beato [illegible] la[illegible] *qu[illegible] veſtr[illegible] [illegible] a Deo, qui dat om[illegible] bus affluenter, & [illegible] improperat & dabitur ei.* Iacobi [illegible]

Proſper 450

[illegible] *D[illegible]* [illegible] Iacobus quoque Apoſtolus ad exemplum patientię cre[illegible] m [illegible] da confirman[illegible] *Patient[illegible] audi[illegible] finem Domini vidiſtis, quia miſericors Dominus [illegible] miſerator e[illegible].* Iacobi 5

De vocatione [illegible] cap 24 Omnis bo[illegible] um [illegible] auct[illegible] m, cu[illegible] donanec incerta ſunt, n[illegible] a, [illegible] x [illegible] voluntatis venien[illegible] a, [illegible] bu[illegible] Apoſt[illegible] tur [illegible] *olite errare* [illegible] *bonum optimum [illegible] mne donum [illegible] de[illegible] cendens a Pa[illegible] lu[illegible] [illegible] anſmut [illegible]* [illegible] Cui Z[illegible] c[illegible] arias Propheta conſunat, di[illegible], &c. Iacobi 1

C[illegible] 460.

[illegible] Item Apoſto[illegible] bus [illegible] *[illegible] eus, benefacis;* [illegible] H[illegible] fi[illegible] contrem[illegible] u[illegible] m[illegible] ram ſſenoue [illegible] Iacobi 2

Ad ... Deo ... populo ... Deus ... mundo ... cetes ... promit ... Vos autem ... pau... Nunc ... per poten... opprimunt ... Grande h... ſtim... nium Apoſtoli eſt, ... immunes ... ab eo nobiles putant, quia ... diuites nominant.

Iacobi 2.

Cæſarius Arelatenſis. 470.

Homilia ... ſecundum ... quod beatus Apoſtolus ... increpat ... *Agite nunc diuites,plorate ... que aduenient vobis: diuitiæ veſtræ putr... ſunt, & v... ſtimenta veſtra a tineis confecta.*

Iacobi 5.

Solonius. 480.

In Prouerbia ... Salomon dicit: *Qui timet Dominum,nihil negligit* ... Iacobus Apoſtolus dicat ... *offendimus omnes:* Nunquid Iacobus aut ceteri Apoſtoli non timebant Deum, qui ſe in multis offendere confitebantur? Timebant vtique,&c.

Iacobi 3.

Gelaſius. 490.

In ordine librorum veteriſque Teſtamenti: Ordo Scripturarum noui & æterni Teſtamenti Euangeliorum ... quatuor, Epiſtolæ Petri ... Epiſtola Iacobi, &c.

Aduerſus Pelagianam hæreſin: Tandem veniamus ad Apoſtolos,& dicat beatus ille Iacobus, cum omnes vtique iuſti eſſent Apoſtoli propriè atque ſpeciatim iuſti viri prærogatiuam legitur affecutus: *Beatus vir qui ſuffert tentationem,&c.*

Iacobi 1.

Fulgentius. 500.

Lib. ... ad Monimum cap. ... Iacobus quoque Apoſtolus proteſ...: *quia omne datum optimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſt,deſcendens à Patre luminum.* Quod ... autem magis donũ perfectum, quàm glori... futura ...?

Iacobi 1.

Lib. ... cap.6. Et ... teſtimonijs confutata hæreſis ... ſententia cognoſcatur nulla veritate ſubnixa,quid de illo Apoſtoli Iacobi loco ſentiunt *Omne datum optimum &c.*

Iacobi 1.

Caſſiodorus 540.

Diuinarum lectiorum lib.1.cap. ... *recenſens Canonicos Scripturæ libros* ... Epiſtola, *inquit*, ... ad Hebræos vna, Petri duæ, Ioannis tres, Iudæ vna, Iacobi vna.

Primaſius. 540.

Libro 5. in Apocalypſin: *Dubijs & infidelibus.* Dubius hoc loco debet intelligi, de quo Iacobus Apoſtolus *Vir, inquit, duplex animo,inconſtans in omnibus vijs ſuis.*

Iacobi 1.

Gregorius Turonenſis. 58...

De gloria Martyrum lib. ...*cap.* ... Magna eſt dignitas nominis Chriſtiani ... quæ confitetur ... de,opere ... ſicut ait Apoſtolus ... *des ſine operi... mortua eſt ...*

Iacobi 2.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 2. Moralium cap 16.al. 2... ... per Iacobum de fide ſine operibus ſuperbi... *corpus ſine ſpiritu mortuum eſt,ita* ... *operibus mortua eſt*

Iacobi 2.

Lib ... cap.2 Quis verò ... qui ... libet ... de otioſo ... precepti Iacobi ... teſtante, qu... *magiſtri in m... ndimus omnes*

Iacobi 3.

... ſu... de ... neſt ... de ... *mutatis.ne ...*

... *Obſeruantia Iacobi* ...
... ann... in ...

... *ad*...
... nequaquam pro... Deo placere,qu... hoc & *fides ſine* ... *opus extra* ...

Eucherius Gal... ...

In lib. 4.Regum ... & ... dam in ... defuerit,altera ... bus Apoſtolus ait. ... *operibus*...

Iſidorus. 640.

Homilia ... Prærum ... ex ... ſtolo,& quia ... vos ... ambigo,illud Iacobi Apoſtoli im... do *Multum enim valet deprecatio* ...

Concilium Toletanum ... *anum.* ...

... *cap.1.* Paulus vas electionis ait ... *vilis eſt.* Et Iacobus: *Iudicium ſine mi... et,qui non fecerit miſericordiam*

Iacobi 2.

Audoenus. 660.

Vita S. Eligij lib. ... *cap.* ... Iacobo Apoſtolo. *Qui* ... *erit pec...* ... *re viæ ſuæ,ſaluabit animam eius a morte,& ... tudinem peccatorum.*

Iacobi 5.

Aldhelmus. 670.

De laude virginitatis cap. ... tertiæ Domini ſub... primus ... ... ange... ... ... rutilac... ... *nemini.E... nfra ...* *deprecatio iuſti aſsidua.*

Iacobi 5.

... 700.

Lib. ... in Cant. Nam ... hoc ... Apoſtolum d... ... *tentationes* ...

Iacobi 1.

... 700.

In epiſtolam ... hoc Ia... ... Paulus: *Iacobus* ... *columna* ... ... *icarent.* Quia ... erat Apoſtolus ... ... ſicut pr... abſentes per epiſtolas ... parte,corrigere.

Zacharias P... 740.

... ad ... ſcript... ... *operum ope...*

Iacobi ...

A... ...

... beatus I...

... *rium* ...

... *... 800.*

Homilia ...

Concilium Pariſienſe. 829.

Cap.13. E contra Iacobus Apoſtolus diuites al-
Iacobi 5 loquitur: *Agite nunc diuites, plorate, vlulantes in miſeriys, quæ aduenient vobis,* &c.

Rabanus Maurus. 850.

De inſtitutione Cleri lib. 2 cap. 7. In nouo Teſtamẽto duo ſunt ordines, primus Euangelicus, ſecundus Apoſtolicus: in quo ſunt epiſtolę Apoſtolorum Petri, Iacobi, Ioannis, Iudę, & Pauli.

De Vniuerſo lib. 5 cap. 3. Iacobus frater Domini vnam ſcripſit epiſtolam ad ædificationem Eccleſiæ pertinentem, cuius ſententia immenſam ſcientiæ claritatem legentibus videtur infundere.

Nicolaus Primus. 860.

Epiſtola 9. Verùm non ita iuſtificamus eum, vt nihil hunc reprehenſione dignum admiſiſſe dicamus, cùm ſcriptum in Apoſtolicis literis confite-
Iacobi 3 amur: *In multis offendimus omnes.*

Ioannes Octauus. 870.

Epiſtola 38. Quod cùm egeris, ſaluabis animam tuam, & operies multitudinem peccatorum. Di-
Iacobi 5. cit enim beatus Iacobus: *Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ, ſaluabit animam ſuam à morte, & operiet multitudinem peccatorum.*

Hucbaldus Elnonenſis. 900.

Vita S. Lebuini cap. 1. Si quæratur, cuius vir iſte extiterit amicus, nequaquam mundi iſtius, cui non ſolùm fuit inimicus, ſed etiam crucifixus: ſic-
Iacobi 4 ut docet Apoſtolus: *Qui voluerit amicus eſſe huius ſeculi, inimicus Dei conſtituetur.*

Luitprandus Ticinenſis. 940.

Rerum in Europa geſtarum lib. 4. cap. 7. Rex protinus de equo deſcendit, ſeſeque cum omni populo in orationem dedit, quátumque iuſti viri (ſecun-
Iacobi 5. dùm iuſti viri ſententiam) tunc valeret oratio, res manifeſta probauit.

Smaragdus. 970.

Ad cap. 4. Regulæ D. Benedicti: *Plena eſt enim, vt*
Iacobi 3 Iacobus Apoſtolus ait, *veneno mortiſera lingua:* & ideo cautiſſimè debemus cuſtodire illam.

Ad cap. 9. Epiſtolæ Pauli quatuordecim, Iacobi vna, Petri duæ.

Petrus Damianus. 1050.

Epiſtola 5. Hinc eſt quòd alius dicit Apoſtolus:
Iacobi 1. *Omne gaudium exiſtimate fratres, cùm in tentationes varias incideritis.*

Sermone de Spiritu ſancto: Quid autem vaniloquio poteſt eſſe deterius, quod non modò per ſemetipſum infelicem animam lethaliter grauat, ſed & ipſam honeſtæ vitæ rationem, quæ homi-
Iacobi 1 nem Deo iunxit, euacuat? Iacobo teſtante: *Si quis putat ſe religioſum eſſe, non refrænans linguam ſuam, ſed ſeducens cor ſuum, huius vana eſt religio.* Quibus nimirum verbis luce clarius conſtat, quia in nihilum omnis lingua noſtra redigetur, &c. Vt cætera teſtimonia ſacrę Scripturæ præteream, quem Apoſtolica illa verba non terreant, qui de hac pernicie
Iacobi 3 terribiliter intonat, dicẽs: *Ecce, inquit, quantus ignis quàm magnam ſyluam incendit?*

Radulphus Ardens. 1060.

Homilia in epiſt. Dominica in Quinquageſima. Nihil hæc proſunt hypocritis, qui ob vanam gloriam
Iacobi 2. hæc faciunt. Vnde Iacobus: *Qui offendit in vno, factus eſt omnium reus.*

Anſelmus Cantuarienſis. 1080.

Ad caput 3. epiſt. ad Romanos: De illis, qui poſt acceptionem fidei nolunt operari teſtatur Iacobus:
Iacobi 2 *Quia fides, ſi non habeat opera, mortua eſt in ſemetipſa.*

Berngoſius. 1112.

De laude & inuentione S. Crucis lib. 2 cap. 10. Et ideo vt nos gaudium illud ſpiritale bonis ſemper meritis affectemus, de quo Iacobus: *Omne, inquit, gau-* Iacobi 1
dium exiſtimate fratres, cum in varias tentationes incideritis.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

Libro in Deuteronom. cap. 31. Tunc ille tibi proferet, quod habuerit, id eſt, ſponte ſua confitebitur quod fecit, & tu pro illo orabis, iuxta præceptum
Apoſtoli, dicentis: *Confitemini alterutrum peccata veſtra, & orate pro inuicem, vt ſaluemini.* Iacobi 5

Bernardus. 1130.

Sermone 65. in Cantica. Homo de Eccleſia exercitatus, & doctus, ſi cum hæretico homine diſputare aggreditur, illò intentionem ſuam dirigere debet, quatenus ita errantem conuincat, vt & conuertatur, cogitans illud Apoſtoli Iacobi: *Quia qui* Iacobi 5
conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſaluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum.

In Meditationibus cap. 9. Dicis: Sufficit mihi ſoli Deo confiteri: quia ſacerdos ſine eo abſoluere me à peccatis non poteſt. Audi quod non ego, ſed beatus Iacobus reſpondet, dicens: *Confitemini alteru-* Iacobi 5.
trum peccata veſtra.

Hugo Victorinus. 1130.

Inſtitutionis Monaſticæ præcipuè nouitiorum capite 6. Scriptura dicit: *In multiloquio peccatum non* Prou 10
deerit, & in multiloquiis peccatum non effugies. Et Ia- Iacobi 3
cobus Apoſtolus omne genus beſtiarum domari poſſe aſſerit, linguam peſtem eſſe indomabilem, &c.

Richardus Victorinus. 1140.

In Annotationibus ad Pſalm. 8. Sed abſit, vt vel iſtos Chriſti milites poſſe præualere quis credat, quibus eorum Rex iam agmine conſtituto, prelioque conſerto, per Iacobum vnum ex magnis eius ducibus de dubio belli euentu non dubiam ſententiam mandat: *Reſiſtite,* inquiens, *diabolo, & fugiet à* Iacobi 4
vobis.

Otto Friſingenſis. 1150.

Chronicorum lib. 3. cap. 16. Iacobus frater Domini ciuitatem Dei non ſolùm factis informauit, ſed & vnam de ſeptem epiſtolis, quę Canonicę dicuntur, valde vtilem, & ſale ſapientię conditam ſcripſit epiſtolam.

Eckbertus Presbyter. 1160.

Aduerſus Catharos Serm. 7. Sed quæſo reſpondere mihi de ſimili litera, quę in ſancta Scriptura inuenitur. Iacobus Apoſtolus in epiſtola Canonica ſcribit, dicens: *Qui non peccat in lingua, hic per-* Iacobi 3
fectus eſt.

Innocentius Tertius. 1200.

Ad Pſal. 2. Pœnitentialem. Hinc Iacobus Apoſtolus ait: *Omne gaudium exiſtimate fratres mei, cùm in varias* Iacobi 1.
tentationes incideritis.

Dominica 2. poſt Paſcha Sermone 1. Nam quod Iacobus Apoſtolus ait: *Quicunque in vno offenderit, fa-* Iacobi 2.
ctus eſt omnium reus, ſanè debet intelligi, ſic videlicet, quòd quicunque in vno offendit, vnũ de mandatis diuinis tranſgreditur, factus eſt omnium reus, id eſt, amittit charitatem, ſine qua cętera non implentur.

Iacobus Vitriacus. 1220.

Dominica in Sexageſima: Hi autem, ſicut ait Iacobus Apoſtolus, *comparantur viro conſideranti vultum* Iacobi 1
natiuitatis ſuæ in ſpeculo.

Bonauentura. 1260.

Parte 3. Centiloquii cap. 52. de extrema Vnctione: Huius Sacramenti diſpenſatio ſacerdotibus competit ex officio: & hoc confirmat auctoritas, & ratio. Auctoritas Iacobi vltimo: *Quis infirmatur inducat* Iacobi 5
presbyteros. Ratio etiam hoc confirmat.

Auguſtinus Triumphus. 1320.

De poteſtate Eccleſiaſtica quæſtione 58. art. 3 In Sacramento extremę Vnctionis expectatur aliquid corporale futurum: puta alleuatio infirmitatis,
Iacobi 5 dicente B. Iacobo: *Alleuiabit eum Dominus*: ideo Eccleſia vtitur forma in oratione deprecatiua, quia Iacobus dixit: *Oratio fidei ſaluabit infirmum.*

Ludolphus Saxo Carthuſianus. 1330.

Vita Chriſti parte 1. cap. 39. Et quia, vt ait Iacobus,
Iacobi 2. *iudicium ſine miſericordia fiet ei, qui non fecerit miſericordiam*, multum nobis inſiſtendum eſt circa miſericordiam in proximorum neceſſitatibus.

Guido Carmelita. 1340.

Errore nono Iudæorum: Apoſtolorum Iacobi, Petri, Ioannis, Iudæ Canonicæ epiſtolæ dicuntur, tum quia Scripturæ Canonicæ omninò concordant, tum quia viuendi regulas continent.

Thomas Malleolus. 1430.

In Valle liliorum cap. 33. Vide ſanctum Iacobum fratrem Domini, epiſtolam Canonicam ſcribentem, formam Chriſtianæ vitę, & religionis perfectionem continentem.

Ioannes Trithemius. 1490.

Homilia 3. Dicit enim Scriptura. *Reſiſtite Diabolo, & fugiet à vobis.* Iacobi 4.

ARTICVLVS VIGESIMVSQVARTVS.

SECVNDAM B. PETRI EPISTOLAM, VT CANONICAM SCRIPTVRAM VALERE AD ECCLESIASTICA DOGMATA PROBANDA.

DVBITANT, AVT NEGANT.

Anno poſt natū Chriſtū

330. EVSEBIVS lib. 3 cap. 25 *Petrus Apoſtolus prædicationis ſuæ monumenta perpauca reliquit. Vna etenim eius epiſtola eſt, de qua nullus omninò dubitauit: nam de ſecunda multis incertum eſt.*

390. Hieronymus de Viris illuſtribus in vita D. Petri: *Secunda Petri epiſtola à pleriſque eius eſſe negatur, propter ſtyli eius cum priore diſſonantiam.*

1520. Eraſmus Roterodamus ad caput 3. ſecundæ Petri: *De hac ſecunda Petri epiſtola, cuius eſſet, controuerſia erat, &c. Styli diſcrimen tum in verbis, tum in ſenſibus clarius eſt, quam vt poſſit diſſimulari. Proinde cùm hic teſtetur ſe fuiſſe ſpectatorem viſionis in monte: deinde mentionem faciat ſuperioris epiſtolæ, poſtremò Paulum appellet fratrem, mihi non diſplicet quod adfert Hieronymus de interprete: alioqui ſuſpicari cogeremur, aliquem has notas ſtudioſe infulſiſſe, quo Petro Apoſtolo aſſereret.*

1520. *Thomas Caietanus*, in Commentarijs, *dubitat de auctore huius epiſtolæ.*

1530. *Martinus Lutherus*, in ſuis Germanicis Biblijs, *ſecundam B. Petri Epiſtolam aſſerit non eſſe eius, cuius nomine prænotatur, ſed incerti cuiuſpiam auctoris, qui fœtus ſuos alieni nominis ſplendore illuſtrare voluerit.*

1560. *Ioannes Brentius*, in Apologia Confeſſionis VVirtembergenſis cap. de Scripturis, *ſecundam B. Petri epiſtolam inter apocrypha recenſet.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Iuſtinus. 150.

Geneſ. 3. *Dialogo cum Tryphone*: Vt Adæ dictum eſt, quo die de ligno edisſet, eo die moriturum etiam eſſe; ſcimus illum mille annos non impleuiſſe: Nouimus quoque dictum illud, *quòd dies Domini ſicut*
2. Pet. 3. *mille anni*, huc pertinere.

Hippolytus. 220.

Oratione de conſummatione mundi: Princeps Petrus fidei petra, quem beatum iudicauit Chriſtus Deus noſter, ille Doctor Eccleſię, docuit nos dicēs:
2. Pet. 2. *Hoc primùm ſcitote filij, quod venient in extremis diebus illuſores, ſecundùm ſuas ipſorum concupiſcentias ambulantes, & erunt in vobis falſi doctores, qui inducent ſectas perditionis.*

Origenes. 230.

Homilia 4. in Leuiticum: Et iterum Petrus dicit: *Conſortes facti eſtis diuinæ naturæ, quod eſt, ſocij.* 2. Pet. 1.

Homil. 14. in Num. Beatior eris, ſi magis ex virtutibus, quæ in te ſunt, inueniatur boni aliquid ex te vitę huius vniuerſitas conſequi: ſicut illi, de quibus dicit Apoſtolus Petrus: *Vt ſitis luminaria in* 2. Pet. 1.
hoc mundo verbum vitæ continentes.

Homil. 7. in Ieſum Naue. Petrus etiam duabus epiſtolarum ſuarum perſonat tubis.

Homil. 10. Puer eſt, qui facilitate animi in ſeruitutem decidit. Quale ſeruitium? Scriptura dicit *Qui autem peccat, ſeruus eſt peccati.* Pet. 2.

Athanaſius. 340.

Epiſtola 39. de Canonicis Scripturæ libris: Epiſtolæ, quæ dicuntur Catholicæ, ſicut Iacobi vna, Petri duæ, Ioannis tres, & Iudæ vna.

Oratione 2. contra Arianos: Atque inde clarum & euidens fuerit Filium nullius rei externæ diuerſæque à Patre principatu imbui ac tingi, ſed idipſum, quod ex Patris principatu exiſtit, Filium eſſe: ac proinde ij, qui Filij participes fiunt, etiam Dei participes fieri dicuntur. Et hoc eſt, quod Pe-
2.Pet.1. trus dixit: *Vt diuinæ naturæ efficiamini communicatores.*

Oratione 3. Cùm ex placito Patris Verbum homo factum erat, tum non iniuria de eo dictum
Ioan. 1. fuit à Ioanne quidem: *Verbum caro factum eſt.* A Pe-
2.Pet. 3. tro verò: *Dominum & Christum eum fecit.*

Macarius Ægyptius. 360.

Homil. 39. In hunc modum Rex Deus miſit hominibus Scripturas diuinas, velut epiſtolas, quibus præcepit, vt inuocantes Deum, & credentes poſtulent, & accipiant donum cæleſte ex hypo-
2.Pet.1. ſtaſi diuinitatis eius. Scriptum eſt enim: *Quò ſiamus diuinæ conſortes naturæ.*

Cyrillus Hieroſolymitanus. 360.

Catecheſi 4. Noui Teſtamenti Iacobi, Petri, Ioannis, & Iudæ epiſtolas ſuſcipe.

Didymus Alexandrinus. 360.

Scripſit Commentaria in ſecundam epiſtolam D. Petri Pariſiis impreſſa, quæ incipiunt: Vbi Angeli fortitudine & virtute cùm ſint maiores, &c.

Synodus Laodicenſis. 360.

Cap. 58. Epiſtolæ Catholicæ ſeptem: nempe Iacobi vna, Petri duæ, Ioannis tres, Iudæ vna.

Ephræm. 370.

De ijs, qui animos ad impudicitiam pelliciunt, cùm di-
2.Pet.2. *cant nihil mali eſſe*: Ait beatus Petrus Apoſtolus: *Nouit Dominus pios de tentatione eripere, iniquos verò in diem iudicij reſeruare cruciandos,* &c.

De varijs tormentis inferni: Clamat & Apoſtolo-
2.Pet.3. rum vertex ac caput de illa die dicens: *Dies Domini ſicut fur de nocte ita veniet, in qua cæli ſoluentur igne, & elementa calore liqueſcent.*

Gregorius Nazianzenus. 380.

De Scripturis ſacris:

Septem ſunt Catholicæ epiſtolæ, quarum vna eſt Iacobi, Petri duæ, Ioannis tres, Iudæ ſeptima.

Ioannes *Chryſoſtomus.* 400.

In Acta Apoſtolorum Homilia 2. Timete, quoniam incerti ſumus, quid poſtea futurum ſit, ſi fue-
2.Pet. 3. rimus negligentes: *Sicut fur in nocte, ita veniet mors.*

Oratione encomiaſtica in SS. Petrum & Paulum:
2 Pet. 1. Succlamas enim beate Petre, ſic dicens: *Studebo poſt meum obitum memoriam veſtri facere.*

Marcus Eremita. 420.

Reſponſione ad eos, qui de diuino Baptiſmate dubitabant: Verùm non audierunt mandata Chriſti poſt baptiſma data, legẽ eſſe libertatis, vt ait Scriptu-
Iacobi 1. ra: *Sic loquimini, & ſic facite, ſicut per legem libertatis*
2.Pet.1 *incipientes iudicari* Et iterum ſanctus Petrus: *Miniſtrate in fide veſtra virtutem.*

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Ad cap. 21. Eſaiæ: Quo autem modo liberabitur creatura, oſtendit Chriſti diſcipulus dicens:
2 Pet. 3 *Veniet enim dies Domini vt fur, in qua cæli procella in morem peribunt, & ardentia elementa diſſoluentur, & terra, & omnia, quæ in eo ſunt, conflagrabunt.*

Epiſtola ad Presbyteros, Diaconos, Monachos, cæteroſq́; ſolitariam vitam in ſolitudine agentes: Igitur, vt
2 Pet.1. Chriſti Seruatoris noſtri diſcipulus monet, *curam omnem ſubinferentes miniſtrate in fide veſtra virtutem in virtute autem ſcientiam, in ſcientia autem abſtinentiam,* &c.

Lib. 9. de adoratione in ſpiritu: Sed cùm hæc omnia ſoluantur, (vt Saluatoris noſtri quoque diſcipulus affirmauit,) *quales inueniri nos oportet ſanctos &* 2.Pet 3.
immaculatos in conſpectu eius?

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib. 1. epiſt. 94. Luctam autem & pugnam, quibus victoria comparatur, defugientes, vel potius certaminis cauſas in nobis ipſis accendentes, non animaduertimus nos canes eſſe, ad vomitum reuertentes, aut ſues in veteris conſuetudinis cœno 2.Pet.2.
ſeſe volutantes.

Theodoretus. 450.

In tertiam orationem Danielis: Superbus iſte Rex breui ad ingenium ſuum rediſt, quemadmodum canis ad proprium vomitũ, vt dicit diuina Scri- 2.Pet.2.
ptura.

Andreas Cæſareenſis. 500.

Ad Apocalypſ. cap. 6. Aut de ea ſtella eſt hic ſermo, quam Apoſtolus Petrus in fidelium cordibus velut luciferum naſci in ſua Canonica ſcribit. 2.Pet.1.

Procopius Gazæus. 530.

Ad Eſaiæ cap. 54. Superioribus enim ætatibus, vt Petrus ait, *gentes permiſit Deus in vijs ſuis ambu-* 2 Pet.2.
lare.

Iſychius. 580.

Libro 2. in Leuit. cap. 10. Propter quod prophetico ſermone adiuuari ad perfectam ſcientiam, quia frater fratrem adiuuans, ſicut ciuitas firma, Petrus præcepit: ait enim: *Habemus firmiorem prophe-* 2.Pet.1.
ticum ſermonem, cui benefacitis intendentes ſicut lucernæ lucenti in obſcuro loco.

Antiochus. 600.

Homil. 1. Dicit & Petrus: *Miniſtrate in fide veſtra* 2 Pet.2.
virtutem, & charitatem. Rurſus: *Superædificantes vo-* 1.Pet.5.
metipſos in fide.

Leontius. 610.

De Sectis actione 2. Epiſtolæ Catholicæ numero ſeptem; Prima Iacobi, ſecũda & tertia Petri, quarta, quinta, & ſexta Ioannis, ſeptima Iudæ.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 4. cap. 18. Septem epiſtolæ Catholicæ: Vna Iacobi, Petri duæ, tres Ioannis, vna Iudæ.

In Parallelis lib. 1. cap. 6. De Angelis, quòd admiſſo peccato puniantur 2. Petri 2. *Deus Angelis peccantibus* 2.Pet.1.
non pepercit, ſed rudentibus inferni detractos, in tartarum tradidit cruciandos in iudicium reſeruari.

Cæſarius. 760.

Dialogo primo. Cum hoc conſentiens Petrus diuini miniſterij princeps: *Qui nunc cæli ſunt, ait, & terra igni reconditi ſeruantur, in diem iudicij & retributionis,* &c. In Catholicis epiſtolis Petrus inquit:
Elementa æſtuantia ſoluentur. 2.Pet. 3.

Ioannes Hieroſolymitanus. 780.

De inſtitutione Monachorum cap. 10 Sed an hic ſenſus intentioni Sapientis conueniat, ſatis patet. Ait enim Apoſtolus Petrus: *Non voluntate humana* 2. Pet 1.
allata eſt aliquando prophetia, ſed Spiritu ſancto locuti ſunt ſancti Dei homines.

Theophylactus. 900.

Ad caput 1. Habacuc: Ac magnus ille Petrus de prophetico ſermone ait: *Cui benefacitis atten-* 2 Pet.2.
dentes tanquam lucernæ ardenti in ſqualido loco, vſque dum dies illuceſcat, & lucifer oriatur in cordibus veſtris.

OEcumenius. 1050.

In argumento huius epiſtolæ: Hanc rurſus ſcribit Petrus iam credentibus. Eſt autem epiſtola priorum memoratiua. Cùm enim ſciret breui futu-

futuram ſui corporis diſſolutiooem, ſtudebat omnes admonere doctrinæ, qua ioſtructi fuerant.

Ad caput 2. epiſtolæ ad Galatas: Petrus in ſua epiſtola collaudat Paulum, eiusque epiſtolas Dei ſapientia & gratia plenas eſſe teſtatur, & parum fir-
2. Pet. 3. mos lateotem in illis non aſſequi ſenſum, ſed peruertere conclamat.

Michael Glycas. 1110.

Parte 2. Annalium: Significauit idem magnus etiam Petrus in epiſtolarum ſuarum Catholica-
2 Pet. 2. rum altera, verbis hiſce differens: *Impiorum generi diluuium inuexit.* Cur hîc vocat impios, qui vnum Deum colendo religioſè venerabantur?

Nicetas Chomates. 1200.

Orthodoxæ fidei libro 4. cap. 21. Neque de illo igne loquitur Paulus, cuius apud Apoſtolorum columen Petrum his verbis mentio fit: *Veniet dies Do-* 2. Pet. 3.
mini vt fur in nocte, &c.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

In Synopſi de libris noui Teſtamenti: Septem ſunt Catholicæ epiſtolæ. Harum vnam quidem Iacobus ſcripſit, duas Petrus, &c.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Anacletus. 95.

2. Pet. 3. Epiſt. 3. *Propter quod chariſſimi expectantes, ſatagite immaculati ei inueniri in pace, & Domini noſtri Ieſu Chriſti longanimitatem ſalutem arbitremini.*

Cornelius Papa. 250.

Epiſtola 2. Vnum verò chariſſimi, vt ait B. Pe-
2. Pet. 3. trus Apoſtolus, non lateat vos, quia *vnus dies apud Dominum ſicut mille anni, & mille anni ſicut dies vnus.*

Cyprianus. 250.

Libro 1. *Epiſtola 68.* Nec vos moueat fratres dilectiſſi-
epiſt. 4. mi, ſi apud quoſdam in nouiſſimis temporibus aut lubrica fides nutat, aut Dei timor irreligioſus, vacillat, aut pacifica concordia non perſeuerat.
1. Tim. 4 Prænuntiata ſunt hæc futura in ſeculi fine & Domini voce, atque Apoſtolorum cõteſtatione præ-
2. Pet. 2. dictum eſt, deficiente iam mundo, atque appropinquãte Antichriſto, bona quæque deficere, mala verò, & aduerſa proficere.

Ambroſius. 370.

Lib. 1. de Fide cap. 9. Et Petrus vult nos (vt legimus)
2. Pet. 1. *diuinæ conſortes fieri naturæ.*

Ad caput 1. epiſtolæ ad Philippenſes: Primùm quidem Domino gratias agit, cuius notu poſteriora omnia cedunt fidelibus, in omni oratione ſua memor illorum cum exultatione, quòd participes facti ſunt Euangelij, ſicut dicit Petrus Apoſto-
2. Pet. 1. lus, inter cætera dicens: *Vt ſitis*, inquit, *conſortes diuinæ naturæ.*

Philaſtrius. 380.

De hæreſibus cap. de apocryphis ſcripturis: Statutum eſt ab Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus, non aliud in Eccleſia legi deberé niſi Legem, Prophetas, Euangelia, epiſtolas, Petri duas, Ioannis tres, &c.

Hieronymus. 390.

Ad Paulinum de diuina hiſtoria libris: Iacobus, Petrus, Ioannes, Iudas epiſtolas ediderunt breues in verbis, longas in ſententijs.

Epiſtola 150. ad Hedibiam quæſt. 11. Beatus Paulus habebat Titum interpretem, ſicut & beatus Petrus Marcum, cuius Euangelium Petro narrãte, & illo ſcribente, compoſitum eſt. Deinque & duæ epiſtolæ, quæ feruntur Petri, ſtylo & charactere inter ſe diſcrepant, ſtructuraque verborum. Ex quo intelligimus, pro neceſſitate rerum eum diuerſis interpretibus vſum.

Aduerſus Iouinianum lib. 1. cap. 21. Nolui omnem locum ſecundæ Petri epiſtolæ ponere, ne longum facerem; ſed tantummodò oſtendi Spiritus ſancti vaticinio huius temporis & doctores, & hæreſin prænuntiatam. Denique manifeſtius eos denotat, dicens: *Venient in nouiſſimis diebus illuſores, seducen-*
2 Pet. 3. *tes, iuxta deſideria ambulantes*, &c. Deſcripſit ſermo Apoſtolicus Iouinianum loquentem buccis tumentibus, &c.

Ruffinus. 390.

In explicatione Symboli, enumerans noua Legis libros, ait: Petri epiſtolæ duæ, Ioannis tres, Iudæ vna.

Ad Pſalm. 68. Eos dicit Apoſtolus Petrus inſta- 2. Pet. 3.
biles eſſe, atque ad ſuum proprium interitũ peruertere Scripturas.

Auguſtinus. 400.

De fide & operibus cap. 22. Ait de illis Petrus in ſecunda epiſtola ſua: *Hi ſunt fontes ſicci, & nebulæ à* 2. Pet. 2.
turbine agitatæ, quibus caligo tenebrarum reſeruata eſt.

De ciuitate Dei lib. 11. cap. 33. Peccaſſe quoſdam Angelos, & in huius mundi ima detruſos, qui eis velut carcer eſt, vſque ad futuram in die iudicij vltimam damnationem, Apoſtolus Petrus aper-
tiſſimè oſtendit, dicens: *Quòd Deus Angelis peccanti-* 2. Pet. 2.
bus non pepercerit, ſed carceribus caliginis inferni detrudẽs tradidit in iudicio puniendos reſeruari.

Lib. 4. cap. 3. De his vitijs cùm ageret Scriptura
diuina: *A quo enim quis*, inquit, *deuictus eſt, huic & ſer-* 2. Pet. 2.
uus addictus eſt.

Innocentius Primus. 410.

Epiſtola ad Exuperium: Epiſtolæ Canonicæ numero ſeptem: Iacobi Apoſtoli vna, Petri Apoſtoli duæ, Ioannis tres, Iudæ vna.

Idacius. 430.

Aduerſus Varimadum Arrianum: Qui dona chariſmatum Apoſtolis & Prophetis propria contulit poteſtate, poteſtati non ſubijcietur alienæ, Petro
Apoſtolo affirmante: *Nunquam humana voluntate*, 2. Pet. 1.
inquit, *prophetia allata eſt aliquando, ſed à Spiritu ſancto repleti loquebantur homines.*

Philippus Presbyter. 430.

Lib. 2. in Iob cap. 7. De his Petrus Apoſtolus ait: *Hi* 2. Pet. 2.
ſunt fontes ſine aqua, & nebulæ turbinibus exagitatæ.

Sixtus Tertius. 440.

Libro de diuitijs: Beatus quoque Petrus ad prædicta conſentit, cùm dicit: *Qui vocauit nos propria* 2. Pet. 1.
gloria & virtute, per quem maxima, & pretioſa nobis promiſſa donauit, vt per hæc efficiamur *diuinæ conſortes naturæ.*

Epiſtola de malis Doctoribus: De quo Propheta te-
ſtatur, dicens: *Magnus eſt dies Domini*, &c. Et beatus Ioel. 2.
Apoſtolus Petrus: *Adueniet autem dies Domini vt fur,* 2. Pet. 3.
in qua cœli magno impetu tranſibunt.

Leo Primus. 445.

Epiſtola 102 ad Presbyteros & Diaconos Eccleſiæ Alexandrinæ: Quia, ſicut ait B. Petrus Apoſtolus: *Non* 2. Pet. 3.
tardat Dominus promiſſum, ſed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, ſed omnes ad pœnitentiam conuerti.

Proſper. 450. 2. Pet. 1.

De promiſſionibus & prædictionibus Dei parte 3 c. 10.

Mira-

Mirabantur omnes, qui erant in templo, dicentes, quomodo hic legit, qui literas non didicit? Teſtatur
2.Pet.1. tur Apoſtolus Petrus: *Non enim, ait, voluntate humana allata eſt vnquam prophetia, ſed Spiritu ſancto acti locuti ſunt homines Dei.*

Cæſarius Arelatenſis. 470.

Homil. 28. Talibus conuenit B. Petri vera &
2.Pet.2. multum timenda ſententia: *Melius, inquit, fuerat illis non cognoſcere viam iuſtitiæ, quàm poſt cognitionem retrorſum reuerti.*

Homil. 31. De illis talibus horribiliter clamat
2.Pet.2. Apoſtolus Petrus: *Si enim fugientes coinquinationes mundi, hi rurſum impliciti ſuperantur, facta ſunt eorum poſteriora peiora prioribus.*

Saluianus Maſſilienſis. 470.

De prouidentia Dei lib. 4. Quod quidē etiā B. Apoſtolus Petrus euidenter expoſuit, dicens de vitioſis ac tepidis, hoc eſt malè viuentibus Chriſtianis:
2.Pet.2. *Melius erat illis non cognoſcere veritatem, quàm cognoſcentes retrorſum reflecti à tradito ſibi mandato: contingit illis res veri prouerbij: canis reuerſus ad ſuum vomitum.*

Fauſtus Rhegienſis. 480.

De libero arbitrio cap. 19. Sed & per Apoſtoli Petri ſententiam voluntas benigniſſimi inſinuatur
2.Pet.3. auctoris: *Non tardat, inquit, Dominus promiſſum ſuum, ſed patienter agit, propter vos volens aliquos perire.*

Vigilius Tridentinus. 480.

2.Pet.2. *Lib. 5. contra Eutychen:* Et Petrus de ipſo: *Lapidem, inquit, ab hominibus reprobatum, à Deo autem electum, ac pretioſum.* Nunquid Dei Filius ex natura, qua Deus eſt, & non ex illa potius, qua homo eſt, factus electus poterit appellari, vt inde natura diuinitatis eligeretur, quæ vna eſt, & quæ in pluribus non poteſt deputari?

Gelaſius. 490.

In Catalogo ſacrarum Scripturarum: Canonicæ epiſtolæ numero ſeptem: Iacobi epiſtola vna, Petri Apoſtoli epiſtolæ duæ, Ioannis tres, Iudę vna.

Fulgentius. 500.

Ad Thraſimundum Regem lib. 2. cap. 2. Cùm verò quędam pars eius de cæleſti beatitudinis culmine in imam perpetuamquè cernitur deuoluta mi-
2.Pet.2. ſeriam, B. Petro dicente: *Quia Deus Angelis peccantibus non pepercit, ſed carceribus caliginis inferni tradidit, in iudicio puniendos reſeruari:* profectò cognoſcitur, vniformi cunctos opprimi potuiſſe ruinæ conſortio.

De remiſſione peccatorum lib. 2. cap. 2. Sterilis pœnitentia remiſſionis fructu priuabitur, ſi diuinitus indulti temporis opportunitas omittatur. Pro-
2.Pet.3. pter quod B. Petrus dicit: *Non tardat Dominus promiſſum ſuum,* &c. Obſecro Euthymi chariſſime, ne te pigeat intenta conſideratione penſare, quantum ſit ponderis in hac apoſtolici virtute ſermonis. Neque enim debet tamquam leue contemni, quòd B. Petrus ob hoc dicit Deum patienter ferre, quia *non vult aliquem perire, ſed omnes in pœnitentiam conuerti.*

Iunilius Africanus. 540.

In Geneſin: Nam & ipſa præcipuam habet cognationem cum aquis, vtpote quę ſine harū ſucco & irrigatione non ſolùm fructificare, ſed & nec ipſa conſiſtere poſſit, Petro atteſtante, qui ait:
2.Pet.3. *Quia cæli erant prius, & terra de aqua, & per aquam conſiſtens Dei verbo.*

Caſſiodorus. 540.

Prolego in Pſalterium: Eſt prophetiæ magnificū nimis, & veriloquum dicendi genus, non humana voluntate compoſitum, ſed diuina inſpiratione profuſū, ſicut ait Petrus Apoſtolus: *Non enim* 2.Pet.1.
voluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed ſancto Spiritu inſpirati locuti ſunt homines Dei.

Pelagius Secundus. 580.

Epiſtola 1. Audiamus quid primus omnium Apoſtolorum dicat: *Si quid patimini propter iuſtitiam,* 1.Pet.3.
beati eritis.

Gregorius Magnus. 590.

Lib 8. Moralium cap. 11. Cetus carcere conſtringitur: quia malignus eſt ſpiritus in inferioribus deiectus, ne ad cęleſtia euolare queat pœnæ ſuę pondere coarctatur, Petro atteſtante, qui ait: *Deus An-* 2.Pet.2.
gelis peccantibus non pepercit, ſed rudentibus inferni detractos, in tartarum tradidit, in iudicio cruciandos reſeruari.

Homil. 10. ſuper Ezechielem: Sed videamus, ſi quis ex Apoſtolis eū, qui Paulo datus eſt, intellectum miratur: Ipſe nobis Apoſtolorum primus requirendus eſt, qui diſcipulos admonens, ait: *Sicut &* 2.Pet.3.
chariſſimus frater noſter Paulus ſcripſit vobis, &c.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

Lib. 6. Originum cap. 1. In nouo Teſtamento ſunt: Paulus in quatuordecim epiſtolis, Petrus in duabus, Ioannes in tribus, Iacobus & Iudas in ſingulis.

Eucherius Gallus. 640.

Lib. 3. Regum cap. 22. Et Apoſtolus Petrus de Domino loquens ait: *Et habemus firmiorem propheticum* 2.Pet.1.
ſermonem, cui benefacitis attendentes.

Eligius. 640.

Homil. 8. Qui ſubſtantiam ſuam tribuit Deo, & animam ſuam offert inimico, impletur in eo, quod ſcriptum eſt: *Qui baptizatur à mortuo, & ite-* Eccl. 34.
rum tangit mortuum, quid proficit lauatio eius? Quam rem Petrus Apoſtolus exprimit, aiens: *Canis reuer-* 2.Pet.3.
ſus ad vomitum, & ſus lota in volutabro cæni.

Iulianus Pomerius. 670.

Lib. 3. contra Iudæos: Sic Petrus ipſe diſcipulorum omnium primus, nullis reuelationum obicibus prædicationem ſuam cernens obnoxiam, inquit: *Non tam vobis facimus Domini noſtri Ieſu Chriſti* 2.Pet.1.
virtutē, & præſentiam, ſpeculatores facti illius magni iudicij.

Beda. 700.

In ſecundam epiſtolam D. Petri: *Ecce hanc vobis ſecundam ſcribo epiſtolam.*) Vnde conſtat hanc iiſdem, quibus & priorem epiſtolam miſerat, electis proſelytis, &c. ſcriptam.

Alcuinus. 750.

De virtutibus & vitijs cap. de Pœnitentia: De his, qui poſt lachrymas ad delicta reuertuntur priora, B. Petrus terribiliter ait: *Canis reuertitur ad ſuum vo-* 2.Pet.2.
mitum.

Synodus Francofordienſis. 794.

Epiſtola ad Præſules Hiſpaniæ: Vnde Adam fuit ſeruus factus, niſi ex peccato, Apoſtolo Petro at- 2.Pet.2.
teſtante: *Qui enim peccatum facit, ſeruus eſt peccati?* Ioan. 8.

Haymo. 820.

Dominica 5. poſt Pentecoſten: Teſte enim Apoſtolo Petro: *Cuius opera facit quis, eius filius appellatur.* 2.Pet.2.

Concilium Pariſienſe. 829.

Lib. 1. cap. 9. Vt impleatur in illis, quod B. Petrus Apoſtolus ait: *Melius enim erat ijs non cognoſcere viam* 2.Pet.2.
iuſtitiæ, quàm poſt agnitionem retrorſum conuerti, &c.

Freculphus Lexouienſis. 840.

Tomo 2. lib. 1. cap. 20. Petrus duas ſcripſit epiſtolas, quæ Catholicæ nominantur.

Paſchaſius Ratbertus. 880.

Libro 2. in Lamentationes Hieremiæ, litera Nun:

Schiſmatici ac praui Doctores, qui à veritate rectæ fidei & ſtatu bonorum operum ſubuertunt, 2.Pet.2. teſte Petro Apoſtolo: *Fuerunt, ait, Pſeudoprophetæ in populo, ſicut & in vobis erunt magiſtri mendaces, qui inducunt ſectas perditionis.*

Radulphus Flauiacenſis. 930.

Præfatione in Leuiticum: Vnde B. Petrus, cùm ad inſinuandam Domini noſtri Ieſu Chriſti diuinitatem vocis paternæ mentionem feciſſet, quam ipſe audierat de cęlo allatam, cùm eſſet cum eo in monte ſancto: quia tamen per malignos ſpiritus ſimilia fieri poſſunt ad hominum deceptionem, 2.Pet.1. ad Scripturas continuò nos reuocauit: *Sed habemus certiorem propheticum ſermonem, cui benefacitis attendentes, tamquam lucernæ lucenti in caliginoſo loco.*

Smaragdus Abbas. 970.

Ad cap. 2. Regulæ D. Benedicti: Nã & Petrus Apoſto- 2.Pet.3. lus de hac ipſa re ſic ait: *Non tardat Dominus promiſſionem, ſed patienter agit propter vos, nolẽs aliquem perire, ſed omnes ad pœnitentiam reuerti.*

Ad caput 9. recenſens Canonicos ſacræ Scripturæ libros, ait: Epiſtolæ Pauli quatuordecim, Petri duæ, &c.

Leo Nonus. 1050.

Epiſtola ad Michaelem & Leonem Epiſcopos cap. 12. Vt omnia membra Catholicę matris cognoſcãt, nos eſſe illius Petri diſcipulos, qui ſic in epiſtola 2.Pet.1. ſua ait de ſe: *Non enim indoctas fabulas ſecuti, notam vobis fecimus Domini noſtri Ieſu Chriſti virtutem, ſed ſpeculatores facti illius magnitudinis.*

Petrus Damianus. 1050.

Epiſtola 2. Ille nempe dies, ad quem omnis præcedentium ſeculorum intentio ac ſumma colligitur, cui cuncta Scripturarum ſacrarum volumina famulantur: de quo hæc Petrus, vt audien- 2.Pet.3. tium corda digno terrore concuteret: *Adueniet*, inquit, *dies Domini, ſicut fur. in quo cæli magno impetu tranſient, elementa vero calore ſoluentur.*

Sermone in feſtiuitate S. Eluchadij Epiſcopi: Veruntamen vtrique huic prudenter ſimplici beatus Petrus ſapientię teſtimonium perhibet. Nam 2.Pet.3. de Paulo ait: *Sicut chariſſimus frater noſter Paulus, ſecundùm datam ſibi ſapientiam, ſcripſit vobis.*

Radulphus Ardens. 1060.

Sermone de Apoſtolis: Petrus in epiſtola Canoni- 2.Pet.1. ca ait: *Non enim voluntate humana allata eſt prophetia, ſed Spiritu ſancto inſpirati locuti ſunt ſancti homines Dei.*

Anſelmus. 1080.

Ad caput 2. epiſtolæ ad Galatas: Petrus non ſolùm tunc patienter hanc reprehenſionem pertulit, ſed 2.Pet.3. etiam poſt, dum ſecundam ſcriberet epiſtolam, laudauit epiſtolas Pauli, in quibus reprehenſionem iſtam legerat. Certè niſi legiſſet Pauli epiſtolas, non laudaſſet.

Rupertus Tuicienſis. 1120.

Lib. 1. in Geneſin cap. 50. Aër aqua rectè poteſt dici, quippe qui ex aqua, vel per aquam conſiſtit. Vnde dicitur in epiſtola Petri Apoſtoli: *Latet enim* 2.Pet.3. *eos hoc volentes, quod cæli erant prius, & terra de aqua, & per aquam conſiſtens Dei Verbo.*

Bernardus. 1130.

In paruis Sermonibus, Serm. 66. Quis dubitet Apo- 2.Pet.3. ſtolum Paulum eſſe ſapientem, cùm & Petrus eius Coapoſtolus ſententiam ei datam aſtruat, & eiuſdem Apoſtoli tota verborum ſeries nihil aliud quàm ſapientiam redoleat?

Otto Friſingenſis. 1150.

Libro 8. Chronicorum cap. 8. His concordans 2.Pet.3. ex noſtris Petrus: *Cæli*, inquit, *erant prius, & terra de aqua*, &c. Et infra: *Adueniet autem dies Domini magnus, in quo cæli magno impetu tranſibunt.*

Guarricus Igniacenſis. 1170.

Sermone 4. in Epiphania Domini: Ego poſtquam baptiſmo lotus fui, non vnum mortuum, ſed tot mortuos quot opera mortis tetigi, & iuxta Petrum Apoſtolum, contigit mihi illud veri pro- 2.Pet.2. uerbij: *canis reuerſus ad vomitum ſuum, & ſus lota in volutabro luti.*

Innocentius Tertius. 1200.

Ad Pſalm 7. Pœnitentialem: *Notam fac mihi.*) Hoc vtique fecit Deus, cùm propheticum ſermo- 2.Pet.1. nem accendit, cui ſicut Petrus ait, *debemus attendere, quaſi lucernæ lucenti in caliginoſo loco, donec illuceſcat dies.*

Iacobus Vitriacus. 1220.

Dominica 2. Aduentus: Beatus Petrus in epiſtola 2.Pet.1. Canonica ait: *Habemus firmiorem propheticũ ſermonẽ, cui benefacitis attendentes tamquam lucernæ lucenti in caliginoſo loco, donec dies illuceſcat, & lucifer oriatur.*

Bonauentura. 1260.

Ad caput 6. Lucæ: De primis ſex gradibus, quibus 2.Pet.1. ad charitatem peruenitur, dicitur 2. Petri 1. *Vos autem curam omnem ſubinferentes, miniſtrate in fide veſtra virtutem, in virtute autem ſcientiam, in ſcientia autem abſtinentiam*, &c.

Auguſtinus Triumphus. 1320.

De poteſtate Eccleſiaſtica quæſtione 17. artic. 4. Pe- 2.Pet.1. trus dicit in ſecunda Canonica ſua capite 1. *Scio quod velox eſt depoſitio tabernaculi mei, ſecundum quod Dominus reuelauit mihi.*

Martinus Polonus. 1320.

In Petro. Hic ſcripſit duas epiſtolas, quæ Canonicæ nominantur.

Thomas VValdenſis. 1414.

Doctrinalis fidei lib. 2. art. 2. cap. 23. Hos corripiebat Petrus palam in ſecunda Canonica, in fine 2.Pet.3. pręmonendo fideles: *Satagite inueniri immaculati et in pace, & Domini noſtri longanimitatem ſalutem exiſtimate: ſicut & dilectiſſimus frater noſter Paulus, ſecũdum datam ſapientiam, ſcripſit vobis*, &c.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

De triumphali Chriſti agone cap. 23. Ipſe Prophetarum ora compleuit, vt certa veritatis ſcientia 2.Pet.1. tamquam pręterita futura pręedicerent. *Non enim*, (teſte Apoſtolo) *voluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed Spiritu ſancto locuti ſunt ſancti Dei homines.*

ARTICVLVS VIGESIMVSQVINTVS.

I. IOANNIS V. VERBA ILLA: TRES SVNT QVI TESTIMONIVM DANT IN CÆLO, PATER, VERBVM, ET SPIRITVS SANCTVS, ET HI TRES VNVM SVNT, NON EXPVNGENDA ESSE: SED VT CANONICAM SCRIPTVRAM VALERE AD ECCLESIASTICA dogmata confirmanda.

Anno poſt natū Chriſtū

DVBITANT, AVT NEGANT.

360. *ARIANI. quia videbant manifeſtiſſimè hic Trinitatem aſſeri,primi hæc verba ex quibuſdam Græcis & Latinis Biblijs expunxiſſe videntur.*

1050. *Ex Græcis OEcumenius in hunc ſcribens locum: ex Latinis Patribus, Auguſti-*
400. *nus,*contra Maximinum lib.3.cap.22. *Leo,* Epiſt.10.cap.5. *& Beda,* in Commenta-
445.
700. *rijs,non videntur in ſuis Biblijs hæc verba legiſſe: nec Syriaci Codices habent.*

1516. *Eraſmus Roterodamus,*in prima noui Teſtamenti translatione,*verba hæc omiſit: in ſecunda editione ex Græco Britannico exemplari reſtituit.*

1520. *Martinus Lutherus,* in ſuis Germanicis Biblijs, *omninò omiſit.*

1530. *Anabaptiſtæ contendunt,primam Ioannis Epiſtolam aſcititijs additionibus falſatam,ſumpto hinc argumento,quòd in quinto eius capite addita ſit ſententia:* Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo,Pater, Verbum,& Spiritus ſanctus. *Quam ſententiam dicunt eo in loco inſertam à fautoribus Trinitatis, reclamantibus omnibus vetuſtis Græcis exēplaribus.* Sixtus Senēſis lib.7.ſacræ Bibliothecæ hæreſi 9 obiect.7.

1540. Ioannes Bugenhagius ad cap.3. Ionæ, reprehendens Eraſmum quòd ſcribit ſe ex Britannico exemplari Græco addidiſſe hæc verba in poſteriori editione: *Obſecro,* inquit, *Chalcographos & eruditos viros,qui Chalcographis adſunt,vt cùm rurſus poſthac nouum Teſtamentum Græcè excudendum eſt,illam additionem omittant,& ita reddant,vt reſtituant priori ſuæ integritati & puritati ad gloriam Dei; & vel hunc honorem habeant Eraſmo defuncto,ne hanc deprauationem ſub nomine eius in epiſtola Ioannis relinquant.*

1575. Ioannes Sommerus Trinitarius contra Petrum Carolium lib. 2. cap 10. fol. 155. *Quomodo irrepſerint illa verba de tribus teſtibus viderit Carolius; nobis nihil obſunt,etiamſi retineamus.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Athanaſius. 340.

De vnita deitate Trinitatis lib.1. Quamuis in ſuperioribus exemplis Scripturarum tacita ſint nomina perſonarum,tamen vnitum nomen diuinitatis per omnia eſt in his demonſtratum, ſicut & in hoc exemplo veritatis, in quo nomina perſonarum euidenter ſunt oſtenſa, & vnitum nomen naturale clausè eſt declaratum, dicente Ioanne Euangeliſta in epiſtola ſua: *Tres ſunt, qui teſtimonium dicunt in cælo, Pater, & Verbum, & Spiritus:* Et in Chriſto Ieſu vnum ſunt,non tamen vnus eſt,quia non eſt eorum vna perſona. Nam vnum quod dixit de vtriſque,quid aliud intelligitur, quā quod Deus Pater natura idem ipſe dicatur,& Dominus idem ipſe ſit,& Spiritus,& Filius Deus.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

De recta in Deum fide ad Reginas: Ex prima epiſtola Ioannis: *Quoniam tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo,Pater,Verbum,& Spiritus ſanctus,& hi tres vnum ſunt.*

ASSERVNT PATRES LATINI.

Higinus. 138.

Epiſtola ad omnes Chriſti fideles: Et iterum ipſe Ioannes ad Parthos ſcribens ait: *Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo,Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt.*

Cyprianus. 250.

De vnitate Eccleſiæ: Dicit Dominus: *Ego & Pater*
Ioan. 10. *vnum ſumus.* Et iterum de Patre, & Filio,& Spiritu
1.Ioan. 5 ſancto ſcriptum eſt: *Et hi tres vnum ſunt.* Et quiſquā credit hanc vnitatem de diuina firmitate venientem, Sacramentis cæleſtibus cohærentem ſcindi in Eccleſia poſſe, & voluntatum collidentium diuortio ſeparari?

Idacius Clarus. 420.

Aduerſus Varimadum Arianum: Ioannes Euange-
Ioan. 1. liſta ait: *In principio erat Verbum,& Deus erat Verbum.*

Item ipſe ad Parthos: *Tres ſunt,* inquit, *qui teſtimo-* 1.Ioan. 5.
nium perhibent in terra,aqua, ſanguis,& caro, & tres in nobis ſunt. Et tres ſunt, qui teſtimonium perhibent in cælo, Pater, Verbum,& Spiritus,& hi tres vnum ſunt.

Eugenius Carthaginenſis. 480.

In confeſſione fidei ad Hunericum Regem: Et vt luce clarius vnius diuinitatis eſſe cum Patre & Filio Spiritum ſanctum doceamus, Ioannis Euangeliſtæ teſtimonio comprobatur. Ait namque: *Tres ſunt qui teſtimonium perhibent in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & hi tres vnum ſunt.* Nunquid ait: Tres indifferēti qualitate ſeiuncti, aut quibuslibet diuerſitatum gradibus, lōgo ſeparationis interuallo diuiſi? Sed, *Tres,* inquit, *vnum ſunt.*

Fulgentius. 500.

Reſponſione contra Arianos,paulò ante finem: Beatus

Ioannes Apoſtolus teſtatur dicens: *Tres ſunt, qui teſtimonium perhibent in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus. & tres vnum ſunt.* Quod etiam beatiſſimus Martyr Cyprianus, in epiſtola de vnitate Eccleſiæ, confitetur, dicens: Qui pacem Chriſti & concordiam rumpit, aduerſum Chriſtum facit: qui alibi præter Eccleſiam colligit, Chriſti Eccleſiam ſpargit. Atque vt vnam Eccleſiam vnius Dei eſſe monſtraret, hæc confeſtim teſtimonia de Scripturis inſeruit. Dicit Dominus: *Ego & Pater vnum ſumus.* Et iterum de Patre, & Filio, & Spiritu ſancto ſcriptum eſt: *Et tres vnum ſunt.*

Ioannes Secundus P. 530.

Epiſtola ad Valerium Epiſcopum: Ioannes Euangeliſta ad Parthos: *Tres ſunt*, inquit, *qui teſtimoniũ perhibent in terra, ſpiritus, aqua, & ſanguis: & tres vnum ſunt. Et tres ſunt, qui teſtimonium perhibent in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus. & hi tres vnum ſunt.*

Ambroſius Ansbertus. 760.

Ad caput 1. Apocalyp. *Qui eſt teſtis fidelis.* Ea locutionis regula, quam ſupra præmiſimus, ſolus hoc loco Filius teſtis vocatur fidelis, cùm & Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus ſimul teſtimoniũ perhibeant de ipſis, ſicut ſcriptum eſt: *Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbũ, & Spiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt.* Sciẽdum autẽ, quia ſicut hi tres vnũ ſunt, ſic horũ teſtimoniũ vnũ eſſe cognoſcitur, quamquam alterius teſtimonio alter inſinuetur.

Radulphus Ardens. 1060.

Ad epiſtolam Dominicæ ſecunda poſt Paſcha: Non tantùm Spiritus hoc teſtificatur, imò etiam tres idem teſtificantur: *Quoniam tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus.* Hi enim tres teſtificãtur in Iordane, & in monte Thabor, quia Chriſtus eſt verus Deus. *Et hi tres vnũ ſunt*, non tantùm in teſtimonio, ſed etiam in eſſentia.

Rupertus Tuitienſis. 1110.

De operibus Spiritus ſancti lib. 3. de Sapientia lib. 2. c. 4. Ioannes autem: *Quia tres ſunt, qui teſtimonium dant in terra, ſpiritus, aqua, & ſanguis: & tres qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus*, ſermonis auctoritas procul dubio diuina eſt: quia nimirum, qui hoc loquitur, non ab homine vel per hominem accepit, aut didicit, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti.

Hugo Victorinus. 1130.

Lib. 1. de anima cap. 10. Et vt *tres ſunt, qui teſtimonium nobis dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus*, addantur teſtes ſacerdotes cordi noſtro & ori, vt *in ore duorum vel trium ſtet omne verbum.*

Alexander Tertius. 1169.

Epiſtola ad Soldanum Iconij: Prænominatus Ioannes in epiſtola ſua Canonica dicit: *Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt.*

Innocentius Tertius. 1200.

Sermone 2. in Feſto Pentecoſtes: Spiritus iſte incunctanter eſt Patri ac Filio conſubſtantialis ac coæternus, ſicut Ioannes Euangeliſta teſtatur: *Tres ſunt*, inquit, *qui teſtimonium dant in cælo: Pater, Verbum, & Spiritus: & hi tres vnum ſunt*: vnum in natura, vnum in nomine, vnum in poteſtate.

Concilium Lateranenſe. 1215.

Cap. 2. Quemadmodum in Canonica epiſtola Ioannis legitur: *Quia tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt.*

Iacobus Vitriacus. 1220.

In die Natalis Domini, ex Euangelio ſecundùm Ioannem: Et Ioannes in epiſtola Canonica: *Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & hi tres vnum ſunt.*

Thomas Aquinas. 1250.

In explicatione huius epiſtolæ: *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt* in eſſentia: quia vnus Deus. Geneſ. 23. Abraham tres vidit, & vnum adorauit.

Iacobus Genuenſis. 1280.

Sermone 3. de ſancta Trinitate: *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt.* 1. Ioan. 5. Sanctus Ioannes Euangeliſta, recumbens ſupra pectus Domini, & fluenta ſapientiæ inde hauriens, myſterium ſanctæ Trinitatis & vnitatis nobis ſub breuibus verbis tradidit, dicens: *Tres ſunt*, &c.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad caput 5. huius epiſtolæ: *Tres ſunt, qui teſtimonium perhibent in cælo*: veritatem manifeſtando, *Pater* ingenitus, *Verbum* genitum, *& Spiritus ſanctus* procedens à Patre & Verbo: *& hi tres vnum ſunt* in eſſentia.

Guido Carmelita. 1330.

In Summa, de Iudæis, errore 9. Ioannis Canonicæ epiſtolæ nos regulant, vt diligamus nos inuicem, &c. Nam *tres* hi *in cælo teſtificantur*, ſcilicet *Pater, Verbum*, id eſt, Filius, *& Spiritus: & hi tres vnum ſunt*, vt aſſerit Ioannes.

De VValdenſibus cap. 21. Credere oportet in Spiritum ſanctum, quòd eſt Deus, tertia in Trinitate perſona, 1. Ioan. 5. *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus: & hi tres vnum ſunt.*

Bernardinus Senenſis. 1430.

Dominica 1. Quadrageſima Sermone 9. Debito æquali diuinus honor ſacerque cultus omnibus illis debetur perſonis. Et de hoc 1. Ioan. 5. *Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt.*

Laurentius Iuſtinianus. 1440.

De caſto connubio Verbi & animæ cap. 19. Sed de Spiritu ſancto quid? Nonne Pater & Filius Deus vnus? Nonne & Spiritus ſanctus? *Tres ſunt*, ait Ioannes, *qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt.* Vnus quidem Deus, vna virtus, vna eſſentia, vna diuinitas.

Ioannes de Turrecremata. 1460.

In Meditationibus: Ad notitiam S. Trinitatis manu ducimur in Scripturis diuinis, per expreſſionem propriorum nominum. Inquit enim Scripturæ ſacra: *Tres, qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt.*

ARTICVLVS VIGESIMVSSEXTVS.

IOANNIS APOSTOLI SECVNDAM ET TERTIAM EPISTOLAM, VT SACRAM SCRIPTVRAM, VALERE AD ECCLESIASTICA DOGMATA PROBANDA.

DVBITANT, AVT NEGANT.

Anno poſt natū Chriſtum.

390. HIERONYMVS in vita Ioannis : *Ioannis reliquæ duæ ſunt epiſtolæ, quarum prima principium eſt :* Senior Electæ Dominæ : *ſequentis :* Senior Gaio chariſſimo, quem ego diligo in veritate : *Ioannis Presbyteri aſſeruntur, cuius & hodie ſepulchrum eſt apud Epheſum: & nonnulli putant, duas memorias eiuſdem Ioannis Euangeliſtæ eſſe.*

1520. Thomas Caietanus in Commentarijs, referens hæc D. Hieronymi verba : *Ambæ,* inquit, *minoris auctoritatis ſunt.*

1520. Eraſmus Roterodamus in Commentarijs : *Conſtat inter auctores, primam Ioannis Epiſtolam eius eſſe Ioannis, quem Ieſus dilexit plurimum. Cæterùm duas poſteriores Ioannes Presbyter ſcripſit, non Ioannes Apoſtolus.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Dionyſius Areopagita. 100.

De cœleſti Hierarchia cap. 3. Eſt omnium diuinius,
3.Io.v.8. vt eloquia ſacra aiunt, *Dei cooperatorem fieri, & oſtendere diuinam in ſeipſo actionem relucentem.*

Clemens Alexandrinus. 200.

In ſecundam epiſtolam Ioannis : Secunda Ioannis epiſtola, quæ eſt ad virgines ſcripta, ſimpliciſſima eſt : ſcripta verò eſt ad quandam Babyloniam Electam nomine : ſignificat autem electionem ſanctæ Eccleſiæ. Aſtruit in hac epiſtola perſecutionē fidei extra charitatem non eſſe, &c.

Origenes. 230.

Homilia 7. in Ioſuam, *enumerans noua Legis libros, addit & Ioannem tuba canere per epiſtolas ſuas, & Apocalypſim.*

Lib. 1. Commentariorum in Matth. (apud Euſebium libro 6. cap. 8.) *recenſens noua Legis libros :* Scripſit, *inquit,* Ioannes tres epiſtolas, è quibus duæ perbreues, de quibus apud quoſdam dubia eſt ſententia.

Alexander Alexandrinus. 330.

Epiſtola ad Eccleſiæ miniſtros de Arianis : Par eſt, vt nos, qui ſumus Chriſtiani, omnes, qui cōtra Chriſtum loquuntur, tamquam Dei hoſtes & corruptores animorum deuitemus: neque id genus ho-
Io.v.10 minibus, ſicut præcipit beatus Ioannes, vel *Aue dicamus, ne quando illorum peccatis communicemus.*

Athanaſius. 340.

Epiſtola 39. recenſens noua Legis libros : Epiſtolæ, quę dicuntur Canonicæ, ſeptem Apoſtolorum, ſicut Iacobi vna, Petri duæ, deinde Ioannis tres, &c.

In Synopſi, de ſecunda epiſtola Ioannis : Hanc ſenior factus Dominæ ſcribit, & liberis eius. Eſt autem argumentum eius tale, &c.

De tertia Ioannis : Iſta quoque Ioannis eſt, vt habet inſcriptio. Miſſa eſt autem ad Gaium. Et primùm quidem laudat eum, propter teſtimonium hoſpitalitatis.

Concilium Laodicenſe. 360.

Cap. 56. Epiſtolæ Catholicæ ſeptem, nempe Iacobi vna, Petri duæ, Ioannis tres, Iudæ vna.

Ephræm Syrus. 360.

In interrogationibus & reſponſionibus : Hæreticos nō oportet amare, neque cum iis verſari, aut cum
ipſis orare, cibumue ſumere, neque in domum eos 2.Io.v.10
recipere, neque Aue illis dicere, ne prauis illorum operibus communicemus.

Oratione : Quòd ludicris rebus abſtinendum ſit Chriſtianis : Et ne durum vobis appareat, quod dixi : *Sine Deo :* Non enim meus eſt hic ſermo, ſed ſancti
Ioannis Theologi ſic dicentis : *Omnis, qui receſſit, &* 2 Io.v.2.
non permanet in doctrina Dei, Deum non habet.

Didymus Alexandrinus. 380.

Scripſit Enarrationes in ſecundam & tertiam epiſtolam Ioannis : Enarratio in ſecundam incipit : *Et hæc eſt Charitas, vt ambulemus ſecundùm mandata eius.* Præfatum dictum concordat his, quæ in prima epiſtola relata ſunt, &c. Enarratio in tertiam incipit : *Chariſſime noli imitari malum, &c.* Cùm nulla cōmunio ſit luci ad tenebras, aut concordia Chriſto cum Belial, &c.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Carmine de libris veteris ac noui Teſtamenti :

Catholicæ ſeptem, inter quas prima Iacobi,
Et gemina Petri ſubeunt, tres deinde Ioannis :
Septima poſt illas ſuccedit epiſtola Iudæ.

Theophilus Alexandrinus. 390.

Epiſt. ad Hieronymum. Quamobrem cauete, & effugite eiuſmodi homines, iuxta quod ſcriptū eſt:
Si quis non adfert ad vos Eccleſiaſticam fidē, huic nec aue 2.Io.v.10
dixeritis.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homilia 19. ex 7. capite Matth. Si ergo videris ho-
minem Chriſtianum, ſtatim conſidera, ſi confeſ-
ſio eius conueniat cum Scripturis, verus eſt Chri-
ſtianus. ſi autem non eſt, quemadmodum Chri-
ſtus mandauit, falſus eſt: Sic enim & Ioannes, cùm
2 Io. v 10 de hæreticis ſcripſiſſet epiſtolam, nõ dixit: *Si quis*
venit ad vos, non habens nomen Chriſti, *nec aue ei di-*
xeritis: ſed: *ſi quis non attulerit iſtam doctrinam*: iudi-
cium Chriſtianitatis nõ ad nomen retulit, ſed ad
confeſſionem.

Palladius Diaconus. 420.

De vita Ioannis Chryſoſtomi: Sicut in epiſtolis Ca-
nonicis Caio contra Epiſcopum quendam ſcri-
bit Ioannes, hoſpitalitem Caij maximè ſuſcipiẽs,
eumq́; admonens, ne malos imitetur Epiſcopos.
3. Io. v. 1. Eſt autem hic fermè textus epiſtolæ: *Caio dilectiſſi-*
mo, quem ego diligo in veritate. Dilectiſſime in omnibus
te rectè incedere cupio, &c.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

2. Io. v. 10 Lib. 8. de adoratione in ſpiritu & veritate: *Hu-*
iuſmodi hominibus neque aue dixeritis, inquit Saluato-
ris noſtri diſcipulus. Non quòd inhumanis nos
moribus eſſe doceat, ſed quòd ad cõmercia cum
lupo ineunda inepta ſit ouis, & inter eos, qui ani-
mi ſenſibus differunt, nulla conuentio eſſe poſſit.
Lib. 14. An non hoc planè illud eſt, quod nos do-
cuit illud ſanctorum hominum par Paulus & Io-
2. Io. v. 10 annes? Hic enim dixit: *Si quis venit ad vos, & hanc*
doctrinam non adfert, neque Salue ei dicatis. Ille verò:
Tit. 3. *Hæreticum hominem poſt vnam aut alteram correptionẽ*
deuita.

Acacius Conſtantinopolitanus. 470.

Epiſtola ad Petrum Antiochenum: Ergo omninò de
2. Io. v. 10 te hoc ſcriptum eſt: *Si quis non confitetur Dominum*
noſtrum Ieſum Chriſtum in carne veniſſe, ſit anathema.

Iſychius Hieroſolymitanus. 580.

In Leuiticum lib. 7. cap. 25. Qui autem illi ſint aliàs
ipſe admonet: *Hæreticum hominem poſt primam &*
ſecundam admonitionẽ deuita. Sed & Ioannes: *Si quis* 2. Io. v. 10
venit ad vos, & doctrinam hanc non adfert, non ſuſcipiatis
eum in domum, nec aue ei dicatis.

Leontius. 610.

De Sectis actione 2. Epiſtolæ Catholicæ numero
ſeptem: prima Iacobi, ſecũda & tertia Petri, quar-
ta, quinta, & ſexta Ioannis, ſeptima Iudæ.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 4. cap. 18. Catholicæ epiſtolæ v-
na Iacobi, Petri duæ, tres Ioannis, Iudæ vna.
Lib. 1. Parallelorum cap. 19. De veritate & teſtimo-
nio certo: *Maiorem hanc lætitiam non habeo, quàm vt* 3. Io. v 4.
audiam filios meos in veritate ambulare.
Lib. 2. c. 93. De monachis & eorũ exercitatione:
Videte voſmetipſos ne perdatis, quæ operati eſtis, ſed vt 2. Io. v. 8.
mercedem plenam accipiatis.

OEcumenius. 1080.

In argumento ſecundæ epiſtolæ Ioannis: Hanc, tam-
quam Senior, Dominæ & filijs ipſius miſit. Occa-
ſio verò epiſtolę hęc fuit: Cùm videret filios ipſi-
us rectè in fide cõuerſari, multosq́; ſeductores cir-
cumire ac dicere, non eſſe aduentũ Chriſti in car-
ne, ſcribit epiſtolam, ac primùm quidem cõmen-
dat ipſius filios, quod rectè ambulent, &c.
In argumento epiſt. 3. Epiſtola eſt de hoſpitalitate.
Et primùm quidem commendat Caium, pro quo
ferebatur à multis teſtimonium de hoſpitalitate,
& exhortatur vt in eodẽ maneat propoſito, &c.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Lib. 2. cap. 45. Petrus duas Catholicas ſcripſit e-
piſtolas, Ioannes tres, vnam autem Iudas.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

De præſcriptionibus aduerſus hæreticos cap. 33. Ioan-
Apoc. 2. nes verò in Apocalypſi idolothyta edentes, & ſtu-
pra committentes iubetur caſtigare. Sunt & nunc
alij Nicolaitæ, Caina hæreſis dicitur. At in epiſto-
la eos maximè Antichriſtos vocat, qui Chriſtum
negarent in carne veniſſe, & qui non putarent Ie-
2. Io. v. 7. ſum eſſe filium Dauid.
De carne Chriſti cap. 24. Etiamſi Angelus de cælo
aliter euangelizauerit vobis, quàm nos, anathe-
ma ſit: ad energema Apelliacæ virginis Philume-
nes filum dirigit: *Certè qui negat Chriſtum in carne*
2 Io. v. 7. *veniſſe, hic Antichriſtus eſt.*

Carolus Chullabius. 250.

Apud Cyprianum in Synodo Carthaginenſi: Ioannes
2. Io. v. 10 Apoſtolus in ſua epiſtola poſuit, dicens: *Si quis ad*
vos venit, & doctrinam Chriſti non habet, nolite eum ad-
mittere in domum veſtram, & aue illi ne dixeritis. Qui
enim dixerit ei aue, communicat factis eius malis.

Lucifer Calaritanus. 350.

De non conueniendo cum hæreticis ad Conſtantium Im-
peratorem: Item beatus cùm præcipiat Ioannes,
2. Io. v. 4. vos fugiendos dicens: *Gauiſus ſum valdè, quòd inueni*
de filijs tuis ambulantes in veritate, ſicut mandatum ac-
cepimus à Patre. Oro te Domina, non ſicut mandatũ ſcri-
bẽs tibi, ſed quod habuimus ab initio, vt diligamus nos al-
terutrum; & hæc charitas, vt ambulemus ſecundùm man-
data eius, &c. Idcirco etenim etiã Apoſtolus in hac
dicit ſecunda epiſtola: *Omnis qui recedit, & non ma-*
net in doctrina Chriſti, Deum non habet: qui autem ma-
net in doctrina eius, ille & Patrem, & Filium habet.

Ambroſius. 370.

Ad Pſalm. 36. Et Ioannes ſenex cœpit ſcribere Eu-
angelium & epiſtolas, qui cùm refugeret Apo-
ſtolum ſe ſcribere, *Seniorem* ſcripſit. Nec minor eſt 2. Io. v. 1.
æſtimatus, cui cygnæa quædam ſuppeteret gra-
uis ſenectutis.
Ad caput 16. ad Romanos: *Salutat vos Caius hoſpes*
meus, &c. Hic eſt Caius, vt arbitror, ad quem ſcri-
bit Ioannes Apoſtolus, exultans in charitate eius, 3. Io. v. 1.
quam exhibebat paternitati, præbens ſumptus il-
lis neceſſarios.

Hieronymus. 390.

Epiſtola 11. ad Ageruchiam de monogamia cap. 4.
Legimus in carminum libro: *Vna eſt columba mea,*
vna perfecta mea, vna eſt matri ſuæ, electa genitrici ſuæ.
Ad quam ſcribit idem Ioannes epiſtolam: *Senior* 2. Io. v. 1.
Electæ Dominæ, & filijs eius
Epiſt. 85 ad Euagrium: Clangat tuba Euãgelica,
filius tonitrui, quem Ieſus amauit plurimũ, qui
de pectore Saluatoris doctrinarum fluenta pota-
uit: *Presbyter Electæ Dominæ, & filijs eius, quos ego di-* 2. Io. v. 1.
ligo in veritate. Et in alia epiſtola. *Presbyter Caio* 3. Io. v. 1.
chariſſimo, quem ego diligo in veritate.

Ruffinus. 390.

In explicatione Symboli, referent Scripturas noui Te-
ſtamenti: Iacobi epiſtola vna, Iudæ vna, Ioannis
tres, &c.

Auguſtinus. 400.

Libro expoſitionis inchoatæ in epiſtolam Pauli ad Romanos: Ioãnes in ſecunda epiſtola illis, quæ ad Ti-
2.Io.v.3. mutheum ſunt, conſonat, dicens: *Sit vobiſcum gratia, miſericordia, pax à Deo Patre, & Ieſu Chriſto Filio Patris.* In tertiæ principio de Trinitate tacetur, credo quòd ſit omnino breuiſſima. Sic enim inci-
3.Io.v.1. pit: *Senior Gaio dilectiſſimo, quem ego diligo in veritate*: quam veritatẽ pro ipſa Trinitate poſitam puto.

De doctrina Chriſtiana lib.2.cap.8. Noui Teſtamenti auctoritas terminatur quatuor libris Euangeliorum, Petri epiſtolis duabus, Ioannis tribus, &c.

Concilium Carthaginenſe Tertium. 395.

Cap.47. Noui Teſtamenti Scripturæ ſunt quatuor libri Euangeliorum, Petri Apoſtoli epiſtolæ duæ, Ioannis tres, Iudæ vna, &c.

Innocentius Primus. 410.

Epiſtola ad Exuperium Tholoſanum cap.7. Noui Teſtamenti Scripturæ ſunt, libri quatuor Euangeliorum, Pauli epiſtolæ quatuordecim, Ioannis tres, Petri duæ, &c.

Vincentius Lyrinenſis. 430.

Contra hæreſes cap.63 Quid eſt deuitare? Cum huiuſmodi nec cibũ ſumere. Quid eſt deuita? *Si quis,*
2.Io v.10 inquit, *venit ad vos, & hanc doctrinam non adfert, nolite recipere eum in domum, nec aue ei dixeritis. Qui enim dixerit ei Aue, communicat operibus eius malignis.*

Gelaſius. 490.

In Decretis: Ordo Scripturarum noui & æterni Teſtamenti: Euangeliorum libri quatuor, &c. Petri Apoſtoli epiſtolę duę, Ioannis tres, Iudę vna, &c.

M. Aurelius Caſſiodorus. 540.

Diuinarum inſtitutionum lib.1.cap.13. In epiſtolis Apoſtolorum, Pauli ad Romanos vna, &c. Ioannis tres, &c.

Gregorius Magnus. 590.

Lib.31. Moralium cap.7. *Obliuiſcitur quòd pes conculcet ea.*) Hunc pedem Ioannes Gaio formidabat, qui cùm multa Diotrephis mala præmiſiſſet,
3 Io.v.11. adiunxit: *Chariſſime, noli imitari malum, ſed quod bonum eſt.*

Homilia 9.in Ezechielem: Hinc eſt enim, quòd Ioannes obtrectatoris ſui linguam redarguit, dicẽs:
3 Io v.10. *Is qui amat primatum gerere in eis Diotrephes, non recipit nos: propter hoc, ſi venero, commoueam eius opera, quæ facit, verbis malignis garriens in nos.*

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De officijs Eccleſiaſticis lib.1.cap.12. Pauli quatuordecim epiſtolis ſubiunctæ ſunt ſeptem Catholicæ epiſtolæ, Iacobi, Petri, Ioannis, & Iudæ.

Beda. 700.

In ſecundam epiſtolam Ioannis: Quidam putant, hanc, & ſequentem epiſtolam nõ eſſe Ioannis Apoſtoli, ſed cuiuſdam Presbyteri Ioannis, cuius ſepulchrum vſque hodie monſtratur in Epheſo. Sed nũc generalis Eccleſiæ conſenſus habet, quòd has epiſtolas Ioannes Apoſtolus ſcripſerit: quia re vera multam verborum & fidei ſimilitudinem, cum prima eius epiſtola oſtẽdit, & ſimili zelo deteſtatur hæreticos.

Ambroſius Anſbertus. 760.

Ad cap.1.Apocal. Et idem Ioannes in epiſtola ſua:
2.Io.v.3 *Sit vobiſcum, ait. gratia, miſericordia à Deo Patre, & Ieſu Chriſto Filio Patris.*

Theodulphus Aurelianenſis Epiſc. 850.

De ſacræ Scripturæ libris:

Scilicet vna pij Iacobi, Petriq; gemella,
Sunt tres Ioannis, vna, Iudæ, ſua eſt.

Rabanus Maurus. 850.

In Vniuerſo lib.5.c.3. Ioannes Apoſtolus tres ſcripſit epiſtolas: quarum ſecunda, quæ Electæ ſcribitur, dilectionis hortatur ſtudium; denotat etiam ſeductores, & ab hæreticis admonet eſſe declinandum. Tertiam autem Gaio ſcripſit, in qua collaudat eum in ſtudio veritatis & opere miſericordiæ: deinde denotat proteruiam cuiuſdam Diotrephes, & Demetrio teſtimonium perhibet veritatis.

Ioannes Octauus. 870.

Epiſtola 234. De talibus cauendis dicit egregius Doctor: *Si quis non obedit verbo noſtro per epiſtolam,* 2. Theſ 3
hunc notate vt non commiſceamini cum eo. Hinc etiam & Coapoſtolus eius Ioannes huiuſmodi nec *aue* 2.Io.v.10
dicendum concedit.

Smaragdus. 950.

Ad caput 9. Regulæ S Benedicti, texens Catalogum veteris & noui Teſtamenti librorum: Epiſtola, *inquit*, Iacobi vna, Petri duæ, Ioannis tres, Iudæ vna.

Radulphus Flauiacenſis. 950.

Lib.10.in Leuit c.3. Ioannes quoque: *Rogo, inquit,* 2.Io.v.5
te Domina, non tanquam mandatum nouum ſcribens tibi, ſed quod habuimus ab initio, vt diligamus inuicem.

Radulphus Ardens. 1050.

In Annuntiatione Mariæ: Quod nos imitantes, fratres mei, quando ſalutamus ad inuicẽ, ſalutemus ex vera pace, non ex prauitatis conſenſu, vt quidam faciunt, de cuiuſmodi Ioannes dicit: *Ne Aue* 2.Io v.10
ei dixeritis. Qui enim dicit ei aue, communicat operibus eius.

Anſelmus Cantuarienſis. 1080.

Ad cap.16.ad Romanos: Et Ioannes cuidam Gaio 3.Io.v.5.
ſcribens, qui forſitan iſte eſt, laudans eum, quia fratribus miniſtrabat.

Ad cap 5.prioris ad Timotheum: Nam & Petrus atq; 1 Pet 5.
Ioannes in epiſtolis ſuis ſeipſos vocant *Seniores*, 2.Io. v.1.
id eſt presbyteros, propter grauem maturitatem 3.Io. v.1.
morum & ſapientiæ, vel etiam propter ætatem.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

De operibus Spiritus ſancti libro 5.de Conſilio cap.13. Dicit enim vnus ex illo conuentu notæ charitatis & manſuetudinis Apoſtolus: *Si quis venit ad vos,* 2.Io.v.10
& hanc doctrinam non adfert, nolite accipere eum in domum, nec aue ei dixeritis.

Hugo Victorinus. 1130.

Eruditionis didaſcalicæ cap.9. Litera aliquando perfecta eſt, quando ad ſignificandum id, quod dicitur, nihil præter ea, quæ poſita ſunt, vel addere, vel minuere oportet, vt: *Omnis ſapiẽtia à Domino Deo* Eccleſ. 1.
eſt: aliquando imminuta, quando ſubaudiẽdum aliquid relinquitur, vt: *Senior Electæ Dominæ.* 2.Io. v.1

Bonauentura. 1260.

De cæleſti Hierarchia, de ſex alis Seraphim: Hic eſt quartus ordo gemmarum triplici circumſpectione, quaſi pretioſorum trium lapidum ornatu complendus. Ait enim Ioannes: *Videte vos-* 2 Io.v.8.
met ipſos, ne perdatis, quæ operati eſtis, ſupple in alijs: *ſed vt mercedem plenam ſuſcipiatis.*

Nicolaus Lyranus. 1320.

In ſecundam Epiſt. Ioannis: *Senior Electæ Dominæ.*) Poſtquam beatus Ioannes in epiſtola prima inſtruxit fideles generaliter, hic conuenienter in duabus epiſtolis inſtruit aliquas perſonas ſpecialiter.

Ioannes Bromiardus. 1380.

2.Io.v.6. *In Summa Præd. tom.1. cap.9. art.4.* Boni ambulãt primò per viam mandatorum: *quia hæc eſt charitas, vt ambulemus ſecundùm mandata eius* 2.Ioannis capite vnico. Secundò per viam veritatis, fugiendo periuria, loquacitates, mendacia, detractiones, & huiuſmodi: *quia maiorem horum non habeo gratiã, quàm vt audiam filios meos in veritate ambulare.* 3.Ioannis, cap.vnico.

Ioannes Capiſtranus. 1440.

In vita S.Bernardini: Viri contemplatiui & ſancti paſtores ſuos filios ſpirituales ad probationẽ ſuſcipientes, bonos diligunt, malos autem reprobant, & temnunt, ſicut Ioannes Euangeliſta in 3. Canonica cap.1.dicit: *Maiorem horum non habeo gratiam, quàm vt audiam filios meos in veritate ambulare.* 1 Io. v.4

E conuerſo de malis & reprobis 2.Canonica cap.1.dicebat: *Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite eum recipere in domum, nec aue ei dixeritis.* 2.Io.v.10

ARTICVLVS VIGESIMVSSEPTIMVS.

EPISTOLAM IVDAE VT CANONICAM SCRIPTVRAM VALERE AD ECCLESIASTICA DOGMATA CONFIRMANDA.

DVBITANT, AVT NEGANT.

Anno poſt natũ Chriſtum

320. EVSEBIVS lib.3. cap. 23. *A nonnullis non recipitur epiſtola, quæ dicitur Iudæ, nec facilè quis antiquorum meminit illius.*

390. Hieronymus de Viris illuſtribus: *Iudas frater Iacobi paruam quidem quæ de ſeptẽ Catholicis eſt, reliquit epiſtolam: & quia de libro Enoch, qui Apocryphus eſt, in ea aſſumit teſtimonium, a pleriſque reijcitur: tamen auctoritatem iam vetuſtate & vſu meruit.*

1520. Eraſmus in Annotationibus: *Locus hic, quem citat Iudas, ſumptus eſt ex apocryphis Hebræorum, & ex libro, qui illis inſcribitur Enoch, vnde & ipſa epiſtola non caruit ſuſpitione. quòd quibuſdam videatur parum Apoſtolicum quicquam citare ex apocryphis.*

1520. Thomas Caietanus in Commentarijs in hanc epiſtolam, referens D.Hieronymi verba: *Ex quibus,* inquit, *apparet minoris eſſe auctoritatis hanc epiſtolam ijs, quæ ſunt certa Scriptura ſacra.*

1530. Martinus Lutherus Præfatione in epiſtolam Iacobi: *Epiſtolam Iudæ nemo negare poteſt eſſe deſcriptam ex ſecunda epiſtola Petri: Loquitur tamquam Apoſtolorum diſcipulus, qui longè poſt illos vixit: Scripturas citat, quæ nuſquam extant. Quod etiam antiquos mouit Patres, vt hanc epiſtolam reijcerent. Adhæc Iudas Apoſtolus in Perſiam venit, vbi non potuit Græcè ſcribere. Quamobrem etſi hanc epiſtolam non improbo, non tamen opus eſt, vt in Canonem referatur, ex qua fidei Sacramenta probentur.*

Contra Ambroſium Catharinum: *Epiſtola Iudæ mihi quondam inutilis viſa, nunc agnita eſt è Petri Epiſtola ſumpta, propter ſolum Papam eſſe ſcripta.*

1560. Magdeburgenſes Centuria 1.lib.2.cap.4.de Scriptura noui Teſtamenti: *Iudæ epiſtolam etiam hac argunnt, non eſſe genuinam, quòd non Apoſtolum, ſed ſeruum ſe appellat: quodq́; ipſe ſe poſt Apoſtolos vixiſſe prodit: quòd quædam de verbo ex poſteriori Petri deſcribit: quòd citat ſententiam de certamine Michaelis Archangeli aduerſus diabolum de corpore Moſi, & ex vaticinio Enoch. quæ in probatis veteris Scripturæ libris non habentur: & quòd Iudam non in Græciam, ſed in Perſiam veniſſe memoriæ proditum eſt: vbi Perſicè potius, quam Græcè ſcripſiſſet.*

1561. *Ioannes Brentius,* in Apologia confeſsionis VVirtembergenſis, cap.de ſacris Scripturis, *Epiſtolam Iudæ inter Apocryphos Scripturæ libros recenſet.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib.3. Stromaton: De his & ſimilibus hæreſibus exiſtimo Iudam propheticè dixiſſe in epiſtola: *Similiter quidem hi quoque ſomniantes.* Non enim re-

Iud.v.16 uera ad veritatem ſe applicant, vſque ad illud: *Et os eorum loquitur ſuperba.*

Euſebius lib.6 cap.11. Clemens in ſuis ſcriptis vtitur teſtimonijs Iudæ.

Hippolytus. 220.

De conſummatione mundi: Deinde & Iudas Iacobi frater his ſimilia dicit: *In nouiſſimis temporibus erunt* Iud.v.18. *illuſores ſecundùm ſua deſideria ambulantes in impietatibus: hi ſunt, qui ſine metu ipſos paſcunt.*

Origenes. 240.

Homilia 7.in Ioſuam: Petrus duabus epiſtolarum

ſuarum perſonat tubis: Iacobus quoq; & Iudas: addit nihilominus quoque & Ioannes tuba canere per epiſtolas ſuas, & Apocalypſin.

Ad Matth. cap. 13. Et Iudas ſcripſit epiſtolam, paucorum quidem verſuum, ſed plenam efficacibus verbis gratiæ cæleſtis: qui in principio dicit: *Iudas Ieſu Chriſti ſeruus, frater autem Iacobi.*

1. Cor. 6. *In Matthæum tractatu 9.* An neſcitis quoniam Angelos iudicabimus? Nunquid ſecularia? Sed &
Iudę v. 6. Iudas dicit: *Quoniam Angelos Dei, qui non cuſtodierunt principatum ſuum, ſed reliquerunt propriam habitationē, Deus in iudicio magna diei vinculis grauibus ſub caligine conſeruabit.*

Ad cap. 5. ad Romanos: Et quomodo ante legem Moſi vel ſerpens cōdemnatus eſt, vel inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum? Quomodo etiam, quod Iudas Apoſtolus in epiſtola dicit,
Iudę v. 6 poterit explicari? *Angelos quoq;, qui non ſeruauerunt principatum ſuum, ſed dereliquerunt domicilium ſuum, in iudicium magni diei æternis vinculis conſtrictos ſub caligine reſeruauit?*

Athanaſius. 340.

Epiſtola 39 enumerans Canonicos noui Legis libros. Epiſtolæ, *inquit*, quæ dicuntur Canonicæ, ſeptem Apoſtolorum, ſicut Iacobi vna, Petri duæ, & poſt eas Iudæ vna.

In Synopſi de Epiſtola Iudæ: Hanc Iudas epiſtolam, quemadmodum & inſcripta eſt, illis ſcripſit, qui iam crediderant. Eſt autem eius argumentum tale, &c.

Didymus Alexandrinus. 360.

Scripſit Commentaria in epiſtolam Iudæ, quæ Pariſijs impreſſa ſunt in Bib. Pat. quorum initium eſt: Omninò quoniam Ieſus, &c.

Concilium Laodicenſe. 360.

Cap. 58. Epiſtolę Catholicæ ſeptem, nempe Iacobi vna, Petri duæ, Ioannis tres, Iudæ vna.

Ephræm Syrus. 360.

De ijs, qui animas ad impudicitiam pelliciunt, cùm dicant nihil mali eſſe: Quos quidem & alius redarguit
Iudæ v. 1. diſcipulus, dicens: *Iudas Ieſu Chriſti ſeruus, frater autem Iacobi, ijs qui ſunt in Deo Patre dilectis, & Chriſto Ieſu conſeruatis, & vocatis: miſericordia vobis & pax & charitate adimpleatur. Chariſſimi, &c. Inſerit ibi integram epiſtolam.*

Cyrillus Hieroſolymitanus. 370.

Catecheſi 4. Noui Teſtamenti ſeptem, Iacobi, Petri, Ioannis, & Iudæ epiſtolas ſuſcipe.

Gregorius Nazianzenus. 380.

De Scripturæ libris:

Septem ſunt Catholicæ epiſtolæ, quarum vna Iacobi, Petri duæ, Ioannis tres, Iudæ eſt ſeptima.

Epiphanius. 380.

Contra Gnoſticos hæreſi 26. Quare de his arbitror commotus eſt & Spiritus ſanctus in Apoſtolo Iuda, in Catholica, inquam, epiſtola ab ipſo ſcripta. Iudas autem hic eſt, qui frater Iacobi & Domini dicitur. Oſtendit enim ipſos Spiritus ſanctus per vocem Iudæ, quòd ad brutorum ſimilitudinem corrumpantur & corrumpant, qui dicit, quòd quæ quidem non ſciunt, ignorantes carpunt: qui verò ſciunt, in his velut bruta corrumpuntur. Inſtar canum enim & ſuum corruptionem à ſeipſis perficiunt. Canes enim & ſues, itemq; alia animantia, ſic corrumpuntur. *At Michael Archangelus diſputans cum diabolo de corpore Moſis*, &c.

Orieſieſis. 380.

In inſtitutis monaſticis: Scito quoniā Deus omnium corda nouit. Et Iudas in epiſtola loquitur ſua:
Et hos quidem de igne rapientes, & odio habentes carnis immaculatam tunicam. Caueamus huiuſcemodi veſtimentum, & induamus potius armaturam Dei. Iud. v. 23

Palladius Diaconus. 420.

Dialogo de vita D. Chryſoſtomi: Quibus iudicium otioſum non eſt, & eorum non dormitat perditio: qui terrena ſapiunt, de quibus & Iudas frater
Iacobi ait. *Hi ſunt in epulis ſuis malè conuiuantes, ſine timore ſeipſos paſcentes, nubes ſine aqua, quæ à ventis circumferuntur.* Iud. v. 12

Cyrillus Alexandrinus. 430.

De recta in Deum fide ad Theodoſium imperatorem: Cæterùm, ne quis meritam nobis notam inurat, tamquam qui nihil rectum ſapere inſtituamus, ſed ſi id ſolùm, quod per diuinas Scripturas condemnatum eſt: age is vnum ex Chriſti diſcipulis audiat, loquitur autem hic ad hunc modum: *Vos chariſſimi memores eſtote verborum, quæ prædicta ſunt* Iud. v. 17
ab Apoſtolis Domini Ieſu Chriſti, qui dicebant vobis, quoniam in nouiſſimis temporibus &c.

Commentario altero ad Reginas: Quòd ſi qui ſunt, qui cōtra Scripturam ſtudio quodam prauè ſentientes, illum pro ſe vulgarem tantum hominem extitiſſe dicere audeant, &c. ij meritò quendam ex ſanctis Apoſtolis hæc ſibi occinentem audient: *Hi ſunt qui ſegregant ſemetipſos, animales ſpiritū non habentes.* Iud. v. 19.

Ioannes Caſſianus. 430.

Collat. 5. cap. 8. Vnus quoq; Apoſtolorum euidentius dixit: *Angelos, qui non ſeruauerunt ſuum principatum, ſed dereliquerunt domicilium ſuum, in iudicium magni diei vinculis æternis ſeruari.* Iudę v. 6

Antiochus. 600.

Homil. 84. Sunt hæc nihil aliud quàm mentis implanatæ, ac deerrantis ſimulachra, imaginationes, & fruſtratoriæ ludificationes reproborū dæmonum, nobis vt imponant & implanent, ſic, miſerè ſeductos, vt ineſcent iſtis delinimentis atque oblectent, vt deinceps nullo negotio hominem pertrahant ad captanda lenocinia illecebroſæ voluptatis, iuxta verbum Iudæ Apoſtoli, Iacobi fratris, de eiuſmodi quibuſdam dicentis: *Similiter & hi inſomnia ſua ſectantes, carnem quidem maculant, dominationem autem ſpernunt, maieſtatem verò blaſphemant.* Iudæ v. 8

Leontius. 610.

De Sectis actione 2. Epiſtolæ Catholicæ numero ſeptē. Prima Iacobi, ſecunda & tertia Petri, quarta, quinta, & ſexta Ioannis, ſeptima Iudæ.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 4 c. 18. Septem Catholicæ epiſtolæ, vna Iacobi, Petri duæ, tres Ioannis, Iudæ vna.

In Parallelis lib. 1. c. 6. De Angelis, quòd admiſſo peccato puniantur: *Angelos, qui non ſeruauerunt ſuum principatum, ſed dereliquerunt ſuum domicilium, in iudicium magni diei vinculis æternis ſub caligine reſeruauit.* Iudę v. 6.

Cæſarius. 760.

Dialogo 1. Septem ſunt ordines, vt ſcripſit Iudas eximius Apoſtolus, quem & ſequūtur ſacri miniſtri officij diuini.

Pantaleo Diaconus. 800.

Oratione de miraculis Michaelis Archangeli: Quòd autem eſſet Michaël princeps Domini militiæ,

oſtendit

oſtendit Scriptura in corpore Moſis, vt diuiniſſimus Iudas Apoſtolus dixit in ſua Catholica epi-
Iud.v.9. ſtola: *Michael autem Archangelus, quando contendens cum diabolo diſſerebat de corpore Moſis, non auſus eſt efferre iudicium blaſphemiæ, ſed dixit ei Angelus: Increpet te Dominus.*

Simeon Metaphraſtes. 970.

De rebus geſtis Iacobi Apoſtoli: Iudas, qui Catholicarum ſeptimam ſcripſit epiſtolam, quanam ex re ſeipſum ſignificat, & quomodo facit inſcriptionem? *Iudas Ieſu Chriſti ſeruus, frater autem Iacobi, ijs, qui ſunt dilectis in Deo Patre.* Non ex imperatorijs & inanibus dignitatibus ſibi tantum claritatis tribuunt qui ſunt in mundo ſplendidi, quantum ille ſciebat gloriari ex eo, quòd eſſet & diceretur frater Iacobi. Si autem eſt Iudæ gloria, dici fratrē Iacobi, quanto eſt ipſi Iacobo maior, quòd Chriſti frater nominetur?

OEcumenius. 1080.

Scripſit Commentaria in epiſtolam Iudæ, quæ incipiũt: Hanc epiſtolam ſcripſit his, qui crediderant: fuit autem hæc occaſio Cùm ſubingreſſi eſſent, &c.

Michael Glycas. 1120.

Parte 2. Annalium: Quamquam enim tum aduolauit diabolus, vt in epiſtola ſua Catholica Iudas inquit, ipſum homicidam tamquam ſibi vendicans, & quæ aduerſationе deliquiſſet, tamen *princeps ille dux Michael ei reſtitit, ac verbis huiuſmodi compellauit: Increpet te Dominus.* Iud. v. 9.

Nicetas Chomates. 1200.

Orthodoxæ fidei libro 2. cap. 5. Sed ne malorum quidem ſpirituum vires infirmare potuiſſet Angelus, præſertim cùm Scriptura nos moneat, Michaelem Archangelum cum diabolo quidem ſuper Iud. v. 9.
Moſis corpore contendiſſe, eò tamen audaciæ nequaquam euaſiſſe, vt illum tamquam blaſphemũ condemnaret, ſed his duntaxat verbis vſum eſſe: *Increpet te Dominus.*

Nicephorus Calliſtus. 1300.

In Synopſi, de noui Teſtamenti libris:
Septem rurſus ſunt Catholicæ epiſtolæ:
Harum vnam quidem Iacobus ſcripſit,
Duas Petrus, tres verò Ioannes,
Poſtrema harum eſt epiſtola Iudæ.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

De habitu muliebri cap. 3. Nec vtique mirum hoc, ſi aliquas Scripturas non receperũt de eo locutas, quem & ipſum coram loquentem non erant re-
Iud. v 15. cepturi. Eò accedit, quòd Enoch apud Iudam Apoſtolum teſtimonium poſſidet.

Cornelius PP. 250.

Epiſtola 2. *Vos autem chariſsimi*, dixit Iudas A-
Iud. v 17 poſtolus, *memores eſtote verborum, quæ prædicta ſunt ab Apoſtolis Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui dicebant vobis: quoniam in nouiſsimo tempore venient illuſores.*

Cyprianus. 250.

Libro ad Nouatianum, quòd lapſis ſpes veniæ non ſit neganda: Hic erit igitur à nobis venerandus, qui habet poteſtatem animam & corpus mittendi in
Iud. v. 15. gehennam ignis, ſicut ſcriptum eſt: *Ecce venit cum millibus nuntiorum ſuorum facere iudicium de omnibus, & perdere omnes impios, & arguere omnem carnem de omnibus factis impiorum, quæ fecerunt impiè, & de omnibus verbis impijs, quæ de Deo locuti ſunt peccatores.*

Lucifer Calaritanus. 350.

De non conueniendo cum hæreticis: Vobis aduerſarijs Dei religioſis ſerui Chriſti potueramus eſſe coniuncti, cùm exhortetur Iudas glorioſus Apoſtolus, frater Iacobi Apoſtoli, vt te atq; ſimiles tibi vitaremus, & in ſuſcepta fide vſque ad mortis
Iud. v. 1. exitum maneremus. *Iudas Ieſu Chriſti ſeruus, frater*
2. *autem Iacobi, his, qui ſunt in Deo Patre, dilectis, & Chriſto Ieſu conſeruatis, & vocatis. Miſericordia, & pax, & charitas multiplicetur. Chariſsimi, omnem ſolicitudinem faciens ſcribendi vobis de communi veſtra ſalute deprecor, vt perlaboretis ſemel traditæ ſocietati*, &c.

Ambroſius. 370.

Ad cap. 8. Lucæ: Ventum ceſſare præcepit, non Aquilonem, non Africum: ſed illum vtique ventũ, cui dictum eſt ab Angelo Michaele, in epiſtola Iu-
Iud. v. 9 dæ: *Imperet tibi Dominus.*

Hieronymus. 390.

De viris illuſtribus: Iudas frater Iacobi paruam quidem, quæ de ſeptem Catholicis eſt, reliquit epiſtolã. Et quia de libro Enoch, qui Apocryphus eſt, in ea aſſumit teſtimonium, à pleriſque reijcitur: tamen auctoritatem vetuſtate & vſu meruit, & inter ſanctas Scripturas computatur.

Epiſt. 17. ſub nomine Paulæ & Euſtochij cap. 5. In epiſtola Canonica Iudas Apoſtolus, frater Iacobi,
ſcribit dicens: *Commonere autem vos volo, ſcientes ſemel omnia, quoniam Ieſus populum de terra Ægypti ſaluans, ſecundò eos, qui non crediderunt, perdidit.* Iud. v. 5.

Epiſtola 61. ad Pammachium aduerſus errores Ioannis Hieroſolymitani cap. 25. De Angelis credere, quòd immutabilis naturæ ſint, non cõcedit nobis Scri-
ptura, dicens: *Angelos quoque, qui non cuſtodierunt ſuum principatum, ſed dereliquerunt proprium domicilium, in iudicium magni Dei vinculis æternis in tenebris cuſtodiuit: quia immutati ſunt, & ex propria dignitate & gloria magis in dæmonum ordinem abyſſo eos cognouimus.* Iud. v. 6.

Ruffinus. 390.

In explicatione Symboli: Noui Teſtamenti libri ſunt quatuor Euangelia, &c. Petri Apoſtoli epiſtolæ duæ, Iudæ vna, Ioannis tres.

Philaſtrius. 390.

De hæreſibus, capite de Apocryphis: Statutum eſt ab Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus, non aliud in Eccleſia legi debere Catholica, niſi Legem, Prophetas, &c. Petri duas epiſtolas, Ioannis tres, Iudæ vnam, &c.

Concilium Carthaginenſe Tertium. 395.

Cap. 47. Noui Teſtamenti Scripturæ ſunt Euangeliorum libri quatuor, Canonicæ epiſtolæ numero ſeptem, Iacobi Apoſtoli vna, Petri duæ, Ioannis tres, Iudæ Zelotis epiſtola vna.

Auguſtinus. 400.

De fide & operibus cap. 25. De talibus quippe etiã
Iudas Apoſtolus loquens: *Ii ſunt*, inquit, *qui in dilectionibus veſtris maculati coëpulãtur.* Mixti ſunt enim Iud. v. 12.
bonis in epulis Sacramentorum, & dilectionibus plebium.

Libro expoſitionis epiſtolæ ad Romanos inchoatæ: Iudas nominato Deo Patre & Domino Ieſu Chriſto, ad intelligendum Spiritum ſanctum, hoc eſt, donum Dei tria verba poſuit, ſic quippe incipit: *Iudas Ieſu Chriſti ſeruus, frater autem Iacobi, in Deo Patre dilectis, & in Chriſto vocatis & conſeruatis* &c.

Innocen-

[illegible] Primus [illegible] 406.

[illegible] cap. 7. Noui Te-
ſt[illegible] Euang[illegible] ru[illegible] libri quatuor
[illegible] tres [illegible] ux, Iudæ vna, &c.

P[illegible] Presbyter. 4[illegible]0.

Iud. v. [illegible] *[illegible] 2. in [illegible]* De his Iudas ait: *Hi ſunt nubes ſi[illegible] a-
qua, arbores autumnales, [illegible] ferimaris, ſydera er-
rantia.*

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 61. Nam quare Chriſtus vincula infer-
ni dirupit, mortis ligamenta diſſoluit, niſi vt no-
bis monſtraret inferni tremendam ſeruitutem!
Iud. v. 9. Nam ſi de Moſi corpore diabolus Angelo contra-
dixit, qoomodo non Tartarus Chriſto & vita &
reſurrectione Lazari contradicet?

Pr[illegible]ſper. 46[illegible].

De vocatione gentium lib. [illegible] cap. [illegible]. Et vt breuiſſimè
pateat, qualis ſit natura humana ſine gratia, dicat
Iudas Apoſtolus, quid agat ignorantia imperito-
Iud. v. 10. rum, vel doctrina ſapientium. *Hi autem,* inquit,
*quæcumque quidem ignorant blaſphemant. quæcumque
autem naturaliter vt muta animalia nôrũt, in his corrum-
puntur.*

Gelaſius. 490.

In Decretis: Ordo Scriptura[illegible]um noui Teſtamẽ-
ti Euangeliorum libri quatuor. Canonicæ epi-
ſtolæ numero ſeptem: Iacobi Apoſtoli vna, Petri
epiſto[illegible]æ duæ, Ioann[illegible] Apoſtoli tres, Iudæ Zelotis
Apoſtoli epiſtola vna.

Alcimus Auitus. 500.

De conſolatoria virgi[illegible]tis laude, enumerans
ſacræ Scripturæ libros:

[illegible] ſeptena [illegible] quo[illegible] ſpargit ep[illegible]ola Paul[illegible]
Quod Petrus docet, & Iudas Iacobus & ipſe.

Fulgen[illegible] [illegible]00.

Lib. 2. ad Monimum c[illegible]. H[illegible]r tum diſced[illegible]n-
do amittunt, ſi qui aut per[illegible] prauat[illegible], aut ſu-
perbia inflati ab vnitate corporis Eccleſiæ ſegre-
gantur, Quos Iudas Apoſtolus euidenter oſtẽdit,
Iud. v. 19. dicens: *Hi ſunt qui ſegregant ſemetipſos, animales ſpi-
ritum non habentes.*

Primaſius. 540.

Lib. 3. in Apoc. De quibus & Iudas Apoſtolus ait.
Iud. v. 12. *Arbores autumnales, infructuoſa, eradicata, bis mor-
tua.*

Caſſiodorus. 540.

*Diuinarum inſtitut. lib. [illegible] cap. [illegible] [illegible] noua Legis Scri-
ptura.* Petri duæ ſunt epiſtolæ, Ioannis tres, Iu-
dæ vna.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 18. Moralium cap. [illegible]. L[illegible]cet à quibuſ[illegible]m d[illegible]
Naum 1. ſoleat illud, quod ſcriptum eſt: *Non iudicabit Deus
bis in idipſum:* qui tamen hoc, quod [illegible] de iniquis dicitur, non att[illegible] *dupl[illegible]
Hier. 17. tione contere eos.* Et quod ali[illegible] [illegible]tum eſt [illegible]
Iud. v. 5. *[illegible] de terra Ægypti ſaluans, ſecundo [illegible] qui non
crediderunt, perdidit.*

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De [illegible] cap. [illegible] [illegible]rd[illegible]m
epiſt[illegible] Pauli ſub[illegible]nctæ ſunt [illegible] Catho[illegible]æ
epiſtolæ, Iacobi, Petr[illegible], Ioann[illegible], & Iudæ.

Lib. 6. Ori[illegible] cap. In n[illegible]uo Teſtamẽt[illegible] ſunt Pe-
trus in dua[illegible] [illegible], Ioannes in tribu[illegible], Iaco-
bus & Iudas in ſingulis.

Beda. 700.

In epiſtolam Iudæ. Hæc epiſtola, qoia de Apocry-
pho libro teſtimooium habet, [illegible]rimis tempori-
bus à pleriſque reijciebatur, tamen auctoritatem
iam & vetuſtate, & vſu meruit, vt inter ſanctas
[illegible] ſcripturas computetur: maximè quia tale [illegible]
monium de Apocr[illegible]pho Iud[illegible] [illegible], quod nõ
apo[illegible]ryphum ac dubium, ſed v[illegible]æ luce lucida
eſſet v[illegible]itas conſpicuum.

Al[illegible]inus. 750.

Ad cap. [illegible] 1. Ioannis. Iſte eſt Iudas, cuius epiſtola le-
gitur in E[illegible] filijs Chriſti, non ille traditor.

Ambroſius Ansbertus. 770.

Libro 2. in Apocalypſin: O [illegible]uàm mul[illegible] Cain impi-
um non [illegible]id[illegible]run[illegible], & tam[illegible]n quia h[illegible]nc imitan-
tur, ipſi Cain probantur. De quibus ſc[illegible]um eſt: Iud. v. [illegible]
Væ illis, qui viam Cain abierunt.

H[illegible]ymo. 820.

Dominica [illegible] Paſchæ. Re[illegible]gu[illegible] te[illegible]o S[illegible]iritus ſan-
ctus eos de ſu[illegible] [illegible] quos [illegible]n[illegible]o dam[illegible] Ao-
geli, ne c[illegible]ra D[illegible]um ſuperbire aud[illegible]ant, t[illegible], ſi-
cut Iudas Apoſtolus ait: *Angelo[illegible], qui non [illegible] ſeruauerũt* Iud. v. 6.
*ſuum principatum, ſed dereliquerunt ſuum d[illegible],
in iudicio magni Dei ſaduandos reſeruauit.*

Angelomus. 830.

Ad caput 9. lib. [illegible] Regum. Paulus Apoſtolus in epi-
ſtol[illegible] [illegible]us no[illegible] ſ[illegible]lum de Hebræor[illegible]m l[illegible]br[illegible] apo-
cry[illegible]his, ver[illegible]m etiam ex Poetarum ac Comico-
rum Gentilium, vb[illegible] opportunum vidit, exempla
[illegible]rotulit. Non vt [illegible]orum commenta approbaret,
[illegible]d opportuna, vbi neceſſarium vidit, inſeruit.
[illegible]inc eſt, quòd Iudas Apoſtolus, in epiſtola ſua ex
[illegible] libris e[illegible]empli[illegible] intulit, dicens: *Prophetauit* Iud. v. 14.
*ante de his [illegible] Adam Enoch dice[illegible] [illegible] venit [illegible]
minus in ſanctis mi[illegible] [illegible] facere iudicium c[illegible]ra omnes.*
Quod ex præ[illegible]ctis [illegible]bris ſumptum [illegible]ſt. ſed quia
verum eſt, non re[illegible]tendum [illegible]ſt.

Hincmarus. 840.

De varijs capitulis Eccleſiaſticis cap. 1[illegible] Multa ex a-
pocryphis deprompta ſanè [illegible] Patres receperunt,
ſicut Iudas Apoſtolus in epiſtola ſua teſtimonium
de Propheta Enoch aſſumptum recepit quam ta- Iud. v. 14.
mẽ prophetiam ſancta Eccleſia quaſi apocryphã
repudiauit.

Rabanus Maurus. 850.

De Vniuerſo lib. [illegible] ca. [illegible] Iudæ epiſtola increpat [illegible]la-
[illegible]phemant[illegible] in Chri[illegible] & quoſdam impudicos
ſub exemplo impiorum, qui pr[illegible]ter ſuperb[illegible]m,
& luxuriam ſempit[illegible] [illegible] ardoribu[illegible] tradit[illegible] [illegible]un[illegible]
pro quibus admon[illegible]t E[illegible]ani, v[illegible]os arguat, &
ad pœnitentiam cohortetur.

R[illegible]mi[illegible]ius Antiſiodorenſis. 88[illegible]

Ad il[illegible]a verba Can[illegible]nis: *Per quem hæc omnia bo-
na creas [illegible] In [illegible] æqualitas per om[illegible] ſecula [illegible].*
Hoc eſt qu[illegible]d B. Iu[illegible]as A[illegible]ſtolus in fi[illegible] epiſtolæ
[illegible]uæ, v[illegible] luce diſtinctè, deſignã[illegible]r exponit dicens: *[illegible]li* Iud. v. 25.
*Deo [illegible] ſaluatori noſtro, per D[illegible]minum no[illegible] [illegible]ſum C[illegible]
[illegible]um gloria, ma[illegible]ificentia, imperium & poteſtas ante o-
mne ſeculum, & nunc, & in omnia ſecula ſeculorum.*

Adol[illegible]iennenſis. 880.

Ætate 1. Enoch [illegible]anslatus eſt à Deo, qoi[illegible] etiam Iud. v. 14.
nonnulla ſcripſiſſ[illegible] Iuda Apoſtolo adipſum att[illegible]
ſtante fertur.

Rad[illegible]lp[illegible]us [illegible]au[illegible]cen[illegible]s. 950.

Libro [illegible] in Leuit. cap. 3. De quibus Iudas Apoſto-
[illegible]us in epiſtola ſua loquitur, diceos. *Hi ſunt, qui, ſe-* Iud. v. [illegible]
gregant ſemetipſos, animales, ſpiritum non habentes.

Smaragdus. 9[illegible]0.

Ad caput [illegible] Re[illegible]ul[illegible] D. Benedi[illegible] In Canone ſacra-
rum literarum Ioannis epiſtolæ tres, Iudæ vna,
& Apocalypſis.

Petrus Damianus. 10[illegible]0.

Epiſt.3.cap.5. Cùm hæc omnia diſſoluenda ſint,
quales oportet vos eſſe in ſanctis conuerſationi-
bus & pietatibus, expectantes & properantes in
aduentum Domini, per quem cæli ardentes ſol-
uentur, elementa verò ignis ardore tabeſcent? De
Iud. v.15. quo & Iudas dicit Apoſtolus: *Ecce veniet Dominus in*
ſanctis millibus ſuis, facere iudicium contra omnes, redar-
guere omnes impios, de omnibus operibus impietatis eo-
rum, &c.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

De operibus Spiritus ſancti libro quarto, de Intellectu
cap.16. Iudas Apoſtolus, frater Iacobi, quem in
Euangelio Matthæus & Marcus Thaddæum ap-
pellant, ſcribit contra eoſdem fidei corruptores,
quos & Petrus, & Ioannes in ſuis dãnant epiſtolis.
Iſte quoq; breui calamo, ſed multam intellectus
facultatem cõprehendit. Verbi gratia cùm dicit:
Iud. v. 11. *Væ illis, qui in via Cain ambulauerunt, & errore Bala-*
am mercede effuſi ſunt, & in contradictione Chore peri-
erunt.

Hugo Victorinus. 1130.

Iud. v. 11. Serm.26. *Sed væ illis* (vt ait Iudas Apoſtolus)
qui in via Cain abierunt, & errore Balaam mercede effu-
ſi ſunt, & in contradictione Chore perierunt.

Bernardus. 1140.

Sermone 1. in Feſto S. Michaelis: Nihil æquè offen-
dit, & ad indignationem prouocat Angelos, quo-
modo diſſenſiones & ſcandala, ſi fortè inueniun-
tur in nobis. Audiamus ſiquidem quid loquatur
ad Corinthios Paulus: *Cùm ſit inter vos zelus & cõ-*
tentio, nonne carnales eſtis? In epiſtola quoque Iu-
Iud. v.19. dæ Apoſtoli legimus ſic: *Hi ſegregant ſemetipſos, ani-*
males, ſpiritum non habentes.

Petrus Cluniacenſis. 1150.

Epiſt.1. Hinc ad Apoſtoli Pauli, Iacobi, Petri, Io-
annis, Iudæ Apoſtolorum epiſtolas vel libros, in
quibus Scriptura noui Teſtamenti finitur, ſermo
tranſitum faciat.

Hugo Etherianus. 1160.

De regreſſu animarum ab inferis cap.9. Poſt mortem
languida eſt confeſſio, quando omniũ maligno-
rum inſtantia ſpirituum vehementiſſima eſt, qui
non ſolùm peccatorem, verùm etiam iuſtum eni-
tuntur, vt præcipitent in inferni profundum.
Iud. v.9. Quod Iudas teſtatur Apoſtolus: *Cùm Michael*, in-
quit, *Archangelus cum diabolo diſputans, de Moſi corpo-*
re altercaretur: non eſt autem auſus iudicium inferre
blaſphemiæ, ſed dixit: Increpet te Dominus.

Innocentius Tertius. 1200.

Ad Pſalmum quintum Pœnitentialem. Sunt vincula
tormentorum. Vnde epiſtola Iudæ, *Angelos, qui* Iud. v.6
ſuum non ſeruauerũt principatum, ſed dereliquerunt ſuum
domicilium, in iudicium Dei magni, ſub caligine vinculis
reſeruauit.

Iacobus Vitriacus. 1200.

Dominica poſt Epiphaniam: Vnde Iudas in epiſto-
la Canonica: *Sicut Sodoma, & Gomorrha, & finitimæ* Iud. v.7.
ciuitates ſimili modo exfornicatæ, abeuntes poſt carnem
alteram factæ ſunt exemplum ignis æterni.

Guilhelmus Peraldus. 1250.

In Summa tomo 2. de peccato maledictionis cap. 1.
Cùm diabolus ſit creatura Dei, peccatum eſt ma-
lũ optare ei. Vnde in Canonica Iudæ, vbi legitur,
quòd *cùm Michael Archangelus cum diabolo diſputans* Iud. v. 9.
altercaretur de Moſis corpore, non eſt auſus inferre iu-
dicium blaſphemiæ, ſed dixit: Imperet tibi Dominus. Vn-
de dicit Gloſſa: Vbicunque, vel quandocunque
hæc altercatio Angeli facta fuit cum diabolo ſibi
aduerſanti blaſphemiam dicere noluit, ſed mo-
deſtè eum ſermone coërcuit, quãtò magis homi-
nibus omnis blaſphemia eſt cauenda?

Ioannes à Sancto Geminiano. 1300.

In Summa lib.1.cap.58. Mare eſt radiorum ſolis
interemptiuum. Et hoc competit inuidiæ, quę ra-
dios, id eſt gratias datas à Deo impedire & interci-
pere conatur. Et ideo inuidi tandem ad æternas
tenebras perducũtur. Vnde dicitur in epiſtola Iu-
dæ: *Hi ſunt fluctus feri maris, deſpumantes ſuas confuſio-* Iud. v.13.
nes, ſydera errantia, quibus procella tenebrarum conſer-
uata eſt in æternum.

Nicolaus Lyranus. 1320.

In epiſtolam Iudæ: *Iudas Ieſu Chriſti ſeruus.*) Hic
incipit epiſtola beati Iudæ Apoſtoli, quæ diuidi-
tur in tres partes, &c.

Ioannes Bromiardus. 1380.

In Summa prædic. de Excommunicatione: De qui-
bus Iudas: *Arbores autumnales infructuoſæ, bis mor-* Iud. v.12.
tuæ, &c.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

In Solennitate omnium Sanctorum: Iudicabunt pla-
nè Sancti Angelos, de quibus per Iudam Apoſto-
lum dicitur: *Angelos verò, qui non ſeruauerunt ſu-*
um principatum, ſed dereliquerunt ſuum domi-
cilium, in iudicium magni Dei, in vin-
culis æternis ſub caligine
ſeruauit.

ARTICV-

ARTICVLVS VIGESIMVSOCTAVVS.

IOANNIS EVANGELISTAE APOCALYPSIN VT CANONICAM SCRIPTVRAM VALERE AD ECCLESIASTICA DOGMATA CONFIRMANDA.

DVBITANT, AVT NEGANT.

Anno poſt natū Chriſtum.

160. CERDON *Apocalypſin quaſi falſam reijcit.* Tertullianus de Præſcriptionibus cap.51.

180. *Marcion ſpernit Ioannis Apocalypſin.* Tertullianus contra Marcionem lib.4. cap.5.

200 *Caius Apocalypſin Cerinthi heretici eſſe affirmabat.* Euſebius lib.3.cap.28.

250. *Dionyſius Alexandrinus etſi Apocalypſin pro diuino & Canonico libro agnoſcit, tamen ſubdubitat an ſit Ioannis Apoſtoli, vel alterius Ioannis.* Euſebius lib.7.cap 20.

300. *Alogi non admittunt Euangelium Ioannis, nec Apocalypſin.* Epiphanius,Ioannes Damaſcenus,& Nicetas de Alogis.

370. *Concilium Laodicenum, & Gregorius Nazianzenus,* in Catalogo ſacrarum Scripturarum, *nullam mentionem faciunt Apocalypſeos. Vnde Amphilochius,* in Iambis ad Seleucium de ſacræ Scripturæ libris: *Apocalypſin,* inquit, *aliqui ijs inſerunt: rurſus longè plurimi adulterinam dicunt. Et D.Hieronymus,* epiſtola ad Dardanum, *teſtatur ita Græcos de Apocalypſi contra communem Latinorum conſenſum dubitare, vt id temporis Latinorum plerique de epiſtola ad Hebræos, contra cõmunem Græcorum ſententiam dubitabant.*

1516. Eraſmus Roterodamus,in fine Commentariorum in Apocal.*Teſtatur D. Hieronymus Apocalypſin ne ſua quidem ætate fuiſſe receptam à Græcis. Adhæc quoſdam eruditiſſimos viros totum hoc argumentum,ceu fictum,multis conuicijs inſectatos fuiſſe,quaſi nihil haberet Apoſtolicæ grauitatis,ſed vulgatam tantum rerum hiſtoriam figurarum inuolucris adumbratam. Verùm, vt de his interim nihil dicam, me mouerunt cùm alia coniectura: tum illa, quòd reuelationes ſcribens, tam ſolicitè nomen ſuum inculcat:* Ego Ioannes ego Ioannes, *perinde ac ſi ſyngrapham ſcriberet, non librum.*

1520. Martinus Lutherus Præfatione in Apocalypſin prioris editionis: *Quæ ego in hoc libello deſidero non ſunt vnius generis, vt nec Apoſtolicum, nec Propheticum eſſe putem. Initio ac potiſſimum quidem, quòd Apoſtoli non occupentur circa viſiones, ſed claris atque apertis verbis vaticinentur: quemadmodum Petrus, & Paulus: Chriſtus etiam in Euangelio facit. Nam Apoſtolici muneris eſt, clarè, & ſine imaginibus, aut viſionibus de Chriſto eiusq; rebus loqui. Neque vllus Propheta eſt in veteri Teſtamento, vt de nouo taceam, qui ita planè & per totum imaginibus & viſionibus agat: vt hunc libellum apud me ſimilem reputem quarto Eſdræ. Neque vllo modo deprehendere poſſum, quòd a Spiritu ſancto confectus ſit. Sentiat de hoc libro quilibet quicquid ipſi ſpiritus ſuus ingerit: meus ſpiritus ad eum ſe accommodare nequit. Atque ea mihi cauſa ſufficit, no enim magni faciam, quòd in eo Chriſtus neque docetur, neque agnoſcitur.*

De abroganda Miſſa priuata: *Liber Apocalypſis veterum calculo non eſt plenæ auctoritatis in contentione.*

1530. *Zuinglius non ita multum Apocalypſi tribuit, & retulit non ad auctorem Apoſtolum, ſed ad Ioannem, quem appellamus Theologum.* Bullingerus in Apocalypſin.

1540. Vitus Theodorus in Summarijs Bibliorum: *Epiſtolam Iacobi, & Reuelationes Ioannis dedita opera omiſimus.*

1550. *Ioannes Caluinus de libro Apocalypſeos ſententiam rogatus, reſpondit ſe penitus ignorare quid velit tam obſcurus ſcriptor, & quòd quis, qualisue fuerit non conſtet inter eruditos.* Ioannes Bodinus in Methodo hiſt.cap 7.

1560. Ioannes Brentius in Apologia confeſſionis VVirtembergenſis capite de ſacra Scriptura: *Dicturi de auctoritate ſacræ Scripturæ, percurremus primum omnium Apocryphos libros, qui habentur in vulgata Bibliorum editione, & quos Pontificij obtrudunt nobis pro verè Canonicis libris.* Poſtea inter eos recenſens libros Iudith,Tobiæ,Sapientiæ,Sirach, Baruch, Machabæorũ, particulas Eſther, particulas Danielis, Epiſtolam ad Hebræos,Iacobi, Iudæ,Petri ſecundam,& Apocalypſin, ſubiungit: *Habes veterum ſententiam de libris Apocryphis, quorum nonnulli vocantur ſomnia, nonnulli fabulæ.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Dionyſius Areopagita. 100.

Eccleſiaſt. Hierarchia cap.3. ponens vniuerſam ſanctæ Scripturæ partitionem, de Apocalypſi hæc fatur: Siue arcanam illam & myſticam viſionem dilecti diſcipuli, diuiniſque Domini Ieſu, & altiſſimã Theologiam eis, qui Dij fieri merentur, exponit, eoſque per myſteria ſacra & diuina ſuſtollit, atque confirmat.

Apoc.1. De diuinis nominibus cap.2. *Hæc dicit qui eſt, qui erat, & qui venturus eſt omnipotens.*

Prochorus. 120.

In Hiſtoria Ioannis Apoſtoli cap.47. Priuſquam hæc facta fuerunt, Ioannes per ſeptẽ menſes circumiens ciuitates, vicos, & caſtella, euangelizãdo verbum, inſulam reliquit, in qua prius & Apocalypſim ſcripſerat ſuam, ſicut Deus illi reuelauerat.

Iuſtinus Martyr. 160.

Dialogo cum Tryphone: Quoniam apud nos vir quidam Ioannes, vnus ex duodecim Chriſti Apo-
Apoc 20 ſtolis, in reuelatione ſibi facta prophetauit, Chriſtianos mille annos peracturos eſſe.

Iuſtinus Apocalypſin Ioannis Apoſtoli eſſe & credidit, & luculentiſſimè expoſuit. *Euſebius in Chronicis, & Hieronymus libro de Viris illuſtribus in Iuſtino.*

Melito Sardenſis. 170.

Melito Sardenſis ſcripſit de Apocalypſi Ioannis librum. *Euſebius Eccleſiaſt. hiſtoria lib.4.cap.25.*

Theophilus Antiochenus. 170.

Theophilus Antiochenus opuſculum edidit, cuius inſcriptio eſt: *Contra Hermogenis hæreſin*: in quo teſtimonijs ſumptis ex Apocalypſi Ioannis vtitur. *Euſebius lib.4.cap.23.*

Apollonius. 180.

Apollonius, *libro aduerſus hæreſin Cataphrygarum*, vtitur teſtimonijs ex Apocalypſi Ioannis deſumptis. *Euſebius lib.5.cap.17.*

Irenæus. 180.

Lib.1. cap.27. Nicolaitæ pleniſſimè per Apocalypſin Ioannis manifeſtãtur qui ſint, nullam differentiam eſſe docentes in mœchando, & idolo-
Apoc. 2. thyton edere. Quapropter dixit de ijs ſermo: *Sed hoc habes, quòd odiſti opera Nicolaitarum, quæ & ego odi.*

Lib.4.cap 37. Sed & Ioannes Domini diſcipulus in Apocalypſi ſalutarem & glorioſum regni eius
Apoc.1. videns aduentum: *Conuerſus ſum*, inquit, *videre vocem, quæ loquebatur mecum: & conuerſus, vidi ſeptem candelabra aurea*, &c.

Lib.4.cap.50. Si quis autem diligentius intendat his, quæ à Prophetis dicuntur de fine, & quæcumque Ioãnes diſcipulus Domini vidit in Apocalypſi, inueniet eaſdem plagas vniuerſaliter accipere gentes, quas tunc particulatim accepit Aegyptus.

Lib.5.cap.26. Manifeſtius adhuc etiam de nouiſſimo tempore, & de his, qui ſunt in eo decem regibus, in quos diuidetur, quod nunc regnat imperium, ſignificauit Ioannes Domini diſcipulus
Apoc.19 in Apocalypſi, ediſſerens quæ fuerint decem cornua, quæ à Daniele viſa ſunt, dicens ſic dictum ſibi eſſe: *Decem cornua, quæ vidiſti*, &c.

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib.6. Stromat. cap.5. Et licet hic in terris talis presbyter non fuerit prima ſede honoratus, ſede-
Apoc. 4 bit in quatuor & viginti thronis, vt dicit Ioannes in Apocalypſi.

Lib.2. Pædagogi cap.12. Ex ſanctis lapidibus ſupernam Hieruſalem fuiſſe conſtructam accepimus: Apoc.22
& duodecim portas cæleſtis ciuitatis lapidibus pretioſis aſſimulatas, ſuſcipiendam Apoſtolicæ Sedis gratiam ſignificare admittimus.

Origenes. 230.

Homilia 1. in Exodum: Mouet enim me in hac intentione, vt illud, quod Ioannes in Apocalypſi de populo hoc, qui Chriſto credidit, ſcribit. Dicit enim: *Quia ex tribu Ruben duodecim millia ſi-* Apoc. 7.
gnati, ex tribu Simeon duodecim millia ſignati.

Homilia ſeptima in Ezechielem: Scriptura docente didicimus, quia Sanctorum oratio ſit incenſum. Ait enim: *Incenſum orationes Sanctorum* Apoc. 5.
ſunt.

Libro 1. de Principijs: Vt autem vnam & eandem omnipotentiam Patris, & Filij eſſe cognoſcas, ſicut vnus atque idem eſt cum Patre Deus & Dominus, audi hoc modo Ioannem in Apocalypſi dicentem: *Hæc dicit Dominus Deus, qui eſt, & qui e-* Apoc.1.
rat, & qui venturus eſt omnipotens. Qui enim omnipotens, quis alius niſi Chriſtus?

Dionyſius Alexandrinus. 260.

Aduerſus Nepotem de Apocalypſi Ioannis, apud Euſebium lib.7. cap. 20. Ego librum ipſum nullo modo audeo abrogare, præſertim cùm adeò multi fratres eum tam magno æſtiment. ſed hanc mecum de eo opinionem concipio, longè abſtruſiorem eſſe in illo materiam, quàm mens mea facilè conſequi queat, & in ſingulis prope ſententijs ſenſum quendam myſterijs inuolutum, & valdè admirabilem deliteſcere planè exiſtimo. Et quamquam eum ipſe non intelligo, ſuſpicor tamen intellectum quendam reconditiorem verbis ipſis incluſum: atque iſtas res non propria ratione metior ac pondero: ſed fidei potius tribuo, & eleuatiores diuinioreſque profectò arbitror, quàm quas ipſe vllo pacto cogitatione comprehendere valeam.

Pamphilus Martyr. 300.

Apologia pro Origene: Licet omnes reſurgant, & vnuſquiſque in ſuo ordine reſurgat, conſiderandum eſt tamen propter illum ſermonẽ Ioannis, quem in Reuelatione ſua dicit: *Beatus, qui habet* Apoc.20
partem in reſurrectione prima.

Euſebius Cæſareenſis. 320.

In Chronicis de anno 96. Sub Domitiano Ioannes Euangeliſta & Theologus in Pathmos inſulam relegatus, Apocalypſin vidit, quam Irenæus interpretatur.

Eccleſiaſtica hiſtoria libro tertio, capite decimonono, de confeſſis & manifeſtis Scripturæ libris: Inter iſta, ſi placet, Ioannis Apocalypſin conijciamus: de qua quid veteres ſtatuerint, aliud erit tempus exponendi. Atque hæc ſunt, quæ omnium aſſeueratione conſtanter approbantur.

Athanaſius. 340.

In Synopſi diuinæ Scripturæ: Hanc reuelationem ipſe Ioannes Euangeliſta & Theologus in Pathmo inſula dicta Dominica die vidit, iuſſuſque conſcripſit.

Lib.5. de vnita ſubſtantia Trinitatis: Quem ignorando omnipotentem Deum teſtati eſtis, nos ipſum Patrem eſſe prædicamus: quia omnipotens Deus, qualis eſt ipſe in natura, talem genuit Filium, ſicut in Scripturis cautum inuenimus: *Qui eſt, & qui fuit.*

Apoc. 1. *fuit, & qui venturus eſt omnipotens Deus.* Vides omni-
potentem eſſe Dei Filium in natura, ſicut & Pa-
trem?

Didymus Alexandrinus. 360.

In epiſtolam Iudæ: Iſti ſunt præſules hæreſeos Ni-
colaitarum, nullam ſpeciem impudentiæ dere-
linquentes: ſiue autem hæreſis, ipſa eſt volunta-
Apoc. 2. ta polluta, cuius fit mentio in Apocalypſi per Ie-
zabel, quæ ſuper fornicationem eſſa deſcribitur,
ſeu altera contemplandum eſt.

Ephræm Syrus. 360.

De apparitionibus crucis tempore iudicij: Tunc ſcin-
dentur cæli, & reuelabitur Dominus dominanti-
um, & Rex regum, & Princeps principum, & im-
maculatus, & terribilis atque glorioſus Deus no-
ſter, veluti fulgur horribile, cum poteſtate & ma-
ieſtate multa, ſicut Ioannes prædicauit Theolo-
Apoc. 1. gus, dicens: *Ecce veniet cum nubibus cæli, & videbit eũ
omnis oculus,* &c. Quo in ſtatu putas tunc anima
inueniri optabit, vt ſuſtinere poſſit? Quando cæ-
lũ & terra in fugam vertentur, ſicut rurſus Theo-
Apo. 20. logus præſignauit, dicens: *Vidi ſolium candidum &
magnum, & ſedentem ſuper illud, à cuius conſpectu fu-
git cælum & terra. Et locus non eſt inuentus illis.*

Macarius Ægyptius. 370.

Homilia 30. Siquidem illic exprobrauit Domi-
nus ei, qui non lauerat pedes illius. Et iterum ali-
Apoc. 3. bi dicit: *Ecce ſto ad oſtium, & pulſo: ſi quis aperuerit
mihi, intrabo ad illum.*

Gregorius Nazianzenus. 380.

*Oratione 32. quæ eſt oratio in præſentia 150. Epiſco-
porum habita:* Nec enim mihi dubium eſt, quin a-
Ap. 2. & 3. lij Angeli aliarum Eccleſiarum præſides ac pa-
troni ſint, quemadmodum in Apocalypſi Ioan-
nes docet me.

*Oratione 35. quæ eſt oratio 1. de Filio, probans Filij
diuinitatem ex ſacris literis:* Chriſtus, *inquit*, Dei po-
tentia, & ſapientia, ſplendor, character, imago, ſi-
Heb. 1. gillum: vt in his verbis: *Qui cùm ſit ſplendor gloriæ, &
character ſubſtantiæ ipſius, & imago bonitatis.* Et alio lo-
co: *Quem Pater ſignauit Deus, Dominus, Rex, Ens,
Apoc. 1. omnipotens.* Et: *Qui erat, qui eſt, & qui venturus eſt,
omnipotens ille.* Quæ perſpicuè de Filio dicuntur.

Epiphanius. 380.

Hæreſi 51. Dicunt Alogi contra Apocalypſin hæc
nugantes: Quid mihi prodeſt Apocalypſis Ioan-
nis, quæ dicit mihi de Angelis & ſeptem tubis? Et
non ſciunt, qui talia dicunt, quòd neceſſaria & v-
tilia huiuſmodi ſunt in prædicationis rectitudi-
ne. Quæ enim erant in Lege ac Prophetis obſcu-
ra, & in ænigmate dicta, ea Dominus diſpenſauit,
vt per Spiritum ſanctum ad noſtram ſalutem ſer-
uo ipſius Ioanni reuelarentur: quæ illic obſcura
erant, hic vt ſpiritualia ac manifeſta prædicans.
Spiritualiter autem nobis eadem diſpenſauit, &c.
Sermo in Apocalypſi propheticus eſt ex Spiritu
ſancto ſecundùm veritatem, &c. Hæc dona verè
& conſtanter in intelligentia & ſana mente Spiri-
tus ſanctus recenſuit, ſanctiq; Prophetæ & Apo-
ſtoli, inter quos etiam ſanctus Ioannes per Euan-
gelium, epiſtolas, ac Apocalypſin ex eodem Spi-
ritus ſancti dono impertiuit.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Sermone de Natiuitate Ioannis Baptiſtæ: Hi ſunt,
de quibus in Apocalypſi dictum eſt: *Qui veſtem ſu-
am non inquinauerunt,* id eſt, qui carnem ſuam in-
uiolatam cuſtodierunt. Et ideò cum Agno am-
bulant. Nam thus ſignificat orationes Sancto-
rum. Nam myrrha corporis conditura eſt, quæ
ſunt operum bonorum geſta, quæ in poſtremò
corpus & animam hominis cuſtodiunt. Dicitur
enim in Apocalypſi: *Nam opera eorum comitabuntur* Apoc. 14.
eos.

Nilus. 420.

De oratione cap. 69. Angelus Dei præſto adeſt, qui
ſolo verbo operationem aduerſarij ſiſtit, & mo-
uet lumen mentis, vt ſine errore ac fallacia ope-
retur, quod in Apocalypſi dicit B. Ioannes, *ferre
Angelum thymiama, vt daret in oratione Sanctorum.*
Exiſtimo eſſe gratiam Dei, quam ipſe per Ange-
lum operatur.

Ioannes Caſſianus. 430.

Collat. 4. cap. 19. Ita inuenti in illo tepido ſtatu,
qui deterrimus iudicatur, euomendos nos ex
ore Domini, ſecundùm eius ſermonem noueri-
mus, ita dicentis: *Vtinam calidus eſſes, aut frigidus:* Apoc. 3
nunc autem tepidus es, & incipiam te euomere.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

De adoratione in ſpiritu & veritate libro 6. Atque
Ioannes ille ſapiens, qui Apocalypſis libellum
conſcripſit, qui Patrum iudicio comprobatus
eſt, Sanctorum animas ſub Dei altari ſe conſpexiſ- Apoc 8.
ſe apertè confirmat.

Libro 1. Theſauri cap. 5. Quomodo non erit indo-
ctus, qui tempus profuiſſe Filio audet dicere, per
quem facta eſſe ſecula Paulus aſſerit? Et Euange-
lium: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud* Ioan 1
Deum. Et in Apocalypſi idem Ioannes: *Qui eſt, qui* Apoc. 1.
erat, & qui venturus eſt. Venturus enim de Verbo
dicitur, de quo etiam dicitur: *qui eſt, & qui
erat.*

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib. 1. Epiſt. 188. Si cælum inſtar libri conuolui-
tur, & aſtra cadunt, & Orion, & terra, & omnia, Apoc. 6
quæ ipſius complexu coërcentur, igne conflagrãt, 2 Pet 3
cunctaq; nuda, & aperta magnæ illi Dominicæ Heb. 4.
præſentia diei præparantur, ecquid ipſe incuria
laboras?

Andreas Cæſareenſis. 500.

In Apocalypſin paulo poſt principiũ: De libri huius
fide & auctoritate prolixè hoc loco diſſerere ſu-
peruacaneum arbitramur. Conſtat namque bea-
tos illos viros Patres noſtros, Gregorium Theo-
logum, Cyrillum Alexandrinum, multosq; his
vetuſtiores, Papiam, & Irenæum, Methodium, &
Hippolytum, diuinum, fideq; dignum eſſe, non
vno in loco tradere. E quorum monumentis nos
occaſione accepta, ad hoc conſilium venimus,
ſicuti multas quoque ſententias ex eorundem
ſcriptis mutuauimus, hisque noſtris ſcriptis in-
ſeruimus.

Procopius Gazæus. 530.

Ad caput 47. Eſaiæ: Nam quod primo antiquius
eſt, illud etiam fine carere cõſequitur: cùm quod
interitum non habuit, extremo priuari etiam
neceſſe ſit, quod vt cæteri ſignificarent: *Ego primus,
& ego vltimus,* interpretari maluerunt. Legitur ve-
rò de Vnigenito alicubi: *Ego ſum primus, & vltimus:* Apoc 1.
quod non obſcurè ſignificauit, cùm vixiſſe ſe, &
fuiſſe mortuum adiecit.

Aretas Cæſareenſis. 560.

In Apocalypſin: Quidam veterum librum hunc
alienum dicunt à dictione & lingua Ioannis di-
lecti, ipſum ad alium referentes. Sed non eſt ita.
Siquidem Gregorius Theologus hunc inter ger-
manos, & legitimos libros connumerauit: *Sicut* Orat 32.
me docet, inquit, *Ioannis Apocalypſis.*

Leontius. 600.

ptem Angelis habentibus phialas ſeptem, & aggreſſus eſt ante me dicens: Veni, oſtendam tibi damnationem meretricis magnæ, &c.

Zeno Veronenſis. 260.

Sermone de ſomnio Iacob: Hanc ſcalam in Apocalypſi Ioannes bis acutum gladium, cum vno capulo nuncupauit, quem ex ore Domini prodire deſcribit. Apoc.1.

Victorinus Pictauienſis. 270.

Commentario in Apocalypſin: Oportet autem te iterum prophetare populis, & linguis, & nationibus: hoc eſt: quoniam quando hoc vidit Ioannes, erat in inſula Pathmos, in metallum damnatus à Domitiano Cęſare. Ibi ergo vidit Apocalypſin: & cùm ſenior iam putaret ſe per paſſionem accepturum receptionem, interfecto Domitiano, omnia iudicia eius ſoluta ſunt, & Ioannes de metallo demiſſus: ſic poſtea tradidit hanc eandem, quam acceperat à Domino Apocalypſin.

Iulius Firmicius Maternus. 350.

De errore profanarum religionum cap. 20. Secretiora pandantur arcana. In Apocalypſi, Id eſt, reuelatione, qui ſit ſpõſus inueniemus. Ita enim ſcri-
Apoc.21. ptum eſt: *Veni, oſtendam tibi nouam nuptam, vxorem Agni. Et duxit me in ſpiritu in montem magnum, & oſtendit mihi ciuitatem magnam Hieruſalem, deſcendentem de cælo.*

Hilarius Pictauienſis. 350.

Prologo in Pſalm. Nequaquam Pſalmorum librum, niſi per fidem aduentus eius poſſe intelligi, ita beati Ioannis Apocalypſi docemur: Et An-
Apoc.3. gelo Philadelphiæ Eccleſię ſcribe: *Hæc dicit ſanctus & verus, qui habet claues Dauid, qui aperit, & nemo claudit; qui claudit, & nemo aperit.*

In Pſalm. 2. Eſſe autem huius infernæ regionis, vaſtæqúe abyſſi incolas plures beati Ioãnis Apo-
Apoc.5. calypſi docemur, cùm *nullus neque in cælo, neque ſuper terram, neque infra terram obſignatum librum dignus repertus eſt aperire.*

Victorinus Afer. 360.

Libro 3. aduerſus Arium: Sic per Spiritũ ſanctum locutus eſt Paulus ad Romanos: *Deus autem pacis conteret Satanam ſub pedibus veſtris velociter.* Et in A-
Apoc.1. pocalypſi ipſe dixit; *Et habeo claues mortis & inferni.*

Ambroſius. 370.

Apoc.7. *Ad Pſalm. 41.* Et ideò fortaſſis Iuanni Euangeliſtæ cælum apertum, & albus equus demonſtratur, ſuper quem ſedebat, habens in capite diade-
Apoc.19. ma, & in fœmore ſuo ſcriptum nomen: *Rex Regum, & Dominus dominantium.*

Libro 1. de Pœnitentia cap. 9. Quomodo Ioannes diceret non orandum pro peccato, quod eſſet ad
Apoc.2. mortẽ, qui in Apocalypſi ſcripſit, mãdatum Angelo in Eccleſia Pergami: *Habes illic tenentes doctrinam Balaam, & tenentes doctrinam Nicolaitarum, ſimiliter age pœnitentiam?*

Pacianus. 370.

Epiſtola 1. contra Nouatianos: Deus dicit: *Malo pœnitentiam, quàm mortem peccatorum.* Quòd ſi adiiciſſem illud Eſaiæ: *Cùm conuerſus ingemueris, tunc ſal-*
Apoc.2. *uaberis?* Quòd ſi id Apocalypſeos: *Memento vnde excideris, & age pœnitentiam, & opera priora fac?*

Philaſtrius. 380.

De hæreſibus cap. 13. Poſt hos ſunt hæretici, qui Ioannis Euangelium & Apocalypſin reiiciunt, & cùm non intelligant virtutem Scripturæ, nec deſiderant diſcere, in hæreſi permanent pereuntes, vt etiam Cerinthi hæretici eſſe audeant dicere & Apocalypſin itidem non beati Ioannis Euangeliſtæ & Apoſtoli, ſed Cerinthi hęretici, qui tunc ab Apoſtolis beatis hæreticus manifeſtatus, abiectus eſt ab Eccleſia.

Prudentius. 380.

Hymno 6. ante ſomnum:

Euangeliſta ſummi
Fidiſſimus magiſtri, Apoc.1.
Signata quæ latebant
Nebulis videt remotis:
Ipſum Tonantis Agnum
De cæde purpurantem,
Qui conſcium futuri
Librum reſignat vnus:
Huius manum potentem
Gladius perarmat anceps,
Et fulgurans vtrinque
Duplicem minatur ictum.

Hieronymus. 390.

De illuſtribus Eccleſiæ Scriptoribus cap. 9. Quarto decimo anno ſecundam poſt Neronem perſecutionem mouente Domitiano, in Pathmon inſulam Ioannes Apoſtolus relegatus, ſcripſit Apocalypſin, quam interpretatur Iuſtinus Martyr, & Irenæus.

Lib. 1. aduerſus Iouinianum cap. 14. Ioannes Apoſtolus vidit in Pathmos inſula, in qua fuerat à Domitiano principe relegatus, Apocalypſin, infinita futurorum myſteria continentem.

Epiſt. 129. Nos Apocalypſin Ioannis ſuſcipimus, nequaquam huius temporis cõſuetudinem, ſed veterum ſcriptorum auctoritatem ſequentes, qui plerunque huius vtuntur teſtimoniis, non vt interdum de Apocryphis facere ſolent: quippe qui & gentilium non rarò vtuntur exemplis, ſed quaſi Canonicis & Eccleſiaſticis.

Quintus Iulius Hilarion. 390.

Libro de duratione mundi: Et plagæ illę deſcriptæ in Apocalypſi aduenient, & partibus ſubinde cęditur hic mundus.

Ruffinus. 390.

In Symbolum Apoſtolorum: Sicut lux de luce, & veritas de veritate; ita de omnipotente omnipotens natus eſt, vt in Apocalypſi Ioannis de Seraphim ſcriptum eſt: *Et requiem non habent die ac nocte, dicentes: Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus Sabaoth, qui eſt, qui erat, & qui venturus eſt omnipotens.* Apoc.4.

Concilium Carthaginenſe Tertium. 395.

Cap 47. *recenſens Canonicos Scripturæ libros, inter eos Ioannis Apocalypſin numerat.*

Auguſtinus. 400.

De ſancta Virginitate cap. 27. Sic enim vos vidit in Apocalypſi quidam præ cęteris dilectus Agno, Apoc.14.
qui diſcumbere ſuper pectus eius ſolitus erat, & biberat, & eructabat mirabilia ſupercæleſtia Dei Verbum. Ipſe vos vidit duodecies centena millia ſanctorum cytharædorum illibatæ virginitatis in corpore, inuiolatæ virginitatis in corde: & quia ſequimini Agnum quocunque ierit, ſcripſit ille de vobis. Quò ire putamus hunc Agnum, quò eum nemo ſequi vel audeat, vel valeat, niſi vos?

Sermo. 181. de Tempore cap. 14. Miror quoſdam ſic obſtinatos eſſe, vt dandam non putent lapſis pœnitentiam, aut lapſis exiſtiment veniam denegandam, cùm ſcriptum ſit: *Memento vnde excideris, &* Apoc.2.
age pœnitentiam, & fac priora opera. Vtique ei dicitur, quem conſtat excidiſſe.

Tractatu 36. in Ioannem: Et apud Ezechielẽ Prophetam, & in Apocalypſi ipſius Ioannis, cuius eſt hoc Euangelium, commemoratur animal qua- Ezech.1. Apoc 4
drupes, habens quatuòr perſonas, hominis, vituli, leonis, aquilę.

Innocentius Primus. 406.

Epiſtola ad Exuperium cap.7. *enumerans Scripturas Canonicas, inter eas Ioannis Apocalypſin recenſet.*

Seuerus Sulpicius. 410.

Libro 2. ſacræ hiſtoriæ: Domitianus Ioannem Euangeliſtam in Pathmon inſulam relegauit: vbi ille arcanis ſibi myſterijs reuelatis librum ſacræ Apocalypſis (qui quidem à plerisque aut ſtultè aut impiè non recipitur) conſcriptum edidit.

Idacius. 420.

Aduerſus Varimadum Arianum: Si Trinitas non eſt, quare in Apocalypſi tertiò Spiritus ſanctus Deus omnipotens,
Apoc.1. *qui eſt, qui erat, & qui venturus eſt*, dicitur?

Philippus Presbyter. 430.

Lib.2. in Iob cap.19. Dicamus itaque de hoc numero, ſicut in ſacris literis inuenimus. Ex perſo-
Apoc.2 na itaque Dei Ioannes in Apocalypſi ait: *Et ecce aliquem miſſurus eſt diabolus ex vobis in carcere, vt tentemini, & habeatis tentationem diebus decem.*

Maximus Taurinenſis. 430.

In ſolennitate S. Pentecoſtes: Neceſſe eſt partem omnium primus Agnus obtineat, & ſecuturo immaculato gregi locum dux immaculatus anticipet,
Apoc.14. ſicut ait Ioannes in Apocalypſi, dicens: *Hi ſunt qui cunque ſequuntur Agnum quocunque vadit.*

Sixtus Tertius. 440.

De Caſtitate: Hoc etiam beati Ioannis teſtimo-
Apoc.14. nio euidentiſſimè comprobatur, dicens: *Hi ſunt, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati.* Nam ſi inquinatio immunditia caret, poterunt & hi immundi videri, Scripturæ quos inquinatos eſſe commemorat.

Leo Magnus. 450.

Epiſt.53. cap.5. A quibus volo te prorſus abſtine-
Apoc.3. as, memor ſis eius ſententiæ, quæ dicit: *Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam.*

Proſper. 460.

De promiſſionibus parte 1. cap.38. Hos etiam Apo-
Apoc.7. calypſis Ioannis Apoſtoli deſignat, dicens: *Vidi turbam multam, quam dinumerare nullus hominum poterat, ex omni tribu, populo, & lingua.*

Parte 2. cap.12. Admonetur Ioannes Apoſtolus in Apocalypſi ſcribere Angelo, id eſt, rectori Eccleſiæ Pergami, quòd in plebe eius eſſent tenentes,
Apoc.2. doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere ſcandalum ſub oculis filiorum Iſrael, edere de ſacrificio, & fornicari.

Cæſarius Arelatenſis. 470.

Homil.5. de Paſcha: Per aquas enim populos ſignificari ſacris aperitur eloquijs, ſicut legimus:
Apoc.17. *Aquæ iſtæ, quas vidiſti, populi ſunt, & gentes, & linguæ.*

Saluianus Maſſilienſis. 480.

De Prouidentia Dei lib.4. Vnde etiam Saluator in
Apoc.3. Apocalypſi ad tepidum Chriſtianum ait: *Vtinam aut calidus eſſes, aut frigidus: nunc autem quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo.* Omnem Chriſtianum Dominus fide ac ſpiritu iubet eſſe feruentē.

Gelaſius. 490.

Epiſtola 5. Sicut de quibuſdam in Apocalypſi legimus, veluti vna ranarum imprudenter immerſus, inque illa fæce horribiliter volutatus.

In Decretis, texens Catalogum ſacrarum literarum: Item Apocalypſis Ioannis liber vnus.

Fulgentius. 500.

Lib.1. ad Monimum cap.27. Non ergo iniqui prædeſtinati ſunt ad mortem animæ primā, ſed prædeſtinati ſunt ad ſecundam, id eſt, ad ſtagnū ignis
Apoc.20. & ſulphuris: de quo B. Ioānes dicit: *Et diabolus, qui ſeducebat eos, miſſus eſt in ſtagnum ignis & ſulphuris.* Et alio loco: *Et mors, & infernum miſſi ſunt in ſtagnum ignis.* Hæc mors ſecunda eſt ſtagnum ignis. Rurſus dicit: *Dubijs autem & infidelibus, contaminatis & homi-* Apoc.21.
cidis, pars eorum in ſtagno ardenti & ſulphure, quod eſt mors ſecunda.

Libro 2. ad Thraſimundum Regem cap.18. Hanc veritatem corporis Chriſti, de cęlo venturi, Ioannes quoque confirmat, dicens: *Ecce veniet cum nubi-* Apoc.1.
bus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum compunxerunt.

Alcimus Auitus. 500.

De conſolatoria caſtitatis laude ad ſororem, recenſens ſacræ Scripturæ libros:

Quod Petrus docet, & Iudas, Iacobus & ipſe,
Et quæ diuini quondam ſecreta parentis
Vidit Ioannes, nobis incognita ſcripſit:
Hæc tu cuncta tenens animo ſitiente bibiſti.

Caſſiodorus. 540.

Ad Pſalm.96. Bonus Angelus adorat Dominum: quia recto corde ſuum agnoſcit auctorem, nec ab hominibus adorari permittit: ſicut in Apocalypſi Angelus Ioanni procidenti ad pedes ſuos dicit: *Vide ne feceris, conſeruus tuus ſum.*

Iuſtus Orgelitanus. 540.

Ad illa verba Canticorum: *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Dicit in Apocalypſi ipſe Dominus: *Ego* Apoc.3.
ſto ad oſtium, & pulſo. Si quis aperuerit mihi, intrabo cum ipſo, & ipſe mecum.

Primaſius. 540.

Præfatione in Apocal. Tuis vir illuſtris & religioſe Caſtor acquieſcens, ſic librum Apocalypſis beati Ioannis multis myſterijs opacatum, in adiutorio Domini noſtri Ieſu Chriſti ſuſcepi exponendum.

Iornandes. 550.

Lib.1. Domitianus poſtquam Ioannem Apoſtolum & Euangeliſtam in feruenti oleo miſſum non potuiſſet extinguere, in Pathmos eum inſulam relegauit, vbi Apocalypſin vidit.

Pelagius Secundus. 579.

Epiſtola 1. ad illegitimam ſynodum Conſtantinopolitanam: Et in Apocalypſi Dominus per Ioannem lo- Apoc.1.
quitur, dicens: *Nolite timere, ego ſum primus & nouiſſimus, & viuus: & fui mortuus, & ecce ſum viuens in ſecula ſeculorum.*

Gregorius Magnus. 590.

Lib.1. Moralium cap.4. Aliter loquuntur Angeli ad Deū, ſicut & per Ioannis Apocalypſin dicunt:
Dignus eſt Agnus, qui occiſus eſt, accipere virtutem, & di- Apoc.5.
uinitatem, & ſapientiam, &c. Aliter Deus ad Sanctorum animas, aliter Sanctorum animæ loquuntur ad Deum. Vnde & in Apocalypſi Ioannis rurſum
dicitur: *Vidi ſubter altare animas interfectorum pro-* Apoc.6.
pter verbum Dei, & propter teſtimonium, quod habebant, &c.

Lib.4. Dialog. cap.42. Et Ioannis vox in æſtimatione iſta concordat, qui cùm ſignatum illum li-
brum ſeptem ſigillis vidiſſe ſe diceret, *quia nemo in-* Apoc.5.
uentus eſt dignus, neque in cælo, neque in terra, neque ſubtus terram aperire librum, & ſoluere ſignacula eius, adiunxit, *& ego flebam multum.*

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

Lib.6. Etymolog. cap.2. Apocalypſin librum Ioannes ſcripſit eo tempore, quo ob Euangelij prædicationem in inſula Pathmos traditur relegatus.

Concilium Toletanum Quartum. 640.

Cap.16. Apocalypſis librum multorum conciliorum auctoritas, & ſynodica ſanctorum Præſulum Romanorum decreta Ioannis Euangeliſtę eſſe præſcribunt, & inter diuinos libros recipiendum conſtituerūt. Et quia plurimi ſunt, qui eius auctoritatem non recipiunt, eumque in Eccleſia Dei prædicare contemnūt, ſi quis eum deinceps non receperit, aut à Paſcha vſque ad Pentecoſten

Miſſarum

Miſſarum tempore in Eccleſia non prædicauerit, excommunicationis ſententiam habebit.

Eligius. 640.

Homil.8. Et in Apocalypſi Ioannes Apoſtolus:
Apoc.1. *Qui dilexit nos*, inquit, *& lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo.*

Hildephonſus Toletanus. 660.

De virginitate S. Mariæ cap. 18. Hæc Ioannes aſtruit, cùm animalia cæli nerrat requiem nõ habere, dicentia eundem ipſum cęleſtis gloriæ hy-
Apoc. 4 mnum. Hæc idem aſſignat, cùm dicit: *Vidi, & audiui vocem Angelorum multorum in circuitu Throni, & animalium, & ſeniorum: & erat numerus eorum millia*
Apoc. 5. *millium, dicentium voce magna: Dignus eſt Agnus, qui occiſus eſt, accipere virtutem, & diuinitatem, & ſapientiam, & fortitudinem, & honorem.*

Aldhelmus. 680.

De laudibus Virginitatis cap.3. Ob hoc etiam reor, quòd ſacer Dominici pectoris accubitor, & quartus paradiſi gurges, qui potiſſimum ſeptenas Eccleſias Aſiæ inexhauſtis dogmatum imbribus irrigauit, &c. in Pathmon relegatus, ſepties vicene & quaterna virginum dulciſonis melodię concentibus canticum rude canentia, raptus in oramate, extus eos auſcultare, & caſtis obtutibus cõ-
Apoc.14. templari meruit, de quibus dictum: *Virgines enim ſunt, & ſequuntur Agnum quocunque ierit.*

Beda. 700.

Prolego in Apocalypſin: Apocalypſis S. Ioannis, in qua bella & incendia inteſtina Eccleſiæ ſuæ Deus verbis figuriſqúe reuelare dignatus eſt, ſeptẽ mihi eſſe videtur diuiſa periochis; in quarum prima, &c.

Epigrammate de beato Ioanne, & eius Apocalypſi:

Exul ab humano dum pellitur orbe Ioannes,
Et vetitus Coici eſt cernere regna ſoli,
Intrat ouans cæli Domino dilectus in aulam,
Regis & altithroni gaudet adeſſe choris.
Hic vbi ſubiectum ſacra lumina vertit in orbem,
Currere fluctiuagas cernit vbique rates:
Et Babel, & Solymam mixtis confligere caſtris:
Hinc atque hinc vicibus tela, fugamq́, capi:
Sed mitem ſequitur miles qui candidus Agnum,
Cum duce præcipitat regna beata poli.
Squammeus eſt anguis, per tartara cæca maniplos
Submergit flammis peſte fameq́, ſuos.

Zacharias Papa. 740.

Epiſtola 11. Conforta eos, vt nobis ſint adiutores contra aduerſarios orthodoxæ fidei: quatenus & ipſi de fructu boni operis gaudere mere-
Apoc. 9. antur in cæleſtibus, ſicut ſcriptum eſt: *Qui vicerit, faciam illum columnam in templo meo, & ſcribam ſuper illum nomen meum.*

Alcuinus. 750.

De diuinis Officijs cap 39. *Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus Sabaoth.*) Iſtæ ſunt voces Angelorum laudantium in cęlis. Hunc hymnum gloriæ Dei & Eſaias audiſſe ſe teſtatur, & Ioannes in Apocalypſi. Ergo non humano arbitrio, ſed vtriuſque Scripturæ auctoritate coniuncta dicimus, ter *Sanctus*, & ſemel *Dominus*.

Ad caput 6. Ioannis: Quòd oculi Ieſu dona Spiritus eius myſticè deſignent, teſtatur in Apocalypſi
Apoc. 5 Ioannes, qui figuratè de illo loquens: *Et vidi*, inquit, *Agnum ſtantem*, &c.

Ambroſius Ansbertus. 760.

In Apocalypſin Ioannis paulò ante finem: Quàm magnæ ſint auctoritatis, quæ in hac hiſtoria narrantur, hinc liquidò colligimr, quòd is, qui ſe citò venturum annuntiat, id eſt, Dominus Ieſus Chriſtus, teſtimonium perhibere probatur. Vnde mirandum valde eſt, cur apud Orientales, ſecundùm quorundem ſententiam, de hoc libro dubitetur, ac nequaquam plenæ auctoritatis putetur: maximè cùm & fidelis hiſtorię ſcriptor Ioannes retineatur, & locus, in quo viſa fuerit, à quo & per quẽ miſſa, à quo & per quẽ reuelata, cuiuſq; teſtimonio roborata, apertiſſimè declaretur.

Concilium Forotulienſe. 800.

In Præfatione: Nam in Apocalypſi Ioannes Apoſtolus ſub vnius libri appellatiõe de tota vtriuſque Teſtamenti ſerie conteſtatus eſt, dicens: *Si* Apo.vlt.
quis appoſuerit ad hæc, apponet Deus omnes plagas ſcriptas in libro hoc. Et ſi quis diminuerit de verbis libri prophetiæ huius, auferet Deus partem illius de libro vitæ, & de ciuitate ſancta. Verumtamen ſanctos Prædicatores Eccleſiæ hæc non percellit vltionis vindicta, quos ipſum nimirum Apocalypſis librum, & vnumquodq; capitulum Scripturarum multiplici diſputationum ſtylo per ſingula exponendo, ſalubri explicuiſſe promulgatione laudamus, quoſqúe pro his ſempiternam credimus recepturos mercedem.

Haymo. 820.

In Apocalypſin in Præfatione: Ioannes in Pathmo meruit videre hanc prophetiam de ſtatu præſentis & futurę Eccleſię, quæ inter reliquos noui Teſtamenti libros prophetia nominatur, ſicut in ſequentibus dicitur: *Beatus qui legit verba prophetiæ* Apoc.1.
huius. Sed tanta diſtantia inter hanc prophetiam, & eam, quæ reuelata eſt ante aduentum Domini, quanta diſtantia eſt inter ſeruum & dominum, inter Legem & Euangelium, inter Deum & hominem: quia quod illi cernebãt à longè venturum, hoc iſte iam ex parte maxima factum, & in præſenti faciendum õſtendit, &c.

Angelomus. 830.

Lib.3. Regum cap.7. Septenario numero Spiritus ſancti ſolet gratia deſignari, Ioanne atteſtante in Apocalypſi, qui cùm vidiſſe ſe diceret Agnum habentem cornua ſeptem, & oculos ſeptem, mox exponendo ſubiunxit: *qui ſunt ſeptem Spiritus Dei miſ-* Apoc 5.
ſi in vniuerſam terram.

Rabanus Maurus. 850.

Libro 2 de inſtitutione Cleri cap. 54. Apocalypſin Ioannes Euangeliſta ſcripſit eodem tempore, quo ob Euangelij prædicationem in inſulã Pathmos traditur relegatus.

Nicolaus Primus. 860.

Epiſtola 8 ad Michaelem Imperatorem: Quomodo non egeat quælibet Synodus Romanę ſedis, quãdo in Epheſino latrocinio cunctis Pręſulibus, & ipſis quoque Patriarchis prolabentibus, niſi magnus Leo, imitator ſcilicet illius Leonis, de quo ſcriptũ eſt: *Vicit Leo de tribu Iuda*, diuinitus excita- Apoc 5
tus fuiſſet?

Smaragdus. 970.

In Prologo expoſitionis Regulæ D. Benedicti: Eccleſia cùm vna ſit vniuerſalis, id eſt, Catholica, à Ioanne in Apocalypſi ſeptem ſcribuntur Eccleſiæ, propter vniformem Spiritus plenitudinem.

Ad caput 9. Regulæ S. Benedicti, recenſens ſacræ Scripturæ libros: Ioannis epiſtolæ tres, Iudæ vna, Actus Apoſtolorum, & Apocalypſis.

Brideſertus Rameſius. 980.

Ad caput 45. Beda de temporum ratione: Sed & idem Ioannes in Apocalypſi ſua capite 12. vbi dicit: *Et mulier fugit in ſolitudinem, vbi habebat locum paratum à Deo, vt ibi paſcant eam diebus 1260.* Et paulò pòſt: *Et datæ ſunt mulieri duæ alæ aquilæ magnæ, vt vo-*

laret in ſolitudinem, &c. Si huius verſiculi expoſitionem te audire delectat, ad tractatum Haymonis recurre.

Radulphus Ardens. 1050.

In commemoratione defunctorum Sermone
Apoc 14 de Apocalypſi: *Beati mortui qui in Domino moriuntur*, &c. Hoc ſcribit Ioannes Apoſtolus & Euangeliſta, qui virgo eſt electus à Domino, & virgo in æuum permanſit, qui & recubuit in Cœna ſuper pectus Domini Ieſu. Cuius ſcriptis tantò magis fides adhibenda eſt, quantò ipſe cœleſtia ſecreta de ipſius Dominici pectoris fonte cæteris profundius accepit, & ſcripſit.

Petrus Damianus. 1050.

Sermone 5. de Ioanne Euangeliſta: Hinc eſt, quòd mentem eius omnipotens Deus ad tantum puritatis ac myſticę reuelationis culmen euexit, vt ei non modò ſtatum præſentis Eccleſiæ oſtenderet, ſed etiam quid deinceps futurum eſſet, vſque in perpetuum reuelaret. Vnde & illam ſuam nobilem Apocalypſin ſcripſit, quæ nimirũ tantis creditur redundare myſterijs, vt tot videatur habere ſacramenta, quot verba: imò in verbis ſingulis multiplices latent intellectus. Quę profectò cùm ſeptem Aſię Eccleſijs mittitur, omni vniuerſali Eccleſiæ, quæ ſub ſeptiformi Spiritus ſancti magiſterio regitur, deſtinatur. Vnde conſequens eſt, vt omnes Eccleſiæ, per orbem terrarum circumfuſæ, non dubitent, beatum Ioannem cõmunem ſe habere Doctorem. Quibus videlicet tanquam egregius quidam regalis imperij nuntius, à Ieſu Chriſto, qui eſt teſtis fidelis, primogenitus viuorum & mortuorum, & princeps Regum terrę, cœ-
Apoc.1. litus deſtinatus, *gratiam ſimul & pacem ab eo, qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt*, attulit, ac multa ſecreti cœleſtis myſteria patefecit.

Anſelmus. 1080.

Ad caput 11. epiſt. ad Romanos: Ipſe Ieſus Chri-
Apoc 22. ſtus in Apocalypſi Ioannis dicit: *Ego ſum radix, & genus Dauid.*

Hildebertus Cennomanenſis. 1100.

Epiſt. 36. Virginitas Angelicam redolens cõuer-
Apoc.14 ſationem, cantat *canticum nouum, canticum felix, canticum quod nemo poteſt dicere præter eos, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati*, &c. Cum Chriſto ſortiũtur vnam quodammodo coronam virgines Chriſti, quę ſolæ iuxta Ioannem *ſequuntur Agnum quocunque ierit.*

Rupertus Tuitienſis. 1120.

Ad caput vltimum Apocal. Vt caput ſiue principium, ita & finem libri huius voluit eſſe galeatum, quatenus munitum ſit totum corpus reuelationum iſtarum: ne quis audeat quaſi contemptibilem refutare, vel abijcere quippiam eorum, quæ in hoc libro ſcripta ſunt.

Ego Ieſus miſi Angelum meum teſtificari vobis) Ac ſi dicatur: Si huius libri auctoritatem quęritis, ego ſum Ieſus auctor & dator huius Apocalypſis. Nõ eſt Scriptura hęc à Ioanne, non eſt ab homine: neque enim ab homine accepit illam, aut didicit, ſed me reuelante, qui ſum Ieſus, & mittente per Angelum meum: vt ſicut omnes Scripturę diuinę auctoritatis, ita & ſcripta hæc teſtificentur, & recitentur vobis in Eccleſijs, atque in Canonico apice ſint.

Bernardus. 1130.

De Epiphania Domini: Neceſſe eſt, vt qui perfectè terrena concupiſcimus, flagrãti deſiderio cœleſtia requiramus. Sic enim offerimus & thuris odoramentum: quo nimirum, vt in Apocalypſi B. Io-
Apoc.5. annis legimus, ſignificantur orationes Sanctorum.

Hugo Victorinus. 1130.

De Sacramentis libro 2. parte 16. cap. 1. Scriptura di-
cit: *Beati mortui, qui in Domino moriuntur, qui in carne quidem morientes, in Domino tamen viuentes inueniuntur.* Apoc 14

Eruditionis didaſcalicæ lib. 4. c. 6. de auctoribus noui Teſtamenti: Apocalypſin ſcripſit Ioannes Apoſtolus, in Pathmos inſulam relegatus.

Richardus Victorinus. 1140.

Præfatione in librum Apocal. Prophetia beati Ioannis, quæ in hoc libro continetur, quam ei mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus, ad illuminandam ſanctam Eccleſiam reuelauit, tantò glorioſior & lucidior eniteſcit, quantò ſubliminora & lucidiora de Chriſto & Eccleſia oracula deſcribit. In hoc etenim eſt excellentior propheƭijs, quòd de Chriſto & Eccleſia magna ex parte ſacramenta adimpleta denuntiat: & ſicut Euangelium Legis obſeruantiam, ſic iſta prophetia excellit veteres à longè reſpicientes prophetias, quę ferè tot habet ſacramenta, quot verba.

Arnoldus Abbas Bonæuallis. 1160.

Tractatu de vltimis ſeptem verbis Domini: In fronte nomen Tetragrammaton Pontifex gerit, quod vtique eſt ſuper omne nomen, cui omne genu flectitur: de quo in Apocalypſi legitur Ioannis,
quòd *cum Agno ſtabant ſupra montem Sion centum quadraginta quatuor millia, habentes nomen eius, & nomen Patris eius ſcriptum in frontibus ſuis.* Apoc.14.

Godfridus Viterbienſis. 1170.

Parte 17. Chronicorum de Ioanne:

Regna Ioannis erant ipſo viuente ſuperna:
Apocalypſis eum docuit cæleſtia regna,
Et patefecit ei ſingula facta Dei.

Innocentius Tertius. 1200.

De vno Martyre Sermone 1. Ioannes quoque vidit Angelum aſcendentem ab ortu ſolis, habentem ſignum Dei viui, & clamauit voce magna quatuor Angelis, quibus datũ fuit nocere terræ & mari, dicens: *Nolite nocere terræ & mari, neque arboribus: quoadusque ſignemus ſeruos Dei noſtri in frontibus eorum.* Apoc 17.

Dominica 2. Aduentus: Cùm venerit Filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, tunc Hieruſalem, id eſt, Eccleſiam perfectè renouabit, ſicut Ioannes in A-
pocalypſi teſtatur: *Vidi ſanctam ciuitatem Hieruſalem*, &c. Apoc.21.

Iacobus Vitriacus. 1220.

In die Natalis Domini: Hęc eſt mulier illa, ami-
cta ſole, quam in Apocalypſi vidit Ioannes, architecta & protecta propitiatorio. Apoc.12.

Antonius Paduanus. 1230.

Dominica 1. in Quadrageſima Sermone 3. Hunc du-
cem vidit Ioannes in Apocalypſi: *Vidi, & ecce equus albus.* Apoc. 6.

Albertus Magnus. 1240.

Prologo in Apocalypſin: Tota Eccleſia recipit hõc librum, vt Ioannis Apoſtoli: & ideo hoc tenendum eſt pro conſtanti.

Bonauentura. 1260.

Ad caput 4. Lucæ: Sic & Ioannes in Apocalypſi:
Accepi librum de manu Angeli, & deuoraui illum. Apoc.10.

Prologo in vitam D. Franciſci: Ideo alterius amici Apoſtoli & Euangeliſtæ Ioannis vaticinatione veridica, ſub ſimilitudine Angeli aſcendentis ab ortu ſolis, ſignumque Dei viui habentis aſtruitur non immeritò deſignatus: ſub apertione namque
ſigilli: *Vidi*, (ait Ioannes in Apocalypſi,) *alterum Angelum aſcendentem ab ortu ſolis, habentem ſignum Dei viui.* Apoc. 7.

Ioannes à Sancto Geminiano. 1310.

In Summa lib. 7. cap. 9. Corpus Chriſti ſub Sacramento aſſimulatur illi libro, quem vidit Ioannes: Vidi

Apoc. 5. nes. *Vidi*, inquit, *librum, qui erat ſcriptus intus & forà, ſignatum ſigillis ſeptem.*

Nicolaus Lyranus. 1320.

Præfatione in Apocalypſin: Beatus Ioannes in hoc libro prophetico deſcribit tribulationes Eccleſiæ futuras à ſuo tempore vſque ad finem mundi, ſecundùm Catholicos Doctores, vt contra ipſas patientiæ clypeo neceſſariò muniamur: & ſic patet neceſſitas huius libri.

Petrus Aliacus. 1400.

Sermone 2. de Feſto omnium Sanctorum: Sicut ex lectione libri Apocalypſis hodie audire potuimus, beatus Euangeliſta Ioannes, tamquam regis cœleſtis Secretarius, & diuinorum conſcius arcanorum, beatorum ſpirituum gloriam ſibi diuinitus

Apoc. 5. reuelatã nobis familiariſſimè reſerauit: *Vidi*, inquit, *& audiui vocem Angelorum multorum in circuitu Throni.*

Thomas VValdenſis. 1410.

Doctrinalis fidei libro 2. articulo 2. Ioannes non ſine cauſa toti Eccleſiæ Apocalypſin deſcribens, ſeptem ſcribit Eccleſijs: *Ioannes*, inquit, *ſeptem Eccleſijs*, &c.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

In ligno vitæ de virtute perſeuerantiæ cap. 2. Plurimum ad perſeuerantiam accedit promiſſio, quæ perſeuerantibus fit: de qua per Ioannem in Apocalypſi dicitur: *Eſto fidelis vſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.* Apoc. 2.

De triumphali Chriſti agone cap. 9 Aqua munda anima fidelis & ſancta eſt, baptiſmi depurata lauacro in verbo: aquarum verò collectio, populorum eſt aggregatio, ſacro teſtante eloquio: *Aquæ multæ populi multi ſunt.* Apoc. 17.

Thomas Malleolus. 1430.

Libro 4. de diſciplina clauſtralium cap 12. O quàm felix iſta mortificatio, quæ mihi aperit ianuam æternæ vitæ! Beatus Ioannes Euangeliſta audiuit vocem dicentem ſibi: *Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Amodò enim dicit ſpiritus, vt requieſcant à laboribus ſuis.* Apoc. 14.

Bernardinus Senenſis. 1430.

Tomo 1. Sermone 26. Impœnitentiam eorum Ioannes Apocalypſ. 9. clarè demonſtrat, dicens: *Neque pœnitentiam egerunt de operibus manuum ſuarum.*

Ioannes Capiſtranus. 1440.

De Papa & Eccleſiæ auctoritate fol. 23 b. Probatur auctoritate Ioannis Euangeliſtæ dicentis Apoc. 21. *Ego Ioannes vidi ciuitatem ſanctam Hieruſalem nouam deſcendentem de cœlo*, &c.

ARTICVLVS VIGESIMVSNONVS.

SYMBOLVM CHRISTIANAE FIDEI AB APOSTOLIS ESSE CONSCRIPTVM.

NEGANT.

Anno poſt natũ Chriſtũ 1200. VALDENSES *contemnunt Symbolum Apoſtolorum.* Antoninus parte 4. tit 11. cap. 7. §. 2.

1520. Eraſmus Roterodamus in Præfatione ad Lectorem Paraphraſis Matthæi: *Librum hunc concinnare cupio, non ex humanis lacunis, ſed ex fontibus Euangelicis, ex Apoſtolicis literis, & ex Symbolo: quod an ab Apoſtolis proditum ſit neſcio.*

1550. Ioannes Caluinus lib. 2. Inſtitut. cap. 16. §. 18. *Hactenus Symboli Apoſtolici ordinem ſecutus ſum, &c. Apoſtolicum autem nuncupo, de auctore minimè ſolicitus. Apoſtolis certè magno veterum conſenſu aſcribitur, ſiue quòd ab illis in commune ſcriptum ac editum exiſtimabant, ſiue quòd compendium iſtud ex doctrina per eorum manus tradita bona fide collectum, tali elogio confirmandum cenſuerunt. Neque verò mihi dubium eſt, quin à prima ſtatim Eccleſiæ origine, adeoq; ab ipſo Apoſtolorum ſeculo, inſtar publicæ & omnium calculis receptæ confeſſionis obtinuerit, vndecunque tandem initio fuerit profectum. Quo intellecto, de auctore vel anxiè laborare, vel cum aliquo digladiari nihil attinet.*

1560. *Seruetiani in Tranſyluania non admittunt Symbolum Apoſtolorum, niſi cum hac exceptione, quatenus Verbo Dei conſentit.* Petrus Caniſius Præfatione in librum de corruptelis Verbi Dei.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Primus. 80.

Epiſtola 1. Chriſto itaque reſurgente & aſcendente in cælum, miſſo ſancto Spiritu, collata Apoſtolis ſcientia linguarum, adhuc in vno poſiti, Symbolum, quod fidelis nunc tenet Eccleſia, vnuſquiſque quod ſenſit dicendo, condiderunt, vt diſcedentes ab inuicem, hanc regulam per omnes Gentes prædicarent. Summam ergo totius fidei Catholicæ recenſentes, in qua & integritas credulitatis oſtenditur, & vnius Dei omnipotentis (id eſt ſanctæ Trinitatis) æqualitas declaratur: & myſterium incarnationis Filij Dei, qui pro ſalute humani generis à Patre de cœlo deſcendens, de Virgine naſci dignatus eſt, quoque ordine, vel quando mortem pertulerit, quomodo ſepultus ſurrexerit, & in carne ipſa cælos aſcenderit, ad

dextram-

dextramquè Patris conſederit,& iudex venturus ſit,ac qualiter remiſſionẽ peccatorum ſacro Baptiſmate renatis cõtulerit,& reſurrectionem humani generis in eadem carne in vitam æternam futuram ſic docuerunt. Symbolum enim Græcè, Latinè collatio dicitur. Et hoc prædicti ſancti Apoſtoli inter ſe per Spiritum ſanctum ſalubriter condiderunt. Dicitur & indicium, quòd per hoc, qui rectè crediderit,indicatur. Ergo cunctis credentibus quæ continentur in præfato Symbolo, ſalus animarum & vita perpetua bonis actibus præparatur. Et quod in primordio eiuſdẽ Symboli præponitur: *Credo in Deum Patrem omnipotentem*,præclarum fidei teſtimonium & fundamentum in prima fronte monſtratur, quia ſaluus eſſe poterit,qui rectè crediderit.

Ignatius. 100.

Epiſtola ad Magneſianos: Plenàm cognitionem de Chriſto habeatis, qui ante omnia ſecula natus ex Deo Patre, pòſt varò natus eſt ex Maria Virgine, ſine viri cõmercio, quiquè ſanctè vixit, omnemquè morbum & imbecillitatem curauit,in populo ſigna & prodigia patrauit,& vnum verum Deum Patrem ſuum annuntiauit,qui paſſus eſt, & à Chriſticidis Iudæis ſub Pontio Pilato præſide, & rege Herode crucẽ ſuſtinuit,mortuus eſt,& reſurrexit,aſcendit in cælos ad eum, à quo miſſus erat, ſedetquè ad dextram ipſius,qui venturus & in fine ſeculorũ,vt iudicet viuos & mortuos,redditquè vnicuique ſecundùm opera ſua. Hæc qui plenè cognouerit,& crediderit,beatus eſt.

Ireneus. 180.

Lib.1.cap.2. Eccleſia per vniuerſum orbem vſque ad fines terræ ſeminata, & ab Apoſtolis & à diſcipulis eorum accepit eam fidem,quæ eſt in vnum Deum Patrem omnipotentem, qui fecit cælum & terram,mare,& omnia,quæ in eis ſunt: & in vnum Ieſum Chriſtum Filium Dei incarnatum pro noſtra ſalute: & in Spiritum ſanctum, qui per Prophetas prædicauit diſpoſitiones Dei & aduentum, & eam, quę eſt ex Virgine generationem,& paſſionem,& reſurrectionem à mortuis, & in carne ad cęlos aſcenſionem dilecti Ieſu Chriſti Domini noſtri, & de cælis in gloria Patris aduentum eius.

Marcellus Ancyranus. 340.

Epiſtola ad Iulium Papam Credo in Deũ omnipotentem,& in Ieſum Chriſtum Filium eius vnigenitum Dominum noſtrum, genitum ex Spiritu ſancto & Maria Virgine,crucifixum ſub Pontio Pilato,& ſepultum,& qui reſurrexit tertia die ex mortuis,& aſcendit ad cælos, & ſedet in dextera Patris,vnde veniet ad iudicandum viuos & mortuos: Et in Spiritum ſanctum,ſanctam Eccleſiam, remiſſionem peccatorũ, carnis reſurrectionem, & vitam ęternam. *Extat apud Epiphanium hæreſ. 72.*

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Scripſit duas Homilias in Symbolum Apoſtolorum Prima incipit: Vniuerſalis Eccleſia gaudet, & in vna regula charitatis Chriſti,& in fide nominis Chriſti exultat,&c. Ergo audite hanc, vt dixi, regulam veſtrę confeſſionis: *Credo in Deum Patrem omnipotentem*. Videte qui, cui,& quid loquamini. Dixiſtis: *Credo*, &c.

Secunda Homilia incipit: Super fabricam totius Eccleſiæ nihil aliud fundamenti ponunt ſapientes Architecti,niſi Ieſum Chriſtum,&c.

Ioannes Caſsianus. 430.

De Verbi Incarnatione libro 6.cap. 3. Symbolum, vt ſcis, ex collatione nomen accepit. Quod enim Græcè σύμβολον dicitur, Latinè collatio nominatur. Collatio autem ideò, quia in vnum collata ab Apoſtolis Domini totius Catholicæ legis fide, quicquid per diuerſum diuinorum voluminum corpus immenſa funditur copia, totum in Symboli colligitur breuitate perfecta.

Capite 4. Sicut immenſam illam Scripturarum ſacrarum copiam Deus per Patriarchas & Prophetas maximè ſuos condidit: ita Symbolum per Apoſtolos ſuos ſacerdotesquè conſtituit. Et quicquid illic per ſuos larga ac redundanti copia dilatauit, idem hic per ſuos pleniſſima breuitate concluſit.

David Rex Æthiopiæ. 1554.

Epiſtola ad Pontificem Romanum: Vnam fidem rectam, & vnam Eccleſiam confiteor,credoq; ſynceriſſimè in ſanctam Trinitatem, & in vnum Deũ, & virginitatem Dominæ noſtræ Virginis Marię, & articulos fidei teneo & obſeruo, vti ab Apoſtolis ſcripti fuerunt.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

De velandis Virginibus cap.1. Regula quidem fidei vna omninò eſt, ſola immobilis, & irreformabilis,credendi ſcilicet in vnum Deum omnipotentem, mundi conditorem: & Filium eius Ieſum Chriſtum, natum ex Virgine Maria, crucifixum ſub Pontio Pilato,tertio die reſuſcitatum à mortuis,receptum in cælis, ſedentem nunc ad dexteram Patris, venturum iudicare viuos & mortuos,per carnis etiam reſurrectionem. Hac lege fidei manente, cætera iam diſciplinæ & conuerſationis admittunt nouitatem correctionis, operante ſcilicet & proficiente vſque in finem gratia Dei.

Nouatianus. 250.

De Trinitate cap.1. Regula exigit veritatis, vt primò omnium credamus in Deum Patrem & Dominum omnipotentem,&c.

Cap.9. Eadem regula veritatis docet nos,credere poſt Patrem etiam in Filium Dei,Chriſtum Ieſum Dominum noſtrum,&c.

Cap.29. Sed etiam ordo rationis & fidei auctoritas,digeſtis vocibus,& literis Domini admonet nos poſt hæc credere etiam in Spiritum ſanctum, olim Eccleſiæ repromiſſum, ſed ſtatutis temporum opportunitatibus redditum.

Ambroſius. 370.

Epiſt.81.ad Syricium Papam: Credatur Symbolo Apoſtolorum, quod Eccleſia Romana intemeratum ſemper cuſtodit & ſeruat.

Sermone 38. Arbitror Apoſtolicam fidem duodecim artificum operatione conflatam. Duodecim enim Apoſtolorum Symbolo fides ſancta cõcepta eſt, qui valut periti artifices in vnum conuenientes, clauẽ ſuo concilio conflauerunt. Clauem enim quandam ipſum Symbolum dixerim, per quod reſerãtur diaboli tenebræ, vt lux Chriſti adueniat; aperiuntur conſcientię clauſa peccata, vt iuſtitiæ fulgeant opera manifeſta. Igitur hæc clauis oſtendenda eſt fratribus noſtris, vt & ipſi tamquam diſcipuli Petri inferna ſibi reſerare, cælos aperire conſueſcant.

Lib.3 de Virginibus. Symbolũ quoque ſpecialiter debemus,tanquam noſtri ſignaculum cordis,antelucanis horis quotidie recenſere. Quò etiã,cùm horremus aliquid,aſſiduè recurrendũ eſt. Quando enim ſine militię ſacramento miles in tentorio,bellator in prælio?

Hieronymus. 380.

Epiſtola 61. ad Pammachium, aduerſus errores Ioannis Hieroſolymitani cap. 9. In Symbolo fidei & ſpei noſtræ, quod ab Apoſtolis traditum non ſcribitur in charta & atramento, ſed in tabulis cordis carnalibus, poſt confeſſionem Trinitatis, & vnitatem Eccleſiæ, omne Chriſtiani dogmatis ſacramentum carnis reſurrectione concluditur.

Ruffinus. 390.

In expoſitione Symboli: Tradunt maiores noſtri, quòd poſt Aſcenſionem Domini, cùm per aduentum Spiritus ſancti ſuper ſingulos quoſque Apoſtolos igneæ linguæ ſediſſent, vt loquelis diuerſis, varijsque loquerentur, per quod eis nulla gens extera, nulla linguæ barbaries inacceſſa videretur, & inuia; præceptum eis à Domino datum, ob prædicandum Dei verbum ad ſingulas quemque proficiſci nationes. Diſceſſuri itaque ab inuicem, normam prius futuræ prædicationis in commune conſtituunt, ne fortè alius ab alio abducti, diuerſum aliquid his, qui ad fidem Chriſti inuitabantur, exponerent. Omnes ergo in vno poſiti, & Spiritu ſancto repleti, breue iſtud (vt diximus) futuræ ſibi prædicationis indicium, conferendo in vnum quod ſentiebat vnuſquiſque, componunt, atque hanc credentibus dandam eſſe regulam ſtatuunt. Symbolum autem hoc multis & iuſtiſſimis ex cauſis appellare voluerunt: Symbolum enim Græcè indicium dici poteſt, & collatio, hoc eſt, quod plures in vnum conferunt. Id enim fecerunt Apoſtoli in his ſermonibus, in vnum conferendo, quod vnuſquiſque ſenſit. Indicium autem vel ſignum idcirco dicitur, quia illo
1 Cor. 11. tempore, ſicut & Paulus Apoſtolus dicit, & in A-
Actor. 15. ctis Apoſtolorum refertur, multi ex circunciſis Iudæis ſimulabant ſe eſſe Apoſtolos Chriſti, & lucri alicuius vel ventris gratia ad prædicandū proficiſcebantur; nominantes quidem Chriſtum, ſed non integris traditionum lineis nuntiantes. Idcirco ergo iſtud indicium poſuêre, per quod agnoſceretur is, qui Chriſtum verè ſecundùm Apoſtolicas regulas prædicaret.

Auguſtinus. 400.

Libro de Fide & Symbolo cap. 1. Eſt autem fides Catholica in Symbolo nota fidelibus, memoriæque mandata, quantum res paſſa eſt, breuitate ſermonis, vt incipientibus atque lactentibus eis, qui in Chriſto renati ſunt, & nondum Scripturarum diuinarum diligentiſſima & ſpiritali tractatione atque cognitione roboratis, paucis verbis credēdum conſtitueretur, quod proficientibus, & ad diuinam doctrinam certa humilitatis & charitatis firmitate ſurgentibus, multis verbis exponendo eſſet perficiendum.

Sermone 119. de Tempore: Symbolum eſt breuiter complexa regula fidei, vt mentem inſtruat, nec oneret memoriam, paucis verbis dicatur, vnde multum acquiratur. *Credo in Deum Patrem omnipotentem.* Vide quàm citò dicitur, & quantum valet, &c.

Celeſtinus. 425.

Epiſtola 5. ad Neſtorium: Inter multa, quæ à te impiè prædicata vniuerſalis recuſat Eccleſia, Symbolo ab Apoſtolis tradito plangimus hæc verba fuiſſe ſublata, &c.

Maximus Taurinenſis. 430.

Homilia de traditione Symboli, & expoſitione eiuſdē: Cùm apud Patres noſtros, ſicut liber Iudicum re-
Iudic. 20 fert, quædam Iſraeliticæ tribus ciuili aduerſum ſe prælio decertarent, nec propter confuſionem vnius populi habitum inter bellantes poſſet eſſe diſcretio, tribus illa, cuius iuſtior erat cauſa pugnandi, quia meritò per Dei auxilium victoriam præſumebat, ſignum ſibi certo in ſermone conſtituit: vt quos vna armorum facies confundebat, ſecretioris verbi diſtingueret ſacramentum. Quod B. Apoſtoli (vt ego reor) exemplum ſequentes, Eccleſiæ Dei, quam aduerſus militiam diabolici furoris armabant, myſterium Symboli tradiderūt: vt quia ſub vno Chriſti nomine credentium erat futura diuerſitas, ſignaculum Symboli inter fideles perfidoſque ſecerneret.

Sixtus Tertius. 432.

Epiſtola ad Cyrillum Alexandrinum: Inuit animorum vota noſtrorum, qui videret Symbolo primo inter Apoſtolos tradito derogari.

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 61. in Symbolum Apoſtolorum: Audituri formam fidei, credulitatis normam, confeſſionis ordinem, parate ſimul corporis & cordis auditum. Sicut ſona ore anguſto, magis magnis fluuiorum laticibus ampliatur; ſic fides Symboli breuiato ſermone credulitatis latiſſimos dat meatus.

Sermone 62. Suſcipite fidem, tenete ſpem, dicite Symbolum: vt ad rem, & ad illa bona, quæ prædiximus, valeatis peruenire.

Leo Primus. 450.

Sermone 11. de Paſſione Domini, Dominico die habito cap. 2. Hac fidei regulæ, quam in ipſo exordio Symboli per auctoritatem Apoſtolicæ inſtitutionis accepimus, Dominum noſtrū Ieſum Chriſtum, quem Filium Dei Patris omnipotentis vnicum dicimus; eundem quoq; de Spiritu ſancto natum ex Maria Virgine confitemur.

Sermone contra Eutychen cap. 1. Et ideo fraterna vos & paterna ſolicitudine commonemus, vt inimicos Catholicæ fidei, hoſtes Eccleſiæ, Incarnationis Dominicæ negatores, & inſtituto à ſanctis Apoſtolis Symbolo repugnantes, in nullum recipiatis conſenſionis affectum.

Epiſtola 13. ad Pulcheriam Auguſtā: Ipſa Catholici Symboli breuis & perfecta confeſſio, quæ duodecim Apoſtolorum totidem eſt ſignata ſententijs, tam inſtructa eſt munitione cæleſti, vt omnes hæreticorum opiniones ſolo ipſius gladio poſſint detruncari. Cuius Symboli plenitudinem ſi Eutyches puro & ſimplici voluiſſet corde concipere, in nullo à decretis ſacratiſſimi Nicæni Concilij deuiaret, & hoc à ſanctis Patribus intelligeret conſtitutum, vt contra Apoſtolicam fidem, quæ non niſi vna eſt, nullum ſe ingenium, nullum eleuaret eloquium.

Vigilius Tridentinus. 480.

Lib. 4. contra Eutychen: Quidam peruerſæ mentis in Epiſtola Leonis hoc reprehēdunt, quòd ait: Vniuerſitas profitetur ſe credere in Deum Patrem omnipotentem, & in Ieſum Chriſtum Filiū eius, Dominum noſtrum. Huic capitulo ob id iſti calumniantur, cur non dixerit vnum Deū Patrem, & in Ieſum Chriſtum Filium eius, iuxta Nicæni decretum concilij: ſed Romæ, & antequam Nicæna Synodus conueniret, à temporibus Apoſtolorum, vſque ad nunc, & ſub beatæ memoriæ Cæleſtino, cui iſti rectæ fidei teſtimonium reddit, ita fidelibus Symbolum traditur, nec præiudicant verba, vbi ſenſus incolumis permanet.

Paſchaſius. 500.

De Spiritu ſancto, in Præfatione: Fides Catholica in vniuerſum mundum per Patriarchas, & Prophetas, & gratiæ diſpenſatores Spiritu ſancto inſinuante diffuſa eſt. Hanc Apoſtolica ſolicitudo atque perfectio, ſicut per ſanctas paginas dilatauerat, ita per Symboli ſalutare mira breuitate collegit, & tamquam per diuerſas remediorum ſpecies diſpoſuit in corpus vnum, ac velut ex innumeris aromatibus pretioſum confecit vnguentum: cuius

odor omoes fines terræ potentia fragrantiæ ſpiritualis impleuit, vt in ipſo vniuerſitatis aſſenſu virius appareat vnitatis.

Fortunatus. 580.

Præfatione in Symbolum Apoſtolorum : Reſurgente Chriſto, & aſcendente in cælum, miſſo ſancto Spiritu, collata Apoſtolis ſcientia linguarum, adhuc io vno poſitis, ioter ſe hoc Symbolum, vnuſquiſque quod ſenſit dicendo, condidêre, vt diſcedeotes ab inuicem hanc regulam per omnes gentes æqualiter prædicareot. Denique Symbolum Græcè, Latinè collatio dicitur, quia hoc ipſi inter ſe per Spiritum ſanctum ſalubriter condiderunt.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

Lib. 2. de Officijs cap. 23. Symbolum tali ratione inſtitutum maiores noſtri dixerunt: Traduntenim his verbis, quòd poſt aſcenſionem Domini, cùm ſuper aduentum Spiritus ſancti diſcipoli eius inflammati, linguis omnium gentium loquebantur, præceptum eſt eis à Domioo datum ad prædicandum Dei verbum, ad ſingulas quaſqoe nationes adire. Diſceſſuri ab inuicem, oormam prius ſibi futuræ prædicationis in commune conſtituunt, ne localiter ab inuicem diſcedentes, diuerſum aliquid vel diſſonum prædicarent his, qui ad fidem Chriſti inuitabantur. Omnes ergo in vno poſiti, & Spiritu ſancto repleti, breue ſibi prædicationis indicium, conferendo in vnum, quod ſentiebant, componuot, atque hanc credentibus dandam eſſe regulam conſtituunt.

Manſuetus Mediolanenſis Epiſcopus. 680.

Epiſtola ad Conſtantinum Imperatorem : Quid enim breuius, quàm ſimplex fidei Symbolum ab Apoſtolis inſtitutũ, in quo myſticum Sacramẽti continetur arcanum?

Haymo. 820.

Lib. 2. io Eſaiam cap. 45. *Et conciliamini ſimul.*) De ſalute eorum hoc adimpletum, quando, antequam diuiderentur Apoſtoli per vniuerſum orbem, commune coolilium elegerunt, vt vnitatem annuntiarent, non diſſentientes ab inuicem. Tunc enim & Symbolum compoſoeruot de Trinitate & vnitate, de communione Eccleſiæ, & reſurrectione generali.

Amalarius Treuirenſis. 830.

De Eccleſiaſticis Officijs lib. 4 cap. 2. Poſt orationem Dominicam ſequitur credulitas, quam ſancti Apoſtoli conſtituerunt de fide ſanctæ Trinitatis, atque diſpẽſatione incarnationis Domini, ac ſtatu noſtræ Eccleſiæ.

Rabanus. 850.

Libro 2. de Inſtitutione Cleri cap. 56. Apoſtoli diſceſſuri ab inuicem, normam ſibi prius futuræ prædicationis in commune conſtituunt: ne localiter ab inuicem diſcedentes, diuerſum aliquid vel diſſonum prædicarent his, qui ad fidem Chriſti inuitabantur. Omnes ergo in vno poſiti, & Spiritu ſancto repleti, breue ſibi prędicationis indicium, conferendo in voum quæ ſentiebant, componũt. Atque hanc credentibua dandam eſſe regulam ſtatuunt. Symbolum autem hoc multis & iuſtiſſimis de cauſis appellare volueruot: σύμβολον enim Græcè & indicium dici poteſt, & collatio, hoc eſt, quod plures in vnum conferunt. Id enim fecerunt Apoſtoli in his ſermonibua, in vnum conferendo vnuſquiſque quod ſenſit. Indicium autem vel ſignum idcirco dicitur, quòd illo in tempore, ſicut Paulus Apoſtolus dicit, multi ſimulabant ſe eſſe Apoſtolos Chriſti, nominantes quidem Chriſtum, ſed non integris traditionum lioeis nootiantes. Idcirco ergo iſtud indicium poſuêre, per quod agnoſceretur is, qui Chriſtum verum ſecuodùm Apoſtolicas literas prædicaret. Eſt autem Symbolom ſigoum, per quod agnoſcitur Deua, quodqúe proinde credentes accipiunt, vt nouerint qoaliter cootra diabolum fidei certamina præparent: in quo quidem pauca ſunt verba, ſed omnia cootineotur ſacramenta. De totis enim Scripturis hæc breuiter collecta ſunt ab Apoſtolis, vt quoniam plures credentium literas neſciunt, vel qui ſciunt præ occupatione ſeculi Scripturas legere noo poſſunt, hęc corde retinentes, habeant ſufficientem ſibi ſcientiam ſalutarem.

Smaragdus. 970.

Dominica poſt Pentecoſten : Poſt exorcizationem & exufflationẽ Symboli ſequitur traditio: quod Græcè σύμβολον, Latinè indicium, vel ſignum, vel collatio interpretatur. Indicium, quia per illud indicatur fidei integritas: ſignum, quòd eo bene retento & intellecto, fideles ab infidelibus diſcernãtur: collatio, qoia in eo Apoſtoli omnem fidei integritatem contuleruot. Quod autem omnes pari fidei ſynceritate corde retinebant, ore confeſſi ſunt, & ſingoli proprias ſententias conferentes, Symbolum, id eſt totius fidei collationem ediderunt.

Iuo Carnotenſis. 1100.

Sermone de Sacramentis Neophytorum : Traditur etiam nouæ vitæ auditoribus Symbolum fidei, quod per duodecim Apoſtolos ordinatum eſt, & totidem ſententijs comprehenſum.

Hugo Victorinus. 1130.

Eruditionis Theologicæ tractatu 5. de Sacramento Baptiſmi cap. 13. Symbolum dicitur ſignum, vel collatio. Signum, quia eo fideles ab infidelibus diſtinguuntur: collatio, quia in eo Apoſtoli omnẽ fidei integritatem contulerunt. Diſceſſuri enim ab inuicem Symbolum, id eſt, totius fidei collationem edideront.

Innocentius Tertius. 1200.

Lib. 2. myſteriorum Miſſæ cap. 49. Symbolum Græcè, Latinè ſonat indicium vel collatio: cùm quia fidei plenam indicat regulam & perfectam rationem; tum quia ſimul in vnum continet articulos fidei. Traditur enim quòd poſtquam Apoſtoli ſanctum Paracletum acceperunt, cùm iam forent ad prædicandum Euangelium profecturi, conferentes in vnum ſuper articulis fidei, ſtatuerunt, vt ſicut omnes erant in vna fide concordes, ſic omnes vnam fidem concorditer prędicareot, & ideò Symbolum componentes, vnuſquiſque bolum, id eſt particulam vnam appoſuit.

Iacobus Vitriacus. 1220.

Dominica in Albis : Maiores non ſolùm fidem, ſed & fidei expoſitionem habere debent. Vnde Apoſtoli primò propter ſimplices Symbolum fidei ſimpliciter tradiderunt, quaſi rudes lapides io fuodameoto pooentes. Dicitur autem Symbolum Apoſtolorum, quia vnuſquiſque partem ſuam appoſuit. Petrus ait: *Credo in Deum Patrem omnipotentem*, &c.

Alexander Aleſius. 1230.

Parte 3. quæſt. 69. memb. 5. Tria ſunt Symbola. Primum Apoſtolorum, ſecundum Patrum Nicęnorum, quod canitur io Miſſa: tertium Athanaſij.

Guilhelmus Peraldus. 1250.

In Summa Tomo 1. cap. 5. de articulis Fidei: Poſſumus diſtinguere Symbolum Apoſtolorum in duodecim articulos, ſicut duodecim fueruot Apoſtoli, qui compoſueruot.

Gilbertus Tornacus. 1270.

De officio Epiſcopi cap. 25. Dicitur Symbolum collectio, quia Apoſtoli poſt miſſionem Spiritus

ſancti

ſancti ſimul conferētes duodecim articulos compoſuerunt, quos tenendos populo prædicauerunt.

Iacobus Genuenſis. 1280.

Sermone 2. de diuino Officio: Sūt duo Symbola: vnum Symbolum eſt, quod eſt ab ipſis Apoſtolis confectum. Cùm enim Apoſtoli eſſent per orbem diuiſi, prius in Hieruſalem conuenerunt, de articulis fidei differentes, Symbolum concorditer ediderunt, quolibet ipſorum Apoſtolorum Symbolum, id eſt, articulum ibidem ponente. Aliud eſt Symbolum Nicænum, &c.

Albertus Pataninus. 1300.

Sermone 131. Per duodecim cophinos duodecim regulas ſeu ſententias Catholicę fidei intelligimus, qui cophioi cōtexuntur ex duodecim vel quatuordecim articulis fidei, qui continentur in Symbolo Apoſtolorum Et primam quidem fidei regulam, quaſi primum cophioum contexuit Petrus.

Auguſtinus Triumphus. 1320.

De poteſtate Eccleſiaſtica q. 12. art. 2. Aliqui hæretici poſueraot Chriſtum non fuiſſe Dei Filium aliter, quàm alij ſancti viri, qui bene viuendo merentur Dei filij per adoptionem appellari. Contra hunc errorem poſitum eſt in Symbolo Apoſtolorum: *Credo & in Ieſum Chriſtum Filium Dei vnigenitum.*

Ludolphus Saxo Carthuſianus. 1330.

Vita Chriſti parte 2. cap. 83. Tria ſunt Symbola: primum Apoſtolorum, ſecundom Nicænum, tertium Athanaſij. Primum factum eſt ad fidei inſtructionem, ſecondum ad fidei explanationem, tertium ad fidei defenſionem. De primo ſciendum, quòd ſi reſpectus habetur ad eos, qui ediderunt hoc Symbolum, tunc articuli ſunt duodecim, ſecuodùm numerum duodecim Apoſtolorum.

Thomas Argentinenſis. 1350.

Lib. 3. diſt. 24. & 25. q. 1. art. 3. Primum Eccleſiæ Symbolum dicitur Apoſtolorum, eò quòd ab Apoſtolis immediatè fuerit compoſitum, & dicitur de eo, quòd quilibet Apoſtolus ſuam aſſertionem, quaſi ſuum bolum in eo poſuerit. Aliud dicitur Nicænum: Tertium Athanaſij.

Matthæus VVeſtmonaſterienſis. 1370.

In Chronicis de anno 33. Apoſtoli ituri in orbem vniuerſum, vt prędicarent Euangeliū omni creaturę, Symbolum fidei compoſuerunt, vt ad nationes profecturi, non diuerſum, ſed vnum omnes prædicarent.

ARTICVLVS TRIGESIMVS.

SACRAS SCRIPTVRAS, QVAS, VT OSTENDIMVS HACTENVS, VNIVERSA ECCLESIA CANONE DIGNAS IVDICAVIT, SVMMAE ESSE AVCTORITATIS, VTILITATIS, ET SVAVITATIS.

NEGANT.

Anno poſt natū Chriſtū.

60. SIMON *Magus dicebat, omnes, qui crederent veteri Teſtamento, mortem ſubire.* Epiphanius hæreſi 21.

70. *Ebionitæ Epiſtolas Pauli reijciebant, quòd ipſe à Lege apoſtataſſet.* Irenæus, Euſebius & Theodoretus de Ebionitis.

80. *Cerinthus Matthæi Euangelium partim recepit, partim reiecit: reliqua Euangelia, Actus Apoſtolorum, & Epiſtolas Pauli omninò reiecit.* Epiphanius hæreſi 28. Philaſtrius de Cerintho.

140. *Cerdon & Marcion Prophetas, Legem, Matthæi, Marci, & Ioannis Euangelia, Acta Apoſtolorum, & Apocalypſin reijciunt: Epiſtolas Pauli ad Titum & Philemonem recipiunt, reciſis tamen inde, quæ ipſorum doctrinæ aduerſantur.* Irenæus, Tertullianus, Philaſtrius, Epiphanius, Hieronymus, Auguſtinus, & Damaſcenus, vbi de illorum hæreſibus agunt.

170. *Apelles Legem & Prophetas repudiabat.* Tertullianus de Præſcriptionibus aduerſus hæreticos cap. 51 Euſebius lib. 5 cap. 12. Hiſtor.

180. *Gnoſtici vtuntur quidem nouo ac veteri Teſtamento, auerſantur autem eum, qui locutus eſt in veteri Teſtamento: & vbi verbum reperierint aliquod, quod contra ipſos ſententiam habere poteſt, dicunt hoc à ſpiritu mundano profectum eſſe.* Epiphanius hæreſi 26.

250. *Helcheſaitarum hæreſis ex ſacra Scriptura quædam reprobat, ac rurſus quædam, cùm ex veteri, tum ex nouo Teſtamento vſurpat: Apoſtolum Paulum prorſus reijcit.* Origenes in Pſalm 82. apud Euſeb. lib. 6. cap. 37.

270. *Manichæi vetus Teſtamentum maledictis vexant, vnà cum eius auctore Deo, qui in eo locutus eſt.* Auguſtinus de bono perſeuerantiæ cap. 10.

300. *Gentiles Philoſophi ſacram Scripturam vt barbaram traducebant, & aſpernabantur.* Theodoretus lib. 1. de Fide.

400. Fauſtus Manichęus: *Vetus, ait, Teſtamentum abycio: quia circumciſis, & ſacrificantibus, & alia iam antiquata obſeruantibus repromittit miſeram & temporalem hereditatem: nihil eſt cur Prophetas recipiamus, nec enim de Chriſto pronuntiauerunt.* Auguſtinus contra hunc Fauſtum, libro 4. cap 2. & libro 12. cap. 2.

450. *Manichæi adhuc perſeuerantes, legem per Moſem datam, in qua Deus vniuerſitatis conditor oſtenditur, recipiendam eſſe non credunt: Prophetis, & S. Spiritui contradicunt: Pſalmos Dauidicos, qui per vniuerſam Eccleſiam cum omni pietate cantantur, damnabili impietate auſi ſunt refutare.* Leo Primus Sermone 4. de Collectis.

600. *Gnoſimachi illos fruſtra laborare aſſerunt, qui ſacris Scripturis ſcientiam vllam & cognitionem inueſtigant, cum præſertim à Chriſtianis Deus præter bona opera nihil requirat: vt ſit ſatius, ſi quis ſimplicius ambulet, nec curioſius quicquam perſcrutetur.* Nicetas, & Damaſcenus de Gnoſimachis.

820. *Michael Balbus Prophetarum ſcripta nullius volebat eſſe authoritatis.* Ioannes Zonaras in hoc Michaële.

1080 *Bogomili veteris ac noui Teſtamenti libros repudiant, vnà cum expoſitoribus ijs Deo: quaſi per afflatum Satanæ fuerint conſcripti, ſeptem duntaxat exceptis, in quorum numero & Euangelium eſt.* Conſtantinus Harmenopolus de Sectis, Euthymius Panopliæ part 2. tit. 23. cap. 1.

1160. *Cererij damnant vetus Teſtamentum.* Guido de illorum hæreſi.

1200. *Albigenſium peruerſitas adeò diuinam contempſit ſeueritatem, vt videntibus Epiſcopis & Presbyteris, libros Euangeliorum in ſentinas proijceret.* Marthęus Pariſius in hiſtoria Anglicana de anno 1213.

Iidem dicunt quòd vetus Teſtamentum non eſt à bono Deo, & quòd Moyſes malus fuerit. Antoninus part. 4. Summę tit. 11. cap. 7. §. 5.

1250. *Ioannes à Parma docuit, quòd doctrina Abbatis Ioachim excellat doctrinam Chriſti, & conſequenter nouum ac vetus Teſtamentum: quòd Euangelium Chriſti non eſt Euangelium regni, & ideo non eſt ædificatorium: quòd nouum Teſtamentum eſt euacuandum, ſicut vetus eſt euacuatum: quòd nouum Teſtamentum non durabit in virtute ſua niſi per ſex annos proximè futuros, id eſt, vſque ad annum 1260.* Nicolaus Eymericus parte 2. quæſt. 9.

1500. Hermannus Riſvvich dixit: *Fides noſtra fabuloſa eſt, vt probat fatua noſtra Scriptura, & ficta Biblia, & delirum Euangelium.* Bernardus Lutzenb. de illius hæreſi.

1523. *Thomas Muncerus dixit Scripturam, externumque verbum, non eſſe verum Dei verbum, ſed ſolum teſtimonium veri verbi: hoc autem internum & cæleſte eſſe, & immediatè ex ipſo Dei ore prodire: & hoc internum doceri oportere, non autem Scripturis & concionibus.* Bullingerus aduerſus Anabaptiſtas libro 1. cap. 1.

1540. *Anabaptiſtarum quidam totum vetus Teſtamentum reijciunt, neque eius teſtimonia ad fidem confirmandam recipiunt.* Lindanus in Dubitantio, Caſpar Vlenbergius Cauſſa 18. Bullingerus contrà Anabaptiſtas lib. 1. cap. 8.

1550. *Michael Seruetus vetus Teſtamentum reiecit.* Caluinus in actis Serueti.

1550. *Libertini ſacras Scripturas derident, & pro fabulis habent: Literæ enim ſe negant obnoxios, qui iam ſpiritum ſequantur.* Ioannes Caluinus de Libertinis cap. 9.

1550. *Dauid Georgius docuit omnem doctrinam hactenus à Deo per Moſen, Prophetas, ipſum Ieſum Chriſtum, eiusque Apoſtolos & diſcipulos traditam, eſſe mancam, imperfectam, & inutilem ad perfectam conſequendam felicitatem: ſuam autem doctrinam perfectam eſſe & efficacem ad hominem, qui eam ſuſceperit, beandum.* Baſileenſis in vita Dauidis Georgij, Cochlæus de dictis & factis Lutheri, Lindanus in Dubitantio. Cælius Secundus in Supplemento Hiſtoriæ Sabellici cap. 29. ad finem.

1560. *Caſpar Zvvenckfeldius,* de Verbo Dei pag. 24. *dicit Deum non agere nobiſcum per Scripturam.*

Lib. de ſacra Scriptura pag. 12. *Fides noſtra,* inquit, *non debet dirigi iuxta ſacram Scripturam, ſed ſacra Scriptura regatur iuxta fidem noſtram. Scriptura eſt humana vox, ſonitus, ſtrepitus, & mortua litera.*

Libro de Euangelio ſcripto: *Doctrina Euangelij eſt humanum Euangelium: Scriptura eſt incerta & flexibilis doctrina, quæ patitur ſe in varios ſenſus trahi.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Ioſue 1. *Verſ.* 8. Non recedat volumẽ Legis huius ab ore tuo: ſed meditaberis in eo diebus ac noctibus, vt cuſtodias & facias omnia quæ ſcripta ſunt in eo.

Pſalm. 1. 2. In Lege Domini voluntas eius: & in lege eius meditabitur die ac nocte.

Pſalm. 11. 7. Eloquia Domini, eloquia caſta: argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum ſeptuplum.

Pſalm. 18. 8. Lex Domini immaculata, conuertens animas: teſtimonium Domini fidele, ſapientiam præſtans paruulis. Iuſtitiæ Domini rectæ, lætificantes corda: præceptum Domini lucidum, illuminans oculos.

Pſalm. 118. 72. Bonum mihi lex oris tui ſuper millia auri & argenti. 105. Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis. 130. Declaratio ſermonum tuorum illuminat: & intellectum dat paruulis. 140. Ignitum eloquium tuum vehementer: & ſeruus tuus dilexit illud.

Prouerb. 8. 8. Iuſti ſunt omnes ſermones mei, non eſt in eis prauum quid, neque peruerſum, recti ſunt intelligentibus, & æqui inuenientibus ſcientiam.

Prouerb. 30. 5. Omnis ſermo Dei ignitus, clypeus eſt ſperantibus in ſe.

Lucæ 24. 27. Et incipiens à Moſe & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quæ de ipſo erant.

Ioannis 5. 39. Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere: & illæ ſunt quę teſtimonium perhibent de me.

Rom. 1. 1. Segregatus in Euangelium Dei, quod ante promiſerat per Prophetas ſuos in Scripturis ſanctis.

Rom. 15. 4. Quęcunque ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt: vt per patientiam & conſolationem Scripturarum ſpem habeamus.

2. Timoth. 3. 16. Omnis Scriptura diuinitùs inſpirata, vtilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendũ, ad erudiendum in iuſtitia: vt perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus.

2. Pet. 1. 21. Non voluntate humana allata eſt aliquando prophetia: ſed Spiritu ſancto inſpirati, locuti ſunt ſancti Dei homines.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Conſtitutionum Apoſtolicarum libro 1. cap. 4. Scripturas ſanctas aſſidua memoria meditare Scriptum eſt enim: *In lege eius meditabitur die ac nocte.*

Pſal. 1.

Cap. 5. Intus ſedens lege Legem, libros de Regibus, Prophetas, cane Pſalmos Dauid, percurre diligenter Euangelium, in quo ſunt hæc conſummata.

Cap. 6. Abſtine ab omnibus libris Gentilium: Quid enim tibi cum alienis ſermonibus, aut legibus, aut falſis Prophetis, quę quidem homines leues à fide recta detorquẽt? Nam quid in Lege Dei deſideras, vt ad illa Gentilium ſcripta animum velis appellere? Siue enim hiſtorias legere cupis, habes libros de Regibus; ſiue Sophiſtica, quæ argutè ad ſapientiam referuntur, & Poëtica, habes Prophetas, Iob, Prouerbia, in quibus plus acuminis, quàm in omni poëſi & ſapientia Sophiſtarum reperies: quòd is, qui ſolus ſapiens, illa effatus eſt; ſiue cãtilenas expetis, habes Pſalmos; ſiue vetuſtas rerum origines, habes Geneſin; ſiue leges & præcepta, habes Legem Domini celebrem.

Dionyſius Areopagita. 100.

Epiſtola ad Titum: Diuina & ſpiritualia eloquia & rori, & aquæ, & lacti, & vino, & melli meritò aſſimulantur: quòd & viuificandi, & fœcundandi, veluti in aqua: & ad incrementum perducendi, vt in lacte: & recreandi, vt in vino; & purgandi ſimul, atque conſeruandi, veluti in melle, habeant vim. Hæc enim ſapientia diuina accedentibus ipſis præſtat affluentiam, indeficientium dapum inundantiam largiens, ſupermanans atque ſupereffundens.

Ignatius. 100.

Epiſtola ad Philadelphienſes. Confugio ad Euangelium, tanquam ad carnem Chriſti: & ad Apoſtolos, velut ad Eccleſiæ presbyterorum collegium: & ad Prophetas, vt qui Chriſtum annunciarint, & eiuſdem ſpiritus participes fuerint, cuius & Apoſtoli. Quemadmodum enim Pſeudoprophetæ, & Pſeudoapoſtoli, vnum & eundem ſpiritum malum, fallacem, & populi ſeductorem acceperunt: ſic & Prophetæ, & Apoſtoli vnum & eundem Spiritum ſanctum, bonum, eximium, verum, & doctorem, & rectum acceperunt à Deo per Ieſum Chriſtum.

Athenagoras. 180.

Legatione pro Chriſtianis. Nos ſententiæ fideiq́ noſtræ teſtes habemus Prophetas, qui ſpiritu diuino de Deo & rebus diuinis diſſeruerunt.

Irenæus. 180.

Lib. 2. cap. 47. Rectiſſimè ſcimus, quia Scripturę perfectę ſunt; quippe à vero Deo, & eius ſpiritu dictæ.

Lib. 4. cap. 23. Bene igitur & Ioannes meminit dicentem Dominum Iudæis: *Scrutamini Scripturas, in quibus putatis vos vitam æternã habere: illæ ſunt quæ teſtimonium perhibent de me, & non vultis venire ad me, vt vitã habeatis.* Quomodo igitur teſtabuntur de eo Scripturæ, niſi ab vno & eodẽ eſſent Patre, præinſtruentes homines de aduentu Filij eius, & prænuntientes ſalutem, quæ eſt ab eo? *Si enim crederetis Moſi, & mihi crederetis: de me enim ille ſcripſit,* ſcilicet quòd inſeminatus eſt vbique in Scripturis eius Filius Dei, &c.

Tom. 5.

Clemens Alexandrinus. 200.

Apud Damaſc. lib. 2. Paral. c. 49. Quemadmodũ mare omnibus patet, atq; alius natat, alius negotiatur, alius piſcetur: & rurſus, quemadmodũ terra cõmunis eſt omnibus, atq; alius iter facit, alius arat, alius ædificat: eodẽ modo dum ſacra Scriptura legitur, alius in fide, alius in moribus iuuatur, alij per literarũ agnitionẽ ſuperſtitione eximitur: pugil deniq; vbi Olympicum curriculum cognouerit, doctrinæ beneficio ad certamẽ ſe cõparat, & pugnet, & palmã adipiſcitur, eluſis nimirũ & fractis aduerſarijs, ijsq; qui verę ſcientię viã exagitãt.

Origenes. 240.

Hom. 2. in Hierem. Ex plenitudine eius accipientes Prophetæ, ea, quæ erãt de plenitudine ſumpta, cecinerũt: & idcirco ſacra volumina ſpiritus plenitudine ſpirant, nihilq; eſt ſiue in Prophetia, ſiue in Lege, ſiue in Euangelio, ſiue in Apoſtolo, quod nõ à plenitudine diuinę Maieſtatis deſcẽdat. Quãobrẽ ſpirãt in Scripturis ſacris hodieq; plenitudinis verba: ſpirant aũt his, qui habent & oculos ad videnda cæleſtia, & aures ad audiende diuina, & nares ad ea quę ſunt plenitudinis ſentienda.

Hom. 7. in Ezech. Nullũ imitemur, & ſi volumus imitari quempiã, propoſitus eſt nobis ad imitandũ Chriſtus Ieſus, deſcriptæ ſunt actus Apoſtolorum, & Prophetarũ geſte de ſacris voluminibus agnoſcimus: illud exemplar firmũ eſt, illud propoſitum ſolidum, quod qui ſequi cupit, ſecurus ingreditur.

In Matth. tract. 25. Iuramentum ergo eſſe intelligẽdum eſt omne teſtimonium Scripturarũ, quod profertur ad confirmationem & colligationẽ noſtri verbi, quod loquimur: vt ſit quidẽ templum gloriæ Dei omnis Scriptura diuinitus inſpirata; aurum autem poſitus ſenſus in ea. Debemus ergo ad teſtimonium omnium verborum, quæ profe-

rimus in doctrina, proferre ſenſum Scripturæ, quaſi confirmantẽ quem exponimus ſenſum. Sicut enim omne aurum, quotquot fuerit extra templum, non eſt ſanctificatum: ſic omnis ſenſus, qui fuerit extra diuinam Scripturam, quamuis admirabilis videatur quibuſdam, non eſt ſanctus: quia non continetur à ſenſu Scripturæ, quæ ſolet eum ſolum ſenſum ſanctificare, quem habet in ſe, ſicut templum proprium aurum. Non ergo debemos ad confirmandam noſtram doctrinam noſtros proprios intellectus iurare, & quaſi teſtimonia aſſumere, quos vnusquiſque noſtrum intelligit, & ſecundùm veritatem exiſtimat eſſe, ni oſtenderit eos ſanctos eſſe, ex eo quòd in Scripturis continentur diuinis, quaſi in templis quibuſdam Dei. Stulti ergo & cęci omnes, qui non cognoſcũt, quoniam templum, id eſt, lectio Scripturarum, magnum ac venerabilem facit ſenſum, ſicut aurum ſacratum.

Ad cap. 3. ad Roman. Poſt hæc verò, vt ei moris eſt, de Scripturis ſanctis vult affirmare quod dixerat: ſimul & Doctoribus Eccleſiæ præbet exemplum, vt ea, quæ loquuntur ad populum, nõ proprijs prǽſumpta ſententijs, ſed diuinis munita teſtimonijs proferant. Si enim ipſe tantus ac talis Apoſtolus auctoritatem ſuorum dictorum ſufficere poſſe non credit, niſi doceat in Lege & Prophetis ſcripta eſſe, quę dicit, quãto magis nos minimi hoc obſeruare debemus, vt nõ noſtras, cùm docemus, ſed ſancti Spiritus ſententias proferamus.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

De Præparatione Euangelica lib. 13. cap. 7. Sola diuina eloquia pura ſanctaque ſunt, longè ab omni mendacio remota, argentum purgatum, & probatum terræ.

Baſilius Magnus. 370.

Epiſt. 1. Maxima porrò viarũ ad veri inueſtigationem ferẽtium meditatio eſt Scripturarum diuinitus inſpiratarum: quandoquidem in his cùm rerum agendarum præcepta reperiuntur, tum beatorum hominum vitæ memorię proditæ ac perſcriptæ, tanquam ſimulacra quædam animata propoſita ſunt vitæ, ad normam diuinam iuſtitiæ, ijs quidem, qui bonorum operum exemplaria imitari cupiunt.

Præfat. in omnes Pſal. Scriptura omnis diuinitus inſpirata, & vtilis, hac vna ratiõe à Spiritu ſancto conſcripta aſtruitur: vt ex ea haud ſecus atque è communi quapiam curandarum animarum officina, medelam ſuo quiſque morbo ſalutarem & accõmodam queat ſeligere. *Medicina* enim, iuxta Eccleſiaſten, *ſedabit magna delicta.* Alia proinde nos ipſi Prophetæ erudiunt: hiſtorici perdocent alia: alia item inſtruit Lex: rurſus alia commonendæ Eccleſię ſpecies ex opere Prouerb. eruitur. At hic vnus Pſalmorum liber quiduis ex omnibus in ſe complectitur, quod vſui ſit omnibus: futura certiſſimis prǽcinit oraculis, hiſtoricã continet narrationem, leges ſancit vitæ ſanctiùs inſtituendæ, cuique agenda præſcribit, & ſubmonet; vtque ſemel omnia, liber hic bonæ omnis doctrinæ vberrimum quoddam eſt, & commune promptuarium, ſua vnius prouida ac ſolerti cura veluti comminiſcens & excogitans, quid cuiuſque noſtrûm ſaluti maximopere cõducat. Vulnera etenim animarum perſanat, quantalibet vetuſtate occalluerint; vulneri recens inflicto celerem citamque affert emendationem: diutino item morbo affectum priſtinæ aſſerit ſoſpitati: quod verò incolume eſt & integrum, tuetur interim ac ſeruat: denique omnem prorſus vitioſæ affectionis intemperiem, quoad eius fieri poteſt, ab animis noſtris reuellit ac ſubmouet.

Ephræm. 370.

De Patientia & conſummatione ſeculi: Sobrium te prębe ac vigilantem ſolerter, operamque da ſemper, vt lectioni diuinarum Scripturarum adhæreas, quę te doceant, quomodo effugere oporteat laqueos inimici, & vitam ęternam aſſequi: nam ſacrarum Scripturarum lectio mentem vagabundam contrahit ac colligit, donatque in Deum cognitionẽ. Scriptum eſt enim: *Vacate, & videte, quoniam ego ſum Deus.* Audis frater, quòd Dei ſcientiam accipiat, qui ſimplici veroque corde diuinis vacat Scripturis? Pſal. 45.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 370.

Catecheſi 4. de ſacra Scriptura: Si quando hæreticorum audieris aliquam blaſphemantem Legem & Prophetias, reſponde illi ſalutaria verba dicens: *Non venit Chriſtus ſoluere Legem, ſed adimplere.* Lege Scripturas, quę à Septuaginta duobus Interpretibus tranſlatę ſunt.

Gregorius Nazianzenus. 380.

De veris & germanis Scripturæ libris:

In libris ſacris linguaq́, & mente frequenter
Verſare: aut etenim donat Deus iſta laborum
Præmia, vt abſconſa lucis mens ſedula quiddam
Conſpiciat: vel certè iſthinc ea commoda carpet,
Vt per ſancta Dei capiat præcepta dolorem:
Aut quod poſtremum eſt, animos has lectio rebus
Abſtrahat à fluxis, ſtudia ad meliora vocatos.

Iambico 18. de Virtute.

Nanque vſus in me tantus eſt, quantum decet
Hunc obtinere, qui labores plurimos
Hauſit, diuq́, volunt auctores bonos,
Sacrosq́, triuit ſedula libros manu,
(Qui dulcis eſt fons, mentibus caſtis patens,)
Ex quo profundi quippiam eſt hauſtum mihi.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Oratione 1. in ea Scripturę verba *(Faciamus hominem.)* Si idem eſſe dixerimus: *Faciamus hominem ad imaginem, & faciamus ad ſimilitudinem,* ſcriptorem accuſabimus: ſi enim ſic habet, vox vacat, & bis idem ponitur: dicere autem verbum aliquod in Scriptura redundare, eſt graue nefas. Quòd ſi nihil redundat, nihil eſt inane, nihil ſuperuacaneum: ergo neceſſe eſt hominem eſſe factum ad ſimilitudinem Dei.

Epiphanius. 380.

Hæreſi 34. Nos credimus Legi, ac Prophetis, & ab origine iuxta ſucceſſionem Patriarchis, ipſiusque Saluatoris noſtri doctrinæ.

Hæreſi 65. Nos vniuſcuiuſque quæſtionis inuentionem non ex proprijs ratiocinationibus dicere poſſumus, ſed ex Scripturarum conſequentia,

Hæreſi 78. Quæcunque dicit diuina Scriptura, ea credere oportet quòd ſunt: quomodo verò ſunt, ipſi ſoli cognitum eſt.

In Ancorato: Scripturæ non errant, quæ ſunt vita noſtra.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homilia 3. in Geneſin: Meritò theſauro cuipiam confertur diuinarum Scripturarum lectio. Nam ſicut ex illo quiſquis vel paruum fruſtum capere valet, multas ſibi parat diuitias: ita & in ſacra Scriptura, etiam in breui dictione variam ſententiarum vim & indicibiles diuitias inuenire licet: & non ſolùm theſauro ſimilia ſunt diuina eloquia, ſed fonti quoque largis perennibusque ſcaturienti fluentis.

Homil.

Homil. 21. *Iſte eſt liber generationis hominum.* Dici nequit chariſſimi, quàm multiplex theſaurus in verbis modò lectis reconditus ſit: & ſcio quidem, quòd opinantur aliqui, nihil amplius dici, quàm illorum nominum enumerationem & appellationem. Spectant enim tales ad ſolam ſuperficiem. Ego autem omnes vos obſecro, ne ſimpliciter ea, quę Scripturis ſacris contenta ſunt, tranſeatis. Nihil enim hic ſcriptum eſt, quod nõ multas habeat ſenſuum diuitias: quandoquidem diuino Spiritu afflati Prophetæ locuti ſunt, ideo vti à Spiritu ſancto ſcripta ingentem in ſe continent theſaurũ. Et ne mireris, quòd in hac nominum enumeratione multas latenteſq́ diuitias ſententiarum vobis me oſtenſurum pollicear. Neq; enim vel ſyllaba, vel apiculus eſt in ſacris literis, in cuius profundo non eſt grandis quiſpiam theſaurus: proinde nobis opus eſt, vt diuina gratia ducamur, & Spiritu ſancto illuſtrati diuina eloquia adeamus. Neque opus habet diuina Scriptura hominum ſapientia, vt intelligatur, ſed reuelatione Spiritus, vt hauſto inde vero ſenſu magnũ nobis hinc lucrum acceſcat.

Homilia habita, quo tempore extra Eccleſiam deprehenſus eſt Eutropius, de paradiſo, ſiue horto, & Scripturis: Suaue quidem eſt pratum & hortus: vtroque tamen ſuauius multò ſpirat diuinę Scripturę lectio. Illic ſiquidem flores inuenire eſt, ſed qui tempore marceſcunt: hic autem occurrunt ſententiæ in natiuo vigore permanentes. Illic aſpirat Fauonius, hic afflat aura Spiritus S. Illic ſpinæ pro muro obſepiunt hortũ, hic Dei prouidentia tutum reddit lectorem: illic cicadæ ſtridore ſuo obſtrepẽtes, hic Prophetæ ſuaui iubilo perſonantes: illic ex ipſo aſpectu quiddam oblectationis concipitur, hic autem ex ipſa mox lectione plurimum decerpitur vtilitatis. Hortus vno quopiam circunſcribitur loco, diuinæ autẽ Scripturę nullo non loco terræ habitabilis circunferuntur. Hortus vtiq; pro temporum qualitate ſeruit neceſſitatibus: Scripturæ autem tempore hyberno perinde atq; æſtiuo perennant comantibus vndique folijs, & fructuum pondere degrauantur. Attenti itaque ſimus lectioni Scripturarum. Ad hanc etenim attentus ſi fueris, anxietatem à te depellet, cordi tuo inſeret incredibilem voluptatẽ, ſublata malitia radices virtutis affiget animæ, interq; turbellas iſtas negotiorum, quę ritu vndarũ ſeſe agitantium fluctuant, non te ſinet vlla conflictari perturbatione. Inſanis licet agitetur mare procellis, tu in tranquillo nauigas. Habes enim, quæ te moderetur ac gubernet, Scripturarum lectionem.

Ad caput 3. Ioannis Homilia 29. Diligenter ſunt omnia inueſtiganda: à Scripturis ſpiritualia arma accipimus. Si earum ordinem confundemus, ipſę quidem vim ſuam retinent, nobis autẽ nihil conferunt, &c. An neſcitis, non ſuperioris tantùm ætatis hominũ gratia Scripturas editas, ſed etiam noſtri? Nonne audistis Paulum dicentem: *Hæc ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt*, ad quos fines ſeculorum deuenerunt, *vt per patientiam & conſolationem Scripturarum ſpem habeamus?*

Rom. 15.

Proœmio in epiſtolam ad Romanos: Hinc infinita exorta ſunt mala, ab ipſa videlicet ſacrarum Scripturarum ignoratione: hinc multa hæreſeon lues pullulauit, hinc ritus in multis neglectus, hinc inutiles & lucro carentes labores. Nam quemadmodum qui luminis huius vſura ſunt priuati, nequaquam recta ingredi poſſunt: ita qui ad diuinarum Scripturarum radios oculos non intendunt, neceſſariò in multa errata incurrunt, perinde ac ſi in tenebris periculoſiſſimis obambularent.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Commentario de recta in Deum fide ad Reginas: Quòd ſi tali animo præditis nihilominus concionari oportet, quomodo abſurdum non fuerit apud vos ſilere, pijſq; veſtris auribus ſacrarum literarum notitiam, velut dulcem quendam viuificumq; laticẽ, nolle ſubinde inſtillare? Quos quidem Scripturarum latices Deus per Eſaię Prophetæ vocem quondam locutus eiuſmodi verba nobis promittit: *Haurietis, inquit, cum gaudio aquas de fontibus Saluatoris.* Salutares autem fontes appellamus ſanctos Apoſtolos & Euangeliſtas. Hi enim ſalutari cælituſq; hauſta doctrina mundum hunc irrigant, Spirituq; ſancto imbuti totum hunc orbem lætificant. In quorũ proinde profunda ſenſa mentis oculos conijcientes, abditam veritatis lucem inuenimus, inuentamq; in alios transfundimus. Quemadmodum igitur agricolæ fragrantiſſimos quoſque flores opportuno tempore ex agris decerpunt, decerptoſq; ac ſcitè in calathis compoſitos dominis ſuis offerunt, quos illi mox beneuolè gratoq; animo complectuntur: ita nos, qui docendi munus ſuſcepimus, ex diuina Scriptura, veluti ex agro quopiam, non florum citò marceſcentium decorem ſpectandũ exhibemus, ſed ſermonum doctrinæq;, quæ per Spiritum ſanctum pietatis in Chriſtum immarceſſibilem venuſtatem continet, magnaq; ſuauitate & vbertate illius myſterium redolet, fragrantiam: ſcriptũ eſt enim: *Chriſti bonus odor ſumus Deo.*

Eſa. 12.

1 Cor. 2

Lib. 2. contra Iulianum: Diuinus Moſes, & Prophetarum ſanctorum chorus, Apoſtoli quoq; & Euangeliſtæ vnum naturalem & verum Deum glorificant, & vt nos quoque ſic faceremus perſuaſerunt: dum à nugis & omnigenis monſtroſitatibus, turpiq; ſenſu abſtinent, ac ad mirandam vitæ conuerſationem probè inſtituunt. Nihil apud eos fictum eſt, nullæ ſententiæ minus perſuaſibiles: quippe quòd noſtra Moſi Sanctorumq; Prophetarum prædicationibus conueniant, & Euangelicæ, Apoſtolicæq; doctrinæ veritas à priſcorũ ſententijs non abludat, tempore ſuo ſermo noſter manifeſtè oſtendet.

Ioannes Caſſianus. 430.

Collat. 14. cap. 10. Deinde hoc tibi omnimodò eſt enitendum, vt expulſa omni ſolicitudine & cogitatione terrena, aſſiduum te, ac potius iugem ſacræ præbeas lectioni, donec continua meditatio imbuat mentem tuam, & quaſi in ſimilitudinem ſui formet, arcam quodammodo faciens ex ea teſtamenti, habentem in ſe ſcilicet duas tabulas lapideas, id eſt, duplicis inſtrumenti perpetuam firmitatem: vrnam quoque auream, hoc eſt memoriam puram atque ſynceram, quę reconditum in ſe manna perpetua tenacitate conſeruet, ſpiritualiũ ſcilicet ſenſuum, & Angelici illius panis perennem cæleſtemq; dulcedinem.

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib. 1. epiſt. 24. Scitè & eruditè diuinam Scripturam euoluere debes, ipſiuſq; vires & facultates prudenter inueſtigare, nec myſteria ea, quæ attrectare nefas eſt, quæq; comprehendi nequeunt, temerè atque imprudenter aggredi, manibus indignis ea committens.

Epiſt. 369. Scriptura omnis, quæ pietatem velut ob oculos poſitam habet, pulcherrima eſt, laudibuſq; & commendatione digna: ſacroſancta autem volumina, quæ diuinarum Scripturarum teſtimonium habent, ſcalæ quædam ſunt, quibus ad Deum aſcenditur. Quamobrem ea omnia, quæ in Eccleſia proponuntur, tamquam probum aurum excipe: vt quæ diuino Spiritu veritatis, ve-

luc igne purgata ſunt. Quæ autem extra hoc volumen circumferuntur, etiamſi quippiam habeant, quod ad grauitatem vitæq́ honeſtatem allicere queat, iis, qui à tuis certaminibus remoti ſunt, inueſtiganda & cõſeruanda relinque: nimirum iis, qui verborum pompæ potius ſtuduerunt, aut etiam fabulas quaſdam hæreſum effinxerunt.

Socrates. 440.

Lib. 9 cap. 14. Scripturæ diuinitus inſpiratæ admirabilia doctrinæ præcepta, vereq́ diuina docent, eximiam pietatem, rectamq́ viuendi rationem in auditorum animis inſerũt, ſacroſanctam fidem ſtudioſis proponũt: artem autem differendi non tradunt, qua illis, qui veritatem oppugnare moliuntur, poſſimus reſiſtere.

Theodoretus. 450.

2. Timoth. 3. *Omnis Scriptura diuinitus inſpirata vtilis eſt.*) Scripturam diuinitus inſpiratam nominauit ſpiritalem. Gratia enim diuini Spiritus locuta eſt per Prophetas & Apoſtolos. Deus eſt igitur ſanctus Spiritus: ſiquidem verè, vt vult diuinus Apoſtolus, à Deo inſpirata eſt Scriptura ſpiritus.

Iſaac Presbyter. 460.

De mundi contemptu cap. 25. Oratio ſoluit & annihilat ab anima nebulas vitiorum, maximè cùm habuerit pabulum à pagina ſacra, & vigilantia, quæ mentẽ illuminat & illuſtrat: continua autem lectio in Scripturis Sanctorum replet animam incomprehenſibili admiratione ac lætificatione diuina.

Andreas Cæſarienſis. 500.

In Apocal. cap. 12. Formidabilis in illos deſæuiet execratio, qui diuinam Scripturã adulterare non dubitant. Nam illorum hæc temeritas eſt nimia audax & temeraria: imò verò tanta eſt, vt vel ſola arrogantes, & temerarios illos à futuri ſeculi bonis excludere valeat. Quod incommodum ne nobis, qui hæc audimus, vſu quandoque veniat, non abſque comminatione conteſtatur & exhortatur, ne quid apponamus, aut adimamus: verùm Scripturarum phraſes, & idiomata Attica, orationis ſtructura, & compoſitione, ſyllogiſmis quàm Dialecticis potiora, certiora, & ad fidẽ maius momentum afferre ſentiamus. Nam & in illis multa inuenire liceat, quæ regulæ & veritatis legi nõ ſatis cõſentanea ſunt, & tamen propter ſcriptorum auctoritatem diſſimulantur, miſtaq́ fiunt. Quantum autem interuallum inter eos, qui apud nos, & eos rurſum, qui apud illos celebres extiterunt, intercedat, id mente complecti vix valemus. Arbitror autem plus intercedere, quantum inter lucem & tenebras.

Olympiodorus. 500.

Ad cap. 1. Eccleſiaſtis: Scientia Dei & diuinus ſermo eſt ſemper vtilis: quem tamen nõ poterit homo pro dignitate explicare, licet alioquin prudẽs ſit, niſi qui accepit donum doctrinæ, ſapientiæq́ ſermonem.

Ad cap. 5. Diuina ipſa Scriptura eſt velut ager quidã ferax & odoratus, quaſiq́ paradiſus optimis arboribus conſitus, habensq́ theſaurum occultum.

Procopius Gazeus. 530.

Præfatione in Geneſin: Oportet eum, qui operam daturus eſt Scripturæ ſacræ, non accipere illa, quę ibi traduntur, quaſi prouenient ex hominibus: altius initium ſiue principium ſpectandum reor: firmiter credat neceſſe eſt, illa ſacroſancta dogmata ex ipſo originem ſumere Deo, & inde per homines, quaſi per canales ſeu inſtrumẽtum, ad nos promanare. Quemadmodum enim regius miniſter, ſiue tu eum præconem nuncupes, regis præceptum & vocem imitatur, dicens: iuſſi, ſententiam tuã declaraui: ſic Prophetæ ſancti linguam quaſi calamum præbent excellentiſſimo ſcribæ, quem nullus ſcriptor deſcribere, & nullus pictor delineare poteſt.

Iuſtinianus. 530.

Conſtit. 146. Æquum ſanè erat, vt Hebræi, cùm ſacris libris aures præbent, non leuiter, & rebus ſolummodò geſtis delectarentur, ſed reconditos in ipſis ſenſus ſpectarent; per quos magnum illū Deum & Saluatorẽ humani generis Ieſum Chriſtum annunciant.

Iſychius Hieroſolymitanus. 580.

Præfatione in Leuiticum: Vnus idemq́ eſſe legiſlator noui ſimul & veteris Teſtamenti demonſtratur, dum ex auctoritate ſua poteſtate quæ vult nunc præcipit, nunc autem prohibet.

Lib. 1. cap. 4. in Leuit. Doctrina & traditiones Apoſtolorum, ſunt oſtia tabernaculi teſtimonii, vtpote ad cælum introitum præbentia.

Lib. 7. cap. 27. Quæcunq́ Prophetæ præcipiunt, manifeſtum eſt, quia Dei præcepta ſunt.

Leontius. 600.

De Sectis act. 2. cùm recenſuiſſet veteris ac noua Scripturæ libros: Hi ſunt, *inquit*, libri tam priſci, quàm recentes, qui in Eccleſia pro Canonicis habentur.

Thalaſſius. 640.

Hecatontade 4. cap. 14. Scrutare Scripturas, & inuenies mandata: quòd ſi feceris, quæ dicunt, ab affectionibus liberabere.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 4. cap. 18. Vnus & idem eſt Deus, quem tum vetus, tum nouum Teſtamentum prædicat; quiq́ in Trinitate laudatur ac celebratur. Hæc quippe Domini vox eſt: *Non veni ſoluere* Math. 5. *Legem, ſed adimplere.* Ipſa etenim ſalutis noſtræ, cuius cauſa omnis Scriptura, atque omne myſteriũ extitit, negotium egit. Ac rurſus: *Scrutamini Scri-* Ioan 5. *pturas: ipſæ enim teſtimonium perhibent de me.* Atque etiam Apoſtoli hæc verba ſunt: *Multifariam, multiſq́* Heb. 1. *modis olim Deus locutus eſt Patribus noſtris in Prophetis: vero ſummis diebus locutus eſt nobis in Filio.* Quocirca per Spiritum ſanctum & Lex, & Prophetæ, & Euangeliſtæ, & Apoſtoli, & Paſtores, & Doctores verba fecerunt. Ex quo fit, vt tota diuinitus inſpirata Scriptura proculdubio vtilis ſit. Ac proinde nihil prꝑclarius, nihil animarum ſaluti conducibilius eſt, quàm diuinas Scripturas perſcrutari. Quemadmodum enim *lignum plantatum ſecus decur-* Pſal. 1. *ſus aquarum*: ita etiam anima diuinæ Scripturæ fluentis irrigata ſaginatur, fructumq́ tempeſtiuum, hoc eſt, rectam fidem profert, ac perpetuò virentibus foliis, id eſt, Deo gratis actionibus exornatur. Siquidem hoc afferunt Scripturę ſanctę, vt & ad probas & honeſtas actiones, & ad puram contemplationem nos componant. Nam in eis & cohortationem ad virtutem, & ab omni vitio dehortationem inuenire eſt. Quamobrem ſi diſcendi ſtudioſi fuerimus, profectò ingentem quoque eruditionem nobis comparabimus: quandoquidem diligentia & labore, & donantis Dei beneficio, quiduis ex animi ſententia ſuccedit. Etenim *qui petit, accipit; & qui quærit, inuenit; & pulſanti aperietur.* Pulſemus igitur ad pulcherrimum illum hortum Scripturarum: illum, inquàm, mirè fragrantem & ſuauem, ſummaq́ elegantia præditũ, ac ſpiritualium, & diuinitus afflatarum cuiuſuis generis auium garritibus aures noſtras circumſonantem, quiq́ cor noſtrũ attingit, illudq́ mœrore affectum lenit ac mitigat, & ira percitum ſedat, ſempiternaq́ lætitia diffundit, &c. Ex huius horti fonte perennes & puriſſimos latices in vi-

tam æternam ſalientes hauriamus. Hic cum inexplebili quadam voluptate & amœnitate verſemur. Eiuſmodi eſt enim Scripturarum gratia, vt exhauriri atque conſumi nequeat.

Baſilius Imperator Conſtant. 860.

In exhortat. ad Leonem filium cap.17. O fili quemadmodũ teneræ plantę fontibus irrigatæ vireſcunt, floreſq́ & fructus ferunt: ita mens tua ſacrarum literarum ſtudijs irrigata, magis ac magis augeſcet, ac pro fructibus egregias virtutes producet. Nam corpus quidem ſaginatur cibis, qui alius ſuper alium infarciuntur; animus verò ſanctis ſermonibus alitur ac vegetatur. Sed hoc intereſt, quòd cibus ille corporis, palato ſolum ac linguæ ſuauis, & corruptionem auget, & à corruptione augetur, & in corruptionem tandem abit: animi verò alimentum ſempiternam menti adfert lætitiam, & incorruptionem parit, & ad immortalitatem deducit. Meditare ergo per omnem vitam iſtos ita frugiferos ſermones, vt tantis eorũ fructibus perfruaris, ac regnum tuum ſapienter adminiſtres.

Theophylactus. 900.

Præfatione ſuper Matthæum: Poſtquam homines deteriores ſunt facti, conceſſit tandem miſericors Deus Scripturas, vt vel per illas diuinæ voluntatis eſſent memores: ita Chriſtus Apoſtolis etiam coram in ſua perſona eſt locutus, & Spiritus ſancti doctoris miſit gratiam. Verùm quia hæreſes pullulaturæ erant, quæ mores noſtros depaſcerentur, operæpretium viſum eſt, vt ſcriberentur & Euangelia, quò diſcentes ex illis veritatem, nõ ab hęreticum mendacijs deciperentur, moreſq́ noſtri non prorſus peſſundarentur.

Ad cap.16. Lucæ: Scripturæ ſacræ ſunt lucerna & lumen, quo lucente fur deprehenditur & manifeſtatur. Illis igitur credẽdum, & de mortuorum ſuſcitatione non curandum.

Ad cap.10. Ioan. Sacræ Scripturæ oſtium ſunt, per quas allicimur ad Deum: illæ lupos non permittunt intrare: Prohibent enim hæreticos, vt nos ſecuri ſimus, & de omnibus rationẽ dant, de quibus voluerimus.

Euthymius. 1080.

Ad Pſal.18. Scriptam nobis legem Deus tradidit, per quam de diuina prouidentia ac ſapientia etiã doceremur: varijs autem nominibus legem vocat. Nam & Legem appellat, veluti quæ conuerſationem vitæ concinnat, & cõſtituit: & teſtimonium, quia peccatores conteſtatur: & iuſtificationem, quia quod iuſtum eſt docet: & mandatum, quia quæ agenda ſunt præcipit: & timorem, veluti inexorabilem: & iudicium, quaſi ſententiam ferat & ſuffragium. Lex itaque Domini irreprehenſibilis, & conuertens animas. Quid enim in ea eſt, quod accuſari poſſit, cùm & ad animarum conuerſionem ſit poſita, & ex paruis maiora doceat?

Georgius Cedrenus. 1100.

In Ptolomæo Philadelpho: Rex pulchritudinem ſacrę Scripturę videns, ſtupefactus, proceribus pręſentibus, vnaq; Menedemo Philoſopho, & Demetrio Phalereo, quæſiuit quidnã eſſet cauſæ, quòd ſacrarum literarum, quarum tanta ſit dignitas, nemo hiſtoricorum, aut poëtarum mentionem fecerit. Reſpõdit Demetrius, neminem fuiſſe auſum attingere: quando Theopompus eas aggreſſus mente captus, & per inſomnium admonitus id ſibi accidiſſe, quòd curioſè ſacras res inquirere conatus fuiſſet: & Theodectes Tragœdiarum ſcriptor in quadam fabula ſacrorum librorum facta mentione excæcatus fuerit; vterque autem ab incepto deſiſtens, Deum placauerit, & ſanitati reſtitutus ſit.

Nicolaus Cabaſilas. 1280.

In expoſitione Liturgiæ cap.1. Sacrarum Scripturarum lectiones Dei benignitatem, & humanitatem annunciant, & rurſus iuſtitiam, & iudicium, & eius metum in animas noſtras immittunt, & dilectionem in eum accendunt, & ita ad eius ſeruanda mandata multam promptitudinem, & animi alacritatem adferunt.

Ioannes Cantacuzenus. 1360.

Apologia 4. Nos omnes indigemus Scripturarũ auxilio, propter infirmitatem noſtram: iuſtus verò Noë, & Abraham, & qui illorum tempore floruerunt, pura mente prædiri Scriptura non indigebant: ſed hæc in ipſorum cordibus inſcripta & adumbrata fuit.

Gabriel Pat. Alexandrinus. 1595.

In confeſſione fidei: Confiteor, teneo, & prædico vnum eũdemq́ Deum veteris & noui Teſtamenti, id eſt, Legis, Prophetarum, atque Euangelij auctorem eſſe: quia eodem Spiritu ſancto inſpirante vtriuſque Teſtamenti Sancti locuti ſunt.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

In Apologetico aduerſus gentes cap.19. loquens de Hebræorum Biblijs per 72. Interpretes in Græcum ſermonem tranſlatis: Primam inſtrumẽtis iſtis auctoritatem ſumma antiquitas vendicet. Apud vos quoque religionis eſt inſtar fidem de temporibus aſſerere.

Cap.20. Plus iam offerimus pro iſta dilatione, maieſtatem Scripturarum, ſi non vetuſtatem, diuinas probamus, ſi dubitatur antiquas; nec hoc tardius, aut aliunde diſcendum; coram ſunt quæ docebunt, mundus, & ſeculum, & exitus.

Cyprianus. 250.

Epiſt.74. quæ eſt ad Pompeium: Ea facienda eſſe, quæ ſcripta ſunt, Deus teſtatur, & proponit, ad Ieſum Naue dicens: *Non recedet liber Legis huius de ore*
Ioſue 1. *tuo, ſed meditaberis in eo die ac nocte, vt obſerues facere omnia quæ ſcripta ſunt in eo.*

Lactantius. 320.

Lib.3. cap.26. Dei præcepta quia & ſimplicia & vera ſunt, quãtum valeant in animis hominum, quotidiana experientia demonſtrat. Da mihi virum, qui ſit iracundus, maledicus, effrænatus, pauciſſimis Dei verbis tam placidũ quàm ouem reddam: da cupidum, auarum, tenacem, iam eum tibi liberalem dabo, & pecuniã ſuam plenis manibus largientẽ: da timidũ doloris ac mortis, iam cruces, & ignes, & taurũ Phalaridis contẽnet. Tãta enim diuinæ Scripturæ vis eſt, vt in hominis pectus infuſa, matrem delictorum ſtultitiam vno ſimul impetu expellat. Ad quod efficiẽdum non mercede, non libris, non lucubrationibus opus eſt; gratis iſta ſiunt, facilè, citò, modò pateant aures, & pectus ſapientiam ſitiat, &c. Pauca Dei præcepta ſic hominem totum immutant, & expolito vetere nouum reddunt, vt non cognoſcas eundem eſſe.

Hilarius. 350.

De Trinitate lib.3. Bene habet, vt ijs tantùm, quæ ſcripta ſunt, contentus ſis.

ſima quæque gemmæ in profundum fulgorem conſiderantium demittit oculos. Hoc interno ac ſalubri cibo diſce animæ famem paſcere.

Sedulius. 460.

Ad caput primum epiſtolæ ad Romanos: Sanctæ Scripturæ ſunt, quia & vitia damnant, & ſacramentum illic vnius Dei continetur, pro ſalute humana.

Sidonius Apollinaris. 480.

Lib. 4. epiſt. 9. Inter hæc ſacrorum voluminum lectio frequens, per quam inter edendum ſæpius ſumit animæ cibum, Pſalmos crebrò lectitat, crebrius cantat, oouoq; genera viuendi monachium complet.

Alcimus Auitus. 500.

Libro ad Sororem:

Præterea verò queis victa ex hoſte rebelles,
Atq; reſultantes victrix in corpore motus
Artibus allidas, Chriſtoq; in cote retundas,
Diuino eloquio, Scripturaq; indice noſſi.

Benedictus Abbas. 530.

In Reg. cap. 73. Quæ pagina, aut quis ſermo diuinæ auctoritatis, veteris ac noui Teſtamenti non eſt rectiſſima norma vitæ humanæ?

Iuſtus Orgelitanus. 540.

In Cantica: Notitia Scripturarum, quę frequenti meditatione acquiritur, velut turris eburnea in colle, &c.

Mille clypei pendent. Poteſt hæc turris Scriptura Canonica veteris ac noui Teſtamenti conuenienter intelligi, quę per Spiritum ſanctum, velut turris excelſa conſtructa eſt. *Mille clypei pendent ex ea.* Hic numerus per plenitudinem poteſtatis accipitur, ſicut in Pſalmo: *Verbi, quod mandauit in mille generationes.* Itaque in hac ſancta Scriptura omnis armatura fortium reperitur, ex qua vel contra diabolum, vel contra miniſtros eius fortiter repugnatur. Nam & ipſe Dominus, cùm in deſerto
Matth. 4. à diabolo tentaretur, ex hac turri arma produxit, cùm eum prolatis ex ſacra Scriptura teſtimonijs vſquequaque deuicit.

Iunilius Africanus. 540.

Libro ſecundo de partibus diuinæ Legis c. 29. D. Vnde probamus religionis noſtræ libros diuina inſpiratione eſſe conſcriptos? M. Ex multis, quorũ primum eſt, ipſius Scripturę veritas: deinde ordo rerum, conſonantia præceptorum, modus locutionis ſine ambitu, puritasque verborum: additur conſcribentium & prædicantium qualitas, quòd diuina homines, excelſa viles, infacundi ſubtilia, non niſi diuino Spiritu repleti tradidiſſent. Tum prædicationis virtus, quam dum (licet à paucis deſpectis) prædicaretur, obtinuit. Accedunt his rectificatio contrariorum, vt Sibyllarum, vel Philoſophorum, expulſio aduerſariorum, vtilitas conſequentium, exitus eorum, quæ per acceptationes, & figuras, & prædictiones, quæ prædicta ſunt: ad poſtremum, miracula iugiter facta, donec Scriptura ſuſciperetur à Gentibus: de qua hoc nunc ad maximum miraculum ſufficit, quòd ab omnibus ſuſcepta cognoſcitur.

Caſſiodorus. 540.

Diuinarum inſtitutionum lib. 1. cap. 16. Intuemini ſodales egregij quàm mirabilis, quàm dulcis in diuinis Scripturis decurrit ordo dictorum, deſiderium ſemper excreſcens, ſatietas ſine fine, eſuries glorioſa beatorum, vbi nimietas non arguitur, ſed magis importunitas crebra laudatur. Et meritò: quando & notitia rerum ſalutarium inde diſcitur, & credentibus, atque eadem operantibus æterna vita præſtatur. Præterita ſine falſitate deſcribuntur, præſentia plus quàm quod videntur oſtenduntur, futura quaſi iam perfecta narrantur: vbique in ijs veritas regnat, vbique diuina virtus irradiat, vbique panduntur humano generi profutura.

Ad cap. 4. Cant. Diuina Scriptura fauus deſtillans vocatur: quia multipliciter intelligitur, & varijs ſenſibus exponitur; nunc iuxta literam, nunc iuxta allegoriam, nunc iuxta moralitatem, nunc iuxta anagogen, id eſt, ſuperiorem ſenſum.

Fortunatus. 580.

In expoſitione orationis Dominicæ: Si quæritur quæ ſit Dei voluntas, habes Dei præcepta, quę per Moſen Dei voluntate ſunt vulgata: habes Dei Filiũ, qui Patris voluntatem ſciens, quæ erant abſcondita reſerauit, & quæ obumbrabantur in lucem transfudit.

Gregorius Magnus. 590.

Epiſtola in expoſitione libri Iob cap. 4. Diuinus ſermo, ſicut myſterijs prudentes exercet, ſic plerumque ſuperficie ſimplices refouet: habet in publico, vnde paruulos nutriat: ſeruat in ſecreto, vnde mentes ſublimium admiratione ſuſpendat: quaſi quidam fluuius planus & altus, in quo & agnus ambulet, & elephas natet.

Prolego in libros Regum: Sacra Scriptura tam mirabiliter ab omnipotente Deo condita eſt, vt etſi multipliciter videatur expoſita, non deſunt tamen ei ſecreta, quibus ſeruet occulta. Quia ferè nunquam ſic exponitur, vt ei non plura remaneant, quæ quotidie exponantur.

In Cantica Canticorum capite quarto: Sancta Scriptura ſic aquam ſapientiæ generat, vt & potantes ſemper reficiat, & tamen manare non deſiſtat, &c. Scripturæ ſanctæ ſcientia tanto fluit impetu, vt electos dum tangit, ab huius vitæ amore ſubmoueat, & ad æterna gaudia, vi impetus ſui, quoſque adhærentes traijciat.

Lib. 4. epiſtola 40. Quid eſt Scriptura ſacra, niſi quædam epiſtola omnipotentis Dei ad creaturam ſuam?

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De Summo bono lib. 1. cap. 18. Sanctarum Scripturarũ altitudo quaſi montes paſcuæ ſunt, ad quos dum quiſque iuſtorum conſcendit, paſcuæ indeficientis refectionem ſe inueniſſe congaudet. In Scripturis ſanctis, quaſi in montibus excelſis, & viri perfecti habent ſublimia intelligentiæ, quibus greſſus contemplationis, quaſi cerui erigant; & ſimplices, quaſi parua animalia, inueniũt modicos intellectus, ad quos ipſi humiles refugiunt. Scriptura ſacra infirmis & ſenſu paruulis ſecundùm hiſtoriam humilis videtur in verbis, cum excellentioribus autem viris altius incedit, dum eis ſua myſteria pandit; ac per hoc vtriſque manet communis, & paruulis, & perfectis.

Lib. 3. cap. 13. Quid prodeſt in mundanis doctrinis proficere, & inaneſcere in diuinis? caduca ſequi figmenta, & cæleſtia faſtidire myſteria? Cauendi igitur ſunt tales libri, & propter amorem ſanctarum Scripturarum vitandi. Gentilium dicta exterius verborum eloquentia nitent, interius vacua virtutis ſapientia manent: Eloquia autem ſacra exterius incompta verbis apparent, intrinſecus autem myſteriorum ſapientia fulgent. Ideò libri ſancti ſimplici ſermone cõſcripti ſunt, vt non in ſapientia verbi, ſed in oſtenſione Spiritus homines ad fidẽ perducerentur. Nam ſi Dialectici acuminis verſutia, aut Rhetoricæ artis elo-

quentia

quentia editi eſſent, nequaquam putaretur fides Chriſti in Dei virtute, ſed in eloquentiæ humanę argumentis conſiſtere: nec quemquam crederemus ad fidem diuino inſpiramine prouocari, ſed potius verborum calliditate ſeduci.

Concilium Quartum Toletanum. 640.

Cap. 24. Ignorantia mater cunctorum errorũ maximè in ſacerdotibus Dei vitanda eſt, qui docendi officium in populis ſuſceperunt. Sacerdotes enim legere ſacras Scripturas frequenter ad-
1.Tim.4. monet Paulus, dicens ad Timotheum: *Intende lectioni, & exhortationi, doctrinæ quoque, & ſemper permane in his.* Sciant igitur ſacerdotes Scripturas ſanctas, & Canones meditentur, vt omne opus eorũ in prædicatione diuina & doctrina conſiſtat, atq; ædificent cunctos, tam fidei ſcientia, quàm operũ diſciplinæ.

Iulianus Pomerius. 660.

Lib. 1. contra Iudæos: Ignorantia Scripturarum, eſt ignorantia Chriſti.

Beda. 700.

In Num. cap. 5. Aquæ amaræ Scriptura diuina dicitur, quia peccantibus non parcit, & iuſtis dulcis, quibus æterna præmia repromittit: & ita alijs æqua benedicta eſt, alijs maledicta.

Libro 3. in Eſdram cap. 18. Piſcina grandi opere conſtructa non abſurdè Scriptura diuina poteſt intelligi: quæ S. Spiritus opere confecta, lauacrũ nobis ad capienda peccata, ſimul & poculum ſalutaris guſtus miniſtrat. Quæ ſi à Domino nobis in vinum conuerſa, hoc eſt in ſpiritualem ſenſum fuerit translata, gratiori nos ſuauitate veritatis inebriat. Vbi & domus eſt fortium: quia quicunque crebris diuinorum eloquiorum fluentis audiendo & operando refici conſueuerunt, contra omnes antiqui hoſtis inſidias fortes redduntur & inuicti.

Aponius. 700.

Lib. 1. in Cant. Dominus Deus Pater dedit verbum ignitum huic mundo, quod in figura carbonis forcipe duorum teſtamentorum leuatur de
Eſa.6. altari, & labia purgat Eſaiæ Prophetæ: qui per adunationem carnis ſolus inter mortuos liber, viuensq; commixtus, ſimulq; flante Spiritu ſancto omnes animæ, quæ vt carbones mortui impietatum tenebris obſcurato intellectu, non accendebantur, eius vicinitate accenſæ ſunt. Hoc autem quòd diligunt, quòd flamma amoris ſponſi accenduntur, proprium donum gratiæ Verbi Dei eſt.

Alcuinus. 750.

Ad cap. 3. Eccleſiaſtæ: Lætari debemus in lectione ſanctarum Scripturarum, vbi paſcemur & pote-
Pſal.1. mus de ligno vitæ, *quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum.*

De Trinitat. lib. 1. cap. 1. Tota ſanctarum Scripturarum ſeries nos à terrenis ad cæleſtia erigi hortatur, vbi vera & ſempiterna eſt beatitudo: ad quã niſi per fidem Catholicæ pacis, cooperante charitate Dei ac proximi, neminem peruenire poſſe certiſſimum eſt.

Libro 2. cap. 6. Sanctæ Scripturæ ad cognoſcendum Deum nobis diuinitus per ſanctos Doctores adminiſtratæ, à terreno & humano ſenſu, ad diuinum & cæleſtem nos erigentes, vſque ad ea verba deſcenderunt, quibus humana vtitur conſuetudo.

Ambroſius Anſbertus. 760.

Lib. 9. in Apocal. Scriptura ſacra diuinitus promulgata, quia diuerſorum hominum varijs qualitatibus congruit, varijs vocabulis nuncupatur. Aliquando enim lactis nomine, aliquãdo autem cibi, aliquando verò potus, aliquando quoque voluminis, aliquando etiam ſpeculi deſignatur: & nunc quidem gladij vel ſagittarum, nunc autem ſpiritus vitæ, nunc verò defluentium aquarum, nunc quoque pluuiæ deſcendentis in terram, nunc etiam tenebroſæ aquæ in nubibus aëris vocabulo figuratur: plerunque etiam abyſſi profunditati comparatur. Quia enim rudes in fide ſola ſuperficies paſcit hiſtoriæ, rectè lactis nomine deſignatur, &c. Quia autem ſucceſcentis ætatis intellectu quidam ab inchoatione ad maiora percipienda perueniunt, iure tamquam perfectus ac ſolidus cibus eadem Scriptura occurrit. Vnde & per egregium prædicatorem dicitur: *Per-* Heb.5.
fectorum eſt ſolidus cibus.

Haymo. 820.

Ad cap. 65. Eſaiæ: Auguſtinus, Cyprianus, Philoſophiq; Gentium relinquentes humanam philoſophiam, quæ eloquentiæ vrbanitate polita erat, Scripturæ ſacræ ſe contulerunt, quæ mediocri ſtylo eſt digeſta, retinens intrinſecus ineffabilia myſteria.

Ad cap. 4. ad Gal. Sicut elementa initium & fundamentum ſunt omnium corporalium: ita Lex, & Prophetæ initium & fundamẽtum ſunt omnium diuinorum eloquiorum.

Angelomus. 830.

Ad cap. 7. lib. 3. Regum: Omnis Scripturæ prophetia ſibi inuicem conſentanea eſt; vtpote vno Dei ſpiritu condita.

Rabanus Maurus. 850.

De inſtitutione Cleri lib. 2. cap. 4. Hi ſunt ſcriptores ſacrorum librorum diuina inſpiratione loquentes, atque ad eruditionem noſtram præcepta cæleſtia in Eccleſia diſpenſantes. Auctor enim earũdem Scripturarum Spiritus ſanctus eſſe creditur. Ipſe enim ſcripſit, qui per Prophetas ſuos ſcribẽda dictauit.

Lib. 3. in Eccleſiaſticum cap. 10. Sacra Scriptura dicitur domus ſapientiæ, vbi ipſa latet, & velamento literarum tegitur: ſed à piè quærentibus ſalubriter inuenitur. Parietes autem illius ſunt duo Teſtamenta: in his qui figit palum, hoc eſt, ſcribendi adhibet ſtudium, ſecundùm regulam vtiq; & ſenſum Catholicum, remunerationis ſuæ non perdet præmium.

Epiſtola ad Abbatem quendam: Sapientia diuina, quæ in ſacra Scriptura elucet omnibus: tam potentibus, quàm infirmis; tam ſapientibus, quàm inſipientibus, ſi eam rectè intenderint, & ei ritè obedierint, medicina ſalubris eſt. Ipſa eſt illuminatio animæ, ipſa correctio vitæ, ipſa ſemita iuſtitiæ, in ipſa acquiſitio ſempiternæ gloriæ: ipſa mœrentes conſolatur in labore, & exercet in virtute patientię, promittit coronam in præmij perceptione: & ideo magis maiores atque minores eius adminiculo indigent, eiusq; magiſterio opus habẽt. Huius enim aſſiduitas in lectione te amantiſſimè conſoletur, exhortamentis foueat, atque exemplis confortet.

Theodulphus Aurelianenſis. 860.

In Carminibus de ſacræ Scripturæ libris:

Hic cibus æterno ſatiat præcordia paſtu,
Iuſtitiæq; famem, quò mage habetur, alit.
Hic paradiſigeno veniens de gurgite potus,
Quem quò plus quis alit, plus ſitit omne bonum.
Hæc tuba terribilis mugit per compita mundi,
Mittit terrigenum ad cælica regna decus.
Hæc lux horrendas errorum decutit umbras,
Qua retinent mentis ire via recta pedes.

. ant hic iura Dei tenebris audantia mundum,
Splendidiora aſtris,candidiora niue:
Iuſta iubent,iniuſta vetant,mala cuncta recedunt,
Virtutes gignunt, probra fugant vitia.
Lex pretioſa Dei eſt: quid enim pretioſius illa,
Quam dat fons vitæ, lux & origo boni?
Eſt doctrina potens, ſuperansq́; ſcientia cunctas,
Cui valet æquari nulla ſub axe poli.

Remigius Antiſiodorenſis. 880.

Ad Pſal. 36. Scriptura diuina omni morbo animæ dat medicamentum ſuum.

Altercatio Synagogæ & Eccleſiæ. 900.

Cap. 7. O puteus viuentis, & videntis, abyſſus impenetrabilis, inexhauſtæ profunditatis: ô ſapientia latẽs in verbis tranſitorijs immobili ſtatu veritatis, cuius potu mundi corde ſatiantur: quia in his, quæ legunt, delectantur. Qui enim lectione diuina non delectatur, apices quidem ventilat, ſed fructu interiore priuatur. Sicut hauſtus vinei liquoris corpus non ſolùm ſalubriter, ſuauiterq́; perfuodit, verùm etiam potantium animis iucunditatem non paruam adijcit: ſic verba cæleſtis eloquij, ſicut auditum audientis, vel legentis demulcent; ſic ex ſpiritualis gratiæ dulcore gaudiorum æternorum ſpem operantur. Litera quidem ſimplex & ſuauis eſt legenti, ſed gratior & ſuauior eſt ex literæ ſenſu vita promiſſa ſperanti. Itaq; in altero exercitij vſus eſt, in altero fructus meriti.

Smaragdus. 950.

Ad cap. 4. reg. D. Benedicti: Lectionis ſacræ cognitio cultoribus ſuis ſenſus acumẽ miniſtrat, intellectum multiplicat, torporem excutit, otium amonet, vitam cõponit, mores corrigit, ſalubrem gamitum facit, & lachrymas compuncto corde producit, loquendi tribuit facundiam, æterna laborantibus promittit præmia, ſpiritales diuitias auget, vaniloquia vanitatesq́; compeſcit, & deſiderium Chriſti, patriæq́; cæleſtis accendit.

In Præfatione explicationum Euangeliorum Dominicalium: Lectionis ſacræ cognitio imbecillis baculum, neruoſis arma miniſtrat, hoſtium ſubdolas fortiter premit inſidias, & victoribus æternas promittit coronas.

Radulphus Flauiacenſis. 950.

Præfatione in Leuiticum: Quamuis non parum ad credendum nos mouere debeat, quòd fidei primò contrarius, nunc ſubditur mundus fidei: quòd fides ipſa tot miraculis declarata, tot Martyrum cruore teſtificata eſt: ſingulare tamen fidei firmamẽtum in Scripturis habetur, dum hoc luce perſpicua noſtris temporibus videtur expletum, quod ante millia annorum præſignatum & prænuntiatum intelligimus, tum Patrum ſacramentis, tum Prophetarum oraculis.

Lib 17. cap. 15. Sacra Scriptura menſa nobis eſt, & ſpiritualis refectio, ad conſolationem nobis data contra inimicos. Quæ puriſſima dicitur, quia
Pſal. 11. *eloquia Domini eloquia caſta ſunt, argentum igne examinatum, probatum terra, purgatum ſeptuplum.*

Berno Augienſis. 1020.

Epiſt. ad Eberhardum Præſulem: Inter varios rerum euentus, qui humanæ ſolent fragilitati accidere, potentiſſimum ac ſpeciale quoddam reor eſſe ſolatium, ſanctarum meditationem Scripturarum: quod & Apoſtolica teſtari videtur aucto-
Rom. 15. ritas, dum dicit: *Quæcunque ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt,* &c. Hæc eſt illa menſa, cæleſtium dapum ferculis referta, quæ laſſis requiem, infirmis ſanitatem, lapſis recuperationem, ſtantibus in fide confert fortitudinem, vt iuxta vocẽ Eſaiæ, mutata fortitudine, ac aſſumptis pennis aquilæ, poſſint volare, & non deficere. De hac ſacræ Scripturæ menſa dicit ad Dominum Pſalmiſta: *Paraſti in conſpectu meo menſam aduerſus eos, qui tribulant me.*

Sermone 3. de S. Marci Euangelio: In ſacris eloquijs pendent totius noſtræ ſalutis munimina.

Radulphus Ardens. 1060.

Dominica 12. poſt Trinitat. Sacra Scriptura vocatur Teſtamentum triplici de cauſa: quia eſt quaſi charta teſtificans fœdus inter Deum & hominẽ factũ: quia teſtificatur nobis diuinam voluntatẽ, quam facere debeamus: quia eſt quaſi teſtamentum hæreditatis à Deo nobis promiſſæ.

Anſelmus Cantuarienſis. 1080.

Ad cap. 8. epiſtolæ ad Hebræos: Nullus eam perfectus eſt, qui in nouo Teſtamento non inueniat, vnde ſemper proficere poſſit, quamdiu viuit.

De Proceſſione Spiritus ſancti contra Græcos: Nos nõ tantùm ſuſcipere cum certitudine debemus, quæ in ſacra Scriptura leguntur: ſed etiam ea, quæ ex his, nulla alia contradicente ratione, rationabili neceſſitate ſequuntur.

Iuo Carnotenſis. 1100.

Epiſt. 223. In hac ambiguitate finem ponit auctoritas Euangelica, contra quam nec perſonalis, nec epiſtolaris valere debet ſententia. B. Auguſtinus ſcripturas ſuas & ſibi ſimilium inter Canonicas Scripturas teſtatur non eſſe computandas.

Sigebertus Gemblacenſis. 1110.

Vita S. Maclouij cap. 2. Vt plenius haberet ſcientiam doctrinæ, & cognitionem Dei, arctius ſe addixit ſanctarum Scripturarum eruditioni: in cuius rei intentione otioſitas, quæ inimica eſt animæ, reprimitur; in cuius meditatione Deus agnoſcitur; in cuius executione vita æterna acquiritur.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

In Ioelem lib. 1. cap. 2. Licet multi de Eccleſia gentium prophetiæ ſpiritum habuerint, ſomnia memorabilia ſomniârint, & viſiones memoria dignas viderint: ſoli tamen filij Sion, & filij filiorum, ſcilicet Prophetæ priores, & Apoſtoli ſuccedentes, ſoli, inquam, hi ſunt, quorum prophetiæ & ſomnia, ſeu viſiones Canonicæ auctoritatis tenent apicem ſummum, tamq́; probatæ veritatis atque certitudinis ſunt, quàm Lex & Euangelium.

Hugo Victorinus. 1130.

In prænotionibus elucidatorijs de Scripturis, & Scriptoribus ſacris cap. 13. Geminus eſt lectionis diuinæ fructus: quia mentem vel ſcientia erudit, vel moribus ornat. Docet quod ſcire delectat, & quod imitari expedit: quorum alterum, id eſt, ſcientia, magis ad hiſtoriam, & allegoriam: alterum, id eſt, inſtructio morum ad tropologiam magis reſpicit. Omnis diuina Scriptura refertur ad hunc finem.

Bernardus. 1130.

Sermone 1. ſuper Cantica: Blanda eſt ſacræ Scripturæ facies, facilè afficit & allicit ad legendum, ita vt quod in ea latet, delectet etiam cum labore inueſtigare: nec fatiget inquirendi fortè difficultas, vbi eloquij ſuauitas mulcet.

Richardus Victorinus. 1140.

In Cant. cap. 11. Lectio Scripturæ, atque meditatio, pſalmodiæ deuota decantatio mentem robo-

rant, hoſtem infirmum reddunt, & vires eius euacuant. Dum itaque hanc memoria tenent, & opera implent, & per hanc ad confligendum cum hoſte doctiſſimi ſiunt: quia per intelligentiam Scripturæ erudiuntur, & per operationem illuminantur: ſicut Pſalmiſta dicit: Pſal.77. *In intellectibus manuum ſuarum* (id eſt per operationem) *reduxit eos.*

Petrus Cluniacenſis. 1150.

Lib.1. Epiſt. Euangelium toti veteri Inſtrumento teſtimonium dat, & aliis inſuper auctoritatibus, ea ipſa quæ prædicat, confirmat. Nonne Chriſtus in Euangelio auctoritatem veteris Teſtamenti ſua auctoritate firmauit, quando poſt reſurrectionem diſcipulis omnibus apparens, dixit: Luc. vlt. *Oportebat omnia impleri, quæ ſcripta ſunt in Lege Moſi, & Prophetis, & Pſalmis de me?* Nonne eandem indiſſolubili vinculo confirmauit, quando iiſdem diſcipulis aperuit ſenſum, vt intelligerent Scripturas? Nonne eandem confirmauit, quando diſcipulis in Emaus euntibus dixit: *O ſtulti & tardi corde ad credendum in omnibus, quæ locuti ſunt Prophetæ?* Et quid vltra exigetis? an non ſufficit vobis tanta, tamque præclara auctoritas, qua Chriſtus Legi Moſi, qua Prophetis, qua Pſalmis non confuſè, ſed diſtinctè teſtimonium perhibuit: quãdo primò Legis, deinde Prophetiarum, ad vltimum Pſalmorum da ſe, & in ſe impleri oportuiſſe docuit?

Petrus Bleſenſis. 1160.

Epiſt.60. Sacra lectio vobis neceſſaria eſt: ipſa enim eſt menſa tabernaculi, quæ ad Aquilonem, *vnde omne malum panditur*, poſita eſt. Sacra lectio cibus eſt: per hũc cibum ſpiramus & viuimus. Certè ſolo eloquij ſacri teſtimonio Chriſtus contra omnes tentationes diaboli vſus eſt in deſerto.

Epiſt.116. Scriptura eſt vomer Samgar aratorius, quo terra noſtri cordis excolitur, quo quingenti ſcinduntur Philiſtæi, & in fugam alij conuertuntur: hæc eſt maxilla aſini, qua Samſon ſitiens reficitur, & mille Philiſtæi occiduntur. Sacra lectio vobis gladius eſt, medicina, requies, cibus, nec tantùm cibus, ſed & vita, & ſpiritus.

Ioannes Sareſberienſis. 1160.

Lib.7. Polycratic.c.12. Diuinæ paginæ libros, quorum ſinguli apices pleni ſunt Sacramentis tanta grauitate, legendos fortè conceſſerim, eò quòd tamquam theſaurus Spiritus ſancti, cuius digito ſcripti ſunt, omnino nequeant exhauriri. Licet enim ad vnum tantummodò ſenſum accommodata ſit ſuperficies literæ, multiplicitas tamẽ myſteriorum intrinſecus latet: & ab eadem re ſæpe allegoria fidem, tropologia mores varijs modis ædificat.

Petrus Cellenſis. 1160.

In myſtica & morali expoſitione Tabernaculi Moſaici lib.2. Scriptura quaſi matrona quædam grauis & grandæua, licet ſtibio purpura & ceruſſa recuſet ornare genas ſuas, rubentes ſatis naturali vigore & decore: tamen illis Philoſophorum ſtudijs & doctrinis, quæ tantummodò in facie verborum gloriantur, nequaquam inferior inuenitur. Senſu namque maieſtas eius venuſtior, numeroſa ſententiarũ compactio validior, intellectus vtilior, fructus vberior, lectio modeſtior. Hæc tam habitum, quàm vitium meretricum reſpuit; vt amplius placeat nucleus ſub cortice, quàm mendax fucus in vertice. Inaurata itaque eſt, quia & facie pulchra, & ſenſu eſt bona.

Innocentius Tertius. 1200.

Dominica 1. in Quadrag. Serm.3. Quoties nobis graues tentationes emergũt, recurramus ad teſtimonia Scripturarũ, in quibus inuenimus quod miremur, & exemplum quod imitemur.

Aelredus. 1200.

Apud Godfridum Tilmanum in allegorijs ſuper Geneſin fol.28. Dico vobis fratres, nil poterit aduerſi contingere, nihil tam triſte vel amarum emergere, quod non mox vt pagina ſacra nos exceperit, aut euaneſcat citius, aut facilius toleretur.

Concilium Lateranenſe. 1215.

Cap.1. Hæc ſancta Trinitas ſecundùm communam eſſentiam indiuidua, & ſecundùm perſonales proprietates diſcreta, per Moſen & ſanctos Prophetas, aliosque famulos ſuos, iuxta ordinatiſſimam diſpoſitionem temporum, doctrinam humano generi tribuit ſalutarem.

Iacobus Vitriacus. 1220.

Dominica 5. poſt Epiphaniam in Euangelium: Legitur in Numeris, quòd puteus apparuit filijs Iſrael in Num.21. deſerto: ipſi autem gaudentes cecinerunt Domino, dicentes: *Aſcendat puteus, quem foderunt Principes, & parauerunt Duces.* Puteus iſte, quo refrigeramur & reſocillamur in deſerto huius peregrinationis, eſt diuina Scriptura: cuius aquæ animam à ſordibus abluunt, ſicut ait Dominus in Euangelio: *Vos mundi eſtis, propter ſermonẽ, quem locutus ſum vobis.* Ioan.15. Sitim auaritiæ & cupiditatis tollunt: *quia qui biberit ex hac aqua, non ſitiet in æternum.* Ioan.4. Vnde Iſaias ad has aquas inuitat ſitientes, dicens: *Omnes ſitientes venite ad aquas.* Iſa.55. Ignem luxuriæ & aliorum peccatorum extinguunt: verbum enim Domini interſcindit flammã ignis. Arida corda irrigat, & fructificare facit, ſicut dicitur in Pſal. *In ſtillicidijs eius lætabitur germinans.* Qui hunc puteum inuenit, cui Dominus ſcilicet hũc puteum oſtendit ad imitationem filiorũ Iſrael, gaudeat, & Domino gratias agat. Multi enim in hoc deſerto ſitis ariditate deficiunt, &c. Hunc puteum foderũt Principes, ſcilicet ſancti Prophetæ & Apoſtoli: Duces autem, id eſt Doctores, parauerunt illum, &c. Hic eſt puteus veri Iacob, iuxta quem ſedens Dominus locutus eſt Samaritanæ: puteus ſcilicet profundus ſubtilitate & myſteriorum arcanis, cuius aquas haurire non poteſt, niſi qui ſe inclinauerit, habẽs hauſtoriũ humilitatis, &c. Hic eſt puteus à cuius ore ſublato lapide Iacob oues Rachelis adaquauit. Lapis eſt Legis duritia, quæ tollitur ab ore putei, id eſt, Scripturæ, vt oues Eccleſiæ valeant bibere.

Guilhelmus Aluernus. 1230.

De Legibus c.17. Attende diligenter iſtas duas radices, & videbis euidenter non humano ſenſu, nõ fortuito caſu ſacram Scripturam editam eſſe, & ſcriptam ſeu ordinatam: ſed ſapientiæ cæleſtis artificio admirando: videbis etiam ad magiſterium diuinę pietatis pertinere, vt omnes libri eiuſdem, propter omnem eruditionem & ædificationem, quę inde alici poteſt, ſcripti ſint.

Thomas Aquinas. 1250.

Secunda 2. quæſt.110. art.3. Nec in Euangelio, nec in aliqua authentica Scriptura fas eſt opinari aliquid falſum adſerri, nec quòd ſcriptores earum mendaciũ dixerint: quia periret fidei certitudo, quæ auctoritati ſacræ Scripturæ innititur.

Bonauentura. 1260.

In Prologomenis in tertiam Diætam ſalutis de præceptis: Ortus ſacræ Scripturæ nõ eſt per humanam inueſtigationem, ſed per diuinam reuelationem, quæ fluit *à Patre luminum, ex quo omnis paternitas in cælo & in terra nominatur.*

Cap.17. Scriptura magis eſt authentica, & plus obſeruanda, quãdo per manum publici tabellionis eſt confecta. Iſte tabellio eſt Spiritus ſanctus, ſcilicet qui ex nihilo fecit cælum & terram, & omnia elemẽta, & corpus Chriſti formauit in virginali

ginali vtero, & da puluere formauit corpora noſtra.

Parte 2. de ſublimitate Scripturæ: Nullus eſt qui falli nō poſſit, & fallere neſciat, niſi Deus & Spiritus ſanctus. Hinc eſt quòd ad hoc, quòd Scriptura ſacra modo ſibi debito eſſet perfectè authētica, quæ non per humanam inueſtigationem eſt tradita, ſed per reuelationem diuinam: ideò nihil in ipſa contemnendum, tanquam inutile; nihil reſpuendum, tanquam falſum; nihil repudiandum, tanquam irritū, vel iniquum, pro eo quòd Spiritus ſanctus eius auctor perfectiſſimus, nihil potuit dicere falſum, nihil ſuperfluum, nihil diminutū. Et propterea *cælum & terra tranſibunt, verba* Scripturæ ſacræ *non peribunt*, quando impleantur: donec enim cælum & terra tranſeat tota, &c. Ipſa Scriptura ſacra non ſolùm habet altiſſimam materiam, per quam delectat, per quam in altum leuet intelligentiam mentis: verùm etiam ipſa eſt venuſtiſſima, & miro quodam modo intellectū noſtrum delectat.

Nicolaus Lyranus. 1300.

Prolog. in ſacra Biblia: Nulla alia Scriptura, niſi iſta, immediatè ducit ad vitam beatam, quæ eſt ſola vita ſimpliciter: quia mortem neſcit. Ideò Saluator Ioan. 5. loquens de efficatia huius Scripturæ, dicebat Iudæis, in Lege peritis: *Scrutamini Scri-*
Ioan. 5. *pturas, in quibus putatis vos vitam æternam habere.*

Præfatione in Tobiam: Libri ſacræ Scripturæ, qui Canonici nuncupantur, tantæ ſunt auctoritatis, quòd quicquid ibi continetur, verum tenetur firmiter & indiſcuſsè, & per conſequens illud, quod ex hoc concluditur, manifeſtè, &c.

Auguſtinus Triumphus. 1320.

De poteſtate Eccleſiaſtica quæſt. 100. art. 1. In dubijs occurrentibus in Eccleſia primum locum auctoritatis tenet Scriptura veteris ac noui Teſtamēti, quæ tota eſt de Chriſto, tanq̃ triūphali ſubiecto.

Durandus à S. Portiano. 1320.

Præfatione in libros Sententiarum: Sacra Scriptura excellit cæteras ſcientias, in celſitudine dignitatis, in plenitudine bonitatis, in certitudine veritatis, ac in voragine profunditatis. Dico primò quòd ſacra Scriptura excellit omnes alias ſcientias celſitudine dignitatis, quā habet à principio originali: quia eſt immediatè inſpirata à Deo. Ergo inter ſciētias & ſcripturas, quæ ad ſpiritualem perfectionem animæ pertinent, ſacra Scriptura, quæ immediatè à Deo eſt inſpirata, quādam prærogatiuam dignitatis obtinet: quia eſt emanatio quædā claritatis Dei omnipotentis ſyncera. Sap 7.

Ludolphus Saxo Carthuſianus. 1330.

Ad Pſal. 64. Sacra Scriptura eſt cibus noſter, ac panis vitæ & intellectus, quo quotidie reficimur, ne deficiamus in huius peregrinationis deſerto.
Matth. 4. Vnde ſcriptum eſt: *Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo, quod procedit ex ore Dei.*

Bernardinus Senenſis. 1430.

Tom. 1. Sermon. 2. cap. 2. Sicut Deus, qui eſt ſol illuminās vniuerſum, minimè à ſemetipſo diſcordat: ſic ſacri Scriptores eodem concordi lumine illuſtrati, in omnibus extiterunt concordes. Vnde Pſal. inquit, loquens de ſcriptoribus Scripturarum: *De medio petrarum dabunt voces*, id eſt, de medio ſanctæ Trinitatis emittent conſonantiam ſenſuum in Scripturis.

Ioannes de Turrecremata. 1450.

Tract. 41. in Reg. D. Benedicti: Lectio ſacra plurimas habet vtilitates, & potiſſimè duodecim, quæ diſcipulum multum mouere debēt ad libenter magna cordis concupiſcentia lectiones ſanctas audiendas. Primò quidem valet ad bonorum fructuū productionem. Secundò valet ad cæleſtis deſiderij inflammationem. Tertiò ad animandum & confirmandum debiles & infirmos contra tentationum bella, per hoc, quod in libris ſacris narrantur geſta virorum fortium. Quartò valet ad cauandum dæmonum inſidias: eſt enim ſacra lectio ſicut alueus, per quem fluit aqua, in qua ſolent reſultare imagines auium rapacium; & ideò viri ſancti legunt libenter in libris ſanctis, vt intuentes in eis fallacias dæmonum, melius caueant. Quintò valet ad ſui cognitionem: eſt enim ſacra Scriptura quaſi ſpeculum, in quo cognoſcit quis ſemetipſum; & ideò ſicut dominæ magnæ quotidie ſe reſpiciunt in ſpeculis, ſic & Sancti in Scripturis. Sextò valet ad commorandum cum Deo: nam in lectione auditur Deus loquēs. Septimò valet ad animæ refectionem: ſunt enim diuini libri quaſi loca paſcualia vberrima. Octauò valet ad ſalutaria remedia: Diuina enim Scriptura eſt quaſi apotheca ſpecierum ſalutarium & odoriferarum, &c.

Ioannes Picus Mirandulanus. 1490.

Epiſt. ad Ioannem Franciſcum ex fratre nepotem: Nihil Deo gratius, nihil tibi vtilius facere potes, quàm ſi non ceſſaueris literas ſacras *nocturna verſare manu, verſare diurna*: latet enim in illis vis quædam viua & efficax, quæ lagētis animum, (ſi modò illas purè ac humiliter tractauerit,) in diuinū amorē mirabili quadam poteſtate transformat.

Ioannes Trithemius. 1500.

Homilia 4. In Scripturis diuinis quicquid ſalutaris requirit ſcientia, copioſiſſimè reperitur expreſſum; vt quod ibi non inueneris, minimè ad ſalutem ſit neceſſarium: maieſtas enim Scripturarum diuinarum omnem totius mundi ſcientiam atque doctrinam longè procul tranſcendit, quam Spiritus S. hominibus Dei, vt ſcriberetur, infudit, & vt intelligatur à ſtudioſis lectoribus illuſtrationis ſuæ gratiam impendit. Hinc fratres mei Scripturam cum puritate mentis, & feruore geminæ charitatis reuoluite: quoniam quiſquis Deum veraciter diligit, omne tempus, quod inuenire poteſt ad otiū, in ſacris lectionibus cōſumit.

Baptiſta Mantuanus. 1510.

De Patientia lib. 3. c. 32. Magnum & mirabile contra corporis dolores & animi triſtitiam inuenias ex ſacræ Scripturæ lectione remedium, & certè iudicio meo nullus ſermo, (quanquam ſit accuratiſſimè cultus, & ſumma eloquentia ornatus ac ſplendidus,) qui mentes ægras magis conſolari, & curas æquè poſſit demoliri.

Cap. 33. Ineſt Scripturis ſacris neſcio quid, imò ſcio quid natura ſublimius, id eſt inſpiratio ſacra diuinitus, & diuinæ irradiationis influxus certus.

ARTICVLVS TRIGESIMVSPRIMVS.

SACRAS SCRIPTVRAS IN PLERISQVE LOCIS ESSE OBSCVRAS ET DIFFICILES INTELLECTV.

NEGANT.

Anno poſt na tū Chriſtum.

1520. MARTINVS Lutherus Præfatione in Aſſertiones articulorum à Leone Decimo damnatorum: *Oportet Scriptura iudice hic ſententiam ferre. Quod fieri non poteſt, niſi Scripturæ dederimus principem locum in omnibus, quæ tribuuntur Patribus. hoc eſt, vt ſit ipſa per ſe certiſſima, faciliima, apertiſſima, ſui ipſius interpres omnium, omnia probans, iudicans ac illuminans.*

De ſeruo arbitrio *Eſſe in Scriptura quædam abſtruſa, & non omnia expoſita, inuulgatum eſt quidem per impios ſophiſtas, quorum ore & tu loqueris Eraſme: ſed nunquam vnum articulum produxerunt, nec producere poſſunt, quo ſuam hanc inſaniam probarent. Talibus laruis Sathan nos abſterruit a ſacris literis, & reddidit Scripturam ſanctam contemptibilem, vt ſuas peſtes in Eccleſia faceret regnare. Hoc ſanè fateor, eſſe multa loca in Scripturis obſcura & abſtruſa, non ob maieſtatem rerum, ſed ob ignorantiam vocabulorum, & Grammaticæ, ſed quæ nihil impediant ſcientiam omnium rerum in Scripturis. Res in Scripturis contentæ ſunt omnes proditæ: licet quædam loca adhuc verbis incognitis obſcura ſunt. Stultum verò & impium eſt, ſcire res Scripturæ omnes in luce poſitas clariſſima, & propter verba obſcuriora res obſcuras dicere. Si vno in loco obſcura ſunt verba, at in alio loco clara. Igitur tu, & omnes ſophiſtæ, agite, & producite vnum aliquod myſterium, quod ſit in Scripturis adhuc abſtruſum. Quod vero multis multa manent obſcura, non hoc fit Scripturæ obſcuritate, ſed illorum cæcitate vel ſocordia, qui non agunt, vt clariſſimam lucem videant.*

1510. Bernardinus Ochinus Dialogo 2. *Sacræ literæ per ſe ſunt perſpicuæ, præſertim in rebus ad ſalutem neceſſarijs.*

1560. Ioannes Brentius, in Prolegomenis contra Petrum à Soto: *Dicamus de perſpicuitate ſacræ Scripturæ. Negantur enim Scripturam eſſe obſcuram, ideoq; indigere interpretatione. Negari quidem nequit, quod impijs & incredulis Scriptura ſit maxima ex parte obſcura: ſed pijs & credentibus in Chriſtum, atque Spiritu Chriſti donatis, præcipua capita doctrinæ ita nota & manifeſta ſunt, vt audeant etiam de his cum Sathana ipſo certamen inire.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Pſal. 17. v. 12. Tenebroſa aqua in nubibus aeris.

Pſal. 118. 18. Reuela oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua.

Pſal. 118. 34. Da mihi intellectum, & ſcrutabor legem tuam.

Pſal. 118. 135. Faciem tuam illumina ſuper ſeruum tuum, & doce me iuſtificationes tuas.

Iſaiæ 29. 11. Et erit vobis viſio omnium ſicut verba libri ſignati: quem cùm dederint ſcienti literas, dicent: Lege iſtum: & reſpondebit: Non poſſum, ſignatus eſt enim.

Daniel. 12. 4. Tu Daniel claude ſermones, & ſigna librum vſque ad tempus ſtatutum: plurimi pertranſibunt, & multiplex erit ſcientia.

Lucæ 24. 27. Et incipiens Ieſus à Moſe & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quæ de ipſo erant. 32. Et dixerunt ad inuicem: Nonne cor noſtrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis Scripturas?

Act. 8. 30. Accurrens Philippus, audiuit Eunuchum legentem Iſaiam Prophetam, & dixit: Putáſne intelligis quæ legis? Qui ait: Et quomodo poſſum, ſi non aliquis oſtenderit mihi? Rogauitque Philippùm vt aſcenderet, & ſederet ſecum. Locus autem Scripturæ quam legebat, erat hic: Tanquam ouis ad occiſionem ductus

eſt, &c.

eſt, *&c.* Reſpondens Eunuchus Philippo, dixit: Obſecro te, de quo Propheta dicit hoc? de ſe, an de alio aliquo, *&c.*

2.Corinth.3.14. Vſque in hodiernum diem, idipſum velamen in lectione veteris Teſtamenti manet non reuelatum (quoniam in Chriſto euacuatur) ſed vſque in hodiernum diem, cùm legitur Moyſes, velamen poſitum eſt ſuper cor eorum.

2.Pet.3.15. Sicut & chariſſimus frater noſter Paulus ſecundùm datam ſibi ſapientiam ſcripſit vobis: ſicut & in omnibus epiſtolis, loquens in eis de his: in quibus ſunt quædam difficilia intellectu, quę indocti & inſtabiles deprauant, ſicut & cæteras Scripturas, ad ſuam ipſorum perditionem.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Lib. primo Recognit. Secundùm traditionem veri Prophetæ, qui ſolus ſcit, quæ facta ſunt, vt facta ſint; & quæ fiunt, vt fiant; quæq; erunt, vt erunt: quæ tamen manifeſtè quidem dicta, non tamen manifeſtè ſcripta ſunt, in tantum, vt cùm leguntur, intelligi ſine expoſitore non poſſint, propter peccatum, quod coadoleuit hominibus.

Dionyſius Areopagita. 100.

De Myſtica Theologia cap.2. Ad hanc nos perlucidam, liquidiſſimamq; caligine admitti oramus, & per viſus ſcientiæq; priuationem videre ac ſcire eum, qui aſpectum omnium, ſcientiamq; tranſcendit. Et hoc ipſum non videre, & non ſcire eſt veraciter videre & ſcire, & eum etiam, qui ſubſtantia ſuperior eſt ſuperſubſtātieliter, ex omnium quæ ſunt ablatione celebrare, veluti qui natiuem effigiem ex quauis meteria faciunt, omnia tollentes, quæ impedire poſſint, liquidum latentis decoris intuitum, ipſamq; in ſe ipſa pulchritudinem occultam ſola ſublatione pandentes.

Irenæus. 180.

Lib.2. cap.47. Credere autem hæc telia debemus Deo, qui & nos fecit, rectiſſimè ſcientes, quia Scripturæ quidem perfectæ ſunt, quippe à Verbo Dei & Spiritu eius dictæ: nos autem, ſecundùm quod minores ſumus, & nouiſſimi à Verbo Dei & eius Spiritu, ſecundùm hoc & ſcientia myſteriorum eius indigemus. Et non eſt mirum, ſi in ſpiritualibus ac cæleſtibus, & in his quæ hebent reuelari, hoc patimur nos: quandoquidem etiem eorum, quę ante pedes ſunt (dico autem quæ ſunt in hac creetura, quæ & conteruntur à nobis, & videntur, & ſunt nobiſcum) multa fugerunt noſtram ſcientiam, & Deo hæc ipſe committimus, &c. Si ergo & in rebus creaturæ quædam quidem eorum adiacent Deo, quædam autem & in noſtram veoerunt ſcientiam, quid mali eſt, ſi & eorum, quæ in ſcripturis requiruntur, vniuerſis Scripturis ſpiritualibus exiſtentibus, quædam quidem abſoluamus ſecundùm gratiam Dei, quędam autam commendemus Deo, & non ſolùm in hoc ſeculo, ſed & in futuro: vt ſemper quidem Deus doceat, homo autem ſemper diſcat quę ſunt à Deo?

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib.2. Stromaton cap.6. Neque prophetia, neque ipſe Saluator adeò craſsè & generaliter locutus eſt diuina myſteria, vt ea facilè capi poſſent à quibuslibet, ſed diſſeruit in parebolis, &c. Cæterùm recta ſunt omnia, inquit Scriptura, coram iis, qui intelligunt: hoc eſt iis, qui eb ipſo declaratam Scripturarum expoſitionem ex Eccleſiaſtica regula eccipientes cōſeruant. Regule autem Eccleſiaſtica eſt concentus & conſenſus Legis & Prophetarum conuenienter Teſtamento, quod traditur per Domini aduentum.

Cap.7. Propter multas ergo cauſas occultent Scripturæ ſenteotiam: primùm quidem, vt diligenter inquiramus, & ſemper vigilemus in inueniendis ſalutaribus oretionibua: prætereæ nec omnibus quidem conueniebat hominibus intelligere, ne læderentur, aliter accipientes ea, quæ à Spiritu ſancto dicte ſunt ſalutariter. Quamobrem iis, qui ſunt electi ex hominibus; & iis, qui ex fide coeptati ſunt ad cognitionem quæ ſeruantur, ſancta myſterie Prophetarum teguntur parabolis. Scripturarum enim ſtylus eſt parabolicus.

Origenes. 230.

Homilia 12. in Exodum: Diebus ac noctibus obſeruandus eſt, ve veniet Agnus de tribu Iuda, & ipſe Librum ſignatum dignetur aperire.

Lib. ſeptimo contra Celſum: Alij quoque cordati viri ſcrutendo Scripturam, intellectum eius inuenire potuerunt; licet reuera multis locis ſit obſcura.

Homil. 13. in Numeros: AEnigma dicitur ſermo figuratus. AEnigmatiſtæ ergo dicuntur, qui figuratè loquuntur. Et quis eſt alius, qui in figura locutus ſit, niſi Lex & Prophetæ? Audi enim quomodo Dauid dicit: *Aperiam in parabolis os meum, loquar propoſitiones ab initio ſeculi.* Sed & Eſaias, quia ænigmeta ſunt quæ ſcripſit, hoc modò declarat: Pſal.77.
Et erunt vobis, inquit, *verba libri huius, ſicut verba libri ſignati.* Signatus autem dicitur liber, pro eo quòd figuris perplexus eſt, & ænigmetibus inuolutus. Iſa.28.

Homilia 27. in Numeros: Verba Dei, in quibus pro capeu animarum diuerſus eſt cibus, vnuſquiſq; prout ſanum ſe & validū ſentit, aſſumat. Quemuis enim ſi diligentius requiremus, in Euengelij lectione, vel Apoſtolica doctrina, in quibus delectari videris, quanta ſunt, quæ te latent, ſi diſcuties & perſcuteris mandata Domini? Quòd ſi ea, quæ obſcura videntur & difficilia, refugienda ſunt protinus & vitanda, inuenies etiem in illis, in quibus valde confidis, tam multa obſcura & difficilia, vt ſi hanc ſententiam teneas, ſit tibi etiam inde recedendum. Sunt etiam plurima in illis, quæ epertius & ſimplicius dicta ſunt, quàm vt parui ſenſus ædificent auditorem. Hæc præmiſimus, vt ſuſcitemus animos veſtros, quoniam quidem huiuſmodi lectio habetur in manibus, quæ difficilis ad intelligendum, & ſuperflua vidaetur ad legendum. Sed non poſſumus hoc dicere de ſancti Spiritus literis, quod aliquid in eis otioſum ſit, aut ſuperfluum, etiamſi aliquibus videntur obſcura: ſed hoc potius facere debemus, vt oculos mentis noſtræ conuertamus ad eum, qui hæc ſcribi iuſſit, & ab ipſo horum intelligentiem poſtulemus.

Dionyſius Alexandrinus. 260.

De Apoc. Ioannis cõtra Nepotem: De Apocalypſi hãc mecum concipio opinionem, longè abſtruſiorem eſſe in illa materiam, quàm mens mea facilè cõſequi queat, & ſingulis propè ſententijs ſenſum quendam myſterijs inuolutum & valde admirabilem deliteſcere planè exiſtimo. Et quanquam eum ipſe non intelligo, ſuſpicor tamen intellectum quendam reconditiorem verbis ipſis inclnſum: atque iſtas res non propria ratione metior ac pondero, ſed fidei potius tribuo, & altiores diuinioresque profectò arbitror, quàm quas ipſe vllo pacto cogitatione comprehendere valeam. Atque non eas improbo, quas non intelligo: ſed ideò potius admiror, quòd mentis acie luſtrare non queo.

Athanaſius. 340.

De Verbi incarnatione circa finem: Ad Scripturarum indaginem verumq́ intellectum opus eſt vita proba, animo puro, & virtute, quæ ſecundùm Chriſtum eſt, vt mens per eius tramitem decurrens, ea quæ expetit adipiſci poſſit, quatenus fas eſt humanam naturam diuina intelligere. Nã ſine pura mente, & Sanctorum imitatione, nemo comprehendit Sanctorum verba.

Baſilius Magnus. 370.

Proœmio in Iſaiam: Ad eum modum citra offenſam in Scripturis verſabimur, dum & ex ijs, quæ facilè percipi poſſunt, adiuuabimur, & ab ijs, quæ ſunt intellectu difficiliora, non offendemur. Quòd ſi quis illud diuinæ Scripturæ vitio vertat, quòd non doceat, neque impertiat ea, quæ prodeſſe poſſint, is perpẽdat vniuerſam rerum mortalium ordinationem, non ſolùm in ſpiritualibus, verùm etiam in inferioribus, atque in communis vitæ negotijs, conſideretq́ eam vim, quæ gubernat vniuerſa, mutis animantibus facilem ad vitam tuendam occaſionem tribuiſſe, alimentum vltrò præſens, operimentum ſponte agnatum, è pilis aut teſtis indumenta; hominem autem ſolum nudum producens, rationem omnium illorum vice dedit, per quam artes repertæ ſunt, quibus illa ſibi ſuppeditet, puta architectura, textoria, agricultura, æraria, fabrica, animo rationis copia ſupplente, quod deerat corporibus. Quemadmodum in his opifex noſter haudquaquam inuidens nobis, vitæ commoditates non paſſus eſt eodem modo naſci quo bruta, ſed rerum neceſſariarum inopiam, data opera addidit nobis, velut ingenij exercitamentum: itidem & in Scripturis ſtudio voluit eſſe obſcuritatẽ, ad vtilitatem mentis humanæ, ſuam ipſius indicans virtutem atque efficaciam. Primum quidem, vt his occupata à deterioribus auocetur: deinde, quòd quæ labore parata ſunt, ea neſcio quo pacto magis amantur, quæq́ longo tempore contingunt, conſtantius permanent. Porrò quæ facilè parantur, his non perinde auidè fruimur: negligitur enim rerum obuiarum copia, neque vlla cuſtodia dignas ducit qui poſſidet. Quapropter & ſomniorum obſcura & inuoluta ratio eſt, ita vt non mediocrem deſideret animi intentionem, habentque inſomniorum ænigmata plurimum affinitatis cum ijs, quæ in Scriptura ſub inuolucro ſignificantur. Denique accedit huc, quòd vitæ quoque puritas requiritur, vt ad moralis virtutis exercitationem pertineat, quod in ſacris Scripturis obuolutum eſt, diiudicare. Requiritur autem præter vitæ puritatem, aſſidua in Scripturis exercitatio, vt maieſtas, atque arcanũ diuinorum verborum perpetua meditatione animo imprimatur.

Epiſt. 78. ad Neocæſarienſes: An cùm de agriculturæ operibus iudicare non poterit, qui non ipſe eſt agricola: & qui Muſices ſcientiam non tenet, nec conſonantiam, nec diſſonantiam in Muſicis rythmis cognoſcet, ſermonum iudex erit quicũque volet, qui neque præceptorem ſuum, neque tempus in quo didicerit, aſſignare valet, nec prorſus quicquam eorum, quæ ad ſermones iudicandos attinent, ſiue multum, ſiue parum intelligit? Ego verò noui, quòd quæ in oraculis Spiritus dicuntur, haud cuiuis liceat proprio ſubijcere examini, ſed ei, qui ſpiritum habet diſcretionis.

Epiphanius. 380.

Hæreſi 55. Diuinæ Scripturæ profunditas & claritudo, mentem humanæ naturæ excedens, decipit quàm plurimos.

Gregorius Nazianzenus. 380.

In Apologetico, ſeu oratione 1. Hebræorum ſapientes hanc olim Hebręis legem fuiſſe narrãt, in primis rectam & laude dignam, qua non cuiuis ætati quiuis Scripturæ liber concedebatur: (nam ne hoc quidem vtilius eſſe: quandoquidem nec tota ſtatim à quolibet percipi poſſit, ac quod in ea reconditius eſt, ob externam ſpeciem imperitioribus plurimum detrimenti afferre poſſit:) verùm alij libri ab initio cunctis patebant, & cõmunes erant, hoc eſt, quorum ne id quidem, quod corporeum eſt, laude caret: alij autem his duntaxat, qui viceſimum quintum annum ætatis exceſſiſſent, committebantur, hoc eſt, qui ſub vili indumento myſticam pulchritudinem obtegunt (laboris, & induſtriæ, ac luculentæ vitæ præmium) ſolis ijs, qui mente purgati ſint, fulgentem, & conſpicuam, quòd ſcilicet ſola hæc ætas ſupra corpus aſſurgere, atque à litera ad ſpiritum rectè aſcendere queat.

Ad Nemeſium: Eſt in Scripturis noſtris duplex ſenſus, alter internus, ac ſpiritualis; alter externus, nec literæ corticem excedens: ille paucis perſpicitur, hic à pleriſque intelligi poteſt. Quod ea ratione factũ puto, vt ſapientes meliori quàm cæteri conditione ſint, aut quod non ſine labore ac negotio acceperunt, ſtudioſè quoque conſeruent ac retineant. Quod enim aliquis celeriter facileq́ adeptus eſt, id ne retinere quidem magnopere curat.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

In Pſal. 48. Quid ſibi vult hic, parabola? Mihi videtur dicere narrationem: ſi autem orationem facit obſcuram, & ænigmaticam, & quæ multum habet difficultatis, ne ſic quidem conturberis. Hoc enim facit, vt auditorẽ excitet. Et alioquin, quoniam facilitas ad ſocordiam & negligentiam adducit, propterea loquitur in parabola. Nam Chriſtus quoque loquebatur in parabolis: ſeparatim autem eas ſoluebat diſcipulis. Parabola enim dignum ab indigno diſtinguit: dignus enim quærit inuenire ea, quæ dicuntur: indignus autẽ prætercurrit. Quod etiam tunc vſu venit: Iudæi enim, ne difficultate quidem excitati, impellebantur ad interrogandum: ita non attendebant omninò quæ dicebantur. Ad incitandum autem ad exquiſitionem ſufficit, quando fuerit aliquid adumbratum & obſcurum.

Homilia 44. in caput 23. Matthæi operis imperfecti: Ergo non ſunt Scripturæ clauſæ, ſed obſcuræ quidem, vt cum labore inueniantur; non autem clauſæ, vt nullo modo inueniantur. Propterea dicit Petrus in epiſtola ſua de Scripturarum obſcuritate: *quia non ſicut voluit homo, locutus eſt Spiritus: ſed ſicut voluit Spiritus, ita locutus eſt homo.* Ra- 2.Pet.1.

tio autem obſcuritatis multiplex eſt, tamen ſatisfactionis cauſas duas dicimus. Primùm, quia Deus voluit alios eſſe Doctores, alios diſcipulos: ſi auté omnes omnia ſcirent, Doctor neceſſarius non erat, & ideò eſſet rerum ordo confuſus, &c. Deinde obſcurata eſt notitia veritatis, ne non tam vtilis inueniatur, quàm contemptibilis: contemptibilis eſt enim, ſi ab illis intelligatur, à quibus nec amatur, nec cuſtoditur. Nõ ergo abſcondita eſt in Scripturis veritas, ſed obſcura: non vt non inueniant eam, qui quærunt eam; ſed vt non inueniant eam, qui quærere nolunt.

Homilia 40. in Ioannem, in illud: *Scrutamini Scripturas.*) Chriſtus Iudæos ad Scripturarum non ſimplicem & nudam lectionem, ſed ad inueſtigationem perquàm diligenter relegauit: non enim dixit: Legite Scripturas, ſed: *Scrutamini.* Diuina enim ſumma indigent diligentia. In vmbra enim maioribus illis non abs re locutus eſt. Idcirco effodere profundius ſubet, vt quę altè delitescunt, inuenire poſſimus. Non enim rem in ſuperficie, & in promptu poſitam effodimus, ſed quę tanquam theſaurus profundè reconditur. Qui enim huiuſmodi quęrit, niſi ſummam adhibeat diligentiam & laborem, nuſquam quæſita inueniet.

Ioannes Caſsianus. 430.

Collat. 8. cap. 3. Diuinarum Scripturarum quædam claræ ſunt, quædam ita contectę, & quibuſdam obſcuraię myſterijs ſunt, vt in eorum diſcuſſiune & intellectu immenſum nobis exercitij campum, ac ſolicitudinis reſeruarent. Quam rem multas ob cauſas Deum diſpenſaſſe manifeſtum eſt. Primùm, ne ſacramenta diuina, nullum habentia ſpiritalis intellectus velamen obductum, cunctis hominibus, id eſt, iam fidelibus, quàm profanis, ęquali ſcientia & notitia panderentur, & per hoc inter inertes & ſtudioſos nulla eſſet virtutis prudentięque diſtantia: tum vt etiam inter ipſos domeſticos fidei, dũ intellectuum ſpatia coram eis immenſa tenduntur, in eis deſidioſorum argueretur ignauia, & ſtudioſorum alacritas & induſtria probaretur.

Theodoretus. 450.

In lib. 1. Reg. quæſt. 1. Quęnam eſt cauſa obſcuritatis in Scriptura? Fecit obſcuritatem mutatio ex alia lingua in aliam; & quòd ſtuduerint interpretes, preſſis inſiſtentes veſtigijs, de verbo in verbum interpretari. Hoc ipſum accidit ijs, qui è lingua Italica transferunt in linguam Gręcam: ſunt illa quoque plena magna obſcuritate.

Titus Boſtrenſis. 460.

Ad Lucæ cap. 24. Chriſtus Dominus à tanta illa cęcitate diſcipulos modis omnibus liberos eſſe volens, veterum oracula, & vaticinia in memoriam reuocat, Moſeque & alijs vatibus in teſtimonium aſcitis, ea diſſerit & explanat, quę in illorum dictis abſtruſa iacebant, hoc eſt, dignis ea reddit clara ac liquida, quę apud indignos ſunt manentque ſemper obſcura.

Procopius Gazæus. 530.

Præfatione in Geneſin: Si quis locus ſe offert obſcurior, quàm vt hunc ingenij tui vires aſſequi valeant, aut Patres tibi conſulendi ſunt, aut ſcientiarum Deus precibus fatigandus eſt.

Præfatione in Eſaiam: Eò ſpectat iſta Scripturarum difficultas, vt dum illis opera nauatur, à deterioribus auocemur. Prætérea diligimus magis & in pretio habemus, quę nobis ipſi labore comparauimus.

Maximus Monachus. 640.

De varijs capitulis, centuria 2. cap. 29. Puteus Iacob eſt Scriptura: aqua verò eſt ſcientia Scripturæ: profunditas autem obſcurè dictorum Scripturæ interpretatu difficilis poſitio: at ſitula eſt, quę per literas diuini Verbi habetur diſciplina.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 4. cap. 18. Pulſemus igitur ad pulcherrimum illum Scripturarum hortum: ſed illud caueamus, ne negligenter ac deſunctoriè pulſemus, ſed alacri potius ac conſtanti animo: ne pulſando defatigemur, animuſque frangantur: ſic demum nobis aperietur. Si quædam ſemel atque iterum legerimus, nec quę à nobis lecta fuerint intellexerimus, ne animis cadamus, verùm perſtemus, ac meditemur, & interrogemus: *Interroga enim*, inquit, *patrem, & annuntiabit tibi: maiores tuos, & dicent tibi.* Non enim omnium eſt eruditio. Deut. 32.

Euthymius. 1080.

Præfatione in Pſalterium: Quòd tam multa in veteri Scriptura obſcura inueniantur, in cauſa ſunt figuræ, quæcunque Chriſtum, illiuſque actiones, & nouam gratiam præſignabant. Omnia quippe hæc, quę ad Gentium vocationem pertinere videbantur, Prophetę de induſtria obſcurè admodum pertractârunt: ne ſi inuidentiſſima illa Iudæorum gens futuram primogenitj Iſraelis ruinam, & gentium adoptionem cognouiſſet, ſacros libros, vbi hæc prædicta ſunt, omnes igni tradere, atque eorum memoriam obliterare ſtuderet, &c. Prętérea obſcuritatis alia eſt ratio, idioma ſcilicet Hebraicæ linguæ, diuerſum à Gręca. Varijs enim & multiplicibus loquendi modis Prophetæ ſæpenumerò vſi ſunt, (quanquam non ſic ſemper,) adumbratè etiam multa dixerunt, ob incredulitatem & duritiam auditorum, quæ tamen paucioribus & ſanctis viris reuelata ſunt, quæque à ſolo rerum exitu ac fine rectè iudicantur. Poſtremò illa etiam addatur ratio, quòd de prima propria Hebraica lingua in aliam antiqua omnia legimus tranſlata: omnis autem lingua, in aliam conuerſa, vt plurimum difficultatem & obſcuritatem generat.

Ad caput 5. Ioannis: Cùm ea, quę de eo ſunt, obſcurè ſcripta ſint, vtiliter & diſpenſatoriè, propter imbecillitatem progenitorum ipſorum, ne exciderẽt ad Deorum multitudinem, iubet nunc eos fodere, vt ea, quæ altè in modum theſauri recondita ſunt, poſſint inuenire.

Nicetas Choniates. 1200.

Lib. 14. Orthodox. hæreſ. 39. Quonam modo quis Scripturarum ſacrarum, earum præſertim, quæ obſcuritatis caligine inuoluuntur, ſenſum explicare poterit, niſi aliqui prǽſtò ſint interpretes, quos Spiritus profunditas non lateat?

Nicephorus Gregoras. 1330.

Lib. 18. Annalium: Sæpe in ſacra Scriptura verbis nonnulla inuoluũtur. Vt enim Regum thalami, aliaque, quæ ſancta & magno in pretio habentur, alijs atque alijs velis occultantur, ne à rudi vulgo profanentur, aut quia omnibus abſque labore pateant, contemnantur: ſic etiam plurimi ſacræ Scripturę loci, & pręſertim in quibus arcana quæpiam doctrina continetur, tamquam velis quibuſdam, ita verbis talibus abſconduntur, quæ multam caliginem ſecum trahunt, & tenebras lectoris oculis offundunt.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

Lib. de Pallio cap. 3. Dehinc Adamum de originis loco exterminat, quippe deliquerat, pellitus orbi. vt metello datur: ſed arcana iſta, nec omnium noſſe.

Hilarius. 350.

Prologo in Pſalm. Sunt omnes prophetiæ ad mũdialem ſenſum & prudentiam ſeculi clauſæ & obſignatæ, ſecundùm illud Eſaiæ:
Eſaiç 29.
Et erunt vobis omnia verba hæc tamquam eloquia libri huius ſignati.

Ad Pſalm. 118. *Beati immaculati, &c.* Arduum ac difficilimum eſt hominem per ſeipſum, per ſeculique Doctores rationem præceptorum cæleſtium conſequi: nec naturę noſtrę recipit infirmitas diuinis inſtitutis, niſi per eius gratiã, quæ hæc ipſi dederit, erudiri.

Ambroſius. 370.

Serm. 8. in Pſal. 118. *Iuſtificationes tuas doce me.)* Multa eſt obſcuritas in Scripturis propheticis; ſed manu quadam mentis tuę Scripturarum ianuam pulſes, & ea, quæ ſunt occulta, diligenter examines, paulatim incipies rationem colligere dictorum, & aperietur tibi non ab alio, ſed à Dei Verbo, de quo legiſti in Apocalypſi, quod
Apoc. 5.
Agnus librum ſignatum aperuit, quem nullus ante aperire poterat.

Serm. 10. in Pſalm. 118. *Da mihi intellectum, vt diſcam mandata tua.)* Si Propheta intellectum dari ſibi poſtulat, quis tam arrogans, qui profiteatur in ſua poteſtate eſſe intelligentiam? Intellectum petit, vt ipſe ſe nouerit, & naturę ſuæ poſſit ſcire rationem. At illi, qui de rerum natura diſputant, cæli ſcrutantur plagas, qui ſeipſos ſcire non poſſunt, putant intelligentiam ſine Dei dono poſſe concedi. Vnde & nos humilitatem debemus aſſumere, ne extollamur, ſi fortè vnam aliquam de Scripturis parabolam cognouerimus: aut quia interdum ſecundùm literam planè legimus, ſi fortè ſecundùm literam aliquid intellexerimus, doctrinæ nobis aſſumamus ſcientiam. Propheta ille, qui accepit Spiritum ſanctum, poſtquam vnctus eſt in Regem, vnctus eſt in Prophetam, centeſimum decimum octauum Pſalmum ſcribens, intellectum dari ſibi poſcit, vt mandata Dei intelligat; & ſcit, niſi à Domino acceperit gratiam, intelligere eius ſe mandata non poſſe.

Epiſtola 44. ad Conſtantium: Mare eſt Scriptura diuina, habens in ſe ſenſus profundos, altitudinem Propheticorum ænigmatum.

Hieronymus. 390.

Epiſt. 13. ad Paulinum, de inſtitutione Monachi cap. 4. Totum, quod legimus in diuinis libris, nitet quidem, & fulget etiam in cortice, ſed dulcius in medulla eſt: qui edere vult nucleum, frangat nucem.
Pſal. 118.
Reuela, inquit Dauid, *oculos meos, & conſiderabo mirabilia de Lege tua.* Si tantus Propheta tenebras ignorantiæ confitetur, qua nos putas paruulos, &
2. Cor. 3.
pene lactentes inſcitię nocte circumdari? Hoc autem velamen non ſolum in facie Moſi, ſed & in Euangeliſtis & Apoſtolis poſitum eſt. Turbis Saluator in parabolis loquebatur, & conteſtans myſticum eſſe quod dicebatur, aiebat:
Matth. 13.
Qui habet aures audiendi audiat. Niſi aperta fuerint vniuerſa, quæ ſcripta ſunt ab eo, qui habet clauem Dauid,
Apoc. 3.
qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit, nullo alio reſerante pandentur.

Epiſtola 52. ad Pammachium pro libris ſuis aduerſus Iouinianum: Miſeram quædam τῶν ὑπομνημάτων in Prophetas duodecim ſancto patri Domnioni: Samuelem quoque, & Melachim, id eſt, quatuor Regum libros: quæ, ſi legere volueris, probabis, quantæ difficultatis ſit, diuinam Scripturam, & maximè Prophetas intelligere, & interpretum vitio, quæ apud ſuos puriſſimo orationis curſu labuntur, apud nos ſcatere vitijs.

Epiſtola 150. ad Hedibiam, quæſt. 10. Omnis quidem ad Romanos epiſtola interpretatione indiget, & tantis obſcuritatibus inuoluta eſt, vt ad intelligendam eam Spiritus ſancti indigeamus auxilio, qui per Apoſtolum hæc ipſa dictauit.

Epiſt. 103. ad Paulinum Presbyterum, de omnibus Scripturæ diuinæ libris cap. 7. Eſaiam, Hieremiam, Ezechielem, & Danielem, quis poteſt vel intelligere, vel exponere? Ezechiel principium & finem habet tantis obſcuritatibus inuoluta, vt apud Hebręos iſtę partes cum exordio Geneſeos ante annos triginta non legantur, &c. Iacobus, Petrus, Ioannes, Iudas, ſeptem epiſtolas ediderunt tam myſticas, quàm ſuccinctas, & breues pariter, & longas: breues in verbis, longas in ſententijs: vt rarus ſit, qui non in earum cæcutiat lectione. Apocalypſis Ioannis tot habet ſacramenta, quot verba.

Proœmio in Ezechielem: Aggrediar Ezechielem Prophetam, cuius difficultatem Hebræorũ probat traditio. Nam niſi quis apud eos ætatem ſacerdotalis miniſterij, id eſt, trigeſimum annum, impleuerit, nec principium Geneſeos, nec Canticum Canticorum, nec huius voluminis exordium & finem legere permittitur: vt ad perfectam ſcientiam, & myſticos intellectus plenum humanę naturæ tempus accedat.

Præfatione in Oſeam. Si in explanationibus omnium Prophetarum ſancti Spiritus indigemus aduentum, vt cuius inſtinctu ſcripti ſunt, illius reuelatione pandantur: & in Eſaia *ſignatum librum* Eſaiç 29.
legimus, quem Scribæ & Phariſæi, qui Legis lite- Apoc. 5.
ras ſe noſſe iactant, non poſſunt legere, quia ſignatus eſt: nullusquã inueniri potuit, niſi Leo de tribu Iuda, quem ſignauit Deus Pater, qui eius poſſet reſerare myſteria: quanto magis in explanatione Oſeæ Prophetæ orandus eſt Dominus, & cum Petro dicendum: *Ediſſere nobis parabolam iſtam*, Matth. 13.
pręſertim cùm obſcuritatẽ voluminis in fine teſtetur ipſe qui ſcripſit: *Quis ſapiẽs, & intelliget iſta; in-* Oſeæ 14.
telligens, & cognoſcet ea? Quod non pro impoſſibili, ſed pro difficili debemus accipere.

Auguſtinus. 400.

De vera religione capite 17. Si in Scriptura ſacra tantùm eſſent, quæ facilimè intelliguntur, nec ſtudioſè quęreretur, nec ſuauiter inueniretur veritas.

De Doctrina Chriſtiana lib. 2. cap. 6. Ita obſcurè quędam dicta ſunt, vt denſiſſimam caliginem obducant. Quod totum diuinitus prouiſum eſſe non dubito, ad edomandam labore ſuperbiam, & intellectum à faſtidio reuocandum, cui facilè inueſtigata plerumque vileſcunt.

Præfat. in Pſalm. 140. Sunt in Scripturis ſanctis profunda myſteria, quę ad hoc abſconduntur, ne vileſcant; ad hoc quæruntur, vt exerceant; ad hoc aperiuntur, vt paſcant.

De vtilitate credendi cap. 7. Cùm legerem, (*inquit Honoratus*,) per me ipſe cognoui. Itane eſt? (*inquit Auguſtinus*,) Nulla imbutus Poëtica diſciplina Tarentianum Maurum ſine magiſtro attingere non auderes. Aſper, Cornutus, Donatus, & alij innumerabiles requiruntur, vt quilibet Poëta poſſit intelligi, cuius carmina & theatri plauſus videntur captare: tu in eos libros, qui quoquomodo ſe habeant, ſancti tamen diuinarumque rerum pleni, prope totius generis humani confeſſione diffamantur, ſine duce irruis, & de his ſine præceptore audes ferre ſententiam: nec

ſi tibi

ſi tibi aliqua occurrunt, quæ videantur abſurda, tarditatem tuam, & putrefactum tabe huius mundi animum, qualis omnium ſtultorum eſt, accuſas potius, quàm eos, qui fortaſſe à talibus intelligi nequeunt.

In ſententijs Proſperi ſent. 67. Bonæ ſunt in Scripturis ſacris myſteriorum profunditates, quæ ob hoc teguntur, ne vileſcant: ob hoc quæruntur, vt exerceant: ob hoc aperiuntur, vt paſcant.

Epiſt. 119. ad Ianuarium cap. 21. Tantum abſum ab eo, quod putaſti nihil me latere, vt nihil in epiſtola tua legerim triſtius, quia & apertiſſimè falſum eſt: & miror quia hoc te latet, quòd non ſolùm in alijs innumerabilibus rebus multa me lateant, ſed etiam in ipſis S. Scripturis multò neſciam plura, quàm ſciam.

Epiſt. 3. ad Voluſianum. Tanta eſt Chriſtianarum profunditas literarũ, vt in eis quotidie proficerẽ, ſi eas ſolas ab ineunte pueritia vſq; ad decrepitam ſenectutẽ maximo otio, ſummo ſtudio, meliore ingenio conarer addiſcere: non quòd ad ea, quæ neceſſaria ſunt ſaluti, tanta in eis perueniatur difficultate, ſed cùm quiſque ibi fidem tenuerit, ſine qua piè rectèque non viuitur, tam multa, tamque multiplicibus myſteriorum vmbraculis opaca intelligenda proficientibus reſtant, tantaque non ſolùm in verbis, quibus iſta dicta ſunt, verùm etiam in rebus, quæ intelligendæ ſunt, latet altitudo ſapientiæ, vt annoſiſſimis, acutiſſimis, flagrantiſſimis cupiditate diſcendi hoc contingat, quod eadem Scriptura quodam loco ha-
Eccle.18. bet: *Cum conſummauerit homo, tunc incipit*, &c. Modus ipſe dicendi, quo ſancta Scriptura contexitur, quàm omnibus acceſſibilis, quamuis pauciſſimis penetrabilis, ea quæ aperta continet, quaſi amicus familiaris, ſine fuco, ad cor loquitur indoctorum atque doctorum. Ea verò, quæ in myſterijs occultat, nec ipſa eloquio ſuperbo erigit, quò non audeat accedere mens tardiuſcula, & inerudita, quaſi pauper ad diuitem, ſed inuitat omnes humili ſermone, quos non ſolùm manifeſta paſcat, ſed etiam ſecreta exerceat veritate, hoc in promptis, quod in reconditis habens. Sed ne aperta faſtidirentur, eadem rurſus operta deſiderantur, deſiderata quodammodo renouãtur, renouata ſuauiter intimantur.

Philippus Presbyter. 430.

Expoſitionis in Iob lib. 2. cap. 4. Scripturæ diuinæ, ſicut vel maximè liber iſte, hinc obſcuræ ſunt, quia ſolent aliquoties ſuperioris intellectus conſequentiam non tenere: & ideo meminiſſe debemus, quid in huius libri prologo legerimus: quia apud Hebræos totus iſte liber obliquus fertur & lubricus, eò quòd nunc perſonas mutet in eadem oratione, nunc ſenſus.

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 96. Si dicta vel facta Chriſti paſſim carnalibus ſenſibus ſubijcerentur, torpeſceret animus, mens vacaret, dormiret ingenium, cor tabeſceret, extingueretur quicquid humani vigoris
Matth.13 eſt & caloris. *Propoſuit*, inquit, *illis parabolam.* Sicut in lapide friget ignis, latet ignis in ferro; ipſe tamen ignis ferri ac lapidis colliſione flammatur: ſic obſcurum verbum verbi ac ſenſus collatione reſplendet.

Proſper. 450.

Sententia 67.

Quamuis in ſacris libris, quos noſſe laboras,
Plurima ſint lector clauſa, & opaca tibi:
Inuigilare tamen ſtudio ne deſine ſancto:
Exercent animum dona negata tuum.
Gratior eſt fructus, quem ſpes productior edit:
Citro obiectorum vilius eſt pretium.
Oblectant adaperta etiam myſteria mentem,
Qui dedit, vt quæras; addet vt inuenias.

Sedulius. 460.

Ad cap. 1. epiſt. ad Epheſ. Inter omnes Pauli epiſtolas hæc vel maximè & verbis & ſenſu inuoluta eſt.

Gregorius Magnus. 590.

Præfatione in libros Moralium ad Leandrum cap. 4. Diuinus ſermo ſicut myſterijs prudentes exercet, ſic plerunque ſuperficie ſimplices refouet. Habet in publico, vnde paruulos nutriat: ſeruat in ſecreto, vnde mentes ſublimium in admiratione ſuſpendat. Quaſi quidam quippe fluuius (vt ita dixerim) planus & altus, in quo & agnus ambulet, & elephas natet.

Libro 20. Moral. cap. 1. Omnem ſcientiam & doctrinam ſacra Scriptura ſine aliqua comparatione tranſcendit; vt taceam, quòd vera prædicat, quòd ad cæleſtem patriam vocat, quòd à terrenis deſiderijs ad ſuperna amplectenda cor legentis inuitat, quòd dictis obſcurioribus exercet fortes, & paruulis humili ſermone blanditur: quòd nec ſic clauſa eſt, vt paueſci debeat: nec ſic patet, vt vileſcat: quòd vſu faſtidium tollit, ac tantò amplius diligitur, quantò amplius meditatur.

Homil. 6. in Ezechiel. *Tenebroſa eſt aqua in nubibus aeris*: quia obſcura eſt ſcientia in Prophetis. Pſalm.17.
Sed Salomonis voce atteſtante didicimus: *Gloria* Prou.25
Regum celare verbum, & gloria Dei eſt inueſtigare ſermonem. quia & honor eſt hominum eorum ſecreta abſcondere, & gloria Dei eſt, myſteria ſermonis eius aperire. Ipſa autem per ſe Veritas dicit
diſcipulis: *Quæ dico vobis in tenebris, dicite in lumine*, id Matth.10
eſt apertè exponite quæ in allegoriarum obſcuritatibus auditis. Magnæ verò vtilitatis eſt ipſa obſcuritas eloquiorum Dei: quia exercet ſenſum, vt fatigatione dilatetur, vt exercitatus capiat quod capere non poteſt otioſus. Habet quoque adhuc aliud maius, quia Scripturæ ſacræ intelligentia, ſi in cunctis eſſet aperta, vileſceret. In quibuſdam locis obſcurioribus tantò maiore dulcedine inuenta reficit, quantò maiore labore fatigat animum quæſita.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De ſummo bono lib. 1. cap. 18. Scriptura ſacra pro vniuſcuiuſque lectoris intelligentia variatur, ſicut manna, quod populo veteri pro ſingulorum delectatione varium dabat ſaporem. Iuxta ſenſuũ capacitatem ſingulis ſermo Domini congruit. Et dum ſit pro vniuſcuiuſque intellectu diuerſus, in ſe tamen permanet vnus. Ideo in libris ſanctis quædam obſcura, quædam aperta reperiuntur, vt intellectus lectoris, & ſtudium augeatur. Nam ſi cuncta paterent, ſtatim intellecta vileſcerent: rurſus ſi cuncta clauſa exiſterent, confeſtim diffidentiam gignerent. Ne ergo de obſcuris deſperatio fiat, ea quæ manifeſta ſunt ſanant: & ne de intellectis faſtidium exiſtat, ea quæ clauſa ſunt deſiderium excitant: nam pleraque quantò magis latent, tantò magis deſiderium præbent.

Beda. 700.

Ad Pſalmum 10. Qui filij hominum quibuſdam obſcuris locis Scripturarum, quaſi clauſis oculis Dei exercentur, vt quærant: quibuſdam verò manifeſtis Scripturarum locis illuminantur, vt videant. Hæc autẽ crebra apertio & opertio in Scripturis ſunt quaſi palpebræ Dei, claudentis & aperientis Scripturas, ſicut palpebræ claudunt & aperiunt oculos; de quibus Scripturæ alibi dicitur: Ob hoc teguntur, ne vileſcant; ad hoc aperiũtur, vt nutriant. Quæ palpebræ, id eſt, obſcuritates & apertiones Scripturarum interrogant, id eſt, probant illos filios hominum, in hoc ſcilicet, quia

illo

illi nec fatigantur obſcuritatibus Scripturarũ, vt reijciantur: ſed exercentur, vt quærant: nec cognitione Scripturarum inflantur, ſed confirmantur. Sicutè contra mali reijciuntur obſcuritatibus, & non exercentur: inflantur cognitione, & non confirmantur.

Ad caput 8. Actor. Philippus interpretatur os lampadis: pulcherq; eſt ſenſus, quòd os lampadis ſuum aperiret os, dum obſcura prophetię in ſcientię lucem proferret.

Alcuinus. 750.

Ad caput 6. Ioannis: *Impleuerunt cophinos duodecim.*) Per duodecim cophinos fragmentorũ plenos, omnis Doctorum ſpiritualium chorus exprimitur, qui obſcura Scripturarum, quę turbæ intelligere nequeunt, & meditando colligere, & mandata literis, ſuo pariter ac turbarũ vſui conſeruare iubentur.

Ambroſius Ansbertus. 760.

In Apocal. lib. 8. cap. 17. Prædicatores ſancti obſcura quęque in diuinis Scripturis intelligere poſſunt: in quibus ante ſenſu nutabant, ſubitò per internam aſpirationem à Chriſto inſtruuntur.

Lib. 9. cap. 19. Quia eloquia Prophetarum ſub obſcuris ęnigmatum ſententijs tegebantur, ac per hoc à vulgi multitudine non intelligebantur, rectè tenebroſa aqua in nubibus eſſe pronuntiatur.
Pſal. 17. Vnde & per Pſalmiſtam dicitur: *Tenebroſa aqua in nubibus aeris.*

Haymo. 820.

In Apocal. lib. 3. cap. 10. Sacra Scriptura in quibuſdam locis potus eſt, in quibuſdam cibus. In rebus obſcurioribus, quę intelligi ſine expoſitione non poſſunt, cibus eſt: quia velut mandendo, legendo & ruminando ſumitur: in apertioribus verò, quę intelligi ſine expoſitione poſſunt, ibi potus eſt. Potum enim non mandendo glutimus.

Rabanus Maurus. 850.

De inſtitut. Cleri lib. 3. cap. 3. Multiplicibus obſcuritatibus & ambiguitatibus decipiuntur, qui temerè ſacras Scripturas legunt, aliud pro alio ſentientes. Quibuſdam autẽ locis quid vel falsò ſuſpicentur nõ inueniunt, ita obſcurè dicta quędam denſiſſimam caliginem obducunt. Quod totum prouiſum eſſe diuinitus non dubito, ad edomandam labore ſuperbiam, & intellectum à faſtidio reuocandum, cui facilè inueſtigata plerunque vileſcunt. Sunt enim in diuinis libris plurima loca tropicis locutionibus difficilia: ſunt quoq; multa rerum magnitudine eximia: atque ideò neceſſe eſt, vt & ſenſus ingenij ſagacitate inueſtigentur, & ſecundùm ſuam ſignificantiam inueſtigata intelligantur, & pro ſui dignitate intellecta venerentur. Nemo enim ambigit, per ſimilitudines libentius quæque cognoſci, & cum aliqua difficultate quæſita, gratius inueniri. Qui enim prorſus non inueniunt quod quærunt, fame laborant: qui autem non quęrũt, quia in promptu habent, faſtidioſè permarceſcunt. In vtroque autem languor cauendus eſt. Magnificè ergo & ſalubriter Spiritus ſanctus ita Scripturas ſanctas modificauit, vt locis apertioribus fami occurreret, obſcurioribus autem faſtidia detergeret. Nihil autem ferè de illis obſcuritatibus eruitur, quod non pleniſſimè dictum alibi reperiatur.

Radulphus Flauiacenſis. 950.

Præfatione in Leuiticum. Ipſis ſuis auctoribus conuincuntur Iudæi: quia cùm ſigna pro rebus accipiunt, legiſlatoris intentionem ignorãt: nec quid per eadem ſigna docere velit, intelligunt. Ad hæc autem ſigna diſcutienda dedimus animum, atque ad Leuiticum contulimus nos, qui in Moſi libris obſcurior habetur, quiq; legentibus faſtidium potius, quàm ædificationem ſolet offerre, quòd eorum à ſe acumen craſſiore quadam vmbra repellere videatur.

Radulphus Ardens. 1060.

In Communi Apoſtolorum: In hoc, quòd liber dicitur eſſe ſignatus ſigillis ſeptem, deſignatur, quoniam ſancta Scriptura clauſa eſt, & ſeptem, id eſt, vniuerſitate omnimodarum obſcuritatum generaliter obuoluta. Sed & ſpecialiter ſeptem in ſe occultat myſteria, quæ idem Ioannes ſubſequẽter ita exponit, quòd nihilominus ea relinquat ſigillata. Hinc & Danieli per Angelum dicitur: *Et tu Daniel claude ſermones, & ſigna librũ vſque ad ſtatutum tempus.* Dan. 12. Hinc & Eſaias Iudæis dicit: *Et erit vobis* Eſa. 29. *viſio omnium Prophetarum ſicut verba libri ſignati, quem cùm dederint ſcienti literas dicent: lege. & reſpondebit: non poſſum. ſignatus eſt enim liber.* Quod apertè eſt cõtra quoſdam ſeculares Philoſophos, qui putant Scripturam planam eſſe & apertam, eò quòd exterius ſimplicia habeat verba & plana, non attendentes quoniam in ſacra Scriptura ſub ſimplicitate verborum magna vtiliſque lateat profunditas. Sanè tribus de cauſis Dominus in Scripturis ſua myſteria ſigillauit. Prima, quia ea voluit inimicis ſuis abſcondi, & ſolis amicis, eiuſque familiaribus reſerari. Secunda eſt, quòd in Scripturarum profunditate voluit nos exerceri & mereri. Tertia, vt ſicut editionem, ita quoque reuelationem ſacræ Scripturæ ſuo nomini reſeruaret, ne quis de humano ingenio in ea ſe iactaret, ſed ad eam intelligendam diuinam opem flagitaret.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

Ad cap. 5. Amos. Hæc idcirco dicimus, ne vobis mirum videatur, quòd hic Amos & Prophetæ cęteri tam obſcurè locuti ſunt, iuxta illud Pſalmi: *Tenebroſa aqua in nubibus aeris,* id eſt, occulta ſcientia Pſal. 17 in Prophetis. Nam hoc ipſum, quòd quaſi tenebroſè locuti ſunt, oculo fecerunt ſimplici, & nullam habente partem tenebrarum, id eſt, non propter inuidentiam, ſed propter cautelam; non inuidendo legentibus intelligentiam, ſed præcauẽdo legentium malitiam, quibus non omnia credenda ſunt, ſicut margaritæ ante porcum mittendæ non ſunt.

Lib. 7. in Matthæum cap. 7. Talem Scripturam condidit, quæ non facilè poſſet intelligi, quò tenderet, vel quale contineret myſterium regni Dei: & Matth. 8. ſicut ipſe tunc fecit, ita docet cùm dicit: *Nolite ſanctum dare canibus, neque mittatis margaritas veſtras ante porcos.*

Hugo Victorinus. 1130.

In Prænotionibus elucidatorijs de Scripturis & Scriptoribus ſacris c. 18. Multa in ſacra Scriptura occurrunt, quæ rerum geſtarum ſeriem ignorantibus difficultatem pariunt intelligendi, quemadmodum hoc, quod in libro Iudith legitur, &c.

Richardus Victorinus. 1140.

In Apocal. lib. 7. cap. 8. Quamuis ſacræ Scripturæ myſteria obſcuritatibus figurarum ſignentur, vt bonos exerceant, malos lateant: nequaquam tamen ipſi mali de ignorantia ſua habent excuſationem: quia & manifeſtiora ſacræ paginæ verba poſſunt intelligere, & ſi velint, vitia deſerere, & virtutes exercere, poſſunt ad occultiora quoque cognoſcenda adiuuante gratia Dei peruenire.

Petrus Cluniacenſis. 1150.

Lib. 5. epiſt. 1. Videsne quàm cautè incedendum ſit per tot anguſtas ſemitas eloquiorum Dei? Similia quippe huic obſcuritati ſępè contingunt, quæ niſi lector diligenter cauerit, offenſo ad lapidem pede, ſæpe procumbet.

Ioannes Sareſberienſis. 1160.

Lib.7.Polycratican cap.5. Magnus pater Auguſtinus auctor eſt, quòd in libris Platonicorum inuentum ſit, quòd B. Ioannes altius cęlo intonuerit, id eſt, vltra quã humana mens percipere queat, licet auris vtrumque poſſit audire.

Innocentius Tertius. 1200.

Tit.de hæreticis capite: Cùm ex iniunctis: Tanta eſt Scripturę profunditas, vt non ſolùm ſimplices & illiterati, ſed etiam prudentes & docti non plenè ſufficiant ad illius intelligentiam indagandam. Propter quod dicit Scriptura: *Quàm multi defecerũt ſcrutantes ſcrutinio!* Vnde rectè fuit in Lege diuina ſtatutum, vt beſtia, quę montem tetigerit, lapidetur, ne videlicet ſimplex aliquis & indoctus præſumat ad ſubtilitatem ſacræ Scripturę.

Guilhelmus Peraldus. 1250.

In Summa Tomo 1.de Prudentia cap.12. Facta quadam familiaritate cum ipſa lingua diuinarum Scripturarum, in ea, quæ obſcura ſunt, aperiẽda, & diſcutienda pergendum eſt; vt ad obſcuriores locutiones illuſtrandas de manifeſtioribus ſumantur exempla, & quædam cæterarum ſententiarum teſtimonia dubitationem in cæteris auferant, in qua re memoria valet plurimum.

Thomas Aquinas. 1250.

Ad cap.1. Apoc. Quęritur quare Scriptura eſt ſub tanta obſcuritate, quæ vtilior videretur, ſi apertè intelligeretur? *Reſp.* Ad hæc prędicta intelligendum, quòd ſapientiſſimè condita eſt Scriptura, ita quòd in quibuſdam locis eſt aperta, ne omnino clauſa videatur, & inde diffidentia intelligendi generetur, & vt ſimplices aliquid inde capiant, & vt per ea, quæ ſunt plana, ſit via ad explanationem clauſorum. In quibuſdam verò locis eſt occulta & velata, & hoc triplici ratione: ſcilicet propter indignos, ne ſit eis locus peruertendi; item propter faſtidioſos, quia multa faſtidirent & contemnerent: nunc autem gratius, & pretioſius, & ſapidius eſt, cùm inuaſtigatur, & hoc exigit reuerentia diuinæ virtutis; item propter diuerſos exponendi modos.

Angela de Fulgineo. 1280.

Cap.27. Scriptura diuina ita eſt alta, quòd non eſt homo ita ſapiens in toto mundo, etiamſi habeat ſapientiam, quantã poteſt in illo ſtare, quòd poſſit eam planè intelligere, quin ſuperetur intellectus eius ab ea.

Nicolaus Lyranus. 1300.

Ad cap.vltimum Ioannis. Facta & verba Chriſti non hominis ſunt tantùm, ſed Dei. quia illa humanitas erat organum diuinitatis; & ideò non poteſt ad plenum ab hominibus explicari, aut etiam compræhendi. Quod patet ex hoc, quòd à principio Eccleſiæ cœperunt Sancti & Doctores libros ſcribere, ad explanationem verborum & factorum Chriſti; & adhuc ad plenum non ſunt elucidata: imò, ſi mundus duraret per mille millia annorum, & ſemper ſcriberentur libri, non elucidarentur ad plenum: quia facta ſunt & dicta Dei, quæ ſunt nobis incompręhenſibilia, propter eorum excellentiam, reſpectu intellectus noſtri. Et ideo debemus ſubiugare & captiuare intellectum noſtrum in obſequium Chriſti, vt ei aſſentientes per fidem, quæ eſt in ænigmate, tandẽ perueniamus ad contemplandum facie ad faciem.

Franciſcus Petrarcha. 1360.

Lib.3. Inuectiuarum contra medicum: Sermo diuinus in multis obſcurus & perplexus eſt, cùm prolatus ſit ab eo Spiritu, qui homines ipſos, mundũque creauerat, &c. Certè Auguſtinus ingenio illo ſuo, quo ſe & multarum artium notitiam, & quęcunque de decem Categorijs Philoſophi tradunt, ſine magiſtro percepiſſe gloriatur, Eſaiæ principium fatetur intelligere nequiuiſſe.

Thomas Malleolus. 1430.

De fideli diſpenſatione lib.1.cap.20. Niſi Deus voluerit nobis reuelare, nonne tenebræ videntur eſſe Scripturæ? Ideò ſecundùm conſuetudinem Sanctorum Patrum quærendum eſt humiliter à fratre aliquo, vt exponat & declaret nobis intellectum obſcurioris literæ. Sic enim diſcipuli interrogabant Dominum, dicentes: *Ediſſere nobis parabolam zizaniorum.* Matt.13

Petrus Galatinus. 1510.

De arcanis Catholicæ veritatis lib.1 cap 9. Imprimis ſcire oportet, quòd ſacra vetus Scriptura omnes fidei Catholicæ articulos, varijs figuris & ænigmatibus obuolutos, & quaſi velaminibus circumtectos, ac ſigillis quibuſdã obſignatos, continebat.

ARTICVLVS TRIGESIMVS SECVNDVS.

IN SACRIS SCRIPTVRIS NON OMNIA SCRIPTA INVENIRI: IN TALI CASV SANCTORVM PATRVM SENSVM ET CONSENSVM SEQVENDVM, ET PRO LEGE TENENDVM ESSE.

NEGANT.

Anno poſt nat. Chriſtũ 30. *SADDVCÆI nihil præter Legem a Moſe ſcriptam recipiebant, Patrum Traditiones reijciebant, & volebant illa ſolùm, quæ ſcripta eſſent, valere; non ſcripta autem nullius eſſe authoritatis.* Ioſephus lib.13. Antiquitatũ cap.18. interprete Ruffino, Aben Eſra in Tzaboch & in Geneſin, Elias Leuita in Theſbe, in verbo Tzadoc

810. *Paulus Samoſatenus in verbi Dei interpretes, qui vita exceſſiſſent, dum in hominum frequentia palam prædicaret, petulanter & importunè debacchatus eſt: & non tam.*

quam

quam Epiſcopus, ſed tanquam præſtigiator & ſophiſta, de ſeipſo magnifica verba iactauit. Euſebius Hiſtor. lib. 7. cap. 24.

340. *Ariani, poſthabitis Patrum ſententijs, negant Filium Dei Patri eſſe ὁμοούσιον, id eſt, conſubſtantialem: quòd illud nomen in ſacris literis nuſquã extet.* Athanaſius, Hieronymus, Auguſtinus, & Theodoretus, vbi agunt de Arianis.

360. *Macedoniani, & Eunomiani nihil multitudini & antiquitati Chriſtianorum deferentes, negant Spiritum ſanctum eſſe cum Patre & Filio glorificandum; quod illud Scriptura nuſquam expreſſe dicat.* Baſilius de Spiritu ſancto cap. 25. & lib. 1. contra Eunomium, Athanaſius lib. 3. de Trinitate, Nazianzenus lib. 5. de Theologia.

360. Semiariani, *Reycimus,* aiunt, *vocem coeſſentialem, velut alienam à diuina Scriptura.* Epiphanius hæreſi 73.

400. Maximinus Arianus dicebat: *Hæ voces, quæ extra Scripturam ſunt, nullo caſu à nobis ſuſcipiantur, cùm Dominus moneat & dicat:* Sine cauſa me colunt, docentes doctrinas & mandata hominum. *Auguſtinus lib. 1. contra Maximinum Arianum.*

400. *Paſcentius Arianus contra Homouſion, quia ſcriptum non eſſet, excepit.* Auguſtinus epiſt. 174.

400. Pelagiani, *Credamus,* inquiunt, *quod legimus; & quod non legimus, nefas credamus aſtruere.* Auguſtinus de natura & gratia cap. 39.

410. *Neſtoriani veterum ſcripta Patrum perdiſcere dedignantur, negant Mariam dicẽdam eſſe θεοτόκον, ſeu Deiparã, quod hæc vox nuſquam in Scripturis extet.* Cyrillus, Acta Epheſina, Socrates, & cæteri, vbi de Neſtorianis ſcribunt.

460. Eutycheris vox erat: *In qua Scriptura iacent duæ naturæ?* Cui reſpondit Mameas presbyter: *Et qua Scriptura dicit ὁμοούσιον?* Concilium Chalcedonenſe actione 1.

620. *Iacobitæ omnes veteres Patres reijciunt.* Nicephorus lib. 18. cap. 25.

730. *Clemens quidam contra Catholicam contendit Eccleſiam, abnegans ſcilicet & refutans Canones ſacros, tractatus & expoſitiones ſanctorum Patrum Hieronymi, Auguſtini, & cæterorum.* VVilibaldus in vita S. Bonifacij.

1150. *Henricus Tholoſanus omnes Eccleſiaſticas traditiones ſpernebat.* Bernar. epiſt. 241 VVilhelmus Abbas vitæ S. Bernard lib. 3. cap. 5.

1150. *Petrus Abailardus ab omnium Patrum fide diſcedere non curabat.* Bernardus epiſt. 190.

1310. *Lollardi refutant expoſitiones ſanctorum Doctorum.* Thomas VValdenſis tomo 1. doct. 3. *Dicũt, Nihil præter ſacras Scripturas recipimus: quicquid iſtis apponitur vel ſubtrahitur, eſt blaſphemum.* Bernardus Lutzenburg.

1390. Ioannes VVicleuus in Supplemento Trialogi cap. 9. *Quicquid Papa vel Cardinales ſciunt ex Scriptura ſacra deducere, id tantùm eſt credendum, vel ad eorum monita faciendum eſt: & quicquid vltra præſumpſerint, contemnendum eſt tanquam hæreticum.*

1460 *VVicleuiſtæ ac Pickardi præter Scripturam nihil recipientes, Veterum ac Neotericorum ſcripta contemnunt.* Thomas VValdenſis parte 3. cap. 1. Ioannes Schechta epiſtola ad Eraſmum.

1500. *Hermannus Riſvvich aſſerit Angelos non eſſe à Deo creatos, quòd hoc nuſquam Scriptura teſtetur.* Bernardus Lutzemburg.

1520. Martinus Lutherus aduerſus Regem Angliæ: *Ego aduerſus dicta Patrum, hominum, Angelorum, dæmonum, pono non antiquum conſenſum, non multitudinem hominum, ſed vnius maieſtatis æternæ Verbum, Euangelium, quod ipſimet coguntur probare: hic ſto, hic ſedeo, hic maneo, hic glorior, hic triumpho, hic inſulto Papiſtis, Thomiſtis, Henriciſtis, & omnibus portis inferi, ne dum dictis hominum quantumlibet ſanctorum, aut conſuetudini fallaci. Dei Verbum eſt ſuper omnia, diuina maieſtas mecum facit, vt nihil curem, ſi mille Auguſtini, mille Tertulliani, mille Eccleſiæ Henricianæ contra me ſtarent. Deus errare & fallere non poteſt: Auguſtinus, & Cyprianus, ſicut omnes electi, errare potuerunt, & errârunt: dogmata mea ſtabunt, & Papa cadet.*

In Commentarijs in epiſt. ad Galat. *Neque alia doctrina in Eccleſia tradi aut audiri debet, quàm purum verbum Dei, hoc eſt, ſancta Scriptura: Doctores, vel auditores alij cum ſua doctrina anathema ſunto.*

1530. Huldaricus Zvvinglius, Reſponſione ad Valentinum Comparem: *Multa laborando exempla Patrum recenſes. Cogita quæſo, quinam iſti Doctores fuerint, ſacerdotes minimum, vel Papiſtæ. Doctores ergo non multum moror: nec enim mihi otium eſt, vt illos reuoluam.*

In Explanatione articuli 64. *Mox incipis clamare: Patres, Patres, nempe Patres ſic tradiderunt: ſed ego non Patres tibi refero, non matres; ſed verbum Dei requiro.*

1540. Ioannes Pomeranus ad caput 3. Ionæ: *Non debetis Patribus credere, qui ex eodem ore calidum & frigidum efflant.*

1550. VVolfgangus Muſculus in Locis communibus, capite de Scripturis ſacris: *Vbi ex ſcriptis Patrum aliquid cõtra nos adferunt, palã dico, nolle me ad illorũ auctoritatẽ aſtringi, planeq́; ſtultiſſimus eſt, vel ſtudioſe malignus in Eccleſiam Dei, quiſquis illorũ calculis conſcientias fidelium obſtringendas eſſe putauerit.*

1550. Petrus Martyr libro de votis: *Quum volumus inſtaurare Eccleſiam, nihil conſultius eſt, quam omnia reuocare ad prima Eccleſiæ principia, & religionis primordia: quandiu enim conſiſtimus in Concilijs & Patribus, verſabimur ſemper in ijſdem erroribus.*

1560. Laurentius Humfredus in vita Iuelli: *Quid rei nobis cum Patribus, cum carne & ſanguine? aut quid ad nos attinet quod Epiſcoporum pſeudoſynodi conſtituunt?*

1570. Ioannes Sommerus contra Petrum Carolium lib. 1. cap. 1. *Antiquitas, in qua nos damnari obiectant, nihil habet ponderis. Nam ſi de recte ſentiente antiquitate loquuntur, quæ appellatione Chriſtum &*

Apoſtolos

Apoſtoles intelligimus, res ipſa clamat, eam à nobis ſtare: ſin de Patrum auctoritate id accipi volunt, id non ægrè ferimus, damnari ab illis verbum Dei.

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Deuteronomij 32. *Verſ.*7. Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi: maiores tuos, & dicent tibi.

Pſalm. 43. 1. Deus auribus noſtris audiuimus: patres noſtri annuntiauerunt nobis opus, quod operatus es in diebus eorum, in diebus antiquis.

Prouerb. 1. 8. Audi fili mi diſciplinam patris tui, & ne demittas legem matris tuæ.

Iſaiæ 38. 19. Pater filijs notam faciet veritatem tuam.

Ierem. 6. 16. State ſuper vias, & videte, & interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit via bona, & ambulate in ea: & inuenietis refrigerium animabus veſtris.

Eccleſiaſtici 8. 11. Non te prætereat narratio ſeniorum: ipſi enim didicerunt à patribus ſuis: quoniam ab ipſis diſces intellectum, & in tempore neceſſitatis dabis reſponſum.

4. *Eſdræ* 14. 3. Reuelans reuelatus ſum ſuper rubum, & locutus ſum Moyſi, quando populus meus ſeruiebat in Aegypto: & miſi eum, & eduxi populum meum de Aegypto, & adduxi eum ſuper montem Sina, & detinebam eum apud me diebus multis: & enarraui ei mirabilia multa, & oſtendi ei temporum ſecreta, & finem, & præcepi ei, dicens: Hæc in palam facies verba, & hęc abſcondes, &c. 45. Priora quæ ſcripſiſti, in palam pone, & legent digni & indigni: nouiſſimos autem ſeptuaginta conſeruabis, vt tradas eos ſapientibus de populo tuo. In his enim eſt vena intellectus, & ſapientię fons, & ſcientiæ flumen.

2. *Theſſal.* 2. 15. State, & tenete traditiones, quas didiciſtis ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram.

1. *Timoth.* 6. 20. O Timothee, depoſitum cuſtodi.

2. *Timoth.* 2. 1. Tu ergo fili mi, conforta re in gratia, quæ eſt in Chriſto Ieſu: & quæ audiſti à me per multos teſtes. Hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Dionyſius Areopagita. 100.

De Eccleſiaſtica Hierarchia cap. 1. Neceſſariò itaque primi illi noſtri ſacerdotalis muneris duces, cùm ex ſumma ſuperſubſtantialiq; Deitate ipſi ſancti muneris plenitudinem percepiſſent, & idipſum deinceps proferre & propagare à diuina bonitate miſſi eſſent, ipſique poſteros ad diuina prouehere affatim cuperent, viſibilibus ſignis cæleſtia ſacramenta texerunt; atque in ijs, quę nobis ſunt familiaria, ſumma illa & ſuperſubſtantialia, partim ſcriptis, partim non ſcriptis inſtitutionibus ſuis (iuxta quod ſacræ definiunt leges) nobis tradiderunt.

Papias. 150.

Libro 4. operis ſui: Non ijs, qui multa dicunt, ſed qui vera docent oblector: neque ex illis, qui aliena, & noua mandata commemorant; ſed ex his, qui recordatione renouant ea, quę ſunt à Domino per fidem tradita, & ab ipſa veritate profecta, voluptatem capio. Si quis Presbyter mihi fortè occurrebat, qui cum Apoſtolis conuerſatus fuiſſet, dicta Apoſtolorum ab eo diligenter ſciſcitabar: nempe quid Andreas dixiſſet, quidnã Petrus, quid Philippus, quid Thomas, quid Iacobus, quid Ioannes, aut Mathęus, aut quis alius Domini diſcipulus: quid denique Ariſtion, & Ioannes Presbyter, qui in numero diſcipulorum Domini habebantur, locuti fuiſſent. Neque enim ea, quæ ex libris petebantur, tantum mihi ſubſidij allaturum exiſtimaui, quantum ea, quę acceperam ex hominum voce & ſermone, qui adhuc in vita manebant.

Irenæus. 180.

Lib. 3. *cap.* 4. Tantæ igitur oſtenſionis cùm ſint hæc, non oportet adhuc apud alios quærere veritatem, quam facilè eſt ab Eccleſia ſumere: cùm Apoſtoli, quaſi in depoſitorium diues, pleniſſimè in eam contulerint omnia, quæ ſint veritatis; vti omnis, quicunque velit, ſumat ex ea potum vitæ: hęc eſt enim vitæ introitus, omnes autem reliqui fures ſunt & latrones. Propter quod oportet deuitare quidem illos: quæ autem ſunt Eccleſię, cum ſumma diligentia diligere, & apprehendere veritatis Traditionem. Quid enim? Etſi quibus de aliqua modica quęſtione diſceptatio eſſet, nõne oporteret in antiquiſſimas recurrere Eccleſias, in quibus Apoſtoli conuerſati ſunt, & ab eis de præſenti quæſtione ſumere, quod certum & re liquidum eſt? Quid autem ſi neque Apoſtoli quidem Scripturas reliquiſſent nobis, nonne oportebat ordinem ſequi Traditionis, quam tradiderunt ijs, quibus committebant Eccleſias? Cui ordinationi aſſentiunt multæ gẽtes barbarorum, eorum qui in Chriſtum credunt, ſine charta & atramento, ſcriptam habentes per Spiritũ in cordibus ſuis ſalutem, & veterem Traditionem diligenter cuſtodientes.

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib. 5. *Stromaton cap.* 2. Cognitionis ædificium in epiſtola quoque ad Romanos tacitè ſignificans inquit: *Deſidero enim videre vos, vt aliquod vobis donum impertiam ſpirituale, vt vos confirmemini.* Non poterant apertè literis ſcribi eiuſmodi dona, &c. Rom. 1

Cap. 4. *Scio quòd veniens ad vos*, inquit Apoſto-

lus, *veniam in plenitudine dilectionis Chriſti*, καὶ γνῶσιν παράδοσιν, ἣν μεταδοῦναι τοῖς παροῦσι ποθεῖ, οὐ διὰ ἐπιστολῆς, & traditionem, quam ex cognitione eis præſentibus preſens cupit impertire (neque enim ea poterat indicare per epiſtolam) plenitudinem Chriſti vocans, per reuelationem myſterij, quod æternis temporibus fuerat tacitum, nunc autem fuit manifeſtatũ per Scripturas propheticas, &c. Cognitio ipſa eſt, quæ per ſucceſſionem ad paucos ab Apoſtolis ſiſque ſcripto tradita peruenit.

Lib. 7. Stromaton cap. 9. Neceſſe eſt enim labi in maximis eos, qui res maximas aggrediuntur, niſi regulam veritatis ab ipſa veritate acceptam tenuerint. Quomodo ergo ſi quis ex homine fiat beſtia ſimiliter atque illi, qui Cyrces venenis fuerent infecti: ita humo Dei eſſe & Domino fidelis eſſe perdidit, qui aduerſus Eccleſiaſticam recalcitrauit Traditionem, & in humanarum hereſeon deſiluit opiniones.

Origenes. 240.

Homilia 5. ſuper Numeres: In Eccleſiaſticis obſeruationibus ſunt nonnulla huiuſmodi, quę omnibus quidem fecere neceſſe eſt, nec tamen ratio eorum omnibus patet. Nam quòd (verbi gratia) genua flectimus orantes, & quòd ex omnibus cæli plagis ad ſolam Orientis partem conuerſi orationem fundimus, non facilè cuiquam puto ratione compertum: ſed & Euchariſtiæ, ſiue percipiendę, ſiue eo ritu, quo geritur, explicādę, vel eorum quę geruntur in baptiſmo verborum, geſtorumq́; & ordinum, atque interrogationum, & reſponſionum, quis facilè explicet rationem? & tamen omnia hæc operta, & velata portamus ſuper humeros noſtros, cùm ita implemus ea, & exequimur, vt à magno Pontifice eiusque eius filijs tradita & commendata ſuſcepimus.

Tractatu 29 in Matthæum: Nos illis credere non debemus, nec exire à prima & Eccleſiaſtica traditione, nec aliter credere, niſi quemadmodum per ſucceſſionem Eccleſiæ Dei tradiderunt nobis.

Ad caput 6. epiſtolæ ad Romanos: Eccleſia ab Apoſtolis traditionem accepit, etiam paruulis Baptiſmum dare.

Proœmio in lib. 1. de Principijs: Cùm multi ſint, qui ſe putent ſentire quæ Chriſti ſunt, & nonnulli eorum diuerſa à prioribus ſentiant: ſeruetur verò Eccleſiaſtica prędicatio, per ſucceſſionis ordinem ab Apoſtolis tradita, & vſque ad præſens in Eccleſijs permanens. Illa ſola credenda eſt veritas, quæ in nullo ab Eccleſiaſtica diſcordat traditione.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

Lib. 1. Demonſtrat. Euang. c. 8. Moſes in tabulis inanimatis, Chriſtus autem in mentibus viua prædictis, perfecta noui Teſtamenti documenta deſcripſit: eius verò diſcipuli ad magiſtri ſui nutum, auribus multorum doctrinam ſuam commodātes, quæcunque quidem velut vltra habitum progreſſis, à perfecto ipſorum magiſtro præcepta fuerant, ea ijs qui capere poterant tradiderunt: quęcunque verò ijs conuenire arbitrabentur, qui animas adhuc affectibus obnoxias gererent, curationisqúe indigentes, ea ipſi, ad imbecillitatem multorum ſe dimittentes, partim literis, partim ſine literis quaſi iure quodam nō ſcripto ſeruanda commendarunt.

Contra Marcellum Epiſcopum Ancyranum: Eccleſia à finibus terræ vſque ad fines ex diuinis Scripturis teſtimonia ex non ſcripta traditione confirmat.

Athanaſius. 340.

Epiſtola ad Epictetum: Hoc ſolummodò reſpondere ad ea ſufficit, quòd iſta non ſint Catholicæ Eccleſię, neque iſta Patres noſtri ſenſerunt.

Epiſtola ad omnes Orthodoxos, cùm per Arianos perſecutio fieret: Non nouitia, non nupera res eſt Canonum Eccleſiaſticorum inſtitutio, ſed à primis vſque Patribus per manus tradita eſt, & fundata in Eccleſijs: neque nunc tandem fides ſuum initium ſumpſit, ſed ab ipſo Domino opere Diſcipulorum in noſtram vſque ætatem propagata eſt. Ne igitur ea, quę hactenus vſque ad noſtra ſecula in Eccleſijs obſeruata ſunt, his temporibus pereant, & quæ nobis concredita ſunt, à nobis requirantur, agite fratres.

In decretis Synodi Nicenæ contra Euſebium: Ecce nos quidem ex Patribus ad Patres per manus traditam fuiſſe hanc ſententiam demonſtrauimus. Vos autem, ò noui Iudęi & Caiphæ filij, quos tandem nominum veſtrorum poteſtis oſtēdere progenitores?

Baſilius Magnus. 370.

De Spiritu ſancto cap. 27. Dogmata, quæ in Eccleſia prędicentur, quędā habemus è doctrine ſcripto prodita, quędam rurſus ex Apoſtolorū traditione in myſterio, id eſt, in occulto tradita recepimus. Quorum vtraque parem vim habent ad pietatem, nec his quiſquam contradicit, quiſquis ſanè vel tenuiter expertus eſt, quæ ſint iura Eccleſiaſtica. Nam ſi conſuetudines, quæ ſcripto proditæ non ſunt, tamquam haud multum habentes momenti conemur reijcere, imprudentes & ea damnabimus, quæ in Euangelio neceſſaria ad ſalutem habentur; imò potius ipſam fidei prędicationem ad nudum nomen contrahemus. Quod genus eſt, vt eius quod primum eſt, & vulgatiſſimum primo loco commemorem, vt ſigno crucis eos, qui ſpem collocārunt in Chriſtum, ſignemus, quis ſcripto docuit? vt ad Orientem verſi precemur, quæ docuit Scriptura?

Libro 1. contra Eunomium: Quid tu narras? Non dabimus plus antiquitati? nō reuerebimur Chriſtianorum multitudinem, tam eorum, qui ſunt, quàm eorum qui fuerunt, ex quo Euangelium prædicatum eſt? Nullam rationem dignitatis eorum faciemus, qui omni ſpirituali gratia claruerunt?

Homilia 28. contra Sabellium, Arium, & Anomæos: At ne Spiritum ſanctum à Patre & Filio ſepares, abſterreat te Dominica traditio. Dominus ita docuit, Apoſtoli prędicarunt, Patres obſeruarūt, Martyres cōfirmerunt: ſatis tibi ſit vt dicas, quemadmodum edoctus es.

Epiſtola 60. Fidem autem nos neque recentiorem ab alijs conſcriptam acceptamus, neque ipſi mentis noſtræ fœtus alijs obtrudere audemus; ne humana putentur pietatis verba, ſed quę à ſanctis Patribus edocti ſumus, ea rogantibus nos annunciamus.

Epiſtola 61. Dogmata Patrum contemnuntur, Apoſtolicæ traditiones annihilantur, recentiorum hominum inuenta Eccleſiis inſeruntur.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 370.

Catecheſi 5. Videte itaque fratres, vt ſeruetis traditiones, quas nunc accepiſtis, & in latitudine cordis eas deſcribite, vt cum pietate eas cuſtodiatis.

Gregorius Nazianzenus. 380.

In carminibus de Spiritu ſancto:

Quòd ſi quis ſacris teſtatum fortè libellis
Hoc reperire cupit, quòd ſit Deus ille docentes,
Proſpiciet calles, qui congrediantur in vnum.
Si volet, atque aliquid ſi flatus pectore traxit
Aetherei, viget atque animus, & cernit acutum.
Sin cupit, & vocem poſcit Deitatis apertam,
Haud ſatis eſt prudens. Nam Chriſti numine nondum
Humano generi patefacto, imponere pondus

Infirmis

Infirmis humeris aliud, quod ferre nequirent,
Quidnam æquum, niſi mentis inops, hoc duceret eſſe?
Nam atque doctrinam pueris proponere plenam
Conuenit, vt nec adhuc teneris oſtendere totum
Solem oculis, nimiaq́, illos perfundere luce.
Flammiuomos etenim radios inducere ſenſim
Præſliterit, quàm, dum plus æquo cernere gestit,
Perpetuam læſis oculis offundere noctem.
Nam velut ante Patris totum diuinum aperte
Numen pandebat Sermo, contraq́, micabat
Gloria per paucis Christi, qui mente valerent:
Sic etiam poſt Vnigena dum clarius orbi
Exereret numen, tamen almi parcius idem
Pneumatis, & tecta prodebat imagine numen.

Epiphanius. 380.

Hæreſi 55. Termini nobis poſiti ſunt & fundamenta, & ædificatio fidei, & Apoſtolorum traditiones, & Scripturæ ſanctæ, & ſucceſſiones doctrinæ, & vndequaque veritas Dei munita eſt. Nemo igitur decipiatur nouis fabulis.

Hæreſi 61. Oportet autem & traditione vti. Non enim omnia à diuina Scriptura poſſunt accipi: Quapropter aliqua in Scripturis, aliqua in traditione ſancti Apoſtoli tradiderunt. Quemadmodum dicit S. Apoſtolus: *Sicut tradidi vobis.* Et alibi: *Sic doceo, & ſic tradidi in Eccleſijs.*

Hæreſi 69. Reſpondete nobis Arij diſcipuli: Ingenitum dicimus omnes ſimul Patrem & increatum: & admirabilis eſt dictio ſcilicet. Vbi itaque eſt dictio hæc ſcripta oſtendite? Neque enim Lex dicit, neque Prophetę, neque Apoſtoli. Si itaque piè dicimus dictionem non ſcriptam, aſtque receptam, dum pro gloria Dei dicitur, quia nos reprehenderit, etiamſi non eſſet vox coëſſentialis ſcripta?

Hæreſi 75. Eccleſia neceſſariò hoc (*quod pro defuncta orat*) perficit traditione à Patribus accepta. Quis autem poterit ſtatutum matris diſſoluere, aut legem patris? Velut Salomon dicit: *Audi fili ſermonem patris tui, & ne repudias ſtatuta matris tuæ:* oſtendens per hoc, quod in Scripturis, & ſine ſcripto docuit Pater, hoc eſt Deus, & Vnigenitus, & Spiritus ſanctus. Mater autem noſtra Eccleſia habet ſtatuta in ſe poſita indiſſolubilia, quæ diſſolui non poſſunt. Cùm itaque ordinata ſint in Eccleſia ſtatuta, & bene ſe habeant, & omnia mirabiliter fiant, confutatus eſt rurſus etiam hic ſeductor.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

In 2. Theſſal. oratione 4. *State & tenete traditiones.*) Hinc eſt perſpicuum, quòd non omnia per epiſtolam tradiderunt, ſed multa etiam ſine ſcriptis: & ea quoque ſunt fide digna. Quamobrem Eccleſiæ quoque traditionem cenſeamus eſſe fide dignam. Eſt traditio, nihil quæras amplius.

Honorius & Theodoſius A.A. 400.

In L. 2. Cod. Theodoſ. eod. tit. Ea quæ circa Catholicam fidem vel ordinauit antiquitas, vel parentum noſtrorum auctoritas religioſa conſtituit, nouella ſuperſtitione remota, integra & inuiolata cuſtodiri præcipimus.

Proclus Conſtantinopolitanus. 430.

Epiſtola ad Armenos: State igitur in vno ſpiritu vnanimes, collaborantes fidei Euangelij, & in nullo terreamini ab aduerſarijs, cuſtodientes traditiones, quas accepiſtis, ſiue à ſanctis & beatiſſimis Patribus, qui apud Nicæam fidem promulgaſſe noſcuntur; ſeu à ſanctis & venerandis Baſilio, Gregorioq́ue, ac reliquis eadem ſentientibus.

Ioannes Caſſianus. 430.

Collat. 21. cap. 12. Oportet nos auctoritati Patrum, conſuetudiniq́ue maiorum, vſque ad noſtrum tempus per tantam annorum ſeriem protelatæ, etiam non percepta ratione cedere, eamq́ue, vt antiquitus tradita eſt, iugi obſeruantia ac reuerentia cuſtodire.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Ad Theodoſium de recta in Deum fide: Cedò, quid nos ad hæc reſpondebimus? Apprimè indignum eſſe, nos antiquiſſimam fidei traditionem (vt quæ ab ipſis ſanctis Apoſtolis profecta, ad nos vſque peruenit) propter curioſas quaſdam ac ſuperuacaneas rationes & diſceptationes deſerere.

Libro Apologetico, qui extat Tomo 1. Conciliorum folio 1164. Mens humana, licet nonnunquam propter amorem ſui, ſi à recta via egrediatur, & à veris dogmatibus abducentem habeat motionem, fermè ſemper grauatur & formidat ſuarum cogitationum abſurditatem definire, cùm ſe correxerit, & obiter labores ſcrutata fuerit ſanctorum Patrum, qui præ omnibus in rectitudine & certitudine dogmatum celebrantur, ſuam rectè fidem explorabit. Omnes enim, quibus integrum cor eſt, illorum ſententias ſequi non detrectant: quia & ipſi Apoſtolica & Euangelica traditione ſuam mentem cùm impleuerint, & ex ſacris Scripturis ſermonem in fide rectum, ac inculpatum prænuntiarint, mũdi fuêre luminaria ſermonem vitæ continentia.

Homilia 8. Heortaſtica: Traditionem Eccleſiæ tanquam theſaurum quendam in penetrali cordis recondens, amplectere occupationes Deo gratas, vt non ſolùm fide ſplendeas, ſed & pietate luceas.

Epiſtola ad Neſtorium: Ad hoc autem præſtandum plurimum contulerit, ſi in ſanctorum Patrum ſcripta fortè incidentes, quàm maximi illas facere ſtudeamus: iterumq́ue atque iterum an ad præſcriptam ab illis fidei formam viuamus explorantes: omnesq́ue noſtras cogitationes rectis illorũ inculpatisq́; ſententijs ſcitè conformare ſatagentes.

Idem Cyrillus, & Synodus Alexandrina ad Neſtorium: Sanctorum Patrum confeſſiones, quas ſancto in ipſis loquente Spiritu ediderunt, ſectantes, ſcopumq́ue, ac ſenſum, quem illi tenuerunt, ſtudioſè vbique obſeruantes, & regia quaſi via incedentes, ipſum vnigenitum Dei Verbum ex Patris ſubſtantia natum, &c. dicimus.

Ioannes Epiſcopus Antiochenus. 430.

Epiſtola ad Neſtorium: Nulli nos periculo exponimus, ſi ea ſentimus & loquimur, quę Doctores in Eccleſia Dei celeberrimos ſenſiſſe & docuiſſe certò nouimus.

Clerus Conſtantinopolitanus. 430.

Epiſtola ad Synodum Epheſinam: Iam inde ab ineunte ętate in orthodoxia educati, orthodoxoq́ue dogmate probè ſpectati, toti in hoc ſumus, vt ſanctorum Patrum traditionem inconcuſſam ſeruemus.

Sozomenus. 440.

Lib. 4. cap. 16. de geſtis in Ariminenſi Synodo: Significabant autem obſcurè, imò verò apertè arguebant verbum Conſubſtantialitatis, vt pote nec in ſacris literis repertum, & multis obſcurum & ignotum: volebantq́ue, vt pro eo diceretur, Filium Patri rebus in omnibus ſimilem ſecundùm Scripturas. Vbi verò formulam iſta complectentem, quam ipſi ſecum ad ante attulerant, perlegerunt, complures nihil opus eſſe noua fidei for-

mula conſtāter affirmabant: ſed acquieſcendum decretis, quæ ante ſuam ætatem erant de fide ſãcita.

Flauianus Epiſcopus Conſtantinopolitanus. 450.

Epiſtola ad Leonem Papam: Omnia facienda à nobis ſunt, & laborandum pro fide & expoſitionibus dogmatibusqúe ſanctorum Patrum, quatenus per omnia, & inter omnes concuſſiones rerũ, integra hæc & inuiolata ſaruantur & cuſtodiantur.

Petrus Diaconus. 480.

Libro de Incarnatione & gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti c. 1. Vnde ſuppliciter petimus beatitudinẽ vaſtram, vt ſi Deo præſtante Catholicę fidei conueniens & Apoſtolicis traditionibus noſtra apud vos fuerit expoſitio cõprobata, & facilè tantorũ virorum, probatiſſimorumqúe ſacerdotum auctoritate muniti, iniqua loquentium ora obſtruere valebimus, & in fide ſanctorum Patrum perſeuerantes, Deo, qui nos in ſanctimonij ſui confeſſione glorificauit, gratias referamus.

Cap. 2. Igitur iuxta ſanctorum Patrum traditionem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum in duabus naturis vnitis, & incõfuſis, id eſt diuinitatis & humanitatis in vna perſona ſiue ſubſtantia confitemur.

Ioannes Maxentius. 510.

In Præfatione ſuæ fidei confeſſionis: Aequè ergo de noſtra paruitate conuenit iudicare, qui non in ipſo termino venerabilis Concilij Chalcedonenſis inſerimus Patrum ſententias, ſed eas extrinſecus contra inimicos pro ipſius deſenſione proſerimus. Sic denique B. Papa Leo etiam poſt deſenſionem eiuſdem concilij coactus diuerſorum Patrum ſententijs, per illa, quæ dicuntur Encyclia, contradicentium ora obſtruere, & prauorum nouas adinuentiones atque calumnias diſſipare. Quorum etiam nos exempla ſequentes, his, qui errorem propriæ impietatis ex auctoritate Synodi confirmare nituntur, & verba ſimpliciter atque integrè à ſanctis Patribus edita, ad ſuam prauitatem conantur retorquere, compulſi ſumus ſanctorum virorum probatiſſimorumqúe Doctorum ſantaotijs armati occurrere, & impias eorum aſſertiones per Dei gratiam refutare, &c.

In Catholica fidei profeſſione de Chriſto Duas naturas Dei Verbi Domini noſtri ſecundùm traditionem ſanctorum Patrum credimus & confitemur.

Iuſtinianus Imperator. 530.

C de Summa Trinitate l. 5. editionis poſtremæ: Cùm recta & irreprehẽſibilis fides, quam prædicat ſancta Dei Catholica & Apoſtolica Eccleſia, nullo modo innouationem recipiat: nos ſequentes ſanctorum Apoſtolorum, & eorum, qui poſt eos in ſanctis Dei Eccleſijs conuerſati ſunt, dogmata, iuſtum fore exiſtimauimus, cunctis manifeſtum facere, qualiter de fide, quę in nobis eſt, ſentiamus: inſiſtentes & adhærentes traditioni & confeſſioni ſanctæ Dei Eccleſiæ Catholicæ.

L. 6. Neceſſarium eſſe putauimus, tam hęreticorum vaniloqua mendacia diſſipare, quàm omnibus inſinuare, quomodo aut ſentiat ſancta Dei Catholica & Apoſtolica Eccleſia, aut prædicent ſanctiſſimi eius ſacerdotes, quos & nos ſecuti, manifeſtè cõſtituimus ea, quę fidei noſtræ ſunt, non quidem innouantes fidem, (quod abſit,) ſed coarguentes eorum inſaniam, qui eadem cum impijs hæreticis ſentiunt.

In Authenticis de appellationibus, §. illud autem, col. 4. Veneranda eſt vetuſtatis auctoritas.

Edicto, quod miſit ad Ioannem PP. Nos autem ſequentes diuinas Scripturas, & ſanctos Patres, confitamur, &c. His ita demonſtratis per ſanctorum Patrum doctrinam, ceſſent qui numerũ naturarum, quæ in Chriſto ſunt, occaſionem ſui erroris faciunt, &c. Nos ſanctorum Patrum doctrinam per omnia ſequentes credimus, &c.

Anaſtaſius Antiochenus. 580.

Lib. 1. *de rectis dogmatibus accuratiſſima fidei noſtra:* Veram autem deſcriptionem fidei hanc pronuntio, non quia à me perſcripta eſt, ſed quòd doctrina hæc à viris profecta ſit Theologica ſapientia prędítis, eiusqúe exacta traditio ad nos vſque peruenit, quaſi ſors quædam hæreditatis paternæ, legitimo iure quaſi per manus accepta, vt quæ à parentibus ſpirituali doctrina locupletatis ad ingenuos liberos peruenerit.

Antiochus. 610.

Homilia 114. Quin & hoc nos edocent diuinæ Scripturę omnes, non mandata Dei ſolùm à nobis parpetuò obſeruari debere; ſed & Patrum noſtrorum, Doctorum, & Prępoſitorum præcepta cum omni cautione inuiolabiliter tenemur cuſtodire.

Homilia 130. Sic nos, ſiua Catholica Eccleſia credimus, quemadmodum & magna illa Eccleſię luminaria & Doctores veritatis Athanaſius, & Baſilius, Gregorius, Ioannes, Cyrillus magnæ ciuitatis Alexandrinorum Epiſcopus: quare illos, qui præter horum dogmata ſenſerunt, auerſamur, repudiamus, & execramur.

Maximus Monachus. 640.

In Commentarijs in Dionyſium Areopagitam de diuinis nominibus cap. 1. Vno ordine ponendæ ſunt & ſacrę Scripturæ, & Epiſcoporum Traditiones.

Sexta Synodus Vniuerſalis. 680.

Actione 12. Omninò neceſſe eſt, non ſolùm ſecundùm ſenſum ſequi ſanctorũ Patrum dogmata; ſed & iiſdem vocibus vti cum illis, nihilqúe penitus innouari.

Canone 19. Si ad Scripturam pertinens controuerſia aliqua excitata fuerit, ne eam aliter interpretentur Epiſcopi, quàm quomodo Eccleſię luminaria, & Doctores ſuis ſcriptis expoſuerunt.

Synodus Trullenſis. 710.

Can. 8. Ea, quę à ſanctis Patribus nobis decreta ſunt, nos quoque rata & firma eſſe volumus.

Can. 19. Quòd oportet eos, qui præſunt Eccleſijs, in omnibus quidem diebus, ſed pręcipuè Dominicis omnem clerum & populum docere pietatis & rectæ religionis eloquia, ex diuina Scriptura colligentes intelligentias, & iudicia veritatis, & non tranſgredientes iam poſitos terminos, vel diuinorum Patrum traditionem: ſed & ſi ad Scripturam pertinens controuerſia aliqua excitata fuerit, ne eam aliter interpretẽtur, quàm quomodo Eccleſiæ luminaria & Doctores ſuis ſcriptis expoſuerunt.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei libro 4. cap. 13. de adoratione ad Orientem: Quocirca eius aduentum operiantes, ad Orientem adoramus. Eſt autem Apoſtolorum hoc inſtitutum, literis ſacris haudquaquam proditum. Complura etenim illi nulla Scripturæ auctoritate nixa nobis tradiderunt.

Cap 17. *de imaginibus Sanctorum:* Eſt autem hæc traditio ex earum numero, quæ Scripturæ verbis minimè expreſſę ſunt, quemadmodum & ea, qua ad Orientem conuerſi adoramus, & ea, qua crucem adoramus, aliæqúe complures his ſimiles, &c.

les,&c. Quòd autem Apoſtoli quàm plurima nullo ſacræ Scripturæ loco prodita nobis tradiderint, his verbis teſtatur ille gentium Apuſtolus
2 Theſſ. Paulus: *State igitur fratres, & tenete traditiones noſtras, quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram.*
1.Cor.11. Et ad Corinthios ſcribens: *Laudo vos fratres, quòd per omnia mei memores eſtis, & ſicut tradidi vobis traditiones tenetis:*

Epiſtola de Triſagio: Quòd ſi quis dicat ſe multos ſciſcitantes audiſſe, quid ſit cauſæ, quamobrem cùm dicimus: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto,* perſæpe hæc ſubiungimus: *Crucifixo voluntariè, atque à morte ad vitam excitato,* aut aliquid aliud eiuſmodi: cùm autem ter ſanctum hymnum dicimus, non item hæc verba ſubnectimus: *qui noſtra cauſa in crucem actus eſt:* is hoc reſponſum à nobis habeat, nempe ritus ac Traditiones Eccleſiæ vigorem obtinere debere.
Prou.22. *Ne tranſgrediaris e-nim,* loquit ille, *terminos antiquos, quos poſuerunt patres tui.* Atque vt à Magno Baſilio pronuntiatum eſt: Quicquid antiquitate excellit, venerationem meretur.

De Imaginibus oratione 3. Vbinam in veteri Teſtamento, aut in Euangelio Trinitatis nomen, aut homouſion, hoc eſt, eiuſdẽ eſſentiæ, ſiue conſubſtantialem, aut vnam diuinitatis naturam perſpicuè, aut tres perſonas apertè verbis expreſſas, aut vnam Chriſti perſonam, duasqúe naturas dilucidè verbis item explicatas inueniſti? Nuſquã omnino. Attamen quoniam ex verbis eandem vim obtinentibus, quę Scriptura continet, à ſanctis Patribus hęc præfinita ſunt: ea ſuſcipimus, & qui ſecus faciunt, eos à communione ſocietateqúe noſtra repellimus.

Oratione de defunctis: Nihil quod vtilitate careat Chriſtianorum religio, quæ ab omni errore aliena eſt, ſuſcepit, fixumqúe ſemper ac ſtabile retinuit: ſed frugifera omnia, Deoqúe grata atque accepta, maiorenqúe in modum vtilia, atque ita comparata, vt maxima ex ijs ſalus oriatur.

Nicæna Synodus Secunda. 790.

Actione 7. Fatemur vnanimiter nos Eccleſiaſticas Traditiones, ſiue ſcripto, ſiue conſuetudine valentes & decretas retinere velle, quarum de numero eſt imaginum effiguratio, &c. His ſic ſe habentibus, regiam viam incedentes, & ſanctorum Patrum doctrinæ inſiſtentes, & Catholicæ Eccleſię, in qua ſanctus Spiritus habitat, Traditionem obſeruantes, definimus, &c. Qui auſi fuerint aliud ſentire, aut docere, aut more impiorum hæreticorum Eccleſiaſticas Traditiones contaminare, aut nouam quandam vaniloquentiam inducere, aut contra iſta vafrè & impiè aliquid excogitare, quod ſit contra conſtitutionem Eccleſiaſticam, ſi fuerint Epiſcopi, aut clerici, deponantor: ſi Monachi, aut laici, communione priuantor. Si quis traditionem Eccleſiæ ſiue ſcripto, ſiue conſuetudine valentem non curauerit, Anathema.

Nicephorus Conſtantinopolitanus Patriarcha. 820.

Dialogo de Imaginibus: Etſi nuſquam ſcriptum eſt verbis, Chriſtum eſſe ſuæ imaginis prototypon: multa tamen alia ſimiliter non ſunt ſcripta verba, quæ idem valent, atque illa quæ ſcripta ſunt, vt [illegible], [illegible], [illegible]: quæ vocabula neceſſitas aduerſus hæreticos inuenit. Ad hunc modum hæreſis Iconomachorum fecit, vt diceremus prototypon imaginis Chriſti, quod eandem vim habet, vt illud quod ſcriptum eſt.

Synodus Octaua generalis. 860.

Canone 1. Regulas, quæ ſanctæ Catholicæ atque Apoſtolicæ, tam à ſanctis famoſiſſimis Apoſtolis, quàm ab Orthodoxorum vniuerſalibus, nec non & localibus Concilijs, vel etiam à quolibet Deiloquo Patre & magiſtro Eccleſiæ traditæ ſunt, ſeruare atque cuſtodire profitemur. His & propriam vitam & mores regentes, & omnem ſacerdotij catalogum, atque omnes, qui Chriſtiano cenſentur vocabulo, pœnis & damnationibus, & è diuerſo receptionibus & iuſtificationibus, quæ per illas prolatæ ſunt atque definitæ canonicæ ſubijci decernentes. *Tenere quippe traditiones, quas accepimus, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam,* Sanctorum, qui ante fulſerunt, Paulus apertè admonet. 2 Theſ.

Photius Conſtantinopolitanus Patriarcha. 870.

In nono Canone titulo 1. de fide cap. 3. *Quòd Eccleſiaſtica non ſcripta conſuetudo tanquam lex ſeruanda ſit, & quòd neceſſe habemus ſeruare legem Moſaicam:* Synodi ſextæ can. 82. Baſilius ex epiſtola ad Diodorum ea 27. & 28. cap. Epiſtola ad Amphilochium de Spiritu ſancto. In iure etiam ciuili conſuetudo, tanquam lex non ſcripta vim obtinet, quando & in iudicio confirmata fuerit, & quando legi ſcriptę non aduerſatur.

Theophylactus. 900.

Ad caput 11. prioris ad Corinth. Ex eo quod ait: *Quemadmodum tradidi vobis traditiones continetis,* perſpicuum fit, quòd haud pauca ſine ſcriptis tradiderint & ipſe, & reliqui Apoſtoli.

Ad 2. Theſſal. 2. *State, & tenete traditiones.*) Vel hinc perſpicuum eſt, quòd pleraque etiam ſine ſcriptis per ſermonem, hoc eſt viua voce tradiderunt, non ſolùm per epiſtolam: ſimiliter autem & hæc & illa fide digna ſunt. Itaque & Eccleſiæ Traditionem fide dignam exiſtimamus. Traditio eſt: nihil amplius quæras.

Simeon Metaphraſtes. 950.

In vita Theodoſij Cœnobiarchæ: Multa ex ijs, quæ olim quidem facta ſunt, ſita autem non ſunt in diuina Scriptura, ſola ſcriptis non mandata Traditio efficit, vt in hodiernum vſque diẽ pro certis habeantur.

OEcumenius. 1080.

2. Theſſalon. 2. *State, & tenete traditiones.*) Et ſine ſcripto, & ſcriptis tradiderunt Apoſtoli: & vtraque digna ſunt, quæ ſeruentur. Itaque non ſcripta Eccleſiæ Traditio obſeruanda eſt.

Theodorus Balſamon. 1080.

In epiſtolam Gregorij Thaumaturgi: Sanctos appellat Epiſcopos: illud autem ante ipſos ſancto Spiritu ſubiungit, oſtendens, quòd quæcunque in communi conſideratione ab Epiſcopis diſpenſantur, Spiritus ſanctus ea ſuggerit.

Georgius Codinus. 1400.

De officialibus Palatij Conſtantinop. literis fol. 178. Inſuper etiã etiam ſanctio & colo quæcunque dogmata poſuerunt, & ſtatuerũt per loca ſua ſanctiſſimi Patres noſtri rectè ſecundùm Canonem, inculpateqúe.

Gennadius Scholarius. 1450.

De ſacrificio in azymo cap. 1. Diuinorum & ſanctorum Patrum traditiones firmiter amplectimur, & integrè tenemus, ſimul & capeſſimus, eorumqúe dogmata, & pia ſcripta prædicamus.

Hieremias Conſtantinopolitanus Patriarcha. 1576.

Epiſtola 1. ad Iacobum Andreæ, & Martinum Cruſium: Perſuaſum habemus vos qua ſapientia, eru-

ditione,& prudentia eſtis,aliud nihil prelaturos: ſcilicet nec ſanctionem vllam nouam, & apertè Euangelicæ Domini noſtri Ieſu Chriſti Philoſophiæ repugnantem: nec tempus, quo aliter in alijs abuſi eſtis dogmatibus: nec conſuetudinem abſurdam antelaturos veritati,vel ipſi veritati & ipſi ſapientię Domino noſtro Ieſu Chriſto: cum quo & diuini ipſius diſcipuli Apoſtoliqúe,& canonica ipſorum ſalutariaqúe ſcripta, & vniuerſales atque particulares ſanctorum Patrum Synodi,& ſummi Eccleſiæ Theologi,ac pręcones maniſeſtè conſentiunt.

Reſponſ.1.cap.13. Noſtra Eccleſia gloriatur ſplendore Apoſtolicarum & patriarum Traditionum.

Reſponſ 3.ad finem: Rogamus itaque vos,ne poſthac labores nobis exhibeatis: neque de ijſdem ſcribatis,& ſcripta mittatis. Nam Theologos,qui Eccleſiæ lumina fuerunt,alijs aliter tractatis: & verbis quidem honoratis eos, extollitisq́;,factis verò reijcitis: armaqúe noſtra inutilia nobis efficere vultis: excutere ſcilicet de manibus noſtris verba illorum ſancta & diuina, quibus nos ad ſcribendum & contradicendum vobis vti potuiſſemus.

Theodoſius Zygomala. 1580.

Epiſtola ad M Cruſium de Conſtantinopoleos obſidionibus,rebusq́, hodiernæ Græciæ: Hoc autem ſcito, dogmata Eccleſię noſtræ partim teſtimonijs ſacræ Scripturę conſtare,partim Apoſtolorum traditione: quas Traditiones tanquam myſteria accepimus,& maiores noſtri citra curioſam inquiſitionem ſilentio in his acquieuerunt. *Laudo vos,* inquit, *quòd omnia memineſtis,& quas tradidi vobis Traditiones retinetis.* 1. Cor 11. Et: *Tenete Traditiones,quas accepiſtis,ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam.* 2. Theſſa. Vos autem iſthic omnia ad amuſſim ſacrę Scripturæ exigẽtes, difficulter aſſenſuros puto.

Gabriel Philadelphienſis Epiſcopus. 1580.

Epiſtola ad Martinum Cruſium: Quòd ſi de noſtris rebus ſcire cupis, ſcito nos veram doctrinam & ſanctorum Apoſtolorum Traditiones ſequi:non autem illis aſſentiri, quorum otium & ſtudium in argutijs dictionum,verbisq́; in aërem abeuntibus conſumitur, qui quotidie aliquid diuinę doctrinæ addunt aut detrahunt.

Hypatius Ruthenorum Legatus. 1595.

In ſua fidei profeſſione: Apoſtolicas & Eccleſiaſticas Traditiones,reliquasqúe eiuſdem Eccleſiæ obſeruationes & conſtitutiones firmiſſimè admitto & amplector. Sacram Scripturam iuxta eũ ſenſum, quem tenuit ac tenet ſancta mater Eccleſia,cuius eſt iudicare de vero ſenſu,ac interpretatione ſacrarum Scripturarum,admitto nec eam, niſi iuxta vnanimem conſenſum Patrum accipiam & interpretabor.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

De corona Militis capite 2. Et ideò non ad eos erit iſte tractatus, quibus non competit quęſtio: ſed ad illos,qui ſtudio diſcendi, non quęſtionem deſarunt,ſed conſultationem. Nam & ſemper quæritur de iſto, & laudo fidem, quę ante credit obſeruandum eſſe, quàm didicit: Et facilè eſt ſtatim exigere,vbi ſcriptum ſit, ne coronemur. At enim vbi ſcriptum eſt, vt coronemur? Expoſtulantes enim Scripturę patrocinium in parte diuerſa,præiudicant ſuę quoque parti Scripturæ patrocinium adeſſe debere. Nam ſi ideo dicetur coronari licere, quia non prohibeat Scriptura, ęquè retorquebitur, ideò coronari non licere, quia Scriptura non iubeat. Quid faciet diſciplina? Vtrumque recipiet, quaſi neutrum prohibitum ſit? an vtrumque reijciet, quaſi neutrum pręceptum ſit? ſed quod non prohibetur, vltrò permiſſum eſt. Imò prohibetur, quod non vltrò permiſſum eſt.

Capite 3. Et quamdiu per hanc lineam ſerram reciprocabimus, habentes obſeruationem inueteratam, quæ præueniendo ſtatum fecit? Hanc ſi nulla Scriptura determinauit, certè conſuetudo corroborauit, quę ſine dubio de traditione manauit. Quomodo enim vſurpari quid poteſt, ſi traditum prius non eſt? Etiam in traditionis obtentu exigenda eſt, inquis, auctoritas ſcripta. Ergo quęramus,an & traditio nõ ſcripta nõ debeat recipi? Planè negabimus recipiendam, ſi nulla exempla prędiudicent aliarum obſeruationum, quas ſine vllius Scripturę inſtrumento, ſolius traditionis titulo,exinde conſuetudinis patrocinio vindicamus. Denique vt à Baptiſmate ingrediar,aquã adituri,ibidem,ſed & aliquanto priùs in Eccleſia ſub Antiſtitis manu conteſtamur nos renuntiare diabolo,& pompę,& Angelis eius: dehinc ter mergitamur, amplius aliquid reſpondentes,quàm Dominus in Euangelio determinauit. Oblationes pro defunctis,pro natalitijs annua die facimus; &c. Frontem crucis ſignaculo terimus.

Cap.4. Harũ & aliarum eiuſmodi diſciplinarum ſi legem expoſtules Scripturarũ, nullam inuenies: Traditio tibi pręetendetur auctrix, conſuetudo confirmatrix,& fides obſeruatrix. Rationem traditioni, conſuetudini, fidei patrocinaturam aut ipſe perſpicies, aut ab aliquo, qui perſpexerit,diſces,&c. His exemplis renuntiatum erit, poſſe etiam non ſcriptam traditionem in obſeruatione defendi,confirmatam conſuetudine, idonea teſte probatę tunc traditionis ex perſeuerantia obſeruationis. Conſuetudo autem etiam in ciuilibus rebus pro lege ſuſcipitur, cùm deficit lex: nec differt Scriptura an ratione conſiſtat,quando & legem ratio commendet.

Cyprianus. 250.

Epiſtola 69. Nec hæc iacto, ſed dolens profero, Libro 4. epiſt 10
cùm te iudicem Dei conſtituas & Chriſti, qui dicit ad Apoſtolos, ac per hoc ad omnes Præpoſitos,qui Apoſtolis vicaria ordinatione ſuccedunt. *Qui vos audit,me audit; & qui me audit,audit eum, qui me miſit.* Luc 11.

Hilarius. 350.

Ad Pſalm.2. Erat iam à Moſe antea inſtitutum in omni Synagoga ſeptuaginta eſſe Doctores. Nam idem Moſes, quamuis veteris Teſtamenti verba in literis condidiſſet:tamẽ ſeparatim quędam ex occultis Legis ſecretiora myſteria ſeptuaginta ſenioribus,qui Doctores deinceps manerẽt, intimauerat: cuius doctrinæ etiam Dominus in Euangelijs meminit, dicens: *Super cathedram Moſi,* inquit, *ſederunt Scribæ & Phariſæi: omnia ergo quæcunque dixerint vobis, ſeruate & facite: ſecundum vero facta eorum nolite facere.* Matt 23. Doctrina ergo horum in poſterum,quæ ab ipſo ſcriptore legis accepta, in hoc ſeniorum & numero & officio conſeruata eſt.

Liberius Papa. 350.

Epiſtola ad Conſtantium Auguſtum: Illam fidem ſeruans, quę per ſucceſſionem tantorum Epiſcoporum cucurrit,ex quibus plures Martyres extiterunt,illibatam cuſtodiri ſemper exopto.

Ambroſius. 370.

De fide lib.3.cap.7. Seruemus præcepta maiorum, nec hæreditaria ſignacula auſi rudis temeritate violemus.

Serm.34.de Quadrageſima Nonnulli Chriſtianorum, fratres, exiſtimãtes ſe diuinitatis præcepta religioſius obſeruare, prætermiſſa deuotiõe Quadrageſimæ, Quinquageſimam ſe facere mentiuntur: cùm id neque diuinis literis iubeatur, neque traditum ſit auctoritate maiorum.

Epiſt.83. Non mediocris eſſe ſapientiæ, diem celebritatis definire Paſchalis, & Scriptura diuina nos inſtruit, & Traditio maiorum: qui conuenientes ad Synodum Nicęnam, etiam ſuper ea celebritate collegêre rationem, &c.

Damaſus. 380.

Apud Niceph li.11. cap.31. *Epiſtola ad Epiſcopos Illyriæ*: Cauendũ ſanè, ne per eos, qui varias doctrinas comminiſcuntur, in lubricum ſeducamur: ac potius quotieſcunque illi variantibus conſilijs circumferuntur, Patrum noſtrorum à nobis ſententiæ ſunt retinendæ.

Pacianus. 380.

Epiſtola ad Sympronianum Nouatianum: Quid? parua nobis de Apoſtolicis viris, parua de primis ſacerdotibus, parua de beatiſſimo Cypriano Martyre & Doctore currit auctoritas? An volumus docere Doctorem? An ſapientiores illo ſumus, & ſpiritu carnis inflãmamur aduerſus eum, quem æterni Dei teſtẽ nobilis cruor, & clariſſimæ paſſionis corona produxit? Quid tot earum partium ſacerdotes, quos per totum orbem cum eodem Cypriano pax vna ſolidauit? Quid tot annoſi Epiſcopi, tot Martyres, tot Conſeſſores? Age, ſi illi vſurpando nomini huic auctores non fuerũt, nos idonei erimus negando?

Hieronymus. 390.

Dialogo aduerſus Luciferianos cap.4. Etiãſi Scripturæ auctoritas non ſubeſſet, totius orbis in hanc partem conſenſus inſtar præcepti obtineret. Nam & multa alia, quæ per Traditionem in Eccleſijs obſeruantur, auctoritatem ſibi ſcriptæ legis vſurpauerunt: velut lauacro ter caput mergitare, deinde egreſſos lactis & mellis prægustare concordiam, ad infantiæ ſignificationem: die Dominico, & per omnem Pentecoſten, nec de geniculis adorare, & ieiunium ſoluere: multaq; alia, quę ſcripta non ſunt, rationabilis ſibi obſeruatio vindicauit: ex quo animaduertis, nos Eccleſiæ conſuetudinem ſequi, licet ante aduocationem Spiritus conſtet aliquem baptizatum.

Epiſtola 28 ad Lucinium: Traditiones Eccleſiaſticæ, quæ fidei non officiunt, ita obſeruandæ, vt à Maioribus traditæ ſunt, &c. Vnaquæque prouincia abundet in ſuo ſenſu, & præcepta maiorum leges Apoſtolicas arbitretur.

Ruffinus. 390.

Eccleſiaſtica hiſtor. lib.2.c.9. Baſilius & Nazianzenus ſolis diuinæ Scripturæ libris operam dabant, earumq; intelligentiam non ex propria præſumptione, ſed ex maiorum ſcriptis & auctoritate ſequebantur: quos & ipſos ex Apoſtolica ſucceſſione intelligẽdi regulam ſuſcepiſſe conſtabat: quorum præcipuè in Prophetas cõmentarios diſcutientes, theſauros ſapientiæ reconditos in vaſis fictilibus perquirebant.

Gaudentius. 400.

Reſponſione ad Germinium de villico iniquitatis: Vertio nunc ad illud, quod tantopere à me exegiſti, & quid ſuper eo ſentiam qua potero breuitate narrabo; nulli præiudicaturus, qualiter interpretari voluerit, modò vt explanatio eius Traditionem fidei Apoſtolicæ non infringat.

Auguſtinus. 400.

Lib. contra Creſconium Grammaticum cap.33. loquẽns de Baptiſmo hæreticorum. Quamuis huius rei certũ de Scripturis Canonicis non proferatur exemplum, earundem tamen Scripturarum etiam in hac re à nobis tenetur veritas, cùm hoc facimus, quod vniuerſæ iam placuit Eccleſiæ, quam ipſarũ Scripturarum commendat auctoritas: vt quoniam ſancta Scriptura fallere non poteſt, quiſquis falli metuit huius obſcuritate quæſtionis, eandem Eccleſiam de illa conſulat, quam ſine vlla ambiguitate Scriptura demonſtrat.

Lib.2. cap.32. Nunc verò quoniam Canonicum non eſt, quod recitas, ea libertate, ad quam nos vocauit Dominus, eius viri, cuius laudem conſequi non valeo, cuius multis literis mea ſcripta non comparo, cuius ingenium diligo, cuius ore delector, cuius martyrium veneror, hoc quod aliter ſapuit non accipio: non accipio, inquam, quod de baptizandis hæreticis & ſchiſmaticis B. Cyprianus ſenſit: quia hoc Eccleſia non accepit, pro qua B. Cyprianus ſanguinem fudit.

De Baptiſmo contra Donatiſtas lib.4.cap.24. Quod vniuerſa tenet Eccleſia, nec Concilijs inſtitutũ, ſed ſemper retentum eſt; non niſi auctoritate Apoſtolica traditum rectiſſimè creditur.

Contra Donatiſtas lib.7 cap.53. Sed nobis tutum eſt in ea non progredi aliqua temeritate ſententiæ, quæ nullo in Catholico regionali Cõcilio cœpta, nullo plenario Concilio terminata ſunt: id autẽ fiducia ſecuræ vocis aſſerere, quod in gubernatione Domini Dei noſtri, & Saluatoris Ieſu Chriſti vniuerſalis Eccleſiæ conſenſione roboratum eſt.

Contra Fauſtum Manichæum lib.11. cap.2. Si hoc facere conatus fueris, & nihil valebis: & vides in hac re quid Eccleſiæ Catholicæ valeat auctoritas, quæ ab ipſis fundatiſſimis Apoſtolorum ſedibus vſque ad hodiernum diem ſuccedentium ſibimet Epiſcoporum ſerie, & tot populorum conſenſione firmatur.

Contra epiſtolam Manichæi, quam vocant Fundamenti cap.5. Quæro ergo quis ſit ille Manichæus? Reſpõdebitis: Apoſtolus Chriſti. Non credo. Iam quid dicas, aut facias non habebis. Promittebas enim ſcientiam veritatis, & nunc quod neſcio, cogis vt credam. Euangelium fortè mihi lecturus es, & inde Manichæi perſonã tentabis aſſerere. Si ergo inuenires aliquem, qui Euãgelio nondum credit, qd faceres dicenti tibi. Non credo? Ego verò Euangelio non crederem, niſi me Catholicæ Eccleſiæ commoueret auctoritas. Quibus ego obtemperaui dicentibus: Credite Euangelio, cur eis non obtemperem dicentibus mihi: Noli credere Manichæo? Elige quod velis. Si dixeris: Crede Catholicis, ipſi me monẽt, vt nullam fidem accommodem vobis. Quapropter non poſſum illis credẽs, niſi tibi non credere. Si dixeris: Noli Catholicis credere, non rectè facies, per Euangelium me cogere ad Manichæi fidem, quia ipſi Euangelio Catholicis prædicantibus credidi.

Contra Iulianum Pelagianum lib.2.c.1. Oportet, vt populi Chriſtiani eloquia Sanctorum veſtris profanis nouitatibus anteponant, eiſq; potius eligant adhærere, quàm vobis

Ad Inquiſitiones Ianuarij lib.1. cap.1. Illa, quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obſeruantur, datur intelligi, vel ab ipſis Apoſtolis, vel à plenarijs Concilijs, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima auctoritas, commendata atque ſtatuta retineri.

Epiſtola 86. ad Caſulanum: In his rebus, de quibus nihil certi ſtatuit Scriptura, mos populi Dei, vel inſtituta maiorum pro lege tenenda ſunt.

Epiſt.108. ad Seleucianam: Non omnia quæ facta ſunt, etiam ſcripta inueniuntur: veruntamen facta eſſe ex certis documentis probentur.

Innocentius Primus. 406.

Epiſtola 1. ad Decentium Eugubinum: Si inſtituta Eccleſiaſtica, vt ſunt à beatis Apoſtolis tradita, integra vellent ſeruare Domini ſacerdotes, nulla varietas in ipſis Ordinibus, & conſecrationibus haberetur.

Paulinus Nolanus. 410.

Carmine Euchariſtico:

Sed tua magna manus, diuina & prouida virtus
Conſilio Sanctarum cuncta operanda peregit
Suadentum mihi tum morem ſeruare vetuſtum,
Quem ſemel inuectum maiorum Traditione,
Nunc etiam ſeruans Eccleſia noſtra teneret.

Cæleſtinus. 428.

Epiſtola ad Galliæ ſacerdotes: Meritò cauſa nos reſpuit, ſi ſilentio faueamus errori. Ergo corripiantur eiuſmodi: non ſit ijs liberum habere pro voluntate ſermonem. Deſinat, ſi ita res ſunt, inceſſere nouitas vetuſtatem.

Sixtus Tertius. 430.

Citatur à Vincentio Lyrinenſi cap.43.

Epiſtola ad Antiochenum Epiſcopum. Ergo quia, ſicut ait Apoſtolus, fides vna eſt, quæ euidenter obtinuit dicenda credamus, & tenenda credamus. Nihil vltra liceat nouitati, quia nihil addi conuenit vetuſtati. Perſpicua Maiorum fidei & credulitas nulla cœni permixtione turbetur.

Capræolus Epiſc. Africanus. 430.

Extat in actu Conc. Epheſini.

Epiſtola ad Synodum Epheſinam: Quod ſi quid fortè nouarum controuerſiarum inciderit, id tempeſtiuæ diſcuſſioni ſubijciatur oportet, vt vel rectè dictum comprobetur, vel condemnatione dignum explodatur. At verò ſi quis in ea, quæ iam olim diiudicata ſunt, denuò inquirere tentauerit, is ſanè aliud nihil facere cenſebitur, quàm de fide, quæ hactenus valuit, apertè dubitare. Vnde ad poſteritatis exemplũ tum ea quoque, quæ iam olim pro Catholica fide definita & cõſtituta ſunt, perpetuam firmitatem obtinere valeant, oportet ea omnia inconcuſſa, immotaq; conſeruare, quæ ſuperioribus temporibus à ſanctis Patribus conſtituta ſunt. Porrò qui illam perpetuam ſtabilitatem retinere noluerit, quæ de Catholicæ fidei ratione ſtatuerit, is non propria auctoritate, ſed antiquorum Patrum iudicio ſententiam ſuam corroborare debet: ita vt partim veterum, partim recentiorum ſanctionibus & ſententijs placite ſue comprobans, vnam eandemq; Eccleſiæ veritatem iam inde ab initio ad præſentem vſque temporis articulum, ſimplici puritate, inuictaq; conſtantia & auctoritate decurrentem, ſe docere & tenere oſtendat.

Vincentius Lyrinenſis. 435.

Aduerſus hæreſes cap.3. In ipſa Catholica Eccleſia magnopere curandum eſt, vt id teneamus, quod ab omnibus creditum eſt. Hoc eſt etenim propriè vereq; Catholicũ (quod ipſe vis nominis ratioq; declarat, quæ omnia verè vniuerſaliter comprehendit) ſed hoc ita demum fit, ſi ſequamur vniuerſitatem, antiquitatem, & cõſenſionem. Sequemur autem vniuerſitatem hoc modo, ſi hanc vnã fidem veram eſſe fateamur, quam tota per terrarum orbem confitetur Eccleſia: Antiquitatem verò, ſi ab his nullatenus ſenſibus recedamus, quos ſanctos Maiores ac Patres noſtros celebraſſe manifeſtum eſt: Conſenſionem quoq; itidem, ſi in ipſa vetuſtate omnium ſacerdotum pariter & magiſtrorum definitiones ſententiaſq; ſectemur.

Cap.32. Chriſti Eccleſia ſedula & caute depoſitorum apud ſe dogmatum cuſtos, nihil in ijs vnquam permutat, nihil minuit, nihil addit, non amputat neceſſaria, non apponit ſuperflua, non amittit ſua, non vſurpet aliena: ſed omni induſtria hoc vnum ſtudet, vt vetera fideliter ſapienterq; tractando, ſi qua ſunt illa antiquitus informata, & inchoata, accuret & poliat: ſi quæ iam expreſſa, & enucleata, conſolidet & firmet: ſi qua iam confirmata & definita, cuſtodiat. Deniq; quid vnquam aliud Conciliorum decretis eniſa eſt, niſi vt quod anteà ſimpliciter credebatur, hoc idem poſtea diligentius crederetur?

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 85. Chriſtianus animus quæ ſunt Traditione Patrum, & ipſis roborata tẽporibus, neſcit in diſputationem deducere, ſed venerari ea toto deſiderat venerationis eloquio.

Leo Primus. 450.

Sermone 2. de ieiunio Pentecoſtes cap.1. Dubitandũ non eſt, omnem obſeruantiã Chriſtianam Traditionis eſſe diuinæ. Et quicquid ab vna Eccleſia in conſuetudinem eſt deuotionis receptum, de Traditione Apoſtolica, & de Spiritus ſancti prodire doctrina; qui nunc quoque cordibus ſuorũ fidelium præſidet ſuis inſtitutis, vt ea omnes & obedienter cuſtodiant, & ſapienter intelligant.

Sermone 9. de ieiunio ſeptimi menſis cap.1. Quod dudum & Traditio decreuit, & cõſuetudo firmauit, nec eruditio ignorat, nec pietas prætermittit.

Epiſtola 8. ad Flauianum: In corde noſtro ea obſeruantia Deo inſpirante permaneat, ne conſtitutiones venerabilium Patrum diuinitus roboratæ, & ad ſoliditatem fidei pertinẽtes, praua cuiuſpiam interpretatione violentur.

Salonius. 430.

In Prouerbia Salomonis: Terminos antiquos dicit, terminos veritatis & fidei, quos ſtatuerunt ab initio Catholici Doctores. Hoc ergo præcipit, vt eloquia ſanctorum Scripturarum nemo aliter interpretetur, niſi iuxta vniuſcuiuſque ſcribentis intentionem.

Vigilius Tridentinus. 490.

Lib.1. contra Eutychen: Magnum & graue fidei periculum, quod nec facilè ſentiri, nec facilè à pleriſque valeat euitari, quoniam eſt pietatis ſpecie obumbratum, per multas Orientis Eccleſias domeſtica contentione graſſari comperimus, & euſque pertinaci animorum obſtinatione defendi, vt nec antiquorum Patrum Traditionibus, nec religioſorũ Principum ſeueris ſanctionibus poſſit, vel potuerit amputari: præuentus enim falſæ opinionis errore humanus auditus, ad veri rationem percipiendam durus ac perdifficilis inuenitur, quantiſcunque teſtibus vrgeatur.

Lib.4. Vides in quæ vos impietatis abrupta præcipitet nouitas iſta doctrinæ? Quia enim ſic vultis videre Deum incarnatum, vt nihil habeat humanæ naturæ, ſed totum quod eſt, deitatis natura ſit: Dei enim naturam, quæ immortalis eſt, ſcientes mori non poſſe, nec ei penitus mortis nomen congruere, elegiſtis à fide Apoſtolica prorſus exorbitare, dicendo, Deum inter mortuos deputatum, &c.

Ferrandus Diaconus. 500.

In Parænetico ad Reginum Comitem, Regula 5. Nec tibi vnquam placeat in prouincijs, vbi ducatum geris, Canonum decreta reſcindere. Si enim publicas Leges tranſgredi metuis, quas homo conſtituit, quomodo Spiritus ſancti definitionibus obuiare tentabis? An ignoras, quia Spiritu ſancto

locuti ſunt Patres. Quorum iuſſa ſi reſcindimus, loquenti per eos ingerimus contumeliam, poteritq́ forſitan Apoſtoli nobis increpatio conuenienter aptari: *Zelum Dei habent, ſed non ſecundùm ſcientiam.* Rom.10 Tene rectum ordinem, caue peruerſum. Rectus ordo eſt, vt ſacerdotes doceant, laici doceantur. Et omnis, qui ſe ad Eccleſiam pertinere gloriatur, legibus viuat Eccleſiæ, maximè his, quas antiquitas roborauit. Vnde etiam conſuetudo ſine lege, quam tamen Eccleſiæ ſanctæ traditio cuſtodiendam iugiter poſteris tradidit, eadem reuerentia videtur cuſtodiéda, & nullatenus amouenda, ſi non eſt veræ fidei contraria. Nec offendat animum tuum Eccleſiarum conſuetudo diuerſa, dum fides eſt vna, &c.

Hormiſda. 514.

Epiſt.67.ad Poſſeſſorem: Nunquam apud hęreticos charitas nouo commendata præcepto, nunquam pax Dominico relicta diſceſſu, vna pertinacis cura propoſiti, rationi velle imperare, non credere: contemptores auctoritatum veterum, nouarum cupidi quæſtionum, ſolam putantes ſcientiæ rectam viam, qualibet cóceptam facilitate ſententiam: euſque tumoris elati, vt ad arbitrium ſuum vtriuſque orbis putent inclinandum eſſe iudicium: nec in numero fidelium deputantes ſequaces Traditionis paternæ, ſi ſuæ viderint cedere nolle ſententiæ, &c. Neq́ Fauſtum Gallum, neque quemquam, quos in auctoritate Patrum non recipit examen Catholicæ fidei, aut Eccleſiaſticæ diſciplinæ, ambiguitatem poſſe gignere, aut religioſis præiudicium comparare. Fixa ſunt à Patribus, quæ fideles ſectari debeant inſtituta, ſiue interpretatio, ſeu prædicatio, ſeu verbum pro populi ædificatione compoſitum, ſi cum fide recta, & doctrina ſana concordat, admittitur: ſi diſcordat, aboletur. Vnum eſt fundamentum, extra quod quælibet fabrica ſi conſurgit, infirma eſt: ſuper illud quiſquis ſuperædificat, ſeu vilia, ſeu pretioſa, conſideret. Errat autem is, qui à via, quam Patrum electio monſtrauit, exorbitat.

Caſsiodorus. 540.

Diuinarum inſtitutionum lib.1. in Præfatione: Quapropter indubitanter aſcendamus ad diuinam Scripturam per expoſitiones probabiles Patrũ, velut per quandam ſcalam viſionis Iacob: vt eorum ſenſibus prouecti, ad contemplationem Domini efficaciter peruenire mereamur.

Cap.11. Nam ſanctiſſimi Patres iniuriam rectæ fidei non ferentes, regulas quoque Eccleſiaſticas in concilio Chalcedonenſi ſtatuere maluerunt, & inuentores nouarum hæreſum pertinaces diuino gladio perculerunt: decernentes nullum vlterius debere nouas incitere quæſtiones; ſed probatorum veterum auctoritate contentos, ſine dolo & perfidia, decretis ſalubribus obedire. Sunt enim nonnulli, qui putant eſſe laudabile, ſi quid cõtra antiquos ſapiant, & aliquid noui, vnde periti videantur, inueniant.

Gregorius Magnus. 590.

Lib.2.epiſt.37. Quod dicitis, noſtris temporibus debere ſeruari, quæ à meis quoque prædeceſſoribus tradita atque cuſtodita ſunt: abſit hoc à me, vt ſtatuta maiorum conſacerdotibus meis in qualibet Eccleſia infringam. quia mihi iniuriã facio, ſi fratrum meorum iura perturbo.

Lib.7.epiſt.61. Noſtrum his accommodamus aſſenſum, atque omnia, ſicuti inter vos geſta ſunt, per huius tuitionis paginam confirmamus, nec quidquam eorum à nobis, ſucceſſoribusq́ noſtris deduci in irritum profitemur: quia valde Eccleſiaſticæ eſt moderationi conueniens, vt quę ordinata fuerint vel deciſa, nulla in poſterum debeãt refragatione turbari.

Lib.9. epiſt.61. Ab antiqua Patrum inſtitutione didicimus, vt quilibet, qui apud hæreſin in Trinitatis nomine baptizantur, cùm ad ſanctam Eccleſiam redeũt, aut vnctione Chriſmatis, aut impoſitione manus, aut ſola profeſſione fidei, ad ſinum matris Eccleſiæ reuocentur.

Synodus Lateranenſis Prima. 650.

Secretario, ſeu conſultatione 5.poſt lecta ſanctorum Patrum teſtimonia de duabus in Chriſto naturis: Et hæc quidem ipſe Sanctorum Deus Dominus noſter Ieſus Chriſtus multifariè multisq́ modis per ſanctos Patres de ſeipſo locutus, illuminauit nobis fidem Orthodoxam, ſic & intranſgreſſibiliter tenere eam, ſicuti Patres prædicauerunt. Huius autem Orthodoxę fidei extraneos eſſe & alienos, vtpote denegantes tam in ſcripto, memoratos auctores nouitatis, & impia eorum conſcripta. Propterea & hos, atque ea, quæ ab iis confecta ſunt dogmata, reprobantes, ſecundùm ſtatuta venerabilium Patrum ſiue præcepta, qui hoc facere nobis per omnia præcipiunt, dogmata & ſermones ſanctorum Patrum vno corde & ore, vnanimiter ac conſonanter omnes firmamus, nihil addentes, nihil ſubtrahentes ex his, quæ ab ipſis tradita ſunt nobis, ſicq́ credimus, ſicuti Patres crediderunt: ita prædicamus, quomodo docuerunt.

Agatho. 680.

Epiſt.ad Conſtant.Imp.Heracl.& Tiberiũ AA. Hęc eſt perfecta noſtra ſcientia, vt terminos Catholicæ atque Apoſtolicę fidei, quos vſque hactenus Apoſtolica ſedes nobiſcum & tenet & tradit, tota mẽtis cuſtodia conſeruemus, &c. Hæc nos Apoſtolica atque Euangelica Traditio, ſanctorumq́ Patrum magiſterium, quæ ſancta Apoſtolica atque Catholica Eccleſia, & venerabiles Synodi ſuſcipiunt, inſtituiſſe monſtrantur. Ex quorum doctrinis hęc recolligentes ea breuitate perſtrinximus. Hoc enim credimus, quod per Traditionẽ Apoſtolicam accepimus, cuius auctoritatem in omnibus ſequimur: à qua & inſtitutos hoc ipſum noſtræ humilitatis prædeceſſores cognouimus, quã & vſq́ ad finem ſeruari nobis ſiue per vitam, ſiue per mortem optamus.

Leo Secundus. 682.

Epiſtola ad Conſtantinum Auguſtum: Hanc rectæ & Apoſtolicæ Traditionis normã prædeceſſor meus Agatho, Apoſtolicæ memoriæ Papa, cum ſua Synodo prędicauit: hanc ſcriptis percurrentibus in ſuæ ſuggeſtionis pagina veſtræ pietati per ſuos legatos emiſit, approbans & confirmans teſtimoniis ſanctorum ac probabilium Eccleſiæ Doctorum, quam ſancta nunc & magna Synodus, Domini & veſtro fauore celebrata, ſuſcepit.

Concilium Toletanum Duodecimum. 685.

Cap.4. Maiorum inſtitutionibus contraire, & ſanctorum Patrum decreta conuellere, quid aliud eſt quàm vinculum ſocietatis Chriſti abrumpere, & vſurpatæ præſumptionis licentia ſtatum totius Eccleſiæ diſſipare?

Beda. 700.

Ad cap.6.Marci: Patet ab ipſis Apoſtolis hũc ſanctum Eccleſiæ morem eſſe traditum, vt energumeni, vel alij quilibet ægroti, vngãtur oleo pontificali benedictionẽ conſecrato.

Bonifacius Moguntinus. 730.

Epiſtola ad Cuthbertum: Moriamur, ſi Dominus voluerit, pro ſanctis legibus Patrum noſtrorum, vt hæreditatem cum illis paternam conſequi mereamur.

Paulinus Aquileienſis. 780.

Epiſtola aduerſus Felicem Vrgelitanum: Doctrinis varijs & peregrinis non abducamur, ſed confiteamur cum ſanctis Patribus noſtris, Catholicis Orthodoxiſq; viris, qui rectam fidem & corde præceperunt, & inuiolabili ore Eccleſiæ filios ſalubriter docuerunt, duas in Chriſto naturas, &c. Nos ſequentes præcedentium Patrum ſanam fidei doctrinam, reſpuentes per omnia deliramẽta nugacium hominum, credamus, &c.

Carolus Magnus. 780.

Epiſt. ad Hiſpaniæ Epiſcopos: Hãc pernicioſam deuitantes elationem, ſanctorum Patrum & Catholicorum Doctorum ſacris inhæreamus ſenſibus: diſcamus quæ ſcripſerunt, credamus quæ docuerunt, &c. Apoſtolicę ſedi, & antiquis ab initio naſcentis Eccleſiæ & Catholicis Traditionibus tota mentis intentione, tota cordis alacritate coniungor: quicquid in illorũ libris legitur, qui diuino Spiritu afflati, toti orbi à Deo Chriſto dati ſunt Doctores, indubitanter teneo: hoc ad ſalutẽ animæ meæ ſufficere credens, quod ſanctiſſimæ Euangelicæ veritatis pandit hiſtoria, quòd Apoſtolica in ſuis epiſtolis confirmat auctoritas, quod eximij ſacræ Scripturæ tractatores, & præcipui Chriſtianæ fidei Doctores poſteris ad perpetuam memoriam ſcriptis reliquerunt: cum his quoq; Doctoribus & ſanctæ Eccleſiæ Paſtoribus veram prædico fidem, quos in præſenti tempore ille no-
Matt.28. bis dedit luminaria, qui dixit: *Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi.*

Amularius Fortunatus. 830.

De rebus Eccleſiaſticis lib. 1. c. 12. De oleo ſuper Neophytos tenemus Apoſtolicam conſuetudinem, & auctoritatem ſuam accepimus à Romana Eccleſia, quam pro lege tenere oportet, dicente Auguſtino ad Caſulanum: In his rebus, de quibus nihil certi ſtatuit Scriptura diuina, mos populi Dei, vel inſtituta maiorum pro lege tenenda ſunt.

Ionas Aurelianenſis. 860.

Lib. 1. de cultu imaginum: Debueras ſiquidem cauere, ne ſectatores Chriſti tam infauſtè reprehenderes, eiſque ſacrilegij notam inureres, traditionesque, quas ſibi à ſanctis Patribus traditas, ſancta ſimpliciter tenet Eccleſia, etſi non voto tuo, ſaltem ſilentio, grauitate magiſtra comprobare. Oportet namque vt vnuſquiſq; fidelis iniuriam ſibi illatam æquanimiter ob Dei amorem ferat: Eccleſiaſticæ verò auctoritatis vituperationem ac reprehẽſionem, Sanctorumq; Dei contemptũ, patienter quis ferre poteſt? &c. Quomodo autem hic ſermo propheticus nobis fidem Catholicam atque Apoſtolicam incõcuſſè tenentibus, traditionesq; Eccleſiaſticas, quas à ſanctis Patribus accepimus, incorruptè ſeruantibus conueniat, cùm nullis indicijs, nullisq; documentis approbare valeas, reſtat profectò, vt non nos, ſed te potius præuaricatorem, qui Ecclaſiaſtica auſu temerario cõuellere conaris, intelligas: & ad cor, id eſt ad ſenſum Eccleſiaſticæ traditioni congruentem, quantocyus feſtines redire.

Lib. 3. Audi quæſo conſuetudinem & antiquum ſanctæ Eccleſiæ morem, & noli transgredi terminos, quos poſuerunt Patres tui; ne forſan, qui humilia eorum deſpiciens, ad alta tibi volare videris, quò altius apud teipſum ſubleuaris, eò profundius à damnatore ſuperbientium ad ima tartara demergaris.

Nicolaus Primus. 860.

Epiſtola ad Carolum Regem: Hoc ſpecie tenus cognoſcẽtes, quoniam tunc credemus vos noſtrum Apoſtolatum diligere, ſi Deum & Dominum noſtrum timere pariter & amare vos euidenter cognouerimus: nec nõ & priuilegia ſanctæ ſedis Apoſtolicæ, & ſtatuta Patrum illibata ſeruantes, ea viloſcere vel deſtrui à nemine patiamini.

Radulphus Flauiacenſis. 950.

In Leuiticum lib. 5. cap. 4. Cùm in tanta ignorantiæ caligine ſimus conſtituti, vt viam ciuitatis ſupernæ vix queat aliquis inuenire: *Pauci enim ſunt*, ait Matth.7
Dominus, *qui inueniunt illam*: nullus de ſimplicioribus & minus eruditis aut credẽdi formam, aut normam viuendi debet à ſemetipſo ſuſcipere, ſed reſpicienda eſt Maiorum auctoritas, & quod illi credendum, ſiue agendum docuerint, hoc ſemper tenendum.

Fulbertus Carnotenſis. 1000.

Epiſt. 2. Nos verò trita & peruulgata Patrum via incedentes, Patrum memoriam in rationali pectoris noſtri, id eſt, præcedentium Patrum exẽpla præ oculis habeamus, & quæ rationabiliter egiſſe cognouimus, teneamus: ea verò, quæ ſpirituali conſilio ab eis ordinata ſunt, etiamſi infirmitatis noſtræ ignorantia ad plenum videre non poſſimus, temerariæ cauillationis dente nõ rodamus, dum hæc à fide nequaquã exorbitare ſentiamus. Dicit Scriptura: *Audi fili diſciplinam patris tui, & ne* Prou.1.
dimittas legem matris tuæ.

Berno Augienſis. 1020.

De ijs, quæ ad Miſſam ſpectant cap. 7. Terminos rectæ fidei, ſanctæq; doctrinæ poſuerunt ab initio Patres Catholici, quos omnino nefas eſt tranſgredi. Sed & multæ conſuetudines Eccleſiaſticæ inueniuntur à ſanctis Patribus intra Canonicæ regulæ terminos conſtitutæ, ſicut Aduentus Domini, Septuageſima, Sexageſima, Quinquageſima, Quadrageſima, Litania maior, dies Rogationum ante Aſcenſionẽ Domini, Vigiliæ quorundam Sanctorum, nec non & hæc ipſa Quatuor temporum ieiunia, quæ præ manibus habentur, aliaq; perplura, quæ omnia iure perpetuò abſque vlla trãſgreſſione nobis ſunt obſeruanda, ac pro lege tenenda, dicente B. Auguſtino ad Caſulanum Presbyterũ de ieiunio Sabbati: In his rebus, de quibus nihil certi ſtatuit Scriptura diuina, mos populi Dei, vel inſtituta Maiorum pro lege tenenda ſunt.

Guitmundus Auerſanus. 1060.

Lib. 3. de Sacramento: Hactenus oratio ea, quibus aduerſarius & ſecundùm rationes, & ſecundùm Scripturas contra Eccleſiam nitebatur, argumenta diſſoluit. Quocirca hoſtium machinis Deo auxilianta corioſè fruſtratis, etiamſi nihil amplius adderemus, ſola tibi Catholicæ fidei ſufficere generalis conſuetudo deberet. Illa enim ſola firmiſſimè tenenda eſt fides, etiamſi valde impugnetur, quæ Catholica eſt. *Quicunque enim vult ſaluus eſſe*, ſicut ſancti Patres ſanxerunt, & totus concinit mũdus, *neceſſe eſt vt teneat Catholicam fidem.*

Anſelmus. 1080.

Ad cap. 11. prioris ad Corinth. Cætera, quæ ad ædificationem Eccleſiæ pertinent, præſentia ſua ordinaturum ſe promiſit: quia multum erat, vt in epiſtola ſua totum illis agendi ordinem inſinuaret, quem vniuerſa per orbem ſeruat Eccleſia.

Bernardus. 1130.

Epiſtola 174. Nullo modo placebit contra Eccleſiæ ritum præſumpta nouitas, mater temeritatis, ſoror ſuperſtitionis, filia leuitatis. Ego quod ab Eccleſia accepi, ſecurus trado.

Epiſtola 190. de Petro Abaylardo, qui ab omnium Patrũ fide diſcedere nihil curabat: Quid ſecretius tibi reuelatum iactas, quod tot præterierit Sanctos, effugerit ſapientes? Tu verò de tuo nobis tradis, & quod

à nemi-

à nemine accepiſti. *Qui loquitur mendacium, de ſuo loquitur.* Ioan.8.

Richardus Victorinus. 1140.

Lib.6. de Trinitate cap. 22. Multi temporibus noſtris ſurrexêre, qui non audent hoc dicere: quin potius, quod multò periculoſius eſt, contra ſanctorum Patrum auctoritatem, & tot atteſtationes paternarum traditionum, audent negare, & modis omnibus conantur refellere. Nullo modo concedunt, quòd ſubſtantia gignat ſubſtantiam, vel ſapiẽtia ſapientiam. Pertinaciter negẽt quod omnes Sancti confirmant: ad id, quod ipſi dicũt, auctoritatem inuenire non poſſunt.

Petrus Cluniacenſis. 1150.

Lib.1. contra Petrobruſianos epiſt.1. Si doctrine vel Traditio Eccleſiæ ab Apoſtolis ſuſcepta eſt, ſi eadem à Chriſto in Apoſtolos deriuata eſt: conſtat quia verax, & à veritatis filijs ſuſcipienda eſt. Sed quòd hanc Apoſtoli à Chriſto ſuſceperint, nulli dubium eſt: quòd autem Eccleſia ab Apoſtolis, auctoritate pariter & ratione probatum eſt. Sequitur ergo, quia doctrina vel Traditio Eccleſiæ ab omnibus ſuſcipienda eſt.

Hugo Etherianus. 1100.

De Regreſſu animarum ab inferis cap.14. Planum eſt ergo, vt opinor, quàm multa ſint in Eccleſia plena vigoris, exuberantia ſanctitate, fidem corroborantia, & hominum actus dirigentia in melius, quæ chartis à primo Paſtore commendata non ſunt: ſed occulto ſuo iudicio habenda ipſe tradidit, & per vicarios ſuos Apoſtolos paginis & atramento amiciri non permiſit. Apoſtolicis ſanè mandatis, & non ſcriptis inſiſtendum eſt. Audi
2.Theſſ. Paulum dicentem: *Laudo vos per omnia, quoniam memores mei eſtis, & ſicut tradidi vobis, traditiones tenetis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam,* id eſt ſiue verbo, ſiue ſcripto Earum traditionum, quas ſine ſcripto fecit Apoſtolus, vna eſt pro defunctis exorare. Huiuſmodi traditionem non ſolùm Paulus, ſed omnis chorus Apoſtolorum à primordio conſtituit.

Innocentius Tertius. 1200.

Diſtinct.4. Non eſt dubitandum, quin Eccleſia hæc ab Apoſtolis ſuſcepit: nec obſtat, quòd in Euangelio non habeatur. Nẽ multa ſunt in Euangelio omiſſa, quæ per Apoſtolos ſunt ſuppleta ſcripto & verbo.

Antonius Paduanus. 1230.

Feria quarta hebdomadæ tertiæ in Quadrageſima, ad illa verba: *Propter traditionem veſtram.* Vbi notandũ Chriſtum nõ Improbaſſe Traditiones hominum abſolutè & ſimpliciter, ſed quas faciebant Legi diuinæ contrarias: quia ſequitur: *Et irritum feciſtis mandatum Dei*: ſcilicet, de honore parentum falsè illud interpretantes contra præceptum Dei
Deut.4. in Deuteronomio: quoniam humana conſtitutio Conciliorum & Pontificum eſt ſeruanda, at-
Luc.10. teſtante Chriſto: *Qui vos audit, me audit; & qui vos ſpernit, me ſpernit.* Vnde Hieronymus ad Lucinũ: Traditiones Eccleſiaſticæ obſeruandæ ſunt, vt à maioribus traditæ ſunt: vnaquæque prouincia ſenſu ſuo abundat, vt præcepta maiorum leges Apoſtolicas arbitretur. Et certè conſtitutiones Eccleſiæ augent cultum diuinum, concupiſcentiam carnis coërcent, & ad ſeruanda diuina præcepta expeditiorem hominem faciunt, ac fraternam charitatem augent. Improbantur autem ea, quæ Phariſæi contra præceptum Dei inducebant, vt ſunt ea, de quibus D. Bernardus ad Eugenium: Traditiones humanæ hodie regnant in Eccleſia, quæ non tantum ſunt leges, quantum lites, & cauillationes ad animas hominum ſubuertendas. Tu igitur paſtor paſtorum animarum qua mente ſuſtines coram te illas? &c.

Thomas Aquinas. 1250.

Tertia Summæ quæſt.25. art.3. Apoſtoli familiari inſtinctu Spiritus ſancti quædam Eccleſijs tradiderunt ſeruanda, quæ non reliquerũt in ſcriptis, ſed in obſeruatione Eccleſiæ per ſucceſſionem fidelium. Vnde Ipſe dicit 2.Theſſal.2. *State, & tenete traditiones, quas accepiſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam,* ſcilicet ſcripto tranſmiſſam.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad caput 11. prioris ad Corinthios: *Cætera cùm venero diſponam.*) Ex quo patet, quòd Eccleſia multa tenet ex ordinatione Apoſtolorum: quæ tamẽ in ſacra Scriptura non habẽtur expreſsè, propter quod ſequenda eſt conſuetudo Eccleſiæ.

Thomas VValdenſis. 1410.

Doctrinalis fidei lib.2. articul.2. cap.19. Quæritur à quibuſdam: Quæ eſt illa Eccleſia, quam docemus in materia fidei definire? Numquid Clerus, aut Prælati Eccleſiæ, vel ipſorum Eccleſiæ in cõgregatis Concilijs? Sed hos omnes frequenter errâſſe cognoſcimus. Quæ eſt ergo Eccleſia, quę non poteſt deficere? Quòd ſi ſit hæc vniuerſalis Eccleſia, quis ipſam totam ſimul adire poteſt, vt interroget, quem à baptiſmo Chriſti, vſque ad hæc tẽpora noſtra duraſſe prędiximus, & per totam terram ad omnes gentes eſſe diffuſam? Ad hoc dubium iterum videamus praxin Apoſtolorum in determinando ſuum articulum. Scriptura enim dixit: *Quoniam cùm magna conquiſitio fieret, ſurgens* Act 15.
Petrus dixit: Vos ſcitis, quia ab antiquis diebus, &c. Poſt eum Iacobus ſimiliter: *Simon (inquit) narrauit, quẽadmodum Deus primum viſitauit ſumere ex gentibus populũ nomini ſuo: & huic concordant verba Prophetarum,* &c. Et ſuper his definierunt ſententiam. Vterque Apoſtolus recenſuit Prophetarum oracula, & antiquitatis hiſtorias, quæ valebant ad dubij ſolutionem: & qualiter videbãt illos ſentiſſe ab olim: *ita,* inquiunt, *viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis,* id eſt, Eccleſiæ: ita nempe in dubijs fidei debemus inquirere quid ſenſerunt Apoſtoli, quid ſucceſſores Apoſtolorum, & deinceps viri probati, & vſque ad hæc noſtra tempora Catholici Doctores reliquerunt in Scripturis: & ſecundùm quod ipſorũ verba concordant, ſic elicere veritatem. Prophetæ, Patres Eccleſiæ, horum ſententias exquiſierunt Apoſtoli. Apoſtoli etiam Patres Eccleſiæ. Sic enim dicimur *ſuperædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum, & Prophetarum.* Qualiter ergo Apoſtoli conſuluerunt Prophetas; ita iuſtum eſt vt conſulamus Apoſtolos, & deinceps Apoſtolorum hæredes, & temporum ſucceſſores. Sic procul dubio refert Auguſtinus, ſatis factum eſſe inquiſitioni & ſtudijs ſuis de fide Catholica, cùm iam fluctuaret Manichęorum hæreſi delinitus.

Cap.23. Neceſſe habent ſcrutatores dubiorum fidei vltra literam ſcriptæ Legis aliquid accipere ab inſtructione maiorum ſuorum quo ſenſu Scripturam ipſam Patres ſciunt Eccleſiæ Spiritũ ſanctum infudiſſe ſcriptoribus. Hac ratione ſermones Apoſtolorum non ſcriptos, & Traditiones eorum non ſcriptas commendat, & ſeruat Eccleſia; Horum credo meliorem partem per Traditiones & ſucceſſiua documenta Patrum adhuc Eccleſia Catholica theſaurizat.

Ioannes Capiſtranus. 1440.

In ſpeculo conſcientiæ part.1. num.73. Quod auctoritas Eccleſię roborat & declarat, id inconcuſsè ab omnibus Catholicis eſt ſeruandum.

Ioannes de Turrecremata. 1450.

In Summa de Eccleſia lib.4. par.2. c.9. Sextum genus varietatum Catholicarum videtur eſſe earũ, quæ

dete-

de tenenda fide, & confutatione hæreticorum à Doctoribus ab vniuerſali Eccleſia approbatis aſſertiuè traditæ ſunt, licet in Canone ſacræ Scripturæ expreſſè non contineantur. Patet hoc, quoniam cùm Eccleſia vniuerſalis, quæ regitur Spiritu ſancto, Doctores aliquos approbauit, eorum doctrinam tamquam veram recipiēs, neceſſe eſt, vt talium doctrina aſſertiuè poſita, & nunquam aliàs retractata, vna ſit, & ab omnibus fidelibus firma credulitate tenenda, in ea parte, in qua ab vniuerſali Eccleſia recepta eſt: aliàs vniuerſalis Eccleſia videretur erraſſe approbando, & acceptando eorum doctrinam tamquam veram, quæ tamen vera non eſſet.

ASSERVNT IVDÆI VETERES.

In Capitulis Patrum: Moſes accepit Legem de Synai, & tradidit eam Ioſuæ: Ioſua verò ſenioribus: ſeniores Prophetis: Prophetæ tradiderunt eam viris Synagogæ magnæ.

Rabbi Iudas in hunc locum: Tractatus hic explicat ordinem traditionis, ore tenus edoctæ.

Paulus Fagius in hunc locum: Per legem hic Hebræi non ſcriptam Legem, ſed ſpiritualem illam, ſiua myſticam, hoc eſt ſenſum ſeu explanationem Legis intelligunt. Tenet enim Iudæorum opinio, Moſen duplicem legem à Domino in mōte Synai accepiſſe: alteram, quam Legem in ſcripto, ſiue ſcripto traditam vocant: alteram, quam Legem, quæ in ore eſt, ſiue ore traditam nomināt. Atque hanc poſtremam ſuccedaneo quodam ordine per Moſen ad poſteros deriuatam affirmant: ſic vt eam primus omnium Ioſua à Moſe acceperit, quā poſtea ſenioribus, illi deinceps Prophetis prioribus, Prophetæ priores poſtremis; inter quos omnium nouiſſimi fuêre Haggæus, Zacharias, & Malachias: hi tradiderunt viris Synagogæ magnæ, qui ſcilicet fuerunt Eſdras cum ſuo ſodalitio, qui reſtituerunt Legem priſtino nitori: ab illis acceperunt ſubſequentes ſapientes ſuccedentibus generationibus: atque iſtam legis geminam expoſitionem, quam hodie adhuc apud ſapientes ſuos inueniri gloriantur, Iudæi & alio nomine Cabalam nominant.

Petrus Galatinus de arcanis Catholicæ veritatis lib. 1. c. 1. Iudæi dogmatum genus duplex habēt: Alterum, quod vocant Legem ſcriptam: alterum ore traditam, quam nihil aliud eſſe aiunt, quàm Legis ſcriptę explicationem, à Moſe primùm diuinitus acceptam, deinde per manus traditam, vſque ad Eſdram. Nomina Doctorū, quorum prior quiſque poſteriorem docuit (teſte R. Moſe AEgyptio) initio Deuteronomij ſunt hæc: Moſes, Ioſue, Phinees, Heli, Samuel, Dauid, Ahias, Elias, Eliſæus, Ioiada, Zacharias, Oſeas, Amos, Eſaias, Micheas, Ioel, Nahum, Abacuc, Sophonias, Ieremias, Baruch, Eſra. Et hactenus nihil Scripturæ præter Bibliam apud Iudæos extitiſſe certum eſt. Poſt captiuitatem verò Babylonicam, ipſo Eſdra Legem (quæ in Vrbis Hieroſolymæ euerſione combuſta fuerat) reſcribente, cæteri ſapientes Legis expoſitionem ſcribere cœperunt, ne ſi aliud vrbis excidium contingeret, in quo ſapientes omnes perituri eſſent, vnà cum eis & ipſa Legis explanatio periret. Hinc factum eſt, vt omnes illi ſapientes, quos à Babylonica tranſmigratione, vſq; ad primam Thalmudici codicis ſcriptionem, eſſe contingit, (qui in Capitulis Patrum viri magnæ Synagogæ appellantur,) Legemq; docuiſſe conſtat, verbo pariter, & ſcriptis Legis expoſitionem auditoribus tradiderint.

Hillel.

In Capitulis Patrum: Hillel dicit: Ne ſegreges te ab Eccleſia, neque credas tibi ipſi, vſque ad diem mortis tuæ. Neque iudices proximum tuum, donec acceſſeris ad locum eius. Fol. 21.

Ribbe Ioſe filius Iehuda, ex pago Babylonico.

In Capitulis Patrum: Qui diſcit à iunioribus, cui ſimilis eſt? ei, qui edit vuas immaturas, & bibit vinum de torculari ſuo. Qui verò diſcit à ſenioribus, cui ſimilis eſt? ei nimirum, qui edit vuas maturas, & bibit vinum vetus. Fol. 27.

Ioſeph Albo.

In libro Fundamentorum tractatu 1. cap. 3. Traditio Patrum eſt fundamentum omnium legum diuinarum: quia non poteſt expendi ſubſtantia earū ſine illa.

ASSERVNT ADVERSARIOR. QVIDAM.

Martinus Lutherus.

In Diſputatione Lipſica: Submitto me iudicio, & determinationi ſanctæ Eccleſiæ, & omnibus melius ſentientibus.

Epiſtola ad Marchionem Brandeburgenſem, quæ extat tom. 2. Germanicæ fol. 243. Periculoſum & horrendū eſt, quicquam audire vel credere, quod aduerſetur vnanimi teſtimonio fidei, & doctrinæ ſanctæ & Catholicæ Eccleſiæ: quā illa inde ab initio, per annos plus mille quingētos vnanimiter ſeruauit.

Ioannes Caluinus.

Contra Piggium de libero arbitrio: Non difficulter inter me & Piggium in hac de Traditionibus cōtentione conuenire poſſet, ſi modò Eccleſiæ traditionem ex certo & perpetuo Sanctorum & Orthodoxorum conſenſu demonſtraret: deinde ſi iſte ſimpliciter, & candidè vteretur, ad veram & germanam Eccleſię doctrinam comprobandam: non ad pingendas horum temporum impias doctrinas abuteretur. Nunc ſi ex priuato paucorum ſenſu communem Eccleſiæ conſenſum facere velit Piggius, eumq; ex Apoſtolorum traditione natum eſſe afferat, non recipiam.

Philippus Melanthon.

Epiſtola ad Fridericum Myconium de locis veterū Theologorum de Cœna Domini: Vt viuos libenter conſulimus, quos iudicamus vſum aliquem habere ſpiritualium rerum: ita & veteres, quorum ſcripta probantur, cauſeo cōſulendos eſſe. Exiſtimo hoc communiter ſenſiſſe Eccleſiam, quod iſti ſcripſerunt. Neque verò tutum eſt, à communi ſententia veteris Eccleſiæ diſcedere.

Epiſtola ad Ioannem Cratonem Medicum Vratiſlauienſem: Scio carnificinam non ſolùm ſæuam, ſed etiam pernitioſam dubitationem. Exiſtimo autem ad cōfirmandas mentes cōſenſum vetuſtatis plurimum valere, &c. Optimi magiſtri, atque duces nobis eſſe poſſunt, Irenæus, Tertullianus, Auguſtinus, qui plurima huius generis poſteritati reliquerunt. Ex his monumentis quiuis cognoſcere poterit, ipſos imprimis adhibuiſſe, fidei quam vocabant regulam; huic iungebant piorum atq; eruditorum ſuffragia, conſenſumq; Apoſtolicarū Eccleſiarum: hoc eſt earum, quas vel ab ipſis Apoſtolis, vel ab Apoſtolicis, vt vocabant, viris originem duxiſſe conſtabat.

FINIS LIBRI SEXTI.

LIBER SEPTIMVS: DE HIERARCHIA ECCLESIÆ, ET SVMMO PONTIFICE.

ARTICVLVS PRIMVS.

OMNEM POTESTATEM A DEO ESSE: VICE DEI GLADIVM VEL SPIRITVALEM, VEL CORPORALEM GESTARE: QVEMLIBET SVO MAGISTRATVI, CVM ECCLESIASTICO, TVM CIVILI PARERE, HONOREM AC tributum reddere debere.

NEGANT.

Anno poſt natū Chriſtum

30. *QVI à Iuda Galilæo ſunt, conſtantiſſimo libertatis amore flagrant: credunt ſolum Deum Dominum ac principem habendum, faciliuſq; vel exquiſitiſſima pœnarum genera laturi vnà cum cognatis & chariſſimis, quàm mortalem aliquem appellaturi dominum.* Ioſephus lib. 18. Antiquit. cap. 2.

400. Creſconius dixit: *Dedit Deus homini liberum arbitrium. Magiſtratus igitur non eſt in impios animaduertere.* Auguſtinus contra Creſconiū Grammaticum lib. 3. cap. 51.

1180. *VValdenſes nullum omninò iudicium ſanguinis, aut quodcunque corporalis ſupplicij ferunt: quia ſcripſit, nolite iudicare.* Guido de VValdenſibus, Antoninus parte 4. titulo 11. cap. 7. §. 2.

1300. *Begardi dicunt eos, qui ſunt in gradu perfectionis, & ſpiritu libertatis, non eſſe ſubiectos humanæ obedientiæ, nec ad aliqua præcepta Eccleſiæ obligari: quia dicunt, vbi eſt ſpiritus, ibi libertas.* Clemens 5. Extra de hæreticis cap. 4. Aluarus Pelagius de planctu Eccleſiæ lib. 2. art. 52. Antoninus 4. part. Summæ tit. 11. cap. 7. §. 4. Bernardus Lutzenb. de hæreſibus.

1390. *Ioannes VVicleuus,* in articulis Conſtantiæ damnatis, *nullum vult eſſe dominum ciuilem, dum eſt in mortali peccato.*

1440. *Ioannes Galecus, præter memoratum VVicleui errorem, hunc de ſuo adiecit, tempore nouæ Legis nullum in iudicio occidendum eſſe, quia nouum Teſtamentum id non dictat.* Bernardus Lutzenb.

1450. *Ioannes Behaim tympaniſta, & pecorum paſtor, telonia, vectigalia, & tributa negabat perſoluenda: aquas verò & nemora omnibus libera eſſe volebat.* Munſterus lib. 3. Coſmographiæ de Germania.

1520. Martinus Lutherus libro de ſeculari poteſtate: *Inter Chriſtianos nulla poteſt eſſe ſuperioritas. Princeps eſt caro ferina in cælo, id eſt, rara auis. Sunt enim Principes apparitores, lictores, & carnifices Dei.*

E[illegible]ſt[illegible]la contra duo Cæ[illegible] is [illegible] data: *Mendaces & obſtinati ſunt Principes noſtri, nec homines ratione prædi[illegible], ſed Germaniæ [illegible]bia. Oro cunctos pios Chriſtianos, dignentur ſimul rogare Deum pro huiuſmodi miſeris excæcatis Principibus, quibus nos Deus procul dubio magno ira ſua furore corripuit, ne vllo pacto obſequamur vel in mi[illegible]itiam ire, vel dare aliquid contra Turcas. Turca decies probior eſt prudentiorq́, quam noſtri Principes. Quid talibus fatuis contra Turcas proſperi eueniet?*

De captiuitate Babylonica: *Nulla eſt alia remedij ſpes, niſi reuocato libertatis Euangelio, ſecundum ipſum ſemel extinctis omnium hominum omnibus legibus, omnia iudicemus & regamus; Amen.*

1525. Thomas Monetarius epiſtola ad ruſticos contra magiſtratū tumultuantes: *Super incudem Nimbrod de[illegible]cite turrim. Non eſt poſſibile, vt liberi ſitis à timore hominum, quamdiu viuunt iſti. Non poteſt vobis aliquid dici de Deo, dum illi vobis dominantur.*

1530. Philippus Melanchthon ad cap. 13. epiſtolæ ad Romanos: *Si quid magiſtratus præcipit contra ius diuinum, ne obtemperes, ſed pertinaciter repugnes: vt quando præcipit bellum ſuſcipi aduerſum Turcas.*

1536. *Anabaptiſtæ docent Chriſtianum non poſſe fungi magiſtratu: Iudicijs opus non eſſe, & licere populo abrogare magiſtratum.* Henricus Bullingerus de Anabaptiſtis lib. 1. cap. 8. Sleidanus in hiſtoria.

1550. *Libertini libertatem docent ab obedientia Principum, a decimis, à cenſibus atque redditibus.* Lindanus in Dubitantio.

1560. *Petrus Kelſicenſis, Pickardicæ nunc ſectæ dux, docet, Chriſtianis nullos magiſtratus eſſe gerendos in Republ. non eſſe ad profanos magiſtratus ob ſui defenſionem confugiendum, nec fures, nec latrones in vincula conijciendos aut plectendos eſſe. A Chriſtianis nec pendenda tributa, neque operas dominis eſſe præſtandas: damnat omnes leges humanas, Imperatorum, Regum, prouinciarum & ciuitatum.* Antonius Poſſeuinus in examine ſectæ Pickardicæ.

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

*Exod.*22. v.28. Dijs non detrahes, & principi populi tui non maledices.

3.*Reg.*10 9. Conſtituit te Deus Regem, vt faceres iudicium & iuſtitiam.

*Prouerb.*8.15. Per me Reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt.

*Prouerb.*29.4. Rex iuſtus erigit terram, vir auarus deſtruet eam. 14. Rex qui iudicat in veritate pauperes, thronus eius in æternum firmabitur.

*Sapient.*6. 2. Audite Reges, & intelligite, diſcite iudices finium terræ. Præbete aures vos, qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum: quoniam data eſt à Domino poteſtas vobis, & virtus ab Altiſſimo, qui interrogabit opera veſtra, & cogitationes ſcrutabitur. 26. Multitudo ſapientium, ſanitas eſt orbis terrarum: & Rex ſapiens ſtabilimentum populi eſt.

*Matth.*17. 27. Liberi ſunt filij: vt autem non ſcandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum: & eum piſcem, qui primus aſcenderit, tolle: & aperto ore eius, inuenies ſtatêrem: illum ſumens, da eis pro me & te.

*Matth.*22. 21. Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo.

Lucæ 2.4. Maria & Ioſeph paruerunt edicto Imperatoris Auguſti, vt irent in ciuitatem ſuam Bethlehem.

Ioannis 19.11. Non haberes poteſtatem aduerſum me vllam, niſi tibi datum eſſet deſuper.

*Rom.*13. 1. Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Non eſt enim poteſtas niſi à Deo. quæ autem ſunt, à Deo ordinata ſunt. Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. 7. Reddite omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui honorem, honorem.

1.*Timoth.*2.1. Obſecro igitur primùm omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus, qui in ſublimitate ſunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus.

Ad Titum 3. 1. Admone illos principibus & poteſtatibus ſubditos eſſe, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos eſſe, neminem blaſphemare.

*Heb.*13.17. Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis.

1.*Pet.*2. 13. Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum: ſiue Regi, quaſi præcellenti: ſiue Ducibus, tamquam ab eo miſſis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum. 18. Regem honorificate. Serui ſubditi eſtote in omni timore dominis, non tantùm bonis & modeſtis, ſed etiam dyſcolis.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Conſt. Apoſt. lib.4. cap.12. Eſtote ſubiecti omni Regi & poteſtati in ijs, quæ Deo placent, tamquam miniſtris Dei, & impiorum vindicibus, & vltoribus: exhibete ijs omnem metum debitum, omne vectigal, omne tributum, omnem honorem, dationem, cenſum. Hæc enim eſt Dei lex, *neminus quicquam debere*, præter amicitiæ fœdus, quod Deus per Chriſtum ſanxit. Rom. 13.

Lib.7 cap.~. Timebis Regem: ſcis enim Domini eſſe electionem: magiſtratus eius honorabis, vt Dei miniſtros. Sunt enim vindices omnis iniuriæ: & ſoluite eis animo non ingrato vectigal, & tributum, omnemq́ penſionem.

Canone Apoſt. 84. Quiſquis Imperatorē aut magiſtratum contumelia affecerit, ſupplicium luito: ſi clericus ſit, deponitor; ſi laicus, à communione remouetor.

Dionyſius Areopagita. 100.

De diuinis nominibus cap.12. Porrò regnum eſt omnis termini, & ornatus, legisq́, & iuris, ordiniſque diſtributio: Dominatio verò non modò inter deteriores eminentia, verùm omnis quoque honeſtorum & bonorum perfecta poſſeſſio, veraque indemutabilis firmitas. Vnde & à libera poteſtate dominandi facienda, & dominatio, & dominus, & dominans dicitur.

Ignatius. 100.

Epiſtola ad Smyrnenſes Honorare oportet & Regem. Nec enim Rege quiſquam præſtantior, aut quiſquam ſimilis ei in rebus omnibus creatis. Nec Epiſcopo quicquam maius in Eccleſia, qui Deo conſecratus eſt pro totius mundi ſalute. Nec inter principes quiſquam ſimilis Regi, qui in pace & optimis legibus ſubditos moderatur.

Epiſtola ad Antiochenos Cæſari ſubiecti eſtote in ijs, in quibus ſubdi nullum animæ periculum eſt. Principes nolite irritare, vt exacerbentur: ne anſam detis ijs, qui illam contra nos quærunt.

Iuſtinus. 150.

Oratione ad Antoninum Pium: Vectigalia ſanè & collationes iis, qui à vobis ordinati ſunt, exactoribus, præ omnibus vbique inferre contendimus: quemadmodum ab eo ſumus inſtituti. Illo namque tempore accedentes quidam, percunctati ſunt ex illo, an Cæſari vectigalia pendere oporteat? Qui reſponſum hoc ab eo retulerunt: *Dicite*, inquit, *mihi, cuius imaginem nummus habet?* Qui vbi dixiſſent, *Cæſaris: Reddite ergo*, ait, *quæ ſunt Cæſaris, Cæſari; & quæ Dei, Deo.* Proinde nos ſolum Deum adoramus, & vobis in rebus alijs læti inſeruimus, Imperatores ac principes hominum eſſe profitentes: & ſimul precantes, vt cum imperiali poteſtate ſanam quoque mentem obtinere comperiamini.

Theophilus Antiochenus. 170.

Libro primo ad Antolycum: Quæ cùm ita ſint, magis honorabo Regem ſiue Cæſarem, non tamen eum adorabo, verùm pro eo orabo: Deum, qui verè verus Deus eſt, adorabo, ſciens Cæſarem ab ipſo eſſe ordinatum. Dicis ergo: Quare Regem ſiue Cæſarem adorare recuſas? Quia non ad id inſtitutus eſt, vt adoretur, ſed vt legitimo, qui ipſi congruit, honoretur honore: Rex enim, ſiue Cæſar, Deus non eſt: ſed meminerit ſe eſſe hominem: à Deo in hanc dignitatem promotum, nõ vt adoretur, ſed vt iuſtè, quemadmodum iuſtitia exigit, iudicet, &c. Regem ſiue Cæſarem honora: honora, inquam, magna cum beneuolentia ſubiectus ei exiſtens, & orans pro eo; hoc faciens, Dei voluntatem exequeris. Nam diuinæ legis hic tenor eſt: *Honora fili mi Deum & Regem, nec vnquam eorum inobediens ſis.*

Libro 3. Etiam magiſtratibus & poteſtatibus vt pareamus diuina Scriptura monet: præcipit quoque, vt pro his preces fundamus ad Dominum,
Rom. 13. *vt quietam & tranquillam tranſigamus vitam.* Iubet omnibus diuina ſapientia reddere omnia: *cui honorem, honorem; cui timorem, timorem; cui tributum, tributum.*

Irenæus. 180.

Lib. 5. cap. 24. Sicut ergo in principio mentitus
Matth. 4. eſt, ita & in fine mentiebatur, dicens: *Hæc omnia*
Luc. 4 *mihi tradita ſunt, & cui volo do ea.* Nõ enim ipſe deter-
Prou. 21. minauit ſeculi huius regna, ſed Deus. *Regis enim*
cor in manu Dei. Et per Salomonem Verbum ait:
Prou 8. *Per me Reges regnant, & poteſtates tenent iuſtitiam:*
per me Principes exaltantur, & Tyranni terra. Et Pau-
Rom. 13. lus Apoſtolus hoc ipſum ait: *Omnibus poteſtatibus*
ſublimioribus ſubiecti eſtote. Non eſt enim poteſtas, niſi à
Deo. Quæ autem ſunt, à Deo diſpoſita ſunt. Et iterum
de ipſis ait: *Non enim ſine cauſa gladium portat. Dei*
enim miniſter eſt, vindex in iram ei, qui malè operatur.
Quoniã hęc non de Angelicis poteſtatibus, nec de
inuiſibilibus principibus dixit, quomodo quidam audent exponere; ſed de his, quæ ſunt ſecundùm homines poteſtates, ait: *Propter hoc enim & tributa præſtatis. Miniſtri enim Dei ſunt, in hoc ipſum ſeruientes.* Hoc autem & Dominus confirmauit, non faciens quidem quod à Diabolo ſuadebatur: tributorum autem exactoribus iubens *pro ſe & pro*
Matt. 17 *Petro dare tributum:* Quoniam miniſtri Dei ſunt, in
hoc ipſum deſeruientes. Quoniam enim abſiſtens à Deo homo, in tantum efferauit, vt etiam conſanguineum hoſtem ſibi putaret, & in omni inquietudine, & homicidio, & auaritiæ, ſine timore verſaretur: impoſuit illi Deus humanum timorem, (non enim cognoſcebant timorem Domini,) vt poteſtati hominum ſubiecti, & lege eorum aſtricti, aliquid aſſequantur iuſtitiæ, & moderentur ad inuicem, in manifeſto poſitum gladium timentes, ſicut Apoſtolus ait: *Non enim ſine* Rom. 13
cauſa gladium portat. Dei enim miniſter eſt, vindex in iram ei, qui male operatur. Et propter hoc & ipſi magiſtratus indumentum iuſtitiæ leges habentes, quæcunque iuſtè & legitimè fecerint, de his non interrogabuntur, neque pœnas dabunt. Quæcunque autẽ ad euerſionem iuſti iniquè & impiè contra legem & more tyrannico exercuerint, in his & peribunt iuſto iudicio Dei, ad omnes æqualiter perueniente, & in nullo deficiente. Ad vtilitatem ergo gentilium terrenum regnum poſitum eſt à Deo: ſed nõ à Diabolo, qui nunquam omninò quietus eſt, imò qui nec ipſas quidem gentes vult in tranquillo agere, vt timentes regnum humanum, non ſe alterutrum homines vice piſcium conſumant, ſed per legum poſitiones repercutiant multiplicem gentilium iniuſtitiam. Et ſecundùm hoc miniſtri Dei ſunt, qui tributa exigunt à nobis, in hoc ipſum ſeruientes, quę ſunt *po-*
teſtates, à Deo ordinatæ ſunt. Manifeſtum eſt quoni- Rom 13
am mentitur Diabolus, dicens: *Mihi tradita ſunt, &* Matth 4.
cui volo do ea. Cuius enim iuſſu homines naſcuntur, huius iuſſu & reges conſtituuntur, apti his, qui in illo tempore ab ipſis regantur. Quidam enim illorum ad correctionem & vtilitatem ſubiectorum dantur, & conſeruationem iuſtitiæ: quidam autem ad timorem, & pœnam, & increpationem: quidam autem ad illuſionem, & contumeliam, & ſuperbiam, quemadmodum & digni ſunt, Dei iuſto iudicio in omnibus æqualiter ſuperueniente.

Origenes. 230.

Lib. 9. in epiſtolam ad Romanos: *Qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit.)* Non hic de illis poteſtatibus dicit, quæ perſecutiones inferunt fidei.
Ibi enim dicendum eſt: *Oportet Deo obedire magis,* Act 5.
quàm hominibus: ſed de iſtis communibus dicit, quę non ſunt timori boni operis, ſed mali. Quibus vtique qui reſiſtit, ipſe ſibi damnationem pro geſtorum ſuorum qualitate conquirit.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

Hiſt. lib. 4. c. 14. Docemur, *inquit Polycarpus*, magiſtratibus & poteſtatibus à Deo conſtitutis eum honorem, qui noſtrorum animorum ſaluti noſtræq; religioni nihil afferat detrimenti, pro dignitate tribuere.

Baſilius Magnus. 370.

In Moralibus cap. 79. Quòd debent, qui principes aliorum ſunt, vindices eſſe iuſtificationum Dei, Rom. 13. *Nam principes non ſunt terror bonorum operum, ſed malorum. Vis autem non timere poteſtatem? bonum fac, & laudem habebis ex illa: Dei enim miniſter eſt tibi in bonum*, &c. Quòd maioribus poteſtatibus ſubiecti eſſe debemus, in iis rebus, quæ modò non ſunt impedimento mandatis Dei, Romanorum decimo tertio: *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit*, &c.

Didymus Alexandrinus. 370.

Enarratione in primam epiſtolam Petri: Manifeſtat Paulus in quibus oporteat principibus & poteſtatibus humanis ſubdi, id eſt, vt tributum ſoluatur & vectigal: vt libertatis pudor apud eos decenti iure ſeruetur. Sic enim redditur honor, cui Rom 13
congruit; & timor, cui debetur. Hoc enim præ omnibus docuit Saluator, dicens: *Oportet reddi quæ* Matt. 22
ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo, &c. Scribit Petrus omni ordinationi humanæ ſubijciendos, regibus quidem tanquam egregium culmen habentibus, ducibus autem tanquam miſſis ab eo, ad comprobationem bonorum, & malorum ſcilicet vltionem.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 17. ad ciues Nazianzenos graui timore perculſos, &c. Iam verò inter cæteras noſtræ doctrinę leges, hanc quoque habemus cum primis laudandam, & à Spiritu, qui id quod præſtare poſſumus, cum eo quod pulchrum & honeſtum eſt, explorauit, legeq́; ſanxit, præclarè conſtitutam, qua vt ſerui heris ſuis, & vxores viris, & Eccleſia Chri- [Eph 6. Col 3.] ſto, & diſcipuli magiſtris ac Paſtoribus dicto audientes eſſe, atque obtemperare iubentur: ita nobis etiam præſcribitur, vt ſublimioribus poteſtatibus pareamus, non ſolùm propter iram, ſed [Rom. 13] etiam propter conſcientiam, vt qui pendendo tributo ſimus obnoxij; nec committamus, vt ob ſcelera & flagitia noſtra legem odio habeamus, ac vindicem gladium expectemus: quin potius id agamus, vt per timorem purgati, laudem à poteſtate conſequamur.

Epiphanius. 380.

Hæreſi 40. contra Archonticas: Nam & in terra in ſingulis regnis multi ſunt principatus, ſed ſub vno Rege. *Quæ enim ſunt poteſtates à Deo ordinata ſunt.* Apoſtolus dicit: *Quare qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit.* Principes enim non ſunt cõtra bonum, ſed pro bono, & non ſunt contra veritatem. [Rom. 13] *Vis autem*, inquit, *poteſtatem non timere, bonum facito, & habebis laudem ex ipſa. Non enim fruſtra gladium geſtat: Miniſter enim eſt, ad hoc ipſum à Deo ordinatus, ei qui malum facit.* Et vides quòd poteſtas hæc mundana ex Deo ordinata eſt, & gladij poteſtatem accepit: non autem aliundè, ſed ex Deo ad vltionem. In terra principatus non ſunt contrarij Regi, ſed ſubditi in adminiſtrationem totius regni, & ad bonam ordinationem terræ, vbi cædes & pugnæ, ignorantiæq́; & doctrinæ, bonæ item leges ac iniquitates; & hac de cauſa ſunt poteſtates, vt ad bonum ordinem gubernationis vniuerſi mundi omnia ex Deo bene diſponantur ac adminiſtrentur.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Oratione aduerſus eos, qui ægrè ferunt reprehenſiones: Et grauis quidem eſt, vt in genere dicam, princeps ac magiſtratus ijs, qui eius regũtur imperio: ſceleratis autem & iniquis etiam habetur odio: eis enim eſt moleſtus, vt qui peccatum prohibeat. Hoc mecum rebus externis ſatis etiam docet hiſtoria Eccleſiaſtica. Quis Moſe melior fuit paſtor? Quis princeps & rector æquè moderatus & mitis? vt qui omnia fiat populo, educator, imperator, ſacerdos, ipſe denique pater: in bello conſeruás, tanquam iniuriam faciens, ſeditionibus fuit agitatus; probris & contumelijs affectus eſt tanquam lædens, &c.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homilia in Pſalm. 148. *Principes & omnes iudices terræ.* Hic rurſus loquitur de alio genere prouidẽtiæ, nempe de Principibus, quod Paulus quoque in epiſtola ad Romanos ponit, ſapientiſſimè oſtendens, hoc fuiſſe opus Dei prouidentiæ, in eos, qui magiſtratus gerunt, & in eos, qui illis parent, vniuerſum diuiſiſſe: *Dei enim miniſter eſt tibi in bonũ.* [Rom. 13] Si autem hoc ſuſtuleris, vniuerſum interit: ſi enim cùm nũc ſunt Principes & magiſtratus, multique ſunt in eis corrupti ac deprauati, tantus tamen rei eſt vſus, vt etiam cùm mali ſint, magna ex ijs capiatur vtilitas cogita apud te, ſi ij, quibus ſunt crediti magiſtratus, eos rectè gererent, quàm bene cũ genere humano ageretur: ſed magiſtratus quidem conſtituere fuit Dei opus: quòd autem improbi ad eos prouehantur, & eis non vt decet vtantur, eſt hominum improbitatis. Dicit ergo oportere magnas Deo gratias agere, quòd ſint & reges & iudices. [Prou. 8. Dan. 2.] Certo enim ordine & modo conſtitutę hominum adminiſtrationis curam gerens, & ne plus quàm ferino ritu multi viuerent prouidens, veluti quandam currus regendi artem, & nauis gubernandæ ſcientiam, magiſtratus & regna largitus eſt. Si ergo ſis Princeps, aut magiſtratus geras, benigno & clementi Deo gratias age, quòd tuæ oſtendendæ curæ & diligentiæ tanta tibi data ſit occaſio. Si priuatus, rurſus age gratias, quòd habes qui tui curam gerat, nec permittat, vt te improbi inſidijs circumuentum opprimant.

Ad caput. 13. ad Rom. Homil. 23. Quid eſt, quod inquit, *non ſolum propter iram?* Non ſolùm, inquit, quòd Deo non ſubditus aduerſaris, neque quòd maxima tibi ipſi mala, & à Deo, & ab hominibus concitas; ſed & quòd in maximis tibi benefacit magiſtratus, dum & pacem & adminiſtrationem politicam procurat. Nam innumera bona ciuitatibus per magiſtratus proueniunt, quos ſi ſuſtuleris, omnia ſimul peſſum ibunt: ita vt neque vrbes, neque agri, neque domus, neque forum, aut aliquid aliud cõſiſtere queant, ſed omnia ſimul ſubuertantur, potentioribus imbecilliores impunè deuorantibus. Itaq; etiamſi in inobedientem nulla ira conſequeretur; ſic quoque tamen te ſubijci oportebat, ne conſcientia carere videreris, atque erga beneficum ingratus. *Et paulò poſt* Propterea ab antiquis temporibus communi omnium ſententia, Principes à nobis deberi ſuſtentari viſum eſt, ob id, quòd ſua ipſorum negligentes, communes res curant, vniuerſumq́; ſuum otium ad ea impendunt, quibus non ſolùm ipſi, ſed & quę noſtra ſunt, ſaluantur.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

De recta in Deum fide ad Theodoſium Imperatorem: Vos omni terreno faſtigio ſuperiores, ampliſſimarum dignitatum fontes eſtis: vos humanæ felicitatis principia & origines. clementiſſimis Maieſtatis veſtræ nutibus nemo non ad iuſtam honeſtamq́; viuendi rationem promouetur. Tandem quicquid vſquam eſt gentium, hoc totum regni veſtri folijs ſubſtratũ eſt. Quod ſi qui ſunt, qui iugum detrectant, illi veſtra potentia nullo pene negotio ſuperati ſuccumbunt. Imò verò ſi regium ſcutum vel ſemel cõcuſſum inieuerit, vana illorum conſilia atque ſtudia in ventos mox abeunt, &c. Supremum autem pijſſimi clariſſimiq́; imperij veſtri firmamentum eſt Dominus Ieſus Chriſtus. *Per hunc enim*, vt ſcriptum eſt, *reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt*: [Prou. 8.] cuius voluntas eſt potentiſſima, omniſq́; boni, ſi ſolùm annuat, copia.

Iſidorus Pèluſiota. 440.

Lib. 2. Epiſt. 216. Quoniam ex me per literas ſciſcitatus es, quidnam illud ſibi velit: *Non enim eſt poteſtas niſi à Deo*, ac dixiſti: [Rom. 13] Quid igitur? Omniſne, qui imperium gerit, à Deo inſtitutus eſt? hoc dixerim, te mihi videri (ac velim ne mihi ſuccenſeas: nihil enim futile dicam) aut Apoſtolicas vocas minimè legiſſe, aut certè non animaduertiſſe atque intellexiſſe. Neque enim dixit Paulus: Non eſt Præfectus, niſi à Deo: verùm de re ipſa diſſerit, his verbis vtens: *Non enim eſt poteſtas niſi à Deo.* Nam quòd inter homines imperia, & magiſtratus ſint, atque alij imperent, alij pareant, ac non temerario ac cæco impetu omnia ferantur, populis videlicet, fluctuum inſtar, huc atque illuc ſe agitantibus, hoc à diuina ſapientia proficiſci ait: Quoniam enim qui dignitate pares ſunt, bellum plerumque excitare ſolent: idcirco populare imperium minimè eſſe permiſit, ſed re-

gnum

gnum: ac poſt illud multa alia imperia effecit? Quænam tandem, inquis? Præfecti & ſubditi, viri & vxoris, patris & filij, ſenis & iuuenis, heri & ſeruj, magiſtri & diſcipuli. Quin in brutis etiam animantibus idem perſpicere liceat. Atque hoc apes comprobant, quæ regis imperio ſubſunt, & grues, & ſyluestrium pecudum greges. Quòd ſi mare quoque conſideres, ne id quidem huiuſce diſciplinæ expers eſſe comperietur. Multa illic piſcium genera ſub vnius piſcis principatu, ac velut imperio militari cenſentur. Vnde etiam longas peregrinationes ſuſcipiunt. Siquidem vbique moleſtiſſima res eſt ſublatio principatus, confuſioniſque ac perturbationis cauſa. Quò etiam fit, vt ne in corpore quidem, quod vnum eſt, pari dignitate omnia ſint, verùm ex membris alia præſint, alia ſubſint. Quocirca rem ipſam, poteſtatem, inquam, hoc eſt, imperium & regnum à Deo formatum atque inſtitutum eſſe profitendum eſt, vt ne ornatus in ſtatum inornatum degeneret. Quòd ſi quis impius ac ſacrilegus in illud irruperit, haudquaquam ſcilicet hūc à Deo creatum ac deſignatum eſſe dicimus, verùm permiſſum eſſe: quò nimirum aut Pharaonis in modum improbitatem omnem ſuam euomat, atque ita extremo ſupplicio excrucietur: aut eos, qui crudelitate opus habent, ad meliorem mentem reuocet, quemadmodum Rex Babylonis Iudæos.

Theodoretus. 450.

Ad caput 13. ad Romanos: Siue ſit ſacerdos aliquis, ſiue Antiſtes, ſiue monaſticam vitam profeſſus, ijs cedat, quibus ſunt mandati magiſtratus: clarum eſt autē ſi cum pietate. Non enim ſi Dei præceptis repugnet, magiſtratibus parere permittitur. *Non eſt poteſtas niſi à Deo.* Ipſe communis ordinis curam gerens effecit, vt hi quidem imperarent, illi verò parerent, veluti quoddam frænum ijs, qui ſe iniuſtè gerunt, magiſtratuum terrorem incutiens. Porrò autem ſciendum eſt, quòd & magiſtratum gerere, atque parere, à diuina prouidentia pendere ſtatuit Apoſtolus: non autem vt hic, vel ille ſit magiſtratus. Neque enim iniquorum hominum poteſtas à Dei procedit electione, ſed ipſa principatus diſpenſatio.

Epiphanius Conſtantinopolitanus. 520.

Epiſtola ad Hormiſdam Papam: Oret Sanctitas tua pro ſereniſſimo Principe noſtro, & pro Chriſtianiſſima Auguſta: quia eorum ſalus communis ſanctarum vbique eſt Eccleſiarum futurum firmamentum.

Procopius Gazæus. 530.

Ad Exodi 22. cap. *Dys non maledices.*) Non maledictis inceſſes iudices, vt apparet ex ſequentibus, cùm dicit: *Principibus populi tui non maledices.* Reuerentia ſiquidem deferenda eſt magiſtratibus, & ſolicitè cauēdum, ne clam in illorum incidamus furorem. Omne autem conuitium, quod in verū iactatur principem, falſum eſt: propterea qui detrahit iudicibus, ſpernit Legem, ipſumque, qui nobis Legem dedit.

Maximus. 640.

Sermone 9. De Magiſtratu Rom. 13. *Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Dominum, ſiue Regi, tanquam præcellenti; ſiue præſidibus, tanquam ab eo miſſis ad improbos ſupplicio, bonos autem laude afficiendos.*

Ioannes Damaſcenus. 730.

De Imaginibus oratione 2. *Reddite omnibus debita*, Paulus clamabat Apoſtolus: *cui tributū, tributū; cui vectigal, vectigal; cui timorē, timorē; cui honorem, honorem.* Regum eſt ciuilis adminiſtratio: Eccleſiaſtica verò conſtitutio Paſtorum atque Doctorum.

Photius. 850.

Ad cap 13. ad Rom. Hinc etiam lucrum facis, ait, quòd ſubderis, non ſolùm quia præceptum comples, verùm quia Deum honoras, poteſtatem ab ipſo ordinatam ac traditam honorās. Beatus qui hoc modo & propter iſta poteſtatē honorat, eique ſubditur: quemadmodum miſer eſt, qui propter hæc non ſubditur. Siquidem duplex reportat iudiciū. Primùm à Deo, quòd ordinatam ac definitam ab eo poteſtatem contemnit: ſecundò à deſpectis Principibus. Vide autem & lucrū à Principibus exceptum, prohibent malos, exhortantur probos, cùm ipſos honorent & admoneant ad virtutem. Oportet ergo ipſos ſuſcipere etiam ob id, quia Dei miniſtri ſunt, voluntati Dei obſequētes, & tertiò quòd proprijs relictis, communium curam habeant, proximorum vtilitati incumbentes, & propria requie poſtpoſita, laborem pro illis ſuſcipiant. Quis hos, ſi nullus etiam ſubeſſet timor, ex ipſa iudicij conſcientia non veneraretur, & patrum ac præceptorum loco haberet? *Apud Oecumenium.*

Theophylactus. 900.

Ad caput 13. ad Romanos: *Non eſt poteſtas niſi à Deo.* Quid ais? Omniſne princeps vel magiſtratus à Deo electus eſt? Non hoc dico, inquit Paulus, neque de omnibus & ſingulis principibus vel magiſtratibus mihi nunc ſermo eſt, ſed de re ipſa. Nam principatus eſſe, & alios quidem magiſtratu fungi, alios verò magiſtratibus ſubdi, neque ſurſum, neque deorſum omnia miſceri, Dei ſapientiæ dico opus eſſe. Non dixit, non eſſe Principem: ſed non eſſe poteſtatem, niſi à Deo. Quare de ipſo magiſtratus officio hic diſſerit, &c. Poteſtates à Deo ordinatæ ſunt: cuiuſmodi & patris erga filium, & mariti erga coniugem contemplaberis, aliaſque vniuerſas, vt in animalibus, veluti apum, gruum, & piſcium, &c. Deo etiam placet, vt ipſius miniſtris tributa pendatis. Vult enim Deus pacem in Repub. verſari, nec non virtutem; vitium autem profligari. Atque in hoc Principes miniſtrant voluntati Dei, pro communi conſtitutione, & ſalute laborantes, inque idipſum perſeueranter incumbentes, vt nos in pace, ac tranquillitate ætatem ſuam quiſque tranſigamus. Sit quiſquam malè magiſtratu ſuo, & publica functione abutatur, id nihil aduerſus rei ipſius pulcherrimæ elegantiam facit. Irrefragabiliter igitur debes impoſitam tibi erga magiſtratum gratitudinem ac beneuolētiam. Redde quod debes ijs, quibus varij magiſtratus ſunt commiſſi: cui tributū debetur, ſiue exactio, capitumue cenſus, ei tributū da; cui vectigal, vectigal, vel pro terra cenſum. Nec ſolùm pecunias reddite, ſed timorem etiam, hoc eſt reuerentiam & verecundiam, atque eximium honorem, &c. Neceſſum eſt ſubdi & obedire, non ſolùm vt nō experiaris iram Dei & magiſtratus tanquam immorigerus, & crucieris, puniariſve intolerabiliter; verùm etiam vt ne videaris expers eſſe conſcientiæ, mente & ratione vacare, ingratus nimirum erga benefactorem. Plurimum enim proſunt Rebuſpublicis magiſtratus. Per ipſos enim vita noſtra & victus conſiſtit, qui niſi diuinitus ſuo fungerentur officio, iam olim omnia perijſſent, potētioribus imbecilliores deuorantibus. Conſcientia igitur tua perſuadeat tibi, vt ſuo honore tanta tibi bona donantes nunquam non digneris. Ideo enim & tributa præſtas.

In Matth. cap 22. In corporalibus & in externis obediēdum eſt regi: In internis autem & ſpiritualibus, ſoli Deo.

Simeon Metaphraſtes. 970.

De S. Melana. De obedientia autē, & quòd oporteat magiſtratibus parere, hæc quoque adiecit: Etiam in ijs, quæ ad vitam mundanam pertinent,

hoc eſt quod omnia maximè continet; & quod imperare quidem facit Imperatorem, parere autem eum, qui eſt ei ſubiectus. Et ſi hoc ſuſtuleris, ordinem quoque ſuſtuliſti, & cum nominibus res quoque confudiſti.

OEcumenius. 1050.

Ad cap.13.ad Rom. Omnem animam inſtruit, ſiue ſacerdos ſit quiſpiam, ſiue monachus, ſiue Apoſtolus, vt magiſtratibus ſubdantur. Nam hęc ſubiectio non euertit pietatem. *Non eſt enim poteſtas.*) Non hęc de quocunque dicit principe, ſed de ipſo principatu. Quoniam enim honoris ac conditionis æqualitas in omnibus ſeditioſa res erat, Deus poteſtates adiunxit.

Euthymius. 1080.

Ad Pſalm.148. Eſt diuinæ ſapientię opus, vniuerſum orbem in principes atque ſubditos diſtinxiſſe. Reges autem, & principes, & iudices appellat, eò quòd dominantur, regunt, & iudicant. *Laudate* enim, inquit, *Dominum*: vos quidem, quia præpoſiti & præfecti eſtis: populi verò, quia ſtudio & curæ atq; ſolicitudini ſuperiorum à Deo donati ſunt. Vnà autem omnes id facite: quoniam ex hac ordinum varietate ordinem quendam Deus in humano genere conſtituit. Verùm quòd principes imperent & dominentur, diuinum quidem opus eſt, hoc eſt, à Deo datũ: quòd verò malè imperent, hoc ad ipſorum Principum pertinet peruerſitatem. Simili modo, quòd praui homines ad imperium aſſumantur, maligni ac praui ipſi homines in cauſa ſunt.

Præfatione in Panopliam: Quod imperio caret, cõfuſum eſt; & quod multorum regitur imperio, ſeditioſum: & idcirco etiam imperio vacans, atq; ideo confuſum.

Theodulus. 1200.

Ad cap.13.ad Rom. Ne ſe deteriores vilioresq; reddi Chriſti ſerui arbitrentur, ſi poteſtatibus ſubijciantur, oſtendit, quòd neceſſarium ſit obtemperare, & non reluctari, neque inobedientem eſſe quempiam magiſtratui. Qui enim iſtud attentauerit, Deo reſiſtit, qui condidit inſtituitq; magiſtratus. Eam autem ob rem dixit, Dei eam eſſe miniſtram ad bonum: quandoquidem miniſtret, ac inſeruiat Dei voluntati, cùm bonos laudibus euehens, tum malos puniens: hinc te ad bonum etiam impellit. Non igitur Princeps, aut magiſtratus, metus tibi cauſa eſt, ſed ſcelerata tua vita.

Demetrius Cydonius. 1280.

De contemnenda morte: Non reperies Reſpub. leonum, aut elephantorum, aut aliorum animaliũ: ſed ciuitates ſolorum hominum ſunt opera, in quibus ſapientiæ ſuæ inuenta, & mutua beneficia deponunt: atque his alij leges præſcribunt, alij dicto ſunt audientes. Ac à ſubditis honores & tributa principibus penduntur, quæ virtutis & inferiorum curæ præmia ſunt: principes autem aſſiduam eorum ſolicitudinem, qui ipſis parent, perpetuamq; prouidentiam conferunt: quam tantam præ ſe ferunt, vt bonus & iuſtus princeps ſuopte periculo ſalutem alijs præſtet, & multi pro patrię defenſione occubuerint.

Hieremias Conſtantinopolitanus. 1580.

Reſponſ.1.cap.16. Quantum ad decimum ſextum caput attinet, in quo dicitur non eſſe prohibitum Chriſtianis imperare alijs, iudicia exercere legitima, & cætera ciuilia munera adminiſtrare: dicimus nos oportere obedire omni magiſtratui, & poteſtati, non modò bonis, ſed etiam prauis, & ipſorum decreta mandataq; obſeruare diligenter.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Martialis. 100.

Epiſtola ad Tholoſanos cap.8. Principi Stephano etiam obedire debetis in omnibus; quia Princeps vobis à Deo conſtitutus eſt, à quo omnis poteſtas & paternitas in cælo & in terra originem & fortitudinem ſumpſit.

Tertullianus. 200.

Ad Scapulam cap.2. Chriſtianus nullius eſt hoſtis, ne dum Imperatoris, quem ſciens à Deo ſuo conſtitui, neceſſe eſt, vt & ipſum diligat, & reuereatur, & honoret, & ſaluũ velit, cum toto Romano
2. Theſ.2 imperio, quouſque ſeculum ſtabit: tam diu enim ſtabit. Colimus ergo & Imperatorem ſic, quomodo & nobis licet, & ipſi expedit, vt hominẽ à Deo ſecundum, & quicquid eſt, à Deo conſecutum, & ſolo Deo minorem. Hoc & ipſe volet: ſic enim omnibus maior eſt, dũ ſolo vero Deo minor eſt. Sic & ipſis Dijs maior eſt, dum & ipſi in poteſtate ſunt eius. Itaq; & ſacrificamus pro ſalute Imperatoris, ſed Deo noſtro & ipſius; ſed quomodo præcepit Deus, pura prece.

In Apologetico cap.30. Nos pro ſalute Imperatoris Deum inuocamus æternum, Deum verum, Deum viuum, quem & ipſi Imperatores propitium ſibi præter cæteros malunt.

Cap.31. Sed etiam nominatim atque manifeſtè:
1. Tim.2. *Orate*, inquit, *pro regibus, pro principibus & poteſtatibus, vt omnia tranquilla ſint.* Vobiſcum enim concutitur imperium, concuſſis etiam cæteris membris eius, vtique & nos (licet extranei à turbis æſtimemur) in aliquo loco caſus inuenimur.

De Idololatria cap.15. Igitur quod attineat ad honores Regum vel Imperatorum, ſatis præſcriptũ habemus in omni obſequio eſſe nos oportere, ſecundùm Apoſtoli præceptum, ſubditos magiſtra- Rom. 13.
tibus & principibus & poteſtatibus, ſed intra limites diſciplinæ, quouſque ab idololatria ſeparamur. Propterea enim & illud exemplũ trium fratrum pręcurrit, qui aliâs obſequentes erga Regem Nabuchodonoſor, bonorem imaginis eius Dan.3.
conſtantiſſimè reſpuerint.

Cyprianus. 250.

De Baptiſmo Chriſti, & manifeſtatione Trinitatis: Scribæ & Pharisæi, in cathedra Moſi ſedentes, dum agunt quę ad cathedram pertinent, per omnia plenitudine poteſtatis vtuntur, & officium, non vita tantùm affectibus honoratur.

Lib.3.teſtimoniorum ad Quirinum c.38. Seruum Dei innocentem eſſe debere, ne incidat in pœnam ſecularem, epiſtola Pauli ad Romanos monet: *Vis* Rom.13.
non timere poteſtatem? bonum fac, & habebis laudem ex illa.

Ambroſius. 370.

Ad cap.5. Lucæ: Magnum quidem eſt & ſpiritale documẽtum, quo Chriſtiani viri ſublimioribus Rom.13
poteſtatibus docentur debere eſſe ſubiecti, ne quis conſtitutionem regis terreni putet eſſe ſoluẽdam.
Si enim cẽſum Filius Dei ſoluit, quis tu tantus es, Matt.17
qui non putes eſſe ſoluendum? Et ille cenſum ſoluit, qui nihil poſſidebat. tu autem, qui ſeculi ſequeris lucrum, cur ſeculi obſequiũ non recognoſcas?

Optatus Mileuitanus. 370.

Lib.3. Meritò Paulus docet orandũ eſſe pro Regibus ac poteſtatibus, etiamſi talis eſſet Imperator, qui gentiliter viueret.

Hieronymus. 390.

Ad cap 3. ad Titum: Paulus docet credentes principatibus & poteſtatibus debere eſſe ſubiectos. ſed quia dixerat, *Admone illos principatibus ac poteſtatibus ſubditos eſſe:* poterat his, qui tormenta formidãt, occaſio ad negandum dari, dum iuxta Apoſtoli dictum, ſe aſſererent principatibus ac poteſtatibus eſſe ſubiectos, & facere quod iuberent, propterea ſubiecit: *Obedire ad omne opus bonum.* Si bonũ eſt, quod præcipit Imperator ac præſes, iubentis obſequere voluntati: ſi verò malum, & contra Deum ſapit, reſponde ei illud de actibus Apo-
Act. 5. ſtolorum: *Obedire oportet Deo magis quàm hominibus.*

Auguſtinus. 400.

Epiſt. 48. ad Valentinum: *Non eſt poteſtas niſi à Deo,* &c. Siue enim poteſtas veritati fauens aliquẽ corrigat, laudem habet ex illa, qui fuerit emendatus: ſiue inimica veritati in aliquẽ ſæuiat, laudem habet ex illa, qui victor fuerit coronatus.

Epiſt. 54. ad Macedonium. Nec ideò ſanè fruſtra inſtituta ſunt, poteſtates regis, ius gladij cognitoris, vngulę carnificis, arma militis, diſciplina dominantis, ſeueritas etiam boni patris. Habent iſta omnia modos ſuos, cauſas, rationes, vtilitates. Hæc cùm timentur & coërcentur mali, & quietius inter malos viuunt boni: non quia boni pronuntiandi ſunt, qui talia metuendo non peccãt: veruntamen nõ inutiliter etiam metu legum humana coërcetur audacia.

De Ciuitate Dei lib. 5. cap. 21. Nõ tribuamus dandi regni & imperij poteſtatem niſi Deo vero, qui dat felicitatem in regno cælorum ſolis pijs: regnum verò terrenum & pijs, & impijs, ſicut ei placet, cui nihil iniuſtè placet. Qui Mario, ipſe Caio Cæſari: qui Auguſto, ipſe & Neroni: qui Veſpaſianis, vel patri, vel filio, ſuauiſſimis Impp. ipſe & Domitiano crudeliſſimo. Et ne per ſingulos ire neceſſe ſit, qui Conſtantino Chriſtiano, ipſe & Apoſtatę Iuliano. Hæc planè vnus Deus, & verus regit, & gubernat, vt placet. Etſi occultis cauſis, nunquid iniuſtis?

In expoſitione quarundam propoſitionum ex epiſtola ad
Rom. 13. *Romanos, propoſit. 72.* Quòd autem Apoſtolus ait: *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit: non eſt enim poteſtas niſi à Deo,* rectiſſimè admonet, ne quis ex eo, quòd à Domino ſuo in libertatem vocatus eſt, factus Chriſtianus, extollatur in ſuperbiam, & non arbitretur in huius vitæ itinere ſeruandum eſſe ordinem ſuum, vt poteſtatibus ſublimioribus, quibus pro tempore rerum temporalium gubernatio tradita eſt, exiſtimet non ſe eſſe ſubdendum. Cùm enim conſtemus ex anima & corpore, quamdiu in hac vita temporali ſumus, etiam rebus temporalibus ad ſubſidium huius vitæ degendæ vtamur: oportet nos ex ea parte, quę ad hanc vitam pertinet, ſubditos eſſe Poteſtatibus, id eſt hominibus res humanas cum aliquo honore adminiſtrantibus. Ex illa verò parte, qua credimus Deo, & in regnum eius vocamur, non nos oportet eſſe ſubditos cuiquam homini, idipſum in nobis euertere cupienti, quod Deus ad vitam æternam donare dignatus eſt. Si quis ergo putat, quoniam Chriſtianus eſt, non ſibi eſſe vectigal reddendum, aut tributum, aut non eſſe exhibendum honorem debitum eis, qui hæc curant, poteſtatibus, in magno errore verſatur. Item ſi quis putat ſe eſſe ſubdendũ, vt etiam in ſua fide habere poteſtatẽ arbitretur eum, qui tẽporalibus adminiſtrãdis aliqua ſublimitate præcellit, in maiorẽ errorẽ labitur. Sed modus iſte ſeruãdus eſt, quẽ Dominus ipſe pſcribit, vt reddamus *Cæſari, quæ Cæſaris ſunt; & Deo, quæ Dei ſunt.* Quamq̃ enim ad illud regnum vocemur, vbi nulla erit poteſtas eiuſmodi: in hoc tamen itinere dum agimus, donec perueniamus ad illud ſeculum, vbi ſit euacuatio omnis principatus, & poteſtatis, conditionem noſtram pro ipſo rerum humanarum ordine toleremus, nihil ſimulatè facientes, & in eo ipſo non tam hominibus, quàm Deo, qui hęc iubet, obtemperantes.

Propoſitione 74. Quod autem ait: *Ideóq; neceſſitati ſubditi eſtote:* ad hoc valet, vt intelligamus, quia neceſſe eſt propter hanc vitam ſubditos nos eſſe oportere, non reſiſtentes, ſi quid illi auferre voluerint, in quo ſibi poteſtas data eſt de temporalibus rebus, quæ quoniam tranſeunt, ideo & iſta ſubiectio non in bonis quaſi permanſuris, ſed in neceſſarijs huic tempori conſtituenda eſt: tamen quoniam dixit: *Neceſſitati ſubditi eſtote,* ne quis non integro animo, & pura dilectione ſubditus fieret huiuſmodi poteſtatibus, addidit, dicẽs: *Non ſolùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiam:* id eſt, non ſolùm ad iram euadendam, quod poteſt etiam ſimulatè fieri. ſed vt in tua conſcientia certus ſis, illiue dilectione te facere, cui ſubditus fueris iuſſu Domini tui, qui *omnes vult ſaluos fieri, & in agnitionem veritatis venire.* 1. Tim 2.

Lib. 3 Confeſſionum cap. 8. Generale pactum ſocietatis humanæ eſt obedire regibus ſuis.

Innocentius Primus. 406.

Epiſtola 2. ad Exuperium cap. 3. Quæſitum etiam eſt ſuper his, qui poſt baptiſmum adminiſtrauerunt, & aut tormenta ſola exercuerunt, aut etiam capitalem protulerunt ſententiam. De his nihil legimus à maioribus definitũ Meminerant enim à Deo poteſtates has fuiſſe conceſſas, & propter vindictam noxiorum gladium fuiſſe permiſſum; Rom. 13.
& Dei eſſe miniſtrum, vindicem in huiuſmodi datum. Quomodo ergo reprehenderent factum, quod auctore Deo viderent eſſe conceſſum?

Leo Primus. 450.

Epiſt. 82. ad Iulianum Coenſem Epiſcopum: Ad imperialẽ pertinet poteſtatem, vt perturbatores Eccleſię, pacis, & Reipub. quæ Chriſtianis principibus meritò gloriatur, inimici ſolicitius cõprimãtur, &c. Vt autem Imperialis eſt poteſtatis tumultus publicos, ac ſeditiones ſacrilegas ſeuerius coërcere: ita auctoritatis eſt ſacerdotalis monachis prædicandi aliquam contra fidem licentiam non prębere, &c.

Sedulius. 460.

Ad cap. 13. ad Romanos: Quia pro tua ſolicitus eſt quiete, quoniam futurum iudicium Deus ſtatuit; & nullum perire vult in hoc ſeculo, rectores ordinauit, vt terrore interpoſito hominibus velut pędagogi ſint, erudientes illos quos ſeruent, ne in pœnam futuri iudicij incidant.

Proſper. 460.

Epigrammate 34.

Reddendum eſt quicquid mundi bene poſtulat ordo,
Prepoſitumq; piorum violat fidei.
Mitibus, & ſanctis nulla eſt ſpernenda poteſtas:
Aequum ſeruire eſt Regibus, & dominis:
Vt Chriſti famulis ad veram profit honorem
Dilexiſſe bonos, & tolerasse malos.

Salonius. 480.

Explicatione in Parabolas Salomonis: Nunquid Chriſtus omnibus tyrannis impijs & principibus dat regnum & imperium? Non vtique. Veruntamen ipſo permittente impij reges & principes ſuſcipiunt regna vel imperia, iuxta illud Iob: *Permittit regnare hypocritam propter peccata populi.* Iob 34

Symmachus Papa. 500.

Apologetico aduerſus Anaſtaſium Imperatorem: Ve-

rùm tu, ſi Romanus Imperator es, etiam gentium Barbarorum legationes debes clementer admittere. Si Chriſtianorum princeps es, qualiſcuoque Præſulis Apoſtolici debes vocem patieoter audire. Nos quidẽ poteſtates humaoas ſuo loco ſuſcipimus, donec contra Deum ſuas non erigunt voluntates. Cæterùm ſi omnis poteſtas à Deo eſt, magis ergo quę rebus eſt prȩſtituta diuinis. Defer Deo in nobis, & nos deſeremus Deo in te. Cæterùm ſi non deferas, oon potes eius vti priuilegio, cuius iura contemnis, &c.

Hormiſda. 516.

Epiſtola 22. ad Iuſtinum Auguſt. Significaſtis nolentibus & recuſantibus vobis imperij pondus impoſitum: qua ratione electos ſuos cæleſti conſtat eſſe iudicio, ſecundùm Apoſtolũ dicentem: *Nõ eſt poteſtas, niſi à Deo: quæ autem ſunt, à Deo ordinata ſunt.* Supereſt, vt à Deo electi, ſicut & credimus, Eccleſiæ, quam laborare cernitis, manus veſtrȩ ſolatia porrigatis.

Primaſius. 540.

Ad caput 13 ad Romanos: *Omnis anima poteſtatibus, &c.*) Hæc caoſa aduerſum illos, qui ſe putabãt ita debere libertate Chriſtiana vti, vt nulli aut honorem deferreot, aut tributa redderent: quibus ita dicit, vt eos humiliet.

Gregorius Magnus. 590.

In lib. 1. Regum cap. 10. A regibus quidem defendendi ſunt ſubditi, non bonis proprijs ſpoliandi: auxilium præſtare ſubiectis debent; agros, vineas, & olіueta auferre non debent.

Lib. 4. epiſt. 52 Ad hoc diuinæ diſpẽſationis prouiſio gradus diuerſos & ordines conſtituit eſſe diſtinctos, vt dum reuerẽtiam minores potioribus exhiberent, & potiores minoribus dilectionem impenderent, vera concordię fieret ex diuerſitate contextio, & rectè officiorum gereretur adminiſtratio ſingulorum. Neque enim vniuerſitas alia poterat ratione ſubſiſtere, niſi huiuſmodi magnus eam differentiæ ordo ſeruaret. Quia verò quæque creatura in vna eademqúe qualitate gubernari vel viuere non poteſt, cæleſtium militiarum exemplar nos inſtruit, quia dum ſunt Angeli, & ſunt Archangeli, liquet quòd non æquales ſunt, ſed in poteſtate & ordine, ſicuti noſtis, differt alter ab altero.

Lib. 7. epiſt. 120. Summum in regibus bonum eſt iuſtitiam colere, ac ſua cuique iura ſeruare, & ſubiectis non ſinere quod poteſtatis eſt fieri, ſed quod æquum eſt cuſtodire.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De Summo bono lib. 3 cap. 49. Dedit Deus priocipibus præſulatum pro regimine populorum, & illis eos præeſſe voluit, cum quibus vna eſt eis naſcendi moriendiq; conditio. Prodeſſe ergo debet populis principatus, non nocere: nec dominando premere, ſed condeſcendendo conſulere, vt verè ſit vtile hoc poteſtatis inſigne, & dono Dei pro tuitione vtantur membrorum Chriſti. Membra quippe Chriſti fideles ſunt populi, quos dum ea poteſtate, quam accipiunt, optimè regunt, bonam vtique viciſſitudinem Deo largitori rependunt.

Concilium Toletanum Sextum. 638.

Cap. 13. Qui primato dignitatis atque reuerentiæ vel gratiæ ob meritum in palatiò honorabiles habentur, his à iunioribus modeſtus honor per omnia deferatur. Quin etiam minores à ſenioribus & dilectionis amplectantur affectu, & vtilitatis imbuantur exemplo.

Concilium Toletanum Duodecimum. 685.

Cap. 1. Vnde his cognitis atque præſcitis ſeruiendum eſt Deo cæli, & prędicto principi noſtro Eringio Regi, eique pia deuotione obſequẽdum, & promptiſſima voluotate agendum, & enitendum, quicquid eius ſaluti proficiat, quicquid gẽtis ſuæ vtilitatibus, & patrię conſuluerit. Vnde non erit iam deinceps aut ab anathematis ſententia alienus, aut à diuinæ animaduerſionis vltione ſecurus, quiſquis contra ſalutem eius deinceps aut erexerit vocem, aut commouerit cædem, aut quamcunque quęſierit lædendi vltionem.

Beda. 700.

Ad cap. 12. Marci: Quòd ait: *Reddite Cæſari quæ ſunt Cæſaris,* nummum, tributom, & pecuniam, *& quæ ſunt Dei Deo,* decimas, primitias, oblationes ac victimas ſentiamus: Quomodo & ipſe reddidit tributa pro ſe, & Petro, & Deo quæ Dei ſunt reddidit, Patris faciens voluotatem.

Alcuinus. 750.

Præfatione in libros de S. Trinitate ad Carolum Magnum: Dum dignitas imperialis à Deo ordinata, ad nil aliod exaltata eſſe videtur, niſi populo prȩeſſe & prodeſſe proinde datur à Deo electis poteſtas & ſapientia. Poteſtas, vt ſuperbos opprimat, & defendat ab improbis humiles: ſapientia, vt regat & doceat pia ſolicitudine ſubiectos, &c. Principem populi Chriſtiani cuncta ſcire & prędicare, quæ Deo placent, neceſſe eſſe, notiſſimum eſt. Neque enim quemquam magis decet vel meliora noſſe, vel plura, quàm Imperatorem, cuius doctrina omnibus prodeſſe debet ſubiectis.

Haymo. 820.

Ad cap. 13. ad Rom. Omnis poteſtas, ſiue maior, ſiue minor, quæ hominibus prȩſtatur, aut ex volũtate Dei, aut ex permiſſione conſtituta eſt, ſicut dicitur per Salomonem: *Per me Reges regnant, & principes decernunt iuſtitiam.* (Prou. 8.) Si autem quærimus, quare hæ poteſtates ordioatæ ſint, id dicendum, quòd genus humanum beſtiale effectum, belluino more cootra ſe cœpit ſæuire, in tantum, vt primi parentis filius in fratrem conſurgens interfecerit eum. Beſtiarum enim eſt & homines diſcerpere, & ſe inuicem lacerare, atque deuorare. Hac de cauſa omnipoteos Deus beſtialibus hominibus principes præpoſuit; vt eorum terrore acerbitas animorum illorum reprimeretur.

Qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit. Siue bona ſit illa poteſtas, ſiue mala, quicuoque ei reſiſtit, ſubtrahendo ſeruitium ab ea, denegando tributum, & honorem non præbendo, quem ei debet præbere, Dei ordinationi reſiſtit & diſpoſitioni, cuius ordinatione illi principantur.

Concilium Pariſienſe. 829.

Libro 2. cap. 3. Conſtat poteſtatem regalem omnibus ſibi ſubiectis, ſecundùm ęquitatis ordiоem, conſultum ferre debere, & idcirco oportet, vt omnes ſubiecti fideliter, & vtiliter, atque obedienter eidem pareant poteſtati: quoniam *qui Poteſtati à Deo reſiſtit, ordinatæ Dei vtique ordinationi,* iuxta Apoſtoli documentum, *reſiſtit.* (Rom. 13.) Sicut enim ſubiecti à Rege ſibi volunt piè & iuſtè opitulari; ita ſpecialiter ei primùm ad ſalutem animæ ſuæ procurandam, deinde generaliter ad honeſtatem & vtilitatem regni, ſecundùm Dei voluntatem diſponendam, atque miniſtrandam, indiſſimulanter atque irretractabiliter ſolatium oportuoum debent exhibere. Quod cùm faciunt, & diuinum præceptum adimplere, & fidem regi debitam euidenter probantur conſeruare. Huiuſmodi ergo obſequium à ſubiectis regię poteſtati impendi debere, & legalia præcepta apertè teſtantur, & Dominus in Euangelio admonet, dicens: *Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, &c.* (Matt. 22.)

Concilium

Concilium Meldenſe. 843.

Rom. 13 *Cap.15.* Si quis poteſtati regię, quæ non eſt, iuxta Apoſtolum, niſi à Deo, contumaci & inflato ſpiritu contra auctoritatem & rationem pertinaciter contradicere præſumpſerit, & eius iuſtis, & rationabilibus imperijs ſecundùm Deum & auctoritatem Eccleſiaſticam, ac ius ciuile, obtemperare irrefragabiliter noluerit, anathematizetur.

Remigius Antiſiodorenſis. 880.

Ad Pſalm. 88. Principes maiori potentia ſubdi debent Deo, quàm ſubditi: quia maior vis Domini apparuit in conuerſione regum, quàm in conuerſione pauperum.

Altercatio Synagogæ & Eccleſiæ. 880.

Cap.13. Quòd Dux Moſes & Aaron ſacerdos populo prælati ſunt, ſignificat quòd in præſenti Eccleſia ſemper Regum, Ducum, & Conſulũ defenſione indigeat ſacerdotalis ſanctitas: & cùm ſibi conueniunt ſacerdotes & reges, nihil tutius: cùm diſſentiunt, nihil pernicioſius.

Radulphus Flauiacenſis. 950.

Lib.3. in Leuit cap.4. Deo peccatorẽ punire præcipiente, humana clementia inobedientia potius Gen. 22 & contumacia dicenda eſt. Hinc eſt quòd Abraham, qui Deo iubente nec dilecto filio pepercit, tantam apud ipſum gratiã adeptus eſt. 1.Reg 15. E contra verò Saul, qui contra imperium Domini pepercit peccatoribus Amalech, ad quos delendos miſſus fuerat, de regno deiectus eſt.

Petrus Damianus. 1050.

Epiſtola ad Carolum: Rex præcingitur gladio, vt hoſtibus Eccleſię munitus occurrat: item ſub lance iuſtitiæ negotia debet terrena dirimere, &c. Conſtitutus eſt vt nocentes atque ſceleſtos legalium ſanctionum cenſura coerceat.

Epiſtola ad Henricum Regem: Ad hoc puto te vniuerſalis orat Eccleſia, vt & labor tuus ei quietem pariat, & orationibus illius gloria tibi vniuerſalis atque triumphalis accreſcat.

Radulphus Ardens. 1060.

Dominica 13. poſt Trinitatem: *Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo.*) Ita reſponſum temperat, vt nec contra Legem, nec contra ſecularem poteſtatem dicat. In quo præcipit, quòd tributa poteſtatibus reddi debent, ſicut decimæ, & oblationes Deo. Ipſe quippe ordinauit poteſtates, & iura regnorum. Vnde & præcipit Samueli, vt diceret Iſraelitis ius regni. Quin ipſe etiam cum Petro reddidit tributum Cæſari, cùm propter vitandum ſcandalum, tum propter exemplum, oſtendens bene reddere eos, qui debent, cùm ipſe Rom. 13. reddidit, qui non debebat. Et Apoſtolus: *Qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit.* Et alibi: *Reddite cui honorem, honorem; cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal.* Eſt enim officium iuſtitiæ vnicuique quod ſuum reddere.

Anſelmus Cantuarienſis. 1080.

Ad caput 13. ad Romanos: Rectè admonet, ne quis ex eo, quòd in libertatem vocatus eſt, factusque Chriſtianos, extollatur in ſuperbiam, & non arbitretur in huius vitæ itinere ſeruandum eſſe ordinem ſuum, & poteſtatibus, quibus pro tempore rerum temporalium gubernatio tradita eſt, non ſe putet eſſe ſubdendum. Cùm enim conſtemus ex anima & corpore, & quamdiu in hac vita temporali ſumus, etiam rebus temporalibus ad ſubſidium eiuſdem vitę vtamur, oportet nos ex ea parte, quę ad hanc vitam pertinet, ſubditos eſſe poteſtatibus, id eſt, res humanas cum aliquo honore adminiſtrantibus. Ex illa verò parte, qua Deo credimus, & in regnum eius vocamur, non debemus ſubditi eſſe cuiquam homini, idipſum in nobis euertere cupienti, quòd Deus ad vitam æternam donare dignatus eſt. Si quis ergo putat, quoniam Chriſtianus eſt, non ſibi eſſe vectigal reddendum, ſiue tributum, aut non eſſe exhibendum honorem debitum iis, quæ hæc curant, poteſtatibus, in magno errore verſetur. Item ſi quis ſic ſe putet eſſe ſubdendum, vt etiam in ſuam fidem habere poteſtatem arbitretur eum, qui temporalibus adminiſtrandis aliqua ſublimitate præcellit, in maiorem errorem labitur. Sed modus iſte ſeruandus eſt, quem Dominus ipſe præcepit, vt *reddamus Cæſari, quæ ſunt Cæſaris, & Deo, quæ Dei ſunt.* Matt 22. Luc 20 Quamuis enim ad illud regnum vocati ſimus, vbi nulla erit poteſtas eiuſmodi; in hoc tamen itinere conditionem noſtram pro ipſo rerum humanarum ordine debemus tolerare, nihil ſimulatè facientes, & in hoc non tam hominibus, quàm Deo, qui hoc iubet, obtemperantes.

Bruno Carthuſianus. 1080.

Ad caput 13. ad Romanos: Verè omnis homo debet ſubdi principibus: Nam non eſt aliqua poteſtas, ſeu bona, ſeu mala, niſi à Deo; nec ſic à Deo, vt hoc nolens permittat: *Quia quæcunque ſunt, ſunt à Deo ordinata.*

Iuo Carnotenſis. 1100.

Epiſt. 241. ad Ludouicum Francorum Regem His documentis inſtructi, quotidianis precibus pro honeſtate veſtra & ſalute Dei clementiam imploramus, vt in manu veſtra Francorum regnum dirigat, & in electorum numero vos aſcribat.

Epiſt. 250. Interim reſpondeo, vt quæcunque pacto inter te fuerit & Comitem, ſemper honorem ei deferas, & notam ei infamiæ non opponas. Sic enim dicit Apoſtolus: *Cui honorem, honorem: cui timorem, timorem* Rom 13 Et alibi: *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit.* 1 Reg 2. Sic Dauid, quamuis Rex futurus, Saol perfido Regi honorem detulit. Et cùm aliquando eſſet ei opportunitas eum occidendi, oram tantummodò chlamydis eius incidit, & de hoc tantillo pœnitentia ductus, cor ſuũ percoſſit. Et quamuis eum perſequeretur, ſemper honorauit viuum, & planxit defunctum. A talibus ergo exemplum accipe, & ea quæ ſunt pacis ac fidelitatis erga dominum imitare. Si quam verò ab eis iniuriam expoſtulas, rationibus vtere, verba probroſa & contumelioſa dimitte, ne verba ſuperba interminabile odium generent, cùm ſuperbia humiliet, humilitas exaltet.

Hugo Victorinus. 1130.

De Sacramentis fidei lib. 2. parte 2. cap. 8. Secularis poteſtas iuſtitiam exercere debet, legum inſtituta ſequens, & nihil præter iuſtitiã, & veritatem approbans in iudicando: ſecularis autem poteſtas caput habet regem, ſiue Imperatorem, ab illo per ſubiectas poteſtates, Duces, & Comites, & præfectos, & magiſtratus alios deſcendens: qui tamen omnes à prima poteſtate auctoritatem ſumunt in eo, quod ſubiectis prælati exiſtunt.

Cap. 9. Habet autem poteſtas ſecularis ornamenta quædam dignitatis ſuæ, quibus & excellentia ordinis oſtenditur, & ſacramentum miniſterij figuratur. Annulus fidem, armilla bonam operationem, ſceptrum iuſtitiam, gladius vindictam, purpura reuerentiam, diadema gloriam deſignat.

Bernardus Abbas. 1130.

Epiſt. 170. Si totus orbis aduerſum me conuraret, vt quippiam moliar aduerſum regiam maieſtatem, ego tamen Deum timerem, & ordinatum ab eo regem offendere temerè non auderem. Nec Rom. 13. enim ignoro vbi legerim: *Qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit.*

Petrus Bleſenſis. 1160.

Epiſt. 80 Mihi videtur non abſurdum, ſi domino

1. Pet. 2. Regi, iuxta Apoſtolum, *tanquam præcellenti honorem & obſequium exhibetis*. Regibus enim nõ ſolùm bonis & honeſtis, ſed etiam diſcolis, in omni humilitate, & reuerentia cenſeo ſeruiendum.

Ioannes Salisberienſis. 1160.

Libro 4. Polycrat. de curialibus nugis cap. 2. Publicæ vtilitatis miniſter, & æquitatis ſeruus eſt princeps, & in eo perſonam publicam gerit, quòd omnium iniurias & damna, ſed & crimina omnia æquitate media punit. Virga quoque eius & baculus, adhibita moderatione ſapientiæ contractus omnium & errores ad viam reducit æquitatis: vt meritò poteſtati Spiritus cõgratuletur, dicens: *Virga tua, & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt.* Sed & clypeus eius fortis quidẽ, ſed infirmorum clypeus eſt, vt qui malignantium iacula pro innocentibus potenter excipiat. Officium quoque eius illis, qui minimum poſſunt, plurimum prodeſt, & illis, qui nocere deſiderant, plurimum aduerſatur. *Non ergo ſine cauſa gladium portat*, quo innocenter ſanguinem fundit, vt tamen vir ſanguinum non ſit, & homines frequenter occidat, & non incurrat nomen homicidij vel reatus.

Lib. 6. Polyc. cap. 24. Etſi in officio virtutum ſit remiſſior principatus, colendus eſt tamen; & ſicut apes in humeris regem ſuum attollunt, ita ſubiecti, quos pedes & membra eſſe prædiximus, dũmodò vitijs pernicioſus nõ ſit, omnimodum exhibeant famulatum. Nam etſi laboret vitijs, ferendus eſt, tanquam in quo ſalutis auſpicia prouincialibus extant:

——*Rege incolumi mens omnibus vna:*
Amiſſo rupêre fidem.

Gulielmus Pariſienſis. 1230.

Lib. 1. de Sacramentis: Si amouerimus ab hominibus doctrinam, & diſciplinã, & flagella, & correctiones, atq; iuſtitias, & vindictas, quæ irrogãtur per principes & potẽtes, & eos abſq; iugo, & reprehenſione viuere ſuſtinuerimus, nõ homines vita & moribus, ſed ſyluestres belluæ apparebunt.

Alexander Aleſius. 1230.

Par. 3. quæſt. 137. memb. 3. Per poteſtatẽ homo Dei vicem gerit, & ſine poteſtate ordinaria nõ regitur vniuerſitas, & ideo ei per ſe debetur reuerentia.

Iacobus Vitriacus. 1230.

Dominica in Sexageſima: Iudex ſecularis, qui nõ ſine cauſa gladium portat, aliquãdo poteſt & debet gladio materiali putrida membra reſecare, exercendo iuſtitiam in malefactores.

Albertus Magnus. 1240.

In lib. 2. Sententiarum, diſt. 44. Duplex eſt poteſtas, ſcilicet ordinata ſecundùm gradus poteſtatis Eccleſiæ, vel ciuilis iuris; & huic poteſtati nõ eſt reſiſtendum quoad obedientiam. Eſt enim poteſtas vſurpata, quæ eſt poteſtas miniſtri, quo credit nos Dominus, & huic non eſt reſiſtendũ, quoad hoc, quòd non ſuſtineamus, ſi Dominus valit: ſed bene poſſumus reſiſtere, quoad obedientiam, ſi poſſumus. Taliũ enim poteſtas iniqua eſt, & iniquitati ſemper eſt reſiſtẽdum: ſi tamen Dominus velit, flagellum ſuſtinendum eſt.

Thomas Aquinas. 1250.

De regimine Principum lib. 1. cap. 8. Rex populum gubernando miniſter Dei eſt, dicente Apoſtolo Rom. 13. *Quòd omnis poteſtas à Domino Deo eſt, & quòd eſt miniſter Dei, vindex in iram ei, qui male agit.*

Lib. 2. cap. 15. Reges & principes vices Dei gerũt in terris, per quos Deus mundum gubernat, ſicut per cauſas ſecundas. Vnde & Samuel Propheta, ſpretus in dominio, cùm querelam proponeret
1. Reg. 8. coram Deo, reſponſum habuit, *quòd non ipſum Iſraeliticus populus ſpreuerat, ſed Deum*, cuius vices gere-
Prou. 8. bat. Et in Prouerbijs dicitur: *Per me Reges regnant.*

Bonauentura. 1260.

Libro de Eccleſiaſtica Hierarchia parte 2. In omnibus debent reges & principes ſeculares ſanctas & cæleſtes intuari poteſtates: ſcilicet vt ſapienter regant, ordinatè viuant, & potenter malum reprimant, & vindicent, innocentibus parcant, & iniuriam fieri perſonis miſeris non permittãt; vt etiam de ſuſcepta poteſtate non ſuperbiant, ſed potius humilibus condeſcendant. Iſtæ conditiones in habentibus poteſtatem requiruntur: quia huiuſmodi reges & principes à Deo recepiſſe poteſtatem huiuſmodi dignoſcuntur, &c. Poteſtas Regum & principum inter homines à Domino eſt ordinata, vt ipſorum metu malorum audacia refrenetur: quæ quidem tantum inualeſceret, vt ſi non reſiſteret poteſtas publica, tandem humana ſocietas penitus diſſiparetur.

Iacobus Genuenſis. 1280.

Dom. 23. poſt Trinitatem Serm. 3. Cæſari debemus reddere tributum & vectigal: Deo autem timorem & honorem. Principi igitur terreno debemus reddere tributum, maximè quãdo videmus ipſum Rempub. ſtrenuè gubernare. Eſt enim ad inſtar capitis, & cęteri ad inſtar membrorum.

Durandus à Sancto Portiano. 1310.

Lib. 2. diſt. 44. quæſt. 3. Si Chriſtianus legitimè ſubeſt poteſtati ſeculari, certè tenetur obedire in his, ad quæ ſe extendit poteſtas, non ſolùm propter iram, id eſt timorem pœnæ, ſed propter conſcientiam: quia non obediendo *reſiſtit Dei ordinationi*, vt dicitur Rom. 13.

Petrus Bertrandus. 1330.

Tractatu de origine & vſu iuriſdictionũ: Inter Chriſtianos duplex eſt poteſtas, temporalis ſcilicet, & ſpiritualis; ſiue ſecularis, & Eccleſiaſtica; & vtraque eſt à Deo: & ideo vtrique poteſtati ſubſunt Chriſtiani, ſed indifferenter.

Thomas Argentinenſis. 1360.

Lib. 2. diſt. 44. quæſt. 1 art. 4. Omnis principatus à Deo: quia omne bonum à Deo eſt. Sed principatus ſecundùm ſe conſideratus, cùm ſit quidam ordo, ſeu motus ordinatè viuendi, eſt nõ modicum bonum vniuerſi. Ergo eſt ab ipſo Deo.

Ioannes Gerſon. 1420.

In Compendio Theologiæ, in expoſitione quinti Præcepti: Perſonę priuatę, quæ nullam habet iuriſdictionem, & auctoritatem, Deus prohibet occidere: Legi autem, vel miniſtro iuſtitiæ præcipit occidere. Exodi 22. *Maleficos ne patiaris viuere.*

In Regulis moralibus, de auaritia: Retinere tributa & ſubſidia rationabiliter introducta peius eſt furto ſimplici in ſubditis. Exigere violenter aut fraudulẽter ſubſidia indebita à ſubditis per principem rapina damnata eſt, &c. Omnia ſunt principis, non quidem proprietario iure, nec per ſe, ſed pro neceſſitate Reipublicæ.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

De Triumphali Chriſti agone cap. 12. Quòd Dominus prohibuerit cenſum dari Cæſari, falſiſſimum eſt, vnde mentita eſt Iudæorum iniquitas ſibi aduerſus veritatem teſtificantium iniquè. Quum enim interrogaſſet Petrum: *Quid tibi videtur? Reges* Matth. 17
terræ à quibus accipiunt tributum vel cenſum, à filiis ſuis, an ab alienis? illeq; dixiſſet: ab alienis, reſpondit Dominus: Ergo liberi ſunt filij. Vt autem non ſcandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum, & eum piſcem, qui primus aſcenderit, tolle, & aperto ore eius inuenies ſtaterem: illum ſumens da eis pro me & te. Alio etiã tempore, cùm illum tentarent Phariſæi, ſi liceret cenſum dari Cęſari, an non, audierunt: *Reddite quæ ſunt Cæſaris,* Matth. 22
Cæſari; & quæ ſunt Dei, Deo. Minimè igitur prohibuiſſet quaſi illicitum, quod per ſe & Petrum exolui mandauit, atque ab elijs definiuit eſſe ſoluendum.

dum. Quis autem dicere audeat, tributa regia ac
vectigalia ciuilia fore prohibita? Noo ſunt illa
deneganda tributa, quæ ad poteſtatem onera fe-
renda honeſtè & noo tyraonicè ordinata ſunt:
quæ ſi deeſſent, prorſus dignitates redigerentur
ad nihilom. Poteſtatibus non exiſteotibus, vbi
iuſtitia? vbi ordo? vbi regimen? vbi legum de-
creta? vbi obedientia ſubiectorum? Nempe vni-
uerſa præ confuſione deficerent. Ad coërcendos
ergo malos, timoremquè incutiendum, indiſci-
plinatis diſpoſitę ſunt leges; prælati, principes,
atque iudices ordinati. Audi quid Paulus dicat:
Rom. 13 *Omnis,* inqoit, *anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita*
ſit. Non enim eſt poteſtas, niſi à Deo: quæ autem ſunt, à Deo
ordinatæ ſunt. Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi
reſiſtit: qui aũt reſiſtũt, ipſi ſibi dãnationẽ acquirunt, &c.

Æneas Sylvius. 1450.

Libello de aulicorum miſerijs: Abſit à me, vt dicam
regibus non eſſe parendum, cùm & Veritas in Eu-
Mait. 22 angelio *redde quæ ſunt Cæſaris Cæſari* iuſſerit, *& quæ*
ſunt Dei Deo: cumquè ad Romanos Paulus Doctor
Rom. 13. gentium dicat: *Omnis anima poteſtatibus ſublimiori-*
bus ſubdita ſit. Non eſt enim poteſtas niſi à Deo. Clamo
igitur & ego: Obadite principibus veſtris omnes
popoli: ſubijcite vos ſublimioribus poteſtatibus,
omnes gentes.

Dionyſius Carthuſianus. 1460.

Ad caput 22. Matthęi: *Reddite quæ ſunt Cæſaris,*
Cæſari: vt pota cenſum, tributum, ſubiectionem: *&*
quæ ſunt Dei, Deo: videlicet oblationes, & cætera,
quę in Lege iubentur. Hęc ſubiectio Iudęorum in
temporalibus ſub Romanis, non derogauit ſpi-
rituali libertati, & ſubiectioni eorum ſub Deo.

Ad caput 13. ad Romanos: Omnis homo exiſtens
ſub alio, ſubditus ſit per obedientiam promptam
ac humilem conſtitutis à Deo principibus ſecu-
laribus ſpiritualibusquè prelatis. Ideo enim &
tributa præſtatis, quod eſt ſignũ ſubiectionis, &c.
Si malè feceris, time poteſtatem. Non enim ſine cauſa gla-
dium portat. Poteſtas ſecularis portat gladium ma-
terialem, Eccleſiaſtica ſpiritualem: vtraque
verò habet iudiciariam poteſtatem,
quę per gladium deſi-
gnatur.

ARTICVLVS SECVNDVS.

IN OMNI MAGISTRATV MONARCHICVM REGIMEN ESSE OPTIMVM.

Anno poſt natũ Chriſtũ

NEGANT.

1530. VLDARICVS Zvvinglius Contemplationis Iſaiæ Prophetæ fœtura prima:
Quis non dicturus eſt Ariſtocratiam, atque Democratiã longè præſtantiorem eſſe Monar-
chia?
1540. Martinus Bucerus ad caput 5. Matthæi: *Profectò qui in vnum hominem tranſ-*
ferre conantur poteſtatem, quam quidem Deus, vt rebus humanis maximè conducebat,
diſpertitus eſt in plurimos, is ordinationi Dei reſiſtit, *vt D. Paulus ſcripſit.*
1550. Ioannes Caluinus lib 4. Inſtitut. cap. 6 §. 9. *Verùm ſit ſanè, vt volunt, bonum atque*
vtile, orbem totum Monarchia contineri, quod eſt tamen abſurdiſſimum. ſed ita ſit: nunquam tamen conce-
dam, id ipſum in Eccleſiæ gubernatione valere.
Cap. 20. §. 8. *Equidem ſi in ſe conſiderentur tres illæ, quas ponunt Philoſophi, regiminis formæ, minimè*
negauerim, vel Ariſtocratiam, vel temperatum ex ipſa & politia ſtatum, alijs omnibus longè excellere.
1560. *Hieronymus VVolfius*, in Annotationibus in Nicoclem Iſocratis, *ex profeſſo Monarchiam im-*
probat.

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Ieremiæ 12. *Verſ.* 10. Paſtores multi demoliti ſunt vineam meam, conculcauerunt
partem meam: dederunt portionem meam deſiderabilem in deſertum ſolitudinis.
Ezechielis 37. 21. Ecce, ego aſſumam filios Iſrael de medio nationum, ad quas ab-
ierunt: & congregabo eos vndique, & adducam eos ad humum ſuam. Et faciam eos
in gentem vnam in terra in montibus Iſrael: & rex vnus erlt omnlbus imperans: &
non erunt vltra duæ gentes, nec diuidentur amplius in duo regna. 24. Seruus meus
Dauid rex ſuper eos, & paſtor vnus erit omnium eorum.
Oſeæ 1. 11. Congregabuntur filij Iuda, & filij Iſraël pariter: & ponent ſibimet caput
vnum, & aſcendent de terra: quia magnus dies Iezrahel.
Ioannis 10. 16. Et fiet vnum ouile, & vnus paſtor.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Iuſtinus. 150.

Ad Gentiles oratione cohortatoria: Homerus ſub perſona Vlyſſis Græcorum exercitum alloquens, ait:

Non bene regnabunt multi, Rex vnicus eſto.

Atque equidem ille non bonum eſſe regimē multorum, ſed è diuerſo malum, reipſa oſtēdere conſtitutum habens, eam ob cauſam bella illorum propter multitudinem, & prælia, & factiones, & mutuas inſidias, paſſim commemoret. Nam Monarchia, ſiue vnius imperium pacatum eſſe conſueuit.

Euſebius Cæſareenſis. 320.

De Demonſtratione Euangelica lib. 3. cap. 9. Quis non obſtupeſcat, ſecum cogitans atq; animo verſans, non humanum hoc fuiſſe opus, vel ex eo, quòd nunquam aliàs ſub vno Romanorum imperio plurimæ orbis Gentes eſſe potuerunt, niſi ſecundùm Ieſu tempora? Nam ſimulac ille admirabiliter ad homines venit, atque inter homines verſatus eſt, etiam res Romanas ad ſummum perueniſſe contigit: quo primùm tempore videlicet Auguſtus plurimarum gentium dominus euaſit. Id verò fuit cùm & Cleopatra capta eſt, & Ptolemæorum ſucceſſio in Ægypto diſſoluta: atque ex illo in hunc vſque diem, quod ab initio orbis, & ab ipſa, vt ita dicam, hominum origine, ſteterat Ægypti regnum euerſum eſt. Ex illo quoque Iudæorum natio à Romanis in ſeruitutem redacta, Syrorum item & Cappadocum, & Macedonum, & Bithyniorum, & Græcorum, ac denique reliquorum omnium, qui Romano imperio ceſſerūt. Hoc autem non ſine Deo, vnà cum doctrina, quæ de Saluatore noſtro ferretur, introijſſe in orbem, quis non fateatur? reputans non facilem Ieſu diſcipulis externarum regionum peregrinationem futuram fuiſſe, ſi gentes inter ſe diuiſæ diſcordesque fuiſſent, neque vllum prorſus ob multiplices principatus inter illas commercium: quibus ſanè ſublatis principatibus, intrepidi iam atq; impunè negotium propoſitum compleuerunt, cùm ſupremus Deus & iter illis expeditum, ac facile compararet, & ſuperſtitioſorum in ciuitatibus animos, terrore maioris imperij cohiberet. Repute enim tecum paruumper, ſi nulla res impedimento fuiſſet ijs, qui errore colendi multos Deos tenebantur, ne doctrinam Chriſti oppugnarent, quàm multos ante hac ciuiles ſeditiones, & in vrbibus, & in agris vidiſſes, quot vexationes, quot bella, non mediocria illa quidem, ſi ſuperſtitioſi illi ſuæ ipſorum poteſtatis fuiſſent, ac penes ſe ius imperij habuiſſent? Nunc autem hoc quoque ſupremi Dei fuit opus, maiori quodam terrore ſupremæ alicuius potentię, proprij verbi inimicos habere iam domitos: Id enim proficere in dies, & apud cunctos homines creſcere volebat.

Oratione de laudibus Conſtantini: Monarchia certè omnes alias Rerumpub. ſpecies, & adminiſtrationis modos longè ſuperat. Nam multiplex imperium, quod ex hominibus honore & ſenſu paribus conſtat, quodque cum Monarchia ex aduerſo pugnat, confuſionis ac ſeditionis potiùs, quàm imperij nomen meretur. Quamobrem vt vnus Deus eſt, non duo, non tres, neque præterea plures: (nam Deorum introducere multitudinem, eſt reuera Deum tollere:) ſic vnus omnium Rex & Imperator, vnum illius verbum, & regia lex vna.

Athanaſius. 340.

Oratione contra Idola: Vniuerſitatis iſtius ordine & harmonia neceſſe eſt vt animaduertamus, omnium iſtorum principem eſſe Deum, eumque vnum, & non plures. Nam [illegible] poſitiuus ordo, & rerum omnium cōſentiens harmonia, non multos, ſed vnum ſibi ducem principemque eſſe declarat, nimirum Verbum Dei. Nō enim ſi plures eſſent rerum naturæ principes, ſeruaretur eiuſmodi vniuerſitatis ordo, ſed omnia confuſa, & inordinata forent, propter multos iſtos: cū vnuſquiſque omnia ad ſuum arbitrium traheret, & cum alieno depugnaret. Vt enim diximus multitudinem numinum nullitatem eſſe numinū: ita quoque neceſſum eſt, multitudinem principum id efficere, vt nullus eſſe Princeps videatur. Cùm enim quiſque alterius regnum tollebat, nullus reliquus cōſpiciebatur princeps, ſed interregnum potius ſine capite erat. Vbi autem Princeps non eſt, ibi prorſus diſturbatio naſcitur.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homilia 34. in 1. Corinth. Nam & nobis Deus vnū dedit caput, nempe Adamum. Cur enim non naſcimur omnes ex terra? cur non perfectè, ſicut illa? vt & partus, & filiorum educationes, & alium ex alio inter nos naſci, nos inter nos colligarēt. Propterea neque mulierem fecit è terra. Nam quoniam non ſuffeciſſet ad nos incitandos ad concordiam, quòd ſimiliter eſſemus eiuſdem eſſentiæ, niſi etiam eundem haberemus primum parentem, hoc quoque effecit. Nam ſi nunc ſolis diſiunctis locis, nos à nobis inter nos exiſtimamus alienos: ſi noſtrum genus duo haberet principia, multo magis hoc fieret. Propterea tanquam ab vno quodam capite ligauit totum corpus humani generis. Et quoniam ab initio videbātur eſſe duo quidam, vide quomodo rurſus eos conglutinat, & in vnum cogit per matrimonium: *Propter hoc,* inquit, *relinquet homo patrē & matrē, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna,* &c. Deinde vt alterum quidem eſſet ſubiectum, alterum verò imperaret (nam quod par eſt honore ſolet pugnam inducere) non ſiuit vt eſſet populare imperium, ſed regnum: & ſicut in caſtris, eundem videris ordinem in vnaquaque domo. Eſt ergo loco quidem Regis maritus: præfecti autem & legati vxor: tertium autem imperandi locum ſortiti ſunt filij: deinde poſtea quartum imperium eſt ſeruorum. Nam ipſi quoque imperant minoribus, & vnus ſæpe ex ijs præeſt omnibus locum tenens domini: ſed tanquam ſeruus. Et cum eo rurſus aliud imperium, alterum mulierum, alterum puerorum. Et in ipſis pueris rurſus aliud ex ætate, & ex ſexu. Nō enim in infantibus ſimiliter dominatum obtinet fœmina. Et vbique ferè Deus frequentia fecit imperia, vt omnia maneant in concordia & pulchro ordine. Propterea etiam priuſquam genus hominum eductū eſſet in multitudinem, cùm duo ſoli eſſent, qui erant primi, alteri quidem iuſſit imperare, alteri verò parēre. Geneſ. 2.

Homil. 34. in epiſt. ad Hebræos: Magiſtratum ducem & rectorem non habere malum eſt, & eſt argumentum multarum calamitatum, & principium defectus ordinis, & perturbationis, ac confuſionis. Nam ſicut ſi chori coryphæum & ducem ſuſtuleris, non erit amplius chorus modò congruus & ordinatus; & ſi à phalange exercitus amoueris Imperatorem, non erit amplius numeroſe & ordinata acies; & ſi nauigio ademeris gubernatorem, nauem demerges: ſic etiam ſi à grege paſtorem abſtuleris, omnia euertiſti, & deleuiſti. Atque malum quidem eſt magiſtratus & rectoris defectus.

Theodoretus. 450.

Libro 3. de Angelis: Defectum principatus, & multitudinem

titudinem, vt rem maximè noxiam accuſamus: Monarchiam verò, hoc eſt vnius principis poteſtatem, velut rem optimam laudamus. Eò fit, vt Homericam illam ſententiam magnis laudibus efferamus, quæ huiuſmodi legem nobis inſtituit:

οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη· εἷς κοίρανος ἔστω,
Εἷς βασιλεύς.
Haud bona res multi domini; Rex vnicus eſto,
Et dominus.

Euthymius. 1080.

In Panoplia titulo 1. Quod imperio caret, confuſum eſt; & quod multorum regitur imperio, ſeditioſum: & idcirco etiam imperio vacans, atque ideo confuſum, &c. Nobis illa ſententia comprobatur, qua verius aſſeritur, imperio ac principatu cuncta regi atque adminiſtrari.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Eccleſiaſt. hiſtor. libro 1. cap. 10. Exijcedictum cenſus ac deſcriptionis, inuitoſque etiam in ſerena illa tranquillitate pacis, quæ vnius imperio obuenerat, patriam ſuam quemque petere, ibique cenſeri ac deſcribi coegit.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Cyprianus. 250.

De idolorum vanitate: Vnus omnium Dominus eſt Deus. Neque enim illa ſublimitas poteſt habere conſortem, cùm ſola omnem teneat poteſtatem. Ad diuinum imperium etiam de terris mutuemur exemplum. Quando vnquam regni ſocietas aut cum fide cœpit, aut ſine cruore deſijt? Sic Thebanorum germanitas rupta, & permanens rogis diſſidentibus etiam in morte diſcordia: & Romanos geminos vnum non capit regnũ, quos vnum vteri cepit hoſpitium: Pompeius & Cęſar affines fuerunt, nec tamen neceſſitudinis fœdus in æmula poteſtate tenuerunt. Nec hoc tãtùm de homine mireris, cùm in hoc omnis natura conſentiat. Rex vnus eſt apibus, & dux vnus in gregibus, & in armentis rector vnus: multò magis mũdi vnus eſt rector, qui vniuerſa, quęcunque ſunt, verbo iubet, ratione diſpenſat, virtute conſummat.

Hieronymus. 390.

Epiſtola 4. cap. 6. Muta animalia, & ferarum greges ductores ſequuntur ſuos: in apibus principes ſunt: grues vnam ſequuntur ordine literato: Imperator vnus: iudex vnus prouinciæ. Roma vt condita eſt, & duos ſimul fratres reges habere non
Geneſ. 15 potuit, & parricidio dedicatur. In Rebeccæ vtero Eſau & Iacob bella geſſerunt. Singuli Eccleſiarum Epiſcopi, ſinguli Archipresbyteri, ſinguli Archidiaconi, & omnis ordo Eccleſiaſticus ſuis rectoribus nititur. In naui vnus gubernator: in domo vnus dominus: in quamuis grandi exercitu vnius ſignum expectatur. Et ne plura replicando faſtidium legenti faciam, per hęc omnia ad illud tendit oratio, vt doceam te non tuo arbitrio dimittendum, ſed viuere debere in monaſterio ſub vnius diſciplina Patris, conſortioque multorum.

Leo Primus. 445.

Sermone 1. in Natalem Apoſtolorum Petri & Pauli cap. 2. Verbum caro factum, ita diuinam naturam naturæ vniuit humanæ, vt illius ad infima inclinatio noſtra fieret ad ſumma prouectio. Vt autem huius inenarrabilis gratię per totum mundum diffunderetur effectus, Romanum regnum diuina prouidentia præparauit: cuius ad eos limites incrementa perducta ſunt, quibus cunctarum vndique gentium vicina & contigua eſſet vniuerſitas. Diſpoſitio namque diuinitus operi maximè congruebat, vt multa regna vno cõfœderarentur imperio, & citò peruios haberet populos prędicatio generalis, quos vnius teneret regimen ciuitatis.

Eucherius Lugdunenſis. 450.

Epiſtola ad Valerianum: Illa externa omnia, id eſt nationes & regna, putasne ob aliud in ditionem ac ius ceſſiſſe Romanũ, & ob aliud magnam partem generis humani in vnum tranſiſſe populum, niſi vt facilius, tamquam medicamentũ per corpus vnum, ita per vnam gentem fidem infuſa penetraret, & vt capiti ingeſta velociter ſe per membra diffunderet? Alioqui non ita cucurriſſet inter crebras & diſcrepantes ritibus linguiſque gentes, nec tam longè per nouorum ſemper graduum obiecta tranſiſſet. Denique beatus Paulus per hunc eundem populum diſterminans fidem ſcribit, ſe ab Hieroſolymis vſque ad Illyri- Rom 15
cum Euangelio Chriſti cuncta repleſſe. Quando autem iſtud inter nationes aut multitudine innumeras, aut immanitate barbaras exetiſſet? Inde eſt quòd nunc terra à ſolis Ortu, & Occaſu, ab Aquilone, & mari Chriſtum reſonat: quòd ad vitam omnia mundi latera concurrunt, dum fidem Thrax, fidem Libys, fidem Syrus, fidem receptat Hiſpanus. Magnum ergo ex hoc diuinæ pietatis argumentum eſt, quòd ſub Cæſare Octauio, cùm vtique Romana poſſeſſio verticem tenuit, tunc ſe Deus terris dedit. Itaque, vt tua apud te proferam, cùm ab ortu regni huius centeſimus & octageſimus quintus ferè ſupra milleſimum vertatur annus, quicquid vel ſub illa dominatione regum vetuſta, vel ſub illa deinde gemina adminiſtratione conſulum Romano acceſſit imperio, omnia Chriſti aduentui præparata, & diffundendæ fidei promiſſa, poteſt, ſi quis eſt idoneus aſſertor, oſtendere.

Thomas Aquinas. 1250.

Parte 1. quæſt. 103. art. 3. Optima eſt gubernatio, quæ fit per vnum. Cuius ratio eſt: quia gubernatio nihil aliud eſt, quàm directio gubernatorum ad finem, qui eſt aliquod bonum. Vnitas autem pertinet ad rationẽ bonitatis. Probatur per hoc, quòd ſicut omnia deſiderant bonum, ita deſiderant vnitatem, ſine qua eſſe non poſſunt. Nam vnumquodque in tantum eſt, in quantũ vnum eſt. Vnde videmus, quòd res repugnant ſuę diuiſioni quantum poſſunt, & quòd diſſolutio vniuſcuiuſque rei prouenit ex defectu illius rei. Et ideo id, ad quod tendit intentio multitudinem gubernantis, eſt vnitas, ſiue pax. Vnitatis autem cauſa eſt per vnum. Manifeſtũ eſt enim, quòd plures multa vnire & concordare non poſſunt, niſi ipſi aliquo modo vniantur. Illud autem quod eſt per ſe vnum, poteſt eſſe cauſa vnitatis conuenientius, quàm multi vniti. Vnde multitudo melius gubernatur per vnum, quàm per plures. Relinquitur ergo, quòd gubernatio mundi, quæ eſt optima, fit ab vno gubernante. Et hoc eſt quod Philoſophus dicit in 12. Metaph. *Entia nolunt diſponi malè, nec bonum pluralitas principatuum: vnus ergo princeps.*

Engelbertus Admontenſis. 1300.

Libro de ortu & fine imperij Romani cap. 15. Iuſtius & melius eſt omnia regna & omnes reges ſubeſſe vni Monarchę: quia prima inuentio & conſtitutio regnorum & Regum emanauit à natura, ſicut patet in feris: in quarum genere leo eſt rex omni-

um ferarũ, & in auibus aquila eſt rex cæterarum volucrum omnium. Ars verò & ratio imitatur naturam.

Cap.15. Melius & iuſtius eſt, ſemperquè erit, quamdiu ſecundùm prouiſum à Deo curſum rerum mundi ipſi Deo placuerit, omnia regna, & omnes reges ſubeſſe vni imperio & Imperatori Chriſtiano, quantum de iure cõſuetudine rationabili & perſcripta competit & conuenit vnicuique regno ſubeſſe & obedire imperio, quàm ſi ſingula regna & reges per ſe ſtarent, ſine omni ſubiectione & obedientia imperij, tamquam multa capita in vno corpore Chriſtianę Reipub. quæ eſt vna, & vnius populi Chriſtiani, & pro tanto habens vnum caput omnium: niſi de illa Repub. & vno populo Chriſtiano quis velit facere multorum capitum vnum monſtrum.

Durandus à Sancto Portiano. 1310.

Lib.4. Sentent. diſt. 24. quaſt.5. Optimum regimen vnius multitudinis eſt, quando regitur per vnum ſupremum, à quo deſcendit auctoritas regendi in medios, & vſque ad infimos.

Ioannes Gerſon. 1420.

De poteſtate Eccleſiaſtica conſideratione 9. Chriſtus Eccleſiam ſuam regi principaliter voluit ſub vno, & ab vno monarchicè; ſicut eſt vna fides, vnum baptiſma, & vna Eccleſia, vnitate capitis, tam primarij, quàm vicarij: quoniam iſte eſt optimus principatus, præſertim in ſpiritualibus, ad conſeruationem vnitatis fidei, ad quam obligantur omnes.

Alphonſus Toſtatus Abulenſis. 1430.

Libro de optima Politia: Natura habet principem vnum: ergo in œconomia erit vnus princeps. Sic enim dicit Ariſtoteles 12. Metaph. Mala eſt pluralitas principum: bonus eſt ergo vnus princeps.

ASSERVNT GENTILES POETÆ & Philoſophi.

Homerus ante Chriſtum Anno 900.

Iliad.2.

οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη· εἷς κοίρανος ἔστω,
εἷς βασιλεὺς ᾧ ἔδωκε Κρόνου παῖς ἀγκυλομήτεω
σκῆπτρόν τ' ἠδὲ θέμιστας, ἵνα σφίσιν βασιλεύῃ.
Non multos regnare bonum: rex vnicus eſto.
Vnius imperium, cui Iuppiter aurea magnus
Sceptra dedit, iuſſitq́; ſuis dare iura tuendis.

Herodotus ante Chriſtum anno 450.

Lib.3. Propoſitis tribus ſtatibus, & his omnibus optimis, vt optimè imperet populus, optimè pauci, optimè vnus: inter hęc multum antecellere vnius imperium ſentio. Nam vnius viri, qui optimus ſit, nihil melius eſſe conſtat: qui enim huiuſmodi fuerit ingenio, plebem poterit ſine omni reprehenſione moderari, vt taceam ſic præcipuè conſilia in aduerſarios trahi ſolere.

Euripides ante Chriſtum anno 430.

In Andromache Act.2.

Nunquam gemina laudauero mortalium cubilia:
Neque enim in ciuitatibus gemina dominia
Lenius & commodius vno ferri ſolent.
Quippe onus oneri additum,
Seditionumq́; ciuibus foret materia.
Quin & fabris duobus hymnorum artifices
Litem miſcere Muſæ amant.
Quando item flatu nautas ferunt celeres,
Gemina mentium ſententia ſuper gubernaculo,
Multitudoq́; frequens ſapientium imbecillior eſt
Vna mente, cui ſumma rei conſtituendæ poteſtas eſt,
Licet ſit tenuior Vnius potentia valet
Et publicè, & domi, cùm rerum expetitur tranquillitas.

Iſocrates ante Chriſtum anno 400.

In Nicocle: Monarchię principē locũ præſtantiſſimi quiq; deferũt, &c. Quæ etſi nõ vbiq; recepta in mores ſunt: ea tamē eſt huius imperij ratio & volũtas. Quòd ſi & ingenia hominum, & rationes ſpectemus, vniuerſi Monarchias pręſtare cæteris fatebuntur. Quis verò ſanę mentis eſt, qui ſe nõ optet eius potius ciuē eſſe Reipub. in qua ſua virtus non ignoretur, quàm nulla re vulgo potiorem delitescere? Quin etiam hanc tanto & mitiorem & æquiorem iudicemus, quanto facilius eſt vnius viri iudicio & voluntati ſatisfacere, quàm id dare operam, vt multis & variis ingenijs placeas. Monarchiam igitur & iucundiorem eſſe, & leuiórem, & ęquiorem pluribus oſtendi poteſt, &c.

Plato ante Chriſtum anno 390.

In Politico vltra medium: Vnius dominatio bonis inſtructa legibus lex illarum omnium optima eſt: gubernationem verò eam, in qua non multi imperant, mediam cenſere debemus: cæterùm multorum adminiſtrationem omnibus in rebus debilem atque infirmam.

Demoſthenes ante Chriſtum anno 350.

Olynthiaca 1. de Philippo: Quod is vnus omnia & arcana moderatur, ac ſimul & dux eſt, ac dominus, & quęſtor, & ipſe vbique adeſt exercitui, ad res bellicas celeriter & tempeſtiuè conficiendas multum valet.

Ariſtoteles ante Chriſtum anno 350.

Libro 12. Philoſophia: Natura rem malè adminiſtrare non vult, & multorum principatus ac dominatus non eſt vtilis. Vnus ergo ſit princeps.

Sermus.

Apud Stobæum ſermone de Monarchia: Cùm Lydis Cræſus imperaret, fratrem in conſortium imperij aſſumpſit. Tum quidam ex Lydis accedens dixit: Omnium in terra bonorum, ô rex, auctor eſt ſol, neque quicquam extaret in terra ſole non illuſtrante. At ſi gemini ſoles fierent, periculum immineret, ne omnia conflagrantia in peſſum irent: ita & regem vnum quidem accipiunt Lydi, & ſeruatorem eſſe credunt: duos verò ſimul tolerare non poſſunt.

Liuius poſt Chriſtum anno 20.

Decadis 1. libro 4. Complurium imperium bello inutile eſt.

Seneca poſt Chriſtum anno 50.

Libro 2. de Beneficijs cap.20. Diſputari de Marco Bruto ſolet, an debuerit accipere à D. Iulio vitam, cùm occidendum eum iudicaret. Quam rationem in occidendo ſecutus ſit, aliàs tractabimus. Mihi enim cùm permagnus fuerit in alijs, in hac re videtur vehementer erraſſe, nec ex inſtitutione Stoica ſe egiſſe, qui aut regis nomen extimuit, cùm optimus ciuitatis ſtatus ſub rege iuſto

ſit; aut ibi ſperauit libertatem futuram, vbi tam magnū premiū erat & imperandi, & ſeruiendi; aut exiſtimauit ciuitatem in priorem formam poſſe reuocari, amiſſis priſtinis moribus, &c.

Lucanus poſt Chriſtum anno 70.

Libro 1.

O malè concordes, nimiaq́, cupidine cæci,
Quid miſcere iuuat vires, vrbemq́, tenere
In medio? dum terra fretum, terramq́, leuabit
Aer, & longi voluent Titana labores,
Noxq́, diem cælo totidem per ſigna ſequetur,
Nulla fides regni ſocijs, omnisq́, poteſtas
Impatiens conſortis erit: nec gentibus vllis
Credite, nec longè fatorum exempla petantur,
Fraterno primi maduerunt ſanguine muri.

Plutarchus poſt Chriſtum anno 90.

De tribus Reipub. generibus: Monarchia, Democratia, & Oligarchia: Quòd ſi optio eligendi illi fuerit conceſſa, vt ex Inſtrumentis, ita ex Reipub. generibus nõ aliud ſibi Platonem auſcultans deligat, quàm vnius poteſtatem, quæ reuera ſola perfectam illam, & rectam virtutis ęquabilem rationem retinet, neque ad vim, neque ad gratiam, ſi vtilitas non poſcat, accommodari poteſt, &c.

De fortuna Romanorum: Apud Cleopatram veluti ad marinum quendam ſcopulum ſubmerſus ac contritus eſt tantus Imperator (*Antonius*,) vt vnus ſupereſſet Cęſar.

Plinius poſt Chriſtum anno 100.

Naturalis hiſtoriæ lib. 11. cap. 5. Inter omnia inſecta principatus apibus, & iure præcipua admiratio, &c. Rempub. habent, conſilia priuatim, ac duces gregatim.

Pomponius poſt Chriſtum anno 200.

In Pandectis de origine iuris: Romæ euenit, vt neceſſe eſſet Reipub. per vnum conſuli. Nam Senatus non perinde omnes prouincias regere poteſt.

Dion Caſſius Nicæus poſt Chriſtum anno 230.

Romanæ hiſt. lib. 44. Democratia, id eſt populi in Repub. principatus, nomen ſpecioſum habet, videturq; ex legum æqualitate non plus vni, quàm alteri tribuere. Verùm ipſa re comprobatur, nihil ei cum ſua appellatione conuenire. Cęterùm Monarchiæ nomen auditu difficile, tamē penes vnū hominē ſummam eſſe Reipub. cõducibile omnium maximè eſt. Facilius enim vnus quiſpiam vir bonus, quàm multi reperiuntur. At ſi hunc inuenire difficulter quidam exiſtimant, omninò fateri illi coguntur impoſſibile eſſe, vt multi boni inueniantur, quando virtutiſne eſſe conſentaneum non eſt. Quò ſit, vt ſi quis ſummæ rerum vitioſus præeſt, tamen ſatius id ſit quàm à ſui ſimilium multitudine Rempub. adminiſtrari.

ARTICVLVS TERTIVS.

AB ORBE CONDITO, VSQVE AD ANNVM PRÆSENTEM PERPETVA SVCCESSIONE SEMPER FVISSE VNVM ECCLESIÆ PRÆSIDEM, ET MONARCHAM.

I. MONARCHIA.

1. *Adam* 930. *annis*.

QVEMADMODVM non niſi vnus eſt Deus, qui ſolus cęlum, & terram, & cuncta, quę in eis ſunt, ſolo verbo creauit, regit ac moderatur, nec in tali dignitate conſortem Imperij ferre poteſt: ſic idem ille inde ab initio orbis conditi pluribus hominibus vnum potius, quàm plures præeſſe voluit. Cùm in terris duo tantùm adhuc agerent homines, Adam & Eua, hunc præeſſe, illam parere debere dixit. Vnde Geneſis 3. *Sub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui.* Hinc Theophilus Antiochenus lib. 2. ad Antolycum: Euam ex coſta compegit, & duos fecit ambos: ſimul per hęc quaſi in myſterio ſuam monarchiam ſiue vnitatem demonſtrare voluit, dum ſimul vtrumque creat. Ioannes Chryſoſtomus in priorem ad Corinth. Hom 34. Deus ab initio innumerabilia eſt machinatus, vt charitatem nobis inſereret: nam vt vnum nobis dedit caput, nempe Adamum, propterea tamquam ab vno capite ligauit totum corpus humani generis, &c. Deinde vt alterum quidem eſſet ſubiectum, alterum verò imperaret: nam quod eſt par honore, ſolet pugnam inducere: non ſiuit vt eſſet democratia, ſeu populare imperium, ſed regnum.

Natis deinde Adamo duobus filijs Cain & Abel, vt pius pater præfuit, & de modo, quo Deum colerent, pręcepta dedit; illi ſubijciebantur. Sed cùm Cain, excuſſo parentis imperio, Abel fratrem occidiſſet, *& egreſſus à facie Domini, habitaret profugus in terra ad orientalem plagam Eden, cognouit Adam vxorem ſuam; & peperit filium, vocauitq́, nomen eius Seth, dicens: Poſuit mihi Deus ſemen aliud pro Abel, quem occidit Cain.* Vidit deinceps filios filiorum in multas generationes, ita vt vixerit cum Seth 800, cum Enos 695. cum Cainan 605. cum Malaleel 535. cum Iared 470. cum Enoch 308. cum Mathuſalem 249. cum Lamech 56. annis. Geneſ. 4

Quamdiu cum illis vixit, ipſe pœnitentiam egit, ſolum Deum agnouit, inuocauit, coluit, illi ſacrificia obtulit, venturum ſemen promiſſum expectauit, ſuis præfuit, quid facere, quid fugere deberent, dixit: ſancta progenies illi tamquam parenti primæ conceſſit, & dictis paruit. Hoc

enim vel à natura humano generi eſt inſitum, vt ſic parentibus obediant, & honorem exhibeant. Vnde Cicero de Aruſpicum reſpõſis: Parentibus nos primùm ipſa natura conciliat, quos non alere nefarium eſt. Ad legem naturæ accedit Lex diuina Exodi 20. *Honora patrem tuum, & matrem tuam vt ſis longæuus ſuper terram.* Leuit. 19. *Vnuſquiſque patrem ſuum, & matrem ſuam timeat.* Rectè ergo Martialis Epiſtola ad Burdegalenſes cap. 1 Nam & in illo ſeculo, ex quo primus homo cœpit à Deo formatus de limo, congregatio filiorum Dei, quæ iam congregatur, proclamabatur, &c. Et Epiphanius: Sancta & Catholica Eccleſia principium omnium eſt: Adam nouit Deum Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum. Propheta enim erat, neque Circumciſionem habens, neque ſimulachra colens, ſed Chriſtianiſmi formam oſtendens.

De ſacerdotio Adami ſic refert Moſes Barcepha de Paradiſo parte 1 cap. 28. Auxit Adamum Deus ſacerdotij munere. Nam fuiſſe ſacerdotem, ex Dauidis Pſalmiſtæ verbis cognoſcitur, quòd veluti loquentem Adamum cum Deo inducens,
Pſal. 139 ait: *Finxiſti me, & poſuiſti ſuper me manum tuam.* Sacerdotium enim manuum impoſitione confertur. Itaque Adamus quoad vixit, hoc eſt annis 930 Monarcha Eccleſiæ fuit.

2. *Seth* 120. *annis.*

Defuncto Adamo Seth ſuperfuit annis 120. His temporibus nemo in populo Dei illo fuit maior, omnes ab eius ſemine prognati illum tamquam parentem ſequebantur, & ſic tot annis eodem, quo Adamus, iure Eccleſiaſticam monarchiam obtinuit. De hoc Ioſephus lib. 1. Antiquit. cap. 2. Seth vbi eò ætatis venit, vt iam quod rectum eſt diſcernere valeret, virtutis ſtudio ſe totum dedidit, & cùm vir optimus euaſiſſet, etiam nepotes ſui ſimiles poſt ſe reliquit. Qui quoniam erant omnes bona indole prẹditi, & patriam abſque ſeditione incolebant, in perpetua felicitate vitam exegerunt.

3. *Enos* 98. *annis.*

Defuncto Seth, ſuperuixit Enos annis 98. Hoc currente tempore in populo Dei nemo illo maior fuit, nec ætate, nec dignitate. Itaque vt omnium parens natis natorum imperabat. Illi pij progenitoris monita procul dubio ſequebantur, & eis parebant. De hoc ſcribitur Geneſ. 4. *Iſte cœpit inuocare nomen Domini*: non quòd hoc ante ipſum nemo feciſſet, ſed quòd magis aucto humano genere, ille magis in dilatando diuino cultu laborauerit. Ab hoc progeniti deinceps filij Deorum, vt à Cain orti filij hominum dicuntur, Geneſ. 6. & alijs Scripturæ locis.

4. *Cainan* 105. *annis.*

Defuncto Enos Cainah ſuperuixit 105. annis. Hoc currente tempore inter primogenitos filiorum Dei nullus erat illo maior natu. Itaque iam diu eodem quo priores iure primatum in populo Dei obtinuit.

5. *Malaleel* 45. *annis.*

Malaleel quintus populi Dei Monarcha vixit annos 895. obijt anno 366. ante Diluuium, anno vitę Noë 234. Cainan patri defuncto 45. ſuperſtes fuit.

6. *Iared* 152. *annis.*

Defuncto Malaleële Iared 152. annis in viuis manſit, populi Dei ſextus Monarcha. Obijt anno Mundi 1422. vixit cum Noë 366. annos.

7. *Mathuſalem* 234. *annis.*

Mortuo Iared vixit adhuc Mathuſalem annis 234. vſq; ad ipſum annum Diluuij. Quo temporis ſpatio ſeptimus populi Dei Monarcha, multa ſumma cum pietate adminiſtrauit, quæ ſi ſcriptis tradita fuerunt, Diluuio perierunt.

8. *Noe* 350. *annis.*

Enoch, quia ante maiorum ſuorum mortem transferebatur: & quia Lamech, pater Noë, quinquennio ante Mathuſalem patrem ſuum obijt, huiuſmodi primatu fungi non potuerunt. Itaque in tali Monarchia Noe octauum locum obtinuit, qui poſt obitum aui Mathuſalem vixit, & ſolus præfuit Eccleſiæ 350. annis. Vnde 2. Petri 2. *Originali mundo non pepercit, ſed octauum Noe iuſtitiæ præconem cuſtodiuit.* Torquent hic ſe interpretes, qua ratione Noe octauus iuſtitiæ pręco vocetur, cùm ab Adamo generatione non ſit octauus, ſed decimus. Ambroſius Catharinus ad hunc locum: Niſi, inquit, aliqua ſit hiſtoria, quam non habemus, declarans quomodo Noe octauus fuerit iuſtitiæ præco, & qui fuerint alij ſeptem ſuperiores, vt videtur ipſa literæ vera ſignificatio expoſcere, oportebit dicere, illum vocatum eſſe non reſpectu præconij, ſed quia cum illo ſeptem animæ in arca ſalutem ſubmerſis alijs omnibus adeptæ ſunt. Si ita Scriptura hæc eſſet intelligenda, qua ratione dicitur octauus, & non primus? Primus enim Noë arcam ingreditur, primus eãdem egreditur, primus erat ætate, primus dignitate: inter octo illas animas Cham erat impius: quatuor vxoribus tale encomium tribui nequit. *Mulieres*, inquit Paulus, *docere in Eccleſia non permitto.* Ergo hic locus aut nequit intelligi, aut dicendum, Adamũ 1. fuiſſe iuſtitiæ pręconem, Seth 2. Enos 3. Cainan 4. Malaleel 5. Iared 6. Mathuſalem 7. Noë 8.

9. *Sem* 120. *annis.*

Defuncto Noë Sem ſuperuixit 120. annis: quãdiu parens ſuperfuit, illi primas detulit: quo defuncto apud ſuos nemo erat eo maior, ille ſolus ſuis poſteris, qui pietatem coluerunt, pręfuit, nonus iuſtitiæ præco, & Dei altiſſimi ſacerdos fuit, ſedem regni habens in Salem: propterea & Melchiſedech, id eſt, Rex iuſtitiæ dictus. De quo Geneſis 14. *At verò Melchiſedech rex Salem, proferens panem & vinum (erat enim ſacerdos Dei altiſſimi) benedixit Abrahæ, & ait: Benedictus Abraham Deo excelſo, qui creauit cælum & terram: & benedictus Deus excelſus, quo protegente hoſtes in manibus tuis ſunt: & dedit ei decimas ex omnibus.* Hinc Paulus Hebræor. 7. *Hic enim Melchiſedech Rex Salem, ſacerdos Dei ſummi, qui obuiauit Abrahæ egreſſo à cæde Regum, & benedixit ei*, &c. Sine vlla autem contradictione, quod minus eſt, à meliore benedicitur. Theophilus Antiochenus lib. 2. ad Autolycum de Melchiſedech: *οὗτος ἱερεὺς ἐγένετο πρῶτος πάντων ἱερέων τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου.* Hic ſacerdos fuit primus omnium ſacerdotum Dei ſummi. Primus hic non ordinis, ſed dignitatis nomen eſt. Nam ante ipſum multos alios ſacrificia obtuliſſe conſtat. Hieronymus in quæſtionibus ſeu Traditionibus Hebraicis in Geneſin: Aiunt Hebręi, Melchiſedech eſſe Sem filium Noe, & ſupputantes annos vitę ipſius, oſtendunt eum ad Iſaac vſque veniſſe: omneſque primogenitos Noe, donec ſacerdotio fungeretur Aaron, fuiſſe Pontifices. Alcuinus in quæſtionibus in Geneſin eãdem referens, addit, Hebræos præterea ſentire, hæc eſſe primogenita, quæ vendidit Eſau fratri ſuo Iacob: qui etiam Melchiſedech iure de triumphis abnepotis ſui decimas accepit.

Prima hęc Monarchia Eccleſiæ durauit vſque ad obitum Sem, annis 2158. Sed quia deinceps illis, qui poſt Diluuium naſcebantur, in tam

multos annos vita non amplius prorogabatur, & ante Sem omnes eiuſdem filij, nepotes, abnepotes, trinepotes deceſſerant, & ipſe Abraham anno 36. ante mortem Sem obijt, prima talis Eccleſiæ Monarchia in Sem nono Monarcha deſijt.

II. MONARCHIA.

Cùm poſt Sem nulli amplius tam longæui reperirentur, & paulatim idololatria inualeſceret, Sem adhuc viuente, Deus ABRAHAMVM à ſuis aliò ſecedere, & pietatem colere iuſſit: propterea & Circumciſionis Sacramentum inſtituit, & quibus ſacrificijs ſe colere deberet, eundem edocuit. Ille diuinis monitis parens, & ſeipſum, & omnes in ſua familia maſculos circumcidit, abiectis idolis, vnum ſolum verum Deum coluit, atque in ſua familia, quæ ſatis erat ampla, primus Monarcha extitit, ſolum Melchiſedechum vt ſuperiorem agnouit: & ab eo benedictionem accepit. *Sine vlla enim contradictione, quod minus eſt à meliore benedicitur.* Heb. 7.

Defuncto Abrahamo ISAAC accepta omni hæreditate & benedictione paterna, ſimili modo ſuis præfuit, & ab ijs pro principe quoad vixit habitus eſt.

Erant illi duo filij: Eſau, & IACOB. Eſau paruī faciens ius primogenituræ, quo ille in ſacerdotio patri debebat ſuccedere, eiuſmodi prærogatiuam Iacobo fratri vili edulio vendidit. Ille prærepta deinde paterna benedictione, in huiuſmodi ſacerdotio defuncto patri tertius Monarcha ſucceſſit.

Iacobo duodecim erant filij Patriarchæ, omnes veræ religionis cultores. Inter eos LEVI in ſacerdotio patri ſucceſſit: poſt hunc CAATH: poſt Caath AMRAM pater MOYSIS, & AARONIS perpetua ſucceſſione principes Eccleſiaſticæ Hierarchiæ extiterunt.

Durauit ſecunda hæc Monarchia in terra peregrinationis annis 430. à tempore promiſſionis factæ Abrahamo vſque ad exitum Iſraelitarum ex Aegypto.

III. MONARCHIA.

Tertia Eccleſiæ Monarchia cœpit ab exitu ex Aegypto, & durauit vſque ad Chriſtum Saluatorem. Catalogum ſummorum Sacerdotum, eo ordine, quo ab Aarone vſque ad poſtremum Hieroſolymitanum excidium alijs alij ſucceſſerunt, referunt Ioſephus, & plures alij: nos de ijſdem infra lib. 8. articulo 2. agemus.

IV. MONARCHIA.

Adueniente Chriſto Saluatore, tertia Monarchia ceſſabat: quarta & vltima inſtituebatur: quæ cœpit in Petro principe Apoſtolorum, durauit in eius ſucceſſoribus ad hæc vſque tempora, & vel inuitis inferorum portis durabit vſque ad mundi conſummationem. Catalogum huius vltimæ Monarchiæ Pontificum multi referunt: nos de ijſdem infra lib. 8 articulo 2.

Neque verò ſolùm in Eccleſiaſtico regimine Deus huiuſmodi Monarchias inſtituit, ſed etiam in ciuili adminiſtratione apud exteros, magis Monarchicum, quàm Polycraticum, vel Democraticum imperium elegit. Niſi enim à Deo eiuſmodi poteſtates fuiſſent, non potuiſſent tot ſeculis conſiſtere.

Prima talis Monarchia fuit Aſſyriorum, quæ cœpit à Nino Beli filio, & perpetua ſucceſſione durauit vſque ad Sardanapalum annis 1240. vt vult Euſebius: vel 1300. vt colligit Iuſtinus libro 1. vel 1400. vt vult Diodorus libro 2. capite 7.

Secunda Monarchia fuit Medorum & Perſarum annis 522. circiter.

Tertia fuit Græcorum.

Quarta Romanorum, in qua Auguſto Cæſare, cùm totus orbis deſcriberetur, Chriſtus naſci voluit. Horum Monarcharum Chronologiam & ſucceſſionem infra ſuo loco ſubijciemus.

De his Monarchijs ſic Daniel ait ad Nabuchodonoſor: *Tu Rex regum es, & Deus cæli regnum, fortitudinem, & imperium, & gloriam dedit tibi, & omnia, in quibus habitant filij hominum, & beſtiæ agri, volucres quoque cæli dedit in manu tua, & ſub ditione tua vniuerſa conſtituit. Tu es ergo caput aureum: & poſt te conſurget Regnum aliud minus te: & regnum tertium aliud æreum, quod imperabit vniuerſæ terræ: & regnum quartum erit velut ferrum. quomodo ferrum comminuit & domat omnia: ſic comminuet & conteret omnia hæc,* &c. *In diebus autem regnorum illorum ſuſcitabit Deus cæli regnum, quod in æternum non diſſipabitur, & regnũ eius alteri populo non tradetur. Comminuet autẽ & conſumet vniuerſa regna hæc, & ipſum ſtabit in æternum. Secũdum quod vidiſti, quòd de monte abſciſſus eſt lapis ſine manibus, & comminuit teſtam, & ferrum, & æs, & argentum, & aurum, Deus magnus oſtendit Regi, quæ ventura ſunt poſtea. & verum eſt ſomnium, & fidelis interpretatio eius.* Dan. 2.

ARTICVLVS QVARTVS.

D. PETRVM ECCLESIAE VNIVERSÆ PRINCIPEM ET PASTOREM AB IPSO CHRISTO SALVATORE CONSTITVTVM ESSE.

NEGANT.

Anno poſt natũ Chriſtũ. 1324. M*ARSILIVS Patauinus*, Apologia ad Ludouicum Bauarum, *aſſerit D. Petrum immediatè à Deo nullam habuiſſe ſuper reliquos Apoſtolos aut Chriſti diſcipulos iuriſdictionem, aut poteſtatem, qua eos vel in ſacerdotali officio ordinaret, vel ab eo ſegregaret, vel aliquò mitteret ad ſuum officium exercendum.*

1390. Ioannes VVicleuus libro de Antichriſto cap. 6. *Erubeſcant heretici dicentes, quòd Petrus cæteris Apoſtolis excellentiorem poteſtatem habet. quia eſt Epiſcopus Romanorum. Tres principales Apoſtoli non contulerunt ſenſum vel notitiam Euangelij ſancto Paulo: ſed Iacobus, qui erat Epiſcopus Hieroſolymis, vbi Chriſtus fuit Epiſcopus, à Deo in hoc Euangelio Simoni anteferetur.*

1414 Ioannes Huſſus Articulo 7. à Martino Quinto damnato: *Petrus non eſt, nec fuit caput Eccleſiæ Catholicæ.*

1520. Martinus Lutherus in Aſſertionibus, articulo 25. *Omnes Apoſtoli æquales fuerunt Petro, & nullum eorum ipſe elegit, fecit, confirmauit, miſit, aut aliquid illi mandauit.*

1550. *Ioannes Caluinus*, lib. 4. Inſtit. cap. 6. §. 7. *aſſerit Petrum fuiſſe vnum ex duodecim, parem reliquis, ſocium, non dominum, neque aliud poſſe colligi ex Scripturis.*

1560. *Magdeburgenſes*, Centuriæ 1. lib. 2. cap. 7. fol. 524 *vndecim adferunt argumenta, quibus Petri primatum deſtruere conantur.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Matthæi 10. *Verſ.* 2. Duodecim Apoſtolorum nomina ſunt hæc: Primus Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius.

Matthæi 16. 15. Dicit illis Ieſus: Vos autem quem me eſſe dicitis? Reſpondens Simon Petrus dixit: Tu es Chriſtus, Filius Dei viui. Reſpondens autem Ieſus, dixit ei; Beatus es Simon Bariona: quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus, qui in cælis eſt. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portę inferi non præualebunt aduerſus eam. Et tibi dabo claues regni cęlorum. Et quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis.

Marci 16. 7. Dicit Angelus ad mulieres: Ite, dicite diſcipulis eius, & Petro, quia præcedet vos in Galilæam.

Lucæ 22. 31. Simon, Simon, ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum: ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuerſus, confirma fratres tuos.

Ioannis 1. 42. Intuitus Ieſus Simonem, dixit: Tu es Simon filius Iona: tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus.

Ioannis 13. 5. Cœpit Ieſus lauare pedes diſcipulorum, & extergere linteo, quo erat præcinctus. Venit ergo ad Simonem Petrum. Et dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lauas pedes?

Ioannis 20. 4. Currebant aũt duo ſimul: & ille alius diſcipulus præcucurrit citius Petro, & venit primus ad monumentum. Et cùm ſe inclinaſſet, vidit poſita linteamina; non tamen introiuit. Venit ergo Simon Petrus ſequens eum, & introiuit in monumentum, &c. 8. Tunc ergo introiuit & ille diſcipulus, qui venerat primus ad monumentum.

Ioannis 21. 15. Cùm prandiſſent, dicit Simoni Petro Ieſus: Simon Ioannis diligis

me plus his? Dicit ei: Etiam Domine: tu ſcis quia amo te. Dicit ei: paſce agnos meos. Dicit ei iterum: Simon Ioannis diligis me? Ait illi: Etiam Domine, tu ſcis quia amo te. Dicit ei: paſce agnos meos. Dicit ei tertiò: Simon Ioannis amas me? Contriſtatus eſt Petrus, quia dixit ei tertiò: Amas me? & dixit ei: Domine, tu omnia ſcis: tu ſcis quia amo te. Dicit ei: paſce oues meas.

*Act.*2.14. Stans Petrus cum vndecim, leuauit vocem ſuam, & locutus eſt eis: Viri Iudæi, & qui habitatis Ieruſalem vniuerſi, &c. 37. His auditis compuncti ſunt corde, & dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apoſtolos: Quid faciemus viri fratres? Petrus verò ad illos: Pœnitentiam, inquit, agite, &c.

*Act.*3.1. Petrus & Ioannes aſcendebant in templum, ad horam orationis nonam. Et quidam vir, qui erat claudus ex vtero matris ſuæ, baiulabatur, &c. 3. Is cùm vidiſſet Petrum & Ioannem incipientes introire in templum, rogabat vt eleemoſynam acciperet. Intuens autem in eum Petrus cum Ioanne, dixit: Reſpice in nos. At ille intendebat in eos, ſperans ſe aliquid accepturum ab eis. Petrus autem dixit: Argentum & aurum non eſt mihi: quod autem habeo, hoc tibi do: In nomine Ieſu Chriſti Nazareni ſurge, & ambula. Et apprehenſa manu eius dextera, alleuauit eum, & protinus conſolidatæ ſunt baſes eius & plantæ. Et exiliens ſtetit, & ambulabat.

*Act.*5.4. Dixit Petrus ad Ananiam: Quare poſuiſti in corde tuo hanc rem? Non es mentitus hominibus, ſed Deo. Audiens Ananias hæc verba, cecidit, & expirauit, &c. 14. Magis augebatur credentium in Domino multitudo virorum ac mulierum: ita vt in plateas eijcerent infirmos, & ponerent in lectulis ac grabatis, vt veniente Petro, ſaltem vmbra illius obumbraret quemquam illorum, & liberarentur omnes ab infirmitatibus ſuis.

*Act.*15.7. In primo concilio Hieroſolymitano Petrus, tanquam primarius, primus ſententiam dicit.

*Gal.*1.18. Paulus Hieroſolymam profectus eſt, vt Petrum videret.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Epiſt.1. ad Iacobum: Simon Petrus veræ fidei merito, & integræ prædicationis obtentu fundamentum Eccleſiæ eſſe definitus eſt. Qua de cauſa etiam Domini ore & cognominatus eſt Petrus, qui fuit primitiæ electionis Domini, Apoſtolorum primus, cui & primò Deus Pater Filium reuelauit, cui & competenter beatitudinem contulit; qui & vocatus eſt, & electus eſt, & conuiua Domini, & comes effectus, tanquam bonus & probatiſſimus diſcipulus, qui obſcuriorem mundi plagam Occidentis, (velut omnium potentior,) illuminare præceptus eſt, quod & integrè potuit implere præceptum.

Dionyſius Areopagita. 100.

De diuinis nominibus cap.3. Aderat Petrus, ſupremum decus, & antiquiſſimum Theologorum columen.

Theophilus Antiochenus. 170.

Lib.2. Allegoriarum in Euangelium ſecundum Marcum: Socrus Petri Synagoga eſt, filia que eius Eccleſia, quá Petrus regendam accepit.

Hippolytus. 220.

Oratione de conſummatione mundi: Princeps Petrus fidei petra, quem beatum iudicauit Chriſtus Deus noſter, ille Doctor Eccleſiæ, ille primus diſcipulorum, qui regni claues habuit, docuit me, dicens, &c.

Origenes. 230.

Homilia 5. in Exodum: Vide magno illi Eccleſiæ fundamento & petræ ſolidiſſimæ, ſuper quam Chriſtus fundauit Eccleſiam, quid dicatur à Domino: *Modicæ fidei*, inquit, *quare dubitaſti?*

Apud Euſebium li. 6. cap. 19 *Ad Pſalm.1.* Petrus, ſuper quem Chriſti Eccleſia, contra quam inferorum portæ non præualebũt, ædificata eſt.

Homil.17. in Lucam: Ergo ſcandalizati ſunt vniuerſi in tantum, vt Petrus quoque Apoſtolorum princeps tertiò denegârit.

Ad cap.6. ad Romanos: Et Petro cùm ſumma rerũ de paſcendis ouibus traderetur, & ſuper ipſum, Ioan. 20 velut ſuper terram, fundaretur Eccleſia, nullius confeſſio virtutis alterius ab eo, niſi charitas exigitur.

Euſebius Alexandrinus. 260.

Homilia de Reſurrectione, explanans illud: *Dicite diſcipulis eius, & Petro*: Veni, inquit, ne timeas, nihil tibi de gloria Apoſtolici chori minui, non te à dignitate remoui, non feci te ſecundum intra alterum, non dedi alteri claues, ne timeas, quod promiſi impleo, ſuper tuam fidem, quæ ſit petra, ædificabo Eccleſiam meam: *ἐπὶ τῇ πετρωμένῃ σου πίστει οἰκοδομήσω τὴν ἐκκλησίαν μου.*

Petrus Alexandrinus. 280.

Sermone de Pœnitentia: Petrus quoque Apoſtolorum princeps in mentem reuocetur, qui iam in cuſtodiam erat reiectus.

Conſtantinus Imperator. 310.

In Donatione: Sanctus Petrus eſt Dei in terra Vicarius.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

Eccleſ. Hiſt. lib.2. cap.13. Nam è veſtigio ſub ipſo Claudij imperio, benigna & propitia Dei, totius huius vniuerſitatis rectoris, erga humanum genus prouidentia fortem ac præpotentem, & reliquorum Apoſtolorũ omnium propter virtutis amplitudinem facilè principem Petrum Romam verſus, ad eiuſmodi peſtiferam vitæ humanę corruptelam delendam quaſi manu deduxit.

Cap.14. Cùm Petrus Apoſtolus, diuina Spiritus ſancti reuelatione ſuggerente, intelligeret Euangelium Marci editum eſſe, feruore eum propenſo, & acri illorum hominum ſtudio magnopere fu-

iſſe delectatum, hancq; Scripturam auctoritate ſua ratam feciſſe, quæ in Eccleſijs paſſim prælegeretur.

In Chronicis: Petrus Romanorum Pontifex primus, cùm primùm Antiochiæ Eccleſiam fundaſſet, Romam proficiſcitur.

Concilium Nicænum primum. 325.

Canone 39. Arabico: Ille, qui tenet ſedem Romæ, caput eſt, & princeps omnium Patriarcharum: quandoquidem ipſe eſt primus, ſicut Petrus, cui data eſt poteſtas in omnes principes Chriſtianos, & omnes populos eorũ, vt qui ſit Vicarius Chriſti Domini noſtri ſuper cunctos populos, & vniuerſam Eccleſiam Chriſtianam, & quicumq; contradixerit à Synodo excommunicatur.

Athanaſius. 340.

Epiſtola ad Felicem: Tu es Petrus, ſicut veraciter dicit diuinum eloquium, & ſuper fundamentum tuum Eccleſiæ columnæ ſunt confirmatæ.

Dorotheus Tyrius. 350.

In Synopſi. Petrus Apoſtolorum coryphæus tandem Romæ prædicauit: Linus poſt Petrum coryphæum Apoſtolorum Romæ fuit Epiſcopus.

Baſilius Magnus. 370.

Ad cap. 2. Eſaiæ: Vnus ex his montibus fuit Petrus, quem petram appellauit propter firmitatẽ maximam fidei, propter infractum robur animi, ad non cedendum inflictis plagis tentationum, ſuper quam petram promiſit ædificare Eccleſiam ſuam.

In Proœmio de iudicio Dei: B. Petrus, qui & cæteris antelatus fuit diſcipulis, cuiq; magnificentius, quàm reliquis omnibus datum teſtimonium eſt, magisq; quàm reliqui omnes beatus appellatus, cui claues regni cæleſtis commiſſæ.

Oratione 3. de peccato: Adminiſter talis ac tantæ ſententiæ eſt beatus Petrus, qui omnibus alijs diſcipulis antepoſitus fuit, & qui teſtimonium maius, & qui beatitudinem longè ampliorem cæteris omnibus adeptus erat, cui denique claues regni cælorum erant concreditæ, &c.

Lib. 2. contra Eunomium: Statim ex hac voce petra intelligimus Petrũ Ionæ filium, qui fuit ex Bethſaida, Andreæ fratrem, qui ex piſcatore ad Apoſtolatus miniſterium vocatus eſt: qui quoniam fide præſtabat, Eccleſiæ commiſſam ſibi ædificationem ſuſcepit.

In proœmio Præceptionum latius diſputatarum: Ad hæc ſtirum fuerit, ſi illud principis Apoſtolorum recordemur, meminerimusq;, quia poſt tot præclarè ſibi acta, & beatitudinis à Chriſto delatam gloriam, vnius duntaxat errati gratia audiuit: *Niſi lauero te, non habebis partem mecum.* Ioan. 13.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 370.

Catecheſi 2. Nemo deſperet de ſua ſalute. Petrus princeps Apoſtolorum excellentiſſimus, coram ancilla ter negauit Dominum: ſed ad ſe rediens, fleuit amarè. Fletus enim veram ex corde pœnitentiam deſignat. Atque ideo non ſolùm negationis illius accepit condonationem, verùm etiam dignitatem Apoſtolicam non ablatam retinuit.

Catech. 11. Omnibus Apoſtolis reticentibus, (ſupra vires enim hæc erat doctrina,) Petrus princeps Apoſtolorũ, & ſupremus Eccleſiæ præco, nõ comminiſcẽs ſibi, neque ratione humana perſuaſus, ſed à Patre Deo in mẽte illuminatus, dicit ad ipſum: *Tu es Chriſtus Filius Dei viui.* Matt. 17

Catech. 17. In eadem Spiritus ſancti virtutẽ & princeps Apoſtolorum, & regni cælorum clauiger Petrus Liddę in Chriſti nomine paralyticum Æneam curauit.

Ephræm Syrus. 370.

In Panoplia, ſiue armatura ſpirituali: Ea fretus princeps Apoſtolici ordinis Petrus, cùm Filium Dei viui Chriſtum Ieſum confeſſus eſſet, claues regni cæleſtis accepit, poteſtatemq; cæleſtium ac terrenorum omnium obtinuit.

De varijs tormentis inferni: Clamat Petrus, vertex, ac caput, de die illa dicens: *Dies Domini ſicut fur de nocte, ita veniet.*

Sermone de Transfiguratione Domini: Sicut Moſes ſocietatis illius, & coniunctionis Hebręorum iuſſis Dei princeps fuit: ita Petrus Eccleſiæ Chriſtianorum. Atque vt ille veteris, ſic hic noui Teſtamenti princeps.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 7. ſeu Apologetico ad patrem Gregorium, cùm Epiſcopus Saſimorum creatus eſt: Occurrunt hinc antiquus ille iudex Manue, hinc deinde Petrus Eccleſiæ columen: quorum alter cùm præſtantiorem, quàm natura ipſius viresq; ferrent, viſionem ſenſiſſet: *periymus*, inquit, *mulier, Deum vidimus*: Alter Saluatoris pręſentiam vimq; illam & facultatem, cuius ſpecimen illis, qui ſimul nauigabant, in piſcatione præluxerat, ferre non poterat. Iud. 13.

Oratione 26. quæ eſt de moderatione in diſputationibus ſeruanda: Vides quemadmodum ex Chriſti diſcipulis, magnis vtique omnibus, & excelſis, atque electione dignis, hic ſcilicet Petrus petra vocetur, atque Eccleſię fundamenta in fidem ſuam accipiat, Ioannes ille impenſius ametur, & ſupra pectus Ieſu requieſcat, ac reliqui diſcipuli eum ſibi præferri æquo animo ferant.

Epiphanius. 380.

Hæreſi 51. Neq; verò de hoc quiſquã ambigens curioſius perſcrutetur, cùm videat q; Andreas primus obuiã venit Ieſu, deinde Petrus, & per ipſum vocatus eſt, neq; hoc ægrè ferre incipiat. Occurſus enim Andreæ primus cõtigit, cùm minor eſſet Petrus tempore ætatis. Poſtea enim rurſus, quando perfecta renũtiatio facta eſt, à Petro facta eſt: ipſe enim fratrem ſuum præceſſit. Inſuper autem & in hoc Deus eſt, qui nouit vocationes cordiũ, & ſcit qui dignus ſit primo loco locari: & elegit Petrum, vt eſſet dux ſuorum diſcipulorum, velut omnino clarè indicatum eſt.

In Ancorato: Ipſe Dominus conſtituit Petrum primum Apoſtolorũ petram firmam, ſuper quã Eccleſia Dei ædificata eſt, & portæ inferorũ non valebũt aduerſus illam. Portæ autem inferorum ſunt hæreſes, & hæreſiarchæ. Iuxta omnem enim modum in ipſo firmata eſt fides, quæ accepit clauem cælorum, & ſoluit in terra, & ligat in cælo.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Oratione 5. in Iudæos: Petrus itaque, qui poſt nefariam illam abiurationem, quoniam celeriter ſuum ipſius peccatum recordatus eſt, nulloq; accuſante dixit peccatum, fleuitq; amarè: ideò abluit illam abnegationem, vt etiam primus Apoſtolorum fuerit factus, ac terrarum orbem totũ ſubiecerit.

Oratione encomiaſtica in Petrum & Paulum: Petrus orthodoxæ fidei principium, magnus atque illuſtris Dei ſacerdos, neceſſarius Chriſtianorum cõſiliarius, ſupernarum poteſtatum theſaurus, honoratus à Domino Apoſtolus, &c. Dulce ſpectaculum eſt Eccleſiæ, ſplendor totius mũdi, columba caſtiſſima, Apoſtolorum Doctor: Apoſtolus ardens, ſpiritu feruens, Angelus & homo, gratia plenus, firma fidei petra, ſenilis Eccleſiæ ſapientia, qui ob puritatem beatus & filius columbæ ex Dominico ore audiuit: qui claues regni cælorum ab ipſo Domino accepit.

Homilia in Petrum Apoſtolum, & Heliam Prophetam:

Petro Apoſtolo orbis terrarum Eccleſię, & populorum multitudines eius fidei committendæ erant, vel potius creditæ ſunt illi claues regni cælorum. Quid enim ait illi Dominus? *Quæcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis*, Sed vide cuiuſmodi peccato permiſit ſubijci Petrum, illũ talem ac tantum virum, Apoſtolorum verticem, fundamentum immobile, & petram ſtabilem, & quæ non poſſet concuti. Petrus, inquam, ille Eccleſię columna, & propugnaculum, puellæ vnius, non minas, ſed vnicum verbum non ſuſtinuit: verbum puellæ proceſſit, & columna concutiebatur: illa locuta eſt, & propugnaculum fluctuauit. Permiſſus eſt peccare is, cui Eccleſia credenda erat: illa videlicet Eccleſiarum columna, & portus fidei. Petrus orbis terrarum magiſter peccare permiſſus fuit, ob eã maximè cauſam, quòd populorum multitudo illi credenda erat, ne ſeuerus & innocens à venia proprijs fratribus impartienda eſſet alienus.

Homilia 33. in Matth. Indicat nobis Marcus Petrum eſſe omnibus prælatum.

Homil. 83. in Matth. Qui ſuper Petri cõfeſſionem Eccleſiam ita fundauit atque muniuit, vt nullum periculum, neque mors ipſa poſſet eum ſuperare: qui claues regni cælorum ei conceſſit, & tantam poteſtatem ei commiſit, nec vnquam pro illis omnibus oratione indiguerit, quanto minus hac in re indiguiſſet? Maxima quippe auctoritate illis dixit: *Ædificabo ſuper te Eccleſiam meam, & dabo tibi claues regni cælorum.*

Homilia 87. in Ioannem: *Simon Ioannis diligis me plus his?*) Quid tandem alijs omiſſis, de his Petrum affatur? os erat Apoſtolorum, & princeps, & vertex ipſius cœtus: propterea eum Paulus præter alios viſurus aſcendit Hieroſolymam, ſimul vt ei oſtẽderet iam ſibi fiduciam habendam, &c. Cùm magna Chriſtus Petro communicaſſet, orbis terrarum curam demandaſſet, martyrium prædixiſſet, & maiorem erga eum dilectionem teſtatus eſſet, &c.

Homil. 80. ad populum Antiochenum: Poſt illum grauem caſum rurſus Petrum ad priorem reduxit honorem pœnitentia, & ei per totum terrarum orbem Eccleſiæ præſidentiam tradidit: & quod omnibus maius eſt, illum nobis maiorem omnibus Apoſtolis in Dominum habere charitatem oſtendit.

Homil. 9. de Pœnitentia: Petrus ille Apoſtolorum princeps, in Eccleſia prior amicus Chriſti, qui reuelationem ab hominibus non accepit, ſed à Patre, ſicut ſibi Dominus teſtimonium reddit: *Beatus es Simon Bar Iona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi: ſed Pater meus, qui in cælis eſt.* Hic idem Petrus. Petrum cùm dico, petram nomino indebilem, non ſe: crepidinem immobilem, Apoſtolũ magnum, primum diſcipulorum, primum vocatũ, & primum obedientem.

Ad Pſalmum 50. Atque vt intelligas, iuſtos miſericordiæ præſidio muniri, audi quid Chriſtus dicat Petro, columnę inquam illi, & baſi, ac propterea Petro appellato: quia ſaxea fide præditus erat: *Simon, Simon, ſæpe expetiuit te Satanas, vt cribraret te velut triticum: ego autem oraui pro te*, &c. Columna illa Eccleſiæ, illa fidei baſis, illud Apoſtolici chori caput Petrus an non ſemel, & iterum, ac tertiò Dominum abiurauit?

Philo Carpathius. 420.

In Cantica: *Caput eius aurum Cephas.*) Quòd aurũ ipſum Cephas dicitur, quod Petrus vel firmitas interpretatur, ſtabilitatem eorum fidei aptiſſimè declarat, ſiue quod Petrus, qui & Cephas caput Eccleſiæ ipſius ſponſæ aliquando futurus erat: vt eanque per aurum ſapientia deſignatur, quæ Filius eſt Patris coæternus & conſubſtantialis.

Nilus. 420.

Epiſtola ad Euſebium: Sacerdotium ſuſceperunt homines ſimiles nobis carne & ſanguine compoſiti, vt cùm aliquem in crimine deprehenderint, de proprijs peccatis admoniti, humanitatem erga homines ſui generis oſtenderent, vt cerni poteſt in Petro primo lapide Eccleſię, qui poſitus eſt poſt pœnitentiam vertex, caput, & faſtigiũ chori Apoſtolorum.

Epiſtola ad Magnum: Petrus ὁ πρόκριτος τῶν ἀποστόλων, præcipuus Apoſtolorum.

Ioannes Caſsianus. 430.

De Incarnatione Domini li. 3 c. 12. Interrogemus nõ incipientem aliquem puerulum, cuius inſtitutio rudis: ſed ſummum illum, & inter diſcipulos diſcipulum, & inter magiſtros magiſtrum, qui Romanæ Eccleſiæ gubernaculum regens, ſicut fidei habuit, ita & ſacerdotij principatum. Dic nobis ergo, dic nobis princeps Apoſtolorum Petre, dic quemadmodum Eccleſiæ credere Deum debeant. Æquum eſt enim, vt doceas nos doctus à Domino, & aperias nobis ianuam, cuius clauem accepiſti. Interroganti ergo Domino, quem eum crederent diſcipuli, reſpondit primus Apoſtolorum Petrus. Vnus vtiq; pro omnibus. Idẽ enim vnius habuit reſponſio, quod habebat omnium fides: ſed primum decuit reſpõdere, vt idem eſſet ordo reſponſionis, qui erat honoris, & ipſe antecederet confeſſione, qui antecedebat ætate.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Lib. 2. in Ioan. cap. 12. Chriſtus hac re Petrum inſtruit, eum ſe eſſe, qui cuncta antequam fiant nouit: nec Simon fore iam ſibi nomen, ſed Petrus prædicit: vocabulo ipſo commodè ſignificans, quòd in eo, tanquam in petra, lapideq; firmiſſimo, ſuam eſſet ædificaturus Eccleſiam.

Lib. 4. cap. 28. ad illud Ioannis: *Domine ad quem ibimus?* Per vnum, qui præerat, omnes reſpondẽt, ſanctam profectò, ſanctisq; congruentem diſciplinam optimè conſeruantes: & poſterioribus prudentiæ, & modeſtiæ laudabilia præbentes exempla. Decet enim non omnes confusè, nec proſilientes impudenter, quaſi rapta vti ratione, ſed cedere ijs, qui & cõſilio, & ordine præpoſiti ſunt. Opus erat igitur diuinius comprobatæ prudentiæ ſoli reſponſionem committere illi, qui ordine maior erat.

Lib. 12. cap. 41. Beatus Petrus, diſcipulorum omnium princeps, narranti quæ paſſurus erat Saluatori reſiſtebat clamans: *Propitius tibi eſto Domine, ne fiat hoc.*

Lib. 12. cap. 64. Cùm Saluator à diſcipulis quæreret: *Vos autem quem me eſſe dicitis?* Petrus, vt princeps capútq; cæterorum, primus exclamauit: *Tu es Chriſtus Filius Dei viui.*

Libro 14. Theſauri capite 2. Petrus Apoſtolorum apex.

Maximus Conſtant. Patr. 430.

Epiſtola ad Orientales: Decebat tantæ dignitatis & ſapientiæ virum non ab alio cæleſtis myſterij arcana requirere, niſi ab eo potiſſimum, quem nõ potuit caro & ſanguis inſtruere, ſed cui Dominus ipſe ſua ſecreta dignatus eſt aperire. *Beatus es* (inquit) *Simon Bariona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus, qui in cælis eſt.* Hunc enim ex cæteris mortalibus de toto orbe conditor orbis elegit, cui cathedram magiſterij principaliter poſſidendam tenere perpetuo priuilegij iure conceſſit, vt quiſquis diuinum aliquod aut profundum noſſe deſiderat, ad huius præceptionis oraculum doctrinamq; recurrat, nec illi humiliter offerre, Matt. 16

quod

qood ſoluendum eſt erubeſcat, etiamſi ipſe quod quæritur non ignoret. Nunquid Angelus de cælo veniens erat neſcius docere Cornelium, quem videlicet, vt id quod ſibi agendũ eſſet ediſceret, deſtinauit ad Petrum? Poterat planè ſanctus Angelus docere hominem gentilem quid ſibi opus eſſet ad ſalutem, ſed eius nolabat vſurpare officiũ, cui docendi magiſterium fuerat commiſſum.

Paulus Emiſſenus. 430.

Homilia habita Alexandriæ de Chriſti Natiuitate, deq; beati Cyrilli, qui ibi præſto erat, præſtãtia & fide: Vbi autẽ: *Quem me eſſe dicitis?* inquit Chriſtus, nonne Petrus Apoſtolorum coryphæus, eorundemq; os reſpondit: *Tu es Filius Dei viui?*

Baſilius Diaconus & Archimandrita. 430.

Epiſtola ad Theodoſium, & Valentinianum AA. Hauſimus hanc fidei notitiam primò quidem ab Apoſtolorum principe Petro, ſecundùm cognitionẽ, quam diuinitus acceperat.

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib. 1. epiſt. 142. Fecit hoc Chriſtus, cùm Petrum Apoſtolici ſodalitij coryphæum non ſolùm corporeis, ſed etiam ſpiritualibus peccatis ac morbis liberauit.

Epiſt. 235. Non ea de cauſa Chriſtus, qui pectus ipſum penetrat, ex diſcipulis ſuis percontabatur: *Quem me dicunt eſſe homines?* quòd variam hominũ de ſe opinionem ignoraret, ſed vt hac ratione certam omnibus confeſſionem tradaret, quam ab eo inſpiratus Petrus tanquam baſin ac fundamentũ iecit, ſuper quod Dominus Eccleſiam ſuam extruxit.

Lib. 2. epiſt. 38. Id etiam Apoſtolorum anteſigna-
Act. 2. nus Petrus his verbis confirmat: *Hanc promiſſionem impleuit Deus ipſorum filijs,* hoc eſt nobis, ſuſcitato Ieſu.

Epiſt. 99. Ac quidem Apoſtoli ea, quæ fecerunt, literis cõplexi ſunt, valut Petrus Apoſtolici chori Prȩſul, in eo libro, quo res ſuas geſtas narrat, apertè pronuntiauit.

Sozomenus. 440.

Lib. 7. cap. 4. Eo autem declarabat (*Imperator Theodoſius*) ſe velle, vt vniuerſi ſubditi eam religionem amplecterẽtur, quam Petrus Apoſtolorum princeps Romanis ab initio tradidiſſet.

Theodoretus. 450.

Ad caput 1. ad Galatas: *Veni Hieroſolymam, vt Petrum viderem.*) Et hoc rurſus oſtendit eius animæ virtutem. Etenim cùm humana doctrina non indigeret, vt qui ab vniuerſorum Deo eam accepiſſet, Apoſtolorũ Principi quem par eſt honorem tribuit. Ea autem de cauſa ad eum venit, non vt ab eo aliquid diſceret, ſed vt ſolum videret.

Baſilius Seleucius. 450.

Sermone 1. in Dauidem: His concurrens Petrus, Apoſtolorum coryphæus, clamat: *Iurauit Dauidi Deus,* &c.

Serm. 4. in Dauidem: Petrus Apoſtolorum coryphæus, Chriſti diſcipulorum præſes, eorum quæ à Patre reuelantur interpres diligentiſſimus, in maris fluctibus ambulans.

Synodus Chalcedonenſis. 453.

Actione 3. Ter beatiſſimus & omni laude dignus B. Petrus Apoſtolus, qui eſt petra & crepido Catholicæ Eccleſiȩ, & rectæ fidei fundamentum.

Galla Placidia. 453.

Epiſtola ad Theodoſium Imperatorem: Dum in ipſo ingreſſu ciuitatis antiquæ hanc curam habuiſſemus, vt cultum B. Petro Apoſtolo redderamus, in ipſo adorando altari Martyris reuerendiſſimus Leo Epiſcopus, paululum ſe poſt orationem retinens, propter Catholicam fidem apud nos defleuit, ipſum ſimiliter ſummum Apoſtolorum, (*ſcilicet Petrum*) quem nuper adieramus, teſtem obijciens, Epiſcoporum multitudine circumſeptus, quos ex innumerabilibus ciuitatibus Italiæ pro principatu proprij loci, ſeu dignitate collegit, & verbis permiſcens lachrymas, ad communionem ſui fletus noſtros quoque gemitus prouocauit.

Victor Antiochenus. 460.

In Marci cap. 3. Ne quis caſu, aut temerè Apoſtolos electos putet, Euangeliſta ſingulorum nomina ordinare recenſet. Dicit autẽ Simoni impoſuiſſe nomen Petri, quo nimirũ nomen rem ipſam anticipet: quia enim Chriſtus Dominus ſupra petram, hoc eſt, ſupra infractam, ſanamq; Petri doctrinã, inconcuſſamq; eius fidem Eccleſiam ædificaturus erat, ob id prophetico ſpiritu Petrum illum appellat.

Ad Marc cap. 8. *Vos verò quem me eſſe dicitis?* Quid ad hoc quȩſitum Apoſtolorum os Petrus, qui nuſquam non feruidum ſe declarat? omnibus interrogatis ſolus ipſe: *Tu es Filius Dei viui,* reſpõdit, &c.

Iuuenalis Epiſc. Hieroſolymitanus. 470.

Epiſtola ad presbyteros Palæſtinos: Cùm ſummus & princeps Apoſtolorum beatus Petrus dixiſſet: *Tu es Chriſtus Filius Dei viui,* &c.

Epiſcopi Orientales. 500.

Epiſt. ad Symmachum PP. Sicut docuit glorioſus Apoſtolorum princeps Petrus, cuius cathedram beatitudini tuæ credidit Chriſtus.

Andreas Cæſareenſis. 500.

Ad Apoc. cap. 13. Simon Magus in beati Petri Apoſtolorum coryphæi, multorumq; Romanorum præſentia mortuum per impoſturam excitauit.

Ad cap. 21. Per Iaſpidem probabile fit Diuum Petrum coryphæum ſignificari, vt qui Chriſti mortificationem in corpore ſuo portârit, vegetamq; & vernantem charitatẽ erga illum ſemper oſtenderit: qui etiam per feruantem fidem ad loca paſcua dux nobis extitit.

Anaſtaſius Imperator. 516.

Epiſtola ad Hormiſdam: Deus ac Saluator noſter ſanctos Apoſtolos diuino ſermone docuit, ac maximè B. Petrum, in quo fortitudinem Eccleſiæ ſuæ conſtituit.

Procopius Gazæus. 530.

Ad caput 62. Eſaiæ: Atque inde eſt quòd Saluator Petro cæli claues tradidit, adiuncta ligandi ſoluendiq; poteſtate, cùm pulchram fidei confeſſionem edidiſſet.

Andreas Cretenſis. 560.

Oratione de Transfiguratione Domini: Petrus ſupra petram, id eſt Chriſtum, ſtabiliter fundatus eſt, & fidei fundamentum, & quæ fit per virtutes Eccleſiæ diſpenſationem in ſe ſuſcepit.

Euagrius. 600.

Lib. 2. cap. 4. Beatiſſimus & omni laude celebrãdus Apoſtolus Petrus, qui eſt petra & baſis, Catholicæ & Orthodoxȩ fidei fundamentum.

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

De laboribus, certaminibus, & peregrinationibus SS. Petri & Pauli: Petro mundi procuratio cõmittitur, & traduntur cæleſtium theſaurorum claues: ſuper cœtum Apoſtolorum conſtitutus eſt.

Maximus Monachus. 640.

Dialogo de Incarnatione Verbi: Ad hanc ſoctam ſummus quoq; Apoſtolorum Petrus diſcipulos excitans: *Sobrij,* inquit, *eſtote,* &c. 1. Pet. 5.

Stephanus Dorenſis. 650.

Epiſtola ad Martinum Papam: Magnus ſecundùm

verita-

veritatem, & princeps Apoſtolorum Petrus paſcere primus oues iuſſus eſt Catholicæ Eccleſiæ.

Conſtantinus Quartus Imp. 680.

In edicta pro ſexta Vniuerſali Synodo: Hæc Petrus, qui & petra fidei eſt, & princeps Apoſtolorum.

Germanus Conſtantinopolitanus. 720.

In Theoriarer. Eccleſiaſticarũ: Vertex enim ornatus, & corona duodecim lapillorũ Apoſtoli ſunt: petra verò ſanctiſſimus Apoſtolus, primus hierarcharum Chriſti.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Oratione de Transfiguratione Domini: Hoc, inquam, Petre à Chriſto ſupplex contende, ab eo, inquam, qui Eccleſiæ immaculatus ſponſus eſt, qui te cæleſtia regni clauicularium inſtituit, qui tibi vinciendorum ac ſoluendorum peccatorũ poteſtatẽ conceſſit, quem tu diuino ore Dei viuẽtis Filium prædicaſti, &c. Aſſumpſit Dominus Petrum vt Antiſtitem, qui totius Eccleſię gubernacula ſuſcepiſſet.

Hiſtoria Barlaam cap. 11. Princeps diſcipulorum Petrus, fidei petra, ſalutiferæ paſſionis tempore,
Luc. 22. certo quodam conſilio, aliquantiſper à Deo deſertus eò peccati prolapſus eſt, vt Dominum abiuraret, non tamen ſalutis ſpem abiecit: ſed acerbiſſimas ex oppreſſo pectore lachrymas profudit, principem locum rurſus tenuit: quemadmodum totius orbis magiſter inſtitutus fuerat, ita etiam pœnitentiæ exemplar effectus.

Elias Cretenſis. 780.

In orationem primam Nazianzeni: Quòd ſi etiam principem illum Petrum à ſancto hoc viro legiſlatorem dictum fuiſſe exiſtimemus, ne ſic quidẽ malè accipiemus. Nam cùm ipſe paſtoralem curam & præfecturam primus à vero paſtore acceperit, haudquaquã abſurdè ipſe & omnis paſtoralis diſciplinæ legiſlator, (duntaxat poſt primũ & verum paſtorem,) & lex ipſius conſtitutiones dici queunt.

Conſtantinus & Irenes AA. 780.

Epiſtola ad Epiſcopos in Synodo ſecunda Nicæna: Petrus Apoſtolicæ Sedis primus dux ſeruilem & temerariam inſaniam verberans, Iudaici auditus inſtrumentum gladio amputauit.

Synodus Nicæna ſecunda. 780.

Can. 4. Præcepit enim & Petrus Apoſtolus ſum-
1. Pet. 5. mus: *Paſcite gregem Domini, Epiſcopatum gerentes nõ per vim, ſed ſponte ac voluntate ſecundum Deum.*

Theophanes Ceramens. 820.

Sermone de Sanctis Apoſtolis: *Ego verò dico tibi, quòd tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Tu, inquit, Petrus es, petra fies fidei, verbi & Eccleſiæ firmatæ fundamentum, ac ſpiritualis ædificationis primus aditus. Super hanc enim confeſſionem fundamentum Eccleſiæ ſtabit. Tali namque petra & rupe collocata reliqua dogmata firmè ac tutè ædificabuntur.

Theodorus Studites. 820.

Epiſtola ad Paſchalem PP. Audi Apoſtolicum caput, à Deo electe clauiger regni cælorum, petra fidei, ſuper quam ædificata eſt Eccleſia Catholica.

Epiſtola de imaginibus: Proinde intelligo aſſeruari Romę claues Petri Apoſtolici ſenatus principis honoris gratia, etiamſi claues nullas ſenſibiles Dominus Petro dederit, ſed ore tenus in hoc, vt penes illum eſſet poteſtas ligandi atque ſoluendi.

Methodius Conſtantinopolitanus. 830.

In Martyrio Dionyſii Areopagitæ: Petrus Apoſtolus Romæ prædicauit, vt tamquam coryphæus ſanctorum Apoſtolorum, in ordine Apoſtolatus factus primus, in vrbe Roma fieret particeps paſſionum Chriſti.

Michael Syngelus. 830.

In Dionyſio Areopagita: Hic magno illi & omniũ ſummo Petro comparandus eſt, cui æternam Filij generationem Pater reuelauit: ſuper quem, tamquam petram, & inconcuſſum fidei fundamentum, Chriſtus, veræ vitæ petra, qui omnia fecit & continet, propriam Eccleſiam fabricauit: quemq; cęleſtis habitationis ac hæreditatis clauigerum ac hæredem declarauit, ac poteſtatem illi diuinam ligandi atque ſoluendi funes peccatorũ præbuit.

Ignatius Conſtantinopolitanus. 860.

Epiſtola ad Adrianum Secundum: Omnium Magiſter dicit Petro magno & ſummo Apoſtolorum: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*: tales beatas voces non ſecundùm quãdam vtique ſortem Apoſtolorũ principi Petro ſolùm circũſcripſit, & definiuit, ſed ad ſucceſſores quoque deriuari voluit.

Leo Sextus Imp. 886.

In Sermone de Petra: Poſt reſurrectionem ter Petrum Dominus percontatus, an ab eo diligeretur, principem paſtorem conſtituit, deditq; ei paſcendi poteſtatem, petens ab eo paſcendi curam, tamquam vicem redamandi. Idcirco enim aiebat: *Amas me? paſce agnos meos.* Petrus verò cùm intelligeret principatum eum magnum eſſe, & magnis indigentem viribus, videretq; Ioannem ſequentem, illum dico *quem Ieſus* vehemẽter *amabat*: *Hic*, inquit, *quid?* Quod perinde erat, quaſi diceret: Mene præfici vis caput diſcipulis? hunc verò à te dilectum, qui voluit ſedere ad dexteram, hunc, inquam, quid facere iubes? Ne igitur occaſionem erroris aliqui conciperent, quòd omnibus diſcipulis cõmuniter dixiſſet *Quæcunque ſolueritis in terra*, &c. reſpõdit Dominus, quaſi increpans Petrũ: *Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? Tu me ſequere*, id eſt, ſequere me hoc baculo paſtorali: & ſicut ego, cùm eram vobiſcum, ſeruabam vos, vt pater, & caput, ac magiſter, vigilans pro vobis: ſic tu eſto meo loco, & ſequere me principatu ac poteſtate tua, fratres tuos confirmans. Te enim volo eſſe meo loco. Vnde manet in hodiernum vſq; diem Petrus ſequens Chriſtum in ſucceſſore ſuo.

Theophylactus. 900.

Ad caput 16. Matthæi: Remunerat Petrum Dominus, mercedem ei dans magnam, quòd ſuper eum ædificauit Eccleſiam.

Ad caput 22. Lucæ: *Tu conuerſus.*) Planus huius intellectus eſt: quia te habeo vt principem diſcipulorum, poſtquam me negato fleueris, & ad pœnitentiam veneris, confirma cæteros. Hoc enim te decet, qui poſt me Eccleſiæ petra es & firmamẽtum.

Ad cap. 21. Ioannis: Totius orbis omnium præfecturam Petro committit: non autem alij, ſed huic tradit, primùm quidem, quia omnes pręcellebat, & totius cœtus os erat, &c.

Ad cap. 1. epiſt. ad Gal. Et hoc inſignis humilitatis animi ſignum, ſi qui tanta tranſegerat, ad Petrum abijt, non vtilitatis gratia, ſed ſolo viſendi ſtudio, honorans eum ceu maiorem ſe. Propterea neque dixit ἰδεῖν, id eſt, vt cernerem Petrum: ſed ἱστορῆσαι, id eſt, vt viderem, & cum obſeruatione intuerer: quod magnas & præclaras vrbes addiſcentes dicunt, perinde ac nos abimus ad ſanctos viros: ſed nos potius vtilitatis cauſa, ille verò ſolius honoris gratia.

Simeon Metaphraſtes. 950.

In vita Iacobi Apoſtoli: Cùm verò quæ Hieroſolymis

mis erat Eccleſia, ad hoc eſſet congregata, vt Petrus primus Apoſtulorum præeſſet fidei,& deijceret ſemina impietatis: *Viri fratres*, inquit Iacobus, &c.

In encomia Ioannis: Petrus non audebat Dominum interrogare, quamuis inter Apoſtolos primatum teneret.

Pſellus. 1050.

In Cantica: ad illud: *Crura eius ſunt columnæ marmoreæ.* Per crura Petrum intellige Apoſtolorum principem, ſuper quem Dominus in Euangelio Eccleſiam ſe ædificaturum promiſit. Matt. 16

Oecumenius. 1060.

Ad *cap. 1. Act.* Surgit Petrus, non Iacobus, tamquam feruentior, & velut is, cui diſcipulorum præſidentia commiſſa erat.

Ad caput 1. epiſtolæ ad Galatas: *Redij Hieroſolymam, vt Petrum viderem.* Conſidera animi modeſtiam. Poſt tot tantaque certamina abijt, vt videret Petrum tamquam maiorem. Vt autē etiam maneret, cauſa honoris, quem Petro deferebat, actum eſt.

Euthymius. 1080.

Ad caput 16. Matthæi: *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam.*) Tu es Petrus, vt qui poſt abnegationem fidei petra futurus es, vel tanquam iam prudentia firmus. Itaque ſuper hanc firmitatem ædificabo Eccleſiam meam, ſiue te ponam fundamentum credentium. *Et dabo tibi claues regni cælorum.* Cumque confeſſus eſſet ipſum eſſe Dei Filium legitimum, iam ei demonſtrat ſuæ diuinitatis dignitatem, dicens: *Ædificabo ſuper te Eccleſiam meam, & dabo tibi claues regni cælorū*, videlicet, vt ad illud introducas: ſiquidem clauigeri eſt introducere.

Ad caput 21. Ioannis: Petro paſcendi curam & gubernationem committit, vt qui & prius amaris illis lachrymis negationis maculam abluerit, & nunc rurſum pro trina negatione trinam offerat confeſſionem. Et poſt: *Et cùm hæc dixiſſet, dicit illi: Sequere me.*) Hinc rurſum oſtendit, quòd præ cæteris ſibi eum familiarem faciat, ac ampliori dignetur honore, vt etiam promptior fiat. Quòd ſi quis dicat: Quomodo ergo Iacobus Hieroſolymitanam accepit ſedem? Dicemus quòd Petrus orbis conſtitutus eſt præceptor.

Ad cap. 16. Marci: Primùm apparuit Chriſtus Magdalenæ, & alteri Mariæ; deinde his duobus; poſtmodum Petro; demū verò illis duobus. Sanè his non habita eſt fides: Petro verò tamquā ſummo, & cæterorum principi creditū eſt: & ita duo, qui apud Lucam ab Emaus reuerſi ſunt, inuenerunt Apoſtolos dicentes: *Surrexit Dominus verè, & viſus eſt à Simone.*

Georgius Cedrenus. 1100.

In compendio hiſtoriarum fol. 375. Gregorius Apoſtolicus vir, & Petri Apoſtolorum coryphæi conſeſſur.

Nilus Theſſalonicenſis. 1150.

De primatu Papæ: Petrus quidem & Apoſtolus, & Apoſtolorum princeps, &c. Et Petrus quidem præceptor vniuerſi orbis.

Theodorus Balſamon. 1180.

Ad Canonem 16. Synodi Carthaginenſis: Portæ inferi aduerſus Eccleſiam non præualebunt, quæ à Domino ſupra Dei præconem Petrum ædificata eſt.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Lib. 2. Hiſtoriæ cap 14. Sub Claudij imperio, quæ omnia ſapienter propter ſummum in genus humanum amorem dirigit prouidentia, quaſi anteſignanum & inſuperabilem atque inuictum fidei propugnatorē, qui virtutis ardoriſque gratia primas inter Apoſtolos diuinitus eſt conſecutus, Petrum, perinde atque contra feram agreſtem ac pernitioſam, excitauit.

Cap. 44. Coryphæus & princeps eius chori eſt Petrus.

Gennadius Scholarius. 1450.

De primatu Papæ ſect. 2. Si mundaox poteſtates, quando diſiunctæ ſunt, intereunt ac dilabuntur, quomodo debuit Chriſtus Eccleſiam ſuam omittere ſine capite? vt confuſio ſequeretur, & ex confuſione deſtrueretur: ſed vti ſupra omnem ordinem poſitus, & vti exiſtens is, qui ordinem conſtituit, voluit & ordine ſuam ſocietatem, videlicet Eccleſiaſticam, contineri: & vt ipſe in terris erat caput, Dominus, ac magiſter diſcipulorum, & pater, & paſtor: ſic eùm decreuiſſet ad paternū thronum aſcendere, Petrum præfectum ipſis conſtituit, patrem & magiſtrum, &, vt vno verbo dicā, ſuum Vicarium & ſucceſſorem.

Gregorius Trapezuntius. 1460.

Ad illud Ioannis: *Si eum volo manere.*) Petrus etiam antea, quando ipſi claues regni cælorū commendatæ fuerunt, totius Eccleſiæ princeps conſtitutus, apertius tunc vel reſtituitur, vel confirmatur.

Zega Zabo Epiſcop. Æthiops. 1540.

In confeſſione fidei Æthiopica: Credo ſanctum Petrum petram eſſa Legis, quæ Lex ædificata eſt ſuper ſanctos Prophetas, fundamentum & caput Eccleſiæ Catholicæ, & Apoſtolicæ, Orientalis, & Occidentalis, vbi eſt nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti: cuius Eccleſiæ poteſtatem Petrus Apoſtolus habet, ac claues regni cælorū, quibus claudere, & aperire; ſoluere, & ligare poteſt.

Hieremias Patr. Conſtantinopolitanus. 1580.

Reſponſa 2. capite de iuſtitia fidei & bonis operibus: Age igitur tu venerandorum Apoſtolorum coryphæe Petre, dic teſtimonium, &c.

Reſponſo 3. Ex Apoſtolis autem Coryphæus inquit. *Accipietis donum Spiritus ſancti.* Act. 2.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

De præſcriptionibus hæreticorum c. 22. Latuit aliquid Petrum ædificandæ Eccleſiæ petram dictum, claues regni cælorum conſecutum, & ſoluendi, & alligandi in cælis & in terris poteſtatem?

De Monogamia cap 8. Petrum ſolum inuenio maritum per ſocrum: monogamum præſumo per Eccleſiam, quæ ſuper illum ædificata, omnē gradum ordinis ſui de monogamis erat collatura.

De Pudicitia cap. 21. *Super te*, inquit, *ædificabo Eccleſiam meam*: & : *Dabo tibi claues*, non Eccleſiæ: *& quæcumque ſolueris*, vel alligaueris; non quæ ſoluerint, vel alligauerint. Sic enim & exitus docet: In ipſo Eccleſia extructa eſt, id eſt, per ipſum. ipſe clauem imbuit: vides quam.

Cyprianus. 250.

Epiſtola 40. Deus vnus eſt, & Chriſtus vnns, & vna Eccleſia, & Cathedra vna ſuper Petrum Domini voce fundata. Aliud altare conſtitui, aut ſacerdotium nouum fieri, præter vnum altare, & vnum ſacerdotium noo poteſt. Li 1.ep 8.

Epiſt. 55. Petrus tamen, ſuper quem ædificata à Li 1.ep.3

Domino

Domino fuerat Eccle[illegible] pro omnibus loquens, & Eccleſiæ voce reſpondens, ait: *Domine, ad quem ibimus?* (Ioan. 6.)

(Lib 4. epiſt. 10. Ioan 6.) Epiſt. 69. *Conuerſus Dominus ad duodecim dixit: Nunquid & vos vultis ire? Reſpondet ei Petrus, dicens: Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes: & nos credimus, & cognouimus, quoniam tu es Filius Dei viui.* Loquitur illic Petrus, ſuper quem ædificata fuerat Eccleſia.

(Li 1. ep. 12) Epiſt. 70. Vna eſt Eccleſia, à Chriſto Domino ſuper Petrum origine vnitatis & ratione fundata.

Epiſt. 71. ad Quintum fratrem: Nam nec Petrus, quẽ primum Dominus elegit, & ſuper quem ædificauit Eccleſiam ſuam, cùm ſecum Paulus de circũciſione poſtmodum diſceptaret, vindicauit ſibi aliquid inſolenter.

Epiſt. 73. ad Iubaianum: Petro primùm Dominus, ſuper quem ædificauit Eccleſiam, & vnde vnitatis originem inſtituit, & oſtendit, poteſtatẽ iſtam dedit, vt id ſolueretur in cælis, quod ille ſoluiſſet in terris.

De vnitate Eccleſiæ Catholicæ: Loquitur Dominus (Matt. 16) ad Petrum: *Ego tibi dico*, inquit, *quia tu es Petrus, & ſuper illam petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferorum non vincent eam: Et tibi dabo claues regni cælorum, & quæ ligaueris ſuper terram, erunt ligata & in cælis*, &c. Et iterum eidem poſt reſurrectionem ſuam (Ioan. 21.) dicit: *Paſce oues meas*. Super illum vnum ædificat Eccleſiam ſuam, & illi paſcendas mandat oues ſuas. Et quamuis Apoſtolis omnibus poſt reſurrectionem ſuam parem poteſtatem tribuat, & dicat (Ioan. 20.): *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos: accipite Spiritum ſanctum, ſi cuius remiſeritis peccata, remittentur illi: ſi cuius retinueritis, retenebuntur*: tamen vt vnitatem manifeſtaret, vnam Cathedram conſtituit, & vnitatis eiuſdem originem, ab vno incipientem ſua auctoritate diſpoſuit. Hoc erant vtique & cæteri Apoſtoli, quod fuit Petrus, pari conſortio præditi & honoris, & poteſtatis: ſed exordium ab vnitate proficiſcitur. Primatus Petro datur, vt vna Chriſti Eccleſia, & cathedra vna monſtretur. Et paſtores ſunt omnes, ſed grex vnus oſtenditur, qui ab Apoſtolis omnibus vnanimi conſenſione paſcatur.

Exhortatione ad martyrium cap 11. Cùm ſeptem liberis planè copulatur & mater, origo, & radix, quæ Eccleſias ſeptem poſtmodum peperit, ipſa prima & vna ſuper Petrum Domini voce fundata.

Zeno Veronenſis. 260.

Sermone de Circumciſione: Non ſine ratione Simoni, ſuper quem ædificauit Eccleſiam Chriſtus, Petrus nomen impoſuit.

Marcellus Primus. 304.

Epiſtola 1. Ipſe eſt caput totius Eccleſiæ, cui ait Dominus: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.*

Melchiades. 310.

Epiſtola ad Epiſcopos Campaniæ: Licet cunctorum Apoſtolorum par eſſet electio: beato tamen Petro conceſſum eſt, vt alijs præemineret.

Iulius Primus. 340.

Epiſtola prima ad Epiſcopos Orientales: Sicut in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: ita multi vnum corpus ſumus in Chriſto, ſinguli autem alter alterius membra. Connexio totius corporis vnam ſanitatem, vnam pulchritudinem facit. & hæc quidem connexio totius operis vnanimitatem requirit, ſed præcipuè exigit concordiam ſacerdotum: quibus etſi dignitas communis non eſt, tamen ordo generalis eſt. Quoniã & inter beatiſſimos Apoſtolos in ſimilitudine honoris fuit quædam diſcretio poteſtatis: & cùm omnium par eſſet electio, vni tamen datum eſt, vt cæteris præemineret. De qua forma orta eſt Epiſcoporum quædam diſtinctio, & magna ordinatione prouiſum, ne omnia ſibi omnes vendicarent.

Hilarius. 350.

Ad Pſal. 131. Cùm Ieſus quædam de paſſione ſua locutus ad diſcipulos fuiſſet, & Petrus tamquam indignum hoc Dei Filio deteſtatus eſſet: Petrum, cui ſuperius claues regni cælorum dederat, ſuper quẽ Eccleſiam ædificaturus erat, aduerſus quam portæ inferi nihil valerent, qui quæ in terris vel ſoluiſſet, vel ligaſſet, ea in cælis vel ſoluta perſiſterent, vel ligata. Hunc itaque tali conuitio deteſtantem hoc ſacramentum paſſionis excepit. *Vade poſt me Satana ſcandalum es mihi*. Tanta enim ei religio fuit pro humani generis ſalute patiendi, vt Petrum primum Filij Dei confeſſorem, Eccleſiæ fundamentum, cœleſtis regni ianitorem, & in terreno iudicio iudicem cæli Satanæ conuitio nuncuparet.

In Matthæum Canone 16. Petrus reſpondit: *Tu es Chriſtus Filius Dei viui*, &c. Et dignum planè confeſſio Petri præmium conſecuta eſt, quia Dei Filium in homine vidiſſet. Beatus hic eſt, qui vltra humanum modum oculos intendiſſe, & vidiſſe laudatus eſt: non id quod ex carne & ſanguine erat contuens, ſed Dei Filium cæleſtis Patris reuelatione cõſpiciens, dignuſq́ iudicatus, qui quod in Chriſto Dei eſſet primus agnoſceret. O in nuncupatione noui nominis felix Eccleſiæ fundamẽtũ, dignaq́ ædificatione illius petra, quæ infernas leges, & Tartari portas, & omnia mortis clauſtra diſſolueret. O beatus cæli ianitor, cuius arbitrio claues æterni aditus traduntur, cuius terreſtre iudicium præiudicata auctoritas ſit in cælo: vt quæ in terris aut ligata ſint, aut ſoluta, ſtatuti eiuſdem conditionem obtineant & in cælo.

Ambroſius. 370.

Sermone 11. de mirabilibus: Hanc ſolam Eccleſiæ nauem aſcendit Dominus, in qua Petrus magiſter eſt conſtitutus, dicente Domino: *Super hanc petrã ædificabo Eccleſiam meam*. (Matt 16) Quæ nauis in altum ſeculi iſtius ita natat, vt pereunte mundo omnes, quos ſuſcepit, ſeruet illæſos. Cuius figuram iam in veteri videmus Teſtamento. Sicut enim Noë arca naufragante mundo cunctos, quos ſuſceperat, incolumes ſeruauit: ita & Petri Eccleſia, cõflagrante ſeculo, omnes, quos amplectitur, repræſentabit illæſus. Et ſicut tunc tranſacto diluuio, ad arcam Noë columba ſignũ pacis detulit: ita & tranſacto iudicio ad Eccleſiam Petri Chriſtus gaudium pacis referet, quia ipſe columba vel pax eſt.

Serm. 47. Petrus fidelior factus eſt, poſtquam fidem ſe perdidiſſe defleuit, atque ideò maiorem gratiam reperit, quàm amiſit. Tamquam bonus enim paſtor tuendum gregem accepit, vt qui ſibi ante infirmus fuerat, fieret omnibus firmamentum: & qui ipſe interrogationis tentatione nutauerat, cæteros fidei ſtabilitate fundaret. Denique pro ſoliditate deuotionis Eccleſiarum petra dicitur, ſicut ait Dominus: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiã meam*. Petra dicitur, eò quòd primus in nationibus fidei fundamenta poſuerit, & tamquam ſaxũ immobile totius operis Chriſtiani compagem molemq́ contineat.

Serm. 65. Primum ſignum mirabilium ſuorum Petrus fecit, claudo pedum reſtituendo veſtigia. Diximus frequenter ipſum Petrum à Domino nuncupatum, ſicut ait: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*. Si ergo Petrus petra eſt, ſuper quã ædificatur Eccleſia, rectè prius pedes ſanat: vt ſicut in Eccleſia fidei fundamentum cõ-

tinet, ita & in homine membrorum fundamentū confirmet.

Ad caput 24. Lucæ: Vnde & contriſtatur Petrus, Ioan. 20 quia tertiò interrogatur: *Amas me?* Is enim interrogatur, de quo dubitatur: ſed Dominus non dubitat, qui interrogabat, non vt diſceret, ſed vt doceret, quem eleuandus in cælum ſui amoris nobis velut Vicarium relinquebat. Sic enim habes: *Simon Ioannis diligis me? Vtique tu ſcis Domine quia amo te. Dicit ei Ieſus: Paſce agnos meos.* Bene conſcius ſui, non ad tempus aſſumptum, ſed iam dodum Deo cognitum Petrus teſtificatur affectū. Quis eſt alius, qui de ſe hoc profiteri poſſit? Et ideò, quia ſolus profitetur ex omnibus, omnibus antefertur.

Ad cap. 1. ad Galatas: Dignum fuit, vt cuperet videre Petrum, quia primus erat inter Apoſtolos, cui delegauerat Saluator curam Eccleſiarum: nō vtique, vt aliquid ab eo diſceret, qui iam ab auctore didicerat, à quo & ipſe Petrus fuerat inſtructus: ſed propter affectum Apoſtolatus, & vt ſciret Petrus hanc ipſi datam licentiam, quam & ipſe acceperat.

Ad cap. 2. Petrum (*Paulus*) ſolum nominat, & ſibi comparat: quia primatum ipſe acceperat ad fundandam Eccleſiam, &c. Soli Petro gratia primatus inter Apoſtolos eſt conceſſa.

Ad cap. 12. poſterioris ad Corinth. Prior ſecutus eſt Andreas Saluatorem quàm Petrus: & tamen primatum non accepit Andreas, ſed Petrus.

In Hymno, qui incipit: *Æterne rerum conditor:*

Hoc (ſcilicet gallo) *nauta vires colligit,*
Pontiq́ue miteſcunt freta:
Hoc ipſo petra Eccleſia
Canendo culpam diluit.

Prudentius. 380.

Hymno de S. Laurentio:

Et iam tenemus obſides
Fidiſſimos huius ſpei:
Hic nempe iam regnant duo
Apoſtolorum principes:
Alter vocator gentium,
Alter cathedram poſſidens
Primam, recluſit creditas
Æternitatis ianuas.

Optatus Mileuitanus. 380.

Contra Donatiſtas lib. 2. In vrbe Roma Petro primò cathedra Epiſcopalis eſt collata: in qua ſedit omnium Apoſtolorum caput Petrus, vnde & Cephas appellatus eſt: in qua vna cathedra vnitas ab omnibus ſeruaretur, ne cæteri Apoſtoli ſingulas ſibi quiſque defenderent: vt iam ſchiſmaticus, & peccator eſſet, qui contra ſingularem cathedrā alteram collocaret. Ergo cathedra vnica eſt, quæ eſt prima de dotibus. Sedit prior Petrus, &c.

Lib. 7. Potuit vbique caput Apoſtolorum Petrus ita ſe gubernare, vt nihil incurreret quod doleret, ſed ideò in vno titulo eius multa videntur errata, vt poſſit oſtendi bono vnitatis omnia debere Deo ſeruari.

Pacianus. 380.

Epiſt. 3. ad Sympronianū: Ad Petrū locutus eſt Dominus: ad vnum ideò, vt vnitatem fundaret ex vno: mox idipſum in commune præcipiēs, qualiter tamen ad Petrū incipit: *Et ego tibi dico,* inquit, *quia tu es Petrus. & ſuper iſtam petram ædificabo Eccleſiam meam,* &c.

Damaſus. 380.

Epiſt. 2. Princeps Apoſtolorum Petrus ſolus & præ omnibus creditus eſt, atque percipere meruit à Rege Regum Chriſto Deo claues regni cælorum, ad aperiendum fidelibus & beneuolis hominibus in eundem Dominum noſtrum, & claudendū infidelibus & maleuolis.

Syricius. 390.

Epiſtola 4. quæ inſeritur concilio Tolenſi, appellaturq́ue, epiſtola tractatoria ad Epiſcopos Aſſ...: Cùm in vnum plurimi fratres conueniſſemus ad ſancti Apoſtoli Petri Reliquias, per quem & Apoſtolatus, & Epiſcopatus in Chriſto cœpit exordium, placuit nobis, &c.

Hieronymus. 390.

Ad Pſal. 13. Nullus de diſcipulis, neque Petrus, qui caput eſt Eccleſiæ, quia & ipſe negauit nullus de hominibus, quia totus mundus ad inferiorē partem declinauerat, præter vnum hominem, qui eſt Chriſtus.

Ad cap. 16. Matth. Sicut ipſe lumen Apoſtolis donauit, vt lumen mundi appellarentur, cæteraque ex Domino ſortiti ſunt vocabula: ita & Simoni, qui credebat in petram Chriſtū, Petri largitus eſt nomen. Ac ſecundùm metaphoram petræ rectè dicitur ei: *ædificabo Eccleſiam meam ſuper te,* &c. Prudēs lector inquirat, quomodo poſt tantam beatitudinem: *Beatus es Simon Bariona,* &c. nunc audiat: *Vade retro me Satana, ſcandalum mihi es.* aut quæ ſit tam repentina conuerſio, vt poſt tanta præmia Satanas appelletur. Sed ſi conſideret, qui hoc quærit, Petro illam benedictionem, ac beatitudinem, ac poteſtatem, & ædificationem ſuper eum Eccleſiæ in futuro promiſſam, non in præſenti datā, intelliget: *Ædificabo,* inquit, *ſuper te Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt aduerſus eam, & dabo tibi claues regni cælorum:* omnia de futuro. Quæ ſi ſtatim dediſſet ei, nunquam in eo prauæ confeſſionis error inueniſſet locum.

Ad cap. 2. epiſt. ad Gal. Et quomodo cum etiam de minimis fratribus hoc faciendum iuſſerit, auſus eſt Apoſtolorum maximum (*Petrū*) in publico facto tam procaciter, tam conſtanter arguere, niſi & Petro ſic placuiſſet argui, & Paulus non ei faceret iniuriam, de quo ante dixerat: *Veni Hieroſolymam videre Petrum.*

Lib. 1. aduerſus Iouinianū cap. 14. At dicis: Super Petrum fundatur Eccleſia: licet id ipſum alio in loco ſuper omnes Apoſtolos fiat, & cuncti claues regni cælorum accipiant, & ex æquo ſuper eos Eccleſiæ fortitudo ſolidetur: tamen propterea inter duodecim vnus eligitur, vt capite cōſtituto ſchiſmatis tollatur occaſio. Matt. 16 18.

Lib. 1. Dial. aduerſus Pelagianos cap. 4. Vt Plato princeps Philoſophorum, ſic Petrus Apoſtolorū fuit, ſuper quem Eccleſia Domini ſtabili mole fundata eſt, quę nec impetu fluminis, nec vlla tempeſtate concutitur.

Epiſt. 54. ad Marcellam: Si Apoſtolus Petrus, ſuper quem Dominus fundauit Eccleſiam, & prophetiam, & promiſſionem Domini illo tempore cōpletam memorauit, quomodo poſſumus nobis aliud tempus vindicare?

Epiſt. 89. ad Auguſtinum cap. 2. Tantæ auctoritatis Petrus fuit, vt Paulus in epiſtola ſua ſcripſerit: *Deinde poſt annos tres veni Hieroſolymam videre Petrum, & manſi apud eum diebus quindecim.*

Auguſtinus. 400.

Quæſtionum veteris & noui Teſtamenti quæſt. 75. Dicunt exactores didrachmę ad Petrum Apoſtolū: *Magiſter veſter nō ſoluit didrachma?* &c. Quo dicto, magiſtrum vt pro omnibus diſcipulis ſolueret conuenerunt. Saluator autem cùm pro ſe & Petro dare iubet, pro omnibus exoluiſſe videtur: quia ſicut in Saluatore erant omnes cauſę magiſterij, ita & poſt Saluatorem in Petro omnes continentur. Matt. 17 Ipſum enim cōſtituit caput eorum, vt paſtor eſſet gregis Dominici. Nam inter cætera dicit diſcipulis: *Vigilate, & orate, ne intretis in tentationem.* Et Pe- Matt 2

tro dicit: *Ecce ſatanas expoſtulauit, vt vos veutilet ſicut triticum: ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus, confirma fratres tuos* (Luc. 22.) Quid ambigitur? Pro Petro rogabat, & pro Iacobo, & pro Ioanne non rogabat, vt cęteros taceam? Manifeſtum eſt in Petro omnes contineri. Rogãs enim pro Petro, pro omnibus rogaſſe dignoſcitur. Semper enim in Præpoſito populus aut corripitur, aut laudatur.

Tractat. 56. in Ioannem: Quis neſcit primum omnium Apoſtolorum eſſe beatiſſimum Petrum?

Tractat. 124. in Ioannem: Hoc agit Eccleſia ſpe beata in hac vita ærumnoſa, cuius Eccleſię beatus Petrus Apoſtolus, propter Apoſtolatus ſui primatũ, gerebat figurata generalitate perſonã. Quod enim ad ipſum propriè pertinet, natura vnus homo erat, gratia vnus Chriſtianus, abundãtiore gratia vnus idemque primus Apoſtolus: ſed quando ei dictum eſt: *Tibi dabo claues regni cælorum, & quodcunq; ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis: & quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatũ & in cælis:* vniuerſam ſignificabat Eccleſiam, quæ in hoc ſeculo diuerſis tẽtationibus, velut imbribus, fluminibus, tempeſtatibusq; quatitur, & non cadit.

De baptiſmo contra Donatiſtas lib. 2. cap. 1. Puto quòd ſine vlla ſui cõtumelia Cyprianus Epiſcopus Petro Apoſtolo comparatur, quantũ attinet ad martyrij coronam: cæterùm magis vereri debeo, ne in Petrum contumelioſus exiſtam. Quis enim neſcit illum Apoſtolatus principatum cuilibet Epiſcopatui præferendum? Sed etſi diſtat cathedrarum gratia, vna eſt tamen Martyrum gloria, &c. In Apoſtolo Petro primatus Apoſtolorum excellenti gratia præeminet.

Sermone 5. in feſto Petri & Pauli: Solos inter Apoſtolos meruit audire: *Amen dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Dignus certè qui ædificandis in domo Dei populis lapis eſſet ad fundamentum, columna ad ſuſtentaculũ, clauis ad regnum.

Lib. 1. Retract. cap. 21. In libro contra Epiſtolam Donati dixi in quodam loco de Apoſtolo Petro, quòd in illo tamquam in petra fundata ſit Eccleſia: qui ſenſus etiam cantatur ore multorum in verſibus beatiſſimi Ambroſij, vbi de gallo gallinaceo ait:

Hoc ipſa petra Eccleſiæ
Canente culpam diluit.

Sed ſcio me poſtea ſępiſſimè ſic expoſuiſſe, quod à (Matt. 16) Domino dictum eſt: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petrã ædificabo Eccleſiam meã:* vt ſuper hunc intelligeretur, quem confeſſus eſt Petrus dicens: *Tu es Chriſtus Filius Dei viui*, ac ſi Petrus ab hac petra appellatus perſonam Eccleſiæ figuraret, quæ ſuper hanc petram ædificatur, & accepit claues regni cælorũ. (1. Cor. 10.) Non enim dictum eſt illi: Tu es petra, ſed: *Tu es Petrus: petra autem erat Chriſtus*, quem confeſſus Simon, ſicut eum tota Eccleſia confitetur, dictus eſt Petrus. Harum autem duarum ſententiarum, quę probabilior ſit, eligat lector.

Innocentius Primus. 406.

Epiſtola ad Victricium: Incipiamus ergo adiuuante Deo, & ſancto Dei Apoſtolo Petro, per quem & Apoſtolatus & Epiſcopatus in Chriſto cœpit exordium.

Paulinus Nolanus. 410.

Natali 4. S. Felicis:

Biſſeno princeps ſuper agmine diſcipulorum
Petrus.

Maximus Taurinenſis. 430.

Homilia 1. in Natali Petri & Pauli Apoſtolorum: Hic eſt Petrus, cui Chriſtus Dominus communionem ſui nominis libenter indulſit. Vt enim (ſicut Paulus Apoſtolus edocuit) petra erat Chriſtus: ita per Chriſtum Petrus factus eſt petra, dicẽte ei Domino: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* (Matt. 16.) Nam ſicut in deſerto iuſſu Dominico ſitienti populo aqua fluxit è petra: ita vniuerſo mũdo perfidiæ ariditate laſſato, de ore Petri fons ſalutiferæ confeſſionis emerſit. Hic eſt Petrus, cui Chriſtus aſcenſurus ad Patrem paſcendas ouiculas ſuas, agnosq; commendat, vt quos ille pietate miſerationeq; redemerat, hic fidei ſuæ virtute ſeruaret. Et rectè ſanè ei arbiter occultorum Dei Filius paſcendas oues ſuas tuendasq; commiſit, cui nouerat in nutriendo grege Dominico nec ſtudium deeſſe, nec fidem.

Homilia 3. de iiſdem: Quãti ergo meriti apud Deum ſuum Petrus erat, vt ei poſt naniculæ paruæ remigiũ totius Eccleſiæ gubernacula traderẽtur?

Philippus Presbyter. 430.

In Concilio Epheſino tom. 2. cap. 16. Nulli dubium, imò ſeculis omnibus notum eſt, ſanctum beatiſſimumq; Petrum Apoſtolorum principem, & caput, fideiq; columnam, Eccleſiæ Catholicæ fundamentum, à Domino Ieſu Chriſto Saluatore noſtro, humaniq; generis Redẽptore cæleſtis regni claues accepiſſe, ſoluendiq; atq; ligandi poteſtatẽ, quam acceperat, vſum fuiſſe, nec non per ſucceſſores ſuos huc vſque ſemper viuere.

Sixtus Tertius. 433.

De malis Doctoribus, & operibus fidei: Sed ſi hæc dicere voluerimus, illicò ille Apoſtolorũ princeps Petrus, ſupra cuius firmitatem fidei ſpiritalis fabricæ ædificata cõſtructio eſt, & Eccleſiaſticæ domus collocata fundamina: quiq; cęleſtis regni ianitor dignus inuentus eſt, & cuius ſuper terram geſta iudicia confirmantur in cælis, è contrario reſpondebit, & dicet, &c.

Petrus Chryſologus. 440.

Serm. 78. Petrus miſit ſe in mare, vt eſſet primus in reditu, qui acceperat in ordine principatum.

Serm. 107. Petrus eſt cuſtos fidei, petra Eccleſiæ, ianitorq; cælorum: ipſe eſt Apoſtolus piſcator electus, qui ad ſe turbas errorum fluctibus merſas hamo ſanctitatis inuitat.

Serm. 154. Petrus Apoſtolici chori vetuſtum teneat principatum, aperiat intrantibus regnũ cælorum, reos poteſtate vinciat, pœnitẽtes clementer abſoluat.

Arnobius Romanus. 440.

Ad Pſalm. 138. Ecce Apoſtolo (*Petro*) pœnitenti ſuccurritur, qui eſt Epiſcopus Epiſcoporum, & maior gradus redditur ploranti, quàm ſublatus eſt deneganti. Quod vt doceã illud oſtendo, quòd nullus Apoſtolorum nomen paſtoris accepit. Solus enim Dominus Ieſus Chriſtus dicebat: *Ego ſum paſtor bonus. me*, inquit, *ſequuntur oues meæ.* (Ioan. 10.) Hoc ergo nomen ſanctum, & ipſius nominis poteſtatem, poſt reſurrectionem ſuam Petro pœnitenti conceſſit, & ter negatus, negatori ſuo, hanc, quam ſolus habuit, tribuit poteſtatem, vt non ſolùm recuperaſſe quod amiſerat probaretur: verùm etiam & multò amplius pœnitendo, quàm negãdo perdiderat acquiſiſſe.

Eucherius Lugdunenſis. 450.

In Vigilia S. Petri. Dicit ei: *Paſce oues meas.* Prius agnos, deinde oues commiſit ei: quia non ſolùm paſtorem, ſed paſtorum paſtorem eum conſtituit. Paſcit igitur Petrus agnos, paſcit & oues: paſcit filios, paſcit & matres: regit & ſubditos, & prælatos. Omnium igitur paſtor eſt: quia præter agnos & oues in Eccleſia nihil eſt.

Leo Magnus. 450.

Sermone 2. in anniuerſario die aſſumptionis ſuæ ad Pontificatum: Manet ergo diſpoſitio veritatis, & B. Pe-

trus in accepta fortitudine petræ perſeuerans, ſuſcepta Eccleſiæ gubernacula nõ reliquit. Sic enim præ cæteris eſt ordinatus, vt dum petra dicitur, dum fundamentum pronuntiatur, dum regni cęlorum ianitor cõſtituitur, dum ligandorum ſoluendorumq́ arbiter, manſura etiam in cælis iudiciorum ſuorum definitione, præficitur, qualis ipſi cum Chriſto eſſet ſocietas, per ipſa appellationum eius myſteria noſceremus.

Serm. 3. de anniuerſario die aſſumptionis ſuæ ad Pontificatum: Vnus de toto mundo Petrus eligitur, qui & vniuerſarum gentium vocationi, & omnibus Apoſtolis, cunctiſq́ Eccleſiæ Patribus præponatur: vt quamuis in populo Dei multi ſacerdotes ſint, multiq́ paſtores, omnes tamen propriè regat Petrus, quos principaliter regit & Chriſtus. Magnum & mirabile huic viro conſortium ſuæ potentiæ tribuit diuina dignatio: & ſi quid cum eo cõmune cæteris voluit eſſe principibus, nunquam niſi per ipſum dedit, quicquid alijs non negauit. Omnes denique Apoſtolos Dominus quid de ſe opinentur homines interrogat: & tamdiu ſermo reſpondentium communis eſt, quamdiu humanæ intelligentiæ ambiguitas explicatur. At vbi quid habeat ſenſus diſcipulorum exigitur, primus eſt in Domini confeſſione, qui primus eſt

Matt. 16 in Apoſtolica dignitate. Qui cùm dixiſſet: *Tu es Chriſtus Filius Dei viui*: reſpondit ei Ieſus: *Beatus es Simon Bariona quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus, qui in cælis eſt.* Id eſt, ideo beatus es, quia Pater meus te docuit, nec terrena opinio te fefellit, ſed inſpiratio cæleſtis inſtruxit: & non caro & ſanguis, ſed ille me tibi (cuius ſum vnigenitus

Eph. 2. 1. Cor. 3 Filius) indicauit. *Et ego, inquit, dico tibi*: hoc eſt, ſicut meus Pater tibi manifeſtauit diuinitatem meam: ita & ego tibi notam facio excellentiam tuã, *quia tu es Petrus*, id eſt, cùm ego ſim inuiolabilis petra, ego lapis angularis, qui facio vtraq́ vnum, ego fundamentum, præter quod nemo poteſt aliud ponere: tamen tu quoque petra es, quia mea virtute ſolidaris, vt quæ mihi poteſtate ſunt propria, ſint tibi mecum participatione communia. *Et ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* Super hanc, inquit, fortitudinem æternum extruam templum: & Eccleſiæ meæ cælo inferenda ſublimitas in huius fidei firmitate conſurget. Hanc confeſſionem portæ inferi non tenebunt, mortis vincula non ligabunt. Propter quod dicit beatiſſimo Petro: *Tibi dabo claues, &c.* Tranſiuit quidem etiam in alios Apoſtolos vis poteſtatis illius, & ad omnes Eccleſiæ principes decreti huius conſtitutio commeauit: ſed non fruſtra vni cõmendatur, quod omnibus intimetur. Petro enim ideo hoc ſingulariter creditur, quia cunctis Eccleſiæ rectoribus Petri forma præponitur. Manet ergo Petri priuilegiũ, vbicumque ex ipſius fertur æquitate iudicium. Nec nimia eſt vel ſeueritas, vel remiſſio, vbi nihil erit ligatũ, nihil ſolutum, niſi quod B. Petrus aut ſoluerit, aut ligauerit.

Homilia de Transfiguratione Domini cap. 1. Interrogauerat Dominus diſcipulos ſuos, inter diuerſas aliorũ opiniones, quid ipſi de eo crederent, quidve ſentirent: vbi Petrus Apoſtolus, per reuelationem ſummi Patris corporea ſuperans, & humana tranſcendens, vidit mentis oculis Filium Dei viui, & confeſſus eſt gloriam deitatis: quia non ad ſolam reſpexit carnis ſubſtantiam, & ſanguinis, tantumq́ in hac fidei ſublimitate complacuit, vt beatitudinis felicitate donatus, ſacram inuiolabilis petræ acciperet firmitatem, ſuper quam fundata Eccleſia portis inferi & mortis legibus præualeret: nec in ſoluendis aut ligandis quorũcunque cauſis, aliud ratum eſſet in cælis, quàm quod Petri ſediſſet arbitrio.

Epiſt. 81. ad Dioſcorum Alexandrinum Beatiſſimus Petrus Apoſtolicum à Domino accepit principatum, & Romana Eccleſia in eius permanet inſtitutis.

Epiſt. 89. cap. 1. Sed huius muneris ſacramentum ita Dominus ad omnium Apoſtolorum officium pertinere voluit, vt in beatiſſimo Petro Apoſtolorum omniũ ſummo principaliter collocaret: vt ab ipſo quaſi quodam capite dona ſua velut in corpus omne diffunderet, vt exortem ſe myſterij diuini intelligeret eſſe, qui auſus fuiſſet à Petri ſoliditate recedere. Hunc enim in conſortium indiuiduæ vnitatis aſſumptum, id quod ipſe erat voluit nominari, dicendo: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*, vt æterni ædificatio templi mirabili munere gratiæ Dei in Petri ſoliditate cõſiſteret, hac Eccleſiam ſua firmitate corroborans, vt illam nec humana temeritas poſſet appetere, nec portæ contra illã inferi præualerẽt. Matt. 16

Proſper Aquitanicus. 460.

De vocatione Gentium lib. 2. cap. 28. Quis ergo ambigat, quis ignoret, hanc fortiſſimam petram, quæ ab illa principali petra communionem & virtutis ſumpſit & nominis, hoc deſideriũ ſemper habuiſſe, vt ei moriendi pro Chriſto conſtantia donaretur?

Felix Tertius. 473.

Epiſtola 1. ad Petrum Epiſcopum Antiochenum: Nunc igitur ſum exorſus aduerſus te proferre ſententiam: magis autem ſummus princeps Apoſtolorũ Petrus, qui inter ſanctorum Apoſtolorum præconia veridicus eſt.

Gelaſius. 490.

Epiſtola 11. ad Epiſcopos Dardaniæ: Nullus veraciter Chriſtianus ignorat? vniuſcuiuſque Synodi conſtitutum, quod vniuerſalis Eccleſiæ probauit aſſenſus, nullam magis exequi ſedem quàm primam, quæ & vnamquamque Synodum ſua auctoritate confirmat, & continuata moderatione cuſtodit, pro ſuo ſcilicet principatu, quem B. Petrus Apoſtolus Domini voce perceptum Eccleſia nihilominus ſubſequente, & tenuit ſemper, & retinet.

Poſſeſſor Epiſcopus. 520.

Epiſtola ad Hormiſdam P. Quis maiorem circa ſubditos ſollicitudinem gerit, aut à quo magis eſt nutantis fidei ſtabilitas expetenda, quàm ab eius ſedis præſide, cuius primus à Chriſto rector audiuit: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam?*

Aurelius Caſſiodorus. 530.

Libro de amicitia, capite: *Qua diſcretione benefaciendi ſunt amici*: Sanè Dominus Ioanni prætulit Petrum, nec affectum ſubtraxit diſcipulo, quem diligebat, Petro conferens principatum. Claues regni cælorum Petro contulit, vt cęlum aperiret, & clauderet: Ioanni verò nobis aperiendi ſua arcana pectoris facilitatem reſerauit. Petro commiſit curam & regimen Eccleſiæ ſuæ: Ioanni verò curam & cuſtodiam matris ſuæ. Petrus ergo ſublimior: ſed Ioannes certior. Non audet Petrus inquirere à Domino, quis eum traderet: Ioannes autem innuente Petro (quod princeps Apoſtolorum inquirere verebatur) confidẽter interrogat.

Arator. 540.

Hiſtoriæ Apoſt. lib. 1.

Primus Apoſtolico parua de puppe vocatus
Agmine Petrus erat, quo piſcatore ſolebat
Squamoſa turba capi, ſubitò de littore viſus
Dum trahit, ipſe trahi meruit: piſcatio Chriſti
Diſcipulum dignata rapit, quia retia laxet
Humanum captura genus: quæ geſſerat hamum

Ad clauum tranſtulit manum, quiq; æquoris vndis
Ardebat madidas ad littora vertere prædas,
Et ſpelys implere ratem, melioribus vndis
Nunc alia de parte leuat, nec deſerit artem
Per latices ſua lucra ſequens, cui tradidit Agnus
Quas paſſus ſaluaret oues, totumq; per orbem
Hoc auget paſtore gregem, quo munere ſummus
Surgit, & inſinuans diuina negotia, coram
Sic venerandus ait, &c.
Ferrea quid mirum ſi cedunt oſtia Petro,
Quem Deus æthereæ cuſtodem deputat aulæ?
Eccleſiaq; ſua faciens vertice cacumen,
Infernum ſuperare iubet?

Libro 2.

——————Sic claudus vterque
Cùm properat, gentes omne leuat, gentiq; ſalutem
Perſona ſignant iter, quæ gloria rerum
Contulit, vt Petro Paulum gerat ordo ſecundum,
Qui fundamentis manet architectus in illis.

Pelagius. 555.

Epiſtola 1. ad Vigilium Epiſcopum: Memor ſum, me ſub illius nomine Eccleſiæ præſidere, cuius à Domino noſtro Ieſu Chriſto eſt glorificata cōfeſſio, & cuius fides omnes quidem hæreſes deſtruit, ſed maximè impietatem præſentis erroris expugnat.

Ioannes Tertius. 560.

Epiſt. ad Epiſcopos Germaniæ, & Galliæ: Sic Petrus princeps Apoſtolorum adiutores ſibi aſciuit Linum & Cletum, nō tamen poteſtatem pontificij, aut ligandi aut ſoluendi eis normam tradidit, ſed ſucceſſori ſuo ſancto Clementi, qui ſedem Apoſtolicam poſt eum, & poteſtatem pontificalē tradente ſibi B. Petro tenere promeruit. Linus verò & Cletus miniſtrabant exteriora: princeps autem Apoſtolorum Petrus verbo & orationi inſiſtebat.

Gildas Sapiens. 560.

Correptione in Eccleſiaſticum ordinem: Audiamus ergo quid princeps Apoſtolorum beatus Petrus de tali negotio ſignauerat: *Benedictus*, inquit, *Deus*.

Fortunatus. 570.

Lib. 3. Carminū in honorem Petri & Pauli Apoſtolorum:

Cælorum porta, lati duo lumina mundi,
Ore tonat Paulus, fulgurat arce Petrus.
Inter Apoſtolicas radiantes luce coronas
Doctior hic monitis, celſior ille gradu.
Hunc per corda hominum reſerantur, & aſtra per illū:
Quos docet iſte ſtylo, ſuſcipit iſte polo.
Pandit iter cæli hic dogmate, clauibus alter,
Eſt via cui Paulus ianua fida Petrus.

Lib. 11. ad Chilpericum Regem:

Princeps clauē Petrus, primus quoque dogmate Paulus.
Quamuis celſa animæ, corpora terra tegit.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 1. epiſt. 24. Petrus auctore Deo Eccleſiæ ſanctæ principatum tenens, à bene agente Cornelio, & ſeſe humiliter ei proſternente immoderatius venerari recuſauit, ſeq; illi ſimilem recognouit, dicens: *Surge, ne feceris, & ego homo ſum.* Sed cùm Ananiæ & Sapphiræ culpam reperit, mox quanta potentia ſuper cæteros excreuiſſet, oſtendit. Verbo namque eorum vitam perculit, quam ſpiritu perſcrutante deprehendit, & ſummum ſe intra Eccleſiam contra peccata recoluit, quod honore ſibi vehementer impenſo coram bene agentibus fratribus non agnouit. Hic communionem æqualitatis meruit ſanctitas actionis: illic zelus vltionis vim aperuit poteſtatis. Act. 10. Act. 5.

Lib. 3. epiſt. 33. ad Theodelindam Reginam: Cùm itaque integritatem noſtram ex aperta mea traditione, ſeu profeſſione cognoſcitis, dignum eſt vt de Eccleſia B. Petri Apoſtolorum principis nullum vlterius ſcrupulum dubietatis habeatis: ſed in vera fide perſiſtite, & vitam veſtram in petra Eccleſiæ, hoc eſt in confeſſione B. Petri Apoſtolorū principis ſolidate.

Lib. 4. epiſt. 32. ad Mauritium Auguſtum: Cunctis Euangelium ſcientibus liquet, quòd voce Dominica ſancto & omnium Apoſtolorum principi Petro Apoſtolo totius Eccleſiæ cura commiſſa eſt. Ipſi quippe dicitur: *Petre amas me? Paſce oues meas*, &c. Ecce claues regni cæleſtis accipit, poteſtas ei ligandi & ſoluendi tribuitur, cura ei totius Eccleſię & principatus committitur. Ioan. 21

Lib. 6. epiſt. 37. Quis enim neſciat ſanctam Eccleſiam in Apoſtolorum principis ſoliditate firmatam, quia firmitatem mentis traxit in nomine, vt Petrus à petra vocaretur? Cui veritatis voce dicitur: *Tibi dabo claues regni cælorum.* Matt. 16.

Homilia 21. ſuper 16. cap. Marci: Qua in re conſiderandum nobis eſt, cur omnipotēs Deus eum, quē cunctæ Eccleſiæ præferre diſpoſuerat, ancillæ vocē pertimeſcere, & ſeipſum negare permiſit. Quod nimirum magnæ eſſe actum pietatis diſpenſatione cognoſcimus, vt is, qui futurus erat paſtor Eccleſiæ, in ſua culpa diſceret, qualiter alijs miſereri debuiſſet. Prius itaque eum oſtendit ſibi: & tunc præpoſuit cæteris, vt ex ſua infirmitate cognoſceret, quàm miſericorditer aliena infirma toleraret.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De vita & morte Sanctorum cap. 69. Simon Petrus filius Ioannis, frater Andreæ, Apoſtolorum princeps eſt, & confeſſor primus Filij Dei, & diſcipulus, paſtor humani gregis, petra Eccleſiæ, clauicularius regni, amator Domini atque negator: confitendo laudatus, negando lapſus, lachrymando purificatus, confeſſione probatus, paſſione coronatus: cuius nomini ex opere datur titulus, ex merito poteſtas imponitur.

De officijs Eccleſiaſticis lib. 2. cap. 5. In nouo Teſtamento poſt Chriſtum ſacerdotalis ordo à Petro Apoſtolo cœpit. Ipſi enim primus Pontificatus datus eſt in Eccleſia Chriſti. Sic enim loquitur ad eum Dominus: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petrā ædificabo Eccleſiā meā*, &c. Hic ergo ligandi ſoluēdiq; poteſtatem primus accepit, primusq; ad fidem populum virtute ſuę prędicationis adduxit. Siquidem & cęteri Apoſtoli cum Petro par conſortium honoris, & poteſtatis acceperunt, qui etiam in toto orbe diſperſi Euangeliū prædicauerunt, quibusq; decedentibus ſucceſſerunt Epiſcopi, qui ſunt conſtituti per totum mundum in ſedibus Apoſtolorum. Matt. 16.

Hildephonſus Toletanus. 660.

Sermone 5. de Aſſumptione Mariæ: Beatiſſimo etenim Petro Apoſtolorum principi cæteriſque Apoſtolis non incognita fuit eius puriſſima vita & actio.

Aldhelmus. 680.

De laudibus Virginitatis ad ſacras virgines cap. 28. Paſtor gregis Dominici, & ianitor cæleſtis aulæ, de quo Poëta:

Clauiger æthereus, portam qui pandit ad æthra:

ita auctoritate principali, & authentico pontificatu promulgat.

Epiſtola ad Geruntium: Si ergo Petro claues cæleſtis regni à Chriſto collatæ ſunt, de quo Poëta ait:

Clauiger æthereus, portam qui pandit ad æthra

quis Eccleſiæ aius ſtatuta principalia ſpernens, & doctrinæ mandata contemnens, per cæleſtis paradiſi portam gratulantibus ingreditur? & ſi ipſe poteſtatem ligandi atque monarchiam in cælo & terra felici ſorte, & peculiari priuilegio accipere promeruit, quis paſchalis feſti regulam, & tonſuræ Romanæ ritum refutans, non potius ſe ſtrictis nexibus inextricabiliter obligandum, quàm clementer abſoluendum vllatenus arbitretur? &c. Fundamẽtum Eccleſiæ, & firmamentum fidei principaliter in Chriſto, & ſequenter in Petro collocatum, nequaquam ingruantibus tempeſtatum turbinibus nutabundum vacillabit, ita Apoſtolo promulgante. *Fundamentum aliud nemo poteſt ponere*. &c. Petro autem veritas ita priuilegium Eccleſiæ ſanxit: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.*

Agatho. 680.

Epiſtola ad Conſtantinum Imp. Heraclium, & Tiberium AA. Quod & beatus Petrus Apoſtolorũ princeps 1. Pet. 5. commonet: *Paſcite, qui in vobis eſt, gregem Chriſti*, &c. Hanc doctrinam beatus Petrus tradidit: quia eius vera confeſſio à Patre de cælis eſt reuelata, pro qua à Domino omnium beatus eſſe pronunciatus eſt Petrus: qui & ſpiritales oues Eccleſiæ ab ipſo Redemptore omnium terna commendatione paſcendas ſuſcepit: cuius adnitente præſidio hæc Apoſtolica eius Eccleſia nunquam à via veritatis in qualibet erroris parte deflexa eſt: cuius auctoritatẽ, vtpote Apoſtolorum principis, ſemper omnis Catholica Chriſti Eccleſia ſecuta eſt.

Iulianus Pomerius. 680.

Contra Iudæos lib. 3. Sic Petrus ipſe, diſcipulorũ omnium primus, nullis calculationum obicibus prædicationem ſuam obnoxiam carnens, inquit, &c.

Aponius. 700.

Lib. 2. in Cantica: Manifeſtata eſt autem omni terræ, vbi paſcua ſanæ doctrinæ Apoſtolorum principi reuelata eſt Petro, dum interrogante Chriſto Matth. 16 reſpondet: *Tu es Chriſtus Filius Dei viui, qui in hunc mundum veniſti*, &c. Iſta paſcua non videt Iudæus, neque gentilis, neque omninò hæreticus, qui non ſequuntur paſtorem, quem princeps paſtorum Chriſtus mundo Vicarium dereliquit, dicendo: Ioan. 21. *Si amas me, paſce oues meas.*

Beda. 700.

Ad cap. 22. Lucæ: Sicut ipſe tuam fidem, ne Satana tentante deficiat, orando protexi: ita & tu infirmiores quoſque fratres exemplo tuę pœnitentię, ne de venia fortè deſperent, erigere & confortare memento.

Ad cap. 13. Ioannis: *Venit quoque ad Simonem Petrum.*) Quaſi aliquibus iam lauiſſet, & poſt eos veniſſet ad primum. Quis enim neſciat primum Apoſtolorum eſſe beatiſſimum Petrum? Sed non ita intelligendum eſt, quòd poſt aliquos ad illum venerit, ſed quòd ab illo cœperit.

Homilia in Vigilia Apoſtolorum Petri & Pauli: Quòd Petro dictum eſt: *paſce oues meas*, omnibus vtique dictum eſt. Hoc namque erant cæteri Apoſtoli, quod fuit Petrus: ſed primatus Petro datur, vt vnitas Eccleſiæ commendetur.

Homilia in die Apoſtolorum Petri & Pauli: Ideo Beatus Petrus, qui Chriſtum vera fide confeſſus, vero et amore ſecutus, ſpecialiter claues regni cælorum & principatum iudiciariæ poteſtatis accepit, vt omnes per orbẽ credentes intelligant, quia quicunque ab vnitate fidei vel ſocietatis illius quolibet modo ſemetipſos ſegregãt, tales nec vinculis peccatorum abſolui, nec ianuam poſſunt regni cæleſtis ingredi.

Zacharias Papa. 730.

Epiſt. ad Vitam: Pro quo & nos ardenti animo, & diuino iuuamine, ac auctoritate B. Petri Apoſtolorum principis, cui data eſt à Deo ac Saluatore noſtro Ieſu Chriſto ligandi ſoluendiq; poteſtas peccata hominum in cælo & in terra, &c.

Alcuinus. 750.

Ad cap. 21. Ioan. Trinæ negationi redditur trina confeſſio, ne minus amori lingua ſeruiat, quàm timori: & ſicut fuit iudicium timoris negare paſtorem, ſic officium amoris paſcere Domini gregem, &c. Paſcere oues eſt credentes, ne deficiant, confortare: terrena ſubſidia, ſi neceſſe eſt, ſubditis prouidere: exempla virtutum præbere, aduerſarijs obſiſtere, peccantes corrigere.

Stephanus Tertius. 768.

Epiſtola ad Carolum & Carolomannum Reges Francorum: Quapropter & beatus Petrus princeps Apoſtolorum, cui regni cælorum claues à Domino traditæ ſunt, ac in cælo & in terra ligandi ſoluendiq; conceſſa eſt poteſtas, firmiter excellentiam veſtram, per noſtram infelicitatem obteſtatur, &c.

Adrianus Primus. 790.

Epiſtola 3. Euangelium ſcientibus liquet, quòd voce Dominica ſancto & omnium Apoſtolorum principi Petro claues regni cælorum, & totius Eccleſię cura commiſſa eſt. Ipſi quoque dicitur: *Petre, amas me? paſce oues meas.* Ioan. 21 Ipſi dicitur: *Ecce Satanas expetiuit, vt cribraret vos, ſicut triticum: ſed ego rogaui pro te.* Luc. 22. Ipſi dicitur: *Tu es Petrus*, &c. Matt. 16. Ecce cura ei totius Eccleſiæ & principatus committitur.

Haymo. 820.

Dominica 2. poſt Paſcha: Vnde primus paſtor Eccleſiæ reliquos paſtores admonet, dicens: *Seniores, qui in vobis ſunt, obſecro.*

VValafridus Strabo. 830.

De rebus Eccleſiaſticis cap. 22. Et Romani quidem vſum obſeruationum à beato Petro Apoſtolorũ principe accipientes, ſuis quiq; temporibus, quæ congrua iudicata ſunt, addiderunt. Quorum morem ideò in ſacris rebus tam multæ gentes imitantur, quia & tanti magiſterij ex apice Apoſtolico primordijs claret, & nulla per orbẽ Eccleſia æquè vt Romana ab omni fæce hereſium cunctis retro temporibus pura permanſit.

Rabanus Maurus. 850.

Ad Matth. cap. 16. Habent quidem eandem iudiciariam poteſtatem Apoſtoli, quibus poſt reſurrectionem ait: *Accipite Spiritum ſanctum*, &c. Habet & omnis Eccleſia in Epiſcopis, & presbyteris: ſed ideo ſpecialiter Petrus accepit, vt omnes intelligant, quòd quicumque ab vnitate fidei, & ſocietate eius ſe ſeparauerit, nec à peccatis ſolui, nec cælum poteſt ingradi.

Ad cap. vlt. Ioannis: Simon, id eſt obediẽs, qui propter primatũ Apoſtolici ordinis vocatur Petrus, id eſt firmus.

Lupus Ferrarienſis. 850.

Epiſt 84. In eo læſiſti Apoſtolos, quorum princeps eſt Petrus: læſiſti Epiſcopos, qui iam cũ Deo regnant in cælis.

Nicolaus Primus. 860.

Epiſt. 6. Poſtquam B. Petro principi Apoſtolorũ Dominus ac Redemptor noſter Ieſus Chriſtus ligandi atque ſoluendi in cælo & in terra poteſtatẽ tribuit, & ianuas regni cęleſtis reſerandas conceſſit, ſupra ſoliditatẽ fidei ſuam ſanctã dignatus eſt ſtabilire Eccleſiã, ſecundùm illius veridicã vocẽ: *Tu es Petrus*, &c. Matt. 16 Ad quã promiſſionẽ S. Apoſtolicæ inſtitutionis cemento cœperũt huius fundamẽta ex pretioſis ſuccreſcere lapidibus, & annuente diuina clementia, per ſtudiũ ſtructorum, & Apoſtolicæ auctoritatis ſolicitudinem, vſque ad culmen

inſo-

inſolubiliter perducta peepetueliter manſura, ſine ſiniſtræ auræ impulſu conſiſtere: cuius primatum beatus Petrus princeps regni cælorum, & ianitoe regni cæleſtis meritò promeruit.

Epiſtola ad Mediolanenſes: Eecleſiem Romenam ſolus ipſe fundauit, & ſuper petrem fidei mox naſcentis erexit, qui beato Petro æternę vitæ clauigero terreni ſimul & cęleſtie imperij iura cõmiſit. Non ergo quælibet terrena ſeotentia, ſed illud verbum, quo eonſtructum eſt cælom & teera, per quod denique omnia eondita ſunt elementa, Romanam fundauit Eecleſiem. Illius certè piuilegio fungitue, euius euctoritate fulcitur.

Ioannes Octauus. 870.

Epiſt. 75. Conuertimini igitur ed beatũ Petrum Apoſtolorum prineipẽ, qui primus cognouit & cõfeſſus eſt Filiũ Dei: qui oues Dominieas regendas aecepit, & vt has ad æternę paſeua vitæ introducere poſſet, & hic ligandi ſoluendiq́ poteſtatem, & illic reſerandi eis claues cęleſtis regni promeruit.

Eulogius Toletanus. 880.

In memoriali Sanctorum: Nam & beatus Petrus Peinceps Apoſtolorum, firmiſſimũ Eccleſiæ Catholicæ ſundementum, vtpote eui ab ipſo Redẽptore dictum eſt: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*, ita in ſuis epiſtolie ait, &c.

Annales Caroli Magni ſcripti anno 890.

Libro 5.

Proq; locè ſanctis alijs ſpecialiter eius
Menti Romana ſede inheſit amor.
Nam ſanctum venerans Petrum, qui clauiger extat
Celi, quiq; chori primus Apoſtolici:
Eius ad Eccleſiam donaria maxima ſæpe
Mittens, theſauros contulit innumeros.

Altercatio Synagogæ & Eccleſiæ. 900.

Cap. 19. Romanæ ſedis nunquam intermorituram eſſe fidem Chriſtus pronuntiaſſe videtue, quendo eoneredituis etque eolletis Peteo cæleſtis regni eleuibus id eſt, totiue Eceleſiæ ſuprema poteſtete eommiſſe: *Ego, inquit, rogaui pro te, vt non deficiat fides tua*. Et alibi: *Tu es Petrus*, &c. Petrũ quippe Romanæ Eccleſiæ Præſulem fore, ibique martyrio conſummandum præuidit, cuius fidẽ non defecturam peomittit. Quid quęſo nobis inſinuiſſe cenſendus eſt, quàm quòd ea potiſſimum Eccleſia, cuius Petrus velut è vicino (eùm eſſet aliàs omnium poſt Chriſtum Eecleſiarũ caput, & ſummus Antiſtes) Præſul erat futurus, in vnius ae veræ fidei confeſſione perpeti conſenſu ſemper eſſet permanſura?

Luitprandus Ticinenſis. 950.

Lib. 6. cap. 8. Peinceps Apoſtolorum beatus Petrus verbo cælum indignis eleudit, iuſtis aperit.

Smaragdus. 960.

Ad caput vltimum Marci: Omoipotens Deus, quẽ cunctis præferre diſpoſuerat, ancillę vocem pertimeſcere, & ſeipſum negare permiſit.

Leo Nonus. 1049.

Ad Michaelem Imp. & Leonem Acrodanum capite 7. Taliter ſancta Eccleſia ſuper petrem, id eſt, Chriſtum, & ſuper Petrum, vel Cephem filium Ioannis, qui prius Simon dicebatur, ædificata, quia inferi portis, diſputationibus ſcilicet hæreticorũ, quę vanos ad interitum inerodueunt, nullatenus foeet ſuperanda, ſie pollicetue ipſa veritas, per quam ſunt vera quæcunque vera ſunt: *Portæ inferi*
Matt. 16 *non præualebunt aduerſus eam*: cuius promiſſionis effectum ſe preeibus impetraſſe à Patre idem Fi-
Luc. 22. lius proteſtatur, dicendo ad Petrum: *Simon ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum: ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando cõuerſus confirma fratres tuos.* Erit ergo quiſquam tantæ dementię, qui orationem illiue, euius velle eſt poſſe, eudeat in aliquo vaeuam putare?

Epiſtola ad Petrum Epiſcopum Antiochenũ, cùm multa dixiſſet de dignitate Petri & Romana ſedis prærogatiua, ſubiungit: Nimirum ſolus eſt ille, pro quo, ne deficeret fides eius, Dominue & Saluator aſſeruit ſe rogaſſe, dieens: *Simon ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum: ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos*: quæ venerabilie & eſſicax oretio obtinuit, quòd hactenus fides Petri non defecit, nee defectura eeeditur in throno illius vſque in ſeeulum ſeeuli, ſed confirmebit eorda fratrum varijs concutienda fidei periclitationibus, ſicut vſque nunc confirmere oon eeſſauit.

Petrus Damianus. 1060.

Sermone 1. de B. Andrea Apoſtolo: Et vt magis ſtupeas, non moleſtè tulit Andreas, quòd in fide primus, factus eſt ordinis dignitete ſeeundus: nec zelo ductus eſt, quòd Petrue, qui eius ducatu poſterior eredidit, cuiusque ad fidem ipſe præuius fuit, prioratus temen intee Apoſtolos iura ſuſcepit.

Alexander Secundus. 1061.

In Concilio Romæ celebrato: Còm omnibus diſcipulis perem ligandi atque ſoluendi poteſtatem Dominus daret, Petro præ omnibus claues regni cæleſtis ſe daturum promiſit. Quieunque ergo ab vnitate Eccleſię, quæ per Petrum iotelligitur, fuerit alienus, execrere poteſt, conſecrare non poteſt.

Gregorius Septimus. 1076.

Lib. 8. epiſt. 21. Quis ignorat vocem Domioi noſtri Ieſu Chriſti dicentis in Euangelio: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam: & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Et tibi dabo claues regni cælorum*, &c. Nunquid hie reges exeepti? aut non ſunt de ouibus, quas Filius Dei Petro eommiſit? Quis rogo in hac vniuerſeli coneeſſione ligendi atque ſoluẽdi à poteſtate Petri ſe exeluſum eſſe exiſtimet? Niſi fortè infelix ille, qui iugũ Domini portare nolens, diaboli ſe ſubijcit oneri, & in numero ouium Chriſti eſſe recuſat? Cui tamen hoc ad miſeram libertetẽ minimè proficit, quòd poteſtatem Petri diuinitus ſibi eõeeſſam à ſuperba eeruice excutit. Quoniem quantò eem quiſque per elationem ferre abnegat, tantò durius ed dãnationem ſuam in iudicio portat. Hanc itaq; diuinæ voluntatis inſtitutionem, hoc firmamẽtum diſpenſationis Eecleſiæ, hoc priuilegium B. Petro Apoſtolorum principi cęleſti decreto principaliter traditum atque firmatum, ſancti Patres cum magna veneratiooe ſuſcipientes, ſanctam Romanam Eccleſiam vniuerſalem matrem eppellàrunt.

Anſelmus. 1080.

Ad caput 16 Matthæi: *Quorum remiſeritis peccata.* Eem poteſtatem ideò quaſi vni Petro eoneeſſit ſpecialiter, vt ad vnitatẽ nos inuitaret. Ideò enim eum principem Apoſtolorum inſtituit, vt Eccleſia quaſi vnum principalem Vicarium Chriſti heberet, ad quem diuerſa Eccleſię membra recurrerent, ſi fortè inter ſe diſſentirent: quoniam ſi diuerſa eſſent capita in Eecleſie, vnitatis vineulum rumperetue per diuerſa ſchiſmata.

Iuo Carnotenſis. 1100.

Epiſtola 54. Petrus poſtquam Chriſtum cũ periurio negauit, culpam lachrymis diluens, non ſolùm Apoſtolus, ſed etiam Apoſtolorum princeps manſit.

Honorius Auguſtodunenſis. 1120.

Sermone de Petro & Paulo: Petrum Dominus piſces inſequentem de naui vocauit, claues ei regni cælorum donauit, principem Eccleſiæ exaltauit.

Sermone de decollatione Ioannis Baptiſtæ: Petrus, qui à Deo princeps Eccleſię ianitorque cæli conſtituitur, verſis pedibus vt canis ſuſpenditur.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

De Trinitate & operibus eius, in volumen quatuor Euangeliorum lib. 1. cap. 25. Poteſtas quidem communis eſt omnium Apoſtolorum, ſed vnum & ſingulare vnius eſt Petri priuilegium, cui prius & ſingulariter dictum eſt: *Tibi dabo claues regni cælorum.*

De proceſſione Spiritus ſancti lib. 9. cap. 18. Rectè Petrus hic intelligitur vnus de Seraphim. Ipſe enim eſt Apoſtolorum primus, & ipſi præ cæteris dictum eſt: *Quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum in cælo.*

Hugo Victorinus. 1130.

Sermone 64. de Apoſtolis Petro & Paulo: Petrus cæteris eminet excellentia poteſtatis: Paulus excellentia prędicationis. Petrus ſol, Paulus luna: Petrus ſol per collatam ſibi diuinitus potentiam, Paulus luna per collatam ſibi cęlitus ſapientiam. Luminare maius fecit Deus, dum dixit Petro: *Caro & ſanguis* fidei ſacramentum *tibi non reuelauit, ſed Pater meus, qui eſt in cælo*: & illum tunc lucera in cęlo pręcepit, dum illi claues regni cęlorum contradidit. Luminare minus fecit, dum Saulũ ſtrauit, & Paulum erexit, &c. Petrum Soli comparo, cùm Petro ſoli dictum eſſe conſtet: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*, &c. Petroque ſoli inter cæteros, & præ cæteris à Domino cura paſtoralis principaliter & ſpecialiter iniuncta eſt, vbi dicit: *Paſce agnos meos.*

Bernardus. 1130.

Sermone 3. de ſeptem miſericordiarum fragmentis: Teſtis eſt Paulus gentium Doctor, qui plus omnibus diuina gratia laborauit: Teſtis eſt Matthæus de telonio in Apoſtolum electus, cui etiam noui Teſtamenti primum ſcriptorem eſſe donatũ eſt: Teſtis & Petrus, cui poſt trinam negationem totius Eccleſię cura paſtoralis commiſſa eſt.

De conſideratione ad Eugenium lib. 2. cap. 9. Cui enim non dico Epiſcoporum, ſed etiam Apoſtolorum, ſic abſolutè & indiſcretè totæ commiſſæ ſunt oues? *Si me amas Petre, paſce oues meas.* Quas? illius, vel illius populos ciuitatis, aut regionis, aut certè regni? *Oues meas* (inquit.) Cui non planum, non deſignaſſe aliquas, ſed aſſignaſſe omnes. Nihil excipit, vbi diſtinguitur nihil. Et fortè pręſentes cęteri condiſcipuli erant, cùm committens vni, vnitatem omnibus commendaret, in vno grege, & Cant. 6. vno paſtore, ſecundùm illud: *Vna eſt columba mea, formoſa mea, perfecta mea.* Vbi vnitas, ibi perfectio: Reliqui numeri perfectionem nõ habent, ſed diuiſionem, recedẽtes ab vnitate. Inde eſt, quòd alij ſinguli ſingulas ſortiti ſunt plebes, ſcientes Sacra- Galat. 2. mẽtum. Deniq; Iacobus, qui videbatur columna Eccleſię, vna contentus eſt Hieroſolyma, Petro vniuerſitatem cedens. Pulchrè verò ibi poſitus eſt, ſuſcitare ſemen defuncti fratris, vbi occiſus Galat. 1. eſt ille: nam ille dictus eſt frater Domini. Porrò cedente Domini fratre, quis ſe alter ingeret Petri prærogatiuæ? &c. Diſcipuli nauigabant, & Dominus apparebat in littore: quodque iucundius Ioan. 21. erat, in corpore rediuiuo: *ſciens Petrus, quia Dominus eſt, in mare ſe miſit*, & ſic venit ad ipſum, alijs nauigio peruenientibus. Quid iſtud? Nempe ſignum ſingularis pontificij Petri, per quod non nauem vnam, vt cæteri quique ſuam, ſed ſeculum ipſum ſuſceperit gubernandum: mare enim ſeculum eſt: naues Eccleſiæ. Inde eſt quòd altera vice, inſtar Domini gradiens ſuper aquas, vnicum ſe Chriſti Vicarium deſignauit, qui nõ vni populo, ſed cunctis præeſſe deberet. Siquidẽ *aquæ multæ, populi multi.* Ita cùm quiſque cæterorum habeat ſuam, tibi vni cõmiſſa eſt grandiſſima nauis, facta ex omnibus; ipſa vniuerſalis Eccleſia, toto orbe diffuſa.

Sermone 1. in die Petri & Pauli: Quid Petro potentius, cui & terra obediuit, cùm mortuos reddidit, & mare ſub pedibus eius ſe calcabile præbuit, qui Simonem Magum ſpiritu oris ſui in aëre attigit: qui claues regni cęlorum tam ſingulariter accepit, vt præcedat ſententia Petri ſententiam cęli?

Epiſt. 237. ad Eugenium Pap. *Locus, in quo ſtas, terra ſancta eſt*: locus Petri, locus principis Apoſtolorum, vbi ſteterũt pedes eius: locus illius eſt, quem conſtituit Chriſtus dominum domus ſuæ, & principem omnis poſſeſſionis ſuæ. Meritò tali paſtori, tali nutritio commiſſa eſt Eccleſia, quom adhuc tenera, adhuc in incunabulis eſſet, cuius docta magiſterio, & exemplo educata omnia terrena calcaret.

Otto Friſingenſis. 1150.

Libro 3. Chronicorũ cap. 15. Petrus aliorum princeps, totius orbis dominam ſortitur Romam.

Potho Prumienſis. 1150.

De ſtatu domus Dei lib. 1. In hac tota domo beatus Petrus cum ſuis ſucceſſoribus plenitudinem poteſtatis accepit. Vnde quicunque in partem ſolicitudinis vocati ſunt, vt ea, quę in partem regenda ſuſceperũt, prouida diſpenſatione gubernent, eius auctoritate roborandi, eius exemplis informandi ſunt, qui in plenitudine poteſtatis toti Eccleſiæ pręeſſe dinoſcitur.

Hugo Etherianus. 1160.

De proceſſione Spiritus ſancti lib. 3. cap. 17. Quibus ex rebus liquidò claret, quòd Petrum, eiusque ſucceſſorem Chriſtus principem & caput, non modò Latinorum, & Græcorum, Occidentis, & Septentrionis vniuerſi: verùm etiam Armanorum, Arabum, Iudæorum, Madianitarum, & totius Orientis, & Meridiani climatis in perpetuũ conſtituit.

Guarricus Igniacenſis. 1170.

De Aſſumptione Mariæ Serm. 4. Sic inter Petrum, qui plus diligebat: & Ioannem, qui plus diligebatur, hęreditatem ſuam Chriſtus diuiſit, vt Petrus ſortiretur Eccleſiam, Ioannes Mariam.

Sermone ad excitandam deuotionem in Pſalmodiam: Propterea non ego, ſed magis Eccleſię princeps, & paſtor, vos admonet: *Quaſi modò geniti infantes, rationabile & ſine dolo lac concupiſcite.* 1. Pet. 2.

Godfridus Viterbienſis. 1180.

Parte 14. Chronicorum de Simone Petro: Petrus firmamentum petræ in Eccleſia eſt: Cephas caput Eccleſiæ eſt: Petrus Apoſtolorum princeps eſt primus confeſſor Dei, & diſcipulus eſt: Paſtor humani generis, clauiger æthereus.

Adam Victorinus. 1180.

Proſa de Petro & Paulo:

Petrus præeſt principatu,
Paulus pollet magiſtratu
Totius Eccleſiæ.
Principatus vni datur,
Vnitaſq; commendatur
Fidei Catholicæ.
Vnus cortex eſt granorum,
Sed & vna vis multorum
Sub eodem cortice.

Proſa de S. Petro:

Petre ſunt oues credita,

Claueſq; cæli tradita:
Petri prius ſententia,
Ligans ac ſoluens omnia.

Innocentius Tertius. 1200.

Sermone 1. in Feſto Gregorij Papæ: Licet communiter omnes Apoſtoli claues regni cælorum acceperunt, et per hoc omnes Epiſcopi, vt quicquid adhibitis clauibus ligauerint ſuper terram, ſit ligatum & in cælis; & quicquid ſoluerint ſuper terram, ſit ſolutum & in cælis: principaliter tamen beatus Petrus claues regni cęlorum accepit, & per hoc ſucceſſor eius, vt ipſe poſſit ligare cæteros, ſed ligari non poſſet à cęteris Ei oemque ſingulariter dictum eſt: *Tu vocaberis Cephas*, id eſt, caput. Sicut enim in humano corpore ſolum caput habet plenitudinem ſenſuum, cætera verò membra partem recipiunt plenitudinis: ſic & in Eccleſiaſtico corpore cęteri Epiſcopi vocati ſunt in partem ſolicitudinis, ſed ſupremus Pontifex aſſumptus eſt in plenitudinem poteſtatis.

Lib. 1. myſteriorum Miſſæ cap. 8. Omnibus Apoſtolis Christus vnum præpoſuit, videlicet Petrum, cui totius Eccleſię principatũ, & ante paſſionem, & circa paſſionem, & poſt paſſionem commiſit. Matt. 16. Ante paſſionem, cùm dixit: *Tu es Petrus, & ſuper hãc petram ædificabo Eccleſiam meam*, &c. Licet enim Ioan. 20 vniuerſis Apoſtolis communiter dixerit: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur ijs*: principaliter tamen Petro conceſſit, cùm dixit: *Quodcunque ligaueris ſuper terram*, &c. Circa paſſionem autem, cùm pluraliter dixiſſet de omnibus: *Simon, ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum*, ſingulariter tamen pro Petro ſubiunxit: *Ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua*: ſtatimq; ſubiunxit: *& tu aliquando conuerſus, confirma fratres tuos.* Ad Petrum igitur, tanquam ad magiſtrum, pertinet cæteros confirmare, cuius fides in nulla tentatione defecit, &c. Poſt paſſionem autem, cùm tertiò quæſiſſet Ioan. 21. à Petro, *Simon Ioannis, diligis me plus his?* & ille tertiò reſpondiſſet: *Domine tu ſcis, quia amo te*: tertioq; præcepit: *Paſce oues meas*: ſtatimq; ſubiunxit: *Sequere me*. Petrus enim ſecutus eſt Christum nõ ſolùm genere martyrij, ſed & in ordine magiſterij.

Iacobus Vitriacus. 1220.

Hiſtoria Orientalis cap. 75. Cephas, qui ſimpliciter caput interpretatur, id eſt, Petrus totius mundi caput à Domino eſt conſtitutus, dicente Domi- Math. 16 no abſque aliquorum exceptione: *Quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis.* Et iterum: Ioan. 21. *Paſce oues meas.* Non dixit tantùm Latinos, vel Occidentales, ſed ſimpliciter oues meas, vt eſſet vnum ouile, & vnus paſtor.

Albertus Magnus. 1240.

Ad caput 10. Math. Petrus primus dignitate, non vocatione: propter quod vertex dicitur Apoſtolorum, &c. Attende, quòd licet Petrus vertex dicatur primus, non tamẽ Andreas ſecundus dicitur, nec Philippus tertius, & ſic deinceps: ſed omnes ſecundi ſunt à Petro, ad iuriſdictionem: quia non vnus ſub alio, ſed omnes ſub Petro.

Ad cap. 16. Matthęi: *Dico autem tibi.*) Singulariter: non quòd ſingulariter acceperit claues Petrus, ſed quia in vnitate ordinis Eccleſiæ vnus eſt, qui accipit plenitudine poteſtatis, qui eſt ſucceſſor Petri, & Petrus in poteſtate.

Thomas Aquinas. 1250.

Libro 1. contra errores Græcorum cap. 32. Habetur ex Græcorum Doctorum auctoritatibus, quòd Romanus Pontifex habeat in Eccleſia plenitudinem poteſtatis. Dicit Cyrillus Patriarcha Alexandrinus, in libro Theſaurorum: Sicut Christus accepit à Patre ſceptrum Eccleſię Gentium, ex Iſraël egrediens, ſuper omnem principatum & poteſtatem, ſuper omne quodcunque eſt, vt ei cũcta curuentur: ſic & Petro, & eius ſucceſſoribus, pleniſſimam poteſtatem pleniſſimè commiſit, vt etiam nulli alij quàm Petro Christus quod ſuũ eſt plenum ipſi ſoli dedit, &c. Hoc etiam traditur auctoritate Scripturę. Nam Dominus Math. 16. vniuerſaliter Petro dixit: *Quodcunque ſolueris ſuper terram*, &c. Oſtenditur etiam, quòd Petrus ſit Christi Vicarius, & Romanus Pontifex Petri ſucceſſor in eadem poteſtate ei à Christo collata.

Guibertus Tornacus. 1260.

De officijs Eccleſiaſticis cap. 35. Cæteris Apoſtolis ſingulæ nauiculæ, ſingulæ ſcilicet Eccleſiæ commiſſę ſunt. Petro verò maris vniuerſitas eſt commiſſa. Iacobus, qui columna eſſe videbatur Eccleſiæ, ſola Hieroſolyma contentus eſt, & ſinguli ſingulis: Petro verò vniuerſalis Eccleſia in toto orbe diffuſa, in quo terminatur omnis perfectio hierarchica.

Iacobus Genuenſis. 1280.

Sermone vltimo de Petro & Paulo: Petrus fuit cæteris Apoſtolis ſublimior in prælatione: Chriſtus enim eum ſummum Pontificem fecit, & ſuum Vicarium conſtituit, & dereliquit, quando ei dixit: *Petre paſce oues meas.*

Auguſtinus Triumphus. 1320.

De poteſtate Eccleſiaſtica quæſt. 7. art. 3. Paulus fuit minor Petro, & maior, & ęqualis. Minor quidem fuit poteſtate prelationis: quia ſolus Petrus fuit Cephas, id eſt, caput totius Eccleſię. Maior autem pręrogatiua electionis; quia electus fuit à Chriſto poſt reſurrectionem, & poſt glorificationem: vnde in bulla Papæ Paulus ponitur à dextris, Petrus verò à ſiniſtris: ſed æqualis fuit officio prædicationis.

Quæſt. 8. art. 3. Christus inſtituit Petrum ſuum Vicariũ, cui totum, quod ſuum erat, plenè commiſit, vt loco eius regeret totam Eccleſiam.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad cap. 10. Matth. *Primus Simon*) Non propter primitatem temporis, ſed dignitatis: quia tanquam principali Apoſtolo Chriſtus commiſit ſibi Eccleſiam regendam, vt patet Ioannis vltimo; Andreas autem frater eius fuit primus Chriſti diſcipulus ordine temporis, vt patet Ioannis 1.

Ad cap. 16. Matth. Poteſtas clauium date Petro intelligitur dari alijs, licet Petro principalius, in quantum erat aliorum capitaneus.

Ludolphus Saxo Carthuſianus. 1330.

Vita Chriſti par. 2. cap. 1. Reſpondit Petrus pro omnibus, ſcilicet pro ſe, & pro alijs: quia omnes vnum ſciebant, & idem ſentiebant. Licet alij Apoſtoli etiam ſcirent, iſte tamen tanquam ſenior, & princeps, & caput aliorum, ſit os totius collegij, ac pro omnibus reſpondit, qui omnibus præeſſe ac prodeſſe debuit, &c. Hic Petrus eligitur Eccleſię Prelatus, ſed poſt cum alijs Apoſtolis hãc promiſſam poteſtatem accepit, vbi Apoſtoli Epiſcopi ſunt ordinati, quando poſt reſurrectionẽ Dominus inſufflans in eos dixit: *Accipite Spiritum ſanctum*, &c. Ioan. 20 Sed paſtorem omnium fidelium, & Apoſtolorum principem, ac ſuum Vicarium in tota Eccleſia præfecit, cùm ei dixit: *Paſce oues meas.*

Petrus Bertrandus. 1330.

Tractatu de origine & vſu iuriſdictionum, quæſt. 4. Etſi Andreas prius venit ad fidem quàm Petrus prelatus eſt tamen Petrus Andreæ, cùm in Apoſtolorum catalogo ſemper Petrus quaſi præcipuus pręmittatur non quòd Petrus ſit prior, ſiue potior tempore, ſed potior dignitate.

Guido Carmelita. 1330.

Contra VValdenſes errore primo: Conſtat quòd Dominus Petrum,& in Petro Petri ſucceſſores poſoit omnium fidelium caput.

Ioannes Bocatius. 1360.

De caſibus virorum illuſtrium lib 9 Chriſtus aſcenſurus Petro Simoni poſtquam vices ſuas commiſerat, eumqúe pio gregi præfecerat, claues cõceſſit,aſſerens aduerſus eum oec Ditis ianuas prçualere.

Catharina Senenſis. 1370.

Tract.3.cap.119. Petrus prinreps cęterorum Apoſtolorum claues ab vnigenito Filio Dei regni cælorum arrepit.

Petrus Aliacus. 1400.

Sermone in Synodo. Sic docuit nos Apoſtolorum, 1.Pet.5. Prælatorumq; omnium princeps,dicens: *Obſecro, paſcite,qui in vobis eſt,gregem Dei.*

Thomas VValdenſis. 1410.

Doctrinalis fidei lib.2. artic.1. cap.1. Iam audiſti de primatu Petri, vt cognominatus à petra. Petrus eo ipſo claruit principatu Apoſtolatus, & ipſo in ordine Apoſtolorum primus,non quidẽ tempore, quem Andreas frater eius præceſſit vocatione Non ergo primus,niſi auctoritatis prælatione. Quod etiam manifeſtauit,quando appellatur prinreps: ſir enim ſancti Patres Errleſiæ ſingulos Apoſtolos Errleſiarum prinripes, ſolùm autem Petrum principem Apoſtolorum, vel prælatum appellant.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

De obedientia cap.12. Huius ſiquidem Apoſtolicæ ſedis arrem, huiusq; Catholicæ Errleſiæ monarchiam Apoſtolus Petrus primus arcepit, quãdo Dei Filium eſſe Dominum noſtrũ IeſumChriſtum confeſſus eſt, dicens: *Tu es Chriſtus Filius Dei viui.* Quamobrem ab eodem Domino audire promeruit: *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.*

Ioannes Capiſtranus. 1440.

De Papa & Conciliorum auctoritate fol.114. Nec obſtat,quod dicunt nonnulli ſrbiſmatici,quòd poteſtas data fuit à Chriſto omnibus Apoſtolis:quia liret omnibus data fuerit poteſtas rlauiũ, tamen cum ſuo ordine,vt à Chriſto prinripaliter in Petrum, & à Petro in rętero condeſcendat: *ſicut vnguentum in capite,* ſcilicet Chriſto: *quod deſcendit in barbam Aaron,* ſriliret ſummi Pontifiris: *quod deſcendit in oram veſtimenti eius,* ſciliret in alios Epiſcopos,& ab Epiſcopis in alios ſacerdotes. Hinc etiam dixit Dominus Petro: *Confirma fratres tuos.* Lucæ 22.

Pius Secundus. 1460.

In Bulla retractationum ſuarum: Non duos, aut plures inſtituit Dominus, qui ſuum locum tamquam capita tenerent, ſed vnum rõſtituit,& verticem & paſtorem vniuerſi gregis, Simonem Petrum,dicens: *Tu es Petrus, &c.*

Libro de Aulicorum miſerijs: Petrus Apoſtolorum princeps,& raput Eccleſiæ dicit: *Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum.*

Gabriel Bielius. 1480.

Lectione 32.in Canone: Petrus fuit ſummus ac raput Apoſtolorum, rui claues regni cęlorum rollatæ ſunt, qui & rętero rũ confirmator fuit, poſtquam à negatione Domini ronuerſus ſurrexit: ruius adhur ſucrrſſor totius Erclefiæ obtinet principatum.

Albertus Crantzius. 1500.

In Metropoli lib.2.cap.1. Petrus,ante Simon Ioannis vocatus,à petra Chriſto, ſuper quem fundata eſt Ecrleſia, prioceps Apoſtolorum, rui tradidit exrellenter Chriſtus claues regni ręlorũ. Omnibus quidem Apoſtolis generaliter contribuit, ſed ordo depoſrebat Hierarrhirus, vt eſſet in vno ſuper omnes plenitudo poteſtatis. Primus in terris Chriſti Vicarius Cephas inde dictus ſedit Antiochiæ annis 7.Sed quoniam caput Eccleſię cõgruenter ad caput imperij erat transferendum, venit Romam ſecundo Claudij anno.

Baptiſta Mantuanus. 1510.

Libro 6.Faſtorum in martyrio Petri & Pauli:

Nomen erat Petro Simon ab origine: ſed cùm
Vellet eum Deus eſſe baſin templo ædificando,
Fecit ei ſolida nomen de nomine petra:
Poſteritas,quia rector erat,clauumq; tenebat,
Appellare Cephan voluit,quæ nomina Graio
A ſermone trahunt,ſicut ſonus indicat,ortum.

ARTICVLVS QVINTVS.

D. PETRVM APOSTOLVM ROMANAM ECCLESIAM FVNDASSE, GVBERNASSE, SVO SANGVINE CONSECRASSE.

NEGANT.

GVILHELMVS *quidam, Ioannis VViclous preceptor, dixit, Petrum Apoſtolum neque Epiſcopum Romæ fuiſſe,neque ibi prædicaſſe: ſed Paulum potius ibi fuiſſe Epiſcopum.* Thomas VValdenſis doctrinalis fidei lib.2.art.1 cap.7.

Martinus Lutherus in Colloquijs ad menſam habitis, capite de Antichriſto: *Omnes hiſtoriæ teſtantur Petrum primum Romæ fuiſſe Epiſcopum: ſed mera ſunt fabula.*

Vdalricus

1540. *Vdalricus Velenus edito libro nouendecim argumentis perſuadere conatur, Petrum nunquam fuiſſe Romæ: & tam Petrum, quam Paulum non Romæ, ſed Hieroſolymis eſſe occiſos.*

1550. Ioannes Caluinus, *lib. 4. Inſtitut. cap. 6. §. 15.* poſtquam rem totam dubiam oſtendit, ita concludit: *Propter Scriptorum conſenſum non impugno, quin illic mortuus ſit: ſed Epiſcopum fuiſſe, præſertim longo tempore, perſuaderi nequeo.*

Ad caput 5. prioris epiſtolæ D. Petri: *Multi ex veteribus Romam ænigmaticè Babylonem dici putârunt. Hoc commentum Papiſtæ libenter arripiunt, vt videatur Petrus Romanæ Eccleſiæ præfuiſſe. Atqui vetus illud commentum nihil habet coloris: nec video cur Euſebio, & alijs placuerit, niſi quod errore iam occupati erant, Petrum Romæ fuiſſe.*

Ad caput 22. Hieremiæ: *Romæ nunquam vidit Petrum, vt arbitror.*

1560. Magdeburgenſes Cent. 1. lib. 2. cap. 10. fol. 561. *Si Romæ fuit Petrus, cur Lucas non facit eius mentionem?*

1560. *Ioannes Baleus,* Centuria 1. Scriptorum Britanniæ, & *Matthæus Dreſſerus,* in ſuæ Hiſtoriæ millenario quinto, *dicunt Hieronymum & Lyranum aſſerere, Petrum Hieroſolymis eſſe crucifixum. Sed quàm falsò hoc aſſerant, eorundem Patrum contraria teſtimonia infra ponenda teſtantur.*

1580. Henricus Buntingus in Itinerario de itineribus D. Petri: *Credibile eſt,* inquit, *Petrum nunquam Romæ fuiſſe: ſed aut Babylone in Ægypto, vbi primam ſcripſit Epiſtolam: aut Hieroſolymis interfectum eſſe ab Agrippa Rege, quod Linus vult.* Sed mox videbis Linum a nobis ſtare.

PRÆDIXIT SIBYLLA.

In prophetia ſua, quæ ex Chaldæo ſermone in Græcũ, & ex Græco in Latinum tranſlata extat: Elegit ſibi ex piſcatoribus & delectis numerum duodenarium, vnumque diabolum (*Iudam ſcilicet.* Non in gladio belloue Aeneadem vrbem (*Romam*) regesque ſubijciet: ſed in hamo piſcantis (*ſcilicet Petri*).

Citatur hæc prophetia à Franciſco Petrarcha, de otio religioſorum lib. 1. & ſubiungit: Quæ Erythrææ procul dubio Sibyllæ ſunt, vt quæ ex illius libro ad contextum eliciui. *Citantur eadem à Bernardino Senenſe 6. parte Sermone 1. de feſtiuitate Mariæ, & ab Antonino in Chronicis parte 1. tit. 3. cap. [illegible] §. 14.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Linus. 70.

De Paſſione Petri. Vt Petrus portam ciuitatis Romæ voluit egredi, vidit ſibi Chriſtum occurrere, & adorans eum ait: *Domine, quò vadis?* Reſpondit Chriſtus: *Romam venio iterum crucifigi,* &c.

Clemens. 80.

Epiſtola 1 ad Iacobum: Petrus pro immenſa charitate, quam erga omnes gerebat, palam cum omni fiducia, aduerſante etiã tyranno totius mundi bonum prędicare non deſtitit: & regem omnium ſeculorum per orbem terræ, vſque ad ipſius Romanę vrbis notitiam, vt etiam ipſa ſaluaretur, inuexit.

Papias. 120.

In explanationibus ſermonum Domini: Petrus in epiſtola ſua, quam ex vrbe Roma ſcripſit, meminit Marci, cùm dicit: *Salutat vos Eccleſia, quæ eſt in Babylone electa, & Marcus filius meus.* Citant Euſebius lib. 2. cap. 14. Niceph. lib. 2. cap. 15. & Beda in prologo ſuper Marcum.

Egeſippus. 150.

De excidio Hieroſolymitano lib. 3. cap. 2. Erant tunc temporis Petrus & Paulus Doctores Chriſtianorum, ſublimes operibus, clari magiſterio, qui virtute ſuorum operum Neronem aduerſum fecerant, captum Magi Simonis deliramẽtis, &c. Dato, vt Petrus & Paulus comprehenderentur, præcepto, rogatur Petrus, vt aliò ſe conferret: prima nocte, ſalutatis fratribus, & celebrata oratione, proficiſci ſolus cœpit: vbi ventum eſt ad portam, vidit ſibi Chriſtum occurrentem, & adorans eum dixit: *Domine, quò vadis?* Dicit ei Chriſtus: *Iterum venio crucifigi.* Intellexit Petrus de ſua dictum paſſione, quòd in ea Chriſtus paſſurus videretur, qui patitur in ſingulis: non vtique corporis dolore, ſed quadam miſericordiæ compaſſione, aut gloriæ celebritate: & conuerſus in vrbem rediit, captusque à perſecutoribus cruci adiudicatus, popoſcit, vt inuerſis veſtigijs cruci affigeretur, quòd indignus eſſet, qui ſimili modo cruci affigeretur, vt paſſus eſt Dei Filius. Quo impetrato, vel quia ita debebatur, vt Chriſtus prædixerat, vel quia perſecutor nõ inuitus indulget pœnarum incrementa, & ipſe, & Paulus; alter cruce, alter gladio necati ſunt.

Dionyſius Corinthiacus. 160.

Epiſtola ad Romanos: Petrum & Paulum, qui Romanos & Corinthios primùm in Eccleſiã Chriſti inſeruerunt, pudẽti quadam admonitione impulſi, in vnum locum concluſiſtis. Nam ambo cùm & noſtram Corinthi, & veſtram Romæ Eccleſiam fundaſſent, & eiuſdem doctrinæ præceptis tum noſtros animos, tũ veſtros imbuiſſent, eodem tempore pariter mortem ſubierunt.

Ireneus. 180.

Lib. 3. cap. 1. Matthæus in Hebræis ipſorum lingua ſcripturam edidit Euangelij, cùm Petrus & Paulus Romæ euangelizarent, & fundarent Eccleſiam.

Cap. 3. Maxima, & antiquiſſima, & omnibus cognita, a glorioſiſſimis duobus Apoſtolis Petro & Paulo Romæ fundata eſt, & conſtituta Eccleſia.

Clemens Alexandrinus. 200.

Libro Hypotypoſeon: Cùm Petrus Romæ publicè verbum Dei prædicaret, & Spiritus ſancti inſtinctu Euangelium Chriſti exponeret, multos, qui præſtò aderant, Marcum magnopere obſecraſſe ferũt, vt ea, quę fuiſſent ab illo prędicata, ſcriptis mandaret. *Citat Euſebius lib. 6. cap. 11.*

Origenes. 240.

Lib. 3. in Geneſin: Petrus circa finem vitæ Romæ conſtitutus capite demiſſo cruci eſt affixus: eò quòd ipſe hunc paſſionis modum expetiſſet.

Petrus Alexandrinus. 300.

De pœnitentia Canone 9. Petrus Apoſtolorum primus ſæpe comprehenſus, & cuſtodiæ traditus,

ignomi-

ignominiaq; affectus, poſtremò Romæ crucifixus eſt.

Euſebius Cæſareenſis. 320.

In Chronicis: Petrus natione Galilęus, Chriſtianorum Pōtifex primus, cùm primùm Antiochenam fundaſſet Eccleſiam, Romam proficiſcitur, vbi Euangelium prædicans viginti quinque annis eiuſdem vrbis Epiſcopus perſeuerat.

Eccleſiaſticæ hiſtoriæ lib. 2. c. 13. Sub ipſo Claudij imperio benigna ac propitia Dei erga humanum genus prouidentia fortem, ac præpotentem, & reliquorum omnium Apoſtolorum propter virtutis amplitudinem facilè principem, Romam verſus ad eiuſmodi peſtiferam vitæ humanæ corruptelam (*Simonem Magum*) delendum quaſi manu deduxit.

Cap. 24. Paulum Romę regnante Nerone ſecuri percuſſum, & Petrum etiam ſuffixum cruci hiſtoricorum monumentis proditum eſt: quin etiam inſignis ac teſtata Petri & Pauli inſcriptio, quæ in cæmiterijs Romę ad id vſque tempus manet, huius rei geſtę fidem facit.

Lib. 3. cap. 1. Petrus ad extremum cùm Romæ verſaretur, capite deorſum ſtatuto (ſic enim perpeti cupiebat) cruci eſt ſuffixus.

Athanaſius. 340.

In Apologia de fuga ſua: Petrus & Paulus cùm audiſſent, oportere ſe Romæ martyriū ſubire, cum gaudio abierunt.

Dorotheus Tyrius. 350.

In Synopſi: Petrus Apoſtolorum coryphæus tandem Romæ pr ędicauit, ibiq; crucifixus eſt.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 360.

Catechesi 6. Simon Magus ita ſeduxerat ciuitatem Romanam, vt Claudius illi ſtatuam erexerit, cum ea inſcriptione in lingua Romana: *Simoni Deo ſancto*. Dilatato autem errore, par amicorum bonorum illam calamitatem correxit, Petrus & Paulus, cùm eſſent pręſides Eccleſiæ, & oſtentantem ſe iſtum Simonē ſtatim extinxit. Cùm enim prędicaret Simon in cęlos ſe aſcenſurum, & vehiculo dęmonum in aërem ſublatus eſſet: flexis genibus ſerui Dei, & concordiam oſtendentes, de qua dixit Ieſus: *Quòd ſi duo ex vobis concordauerint, de quacunque re, quam petierint, fiet ipſis*: concordię hoc telum per orationem emittentes in Magum, deiecerunt illum in terram. Nec mirum eſt: Petrus enim erat, qui claues regni cælorum portabat. Non eſt mirandum: Paulus enim erat, qui in tertium cælum raptus fuerat. Ex aëre in terram depreſſerunt eum, qui ſe Deum appellabat, deinceps ad inferos detrudendum.

Epiphanius. 370.

Hæreſi 27. In Roma fuerunt primi, Petrus & Paulus Apoſtoli iidem ac Epiſcopi, deinde Linus, deinde Cletus, deinde Clemens, qui contemporaneus fuit Petri & Pauli, &c. Et nemo miretur, quòd ante ipſum alij Epiſcopatum aſſumpſerūt, cùm ſub Apoſtolis hic fuerit contemporaneus Petri ac Pauli: nam & illi contemporanei Apoſtolorum fuerunt. Siue igitur adhuc ipſis ſuperſtitibus à Petro accepit impoſitionem manuum Epiſcopatus, & eo recuſato remoratus eſt: (dicit enim in vna epiſtola ſua: Secedo, abeo, erigatur populus Dei: hoc enim in quibuſdam commentarijs reperimus) ſiue poſt Apoſtolorum ſucceſſionem à Cleto Epiſcopo hic conſtituitur, non ita clarè ſcimus. Verùntamen etiam hic potuit, ſuperſtitibus adhuc Apoſtolis, Petro videlicet ac Paulo, alios Epiſcopos conſtituere. propterea quòd Apoſtoli ſæpe ad alias terras ablegabantur, propter Chriſti prædicationem. non potuit autem vrbs Roma ſine Epiſcopo eſſe. Paulus enim in Hiſpaniam profectus eſt. Petrus verò ſæpe Pontum & Bithyniam viſitauit. Poſſibile eſt autem, poſt quam diſceſſit, & recuſauit Clemens, poſtea poſt obitum Lini & Cleti, quorum vterque ad duodecim annos Epiſcopatum tenuit, poſt ſancti Petri ac Pauli obitum, qui contigit duodecimo anno Neronis, hunc rurſus coactum eſſe ad ſuſcipiendum Epiſcopatum. Attamē Epiſcoporum in Roma ſucceſſio hanc conſequentiam habuit: Petrus & Paulus, Linus, Cletus, Clemens, Euariſtus, &c.

Valentinianus, Gratianus, & Theodoſius A.A.A. 370.

Codice de Summa Trinitate & fide Catholica: Cunctos populos, quos clementię noſtræ regit imperium, in tali volumus religione verſari, quam D. Petrum Apoſtolum tradidiſſe Romanis religio adhuc ab ipſo inſinuata declarat, quamquę Pontificem Damaſum ſequi claret.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Iambico 1.

Paulus Petrusq́; lance alio Roma ferunt:
Praambulonem dat neci vox libera.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homilia 32. in epiſtolam ad Romanos, in morali: Non ita cælum ſplendeſcit, quando radios ſuos ſol ex ſeſe dimittit, quēadmodum Romanorum vrbs duas illas lampades vbique terrarum effundens. Hinc rapietur Paulus, hinc Petrus. Conſiderate & horrete, quale ſpectaculū viſura ſit Roma, Paulum repente ex theca illa cum Petro reſurgētem, in occurſum Domini ſurſum ferri. Qualem roſam Chriſto mittet Roma? Qualibus coronis duabus ornatur vrbs iſta? Qualibus catenis aureis cincta eſt? Quales habet fontes? Propterea celebro hanc vrbem, non propter copiam auri, non propter columnas, neque propter aliam phantaſiam: ſed propter columnas illas Eccleſiæ, &c.

In encomio duodecim Apoſtolorum. Hinc Petrus Romam accipit in diſciplinam, Paulus illinc mundo accipit Euangelium: Andreas corrigit Græciæ ſapientes, Simon Barbaros docet.

In encomio Petri & Pauli. Obdormierunt in magna vrbe Roma menſe Iunio die 29. à Nerone iniquiſſimo ſublati, & ad pręceptorē ac Dominum omnium profecti.

Ioannes Caſſianus. 430.

De Incarnatione Verbi lib. 3. cap. 12. Interrogemus ſummum illum & inter diſcipulos diſcipulum, & inter magiſtros magiſtrum, qui Romanæ Eccleſię gubernaculum regens, ſicut fidei habuit, ita & ſacerdotij principatum. Dic nobis quæſumus Apoſtolorum princeps Petre, &c.

Sozomenus. 440.

Lib. 4. cap. 14. Haud ita diu poſt moritur Felix, ſolusque deinceps Liberius Eccleſiæ pręeſt. Quod quidem non ſine diuina prouidentia factum eſt, ne ſedes Petri à duobus Præſulibus gubernata, & à ſacroſanctis Eccleſię legibus aliena, vlla infamiæ macula aſpergeretur.

Lib. 9. cap. 9. Alaricus Romam obſidione cinctam proditione cepit, ac militibus ſuis vniuerſis ac ſingulis permiſit Romanorum opes diripere: niſi quòd aſylum eſſe voluerit ob reuerentiam Apoſtoli Diui Petri templum illud ampliſſimū, quod ſupra illius tumbam conſtructum eſt, & loci plurimum ambit.

Theodoretus. 450.

Ad Pſalm. 116. Magnus Petrus ab Hieroſolyma vſque ad Romanorum vrbem percurrit, omnibus veritatis radios afferens.

Ad caput 1. ad Romanos: *Deſidero*, inquit, *venire*

ad vos,

ad vos, vt cõmunicem id, quod ego accepi. Et quia Petrus primus Euãgelij doctrinam illis tradiderat, ſubiungit, *ad confirmando s vos* : quod perinde eſt, ac ſi diceret: non aliam doctrinam vobis trado, ſed traditam confirmare volo.

Epiſtola ad Leonem Papam : Roma habet omnium patrum & veritatis Doctorum Petri & Pauli ſepulchra, quæ fidelium animas illuminant.

Lib. 1. hæreticarũ fabularũ : Simon Magus Romanos ſuis præſtigijs tanta admiratione affecit, vt etiam ænea coluna honoraretur: ſed rurſus veniens diuinus Petrus, fraudis eum pennis nudauit, qui cũm eum tandẽ in miraculorũ certamẽ prouocaſſet, & diuinæ gratiæ, & pręſtigiarum diſcrimen oſtendiſſet, omnibus Romanis videntibus, eum ex magna altitudine deturbauit, cùm oraſſet, & qui miraculum viderant, eos cepit ad ſalutem.

Galla Placidia Imperatrix. 450.

Epiſtola ad Pulcheriam Auguſtam: Omnibus integris permanentibus, ad Apoſtolicæ ſedis, in qua primus Apoſtolorum B. Petrus, qui etiam claues regni cæleſtis ſuſcipiens, ſacerdotij principatum tenuit, Epiſcopatus cauſa mittatur.

Victor Antiochenus. 460.

In Euangelium D. Marci paulò poſt principium : Vbi Romam Marcus aduenisſet, ſecutus eſt Petrum. Quare is in priori ſua Canonica ad hunc modum de illo ſcribit: *Salutat vos Eccleſia, quæ eſt in Babylone collecta, & Marcus filius meus.*

Andreas Cæſareenſis. 500.

Ad caput 37. Apocalypſis: Narrat Apollonius, & alij confirmant, dæmones incantationum & præſtigiarum vi per imagines & ſtatuas, per arbores rurſum & aquas, perq́ue alia eiuſmodi ſæpenumerò locutos. Arbitror & per mortuorum cadauera loqui quoque poſſe. Nam & Simon Magus in B. Petri Apoſtolorum coryphæi multorumq́ Romanorum præſentia, mortuum hactenus exuſcitauit, quatenus ſeſe mouere palam videretur: at ſi interim Apoſtolus impoſturam, hoc eſt, virtutem, qua falsò eum excitauerat, aperuerit, & vim, qua mortui verè reſurgunt, publicè declarauerit.

Epiphanius Archiepiſcopus Conſtantinopolitanus. 516.

Epiſtola ad Hormiſdam Pontificem Romanum : Eſt mihi oratio magnoperè, Beatiſſime, vniri me vobis, & diuina amplecti dogmata, quæ ex beatis & ſanctis diſcipulis & Apoſtolis Dei præcipuè ſummi Petri Apoſtolorum ſedi ſanctę veſtrę ſunt tradita, & nihil eis pretioſius exiſtimare.

Iuſtinianus. 530.

In Authentica, vt Eccleſia Romana centum annorum priuilegio gaudeat : Quod igitur noſtra æternitas ad omnipotentis Dei honorem venerãdę ſedi ſummi Apoſtoli Petri dedicauit, hęc habeant omnes terræ, omnes inſulæ totius Occidentis, quæ vſque ad ipſos Oceani receſſus extenduntur, &c.

Marianus Archimandrita & cæteri. 530.

Supplicatione ad Iuſtinianum Imperatorem : Miſit Deus huic ciuitati Agapetum, qui verè ἀγάπητος, Pontificem antiquę Romæ, in depoſitione Anthimi, tanquam olim Petrum magnum Apoſtolum Romanis, in depoſitione Simonis Zoetici.

Procopius Chartophylax. 600.

In Encomio D. Marci : His armis vnà cum Petro ipſo tu Petri filius Italorum gentem ſubiecisti, ab Oriente ſole motus ad Occidentem aduolans.

Maximus Monachus. 640.

Ad caput 4. de diuinis nominibus: Poſt Petrum Ignatius fuit Epiſcopus Antiochiæ, tranſlato Petro in vrbem Romam.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Epiſtola de Triſagio. Petrus ex vico Bethſaida originem duxit, patrem Ioannem habuit, ac Romæ ſub Nerone martyrio ſunctus eſt.

Taraſius Conſtantinopolitanus. 780.

Epiſtola ad Adrianum Papam de non faciendis pecunia ordinationibus: Mundi ſumus à ſanguine eorum, qui tranſgrediuntur Canonicas conſtitutiones, & multò magis eorum, qui pecunijs ordinauerunt vel ordinati ſunt, cùm diuinus Petrus Apoſtolus, cuius cathedram ſortita eſt veſtra Sanctitas, vt Simonem Magum eum depoſuerit.

Elias Cretenſis. 780.

In orationem tertiam Nazianzeni: Petrus & Paulus Romę à Nerone morte afficiuntur.

Nicephorus Conſtantinopol. 815.

In Chronologia: Expoſitio nominum Epiſcoporum Romanorum: Petrus Apoſtolus 25. annis: Linus 12. annis: Clemens nouem annis, &c.

Methodius Conſtantinopol. 830.

In Martyrio Dionyſij Areopagitæ: Beatus Apoſtolus Petrus poſt aliquot annos prædicationis ſublimem Romam aſſecutus eſt, & vt illic prædicaret cælitus ei concreditum eſt, vt tanquam coryphęus ſanctorum Apoſtolorum in ordine Apoſtolatus factus Romæ in certamine fieret cõſors Chriſti paſſionum. Vt enim illa vrbs maximis ducebatur erroribus, maiore opus habebat correctione: vt cuius error erat grauiſſimus, illic & gratia ſumma contingeret. Poſtea, quemadmodum dicitur, impius tyrannus Nero, ſperans ſe terras & mare ſuæ tyrannidi ſubditurum, ira crudelitatis ſuę, & vi furoris ſui inſaniens, aduerſus ſeruos Chriſti inflammatus eſt, & decimoquarto anno imperij ſui beatos Petrum & Paulũ iniuſtę morti adiudicauit.

Michael Syngelus. 810.

In martyrio Dionyſij Areopagitæ: Petrus regiã Romam miraculis editis, quæ à Chriſto vberrimè etiam manauerunt, illuſtrauit, & occiduã obſcuritatem in ſplendorem clariſſimum commutauit.

Theophylactus. 900.

Ad caput 1. epiſtolæ ad Romanos : Cùm Petrus Romæ Euangelium prædicaſſet, quæ illius erant ſua reputans, pro fide Patri diſcipulorum Paulus gratias agit.

Simeon Metaphraſtes. 950.

In Commentario de certaminibus, laboribus, & peregrinationibus Petri & Pauli. Quo in loco cùm Petrus quidem Maximum inſtituiſſet, & baptizaſſet, & Epiſcopum ordinaſſet, Romam appellit: in qua cùm quotidie Synaxes celebraret, attraxit multos ad fidem Chriſti. Hæc videns Simon, non ſatis duxit tacere, & ſuam celare improbitatẽ: ſed gloria & exiſtimatione ſe ſuperatum eſſe arbitratus, ſi fineret Apoſtolum totis viribus ijs, qui Romæ eſſent, veritatem annunciare, audacter ſimul & indoctè cepit liberè loqui in media ciuitate.

Vita S. Syluestri cap. 6. Cùm ſic fuiſſet dignatus Archiepiſcopatu, & præfectus eſſet paſcendis ouibus Domini, ſicut Petrus ſummus Apoſtolus, cuius etiam ſedis, vel potius zeli ac ardoris fuit ſucceſſor, eas ad ſalutaria adducebat paſcua, Dei, inquam, & Saluatoris noſtri mandata.

Suidas. 970.

In Nerone: Tunc Simon quoque Magus florebat,& cùm Petrus & Simon præſente Nerona inter ſe diſputarent,eductus eſt è carcere Pilatus. Hi tres cùm aſtarent, Nero Simonem interrogat, &c.

OEcumenius. 1050.

De duodecim Apoſtolis: Primus Simon Petrus, Apoſtolorum coryphęus in Põto, Galatia, Cappadocia, Bithynia, & Italia prędicans Euangelium, Romæ tandem ſub Nerone crucifigitur, capita inuerſo, ipſo ſic pati volante: ſepelitur autem in ipſa Roma ad tertium Kalendas Iulij.

Euthymius. 1080.

Proœmia in Marcum: Marcus cum Petro Romę cõuerſatus eſt, quemadmodum prior eius epiſtola demonſtrat.

Ioannes Zonaras. 1100.

Tom. 2. Petrus ſub Claudio Romæ ſalutaris prędicationis ſemina ſparſit, cui multi ex Romanis fidem habuerunt.

Georgius Cedrenus. 1110.

In Nerone: Imparante Nerone Romam profectus Simon Magus, cùm artibus magicis multa edidiſſet prodigioſa, ſibi Dei nomẽ arrogauit. Quo tempore magnus ille Apoſtolus Petrus Romam cùm vaniſſet, ſtatuit Simonem adire, &c.

Michael Glycas. 1120.

Parte 3. Annalium: Naro impuriſſimus princeps perſequi Chriſtianos cœpit, & duos ſummos viros Petrum & Paulũ interfecit. Vterque, vt Chryſoſtomus taſtatur, obdormiuit in vrbe Roma.

Nilus Theſſalonicenſis. 1150.

De primatu Papæ: Romæ Petrus diem ſuum obijt.

Theodorus Balſamon. 1180.

In Commentarijs ad Synodum Carthaginenſem: Apoſtolicam ſedem Romanam nominârunt, vt pota cùm Patrus Apoſtolorum princeps in ea claruerit, & Linum primum Pontificem in ea conſtituarit.

Nicetas Choniates. 1200.

Orthodoxæ fidei lib. 4. cap. 1. Tandem cùm Romam omnium ciuitatum decus (*Petrus & Simon Magus*) appuliſſent, ibi cõtrouerſis dogmatibus concertârunt. Iam autẽ apud Romanos Simon tantam nominis celabritatem cõſecutus erat, vt æraa ſtatua donatus aſſet à Claudio Cæſare, cuius ea fuiſſa fertur inſcriptio: *Simoni Deo ſancto.* Cùm itaque Simon Petro refragaretur, atque partim Spiritus ſancti verbis, partim miraculis præſtigiæ illius, & impoſturę patuiſſẽt, ille graui ſe affici ratus ignominia, in cælos ad proprium patrem aſcenſurum ſe, pœnasq; da incredulis repetiturum, comminatus eſt. Et cùm à dęmonibus in cælos ferebatur, Petrus orando effecit, vt in caput ax alto Magus corruerit, pedibusq; in aëra protenſis, miſeram animam exhalans, effuſo viam cerebro diſperſerit.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Lib. 2. cap. 15. Meminit Petrus Marci in priori epiſtola, quam Romæ agans compoſuiſſe fertur, in qua etiam figuratè Romam Babylonem nominat.

Cap. 35. Non minus etenim Petrus orbe peragrato, & ijs, qui ex Circumciſione erant, omnibus in Palęſtina, & Syria, & vbique ferè terrarum prædicatione promulgata, cùm ſub Neronis imperio Romam propter deteſtandum illum Simonem, qui publicis inſcriptionibus Deũ ſe vocare, prædicationemq; Chriſti euertere eſt auſus, veniſſet, factisq; illum ſimul & ſermonum vi coarguiſſet, atque Romanorum Ecclaſiæ primùm quidẽ Lino, deinde Anacleto, & poſt hos tertiò ad mortem vadens, ſapientiſſimo Clemanti claues commiſiſſet, ad Deum migrauit.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Anacletus. 84.

Epiſt. 3. Paulus vno die, vno quoq; tempore cum Petro glorioſa morte ſub principe Nerona agonizans coronatus eſt, & ambo ſanctam Romanam Eccleſiam conſecrârunt, &c. Prima ſedes eſt cęleſti beneficio Romanæ Eccleſiæ, quam beatiſſimi Petrus & Paulus ſuo martyrio conſacrârunt. Sic Roma, quæ prius erat cacodæmonia artificio omnium errorum mater & altrix, excuſſis tenebris, & vanis ſuperſtitionibus abiectis, filiorum Dei, axorto ſole iuſtitiæ, facta eſt copioſa propagatrix.

Pius Primus. 140.

Epiſtola ad Iuſtum Epiſcopum: Feſtina palmam parſeuarabilem cum ſanctis Apoſtolis tenere, quam per multas paſſiones Paulus ſuſcepit, & Petrus, cui crux charitatem Chriſti tollare non potuit.

Tertullianus. 200.

De præſcriptionibus aduerſus hæreticos cap. 36. Age iam qui voles curioſitatem melius exercera in negotio ſalutis tuæ, percurre Eccleſias Apoſtolicas, apud quas ipſę adhuc cathadræ Apoſtolorum ſuis locis præſidentur. Si Italiæ adiaces, habes Romam, vnde nobis quoque auctoritas præſto eſt: vbi Petrus paſſioni Dominicæ adæquatur: vbi Paulus Ioannis exitu coronatur: vbi Apoſtolus Ioannes, poſtquam in oleum igneum demerſus nihil paſſus eſt, in inſulam relegatur.

Contra Gnoſticos ad Scorpiacum cap. 15. Vitas Cæſarum legimus, orientem fidem Romæ primus Nero cruentauit: tunc Petrus ab altero cingitur, cùm cruci aſtringitur: tunc Paulus ciuitatis Romanę conſequitur natiuitatem, cùm illic martyrij renaſcitur genaroſitate.

De Baptiſmo cap. 4. Ideoque nulla eſt diſtinctio, mari quis, an ſtagno; flumine, an fonte; lacu, an alueo diluatur. Nec quicquam refert inter eos, quos Ioannes in Iordane, & quos Petrus in Tyberi tinxit.

Contra Marcionem lib. 4. cap. 5. Romanis Euangelium Patrus & Paulus ſanguine quoqua ſuo ſignatum reliquerunt.

In Carminibus contra Marcionem libro 3. capite 9.

Ex quibus electum magnum, plebiq; probatum
Hac cathedra, Petrus qua ſederat ipſe, locatum
Maxima Roma Linum primùm conſidere iuſſit.

Calixtus. 218.

Epiſtola ad Proclum Cataphrygam: Ego habeo trophæa Apoſtolorum, quæ oſtendã: ſi enim proecedas via regali, quę ad Vaticanũ ducit, aut via Oſtienſi, inuanies trophæa defixa, quibus ex vtraque parte conſtitutis Romana cuſtoditur Eccleſia.

Cyprianus. 250.

Epiſt. 55. Poſt iſta adhuc inſupar pſeudoepiſcopo ſibi ab hęreticis conſtituto, nauigare audent, & ad Petri cathedram, atq; ad Eccleſiam principalem, vnde vnitas ſacerdotalis exorta eſt, à ſchiſmaticis & profanis literas ferre, nec cogitare eos eſſe Romanos (quorum fides Apoſtolo prædicante laudata aſt) ad quos perfidia non poſſit habera acceſſum. Lib. 1. Epiſt. 4. Rom. 1.

Epiſt. 52. Factus eſt autem Cornelius Epiſcopus Lib. 4. Epiſt. 2.

de Dei

de Dei & Chriſti eius iudicio, de clericorum penè omnium teſtimonio, de plebis, quæ tunc adfuit, ſuffragio, de ſacerdotum antiquiorum & bonorum collegio, cùm nemo ante ſe factus eſſet, cùm Fabiani locus, id eſt, cùm locus Petri, & gradus cathedræ ſacerdotalis vacaret.

Libro de vnitate Eccleſiæ Catholicæ, de Romana Eccleſia loquens: Qui cathedram Petri, ſuper quã fundata eſt Eccleſia, deſerit, in Eccleſia ſe eſſe nõ confidat.

Arnobius. 300.

Lib. 2. aduerſus Gentes: Enumerari poſſunt, atque in vſum computationis venire ea, quæ in India geſta ſunt apud Seras, Perſas, & Medos: in Arabia, Ægypto, Aſia, & Syria: apud Galatas, Parthos, Phrygas: in Achaia, Macedonia, Epiro: in inſulis ac prouincijs omnibus, quas ſol oriens atque occidens luſtrat: ipſam denique dominam Romam, in qua cùm homines ſint Numæ regis artibus atque antiquis ſuperſtitionibus occupati, non diſtulerunt tamen res patrias linquere, & veritati coaleſcere Chriſtianæ. Viderant enim curſum Simonis Magi, & quadrigas igneas Petri ore difflatas, & nominato Chriſto euanuiſſe. Viderant, inquam, fidentem Dijs falſis, & ab iiſdem metuentibus proditum, pondere pręcipitatum ſuo, cruribus iacuiſſe præfractis. Poſt deinde perlatum Brũdam, cruciatibus & pudore defeſſum, ex altiſſimi culminis ſe rurſum præcipitaſſe faſtigio.

Marcellus Primus. 304.

Epiſtola ad Antiochenos: Petri ſedes primitus apud vos fuit, quę iubente Domino Romã tranſlata eſt, cui adiuuante gratia diuina hodierna die præſidemus.

Euſebius Papa. 309.

Epiſtola 3. Benedictus Dominus Deus noſter, qui per miſericordiam ſuam Romanam Eccleſiam Beati Petri Apoſtolorum principis ſacerdotio ditauit.

Lactantius. 320.

Diuinarum Inſtitutionum lib. 4. cap. 21. Diſcipuli per prouincias diſperſi, fundamenta Eccleſiæ vbique poſuerunt, faciẽtes & ipſi in nomine Magiſtri Dei magna & penè incredibilia miracula: quia diſcedens inſtruxerat eos virtute ac poteſtate, qua poſſet nouę annuntiationis ratio fundari & confirmari: ſed & futura aperuit illis omnia, quę Petrus & Paulus Romæ prędicauerunt: & ea prędicatio in memoriam ſcripta permanſit.

Ambroſius. 370.

Lib. 3. de Sacramentis cap. 1. Ad hoc Eccleſia Romana quid reſpondet? Vtique ipſe auctor eſt nobis huius aſſertionis Petrus Apoſtolus, qui ſacerdos fuit Eccleſiæ Romanæ.

Lib. 5. epiſt. 32. Idem Petrus poſtea victo Simone, cùm pręcepta Dei populo ſeminaret, & doceret caſtimoniã, excitauit animos gentilium: quibus eum quærentibus, Chriſtianę animę deprecatæ ſunt, vt paulisper cederet. Et quamuis eſſet cupidus paſſionis, tamen contemplatione populi precãtis inflexus eſt. Rogabatur enim vt ad inſtituendum & confirmandum populum ſe reſeruaret. Quid multa? Nocte muro egredi cœpit, & videns ſibi in porta Chriſtum occurrere, vrbemquè ingredi, ait: *Domine, quò venis?* Reſpondit Chriſtus: *Venio Romam iterum crucifigi.* Intellexit Petrus ad ſuam crucem diuinum pertinere reſponſum: (Chriſtus enim non poterat iterum crucifigi, qui carnem paſſione ſusceptæ mortis exuerat.) Intellexit ergo Petrus, quòd iterum Chriſtus crucifigendus erat in ſeruulo. Itaque ſponte remeauit. Interrogantibus Chriſtianis, reſponſum reddidit, ſtatimq́ correptus, per crucem ſuam honorificauit Dominum Ieſum.

Optatus Mileuitanus. 370.

Libro 2. contra Donatiſtas. Negare non potes, ſcire te in vrbe Roma Petro primo cathedram Epiſcopalem eſſe collatam, in qua ſederit omnium Apoſtolorum caput Petrus, vnde & Cephas appellatus eſt.

Philaſtrius. 380.

De Simone Mago: Simon cùm fugeret beatum Petrum Apoſtolum de Hieroſolymitana ciuitate, Romamquè veniret, ibiquè pugnaret cum B. Petro Apoſtolo apud Neronem regem, deuictus vndique oratione B. Petri Apoſtoli, atque percuſſus ab Angelo, ſic meruit interire, vt eius magiæ mendacium cunctis pateſieret.

Damaſus. 380.

In vita D. Petri: Beatus Petrus Apoſtolus & princeps Apoſtolorum, filius Ioãnis, prouincię Galilęę, ex vico Bethſaida, frater Andreæ, primò ſedit in cathedra Epiſcopatus Antiochię annis ſeptem. Hinc B. Petrus ingreſſus eſt vrbem Romam ſub Claudio Cęſare, ibiquè ſedit in cathedra Epiſcopatus annis viginti quinque.

Prudentius. 380.

Hymno 12. de paſſione Petri & Pauli:

Plus ſolito coeunt ad gaudia, dic amice quid ſit,
Romam per omnem curſitant, ouantq́;
Feſtus Apoſtolici nobis redit hic dies triumphi,
Pauli atque Petri nobilis cruore.
Vnus vtrumque dies, pleno tamen innouatus anno
Vidit ſuperba morte laureatum.
Scit Tyberina palus, quæ flumine labitur propinquo,
Binis dicatum ceſpitem trophæis:
Et crucis, & gladij teſtis quibus irrigans eaſdem
Bis fluxit imber ſanguinis per herbas.
Prima Petrum capuit ſententia legibus Neronis
Pendere iuſſum præminente ligno.
Ille tamen veritus celſæ decus æmulando mortis
Ambire tanti gloriam Magiſtri,
Exigit vt pedibus verſum caput imprimant ſupinis,
Quo ſpectet imum ſtipitem cerebro.
Figitur ergo manus ſubter, ſola verſus in cacumen,
Hoc mente maior, quo minor figura

Hymno ſecundo, qui eſt de S. Laurentio:

Hic Romæ iam regnant duo
Apoſtolorum Principes:
Alter vocator gentium,
Alter cathedram poſſidens
Primam recludit creditas
Aeternitatis ianuas.
Diſcede adulter Iuppiter,
Stupro ſororis oblite,
Relinque Romam liberam,
Plebemq́; iam Chriſti fuge.
Te Paulus hinc exterminat,
Te ſanguis exturbat Petri,
Tibi id, quod ipſe armaueras,
Factum Neronis officit.

Hieronymus. 390.

Ad caput 52. Eſaiæ: Chriſtus credentibus dixit: *Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde:* de quo & Clemens vir Apoſtolicus, qui poſt Petrum Romanam rexit Eccleſiam, ſcribit ad Corinthios, &c.

Ad caput 2. ad Galatas: *Cùm veniſſet Petrus Antiochiam.)* Primum Epiſcopum Antiochenæ Eccleſiæ Petrum fuiſſe accepimus, & Romam deinde translatum, quod Lucas penitus omiſit.

Libro de viris illuſtribus cap. 1. Simon Petrus prouinciæ Galilææ, vico Bethſaida, frater Andreæ Apoſtoli, & princeps Apoſtolorum, poſt Epiſcopatum Antiochenſis Eccleſiæ, & prædicationem diſperſionis eorum, qui de Circūciſione crediderant, in Pōto, Galatia, Cappadocia, Aſia, & Bithynia, ſecundo Claudij anno ad expugnandum Simonem Magū Romam pergit, ibiq; viginti quinque annis cathedram ſacerdotalem tenuit, vſque ad vltimum Neronis annum, id eſt decimū quartum. A quo & cruci affixus, martyrio eſt coronatus, capite ad terram verſo, & in ſublime pedibus eleuatis: aſſerens ſe indignum, qui ſic crucifigeretur vt Dominus ſuus.

Ruffinus. 390.

Inuectiua ſecunda in Hieronymum. Petrus per viginti quatuor annos Romanę Eccleſię præfuit: dubitandum non eſt, quin ſicut cętera, quę ad inſtructionem pertinent, etiam librorum inſtrumenta Eccleſię ipſe tradiderit.

Auguſtinus. 400.

Contra literas Petiliani lib. 2. c. 51. Cathedra tibi quid fecit Eccleſiæ Romanæ, in qua Patrus ſedit, & in qua hodie Anaſtaſius ſedet: vel Eccleſię Hieroſolymitanæ, in qua Iacobus ſedit, & in qua hodie Ioānes ſedet, quibus nos in Catholica vnitate connectimur, & à quibus vos nefario furore ſeparaſtis?

Contra Iulianum Pelagianum lib. 1. c. 4. Puto tibi eā partem orbis ſufficere debere, in qua primū Apoſtolorum ſuorum voluit Dominus glorioſiſſimo martyrio coronari. Cui Eccleſiæ pręſidentem B. Innocentium ſi audire voluiſſes, iam tunc periculoſam iuuētutem tuā Pelagianis laqueis exuiſſes.

Ad Quodvult Deum hæreſi 1. Iouem ſe credi volebat Simon Magus, Mineruam verò maretricem quandam Selenem, quam ſibi ſociam ſcelerum fecerat, imaginesqúe & ſuam, & meretricis diſcipulis ſuis pręhebat adorandas, quas & Romę, tanquam Deorum ſimulachra, auctoritate publica conſtituerat. In qua vrba aum B. Petrus vera omnipotentis Dei virtuta axtinxit.

Epiſt. 165. Si ordo Epiſcoporum ſibi ſuccedentium conſiderandus eſt, quanto certius & verè ſalubriter ab ipſo Petro numeramus? Petro enim ſucceſſit Linus, Lino Clemens, Clementi Anacletus, Anacleto Euariſtus, &c.

Innocentius Primus. 406.

Epiſtola prima ad Decentium Eugubinū: Quis enim neſciat, id quod à Principe Apoſtolorum Petro Romanę Eccleſię traditum eſt, ac nunc vſque cuſtoditur, ab omnibus debare ſaruari?

Epiſtola 14. ad Bonifacium Presbyterum: Eccleſia Antiochena, quam priuſquam ad vrbem perueniret Romam, B. Apoſtolus Petrus ſua pręſentia illuſtrauit, velut germana Eccleſiæ Romanę, diu ab eadam alienam eſſe non paſſa eſt.

Paulinus Nolanus. 410.

Natali 3. de S. Felice.

Ipſaq; cal. ſlum ſacru procerum monumentis
Roma Petro, Pauloq; potens, rarēſcere gaudet.

Seuerus Sulpicius. 410.

Sacra hiſtoria libro 2. Namque eo tempore diuina apud vrbem religio inualuerat, Patro ibi Epiſcopatum gerente, & Paulo, poſtquam ab iniuſto pręſidis iudicio Cęſarem appellauerat, Romam deducto, &c. Etenim tunc illuſtris illa aduerſus Simonem Petri & Pauli congreſſio fuit: qui cùm magicis artibus, vt ſe Deum probaret, duobus ſuffultus dęmonijs euolaſſet, orationibus Apoſtolorum fugatis dęmonibus delapſus in terram, populo inſpectante diſruptus eſt, &c. Poſt etiam datis legibus religio vetabatur, palamquá edictis propoſitis, Chriſtianum eſſe non licebat. Tum Paulus & Petrus capitis damnati: quorum vni ceruix gladio deſecta: Petrus in crucem ſublatus eſt. Dum hæc Romæ geruntur, Iudæi, Præſidis ſui Feſti iniurias non ferentes, rebellare cœperunt.

Paulus Oroſius. 420.

Libro 7. cap. 6. Claudius ab Auguſto quartus regnum adeptus eſt, manſitqúe in eo annis quatuordecim. Exordio regni eius Petrus Apoſtolus Domini noſtri Ieſu Chriſti Romam venit, & ſalutarem cunctis credentibus fidem fideli verbo docuit, potentiſſimisqúe virtutibus approbauit. Atqua axinda Chriſtiani Romę eſſe cœperunt. Senſit hoc collatum fidei ſuæ Roma beneficium.

Cap. 7. Nero primus Romę Chriſtianos ſupplicijs ac mortibus affecit, ac per omnas prouincias pari perſecutione excruciari imperauit, ipſumqúe nomen extirpare conatus, beatiſſimos Chriſti Apoſtolos, Petrum cruce, Paulum gladio occidit. Mox aceruatim miſeram ciuitatem vndique clades oppreſsēte.

Maximus Taurinenſis. 430.

In natali Petri & Pauli: Hi ſunt ergo beatiſſimi Petrus & Paulus, qui ſacramentum cęleſtis regni vno ſpiritu pręedicantes, ſub vnius paſſione diei doctrinam ſuam pio ſanguine & morte fortiſſima conſecrārunt: qui etiam, tamquam Eccleſiarum omnium principes facti, diſpenſatione cęleſti Romam petentes, ſacratiſſima ſua corpora in illius vrbis arce recondarant, quæ totius orbis obtinuerat principatum: quatenus potentiam virtutis ſuæ Chriſtus oſtendens, vbi mundus caput habebat imperij, ibi regni ſui principes collocaret.

Arnobius Romanus. 430.

Ad Pſalmum 106. Lætatus aſt Petrus, *quia ſiluerunt, & deduxit eum in portum voluntatis ſuæ:* in Eccleſia ſine dubio, vbi *exaltant eum in Eccleſia populi, & in cathedra ſeniorum laudant eum,* quia *poſuit flumina in deſerto,* id eſt, huius ſeculi, perambulans quouſque parueniret ad Romam. Pręedicauit baptiſmum Ieſu Chriſti, in quo vniuerſa flumina benedicuntur vſque hodie à Petro. Ipſa poſuit *ex tus aquarum in ſitim,* ita vt qui exierit foras ab Eccleſia Petri, ſiti pereat. *Poſuit terram fructiferam in ſalſuginem.* Sicut ſalſugo tarram à fructu reuocat: ita litera mundi à fructu ſpiritali reuocat mentes, ſed per Petrum in ſalſugine literarum poſitam Romam, fecit eam fructum afferre.

Philippus Presbyter. 430.

In Concilio Epheſino Tomo 2. cap. 16. Nulli dubium aſt Petrum per ſucceſſores ſuos huc vſque ſemper viuere, cauſasqúe decernere, ſemperq; victurum eſſe. Huius itaque ordinarius ſucceſſor & Vicarius ſanctus beatiſſimus Papa & Epiſcopus noſtar Cæleſtinus nos ſuos pro ſe quaſi Vicarios ad hāc ſanctam Synodum miſit.

Petrus Chryſologus. 440.

Epiſtola ad Eutychen. Hortamur te frater honorabilis, vt his, quæ à beatiſſimo Papa Romanæ ciuitatis ſcripta ſunt, obadienter attendas: quoniam Beatus Petrus, qui in propria ſede & viuit, & præſidet, quęrentibus fidei veritatem pręſtat.

Leo Primus. 445.

Sermone 1. in Natali Petri & Pauli Apoſtolorum capite 1. Iſti ſunt viri, per quos tibi Euangelium Chriſti Roma reſplenduit, & quæ eras magiſtra

erroris, facta es diſcipula veritatis. Iſti ſunt pàtres tui, veriquè paſtores, qui te regnis cæleſtibus inſerendam, multo melius, multoquè felicius condiderunt, quàm illi, quorum ſtudio prima tuorum mœnium fundamenta locata ſunt: ex quibus is, qui tibi nomen dedit, fraterna te cęde fœdauit. Iſti ſunt, qui te ad hanc gloriam prouexerunt, vt gens ſancta, populus electus, ciuitas ſacerdotalis, & regia, per ſacram 1.Pet.2. beati Petri ſedem caput orbis effecta, latius præſideres religione diuina, quàm dominatione terrena, &c.

Cap 3. Cùm duodecim Apoſtoli, accepta per Spiritum ſanctum omnium locutione lingua- Actor. 2. rum, imbuendum Euangelio mundum, diſtributis ſibi terrarũ partibus, ſuſcepiſſent, beatiſſimus Petrus, princeps Apoſtolici ordinis, ad arcẽ Romani deſtinatur imperij, vt lux veritatis, quæ in omnium gentium reuelabatur ſalutem, efficacius ſe ab ipſo capite per totum mundi corpus effunderet. Cuius autem nationis homines in hac tunc Vrbe non eſſent? aut quæ vſquam gentes ignorarent quid Roma didiciſſet? Hic conculcandæ Philoſophiæ opiniones, hic diſſoluendæ erant terrenæ ſapientiæ vanitates, hic confutandi dæmonum cultus, hic omnium ſacrilegiorum impietas deſtruenda, vbi diligentiſſima ſuperſtitione habebatur collectum, quicquid vſquã fuerat varijs erroribus inſtitutum.

Cap.4. Ad hanc ergo vrbem tu beatiſſime Apoſtole Petre venire non metuis, & (conſorte gloriæ tuę Apoſtolo Paulo aliarum adhuc Eccleſiarum ordinationibus occupato) ſyluã iſtam frementium beſtiarum, & turbulentiſſimæ pro- Matt. 14. funditatis Oceanum, conſtantior quàm cùm ſupra mare graderemis, ingrederis: nec mundi Do- Matt.26. minam times Romam, qui in Caiphæ domo expaueras ſacerdotis ancillam.

Epiſtola 62. ad Maximum Antiochenum Epiſcopum capite 2. Et ideo, frater chariſſime, oportet dilectionem tuam toto corde perſpicere, cuius Eccleſiæ gubernaculis voluerit te Dominus præſidere, & eius meminiſſe doctrinæ, quam præcipuus Apoſtolorum omnium beatiſſimus Petrus per totum mundum quidem vniformi prędicatione, ſed ſpeciali magiſterio in Antiochena & Romana vrbe fundauit.

Proſper. 460.

De promiſſionibus & prædictionibus dimidij temporis cap.5. In ipſa Hieruſalem Iacobus & Stephanus primus Martyr, Ioannes apud Ephesum, Andreas & cæteri per totam Aſiam, Petrus & Paulus Apoſtoli in vrbe Roma gentium Eccleſiam pacatam vnamquę poſteris tradẽtes, ſanguine memorijsq́ ſuis ex Dominica paſſione ſacrârunt.

De ingratis cap.2.

Sedes Roma Petri, quæ paſtoralis honoris
Facta caput mundo, quicquid non poſſidet armis
Religione tenet.

Cap. 8.

Ergo Petri ſolium Romam & Carthaginis alta
Concilium repetant humiles.

Gelaſius. 490.

In Decreto de Apocryphis Scripturæ locis: Petro etiam data eſt ſocietas beatiſſimi Pauli Apoſtoli, vaſis electionis, qui non diuerſo, ſicut hæretici garriũt, ſed vno tempore, vno eodemq́ die glorioſa morte cum Petro in vrbe Roma, ſub Cęſare Nerone agonizans, coronatus eſt, & pariter ſupradictam ſanctam Romanam Eccleſiam Chriſto Domino conſecrârunt, talemq́ omnibus vrbibus in vniuerſo mundo ſua pręſentia atque venerando triumpho prętulerunt. Ergo prima Petri Apoſtoli ſedes eſt Romana Eccleſia.

Fulgentius. 500.

De Incarnatione & gratia Ieſu Chriſti c.11. Quod duorum magnorũ luminarium, Petri ſcilicet Paulíq́ verbis, tamquam ſplendentibus radijs illuſtrata, eorumquè decorata corporibus Romana (quę mundi cacumen eſt) tenet & docet Eccleſia.

Elpis vxor Boethij. 500.

Hymno de Apoſtolis Petro & Paulo:

O felix Roma, quæ tantorum principum
Es purpurata pretioſo ſanguine:
Non laude tua, ſed ipſorum meritis,
Excellis omnem mundi pulchritudinem.

Symmachus. 500.

Apologetico ad Anaſtaſium Imperatorem: Roma mihi teſtis eſt, & ſcrinia teſtimonium perhibent, vtrum à fide Catholica, quam in ſede beati Petri Apoſtoli veniens ex paganitate ſuſcepi, aliqua ex parte deuiauerim.

Synodus Romana III. ſub Symmacho. 501.

Memorati Pontifices ſuggeſſerunt, ipſum, qui dicebatur Impetitus, debuiſſe Synodum conuocare: ſcientes, quia eius ſedi primum Petri Apoſtoli meritum, vel principatus ſingularem in Eccleſijs tradidit poteſtatem.

Poſſeſſor Africanus. 515.

Epiſtola ad Hormiſdam Papam: A quo magis eſt nutantis fidei ſtabilitas expetenda, quàm ab eius ſedis præſide, cuius primus à Chriſto rector audiuit: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam?*

Iornandes. 530.

Libro de regnorum & temporum ſucceſſione: Nero ipſos Doctores fidei Petrum & Paulum in Vrbe interemit, alterum cruci affigens, alterum capite plectens.

Marcellinus Comes. 530.

In Chronico: Leone Pontifice ſedem B. Petri regente 630. Patrum ſancta & vniuerſalis Synodus contra Eutychen firmata eſt.

Arator. 540.

In Acta Apoſtolorum ad finem:

Venit ad excelſa ſublimia culmina Romæ, &c.
Petrus, in Eccleſia ſacrata corporis princeps.

Aurelius Caſſiodorus. 540.

In Chronicis, in Claudio. Secundo, & Venuſto conſulibus Petrus Apoſtolus Romam mittitur: vbi Euangelium prædicans viginti quinque annis eiuſdem vrbis Epiſcopus perſeuerat.

Idem in Nerone: His Conſulibus Romæ ſanctus Petrus & Paulus Apoſtoli trucidati ſunt à Nerone.

Fortunatus. 570.

Vitę S. Martini libro 3.

Principibus geminis fidei ſub Principe Roma
Carnis Apoſtolica, quæ ſunt duo celſa ſepulchra,
Prima tenent terris, & vtrique priora ſupernis
Dogmatis ore pares, & ſedis honore curules.
Ambo triumphantes ſpargunt noua dona per orbem:
Vna nempe die quos paſſio ſancta beauit, &c.

Lib. 8. carminum de ſenatu curiæ cæleſtis:

Iuriſconſulti Pauli comitante volatu
Princeps Romana currit ab arce Petrus.

Gregorius Turonenſis. 580.

Hiſtoriæ Francorum lib.1.cap.25. Beatus Petrus Apoſtolus ſub Imperatore Claudio, quarto ab Auguſto, Romam aggreditur, ibiq́ prędicans in multis virtutibus manifeſtiſſimè Chriſtum eſſe Dei Filium comprobauit. Ab illis enim diebus Chriſtiani apud ciuitatem Romanam eſſe cœperunt, &c. Nero Petrum cruce, Paulum gladio iubet interfici.

Gregorius Magnus. 590.

Ad Pſalm. 4. pœnitentialem: Saulo perſecutori dixit: *Saule, Saule quid me perſequeris?* Et Petro ait: *Venio Romam iterum crucifigi.* Qui enim in ſeipſo iam pridem crucifixus fuerat, in Petro (Roma diſceſſuro) ſe iterum crucifigendum dicebat. (Actor. 9.)

Lib. 6 epiſt. 37. Petrus ſublimauit ſedem, in qua etiam quieſcere, & præſentem vitam finire dignatus eſt.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De vita & morte Sanctorum cap. 69. Petrus poſtquam Antiochenam fundauit Eccleſiã, ſub Claudio Cæſare, contra Simonem Magum Romam pergit, ibique prædicans Euangeliũ, viginti quinque annis eiuſdem tenuit Pontificatum: ſeptimo autem atque trigeſimo anno poſt paſſionem Domini à Nerone Cæſare in vrbe Roma, deorſum verſo capite, vt ipſe voluit, crucifixus eſt. Sepultus eſt Romæ in Vaticano, ſecus viam triumphalem, tertio lapide ab Vrbe, ad Orientalem plagã.

Beda. 700.

De ſex ætatibus mundi. Petrus Apoſtolus, cùm prius Antiochenam fundaſſet Eccleſiam, Romam pergit, ibiq; 25 annis Cathedram tenet Epiſcopalem, id eſt, vſque ad vltimum Neronis annũ, &c. Nero primus ſuper omnia ſcelera ſua etiã Chriſtianos perſequitur, quorum eximios Romæ Petrum cruce, Paulum occidit gladio.

Prologo ſuper Marcum: Clemens in 6. diſpoſitionũ libro hæc ita eſſe deſcribit, cui ſimile dat teſtimonium etiam Hierapoleos Epiſcopus homine Papias, qui & hoc dicit, quòd Petrus in prima epiſtola ſua, quam de vrbe Roma ſcripſit, meminit Marci, in qua tropicè Romã Babylonem nominat, cùm dicit: *Salutat vos Eccleſia, quæ eſt in Babylone electa, & Marcus filius meus.*

Ad c. 5. prioris epiſt. Petri: *Salutat vos Eccleſia, quæ eſt in Babylone.*) Babylonem typicè Romam dicit, videlicet propter confuſionem multiplicis idololatriæ: in cuius medio ſancta Eccleſia fulgebat.

Ad caput 15. Actorum: Scimus enim Petrum & Paulum Apoſtolos anno poſt reſurrectionẽ Domini trigeſimo octano, id eſt, vltimo Neronis anno paſſos fuiſſe martyrium, & B. Petrum Romæ 25 annis Epiſcopalem ſediſſe cathedram. Viginti quinque autem & quatuordecim, non triginta octo, ſed triginta nouem faciunt. Sequitur ergo, vt B. Petrum eodem quarto decimo poſt Domini paſſionem anno, quo cum Hieroſolymis alloquitur Paulus, quarto Claudij Cæſaris anno Romam veniſſe credamus.

Paulus Diaconus. 760.

De Vita SS. Syri & Iuuentij: Quo tempore beatiſſimus Petrus Chriſti Apoſtolus fundata Antiochena Eccleſia, in qua primũ nouellæ gentis Chriſtianum nomen exortum eſt, ædificaturus Romanam Eccleſiam, ad Romanam vrbem tranſiuit, ibi prædicans Chriſtum crucifixum, omnesq; virtutes faciens & miracula, quæ coram conſpectibus Iudæorum fecerat, multos ad credulitatem ſui conuertit oraculi. (Actor. 11.)

De geſtis Longobardorum lib. 6. cap 4.

Vt Petrum, ſedemq; Petri Rex cerneret hoſpes,
Cuius fonte ſacras ſumeret albus aquas, &c.

Paulinus Aquilegienſis. 780.

Libro 8. Hiſtor. Nero primùm Romæ Chriſtianos ſupplicijs affecit: ipſum quoque nomen extirpare conatus, beatiſſimos Apoſtolos Petrum cruci affixit, Paulum capite gladio ſecuit.

Haymo. 820.

Homilia Dominica 3. in Quadrageſima: Dominus diſcipulis ſuis partes mundi ad prædicandum diſtribuit, Petro & Paulo Romam, Andreæ Achaiam, Iacobo Iudæam, Ioanni Aſiam, &c.

Freculphus Lexouienſis. 840.

Tomo 2. lib. 1. cap. 12. In Claudij Tiberij regni exordio Petrus Apoſtolus Domini noſtri Ieſu Chriſti Romam venit, ibiq; viginti quinque annis Cathedram tenuit Epiſcopalem, & ſalutarem cunctis credentibus fidem Chriſti fideli verbo docuit, potentiſſimiſq; virtutibus approbauit, atque ex hinc Chriſtianorum plurimi Romæ eſſe cœperunt: ſenſit hoc fidei ſuæ Roma beneficium.

Drepanius Florus. 850.

Hymno ad Michaelem Archangelum:

Clarent angelici ſublimia feſta diei,
Allatura piè dona beata animæ:
Hunc etenim Michael, aula cæleſtis alumnus,
Conſpicuo nobis conſecrat ore diem:
Dignatus Petri Pauliq; muniſere ſedem,
Imperiumq; ſenex inclyta Roma tuum.

Rabanus Maurus. 850.

Ad caput 12. Iudith: Claudius Imperator licet Iudæos diuerſis calamitatibus affligeret, Chriſtianos nõ læſit. Vnde factum eſt, quòd ipſo regnante Petrus Apoſtolus in vrbe Romana prædicando, plurimos ad fidem Chriſti conuerteret.

Hincmarus. 850.

Epiſtola de Dionyſio Areopagita: Procedente tempore Dionyſius magiſtri deſiderio, & B. Petri amore Romam venit, quos nequiſſimi Neronis crudelitate iam martyrio coronatos inuenit.

Nicolaus Primus. 860.

Epiſtola 7. Tunc conuocato multorum ſanctiſſimorum Epiſcoporum cœtu, & collecta ſancta Synodo in Eccleſia Dei, vbi B. Petrus Apoſtolorum princeps corpore floret, & virtutibus emicat, &c.

Epiſtola 32. Petri & Pauli glorioſo agone ſancta hæc Romana Eccleſia, cui diuina diſpenſatione præſumus, eſt Domino conſecrata.

Ad conſulta Bulgarorum cap. 92. Romanam Eccleſiam ſanctorum Apoſtolorum principes Petrus & Paulus & prædicatione ſua inſtituerunt, & pro Chriſti amore fuſo proprio ſanguine ſacrauerunt.

Adrianus Secundus. 867.

Epiſt. 3. Hæc capitula ſynodicè in Eccleſia Dei, vbi ſanctum corpus Apoſtolorum principis Petri quieſcit, promulgauimus.

Ioannes Octauus. 870.

Epiſt. 76. Pro hac puriſſima fide Beatus Petrus Romæ moratus, in hoc ſtabiliuit Eccleſiam, & ſede Apoſtolica diutius gubernata, pro hac fide decus mortis aſſumpſit: ſicq; in hac fide ſanctam Romanam Eccleſiam fundatam proprio ſanguine cum Paulo Deo conſecrauit.

Ado Viennenſis. 880.

Ætate 6. de anno 45. Claudius regnauit annis 14. Exordio regni eius Petrus ad ſuperandum Simonem Magum, cùm prius Antiochenam fundaſſet Eccleſiam, Romam venit, & ſalutarem cunctis credentibus fidem fideli verbo docuit, ibique 25. annis Cathedram tenuit Epiſcopalem.

Regino Prumienſis. 920.

Lib. 1. Annalium Scimus Petrum & Paulum anno poſt paſſionem Domini 38. id eſt vltimo Neronis anno paſſos fuiſſe, & B. Petrum Romæ 25. annis Epiſcopalem ſediſſe cathedram. Sequitur ergo, vt B. Petrum eodem decimo quarto poſt paſſionem Dñi anno, quo eũ Hieroſolymis alloquitur Paulus, id eſt, quarto Claudij anno Romam veniſſe credamus. Anno incarnationis Dominicæ 72. Romæ Petrus crucifigitur, Paulus decollatur.

Luitpran-

Luitprandus Ticinenſis. 960.

Lib.1.cap 8. Romæ B.Petri Apoſtolorum principis beatum pretioſumq; corpus quieſcit.

Lib.4.cap.3. Petrus Antiochena dimiſſa Eccleſia, ad Romanam Vrbem, quæ potentiæ magnitodine cunctis tunc nationibus imperabat, poſtmodũ tranſuolanit: vbi cùm diſponente Deo ſanctam toto orbe venerandam fundaret Eccleſiam, diſcipulo ſuo Mareo priſtinam Antiochenam ſimul commendauit, &c. Venit Petrus Romam, non ambitione inflammatus, ſed martyrio animatus: non quærens aurum, ſed animarum locrum.

Hugo Floriacenſis. 1050.

In Chronicis ætat 6. Petros Romæ ſedit aonis 25. menſes duos, dies 7. Qui ante finem vitę fratribus conuocatis poſt ſe Clementem Romanæ Eccleſiæ præfecit, qui à perſecutoribus captus èruci adiudicatus eſt.

Petrus Damianus. 1050.

Sermone de S.Marco: Illud etiã dilectiſſimi ignorare vos non patiar, quoniam octauo Neroniani imperij anno triumphalem martyrij palmam B. Marcus obtinnit, cui mox & Anianus in Alexandrinæ dignitatis ſeda ſucceſſit, & B. Petrus Romæ ſeptennio ſuperuixit.

Hermannus Contractus. 1050.

In Chronicis de Nerone: Primus Nero ſuper omnia ſcelera ſua etiam Chriſtianos perſequitur, quorum eximios Romæ Petrum cruce, Paolum gladio occidit.

Marianus Scotus. 1070.

Aetate 6. de anno 72. Beatiſſimus Petrus Apoſtolus anno dominicæ incarnatinnis 47. regni autẽ Claudij Cęſaris anno quarto, ſuperna viſione ordinante, Romam ingreſſus, ſalutarem cunctis credentibus fidem conſtantiſſima aſſertione prædicauit, & eiuſdem vrbis Pontificatũ annis 25. ſtrenuiſſimè raxit.

Florentius VVigornienſis. 1100.

Lib.2. Chronicorum: Clemens Papa primus poſt Petrum Romanam Eccleſiam tenuit, vel com Lino, & Cleto, ſicut cum Petro fuit. Poſt Petrũ, imò etiam cum Petro primus Papa S.Clemens Romanam rexit Eccleſiam, &c. Sanctus Clemens non ſolùm ſucceſſor B Petri fuit, ſed etiam viuẽte Iacobo, oouem annis ante paſtionem Petri Romanam cathedram tenuit, deinde poſt Petrum, &c. Petro in vrbe Romana interfecto, & Chriſtianis pœnarum diuerſitate laniatis, de Hiſpania illicò Galba ſurrexit.

Honorius Auguſtodunenſis. 1120.

Sermone de Petro & Paulo: Petrus in circuitu verbum Dei diſſeminans, Romam peruenit; ibiq; Pontificatus regimen totius Eccleſiæ à Chriſto ſibi collatum ſuſcepit.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

Ad cap.3. Ionæ: Huius ſacramenti, & omnis Eccleſiæ religionis lex, & ordo multimodis Romæ munitur, ac roboratur decretis: eò quòd beati principis Apoſtolorum Petri ſedes facta ſit, eiuſdem & conſortis eius Pauli ſicut prædicatione illuſtrata, ita & martyrio coronata, cunctis Eccleſijs caput altius extulerit, latiusq; dominetur per omnes geotes ſacra Pontificum eius lingua, quàm dominata fuerit Cæſarum ſiue Auguſtorũ purpura.

Bernardus. 1130.

Epiſtola 237. ad Eugenium Papam: Locus, in quo ſtas, terra ſancta eſt, locus Petri eſt, locus Principis Apoſtolorum, locus illius, quem conſtituit Chriſtus dominum domus ſuæ, & principem omnis poſſeſſionis eius.

Hugo Victorinus. 1140.

Inſtitutionis monaſticæ, de vanitate mundi lib. 4. Petrus Romæ throno veritatis conſtituto, crucem triumphans aſcẽnderat, & Clemens ſucceſſur Cathedræ infulam Pontificalem acceperat.

Inſtitut. monaſt. excerptorum priorum lib.6. cap.6. Circa hos dies Simun Magus populum Romanũ ita demeotare cœpit, vt antemiſſis imaginihus ſuis adoraretur vt Deus. Sed cùm Petrus adoleſcentem propinqoum Cæſaris, qoem Simoo magicis artibus ſuſcitare nõ valebat, in nomine IeſuChriſti ſuſcitaſſet, confuſus Simun offenſum ſe dixit à Galilæis, relicturumq; ſa Vrbẽ minatur, & diem, quo ſupernis ſedibus inueheretur, pollicetur. Cùm volaret, orante Petro, corruit, & confractus mortuus eſt. Sed Nero Cæſar ſuper hoc indignatus, iuſſit comprehendi Petrum, &c.

Petrus Cluniacenſis. 1150.

Epiſt. 1. Quid enim nunquid per 25. annos, qoĩbus Romæ Petrus Apoſtolus ſedit, abſque templo, vel Eccleſia, id eſt orationis domo, vel paruo ſaltam oratorio fuit? Noone vt geſtorum veracium ſeries narrat, primus ipſe princeps Apoſtolorum Petrus in vrbe orbis capite templũ Chriſto inter innumera gentilium templa conſtruxit? Nonne & oos ipſi Romæ poſiti frequenter vidimus, in cryptis antiquiſſimis oratoria, & altaria, qualia eo tempore fieri poterant, quæ ab eodem Apoſtolo conſtructa, ſicut per ſucceſſionem fama conſentiens ac celeberrima proteſtatur, in monumeotum tantæ ſanctitatis fidelibus oſtenduntur, ac deuotiſſimè exoſculantur?

Otto Friſingenſis. 1150.

Lib.3. Chronicorum cap.15. Petrus Romam veniẽs, Simonem Hæreſiarcham omnium, in magica arta peritiſſimum, vrbem ſubuertentem inuenit.

Egbertus Presbyter. 1160.

Aduerſus Catharas Serm.3. Petrus Antiochæa Romam profectus, in ea fidem Chriſtianam docuit, ac maximam partem ciuitatis ad Chriſtum conuertit, ac per 25. anoos Eccleſiam Chriſti ibi gubernauit.

Petrus Comeſtor. 1160.

In Hiſtoria Scholaſtica lib. act. Apoſt. cap. 127. Petrus crucifixus eſt in Vaticano, in vico ſcilicet, qui eſt extra ciuitatem, vbi fiebant dolia.

Petrus de Riga. 1170.

Ad finem Actuum Apoſtolorum:

Vltimus annus erat regni vitaq; Neronis,
Cum Petrus & Paulus gemina intuêre corona,
Qui fudêre ſuum ſub eadem luce cruorem:
Anno non alio fidei ſeruando vigorem
Enſe ſacrat Paulum par lux, Vrbs, dux cruce Petrum.

Godfridus Viterbienſis. 1170.

Parte 14. Chronicorum:

Roma prius mundum totum viciſſe videtur:
Solus eam verba potuit deuincere Petrus.

Guntherus. 1180.

Libro 4. Ligurini:

Iamq; aderat veneranda dies, quæ clara triumpho
Fulget Apoſtolica, totum feſtiua per orbem
Illa quidem, ſed Romuleæ ſpecialiter vrbi,
*Cum ſacra ſuo luſtrârunt mœnia * Patres*
Martyrio, ſæui dum ſpernunt ſceptra Neronis.

* *Scilicet Petrus & Paulus.*

Adam Victorinus. 1180.

Proſa de ſanctis Apoſtolis Petro & Paulo:

Roma Petre glorietur,
Roma Paulum veneretur
Pari reuerentia.
Hi ſunt eius fundamenta,
Fundatores, fulcimenta,
Baſes, epiſtylia, &c.
Romam conuenerant ſalutis nuntij,
Vbi plus nouerant ineſſe vitij,
Nihil diſciplinæ.

Innocentius Tertius. 1200.

Sermone 2. de feſto SS. Petri & Pauli: Dignum prouidit Deus, & congruum: ſed & congruum prouidit, & dignum, vt ille, qui erat princeps Eccleſiæ, ſedem conſtitueret apud vrbem, quæ tenebat ſeculi principatum. Et ideo Dominus inquit ad Petrum: *Duc in altum*, quaſi diceret: Vade Romam, te cum tuis transfer ad Vrbem, & laxate ibi retia in capturam. Ecce liquidò patet, quantum Deus iſtam vrbem dilexerit, vt eadem eſſet ſacerdotalis & regia, imperialis & Apoſtolica, obtinēs & exercēs non ſolum dominium ſuper corpora, verùm etiam magiſterium ſuper animas.

Conradus Abbas Vrſpergenſis. 1220.

In Chronicis de anno 43. Petrum quarto Claudij anno Romam veniſſe ferè omnes ſanctorū temporum ſcriptores teſtantur: quidam autem Pontificatum in vrbe Romana hoc anno illum ſuſcepiſſe opinantur. Et hoc exinde verum coniiciūt, quia Petrus ſedem Romanam 25. annis tenuiſſe dicitur, & vltimus Neronis annus, quo Petrus paſſus eſſe narratur, vigeſimus quintus à quarto Claudij numeratur. Vnde ſatis apparet, quòd eodem anno, quo Romam venit, etiam ſedem Pontificatus accepit.

Iacobus Vitriacus. 1220.

In hiſtoria Orientali cap. 78. Spiritus promptus eſt, ſecundùm voluntatem rationis: caro autem infirma, ſecundùm ſenſualem voluntatem, ſecundùm quam alius cinxit Petrum, & duxit quò non voluit, qui tamen ſponte reuerſus Romā, voluit crucifigi voluntate rationis.

Albertus Stadenſis. 1250.

In Chronicis: Petrus Apoſtolorum princeps primùm ſedit Antiochiæ annos 7. poſt ingreſſus Romam, pugnaturus contra Simonem Magum, in Epiſcopali Cathedra ſedit annos 25.

Thomas Cantipratanus. 1260.

Lib. 2. miraculorum cap. 53. Fuit Romana Eccleſia ſanguine tincta, præcipuè Apoſtolorum Petri & Pauli.

Guilhelmus Durandus. 1270.

In Rationali diuinorum lib. 7. cap. 43. Tres Apoſtoli leguntur tantùm viui fuiſſe Romę, ſcilicet Petrus, & Paulus, & Ioannes: & tres Euangeliſtæ, ſcilicet Ioannes, Marcus, & Lucas.

Nicolaus Tertius. 1280.

De Electione, & electi poteſtate cap. 17. Petrus & Paulus illi ſunt, per quos Euangelium Romę reſplenduit. Iſti ſunt eius Patres, veriq́ paſtores: iſti ſunt, qui vna die pro merito, vno loco pro gloria, ſub vno perſecutore pro parili virtute compaſſi, vrbem ipſam glorioſo cruore martyrij Chriſto Domino conſecrârunt. Iſti ſunt, qui illam in hanc gloriam prouexerunt, vt ſit gens ſancta, populus electus, ciuitas ſacerdotalis & regia, per ſacram beati Petri ſedem caput totius orbis effecta.

Nicolaus Lyranus. 1300.

Ad cap. 1. poſterioris Petri: Hanc epiſtolam ſcripſit Romæ, ſicut & præcedentem. Nam ſicut dicitur hic, propinquus erat paſſioni ſuæ, quam ſuſtinuit Romæ.

Martinus Polonus. 1320.

In Chronicis in Petro: Cùm diuiderentur Apoſtoli, Petrus Romam venit: prius tamen Pontum, Galatiam, Bithyniam circuit, &c.

In Nerone: Nero etiā omnibus flagitijs ſuis hoc addidit, vt ſanctos Dei Apoſtolos Petrum & Paulum trucidaret.

Aluarus Pelagius. 1330.

De planctu Eccleſiæ lib. 1. articulo 68. Petrus poſt Aſcenſionem Chriſti primus rexit Antiochenam Eccleſiam, & tum erat illa caput: poſtmodum tranſlata eſt eius ſedes Romam, iubente Domino.

Matthæus VVeſtmonaſterienſis. 1370.

In Chronicis de anno 41. Claudij regni exordio Petrus, cùm prius Antiochenam rexiſſet Eccleſiam, Romam veniens, ſalutarem cunctis credentibus fidē fideli verbo docuit, ibiq́ Cathedram Epiſcopalem 25. annis tenuit, vſque ad vltimum Neronis annum.

Thomas VValdenſis. 1410.

Doctrinalis fidei lib. 2. art. 2. cap. 7. Ex Scripturæ locis habes teſtimonium, quòd Petrus Romæ fuerit, quando in epiſtola ſua ipſe ſe commemorat epiſtolam ſuam Romæ ſcripſiſſe. Ibi: *Salutat vos quæ in Babylone eſt Eccleſia*, id eſt Romæ, ſecundùm Papiam & Bedam.

Martinus Quintus. 1420.

Conſtitut. 4. Vrbem noſtram Romam princeps Apoſtolorum Petrus, & in ſimilem ſortem vocatus Paulus, fidei Orthodoxæ cardines, aliiq́ victorioſi innumeri Martyres ſui ſanguinis aſperſione inundârunt.

Æneas Syluius. 1460.

Epiſt. 130. Quis locus electus à Domino niſi Roma? quam beatorum Petri & Pauli martyrium conſecrauit, &c.

VVernerus Roleuingius. 1470.

In Faſciculo temporum: Audiens Petrus Simonem Magum Romanos deludere, zelo fidei Romam adijt, anno quarto Claudij, &c.

Petrus Apollonius Collatius. 1480.

In Faſtis, in Natalitijs Petri & Pauli Apoſtolorum:

Quos docuit Paulus, firmant miracula Petri:
Vita duos habuit, mors quoque iuncta duos.
Hi tibi Cæſareos auxerunt Roma triumphos:
Hinducibus ſemper tu caput orbis eris.
Hoſtibus hi nullis tibi diſcutienda dederunt
Mœnia, quæ nunquam deſerat alma fides.

M. Antonius Sabellicus. 1490.

Enneadis 7. lib. 2. Altero Claudij anno Petrus Bariona Chriſti Apoſtolus ex Antiochia Italiam petijt, pluribus in Aſia Eccleſijs conſtitutis, &c. Petrus Romam reuerſus Clementem Epiſcopum cōſecrauit, tradiditq́ illi ſacram ſedem obtinendam: haud multò poſt, cum Paulo, qui tum Romę erat, Neronis iuſſu interfectus eſt, nec eodem ſupplicio: Petrus pedibus in ſublime elatis crucifigitur, quod ſupplicij genus ſibi optaſſe ferunt. Eſt & Paulus eodem die ſecuri ſubiectus. Hic Hoſtienſi via eſt ſepultus, Petrus in Vaticano, via Aurelia ſecus hortos Neronis: quibus locis nobiliſſima eſt eius nomine procedente tempore Baſilica conſtituta: præfuit Romanæ Eccleſiæ annos quinque & viginti

Albertus Crantzius. 1500.

In Metropoli lib. 2. cap. 1. Petrus Primus in terris Chriſti Vicarius, Cephas dictus inde, ſedit Antiochiæ annis 7. ſed quoniam caput Eccleſiæ cõgruenter ad caput imperij erat transferendum, venit Romam anno 2. Claudij, & ibi conſedit 25 annis, ad penultimum Neronis, qui Claudio ſucceſſit ſine medio, poſt magiſtrum cruce finiuit, vt & teſtimonio ſanguinis fidem firmaret, & merito paſſionis theſaurum Eccleſiæ cum cæteris augeret.

Baptiſta Mantuanus. 1500.

Lib. 6. Faſtorum in Martyrio Petri & Pauli:

Multa maris & terræ diſcrimina paſſus ad vrbem
Romuleam mundi dominam, rerumq; potentem
Venit, vbi æternæ iaceret primordia regni.
Tum Magus Aeneadas Simon, ipſumq; Neronem
Præſtigijs ludens ſeſe iactabat iturum
Aërium per iter, volucreſq; æquare volatu.
Petrus vt è terris ſublatum in nubila vidit,
Submiſſis genibus multa prece numina flexit,
Vt rueret præceps. Igitur quaſi plumbea moles
Cum ſtriderent, fuſiſq; attrita medullis,
Oſſa ſolo hæſerunt, animam Vulcanus ad Vmbras
Traxit, & in terris fornicu ſepeliuit Auernis.

ARTICVLVS SEXTVS.

ROMANVM PONTIFICEM LEGITIME ELECTVM VERVM ESSE B. PETRI SVCCESSOREM, EANDEM CVM ILLO IN OMNIBVS VBIQVE ECCLESIIS LIGANDI ET SOLVENDI POTESTATEM OBTINERE.

NEGANT.

Anno poſt natú Chriſtum

200. TERTVLLIANVS, libro de Pudicitia, *negat Romanum Pontificem habere poteſtatem abſoluendi mœchos, & adulteros, etiamſi pœnitentiam agant.*

450. *Anatolius Patriarcha Conſtantinopolitanus, fretus vrbis ſuæ magnitudine & potentia, Romanæ Eccleſiæ detraxit, cæterarum ſedium priuilegia, & Epiſcoporum confirmationem ad ſe vnum reuocare, & ſibi ſubdere conatus eſt,* vt colligitur ex Leonis Papæ epiſtolis ad Marcianum Imp.

453. *Græci in Chalcedonenſi concilio act. 16. abſentibus legatis Romanis definiunt Conſtantinopolitanum Epiſcopum ita ſecundum à Romano eſſe debere, vt tamen habeat æqualia priuilegia.*

480. *Zeno Imp. Arianis in gratiam Acacij Patriarchæ Conſtantinopolitani ſimiliter Ariani, decreuit Conſtantinopolitanæ vrbis ſedem, priuilegia & honores omnes ſuper Epiſcoporum creationibus, & iure ante alios reſidendi, & cætera omnia habere.* Codice de Sacroſanctis Eccleſijs, Decimo nono.

500. *Ioannes Neſteuta Patriarcha Conſtantinopolitanus aduerſus ſedem Romanam inſurrexit, & ſibi œcumenici, hoc eſt orbis terræ ſeu vniuerſalis Epiſcopi nomen aſſumpſit. Poſt illum Cyriacus, in eadem ſede ſucceſſor, idem fecit.* Gregorius Magnus lib. 4. epiſt. 76. 78. 80. lib. 6. epiſt. 168. 169. 170.

860. *Photius Patriarcha Conſtant. ſe Romano Pontifici prætulit, contra illum & contra Latinos Synodos celebrauit: eos odio & publicis ſcriptis proſecutus eſt.* Liber Romanorum Pontificum, Concilium Romanum 2 & 3. contra hunc Photium celebrata Synodus Octaua Canone 21. Regino Prumienſis lib. 2. Platina in Nicolao Primo.

1050. *Græci apertè pronuntiant, Romanum Pontificem propter additionem in Symbolo Niceno,* Filioque, *de ſuo gradu excidiſſe, & iam ſummum ac primum omnium Epiſcoporum eſſe Conſtantinopolitanum Patriarchã.* Leo Nonus Epiſtola ad Leonem Acridanum, Sigebertus in Chronicis.

1070. *Henricus Quartus Imp. vſque ad mortem perſequebatur omnes, qui obedientiam Chriſti Vicario exhibebant.* Trithemius in Chronico Hirſaug.

1070. *Berngarius videns à Romana Eccleſia ſuam doctrinam damnari, vocauit illam Eccleſiã malignantium, concilium vanitatis, ſedem ſatanæ: Romanum Pontificem pompificem atque pulpificem per probrum appellauit.* Lanfrancus, & cæteri, qui ſcripſerunt contra Berengarium.

1117. *Anna Comnena Græcorum Imperatrix.* lib. 1. hiſtoriæ, *dicit fruſtra gloriari Latinos, præſidere Papam toti terrarum orbi. Cùm enim ſceptrum, totaq; imperij adminiſtratio inde Conſtantinopolim tranſlata ſit, eodẽ quoque Eccleſiaſticam prærogatiuam tranſlatam eſſe.*

1150. *Nilus Theſſalonicenſis Epiſcopus, de primatu Papæ Romani duos libros (qui Græcè & Latinè editi extant) ſcripſit, in quibus de poteſtate Papæ, & eius primatu quæſtiones mouet.*

1180. *VValdenſes cùm obtinere non poſſent, vt Romanus Pontifex ſuam ſectam probaret, dixerunt, quòd Romano Pontifici non teneamur obedire: eius decreta nullius eſſe momenti: totum Romanæ Eccleſiæ ſtatum in*

capite & membris damnárunt: Romanam Eccleſiam purpuratam meretricem appellárunt. Conradus Vrſpergenſis de anno 1180. Nicolaus Eymericus part.2.quæſt.14. Guido de VValdenſibus.

1300. *Gerardus Sagarellus, & Dulcinius Nouarienſis dixerunt, quòd tota auctoritas a Domino noſtro Ieſu Chriſto tradita & collata Eccleſia Romana, eſt omnino euacuata, & iam dudum ceſſauit, propter malitiam Prælatorum: & quod Eccleſia Romana, quam tenent Papa, Cardinales, clerici, & religioſi, non eſt Eccleſia Dei, ſed reprobata Eccleſia. Dicunt quòd nullus Papa Romana Eccleſia poteſt aliquem abſoluere a peccatis, niſi eſſet ita ſanctus, ſicut fuit B. Petrus Apoſtolus, viuendo in omnimoda paupertate ſine proprio. Dicunt quòd Romana Eccleſia ſit illa meretrix, quæ a fide Chriſti apoſtatauit, de qua ſcribit Ioannes in Apocalypſi.* Nicolaus Eymericus parte 2.quæſt.11. Guido Carmel. de ſecta Pſeudo Apoſtolorum cap.1.

1300. *Hermannus quidam Italus cum ſuis Fratricellis ſeu Beguinis, dicit Romanam Eccleſiam eſſe meretricem: Pontifices omnes poſt Syluestrum fuiſſe impios, quòd in paupertate non degiſſent: ideoq; iſtis denegandas eſſe decimas.* Palmerius in Chronicis, Ioannes de Turrecremata de Eccleſia libro quarto, parte 2. cap.37.

1320. *Marſilius Paduanus, & Ioannes da Ianduno dicebant, Chriſtum, quando in cœlum aſcendit, non dimiſiſſe Vicarium, & ideo Papam non eſſe Vicarium Chriſti, nec eſſe aliis ſacerdotibus ſuperiorem: iudicari illum poſſe ab Imperatore, ſicut Chriſtus à Pilato & Cæſare iudicatus eſt.* Ioannes de Turrecremata lib.4. de Eccleſia part.2.cap.37. Bernardus Lutzenburgus de Sectis.

1390. *Ioannes VViclenus cap.37. ſuper illud Euangelij:* Cùm videritis abominationem deſolationis: *Romanus Pontifex radix eſt totius malitiæ: quoniam mendacijs à ſequela Chriſti degenerat. Ipſe eſt abominatio deſolationis in abſtracto.*

1400. *Ioannes Huſſus dixit, Papa non imitantis vitam Chriſti poteſtas non eſt timenda, nec concedi poteſt, quòd ſit caput vel Cardinalis alicuius Eccleſiæ particularis vel vniuerſalis, niſi in vita Chriſto & Apoſtolis conformetur. Hic non conformis, non Chriſti, ſed potius Antichriſti eſt Vicarius, & beſtia illa, de qua in Apocalypſi.* Cochlæus lib.3. Hiſtoriæ Huſſiticæ.

1420. *Thaboritæ Romanam Eccleſiam nolunt in alias habere primatum.* Æneas Syluius Epiſtola 130.

1520. Martinus Lutherus in Reſolutionibus: *Poteſtas Papæ eſt lerna, tot turus, ſimoniæ libidinum, pomparum, cædium, reliquarumq; abominationum in Eccleſia.*

In Captiuitate Babylonica: *Quo iure Papa ſuper nos conſtituit leges? Quis dedit ei poteſtatem captiuandæ huius noſtræ libertatis per baptiſmum nobis donatæ? Dico itaque, neque Papa, neque Epiſcopus, neque vllus hominum habet ius vnius ſyllabæ conſtituendæ ſuper Chriſtianum hominem, niſi id fiat eiuſdem conſenſu: quicquid aliter fit, tyrannico ſpiritu fit. Papatus aliud reuera nihil eſt, quam regnum Babylonis, & veri Antichriſti.*

1530. *Philippus Melanchthon*, libro de poteſtate Papæ, ſeu de regno Chriſti, *Romani Pontificis dignitatem & primatum ex profeſſo oppugnat.*

1550. *Ioannes Caluinus*, lib.4. Inſtit. cap.6. *ſcribit, non eſſe ex Chriſti inſtituto primatum Romanæ ſedis, neque vtile eſſe, neque fieri poſſe, vt vnus homo vniuerſæ Eccleſiæ præſit: Papam potius Antichriſtum, quam Chriſti Vicarium eſſe.*

1560. *Magdeburgenſes in ſingulis Centurijs ad finem capitis ſeptimi contra Romani Pontificis primatum diſputant.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Ignatius. 100.

In inſcriptione epiſtolæ ad Romanos: Ignatius Eccleſiæ ſanctificatæ, ἥτις προκάθηται ἐν τόπῳ χωρίου Ῥωμαίων, id eſt, quæ præſidet in loco regionis Romanorum.

Polycarpus. 150.

Hieronymus de Viris illuſtribus in Polycarpo. Hic propter quaſdam ſuper die Paſchæ quæſtiones, ſub Imperatore Antonino Pio, Eccleſiam in vrbe regente Aniceto, Romam venit.

Dionyſius Corinthiacus. 160.

Epiſtola ad Soterem Papam Romanum: In hoc ſacro die Dominico veſtram epiſtolam legimus, ſicut etiam priorem nobis à Clemente miſſam, ad noſtram inſtitutionem legere ſolemus.

Irenæus. 180.

Lib.3. cap.3. Sed quoniam valdè longum eſt, in hoc tali volumine omnium Eccleſiarum enumerare ſucceſſiones, maximæ, & antiquiſſimæ, & omnibus cognitæ, à glorioſiſſimis duobus Apoſtolis Petro & Paulo Romæ fundatæ, & conſtitutæ Eccleſiæ, eam, quam habet ab Apoſtolis traditionem, & annunciatam hominibus fidem, per ſucceſſiones Epiſcoporum peruenientem vſque ad nos indicantes, cõfundimus omnes eos, qui quomodo, vel per ſui placentiam malam, vel vanam gloriam, vel per cæcitatem & malam ſententiam, præterquam oportet, colligunt. Ad hanc enim Eccleſiam, propter potentiorem principalitatem, neceſſe eſt omnem conuenire Eccleſiam, hoc eſt eos, qui ſunt vndique fideles, in qua ſemper ab his, qui ſunt vndique, cõſeruata eſt ea, quæ eſt ab Apoſtolis traditio.

Origenes. 230.

Euſebius lib.6. cap.12. Origenes Adamantius, Zephyrino iiſdem temporibus Romanam Eccleſiã gubernante, ſcribit ſe propterea Romam iter ſuſcepiſſe, quòd ſibi admodum erat in optatis Eccleſiam Romanam planè antiquiſſimam viſere.

Cùm Origenes in varios errores incidiſſet, ob eamq; rem ſciret ſe debere Romano Pontifici ſuæ fidei rationem reddere, ad Fabianum Romanæ vrbis Epiſcopum ſcribit, inq; ea epiſtola (teſte Hieronymo ad Pammachium & Oceanum de erroribus Origenis) pœnitentiam agit, cur talia ſcripſerit, & cauſam temeritatis in Ambroſium (non Mediolanenſem illum) refert, quòd ſecretò edita in publicum protulerit. Hinc perſpicitur quanta olim ratio tam Romanæ Eccleſiæ, quàm Pontificis etiam in Græcia habita fuerit; vtpote apud quem etiam doctiſſimi viri pœnitentiã per epiſtolam agebant.

Euſebius

Euſebius Cæſarienſis. 320.

Eccleſiaſtica hiſt.lib.7. cap.24. Cùm Paulus Samoſatenus in cōcilio Antiochenn de Epiſcopatu deiectus,ex Epiſcopi domo,quæ illius Eccleſiæ propria erat, exire nollet, Imperator Aurelianus rogatus ſententiam,ſanctiſſimè quid eſſet agendum decreuit. Præcepit anim vt domus Eccleſiæ illis tribueretur,quibus Chriſtiani Italię,& vrbis Romę Epiſcopi per literas tribuendam pręſcriberēt.

Concilium Nicænum primum. 325.

In Canonibus collectu ex Epiſtola Iulij Papæ, Canone 1. Non debent præter ſententiam Romani Pontificis Concilia celebrari.

Can.2. Vt omnes Epiſcopi, qui in quibuſdam grauioribus pulſantur, vel criminantur cauſis, quoties neceſſe fuerit liberè Apoſtolicam appellent ſedem, atque ad eam quaſi ad matrem confugiant: vt ab ea (ſicut ſemper fuit) piè fulciantur, defendantur, & liberentor: cuius diſpoſitioni omnes maiores Eccleſiaſticas cauſas & Epiſcoporum iudicia antiqua Apoſtolorum,eorumque ſucceſſorum & Canonum auctoritas raſeruauit, quoniam culpantur Epiſcopi,qui aliter erga fratres egarint,quàm eiuſdē ſedis Papæ fieri placuit.

In Canonibus ex Arabico tranſlatis, Canone 39. Conſideret Patriarcha ea,quæ Archiepiſcopi & Epiſcopi in prouincijs ſuis faciunt: & ſi quid reperiat ſecus quàm oporteat factum, mutet, & diſponat, prout ſibi videbitur. Siquidē ipſa eſt Pater omnium,& illi filij eius. Et quamuis ſit Archiepiſcopus inter Epiſcupos tamquā frater maior, qui curam habet fratrum ſuorum,& ei debent obedientiam, quia præeſt: eſt tamen Patriarcha ijs omnibus, qui ſub poteſtate eius ſunt,ſicut ille,qui tenet ſedē Romæ caput & princeps eſt omnium Patriarcharum. Quādoquidam ipſe eſt primus,ſicut Petrus, cui data eſt poteſtas in omnes principes Chriſtianos,& omnes populos eorum, vt qui ſit Vicarius Chriſti Domini noſtri ſuper cunctos populos & vniuerſam Eccleſiam Chriſtianam. Et quicunq; contradixerit,à Synodo excommunicatur.

Athanaſius. 340.

Apologia 2.contra Arianos: Vt olim Phariſæi ſummoti reiectiq; à iudicanda cauſa D.Pauli,& ſuam, & cæterorum Iudæorum contra ipſum coniurationem perſecerunt; vtq; beatum Dauidem præter meritum perſecutionibus agitari voce ipſius perſecutoris innotuit,ita peccatū ſuum confitentis: *Peccaui,* inquiens, *fili mi Dauid*: ita quoqua nūc Ariani victi à veritate,veniam ſcriptis literis à Iulio Romano Pontifica popoſceruot,& ad nos pro pace epiſtolas miſēre.

3.Reg 26.

Epiſtola ad Marcum Papam: Domino ſancto & Apoſtolici culminis venerando Marco ſanctæ Romanæ & Apoſtolicę ſedis atque vniuerſalis Eccleſiæ Papæ Athanaſius, & vniuerſi AEgyptiorum Epiſcopi ſalutem,&c. Optamus,vt à veſtrę ſanctę ſedis Eccleſiæ auctoritate, quæ eſt mater & caput omnium Eccleſiarum, ea ad correptionem & recreationem fidelium Orthodoxurum percipere per præſentes legatos mereamur. Verè nouimus Apoſtolatus veſtri cor gratia ſancti Spiritus in tātum eſſe accenſum, vt omoibus oppreſſis ſuccurratis, quantò magis nobis, qui licet exigui ordinis, tamen veſtri ſumus, vobiſq; obedientes cum omnibus nobis cōmiſſis,eſſe ſemper volumus.

Extat Tomo 1. Concil.

Athanaſius,& vniuerſi AEgyptiorum,Thebaidorum,& Libyorum Epiſcopi epiſtola ad Felicem 2. Papam: Ideò Pater beatiſſime,quia ſemper anteceſſores noſtri, & nos à veſtra Apoſtolica ſancta ſede auxilium hauſimus, & noſtri vos curā babere agnouimus, præfatam Apoſtolicam & ſummam expetimus, iuxta Canooum decreta,ſedem, vt inde auxilium capiamus, vnde prædeceſſores noſtri ordinationes, & dogmata, atque ſubleuationca ceperunt: ad eam quoq;,quaſi ad matrē recurrimus, vt eius vberibus nutriamur: quoniam non poteſt mater obliuiſci infantem ſuum, ſic & vos nolite obliuiſci nos vobis commiſſus: Quoniam non leuibus nos inimici noſtri implicauerunt afflictionibus, & quotidie facere moliuntur,& apprehēdere,aut ferro nos conſtringi minantur, niſi eorum conſentiamus erroribus: quod nequaquam, vobis inconſultis,agere pręſumimus,Canonibus quippe iubeotibus,abſque Romano nos de maioribus cauſis nihil debere decernere Pontifice. Ideoq; ad propoſitum recurrentes, & ad brauiū properantes, veſtrę Apoſtolicę ſedis imploramus auxiliū.

Conſtantinus Cæſar. 350.

Epiſtola ad ſolitariam vitam agentes: Epiſcopus Romanus Iulius Synodum iuſſit fieri vbicumq; vellemus, vt tutò & crimina obijcerent aduerſarij, & inuicem ſibi obiecta refutarēt. Id enim eorum legati cùm ſcilicet vinci animaduarterent,poſtulārunt. Athanaſius ea recognita, priuſquam iſta fierent Romam profectus eſt, non ignarus hæretici furoris: Iulius vero presbyteros ſuos Elpidium & Philoxenem cum literis ad Euſebianos miſit, certum diam definians, vt aut præſenees ſe ſiſterent, aut cognoſcerēt ſe omnibus modis ſuſpectos haberi. Cæterùm Euſebiani,vbi ſemel audiſſent Eccleſiaſticum cōſeſſum fore,vbi nec Comes affuturus eſſet, neque ſatellites pro foribus excubarent, nec ex Cæſaris præſcriptis omnia fierent, quibus rationibus,& non alijs Epiſcopos vicerāt, imò qui ſine hoc præſidio ne loqui quidem auderent; ita inhorruerunt,& metu contracti ſunt,vt presbyteros detinerent vltra diem cōdictam,cauſſificationem interim turpem fingentes, ſe ob bella Perſarum venire non poſſe. Sed ea in re nihil veri. Quid enim negotij Epiſcopis cum bello? aut quid obſtaculi illis à Perſis oriebatur, quò minus Romam,quamuis longinquam & tranſmarinam vrbem proficiſcerentur? &c. Vrſacius & Valens Romā vltrò profecti ſunt, & in Eccleſia, vbi nollus niſi Dei metus,& vbi liberam quiſque ſententiam proferebat, ſponte pœnitentiam ſuam profeſſi ſunt, & ſcripto ediderunt,&c. Ne Liberio quidem Romano Epiſcopo pepercerunt, nulla reuerentia ducti, vel quòd ſedes illa Apoſtolica eſſet, vel quòd Roma Metropolis eſſet Romanæ ditionis, vel quòd eos Apoſtolicos viros in ſuis literis appellaſſent: ſed omnia ſimul miſcentes, æquè omnium obliuiſcebantur, neq; quicquam illis curæ,niſi ſola impietas fuit. Nam cum Liberium vidiſſent Orthodoxum, & oſorem quidem Arianicæ ſectæ,ſtudioſum verò in hoc,vt cunctos ab ea hæreſi retraheret, iſta ſecum impij cogitārunt: ſi Liberium in noſtram ſententiam traxerimus,omnes breui ſuperabimus.

Epiſcopi AEgyptij. 350.

Epiſt.ad Felicem Secundum PP. Scimus in Nicæna magna Synodo 318. Epiſcoporū ab omnibus concorditer eſſe roboratum, non debere abſq; Romani Pontificis ſententia Cōcilia celebrari, nec Epiſcopos damnari, licet hæc & alia quamplura neceſſaria ab hæreticis, qui nos quotidiè infeſtaot, & perdere nitūtur, vt facilius nos capere poſſint, ſint Synodica Capitula incenſa, nobiſq; ſublata, &c. Similiter & à prædictis Patribus (*Nicænis*) eſt definitum conſonanter, vt ſi quiſquam Epiſcoporum, aut Metropolitaoorū comprouinciales vel iudices ſuſpectos babuerit, veſtram ſanctam Romanam interpellet ſedem, cui ab ipſo Domino poteſtas ligandi & ſoluendi ſpeciali eſt priuilegio ſuper alios coonceſſa.

Concilium Sardicenſe. 353.

Cap.4. Oſius Epiſcopus dixit: Quòd ſi aliquis

Epiſco-

Epiſcopus adiudicatus fuerit in aliqua cauſa, & putat ſe bonam cauſam habere, vt iterum iudiciũ renouetur, ſi vobis placet, S. Petri Apoſtoli memoriam honoremus, vt ſcribatur vel ab his, qui examinauerunt, vel etiam ab alijs Epiſcopis, qui in propinquo morantur, Romano Epiſcopo. Et ſi iudicauerit, renouandum eſſe iudicium, renouetur, & det iudices. Si autem probauerit talem cauſam, vt ea nõ refricentur, quæ acta ſunt: quæ decreuerit Romanus Epiſcopus, confirmata erũt. Si ergo omnibus placet, ſtatuatur. Synodus reſpondit: Placet.

Cap. 7. Oſius Epiſcopus dixit: Placuit autem, vt ſi Epiſcopus accuſatus fuerit, & iudicauerint cõgregati Epiſcopi regionis ipſius, & de gradu ſuo eum deiecerint, ſi appellauerit, qui deiectus eſt, & confugerit ad Epiſcopum Romanæ Eccleſiæ, & voluerit ſe audiri, ſi iuſtum putauerit, vt renouetur iudicium, vel diſcuſſionis examen, ſcribere his Epiſcopis dignetur, qui in finitima & propinqua prouincia ſunt, vt ipſi diligenter omninò requirant, & iuxta fidem veritatis definiant. Quòd ſi is, qui rogat cauſam ſuam iterũ audiri, deprecatione ſua mouerit Epiſcopum Romanum, vt è latere ſuo presbyterum mittat, erit in poteſtate Epiſcopi, quid velit & quid æſtimet. Et ſi decreuerit mittendos eſſe, qui præſentes cum Epiſcopis iudicẽt, habẽtes eius auctoritatẽ, à quo deſtinati ſunt, erit in ſuo arbitrio. Si verò crediderit Epiſcopos ſufficere, vt negotio terminum imponant, faciet quod ſapientiſſimo conſilio ſuo iudicauerit.

Baſilius Magnus. 370.

Epiſtola 52. ad Athanaſium: Viſum autem eſt mihi conſentaneum, vt ſcribatur Epiſcopo Romæ, vt quæ hic geruntur conſideret, detq; conſilium: & quoniam difficile eſt, vt cõmuni ac ſynodico decreto aliqui illinc mittantur, ipſe ſua auctoritate in iſta cauſa vſus viros eligat, ad ferendas quidem itineris moleſtias idoneos: verùm iuxta ad hoc quoque accommodos, vt manſuetudine ac facilitate ingenij eos, qui diſtorti & obliqui apud nos ſunt, corrigant, aptè ac diſpenſatoriè ſermonem attemperantes, omniaq; ſecum habentes, quæ in Arimino ad neceſſariam ſolutionem geſtorum illic facta ſunt. Et hoc nemine ſciente abſque ſtrepitu tacitè per mare ad eos, qui hic ſunt, vadant, ne qui pacis ſunt inimici aduentum ipſorum præſentiſcant.

Epiſtola data Sabino Diacono ad Pontificem Romanum: Reuera dignum eſt illa excellentiſſima voce, qua te beatum prædicauit, quod pietati tuæ donatum à Domino eſt, ſcilicet, vt quod adulterinum eſt à legitimo ac puro diſcernas, ac fidem Patrum ſine ſubtractione vlla prædices.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 23. quæ eſt oratio in laudem Heronis Alexandrini in exilium miſſi: Nam * pro cadaueribus cruentas veſtes Eccleſiæ Romanæ protulit (*Petrus Alexandrinus Epiſcopus,*) ac per tacitam accuſationem omnibus lachrymis mouit, vt calamitatis magnitudinem in oculis & aſpectu defigeret, atq; auxilium naciſceretur: quemadmodũ etiam nactum eſſe ſcimus. Fit enim ferè, vt qui opibus ac potentia præcellit, ad infirmi afflictiq; miſeriam ſubleuandam maximè inflectatur, ac ſpontaneo beneuolentiæ affectu ad eum, qui dignitate imminutus eſt, ſe adiungat.

* Pro cadaueribus.) *Petrus enim ex Arianorum manibus elapſus, ad Damaſum Romanum Pontificem fugit, vt eſt apud Socratem lib. 4. c. 22 & Niceph. lib. 11. c. 26.*

Oratione 32. quæ eſt epiſt. 2 ad Cledonium: Quod etiã in cauſa fuiſſe reor, cur ipſe quoque Damaſus Papa, cùm poſtea rectius edoctus fuiſſet, ſimulq; eos in priſtinis eos expoſitionibus perſtare audijſſet, eos ab Eccleſiæ cœtu abdicârit, fideiq; libellum cum anathematiſmo delauarit: tum etiam quòd fraudem eam, in quam per ſimplicitatem inciderat, permoleſtè ferret.

Gratianus, Valentinianus, & Theodoſ. AAA. 380.

Edicto ad populum vrbis Conſtantinopolitanæ: Cunctos populos, quos clementiæ noſtræ regit imperium, in tali volumus religione verſari, quam D. Petrũ Apoſtolum tradidiſſe Romanis religio vſq; adhuc ab ipſo inſinuata declarat, quamq; Pontificẽ Damaſum ſequi claret, & Petrum Alexandriæ Epiſcopum, virum Apoſtolicæ ſanctitatis. *Extat Codice de ſumma Trinitate & fide Catholica, & apud Sozomenum lib. 7. cap. 4.*

Concil. Conſtantinopolitanum Primum. 381.

Canone 3. Conſtantinopolitanus Epiſcopus habeat priores honoris partes poſt Romanum Epiſcopum, eò quòd ſit ipſa noua Roma.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Epiſt. ad Innocentium Papam: Obſecro vt ſcribas, quòd hæc tam iniquè facta, & abſentibus nobis, & non declinantibus iudicium, non habeant robur: ſicut neq; ſua natura habẽt: illi autem, qui iniquè egerunt, pœnæ Eccleſiaſticarum legum ſubiaceãt. Nos autem inſontes, neque conuictos, neq; deprehẽſos, neq; vllius criminis reos comprobatos Eccleſijs noſtris iubete reſtitui, vt charitate frui, ac pace cum fratribus noſtris conſueta poſſimus.

Palladius Helinopolitanus. 420.

In vita Diui Chryſoſtomi: Primus omnium profectus eſt ad nos Alexandrinæ Eccleſiæ Lector cum Papæ Theophili literis, quibus indicabat Ioannẽ à ſe fuiſſe depoſitum. Eas literas cùm legiſſet beatiſſimus Innocentius Romanæ ſedis Antiſtes, exhorruit temeritatem, faſtumq; Theophili, ægrè ferens, & quòd ſolus ſcripſerat, & quòd rei totius ſeriẽ referre omiſerat, cuius ſcilicet rei gratia, quibuſve adiunctis ſibi ſocijs illum deponere auſus fuiſſet. Inter hæc manſit admirans, nihilq; reſcribere voluit, tali indignitate commotus. Dum Euſebius quidam Diaconus Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ, qui tunc Romæ erat, Eccleſiaſticæ vtilitatis gratia Innocentium adijt, libelliſq; traditis adiurauit, ſuſtinerent vt modicum temporis: fore enim breui, vt ſibi totius ſcenæ facies pateſceret. Poſt triduum aduenerũt Epiſcopi quatuor à Ioanne miſſi, reuerẽdiſſimi profectò viri, Panſophus Piſidiæ, Pappus Syriæ, Demetrius Galatiæ ſecundæ, Eugenius Phrygiæ, tres Innocentio epiſtolas deferentes, vnam quidem Ioannis Epiſcopi, ſecundam verò Epiſcoporum quadraginta de communione Ioannis, reliquam ſcripſerat Ioannis clerus, omnes indiſciplinatum tumultum, & ſeditionem pariter ſignificantes. Erat autem epiſtola Ioãnis eiuſmodi, &c. *vt ſupra in Chryſoſtomo.* Ad hæc reſcripſit beatiſſimus Papa Innocentius, cõmunioq; vtriuſq; patris admiſſa, Theophili iudicium caſſum, atque irritum eſſe decreuit, dicẽs, oportere conflari aliam irreprehenſibilem Synodum Occidentalium, & Orientalium ſacerdotũ.

Synodus Epheſina. 430.

Epiſtola ad Cæleſtinum Papam: Quia verò neceſſitas exigebat, vt omnia, quæ in hac ſacra Synodo acciderunt, Sanctitati tuæ declararentur, non potuimus hiſce literis noſtris ad Sanctitatem tuam non perſcribere, ſecundùm Seruatoris noſtri omnium voluntatem, pijſſimorumq; ac Chriſti amantium Imperatorum noſtrorum ſanctionem, ex multis varijſq; prouincijs Epiſcopos ſupra ducentos in Epheſiorum ciuitate conueniſſe, &c. Fuerunt in conſeſſu noſtro & illi quoque, qui à Sanctitate tua miſſi fuerant, videlicet pientiſſimi Epiſcopi Arcadius & Proiectus, vnaq; cũ illis re-

ligioſiſſimus presbyter Philippus, qui ſua præſentia tuam nobis præſentiam exhibuerunt, Apoſtolicæq́ ſedis locum tenuerũt. Iuſtam proinde Sanctitas tua propter iſthæc indignationem conciperet. Nam ſi quibuſcumq́ volentibus poteſtas fiat maioribus ſedibus contumeliam inferre, & in illos, in quos nihil poteſtatis habent, ſententias, vel contumelias verius, vſq́ adeò iniquas & iniuſtas pronuntiare: maximè verò in eos, qui tanta pro pietate certamina ſuſtinuerunt, per quos quoque pietas, accedentibus Sanctitatis tuæ precibus, plurimum ſplendoris accepit, in extremam cõfuſionem res Eccleſiaſticæ mox dilabentur. Vt autem omnia, quæ hîc geſta ſunt, cognoſcas, integros actorum commentarios miſimus & Synodi ſubſcriptiones.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Epiſtola ad Cæleſtinũ Papam: Quoniam verò Deus hiſce in rebus prudentiam à nobis exigit, longaq́ Eccleſiarũ conſuetudo ſuadet, vt iſtiuſmodi Sanctitati tuæ communicentur, nõ poſſum equidem id, quod apertum eſt, ad pietatem tuam non perſcribere, &c. Quamuis hęc ita ſe habeant, non prius tamen Neſtorij communionem cõfidenter deſerere auſi fuimus, quàm hæc ipſa pietati tuæ indicaremus. Digneris proinde quid hîc ſentias declarare: quò liquidò nobis conſtet, communicarene nos cum Neſtorio oporteat, an verò liberè eidem denuntiare, neminem cum eo communicare, qui eiuſmodi erroneam doctrinam fouet ac prædicat. Porrò tuæ integritatis mens, ac ſuper hac re ſententia, non modò piiſſimis Deoq́ deuotiſſimis Macedoniæ Epiſcopis, ſed totius quoque Orientis Antiſtitibus perſpicuè per literas exponi debet.

Maximianus Conſtantinop. Epiſc. 430.

Epiſtola ad Orientales: Omnes fines terræ, quę Dominum ſyncerè receperunt, & vbique terrarum Catholici veram fidem cõfitentes, in poteſtatem Romanorum Pontificum, tamquam in ſolem reſpiciunt, & ex ipſa lumen Catholicæ, & Apoſtolicæ fidei recipiunt. Nec immeritò, quia Petrus legitur primò perfectam fidem eſſe confeſſus, Domino reuelante, cùm dixit: *Tu es Chriſtus Filius Dei viui*, &c. Decebat tantæ dignitatis & ſapientiæ virum non ab alio cæleſtis myſterij arcana requirere, niſi ab eo potiſſimum, quem non potuit caro & ſanguis inſtruere, ſed cui Dominus ipſe ſua ſecreta dignatus eſt aperire: *Beatus es*, inquit, *Simon Bariona*, &c. Hunc enim de cæteris mortalibus ex toto terrarum orbe conditor orbis elegit, cui cathedram magiſterij principaliter poſſidendam tenere perpetuo priuilegij iure conceſſit, vt quiſquis diuinum aliquid aut profundum noſſe deſiderat, ad huius præceptionis oraculum, doctrinamq́ recurrat: nec illi humiliter referre, quod ſoluendum eſt, erubeſcat, etiamſi ipſe quod quæritur non ignoret.

Socrates. 440.

Eccleſ. Hiſt. lib. 2. cap. 5. Nec Iulius Romæ Epiſcopus in concilio adfuit, neq́ quemquam, qui eius locum ſuppleret, eò miſit, cùm vtique Eccleſiaſticus Canon iubeat, non oportere abſq́ Pontificis Romani ſententia decreta Eccleſijs ſancire.

Cap. 11. Iulius, quoniam Eccleſia Romana priuilegium præter cæteras obtinebat, literis ſuis ad Epiſcopos Orientis liberius perſcriptis, illorũ partes tueri ſtudet: in Orientem literas mittit, quò & ſuus cuiq́ locus reſtitueretur, & eos, qui illos temerè abdicauerant, grauiter reprehendit.

Lib. 4. cap. 30. Per idem tempus, ſimulatq́ Valens Imperator Antiochia deceſſerat, omnes, qui vbique perſecutionis tempeſtate iactabantur, & Alexandrię potiſſimum, magnoperè recreati fuerũt, propterea quòd Petrus Roma cum literis Damaſi Epiſcopi Romani eò reuerſus erat: quæ quidem & Moſis fidem confirmabãt, & Petri creationem. Populus igitur illis confiſus, expellit Lucium, Petrum autem in eius locum introducit.

Lib. 5. cap. 8. Tunc etiam in Concilio Conſtantinopolitano decernunt Patres, Conſtantinopolitanum honoris prærogatiuas poſt Romanum Epiſcopum habere debere, eò quòd Conſtantinopolis noua eſſet Roma.

Sozomenus. 440.

Lib. 3. cap. 7. Athanaſius fugiens Alexandria Romam aduentauit. Eodem etiam tempore Paulus Cõſtantinopolitanus Epiſcopus fortè illò acceſſit, &c. Quorum criminationes cùm Epiſcopus Romanus intellexiſſet, & omnes fidei cõcilij Nicæni conſentientes reperiſſet, in communionem recepit. Ac cùm propter ſedis dignitatem cura omnium ad ipſum ſpectaret, ſingulis ſuam Eccleſiam reſtituit: ſcripſitq́ ad Epiſcopos Orientis, eoſq́ incuſauit, quòd inconſultò de hiſce viris iudicaſſent, Eccleſiaſq́ perturbaſſent.

Cap. 9. Iulius ab Epiſcopis AEgypti certior factus, tũ tutum eſſe Athanaſio in AEgypto vitam agere, eum ad ſe accerſiuit. Ad illos autem, qui Antiochiæ in vnum cõuenerant, (nam fortè fortuna id temporis eorũ acceperat epiſtolam,) ſcripſit, atque adeò incuſauit, quòd clam contra fidẽ concilij Nicæni nouas res moliti fuerant, quodq́ contra leges Eccleſiæ ipſum ad concilium nõ vocarant. Nam legem eſſe ad ſacerdotij dignitatem ſpectantem, quæ pronuntiat acta illa irrita eſſe, quæ præter ſententiam Epiſcopi Romani conſtituuntur: ea autem quę Tyri & in Mareote aduerſus Athanaſium decernebantur, iniqua eſſe.

Libro 6. cap. 22. Quæ controuerſia contendendi ſtudio cùm indies magis magiſq́ creſceret, Epiſcopus Romanus certior factus, ſcripſit ad Eccleſias Orientis literas, vt vnà cum ſacerdotibus & Epiſcopis Trinitatem & conſubſtantialem eſſe, & gloria æqualem exiſtimarent. Quo facto ſinguli rebus ab Eccleſia Romana ſemel iudicatis acquieuerunt, hęcq́ controuerſia finem habere viſa eſt.

Theodoretus. 450.

Epiſtola ad Leonem Papam: Si Paulus, prædicator veritatis, & Spiritus ſancti buccina, ad Petrum accurrit, vt ijs, qui Antiochiæ de viuendo ſecũdùm legem Moſis diſceptabãt, quæſtionem expeditam ac ſolutam ab eo ferret; multò magis nos, qui puſilli ſumus, ad ſolium Apoſtolicum accurremus, vt à vobis medicinam vlceribus noſtris feramus. Siquidem vobis conuenit in omnibus rebus primas tenere. Veſtra enim ſedes multis prærogatiuis ornata eſt. Nam cæteras ciuitates vel amplitudo, vel pulchritudo, vel ciuium frequentia decorat: aliquæ verò, quæ his carent, ex quibuſdam gratijs ſpiritualibus ſplendorem ac dignitatem habent: veſtræ verò ciuitati vberrimam copiam bonorum ipſe dator largitus eſt. Eſt enim ipſa omnium ampliſſima, ſplendidiſſima, & orbi præſidet. Præterea ipſa principatum Imperatorium profudit, ac nomen ſuum, id eſt Romanum, cum ijs, qui in ditione eius ſunt, communicauit. Fides verò præcipuè eam ornat: Teſtis eſt Paulus, qui clariſſima voce ait: *Fides veſtra annuntiatur in vniuerſo mundo*, &c. Rom 1 Ego verò ſuffragium ſedis Apoſtolicæ expecto, & ſupplex oro atque obſecro Sanctitatem veſtram, vt ea me, tribunal veſtrum iuſtum ac rectum appellantem, defendat ac protegat, iubeatq́, vt ad vos accurram, & doctrinam meam veſtigijs Apoſtolicis inſiſtentem oſtẽdam, &c. Veſtram ſententiam expecto: quòd ſi ſenten-

tiæ co-

tiæ eorum, qui condemnârunt, acquieſcere iuſſeritis, acquieſcam, nulli deinceps futurus moleſtus. Quin potius expectabo incorruptum Dei & Saluatoris noſtri tribunal.

Epiſtola ad Renatum Presbyterum: Nudârunt me ſacerdotio, eijciuntq́ ex ciuitatibus, nec ſenectutem revereri, neque caniciem in religione & pietate nutritam. Quamobrem deprecor te, vt ſanctiſſimu Archiepiſcopo (*Leoni Papa*) ſuadeas, vt Apoſtolica auctoritate vtatur, iubeatqúe ad veſtrum concilium adire. Tenet enim ſancta iſta ſedes gubernacula regendarum cunctis orbis Eccleſiarum, cùm propter alia, tum quia ſemper hæretici fœtoris expers manſit, nec vllus vnquam, qui contrarium ſentiret, in ea ſedit: quin potius Apoſtolicam gratiam puram cuſtodiuit. Quare quæ ab iſto veſtro tribunali proficiſcentur, qualiacumq́ erunt, iudicij veſtri integritate confiſi, amplectemur: oramusq́ vt ex ijs, quæ hactenus ſcripſimus, iudicemur. Scripſi enim libros amplius triginta.

Eccleſiaſtica hiſtoria lib. 2. cap. 22. Numerus Epiſcoporum, qui erant Arimini congregati, præiudicij vim habere non debet: præſertim cùm formula compoſita ſit, neque Epiſcopo Romano, cuius ſententia præ cæteris omnibus expectanda erat, neque Vincentio, qui tot annis Epiſcopatum integrè geſſerat, neque alijs eidem conſentientibus placuerit.

Lib. quinto capite 10. Damaſus Papa, vir omni genere laudis florentiſſimus, ſimul vt hanc ſectam exortam accepit, non Apollinarem ſolùm, verùm etiam Timotheum eius diſcipulum abdicauit.

Concilium Chalcedonenſe. 453.

Actione 1. Et poſt hæc reſidentibus magnificentiſſimis & glorioſiſſimis iudicibus, & ampliſſimo ſenatu in medio, ante cancellos ſanctiſſimi altaris, & ex læua quidem parte ſedentibus ſanctiſſimis & reuerendiſſimis Epiſcopis & vicarijs Deo amiciſſimis ſanctiſſimi & reuerendiſſimi Leonis Antiſtitis priſcæ vrbis Romæ, & Anatolio religioſiſſimo Archiepiſcopo Conſtantinopolitano, & Maximo Epiſcopo Antiochię, & Thalaſſio Epiſcopo Cæſareenſi, & Stephano Epiſcopo Epheſi, &c. Paſchaſinus verò Vicarius ſedis Apoſtolicæ, cùm in medio vnà cum his viris reuerendiſſimis collegis ſuis ſtetiſſet, dixit: Beatiſſimi atque Apoſtolici viri Papæ vrbis Romæ, quæ eſt caput omnium Eccleſiarum, præcepta habemus præ manibus, quibus præcipere dignatus eſt eius Apoſtolatus, vt Dioſcorus Alexandrinorum Epiſcopus non ſedeat in concilio, ſed audiendus intromittatur. Hæc nos obſeruare neceſſe eſt. Si ergo præcipit veſtra magnificentia, aut ille egrediatur, aut nos eximus, &c. Lucentius collega ipſius dixit: Iudicij ſui neceſſe eſt eum dare rationem, quia cùm perſonam iudicandi non haberet, præſumpſit, & Synodum auſus eſt facere, ſine auctoritate ſedis Apoſtolicæ, quod nunquam licuit, nunquam factum eſt.

Actione 3. *Legati Romani Pontifica primi ſubſcribunt*: Paſchaſinus Epiſcopus Eccleſiæ Lilybitanæ vice beatiſſimi atq́ Apoſtolici vniuerſalis Papæ Vrbis Romæ Leonis in Dioſcori damnatione conſenſu vniuerſalis concilij ſubſcripſi. Anatolius Epiſcopus Conſtantinopolis nouæ Romæ, definiens pariter cum ſancta Synodo ſubſcripſi, &c. Maximus Antiochenus Epiſcopus ſimiliter.

Actione 16. Relatione ad B. Papam Leonem de omnibus geſta generaliter: Et poſt hæc omnia, inſuper & cōtra ipſum, cui vineæ cuſtodia à Saluatore commiſſa eſt, Dioſcorus extendit inſaniam, id eſt cōtra tuam Apoſtolicam Sanctitatem, & excommunicationem meditatus eſt contra te, qui corpus Eccleſiæ vnire feſtinas, &c. Indicamus verò, quia & alia quædam pro rerum ipſarum ordinata quiete, & propter Eccleſiaſticorum ſtatutorum definiuimus firmitatem, ſcientes quia & veſtra Sanctitas addiſcens, & probatura, & confirmatura eſt eadem, &c. Rogamus igitur, & tuis decretis noſtrum honora iudicium, & ſicut nos capiti in bonis adiecimus conſonantiam, ſic & ſummitas tua filijs quod decet adimpleat.

Canone 28. Sanctorum Patrum decreta vbique ſequentes, & Canonem, qui nuper lectus eſt, centum & quinquaginta Dei amantiſſimorum Epiſcoporum agnoſcentes, eadem quoque & nos decernimus ac ſtatuimus de priuilegijs ſanctiſſimæ Eccleſiæ Conſtantinopolis nouæ Romæ. Etenim antiquæ Romæ throno, quòd vrbs illa imperaret, iure Patres priuilegia tribuêre: & eadem conſideratione moti 150. Dei amantiſſimi Epiſcopi ſanctiſſimo nouæ Romæ throno æqualia priuilegia tribuêre, rectè iudicantes, vrbem, quæ & imperio & ſenatu honorata ſit, & ęqualibus cum antiquiſſima regina Roma priuilegijs fruatur, etiam in rebus Eccleſiaſticis, non ſecus ac illam, extolli & magni fieri, ſecundam poſt illam exiſtentem, δευτέραν μετ' ἐκείνην ὑπάρχουσαν.

Canon hic à Leone PP. vt ex multis eius literis conſtat, reiectus eſt, & Anatolius ipſe Conſtantinopolis Antiſtes, qui eum callidè à Patribus Chalcedonenſis Synodi, reclamantibus Leonis Papa legatis & Vicarijs, impetrârat, coactus eſt intra priſtinos ſe limites tenere, & ab inſauſtis ambitionis conſilijs animum reuocare.

Anaſtaſius Hieroſolymitanus Patriarcha. 470.

Epiſtola ad Felicem Papam: Fuit ſemper Apoſtolicæ ſedis veſtræ licentia, iniuſtè damnatos vel excommunicatos poteſtatis ſuę auctoritate reſtituere, & ſua omnia ijs reddere, & eos, qui eos condemnarunt, aut excommunicarunt, Apoſtolico punire priuilegio: ſicut etiam noſtris, & anterioribus nonimus factum temporibus, &c. Antiquis regulis ſancitum eſt, vt quicquid, quamuis in remotis prouincijs, ſuper eorum querelis, aut accuſationibus ageretur, non prius tractãdum vel accipiendum eſſet, quàm ad notitiam almæ ſedis veſtræ eſſet deductum, vt huius auctoritate, iuxta quod fuiſſet faciendum, infirmaretur, aut firmaretur.

Acacius Conſtantinopolitanus. 470.

Epiſtola ad Simplicium P. Solicitudinem omnium Eccleſiarum ſecundùm Apoſtolum circumferentes, nos indeſinenter hortamini, quamuis ſponte vigilantes ac præcurrentes: ſed vos diuinum zelum ſolitò demonſtratis, ſtatum Alexandrinæ Eccleſiæ certius requirentes, vt pro paternis canonibus ſuſcipiatis laborem pijſſimo ſtillantes ſudore pro his, ſicut ſemper eſt approbatum.

Ioannes Conſtantinop. Patriarcha. 510.

Epiſtola ad Hormiſdam Papam: Redditis literis veſtræ Sanctitatis, in Chriſto chariſſime frater, per Gratum chariſſimum Comitem, lætatus ſum de ſpirituali charitate veſtræ Sanctitatis, quòd vnitatem ſanctiſſimarum Dei Eccleſiarũ ſecundùm veterum Patrum requiris traditionem, & laceratores rationabilis gregis Chriſti amore propulſare feſtinas. Certus igitur ſcito per omnia Sanctiſſime, quia ſecundùm quod vobis ſcripſi, vnà tecum cum veritate ſentiens, omnes à te repudiatos hæreticos renuo, & ego pacem diligẽs ſanctiſſimas Dei Eccleſias, id eſt ſuperioris veſtræ & nouellæ iſtius Romæ vnam eſſe accipio illam ſedem

Apoſtoli

Apoſtoli Petri, & iſtius auguſtæ ciuitatis vnam eſſe definio, &c. Tuis verbis euidenter viens per præſentia ſcripta hæc dico: Quià prima ſalus eſt rectæ fidei regulam cuſtodire, & à Patrum traditione nullatenus deuiare: quia non poteſt Domini noſtri prætermitti ſententia, dicentia: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Hęc, quæ dicta ſunt, rerum probantur effectibus: quia in ſede Apoſtolica inuiolabilis ſemper Catholica cuſtoditur religio.

Matt. 16

Archimandritæ & monachi ſecundæ Syriæ. 514.

Epiſtola ad Hormiſdam: Sanctiſſimo & beatiſſimo vniuerſi orbis terræ Patriarchæ Hormiſdæ, continenti ſedem principis Apoſtolorum Petri, &c. Deprecamur ergo beatiſſime, ſupplicaotes & rogantes, vt exurgatis cum ſeruore & zelo, & cōdoleatis iuſtè pro corpore laniato: nam caput eſtis omnium: & vindicetis fidem cōtemptam, Canones conculcatos, Patres blaſphematos, & talem Synodum anathemate impetitam. Vobis à Deo data eſt poteſtas & auctoritas ligare & ſoluere.

Extat inter epiſtolas Hormiſdæ.

Theodorus Lector. 520.

Lib.1. coll. Martianus & Pulcheria Leoni Papæ Romano ſcripſerunt, eiq́ cunctam auctoritatem tribuerunt. Conſtituta autem ſunt ea de re mandata, ſcripſitq́ Imperator ſingulorum locorum Epiſcopis: Leo verò Epiſcopus Nicænę Synodo, quæ futura ſperabatur, præclaram epiſtolam ſcripſit, quæ etiam in actis Chalcedonenſis Synodi habetur, & ab illius hiſtorico ſcriptore inſerta eſt.

Lib.2. Imperator Anaſtaſius Macedonium Patriarcham Conſtantinop. vehemēter vrſit, vt Synodum Chalcedonenſem damnaret anathemate: ille verò ſine vniuerſali Synodo, cui magnæ Romæ Epiſcopus præſideret, nihil ſe ſacturū dixit.

Martianus Monachus, & cæteri Archimandritæ Orientales. 534.

Supplicatione ad Iuſtinianum Imp. Quia Catholicæ Eccleſiæ omnes alumni, & de Anthimi iniquitate, & violenta promotione aliorum iniquorum virorum, qui Deo & nobis moleſti eſſe non ceſſauerunt, vos piiſſimi valentes ipſos extra ponere, tamen canonicum iudicium à Romano Pontifice in ipſum Anthimum, & in prædictos hæreticos benefaciendo audire voluiſtis, illo perſuaſi, qui dicit: *Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi: ſeniores tuos, & dicent tibi.* Et Apoſtolo dicente: *Obedite ducibus veſtris, & ſubditi eſtote.* Miſit itaque Deus huic ciuitati Agapetum, qui verè ἀγαπητός, id eſt, dilectus à Deo & hominibus, Pontificem antiquę Romæ in depoſitione Anthimi, & prædictorum hæreticorum, tamquam olim Petrum magnum Apoſtolum Romanis in depoſitione Simonis Creteiani. Iſte ergo venerabilis vir ſciens per libellos plurimorum noſtrorum ea, quæ iniquè contra Eccleſiam pręſumpta fuêre, eo ipſo viſu ſemel accipiendo, neq́ ad viſum ſuſcipere voluit Anthimum furentem aduerſus Canones, ſed nunc iuſtè eiecit de ſacerdotali ſede ciuitatis ſuę, & coopitulante, & coadunato Catholicę fidei, & diuinis Canonibus, veſtro imperio præfecit ipſi Eccleſiæ ſanctiſſimum Mennam, rectę fidei, & vitæ pudicę, ac honeſtæ conuerſationis.

Extat in Synodo a. Conſtant. act.1.

Deut. 32

Heb 13.

Epiſtola ad Agapetum: Domino noſtro ſanctiſſimo ac beatiſſimo Archiepiſcopo antiquæ Romæ, & œcumenico Patriarchæ Agapeto Martianus, &c. Hæc quidem duntaxat portamus, licet incredibilia, & à diris doloribus incuruati, ſpem habentes ad clementiſſimum Deum, qui in tempore opportuno veſtrum aduentum nobis oſtēdit, quod ſicut Petrum magnum Apoſtolorum principem his qui Romę erant in depoſitionem Simonis miſit, ſic & vos miſit in depoſitione & expulſione Seueri, Petri, & Zoarę, & eorum qui ſimilia iis ſapiunt, dabit vobis poteſtatem, cnopitulante vobis piiſſimo, & à Deo cuſtodito Imperatore noſtro iſtos expellere de omni Eccleſia, tamquam inſidiatores, & violatores noo ſolùm ſanctiſſimarū Eccleſiarum, ſed & politiæ ipſius, &c.

Mennas Patr. Conſtantinopolitanus. 540.

De quatuor conciliis Oecumenicis: In quibus iuxta tempora ſua prædeceſſores Sanctitatis veſtræ beatiſſimi Papæ ſenioris Romæ ipſis Synodis pręſederunt.

Procopius Cæſareenſis. 540.

Libro 1. de bello Gothorum cap. 2. Hæc Theodoto animo volutante, ex Bizantio ad Romanum Antiſtitem legati venerunt, Chriſtianorum altercationis ſedandæ cauſa, ſentientium varia inter ſe, & diſceptantiū, &c. Chriſtianæ fidei diſciplinam, ſi alii vnquam, Romani præcipuè ſunt venerati.

Iuſtinianus Imp. 540.

C. de ſumma Trinitate & fide Catholica, epiſtola ad Ioannem Papam: Reddentes honorem Apoſtolicæ ſedi, & veſtræ Sanctitati, (quod ſemper nobis in voto fuit, & eſt,) & vt decet Patrem honorantes veſtram Beatitudinem, omnia, quæ ad Eccleſiarum ſtatum pertinent, feſtinauimus ad notitiam veſtræ deferre Sanctitatis.

Eutychius Patr. Conſtantinopolitanus. 545.

Epiſtola ad Vigilium PP. Scientes quantorum bonorum cauſa eſt pax Dei, ideo feſtinantes vnitatem conſeruare, ad Apoſtolicam ſedem veſtræ Beatitudinis manifeſtū facimus, quòd ſeruamus fidem à Chriſto Apoſtolis traditam, & ab illis in toto mūdo prædicatam, & à ſanctis Patribus, maximè in ſanctis quatuor Synodis, explicatam: ſuſcipimus & epiſtolas Præſulum Romanę ſedis Apoſtolicæ. Et ideo petimus, præſidente nobis veſtra Beatitudine, ſub tranquillitate & ſacerdotali manſuetudine propoſitis ſanctis Euangeliis communi tractatu eadem capitula in medio proponenda quæri & conferri, & finem quæſtioni imponi Deo placitum, & conuenientem his, quæ à ſanctis quatuor conciliis definita ſunt.

Synodus Mopſueſtana. 545.

Epiſtola ad Vigilium Papam: Decebat, cùm primam ſacerdotis dignitatem ſortiti eſtis, ea, quæ ad ſanctarum Eccleſiarum ſtatum reſpiciunt, manifeſta veſtræ diutius honoratæ Beatitudini fieri.

Euſtathius. 600.

In vita S. Eutychii: Cùm multa diuerſis locis atque temporibus ſancta concilia ſunt celebrata, ex quo religio Chriſtiana conſtituta eſt, nemo vnquam, niſi magni huius atque diuini viri tempore, quatuor ſimul Patriarchas conueniſſe meminit. Quatuor autem Patriarchæ ſunt hi: Vigilius veteris Romæ, Eutychius hic nouæ Romæ, Apollinarius magnæ Alexādriæ, Domnus Antiochiæ: qui tamquam vnum in corpus ex quatuor elementis cōflati, vnanimes manus inter ſe coniunxerunt.

Maximus Monachus. 630.

Diſputatione cum Theodoſio Cæſareenſi Epiſcopo: Non audeo hac de re à vobis capere aſſenſionem, cùm ſim ſimplex monachus: ſed quoniam pupugit vos Deus, vt exciperetis ſanctorum Patrum voces, vt Canon docet, Romam hac de re ſcribite, vel Imperator, vel Patriarcha, vel Synodus, quæ ibi eſt, &c. Neque vitabit Imperator vel Patriarcha imitari Dei humilitatem, inter ſeſeq́ conen-

diter ennſtituere, ſynodali petitione ad Romanum Pontificem tranſmiſſa: & omninò ſi reperiatur ratio Eccleſiaſtica, quæ id concedat, ob rectam fidei confeſſionem, conuenite ſuper hoc inter vos.

Anaſtaſius diſcipulus S. Maximi. 630.

Apud Gennadium Scholarium de primatu Papæ ſect. 8. Cùm fides concordiſſimè ab omnibus exagitaretur, niſi ſpeciali gratia opem tuleris, qui ſemper ſuccurrit, ſemine religionis apud veterem Romam nobis relicto, ad confirmandam promiſſionem mentiri neſciam, quæ facta eſt principi Apoſtolorum,&c.

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

Epiſtola ad Stephanum Epiſcopum: De finibus terræ vſque ad terminos eius ambula, donec ad Apoſtolicam ſedem, vbi orthodoxorum dogmatũ fundamenta exiſtunt, peruenias.

Stephanus Dorenſis. 650.

Libello ad Martinum Papam: Annuntiamus hæc omnia omnium præpoſitæ ſedi: dico autem ſummæ veſtræ & principali, ad medicinale cõſultum emerſi vulneris: quippe quoniam hoc poteſtatiuè olim & ab antiquitus facere per Apoſtolicam ſiue Canonicam conſueuit auctoritatem, dum aperta lucubratione, non ſolùm claues regni cælorum ſunt ei creditæ, atque ipſe tantummodò ad aperiendum eas fidelibus quidem dignè, minimè autem Euangelio gratiæ credentibus iuſtè claudere magnus ſecundùm veritatem, & princeps Apoſtolorum meruit Petrus: ſed etiam & paſcere primus iuſſus eſt oues totius Catholicæ

Ioan 21. Eccleſiæ, cùm Dominus dicit: *Petre amas me? Paſce oues meas.* Et iterum ipſe præcipuè ac ſpecialiter firmam præ omnibus habens in Dominum

Luc. 22. Deum noſtrum fidem, conuertere aliquando, & confirmare exagitatos conſortes ſuos & ſpirituales meruit fratres, vtpote diſpenſatiuè ſuper omnes ab ipſo, qui propter nos incarnatus eſt Deus, poteſtatem accipiens, & ſacerdotalem auctoritatem, quod ſciens Patriarcha Sophronius me ad hanc Apoſtolicam magnamque direxit ſedem.

Sergius Cyprius. 650.

Epiſtola ad Theodorum Papam: Sanctiſſimo & beatiſſimo, à Deo honorabili Domino meo, Patri Patrum, Archiepiſcopo & vniuerſali Papę Domino Theodoro Sergius humilis in Domino ſalutem. Firmamentum à Deo fixum, firmum, & immobile, atque tituli formam lucidiſſimam fidei veſtram Apoſtolicam ſedem conſtituit, ô ſacer Vertex, Chriſtus Deus noſter. *Tu es* enim, ſicut diuinum veraciter pronuntiat Verbum, *Petrus,* & ſuper fundamentum tuum Eccleſiæ columnæ confirmatæ ſunt: tibi & claues regni cælorum commiſit, atque ligare & ſoluere poteſtatiuè quæ in terra, & quæ in cælis ſunt promulgauit: tu prophanarum hęreſeon depoſitor exiſtis, vt princeps & doctor orthodoxæ & immaculatæ fidei. Igitur non deſpicias Patrum tuorum Pater fidem æſtuantem, & ab aliquibus hæreticis ventis violentatam, nec non periclitantem: reſolue nebulã inſipientium lumine tuę ſapiẽtiæ diuinæ, ò Sanctiſſime,&c.

Synodus Sexta Conſtantinopolitana. 680.

Actione 17. Subſcriptiones: Theodorus humilis presbyter ſanctæ Romanæ Eccleſię, locum gerens Agathonis ter beatiſſimi vniuerſalis Papę Vrbis Romę ſubſcripſi. Georgius miſericordia Dei Epiſcopus Conſtantinopoleos nouę Romæ definiens ſubſcripſi.

Actione 18. Proinde inſpiratione S. Spiritus conſpirantes, & ad inuicem omnes conſonantes atque conſentientes, & Agathonis ſanctiſſimi Patris noſtri & ſummi Papæ dogmaticis literis ad veſtram fortitudinem miſſis, conſentientes, vnum de ſancta Trinitate Dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ etiam incarnatum, prædicamus in duabus perfectis naturis indiuiſè,&c. Sũmus autem nobiſcum concertabat Apoſtolorum princeps: illius enim imitatorem, & ſedis ſucceſſorem habuimus fautorem, & diuini ſacramenti myſterium illuſtrantem per literas: confeſſionem tibi à Deo inſcriptã illa Romana antiqua ciuitas obtulit, & dogmatũ diem à veſpertinis partibus extulit: charta & atramentum videbatur, & per Agathonem Petrus loquebatur.

Conſtantinus Imp. 680.

Epiſtola ad Synodum Apoſtolicæ ſedis antiquæ Romæ: Idcirco & omnes conſonanter mente & lingua concredimus, & ſimiliter confeſſi ſumus, & tamquam ipſius diuini Petri vocem Agathonis relationem ſupermirati ſumus.

Ioannes Patr. Conſtantinopolitanus. 710.

Epiſtola ad Conſtantinum PP. Cum his veſtrum Apoſtolicum pręſidendi munus poſſumus comparare, & qui vos caput ſacerdotij ſecundùm Chriſtum reputamus, meritò damus operam, vt à vobis corpori Eccleſiæ noſtræ alleuationem offenſionis, quam ex peſtifera animarum tyrannide accepit, feramus. Sanè quidẽ vos, vt capitis proprium eſt, non deſpicietis nos, qui præter voluntatem noſtram in morbum incidimus, nec à veſtra coniunctione alienabitis: quin potius triſtitia de noſtris vulneribus affecti (*Si quid enim vnum membrum patitur, cætera compatiuntur,* vt Apoſtolus ait) recuperata valetudine, ac reſtituta ſanitate, meritiſſimè congaudebitis.

Taraſius Pat. Conſtantinopolitanus. 790.

In Synodo Nicæna ſecunda actione 2. Adrianus veteris Romæ Primas, & teſtatorum principum ſucceſſor clarè & verè cùm ad Imperatores noſtros, tum ad noſtram mediocritatem ſcripſiſſe mihi videtur, conſtabiliuitque, & rectam eſſe declarauit Catholicæ Eccleſię antiquam traditionem.

Epiſtola ad Adrianum PP. Itaque prerogatiua quadam literas Sanctitatis tuæ primo loco legi iuſſimus, & eramus quidem tunc omnes veluti in regio conuiuio epulis ſpiritus intenti, quòd & tali conuiuio animi noſtri recrearentur. Poſt illas literas legimus quoque eas, quæ ex Orientalibus diœceſibus nobis miſſæ fuerant.

Concilium Secundum Nicænum. 790.

Actione 2. Eccleſia Romana eſt caput omnium Eccleſiarum.

Actione 6 Execrabilis eſt, & profana, & adulterina (*Septima Synodus Conſtantinopolitana*). Non enim habuit cooperatorium, vt hęc, quæ nũc celebratur, Romanum Pontificem: neque illius ſacerdotes, neque per vicarios, neque per prouinciales literas, quemadmodum fieri in Synodis debet, &c.

Actione 7. *Legati Romani Pontificis primi ſubſcribũt:* Petrus miſeratione diuina protopresbyter ſanctiſſimæ Eccleſiæ Romanæ beati Petri, & locum retinens Adriani Papæ veteris Romæ definiens ſubſcripſi.

Petrus indignus Presbyter & præſes S. Patris noſtri Sabæ, & vices agens Adriani Papæ veteris Romæ definiens ſubſcripſi.

Taraſius miſeratione diuina Epiſcopus Conſtantinopolitanus nouæ Romæ definiendo ſubſcripſi,&c.

Nicephorus Patr. Conſtantinopolitanus. 815.

Epiſtola ad Leonem Tertium P. Si qua autem à nobis

ſunt

ſunt prætermiſſa, ea amico paternoq́ affectu per vosmetipſos explete, quò nimirum veſtra abundantia noſtram ſuppleat inopiam. Quodcunque inquam, vel in verbis, vel in rebus nobis deeſt, id venerabili ſacerdoteq́ digna auctoritate vitę noſtræ adijcite, & ſuperædificate Veſtra diuina virtute nos veluti infirmiores fulcite, pedesque noſtros ad currendam Euangelij ſemitam perficite, neque vlla omninò, quæ ſalutaria, aut vtilia videbuntur, ſuggerere prætermittite, &c. Quod iuſto ſerius per ea, quæ hactenus expoſuimus, occurrerimus, id nemo miretur, neque noſtram ob id exiſtimationē in accuſationem adducat: quin potius Deo dilecta veſtra fraternitas certò ſibi perſuaſum habeat, ſacerdotalem conſuetudinem nequaquam hic exoleuiſſe, aut per contemptum, vel per ignauiam quippam eorum, quæ Eccleſiaſticis viris conueniūt, neglectui habuiſſe: verùm durā implacabilemq́ præpotentis poteſtatis ſententiam, quò minus decretis vteremur, obſtitiſſe. Ignoſcat proinde beata veſtra anima, ſi quam noxā cunctatione mea promerui, cogitetq́ haudquaquam facile eſſe potentibus propria voluntate elatis, & quodcumque animo libitum fuerit adimplere ſatagentibus, ſeſe opponere.

Theodorus Studites. 820.

Epiſtola ad Paſchalem PP. Audi Apoſtolicum caput, paſtor ouium Chriſti à Deo electe, clauiger regni cælorum, petra fidei, ſuper quam ædificata eſt Eccleſia Catholica, &c. Huc ades, ab Occidente *exurge, & ne repellas in finem.* Tibi namque dixit Chriſtus Deus noſter: *Tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.*

Epiſtola ad Michaelem Imp. Cùm nos in vnum cōueniſſemus venerabilis imperij veſtri iuſſu minimi Epiſcopi & præpoſiti, &c. nos diluimus omnes dubitationes veſtras: ſi verò aliquid dubitare vel nō credere videtur veſtra diuina magnificentia, eius rei explicatio à Pontifice piè eſt poſtulanda: magna & à Deo firmata manus veſtra, vt publicę cupida vtilitatis, iubeat à veteri Roma capere declarationem, vt à principio à Patribus noſtris eſt traditum. Ea, ô Chriſti imitator Imperator, inter omnes Eccleſias Dei ſummum & ſupremum obtinet locum: cuius Petrus tenuit primam ſedem: ad quem dicit Dominus: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.*

Epiſtola ad Naucratium: Teſtor nunc coram Deo & hominibus, diuiſi ſunt à corpore Chriſti, & à ſuprema ſede, apud quam Chriſtus depoſuit claues fidei, aduerſus quam portæ inferi à ſeculo non præualuerunt, nec pręualebunt vſque ad cōſummationem eius, hęreticorum videlicet effrętata ora, ſecundùm promiſſionem veracis Domini.

Methodius Patriarcha Conſtantinopolitanus. 840.

In Martyrio Dionyſij Areopagitæ: Dionyſius ingreſſus Romam inuenit ſanctum Clementem, Apoſtolicæ habentem Cathedrę poteſtatem, cum conſequente honore, &c.

Photius Patriarcha Conſtantinopolitanus. 860.

Epiſtola ad Nicolaum Papam: Qui locum Sanctitatis veſtrę tenebant ſermonem nobiſcum habuerunt de ijs, qui ordinationes à ſeipſis iam pridem accipiunt, oportere eos reuertere, & ad matricem recurrere. Verùm ſi penes nos eſſet in hac re poteſtas voluntatis, & non eſſet factos huius operis particeps Imperator, licet excuſatione vti neceſſe eſſet, oſtenderemus tamen prętare facere, quod petitur, quàm excuſare. Sed quia Eccleſiaſtica, & prę́ſertim iura de territorij ſimul cum ciuili dominatu, & gubernatione mutari ſolent, ſapiens æquitas Sanctitatis veſtræ amplectens voluntatem meam, ad conſentiendum & tribuendum quod petit propenſam, quòd non accipiat ordinationes, poteſtatis ciuilis crimen eſſe reputet, non meum. Ego enim quæ præteritis temporibus iuſtè, & amicè, & pacificè ſub aliorum poteſtate erant, non habeo in animo reuocare: quin potius ſi quis poſſet, & vellet procurare, quæ à principio ad hanc ſedem pertinent, promptè cederem ei, qui magis poſſet plura retinere, pluribusq́ implicari. Siquidem, qui mihi aliquid ex ijs, quæ non habebam, addidiſſet, maius ille quidem onus impoſuiſſet: qui verò aliquid ex ijs, quæ habebam prius, vt cum charitate accipiat, operam dat, magis mihi danti gratiam & beneficium tribuit, quàm ſibi accipienti lucrum acquirit. onus enim præfecturæ mihi leuius efficit. Si igitur, qui mea accipit amicè & beneuolè, hunc fateor bene de me mereri: ei qui ea, quę ad ſe pertinent, quærit, quis nō libens dabit, ſi nullus impediat? Tanto prę́ſertim Patri, & qui per tales, tam Deo charos & ſtudioſos viros petit.

Ignatius Conſtantinopolitanus. 860.

Epiſtola ad Nicolaum Papam, actione 3. octaua Synodi: Eorum vulnerum atque liuorum, qui in membris humanis conſiſtunt, multos medicos protulit ars. Hanc quidem paſſionem alio accipiente, & alteram altero, & per experientiam amputante, & medente: eorum verò, quæ in membris ſunt Chriſti & Dei Saluatoris, omnium noſtrum capitis, & ſponſę Catholicę & Apoſtolicę Eccleſiæ, vnum & ſingularem præcellentem, atque catholiciſſimū medicum, ipſe princeps ſummus, & fortiſſimus Sermo, & ordinator, & curator, & ſolus ex toto magiſter Deus omnium produxit: videlicet tuam fraternam Sanctitatem, & paternam almitatem, propter quæ dixit Petro magno & ſummo Apoſtolorum: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram*, &c. Matt 16. Tales enim beatas voces non ſecundum quandam vtique ſortem Apoſtolorum principi ſolùm circumſcripſit, & definiuit: ſed per eum ad omnes, qui poſt illum, ſecundùm ipſum efficiendi erant ſummi paſtores, & diuiniſſimi ſacriq́ Pontifices ſenioris Romæ tranſmiſit. Et ideò ab olim, & à priſco tempore in exortis hæreſibus & præuaricationibus eradicatores & interemptores malorum zizaniorum, & ſchiſmaticorum, & penitus inſatiabiliter ęgrotantium membrorū, multi multoties facti ſunt eorum, qui Sanctitatem & ſummam paternitatem tuam illic prę́ceſſerunt, ſucceſſores videlicet principis Apoſtolorum, & illius zelum in fide, quę ſecundùm Chriſtum eſt, imitantes, & nunc noſtris temporibus Beatitudo tua dignè tractauit datam ſibi à Chriſto poteſtatem, &c.

Conſtantinopolitana octaua generalis Synodus. 867.

Canone 21. Definimus neminem prorſus mundi potentium quemquam eorum, qui Patriarchalibus ſedibus prę́ſunt, inhonorare, aut mouere à proprio throno tentare: ſed omni reuerentia & honore dignus iudicare. Prę́cipuè quidem ſanctiſſimum Papam ſenioris Romæ: deinceps etiam Conſtantinopoleos Patriarcham: deinde verò Alexandrię, & Antiochię, atque Hieroſolymorum. Sed nec alium quemquam conſcriptiones contra ſanctiſſimum Papam ſenioris Romę, ac verba complicare, vel componere liceat, ſub occaſione quaſi diffamatur quorundam criminum. Quod & nuper Photius fecit, & multò ante

Dioſcorus. Quiſquis autem tale facinus contra ſedem Petri principis Apoſtolorum auſus fuerit intentare, æqualē & eandem, quam ille, condemnationem recipiat.

Præſederunt in hac Synodo Donatus ac Stephanus Epiſcopi Adriani Pontificis Romani, & ſubſcripſerunt hac forma Ego Donatus Epiſcopus Oſtiēſis Eccleſiæ, locum tenens Domini mei Adriani Pontificis & vniuerſalis Papæ, omnia quæ ſuperius leguntur, huic ſanctæ & vniuerſali Synodo præſidens, ad voluntatem eximij Præſulis promulgaui, & manu propria ſubſcripſi. *Qua forma ſubſcribendi & eius duo collega vſi ſunt.*

Poſt illos Ignatius Conſtantinopolitanus Patriarcha ſubſcripſit hac forma: Ignatius Epiſcopus Conſtantinopolitanus ſanctam hanc & vniuerſalem Synodū ſuſcipiens, & omnibus, quæ ab ea iudicata & ſcripta ſunt, concordans, & definiens ſubſcripſi.

Leo Imp. cognomento Sapiens. 880.

In quodam Sermone: Vnde manens vſque in hodiernum diem Petrus ſequens Chriſtum in ſucceſſore ſuo.

Simeon Metaphraſtes. 950.

Vita Gregorij Agrigentini Epiſcopi cap. 27. Theodoro Epiſcopo Agrigenti vita functo, alij alium in ſede collocare ſtudebant, cumq; vnuſquiſq; vellet deſignatum à ſe auctoritate Pontificis firmari, ratumq; fieri vellet, Romam ire perrexerunt, rem (vt moriaeſt) Pontificis Maximi arbitrio permiſſuri. Pontifex verò ax diuina reuelatione Gregorium, qui fuerat à nullo nominatus, Agrigentinis præfecit, eundemq; apud eos falſi criminis accuſatum abſuluit.

Vita Pauli Conſtantinopolitani Patriarcha cap. 4. Sanctus Iulius Papa cùm intellexiſſet, eſſe calumniam, quæ facta fuerat aduerſus Pontifices, eos literis munitos mittit ad Orientem, ſuam vnicuiqua reddena ſedem, & eos ſimul reprehendens, qui ipſos depoſuerant. Atque ſuas quidem Eccleſias ij rurſum accipiunt, & mittunt literas ad eos, ad quos ſcriptæ fuerāt. Cùm Euſebius itaque interijſſet, Paulus in ſedem ſuam reſtituitur.

Vita S. Stephani Iunioris cap. 30. Quonam pacto, qui ſancta proſcripſiſtis, ſanctum cōcilium coëgiſtis? O ſingularem abſurditatem. Iam qui Oecumenicum concilium iſtud vocari queat, quod nec Romanus Antiſtes (citra cuius auctoritatem nullo modo fieri poteſt, vt res Eccleſiaſticæ ad normam dirigantur) gratum habuit, nec Alexandrinus comprobauit, nec Antiochenus, nec deniq; Hieroſolymitanus? Vbi nam eorum libelli ſunt? aut quinam per diuerſa loca miſſi ſunt, in quibus falſum veſtrum concilium confirmaretur, vt hac ratione Oecumenicum cenſeri poſſit?

Ioannes Zonaras. 1100.

In Conſtantino: Multis igitur alijs ornamentis vrbem decorauit Magnus Conſtantinus, & cùm prius Epiſcopatus eſſet Byzantiū Heracleæ Thraciæ, quippe à Seuero ſubiectum Perinthijs, poſteaquam ab eo captum eſſet, quemadmodum in hiſtoria Seueri ſcriptum eſt, ad Patriarchatus honorem eam extulit, ſeruato vetuſtæ Romæ primatu: tum propter antiquitatem, tum ob eam cauſam, quòd illinc imperium huc eſſet translatum.

Prælati Græciæ. 1270.

Epiſtola ad Gregoriū Decimum: Sanctiſſimo, reuerendiſſimo, & beatiſſimo Papæ antiquæ Romæ, Gregorio magno Pontifici excellentiſſimæ Apoſtolicæ ſadis, & venerabiliſſimo Domino & Patri noſtrę humanitatis. Nos qui Eccleſiaſticam compleuimus ordinationem, veſtræ Romanæ ſanctiſſimæ Eccleſiæ ſalutem & ſpiritualis ſubiectionis affectionem vbique &c. Scitote quòd nos volumus, quòd pontificalis ſedis tota plenitudo cum toto venerabili clero, & omnibus officiarijs, Sacerdotibus, Diaconis, & Lectoribus ſanctiſſimæ Eccleſiæ Dei conuanit in vnum, vt attribuat promptæ veſtrę Sanctitati, & Apoſtolicæ ſedi, quod ad honorem pertinet, nec alium primum & ſummum Pontificem nominaturi.

Georgius Pachymerius. 1290.

Libro 5. Hiſtoriarum hac recenſet capita pacis Græcorum & Latinorum: Principatus ſit Romanæ ſedis: ad eam appellare liceat Græcis: & memoria Romani Pontificis, vnà cum Patriarchis celebretur.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Lib. 6. cap. 29. Cùm Paulus contra niteretor, Eccleſiæq; Samoſatanæ adminiſtrationem retinere conaretur, & in Synodi decreto acquieſcere nollet, audacia eius ad Aurelianum Imper. eſt delata. Is ſanctiſſimè ea de re conſtituit, eis ſcilicet Epiſcopatum mandari iubens, quos Italici & Romani Epiſcopi literis ſuis comprobaſſent. Etiam ſi enim dæmonum cultui dedituaeſſet, tum tamē quod iuſtum eſſet iudicauit.

Lib. 9. cap. 8. Athanaſius Romæ agebat, venit eò Conſtantinopolitanus quoque Paulus, & Marcellus Ancyranus, Lucius quoque Adrianopolitanus Romam confugit. Horum cauſſa Iulios Antiſtes Romanus cognita, pro amplitudine Sedis ſuæ, ex veteri priuilegio & prærogatiua perſuaſum habens, omnium vbique Epiſcoporum curam & iudicium ad ſe pertinere, datis cuique liberrimè ſcriptis literis, ſuas ais Eccleſias reddidit, eosq; in Orientem remiſit, eos, qui temerè illos exauctoraſſent, perſtringens.

Lib. 17. cap. 9. Ioannes Papa ad parem inuitetus ſeſſionem, vt ſcilicet Conſtantinopolitano Antiſtiti aſſideret, non prius Apoſtolicæ ſedis prærogatiuam deſerere ſuſtinuit, quàm ſupra Epiphanium Epiſcopum Cōſtantinopolitanum in throno collocaretur.

Nicephorus Gregoras. 1330.

Lib. 5. Hiſt. cap. 1. Proinde difficultatibus circumuentus Imp. (*Michaël Palæologus*) ac pene ad d[illegible]rationem compulſus, legatos ad Papam mi[illegible], de ineunda vateris ac nouæ Romæ Eccleſiarum concordia, modò Caroli expeditinnem auerteret. Ea legatio à Puntifice benignè audita eſt: ea ſa facilè, quæ Imperator petiuiſſet, confecturum eſſe pollicito, ſtatimq; ſuos legatos illis adiungit, qui concordiam cociliarent, atque amplecterētur: cuius hæc tria fuerunt capita: primò vt in ſacrorum voluminum hymnodijs Papę cum quatuor Patriarchis mentio fieret: alterum vt liceret cuiuis Romam veterem, quæ curia maior, & perfectior eſſet, appellare: tertium vt illi principatus in omnibus deferretur.

Ioſeph Patriarcha Conſtantinopolitanus. 1439.

In Concilio Florentino ſeßione vltima: Quoniam ad axtremum vitæ meæ perueni, idcirco pro meo munere dilectis filijs benignitate Dei meam ſententiam his literis palam facio. Nam quę Domini Ieſu Chriſti Catholica & Apoſtolica Eccleſia Romæ veteris ſentiat ac celebret, omnia me quoque ſentire, credereq; profiteor, ac ipſis plurimū acquieſco. Beatiſſimum autem patrum Patrem, ac ſummum Pontificem, Romęq; veteris Papam, Domini noſtri Ieſu Chriſti Vicarium eſſa coocedere non inficior.

Armenio-

Armeniorum Oratores. 1439.

In Concilio Florentino in decreto Eugenij Quarti: Armeniorum Oratores nomine ſuo, & ſui Patriarchæ, & omnium Armeniorũ hoc ſaluberrimum ſynodale decretum, cum omnibus ſuis capitulis, declarationibus, definitionibus, traditionibus, præceptis & ſtatutis, omnemq́ue doctrinã in ipſa deſcriptam, nec nõ quicquid tenet, ac docet ſancta ſedes Apoſtolica, & Romana Eccleſia, cum omni deuotione & obedientia acceptant, ſuſcipiunt, & amplectuntur. Illos quoque Doctores & ſanctos Patres, quos Eccleſia Romana approbat, ipſi reuerenter ſuſcipiunt: quaſcunque verò perſonas, & quicquid ipſa Romana Eccleſia damnat & reprobat, ipſi pro reprobatis & damnatis habent: profitentes tamquam veræ obedientię filij, nomine quo ſupra, ipſius ſedis Apoſtolicæ ordinationibus, & iuſſionibus fideliter obtemperare.

Eſaias Archiepiſcopus Hieroſolymitanus. 1434.

Epiſtola ad Eugenium Quartum: Sanctiſſimo & beatiſſimo Domino noſtro Eugenio Papæ, Beatitudinis veſtrę filius Eſaias Epiſcopus Hieroſolymitanus Beatiſſime in Chriſto Pater, & ſanctiſſime Domine, poſt debitam deuotam ac humilem recommendationem, ad deuota pedum oſcula beatorum, &c.

Ioannes Patriarcha Alexandrinus. 1440.

Iacobus Nauarchus in epiſtola Aſiatica: Cùm Eugenius ad Orientis & Aethiopum Patriarchas ſcripſiſſet, illi in ſuis epiſtolis de Latina Eccleſia, & Pontificis auctoritate honorificè, Catholicè, & diſertè ſcripſerunt. Ioannes Alexandrinus Patriarcha Pontificem Romanum ſacerdotij perfectionem, & omnium Eccleſiarum Apoſtolicum paſtorem vocat, ſacerdotum principem, peregrinãtium, qui cęteris viam oſtendat, ducem, & languẽtium medicum: ipſius verò vicarius Hieroſolymitanus Andreas Abbas Syrus, caput & vniuerſalis Eccleſię Doctorem eum appellat.

Nicodemus Abbas Æthiops. 1441.

Epiſtola ad Eugenium miſſa: Palam eſt (*inquit*) eos, qui à Romana Eccleſia defecêre, corruiſſe: & dum quiſque ſuam fidem veriorem prædicat, relicta Apoſtolorum ſententia, in vias ſui ſenſus abijſſe omnes: Aethiopicam tamen integram & liberam perduraſſe, quia nequaquam perfidia, & voluntaria defectione (vt aliæ Eccleſiæ) peccaſſet, ac propterea in ſeruitutem & exterminium non incidiſſe, ſed locorum diſtantia & itinerum periculis ſeiunctam fuiſſe, nec non Pontificum negligentia accidiſſe, vt nulla viſitationis memoria aut literarum ratio à quingentis annis apud eos extaret. Nihilominus Aethiopes tanta veneratione ſedem Romanam colere, vt pedes eorum oſculentur, qui Roma veniunt in Aethiopiam, veſtiumq́ue eorum partes rapere, & reliquiarum loco ſeruare. Nec mirum. Si enim Regina Saba abijt Hieroſolymam, vt audiret ſapientiam Salomonis: plus quàm Salomon (*inquit*) ſummus Pontifex eſt. Regem item Aethiopum tanti facere Romanum nomen, & Latinorum fidem, vt nihil æquè in votis habeat, atque vt cum Romanis iungantur Aethiopes, & ſe Pontificis ſubdat pedibus, auidiſſimeq́ue amplexurum eſſe, quæ de concordia ineunda ſtatuentur in Synodo: Pontificem autem omnium Eccleſiarum caput fatetur, ſuoq́ ſplendore orbem illuſtrare, cui omnes Patriarchæ, Epiſcopi, Imperatores, & Reges inclinantur. Nec ſe legatos diſputandi gratia mittere, ſed vt ſummi Pontificis ſententiam de fidei rebus ſequãtur. Quis enim Soli lumen inferat? Ingens eſt (*inquit*) & vetuſta Latinorum ſcientia, & orbi nota, nec oportet diſcipulum eſſe ſupra magiſtrum.

Gennadius Scholarius. 14[illegible]0.

De primatu Papæ cap. 9. Quomodo Athanaſius ad Iulium, Chryſoſtomus ad Innocentium, Ignatius Tertius ad Nicolaum, Theodoretus ad Leonem, Maximus ad Martinum, & cæteri Orientis ſacerdotes eiecti, ac ſuis ſedibus pulſi, vel ipſi venientes confugerunt, vel literas dantes ſignificauerunt, vnde literis acceptis ſuas ſedes receperunt, niſi ij Summum Pontificem ac Petri ſucceſſorem agnouiſſent, vt qui poterat ijs eſſe præſidio? Quomodo Reges ac principes inſpectis Papæ litteris tacuiſſent, ac illis permiſiſſent ſuas recipere ſedes, ſi Petri tantùm poteſtas fuiſſet, ac non eius ſucceſſorum?

Cap. 16. Pontifex Romanus eſt Petri ſucceſſor, & Vicarius Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, isq́ue ſolus obtinet omnem poteſtatem ligandi, atque ſoluendi, vel arguendi, benedicendi, maledicendi, corrigendi, & medendi: ſolus habet facultatem de fide & ſacerdotio exquirendi.

Georgius Trapezuntius. 1460.

Epiſtola ad Cretenſes: Eſt vna Eccleſia Catholica, vnius Eccleſiæ Romanæ coniunctione, quæ ipſa cum Pontifice vno vnitur: ita fit vt omnes Eccleſię Catholicę cum Romana vniantur, & Romana cum Põtifice, ac proinde omnes cum Pontifice.

Opuſculo de dicto Chriſti: Sic eum volo manere, &c. *ad Nicolaum Quintum Pap.* Ad Sanctitatem tuam & quæ nunc hac in re perfacili quęſtione, auxilio eius, cuius tu in terris Vicarius es, & poſtea quæ dictabimus, meritò mittẽda putauimus: ne, dum volumus & nobis & alijs prodeſſe, in laqueum dilabamur. Id enim & fuit, & eſt, ac diuina præſente gratia erit ſemper mihi inſitum & propoſitum, mortem optare potius, & exitum huius vitę, quàm aliquid non dico ſcribere, aut dicere, ſed ne cogitare quidem, quod Apoſtolicæ doctrinæ, ac Eccleſię Dei, cuius tu Princeps es, repugnare videatur, &c. Commendatio militantis Eccleſiæ Petro tunc (quando ter interrogatus eſt an Chriſtum amaret) facta, ſucceſſoribus etiam ſuis facta cognoſcitur. Oportet enim ſicut oues agniq́ue (veteres videlicet in fide atque nouelli) ad diem vſque aduentus in gloria Domini per ſucceſſionem duraturi ſunt, eodem vtique modo illum permanere, cui commendatio facta eſt.

Leonardus Chienſis Mithylinæus Epiſcopus. 1460.

De vrbis Conſtantinopoleos iactura, ad Nicolaũ Quintum Pap. Hęc præcogita, Pater beatiſſime, qui vices Chriſti geris in terris, cuius intereſt tantas Chriſti iniurias & fidelium vlciſci. Igitur moueat te diuina pietas, & miſerere Chriſtianitatis tuę, qui ſcis & potes, cui ad nutũ omnes Chriſtiani Principes, vindicaturi Chriſtianorum iniurias, facilè obtemperabunt: moueat te, Pater beatiſſime, fides Petri: moueat te Chriſti inconſutilis amictus, ſpongia & mucro perditi, dilacerateq́ Sanctorum Reliquiæ, ædes ſacræ euerſæ, & profanata ſterquilinijs Dei templa.

Petrus Patriarcha Maronitarum. 1515.

Epiſtola ad Leonem Decimum: Gratias Deo reuerenter agimus, ſub mundiſſimis pedibus Patris noſtri ſanctiſſimi Chriſti Vicarij, & Domini noſtri Leonis Decimi, qui vices B. Petri veritatis petræ gerit in terris, ſedetq́ue ſuper ſedem Apoſtolicam ipſius ſanctiſſimę benedictionis ſuper nos, Amen.

Zaga Zabo Epiſcop. Æthiops. 1540.

In confeſſione fidei Aethiopica: Noſtri certè ab ex-

ordio primitiuæ Eccleſiæ Romanum Pontificem vt primum Epiſcopum agnouerunt, cui etiam hodierno die, vt Chriſti Vicario, paremus: in cuius curia frequentiſſimè eſſemus, niſi obſtarent magna itinerum interualla, ac multorum Mahumetanorum regna interiecta, quæ tranſitum impediunt, ita vt ſuſcep is maximis periculis, nihil tamen efficias.

Petrus Abbas Æthiops. 1548.

Epiſtola ad Paulum Tertium P.M. Hoc munus hilari fronte ſuſcipe, ſciens nos, etſi Aethiopes ſimus, tuas tamen oues eſſe, teque vt ſummum venerari Paſtorem. Quapropter nos ab Imperatorum calumnijs vindicatos, vt Eccleſiæ filios recipe, ſciantque per te omnes nos ab Eccleſia Romana non abhorrere: quinimò illam vt matrem omnium Eccleſiarũ amplecti ac venerari: quod facilè ex multis epiſtolis, quę ad hanc ſanctam ſedem à Regibus noſtris miſſæ ſunt, videri poteſt.

Moſes Mardenus Antiochenus. 1552.

In fidei profeſſione. Ego Moſes Mardenus recipio paſtores veros, qui inſtituerunt ſanctam Eccleſiam Romanam, ac Patres omnes, qui in ea habentur, ab initio Chriſtianæ religionis vſque in hunc diem. Obteſtor Patrem patrum, & Paſtorem paſtorum, benedictionem vniuerſæ Reipub. Chriſtianæ, portantem claues regni, fontem ex quo profluit ſuauitas, Pontificem Iulium Tertium, qui accepit ſignaculum nominis Trinitatis, vt dignetur acceptare meam hanc profeſſionem, meo nomine, atque etiam nomine Patriarchæ noſtri, &c.

Neſtoriani in Seleucia Parthorum. 1552.

Epiſtola ad Pontificem Romanum pro Patriarcha initiando: Patri Patrum, & Paſtori maximo, concinnanti mitras, vngentique ſacerdotes, & cingenti zonis, Petro temporis noſtri, & Paulo dierum noſtrorum, & cingulo comprehendenti vniuerſum cœtum Chriſtianorum, qui es loco Chriſti Domini noſtri: tu ſedes in ſede alta, & ſublimi Principis Apoſtolorum, tenentis claues regni cęleſtis, cui ore ſuo ſalutari Dominus dixit: *Quicquid ligaueris in terra, erit ligatum in cælis; & quicquid ſolueris in terra, erit ſolutum in cælis. Et ſuper eam fundauit Eccleſiam ſuam, aduerſus quam portæ inferni nihil valebunt* in generationem generationum. Nunc porrò tibi eam dedit Chriſtus Deus noſter & Seruator noſter, vt ſedeas ſuper eam. Tu item es fons, cuius aquæ non deficiunt, & quiſquis ſitiuerit, æquum eſt vt ex te bibat aquas vitales, vt ſedet ſitim ſuam. Tu es lucerna, quę non extinguitur, ſed illuſtrat omnes creaturas, vt candela, quæ eſt ſuper candelabrum.

Siud, ſiue Sulaka Patriarcha Neſtorianorum. 1553.

In profeſſione fidei: Synodus ſcripſit de Eccleſia S. Romana, quę eſt ſedes Petri, quòd ſit caput omnium Eccleſiarum, quod donum dedit illi Chriſtus per illa verba, quæ dixit ad Petrum plantatorem illius, nimirum: *Tu es Petra, & ſuper iſtam petram ædificabo ipſam Eccleſiam meam.* Habetur apud nos illa fides, &c. Recipimus omnia illa Concilia, quæ recipit Eccleſia Romana, excommunicamus quos excommunicat Eccleſia Romana. Veneramur quoque, exaltamus, atque laudamus Eccleſiam Romanam, & caput eius Papam ſanctum, atque omnes proles ipſius benedictas.

Abdyſus Patriarcha Aſſyriorum. 1562.

In ſuæ fidei profeſſione: Ego Abdyſus iuro, quòd ita credo & ore confiteor, ſanctæque Romanæ Eccleſiæ fidem, approbatis omnibus & ſingulis illis, quę ipſa approbat, & damnatis ſimiliter omnibus, quæ ipſa damnat, amplector, & perpetuò me amplexurum, & retenturum eſſe profiteor & promitto, & omnes fratres meos Metropolitas ſiue Epiſcopos ac diœceſanos quouis modo meæ iuriſdictioni ſubiectos ita credẽdum & tenẽdum eſſe docebo, & modis omnibus, quibus potero, perſuadere conabor, ita me Deus adiuuet, & hęc ſancta Dei Euangelia.

Gabriel Patriarcha Alexandrinus. 1595.

Epiſt. ad Clementem Octauũ Pontific. Max. Humilis Gabriel Dei gratia famulus ſedis S. Marci in vrbe Alexãdrina Ægyptia, &c. ſalutem impartitur, atque oſculum offert ſpirituale Patri Domino, Patrum Patri, Patriarcharum principi, tertiodecimo Apoſtolorum, glorioſi Domini noſtri Ieſu Chriſti, & quinto SS. Euangeliſtarum, & S. Petri Apoſtoli ſucceſſori, Petræ fidei, ſuper eius cathedra in magna Roma ſedenti, cui data eſt à Deo poteſtas ligandi atque ſoluendi, cuius mentio fit in ſacro Euangelio, cùm dicit: *Tibi, ô Petre, dedi claues regni cælorum,* &c. Tu enim loco eius conſtitutus, & ſucceſſor es ſuper terram, Pater noſter, & Dominus noſter, atque corona capitis noſtri, Dominus Papa Clemens Octauus. Gratias agimus Deo altiſſimo, eumque ſanctificamus & magnificamus, quòd te conſtituit Chriſtus Catholicæ fidei habenas tenentem, & ſanctæ Catholicę & Apoſtolicæ Romanæ Dei Eccleſiæ fundamenta ſeruantem, miſericordem & pium ſuper vniuerſum populum Chriſtianum, ac diligentem omnes in Chriſtum credentes, inſtar beatiſſimi Petri, qui te fecit ſuccedere in eius cathedram Tu qui effectus es caput, & maximus Patriarcharum, & magiſter & prædicator totius populi Dei.

In confeſſione fidei: Teneo & confiteor ſanctam Apoſtolicam ſedem, & Romanum Pontificem in vniuerſum orbem tenere primatum, & ipſum Romanum Pontificem ſucceſſorem eſſe B. Petri principis Apoſtolorum, & verum Chriſti Vicarium, totiusque Eccleſię eſſe caput, & omniũ Chriſtianorum Patrem, ac Doctorem exiſtere, & ipſi in B. Petro paſcendi, regendi, & gubernandi vniuerſalem Eccleſiam à Domino noſtro Ieſu Chriſto plenam poteſtatem traditam eſſe. Itaque promitto me tamquam obedientię filium, ordinationibus, præceptis, cenſuris, & iuſſionibus ſanctiſſimi Domini noſtri D. Clementis diuina prouidẽtia Papæ Octaui, & ſucceſſorum ſuorum Romanorum Pontificum canonicè intrantium, & ſedi Apoſtolicæ ſemper & fideliter obtemperaturum.

Michael Metropolita Kiouienſis, Ipation Epiſcopus Vulodimirienſis, Cyrillus Epiſcopus Luceorienſis, & cæteri Ruſſorum Epiſcopi. 1595.

Epiſt. ad Clementem Octauũ: Sanctiſſime Pater, Dñe ac Paſtor ſupremæ Eccleſię Chriſti, Dñe clementiſſime. Repetentes memoria cõſenſum in omnibus, atque vnionem Orientalis & Occidentalis Eccleſiæ, quam maiores noſtri ſub obedientia & regimine ſanctę ſedis Apoſtolicæ Romanæ coluerunt: ex altera verò parte perpendentes animis diſſenſiones & ſchiſmata, quę hodie inualuerunt, non potuimus propterea non maximo dolore affici: deprecabamurque aſſiduè Dominum, vt nos aliquando in vnitatem fidei aggregaret: expectantes ſi fortè ſuperiores & Paſtores noſtri Orientalis Eccleſię, ſub quorũ obedientia huc vſque fuimus, de ineunda vnitate & concordia, quam in Liturgijs à Deo quotidie efflagitant, cogitare ſeriò atque diligenter in eam rem & curam in-

cumbere vellent. Sed cùm videremus fruſtra talè quippiam ſperari ab illis, non tam maleuolentia & temeritate fortaſſe eorum, quàm quòd ſub grauiſſimo ſeruitutis iugo crudeliſſimi tyranni, & à religione Chriſtiana alieni gemant, tentare id quod maximè vellent, nullo modo poſſunt: nos nihilominus, qui in his partibus ſub dominio Sereniſſimi Poloniæ & Sueciæ Regis, & Magni Ducis Lituaniæ conſtituti ſumus, liberiſquè nobis propterea eſſe licet, attendentes officium noſtrũ, neque nobis ipſis & ouibus Chriſti, quarum cura ad nos ſpectat gregis obeſſe, conſcientiasq; in hac parte noſtras tot animarũ interitu, qui ex diſſẽſionibus his prouenit, grauare volentes, adiuuante Domino, ad vnionẽ, quæ antea inter Orientalem & Occidentalem Eccleſiam viguit, ioq; Florentina Synodo ab anteceſſoribus noſtris conſtituta eſt, accedere decreuimus: vt vinculo huius vnionis adſtricti, ſub obedientia atque regimine Sanctitatis veſtræ, vno ore ac corde glorificemus & laudemus omnes diuiniſſimum & ſanctiſſimum nomen Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

Ac proinde, ſciente volenteqúe Domino noſtro Sigiſmũdo tertio Dei gratia Poloniæ ac Sueciæ Rege, magnoqúe Duce Lituaniæ, mittimus ad Sanctitatem v[illegible]m chariſſimos fratres noſtros reuerendos in [illegible]riſto Hypatium Pociei Protothronium atqu[illegible]piſcopum, &c. quibus mandauimus, vt Sanctitatem veſtram adeant, ac (ſi quidem Sanctitas veſtra adminiſtrationem Sacramẽtorum, ritusqúe & ceremonias Orientalis Eccleſiæ integrè inuiolabiliterqúe, atqua eo modo, quo tempore vnionis illis vtebamur, nobis cõſeruare confirmareqúe pro ſe & ſucceſſoribus ſuis, nihil in hac parte innouaturis vnquam, dignetur) ſuo & omnium noſtrum Archiepiſcopi & Epiſcoporum, totiusqúe Eccleſiaſtici noſtri ſtatus, & ouium commiſſarum nobis diuinitus nomine ſedi S. Petri & Sanctitati veſtræ, vti ſummo Paſtori Eccleſiæ Chriſti debitam obedientiam deferant. Quæ omnia petita à nobis, ſi obtinuerimus, Sanctitati veſtræ, com omnibus ſucceſſoribus ſuis, nos & ſucceſſores noſtri dicto audientes, ſubquè regimine Sanctitatis veſtræ ſemper eſſe volumus. In quorum maiorem fidem literas præſentes manibus noſtris ſubſcripſimus, atque muniuimus ſigillis.

Hypatius Protothronius Vulodimirienſis Epiſcopus. 1595.

In fidei Profeſſione Sanctiſſime ac beatiſſime Pater. Ego humilis Hypatius Pociei Dei gratia Protothronius Vulodimirienſis, & Breſtenſis Epiſcopus in Ruſſia, nationis Ruſſorũ, vnus ex Procuratoribus Prælatorum eiuſdem nationis vnà cum Domino Cyrillo Epiſcopo Luceorienſi collega meo ſpecialiter conſtitutus ad ineundam & ſuſcipiendam vnionẽ Sanctitatis veſtræ, & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, atque ad deferendam debitam obedientiam ipſorum omnium, & totius Eccleſiaſtici eorum ſtatus, & ouium eis commiſſarum nomine, huic ſanctæ ſedi B. Petri & Sanctitati veſtræ vti ſummo Paſtori vniuerſalis Eccleſiæ, ad pedes eiuſdem Sanctitatis veſtræ poſitus, & ſanctæ orthodoxæ fidei profeſſionem facturus & emiſſurus polliceor & promitto, &c. Credo ſanctam Apoſtolicam ſedem, & Romanum Pontificem in vniuerſum orbem tenere primatum: & ipſum Romanum Pontificem ſucceſſorem eſſe beati Petri Principis Apoſtolorum, & verũ Chriſti Vicarium, totiusqúe Eccleſiæ caput & omnium Chriſtianorum Patrem & Doctorem exiſtere, & ipſi in B. Petro paſcendi, regendi, & gubernandi vniuerſalem Eccleſiam à Domino noſtro Ieſu Chriſto plenam poteſtatem traditam eſſe.

Sanctam Catholicam & Apoſtolicam Romanam Eccleſiam, omnium Eccleſiarum matrem & magiſtram agnoſco, Romanoq; Pontifici beati Petri Apoſtolorum principis ſucceſſori, ac Ieſu Chriſti Vicario, veram obediantiam ſpondeo ac iuro.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

De Præſcriptionibus aduerſus hæreticos cap. 36. Si Italiæ adiaces, habes Romam, vnde nobis quoque auctoritas præſto eſt: Statu felix Eccleſia, cui totam doctrinam Apoſtoli cum ſanguine ſuo profuderunt: vbi Petrus paſſioni Dominicæ adæquatur: vbi Paulus Ioannis exitu coronatur: vbi Apoſtolus Ioannes, poſteaquam in igneum oleum demerſus, nihil mali paſſus eſt, in inſulam relegatur.

Libro de pudicitia, quem edidit iam hæreticus, ſcribens aduerſus Romanum Pontificem, qui mœchos & adulteros poſt pœnitentiam abſoluebat, cap. 1. Audio eſſe edictum propoſitum, & quidem peremptorium: Pontifex ſcilicet maximus, Epiſcopus Epiſcoporum dicit: Ego & mœchiæ, & fornicationis delicta pœnitentia functis dimitto.

Cyprianus. 250.

Libra 4. epiſt. 2. *Epiſtola 52.* Nam quòd Cornelium (*Papã*) chariſſimum noſtrum Deo, & Chriſto, & Eccleſiæ eius, item conſacerdotibus cunctis laudabili prædicatione commendat; non iſte ad Epiſcopatum ſubitò peruenit, ſed per omnia Eccleſiaſtica officia promotus, & in diuinis adminiſtrationibus Dominum ſæpe promeritus, ad ſacerdotij ſublime faſtigium cunctis religionis gradibus aſcendit. Tum deinde Epiſcopatum ipſum nec poſtulauit, nec voluit, nec vt cæteri, quos arrogantiæ & ſuperbiæ ſuæ tumor inflat, inuaſit: ſed quietus & modeſtus, & quales eſſe conſueuerunt, qui ad hũc locum diuinitus eliguntur, pro pudore virginalis conſcientiæ ſuæ, & pro humilitate ingenitæ ſibi, & cuſtoditæ verecundiæ, non vt quidam, vim fecit, vt Epiſcopus fieret: ſed ipſe vim paſſus eſt, vt Epiſcopatum coactus exciperet. Et factus eſt Epiſcopus à plurimis collegis noſtris, qui tunc in vrbe Roma aderant, qui ad nos literas honorificas, & laudabilas, & teſtimonio ſuæ prædicationis illuſtres, de eius ordinatione miſerunt. Factus eſt autem Cornelius Epiſcopus de Dei & Chriſti eius iudicio, de clericorum penè omnium teſtimonio, de plebis, quæ tunc adfuit, ſuffragio, & de ſacerdotum antiquorum & bonorum virorum collegio: cùm nemo ante ſe factus eſſet, cùm Fabiani locus, id eſt, cùm locus Petri, & gradus cathedræ ſacerdotalis vacaret, quo occupato de Dei voluntate, atque omnium noſtrum conſenſione firmato, quiſquis iam Epiſcopus fieri voluerit, foris fiat neceſſe eſt, nec habeat Eccleſiaſticam ordinationem, qui Eccleſiæ non tenet vnitatem, &c. Et cùm poſt primum ſecundus eſſe non poſſit, quiſquis poſt vnum, qui ſolus eſſe debeat, factus eſt, non iam ſecundus ille, ſed nullus eſt. Tum deinde poſt Epiſcopatum non exambitum, nec extortum, ſed de Dei, qui ſacerdotes facit, voluntate ſuſceptum, quanta in ipſo ſuſcepto Epiſcopatu ſuo virtus? quantum robur animi? qualis firmitas fidei? quod nos ſimplici corde & perſpicere penitus, & laudare debemus: ſediſſe intrepidum Romæ in ſacerdotali cathedra eo tempore, cùm

tyrannus infeſtus ſacerdotibus Dei tanda atque infanda comminaretur, cùm multo patientius & tolerabilius audiret leuari aduerſus ſe æmulum principem, quàm conſtitui Romę æmulum ſacerdotem.

Libro 1 epiſt 3. *Epiſt. 55.* Poſt iſta adhuc inſuper pſeudoepiſcopu ſibi ab hæreticis conſtituto nauigare audent, & ad Petri Cathedram, atque ad Eccleſiam principalem, vnde vnitas ſacerdotalis exorta eſt, à ſchiſmaticis & profanis literas ferre, nec co-
Rom 1. gitare eos eſſe Romanos, (quorũ fides, Apoſtolo prædicante, laudata eſt,) ad quos perfidia nõ poſſit habere acceſſum.

Libro 4. epiſt 8. *Epiſtola 45.* Nos ſingulis nauigantibus ne cum ſcandalo vllo nauigarent rationem reddentes, ſcimus nos hortatos eſſe, vt Eccleſię Catholicę radicem & matricem agnoſcerent, & tenerent.

Libro 3. epiſt. 1. *Epiſtola 67. ad Stephanum Papam:* Martianus Arelate conſiſtens Nouatiano ſe coniunxit, & à Catholicę Eccleſię vnitate, atque à corporis noſtri, & ſacerdotij conſenſione diſceſſit, tenens hæreticæ pręſumptionis duriſſimam prauitatem. vt ſeruis Dei pœnitentibus, & dolentibus, & ad Eccleſiam lachrymis, & gemitu, & dolore pulſantibus, diuinæ pietatis, & lenitatis paternę ſolatia & ſubſidia claudantur, &c. Quapropter facere te oportet pleniſſimas literas ad coëpiſcopos noſtros in Gallijs conſtitutos, ne vltra Martianum peruicacem, & ſuperbum, & diuinæ pietatis ac fraternæ ſalutis inimicum, collegio noſtro inſultare patiantur, quod necdum videatur à nobis abſtentus, qui iam pridem iactat & prędicat, quòd Nouatiano ſtudens, & eius peruicaciam ſequens, à communicatione ſe noſtra ſegregauerit, &c. Dirigantur in prouinciam, & ad plebem Arelate conſiſtentem à te literę, quibus abſtento Martiano, alius in locum eius ſubſtituatur, & grex Chriſti, qui in hodiernum ab illo diſſipatus & vulneratus cõtemnitur, colligatur, &c. Martianus ſententiam non dicat, ſed accipiat, nec ſic agat quaſi ipſe iudicauerit de collegio ſacerdotum, quando ipſe ſit ab vniuerſis ſacerdotibus iudicatus. Seruendus eſt enim anteceſſorum noſtrorum beatorũ Martyrum Cornelij & Lucij honor glorioſus, quorum memoriã cùm nos honoremus, multò magis tu frater chariſſime honorificare & ſeruare grauitate & auctoritate tua debes, qui Vicarius & ſucceſſor eorum factus es.

Synodus Romana ſub Sylueſtro. 320.

Cap. 20. Nemo iudicabit primam ſedem, quoniam omnes ſedes à prima ſede iuſtitiam deſiderant temperari. Neque ab Auguſto, neque ab omni clero, neque à regibus, neque à populo iudex iudicabitur. Et ſubſcripſerunt Epiſcopi 284. & 45. Presbyteri, & 5. Diacones, & duo Sequentes, (*id eſt Acolythi*), & Auguſtus Conſtantinus, & mater eius Helena. Et fixit Canonem hunc Sylueſter Epiſcopus in vrbe Roma, & omnibus Epiſcopis aſperſit.

Ambroſius. 370.

Oratione funebri de exceſſu fratris ſui Satyri: Aduocauit ad ſe Satyrus Epiſcopum, nec vllam veram putauit, niſi veræ fidei gratiam, percontatusq́ eſt ex eo vtrumnam cum Epiſcopis Catholicis, hoc eſt cum Romana Eccleſia conueniret?

Ad caput 3 prioris ad Timotheum. Eccleſia eſt domus Dei, cuius hodie rector eſt Damaſus.

Epiſtola 78. ad Theophilum Alexandrinum: Sanè referendum arbitramur ad reuerendum fratrẽ noſtrum Romanæ ſacerdotem Eccleſiæ: quoniam præſumimus ea te iudicaturum, quæ etiam illi diſplicere nequeant, &c. Vt nos quoque, cùm id geſtum eſſe cognouimus, quod Eccleſia Romana haud dubiè comprobauerit, læti huiuſmodi fructum examinis adipiſcamur.

Epiſtola 81. ad Syricium. Recognouimus literis Sanctitatis tuæ boni paſtoris excubias, qui fideliter commiſſam tibi ianuam ſerues, & pia ſolicitudine Chriſti ouile cuſtodias, dignus quem oues Domini audiant, & ſequantur. Et ideò quia noſti ouiculas Chriſti, lupos facilè deprahendes, & occurres quaſi prouidus paſtor, ne iſti morſibus perfidię ſuæ feraliq́ue vlulatu Dominicum ouile diſpergant.

Optatus Mileuitanus. 370.

Lib. 2. aduerſus Parmenianum: Negare non potes, ſcire te in vrbe Roma Petro primo cathedram Epiſcopalem eſſe collatam, in qua ſederit omnium Apoſtolorum caput Petrus, vnde & Cephas appellatus eſt: in qua vna cathedra vnitas ab omnibus ſeruaretur, ne cęteri Apoſtoli ſingulas ſibi quiſq; defenderent, vt iam ſchiſmaticus & peccator eſſet, qui contra ſingularem cathedram alteram collocaret. Ergo cathedra vnica, quæ eſt prima de dotibus, ſedit prior Petrus, cui ſucceſſit Linus, &c. Iulio ſucceſſit Liberius, Liberio Damaſus, Damaſo Syricius hodie, qui noſter eſt ſocius: cum quo nobis totus orbis commercio formatarum in vna communionis ſocietate concordat.

Prudentius. 380.

De S. Hippolyto:

Reſpondit fugite ò miſeri execranda Nouati
Schiſmata, Catholicis reddite vos populis.
Vna fides vigeat, priſco quæ condita ſeclo eſt,
Quam Paulus retinet, quamq́; Cathedra Petri.

Stephanus Mauritaniæ in Africa Epiſcopus. 380.

Epiſtola ad Damaſum: Beatiſſimo Domino & Apoſtolico culmine ſublimato, ſancto Patri Patrũ Damaſo Papę, & ſummo omnium Pręſulũ Pontifici. Notum veſtræ facimus Beatitudini, quòd quidam fratres in confinio nobis poſiti, quoſdam fratres noſtros venerabiles, videlicet Epiſcopos, vobis inconſultis, à proprio deijciunt gradu, vel deijcere moliuntur, cùm veſtræ ſedi Epiſcoporum iudicia, & ſummorum finem Eccleſiaſticorum negotiorum, in honore beatiſſimi Petri, Patrum decreta omnium cunctam reſeruauêre ſententiam, inquirendi reuerentia de Dei rebus, quas omni cura, & ſolicitudine obſeruare debemus. Maximè verò iuſtè debent ab ipſo Præſulum examinari vertice Apoſtolico, cuius vetuſta ſolicitudo eſt, tam mala damnare, quàm releuare laudanda. Antiquis enim regulis ſancitum eſt, vt quicquid horum quamuis in remotis, vel in lõginquo poſitis ageretur prouincijs, non prius tractandum, vel accipiendum ſit, niſi ad notitiam almę ſedis veſtrę fuerit deductum, vt eius auctoritate, iuxta quod fuiſſet pronũtiatum firmaretur, & reliqua multoties talia, & his ſimilia, quæ ſuper his conſtituta ſunt: quibus ſi illicitè factum eſt, vt ſemper veſtræ ſedis conſuetudo fuit, feſtinanter occurrite, & pro his viriliter, vt pater pro filijs certantes, ſtate.

Hieronymus. 380.

Epiſt. 57. ad Damaſum Papam: Quoniam vetuſto Oriens inter ſe populorum furore colliſus indiſcuſſam Domini tunicam, & deſuper textam, mi- Ioan. 19
nutatim per fruſta diſcerpit: & Chriſti vineam Cant. 2.
exterminant vulpes: vt inter lacus contritos, qui aquam non habent, difficile, vbi fons ſignatus, & Hier. 2.
hortus ille concluſus ſit, poſſit intelligi: ideo mi- Cant. 4.
hi Cathedram Petri, & fidem Apoſtolico ore laudatam cenſui conſulendam. inde nunc meæ ani- Rom 1.

inæ poſtulans cibum, vnde olim Chriſti veſtimẽta ſuſcepi. Neque verò tanta vaſtitas elementi interiacentis, & interiacens longitudo terrarum me à pretioſæ margaritę potuit inquiſitione prohibere. Luc. 17. *Vbicunque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ.* Profligato à ſobole mala patrimonio, apud vos ſolos incorrupta Patrum ſeruatur hæreditas. Ibi ceſpite terra fœcundo, Dominici ſeminis puritaté centenu fructu refert: hic obruta ſulcis frumenta in lolium auenaſque degenerant. Nunc in Occidente ſol iuſtitiæ oritur: in Oriente autem Eſa. 14. Lucifer ille, qui ceciderat, ſupra ſydera poſuit Matth 5. thronum ſuum. *Vos eſtis lux mundi, vos ſal terræ*, vos aurea vaſa & argẽtea: hic teſtacea vaſa, vel lignea, virgam ferream, & æternum operiuntur incendium. Quamquã igitur tui me terreat magnitudo, inuitat tamen humanitas. A ſacerdote victimam ſalutis, à paſtore prçſidium ouis flagito. Faceſſat inuidia: Romani culminis recedat ambitio: cum ſucceſſore Piſcatoris, & diſcipulo crucis loquor. Ego nullum primum, niſi Chriſtum ſequens, Beatitudini tuæ, id eſt, Cathedræ Petri communione Matt. 16. conſocior: ſuper illam petram ædificatam Ec- Exod. 12. cleſiam ſcio. Quicunq; extra hanc domũ agnum comederit, profanus eſt. Si quis in arca Noë non fuerit, peribit regnante diluuio. Et quia, pro meis facinoribus, ad eam ſolitudinem commigraui, quæ Syriam iuncto Barbariæ fine diſterminat; nec poſſum ſanctum Domini, tot interiacentibus ſpatijs à ſanctimonia tua ſemper expetere: ideo hic collegas tuos Ægyptios confeſſores ſequor, & ſub onerarijs nauibus parua nauicula delitefco. Nõ noui Vitalem, Meletium reſpuo, ignoro Paulinum. Quicunque tecum non colligit, ſpargit: hoc eſt, qui Chriſti non eſt, Antichriſti eſt.

Epiſtola 8 ad Demetriadem cap. 9. Dum eſſes paruula, & ſanctę ac beatę memorię Anaſtaſius Epiſcopus Romanam Eccleſiam regeret, de Orientis partibus hæreticorum ſęua tempeſtas ſimplicitatem fidei, quæ Apoſtoli voce laudata eſt, polluere, & labefactare cõnata eſt. Sed vir ditiſſimę paupertatis, & Apoſtolicæ ſolicitudinis, ſtatim noxium perculit caput, & ſibilantia hydræ ora compeſcuit. Et quia vereor, immò rumore cognoui, in quibuſdam adhuc viuere, & pullulare venenata plantaria, illud te pio charitatis affectu prçmonendam puto, vt ſancti Innocentij, qui Apoſtolicæ Cathedræ, & ſupradicti viri ſucceſſor & filius eſt, teneas fidem: nec peregrinam, quamuis tibi prudens callidaque videaris, doctrinam recipias.

Epiſtola 16 ad Principiam, cap 3. Denique cùm me Romam, cum ſanctis Pontificibus Paulino & Epiphanio, Eccleſiaſtica traxiſſet neceſſitas, quorũ alter Antiochenam Syriæ, alter Salaminiã Cypri rexit Eccleſiam, &c.

Aduerſus Ruffinum lib. 3. cap 5. Confeſſionem tuam ab omnibus Italiæ Epiſcopis aſſeris eſſe ſuſceptam. Crederẽ dicẽti, niſi me dubitare de te iſte liber, non Pamphili faceret. Et tamen miror quo modo probauerit Italia, quod Roma cõtempſit: Epiſcopi ſuſceperint, quod ſedes Apoſtolica condemnauit. Si Papæ Theophili ſententijs delectaris, & nefas putas Pontificum decreta conuellí, quid de cæteris dicis, quos ipſe damnauit? Quid de Papa Anaſtaſio, de quo nulli, vt ais, verum videtur, vt tantæ vrbis (*Roma*) ſacerdos vel innocenti tibi iniuriam facere potuerit, vel abſenti?

Capite 6. Non leue eſt, quod tibi impingit tantæ vrbis (*Roma*) Pontifex, vel ab alio obiectum temerè ſuſcepit. Syricij, iam in Domino dormiẽtis, profers epiſtolam, & viuentis Anaſtaſij dicta contemnis. Quid enim tibi, vt ais, officere poteſt, quod te ignorante, aut ſcripſit, aut fortè non ſcripſit? Et ſi ſcripſit, ſufficit tibi totius orbis teſtimonium: quod nulli verum videtur, vt tantæ vrbis (*Roma*) ſacerdos, vel innocenti iniuriam facere potuerit, vel abſenti. Innocentem te vocas, ad cuius interpretationem Roma contremuit: abſentem, qui accuſatus reſpondere non audes, & tantum Romanæ vrbis iudicium fugis, vt magis obſidionem barbaricam, quàm pacatę vrbis velis ſententiam ſuſtinere.

Ruffinus. 390.

In explicatione Symboli: Nulla hæreſis in Eccleſia vrbis Romæ ſumpſit exordium.

Apud Hieronymum in Symboli explanatione ad Damaſum: Si quid parùm cautè poſitum eſt, emendari cupimus à te, qui Petri & fidem tenes, & ſedem.

Auguſtinus. 400.

Contra Iulianum Pelagianum lib. 1. cap. 4. Puto eam orbis partem ſufficere debere, in qua primum Apoſtolorum ſuorum voluit Dominus glorioſiſſimo martyrio coronari. Cui Eccleſię præſidentem ſi beatum Innocẽtium audire voluiſſes, iam tum periculoſam iuuentutem tuam Pelagianis laqueis exuiſſes. Quid enim potuit vir ille ſanctus Africanis reſpondere concilijs, niſi quod antiquitus Apoſtolica ſedes & Romana cum cæteris tenet perſeueranter Eccleſia? &c.

Libro 2. contra Pelagium & Cæleſtium cap. 7. Cæleſtius beati Papæ Innocentij literis non eſt auſus obſiſtere, imò ſe omnia, quę ſedes illa damnaret, damnaturum eſſe promiſit.

Epiſtola 157. Iniuncta nobis à venerabili Papa Zozimo Apoſtolicæ ſedis Epiſcopo Eccleſiaſtica neceſſitas, ad Cæſariam in Mauritania nos traxerat, &c. Pelagius & Cæleſtius conciliorum Epiſcopalium vigilantia, etiam à duobus venerabilibus Antiſtitibus, Apoſtolicæ ſedis Papa Innocentio & Papa Zozimo, niſi correcti etiam egerint pœnitentiam, toto Chriſtiano orbe damnati ſunt, &c. Vt iam verbis vtar beatiſſimi Antiſtitis Zozimi: *Illud propagationis contractum chirographum rumpitur, in quo nullus omnino natorum antequam per baptiſmum liberetur, non tenetur obnoxius.* In his etiam verbis Apoſtolicę ſedis tam antiqua, atque fundata, certa, & clara eſt Catholica fides, vt nefas ſit de illa dubitare Chriſtiano.

Epiſt. 162. Erat tranſmarinis vicina regionibus & fama celeberrima nobilis Carthago, vnde non mediocris auctoritatis habebat Epiſcopum Cęcilianum, qui poſſet non curare conſpirantem inimicorum multitudinem, cùm ſe videret & Romanę Eccleſię, in qua ſemper Apoſtolicæ Cathedrę viguit principatus, & cæteris terris, vnde Euangelium ad ipſam Africam venit, per communicatorias litteras eſſe coniunctum, vbi paratus eſſet cauſam ſuam dicere, ſi aduerſarij eius ab eo illas Eccleſias alienare conarentur.

Epiſt. 106. Miſſæ ſunt de hac re à duobus Concilijs, Carthaginenſi & Mileuitano relationes ad Apoſtolicam ſedem &c. Ad omnia nobis Innocentius Papa reſcripſit eodem modo, quo fas erat atque oportebat Apoſtolicæ ſedis Antiſtitem.

Epiſtola 165. Si ordo Epiſcoporum ſibi ſuccedentium conſiderandus eſt, quantò certius & verè ſalubriter ab ipſo Petro numeramus, cui totius Eccleſiæ figuram gerenti Dominus ait: *Super* Matt. 16 *hanc petram ædificabo Eccleſiam meam:* Petro enim ſucceſſit Linus &c. Liberio Damaſus, Damaſo Syricius, Syricio Anaſtaſius. In hoc ordine ſucceſſionis nullus Donatiſta inuenitur.

Concilium Toletanum Primum. 400.

Sub finem aſſertionis fidei: Si quis in errore Pri-

ſcilliani

ſcilliani ſectam ſequitur, vel profitetur, vt aliud in ſalubri baptiſmo cootra ſedem ſancti Petri faciat, anathema ſit.

Concilium Africanum. 400.

Capitr 35. Placnit vt literæ mittantur ad fratres & Coëpiſcopos nuſtros, & maximè ad ſedem Apoſtolicam, in qua præſidet venerabilis frater & collega noſter Anaſtaſius, quò nouerit habere Africam magnam neceſſitatem, propter Eccleſiæ pacem, & vtilitatem, vt ex ipſis Donatiſtis, quicunque clerici correcto conſilio ad Catholicam vnitatem tranſire voluerint, ſecundùm vniuscuiuſque Epiſcopi Catholici voluntatem atque conſilium, qui in eodem loco gubernat Eccleſiam, in ſuis honoribus ſuſcipiantur.

Concilium Mileuitanum. 402.

Eſt apud Auguſtinum epiſt. 92.

Epiſtola ad Innacentium Papam: Quia te Dominus gratiæ ſuæ præcipuo munare in ſede Apoſtolica collocauit, talemqúe noſtris temporibus præſtitit, vt nobis potius ad culpam negligentiæ valeat, ſi apud tuam venerationem, quæ pro Eccleſia ſunt ſuggerenda tacuerimus, quàm ea tu poſſis vel faſtidioſè vel negligenter accipere magnis periculis infirmorum membrorum Chriſti, paſtoralem diligentiam adhibere quæſumus digneris, &c. Multo plures, qui Pelagij ſenſus diligentius indagare potuerunt, aduerſua eum pro Chriſti gratia, & Catholicę fidei veritate confligunt, præcipuè ſanctus filius tuus frater & compresbyter noſter Hieronymus. Sed arbitramur (adiuuante miſericordia Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui te regere conſulentem & orantem axaudire dignatur) auctoritati Sanctitatis tuæ, da ſanctarum Scripturarum auctoritate depromptę, facilius eos (qui tam peruerſa & pernitioſa ſentiunt) eſſe ceſſuros.

Concilium Carthaginenſe. 410.

Eſt inter epiſt. Auguſtini 90

Epiſtola ad Innocentium Papam: Hoc itaque geſtum, Domine frater ſancte, charitati tuę intimãdum duximus, vt ſtatutis noſtræ mediocritatis etiam Apoſtolicę ſedis adhibeatur auctoritas, pro tuenda ſalute multorum, & quorundam etiam peruerſitate corrigenda.

Seuerus Sulpitius. 410.

Sacra hiſtoria libra 2. Inſtantius, Saluianus, & Priſcillianus, in Synodo apud Cæſarauguſtam damnati, Romam profecti ſunt, vt apud Damaſum, vrbis ea tempeſtate Epiſcopum, obiacta porgarent. Hi vbi Romam peruenêre, Damaſo ſe purgare cupientes, ne in conſpectum quidem eius admiſſi ſunt.

Poſsidius. 430.

Vita S. Auguſtini caput 14. Literæ ſedis Apoſtolicæ compulerunt Auguſtinum ad Cęſareenſem Mauritaniæ ciuitatem venire, vnà cum alijs Epiſcopis, ob terminandas videlicet aliquas Eccleſię oeceſſitates.

Capitr 18. Innocentius & Zozimus Apoſtolicæ ſedis Antiſtites ſuis diuerſis temporibus Pelagianiſtas notantes, atque à membris Eccleſiæ præcidentes, datis literis ad Africanas, Orientis, & Occidentis Eccleſias, eos anathematizandos & deuitandos ab omnibus Catholicis ceoſuerunt. Et hoc tale de illis Eccleſię Catholicę prolatum iudicium, etiam pijſſimus Imperator Honorius audiens ac ſequens, ſuis eos legibus damnatos, inter hæreticos haberi debere conſtituit.

Philippus Presbyter. 430.

In Concilia Epheſina Tam. 2. cap. 16. Diui Petri ordinarius ſucceſſor & vicarius ſanctus beatiſſimusqúe Papa & Epiſcopus noſter Cęleſtinus, nos ſuos pro ſe quaſi vicarios ad haoc Syoodum miſit.

Maximus Taurinenſis. 430.

Homilia 2. de Natali S. Laurentij: Sixtum (*Papam*) ante omnes ſummum Domini ſacerdotem tui or gentilis aggreditur, vt Eccleſiaſtica membra, tam valido truncato capite, velut munimine præſidij cęleſtis amoto, crueotus perſecutor inuaderet.

Vincentius Lyrinenſis. 435.

Contra hæreſes cap. 42. Lectę ſunt quoqoe in Cõcilio Epheſino epiſtolæ S. Felicis Martyri, & S. Iulij vrbis Romæ Epiſcoporum. Et vt non ſolùm caput orbis, verùm etiam latera illi iudicio teſtimonium perhiberẽt, adhibitus eſt à meridie beatiſſimus Cyprianus, à Septentrione S. Ambroſius, &c.

Petrus Chryſologus. 440.

Epiſtala ad Eutychem: In omnibus hortamur te, frater honorabilis, vt his, quę à baatiſſimo Papa Romanę ciuitatis præſcripta ſunt, obedienter attendas: quoniam B. Petrus, qui in propria ſede & viuit, & prę́ſidet, prę́ſtat quærentibus fidei veritatem. Nos enim pro ſtudio pacis & fidei extra conſenſum Romanę ciuitatis Epiſcopi cauſas audire non poſſumus.

Sermone 175. Edicto Cæſaris & pagani Dominus obtẽperaturos occurrit, & decreto beati Petri principis Chriſtiani ſeruus adhuc aliquis irreuerenter obſiſtit?

Geretius, Salonius, & Verannius Epiſcopi Galliæ. 450.

Extat inter epiſtolas Leonis, Coloniæ impreſſas.

Epiſtola ad Leonem Papam: Domine ſancte Pater, Apoſtolica ſede digniſſime Papa, magna tui gratulatione ſuccreſcimus, quòd illa ſpecialis doctrinæ veſtræ pagina ita per omnium Eccleſiarum conuenticula celebratur, vt verè conſona omnium ſententia declaretur, meritò illic principatum ſedis Apoſtolicæ conſtitutum, vnde adhuc Apoſtolici ſpiritus oracula referentur.

Epiſcopi Metropolis Arelatenſis. 450.

Epiſtala ad Leonem Papam: Memores, quantum honoris & reuerentiæ beatiſſimæ ſedi Apoſtolicę, cui vos Dominus noſter Ieſus Chriſtus pro meritis ſanctitatis voluit præſidere, ſemper debitum fuerit, ſemparqúe debeatur: ordinationem, qua ſanctus frater & Coëpiſcopus noſter Rauennius in ciuitate Arelate, poſt tranſitum beatę recordationis Hilarij Epiſcopi, concordantibua omnium votis, ad ſummum Pootificium, Domino fauente, prouectus eſt, miſſis continuò literis Apoſtulatui veſtro indicare curauimus, &c. Sicut per beatiſſimum Petrum Apoſtolorum principem ſacroſancta Eccleſia Romana tenet ſupra omnes totius mundi Eccleſias principatum: ita etiam iotra Gallias Arelatenſis Eccleſia, quæ ſanctum Trophimum ab Apoſtolis miſſum ſacerdotem habere meruit, ordinandi pontificiũ vendicat. *Extat apud Baranium Tom. 7 fol. 713.*

Proſper. 460.

Da ingratis cap. 2.

——Peſtem ſubeuntem prima recidit
Sedes Roma Petri, quæ paſtoralis honoris
Facta caput mundo, quicquid non poſſidet armis
Religione tenet.

Cantra Collatorem cap. 41. Africanorum Conciliorum decretis beatæ recordationis Papa Zozimus ſententiæ ſuæ robur adnexuit, & ad impiorum detruncationem gladio Petri dextras omnium armauit Antiſtitum, quando ſanctæ memoriæ Papa Boniſacius pijſſimorum Imperatorum

Catholica deuotione gaudebat, & contra inimico gratiæ Dei, non ſolùm Apoſtolicis, ſed etiam regijs vtebatur edictis. Venerabilis memoriæ Pontifex Cęleſtinus, cui ad Catholicę Eccleſię pręſidium multa Dominus gratię ſuæ dona largitus eſt, ſciens damnatis non examen iudicij, ſed ſolùm pœnitentiæ remedium eſſe pręſtandum, Cæleſtium, quaſi non diſcuſſo negotio audientiam poſtulantem, totius Italię finibus iuſſit extrudi: adeò & prædeceſſorum ſuorū ſtatuta, & decreta Synodalia inuiolabiliter ſeruanda cenſebat: vt quod ſemel meruerat abſcindi, nequaquam admitteret retractari. Nec verò ſegniore cura ab hoc eodem morbo Britannias liberauit, quando quoſdam inimicos gratiæ, ſolum ſuę originis occupantes, etiam ab illo ſecreto excluſit Oceani, & ordinato Scotis Epiſcopo, dum Romanam inſulam ſtudet ſeruare Catholicam, fecit etiam barbaram Chriſtianam.

De vocatione Gentium libro 2. capite 16. Ad cuius rei effectum credimus prouidentia Dei Romani regni latitudinem præparatam, vt nationes vocandę ad vnitatem corporis Chriſti, prius iure vnius conſociarentur imperij, quamuis gratia Chriſtiana non contenta ſit eoſdem limites habere, quos Roma, multoſquè iam populorum ſceptro crucis Chriſti illa ſubdiderit, quos armis ſuis iſta non domuit. Quę tamen per Apoſtolici ſacerdotij principatum amplior facta eſt arce religionis, quàm ſolio poteſtatis.

In Chronicis: Concilio apud Carthaginem habito 217 Epiſcoporum ad Pontificem Zoximum ſynodalia decreta perlata, quibus probatis, per totum mundum hæreſis Pelagiana damnata eſt.

Aſcanius & cæteri Epiſcopi Tarraconenſes. 460.

Extat inter epiſt. Pontif. Rom. 1. *Epiſtola ad Hilarium Papam:* Ad fidem recurrimus Apoſtolico ore laudatam, inde reſponſa quęrentes, vnde nihil errore, nihil præſumptione, ſed Pontificali totum deliberatione præcipitur.

Victor Vticenſis. 480.

De perſecutione Vandalica libro 2. Quòd rationem non habet, inquit Eugenius, dici non debuit. Sic eſt hoc, quomodo dicatur homini, vt per aëra feratur & volitet, quod moris non eſt humanę naturæ. Dixi enim, ſi noſtram fidem, quæ vna & vera eſt, poteſtas regis cognoſcere deſiderat, mittat ad amicos ſuos: ſcribam & ego fratribus meis, vt veniant Coepiſcopi mei, qui vobis nobiſcum communem fidem noſtram valeant demōſtrare, & pręcipuè Eccleſia Romana, quę caput eſt omnium Eccleſiarum.

Epiſcopi Dardaniæ. 492.

Epiſtola ad Gelaſium Papam. (*extat inter epiſtol. Gelaſij.*) Domino ſancto Apoſtolico & beatiſſimo Patri patrum Gelaſio Papæ vrbis Romæ. Saluberrima Apoſtolatus veſtri pręcepta Tryphone deferente, qua oportet deuotione ſuſcepimus, & maximas Deo omnipotenti & Beatitudini veſtræ referimus gratias, quòd nos paſtorali admonitione & Euangelica doctrina viſitare dignatus es, Domine ſancte Apoſtolice & beatiſſime Pater Patrum. Deſiderij enim & voti noſtri eſt, iuſſionibus veſtris in omnibus obedire, & quemadmodum à patribus noſtris accepimus, ſedi Apoſtolicę, quæ vitæ & meritis veſtris delata eſt, intemerata ſeruare, atque religionem Orthodoxam, cuius eſtis prędicatores, fideli & inculpata deuotione, prout ruſticitatis ſenſus patitur cuſtodire, &c. Si qui fortè praua intentione (quod neque arbitramur, neque optamus) à ſede Apoſtolica ſe crediderint ſegregandos, ab eorum nos alienos eſſe conſortio profitemur: quoniam, vt dictum eſt, Patrum in omnibus cuſtodientes præcepta, & inuiolabilia ſanctorum Canonum inſtituta ſectantes, Apoſtolicæ & ſingulari illi Sedi veſtræ communi fide & deuotione parere contendimus.

Fulgentius. 500.

De Incarnatione & gratia Ieſu Chriſti capite 11. Quod duorum magnorum luminarium, Petri ſcilicet Pauliquè verbis, tamquam ſplendentibus radijs illuſtrata, eorumquè decorata corporibus Romana (quę mundi cacumen eſt) tenet & docet Eccleſia, totusquè cum ea Chriſtianus orbis & ad iuſtitiam nihil hæſitans credit, & ad ſalutem non dubitat confiteri.

Synodus Romana Tertia ſub Symmacho. 501.

Memorati Pontifices ſuggeſſerunt, ipſum, qui dicebatur Impetitus, debuiſſe ſynodum conuocare: ſcientes, quia eius ſedi primùm Petri Apoſtoli meritum vel principatus, deinde ſecuta iuſſione Domini Conciliorum venerandorum auctoritas, ſingularem in Eccleſijs tradidit poteſtatem, nec antedictæ ſedis Antiſtitem minorum ſubiacuiſſe iudicio, in propoſitione ſimili, facilè forma aliqua teſtaretur.

Synodus Romana Quarta ſub Symmacho. 502.

Cap. 3. Laurentius Epiſcopus Mediolanenſis Eccleſiæ dixit: Iſta Scriptura nullum Romanæ ciuitatis potuit obligare Pontificem: quia non licuit laico ſtatuendi in Eccleſia, pręter Papam Romanum, habere aliquam poteſtatem, cui obſequendi manet neceſſitas, non auctoritas imperandi, maximè, cùm nec Papa Romanus ſubſcripſerit, nec alicuius ſecundùm Canones Metropolitani legatur aſſenſus, &c. Eulalius Epiſcopus Syracuſanę Eccleſię dixit: Scriptura, quæ recitata eſt, euidentiſſimis documentis conſtat inualida, quia nullius Pręſulis Apoſtolicæ ſedis ſubſcriptione firmata docetur. Quòd ſi cuiuslibet prouincię ſacerdotes intra terminos ſuos Concilio habito, quicquam ſine Metropolitani, ſuiúe Antiſtitis auctoritate tentauerint, irritum eſſe debere Patres ſancti ſanxerunt: quanto magis, quod in Apoſtolica ſede non exiſtente Pręſule, qui pręrogatiua beati Petri Apoſtoli meritis per vniuerſum orbem primatum obtinens ſacerdotij, ſtatutis ſynodalibus conſueuit tribuere firmitatem: à laicis, licet conſentientibus aliquàtis Epiſcópis, (qui tamen Pontifici, à quo conſecrari probantur, præiudicium inferre non potuerunt,) præſumptum fuiſſe cognoſcitur, viribus carere non dubium eſt, nec poſſe inter Eccleſiaſtica vllo modo ſtatuta cenſeri?

Ennodius Diaconus. 510.

Libro de Synodis ſub Symmacho habitis. Sanctorum voce patet Pontificum dignitatem ſedis Apoſtolicę factam toto orbe venerabilem, dum illi quicquid fidelium eſt vbique ſubmittitur, dum totius corporis caput eſſe deſignatur, de qua mihi videtur dictum per Prophetiam: *Si hæc humiliatur, ad cuius confugietis auxilium, & vbi relinquetis gloriam veſtram?* Eſaiæ 10.

Poſſeſſor Epiſcopus. 520.

Epiſtola ad Hormiſdam Papam: Decet & expedit ad capitis recurrere medicamentum, quoties agitur de ſanitate membrorum. Quis enim maiorem circa ſubiectos ſolicitudinem gerit, aut à quo magis eſt nutantis fidei ſtabilitas expetenda,

quàm ab eius ſedis pręſide, cuius primus à Chri-
Matt. 16 ſto rector audiuit: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam?*

Concilium habitum in Epiro. 520.

Euias à pud Baronium. *Epiſtola ad Hormiſdam Papam*: Domino noſtro per cuncta ſanctiſſimo & beatiſſimo Patri Patrũ, comminiſtro & principi Epiſcoporum Hormiſdę Papę: Si dignis pręmijs, &c.

Eulalius Carthaginenſis. 530.

Epiſtola ad Bonifacium Secundum: In ſeda Apoſtolica extra maculam ſemper eſt Catholica ſeruata religio: de qua ſpe & fide minimè ſeparari cupientes, & Patrũ ſequentes conſtituta, anathematizamus omnes, qui contra ſanctam Romanã & Apoſtolicam Eccleſiã ſuperbiendo ſuas erigunt ceruices: ſequentes in omnibus Apoſtolicam ſedem, & prædicantes eius omnia conſtituta, & per omnia ſpero, vt in vna communione vobiſcum, quam ſedes Apoſtolica prædicat, eſſe merear, in qua eſt integra & vera Chriſtianæ religionis & perfecta ſoliditas.

Caſsiodorus. 532.

Libro 11. epiſtol. 2. ad Ioannem Papam: Nolite in me tantam reijcere ciuitatis illius curam, quæ potius veſtra laude ſecura eſt. Vos enim ſpeculatores Chriſtiano populo pręſidetis: vos patris nomine vniuerſa dirigitis. Securitas ergo plebis ad veſtram reſpicit famam, cui diuinitus eſt commiſſa cuſtodia. Quapropter nos decet cuſtodire aliqua, ſed vos omnia. Paſcitis quidem ſpiritualiter commiſſum vobis gregem: tamen nec iſta poteſtis negligere, quæ corporis videntur ſubſtantiam cõtinere. Nam ſicut homo conſtat a dualitate: ita boni patris eſt, vtraque refouere. Primùm penuriam temporis, quàm delicta promerentur, orationibus ſanctis amouete: monete me, quę ſunt gerenda ſolicitè: bene agere, vel correptus exopto. Quia difficilius errat ouis, quæ voces deſiderat audire paſtoris: nec facilè efficitur vitioſus, cui admonitor adſiſtit aſſiduus. Sum quidem iudex Palatinus, ſed veſter nõ deſinam eſſe diſcipulus. Nam tum iſta rectè gerimus, ſi à veſtris regulis minimè diſcedamus. Sed cùm me à vobis deſiderem & moneri conſilijs, & orationibus adiuuari, iam vobis eſt applicandum, ſi quid in me fuit aliter, quàm optabatur, inuentum. Sedes illa toto orbe mirabilis proprios tegat affectione cultores: quę licet generalis mundo ſit pręſtita, vobis etiam cognoſcitur & localiter attributa.

Amator Epiſcopus. 535.

Epiſtola ad Siluerium Papam: Beatiſſimo Silueriо Amator Epiſcopus. A quibuſdam, Pater dilectiſſime, illis à partibus aduentantibus audiuimus, vos à ſede S. Petri iniuſtè pulſum, exilio deſtinatum. Quod nimis graue ferentes, miſimus argenti libras triginta, ad vaſtram veſtrorumque ſuſtentationem. Quid putas de nobis fieri, Pater ſumme, cùm de ſummo Paſtore, & Vicario ſancti Petri talia fiunt?

Arator. 540.

Cùm acta Apoſtolorum heroico carmine celebraſſet, opus ſuum Vigilio Papa his verbis dedicauit: Domino S. beatiſſimo, Apoſtolico, & in toto orbe primo omnium ſacerdotum Papæ Vigilio.

Liberatus Archidiaconus Carthaginenſis. 540.

In Breuiarie capite 20. Dum hæc Alexandriæ aguntur, defuncto Bonifacio Papa Romano Ioannes cognomento Mercurius ſedis Apoſtolicæ ſuſcepit præſulatum. Ad quem miſſi ſunt ab Imperatore Iuſtiniano Hypatios Epheſiorum Epiſcopus, & Demetrius à Philippis, conſulere ſedam Apoſtolicam contra legatos Acumicorum Cyrum & Eulogium, negantes eſſe confitendum beatam Mariam verè & propriè Dei Genitricem, & vnum de Trinitate incarnatum, & carne paſſum. Sed Papa Ioannes nobis ibi poſitis, hoc confitendum epiſtola ſua firmauit, & Imperatori direxit.

Capite 21. Mortuo Ioanne Mercurio, Agapetus Archidiaconus Romanæ Eccleſię Papa ordinatur, in regulis Eccleſiaſticis apprimè eruditus. Cùm eſſet Conſtantinopoli petentibus principibus, vt Anthimum (qui abhorrebat à Synodo Chalcedonenſi) Papa in ſalutatione, & communicatione ſuſciperet, ille fieri inquit poſſe, ſi libello ſe probaret orthodoxum, & ad cathedram ſuam reuerteretur. Impoſſibile eſſe aiebat, tranſlatitium hominem in illa ſede permanere. Augusta verò clam promittente munera multa, & rurſus Papæ minas intentante, in hoc Papa perſtitit, ne eius audiret petitionem. Anthimus verò videns ſa ſede pulſum, pallium quod habuit Imperatoribus reddidit, & diſceſſit, vbi eum Auguſta ſuo patrocinio tueretur. Tunc Papa principis fauore Menam pro eo ordinauit Antiſtitem, conſecrans eum manu ſua in Baſilica S. Mariæ.

Capite 22. Silueriuѕ Papa in exilium miſſus eſt, in ciuitatem prouinciæ Lycię, quæ Patara dicitur. Silueriо veniẽte Pataram, venerabilis Epiſcopus ciuitatis illius venit ad Imperatorem, & iudicium Dei conteſtatus eſt, de tantæ ſedis Epiſcopi expulſione, multos eſſe dicens in hoc mundo reges, & non eſſe vnum, ſicut ille Papa eſt ſuper Eccleſiam mundi totius, à ſua ſede expulſus. Quem audiens Imperator, reuocari Romam Silueriиm iuſſit.

Gildas Badonicus. 550.

Correptione in Eccleſiaſticum ordinem: Britannia habet ſacerdotes, ſed nonnullos inſipientes, præcepta Chriſti ſpernantes, ſuas libidines votis omnibus implere curantes, ſedem Petri Apoſtoli immundis pedibus aliquos vſurpantes, ſed merito cupiditatis in Iudæ traditoris peſtilentem cathedram deſidentes.

Concilium Quartum Aurelianenſe. 550.

Capite 1. Quoties aliquid de ſolennitate Paſchatis dubitatur, inquiſita vel agnita per Metropolitanos à ſede Apoſtolica ſacra conſtitutio teneatur.

Concilium Secundum Turonenſe. 570.

Capite 21. poſt decretum Innocentij Papæ recitatum: Quis, *inquit*, ſacerdotum contra decreta talia, quæ à ſede Apoſtolica proceſſerunt, agere præſumat? Et quorum auctorum valere poſſit prædicatio, niſi quos ſedes Apoſtolica ſemper intromiſit? Et Patres noſtri hoc ſemper cuſtodierunt, quod eorum pręcepit auctoritas.

Concilium Primum Bracharenſe. 572.

Capite 22. Placuit vt eodem ordine Miſſæ celebrentur ab omnibus, quo modo profuturus quondam huius Metropolitanæ Eccleſiæ Epiſcopus ab ipſa Apoſtolicæ ſedis auctoritate ſuſcepit ſcriptum.

Capite 23. Nullus ordinem baptizandi prætermittat, quem pro amputanda aliquorum dubietate pŗedictus profuturus Epiſcopus ſibi directum à ſede beatiſſimi Petri Apoſtoli ſuſcepit.

Ioannes Epiſcopus Rauennatenſis. 600.

Eſt inter Epiſtolas Gregorij libro 2. Indictiõn. epiſt. 5

Epiſtola ad Gregorium Magnum: Recnlo me in ſinu & gremio ſacroſanctę Eccleſiæ veſtrę Romanæ enotritum, & Deo auxiliante prouectum. Ex qoibus auſibus ego ſanctiſſimæ illi Sedi, quæ vniuerſali Eccleſiæ iura ſua tranſmitijt, præſumpſerim obuiare, propter cuius cooſeruandam auctoritatem, ſicut Deo maniſeſtum eſt, multorum contra me grauiter excitaui tonidiam?

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

Præfatione in opus Conciliorum: Subiecimus reliqua Præſulum Romanorum decreta vſque ad S. Gregorium, & quaſdam ipſius epiſtolas, in quibus pro culmine ſedis Apoſtolicæ non impar Conciliorum extat auctoritas, &c. Nullam Syoodum ratam eſſe legimus, quæ non fuerit Apoſtolicę ſedis auctoritate congregata, vel fulta.

Victor Carthaginenſis. 640.

Extat in Concilio Lateran.

Epiſtola ad Theodorum Papam: Veſtrum eſt, frater chariſſime, canonica diſcretione ſolicitè contrarijs Catholicæ fidei obuiare, nec permittere nouiter dici, quod Patrum venerabilium auctoritas omnino non cenſuit. Nos enim vno vinculo charitatis vobiſcum ſumus coaſtricti.

Columbus & cæteri Primates & Epiſcopi prouinciarum Africæ, Numidiæ, Byzaceni, & Mauritaniæ.

640.

Extat in Concilio Later. con ſultatione 2.

Epiſtola ad Theodorum Papam: *Eum ſalutant Patrem Patrum, & ſummum omnium Præſulum Pontificem, & addant*: Magnum & indeficientẽ, omnibus Chriſtianis fluenta redundantem, apud Apoſtolicam ſedem conſiſtere fontem, nullus ambigere poſſit, de quo riuuli prodeunt affluenter vniuerſum largiſſimè irrigantes orbem Chriſtianorum, cui etiam in honorem beatiſſimi Petri, Patrum decreta peculiarem omnem decreuêre reuerentiam in requirendis Dei rebus, quæ omninò & ſolicitè debent, maximè verò iuſteque ab ipſu Præſulum examinari vertice Apoſtolico, cuius vetuſta ſolicitudo eſt, tam mala damnare, quàm probare laudanda. Antiquis enim regulis ſancitum eſt, vt quicquid quamuis in remotis, vel in longinquo poſitis ageretur prouincijs, noo prius tractandum vel accipiendum ſit, oiſi ad notitiam almæ ſedis veſtræ fuiſſet deductum, vt huius aoctoritate, iuxta quę fuiſſet pronuntiatio firmaretur, indeqóe ſumerent cæteræ Eccleſiæ (velut de natali ſuo fonte) prædicationis exordiom, & per diuerſas totius mundi regiones puritatis iocorruptæ maoeant fidei ſacramenta ſalutis.

Maurus Epiſcopus Rauennatenſis.

650.

Extat in Synodo Later. ſub Martino Papa.

Epiſtola ad Martinum Papam: Domino ſancto, & meritis beatiſſimo, totoque orbe Apoſtolico, & vniuerſali Pontifici Martioo Papæ Maurus ſeruus ſeruorum Dei Epiſcopus. *Et ſubſcriptio*: Ora pro me Dnmine ſancte, & meritis beatiſſime, totoqóe orbe Apoſtolice Papa.

Ionas Monachus, 650.

Vita S. Euſtachij cap. 5. Aquileienſes tum deſciuerant à communione ſedis Apoſtolicæ, de qua Dominus io Euangelio ad B. Petrum Apoſtolorum principem loquitur: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam: & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam* Deſciuerant autem ob trium capitulorum diſſenſionem, vnde diſcordię incrementa diuturoa manârunt, quod præſenti operi non eſt oeceſſe inſerere.

Matt. 16

Aldhelmus. 670.

Epiſtola ad Geruntium: Si ergo Petro claues regni cęleſtis à Chriſto collatæ ſunt, de quo ait Poëta:

Claniger ætherens, portam qui pandit in æthra:

quis Eccleſię eius ſtatuta principalia ſpernens, & doctrinæ mandata contemnens, per cæleſtis paradiſi portam gratulantibus ingreditur? Et ſi ipſe poteſtatem ligandi, atque monarchiam ſoluendi, in cælo & in terra felici ſorte & peculiari priuilegio accipere promeruit, quis Paſchalis feſti regulam, & tonſuræ Romanæ ritum refutans, non potius ſe ſtrictis nexibus inextricabiliter obligandum, quâm clementer abſoluendum vllatenus arbitretur?

Beda. 700.

Hiſtoria Anglicana libro 2. capite 1. B. Papa Gregorius, cùm primùm in toio orhe gereret pontificatum, & conuerſis iam dudum ad fidem veritatis eſſet prælatus Eccleſijs, Anglorum gentem eatenus idolis mancipatam Chriſti fecit Eccleſiam.

Libro 3. capite 25. Contendentibus de Obſeruatione Paſchę hinc Colmanno cum clericis ſuis de Scotia, inde VVilfrido & Agathooe presbyteris: illo traditionem Ioannis, hoc autem beati Petri & Pauli doctrinam vrgente, tandem VVilfridus dixit: Si tu Colmanne, & ſocij tui audita decreta ſedis Apoſtolicæ, immò vniuerſalis Eccleſiæ, & hæc ſacris literis confirmata ſequi contemnitis, abſque vlla dubietate peccatis. Et ſi ſanctus erat Columba veſter, imò & noſter, & Chriſti erat, num præferri potuit beatiſſimo Apoſtolorum principi, cui Dominus ait: *Tu es Petrus*, &c. Hæc perorante VVilfrido, dixit Oſvvi Rex Saxonum: Ao vtriqoe veſtrum in hoc conſentiunt, quòd hæc principaliter Petro dicta, & ei claues regni cælorum ſint datæ à Domino? reſponderunt, etiam, vtrique. At ille ita concluſit: Et ego vobis dico, quia hic eſt oſtiarius ille, cui ego contradicere nolo, ſed in quantum noui vel valeo, huius cupio in omnibus obedire ſtatotis, ne forte me adueniente ad fores regni cælorum, non ſit qui reſerat, auerſo illo, qui claues tenere probatur.

Capite 29. Oſvvi, quamuis educatus à Scotis, intellexerat veraciter, quia Romana eſſet Catholica & Apoſtolica Eccleſia, vnde tam ipſe, quàm Egbertus Cantuariorum Rex VVigardum Romam miſerunt, vt accepto gradu Archiepiſcopatus Catholicis Anglorum Eccleſijs ordinare poſſet Antiſtites.

Homilia in natali Benedicti: Roma per ſummos Chriſti Apoſtolos totius Eccleſię caput eminet eximium.

De ratione temporum: Inſtinianus II. Imperator de peccatis ſuis pœnitentiam agens, Conſtantinom Romanum Pontificem in Nicomediam ad ſe vocans, honorificè ſuſcepit, ac remiſit: quem proſtratus humi pro ſuis peccatis intercedere rogans, abſolutionem & communionem conſecutus eſt.

Bonifacius Moguntinus Epiſcopus. 740.

Epiſtola ad Zachariam Papam. Deo gratias agimus, quòd clementem Paternitatem veſtram altiſſimus arbiter canonica cura regere, & Apoſtolicæ ſedis gubernacula gubernare conceſſit. Ergo non aliter quàm vt ante veſtigia veſtra geniculaotes, intimis ſubnixè flagitamus precibus, vt ſicut prædeceſſorum veſtrorum pro auctoritate S. Petri pietatis ſerui deuoti, & ſubditi diſcipuli fuimus, ſic & veſtrę pietati ſerui obedientes, ſubditi ſub

mi Canonico fieri mereamur, optantes Catholicam fidem & vnitatem Romanę Eccleſię ſeruādo, placare, & quantoſcunque audientes, vel diſcipulos in iſta legatione mihi donauerit Dominus, ad obedientiam Apoſtolicæ ſedis inuitare, & inclinare non ceſſo. Neceſſe quoque habemus indicare Paternitati veſtrę, quia per Dei gratiam Germaniæ populis tres ordinauimus Epiſcopos, & prouinciam in tres parochias diſcreuimus, & illa tria oppida ſiue vrbes, in quibus & ordinati ſunt, ſcriptis auctoritatis veſtrę confirmari & ſtabiliri precantes deſideramus.

Extat à ſ ad Nau clerū Generatione 16.

Epiſtola ad Stephanum Secundum: Domino excellentiſſimo Stephano Papę Bonifacius exiguus Epiſcopus, diſcipulus Romanę Eccleſiæ in Chriſto charitatis ſalutem. Sanctitatis veſtrę clementiam intimis obnixè flagito precibus, vt familiaritatem & vnitatem ſanctæ ſedis Apoſtolicæ à veſtra clementia habere merear, & in diſciplinatu pietatis veſtrę ſedi Apoſtolicæ ſeruiendo, ſeruus veſter fidelis ac deuotus permanere poſſim, &c. Si minus peritè aliquid aut iniuſtè à me factum vel dictū reperitur, iudicio Romanæ Eccleſię prompta voluntate & humilitate emendaturum me ſpondeo.

Alcuinus. 750.

Lib. de diuinis officijs cap. 19. Religionis cultum ſic Dominus inſtituit, vt in beatiſſimo Petro Apoſtolorum ſummo principaliter collocaret, atque ab ipſo quaſi quodam capite dona ſua vellet in corpus omne manare. Vnde conſtat ab vniuerſi orbis communione ſeparatos eſſe, ſicut docet beatus Pelagius, qui qualibet diſſenſione inter ſacra myſteria Apoſtolici Pontificis memoriam ſecundùm conſuetudinem non frequentant.

Paulus Diaconus. 770.

De geſtis Longobardorum lib. 6. cap. 4. al. 15. Cedoaldus Rex Anglorum ad Chriſtum conuerſus, Romam properauit, vbi à Papa Sergio baptizatus, ad cęlum tranſijt, hoc epitaphio tumulo inſcripto:

Culmen, opes, ſobolem, pollentia regna, triumphos,
Armipotens Cedoal liquit amore Dei,
Vt Petrum ſedemq; Petri, rex cerneret hoſpes,
Cuius fonte ſacras ſumeret albus aquas.

Lib. 6. cap. 10. al. 28. Aribertus Rex Longobardorum donationem patrimonij Alpium Cottiarum, quę quondam ad ius pertinuerant Apoſtolicæ ſedis, ſed à Longobardis multo tempore fuerant ablatæ, reſtituit, & hanc donationem aureis literis exaratam Romam direxit. Tunc quoque venit Benedictus Archiepiſcopus Mediolanenſis Romam, & cauſam egit pro Eccleſia Ticinenſi, ſed victus eſt, eò quòd à priſcis temporibus Ticinenſes Epiſcopi à Romana Eccleſia fuerant conſecrati.

Paulinus Aquileienſis. 780.

Aduerſus Felicem Vrgelitanum: Eos etiam, qui poſt hāc tam ſaluberrimam definitionem, quam plenaria Synodus ſancto afflata Spiritu concorditer ſubtili ſynceritate terminauit, falſiſſimis eorum aſſertionibus, ſiue clam, ſiue in publica voce prohibuerint aſſenſum, ſimili eos ſententiæ vindicta ſancimus eſſe plectēdos, reſeruato per omnia iuris priuilegio ſummi Pontificis Domini & Patris noſtri Adriani primę ſedis beatiſſimi Papæ.

Ambroſius Anſbertus. 780.

Epiſtola ad Stephanum Papam, præfixa commentarijs in Apocalypſin: Sanctorum Eccleſia, quæ corpus Redemptoris ſui eſt, cuius tu quoque Pontificalis ordinis primatum ſortitus es.

In fine commentariorum: Temporibus Pauli Pontificis Romani, & Deſiderij regis Longobardorū hoc opus confeci, atque compleui.

Concilium Caroli Imperatoris. 800.

Apud Gratianum diſt. 19. In memoriam beati Petri Apoſtoli honoremus ſanctā Romanā Eccleſiam & Apoſt. ſedem, vt quæ nobis ſacerdotalis mater eſt dignitatis, Eccleſiaſticę eſſe debeat magiſtra rationis: quare ſeruanda eſt cum manſuetudine humilitas. Et licet vix ferendum ab illa ſancta ſede imponatur iugum, tamen feramus, & pia deuotione toleremus.

Æmoinus. 825.

Hiſtoria Francorum lib. 2. cap. 1. Sanctiſſimus Papa Ioannes, qui Hormiſdæ ſucceſſerat, Conſtantinopolim ad Iuſtinum Imperatorem profectus eſt: occurrit autē ei Auguſtus, & omnis ciuitatis clerus, gaudente principe ſuſcepiſſe ſe in regia ciuitate Pontificem ſedis Apoſtolicæ. Peroratis igitur, pro quibus ierat, ipſi Iuſtino Auguſto vt Vicarius B. Petri Imperialem impoſuit coronam.

VValafridus Strabo. 830.

De rebus Eccleſiaſticis cap. 22. Romanorū morem ideo in rebus ſacris tam multæ gentes imitantur, quia & tanti magiſterij ex apice Apoſtolico primordijs clarent, & nulla per orbē Eccleſia æquè vt Romana ab omni fęce hæreſeos cunctis retro temporibus pura permanſit.

Cap. 31. Sicut gēs Romanorum totius orbis monarchiam tenuiſſe fertur: ita ſummus Pontifex in ſede Romana, vicem B. Petri gerens, totius Eccleſię apice ſublimatur: de quo Sardicēſi concilio ſtatuitur, cunctorum ſtatuta ad eum referri debere, idq; obſeruandum quod ipſe ſtatueret.

Ionas Aurelianenſis. 840.

Lib. 1. de cultu Imaginum: Iuſſu Caroli Magni in vnum coacti milites Chriſti, adhibita etiam ſanctę Romanæ Eccleſię auctoritate Felicem damnauerunt.

Lib. 3. Quid enim ſi, vt ſupradictum eſt, claues regni cælorum, quaſi eminētiſſimo ſanctæ Eccleſiæ mēbro intelligo traditas, beato videlicet Petro, vt per illud ad cæteros hęc dignitas tranſeat: num idcirco mens mea ab eius amore tepeſcet, quem pluris videam à Domino honorari? Potior namque in eius deuotione amoris coaleſcet ignis, vt quod omnium eſt commune, ipſe quodammodo accepiſſe videatur ſingularis.

Strabus Fuldenſis. 840.

In Gloſſa ordinaria 2. Paral. 17. *Spiritualis iudicat omnia, & ipſe à nemine iudicatur.* Et hoc Papæ conuenit in vniuerſali Eccleſia, Archiepiſcopis autem in ſuis prouincijs, & Epiſcopis in diœceſibus ſuis.

Rabanus Maurus. 840.

Ad Matthæi cap. 17. Hęc ligandi atque ſoluendi poteſtas quamuis ſoli Petro data videatur à Domino: tamen & cæteris Apoſtolis datur, necnon etiam nunc Epiſcopis & presbyteris Eccleſiæ. Sed ideò Petrus ſpecialiter claues regni cælorum, & principatum iudiciariæ poteſtatis accepit, vt omnes per orbem credentes intelligant, quòd quicunque ab vnitate fidei, vel ſocietatis illius quolibet modo ſeipſos ſegregant, tales nec vinculis peccatorum abſolui: nec ianuam poſſe ingredi regni cęleſtis.

De laude S. Crucis ad Gregorium Quartum P.

Sedis Apoſtolicæ princeps, lux aurea Romæ,
Et decus, & Doctor plebis, & almus amor:
Tu caput Eccleſiæ es, primus Patriarcha per orbem,
Præclarus meritis, & pietate potens.
Sal terræ, mundi lux, atque vrbs inclyta Chriſti,
Perpetuæ præbens lucis iter populo:
Veſtra valet cælum reſerare, ac claudere lingua,
In terra poſitam claue get ætherem.
Tu renouator ades patriæ ſpes, rector, honorq;,
Dulcis amor cunctis, dignus amore Dei.

Hincmarus

Hincmarus. 850.

In Synodo apud S. Medardum: Ego Hincmarus eligo mihi iudices in hac duntaxat cauſa, quæ ventilatur, VVenilonem Senonēſem Archiepiſcopū, Amalricū Turonenſem Archiepiſcopū, &c. ſalua etiam reuerentia Apoſtolicæ ſedis, cui in omnibus cauſis debet reuerentia exhiberi, ſicut Innocētius Papa ad Victoricium Rothomagēſem ſcribit Epiſcopum, & ſancti etiam Canones præfigere dignoſcuntur, &c. *Porrexit etiam idem Hincmarus epiſtolam totius Galliæ Epiſcoporum manibus ſubſcriptam ad Apoſtolicam ſedem pro confirmatione ipſius ordinationis: quoniam ſedes Apoſtolica per Sergium Papam Ebbonem Epiſcopum damnauit, adeò vt inter laicos tantùm communionē habere mereretur. Oſtendit etiam ipſi Chriſtianiſſimo Principis diploma ſacrum, ipſius venerandi principis manibus inſignitum, & ſigillo ſubter ſignatum, ex approbatione ſuæ ordinationis, ad eandem ſanctam & Apoſtolicam, omnium ſcilicet Eccleſiarum matrem, Romanam Eccleſiam.*

Epiſtola ad Adrianum Secundum ſcribens, vocat eum Patrem patrum, primatiæ ſedis Apoſtolicæ, & vniuerſalis Eccleſiæ Papam, & ſubdit: Hanc meę ſubiectionis humilimam ſuggeſtionem in benignitate ſuſcipite, qua primus Apoſtolorum, non ſolùm minoris ſui redargutionem pro ſimulatione ſuſcepit, verùm & minorum ſuorum quæſtionem, cur ad præputiatos intrauerit, lenire curauit.

Hildoinus. 850.

In Areopagiticis. Extant apud nos epiſtolæ Innocentij, & poſt eum Gelaſij, necnon & modernitus B. Papæ Gregorij, aliorumqúe Pontificum ad Epiſcopos vrbium Galliarum, & Antiſtitum noſtrorum ad ipſos, de more Romano in cunctis Eccleſiaſticę auctoritatis munijs imitando.

Landramus Turonenſis, &c. 850.

Epiſtola ad Namenuum Priorem Gentis Britannicæ: Hæc ad tuam perditionem ſufficiebant, ſed ad cumulum malorum auxiſti temeritatem, & omnem læſiſti Chriſtianitatem, dum Vicarium beati Petri Leonem Apoſtolicum, cui dedit Deus primatum in orbe terrarum, ſpreuiſti, &c. Maximum reatum te contraxiſſe ſcimus, quòd epiſtolam ſedis Apoſtolicæ reſpuiſti, exiſtimans aliqua in ea tibi noxia cōtineri, ſed quòd exemplar eiuſdem venerabilis Papa nobis dignatus eſt dirigere, notum tibi facimus, nihil in ea contineri, quod ad tuam pertineat læſionem. *Eſt apud Lupum Ferrarienſem epiſt. 84.*

Anaſtaſius Bibliothecarius. 860.

Præfatione ad P. M. in vitam Ioannis Eleemoſynarij à ſe verſam: Non fas eſt vt abſque Vicario Dei, abſque clauigero cæli, abſque curru & auriga ſpiritualis Iſraëlis, abſque vniuerſali Pontifice, abſque vnico Papa, abſque ſingulari Paſtore, abſque ſpeciali Patre, abſque te omnium arbitro aliquid conſummetur aut diuulgetur. Tu enim tenes claues Dauid, tu accepiſti claues ſcientiæ. In arca quippe pectoris tui tabulæ Teſtamenti, & manna cæleſtis ſaporis requieſcunt. Tu enim quod ligas, nemo ſoluit: quod aperis, nemo claudit: quod claudis, nemo aperit. Vicem namque in terris poſſides Dei, &c.

Salue Præſul amate Deo per ſecula ſalue:
Totius atque orbis Papa beate vale.

Rothaldus Sueſſionenſis. 868.

Appellatione ad Nicolaum Papam: Dum ad ſynodum conuocatam Epiſcopi conueniſſemus, & ipſe Hincmarus, quaſi omnium Dominus, præſidens & prędualens, ſententiam in me damnationis violenter ac precipitanter iaculari acceleraret, hanc ego Apoſtolicam ſedem, atque Apoſtolicum Præſulem, vniuerſalis Eccleſiæ ſummum prouiſorem appellare maturaui. Tunc tres Hincmarus ad me Epiſcupos miſit, mandans ad Synodum ipſam vt ſine mora venirem. Quibus ego reſponſi, quòd non mihi ita liceret, neque ego hoc vllatenus auderem, vt in pręiudicio ſanctę Romanæ Eccleſiæ, omnium Eccleſiarum matris, eiuſqúe excellentiſſimi Rectoris circa poſito, cuicunque pręberem aliquo modo aſſenſum. Ad illam ſummam auctoritatem ſine intermiſſione appello, cui nullus poteſt contradicere, quę à Domino Ieſu Chriſto per beatum Petrum Apoſtolum tantum meruit principatum.

Synodus Triburienſis. 895.

Cap. 30. In memoriā beati Petri Apoſtoli honoremus ſanctam Romanam & Apoſtolicam ſedē, vt quæ nobis ſacerdotalis mater eſt dignitatis, eſſe debeat magiſtra Eccleſiaſticę rationis.

Regino Prumienſis. 910.

In Chronicis de anno 842. Romana vrbs ab omni ſancta Eccleſia propter pręſentiam Apoſtolorum Petri & Pauli ſpeciali quodam priuilegio veneratur.

De anno 865. Stultitiæ quodam elogio notandi ſunt, qui illam Petri ſedem aliquo prauo dogmate fallere poſſe arbitrati ſunt, quæ nec ſe fefellit, nec ab aliqua hæreſi falli vnquam potuit.

De anno 866. Arſenius Epiſcopus Apocriſarius, & conſiliarius Nicolai Papæ, vice ipſius directus eſt in Franciam, quò perueniens tanta auctoritate & poteſtate vſus eſt, ac ſi idem ſummus Pręſul aduenisſet. Conuocato denique Epiſcoporum conuentu, Lotharium Regem alloquitur, vt vnum è duobus eligat, aut propriæ reconcilietur vxori, abdicato VValdradæ pellicis conſortio, aut protinus anathematis gladio feriretur ipſe, omneſqúe ei in hoc ſcelere fauorem præſtantes. Hac neceſſitate compulſus, vel conſtrictus, vellet, nollet, Tithbergam reginam in matrimonium recepit.

Luitprandus Ticinenſis. 960.

Libro 1. cap. 8. Formoſus Papa religioſiſſimus à Romanis vehementer affligebatur, cuius & hortatu Rex Arnulphus Romam aduenerat, in cuius ingreſſu, vlciſcendo Papæ iniuriam, multos Romanorum principes obuiam ſibi properantes decollari pręcepit.

Lib. 2. cap. 13. Ioanne Rauennate Apoſtolorum Vicario conſtituto, Pœni Romanae vrbes miſerè laniabant.

Lib. 6. cap. 6. Ioannes ſummus Pontifex, & vniuerſalis Papa, &c. Otto à ſummo Pontifice & vniuerſali Papa Ioanne vnctionem ſuſcepit imperij: cui non ſolùm propria reſtituit, verùm etiam ingentibus gemmarum auri & argenti muneribus ipſum honorauit.

Notgerus Leodienſis. 950.

In vita S. Landoaldi: Beatus Amandus Romam deliberauit iteratò adire: Romanū vniuerſalem Pontificatum Martinus Papa tum adminiſtrabat: cui beatus Amandus vnum, cuius obtentu venerat, exprompſit.

Burchardus VVormatienſis. 1020.

Lib. 1. cap. 42. Auctoritas congregandarum Synodorū ſedi Apoſtolicæ priuata auctoritate commiſſa eſt.

Berno Augienſis. 1020.

Libello de quibuſdam ad Miſſā ſpectantibus cap. 2. Cùm Romanorum presbyteri ab Henrico Imperatore interrogarētur, cur poſt Euangeliū, vt in alijs Eccleſijs fiebat, Symbolum nō canerēt, me coram aſſiſtente, audiui eos huiuſmodi reſponſum reddere, videlicet quòd Romana Eccleſia non fuiſſet

aliquando vlla hæreſeos fæce infecta, ſed ſecundum ſancti Petri doctrinam in ſoliditate Catholicæ fidei permaneret inconcuſſa: & ideo magis his neceſſarium eſſe illud Symbolum ſæpiùs cantando frequentare, qui aliquando vlla hæreſi potuerunt maculari.

Petrus Damianus. 1050.

In vita S. Barbatiani: Roma abſque dubio caput eſt, & principalis ſedes totius Eccleſiæ.

In vita S. Vitalis: Roma per ſummos Apoſtolos Petrum & Paulum totius orbis ſibi vendicat principatum.

Epiſtola 11. ad Nicolaum Papam c. 9. Tu autem dilectiſſime venerabilis Papa, qui Chriſti vice fungeris, qui ſummo Paſtorum in Apoſtolica dignitate ſuccedis, noli peſtem hāc per ignauiam ad incrementa perducere, noli conniuēdo & diſſimulando graſſanti luxuriæ fræna laxare.

Lanfrancus Cantuarienſis. 1060.

De Euchariſtia contra Berengarium: Quotquot à primordio Chriſtianæ religionis Chriſtiani nominis dignitate gloriati ſunt, etſi aliqui relicto veritatis tramite per deuia erroris incedere maluerunt, ſedem tamen ſancti Petri Apoſtoli magnificè honorauerunt, nullamquè aduerſus eam huiuſmodi blaſphemiam vel dicere, vel ſcribere præſumpſerunt, &c. Beati Doctores ſi non iiſdem verbis, tamen ſententiis multis in locis concorditer aſtruxerunt, hæreticum eſſe omnē hominem, qui à Romana & vniuerſali Eccleſia in fidei doctrina diſcordat.

Guitmundus Auerſanus. 1060.

De Sacramento altaris: Berengarius defunctum S. Leonem Papam maledicis verbis & ſcriptis laceſſebat, ſanctiſſimum illud & reuerendiſſimum Eccleſiæ ſpeculum, non Pontificem, ſed pompificem vocans, cumquè infatuatione Lanfranci infatuatum cōcilium vanitatis adiuuaſſe blaſphemans, &c.

Anſelmus Cantuarienſis. 1080.

De Incarnatione Verbi cap. 1. Domino & Patri vniuerſæ Eccleſiæ in terra peregrinantis ſummo Pontifici Vrbano: Quoniam diuina prouidentia veſtram elegit Sanctitatem, cui vitam & fidem Chriſtianam cuſtodiendam, & Eccleſiam ſuam regendam committeret: ad nullum alium rectius refertur, ſi quid contra Catholicam fidem oritur in Eccleſia, vt eius auctoritate corrigatur; nec vlli alii tutius, ſi quid contra errorem reſpondetur, oſtenditur, vt eius prudentia examinetur.

Ad caput 1. ad Romanos: Ago gratias pro omnibus fidelibus, & primùm quidem pro omnibus vobis, ſcilicet quia vos primi eſtis: quoniam Romana Eccleſia primatum habet inter oēa Eccleſias.

Præfatione in epiſtolam ad Romanos: Magis credendum eſt, quòd illi, qui membra epiſtolarum in vno corpore collegerunt, hanc epiſtolam indicauerunt ſedere in capite, quæ ad vrbem directa eſt, quæ illo tempore caput totius extitit orbis, & quia vſque hodie Romana Eccleſia omnium Eccleſiarum obtinet principatum.

Hildebertus Cenomanenſis. 1100.

Epiſt. 19. Magnum arbitramur remedium, ſi Romanus Pontifex & conſilio ſubuenerit nobis, & auxilio.

Edinerus Anglus. 1100.

Vita S. Anſelmi libro 2. Cùm veniret Romam, nuntiatur Pontifici eius aduentus: adducitur cum reuerentia in medium, & in qua coram Papa decenter ſedeat ſella profertur. Ingreſſus humiliat ſe pro more ad pedes ſummi Pontificis, ſed ſtatim ab ipſo erigitur ad oſculum eius. Sedet, ac pro aduentu illius lætari ſe Apoſtolicus cum Romana curia dicit.

Iuo Carnotenſis. 1100.

Epiſt. 48. ad Paſchalem ſummum Pontificem: Sicut Romana Eccleſia omnium Eccleſiarū mater eſt, & magiſtra: ſic eam decet filiorum iniurias propulſare, & contemptorum inobedientiam vindicare: vt & filius fuiſſe ſe ſubditum gaudeat, & contemptores inobedientes ſe fuiſſe pœniteat.

Epiſt. 71. Domino & Patri ſuo Paſchali ſummo Pontifici Iuo humilis Eccleſiæ Carnotenſis miniſter, quicquid obedientiæ, quicquid famulatus ferre poteſt eius humilitas. Nouerit veſtra Paternitas, me Guidonem Puteacenſem refugā, & clericalis militiæ deſertorem, propter ſacrilegia ſua, propter lamentationem & oppreſſionem pupillorum & viduarum, tamquam putridū membrum à corpore Eccleſię præcidiſſe, & Satanæ, cui penè per omnia famulatur, cum ſuis ſequentibus tradidiſſe. Vnde flexis genibus cordis Paternitati veſtræ ſupplico, vt ſententiam anathematis, iuſtè in eum factā, Apoſtolica auctoritate confirmetis, & Archiepiſcopo Senonenſi, Epiſcopo Aurelianenſi, Epiſcopo etiam Pariſienſi, vt idem anathema in eum faciant, veſtra auctoritate Apoſtolica iniungatis. Niſi enim rebellium filiorum prauitatem paterna ſeueritate feriatis, niſi tribulatos materna conſolatione foueatis, niſi auxiliatricem manum laborantibus & penè labentibus porrigatis, meritò conquerendo clamabit Eccleſia: *Caput meum plenum eſt rore, & cincinni mei pleni guttis noctium.*

Epiſt. 183. Quoniam iudicia Romanæ Eccleſiæ à nemine foris retractari poſſe, eadem Romana Eccleſia docente didicimus: ſi qui aliquando ſe prægrauatos ipſius Eccleſiæ auctoritate conqueruntur, hoc eis conſilium damus, vt non deſcendant in Ægyptum propter auxilium, ſed ab ipſa ad ipſam confugiant, & inde expetant leuamen, vnde ſe conqueruntur accepiſſe grauamen: quia quæ aliquādo corripit paterna ſeueritate, eadem frequenter colligit materna pietate.

Leodienſes Clerici. 1100.

Epiſtola ad Paſchalem Papam: Romanus Præſul Pater omnium Eccleſiarum, &c. Non infirmamus, aut reprehendimus verbum Epiſcoporum Epiſcopi, non inuehimur in Chriſtum Domini, ad quem pertinet ſollicitudo omnium Eccleſiarum.

Otto Bambergenſis Epiſcopus. 1100.

Epiſtola ad Paſchalem Papam: Domino & Patri ſuo Paſchali ſanctę & Apoſtolicæ ſedis vniuerſali Epiſcopo Otto Bambergenſis Eccleſiæ id quod eſt, tam deuotę, quàm debitæ ſubiectionis orationes, & ſeruitium. Quia totius Eccleſiaſticę dignitatis & religionis firmamentum in Chriſto petra eſt, & in Petro eius diſcipulo, & eius ſucceſſoribus, idcirco ab hac linea directionis virga regnorum, Pontificatuum, & omnium poteſtatum in Eccleſia, in ſanum duxi aberrare. Vobis igitur, Pater ſanctiſſime, & matri meæ Romanæ Eccleſię collum ſubmitto, & deuotæ ſublimitatis auxilium, & cōſilium de rebus meis flagito. In obſequio enim Domini mei Imperatoris per annos aliquos degens, & gratiam in oculis meis inueniens, ſuſpectam habens de manu Principis inueſtituram, ſemel & iterum cùm dare vellet renui Epiſcopatum. Nunc verò iam tertiò in Bambergenſem Epiſcopum me ordinauit: in quo tamen minimè permanebo, niſi veſtrę complaceat Sanctitati per vos me inueſtire & conſecrare. Quicquid ergo placeat diſcretioni veſtrę de me, per nuntios meos ſignificate mihi de ſeruo veſtro, ne fortè in vacuum curram, ſi ad vos currere incipiam.

Rupertus

Rupertus Tuicienſis. 1120.

In Ionam lib. 2. cap. 3. Roma, eò quòd beati principis Apoſtolorũ Petri ſedes facta ſit, cunctis Eccleſijs caput altius extulit, latiusq; dominatur per omnes gentes ſacra Pontificum eius lingua, quã dominata fuerit Cęſarum ſiue Auguſtorum eius purpura.

De diuinis officijs lib. 1. cap. 27. Poſtquam duodecim Apoſtoli, per vniuerſum mundum diſperſi, ſingulis ciuitatibus præſiderunt, tam ipſi, quàm ſucceſſores eorum, miſêre per contiguas ſuis ſedibus prouincias prędicatores, quos & Epiſcopos ordinauerunt, vt vbi recepti fuiſſent, omnia Chriſtianitatis ſacramenta, velut ipſi Apoſtoli peragerẽt, vt per vrbes comprouinciales Epiſcopos ordinarent. Et aliorum quidem Apoſtolorum ſucceſſores Patriarchæ ſunt dicti: Petri autem ſucceſſur pro excellentia principis Apoſtolorum, Apoſtolicus nominatur.

Lib. 2. cap. 22. Tantis hæreſibus fermentata eſt Græcia, vt mirum videri non debeat hoc, quòd de fermento immolat. Tantæ è contrario ſynceritatis ſemper fuit Romana Eccleſia, vt cui deeſt Scripturarũ notitia, vel argumẽtãdi facultas, ſola illi de azymo cõtra Græcos ſufficere debeat eius auctoritas. Nam Conſtantinopolitana nõ ſolùm hæreticos, ſed & hæreſiarchas protulit multos: Romana verò Eccleſia, ſuper Apoſtolicæ fidei petram altius fundata, firmiter ſtetit: & tam Græciæ, quàm totius orbis hæreticos ſemper confutauit, & de excelſo fidei tribunali data ſententia iudicauit.

Hugo Victorinus. 1120.

Lib. 1. Eruditionis Theologicæ de Sacramentis Eccleſiæ cap. 43. Papa dicitur quia Pater Patrum. Hinc vniuerſalis dicitur, quia vniuerſæ Eccleſiæ prę eſt: hic quoque Apoſtolicus vocatur, quia principis Apoſtolorum vice fungitur: hic etiam ſummus Pontifex nuncupatur, quia caput eſt omnium Epiſcoporum.

Bernardus. 1130.

De conſideratione ad Eugenium PP. lib. 3. cap. 8. Age indagemus adhuc diligentius qui ſis, quam geras videlicet pro tempore perſonam in Eccleſia Dei. Quis es? Sacerdos magnus, ſummus Pontifex. Tu princeps Epiſcoporum, tu hæres Apoſtolorum, tu primatu Abel, gubernatu Noë, patriarchatu Abraham, ordine Melchiſedech, dignitate Aaron, auctoritate Moyſes, iudicatu Samuel, poteſtate Petrus, vnctione Chriſtus. Tu es, cui claues traditæ, cui oues creditæ ſunt. Sunt quidem & alij cæli ianitores, & gregum paſtores, ſed tu tanto glorioſius, quanto & differentius vtrumque prę cęteris nomen hęreditaſti. Habent illi ſibi aſſignatos greges, ſinguli ſingulos, tibi vniuerſi crediti, vni vnus. Nec modò ouium, ſed & paſtorum tu vnus omnium paſtor. Vnde id probem quęris? Ex verbo Domini. Cui enim non dico Epiſcoporum, ſed etiam Apoſtolorum ſic abſolutè & indiſcretè totę commiſſę ſunt oues? *Si me amas Petre, paſce oues meas.* Quas? Illius, vel illius populos ciuitatis, aut regionis, aut certi regni? *oues*, inquit,

Ioan. 21

meas. Cui non planum non deſignaſſe aliquas, ſed aſſignaſſe omnes? Nihil excipitur vbi diſtinguitur nihil. Et fortè præſentes cæteri condiſcipuli erant, cùm committens vni vnitatem omnibus commendaret, in vno grege & vno paſtore, ſecundùm illud: *Vna eſt columba mea, formoſa mea, perfecta mea.* Vbi vnitas, ibi perfectio. Reliqui numeri perfectionem non habent, ſed diuiſionem, recedentes ab vnitate: inde eſt quòd alij ſinguli ſingulas ſortiti ſunt plebes, ſcientes ſacramentum. Denique Iacobus, qui videbatur columna Eccleſiæ, vna contentus eſt Hieroſolyma, Petro vniuerſitatem

Cant. 6.

Gal. 2.

cedens. Cedẽte Domini fratre, quis ſe alter ingerat Petri prærogatiuæ? Ergo iuxta canones tuos alij in partem ſolicitudinis, tu in plenitudinem poteſtatis vocatus es. Aliorum poteſtas certis arctatur limitibus: tua extenditur & in ipſos, qui poteſtatem ſuper alios acceperunt. Nonne ſi cauſa extiterit, tu Epiſcopo cęlum claudere, tu ipſum ab Epiſcopatu deponere, etiam & tradere Satanæ potes? Stat ergo inconcuſſum priuilegium tuum tibi tam in datis clauibus, quàm in ouibus commendatis.

Epiſt. 125. Nec infructuosè Alemaniæ, Francię, Angliæ, Scotiæ, Hiſpaniarum, & Hieroſolymorũ reges, cum vniuerſo clero & populis fauent & adhærent Domino Innocentio (*Papæ*,) tamquam filij patri, tamquam capiti membra, ſolliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Meritò autem illũ recipit Eccleſia, cuius & opinio clarior, & electio ſanior inuenta eſt, nimirum eligentium & numero vincens, & merito.

Epiſt. 131. Plenitudo poteſtatis ſuper vniuerſas orbis Eccleſias ſingulari prærogatiua Apoſtolicæ ſedi donata eſt. Qui igitur huic *poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit.* Poteſt, ſi vtile iudicauerit, nouos ordinare Epiſcopatus, vbi hactenus non fuerunt: poteſt eos, qui ſunt, alios deprimere, alios ſublimare, pro vt ratio ſibi dictauerit, ita vt de Epiſcopis creare Archiepiſcopos liceat, & è conuerſo, ſi neceſſe viſum fuerit. Poteſt à finibus terræ ſublimes quaſcumque perſonas Eccleſiaſticas euocare, & cogere ad ſuam pręſentiam, non ſemel, aut bis, ſed quoties expedire videbit.

Epiſt. 183. ad Conradum Regem Romanorum: Regis dedecus, regni diminutionem nunquam volui: violẽtos odit anima mea. Legi quippe: *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit: & qui poteſtati* Rom. 13
reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit. Quam tamen ſententiam cupio vos, & omnimodis moneo cuſtodire in exhibenda reuerentia ſummę & Apoſtolicę Sedi, & beati Petri Vicario, ſicut ipſam vobis vultis ab vniuerſo ſeruari imperio.

Epiſt. 190. ad Innocentium PP. Oportet ad veſtrum referri Apoſtolatum pericula quęque & ſcandala emergentia in regno Dei, ea præſertim, quæ de fide contingunt. Dignum namque arbitror ibi potiſſimum reſarciri damna fidei, vbi non poſſit fides ſentire defectum. Hæc quippe huius prærogatiua ſedis. Cui enim alteri aliquando dictum eſt: *Ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides* Luc. 22.
tua. Ergo quod ſequitur, à Petri ſucceſſore exigitur: *Et tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.* Id quidem modò neceſſarium. Tempus eſt, vt veſtrum agnoſcatis, Pater amantiſſime, principatum, probetis zelum, miniſterium honoretis. In eo planè Petri impletis vicem, cuius tenetis & ſedem, ſi veſtra admonitione corda in fide fluctuantia confirmatis, ſi veſtra auctoritate conteritis fidei corruptores.

Epiſtola 237. ad Eugenium PP. Altiorem locum ſortitus es, ſed non tutiorem: ſublimiorem, non ſecuriorem. Terribilis prorſus, *terribilis eſt locus iſte. Locus*, inquam, *in quo ſtas, terra ſancta eſt*, locus Petri eſt, locus principis Apoſtolorum, vbi ſteterũt pedes eius. Locus illius eſt, quem conſtituit Dominus dominum domus ſuæ, & principem omnis poſſeſſionis ſuæ.

Sermone de priuilegijs B. Ioannis Baptiſtæ. Hinc enim mater & magiſtra omnium Eccleſiarum Eccleſia Romana, cui dictum eſt: *Ego rogaui pro te, vt non de-* Luc 22
ficiat fides tua, in honorem Ioannis Baptiſtæ poſt Saluatoris nomen conſecrata eſt & ſignata. Dignũ namque erat, vt ſententiam ſponſi ſponſæ ſequeretur auctoritas, & ſingularem amicum eius illuc proueheret, vbi principatum ipſa conſcendit. Electio procul dubio hęc ſingularis eſt, in illa ipſa

vrbe Ioannem vendicare primatum Eccleſię, quã duo cæli luminaria morte clariſſima conſecrârunt. Crucefigitur Petrus, gladiatur Paulus, & dignitas remanet præcurſori. Purpuratur Roma multitudine Martyrum, totaq; ſublimitas beato refunditur Patriarchæ.

Guigo Carthuſianus. 1130.

Prolog. in vitam S. Hugonis Epiſcopi ad Innocent. 2. Domino & Patri chariſſimo, ac reuerendiſſimo ſedis Apoſtolicæ Pontifici Innocentio, Carthuſienſium pauperum ſeruus inutilis Guigo perpetuam ſalutem & pacem in Domino. Non pepercit noſtræ vel verecundiæ, vel imperitiæ Apoſtolatus veſtri imperioſa dignatio. Sicut enim huic opuſculo præfixæ veſtræ ſerenitatis indicant literæ, beati Petri auctoritate & veſtra mandaſtis, vt vitam B. Hugonis Gratianopolitani Epiſcopi noſcendam poſteris ſcripto cõmendaremus, &c. Ad tantæ pondus auctoritatis ne mutire quidem præſumpſimus, ne dum ei non obedimus, cui totus commiſſus eſt mundus; eum offenderemus, à quo factus eſt mundus.

Petrus Lombardus. 1140.

Lib. 4. diſt. 24. Ordo Epiſcoporum quadripartitus eſt, ſcilicet in Patriarchis, Archiepiſcopis, Metropolitanis, & Epiſcopis. Patriarcha Grçcè ſummus Patrum interpretatur: quia primum, id eſt, Apoſtolicum tenet locum, vt Romanus, Antiochenus, & Alexandrinus: ſed omnium ſummus eſt Romanus Archiepiſcopus, princeps Epiſcoporum.

Ioannes Gratianus. 1150.

Diſt. 93. Obedientiam inferiores ex ordine ſuperioribus debent. Summo enim Pontifici ea debetur ab omnibus obedientia, vt nulli liceat ei cõmunicare, cui pro actibus ſuis inimicus ipſe extiterit, nec in Eccleſia eſſe poterit, qui eius Cathedram deſerit.

Petrus Cluniacenſis. 1150.

Lib. 6. epiſt. 14. ad Eugenium Papam: Veſtrum eſt totius Eccleſię Dei in hac valle lachrymarum peregrinantis cauſas audire, auditas diſcutere, diſcuſſas iudicio Apoſtolico definire. Et licet perſone veſtra conſtituta ſit ſuper gentes & regna, vt euellat, & deſtruat, & diſperdat, & diſſipet, & ędificet, & plantet: tamen quia nec Deus, nec Hieremias Propheta, cui hoc dictum eſt, eſtis, poteſtis falli, poteſtis ab his, qui ea, quæ non Ieſu Chriſti, ſed quæ ſua ſunt quęrunt, decipi.

Epiſt. 44. Videat hæc omnia, & diſcutiat Pater vniuerſalis, & qui curam paternam vniuerſalis Eccleſiæ filijs debet, animæ nec de inferioribus, nec de vilioribus ſibi commiſſę prouideat.

Hildegardis. 1150.

Epiſtola ad Eugenium P. Tu qui es vice Chriſti ſedens in cura Eccleſiaſticæ cathedræ, meliorem partem tibi elige, &c. De ſummo iudice dirigitur ad te, vt graues & impios tyrannos eradices, & à te eijcias, ne ſtent in magna irriſione in tua ſocietate.

Epiſt. ad Alexandrum Tertium P. O ſumma & glorioſa perſona, quę primùm conſtituta es per Verbum Dei, per quod omnis creatura rationalis, & irrationalis in genere ſuo facta eſt: tibi ſpecialiter idem Verbum claues regni cæleſtis per indumentum humanitatis ſuæ, ſcilicet ligandi & ſoluendi poteſtatem conceſſit. Tu quoque excellentiſſime Pater, materia omnium ſpiritualium perſonarum exiſtis, quæ tuba iuſtitiæ Dei ſonant in Eccleſia.

Otto Friſingenſis. 1150.

In Chronicis lib. 7. cap. 32. Ea tempeſtate legati Armeniorum Epiſcoporum, eorumq; Metropolitani, quem ipſi Catholicon vocant, legati ab vltimo pene Oriente ſummum Pontificem Viterbij, laborioſum iter per annum & ſex menſes complentes, adeunt, eiq; ex parte illius Eccleſiæ ſubiectionem omnimodam, eum conſalutando offerentes, cauſas viæ, nobis cum alijs multis præſentibus, apud veterem aulam aperiunt, &c. Pro his & alijs, dum inter ſe diſſentirent, Romanam Eccleſiam iudicem eligentes, conſultum veniũt, formamq; ſacrificij iuxta conſuetudinem eius ſibi tradi depoſcunt.

Potho Prumienſis. 1160.

De ſtatu domus Dei lib. 3. Nonne Romani Pontifices, qui in plenitudine poteſtatis Eccleſiæ præfuerunt, quorum videlicet auctoritate vniuerſalis Canonum decreta conſcripta ſunt & corroborata, illis præferendi ſunt, qui in partem ſolicitudinis vocati, particularia quædam quibuſdam inſtituta in ſuis regulis ediderunt? &c. Hoc namque priuilegium, beato Petro Apoſtolorum principi cæleſti decreto principaliter traditum atque firmatum, ſancti Patres cum magna veneratione ſuſcipientes, atque ſanctam Romanam Eccleſiam ſeruantes, tam in generalibus concilijs, quàm in cæteris Scripturis, & geſtis ſuis, vniuerſalem matrem appellauerunt, & ſicut eius documenta in confirmatione fidei, & eruditione ſacrę religionis, ita etiam iudicia ſuſceperunt, in hoc conſentientes, & quaſi vno ſpiritu, & vna voce concordantes omnes maiores res, & pręcipue negotia, nec non omnium Eccleſiarum iudicia, ad eam quaſi ad matrem, & caput debere referri, ab ea nuſquam appellari, iudicia eius à nemine retractari aut refelli debere vel poſſe.

Lib. 4. Ab ipſa Apoſtolica ſede, quę eſt omnium Pontificaliũ ſedium prima, mittitur legatus aliquis, cui poteſtas datur, auctoritate ſedis Apoſtolicæ per omnia vti in eos, ad quos miſſus eſt.

Petrus Bleſenſis. 1160.

Epiſtola 45. ad Pontificem Romanum: Domus Dei, quę in lapide adiutorij ſuper fundamẽtum Apoſtolorum & Prophetarum ſtabilita eſt, à Petro & ſucceſſoribus ſuis formã eruditionis & ſtatũ ſublimitatis accepit. Quod enim ſtipiti rami, quod capiti membra, quod ſoli radij, quod fonti riuuli, hoc Apoſtolicæ ſedis eminentiæ debent omnes Eccleſię, quas vbiq; terrarum religio Chriſtiana fundauit.

Arnulphus Lexouienſis. 1160.

Epiſtola ad Alexandrum P. de promotione ſua: Interim ego minor licet omnibus, nõ minore tamen gaudio quàm cęteri, gloriam veſtrę promotionis amplector, & vos Apoſtolum Chriſti, Petri Vicariũ, Paſtorem & Epiſcopum omnium, qui Chriſtiano nomine cenſentur, agnoſco, & vobiſcum Catholicam profiteor vnitatem.

Hugo Etherianus. 1160.

De Spiritus ſancti proceſſione lib. 3. cap. 17. AEquum eſt ratum habere, quod tanta Eccleſia decernit, quod tantus Pontifex enuntiat: ſine quo vigor calami omnis Eccleſiaſticę traditionis areſcit, vt memorandus inter ſanctos B. Iunior Stephanus aſſerit, &c. Chriſtus Petrum, eiuſq; ſucceſſorem Principẽ, & caput, non modò Latinorum, Grçcorum, Occidentis ac Septentrionis vniuerſi: verùm Armeniorum, Arabum, Indorum, Madianitarum, Amalechitarum, & totius Orientis, & meridiani climatis in perpetuum conſtituit. Ob quam rem occidui ſolis limites vniuerſi Petri ſucceſſorem

ex tunc

ex tunc ſibi dominum recognoſcunt, & ſub illo Præſule dirig. ntur, quod omnem eb vtero matris errantem facere opportunum eſt.

Ioannes Saliſberienſis. 1160.

Polycratic. libro 8. cap. 17. Eccleſiam Romanam, quæ parẽs (auctore Deo) & nutricula fidei, & morum eſt, & non poteſt ab homine iudicari, & argui, cœleſti priuilegio munita, relinquo intactam.

Cap. 23. Quis præſumet ſummũ iudicare Pontificem, cuius cauſſa Dei ſolius reſeruatur examini? Vtique quiſquis hoc attentauerit, laborare quidem, ſed proficere nequaquã poteſt, &c. Quid ponderoſius eſt ſolicitudine omnium Eccleſiarum? Apoſtolicum priuilegium tranſit ad ſucceſſores. Et planè pars prius egij eſt, quod Apoſtolus Corinthijs loquitur: *Quis inquit, infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror?* Si tutum non vultis reuoluere, vel iſtud vendicet, qui de primatu contendit, & vt puto citò faciet locum. Præterea qui Romanus Pontifex eſt, eundem pro conditione Eccleſiæ, quæ nunc eſt, eſſe ſeruum ſeruorum neceſſe eſt.

Godfridus Viterbienſis. 1170.

In proœmio hiſtoriæ in verſibus ad Vrbanum Tertium: Summo & vniuerſali Papæ Vrbano Tertio, Domino & Patri ſuo reuerendiſſimo Godfridus Viterbienſis ſacerdos indignus, ſeipſum in omni obſequio & obedientia ſubiectiſſimum: Dum ſacroſanctæ matris noſtræ Romanæ Eccleſiæ culmen inſpicio, & eius eminentiæ cõſidero maieſtatem, illud ante omnia neceſſariũ eſſe intueor, vt ſicut ipſa omnibus noſcitur præeſſe principibus: ita omnes reges, & principes, & vniuerſæ urbis Eccleſiæ, doctrina eius & regimine adornentur, & ab ea, tamquam à fonte iuſtitiæ, totius ſapientiæ regulis inſtruantur. Quia nullum Scripturarum eloquium noſcitur eſſe authenticum, niſi ab eius ſapientiæ fluminibus ſitientibus propinetur. Quare, ſi quod hiſtoriarum opus, noua per aliquem inſtitutione conficitur, ratio ſuggerit, vt antequam in publicum deueniat, Apoſtolico examini præſentetur: quatenus, ſi acceptione dignum eſſe perpenditur, eius mandato, & iudicio approbetur; & ab ea vires auctoritatemq; recipiat, cui terrena & cæleſtia diuinitus ſunt commiſſa.

Gulielmus Tyrius. 1180.

Belli ſacri lib. 11. cap. 28. Balduinus Rex Hieroſolymorum ſecundus miſſis nuntijs ad Romanam Eccleſiam petijt, vt quaſcumque prouincias ſua ſolicitudine de poteſtate hoſtiũ eriperet, omnes regimini Romanæ Eccleſiæ ſubiacerent.

Lib. 15. cap. 15. Legatus Eccleſiæ Romanæ Petrus nomine, miſſus à D. Innocentio Papa, venit in Syriam, vt Patriarchæ Antiocheni cauſſæ debitum finem imponeret. Qui Dominum Patriarcham & vniuerſos regni Pontifices apud Antiochiam pridie Kalend. Decemb eò Synodum conuocans, illuc cum omni celeritate contendit.

Guntherus. 1180.

Lib. 1.

Sedis Apoſtolicæ Præſul, ſummuſq; ſacerdos
Tunc Adrianus erat.

Dodechinus. 1190.

De anno 1099. Paſchalis Pontifex in ſpecula totius Eccleſiæ conſtitutus, iuxta tenorem anteceſſorum ſuorum, Alexandri, Gregorij, Vrbani, cõtra inuaſores ſpiritualium charismatum decretũ promulgauit, ac demum Henricum regem cum omnibus fautoribus ſuis excommunicatum pronuntiauit.

Ioachim Abbas Florenſis. 1190.

Prologo primo in Apocalypſim: Rogo ex parte omnipotentis Dei Coabbates meos, & Priores, & cæteros fratres metuentes Dominum, & ea qua poſſe videor auctoritate præcipio, quatenus præſens ſcriptum & exemplar habentes ſecum, ac ſi pro teſtamento opuſcula, quæ hactenus confeciſſe videor: & ſi quid me de nouo vſque ad diem obitus mei contigerit ſcriptitare, quàm citius poterint, collecta omnia, relictis in ſalua cuſtodia exemplaribus, Apoſtolico examini repræſentent, recipientes ab eadem ſede vice mea correptionem, & exponentes ei meam circa ipſam deuotionem & fidem, & quòd ea ſemper tenere paratus ſim, quæ ipſa ſtatuit, vel ſtatuerit, nullamquè meam opinionem contra eius defendere ſanctam fidem, credens ad integrum quæ ipſa credit, & tam in moribus, quàm in doctrina eius ſuſcipiẽs correptionem, abijciens quos ipſa abijcit, ſuſcipiens quos ſuſcipit ipſa, credensq; firmiter non poſſe portas inferi præualere aduerſus eam: & ſi eam ad horam turbari, & procellis agitari contingat, non deficere fidem eius, vſque ad conſummationem ſeculi.

Ioannes Belethus. 1200.

De diuinis officijs cap. 13. Eccleſiaſticarum perſonarum aliæ ſunt dignitatis, aliæ ordinis: Dignitatis ſunt vt Papa, Patriarche, Cardinalis, Primas.

Cap. 14. Dominus Papa, id eſt Pater patrum, ſummi Pontificis, qui in Lege fuit, perſonam gerit.

Saxo Grammaticus. 1200.

Hiſtoria Danica lib. 13. Quo cognito Romanus Antiſtes acerbiſſima aduerſus Oleum execratione vſus, cæteris per Europam Pontificibus ſimiliter in ipſum pronuntiandi detulit poteſtatem.

Concilium Lateranenſe. 1215.

Cap. 5. Antiqua Patriarchalium ſedium priuilegia renouantes, ſancta vniuerſali Synodo approbante, ſancimus, vt poſt Romanam Eccleſiã, quæ diſponente Deo, ſuper omnes alias ordinariæ poteſtatis obtinet principatum, vtpote mater vniuerſorum Chriſti fidelium & magiſtra, Conſtantinopolitana primum, Alexandrina ſecundum, Antiochena tertiũ, Hieroſolymitana quartum locum obtineant: ſeruata cuilibet propria dignitate, iuxta quod, poſtquam eorum Antiſtites à Romano Pontifice receperint pallium, quod eſt plenitudinis officij Pontificalis inſigne, præſtito ſibi fidelitatis & obedientiæ iuramento.

Conradus Abbas Vrſpergenſis. 1225.

In Chronicis de anno 1107. Paſchalis Papa inde ſecedens, ab vniuerſis finium illorum Eccleſijs, vt verè Chriſti diſcipulus, & Apoſtolorum Vicarius ingenti honore ſuſcipitur, digna reuerentia tractatur, non aliter, quàm legifer de cælo miſſus auditur. Sic itaque per menſes aliquot, vt fidelis diſpenſator & prudẽs, quotidianam ſolicitudinem omnium Eccleſiarum gerens, tandem circa Aſcẽſionem Domini concilium non modicum apud Trecas habuit, vbi inter multa, quæ pro tempore & neceſſitate corrigenda correxit, ſententiam de libera paſtorum electione, & de coërcenda laicorum in Eccleſiaſticas dignitates præſumptione, iuxta prædeceſſorum ſuorum decreta promulgauit.

Iacobus Vitriacus. 1220.

Hiſtoria Orientalis cap. 75. Græci in multis ſanctæ, & ſummæ Romanæ Eccleſiæ, à qua propriæ auctoritate receſſerunt, ipſi ſchiſmatici contradicunt, contra Dei diſpoſitionem, qui Romanam

ciuita-

ciuitatem, totius mundi metropolim, & capitaneam, ſicut in temporalibus omnibus præerat, ita in ſpiritualibus vniuerſis voluit præeſſe, &c. Patet ergo eum ſuper hanc petram, pro qua Dominus rogauit, vt non deficeret fides eius, poſt Chriſtũ ædificata ſit, & fundata Chriſti Eccleſia, quòd omnes, qui ab Eccleſia Romana recedunt, abſque fundamento ædificant, in vanum laborantes, & ab eo, qui à Domino Cephas appellatus eſt, ſeparati, acephali & monſtroſi homines meritò ſunt reputandi.

Alexander Aleſius. 1230.

Part.3 q.40.mem 2. In ordine poteſtatum ſecularium nullus eſt maior Rege, vel Imperatore, quemadmodum in ordine poteſtatum ſpiritualium nullus eſt maior Papa: tamen collatione facta poteſtatis ſpiritualis ad ſecularem, poteſtas ſpiritualis eſt ſuper ſecularem, ſicut ſpiritus eſt ſupra corpus. Vnde Hieremiæ 1. dicitur: *Ecce conſtitui te ſuper gentes & regna.*

Rodericus Toletanus. 1240.

Rerum Hiſpanicarum lib.6.cap.26. Gregorius Septimus PP. ad petitionẽ Regis Aldefonſi, miſit quendam Richardum Abbatem S. Victoris Marſilienſis, vt Eccleſias Hiſpaniæ, tot perſecutionibus perturbatas, Eccleſiaſtico moderamine ordinaret. Qui minus religioſè officium peragens, cœpit irregularius ſe habere. Quod attendens Toletanus electus, per maris & terræ pericula ſe Romani Pontificis conſpectui præſentauit, & Gregorio Septimo viam vniuerſæ carnis ingreſſo, inuenit Vrbanum ſecundum in ſede Apoſtolica ſubſtitutum, à quo gratanter & benignè ſuſceptus, conſecrationem, pallium, & priuilegium obtinuit, & Primas inſtitutus Hiſpaniarum Apoſtolicæ ſedis benedictionem ſuſcepit.

Vincentius Burgundus. 1240.

Prologo in quatuor ſpecula Doctrinal. cap 13. Sancta Romana Eccleſia nullis ſynodicis inſtitutis cæteris Eccleſijs prælata, ſed Euangelica voce Domini & Saluatoris noſtri primatum obtinens, dicentis: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Matt. 16.

Lib.30.cap.65. Cùm B. Dominicus Papam Innocentium ob ſui Ordinis confirmationem adijſſet, Papa difficilem ſe non niſi nutu diuino exhibuit: vt nimirum ex reuelatione diuina Vicarius Ieſu Chriſti cognoſceret, quàm neceſſarium eſſet vniuerſali, cui præſidebat, Eccleſiæ, id ad quod vir Dei Dominicus inſpiratus diuinitus aſpirabat.

Hugo Cardinalis. 1240.

Ad cap.17. Deuteronomij: *Si difficile iudicium eſſe perſpexeris, aſcende ad locum, quem elegerit Dominus.*) Ex hoc loco inoleuit conſuetudo appellandi ad ſummum Pontificem.

Henricus Oſtienſis Cardinalis. 1240.

In Summa §. vnde, in fine proœmij: Sed nunquid Papa eſt maior Imperatore? Quicquid autem dicatur, hæc veritas eſt, quòd diſtinctæ ſunt iuriſdictiones, quamuis vna maior ſit reliqua: & quilibet ſecundùm legem ſuam iudicabit, ſed vtraque tamen Eccleſiaſticos Canones ſequi debet.

De auctoritate & vſu pallij §. Et quo loco: Speciale eſt in Papa, quòd ſemper & vbique pallio vti poteſt: item quia vniuerſa Chriſtianitas prouincia ſua intelligitur: item & reſpectu ipſius vnus eſt Epiſcopatus, nedum quo ad hoc, vt intelligatur ſponſus vnus Eccleſiæ (quia hoc commune eſt ſibi & omnibus Epiſcopis) quinimò etiam quo ad adminiſtrationem: item & reſpectu huius generalis adminiſtrationis poteſt dici, quòd alas habet latas & liberas, qui nulli ſubeſt, & vbique dominatur: ſed alij habent ipſas alligatas nexibus præceptorum.

Albertus Magnus. 1250.

Ad cap.16. Matthæi: *Dico autem tibi.*) Singulariter: non quòd Petrus ſingulariter acceperit claues, ſed quia in vnitate ordinis Eccleſiæ vnus eſt, qui accipit in plenitudine poteſtatis, qui eſt ſucceſſor Petri, & Petrus in poteſtate: alij autem in eadem vnitate accipiunt in parte poteſtatis, eò quòd vocantur in partem ſolicitudinis.

Ad cap.22. Lucæ: *Ego rogaui pro te.*) Hoc argumẽtum efficax eſt pro ſede Petri, & ſucceſſore ipſius, quòd fides eius non finaliter deficiet.

Thomas Aquinas. 1250.

De regimine Principum cap.14. Quia finem fruitionis diuinæ non conſequitur homo per virtutem humanam, ſed virtute diuina, (iuxta illud Apoſtoli Rom. 6. *Gratia Dei vita æterna,*) perducere ad illum finem non humani erit, ſed diuini regiminis. Ad illum igitur Regem huiuſmodi regimen pertinet, qui non eſt ſolum homo, ſed & Deus, ſcilicet ad Dominum Ieſum Chriſtum, qui homines filios Dei faciens, in cæleſtem gloriam introduxit, &c. Vnde omnes Chriſti fideles, in quantum ſunt membra eius, reges & ſacerdotes dicuntur. Huius ergo regni miniſterium, vt à terrenis eſſent ſpiritualia diſtincta, non terrenis Regibus, ſed ſacerdotibus eſt commiſſum, & præcipuè ſummo ſacerdoti, ſucceſſori Petri, Chriſti Vicario, Romano Pontifici, cui omnes Reges populi Chriſtiani oportet eſſe ſubditos, ſicut ipſo Domino Ieſu Chriſto, &c. Et quia in veteri Lege promittebantur bona terrena non à dæmonibus, ſed à Deo vero, religioſo populo exhibenda, inde & in Lege veteri ſacerdotes Regibus leguntur fuiſſe ſubiecti: ſed in noua Lege eſt ſacerdotium altius, per quod homines traducuntur ad bona cæleſtia. Vnde in Lege Chriſti reges debent ſacerdotibus eſſe ſubiecti. Propter quod mirabiliter ex diuina prouidentia factum eſt, vt in Romana vrbe, quam Deus prouiderat Chriſtiani populi principalem ſedem futuram, hic mos paulatim inoleſceret, vt ciuitatum rectores ſacerdotibus ſubiacerent.

Secunda 2. queſt.39.art.1. Caput Eccleſiæ eſt ipſe Chriſtus, cuius vicem in Eccleſia gerit ſummus Pontifex: & ideò Schiſmatici dicuntur, qui ſubeſſe renuunt ſummo Põtifici, & qui membris Eccleſiæ ei ſubiectis communicare recuſant.

Contra impugnantes religionem cap.3. Hoc priuilegium Chriſtus Romanæ Eccleſiæ contulit, vt omnia ei ſicut Chriſto obediant.

Albertus Stadenſis. 1260.

In Chronico, vbi agit de Petro: Romana Eccleſia prima ſedes eſt, quia Petrus & Paulus Apoſtolorum principes eam ſuo martyrio cæteris omnibus prætulerunt.

Bonauentura. 1260.

Parte 6. Breuiloquij cap.12. Quia excellentia quantò magis deſcẽdit, tantò magis dilatatur; & quãtò magis aſcendit, tantò magis vnitur: hinc eſt, quòd plures ſunt Epiſcopi, pauciores Archiepiſcopi, pauciſſimi Patriarchæ, & vnus Pater Patrum, qui Papa meritò appellatur, tamquam vnus primus & ſummus Pater ſpiritualis omniũ Patrum, imò omnium fidelium, & Hierarcha præcipuus, ſpõſus vnicus, caput indiuiſum, Pontifex ſummus, Chriſti Vicarius, fons & origo, regula cunctorum principatuum Eccleſiaſticorum, à quo tamquã à ſummo deriuatur ordinaria poteſtas, vſque ad infima Eccleſiæ membra, ſecundùm quod exigit præcellens dignitas Eccleſiæ in Eccleſiaſtica hierarchia.

Guilhel-

Guilhelmus Tornacens. 1270.

De officio Epiſcopi cap.35. Sola Romana Eccleſia, cuius fides in nulla tentatione deficit, vtpote ſupra petram ſtabilem ſolidata, nullis hæreſibus, nullis erroribus poteſt, vel potuit, vel poterit inquinari. Licet enim prora vacillet in mari, licet carina elidatur fluctibus: puppis tamen permanebit immobilis, &c. Papa typum tenet indiuidualiter Domini noſtri Ieſu Chriſti, de cuius poteſtate magis eſt reuerẽtialiter ſubticendũ, quàm temerè diſcutiendum.

Richardus de Mediauilla. 1280.

Ad lib. 4. Sent. diſt. 24. art. 5. q. 3. Cùm Eccleſia ſit vnum corpus Chriſti myſticum, ex diuerſis ſtatibus & membris conſtitutum, ad obſeruationam huius veritatis oportet eſſe vnum caput omnium ſtatuum Eccleſiæ, & membrorum vniuerſali regimine regitiuum, ſub quo diuerſi ſtatus Eccleſię, & membra diuerſa conueniant, ſecundùm debitam proportionem in vnum: vt ſic conformetur Eccleſia militans ſuo exemplari in cælo. Ille autem Epiſcopus, qui præeſt toti Eccleſię, eſt Epiſcopus Romanus.

Guilhelmus Durantius. 1280.

In Rationali diuinorum lib. 6. cap. 53. Huius floris baiulus eſt Romanus Pontifex, ſucceſſor vtique Petri, & Vicarius Ieſu Chriſti.

Henricus Gandauus. 1290.

Quodlibet. 6. q. 23. In Eccleſia militante ſub Deo Chriſtus (ſecundùm quod homo) caput eſt & monarcha. Hierarcha primus poſt Chriſtum Petrus erat, cui ambas claues tradidit, & duos gladios commiſit. Vnde Papa habet vtrumque gladium, ſpiritualem & temporalem, in auctoritate quadam prima & ſuperiore.

Robertus Dominicanus. 1290.

In ſuauiſione: Ego, Domine, fidem ſanctam Catholicam, quam docet, credit, ac prædicat ſancta mater Eccleſia Catholica Romana, credo firmiter, confiteor ſimpliciter: pro qua ſuſtinenda paratus ſum ſemper cum tuo adiutorio ponere vitam, anathematizans omnem hæreſin, aduerſum ſanctam Eccleſiam Romanam ſe extollentem. Abnego, & reprobo omnes ſchiſmaticos, & diuiſos ab vnitate ſanctæ matris Eccleſiæ Romanæ Catholicæ.

Engelbertus Abbas Admontenſis. 1297.

De ortu & fine Romani imperij cap. 18. Appropinquante tempore aduentus Antichriſti, veniet diſceſſio primùm regnorum omnium ab imperio, deinde Eccleſiarum ab obedientia ſedis Apoſtolicæ, & vltimò fidelium à fide.

Cap. 21. Stante adhuc capite Eccleſiæ in ſpiritualibus, ſcilicet Apoſtolica ſede, & capite in temporalibus, ſcilicet imperio Romano: & ſtantibus adhuc fidelibus in fide, locum & commoditatem non habebit deceptio & dominatio Antichriſti, capitibus prædictis, & membris ipſorum ei reſiſtentibus. Cùm verò corpus Eccleſiæ factum fuerit acephalum, & per conſequens membra ſingula ſine motu & ſenſu, quantum ad vnitatem & firmitatem fidei, tunc locum, & effectum habebit aduentus Antichriſti.

Reinerus Piſanus. 1300.

In Pantheologia de ordine cap. 31. Supra poteſtatem Epiſcopalem debet eſſe in Eccleſia poteſtas Papalis. Primò, quia optimum regimen multitudinis eſt, vt regatur per vnum. Quod patet ex parte finis regentis, qui eſt pax: nam pax & vnitas ſubditorum eſt finis regentis, &c. Ergo cùm regimen Eccleſiæ ſit optimum, vtpote per eum diſpoſitũ, & ordinatum, *per quem reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt*, oportet quòd vnus toti Eccleſiæ præſit, ſcilicet Papa. Secundò, quia in triumphante Eccleſia vnus præſidet in toto vniuerſo, ſcilicet Deus: ergo etiam in Eccleſia militante vnus eſt, qui præſidet vniuerſis. Hinc eſt quod dicitur Oſeæ 1. *Congregabuntur filij Iuda & filij Iſrael pariter, & ponent ſibimet caput vnum*, ſcilicet Papam, &c. Sic igitur patet, quòd Papa eſt ſuper omnes Epiſcopos, vel Archiepiſcopos, & ſuper omnes gradus aliarum dignitatum.

Durandus à S. Portiano. 1320.

In lib. 4. Sent. diſt. 24. q. 5. Poteſtas, quæ tota datà eſt vni in ſuo fonte, non eſt in alijs, niſi deriuata, & limitata pro illius voluntate: ſed poteſtas iuriſdictionis, quæ eſt ad regendum populum, totà in ſuo fonte data fuit Petro, & ſucceſſoribus eius, quando cura Eccleſiæ ipſi fuit commiſſa, dicente Domino Ioannis vltimo: *Paſce oues meas.* Hoc enim nulli aliorum Apoſtolorum dictum eſt, nec tunc, nec ante, nec poſt. Ergo talem poteſtatem plenam & perfectam habet ſolus ſucceſſor Petri, qui ob hoc Papa dicitur, quaſi Pater patrum, &c. Supra ſimplices ſacerdotes ſunt Epiſcopi, qui habent iuriſdictionem ordinariam ſuper totã diœceſin: ſuper hos ſunt Archiepiſcopi: ſuper omnes denique Papa collocatur, penes quem reſidet plenitudo huius poteſtatis, & primitas huius poteſtatis. Et hoc eſt rationabile. Quia optimum regimen vnius multitudinis eſt, quando regitur per vnum ſupremum, à quo deſcendit auctoritas regendi in medios, & vſque ad infimos. Sed regimen ſanctæ Eccleſiæ eſt optimè à Chriſto inſtitutum: Ergo in tota Eccleſia debet eſſe vnus vniuerſalis rector, à quo deſcendat auctoritas regendi in medios, vſqua ad rectores infimos: & hic eſt Papa, & propter hoc ſtat vnitas Eccleſiæ, quod omnia membra ſunt ſub vno capite: qua de cauſſa illi, qui hanc poteſtatem negant, ſchiſmatici dicuntur, quaſi vnitatis Eccleſiæ diuiſores.

Auguſtinus Triumphus Anconitanus. 1320.

In Proœmio libri de poteſtate Eccleſiaſtica: Error eſt pertinaci mente non credere Romanum Pontificem vniuerſalis Eccleſiæ Paſtorem, Petri ſucceſſorem, & Chriſti legitimũ Vicarium ſupra ſpiritualia & temporalia vniuerſalem non habere primatum.

Quæſt. 6. artic. 1. Solus Papa dicitur eſſe Vicarius Dei, quia ſolum quod ligatur, vel ſoluitur per eũ, habetur ſolutum & ligatum per ipſum Deum. Sententia igitur Papæ, & ſententia Dei vna ſententia eſt: ſicut vna ſententia eſt Papæ, & auditoris eius. Cùm igitur appellatio ſemper fiat à minori iudice ad ſuperiorem, ſicut nullus eſt maior ſeipſo: ita nulla appellatio tenet facta à Papa ad Deum, &c. Nullus poteſt appellare à Papa ad Deum: ſicut nullus poteſt intrare ad conſiſtorium Dei, niſi mediante Papa, qui eſt æternæ vitæ conſiſtorij clauiger, & oſtiarius. Et ſicut nullus poteſt appellare ad ſeipſum: ita nullus poteſt appellare à Papa ad Deum: quia vna ſententia eſt, & vna curia Dei & Papæ.

Petrus Paludanus. 1320.

In lib. 4. Sent. diſt. 24. q. 6. Poteſtas iuriſdictionis, quæ ad regendum populum tota in ſuo fonte data fuit ſoli Petro, & in eo ſucceſſoribus eius, quando cura Eccleſiæ ſibi ſoli commiſſa fuit, dicente Domino Ioannis 21. *Paſce oues meas.* Hoc nulli aliorum dictum fuit, nec nunc, nec ante, nec poſt. Ergo talem poteſtatem plenam ac perfectam habet ſolus ſucceſſor Petri, qui ob hoc Papa dicitur, quaſi Pater patrum.

Ludolphus Saxo Carthuſianus. 1330.

Vita Chriſti parte 2. cap. 1. Ex quo patet, quòd præcipuè ad Petri ſucceſſorem pertinet certificatio dubitationum de fide, & pertinentibus ad eandem.

Guido Rocherius. 1330.

In manipulo curatorum parte 3. cap. 1. Errant Græci & omnes ſchiſmatici, qui negant ſacroſanctam Romanam Eccleſiam eſſe caput & magiſtram omnium Eccleſiarum.

Aluarus Pelagius. 1330.

De planctu Eccleſiæ lib. 1. *art.* 58. Sciendum eſt quòd potentia ſummi Pontificis, & Chriſti Vicarij plena dicitur. Primò, quòd ab hac potentia nullus ad Eccleſiam militantem qualitercumque pertinens excipitur, ſed omnis homo in præſenti Eccleſia exiſtens ei ſubijcitur. Secundò, quia omnis poteſtas ad gubernationem fidelium à Deo ordinata, & hominibus data, ſiue ſpiritualis, ſiue temporalis, in hac parte comprehenditur. Tertiò, quia omnis poteſtas in Eccleſia ab hac poteſtate deriuatur. Quartò, quia à nulla poteſtate humana exceditur.

Guido Carmelita. 1330.

De VValdenſibus errore primo: Conſtat quòd Dominus Petrum, & in Petro Petri ſucceſſores, poſuit omnium fidelium caput, cui ait Dominus Lucæ 22. *Rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: tu autem aliquando conuerſus, confirma fratres tuos*: ita quòd in directione & confirmatione fidei Petro & Petri ſucceſſoribus eſt ſtandum & obediẽdum, &c. Manifeſtum eſt, quòd in Petro omnes continentur, vt in capite poſt Chriſtum, & ouium Chriſti paſtore. Sic quòd Petri fides non deficiet à ſede Apoſtolica, nec à Romana Eccleſia Chriſti ſponſa, quæ tota pulchra eſt, & labes hæreſis ſeu macula non eſt in ea, &c. Item nolẽtes obedire Romano Pontifici paſtori ouium Chriſti, cui in Petro Dominus ait: *Paſce oues meas*, deſinunt eſſe oues Chriſti: *quia oues Chriſti vocem meam audiunt*, Ioan. 10. Et Chriſtus cum Petri ſucceſſoribus adeſt, per ſuam gratiam eos dirigens, & confirmans in fide, vt eorum doctrina & regimine perſeueret ſedes Apoſtolica, & Romana Eccleſia, ſine ruga aut macula hæreticæ prauitatis.

In Harmonia quatuor Euangeliſtarum, præfatione ad Ioannem 22. Sanctiſſimo ac beatiſſimo Patri in Chriſto ac Domino, Domino Ioanni diuina prouidẽtia Papæ 22. ac totius vniuerſalis Eccleſiæ ſummo Pontifici ſuus humilimus filius Guido cum debita reuerentia & pedum oſculo beatorum.

Lupoldus Babenburgius. 1340.

De veterum Principum zelo cap. 4. Cùm ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ Pontifex ſit in terris Vicarius Chriſti Ieſu, vt ipſa quoque Romana Eccleſia, mater & magiſtra omnium fidelium, cunctarumque Eccleſiarum caput exiſtat: tanto maiorem quis zelum Chriſtianæ religionis habere perpenditur, quanto eandem Eccleſiam ac Romanum Pontificem potioribus attollit beneficijs, & maioribus honoribus veneratur. Veteres igitur Germani Principes moti conſideratione prædicta, Eccleſiam Romanam, eiuſque rectores Summos Pontifices, grandibus & varijs beneficijs & honoribus extulerunt.

Nicolaus Gorranus. 1340.

Ad cap. 16. Matthei: Petrus & ſucceſſores eius ſoli vocantur in plenitudine poteſtatis, cæteri in partem ſolicitudinis.

Thomas Argentinenſis. 1350.

Lib. 4. Sentent. diſtinct. 24. art. 4. Ratione officij ſuper preſbyteralem dignitatem inueniuntur in Eccleſia quinque gradus ſingularis dignitatis: quorum primum tenent Epiſcopi, ſecundum Archiepiſcopi, tertium Primates, quartum Patriarchæ, quintum Papa, ſiue Romanus Pontifex, à quo tota monarchia fidelium, tamquam ab vno principe, vniuerſalem, & cum hoc immediatam habente poteſtatem ſuper omnes & ſingulos fideles, cuiuſcumque conditionis exiſtant, conuenientiſſimè gubernatur.

Ioannes Hildesbemenſis Carmelita. 1350.

Epiſtola ad Notarium Solotenſis oppidi. Ego fidenter aſtruo, quòd ſuperuacuè nominis Chriſtiani culmen ſibi vendicat, qui à Chriſti Vicarij præceptis & monitis deuiando declinat.

Catharina Senenſis. 1360.

Tractatu 3. cap. 115. Clauem huius pretioſi ſanguinis Apoſtolo Petro reliquit, cæteriſque ſucceſſoribus eius præteritis, & qui ſuccedent in futurum, vſque in vltimum iudicij diem, habent, & habebunt eandem auctoritatem, quæ Petro data fuit. Nec ex aliquo defectu commiſſo per eos hæc auctoritas vllo modo minuitur.

Matthæus VVeſtmonaſterienſis. 1370.

In Chronicis: Anno gratiæ 1096. conceſſa eſt à Papa, cui conceſſa eſt poteſtas à Domino vice beati Petri ligandi atque ſoluendi ſuper terram generalis, indulgentia peccatorum ſe cruce iam ſignaturis & ſignatis.

Baldus de Vbaldis. 1380.

In proœmio Decretalium num. 6 Papa eſt ſeruus ſeruorum Dei, quantũ ad humilitatem. Nam quantum ad poteſtatem, eſt dominus dominorum, & quæcumque poteſtas eſt ſub cælo, eſt in ſummo Pontifice.

Ioannes Bromiardus. 1380.

In Summa Prædicantium cap. 17. de Cruce: Cùm Domini ſit terra, & plenitudo eius, in qua vniuerſaliter conſtituit Vicarium ſuum proprium, non ſolùm ſupra Chriſtianos, ſed vt corrigat Saracenos, ſi contra legem faciant naturæ: & Iudæos, ſi contra legem faciant Moſi: mandare poteſt Papa, quòd admittant prædicatores ſalutis ſuæ in terris ſuis: ſi vero prædictis non obediant, ſunt cõpellendi bello, & brachio ſeculari.

Thomas VValdenſis. 1410.

Doctrinalis fidei lib. 2. art. 3. cap. 32. Cur contra Romanum primatum inſurgis? Cur ſic iraſceris, audiens, quod Epiſcopus Romanæ Eccleſiæ præemineat capitaliter ſuper omnes alios Epiſcopos? ſanctiſſimi Chriſti Pontifices hũc primatum in vniuerſa Eccleſia confeſſi ſunt. Beatus Auguſtinus Epiſcopus fuit, & huic primatui non inuidit, ſed eum humilimè recognouit.

Petrus Aliacus. 1410.

In Speculo cõſiderationis, ſermone habito in cõcilio Conſtantienſi: Epiſcopali auctoritati nimis detrahunt, qui definire præſumunt Epiſcopos non poſſe in ſuis diœceſibus errores in fide & moribus notoriè ſcandaloſos cum peritorum conſilio condemnare. Sicut enim hoc poteſt generaliter in vniuerſali Eccleſia ſummus ille Epiſcopus, qui habere dicitur plenitudinem poteſtatis: ſic inferior Epiſcopus, vocatus ab eo in partem ſolicitudinis, hoc vtique poterit particulariter in ſua diœceſi, ſeu particulari Eccleſia.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

Lib. de obedientia cap. 12. Hanc Petro datam poteſtatem quotquot poſt illũ electi canonicè in ipſa reſiderunt, ſortiti ſunt, qui reſpectu cæterorum

ſummi ſunt nuncupati Pontifices. Iſtis vniq; tamquam Chriſti Vicarijs, totius Eccleſię eſt attributa facultas, conferendi videlicet beneficia, peccata ſoluendi, præſtandi gratias, Eccleſiæ ſpirituales theſaurus diuidendi, inſtituendi per ciuitates Epiſcopos, & per prouincias Metropolitas ordinandi, congregandi Concilia, decreta faciendi, infringendi atque modificandi. Ipſis profectò ſummis Pontificibus omnis deferēdus eſt honor, ſingularis reuerentia, obedientia ſumma. Quicquid indixerint peragendum, quicquid prohibuerint cauendum, pro lege ſuſcipiendū eſt. Cæteri Præſules certis deputati ſunt præeſſe in locis, iſtis verò vniuerſalis Eccleſię incombit regimen. Magnus procul dubio honor eſt iſte, præcelſa dignitas, auctoritas veneranda, priuilegium præcipuum, vni tantùm ex omni hominum numeroſitate prærogatum, ſed onus quàm maximum, officium laborioſum, miniſterium vigiliarum plenum, & ſarcina pene intolerabilis.

Epiſtola ad Eugenium Quartum: Sanctiſſime ac beatiſſima Pater, ouium Chriſti Domini noſtri vniuerſalis paſtor, quāto mœrore ſit oppreſſum cor meum ex hoc, quòd vilitatem meam Eccleſię Caſtellanenſi præficere intendunt Sanctitas veſtra, nouit illa teſtis & iudex, cui notiſſima ſunt omnia. Ad quod quidem onus portādum cùm me prorſus ſciam impotentē, & indignū, coram Sanctitatis veſtræ proſtratus pedibos, tamq̄ filius, licet immeritus, à clemētiſſimo Patre poſtulo, &c.

Ioannes Capiſtranus. 1440.

De auctoritate Papæ & Conciliorum fol. 38. Papa vocatus eſt in plenitudioem poteſtatis, cæteri autem Epiſcopi in ſolicitudinis partem.

Folio 93. Auctoritas Papæ protenditur ad omne booum, & ad nullum malum: eſt etenim quaſi Deus io terris, maior homina, & minor Deo, plenitudinem obtinens poteſtatis. *2. q. 6. Decreto noſtro.* Ipſa enim totius orbis obtinet principatum: ipſa aſt ſucceſſor Patri, cui beato æternæ vitæ clauigero terreni ſimul & cæleſtis imperij iura commiſit Chriſtus Dominus: ipſe eſt vigilantiſſimus Vicarius Chriſti: ipſe ſummus Pontifex, princeps ſacerdotum eſt, quaſi pons & via ſaquentium: ipſe ſummus ſacerdos, ipſe & Pontifex Maximus nuncupatur. Ipſe enim efficit Sacerdotes, & Leuitas: ipſe omnes Ordines Eccleſiaſticos diſponit: ipſe quid vnuſquiſq; facere debeat oſtendit. Vnde & ſummus Princeps, ſcilicet Imperator, cæteriq; reges ſeculi eidem Romano Pōtifici, quò approbationem perſonæ ad imperialis celſitudinis apicem aſſumendæ, nec non vnctionem, conſecrationem, & imperij coronam accipiunt, ſua ſubmittere capita non reputārunt indignum. Ipſe tamquam columna & ſaxum immobile totius Chriſtianitatis compagam molemq; continet vniuerſi.

Æneas Syluius. 1450.

Epiſt. 288. Cùm neceſſe ſit ad perfectum regimen vnum præeſſe, quo cæteri dependeant, minimè dubitandum eſt, quin ex ordinatione Chriſti vnus Eccleſiæ præſit. Dixit enim Petro: *Paſce oues meas*: nec ſas eſt dicere, hanc dignitatem Petro datam ad ſucceſſores eius nō derioari, Matth. 28. *Ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi.* Itaq; poſt Chriſtū Petrus ſuit Pontifex vnus, qui Eccleſiæ præſuit. Petro autem vita functo ſucceſſores eius vſque ad Calixtum tertium Chriſti vicariatum tenuēre. Nam Chriſtus cùm Vicarium ſuum Petrum elegit, ei loco hanc dignitatem conceſſit, quem Petrus ipſe ſuo ſanguine conſecraret. Romana igitur Eccleſia, vt ſacri Canones dicunt, caput omnium eſt.

Antoninus Florentinus. 1450.

Part. 3. Summa titul. 22. cap. 10. §. 4. Eugenius IV. cōcilium Baſileæ congregatum auctoritate Apoſtolica diſſoluebat. Illi taman obturauerunt aures ſuas, & cœperunt Eugenium citare, ſolicitati ad hoc à Duce Mediolani ægrè eius pontificatum ferente. Sigiſmundus varò Imp. & Veneti diſſuadebant ijs, qui Baſileæ erant congregati, na pergerent. At illi depoſito Eugenio, ducem Subaudiæ Amidæum in idolum ſibi erigentes, Felicem Quintum nuncupārunt, cui tantùm intra territorium ſuum obeditum fuit.

Franciſcus Philelphus. 1450.

Epiſtola ad Poggium & Laurentium Vallam: Quid inſanius queat excogitari, quàm viros doctos ac ſenes maledicendi intemperantia gloriari? Et id quidem Romana in curia, in oculis ſummi ſanctiſſimiq; Pontificis Nicolai quinti, qui non minus mirabili virtute & ſapientia, quàm ſuprema dignitatis præſtantia vices Chriſti in tarris gerit?

Ioannes de Turrecremata. 1460.

In Summa de Eccleſia lib. 2. cap. 93. Romanus Pontifex, verus & indubitatus extra caſum hæreſis, pro ſublimitate principatus ſui, iudicem non habet ſuperiorem in terris. Nam illa, qui eſt omnibus ſuperior in terris, non habet iudicem ſuperiorem in terris: quoniam idem non poteſt reſpectu eiuſdem, val eorundem, eſſe ſuperior & inferior. Sed Papa eſt omnibus Catholicis ſuperior, cùm ſit princeps & caput eorum. Ergo Romanus Pontifex non habet iudicem ſuperiorem in terris.

Lib. 3. cap. 28. Sicut in ſuperioribus oſtenſum eſt, Romano Pontifici cura totius Eccleſiæ commiſſa eſt, & non alteri perſonæ, aut congregationi, cùm dictum ſit ſoli B. Petro, pro ſe & ſuis ſucceſſoribus: *Petre paſce oues meas*, Ioan. 21. Super quo dicit Theophilus: Finito prandio commiſſionem ouium mundi Petro commendat. Igitur ad ſolius Romani Pontificis auctoritatem ſpectat, prouidere & dare pabulum toti Eccleſiæ, quod fit in vniuerſalibus concilijs, diſponendo, ordinando, conſtituendo, corrigando, diffiniendo, interpretando, &c. Ergo tota poteſtas vniuerſalis concilij pendet à Romano Pontifice, ſicut à capite & paſtore totius Eccleſiæ.

Platina. 1460.

In Bonifacio Tertio: Petrus Apoſtolus princeps Apoſtolorum ſucceſſoribus ſuis Pontificibus Romanis regni cælorum claues, poteſtatemq; ſibi à Deo conceſſam raliquit, non Conſtantinopoli, ſed Romæ.

Ioannes Annius Viterbienſis. 1460.

Ad cap. 1. Apocalyp. In medio Eccleſiæ eſt poſita ſedes ſancta Romana Eccleſia, caput omnium Eccleſiarum, in qua reſidet Agnus, & eius Vicarius Pontifex maximus.

Nicolaus Cuſanus. 1460.

Epiſtola 2. ad Bohemos de vſu Communionis: Si ſcire velis, an in Eccleſia exiſtas, hac veſtiges ratione. ſi cathedræ Romani Pontificis adhæreas, quæ per continoas ſucceſſiones honorum malorumq; in Petrum principem continuatur. Credendum aſt, hanc ſedem ſacratiſſimam, quo ad locum, etiam inexterminabilem. Et tamen ſi caſu Roma deficeret, ibi veritas Eccleſiæ remanebit, vbi erit principatus, & Petri ſedes modo prædicto. Cùm enim Epiſcopi ſuccedant Apoſtolis, primo Apoſtolo rectè primus ſuccedit Epiſcopus, ad quemcumq; particularem locum alium à Romana vrbe fuerit ſedes contracta.

Hieronymus Sauonarola. 1470.

De veritate fidei lib. 4. cap. 6. Vnum militantis Eccleſiæ præſidem eſſe oportet. Videmus vbicumq; in naturalibus regimen apparet, ad vnum redigi: quemad-

quemadmodum omnes motus ad vnũ primum motorem, apes ad vnum regem, omnia animalis membra ad cor diriguntur. Ergo in Eccleſia Dei tanto magis neceſſarium eſt caput vnum ad totius populi Chriſtiani gubernationem, quanto omnia regimina ſua dignitate excellit, &c. Singulariter Chriſtus Petro iniunxit: *Paſce oues meas.* Et iterum: *Petre rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuerſus, confirma fratres tuos.* Quapropter Petrum Vicarium ſuum oſtendebat. Quod etiam apertius expreſſit, cùm dixit: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam,* &c. Non autem dicendum eſt, hanc dignitatem vni Petro, & non eius poſteris eſſe cõceſſam, cùm Eccleſiam pari ordine vſq; in finem ſeculi duraturam Chriſtus inſtituerit, &c. Sequitur ergo vt miniſterium hoc perpetua ſucceſſione, vſque ad conſummationem ſeculi, tamquam ipſi Eccleſiæ perutile, omninoq; neceſſarium ſit confirmatum. Cùm itaq; Petrus fuerit à Chriſto Vicarius, totiusq; Eccleſiæ paſtor ſubrogatus, conſequens eſt, vt omnes Petri ſucceſſores eandem habeant poteſtatem. Cumque Epiſcopi Romanæ ſedis locum Petri teneant, manifeſtum eſt Romanam Eccleſiam omnium Eccleſiarum eſſe ducem atque magiſtram, omniumque fidelium congregationem Romano eſſe Pontifici vniendam. Qui ergo ab vnitate Romanæ Eccleſiæ in doctrina diſſentit, procul dubiu per deuia oberrans, à Chriſto recedit.

Ioannes Nauclerus. 1500.

Generatione 21. Petrus Apoſtolorũ princeps ſucceſſoribus ſuis Romanis regni cælorum claues à Deo ſibi conceſſas reliquit.

Ioannes Franciſcus Picus Mirandula. 1500.

Theoremate 3. Ad Romanam Eccleſiam, caput & magiſtram Eccleſiarum, mentis acies dirigenda eſt: atq; huic ipſi Eccleſiæ, hoc eſt Apoſtolicæ ſedi Petri Chriſti Vicarij, ſanctiſſimi viri adhæſerunt ſemper, & dictis ſcriptisq; fauerunt.

Petrus Galatinus. 1510.

De arcanis Catholicæ veritatis lib. 12. cap. 8. Quæcumque in hoc opere dixi, omnia ſedis Apoſtolicæ ac ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ iudicio corrigenda ac determinanda relinquo, ac ſubijcio.

Baptiſta Mantuanus. 1510.

In Martyrio Dionyſij Areopagitæ lib. 1.

Roma caput rerum eſt, Romam Deus eſſe ſuorum
Pontificum ſedem ſtatuit, quibus omnia cedant
Regna, quibus Reges ipſi quoq; ſceptra Latini
Submittant, quorum acclines veſtigia adorent.

Exhortatione ad capienda arma contra infideles, ad Pontificem Maximum:

Surge age, tu imprimis, animum, Romane ſacerdos
Pontificum princeps, Chriſti omnipotentis imago
Viua, Dei ſortita vices, terra, æquore, & orco,
Huc appelle tuum, populos in bella ciere.
Quicquid habent armorum & opum noſtra omnia regna
In fidei communem hoſtem te cogere oportet.
Incipe, & exemplo veniant in fœdera Reges
Sancta tuo. Tu namq; Pater, tu prima poteſtas,
Tu magneta tenes, tu clauum in puppe gubernas.

Ioannes Reuchlin, ſeu Capnion. 1517.

De arte Cabaliſtica ad Leonem Decimum, ad finem libri: Totum hunc librum tuæ ſubijcio auctoritati, cuius in arbitrium collata eſt totius mũdi cenſura, vt quæ diſplicebant reijcias, & tunc lætabor cætera placuiſſe.

Eraſmus Roterodamus. 1530.

De ratione concionandi libro 1. Quemadmodum expedit ad arcenda ſchiſmata vnum eſſe Pontificem Romanum, qui præſideat Eccleſijs omnibus: ita eadem ratione expedit, vt multæ ciuitates vni pareant Epiſcopo.

In Spongia aduerſus Huttenum. Non indixi bellum Romano Pontifici, non profeſſus ſum me protectorem Lutheranæ factionis. Conſtat Græciam in Romani Pontificis poteſtatem conceſſiſſe. Etſi principatus Pontificis non eſſet à Chriſto, tamen expediret vnum eſſe, qui cæteris auctoritate præemineret: Chriſtum agnoſco, Lutherum non agnoſco, Eccleſiam Romanam agnoſco.

In commentarijs in epiſtolam Hieronymi ad Damaſum, quæ incipit: Quoniam vetuſto oriens, &c. *Cum ſucceſſore Piſcatoris.)* Oſtendit Romanum Pontificem oportere ab omni faſtu alieniſſimum eſſe, qui piſcatori ſucceſſerit, & qui Crucifixi vices gerat, id eſt, humillimi.

Extra hanc domum: Hic Hieronymus omninò videtur ſentire omnes Eccleſias debere ſubeſſe Romanæ Sedi, aut certè ab hac non alienas, quæ peculiariter Apoſtolo gloriatur, qui inter Apoſtolos primas tenuit, & ſic eſt Orthodoxa, vt ſit Orthodoxarum prima dignitate.

Reſponſione ad exhortationem Alberti Pij Carporum principis. Tot ſcriptis tribuo Romano Pontifici totius Eccleſiæ primatum, frementibus cunctis, qui Romano Pontifici malè volunt. Ego apud Lutherum non alio nomine peius audio, quàm quòd vbique ſartam tectam volo Pontificis auctoritatem, &c. Nos toto pectore agnoſcimus Epiſcopi Romani primatum, præſertim in ſpiritualibus.

Præfatione ad Arnobij Commentarios in Pſalterium, ad Adrianum Sextum: Orbi Chriſtiano gratulabor, ſi, quod fore confidimus, ita tractaris munus iſtud Apoſtolicum, vt mundus intelligat, tandem Romæ contigiſſe Pontificem, qui Chriſti Vicarium ſic gerat, vt orbis ſentiat Chriſti ſpiritum in illo verſantem. Neque grauatim agnoſcet populus Apoſtolicam poteſtatem, ſi ſenſerit Apoſtolicam pietatem.

Staniſlaus Hoſius. 1550.

In confeſſione Catholicæ fidei cap. 28. Sola Romana Eccleſia, quam ab exordio fidei Chriſtianæ normam accepit, in ea ſemper illibata permanſit. Defecit Hieroſolymitana Eccleſia, cui præſedit Iacobus: defecit Achaia, vbi Andreas: defecit Aſia, vbi Ioannes: defecit India, vbi Thomas: defecit Perſis, vbi Iudas: defecit AEthiopia, vbi Matthæus: defecit Phrygia, vbi Philippus: defecit Græcia, vbi Paulus. Sola fuit, & eſt Romana Eccleſia, ad quam, ſicut præclarè ſcribit Cyprianus, nunquam acceſſum habere potuit perfidia: quæ millenis iam quingentis & amplius annis ita eſt Catholica ſemper & Apoſtolica habita, nunquam vt vlla fuerit hæreſeos labe maculata. In qua videre etiamnum licet viros & vitæ ſanctimonia, & doctrina præſtantiſſimos. Neq; enim exiſtimandum eſt, ſi quando ad Petri cathedram de cauſis maioribus refertur, ſolum eſſe Paulum, aut Iulium Pontificem, qui de illis iudicet. Habet ille lateri ſuo aſſidentes totius vrbis viros doctiſſimos, quibus ipſe minimè doctrina ſecundus præſidet, de quorum conſilio de rebus grauioribus pronunciat. Quamobrem ferendi non ſunt, qui Pontifici ſe dicto audientes fore profitentur, non autem Paulo, aut Iulio, ſibiq; hoc arrogant, ſuum vt eſſe velint iudicium, quando vt Pontifex, quando vt Iulius decernat. Quæ ſi ſemel admiſſæ fuerint captiones, omnis erit è terris obedientia ſublata.

ASSERVNT ETIAM ADuerſariorum quidam.

Ioannes VViclenus. 1390.

Eſt apud Foxū libro 1. Cōment.

Epiſtola ad Vrbanum Sextum: Gaudeo planè detegere cuicumq; fidem meam, & ſpecialiter Romano Pontifici: quia ſuppono, quod ſi ſit orthodoxa, ipſe fidem meam humiliter confirmabit; & ſi ſit erronea, emendabit, &c. Suppono iterū, quòd Romanus Pontifex, cùm ſummus Chriſti Vicarius in terris ſit, ad illam legem Euangelij inter viatores maximè obligatur, &c. Si in iſtis errauero, volo humiliter etiam poſt mortem, ſi oporteat, emendari: & ſi in perſona propria ad votum potero laborare, vellem præſentiam Romani Pontificis humiliter viſitare.

Ioannes de Pezibram Huſſita. 1450.

In profeſſione fidei: Profiteor fideli corde & ore, quia omni voluntate & deſiderio ſum in ſpe, eſſe cupio in re, ex integro, inuiolabiliter, & inſeparabiliter membrum ſanctæ matris Eccleſiæ Catholicæ, vniuerſalis, & Romanæ, per totum orbem diffuſæ, in Apoſtolicis ſedibus à beato Petro Apoſtolorum principe fundatæ, & vſque modo continuatæ, & ſupra firmam petram tam firmiter roboratæ, quod *portæ inferi non poſſint aduerſus eam* quomodolibet *præualere.*

Martinus Lutherus. 1519.

In Reſolutionibus priorum diſputationum ad Leonem Decimum: Quare, Beatiſſime Pater, proſtratum me pedibus Beatitudinis tuæ offero cum omnibus, quæ ſum, & habeo: viuifica, occide: voca, reuoca: approba, reproba: vocem tuam, vocem Chriſti in te præſidentis & loquentis agnoſcam.

In Reſolutionibus aliarum propoſitionum: Primum, quod me mouet Romanum Pontificem eſſe alijs omnibus (quos ſaltem nouerimus ſe Pontifices gerere) ſuperiorem, eſt ipſa voluntas Dei, quam in ipſo facto videmus. Neque enim ſine voluntate Dei in hanc monarchiam venire vnquam potuiſſet Romanus Pontifex. At voluntas Dei quoquo modo nota erit nota, cum reuerentia ſuſcipienda eſt: ideoq; non licet temerè Romano Pontifici in ſuo primatu reſiſtere. Hæc autem ratio tanta eſt, vt, etiamſi nulla alia cauſa eſſet, hæc tamen ſatis eſſet, ad compeſcendam temeritatem reſiſtentium.

In declaratione quorundam articulorum: Quòd Romana Eccleſia à Deo ſit præ alijs omnibus honorata, non eſt dubium. Ibi enim SS. Petrus & Paulus, quadraginta ſex Romani Pontifices, & tot centena millia Martyrum ſanguinem ſuum fuderūt, infernum & mortem vicerūt, vt vel palpare queat, quàm ſingularem habent ad illam Eccleſiam reſpectum. Quòd ſi nunc, proh dolor, res habeat Romæ, vt expediret habere melius, attamen neq; hæc, neq; vlla alia cauſſa tam grandis eſt, nec eſſe poteſt, vt ab ea Eccleſia ſeparatio aut diſceſſio vlla fieri debeat. Imò quo peius ibi res habet, tanto magis accurrendum, & adhærendum eſt. Per ſeparationem enim & contemptum non fit melius.

Idem Lutherus Auguſtam citatus, coram legato Caietano ſuam proteſtationem in hæc verba ſcriptam reliquit: Ego frater Martinus Lutherus Auguſtinianus proteſtor me colere & ſequi ſanctam Romanam Eccleſiam in omnibus meis dictis, & factis, præſentibus, præteritis, & futuris. Quod ſi quid contra, vel aliter dictum fuit, vel fuerit, pro nō dicto habere & haberi volo.

Martinus Bucerus. 1530.

In præparatorijs ad Concilium: Ingenuè confitemur apud veteris Eccleſiæ Patres Romanam Eccleſiā præ cæteris primatum obtinuiſſe, vt quæ cathedram D. Petri habeat, cuiuſq; Epiſcopi ſucceſſores Petri ferè ſemper habiti ſunt.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

ROMANOS PONTIFICES INDE VSQVE AB INITIO SEMPER HVNC PRIMATVM AGNOVISSE, DEFENDISSE, ET IN ALIIS ECCLESIIS EXERCVISSE.

ASSERVNT EORVM EPISTOLÆ & Decreta.

Anacletus. 84.

EPISTOLA 1. Quòd ſi difficiliores ortæ fuerint quæſtiones, aut Epiſcoporum, vel maiorū iudicia, aut maiores cauſæ fuerint, ad ſedem Apoſtolicam (ſi appellatum fuerit) referantur: quoniam Apoſtoli hoc ſtatuerunt iuſſione Saluatoris, vt maiores, & difficiliores quæſtiones ſemper ad ſedem deferantur Apoſtolicam, ſuper quā Chriſtus vniuerſam conſtruxit Eccleſiam, dicente ipſo ad beatum Apoſtolorum principem Petrum: *Tu es, inquit, Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Matt. 16

Epiſt.2. Quoniam Apoſtolicæ ſedis debitam reuerentiam erga me charitas veſtra detribuit, & quia plurimum venerationis chariſſimi filij præbuiſtis: nam licet Eccleſiæ, in qua ſanctus Apoſtolus reſidens docuit, quodammodo nos gubernacula teneamus, tamen profitemur nos honore & ſanctitate minores eſſe, &c.

te collocati ſumus, agere debera fraterna charitas, & obedieotiæ dehitum compellit.

* *Epiſt.3.cap 2. ad Hilarium Epiſcopum*: Peregrina iudicia, ſalua in omnibus auctoritate Apoſtolica, generali ſanctione prohibemus: quia indignum eſt ab externis vt iudicetur, qui prouinciales, & à ſae lectos debet habere iudices, niſi fuerit appellatum.

Lucius. 252.

Ad Gallia & Hiſpaniarum Epiſcopos: Literas dilectionis veſtræ, quas ad beati Petri Apoſtoli ſedem pro veſtri cauſa negotij miſiſtis, libenter ſuſcepimus: ſed de veſtris afflictionibus noo modicè cõtriſtati ſumus.

Sixtus Secundus. 257.

Epiſtola 1. Omnes Epiſcopi, qui in quibuſdam grauioribus pulſantur vel criminantur cauſis, quoties neceſſe fuerit, liberè Apoſtolicam appellent ſedem, atque ad eam quaſi ad matrem confugiant, vt ab ea (ſicut ſemper fuit) piè fulciantur, defendantur, & liberentur: cuius diſpoſitioni omnes maiores Eccleſiaſticas cauſas & Epiſcoporum iudicia, antiqua Apoſtolorum, eorumq́; ſucceſſorum atque Canonum auctoritas reſeruauit: quoniam culpantur Epiſcopi, qui aliter erga fratres egeriot, quàm eiuſdem ſedis Papæ fieri placuerit.

Dionyſius. 260.

Epiſt. 2. Olim & ab initio tantam percepimus à B. Petro Apoſtolorum principe fiduciam, vt babeamus auctoritatem vniuerſali Eccleſiæ, auxiliante Domino, ſubuenire: & quicquid nociuũ eſt, auctoritate Apoſtolica corrigere & emẽdare, &c. De parochianis ergo Eccleſijs, vnde Apoſtolicam ſedem conſulere voluiſti, qualiter ſint cuſtodiendæ per Cordubenſem prouinciam, ac diuidendæ ſacerdotibus, oihil tuæ charitati melius nohis videtur intimare, quàm vt ſequaris, quod nos in Romana Eccleſia nuper egiſſe cognoſcitur. Eccleſias verò ſingulas ſingulis presbyteris dedimus, parochias & cœmiteria eius diuiſimus, & vnicuiq; ius proprium habere ſtatuimus: ita videlicet, vt nullus alterius parochiæ terras, terminos, aut ius inuadat, ſed vnuſquiſque ſuis terminis ſit contentus. Hanc quoq; normam, chariſſime, te & omnes Epiſcopos ſequi conuenit: & quod tibi ſcribitur, omnibus quibuſcumq; potueris notum facias, vt oon ſpecialis, ſed generalis fiat iſta præceptio.

Felix Primus. 270.

Epiſt.3. Suſcipientes fraternitatis tuæ Epiſtnlas, quibus me requiſiſti ſuper fidei documentis, quæ ab alijs habebantur aliter, quàm rectę fidei contineant ſacramẽta, prout Dominus dedit, pro fraternitatis amore reſpondere non reſultauimus. Semper enim dubia & maiora negotia, terminum ab hac ſancta Sede, à tempore Apoſtolorum, qui eam ſuis documentis inſtruxerunt, accipere conſueuerunt. Et ideo tu rectè feciſti, quòd huius ſanctæ Sedis conſultis te, cæterosq́; firmari & inſtrui voluiſti.

Marcellus Primus. 304.

Epiſt. 1. ad Epiſcopos Antiochenæ prouinciæ: Petri ſedes primitus apud vos fuit, quæ poſtea (iubente Domino) Romam translata eſt, cui, adminiculante gratia diuina, hodierna præſidemus die: nec ab eius diſpoſitione deuiare vos oportet, ad quã cuncta maiora Eccleſiaſtica negotia (diuina diſponente gratia) iuſſa ſunt referri: vt ab ea regulariter diſponantur, à qua ſumpſẽre principia. Si veſtra verò Antiochena, quę olim prima erat, Romanæ ceſſit ſedi, nulla eſt, quæ eius non ſubiecta ſit ditioni: ad quam omnes, quaſi ad caput, iuxta Apoſtolorum eorumq́; ſucceſſorum ſanctiones, Epiſcopi, qui voluerint, vel quibus neceſſe fuerit, ſuffugere, eamq́; appallare debent: vt inde accipiant tuitionem & liberatiooem, vnde acceperunt informationem atq; conſecrationẽ. Quod omnibus minimè cõuenit denegare Epiſcopis, ſed abſq; vlla cuſtodia, aut excõmunicatione, vel damnatione, vel expoliatione, liberè ire concedatur. Simulq́; ijdem (inſpirante Domino) conſtituerũt, vt nulla Synodus fieret, præter eiuſdem Sedis auctoritatem, nec vllus Epiſcopus, niſi in legitima Synodo ſuo tempore Apoſtolica auctoritate conuocata, ſuper quibuslibet criminibus pulſatus audiatur, vel iudicetur: quia Epiſcoporum iudicia & ſummarum cauſarũ negotia, ſiue cũcta dubia, Apoſtolicæ ſedis auctoritate ſunt agẽda & finienda. Et omnia comprouincialia negotia huius ſanctæ, vniuerſalis, & Apoſtolicæ Eccleſiæ ſunt retractanda iudicio, ſi huius Eccleſiæ Pontifex præceperit. Nec cui liceat ſine præiudicio Romanæ Eccleſiæ (cui in omnibus cauſis debet reuerẽtia cuſtodiri) relictis his ſacerdotibus, qui in eadẽ prouincia Dei Eccleſias nutu diuino gubernãt, ad alias conuolare prouincias, vel aliarũ prouinciarũ Epiſcoporum iudicium experiri, vel pati: ſed omnibus eiuſdem prouinciæ Epiſcopis congregatis, iudicium auctoritate huius ſedis terminetur.

Euſebius. 309.

Epiſt. 3. Benedictus Dominus Deus noſter, qui per miſericordiam ſuam Romanã Eccleſiã B. Petri Apoſtolorum principis ſacerdotio ditauit, nobisq́; viã monſtrandã circa nos (propter vniuerſalem curam, quæ nobis eſt propter priuilegium eiuſdem Eccleſiæ) inuicem charitatis indulſit, vt qui cohæremus firmitate fidei, iungamur quoq; votiui iucunditate colloquij.

Melchiades. 311.

Ad Hiſpania Epiſcopos: Epiſcopos nolite iudicare, nolite condemnare abſq; huius ſedis auctoritate. Quod ſi feceritis, irrita erũt veſtra iudicia, & vos condemnabimini. Hoc enim priuilegiũ huic ſanctæ Sedi à temporibus Apoſtolorum ſtatutum eſt ſeruare, quod illæſum manet vſq; in hodiernũ diem. Epiſcopos ergo, quos ſibi Dominus tamquam oculos elegit, & columnas Eccleſię eſſe voluit, quibus etiam ligandi & ſoluendi dedit poteſtatẽ, ſuo iudicio reſeruauit, hocq́; priuilegium beato clauigero Petro ſua vice ſolummodò cõmiſit. Quod eius iuſtè prærogatiuum ſuccreſcit ſedi, futuris hæreditandum atq; tenendũ temporibus: quoniam & inter beatos Apoſtolos fuit quędã diſcretio poteſtatis. Et licet cunctorũ par electio foret, beato tamen Petro cõceſſum eſt, vt alijs pręemineret, eorumq́;, quæ ad querelam venirent, cauſas & interrogationes prudenter diſponeret. Quod Dei ordinationa taliter ordinatum eſſe credimus, ne omnes poſterorum cuncta ſibi vindicarent, ſed ſemper maiores cauſę, ſicut ſunt Epiſcoporum & potiorum curæ negotiorum, ad vnam beati principis Apoſtolorum Petri ſedem confluerent, vt inde ſuſcipiant finem iudiciorum, vnde acceperũt initium inſtitutionum, ne quandoq; à ſuo diſcreparent capite. Si verò ſe viderit quiſq̃ veſtrũ prægrauari, hãc ſedem appellet, huc recurrat, vt ſemper inſtituta fuit conſuetudo: quia & voluntariè ei compatiemur, & libenter, prout Dominus dederit, adminiculum feremus.

Matt 16.

Sylueſter. 320.

In Concilio Romano cap. 20. Nemo iudicabit primã ſedem: quoniam omnes ſedes à prima ſede deſiderant temperari. Neque ab Auguſto, neque ab omni clero, neque à regibus, neque à populo iudex iudicabitur.

Marcus. 336.

Epiſtola ad Athanaſium, & cæteros Aegypti Epiſcopos:

Sancta Romana Eccleſia ſemper immaculata manſit, & Domino prouidente, & beato Petro opem ferente, in futuro manebit, ſine vlla hæreticorũ inſultatione firma & immobilis omni tempore perſiſtet, &c. Hæc ſancta & Apoſtolica mater omnium Eccleſiarum Chriſti Eccleſia, per omnipotentis Dei gratiam à tramite Apoſtolicæ traditionis numquam erraſſe probatur, &c.

Iulius Primus. 337.

Epiſt.1. ad Epiſcopos Orientales: Audite iam factam in Nicæna ciuitate Synodum, cui & ego ipſe conſcientiæ meæ cultum decenter exhibui, nihil aliud volens, quàm concordiam omnibus fabricare, & præ cunctis arguere & remouere hanc inſidiantium altercationem, quas præuidentes ſancti Patres inſidias & illicitas altercationes, vnanimiter in prædicta Nicæna Synodo ſtatuerũt, vt nullus Epiſcopus, niſi in legitima Synodo, & ſuo tempore Apoſtolica auctoritate conuocata, ſuper quibuſdam criminationibus pulſatus audiatur, id eſt, iudicetur, vel damnetur. Sin aliter præſumptum à quibuſdam fuerit, in vanum deducatur quod egerint, nec inter Eccleſiaſtica vllo modo reputabitur. Ipſi verò primæ ſedis Eccleſiæ conuocandarum generalium Synodorum iura & iudicia Epiſcoporum, ſingulari priuilegio, Euangelicis & Apoſtolicis atque Canonicis conceſſa ſunt inſtitutis: quia ſemper maiores cauſæ ad Sedem Apoſtolicam multis auctoritatibus referri præceptæ ſunt. Nec vllo modo poteſt maior à minore iudicari. Ipſa namque omnibus maior & prælata eſt Eccleſijs, quæ non ſolummodò Canonum & ſanctorum Patrum decretis, ſed Domini Saluatoris noſtri voce ſingularem obtinuit principatum. *Tu es*, inquit, *Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*, &c. Porrò dudum à ſanctis Apoſtolis, ſucceſſoribuſq; eorum, in præfatis antiquis decretum fuerat ſtatutis, quę hactenus ſancta & vniuerſalis Apoſtolica tenet Eccleſia, non oportere præter ſententiam Romani Pontificis Concilia celebrari, nec Epiſcopum damnari; quoniam ſanctam Romanam Eccleſiam primatem omnium Eccleſiarum eſſe voluerunt. Et ſicut beatus Petrus Apoſtolus primus fuit omnium Apoſtolorum: ita & hæc Eccleſia ipſius nomine conſecrata, Domino inſtituente, prima & caput ſit cæterorum, & ad eam, quaſi ad matrem, atq; apicem, oẽs maiores Eccleſię cauſę, & iudicia Epiſcoporũ recurrant, eiuſq; iuſta ſententia terminum ſumant, nec extra Romanum quicquam ex his debere decerni Pontificem.

Matth. 16

In decretis Eleutherij, Victoris, &c.

Epiſt.2. ad Euſebium, Theognium, Theodorum, & cæteros Orientales Epiſcop. Decuerat vos, aduerſus ſanctã Romanam Eccleſiam & Apoſtolicam limatè, & non ironicè loqui: quoniã & ipſe Dominus noſter Ieſus Chriſtus eam decenter allocutus, ait: *Tu es*, inquit, *Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam: & tibi dabo claues regni cælorum.* Habet enim poteſtatem, ſingulari priuilegio ſibi conceſſam, aperire & claudere ianuas regni cęleſtis, quibus voluerit, &c. Cur nobis inconſultis Epiſcopos in eam Synodum conuocaſtis, ad quam nec Maximus Hieroſolymitanus venit, nec noſtra interfuit legatio: Canonibus quippe in Nicæna Synodo iubẽtibus, non debere pręter ſententiam Romani Pontificis vllo modo Concilia celebrari, nec Epiſcopos damnari: aut cur in prædictorum loco fratrum alios adulteros poſuiſtis, antequam penes nos, aut apocriſarios noſtros, eorum cauſa canonicè eſſet examinata, finemq; perciperet rectũ, &c. Quibus ita geſtis ſcripſi vobis, & omnibus, qui in Antiochiã contra Apoſtolicam Canonicamq; regulam, nobis inconſultis, fueratis congregati, arguẽs vos

Matt. 16

primùm de iniurijs literarũ, deinde cur Athanaſium, ſuoſq; conſectatores, ad veſtrum concilium conuocaſſetis, canonibus ſcilicet præcipientibus, nihil extra Romanum decerni Pontificẽ, cui hæc & maiora Eccleſiarum negotia, tam ab ipſo Domino, quàm ab omnibus vniuerſorũ Conciliorũ fratribus ſpeciali priuilegio contradita ſunt, &c.

Liberius. 351.

Epiſtola ad Athanaſium: Olim & ab initio tantam percepimus à B. Petro Apoſtolorũ principe fiduciam, vt habeamus auctoritatem pro vniuerſali Eccleſia, ad rectam defendendam fidem: quatenus nulli liceat ſtatum ſanctæ Eccleſiæ commouere, ad læſionem rectè credentium, abſq; ſui periculo honoris.

Ad Conſtantium Auguſtum: Ad illud officium (teſtis eſt mihi Deus) inuitus acceſſi, in quo cupio quidẽ ſine offenſa Dei, quamdiu in ſeculo fuero, permanere, & nunquam mea ſtatuta, ſed Apoſtolica, vt eſſent firmata & cuſtodita, perfeci, ſecutus morem ordinemq; maiorũ, nihil addidi Epiſcopatui vrbis Romæ, nihil minui paſſus ſum. Et illam fidem ſeruans, quæ per ſucceſſionem tantorũ Epiſcoporum cucurrit, ex quibus plures Martyres extiterunt, illibatã cuſtodiri ſemper exopto.

Felix Secundus. 366.

Epiſt.1. ad Athanaſium, & cæteros Ægypti Epiſcopos Alexandriæ congregatos: Incipiamus ergo, adiuuante Deo, & ſancto Petro Apoſtolo, per quem Apoſtolatus & Epiſcopatus in Chriſto cœpit exordium, quoniam plures ſæpe emerſerunt cauſæ, quæ in quibuſdam non erant cauſæ, ſed crimina: quia magis, vt comperimus, iniquitate, quàm charitate fratribus ſunt impoſitæ, & vt de cætero ſolicitudo ſit, ne talia eueniant, capitula quædam à ſanctis Patribus tam in Nicæna Synodo, quàm & in hac ſede conſtituta ponamus, &c.

Cap.18. Quamquam comprouincialibus Epiſcopis vnà cum eorum Metropolitano ſuæ prouincię cauſas Epiſcoporum liceat charitatiuè & concorditer agitare, non tamen licet definire abſque Romani Pontificis auctoritate. Quòd ſi ſecus à quibuſdam præſumptum fuerit, ipſi, qui hoc egerint, ſuæ præſumptionis ſuſcipiant damnum & illi, qui ab eis perperam excommunicati, aut damnati fuerint, auctoritate huius ſanctæ ſedis, & beati præceptoris noſtri clauigeri Petri poteſtate ſoluantur, atque reſtituantur. Ipſe enim ait Dominus: *Quæcunque ſolueris ſuper terram, erunt ſoluta & in cælis.* Matt. 16

Cap.19. Quoties Epiſcopi ſe à ſuis cõprouincialibus, vel à Metropolitano putauerint prægrauari, aut eos ſuſpectos habuerint, mox Romanã appellent ſedem, ad quam eos abſque vlla detentione, aut ſuarum rerum ablatione liberè ire liceat. Et dum prædictam Romanam matrem appellauerint Eccleſiam, aut ab ea ſe audiri popoſcerint, nullus eos aut excõmunicare, aut eorum ſedes ſubripere, aut eorum res auferre, aut aliquã eis vim inferre pręſumat, antequam eorum cauſa Romani Pontificis auctoritate finiatur. Quòd ſi aliter à quoquam præſumptum fuerit, nihil erit, ſed viribus carebit. Nam nec hoc perperam præſumimus, ſed & ipſum in Nicæna Synodo conſtitutũ, & anteceſſores noſtros egiſſe, bene Athanaſi noſti: quoniam quando tu, & Paulus Conſtantinopolitanus, Aſclepius Gazę, & Lucianus Andrianopolites, ab Orientalibus Epiſcopis, inconſulto ſanctæ memoriæ Iulio prædeceſſore noſtro, damnati eſtis, & ad eum, quaſi ad totius orbis caput (vt ſemper huic ſanctæ Sedi licitum fuit) confugiſtis, cognita eorum nequitia, & veſtra iuſtitia, vos in cõmunionem ſuſcepit, & omniũ veſtrum

curam

curam gerẽs, propter Sedis propriæ dignitatem, ſuas ſingulis reddens Eccleſias, Orientalibus ſcripſit, culpans eos, quòd non rectè tractaſſeot, viros inculpabiles de ſuis Eccleſijs expellantes, & conſtituta Niceni Concilij minimè conſeruantes E quibus ad certum diem nonnullos ſibimet adeſſe præcepit, vt de talibus præſumptionibus certam redderent rationem, & coram eis oſtenderet, iuſtum ſe ſuper eis protuliſſe decretum. Interminatus eſt etiam non talia deinceps fratres eſſe paſſuros, & niſi ab huiuſmodi præſumptionibus ceſſarent, à proprijs eſſe gradibus eos receſſuros. Tali enim huius ſanctæ Sedis priuilegio tu & fratres tui proprias recepiſtis Eccleſias, cum omnibus ſibi pertinentibus. His enim & alijs quàm plurimis documentis manifeſtum eſt, nullum damnari, aut ſuis expoliari rebus debere Epiſcopum, qui hanc ſanctam Sedem interpellauerit, aut ſibi defenſatricẽ adſciuerit, donec iudiciom de eo noſtræ Apoſtolicę auctoritatis, hoc eſt, principis Apoſtolorum Petri, agnoſcat: quia ſolummodò Chriſtus Ieſus huic ſanctę Sedi, id eſt, Apoſtolicæ hoc facerẽ commiſit: vtpote quoniam ſolus atque præ omnibus præfatus princeps Apoſtolorum creditus eſt, atque percipere meruit à Rege regum Chriſto Deo claues regni cęlorum.

Damaſus. 380.

Epiſtola 2. ad Stephanum, & ad concilia Africa: Oportet nos, qui ſupra domum Domini, hoc eſt vniuerſalem Eccleſiã Catholicã Epiſcopale ſuſcepimus minifteriũ, ſolicitè vigilare, ne quid de ſacris eius muneribus, id eſt, Apoſtulicis viris, Apoſtolorumqúe ſucceſſoribus, atque miniſtris quiſquam, nobis dormitantibus, valeat ſupprimi, atque iniuſtè, nobisqúe inconſultis damnari. Scitis, fratres chariſſimi, firmamentum à Deo fixum & immobile, atque titulum lucidiſſimum ſuorum ſacerdotum, id eſt, omnium Epiſcoporum, Apoſtolicam ſedem eſſe conſtituiam, & verticem Eccleſiarum: *Tues enim* (ficut diuinũ pronuntiat Verbum veraciter) *Petrus, & ſuper firmamentum tuum Eccleſia columna*, qui Epiſcopi intelliguntur, *confirmata ſunt: & tibi claues regni cælorum commiſi, atque ligare & ſoluere poteſtatem quæ in cælo ſunt, & quæ in terra promulgaui.* Tu profanatorum hominum, & membrorum meorum, maximeqúe diſcipulorum meorum extitis, vt princeps & doctor Orthodoxæ & immaculatæ fidei, cuius vice hodie, gratia Dei, legatione pro Chriſto fungimur, & omnes huius ſanctæ ſedis Præſules eius vicem geſſerunt, gerunt, & gerent. Diſcutere namque Epiſcopos, & ſummas Eccleſiaſticorum negotiorum cauſas Metropolitano, vnà cum omnibus ſuis comprouincialibus, ita vt nemo ex eis deſit, & omnes in ſingulorum concordent negotijs, licet: ſed definire eorum, atque Eccleſiaſticarum ſummas querelas cauſarum, vel damnare Epiſcopos, abſque huius ſanctæ Sedis auctoritate, minimè licet, quam omnes appellare, ſi neceſſe fuerit, & eius fulciri auxilio oportet. Nam (vt noſtis) Synodum ſine eius auctoritate fieri non eſt Catholicum: nec Epiſcopus, niſi in legitima Synodo, & ſuo tempore Apoſtolica vocatione congregata, definitè damnari poteſt: neque vlla vnquam Concilia rata leguntur, quæ non ſunt fulta Apoſtulica auctoritate.

Epiſtola ad Epiſcopos Illyriæ: (*apud Theodoretum lib. 2. cap. 22.*) Numerus Epiſcoporum, qui erant Arimini in vnum cõgregati, præiudicij vim habere non debet, præſertim cùm formula illa compoſita ſit, neque Epiſcopo Romano, cuius ſententia præ cæteris omnibus expectanda erat, neque Vincẽtio, qui tot annis Epiſcopatũ integrè geſſerat, neque alijs eidem conſentientibus.

Epiſtola ad Epiſcopos Orientales: (*apud Theodoretum lib. 5. cap. 1. & Nicephorum lib. 12. cap. 17.* Quòd veſtra charitas debitam Apoſtolicæ ſedi reuerentiam tribuit, filij honoratiſſimi, vobis ipſis quoque maximo ſanè honori eſt. Nam tametſi in ſancta Eccleſia (in qua ſanctus Apoſtolos ſedens nos docuit, quo pacto illius gubernacula, quæ ſuſcepimus, tractanda ſint) nobis primę partes deferuntur: tamen coofitemur nos illo dignitatis gradu longè inferiores eſſe.

Siricius. 385.

Epiſtola 1. ad Himerium Tarraconenſem Epiſcopum: Pro officij noſtri conſideratione non eſt nobis diſſimulare, non eſt tacere libertas: quia maior cunctis Chriſtianę religionis zelus incumbit. Portamus onera omnium qui grauantur: quinimò hæc portat in nobis beatus Apoſtolus Petrus, qui nos in omnibus, vt confidimus, adminiſtrationis ſuæ protegit, & tuetur hæredes, &c. Explicuimus, vt arbitror, frater chariſſime, vniuerſa, quæ digeſta ſunt in querelã, & ad ſingulas cauſas, de quibus per filium noſtrum Baſſianum ad Romanam Eccleſiam, vtpote ad caput tui corporis, retuliſti, ſufficientia, quãtum opinor, reſponſa reddidimus.

Epiſtola 3. ad Orthodoxos per diuerſas prouincias: Cogitantibus nobis metum diuini iudicij, tacere non licuit, ſed nobis loqui neceſſitas imperauit, dicente Propheta: *Exalta vt tuba vocem tuam*. Et cui Eſa. 58.
omnium Eccleſiarum cura eſt, ſi diſſimulem, audiam Domino dicente: *Reijcitis mandatum Dei, vt* Matt. 15
traditiones veſtras ſtatuatis. Marc. 7.

Anaſtaſius. 388.

Ad omnes Germaniæ & Burgundiæ Epiſcopos: Exigit dilectio veſtra, vt ex auctoritate Sedis Apoſtolicæ veſtris deberemus reſpondere conſultis. Et quãuis non prolixè, ſed ſuccinctè hęc agere propter quaſdam alias occupationes feſtinaremus: denuò tamen, ſi neceſſe fuerit, ob has, vel alias neceſſitates, quaſi ad caput mittere charitatiuè non dubitetis. Significaſtis enim quoſdam ſacerdotes in Eccleſia quando leguntur Euangelia ſedere, & Domini Saluatoris verba non ſtantes, ſed ſedentes audire, & hoc ex maiorum traditione ſe accepiſſe narrant, quod vt nullatenus deinceps fieri ſinatis, Apoſtolica auctoritate mandamus.

Innocentius Primus. 406.

Epiſtola 2. ad Victricium Epiſcopum Rothomagenſem: Si quæ cauſę vel contentiones inter clericos fuerint exortæ, vt ſecundùm Synodum Nicænam congregatis eiuſdem prouincię Epiſcopis iurgium terminetur, nec alicui liceat, (ſine præiudicio tamen Romanę Eccleſiæ, cuius in omnibus cauſis debet reuerentia cuſtodiri) relictis his ſacerdotibus, qui in eadem prouincia Dei Eccleſiam gubernant, ad alias conuolare prouincias. Si autem maiores cauſæ in medium fuerint deuolutæ, ad ſedem Apoſtolicam, ſicut Synodus ſtatuit, & beata conſuetudo exigit, poſt iudicium Epiſcopale referantur.

Epiſtola 3. ad Exuperium Tholoſanum: Et quidem dilectio tua inſtitutum ſequuta prudentium, ad ſedem Apoſtolicam referre maluit, quid de rebus dubijs cuſtodire deberet, potius quàm vſurpatione præſumpta, quæ ſibi viderentur, de ſingulis obtinere.

Epiſt. 17. ad Arcadium Imper. qui Ioan. Chryſoſtomũ expulerat: Itaqꝫ ego minimus, & peccator, cui thronus magni Apoſtoli Petri creditus eſt, ſegrego & reijcio te, & vxorẽ à perceptione immaculatorũ myſteriorum Chriſti Dei noſtri: Epiſcopum etiam omnem, aut clericum ordinis ſanctæ Dei Eccleſiæ, qui adminiſtrare aut exhibere ea vobis

auſus fuerit, ab ea hora, qua præſentes vinculi mei legeritis literas, dignitate ſua excidiſſe decerno.

Epiſtola 29. ad Decentium Eugubinum: Quis enim neſciat, id, quod à Principe Apoſtolorum Petro Romanæ Eccleſię traditum eſt, ac nunc vſque cuſtoditur, ab omnibus debere ſeruari, nec ſuperinduci, aut introduci aliquid, quod aut auctoritatem non habeat, aut aliunde accipera videatur exemplum? Præſertim cùm ſit manifeſtum, in omnem Italiam, Gallias, Hiſpanias, Africam, atque Siciliam, inſulaſque interiacentes, nullum inſtituiſſe Eccleſias, niſi eos, quos venerabilis Apoſtolus Petrus, aut eius ſucceſſorea conſtituerint ſacerdotes? Aut legant, ſi in his prouincijs alius Apoſtolorũ inuenitur aut legitur docuiſſe. Quod ſi non legunt, quia nuſquam inueniunt, oportet eos hoc ſequi, quod Romana Eccleſia cuſtodit à qua eos principium accepiſſe non dubium eſt, ne dum peregrinis aſſertionibus ſtudent, caput inſtitutionum videantur omittere.

Epiſtola 32. ad Epiſcopos in Synodo Milenitana: Diligenter & congruè Apoſtolico conſulitis honori: honori, inquam, illius, quem præter illa, quæ ſunt extrinſecus, ſolicitudo manet omnium Eccleſiarum, ſuper anxijs rebus quę ſit tenenda ſententia: antiquę ſcilicet regulæ formam ſecuti, quã toto ſemper ab orbe mecum noſtis eſſe ſeruatam. Verùm hæc miſſa facio. Neque enim hoc veſtram credo latere prudentiam, qui id etiam actione firmaſtis, ſcientes quòd per omnes prouincias de Apoſtolico fonte petentibus reſponſa ſemper emanent. Præſertim quoties fidei ratio ventilatur, arbitror omnes fratres, & coëpiſcopos noſtros, non niſi ad Petrum, id eſt, ſui nominis & honoris auctorem referre debere.

Zoſimus. 418.

Epiſtola ad Heſychium Epiſcopum Salonitanum: Sciat (quiſquis hoc, poſtpoſita Patrum & Apoſtolicę ſedia auctoritate, neglaxarit) à nobis diſtrictius vindicandum, vt loci ſui minimè dubitet ſibi non conſtare rationem, ſi hoc putat, poſt tot prohibitiones, impunè poſſe tentari.

Epiſtola ad vniuerſos Epiſcopos per Gallias & ſeptem prauincias conſtitutos: Placuit Apoſtolicæ ſadi, vt ſi quis ax qualibet Galliarum parta, ſub quolibet Eccleſiaſtico gradu, ad nos Romam venire contendit, vel aliò terrarum ire diſponit, non aliter proficiſcatur, niſi Metropolitani Arelatenſis Epiſcopi Formatas acceperit, quibus ſacerdotium ſuum, vel locum Eccleſiaſticum, quem habet, ſcriptorũ aius aſtipulatione perdoceat, &c. Iuſſimus autem præcipuam, ſicuti ſemper habuit, Metropolitanus Epiſcopus Arelatenſis ciuitatis in ordinandis ſacerdotibus teneat auctoritatam: Viennenſem, Narbonenſam primam, & Narbonẽſem ſecundam prouincias ad Pontificium ſuum reuocet. Quiſquis verò poſthac contra Apoſtolicæ ſedis ſtatuta, & pręcepta maiorum, omiſſo Metropolitano Epiſcopo, in prouincijs ſupradictis quẽquam ordinare præſumpſerit, vel is, qui ordinari ſe illicitè ſiuerit, vterque ſacerdotio ſe carere cognoſcat. Quomodo enim potaſt auctoritatem ſummi Põtificis obtinere, qui quæ erant Pontificis ſeruare contemnit?

Bonifacius Primus. 420.

Epiſtola ad Epiſcopos Galliæ: Nos per omnes prouincias literas dirigemus, ne excuſationem ſibi ignorationis obtendat, & ad prouinciam venira cogatur, & illic ſe coſtituto præſentara iudicio. Quicquid autem veſtra charitas de hac cauſa duxerit decernandum, cùm ad nos relatum fuarit, noſtra, vt condecet, neceſſe eſt auctoritate firmetur.

Cæleſtinus. 426.

Epiſtola 6. ad Ioannem Antiochenum. Sciat Sanctitas tua, eiuſmodi à nobis, vel ab ipſo verius Chriſto Domino ac Deo noſtro per nos ſentẽtiam in Naſtorium latam eſſe; videlicet, quòd niſi intra decem dies poſt acceptam admonitionis noſtræ ſyngrapham enumerandos, ſacrilegam de Chriſti ortu doctrinam ſcripta confeſſione damnauerit, certò fore, vt ab Epiſcoporum Synodo exauctoretur.

Epiſtola ad Cyrillum Alexandrinum: Quam ob rem noſtræ ſedis auctoritate aſcita, noſtraque vice, & loco cum poteſtata vſus, eiuſmodi non abſqua exquiſita ſeueritate ſentẽtiam exequeris: nempe, vt niſi decem dierum interuallo ab huius noſtræ admonitionis die numerandorum, neſariam doctrinam ſuam Neſtorius conceptis verbis anathematizet, eamque de Chriſti Dei noſtri generatione fidem in poſtarum conſeſſurum ſe ſpondeat, quam & Romana, & tuæ Sanctitatis Eccleſia, & vniuerſa denique religio Chriſtiana prædicat, illicò Sanctitas tua Eccleſiæ illi proſpiciat. Is varò modis omnibua ſe à noſtro corpore ſegregatum eſſe intelligat, vt qui omnem medentium curam aſpernatus, nec non inſtar paſtiferi morbi par vniuerſum Eccleſię corpus inſano modo graſſatus, tam ſeipſum, quàm cæteros omnes ſibi commiſſos in extremum axitium præcipitare ſtuduerit.

Leo Primus. 450.

Epiſtola 5. ad Epiſcopos Siciliæ: Diuinis præceptis & Apoſtolicis monitis incitamur, vt pro omnium Eccleſiarum ſtatu impigro vigilemus affectu: ac, ſi quid vſquam reprehanſiona inueniatur obnoxium, celeri ſolicitudine, aut ab ignorantiæ imperitia, ant à præſumptionis vſurpationa reuocemus. Monente enim Dominicę vocis imperio, quo beatiſſimus Apoſtolus Petrus trina repetitione myſticæ ſanctionis imbuitur, vt Chriſti oues, qui Chriſtum diligit, paſcat, ipſius Sedis, cui per abundantiam diuinæ gratiæ præſumus, reuerentia cohortamur: vt periculum deſidiæ, quantum poſſumus, declinemus ne profeſſio ſummi Apoſtoli, qua ſe amatorem Domini eſſe teſtatus eſt, vana inueniatur in nobis: quia negligenter paſcens toties commendatum Dominicum gregem, conuincitur ſummum non amare paſtorem. Ioan. 21.

Epiſt. 49. ad Synodum Chalcedonenſem cap. 1. Amplectendum eſt clementiſſimi principis plenum religione conſilium, quo ſanctam fraternitatem veſtram ad deſtruandas inſidias diaboli, & ad reformandam Eccleſiaſticam pacem voluit conuenire, beatiſſimi Petri iure atque honore ſeruato, adeò vt nos quoque ſuis ad hoc litteris inuitaret, vt venerabili Synodo noſtram præſentiam præberemus. quod quidem nec neceſſitas temporis, nec vlla conſuetudo poterat permittere: tamen in his fratribus Paſchaſino & Lucentio Epiſcopis, Boniſacio & Baſilio presbyteris, qui ab Apoſtolica Sede directi ſunt, me Synodo veſtra fraternitas exiſtimat præſidare, nec ſeiunctam à vobis præſentiam meam confidat, qui nunc in vicarijs meis adſum, & iamdudum fidei Catholicæ prædicatione non deſum: vt qui non poteſtis ignorare, quid ex antiqua traditione credamus, non poſſitis dubitare, quid cupiamus.

Epiſtala 58. ad Pulcheriam Auguſtam cap. 3. Hæc autem obſeruantia eum quoque illi animum ſpondet copulandum, & Apoſtolicæ Sedis directionem, quam Conſtantinopolitanę Eccleſiæ ſemper impendimus, nulla mobilitate violandam: quia ſi interdum immoderati Pręſules aliquas incidont colpas, Eccleſiarum tamen Chriſti

integra

integra gratia per[illegible]uerat: conſenſiones verò Epiſcopor[illegible]m, ſanctorum Canonum apud Nicęam c[illegible]torum [illegible]egulis repugnantes, vnita nobiſcum [illegible] pietat[illegible] in irritum mi[illegible]imus, & [illegible] a[illegible] o[illegible] ateni B. Petri Apoſtoli generali prorſus de[illegible]nitione caſſam[illegible].

Epiſt.[illegible] ad Anaſtaſium The[illegible]ſalonicenſem capite 1. Quo[illegible]iam ſicut præceſſores mei prędeceſſoribus tuis, ita [illegible]iam ego dilectioni tuæ, priorum ſecutus exemplum, vices mei moderaminis delegaui; vt c[illegible]ram, quam vniuerſis Eccleſijs principaliter ex diuina inſtitutione debemus, imitator noſtræ manſuetu[illegible]inis effectus, adiuuares, & longinquis ab Apoſtolica Sede prouincijs, pręſentiam quodammodo noſtrę viſitationis impenderes: quia de contine[illegible]te opportunoquè proſpectu promptum tibi eſſet ag[illegible]oſcere, quid in quibuſque rebus, v[illegible] l tuo ſtudio componeres, vel noſtro iudicio reſeruares Nam cùm maiora negotia, & difficiliores cauſarum exitus, liberum tibi eſſet ſub noſtrę ſententiæ expectatione ſuſpendere, nec ratio tibi, nec neceſſitas fuit, in id, quod menſuram tuam excederet, deuiandi.

Epiſtola c 3. ad Epiſcopos per Viennam prouinciã conſtitutos cap. 2. Nobiſcum itaque veſtra fraternitas recognoſcat, Apoſtolicam ſedem pro ſui reuerentia, à veſtrę etiam prouinciæ ſacerdotibus innumeris relationibus eſſe conſultam, & pro diuerſarum (quemadmodum vetus conſuetudo poſcebat) appellatione cauſarum, aut retractata, aut confirmata fuiſſe iudicia: adeò vt ſeruata vnitate ſpiritus in vinculo pacis, commeantibus hinc inde literis, quod ſanctè agebatur, perpetuæ proficeret charitati, &c. Sed hunc tramitem ſemper inter maiores noſtros & bene tentum, & ſaluberiter conſtitutum, Hilarius Eccleſiarum ſtatum & concordiam ſacerdotum nouis prǽſumptionibus turbaturus exceſſit, ita ſuę vos cupiens ſubdere poteſtati, vt ſe beato Apoſtolo Petro non patiatur eſſe ſubiectum, ordinationes ſibi omnium Eccleſiarum per Gallias vendicans, & debitam Metropolitanis ſacerdotibus in ſuum ius transferens dignitatem: ipſius quoque beatiſſimi Petri reuerentiam verbis arrogantioribus minuendo:
Matt. 16 cui cùm prę cæteris ſoluendi & ligandi tradita ſit poteſtas, paſcendarum tamen ouium cura ſpecia-
Ioan. 21. lius mandata eſt: cui quiſquis principatum ęſtimat denegandum, illius quidem nullo modo minuere poteſt dignitatem; ſed inflatus ſpiritu ſuperbiæ ſuæ, ſemetipſum in inferna demergit.

Hilarius Papa. 461.

Epi[illegible]ola 3. ad Aſcanium Epiſcopũ. Diuinæ circa nos gr[illegible]tiæ memores eſſe debemus, qui nos per dignatio[illegible] ſuę miſericordiam ob hoc ad faſtigium ſa[illegible] le prouexit, vt mandatis ipſius inhærentes, & [illegible]n quadam ſacerdotij eius ſpecula conſtitu[illegible] [illegible]eamus illicita, & ſ[illegible]quenda doceamus.

[illegible]ola ad Leont[illegible]m Epiſcopum: Quantum reuere[illegible] in ſpiritu De[illegible] qui ſubditos ſibi inhabitat, [illegible]dotes beato P[illegible]o Apoſtolo, & ſedi ipſius deſer[illegible]ur, omnibus arbitror eſſe compertum, quibus paternarum traditionum incorrupta cuſtodia eſt.

In [illegible]oncilio Romano: Nulli fas ſit, ſine ſtatus ſui pericu[illegible]lo vel diuinas conſtitutiones, vel Apoſtolicę [illegible]dis decreta temerare. Acclamatum eſt ab Epiſcopis. Hilario vita. Iſta per ſanctum Petrum, vt in perpetuum ſeruentur, optamus.

Simplicius. 470.

Epiſt. [illegible] ad Zenonem Auguſtum Cuperem quidem quantum ad meæ ſpectat deuotionis arbitrium, qua principes Chriſtianos iugi veneratione ſuſpicio, debita pietati noſtrę continuis officia deferre colloquijs: ſed cùm ad huius intentionis augmentum, etiam ſacræ cura reli[illegible] ac[illegible]cedat, ratio mihi negotij potioris incumbit, vt ſimul honorificentiam vobis prona mente perſoluam, & cauſas fidei fidenter inſinuem: quia me ad vtramque vel dic[illegible]ta [illegible] clementiæ veſtræ ſemper affectio, vel reſpectus ordinis mei, & Apoſtolici moderaminis ſolicitudo compellit. Fonctus igitur, clementiſſime ac glorioſiſſime fili Imperator Auguſte, munere ſalutandi, quę in Eccleſijs Orientis per hæreticorum latrocinia recidiua rurſus dicuntur ſcandala concitari, nec debeo ſilere, nec poſſum. *Pontifex ante annos 1110 Imperatorem filiũ vocauit.*

Epiſtola 5. ad Acatium Conſtantinopolitanum: Vnde quia ſanctæ memorię prędeceſſorum noſtrorum extante doctrina, contra quam nefas eſt diſputare, quiſquis rectè ſapere videtur, nouis aſſertionibus non indiget edoceri, ſed plana atque perfecta ſunt omnia, quibus poteſt vel deceptus ab hæreticis erudiri, vel in vinea Domini plantandus inſtitui.

Epiſt. 9. ad Zenonem Auguſtum: Inter vniuerſos Catholicæ fidei ſacerdotes opera Domini noſtri vel ſolus nũ potui tacere, vel primus: quia ſecundùm beatum Paulum Apoſtolum, Eccleſiarum omnium curam ſuſtinẽs, mihi ſummam gaudij, de reddita pro clemẽtia veſtra earum quiete ſpecialiter vendicaui.

Epiſtola 17. ad Acatium Conſtantinopolitanũ: Nuper ab Ægyptia Synodo, & clero Alexandrinæ ſedis ad nos ex more relatio miſſa patefecit, ſanctę memorię obijſſe Timotheum, inquè eius vicem conſona fidelium voluntate Ioannem ſubrogatum, vt nihil omninò reſtare videbatur, niſi vt Deo noſtro gratias agentibus nobis, atque gaudentibus, vt ſine ſtrepitu, quod Catholicus in defuncti miniſterium ſucceſſiſſet Antiſtes, Apoſtolicæ quoque moderationis aſſenſu votiuam ſumeret firmitatem: cùm ecce ſecundùm conſuetudinem mihi talia diſponenti, tranquilliſſimi principis ſcripta ſunt reddita, quibus memoratum tamquam periurij reum, ſacerdotio perhiberet indignum. Illicò retraxi pedem, & meam reuocaui ſuper eius confirmatione ſententiam, ne quid contra tantum ac tale teſtimonium præproperè feciſſe iudicarer. Sed, &c. *Alexandrinæ Eccleſiæ Epiſcopum Rom. Põt. cõfirmat.*

Gelaſius. 492.

Epiſtola 2. ad Epiſcopos Dardaniæ: Nec planè tacemus, quod cuncta per mundum nouit Eccleſia, quoniam quorumlibet ſententijs ligata Pontificum ſedes Beati Petri Apoſtoli ius habeat reſoluendi, vtpote quę de omni Eccleſia fas habeat iudicandi, neque, inquam, de eius liceat iudicare iudicio. Siquidem ad illam de qualibet mundi parte Canones appellari voluerũt, ab illa autem nemo ſit appellare permiſſus.

Epiſtola 6. ad Epiſcopos per Lucaniam, Brutios, & Siciliam conſtitutos, cap. 11. Cùm ſedes Apoſtolica ſuperior his omnibus fauente Domino, quæ paternis Canonibus ſunt præfixa, pio deuotoquè ſtudeat tenere propoſito: ſatis indignum eſt, quemquam vel Pontificum, vel ordinum ſubſequentiũ, hanc obſeruantiam refutare, quam B. Petri ſedem & ſequi videat, & docere, ſatisque conueniens ſit, vt totum corpus Eccleſię in hac ſibimet obſeruatione concordet, quam [illegible]lic vigere conſpiciat, vbi Dominus totius Eccleſiæ poſuit principatum.

Cap. 27. De locorum conſecratione ſanctorum nobis quoque patefactum eſt, quòd abſque præcepto ſedis Apoſtolicę nonnul[illegible]i factas Eccleſias vel oratoria ſacrare præſumant, &c.

Commonitorio ad Fauſtum Magiſtrum fungentem legatione Conſtantinopoli: Nobis opponunt Canones, dum neſciunt quid loquantur. contra quos hoc ipſo venire ſe produnt, quòd primę Sedi, ſana re-

ctaquè

ſteque ſuadenti parēre fugiunt. Iſti ſunt Canones, qui appellationes totius Eccleſiæ ad huius Sedis examen voluere deferri. Ab ipſa verò nuſquã prorſus appellari debere ſenſerunt. ac per hoc illam de tota Eccleſia iudicare, ipſam ad nullius commeare iudicium, nec de eius vnquam præceperunt iudicio iudicari, ſententiãq; illius cõſtituerunt non oportere diſſolui, cuius potius decreta ſequenda mandârunt. In hac ipſa cauſa Timotheus Alexandrinus, & Petrus Antiochenus, Petrus, Paulus, Ioannes, & cæteri, non ſolùm vnus, ſed plures vtique nomen ſacerdotij præferentes, ſola ſedis Apoſtolicæ ſunt auctoritate deiecti, cuius rei teſtis etiam ipſe docetur Acatius, qui præceptionis huius extitit executor. Quod vtique ſicut Apoſtolicam ſedem iuxta formam ſynodicam feciſſe manifeſtum eſt: ſic neminem reſultare potuiſſe certiſſimum, &c. Si quantum ad religionem pertinet, non niſi Apoſtolicę ſedi, iuxta Canones debetur ſummæ iudicij totius: ſi quantum ad ſeculi poteſtatem, illa à Pontificibus, & præcipuè à beati Petri Vicario, debet cognoſcere, quæ diuina ſunt, non ipſa eadem iudicare: nec ſibi hoc quiſquam potentiſſimus ſeculi (qui tamen Chriſtianus eſt,) vindicare præſumit, niſi religionem forſitan perſequens. Quid tamen dicerent, ſi non cartis ſuis in omnibus vincerentur? Ineptias itaque ſuas ſibi ſeruent, niſi reſipiſcant potius, cogitantes Chriſti vocem non eſſe ſuperfluam, quæ confeſſioni B. Petri Apoſtoli, inferni portas nunquam præualituras aſſeruit. Quapropter non veremur, ne Apoſtolicæ ſententia reſoluatur, quam & vox Chriſti, & maiorum traditio, & Canonum fulſit auctoritas, vt totam potius Eccleſiam ſemper ipſa diiudicet. *Matt. 16.*

Epiſtola 10 ad Anaſtaſium Auguſtum: Duo ſunt, Imperator Auguſte, quibus principaliter mundus hic regitur, auctoritas ſacra Pontificum, & regalis poteſtas. In quibus tanto grauius eſt pondus ſacerdotum, quanto etiam pro ipſis regibus hominum in diuino reddituri ſunt examine rationem. Noſti etenim, fili clementiſſime, quòd licet præſideas humano generi dignitate, rerum tamen Præſulibus diuinarum deuotus colla ſubmittis, atque ab eis cauſas tuæ ſalutis expetis, inque ſumendis cæleſtibus Sacramentis, eiſque (vt competit) diſponendis, ſubdi te debere cognoſcis, religionis ordine potius, quàm præeſſe, &c. Et ſi cunctis generaliter ſacerdotibus, rectè diuina tractantibus, fidelium conuenit corda ſubmitti: quanto potius Sedis illius Præſuli conſenſus eſt adhibendus, quem cunctis ſacerdotibus & diuinitas ſumma voluit præeminere, & ſubſequens Eccleſiæ generalis iugiter pietas celebrauit? Vbi pietas tua euidenter aduertit, nunquam quolibet penitus humano conſilio eleuare ſe quemquam poſſe illius priuilegio, vel confeſſioni, quem Chriſti vox prætulit vniuerſis, quem Eccleſia veneranda confeſſa eſt ſemper, & habet deuota Primatem. *Pontifex ante annos 1100. Imperatorem filiũ vocauit.*

Epiſt. 11. ad Epiſcopos Dardaniæ: Nullus iam veraciter Chriſtianus ignoret, vniuſcuiuſque Synodi conſtitutum, quod vniuerſalis Eccleſiæ probauit aſſenſus, non aliquam magis exequi ſedem præ cæteris oportere, quàm primam, quæ & vnamquamque Synodum ſua auctoritate confirmat, & continuata moderatione cuſtodit, pro ſuo ſcilicet principatu, quem B. Petrus Apoſtolus Domini voce perceptum, Eccleſia nihilominus ſubſequente, & tenuit ſemper, & retinet.

In Decreto de Apocryphis ſcripturæ libris: Sancta Romana Catholica & Apoſtolica Eccleſia, nullis ſynodicis conſtitutis cæteris Eccleſijs prælata eſt, ſed Euangelica voce Domini & Saluatoris noſtri primatum obtinuit: *Tu es Petrus,* inquientis, *& ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & tibi dabo claues regni cælorum & quæcunque ſolueris ſuper terram, erunt ſoluta & in cælis.* *Matt. 16.*

Anaſtaſius Papa Secundus. 496.

Glorioſiſſima & clementiſſima filia Anaſtaſia Auguſta: Sedes beati Petri in vniuerſali Eccleſia aſſignatũ ſibi à Domino tenet principatum. *Imperatorem filiũ vocat.*

Symmachus. 500.

Apologetico aduerſus Anaſtaſium imper. Roma mihi teſtis eſt, & ſcrinia teſtimonium perhibent [illegible]irum à fide Catholica, quam in ſede B. Petri Apoſtoli veniens ex paganitate ſuſcepi, aliqua ex parte deuiauerim. An quia Imperator es, d[illegible] m putes contemnendum eſſe iudicium? At qui [illegible] Imperator es, contra [illegible] poteſtatem? Et qui Petrum Alexandrinum recipis, B. Petrum Apoſtolum in ſuo qualicunque Vicario [illegible]care contendis? An bene [illegible] eſſem, ſi E[illegible]tauerem? Si Acatij nomini communicar[illegible] latère non poteſt, cur iſta prætendes. Conferamus autem honorem Imperatoris cum honore Pontificis, inter quos tantum diſtat, quantum [illegible] rerum humanarum curam gerit, iſte diuina[illegible]m. Tu Imperator à Pontifice baptiſmum accipis, Sacramenta ſumis, orationem poſcis, benedictionem ſperas, pœnitentiam rogas: poſtremò tu humana adminiſtres, ille tibi diuina diſpenſat. Itaque, vt non dicam ſuperior, certè æqualis eſt honor, &c. Omnes Catholici Principes, ſiue cùm imperij gubernacula ſuſceperunt, ſiue cùm Apoſtolicæ Sedi nouos agnouerunt Præſules inſtitutos, ad eam protinus ſua ſcripta miſerunt, vt ſe docerent eius eſſe conſortes. Itaque qui hoc non fecerunt, eb eadem ſeipſos profitentur alienos, quod cartis quoque tuis etiam poſſumus aſtruere, niſi te æmulum, & reum, & inimicum vitaremus, & iudicem.

Hormiſda. 514.

Epiſtola 22. ad Iuſtinum Imperat. Venerabilis regni veſtri primitijs, fili glorioſiſſime, loco muneris gratulationem ſuam Catholica tranſmittit Eccleſiæ, per quas ſe poſt tantam diſcordię fatigationem, requiem pacis inueniſſe confidit. Nec dubium eſt, ideo ad rerum ſummam cęleſti vos prouidentia perueniſſe, vt veſtris temporibus impacta religioni in Orientis partibus aboleatur iniuria. Debitas beato Petro Apoſtolo imperij veſtri primitias reddidiſtis, quas hac ratione deuotè ſuſcepimus, quia Eccleſiarum per vos proximè futuram credimus ſine dubitatione concordiem. *Imperatorem filiũ vocat.*

Epiſtola ad Remigium: Quoties vniuerſale poſcit religionis cauſa Concilium, te cuncti fratres conuocante conueniant: & ſi quos eorum ſpecialis negotij pulſat intentio, iurgia inter eos oborta compeſce, diſcuſſa ſacra lege determinando certamine. Quicquid autem i[illegible]c pro fide & veritate conſtitutum, vel prouida diſpenſatione præceptum, vel perſonæ noſtrę auctoritate fuerit confirmatum, totum ad ſcientiam noſtram, inſtructa relationis atteſtatione perueniet.

Bonifacius Secundus. 530.

Epiſtola ad Eulalium Alexandrinum Epiſcopum: Olim & ab initio tantam percepimus à beato Petro Apoſtolorum principe fiduciam, vt habeamus auctoritatem vniuerſalis Eccleſię (auxiliante Domino) ſubuenire, & quicquid nociuum auctoritate Apoſtolica corrigere, & emendare.

Ioannes Secundus. 532.

Epiſtola 2. ad Iuſtinianum Imperat. Inter claras ſapientię ac manſuetudinis veſtræ laudes, Chriſtianiſſime Principum, [illegible]riore luce tamquam aliquod ſydus irradi[illegible] d amore fidei, quòd charitatis ſtudio, ed[illegible] d[illegible]tis, Ro-

manæ ſedis reuerentiam conſeruatis,& ei cuncta ſubijcitis,& ad eius deducitis vnitatem, ad cuius auctorem,hoc eſt,Apoſtolorum primum,Domino loquente præceptum eſt: *Paſce meas oues*,quam eſſe omnium Eccleſiarum caput,& Patrum regulæ,& Principum ſtatuta declarant,& pietatis veſtræ reuerendiſſimi teſtantur affatus.

Vigilius. 540.

Epiſtola 1.ad Eutherium Epiſcopum: Nulli vel tenuiter ſentienti,vel pleniter ſapienti dubium eſt, quòd Romana Eccleſia forma ac fundamentum ſit Eccleſiarum,à quo omnes Eccleſias principium ſumpſiſſe nemo rectè credentium ignorat. Quoniam licet omnium Apoſtolorum par eſſet electio,beato tamen Petro conceſſum eſt,vt cæteris præmineret: vnde & Cephas vocatur,quia caput eſt,& primus omnium Apoſtolorum: & quod in capite præceſſit,in membris ſequi neceſſe eſt. Quamobrem ſancta Romana Eccleſia eius merito Domini voce conſecrata, & ſanctorum Patrum auctoritate roborata,primatum tenet omnium Eccleſiarum: ad quam tam ſumma Epiſcoporũ negotia,& iudicia,atque querelæ, quàm & maiores Eccleſiarum quæſtiones, quaſi ad caput,ſemper referenda ſunt. Nam & qui ſe ſcit alijs eſſe præpoſitum. non moleſtè ferat aliquem ſibi eſſe prælatum. Ipſa namque Eccleſia, quæ prima eſt,ita reliquis Eccleſijs vices ſuas credidit largiendas,vt in partem ſint vocatę ſolicitudinis,non in plenitudinem poteſtatis. Vnde omnium appellãtium Apoſtolicam Sedem Epiſcoporum iudicia, & cunctarum maiorum negotia cauſarum eidem ſanctæ Sedi reſeruata eſſe liquet: præſertim cùm in his omnibus ſemper ſit eius expectãdum conſultum,cuius tramiti ſi quis obuiare tentauerit ſacerdotum,cauſas ſe non ſine honoris ſui periculo apud eandem ſanctam Sedem nouerit redditurum.

Ad Epiſcopos Galliæ: Quantum nos diuina potentia Apoſtolorum primi ſedem, non pro noſtris meritis,ſed pro ineffabili ſuæ miſericordiæ pietate habere conſtituit,tantum nos de vniuerſarũ Eccleſiarũ diſpoſitione, & pace, & ſtatu curã habere etiã conuenit.Quapropter Auxanio fratri & Coepiſcopo noſtro Arelatenſis ciuitatis Antiſtiti vices noſtras charitas veſtra nos dediſſe cognoſcat: vt ſi qua (quod abſit) fortaſſis emerſerit cõtentio, congregatis ſibi fratribus & Coëpiſcopis noſtris,cauſas Canonica & Apoſtolica auctoritate diſcutiens,Deo placita æquitate diffiniat.Contentiones verò ſi quæ (quas Dominus auferat) in fidei cauſa contigerint, aut tale emerſerit fortè negotium,quod pro magnitudine ſui Apoſtolicę ſedis magis iudicio debeat terminari,ad noſtram diſcuſſa veritate perferat ſine dilatione notitiam. Et quia neceſſe eſt,vt aptis,Deo propitiante, temporibus Arelatẽſis Epiſcopus noſtris vicibus fungatur, quoties iudicauerit expedire, pro facienda conſolatione communi, Epiſcoporum debeant congregari perſonæ, nullus inobediens eius ſit mandatis: quòd ſi fuerit,à congregatione ſuſpendatur; niſi aut corporalis infirmitas, aut iuſtitiæ cauſa eum excuſatio venire prohibeat. Illud pari auctoritate mandamus, ne quiſquã Epiſcoporum,ſine prędicti fratris & Coepiſcopi noſtri Formata ad longinquiora loca audeat proficiſci: quippe,quia & deceſſorum noſtrorum deceſſoribus eius,quibus vices ſuas libentiſſimè cõtulerunt,ſanctę ſic definiunt iuſſiones: vt his omnibus obedientia Deo placita cuſtoditis, pax, quæ à Chriſto Deo Domino ac Saluatore noſtro Apoſtolis tanquam hæreditario eſt nomine derelicta in Eccleſia Dei,quę vna eſt toto orbe diffuſa,firma ſtabilitate ſeruetur.

Epiſtola ad Aurelianum Epiſcopum Arelatenſem: Adminiſtrationem vicium noſtrarum fraternitati veſtrę animo libenti committimus, & credimus charitatis veſtræ officio,actibus Deo placitis diligenter vniuerſa compleri,quando & ſummi ſacerdotij conſortio vos dignos eſſe diuina gratia iudicauit.Quapropter vices noſtras veſtræ charitati hac auctoritate committimus, vt vniuerſa, quæ deceſſorum noſtrorum vel Canonum ſtatuta ſanxerunt, Deo congruis operibus faciendo atque ſeruando, noſtrum, & glorioſi Regis iudicium circa charitatem tuam rectum fuiſſe poſſis oſtendere,&c.Et vt vniuerſa fraternitas veſtra diligenti poſſit ratione complere,Epiſcopis,quibus pro vice noſtra te præeſſe volumus, nos pręcepta deſtinaſſe ſignamus, vt & illi vobis obedientiam exhibere debeant competentem, & fraternitate tua eos in Chriſti charitate complectens, exemplis bonorum potius operum, ad quę ſunt Deo placita facienda ſemper inuitet.

Epiſtola ſecunda ad Epiſcopos Galliæ: Admonet nos loci noſtri miniſterium, diuina miſericordia Domini collatum,Domini gratia protegente,negligentia euitando periculum, bonis potius palmam retributionis promiſſæ vt ſtudeamus & mereamur accipere. Vnde quantùm nobis Chriſtus primi Apoſtolorum locum pro ineffabili pietatis ſuę gratia conceſſit, tantùm nos de vniuerſarum pace Eccleſiarum, quæ licet in multis vna tamen eſt toto orbe diffuſa, inceſſanti ſtudio cõuenit eſſe ſolicitos. Vnde quia dudum Auxanio quondam Arelatenſis ciuitatis Antiſtiti vicium noſtrarum ſolicitudinem dederamus,ſed curſum vitę præſentis implendo de hac luce migrauit: in cuius loco Aurelianus frater noſter noſcitur ſucceſſiſſe: neceſſarium valde credimus,ſolicitudinem hanc à nobis antefato debere committi, confidentes illum & pro loci ſui qualitate bonis actibus vniuerſa, quæ Deo placeant, poſſe complere,& maximè cũ glorioſus filius noſter Childebertus Rex teſtimonium bonæ conſcientiæ perhibuit.

Pelagius Primus. 555.

Epiſtola 1.ad Vigilium: Memor ſum,me ſub illius nomine Eccleſię pręſidere,cuius eſt à Domino Ieſu Chriſto glorificata confeſſio, & cuius fides omnes quidem hęreſes deſtruit, ſed maximè impietatem pręſentis erroris expugnat. Et intelligo aliter mihi non licere, quàm vt omnes conatus meos ei cauſę,in qua vniuerſalis Eccleſię ſalus infeſtatur,impendam.

Epiſtola ad Sapaudum Arelatenſem Epiſcopum: Maiorum noſtrorum, operante Dei miſericordia, cupientes inhærere veſtigijs,& eorum actus diuino iuuamina in omnibus imitari, charitati tuæ per vniuerſam Galliam ſanctæ Sedis Apoſtolicæ, cui diuina gratia præſidemus,vices iniungimus. Hoc enim antiquitatis memoria docet, hoc Eccleſię Romanę teſtentur ſcrinia,à ſanctis Patribus & deceſſoribus noſtris tuis deceſſoribus eſſe conceſſum, vt illius ſtabilis petræ ſempiterna ſoliditas, ſupra quam Dominus Saluator noſter propriam fundauit Eccleſiam,à ſolis ortu vſque ad occaſum primatus ſui apicem ſucceſſorum ſuorum auctoritate tam per ſe,quàm per vicarios ſuos firmiter obtineret.Hinc eſt,quòd & nos fraternitati tuę huiuſmodi curas iniungimus, vt Sedis noſtrę vicarius inſtitutus,ad inſtar noſtrum, in Galliarum partibus primi ſacerdotis locum obtineas,& quicquid ad gubernationem vel diſpenſationem Eccleſiaſtici ſtatus gerẽdum eſt,veneratis Patrum regulis,& ſedis Apoſtolicę conſtitutis,diuini iudicij conſideratione diſpenſes, taliter quòd te in cuſtodiendis Canonibus ſancta conuerſatione demon-

demonſtres, qualem tanti loci decet eſſe vicarium.

Ioannes Tertius. 560.

Epiſt. ad Germania & Gallia Epiſcopos: Congruum nobis viſum eſt literis Sedis Apoſtolicæ (vt anteceſſorum quoque noſtrorum veſtigia imitemur) vos monere præcepta diuina, & Apoſtolicæ Sedis inſtituta viriliter peragere, & prohibita non tangere, ſed cauere.

Pelagius Secundus. 579.

Epiſt. ad illegitimam Synodum Conſtantinopolitanam: Relatum eſt ad Apoſtolicam Sedem Ioannẽ Conſtantinopolitanum Epiſcopum vniuerſalem ſe ſcribere, vosq́; ex hac ſua pręſumptione ad Synodum conuocare generalem, cùm generaliũ Synodorum conuocandi auctoritas Apoſtolicæ Sedi B. Petri ſingulari priuilegio ſit tradita, & nulla vnquã Synodus rata legatur, quę Apoſtolica auctoritate non fuerit fulta. Quapropter quicquid in prædicto veſtro conuenticulo (quia Synodus taliter præſumpta eſſe nõ potuit) ſtatuiſtis, ex auctoritate S. Petri Apoſtolorũ principis, & Domi-
Matt. 16 ni Saluatoris voce, qua B. Petro poteſtatẽ ligandi atque ſoluendi ipſe Saluatur dedit: quæ etiam poteſtas in ſucceſſoribus eius indubitáter tranſiuit, pręcipio omnia, quę ibi ſtatuiſtis, & vana & caſſata eſſe, ita vt deinceps nunquam appareant, nec ventilentur. Multis denuò Apoſtolicis & Canonicis atque Eccleſiaſticis inſtruimur regulis, nõ debere abſque ſententia Romani Pontificis Concilia celebrari. Vos quoq; deincaps vt nullius hortatu talia præſumatis, ſi Apoſtolicæ Sedis communione carere non vultis, &c. Orate fratres, vt honor Eccleſiaſticus noſtris diebus non euacuetur: nec vnquam Romana Sedes, quæ (inſtituente Domino) caput eſt omnium Eccleſiarum, priuilegijs ſuis vſquam careat, aut expoliatur.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 4. epiſt. – vniuerſis Epiſcopis per Illyricum: Iuxta poſtulationis veſtræ deſiderium prædictum fratrem & Coëpiſcopum noſtrum in eo, in quo eſt ſacerdotij ordine conſtitutus, noſtri aſſenſus auctoritate firmamus, ratamq́; nos eius conſecrationem habere dirigentes palliũ iudicamus. Cui quoniam, iuxta morem, noſtras vicea cõmiſimus peragendas, ideò fraternitatem veſtram neceſſariò pręuidimus adhortandam, quatenus ei in his, quę ad ordinem Eccleſiaſticum rectitudinẽq́; diſciplinę pertinent, parère nullo modo differatis, vt charitatem veſtrã ſyncero eum iudicio elegiſſe exhibita valeat obedientia declarare.

Lib. 6. epiſt. 37. ad Eulogium Alexandrinum: Cùm multi ſint Apoſtoli, pro ipſo tamen principatu ſola Apoſtolorum principis ſedes in auctoritate conualuit, quę in tribus locis vnius eſt. Ipſe enim ſublimauit ſedem, in qua etiam quieſcere, & præſentem vitam finire dignatus eſt. Ipſe decorauit ſedem, in qua Euangeliſtam diſcipulũ miſit. Ipſe firmauit ſedem, in qua ſeptem annis, quamuis diſceſſurus, ſedit.

Libro 7. epiſt. 64. De Conſtantinopolitana Eccleſia quod dicunt, quis eam dubitet Sedi Apoſtolicæ eſſe ſubiectam? Quod & pijſſimus Dominus Imperator, & frater noſter Euſebius eiuſdem ciuitatis Epiſcopus aſſiduè profitentur.

Libro 11. epiſt. 44. Illud autem admonemus, vt Apoſtolicę Sedis reuerentia nullius pręſumptione turbetur. Tunc enim ſtatus membrorum integer manet, ſi caput fidei nulla pulſet iniuria, & Canonum manet incolumis atque intemerata ſemper auctoritas.

Libro 7. epiſt. 117. Glorioſæ memoriæ Childebertus Francorũ Rex Catholicæ religionis amore ſuccenſus, intra muros Arelatẽſis ciuitatis monaſterium virorũ, vt ſcripto reperimus, pro ſua mercede conſtituens, quędam ibidem pro habitantium ſuſtentatione conceſſit. Cuius ne voluntas vnquam duceretur in irritum, & ea, quæ pro quiete monachorum diſpoſita fuerant, turbarentur, quæqúe contulit, in iure eiuſdem monaſterij, epiſtolis ſuis Apoſtolica petijt auctoritate firmari: hoc quoque ſuæ petitioni ſubiungens, vt eidem monaſterio tam in diſpóſitione rerũ, quàm in ordinatione Abbatis, quędam pariter priuilegia largirentur. Sciens quippe eam Apoſtolicæ Sedi reuerentiam à fidelibus exiberi, vt quæ eius fuiſſent decreto diſpoſita, nullius deincepa illicitæ vſurpationis moleſtia quaterentur, &c.

Ad Pſalm. 4. Pœnitentialem: Rex in tantum ſuæ temeritatem extendit veſanię, vt caput omnium Eccleſiarum Romanam Eccleſiam ſibi vendicet, & in Domina gentium terrenæ ius poteſtatis vſurpet. Quod omninò ille fieri prohibuit, qui hęc beato Petro Apoſtolo ſpecialiter commiſit, di-
ccns: *Tibi dabo claues regni cælorum.* Matt. 16

Deusdedit. 610.

Ad Gordianum Hiſpalenſem Epiſcopum: Peruenit ad nos Diaconus veſter, veſtræ Sanctitatis epiſtolam ferens, quòd quidam viri etiam & mulieres pręterito Sabbato Paſchali die, pro magno populorum incurſu neſcientes proprios ſuos filios ſuſcepiſſent ex lauacro ſancto. Cupis ergo ſcire, ſi pro tali accidente ratione debeant viri & mulieres ad ſuum proprium redire vſum, an non. Nos enim ex hoc triſtitia mœſti, inquiſiuimus priorum Patrum noſtrorum dicta. Inuenimus autem in archiuis huius Apoſtolicę Sedis iam talia contigiſſe Eccleſiæ Iſaurię & Epheſiorum, ſimulque Hieroſolymæ, & etiam aliarum ciuitatum. Epiſcopis etiam earum ciuitatum ab hac Apoſtolica ſeda ſcire volentibus, ſi viri & mulieres redirent ad proprium thorum, beatæ memoriæ ſanctiſſimi Patres, Iulius, Innocentius, & Cęleſtinus, cum Epiſcoporum plurimorum & ſacerdotum conuentu in Eccleſia beati Apoſtolorum principis, prohibentes talia perſcripſerunt, & cõfirmauerunt, vt nullo modo iam in coniugio ſe reciperent mulieres, aut viri, qui quacunque ratione ſuos ſuſceperunt natos: ſed ſeparent ſe, ne ſuadente diabolo tale vitiũ peccati inoleſcat per mũdum.

Bonifacius Quintus. 614.

Epiſtola prima ad Iuſtum: Suſceptis apicibus filij noſtri Adelvaldi regis, reperimus quanta ſacri eloquij eruditione eius animum ad verę conuerſionis, & indubitatę fidei credulitatem fraternitas veſtra perduxerit, &c. Pallium per latorem pręſentium fraternitati tuæ benignitatis ſtudijs inuitati direximus: quod videlicet tantum in ſacroſanctis myſterijs celebrandis licentiam viendi imperauimus: concedentes etiam tibi ordinationes Epiſcoporum, exigente oportunitate, celebrare. Studeat ergo tua fraternitas hoc, quod Sedis Apoſtolicæ humanitate percepit, intemerata mentis ſynceritate ſeruare intendens.

Honorius Primus. 622.

Epiſtola 1. Excellentiſſimo & præcellentiſſimo filio Eduino regi Anglorum Honorius ſeruus ſeruorum Dei ſalutem. Et ideo, excellentiſſime fili, paterna vos charitate, qua conuenit, exhortamur, vt hoc, quod vos diuina miſericordia ad ſuam gratiam vocare dignata eſt, ſolicita intentione, & aſſiduis orationibus ſeruare omnimodo feſtinetis. Duo pallia Honorio & Paulino Metropolitanis direximus, vt dum quis eorum de hoc ſeculo ad auctorem ſuum fuerit accerſi-

tus, in

ius, in loco ipſius alterum Epiſcopum ex hac noſtra auctoritate debeat ſubrogare: quod quidem tam pro veſtræ charitatis affectu, quàm pro tantarum prouinciarum ſpatio, quæ inter nos & vos eſſe noſcuntur, ſumus inuitati concedere.

Epiſtola 2. ad Honorium Epiſcopum: Et nos equidẽ fratres chariſſimi, hæc vobis pro paterna charitate exhortationis verba præmittentes, quę rurſus pro Eccleſiarum veſtrarum priuilegijs congruere poſſe conſpicimus, nõ deſiſtimus impartire. Et tam iuxta veſtram petitionem, quàm filiorum noſtrorum regum vobis præſenti noſtra preceptione, vice beati Petri Apoſtolorum Principis auctoritatem tribuimus, vt quando vnum ex vobis diuina ad ſe iuſſerit gratia vocari, is, qui ſuperſtes fuerit, alterum in loco defuncti debeat Epiſcopum ordinare. Pro qua re ſingula veſtrę dilectioni pallia, pro eadem ordinatione celebranda, direximus, vt per noſtræ præceptionis auctoritatem poſſitis Deo placitam ordinationem efficere.

Martinus Primus. 650.

Epiſtola 1. Hoc autem conſultiſſimè ipſi non ſolùm effeciſſe noſcuntur, ſed & alij plures diuerſas prouincias habitantes reuerendiſſimi Epiſcopi, & quod maius eſt dicere, generalitates Synodorum per ſua ſcripta non ſolùm inuitantes emendare propriam hæreſin, ſed & nos ipſos, id eſt Apoſtolicam noſtram ſedem coniurantes, & proteſtantes, erigere ſe ſecundùm regularem auctoritatem & non vſque ad finem per tot tempora permittere contrariorum nouitatem ſanctas Dei Catholicas depaſci Eccleſias.

Epiſtola 2. ad Amandum: Idcirco ſtudeat fraternitas tua omnibus eadem innoteſcere, vt tam abominandam hæreſin nobiſcum execrentur, quamquè ſuæ ſalutis ſacramenta indiſcere valeant, atque ſynodali conuentione omnium fratrum & Coëpiſcoporum noſtrorum partium illarum effecta, ſecũdùm tenorem Encyclię à nobis directę, ſcripta vnà cum ſubſcriptionibus veſtris nobiſmet deſtinanda concelebrẽt, confirmantes atque conſentientes ijs, quę pro orthodoxa fide & deſtructione hæreticorum veſaniæ nuper exortę à nobis ſtatuta ſunt, & Sigebertum præcellentiſſimũ filium noſtrũ, regem Francorũ pro ſuę Chriſtianitatis remedio conſultiſſimè admonere, atque precari, dirigere nobis ex corpore fratrum noſtrorum dilectiſſimos Epiſcopos, qui Sedis Apoſtolicę legatione, diuina concedente propitiatione, fungi debeant.

Epiſt. 10. Hortamur vt intentiore ſtudio vires tuas conferas Dei amantiſſimo Epiſcopo Philadelphenſiũ ciuitatis: quoniã eũ vice noſtra Deo iuuãte fungi canonicè iuſſimus, vt Catholicas in illis partibus Eccleſias decẽter ordinet, in ijs omnibus Epiſcopos, Presbyteros, & Diaconos creans, permiſſa ei à Domino per nos minimos, ſiue per auctoritatem ſancti & principis Apoſtolorũ Petri ſpirituali poteſtate: ne viduati in tam multis temporibus, taliſquè afflictionis preſſura, populi in terram ſqualidam & infrugiferam vertantur.

Epiſt. 11. ad fratres, qui Hieroſolymitanæ Sedi ſubſunt: Nos Eccleſiam ędificare properantes in Spiritu ſancto, ad maiorem eius ſtabilitatem conuenienter ſtuduimus in pręſenti præcipere, ſecundùm poteſtatem nobis à Domino in gratia datam, per ſanctum Petrum Apoſtolorum principem, Ioanni dilecto fratri noſtro, Epiſcopo Philadelphienſium ciuitatis, vel locum noſtrum in omnibus Eccleſiaſticis articulis in partibus Orientis ſuppleat, & creet in omnibus ciuitatibus, quæ Antiochenæ ſedi, quæque Hieroſolymitanæ ſacerdotaliter ſubſunt, Epiſcopos, Presbyteros, & Diaconos.

Vitalianus. 657.

Epiſt. 1. ad Paulum Cretenſem Archiepiſcopũ: Sed hęc magis per ignorantiã opinamur geſta eſſe, quàm per calliditatem. Propterea quæ præcipimus tibi ſecundùm Deum, & propter Dominum, tuæquè Synodo, ſtude illicò peragere, ne cogamur nõ miſericorditer, ſed ſecundùm virtutem ſacratiſſimorum Canonum conuerſari. Scriptum namque eſt: Dominus inquit: *Petre rogaui pro te, vt nõ deficeret fides tua: & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.* Et rurſum: *Quodcunque ligaueris Petre in terra, erit ligatum & in cælo.* Lucæ 22. Matt. 16

Agatho. 680.

Epiſt. ad Conſtantinum Imp. Heraclium & Tiberium Auguſtos: Pro ea confeſſione à Domino omnium beatus eſſe pronuntiatus eſt Petrus: qui & ſpiritales oues Eccleſiæ ab ipſo Redemptore omniũ terna commendatione paſcendas ſuſcepit: cuius adnitente præſidio hæc Apoſtolica eius Eccleſia nũquam à via veritatis in qualibet erroris parte deflexa eſt: cuius auctoritatẽ, vtpote Apoſtolorũ omniũ principis, ſemper omnis Catholica Chriſti Eccleſia, & vniuerſales Synodi fideliter amplectentes, in cunctis ſecutæ ſunt, omneſquè venerabiles Patres Apoſtolicam eius doctrinam amplexi, per quam & probatiſſima Eccleſiæ Chriſti luminaria claruerunt, & ſancti quidem Doctores Orthodoxi venerati atque ſecuti ſunt: hæretici autem falſis criminationibus aut derogationum odijs inſecuti. Matt. 16. Ioan. 21.

Apud Gratianum diſt. 19. epiſtola ad omnes Epiſcopos: Sic omnes ſanctiones Apoſtolicę Sedis accipiendæ ſunt, tamquam ipſius diuina voce Petri firmatæ.

Leo Secundus. 682.

Epiſt. 1. Piiſſimo & tranquilliſſimo Domino victori & triumphatori, filio dilecto Dei & Saluatoris noſtri Conſtantino Imperatori, &c. Sancta Synodus quia definitionem rectę fidei pleniſſimè pręedicauit, quam & Apoſtolica Sedes beati Petri Apoſtoli (cuius licet impares miniſterio fungimur) veneranter ſuſcipit: idcirco & nos, & per noſtrum officium hæc veneranda Sedes Apoſtolica concorditer, ac vnanimiter his, quæ definita ſunt ab ea, cõſentit, & beati Petri auctoritate confirmat, ſicut ſupra ſolidatã petram, qui Chriſtus eſt, ab ipſo Domino adepta firmitatem. Propterea ſicut ſuſcepimus, atque firmiter pręedicamus ſancta quinque vniuerſalia Concilia, Nicęnum, Conſtãtinopolitanum, Epheſinum primũ, Chalcedonenſe, & Conſtantinopolitanum, quæ & omnis Chriſti Eccleſia approbat & ſequitur: ita & quod nuper in regia vrbe celebratũ eſt, ſanctum ſextum Concilium pari veneratione, atque cenſura ſuſcipimus, & hoc cum eis dignè connumerari, tãquam vna & æquali Dei gratia congregatum, decernimus: & qui in eo fideliter conuenerunt Chriſti Eccleſię ſacerdotes, inter ſanctos Eccleſię Patres atque Doctores aſcribendos æquè cenſemus.

Epiſt. 2. ad Præſules Hiſpaniæ: Scientes igitur, quia eſt in vobis Chriſtianæ religionis flagrans ſtudiũ, vlnis ſpiritualibus amplectimini ſemina cæleſtis doctrinæ, & Euangelicæ atque Apoſtolicæ Traditiõis in vobis fructificat feruor & puritas: pro qua hęc ſancta Eccleſiarũ omniũ mater Apoſtolica Sedes vſque ad victimam deſudauit ſemper, & deſudat, & prius (ſi hoc diuina Maieſtas cenſuit) animam à corpore tẽporaliter deligit ſequeſtrari quàm proditione ſacrilega ſe à confeſſione veridica pro temporali delectatione, vel afflictione ſeiungi.

Gregorius Secundus. 716.

Epiſtola 1. ad Bonifacium Presbyterum: Idcirco qui

præmiſſi conatus pium affectum vſque ad Apoſtolicæ Sedis modeſta præuiſione perduxiſti cõſultum, vt membrum ex membro proprij corporis caput requirens, motum mentis probares, capitisquè arbitrio humiliter ſe ſubmittens, eius directioni iuſto tramite properans, ſoliditati compaginis plenitudo exiſtas. Ideò in nomine indiuiſibilis Trinitatis, per inconcuſſam auctoritatem beati Petri Apoſtolorum principis, cuius doctrinæ magiſterijs diſpenſatione fungimur, & locum ſacræ Sedis adminiſtramus, modeſtiam tunc religionis inſtituimus, atque præcipimus, vt &c.

Epiſtola 4. ad Aſuleum, & cæteros Thuringes: Cuius gratia comitante vos ad meliora & potiora optamus proficere, & ad confirmandum fidei veſtræ propoſitum ſanctæ Sedi Apoſtolicæ religioſis mentibus adhærere, & prout opus popoſcerit ſacræ religionis, à memorata ſancta Sede Apoſtolica, ſpirituali omnium fidelium matre, ſolatium quærere, ſicut decet filios cohæredes regni à regali parente.

Gregorius Tertius. 731.

Epiſtola 4. ad Bonifacium: In iiſdem literis quibuſdam ſubnexuiſti capitulis, ſciſcitando qualiter teneat, vel doceat hæc ſancta Apoſtolica Romana Eccleſia. Bene noſti ſatis, quia B. Apoſtolus Petrus & Epiſcopatus principium extitit, & conſulenti tibi de ſtatu Eccleſię, non ex nobis, quaſi
Sap. 10. ex nobis, ſed eius gratia, *qui aperit os mutorum, & linguas infantium facit diſertas*, qualiter tenere debeas Apoſtolici vigoris doctrinam dicimus.

Epiſtola ad Vrſum Ducem Venetorum: Quia peccato fauente Rauennatum ciuitas, quæ multarum caput extat Eccleſiarum, à nefanda gente Longobardorum capta eſt, & filius noſter eximius D. Exarchus apud Venetias, vt cognouimus, moratur, debeat nobilitas tua ei adhærere, & cum eo, noſtra vice, pariter decertare, vt ad priſtinum ſtatum ſanctę Reipub. in Imperiali ſeruitio dominorum, filiorumquè noſtrorum Leonis & Conſtantini magnorum Imperatorum ipſa reuocetur Rauennatum ciuitas, zelo & amore ſanctæ fidei noſtræ. Deus te incolumem cuſtodiat dilectiſſime fili.

Zacharias Primus. 740.

Epiſtola 2. ad VVittam: Flagitauit à nobis Bonifacius per Apoſtolicam auctoritatem veſtras confirmari ſedes. Pro quo & nos ardenti animo, & diuino iuuamine, & auctoritate B. Petri Apoſtolorum principis, cui data eſt à Deo & Saluatore noſtro Ieſu Chriſto ligandi ſoluendiquè poteſtas peccata hominum in cælo & in terra, confirmamus, atq; ſolidas permanere ſedes veſtras Epiſcopales ſancimus, intercedente ipſius Petri Apoſtolorum principis auctoritate, à præſente omnibus & in futuras generationes, vt nullus audeat contra eandem veſtram venire ordinationem, quæ (dignante Deo) ex noſtra præceptione in vobis facta eſt: & hoc interdicentes, vt nullus audeat, iuxta ſanctorum Canonum traditionem, ex alio Epiſcopatu ibidem translatari, aut ordinare Epiſcopum, poſt veſtram de hoc ſeculo euocationem, niſi is, qui Apoſtolicæ noſtræ Sedis in illis partibus præſentauerit vicem. Sed nec vnus alterius Parochias inuadere, aut Eccleſias ſubtrahere præſumatis. Nam (quod non credimus) ſi quis ille fuerit, qui contra hanc noſtram præceptionem temerario auſu venire tentauerit, ſciat ſe æterno Dei iudicio anathematis vinculo eſſe innodatum.

Epiſtola 13. ad Bonifacium: Vbi Deus tuam prędicationem auxit, obtinere voluiſti, vt tibi cathedralem Eccleſiam, vel ſucceſſoribus tuis confirmare debeamus, iuxta eorundem filiorum Francorum petitionem. Et ideo B. Petri Apoſtoli auctoritate ſancimus, vt ſupradictam Eccleſiam Moguntiuam, atque etiam perpetuis temporibus tibi & ſucceſſoribus tuis in Metropolim ſit confirmata, habens etiam ſub ſe has quinque ciuitates, id eſt Tungris, Coloniam, VVormatiam, Spiratiam, & Trectis, & omnes Germaniæ gentes, quas tua fraternitas per ſuam prædicationem Chriſti lumen cognoſcere fecit. His à nobis definitis, per huius confirmationis paginam in tua Eccleſia perpetuis temporibus pro ſui confirmationis conſeruandam eſſe mandamus.

Adrianus Primus. 780.

Epiſtola ad Conſtantinum & Irenem AA. Vos autem partem habebitis cum eo, qui nunc in diuina requie quieſcit, Conſtantino Imperatore & Helena eius matre, qui orthodoxam fidem illuſtrârunt, & confirmârunt, adeoquè ſanctam matrem veſtram Catholicam & ſpiritualem Romanam Eccleſiam exaltârunt, vt planè ſpes ſit, eorum piam appellationem in veſtra cognomenta pijſſima, & à Deo data tranſituram, vt per omnem terrarum orbem nouus Conſtantinus, & noua Helena prædicetur, per quos ſancta Catholica & Apoſtolica Eccleſia renouabitur. Vos autem maximè in traditione orthodoxæ fidei Eccleſiæ B. Petri & Pauli principum Apoſtolorum acquieſcitis, eamquè amplectimini, quemadmodum à ſuperioribus Imperatoribus factum eſt, qui Vicarium eius ex toto corde dilexerunt. Quapropter veſtra quoque à Deo data maieſtas ſanctiſſimam Romanam Eccleſiam principum Apoſtolorum, quibus à Deo ipſo data eſt poteſtas ſoluendi & ligandi peccata, cùm in cælo, tum in terra, honorabit. Ipſi ſcilicet regni veſtri propugnatores erunt. Hi principes Apoſtolorum ſunt, qui Catholicam orthodoxam fidem ſuſpicati, per ſcripta quidem veluti legibus fidem ſuam ſeruandam præceperunt: omnibus ſcilicet, qui in ſedes illorum ſucceſſuri erant, & in fide eorum vſq; ad conſummationem ſeculi permanſuri.

Epiſtola ad Taraſium Patriar. Conſtantinopolitanũ: Petri ſedes in omnem terrarum orbem primatum tenens reſulget, & caput omnium Eccleſiarum Dei conſiſtit. Vnde idem B. Petrus Apoſtolus Domini præcepto paſcens Eccleſiam, nihil diſſolutum dimiſit: ſed tenuit ſemper & retinet principatum. Cui ſi adhærere cupit veſtra Sanctitas, & noſtrę Apoſtolicæ Sedis, quæ eſt caput omnium Eccleſiarum Dei, ſacram & orthodoxam formam incorruptè & incontaminatè ex profundo cordis & ſyncerꝭtate mentis cuſtodire ſtudet, vt re vera orthodoxa & Dei cultrix conſiſtens: hoc primum Deo offerat, &c.

Leo Tertius. 800.

Epiſtola ad Sabionenſem, Brixienſem, Friſingenſem, &c. Epiſcopos: Dilectionis veſtrę, quas nobis petitorias emiſiſtis ſyllabas, libenti ſuſcepimus animo, in quibus ferebatur, vt in prouincia veſtra Baioariorum Archiepiſcopum ordinaremus, quòd prouincia ipſa mirificè à filio noſtro D. Carolo excellentiſſimo Rege Francorũ, & Longobardorum, & Patricio Romanorum penitus ex omni parte, ſicut decuit, ordinata eſt. Idcirco conuenit uos ipſos, nempe Eccleſiaſtico moderamine, in ſacro Ordine fideliter atque ſpiritualiter, ſecundùm cenſuram canonicam

ipſam

ipſam ordinare Baioariorum prouinciam.

Epiſtola ad Cenulphum Regem: Ecce, fili dilectiſſime, & amantiſſime, ac prçſtantiſſime, Rex bone, in his tuis aſſertionibus collaudamus Dominum omnipotentem, qui talem nobis demonſtraoit Antiſtitem, &c. Et quia multum nobis prænominatus Archiepiſcopus in omni ſanctitate ſua, & vitæ conuerſatione vltrò citroquè placuit, & valdè nimis ei credentes ex auctoritate B. Petri Apoſtolorū principis, cuius vel immeriti vices gerimus, talem prçbuimus Prçſulatum, vt ſi quiſpiam ex ſubiectis ſuis tam regibus & principibus, quàm vniuerſo populo tranſgreſſus fuerit Dominica mandata, excommunicet eum vſque dum pœniteat.

Eugenius Secundus. 824.

Epiſtola ad Radfredum Fauianenſem, Methodium Speculunenſem, &c. Epiſcopos. Vrolphum reuerendiſſimum S. Laureacenſis Eccleſiæ Archiepiſcopum, ſanctiſſimum fratrem noſtrum, ab hac ſancta Romana Eccleſia vobis Rectorem tranſmiſimus, atque in præfatis regionibus Hunniç ſcilicet & Morauiæ, prouinciarumquè Pannoniæ & Mœſiæ Apoſtolicam vicem noſtram, atque ius Eccleſiaſticum exercendi auctoritatem committimus: cuius dilectioni ad honorem ſuum noſtram Apoſtolicam vicem, & auctoritatem noſtram inſuper accumulamus, quod nunquam ſuis permiſſum eſt prioribus: quatenus & vos confratres & Coëpiſcopi deinceps reuerentiam ei ampliorem exhibere ſciatis, atque vos laici primates, & vulgus ſaluberrimis præceptis ſuis, non velut homini, ſed tamquam Deo humiliter obtemparetis, &c.

Gregorius Quartus. 8:0.

Epiſtola ad Epiſcopos per Galliam, Europam, & Germaniam conſtitutos: Expectandi ſunt magis, atque corrigendi rectores Eccleſiæ, quàm ſtatim, & abſque noſtro conſulto iudicandi: cùm maiora negotia, & difficiliores cauſarum exitus, ſanctorum Patrum Canones, Spiritu Dei conditi, & totius mundi reuerentia conſeruati, iubeant ſub noſtræ ſententiç expectatione ſuſpendi, noſtroquè moderamine finiri, &c. Conterendus eſt ergo venantis laqueus, vt fugatis lamentationibus tā in iuſta moderatione, quàm compūctione pietatis, Apoſtolica auctoritate ſol iuſtitiæ in oculis ſplendeat corruentium. Nec pigeat forſitan, aut pudeat noſtris obedire mandatis, aut Apoſtolicæ Sedis obſeruare præcepta: quia *humilibus dat gratiam*, non ſuperbis. Nam nulli fas eſt, vel velle, vel po[…]ranſgredi Apoſtolicæ Sedis præcepta, nec no[…]æ diſpoſitionis miniſterium, quod veſtram ſequi oportet caritatem. Sit ergo ruinæ ſuæ dolore proſtratus, quiſquis Apoſtolicis voluerit contraire decretis, nec locum deinceps inter ſacerdotes habeat, ſed extorris à ſancto fiat miniſterio, nec de eius iudicio poſtea quiſquam curam habeat: quoniam iam damnatus à ſancta Apoſtolica Eccleſia, ac auctoritate ſua de inobedientia atque prçſumptione, à quoquā eſſe non dubitatur: quia maioris excommunicationis deiectione eſt exigendus, cui ſanctæ Eccleſiæ commiſſa fuerit diſciplina, qui non ſolùm prælatæ ſanctæ Eccleſiæ iuſſionibus parêre debuit, ſed etiam alijs, ne prçterirent inſinuare: ſitquè alienus à diuinis & Pontificalibus officijs, qui noluit præceptis obtemperare Apoſtolicis.

Leo Quartus. 850.

Epiſtola ad Carolum Regem: (extat apud Iuonem parte 5. cap. 21.) Si forteſſe (quod non credimus) apud vos inutiles iudicamur, Eccleſia tamen, cui permittente Domino præſidemus, non inutilis, ſed caput principiumquè omnium meritò ſimul ab omnibus vocatur.

Nicolaus Primus. 858.

Epiſtola 6. ad Photium: Poſtquam beato Petro principi Apoſtolorum Chriſtus ligandi atque ſoluendi in cælo & in terra poteſtatem tribuit, & ianuas regni cçleſtis reſerandas conceſſit, ſupra ſoliditatem fidei ſuam ſanctam dignatus eſt ſtabilire Eccleſiam, ſecūdùm illius veridicam vocem dicentis: *Tu es Petrus*, &c. Ad quam promiſſionem ſanctæ Apoſtolicæ inſtitutionis cemento corporunt huius fundamenta ex precioſis ſuccreſcere lapidibus, & annuente diuina clementia, per ſtudium ſtructorum, & Apoſtolicæ auctoritatis ſollicitudinem vſque ad culmen inſolubiliter perducta, perpetualiter manſura ſine ſiniſtræ auræ impulſu conſiſtere: cuius primatum beatus Petrus princeps Apoſtolorum, & ianitor regni cæleſtis meritò promeruit. Poſt quem & huius Vicarij ſynceriſſimè Deo famulantes, carentes nebularum denſitatibus, quæ recto ab itinere impedire aſſolent, dignius perceperunt: & in cura regiminis, quam pro Dominicis ouibus ſuſceperant, ſolicitè permanſerūt. Inter quos & noſtram paruitatem omnipotentis Dei miſericordia connumerare dignata eſt: pro quibus tantum cōſiſtimus pauidi, quantum conſideramus in æterno examine pro omnibus, & præ omnibus, qui Chriſti cenſentur nomine, rationem reddituri. Et quia vniuerſitas credentium ab hac ſancta Romana Eccleſia, quæ caput omnium eſt Eccleſiarum, doctrinam exquirit, integritatem fidei depoſcit, criminum ſolutionem, qui digni ſunt, & gratia Dei redempti exorant: oportet nos, quibus commiſſa eſt, ſolicitos eſſe, & ad ſpeculationem Dominici gregis tantum feruentius anhelare, quantum hunc auidi lupi ad dilaniandum hinc inde patentia ora exquirunt. Conſtat enim ſanctam Romanam Eccleſiam, per beatum Petrum principem Apoſtolorum, qui Dominico ore primatum Eccleſiarum ſuſcipere promeruit, omnium Eccleſiarum caput eſſe, & ab ea rectitudinem, atque ordinem in cunctis vtilitatibus, & Eccleſiaſticis inſtitutionibus exquirere ac ſectari. Et ideo conſequens eſt, vt quod ab huius Sedis rectoribus plena auctoritate ſancitur, nullius conſuetudinis prçpediète occaſione, proprias tantummodò ſequendo voluntates, remoueatur, ſed firmius atque inconcuſſè teneatur.

Matt. 16.

Epiſtola 8. ad Michaelem Imp. Cùm ſecundùm Canones, vbi eſt maior auctoritas, iudicium inferiorum ſit deferendum, ad diſſoluendum ſcilicèt, vel ad roborandum: patet profectò Sedis Apoſtolicç, cuius auctoritate maior non eſt, iudicium à nemine fore retractandum, neque cuiquam de eius liceat iudicare iudicio. Siquidem ad illam de qualibet mundi parte Canones appellari voluerunt, ab illa autem nemo ſit appellare permiſſus, &c. Si cunctis generaliter ſacerdotibus diuina tractantibus fidelium conuenit corda ſubmitti: quantò potius Sedis illius Pontifici conſenſus eſt adhibendus, quem cunctæ Eccleſiæ generalis iugiter pietas celebrauit? Vbi clementia veſtra euidenter aduertit, nunquam quonis penitus humano cōſilio eleuare ſe quemquam poſſe contra illius priuilegium, vel confeſſionem, quem Chriſti vox prætulit vniuerſis, quem Eccleſia veneranda confeſſa ſemper eſt, & habet deuota Primatem.

Epiſtola 10. ad Metropolitanos & Epiſcopos Conſtantinopolitanæ Sedi ſubiectos: Quapropter quia (ſicut diuinitus inſpirata ſapientia veſtra nouit) cunctarum Chriſti ouium cura conſtringimur, cùm vices illius per abundātiam cçleſtis gratię geramus,

cui ſpecialiter à Deo dicitur: *Paſce oues meas*, &c.

Epiſtola 18. ad Carolum Regem. Sedes hæc ſancta atque pręcipua, cui Dominici gregis & ſolicitudo curaq; commiſſa eſt, in omnibus mundi partibus rectitudinis ſuæ diſpoſitione ſalubri cuncta ordinare, perficereq; diuino freta procurat auxilio, & quod ſingulari etiam auctoritate perficere valet, multorum ſæpe ſacerdotū decernit definire conſenſu, & iuſtitiæ cenſura, ea ſcilicet emendando deliberare, quæ perperam atque enormiter fuerint alicubi commiſſa.

Epiſtola 20 ad Carolum Regem: Quoniam ad hanc ſanctam Romanam, cui Deo auctore deſeruimus, Eccleſiam, quæ ob ſui priuilegij principatū, quo cæteras Dei Eccleſias orbe vniuerſo diffuſas excellit diuinitus, de diuerſis mundi partibus, quotidie multis ſceleribus oppreſſi confugiunt, remiſſionem ſcilicet & venialem ſibi gratiam tribui ſupplici, & ingenti cordis mœrore poſcentes: à qua verò ob inſigne dilectionis meritum, & debitę compaſſionis gratiam recti libraminis auxilium cunctis fida petentibus intentione tribuitur, atque largitur.

Epiſt. 30. ad Carolum Regem. Romanæ Sedis priuilegia vſq; ad mortem, ope freti diuina, prędeceſſorum meorum veſtigia ſequendo, caſſari taliter minimè patiemur, &c. Priuilegia namq; Romanę Eccleſię totius ſunt Chriſti (vt ita dicamus) remedia Eccleſiæ Catholicæ. Priuilegia, inquam, Petri arma ſunt contra omnes impetus prauitatum, & munimēta atq; documenta Domini ſacerdotum, & omnium prorſus, qui in ſublimitate conſiſtunt, imò cunctorum, qui ab iiſdem poteſtatibus diuerſis afficiuntur incommodis.

Epiſt 32 ad Epiſcopos Concilij Siluanectenſis: Quoniam ex amore, ſecūdùm conſtitutionem maiorū, non ſolùm de omnibus, quæ poſſunt aliquando recipere dubitationem, vel quamcunq; incurrere quæſtionem, verùm de cęteris atq; maioribus negotijs Eccleſiaſticis exequēdis, ad apicem Epiſcopatus, id eſt, ad magni Petri Sedem habere vos referre cognoſcitis: horum auctori ac omnium bonorum largitori Deo & Domino noſtro gratiarū multimodas retulimus actiones.

Epiſt. 36. ad Hermintrudam Reginam: Literas dilectionis veſtræ, filia chariſſima, vt glorioſum Regem Carolum virum veſtrum, noſtrum autē dilectum filium, in cauſa Rothaldi Epiſcopi exaudiamus, nos hortantes, ecce nunc ſecundò ſuſcepimus, &c. Quòd autem ſcripſiſtis, quia ſi exaudiamus filium noſtrum, non detrimentum, ſed augmentum Eccleſię noſtrę priuilegijs generetur: nos certiſſimè credimus, quia priuilegia ſanctæ Romanę Eccleſię nullum poſſunt ſuſtinere detrimētum, nec plantatio, quam cęleſtis Pater plantauit, eradicari, nec fundamēta, quę ſummus poſuit architectus, queant quibuslibet, & quantislibet fluctuationibus amoueri.

Adrianus Secundus. 867.

Epiſtola 3. Deo amabili ac piiſſimo Imperatori Baſilio Auguſto Chriſtianiſſimo & deſiderabiliſſimo filio: O quàm eſt illa laudabilis, & ab omnibus veneranda Sedes Apoſtolica, & meritò à cunctis mortalibus efferenda, quæ ſemper Catholicis ſubuenire conſueuit, quæ ſemper gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus non ceſſauit, &c. Hæc curare cupiens, Apoſtolicæ Sedis decreti remedium ſaniſſimè requiſiſti: cuius nimirum medicamentis Eccleſia Conſtantinopolitana, ſępe Præſulibus eius languentibus infirmata, priſtinam ſoſpitatem vigoremq; reſumpſit. Nam quibuſdam ipſorum nonnunquam errantibus, quibuſdam verò imminētis perſecutionis iniuriam ſuſtinentibus, hæc ſemper ſubuenire non deſtitit, illis ſcilicet tramitem directionis oſtendens, iſtis pietatis manum ſemper extendens. Itaque, fili chariſſime, noueris quicquid erga ſanctiſſimum fratrem & Coëpiſcopum noſtrum Ignatium, vel circa ſchiſmaticum Photium, diuinitus inſpiratum, & iuſtitiæ zelo ſuccenſum, te literis intimas peregiſſe, nobis & vniuerſæ Occidentalium Eccleſiæ per omnia placuiſſe: pręſertim cùm nihil egeris pręter quod Apoſtolica Sedes cum totius Heſperiæ Pręſulibus iamdudum agenda decreuit, & nulla mora interueniente perficienda mandauit.

Ioannes Octauus. 872.

Epiſtola 18. ad Felicem, & Petrum Epiſcopos Mandamacenſem, & Equilenſem: Petrus Eccleſiæ Gradenſis Antiſtes ad limina Apoſtolorum profectus Sedem adiit, vbi ſemper Catholicis ſubuenitur, & vbi plurimi Sanctorum iniuriam paſſi, petram, à qua Petrus nomen ſortitus eſt, refugium inuenerunt.

Epiſtola 73. ad Lambertum Comitem: Sedem Apoſtolicam, quam Deus omnipotens ſupra petram ſui nominis fundare dignatus eſt, non ſolùm Reges & Principes terræ, verùm etiam Imperatores Auguſti, & totius orbis Domini ſuis apicibus, vtpote caput omnium Eccleſiarum Dei, honorauerunt, dignisq; pręconijs eius Pontifices, Vicarios ſcilicet beati Petri Apoſtolorum principis, laudauerunt, votisq; ſupplicibus deprecari ſtuduerunt, & vſque in finem ſeculi, Petri manente nomine ac memoria, ſupplicare non deſinent.

Epiſtola 87. ad Ludouicum Francorum Regem: Te quoque, chariſſime fili, auctoritate ſancti Spiritus Dei noſtri, ad vicem genitoris veſtri Domini Caroli Imperatoris Auguſti à ſecretis conſtituo meum conſiliarium, qui, vt dici aſſolet, pars animæ meæ ſuit: & quæq; agenda ſunt, coge, adunaq; conſilium: quia in fonte tui cordis primùm intingendus calamus, deinde manus noſtra formabit characteris apices.

Epiſtola ad Aldefonſum regem Gallaeciarum. Quia igitur in cura nos totius Chriſtianitatis beati Petri Apoſtolorum principis ſempiterna prouidentia ſucceſſores ex Domini noſtri Ieſu Chriſti conſtringimur adhortatione, qua beatum Petrum Apoſtolum monuit, dicens: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam: & tibi dabo claues regni cælorum*, &c. Ideoq; quia veſtræ notitię fama per hos fratres limina Apoſtolorū luſtrantes, per Seuarum & Deſiderium presbyteros nobis miro odore bonitatis eſt reuelata, paterna vos adhortatione commoneo, in cœptis bonis operibus, gratia duce perſeuerare, quatenus copioſa vos beati Petri protectoris veſtri & noſtra protegat benedictio: & quotieſcunque, fili, chariſſime, ad nos venire quilibet veſtrum, aut tranſmittere voluerit, tota cordis exultatiōe & animi gaudio, de vltimis Gallecię finibus, cui vos pręter me Dominos rectores conſtituit, tamquam iure filios noſtros vos colligimus, & Eccleſiæ Ouetenſi, quā veſtro conſenſu & aſſidua petitione Metropolitanam conſtituimus, omnes vos ſubditos eſſe mandamus.

Formoſus. 891.

Epiſtola ad Adalgarium Epiſcopum Hamburgenſem: Arbitrabamur ſanctimoniam tuam, prout iniunctum fuerat, ad Apoſtolicam te Sedē feſtinare, quatenus diſceptatio, quę inter te, & Hermannū Colonienſem Archiepiſcopū ventilatur de Bremenſi Eccleſia, finem perciperet. Sed quia eo per vicarios inſiſtente, & querimonias multiplicante, cur tuam non exhibueris præſentiam, ſaltem per defenſorem vicarium, miramur, &c.

Quapropter arctati hinc, ne Colonienſis Eccleſia iuſtitiam perderet: inde, ne Hamburgenſis Eccleſia, quæ ad Gentium vocationem inſtituta fuerat, ſubſidio deſtituta deficeret, diſpenſatiuè cenſuimus, quatenus quoadusque diuina ſuffragante gratia prefata Hamburgenſis Eccleſia intantum dilatetur, vt Epiſcopia inſtituere valeat, iam memoratam Bremenſem Eccleſiam ad ſubſidium habeat, & quoties in magnis & prenecesſarijs Canonicis negotijs oportuerit, non ſubiectione aliqua, ſed affectu fraternæ charitatis Hāburgenſis Archiepiſcopus, qui eiuſdem Bremenſis Eccleſiæ regimen obtinet, per ſe aut vicarium ſuam vicem gerentem, in adiutorium Colonienſis Archiepiſcopi inuitatus accedat, &c.

Leo Nonus. 1049.

Epiſtola ad Petrum Patriarcham Antiochenum. Promotionem tuam ad Epiſcopale faſtigium, electione clari & populi factam, atque fidem tuam ſecundū antiquæ conſuetudinis religioſum & valde neceſſarium ſtudium, Apoſtolicæ & primæ Sedi, cui Deo auctore, quāuis indigni, præſidemus, annunciare & exponere curaſti, &c. Cunctis in toto orbe terrarum Eccleſijs ſancta Romana & Apoſtolica Sedes caput præponitur, ad quam maiores & difficiliores cauſæ omnium Eccleſiarum definiendæ referantur.

Epiſtola ad Conſtantinū Monomachum Imp. Quātas gratias iugiter referre debeamus creatrici & gubernatrici omnium ſanctæ Trinitati, glorioſiſſime fili, atque ſereniſſime Imp. perpendere poſſumus, &c. Hoc ſanè glorioſiſſimus filius noſter Hēricus Imp. perficere molitur.

Epiſtola ad Michaelem Conſtantinopolitanum, & Leonem Acridanum cap. 10. Illi Sedi facitis præiudicium, de qua nec vobis, nec cuilibet mortalium licet facere iudicium, beatiſſimo & Apoſtolico Pōtifice Syluestro diuinitus decernente, ſpiritualique eius filio Conſtantino religioſiſſimo Auguſto cum vniuerſa Synodo Nicæna approbante & ſubſcribēte, vt ſumma Sedes à nemine iudicetur, inuiolabiliter & inconcuſſè ſibi conſeruato illo priuilegio, quod idem Princeps quarto baptiſmatis ſui die deuotus contulit Pontifici Romano, ſcilicet vt in toto orbe ſacerdotes ita hūc caput habeant, ſicut omnes iudices Regem.

Nicolaus Secundus. 1050.

Epiſtola ad Eduardum Regem Angliæ: Nicolaus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei glorioſiſſimo & piſſimo, ſpeciali quoque filio noſtro Eduardo Anglorum regi, viſitationem omnimodam, ſalutem melliſluam, & benedictionem Apoſtolicam, &c. Præterea illi loco, quē ſub nomine ſanctę pœnitantię conſtruendum & meliorandum ſuſcepiſtis, quoniam, vt fertur, primam antiquitus conſecrationem à beato Petro accepit, cuius, licet indigni, Vicarij ſumus, & quia regia antiquitus Sedes eſt, ex auctoritate Dei & ſanctorum Apoſtolorum, atque huius Romanæ Sedis, & noſtra concedimus, permittimus, & ſolidiſſimè confirmamus, vt amplius in perpetuum regię conſtitutionis locus ſit, atq; repoſitorium regalium inſignium, & habitatio perpetua monachorum, qui nulli omninò perſonæ, niſi regi ſubdantur. Abſoluimus etiam eum locum ab omni ſeruitio, & dominatione Epiſcopali, vt nullus Epiſcopus illuc introeat, ordinaturus, aut præcepturus aliquid, niſi ex petitione & conſenſu Abbatis & monachorum, &c.

Alexander Secundus. 1060.

Epiſtola ad Haraldum Nordmannorum Regem: Quia adhuc rudes in fide exiſtitis, & in Eccleſiaſtica diſciplina quodammodo claudicatis, oportet nos, aui totius Eccleſię commiſſum eſt regimen, diuinis admonitionibus vos frequentius viſitare Sed quia ob longarum difficultatem viarum per nos hoc agere minimè valemus, ſciatis nos Alberto Archiepiſcopo Bremanſi Vicario noſtro hæc omnia firmiter commiſiſſe. Prædictus itaque venerabilis Archiepiſcopus, Legatus noſter, ſuis nobis eſt conqueſtus epiſtolis, quòd Epiſcopi veſtrę prouinciæ aut non ſunt conſecrati, aut data pecunia, contra Romana priuilegia, quæ ſuæ Eccleſię ſibique data ſunt, in Anglia, vel in Gallia, peſſimè ſunt ordinati. Vnde ex auctoritate Apoſtolorum Petri & Pauli vos admonemus, vt ſicuti Apoſtolicæ Sedi reuerentiam ſubiectionis debetis exhibere, ita præfato venerabili Archiepiſcopo, Vicario noſtro, & vice noſtra fungenti, vos veſtrique Epiſcopi impendatis.

Gregorius Septimus. 1080.

Libro 1 epiſtola 60. ad Archiepiſcopum Moguntinum: Quamquā officij tui incuria illinc ſuſcepta aduerſus Apoſtolicam Sedem (accuſante te arrogantia) meritò in te commoueri deberemus: vtentes tamen Apoſtolica manſuetudine, placido te admonemus affectu, ne vlterius tam inordinata, tam inconſulta præſumas: Apoſtolica iudicia non dico tibi, ſed nec vlli Patriarcharum, aut Primatum retractandi licentiam fore exiſtimes, ne contra ſanctam Romanam Eccleſiam quicquam tibi attribuere, vel moliri cogites, ſine cuius abundanti clementia nec in loco quidem tuo ſubſiſtere potes.

Lib. 3. epiſtol. 10. ad Henricum Regem: In D. Petri Sede, & Apoſtolica adminiſtratione dum nos qualeſcunque peccatores, & indigni, diuina diſpoſitione vicem ſuæ poteſtatis gerimus, profectò quicquid ad nos, vel per ſcripta, aut nudis verbis miſeris, ipſe recipit: & dum nos, aut elementa percurrimus, aut loquētium voces auſcultamus, ipſe ex quo corde mandata prodierint, ſubtili inſpectione diſcernit. Quapropter prouidendum eſſet tuæ Celſitudini, ne erga Sedem Apoſtolicam in verbis & legationibus tuis aliqua inueniretur diſcrepantia voluntatis, & in his, per quæ Chriſtiana fides, & ſtatus Eccleſię ad æternam ſalutem maximè proficit, non nobis, ſed Deo omnipotenti debitam non denegares reuerentiam: quāquam Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus Dominus dicere dignatus ſit: *Qui vos audit, me audit; & qui vos ſpernit, me ſpernit.* Luc. 10.

Libro 4. epiſt. 28. ad Reges, Comites, cæteroſq; Principes Hiſpaniæ: Non ignorare credimus prudentiam veſtram, quin ſancta & Apoſtolica Sedes princeps & vniuerſalis mater ſit omnium Eccleſiarū, & gentium, quas diuina clementia ad agnitionem ſui nominis in fide Domini ac Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti per Euangelicam & Apoſtolicam doctrinam venire prędordinauit: quibus hanc curam, & perpetuam debet exhibere ſolicitudinem, vt ſicut ad conſeruandā Catholicæ fidei veritatē, ita quoq; ad cognoſcendā, & tenendam iuſtitiam, documenta & ſalutifera adminiſtret monita. Ad cuius diſpenſationis officium, quando ſecundùm voluntatem Dei, quamquam inuiti & indigni, conſtituti ſumus, creditum nobis miniſterium valde pertimeſcimus, ſcientes quoniam & his, qui propè: & his, qui longè ſunt, debitores ſumus, &c.

Libro 8. epiſt. 21. ad Metenſem Epiſcopum: Quod poſtulaſti, te quaſi noſtris ſcriptis iuuari ac pręmuniri contra illorum inſaniam, qui nefando ore garriunt auctoritatem ſanctæ & Apoſtolicæ Sedis non potuiſſe Regem Henricum, hominem Chriſtianæ legis contemptorem, Eccleſiarum videlicet, & Imperij deſtructorem, atque hæretico-

rum auctorem, & conſentaneum excommunicare, nec quemquam à ſacramento fidelitatis eius abſoluere: non adeò neceſſarium nobis videtur, cùm huius rei tam multa, ac certiſſima documenta in ſacrarum Scripturarum paginis reperiantur. Neque enim credimus eos, qui ad cumulum ſuę damnationis veritati impudenter detrahunt, & contradicunt, hæc ad ſuę defenſionis audaciam, tam ignorantia, quàm miſeræ deſperationis vecordia coaptaſſe. Nec mirum. Mos enim reproborum eſt, ob ſuæ nequitię protectionem niti conſimiles ſibi defendere, quia pro nihilo habent mendacij perditionem incurrere. Nam, vt de multis pauca dicemus, quis ignorat vocem Domini noſtri Ieſu Chriſti dicentis in Euangelio: Matt. 16 *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam: & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Et tibi dabo claues regni cælorum, & quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis; & quicquid ligaueris ſuper terram, erit ligatum in cælis.* Nunquid ſunt hic Reges excepti? aut non ſunt de ouibus, quas Filius Dei beato Petro commiſit? Quis rogo in hac vniuerſali conceſſione ligandi atque ſoluendi à poteſtate Petri ſe excluſum eſſe exiſtimat? niſi fortè infelix ille, qui iugum Domini portare nolens, diaboli ſe ſubijci oneri, & in numero ouiũ Chriſti eſſe recuſat? cui tamen hoc ad miſeram libertatem minimè proficit, quòd poteſtatem Petri, diuinitus ſibi conceſſam, à ſuperba ceruice excutit: quoniam quantò eam quiſque per elationem ferre abnegat, tantò durius ad damnationem ſuam in iudicio portat. Hanc itaque diuinæ voluntatis inſtitutionem, hoc firmamentum diſpenſationis Eccleſiæ, hoc priuilegium B. Petro Apoſtolorum principi cęleſti decreto principaliter traditum, atque firmatum, ſancti Patres cum magna veneratione ſuſcipientes, atque ſeruantes, ſanctam Romanam Eccleſiam, tam in generalibus Concilijs, quàm etiam in cęteris ſcriptis & geſtis ſuis, vniuerſalem matrem appellauerunt: & ſicut eius documenta in confirmatione fidei, & eruditione ſacræ religionis; ita etiam iudicia ſuſceperunt: in hoc conſentientes, & quaſi vno ſpiritu, & vna voce concordantes, omnes maiores res, & præcipua negotia, nec non omnium Eccleſiarum iudicia, ad eam, quaſi ad matrem & caput debere referri, ab ea nuſquam appellari, iudicia eius à nemine retractari, aut refelli debere, vel poſſe.

Libro 9. epiſtola 6. ad Abbatem Maſſilienſem: Licet Apoſtolici nos apicis cura pro cunctis generaliter Eccleſijs vigilare, ac pro omnium ſtatu, vel reparatione ſolicitos eſſe admoneat: illis tamen præcipuè locis noſtram curam ſpecialius exhibendam perpendimus, quæ ſub Romanę tutela Sedis conſtituta, ſcimus ſtatus ſui confirmationem, augmentum, vel reſtitutionem ab hac potiſſimum Eccleſia, cuius iuris ſunt, expectare.

Epiſtola 7. Omnibus Deo, & beato Petro fidelibus ſalutem & Apoſtolicam benedictionem, &c. Quapropter Apoſtolica auctoritate præcipimus, vt nemo præfatum locum, Apoſtolica tuitione munitum, deinceps infeſtare pręſumat: ſed ſub defenſione B. Petri, cuius iuris eſt, quietus & ſecurus ab omni perturbatione permaneat. Si quis ergo contra hæc noſtra mãdata memoratum locum vexauerit, ſciat ſe à beati Petri gratia ſeparatum, & niſi ſatisfecerit, anathematis vinculis innodandum.

Vrbanus Secundus. 1088.

Epiſtola ad clerum populumque Carnotenſem: Bonam veſtri animi voluntatem præuenientes et ſubſequentes, venerabilem virum Iuonem Presbyterum, quem Ganfrido per nos depoſito, Catholicè atque Canonicè, ſecundùm noſtra monita, elegiſtis, ſine moræ longioris obſtaculo conſecrauimus. Nunc eum ad vos remittentes, tamquam beati Petri manibus conſecratum, beati Petri vice vos rogamus & obſecramus, quatenus eum benignè ſuſcipientes, debita obedientia honoretis.

Gelaſius Secundus. 1118.

Epiſtola ad Toletanum Epiſcopum: Non latere credimus fraternitatem veſtram, qualiter frater noſter Mauritius Bracarenſis Epiſcopus ſe iam diu habuerit, & quomodo Eccleſiam ſuam dimiſerit, & quomodo Regi excommunicato adhæſerit. Illud etiam, vt opinamur, noſtis, quòd à prędeceſſore noſtro ſanctæ memorię Paſchali Papa in Concilio excommunicatus ſit, & quòd Bracarenſi Eccleſię ſit mandatum, vt paſtorem ſibi alium prouideret. Nunc tandem per Regis tyrannidem, poſt longum electionis meæ ſpatium, in cubile ſanctę matris Eccleſię ſe ingeſſit: ideoque fraternitati veſtræ mandamus, vt ad electionem in Bracarenſi Eccleſia faciendam ſolicitudine charitatis debitę operam præbeatis. Ipſum verò Mauritium excommunicatum, periurum, & matris Eccleſiæ conſtupratorem cæteris Eccleſiæ filijs publicetis.

Innocentius Secundus. 1130.

Epiſtola ad Henricum Senonenſem, & cæteros Epiſcopos: Nos igitur, qui in cathedra S. Petri, cui à Domino dictum eſt: *Et tu aliquando conuerſus confirma* Lucæ 22. *fratres tuos*, licet indignè reſidere conſpicimur, communicato fratrum noſtrorum Epiſcoporum Cardinalium conſilio, deſtinata nobis à veſtra diſcretione capitula, & vniuerſa ipſius Petri dogmata, ſanctorum Canonum auctoritate, cum ſuo auctore damnauimus, eique tamquam hęretico perpetuum ſilentium impoſuimus. Vniuerſos quoque erroris ſui ſectatores à fidelium conſortio ſequeſtrandos, excommunicationis vinculo innodandos eſſe cenſemus.

Epiſtola ad VVilhelmum Hieroſolymitanum Patriar. Fraternitati tuę mandamus, quatenus venerabilem fratrem noſtrum VVilhelmum Tyrenſem Archiepiſcopum, qui ex mandato ſanctę Romanæ Eccleſię tibi obedit, fraterni amoris intuitu diligas & honores: ſolicitè prouidens, ne tibi grauamen aliquod inferas, vel ſub obtentu huiuſmodi ſubiectionis, quę vtique ex beneficentia Apoſtolicę ſedis tibi & Eccleſiæ Hieroſolymitanę impenditur, Tyrenſis Eccleſia nobilis & famoſa ſuæ iuſtitię aut dignitatis aliquod patiatur detrimentum.

Eugenius Tertius. 1145.

Epiſtola ad Ludouicum Francorum Regem: Vniuerſitatem veſtram in Domino commonemus, rogamus, atque præcipimus, & in peccatorum remiſſionem iniungimus, vt qui Dei ſunt, & maximè potentiores & nobiles viriliter accingantur: & infidelium multitudini ſic occurrere, & Eccleſiam Orientalem, tanta Patrum veſtrorum ſanguinis effuſione ab eorum tyrannide liberatam, ita defendere ſtudeatis, vt Chriſtiani nominis dignitas veſtro tempore augeatur.

Alexander Tertius. 1160.

Epiſtola ad Vigilienſem Epiſcopum: Cùm Romana Eccleſia, cui licet immeriti pręſidemus, ſit mater Eccleſiarum omnium, & magiſtra regionum, cogimur ex debito ſuſcepti honoris, & regiminis, pro vt Dominus nobis dederit, reſpondere conſultationibus ſingulorum, vt dubiæ quæſtiones Sedis Apoſtolicæ prouidentia enodentur, &c.

Innocentius Tertius. 1200.

Lib. 1. epiſtolarum decretalium epiſtola ad Patriarcham Antiochenũ: Cùm ex illo generali priuilegio, quod beato Petro, & per eum Eccleſię Romanæ Dominus noſter indulſit, Canonica poſtmodum manârint inſtituta, cõtinentia maiores Eccleſiæ cauſas eſſe ad ſedem Apoſtolicam perferendas, ac per hoc tranſlationes Epiſcoporum ad Apoſtolicæ ſedis Antiſtitem de iure pertineant, &c.

R. Archipresbytero, R. Magiſtro Scholarum, & P. de Vico Canonico Bituricenſi: Cum Apoſtolica ſedes, cui (licet immeriti) pręſidemus, vniuerſis per orbem Eccleſijs, non humana, ſed diuina ſit inſtitutione prælata, iuſtum eſt & conueniens, vt ad eam, tamquam ad magiſtram, ſuper diuerſis iuris articulis referantur dubiæ quæſtiones, ne quæ diuerſa cernuntur, videantur aduerſa.

Caro Archiepiſcopo Montis Regalis: Licet Dominus noſter Ieſus Chriſtus Eccleſiam ſuam inſtituens diſcipulis ſuis eandem ſuper credentes ligandi & ſoluendi poteſtatem dederit: vnum tamen in ea, beatum ſcilicet Petrum Apoſtolum voluit præeminere, dicens: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram*, &c. Intelligendum ex hoc tribuens fidelibus vniuerſis, quod ſicut vnus mediator erat Dei & hominum, homo Ieſus Chriſtus, pacificans quæ in cælis erant, & quæ ſuper terram, & diſſoluens maceriarum parietem, ac faciens vtraque vnum: ſic & in Eccleſia ſua vnũ ex ipſo, & per ipſum omnium caput eſſet; nec in membris fieret vlla diuerſitas, quæ non per vnius auctoritatem ac prouidentiam capitis, ad vnam fidei veritatem, eandẽq; religionis regulam reduceretur, & cultum. Quod
Luc. 22. Ioan 21. etiam in eo loco monſtratur, in quo & de confirmandis fratribus, & paſcendis Dominicis ouibus præceptũ à Domino noſtro legitur ei datum. Ex hac itaque poteſtate, quæ ad B. Petrum mox Dominica traditione peruenit, ſacroſancta Romana Eccleſia, quæ per Dominum Ieſum Chriſtum ab eodem B. Petro inſtituta eſt, & fundata ſuper vniuerſas Eccleſias, auctoritatem obtinuit: vt vbiq; ratum eſſet ac ſolidum, quod ipſius prouidentia ſtatuiſſet. Quod etiam ab vniuerſis Eccleſijs, per orbem terrarum vſquequaque diffuſis, & receptũ eſt, & ſeruatum, ita vt per eam & diſtributio facta ſit dignitatum, & indictum Chriſti fidelibus, & diligentius ordinatum quod ad cultum pertinere viſum eſt pietatis. Ex hac ſiquidem data beato Petro à Domino poteſtate ipſe ac ſucceſſores ipſius per diuerſa mundi loca conſtituerunt Epiſcopos, & dignitates per prouincias diuiſerunt.

Ad Patriarcham Conſtantinop. quod Romana Eccleſia mater ſit omnium Eccleſiarum, a qua Græci nullo iure diſcedere poſſunt: Eccleſiam Dominus Ieſus Chriſtus in ſeipſo lapide angulari fundauit, & eius magiſterium Apoſtolorum principi B. Petro, cui (licet inſufficientes) in Apoſtolatus ſucceſſimus dignitate, conceſſit: *Tu es* (inquiens) *Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*. Et pòſt ſubdidit: *Tibi dabo claues regni cælorum*. Et etiam curam ouium ſuarum, eodem verbo tertiò repetito commiſit, dicens: *Paſce oues meas*: & quòd eius fides nunquã deficeret, ſe oraſſe fatetur. Præterea licet vniuerſis Apoſtolis dixerit in communi: *Accipite Spiritum ſanctum*: &: *Quorum remiſeritis peccata, remittentur eis*: ad eum tamen verbo vtitur ſpeciali dicens: *Quodcumque ligaueris ſuper terram erit ligatum & in cælis*, &c. Hoc autem Græcorum populus non attendens, aliam ſibi cõfinxit Eccleſiam (ſi tamen, quæ præter vnam eſt, Eccleſia ſit dicenda,) & ab Apoſtolicæ Sedis vnitate receſſit: nec conſtitutionem Domini, nec Petri magiſterium imitatus, & inconſutilem veſtem Domini, cui crucifixorum manus in aliarum veſtium diuiſione pepercit, ſcindere vſque hodie conatur: non attendens, quòd vna tantùm extitit arca, intra quam ſub vno rectore quicumque fuerunt, leguntur in cataclyſmo ſaluati: qui autem extra ipſam inuenti ſunt, omnes in diluuio perierunt.

Lib. 2. epiſt. Decretalium ep. ad Patriarcham Conſtantinopolitanum: Apoſtolicæ Sedis primatus, quem nõ homo, ſed Deus, imò verius Deus homo conſtituit, multis quidem & Euangelicis & Apoſtolicis teſtimonijs comprobatur: à quibus poſtmodum inſtitutiones Canonicæ proceſſerũt, concorditer aſſerentes ſacroſanctam Romanam Eccleſiam, in B. Petro Apoſtolorum principe conſecratã, quaſi magiſtram & matrem præeminere, &c.

Honorius Tertius. 1220.

Ad finem Conſtitutionum Henrici 2. Imp. Nos verò Honorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei has leges à Friderico Romanorum Imp. filio noſtro chariſſimo pro vtilitate omniũ Chriſtianorum editas laudamus, approbamus, & confirmamus, tamquam in æternum valituras: & ſi quis auſu temerario, inimico humani generis ſuadẽte, quocumq; modo has infringere tentauerit, indignationem Dei omnipotentis, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum nouerit ſe incurſurum.

Gregorius Nonus. 1236.

Epiſtola ad Epiſcopum VVerdenſem, & cæteros: De veſtra circumſpectione plenam in Domino fiduciã obtinentes, fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus de modo poſtulationis ſtudijs poſtulantium, & poſtulati meritis veritate ſolicitè inquiſita, ſi poſtulationẽ ipſam aliàs inueneritis de perſona idonea canonicè celebratam, cum eo ſemper huiuſmodi defectu Apoſtolica auctoritate diſpẽſantes, præficiatis eum eidem Eccleſię Epiſcopum & Paſtorem.

Innocentius Quartus. 1240.

In ſexto Decretalium lib. 2. tit. 14. cap. 2. de ſententia & re iudicata: Nos ſuper præmiſſis & quàm pluribus alijs Friderici Imperatoris nefandis exceſſibus cum fratribus noſtris, & ſancto Concilio deliberatione pręhabita diligenti, cum Ieſu Chriſti vices, licet immeriti, teneamus in terris, nobiſq; in beati Petri perſona ſit dictum *Quodcumque ligaueris ſuper terram, ligatum erit & in cælis*, memoratum Principem, qui ſe Imperio, & regnis, omniq; honore & dignitate reddidit tam indignũ, quiq; propter ſuas iniquitates adeo ne regnet, vel imperet eſt abiectus, ſuis ligatum peccatis, & abiectũ, omniq; honore ac dignitate priuatum à Domino oſtendimus, denuntiamus, & nihilominus ſentẽtiando priuamus: omnes, qui ei iuramento fidelitatis tenentur aſtricti, à iuramento huiuſmodi perpetuò abſoluẽtes: auctoritate Apoſtolica firmiter inhibẽdo, ne quiſquam de cætero ſibi, tamquam Imperatori vel Regi pareat & intendat. Decernendo quoslibet, qui ei deinceps velut Imperatori, vel Regi conſilium, vel auxilium præſtiterit, ſeu fauorem, ipſo facto excommunicationis ſententiæ ſubiacere. Illi autem, ad quos in eodem Imperio Imperatoris ſpectat electio, eligant liberè ſucceſſorem. Matt. 18

Nicolaus Tertius. 1280.

De electione & electi poteſtate cap. 17. Huius muneris ſacramẽtum ita Dominus voluit ad omnium Apoſtolorum officium pertinere, vt in beato Petro Apoſtolorum omnium ſummo principaliter collocaret: vt ab ipſo quaſi quodam capite, dona ſua velut in corpus omne diffunderet. Hũc enim in conſortium indiuiduæ vnitatis aſſumptum, id qđ ipſe erat Dominus voluit nominari, dicendo: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petrã ædificabo Eccleſiã meam.* Matt 16.

Bonifacius Octauus. 1300.

Conſtitutione 2. In ſupremæ præeminentia dignitatis diuini diſpoſitione conſtituti, ad vniuerſas fidelium regiones noſtræ vigilantiæ creditas, tamquam Paſtor Dominici gregis, aciem Apoſtolicæ conſiderationis extendimus, ad earũ profectum, quantum nobis ex alto permittitur, intendentes: ſed ad vrbium vrbem, Romanam videlicet ciuitatem, quam diuina clementia ſtatuit caput orbis, eò artẽtioris meditationis intuitum retorquemus, quo principaliùs in eadẽ noſtri ſedem Apoſtolatus cæleſtis diſpoſitio ſtabiliuit & firmauit Eccleſiæ fundamenta.

Clemens Quintus. 1305.

Lib. 5. Clementinarum tit. 1. cap. 1. de magiſtris: Ideò illius, cuius vicem in terris (licet immeriti) gerimus, imitantes exemplum, qui ituros per vniuerſum mundum ad Euangelizandum Apoſtolos, in omni linguarum genere fore voluit eruditos, viris Catholicis notitiam linguarum habentibus, quibus vtuntur infideles, præcipuè abundare ſanctam affectamus Eccleſiam.

Ioannes Vigeſimusſecundus. 1314.

Extra. Ne ſede vacante, &c. tit. 5. cap. Si fratrum: Sanè in noſtram & fratrum noſtrorum deductum (fama diuulgante) notitiam, quòd, licet de iure ſit liquidum, & ab olim fuerit inconcuſsè ſeruatum, quòd vacante Imperio, ſicut & nũc per obitum quondam Henrici Romanorum Imperatoris vacaſſe dignoſcitur, cùm in illo ad ſecularem iudicẽ nequeat haberi recurſus, ad ſummũ Pontificem, cui in perſona beati Petri terreni ſimul & terreſtris Imperij iura Deus ipſe commiſit, Imperij prædicti iuriſdictio regimen & diſpoſitio deuoluuntur, & ea ipſe (durante ipſius vacatione Imperij) per ſe, vel per alium exercuiſſe noſcitur in Imperio memorato, &c.

Epiſt. 5. ad Eduardum Angliæ Regem: Chariſſimo in Chriſto filio Eduardo Regi Angliæ. Paternum amorem ad tuæ Celſitudinis incrementa, fili chariſſime, gerimus, dum te ad ea, quæ iuſto placent iudici, cui regni & ſubditorum tuorum ſint opportuna quieti, & famæ tuæ pariter & honori proſpicient, ſolicitis hortationibus inuitamus. Propter quod in ijs perſuaſiones noſtras deuota debes menta ſuſcipere, & ad executionem illarum te paratum & flexibilem exhibere.

Benedictus Vndecimus. 1334.

Extra de Electione, lib. 1. tit. 3. cap. 3. Sancta Romana Eccleſia, quæ diſponẽte Domino ſuper omnes alias ordinariæ poteſtatis obtinet principatum à Deo, vtpote mater vniuerſorum Chriſti fideliũ, & magiſtra, quatuor Patriarchales ſedes inſtituit, inter quas poſt ipſam Romanam Eccleſiam, Conſtantinopolitanam primum, Alexandrinam ſecundum, Antiochenam tertium, Hieroſolymitanam quartum locum voluit obtinere, Ipſaſque multis prærogatiuis & honoribus decorauit.

Clemens Sextus. 1342.

Conſtitut. 1. Nos per præmiſſa vel quæcunque alia inhibitioni, mandato, pœnis, & ſententijs, per ipſum prædeceſſorem factis & promulgatis, vt ſuperius eſt expreſſum, alijſque contentis in literis ſupradictis, nõ intendimus in aliquo derogare: inhibitionem, mandatum, pœnas, & ſententias, & alia ſupra dicta, per præſentem conſtitutionem noſtram roboramus, & in ſui vigoris efficacia volumus & decernimus permanere. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ priuationis, reuocationis, roborationis, voluntatum, & conſtitutionum infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri ac Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum.

Gregorius Vndecimus. 1371.

Conſtitut. 1. Super vniuerſas orbis Eccleſias Rom. Pontifex à Domino conſtitutus, circa ea, de quibus dubitari dicitur, vt euitari poſſint quæcunque diſpendia, declarationis, vbi expedit, ſuæ prouiſionem adijcit, prout fore conſpicit opportunũ, &c. Nos igitur volentes huic dubio finem imponere, auctoritate Apoſtolica, tenore præſentium declaramus, decernimus, ac definimus, ſacroſanctam Lateranenſem Eccleſiam, præcipuam Sedem noſtram, inter omnes alias vrbis & orbis Eccleſias & Baſilicas, etiam ſuper Eccleſiam & Baſilicam principis Apoſtolorum de vrbe ſupremum locũ tenere, &c.

Vrbanus Sextus. 1378.

Conſtitut. 1. Decernentes ex nunc irritum & inane, quicquid contra declarationem noſtram huiuſmodi à quoquam quauis auctoritate, ſcienter vel ignoranter, attentatum forſitan eſt haſtenus, vel contigerit in poſterum attentari.

Bonifacius Nonus. 1400.

Conſtitut. 1. Volentes, & auctoritate Apoſtolica decernentes, quòd eiuſmodi cõſtitutio ſortiatur effectũ, vniuerſos monemus & hortamur in Domino, per Apoſtolica eis ſcripta, in virtute ſanctæ obedientiæ diſtrictè præcipiendo, mandantes, & in remiſſionem peccaminum iniungentes, quatenus tam glorioſum feſtum Mariæ annis ſingulis ſexto nonas Iulij deuotè & ſolemniter celebrent. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc noſtræ voluntatis, conſtitutionis, monitionis, hortationis, & mandati paginam infringere.

Martinus Quintus. 1420.

Epiſtola ad Angelum Diaconum Cardinalem: Dum onus vniuerſalis gregis Dominici, ſuperna diſpenſatione nobis iniunctum, diligenter attendimus, & quòd ſingulis Chriſtianæ Reip. occurrentibus per nos ipſos debitum Apoſtolicæ ſeruitutis exequi non poſſumus, animo noſtro reuoluimus: nonnunquam viros fide ſeruantes, dignitate & ſcientia præditos, & rerum agendarum experientia conſpicuos, in partem noſtrorum, & Eccleſiæ Romanæ negotiorum aſſumimus, vt dum tempus poſtulat, eorum operationibus vices noſtras ſupplentes, miniſterium nobis commiſſum, diuina aſſiſtente gratia, iuxta vires nobis ex alto conceſſas exequi valeamus.

Eugenius Quartus. 1430.

Inuectiua ad Concilium Baſileenſe: Ipſe omnipotens Deus per operam noſtram Armeniorum oratores ex longiſſimis Septentrionis partibus ad nos, & Apoſtolicam Sedem, & ſacrum hoc Concilium his diebus cum pleno mandato peruenire cõceſſit: qui nos non aliter quàm B. Petrum intuentes & venerantes, ipſamque ſanctam Sedem, veluti matrem omnium fidelium recognouerunt.

Calixtus Tertius. 1455.

Epiſtola ad Fridericum Imp. quæ apud Aeneam Syluium eſt 371. Nota eſt omnibus Apoſtolicæ Sedis auctoritas, manifeſta cuique primæ Sedis dignitas, vulgata per orbem Vicarij Dei poteſtas, cui dictum eſt à Domino: *Paſce oues meas:* nec huius, aut illius prouinciæ, ſed vniuerſi orbis Præſulatum in Apoſtolicæ Sedis ſpecula conſecuti ſumus.

Pius Secundus. 1460.

De Bulla retractationum omnium, per eum in minoribus adhuc agentem pro concilio Baſileenſi ad ſummum Pontificem

ptem ſcriptum : In minoribus agentes, nondum ſacris Ordinibus initiati, cùm Baſileæ inter eos verſaremur, qui ſe generale Concilium facere, & vniuerſalem Eccleſiam repræſentare aiebât, dialogorum quendam libellum ad vos ſcripſimus, in quo de auctoritate Concilij generalis, ac de geſtis Baſileenſium, & Eugenij Papæ contradictions ea probauimus & damnauimus, quæ prubanda vel damnanda cenſuimus. Sed quis nõ errat mortalis? Errauimus & nos, nec nubis tantùm errauimus, alios quoqoe in præcipitium traximus, & cæcis ducatum præbentes, cæci cum illis in foueam cecidimus, &c. Seducti peccauimus vt Paulos, & ignoranter perſecuti ſumus Eccleſiam Dei, & Romanam primamq; Sedem: propter quod proſtrati ante oculos diuinæ pietatis ſupplices oramus : Psal. 24. *Delicta iuuentutis meæ & ignorantias ne memineris*. Pudet erroris, pudet malè feciſſe, & malè dictorum ſcriptorumq; vehementer pœnitet : plus ſcripto, quàm facto nocuimus. Hortamur dilectiones veſtras, & in Domino commonemus, ne prioribus illis ſeriptis inhæreatis, aut fidem vllá præſtetis, quæ ſupremam Apoſtolicæ Sedis auctoritatem quouis pacto elidunt, aut aliquid aſtruũt, quod ſacroſancta Romana non amplectitur Eccleſia. Suadete omnibos, vt id ſolium præ cæteris omnibus venerentor, in quo Saluator Dominus ſuos Vicarios collocauit, & quod beati Apoſtoli Petrus & Paolus ſuo ſanguine dedicauerunt. Nec putetis diuinam prouidentiam, qoæ cuncta gubernat, & nihil negligit eorum, quæ creauit, inordinatam reliquiſſe militantem Eccleſiam : quæ cùm ſit ſponſa Chriſti, profectò à Deo eſt, & ordinem habet, dicẽte Apoſtolo, Rom. 13. *quæ ſunt, à Deo ordinata eſſe*. Reqoirit autem ordo, vt inferiora à ſuperioribus gubernentur, & ad vnum tandem peruenatur, tamquam principem & moderatorem cunctorum, quę infra ſe ſunt. Sicut grues vnam ſequuntur, & in apibus vnus eſt rex: ita & in Eccleſia militante vnus eſt omnium moderator & arbiter, Ieſu Chriſti Vicarius: à quo, tamquam capite, omnis in ſubiecta membra poteſtas, & auctoritas deriuatur, quæ à Chriſto Domino Deo noſtro, ſine medio in ipſum influit. Nec profectò in alium, tamquam ſui exercitus ducem, ſupremam auctoritatem Chriſtus priocipaliter deriuaſſet, qui in ſuum Vicarium, qui primus fuit Petrus, cui cõmiſſam nouimus Dominici gregis curam: nec duos pluresve Petros Eoangeliſtæ cõmemorant, nec duos aot plures inſtituit Dominus, qoi ſuum locum, tamqoam capita tenerent æqualia: ſed vnum conſtituit, vt verticem, ac ducem, & paſtorem vniuerſi gregis Simonem Petrum, dicens: *Tu es Petrus*, &c. Petrus igitur, & ſucceſſores eius Romani Pontifices, primatum in Eccleſia tenuerunt, & nos hodie, quamuis indigni, ſola Domini voluntate digni tenemus. Et quicumque Romanæ ſecundum Canooicas ſanctionce præficitur Eccleſiæ, quàm primùm electus eſt in ſacro collegio, ſupremam à Deo poteſtatem ſine medio conſequitur, & per ordinem in omnem diffundit Eccleſiam, cuius peccata diuino iudicio punienda relinquuntur. Si quid aduerſus hanc doctrinam inueneritis aut in dialogis, aut in epiſtolis, aut in alijs opuſculis noſtris (multa enim ſcripſimus adhuc iuuenes) reſpoite, atque contemnite: ſequimini quę nunc dicimus, & ſeni magis, quàm iuueni credite, nec priuatum hominem pluris facite, quàm Pontificem: Æneam reijcite, Pium recipite. Illud gentile nomen parentes indidẽre naſcenti: hoc Chriſtianum io Apoſtolatu ſuſcepimus.

Epiſt. 375. ad Regem Franciæ: Dicis te obſequentiſſimum, & obedientem ſanctæ Romanæ ſedis filium. Si filius obedientiæ es, cur pragmaticam ſanctionem tenes atq; defendis? Eugenius te hortatus eſt, vt illam dimitteres, quæ non eſt ſecondùm Deum. Idem petijt Nicolaus, idem rogauit Calixtus: tres Romani Pontifices, ſancti & venerandi Patres, modò nuntijs & legatis, nunc literis te rogauẽre, vt pragmaticam relinqueres, magni in Eccleſia diſſidij ac mali: tamen nunquam audiuiſti in hac parte vocem Eccleſiæ Romanæ. Vbi ergo tua obedientia? vbi religio? Plus regni tui aliquibus Prælatis, quàm Eccleſiæ Romanæ fidei auſcultaſti. Loquitur cum fiducia, ſine felle, ſine arrogantia: amor in te noſter vrget loqui. Deus in terris per Filium ſuum Ieſum Chriſtum crucifixum Apoſtolicam Sedem erexit, & primum ac ſummum tribunal eſſe voluit: nulla poteſtas eſt, quę huic æquari poſſit: hæc de omnibus hominibus ac dignitatibus iudicat, eam ſolus iudicat Deus. Non eſt de grege Dominico, qui Romanum Pontificem ſuum eſſe paſtorem negat. Audi quid dicat Dominus: *Qui non colligit mecum, diſpergit*. Certè cum Chriſto non colligit, qui cum Vicario eius noo ſeminat.

Sixtus Quartus. 1480.

Conſtit. 11. Etſi de cunctarum ciuitatum temporali dominio Romanæ Eccleſiæ ſubiectarum decore & venuſtate cogitare nos deceat: ad noſtram tamen almam vrbem, Apoſtolorum Petri & Pauli glorioſo martyrij cruore Domino noſtro Ieſu Chriſto conſecratam, ciuitatem ſacerdotalem & regiam, eiusq; decorem tanto accuratius aciem noſtræ conſiderationis, extendere nos conuenit, quanto illa caput eſt orbis, & Altiſſimus in ea ſacerdotij principatum, & Chriſtianæ religionis caput inſtituit, & ſui Vicarij ſedem, ad quam de vniuerſis mundi partibus Chriſti fideles confluũt in numero copioſo, voluit collocari.

Innocentius Octauus. 1484.

Conſtitut. 16. Decet Romanum Pontificem, Ieſu Chriſti in terris Vicarium, qui militanti Eccleſiæ præeſt, illius iura tueri & conſeruare illæſa.

Iulius Secundus. 1503.

Conſtitut. 14. Romanus Pontifex, in Apoſtolicæ ſublimitatis ſpecula conſtitutus, ex debito paſtoralis officij, diuina diſpoſitione ſibi commiſſi, aſſidua meditatione cordis vigilare, & ſolicitè intendere debet, vt cuncta, quæ Chriſtianæ Reip. commoditatem & vtilitatem reſpiciunt, ſalubriter dirigantur.

Leo Decimus. 1516.

In Concilio Lateranenſi ſeſſ. 11. Solum Romaoom Pontificem, pro tempore exiſtentem, tamquam auctoritatem ſuper omnia Concilia habentem, Conciliorum indicendorum, transferendorum, ac diſſoluendorum plenum ius ac poteſtatem habere, nedum ex ſacræ Scripturæ teſtimonio, dictis ſanctorum Patrum, & Conciliorum, ac aliorum Romanorum Pontificum, etiam prædeceſſorum noſtrorum, ſacrorumq; Canonum decretis, ſed etiam propria eorundem Conciliorum confeſſione manifeſtè conſtat, &c.

Adrianus Sextus. 1522.

Ad Fridericum Saxoniæ Ducem: Lutherus nõn modò ſacerdotes Dei, ſed & principem ſacerdotum, Petri ſucceſſorem, Ieſu Chriſti in terris Vicariũ, tam nefandis infamibusq; nominibus, tam inauditis contumelijs, conuitijs, ac blaſphemijs, nuſquam non lacerat, diſcerpit, & inſectatur, vt ea commemorare pudica refugiat lingua, & audire horreant aures caſtæ: qui Apoſtolicam cathedrã, in qua præſidet caput Apoſtolorum Petrus, cui præfuerunt tot ſancti Pontifices, quam Eccleſiam principalem, vnde ſit exorta vnitas ſacerdotalis,

ſanctue

ſanctus ille & glorioſus Martyr Cyprianus non dubitat aſſerere, impio ac peſtilenti ore cathedrã peſtilentiæ, Antichriſtianam, diabolicam, & ſi qua potuit excogitare nefandiora, toties appellare non ceſſat.

Paulus Tertius. 1540.

Ad Carolum Quintum Imp. Chariſſime fili ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Ex edicto Maieſtatis tuæ acta conuentus tui Spirenſis cognouimus, de quibus cùm noſtram ſententiam diſſimulare paternus noſter erga te amor nõ patitur, tum verò officij & muneris, à Deo nobis per Chriſtũ commendati, ratio, in cura vniuerſalis Eccleſiæ, vt apertis verbis te admoneamus, cõpellit. Omnia verò, fili, in eo ſunt, ſi ab vnitate Eccleſiæ te abduci non ſinas, à conſuetodine maiorum tuorum religioſiſſimorum Principum non recedas, ſed eundem, vt debes, morem in omnibus, quæ ad Eccleſiæ diſciplinam, ordinem & inſtituta pertinent, obſerues, quem multos annos ſumma cum pietatis animi tui ſignificatione edidiſti. Is verò eſt eiuſmodi, vt quoties de his, quæ ad religionem pertinent, diſceptatur, ad Sedem Apoſtolicam omne iudicium ſemper referatur, nihil illa inconſulta ſtatuatur, &c. Qui vero huius Sedis auctoritati reſiſtère, à Deo ſic caſtigatos conſtat, vt manifeſtè appareat, quàm grata ſit ac ſemper fuerit Deo huius Sedis obediẽtia. Imprimis cum ex Imperatoribus, qui in apertam defectionem & contemptum huius ſanctæ Sedis erupit, legimus fuiſſe Anaſtaſium primum, quem à Gelaſio primo Romano Pontifice admonitum, ne Acatij Epiſcopi Conſtantinopolitani, à Sede Apoſtolica damnati, partes foueret: cùm nec monitis eius paruiſſet, & Hormiſdæ eiuſdem ſucceſſoris legatos, ad eum ea de cauſa miſſos, vt à communione cum hæreticis deſiſteret, contemptim primùm auditos contumelioſius dimiſiſſet, diuina tandem ira fulmine è vita ſuſtulit.

Pius Quartus. 1563.

In Bulla confirmationis concilij Tridentini: Cùm ipſa ſacroſancta Synodus, pro ſua erga ſanctã Sedem Apoſtolicam reuerentia, antiquorum etiam Cõciliorum veſtigijs inhærens, decretorum ſuorum omnium, quæ noſtro, & prædeceſſorum noſtrorum tempore facta ſunt, confirmationem à nobis petierit, decreto ea de re in publica ſeſſione facto, nos illa omnia & ſingula auctoritate Apoſtolica hodie confirmauimos, & omnibus Chriſti fidelibus ſuſcipienda, & ſeruanda eſſe decreuimus, ſicut harum quoque literarum tenore ad clariorem omnium notitiam confirmamus, & ſuſcipi, obſeruariq; decernimus. Mandamus præterea vniuerſis & ſingulis in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub pœnis à ſacris Canonibus conſtitutis, alijsq; grauioribus pro arbitrio noſtro infligendis, vt eadem decreta & ſtatuta obſeruent, &c.

Pius Quintus. 1570.

Sententia declaratoria contra Eliſabeth prætenſam Angliæ Reginam, & ei adhærentes hæreticos: Regnans in excelſis, cui data eſt omnis in cælo & in terra poteſtas, vnam, ſanctam, Catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam, extra quam nulla eſt ſalus, vni ſoli in terris, videlicet Apoſtolorum principi Petro, Petriq; ſucceſſori Romano Pontifici, in poteſtatis plenitudine tradidit gubernandam. Hunc vnum ſuper omnes gentes, & omnia regna principem conſtituit, qui euellat, deſtruat, diſſipet, diſperdat, plantet, & ædificet, vt fidelem populum, mutuæ charitatis nexu, in vnitate Spiritus contineat, ſaluumq; & incolumem ſuo exhibeat Saluatori. Quo quidem in munere obeundo, nos ad prædictæ Eccleſiæ gubernacula Dei benignitate vocati, nullum laborem intermittimus, omni opera contendentes, vt ipſa vnitas & Catholica religio integra conſeruetur.

Gregorius Decimustertius. 1575.

In indictione ſancti Iubilæi, quæ eſt conſtitutio 22. Chriſtus beato Petro Apoſtolorum principi, eiusq; deinceps ſucceſſoribus, ſuis in terris Vicarijs, ſanctæ Catholicæ Romanæ Eccleſiæ (quæ cæterarum omnium caput, mater, & magiſtra eſt,) poteſtatem dimittendi peccata pleniſſimam reliquit, ac theſauro præterea immẽſo eiuſdem paſſionis idcirco ditauit Eccleſiam ſponſam ſuam, eumq; prędictis B. Petro & ſucceſſoribus diſpenſandum commiſit, vt eo cęteri fideles pro temporalibus pœnis ex remiſſis culpis ſæpius remanentibus, ad ſatisfaciendum adiuti, ad percipiẽdos cæleſtis gratiæ fructus expeditiores redderentur, &c.

Sixtus Quintus. 1587.

Conſtitutione 54. Paſtoralis Romani Pontificis vigilantia, & ſolicitudo cùm in omni Reip. Chriſtianæ pace, & tranquillitate procuranda pro ſui muneris officio aſſiduè verſatur, tum potiſſimũ in Catholicæ fidei, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo, vnitate atque integritate retinenda, & cõſeruanda, maximè elucet, nimirum, vt fideles Chriſti non ſint *paruuli fluctuantes, neque circumferantur omni vento doctrinæ, in nequitia hominum ad circumuentionem erroris: ſed omnes occurrant in vnitatem fidei, & agnitionis Filij Dei in virum perfectum,* neque ſe in huius vitæ ſocietate & communione lædant, ſed potius in vinculo charitatis coniuncti, tamquam vnius corporis membra ſuo Chriſto capite, ejusq; in terris Vicario Romano Pontifice beatiſſimi Petri ſucceſſore, à quo totius Eccleſiæ vnitas dimanat, augeantur in ædificationem: atque ita diuina gratia adiutrice, ſic præſentis vitæ quiete gaudeãt, vt futura quoq; beatitudine perfruãtur. Ob quas cauſas Romani Pontifices prædeceſſores noſtri hodierna die, quę anniuerſarię Dominicæ Cœnæ commemoratione ſolennis eſt, ſpiritualem Eccleſiaſticæ diſciplinæ gladium, & ſalutaria iuſtitiæ arma per miniſterium ſummi Apoſtolatus, ad Dei gloriam, & animarum ſalutem ſolenniter exercere conſueuerunt, &c. Eph. 4.

ARTICVLVS OCTAVVS.

CHRISTIANOS IMPERATORES, REGES, PRINCIPES, ET MAGISTRATVS SECVLARES SEMPER ROMANAE ECCLESIAE PRIMATVM AGNOVISSE, SEQVE EIVS PONTIFICI TAMQVAM PATRI FILIOS ſubieciſſe.

ASSERVNT.

Philippus Primus Chriſtianus Imp. 248.

PHILIPPVS Imperator cùm in die poſtremæ Vigiliæ Paſchatis, vnà cum multitudine in Eccleſia precationum particeps fieri vellet, non prius ab Epiſcopo Fabiano, qui tum Romanæ Eccleſiæ præerat, permiſſus eſt intrare, quàm ſe confeſſus fuiſſet, & inter eos, qui peccatorum vinculis adhuc tenebantur aſtricti, locumq́ pœnitentiam agentibus præſtitutum occupabant, ſe ſua ſponte collocauiſſet. Epiſcopus ei dixit, eũ non alia conditione, niſi iſtud faceret, propter multa delicta, quæ ab illo ferebantur admiſſa, aliquando ab ipſo in Eccleſiam receptum fore. Imperator alacri animo & lubẽti Epiſcopo morẽ geſſit, & religioſam piamq́ affectionem Dei timore incitatam reipſa declarauit. *Euſebius Cæſarienſis lib.6. cap.27. Nicephorus Calliſtus lib.5.cap.25.*

Conſtantinus Primus. 320.

Ad Syluestrum Papam: Imperator Cæſar Flauius Conſtantinus in Chriſto Ieſu vno ex ſancta Trinitate Saluatore Domino noſtro, victor ac triumphator, ſemper Auguſtus, ſanctiſſimo ac beatiſſimo Patri patrum Syluestro vrbis Romanæ Epiſcopo & Papæ, atque omnibus eius ſucceſſoribus, qui in ſede B. Petri vſque in finem ſeculi ſeſſuri ſunt, Pontificibus, nec non & omnibus reuerendiſſimis, & Deo amabilibus Catholicis Epiſcopis, eidem ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ per hanc noſtram Imperialem conſtitutionem ſubiectis in vniuerſo orbe terrarum, nunc & in poſterum cunctis retrò temporibus conſtitutis, gratia, & pax à Deo, &c. Ea, quæ Saluator & Redemptor noſter Dominus Ieſus Chriſtus per ſuos ſanctos Apoſtolos Petrum & Paulum, interueniente Patre noſtro Syluestro, ſummo Pontifice & vniuerſali Papa, mirabiliter dignatus eſt operari, liquida enarratione ſtuduit propalare noſtra Serenitas. Primùm quidem noſtram fidem, quam à prælibato beatiſſimo Patre, & oratore noſtro Syluestro vniuerſali Põtifice edocti ſumus, intima cordis confeſſione proferentes, &c. Et dum hæc, prædicante B. Syluestro, agnoſcerẽ, & beneficijs ipſius beati Petri integerrimè ſanitati comperi me reſtitutum, vtile iudicauimus, vnà cum omnibus noſtris Satrapis, & vniuerſo Senatu, Optimatibusq́ meis, & cuncto populo Romanæ gloriæ Imperij ſubiacenti, vt ſicut in terris S. Petrus Vicarius Filij Dei videtur eſſe conſtitutus, etiam & Pontifices, qui ſucceſſores ſunt ipſius principis Apoſtolorum, principatus poteſtatem, amplius quàm terrena Imperialis noſtræ Serenitatis manſuetudo habere videtur, conceſſam à nobis, noſtroq́ue Imperio, obtineant, eligentes nobis ipſum principem Apoſtolorum, & eius ſucceſſores firmos apud Deum eſſe patronos, &c.

Gratianus, Valentinianus, & Theodoſius Imppp. 380.

L.1.C. de ſumma Trinitate, & fide Catholica: Cunctos populos, quos clementiæ noſtræ regit imperium, in tali volumus religione verſari, quam D. Petrum Apoſtolum tradidiſſe Romanis religio vſque adhuc ab ipſo inſinuata declarat, quamq́ Pontificem Damaſum ſequi claret.

Honorius Auguſtus. 410.

Ad Bonifacium Papam: Victor Honorius, inclytus triumphator, ſemper Auguſtus, ſancto & venerabili Bonifacio Papæ vrbis æternæ. Scripta Beatitudinis tuæ debita reuerantiæ gratulatione ſuſcepimus, quibus recenſitis egimus omnipotenti Deo maximas gratias, quòd Sanctimoniam tuam, poſt longum incommodum, optatæ redditã didicimus ſanitati: & ideo reuertentibus venerabilibus viris, gaudium noſtrum ſacrorum apicum atteſtatione ſignamus, ac petimus, vt quotidianis orationibus Apoſtolatus tuus ſtudium ac votum ſuum circa ſalutem ac imperium noſtrũ dignetur impendere. Illud autem pietati noſtræ ſatis placitum eſſe cognoſca, quòd Sanctimonia tua de Eccleſiarum ac populi perturbatione ſolicita eſt: quæ vt ne aliqua ratione poſſit euenire ſatis clementia noſtra credidit eſſe prouiſum. Denique Beatitudine tua prędicante, id ad cunctorum clericorum notitiam volumus peruenire, vt ſi quid fortè religioni tuæ (quod non optamus) humana ſorte contigerit, ſciant omnes ab ambitionibus eſſe ceſſandum. Ac ſi duo contra fas temeritate certantes fuerint ordinati, nullum ex his futurum penitus ſacerdotem: ſed illum ſolum in ſede Apoſtolica permanſurum, quem ex numero clericorum noua ordinatione diuinum iudicium, & vniuerſitatis conſenſus elegerit.

Valentinianus Tertius. 450.

Epiſt. ad Theodoſium Imp. quæ extat in Concilio Chalcedonenſi: Cùm veniſſem ad Vrbẽ Romam, rogatus ſum à Romano Epiſc. & alijs ſcribere veſtræ manſuetudini de fide, quæ cùm ſit conſeruatrix omnium fideliũ animarum, dicitur perturbata, quam nos à noſtris maioribus traditam debemus cum omni competenti deuotione defendere, & dignitatem propriæ venerationis beato Petro Apoſtolo

poſtolo in [illegible] & in [illegible] temporibus conferetur, quatenus be[illegible] Romanæ ciuitatis Epiſcopus, cui principatum ſacerdotij ſuper omnes antiquitas contulit, locum habeat & facultatem de fide & ſacerdotibus iudicare, Domine ſanctiſſime Pater, & venerabilis Imperator. Hac enim gratia ſecundùm ſolennitatem Conciliorum & Conſtantinopolitanus Epiſcopus eum per libellos appellauit, propter contentionem, quæ orta eſt de fide. Huic itaque poſtulanti, & cõiuranti ſalutem noſtram communem, annuere non negaui, quatenus ad tuam manſuetudinem meam petitionem ingererem, vt prædictus ſacerdos, congregatis ex omni orbe etiam reliquis ſacerdotibus, intra Italiam, omni præiudicio ſubmoto, à principio omnem cauſam, quæ vertitur, ſolicita probatione cognoſcens, ſententiam ferat, quam fides & ratio veræ diuinitatis expoſtulat.

Valentinianus & Martianus AA. 450.

Epiſt. ad Leonem P. Ad hoc maximum Imperiũ venimus Dei prouidẽtia, & electione Senatus excellentiſſimi, cunctæq́; militiæ. Vnde pro reuerẽda, & Catholica religione Chriſtianæ fidei, cuius auxilijs virtutem noſtræ potentiæ confidimus gubernari, tuam Sanctitatem, principatum in Epiſcopatu diuinæ fidei poſſidentem, ſacris literis in principio iuſtum credimus alloquendam: inuitantes atque rogantes, vt pro firmitate & ſtatu noſtri Imperij æternam diuinitatem tua Sanctitas deprecetur, vt & tale propoſitum atque deſiderium habeamus, quatenus omni impio errore ſublato, per celebrandam Synodum te auctore maxima pax circa omnes Epiſcopos fidei Catholicæ fiat.

Marcianus Imp. 450.

Ad Leonem Papam: Supereſt, vt ſi placuerit tuæ Beatitudini in has partes aduenire, & Synodum celebrare, hoc facere religionis affectu dignetur, noſtris vtique deſiderijs Sanctitas veſtra ſatisfaciet, & ſacræ religioni quæ vtilia ſunt decernet: ſi verò hoc onerosum eſt, vt tu ad has partes aduenias, hoc ipſum nobis proprijs literis tua Sanctitas manifeſtet, quatenus in omnem Orientem, & in ipſam Thraciam, & Illyricũ ſacræ noſtræ literæ dirigantur, vt ad quendam definitum locum, vbi nobis placuerit, omnes ſanctiſſimi Epiſcopi debeant conuenire, & quæ Chriſtianorum religioni, atque Catholicæ fidei proſint, ſicut Sanctitas tua ſecundùm Eccleſiaſticas regulas definiuerit, ſua diſpoſitione declarent.

Galla Placidia Imperatrix. 450.

Epiſtola ad Pulcheriam Auguſtam: Igitur tua Clementia ſecundùm Catholicam fidem, quod ſemper nobiſcum fecit, & nunc ſimiliter conſpirare dignetur, vt quicquid in illo tumultuoſo apud Epheſum Concilio conſtitutum eſt, omni virtute remoueatur: vt omnibus integris permanentibus, ad Apoſtolicæ Sedis, in qua primus Apoſtolorum beatus Petrus, qui etiam claues regni cæleſtis accipiens, ſacerdotij principatum tenuit, Epiſcopatus cauſa mittatur. Debemus enim primatum in omnibus immortali cõuerſationi tribuere, quæ totum mundum propriæ virtutis dominatione compleuit, & noſtro Imperio orbem gubernandum ſeruandumq́; commiſit.

Pulcheria Auguſta. 450.

Epiſtola ad Leonem P. Propterea tua Reuerentia quocunque modo proſpexerit, ſignificare dignetur, vt omnes etiã totius Orientis Epiſcopi, Thraciæ, & Illyrici, in vnam ciuitatem velociter valeant conuenire, & illic facto Concilio, & de Catholica confeſſione, & de his Epiſcopis, qui à communione

hoc ſegregati ſunt, ſicut fides & Chriſtiana pietas exigit, te auctore decernant.

Anaſtaſius Imp. 510.

Epiſtola ad Hormiſdam Papam His igitur præfatis initijs hortamur, vt ad ea, quæ de Scythiæ partibus mota, vnde & Concilium fieri conuenire perſpeximus, mediatorem ſe Apoſtolatus veſter [illegible]ciat, vt contentionibus amputatis, vnitas ſanctæ reſtituatur Eccleſiæ. Nobis autem omnia optata præſtantur, ſi orationibus veſtris, & frequenti paganorũ allocutione noſtri memores fueritis.

Iuſtinus Imp. 516.

Epiſtola ad Hormiſdam P. Scias Pater religioſiſſime, &c. Oret veſtræ religionis Sanctitas, vt quod peruigili ſtudio pro concordia Eccleſiarum Catholicæ fidei procuratur, diuini muneris opitulatio iugi perpetuitate ſeruari annuet.

Athalaricus Rex. 520.

Epiſtola ad clerum Eccleſiæ Romanæ: Si quiſpiam ad Romanum clerum aliquem pertinentem in qualibet cauſa probabili crediderit actione pulſandum, ad beatiſſimi Papæ iudicium prius conueniat audiendus, vt aut ipſe inter vtroſq; more ſuæ Sanctitatis agnoſcat, aut cauſam deleget æquitatis ſtudio terminandam Et ſi fortè, quod credi nefas eſt, competẽs deſiderium fuerit petitoris eluſum, tunc ad ſecularia fora iurgaturus accurrat, quando ſuas petitiones probauerit à ſupradictæ Sedis Præſule fuiſſe contemptas. Quod ſi quis extiterit tam improbus litigator, atq; omnium fuerit iudicio ſacrilega mente damnatus, qui reuerentiam tantæ Sedi exhibere contemnat, & aliquid de noſtris affatibus crediderit promerendum, ante alicuius conuentionis effectum, decem librarum auri diſpendio feriatur, quæ pauperibus erogentur, carensq; impetratis, negotij quoque ſui amiſſione mulctetur. Dignus enim eſt duplici pœna percelli, qui & diuinam reuerentiam, & noſtra iuſſa temerarit.

Iuſtinianus Imp. 530.

Epiſtola ad Ioannem Papam, Cod. de ſumma Trinitate & fide Catholica: Reddentes honorem Apoſtolicæ Sedi & veſtræ Sanctitati, (quod ſemper nobis in voto & fuit, & eſt,) & vt decet patrem honorantes veſtram Beatitudinem, omnia, quæ ad Eccleſiarum ſtatum pertinent, feſtinauimus ad notitiam deferre veſtræ Sanctitatis: quoniam ſemper nobis fuit magnum ſtudium vnitatem veſtræ Apoſtolicæ Sedis, & ſtatum ſanctarum Dei Eccleſiarum cuſtodire, qui hactenus obtinet & incommotè permanet, nulla intercedente contrarietate. Ideoq; omnes ſacerdotes vniuerſi Orientalis tractus & ſubijcere, & vnire Sedi veſtræ Sanctitatis properauimus. In præſenti ergo quæ commota ſunt, (quamuis manifeſta & indubitata ſunt, & ſecundùm Apoſtolicæ veſtræ Sedis doctrinam ab omnibus ſemper ſacerdotibus firmè cuſtodita & prædicata,) neceſſarium duximus ad notitiam veſtræ Sanctitatis perueniant. Nec enim patimur quicquam, quod ad Eccleſiarum ſtatum pertinet, quamuis manifeſtum & indubitatum ſit, quod mouetur, vt non etiam veſtræ innoteſcat Sanctitati, quæ caput eſt omnium ſanctarum Eccleſiarum. Per omnia enim, (vt dictum eſt,) properamus honorem & auctoritatem creſcere veſtræ Sedis.

Ad Ioannem P. in principio Authentica: vt Eccleſia Romana centum annorum gaudeat præſcriptione: Vt legũ originẽ anterior Roma ſortita eſt: ita & ſummi Pontificatus apicem apud eam eſſe nemo eſt qui dubitet. Vnde & nos neceſſarium duximus, patriam legum, fontem ſacerdotij ſpeciali noſtri

numinis

nominis lege illuſtrare, vt ex hoc in vniuerſas Eccleſias Catholicas, quæ vſque ad Oceanum poſitæ ſunt, ſaluberrimæ legis vigor extendatur: & ſitæ totius Occidentis, nec non & Orientis, vbi poſſeſſiones ſitæ inueniuntur, ad Eccleſias noſtras ſiue nunc pertinentes, ſeu poſtea eis acquirendæ, lex propria ad honorem Dei conſecrata. Sanctitas itaque tua præſentem noſtræ manſuetudinis legem piiſſimam, ſiue ſacroſanctam oblationem, quam Deo dedicamus, accipiens, intra apud ſacratiſſima vaſa reponat, & à nobis ſeruandam, & in omnes Eccleſiaſticas poſſeſſiones ſeruituram.

In Authent. de Eccleſiaſticis titulis & priuilegijs cap. 2. Ideoq; ſancimus ſecundùm ſanctarum Synodorum definitiones, ſanctiſſimum ſenioris Romæ Papam primum eſſe omnium ſacerdotum: beatiſſimum autem Archiepiſcopum Cõſtantinopolitanum nouæ Romæ ſecundum habere locum poſt ſanctam Apoſtolicam ſenioris Romę ſedem: alijs autem omnibus ſedibus præponatur.

Extat in Decretis Bonifacij Papæ. Matt. 16.

Ad Bonifacium Papam: Prima ſalus eſt rectæ fidei regulam cuſtodire, & à conſtitutis Patrum nullatenus deuiare. Et quia non poteſt Domini noſtri Ieſu Chriſti prætermitti ſententia, dicentis: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* & hæc, quæ dicta ſunt, rerum probantur effectibus: quia in Sede Apoſtolica extra maculam ſemper eſt Catholica religio ſeruata. De qua ſpe & fide minimè ſeparari cupientes, & Patrum ſequentes conſtituta, anathematizamus omnes, qui contra ſanctam Romanam & Apoſtolicam Eccleſiã ſuperbiendo ſuas erigunt ceruices: ſequentes in omnibus Apoſtolicam Sedem, & prędicantes eius omnia conſtituta, & per omnia ſpero, vt in vna communione vobiſcum, quam Sedes Apoſtolica prædicat, eſſe merear, in qua eſt integra, & vera Chriſtianæ religionis & perfecta ſoliditas, promittens ſequeſtratos à communione Eccleſię Catholicæ, id eſt non conſentientes Sedi Apoſtolicę, eorum nomina inter ſacra non eſſe recitãda myſteria. Hanc autem profeſſionem mea manu ſubſcripſi, & Bonifacio ſancto & venerabili Papę vrbis Romæ direxi, damnans & anteceſſores & ſucceſſores meos, & omnes, qui ſanctæ Romanæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ priuilegia caſſare nituntur.

Conſtantinus Quartus Imp. 678.

Epiſtola ad Dominum Papam: Conſtantinus Imp ſanctiſſimo ac beatiſſimo Archiepiſcopo antiquæ noſtræ Romæ, & vniuerſali Papæ, &c. Poſtquam tempus recipit perfectam congregationem fieri, adhortamur veſtram paternam Beatitudinem, per pręſentem noſtram piam Sacram, dirigere viros viles, modeſtos, notitiam habentes totius à Deo inſpiratæ doctrinæ, & peritiam irreprehenſibilem habentes dogmatum, indutos perſonam veſtræ Apoſtolicæ Sedis, eiusq; Concilij, deferentes & libros, quos oportet proferri, & omnem auctoritatem habentes, quatenus cõuenientes cum hic poſito ſanctiſſimo Patriarcha, & Macario ſanctiſ. Patriarcha Theopolitanæ ciuitatis, perſcrutentur cum omni manſuetudine & modeſtia, & per gratiam ſancti Spiritus veritati inſiſtere & conſentire, munitionem habentibus ijs, qui huc aduenerunt ex parte Sedis veſtræ per præſentem noſtram piam Sacram. Per Deum enim omnipotentem non eſt apud nos partis cuiuslibet fauor, ſed æqualitatem vtriſque partibus conſeruabimus, nullatenus neceſſitatem facientes in quocumque capitulo eis, qui à vobis diriguntur, quoquo modo: ſed in omni honore, cum competenti munificẽtia, & ſuſceptiõe dignos eos habebimus.

Iuſtinianus Secundus Imp. 687.

Beda de ſex ætatibus mundi de anno 4665. Iuſtinianus Secundus in Imperium reſtitutus Conſtantinum Papam ad ſe venire iubens, honorificè ſuſcepit, ac remiſit, vt eum die Dominica Miſſas ſibi facere iubens, communionem de eius manu acceperit: quẽ proſtratus in terra pro ſuis peccatis intercedere rogans, cuncta Eccleſiæ priuilegia renouauit.

Luitprandus Rex Longobardorum. 735.

In legibus Longobardorum titulo 23. § 5. Papa vrbis Romę in omni mundo caput eſt Eccleſiarum Dei & ſacerdotum.

Carolus Magnus. 780.

Epiſtola ad Eliphandum Toletanum: Nec veſtræ me paucitati in conſenſione huius nouæ aſſertionis ſocium admitto: ſed Apoſtolicæ Sedi, & antiquis ab initio naſcentis Eccleſiæ, & Catholicis traditionibus tota mentis intentione, tota cordis alacritate coniungo.

In priuilegio Eccleſiæ Bremenſis apud Crantzium in Metrop. lib. 1. capite 7. Summi Pontificis & vniuerſalis Papæ Hadriani pręcepto, nec non & Moguntinenſis Epiſcopi, omniumq; qui adfuêre Pontificum cõſilio, eandem Bremenſem Eccleſiam, cum omnibus ſuis appẽdicijs VVillehado cõmittimus.

Lib. 5. Legum Francic. cap. 167. Principaliter totius ſanctæ Dei Eccleſiæ corpus in duas eximias perſonas, in ſacerdotalem videlicet & regalem, diuiſum eſſe nouimus. De qua re Gelaſius Romanæ Sedis venerabilis Epiſcopus ad Anaſtaſium Imp. ita ſcribit: Duæ ſunt Imperatrices Auguſtæ, quibus principaliter mundus hic regitur, auctoritas ſacrata Pontificum, & Regalis poteſtas. In quibus tantò grauius pondus eſt ſacerdotium, quantò etiam pro ipſis Regibus hominibusq; in diuino reddituri ſunt examine rationẽ. Fulgẽtius quoq; in libro de veritate prædeſtinationis ita ſcribit: Quantum pertinet, inquit, ad huius temporis vitam, in Eccleſia nemo Põtifice potior, & in ſeculo Chriſtiano Imperatore nemo celſior inuenitur.

Lib. 7. cap. 235. Placuit, vt ſi Epiſcopus accuſatus appellauerit ad Romanum Pontificem, id ſtatuendum quod ipſe cenſuerit.

Kenulphus Rex Merciorum apud Anglos. 800.

Epiſt. ad Leonem Tertium PP. Vnde meritò omnis per orbem exultat Eccleſia: quia cùm omniũ verus remunerator bonorũ, glorioſiſſimum gregis ſui Paſtorem Adrianũ perpetuò remunerandum ſuper ęthera duxiſſet, ſuis tamen ouibus pia erexit prouidentia pręuium, qui ſcit ouile Dominicum ad caulas nõ inferius vitæ agitare. Hos quoq; meritò, quos extremitas orbis tenet, eodẽ modo præ cæteris gloriamur: quia illius ſublimitas noſtra ſalus eſt, illius proceritas nobis perennis exultatio: quia vnde tibi Apoſtolica dignitas, inde nobis fidei veritas innotuit. Quapropter opportunũ arbitror tuis ſanctis iuſſionibus aurẽ obedientiæ noſtræ humiliter inclinari, & quę tuæ pietati ritè nobis ſequẽda videantur, toto niſu implẽda: quę verò rationi contraria deprehenſa fuerint, citius declinãda, ac interim nobis omnimodis reſecanda. Sed modò ego Kenulphus gratia Dei Rex excellentiam tuam humilis exoro, vt te ſine offenſione animi veſtri de profectu noſtro, vt optamus, liceat alloqui, quatenus in gremium me pietatis tuæ tranquilla pace percipias, & quem meritorũ nulla facultas erigit, larga benedictionis tuæ vbertas, ad plebem ſuam regendam locupletet, &c. Hanc benedictionem omnes, qui ante me ſceptro præfuerunt Merciorum, meruerunt ab anteceſſoribus tuis adipiſci. Hãc ipſe humilis peto, & à vobis, ô Sanctiſſime, impetrare cupio, quatenus imprimis adoptionis ſorte me tibi filium ſuſcipias, ſicuti te mihi patris perſona diligo, & totis obedientiæ viribus ſemper amplector.

Ludouicus Imp. 820.

Apud Gratianũ diſt. 63. cap. 30. Ego Ludouicus Imp.

Romanus Auguſtus ſtatuo & concedo, per hoc pactum confirmationis noſtræ, tibi B. Petro principi Apoſtolorum, & per te Vicario tuo D. Paſchali ſummo Pontifici & vniuerſali Papæ & ſucceſſoribus eius in perpetuum, ſicut à prædeceſſoribus noſtris vſq; nunc in veſtra poteſtate & ditione tenuiſtis, & diſpoſuiſtis Romanam ciuitatem, cum ducatu ſuo, & ſuburbanis, atq; villiculis omnibus, & territorijs eius montanis, & maritimis, litoribus, & portubus, ſeu cunctis ciuitatibus, caſtellis, oppidis, ac villis in Thuſciæ partibus, &c. Quãdo diuina vocatione huius ſacratiſſimæ ſedis Pontifex de hoc mundo migrauerit, nullus ex regno noſtro aut Francus, aut Longobardus, aut de qualibet gente homo, ſub noſtra poteſtate conſtitutos, licentiam habeat, cõtra Romanos aut publicè, aut priuatim veniẽdi, aut electionem faciendi, nullusq; in ciuitatibus, aut in territorijs ad Eccleſiæ B. Petri Apoſtoli poteſtatẽ pertinentibus, aliquod malum propter hoc facere præſumat: ſed liceat Romanis cum omni veneratione, & ſine qualibet perturbatione honorificam ſuo Pontifici exhibere ſepulturam, & eum, quem diuina inſpiratione, & beati Petri interceſſione, omnes, Romæ in vno conſilio atq; concordia ſine qualibet promiſſione elegerint, ſine aliqua ambiguitate vel contradictione more Canonico conſecrare, & dum conſecratus fuerit, legati ad nos vel ad noſtros ſucceſſores Reges Francorũ dirigantur, qui inter nos & illum amicitiam & charitatem ac pacem ſocient.

Ludoicus & Lotharius Impp. 826.

Epiſtola ad Eugenium P. Sanctiſſimo & reuerendiſſimo Domino & in Chriſto Patri Eugenio, ſummo Pontifici & vniuerſali Papæ Hludoicus & Hlotarius Impp. & Auguſti ſpirituales filij veſtri ſempiternam in Domino noſtro Ieſu Chriſto ſalutem. Quia veraciter nos debitores eſſe cognouimus, vt his, quibus regimen Eccleſiarũ, & ouium Dominicarum cura cõmiſſa, in omnibus cauſis ad diuinum cultum pertinentibus opem atque auxilium, pro qualitate virium noſtrarum & intellectus noſtri capacitate, feramus, &c. Idcirco rogamus, vt Almitas veſtra curam & diligentiam adhibere dignetur, quomodo per veſtrã ſaluberrimã doctrinam & admonitionem magis ad concordiam & vnitatem reuocetur, quàm propter hoc ad maiorem diſcordiam impellatur. Optamus ſanctam & venerabilem & piam Paternitatẽ veſtram ſemper in Chriſto bene valere, & noſtri, ac noſtrorum omnium in ſacroſanctis orationibus meminiſſe ſanctiſſime ac beatiſſime Pater.

Lotharius Rex. 868.

Epiſtola ad Adrianum Secũdum P. Quia Deus omnipotens princeps paſtorum in illa ſancta Sede veſtri Pontificatus apicem ſublimauit, veſtrũ multipliciter deſideramus conſpectum.

Baſilius Imp. Conſtantinop. 870.

In Concilio octauo generali actione 6. Neque enim vt ſanctiſſimus Patriarcha ad proprium regrederetur thronum, imperij mei opus vel excogitatio facta eſt: ſed multum ante ſanctiſſimus ac beatiſſimus Papa Nicolaus, quæ circa illum erant certiſſimè diſcẽs, ſynodicè decreuit, reddi ei ius proprij throni, & anathema cum tota ſancta Romanorum Eccleſia pronuntiauit contra reſiſtentes huiuſmodi decreto atq; ſententię. Hoc autem nos olim ſcientes, & pauentes iudicium anathematis promulgari, obſecundari ſynodico iudicio Romanæ Eccleſię neceſſarium duximus. Et huius rei gratia reddidimus ei proprium thronum.

Carolus Rex Franciæ. 870.

Epiſtola ad Adrianum Secundum: Sanctiſſimo ac reuerendiſſimo Patri Adriano ſummo Pontifici & vniuerſali, Carolus Dei gratia Rex & ſpiritualis filius veſter. Quia literis ex nomine ſanctæ paternitatis veſtræ ab Actardo venerabili Archiepiſcopo nobis delatis neceſſitate cogente prolixius reſpondere compulſi ſumus, contra morem noſtrum in quaterniunculo annulo noſtro ſignato reſponſionem noſtram ſcribere neceſſarium duximus, quatenus legi planius valeat, & quæ nobis ratio reſpondere coëgit, legenti planius innoteſcant. Quam reſponſionem ſancta Paternitas veſtra non aſpernanter, ſed benignè ſuſcipiat, quæ à nobis non eſt contumaciter, ſed mente pacifica contexta. Deus omnipotens ad honorem, & ſaluationem, atq; exaltationem ſanctæ ſuæ Eccleſiæ vos per annorum curricula conſeruare dignetur Domine ſanctiſſime atq; reuerendiſſime Pater in Domino.

Leo Imp. Conſtantinop. 890.

Sermone de S. Petro: *Tu me ſequere*: hoc eſt, *ſequere me* baculo paſtorali, & ſicut ego, cùm eram vobiſcũ, ſeruabam vos, vt pater veſter, & caput, ac magiſter, vigilans pro vobis: ſic & tu eſto meo loco, & ſequere me principatu, ac poteſtate iſta fratres tuos cõfirmans. Te enim volo eſſe meo loco. Vnde manet vſq; in hodiernum diem Petrus ſequens Chriſtum in ſucceſſore ſuo.

Otto Primus Imp. 950.

Apud Gratianum diſt. 63. cap. 33. Tibi Domino Papę Ioanni ego Rex Otto promittere & iurare facio per Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, & per lignum hoc viuificæ Crucis, & per has Reliquias Sanctorũ, quòd, ſi, permittente Domino, Romam venero, ſanctam Romanam Eccleſiam, & te rectorem ipſius exaltabo ſecundùm poſſe meũ: & nunquam vitam, aut membra, & ipſum honorem, quem habes, mea voluntate, aut meo conſilio, aut meo conſenſu, aut mea exhortatione perdes: & in Romana vrbe nullum placitum, aut ordinationẽ faciã de omnibus, quę ad te, aut ad Romanos pertinent ſine tuo conſilio: & quicquid de terra S. Petri ad noſtram poteſtatem peruenerit, tibi reddam: & cuicumq; Italicum regnum commiſero, iurare faciam illum, vt adiutor tui ſit, ad defendendum terram S. Petri ſecũdùm ſuum poſſe. Sic me Deus adiuuet, & hæc ſancta Dei Euangelia.

Hugo Rex Franciæ. 990.

Epiſtola ad Ioannem Papam: Beatitudini veſtræ ego & Epiſcopi mei per Ioannem Archidiaconũ Rhemenſis Eccleſiæ ſcripta direximus, in quibus Arnulphi rationes vobis explanauimus: ſed nũc obſecrando ſuperaddimus, vt mihi meisq; iuxta decernatis, nec dubia pro certis recipiatis. Nihil nos contra Apoſtolatum veſtrum egiſſe ſcimus. Quòd ſi abſentibus non ſatis creditis, pręſentes de præſentibus vera cognoſcite. Gratianopolis ciuitas in confinio Italiæ & Galliæ ſita eſt, ad quã Romani Pontifices Francorũ regibus occurrere ſoliti fuerunt. Hoc ſi vobis placet, iterare poſſibile eſt. At ſi nos & noſtra inuiſere libet, ſummo cum honore deſcendentẽ de Alpibus excipiemus, morantem ac redeuntem debitis obſequijs proſequemur. Hoc ex integro affectu dicimus, vt intelligatis & cognoſcatis, nos & noſtros veſtra nolle declinare iudicia. Petimus itaq;, vt Ioannis Archidiaconi legationem benignè ſuſcipiatis, vt dum quod petit obtinuerit, nos in ſuo aduentu efficiat lætos, & in veſtro obſequio ſeruentiſſimos.

Eduardus Rex Angliæ. 1060.

Epiſtola ad Nicolaum Secundum P. Summo vniuerſalis Eccleſiæ Patri Nicolao Eduardus gratia Dei Anglorum Rex debitam & ſubiectionem & obedientiam. Glorificamus Deum, quia curam habet ſuæ electæ Eccleſiæ, quoniam in loco boni prædeceſſoris vos optimum ſucceſſorem cõſtituit. Qua-

imp[…]um iudicat u[…] apud vos, vel […] ad ſolidam petram, acuere, & probare omn[…] donationes noſtras, & veſtram notitiam, & ſocietatẽ in bono habere, quatenus eas donationes, & priuilegia, quæ ob[…]inuimus apud prædeceſſorẽ veſtrum, renouetis, atq; augeatis n[…]bis, videlicet, vt quod i[…]e iniunxerat nobis ſub nomine obedientiæ, & pœnitentiæ, propter votũ, quod voueram ire Romam, & in remiſſionem omniũ peccatorũ meorum cõſtruere cœnobium monachorum in honore Apoſtoli Petri, ratum faciatis, & priuilegia poſſeſſionum, & dignitatum eiuſdem loci cõfirmetis, renouetis, & decernatis. Ego quoq; pro modulo meo augeo & confirmo donationes & conſuetudines pecuniarum, quas habet Sanctus Petrus in Anglia, & ipſas pecunias collectas cum regalibus donis mitto vobis, vt oretis pro me, & pro pace regni mei, & continuam & ſolannẽ memoriam inſtituatis totius gentis Angliæ coram corporibus Sanctorum Apoſtolorum.

Fridericus Primus Imp. 1150.

Epiſtola ad Emanuelem Imp. Græcorũ: Sicut ille Rex regum, à quo omnis poteſtas, Romanum Imperiõ caput totius orbis conſtituit: ita etiam Romanam Eccleſiam, omnium Eccleſiarum vnicã matrem, dominam & magiſtram ordinauit: quod vtique duorum gladiorum numero figurauit, quos etiã ſufficere perhibuit auctor fidei noſtræ. Quapropter tuam prudẽtiam cõmonemus, quatenus nobis & Romano imperio honorem debitum impendas, & ſummo Pontifici, quem nomine tenus ſanctum appellas, debitam obedientiam exhibeas & honorem.

Ludoicus Rex Francorum. 1160.

Epiſtola ad Alexandrum Pontificem: Domino ſuo & Patri ſanctiſſimo Alexandro Ludoicus Francorũ Rex ſalutẽ, & debitam reuerentiam. Ab humanæ pietatis lege recedit filius, qui matrem dehonorat, neque Creatoris beneficij reminiſcitur, qui de ſanctæ Sedi Apoſtolicę illata turpitudine non cõtriſtatur: verùm ſpecialius eſt condolendum, & nouitatem doloris excitat inauditæ nouitas crudelitatis: quoniam in ſanctum Dei inſurgẽs malignitas, in pupillum Chriſti gladium infixit, & lucernam Cantuarienſis Eccleſiæ non tam crudeliter, quàm turpiter ingulauit. Excitetur ergo exquiſitæ genus iuſtitiæ, denudetur gladius Petri in vltionem Cantuarienſis Martyris: quia ſanguis eius clamat pro vniuerſali Eccleſia, &c.

Regina Angliæ. 1190.

Eſt inter epiſtolas Petri Bleſenſis epiſtola 144 *Epiſtola ad Cæleſtinum P.* Gentes diuulſæ, populi lacerati, prouinciæ deſolatæ, & generaliter tota Occidentalis Eccleſia confecta lamentis, in ſpiritu contrito & humiliato ſupplicant vobis, quem conſtituit Deus ſuper gentes & regna in omni plenitudine poteſtatis. Afflictorum quæſo clamor introeat in aures veſtras: calamitates enim noſtrę multiplicatæ ſunt ſuper numerum, nec iſta diſſimulare poteſtis citra criminis & infamię notam, cùm ſitis Vicarius crucifixi, ſucceſſor Petri, ſacerdos Chriſti, Chriſtus Domini, Deus etiam Pharaonis, &c. Vbi eſt zelus Helię in Achab? zelus Ioãnis in Herodem? zelus Ambroſij in Valentiniãnum? zelus Alexãdri Tertij, qui, ſicut audiuimus & vidimus, patrem iſtius principis Fridericũ plena auctoritate Apoſtolicæ Sedis à fidelium cõmunione præcidit? Porrò tyrannus Apoſtolicas claues habet ludibrio, nec niſi verba reputat legem Dei. Scriptum eſt enim: *Qui vos ſpernit, me ſpernit.* Ideo ſi veſtram non vultis, aut Eccleſiæ Romanæ iniuriam perſequi, vobis tamen diſſimulare non licet Petri opprobrium, & iniuriam Chriſti.

Alexius Imperator Græcorum. 1200.

Epiſtola ad Innocentium Tertium P. Innocẽtio ſanctiſſimo Papæ Romano ho[…] ut patri […] & votum orati[…] Per prudentiſſimos legatos tuæ Sanctitatis A[…]m Subdiaconum, & Notarium Alb[…] directum imperio […]æ Sanctitatis ſcrip[…] oblatum fuit, atq; perl[…] &c. Tuæ igitur Sanctitatis eſt, ſecundum præcedẽtes ſynodales operationes, pro requiſitis dogmatibus ſynodalẽ conuentionem fieri diſpenſare, & tua ſic Sanctitate faciente, ſanctiſſima, quæ apud nos eſt, Eccleſia non ad conuentum tardabit.

Leo Rex Armeniorum. 1200.

Epiſtola ad Innocentiũ 3. Reuerendiſſimo in Chriſto Patri & Domino Innocentio Dei gratia ſummo Pontifici, & vniuerſali Papæ tanto & tali honore digniſſimo, Leo per eandem & Romani Imperij gratiam Rex omnium Armeniorum, cum ſalutatione ſeipſum, & quicquid poteſt. Gloria, laus, & honor omnipotenti Deo, qui vos tantum & talem paſtorem Eccleſiæ ſuę præeſſe voluit, veſtris bonis meritis exigentibus, & tam fructuoſam & firmam fabricam ſuper fundamentum Apoſtolorum componere, & tantum lumen, ſuper candelabrum poſitum, toti orbi terrarum ad ſalutem totius Chriſtianitatis effundere dignatus eſt. In veſtri verò luminis gratia ſalutaribus monitis reuerendiſſimi Patris noſtri Archiepiſcopi Moguntini inſtructi, & informati, omne regnum nobis à Deo commiſſum, ampliſſimum & ſpatioſum, & omnes Armenos huc illuc in remotis partibus diffuſos, ad vnitatem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ diuinã inſpirante clemẽtia reuocare cupimus & optamus.

Reginaldus Rex Inſularum. 1220.

Epiſtola ad Honorium Tertium: Beatiſſimo Patri Honorio Dei gratia ſummo Põtifici Reginaldus Rex Inſularum commendationem cum oſculo pedum, &c.

Fridericus Secundus Imp. 1210.

In conſtitutionibus de ſtatutis & conſuetudinibus, &c. In die, qua de manu ſacratiſſimi Patris noſtri Honorij Tertij Pontificis recepimus Imperij diadema, &c.

Carolus Rex Siciliæ. 1266.

Epiſt. ad Clementem Quartũ: Sanctiſſimo in Chriſto Patri ac Domino ſuo, D. Clementi diuina prouidentia ſacroſanctæ & vniuerſalis Eccleſiæ ſummo Pontifici, Carolus Dei gratia Rex Siciliæ, cum omni reuerentia & honore, poſt pedum oſcula beatorum.

S. Ludoicus Rex Franciæ. 1270.

In documentis ante mortem ſuam filio Philippo ſcriptis: *(extant apud Guilhelmum Nangium de geſtis beati S. Ludoici.)* Sis deuotus & obediens matri noſtræ Romanæ Eccleſiæ, & ſummo Pontifici tãquam Patri ſpirituali.

Michael Palæologus. 1274.

Epiſt. ad Gregorium Decimum: Sanctiſſimo & beatiſſimo Patri, & ſummo Pontifici, Apoſtolicæ Sedis vniuerſali Papæ, & communi principi Chriſtianorũ omnium, venerabili Patri Imper[…] noſtri Domino Gregorio, Michael à Chriſto Deo fidelis Rex & Imperator & moderator Græcorum, Ducas Angelus Comnenus Palæologus, & ſpiritualis filius magnæ Sanctitatis veſtræ, decentem honorem & reuerentiam, cum ſyncera & pura affectione, & omni poſtulatione.

Eduardus Rex Angliæ. 1300.

Epiſt. ad Bonifaciũ Octauum: Sanctiſſimo in Chriſto Patri Domino Bonifacio, diuina prouidentia Eduardus, &c. Conſeruetur Paternitas veſtra ad regimen Eccleſiæ ſuæ ſanctæ per tempora proſpera & longæua.

Com[illegible]i & Barones Angliæ. 1300.

Ep[illegible]ſt. ad Bonifaciũ Octauum: Sanctiſſimo in Chriſto Patri D. Bo[illegible]acio, diuina prouidentia ſanctę Romanæ ac vniuerſalis Eccleſiæ ſummo Pontifici, ſui deuoti fi[illegible] Ioannes Comes VVarran, Thomas Comes Glocestriæ & Herifordiæ deuota pedum oſc[illegible]la beatorũ. S. Romana mater Eccleſia, per cuius miniſteriũ fides Catholica in ſuis actibus, cum ea, vt firmiter credimus & tenemus, maturitate procedit, quòd nul[illegible] præiudicare, ſed ſingulorum iura ſeruari velit illæſa, &c. Sanctitati veſtræ reuerẽter, & humiliter ſupplicamus, quatenus dominum noſtrum Regem, qui inter alios Principes orbis terræ Catholicum ſe exhibet, & Romanæ Eccleſiæ deuotum, iura ſua, & libertates, & conſuetudines, & leges abſq; diminutione, & inquietudine pacificè poſſidere, & illibata perſiſtere benignius permittatis.

Andronicus Imp. Græcorum. 1320.

Epiſtola, quæ extat Græ[illegible] in Bibliotheca Palatina: Hæc ſimiliter ſacroſancta Romana Eccleſia, ſupremũ abſolutumq; principatum poteſtatemq; ſuper vniuerſam Catholicam Eccleſiam habet. Quã quidem poteſtatem in ſeipſa iure & humiliter agnoſcit eſſe, atque accepiſſe cum plena auctoritate ab ipſo Domino in beato Petro Apoſtolorum principe ac vertice, cuius Romanus Pontifex eſt ſucceſſor. Et quemadmodum præter alias Eccleſias habet poteſtatem de fide iudicandi; ſic & quæ de fide ſubortę fuerint quęſtiones, huius iudicio diſſoluendæ ſunt. Ad hanc vnusquiſq; vexatus prouocare poteſt, & in omnibus cauſis, quæ ad examen Eccleſiaſticum ſpectant, ad huius iudicium poteſt quiſque recurrere. Et huic omnes Eccleſiæ ſunt ſubiectæ.

Henricus Dux Heluiæ. 1324.

Epiſtola ad Ioannem 22. Sanctiſſimo in Chriſto Patri ac Domino ſuo reuerendo Ioanni Dei prouidentis ſummo Pontifici Henricus Dux Heluiæ, hæres regni Poloniæ, dux Glogentiæ, cũ recommendatis ipſius pedum oſcula beatorum.

Vladiſlaus Rex Poloniæ. 1327.

Epiſt. ad Ioan. 22. Sanctiſſimo Domino Ioãni Vladiſlaus Rex deuotus filius, ad pedum oſcula beatorum.

Eduardus Rex Franciæ & Angliæ. 1343.

Epiſtola ad Clementem Sextum: Sanctiſſimo Patri ac Domino D. Clementi diuina Dei prouidentia Romanæ ac vniuerſalis Eccleſię ſummo Pontifici Eduardus Dei gratia Rex Franciæ & Angliæ, Dominus Hiberniæ, deuota pedũ oſcula beatorum.

Sigiſmundus Imp. 1420.

Extat in appendice cõcilij Baſileenſis.

Epiſt. ad Pontificem Romanum: Beatiſſime Pater ac Domine reuerẽdiſſime, hodie recepimus bullam veſtræ Sanctitatis, notificantem nobis diſſolutionẽm ſacri Baſileenſis concilij.

Ladiſlaus Rex Hungariæ & Bohemiæ. 1452.

Extat apud Cochlæũ hiſtoria Huſſitarum lib. 11.

Oratione Romæ habita ad Nicolaum Quintum P. Cùm animaduerto, beatiſſime Maxime Pontifex, me apud inclytos pedes Sanctitatis tuæ conſtitutum, quæ inter mortales Dei omnipotentis vicem gerit, coram hoc ſacratiſſimo Senatu, ad quem illuſtriſſima totius mundi ſydera, atq; homines doctrinã & ſanctitate lectiſſimi conuenerunt: non iniuria equidem, in tanta rei magnitudine ſubſiſtens, vnde initium ſumam orationis, quibus verbis te vnicum Chriſtianorum Principem, te Regum regem, atq; in terris Deum adoram, nõ facilè conſtituere poſſum. Te namque, beatiſſime Pater, non ſine ratione beatiſſimum appellamus, quem admiranda probitatis omniumq; virtutũ merita, incorrupta vitæ integritas, ad hanc eminent[illegible]ſimam S[illegible]m [illegible] optimo extulerunt.

[illegible] Rex. [illegible]

[illegible] Pa[illegible] [illegible]ſtro [illegible] Papæ ſecundo obedientiam filialem. Te Vic[illegible]rium Dei viuentis ca[illegible]eratione proſequimur, vt ſacra, præſertim in Eccleſiaſticis rebus, tua monita velut voce paſtoris audire, [illegible]iſq; parêre prompta mente velimus. Te principem totius Eccleſiæ Antiſtitem ſacrorũ, & Dominici gregis paſtorem profitemur, & ſcimus, teq; iubentem ſequimur, tibi & beatiſſimi Petri cathedræ conſentimus. Itaq; ſicut mandaſti, pragmaticam ſanctionem, tuæ Sedi in[illegible]nſam, vtpote quæ ſchiſmatis tempore, atq; p[illegible] [illegible]ditionem mota ſit) à regno noſtro, noſtroq; Viennenſi Delphinatu, & omni ditione noſtra per pręſentes pellimus, deiicimus, ſtirpitusq; abrogamus.

Sigiſmundus Rex Poloniæ. 1513.

Epiſtola ad Concilium Lateranenſe: Poſteaquam accepimus Iulium ſecundum, diuina prouidentia ſanctæ Romanæ vniuerſalis Eccleſię ſummũ Pontificem, pro defendenda ſanctæ Romanæ Eccleſię vnitate, & ſanctiſſima contra Catholicæ fidei, & crucis Ieſu Chriſti hoſtes expeditione ſuſcipienda Concilium generale in Laterano indixiſſe, memores officij ac debiti noſtri, quo eidem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ matri noſtræ ſumus adſtricti, pro cuius honore & tranquillo ſtatu omnes vires noſtras effundere ſemper parati ſumus, Ioannẽ Eccleſiæ Metropolitanæ Gneſnenſis Archiepiſcopum, & Staniſlaum de Oſterog Equitẽ auratum deſignauimus, & deſignamus oratores noſtros, dantes illis poteſtatẽ coram Sanctitate Leonis Decimi Papæ comparendi, ibidemq; obedientiam iuxta maiorum meorum conſuetudinem præſtandi, & recognoſcendi eundem eſſe verum vnicum & indubitatum Pontificem, & Dominici gregis paſtorem.

Henricus Octauus Rex Angliæ. 1520.

In aſſertione 7. Sacramentorum aduer. us Lutherum articulo 2. Negare Lutherus non poteſt, quin omnis Eccleſia fidelium ſacroſanctam Sedẽ Romanam, velut matrem primatemq;, recognoſcat ac veneretur, quęcumque ſaltem n[illegible]q; locorum diſtantia, neq; periculis [illegible]teriacentibus prohibet[illegible]r acceſſu. Quamquã, ſi [illegible]era dicu[illegible]t, qui [illegible]x India quoque veniunt huc, Indi [illegible]tiam ipſi tot [illegible]rrarum, tot marium, tot ſolitudi[illegible]um plagis diſiuncti, Romano tamen Pontifici ſe ſubmittunt. Er[illegible]o ſi tantam, & tã latè fuſam poteſtatem neq; Dei [illegible]uſſu Pontifex, neque hominum voluntate cõſecutus eſt, ſed ſua ſibi vi vindicauit: dicat velim Lutherus, quando in tantę ditionis irrupit poſſeſſionem. Non poteſt obſcurum initium eſſe tam immenſæ potentiæ, præſertim ſi intra hominum memoriam nata ſit. Quòd ſi rem dixerit vnam fortaſſe, aut duas ætates ſuperare, in memoriam nobis earem redigat ex hiſtorijs: alioqui ſi tam vetuſta ſit, vt rei etiam tantæ obliterata ſit origo, legibus omninò cautũ eſſe cognoſcit, vt cuius ius omnem hominũ memoriam ita ſupergreditur, vt ſcire non poſſit eiuſmodi habuerit initium, cenſeatur habuiſſe legitimum: vetitumq; eſſe conſtat omnium conſenſu gentium, ne quæ diu manſerunt immota moueantur. Certè ſi quis rerum geſtarum monumenta euoluat, inueniet iam olim protinus poſt pacatum orbem pleraſq; omnes Chriſtiani orbis Eccleſias obtẽperaſſe Romanæ. Quin Græciã ipſam, quamquã ad ipſam commigraſſet Imperium, reperiemus tamen, quod ad Romanæ Eccleſiæ primatum pertinebat, præterquã dum ſchiſmate laborabat, Romanæ Eccleſię ceſſiſſe.

Dauid Rex Æthiopiæ. 1524.

Epiſt. ad Ioannem Regem Portugalliæ: Mitto ad Pa[illegible] R[illegible]manum Fran[illegible]ſ[illegible]um Aluarez [illegible] meo n[illegible]ne præ-

ne præſtet obedientiem, ſicut iuſtum eſt.

Epiſt. 1. ad Pontificē Romanū: Pax tibi ſit, iuſte Domine, Pater ſancte, potens, pure, ſatrate, qui es caput Pontificum omnium, & neminē metuis, cùm nemo tibi poſſit maledicere, qui es vigilātiſſimus ſuper animas curator, & amicus peregrinantium, conſecrate magiſter, & prædicator fidei, & earum rerum hoſtis, quæ conſcientiam offendunt, amator optimorū morum, vir ſanctus, quem omnes laudant & benedicunt. O felix ſancte Pater, ego tibi reuerenter obedio, cùm ſis pax omnium, & cuncta bona merearis, & ita æquum eſt, vt omnes tibi obedientiam præſtent, ſicuti ſancti Apoſtoli præcipiunt apud Deum.

Epiſt. 2. ad eundem: Felix ſancte Pater, qui à Deo effectus es gentium conſecrator, & S. Petri ſedem obtines, tibi datæ ſunt claues regni cælorum, &c. Mitto ad deoſculandos pedes Sanctitatis veſtræ, more cæterorum Chriſtianæ fidei Regum fratrū meorum, &c. Cupio ingenti deſiderio conſequi ſacroſanctam benedictionem à Vicario Domini noſtri Ieſu Chriſti: nam procul dubio Sanctitas veſtra Dei eſt Vicarius. Exoſculor autem pedes ſanctos, & ſupplex oro, vt benedictionē mittat.

Damianus à Goez. epiſt. ad Paulū Pontificem. AEthiopum Imp. cum omnibus ſuis regnis ſub tua diſciplina viuere cupit, nec quicquam magis optat.

Carolus Quintus. 1530.

In edicto VVormacienſi: Ad honorem Dei omnipotentis, Romaniq; Pontificis, & ſanctæ Sedis Apoſtolicæ debitam reuerentiam, pro Imperialis dignitatis officio debito, nec non zelo & ſtudio, quo noſtrorū maiorum more, & ingenita etiam nobis vi, ad defenſionem Catholicæ fidei, ſanctæq; Romanæ & vniuerſalis Eccleſiæ honorem, tutelam, & protectionē omnes noſtras vires & facultates, Imperium, Regna, Dominium, vitam deniq; & animam ipſam exponere ſumus parati.

Claudius Imp. Aethiopum. 1549.

Epiſtola ad Paulum 3. Pontificem Max. Nuntius miſſus à Rege Aznaf Sagad Claudio directus ad principem Patrum Romæ, honoratæ Sedis Petri, qui nūc es tu, ô Paule, Pater noſter. Pax tibi, pax Trinitatis ſit tecum. Amen. Audi Pater noſter: quem nobis in Patrem dediſti Ioannem conſecratum poſuimus in Sede Pontificia. Benedicam etiā tibi Pater duplici benedictione paterna in filium, ſecundùm benedictionē Abraham, Iſaac, & Iacob. Audi nos Pater noſter Paule Princeps Patrū Romæ, cui ſubijciuntur ſeptem reges Chriſtianorū, obliuiſciturne conſanguineus ſanguinis ſui?

Franciſcus Rex Bungi in Iaponia. 1582.

Epiſtola ad Gregorium Decimumtertium PP. Summi Dei auxilio ſuppliciter implorato, magna cum humilitate ad Sanctitatem veſtram ſcribere aggredior. Dominus rector cęli terræq;, cuius imperium ſuper ſolem, lunam, & ſtellas, ignorāti mihi, & profundis immerſo tenebris, claritatis ſuæ lumen iuſſit ſplēdeſcere, ac noſtratibus præcipuè populis reſerans arcam ſuæ miſericordiæ atque gemmarū, dignatus eſt ante annos amplius quatuor & triginta deſtinare in hæc Iaponis regna Patres è ſocietate Ieſu: quorum è ſalutari & diuina ſemente nonnihil in meum quoque Dei benignitate cecidit pectus. Quod tam inſigne beneficiū, aliaq; multa, ô ſanctiſſime totius Chriſtiani populi parens, veſtræ potiſſimū precationi meritisq; accepta equidem refero. Ac proinde, niſi me bella, ſenium, & affecta valetudo impedirent, cōferrem me ipſe ad viſenda ac veneranda ſacratiſſima iſthæc loca, ac ſimul obedientiam exhibens, pedes veſtrę Sanctitatis, poſt pia ipſorum oſcula, capiti meo ſuperimponerem, & ſanctiſſima veſtra manu pectus meum ſigno crucis muniendum curarem. Sed quoniam ijs, quas dixi, cauſis impedior, ſororis meæ filium D. Hieronymum regis Fiungæ filium cogitabam legare pro me: verùm quando is in præſenti longè abeſt, & Patris Viſitatoris inſtat profectio, D. Manciū, eius cōſobrinū, eodem nomine mittere viſum eſt. à veſtra Sanctitate magni beneficij accipiam loco, ſi pro ea, qua fungitur in terris Dei vice, me & Chriſtianū hunc gregem, vti facit, fouere & adiuuare perrexerit.

Protaſius Rex Arimanorum. 1582.

Epiſtola ad Gregorium 13. Cum Dei gratia demiſsè & humiliter haſce literas offero Sāctitati veſtræ. Ante hoc bienniū, qui fuit annus ab aduentu Domini 1580. per Quadrageſimam, quibus maximè diebus pretioſa paſſio Domini noſtri Ieſu Chriſti recolitur, in magnis belli tumultibus, deniq; in profundo gētilium tenebrarum iacenti mihi dignatus eſt Pater miſericordiarum lucem veritatis, & rectum iter oſtendere per venerabilem Viſitatorem, alioſq; verbi Dei prædicatores è ſocietate Ieſu. Cumq; Sanctitas veſtra Chriſtianū gregem vniuerſum moderetur & paſcat, valde mihi fuit optatum, iſthuc venire, coramq; humi ſtratus magna cum ſubmiſſione exhibere illi obedientiam, & poſt pedum oſcula beatorum eiuſmet meo capiti ſuperimponere. Sed quoniam rebus varijs impedito id mihi non licet, mitto cum eodem Patre Viſitatore patruelē meum D. Michaëlem, vti pro me hoc munere pietatis officijq; fungatur. Ex eo ipſo mea vota, & alia cognoſcet veſtra Sanctitas, ac proinde nun ero ſulior: quam ego ex animo ſyncero & humili venerabundus adoro.

Barptolomæus Omuranorum Princeps. 1582.

Epiſtola ad Gregorium 13. Vereor ne crimen audaciæ ſubeam, attamen cum Regis cælorum gratia rudem hanc epiſtolam offero Sanctitati veſtræ, quę cùm in terris locum obtineat Dei, ac ſimul ex ipſius doctrina & magiſterio Chriſtianus populus pendeat vniuerſus, ęquum ſanè fuerat, me mer maria tranſmittere, ipſumq; ad veſtram Sanctitatem inuiſendam venire, ſacroſq; eius pedes poſt pia illorum oſcula ſuper meum caput imponere: ſed quò minus hoc fungar officio, multæ me hoc tempore prohibent cauſæ, &c.

Sigiſmundus Tertius Poloniæ Rex. 1590.

Epiſt. ad Sixtum Quintum P. M. Sanctiſſimo ac beatiſſimo Patri ac Domino Sixto diuina prouidentia Papæ Quinto ſacroſanctæ Romanæ & vniuerſalis Eccleſiæ Pontifici Maximo, Domino clemētiſſimo: Sanctiſſime ac beatiſſime in Chriſto Pater & Domine clementiſſime, poſt oſcula pedum beatorum, mei, regniq; & dominiorum meorum diligentem commendationem. Quod sereniſſimos Poloniæ Reges prædeceſſores meos iam inde à multo tēpore à Dominis S. V prædeceſſoribus Pontificibus maximis ſummo ſtudio petijſſe, intellexi, idem ego peto, &c. *Extat apud auctarium Cromeri de canonizatione S. Hyacinthi.*

ARTICVLVS NONVS.

CONSTANTINVM MAGNVM IMP. NON IN EXTREMA SENECTVTE AB ARIANO QVODAM EPISCOPO: SED AETATE ADHVC VEGETIORE A SYLVESTRO ROMANO PONTIFICE ROMÆ BAPTIZATVM, ET A LEPRA miraculosè curatum eſſe.

Anno poſt natū Chriſtum.

NEGANT.

340. EVSEBIVS, vitæ Conſtantini lib. 4. cap. 61. & 62. *refert Conſtantinum in extrema ſenectute paulo ante mortem Nicomediæ ab Arianis baptizatum eſſe, nulla facta mentione lepræ.*

370. Ambroſius oratione de obitu Imperatoris Theodoſij: *Cõſtantino licet baptiſmatis gratia in vltimis conſtituto omnia peccata dimiſerit, tamen quod primus Imperatorum credidit, magni meritus locum reperit.*

390. Hieronymus in Chronico Euſebij: *Conſtantinus extremo vitæ ſuæ tempore ab Euſebio Nicomedienſi Epiſcopo baptizatus, in Arianum dogma declinat.*

440. Socrates Eccleſiaſticæ hiſtoriæ lib. 1. cap. 26. *Conſtantinus Nicomediæ lauacro baptiſmatis tingitur, quo vehementer exhilaratus teſtamentum fecit, &c.*

450. Theodoretus lib. 1. cap. 32. *Conſtantinus cùm eſſet Nicomediæ, grauiter ægrotare cœpit, cumq́; ſecum cõſideraret, quàm incertus ſit humanæ vitæ exitus, donum ſacroſancti baptiſmatis accepit.*

590. *Euagrius.* lib. 3. cap. 41. *Theodoreti hanc ſententiam citat, nec improbat.*

1540. *Lutherani & Caluiniani horum teſtimonijs vſi, negant Conſtantinum à Sylueſtro Romano Pontifice Romæ baptizatum, & à lepra curatum, & inde inferunt falſam eſſe Conſtantini donationem.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Theophanes Cerameus. 830.

In Chronographia: Hoc anno, vt nonnulli ferũt, Magnus Conſtantinus, cum Criſpo filio Romæ à Sylueſtro baptizatus eſt: quemadmodum hi, qui Romæ habitant, vſque ad hanc diem in teſtimonium oſtendunt locum baptiſmi, ſiue baptiſterium, quòd Romæ à Sylueſtro ſit baptizatus poſt ſublatos tyrannos. At Orientales ferunt eum ab Euſebio Nicomedienſi Ariano, ſub extremum vitæ tempus baptizatum, vbi etiam fato functus ſit. Ferunt enim eum diſtuliſſe baptiſmum, quòd ſperaret in Iordane flumine baptizari. Sed mihi verius videtur, eum à Sylueſtro Romę baptizatum, & conſtitutiones, quę nomine eius circumferuntur ad Melchiadem, fictas eſſe ab Arianis, qui ſibi hinc gloriam aucupari ſtuderent, aut pium Imperatorem maculare niterẽtur, ipſum ſine baptiſmo fuiſſe aſſerentes: quod planè abſurdum eſt ac falſum. Si enim non erat baptizatus in concilio Nicæno, ſupereſt, vt neq; diuinorum myſteriorũ fuerit particeps, nec orationes cum diuinis Patribus habuerit: quod dicere ac cogitare abſurdiſſimum eſt. Cæteri verò Ariani & pagani calumniantur vti ſpurium Magnum Conſtantinum: quin & ipſi mentiuntur, &c.

Simeon Metaphraſtes. 960.

Vita S. Sylueſtri cap. 14. Hæc cùm audiſſet Imperator Conſtantinus, & lętus vltimam exuiſſet tunicam, & probrum carnis ſubieciſſet oculis, & vnctus fuiſſet ſancto chriſmate, ingreſſus eſt piſcinã. Cùm autem Sylueſter eius caput tetigiſſet, & eum in aquam immerſiſſet, & ſanctam ſimulq; venerãdam inuocaſſet Trinitatẽ, lux repente totam domum circũfulſit, & lucis ſplendor pluſquàm ſol enituit. Exijt itaq; Imperator ex diuino lauacro, habens carnẽ puram & ſanam, neq; plaga, nec vlla apparente cicatrice. Aqua autẽ piſcinæ erat plena ijs, quæ ex vlceribus exciderant, membranis ac pelliculis, nõ ſecus ac ſquammis piſcium. Ille aũt cùm vidiſſet ſe tam repentè ſanatũ, neſciebat quẽadmodum ſatis oſtenderet gaudij ſui magnitudinem. Cùm autem veſtem candidam induiſſet ac luminoſam, dixit ijs, qui aderant, ſe ſenſiſſe manum deſuper extenſam, quæ eum tetigit immerſum in piſcina.

Ioannes Zonaras. 1100.

In Conſtantino: His peractis nocte aſtare ei viſi ſunt duo viri, qui ſe Petrum & Paulum eſſe Chriſti Apoſtolos profitentes dicerent, ſi & corporis & animæ ſanitatem conſequi vellet, Sylueſtrũ Epiſcopũ eſſe accerſendum, qui & luem corporis depulſurus eſſet, & vitam interitus expertem cõmunicaturus. Experrectus Imperator, Epiſcopũ reuerenter accerſi iubet, atq; ad Sylueſtrum: Dic mihi, inquit, Epiſcope, an Deos colatis, qui Petrus & Paulus nominantur? Reſpõdit ille: Vnus à nobis Deus agnoſcitur, Petrus & Paulus ſunt eius famuli & miniſtri. Tũc Imperator narrato ei ſomnio, arcanis noſtrę religiõis inſtruitur, baptizatur, & è ſanctiſſimo illo balneo ſanus & integer aſcendit.

Georgius Cedrenus. 1110.

In Cõſtantino: Septimo Imperij ſui anno Magnus Conſtantinus Roma potitus, nihil antiquius habuit, quàm Reliquias ſanctorum Martyrum honeſtè ſepelire, & exules reuocare. Tunc etiam à Sylueſtro ſanctiſſimo Romæ Papa baptizatus, lepraq; hoc pacto liberatus eſt.

Michael

Michael Glycas. 1120.

Parte 4. Annalium: Plus meretur fidei, quod alij tradunt, Conſtantinum apud Romam veterem à S. Sylueſtro baptizatum eſſe. Quamquam enim Ariani quidam conſtanter aſſerunt, eum ab Epiſcopo Nicomediæ Antiſtite baptizatum eſſe, non tamen dubium eſt, quin magni Imperatoris huius baptiſterium, quod adhuc Romę conſpicitur, illuſtri ratione veritatem commonſtret: imò fieri non potuit, vt Niceno in Concilio baptiſmi expers foret. Quo pacto enim vel preces vnà concipere, vel ſacris adeſſe rebus poterat, nondum baptiſmi particeps!

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Eccleſ. hiſt. lib. 7. cap. 35. Quòd Romæ à Sylueſtro ſacratus & Diuus Conſtantinus baptizatus ſit poſt Maxentij oppreſſionem, qui fortiſſimè ſub ſigno crucis eſt deuictus, ſatis oſtendit baptiſterium, quod ad hoc vſque tempus eius rei gratia in teſtimonium certiſſimum Romæ aſſeruatur, ſicut hoc de viris natu grandioribus, qui veritatem maximi faciunt, auditur.

Menologion Græcorum.

Kalendis Ianuarij: Eodem die S. Sylueſtri Romani Pontificis, qui propter ſummum virtutis gradum defuncto Melchiade, antiquioris Romæ creatus eſt Epiſcopus. Hic multorum patrator miraculorum, Conſtantinum Magnum ad fidem conuertit, cùm animæ & corporis morbos diuino baptiſmate ab eo expuliſſet.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Concilium Romanum ſub Sylueſtro. 329.

Cap. 1. Eodem tempore cùm multi nobiles gauderent, quòd Conſtantinus à Sylueſtro vrbis Romæ Epiſcopo baptizatus, & mundatus fuiſſet à lepra, per hoc beneficium, quod accepit à Domino Ieſu per Sylueſtrum Epiſcopum, cœpit integrè prædicare Dominum Ieſum, & confiteri eius beneficia.

Auctor Actuum S. Sylueſtri. 350.

Apud Vincentium Burgundum lib. 13. cap. 47. Conſtantinus, cùm iuxta conſilium Pontificum ad Capitolium pergeret, vt ibi ſanguine puerorum lauaretur, occurrit multitudo mulierum, quę reſolutis crinibus, & nudatis pectoribus vlulantes, coram eo ſe in plateis ſtrauerunt, lachrymas fundentes. Qui percunctatus, quare hoc facerent, didicit has eſſe matres puerorum, quorum fundendus eſſet ſanguis, vt ipſe in eo lotus ſanaretur. Tunc Imperator exhorruit facinus, & prorumpens in lachrymas, ait: Cur hoc ſcelerato lauacro vtar? &c. Cùm oraſſet pro Conſtantino Sylueſter, & omnes reſpondiſſent Amen, ſubitò quaſi fulgor lux intolerabilis emicuit, quæ & omnium mentes exterruit, & aſpectus obtexit. Conſtantinus quoque exurgens, Chriſtum ſe vidiſſe confeſſus eſt, & indutus candidis veſtibus, ſeptem diebus dedit ſingulas leges in honore Chriſti, & priuilegium Chriſtianorum. Octaua autem die, veniens ad confeſſionem Apoſtoli Petri, & ablato diademate capitis, totum ſe planum in faciē proijciens, tantam illic lachrymarum effudit multitudinem, vt omnia illa inſignia veſtimenta purpurea infunderentur.

Damaſus. 370.

In Sylueſtro: Sylueſter in exilio fuit in monte Saracten ſi, & poſtmodum rediens cum gloria baptizauit Conſtantinum Auguſtum, quem curauit Dominus à lepra, cuius perſecutionem primò fugiens, in exilio fuiſſe cognoſcitur, &c. Fontem ſanctum, vbi baptizatus eſt, ex lapide porphyretico, & ex omni parte coopertum, intrinſecus, & foris, & deſuper, & quantum aqua continet, ex argēto puriſſimo libras 3000. &c. In medio fontis columna porphyretica, quæ portat phialam ex auro puriſſimo, penſantem libras 50.

Auctor epiſtolæ ad Euſtochium. 400.

Apud Hieronymum tomo 9. numero 35. Conſtantinus Magnus, poſtquam dignatione ſuperna per ſanctos Apoſtolos Petrum & Paulum viſitatus, & per Sylueſtrum baptizatus eſt, ex perſecutore fidei defenſor, & mandatorum Chriſti cuſtoditor aſſiduus factus eſt.

Etſi hæc Epiſtola non eſt D. Hieronymi: tamen conſtat eam hoc tempore ſub nomine D. Hieronymi editam eſſe.

Gelaſius. 490.

In Decreto de Apocryphis Scripturis: Probamus, & cum omni honore ſuſcipimus actus B. Sylueſtri, Apoſtolicę ſedis Præſulis, licet eius, qui conſcripſit, nomen ignoretur: à multis tamen in vrbe Roma Catholicis legi cognouimus.

In hiſtoria S. Sylueſtri, incerto auctore ſcripta, refertur Conſtantinum per Baptiſmum à Sylueſtro & baptizatum, & lepra curatum. Gelaſius probat hanc hiſtoriam. Ergo ſentit Conſtantinum à Sylueſtro baptizatum.

Gregorius Turonenſis. 580.

Hiſtoriæ Francorum lib. 2. cap. 31. Clodoueus Rex prior popoſcit ſe à Pontifice baptizari: procedit nouus Conſtantinus ad lauacrum, veteris lepræ morbum, ſordenteſque maculas geſtorum antiquorum recenti latice deleturus.

Aldhelmus. 680.

De Virginitate cap. 12. Illud etiam non omittendum reor, in quo præcipuum conſeruatæ caſtitatis documentum declaratur: videlicet, quòd Imperatoris Conſtantini diuturna valetudo & elephantiuſa corporis incommoditas, accepto baptiſmatis ſacramento, ſtatim ab eodem Sylueſtro ſalubriter dicto citius curata eſt, & tam interioris hominis, quàm exterioris geſtus per cæleſte cataplaſma, duplici medicamine, ſine tricarū obſtaculo eſt ſanatus.

Beda. 700.

De ſex ætatibus mundi, in Conſtantino: Conſtantinus fecit Romæ, vbi baptizatus eſt, baſilicā B. Ioannis Baptiſtę, quæ appellata eſt Conſtantiniana.

Sermone de inuentione S. Crucis: Tunc S. Sylueſter iuſſit aquam afferri, in qua baptizauit Conſtantinum, & ſanus factus eſt.

Adrianus Primus. 780.

Epiſtola ad Conſtantinum & Irenem AA. In hodiernum vſque diem adornantur & illuſtrantur Eccleſię Apoſtolorum imaginibus, quemadmodum beatiſſimus Papa Sylueſter teſtatur in principio orthodoxæ noſtræ fidei, cùm Conſtantinus, diuino inſtinctu electus Imperator, ad fidem conuerſus eſt. Nam cum die abacta nox obumbraſſet, ipſeque ſomno premeretur, ecce aſtiterunt ei ſancti Apoſtoli Petrus & Paulus dicentes: Quoniam execratus es, ô Imperator, puerorum ſanguinem effundere ob ægritudinem tuam, ecce miſſi ſumus à Chriſto, vt tibi reſtituamus ſanitatem. Audi illud præceptum noſtrum: accerſe Sylueſtrum Epiſcopum, ipſe tibi parabit piſcinam pietatis, in qua baptizabit te, eriſque ſanus à lepra omnibuſque morbis. Experrectus Imperator, ſtatim Sylueſtrum vocauit, nec dubius ait: Fiat piſcina ſalutis meæ, eaque facta baptizatus eſt, ſtatimque ſanatus.

VVandelbertus Diaconus. 830.

In Martyrologio 31. Decemb.

Syluester pridie Romanam Papa per vrbem
Latantes popales votu ſibi ſubdit amicis:
Pontificum primus tranquillam cernere pacem
Qui meruit, dominosq; vrbis purgare lauacro.

Hincmarus 850.

Invita S. Remigij: Procedit nouus Conſtantinus ad lauacrum ſalutiferum, in quo delendę erant leprę veteris morbi, ſordenteſque antiquæ peccatorum maculę diluendę, diuino munere obſequente B. Remigio, in quo Apoſtolica doctrina & virtutum gratia alter repræſentari videbatur Syluester.

Nicolaus Primus. 860.

Epiſtola 8. ad Michaelem Imper. Conſonat huic neceſſarię ſententię ſanctus Syluester Magni Conſtantini baptizator dicens: *Neque ab Auguſto, neque ab omni clero, neque à populo iudex iudicabitur.*

Anaſtaſius Bibliothecarius. 870.

In Chronicis: Conſtantinus anno 18. Imperij ſui eſt baptizatus.

Ado Viennenſis. 890.

In Chronicis ætate 6. Conſtantinus in fide eruditus à B. Syluestro Papa, fecit miro opere baptiſterium Romę, vbi baptizatus eſt, iuxta Baſilicam, quę appellatur Conſtantiniana.

Hugo Floriacenſis. 1040.

In Chronicis de Conſtantino: Tunc Sylneſter Papa catechizans eum intra palatium Lateranenſe, pœnitentiam indixit, & die ſeptima, in qua claudendum erat ieiunium, veſpertino tempore benedicto fonte illum purificauit.

Leo Nonus. 1050.

Epiſtola aduerſus præſumptiones Michaëlis Conſtant. & Leonis Acridani Epiſcoporum cap. 10. Illi facitis pręiudiciū Sedi, de qua nec vobis, nec cuilibet mortalium licet facere iudicium, beatiſſimo Syluestro diuinitus decernente, ſpiritualique eius filio Conſtantino religioſiſſimo Auguſto, cum vniuerſa Synodo Nicęna approbante ac ſcribente, vt ſumma Sedes à nemine iudicetur, inuiolabiliter & inconcuſsè ſibi cōſeruato illo priuilegio, quod idem Princeps quarto baptiſmatis ſui die deuotus contulit Pontifici Romano, ſcilicet, vt in toto orbe ſacerdotes ita hunc caput habeant, ſicut omnes iudices Regem.

Marianus Scotus. 1080.

In Chronicis de anno 321. Conſtantino à Papa Syluestro baptizato, ſcripſit de Britannia ſibi ſua mater Helena, vt negando Chriſtum Iudæos ſequeretur.

Berngoſius Abbas. 1112.

De inuentione & laude S. Crucis lib. 2. cap. 4. Conſtantinus ad placandum totius operis opificem continuò ad ſe accerſiri fecit Romanum Pontificem, à quo confirmatus & baptizatus, in nomine Dei diſcere cœpit, quid vel Deo deberet aut homini. Nouum quippe habitum, & nouum aſſumens animum in fonte Saluatoris, duo genera cœpit medicaminum, dum pro eo quod effundere noluit ſanguinem innocentem, lepra deſeruit corpus, & vitia mentem.

Honorius Auguſtodunenſis. 1120.

In ſpeculo Eccleſiæ de inuentione S. Crucis: Conſtantinus, Eccleſię impugnator acerrimus, illo tempore monarchiam tenuit, quem diuina pietas *in chamo & freno conſtringens*, ſibi appropinquare cōpulit. Nam dum anima eum ſaluari voluit, in toto corpore lepra perfudit. Hic à Syluestro Papa ad fidem conuerſus baptizatur, mox à lepra mūdatur, pax & gaudium per eum vniuerſæ terræ roboratur.

Hugo Victorinus. 1130.

Excerptionum priorum lib. 8. cap. 1. Aduocatus Papa Syluester fidem Chriſti Conſtantino exponit, & credentem baptizauit. Et egrediēs de fonte Conſtantinus, lepra corporis & animæ pariter curatus eſt.

Otto Friſingenſis. 1150.

Lib. 4. Chronicorum cap. 1. Mortuo Melchiade Syluester ſucceſſerat. Ab hoc, iuxta traditionem Romanorū, in Eccleſia, quę S. Ioannis dicitur, Conſtantinus baptizatur.

Godfridus Viterbienſis. 1170.

Parte 16. Chronicorum: Melchiade Papa mortuo ſucceſſit Syluester, à quo in Baſilica Lateranenſi baptizatus eſt Conſtantinus.

Helinandus. 1190.

De S. Gereone, & alijs Martyribus: Conſtantinus confortatus in imperio, dum regni Romani Monarchiam per bella maxima obtinuiſſet, legibus Chriſtianæ religionis per beatum Syluestrum Papam initiatus eſt.

Innocentius Tertius. 1200.

Sermone 1. Sancti Syluestri: Conſtantinus egregius Imperator ex reuelatione diuina per beatum Syluestrum fuit à lepra in baptiſmo mundatus, vrbem pariter & ſenatum cum hominibus & dignitatibus ſuis, & omne regnum Occidētis ei tradidit, & dimiſit, ſecedens & ipſe Bizantium, & regnum ſibi retinens Orientis.

Conradus Abbas Vrſpergenſis. 1220.

In Conſtantino: Conſtantinus cùm multis alijs flagitijs graſſaretur, cùm tamen in eo multæ virtutes haberentur, diuinitus lepra percuſſus, per S. Syluestrum Papam, vnà cum matre, alijſq; multis, ad fidem conuerſus eſt, & baptizatus, moxque omne ſtudium ad Eccleſiæ tranſtulit profectum.

Guilhelmus Aluernus. 1230.

De Sacramentis in genere cap. 2. Sacramentorum virtus ſtabilitur primò atteſtatione diuinorum miraculorum. De his exemplum eſt famoſa illa curatio à morbo elephantię Imperatoris Conſtantini: nec non & apparitio Saluatoris, quam ipſemet Imperator ſibi factam in ipſo ſalutari & viuifico lauacro teſtatus eſt. Ipſe enim motus aquæ, qui ibi viſus eſt, ac ſi aqua ipſa virtute benedictionis, & ſanctificationis viuificata eſſet, & vitalem motum exinde ſuſcepiſſet.

Thomas Aquinas. 1250.

Parte 3. Summa Theol. quæſt. 69. artic. 8. de effectibus Baptiſmi: Quidam in baptiſmo conſequuntur non ſolùm ſpiritualem, ſed etiam corporalem ſalutem, ſicut patet de Conſtantino, qui in baptiſmo mundatus eſt à lepra.

Albertus Stadenſis. 1260.

In Chronicis de anno 314. Conſtantinus à Syluestro baptizatus, omne ſtudium ad Eccleſias conuertit.

Iacobus Genuenſis. 1280.

Sermone de S. Syluestro: Conſtantinus Imperator, cùm lepra eſſet perfuſus, à Syluestro eſt curatus, & curanti non fuit ingratus.

Nicolaus Tertius. 1280.

De electione & electi poteſtate cap. 17. Non abſque miraculo factum eſſe concipitur, vt occaſionaliter Conſtantini Monarchę à Deo prouiſa, ſed curata baptiſmatibus fomentis infirmitas, quan-

quaſi ad[illegible] cere[illegible] ipſi Ecc[illegible]ę firmitatem, qui [illegible] to [illegible] baptiſmatis, vnà cum ſuis ſatrapis, in perſona B. Syluestri, ſibi Romanam recedendo vrbem, &c.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad cap. 7. Apoc. Conſtantinus à beato Syluestro baptizatus, &c.

Martinus Polonus. [illegible]0.

In Syluestro: Hic baptizauit Conſtantinum Imperatorem, valida ſqualoris lepra perfuſum, qui ſtatim à le[illegible]ra mundatus eſt.

In Conſtantino. Iſte deuictis Maxentio, Licinio, & Seuero Imppp. à Syluestro Papa, cauſa mūdandi à lepra, baptizatus eſt. Vnde omnes imperiales dignitates Papæ contulit, & ipſe Conſtantinopolim tranſijt. Conſtantinum aute[illegible]m in extremo vitę ſuæ ab Euſebio Nicomedienſi Epiſcopo rebaptizatum, & in Arianum dogma conuerſum eſſe, quidam retulerunt. Sed hoc de Conſtantino mendoſè dictum eſt, quoniam Beatus Gregorius in Regiſtro, cùm loquitur Mauritio, eum bonæ memoriæ appellat: & in Tripartita Hiſtoria eius exitus atque acta bona inueniuntur, & ſuper Pſalm 14. dicit ipſum beatus Ambroſius magni meriti apud Deum. Iſidorus etiam in Chronicis ſuis reprobans hoc, omnino dicit eum feliciter terminaſſe. Vnde & Græci Conſtantinum in Catalogo Sanctorum annumerant, & feſtum de ipſo rum ſolennitate agunt 21. die Maij. Sed ea, quæ mendoſè de prædicto Conſtantino dicta ſunt, de Conſtantino filio ipſius omnia vera eſſe inueniuntur. Non enim veriſimile eſt, tantæ deuotionis Principem in tantum deſipuiſſe, vt baptiſmum, quem à beato Syluestro acceperat, & à quo ſe corporaliter à lepra, & ſpiritualiter à peccato mundatum cognouerat, ac ipſum Chriſtum ſe vidiſſe in baptiſmo teſtificatus fuerat, ſic viliter, vt rebaptizaretur, contempſiſſet. Vnde propter eximiam, quam habuit ad Chriſti cultum religionem, & propter nimiam, quam habuit ad clerum reuerentiam, creditur hoc ab aduerſarijs fidei fictum eſſe.

Albertus Patauinus. 1320.

Sermone 1 2. Legitur etiam, quòd Conſtantinus dixit, ſe vidiſſe Dominum Ieſum Chriſtum, cùm beatus Syluester eum baptizauit.

Matthæus VVeſtmonaſterienſis. 1370.

In Chronicis de anno 310. Conſtantinus Auguſtus, cùm plurimam de Chriſtianis ſtragem feciſſet, al phantię morbo grauiter eſt percuſſus, cumque con[illegible]ium haberet, vt balneum ſibi faceret de ſanguine innocentium puerorum, adducti ſunt tria millia ad eum. Imperator tale facinus abhorr[illegible] [illegible] matribus [illegible] [illegible]ſtre eum in [illegible] corroborat[illegible]m baptizauit. Qu[illegible] [illegible]ſurg[illegible]n à fonte Chriſtum ſe vidiſſe confeſſus eſt, & à lepra perfe[illegible]ctè mundatus eſt, &c. Conſtantinus fecit baptiſterium Romæ miro opere, iuxta Baſilicam B. Ioannis Baptiſtæ, quæ appellatur Conſtanti[illegible]an[illegible], vbi prius baptizatus fuerat.

Gregorius Vndecimus. 1371.

Conſtitutione 1. Sanè dudum, dum minori fungebamur officio, percepimus, quòd Eccleſia Lateranenſi[illegible] quam claræ memoriæ Conſtantinus fideliſſimus Imperator in Lat[illegible]ranenſi palatio ſuo, miraculosè mundatus à lepra, & ſacri Baptiſmatis fonte renatus conſtruxit ſub vocabulo Saluatoris, ſtatuens quod ex tunc lib[illegible]ra eſſet vnicuique poteſtas per vrbem & orbem Eccleſias conſtrue[illegible], &c.

Bernardinus Senenſis. 1430.

Tom. 1. Serm. 1. art. 2. cap. 4. de Chriſtianæ fidei firmitate: Quædam miracula tanta euidentia ſunt patrata, quòd niſi omninò à proteruis mentibus negari nequaquam poſſunt: ſicuti ſunt miracula facta à B. Syluestro coram Conſtantino Imperatore, tam in curatione eius lepræ, quàm diſputatione contra Iudæos: quæ vtique facta tamquam celeberrima mundum minimè latuerunt.

Platina. 1460.

In Marco: Scribunt quidam Conſtantinum ab Euſebio Nicomedię Epiſcopo, Ariani dogmatis imitatore, baptizatum eſſe. Quod quidem falſum eſſe & religio Principis oſtendit, & baptiſterium huius rei cauſa Romæ ab eo magnificentiſſimi operis ędificatum. A Syluestro enim vnà cum Criſpo fuit baptizatus, pulſis vrbe tyrannis, fidemque edocetur.

Carolus Sigonius. 1570.

Hiſtoriarum de Occidentali Imperio lib. 3. de baptiſmo Conſtantini: Quod edictum Eccleſia Romana, atque adeò etiam Orientalis in hunc vſque diem conſtantiſſimè tenuit, Theodoro Balſamone, Emmanuele Caleca, & Gennadio Patriarcha, Gręcis ſcriptoribus teſtibus, quorum illuſtriſſimus Cardinalis Siletus opportunè iam inde Roma vſque admonuit. Quin etiam idem egregij operis Baptiſterium, quod adhuc viſitur, condidit, cuius cum Vaticana & Lateranenſi Baſilica Prudentius memi[illegible], inquiens contra Symmachum, Iouis aram ab omni populo reſpui, qui

Aut Vaticanum tumul[illegible] ſub [illegible] frequentat,
Quo cinis ille latet genitoris amabilis ob[illegible],
Cœtibus aut magnis Lateranas currit ad ædes,
Vnde ſacrum refer[illegible] regali [illegible] chriſm[illegible]

SCRIPTORES ETHNICI (LICET OBſcurius) teſtantur Conſtantinum Romæ baptizatum.

Ammianus Marcellinus. 360.

Libro 27. cap. 2. Lampadius præfectus exagitatus eſt motibus crebris: vno omnium maximo, cùm collecta plebs infima domum eius propè Conſtantinianum lauacrum iniectis facibus incenderat.

Zoſimus. 380.

Lib. 2. de Conſtantino. Horum ipſe ſibi conſcius, & præterea contemptæ ſacramentorum religionis, ad flamines accedens, admiſſorum luſtrationes poſcebat: illis reſpondentibus, non eſſe traditum luſtrationis modum, qui tam fœda piacula poſſet eluere, quidam Hiſpanus genere, cui nomen eſſet Ægyptius, Romā delatus, Palatinisque mulierculis familiaris factus, & ad Conſtantini colloquium admiſſus, ſententiam doctrinæ Chriſtianorum habere vim abolendi quodcu[illegible] peccatum confirmauit, & idipſum adeò [illegible]cere, nimirum accepturos eam homines impios, mox omni delicto liberari. Eam orationem [illegible]um non grauatè Conſtantinus accepiſſet, ac patrijs miſſa faceret, perceptis ijs, quæ hic [illegible]gyptius offerebat, principium impietatis hoc dedi[illegible], vt diuinationem ſuſpectam haberet: Nam quod ei multæ res proſperę per hæc prædictę fuiſſent, cuantumque

reipſ[illegible]

rei [illegible] verſatur, n[illegible] aduerſus [illegible] ſio [illegible] ipſum [illegible] conſulentibus, [illegible] da ſe conuertit.

ARTICVLVS DECIMVS.

CONSTANTINVM IMP. SYLVESTRVM ROMANVM PONTIFICEM VT PATREM HONORASSE, EIQVE ET SVCCESSORIBVS EIVS ROMAM CVM MVLTIS ALIIS DONASSE.

NEGANT.

Anno poſt natũ Chriſtũ.

1440 LAVRENTIVS *Valla ſcripſit orationem contra donationem Conſtantini, qua aſſerit illam recenter prope ſua ætate a furcifero quodam & nebulone confictam eſſe.*

1520 *Martinus Lutherus,* aduerſus Ambroſium Catharinum, *dicit donationem Conſtantini mendaci & ſtolidiſſimo diplomate confictam.*

1540. Philippus Melanchthon diſputatione de iure Imperiorum: *Simili vanitate dicitur Conſtantinus donaſſe partem Imperij Romano Pontifici. Non potuit transferre Conſtantinus Imperium in Romanum Pontificem: nec gerenti munus Epiſcopi licuit recipere Imperium. Non eſt facta donatio Conſtantini: & ſi facta eſſet, debuiſſet ac potuiſſet reuocari a ſucceſſoribus.*

1560. Magdeburgenſes cent. 4. cap. 7. *Conſtantinum Magnum Romanis Epiſcopis ea, quæ referuntur, donaſſe, neque formulam illam priuilegij hoc ſeculo, neque aliquot ſequentibus eſſe ſcriptam multis argumentis doceri poteſt. Nam de ea nulla apud probatos auctores expreſsè fit mentio per aliquot ſecula.*

ASSERVNT.

Conſtantinus Imp. 520.

In priuilegio Romanæ Eccleſiæ: "Dum hæc, prædicante B. Syluestro, agnoſcerem, & beneficijs ipſius B. Petri integerrimè ſanitati comperi me reſtitutum, vtile iudicauimus, vnà cum omnibus noſtris ſatrapis, & vniuerſo ſenatu, optimatibusque meis, & cuncto populo Romanę gloriæ imperij ſubiacenti, vt ſicut in terris S. Petrus Vicarius Filij Dei eſſe videtur conſtitutus, etiam & Pontifices, qui ſucceſſores ſunt ipſius principis Apoſtolorum, principatus poteſtatem amplius quàm terrena Imperialis noſtræ Serenitatis manſuetudo habere videtur, conceſſam à nobis, noſtroque Imperio, obtineant, eligentes nobis ipſum principem Apoſtolorum, & eius ſucceſſores firmos apud Deum eſſe patronos. Et ſicut noſtram terrenam imperialem potentiam, ſic eius ſacroſanctam Romanam Eccleſiam decreuimus veneranter honorari, & amplius quàm noſtrum imperium & terrenum thronum ſedem ſacratiſſimam B. Petri glorioſè exaltari, tribuentes ei poteſtatẽ & glorię dignitatem, atque vigorem & honorificentiam imperialem, atque decernentes ſancimus, vt principatũ teneat tam ſuper quatuor præcipuas ſedes, Antiochenam, Alexandrinam, Hieroſolymitanam, & Conſtantinopolitanam, quamque etiam ſuper oẽs in vniuerſo orbe terrarum Eccleſias. Et Pontifex, qui pro tempore ipſius ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ extiterit, celſior & princeps totius mundi Eccleſijs exſtat, &c. Concedimus ipſis ſanctis Apoſtolis Dominis meis beatiſſimis Petro & Paulo, & per eos etiam beato Syluestro patri noſtro, ſummo Pontifici, & vniuerſalis vrbis Romæ Papę, & omnibus eius ſucceſſoribus Pontificibus, qui vſque ad finem mundi in ſede B. Petri erunt ſeſſuri, atque de præſenti contradimus palatium Imperij noſtri Lateranenſe, quod omnibus in toto orbe terrarum præfertur, atque præcellit palatijs: deinde diadema, videlicet coronam capitis noſtri, ſimulque phrygium, id eſt, mithram, nec non & ſuperhumerale, videlicet lorum, quod imperiale circumdare aſſolet collum: verùm etiam & chlamydem purpuream, atque tunicam coccineam, & omnia imperialia indumenta, ſed & dignitatem imperialium præſidentium equitum, conferentes etiam & imperialia ſceptra, ſimulque & cuncta ſigna, atque banta, vel banda etiam, & diuerſa ornamenta imperialia, & omnem proceſſionem imperialis culminis, & gloriam poteſtatis noſtræ, &c. Vnde vt [illegible] ficalis apex non vileſcat: ſed amplius etiam quàm terreni Imperij dignitas & glori[illegible] potentia decoretur, ecce tam palatium noſtrum, quàm vrbem Romam, & omnes totius Italiæ & Occidentalium Regionum prouincias & ciuitates Syluestro vniuerſali Papæ [illegible] relinquimus, & ſucc[illegible] [illegible] ificum poteſtati & ditioni firma imperiali cenſura, per hanc diualem noſtram, & pragmaticum [illegible] tutum decernimus diſponendum, atque [illegible] ſanctæ Romanæ Eccleſiæ concedimus permanſurum.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

In Hiſtoria: Conſtantinus vrbe Roma Pontifici ceſſit, ornamentiſqúe omnibus imperialibus, diademate videlicet, habituq; & albo equo, quo vehetur: baſilicas item dicitur in vrbe condidiſſe. *Citatur à Nauclero generatione 13.*

Iſidorus Iunior. 730.

In collectione Canonum & Conciliorum integrum hoc priuilegium ad longum refert, quemadmodum ex eo excuſum extat Coloniæ & Venetijs Tomo 1. Conciliorum.

Adrianus Primus. 780.

Epiſtola ad Conſtantinum & Irenem Auguſtos ex hoc priuilegio citat hiſtoriam de baptiſmo Conſtantini, & lepra curatione.

Ado Viennenſis. 880.

In Chronicis ætate 6. Conſtantinus in fide cruditus à beato Syluestro Papa, fecit miro opere baptiſterium Romæ, vbi baptizatus eſt. Idem vrbem nominis ſui ſtatuens in Thracia, Sedem Romani Imperij, & caput totius Orientis eſſe voluit: caput verò totius Imperij ante Romam beatis Apoſtolis Petro & Paulo ſub teſtamento tradidit, nobiliores Romanorum, conſulares quoque viros, ac pene totum ſenatorum ordinem, cum vxoribus & liberis in ſecundam vel nouam Romam Conſtantinopolim translatum habitare conſtituens.

Hugo Floriacenſis. 1040.

In Chronicis de Conſtantino: Tunc ædificauit ſibi Byzantium maritimam ciuitatem, & vocauit illam Conſtantinopolim de nomine ſuo: ornauitqúe illam diuerſis fabricis, & conſtituit in ea plures Eccleſias: vrbem verò Romam cum palatio ſuo, quod Lateranenſe dicitur, conceſſit Apoſtolis Christi Petro & Paulo, & S. Papæ Syluestro. Sanxit etiam, & inſtituit, vt omnia, quę ad Eccleſiaſticum ordinem pertinent, Romani Epiſcopi iudicio diſpoſitionem accipiant.

Leo Nonus. 1050.

Epiſtola aduerſus præſumptiones Michaelis Conſtantinopolitani, & Leonis Acridani Epiſcoporum, cap. 12. Tantum apicem dignitatis in B Petro, & in eius Vicarijs prudentiſſimus terrenę monarchiæ Princeps Conſtantinus intima conſideratione reueritus, cunctos vſque ad finem ſeculi ſucceſſuros eidem Apoſtolo in Romana Sede Pontifices, per B. Syluestrum non ſolùm imperiali poteſtate & dignitate, verùm etiam infulis & miniſtris adornauit imperialibus: valdè indignum fore arbitratus, terreno imperio ſubdi, quos diuina Maieſtas pręfecit cælesti.

Cap. 13 Sed ne fortè adhuc de terrena ipſius dominatione aliquis vobis dubietatis ſuperſit ſcrupulus, pauca ex priuilegio eiuſdem Conſtantini manu cum cruce aurea ſuper cęleſtis clauigeri venerabile corpus poſito ad medium proferemus, quibus fundetur veritas, & confundatur vanitas, vt omnia membra Catholicæ matris cognoſcant, nos illius Petri diſciplinę eſſe, &c. Et nos vobis inculcare non tam relatu quolibet, quàm ipſo viſu & tactu comperta vel admoniti recognoſcite: quia idem glorioſus princeps in iam dicto priuilegio poſt Chriſtianæ fidei claram perfectamqúe confeſſionem, atque baptiſmatis ſui enucleatam commẽdationem, ſpecialem ſanctæ Romanę Eccleſię dignitatem ſic promulgauit dicens: Vtile iudicauimus vnà cum omnibus noſtris ſatrapis, &c. *vt paulo ante ipſius Conſtantini verba recitaui.*

Petrus Damianus. 1060.

In diſputatione Synodali inter Regium aduocatum, & Romanæ Eccleſiæ defenſorem: Lege Conſtantini Imperatoris edictum, vbi Sedis Apoſtolicæ conſtituit ſuper omnes in orbe terrarum Eccleſias principatum. Nam poſtquam ſupra corpus B Petri baſilicam fundator erexit, poſtquam Patriarchium Lateranenſe in Beati Saluatoris honore conſtruxit, mox per imperialis reſcripti ſeriem Romanæ Eccleſię conſtituit dignitatem, vbi nimirũ in B. Petro Syluestro, ſuiſq; ſucceſſoribus obtulit, vt regali more, & aurea corona plecterentur in capite, & cęteras regij cultus infulas vſurparent. Verùm B. Syluester ornamenta, quæ ſacerdotali congruere iudicabat officio, in proprios vſus aſſumpſit: coronam verò vel cætera, quæ magis ambitioſa, quàm myſtica videbantur, omiſit. Cui etiam Conſtantinus Lateranenſe palatium, quod eatenus aula regalis extiterat, perpetuo iure conceſſit. Nam & ipſius Regis hęc verba ſunt: Vnde congruum, inquit, perſpeximus, noſtrum Imperium, & regni poteſtatem Orientalibus transferri ac mutari regionibus, & in Byzantina prouincia, in optimo loco, nomini noſtro ciuitatem ędificari, & noſtrum illic conſtitui imperium, &c.

Anſelmus. 1100.

Libro 4. pro Rubrica capitis 32. hæc habentur: Quòd Conſtantinus Imperator Papæ conceſſit coronam & omnem regiam dignitatem in vrbe Romana, & Italia, & in partibus Occidentalibus. *In principio eiuſdem capitis hæc leguntur:* In geſtis beati Syluestri, &c. *vſque ad finem huius Donationis.*

Polycarpus, ſeu Gregorius Presbyter, & Deuſdedit Cardinalis, qui circa, aut paulo ante hæc tempora vixerunt, in ſuis Canonum collectionibus, quæ M. S. Romæ ſeruantur, eadem habent.

Iuo Carnotenſis. 1100.

Parte 5. Decretorum cap. 49. *Exemplum conſtituti Conſtantini Imperatoris, de inſignibus Imperialibus Eccleſiæ conceſſis:* Ex teſtamento conſtituti noſtri concedimus ipſis ſanctis Apoſtolis Dominis meis beatiſſimis Petro & Paulo, & per eos etiam B. Syluestro Patri noſtro ſummo Pontifici, & vniuerſali Romę Papæ, & omnibus eius ſucceſſoribus Pontificibus, qui vſque ad finem mundi in ſede B. Petri erunt ſeſſuri, atque de præſenti contradimus Palatium imperij noſtri Lateranenſe, quod omnibus in toto orbe terrarum pręfertur atque pręcellit palatijs, &c.

Rupertus Tuicienſis. 1120.

Ad caput 3. Ionæ: Vſque adeò profecit auditus verbi, & paulatim inualuit, vt de altitudine gloriæ ſecularis demitteret, & ſubtus ſe curuaret genu, verticemqúe inclinaret tanti Imperij, baptizato Imperatore Conſtantino per Beatum Syluestrum Pontificem Apoſtolicę Sedis. Nam in illo quantum Euangelio Chriſti terrena poteſtas aſſurrexerit, licet ſatis notum ſit, pauliſper tamen commemorandum eſt ex priuilegio ſanctæ Romanæ Eccleſię, quod idem Imperator Conſtantinus conſtituit, in quo inter cætera ſic dicit: Decreuimus quidem & hoc, vt idem venerabilis Pater noſter Syluester, ſummus Pontifex, vel eius ſucceſſores omnes Pontifices diademate, videlicet corona quam ex capite noſtro illi conceſſimus, ex auro puriſſimo & gemmis pretioſis vti debeant, &c.

Hugo Victorinus. 1130.

Exceptionum priorum lib. 8. cap. 1. Aduocatus Papa Syluester fidem Chriſti Conſtantino exponit, & credentem baptizauit, & egrediens de fonte Conſtantinus lepra corporis & animæ pariter curatus eſt. Poſthæc ædificauit Conſtantinus By-

zantium maritimam vrbem, vocauitqúe Conſtantinopolim de nomine ſuo: Vrbem verò Romam cum palatio ſuo, quod Lateranenſe dicitur, conceſſit Apoſtolis Petro & Paulo, & ſancto Papæ Syluestro.

Lib.9.cap.23. Poſt Conſtantinum Magnum ſedes Imperij apud Conſtantinopolim erat, pro eo quòd ipſe piiſſimus Imperator priuilegium Romanæ Sedis beato Petro principi Apoſtolorum, eiusqúe vicem tenentibus, in perpetuum relinquens, apud eandem ſibi vrbem ſedem Imperialem ſtatuerat.

Ioannes Gratianus. 1150.

Diſt.96. Conſtantinus Imper. coronam & omnem regiam dignitatem in vrbe Romana, & in Italia, & in partibus Occidentalibus Apoſtolico commiſit. Nam in geſtis B.Syluestri (quæ B.Papa Gelaſius in concilio ſeptuaginta Epiſcoporum à Catholicis legi commemorat, & pro antiquo vſu multas hoc imitari dicit Eccleſias) ita legitur: Conſtantinus Imperator quarta die ſui baptiſmi priuilegiũ Romanæ Eccleſiæ Pontifici cõtulit, vt in toto orbe Romani Põtifices vel ſacerdotes ita hũc caput habeant, ſicut iudices regẽ. In eo Priuilegio ita legitur: Vtile iudicamus vnà cum omnibus ſatrapis noſtris, & vniuerſo ſenatu, optimatibus, & cuncto populo imperio Romanæ Eccleſię ſubiacenti, &c. vt ſupra.

Ioannes Saliſberienſis. 1160.

Lib.4.Polycraticon cap.6. Et quidem Conſtantinus Romana Eccleſia fundata & dotata, vt cætera eius taceantur egregia, perpetua benedictione inſignis eſt.

Eckbertus Presbyter. 1160.

Aduerſus Catharos Serm. 3. Conſtantinus regale palatium Romæ conſtruxit Syluestro, & omnem regium honorem & poteſtatem, quam habebat Romæ in partibus Occidentis, ipſi ac ſucceſſoribus eius conceſſit, & totius ſenatus honorem clero, qui cum ipſo erat, tradidit, & ipſe cum Senatoribus omnibus de vrbe egrediens Byzaotium tranſmigrauit.

Theodorus Balſamon. 1160.

In Nomocanonem Photij tit. 9. Cuiuſmodi ſint priuilegia ſanctæ veteris Romæ Eccleſiæ oſtendit decretum, quod ab Apoſtolis æquali ſancto Magno Conſtantino ad S.Syluestrum, qui tunc erat Papa Romæ, factum eſt. *Decretum Conſtantini:* Æquum eſſe iudicauimus cum ſatrapis & vniuerſo ſenatu, vt ſicut S.Petrus eſt Dei Vicarius, ita etiam Epiſcopi, ſucceſſores principis Apoſtolorũ, principalem in terra habeant poteſtatem, amplius quàm noſtræ gloriæ Imperatoriæ Maieſtas, *& cætera, quæ ſequuntur, vt in priuilegio: ſubiungit Balſamon:* Nota, quòd ex pręſenti edicto, ſeu regia iuſſione ſancti & Magni Conſtantini, ius habet Papa Romanus Imperatoris priuilegijs fruendi, præter ſolam coronam: & ideò in omnibus, quæ vbique fiunt, proceſſionibus, & diuinis eorum myſterijs, regio loro caput eius tegitur: induitur autem etiam veris veſtimentis, & cum vero Imperatoris more equitat, eosqúe, qui ei ſubſunt, Imperatorijs dignitatibus honorat: quia autem ſancta Synodus dedit Archiepiſcopo Conſtantinopolitano omnia Papæ Romani priuilegia, conati ſunt nõnulli Patriarchæ eadem ſibi priuilegia arrogare, ſed eis non rectè ceſſit.

Innocentius Tertius. 1200.

Sermone 1.de S.Syluestro. Conſtantinus egregius Imperator ex reuelatione diuina per beatũ Syluestrum fuit à lepra in baptiſmo mundatus, vrbem pariter & ſenatum cum hominibus & dignitatibus ſuis, & omne regnum Occidentis ei tradidit & dimiſit, ſecedens & ipſe Byzantium, & regnum ſibi retinens Orientis.

Vincentius Burgundus. 1250.

In ſpeculo hiſtoriali lib.13.cap.53. Extat epiſtola Conſtantini generalis ad omnee Epiſcopos, quam inter decreta Patrum Iſidorus collocauit: in qua idem Conſtantinus modum ſuæ conuerſionis exponit, & Eccleſiam Romanam omnibus Eccleſijs pręeſſe decreuit, in hunc modum: *In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Imperat. Cæſar Flauius Conſtantinus ſanctiſſimo Patri Patrum Syluestro, &c.*

Iacobus Genuenſis. 1280.

In Chronica inſerta hiſtoria Lombardica: Poſt Conſtantioum Magnum Imperialis ſedes apud Conſtantinopolim habebatur, pro eo, quòd prædictus Conſtantinus Romanam Sedem Vicarijs Beati Petri reliquit, & apud prædictam vrbem ſedem ſibi ordinauit.

Sermone de S.Syluestro: Conſtantinus Imperator Romę duodecim Eccleſias in honore duodecim Apoſtolorum fecit. Secundò fundatam Eccleſiam dotauit, quia totam Italiam in dotem donauit. Tertiò dotatam priuilegijs communiuit: Dedit enim legem, quicunque fugeret in Eccleſiam ſaluus eſſet.

Nicolaus Tertius. 1280.

De electione & electi poteſtate cap.17. Non abſque miraculo factum eſſe concipitur, vt occaſionaliter Conſtantini Monarchæ à Deo prouiſa, ſed curata baptiſmalibus fomentis infirmitas, quandam quaſi adijceret ipſi Eccleſiæ firmitatem, qui quarto die ſui baptiſmatis, vnà cum omnibus ſatrapis in perſona beati Syluestri ſibi Romanam concedendo, vrbem relinquens, ab eo, & ſucceſſoribus eius, per pragmaticum conſtitutum diſponendam eſſe (decernentes in ipſa vrbe vtriuſque poteſtatis monarchiam Romanis Pontificibus) declararet, non iuſtum arbitrans, vt vbi ſacerdotij principatum & Chriſtianæ religionis caput Imperator cæleſtis inſtituit, illic Imperator terrenus habeat poteſtatem: quin magis ipſa Petri Sedes in Romano iam proprio ſolio collocata, libertate plena, ſuis agendis per omnia potiretur, nec vlli ſubeſſet homini, quæ ore diuino cunctis dignoſcitur eſſe prælata.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Lib.7.cap.29. Conſtantinus Lateranenſe palatium Chriſto conſecrauit, & dedit.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad caput 7. Apocalypſ. Conſtantinus à B.Syluestro baptizatus, honorauit & exaltauit Eccleſiam, & potiſſimè ſacerdotes & alios Eccleſiæ miniſtros, & multa priuilegia Chriſtianis dedit, & ſic exemplo & verbo multos ad baptiſma induxit.

Martinus Polonus. 1320.

In Conſtantino: Iſte deuictis Maxentio, Licinio & Seuero Imppp. à Syluestro Papa cauſa mũdandi à lepra baptizatus eſt. Vnde omnes Imperiales dignitates Papæ contulit, & ipſe Conſtantinopolim tranſijt.

Auguſtinus Triumphus. 1320.

De poteſtate Eccleſiaſtica quæſt. 43.art 1. Illo iure Conſtantinus potuit concedere partem bonorum temporalium Imperij Eccleſiæ, & partem ſibi reſeruare, quo iure homo in lege naturæ, & in lege ſcripta partem bonorum temporalium dabat Deo, & partem ſibi reſeruabat.

Articulo 2. Conſtantinus Imperator dedit Papæ & ſuis ſucceſſoribus Imperij temporalium adminiſtrationem

niſtrationem

niſtrationem, in honoris venerationem, & dominij recognitionem: & Papa hanc eandem immediatam adminiſtrationem concedit Imperatori, quem eligit in vſum, & in ſui officij ſtipendaionem pro deſenſione & pacifica gubernatione Ecclesiæ.

Aluarus Pelagius. 1330.

De planctu Eccleſiæ lib. 1. cap. 44. Conſtantinus hac conſideratione permotus, à Chriſto inſpiratus, quem viderat in baptiſmate ſuo, vt ipſemet teſtificatus eſt, ceſſit Sylueſtro Vicario Chriſti imperium in Occidente, & ab eo recipit Imperium Orientis. Quod obijcitur de illa donatione Conſtantini, quòd non valuit facta ſine aſſenſu Principum, & quia immenſa: Reſpondetur dupliciter. Vna eſt reſponſio: Dedit quod erat Eccleſiæ: dedit enim Epiſcopo, quod Chriſti erat legitimi Domini noſtri. Alia reſponſio breuis eſt, quia Conſtantinus expreſsè ſe dicit hoc feciſſe & donaſſe vnà cum omnibus Satrapis, vniuerſo Senatu, & optimatibus.

Lupoldus Bebenburgius. 1340.

Libro de veterum Principum Germanorum zelo: Conſtat quòd donationes his ſimiles, poſt tempora Conſtantini Magni Sanctę Helenæ filij, qui donationem magnam Eccleſiæ Romanæ fecit, (de qua in Tractatu de iuribus regni & Imperij cap. 13. varias opiniones ſcripſi,) ab alijs Imperatoribus, ſeu etiam à cæteris mundi Chriſtiani Principibus ipſi Eccleſiæ Romanæ non legimus eſſe factas.

Matthæus VVeſtmonaſterienſis. 1370.

In Chronicis de anno 335. Imperator Conſtantinus vrbem ſui nominis titulo inſignitam in Thracia ſtatuens, ſedem Romani Imperij & caput Orientis eſſe voluit, & caput mundi Romam Beatis Petro & Paulo ſub teſtamento tradidit.

Ioannes Capiſtranus. 1430.

De Papa & Conciliorum auctoritate folio 65. Ex quibus patet Imperatorem, & omnes Reges, cunctoſque Chriſti fideles Papæ ſubijci oportere, donationemque Conſtantini, etſi facta non eſſet, de nouo faciendam, tamquam debitam, & vtilem facienti, de rebus meritò relaxandis ſub dominio ſummi regis Ieſu Chriſti, qui ſanguine ſuo Pontifices Reges fecit.

Folio 79. Vir religioſiſſimus Conſtantinus primus fidem veritatis ad licentiam dedit, per vniuerſum orbem ſuo degentibus Imperio non ſolùm fieri Chriſtianos, ſed etiam fabricandi Eccleſias, & prędia conſtituit, & fabricam templi primę Sedis B. Petri inſtituit, adeò vt Sedem Imperialem relinqueret, & beato Petro, ſuiſque ſucceſſoribus profuturam concederet.

Æneas Syluius. 1450.

Apologia ad Martinum Maier: Quòd ſi non deberent Eccleſiæ bonis abundare, malè feciſſet Conſtantinus Imperator, qui Romanam tantopere ditauit Eccleſiam, qui, vt Damaſus ait ad Hieronymum, multa illi bona conceſſit: malè ſanctus Sylueſter dona Imperij accepiſſet: malè Damaſus, Stephanus, Adrianus, &c., quem ſine cõtrouerſia deuotiſſimum omnes fatentur, Gregorius in poſſeſſione tot bonorum perſeueraſſent.

Gennadius Scholarius Patriarcha Conſtantinop. 1450.

De primatu Romani Pontificis ſectione 3. Magnus Conſtantinus Imperator inuictus Sylueſtro ſanctiſſimo ſummoque Pontifici opes, & ea quæ poſſidet largitus eſt, quemadmodum in edicto continetur, & in ſacris Canonum libris inuenitur. At nos id ad verbũ apponemus, ne aliud videamur adſerre, quàm eius verba ſonant: *Aequum eſſe iudicauimus cum omnibus Satrapis noſtris, & vniuerſo Senatu, &c.* vt ſuprà.

Laonicus Chalcocondylas. 1480.

De geſtis Turcarum libro 1. Romani cùm eſſent nacti Imperium longè lateq; maximum, commiſerunt Romam Pontifici Maximo: ipſi verò tranſierunt in Thraciam Byzantium (quę nunc Conſtantinopolis eſt) Thraciæ Metropolim conſtituentes.

Baptiſta Mantuanus. 1500.

Lib. 12. Faſtorum in Sylueſtro de Conſtantino Cæſare:

Romani ipſam (quid multa moror?) donauit, ad agros
Threicios abiens, altam ſibi condere Romam
Inſtituit, qua ſe anguſtis duo faucibus ampla
Aequora coniungunt contra Chalcedonis arua.

ASSERVNT IVDÆI VETERES.

Abraham Leuita.

In Chronico Iudaico, ſeu traditionibus memorabilium, de traditionibus ſecũdæ domus, de Conſtantino: Ipſe exijt Roma, & dedit eam ſacrificiis Idumęorum (*ſic Chriſtianos per contemptum appellat*) ad hanc diem ædificata Conſtantinopoli.

R. Abraham Aben Eſra.

Ad cap. 11. Danielis, ad illa verba: *Et ſuper vllum Deum nõ intelliget.* Senſus eſt, decorauit locũ Romę, quæ erat ſedes eius, & reliquit eam iniquitati, quę vocatur Petrus. *Sic impiè de ſanctis Apoſtolis loquitur.*

DIVERSORVM VETERVM TESTImonia de diuitijs Romanæ Eccleſiæ faciunt ad confirmandam Conſtantini Magni donationem: cùm ante illa tempora Eccleſia illa pauperrima fuerit.

Ammianus Marcellinus Ethnicus. 380.

Rerum à Conſtantio, Iuliano, & Valentiniano geſtarũ lib. 27. de partium Vrſicini & Damaſi contentione agens: Neque ego, *inquit*, abnuo, oſtentationem conſiderans rerum vrbanarum, huius rei cupidos, obtinendi quod appetunt, omni contentione laterum iurgari debere, cùm id adepti futuri ſint ita ſecuri, vt ditentur oblationibus matronarum, procedantque vehiculis inſidentes, circumſpectè veſtiti, epulas curantes profuſas, adeò vt eorum conuiuia regales ſuperent menſas: qui eſſe poterant beati reuera, ſi magnitudine vrbis deſpecta, quam vitijs opponunt, ad imitationem Antiſtitum quorundam prouincialium viuerent, quos tenuitas edendi potandique parciſſimè, vilitas etiam indumentorum, & ſupercilia humum ſpe-

ctantia, perpetuo numini, veriſque eius cultoribus, vt puros commendat ac verecundos.

Etſi non probo talem quorundam Pontificum luxum, qui etiam Ethnicos offendit: teſtatur tamen, magnas Romanæ Eccleſiæ id temporis fuiſſe diuitias. Et quia antequam ad Chriſtianos Principes Romana Eccleſia veniſſet, erat pauperrima, omnino probabile eſt Conſtantinum hunc, qui vſque adeò ex ærario ſuo dotauit omnes orbis Eccleſias & Epiſcopatus pro ratione & dignitate cuiuſque, (vt teſtatur Nicephorus lib. 7. cap. 46.) huic quoque Eccleſiæ, & quidem plus quàm alijs conceſſiſſe.

Iuſtinianus Imp. 540.

In Authenticis col. 2. tit. 4. vt Eccleſia Romana centum annorum gaudeat præſcriptione: Quod igitur noſtra æternitas ad omnipotentis Dei honorem venerandę Sedi ſummi Apoſtoli Petri dedicauit, hoc habeāt omnes terræ, omnes inſulæ totius Occidētis, quæ vſque ad ipſos Oceani receſſus extenduntur, noſtri Imperij prouidentiam vſque in æternum. Reminiſcentes huius legis prærogatiuam, non ſolùm in Occidentalibus partibus Romanæ Eccleſiæ condonamus, ſed etiam in Orientalibus partibus, in quibus Eccleſiaſticæ vrbis Romæ poſſeſſiones ſunt, vel poſtea fuerint, hanc noſtram conſtitutionem ſeruantibus.

Gregorius Magnus. 600.

In epiſtolis paſſim patrimonium Romanæ Eccleſiæ amplißimum, & per Occidentem latè patens, quo ipſe tum fruebatur, demonſtrat:

Patrimonium Petri in Africa, *lib. 1. epiſt. 73.*
Patrimonium in Neapoli, *lib. 5. epiſt. 11.*
Patrimonium in Campania, *lib. 2. epiſt. 40.*
Patrimonium in Dalmatia, *lib. 2. epiſt. 41. 44. 61.*
Patrimonium in Gallijs, *lib. 5. epiſt. 5. 10. 52. 55. lib. 1. epiſt. 72.*
Patrimonium Siciliæ, *lib. 1. epiſt. 2. 68. 70.*

Per Italiam Eccleſię Romanæ multi prouentus, è quibus vult aliquid deputari Nolanarum mulierum ſumptibus, *lib. 1. epiſt. 23.*

Romam Pontificij iuris fuiſſe, *lib. 5. epiſt. 12.* declarat: quando Montanum & Thomam, *inquit*, liberos ex hac die & ciues Romanos efficimus.

Sardinia de iure Eccleſię, *lib. 1. epiſt. 60.* Hinc cauſas Catellę in Sardinia cognoſci vetat, quod repetit *epiſt. 62.*

De alijs bonis Papæ lege lib. 6. epiſt. 23.

Beda. 700.

De ſex ætatibus mundi in Tiberio ſecundo: Herebrechtus Rex Longobardorum multas curtas & patrimonia Alpium Cottiarū, quę quondam ad ius pertinebant Apoſtolicæ Sedis, ſed à Longobardis multo tempore fuerant ablata, reſtituit iuri eiuſdem Sedis, & hanc donationem aureis ſcriptam literis Romam direxit.

In Anaſtaſio: Luidprandus Rex Longobardorum donationem patrimonij Alpium Cottiarum, quam Herebrechtus Rex fecerat, & ille repetierat, admonitione venerabilis Papæ Gregorij confirmauit.

Paulus Diaconus. 770.

De geſtis Longobardorum libro 6. cap. 10 al. 28. Aribertus Rex Longobardorum donationem patrimonij Alpium Cottiarum, quę quondam pertinuerant ad Apoſtolicam Sedem, ſed à Longobardis multo tempore fuerant ablatę, reſtituit: & hanc donationem aureis exornatam literis Romam miſit.

Cap. 13. al. 43. Eo tempore Luitprandus Rex donationem patrimonij Alpium Cottiarum Romanę Eccleſiæ confirmauit.

Adrianus Primus. 790.

Epiſtola ad Conſtantinum Imperatorem: Carolus dux Francorum, & Longobardorum patrimonia, quæ à perfida Longobardorum gente detinebantur, brachio forti Apoſtolicæ Eccleſiæ reſtituit, cuius eſſe dignoſcebantur.

Nicolaus Primus. 860.

Epiſt. 2. ad Michaelem Imperatorem: Præterea Calabritanum patrimonium, & Siculum, quæque noſtræ Eccleſiæ conceſſa fuerunt, & ea poſſidenda obtinuit, & diſponendo per ſuos familiares regere ſtuduit, veſtris conceſſionibus reddantur: quoniam irrationabile eſt, vt Eccleſiaſtica poſſeſſio, vnde luminaria Eccleſiæ Dei fieri debent, terrena quauis poteſtate ſubtrahantur: ſed domui Dei reſtituta, meritum redditoris multiplicent, & ſuſcipientis votum ſpiritalis deſiderij lucris exerceatur.

Luitprandus Ticinenſis. 950.

Lib. 6. cap. 6. Otto promiſit omnia bona S. Petri ſe Romano Pontifici redditurum.

Gregorius Septimus. 1080.

Libro 1. epiſt. 7. omnibus Principibus in terram Hiſpaniæ proficiſci volentibus: Non latêre vos credimus, regnum Hiſpanię ab antiquo proprij iuris ſancti Petri fuiſſe, & adhuc, (licet diu à Paganis ſit occupatum,) lege tamen iuſtitiæ non euacuata, nulli mortalium; ſed ſoli Apoſtolicę Sedi ex ęquo pertinere. Quod enim auctore Deo ſemel in proprietates Eccleſiarum iuſtè peruenerit, manente eo ab vſu quidem, ſed ab earum iure, occaſione tranſeuntis temporis, ſine legitima conceſſione diuelli non poterit.

Georgius Cedrenus. 1100.

In Leone Iconomacho: Patrimonia quoque templorum Romæ principibus Apoſtolis conſecratorum, quę pecunia quotannis antiquitus pendebantur talentorum trium ſemis, in ærarium publicum conferri iuſſit.

Iuo Carnotenſis. 1190.

In Chronicis Regum Francorum, in Pipino: Auxilium Zacharię Papæ contra Aiſtulphum Longobardorum regem, qui facultates Romanę Eccleſiæ, quę in regno eius erant, abſtulerat, porrexit, cumque quod abſtulerat reddere coëgit.

Nicolaus Sanderus. 1571.

De viſibili Monarchia Eccleſiæ lib. 7. num. 90. Sed omnium teſtimoniorum auctoritates illud ſuperat, quod oculis intuemur. Cernimus enim domum Conſtantinianam, quę Lateranenſis etiam dicebatur, in templum Saluatoris conuerſam eſſe: itemque ibi aliquando ſediſſe Pontificem Romanum, vbi Conſtantinus Magnus habitauerat. Legimus autem eiuſmodi rerum ſuarum largitiones à Chriſtianis potiſſimùm ſub ipſo baptiſmi ſui tempore fieri ſolitas, vt imprimis ex cap. 2. Actorum Apoſtolicorum conſtat. Scimus verò Conſtantinum relicta Roma quæſiſſe nouas ſedes. Conſtat poſteros illius nunquam ferè ad vrbem figendę illic ſedis cauſſa reuertiſſe. Ac ſanè ſi nihil omninò ſcriptum extaret, tamen quis non miretur Dei prouidentiam & conſilium hac in re? Ex tot Imperatoribus Auguſtis, qui Romani Imperij nomine ac titulo tam in Oriente, quàm in Occidente tantoperè gloriantur, videmus ab illo die nec vnum ferè in vrbe Roma, velut in ſtabili ſede Imperij ſui ſubſtitiſſe: verùm aut Conſtantinopoli, aut Mediolani, aut Rauennæ, aut in aliqua Galliarum vrbe habitaſſe: Romam verò veluti penè peregrinos, honoris cauſa interdum inuiſiſſe. Zonaras in vita Conſtantis nepotis Heraclij refert, eum cogitaſſe de im-

perio

perio in veterem Romam transferendo, quòd, *plus honoris matri, quàm filiæ deberi diceret*: ſed id non ſucceſſit. Chriſtus enim videtur, vt omnia marmora, & alia ornamenta, quę Romam ex toto mundo portabantur, ſuis ac Martyrum ſuorum templis, ita & ipſam vrbem, Principis Apoſtolorum cathedræ in æternum deſtinaſſe, &c.

ARTICVLVS VNDECIMVS.

LIBERIVM PAPAM FVISSE VIRVM SANCTVM, ET ORTHODOXVM: NON ARIANVM.

NEGANT.

Anno poſt natū Chriſtū.

330. MARCELLINVS, in Chronicis, *Liberium non numerat inter Romanos Pontifices: ſine dubio ea de cauſa, quòd illum Arianum fuiſſe putauerit.*

1060. Petrus Damianus epiſtola 15. cap. 16. *Liberius perfidia deceptus errore, Arianæ hæreſi ſubſcripſiſſe dignoſcitur, & per eius tranſgreſſionem nefandiſſima ſcelera commiſſa. Multi quoque ſacerdotes & clerici per eius malitiam ſunt perempti. Liberius itaque Apoſtata ſex annorum ſpatia ſuperuixit.*

1460. Platina in Liberio. *Liberius Pontifex, tametſi cum Arianis ſentiebat, Eccleſias Dei quàm diligenter exornauit.*

1560. *Tilmannus Heshuſius*, lib. 1. de Eccleſia cap. 9. *audacter affirmat, Liberium Ariana hæreſi infectum fuiſſe.*

ASSERVNT.

Liberius ipſe. 354.

Epiſtola 1. ad Athanaſium: Fidem Nicęni Concilij in eadem epiſtola re ctam reperimus, ſuper qua & Deo gratias vberrimas retulimus, pro qua non ſolummodò perſecutiones, & paſſiones ſuſtinere vobiſcum parati ſumus, ſed etiam, ſi neceſſe fuerit, mori pro Chriſti nomine, in quantum noſtra ſinit fragilitas, non reſpuimus. Igitur prædictum ſanctum Nicænum concilium definit aliam fidem licere nulli proferre, aut conſcribere, vel componere, aut ſapere, vel docere aliter, nec quicquam in fide ſentire, aut proferre, quod his patrum regulis poſſit obuiare. Qui autem præſumpſerit componere aliam fidem, aut proferre, docere, vel tradere aliud Symbolum, hi, ſi Epiſcopi fuerint aut clerici, alienari quidem Epiſcopos ab Epiſcopatu, clericos à clero: ſi verò monachi, aut laici fuerint, anathemate feriri.

Epiſtola alia ad Athanaſium: Eſt igitur, optatiſſime Athaneſi, noſtra confeſſio, Verbum Dei Filium, ſecundùm diuinam naturam, ex Deo eodemque Patre ſuo genitum eſſe, non creatum, ſemper in imperio collegam Deo & Patri, & indefinenter regnum obtinere in infinita ſecula, Amen. Spiritum quoque ſanctum verè ex Deo naturaliter Deum, indiuiſibilem à Deo, ſecundùm diuinas Scripturas: vt ſit verè Pater, verè Filius, & verè Spiritus ſanctus: neque transferri debere vnumquodque nomen à ſuo ſignificato, cui aſſignatum eſt, quò vera ſit Trinitas ſub vna Deitate, ſub vna poteſtate, & vna ſubſtantia. Non enim diſpertitur Filius aut Spiritus ſanctus à Patria ſubſtantia, quæ implet cælum & terram. Eſt igitur, vt dixi, Trinitas in vna ſubſiſtētia, nō diuiſa, ſed per eſſentiam vna, Deitate vna, potentia vna, & regno vna, vna quoque gloria, vna item imagine, vna denique Spiritu. Spiritus enim non diuiditur. Anathema igitur dices Sabellij & Arij dogmata, & ſupra annotatas hęreſes, ad æternam pœnam, ſecundùm Saluatoris vocem.

Epiſtola ad Conſtantium Auguſtum: Secutus morem ordinemque maiorum, nihil addi Epiſcopatui vrbis Romę, nihil minui paſſus ſum: & illam fidem ſeruans, quæ per ſucceſſionem tantorum Epiſcoporum cucurrit, ex quibus plures Martyres extiterunt, illibatam cuſtodiri ſemper exopto. Significant Orientales paci & noſtræ velle coniungi. Quæ eſt pax, clementiſſime Imperator, cùm ſint ex partibus ipſis quatuor Epiſcopi, Demophilus, Macedonius, Eudoxius, Martyrius, qui ante annos octo, cùm apud Mediolanum Arij hæreticam ſententiam noluiſſent damnare, de Concilio iratis animis exierunt? Horum, ſi fas eſt, ſententijs, quale ſit, aut quid habeat, commodare conſenſum, æquitas, & clementia veſtra poterit æſtimare.

Athanaſius. 357.

Apologia 2. Si quales ſunt Euſebianorum ſycophantiæ ſcire velint, legant ſcripta noſtræ defenſionis, ſumantque teſtes tantam Epiſcoporum multitudinem, & inter eos Liberium & Hoſium cum ſuis. Hi cùm viderent ea, quæ inter nos agerentur, omnia pati maluerunt, quàm aut veritatem, aut cauſam noſtram prodere: idque bono & ſancto conſilio fecerunt. Præterea vis illa, quam tanti viri paſſi ſunt, indicio eſt quid alij tolerauerint.

Epiſtola ad ſolitariam vitam agentes: Ne Liberio

quidem Romano Epiſcopo pepercerunt, nulla reuerentia ducti, vel quòd Sedes illa Apoſtolica eſſet, vel quòd Roma Metropolis eſſet Romanæ ditionis. Nam cùm Liberium vidiſſent orthodoxum, & oſorem quidem Arianæ ſectæ, ſtudioſum verò in hoc, vt cunctos ab ea hęreſi retraheret, iſta ſecum impij cogitàrunt: Si Liberium in noſtram ſententiam traxerimus, omnes breui ſuperabimus, &c. Trahitur Liberius ad Imperatorem, quò cùm perueniſſet, magna quoque & ibi dicendi libertate vſus eſt: Deſine, inquiens, perſequi Chriſtianos, ne tenta me per hæreticam impietatem in Eccleſiam introducere. Ad omnia potius ſuſtinenda parati ſumus, quàm nos Chriſtiani eò deueniamus, vt Ariani appellemur: ne cnge nos fieri perduelles. Hoc tibi ſuademus, ne pugnes contra eum, qui tibi hoc imperium dedit, &c. Liberius poſt exactum in exilio biennium inflexus eſt, minisqúe mortis ad ſubſcriptionem inductus eſt. Verùm illud ipſum quoque & eorum violentiam, & Liberij in hæreſin odium, & ſuum pro Athanaſio ſuffragium, cùm liberos affectus habebat, ſatis coarguit: quę enim per tormenta contra priorem ſententiam extorta ſunt, eę iam non metuentium, ſed ita cogentium voluntates habendæ ſunt.

Ammianus Marcellinus Ethnicus. 360.

Libro 15. cap. 6. Athanaſium Epiſcopum apud Alexandriam Synodus remouit à Sacramẽto quod obtinebat. Hunc per ſubſcriptionem abijcere ſede ſacerdotali paria ſentiens cæteris, iubẽte Principe, Liberius monitus perſeuerãter renitebatur, nec viſum hominem, nec auditum damnare, nefas vltimum ſæpe exclamans, aperiè ſcilicet recalcitrans Imperatoris arbitrio. Id enim Cõſtantius Athanaſio ſemper infeſtus licet ſciret impletum, tamen auctoritate, qua potiores æternę vrbis Epiſcopi, firmari deſiderio nitebatur ardenti. Quo non impetrato, Liberius ægrè populi metu, qui eius amore flagrabat, cum magna difficultate, noctis medio Roma potuit aſportari. Et hæc quidem Romæ agebantur.

Baſilius Magnus. 370.

Epiſt. 74. Quę verò ſint Euſtathio Ariano à beatiſſimo Epiſcopo Liberio propoſita, & ad quę cõſenſerit, nobis clam eſt: niſi quòd epiſtolam attulit, per quam reſtitueretur: eam vbi Tyanæ Synodo exhibuit, in ſuum locum reſtitutus eſt.

Ambroſius. 370.

Lib. 3. de Virginibus: Quoniam quæ habuimus digeſſimus ſuperioribus libris duobus, tempus eſt, Soror ſancta, beatæ memoriæ Liberij præcepta reuoluere, vt quò vir ſanctior, eò ſermo accedat gratior. Namque is, cùm in Saluatoris Natali ad Apoſtolum Petrum virginitatis profeſſionem veſtis quoque mutatione ſignares: *Bonas*, inquit, *filia nuptias deſideraſti.*

Eſt in ea oratione de Filij Dei diuinitate excellens aſſertio occaſione celebritatis Natalis Domini, quã idem Liberius ad populum habuit Homiliam, qua ad verbum integrè recitata, ſubijcit Ambroſius: Hæc tecum ſanctę memorię Liberius, quæ apud alios maiora verbis, apud te minora exemplis.

Damaſus. 370.

In Pontificali: Liberius natione Romanus, ex patre Auguſto, ſedit annis ſex, menſibus tribus: fuit temporibus Conſtantij. Hic à Conſtantio deportatur in exilium, eò quòd noluiſſet hæreſi Arianæ conſentire. Et fuit in exilio per tres annos.

Epiphanius. 380.

Hæreſi 73. Euſtathius ad Liberium beatum Romæ Epiſcopum, vnà cum multis Epiſcopis, legatum agebat.

Siricius Papa. 390.

Epiſtola ad Himerium cap. 1. Hoc fieri & Apoſtolus vetat, & Canones contradicunt, & poſt caſſatum Ariminenſe concilium miſſa ad prouincias à venerandę memorię prædeceſſore meo Liberio generalia decreta prohibent.

Seuerus Sulpicius. 410.

Sacra hiſtor. lib. 2. Liberius vrbis Romę, & Hilarius Pictauorum Epiſcopus dantur exilio. Sed Liberius paulò poſt vrbi redditur, ob ſeditiones Romanas.

Socrates. 440.

Lib. 4. cap. 11. Macedoniani metu, imò potius vi in anguſtias adducti, de ciuitatibus ſuis alter ad alterum legatos mittebat ad Liberium Epiſcopum Romanum. Liberius eorum literas recipere noluit. Nam eos ſectę Arianę fautores eſſe dixit, & propterea ab Eccleſia non poſſe recipi, vtpote qui fidem concilij Niceni abrogaſſent. Cui illi reſpondent, ſe pœnitẽtia inductos veritatem agnouiſſe: fidem eorum, qui Filium Patri diſſimilem eſſe docent, iampridem reiecisse: Filium in omnibus Patri ſimilem confiteri, nihil à voce conſubſtantiali diſcrepare, &c. Liberius datis ad eos literis ſcribit: Hanc Catholicam & Apoſtolicam fidem agnoſcimus, quæ vſque à concilio Nicæno hactenus integra ſtabiliſqúe permanſit, &c. Quę quidem fides vi & nomine Conſubſtantialis comprehenſa, tamquam propugnaculum firmum & inexpugnabile, omnes impetus & nefarias peſtiferę opinionis Arij machinas retundit, reprimitqúe. Et quamquam ſcelerati Ariani effecère, vt omnes Epiſcopi Occidentis Arimini in vnum congregarentur, quò ibi vel perſuaſione, vel Imperatoris auctoritate illud, quod erat ad ſummam cautionem in fidei formula poſitum, aut tollerent, aut peruerſè inficiarentur, nihil hac fraudulenta molitione omninò profecerunt. Nam omnes illi ferè Epiſcopi, qui Arimini conuenerant, quiqúe vel fallacibus ineſcati illecebris, vel vi compulſi à fide tum quidem deſciuerant; nunc tamen ad ſanam mentem reuerſi, fidei formulę, ab Epiſcopis Arimini conuocatis editę, anathema denuntiàrunt, & fidei Catholicæ & Apoſtolicæ Nicææ confirmatæ ſubſcripſerunt, & nobiſcum iam vnà communicant.

Lib. 2. cap. 29. Imperator Vrſacio poteſtatem permiſit liberè contra Eccleſias omnia pro arbitratu admittendi: pręcepitqúe, vt fidei formula, quę in concilio Ariminenſi perlegebatur, ad Eccleſias Italiæ mitteretur: & illi, qui ei ſubſcribere nollent, expellerentur ab Eccleſijs, alijqúe in eorum loca ſufficerentur. Principio igitur Liberius Epiſcopus Romanus, ſimulac ſe illi fidei aſſentire denegauerat, ab Vrſacio in exilium eiectus eſt, & Felix Eccleſię Romanæ Diaconus, Arianæqúe ſectæ addictus, per vim & violentiam ab eodem Vrſacio ad eum dignitatis gradum delectus, &c. Liberius autem non multò poſt ab exilio reuocatur, Sedem Epiſcopatus propterea recuperauit, quòd populus Romanus ſeditione cõflata, Felicem Eccleſia illa eiecerat, Imperatorqúe ipſe etiam illis inuito animo conſenſerat.

Sozomenus. 440.

Lib. 4. cap. 14. Conſtantius Imperator Liberio Epiſcopo Romano ad ſe accerſito perſuadere conatur, vt ſententiæ Epiſcoporum, quos circa ſe habebat, aſſentiretur. Quem ipſi refragantem,

conſtan-

conſtanterque affirmantem, ſe nunquam illud facturum: iuſsit Berœam vſque, quod eſt oppidum Thraciæ, relegari. Dicitur autem, præter hanc, aliam quoque fuiſſe cauſam, cur Liberius exularit: nempe quòd cum Athanaſio communicare non recuſauit, ſed audacter & liberè in eius defenſione contradixit Imperatori, &c. Imperator, cùm Liberius eius imperatis hoc modo reſtitiſſet, dedit mandatum, vt in Thraciam, niſi intra biduum ſententiam mutaret, relegaretur. Cui Liberius: Mihi, inquit, ô Imperator, dies ad deliberandum non eſt opus. Iam olim enim iſta & deliberata ſunt à me, & decreta. Itaque iam ad hinc diſcedendum paratus ſum. Fertur item, Imperatorem ei iam, cùm in Thraciam abduceretur, quingentos aureos miſiſſe: illum autem eos minimè recepiſſe; ſed dixiſſe ei qui attulerat: Abi, & nuntia illi, qui hoc aurum miſit, vt ipſum det ſuis aſſentatoribus & hiſtrionibus, quos continua egeſtas præ inſatiabili cupiditate in dies ſingulos grauiter premit. Itaque hac de cauſa Liberius Eccleſiæ Romanæ Epiſcopatu priuatus eſt, cui præficitur Felix illius cleri Diaconus: quem aiunt fidei Nicæni Concilij ſemper conſenſiſſe, & omninò, quantum pertinebat ad religionem, reprehenſione caruiſſe: atque ob id ſolum in crimen vocatum eſſe, quòd non modò Arianos miniſtros Eccleſię ordinaret, verùm etiam quòd eorum communione vteretur.

Cap. 14. Haud longo tempore poſt, Imperator Roma Sirmium reuerſus, rogatu legatorum, quos Epiſcopi Occidentis ad ipſum miſerant, Liberium Berœa reuocauit. Atque præſentibus legatis Epiſcoporum Orientis, & quibuſdam ſacerdotibus, qui erant fortè in exercitu, in vnum coactis, compellere tentauit eum fateri Filium Patri non eſſe conſubſtantialem, &c. Viciſſim autem confeſſionis fidei formulam à Liberio adduxerunt, quæ illis, qui Filium Patri non ſubſtantia, & cæteris rebus omnibus ſimilem aſſeuerarent, interdixit Eccleſia. Nam cùm Eudoxius & cæteri cum eo Antiochię hæreſis Aëtianæ fautores epiſtolam Oſij nacti fuiſſent, rumorem diſſipârunt, Liberium quoque verbum Conſubſtantiale reieciſſe, aſſeruiſſetque Filium Patri diſſimilē eſſe. Vbi verò hæc res legatis Epiſcoporum Occidentis hoc pacto ſucceſsêre, Imperator dat Liberio poteſtatem Romam reuertendi. Atque Epiſcopi Sirmij congregati, ſcribunt literas Felici, tum Romanæ Eccleſię Antiſtiti, & clero eiuſdem Eccleſiæ, vti Liberium recipiant, & ambo pariter Sedem Apoſtolicam adminiſtrentque communique conſenſu & concordia ſacerdotio illo fungantur: atque tum caſum acerbum, qui in electione Felicis obtigiſſet, tum exilium Liberij obliuione deleant. Nam populus Romanus Liberium, tum quòd in alijs rebus vir excellens & ſpectatus erat, tum quòd Imperatori animo adeò excelſo & conſtanti in fide defendenda contradixerat, tam eximiè charum habuit, vt ſeditionem planè maximam eius exilij cauſa conflaret, resque ad cædem prorumperet. Haud ita diu poſt moritur Felix, ſolusque deinceps Liberius illi Eccleſię præeſt. Quod quidem non ſine diuina prouidentia factum eſt, ne Sedes Petri à duobus Præſulibus gubernata (quæ eſt planè nota diſſidij) & à ſacroſanctis Eccleſiæ legibus aliena, vlla infamiæ macula aſpergeretur.

Theodoretus. 450.

Eccleſiaſtica hiſtoria lib. 2. cap. 15. Liberij Epiſcopi longè excellentiſſimi liberam pro veritate diſputationem, & ſermonem planè admirabilem, quem habuit cum Conſtantio Imp. hoc in loco ponere conſilium eſt. Nam hæc à pijs viris, qui id temporis vixerunt, ſunt propterea ſcriptis prodita, quòd ad acuendum excitandumque rerum diuinarum ſtudioſos plurimum momenti habere putabantur. Iſte Liberius Iulio Syluestri ſucceſſore mortuo Romanam gubernauit Eccleſiam.

Cap. 17. Iſte ſtrenuus veritatis propugnator, & victur illuſtris Liberius Thraciam, ſicut ei erat imperatum, rectà contendit. Conſtantius proficiſcitur Romam: Magiſtratuum autem & nobilium coniuges orant maritos, vt à Conſtantio ſupplices petant, vt Paſtor Liberius ſuo gregi reddatur, ſeque, niſi eum exorarent, deſerturas eos, & ad egregium illum Paſtorem conuolaturas, &c.

Freculphus Lexouienſis. 840.

Tomo 2. lib. 4. cap. 4. Hinc iam Liberius Romanæ ſedis Epiſcopus exilio damnatur, qui noluit hæreticis communicare, & in damnationem Athanaſij ſubſcribere.

Simeon Metaphraſtes. 950.

In vita S. Athanaſij: Quo tempore celeber in Sanctis & magnus Liberius, qui poſt Iulium, magni Syluestri ſucceſſorem, Sedem Romanam eſt adeptus, condemnatur exilio.

Ado Treuirenſis. 1080.

In Martyrologio: IX. Cal. Octobris Romæ depoſitio S. Liberij Papę.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Lib. 9. cap. 37. Cùm Roma in Sirmium Conſtantius rediiſſet, Occidentalibus Epiſcopis precantibus, Liberius ex Berrhœa reductus eſt. Atque ibi Imperator ſuadere Liberio, vt Filium Patri non eſſe conſubſtantialem opinaretur, tentauit, &c. Liberius autem ſcripſit fidei profeſſionem, quæ omnes ab Eccleſiæ communione arcebat, qui Filium Patri non ſecundùm ſubſtantiam & per omnia æqualem dicerent. Id propterea fecit, quòd Eudoxius, & qui factionis eius fuêre, non ita pridem Antiochiæ propter Aëtij hęreſin congregati, cùm Hoſij epiſtolā in manibus haberent, plurimum verborum fecerant, perinde atque τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale repudiaſſet, & Patri Filium omninò inæqualem dixiſſet. Occidentales legati, rebus ita bene geſtis, aſſumpto ſecum Liberio Romam reuerterunt, literas ab Epiſcopis Sirmij congregatis ad Felicem Romanę Eccleſię tunc præfectum, & ad clerum populumque Eccleſiæ eiuſdem afferentes: quibus, vt Paſtorem ſuum libenter ſuſciperent, admonebantur. Ambobus porrò & Felici & Liberio permiſſum eſt, communiter ſacra curare, & munus Apoſtolicum adminiſtrare. Qui quidem concordes fuêre, & quicquid medio tempore acciderat rerum aduerſarum & triſtium, per obliuionem aboleuêre. Quòd namque admodum bonus vir eſſet Liberius, quodque pro recta Eccleſiæ doctrina Imperatori conſtanter reſtitiſſet, multa pietate & benignitate populus Romanus in eum fuit: vſque adeò certè, vt in eius electione per ſeditionem eius cauſa motam res ad cædem proceſſerit. Sed paulo poſt Felix mortuus eſt, & ſolus Liberius Epiſcopatum adminiſtrauit.

ADVERSARIORVM OBIECTIO.

Liberium cum Arianis communicaſſe, & damnationi Diui Athanaſij ſubſcripſiſſe reſtantur.

Athanaſius. 350.

Epiſtola ad ſolitariam vitam agentes : Liberius poſt exactum in exilio biennium inflexus eſt, minisque mortis ad ſubſcriptionem roductus eſt.

Liberius ipſe. 354.

Extat Tomo 1. Baronij. *Epiſtola 1. ad Orientales Epiſcopos* : Pro deifico timore ſancta fides veſtra Deo, cognita eſt hominibus bonæ voluntatis ; ſicut lex loquitur : Iuſtè iudicate, filij hominum. Ego Athanaſium non defendo : ſed quia ſuſceperat illum bonæ memoriæ Iulius Epiſcopus deceſſor meus, verebar ne fortè ab aliquo præuaricator iudicarer. At vbi cognoui, quando Deo placuit, iuſtè vos illum condemnaſſe ; mox conſenſum meum commodaui ſententijs veſtris : literas ad hæcque ſuper nomine eius, id eſt, de damnatione ipſius, per fratrem noſtrum Fortunatianum dedi perferendas ad Imperatorem noſtrum Conſtantium. Itaque amoto Athanaſio, ſuper quo ſtatuta omnium veſtrum à me cum Sede Apoſtolica ſuſcipienda ſunt ; dico, me cum omnibus vobis, & cum vniuerſis Epiſcopis Orientalibus, ſeu per vniuerſas prouincias pacem & vnitatem habere. Nam vt verius ſciatis, me veram fidem per hanc epiſtolam meam proloqui : dominus meus & frater communis Demophilus, qui dignatus eſt pro ſua beneuolentia fidem veram & Catholicam exponere, quæ Sirmij à pluribus fratribus & Coëpiſcopis noſtris tractata & expoſita & ſuſcepta eſt ; hanc ego libenti animo ſuſcepi, in nullo contradicens. Sanè petendam credidi ſanctitatem veſtram, quia ſemper videtis in omnibus me vobis conſentaneum eſſe : dignamini communi conſilio ac ſtudio elaborare, quatenus de exilio iam dimittar, & ad ſedem, quæ mihi diuinitus credita eſt, reuertar.

Epiſtola 2. ad Vrſacium, Valentem, & Germinium : Cognoſcat prudentia veſtra, Athanaſium, qui Alexandrinæ Eccleſiæ Epiſcopus fuit, priuſquàm ad Comitatum ſancti Imperatoris perueniſſem, ſecundùm literas Orientalium Epiſcoporum, ab Eccleſiæ Romanæ communione ſeparatum eſſe, ſicut teſtis eſt omne presbyterium Eccleſiæ Romanæ : ſola hæc cauſa fuit, vt tardiùs viderer de nomine ipſius literas ad fratres & Coëpiſcopos noſtros Orientales dare, vt Legati mei, quos ab vrbe Roma ad Comitatum direxeram, ſeu Epiſcopi, qui fuerant deportati, & ipſi vnà cum his (ſi fieri poſſet) de exilio reuocarentur. Et hoc etiam ſcire vos volo, quòd fratrem Fortunatianum petij, vt literas meas ad clementiſſimum Imperatorem perferat, quas ad Orientales Epiſcopos feci, vt ſcirent & ipſi vnà ſecum Athanaſij communione me eſſe ſeparatum : quas credo quòd pietas ipſius pro bono pacis gratulanter accepit. Quapropter his literis meis conuenio vos, & adiuro per Dominum omnipotentem, & Chriſtum Ieſum Filium eius, & Dominum noſtrum, & Spiritum ſanctum, vt dignemini ad clementiſſimum Imperatorem Conſtantium Auguſtum pergere, & petere, vt bono pacis & concordiæ, in qua pietas eius ſemper exultat, me ad Eccleſiam mihi diuinitus traditam iubeat reuerti ; vt, temporibus ipſius, Eccleſia Romana nullam ſuſtineat tribulationem. Me autem cum omnibus vobis Epiſcopis Eccleſiæ Catholicæ pacem habere, his literis meis æquo & ſimplici animo ſcire debetis, fratres chariſſimi, &c.

Epiſtola 3. ad Vincentium Epiſcopum Capua : Dilectiſſimus filius noſter Vrbicus Diaconus, quem videbar habere ſolatium, à me per Venerium Agentem in rebus ſublatus eſt. Et ideo ſanctitati tuæ ſignificandum credidi, me de contentione illa nominis Athanaſij receſſiſſe, & ad fratres & Coëpiſcopos noſtros Orientales literas dediſſe deſuper eius nomine. Pax nobis vbique eſt. Dignaberis conuenire omnes Epiſcopos Campaniæ, & hæc illis inſinuare, & ex eorum numero vnà cum epiſtola veſtra de vnanimitate noſtra & pace ad clementiſſimum Imperatorem noſtrum ſcribere ; quò poſſim & ego de triſtitia magna liberari.

Hieronymus. 390.

De Viris illuſtribus cap. 97. Fortunatianus in hoc habetur deteſtabilis, quòd Liberium, Romanæ vrbis Epiſcopum, pro fide ad exilium pergentem, primos ſolicitauit, ac fregit, & ad ſubſcriptionem hæreſeos compulit.

Ruffinus. 400.

Eccleſiaſt. hiſt. libro 1. cap. 27. Liberius Romæ Epiſcopus Conſtantio viuente regreſſus eſt. Sed hoc verum quòd acquieuerit voluntati ſuæ ad ſubſcribendum, an ad populi Romani gratiam, à quo proficiſcens fuerat exoratus, indulſerit, pro certo compertum non habeo.

RESPONSIO.

Concedimus hac ita ſe habere : Liberium excuſari non poſſe, quin tandem victus tædio exilij cum Arianis communionem inierit, & in Athanaſium latam ab iiſdem ſententiam ratam habuerit : non tamen aut hæreſim docuit, aut hæreticus fuit. Tres fidei formulæ in Sirmienſi conuenticulo ſunt editæ. Prima ſcripta eſt à Marco Arethuſio ad confutandas omnes Photini blaſphemias : ſecunda, quam recitat S. Hilarius nomine Oſij atque Potamij : tertia, quæ ſecunda eſt emendata. In prima egregiè expreſſum atque teſtatum eſt nomen ſubſtantiæ Filio cum Patre commune : in ſecunda ſublatum eſt nomen ſubſtantiæ, ac ſimilitudinis pariter abrogatum : in tertia verò aſſerta eſt omnimoda Filij cum Patre ſimilitudo. Primam, eam interpretando, Catholicam probat Hilarius : tertiam exiſtere conſentientem pariter Catholicæ profeſſioni ex S. Epiphanio demonſtratur : ſecunda autem confeſtim ab iiſdem, qui conſcripſerant, exploſa eſt, & eius exemplaria perquiſita, ne vulgarentur ſublata, atque Conſtantij edicto fuerunt vetita. Quamobrem Liberius reuera è Thracia ab Imperatore Sirmium accerſitus, non potuit impietati ſubſcribere, quam iidem, qui ſcripſerant & ediderant, fuerant deteſtati.

Præterea Sozomeni teſtimonio cum primis apparet, quamnam fidei regulam Liberius ratam habuerit : ait enim libro 4. cap. 14. Viciſſim autem confeſſionis fidei formulam à Liberio abduxerunt, quæ illis, qui Filium Patri non ſubſtantia & cæteris omnibus ſimilem aſſeuerarent, interdixit Eccleſia. *Vides quàm perſpicuè declarat Liberium primæ fidei Sirmianæ aduerſus Photinum editæ aſſenſum præbuiſſe, in qua inter alia piè aduerſus Photinum ſtatuta, hæc habet primus ordine poſitus Anathematiſmus* : Eos autem qui dicunt, de nullis extantibus eſt Filius, vel de alia ſubſtantia, & non ex Deo, & quòd erat tempus, vel ſeculum, quando non erat, alienos ſcit ſancta & Catholica Eccleſia. *Quamuis itaque Liberius nomen diuinæ ſubſtantiæ fuiſſet profeſſus in Filio : tamen quod Nicænam vocem illam Conſubſtantialitatis (vt tradit Sozomenus lib. 4. c. 14.) reticuiſſet, quidam calumniati ſunt. At aliud eſt dicere Liberium reieciſſe ac damnaſſe in Filio nomen Conſubſtantialitatis cum Patre, aliud vocem illam ſilentio ſuppreſſiſſe : illud quidem ipſum feciſſet hæreticum,*

iſtud

dantem nequaquam : nam dicere Filium eſſe eiuſdem cum Patre ſubſtantia, idem eſt, Filium eſſe Patri conſubſtantialem. Cum autem hæretici in alium ſenſum ſubſtantiæ vocem inflecterēt, maioris ponderis eſſe Patribus viſum eſt, dicere conſubſtantialem Filium, quam eiuſdem ſubſtantiæ : etſi ob id nequaquam hæreticum eſſet dicere, Filium eiuſdem eſſe ſubſtantiæ, ſed maximè Catholicum : quantumlibet eo quoq; nomine ſubdolè vſi fuiſſent hæretici, quorū malitia nequaquā inuertere poteſt legitimū atq; germanum ſenſum, qui natura atque vſu ipſis vocibus ineſt : ſicut nec ob eam cauſam, quod ijdem hæretici abutuntur diuina Scriptura, & ex ipſa hæreſes ſuas efformant, Catholici eadem vti vetantur. Licet igitur Liberius perſeuerauit in fide ſemper Catholicus, duo tamen mala commiſit : vnum, quòd ſubſcripſit in damnationem Athanaſij : alterum, quòd cum hæreticis communicauit : in neutro tamen fidē expreſſè violauit. Nam et ſi hæretici perſequebantur Athanaſium cauſa fidei, tamen non cauſam fidei, ſed crimina circa mores prætexebant : & Liberius conſenſit in damnationem Athanaſij, propter crimina illi obiecta, non propter fidem. Pari ratione cum hæreticis communicauit, quia Catholicos ſe fingebant : nam in epiſtolis ſuis Liberius ait, ſe communicaſſe cum Epiſcopis Orientalibus ; quia inuenit eorum fidem congruere cum Catholica, & alienam eſſe ab Ariana perfidia. Concedimus igitur (vt diximus) Liberium tædio exilij victum humani aliquid paſſum, & ſi non expreſſè, tamen interpretatiuè in hæreſim conſenſiſſe : Athanaſium enim damnari permiſit, qui ſerebat cauſa fidei perſequutionem pati : & cum Valente & Vrſacio communicauit ; quos non ignorabat hæreticos eſſe, etiamſi illi aliud ſe eſſe ſimularent.

ARTICVLVS DVODECIMVS.

FELICEM SECVNDVM, QVI LIBERIO IN EXILIVM EXACTO CATHEDRAM DIVI PETRI OBTINVIT, FVISSE VIRVM SANCTVM ET ORTHODOXVM.

Anno poſt natum Chriſtum 350.

NEGANT.

MARCELLINVS Comes, in Chronicis, *Felicem tanquam hæreſis ſuſpectum inter Romanos Pontifices non numerandum cenſet.*

1160. *Tilmannus Heshuſius*, libro 1. de Eccleſia cap. 9. *Felicem Arianum fuiſſe aſſerit.*

ASSERVNT.

Damaſus. 370.

In Pontificali. Felix natione Romanus ex patre Athanaſio ſedit annum vnum, menſes tres, dies tres. Hic declarauit Conſtantium filium Cōſtantini hæreticum, & ſecundò rebaptizatum ab Euſebio Nicomedienſi iuxta Nicomediam in Aquilone villa, & pro hoc declaratu ab eodem Conſtātio martyrio coronatur, & capite truncatur.

Ruffinus. 390.

Lib. 1. cap. 22. In Liberij locum Felix Diaconus ſuus ab hæreticis ſubrogatur, & non tam ſectæ diuerſitate, quàm cōmunionis & ordinationis conuenientia maculatur.

Theodoretus. 450.

Lib. 2. cap. 17. Hiſt. Succeſſum eſt Liberio à fideli quodā illius Diacono, nomine Felice, qui tametſi fidem in concilio Nicæno expoſitam ipſe ſeruauit integram : tamen cum illis, qui eandem labefactare ſtudebant, liberè communicauit. Ac propterea nemo ex Romæ habitatoribus in Eccleſiā, dum ille intus erat, ingredi voluit.

Gregorius Magnus. 590.

In Antiphonario & Sacramentario ponit integrum Officium Eccleſiaſticum legendum ad Miſſam in die S. Felicis Pontificis & Martyris 4. Kalend. Auguſti.

Beda. 700.

In Martyrologio : 4 Kalend. Auguſti, Romæ S. Felicis Pontificis. Hic declarauit Conſtantium filium Conſtantini eſſe hæreticum, cùm ſecundò rebaptizaretur ab Euſebio Nicomedienſi Epiſcopo, & iuxta præceptum eiuſdem Conſtantij Auguſti capite detruncatur.

Vſuardus. 780.

In Martyrologio : Romæ via Aurelia natalis S. Felicis Papæ, qui à Conſtantio Auguſto ob Catholicæ fidei defenſionem à Sede ſua deiectus, & gladio necatus, glorioſè occubuit.

VVandelbertus Diaconus. 830.

In Martyrologio 4. Kal. Aug.

Felix, Simplicius, Fauſtinus, & alma Beatrix,
Treciaſq; Lupus quartam communiter aurant : id eſt illuſtrant.

Ado Treuirenſis. 1080.

In Martyrologio : Romæ via Aurelia beati Felicis Pontificis, ſub Conſtantio filio Conſtantini. Idem Conſtantius Auguſtus concilium hæreticorum ac Valentis & Vrſacij Arianorum approbās, quia & ipſe Arianus erat, eiecit S. Felicem Vrbis Epiſcopum de Sede Epiſcopatus ſui : & facta eſt perſecutio magna in clero, ita vt Presbyteri & clerici plures necarentur, & martyrio coronarē-

 tur.

tur. Depoſitus ſanctus ac beatiſſimus Papa Felix, habitauit in prædinlo ſuo, quod eſt via Portuenſi. Et agentibus poſtmodum hæreticis, exinde leuatus, ductus eſt ad ciuitatem, & capite truncato, martyrio coronatur.

Ioannes Micrologus. 1080.

De Eccleſiaſticis obſeruationibus cap. 43. De Martyribus Romanis Pontificibus: S. Gregorius Papa primus in Graduali libro de his Martyribus, ſicut de Confeſſoribus, Pontificalia inſtituit officia, vt de S. Marcello Antiph. *Statuit*, & de S. Felice Antiph. *Sacerdotes*, & hoc vtique ſatis congruè propter excellentiam dignitatis Apoſtolicæ.

Nicolaus Maniacutius. 1180.

In carminibus de Romanis Pontificibus:

Exule Liberio Felix in ſede locatur,
Martyriumq; ſubit, cùm Liberius reuocatur.

Platina. 1460.

In Felice 2. Felicem profectò Catholicum fuiſſe conſtat, & Arianos ſemper damnaſſe: qui poſtremò, cùm oulla in re Orthodoxæ fidei deeſſet, ab aduerſarijs captus, vnà cum multis ſecum beoe ſentientibus Interficitur.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Lib. 9. c. 35. Felix Romanæ Eccleſiæ Diaconos adminiſtrationem Liberij ſortitus eſt: qui Nicęnam quidem fidei profeſſionem retinebat, & in religione reprehenſione carebat: vnum tamen illud vitio ei vertebatur, quòd, priuſquam Epiſcopus creatus eſſet, cùm diuerſæ opinioois ſtudioſis cōmunicare ſuſtinuerit.

Cæſar Baronius. 1586.

In Martyrologio: Cùm Romæ anno 1582. de corrigendo Martyrologio Gregorij 13. iuſſu ageretur, & de Felice 2. ambigeretur, an de Martyrologio amouendus eſſet, ecce tibi pridie, aut ſummum biduo, antequam eius memoria celebratur, qui dies eſt 29. Auguſti, cùm in æde SS. Coſmæ & Damiani aram peruetuſtam, vt ſacellum illud inſtaurarent, ſabri demolirentur, ſubter baſim, quæ aram ſuſtinebat, effoſſi ſunt duo loculi, quorum alter habebat hanc inſcriptionem: *Hic requieſcit S. Felix Papa Martyr, qui damnauit Conſtantium hæreticum.* Ex qua inuentione, quæ miraculi loco habita eſt, & ex rationibus, & auctoritatibus ab illis, qui eum in Martyrologio retinendum cenſebant, allatis, cenſuit Pontifex Maximus nullo modo remouendum.

OBIECTIO.

Tilmannus Heshuſius lib. 1. de Eccleſia cap. 9. Felicem hunc Arianū fuiſſe probat ex Hieronymo de Viris Illuſtribus cap. 98. in Acatio: Acatius in tantum ſub Cōſtantio Imperatore claruit, vt in Liberij locum Romæ Felicem ARIANVM Epiſcopum conſtitueret.

RESPONSIO.

ARIANVM non habetur in Sophronio, qui hunc librum adhuc viuēte Hieronymo in Græcam linguam tranſtulit. Sic enim vertit: εἰς τοσοῦτον ᾗ ἐπὶ Κωνσταντίου βασιλέως διέπρεψεν, ὥστε εἰς τόπον Λιβερίου Φήλικα ἐπίσκοπον χειροτονῆσαι.

Annotat Marius Victorinus: Græca, & multa exemplaria manuſcripta non habent ARIANVM.

Annotat Suffridus Petri: FELICEM ARIANVM: Lipſius adnotauit in M.S. Cod. ſuis, vt nec in Sophronio Græco haberi ARIANVM: cui conſentit ex noſtris Codex Gemblacenſis & Viridis Vallis.

Confirmat hanc lectionem Freculphus Lexouienſis, qui Tomo 2. lib. 4. cap. 8. referens hæc Hieronymi verba, hanc vocem non habet: Acatius, *inquit*, in tantum ſub Conſtantio Imperatore claruit, vt in Liberij locum Romæ Felicem Epiſcopum conſtitueret. *Item Ado Viennenſis ætate 6.* Acatius Cæſareæ Epiſcopus in tantum ſub Conſtantio claruit, vt Felicem Romæ pro Liberio Epiſcopum conſecraret.

ARTICVLVS DECIMVSTERTIVS.

HONORIVM PRIMVM FVISSE VIRVM ORTHODOXVM, NVLLA HÆRESI INFECTVM.

Anno poſt natū Chriſtum.

NEGANT.

680. SEXTA *Synodus Conſtantinopolitana*, actione 13. *damnat Honorium tanquam hæreticum, & comburit eius epiſtolas ad Sergium ſcriptas, & in ſequentibus repetit eius damnationem.*

780 *Septima Synodus*, actione 7. *anathema dicit Honorio, Sergio, Cyro, & cæteris Monothelitis.*

868 *Octaua Synodus*, actione 7. *legit & probat epiſtolam Concilij Romani, ſub Adriano 2. Pontifice ſcriptam, vbi aſſeritur, fuiſſe Honorium iudicatū poſt mortem à Concilio 6. quia de hæreſi accuſatus fuerat.*

1160. *Nilus Theſſalonicenſis*, lib 2. de Prim›tu Papæ Romani, *ex profeſſo aſſerit Honoriū fuiſſe hæreticum.*

1560. Magdeburgenſes Centur. 7. cap. 11. de hæreticis fol. 553. *Honorius Pontifex Romanus arguitur in ſexta Conſtantinopolitana Synodo, quòd à Monothelitarum partibus non fuerit omnino alienus. Damnatur ergo ipſe, & epiſtola eius à Synodo, conſentientibus legatis Romani Pontificis, vt conſtat ex actis. Quare fruſtra excuſatur ab alijs Scriptoribus.*

ASSE-

ASSERVNT.

Maximus. 630.

Maximus, qui tempore Honorij vixit, ſcripſit dialogum contra Pyrrhum Sergij ſucceſſorem, qui adhuc extat in Bibliotheca Vaticana. In eo introducit Pyrrhum hæreticum proferentem pro ſe teſtimonium Honorij, deinde reſpondet ipſe, Honorium ſemper fuiſſe Catholicum, & probat cùm aliunde, tum ex teſtimonio Secretarij ipſius Honorij, qui epiſtolas illas ſcripſerat ab Honorio dictatas, quẽ Secretarium tunc adhuc ſuperſtitem fuiſſe dicit. Teſtabatur autem Secretarius mentem Honorij non fuiſſe vnquã, negandi duas in Christo voluntates: & ſi quando videtur duas negare, id eſſe intelligendum de duabus contrarijs & pugnantibus in eadem natura humana, quæ in nobis ex peccato inueniuntur, quod in Christo non fuit. Sed ipſa verba S. Maximi aſcribamus.

Pyrrhus: Quid tu habes, quod reſpõdeas de Honorio, qui literis ſuis, quas ad Sergium ſuperioribus temporibus ſcripſit, vnicam planè voluntatẽ Domini noſtri Ieſu Chriſti profeſſus eſt? *Maximus*: Vera harum literarum verior, certiorque interpretatio habẽda eſt, eiuſne Scribæ, qui nomine Honorij illas ſcripſit, præſertim cùm idem adhuc ſuperſtes ſit, omnisque virtutis ſplendore, & religionis diſciplina totius Occidentis partes ornârit: an Conſtantinopolitanorum ciuium, qui nihil aliud, niſi quod ipſis libet, loquũtur. *Pyrrhus*: Verior eius qui ſcripſit. *Maximus*: At is ad Imperatorem Conſtantinum ſic de illa Epiſtola, iuſſu Ioannis Pontificis, ſcripſit: Sanè quòd vnam Domini noſtri voluntatem diximus, non eſt accipiendum, quaſi de duabus diuinæ & humanæ naturæ dictum voluntatibus, ſed humanæ tantùm: cùm enim Sergius ſcripſiſſet, prædicare quoſdam duas eſſe Chriſti voluntates contrarias, nos reſcripſimus, Chriſtum duas voluntates contrarias non habere.

Ionas Monachus Scotus. 630.

Vita S. Bertulphi Abbatis cap. 5. Erat venerabilis Præſul Honorius ſagax animo, vigens conſilio, doctrina clarus, comitate & humilitate pollens: lætabatur è gentibus ſocium ſe inueniſſe, qui ſuauis eſſet eloquio: nec prorſus ferre ſuſtinuit, vt citò ab eius conſortio ſegregaretur. Cùm autem vehemens æſtus quieſcendi longum præberet ſpacium, impertijt optatũ munus ſanctus Papa Patri memorato Bertulpho, priuilegia ſcilicet ſanctæ Sedis Apoſtolicæ, quatenus nullus Epiſcoporum in præfato cœnobio quolibet iure dominari conaretur. Percepto ergo munere optato, ad patriam reuerſi ſumus.

Concilium Lateranenſe ſub Martino Papa. 650.

Conſultatione 1. 2. & 4. vbi de hac ipſa cauſa Monothelitarum damnantur nominatim Sergius, Cyrus, Pyrrhus, & Paulus, Honorij nulla ſit mentio.

Beda. 700.

Hiſt. Ang. lib. 2. cap 17. Quo tempore præſulatum Sedis Apoſtolicæ Honorius Bonifacij ſucceſſor habebat, qui vbi gentem Nordhumbrorum cum ſuo rege ad fidem confeſſionemque Chriſti Paulino euangelizante conuerſam eſſe didicit, miſit eidem Paulino pallium, miſit & Regi Eduino literas exhortatorias, paterna illum charitate accendens, vt in fide veritatis, quam acceperant, perſiſtere ſemper ac proficere curarent.

Theophanes Orameus. 830.

In Hiſtoria: Cùm Maximus Romam perueniſſet, Papamque Martinum ad æmulationem accendiſſet, Synodo ſuo. Epiſcoporum collecta, Sergiũ, & Pyrrhum, & Cyrum, & Paulum anathematizârunt, duasque voluntates & operationes Chriſti Dei noſtri expreſſius prædicarunt. *Nullam hic facit mentionem Honorij, quòd fuerit in hac Synodo cum Sergio, Pyrrho, Cyro & Paulo damnatus. Ergo probabile non eſt, illum in ſexta Synodo condemnatum eſſe.*

Photius Patriarcha Conſtant. 860.

Libro de ſeptem Œcumenicis Synodis, enumerans hæreticos in ſexta Œcumenica Synodo damnatos, nullam Honorij primi mentionem facit: Hi ſimul, *inquit*, cum alijs ſacris ſanctisque Patribus Sergium, Pyrrhum, Paulum Conſtantinopolitanos, Cyrumque Alexandrinum, & Theodorum Pharenſem, qui mutuam mendacij catenam conficiebant, nec non & Macarium Antiochenum, ſimul cum Stephano hæreſis diſcipulo, & miſero quodam ſene, qui Polychronius vocabatur, cum ſuperioribus cõſentiente, & illorum impietatem defendente, meritò condemnârunt. *Quia verò Photius hic inſignis fuit Romanæ Sedis æmulus, & ex profeſſo conabatur Conſtantinopolitanam ei præferre, ſi in illa ſede Honorius tali hæreſi faſcinatus ſediſſet, vtique & eundem bis annumeraſſet.*

Ioannes Zonaras. 1100.

In Conſtantino 4. referens in ſexta Œcumenica Synodo damnatorum nomina, nullam mẽtionem Honorij facit: qui, quia fuit Græcus, Romanæ Sedis, vt ſcripta teſtantur, inſignis hoſtis, ſi Honorius inter eos numerandus fuiſſet, nequaquam eum omiſiſſet.

Emanuel Calleca. 1274.

Inſignem librum Græcus contra Græcos pro Latinis ſcripſit, quo aſſerit Honoriũ Papam Catholicum fuiſſe. *Onuphrius Panuinius in Platinam de Honorio.*

Martinus Polonus. 1322.

In Honorio primo: Hic clerum ſalubriter erudiuit: ac ſuper eleemoſynas, quas quotidie pauperibus diſtribuebat larga manu, multas Eccleſias auro argentoque decorauit. Hic ſepultus eſt apud S. Petrum.

Platina. 1460.

In Honorio: Honorius à rebus externis aliquantulum quietis adeptus, doctrina & moribus ſanctiſſimis omnem propè clerum renouauit. Moritur vir ſanctiſſimus anno Pontificatus ſui duodecimo.

Denique Latini omnes hiſtorici, (vt præter eos, quos dixi, ſunt Regino Prumienſis, Hugo Floriacenſis, Marianus Scotus, Otto Friſingenſis, Godfridus Viterbienſis, Conradus Vrſpergenſis, & cæteri) vbi de Honorio, vel de Monothelitis agunt, nihil tale de Honorio memorant. Solus Beda de ſex ætatibus mundi in Conſtantino 4. Macarius, *inquit*, cum ſuis ſequacibus, ſimul & prædeceſſoribus, Cyro, Sergio, Honorio, Pyrrho, Paulo, & Petro anathematizatus eſt. *Sed quia idem Beda alias tam honorificè, vt iam oſtendi, de eodem loquitur, probabile eſt, hoc loco nomen Honorij à ſciolo quodam adiectũ eſſe.*

Quod ad ſextam, ſeptimam, & octauam Synodos attinet, quas ex Græco in Latinum ſermonem tranſlatas habemus, probabile eſt illas à Græculis Romanæ Sedi infenſis corruptas eſſe. Non enim fit veriſimile, Latinos huiuſmodi Honorij condemnationi conſenſiſſe. Erat enim hoc apud Græcos in more poſitum, vt vel in odium Romanæ Sedis, vel ad errores ſuos probandos hoc modo libros corrumperent.

In ſexta Synodo act. 12. & 14. deprehenderunt plurimas corruptiones ab hæreticis factas in quinto Concilio.

Leo epiſtola 83. ad Palæſtinos, conqueritur de Græcis, quòd epiſtolam ſuam ad Flauium ſe adhuc viuente corruperint.

Gregorius lib. 5. epiſtola 14. ad Narſem aſſerit Con-

ſtantinopolitanos corrupiſſe Synodum Chalcedonenſem, & idem ſe ſuſpicari de Epheſina. Et addit codices Romanos longè eſſe veraciores, quàm Græcorum: Quoniam, *inquit*, Romani ſicut non acumina, ita nec impoſturas habent.

Nicolaus Primus epiſtola ad Michaelem, remittens Imperatorem ad Epiſtolam Adriani primi: Si tamen, *inquit*, non falſata more Græcorum, ſed ſicut à Sede Apoſtolica miſſa eſt, penes Eccleſiam Conſtantinopolitanam hactenus conſeruatur.

Ioannes Diaconus vita S. Gregorij Papæ lib. 4. cap. 75. Dialogos Gregorij Zacharias, ſanctæ Eccleſiæ Romanæ Epiſcopus, poſt annos fermè centũ ſeptuaginta quinque in Græcam linguam conuertens, Orientalibus Eccleſijs diuulgauit: quamuis aſtuta Græcorum peruerſitas, in commemoratione Spiritus ſancti à Patre procedentis, nomen Filij ſuaptim radens, abſtulerit.

Vbi Gregorius lib. 2. Dial. cap. 38. habet: Cùm conſtet quia paracletus Spiritus à Patre ſemper procedat & Filio, &c. & Zacharias Papa rectè: Πνεῦμα ὁ ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ προέρχεται. Illi, vt iam habent exemplaria, corruperũt: Πνεῦμα ὁ ἐκ τοῦ πατρὸς προέρχεται, καὶ ἐν τῷ υἱῷ διαμένει· Spiritus, qui ex Patre procedit, & in Filio manet.

Si Græcorum peruerſitas tot Synodos, & tot Latinorũ Patrum ſcripta hoc modo corrupit, quid mirum ſi idem fecerunt eadem de cauſa in odium Latinorum in ſexta, ſeptima, & octaua ſynodo? Præſertim cùm cõſtet, paulò pòſt ſextam Synodum concluſam, iterum Conſtantinopoli in Trullo multos Græcos Epiſcopos conueniſſe, nouoſq; Canones, in quorum pleriſque Romana Eccleſia apertè taxatur, & reprehenditur, condidiſſe.

Denique quomodo eſt probabile, quòd in eadem ſexta Synodo Actione 4. in Epiſtola Agathonis Papæ anathematizatur Honorius tamquam Monothelita, cùm idem Agatho epiſtola 1. ad Imperatorem, quæ extat ibidem, aſſerit, nullum ſuorum prædeceſſorum vnquam erraſſe, & cùm Eccleſiæ cæteræ erroribus ſuorum Præſulum maculatæ fuerint, ſolam Romanam permanſiſſe illibatam. Sic enim ſcribit: Hæc eſt veræ fidei regula, quam & in proſperis, & in aduerſis viuaciter tenuit, atque defendit hæc ſpiritualis mater veſtri tranquilliſſimi Imperij, Apoſtolica Chriſti Eccleſia, quæ per Dei omnipotentis gratiam à tramite Apoſtolicæ traditionis nunquam erraſſe probabitur, nec hæreticis nouitatibus deprauata ſuccubuit: ſed, vt ab exordio fidei Chriſtianæ percepit ab auctoribus ſuis Apoſtolorum Chriſti principibus, illibata finetenus permanet, ſecundùm ipſius Domini Saluatoris diuinam pollicitationem, quam ſuorum diſcipulorum principi in ſacris Euãgelijs fatus eſt: *Petre, Petre,* inquiens, *ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum: ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.* Conſideret itaq; veſtra tranquilla clementia, quoniam Dominus & Saluator omnium, cuius fides eſt, qui fidem Petri non defecturam promiſit, confirmare eum fratres ſuos admonuit, quod Apoſtolicos Pontifices meæ exiguitatis prædeceſſores feciſſe ſemper cunctis eſt agnitũ. *Et infra, poſtquam idem Agatho enumerauerat hæreticos Monothelitas, Cyrum, Sergium, Pyrrhum, Paulum, Petrum, & Theodorũ, ait*: Eximenda proinde, ac ſummis conatibus liberanda eſt ſancta Dei Eccleſia de talium doctorum erroribus, vt Euangelicam, atq; Apoſtolicam Orthodoxæ fidei rectitudinem, quæ fundata eſt ſuper firmam petram huius B. Petri principis Apoſtolorum Eccleſiæ, quæ eius gratia atque præſidio ab omni errore illibata permanet, omnis Præſulum numerus, Cleri, ac populorum nobiſcum confiteatur ac prædicet.

Hæc epiſtola à toto Concilio probata eſt Act. 8. & 18. vbi dicunt Patres, non tam Agathonem, quàm D. Petrum per Agathonem locutum.

Nec obſtat, quòd in Epiſtola Leonis 2. ad Conſtantinum legitur: Anathematizamus & Honorium, qui hãc Apoſtolicam Eccleſiam non Apoſtolicæ traditionis doctrina luſtrauit, ſed profana proditione immaculatam fidem ſubuertere conatus eſt. *Nam Græculus ille, qui ſextam, ſeptimam, & octauam Synodum corrupit, idem & hanc epiſtolam corrumpere potuit. Siquidem illa epiſtola pars quædam Cõcilij cenſetur, & cum ipſo Concilio circumfertur.*

Quod ad epiſtolas Honorij attinet, conſtat ex Maximo iam ante citato, Honorium ad Sergium epiſtolas ſcripſiſſe: ſed num eæ, quæ ſextæ huic Synodo inſeruntur, incorruptæ permanſerint, dubitari poteſt. Si tamen eo iudicio legantur, nequaquam Monothelitarum errorem confirmãt. Honorius enim in his epiſtolis confitetur, quod ad rem attinet, duas in Chriſto voluntates & operationes, & ſolùm prohibet nomina vnius vel duarum voluntatum, quæ tunc erant noua & inaudita, idq; prudentiſſimo conſilio. Quòd rem ipſam confiteatur, patet ex illis verbis ſecundæ epiſtolæ: Vtraſq; naturas in vero Chriſto vnitate naturali copulatas, cum alterius cõmunione operantes atque operatrices confiteri debemus. Et diuinam quidem quæ Dei ſunt operantem, & humanam quę carnis ſunt exequentem, non diuiſè, neque confuſè, aut conuertibiliter, Dei naturam in hominem, nec humanam in Deum conuerſam eſſe edocentes: ſed naturarum differentias integras confitentes.

Sed Paulo infra apertè prædicat vnam tantùm voluntatem his verbis: Vnde & vnam voluntatem fatemur Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Reſpondetur, eo loco Honorium locutum eſſe ſolùm de humana natura, ac dicere voluiſſe, non fuiſſe in homine Chriſto duas pugnantes voluntates, vnam carnis, alteram ſpiritus; ſed vnam tantùm, nimirum ſpiritus: caro enim Chriſti nihil abſolutè appetebat contra rationem. Hanc eſſe mentem Honorij, probant ea, quæ addit: Vnde & vnam voluntatem fatemur Domini noſtri Ieſu Chriſti, quia profectò à diuinitate aſſumpta eſt noſtri natura, non culpa: illa profectò, quæ ante peccatum creata eſt, non quæ poſt præuaricationem vitiata.

ARTICVLVS DECIMVSQVARTVS.

ANNO 855. LEONI QVARTO IOANNAM FOEMINAM SVCCESSISSE, ET PVERPERIO PERIISSE.

ASSERVNT.

Anno poſt natū Chriſtum.

1320. MARTINVS Polonus in Chronicis de anno 855 *Poſt Leonem Ioannes Anglus, natione Moguntinus, ſedit annis duobus, menſibus quinque, diebus quatuor: & ceſſauit Pontificatus menſe vno. Hic, vt aſſeritur, fœmina fuit: & cùm in puellari ætate à quodam ſuo amaſio in habitu virili Athenis ducta fuit, in diuerſis ſcientijs ita profecit, vt nullus ſibi par inueniretur, adeò vt poſt Romæ triuium legens, magnos magiſtros diſcipulos & auditores haberet. Et cùm in Vrbe vita & ſcientia magnæ opinionis eſſet, in Papam concorditer eligitur. Sed in Papatu per ſuum familiarem impregnatur: verùm tempus partus ignorans, cùm de ſancto Petro in Lateranum tenderet, anguſtiata inter Coloſſeum, & ſancti Clementis Eccleſiam peperit. Et poſtea mortua ibidem (vt dicitur) ſepulta fuit. Et propterea, quòd Dominus Papa eandem viam ſemper obliquat, creditur omninò à quibuſdam, quòd ob deteſtationem facti hoc faciat. Nec ideò ponitur in Catalogo ſanctorum Pontificum, tam propter muliebrem ſexum, quam propter deformitatem facti.*

1440. Matthæus Palmerius in Chronicis de anno 854. *Ioannes 106. Anglicus an. 2. menſ. 3. Fama eſt hunc Ioannem fœminam fuiſſe, & vni ſoli familiari tantum cognitum: qui eam complexus eſt, & grauis acta peperit Papa exiſtens: quare eam inter Pontifices non numerant quidam. Ideò nomini numerum non facit.*

1460. B. Platina in Ioanne Octauo: *Ioannes Anglicus ex Moguntia oriundus, malis artibus (vt aiunt) Pontificatum adeptus eſt. Mentitus enim ſexum, cum fœmina eſſet, adoleſcens admodum Athenas cum amatore viro docto proficiſcitur, atque ibi præceptores bonarum artium audiendo tantum profecit, vt Romam veniens paucos admodum etiam in ſacris literis pares haberet, nedum ſuperiores. Legendo autem & diſputando doctè & acutè tantum auctoritatis & beneuolentiæ ſibi conciliauit, vt mortuo Leone in eius locū (vt Martinus ait) omnium conſenſu Pontifex crearetur. Verùm poſtea à ſeruo compreſſa, cùm aliquandiu occultè ventrem tuliſſet, tandem peperit, &c. Hæc quæ dixi, vulgò feruntur, incertis tamen & obſcuris auctoribus.*

1480. Marcus Antonius Sabellicus Enneadis 9. lib. 1. *Ioannes Anglicus huius nominis ſeptimus poſt obitum Leonis fit Pontifex: fuit is Moguntiaco oriundus, eſtq́, malis artibus dignitatem adeptus. Siquidem mulier virilem mentita ſexum, virum quendam impensè doctum, cuius conſuetudine tenebatur, Athenas ſecuta eſt, &c. Platina, qui parum ſyncera fide hæc, quæ de Ioanne Pontifice traduntur, eſſe ad poſteros prodita, quoniam à ſcriptorum auctoritate laborent, quod ad marmoream ſellam attinet, negat rem in eius vſum, qui vulgò traditur, initio quæſitam, &c.*

1520 Ioannes Nauclerus Generatione 29. *Anno 856. Leo Papa migrauit ad Dominum, cui, ſecundùm Martinum, ſucceſſit Ioannes Anglicus ex Moguntiaco oriundus. Hic, vt aſſeritur, fœmina fuit, &c. Sunt qui ſcribunt, quòd eiuſdem vitandi erroris cauſa, dum primùm quis electus in ſede collocatur, ad eam rem perforatam, genitalia ab vltimo Diacono attrectantur.*

Hos noſtro ſeculo ſecuti Ioannes Carion, Sebaſtianus Francus, Centuriatores Magdeburgenſes, Martinus Cruſius, & plures alij, non tam veritatis, quàm nouitatis auidi, idem aſſerunt.

NEGANT, ET IGNORANT.

Lupus Ferrarienſis. 855.

Epiſtola 103. ad Benedictum Tertium: Tempore deceſſoris veſtri beatæ memoriæ Leonis functus legatione Romæ, cui auctore Deo præſidetis, & ab eodem Antiſtite exceptus, benignè atque tractatus, poſtquam vos non eſſe inferiores religione fama declarauit, auſus ſum ego tantillus cognitioni veſtræ ſublimitatis me ſcriptis ingerere.

Anaſtaſius Romanæ Eccleſiæ Bibliothecarius. 860.

In hiſtoria Romanorum Pontificum: Sanctiſſimus Leo Papa Quartus obdormiuit in Domino 16. Kal. Auguſti, ſepultus ad S. Petrum, & ceſſauit Epiſcopatus dies quindecim. Quo mortuo, mox omnis clerus Romanæ Sedis, vniuerſi proceres, cunctuſque populus ac ſenatus, congregati ſunt, Domini clementiam exorantes, vt beatificū illis in omnibus demonſtrare dignaretur Paſtorem, qui Apoſtolatus culmen regere valuiſſet tranquillè. Qui diuinitus æthereoq́ lumine inflammati, vno conſenſu, vno conamine Benedictum pro tantis, quibus pollebat, ſacris operibus Pōtificem promulgarunt erigere. Miro verò vniuerſa & alacri ſtudio plebs, & populi cœtus, ad Calliſti titulū properantes, cum hymnis & canticis ſpiritualibus ad Patriarchium Lateranenſe perduxerunt, &, vt

moris eſt, in Pontificali ſolio collocârunt.

Nicolaus primus patria Romanus. 860.

Epiſt. 47. ad Hincmarum Rhemenſem Archiepiſcopum: Interea te voti effectu fruſtrato, Apoſtolicę Sedis & beatæ recordationis Pontifex Leo, qui fraternitatis tuæ propoſitum nouerat, ab hac luce ſubtractus eſt: cuiq; ſanctæ memoriæ Benedictus, vir Apoſtolicus, ei ſucceſſiſſet in ordine Pontificatus, rurſus Reuerentia tua arma præparat, & eidem ſummo Præſuli, tamquam ſuarum inexperto verſutiarum, latenter ſubrepit, & in ipſo conſecrationis eius principio ſuadet, vt concilium quidem, ad vnius hominis votum congregatum, confirmaret, &c. Nam quid eſt, quod apud deceſſores meos, Leonem ſcilicet, & Benedictum beatæ recordationis Pontifices, te cupere & quærere ſignificas, niſi vt eorum quidem eiectio firmetur, nunquam verò reſtitutio ſperetur?

Ado Viennenſis. 890.

In Chronicis ætate 6. Pontifex Romanus Gregorius moritur, atque in eius loco Sergius ordinatur: illo defuncto Leo ſuccedit. Quo obeunte Benedictus in Sede Apoſtolica ſubſtituitur, iam tamen defuncto Lothario Imperatore.

Hugo Floriacenſis. 1050.

Lib. 6. Chronicorum: In Romana Eccleſia Papæ Gregorio Sergius ſucceſſit, & Sergio Leo quartus, & Leoni Benedictus, & Benedicto Nicolaus.

Hermannus Contractus. 1050.

In Chronicis de anno 856. Romæ Leone Papa defuncto Benedictus Papa tertius ſedit annis duobus, menſibus ſex. Romæ poſt Benedictum Nicolaus Papa ſedit annis nouem.

Sigebertus Gemblacenſis. 1100.

In Chronicis (vt adhuc extat in M. S. autographo Gemblacenſi) de anno 847. Leo Quartus Romanæ Eccleſiæ centeſimus primus præſidet, &c. Benedictus Romanę Eccleſiæ centeſimus ſecundus præſidet, &c. Nicolaus Romanæ Eccleſiæ 103. præſidet.

Henricus Stephanus ſenior, qui primus Sigebertum excudit Pariſijs anno 1515. quem alij deinceps typographi ſecuti ſunt, ex Matthæo Palmerio Florentino. qui vixit anno 1449. interpoſuit: Ioannes Anglicus. Fama eſt hũc Ioannem fœminam fuiſſe, & vni ſoli familiari tantùm cognitam, qui eam complexus eſt, & grauida facta peperit (*Palmerius habet, qua grauis acta peperit*) Papa exiſtens. Quare eam inter Pontifices non numerant quidam, ideo nomini numerum non facit. *Sed hanc parentheſin, ex Palmerio interpoſitã, nuſquam habet manuſcriptus & incorruptus Sigebertus. Et Vincentius Burgundus lib. 25 cap. 36. Speculi, & Guilhelmus Nangiacus in Chronicis, vbi cùm totũ Sigebertum in huius temporis hiſtoria de linea ad lineam, de verbo ad verbum bona fide deſcripſerunt, hanc ſolam parentheſin, ſuo ſeculo nondum additam, omnino non habent.*

Florentius VVigornienſis. 1100.

In Chronicis: 843. Gregorius Papa obijt. 844. Sergius 101. Papa. 853 Leo Papa 102. poſt Petrum. Benedictus 103. Papa poſt Petrum. Sanctus Nicolaus Papa 104. Adrianus Papa 105.

Honorius Auguſtodunenſis. 1120.

In Chronico de ſex ætatibus mundi: In ſerie Romanorum Pontificum:

Leo annos 8. menſes 9. dies 6.
Benedictus annos duos, menſes ſex, dies ſex.
Nicolaus annos 9 menſes 6. dies 30.

Nicolaus Maniacutius. 1150.

In Catalogo Romanorum Pontificum:

Gregorius Quartus, & Sergius, & Leo Quartus:
Pontificem dictum poſt quos legimus Benedictum:
Hinc Nicolae tuo tua gaudet Roma decore.

Conradus Abbas Vrſpergenſis. 1220.

In Chronicis de anno 857. Leo Papa migrauit, cui Benedictus Papa 104. ſucceſſit, & ipſe eodem anno deceſſit. Anno 858. Nicolaus Papa 105. ordinatur, regnauit annis 9.

Albertus Stadenſis. 1240.

In Chronicis fol. 34. enumerans Romanos Pontifices: Leo Quintus natione Romanus, ſedit annis 8. mẽſibus ſex, diebus tribus. Obijt 16. Kalendas Auguſti. Papatus ceſſauit menſibus duobus, diebus 12. Benedictus tertius natione Romanus, patre Petro, ſedit annis duobus, menſibus ſex, diebus decem.

Fol. 92. Anno 855. Leo Papa diſceſſit, cui Benedictus Papa 104. ſuccedens, & ipſe eodem anno vitã finiuit. Anno Domini 858. Nicolaus Papa 105. ſedit annis vndecim.

Vincentius Burgundus. 1245.

Speculi naturalis lib. 32. cap. 34. Eo tempore Gregorio ſucceſſit Sergius: Sergio ſucceſſit Leo: Leoni Papæ Benedictus ſucceſſit.

Guilhelmus Nangiacus. 1300.

In Chronographia eadem habet ad verbum, quæ Sigebertus M. S. nec vllum alium, quàm Benedictum tertium Leonis ſucceſſorem refert.

Matthæus VVeſtmonaſterienſis. 1370.

In Chronicis: Anno 847. Leo Papa ſedit in cathedra Romana annis 8. menſibus tribus, diebus ſex, & ceſſauit ſedes menſibus duobus. Anno 855. Leone Papa defuncto ſucceſſit ei Benedictus annis duobus, menſibus ſex, diebus decem. Anno 858. defuncto Papa Benedicto Nicolaus ſedit in cathedra Romana annis nouem, menſibus duobus, diebus 20.

Æneas Syluius. 1450.

Epiſtola 130. ſeu Dialogo contra Bohemos: GAL. At fuit in Agnete manifeſtus error. *AEneas:* Quam tu mihi Agnetam commemoras? *Gal.* Quam Romana ſedes fœminam pro mare coluit, & in Apoſtolatus apice collocauit. *AEneas:* Iſthic neque fidei, neque iuris error, ſed ignorantia facti fuit: neq; certa eſt hiſtoria.

Ioannes Auentinus. 1529.

Lib. 4. Annalium: Albertus locupletiſſimus Hetruriæ Princeps Rauennam, Bononiam, Romam in poteſtate habuit. Eius ſocius Theodora ſcortum nobile, atque imperioſum Romæ dominabatur: Ioannemq; Nonum amatorem ſuum Bononienſibus primò, deinde Rauennatibus, poſtremò Romanis impoſuit, primariumq; ſacerdotem creauit. Vnde fabellam ortam crediderim, quæ temerè vulgarit hiſce temporibus fuiſſe ſacerdotem maximam fœminam, quæ appellata ſit Ioannes.

Leo Papa nonus ad annum 1050. ſcribens aduerſus inauditas præſumptiones Michaelis Conſtantinopolitani & Leonis Acridani cap. 23. reprehendit Conſtantinopolitanam Eccleſiam, quòd fœminam & Eunuchos in Patriarchatu ſuo collocaſſet. Hoc nequaquam feciſſet, ſi tum temporis ante annos ducentos fœmina etiam Roma ſummum ſacerdotium obtinuiſſet: Abſit, *inquit,* vt velimus credere, quod publica fama non dubitat aſſerere Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ contigiſſe, vt Eunuchos contra primum ſancti concilij Niceni capitulum paſſim promouendo, fœminam in ſede Pontificum ſuorum ſublimaſſet aliquando. Hoc

tam abom[illegible] ſcelus [illegible] facinus, etſi enormitas ipſius vel horror ſeaternaq́; beneuolentia non permi[illegible] credere: conſiderata tamen iniuria veſtra erga ſanctorum cenſuram Canonum, quia Eunuchus, & aliqua ex parte corporis imminutos, non ſolùm ad clericatum, ſed ad Pontificatum etiam, indifferenter ac ſolenniter promouetis, fieri potuiſſe penſamus.

Regino Prumenſis, Luitprandus Ticinenſis, Hermannus Contractus, Lambertus Schaffnaburgenſis, Aemoini Continuator, Leo Oſtienſis, Zonaras, Cedrenus, Glycas. Hugo Victorinus, Otto Friſingenſis, & cæteri quotquot ab anno 855. vſq; ad Martinum Polonum ex profeſſo hiſtorias Eccleſiaſticas literis tradiderunt, vbi de hoc anno ſcribunt, & ſæpe res minoris momenti inculcant, ne verbo quidem huius fabulæ mentionem fecerunt. Itaque, qui id fecit, primus omnium eſt hic Martinus, qui vixit & ſcripſit hæc anno 1322. annis 470. ab eo tempore, quo hanc rem geſtam refert. Nec quemquam teſtem citat, ſed ſolùm ait: vt aſſeritur, & dicitur. *Quotquot etiam poſt hunc Martinum eandem cantilenam recantant, nullum antiquiorem teſtem citant, ſed aiunt*: ſecundùm Martinum, ſicut Martinus ait, vt fertur, vt dicitur.

Scribunt Ioannem hanc Anglam fuiſſe, natione Moguntinam. At Moguntiam non in Anglia, ſed in Germania ad Rhenum ſitam eſſe omnes nouimus.

Nec probabile eſt, Romanos eo tempore, quo adhuc legitima illis concedebatur Pontificum electio, tam inconſideratè aliquem ignotū, aliundè venientem, non per omnes Ordines Eccleſiaſticos probatum, neophytum, imberbem iuuenem, (vt quæ adhuc ad partum eſſet idonea) in Pontificem elegiſſe.

Omninò etiam à veritate alienum eſt, quod aiunt puellam hanc cum ſuo amaſio Athenas profectam, in ijs delicijs tantum in ſtudijs potuiſſe proficere, vt omnes alios eruditione vinceret.

Athenis olim adeò omniū diſciplinarum ſtudia floruiſſe, vt plurimi ex longinquis regionibus eò diſcendi gratia proficiſcerentur, non negamus: ſed anno poſt natū Chriſtum 395. cùm Hunni ſeu Gothi Athenas, & totam Græciam vaſtarent, magnam illic eiuſmodi ſtudia ialturam fecerunt. De hac vaſtatione D. Hieronymus epiſt. 3. cap. 9. ad Heliodorum: Quid putas, *inquit*, nunc animi habere Corinthios, Athenienſes, Lacedæmonios, Arcadas, cunctamq́; Græciam, quibus imperant Barbari? Et certè paucas vrbes nominaui, in quibus olim fuêre regna non modica. *Et Claudianus*, in Ruffinum lib. 2.

Si tunc his animis acies collata fuiſſet,
Prodita non tantas vidiſſet Græcia clades:
Oppida ſemoto Pelopeia Marte vigerent:
Starent Arcadia, ſtarent Lacedæmonis arces:
Non mare fumaſſet geminum, flagrante Corintho,
Nec fera Cecropias traxiſſent vincula matres.

Cecropias, id eſt Athenienſes, à Cecrope primo eorum rege.

De ſtudijs tunc temporis Athenis extinctis Syneſius, qui vixit anno 400. epiſtola 136. locuples teſtis eſt: Athenæ, *inquit*, nunc temporis nihil habent venerandum, præterquam inclyta locorum nomina: & ſicut victimæ confectę pelles relinquuntur, ad indicium viuentis quondam animalis, ita hinc expulſa Philoſophia relinquitur, vt obambulans admiretur quis Academiam, & Lycæum, & per Iouem variam porticum cognominem Chryſippi Philoſophiæ, quæ nunc varia non eſt. Athenæ olim quidem ciuitas ſapientum erat habitaculum: in præſenti verò eam ornant mellis opifices.

Anno 430. Plutarchus quidam Athenis ſtudia Philoſophica reſuſcitare cœpit: cui anno 480. Syrianus Alexandrinus ſucceſſit: Syrianum ſequitur Proclus ad annum 520. poſt Proclū Marinus: Marino Damaſcius: Damaſcio Simplicius in regimine ſcholæ Athenienſis ſucceſſerunt. Docti illi quidem, ſed Ethnici; nec tam celebrem ſcholam habuerunt, qualem priores illi Philoſophi. Vnde Æneas Gazæus, qui anno 520. inter Proclum & Marinū vixit, ſic ſcribit in Theophraſto: Philoſophia præclara & rara quædam res eſt, quippe quæ Athenis (qua in vrbe quondā illuſtris fuit) iam prorſus eſt obſcurata, & in nihilum redacta: *Axith.* Igitur fruſtra Athenas ferebar, ſi nemo, quemadmodum ipſe aperis, iſthic ſupereſt, qui ad propoſitam quæſtionem reſpondere poſſit.

Poſt Simplicium, qui vixit anno 530 miſerabile quoddam Philoſophiæ ſilentium in Græcia conſecutum eſt. Nec ab eo tempore vſq; ad Michaelem Theophili filium, qui vixit anno 850. vllum præter Ioannem Damaſcenum inuenio in Græcia nominatum Philoſophum.

Cauſa huius cum primis fuit Mahometus, qui anno 630. eiuſmodi ſtudia delere cœpit. Poſt eum circa annum 660. Saraceni Mahometi dogmata amplexi, littorales omnes Græciæ ciuitates atq; inſulas claſſibus inuadere ac populari cœperunt. Inde deſolatio Græciæ ſtudiorum ſubſecuta eſt, & Philoſophia ad Saracenos & Arabes migrauit.

Anno 718. Leo Iſauricus Imperator Conſtantinopolitanus Iconomachus quicquid erat reliquum ſtudiorum deſtruxit & combuſſit: de quo ſic Zonaras Tomo 3. Annalium in hoc Leone: Cæterùm præter cætera, quæ Leo in pios auſus eſt, illud etiam deſignauit. Domus erat in Baſilica proximè forum ærarium regia, in qua multi codices & humanæ, & generoſioris, ac diuinæ ſapientiæ aſſeruabantur, ab antiquis temporibus ei ad habitandum attributa, qui eruditione excelleret, quem Oecumenicum Doctorem appellabant. Is duodecim contubernales habebat excellentes eruditos. His publicus victus præbebatur. hos eruditionis & cognitionis auidi accedebant: hos Imperatores ad rerum gerendarum conſilia adhibebant. Eos Leo ſi cepiſſet, & in ſuam ſententiam pertraxiſſet, omnia ſibi confecta fore putabat. Accerſit igitur viros, improbamq́; ſuam de venerandis imaginibus opinionem cum eis communicat. Qui adeò non ſunt aſſenti, vt & ipſum ab ea opinione prorſus abducere conarentur, partim demulcendo feram illam, & ſalutaribus carminibus incantando; partim confidentius aduerſando, & eius impietatem coarguendo. Sed ille inſtar aſpidis obturabat aures, & vocem incantantis non admittebat, neque medicinam accipiebat à ſapientibus. Quum igitur ſæpè cum eis egiſſet, perſuadendi ſpe abiecta, eos domum dimiſit in ædes illas regias, multamq́; materiam aridam circum eos collocatam noctu inc[illegible] iuſſit, atque ita ædes cum libris, & doctos i[illegible]os ac venerabiles viros combuſſit. Qua de cauſa Gregorius, qui tum Romæ veteris Eccleſiam gubernabat, repudiata ſocietate præſidis nouæ Romæ, nec nō eorum, qui illum ſequerentur, illos vnà cum Imperatore ſynodico anathemate obſtrinxit, & vectigalia, quæ ad id vſque tempus Imperio inde pendebantur, inhibuit, icto cum Francis fœdere.

De hac id temporis ſtudiorum in Græcia deſolatione ad Carolum Caluum Imperatorem ſic ſcribit Erricus Altiſiodorenſis, Præfatione ad libros ſuos de vita Germani: Multa ſunt tuæ monumenta clementiæ, multa ſymbola pietatis. Illud vel maximè tibi æternam parat memoriam, quòd famatiſſimi aui tui Caroli ſtudium erga immortales diſciplinas, non modò ex æquo repræſentas, verùm etiam incom-

parabili feruore tranſcẽdis: dum quod ille ſopitis eduxit cineribus, tu fomẽto multiplici, tũ beneficiorũ, tũ auctoritatis vſquequaq; puehis. Ne enim noſtra inertia, quę ſua ſponte amplectitur cæcitatẽ, velũ ſibi excuſationis de ignorãtia obduceret, neue de præceptorum inopia meritò cauſaretur: id tibi ſingulare ſtudium effeciſti, vt ſicubi terrarum magiſtri florerent artium, quarum principalem operam Philoſophia pollicetur, hos ad publicam eruditionem vndecunq; tua celſitudo conduceret, comitas attraheret, dapſilitas prouocaret. Luget hoc Græcia, nouis inuidiæ aculeis laceſſita, quam ſui quondam incolæ cum Aſianis opibus aſpernantur, tua potius magnanimitate delectati, ſtudijs allecti, liberalitate confiſi. Dolet, inquam, ſe olim ſingulariter mirabilem, ac mirabiliter ſingularem à ſuis deſtitui. Dolet certè ſua illa priuilegia, quod nunquam hactenus verita eſt, ad climata noſtra transferri.

Itaque ſtudia & Gymnaſia Philoſophia in vniuerſa Gracia deinceps iacuerunt, nec vllum Philoſophum eruditione celebrem Graci deinceps habuerunt, donec Bardas imperator ad annum 850. extincta Philoſophia ſtudia, opera Leonis Philoſophi poſt Imperatoris, reſuſcitaret.

De qua ſtudiorum reſtitutione ſic ait Zonaras Tom. 3. in imperio Theophili: Bardas verſabat omnia, eoq; pertrahebat, quò erat & ad Cæſaris faſtigium euectus, Imperij inuadendi opportunitatem quęritabat. Nihil autem fecit boni, niſi quòd eruditionis prouehendæ magnum ſtudiũ habuit. Nam Philoſophia neglecta iacebat, ac propè omninò extincta erat, vt neſcio til la quidem eius ſupereſſet. In cauſa fuerat Imperatorum inſcitia: ſed hic cuique diſciplinæ ſcholas conſtituit, Doctores deſignauit, ſingulis publica ſtipendia decreuit, & omnibus magnum & communem Doctorem præfecit Leonem Philoſophum, cuius doctrinæ inclyta fama erat, etiam ab Imperatore Theophilo honoratum, &c.

Si huius fabula auctores Ioannam hanc non Athenis, ſed Conſtantinopoli ſtuduiſſe finxiſſent, facilius alicui credule imponere potuiſſent: ſed Athenis illo tempore ſimul ſtudia fuiſſe reſuſcitata hiſtoriographi non addunt: nec vllum virum eruditione celebrem poſt annum ſexcenteſimum illic floruiſſe facilè demonſtrabũt. Nec ſi eam hac fama excitatam, Conſtantinopolim profectam vſque adeò eruditione profeciſſe ſcriberent, audiendi eſſent. Accidit hac ſtudiorum reſuſcitatio anno 850. Ioannam hanc anno 855. in Pontificem electam ſcribunt in puellari atate cum ſuo amaſio Athenas ex Anglia deductam, illic ſtuduiſſe: non potuit vno aut altero, ſed non niſi pluribus annis ita proficere, vt alios omnes ſuperaret: inde Romam profecta non potuit tam citò fama nominis inoteſcere, niſi & illic prius aliquot annis moraretur.

Valeant ergo cum hac fabella.

ARTICVLVS DECIMVSQVINTVS.

SYLVESTRVM SECVNDVM VIRVM SANCTITATE ET ERVDITIONE CONSPICVVM, NEC VLLO VITIO MAGIAE INFAMEM FVISSE.

NEGANT.

Anno poſt natũ Chriſtum.

1320. MARTINVS Polonus in Chronicis: *Syluester Secundus primùm monachus Floriacenſis, ſed dimiſſo monaſterio homagium fecit, vt ſibi omnia ad votum ſuccederent: id quod dæmon promiſit adimplere. Iſte obſequijs diaboli inſiſtens, frequenter ſuper deſiderijs ſuis cum eo loquebatur, &c.*

1460. Platina in Syluestro 2. *Syluester Secundus, antea Gerebertus vocatus, natione Gallus, malis artibus, vt aiunt, Pontificatum adeptus eſt.*

1562. *Tilmannus Heshuſius*, lib. 1. de Eccleſia cap. 9. *Magdeburgenſes*, Cent. 10. cap. 10. *& cæteri Lutherani & Caluiniſta contendunt Syluestrum Secundum necromanticum fuiſſe.*

ASSERVNT.

Sergius Papa, tertius à Syluestro ſecundo. 1009.

In Epitaphio, quod poſuit huic Syluestro:

Hodie adhuc legitur ad eius ſepulchrum in Eccleſia Lateranenſi.

Iſte locus mundi Syluestri membra ſepulti
Venturo Domino continet ad ſonitum:
Quem dederat mundo celebrem doctiſſima Virgo,
Atque caput mundi culmina Romulea.
Primùm Gerbertus meruit Francigena ſede
Remenſis populi Metropolim patria:
Inde Rauennatis meruit conſcendere ſummum
Eccleſia regimen, nobilitate potens.
Poſt annum Romam mutato nomine ſumpſit,
Vt toto fieret paſtor in orbe nouus:
Cui nimium placuit ſociali mente fidelis,
Obtulit hac Caſar tertius Ottho ſibi.
Tempus vterque comit clara virtute Sophia,
Seclum omne & gaudet, frangitur omne reum.
Clauigeri inſtar erat calorum ſede potitus,
Terna ſuffectus cui vice paſtor erat.

Hic vicem Petri poſtquam ſuſcepit abegit
Luſtri non ſpacium, cum placide moritur.
Obriguit mundus, diſcuſſa pace triumphus
Eccleſia nutans dedidit requiem
Sergius hunc loculum miti pietate ſacerdos,
Succeſſorq; ſuum compſit amore ſui.
Quiſquis ad hunc tumulum deuexa lumina vertis,
Tu Domine omnipotens dic miſerere ſui.

OBIIT ANNO DOMINICAE INCARNATIONIS M. III. Indictione I. menſis Maij die 12.

Helgaudus Floriacenſis. 1040.

In vita Roberti Pij, de Gerberto ſeu Syluestro ſecundo: Vir beatus pro maximo ſuæ ſapiētiæ merito, quo toto radiabat in mundo, donatiuo regis Hugonis munere Pontificium adeptus Remenſe, non multis annis illud adornauit ſplendidè in his, quæ forent neceſſaria Eccleſiæ ſanctæ. Eo namque derelicto Rauennatium factus eſt rector ab Othone tertio, de quo ad Apoſtolatum Petri Apoſtoli ſanctiſſimi feſtinos conſcendens, multa in eo virtutum operatus eſt inſignia, & præcipuè in eleemoſyna ſancta, quam fortiter tenuit, dum fideliter vixit. Inter cætera de ſe lætus & hilaris ita in R. litera luſit:

Scandit ab R. Gerbertus ad R poſt Papa viget R.

Hoc apertè demonſtrat, quòd hi tres Epiſcopatus honores, quos profeſſione regularis vitæ Patris Benedicti monachus factus ſuſcepit, rexit, ac tenuit, huius R. literæ ſigno in capite ſunt declarati.

Hermannus Contractus. 1049.

In Chronicis de anno 1000. Roma defuncto Gregorio Papa Syluester 2. qui & Gerbertus, primo Remorum, post Rauennatum Archiepiſcopus, ſecularium literarum nimium deditus, & ob hoc curioſo Imperatori admodum amatus, Papa 143 ſedit annis quinque.

Sigebertus Gemblacenſis. 1100.

De anno 992. Gerbertus depoſitus ab Epiſcopatu Rhemenſi ad Othonem Imp. ſe contulit, quem Imperator recepitū, primò eum Rauennæ Archiepiſcopum, & poſtea conſtituit Papam Romanum. Vnde eſt illud eius monoſtichon:

Tranſit ab R. Gerbertus ad R. fit Papa vigens R.

De anno 998. Poſt Ioannem Gerbertus, qui & Syluester, præſidet, qui & ipſe inter claros ſapientia egregiè claruit.

Ea, quæ ſequūtur de Magia eiuſdem, non ſunt in M S Sigeberti, ſed addita ſunt multò poſt a Galfride quodam, qui vixit circa annum 1460.

Continuator Æmoini. 1140.

Lib.5.cap.45. Poſt hęc Gerbertus electus eſt Pontifex in vrbe Rauenna ab Othone Imp. & à populo eiuſdem vrbis: reſidensq; in eadem vrbe Pontifice quàm plurimos annos, defunctus eſt Papa vrbis Romæ, ſtatimq; omnis populus Romanus ſibi dari acclamat D. Gerbertum. Aſſumptus itaque de vrbe Rauenna, ordinatus eſt Pontifex in vrbe Romana.

Blondus Flauius. 1430.

Decadis 2. lib 3. Nullus ſcriptorum affirmare dubitat Sylueſtrum ſecūdum literis moribusq; ornatiſſimum fuiſſe.

ARTICVLVS DECIMVSSEXTVS.

GREGORIVM SEPTIMVM, QVI ANTE HILDEBRANDVS DICEBATVR, CVI QVIDAM MAGIÆ ET SIMONIÆ NOTAM INVRVNT, LEGITIME ELECTVM PONTIFICEM, SANCTITATE ET ERVDITIONE INSIGNEM FVISSE, ET AB EO HENRICVM Imperatorem propter certa flagitia iure excommunicatum eſſe.

Anno poſt natū Chriſtum

NEGANT.

1072. *HENRICVS Rex Romanorum à Gregorio Septimo excommunicatus Romam obſedit: videns Papam aufugiſſe, congregatis triginta Epiſcopis fautoribus ſuis, in ipſa vrbe obſidione iuſſit haberi Synodum, in qua Gregorius Papa falſis criminibus inſimulatus, a fautoribus Henrici ſiltè compoſitis abſens accuſatur: Dicebant eum profanum, ſceleſtum, amatorem diſcordiæ, virum ſanguinum, Sedem Apoſtolicam vſurpaſſe per necromantiam.* Marianus Scotus de anno 1074.

1080. *Benno Cardinalis,* lib. o de vita & geſtis Hildebrandi ſeu Gregorii Septimi, *vocat eum crudelem, impium, proditorem, periurum, mendacem, inhumanum, necromanticum, hypocritam, perfidum, ſuperbum, iniuſtum, &c.*

1100. *Sigebertus Gemblacenſis.* in Chronico, *aſſerit Gregorium Septimum ſanxiſſe, Presbiterum concubinatum, ſi fortè ſacrificium facere vellet, non poſſe reuera conſecrare, & ideo communicanti ſibi Chriſtianis, ne concubi-*

narriorum Presbyterorum ſacris intereſſent: nec hac calumnia contentus, ſed ſcripſit etiam contra Papam Gregorium lib. 1. Apologiam ad Imperatorem lib. 1. pro Imperatore contra Gregorium epiſtolas aliquot. Trithemius de Viris illuſtribus.

1540. Ioannes Caluinus in Scholijs, quæ ſcripſit in Epiſtolam Pauli: *Tertij Henrici vitia, quibus liberanit, hic excuſare nihil attinet. Quæ autem fuerint contentionum inter ipſum & Hildebrandum ſemina, ſi quis quærat, & qualiter depugnata fuerint, reperiet profectò Hildebrandum hominem vafri & malitioſi ingenij, adhæc inexplebili ambitione ardentem, inſtructum verò & gladiatoria confidentia, & extrema crudelitate: cum Henricum videret luxuria deſluere, libidinibus deditum, præterea inſolenter ferocire, ſtatim quaſi oblata occaſione, ad diſſipandum imperium animum applicuiſſe.*

Ioannes Carion, Sebaſtianus Francus, Centuriatores Magdeburgenſes, & cæteri Hiſtoriographi Lutherani, mirum in modum in hunc Gregorium ſeptimum debacchantur, nec dignum cenſent, qui ſummus Pontifex appelletur.

ASSERVNT.

Romanæ Eccleſiæ Cardinales. 1072.

Apud Sabellicum Ennead. 9. lib. 3. Nos ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, Cleri, Acolythi, Subdiaconi, Presbyteri, præſentibus Epiſcopis, Abbatibus, multiſque tum Eccleſiaſtici, tum laici ordinis, eligimus hodie 10 Kal. Martij in Baſilica ſancti Petri ad Vincula anno ſalutis 1072. in verum Chriſti Vicarium Ildebrandum Archidiaconum, virum multæ doctrinæ, magnæ pietatis, prudantiæ, iuſtitiæ, conſtantiæ, religionis, modeſtum, ſobrium, continentem, domum ſuam rectè gubernantem, pauperibus hoſpitalem, in gremio ſanctæ matris Eccleſiæ liberè à teneris annis, vſque ad hanc ætatem educatum: quem quidem ea poteſtate Eccleſiæ Dei præeſſe volumus, qua Petrus Dei mandato quondam præfuit.

Anſelmus Lucenſis. 1074.

Epiſtola ad VVigbertum Antipapam: Vt ergo de Beato Gregorio Papa noſtro dicam, quod de Cornelio ſcripſit B. Cyprianus, factus eſt Epiſcopus de Dei & Chriſti eius iudicio, de clericorum pene omnium, &, vt verius dicam, omnino omnium teſtimonio, de plebis, quæ tunc aderat, ſuffragio, de ſacerdotum antiquorum, & bonorum virorum collegio, cùm nemo ante ſe factus eſſet, cùm Alexandri locus, hoc eſt, cùm Petri locus, & gradus ſacerdotalis cathedræ vacaret. Quo occupato, & de Dei voluntate, atque omnium noſtrum conſenſu ordinato, quiſquis iam Epiſcopus voluerit fieri, foras fiat neceſſe eſt, nec habet Eccleſiaſticam ordinationem, qui Eccleſiæ non tenet vnitatem. Quiſquis ille fuerit, licet multum de ſe iactans, ſibi plurimum vendicans, profanus eſt, alienus eſt, foris eſt. Et cùm poſt primum ſecundus eſſe non poſſit, quiſquis poſt vnum, qui ſolus debet eſſe, iam factus eſt, non ſecundus ille, ſed nullus eſt, &c.

Hugo Monachus Cluniacenſis. 1074.

In Vita S. Hugonis Abbatis Cluniacenſis: Hildebrandus Romanæ Eccleſiæ Diaconus, Apoſtolicæ Sedis Pontifex Gregorius ſeptimus mox futurus, Galliarum legatione ſuſcepta Cluniacum venerat. Hic quadam die ſedens in Capitulo cum beato Hugone, fratrum negligentias pietatis gladio corrigente, aſpexit Dominum Ieſum præſentem, prædicto Patri aſſidentem, eique de ſingulis, quid agere deberet, ſuggerentem. Itaque Hildebrandus ſancti viri merita prædicans, in famulo Dominum collaudabat.

Petrus Damianus. 1074.

Epiſtola 2. ad Hildebrandum Papam, qui & Gregorius ſeptimus. Apologetica epiſtola, quare Epiſcopatum cum dimiſerit: Dilectiſſimo Sedis Apoſtolicæ electo, & virgæ Aſſur, Hildebrando, Petrus peccator monachus ſeruitutem, &c. Et quia vos Apoſtolica Sedes, vos Romana eſtis Eccleſia, ad deponendum, quod baiulare nequiueram, integrum mihi viſum eſt, non adire fabricam lapidum, ſed eos potius, in quibus viget ipſius Eccleſiæ ſacramentum. Sub perſecutione quippe Iudaica, vbicunque erant Apoſtoli, illic primitiua Eccleſia dicebatur. Nunc etiam cùm Simon ille veternoſus videlicet Trapezita malleos & incudem reparauerat, cùm Romanam vrbem velut officinam ſibi per monetarios peſtiferæ negotiationis vſurpat, & quos vos Petrus fugiens nobiſcum attrahit, illis eſſe Romanam Eccleſiam omnibus indubitanter oſtendit. Vnde cùm ego Eccleſiaſticum nobis regimen renuntiare propoſui, non erraui, quia Romanæ (quæ vos eſtis) Eccleſiæ quod ſuum arat dignè reſtitui. Et vobis me confeſſum eſſe confitebor, pro hac refutatione cẽtum annorum pœnitantia mihi eſt conſequenter iniuncta, per illa nimirũ remedia, quæ monaſticis regulis ſunt inſtituta. Quod ſi parum videtur, vos etiam ſuperaddite, vltro etiam, ſi placet, ſub carcerali cuſtodia mancipate.

Epiſt. 5. cap. 7. Interea illud etiam, quod Hildebrando Romanæ Eccleſiæ Archidiacono referente didicimus, hic inſerere operæpretium iudicamus. Nam cum adhuc Subdiaconatus fungeretur officio, à Victore Papa Apocriſarius ad Gallias deſtinatus, Synodum congregauit, in quo videlicet ſex Epiſcopos diuerſis criminibus inuolutos, ex Apoſtolicæ Sedis auctoritate depoſuit. Inter quos quidam erat Epiſcopus, qui quoniam per ſimoniacam hæreſin ad Epiſcopatus culmen irrepſerat, Spiritum ſanctum verbis exprimere, quibuſcunque tentaret niſibus, non valebat. Et quidem Patrem & Filium expeditè ſatis proferebat: ad Spiritum verò ſanctum cùm perueniſſet, mox lingua balbutiens, tandem rigida manebat.

Vita Dominici Loricati capite decimo nono: Somniauit tunc quidam frater de me, quòd oculorum lumen amiſeram. Quod dum ego Hildebrando venerabili Romanæ Eccleſiæ Archidiacono in Lateranenſi palatio retuliſſem: Nequaquam, inquit, vt times, hoc tibi propinquæ eſt mortis indicium: ſed familiaris tibi aliquis extinguetur, qui tibi & charus ſit ſicut oculus, & lumen tuum ac ſplendor in bonis operibus videatur. O verum, ſed amarius omni felle præſagium. Tertio die, poſtquam Romanis mœnibus ſum egreſſus, ecce mihi relatio crudelis occurrit, quæ mihi nil minus opinanti, cæcatum me remanſiſſe perhibuit, dominum ſcilicet & illuminatorem meum Dominicum ex hoc ſeculo nuper egreſſum. Illicò mihi liquidò patuit, dum illa petijt lucis

auctorem, in tenebrarum me remanſiſſe caligine,

Marianus Scotus. 1074.

Lib. 3. ætate 6. Anno Chriſti 1074. Hildebrandus, qui & Gregorius Papa, ſedit annis 12. Papa Gregorius decreuit præcepto Petri Apoſtoli & ſancti Clementis, vt ſupra, & Canonibus Patrum per bannum Dei, Petri & Pauli, & ſuum, Synodali iudicio multorum Epiſcoporum, & contradicens interdixit Presbyteris, Diaconibus, omnibuſque clericis vxores habere, & omninò cum fœminis habitare: niſi cum eis, quas regula, vel Nicæna Synodus conceſſit. Decreuit quoque, vt ſub ſententia S. Petri cum Simone damnaretur, non ſolùm emptor, ſed & venditor cuiuſque conſecrationis officij Eccleſiaſtici, id eſt Epiſcopatus, presbyteratus, diaconatus, præpoſituræ Eccleſiæ, vel decimationis, ſed & ſocius tranſgreſſoris. Dominus enim dixit: *Gratis accepiſtis, gratis date.* Vnde & de prædicta Synodo legati Papæ miſſi ad Henricum Regem Romanorum, communi omnium Epiſcoporum interdicto, vt fœminas ſepararent à clericis, & maximè à Presbyteris. Plures clerici ſub ſententia interdicti Apoſtolici libentius eſſe voluerunt, quàm fœminis & vxoribus carere, ſed vt vel per alios caſtigarentur. Decreuit Papa Synodica legatione etiam hoc anno, vt nullus Chriſtianus audiret Miſſam coniugati presbyteri, &c. Henricus Rex Eccleſiam, quantum in ipſo fuit, per concubinarios, id eſt hæreticos, polluere & offuſcare veritus non eſt, dum ſpiritualia Eccleſiæ officia, gratifica videlicet Spiritus ſancti munera, per iniqua contrariaq́ fidei Catholicæ commercia more Simonis efficeret venalia. Hæc & his ſimilia nefanda & inaudita Regis Henrici flagitia videntes & audientes fieri Catholici viri, per id temporis in Eccleſia conſtituti, cum Propheta Helia Domini zelo zelantes pro domo Iſrael, directis Romam nuntijs ad Alexandrum Apoſtolicæ Sedis Antiſtitem, hæc ei, & alia quàm plurima, quæ in regno Theutonico, inſanientibus Simoniacis hæreticis rege Henrico auctore & patrono, dicta & geſta ſunt, tam literis, quàm viua voce gemendo ac dolendo conqueſti ſunt. Interea Domino Alexandro Apoſtolico de medio ſublato, ſuſcepit ſedem Apoſtolicam Gregorius ſeptimus, qui & Hildebrandus, profeſſione monachus. Iſte querimonijs & clamoribus Catholicorum iuſtis aduerſus Henricum, & ſcelerum eius immanitatem auditis, zelo Dei accenſus, iam dictum regem excommunicatum pronuntiauit, maximè propter Simoniam. Quod factum Catholicis quidem viris bene placuit: Simoniacis verò ac fautoribus Regis nimium diſplicuit, qui dicebant: nunquam eſſe auditum, Regem aliquando excommunicationi ſubditum. Facta eſt ergo maxima diuiſio in Eccleſia Dei, Catholicis Domino Apoſtolico ſtudioſè fauentibus, ac præceptis eius. Inter quos erant Principes Anno Colonienſis Epiſcopus, cum Reuerendiſſimis Eccleſiarũ Rectoribus Sigefrido Moguntino, Vetzelino Magdeburgi, Rucherio Halberſtadenſi, alijſq; Epiſcopis, & Abbatibus, monachis, & clericis, aſſentientibus quoque principibus totius Saxoniæ, Ottone magno Duce, Vdone Marchione, Ludoico Comite, cum alijs innumerabilibus, tam nobilium, quàm infimorum militaribus viris. Quorum fidei deuotionem & feruorem iuſtitiæ venerabilis Papa Gregorius audiens, & contra eos ſæuitiam Henrici fautorumque eius, ne deficerent in tribulationibus, miſſis ad eos literis, hæreticorum audaciam, garrulitatem, & ſuperbiam, auctore Henrico, ac defenſore, ad iniuriam Apoſtolicæ Sedis perſtrinxit elatam. Quamobrem Regem anathematis vinculo alligauerit, literis inſinuauit quibus Catholici ad reſiſtendum iniquis hæreticis conſtantiores effecti ſunt.

Henricus Rex cum magno exercitu profectus Romam, eam obſedit. Papa audiens multos Romanos fauere Schiſmaticis aufugit. Videns Henricus Rex Papam aufugiſſe, congregatis triginta Epiſcopis fautoribus ſuis, in ipſa Romanæ vrbis obſidione, iuſſit haberi Synodum, in qua Gregorius Papa, falſis & inauditis criminationibus, à fautoribus Henrici fictè compoſitis, abſens accuſatur: Dicebant eum profanum, ſcelestum, amatorem diſcordiæ, virum ſanguinũ, Sedem Apoſtolicam vſurpaſſe per necromantiam. Conſpirantes ergo, qui conuenerant, in vnum, aduerſus Dominum, & aduerſus Vicarium eius Papam Gregorium, damnauerunt eum, & inebriati diabolici furoris inſania VVigbertum Rauennatenſem Epiſcopum rapuerunt, ac Papam conſecrârunt, quem Clementem nominauerunt.

Ioannes Micrologus. 1080.

De Eccleſiaſticis obſeruationibus cap. 14. Nam & Apoſtolicæ Sedi noſtro tempore talem Deus gubernatorem, reuerendæ, inquam, memoriæ Gregorium Papam impoſuit, qui ſub decem ſuis anteceſſoribus à puero Romæ nutritus & eruditus, omnes Apoſtolicas traditiones diligentiſſimè inueſtigauit, inueſtigatas ſtudioſiſſimè in actum referre curauit. Hunc ergo Doctorem religione & auctoritate præcipuum, imò Apoſtolicam traditionem per ipſum, in conſecrandis myſterijs potiſſimum imitari decreuimus.

Anſelmus. 1080.

Epiſtola 8. ad Gailhelmum Abbatem Hirſaugienſem, de quodam Comite excommunicato à Gregorio 7. qui diuina celebrantibus ſe immiſcuerat: Comes quidem veſter, qui excommunicatus vobis diuina celebrantibus ſe miſcet, mihi videtur humiliter admonendus: ne contemnendo ſententiam eorũ, quibus Deus affirmat ſe audiri, cùm audiuntur; & ſperni, cùm ſpernuntur: ſe ligare, cùm ligant; & ſoluere, cùm ſoluunt, aggrauet ſuper ſe Dei iudicium, à quo fugere nuſquam homo poteſt. Quare illi melius eſſe, vt per ſalubrem humilitatem abſtineat ab his, à quibus eum Apoſtolica ſegregat ſententia, quàm per præſumptionis contemptum ſe ingerat in illa, quę nunquam, niſi per humilitatem quæſita, proſunt; at ſemper inordinatè præſumpta obſunt: nec debere cum vllo ſuo commodo, & grauiſſimo ſuo malo cogere vos, vt eùm eum offendere nolitis, Deum & Apoſtolici auctoritatem grauiter irritetis, ad quos pacandos illum adiutorem habere non poſſitis. Facilius quoque ac benignius Apoſtolicum (*Sic vocat illum Gregorium Septimum*) eius rationes ſuſcepturum, ſi ſuam illum ſententiam cognouerit reueritum. Quòd ſi Comes idem hanc admonitionem reſpuerit, ſcitis, quia Deus plus eſt timendus, quàm homo. Quapropter aut ſecundùm iam prolatam Apoſtolicam ſententiam erga illum agendum; aut ipſum Apoſtolicum, ſeu aliquem vices eius gerentem, de hoc ipſo denuò conſulendum exiſtimo. De Presbyteris verò, qui ſe apertè reproba libidinis cõuerſatione Deo reprobabiles exhibent, omninò tenendum eſt, quod Apoſtolica prouidentia Eccleſiaſtico iuſtoq; rigore conſtituit.

Stephanus Halberſtadenſis Epiſcopus. 1090.

Epiſtola ad VValramum Epiſcopum Naumburgenſem, defenſorem Henrici Quarti Regis à Gregorio ſeptimo excommunicati: Audi igitur vera, non fucata: audi fortia, non faceta. Omnis, qui dignitates ſpirituales diuendit, hæreticus eſt. Dominus autem Henricus, quem Regē dicunt, Epiſcopatus & Abbatias vendit: Etenim Conſtantienſem, Bambergēſem, Moguntinēſem, & plures alios pecunia: Ratisbonenſem, Auguſtenſem, & Straſburgenſem pro gladio: Abbatiam Fuldenſem pro adulterio; Monaſterienſem verò Epiſcopatum, quod dicere & audire nefas eſt, pro Sodomitica immunditia vendidit, &c. Pro quibus nefandis malis ab Apoſtolica Sede excommunicatos, nec regnum, nec poteſtatem aliquem ſuper nos, quia Catholici ſumus, poterit obtinere.

Lambertus Schaffnaburgenſis, 1090.

De Anno 1073. Alexander Papa deceſſit, cui Romani protinus inconſulto Rege ſucceſſorem elegerunt Hildebrandum, virum ſacris literis eruditiſſimum, & in tota Eccleſia, tempore quoque priorum Pontificum omni virtutum genere celeberrimum. Is quomodo zelo Dei feruentiſſimus erat, Epiſcopi Galliarum protinus grandi ſcrupulo permoueri cœperunt, ne vir vehementis ingenij, & acris erga Deum fidei, diſtrictius eos pro negligentijs ſuis quandoque diſcuteret. Atq; ideò communibus omnes conſilijs regem adorti, orabant vt eius electionem, quæ eius iniuſſu facta fuerat, irritam fore decerneret, &c. Hildebrandus Papa cum Epiſcopis Italiæ conueniens, iam frequentibus Synodis decreuerat, vt ſecundum inſtituta antiquorum Canonum, Presbyteri vxores non habeant: habentes autem dimittant, aut deponantur; nec quiſquam omninò ad ſacerdotium admittatur, qui non in perpetuum continentiam, vitamq; cælibem profiteatur, &c. VVilhelmus Traiectenſis Epiſcopus cauſam Regis contra bonum & æquum obſtinatè tuebatur, & ſtudio partium regis multa in iniuriam Romani Pontificis, omnibus penè diebus ſolennibus, inter Miſſarum ſolennia rabido ore declamabat, periurum eum, adulterum, & pſeudo-Apoſtolum appellans, & tam à ſe, quàm à cæteris Epiſcopis ſæpenumerò excommunicatum pronuntians. Is breui, poſtquam Rex exactis Paſchalibus ferijs Traiecto diſceſſerat, repente grauiſſima ægritudine correptus eſt. Cumq; per acerrimos cruciatus animæ & corporis vrgeretur, miſerabili eiulatu, coram omnibus, qui aderant, vociferabatur, iuſto Dei iudicio ſe & præſentem amiſiſſe vitam & æternam, quòd ad omnia, quæ perperam intendiſſet, operam ſuam in ſummo anniſu præbuiſſet, atque in ſpem gratiæ eius Romano Pontifici ſanctiſſimo, & Apoſtolicarum virtutum viro, graues contumelias ſciens & prudens innocenti irrogaſſet. In hanc vocem, vt aſſerunt, ſine communione, ſine vlla ſatisfactione exſpirauit, &c. Papa Gregorius tam eximiè, tamq; Apoſtolicè vitam inſtituebat; vt nec minimam ſiniſtri rumoris maculam conuerſationis eius ſublimitas admitteret. Et in illa vrbe celeberrima, atque in tanta obſequentium frequentia, obſcœnum aliquid perpetrans latere nequaquam potuiſſet: ſigna etiam & prodigia, quæ per orationes Papæ frequentius fiebant, & zelus eius feruentiſſimus pro Deo, & pro Eccleſiaſticis legibus, ſatis eum contra venenatas linguas communiebant, &c.

Iuo Carnotenſis. 1100.

Epiſtola 239. Quòd ſi Reges aut Imperatores à Pontificali iudicio eximere tentaueris, recurre ad Magnum Imperatorem Conſtantinum, qui in Nicæno Concilio, præſente Papa Syluestro, huiuſmodi verba legitur habuiſſe. *Vos*, inquit, *Epiſcopi à ſolo Domino iudicandi eſtis*, &c. Nunquid culpes factum clariſſimi Doctoris Ambroſij, qui Theodoſium Imperatorem ob ſuam culpam excommunicauit? Nunquid incuſas Gregorium ſeptimum, qui Regem Henricum ob ſua ſcelera damnauit?

Birtoldus Conſtantienſis. 1100.

In Appendice ad Hermannum Contractum de anno 1068. Henricus Rex adoleſcentiæ ſuæ errore ſeductus, legitimæ coniugis adeò obliuiſcitur, & tam nefandis criminibus inuolutus eſſe diffamatur, vt etiam Principes eius eum regno priuare molirentur.

De Anno 1073. Romæ Alexander Papa deceſſit: pro quo venerabilis Hildebrandus Romanæ Eccleſiæ Archidiaconus communi omnium conſilio expetitur Papa conſtituendus. Quo audito, ipſe Archidiaconus ſe viribus eſſe imparem tanto honori, imò oneri reputans, inducias reſpondendi petijt, & ſic fuga elapſus, aliquot dies ad Vincula ſancti Petri occultatus latuit: ſed tandem vix inuentus, & ad Apoſtolicam Sedem vi perductus Papa 159. ſeptimo Kalendas Maij ordinatur, & Gregorius ſeptimus appellatur. Cuius prudentia non ſolùm in Italia, ſed etiam in Theutonicis partibus refrænata eſt ſacerdotum incontinentia: ſcilicet quod prædeceſſor eius in Italia prohibuit, hoc ipſe in tota Eccleſia Catholica prohibere ſtuduit.

Sigebertus Gemblacenſis. 1100.

In Chronicis de anno 1086. Anſelmus Lucenſis Epiſcopus Hildebrandi Papæ cooperator indefeſſus, apud Mantuam exulans moritur, qui in Hieremiam, & in pſalmos tractatus edidit, & doctrinam Hildebrandi libro luculento confirmauit, cuius ſanctitas miraculis declarata eſt.

Guilhelmus Bibliothecarius. 1120.

Hiſtoria Anglorum lib. 3. cap. 17. Sæuientem retinuit nuntius Hildebrandi Apoſtoli. Imperator enim Alemannorum Henricus filius Henrici, iratus contra Papam, quòd excōmunicationem in eum propter inueſtituras Eccleſiarum promulgārat, cum exercitu veniens, Romam obſedit, Hildebrandum expulit, Guibertum Rauennatem introduxit: quo per literas expulſi Guiſcardus audito, contracta velociter Apulorum & Normannorum manu, Romam tendebat. Nec ſuſtinuit nuntium aduenientis Henricus, quin cum falſo Papa ſola fama territus, terga daret. Vacua ab obſeſſoribus Roma legitimum Præſulem accepit, ſed non multò poſt eadem violentia, qua prius amiſit.

Ioannes Gratianus. 1140.

Cauſa 15. q. 6 Item Gregorius ſeptimus Romanæ Eccleſiæ præſidens dixit: Nos ſanctorum prædeceſſorum noſtrorum ſtatuta tenentes, eos, qui excommunicatis fidelitate aut ſacramēto obſtricti ſunt, Apoſtolica authoritate à iuramento abſoluimus, & ne ſibi fidelitatem obſeruent, omnibus modis prohibemus, quouſque ipſi ad ſatisfactionem veniant.

Otto Friſingenſis. 1150.

Lib. 6. Chron. cap. 32. Hildebrandus ſemper in Eccleſiaſtico rigore conſtantiſſimus fuit.

Cap. 34. Anno ſequenti Alexander vita & ſacerdotio perfunctus deceſſit, ſedemque Hildebrando Archidiacono ſuo, qui Gregorius Septimus dictus eſt, reliquit. Ex hinc ſchiſma grauiſſimum, eò quòd abſque conſenſu Regis per electionem conſtitutus fuerat, oritur. Ipſe autem, qui per multum temporis ad libertatem Eccle-

ſiæ obtinendam priuatus laborauerat, iam ad ſacardotalem dignitatem prouectus, à cœpto deſiſtere indignum ducens, tam obhoc, quàm pro ſimonia axtirpanda, ac incontinantia clericorum reprimenda, plurimum deſudabat. Danique non ſolùm Regem pro aioſmodi ad Synodalia reſponſa crebrò vocauit, ſed & datis decretis clericorum à Subdiaconatu, & ſupra, connubia in toto Romano orbe cohibuit, formaqùe gregis ſactus, quod verbo docuit, examplo demonſtrauit: ac fortis per omnis athleta, murum ſe pro domo Domini ponere nòn timuit.

Cap. 36. Prædictus Pontifex Gregorius à Rege vrbe pellitur, Gibertusqùa Raoennatẽſis Epiſcopus in locum aius ſubtruditur. Porrò Gregorius Salerni manens, appropinquanta vocationis ſuę tempore, dixiſſa fertur: Dilexi iuſtitiam, & odi inlquitatẽ, propterea morior in axilio. Quia ergo in principe ſuo regnum ab Eccleſia pręciſum grauiter percuſſum fuit, Eccleſia quoqua tanto paſtore, qui inter omnes ſacerdotes & Romanos Pontifices præcipui zali & auctoritatis erat, orbata, dolorem non modicum habuit.

Guillerinus Hiſtoricus. 1150.

Apud Vincentium in Spreculo hiſtariali lib. 25. cap. 44. Hic Hildebrandus, vt audiui à quodam, qui hoc audiarat referra Abbatem Cluniacenſem Hugonem, cogitationes aliorum propbetico mẽtis intuitu nuotiabat: quem ideò Papa Alexãder Cancellarinm Apoſtolicorum pręfecerat: pro cuius oſticij intuitu Hildebrandus tanquam Cancellarius circuibat prouincias, vt perperam acta corrigeret. Hugoois Abbatis Cluniacenſis intimas cogitationes vidit, peſtem futuram prædixit Adhuc Archidiaconus in Gallia in Concilio conſederat vica Papæ, vbi plures Epiſcopi per ſimooiam facti: quorum vnus, huius criminis inſimulatns, nullis teſtibus argui, nullis argomentis poterat cõſutari, ita dicendi arte callebat. Tunc Archidiaconus: Ceſſet humanum aloquium, producatur diuinum oracolum. Certum eſt, quòd Epiſcopalis gratia donum Spiritus ſancti aſt. Coram nobis ergo, qui iudicio Spiritus ſancti congregati ſumus, dicat iſta: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto.* Quòd ſi axpreſſè, & ſine titubantia dixerit, conſtabit apod me, non eſſe illum ſimoniacum. Accepit libens hanc condicionem: *Gloria Patri, & Filio,* ſic integrè protulit: ſed in hoc, *& Spiritui ſancto,* hæſit. Suſcitato cunctorum ſtrepitu, nullo conatu, vel tunc, vel deinceps in vita ſua Spiritum ſanctum oominare potuit.

Godfridus Viterbienſis. 1160.

Parte 17. Chranicorum: Anno ſecundo Alexander Papa decedit, & Hildebrando Archidiacono ſuo, qui Gregorius ſeptimus fuit, Apoſtolatum reliquit. Quod quia ſine Imperatoris conſenſione actum eſt, ſchiſma grauiſſimum oarratur exortum. Itaqua ipſe Gregorius Papa ad ſimoniam extirpandam, & clericorum incontinantiam reprimeodam intendens, Imperatorem ipſum ad Synodalia pro huiuſmodi frequenter vocauit. Connubia clericorum à Subdiaconatu, & ſupra, per totum orbam Romanum edicto decretali in æternum prohibuit, ac ſeipſum athletam Dei, & pro domo Domini murum conſtituit.

Helmoldus Presbyter. 1170.

In Chronico Sclauorum lib. 1. cap. 27. Stàtim vt Henricus Rex factus eſt vir, & ſublato pędagogo ſuimet compos effectus eſt, omnem gẽtem Saxonum atrociter perſequi cœpit. Danique Ottooi Ducatum Bauariæ, quia Saxo arat, abſtulit, & VVelponi dedit. Poſt hæc ad dapreſſionẽ totius Saxonię, in Hartico cliuo caſtrum firmiſſimum, quod dicitur Hartesberg, collocauit, &c.

Cap. 28. Miſſa relatione Saxonom Principes ad Apoſtolicam Sedem couqueſti ſunt Reuerendiſſimo Papæ Gregorio VII. qualitar Rex diuinæ legis contemptor, Eccleſijs Dei in ſtatuendis Epiſcopis omnem Canonicæ electioois libertatem adimeret, ponens per violẽtiam Epiſcopos, quos voloiſſet. Ioſuper quòd mora Nicolaitarum de vxore ſua publicum feciſſet proſtibulum, ſubijciens aam per vim aliorum libidini, aliaqùa perplurima, quæ inconuenientia viſa ſunt, & anditu difficilia. Quamobram Dominus Apoſtolicus, zalo iuſtitiæ permotos, miſſis legatis, vocauit Regem ad Apoſtolicę Sedis andientiam. Qoi ſecundam & tertiam vocationem diſſimulans, ad vltimnm familiarium conſilijs aſtrictus, timentium ne regno iuſtè deponeretur, init Romam, vbi ſuper his, vnde iuſtè pulſabatur, ſeſe Paſtoris permiſit arbitrio.

Cap. 32. Rex Henricus proſperis elatus ſucceſſibus Gregorium Papam velut Regni traditorem, & Eccleſiaſticę pacis perturbatorem damnari fecit, occupaneque matrem Imperij Romam, multisqùe ciuium ibidem interfectis, fugauit inde Gregorium, potitusqùe ad votum vrbe & ſenatu, Guibartum Rauennę Sedis Epiſcopum ordinari fecit in Papam. Et ij quidem, qoi videbantur parfectiores, & columnæ in domo Dei, adhęſeruot Gregorio: cæteri, quos aut timor, aut fauor Cęſareus agebat, ſecuti ſunt VVibertum, qui & Clemens, durauitqùe hoc ſchiſma 15. annis. Deſuncto enim Gregorio ſucceſſit Deſiderius, poſt quem Vrbanus, deinde Paſchalis, qui omnes Imperatorem cum Papa ſuo excommunicationis ſententia damnauerunt, continentes ſe apud Reges Franciæ, Siciliæ, & Hiſpaniæ, qui Catholicam partam tueri videbantur.

Guilhelmus Tyrius. 1180.

Libro 1. belli ſacri cap. 13. Henricus Theutonicus Rax & idem Romanorum Imperator, à D. Gregorio Papa ſeptimo paſſus fuarat quęſtionem & controuerſiam non modicam, ſuper annulo Epiſcoporum dafunctorum & baculo. Inolcuerat anim conſuetodo (pręſertim in Imperio) quòd deſungentibus Eccleſiarum Prælatis, annulus & virga paſtoralis ad Dominum Imperatoram dirigebantur: vnda poſtmodum vnumquemlibet de familiaribus & Capellanis ſuis inuaſtiens, ad Eccleſiam vacantem dirigebat, vt ibi Paſtoris fungeretur officio, non axpectata cleri electione. Quod Dominus Papa contra omnem fieri honeſtatem conſiderans, & iura in eo facto conculcari Eccleſiaſtica perpendens, ſemel, ſecundò, ac tertiò eundem Imperatorem commonuit, vt à tam deteſtabili deſiſteret præſumptione. Quem præceptis ſalutaribus commonitum, cùm reuocare non poſſet, vinculo anathematis innodauit. Quod factom nimis indignè ferens Imperator, cœpit Eccleſiam Romanam perſequi, & Domino Papæ Guibertum Rauennatenſem Archiepiſcopum, virum literatum & locupletem nimis ſuſcitauit aduerſarium. Qui da viribus Imparatoris præſumens, & de multitudina diuitiarum aonfiſus, excluſo violenter prædicto venerabili viro, Sedem inuaſit Apoſtolicam: ita delirus & ab intellectus ſinceritate deficiens, vt id ſe eſſe crederet, quod falsò dicebatur.

Dodechinus. 120[illegible]

In Appendice Chronicorũ Mariani Scoti de anno 1085. Gregorius Papa, qui & Hildebrandus, obijt. Huic ſucceſſit Deſiderius, quam Victorem nominãrũt: Victori ſucceſſit Vrbanus. Ipſe venerabilis Papæ

Gregorij ſcripta & dicta contra Schiſmaticos habita confirmauit, Henricum & VVigbertum Romanæ Eccleſiæ inuaſorem, cum omnibus fautoribus ſuis, ab Eccleſia Dei excommunicauit.

Conradus Abbas Vrſpergenſis. 1220.

In Chronico, poſtquam oſtendiſſet quid nonendecim ab Henrico Imperatore contra Papam Gregorium in vnum conuocati factitaſſent itemq, quòd Antipap. in VVigbertum conſtituiſſent, ſubiungit: Scripſit poſt hæc Anſelmus Lucenſis Epiſcopus epiſtolam ad eundem VVigbertum, in qua illum præuaricatorem ac ſuperbum cognominat, inter alia ſubinferens. Vt ergo de B. Gregorio noſtro patre dicam, &c. *vt ſupra in hoc Anſelmo.* Hęc priori Epiſcoporum ſententiæ valde contraria ſcripſit Anſelmus Lucenſis Epiſcopus, vir literis apprimè eruditus, ingenio acutiſſimus, facundia præcipuus, &, quod omnibus maius eſt, in Dei timore & ſancta conuerſatione nominatiſſimus, adeò vt tam in vita, quàm poſt mortem referatur miraculis clarus.

De anno 1068. Henricus Rex adoleſcentiæ vſus libertate Saxoniam ſolam ex omni Romano imperio cœpit incolere, Principes deſpicere, nobiles opprimere, inferiores ſuſtollere, venatui, luſibus, cæteriſquę huiuſmodi exercitijs, pluſquam iuſtitijs faciendis (vt incuſatus eſt) operam dare, filias illuſtrium quibuslibet obſcurè natis coniugare, priuata præſidia (nimirum potentibus regni non ſatis fidens) inſtituere. His diſcordiæ ſeminarijs contigit regi quàm plurimas inſidiatores tam vitæ, quàm regni ſui creſcere.

De anno 1106 Fœtet, & reſpuitur, & condemnatur, & anathematizatur hæreſis VVigbertina vel Henriciana: abdicatis ſiue fugatis hæreſibus, Catholici cathedris Pontificalibus deſtinantur, è quibus etiam aliqui inter ipſa feſta conſecrantur. Denique in tantum diuinæ legis ſubitò zelus efferbuit, vt etiam cadauera Pſeudoepiſcoporum ab Eccleſijs eliminarentur: quotquot autem erãt ab ipſis ordinati, vſque ad generalem audientiam, ab officijs ſuſpenderentur. Iam enim exaltatis ſibi diuinitus Eccleſia Romana cornibus, ad incutiendum timorem cunctis vſquequaque ſchiſmatum membris, etiam capitis ipſius oſſa, VVigberti ſcilicet dicti Papæ, de ſepulchro ſuo, quod per quinque iam annos in Eccleſia Rauennenſi poſſederat, proijci fecerat, vniuerſaquę eius inſtituta, vt verè non Apoſtolici ſacerdotis, ſed Apoſtatici inuaſoris, annullari decreuerat.

Rodericus Toletanus. 1240.

Rerum Hiſpanicarum lib. 6. cap. 26. Gregorius ſeptimus ad petitionem regis Aldefonſi miſit quendam Richardum Abbatem S. Victoris Maſſilienſis, vt Eccleſias Hiſpanię, tot perſecutionibus perturbatas, Eccleſiaſtico moderamine ordinaret. Qui minus religioſè officium peragens, cœpit irregularius ſe habere. Quod attendens Toletanus electus, per maris & terræ pericula ſe Romani Pontificis conſpectui pręſentauit, & Gregorio ſeptimo viam vniuerſæ carnis ingreſſo, inuenit Vrbanum ſecundum illi in ſede Apoſtolica ſubſtitutum: à quo gratanter & benignè ſuſceptus, conſecrationem, pallium, & priuilegia obtinuit, & Primas inſtitutus Hiſpaniarum, Apoſtolicæ Sedis benedictione ſuſcepta.

Albertus Stadenſis. 1250.

In Chronico de anno 1074. Alexander Papa deceſſit, cui Hildebrandus, qui & Gregorius ſeptimus, ſucceſſit. Huic Saxonum Principes miſſa relatione ad Apoſtolicam Sedem conqueſti ſunt, qualiter Rex Henricus diuinæ legis contemptor, Eccleſię Dei in ſtatuendis Epiſcopis omnem Canonicę electionis libertatem adimeret, ponens per violentiam Epiſcopos, quos voluiſſet. Inſuper quòd more Nicolaitarum de vxore ſua publicum feciſſet proſtibulum, ſubijciens eam per vim aliorum libidini, aliaq; multa auditu difficilia. Quamobrē Apoſtolicus zelo iuſtitię permotus, crebris nuntijs & epiſtolis Regē ad Synodalia reſponſa, & Sedis Apoſtolicæ audientiã vocauit.

Martinus Polonus. 1320.

In Henrico tertio. Huius tempore Hildebrandus Cardinalis, qui poſtea Gregorius ſeptimus Papa factus eſt, & cùm Legatus eſſet in Gallia, & in Concilio contra multos Simoniacos proceſſiſſet, & contra vnum Epiſcopum valde infamatum procedere voluiſſet, & ille teſtes, qui ipſum accuſauerant, pretio corrupiſſet, dixit Legatus Concilio: Ceſſet humanum iudicium, & producatur in medium diuinitatis oraculũ. Si tu contra Spiritum ſanctum non feciſti, dic: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto*: tunc ille intrepidus incipiens, cùm *Gloria Patri, & Filio* dixiſſet, nullatenus *& Spiritui ſancto* dicere potuit, frequentius repetendo, & ſic electus eſt ab Epiſcopatu.

In Gregorio ſeptimo: Hic propter laudabilē vitam in Papam electus eſt ex Cardinalibus, & Salerni mortuus eſt, miraculis coruſcando.

Blondus Forliuienſis. 1440.

In Etruria. Supra Piſciam torrentem eſt Soana oppidum, ſeptimo Gregorio Pontifice Romano certè pręſtantiſſimo ornatum.

Antonius Bonfinius. 1450.

Rerum Vngaricarum Decad. 2 lib. 4. Henricus Imperator contra ęquum & fas Simoniæ vitio percitus, Eccleſiaſtica & diuina munera venundabat, nec Põtificia (*Gregorij ſeptimi*) admonitione correptus, hac pſana auaritię labe ſe abſtinere poterat.

Antoninus Florentinus. 1450.

Titulo 16. cap. 5. §. 2. Moritur Alexander ſecũdus, creatus eſt Papa Gregorius ſeptimus, ſanctus vir: qui facto concilio Romæ ſecundo anno Pontificatus ſui ad reformationem morum, excommunicauit quoſdam nobiles de familia Henrici 4. quia eorum conſilio Eccleſiæ vendebantur, & iura Eccleſiæ vſurpabantur.

Platina. 1460.

In Vita Gregorij VII. Salerni ſanctè & piè moritur, vir certè Deo gratus, prudens, iuſtus, clemens, pauperum, pupillorum, viduarum patronus, atque vnicus Eccleſiæ Romanę fortiſſimus & acerrimus defenſor contra hęreticorum improbitatem, & malorum Principum.

Marcus Antonius Sabellicus. 1490.

Ennead. 9. lib 3. Poſt Alexandri obitum Hildebrandus Archidiaconus magno omnium bonorum conſenſu fit Pontifex, &c. Pontifex declaratus Gregorium ſe dixit, qui ſeptimus à primo nũcuparetur: initaquę Apoſtolica dignitate Henricum Cæſarem admonet, ne deinceps largitione corruptus, Eccleſias, ſacerdotiaúe cuiquam tribueret: quibus niſi abſtineat, dicit futurum, vt in eum Pontificię cenſuræ telo vteretur. Cęterùm tantum abfuit, vt Henricus Gregorio ceſſerit, vt matrem etiam meliora monentem domo exegerit, &c. Nullus Romanorum Pontificum tam vaſtis fortunæ fluctibus eſt vnquam iactatus, nullus tam conſtans fuit in aduerſis, quod prouidentia factum videri poſſit, vt memorabili ſpectaculo fortuna & virtus in vno componerentur.

Ioannes Trithemius. 1490.

In Chronico Hirſaugienſi de anno 1073 Gregorius ſeptimus vir multæ doctrinæ, magnæquę pietatis, prudentię, iuſtitiæ, pietatis, conſtantię, & religionis: qui multa pro defenſione libertatis Eccleſiaſticæ & fecit bona, & ſuſtinuit aduerſa.

Raphael Volaterranus. 1500.

Libro 22. Anthropologiæ: Gregorius ſeptimus Hildebrandus nomine Henrico III. imperante ſedit annos 11. menſem 1. dies 3. Hic præter omnes, quòd vir pius, & Chriſtianæ religionis acerrimus defenſor fuerit, labores pertulit magnos.

Ioannes Nauclerus. 1500.

Generatione 37. Vir fuit Gregorius religioſus, timens Deum, iuſtitię & æquitatis amator, in aduerſis conſtans, qui propter Deum in his, quæ ad iuſtitiam pertinebant, nil timuiſſet perficere.

Albertus Crantzius. 1510.

In Metropoli lib. 5. cap. 20. Interim Henrici quarti tempora per omnes Eccleſias fuère turbulenta, propter ſuperbam eius dominationem: qui non contentus rebus Imperij, Eccleſiarum etiam iura inuaſit. Epiſcopos pro ſuo arbitrio inſtituens, deſtituensque, Summum Pontificem Gregorium ſeptimum, virum ſanctum, inſectatus eſt, & contumaciter illi ſe obiecit, quòd non illius voluntate ad ſummum Pontificatum perueniſſet.

Ioannes Auentinus. 1530.

Libro 5. Annalium: Henricum ſtupris, amoribus, impudicitię, & adulterij flagraſſe infamia, nec amici quidem negant.

ARTICVLVS DECIMVSSEPTIMVS.

ROMANVM PONTIFICEM ESSE ANTICHRISTVM.

ASSERVNT.

Anno poſt nat. Chriſtum

1180. *VALDENSES Romanam Eccleſiam purpuratam meretricem appellårunt.* Nicolaus Eymericus parte 2. q. 14.

1200. *VVilhelmus Aurifex Albigenſium Propheta dicebat Papam eſſe Antichriſtum, Romam Babylonem.* Cæſarius Heiſterbacchius lib. 5. cap. 22.

1220. *Petrus Ioannis diſcipulus Abbatis Ioachim dixit in Apocalypſi Ioannis per Babylonem meretricem magnam Romanam Eccleſiam ſignificari.* Guido de erroribus Abbatis Ioachim & Petri Ioannis.

1390. Ioannes VVicleuus articulo 30. in Conſtantienſi concilio ſeſſione octaua damnato: *Excommunicatio Papæ, vel cuiuſcunque Prælati non eſt timenda: quia eſt cenſura Antichriſti.*

1400. Ioannes Huſſus dixit: *Papa non conformis Chriſto & Apoſtolis, non Chriſti, ſed potius Antichriſti eſt Vicarius, & beſtia illa, de qua in Apocalypſi.* Ioannes Cochlæus lib. 3. Hiſtoriæ Huſſiticæ.

1500. *Pickardi de Romana Eccleſia non aliud ſentiunt, quàm de manifeſto Antichriſto, ipſam nunc beſtiam, nunc meretricem illam Apocalypticam appellantes.* Ioannes Schechta epiſtola ad Eraſmum.

1510. Martinus Lutherus ad cap. 49. Geneſ. *Vulgata opinio eſt apud omnes auctores Eccleſiaſticos, quòd ex tribu Dan venturus ſit Antichriſtus, quem per colubrum intelligunt. Sed alieniſſima eſt ab hoc loco, & falſiſſima opinio: ac puto diabolum huius fabulæ fictorem fuiſſe, & finxiſſe hanc gloſſam, vt noſtras cogitationes à vero & præſente Antichriſto abduceret. Nam ex omnibus ſcholis Papiſticis nemo eſt qui ſentiat Papam eſſe Antichriſtum.*

1550. Ioannes Caluinus ad caput 2. poſterioris ad Theſſalonicenſes: *Quiſquis è Scriptura edoctus erit, quænam Deo maximè ſint propria, & ex aduerſo intuebitur, quid ſibi Papa vſurpet, etiamſi puer ſit decennis, non multum laborabit in noſcendo Antichriſto.*

Lib. 4. Inſtit. cap. 7. § 24. *Fuerit Roma omnium Eccleſiarum mater: verùm ex quo Antichriſti ſedes eſſe cœpit, deſiit eſſe id, quod erat.*

1550. *Henricus Bullingerus*, Præfatione in Apocalypſin, *dicit peruulgatam eſſe doctrinam, Papam eſſe Antichriſtum, atque id ſecum iam dudum plures docuiſſe.*

1550 *Rodolphus Gualterus*, in Homilijs de Antichriſto, *Pontificem Romanum eſſe Antichriſtum aſſerens, irridet eos, qui ponunt certum quendam hominem fore Antichriſtum.*

1550. *Matthias Flaccius Illyricus*, libro aduerſus Primatum Papæ, in Catalogo teſtium veritatis, & in Centurijs Magdeburgenſium, *paſſim aſſerit Papam eſſe ipſiſſimum Antichriſtum.*

1560. Tilmannus Heshuſius libro de ſexcentis erroribus Pontificiorum: *Dubitari*, inquit, *non debet, quin Romanus ille tyrannus peſſimus ſit Antichriſtus.*

NEGANT.

Hanc in ſummum Pontificem blaſphemiam plurimi ex noſtris ſanè luculenter refutârunt, inter quos Sanderus, libro vltimo de viſibili Monarchia Eccleſiæ; & Bellarminus Tom. 1. Controuerſ. general. 3. lib. 3. hanc quæſtionem

in nouem capita diſtinguens, probat: I. Antichriſti nomen (quod ſignificat hoſtem & æmulum Chriſti) Romano Pontifici, qui ſe Chriſti famulum, & Chriſto ſubiectum in omnibus fatetur, non conuenire. II. Antichriſtum certum quendam hominem futurum: ſummos Pontifices plurimos fuiſſe. III. Antichriſtum nondum veniſſe. IV. Antichriſti nomen proprium adhuc ignorari, qui ſi eſſet ſummus Pontifex de nomine eius certo conſtaret. V. Antichriſtum Iudæum ex tribu Dan naſciturum: nullum Pontificem (ab anno ſexcenteſimo ſexto, quo aduerſarij dicunt Antichriſtum veniſſe) nec gente, nec religione, nec vllo modo Iudæum fuiſſe; nec habitum à Iudæis pro Meſsia ſuſceptum, ſed è contrario pro hoſte & perſecutore præcipuo haberi. VI. Antichriſtum ſeſſurum in templo Salomonis Hieroſolymæ: nullum verò Romanum Pontificem ab anno 600. vnquam Hieroſolymis fuiſſe credibile eſſe. VII. Antichriſti doctrina capita quatuor futura (Primò negabit Ieſum eſſe Chriſtum: ſecundò ſe eſſe verum Chriſtum, in Lege & Prophetis promiſſum aſſeret: tertiò, pro Deo coli volet: quartò ſe ſolum Deum, oppugnans alios Deos, eſſe dicet:) quæ nullum vnquam ſummorum Pontificum docuit. VIII. Antichriſtum miracula mendacia facturum, (ſcilicet quod ignem de cælo deſcendere faciet, quòd dabit imagini beſtiæ vim loquendi, quòd finget ſe mori & reſurgere) quæ nullus vnquam Pontifex fecit. IX. Antichriſtum ex humillimo loco prodeuntem per fraudes & dolos regnum Iudæorum adepturum: pugnaturum cum tribus regibus, nimirum Ægypti, Lybiæ, atque Æthiopiæ, & eorum regna illis deuictis, occupaturum: ſubacturum ſibi alios ſeptem reges, & eo modo Monarcham totius mundi euaſurum: cum innumerabili exercitu Chriſtianos toto orbe perſequuturum. Quorū omnium cùm nihil in Romanum Pontificem conueniat, ſequi manifeſtè eum Antichriſtum nullo modo vocari poſſe. Hæc Bellarminus, ad quem lectorem remitto, acturus de Antichriſto Tomi 2. huius operis libro decimo.

ARTICVLVS DECIMVSOCTAVVS.

EPISCOPOS SINGVLOS SINGVLIS PROVINCIIS PRÆESSE, A PRESBYTERIS CERTIS OFFICIIS ET DIGNITATE DIFFERRE: PLVRIBVS EPISCOPIS VNVM PRÆFERRI ARCHIEPISCOPVM.

NEGANT.

Anno post natū Christū.

350. *AERIVS Presbyter, cùm in ambitu Epiſcopatus repulſam tuliſſet, ab Orthodoxis ad Arianos defecit, & Arianiſmo propria dogmata adijciens, docuit Presbyterum ab Epiſcopo nulla ratione debere diſcerni.* Epiphanius, Auguſtinus, & Damaſcenus de Aërianis.

1000. *Tandemus ſacri Ordinis miniſtros, Epiſcopalem ac ſacerdotalem dignitatem nihil eſſe dicebat.* Continuator Sigeberti.

1340. *Marſilius Patauinus aſſerebat nec Presbyterum ab Epiſcopo, nec Epiſcopum à Presbytero, nec Epiſcopum à Papa differre.* Bernardus Lutzenb. de illius hæreſi.

1390. Ioannes VVicleuus Trialogo 4. *Dico, quòd tempore Apoſtolorum fuit idem Presbyter atque Epiſcopus.* Articulo 28. Conſtantiæ damnato: *Confirmatio iuuenum, clericorum ordinatio, reſeruantur Papæ & Epiſcopis, propter cupiditatem lucri temporalis & honoris.*

1520. Martinus Lutherus in captiuitate Babylonica, capite de Ordinis Sacramento: *An Epiſcopum faciat ordinare Sacerdotes battologos? an Eccleſias & campanas baptizare? an pueros confirmare? Nonne hæc vel Diaconus, vel laicus quilibet faceret?*

Aduerſus falsò nominatum Ordinem Epiſcoporum: *Non ſunt Epiſcopi, ſed planè idola, & mutæ ſtatuæ, inertes puppæ, larnæ, trunci, vmbræ, perſona comica, qui ne vocabulum quidem, quod Epiſcopus ſignificat, nôrint, nedum quod munus, aut officium ſit Epiſcopi. Vis vt vno verbo dicam, quid ſint? lupi, tyranni, proditores, homicidæ, monſtra orbis, terræ pondera.*

1525. Philippus Melanchthon in ſecunda editione Locorum communium fol. 91. *Epiſcopi ſeu Presbyteri dicebantur olim, qui docebant, lauabant, benedicebant menſæ: Diaconi, qui eleemoſynas partiebantur inter inopes. Neque ſic diſcretæ horum functiones erant, vt Diacono peculiare eſſet baptizare, aut benedicere menſæ: imò hæc omnibus Chriſtianis licent: nam omnium ſunt claues.* Matth 18.

1550. Ioannes Caluinus lib. 4. Inſtit. cap. 4. § 2. *Quibus docendi munus iniunctum erat, eos omnes nominabant Presbyteros: illi ex ſuo numero in ſingulis ciuitatibus vnum eligebant, cui ſpecialiter dabant titulum Epiſcopi: ne ex æqualitate, vt fieri ſolet, diſsidia naſcerentur: neque tamen ſic honore & dignitate ſuperior erat Epiſcopus, vt dominium in collegas haberet: ſed quas partes habet conſul in ſenatu, vt referat de negotijs conſulendo, monendo, hortando, alijs præeſt authoritate ſua, totam actionem regat. & quod decretum communi conſilio fuerit exequatur: id muneris ſuſtinebat Epiſcopus in Presbyterorum cœtu: atque id ipſum pro temporum neceſſitate fuiſſe humano conſenſu inductum fatentur ipſi veteres.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Actor. 8. Verſ. 14. Cùm audiſſent Apoſtoli, qui erant Ieroſolymis, quòd recepiſſet Samaria verbum Dei: miſerunt ad eos Petrum & Ioannem. Qui cùm veniſſent, orauerunt pro ipſis, vt acciperent Spiritum ſanctum. Nondum enim in quenquam illorum venerat, ſed baptizati tantùm erant, (*ſcilicet à Philippo Diacono, non Apoſtolo*) in nomine Domini Ieſu. Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum.

Ad Titum 1. 5. Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ deſunt corrigas, & conſtituas per ciuitates presbyteros, ſicut & ego diſpoſui tibi. Oportet Epiſcopum ſine crimine eſſe, ſicut Dei diſpenſatorem, &c.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Canone 1. Apoſt. Epiſcopus à duobus vel tribus ordinetur Epiſcopis.

Can. 2. Presbyter ab vno Epiſcopo ordinetur, & Diaconus, & reliqui clerici.

Can. 36. Epiſcopus non audeat extra fines ſuos ordinationes facere in vrbibus & pagis ei non ſubiectis: ſi autem hoc feciſſe conuictus fuerit, præter eorum ſententiam, qui tenent pagos illos, vel ciuitatem, deponatur & ipſe, & ij, quos ordinauit.

Conſtitut. Apoſt. lib. 2 cap. 26. Qui Epiſcopus eſt, hic eſt miniſter verbi, ſcientiæ cuſtos, mediator Dei & veſtrum in ijs, quæ ad Deum colendum pertinent: hic eſt magiſter pietatis & religionis: hic eſt ſecundùm Deum pater veſter, qui vos per aquam & Spiritum ſanctum in adoptionem regenerauit: hic princeps & dux veſter: hic veſter rex & præfectus: hic poſt Deum terrenus Deus, qui honore veſtro frui debet. Epiſcopus igitur vobis præſideat, vt dignitate Dei cohoneſtatus, qua clerum ſub poteſtate ſua tenet, & toti populo præeſt.

Lib. 3. cap. 20. Iubemus, vt à tribus Epiſcopis Epiſcopus ordinetur, & vt minimum à duobus, ita vt ab vno conſtitui nõ poſſit. Teſtimonium enim duorum & trium firmius eſt ac certum. Item iubemus, vt Presbyter, Diaconus, & reliqui clerici ab vno Epiſcopo ordinentur: & vt neque Presbyter, neque Diaconus reliquos clericos ex laicis ordinent.

Libro 3. Recognit. Hæc cùm dixiſſet Petrus, manibus ſuperpoſitis Zachęo orauit, vt inculpabiliter Epiſcopatus ſui ſeruaret officium, & poſthæc duodecim Presbyteros ordinauit, & Diaconos quatuor.

Dionyſius Areopagita. 100.

Eccleſiaſtica Hierar. cap. 5. Pontificalis Ordinis virtus in ſacris omnibus diſtinctionibus capitur, & per omnes ſacros Ordines operatur propriæ hierarchiæ myſteria. Pręcipuè verò illi, præter ordines cæteros, in ſui miniſterium diuina lex officia ſacratiora diſtribuit. Iſtæ quidem ſunt perficientes diuinæ virtutis imagines, quibus & ſacratiſſima ſigna omnia, & ſanctæ omnes diſtinctiones conſummantur. Etſi enim à ſacerdotibus quædam perficiuntur venerabilia ſigna, nunquam tamẽ diuinam regenerationem ſine ſacratiſſimo conſummabit vnguento: neque ſacroſanctæ communionis ſacramenta perficiet, niſi ſignis tanti myſterij altaribus venerandis impoſitis. Ne ipſe quidem ſacerdos erit, niſi Pontificalibus officijs ad hoc fuerit promotus. Quocirca diuina lex Pontificalium ordinationum ſanctimoniam, & diuini confectionem vnguenti, ſacramque altaris cõſecrationem, reuerendiſſimorum Pontificum officijs atque virtutibus æterna ſorte diſtribuit. Eſt igitur Pontificalis ordo, qui conſummanti virtute ſuffultus, perficientia quæque hierarchiæ præcipuo ac proprio peragit munere, Sacramentorumque diſciplinas exponendo tradit, edocetque pro ratione conſtantes, & ſacros ipſorum Ordines, atque virtutes. Sacerdotum verò illuminans ordo, ad contuenda ſacra myſteria eos, qui initiantur, adducit: ſub ſanctorum tamen Pontificum ordine, cum quibus propria officia peragit in ijs, quæ ipſe operatur diuina myſteria per ſacratiſſima ſigna ſubindicans, & eos, qui accedũt, ſpeculatiuos efficiens, myſteriorumque participes. Cæterùm ad Pontifices eos mittit, qui inſpectorum Sacramentorum ſcientiam atque intelligentiam cupiunt, &c. Oſtenſum eſt igitur Antiſtitum ordinem perficientem eſſe, & perfectionis auctorem: ſacerdotum verò illuminantem, atque ad lucem promouentem: porrò miniſtrorum purgantem atque diſcernentem: videlicet Pontificalis ordo non perficere ſolùm, verùm & illuminare & purgare nouit: ſacerdotum verò virtus in ſe cum illuminante habet purgantem quoque ſcientiam.

Ignatius. 100.

Epiſtola ad Smyrnenſes: Sine Epiſcopo nemo quicquam faciat eorum, quæ ad Eccleſiam ſpectant: rata Euchariſtia habeatur illa, quæ ſub Epiſcopo fuerit, vel cui ipſe conceſſerit. Vbi comparuerit Epiſcopus, ibi multitudo ſit: quemadmodum vbi Chriſtus eſt, ibi omnis aſtat exercitus cæleſtis. Non licet ſine Epiſcopo baptizare, neque offerre, neque ſacrificium immolare, neque Dochen celebrare: ſed quodcunque illi viſum fuerit, ſecundùm beneplacitum Dei, vt tutum & ratum ſit quodcunque feceritis, &c. Honora Deum, vt omnium auctorem: Epiſcopum verò, vt principem ſacerdotum, imaginem Dei referentem. Epiſcopo nihil maius eſt in Eccleſia, qui Deo conſecratus eſt pro totius mundi ſalute. Qui honorat Epiſcopum, à Deo honorabitur: ſicut qui ignominia afficit illum, à Deo punietur. Si enim is iure cenſebitur pœna dignus, qui aduerſus regem inſurgit, vt qui violet bonas legum conſtitutiones, quanto putatis grauiori ſubiacebit ſupplicio, qui ſine Epiſcopo quid volet agere, concordiam rumpens, & decentem rerum ordinem confundens?

Ad Heronem Diaconum: Nihil ſine Epiſcopis facito: ſacerdotes enim ſunt. Tu verò ſacerdotum miniſter. Baptizant, ſacrificant, eligunt, manus imponunt. Tu verò illis miniſtras, vt ſanctus ille Stephanus Iacobo, & Presbyteris, qui erant Hieroſolymis.

Epiſt. ad Trallianos: Reueremini Epiſcopum ſicut Chriſtũ, quẽadmodũ nobis præceperũt Apoſtoli.

Qui intra altare eſt, mundus eſt: quare & obtẽperat Epiſcopo, & ſacerdotibus. Qui verò foris eſt, hic is eſt, qui ſine Epiſcopo, Sacerdote, & Diacono quippiam agit: & eiuſmodi inquinatam habet conſcientiam, & infideli deterior eſt. Quid enim aliud eſt Epiſcopus, quã is, qui omni principatu, & poteſtate ſuperior eſt, &, quoad homini licet, pro viribus imitator Chriſti Dei factus?

Clemens Alexandrinus. 200.

Libro 6. Stromaton. Nam hic quoque in Eccleſia progreſſiones Epiſcoporum, Presbyterorum, Diaconorum ſunt, imitationes, vt arbitror, gloriæ Angelicæ, &c.

Hippolytus. 220.

Oratione de Antichriſto: Venite Pontifices, qui porè mihi ſacrificium die noctequè obtuliſtis, & pretioſum corpus & ſanguinẽ meum immolaſtis quotidie.

Origenes. 230.

Homilia 6. in Eſaiam: De eo, quod ſcriptum eſt: *Quem mittam, & quis ibit*, &c. Qui vocatur ad Epiſcopatum, non ad principatum vocatur, ſed ad miniſterium Eccleſię totius.

Homil. 7. in Hieremiam: Plus à me (*presbytero*) exigitur, quàm à Diacono: plus à Diacono, quàm à laico: qui verò totius Eccleſiæ arcem obtinet (*ſcilicet Epiſcopus*) pro omni Eccleſia reddet rationem.

Concilium Ancyranum. 316.

Can 13. Chorepiſcopis non licet Presbyteros, vel Diaconos ordinare; ſed nec Presbyteris ciuitatis niſi cum literis ab Epiſcopo permiſſum fuerit in aliena parochia aliquid agere.

Euſebius Cæſareenſis. 320.

Eccleſ. hiſt. lib. 6. cap. 35. Iſtum igitur lepidum Euangelij patronum Nouatum omninò prętcrijt, ſcilicet vnum ſolum Epiſcopum oportere eſſe in hac Eccleſia Catholica (*ſcilicet Romana*) in qua tamen non ignorabat, Presbyteros eſſe quadraginta ſex, Diaconos ſeptem, &c.

Concilium Nicænum Primum. 325.

Canone 4. Oportet Epiſcopum maximè quidem ab omnibus, ſi fieri poteſt, qui ſunt in prouincia, conſtitui: ſi autẽ hoc ſit difficile, vel propter vrgẽtem neceſſitatem, vel vię lõgitudinem, tres omnino eundem in locum congregatos, abſentibus quoque ſuffragium ferentibus, ſcriptisquè aſſentientibus, tunc electionem fieri, eorum autem quę fiunt, confirmationem in vnaquaque prouincia à Metropolitano fieri.

Athanaſius. 340.

Epiſtola ad vbique Orthodoxos, cùm per Arianos perſecutio fieret: Sed vt demus querelam aliquam aduerſum me ſuſceptam eſſe, meumquè nomen inter reos receptum eſſe, non tamẽ oportuit in mei locum Arianum ſurrogari: ſed ſecundùm Eccleſiaſticos Canones, prout Apoſtolus pręcepit, congregatis populis, vnà cum Spiritu ſancto, qui Epiſcopum conſtituant, publicè & in pręſentia clericorum, Epiſcopum poſtulãtium, inquiſitionem fieri, atque ita omnia Canonicè peragi: non autem ad præſentiam, poſtulationemquè Arianorũ, qui ab Eccleſia alieni ſunt, quiquè Epiſcopale nomen non vereantur emere, ſucceſſorem mihi dari, nundinatoremquè Epiſcopalis tituli, præter conſenſum eorum, qui Epiſcopum poſtulare debebant.

Concilium Antiochenum. 347.

Can 9 Epiſcopos, qui ſunt in vnaquaque prouincia, ſcire oportet, Epiſcopum, qui pręeſt Metropoli, etiam curam ſuſcipere totius prouinciæ, eò quòd in Metropolim vndequaque concurrũ omnes, qui habent negotia. Vnde & viſum eſt eum quoque honore præcedere: reliquos autem Epiſcopos nihil magni momenti aggredi ſine ipſo, ſicut vult, qui ab initio obtinuit, Patrum Canon: vel ſola, quæ ad vniuſcuiuſque parochiam conferunt, & regiones, quæ ei ſubſunt. Vnomquemque enim Epiſcopum habere ſuæ parochię poteſtatem, & adminiſtrare pro vnicuique conueniente religione, & totius regionis curã gerere, quæ ſuę vrbi ſubeſt. Vt etiam ordinent Presbyteros, & Diaconos, & vnaquæque cum iudicio tractent, & nihil vltra facere aggrediantur ſine Metropolis Epiſcopo.

Concilium Sardicenſe. 350.

Can. 6. Oportet ex vicina quoque prouincia accerſiri Epiſcopos ad Metropolitani Epiſcopi conſtitutionem: non licere autem ſimpliciter Epiſcopum conſtituere in aliquo pago vel parua vrbe, cui vel vnus Presbyter ſufficit. Non neceſſe eſt enim illic Epiſcopum conſtitui, ne Epiſcopi nomen & auctoritas vilipendatur.

Baſilius Magnus. 370.

Epiſtola 30. Nam corporis quidem lychnus eſt oculus, quemadmodum audiuimus, non is tantum, qui corporaliter videt, & videtur, ſed & qui ſpiritualiter conſiderat, & conſideratur: Eccleſię verò lychnus eſt Epiſcopus.

Amphilochius. 370.

In vita Baſilij Magni: Conuenientes ergo Epiſcopi, ſancto Spiritu id agente, Baſilium elegerunt Epiſcopum: qui accepta conſecratione regebat Eccleſiam, diuina fretus prouidentia elapſo autem aliquanto tempore, rogauit ſibi diuinitus dari gratiam, ſapientiam, & intellectum, vt proprijs ſermonibus poſſet illi incruentum offerre ſacrificium, & adueniret in ipſum Spiritus ſanctus.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 20. quæ eſt in laudem Baſilij Magni: Cùm prius ſacros libros populo lectitaſſet, qui eos poſtea enarrauit, nec hunc ſacerdotij gradum indignum ſe duxiſſet, ita demum in Presbyterorũ, ac deinde in Epiſcoporum cathedra Dominum laudat, non hanc poteſtatem furatus, nec ea per vim potitus, nec honorem perſecutus, ſed ab honore quęſitus: nec humano fauore, ſed diuinitus ac Dei gratia ſacerdotium conſecutus, &c. Cùm Euſebius ex hac vita migraſſet, Baſilius ad excelſum Epiſcopatus thronum euehitur. Ad eum vngendum viros pietate claros, ac zelo flagrantes, Spiritus ſanctus ab exteris regionibus excitauit.

Epiphanius. 380.

Hæreſi 75. contra Aërianos: Epiſcoporum ordo Patrum generator eſt. Patres enim generat Eccleſiæ. Presbyterorum verò non potens generare Patres, per lauacri regenerationem generat filios Eccleſię: non tamen Patres aut Doctores. Decepit autem Aërium ipſius nugacitas & ęmulatio. Profert autem ad errorem ſuum, quòd Apoſtolus ſcribit Presbyteris, & Diaconis, & non ſcribit Epiſcopis. Et ad Epiſcopum dicit; *Ne neglexeris donũ quod in te eſt, quod accepiſti per manus presbyterij.* Et 1. Tim. 4.
rurſus in alio loco Epiſcopis & Diaconis ſcribit. Eſt ergo (inquit Aërius) idem Epiſcopus, qui & Presbyter: & non nouit ille, qui conſequentiæ veritatis ignarus eſt, & hiſtorias profundiſſimas non legit, quòd cùm recens eſſet prædicatio, ſanctus Apoſtolus pro re nata velut habebat ſcripſit. Vbi enim erant Epiſcopi conſtituti, ſcripſit Epiſcopis & Diaconis. Per hos enim duos Eccleſiaſtica compleri poſſunt. Vbi verò non eſt aliquis dignus inuentus Epiſcopatu, permanſit locus ſine

Epi-

Epiſcopo. Vbi autẽ opus fuit, & erant digni Epiſcopatu, conſtituti ſunt Epiſcopi. Cum autẽ multitudo non eſſet, non ſunt inuenti inter ipſos, qui presbyteri conſtituerentur, & fuerunt contenti ſolo Epiſcopo in loco conſtituto. Verùm ſine Diacono impoſſibile eſt eſſe Epiſcopum, & idcirco curam adhibuit ſanctus Apoſtolus, vt Diaconi adeſſent Epiſcopo propter miniſterium: ſic Eccleſia accepit complementa diſpenſationis. Nam ſingulæ res non ab initio omnia habuerunt, ſed progreſſu temporis ea, quæ ad neceſſariorũ perfectionem requiruntur, parabantur.

Theodoſius Imp. 390.

C.lib.1.T.3.l.7. Nec honore, nec legibus Epiſcopus ad teſtimonium dicendum flagitetur. Nam & perſona oneratur, & dignitas ſacerdotis exempta confunditur.

Theophilus Alexandrinus. 390.

Canone 6. De ijs, qui ordinandi ſunt, hæc erit forma, vt quicquid eſt ſacerdotalis ordinis, conſentiat, & eligat, & tunc Epiſcopus examinet: vel ei etiam aſſentiente ſacerdotali ordine in media Eccleſia ordinet, præſente populo, & Epiſcopo alloquente, an etiam poſſit populus ferre ei teſtimonium.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Libro 6.de Sacerdotio: Eorum hominum, qui Epiſcopo ſubditi ſunt, bona pars vitę humanę curis vincti diſtringuntur: id quod pigriores ignauioresquè illos reddit ad ſpiritus opera peragenda. Vnde & Epiſcopũ neceſſe eſt in ſingulos, vt ſit dicam, dies ſermonem facere, vt ipſa ſaltem aſſuetudine doctrinæ ſermonem auditorum animi retinere poſſint, &c. Difficultates eas omnes recenſere velle, quae Epiſcopum tolerare oportet, prorſus nihil aliud fuerit, quàm maris altitudinem emetiri. Nam vt etiam ille ab omni animi perturbatione vacet, (id quod aſſequi certè nemo poteſt,) tamen emendandis corrigendisq; aliorũ delictis, labores ærumnasq; infinitas ferre neceſſariò cogitur. Quibus quidem ſi domeſticos peculiaresquè morbos addideris, hic tu contemplare laborum pelagus, curarumquè abyſſum, & quę Epiſcopo toleranda erunt, volenti & domeſtica & aliena mala edomare.

Syneſius. 410.

Epiſt.66. Alexander Cyrenſis dignus habitus eſt Eccleſiaſtica Diaconia, vt fieret Presbyter. Cùm autem ob neceſſitatem quandam ad caſtra veniſſet, ſub manibus Ioannis Chryſoſtomi creatus eſt Epiſcopus Baſini ciuitatis Bithyniæ.

Synodus Epheſina. 430.

Epiſtola ad ſacram in Pamphilia Synodum: Theodorus Epiſcopatus nomen habeat, & honorem, & communionem: ita tamen, vt neque ipſe ordinet, neq; Eccleſias occupans propria auctoritate ſacra obeat.

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib.1.epiſt.149. Epiſcopus ex ipſo nomine, quid ipſius muneris atque officij ſit, perſpectum habere debet. Eum enim inuiſibilium & occultarum ferarum impetus, Eccleſię ignauias, monachorũ negligentias, iniquorũ hominum improbitates, viduarum calamitates, pupillorum egeſtates, altaris ſuſpitiones, Diaconorum morbos, ſenũ mala conſilia ſpeculari oportet, atque ex omni parte oculum eſſe omnia perſpicientem, nec quicquam negligentem. Quorum ſi quid per incuriá prętermittatur, non ipſe ſolus plectitur, ſed etiam cum eo vniuerſa perſæpe Eccleſia. Ipſe quidem, quòd, cùm huiuſmodi moribus eſſet, diuini ſacerdotis munus obire minimè dubitauit, tantumq; negotium aut ſponte ſuſcepit, aut furore atque amentia percitus emit. hæc autem, quòd eiuſmodi viro ſacerdotium indignè mandauit.

Lib.2.epiſt.125. Epiſcopatus quidem & nomẽ & res ipſa, cùm diuinum quiddam ſit, atque omni alio munere & dignitate præſtantius, paucis quibuſdam cõuenit: hoc eſt ijs, qui paternam curam, non autem tyrannicam vitę licentiam hanc dignitatem eſſe exiſtimãt. Quocirca ne tibi mirum videatur, quòd Hierax Presbyter, vir mente prędictus, hoc munus tamquam grauem quendam ac difficilem morbum defugerit.

Sozomenus. 440.

Libro 2.c.32. Imperatores Chriſtiani poſt mortem Conſtantinopoli ſepeliuntur, atque Epiſcopi etiam: quippe cùm dignitas ſacerdotalis Imperij dignitati par ſit, imò verò in locis ſacris primas partes obtineat.

Lib 6.c.7. Vbi deceſſit Conſtantinopoli Valentinianus, perq; Thraciam Romam verſus iter fecit, Epiſcopi Helleſponti & Bithyniæ mittunt ad eũ pro ſe legatum Hypatianum Heracleæ Epiſcopum, oratũ, vt ſibi de doctrina fidei itẽ conſtituenda in vnum conueniendi poteſtas permitteretur. Qui cùm veniſſet ad Valentinianum, & Epiſcoporum poſtulata ei expoſuiſſet: reſpõdit ille, ſibi, qui vnus è laicorum numero erat, non licere ſe eiuſmodi negotijs interponere: Et ideò ſacerdotes & Epiſcopi, inquit, quibus hæ curæ ſunt, ſeorſim per ſe, vbicunque ipſis lubitum fuerit, in vnum conueniant.

Socrates. 440.

Lib.7.c.39. Dũ adhuc Maximiani Epiſcopi corpus inſepultũ iaceret, ne cõtrouerſia & tumultus in Eccleſia denuò cieretur, Theodoſius Imp per Epiſcopos, qui aderãt, Proclum in ſede Epiſcopali collocandũ curauit. Huic etiã negotio ſuffragabantur epiſtolę Cęleſtini Epiſcopi Romani, quae ad Cyrillũ Epiſcopũ Alexandrię, & ad Ioannem Epiſcopũ Antiochiæ, & Rufum Theſſalonicę Epiſcopũ miſit: quo eos doceret, nihil obſtare, quò minus, qui vnius ciuitatis vel nominatus fuiſſet Epiſcopus, vel iam eſſet Epiſcopus, ad alteram ciuitatem traos ferretur. Proclus igitur in ſede Epiſcopali locatus, corpus Maximiani effert ad ſepulchrum, funusquè celebrat.

Cap.40. Proclus ab ineunte adoleſcentia lector fuit: qui cùm ad virilem perueniret ætatem, Atticus eum ad gradum Diaconatus euexit. Ac cùm presbyterij honore dignus putaretur, à Siſinnio ad Epiſcopatum Cyzici deſignatus eſt.

Theodoretus. 450.

Eccleſ.hiſt.lib.4.c.5. Cùm Auxẽtius, Eccleſiæ Mediolanenſis Epiſcopus, labe Ariana infectus, & in multis Concilijs abdicatus, è vita exiuiſſet, Imperator Valentinianus, accerſitis ad ſe Epiſcopis, ſic apud eos verba facit: Eſt vobis, vtpote ſacris & diuinis literis inſtitutis, exploratè cognitũ, qualis debeat eſſe is, qui ſit ad Epiſcopatum gerendũ delectus: & quòd neceſſe ſit gregẽ ſuum non doctrina ſolùm, verùm etiam pręclara viuendi ratione moderari, & ſe cuiuſq; virtutis exẽplar ei præbere, ſuæq; diſciplinæ rectã vitæ, & morum inſtitutionem teſtem habere. Quare hominẽ ita inſtructum in ſede & gradu Epiſcopali iã collocate, vt & nos, à quibus hoc gubernatur imperium, et verè & ex animo capita inclinemus, & illius reprehenſionem (nam cùm ſimus homines, errore labi neceſſe eſt) velut medicinam animorum cupidè amplexemur.

Cap.6. Hac oratione ab Imp. habita, Concilium Epiſcoporum cõtendit ab eo, vt ipſe (*Imperator*,) vtpote ſapiẽtię & pietatis inſignibus pręclarè exornatus, Epiſcopum deligat. At ille: Maior eſt, inquit, hæc prouincia, quàm quæ viribus noſtris

ſuſtineri poſſit. Proinde vos, diuina repleti gratia, multo melius hoc Epiſcopi deligendi negotium tranſigetis, &c.

Lib. 5. c. 27. Conſtantinopoli mortuo Nectario, qui illam gubernârat Eccleſiam, Arcadius, cui illa Imperij pars obuenerat, cùm Ioannem, eximium orbis terrarum luminare Antiochiæ in cœtum presbyterorum aſcitum intellexiſſet, accerſit ad ſe, & ab Epiſcopis in vnum conuocâtis contendit, vt eum conſecrent Epiſcopum, & præclaræ illius vrbis Paſtorem conſtituant.

Leo & Anthemius Impp. 468.

L. Si quemquã, C. de Epiſcopis & clericis: Si quemquã vel in hac regia vrbe, vel in cęteris prouincijs, quę toto orbe diffuſæ ſunt, ad Epiſcopatus gradum prouehi Deo auctore contigerit, puris hominum mentibus, nuda electionis conſcientia, ſyncero omnium iudicio proferatur. Nemo gradum ſacerdotij pretij venalitate mercetur: quantum quiſque mereatur, non quantum dare ſufficiat æſtimetur, &c. Itaque caſtus & humilis noſtris temporibus eligatur Epiſcopus: vt, quocunque locorum peruenerit, omnia vitæ propriæ integritate purificet: nec pretio, ſed precibus ordinetur Antiſtes. Tantum ab ambitu debet eſſe ſepoſitus, vt quæratur cogendus, rogatus recedat, inuitatus effugiat: ſola illi ſuffragetur neceſſitas excuſandi.

Procopius Gazæus. 530.

In Numeros: Et tuebantur cuſtodias eius, (*Aaronis ſcilicet.*) Sacrorum eius cooperarij Apoſtolorum ordo eſt. Innuit autem ſanctæ Eccleſię Ordines, Epiſcoporum puta, & Presbyterorum, qui ſacra myſteria obeunt.

Ad cap. 1. Eſaiæ: Meminerint igitur Epiſcopi, ſe non tamquam Principes aut Imperatores, ſed vt conſiliarios (quales Prophetæ ipſi & Moſes extiterunt, quibus per omnia ſimiles eſſe debent) populo concedi.

Iuſtinianus Imper. 530.

In Authent. Quomodo oporteat Epiſcopos & reliquos clericos ad ordinationem adduci. *cap. 1.* Sancimus, ſacras per omnia ſequentes regulas, dum quiſpiam ſequenti omni tempore ad ordinationẽ Epiſcopatus adducitur, conſiderari prius in vitam, ſecundùm ſanctum Apoſtolum, ſi honeſta, & inculpabilis, & vndique irreprehenſibilis ſit, & in bonis teſtimonium habeat, & ſacerdotem decens. Et neque ex officiali, aut curiali veniat fortuna: niſi tamen ex nouella ætate in monaſterio conſtitutus fortuna liberetur: quartã tamẽ prius ſubſtantiæ reddens curię. Neque enim idiota, ex ijs, qui vocãtur laici, exiſtẽs, ita mox ad Epiſcopatum aſcendat, nec imaginariam ſuſcipiat ordinationem, tanquam modò quidem idiota, mox autem clericus, deinde paruum aliquod tempus præteriens mox Epiſcopus appareat. Et neque vxori alij copulatus: ſed aut in virginitate degens à principio, aut vxorem quidem habens, in virginitate autem ad eum venientem, & non viduam, neque ſeiunctam à viro, neque concubinam.

Cap. 2. His igitur, quæ ſacris Canonibus definita ſunt, inſiſtentes, pręſentem ſancimus legem, per quam ſancimus, vt, quoties vſuuenerit Epiſcopum ordinari, conueniant clerici & primores ciuitatis, cui ordinandus eſt Epiſcopus, & propoſitis ſanctis Euangelijs, ſuper tribus perſonis pſephiſmata fieri, & quemque ipſorum iurare ſecundùm diuina eloquia, & ipſis pſephiſmatibus inſcribi, quòd neque per dationem, neque promiſſionem, vel amicitiam, vel gratiam, vel aliam qualemcunque affectionem: ſed quòd ſcientes ipſos rectæ & Catholicæ fidei, & honeſtæ vitę, & excedere trigeſimum ętatis annum ipſos elegerint, & quòd neque vxorem, neque liberos ſciunt aliquem ex ipſis habere.

Cyrillus Eremita. 540.

Vita Ioannis Silentiarij cap. 3. Cùm autem intraſſet trigeſimum octauum ætatis annum, Sebaſtiæ Metropolitanus, à bona eius fama commotus, & à ciuitatis, quæ dicitur Colonia, habitatoribus rogatus, cùm eum tamquam ad rem aliam acerſiuiſſet, vt qui Eccleſiaſticorum graduum iam omnem peruaſiſſet conſequentiam, ordinat Epiſcopum dictæ ciuitatis mortuo Epiſcopo. Cumque ſic Pontificatum ſuſcepiſſet inuitus, monaſticæ vitæ non mutauit regulam, ſed decertabat in Epiſcopatu tamquam in monaſterio.

Euagrius. 590.

Lib. 2. cap. 8. Timotheum Ælurum, qui iam pridem monaſticum vitæ genus excoluiſſet, poſtea autem eſſet in numerum Presbyterorum Alexandrinorum aſcriptus, ad Epiſcopatus gradum capeſſandum ſuffragijs deligunt: ac ſimul atque in magnam Eccleſiam, quæ Cęſaris nomine nuncupatur, deduxerant, illum ſuum declarant Epiſcopum, dum Proterio adhuc ſuppeditabat vita, ſacerdotiſquè muneribus fungebatur.

Antiochus. 600.

Homilia 122. de dignitate & functione Pontificis: Pontificia dignitas, iuxta veterem traditionem, prærogatiua Ordinis ambit & complectitur ſacrarum rerum functionem omnem, cùm pręeminentia Ordinis, qua omnibus præpollet, habeat cęteros, qui ad Dei cultum intermedij ſunt, conſecrare, & primarias illas, quæ ab ipſo Deo cęlitus inſpirantur, viſiones interpretari.

Homilia 123. de ordinatione Cleri: Rationi prorſus conſentaneum eſt, vt ſacerdotes per omnia imitentur Pontificem, quemadmodum Chriſti imitator Pontifex eſt.

Maximus Monachus. 640.

Ad caput 5. Eccleſiaſticæ Hierarchiæ Dionyſij: Sanctificare & perficere vnguentum, item altare conſecrare, & ordinare non eſt Presbyterorum. Hæc enim ſolus Pontifex perficit, ſine quo Presbyter nec baptizat, nec offert, &c. Conſignans ipſum is, qui ordinat, Pontifex ex nomine dicit: Conſignetur ille ex Presbytero in Epiſcopum, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

Concilium Trullenſe. 710.

Canone 20. Non liceat Epiſcopo in alia, quę ad ſe non pertinet, ciuitate publicè docere. Si quis autem hoc facere deprehenſus fuerit, ab Epiſcopatu deſiſtat, Presbyteri autem munere fungatur.

Synodus Nicæna Secunda. 790.

Can. 3. *Omnem electionem, quæ fit à magiſtratibus, Epiſcopi, vel Presbyteri, vel Diaconi irritam manere ex Canone dicente*: Si quis Epiſcopus ſecularibus magiſtratibus vſus, per eos Eccleſiam obtinuerit, deponatur & ſegregetur. Oportet enim eum, qui eſt promouẽdus ad Epiſcopatũ, ab Epiſcopis eligi.

Ignatius Monachus. 830.

In vita S. Taraſij: Tunc de cætero inſpiratione principalis, & diuini Spiritus, conſpirante etiam conſilio Imperatorum mundani mutata dignitate, & tõſa coma ritu Clerici, honeſto'q; & venerãdo alio ſumpto amictu, diuinis & ſpiritalibus inuocationibus, ſicut Aaron & Phinees, ſuſcipit vnctionem honoris ſacerdotalis, & aſcendit ad altitudinem cathedrę paſtoralis, luci lucem adiungens, & virtutem augens virtutibus, & modum ſuperantibus profectibus datum, ſacratiſſimum talentum multiplicans.

Methodius Conſtantinopolitanus. 840.

In Fragmentaquedam: Quemedmodú ſibi imperium, vel peroeipaium nemo vnquam accipiet etiamſi bellicoſus & pugnaciſſimus eſſe videatur & ſi velle deprehenſua fuerit, abducetur in cuſtodia, vt maximus Dionyſius literis mandauit: ita nec ſecerdotalia quis ſibi munera pmiſerit. Quãdoquidem magnus quoq; dicit Apoſtolus, quòd non quia honorem ſibi eſſumit, ſed *qui à Deo vocatur:* & ſubiungit: *ſicut & Aaron:* ita & *Chriſtus non ſemetipſum glorificauit, vt fieret Pontifex; ſed is, qui dixit ei. Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech.* Quòd autem Epiſcopi, & Hierarchæ, Apoſtolorumq; ſucceſſores Patriarchæ, eos iure ſegregauerint, ſecundùm diuinum Dionyſium, Canonum quoque inſcriptio meniſeſtiſſimè declarauit. Ordines enim inferiores à ſuperioribus iure ſegregantur, ſeu excommunicantur.

Baſilius Imper. 860.

Oratione habita in octaua Synodo: Vobia laicis, tam qui in dignitatibus, quàm qui abſq; dignitatibus verſamini, nullo modo licet de Eccleſiaſticis cauſia ſermonẽ mouere, neq; penitus reſiſtere integritati Eccleſiæ, & vniuerſali Synodo aduerſari. Hue enim inueſtigare & quęrere Pontificum & ſacerdotum eſt, qui regiminis officiũ ſortiti ſunt, qui ſanctificandi, qui ligandi & ſoluendi poteſtatem habent, qui Eccleſiaſticas & cæleſtes adepti ſunt claues.

Synodus Conſtantinop. ſub Photio. 870.

Can.17. In omnibus boni Eccleſiaſtici Ordinis curã gerentes, hoc quoq; definire neceſſariũ duximus, vt nullus deinceps laicus, vel monachus repẽtè ad Epiſcopalẽ altitudinẽ euehatur, ſed in Eccleſiaſticis gradibus primũ examinatus, ſic Epiſcopalis dignitatis ordinationẽ ſuſciperet Etſi enim huc vſq; quidã ex monachis & laicis exigẽte neceſſitate Epiſcopali honore ſtatim digni facti ſunt, qui & virtute excellẽti fuêre, & ſuam Eccleſiam in altum extulêre: id tamen, quod rarò euenit, Eccleſię legem nequequã ſtatuentes, decernimus, vt deinceps minimè fiat, niſi is, qui ritè ordinatus, per gradus ſacerdotales proceſſerit, in vnoquoque ordine præſtitutum adimplens.

Theophylactus. 900.

Ad cap.19. Lucæ: Ordo in Eccleſia perfectã præſidentium diſpoſitionẽ habet, & neq; plures oportebat eſſe, neq; pauciores, vt exẽpli gratia: Tria videmus eſſe in Eccleſia, purgationẽ, illuminationẽ, & perfectionẽ. Operationes enim illas tres ſortiti ſunt Ordines: Diaconi purgãt, per inſtructionẽ & doctrinam; Presbyteri illuminent, per Baptiſmum; Epiſcopi ſacerdotales ordines conſtituunt & perficiunt, hoc eſt ordinant, &c.

Ad prioris ad Timoth. c.4. *Cum impoſitione manuum presbyterij,* hoc eſt Epiſcoporũ. Non enim Presbyteri Epiſcopum ordinant. Vide aũt horrendũ, quantum poſſit impoſitio ſacerdotaliũ manuũ.

Simeon Metaphraſtes. 960.

In vita Ignatij: Ignatius ſacerdos eligitur communi ſententia omnium ſimul Apoſtolorum, & Antiochenus creatur Epiſcopus.

In encomio Chryſoſtomi: Licebat autem conijcere, quòd, cùm ſimul lætaretur chorus Sanctorum, ne Angeli quidem abeſſent ab hoc diuino feſto: qui erat in terra Angelus, ſacro Chriſ[illegible]ſecratus, & in excelſo loco Eccleſiæ collocatus.

In vita S. Eleutherij: Anicetus, qui Romanę Eccleſiæ pręerat, videns morum eius moderationem, & alias virtutes, primùm Diaconũ, deinde Presbyterum, poſtremò Epiſcopum ordinat Illyrici.

OEcumenius. 1060.

Ad cap. 4. prioris ad Timoth. *Ne neglexeris quod eſt in te donum:* hoc eſt, doctrinam, cum Epiſcopi [illegible] Nam gratiæ Dei erat, quòd nomen [illegible] paſtor fie[illegible] 1. *Quod d[illegible] eſt tibi per Prophetia[illegible]* Iuſſu namque Spiritus facti ſunt Epiſcopi, & non paſſim. Eſt autẽ prophetiæ genus præſentia quoque dicere, vt cùm dicitur. *Segregate mihi Barnabam & Saulum. Cum impoſitione manuum auctoritatis Presbyterij.*) Presbyteros dicit Epiſcopos. Neque enim Presbyteri Epiſcopum ordinabant. Actor. 13

Ioannes Zonaras. 1100.

Ad Canonem 1. Apoſt. Nunc quidem Chirotonia vocatur abſolutio precum, ſanctiq; Spiritus inuocatio, dum ſacerdotio quis initiatur, & conſecrationem ſortitur: ex eo dicta, quòd Pontifex extendet manus, benedicens homini ad ſacra deligendo, &c. Hic autem Canon à duobus Epiſcopis Epiſcopũ iubet initiari. Sed quartus primæ Synodi Canon Epiſcopum creari definit ab omnibus Epiſcopis prouinciæ, vel tribus, interea dum reliqui ſubſcriptioni conſentiant.

Theodorus Balſamon. 1180.

Ad Canonem 18. Synodi Nicenæ: Quòd magna ſit ſacerdotum dignitas, ſed multò maior Epiſcoporum, & quòd debent Diaconis præponi, ex ipſis factis oſtenditur. Illis ſeruitur, hi verò ſeruiunt. Quidni ergo præferri debent ij, quibus min[illegible]atur, ijs qui miniſtrant?

Simeon Theſſalonicenſis. 1200.

De myſterijs Eccleſiæ libro 4. Sine Epiſcopo nec altare, nec ordinatio, nec Chriſma, denique nec Chriſtianus conſiſtit. Per eum enim vera eſt Chriſtianitas, & omnia Chriſti myſteria per ipſum. Meritò itaque vnguntur, qui ordinantur, viſibiliter: quia nihil materiale operantur, ſed omnia ſpiritualia: & quia vero Chriſmati appropinquârunt, quod eſt Chriſtus Ieſus, cuius nomen vnguentum effuſum eſt. Ex illis igitur diuinis manibus & ore accepta benedictione, & aſpiratione, & ordinatione, & gratia, per ea, quæ ab ipſo ſanctificata ſunt, ſecundùm ſucceſſionem, gratiam, qui conſecrati ſumus, accipimus, atque fons gratię noſtræ Chriſtus eſt, qui operatur omnia in omnibus.

Nicolaus Cabaſilas. 1280.

De Liturgiæ cap. 29. Sacerdotis & Pontificis ordinatio ſimili modo per orationem peragitur. Oremus enim, inquit, pro ipſo, vt veniat in ipſũ gratia ſanctiſſimi Spiritus: poſt impoſitionem manus, is, qui ordinat, ad clerum clamat, & in ea, quæ fit in Latinorum Eccleſia, Pontificie ordinatione, poſtquam infudit vnguentum in caput eius, qui ordinatur, qui ordinat. optat locupletem Spiritus ſancti gratiam in eum deſcendere.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Libro 9. cap. 43 Si illorum fides reproba eſt, nec electio ſiue ordinatio eorum prorſus non poteſt in dubium vocari. Namque, ſi ante iſtos illi Spiritum ſanctum non habuêre, qui per impoſitionem manuum maximè venit, neque iſti omnino inter Epiſcopos & ſacerdotes cenſendi. Quomodo enim dignitatem talem ab eis accipere potuerunt, qui illam nunquam habuerint?

Libro 11. cap. 46. Quam ob cauſam Romani duces, Lucio Epiſcopo reiecto, Moſen monachum ad Epiſcopos, qui in exilio egebant, duxêre, à quibus ille Epiſcopali vnctione accepta, ad Saracenos tranſijt, & pacificatione rebus inter eos & Romanos compoſitis, piè ſancteque Epiſcopatum adminiſtrauit.

Zaga Zabo Æthiops. 1520.

In confeſſione fidei Aethiopicæ: Præcipuum Patriarchæ officium eſt, ſacros Ordines dare, quos nemo, ipſo excepto, aut dare, aut auferre poteſt.

Manuelus Malaxus Conſtantinopolitanus. 1580.

Hiſtoria Eccleſiaſtica cap. 17. Patriarcha verò pro Patriarchica eminentia, vt Pater patrum ſit, & vt paſtor paſtorum, Metropolitarum, Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, & omnium ſacratorum, & laicorum per totum orbem. Hic ergo ordinet Metropolitas, & Metropolita Metropolitam ordinat Patriarchę permiſſu, pro poteſtate & auctoritate, quam à Patriarcha accepit. Et Epiſcopus Epiſcopum ordinat Metropolita permittente. Tum itaque thronum Monembaſiæ Arſenius, eo, quo diximus, modo adeptus, contra Canones, ſacris operando, cum ſacro conſeſſu pro Metropolita ſe gerebat, Ordinatiões faciebat, Lectores, Hypodiaconos, Diaconos, Sacerdotes, & omnia Pontificia munera exequebatur. Hęc cùm reſciuiſſet magna & Catholica Eccleſiarum mater, miſſum eſt ad eum venerabile Patriarchicum ſcriptum, quo interdicebatur ei Pontificali adminiſtratione; vt qui violatis legibus ordinatus eſſet, & ſpiritale faceret adulterium, cùm ipſe nec ordinationem, nec ſancti Spiritus gratiam accepiſſet: Epiſcopum habere gratiam ſancti Spiritus, eamque dare quando faciat ſacerdotes ex Epiſcopali auctoritate: talem deſignationem eſſe ſanctam & ratam beneficio & gratia ſancti viuificiquá Spiritus.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Martialis. 90.

Epiſt. ad Tholoſanos c. 8. Stephano Epiſcopo obedire debetis in omnibus: quia princeps à Deo vobis in omnibus conſtitutus eſt, à quo omnis poteſtas & paternitas in cęlis & in terra originem ſumpſit.

Anacletus. 96.

Epiſt. 2. Hieroſolymis primus Epiſcopus Iacobus, qui Iuſtus dicebatur, & ſecundùm carnem Domini nuncupatus eſt frater, à Petro, Iacobo, & Ioanne eſt ordinatus: ſucceſſoribus videlicet dantibus formam eorum, vt non minus quàm à tribus Epiſcopis, reliquisqùe omnibus aſſenſum præbentibus, vllatenus Epiſcopus ordinetur, & communi voto ordinatio celebretur.

Epiſtola 3. Epiſcoporum ordo vnus eſt, licet ſint Primates illi, qui primas ciuitatis tenent, qui & in quibuſdam locis Patriarchę à nonnullis vocantur. Illi autem, qui in Metropoli à beato Petro Apoſtolo, ordinante Domino, & à prædeceſſore noſtro S. Clemente, ſeu à nobis conſtituti ſunt, nũ omnes Primates vel Patriarchæ eſſe poſſunt, ſed illæ vrbes, quæ præfatis & priſcis temporibus primatum tenuêre.

Euariſtus. 97.

Epiſt. 2 Sacerdotes vice Chriſti legatione funguntur in Eccleſia. Et ſicut ei ſua coniuncta eſt ſponſa, id eſt, Eccleſia. ſic Epiſcopi iunguntur Eccleſiæ vnicuique proportione ſua, &c. Et Eccleſię Epiſcopo in omnibus obedire debet. Vnde ſi qui ſunt vituperatores, aut accuſatores Epiſcoporum, vel reliquorum ſacerdotum, non oportet eos à iudicibus Eccleſię audiri, antequam eorum æſtimationis ſuſpicio diſcutiatur, qua occaſione iſta pręſumpſerint, necne.

Tertullianus. 200.

De Præſcriptionibus aduerſus hæreticos cap. 3. Quid ergo, ſi Epiſcopus, ſi Diaconus, ſi vidua, ſi virgo, ſi Doctor, ſi etiam Martyr lapſus à regula fuerit, ideò hęreſes veritatem videbuntur obtinere?

Cap. 41. Nuſquam facilius proficitur, quàm in caſtris rebellium, vbi ipſum eſſe, illic promereri eſt. Itaque alius hodie Epiſcopus, cras alius; hodie Diaconus, qui cras lector; hodie Presbyter, qui cras laicus.

De Baptiſ. c. 17. Dandi quidẽ Baptiſmi ius habet ſummus Sacerdos, qui eſt Epiſcopus. Dehinc Presbyteri, & Diaconi, non tamen ſine Epiſcopi auctoritate, propter Eccleſiæ honórem. Quo ſaluo, ſalua pax eſt. Alioqnin etiam laicis ius eſt. Quod enim ex æquo accipitur, ex æquo dari poteſt, niſi Epiſcopi iam, aut Presbyteri, aut Diaconi vocantur, dicentes, Domini ſermo non debet abſcondi ab vllo. Proinde & Baptiſmus ęquè Dei cenſus ab omnibus exerceri poteſt: ſed quanto magis laicis diſciplina verecundiæ, & modeſtiæ incumbit, cùm ea maioribus competat, ne ſibi aſſumãt dicatum Epiſcopi officium Epiſcopatus.

Aduerſus Pſychicos cap. 13. Bene autem quòd & Epiſcopi vniuerſæ plebi mandare ieiunia aſſolent, non dico de induſtria ſtipium conferendarum, vt veſtræ capturæ eſt, ſed interdum ex aliqua ſolicitudinis Eccleſiaſticæ cauſa.

Vrbanus Primus. 224.

Epiſt. 1. cap. 4. Quòd ſedes in Epiſcoporũ Eccleſijs excelsè conſtitutæ, & præparatę inueniuntur vt thronus, ſpeculationem & poteſtatem iudicandi, & ſoluendi, atque ligandi à Domino ſibi datam materiam docent. Vnde ipſe Saluator in
Euangelio ait: *Quæcunque ligaueritis ſuper terram, e-* Matth. 18
runt ligata & in cælo; & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo. Et alibi: *Accipite Spiritum* Ioan. 20.
ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta ſunt. Ideo iſta prætulimus, fratres chariſſimi, vt intelligatis poteſtatem Epiſcoporum veſtrorum, in iiſq́ue Deum veneremini, & eos vt animas veſtras diligatis: & quibus illi non communicant, non communicetis; & quos eiecerint, non recipiatis. Valde enim timenda eſt ſententia Epiſcopi, licet iniuſtè liget aliquem, quod tamen ſummoperè præuidere debet.

Anterus. 236.

Epiſtola de mutatione Epiſcoporum: De mutatione ergo Epiſcoporum, vnde ſanctam ſedem Apoſtolicã conſulere voluiſtis, ſcitote, eã cõmuni vtilitate atq; neceſſitate fieri licere; ſed non libitu cuiuſquam aut dominatione. Petrus, ſanctus magiſter noſter, & princeps Apoſtolorum, de Antiochia vtilitatis cauſa translatus eſt Romam, vt ibidem potius proficere poſſet. Euſebius quoque de quadam parua ciuitate Apoſtolica auctoritate mutatus eſt Alexandriam. Similiter Felix de ciuitate, qua ordinatus erat electione ciuium, propter doctrinam & bonam vitam, quam habebat, cõmuni Epiſcoporum, & reliquorum ſacerdotum, ac populorum conſilio, translatus eſt Epheſum. Sicut Epiſcopi habent poteſtatem ordinare regulariter Epiſcopos & reliquos ſacerdotes: ſic quoties vtilitas aut neceſſitas coëgerit, ſupradicto modo & mutare, & inthronizare poteſtatem habent.

Lucius Primus. 254.

Epiſtola ad Galliæ Epiſcopos: Quoniam in hac

ſancta

ſancta Sede conſtitutum habemus, vt duo Presbyteri, vel tres Diaconi in omni loco Epiſcopum non deſerant, propter teſtimonium Eccleſiaſticum. Epiſcopi ergo non ſunt leuiter accuſandi, vel detrahendi: quia iniuria eorum ad Chriſtum pertinet, cuius vice & legatione funguntur in Eccleſia.

Cyprianus. 254.

Libro 3. epiſt. 4.

Epiſtola 27. Dominus noſter, cuius præcepta metuenda & obſeruanda debemus, Epiſcopi honorem, & Eccleſiæ ſuę rationem diſponens, in Euangelio loquitur, & dicit Petro: *Ego tibi dico, quia tu es Petrus, & ſuper iſtam petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferorum non vincent eam: & tibi dabo claues regni cælorum*, &c. Inde per temporum & ſucceſſionum vices Epiſcoporum ordinatio, & Eccleſiæ ratio decurrit, vt Eccleſia ſuper Epiſcopos conſtituatur, & omnis actus Eccleſię per eoſdem præpoſitos gubernetur. Cùm hoc itaque diuina lege fundatum ſit, miror quoſdam audaci temeritate ſic mihi ſcribere voluiſſe, quando Eccleſia in Epiſcopo, & clero, & in omnibus ſtantibus ſit conſtituta.

Libro 1. epiſt. 2.

Epiſtola 54. Epiſcopatus noſtri honor grandis & gloria eſt, pacem dediſſe Martyribus, vt ſacerdotes, qui ſacrificia Dei quotidie celebramus, hoſtias Deo & victimas præparemus.

De vnitate Eccleſiæ Catholicæ: Hi ſunt, qui ſe vltrò apud temerarios conuenas ſine diuina diſpoſitione præficiunt, qui ſe Præpoſitos ſine vlla ordinationis lege conſtituunt, qui nemine Epiſcopatum dante, Epiſcopi ſibi nomen aſſumunt: quos deſignat in Pſalmis Spiritus ſanctus, ſedentes in peſtilentiæ cathedra, peſtes & lues fidei, ſerpentis ora fallentes.

Sixtus Secundus. 257.

Epiſtola 2. cap. 3. Nullus Epiſcopus alterius parochianum præſumat retinere, aut ordinare, vel iudicare, abſque eius voluntate: quia ſicut irrita erit eius ordinatio, ita & diiudicatio.

Euſebius Papa. 309.

Epiſtola 3. Manus impoſitionis Sacramentum magna veneratione tenendum eſt, quod ab alijs perfici non poteſt, niſi à ſummis ſacerdotibus: nec tempore Apoſtolorum ab alijs, quàm ab ipſis Apoſtolis legitur aut ſcitur peractum eſſe, neque ab alijs, quàm ab illis, qui eorum locum tenent, vnquam perfici poteſt, aut fieri debet.

Concilium Illibertinum. 320.

Cap. 32. Si quis graui lapſu in ruinam mortis inciderit, placuit, agere pœnitentiam non debere ſine Epiſcopi conſultu, ſed potius apud Epiſcopum agat, cogente tamen infirmitate. Non eſt Presbyterorum, aut Diaconorum, communionem talibus præſtare debere, niſi eis iuſſerit Epiſcopus.

Iulius Primus. 340.

Epiſtola ad Orientales Epiſcopos: Connexio totius corporis vnam ſanitatem, vnam pulchritudinem facit: & hæc quidem connexio totius corporis vnanimitatem requirit, ſed præcipuè exigit concordiam ſacerdotum: quibus etſi dignitas communis non eſt, tamen ordo generalis eſt. Quoniam & inter beatiſſimos Apoſtolos, in ſimilitudine honoris, fuit quædam diſcretio poteſtatis: & cùm omnium par eſſet electio, vni tamen datum eſt, vt cæteris præemineret. De qua forma Epiſcoporum quædam orta eſt diſtinctio, & magna ordinatione prouiſum, ne omnes ſibi omnia vindicarent, ſed eſſent in ſingulis prouincijs ſinguli, quorum inter fratres haberetur prima ſententia: & rurſum quidam in maioribus vrbibus conſtituti, ſolicitudinem eius ſuſciperent ampliorem: per quos ad vnam beati Petri Sedem vniuerſalis Eccleſiæ cura conflueret, & nihil vſquam à ſuo capite Chriſto diſſideret.

Ambroſius. 370.

De ſacerdotali dignitate capite 5. Quis dat frater Epiſcopalem gratiam Deus, an homo? Reſpondes ſine dubio, Deus; ſed tamen per hominem dat Deus: homo imponit manus, Deus largitur gratiam: ſacerdos imponit ſupplicem dextram, & Deus benedicit potenti dextera: Epiſcopus initiat Ordinem, & Deus tribuit dignitatem, &c.

Ad caput 1. prioris ad Corinthios: In Epiſcopo omnium ordinantium dignitas eſt caput enim eſt cæterorum membrorum.

Ad caput 4. ad Epheſios: In Epiſcopo omnes Ordines ſunt: quia primus ſacerdos eſt, hoc eſt princeps ſacerdotum, & Propheta, & Euangeliſta, & cętera adimplenda officia in Eccleſia, in miniſterio fidelium.

Ad caput 2. prioris ad Timoth. Omnis Epiſcopus Presbyter eſt, non tamen omnis Presbyter Epiſcopus. Hic enim Epiſcopus eſt, qui inter Presbyteros primus eſt.

Damaſus. 380.

Epiſtola 4. de Chorepiſcopis: Quidam (vt nobis relatum eſt) Epiſcoporum propter ſuam quiêtem Chorepiſcopis plebes ſuas committere non formidant, & vt illicita atque prohibita agant, ijdem ea, quę ſolis Pontificibus debentur, ſibi vſurpant, & ipſi in ſua quiete torpent, & curam ſibi à Deo commiſſam negligunt, &c. Non amplius quàm duos ordines inter diſcipulos Domini eſſe cognouimus, id eſt, duodecim Apoſtolorum, & ſeptuaginta diſcipulorum: vnde iſte tertius proceſſerit, funditus ignoramus, & quod ratione caret extirpare neceſſe eſt. Quòd enim Epiſcopi non ſint, qui minus quàm à tribus ſunt ordinati Epiſcopis, omnibus patet. Quoniam (vt bene noſtis) prohibitum eſt à ſanctis Patribus, vt qui ab vno, vel à duobus ſunt ordinati Epiſcopis, nec nominentur Epiſcopi. Si nomen non habent, qualiter officium habebunt?

Hieronymus. 390.

Ad Oceanum epiſtola 83 cap. 1. Miror te vnum protraxiſſe in medium, cùm omnis mundus his ordinationibus plenus ſit: non dico de Presbyteris, non de inferiori gradu: ad Epiſcopos venio, quos ſi ſigillatim voluero nominare, tantus numerus congregabitur, vt Ariminenſis Synodi multitudo ſuperetur.

Epiſtola 128. ad Fabiolam: Ego ſi fecero, ſi dixero quippiam, quod reprehenſione dignum eſt, de Sanctis egredior, & polluo vocabulum Chriſti, in quo mihi blandior: quanto magis Pontifex & Epiſcopus, quem oportet eſſe ſine crimine, tantarumque virtutum, vt ſemper moretur in Sanctis, & paratus ſit victimas offerre pro populo, ſequeſter Dei & hominum, & carnes Agni ſacro ore conficiens: quia ſanctum oleum Dei ſuper eum eſt.

Epiſt. 85. ad Euagrium: Quid facit excepta ordinatione Epiſcopus, quod Presbyter non faciat?

Epiſtola 48. ad Sabinianum Diaconum cap. 5. Quid de te futurum putas, qui ſtantem arcam Domini præcipitare conatus es? Quanto magis Epiſco-

pus, qui te ordinauit, probabilis eſt: tanto tu amplius deteſtandus, qui talem hominem feſelliſti, &c. Recordare à quo Epiſcopo Diaconus ordinatus ſis.

Concilium Secundum Carthaginenſe. 390.

Cap. 12. Placet omnibus, vt inconſulto Primate cuiuslibet prouinciæ, tam facilè nemo præſumat, licèt cum multis Epiſcopis, in quocunque loco, ſine eius præcepto, Epiſcopū ordinare. Si aūt neceſſitas fuerit, tres Epiſcopi, in quocunq; loco ſint, cum Primatis præcepto ordinare debeant Epiſcopum.

Concilium Tertium Carthaginenſe. 397.

Cap. 39. Forma antiqua ſeruabitur, vt non minus quàm tres Epiſcopi ſufficiant, qui fuerint deſtinati ad Epiſcopum ordinandum.

Concilium Carthaginenſe Quartum. 398.

Cap. 2. Epiſcopus cùm ordinatur, duo Epiſcopi ponant & teneant Euangeliorum codicem ſu-
† vertice per caput & † ceruicem eius, & vno ſuper eum fundente benedictionem, reliqui omnes Epiſcopi, qui adſunt, manibus ſuis caput eius tangant.

Auguſtinus. 400.

De Hæreſibus cap. 53. Aërius cùm eſſet Presbyter, doluiſſe fertur, quòd non potuit Epiſcopus ordinari: & in Arianorum hæreſin lapſus, propria quoque dogmata addidit nonnulla, dicens Presbyterum ab Epiſcopo nulla debere differentia diſcerni, &c.

Ad Pſalm. 44. Quid eſt: *Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij?* Patres miſſi ſunt Apoſtoli: pro Apoſtolis filij nati ſunt tibi, conſtituti ſunt Epiſcopi. Hodie enim Epiſcopi, qui ſunt per totum mundum, vnde nati ſunt? Ipſa Eccleſia Patres illos appellat, ipſa illos genuit, & ipſa illos conſtituit in ſedibus Patrum. Non ergo te putes deſertam, quia non vides Petrum, quia non vides Paulum, quia non vides illos, per quos nata es: de prole tua tibi creuit paternitas: *Pro patribus nati ſunt tibi filij.*

Concilium Toletanum Primum. 400.

Cap. 28. Quamuis pene vbique cuſtodiatur, vt abſque Epiſcopo Chriſma nemo conficiat; tamen quia in aliquibus locis vel prouincijs Presbyteri dicuntur Chriſma conficere, placuit ex hac die nullum alium niſi Epiſcopum Chriſma conficere, & per diœceſin deſtinare, ita vt de ſingulis Eccleſijs ad Epiſcopum ante diem Paſchæ Diaconi deſtinentur, aut Subdiaconi, qui confectum Chriſma ab Epiſcopo petant. Epiſcopo ſanè certum eſt, quòd omni tempore licet Chriſma conficere: ſine conſcientia autem Epiſcopi nihil penitus Presbyteri agere præſumant.

Innocentius Primus. 408.

Ad Decentium Eugubinum cap. 3. De conſignandis infantibus manifeſtum eſt, non ab alio, quàm ab Epiſcopo fieri licere. Nam Presbyteri, licet ſint ſacerdotes, Pontificatus tamen apicem non habent. Hæc autem Pontificibus ſolis deberi, vt vel conſignent, vel paracletum Spiritum tradant, non ſolùm conſuetudo Eccleſiaſtica demonſtrat, verùm & illa lectio Actor. 8 Actuum Apoſtolorum, quæ aſſerit, Petrum & Ioannem eſſe directos, qui iam baptizatis traderent Spiritum ſanctum. Nam Presbyteris, ſeu præſente, ſeu extra Epiſcopum baptizare, & Chriſmate baptizatos vngere licet, ſed quod ab Epiſcopo fuerit conſecratum; non tamen frontem ex eodem oleo ſignare, quod ſolis debetur Epiſcopis, cùm tradunt Spiritum paracletum.

Zoſimus. 416.

Epiſtola 1. Hoc ſpecialiter & ſub prædeceſſoribus noſtris, & nuper à nobis interdictum conſtat, litteris ad Gallias, Hiſpaniaſquè transmiſſis, ne quis penitus contra Patrum præcepta, qui Eccleſiaſticis diſciplinis imbutus per ordinem non fuiſſet, & temporis approbatione diuinis ſtipendijs eruditus, nequaquam ad ſummum Eccleſiæ ſacerdotiū aſpirare præſumeret.

Cæleſtinus. 425.

Epiſtola 1. cap. 3. Ordinatos quoſdam Epiſcopos, qui nullis Eccleſiaſticis ordinibus ad tantæ dignitatis faſtigium fuerint inſtituti, contra Patrum decreta, huius vſurpatione, qui ſe hoc recognoſcit feciſſe, didicimus, cùm ad Epiſcopatum his gradibus, quibus frequentiſſimè cautum eſt, debeat perueniri, vt minoribus initiati officijs, ad maiora firmentur. Debet enim ante eſſe diſcipulus, quiſquis Doctor eſſe deſiderat, vt poſſit docere quod didicit.

Leo Primus. 450.

Epiſtola 84. ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem cap. 11. Inter beatiſſimos Apoſtolos in ſimilitudine honoris fuit quædam diſcretio poteſtatis: & cùm omnium par eſſet electio, vni tamen datum eſt, vt cæteris præemineret. De qua forma Epiſcoporum quoque orta eſt diſtinctio, & magna diſpoſitione prouiſum eſt, ne omnes ſibi omnia vendicarent.

Gelaſius. 490.

Epiſtola ad Epiſcopos per Lucaniam, Brutios, & Siciliam conſtitutos cap. 8. Nec minus etiam Presbyteris vltra modum ſuum tendere prohibemus, nec Epiſcopali faſtigio debita ſibimet audacter aſſumere, non conficiendi Chriſmatis, non conſignationis Pontificalis adhibendæ ſibimet arripere facultatem, &c. Nec prorſus addubitent, ſi quicquam ad Epiſcopale miniſterium ſpecialiter pertinens ſuo motu putauerint exequendum, continuò ſe presbyterij dignitate, & ſacra communione priuari.

Ennodius Ticinenſis. 500.

In vita Epiphanij Ticinenſis Epiſcopi: Rapitur à lamentatione funebri in gaudium populi conſecrandus Antiſtes. Tantum magis ſurgebat in eo dilectio cunctorum, quantum in multitudine magna ſolus erat, qui ſe vocaret indignum. Exultat mundus de tanti ſanctæ ordinationis inſignibus: extranearum habitatores vrbium tanto ſe tripudio iactabant, quaſi ipſis propriè profuturum, infula ſacerdotalis exciperet. Exacto ergo dedicationis ſuæ tempore, conuocatiſq; vniuerſis Presbyteris, ac miniſtris, talibus eos inſtruxit ac confortauit eloquijs, &c.

Hormiſda. 510.

C. Nullus Presbyter: de conſecratione diſt. 1. Nullus Presbyter in Eccleſia conſecrata aliud altare erigat, niſi quod ab Epiſcopo loci fuerit ſanctificatum vel permiſſum; vt ſit diſcretio inter ſacrum, & non ſacrum.

Concilium Aruernenſe. 535.

Cap. 2. Placuit vt ſacrum quis Pontificij honorem non votis quærat, ſed meritis; nec diuinum videatur comparare munus rebus, ſed moribus: atque eminentiſſimæ dignitatis apicem omnium conſcendat electione, non paucorum fauore. Epiſcopatum ergo deſiderans, electione clericorū, vel ciuium, conſenſu etiam Metropolitani eiuſdem prouinciæ Pontifex ordinetur.

Concilium Aurelianenſe Tertium. 537.

Cap. 15. Epiſcopus in Diœceſes alienas ad alienos clericos ordinādos, vel conſecrāda altaria irruere nō debet. Quod ſi fecerit, remotis his, quos ordinauerit, altaris tamen conſecratione manente, tranſgreſſor Canonum anno à Miſſarum celebritate ceſſabit.

Gregorius Magnus. 590.

Lib 3. epiſt. 9. Presbyteri baptizatós infantes ſignare ſacro in frontibus Chriſmate non præſumant: ſed Presbyteri baptizatos vngant in pectore, vt Epiſcopi poſtmodum debeant vngere in fronte.

Lib. 12. epiſt. 32. Cęterùm ſuper vexatione Epiſcoporum, de quo nos conſulere voluiſtis, ſcimus, quia à nullis vita Præſulum perturbari debet exceſſibus: quia valde indignũ eſt, vt hi, qui Throni Dei vocantur, aliqua motione à regibus vel ſubditis turbentur. Quoniam ſi Dauid regum iuſtiſſimus in Saul, quem conſtabat iam à Domino reprobatum & abiectum eſſe, manum mittere nõ præſumpſit; quanto magis cauendum eſt, ne manum detractionis, aut vituperationis, ſiue indiſcretionis, aut dehonorationis quidam mittant in vnctum Domini, vel in prædicatores ſanctæ Eccleſiæ? quia eorum vexatio, ſiue detractio ad Chriſtum pertinet, cuius vice in Eccleſia legatione funguntur. Vnde ſummoperè cauendum eſt omnibus fidelibus, ne clanculo, aut publicè Epiſcopum ſuum, id eſt, vnctum Domini detractionibus, aut vituperationibus dilanient, perpen-
Num. 12
dentes illud exemplum Mariæ: quia pro eo, quòd Moyſi famulo Dei, ꝓpter Aethiopiſſam detraxit, immũditia lepræ mulctata ſit. Vnde valde præuidendum eſt ſubditis, tam clericis, quàm laicis, ne Epiſcoporum, ac Præpoſitorum ſuorum vitam temerè reprehendere audeant: ſi quid eos fortaſſe agere reprehenſibiliter vident, ne vnde mala redarguunt, inde per elationis impulſum in profundiora mergantur.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De Eccleſiaſticis officiis lib. 2. cap. 5. Apoſtolis decedentibus ſucceſſerunt Epiſcopi, qui ſunt conſtituti per totum mundum in ſedibus Apoſtolorũ, qui iam non ex genere carnis, aut ſanguinis eliguntur, ſicut prius ſecundùm ordinem Aaron, ſed pro vniuſcuiuſque vita meritoque.

Lib. 7. Originum cap. 12. Ordo Epiſcoporum quadripartitus eſt, id eſt, in Patriarchis, Archiepiſcopis, Metropolitis, atque Epiſcopis. Patriarcha Græca lingua ſummus pater interpretatur: quia primum, id eſt, Apoſtolicum tenet locum: & ideo quia ſummo honore fungitur, tali nomine cenſetur: ſicut Romanus, Antiochenus, & Alexandrinus. Archiepiſcopus Græcè dicitur ſummus Epiſcoporum: tenet enim vicem Apoſtolicam, & pręſidet tam Metropolitanis, quàm Epiſcopis cęteris. Metropolitani autem à menſura ciuitatum vocantur: ſingulis enim prouinciis præeminent, quorum auctoritati, & doctrinæ, & poteſtati exteri ſacerdotes ſubiecti ſunt: ſine quibus nihil reliquos Epiſcopos agere licet. Solicitudo enim totius prouinciæ ipſis Epiſcopis cõmiſſa eſt. Omnes enim ſuperius deſignati ordines, vno eodemque vocabulo Epiſcopi nominantur: ſed ideo priuato nomine quidam vtuntur, propter diſtinctionem poteſtatum, quam ſingulariter acceperunt.

Concilium Hiſpalenſe. 620.

Cap. 5. Quinto iudicio ad agnitionem noſtri examinis Agabrenſis Diaconi relatu deductum eſt de quibuſdam ipſius Eccleſiæ clericis: quorum dum vnus ad Presbyterium, duo ad Leuitarum miniſterium ſacrarentur, Epiſcopus eorum, oculorum dolore detentus, fertur manum ſuam ſuper eos tantùm poſuiſſe, & presbyter quidam illis, contra Eccleſiaſticum Ordinem, benedictionem dediſſe. Qui licet propter tantam præſumptionis audaciã poterat accuſatus iudicio pręſenti damnari, ſi, adhuc in corpore poſitus, non fuiſſet mortis vocatione præuentus: ſed quia iam ille examini diuino relictus, humano iudicio accuſari non poteſt, hi, qui ſuperiùs, & ab eo non conſecrationis titulum, ſed ignominiæ potius elogium perceperunt, ne ſibi licentiam talis vſurpatio faciat, decernimus, vt à gradu Sacerdotalis, vel Leuitici ordinis, quem peruerſè adepti ſunt, depoſiti, æquo iudicio abiiciantur. Tales enim meritò iudicati ſunt remouendi, quia prauè inuenti ſunt conſtituti.

Cap 6. Epiſcopus ſacerdotibus & miniſtris ſolus honorem dare poteſt, auferre ſolus non poteſt.

Cap. 7. Relatum eſt nobis Agapium, Cordubenſis vrbis Epiſcopum, frequenter Chorepiſcopos vel Presbyteros deſtinâſſe, (qui iuxta Canones vnum ſunt,) qui abſente Pontifice altaria erigerent, Baſilicas conſecrarent: quod quidem non eſt mirũ, id præcepiſſe virum Eccleſiaſticæ diſciplinæ ignarum, & ſtatim à ſeculari militia in ſacerdotale miniſterium delegatum. Ergo ne vltra à nobis talis licentia vſurpetur, communi ſententia ſtatuendum oportuit: ſcientes, quia ſicut presbytero vel chorepiſcopo illicita eſt conſecratio altaris, ita & conſtitutio. In diuinis enim literis, pręcipiente Domino, ſolus Moſes in tabernaculo Exó. 40
Dei erexit altare, ſolus ipſe vnxit: quia ſummus vtique ſacerdos Dei erat, ſicut ſcriptum eſt de eo: *Moſes & Aaron in ſacerdotibus eius.* Ideoque id, quod tã- Pſal. 98.
tùm principibus ſacerdotum ſacere iuſſum eſt, quorum typum Moſes & Aaron tenuerunt, presbyteri, qui filiorum Aaron geſtant figuram, arripere non præſumant. Nam quamuis cum Epiſcopis plurima illis myſteriorum communis ſit diſpenſatio; quædam tamen auctoritate veteris legis, quædam nouellis & Eccleſiaſticis regulis ſibi prohibita nouerint, ſicut Presbyterorum, Diaconorum, & virginum conſecratio, ſicut cõſtitutio altaris, benedictio, & vnctio. Siquidem nec licet eis Eccleſiam, vel altaria conſecrare, nec per impoſitionem manus fidelibus baptizandis, vel conuerſis ex hæreſi paracletum Spiritum tradere, nec Chriſma conficere, nec Chriſmate baptizatorum frontem ſignare. Hæc omnia illicita eſſe Presbyteris, vel Chorepiſcopis: quia Pontificatus apicem non habent, quod ſolis deberi Epiſcopis auctoritate Canonum præcipitur, vt per hoc diſcretio graduum, & dignitatis faſtigium ſummi Pontificis demonſtretur.

Concilium Toletanum Octauum. 655.

Cap. 4. Dum ſecundùm carnis aſſumptæ myſterium Eccleſiæ ſuæ fuerit dignatus caput exiſtere Chriſtus, meritò in membris eius intẽto Epiſcoporum officia peragere cernitur oculorum. Ipſi enim de ſublimiori celſitudine Ordinem regunt, & diſponũt ſubiectas multitudines plebium. Vnde quantò ipſi ſequentium ſiunt ductores, tantò meritorum lumine debent præfulgere. Quamobrem omnes Epiſcopi, inter cætera virtutum ornamenta, amore carnis debent propenſius anteire, vt ex hoc audientes munditiam appetant, ex quo doctores immunditia non deturpat.

Cap. 7. Qua de re noſſe nos conuenit, quòd Epiſcopalis eminentiæ diuina auctoritas non immeritò ſacris omnibus eſſe ſumma percenſuit, quæ cæteris ſacerdotibus exercenda prohibuit: ſcilicet templorum Dei ſacrationem, Chriſmatis benedictionem, ſacrorumque Ordinum inſtitutionẽ, quæ tam diuinaliter ordinata perſiſtũt, quàm excellentiſſimè conferuntur: quia & tantò ab eis ſingulariter impenduntur, quantò eidem ſummo culmini peragenda ſeruantur. Quomodo ergo, quod in ſe recipit, à ſe reiicere poterit, cùm hæc à nullo altero conferri, quàm à ſolis Põtificibus nouit, à quibus nec ligata ſolui, nec ſoluta poterũt ab aliquo religari?

Concilium Cabiononſe. 658.

Cap. 4. Vt duo in vna ciuitate penitus vno tempore nec ordinentur, nec habeantur Epiſcopi, ne res Eccleſię ſæua diuiſione debeant partiri.

Cap. 10. Si quis Epiſcopus de quacumque ciuitate fuerit defunctus, non ab alio, niſi à comprouincialibus, clero, & ciuibus ſuis, alterius habeatur electio: ſin aliter, huiusmodi ordinatio irrita habeatur.

Beda. 700.

Hiſtoria Anglicanæ lib. 4. cap. 2. Itaque Theodorus Archiepiſcopus perluſtrans vniuerſa, ordinabat locis opportunis Epiſcopos, & ea, quæ minus perfecta reperit, his quoque iuuantibus corrigebat. In quibus & Ceadda Epiſcopum cùm argueret, non fuiſſe ritè conſecratum; respondens ipſe voce humilima: Si me, inquit, noſti Epiſcopatum non ritè ſuſcepiſſe, libenter ab officio diſcedo: quippe qui neque me vnquam hoc eſſe dignum arbitrabar; ſed obedientiæ cauſa iuſſus ſubire hoc, quamuis indignus, conſenſi. At ille audiens humilitatem reſponſionis eius, dixit: Non eum Epiſcopatum dimittere debere, ſed ipſe ordinationē eius denuò Catholica ratione conſummauit. Eo autem tempore, quo defuncto Deuſdedit, Doroverneoſis Eccleſię Epiſcopus quęrebatur, ordinabatur, mittebatur: VVilfridus quoque de Britannia in Galliam ordinandus eſt miſſus. Et quoniam ante Theodorum rediit, ipſe etiam in Cantia Presbyteros, & Diaconos, vſque dum Archiepiſcopus ad ſedem ſuam perueniret, ordinabat.

Gregorius Secundus. 716.

Epiſt. 3. ad vniuerſum clerum & plebem Thuringiæ: Probabilibus deſiderijs nihil attulimus tarditatis, fratrem iam & Coepiſcopum noſtrum Bonifacium vobis ordinauimus ſacerdotem, cui dedimus in mandatis, ne vnquam ordinationes præſumat illicitas, ne bigamum, aut qui virginem nō eſt ſortitus vxorem, neque illiteratū, vel in qualibet corporis parte vitiatum, aut ex pœnitentia, vel curiæ, aut cuilibet conditioni obnoxium ad ſacros Ordines permittat accedere; ſed ſi quos fortè huiuſmodi repererit, non audeat promouere.

Gregorius Tertius. 731.

Epiſtola ad populum prouinciarum Germaniæ, Thuringiæ, &c. Quoniam prædeceſſor noſter ſanctæ recordationis Gregorius Præſul nutu diuino motus, ad faciendam Deo plebem perfectam, præſentium portitorem literarum Bonifacium reuerendiſſimum fratrem noſtrum ac Coēpiſcopum ordinans, ad vos vſque deſtinauit, eumque regulam & normā Apoſtolicæ & Catholicę fidei Romanæ Eccleſiæ edocens, direxit, & poſt temporū ſpatia orationis cauſa ad limina BB. principū Apoſtolorū ſeſe præſentauit, & quæ ad ſalutē animarū pertineant, à nobis expoſcit imbui: nos Deo fauente eum edocentes, ad vos chariſſimi remeaturum abſoluimus, hortantes vos in Domino, vt dignè ſuſcipiatis ab eo verbū exhortationis, & Epiſcopos, vel Presbyteros, quos ipſe ordinauerit, per Apoſtolicam ſibi datam auctoritatem, in Eccleſię miniſterio recipiatis.

Epiſtola 5. ad Bonifacium: Presbyteros eos, quos ibidē reperiſti, ſi incogniti fuerint illi, à quibus fuerint ordinati, & dubium eſt eos Epiſcopos fuiſſe, an non, qui eos ordinauerint, ſi bonæ actionis & Catholici viri ſunt ipſi Presbyteri, & in miniſterio Chriſti, omnique lege ſancta edocti, apti, ab Epiſcopo ſuo benedictionem presbyteratus ſuſcipiant, & conſecrentur, & ſic miniſterio ſacro fungantur.

Bonifacius Epiſcopus Mogunt. 740.

Epiſtola ad Zachariam Papam: Neceſſa quoque habemus indicare Paternitati veſtræ, quia per Dei gratiam Germaniæ populis, aliquantulum percuſſis, vel correctis, tres ordinauimus Epiſcopos, & prouinciam in tres parochias diſcreuimus, & illa tria oppida, ſiue vrbes, in quibus conſtituti & ordinati ſunt, ſcriptis auctoritatis veſtræ confirmari ac ſtabiliri precantes deſideramus. Vnam eſſe ſedem Epiſcopatus decreuimus in caſtello, quod dicitur VVirtzburg; & alteram in oppido, quod Bamburg; tertiam in loco, qui dicitur Erphord. Hæc tria loca auctoritate Apoſtolatus veſtri roborari & confirmari diligenter poſtulamus.

Alcuinus. 750.

De diuinis officijs capite 35. de tonſura Clericorum: Super Presbyteros ſunt Epiſcopi, ſicut loco & dignitate, ſic ſanctitatis & eruditionis ſingularitate cōſpicui; quibus ſolis eſt poteſtas ſacrum Chriſma conficere, & baptizatorum frontes ſignare, & per impoſitionem manus Spiritum ſanctum illis tribuere.

Aribo Friſingenſis. 770.

Vita S. Corbiniani cap. 5. Beatiſſimus Papa Gregorius cogitauit, vt auctoritate B. Petri Apoſtoli ſacerdotalem honorem Corbiniano cōferret. Itaq; in viro Dei, quæ conſultando tractauerat, opera perficiens, per ſingulos gradus, ad ſummum vſq; Pontificalem eum prouexit honorem, &c. Coactus ergo ſacerdotalem accepit benedictionem, accepto etiam pallio cum benedictione & adiutorio beati Petri Apoſtoli, vt vbique prædicationis officium exercere in toto orbe poſſet, & tanti Patris conſenſu poteſtatem haberet.

Carolus Magnus. 790.

Lib. 7. cap. 74. legum Eccleſiaſticarum: Si neceſſitas fuerit, tres Epiſcopi, in quocūq; loco ſint, Archiepiſcopi præcepto ordinare poſſunt Epiſcopum.

Concilium Arelatenſe Quartum. 813.

Cap. 24. Vnuſquiſq; Epiſcopus in ſua parochia Presbyteros, vel Diaconos diligenter inquirat, & fugitiuos omnes clericos ad loca ſua redire iubeat, & proprijs Epiſcopis, aut rectoribus quęrentibus reddat.

Haymo. 820.

Ad cap. 4. prioris ad Timotheum: Gratiam hic appellat fidem, & ſapientiam, atque remiſſionem peccatorū, & gratiam Epiſcopatus, quæ per prophetiam data eſt illi: quia prophetiæ ſpiritu reuelante cognouit beatus Paulus Timotheum dignum eſſe Epiſcopali honore.

VValafridus Strabo. 850.

De rebus Eccleſiaſticis cap. 31. Comparetur ergo Papa Romanus Auguſtis & Cæſaribus, Patriarchæ verò patricijs, qui primi poſt Cæſares in imperijs fuiſſe videntur: ita & iſti, qui ſatis pauci ſunt, primi poſt trium ſedium Pręſules habentur. Deinde Archiepiſcopos, qui ipſis Metropolitanis præeminent, regibus conferamus. Metropolitanos autem Ducibus comparemus: quia ſicut Duces ſingulatum ſunt prouinciarum; ita illi in ſingulis prouincijs ſinguli ponūtur. Quod Comites vel præfecti in ſeculo, hoc Epiſcopi cæteri in Eccleſia explent, &c.

Hincmarus Rhemenſis Epiſcopus. 850.

Epiſtola ad Tornacenſes: Epiſcopus ordinationes Presbyterorum, Diaconorum, & ſacroſancti Baptiſmatis Sacramentorum, ſecundùm traditionem Eccleſiaſticam, ſtudeat agere.

Ad Hincmarū Laudunenſ. Iuxta ſacros Canones ſolus Epiſcopus poteſt Presbyteros ordinare, ſed nō

coofeſ-

confeſſos, neque conuictos de crimine, ſolus non poteſt ab officio remouere.

Nicolaus Primus. 860.

Epiſtola 42. Epiſcopi primi ſunt in Eccleſia: ipſi arundinem tenentes, metantur ſanctam ciuitatẽ Hieruſalem: ipſi fabricę Dei præſunt: ipſi ſpeculatores ciuitatis Dei ſunt, ipſi arietes, ipſi paſtores gregis Dominici, ipſi columnæ domus ſummi regis exiſtunt.

Concilium VVormacienſe. 868.

Cap. 2. Chriſma conficere nullus pręter Epiſcopum præſumat. Nam illi ſoli hæc dignitas conceſſa eſt.

Cap. 3. Placuit, vt quoties ab aliquo fidelium ad conſecrandas Eccleſias Epiſcopus inuitatur, non quaſi ex debito munus aliquod à fundatore requirat, ſed ſi ipſe quidem aliquid ex ſuo voto obtulerit, non reſpuat. Attamen vnuſquiſque Epiſcopus meminerit, vt nõ prius dedicet Eccleſiam, niſi antea dotem Baſilicæ, & obſequium ipſius per donationem chartulæ confirmatũ accipiat.

Berno Augienſis. 1020.

De officio Miſſæ cap. 2. Et mirũ valde videtur, cùm certa ſit ratione diſcretum, quid ſoli liceat Epiſcopo, non autem Presbytero. videlicet vt ad Epiſcopum pertineant ordinationes clericorum, dedicationes Eccleſiarum, ſacri Chriſmatis confectio, ad dandum Spiritum paracletum ſacra impoſitio manuum: quid aliud eſſe poſſit in Sacramentis diuinis, quod non ſit Presbyteris commune cum Epiſcopis? Præcipuè cùm id, quod excellentiſſimum eſt in omnibus Sacramentis, ſanctum videlicet corpus & ſanguinem Chriſti quotidie ſicut Epiſcopi, ita & conſecrent Presbyteri; nec ſanctius ſit illorum, quàm iſtorum.

Petrus Damianus. 1050.

Epiſt. 15. cap. 15. Enimuerò ad inſtar ſeptem donorum Spiritus ſancti ſeptem nihilo minus ſunt Ordines Eccleſiaſticæ dignitatis. Quia autem iis gradibus adhuc alij pręferuntur, videlicet vt ſunt Patriarchæ, Archiepiſcopi, vel Epiſcopi: ab iis non tam nouus ordo ſuſcipi, quàm in eodẽ Chriſti ſacerdotio excellentius videntur ſublimari. Nam tùm ſacerdos ideo dicatur, quia ſacrũ det: hoc eſt, quia Deo ſacrificium offerat, quid in Eccleſia ſublimius, quid excellentius ſacerdotio poterit inueniri? per quod videlicet myſteriũ Dominici corporis & ſanguinis probatur inueniri. Licet igitur in quibuſdã priuilegiis, pro ſuo quiſque miniſterio, ſpecialiter potiantur, quia tamen id quod omnibus maius eſt, commune cum reliquis Sacerdotibus habent, cum iis etiam & ipſi nõ immeritò ſacerdotij nomen tenent.

Sermone 1. in dedicatione Eccleſiæ: Cõſecratio Pontificis quanto ſublimior eſt, tanto dignior approbatur. Cùm enim Canonicis ſanctionibus eligitur perſona, quæ tãtæ dignitatis debeat ſubire faſtigium, clarior Pontifex cum cæteris Pontificibus euocatur. Præparatur Eccleſia patrem ſuſceptura de filio: vngitur illius caput oleo lætitiæ, præ conſortibus ſuis, in illius figuram, qui thalamo virginali, ſpirituali balſamo profuſius irroratus, oleum benedictionis ſuper filios hominũ diſtillauit. Liniontur & manus, vt quicquid benedixerint benedicatur, & acceptũ ſit diuinę maieſtatis aſpectui. Ponitur & Euangelica pagina ſuper caput ipſius recumbentis, vt & verba vitæ ſuam ſentiat excedere rationem, & oculi eius deficiant in eloquium Domini. Imponitur cidaris capiti conſecrato, & aurea lamina frontis gloriæ præſignitur, in qua contexitur nomen diuinitatis. Traditur annulus ſecretorum in manu eius, vt dicat cum Propheta: *In corde meo abſcondi eloquia tua, vt non peccem tibi.* Calceantur & pedes in pręparatione Euangelij pacis, vt ſit, de quibus dicitur *Quàm ſpecioſi pedes Euangelizantium pacem!* Accipit & baculum paſtoralem, vt ex ipſa virgæ qualitate ſignetur, qualiter manſuetos colligat, corripiat inquietos. Sic ſic ſolenni veſtimentorũ glorificatione præfulgidus, & ad altare Dei familiarius intrans, & exiens, iram iudicis in miſericordiam patris felici commutatione deuoluit. Pſal. 118. Eſa. 52.

Gregorius Septimus. 1070.

Epiſtola ad Cyriacum Epiſcopum: Peruenit ad aures noſtras, quòd Africa, quæ pars mundi eſſe dicitur, ad tantum periculum deuenit, vt in ordinando Epiſcopo tres non habeat Epiſcopos: quã in re maximum Chriſtianæ religionis periculum conſiderantes, conſulimus vobis, videlicet, tibi, & illi, cui nuper manus impoſuimus, vt aliquam perſonam ſecundùm conſtitutionem Sanctorum Patrum eligatis, & nobis eam veſtris literis fultã mittatis: quatenus, ipſo Deo cooperante, à nobis ordinato, vobiſque remiſſo, neceſſitati Eccleſiarũ, vt ſancti Canones præcipiunt, Epiſcoporum ordinationibus ſuccurrere valeatis; & ita Chriſtiana gens quotidie gaudeat, atque proficiat paſtorali regimine, & labor, qui ſupra vires vos opprimit, leuior ex ſociorum neceſſaria adminiſtratione fiat. *Extat apud Gratianum.*

Iuo Carnotenſis. 1100.

Epiſt. 9. Sicut eſt Regię poteſtatis ciuilia iura ſeruare, & eorum transgreſſores debita pœna mulctare: ſic Epiſcopalis officij eſt Eccleſiaſticas inſtitutiones ſubditis ſeruandas imponere, & transgreſſores earum paterna ſeueritate ad debitum ordinem reuocare.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

De diuinis officijs lib. 1. cap. 27. Poſtquam duodecim Apoſtoli per vniuerſum mundum diſperſi ſingulis ciuitatibus pręſederunt, tam ipſi, quàm ſucceſſores eorum miſère per cõtiguas ſuis ſedibus prouincias prædicatores, quos & Epiſcopos ordinãrũt, vt vbi recepti fuiſſent, omnia Chriſtianitatis ſacramenta, velut ipſi Apoſtoli, peragerent, vt per vrbes comprouinciales Epiſcopos ordinarent. Et aliorum quidem Apoſtolorum ſucceſſores Patriarchæ dicti ſunt: Petri autem ſucceſſor pro excellentia principis Apoſtolorũ, Apoſtolicus nominatur. Qui autem ab iis per prouincias miſſi ſunt, tam ipſi, quàm ſucceſſores eorum Archiepiſcopi vocantur. Et qui ab his per vrbes comprouinciales ordinati ſunt, & qui illis ſuccedunt, vſque hodie Epiſcopi nominantur.

Hugo Victorinus. 1130.

De Sacramentis fidei libro 2. parte 3. cap. 13. Ad Epiſcopum ſpecialiter pertinet Baſilicarum conſecratio, vnctio altaris, confectio Chriſmatis, manus impoſitio, & communis ſuper populum benedictio. Ipſe prædicta officia, & Ordines Eccleſiaſticos diſtribuit; ipſe ſacras virgines benedicit: dum enim præceſſit vnuſquiſque in ſingulis, iſte prærordinatur eſt in cunctis. Nullus Epiſcopus alium Epiſcopum ſine Metropolitani conſenſu conſecrare debet, nec Metropolitanus ordinare Epiſcopũ, niſi tribus ad minimũ Epiſcopis præſentibus; alijs omnibus, qui in eadem prouincia ſunt, Epiſcopis aſſenſum prębentibus.

Petrus Cluniacenſis. 1160.

Lib. 6. epiſt. 1. Cur non iteratur & illa vnctio, qua ſacerdotis cæleſtia ſacrificia tractaturo manus inungitur; illaque, qua Pontificis caput, dum ordinatur, largiori Chriſmatis inundatione perfunditur?

ditur? Sed nulla cauſa hoc rurſum agendi: nulla ratio Sacerdoti vel Pontifici iterum manus vel caput vngendi. Sacramentum enim, quod ſemel à Spiritu Dei acceperunt, etiam iudicio Eccleſiæ ab officio ſuſpenſi, vel depoſiti, nullo pacto perdere, nulla ratione amittere poſſunt. Indicat hoc ipſe communis & publicus Eccleſiæ vſus, qui nec Presbyteros, poſt quantumlibet prolixum degradationis tempus, officio reſtituens, iterum conſecrat: nec in Epiſcopis, de primis ſedibus ad alias quandoque translatis, vnctionis ſacramenta iterat.

Stephanus Eduenſis. 1180.

De Sacramento altaris cap.9. Ordinantur Presbyteri, vt ſint Epiſcoporum coadiutores, ad regendum & inſtruendum Dominicum gregem, baptizando, rudes populos inſtituendo, communicando, & cætera Sacramenta diſpenſando, Epiſcoporum vices ſupplere debent. Excipiuntur illa, quibus quadam prærogatiua fulget & præeminet Epiſcopalis dignitas, quæ ſunt quinque: Baſilicarum dedicatio, Chriſmatis vnctio, manuum impoſitio, clericorum ordinatio, ſuper populum benedictio. Hæc poteſtas ſolis Epiſcopis attribuitur, ne ab omnibus vendicata, ſoluto obedientiæ vinculo, inſolentiam generaret. Vtrique vicarij ſunt ſummi Pontificis.

Innocentius Tertius. 1200.

Myſteriorum Miſſæ lib.1. cap.6. Apoſtolorum vices maiores obtinent ſacerdotes, id eſt Epiſcopi; diſcipulorum verò minores, id eſt Presbyteri.

Cap.9. Differt inter Epiſcopos & Presbyteros, quia ad omnes ſacerdotes communiter pertinet catechizare, baptizare, prædicare, conficere, ſoluere, & ligare: ſed ſpecialiter ad Pontifices ſpectat clericos ordinare, virgines benedicere, Pontifices conſecrare, manus imponere, Baſilicas dedicare, degradandos deponere, Synodos celebrare, Chriſma conficere, veſtes & vaſa conſecrare.

Guilhelmus Pariſienſis. 1230.

De Sacramento Ordinis cap.13. Officium interpellandi maximè incumbit Epiſcopis: quia ipſi ſunt mediatores inter omnes alios & Deum. Propter hæc omnia Epiſcopi ſummi ſacerdotes vocantur. Et in Euangelio Matth.26. *Quærebant ſummi ſacerdotes quomodo Ieſum perderent, & occiderent.* Et in ipſa Præfatione conſecrationis Epiſcoporum: *quem ad ſummi ſacerdotij miniſterium elegiſti.* Idem etiam eſt Apoſtolicum officium, ſiue Apoſtolatus. Quicquid enim Apoſtolis commiſſum fuit, totū commiſſum eſt & Epiſcopis. Vnde & in ſedibus, in quibus ſederunt Apoſtoli, ſedent, tamquam pleni iuris ſucceſſores, tamquam loco Apoſtolicæ poteſtatis, eorum licet meritis longiſſimè diſtantes. Si quis autem dixerit, cùm Epiſcopatus Ordo non ſit, ad quid ergo conſecrantur Epiſcopi? Reſpondemus ad complendum, & perficiendum, atque ad ſummum perducendum ipſos, non ſolùm officij plenitudine, & amplitudine poteſtatis; ſed etiam ad cumulandum gratia, & pinguedine ſanctitatis.

Thomas Aquinas. 1250.

Secunda Secundæ q.84. art.6 Dicere Presbyteros non differre ab Epiſcopis inter dogmata hæretica numerat Auguſtinus in lib. de hæreſibus.

Bonauentura. 1250.

In librum 4. Sent. diſt.25. q.1. Sicut ſacri Canones dicunt, ſecundùm ius commune nō poteſt aliquis Ordines diſpenſare, præſertim Ordines ſacros, niſi ſolus Epiſcopus. Hoc ſtatutum ortum habet ex ſacra Scriptura: quia cùm Dominus duo genera diſcipulorum habuit, quoſdam in numero duodeno, quoſdam de numero ſeptuageſimo, primos Apoſtolos nominauit, ſuper quos fundauit Eccleſiam, ipſos primùm fundando in ſe, alios ſimplices diſcipulos appellauit. Et Apoſtolis primò fuit collata poteſtas imponendi manus & conſecrandi, non autem ſimplicibus diſcipulis, ſicut patet ex textu & gloſſa Actorum 6. Et quoniam Apoſtolis ſucceſſerunt Epiſcopi, diſcipulis verò ſacerdotes ſimplices, ſicut habetur diſt.21. cap. In nouo teſtamento. Et ita patet, quòd auctoritas ordinandi, & manus imponendi, ſecundùm formā Eccleſiæ primitiuæ, Epiſcopis appropriatur. Vnde Apoſtolus ſcribens Timotheo dicit: *Manus citò nemini impoſueris.*

Guibertus Tornacur. 1254.

De officio Epiſcopi cap.21. Sedet Epiſcopus in loco eminentiore: quia tamquam ſpeculator, ſecundùm interpretationem ſui nominis, videre debet deſuper, & ſuper alios intendere. Quemadmodū vinitori locus ſit altior, ad cuſtodiendam vineam: ſic Epiſcopis ad cuſtodiendam Eccleſiam, ſicut ſcriptum eſt: *Fili hominis ſpeculatorem dedi te domui Iſrael.* Ezech.3.

Cap.36. Quædam poteſtas eſt perfecta, quæ ad ſacerdotes pertinet, qui habent ex officio baptizare, confiteri, ſoluere, & ligare: alia verò perfectior, quæ ad Epiſcopos pertinet, qui ſoli poſſunt clericos ordinare, virgines benedicere, Pontifices conſecrare, manus imponere, Baſilicas dedicare, degradandos deponere, Synodos celebrare, Chriſma conficere, veſtes & vaſa ſacrare.

Auguſtinus Triumphus Anconitanus. 1320.

De poteſtate Eccleſiaſtica quæſtione 03. art.1. Ex veteris Legis figuratione, & ex Chriſti inſtitutione, & ex Apoſtolorum ordinatione Presbyteri, & Diaconi ſemper ab Epiſcopis diſtincti fuerunt. Ex veteris quidem Legis figuratione, quia planum eſt, quòd ſacerdotium Leuiticum figurabat ſacerdotium Chriſti, vt oſtendit Apoſtolus Heb.7. Sed ibi dicitur, quòd ſummi Pontifices, & minores ſacerdotes à Deo ſunt inſtituti per Moſem, qui ex præcepto Domini Aaron in ſummum Pontificē, & filios eius vnxit in minores ſacerdotes. Ex Chriſti verò inſtitutione maiorum & minorum ſacerdotum diſcretio facta eſt, quādo Apoſtolos, tamquam maiores ſacerdotes; & ſeptuaginta duos diſcipulos, tamquam minores ſacerdotes inſtituit. Ex Apoſtolorum autem ordinatione, quia hanc formam Apoſtoli ſecuti, in ſingulis ciuitatibus Presbyteros & Epiſcopos ordinârunt.

Ludolphus Carthuſianus. 1330.

Vita Chriſti parte 1. cap.32. Per hoc autem, quòd Apoſtolos inſtituit in monte, ſignificauit, quòd Epiſcopi ſucceſſores Apoſtolorū in ſuperiori gradu ſunt Eccleſiæ. Vnde dicuntur Epiſcopi ab ἐπὶ, quod eſt ſuper, & σκόπος intentio, qui ſupra gregem Dominicum debent intendere, vt eum ad ſuperna valeant erigere.

Thomas Argentinenſis. 1350.

In lib.4. Sent. diſt.25. art.1. Solus Epiſcopus de iure poteſt ordinare, ſeu Ordinis Sacramentū conferre: quia non requirit minorem poteſtatem duces diſponere vel ordinare, quàm milites aſcribere. Sed in collatione Sacramenti Confirmationis aſcribuntur milites Eccleſiæ militantis; & in collatione Sacramenti Ordinis diſponuntur duces ipſorum fidelium. Cùm igitur ſolus Epiſcopus de iure communi ſufficit ad conferendum Sacramentum Ordinis. Ergo ſola poteſtas Epiſcopalis, de iure communi, ſufficit ad conferendum Sacramentum Ordinis. Prætereа conſecratio vaſorum ad diuinum cultum ſpectantiū non requirit maiorem poteſtatem, quàm conſecratio miniſtro-

rum,

rum, talibus conſecratis vaſis vtentium: ſed vaſa, puta calices, de iure communi non poſſunt conſecrari, niſi ab Epiſcopo. Ergo nec clerici, & ſacerdotes, huiuſmodi vaſis vtentes, poſſunt ordinari niſi ab Epiſcopo.

Petrus Aliacus. 1400.

Homilia facta in Synodo ſuper illa verba: *Deſignauit Dominus & alios 72. diſcipulos*: Olim, quantū ad nomen, non diſtinguabantur Epiſcopi & Preſbyteri. Nam Epiſcopi dicuntur, eò quòd ſuperintendent: Presbyteri autem Græcè dicuntur, quaſi ſeniores. Sed ſemper ſecundùm rem inter Epiſcopos & Presbyteros fuit diſtinctio, vt patet per Dionyſium Eccleſiaſticæ Hierarchiæ cap. 5. Vnde poſtea ad vitandum ſchiſma, neceſſe fuit, vt etiam nomina diſtinguerentur, vt ſcilicet maiores dicerentur Epiſcopi, minores autē vocarentur Presbyteri. Ideo dicere Presbyteros ab Epiſcopis non differre, Auguſtinus de hæreſibus inter hæretica dogmata connumerat.

Ioannes Gerſon. 1420.

De poteſtate Eccleſiaſtica conſ. 3. Poteſtas Eccleſiaſtica Ordinis alio modo conſecrata, prout reſpicit miniſtrationem corporis Chriſti fidelibus, & miniſtrationē Sacramentorū Ordinis, & Confirmationis, cōſecrationem inſuper virginum, Abbatum, & Eccleſiarum, & inſtitutionem Eccleſiæ, non eſt ęqualiter in quolibet ſacerdote. Cuius ratio eſt, quoniā ſimplex ſacerdos, iuxta cōmunem Doctorum ſententiam, non poteſt Ordines conferre, neq; Sacramentū Confirmationis dare, neq; conſecrare virgines: etiam de facto ſic, quòd ſi talſe aliquid tentet agere, nihil tamen efficitur: quia neque confirmat, neque ordinat: Epiſcopus autē ſi volentem confirmari, ſi volentem præterea ad Ordines promoueri, qui ſit eorum ſuſceptibilis, (quod dicitur propter ſexum muliebrem,) tentauerit vel confirmare vel ordinare, vel ordinat vtiq;, vel confirmat de facto, licet excōmunicatus, licet irregularis, licet degradatus extiterit. Et in hoc par in omnibus Epiſcopis ab infimo vſq; ad ſupremum, qui Papa dictus, poteſtas ordinis. Nō autem in ſacerdotibus minoribus eſt hęc poteſtas (vt dictum eſt) ſaltem in tali plenitudine, ſeu perfectione, quòd hoc poſſint. Licet concedatur cum maiori parte Doctorum, quòd ſupra ſacerdotium ſimplex nulla eſt altera poteſtas Ordinis, neque in Epiſcopis, neque in Papa: ſed aliter eſt in Epiſcopis, & Papa; aliter in ſimplicibus Presbyteris: ſicut exemplificant, quòd eadem eſt humanitas in homine, dum eſt puer; & eadem, dum factus eſt vir: vir nihilominus generare poteſt ſibi ſimile, puer nequaquam. Cùm igitur fuerit inter Apoſtolos & diſcipulos talis diſtinctio, ſicut inter Epiſcopos & ſimplices curatos ſacerdotes, ſicut notat Iſidorus, & Magiſter lib. 4. diſt. 24. cap. 7. allegans eum, perſpicua eſt veritas huius conſiderationis. Satis ſit interim aperuiſſe, qualiter ſit, vel non ſit æqualis poteſtas Ordinis in omnibus Presbyteris: quia quæ ad conſecrationem corporis Chriſti pertinent, eandem habent omnes ſacerdotes poteſtatem. Quantum verò ad Sacramentorum miniſtrationem, diſpar eſt in Epiſcopis & ſimplicibus Presbyteris poteſtas, ſeu facultas, tam de iure, quàm de facto. Similiter in miniſtrorum Eccleſiaſticorum inſtitutione: quæ eſt poteſtas competens primis hierarchijs, de primo ordine & ſecundo: non autem inferioribus, quēadmodum ſunt curati, qui licet purgare, illuminare, & perficere poſſunt plebem ſuam, prout inferior Angelorū Hierarchia purgat, illuminat, & perficit ſubcæleſtem, vel humanam hierarchiam: nihilominus hæc poteſtas curatorum non extenditur ad hierarchiarum ſpecialem inſtitutionem de inſtituto communi, &c.

Dionyſius Carthuſianus. 1460.

Ad cap. 13. Matth. art. 26. Debent maiores Prælati in vtraq; Lege eſſe periti, imò ſecundùm deiformem Theologorum ducem ſacratiſſimum Dionyſium ad Epiſcopos pertinet, vt ſint adeo docti, quòd difficillima quæq;, & omnes ſubditorū dubitationes ſoluere poſſint.

Tomo 1. operum minorum, de regimine Præſulum. Si tanta eſt dignitas ſacerdotum, quis eloqui queat quanta ſit Pontificum dignitas, cùm Pontifex ſit ſpiritualis princeps, & pater, magiſter, iudex, & ductor omnium ſacerdotum, totiuſq; cleri ſuæ diœceſeos de iure communi, ita quòd ad eius auctoritatem & officium pertinet, omnes illos purgare, illuminare, perficere, iudicare, & gubernare, quemadmodū ex doctrina diuini Dionyſij quinto cap. Eccleſiaſticæ Hierarchiæ oſtenditur. Itaq; quantum ſol eſt clarior luna, & quantum anima eſt pręſtantior corpore, tantum ſpiritalis & Pontificalis poteſtas omni ſeculari & regia poteſtate ac dignitate extat ſublimior. Hinc in geſtis Nicæni concilij legitur, quòd Magnus ille Conſtantinus Imp. dixit Epiſcopos eſſe Deos, quia diuinam excellentiam ſortiuntur, & omnipotentis Dei exiſtunt vicarij.

Hieronymus Sauonarola. 1480.

De veritate fidei lib. 3. cap. 16. Et quoniam Eccleſiaſticorum ordinum collatio quodam Sacramento perficitur, Sacramenta autem ab idoneis Eccleſiæ miniſtris diſpenſari debent, neceſſe eſt ſupremæ alicuius dignitatis poteſtatem talibus diſpenſandis præeſſe: talis eſt Epiſcopalis auctoritas, quę quidem ſacerdotalem metam, quoad corporis Chriſti conſecrationem, non excedit: licet quoad ea, quæ totum Eccleſiæ corpus ſpectāt, ſupereminear. Nam quicquid ardui cœtui fidelium occurrit, Epiſcopis reſeruatur.

Concilium Tridentinum. 1560.

Seſſ. 23. cap. 4. Quòd ſi quis omnes Chriſtianos promiſcuè noui Teſtamenti ſacerdotes eſſe, aut omnes pari inter ſe poteſtate ſpirituali præditos affirmet, nihil aliud facere videtur, quàm Eccleſiaſticam hierarchiam, quæ eſt vt caſtrorum acies ordinata, confundere: perinde ac ſi contra B. Pauli doctrinam omnes Apoſtoli, omnes Euangeliſtę, omnes Paſtores, omnes ſint Doctores. Proinde ſancta Synodus declarat, præter cæteros Eccleſiaſticos gradus, Epiſcopos, qui in Apoſtolorū locum ſucceſſerunt, ad hunc hierarchicum ordinem præcipuè pertinere, & poſitos, ſicut idem ait Apoſtolus, à Spiritu ſancto regere Eccleſiam Dei; Act. 20. eoſq; Presbyteris ſuperiores eſſe, ac Sacramentum Confirmationis conferre, miniſtros Eccleſiæ ordinare, & alia pleraq; peragere ipſos poſſe, quarū functionum poteſtatem reliqui inferiores nullā habent.

Canone 7. Si quis dixerit Epiſcopos non eſſe Presbyteris ſuperiores: vel non habere poteſtatē confirmandi & ordinandi: vel eam, quam habēt, eſſe illis cum Presbyteris communem: vel Ordines ab ipſis collatos, ſine populi, aut poteſtatis ſecularis conſenſu, aut vocatione irritos eſſe: aut eos, qui nec ab Eccleſiaſtica, & Canonica poteſtate ritè ordinati, nec miſſi ſunt, ſed aliunde veniunt, legitimos eſſe verbi, & Sacramentorum miniſtros, anathema ſit.

ARTICVLVS DECIMVSNONVS.

PALLII ARCHIEPISCOPALIS VSVM IN ECCLESIA ANTIQVISSIMVM, ET MAGNIFACIENDVM ESSE.

NEGANT.

Anno poſt natu Chriſtum. 1520.

MARTINVS Lutherus libro aduerſus Papatũ Romæ à Satana fundatum: *Romana Eccleſia ſubueniri non poteſt, niſi Papatus è medio tollatur, & rurſus verus Epiſcopus Romæ præficiatur, qui alijs Epiſcopis par ſit, non iuramentis ſibi ſubijciat, aut pallijs, annatibus, aut menſibus Papalibus opprimat. Sanè ſine pallijs Epiſcopi eſſe poſſunt, nec opus eſt Romano illo furaciſſimo prædone.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib. 1. epiſt. 136. Id amiculum, quod Epiſcopus in humeris geſtat, atque ex lana, non ex lino contextum eſt, ouis illius, quam Dominus oberrantem quæſiuit, inuentamq́ humeris ſuis ſuſtulit, pellẽ deſignat. Epiſcopus enim, qui typum Chriſti gerit, ipſius munere fungitur, atque ideo etiam habitu illud omnibus oſtendit, ſe boni illius & magni paſtoris imitatorem eſſe, qui gregis infirmitates ſibi ferendas propoſuit.

Germanus Conſtantinopolitanus. 720.

In Theoria: Humerali, quo Epiſcopus circumdatur, ſignificat ouis pellem, quam errãtem cùm Dominus inueniſſet, ſuper ſuis humeris aſſumpſit, & cùm ijs, qui non errauerunt, recenſuit.

Synodus Octaua Conſtantinopol. 800.

Canone 27. Hic Canon decernit, qualiter oporteat vti pallio, ſcilicet Epiſcopi non vltra ſtata tempora & loca eo vtantur, ne ſignum ſit ſuperbiæ aut arrogantiæ. Præterea monachi, qui vita & doctrina, vt Epiſcopi creentur, meruerunt, non mutent habitus veſtisq́ rationem, ob nouam dignitatem. Non minus enim hoc arrogans eſſet, quàm pallio ineptè vti. Quiſquis ergo Epiſcopus, præter definita ſibi tẽpora, ſe pallio induerit, aut monaſticam veſtem depoſuerit, aut corrigatur, aut à Patriarcha ſuo deponatur.

Simeon Metaphraſtes. 970.

In vita Metrophanis Epiſcopi. Metrophanes Epiſcopus moriturus pallium deponit in ſacra menſa, id iubens ſeruari ſucceſſori.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Symmachus. 502.

Epiſtola ad Cæſarium Arelatenſem: Charitati tuæ per omnes Gallicanas regiones vtendi pallij conceſſimus facultatem.

Epiſtola ad Theodorum Laureacenſem Epiſcopum: Diebus vitæ tuæ pallij vſum, quem ad ſacerdotalis officij decorẽ, & ad oſtendendũ vnanimitatem, quam cum beato Petro Apoſtolo vniuerſus grex Dominicarum ouium, quæ ei commiſſæ ſunt, habere non eſt dubium, ab Apoſtolica Sede, ſicut decuit, popoſciſti. Quod vtique ab ijſdem Apoſtolis fundatæ Eccleſiæ maiorum more libenter indulſimus, ad oſtendendum te magiſtrum & Archiepiſcopum, tuamq́ ſanctam Laureacenſem Eccleſiam prouinciæ Pannoniorum ſedem facere Metropolitanam. Idcirco pallium, quod ex Apoſtolica charitate tibi deſtinamus, quo vti debeas ſecundùm morem Eccleſiæ tuæ ſolerter, admonemus, pariterq́ volumus intelligas: quia ipſe veſtitus (quo ad Miſſarum ſolennia ornaris) ſignum prætendit crucis, per quod ſcito te & fratribus tuis debere compati, & mundialibus illecebris in affectu crucifigi. Vnde rogo, vt cùm deforis huiuſmodi inſigni indueris, intus in anima cooſideres, quòd hoc ſit magis oneris, quàm honoris, atq́ cor tuũ Deo regente ab appetitu ſeculi ſic tempera, vt & commiſſam exequi gubernationem ſic ſtudeas, vt adeptæ dignitati (cuius ſublimaris officio) & probitate morum, & viuacitate ſolicitudinis, & cuſtodia integerrimæ fidei congruas.

Vigilius. 544.

Epiſtola ad Auxanium Arelatenſem Epiſcopum: De his verò, quæ charitas veſtra, tam de vſu pallij, quàm de alijs, ſibi à nobis petijt debere concedi, libenti hoc animo etiam in præſenti facere ſine dilatione potuimus. Niſi enim Chriſtianiſſimi filij noſtri domini Imperatoris hoc (ſicut ratio poſtulat) voluiſſemus perficere notitia, Deo auctore, vt & vobis gratior præſtitorum cauſa reddatur, dũ quæ poſtulaſtis cum conſenſu Chriſtianiſſimi Principis cooferuntur, & nos honorem fidei eius ſeruaſſe cum competenti reuerentia docemur.

Cyprianus Arelatenſis. 550.

Vita S. Cæſarij cap. 20. Pontifex Symmachus, præclara eius meritorum dignitate permotus, non ſolùm eum veriſſimè Metropolitani honore præditum voluit, ſed etiam ſpeciali quodam priuilegio, pal-

gio, pal-

gio, pallij vſum ei permiſit, & Diaconos eius perinde, vt Romana Eccleſiæ Diaconos dalmaticis vti voluit.

Pelagius. 555.

Apud Gratianum diſt. 100. Quoniam quidam Metropolitanorum fidem ſuam ſecundùm priſcam conſuetudinem ſanctę Sedi Apoſtolicæ expônere detrectantes, vſum pallij neque eapetunt, neque percipiunt, ac per hoc Epiſcoporum cõſecratio, viduatis Eccleſijs, non ſine periculo protelatur; placuit, vt quicunque Metropolitanus vltra tres menſes conſecrationis ſuæ, ad fidem ſuam exponendam, palliumq́ ſuſcipiendum, ad Apoſtolicam Sedem non miſerit, commiſſa ſibi careat dignitate.

Epiſt. ad Sapaudum Arelatenſem Epiſcop. Vſum quoque pallij tibi alacriter affectioſeq́ concedimus, pariter etiã pallium dirigentes, vt in tanti loci faſtigio conſtitutus, præclaro quoque habitu decoreris, &c.

Fortunatus. 570.

Lib. 1. Epigram. de S. Cruce.

Denique ſancta Cruci has templa Gregorius offert,
Pallia dum caperet ſigna gerenda crucis:
Dona repente dedit diuina potentia Chriſti,
Mox fuit & voti cauſa ſecuta pij:
Pallia nam meruit ſunt quæ cruce textile pulchra,
Obſequijsq́, ſuis crux habet alma cruces:
Serica cui niueo agnata vel bractea telis,
Et textu crucibus magnificatur opus.
Sic citò Pontifici dedit hæc deuota voluntas,
Atque dicata cruci condita vela placent.

Concilium Matiſconenſe. 576.

Cap. 6. Vt Archiepiſcopus ſine pallio Miſſas dicere non præſumat.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 2. epiſt. 54. Mota nimis eſt veſtra fraternitas, atque cum tumore cordis, quaſi ſatisfaciens, ſcripſit nobis de pallio, te nõ niſi poſt dimiſſos de ſecretorio filios Eccleſiæ, & Miſſarum tempore, atque in Litanijs, vti ſolennibus verbis aliquid te vſurpaſſe, contra generalis Eccleſiæ conſuetudinem apertiſſima veritate profeſſus. Quomodo enim fieri poteſt, vt illud cineris atq; cilicij tempore per plateas inter populorum ſtrepitus agas licitè, quòd te agere in conuentu pauperum nobilium, & in ſecretario Eccleſiæ velut illicitum excuſaſti? Illud tamen, frater chariſſime, tibi nõ putauimus ignotum, quod pene de nullo Metropolitano, in quibuslibet mundi partibus ſit auditum, extra Miſſarum tempus vſum ſibi pallij vẽdicaſſe. Et quod bene hanc conſuetudinem generalis Eccleſiæ noueritis, veſtris nobis manifeſtiſſimè ſignificaſtis epiſtolis; quibus præceptũ beatę memoriæ deceſſoris noſtri Ioãnis Papæ uobis in ſubditis tranſmiſiſtis annexum, &c.

Lib. 7. epiſt. 15. Quia Anglorum Eccleſia ad omnipotentis Dei gratiam perducta eſt, vſum pallij ad ſola Miſſarum ſolennia agenda concedimus, ita vt per loca ſingula duodecim Epiſcopos ordines, qui tuæ ditioni ſubiaceant: quatenus Lundonienſis Epiſcopus ciuitatis ſemper in poſterũ à Synodo propria debeat conſecrari, atque honoris pallium ab hac ſancta & Apoſtolica, cui auctore Deo deſeruio, Sede percipiat. Ad Eboracam verò ciuitatem te volumus Epiſcopum mittere, quem ipſa iudicaueris ordinandum: ita vt ſi eadem ciuitas cum finitimis locis verbum Dei receperit, ipſe quoq; duodecim Epiſcopos ordinet, & Metropolitani honore perfruatur: quia ei quoq;, ſi vita comes fuerit, pallium tribuere Domino fauente proponimus; quẽ tamen fraternitatis tuæ volumus diſpoſitioni ſubiacere.

Lib. 7. epiſt. 114. Secundùm poſtulationis tuæ deſiderium pallij te vſu, quod intra Eccleſiam tuam habere debeas, ad ſacra tantùm Miſſarum ſolennia celebranda, Deo auctore, præuidimus honorandum. Quod tamen ita tibi dandum eſſe decreuimus, ſi prius per Synodi definitionem emendari promiſeris, quæ corrigenda mandauimus, quia dignũ profectò eſſe credimus, vt cum meritis grauitate, qua Deo proprio te pollere didicimus, habitus quoq; exterioris, clarior in te cultus accreſceret, præſertim cùm te hunc, non ad ſuperfluæ elationis pompam, ſed pro genio & honore tuæ arbitramur Eccleſiæ petiuiſſe.

Epiſt. 129. Pallium ad ſacra Miſſarum ſolennia vtendum ex more tranſmiſimus, cuius volumus per omnia genium vendicare. Huius enim indumenti honor humilitas atque iuſtitia eſt.

Bonifacius Quintus. 619.

Epiſtola ad Iuſtum Epiſcopum: Pallium præterea per latorem præſentium fraternitati tuæ benignitatis ſtudio inuitati direximus, quo videlicet tantum in ſacris myſterijs celebrandis licentiam vtẽdi imperauimus. Studeat ergo tua fraternitas hoc, quod Sedis Apoſtolicę humanitate percepit, intemerata mentis ſecuritate ſeruare, intendens, cuius rei ſimilitudine, tam pręcipuum indumentum humeris tuis baiulandum ſuſceperis, talemq; te Domini clementia implorata exhibendum ſtude, vt indulti muneris præmia, non cum reatitudina, ſed cum commodis animarum ante tribunal ſummi & venturi iudicis repræſentes.

Honorius Primus. 622.

Epiſtola ad Eduinum Regem Anglorum: Duo pallia vtrorũq; Metropolitanorum, id eſt, Honorio & Paulino direximus; vt dum quis eorum de hoc ſeculo ad auctorem ſuum fuerit accerſitus, in loco ipſius alterum Epiſcopũ ex hac noſtra auctoritate debeat ſubrogare.

Epiſt. ad Honorium Epiſcop. Iuxta veſtram petitiõnem vobis, vice beati Petri Apoſtolorum principis auctoritatem tribuimus, vt quando vnum ex vobis diuina ad ſe iuſſerit gratia vocari, is, qui ſuperſtes fuerit, alterum in locum defuncti, debeat Epiſcopum ordinare. Pro qua etiam re ſingula dilectioni veſtræ pallia, pro eadem ordinatione celebrandâ direximus, vt per noſtræ præceptionis auctoritatem, poſſitis Deo placitam ordinationem efficere.

Beda. 700.

Hiſtoria Angl. libro 2. cap 17. Quo tempore Præſulatum Sedis Apoſtolicę Honorius habebat, qui vbi gentem Nordhumbrorum cum ſuo rege ad fidem, cõfeſſionemq́ Chriſti Paulino euangelizante conuerſam eſſe didicit, miſit eidem Paulino pallium.

Cap. 18. Honorio Epiſcopo præfatus Papa Honorius miſit pallium & literas.

Gregorius Secundus. 730.

Epiſtola 1. ad Bonifacium: Hinc iure tibi ſacri pallij direximus munus, quod beati Petri Apoſtoli auctoritate ſuſcipiens induaris, atq; inter Archiepiſcopos vnus, Deo auctore, præcipimus, vt cenſearis. Qualiter enim eo vtaris ex mandato Apoſtolico informatus cognoſces: ita vt dum Miſſarum ſolennia geris, vel Epiſcopum te contigerit conſecrare, illo tantummodò tempore eo vtaris.

Bonifacius Moguntinus Epiſc. 740.

Epiſtola ad Zachariam Papam: De eo autem, quod iam præterito tempore de Archiepiſcopis & pallijs, à Romana Eccleſia petendis, iuxta promiſſa Francorum, Sanctitati veſtræ notum feci, indulgentiam à vobis flagito: quia quòd promiſerunt tardantes, non impleuerunt, & adhuc differunt, & quid inde perficere voluerint ignoratur.

Zacharias P. 740.

Epiſt. 8. Valde mirati ſumus, eò quòd antea nobis pro tribus pallijs ſuggeſſiſti, & poſtea pro ſolo Grimone: ſed volumus, vt nobis indicet tua fraternitas, cur nobis ita direxiſti antea pro tribus, & poſtmodum pro vno, vt & nos certi redditi, ex hoc nulla in nobis ſit ambiguitas. Reperimus etiam in memoratis tuis literis, quæ nimis noſtros animos cõturbant, quòd talia à te nobis referantur, quaſi nos corruptores ſimus Canonum, & Patrũ reſcindere traditiones quæramus, ac per hoc, quod abſit, cum noſtris clericis in Simoniacam hæreſin incidamus, accipientes, & compellantes, vt hi, quibus pallia tribuimus, nobis præmia largiantur, expetentes ab illis pecunias, &c. Abſit enim à nobis, & à noſtris clericis, vt donum, quod per Spiritus ſancti gratiam ſuſcepimus, pretio venundemus, dom & illa tria pallia, quæ te ſuggerente ſumus flagitati, nullum ab eis quiſpiam cõmodum axpetijt, &c.

Epiſt. 9. Qualiter mos pallij ſit, vel quomodo fidem ſuam exponere debeant hi, quibus pallio vti licentia conceditur, eis direximus, informantes eos, vt ſciant, quòd ſit pallij vſus, & ſubiectis prędicare viam ſalutis, & vt Eccleſiaſtica diſciplina in Eccleſijs eorum in vtilitate ſeruetur, & maneat inconcuſſa, & ſacerdotium, quod in ijs fuerit, non pollutum, vt antea fuit, ſed mundum & accepeum Deo eſſe poſſit, quantum humana conditio valet.

Alcuinus. 750.

De diuinis Officijs cap. 38. de veſtimentis: Pallium Archiepiſcoporum ſuper omnia indomenta eſt, vt lamina in fronte Pontificis. Palliũ nihil aliud eſt, niſi diſcretio inter Archiepiſcopũ, & eius Suffraganeos. Palliũ ſignificat torqoem, quem ſolebant legitimè certantes accipere. Hoc etiam erat lamina illa, vt dixi, quam ſummos Pontifex circa tempora ferebat, in qua ſcriptum erat nomen Dei Tetragrammaton, id eſt, quatuor literarum.

Aribo Friſingenſis. 770.

In vita S. Corbiniani cap. 6. Coactus à beatiſſimo Papa Gregorio, ſacerdotalem accepit benedictionem, accepto etiã pallio cum benedictione & adiutorio B. Petri Apoſtoli: vt vbiq; prædicationis officium exercere in toto orbe poſſet, & tanti Patris conſenſu poteſtatem haberet.

Amalarius Fortunatus. 820.

De Eccleſiaſticis officijs lib. 2. cap. 23. Pallium Archiepiſcoporum ſuper omnia indumenta eſt, vt lamina in fronte ſolius Pontificis. Illo diſceroitur Archiepiſcopus à cęteris Epiſcopis. Pallium ſignificat torquem, quem ſolebant legitimè certantes accipere, quo dono admonentur cæteri ad legitimum certameo, quod habet duas lineas à ſummo vſq; deorſum ante & retro. Significat enim ſummæ doctrinę decorem per diſciplinam mandatorum Domini acceptabilem, &c.

Rabanus Maurus. 850.

De inſtitutione Cleri lib. 1. cap. 23. Super hæc autem omnia ſummo Pontifici (qui Archiepiſcopus vocatur) propter Apoſtolicam vicem pallij honor decernitur. Quod genus indumenti crucis ſignaculum purpureo colore exprimit, vt ipſo indutus Pontifex à tergo & pectore crucem habeat, ſuaq; mente piè & dignè de paſſione Redemptoris cogitet, ac populo, pro quo Dominum deprecatur, redemptionis ſuæ ſignaculum demonſtret.

Nicolaus Primus. 860.

Epiſt. 47. Poſtremò ſcire te volumus, noſtris auribus intimatum eſſe, fraternitatem tuam non certis temporibus, & iuxta morem alijs Metropolitanis Antiſtitibus definitum, pallio à Sede Apoſtolica conceſſo vti: quod valde diſplicet, ſi ita à Sanctitate tua fuerit elatè commiſſum, vt humilitatis oblita, cæteris fratribus ſuis ſtudeat videri ſublimior: quamuis hoc non ad inanem gloriam vtendum ſit, ſed ad ornatum cunctarum virtutum geſtaodum. Quod bene tempore, quo ipſius pallij vſum à Sede Apoſtolica percepiſti, ſcripto paginæ, more ſolito tibi oſtenſum atq; præceptum eſt, cuius vſus ſi fraternitati tuæ à Sede Apoſtolica omni tempore conceſſus eſt, licet ſit præter Eccleſiæ conſuetudinem parceptus, ac per hoc rationabiliter amitteodus.

In priuilegio Hamburgenſis Eccleſiæ, apud Crantzium lib. 1. Metropol. cap. 39. Et quia te, chariſſime fili Anſgari, diuina clementia noua in ſede primò diſpoſuit eſſe Archiapiſcopum, noſq; tibi pallium ad Miſſarum ſolennia celebranda tribuimus, quod tibi in diebus tuis, & Eccleſiæ tuæ, perpetuo ſtatu manentibus priuilegijs, vti largimur. Idcirco huius indumenti honor morum à te viuacitate ſeruandus eſt, &c. Porrò pallio te vti, non niſi more Sedis concedimus Apoſtolicę, ſcilicet, vt ſucceſſores tui per ſemetipſos vel per legatos ſuos, & ſcriptam fidem nobiſcum tenere, ac ſanctaa ſex Synodos recipere, atq; decreta omnium Romanæ Sedis Præſulũ, & epiſtolas, quæ ſibi delatæ fuerint, venerabiliter obſeruare atque perficere, omnibus diebus ſuis, ſcripto ſe & iurameoto profiteantur.

Ioannes Octauus. 870.

Epiſt. ad VVilibertum Colonienſem Epiſcopum: Optatum tibi pallium nõc conferre nequiuimus: quia fidei tuæ paginam minus quàm oporteat continere reperimus: cùm videlicet nullam in ea ſanctarum vniuerſalium Syoodorum, in quibus fidei noſtræ Symbolum continetur, nec decretalium Pontificum Romanorum conſtitutorum, ſecundùm morem, feceris mentionem; ſed nec illam propria ſubſcriptiona munieras; nec aliquẽ, qui hæc iureiurando firmaret, miſeras. *Extat apud Gratianũ de ſtinct. 100.*

Leo Septimus. 935.

Epiſtola ad Gerbardum Laureacenſem Epiſcopum: Pallium fraternitati tuæ ad Miſſarum ſolennia celebranda concedimus: quod tibi oon aliter, Eccleſiæ tuæ priuilegijs in ſtatu ſuo manentibus, vti largimur, niſi ſolùm in die conſecrationis Chriſmatis, ac ſanctæ ac venerandę Reſurrectionis Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſeu in natalitijs ſanctorum Apoſtulorum atque B. Ioannis Baptiſtæ: nec non in feſtiuitatibus S Dei Genitricis Mariæ, ſimulq; in Dominico Domini noſtri Natiuitatis die, pariterq; in ſolconitatis Eccleſiæ tuæ die, & Natali tuo die: verùm etiam in conſecratione Epiſcoporũ & Presbyterorum, & quando à te Synodus celebratur.

Frodoardus. 960.

De anno 923. Seulfo Archiepiſcopo Archiepiſcopalis iofula, quæ pallium oominatur, ab Ioanne Papa tranſmittitur.

Osbertus Cantuarienſis. 1020.

In vita S. Elphegi Epiſcopi: Reſtitutis Epiſcopo rebus, acceptoq; à Papa pallio, domũ proſperè regreditur.

Rogerius Benedictinus. 1040.

Vita S. Brunonis Epiſcopi Colonienſis cap. 23. Legatus Roma redieos, bonum nuntium Coloniam ferre accelerauit, portans ſacrum habitom ab vniuerſali Pontifice miſſum, prætendentem iugum Domini ſuaue, & onus eius leue, & ipſum, quod ſub eo diſpenſatur, humile miniſterium, quod verba Domioi teſtantur, dicentis: *Qui maior eſt veſtrũ, erit miniſter veſter.*

Gregorius Septimus. 1076.

Lib 9. epiſt. 1. ad Rothomagẽſem Epiſcopum: Niſi oos

Apoſto-

Apoſtolica manſuetudo detineret, profectò ſeuerius in te iam animaduerſum ſenſiſſes, quòd huc vſque præclarius tuæ dignitatis inſigne, videlicet pallium ab Apoſtolica Sede pro more acquirere poſtpoſuiſti. Teipſum namque non ignorare putamus, quàm diſtrictè ſanctorum Patrum cenſura in eos iudicandum ſtatuerit, qui poſt conſecrationem ſuam per tres continuos menſes pallium, quod ſui ſit officij, obtinere neglexerint. Proinde Apoſtolica tibi præcipimus auctoritate, vt quia ſanctorum Patrum ſtatuta paruipendiſti, nullũ deinceps Epiſcopum, vel ſacerdotem ordinare, ſeu Eccleſias præſumas cõſecrare, donec honoris tui ſupplementum, pallij ſcilicet vſum ab hac Sede impetraueris.

Edinerus Anglus. 1100.

In vita S. Anſelmi: Regem de tranſmarinis locis regreſſum Anſelmus adijt, & vt ſibi Romã ad Papam Vrbanũ pro ſtola ſui Archiepiſcopatus eundi licentiam daret, humiliter petijt.

Iuo Carnotenſis. 1100.

Epiſt. 118. Vnde mando vobis ex parte Domini Papę, vt ſi Pariſienſis Eccleſia eum ſibi conſecrari poſtulauerit, ante feſtum S. Remigij, ſecundùm auctoritatem & conſuetudinem Eccleſiæ veſtræ, ei manum imponatis, & honore pallij ad tempus vobis interdicto, in eius ordinatione & conſecratione vti nullatenus formideris.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

De diuinis officijs lib. 1. cap. 27. Eſt octauum Archiepiſcopis indumentum pro aurea lamina, quod dicitur pallium, ab Apoſtolica Sede datum: quod à collo circa pectus dependens, ſitu ſuo illum (quę valde condecet Epiſcoporum Patrem, & eorum concilij principem) patenter deſignat humilitatis vel ſapiẽtiæ torquem, &c. Aliorum quidem Apoſtolorum ſucceſſores Patriarchæ dicti ſunt: Petri autem ſucceſſor pro excellentia principis Apoſtolorũ, Apoſtolicus nominatur. Qui autem ab ijs per prouincias miſſi ſunt, tam ipſi, quàm ſucceſſores eorum, Archiepiſcopi nominantur: & qui ab his per vrbes comprouinciales ordinati ſunt, & qui illis ſuccedunt, vſq; hodie ſimpliciter Epiſcopi nominantur. Initium ergo fidei habentes ab Apoſtolica Sede, regulam hanc Metropolitanæ obſeruant Eccleſiæ, vt neminem habeant Pontificem, niſi ab eadem Sede miſſum, à qua primus illis fidei prædicator miſſus eſt. Illa autem miſſio ſupradicti pallij eſt largitio, quod, vt dictum eſt, à collo dependens, humilitatem ſignifi-
Ioan. 20. cat Domini dicentis: *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos.*

Honorius Secundus. 1122.

Extat apud Guil Tyriũ lib. 14. cap. 23. *Epiſtola ad Suffraganeos & Epiſcopos Tyri*: Archiepiſcopum veſtrum debita charitate ſuſcepimus, & quem Canonicè electum, & ab Hieroſolymitano Patriarcha conſecratum accepimus, pallij dignitate, plenitudine videlicet Pontificalis officij, decorauimus.

Bernardus. 1130.

Vita Malachiæ cap. 19. Viſum tamen eſt ſibi, non tutè ſatis actitari iſta abſq; Sedis Apoſtolicæ auctoritate, & Romam proficiſci deliberat: maximeq; quòd Metropoliticę ſedi deerat adhuc, & defuerat ab initio pallij vſus, quod eſt plenitudo honoris. Et viſum eſt bonum in oculis eius, ſi Eccleſia, pro qua tantum laborarat, quem hactenus non habuerat, ſuo acquireret ſtudio & labore. Erat & altera Metropolitica Sedes, quam de nouo conſtituerat Celſus; primæ tamen ſedi, & illius Archiepiſcopo ſubdita, tamquã Primati: & huic quoq; optabat nihilominus pallium Malachias, confirmariq; auctoritate Sedis Apoſtolicę prærogatiuam, quam beneficio Celſi adipiſci meruerat.

Hugo Victorinus. 1130.

De Sacramentis lib. 2. cap. 57. His omnibus inſignibus fulget Archiepiſcopus, inſuper & pallio, quo à cæteris diſcernitur Epiſcopis. Hoc duas lineas habet à ſummo vſq; deorſum ante & retrò dependentes, & purpureum ſanctæ crucis ſignaculum proferentes. Hoc eſt duorum Teſtamẽtorum doctrina, paſſioni Chriſti teſtimonium perhibens. Circulus circa collum Pontificis torques eſt aurea, quæ legitimè certantibus promittitur. Spinulæ, quibus pallium affigitur, ſtimuli charitatis ſunt, quibus circa curam ſubditorum ſtimulatur Archiepiſcopus.

Gulielmus Tyrius. 1180.

Lib. 13. cap. 23. D. VVilhelmus Tyri Archiepiſcopus accepto conſecrationis ſuæ munere à D. Hieroſolymitano Patriarcha, vt pallium reciperet Romam profectus eſt, vbi à D. Papa Honorio ſecundo benignè ſuſceptus, quod petebat obtinuit cum multa honorificentia.

Innocentius Tertius. 1200.

Myſteriorum Miſſæ lib. 1. cap. 63. Pallium, quo maiores vtuntur Epiſcopi, ſignificat diſciplinam, qua ſeipſos & ſubditos Archiepiſcopi debent regere. Per hãc acquiritur torques aurea, quam legitimè certantes accipiunt. Fit pallium de candida lana contextum, habens deſuper circulum humeros conſtringentem, & duas lineas ab vtraq; parte dependentes, quatuor autem cruces purpureas ante & retro, à dextris & ſiniſtris; ſed à ſiniſtris eſt duplex, & ſimplex à dextris. Hæc omnia moralibus ſunt imbuta myſterijs, & diuinis grauida ſacramentis. Nam, vt Scriptura teſtatur: *In theſauris ſapientiæ ſignificatio diſciplinæ.* In lana quippe notatur Eccleſ. 1
aſperitas: in candore benignitas deſignatur. Nam Eccleſiaſtica diſciplina contra rebelles & obſtinatos ſeueritatem exercet: ſed erga pœnitentes & humiles exhibet pietatem, &c. Dicitur autem pallium plenitudo Pontificalis officij: quoniam in ipſo, & cum ipſo confertur Põtificalis officij plenitudo. Nam antequam Metropolitanus pallio decoratur, non debet clericos ordinare, Pontifices conſecrare, vel Eccleſias dedicare, nec Archiepiſcopus appellari.

Concilium Lateranenſe. 1215.

Cap. 5. Antiqua Patriarchalium ſedium priuilegia renouantes, ſacra vniuerſali Synodo approbante ſancimus, vt poſt Romanam Eccleſiam Cõſtantinopolitana primum, Alexandrina ſecundum, Antiochena tertiũ, Hieroſolymitana quartum locum obtineant, ſeruata cuilibet propria dignitate, ita quòd, poſtquam eorum Antiſtites à Romano Pontifice receperint pallium, quod eſt plenitudinis officij Pontificalis inſigne, præſtito ſibi fidelitatis & obedientiæ iuramento, licenter & ipſi ſuis Suffraganeis pallium largiantur, recipientes pro ſe profeſſionem Canonicam, & pro Romana Eccleſia ſponſionẽ obedientiæ ab iiſdẽ.

Iacobus Vitriacus. 1220.

Hiſtoria Occidentalis cap. 35. Archiepiſcopi ſuper omnia veſtimenta vtuntur pallio laneo & candido, circulo quodam ſuper humeros conſtringente. In lana correctionis aſperitas contra rebelles notatur: in candore benignitas erga humiles & pœnitentes deſignatur, vt habeat Prælatus faciem leonis, & faciẽ hominis. Circulus, quo humeri cõſtringũtur, timor Domini eſt, quo opera coërcẽtur, vt ſtringatur faſciculus, ne paulatim defluat.

Alexander Aleſius. 1240.

Parte 4. q. 10. m. 5 art. 2. §. 6. Vtuntur Archiepiſcopi pallio, quod ſignificat torquem auream, quam ſolebant legitimè certantes accipere. Iſtud orna-

mentum omnibus conceditur Archiepiſcopis,& aliquibus Epiſcopis ex gratia ſpeciali. Quãdo datur pallium, datur plenitudo poteſtatis Paſtoralis officij. Nam antequam Metropolitanus pallio decoretur, non debet clericos ordinare, Pontifices conſecrare, Eccleſias dedicare.

Matthæus Pariſius. 1250.

In Hiſt. Angl. de Anno 1154. Anaſtaſius Papa Henricum Eboracenſem Archiepiſcopum reſtituit in ſedem ſuam cathedralem, donans ei pallium Romæ.

De anno 1173. Eodem anno Archiepiſcopus Cantuarienſis Roma rediens pallium, & Primatum Angliæ reportauit.

Guilhelmus Durandus. 1270.

In Rationali diuinorum lib. 3. cap. 17. Pallium Patriarcharum, Primatum, & Metropolitanorum eſt proprium, vt per illud à cæteris Epiſcopis diſcernantur, quòd priuilegiatam obtinent dignitatem. Pallium, quo maiores vtuntur, ſignificat diſciplinam, qua ſe ipſus ad exemplum ſubditorum & etiam ipſos ſubditos regere,& conſtringere debent,&c.

Suffridus Presbyter. 1300.

Lib. 1. Epitomes de anno 1049. Leo Papa dedit pallium Babembergenſi Epiſcopo.

Rainerus Piſanus. 1300.

In Pantheologia de Lege cap. 78. Datur modò pallium Archiepiſcopo pro Rationali, in ſignum amplioris dignitatis,& perfectionis, quã habuit Pontifex veteris legis. Vbi nota, quòd Archiepiſcopus debet habere pallium,& non Epiſcopus. Cuius ratio eſt: quia, quamuis Archiepiſcopus non habeat poteſtatem genere à poteſtate Epiſcopi. Quod patet: quia quantum ad ea, quæ ſunt Epiſcopalis ordinis, omnes Epiſcopi ſunt æquales, tamen Archiepiſcopus eandem poteſtatem habet, & ampliorem, quàm Epiſcopus. Et ideo ad hanc perfectionem deſignandam pallium ſibi datur.

Ioannes Vigeſimus ſecundus. 1320.

Extra de auctoritate & vſu pallij: Malitijs hominũ, quæ ſæpe circa impediendam pallij dationem cõmittuntur, volentes ſalubriter obuiare, hac in perpetuum valitura conſtitutione ſancimus, vt deinceps per obiectum cuiuſuis criminis, ſeu defectus traditio pallij facienda ijs, qui ad Metropolitanarum Eccleſiarum, ſeu aliarum regimen aſſumuntur, non impediatur in aliquo, nec retardetur, niſi obijcientes firment, corporali præſtito iuramento, ſe id malitiosè non agere, ſed obiecta vera eſſe ſe credere, ac de obiectis, offerant facere promptam fidem,& nihilominus ad pœnam talionis, ſeu extraordinariam ſe obligẽt arbitrio præſidentis. Promptam verò fidem intelligimus in hoc caſu, ſi infra bimeſtris temporis ſpatium numerandum, à die collationis, ni antea probauerint legitimè quod opponunt. Quod ſi non fecerint, ad ipſius traditionẽ pallij procedatur. Per traditionem autem huiuſmodi, viæ accuſationis, denuntiationis, vel inquiſitionis, nullum volumus præiudicium generari.

Matthæus VVeſtmonaſterienſis. 1370

In Chron. Anno gratiæ 740. Chuthbertus Dorohernenſis Archiepiſcopus conſecratus, accepto pallio Dunuui ad Roffenſem Eccleſiã Epiſcopũ ordinauit.

Anno gratiæ 765. Offa Rex Merciorum miſit ad Papam Adrianum nuntios, exigẽs ab eo, vt pallio Ealdulphũ Lichefeldenſem Epiſcopũ inſigniret, atque omnes regni ſui Epiſcopos ei ſubiugaret.

Ioannes de Turrecremata. 1460.

Super Decret. part. 1. diſt. 100. n. 2. Conuenienter inſtitutum eſt, vt Primates & Archiepiſcopi ſuſcipiant palliũ ab Apoſtolica Sede. Probatur ſic: *Primates & Archiepiſcopi* ſuſceperunt vltra alios Prælatos, ſcilicet Epiſcopos aliquam excellentiam honoris ab Apoſtolica Sede. Ergo conueniens fuit, vt etiam ab ea accipiant ornamẽta, deſignantia dignitatem illam: Pallium enim ſpiritualem dignitatem & honorem deſignat. Secundò conueniens fuit,& eſt, vt Archiepiſcopi ſuſcipiant pallium, quò intelligant, vt ſicut augmento honorum alios excellunt, ita alios ornamento actionis excellere debent. Tertiò, ſicut Archiepiſcopi honore diſtinguuntur ab Epiſcopis: ita etiam diſtinguantur ornamẽto aliquo honoris, & hoc eſt pallium.

ARTICVLVS VIGESIMVS.

SOLOS PONTIFICES, EPISCOPOS, ET SACERDOTES VICE CHRISTI PECCATA LIGARE ET SOLVERE: ERGO FACTAM AB ILLIS EXCOMMVNICATIONEM VERE EFFICACEM, ET METVENDAM ESSE.

NEGANT.

Anno poſt natiuitatem Chriſtum.

600 *ARMENII dicunt, quòd aliqua peccata ſunt irremiſſibilia, quæ non poſſunt per Epiſcopos aut Sacerdotes remitti: quia Chriſtus non dedit eis poteſtatem remittendi talia peccata.* Guido de Armeniorum hæreſi cap. 19.

1150. *Petrobruſiani & Henriciani ridebant Excõmunicationes ſacerdotum.* Petrus Cluniacenſis epiſtola de eorum hæreſi.

1180 *VValdenſes dicunt, quòd ſacerdotes peccatis ſordidi & immundi, ac peccatorum vinculis ligati, non poſſunt alios mundare, nec à peccatis abſoluere.* Guido de VValdenſibus cap. 23.

Albigen-

1200. *Albigenſes dicunt, quòd Eccleſia non poteſt excommunicare, nec malos perſequi.* Antoninus part. 4 Summæ tit. 11. cap. 7. §. 5.

1280. *Gerhardus Sagarellus de Parma aſſeruit, quòd Pontifex Romanus neminem poſſit abſoluere, niſi fortè ſit ita ſanctus, ſicut B. Petrus, & in tanta paupertate, & in tanta humilitate.* Guido de Pſeudoapoſtolis hær. 2.

1390. Ioannes VVicleuus artic. 11. Conſtantiæ damnato: *Nullus Prælatus debet aliquem excommunicare, niſi prius ſciat à Deo ipſum excommunicatum.*

Artic. 30. *Excommunicatio Papæ, vel alterius Prælati non eſt curanda: quia eſt cenſura Antichriſti.*

1520. Martinus Lutherus epiſtola ad Senatum Pragenſem: *Sacerdotes nullo iure, ſed abuſu damnabili, vtuntur in confeſſionibus & excommunicationibus ligandi & ſoluendi officio: nam omnes, qui Chriſtiani ſumus, habemus commune officium clauium.*

Aduerſus execrabilem Bullam Papæ: *Parati ſumus pro hac noſtra ſententia ſtultas veſtras cenſuras non modò cum gaudio ferre, ſed etiam rogare, vt nunquam nos abſoluatis.*

In aſſertionibus artic. 23. *Excommunicationes ſunt tantùm pœnæ externæ, nec priuant hominem communibus ſpiritualibus Eccleſiæ orationibus.*

Art. 24. *Docendi ſunt Chriſtiani, Excommunicationem plus diligere, quàm timere.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Deut. 13. v. 5. Auferes malum de medio tui.

Eccleſ. 13. 1. Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea: & qui communicauerit ſuperbo, induet ſuperbiam.

Matth. 16. 19. Tibi dabo claues regni cælorum. Et quódcumq; ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis: & quodcumque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis.

Matth. 18. 18. Quæcumq; alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo: & quæcumque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo.

Ioannis 20. 22. Hæc cùm dixiſſet, inſufflauit, & dicit eis: Accipite Spiritum ſanctũ: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt.

1. *Cor.* 5. 1. Omninò auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita vt vxorem patris aliquis habeat. Et vos inflati eſtis: & non magis luctum habuiſtis, vt tollatur de medio veſtrum, qui hoc opus fecit. Ego quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritu, iam iudicaui vt præſens, eum, qui ſic operatus eſt, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, congregatis vobis & meo ſpiritu, cum virtute Domini noſtri Ieſu Chriſti, tradere huiuſmodi Satanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini noſtri Ieſu Chriſti. Non eſt bona gloriatio veſtra. Neſcitis quia modicum fermẽtum totam maſſam corrumpit? Expurgate vetus fermentum. 9. Scripſi vobis in epiſtola, Ne commiſceamini fornicariis. 11. Si is, qui frater nominatur, eſt fornicator, aut auarus, aut idólis ſeruiens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax: cũ eiuſmodi nec cibum ſumere. 13. Auferte malum ex vobis ipſis.

1. *Tim.* 1. 19. Fidem & bonam conſcientiam quidam repellentes, circa fidem naufragauerunt: ex quibus eſt Hymenæus & Alexander, quos tradidi Satanæ, vt diſcant non blaſphemare.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Canone Apoſt. 10. Si quis cum excommunicato vel in domo vnà precatus fuerit, ſegregetur.

Can. 11. Si quis, cùm ſit clericus, vnà cum eo, qui eſt depoſitus, orauerit, deponatur & ipſe.

Can. 12. Si quis clericus, vel laicus ſegregatus, ſiue non recipiendus diſcedens, in altera vrbe receptus fuerit, abſque literis cõmendatitijs, ſegregetur, & qui excepit, & qui exceptus eſt. Si autem eſt ſegregetus, eius intendatur ſegregatio.

Can. 29. Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, iuſtè propter crimina manifeſta depoſitus, auſus fuerit tractare miniſterium dudum ſibi commiſſum, penitus ab Eccleſia abſcindatur.

Can. 31. Si quis Presbyter, vel Diaconus ab Epiſcopo ſit ſegregatus, non licet alij eum ſuſcipere, quàm qui ipſum ſegregauit: poſt eius, qui ſegregauit, mortem, ſoluere eſt permiſſum.

Conſtitutionum Apoſtolicarum lib. 2. *cap.* 21. Cõtinuò vt aliquis ex Eccleſia eiectus eſt, accedunt ad eum truculenti lupi, ac perinde ac ſi agnus eſſet, ita illũ prædam eſſe putant ad vorandum, illius interitũ quæſtui habentes.

Cap. 41. Vt peritus medicus condolens adhibet curationem ijs, qui deliquerũt, vtens ſalutaribus ad opitulandum modis, non ſolùm ſecans, aut vrens, aut ſicca medicamenta adhibens; ſed etiam vulnus alligans, & linimentum in illud inijciẽs, leneq; medicamentum, quod vim habeat obducẽdi cicatricem, imponens, ac verbis conſolatorijs recreans. Si vulnus cauum fuerit, appone ſuaue emplaſtrum ad accretionem carnis, vt carne repletum vulnus æquale efficiatur parti ſanæ. Si autem vulnus ſordeſcit, tunc repurge nouacula, id eſt, ſermone increpatorio: ſi turgeſcit, complane, & deprime acri collyrio, hoc eſt, minis iudicij: ſi ſerpit cancer, vre, & extrahe ſaniem, comprimẽs ieiunijs. Quod ſi hæc feceris, ac demũ intellexeris, quòd à pedibus vſq; ad caput nõ eſt malagma imponere, neq; oleũ, neq; alligationẽ, imò magis ſerpit cancer, & omnem curationem anticipat, vniuerſas partes corporis, tamquam gangræna labe-

tacitus, hîc tu multa conſideratione, alijs item medicis peritis in cõſilium adhibitis, ſeca membrum tabidum, ne vniuerſum corpus Eccleſię intereat. Ne igitur facilis ſis & pręproperus ad ſecãdum, neq; celeriter ad ſerram dentatam pſoſilias, quin potius vtere ſcalpello ad ſecandũ apoſtema, vt cauſa morbi, quæ intus reſidet, educta, corpus ſeruetur à dolore incolume. At verò quem à pœnitentia alienum videris, & obduruiſſe, hunc tu mœrore, vt inſanabilem, eijce ex Eccleſia: *Tolletis*, inquit, *improbum ex vobis ipſis*.

Cap.47. Qui iuſtè à vobis punitus eſt, & excommunicatus, idem à vita immortali, & gloria reiectus eſt, & apud iuſtos, & pios homines inhonoratus & inglorius, & apud eundẽ Deũ damnatus.

Origenes. 230.

Homil.7.in Ioſuam: Sed & illud non otioſè tranſcurrendum eſt, quòd vno peccante ira ſuper oẽm populum venit. Hoc modo accidit, quando ſacerdotes, qui populo præſunt, erga delinquentes benigni videri volunt, & verentes peccantium linguas, ne fortè malè de ijs loquantur, ſacerdotalis ſeueritatis immemores, nolũt implere quod ſcri-

1 Tim.5 ptum eſt: *Peccantem coram omnibus argue, vt cæteri timorem habeant*. Et iterum: *Auferte malum ex vobis ipſis*. Nec zelo Dei ſuccincti imitantur Apoſtolum di-

1.Cor.5 centem: *Tradidi huiuſmodi Satanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus fiat*. Neq; illud Euãgelicum implere ſtudent, vt ſi viderint peccantem, primò ſecretè conueniant, poſt etiam duobus vel tribus arbitris. Quod ſi contempſerit, & poſt hæc Eccleſiæ correptione non fuerit emendatus, de Eccleſiæ correptione nõ fuerit emendatus, de Eccleſia pulſum velut gentilem habeant, & publicanum. Et dum vni parcunt, vniuerſæ Eccleſiæ moliuntur interitum. Quæ iſta bonitas? quæ iſta miſericordia eſt, vni parcere, & omnes in diſcrimen adducere? Polluitur enim ex vno peccatore populus, ſicut ex vna oue morbida grex vniuerſus inficitur: ſic etiam vno vel fornicante, vel aliud quodcumq; ſceleris cõmittente, plebs vniuerſa polluitur. Et ideo obſeruemus nos inuicẽ, & vniuſcuiuſq; cõuerſatio nota ſit, maximè ſacerdotibus, &c. Hęc nõ ideo dicimus, vt pro leui culpa aliquis abſcindatur: ſed ſi fortè cõmonitus quis, & correptus ſemel, & iterum, & tertiò, nihil emendationis oſtenderit, vtamur medici diſciplina. Si oleo perunximus, ſi emplaſtris mitigauimus, ſi malagmate molliuimus, nec tamen cadit medicamentis tumoris duritia, ſolum ſupereſt remediũ deſecan-

Man.5. di. Sic enim Dominus dicit: *Si dextera manus ſcandalizat te, abſcinde eam, & proijce abs te*.

Homilia 21. Non eſt poſſibile ad liquidum purgari Eccleſiam, dum in terris eſt, ita vt neq; impius in ea quiſquam, neq; peccator reſidere videatur; ſed ſint in ea omnes ſancti & beati, & in quibus nulla prorſus peccati macula deprehendatur. Sed ſicut dicitur de zizanijs: *Ne fortè eradicantes zizania, eradicetis ſimul & triticum*: ita etiam ſuper ijs dici poteſt, in quibus vel occulta, vel dubia peccata ſunt. Neq; enim dicimus de ijs, qui manifeſtè & euidenter criminoſi ſunt, vt non de Eccleſia expellantur, &c. Vbi peccatum non eſt euidẽs, eijcere de Eccleſia neminem poſſumus, ne fortè eradicantes zizania, eradicemus & triticum.

Homilia 11. in Hieremiam: Si quis vult imitari vitas Prophetarum, increpat, arguatq; peccatores, ſtatim odiũ merebitur, ſtatim ei detrahetur, ſtatim patiatur inſidias. Quod etiã nũc in Eccleſijs ſępè videmus accidere. Peccauerit quodlibet quiſpiam, is, qui præſidet populo, & regit Eccleſiaſticam diſciplinam, eijcit eum de cõgregatione Sanctorum illicò. Ille circuit ciuitatem, lacerat eum, qui quantum in ſe fuit Eccleſiam vindicauit. Verùm nos non præbeamus his aurem, qui propter excommunicationem ſui tam Præpoſitos, quàm omnẽ Eccleſiæ conuentũ vęſano ore dilacerant.

Homilia 3. in Ezechielem: *Ne auferas nos Domine de medio populi tui*. Iuſtè enim proijcitur, qui digna facit abiectione, vt auferatur à populo Dei, & eradicetur ab eo, & tradatur Satanæ.

Tractatu 35. in Matth. In Eccleſijs Chriſti conſuetudo tenuit talis, vt qui manifeſti ſint in magnis delictis, eijciantur ab oratione, ne modicum fermenti, non ex corde mundo orantium, totam vnitatis conſperſionem & conſenſum corrumpat.

Petrus Alexandrinus. 300.

Canone 4. Ijs, qui omninò ſunt deſperati, & pœnitentiam non agunt, & pellem AEthiopis poſſident immutabilem, & pardi varietates, dicetur, quod alij ficui dictum eſt: *Nequaquam ex te fructus fiat in æternum*, & ideo ſtatim quoque exareſcit.

Can.5. Ij autem, qui ſimulârunt, ſicut & Dauid, qui ſe epilepticum fingebat ne moreretur, cùm epilepticus non eſſet, & non nudè negationem inſcripſerunt, ſed in multis anguſtijs inimicorũ inſidias ludificati ſunt, eis ſemeſtre imponetur in pœnitentia conuerſionis. Sic enim ipſi quoq; magis iuuabuntur.

Can 7. Liberi tribus annis in pœnitentia examinabuntur, tum quòd diſſimulauerint, tum quòd effecerint, vt ſerui ſacrificarent.

Euſebius Cæſareenſis. 320.

Eccleſ. hiſt. lib.6. cap.27. De Philippo Imp. fama eſt (Chriſtianus namq; erat) cùm precationum in die poſtremæ Vigiliæ Paſchatis, vnà cum multitudine in Eccleſia particeps fieri vellet, non prius ab Epiſcopo, qui tum Eccleſiæ præerat, permiſſum eſſe intrare, quàm ſe confeſſus fuiſſet, & inter eos, qui peccatorum vinculis adhuc tenebantur aſtricti, locumq; pœnitentiam agentibus præſtitutum occupabant, ſe ſua ſponte collocauiſſet, Epiſcopumq; dixiſſe, eum non alia conditione, niſi iſtud faceret, propter multa delicta, quæ ab illo ferebantur admiſſa, aliquando ab ipſo in Eccleſiam receptum fore: Imperatorem autẽ alacri animo & lubenti Epiſcopo morem geſſiſſe, ac religioſam piamq; affectionem, Dei timore incitatam, reipſa declaraſſe memorant.

Concilium Nicænum. 325.

Can.5. De his, qui à communione ſegregati ſunt, ſiue clericorum, ſiue laicorum ſint ordinis, ab Epiſcopis, qui ſunt in vnaquaque prouincia, valeat ſententia ſecundùm Canonem, qui pronuntiat eos, qui ab alijs eiecti ſunt, non eſſe ab alijs admittendos. Examinetur autem nunquid vel puſillanimitate, vel contentione, vel aliqua eiuſmodi Epiſcopi acerbitate, congregatione pulſi ſint. Vt hoc ergo conuenientem examinationem accipiat, rectè habere viſum eſt, vt ſingulis annis in vnaquaq; prouincia, bis in anno Synodi fiant: vt cùm omnes prouinciæ Epiſcopi in eundem locũ communiter conueniant, eiuſmodi quæſtiones examinentur: & ſic quos Epiſcopum offendiſſe conſtiterit, iuſtè eſſe à congregatione ſeparati apud omnes videantur, donec Epiſcoporum congregationi videatur pro ijs humaniorem proferre ſententiam.

Concilium Antiochenum. 340.

Can.6. Si quis à proprio Epiſcopo fuit excõmunicatus, ne prius ab alijs ſuſcipiatur, quàm fuerit à proprio Epiſcopo ſuſceptus, vel facta Synodo accedens ſe defenderit, & perſuaſa Synodo aliam ſententiam retulerit.

Concilium Sardicenſe. 346.

Can.13. Hoc quoq; omnibus placeat, vt ſi Diaconus, vel Presbyter, vel etiam aliquis ex clericis ſit excõmunicatus, & ad aliũ Epiſcopũ, qui eũ nouit, confugerit, ſcientem eum à proprio Epiſcopo eſſe

communione motum, non oportere Epiſcopo, & fratri ſuo iniuriam facientem, ei communionem præbere. Sin autem hoc facere auſus fuerit, ſciat cùm conuenerint Epiſcopi, ſeipſum cauſam eſſe dicturum.

Can.14. Si quis inueniatur Epiſcopus ad iram propenſus, quod quidem ab huiuſmodi homine abeſſe debet, & aduerſus Presbyterum, vel Diaconum citò commotus, eum ex Eccleſia eijcere voluerit, prouidendum eſt, ne is repente condemnetur, & communione priuetur.

Baſilius Magnus. 370.

Epiſtola 47. ad Athanaſium. Incidi in Sanctitatis tuæ literas, in quibus aduerſus Libyę Præfectum, virum infamẽ ingemuiſti. Deploramus quidem patriam noſtram, quòd talium malorum & mater eſt, & nutrix: deploramus verò & Libyam noſtræ vicinam, quòd malorum noſtrorum particeps facta, ferinisquę viri huius moribus tradita eſt, qui à pueris crudelitati pariter, & laſciuiæ aſſueuit. Itaque illum quidem flagella manent apud iuſtum iudicem, ad eandem menſuram commenſurata, iuxta quam ipſa iam antea Sanctos ipſius affligere præſumpſit. Innotuit autem & Eccleſiæ noſtræ ex literis pietatis tuę, atque auerſandum & execrabilem illum arbitrabuntur omnes, ita vt nec ignis, nec aquę, nec tecti communionem cum illo ſint habituri. Siquidem prodeſt, vt violenti iſti tyranni communi & vnanimi iudicio condemnentur. Sufficiet autem ipſi damnationis titulus, & ipſæ ſententię, quibus vndique cõdemnabitur. Neque enim omittemus, quominus condemnationem iſtam omnibus ipſius & familiaribus, & amicis, atque aduenis oſtendamus. Quòd ſi verò non ſtatim illum iſtæ reprehenſiones, quemadmodum & Pharaonem permouebũt, attamen poſtremum aliquando, & grauem illi ac triſtem retributionem adferent.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Oratione aduerſus eos, qui agrè ferunt reprehenſiones:
Matt. 18. Non ſic Chriſtianus, qui audiuit: *Niſi conuerſi fueritis, & ſitis ſicut pueri, non intrabitis in regnum cælorum:* ſed quando viderit ſacerdotem auſterius, & geſtu, & voce delictum corrigentem, apertè contradicit, & murmurat intra dentes, forumquę & compita obiens, maledictis inſectatur, & ſi ab Eccleſia fuerit excluſus, contemnit, cùm palàm abſcindatur à precibus populi, & à myſterijs; aut fortè ne hîc quidem ſubiectus ſupplicio, ſe aufert ab Eccleſia, propter iram, quam concepit in Epiſcopum, Deum ac Dominum aduerſans. Ei autem dicendum eſt, quod dictum eſt Paulo, cùm
Actor. 9. adhuc eſſet Saulus: *Durum eſt tibi, ô homo, aduerſus ſtimulum calcitrare.* Siue ex te ipſo Deum dimiſiſti, conſidera, quòd qui ſeparatur à ſole, vitam degit in tenebris, & caligine: ſiue tamquam indignus eiectus es à precibus, priorem ſtatum reuoca pœnitentia. Nihil falſi ſcriptum eſt in Euangelijs, neque Chriſti prædictio aberrantem, & incertum habet euentum. Per Petrum dedit Epiſcopis claues honorum cæleſtium. Agnoſce quòd ſi ſolutus fueris, es ſolutus: & ligatus, conſtringeris vinculis, quæ non cadunt ſub aſpectum. Si haberes oculos apud animæ eſſentiam, oſtendiſſem tibi ſegregato figuram & habitum condemnati, cuius collum premitur grauiſſimis vinculis, & nullum habet membrum liberum, ac ſolutum. Et vtinam intra huius vitæ terminos circũſcriberetur ſupplicium. Nunc autem ſi quid humanitus contigerit, & mora repentè, tamquam fur nocte, aduenerit, ſcias tibi eſſe clauſa, quæ illic ſunt. Sunt diligentes, & non ludentes ianitores regni. Vident animam ferentem ſigna ſegregationis, non ſecus atque quempiam, qui ſordida & impexa coma ergo itur carcerem. Eam itaque eijciunt à via, quæ tendit ad ea, quæ ſunt bona & pulchra: nec concedent, vt videat ordines iuſtorum, & Angelicam lætitiam. Miſera autem tunc ſæpe conqueretur de ſuo malo conſilio, flensquę, lugens & eiulans, perpetuò erit in loco aliquo, & mœſto loco abiecta, tamquam in angulo, qui nũquam deſinet, & nullam admittet conſolationem, luctum extendens in æternum. Quando ſuſceperis reprehenſionem, pio & reuerenti animo dic illud Dauidicum: *Bonum mihi quòd me humiliaſti, vt diſcam iuſtificationes tuas.* Psal. 118. Ne Epiſcopalis arrogantiæ exiſtimes eſſe ſegregationem: Lex canonica, vetus eſt regula Eccleſię, quæ cœpit à legibus, fuit confirmata in gratia. Conſidera ſanctum Paulum per epiſtolas in reos emittentem ſententias ſegregationis, & iuuenem Corinthium curantem eo medicamento, qui Sa- 1 Cor. 5.
tanicè nouercæ inſano raptus erat amore. *Quem* Prou. 3.
enim *diligit Dominus, caſtigat; flagellat autem filium,* Heb. 12.
quem recipit. Diſciplinæ enim radices nõ ſunt dulces, ſed amarę, ſed poſtea ferunt fructũ fauis mellis dulciorem.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Contra Gentiles de Babyla Martyre. Babylas per eos dies Chriſti Eccleſiam hanc, à Spiritus gratia ſibi concreditam, cùm haberet, Eliam, atque huius æmulum Ioannem, non dico præterijt, ne inuidioſo admodum vtar verbo, ſed vſque adeò eſt aſſecutus, vt ne tantillum quidem illorum generoſorum pectorum libertati conceſſerit. Neq; enim paucarum ciuitatum Tetrarcham, neque gentiũ vnius regem, ſed eum, qui imperio ſuo plurimã totius orbis partem contineret, ipſum, ipſum hunc inquãm homicidam, de quo nobis ſermo eſt, eundem multarum gentium, multarum ciuitatum, immenſi item exercitus dominum, eundem quoquò te vertas, tum ab Imperij amplitudine, tum à morum ferocitate terribilem, quaſi vile quoddam, ac nullius pretij mancipium, ſic à Dei templo exegit: tanta adeò cum conſtantia & animi præſentia, cum quanta paſtor ſcabioſam ac morbidam ouem ab ouili excludit: dum prohibet, ne laborantis ouis morbus ad reliquum quoque gregem contagione ſerpat.

Lib. 3. de Sacerdotio: Habent quidem & terreſtres Principes vinculi poteſtatem, verùm corporum ſolùm. Id autem quod dico ſacerdotum vinculũ, ipſam etiam animam contingit, atque ad cælos vſque peruadit: vſque adeò, vt quæcunque infernè ſacerdotes confecerint, illa eadem Deus supernè rata habeat, ac ſeruorum ſententiam Dominus confirmet.

In priori ad Corinth. epiſt. Oratione 15. Rurſus ſeipſum eis fecit aſſiſtere: vt quando iudicauerint tamquam ipſo præſente, ita eum abſcindant, neque quiſquam audeat ipſum cenſere dignum venia, ſciens fore, vt Paulus ſciat quæ facta fuerint. Deinde id ipſum faciens terribilius, dicit: *Cum virtute Domini noſtri Ieſu Chriſti.* Hoc eſt, quòd vel poteſt Chriſtus vobis talem dare gratiam, vt poſſitis tradere diabolo, vel quòd ipſe quoque vobiſcum contra eum fert ſententiam. Non dixit autem, ipſum dedere Satanæ, ſed tradere, ei aperiens portas pœnitentiæ, & tamquam pædagogo eum tradens. Et rurſus talem, nec vſquam ſinit meminiſſe eius nominis. *Vt ſpiritus ſaluus fiat in die Domini noſtri Ieſu Chriſti.*) Hoc eſt, anima. Non quòd ea ſola ſalua ſit, ſed quòd hoc conſtet, quòd ſi illa ſit ſalua, abſque vlla contradictione corpus quoque ſit futurum particeps ſalutis. Aliqui ſpiritum dicunt eſſe chariſma ſeu donum gratuitum, quod extinguitur nobis peccantibus. Ne hoc ergo fiat, inquit, puniatur, vt ea ratione melior effectus attrahat gratiã, & inueniatur illam

ſaluam exhibens iu die illo. Quamobrem eſt magis curam gerentis & medentis, quàm ſolùm ſecantia, & temerè & inconſideratè punientia. Eſt enim lucrum pœna maius. Nam pœna quidem eſt temporalis, lucrum autem perpetuum.

Palladius. 400.

Hiſtoria ſanctorum Patrum cap. 40. Presbyter eas virgines, quę pacem non agebant, ſeptennium ſegregauit, eas excommunicans.

Syneſius. 420.

Epiſt. 12. Vada ad matrem Eccleſiam, frater Cyrille, à qua non abſciſſus es, ſed ad tempus ſeparatus, quod delictorum meritis præfinitum eſt: videor enim mihi slarè ſcire, quòd hoc iam pridē & communis noſter pater ſanctæ memoriæ feciſſet, ſi non ſatū anteuertiſſet. Nam ſtatuere pœnam certa menſura, animi fuit ſtatim veniā pollicentis. Illum ipſum igitur ſanctum ſacerdotem exiſtimato tibi reditum dediſſe, & accede ad Deum purgata affectibus anima, obliuionemqúe habente malorum.

Epiſt. 58. ad Epiſcopos: Andronico & ſuis, Thoanti & ſuis, nullum Dei fanum aperiatur, omne illis templum occluſum ſit, & adytum atq; porticus. Non eſt diabolo pars in paradiſo: qui etſi latenter ſubingreſſus ſit, expellitur. Admoneo igitur omnem priuatum ac magiſtratum ne tectum cum illo, neque menſam communam habeant: ſacerdotes autem vehementius, qoi neque viuentes aos alloquentur, neque mortuos vnà deducēt. Si quis autem Eccleſiam vt paruæ ciuitatis reiecerit, ſuſceperitqúe ab ea abdicatos, quaſi neceſſe non ſit pauperi obtemperare, ſciat ſe Eccleſiam diſſecuiſſe, quam Chriſtus vult vnam eſſe. Porrò talis ſiue Leuita eſt, ſiue Presbyter, ſiue Epiſcopus, apud nos in Andronici ſortem conſtituetur: & neque dextram illi dabimus, neque in eadē menſa cibum cum illo capiemus. Multum autem aberit, vt in communionem arcani ſacrificij recipiamus eos, qui partem habere voluerint cum Andronico & Thoante.

Ioannes Caſſianus. 430.

Libro 2. Inſtit. cap. 16. Sanè ſi quis pro admiſſo quolibet delicto fuerit ab oratione ſuſpenſus, nullus cum eo orandi habet prorſus licentiam, antequam ſubmiſſa in terram pœnitentia, reconciliatio eius, & admiſſi venia coram fratribus cunctis publicè fuerit ab Abbate conceſſa. Ob hoc namq; ta tali obſeruantia ſemetipſos ab orationis eius conſortio ſegregant, atque ſecernunt, quòd credunt eum, qui ab oratione ſuſpenditur, ſecundùm Apoſtoli ſententiam, tradi Satanæ; & ſi quis orationi eius, antequàm recipiatur à Seniore, inconſiderata pietate permotus, communicare præſumpſerit, complicem ſe damnationis eius efficiat, tradens ſcilicet ſemetipſum volunta-
1. Cor. 15. riè Satanę, cui ille pro ſui reatus emendatione fuarat deputatus, in eo vel maximè grauius crimen incurrens, quòd cum illo ſe vel confabulationis, vel orationis communione miſcendo, maiorem illi generet inſolentiæ fomitem, & contumaciam delinquentis in peius enutriat. Perniticſum namque ſolatium tribuens, cor eius magis ac magis faciat indurari, nec humiliari eum ſinet, ob quod fuerat ſegregatus, & per hoc vel increpationem ſenioris non magni pendere, vel diſſimulanter de ſatisfactione & venia cogitare.

Cyrillus Alexandrinus, & Ægypti Synodus. 430.

Epiſtola ad Neſtorium: Ecce igitur vnà cum ſacra Synodo, quæ in magna Romanorum ciuitate Cæleſtino præſidente conuenit, iam tertiò his literis conteſtamur, & obteſtamur, vt conſiliū noſtrum ſecutus, ſtolidis illis & abſurdis dogmatibus, quæ foues, & publicè doces, quàm primùm nuntium mittas. Quod ſanè, niſi iuxta tempus, in literis Cęleſtini ſacratiſſimi Romanorū Epiſcopi expreſſum, præfinitumqúe, præſtiteris, certò ſcias, nullam tibi deinceps cum Epiſcopis & ſacerdotibus Dei conſuetudinem, nullum ſermonem, nullum denique inter eos locum futurum eſſe. Illud quoque te latere nolumus, nempe nos promiſcuè cum omnibus cùm clericis, tum laicis, quos tu propter fidem axcommunicaſti, vel ordine mouiſti, communicare. Haud enim par erat eos, qui rectam fidem tenere comperti ſunt, ob iniquam tuam ſententiam detrimentum aliquod pati, ob id nimirum, quòd rectè ſentientes tuæ doctrinæ aſſentiri noluerunt.

Sozomenus. 440.

Lib 6. c. 25. Qua re cognita, Theodotus Epiſcopus iniquo animo & grauiter tulit: & vt laicis aliquantum obiurgatis veniam tribuit, ſic ambos Apollinarios palam delicti criminatus, ab Eccleſia ſegregauit. Erat anim vterque ax clero: pater quidem Presbyter, filius autem etiamnum literarum ſanctarum lector. Quodam antem temporis ſpatio intermiſſo, Theodotus eos, cùm lachrymis & ieiunijs debitam pro peccatis pœnitentiam egiſſent, in Eccleſiam denuò recepit. At Georgius, vbi eum eſt conſecutus Epiſcopatum, & Apollinarius in conſuetudinem & familiaritatem Athanaſij venerat, eum à communione excludit, & ab Eccleſia alianum pronuntiat.

Theodoretus. 450.

Eccleſiaſtica hiſtoria lib. 5. cap. 17. Theſſalonicæ cū fortè ſeditio concitata eſſet, magiſtratus aliquot obruti lapidibus fuêre, & grauibus contumelijs vexati. Quibus rebus nuntiatis, Imperator bile accenſus, flammam neutiquam repreſſit iracundiæ, neque freno rationis eius impetum cohibuit, ſed illius arbitrio permiſit pronuntiandę ſententiæ de ſupplicio Theſſalonicenſibus irrogando poteſtatem. Iracundia igitur hanc auctoritatem nacta, valuet tyrannus omnia ſoo nutu gubernans, ruptis habenis, & iugô rationis axcuſſo, gladios iniquè contra omnes diſtrinxit, & inſontes pariter cum ſontibus trucidauit. Nam ſeptem hominum millia, vti ferunt, interfecta fuêre: in qua occiſione non iudicium anteceſſerat, neque auctores tam horrendi facinoris iuſta & legitima ſantentia condemnati, ſed omnes ſimul, veluti ſpicæ in meſſe deſectæ, conciſi fuerunt. Hac miſeranda ac lugubri calamitate cognita, Ambroſius Imperatori Mediolanum aduentanti, & in ſacrum templum ingredi cupienti, extra ſacra veſtibula obuiam procedit, vetatqúe in templum intrare, & his ferè verbis eum affatur: Eſt veriſimile, ô Imperator, te ignorare cædis abs te perpetratæ magnitudinem, neque poſt ſedatam iracundiam, ratione admiſſum facinus peruidere. Nam Imperatorius fortaſſe principatus peccatum agnoſcere non ſinit, ſed poteſtas offundiera tioni caliginem, &c. Quibus igitur oculis intuebere templum illius, qui eſt omnium Dominus? quibus pedibus ſanctū illud ſolum calcabis? Qui, quęſo, manus iniuſta cæde & ſanguine reſparſas, extendere audes, & eiſdem ſacroſanctum corpus Domini accipere? aut quomodo venerandū eius ſanguinem ori admouebis, qui furore irę iubente tantum ſanguinis tam iniquè effudiſti? Recede igitur, & ne conare nouo ſcelera ſcelus ante editum augere, ſed capeſſe vinculum, quo vt ligeris Dominus omnium cęlitus ſententiam dat: quod quidem vinculum vim habet & morbum animi depellendi, & te ad ſanitatem reſtituendi. Huic orationi obſecutus Imperator (nam diuinis edu-

catus eloquijs, accuratè nôrat, tum quæ eſſent officia ſacerdotium, tum quæ regum propria) cum gemitu & lachrymis ad palatium reuertitur. Atque longo temporis ſpacio dilapſo, (octo enim menſes iam præterierant) Seruatoris Natalitia fuêre celebrata. Imperator autem conſidet in palatio, lamentis ſe dedês, & magnam vim profundens lacbrymarum. Quod cùm animaduertiſſet Ruffinus, qui eum magiſter aulæ fuit, ad illum accedit, rogat cauſam fletus. Tum Imperator luges acerbius, & maiorem in modum flens: Tu, inquit, Ruffine ludis? Nã quantis ipſe in malis verſer, non ſentis. Ego verò gemo, & meam ipſius deploro calamitatem, dum mente cõplector, quàm ſeruis adıtus ad ſacrum templum ſeruis & mendicis pateat, liberqúe illis ad Dominum ſuum deprecandum detur introitus: mihi autem nõ modò ad illum locũ, verùm etiam ad cælum ipſum acceſſus præcluſus ſit. Nam venit mihi in mentem ſententiæ à Domino prolatæ, quæ palam dicit: *Quæcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum in cælis.* Cui Ruffinus: Curram, inquit, ſi placet, ad Epiſcopũ, & ſupplicabo, perſuadeboq; vt tua ſoluat vincula. At nõ eſt, inquit Imperator, tibi morem geſturus. Noui enim ſdeò iuſtam æquamque Ambroſij ſententiam eſſe: vt non metu poteſtatis Imperatoriæ ſit legem diuinam violaturus. Verùm cùm inſtaret Ruffinus, polliceretúrque ſe Ambroſio perſuaſurum, Imperator iubet properè abire: ipſeq; falſa ſpe inductus, & Ruffini cõfiſus promiſſis, paulò poſt ſequitur. Vt primùm autem Ruffinum Diuus vidit Ambroſius: Videris mihi, inquit, Ruffine, canum impudentiam imitari. Nam tametſi tuo ſuaſu tam crudelis facta eſt cædes, tu tamen ita perfricuiſti os, vt nec pudeat, nec pigeat tanta rabie contra imaginem Dei inſaniuiſſe. Vbi verò Ruffinus obnixè eũ orauerat, dixeratqúe Imperatorem breui eò venturum, Sanctus Ambroſius diuino zelo accenſus; Ego, inquit, Ruffine prædico ma illum ab introitu ſacri veſtibuli prohibiturum. Quòd ſi imperium mutârit in tyrannidem, cædem lubens equidem accipiam. Quibus auditis Ruffinus Imperatori per internuntium ſignificat, hortaturqúe vt maneat in Palatio. Quæ cùm Imperator in medio foro accepiſſet. eo, inquit, illuc nihilominus, quò iuſtas debitasqúe contumalias ſubeam. Vbi verò ad ſacras templi parietes aduenit, non ingreditur in templum illaquidem. ſed ad Epiſcopum, qui in ædicula ſalutatoria ſedebat, accedens obſecrat, vt vincula ſibi ſoluat. At Ambroſius eius aduentum dixit eſſe tyrannicum, eumqúe ipſum contra Deum inſanire, & illius leges proterere. Tum Imperator non obſtinato animo, inquit, leges ſanctas impugno, neque ſacra veſtibula per nefas introire cupio; ſed oro, vt mihi ſoluas vincula, & proponas tibi ante oculos clementiam illius, qui eſt Dominus omnium. & ne mihi occludas ianuam, quam ille omnibus, quos peccatorum ſuorum pœnitet, patefecit. Cui Ambroſius: Quam tu, inquit, pœnitentiam poſt tam graue ſcelus admiſſum oſtendis? quæ medicamenta ad vulnera tam difficilia curatu ſananda adhibuiſti? Tuum eſt, inquit Imperator, medicamenta oſtendere, eaqúe temperare, & vulnera, quæ ægrius curantur, obligare: meum autem, quæ adhibita ſunt, accipere. Tum D. Ambroſius: Quoniam, inquit, iracundiæ permiſiſti iudicium, & non rectæ rationi, ſed animo irato obſecutus ſententiam pronuntiaſti, conſcribe legem, qua deinceps ſententiæ per iracundiam pronuntiatæ irritæ ſint, & nullius momenti cognitionesqúe cauſarum de cæde, & publicatione bonorum ad triginta dies ſcriptis proditæ maneant, vt iis recta ratio de illis iudicium det. Atque ed hus in ſagonſ-

Matt. 16

ctis, qui decreta illa ſcripſerint, mandata tua tibi oſtendant. Atum quidem compreſſa iracundia, ratione ſola cauſam expendens, inquires in decreta, & ita perſpicies, iniquane ſint, an æqua? &c. Iſtud conſilium Imperator quoniam prudentiſſimum eſſe cenſebat, libenter amplexatus, iubet extemplò legem conſcribi, ſuaque ſubſcriptione confirmat. Qua re confecta D. Ambroſius vincula eius ſoluit.

In cap. 5 prioris ad Corinth. *Tradere huiuſmodi hominem Satanæ.*) Ex hoc loco docemur, quòd eos, qui ſegregantur, & ab Eccleſiaſtico corpore ſeparantur, inuadat diabolus, eos gratia deſtitutos inueniens.

Concilium Chalcedonenſe. 453.

Action 3. *Epiſtola ad Valentinianum & Marcianum Impp.* Quia Eutyches quoſdam, à diuerſis Concilijs ritè damnatos, in communionem propria auctoritate ſuſcepit, ſanctis regulis præcipientibus, excommunicatos ab alijs in communionem alios non debere ſuſcipere, &c. decenter ab vniuerſali Concilio ſacerdotio eſt nudatus, & ab Epiſcopali dignitate pronuntiatus eſt alienus, vt his ſimilia perpetrare tentantibus, diſciplinæ fieret & ſobrietatis exemplum. Quoniam quidem & diuinæ præcipiunt leges, apertè dicentes: *Expellite malum à vobiſmetipſis.* Deut. 17. 1. Cor. 5.

Olympiodorus. 500.

In cap. 3. Eccleſiaſtæ: Qui mortaliter peccauit ſine propoſito emendationis, & pœnitentiæ, eijcitur è ſpirituali domo: qui verò ita peccat, vt curari velit, colligitur per pœnitentiam in ædificationem Apoſtolorum & Prophetarum.

Epiſcopi Orientales. 500.

Epiſtola ad Symmachum Pap. Non in ligando tãtùm poteſtas eſt tibi data, ſed in ſoluendo quoque diu vinctos: neque in eradicando, aut diruendo; ſed in plantando, atque ædificando: neque in tradendo tantùm Satanæ ad interitum carnis; ſed in charitate formando longa auerſione deiectos, ne maiori triſtitia abſorptia nobis à Satana videamur pertuliſſe diſpendium.

Iuſtinianus Imp. 530.

In Authent. de ſanctiſſimis Epiſcopis, &c. §. Omnibus col. 9. Omnibus Epiſcopis & Presbyteris interdicimus ſegregare aliquem à ſacra communione, antequàm cauſa monſtretur, propter quam ſanctæ regulæ hoc fieri iubent. Si quis autem præter hæc à ſancta communione quenquam ſegregauerit, ille quidem, qui iniuſtè à communione ſegregatus eſt, ſolutus excommunicatione à maiore ſacerdote, ſanctam mereatur communionem. Qui verò aliquam à ſanctis communione ſegregare præſumpſerit. modis omnibus à ſacerdote, ſub quo conſtitutus eſt, ſeparabitur à communione, quanto tempore ille perſpexerit, vt quod iniuſtè fecit, iuſtè ſuſtineat.

In Authent. de Monachis & Aſceterijs: Certè ſi quis *Col. 1.* Si delictum (*tranſgreſſoris*) atrocius ſit, quàm quod medela reparari poſſit, tunc à bonorum cohabitatiõe prorſus expellatur, vt cùm ſeipſum à melioribus ad deteriora contulerit, ipſe ſolus improbitatis ſuæ fructum capiat, neq; vitiorum ſuorum aliquid cæteris contagione adfricet. Quemadmodum peſte laborãtia, & incurabiliter ægrotantia ſolent pecora.

In Authent. Quomodo oportet Epiſcop. & cler. §. Si quis autem, col. 1. Qui ſine probatione imponit ordinationem, & ipſe quidem cadet de ſede ſacerdotali: reus autem erit Deo, &c. Si is, qui ordinationi contradicit, aut examinatione facta probetur calumniator, ſegregetur in perpetuum à ſacra communione, ne falſitas impunita ſit.

Conſtan

Conſtantinus Scholaſticus. 540.

In Proœmio ſuarum collectionum: Diſcipuli Chriſti, ijdemque Apoſtoli, quique ijs ſucceſſerunt, & Eccleſiæ ſanctæ Epiſcopi & Doctores fuerunt, quibus multitudinem gentium, & doctorum fallacia ac tyrannide diaboli liberatam, & ad Regem ac Dominum gloriæ recto animo & fide conuerſam, Spiritus ſanctus regendam commiſit, nõ ſunt arbitrati decere, vt qui peccarent verberibus afficerentur, vt ciuiles leges faciunt: hoc enim valde ſtultum videbatur, ac nimis indecorũ: imò potius ſtudebant, vt quàm promptiſſimè periculis ſe pro ijs obijcerent, retro regreſſos reuocarẽt, errantes adhuc & à recta fide deflexos ſine mora corrigerent, in profundum præcipitatos omnibus modis extrahere curarent: qui verò & putreſcerent, ac valde ægrotarent, ſapienter gladio Spiritus abſcinderent, confractos, & viribus defectos, quibuſdam blandis pharmacis & vinculis rationabilibus alligarent, & ita priſtinã valetudinem diuina gratia & Spiritu ſancto adiuuante reſtituerent.

Iſychius. 580.

Lib. 2. in Leuit. cap. 10. Vtrumque ignem Eccleſia habet: hunc quidem ad illuminationem iuſtorum, & oblatorum perfectionem; illum autem ad pœnam impiorum, quam his, qui blaſphemant, ſacerdotes indicunt ex ſubminiſtratione Spiritus, quæ in eis requieſcit, eum ſuccendentes.
1. Tim. 1. Propter quod & Paulus Hymenæum & Alexandrum, vt alia ſcilicet docentes, punit. Hi coram Domino moriuntur vidente ipſo, & in hac eos morte condemnante, ne imitatione ſui alijs cauſam præbeant mortis. In quo & nimis admirator legiſlator, cur ex eo, quo debuerant vita frui, id eſt, coram Domino, ſuſtinent mortem, quam malè interpretantes diuinas Scripturas patiuntur: in ea re, ex qua oportebat eos benedictionem promereri, maledictioni ſe ſubijcientes.

Antiochus. 610.

Matt. 16. *Homilia 122.* Dominus ait Petro: *Quæcunque ligaueris ſuper terram, erunt ligata & in cælis.* Vis verbi iſtius quàm operatoria ſit, quàm efficax expende. Non dixit: *Quæcunque ligaueris ſuper terram, erunt ligata & in* terra. Sed quid? *Quæcunque ligaueris ſuper terram, erunt ligata & in cælis.* Vide, inquam, ſolerter, vt dum quemquam cenſura excommunicationis cogeris ferire, dum arces templi aditu, dum gradu deijcis, habeas rem hanc horrori: quippe qui Deum ipſum inuoces ſententiæ tali tuæ ſuffraganeum, quaſi qui, dum hęc facis, conteſtere, eadem ſancita eſſe & in cælis. At interim inhorreſcit eo tus, qui eliminatur templi aditu, aut gradu deturbatur, vt qui intelligat, excludi ſe regno cælorum. Vide rurſus, dixerim, ô ſacerdos, quid agas: quę enim deorſum vinculo innectis oris tui, certò tibi perſuade, eadem ſanciri ſurſum, & cõprobari. Non enim vinculum eiuſmodi impune it, ſi quidem iniuſtè quempiam ligaueris: in conſiſtorio enim illo Angelorum exactiſſimè rationem repoſiturus es. Ne quem vinculo implicueris, ira aut vitioſa vlla affectione incandeſcens. Non item quaſi teipſum vlciſcens, quin potius quaſi pro tuenda virtute decertans. Vlciſcitur enim Deus ac defendit iniuſta cenſura ligatum, ſiquidem is comperietur non contempſiſſe vinculum.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Oratione de Transfiguratione Domini: Hoc Petre à Chriſto ſupplex contende, ab eo, inquam, qui Eccleſiæ immaculatus eſt ſponſus, qui te cęleſtis regni claui cularium inſtituit, qui tibi vinciendorum & ſoluendorum peccatorum poteſtatem ceſſit, quem tu diuino ore Dei viuentis Filium verè prædicaſti.

Nicephorus Chartophylax. 800.

Epiſtola ad Theodoſium monachum incluſum Corinthi: Reuera valde periculoſum eſt audacter ligare & ſoluere eos, qui delicti conuicti ſunt, & morbis non idonea præparare medicamenta.

Epiſtola de ligandi & ſoluendi poteſtate: Ligandi ſoluendique prouincia Pontificibus ipſis à clementiſſimo Deo noſtro demandata eſt. Siquidem ad Petrum ait: *Quæcunque ligaueris, ligata; & quæcunque ſolueris, ſoluta erunt.* Matt. 16. Vnde olim omnes oportebat ad ipſos Pontifices accedere, ſuaque illis occulta prodere, & ſic vel reconciliationem, vel repudium ferre, &c.

Theophylactus. 900.

Ad caput 16. Matthæi: Claues intelligas, quæ ligãt, ac ſoluunt, hoc eſt delictorum vel indulgentias, vel pœnas. Habent enim poteſtatem vel remittendi, vel ligandi, qui ſicut Petrus Epiſcopatus gratiam aſſecuti ſunt. Quamuis autem ſoli Petro dictum ſit: *Tibi dabo*, omnibus tamen & Apoſtolis conceſſæ ſunt. Quando? Cùm dixit: *Quorumcunque remiſeritis peccata, remittuntur.* Etenim cùm dixit: *Dabo*, futurum tempus ſignat, hoc eſt, poſt reſurrectionem.

Ad cap. 3. poſterioris ad Theſſal. Magna quondam pœna videbatur ſegregatio atque adeò excommunicatio: ſed hodie minus habet ponderis. Si enim à ſimpliciter otio torpente fugiendum eſt, operaque danda, vt ab eo ſegregemur, quanto magis ab alijs indigna facinora committentibus?

Euthymius. 1080.

Ad caput 18. Matthæi: Quicquid vos in terra cenſueritis, aut ſententia decreueritis, hoc Deus in cælo ratum habebit: ſiue eos, qui ſunt incurabiles, ab Eccleſia amputaueritis; ſiue poſtmodum reſipiſcentes receperitis. Hæc autem comminatus eſt, non vt hæc fiant ſed vt quiſque territus, & Eccleſiæ amputationem, & Dei ſententiam mutet, ac liberetur, & eam euadat. Nam & propter hoc primum, ſecundum, ac tertium tribunal conſtituit, & tandem iudicauit eum abijciendum: vt ſi primum non audiret, obediret ſecundo: ſi autem & hoc deſpicaret, timeret vel tertium: quod ſi etiam hoc contemneret, iam tunc abiectionem formidaret amaram, ſupernamque ſententiam, quæ hac abiectione magis formidanda eſt, & ita omninò corrigeretur.

Ioannes Zonaras. 1100.

Tomo 3. Ioannem Zimiſcam cædis Nicephori reum templi aditu probibet Patriarcha, eumque, niſi prius acta pœnitentia, admittere noluit.

Michael Glycas. 1120.

Parte 4. Annalium: Quidam ſolitariæ vitæ ſectator à Gregorio Papa excõmunicatus, vt qui contra voluntatem Pręſidis, & præſcriptas monaſterio leges à Gregorio, nonnihil deliquiſſet, paucis diebus interiectis vitam cum morte commutauit. Ea re nuntiata magnopere Gregorius indoluit, fratrem illum è vita ſubitò migraſſe, ſacris adhuc vinculis conſtrictum. Itaque ſcriptam in charta precationem, qua mortuum iſtum vinculis eximeret, miniſtro cuidam cum hiſce verbis tradidit: Abi ad ſepulchrum fratris illius, & precationem hanc perlege. Quod vbi factum fuiſſet, monaſterij Præſes per quietem fratrem hũc conſpicit. Mox eum compellans: Tua cauſa mœſti ſumus, ô frater, ait, quòd vinculis ſacris ligatus obieris. Quamobrem dic obſecro nobis, quonam in ſtatu & conditione ſis. Tum ille reſpondens:

Reuera, inquit, ô Pater, ad heſternum vſque diem carcere quodam clauſus fui, verùm hodie ſolutus ac liber factus ſum. Hoc modo cunctis innotuit, eadem hora, qua Diaconus precationem illam ſupra ſepulchrum legerat, noua & admirabili ratione, fratrem iſtum à ſacro vinculo fuiſſe liberatum. De hoc quoque ſatis exiſtimari poteſt, quanta vis ſit eius vinculi, quo mortales à ſacerdotibus ligantur. In hiſtoria Eccleſiaſtica Philonis Philoſophi reperitur, quodam perſecutionum priſcarum tempore, ſeniori Eccleſiaſtico ab Antiſtite ſacris interdictum fuiſſe. Cùm autem ſenior ille quandam ob cauſam neceſſariam aliquò profectus eſſet, accidit vt ab Ethnicis comprehenſus, martyrio ſuo veritatem obſignaret. Hinc templum eo loco conditur, & renoualia peraguntur: cumq; Antiſtes hæc verba pronunciaret: Pax vniuerſis, ſandapila templo exceſſit, idq́ue non ſemel, ſed bis, terue factum. Hinc per quietem Antiſtiti ſenior oblatus: Abito, inquit, & Epiſcopo meo ſis auctor, vt huc veniat, meq; vinculis exoluat. Nam officio me ſacro excluſit, ideoq́ue ſacris vobiſcum intereſſe nequeo. Teſtimonij quidem coronam conſecutus ſum, ſed Dei faciem necdum conſpexi. Quod ſi me ipſe profectus huc non exoluerit, alius exoluere nemo poterit. Cùm igitur his obtemperatum eſſet, ſandapila templo excedere deſijt. Atque hanc ob cauſam Deo cuncti gloriam tribuebant, qui ſeruis ſuis eiuſmodi poteſtatem conceſſiſſet.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Libro 6. cap. 33. Cùm Cari filius Numerianus Antiochiam, quæ eſt ad Orientem, veniſſet, in Eccleſiam Chriſtianorum ingreſſus eſſe dicitur. Et cùm ibi liberè, quaſi per tranſennam, inſpicere arcana eorum myſteria vellet, Babylas Epiſcopus magno animo in faciem ei conſiſtens, id prohibuit: non licere dicens, eum cruore ex idolorum ſacrificijs pollutum, in domum Dei tam præcipitanter ingredi, & diuina myſteria contaminatis oculis ſpectare. Quare Numerianus offenſus, excruciatum illum necauit.

Lib. 13. cap. 33. Hiſce de cauſis Innocentius Romanus Epiſcopus plurimum indignatus, epiſtolam compoſitam ad Arcadium, Atticum, & Theophilum dedit, qua illos excommunicationi & exauctorationi ſubiecit.

Libro 14. cap. 3. Vir quidam aſperiorem dnrioremq́ue virtutis vitam conſectans, præfracto Theodoſium edijt animo, vt ab eo quippiam peteret. Atque vbi id ſæpius expertus non impetrauit, vinculis Eccleſiaſticis Imperatorem à communione arcens ſubdidit. Poſtquam autem Imperator in regiam ſuam venit, & epulæ appoſitæ ſunt, non ille prius cibum ſumendum eſſe, quàm vinculis ſibi iniectis ſolutus eſſet, cēſuit. Quapropter ad Antiſtitem Conſtantinopolitanum famulum quendam miſit, petens, vt eum ipſum ſoluere ſe, qui ligaſſet, iuberet. Cùm id Epiſcopus recuſaret, & pro vinculo habendum non eſſe, quod à quocunque ligatum eſſet, ſignificaret, ſolutumque adeò iam eſſe diceret, nondum calculo eius acquieſcendum eſſe duxit. Multo verò labore is, qui eum ligauerat, inquiſitus, eum abſoluit. Ac ſic tandem Imperator cibum ſumpſit.

Emanuelus Malaxus Peloponeſius.

1577.

In hiſtoria de Patriarchis Conſtantinopolitanis cap. 9. de Maximo: Inter cætera etiam hoc dixerunt, quoſcunque Chriſtiani Pontifices & ſacerdotes legitimè ob peccatum aliquod admiſſum ſacro cœtu eijcient, nec omittant eos, dum in viuis ſint, emendare: vt expientur ab illo lapſu, propter quem eiecti fuerunt: eorum cadauera ita in exilio ſpirituali mortuorum non diſſolui à terra, ſed remanere, tympanorum inſtar inflata: nec ſi mille etiam tranſierint anni, omninò à terra conſumi, ſed reſtare integra ſicut humata fuerint, &c. Tempore Patriarchæ Gennadij Scholarij vidua quædam à ſacerdote relicta, pulchritudine conſpicua quæſtum corpore haud obſcurè vulgato fecit. Patriarcha re cognita increpauit ipſam, diligentiſſimè monendo, finem faceret peccandi, quò pœnitentia acta veniam conſequeretur: ſed id fruſtra fuit, muliere laxioribus habenis ſe ad libidines incitante. Patriarcha interim non ceſſat à redarguendo, & obiurgando, nec id ſeorſim ſolùm, ſed etiam apertè coram proceribus ſacris & clericis. At illa miſera diaboli inſtinctu Patriarcham accuſat, eum quando ipſam ad ſecretam collocutionē acceſſierit conatum eſſe ad nefariū ſecum vi pertrahere. Ipſe atrocioris criminis accuſatione audita, totus obſtupuit. Patriarcha quid faceret? Aliud nihil remedij erat, niſi hoc: Quodam Dominico feſto acceſſitis Pontificibus & clero Liturgiam facit: eaq́ue finita clariſſima voce dicit: Si illa verba, quæ ſacerdotis vidua in ipſum dixit, vera ſunt, ſe ei ignoſci à Deo, & felicitatem dari, eiuſq́ue mortuæ diſſolui corpus precari. Sin autem confícto crimine indigniſſimè ipſum calumniata ſit, ſe tenere ipſam è ſacro piorum grege eliminatam, veniæ exortem, & indiſſolubilem voluntate & iudicio Dei omnipotentis. Hæc ille. Nec diu gladius diuinæ vltionis cmanſit: ſed (ò rem miram) die deinde quadrageſimo diſſenteria ipſam abſcidit: ac peſſimè mortuam & humatam, terra corpus eius non diſſoluit, verùm tam inconſumpta integraq́ue remanſit, quàm erat quando ſepeliebatur. Sed ne crines quidem capitis eius vllatenus defluxerant, verùm perinde ipſa ſe habebat, ac mulier aliqua viua, niſi quòd non loquebatur; & tamen multi anni à condemnatione excommunicationis eius abierant.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

In Apologetico cap. 39. Certè fidem ſanctis vocibus paſcimus, ſpem erigimus, fiduciam figimus, diſciplinam præceptorum nihilominus inculcationibus denſamus: ibidem etiam exhortationes, caſtigationes, & cenſura diuina. Nam & iudicatur magno cum pondere, vt apud certos de Dei conſpectu, ſummumq́ue futuri iudicij præiudicium eſt, ſi quis ita deliquerit, vt à communicatione orationis, & conuentus, & omnis ſancti commercij relegetur.

Libro 2. ad vxorem, de matrimonio cum gentilibus cap. 3. Hæc cùm ita ſint, fideles gentilium matrimonia ſubeuntes ſtupri reos eſſe conſtat, & arcendos ab omni communicatione fraternitatis ex literis Apoſtoli dicentis: *Cum eiuſmodi nec cibum ſumendum.* 1. Cor. 5.

Aduerſus Marcionem lib. 4. cap. 24. Quomodo, ſi cōminatio non poteſt ſine executione, habes Deum executorem in cōminatore, & iudicem in vtroque. Sic & puluerem iubet excuti in illos, in teſtificationem, & ad horrentiam terræ eorum, nedum communicationis reliquæ. Si enim inhumanitas & inhoſpitalitas nullam ab eo relaturæ ſunt vltionem: cui rei præmittit teſtificationem, minas vtique portendentem? Porrò cùm

[Deut. 23.] etiam Creator in Deuteronomio Ammonitas, & Moabitas prohibeat recipi in Eccleſiam, quod populum Ægypto profectum, inhumanè & inhoſpitaliter copijs defraudaſſent: Ergo in Chriſtum inde manaſſe conſtabit, communicationis interdictum, vbi habet formam: *Qui vos ſpernit, me ſpernit.* [Lucæ 10.] [1. Reg. 8.] Hoc & Moſi Creator: *Non te contempſerunt, ſed me.* Tam enim Apoſtolus Moſes, quàm & Apoſtoli Prophetę. Æquanda erit auctoritas vtriuſque officij, ab vno eodemque Domino Apoſtolorum & Prophetarum.

Calixtus. 218.

Epiſtola 2. Excommunicatos à ſacerdotibus nullus recipiat ante vtriuſque partis iuſtam examinationem, nec cum eis in oratione, aut cibo, aut potu, aut oſculo communicet; nec aue eis dicat: quia quicunque in his vel in alijs prohibitis, ſcienter excommunicatis communicauerit, iuxta Apoſtolorum inſtitutionem, & ipſe ſimili excommunicationi ſubiacebit.

Fabianus. 236.

Epiſtola 1. Omnes, quos ſanctorum Patrum ſtatuta, tam præteritis, quàm futuris temporibus, anathematizant, ſubmouemus, & ab omni accuſatione fidelium alienamus. Diſcreti ergo ſemper debent eſſe fideles ab infidelibus, & iuſti ab iniuſtis, &c. Non debent, nec poſſunt illi in accuſatione fidelium ſuſcipi, ſed etiam ab eorum conſortio, vſque ad iam dictam ſatisfactionem, repelli, ne ſimiles eis efficiantur, aut eorum excommunicationi ſubiaceant: quoniam ſic Apoſtoli ſtatuerunt, dicentes: Cum excommunicatis non eſt communicandum: & ſi quis cum excommunicatis auertendo regulas ſcienter pſallat in domo, aut ſimul locutus fuerit, aut orauerit, ille communione priuetur.

Cyprianus. 250.

[Libro 5 epiſt. 3.] *Epiſt. 28.* Integrè & cum diſciplina feciſtis, fratres chariſſimi, quòd conſilio collegarum meorum, qui pręſentes erant, Gaio Diddenſi Presbytero, & Diacono eius cenſuiſtis non communicandum: qui communicando cum lapſis, & offerendo oblationes eorum, in prauis erroribus ſuis frequenter deprehenſi, & ſemel atque iterū, ſecundùm quod mihi ſcripſiſtis, à collegis meis moniti, ne hoc facerent in pręſumptione & audacia ſua pertinaciter perſtiterūt, decipientes quoſdam fratres ex plebe noſtra. &c.

[Libro 1. epiſt. 3.] *Epiſt. 55.* Legi literas tuas, frater chariſſime, quas per Saturum fratrem noſtrum Acoluthum miſiſti, & dilectionis fraternæ, & Eccleſiaſticæ diſciplinæ, & ſacerdotalis cenſurę ſatis plenas: quibus ſignificaſti Feliciſſimum hoſtem Chriſti, non nouum, ſed iam pridem ob crimina ſua plurima & grauiſſima abſtentum, & non tantū mea, ſed plurimorum Coëpiſcoporum ſententia condemnatum, reiectum à te illic eſſe; & cùm veniſſet ſtipatus caterua, & factione deſperatorum, vigore pleno, quo Epiſcopos agere oportet, pulſum de Eccleſia eſſe: de qua iam pridem cum ſui ſimilibus, Dei maieſtate, & Chriſti Domini & iudicis noſtri ſeueritate, depulſus eſt, ne ſchiſmatis & diſſidij auctor, ne pecunię commiſſę ſibi fraudator, ne ſtuprator virginum, ne matrimoniorum multorum depopulator atque corruptor, vltra adhuc ſponſam Chriſti incorruptam, ſanctam, pudicam, pręſentię ſuæ dedecore, & impudica atque inceſta contagione violaret, &c. Sed nec idcirco frater chariſſime, relinquenda eſt Eccleſiaſtica diſciplina, aut ſacerdotalis ſoluenda cenſura, quoniam conuicijs infeſtamur, aut terroribus quatimur, quando occurrat & moneat [Abac. 2.] Scriptura diuina dicens: *Ille verò, qui præſumit & contumax eſt, vir ſibi iactans, nihil omninò perficiet, qui dilatauit tanquam inferus animam ſuam,* &c. Cùm hæc tanta & talia, & multa alia, exempla pręcedant, quibus ſacerdotalis auctoritas & poteſtas, de diuina dignatione firmatur: quales putas eſſe eos, qui ſacerdotum hoſtes, & contra Eccleſiam Catholicam rebelles, nec præmonentis Domini cōminatione, nec futuri iudicij vltione terrentur? Neque enim aliunde hæreſes obortę ſunt, aut nata ſunt ſchiſmata, quàm inde, quòd ſacerdoti Dei non obtemperatur, nec vnus in Eccleſia ad tempus ſacerdos, & ad tempus iudex vice Chriſti cogitatur. Cui ſi ſecundùm magiſteria diuina obtēperaret fraternitas vniuerſa, nemo aduerſum ſacerdotum collegium quicquam moueret: nemo poſt diuinum iudiciū, poſt populi ſuffragium, poſt Coëpiſcoporum conſenſum iudicem ſe iam non Epiſcopi, ſed Dei faceret.

Epiſt. 62. Interfici Deus iuſſit ſacerdotibus ſuis non obtemperantes, iudicibus à ſe ad tēpus conſtitutis non obedientes: & tunc quidem gladio occidebātur, quando adhuc & Circūciſio carnalis manebat: nūc aūt quia Circūciſio ſpiritalis eſſe ad fideles ſeruos Dei cœpit, ſpiritali gladio ſuperbi & contumaces necātur, de Eccleſia eiiciuntur. Neq; enim viuere foris poſſunt, cū domus Dei vna ſit, & nemini ſalus eſſe, niſi in Eccleſia poſſit. [Libro 1. epiſt. 11.]

Sixtus Secundus. 356.

Epiſt. 2. Quod ſi aliter egerit, communione priuetur. Nemo Pontificem deinceps aliquem Epiſcopum, ſuis expoliatum rebus, aut à ſede pulſum excommunicare, aut iudicare præſumat: quia non eſt priuilegium, quo expoliari poſſis iam nudatus.

Eutychianus. 275.

Apud Gratianum 23. q. 8. Si quis membrorū truncationes, & domorum incendia fecerit, ſiue fieri iuſſerit, aut facienti conſenſerit, quouſque de his vnicuique legaliter, & amicabiliter coram Epiſcopo ciuitatis, alijſque ciuibus non emendauerit, ab Eccleſia ſe priuatum cognoſcat: ſi verò poſt ſecundam & tertiam communionem cuncta, in quibus arguitur, non emendauerit, tamquā Ethnicus & publicanus ab omni Chriſtianorū collegio ſeparetur.

Concilium Elibertinum. 320.

Cap. 8. Fœminæ, quę nulla præcedente cauſa reliquerunt viros ſuos, & alteris ſe copulauerūt, nec in fine accipiant communionem.

Concilium Arelatenſe Primum. 325.

Cap. 16. De his, qui pro delicto ſuo à communione ſeparantur, ita placuit, vt quibuscunque locis fuerant excluſi, eodem loco communionem conſequantur.

Concilium Arelatenſe Secundum. 328.

Cap. 8. Si quis excommunicatum alterius, ſiue clericum, ſiue ſecularem recipere poſt interdictū præſumpſerit, nouerit ſe reum fraternitatis factum, cauſam in Concilio redditurum.

Concilium Carthaginenſe Primum. 3.10.

Cap. 14. Si quis ſtatuta ſupergreſſus corruperit, vel pro nihilo habenda putauerit, ſi laicus eſt, communione; ſi clericus, honore priuetur.

Ambroſius. 370.

Lib. 1. de Pœnitentia cap. 14. Venit Apoſtolus in virga, quia à communione ſacra conuictum remouit. Et bene dicitur, tradi Satanæ, qui ſeparatur à Chriſti corpore, venit etiam in charitate, ſpirituque manſuetudinis; vel quia ſic tradidit, vt ſpiritum eius ſaluum faceret; vel quia eum, quem antea ſequeſtrauerat, poſtea ſacramentis reddidit. Nam & ſequeſtrari oportet grauiter lapſum, ne modicum fermentum totam maſſam corrumpat. [1. Cor. 5.]

De Ieiunio cap.12. Apoſtolus docet, vt ſeparemus nos ab omni fratre inquietè agente, percutiamus eum gladio ſpiritali, qui eſt verbum Dei. Non fratris, nõ propinqui accipiamus perſonam; ſed omnem immundum à Chriſti ſecernamus altaribus, vt emendet, & corrigat lapſus, quò ad Sacramenta Chriſti redire mereatur.

Lib.2.Officiorum capite 27. Hæc eſt humilitas, ſi nihil ſibi quis arroget, ſed inferiorem ſe eſſe exiſtimet: Epiſcopus vt membris ſuis vtatur clericis, & maximè miniſtris, qui ſunt verè filij: quemcunque viderit aptum muneri, ei deputet. Cum dolore amputatur etiam quę putruit pars corporis, & diu tractatur, ſi poteſt ſanari medicamentis: ſi non poteſt, tunc à medico bono abſcinditur. Sic Epiſcopi affectus boni eſt, vt optet ſanare infirmos, ſerpentia auferre vlcera, adurere aliqua, non abſcindere: poſtremò quod ſanari non poteſt, cum dolore abſcindere.

Syricius. 386.

Epiſt.1.cap.3. Adiectum eſt etiam, quoſdã Chriſtianos ad Apoſtaſiam, quod dici nefas eſt, tranſeuntes, & idolorum cultu, & ſacrificiorum contaminatione propbanatos, quos à Chriſti corpore & ſanguine, quo dudum redempti fuerant renaſcendo, iubemus abſcindi. Et ſi reſipiſcentes fortè aliquando fuerint ad lamenta conuerſi, bis, quãdiu viuunt, agenda pœnitentia eſt, & in vltimo fine ſuo reconciliationis gratia tribuenda.

Hieronymus. 390.

Epiſtola 1. ad Heliodorum cap. 7. Mihi ante Presbyterum ſedere non licet: illi, ſi peccauero, licet
1. Cor. 5 tradere me *Satanæ, in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini Ieſu.* Et in veteri quidem Lege quicunque ſacerdotibus non obtemperaſſet, aut extra caſtra poſitus lapidabatur à populo, aut gladio ceruice ſubiecta, contemptum expiabat cruore: nunc verò inobediens ſpirituali mucrone truncatur, aut eiectus de Eccleſia, rabido dæmonum ore diſcerpitur.

Epiſtola nona ad Demetriadem cap.10. Non hoc de omnibus dicimus, ſed de his, quos Eccleſia ipſa reprehendit, quos interdum abijcit, in quos nonnunquam Epiſcoporum & Presbyterorum cenſura deſæuit, vt propè periculoſius ſit laſciuis puellis ad loca religionis, quàm ad publicum procedere.

Epiſt. 53. ad Riparium: Miror ſanctum Epiſcopum, in cuius parochia eſſe Presbyter dicitur, acquieſcere furori eius (*Vigilantij,*) & non virga Apoſtolica, virgaqúe ferrea confringere vas in-
1 Cor. 5. utile, & tradere *in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus fiat.*

Ad caput 18. Matthæi: Quia dixerat: *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus:* & poterat contemptoris fratris hæc occulta eſſe reſponſio, vel tacita cogitatio: ſi me deſpicis, & ego te deſpicio: ſi tu me condemnas, & mea ſententia condemnaberis: poteſtatem tribuit Apoſtolis vt ſciant, qui à talibus condamnantur, humanam ſententiam diuina ſententia roborari, & quodcunque ligatum fuerit in terra, ligari pariter & in cælo.

Concilium Carthaginenſe Quartum. 398.

Cap. 73. Qui communicauerit vel orauerit cum excommunicato, ſiue clericus, ſiue laicus, excommunicetur.

Auguſtinus. 400.

De fide & operibus cap.5. Cùm eis, per quos Eccleſia regitur, adeſt ſalua pace poteſtas diſciplinæ aduerſus improbos, aut nefarios exercendæ, tunc rurſus, ne ſocordia ſegnitiaq́ue dormiamus, alijs aculeis præceptorum, quæ ad ſeueritatem coërtionis pertinent, excitandi ſumus, vt greſſus noſtros in via Domini ex vtriſque teſtimonijs illo duce atque adiutore dirigentes, nec patientię nomine torpeſcamus, nec obtẽtu diligentiæ ſæuiamus.

Contra aduerſarium Legis & Prophetarum libro 1. cap. 17. Claues regni cælorum ſic dedit Chriſtus Eccleſiæ, vt non ſolùm diceret: *Quæ ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælis:* vbi apertiſſimè Matt. 18.
bonum, non malum pro malo reddit Eccleſia; verùm & adiungeret: *Quæ ligaueritis in terra, erunt ligata & in cælo:* quia bona eſt & vindicandi iuſtitia. Illud enim quod ait: *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi velut ethnicus & publicanus,* Matt. 17.
grauius eſt, quàm ſi gladio feriretur, ſi flammis abſumeretur, ſi feris ſubigeretur. Nam ibi quoque ſubiunxit: *Quæ ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælis,* vt intelligeretur quanto grauius ſit punitus, qui velut relictus eſt impunitus, &c.

Tractatu 50. in Ioannem: Cùm excommunicat Eccleſia, in cælo ligatur excommunicatus: cùm reconciliatur ab Eccleſia, in cælo ſoluitur reconciliatus. Si hoc ergo in Eccleſia ſit, Petrus, quando claues accipit, Eccleſiam ſanctam ſignificauit.

Ad Pſalm. 54. Diligamus inimicos, corripiamus, caſtigemus, & excommunicemus, cum dilectione etiam à nobis ſeparemus. Videte enim quid dicat Apoſtolus: *Si quis autẽ non obaudit verbo* 2. Theſ. 3.
veſtro, per epiſtolam hunc notate, & nolite commiſceri cum eo. Sed ne ſubrepat tibi ex hoc iracundia, & turbet oculum: *Non,* inquit, *vt inimicum eum exiſtimetis, ſed corripite vt fratrem, vt erubeſcat.* A quo indixit ſeparationem, non præcidit dilectionem.

Concilium Toletanum Primum. 400.

Cap.15. Si quis laicus abſtinetur, ad hunc vel ad domum eius, vel clericorum vel religioſorum nullus accedat. Similiter & clericus, ſi abſtinetur, à Clericis deuitetur. Si quis cum illo colloqui, aut conuiuari fuerit deprehenſus, etiam ipſe abſtineatur. Sed hoc pertineat ad eos clericos, qui eius ſunt Epiſcopi: & ad omnes, qui commoniti fuerint de eo, qui abſtinetur, ſiue laico quolibet, ſiue clerico.

Cap. 16. Deuotam peccantem non recipiendam in Eccleſiam, niſi peccare deſierit, & ſi deſinens egerit aptam pœnitentiam decem annis, recipiat communionem. Priuſquam autem in Eccleſiam admittatur ad orationem, ad nullius conuiuium Chriſtianæ mulieris accedat. Quòd ſi admiſſa fuerit, etiam hæc, quæ eam receperit, habeatur abſtenta: corruptorem etiam par pœna conſtringat.

Innocentius Primus. 406.

Epiſtola 31. quæ eſt ad Arcadium Imperatorem: Itaque ego minimus & peccator, cui thronus magni Apoſtoli Petri creditus eſt, ſegrego te & Eudoxiam à perceptione immaculatorum myſteriorum Chriſti Dei noſtri: Epiſcopũ etiam omnem, aut clericum ordinis ſanctæ Dei Eccleſiæ, qui adminiſtrare, aut exhibere ea vobis auſus fuerit, ab ea hora, qua præſentes vinculi mei legeritis litteras, dignitate ſua excidiſſe decerno.

Paulinus Presbyter Mediolanenſis. 400.

In vita Ambroſij: Ambroſius ipſum Maximum à communionis conſortio ſegregauit, admonẽs, vt effuſi ſanguinis domini ſui, & quod grauius

eſt, innocentis ageret pœnitentiam, ſi ſibi apud Deum vellet eſſe conſultum, &c. Per idem tempus cauſa Theſſalonicenſis ciuitatis non minima ſucceſſit tribulatio ſacerdoti, cùm penè comperiſſet ciuitatem deletam. Promiſerat enim illi Imperator, ſe veniam daturum ciuibus ſupradictę ciuitatis, ſed agentibus comitibus occultè cum Imperatore, ignorante ſacerdote, vſque in horam tertiam gladio ciuitas eſt donata, atque plurimi interempti innocentes. Quod vbi factum comperiſſet ſacerdos, copiam Imperatori ingrediendi Eccleſiam denegauit, nec prius dignum iudicauit cœtui Eccleſię vel Sacramentorũ communioni, quàm publicam ageret pœnitentiam.

Cæleſtinus Primus. 430.

Epiſtola 6. ad Ioannem Epiſcopum Antiochenum: Cùm in tali negotio longa deliberatio, moroſaque procraſtinatio minimè tuta videatur, tam Epiſcopum Neſtorium, quàm cæteros omnes illius factionis aſſeclas, qui einſmodi errores proſeminant, tantiſper à noſtra communione reijcimus, donec peruerſitatem, quam docere exorſus eſt, conceptis verbis publicè condemnârit. Quòd ſi quis verò vel ab ipſo Neſtorio, vel ab alijs Neſtorianę doctrinę ſequacibus, ex quo talia effutire veritus non eſt, aut excommunicatus, aut ſacerdotij, aut clerici dignitate exutus eſt, hunc ipſum in noſtra communione conſtanter ſemper manſiſſe, & deinceps, quod ad eam rem attinet, manere certum eſt.

Concilium Arauſicanum. 440.

Cap. 11. Placuit in reatum venire Epiſcopum, qui admonitus de excommunicatione cuiuſque, ſine reconciliatione eius, qui eum excommunicauit, ei communicare præſumpſerit, vt integra omnia, ſi reconciliatio interceſſerit, de iuſtitia vel iniquitate excommunicationis, proximę Synodo reſeruentur.

Apud Gratianum 11. q. 3 Canonica inſtituta & ſanctorum Patrum exempla ſequentes, Eccleſiarum Dei violatores, auctoritate Dei & iudicio ſancti Spiritus, à gremio ſanctæ matris Eccleſię, & à conſortio totius Chriſtianitatis eliminamus, quouſque reſipiſcant, & Eccleſiæ Dei ſatisfaciant.

Ibidem, & apud Burchardum: Còm aliquis excommunicatus, vel anathematizatus, pœnitentia ductus, veniam poſtulat, & emendationem promittit, Epiſcopus, qui eum excommunicauit, ante ianuas Eccleſiæ venire debet, & duodecim Presbyteri cum eo, qui eum hinc & inde circumſtare debent: vbi etiam eſſe debent illi, quibus iniuria vel damnum immiſſum debet emendari; aut ſi iam emendatum eſt, eorum teſtimonio comprobari. Deinde interroget Epiſcopus, ſi pœnitẽtiam, iuxta quod Canones pręcipiunt, pro perpetratis ſceleribus ſuſcipere velit; & ſi ille terræ proſtratus veniam poſtulat, culpam confitetur, pœnitentiam implorat, & de futuris cautelam ſpondet, tũc Epiſcopus apprebenſa manu eius dextera in Eccleſiam illum iotroducat, & ei communionem & ſocietatem Chriſtianam reddat.

Leo Primus. 450.

Epiſt. 89. ad Epiſcopos Viennenſis prouincia c. 6. Nulli Chriſtianorum facilè communio denegetur, nec ad indignantis fiat hoc arbitrium ſacerdotis, quod in magni reatus vltionem inuitus ac dolens quodammodo debet inferre animus vindicãtis. Cognouimus enim pro cõmiſſis & leuibus verbis quoſdam à gratia communionis excluſos, & animam, pro qua Chriſti ſanguis effuſus eſt, irrogatione tam ſęui ſupplicij ſauciatam, & inermem quodammodo, exutamq; omni munimine, diabolicis incurſibus, vt facilè caperetur, obiectam. Certè ſi quando cauſa talis emerſerit, vt pro commiſſi criminis qualitate aliquem iuſtè ſaciat cõmunione priuari, is tantùm pœnę ſubdendus eſt, quē reatus inuoluit, nec particeps debet eſſe ſupplicij, qui conſors non docetur fuiſſe commiſſi.

Proſper. 450.

De vita contemplatiua lib. 2. c. 7. Ea crimina quorũlibet, ſi ipſis crimino ſis confiteri nolentibus vndecunq; claruerint, quæcunque non fuerint patientię leni medicamento ſanata, velut igni quodam piæ increpationis vrenda ſunt, & curanda. Quòd ſi nec ſic quidem æquanimiter ſuſtinentis, ac piè increpãtis medela profecerit in ijs, qui diu portati, & ſalubriter obiurgati corrigi noluerint, tamquam putres corporis partes debẽt ferro excommunicationis abſcindi: ne ſicut caro morbis emortua, ſi abſciſſa non fuerit, ſalutẽ reliquæ carnis putredinis ſuę contagione corrumpit: ita iſti, qui emendari deſpiciunt, & in ſuo morbo perſiſtunt, ſi moribus deprauatis in ſanctorum ſocietate permanſerint, eos exemplo ſuæ perditionis inficiant.

Eucherius Lugdunenſis. 460.

Feria 3. poſt tertiam Dominicam Quadrageſ. *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi velut ethnicus & publicanus*, vt excommunicatus, & ab Eccleſia ſeparatus, nullus Eccleſiæ filius ei communicet, qui Eccleſiæ credere noluit, eiuſq; conſilijs obedire contempſit, & cæteri hoc audientes timeant, atque vnius exemplo corrigantur multi. *Quacunque ligaueritis*, &c. Hoc Epiſcopi audiant, & hunc ligandi & ſoluendi ordinem teneant. Prius ſingulariter aut per ſe, aut per alium peccantes conueniant: deinde cum paucis, poſtmodum verò cum tota Eccleſia: quam ſi audire cõtempſerint, iam tunc eos ligare non dubitent. Qui enim ſic ligantur, & in cælo & in terra ligati ſunt.

Fauſtus Regienſis. 480.

Sermone ad monachos. Illis ipſis, qui grauiter apud nos delinquunt, nullam triſtiorem, nullam acerbiorem poſſumus inuenire ſentẽtiam, quàm vt à corpore congregationis abſciſſi, ſine pace diſcedant. Et nunquid non amentiæ genus eſt, vt hoc quiſquam pro remedio expetat, quod etiam à Prępoſito, niſi pro ſommo crimine non poſſit inferri?

Gelaſius. 490.

Epiſt. 8. ad Epiſcopos per Dardaniam & Illyricum conſtitutos: Nec quiſquam omninò vobis perſuadeat Acatio crimen præuaricationis ſuæ fuiſſe laxatum: quia qui, poſtquam in collegium recidens prauitatis iure meruit ab Apoſtolica communione ſecludi, in hac eadem perſiſtens damnatione defunctus eſt, abſolutionem, quam ſuperſtes non quæſiuit omninò, nec meruit, mortuus iam non poteſt impetrare. Siquidem ipſis Apoſtolis Chriſti voce delegatum eſt: *Quæ ligaueritis ſuper terram*, &c. Cæterũm de eo, qui in diuino iudicio eſt conſtitutus, nobis fas non eſt aliud decernere, præter id, in quo eum dies ſupremus inuenit. Atq; ideò niſi eius nomine refutato, cæteriſque conſortibus huius erroris, cum nullo prorſus eorum participare debetis menſæ Dominicæ puritatem, quam maiores noſtri ſemper ab hæretica magnoperè ſeruauerũt pollutione diſcretã.

Symmachus. 500

Apologetico ad Anaſtaſium Imp. Nos non te excommunicauimus Imperator, ſed Acatium: tu recede ab Acatio, & ab illius excommunicatione recedis. Tu te noli miſcere excommunicationi eius, & non es excommunicatus à nobis. Si te miſces, non à nobis, ſed à teipſo excommunicatus es.

Concilium Agathenſe. 506.

Cap. 3. Epiſcopi ſi ſacerdotali moderatione poſt-

poſita,

poſita, innoc..., aut minimis cauſis culpabiles excommunicare p...ſum...ſerint, aut ad gratiã feſtinantes recipere fortaſſe noluerint, à vicinis Epiſcopis cuiuslibet prouinciæ literis moneantur: & ſi parere Epiſcopis noluerint, communio illis vſque ad tempus Synodi à reliquis Epiſcopis nõ denegetur: ne fortè propter excommunicatoris peccatum, excommunicati longo tempore morte præueniantur.

Eucherius Gallus. 540.

Lib.3.Reg.c.17. Ingreſſus oratuli & oſtiola Apoſtolorum, atq; virorum Apoſtolicorum figuram tenent, quibus claues regni cælorũ ſunt datæ, qui accepta à Domino poteſtate ligandi atq; ſoluendi, & dignos intra regni ianuam admittunt, & cõtumaces impuros, & ſuperbos excommunicando, vel anathematizãdo ab ingreſſu vitæ perennis eliminant.

Primaſius. 540.

Lib 3.in Apocal. In Eccleſia factam nouimus victoria Chriſti ſalutem, per quam cognitam accepit etiam poteſtatem ligandi ſoluta, cùm in vno Petro generali ſignificatione omnis audiuit: *Quæ ligaueris ſuper terram, ligata erunt & in cælis*, &c.

Benedictus Abbas. 540.

Cap.24. Regulæ Secundùm modum culpæ & excõmunicationis vel diſciplinæ debet extendi mẽſura: qui culparũ modus in Abbatis pendeat iudicio. Si quis tamẽ frater in leuioribus culpis inuenitur, à menſæ participatione priuetur.

Cap.26. Si quis frater præſumpſerit ſine iuſſione Abbatis fratri excommunicato quolibet modo ſe iungere, aut loqui cum eo, vel mandatũ ei dirigere, ſimilẽ ſortiatur excõmunicationis vindictã.

Iuſtus Orgelitanus. 540.

In Cantica. An non terribilis, quæ gentium ritus idolorumq; cultus ſubuertit, & ipſa in fide Chriſti perdurans, à gentibus ſuperari non potuit? Eſt & in eo terribilis multũ, cùm ei in Petro datur illa poteſtas, vbi dicitur: *Quæcunque ligaueris ſuper terram, erunt ligata & in cælis: & quæcunque ſolueris ſuper terram, erunt ſoluta & in cælis.*

Concilium Turonenſe Secundum. 570.

Cap.21. Nos, quos lex perimi iubet, (ſi cupiunt audire præconẽ) volumus vt cõuertantur ad vitã. Nam perimendi ſunt oris gladio, & à cõmunione priuandi, ſi relicta ſibi decreta ſeniorũ obſeruare noluerint, & paſtorem ſuum audire deſpexerint, & eſſe ſeparati noluerint. Qui ergo in hac pertinacia perdurare voluerint, & plus in volutabro malæ conuerſationis permanere, quàm ſe de vetito coniugio ſeparare, perenni excommunicatione damnentur. Et quicunque Epiſcoporũ, aut Presbyterorũ, aut Diaconorum, aut Subdiaconorum eos cõmunicare præſumpſerit, vſq; ad Synodum ab omnibus Epiſcopis excõmunicatus habeatur.

Concilium Lugdunenſe. 570.

Cap.4. Illud etiã, quod ſancti Patres ſalubriter ordinàrunt, placuit iterari, vt ſi quicunque Epiſcopus pro reatu aliquo quenquã à communione ſuſpenderit, apud omnes ſacerdotes eatenus à cõmunione habeatur alienus, vſquequò eius iudicio debeat recipi, à quo meruerat pro reatu ſuo à charitate Eccleſiaſtica ſequeſtrari.

Concilium Bracarenſe Primum. 570.

Cap 33. Placuit, vt qui pro hæreſi, aut pro crimine aliquo excommunicantur, nullus eis communicare præſumat: ſicut & antiqua Canonũ continent ſtatuta, quæ ſi quis ſpernit voluntariè, ſeipſum alienum à communione facit.

Martinus Bracarenſis. 572.

In capitulis Græcorum Synodorum c 36. Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus in alicuius hæreſis opinionem offenderit, & ob hanc cauſam fuerit excommunicatus, nullus Epiſcopus eum in communionem recipiat, niſi prius in communi Concilio, porrecto fidei ſuæ libello, ſatisfaciat omnibus, & ita liberam ſuã teneat purgationem.

Gregorius Magnus. 590.

Hom.26.in Euang. Libet intueri, illi diſcipuli ad tanta onera humilitatis vocati, ad quantum culmen gloriæ ſint perducti. Ecce non ſolùm de ſemetipſis ſecuri fiunt, ſed etiam alienæ obligationis poteſtatem relaxationis accipiũt, principatumq; ſuperni iudicij ſortiuntur, vt vice Dei quibuſdam peccata retineant, quibuſdã relaxent, &c. Ecce qui diſtrictũ Dei iudiciũ metuunt, animarũ iudices fiunt, & alios damnant, vel liberant, qui ſemetipſos damnari metuebant. Horum profectò nunc in Eccleſia Epiſcopi locum tenent, ligandi atq; ſoluendi auctoritatem ſuſcipiũt, qui gradum regiminis ſortiuntur. Grandis honor, ſed graue pondus iſtius eſt honoris. Durũ quippe eſt, vt qui neſcit tenere moderamina vitæ ſuæ, iudex vitæ fiat alienæ, &c. Sub magno moderamine paſtores Eccleſiæ vel ſoluere ſtudeãt, vel ligare: ſed vtrum iuſtè, an iniuſtè obliget paſtor, paſtoris tamẽ ſententia gregi timenda eſt: ne is, qui ſubeſt, & cùm iniuſtè forſitan ligatur, ipſam obligationis ſuæ ſententiã ex alia culpa mereatur. Paſtor ergo vel abſoluere indiſcretè timeat, vel ligare. Hic autem qui ſub manu paſtoris eſt, ligari timeat, vel iniuſtè: nec paſtoris ſui iudicium temerè reprehẽdat, ne etſi iniuſtè ligatus ſit, ex ipſa tumidæ reprehẽſionis ſuperbia, culpa, quæ non erat, fiat.

Lib.3.epiſt.24. Eis, qui ab Eccleſiaſtica cõmunione ſuſpenſi ſunt, nullus religioſus ſecundùm Canonum præcepta iungatur.

Concilium Antiſiodorenſe. 614.

Cap. 39. Si quis Presbyter, aut quilibet de clero, aut de populo excommunicatũ abſque voluntate ipſius, qui eum excõmunicauit, ſciẽs receperit, aut cum illo panẽ mãducauerit, vel colloquium habere decreuerit, ſimili ſententiæ ſubiacebit.

Audoënus. 660.

Vita S. Eligij lib.2.c.19. de quodã, qui vi conabatur ſyluam Eccleſiæ beati Eligij ad ſe transferre: Cùm minitabundus diceret ad Eligium: Si mihi non vltrò dederis, ego vi tollam. Eligius cõmotus ſeuero vultu dixit ei: Nouit Creator meus, niſi cito mutaueris ſententiam, dignam meritis tuis excommunicationẽ in te prolatũ iri. Ille id audiens, mirè cachinnari cœpit, multaq; in virũ Dei probra conuiciaq; iactare. Cernens ergo Eligius eum nulla poſſe ratione compeſci, dextera manu extẽſa, excommunicationis fulmen in eum terribiliter vibrauit. Mox præpotentis Dei ira eius ſententiam proſequens, ita perculit virũ, vt viribus omnino deſtitutus, mortuo ſimilis videretur, & ſimulatq; Eligius ore protulit verba, humi collaberetur, cunctiq; eum animam expiraſſe putarent.

Concilium Toletanum Vndecimum. 672.

Cap.6. Qui Eccleſiaſticis perſonis iniuriã facit, excommunicatus ſit, donec legitimè ſatisfaciat.

Beda. 700.

Homilia in die Petri & Pauli: *Et quodcunque ligaueris ſuper terram, &c.* Quæ ſoluẽdi atque ligandi poteſtas quamuis ſoli Petro data videatur à Domino, abſque vlla tamen dubietate noſcendum eſt, quia & cæteris Apoſtolis datur, ipſo teſte, qui poſt paſſionis reſurrectionisque ſuæ triumphum apparens eis, *inſufflauit, & dixit eis: Accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Ioan.20 Nec non etiam nunc in Epiſcopis ac Presbyteris omni Eccleſiæ officium idem committitur, vt videlicet agnitis peccanti-

um cauſis, quoſcunque humiles & verè pœnitentes adſpexerit, hos iam à timore perpetuę mortis miſerans abſoluat: quos verò in peccatis, quę egerint, perſiſtere cognouerit, illos perennibus ſupplicijs obligandos inſinuet. Vnde aliàs Dominus de correpto ſemel & iterum ac tertiò, ſed non pœnitente fratre præcipit, dicens: *Si autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi velut ethnicus & publicanus.* Et ne leue quiſquam putaret, Eccleſię iudicio condemnari, mox terribiliter adiunxit: *Amen dico vobis, quæcunque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo.* Omni igitur electorum Eccleſiæ iuxta modum culparum vel pœnitentiæ ligandi ac ſoluendi datur auctoritas.

Matth. 18.

Hiſtoria Anglicana lib. 3. cap. 22. Habuerat vnus ex illis Comitibus illicitum coniugium: quod cùm Epiſcopus prohibere & corrigere non poſſet, excommunicauit eum, atque omnibus, qui ſe audire vellent, præcepit, ne domum eius intrarent, neque de cibis illius acciperent. Contempſit autem hoc Rex præceptum, & rogatus à Comite intrauit epulaturus domum eius. Qui cùm abijſſet, obuiauit ei Antiſtes. At rex intuens eum, mox tremefactus deſiluit de equo, cecidítque ante pedes eius, veniam reatus poſtulans. Iratus autem tetigit regem iacentem virga quam tenebat manu, & Pontificali auctoritate proteſtans: Dico tibi, inquit, quia noluiſti te continere à domo perditi, & damnati illius, tu in ipſa domo mori habes, &c.

Zacharias Papa. 740.

Epiſtola ad Bonifacium: Et hoc inquiſiſti, quid faciendum ſit de excommunicato Epiſcopo & Apoſtolicam auctoritatem negligente. Hic deteſtabilis eſt coram Deo & hominibus: cui condemnato incondemnatus non communicabit.

Concilium apud Palatium Vernis. 755.

Cap. 9. Si quis Presbyter ab Epiſcopo ſuo degradatus fuerit, & ipſe per contemptum poſtea aliquid de ſuo officio ſine commeatu facere præſumpſerit, & poſtea ab Epiſcopo ſuo correptus, & excommunicatus fuerit, qui cum ipſo comunicauerit ſcienter, ſciat ſe eſſe excommunicatum: ſimiliter quicunque clericus, aut laicus, vel fœmina inceſtum commiſerit, & ab Epiſcopo ſuo correptus, ſi ſe emendare noluerit, & ab Epiſcopo ſuo excõmunicatus fuerit, ſi quis cum ipſo communicauerit ſcienter, ſciat ſe eſſe excommunicatum. Et vt ſciatis qualis ſit modus iſtius excommunicationis: in Eccleſiam non debet intrare, nec cum vllo Chriſtiano cibum vel potum ſumere, nec eius munera accipere, vel oſculum porrigere, nec in oratione ſe iungere, nec ſalutare, antequam ab Epiſcopo ſuo fuerit reconciliatus. Quòd ſi aliquis reclamauerit, quòd iniuſtè ſit excommunicatus, licentiam habet ad Metropolitanum Epiſcopum venire, & ibidem ſecundùm Canonicam inſtitutionem dijudicetur, interim ſuam excommunicationẽ cuſtodiat. Quòd ſi aliquis iſta omnia contempſerit, & Epiſcopus emendare minimè potuerit, regis iudicio exilio condemnetur.

Ambroſius Ansbertus. 760.

In Apocalypſin libro 5. cap. 11. Eccleſia contraria Chriſto ſentientes, atque in malo perſeuerantes, anathematum fulmine percutit.

Carolus Magnus. 780.

Libro 1. Legum cap. 36. Qui excommunicato præſumptuosè communicauerit, excommunicetur & ipſe.

Lib. 5. cap. 23. Cum excommunicatis non licet communicare: nec cum his, qui per domos conueniunt, deuitantes orationes Eccleſiæ, ſimul orandum eſt.

Lib. 6. cap. 140. Si quis à communione ſacerdotali fuerit auctoritate ſuſpenſus, hunc non ſolùm à clericorum, ſed etiam à totius populi colloquio atque conuiuio placuit excludi, donec reſipiſcens ad ſanitatem redire feſtinet.

Concilium Cabilonenſe Secundum. 813.

Cap. 25. Pœnitentiam agere, iuxta antiquam Canonum conſtitutionem, in pleriſque locis ab vſu receſſit, & neque excommunicandi, neque reconciliandi antiqui moris ordo ſeruatur: vt à Domino Imperatore impetretur adiutorium, qualiter, ſi quis publicè peccat, publica mulctetur pœnitentia: & ſecundùm ordinem Canonum, pro merito ſuo excommunicetur, & reconcilietur.

Eugenius Secundus. 824.

Decreto primo: Qui excommunicato, donec ab eo, qui eum excommunicauerat, vel ab alio auctoritate Sedis Apoſtolicæ abſoluatur, ſcienter communicare præſumpſerit, excommunicationis ſententia ipſum teneri cenſemus.

VValafridus Strabo. 850.

De rebus Eccleſiaſticis cap. 17. A ſanctis Patribus ob hoc vel maximè conſtitutum eſt, vt mortaliter peccantes à Sacramẽtis Dominicis arceantur, ne indignè ea percipientes, maiori reatu inuoluantur, & vt à communione ſuſpenſi, terrore eius excluſionis, & quodam condemnationis anathemate compellantur ſtudioſius medicamentum appetere, & auidiùs recuperandæ ſalutis deſiderijs inhiare.

Rabanus Maurus. 850.

Ad caput 13. Hieremiæ: Peccauit quiſpiam, & poſt peccatum poſtulat Communionem: ſi ei conceditur quod rogat, in incommodum omnium venia procedit, & laxatis frenis ſceleribus panditur via: ſin verò eum rationabili deliberatione non vt immiſericors, nec rurſum vt crudelis iudex; ſed quaſi & vni prouidens, & de omnium ſalute pertractans, conſiderauit populi damnum in vnius venia, haud dubium eſt quid faciat. Eijcit vnum de Eccleſia, vt multos ſeruet incolumes.

Concilium VVormatienſe. 868.

Cap. 13. Vt nullus ſacerdotum quemquam rectę fidei hominẽ pro paruis & leuibus cauſis à communione ſuſpendat, præter eas culpas, pro quibus antiqui Patres arceri iuſſerunt aliquid committentes.

Concilium Metenſe. 894.

Cap. 7. Pro his omnibus ad Synodum vocati venire noluerunt, & idcirco vſque ad ſatisfactionem excommunicati ſunt.

Cap. 8. Quęſitum eſt à ſancta Synodo, quid de ijs ſacra fieri auctoritas iuberet, qui cũ prædictis excommunicatis communionem habeant. Nã non tantùm laici, verùm etiam Presbyteri in celebratione Miſſæ excommunicatos recipiunt, & quid de his, qui in eadem excommunicatione mortui fuerint. Verùm ad hæc tãta auctoritas prolata eſt. Sanctus Petrus Apoſtolus in ordinatione ſancti Clementis ita plebes alloquitur: Si inimicus eſt alicui pro actibus ſuis, vos cum illo nolite amici eſſe, & prudenter obſeruare debetis, auertere vos ab eo, cui ipſum ſentitis aduerſum: ſed nec loqui his, quibus ipſe nõ loquitur. Iſtius tranſgreſſores ſanctus Petrus & omnis auctoritas excõmunicat.

Arnulphus Imperator. 895.

In Synodo Triburienſi c. 3. Non potentiam oſtendentes, ſed iuſtitiam exhibentes, præcipimus, & auctoritate noſtra iniũgimus omnibus regni noſtri Comitibus, poſtquam ab Epiſcopis anathemate excommunicationis percelluntur, & tamen ad pœnitendum non inclinãtur, vt ab ipſis com-

prehen-

prehendantur, & antenos per… ; vt qui diuina iudicia non verantur, humana ſententia feriantur.

Regino Prumienſis. 910.

Lib. 2. Annalium de anno 866. Accenſus itaque ſanctiſſimus Pontifex zelo Dei, quo fuerat ſacerdos quondam inflammatus, VValdradam ipſo die Purificationis Mariæ in Baſilica excommunicauit, & ab omni Chriſtianorum conſortio ſeparauit: deſtinauitque epiſtolam omnibus Epiſcopis, per Germaniam & Gallias conſtitutis, cauſas & modum excommunicationis continentem.

Radulphus Flauiacenſis. 950.

In Leuiticum lib. 18. cap. 4. Venditores huius poſſeſſionis hi ſunt, qui claues regni cælorum à Domino ſuſceperunt, quibus commiſſa eſt poteſtas vt ligent, & excludant peccantes; ſoluant, & introducant pœnitentes.

Smaragdus. 970.

Ad cap. 28. Regulæ Benedicti: Excommunicationis ſeuera diſtrictio, quæ peccatori iniungitur pro peccato, conuenienter vſtio vocatur: ſicut enim ignis vſtulat, atque concremat corpus; ita diſtrictio excommunicationis animam affligit pariter atque concremat corpus: ſed vſtio iſta à peccati rubigine purgat animam humilem, ſuperbam verò in plumbi conuertit naturam.

Synodus Remenſis. 992.

Extat Cent. 10. Magd. fol. 466. *Cap. 12.* Auctoritate Omnipotentis Dei Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, interueniente & adiuuante beata Maria ſemper Virgine, auctoritate quoque & poteſtate Apoſtolis tradita, nobiſque relicta, anathematizamus, maledicimus, damnamus, & à liminibus ſanctæ matris Eccleſiæ ſeparamus vos Remenſium prædonum auctores, factores, cooperatores, fautores, & à proprijs dominis rerū ſuarū ſub nomine emptionis abalienatores. Obtenebreſcant oculi veſtri, qui concupiuerunt: areſcant manus, quæ rapuerūt: debilitentur omnia membra, quæ adiuuerunt: ſemper laboretis, nec requiem inueniatis, fructuque laboris veri priuemini: formidetis & paueatis à facie perſequentis, & non perſequentis hoſtis, vt tabeſcendo deficiatis, &c. Amen, fiat, fiat.

Osbertus Anglus. 1020.

Vita S. Dunſtani c. 31. Comes quidam præpotens cognatam ſuam illicito ſibi matrimonio copulauerat, & à Dunſtano ſemel, ſecundò, & tertiò redargutus, inceſtum ſuum diuortio expiare nolebat. Quapropter gladio Spiritus ſancti à viro Dei percuſſus, à liminibus eſt ſanctæ Eccleſiæ ſeparatus, &c.

Radulphus Ardens. 1050.

Dominica 1. poſt Paſcha: Qualiter debent abſoluere vel ligare? Non præcipitanter, ſed moroſè, diſcretè, & iuſtè. Moroſè quippe proferenda eſt ſententia excommunicationis à ſacerdote, & per ſe, & per alios tertiò commonendus eſt peccator, & prius omnia remedia ſunt tentanda, antequam ad ſententiam excommunicationis veniatur. Et hoc contra illos, qui præcipitanter mox excommunicant peccatores, non attendentes, quoniam quod citò nimis fit, malè fit. Diſcretè enim proferenda eſt ſententia vel abſolutionis, vel excommunicationis. Non enim aliquem debet excommunicare ſacerdos propter veniale peccatum, nec propter ignotum vitium, vt ſi quis iracundus, vel garrulus, nec propter occultum; ſed propter crimen manifeſtum. De cæteris quippe vitijs monere poteſt, non excommunicare. Iuſtè quoque ſententia abſolutionis vel excommunicationis proferenda eſt, vt videlicet non ob odium, vel gratiam; ſed tantùm ob meriti iuſtitiam proferatur.

Petrus Damianus. 1060.

Epiſtola 2. ad Gregorium Septimum: Quidam degener moribus, ſed maiorum titulis inſignitus, ſuam conſanguineam nuptiali ſibi fœdere copulauit. Quid plura? Prohibitus perſtitit, excommunicatus adhæſit, totumque Eccleſiaſticæ cenſuræ vigorem nugarum puerilium fabulas deputauit. Cui hoc certè ad diuinæ indignationis iudicium contigit, vt panes de nuptialibus menſis in plateas ante canum ora proiecti minimè tangerentur. Inſuper (ô diuinæ animaduerſionis pauenda ſeueritas) dum rigidus ſtat, dum præceptis ſacerdotalibus ſe non humiliat, qui vigilare ſibi ad ſalutem noluit, in cubiculo dormientem repente de cæleſtibus irruens fulgur extinxit. Sic diuini furoris expertus eſt moriendo ſententiam, qui vulneri ſuo, dum viueret, adhibere contempſerat medicinam.

Gregorius Septimus. 1076.

Libro 4. epiſt. 2. Eis, qui dicunt Regem non oportet excommunicari; licet pro magna fatuitate, nec etiam eis reſpondere debeamus: tamen ne impatienter illorum inſipientiam præterire videamur, ad ſanctorum Patrum dicta vel facta illos mittimus, vt eos ad ſanam doctrinam reuocemus. Legant itaque quid B. Petrus in ordinatione ſancti Clementis populo Chriſtiano præcepit de eo, quem ſcirent non habere gratiam Pontificis. Addiſcant cur Apoſtolus dicat: *Habentes in promptu vlciſci omnem inobedientiam:* & de 2. Cor 10.
quibus dicit: *Cum huiuſmodi nec cibum ſumere.* Conſiderent, cur Zacharias Papa Regem Francorum 1. Cor. 5.
depoſuerit, & omnes Francigenas à vinculo iuramenti, quod ſibi fecerant, abſoluerit. In regiſtro beati Gregorij addiſcant, quia in priuilegijs, quæ quibuſdam Eccleſijs fecit, Reges, & Duces contra ſua dicta venientes, non ſolùm excommunicauit, ſed etiam vt dignitate careant iudicauit. Nec prætermittant, quòd beatus Ambroſius non ſolùm Regem, ſed etiam reuera Imperatorem Theodoſium moribus & poteſtate, non tantùm excommunicauit, ſed etiam ne præſumeret in loco ſacerdotum in Eccleſia manere, interdixit.

Anſelmus. 1080.

Ad cap. 18. Matthæi Si autem nec ſic corrigi voluerit, dic toti Eccleſiæ, vt maiorem erubeſcentiam patiatur. Poſt hæc omnia ſequitur excommunicatio, quæ tantùm fieri debet per os Eccleſiæ, id eſt, per ſacerdotem. Sacerdote enim excommunicante, totum corpus Eccleſiæ operatur. *Amen dico vobis,* &c. Ne aliquis ſuperbus excommunicationem contemneret, dicens: ſi me contemnis, & ego te contemno: ſi me condemnas, & ego te condemno, propterea confirmat ſententiam excommunicationis, dicens: *Quæcunque alligaueritis,* &c. Et non ſolùm de excommunicatione, ſed etiam de omni petitione, quæ fiet à conſentientibus in vnitate Eccleſiæ, dat confirmationem.

Epiſtola 8. quæ eſt ad Guilhelmum Abbatem: Comes quidem veſter, qui excommunicatus vobis diuina celebrantibus ſe miſcet, mihi videtur humiliter admonendus, ne contemnendo ſententiam eorum, quibus Deus affirmat ſe audiri, cùm au- Luce 10
diuntur; & ſperni, cùm ſpernuntur: ſe ligare, cùm ligant; & ſoluere, cùm ſoluunt, aggrauet ſuper ſe Dei iudicium, à quo fugere nuſquam homo poteſt. Quare illi melius eſſe, vt per ſalubrem humilitatem abſtineat ab his, à quibus

eum Apoſtolica ſegregat ſententia, quàm per præſumptionis contemptum ſe ingerat in illa, quæ nunquam niſi per humilitatem quæſita proſunt: at ſemper inordinatè præſumpta obſunt.

Iuo Carnotenſis. 1100.

Epiſtola 98. Quòd Simonem de Melfa adhuc in adulterio ſuo perdurantē ſub velamine Apoſtolicę auctoritatis ab anathematis vinculo relaxare diſponitis, quantum in vobis eſt maieſtatem Apoſtolicam multum minuiſtis, & famæ veſtræ non bene conſulitis. Si enim iuſto anathematis vinculo eſt ligatus, cùm iuſta vincula non diſſoluat, niſi vera cordis conuerſio, eo adhuc permanente in crimine, ad perſuaſionem quamlibet perſonæ ſplendidę, quid eſt hoc anathema deſtruere, niſi ſeipſum præuaricatorem conſtituere?

Hugo Victorinus. 1130.

De *Sacramentis lib. 1. cap. 26.* De iniuſtè excommunicato quæritur, vtrum apud Deum ligatus ſit. Si enim non eſt, quid eſt, quod in typo Eccleſiæ dictum eſt Petro: *Quodcunque ligaueris ſuper terram erit ligatum & in cælis?* Sed fortè ſolutionem mendicans dices: *Quodcunque ligaueris* iuſtè *ſuper terram, erit ligatum & in cælis.* At quomodo dicetur iniuſtè dediſſe ſententiam, qui rei veritatem ſcire non præualens, ſecundùm audita rectè iudicauit? Item beatus Gregorius ait: Sententia paſtoris, ſiue iuſta, ſiue iniuſta, timenda eſt. Ad quid ergo timenda eſt, ſi non tenet?

Bernardus. 1130.

Epiſtola 302 ad Ludouicum Regem Francorum: Non eſt conſilium humilis fidelis veſtri, concedi vllatenus aut terram extraneo, aut veſtri fauorem dominij excommunicato & inceſtuoſo: ne (quod Deus auertat) quandoque & vos audiatis: Pſal. 46. *Si videbas furem, currebas cum eo; & cum adulteris portionem tuam ponebas.*

Petrus Lombardus. 1140.

Libro 4. diſtinct. 18. Eſt & alius modus ligandi & ſoluendi, qui per excommunicationem geritur: dum aliquis ſecundùm Canonicam diſciplinam tertiò vocatus ad emendationem manifeſti delicti, & ſatisfacere vilipendens, ſententia Eccleſiæ à loco orationis, & Sacramentorum communione, & fidelium conſortio præſcinditur: vt erubeſcat, 1 Cor 5. & pudore ſceleris conuerſus pœniteat, vt ſic ſpiritus eius ſaluus ſit. Quòd ſi pœnitentiam profitens reſipuerit, negatæ communioni admittitur, & Eccleſię reconciliatur. Hæc eſt autem Eccleſiæ anathematizatio: hanc pœnam illis, qui dignè percelluntur, infligit: quia gratia Dei & protectio illis amplius ſubtrahitur, ac ſibi ipſis relinquuntur, vt ſit eis liberum ruere in interitum peccati, in quos etiam maior diabolo ſæuiendi datur poteſtas, orationes quoque Eccleſię, & benedictionum ac meritorum ſuffrágia eis nequaquam ſuffragari putantur.

Richardus Victorinus. 1140.

De ligandi & ſoluendi poteſtate cap. 11. Ille vtique verè ligatur, qui iuxta confeſſionis ſuæ tenorem iuſto ſatisfactionis debito obligatur. Illa ſacerdotali officio veraciter abſoluitur, cuius peccatum ad condignam ſatisfactionem iuſtè remittitur. Ligat itaque & abſoluit ſacerdotis ſententia iuſta, neutrum verò ſacerdotis ſententia iniuſta.

Fridericus Primus Imp. 1152.

In Authent. Item quæcunque, C. *de Epiſcopis & clericis.* Quæcunque communitas vel perſona, quę annum in excommunicatione propter libertatem Eccleſię fractam & violatam perſeuerauerit, ipſo iure imperiali banno ſubiaceat, à quo nullatenus extrahatur, niſi prius ab Eccleſia beneficio abſolutionis obtento.

Alexander Tertius. 1160.

Epiſtola ad Bononienſes: Nouerit diſcretio veſtra, quòd nos ſupra nominatum Octauianum Apoſtaticum & ſchiſmaticum in octauo die à conſecratione noſtra (hunc etenim terminum ei reſipiſcendi, & ad vnitatem matris Eccleſiæ redeundi præfiximus) tamquam inobedientem, & contumacem, & illos, qui ei manus præſumerent non dicimus conſecrationis, ſed execrationis imponere, & de communi fratrum noſtrorum Epiſcoporum & Cardinalium voluntate atque conſilio, accenſis candelis & cœtu clericorum in Eccleſia cōgregato, vinculo anathematis & excommunicationis aſtrinximus, & eos cum ſuo auctore diabolo condemnauimus.

Hildegardis. 1160.

Libro 2. viſione 6. Cùm homines in lege Deo ſe pertinaciter opponunt, timorem iudicij Dei eis incutere debent miniſtri, & ſi culpam ſuam non correxerint, ligaturam ſuam in eos extendere.

Concilium Lateranenſe ſub Alexandro. 1180.

Parte 1. cap. 24. Sunt, qui pro ſua cupiditate in galeis & piraticis Sarracenorum nauibus regimen & curam gubernationis exercent. Tales à communione Eccleſiæ præciſos, & excommunicationi pro ſua iniquitate ſubiectos, & rerum ſuarum per ſeculi Principes Catholicos, & Conſules ciuitatum priuatione mulctari, & capientium ſeruos, ſi capti fuerint, fore cenſemus. Præcipimus etiam, vt per Eccleſias maritimarum vrbium crebra & ſolennis excommunicatio proferatur in eos.

Innocentius Tertius. 1200.

Nidroſienſi Archiepiſcopo: Sacris eſt Canonibus cōſtitutum, vt quibus nō communicauimus viuis, non communicemus defunctis: & vt careant Eccleſiaſtica ſepultura, qui prius erant ab Eccleſiaſtica vnitate pręciſi, nec in articulo mortis Eccleſiæ reconciliati fuerint. Vnde ſi contingat interdum, quòd vel excommunicatorum corpora per violentiam aliquorum, vel alio caſu in cœmiterio Eccleſiaſtico tumulentur, ſi ab aliorum corporibus diſcerni poterunt, exhumari debent, & procul ab Eccleſiaſtica ſepultura iactari. Quòd ſi diſcerni non poterunt, expedire non credimus, vt cum excommunicatorum oſſibus corpora exhumentur fidelium: cùm licet iuſtis non obſit ſepultura vlla vel vilis, impijs tamen celebris, vel ſpecioſa non profit.

Concilium Lateranenſe ſub Innocentio. 1215.

Cap. 47. Sacro approbante Concilio prohibemus, ne quis in aliquem excōmunicationis ſententiam, niſi competenti commonitione pręmiſſa, & præſentibus idoneis perſonis, per quas (ſi neceſſe fuerit) poſſit probari monitio, promulgare præſumat. Quòd ſi contra pręſumpſerit, etiā ſi iuſta fuerit excommunicationis ſentētia, ingreſſum Eccleſiæ per menſem vnum ſibi nouerit interdictum, alia nihilominus pœna mulctandus, ſi viſum fuerit expedire.

Caueat etiam diligenter, ne ad excommunicationem cuiuſquam abſq; manifeſta & rationabili cauſa procedat: ad quam ſi fortè taliter proceſſerit, & requiſitus humiliter proceſſum huiuſmodi non curauerit abſq; grauamine reuocare, grauatus apud ſuperiorem deponat de iniuſta excommunicatione querelam: quòd ſi abſque periculo moræ poteſt, ad excommunicatorem illum cum ſuo mādato remittat, infra competentē terminū abſoluendū: alioquin ipſe per ſe, vel per aliū, prout viderit expedire, ſufficienti cautione recepta, munus ei abſolutionis impendat.

Cumq́ aduerſus excommunicatorem de iniuſta excommunicatione conſtiterit, excommunicator cõdemnetur excommunicato ad intereſſe. Aliàs nihilominus, ſi culpę qualitas poſtulauerit, ſuperioris arbitrio puniendus, cùm non leuis ſit culpa, tantam infligere pœnam inſonti, niſi forſitan errauerit ex cauſa probabili, maximè ſi laudabilis opinionis exiſtat.

Saxo Grammaticus. 1220.

Hiſtoria Danica lib. 11. Rex ſacro Circumciſionis peruigilio ſolenni magnatum cõuiuio feriatus, cùm quorundam principum clandeſtiua obtrectatione parum honoratè de ſe habitum comperiſſet ſermonẽ, occultam eorum perfidiam temulentiæ laſciuijs detectam exiſtimans, iræ aculeis actus, miſit qui ipſos matutino tẽpore intra Trinitatis ædem oraturos confoderent, tamquam in ſacris penetralibus aptiſſimus humanarum cladium locus exiſteret. Qua intra Antiſtes tẽpli (vt par erat) violatione permotus, imprimis diſſimulanter excepit, neq́ indignationem ſuam vlla ex parte ſtipatoribus patefecit, opportuno vindictam tempore præbiturus. Nam cùm rem diuinam Pontificali more peragere debuiſſet, non ſolùm aduentantem Regem occurrendi veneratione excipere ſuperſedit, ſed etiam ſacrarium ſubire conniſum, à primis eius liminibus abſq́ reſpectu familiaritatis ſacerdotij inſignibus ornatus, baculo, quo vtebatur, excluſit, ſacrorum penatium aditu indignum iudicans, quorum religionem non ſine graui pacis rubore ciuili ſanguine maculaſſet. Cumq́ abundè foret repulſam egiſſe, etiam execrationem adiecit, nec dubitauit in præſentem damnationis quoq́ proferre ſentẽtiam, &c. Cuius Rex inbibita nece, cùm eum non temeraria offenſa, ſed publicæ ſeueritatis fiducia concitatum animaduerteret, conſcientiæ rubore perfuſus, ſceleriſq́, quàm repulſæ pudore ægrior, continuò regiam repetit, quietamq́ frontẽ contumelioſè correptus exhibuit, nec ipſa quidẽ generoſæ indignationis verba inuitus audiuit. Deinde regia veſte depoſita, obſoletam accepit, mœrorisq́ deformitate cultus, quàm ſplendore contumaciam teſtari maluit. Neque enim tam triſti Pontificis ſententia perculſus, regalis magnificentiæ cultum geſtare ſuſtinuit. Sed abiectis regię maieſtatis inſignibus, inſigne pœnitentiæ ſagulum ſumpſit. Quin etiam ſimul cum veſte potentiam exuit, atq́ ex ſacrilego tyranno fidus ſacrorum venerator euaſit. Siquidem nudatis pedibus ad atrium regreſſus, in eius ſe aditu proſtrauit; terramq́ ſuppliciter oſculatus, dolorem, qui ex contumelia acerrimus inſtigi ſolet, verecundia ac moderatione compreſſit, &c.

Concilium Alemaniæ. 1225.

Cap. 6. Cùm ſcriptum ſit in Lege veteri, quòd quicunq; non obtemperàſſet ſacerdotibus, aut extra poſitus lapidaretur à populo, aut gladio ceruice ſuppoſita expiaret cruore contemptum: & in primitiua Eccleſia inobedientes cuncti de Eccleſia rabido ore dæmonum traherentur: multi nomine ſacerdotes, cẽſuram Eccleſiaſticam contemnentes, excommunicati, vel ſuſpenſi à Prælatis ipſorum, exigentibus culpis ſuis, & immemores quæ Epiſcopis & Prælatis clauium regni cæleſtis collata ſit poteſtas, attrectare ſibi interdicta myſteria non verentur, contra quos rigorem Eccleſiaſticum volumus exerceri. Statuimus igitur, vt tales ſine ſpe reſtitutionis ab officijs & beneficijs deponantur, & infames & inteſtabiles ſint.

Guilielmus Aluernus Pariſienſis. 1230.

De Sacramento Ordinis cap. 11. Si fortè in eo, in quẽ lata eſt ſententia, aliqua non ſit ex cauſis, quas diximus, timenda etiam ſententia eſt paſtoris, non ſolùm quia plena ruboris eſt, vel confuſionis magnæ extra caſtrum fidelium quaſi infidelem prohiberi; ſed quia pœna damni inæſtimabilis eſt. Quis enim non æſtimet beneficia remiſſionum ac gratiarum, quæ dantur virtute Sacramenti, & orationis eſſentiæ ſpecialis, quæ ad Deum pro circumſtantibus in Miſſa funditur? Quæ omnia bona procul dubio amittunt excommunicati.

Alexander Aleſius. 1240.

Part. 4. q. 22. art. 2. Communio triplex eſt, quædam ſpiritualis omninò, & hoc eſt, quantum ad dilectionem interiorem: quædam corporalis, quantum ad exteriorem conuerſationem: quædam medio modo, & hoc eſt quantum ad ſacrorũ ſuſceptionem, & præcipuè quantum ad Sacramentum altaris. Dico ergo, quòd à primo nullus poteſt nec debet excludi, quamdiu eſt viator: nec excommunicatio dicit priuationem illius communicationis. Quantum ad Sacramentalem, excluditur quilibet, qui dicitur excommunicatus, ſiue maiori, ſiue minori. Quantum ad conuerſationem exteriorem, attenditur excommunicatio maior, in qua negatur communicatio ſecundùm actus legitimos, qui attenduntur in oſculo, in ſalutatione, in conuiuio, in oratorio. Vnde verſus:

Si pro delictis anathema quis efficiatur,
Os, orare, vale, communio, menſa negatur.

Quòd autem nullus communicet cum excõmunicato, neque in oratione, neque in cibo vel potu, vel oſculo, vel dicat illi Aue, habetur 11. qu. 3. Excommunicatis.

Thomas Aquinas. 1250.

In ſupplemento 3. partis q. 22. art. 1. Quia homo per excommunicationem à communione fidelium ſeparatur, ideo excommunicatio ad forum exterius pertinet: & ideo illi ſoli poſſunt excommunicare, qui habẽt iuriſdictionem in foro iudiciali. Et propter hoc ſoli Epiſcopi propria auctoritate, & maiores Prælati, ſecundùm communiorem opinionem, poſſunt excommunicare. Sed Presbyteri parochiales, non niſi ex commiſſione eis facta, vel in certis caſibus: ſicut in furto, & rapina, & huiuſmodi, in quibus eſt eis à iure conceſſum, quòd excommunicare poſſint.

Ad caput 11. Apocalyp. Triplex eſt excommunicatio, ſiue eiectio de Eccleſia: vna eſt, per quodlibet mortale, quod tollit primam communionem. Alia eſt excõmunicatio, ſiue eiectio, quæ dicitur minor, & hæc tollit ſecundam communionem, ſcilicet Sacramentorum. Tertia eſt, quæ dicitur maior, quæ priuat Sacramentis, & ſuffragijs Eccleſiæ, & ſocietate fidelium in loquela, & alijs huiuſmodi, niſi in caſibus à iure exceptis. Et hanc eiectionem facit Eccleſia propter peruerſitatẽ malorum, vt corrigantur, propter confuſionem, & damni conſiderationem; vel vt alij, ne attentent ſimilia, terreantur.

Bonauentura. 1260.

Parte 1. Centiloquij cap. 27. Pœna ſuſtinentis excõmunicationem eſt multiplex, quæ hiſce verſibus continetur:

Gratia ſubtrahitur magis ac magis abice rupto:
De vitio cadit in vitium, ſuffragia perdit
Eccleſia, Satanæ vexandus traditur ille,
Quem ligat ex proprijs anathematis vltio culpis.

Circumſtantia verò præſeruans perſonam participantem cum excommunicato, ne excommunicationis vinculo inuoluatur, eſt multiplex, vt hiſce verſibus continetur:

ARTICVLVS VIGESIMVSPRIMVS.

EPISCOPORVM CONCILIA A SVMMO PONTIFICE APPROBATA SVMMÆ ESSE AVCTORITATIS.

Anno poſt natũ Chriſtum.

NEGANT.

340. ARIOMANITÆ *Synodum Nicænam vituperãt, & trecentorum Epiſcoporum calculos pro nihilo habent.* Iulius primus apud Athanaſium epiſtola ad Flaccillum, Narcillum, &c.

440. *Neſtoriani & Eutychiani geſta Concilij Epheſini pro nihilo habuerunt.* Flauianus Conſtantinopolitanus epiſtola ad Leonem.

490. *Anaſtaſius Imp. Macedonium vehementer vrſit, vt Synodum Chalcedonenſem anathemate damnaret.* Theodorus Lector lib. 2.

500. *Seueriani Chalcedonenſe Concilium ſuſcipiendum negant.* Leontius apud Euthymium, in Panoplia parte 2. tit 15.

1390. Ioannes VVicleuus ſecunda parte Sermonum Ser. 45. *Conformiter dici debet de Concilijs ſuis generalibus, quæ adeò ſolemnizant. Non enim accipi debet, vel credi Concilium Apoſtolorum, niſi de quanto creditur, quòd Spiritus ſanctus confirmauit eorum ſententiam. Sed cùm multi concurrentes ad modernum Concilium, ſunt vt plurimum apoſtatæ ſtolidi & ignari, blaſphemia foret lex vel regula, quæ dictaret, quòd generaliter ſtandum eſt & credendum iudicio maioris partis.*

1440. *Ioannes de VVeſalia dixit Eccleſiam errare poſſe, nec tantam eſſe in definiendo certitudinem, vt errare non poſſit.* Alphonſus contra hæreſes.

1520. Martinus Lutherus in Aſſertionibus omnium articulorum per Leonem Decimũ damnatorum artic. 29. *Via nobis facta eſt eneruandi auctoritatem omnium Conciliorum, & liberè contradicendi eorum geſtis, & iudicandi eorum decreta, & confidenter confitendi quicquid verum videtur, ſiue probatum, ſiue reprobatum fuerit a quocumq; Concilio.*

Ad cap. 15. Act. Apoſt. *Hoc ipſum Apoſtolorum Concilium, quamquam omnium eſt primum & puriſſimum, tamen aliquid vnà immiſcetur &c. Spiritus ſanctus non Concilijs, ſed ſolùm Chriſtianorum quos nouit, cordibus ſe adeſſe velle promiſit, &c. Incerta ſunt Concilia, neque fidendum eſt illis. Nullum enim purum vnquam fuit, quin fides aliquid addiderit vel detraxerit.*

Libro de Concilijs, loquens de Canonibus Concilij Nicæni: *Hi omnes articuli fœnum, ſtramen, ligna, ſtipula fuerunt, &c. De illis ligneis articulis reliquia manſerunt, quaſi aliqui titiones, nempe articulus de feſto Paſchatis, &c. Hic prorſus non intelligo Spiritum ſanctum in hoc Concilio. Si illi pro idoneis non ſunt reputandi in miniſterio Eccleſiaſtico, qui ſeipſos caſtrant ad vitanda libidinum incendia, & rurſus illi etiam non ſunt idonei, qui ad extincendos carnis ſtimulos habent, aut ducunt vxores, quò res tandem cadet? Etiamſi omnium Synodorum decreta per infundibulum demittis in tuum corpus poſſent, tamen nondum eſſes Chriſtianus: quia nimis parum conferunt.*

1530. Sebaſtianus Francus paradoxo 233. *Spiritus non patitur Concilia & decreta hominum.*

1538. Antonius Coruinus ad Euangelium Dom. 4. poſt Paſcha: *Cùm Spiritus ſanctus in omnem ducat veritatem, & non in mendacium, perpendat Chriſtianus quilibet, an Patres & Concilia, quorum ſtatuta proponuntur Eccleſiæ loco Euangelij, Spiritum ſanctum habuerunt. Si Dei Spiritum habuiſſent, planè nihil conclusiſſent contra verbum Dei.*

1540 Vrbanus Regius prima parte operum de Eccleſia fol. 51. *Quòd non vnum aut alterum, ſed pene omnia Concilia pernicioſè lapſa ſint, luce clarius eſt.*

1550. Ioannes Caluinus lib. 4. Inſtit. cap. 9. §. 8. *Quoties Concilij alicuius decretum profertur, expendi primùm diligenter velim, quo tempore habitum ſit, qua de cauſa habitum, quo conſilio, quales homines interfuerint: deinde illud ipſum, de quo agitur, ad Scripturæ amuſſim examinari, idq; in eum modum, vt Concilij definitio pondus ſuum habeat, ſitq; inſtar præiudicij, neque tamen examen, quod dixi, impediat.*

1572. Ioannes Sommerus aduerſus Petrum Carolium lib. 2. cap. 3. *Nos Symboli Nicæni auctoritate ſtare non poſſumus, quod præter verbum Dei Ethnica ſomnia innexit.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Num. 11. *verſ.* 16. Dixit Dominus ad Moyſen: Congrega mihi ſeptuaginta viros de ſenibus Iſraël, quos tu noſti quòd ſenes populi ſint, ac magiſtri: & duces eos ad oſtiũ

tabernaculi fœderis,facieſq́; ibi ſtare tecum,vt deſcendam & loquar tibi: & auferam de ſpiritu tuo, tradamque eis, vt ſuſtentent tecum onus populi, & non tu ſolus graueris.

Deut. 17. 8. Si difficile & ambiguũ apud te iudicium eſſe proſpexeris inter ſanguinem & ſanguinem, cauſam & cauſam, lepram & non lepram, & iudicum inter portas tuas videris verba variari: ſurge, & aſcende ad locum, quẽ elegerit Dominus Deus tuus: veniesq́; ad ſacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore: quæresque ab eis, qui iudicabunt tibi iudicij veritatem. Et facies quodcunque dixerint, qui præſunt loco quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius, ſequerisque ſententiam eorum: nec declinabis ad dexteram neque ad ſiniſtram. Qui autem ſuperbierit, nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tẽpore miniſtrat Domino Deo tuo: ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Iſraël: cunctusq́; populus audiens timebit, vt nullus deinceps intumeſcat ſuperbia.

Malachiæ 2. 7. Labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore eius.

Matth. 18 17. Quòd ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ: ſi autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus. Amen dico vobis, quæcumque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo: & quæcumque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo. Iterum dico vobis, quia ſi duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re, quamcumq; petierint, fiet illis à Patre meo, qui in cælis eſt. Vbi enim ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.

Matth. 23. 2. Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi. Omnia ergo quæcunque dixerint vobis, ſeruate & facite: ſecundùm opera verò eorum nolite facere.

Matth. 28, 20. Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, vſque ad conſummationem ſeculi.

Luc. 21. 14. Ponite in cordibus veſtris non præmeditari quemadmodũ reſpondeatis: ego enim dabo vobis os & ſapientiam, cui non poterunt reſiſtere & contradicere omnes aduerſarij veſtri.

Ioan. 14 16. Ego rogabo Patrem, & alium paraclẽtum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum, Spiritum veritatis, quem mundus non poteſt accipere: quia non videt eum, nec ſcit eum: vos autem cognoſcetis eum: quia apud vos manebit, & in vobis erit. 26. Paraclẽtus Spiritus ſanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia quæcumque dixero vobis.

Ioan. 16. 13. Cùm venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.

Ioan 17. 11. Pater ſancte, ſerua eos in nomine tuo, quos dediſti mihi: vt ſint vnum, ſicut & nos. 17. Sanctifica eos in veritate. 20. Non pro eis rogo tantùm, ſed & pro eis, qui credituri ſunt per verbum eorum in me.

Actor. 15. 5. Surrexerunt quidam de hæreſi Phariſæorum, qui crediderunt, dicentes: quia oportet circumcidi eos, præcipere quoque ſeruare legem Moyſi. Conueneruntq́; Apoſtoli & ſeniores videre de verbo hoc. Cùm autem magna conquiſitio fieret, ſurgens Petrus dixit ad eos, &c.

Act. 16. 4. Cùm autem pertranſirent ciuitates, tradebant eis cuſtodire dogmata, quæ erant decreta ab Apoſtolis, & ſenioribus, qui erant Ieroſolymis.

Epheſ. 5. 25. Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, vt illam ſanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo, vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiuſmodi: ſed vt ſit ſancta & immaculata.

1. *Timoth.* 3. 15. Eccleſia Dei viui eſt columna & firmamentum veritatis.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Canone Apoſt. 38. Bis in anno Epiſcoporum Cõcilia celebrentur, vt inter ſe inuicem dogmata pietatis explorent, & emergentes Eccleſiaſticas cõtentiones amoueant.

Euſebius Cæſurienſis. 320.

Eccleſiaſtica hiſtoria lib. 5. *cap.* 22. Concilia & conuentus Epiſcoporum in vnum cogebantur, & omnes vna ſententia decretum Eccleſiaſticũ, nempe vt non alio die aliquando quàm Dominico myſterium Domini reſurrectionis à mortuis celebraretur, & vt in hoc ſolo ieiuniorum, quæ circiter Paſcha fieri ſolent, finem faceremus, per literas ad omnes Eccleſias ſcriptas ratum faciebãt. Decretum autem Epiſcoporum, qui tum erant in Palæſtina conuocati, vſque ad hanc ætatem ſcriptis cuſtoditum eſt: in quorum Synodo Theophilus Cæſarienſis Epiſcopus, & Narciſſus Hieroſolymorum Epiſcopus præſides fuerunt, &c.

Atque iſtorum omnium vna hæc, quam docuimus, conſentiens erat deciſio.

Concilium Nicænum Primum. 325.

Canone 5. Viſum eſt per ſingulos annos in ſingulis quibuſque prouincijs bis in anno Epiſcoporũ Concilia fieri, vt ſimul in vnum conuenientes ex communi prouincia, huiuſmodi examinent quæſtiones, vt ita demum hi, qui ob culpas ſuas Epiſcoporum ſuorum offenſam meritò contraxerunt, dignè etiam à cæteris excommunicati, ſimiliter habeantur: quouſq; in communi vel ipſi Epiſcopo ſuo viſum fuerit, humaniorem circa eos ferre ſententiam. Fiant autem Concilia ſemel quidem ante dies Quadrageſimæ, vt omnibus, ſi quæ ſunt, ſimultatibus amputatis, mundum & ſolenne Deo munus poſſit offerri: ſecundum verò agatur circa tempus Autumni.

Conſtantinus Imp. 325.

Epiſtola ad Eccleſias de habita Nicæa Synodo: Quæ cùm ita ſe habeant, libentibus animis hoc decretum, tamquam donum Dei, & mandatum reuera cælitus demiſſum amplexamini. Nam quicquid in ſanctorum Concilijs decernitur, id vniuerſum diuinæ voluntati debet attribui.

Athanaſius. 340.

Epiſtola ad Epictetum: Ego arbitrabar omnium (quotquot vnquam fuêre) hæreticorum inanem garrulitatem Nicæno Cõcilio ſedatam eſſe. Nam fides, quæ inibi à Patribus ſecundùm ſacras Scripturas tradita, & confeſſionibus confirmata eſt, ſatis mihi idonea efficaxq; videbatur ad omnem impietatem euertendam, & pietatem eius, quæ in Chriſto eſt, fidei conſtituendam. Atque ideo diuerſis Concilijs, per Galliam, & Hiſpanias, & Romæ celebratis, omnes, qui in eo conuentu fuêre, iſtos lucifugas, qui ſeſe etiamnum occultant, & quæ Arij ſunt ſapiunt, communi calculo, vnius ſpiritus incitatu, anathemate percuſſerunt, eò quòd iſti ſibi nomina vindicauerint Synodorum, cùm nulla ſit in Eccleſia Catholica Synodus exiſtimanda, præter vnicam Nicænam, quæ omniũ hæreſeon profligatarum, ac imprimis Arianę trophæum habenda eſt. Neque id mirum, cùm hæreſeos refutandæ gratia illa Synodus potiſſimũ coacta fuerit. Qua igitur audacia fit, vt poſt tanti Concilij auctoritatem, diſceptationes, aut quæſtiones inſtituant?

Valens, Gratianus, & Valentinianus AAA. 370.

Cod. Theodoſ. de Epiſcopis & clericis: Qui mos eſt cauſarum ciuilium, idem in negotijs Eccleſiaſticis eſt, vt ſi qua ſunt ex quibuſdam diſſenſionibus, leuibusq; delictis, ad religionis obſeruantiam pertinentia, locis & à ſuæ diœceſeos Synodis audiantur.

Gratianus, Valentinianus, & Theodoſius AAA. 378.

Cod. Iuſtiniani tit. de ſumma Trinitate & fide Catholica L. 2. Nicęnæ fidei dudum à maioribus traditę, & diuinæ religionis teſtimõio atq; aſſertione firmatæ obſeruantia ſemper manſura teneat. Is autem Nicænæ adſertor fidei, & Catholicæ religionis verus cultor accipiendus eſt, qui omnipotentem Deum & Chriſtum Filium Dei vno nomine confitetur, &c. Qui verò non ijſdem inſeruiunt, deſinant affectatis dolis alienum veræ religionis nomen adſumere, & ſuis apertis criminibus denotentur, atque ab omni Eccleſiarum limine penitus arceantur: cùm omnes hæreticos illicitas agere intra oppida congregationes vetemus. At ſi quid eruptio factioſa tentauerit, ab ipſis etiã vrbium mœnibus exterminato furore propelli iubemus; vt cunctis Orthodoxis Epiſcopis, qui Nicænam fidem tenent, Catholicæ Eccleſiæ toto orbe reddantur.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 21. qua eſt oratio in laudem Athanaſij: Atq; idcirco primùm in ſancto Concilio Nicææ habito, atq; illo trecentorũ, atque duodeviginti lectiſſimorum virorũ numero, quos Spiritus ſanctus in vnum coëgerat, quãtum in ipſo fuit morbum compreſſit.

Honorius & Theodoſius. 400.

Codicis Theodoſ. l. 2. de Epiſc. & clericis: Ea, quæ circa Catholicam fidem vel ordinauit antiquitas, vel parentum noſtrorum auctoritas religioſa cõſtituit, nouella ſuperſtitione remota, integra & inuiolata cuſtodiri præcipimus.

Theodoſius, & Valentinianus AA. 430.

Epiſtola ad Cyrillum: Iam inde à primis vſq; temporibus non imperantis cuiuſpiam, aut certè imperium vſurpantis interminationes, aut proteruiæ, ſed ſanctorum Patrum, ſacrarumq; Synodorum decreta eam nobis conſtituerunt doctrinam.

Epiſtola alia ad eundem: De indicta ſanctiſſima Synodo Epheſina noſtra Serenitas ad omnes omninò Deo dilectos Epiſcopos Metropolitanos literas ſcripſit, quò nimirum hac tandem ratione turbæ, quæ ex multis diſſidijs, & concertationibus hinc inde enatæ ſunt, ritè ſecundùm Eccleſiaſticos Canones cõſopiantur: & illa præterea, quæ parum decenter hactenus admiſſa ſunt, corrigantur: & pietatis denique, quæ in Deum eſt, publicæq; vtilitatis firmitati conſulatur. Cæterùm ante ſanctiſſimam coactam Synodum, cõmunemq; eiuſdem, quæ de omnibus dabitur, ſententiam, nihil quicquam in vlla prorſus re à quoquam innouetur.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Dial. 1. cum Hermia: Age igitur allatis in medium his, quæ accuratè & exquiſitè in ſancta & celeberrima Synodo, quæ olim in Nicæa ciuitate cõgregata fuit, definita ſunt, conſideremus, quid reprehẽſibile ſit in ijs, qui diuerſa aſſerunt. Nam ſi quis fidem illam, à ſancta & magna Synodo optimè & diuino afflatu definitam ac expoſitam, dicere voluerit baſin animarum noſtrarum, fundamentumq; inconcuſſum, & munitum, is vtique probatiſſimè loquitur, & ab ipſo Chriſto laudem habiturus eſt, fidelis quoque & verus adorator euucebit.

Epiſtola ad Anaſtaſium, Alexandrum, &c. Apoſtolorum veſtigia ſequi ſtatuerunt celeberrimi Patres, qui venerabile & vniuerſale fidei decreuerunt Symbolum in Nicæa olim congregati. Quibus ſanè & ipſe Chriſtus aſſedit, qui dixit: *Vbi fuerint duo vel tres in nomine meo congregati, illic ſum in medio eorum.* Nam quòd præſederit inuiſibiliter ſanctæ & magnę illi Synodo quomodo ambigeretur? Baſis enim quædam, & fundamentum immotum, & inconcuſſum per vniuerſum orbem iactum eſt, ſynceræ irreprehenſibiliſq; fidei confeſſio. Adhæc quo pacto abfuiſſet Chriſtus, quandoquidem *ipſe eſt,* iuxta ſapientiſſimi Pauli vocem, *fundamentum?* Ea propter expoſitam ab illis & determinatam fidem ſeruârunt inculpati etiam hi, qui eos ſecuti ſunt, ſancti Patres. Matt. 18. 1. Cor. 3.

Valentinianus, & Marcianus AA. 450.

Palladio Præfecto Prætorio: Quicumque in hac ſacra vrbe, vel Alexandrina, vel in omni Ægyptiaca diœceſi, diuerſiſq; alijs prouincijs, Eutychetis profanam peruerſitatem ſequuntur, & ita nõ credunt, vt trecenti decem & octo ſancti Patres tradiderunt, Catholicam fidem in Nicæna ciuitate fundantes, centum quoque & quinquaginta alij

venera-

venerabiles Epiſcopi, qui in alma vrbe Conſtantinopolitana poſteà conueoerunt: & ſicut Athanaſius, Theophilus, & Cyrillus ſanctæ recordationis Epiſcopi Alexandrinæ ciuitatis credebant, quos etiam Epheſina Synodus (cui beatæ memoriæ Cyrillus præfuit, io qua Neſtorij error depulſus eſt) in vniuerſis ſecuta eſt, quos & nuper venerabilis Chalcedonenſis Synodus eſt ſecuta, prioribus Concilijs ſacerdotum ex omni prorſus parta cooſentiens, nihilq; adimens ſacroſancto Symbolo, neque adijciens, ſed Eutychetis dogmata funeſta condemnans: ſciant ſe eſſe hæreticos, &c. Nulli contra venerabilem Synodum Chalcedonenſem liceat aliquid vel dictare, vel ſcribere, vel edere, atque emittere, aut aliorum dicta vel ſcripta ſuper eadem re proferre.

Edicto, quo interdicuntur, prohibenturq; diſputationes de fide: (*Extat actione 3. Synodi Chalcedonenſis:*) Ceſſet iam profana contentio. Namq; verè impius & ſacrilegus eſt, qui poſt tot ſacerdotum ſententiam opinioni ſuæ aliquid tractandũ relinquit. Extremæ quippe dementiæ eſt io medio & perſpicuo die commẽtitium lumen inquirere. Quiſquis enim poſt veritatem repertam aliquid vlterius diſcutit, mendacium quærit. Nemo itaq; vel clericus, vel militaris ordinis, vel alterius cuiuslibet conditionis de fide Chriſtiana publicè turbis adunatis & audientibus tractare conetur in poſterum, ex hoc tumultus & perfidiæ occaſionem requirens. Nam iniuriam facit iudicio religioſiſſimæ Synodi, ſi quis ſemel iudicata, & rectè diſpoſita reuoluere, & publicè diſputare contendit: cùm ea, quæ nunc de Chriſtiana fida ſtatuta ſunt, iuxta Apoſtolicas expoſitiones & ſtatuta ſanctornm Patrum trecantorum decem & octo, & ceotum quinquaginta defioita eſſe noſcuntur.

L. Nemo C. de ſum. Trin. & fide Cath.

Ioannes Patriarcha Conſtant. 510.

Epiſtola ad Hormiſdam: Omnibus actis à ſanctiſſimis quatuor Synodis, id eſt, Nicæna, Conſtantinopolitana, Epheſina, & Chalcedonenſi de confirmatione fidei inſtitutis Eccleſiæ aſſentio, & nihil titubare de bene iudicatis patior: ſed conantes, aut niſos vſque ad vnum apicem placitorum perturbare, lapſos aſſe à ſancta Dei generali & Apoſtolica Ecclaſia ſcio.

Theodorus Lector. 520.

Libro 2. Anaſtaſius Imp. Macadonium vehemẽter vrſit, vt Syuodum Chalcedonenſem anathemate damnaret: ille verò ſine vniuerſali Synodo, cui magnæ Romæ Epiſcopus præſideret, nihil ſe facturum dixit. Qua ra Imperatorem contra ſe incitauit, qui ob id ad magnam Eccleſiam confugiantes, inda aualli curauit, & leges libertatis hæreticorum Eccleſijs præbuit.

Epiphanius Patr. Conſtantinopol. 520.

Epiſtola ad Hormiſdam, loquens de quatuor primis vniuerſalibus Synodis: In his quatuor Synodis ſanctis & ſacris magnum pietatis prædicatum myſterium, & omnium hominum eſt repoſita ſalus. Eos enim qui ſuarunt, vel ſunt eiuſdem ſententiæ, & ſuſcipio, & amplector, & vniri me eis diligo. E contra autem eos, qui præter iſtas quid ſentiunt, aut prędicãt, vel præterito tempore aliquid conati ſunt, à cœtu Orthodoxorum extorres eſſe exiſtimo.

Iuſtinianus Imper. 540.

C. de ſumma Trinitate & fide Catholica: Suſcipimus ſancta quatuor Concilia, id eſt, trecentorum decem & octo ſanctorum Patrum, qui in Nicæna vrbe congregati ſunt; & cantum quinquaginta ſanctorum Patrum, qui in hac regia vrbe conneneruut; & ſanctorum Patrum, qui in Epheſo primò congregati ſunt; & ſanctorum Patrum, qui in Chalcedone conuenerunt, ſicut veſtra Apoſtolica Sedes docet atque prædicat.

Authenticarum collat. 9. de Eccleſiaſticis titulis cap. 1. Sancimus vicem legum obtinare ſanctas Eccleſiaſticas Regulas, quæ à ſanctis quatuor Concilijs expoſitæ ſunt aut firmatæ. Prædictarum quatuor Synodorum dogmata ſicut ſanctas Scripturas accipimus, & regulas ſicut leges obſeruamus.

Authentica: Quomodo oporteat Epiſcopos & clericos, &c. A præcedentibua Imperatoribus, & à nobis rectè dictum eſt: *Oportet ſacras Regulas præ legibus valere.*

De ordinationibus Epiſcoporum & clericorum Conſtitutione 137. Si ciuiles leges, quarum poteſtatem nobis Deus pro ſua io homines benignitata credidit, firmas ab omnibus cuſtodiri ad obedientium ſecuritatem ſtudemus, qnantò plus ſtudij adhibere debemus circa ſacrorum Canonum & diuinarum legum cuſtodiam, quæ ſupar ſalute animarum noſtrarum definitę ſunt? Qui enim ſacros Canones cuſtodiunt, Domini Dei adiutorio digni ſunt: qui antem eos tranſgrediuntur, ipſi ſemetipſos iudicio reddunt obnoxios, &c. Si illa, quæ à laicis peccantur, generales leges non concedunt axtra inquiſitionem & vindictam manere, qnomodo à ſaoctis Apoſtolis & Patribus ſuper omnium hominum ſalute Canonicè ſtatuta deſpici patiemur? Sanè multos ex eo maximè deprehendimus in peccata fuiſſe prolapſos, quòd non ſunt ſactæ Synodi ſanctiſſimorum ſacerdotũ iuxta ea, quæ à ſanctis Apoſtolis & Patribus definita ſunt. Si enim hoc fuiſſet obſeruatum, quilibet metuena grauem in Concilio definitionem, ſtuduiſſet vtique & ſacras ediſcera Liturgias, & temperanter viuere, oe condemnationi diuinorum Canonum ſubiaceret, &c. Quando autem, quod in Canonibus cautum eſt de Synodis ſanctiſſimorum Epiſcoporum, per ſingulas prouincias congregandis, huc vſq; minimè obſeruatum eſt: illnd imprimis corrigere aſt neceſſarium. Sancti igitur Apoſtoli & Patres definierũt bis in vnoqnoque anno fieri debere Syoodos ſanctiſſimorũ ſacerdotum in vnaquaq; prouincia, & emergentes cauſas excuti, & competantem accipere correctionem. Nos inuenientes, quòd ex huiuſmodi negligẽtia multi diuerſis peccatis impliciti ſunt, iubemoa omnibus modis vnam Synodom fieri, ſingulis annis in ſingulis prouincijs menſa Iulio, vel Septembri, &c.

Cyrillus Eremita. 540.

De hiſtoria S. Euthymij: Vt per totam vitam abſtineas ab hac à ratione aliena cõtentione, oportet te præter tres ſanctas, & Occumenicas Synodos, nẽpe Nicænam, quæ conuenit aduerſus Arium; & Conſtantinopolitanam, quæ & ipſa quoque congregata fuit adnerſus Macedonium; & Epheſinam primã aduerſus Neſtoriũ, accipere etiam decretum, quod fuit editum ab ea, quæ nunc fuit congregata Chalcedone.

Ruſticus Diaconus. 560.

Contra Acephalos paulò ante finem: Licet ſufficeret tibi vnica Synodi vniuerſalis auctoritas, quæ numero ſuperat vniuerſas, quæ toties cunctarum conſona Eccleſiarum ſententia cõfirmata eſt, tam per ancyclias epiſtolas, regnãta Leone, quàm per libellos ſacerdotũ forſan dno millium quingentorum, imperante Iuſtino, nõ te perturbet ea, quæ nnper exorta aſt perturbatio vniuerſalis Eccleſię, ſed potiua confirmet ad fidem.

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

Epiſtola ad Sergium Conſtantinopolitanum: Quatuor in diuinis Eccleſiæ dogmatibus magna, ſacraq; &

vniuer-

vniuerſa Concilia ſuſcipimus, Euangelicis illuſtrata fulgoribus, & ſplêdificata Euangelicorũ cõfigurationum ſpeciminũ quantitate. His principare dicimus Nicænum trecentorum decem & octo Deum gerentium Patrum conuentum, qui ex diuino nutu concitus, Arianæ rabies deiecit contagia. Poſt illum verò tempore, non gloria ſiue gratia ſecundus congregatur conuentus, qui in regiam conuocatus eſt ciuitatem. Quinquaginta verò & centum à Deo inſtituti Patres extiterunt, qui & hoc implere Concilium diuinitus ducti ſunt, quod triſulgorem Macedonij, Apollinariſq; & Magni impietatem extinxit, & de tam magna, atq; difficili inflammationis cõuenticula piorum eripuit. Tertium poſt hoc tempore ſolo Concilium glorifico, quod in Epheſo prius ex diuina voluntate conſedit, (nam ſecundum, quod Dioſcori illius reprobæ intelligentiæ Eutychetis cõprehenditur conſonum,) quod primum Cõcilium, ducentorum quidem ſanctorum Patrum plenitudo noſcebatur, deiecit hominicolam Neſtorium, & omnem eius Chriſto rebellium impietatem. Quartus quoq; poſthæc tria tempora à Deo inſtructus congregatur conuentus ſexcentorum ſimul & triginta laudabilium Patrum, & illuſtratorum fide: qui in Chalcedona quidem diuinum diuinitus fecit conuentum, & concertantem habuit Euphemiã Martyrem, quæ & vſq; hactenus ſuper fidei eorum definitione propognat, & pro opinatiſſimo eorum maximoq; conuentu verbum plurimum & inceſſabile facit. Perimit verò prophanam dualitatẽ, Eutychen, inquam, & Dioſcorum, &c. Super his autem magnis & vniuerſalibus, venerandis quoque & ſacratiſſimis ſanctorum beatorumq; Patrum bonore coæquãdis quatuor conuentibus, etiam quintum ſanctũ, præter iſtos, & poſt iſtos, aliud Concilium vniuerſaliter conſtitutum ſuſcipio, quod in regia vrbe etiam celebratum eſt, Iuſtiniano tunc ſceptra Romani imperij diſpenſante, omneſq; eius præclaras definitiones, quod ad cõfirmationem quidem nominatiſſimi Chalcedonenſis Concilij cõgregatum eſt. Perimit autem, & in interitum proijcit Origenis, Euagrij, & Didymi dogmata fabuloſa: poſt quos & Mopſueſteum auellit Theodorum: ſcripta quoque Theodoreti, quæ aduerſus Cyrillum effiſta ſunt. Illa igitur ſacra & magna vniuerſaliaq; ſancta quatuor ampleſtor Concilia, & vno ſenſu conſoueo. Super his verò & hanc quintam honoro, veneror, & cuncta eorum laudanter recipio, tam in dogmatibus & diuerſis doctrinis, quàm hæreticorum anathematibus & definitionibus.

Synodus Trullenſis. 700.

Can. 1. Præterea & ſtatuimus ſeruandam fidem trecentorum decem & octo ſanctorum Patrum diuinitus inſpiratorum, qui Nicææ conuenerunt ſub Conſtantino aduerſus Arium, &c. Similiter & eam, quæ ſub Theodoſio à 150. ſanctis Patribus in hac vrbe prædicata eſt, confirmamus. Iam verò & quæ in Epheſiorum ciuitate à ducentis diuinis Patribus ſub Theodoſio Arcadij filio expoſitę ſunt, doctrinas tamquam infractum pietatis robur obſignamus, &c. Quin etiam eam, quæ Chalcedone à 630. deſcripta eſt Patribus, fidem orthodoxè confirmamus. Sed & cẽtum ſexaginta quinque diuinorum Patrum, in hac ciuitate congregatorum, Imperatore Iuſtiniano pias voces, vt à Spiritu editas cognoſcimus. Porrò ſextæ quoque Synodi, quæ in hac ciuitate imperiali Conſtantino imperante congregata fuerat, fidem nos ſeruare profitemur.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Oratione 1. de imaginibus: His de rebus ſtatuere & decernere non ad reges pertinet, ſed ad Concilia. Nam *vbi duo vel tres* (inquit Dominus) *congregati fuerint in nomine meo, ibi ſum in medio ipſorum.* Ligandi ſoluendiq; poteſtatem non regibus, ſed Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus, & paſtoribus, & Doctoribus Chriſtus dedit.

Theodorus Hieroſolymitanus Patr. 730.

Actione 3. Synodi Nicænæ ſecundæ: Suſcipimus & ex animo amplectimur & amamus ſex ſacras & vniuerſales Synodos, quæ ex Spiritus ſancti inſtinctu contra omnes hæreſes, quæ in diuerſis locis & temporibus fuerunt, congregatæ ſunt: quas ſanè omnes excellenter vniuerſæ quę ſunt ſub ſole Eccleſiæ prædicant, earumq; rectis & à Deo inſpiratis dogmatibus ſeipſos confirmant, reijcientes quos ipſæ reijciunt, recipientes quos illæ recipiunt. Et prima quidem in Nicæa congregatis 318. Patribus, &c. Locales autem Synodos non auerſamur, ſed magis amamus, amplectimur, & recipimus, earum etiam diuinitus inſpiratas Canonicas conſtitutiones, correctiones, & vtiles earum legiſlationes ſumma obſeruantia colimus.

Nicephorus Patr. Conſtantinopolitanus. 815.

Epiſt. ad Leonem 3. Salubriter præterea reuerenterq; veneror & amplector ſeptem ſacras & œcumenicas Synodos, omniaq; diuina ſupernaturalia & ſalutaria dogmata & decreta, quæ à ſanctis & diuinis Patribus noſtris, quos olim Spiritus ſanctus ad Eccleſiam ſuam regendam paſcendãq; inſtituit, in illis extant ſancita & determinata. Imprimis quidem ſacram trecentorum, ac duodeuiginti celeberrimorum Patrũ Synodum, qui quondam apud Nicæam ciuitatem contra impium Arium conuenerunt. Deinde verò 150. ſanctorum diuiniſſimorumq; Patrum Synodum, quæ poſt Nicæam in regia hac ciuitate coacta Macedonium exauctorauit. Poſt hanc autem ſuſcipio ſacram 200. Patrum doctorumq; hominum Synodum, quæ contra veſanum Neſtorium blaſphemaſq; ipſius voces Epheſi coijt. Cõplector quartò ſacram 630. diuinorum Deoq; afflatorum Patrũ Chalcedone coactorum Synodum, quæ impiiſſimos Eutychen & Dioſcorum, obſcuramq; ac tenebroſam eorundem confuſionem cõdemnauit. Tum quintam rurſus ſacram 165. ſanctorum Patrum Synodum, quæ in hac iterum diuina Deoq; addicta ciuitate coacta, impia Theodori, Neſtorij, Origenis, Didymi, Euagrij, reliquorumq; hæreticorum prædictos ſectantium dogmata iuſtè excidit. Poſt hanc & ſextam quoque ſanctam & œcumenicam 100. ſanctorum virorum Synodum iterum in regia hac vrbe congregatam veneror, quæ pro naturarum Chriſti ratione etiãdẽ quoq; proprietates naturaleſq; operationes & voluntates diſtinxit. Recipio tandem ſeptimam ſacram 150. ſanctorum Patrum Synodum noſtro hoc æuo in ciuitate Nicæa denuò celebratam, quæ omnes præcedentes ſacras Synodos, earumq; dogmata & decreta, confirmauit. Has prædictas ſacras & œcumenicas Synodos ſuſcipio.

Ignatius Nicænus. 820.

In vita S. Tharaſij: Reſpirent ſacrarum Synodorum pura decreta, quæ Euãgelicis ſeruantur Traditionibus, nec ſuſtinent in æternum vllo modo poſſe ſurripi. Aperiantur veſtibula paternorum dogmatum, & Chriſti pecudum in iis greges tranſeant, & tamquam ex diuino paradiſo confiteantur doctrinam rectæ confeſſionis. Per Cataphitũ enim Concilium facta eſt abortio fœtûs hæreſis: per œcumenicam Synodum naſcantur filij Eccleſiæ, & ad menſuram ætatis Chriſti incrementum accipiant.

Theophanes Presbyter. 840.

Oratione in exilium Nicephori: Tunc Nicææ ſecundũ diuinitus electum, ſanctum, Oecumenicũ Conciliũ, quod Irenæ Imperatricis, verũ ab ipſa pace nomen habentis, & Taraſij maximi beatiſſimíq; Patriarchæ ſtudio celebratum eſt, meritò firmam obtinuit auctoritatem ac robur, cùm omnes, quę, Deo aſpirante, in ipſo decreta fuerant, comprobarent.

Photius Pat. Conſtantinopolitanus. 860.

Epiſtola ad Michaelem Bulgariæ Principem, de ſeptem Concilijs œcumenicis: Primum & œcumenicum ſanctumq; Concilium in Nicæa Bithyniæ celebratũ eſt: in quo trecenti decem & octo diuini Epiſcopi veritatis iudicium ſuſceperunt. Secundum ſanctũ & œcumenicum Concilium 150 Epiſcoporum ſacrum ſibi locum ad diſputandum & decernendũ in regia ciuitate delegit, &c. Epheſi ſanctum & œcumenicum tertium celebratum eſt Concilium ducentorum Epiſcoporum, &c. Quartum œcumenicum Concilium præſentem atq; fauentem habuit Marcianum piiſſimum Imperatorem, delegitq; ſibi Chalcedonem inſignem Bithyniæ ciuitatem: 630. Epiſcopi interfuerunt. Oecumenicum quinium Concilium 165 Epiſcoporum præſentia & concurſu Conſtantinopoli celebratũ eſt. Oecumenicum ſextum Concilium ſacrum in vrbium regina arcanorum Eccleſiæ ſpectaculorum theatrum elegit: centum autem & ſeptuaginta diuinis viris fultum in certamen ingrediens, pietatem & religionem ſplendidè victricem demonſtrauit. Septimum œcumenicum Concilium Nicæam quoque Bithyniæ ciuitatem ſibi delegit, in qua & antea rectorum dogmatum iudicium fuerat: 367. interfuerunt Epiſcopi. Hoc ſacrum magnumq; Concilium recens patefactam & barbarã hæreſin, quæ ab impijs & execrandis hominibus parta erat, diuina cõmuniq; ſententia ſimul cum ipſius auctoribus condemnauit.

Synodus Octaua Generalis. 868.

Can. 1. Regulas, quæ ſanctæ Catholicæ atque Apoſtolicæ Eccleſiæ tam à ſanctiſſimis Apoſtolis, quàm ab Orthodoxorũ vniuerſalibus, nec non & localibus Concilijs ſunt traditæ, ſeruare & cuſtodire profitemur, &c.

Baſilius Imp. 868.

Oratione ad octauam Synodum, cùm iam eſſet ad finem perducta: Expreſſè dicimus, quiſquis habet aliquid aduerſus hanc ſanctã & vniuerſalẽ Synodum dicẽdum, aut contra huius Canones, aut terminum, ſtet in medio, & quæ ſibi videotur edicat, ſiue Epiſcopus ſit, ſiue quiſquã de Eccleſiaſtico clero, ſiue laicus, aut ex ijs, q ciuilibus officijs mancipantur, exiſtat. Quamquam non ſit datum iſtis ſecũdùm Canonem dicendi quicquã penitus de Eccleſiaſticis cauſis, (opus enim hoc Pontificum & ſacerdotum eſt,) ſed ex abũdãti omne os iniquũ obſtruere volentes, licentiam præſtamus omnibus, vt qui mente habet quid ambiguum de ijs, quæ decreta ſunt ab hac ſancta Synodo, hoc in medium exhibeat & ſuſcipiat ſatisfactionis ſalubre remedium. Qui ergo habet aliquid dicendũ, dum hæc celebratur dicat. Nam ſoluta ſancta & vniuerſali Synodo qui apparuerit Eccleſię Dei contradicẽs, aut non communicans ei, ſiue Epiſcopus ſit, ſiue abſolutè ſacerdos, ſiue dignitate aliqua præditus, vel aliter cõuerſatus, veniam ab Imperio noſtro minimè conſequetur, ſed iuſtè condemnabitur, & à ciuitate noſtra pelletur, vt corruptor, & peſtilẽns, & membrum putridum & inutile, & cõmune corpus Eccleſiæ violans, &c. De vobis autem laicis tam qui in dignitatibus, quàm qui abſolutè conuerſamini, quid amplius dicam non habeo, quàm quod nullo modo vobis licet de Eccleſiaſticis cauſis ſermonẽ mouęre, neque penitus reſiſtere integritati Eccleſię, & vniuerſali Synodo aduerſari. Hæc enim inueſtigare & quærere Patriarcharum, Pontificum & ſacerdotum eſt, qui regiminis officium ſortiti ſunt, qui ſanctificandi, qui ſoluendi & ligandi poteſtatem habent.

Simeon Metaphraſtes. 950.

De vita Theodoſij Cœnobiarchæ. Nos nequaquam admittemus aliquid ſentire quod diſcrepet à ſanctis & OEcumenicis Concilijs. Ex quibus primò quidem ornatur trecẽtis decem & octo Patribus, qui cùm aduerſus Arium in ſancto Spiritu Nicæę conueniſſent, anathemati miſerum ſubijciunt, & à corpore abſcindunt Eccleſiaſtico, alienantem à Patris eſſentia eum, qui eſt natura Filius, & introducentem dogmata aliena à recta fide. Secundum autem impulſu diuino congregatum aduerſus Macedonium, qui ipſe quoque ſceleratè loquebatur aduerſus bonum Spiritum, eum abdicat. Tertium autem aduerſus profanam & execrandam linguam Neſtorij, qui ipſe quoq; abſurda erat locutus aduerſus Chriſti carnis ſuſceptæ conſilium, pulchrè Epheſi conuenit. Poſt hæc quod fuit etiã Chalcedone ſexcentorum & triginta diuinorum Patrum: qui cùm etiam ea dixiſſent, quæ conueniebant prioribus, & quæ illi dixerant, adhuc accuratiùs expoſuiſſent, infelicem & execrandum Eutychen vnà cum Neſtorio abſcindũt à corpore Eccleſię, & fidem confirmant Apoſtolicam. Aduerſus hæc & ignis accendatur, & enſis acuatur, & mors quoq; nobis acerba adferatur, imò verò, ſi fieri poſſet, pro vna innumerabiles, nos verò nunquam prodemus veram religionem, neq; ea, quæ rectè placuerũt Patribus, ea abrogando probro afficiemus, &c. Si quis quatuor ſanctas Synodos non tanti eſſe exiſtimat, quanti quatuor Euangelia, ſit anathema.

Pſellus, 1050.

De ſeptem Synodis Græcorum:

Cognoſce numerum ſacrarum Synodorum:
Quotquot contra impios valuerunt, ô Rex,
Septem omnes extitère. Prima in Nicæa:
Hæc furioſi Arij linguam diſſecuit, &c.
Secunda autem ſacrarum Synodorum facta eſt,
Vt tradunt omnes, in Conſtantinopoli:
Iſta radicitus euulſit Macedonium,
Qui Spiritum ter ſanctum fruſtra alienabat
A ſumma Deitate, & creaturam eſſe blaſphemabat.
At tertia Synodus facta eſt in Epheſo,
Contra vaniloquum & improbum Neſtorium.
Quarta verò Synodus in Chalcedone fuit,
Roma tenente ſceptra Martiano Principe,
Contra Eutychen infelicem, & contra Dioſcorũ, &c.
Sexta rurſus Synodus in Conſtantinopoli
Conſtitit, & diſſipauit dogma impiorum.
Poſtremò ſeptima rurſus facta eſt in Nicæa:
Quinquaginta conuenerunt ſupra trecentos
Iuxta piorum Patrum diuinorumq; ſermones:
Decreuerunt autem picturas honore afficiendas.

Ioannes Zonaras. 1110.

In Iuſtino Seniore: Hic Iuſtinus, quia de religione rectiſſimè ſentiebat, Chalcedonenſe Concilium coli ab omnibus, & ſexcentos triginta ſanctos Patres, qui id celebrârant, in ſacros omnium Eccleſiarum commentarios referri edicto iuſſit.

Michael Glycas. 1120.

Parte 4. Annalium fol. 377. Anno Conſtantini Magni vigeſimo prima Nicææ Synodus coiuit, ad quam 318. ſancti Patres conuenerunt. Anno ſecundo Imperij Theodoſij Magni Synodus altera Cõſtantinopoli à 150. Patribus eſt celebrata contra Macedonium ſancti Spiritus oppugnatorem. Anno Im-

no Imperij Theodoſij ... anno decimotertio Cõcilium tertium Epheſi habitum eſt aduerſus Neſtorium. Deinceps imperante Marciano quarta Synodus 620. Patrum Chalcedone coiuit aduerſus Eutychen & Dioſcorum Secundùm hęc anno regni Iuſtiniani Magni 14. Conſtantinopoli quinta Synodus celebrata eſt. Dehinc Pogonato Conſtantino imperante ſexta Synodus extitit Conſtantinopoli Patrum 285 Confirmârunt iſti hoc in Concilio quinque celebratarum haſtenus ſacrarum Synodorum decreta, ſectamq; Monothelitarum execrati ſunt. Tandem ſub Conſtantino Conſtantini Copronymi nepote, & matre ipſius Irena, collecta fuit altera Nicææ Synodus, in qua Patres comparuerunt 318. vt ſacras imagines erigerent.

Nilus Theſſalonicenſis. 1150.

De primatu Papæ lib. 1. Quis neſcit, quòd etiã hoc, Filium eſſe coëſſentialem Patri, & Spiritum Patri & Filio, & alia quæcumq; OEcumenicis actis ſtabilita ſunt, vetera erant & Apoſtolicæ traditiones, imò potius Spiritus ſancti oracula? Quæ quidem cùm talia eſſent, nihilominus tameo Concilia Eccleſiæ habenda fuerunt, vt veritas inueſtigaretur, inuenta ſtabiliretur, omnisq; contradicentibus occaſio præriperetur.

· *Theodorus Balſamon.* 1180.

Ad epiſtolã Canonicam Gregorij Neocæſareenſis Can. 7. Sanctos appellat Epiſcopos. Illud autẽ (*ame ipſos*) ſancto Spiritui ſubiunxit, oſtendens quòd quæcumque in communi conſideratione ab Epiſcopis diſpenſantur & ſtatuuntur, Spiritus ſanctus ea ſuggerit.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Lib 7. cap. 6. Conſtantinus firma quoque & immutabilia eſſe voluit, quæ in Synodis conſtituta eſſent: & quæ ab Epiſcopis iudicata forent, vt ea à magiſtratibus Reſpub. adminiſtrantibus, militarisq; quæ ſub eis eſſet, manu executione mandarentur, atque ad rem collata perficerentur, cõſtituit.

Lib. 16. cap. 33. Quidam Sabbam & Theodoſium vi adorti ſunt, ſi eos in partibus ſuis haberent, omnia ſe conſecturos rati. Atq; vbi animos eorum tantârunt, præclarus ille virtute Theodoſius ſuggeſtum cõſcendit, ac veluti dux quidam & imperator pro concione monaſtica phalange aduocata, poſtquam multitudini ſilentium manu deſignauit, voce maiora ſublata, hoc ſic tonitrus in morem detonuit: *Si quis quatuor Synodos quatuor Euangelijs non exæquat, anathema.*

Georgius Codinus. 1400.

De officialibus Palatij Conſtantinopolitani fol. 178. *Iuramentum Imperatoris*: Confiteor ſancioq; Apoſtolicas & diuinas traditiones, etiamq; conſtitutiones & præſcriptiones ſeptem Synodorum Occumenicarum, & earum quæ ſuis temporibus fuerunt certis locis habitæ.

Manuel Palæologus. 14[illegible]0.

In præceptis educationis regiæ cap. 2. Repugnare dogmatibus Eccleſiæ perinde eſt, ac ſi quis velit ſtimulis calces impingere. Quapropter hoc facientibus longum valere iuſſis, ſi corrigi nequeant, eorum mihi furorem aſpicito, in quale malum præcipites ipſos agat. Quippe dum talibus Eccleſiã Dei ſcindere volunt, quam ipſe ſuo ſanguine acquiſiuit, nihil aliud agunt, quàm quòd audacia quadam inſanire cupientes, ſuoſmet ipſi pedes cruentant. At ego volo ſcias, illa dogmata quaſi portũ quandam eſſe, ac propugnaculũ, ac ſcutum quoddam defenſionis aptiſſimum.

Gennadius Scholarius. 1450.

De proceßione Spiritus ſancti ſectione 11. Hæc ſancta OEcumenica & magna Synodus diuino nutu, & cura beatiſſimi Eugenij Papæ, & pij Romanorum Imp. Ioannis Palæologi Florentiæ congregata, magnisq; luminaribus & illuſtribus Theologis referta, antiquorum Patrum dictis perpenſis, &, vt parerat, comprobatis, decretum religionis plenum tulit, & quinque articulos, quos ſanciuit, nobis tradidit: non aliquid noui, & ex aliorum ſententia introduxit, neque ex ſe ea in medium protulit: ſed ex ſacræ Scripturæ teſtimonijs deprompſit, atque plurimorum ſanctorum Doctorum Eccleſiæ Orientalium ſimul & Occidentaliũ perlectis Theologicis expoſitionibus tradidit: nosq; cuſtodiuimus, & cuſtodimus, & ſeruabimus vſque ad ſanguinem & mortem, pro his tamquam Orthodoxis, & Patrum vocibus excultis depugnando.

Hieremias Patr. Conſtantinop. 1580.

Reſponſ. 1. cap. 21. Quæ Synodicè conſtituta ſunt, omnes Chriſti fideles, tamquam diuinitus inſpiratæ Scripturæ conſentanea recipiuntur atq; amplectuntur ſemper, &c. Cùm igitur tot & tanti ſacræ doctrinæ interpretes nos aliud ſequi, præter ea quæ accepimus, prohibeant, vna & ſola rerum recuperãdarum ratio ſupereſt, idem ſemper cum ſanctis Concilijs ſentire, Canonibusq; Apoſtolicis per omnia inhærere, & ſic in omnibus Chriſtum Dominum & magiſtrum ſequi.

Gabriel Patr. Alexandrinus. 1595.

In confeßione fidei: Recipio, amplector, & approbo ſacroſanctas Synodos Nicænam primam, Cõſtantinopolitanam primam, Epheſinam primã, Chalcedonenſem, Conſtantinopolitanam ſecundam, Conſtantinopolitanam tertiam, Nicænam ſecundam, Florentinam, & Tridentinam, &c.

Hypatius Ruthenorum legatus. 1595.

In confeßione fidei: Profiteor & recipio alia omnia, quæ ex decretis ſacræ Oecumenicæ Generalis Synodi Tridentinæ ſacroſancta Romana & Apoſtolica Eccleſia etiam & vltra contenta in fidei Symbolo profitenda & recipienda propoſuit atque præſcripſit.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

Aduerſus Pſychicos cap. 13. Aguntur præcepta per Græcias illas certis in locis Concilia ex vniuerſis Eccleſijs, per quæ & altiora quæq; in cõmune tractãtur, & ipſa repræſentatio totius nominis Chriſtiani magna veneratione celebratur.

Cyprianus. 250.

Li. 1. ep. 9 *Epiſt. 66.* Grauiter commoti ſumus ego & collegæ mei, qui præſentes aderant, & compreſbyteri noſtri, qui nobis aſſidebant, cùm cognouiſſemus, quòd Geminius Victor frater noſter de ſeculo excedens, Geminium Fauſtinum Preſbyterum tutorem teſtamẽto ſuo nominauerit, cùm iam pridem in Concilio Epiſcoporum ſtatutum ſit, ne quis de clericis, & Dei miniſtris tutorem vel curatorẽ teſtamento conſtituat: quando ſinguli diuino ſacerdotio honorati, & in clerico miniſterio conſtituti, non niſi altari & ſacrificijs deſeruire, & precibus atque orationibus vacare debeant.

Marcellus Primus. 304.

Epiſtola 1. Simulq; ijdem inſpirante Domino cõſtituerunt, vt nulla Synodus fieret, præter Roma-

næ Sedis auctoritatem; nec vllus Epiſcopus, niſi in legitima Synodo, ſuo tempore Apoſtolica auctoritate cõuocata, ſuper quibuslibet criminibus pulſatus audiatur, vel iudicetur: quia Epiſcoporum iudicis, & ſummarum cauſarum negotia, ſiue cuncta dubia Apoſtolicę Sedis auctoritate ſunt agenda & finienda.

Iulius Primus. 340.

Apud Athanaſium epiſtola ad Diaconum Faccill, Narciſſum, &c. Si enim, vt ſcribitis, inconcuſſam habet auctoritatem quælibet Synodus, & contumelioſè agitur cum iudice, cuius iudicium ab alijs examinatur, conſiderate quæſo dilectiſſimi, quinam ſint, qui Synodum improbant, & qui aliorum iudicata reſcindunt, ne ſingula excutiendo certos homines grauem, &c. Quinam igitur ſunt, qui Synodum vituperant, & trecẽtorum Epiſcoporum calculos pro nihilo babent, & impietatem pietati anteponunt, niſi Ariomanitæ ab omnibus vbique Epiſcopis condemnati & abdicati?

Hilarius. 350.

Libro ad Conſtantium Auguſtum: Inter hæc fidei naufragia cæleſtis patrimonij iam penè profligata hæreditate, tutiſſimum nobis eſt, primam & ſolam Euangelicam fidem cõfeſſam in Baptiſmate, intellectamq́ retinere, nec demutare quod ſolum acceptum atque auditum habeo bene credere: non vt ea, quæ Synodo Patrum noſtrorum continentur, tamquam irreligioſè & impiè ſcripta damnanda ſint; ſed quia per temeritatem humanam vſurpantur ad contradictionem, quod ob hoc ſub nomine nouitatis Euangelium negaretur impericuloſè, tamquam ſub emendatione innouetur.

Ambroſius. 370.

In Procœmio lib. 1. de fide ad Gratianum: De Concilijs id potiſſimum ſequar, quod trecenti decem & octo ſacerdotes, tamquam Abrahæ electi iudicio, conſona fidei virtute victores, velut trophæum toto orbe ſubactis perfidis extulerunt: vt mihi videatur hoc eſſe diuinum, quòd eodem numero in Concilijs fidei habemus oraculum, quo in hiſtoria pietatis exemplum.

Lib. 1. de fide ad Grat. cap. 9. Accepiſti ſancte Imperator eos, qui talia aſſerunt, iure damnatos, non humana induſtria, non compoſitione aliqua: ſed trecẽti decem & octo Epiſcopi ad Concilium conuenerunt. Sed vt in numero eorum per ſignũ ſuæ paſſionis & nominis Dominus Ieſus ſuo probare: ſe adeſſe Cõcilio, crux in trecentis, Ieſu nomen in decem & octo eſt ſacerdotibus.

Lib. 5. epiſt. 32. Hoc ſcriptum eſt (*Chriſtum creaturam eſſe*) in Ariminenſi Synodo, meritoq́ Concilium illud exhorreo, ſequens tractatum Concilij Nicæni, à quo me nec mors, nec gladius poterit ſeparare.

Lib. 10. epiſt. 78. Quoniam proprijs texuiſti literis, poſſe typum reperiri aliquem, quo poſſit auferri fratrum diſcordia, cùm ſancta Synodus Capuenſis cognitionis ius vnanimitati tuæ, cęteriſq́ ex AEgypto conſacerdotibus noſtris commiſerit, iterum oportet fratrem noſtrum Flauianum cõuenias, vt ſi in eo perſeuerauerit, quo veniendum non putet, ſaluis non ſolùm Concilij Nicæni, ſed etiam Synodi Capuenſis ſtatutis, illibata pace vniuerſorum ita conſulas, vt non videamur deſtruere quod ædificatum eſt.

Epiſt. 83. Non mediocris eſſe ſapientiæ diem celebritatis definire Paſchalis, & Scriptura diuina nos inſtruit, & traditio maiorum; qui conuenientes ad Synodum Nicęnam, inter illa fidei, vt vera, ita admiranda decreta, etiam ſuper celebritate memorata, cõgregatis peritiſſimis calculandi, decẽ & nouem annorũ collegêre rationem, & quaſi quendam conſtituêre circulũ, ex quo exemplum in reliquos annos gigneretur.

Damaſus. 376.

Epiſtola ad Stephanum, & ad Concilia Africa: Synodum ſine Apoſtolicæ Sedis auctoritate fieri poſſe, non eſt Catholicum: nec Epiſcopus, niſi in legitima Synodo, & ſuo tempore Apoſtolica vocatione congregata, definitè damnari poteſt: neque vlla vnquam Concilia rata leguntur, quæ non ſunt fulta Apoſtolica auctoritate.

Hieronymus. 390.

Epiſtola 65. ad Pammachium & Oceanum: Quidam Conſtantius, quo modo, inquit, damnabimus quos Synodus Nicæna non tetigit? Quæ enim damnauit Arium, damnaſſet vtiq; & Origenem, ſi illius dogmata reprobraſſet, ſcilicet vno medicamine omnes ſimul morbos debere curari. Et idcirco Spiritus ſancti neganda maieſtas eſt, quia in illa Synodo ſuper ſubſtantia eius ſilentium fuit. De Ario tunc, non de Origene quæſtio fuit; de Filio, nõ de Spiritu ſancto. Confeſſi quod quærebatur, tacuerunt quod nemo quærebat: quamquam latenter Origenem fontem Arij percuſſerunt. Damnantes enim eos, qui Filium de Patris negant eſſe ſubſtantia, illum pariter Ariumq́ damnauerunt. Alioqui hoc argumento nec Valẽtinus, nec Marcion, nec Cataphryges, nec Manichæus damnari debent, quia Synodus Nicæna non eos nominat, quos certè ante Synodum fuiſſe non dubium eſt.

Lib. 2. aduerſus Ruffinum cap 6. Ergo beati Epiſcopi Anaſtaſius, & Theophilus, & Venerius, & Chromatius, & omnis iam Orientis quàm Occidentis Catholicorum Synodus, qui pari ſententia, quia pari & ſpiritu illum hæreticum denuntiant populis, fures librorum illius iudicandi ſunt, & quando in Eccleſijs prędicant, non Scripturarum myſteria, ſed Origenis furta commemorant?

Epiſtola 57. ad Damaſum: Nunc pro dolor poſt Nicænam fidem, poſt Alexandrinum iuncto pariter Occidente decretum trium Hypoſtaſeon ab Arianorum Præſule & Campenſibus, nouellum à me homine Romano nomen exigitur. Qui quæſo iſta Apoſtoli prodidêre? quis nouus magiſter gentium Paulus hæc docuit?

Epiſtola 61. ad Pammachium cap. 15. Tu qui regulas quæris Eccleſiaſticas, & Nicæni Concilij Canonibus veteris, & alienos clericos, & cum ſuis Epiſcopis commorantes tibi niteris vſurpare: reſponde mihi ad Alexandrinum Epiſcopum Palæſtina quid pertinet? &c.

Epiſt. 71. ad Theophilum: Simul obſecro, vt ſi qua Synodica habes, ad me dirigas, quo poſſim, tanti Pontificis auctoritate firmatus liberius & confidentius pro Chriſto ora reſerare.

Ruffinus. 390.

Eccleſiaſtica hiſtoria lib. 1. [illegible]. Defertur ad Conſtantinum ſacerdotalis Concilij ſententia. Ille tamquam à Deo prolatam veneratur: cui ſi quis tentaſſet obniti, velut contra diuina ſtatuta venientem in exilium ſe proteſtatur actutum.

Concilium Carthaginenſe Tertium. 397.

Cap. 2. Similiter placuit, vt propter cauſas Eccleſiaſticas, quæ ad perniciẽ plebium ſæpe veteraſcunt, ſingulis quibusque annis concilium cõuocetur: ad quod omnes prouinciæ, quæ primas ſedes habent, de Concilijs ſuis ternos legatos mittant, vt & minus inuidioſi, minusq́ hoſpitibus ſumptuoſi conuentus, plena poſſit eſſe auctoritas.

Auguſtinus. 400.

Epiſt. 118. ad Ianuarium cap. 1. Illa, quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto terrarũ orbe obſeruantur, dantur intelligi, vel ab ipſis A-

poſt... vel à plenarijs Concilijs, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima auctoritas, commendata atque ſtatuta retineri.

Lib. 1. contra Donatiſtas cap. 7. Quæſtionis huius obſcuritas (*de non rebaptizandis hæreticis*) prioribus Eccleſiæ temporibus, ante ſchiſma Donati, magnos viros, & magna charitate præditos Patres, Epiſcopos ita inter ſe compulit, ſalua pace, diſceptare atque fluctuare, vt diu Conciliorum in ſuis quibuſque regionibus diuerſa ſtatuta nutauerint, donec plenario totius orbis Concilio, quod ſaluberrimè ſentiebatur, etiam remotis dubitationibus firmaretur.

Cap. 18. Illis tēporibus, antequam plenarij Concilij ſententia, quid in hac re ſentiendum eſſet, totius Eccleſiæ conſenſio confirmaſſet, viſum eſt Cypriano, &c.

Lib. 2. cap. 1. Quod per vniuerſæ Eccleſiæ ſtatuta firmatum eſt, vel vnius Epiſcopi auctoritati, vel vnius prouinciæ Concilio præferendum eſt.

Cap. 3. Ipſa Concilia, quæ per ſingulas regiones, vel prouincias fiunt, plenariorum Conciliorum auctoritati, quæ fiunt ex vniuerſo orbe Chriſtiano, ſine vllis ambagibus cedunt, ipſaque plenaria ſæpe priora poſterioribus emendantur, cùm aliquo experimento rerum aperitur, quod clauſum erat; & cognoſcitur, quod latebat, ſine vllo typo ſacrilegæ ſuperbiæ, ſine vlla contentione inuidiæ, cum ſancta humilitate, cum charitate Chriſtiana.

NOTA. Plenaria Concilia vocantur ab Auguſtino, non ſolùm quæ nos generalia dicimus, ſed etiam quædam alia, quæ per plures in aliqua regione fiunt, alijs prouincialibus frequentiora. Nam lib. 1. Retractationum cap. 7. Hipponenſis Synodus vocatur plenaria. & Patres in Concilio Carthaginenſi 3. c. 38. inter quos Auguſtinus fuit, Capuenſem Synodum etiam nominant plenariam.

Lib. 7. cap. 53. Nobis tutum eſt in ea non progredi aliqua temeritate ſententiæ, quæ nullo in Catholico regionali Concilio cœpta, nullo plenario Concilio terminata ſunt: id autem fiducia ſecuræ vocis aſſerere, quod in gubernatione Domini Dei noſtri & Saluatoris Ieſu Chriſti vniuerſalis Eccleſiæ conſenſione roboratum eſt.

Cæleſtinus. 430.

Epiſt. 7. ad Synodum Epheſinam: Spiritus ſancti teſtator præſentiam congregatio ſacerdotum. Certum eſt enim quod legimus, quia nec poteſt veritas noſtra mentiri, cuius iſta ſententia eſt: *Vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi ego ſum in medio eorum.* Quod cùm ita ſit, ſi nec huic tam breui numero Spiritus ſanctus deeſt, quanto magis eum nunc intereſſe credamus, quando in vnum conuenit tanta turba Sanctorum: ſanctum namque eſt pro debita veneratione Concilium, &c.

Capræolus Carthaginenſis. 430.

Epiſtola ad Synodum Epheſinam. Quòd ſi quid fortè nouarum cōtrouerſiarum inciderit, id tempeſtiuè diſcuſſioni ſubijciatur oportet, vt vel rectè dictum comprobetur, vel condemnatione dignum explodatur. At verò ſi quis in ea, quæ iam olim dijudicata ſunt, denuò inquirere tentauerit, is ſanè aliud nihil facere cēſebitur, quàm de fide, quæ hactenus valuit, apertè dubitare. Vnde ad poſteritatis exemplum, tum vt ea quoque, quæ iam olim pro Catholica fide definita & conſtituta ſunt, perpetuam firmitatem obtinere valeant, oportet ea omnia inconcuſſa immotaque conſeruare, quæ ſuperioribus temporibus à ſanctis Patribus conſtituta ſunt.

Vincentius Lyrinenſis. 435.

Aduerſus hæreſes cap. 32. Chriſti Eccleſia, ſedula & cauta depoſitorum apud ſe dogmatum cuſtos, nihil in ijs vnquam permutat, nihil minuit, nihil addit: ſed omni induſtria hoc vnum ſtudet, vt vetera fideliter ſapienterque tractando, ſi qua ſunt illa antiquitus informata, & inchoata, accuret, & poliat; ſi qua expreſſa, & enucleata, conſolidet, & firmet; ſi qua iam confirmata, & definita, cuſtodiat. Denique quid vnquam aliud Conciliorum decretis eniſa eſt, niſi vt quod antea ſimpliciter credebatur, hoc idem poſtea diligentius crederetur? quod antea lentius prædicabatur, hoc idem poſtea inſtantius prædicaretur? Hoc, inquā, ſemper, neque quicquam præterea, hæreticorum nouitatibus excitata, Conciliorum ſuorū decretis Catholica perfecit Eccleſia, niſi vt quod prius à maioribus ſola traditione ſuſceperat, hoc deinde poſteris etiam per Scripturæ chirographum conſignaret: magnam rerum ſummam paucis literis comprehendendo, & plerumque propter intelligētiæ lucem non nouum fidei ſenſum, nouæ appellationis proprietate ſignando.

Cap. 42. Quod ne præſumptione magis noſtra, quàm auctoritate Eccleſiaſtica promere videremur, exemplū adhibuimus ſancti Concilij, quod ante triennium fermè in Aſia apud Epheſum celebratum eſt: vbi cùm de ſanciendis fidei regulis diſceptaretur, ne qua illic forſitan profana nouitas in modū perfidiæ Ariminenſis obreperet, vniuerſis ſacerdotibus, qui illò ducenti ferè numero conuenerant, hoc Catholiciſſimum, feliciſſimū, atque optimum factum viſum eſt, vt in medium ſanctorum Patrum ſententiæ proferrentur.

Leo Magnus. 450.

Epiſtola 43. ad Martianum Auguſtum cap. 2. Obteſtor & obſecro clementiam veſtram, vt in præſenti Synodo fidem, quam beati Patres noſtri ab Apoſtolis ſibi traditam prædicārūt, non patiamini quaſi dubiam retractari: & quæ olim Maiorum ſunt auctoritate damnata, rediuiuis non permittatis conatibus excitari: illudque potius iubeatis, vt antiquæ Nicænæ Synodi conſtituta, remota hæreticorum interpretatione, permaneant.

Epiſtola 50. ad eundem: Compreſſa vel remota inquietudine ac prauitate paucorum, facilè firmabitur probanda concordia, ſi in eam fidem, quam Euangelicis & Apoſtolicis prædicationibus declaratam, per antiquos Patres noſtros accepimus & tenemus, omnium corda concurrant, nulla penitus diſputatione cuiuſquam retractationis admiſſa, ne per vanam fallacemque verſutiam, aut infirma videantur, aut dubia, quæ in ipſo angulari lapide Chriſto fundata ſunt, & ſine fine manſura.

Epiſt. 78. ad Leonem Auguſtum c. 3. De rebus & apud Nicæam, & apud Chalcedonā (ſicut Deo placuit) definitis, nullum audemus inire tractatum; tamquam dubia vel infirma ſint, quæ tanta per Spiritum ſanctum fixit auctoritas.

Epiſt. 71. ad Anatholium Epiſcopum. Super omnia autem fraterna charitate hortor & moneo, vt ea, quæ ad gloriam, vel ad munimen pertinent ſacerdotalis officij, Nicænorum Canonum, vniuerſalis Eccleſiæ pacē ſeruantia, decreta cuſtodias.

Vigilius Tridentinus. 480.

Lib. 5. cōtra Eutych. Quæ cùm ita ſint, nulli erit profectò ambiguū iſtos hæreticos eſſe, qui ſancti ac venerabilis cōcilij Chalcedonēſis decreta reſpuunt, atque cōtemnunt, tantorumque Patrum religioſis conſtitutionibus audaci temeritate reſiſtunt, à fide eos Catholica declinaſſe, ore ſacrilego criminantes: & primò quidem eos de perſonis, nunc de Concilio eiectis, iterumque poſt temporum interualla receptis accuſant: quaſi verò non ſit Chriſtianum & Apoſtolicum, eum, qui fortaſſis ob contentionis vitium de Concilio fuerat eiectus, debere iterum ob pacis & concordiæ gratiam recipi. Hac enim ratione potuerunt & Paulum Apoſtolū accuſare, quòd dum Ioannem, qui cognominatus

... rcus, ... e ſuo comitatu abieciſſet, ita vt nec ... Barnabæ atquieſceret, pari eum ſocieta... miniſterio verbi adſciſcere. Quamobrem inter tantos, & tam egregios viros talis contentio orta eſt, vt diſcederent ab inuicem. Rurſus autem Paulus eundem Marcum, quem dudum abiecerat, recepit, ſcribens Timotheo: *Marcum adſume, & adduc tecum. Eſt enim mihi vtilis in miniſterium.* (2 Tim.) Ita ergo & illi Patres, quos dudum fortaſſis de Cõcilio ob aliquam noxam eiecerant, iterum eos emendatiores factos in pacis gratia receperunt. Si tamen ita eſt, vt iſti petulanti ſupercilio intendunt. Deinde alia noua, quàm quę Concilio Nicæno ſtatuta fuerant, Chalcedonenſem Synodum decreuiſſe criminantur. Neſcientes regulam & cõſuetudinem Conciliorum Catholicorum, ſic noua poſterioribus Concilijs, prout neceſſitas emergentium hæreticorum exegerit, ſancire decreta, vt tamen inuicta maneant, quę dudum antiquioribus Concilijs contra veteres hęreticos fuerant promulgata. Nam ſi poſt Nicæni Concilij ſtatuta nihil amplius licet recipere, qua auctoritate Spiritum ſanctũ vnius cum Patre ſubſtantiæ audeamus aſſerere, quod ibi conſtat omninò tacitum fuiſſe? Et quãquam de Conciliorum diuerſis ſanctionibus, & hominum religioſè additis nouitatibus, pleniſſimè in eis libris, quos aduerſus Sabellium, Fotinũ, & Arium, ſub nomine Athanaſij, tamquam ſi pręſentes cum præſentibus agerent, vbi etiam cognitoris perſona videtur inducta, conſcripſimus, à nobis fuerit expreſſum, tamen & nunc perpauca ſtudio breuitatis inſerimus. Ex quibus clareat, iſtos nimium imperitos & temerarios eſſe, qui neſciant multas fidei conſtitutiones poſt Nicænam Synodum, contra nouorum hæreticorũ inſanas eruptiones, diuerſis in locis congregatos Epiſcopos edidiſſe. Et primò quidem apud Alexandriã Athanaſius, Euſebius, Lucifer per legatum, & aliquanti, qui nuper de exilio fuerant reducti, conuenientes, quamquam eſſent numero pauci, ſed meritis magni, pleniſſimam contra Macedonium de ſancti Spiritus deitate confeſſionis regulã conſcripſerunt.

Gelaſius. 490.

Epiſtola 11. ad Epiſcopos Dardaniæ: Quapropter ſtultitiam reſpuentes inanium querelarum, percurrere vos oportet ab ipſis beatis Apoſtolis, & conſiderare prudenter: quoniam Patres noſtri, Catholici videlicet, doctiq; Pontifices, in vnaquaque hæreſi, quolibet tempore ſuſcitata, quicquid pro fide, pro veritate, pro communione Catholica atq; Apoſtolica, ſecundùm Scripturarum tramitem prædicationemq; Maiorum, facta ſemel congregatione ſanxerunt, inconuulſum voluerunt deinceps firmumq; conſtare; nec in eadẽ cauſa denuò, quæ præfixa fuerant, retractari qualibet recenti præſumptione permiſerint, ſapientiſſimè prouidentes, quoniam ſi decreta ſalubriter cuiquã liceret iterare, nullum contra ſingulos quoſque prorſus errores ſtabile perſiſteret Eccleſiæ conſtitutum, ac ſemper ijſdem furoribus recidiuis, omnis integra definitio turbaretur. Nam ſi limitibus etiam præfixis poſitarum ſemel Synodalium regularum, nõ ceſſant eluſæ peſtes, reſumptis certaminibus contra fundamentum ſeſe veritatis attollere, & ſimplicia quæque corda percutere; qd fieret, ſi ſubinde fas eſſet perfidis intra Conciliũ, cùm quãlibet illa manifeſta ſit veritas, nunquam deſit quod perniitioſa depromat falſitas, tametſi ratione, vel auctoritate deficiens, ſola tamen contentione non cedens? Quæ Maiores noſtri diuina inſpiratione cernentes, neceſſariè præcauerunt, vt quod contra vnamquamq; hæreſin coacta ſemel Synodus ꝓ fide, cõmunione, & veritate Catholica atq; Apoſtolica promulgaſſet, non ſineret nouis poſt hæc retractationibus mutilari, ne prauis occaſio præberetur, quæ medicinaliter fuerant ſtatuta, pulſandi: ſed auctore cuiuslibet inſanię, ac pariter errore damnato, ſufficere iudicârunt, vt quiſquis aliquando huius erroris communicator exiſteret, principali ſententia damnationis eius eſſet obſtrictus, quoniam manifeſtè quilibet, vel profeſſione ſua, vel cõmunione poſſe cagnoſci.

Fulgentius. 500.

De gratia & Incarnatione Ieſu Chriſti cap. 5. Accipimus & quatuor Concilia, ſecundùm hunc expoſitionis noſtræ ſenſum, Nicænũ trecentorum & octo Epiſcoporum; Conſtantinopolitanũ centũ & quinquaginta, qui damnauerunt impios Pneumatomachos; nec non etiam Epheſinũ primum, cui præfuerũt beatiſſimi Cæleſtinus Romanus, & Cyrillus Alexandrinus Antiſtites; & ſanctum ac venerabile, quod apud Chalcedonam celebratum eſt.

Hormiſda. 514.

Epiſtola ad Remigium: Paternas regulas & decreta ſanctiſſimis Concilijs definita ab omnibus ſeruanda mandamus. In his vigilãtiam tuam, in his curam & fraternę monita exhortationis oſtendimus. His ea, quanta dignum eſt reuerentia, cuſtodiis, nullum relinquit culpæ locum ſanctæ obſeruationis obſtaculum. Ibi ſaene ſaſq; præſcriptum eſt: ibi prohibitum, ad quod nullus audeat aſpirare; ibi conceſſum, quod debeat mens Deo placitura præſumere. Quoties vniuerſale poſcit religionis cauſa Concilium, te cuncti fratres euocante conueniant; & ſi quos eorum ſpecialis negotij pulſat intentio, iurgia inter eos oborta compeſce, diſcuſſa ſacra lege determinando certamina. Quicquid autem illic pro fide & veritate conſtitutum, vel prouida diſpenſatione præceptum, vel perſonæ noſtræ auctoritate fuerit confirmatum, totum ad ſcientiam noſtram inſtructa relationis atteſtatione perueniat.

Ioannes Secundus. 530.

Epiſtola ad Liberium, Seuerinum, Syluerium, &c. Tomum Papæ Leonis, omnesq; epiſtolas, nec non quatuor Synodos, Nicęnam, Conſtantinopolitanam, Epheſinam primam, & Chalcedonenſem, ſicut Romana hactenus ſuſcepit & veneratur Eccleſia, ſequimur, amplectimur, atque ſeruamus. Hoc enim eſt noſtræ fidei firmamentum, hæc fidei noſtræ petra firmiſſima.

Caſſiodorus. 540.

Inſtitut. diuinarum lib. 1. cap. 11. Dicamus nunc, quemadmodum vniuerſalia ſanctaque Concilia fidei noſtræ ſalutaria Sacramenta ſolidauerunt; vt ibi cognoſcentes veræ religionis arcanum, peſtiferos vitemus errores. Primo loco Nicæna Synodus legitur conſtituta: deinde Conſtantinopolitana: tertia Epheſina prior: quarta Chalcedonenſis: quas meritò probat Eccleſia, quæ tanta fidei noſtræ lumina præſtiterunt, vt nullum peruerſitatis ſcopulum, ſi tamen Domino protegente cuſtodimur, cæcatis mentibus incidere debeamus. Nam ſanctiſſimi Patres, iniuriam rectæ fidei non ferentes, regulas quoque Eccleſiaſticas ibidem ſtatuere maluerunt, & inuentores nouarum hæreſum pertinaces diuino gladio percuſſerunt, decernentes nullum vlterius debere nouas inuenire quæſtiones, ſed probatorum veterum auctoritate contentos, ſine dolo & perfidia decretis ſalubribus obedire.

Cap. 23. Et vt vobis in regulis fidei nulla poſſit nocere ſubreptio, legite, quas habetis in prõptu,

Synodum Epheſinam & Chalcedonenſem, necnon & Encyclia, id eſt epiſtolas confirmationis ſupradicti Concilij. Quæ ſi diligenter excurritis, verſutiæ improborum nulla vobis occaſione præualebunt.

Concilium Toletanum Tertium. 589.

In confeſſione fidei: Qui Concilia omnium Orthodoxorum Epiſcoporum conſona Concilijs Nicæno, Conſtantinopolitano primo, Epheſino, & Chalcedonenſi non recipit, anathema ſit.

Capitulo 1. At nunc pace Eccleſię Chriſti miſericordia reparata, omne, quod priſcorum Canonum auctoritas prohibet, ſit reſurgente diſciplina inhibitum, & agatur omne, quod præcipit fieri. Permaneant in ſuo vigore Conciliorum omnium conſtituta, ſimul & Synodicæ ſanctorum Præſulum Romanorum epiſtolæ. Nullus deincepe ad promerẽdos honores Eccleſiaſticos contra Canonum ſtatuta aſpiret indignus. Nihil ex hoc fiat, quod ſancti Patres, Spiritu Dei pleni, ſanxerunt debere non fieri.

Gregorius Magnus. 590.

Libro 1. epiſtola 24. ad Patriarchas, Conſtantinopolitanum, Alexandrinum, Antiochenum, & Hieroſolymitanum: Sicut ſancti Euãgelij quatuor libros, ſic quatuor Concilia ſuſcipere & venerari me fateor. Nicęnum ſcilicet, in quo peruerſum Arij dogma deſtruitur: Conſtantinopolitanum quoque, in quo Eunomij & Macedonij error conuincitur: Epheſinum etiam primum, in quo Neſtorij impietas iudicatur: Chalcedonenſe verò, in quo Eutychetis Dioſcorique prauitas reprobatur, tota deuotione complector, integerrima approbatione cuſtodio: quia in his, velut in quadrato lapide, ſanctæ fidei ſtructura conſurgit, & cuiuslibet vitę atque actionis norma conſiſtit. Quiſquis eorum ſoliditatem non tenet, etiamſi lapis eſſe cernitur, tamen extra ædificium iacet. Quintũ quoque Concilium pariter veneror, in quo Epiſtola, quę Ibę dicitur, erroris plena, reprobatur: Theodorus perſonam Mediatoris Dei & hominum in duabus ſubſtantijs ſeparans, ad impietatis perfidiam cecidiſſe conuincitur: ſcripta quoque Theodoriti, per quæ beati Cyrilli fides reprehenditur, auſu dementiæ prolata [illegible]tur. Cunctas verò, quas præfata venerandã Concilia perſonas reſpuunt, reſpuo; quas venerantur, amplector: quia dum vniuerſali ſunt conſenſu conſtituta, ſe, & non illa deſtruit, quiſquis præſumit aut ſoluere, quos ligant; aut religare, quos ſoluunt. Quiſquis ergo aliud ſapit anathema ſit.

Libro 2. Indictione 11. epiſtola 10. ad Sauinum Subdiaconum: Sic quatuor Synodos ſanctæ vniuerſalis Eccleſię, ſicut quatuor libros ſancti Euangelij recipimus. De perſonis verò, de quibus poſt terminum Synodi aliquid actum fuerat, eiuſdem piæ memoriæ Iuſtiniani temporibus eſt ventilatum: ita tamen, vt nec fides in aliquo violaretur, nec de eiſdem perſonis aliquid aliud ageretur, quàm apud eãdem ſanctã Chalcedonenſem Synodũ fuerat cõſtitutum. Anathematizamus autem ſi quis ex definitione fidei, quæ in eadem Synodo prolata eſt, aliquid imminuere pręſumit, vel quaſi corrigendo eius ſenſum mutare: ſed ſicut illic prolata eſt, per omnia cuſtodimus.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

Præfatione in ſuam Canonum collectionem: Noſſe etiam oportet (licet cætera non infirmentur) quatuor eſſe principalia Concilia. Canones Conciliorum generalium à temporibus Conſtantini cœperunt. In pręcedentibus namque annis, perſecutione ſæuiente, docendarum plebium minimè dabatur facultas. Deinde Chriſtianitas in diuerſas hæreſes ſciſſa eſt, quia non erat licentia Epiſcopis in vnum conuenire, niſi tempore dicti Imper. Sub hoc etiam ſancti Patres in Concilio de omni orbe terrarum conuenientes, iuxta fidem Euangelicam & Apoſtolicam, ſecundũ poſt Apoſtolos Symbolum tradiderunt. Quatuor autem principalia ſunt Concilia, ex quibus pleniſſimam fidei doctrinam tenent Eccleſiæ, tam de Patris, & Filij, & Spiritus ſancti diuinitate, quàm prędicti Saluatoris noſtri incarnatione. Prima harum Nicęna Synodus eſt 318. Epiſcoporum: ſecunda Synodus eſt 150 Patrum ſub Theodoſio ſeniore Conſtantinopoli congregata contra Macedonium: tertia Synodus eſt Epheſina prima 200. Epiſcoporum ſub iuniore Theodoſio edita, quæ Neſtorium iuſto anathemate damnauit: quarta Synodus eſt Chalcedonenſis 630. ſacerdotum ſub Marciano principe habita, in qua Eutychen, Dioſcorum, Neſtorium, &c. vna Patrum ſententia prędamnauit. Hę ſunt, vt diximus, quatuor principales & venerabiles Synodi, fidem Catholicam complectẽtes. Sed & ſi quæ ſint Concilia, quæ ſancti Patres, Spiritu Dei pleni ſanxerunt, poſt illorum quatuor auctoritatem omni manent ſtabilita vigore: quorum etiam geſta in hoc corpore condita continentur.

Synodus Lateranenſis Prima. 650.

Conſultatione 5. Quæ ſanctæ & vniuerſales quinque Synodi tradiderunt, intranſgreſſibiliter retinemus, definitiones earum ſeruamus, decreta earum integrè confitemur: ita definimus, quomodo illæ proprios ſermones promulgauerunt. Qui eaſdem ſanctas Synodos & venerabiles Patres minimè ſuſcipit, condemnatus eſt: qui omnia ab iis prædicata & definita minimè ſuſcipit, & ſpecialiter confitetur, condemnatus eſt.

Concilium Toletanum Octauum. 652.

Cap. 11. Decreta præcedentium Patrum, ad contentionis iurgiũ radicitus euellendum, ritè Synodalem fieri cenſuêre conuentum, vt illic de diuerſitate iudiciorum præteritę lites habeant terminum, vbi ſanctus Spiritus vniuerſalem coadunauerit cœtum. Ab hoc ergo Spiritu ſancto ſuccenſi, ne quælibet in poſterum aut impunè valeant committi, aut generalia ſtatuta conuelli, plena decernimus vnanimitatis connexi, vt quæcunque pro fidei cauſis, Eccleſiaſticisq́ negotijs, aut in præteritis geſtis, aut in pręſentibus conſtitutis, aut in futuris etiam decretis, vel ſint, vel fuerint definitiones conſcriptę vniuerſali auctoritate, nullus deinceps contradicere audeat, nullus euertere præſumat, nullus non implere contendat. Nam ſi quis ex religione contra hæc inobediens, aut ſuſurrans, aut certè lacerator, aut inuidus, ac non potius eorundem fautor extiterit, gratia, & honoris ſui, & communionis ſacræ lugeat amiſſione mulctatus. Cùm verò aut quælibet ſancta Synodus agitur, aut pacificè inter Pontifices quippiam definitur, ſi pauciores per neſcientiam, vel contentionem fortè diſſentiant, aut commoniti plurimorum ſententiæ cedant, aut ab eorum cœtu cum dedecore confuſionis abſcedant, aut excommunicationis annuæ ſententiam luant.

Concilium Cabilonenſe Primum. 6[illegible]8.

Cap. 1. Omnes vna conſpiratione & conniuente animo definimus, vt fidei norma, ſicut in Nicęno Concilio pia eſt profeſſione firmata, vel à ſanctis Patribus tradita, atque ab ipſis expoſita, vel poſtmodum etiam à ſancto Chalcedonenſi Con-

cilio firmata, in omnibus, & ab omnibus conſeruetur.

Cap.2. Canonnm verò ſtatuta ab omnibus intemerata ſeruentur.

Agatho. 680.

Epiſtola ad Conſtantinum Imp. Heraclium, & Tiberium A.A. Quomodo ad plenum poterit inueniri Scripturarum ſcientia, niſi quæ regulariter à ſanctis atque Apoſtolicis prędeceſſoribus & venerabilibus quinque Concilijs defioita ſunt, cum ſimplicitate cordis, & ſine ambiguitate à Patribus traditæ fidei cooſeruamus, vnum ac præcipuum bonum habere ſemper optantes atque ſtudentes, vt nihil de ijs, quæ regulariter definita ſunt, minuatur, nihil mutetur, vel augeatur; ſed eadem & verbis & ſenſibus illibata à nobis cuſtodiantur?

Manſuetus Epiſcopus Mediolanenſis. 680.

Epiſtola ad Conſtantinum Imperatorem: Cnnſtantinus ampliſſimus Princeps, zelo orthodoxæ fidei animatus, congregauit ſanctum Concilium trecentorum decem & octo Patrum in Nicæa vrhe Bithyniæ, in qua ſancta Synodo nefandæ ſectæ ſerpentinam malitiam vnà cum auctore ſuo Ario perpetuò fecit damnari. Poſt cuius damnationem ſancti Patres regulę fnrmulam de fidei orthodoxæ vnitate ſtatuerunt, & capitula Canonum promulgauerunt: quę nos cum omni veneratione ſuſcipimus. Poſt hæc verò Theodoſius Imp. Macedonium quendam, artis diabolicę verſutia deceptum, qui Spiritum ſanctum noo conſubſtantialem Deo Patri, ſed magis creaturam auſus eſt prædicare: tuoc verò à Theodoſio in regia vrbe Cooſtantinopole 150. Patrum Concilio congregato perditæ audaciæ auctorem vnà cum venenatis ſuis præſumptionibus anathematis vinculo ſubdiderunt. His ſopitis contra Neſtorium congregata eſt ſancta Synodus in Epheſina ciuitate 200. Patrum, &c. Debinc verò duo vaſa iniquitatis bellantia Dioſcorus & Eutyches aſſerebant in Domino noſtro Ieſu Chriſto ante adunationem duas naturas, poſt verò adunationem vnam. Tunc à Marciano Imperatore collecta eſt ſancta Synodus in ciuitate Chalcedona 630. Patrum veneranda cohors: qui ſancti Patres in Cōcilio conſtituti, omni cauillatione hæreticæ prauitatis abraſa, fidei fuodamina ſtatuentes, ſplendidiſſimo ſermone Symbolum orthodoxę fidei confecerunt, retrò Patrum veſtigia ſequentes, tam ſancti Nicæni Concilij, quàm Conſtantinopolitani, ſeu Epheſini primi, quorum ſanctionibus Dei Eccleſia toto in orbe decoratur.

Leo Secundus. 682.

Epiſtola ad Conſtantinum Auguſtum: Per quę reuera probauimus, hanc ſanctam, & laudabilem, atque prædicabilem ſextam Syoodum, per miſericordiam Dei, qui Chriſtianæ fidei veritatem ſuis fidelibus reſerat, Apoſtolicam prędicationem inoffenſo pede fuiſſe ſecutam, ſanctorumquè & vniuerſalium quinque Conciliorum definitionibus in omnibus conſentientem, & horum regulas complectentem, nihil ſupra ſtatuta orthodoxæ fidei augentem, aut minuentem; ſed regiam & Euangelicam ſemitam rectiſſimè gradientem, & in his, atque per eos ſacrorum dogmatum lima, & probabilium Eccleſiæ Patrum doctrina ſeruata eſt, & regulari lima ad omnium ædificationem prolata, &c. Sicut ſuſcepimus, & firmiter prædicamus, ſancta quinque vniuerſalia Concilia, Nicęnum, Conſtantinopolitanum, Epheſinum primum, Chalcedonenſe, & Conſtantinopolitanum, quæ & omnis Chriſti Eccleſia approbat, & ſequitur: ita quinque in Regia vrhe pio veſtrę Serenitatis adniſſu, celebratum eſt ſan[illegible] ſextum Concilium, &c.

Beda. 700.

De ſex ætatibus Mundi, de anno Mundi 4639. Prima vniuerſalis Synodus in Nicęa congregata eſt contra Arium 318. Patrum, temporibus Iulij Papæ, ſub Conſtantino principe: ſecunda Conſtantinopoli 150. Patrum, contra Macedonium, & Eudoxium temporibus Damaſi Papę: tertia Epheſi, contra Neſtorium: quarta Chalcedone 630. Patrum, contra Eutychen: quinta item Conſtantinopoli, temporibus Vigilij Papæ, ſub Iuſtiniano principe, contra Theodorum, & omnes hæreticos: ſexta Synodus hęc, de qua diximus.

Libro Retractationum in Actu Apoſtolorum: Contulit cum illis Euangelium, quod prędicabat, ſolerter in Concilio Apoſtolorum diſquirens, an rectè faceret prædicādo, quòd gentes per Baptiſma fidei ſine Circumciſiooe poſſent ad ſalutem peruenire. Non quòd ipſe de hac re aliquid dubitaret, ſed vt mentes dubitantium in Apoſtolicę Synodi auctoritate firmarentur.

Carolomannus. 740.

In Synodo Francica: Statuimus per annos ſingulos Synodum congregari, vt nobis pręſentibus Canonum decreta & Eccleſiæ iura reſtaurentur, & religio Chriſtiana emendetur.

Carolus Magnus. 780.

Præfatione in librum 1. Legum: Quapropter placuit nobis veſtram rogare ſolertiam, ô paſtores Eccleſiarum Chriſti, vt vigili cura, & ſedula admonitione populum Dei per paſcua vitæ ęternæ ducere ſtudeatis, & errantes oues bonorum exemplo operum ſeu adhortatione humeris intra Eccleſiaſticę firmitatis muros reportare ſatagetis; ne lupus inſidians aliquem Canonicas ſanctiones tranſgredientem, vel paternas Traditiones vniuerſalium Conciliorum excedentē, quod abſit, inueniens deuoret. Ideo magnæ deuotionis ſtudio admonendi ſunt, vt firme fide, & infatigabili perſeuerantia intra paternas ſanctiones ſe contineant.

Ludoicus & Lotharius Impp. 829.

Ad [illegible]ſias de Moguntino, Pariſienſi, Lugdunenſi, & Thol[illegible] Concilijs celebrandis: Statuimus atque decre[illegible] cum conſolto ſacerdotum, cęterorumquè fidelium noſtrorum, huius rei gratia, ob placandum ſcilicet contra nos, nobiſquè ſubiectos Domini furorem, conuentus eorundem Epiſcoporum in quatuor Imperij noſtri locis congruentiſſimè fieri: primò in Moguntinenſi vrbe, ſecundò in Pariſiorum vrbe, tertiò apud Lugdunum, quartò apud Tholoſanam vrbem. In quibus conuentibus tractare, quærere, & cum adiutorio Dei inuenire debent de cauſis ad religionem Chriſtianam, & eorum curam pertinentibus, quid à principibus, & reliquo populo, vel ita, vt diuina auctoritas docet, aut aliter teneatur, vel quid inde ex parte, vel ex toto dimiſſum ſit, vt non teneatur, &c. Et quicquid de his cauſis inuentum fuerit, tam ſolerti cura cuſtodiatur, vt nullatenus ad aliorum notitiam peruenire permittant ante tempus conſtitutum.

Paſchaſius Ratbertus. 880.

De corpore & ſanguine Domini ad finem: Alioquin præfata ſancta Synodus Epheſina, cui contradicere nulli fas eſt plùs quā Euangelio, quicquid in ea ſancitum eſt, nunquam auderet abnegare quod abnegat, niſi ex Euangelio, & affirmare verè viuificatricem carnem Chriſti in hoc Sacramento, & ipſius verbi propriam factam.

Leo Nonus. 1050.

Epiſtola

Epiſtola ad Petrum Epiſcopum: Quatuor Concilia omnimodè recipio, & velut quatuor Euangelia veneror. quia per quatuor partes mundi vniuerſalis Eccleſia in his tamquam in quadro lapide fundata conſiſtit. Primum Nicęnum, ſecundum Conſtantinopolitanum, tertium Epheſinũ, quartum Chalcedonenſe. Pari modo recipio & veneror raliqua tria Concilia, id eſt, ſecundum Conſtantinopolitanum, tertium Conſtantinopolitanum, vltimum ſecundum Nicænum. Quicquid ſupradicta ſeptem ſancta & vniuerſalia ſenſarunt & collaudauerunt, ſentio & collaudo; & quoſcunque anathematizauerunt, anathematizo.

Hugo Victorinus. 1130.

Eruditionis didaſcalicæ lib. 4. cap. 12. Inter cætera Concilia quatuor ſunt venerabiles Synodi, quę totam principaliter fidem complectuntur quaſi Euangelia, vel totidam Paradiſi flumina. Harum prima eſt Nicæna Synodus, ſecunda Conſtantinopolitana, tertia Epheſina, quarta Chalcedonenſis. Hę ſunt quatuor principales Synodi, fidei doctrinam pleniſſimè prædicantes. Sed & ſi quę ſunt Concilia, quæ ſancti Patres Spiritu Dei plani ſanxerunt, poſt illarum quatuor auctoritatem, omni manent ſtabilita vigore, quorum geſta in hoc opera continentur condita.

Bernardus. 1130.

Sermone 3. de Reſurrectione: Lepra proprii conſilij eò pernicioſior eſt, quò magis occulta & quanto plus abundat, tanto ſibi quiſque ſanior eſſe videtur. Hęc illorum aſt, qui *zelum Dei habent, ſed non ſecundum ſcientiam*, ſequentes errorem ſuum, & obſtinati in eo, ita vt nullis velint conſilijs acquieſcere. Hi ſunt vnitatis diuiſores, inimici pacis, charitatis expertes, vanitata tumentes, placentes ſibi, & magni in oculis ſuis, ignorantes Dei iuſtitiam, & ſuam volentes conſtituere. Et quæ maior ſuperbia, quàm vt vous homo toti congregationi iudicium ſuum præferat, tamquã ipſe ſolus habeat Spiritum Dei! *Idololatria ſcelus eſt non acquieſcere, & quaſi peccatum ariolandi repugnare.* Eant nũc, qui ſe faciunt religioſiores alijs, qui non ſunt, ſicut cæteri hominum, ecce arioli, & idololatrę facti ſunt, ſi tamen vel ei, qui dixit hoc, plus quàm ſibi iudicent eſſe credendum. Neque huic diſſonat veritatis ſermo, quem dixit: *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.*

1.Reg.15

Matth.18.

Thomas Aquinas. 1250.

2. 2 quaſt. 1. art. 10. Prohibitio & ſententia Synodi ſe extendit ad priuatas perſonas, quarum non eſt determinare de fide. Non enim per huiuſmodi ſententiam Synodi generalis eſt ablata poteſtas ſequanti Synodo nouam editionem Symboli facere, non quidem aliam fidem continentem, ſed eandem magis expoſitam. Sic enim quælibet Synodus obſeruauit, vt ſequens Synodus aliquid exponeret, ſupra id, quod præcedens Synodus expoſuetat, propter neceſſitatem alicuius hæreſis inſurgentis. Vnde pertinet ad ſummum Pontificem, cuius auctoritate Synodus congregatur, & eius ſententia confirmatur.

Bonauentura. 1260.

Ad primum Sententiarum diſt 11. Fuerunt quatuor Concilia Apoſtolorum in Eccleſia primitiua. Primum fuit ad electionem Matthiæ Apoſtoli: ſecundum ad electionem ſeptem Diaconorum Act. 7. tertium ad non imponendum legalia gentibus, Act. 15. quartum ad tolerandum legalia ad tempus, Act. 22. Concilia verò Patrum principalia apud Grecos ſimiliter fuerunt quatuor, ſcilicet Nicænum, Epheſinum, Chalcadonenſe, & Conſtantinopolitanum. Nac in Concilijs illis ſunt omnia inſtituta, quæ ſpectant ad mores; nec omnia dicta, quę ad fidem pertinent, &c.

Gulhelmus Tornacus. 1270.

De officio Epiſcopi cap. 6. Synodus, vt Iſidorus teſtatur, ex Græco cœtus interpretatur, eò quòd in vnum ſacerdotem & ad nutum Epiſcopi congregantur; vt eorum exceſſus fideliter corrigantur, & per eos ſalubria monita populo tribuantur. Vnde ſcribitur. *Cõgrega mihi ſeptuaginta viros de ſenioribus Iſrael, quos tu noſti quòd ſenes populi ſint. ac magiſtri, & duces eis ad oſtium tabernaculi fœderis.* Et ſequitur: *Tradamq́, eis de ſpiritu tuo, vt ſuſtineant tecum onus populi,* &c. Tribulationibus inualeſcentibus non fuit per multa tempora licitum Epiſcopis in aperto congregare clerum: poſtmodum verò à temporibus Conſtantini liberè eſt conceſſum, vt facerent congregationes ſuas Epiſcopi, & ſalubribus, & neceſſarijs ordinatis informarent populum. Tunc celebrata eſt ſancta Synodus Nicæna. Succeſſerunt alię, de quibus originem ſumunt Epiſcopalia Concilia, quę etiam exinda ſunt vſque ad ſacerdotales Synodos propagata. Num. 11.

Auguſtinus Triumphus. 1320.

De poteſtate Eccleſiaſtica q 6 art. 6. Fit Concilium ex multis perſonis, vt per illas præponantur diuerſæ viæ, ex quibus ille, qui præeſt Concilio, poſſit vnam pre alijs eligere. Nam ſecundùm Damaſcenum electio eſt multis præexiſtentibus vnum prę altero eligere. Sine Papa ergo, vel eius auctoritate, in Cõcilio nulla poteſt fieri electio de his quæ pręponuntur. Ideo dicitur 15. diſtinctione, quòd auctoritas congregandorum vniuerſalium Conciliorum penes Apoſtolicam Sedem reſidet: quia abſque Romani Pontificis auctoritata Concilium nec firmitatem, nec auctoritatem habet. Eſt ſimiliter ratio, quare à Papa ad Concilium appellari non poteſt: quia ordinem rerum naturalium in regimine naturali nullus poteſt immutare, niſi Deus. Et in regimine morali ordinem iudiciarium nemo poteſt immutare niſi Papa, qui vicem Dei gerit in terra. Sed ordo iudiciarius, qui vertitur inter homines, præſupponit auctoritatem Papæ ad Concilium conuocando, & auctoritatem tribuendo, & modum appellationis vnius ad alterum ordinando. Ridiculoſa eſt ergo appellatio à Papa ad Concilium, cùm ordinem iudiciarium in regimine Eccleſiæ Concilium immutare non poſſit abſque auctoritate Papæ.

Thomas VValdenſis. 1410.

Doctrinalis fidei lib. 2. art. 2. cap. 27. Non dubitat Eccleſia ſancta Dei toties aſſiſtere ſibi Spiritum ſanctum, quoties congregati fuerint auctoritata plenaria in nomine Chriſti, ad fidei dubium reſoluendum. Et quo Spiritu, niſi diuino, dicerent, inter quos, ſine Deo, locum nullum habet humana induſtria? Pius Ambroſius ita dixit: Hæreſin Arrianam in Concilio Nicæno non humana ſententia, ſed diuina damnatam, lib. 1. de Patre & Filio cap 8. &c. Ita ergo plenarijs Concilijs Eccleſiæ, ſi tamen maneant incorrupta, Spiritus ſanctus adeſt, & definit de fide. Et cur non etiam debet conuocari Concilium ad cauſas Eccleſiæ pertractandas, vt vna ſit Eccleſiæ politia, ſicut eſt vna fides & vnum Baptiſma?

Ioannes Gerſon. 1420.

De examinatione doctrinarum conſideratione 1. Chriſtus fuit ſupremus & optimus inſtitutor Eccleſię, non deficiens in neceſſarijs. qui dixit: *Ecce ego vobiſcum ſum,* &c. Oportuit ergo in Eccleſia relinquere regulam infallibilem pro fide ſeruanda, & dubijs emergentibus terminandis. non autem reperitur in terris altera talis infallibilis regula, niſi generale Concilium legitimè congregatum. Matt. 28

Sermone

Sermone ſuper propoſ. faciendo pro Viagio Regis: Concilium generale eſt congregatio legitima auctoritate facta ad aliquem locum ex omni ſtatu hierarchico totius Eccleſiæ Catholicæ, nulla fideli perſona, quæ audiri requirat, excluſa, ad ſalubriter tractandum, & ordinandum ea, quę debitum regimen eiuſdem Eccleſiæ in fide & moribus reſpiciunt.

Antoninus Florentinus. 1450.

Parte 4. titulo 11. cap. 7. §. 5. Maior eſt auctoritas Eccleſiæ in determinationibus eorum, quę ſunt fidei, omni ratione, & omni auctoritate Doctorum. Erait Beatus Auguſtinus Euangelio non crederem, niſi illud Eccleſia approbaſſet.

Ioannes de Turrecremata. 1460.

In Summa de Eccleſia lib. 4. cap. 2 Quartum genus Catholicarum veritatum eſt earum, quæ ab Eccleſia, vel in Concilijs plenarijs, tamquam ad fidem Chriſtianæ religionis pertinentia definita ſunt, licet expreſsè in Canone Scripturæ ſacræ non inueniantur.

ARTICVLVS VIGESIMVSSECVNDVS.

NON SECVLAREM, SED ECCLESIASTICVM MAGISTRATVM; PONTIFICES, EPISCOPOS, ET PRESBYTEROS ESSE IVDICES IN CAVSIS RELIGIONIS ET CLERICORVM.

NEGANT.

Anno poſt natū Chriſtū.

360. IVLIANVS *Apoſtata clericos denuo curijs addidit, & leges eorum cauſa latas abrogauit.* Sozomenus lib. 5. cap. 5.

1520. Martinus Lutherus Concione de Sacramento altaris: *Ius interpretandi Scripturas æquè laicis conceſſum eſt, atque doctis.*

1530. *Henricus Octauus Rex Angliæ ſeipſum appellauit totius Anglicanæ, & Hybernicæ Eccleſiæ ſummum caput immediatè ſub Chriſto.* Nicolaus Sanderus de viſibili Monarchia Eccleſiæ lib. 2. cap. 2.

1540 *Ioannes Brentius,* in Prolegomenis, *Philippus,* in Locis Communibus, *& alij Lutherani contendunt, reges, & principes ſeculares, non ſolùm defenſores ſed etiam iudices eſſe religionis: ad eos, vt ad præcipua membra, pertinere iudicare controuerſias fidei, præſidere Concilijs generalibus, conſtituere miniſtros, paſtores, & ſimilia: & clericos ciuili tribunali ſubijciunt.*

1550. Petrus Martyr, ad caput 13. epiſt. ad Romanos: *Principes non potuiſſe,* ait, *concedere clericis priuilegium, ne ſubijcerentur magiſtratibus politicis: cùm id ſit contra ius diuinum. Et ideo non obſtante conſtitutione Principum, debere clericos ſubiectos eſſe magiſtratibus ſecularibus.*

1550. *Ioannes Caluinus,* lib. 4. Inſtit. cap. 11. §. 15. *docet clericos omnes, præterquam in cauſis Eccleſiaſticis, ſubiectos eſſe debere legibus, & tribunalibus ſecularium magiſtratuum.*

1580. *Elizabetha Angliæ Regina ſeipſam ſcribit Eccleſiæ gubernatricem in omnibus rebus & cauſis tam Eccleſiaſticis, quàm ſecularibus.* Nicolaus Sanderus de Monarchia Eccleſiæ lib. 2. cap. 2.

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Deut. 17. Verſ. 8. Si difficile & ambiguum apud te iudicium eſſe proſpexeris inter ſanguinem & ſanguinem, cauſam & cauſam, lepram & non lepram, & iudicum inter portas tuas videris verba variari: ſurge, & aſcende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus: veniesque ad ſacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis, qui iudicabunt tibi iudicij veritatem, & facies quodcunque dixerint. 12. Qui autem ſuperbierit, nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille.

2. Paral. 19. 11. Amarias ſacerdos & Pōtifex veſter (*inquit Rex Ioſaphat*) in his, quæ ad Deum pertinent, præſidebit: porrò Zabadias filius Iſmahel, qui eſt dux in domo Iuda, ſuper ea opera erit, quæ ad regis officium pertinent: habetisque magiſtros Leuitas coram vobis: confortamini, & agite diligenter.

2. Paral. 26. 16. Cùm roboratus eſſet Rex Ozias, eleuatum eſt cor eius in interitum ſu-

tum ſuum, & neglexit Dominum Deum ſuum: ingreſſusque templum Domini, adolere voluit incenſum ſuper altare thymiamatis. Statimque ingreſſus poſt eum Azarias ſacerdos, & cum eo ſacerdotes Domini octoginta viri fortiſſimi, reſtiterunt regi, atque dixerunt: Non eſt tui officij Ozia, vt adoleas incenſum Domino: ſed ſacerdotum, hoc eſt, filiorum Aaron, qui conſecrati ſunt ad huiuſcemodi miniſterium: egredere de ſanctuario, ne contempſeris: quia non reputabitur tibi in gloriam hoc à Domino Deo. Iratusque Ozias, & tenens in manu thuribulum, vt adoleret incēſum, minabatur ſacerdotibus. Statimque orta eſt lepra in fronte eius, &c.

Epheſ. 4. 11. Ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autem Paſtores & Doctores ad conſummationem ſanctorum in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti: 14. Vt iam non ſimus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Epiſtola 1. Si qui ex fratribus negotia habent inter ſe, apud cognitores ſeculi non iudicentur; ſed apud Presbyteros Eccleſię, quicquid illud eſt, dirimatur.

Origenes. 230.

Homilia 5. in Leuiticum: Atria ſecreta & recondita nollus accedit, nulli hæc niſi ſacerdotibus patent: ſi tamen pateant, ſi ſcientia ſua & intellectu myſtico potuerint eorum ſecreta penetrare. Scio autem & eſſe alia quędam in Eccleſia dogmata ſecretiora, quæ adire nec ipſis ſacerdotibus liceat. Illa dico, vbi arca reconditur, vbi vrna, vbi mãna, & tabulæ Teſtamenti. Illuc ne ipſis quidem ſacerdotibus datur acceſſus, ſed vni tantùm Pontifici, & huic ſemel in anno certis quibuſdam & myſticis purificationibus conceditur iſtud intrare ſecretum. Sunt & alia Eccleſiæ dogmata, ad quę poſſunt peruenire etiam Leuitæ, ſed inferiora ſunt ab his, quæ ſacerdotibus adire conceſſum eſt. Scio & alia eſſe, ad quę poſſunt accedere etiam filij Iſrael, hoc eſt laici: non tamen alienigenę, niſi adſcripti iam fuerint in Eccleſia Domini.

Conſtantinus Imp. 325.

Apud Ruffinum lib. 1. hiſt cap. 2. & apud Sozomenum lib. 1. cap. 16. Cùm in Concilio Nicæno ex omnibus penè locis Epiſcopi conueniſſent, & (vt fieri ſolet) diuerſis ex cauſis inter ſe iurgia quædam detuliſſent, interpellabatur frequenter à ſingulis, offerebantur libelli, culpæ proferebantur, & magis ad hęc, quàm ad id, pro quo ventum fuerat, animos dabant. At ille videns, quòd per huiuſmodi iurgia cauſa ſummi negotij fruſtraretur, diem certum ſtatuit, quo vnuſquiſque Epiſcoporum ſi quid querimoniæ habere videretur deferret. Et cùm reſediſſet, ſuſcepit à ſingulis libellos, quos ſimul omnes ſinu ſuo continens, nec in eis quid cõtineretur aperiens, ait ad Epiſcopos: Deus vos conſtituit ſacerdotes, & poteſtatem vobis dedit de nobis quoque iudicandi, & ideo nos à vobis rectè iudicamur: vos autem non poteſtis ab omnibus iudicari, propter quod Dei ſolius inter vos expectate iudicium, & veſtra iurgia, quęcunque ſunt, ad illud diuinum reſeruentur examen: vos etenim à Deo nobis dati eſtis Dij, & conueniens non eſt, vt homo iudicet Deos; ſed ille ſolus, de quo ſcriptum eſt: *Deus ſtetit in ſynagoga Deorum, in medio autem Deos diſcernit.* Et ideo his omiſſis illa, quæ ad fidem Dei pertinent, abſque vlla animorum contentione diſtinguite. Cumque hæc dixiſſet, omnes ſimul querimoniarum libellos iuſſit exuri, ne innoteſceret vlli hominum ſimulatio ſacerdotum.

Concilium Antiochenum. 340.

Cap. 11 Si quis Epiſcopus, vel Presbyter, vel quicunque clericus, & omnis omninò, qui eſt ſub Eccleſiaſtica regula conſtitutus, pręter conſilium, vel literas eorum Epiſcoporum, qui ſunt intra prouinciam, & maximè Metropolitani, ad Imperatorem perrexerit, hunc abdicari, & eijci non ſolùm de communione debere, ſed etiam propria dignitate priuari, tamquam moleſtum & importunum Imperialibus auribus, contra Eccleſiaſtica conſtituta. Si autem neceſſitas cogat ad Imperatorem excurrere, propter aliquam actionem, cum deliberatione & cõſilio Metropolitani ipſius prouinciæ Epiſcopi, & cæterorum conſcientia Epiſcoporum, qui in eadẽ prouincia ſunt, atque cum literis eorum ire debebit.

Cap. 12. Si quis à proprio Epiſcopo depoſitus, vel Presbyter, vel Diaconus, aut etiam ſi à Synodo quilibet Epiſcopus fuerit exauctoratus, moleſtiam Imperialibus auribus inferre non præſumat: ſed ad maiorem Epiſcoporum Synodum ſeſe conuertat: & quæ ſe putat habere iuſta, in eorum Concilio alleget, atque ab his de ſe expectet, quę fuerit deprompta ſententia. Quòd ſi deficiens puſillanimitate, hoc noluerit facere, ſed Imperatori fuerit importunus, huiuſmodi nullam veniam habeat, neque locum vllius aſſertionis ſuę, nec ſpem recipiendi gradus habeat in futurum.

Athanaſius. 340.

Epiſtola ad ſolitariam vitam agentes, loquens de Imperatore Conſtantio Ariano, qui aliquod iudicium ſibi in Eccleſijs vſurpabat. Nam ſi iſtud eſt iudicium Epiſcoporum, quid cum eo cõmune habet Imperator? ſin contra iſta minis Cęſaris conflantur, quid opus eſt hominibus titulo Epiſcopis? Quando à condito æuo auditum eſt? quando iudicium Eccleſię auctoritatem ſuam ab Imperatore accepit? aut quando vnquam hoc pro iudicio agnitũ eſt? Plurimæ antehac Synodi fuêre, multa iudicia Eccleſiæ habita ſunt: ſed neque Patres huiuſmodi res principi perſuadere conati ſunt, nec princeps ſe in rebus Eccleſiaſticis curioſum præbuit. Paulus habebat amicos in Cæſaris familia, & per eos in literis ſalutabat Philippenſes, non tamen eos in iudicio ſocios aſſumpſit. Nunc autem nouum ſpectaculum ab Ariana hæreſi editur. Conueneruut enim in vnum hæretici, & Imperator Conſtantius, vt ille quidem ſub prętextu Epiſcoporum ſua poteſtate aduerſus eos, quos velit, vtatur, & tamen in perſecutione mouenda perſecutor non appelletur: illi verò ſuccincti principis poteſtate, inſidias faciunt quibus volunt, &c. Quis videns eum in decernendo principem ſe facere Epiſcoporum & præſidere iudicijs Eccleſiaſticis, non meritò dicat, illum eam ipſam abominationem deſolationis eſſe, quæ à Daniele prædicta eſt?

Apologia 2. contra Arianos: Euſebiani quò veritatem, ſcriptaq́ue ſua obtegerent, nomẽ Synodi ſuis actis prætexunt: cùm res ipſa negotium Imperatorium, non Synodale haberi debeat, quippe vbi Comes præſideat, & milites Epiſcopos ſub ſatellitio cingant, & Imperatoria edicta quos ipſi volunt coire compellant.

Hoſius Epiſcopus. 350.

Extat apud Athanaſium ad ſolitariam vitã agentes.

Epiſtola ad Conſtantium Imp. Quid tale à Conſtante actum eſt? aut quis ibi Epiſcopus relegatus? aut quando iudicijs Eccleſiaſticis interfuit? aut quis ipſius Palatinus vim adhibuit, vt contra aliquem ſubſcriptio fieret? vt idem Valens cum ſuis aliquid colligat, habeatq́ue quod obijciat? Define, quæſo, & memineris te mortalem eſſe, reformida diem iudicij, ſerua te in illam diem purum, ne te miſceas Eccleſiaſticis, neque nobis in hoc genere præcipe; ſed potius ea à nobis diſce. Tibi Deus Imperium commiſit; nobis quæ ſunt Eccleſiæ concredidit. Et quemadmodum qui tuum Imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi diuinę; ita & tu caue, ne quę ſunt Eccleſiæ ad te trahens, magno crimini obnoxius fias. *Date*, ſcriptum eſt, *quæ ſunt Cæſaris, Cæſari; & quæ Dei, Deo*: neque fas eſt nobis in terris Imperium tenere, neque tu thymiamatum & ſacrorum poteſtatem habes ô Imp.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 370.

Catecheſi 17. Ad hodiernum vſque diem cernimus, mũdanos principes regi & inſtrui ab Eccleſiaſticis.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione ſecunda, quæ eſt ad eos, qui ipſum primum accurerant, nec venerant poſtquam Presbyter factus fuiſſet: At verò pietatem, non in multum & ſæpe de Deo loquendo, ſed vt plurimum tacendo poſitam eſſe iudicetis; ſemperq́ue minus periculoſum eſſe audire, quàm loqui exiſtimetis, ac proinde lubentius de Deo quippiam diſcatis, quàm doceatis; vosq́ue ita comparetis, vt exactiore harum rerum examinatione diſpenſatoribus verbi relicta, ſermone minimum, operibus maiori ex parte Deum colatis.

Oratione 17. quæ eſt ad ciues Nazianzenos, & Præfectum iraſcentem: Quid igitur dicitis? aut quid inter nos conuenit? an me liberè loquentem æquo animo feretis? nam vos quoq; imperio meo ac throno lex Chriſti ſubiecit. Imperium enim nos quoque gerimus, addo etiam præſtantius, ac perfectius; niſi verò ęquum eſt ſpiritum carni faſces ſubmittere, & cęleſtia terrenis cedere. Sed non dubito, quin hanc dicendi libertatem (*alloquitur Præfectum*) in optimam partem accepturus ſis, vtpote ſacri mei gregis ouis ſacra, magniq́ue paſtoris alumna, recteq́ue iam olim à ſpiritu ducta, & inſtituta.

Valentinianus, Theodoſius, & Arcadius Imppp. 387.

Apud Gratianum Cauſa 11. q. 1. Continua lege ſancimus, vt nullus Epiſcoporum, vel eorum, qui in Eccleſiæ neceſſitatibus ſeruiunt, ad iudicia ſiue ordinariorum, ſiue extraordinariorum iudicum protrahatur. Habent enim illi ſuos iudices, nec quicquam his publicis eſt commune cum legibus.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

De verbis Eſaiæ Homilia 4. Alij ſunt termini regni, alij termini ſacerdotij. Hoc regnum (*ſacerdotiũ*) illo maius eſt. Neque enim ex his, quæ videntur, hic declaratur Rex, neque è gemmis illi affixis, neque ex auro, quo amictus eſt, debet æſtimari Rex. Ille quidem ea, quæ ſunt in terris, ſortitus erat adminiſtranda; cæterùm ſacerdotij ius è ſupernis deſcendit: *Quæcunque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo.* Regi ea, quæ hic ſunt, commiſſa ſunt; mihi cæleſtia: mihi cùm dico, ſacerdotem intelligo. Itaque cùm videris ſacerdotem indignum, ne traducas ſacerdotium: non enim oportet damnare res, ſed eum, qui re bona malè vtitur. Quandoquidem & Iudas proditor fuit, verùm non ob id accuſatur ordo Apoſtolicus, ſed illius animus; nec crimen eſt ſacerdotij, ſed malum animi. Et tu igitur ne ſacerdotium vituperes, ſed ſacerdotem malè re bona vtentem. Etenim ſi quis tecum diſputet, dicatq́ue: Vidiſti illum Chriſtianum? reſpondeto: At ego non de perſonis, ſed de rebus tibi loquor. Alioqui quot medici facti ſunt carnifices, ac venena pro pharmacis dederunt? Non tamen artem vitupero, ſed malè vtentem arte. Quot nautę malè rexerunt nauigia? verùm non ars nauigandi mala eſt, ſed illorum animus. Si Chriſtianus fuerit improbus, ne incuſes profeſſionem ac ſacerdotium, ſed re bona vtentem malè. Regi corpora commiſſa ſunt, ſacerdoti animæ. Rex maculas corporum remittit: Sacerdos autem maculas peccatorum. Ille cogit, hic exhortatur. Ille neceſſitate, hic conſilio. Ille habet arma ſenſibilia, hic arma ſpiritualia. Ille bellum gerit cum barbaris, mihi bellum eſt aduerſus dæmones. Maior hic Principatus: propterea Rex caput ſubmittit manui ſacerdotis, & vbique in veteri Scriptura Sacerdotes inungebant Reges.

Libro 3. de Sacerdotio: Habent & terreſtres principes vinculi poteſtatem, ſed corporum ſolùm. Id autẽ quod dico ſacerdotum vinculum ipſam etiam animam continet, atque ad cælos vſque peruadit; vſque adeò, vt quęcunque infernè ſacerdotes confecerint, illa eadem Deus supernè rata habeat, ac ſeruorum ſententiam Dominus confirmet. Etenim quidnam hoc aliud eſſe dicas, niſi omnium rerum cæleſtium poteſtatem illis eſſe conceſſam?

Homil. 83. in Matth. alloquens Diaconum: Si Dux quiſpiam, ſi Conſul ipſe, ſi is qui diademate ornatur indignè adeat, cohibe & coërce: maiorem tu illo habes poteſtatem.

Theodoſius & Valentinianus AA. 428.

Extat in actis Concilij Epheſini Tomo 1. cap. 32.

Epiſtola ad Synodum Epheſinam: Igitur Candidianum pręclariſſimum religioſorum domeſticorum Comitem ad ſacram veſtram Synodum abire iuſſimus: ſed ea lege & conditione, vt cum quęſtionibus & controuerſijs, quæ circa fidei dogmata incidunt, nihil quicquam commune habeat: (nefas enim eſt, qui ſanctiſſimorum Epiſcoporũ catalogo aſcriptus nõ eſt, illum Eccleſiaſticis negotijs & cõſultationibus ſeſe immiſcere:) verùm vt monachos, & ſeculares, ac cæteros denique omnes, qui huius ſpectaculi cauſa, vel eò nũc confluxerunt, vel in poſterum fortè confluent, ab eadem illa ciuitate modis omnibus ſubmoueat: (quandoquidem non licet illis, qui omnino neceſſarij non ſunt, ſacrorum dogmatum examen aliquo tumultu impedire, & ijs, quæ cum tranquillitate à veſtra Sanctitate conſtitui definiriq́ue debent, obſtaculum aliquod adferre:) tum rurſum vt diligenter proſpiciat, ne qua grauior diſſenſio, ex mutuo repugnandi ſtudio coorta, & ſæuæ tempeſtatis inſtar debacchata ſanctiſſimę Synodi veſtræ conſultationem, exactioremq́ue veritatis indagationem quouis modo obturbet.

Extat in iiſdem actis Tomo eodẽ c. 7

Epiſtola ad Cyrillum: Quam quidem pietatis doctrinam, in ſacra Synodo in veramque partem ventilatam, eatenus obtinere volumus, quatenus æquitati & rationi conſentaneum eſſe iudicabitur. At verò, ſiue illi veniam impetraturi ſunt, quià Patribus victi fuerint, ſiue non: nos ſanè ciuitates ſimul & Eccleſias conturbari nequaquam ſinemus: ſed nec eam quoque doctrinam indiſcuſſam manere patiemur, cui dijudicandæ eos præfici oportet, qui ſacerdotijs vbiuis gentium præſident: per quos & nos quoque in veritatis ſententia ſtabilimur, magis magisqúe ideotidem ſtabiliemur.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Extat in actis Synodi Epheſinæ Tomo 3 cap. 9.

Epiſtola ad Synodum Antiochenam: Eſſet multò melius, multoqúe iuſtius, ſi Eccleſiaſticę quæſtiones in Eccleſia agitarentur, ac iudicarentur, quàm apud alios externos, quibus ſanè huiuſmodi cauſarum tractatio non conuenit.

Sozomenus. 440.

Libro 6. cap. 7. Petentibus Epiſcopis, vt ſibi de doctrina fidei rectè conſtituenda in vnum conuenire permitteretur, Valentinianus Imperator reſpondit, ſibi, qui vnus è laicorum numero eſſet, non licere eiuſmodi negotijs ſe interponere. Et ideo, inquit, ſacerdotes & Epiſcopi, quibus hæc curæ ſunt, per ſe, vbicunque ipſis libitum fuerit, in vnum conueniant. Quo reſponſo ad legationem Hypatiani dato, Lampſaci Concilium cogunt: atque vbi ad bimeſtre ſpatium de rebus fidei deliberatum eſt, tandem decernũt acta Conſtantinopoli opera & ſtudio Eudoxij & Acatij cum ſuis ſancita abroganda eſſe.

Libro 1. cap. 8. Imperator Conſtantinus ſcripſit tum ad Epiſcopos, tum ad Præſides cuiuſque prouinciæ: ad illos quidem, vt quę vellent imperarent: ad hos autem, vt morem gererent Epiſcopis, eorumqúe imperata ſtudioſè facerent. Itaque vnà cum proſpero Imperij ſtatu magnoperè creuit religio.

Theodoretus. 450.

Eccleſiaſtica hiſtoria lib. 4. cap. 16. Ad quem Eulogius diſſimulanter quidem, ſed valde facetè reſpondet: Nunquid Valens cum Imperio eſt etiam ſacerdotij dignitatem conſecutus? Præfectus igitur intellecta ironia, cœpit grauiter ſuccenſere, conuicia in Presbyterum iacere, & hęc quoque verba addere: Non iſtud dixit, ô ſtupide, ſed vos, vti quibuſcum communicet Imperator, cum iiſdem communicetis, adhortatus ſum. Atque ſimul vt ſenex dixerat, ſe habere paſtorem, cuius nutum ſequerentur, præfectus octogiota pariter comprehenſos in Thraciam amandauit.

Pulcheria Augusta. 453.

Epiſtola ad Conſularem Bithyniæ Strategum: Quia ſecundùm noſtram ſanctionem reuerendiſſimi quidem Epiſcopi vniuerſi conuenerunt, ſuſtinentes poteſtatis noſtræ præſentiam, quæ non poſt multum Deo cooperante aderit: quidam autem, ſicut agnouimus, cùm ſint ſoliti conturbare, & confundere Deo placitã diſciplinam, superuenientes in Nicæa Clerici, & monachi, atque laici, tumultus facere tentant, contendentes abſque his, quæ nobis placuerunt: neceſſariò has pias literas ad tuam direximus claritatem, quatenus cum omni virtute eos, ſi præter noſtram euocationem, aut permiſſionem ſuorum Epiſcoporum ibidem commorantur, clericos, ſiue intra hunc ordinem conſtitutos, ſiue alicui eorum à proprijs Epiſcopis ſunt remoti, vel monachos, atque laicos, quos nulla ratio ad Concilium vocat, omnimodò debeas de ciuitate, & ipſis locis expellere, vt cum omni diſciplina conſidente ſancta Synodo, ſine aliqua commotione atque contentione, quæ à Domino Chriſto reuelata fuerint, communiter ab omnibus confirmentur.

Martianus Imp. 453.

Oratione ad Synodum Chalcedonenſem, actione 1. Concilij: Nos ad confirmandam fidem, non ad oſtendendam virtutem, exemplo Imperatoris Conſtantini adeſſe Synodo excogitauimus, ne in poſterum multitudo populi, inſtitutionibus prauis attracta, inueniatur diſſentiens, &c. Nobis omne ſtudium adhibendum eſt, populum propter veram ſanctamqúe doctrinam idipſum ſentientem, vni rectæ applicare Eccleſiæ: & ideo veram fidem Catholicamqúe etiam exponere, ſecundùm Patrum doctrinam, concordantibus animis veſtris, veſtia properet reuerentia, vt qualiter in Nicæna Synodo vſque in hoc tempus abſciſſo errore vera fides eſt hominibus cognita, ſic & nunc per hanc ſanctam Synodum depoſita nebula ſemper ſeruentur quę ſtatuta ſunt.

Codice de Epiſcopali audientia: Decernimus, vt quicunque Catholicarum Eccleſiarum, quæ ſub viro religioſo Archiepiſcopo huius almæ vrbis ſunt, reuerendiſſimũ œconomum (ſiue de Eccleſiaſticis, ſiue de proprijs, & ad ipſum ſolum pertinentibus cauſis) vel quemcunque alterum earundem Eccleſiarum clericum, aliqua voluerit lite pulſare, apud memoratum beatiſſimum Archiepiſcopum cauſam dicat, in negotijs audiendis fidem ac ſynceritatem geminam præbiturum, & ſacerdotis & iudicis: volentibus tamen actoribus pateat Epiſcopale iudicium: ac nullus, qui huiuſcemodi intendit in ſacroſanctas Eccleſias, vel in prędictos clericos actionem, ad religioſiſſimum Antiſtitem ducatur inuitus.

Concilium Chalcedonenſe. 453.

Can. 9. Si quis clericus habet cum clerico litem, aut negotium, proprium Epiſcopum ne relinquat, & ad ſecularia iudicia ne excurrat: ſed cauſam prius ad proprium Epiſcopum agat, vel de Epiſcopi ſententia apud eos, quos vtraque pars elegerit, iudicium agitetur. Si quis autem prꝗter hæc fecerit, Canonicis pœnis ſubijciatur. Si clericus autem cum proprio, vel etiam alio Epiſcopo negotium aut litem habeat, à prouinciæ Synodo iudicetur. Si autem cum ipſius prouincię Metropolitano Epiſcopus, vel clericus controuerſiam habeat, diœceſis exarchum adeat, vel imperialis vrbis Conſtantinopolis thronũ, & apud eum litiget.

Leo & Anthemius Impp. 466.

L. omnes, C. de Epiſcopis & clericis: Orthodoxæ fidei ſacerdotes & clerici, cuiuſcunque gradus ſint, monachi quoque in cauſis ciuilibus ad extranea iudicia protrahi non debent: nec quiſquam eorum Eccleſias, vel monaſteria propria (quæ religionis intuitu inhabitant) relinquere miſerabili neceſſitate iubeatur; ſed apud ſuos iudices ordinarios Eccleſiarum miniſterijs obſecundet.

Iuſtinianus. 530.

In Authent. conſtitut. 79. Quidam volentes corrumpere orthodoxæ fidei honeſtatem, ſi quidem litem habuerint, quaſi cum monachis, aut aſcetrijs ciuiles iudices interpellant: at illi mittunt executores, præſumentes accedere intra loca ſancta, & monachos trahere, atque monaſterias, vel aſcetrias inquietare, forſan etiam eas, quæ non

videntur: & hinc iniuriam & confuſionem non paruam adorabilibus fieri locis. Propterea igitur ſancimus, ſi quis quemcunque habuerit cauſam cum aliquibus venerabilibus ſanctimonialibus, aut ſacris virginibus, aut mulieribus omninò in monaſterijs conſiſtentibus, Deo amabilem ciuitatis illius Epiſcopum interpellat: ille verò mittat, & cum omni honeſtate, quę ſunt de perſonarum præſentia diſponat, ſiua oportet per Abbates, ſiue per reſponſales, ſiue per alios quoslibet hoc fieri. Ipſi verò cum omni veneratione ſacerdotali cauſam axaminēt, & iudicēt, & ciuiles non ſint penitus eis iudices, neque confundant eorum honeſtatem, cùm idonei ſint Deo amabiles ſingnlarum ciuitatum Epiſcopi, & quæ de lite ſunt, & de cautela iudiciorum diſponere, & iudicare honeſtè atque ſacerdotaliter, & ſecundùm leges noſtras, & ſacratiſſimas regulas.

Conſtitut.83 Reuerendiſſimis clericis hoc damus priuilegium, vt ſi quis habet aduerſus eos quamlibet pecuniariam cauſam, prius ad Deo amabilem Archiepiſcopum pergat, ſub quo conſtitutus eſt, & interpellet eum, & ex non ſcripto iudicium mereatur: & ſi hoc fiat, ne eum inquietet, nec trahat ad auditoria ciuilia, neque à ſacro eum vacare faciat miniſterio, ſed ex nnn ſcripto examinetur negotium ſine damnis, & accipiat formam, forſitan etiam ſcriptam, ſi hoc quoque partes voluerint, & popoſcerint, & liberentur alterutro certamine. Si verò aut propter cauſæ naturam, aut propter quandam fortè difficultatem non fuerit poſſibile Deo amabili Epiſcopo dacidere negotium, tunc licentia ſit & ad ciuiles iudices pergere, & priuilegijs omnibus cuſtoditis, quæ reuerendiſſimis clericis ſacræ præſtant conſtitutiones, & litigare, & examinationem fieri, & terminum imponi liti, & ita liberam fieri cauſam.

Conſtitut.123. Si Eccleſiaſticum negotium ſit, nullam communionem habento ciuiles magiſtratus cum ea diſceptatione, ſed religioſiſſimi Epiſcopi, ſecundùm ſacros Canones, negotio finem imponunto. Prętereà ſi qui eiuſdem Synodi religioſiſſimi Epiſcopi aliquam inter ſe controuerſiam habeant, ſiue de iure Eccleſiaſtico, ſiue de quibuſdam alijs rebus, prius Metropolitanus ipſorum cum alijs duobus de ſancta Synodo Epiſcopis rem dijudicato. Et niſi vtraque pars iudicatis inſiſtat, tunc beatiſſimus Patriarcha illius diœceſeos audientiam ipſis accommodato, & illa definito, quæ Eccleſiaſticis Canonibus, & legibus concinunt, neutra parte ſententię eius contradicere queunte. Sed & ſi à clerico, aut quocunque alio contra Epiſcopum quacunque de cauſa fiat interpellatio, primùm religioſiſſimus Metropolitanus ſecundùm ſacros Canones, & noſtras leges negotium dijudicato. Si quis iudicatis reclamet, cauſa ad beatiſſimum illius diœceſis Archiepiſcopum, & Patriarcham deſertor, & ille ſecundùm Canones & leges huic finem adhibeto.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Oratione 2. de Imaginibus: Regum partes non ſunt, vt Eccleſiæ leges præſcribant. Conſidera enim quid D. Apoſtolus dicat, & quos quidem in Eccleſia poſuit, primùm Apoſtolos, deinde Propheias, tum Paſtores & Doctores. Ad Eccleſiæ conſtitutionem non adhibnit Reges. Et rurſum: *Obedite*, inquit, *Præpoſitis veſtris*, &c. Regum eſt ciuilis adminiſtratio, Eccleſiaſtica verò conſtitutio Paſtorum & Doctorum, &c. Paremus tibi Rex in ijs, quæ ad vitę ciuilis negotia pertinent, vt in tributis, vectigalibus, congiaribusquè ſoluendis, quorum tibi, quātum ad nos ſpectat, munus eſt creditum ac demandatum. At in Eccleſiaſticis rebus ſtatuendis ac decernendis habemus Paſtores, qui nobis locuti ſunt verbum, & leges, atque inſtituta Eccleſiaſtica tradiderunt. Non transferimus terminos ſempiternos, quos nobis patres noſtri conſtituerūt: ſed quæ nobis pręſcripta ſunt, vt accepimus, tuamur.

Baſilius Imp. 868.

Oratione, quam habuit in 8. Synodo: Vobis laici, tam qui in dignitatibus, quàm qui abſolutè (hoc eſt abſque dignitatibus) verſamini, nullo modo licet de Eccleſiaſticis cauſis ſermonem mouere, neque penitus reſiſtere integritati Eccleſię, & vniuerſali Synodo aduerſari. Hæc enim inueſtigare & quærere Patriarcharum, Pontificum, & ſacerdotum eſt, qui regiminis officiū ſortiti ſunt, qui ſanctificandi; qui ſoluendi & ligandi poteſtatem habent; qui Eccleſiaſticas & cæleſtes adepti ſunt claues: non noſtrum, qui paſci debemus, qui ſanctificari, qui ligari, vel à ligamento ſolui egemus. Quantæcunque enim religionis ac ſapientię laicus exiſtat, vel etiamſi vniuerſa virtute interius polleat, donec laicus eſt, ouis vocari nō deſinet. Rurſus Epiſcopus quantacunque ſit irreuerētia plenus, & nudus omni virtute, donec Antiſtes eſt, & veritatis verbum rectè prædicauerit, Paſtoris vocationis & dignitatis damna non patietur. Quæ ergo nobis ratio eſt in ordine ouium conſtitutis! Paſtores verborum ſubtilitatem diſcutiendi, & ea, quæ ſuper nos ſunt, quærendi & ambiendi habēt. Oportet nos ergo cum timore & fide ſyncera hos audire, & facies eorum vereri, (cùm ſint miniſtri Domini omnipotentis, & huius formam poſſideant,) & nihil amplius, quàm ea, quę ordinis noſtri ſunt, requirere.

Suidas. 970.

In Leontio Tripolis Epiſcopo: Conſtantio inter Epiſcopos præſidente, & Eccleſijs præſcribere volente, plerique quisquid ille dixiſſet cum plauſu & admiratione accipiebant, rectiſſimè id eſſe dictum aſſerentes: hic verò tacebat. Quem cùm rogaret Imperator: Quid tu ſolus omnium taces? Miror, inquit, qui fiat, vt alijs curādis deſtinatus, alia tractes; qui cùm rei militari & Reipub. præſis, Epiſcopis ea pręſcribas, quę ad ſolos pertinent Epiſcopos? Imperator itaque verecundatus, eiuſmodi edictis in poſterum abſtinuiſſe fertur.

Georgius Cedrenus. 1100.

In Leone Iconomacho: Gregorius Papa miſſa decretali epiſtola ad Leonem Imp. monuit non eſſe Imperatoris de fide ſtatuere, aut veteris Eccleſiæ decreta, à ſanctis Patribus facta, conuellere. μὴ δεῖν βασιλέα λόγον περὶ πίστεως ποιεῖσθαι, καὶ καινοτομεῖν τὰ ἀρχαῖα δόγματα τῆς ἐκκλησίας τὰ ὑπὸ τῶν ἁγίων πατέρων δογματισθέντα.

Simeon Theſſalonicenſis.

Lib. 8. de myſterijs & ceremonijs Eccleſiæ: Verùm hęc non tam ab Imperatoribus facta ſunt, quàm ab aſſentatoribus, qui verbis hominum illis perſuaſerunt maiora, quàm pro facultate facere, ita vt Epiſcopos promouerent, & translationes eorum facerent. Proh Deum, ordinatum à Spiritu ſancto huius Eccleſiæ paſtorem, alterius Eccleſię paſtorem ab ijs conſtitui, qui ſacerdotij facultatem & operationem non habent, & pręter voluntatem Spiritus ſancti? Si opus eſt ad ędificationem conſtituere eum in maiore Eccleſia, à Spiritu ſancto, à quo ordinatus eſt, eſt hoc faciendum: non autem à ſeculari poteſtate. Imò Abbates monachorum, qui Deo dedicati ſunt, & qui animarum curę per Dei gratiam ſunt præpoſiti, plerique ſic ſunt præter voluntatem Spiritus S. & ſoluunt, & ligant, hoc ab ijs obtinentes, qui facultatem cha-

riſmatis non acceperunt, & ordinantur, & multis præſunt, nihil penitus curantes eos, qui habẽt chariſmata. Hinc mulię ruinæ noſtrę: hinc imminuti, & ad pauciores, quàm omnes gentes, redacti: & propter eorum violentiam, qui poteſtatem in ijs habere, & ea tractare ſtudent, quæ eis non congruunt, alieni nobis imperant; & quia faciunt, quę Deo diſplicent, noſtri & Dei inimici nobis, vt par eſt, inſultant: & dum ſacra vindicamus, communicamusqúe ea nobiſcum, putantes lucrum facere ex conſecratis Deo, factum eſt, vt propria amiſerimus, & depaſcunt noſtra, in noſtroqúe conſpectu aduerſarij noſtra comedũt. Sed vtinam remedium aliquod hæc calamitas tandem accipiat, & cedant *Cæſari, quæ Cæſaris ſunt; & quæ Dei, Deo*: vt omnia ſint digna gratia Dei, res ſacra conſtituta, ac ſecularis aucta: ac non potius contra alterum ab altero intereat, &c. *Paulò poſt in eos, qui aiebant fieri ab Imperatore Patriarcham ſic ſcribit*. Nugantur, qui hoc dicunt, nouatores, & inuidia ictati. Non enim Imperator, ſed Synodus eum facit, ſolo Imperatore pio miniſtrante: idqúe non ſolùm, quia eſt vindex, ac defenſor, & ex Eccleſia vnctus, ſed etiam vt adiuuet, & ſubſeruiat, atque amplectatur, firmaqúe conſeruet, quę hanc in Eccleſia: quippe cùm opus ſit ad pacem Eccleſiæ tuendam, vt ipſe quoque Imperator in fide recta conſeruetur, &c. Non facit Patriarcham Imperator, quin potius conſentit & ſubſequitur, quod efficitur, &c.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Cyprianus. 250.

Libro 1. epiſt. 3. *Epiſtola 55.* Neque enim aliunde hæreſes obortæ ſunt, aut nata ſunt ſchiſmata, quàm inde, quòd ſacerdoti Dei non obtemperatur, nec vnus in Eccleſia ad tempus ſacerdos, & ad tempus iudex vice Chriſti cogitatur: cui ſi ſecundùm magiſteria diuina obtẽperaret fraternitas vniuerſa, nemo aduerſum ſacerdotum collegium quidquam moueret, nemo poſt diuinum iudicium, poſt populi ſuffragiũ, poſt Coëpiſcoporum conſenſum, iudicem ſe iam non Epiſcopi, ſed Dei faceret.

Caius Papa. 283.

Epiſtola ad Felicem: Primò ſcias paganos & hæreticos non poſſe Chriſtianos accuſare, aut vocem eis infamationis inferre Deinde nemo vnquam Epiſcopum apud iudices ſeculares, aut alios clericos accuſare præſumat.

Marcellinus. 296.

Epiſtola 2. Clericum cuiuslibet ordinis, abſque Pontificis ſui permiſſu, nullus pręſumat ad ſeculare iudicium attrahere, nec laico quemlibet clericum liceat accuſare.

Concilium Romanum Primum. 320.

Cap. 4. Syluester Epiſcopus dixit: Nulli omninò clerico licere cauſam quamlibet in publico examinare, nec vllum clericum ante iudicem laicum ſtare. Et dixerunt omnes Epiſcopi: placet.

Concilium Romanum Secundum ſub Syluestro. 325.

Cap. 16. Nemo clericus, vel Diaconus, aut Presbyter, propter cauſam ſuam quamlibet intret in curiam: quoniam omnis curia à cruore dicitur, & immolatio ſimulachrorum eſt. Quoniam ſi quis clericus in curiam introierit, anathema ſuſcipiat, nunquam rediens ad matrem Eccleſiam.

Hilarius. 350.

Aduerſus Conſtantium Auguſtum: Prouideat & decernat Clemẽtia tua, vt omnes ſe vbique iudices, quibus prouinciarum adminiſtrationes ſunt creditæ, ad quos ſola cura, & ſolicitudo publicorum negotiorum pertinere debet, à religioſa ſe obſeruantia abſtineant.

Lucifer Calaritanus. 360.

Libro 1. ad Conſtantium Auguſt. pro S. Athanaſio: Proba te ſuper nos factum iudicem, proba te ad hoc conſtitutum Imperatorem, vt nos armis tuis ad omnem implendam voluntatem amici tui diaboli perduceres, cùm probare non poſſis; quia pręceptum ſit tibi, non ſolùm non dominari Epiſcopis, ſed & ita eorum obedire ſtatutis, vt ſi ſubuertere eorum decreta tentaueris, ſi fueris in ſuperbia comprehenſus, morte mori iuſſus ſis.

Ambroſius. 370.

Epiſtola 32. ad Valentinianum Imperatorem: Dalmatius me tribunus & notarius mandato, vt allegauit, clementię conuenit tuæ, poſtulans vt & ipſe iudices eligerem, ſicut elegiſſet Auxentius: nec tamen expreſſit eorum nomina, qui fuerant poſtulati, ſed id addidit, quòd in conſiſtorio eſſet futura certatio arbitro pietatis iudicio tuæ. Cui rei reſpondeo, vt arbitror, competenter, nec quiſquam contumacem iudicare me debet, cùm hoc aſſeram, quod Auguſtæ memoriæ pater tuus non ſolùm ſermone reſpondit, ſed etiam legibus ſuis ſanxit, in cauſa fidei, vel Eccleſiaſtici alicuius ordinis, eum iudicare debere, qui nec munere impar ſit, nec iure diſſimilis. Hæc enim verba reſcripti ſunt: hoc eſt, ſacerdotes de ſacerdotibus voluit iudicare. Quin etiam ſi aliàs quoque argueretur Epiſcopus, & morum eſſet examinanda cauſa, etiam hanc voluit ad Epiſcopale iudicium pertinere. Quis igitur contumaciter reſpondit clementiæ tuæ? Ille, qui te patri ſimilem eſſe deſiderat, an qui vult eſſe diſſimilem? Niſi fortè vilis quibuſdam tanti Imperatoris exiſtimatur ſententia, cuius & fides confeſſionis conſtantia comprobata eſt, & ſapientia melioratæ Reipub. profectibus prędicatur. Quando audiſti, clementiſſime Imperator, in cauſa fidei laicos de Epiſcopo iudicaſſe? Ita ergo quadam adulatione curuamur, vt ſacerdotalis iuris ſimus immemores, & quod Deus donauit mihi, hoc ipſe alijs putem eſſe credendum? Si docendus eſt Epiſcopus à laico, quid ſequatur? laicus ergo diſputet, & Epiſcopus audiat, Epiſcopus diſcat à laico. At certè ſi vel Scripturarum ſeriem diuinarum, vel vetera tempora retractemus, quis eſt, qui abnuat in cauſa fidei, in cauſa, inquam, fidei Epiſcopos ſolere de Imperatoribus Chriſtianis, non Imperatores de Epiſcopis iudicare? Eris Deo fauente etiam ſenectutis maturitate prouectior, & tunc de hoc cenſebis, qualis ille Epiſcopus ſit, qui laicis ius ſacerdotale ſubſternit. Pater tuus Deo fauente vir maturioris æui dicebat: Non eſt meum iudicare inter Epiſcopos: tua nunc dicit Clementia, ego debeo iudicare? Et ille baptizatus in Chriſto, inhabilem ſe ponderi tanti putabat eſſe iudicij: Clementia tua, cui adhuc emerenda baptiſmatis ſacramenta ſeruantur, arrogat de fide iudicium, cùm fidei ipſius Sacramenta non nouerit? &c. Si tractandum eſt, tractare in Eccleſia didici: quod maiores fecerunt mei. Si conferendum de fide, ſacerdotum debat eſſe iſta collatio, ſicut factum eſt ſub Conſtantino Auguſtæ memoriæ principe, qui

nullas leges ante præmiſit, ſed liberum dedit iudicium ſacerdotibus.

Epiſtola 33. Noli te grauare Imperator, vt putes te in ea, quæ diuina ſunt, imperiale aliquod ius habere: noli te extollere, ſed ſi vis diutius
Matt.22 imperare, eſto Deo ſubditus. Scriptum eſt: *Quæ Dei, Deo; quæ Cæſaris, Cæſari.* Ad Imperatorem palatia pertinent, ad ſacerdotem Eccleſiæ: publicorum tibi mœnium ius conceſſum eſt, non ſacrorum.

Hieronymus. 390.

Epiſtola 142. Ozias Rex quamdiu vixit Zacharias ſacerdos cognomento intelligens placuit Deo, & cum omni veneratione delubrum eius ingreſſus eſt. Poſtquam verò Zacharias obijt, volens per ſe offerre donaria, ſacerdotalem ordinem non tam piè, quàm audacter inuaſit, & reclamantibus Leuitis & ſacerdotibus cæteris: Nonne tu es Ozias Rex, & non ſacerdos? audire noluit, ſtatimque lepra perfuſus eſt in frõte, iux-
Pſal. 28. ta prophetiæ vocem dicentis: *Imple Domine facies eorum ignominia.*

Concilium Carthaginenſe Tertium. 397.

Cap 9. Placuit, vt quiſquis Epiſcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, ſeu clericorum, cùm in Eccleſia fuerit ei crimen intentatum, vel ciuilis cauſa fuerit commota, ſi relicto Eccleſiaſtico iudicio, publicis iudicijs purgari voluerit, etiamſi pro ipſo fuerit prolata ſententia, locum ſuum amittat, & hoc in criminali iudicio: in ciuili verò perdat quod euicit, ſi locum ſuum obtinere voluerit. Cui enim ad eligendos iudices vndique patet auctoritas, ipſe ſe indignum fraterno conſortio iudicat, qui de vniuerſa Eccleſia malè ſentiendo, de iudicio ſeculari poſcit
1.Cor 6 auxilium: cùm priuatorum Chriſtianorum cauſas Apoſtolus ad Eccleſiam deferri, atque ibi determinari præcipiat.

Auguſtinus. 400.

Epiſtola 166. Primi maiores veſtri cauſam Cæciliani ad Imperatorem Conſtantinum detulerunt. Exigite hoc à nobis, probemus vobis, & ſi non probauerimus, facite de nobis quicquid potueritis. Sed quia Conſtantinus non eſt auſus de cauſa Epiſcopi iudicare, eam diſcutiendam atque finiendam Epiſcopis delegauit. Quod & factum eſt in vrbe Roma, præſidente Melchiade illius Eccleſiæ Epiſcopo cum multis collegis ſuis.

Concilium Mileuitanum. 410.

Cap. 19. Placuit, vt quicunque ab Imperatore cognitionem iudiciorum publicorum petierit, honore proprio priuetur. Si autem Epiſcopale iudicium ab Imperatore poſtulauerit, nihil ei obſit.

Seuerus Sulpitius. 410.

Libro 2. ſacræ hiſtoriæ: Martinus vir planè Apoſtolis conferendus ſatis ſuperque ſufficere dicebat, vt Epiſcopali ſententia hæretici Priſcillianiſtæ iudicati Eccleſijs pellerentur, nouum eſſe & inauditum nefas, vt cauſam Eccleſiæ iudex ſeculi iudicaret.

Honorius Imperator. 410.

Epiſtola ad Arcadium Orientis Principem: Eſt nuper proditum apud Conſtantinopolim ſacratiſſimo Paſchæ venerabilis die truſos in cuſtodiam ſacerdotes, tantamque circa altaria vim ſæuiſſe, vt & venerabiles Epiſcopi in exilium truderentur. His repente compertis, turbatos nos eſſe fateor. Quis enim in facinore tam cruento Dei omnipotentis non timeret offenſam? aut quo pacto nõ extra ſinum Romani orbis, omniumque mortalium putaret eſſe diſcrimen? cùm ipſa auctor noſtri Imperij & Reipub. quam nobis credidit gubernator omnipotens Deus, funeſtis admodum execrabilibusque commiſſis crederetur iratus, cùm, ſi quid de cauſa religionis inter Antiſtites ageretur, Epiſcopale oportuerit eſſe iudicium? Ad illos enim diuinarum rerum interpretatio, ad nos religionis ſpectat obſequium.

Bonifacius Primus. 418.

Epiſtola ad Honorium Auguſtum: Eccleſiæ meæ, cui Deus noſter meum ſacerdotium vobis res humanas regentibus deputauit, cura conſtringit, ne cauſis eius, quamuis adhuc corporis incommoditate detinear, propter conuentus, qui à ſacerdotibus vniuerſis, & clericis, & Chriſtianę plebis perturbationibus agitantur, apud aures Chriſtianiſſimi Principis deſim.

Leo Primus. 450.

Epiſt. 96. ad Epiſcopos Thraciæ: Tanta ſæculi poteſtates circa ſacerdotalem ordinem iucerē ta præualuēre, etiam hi, quos ſub Imperiali nomine terris diuina potentia præeſſe præcepit, vt ius diſtinguendorum negotiorum Epiſcopis ſanctis iuxta diualia conſtituta permiſerint. Quod cùm & iuris antiqui formulis, & illibatis frequentius ſit legibus confirmatum; præſenti tamen tempore à plerisque inuenimus fuiſſe calcatum. Nam prætermiſſo ſacerdotali iudicio, paſſim ad examen ſeculare tranſiēre. Quocirca nobis viſum eſt, vt hanc & ſacræ legis, & noſtri ordinis contumeliam, & ad præſens vlciſceretur plena diſtrictio, & obſeruandam formulam conſtitueret in futurum. Cenſamus itaque, vt quicunque, prætermiſſo Sacerdote Eccleſiæ ſuę, ad diſceptationem venerit ſecularium, ſacris liminibus expulſus, à cæleſti arceatur altario: neque vllus poſt hanc definitionem, qui communi ſedit arbitrio, quicquam ſibi vltra præſcriptum vindicare nitatur: & ita fiet, vt hi, qui ante errauēre, congrua emendatione ſe corrigant, & qui ſub obſeruatione clericali cæleſti probatur ſeruire officio, ex claro abijciendum, ſi prætermiſſo ſacerdotum iudicio, ſecularem adierit poteſtatem.

Concilium Veneticum. 460.

Cap 9. Clerico, niſi ex permiſſu Epiſcopi ſui, ſeruorum ſuorum ſecularia iudicia adire non liceat; ſed ſi fortaſſe Epiſcopi ſui iudicium cœperit habere ſuſpectum, aut ipſi de proprietate aliqua aduerſus ipſum Epiſcopum fuerit nata contentio, aliorum Epiſcoporum audientiam, non ſecularium poteſtatum debebit ambire: aliter à communione habeatur alienus.

Gelaſius Primus. 490.

Epiſtola ad Anaſtaſium Imperatorem: Noſti, fili clementiſſime, quòd licet præſideas humano generi dignitate rerum terrenarum, tamen Præſulibus diuinarum rerum deuotus colla ſubmittis, atque ab iis cauſas tuæ ſalutis expetis, inque ſumendis cæleſtibus Sacramentis, eisque (vt competit) diſponendis, ſubdi te debere cognoſcis religionis ordine potius, quàm præeſſe. Itaque inter hæc ex illorum te pendere iudicio, non illos ad tuam velle redigi voluntatem.

Romana Synodus Tertia ſub Symmacho. 501.

Theodo-

[illegible] icus Rex [illegible] m in Epiſcopos arroga[illegible], ſed poſtquam ab Epiſcopis plurimis aud[illegible] ob prærogatiuam ſuæ ſadis noo poſſe com[p]elli, vt minorum iudicio ſe ſubijceret, ſe[re]niſſimus Rex taliter (Deo aſpirante) reſpon[d]it in Synodali eſſe arbitrio in tanto negotio ſequenda præſcribere, nec aliquid ad ſe, præter reuerentiam de Eccleſiaſticis negotijs pertinere: committens etiam poteſtati Pontificum, vt ſiue propoſitum vellent audire negotium, ſiue nollent, quod magis putarent vtile deliberarent, dummodò venerandi prouiſiona Concilij pax in ciuitate Romana Chriſtiana omnibus redderetur.

Romana Synodus Quarta ſub Symmacho.

502.

Cap. 3. Laicis quamuis religioſis nulla de Eccleſiaſticis facultatibus legitur vnquam diſponendi aliquid attributa facultas.

Concilium Agathenſe. 506.

Cap. 32. Clericum nec quiſquam præſumat apud iudicem ſecularem, Epiſcopo non permittente, pulſare: ſed ſi pulſatus fuerit, non reſpondeat, nec proponat, nec audeat criminale negotium in iudicio ſeculari præponere. Si quis verò ſecularium per calumniam Eccleſiam aut clerum fatigara tentauerit, & conuictus fuerit, ab Eccleſiæ liminibus, & à Catholicorum communione (niſi dignè pœnituerit) coërceatur.

Hormiſda. 510.

Epiſtola 10. ad Auitum Viennenſem Epiſcopum: Nam vnde eſt, quòd cùm per Ennodium fratrem & Coëpiſcopum noſtrum ſacerdotales viros, ad confirmanda ea, quę Sedes Apoſtolica popoſcerat, directuros ſa eſſe promiſiſſent'Multa quoqua, quæ ad corractionem prauitatis ſuæ à nobis quęſita fuerant, pollicentes, non ſolùm non religioſos viros, penes quos cauſæ ipſius plena eſſe poſſet inſtructio, ſecundùm conſtituta propria non miſerunt; verùm etiam, quaſi res párua gereretur, laicoa & alienos ab Eccleſiaſtico corpore deſtinantes, non ſe ſtuduerunt de cœno, quo immerſi teoentur, euoluere, verùm etiã Catholicę fidei claritate fulgente, ſua (quod abſit) ſe poſſe crediderunt obſcuritate fuſcare.

Concilium Epaunenſe. 517.

Cap. 11. Clerici ſine ordinatione Epiſcopi ſui adire, vel interpellare publicum iudicium non præſumant: ſed, etſi pulſati fuerint, ſequi ad ſeculare iudicium non præſumant.

Athalaricus Rex. 520.

Epiſtola ad Clerum Eccleſiæ Romanæ: Flebili additione cauſamini hoc fuiſſe longæ conſuetudinia inſtitutum, vt ſi quis ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſeruientem aliqua crederet actione pulſandum, ad ſupradictæ ciuitatis Antiſtitem negotium ſuum dicturus accurreret: ne clerus veſter forenſibus litibus profanatus, negotijs potius ſecularibus occupetur: addentes Diaconum quoque veſtrum, ad contumeliam religionis, tanta executionis acerbitate compulſum, vt Saius eum proprię cuſtodiæ crederet mancipandum Presbyterum quin etiam Romanæ Eccleſiæ leuibus de cauſis aſſeritis criminaliter impetitum. Quod nobis, pro ingenita reuerentia, quam noſtro debemus auctori, diſplicuiſſe profitemur, vt qui pridem ſacris meruarant inſeruire miniſterijs, conuentionibus irreuerenter nefarijs expoſiti iniurijs ſubiacerent. Ideo conſiderantes Apoſtolicæ Sedis honorem, & conſulentes deſiderijs ſupplicantium, præſenti auctoritate moderato ordine definimus, vt ſi quiſpiam ad Romanum clerum aliquem pertinentam in qualibet cauſa probabili crediderit actione pulſandum, ad beatiſſimi Papæ iudicium prius conueniat audiendus: vt & ipſe inter vtroſque more ſuæ Sanctitatis agnoſcat, aut cauſam deleget ęquitatis ſtudio terminandam. Et ſi fortè, quod credi nefas eſt, competens deſiderium fuerit petitoria aluſum, tunc ad ſecularia fora iurgaturus accurrat, quando ſuas petitiones probauerit à ſupradictę Sedis Pręſule fuiſſe contemptas.

Concilium Aurelianenſe Tertium.

537.

Cap. 31. Clericus cuiuslibet gradus, ſine Pontificis permiſſu, nullum ad ſeculare iudicium præſumat attrahere: nequa laico, inconſulto ſacerdote, clericum in ſeculare iudicium liceat exhibera.

Martinus Bracarenſis. 570.

Græcarum Synodorum cap. 35. Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconua excommunicatua in Concilio iniuſtè ſe queritur condemnatum, ad maiorum Epiſcoporum Concilium reuertatur, & eorum inquiſitionem & iudicinm expectans, ſi quas ſe iuſtas cauſas habere putat, exponat. Si autem contempſerit, & importans ſe palatio, aurea priocipum ioquietare voluerit, hic ad nullam veniam poterit peruenira, neque ſpem futuræ recoociliationis habebit.

Concilium Matiſconenſe. 576.

Cap. 7. Vt nullus clericus da qualibet cauſa extra diſcuſſiouem Epiſcopi ſui, à ſeculari iudice iniuriam patiatur, aut cuſtodiæ deputetur. Quòd ſi quicunque iudex cuiuſcunque clericum, abſque cauſa criminali, id eſt, homicidio, furto, aut maleficio, hoc facere fortaſſe præſumpſerit, quamdiu Epiſcopo loci illius viſum fuerit, ab Eccleſiæ liminibua arceatur.

Cap. 8. Vt nullus clericus ad iudicem ſecularem quemcunque alium fratrem de clericia accuſare, aut ad cauſam dicendam trahere, quocunque loco præſumat: ſed omne negotium clericorum, aut in Epiſcopi ſui, aut in Presbyteri, aut Archidiaconi pręſentia finiatur. Quòd ſi quicunque clericus hoc implere diſtulerit, ſi iunior fuerit, vno minus de quadraginta ictus accipiat; ſi certè honoratior, triginta dierum incluſione mulctetur.

Pelagius Primus. 579.

Ad Benegaſtum Defenſorem 11 quæſtione 1. Experientiæ tuæ præſenti auctoritate mandamus, vt in cauſis, in quibua quęlibet Eccleſiaſtici officij perſona loco petitoris exiſtit, quemquã laicum pulſatura apud ſuæ prouinciæ iudicem ſuas propooere actiones non deſinat. In ija verò negotijs, in quibus Eccleſiaſtici officij perſona pulſatur, (totius ſubmoio pulſationis obſtaculo) ad Epiſcopi vel Presbyterorum in loco, vbi quæſtio vertitur, conſtitutorum accurrat indifferenter examen.

Ad Sergium Cancellarium: Si quis laicus clericum cuiuſcunque gradus duxerit eſſa pulſandum, ad Epiſcoporum iudicium in eadem ciuitate, vel territorio conſtitutorum proponat eas, quas ſe habere exiſtimar actiones. Quem ordioem legibus per omnia conuenientem, atque conſentanaum demonſtrari illa regula manifeſtat, quæ præcepit actorem forum ſemper ſequi pulſati. Clericia verò pulſatis, in Epiſco-

pali iudicio forum competere principaliù quoque ſanctionum deſignat auctoritas.

Concilium Toletanum Tertium.

589.

Cap. 13. Diuturna indiſciplinatio, & licentię inolita præſumptio, vſque adeò illicitis auſibus aditum patefecit, vt clerici conclericos ſuos, relicto Pontifice ſuo, ad iudicia publica pertrahant. Proinde ſtatuimus, hoc de cætero non præſumi. Si quis hoc præſumpſerit facere, & cauſam perdat, & à communione efficiatur extraneus.

Gregorius Magnus. 590.

Libro 3. epiſt. 26. ad Ianuarium Epiſcopum Caralitanum: Fratris & Coëpiſcopi noſtri Felicis, & Cyriaci Abbatis relatione cognouimus, quòd in inſula Sardinia ſacerdotes à laicis iudicibus opprimantur, & fraternitatem tuam miniſtri ſui deſpiciant: dumque ſolùm ſimplicitati à vobis ſtudetur, quantum videmus, diſciplina negligitur. Vnde hortor, vt omni excuſatione poſtpoſita, Eccleſiam, quam ſuſcepiſti, auctore Deo regas, diſciplinam clericos tenera cogas, nullius verba metuere ſtudeas.

Libro 5. epiſtol. 25. Et nobis, & omnibus notum eſt, piiſſimos dominos (*Mauritium Auguſtum, & Conſtantium*) diſciplinam dirigere, ordines ſeruare, Canones venerari, & ſe in cauſis ſacerdotalibus non miſcere. inſtanter exequimur, quod & illorum iuuat animam atque Rempub. & ad quod nos terribilis tremendique iudicis reſpectus impellit.

Lib. 9. epiſt. 32. Romano Defenſori Siciliæ: Peruenit ad nos, quòd ſi quis contra clericos quoslibet cauſam habeat, deſpectis eorum Epiſcopis, eoſdem clericos in tuo facias iudicio exhiberi. Quod ſi ita eſt, quia valde conſtat eſſe incongruum, hac tibi auctoritate præcipimus, vt hoc denuò facere non præſumas. Sed ſi quis contra quemlibet clericum cauſam habuerit, Epiſcopum ipſius adeat, vt aut ipſe cognoſcat, aut certè ab eo iudices deputentur: aut ſi fortè ad arbitros eundum eſt, partes ad eligendum iudicem ab ipſo executio deputata compellat, &c.

Libro 11. epiſt. 54. De perſona Presbyteri hoc attendendum eſt, quia ſi quam cauſam habuit, non ab alio teneri, ſed Epiſcopus ipſius adiri debuit, ſicut Nouella Conſtitutio manifeſtat, quæ loquitur de ſanctiſſimis, & Deo amabilibus, & reuerendiſſimis Epiſcopis, clericis, & monachis, &c.

Libro 4. epiſtol. 75. Eccleſiaſtica teſtatur hiſtoria, quòd cùm piæ memoriæ Conſtantino Principi in ſcripto oblatæ accuſationes contra Epiſcopos fuiſſent, libellos quidem accuſationis accepit, & eoſdem, qui accuſati fuerant, Epiſcopos conuocans, in eorum conſpectu libellos, quos acceperat, incendit, dicens: Vos Dij eſtis, à vero Deo conſtituti: ite, & inter vos cauſas veſtras diſcutite, quia dignum non eſt, vt iudicemus Deos.

Concilium Antiſiodorenſe. 614.

Cap. 35. Non licet Presbytero, aut Diacono, vel cuiquam clericorum de qualibet cauſa conclericum ſuum ad iudicem ſecularem trahere.

Concilium apud Palatium Verms.

755.

Cap. 18. Vt nullus clericus ad iudicia laicorum publica conueniat, ſine iuſſione Epiſcopi ſui, vel Abbatis, iuxta Canonis Carthaginenſis cap. 8. vbi ſcriptum eſt: Qui relicto Eccleſiaſtico iudicio, publicis iudicijs ſe purgare voluerit, etiamſi pro illo prolata fuerit ſententia, locum ſuum amittat.

Adrianus Primus. 780.

Apud Gratianum 11. quæſtione 1. Clericus, ſiue laicus, ſi crimine aut lite pulſatus fuerit, non alibi quàm in ſuo foro prouocatus audiatur, &c. In clericorum cauſa huiuſmodi forma ſeruetur, vt nequaquam eorum ſententia à non ſuo iudice dicta conſtringat: res verò in litigio poſita ante legitimum cognitionis euentum, in nullam debet omninò transferri perſonam.

Carolus Magnus. 800.

Libro 6. cap. 105. Nullus ex ordine clericorum inconſulto proprio Epiſcopo ad iudicem ſecularem pergat, neque apud eum, ſuo Epiſcopo non permittente, quemquam pulſare, aut cuiquam ante eum reſpondere, aut quicquam proponere preſumat, neque criminale negotium in iudicio ſeculari proponere audeat.

Cap. 189. Cleri etiam non ſecularibus iudicibus, ſed Epiſcopali audientiæ reſeruentur. Fas enim non eſt, vt diuini muneris miniſtri temporalium poteſtatum ſubdantur arbitrio.

Concilium Moguntinum. 813.

Cap. 24. De clericis adeuntibus Imper. hæc placet omnibus modis obſeruari, quod de eis in ſacris Canonibus inſtitutum eſt.

Eugenius Secundus. 824.

Cap. 4. Decreuimus, vt laici determinare Eccleſiaſtica negotia non præſumant.

Nicolaus Primus. 860.

Ad conſulta Bulgarorum cap. 72. De Presbyteris, qualeſcunque ſint vobis, qui laici eſtis, non iudicandum eſt, nec de vita ipſorum quippiam inueſtigandum; ſed Epiſcoporum iudicio quicquid eſt per omnia reſeruandum.

Epiſtola 8 ad Michaelē Imperatorem: Dicite, quæſumus, vbinam legiſtis Imperatores anteceſſores veſtros Synodalibus conuentibus interfuiſſe, niſi forſitan in quibus de fide tractatum eſt, quæ vniuerſalis eſt, quæ omnium communis eſt, quæ non ſolùm ad clericos, verùm etiam ad laicos, & ad omnes omninò pertinet Chriſtianos? Vos autem non ſolùm Synodo in cauſa ſacerdotis collectæ interfuiſtis, verùm etiam numeroſa ſecularium millia, fortè ad videndum eius opprobrium, aggregaſtis, cùm magis deberetis in hoc imitari Conſtantinum Pium Auguſtum, de quo ſcriptum eſt, quòd dixerit: quia ſi vidiſſem aliquem eorum, qui religioſo circumamicti ſunt habitu, turpitudinem aliquam operantem, chlamydem meam explicaſſem, & cooperuiſſem eum, ne videretur à quoquam, &c. Nolite quæ ſua ſunt vſurpare: nolite quæ ipſi ſoli commiſſa ſunt velle ſurripere: ſcientes quia tanto nimirum à ſacris debet omnis mundanarum rerum adminiſtrator eſſe remotus, quãto quemlibet ex catalogo clericorum, & militantium Deo nullis conuenit negotijs ſecularibus implicari. Denique hi, quibus tantùm humanis rebus, & non diuinis, præeſſe permiſſum eſt, quomodo da his, per quos diuina miniſtrantur, iudicare præſumant, penitus ignoramus, &c. Quibus omnibus ritè collectis, ſatis euidenter oſtenditur, à ſeculari poteſtate nec ligari prorſus, nec ſolui poſſe Pontificem.

Nicolaus Secundus. 1060.

a decretali. Cuiuslibet ordinis clericos laici non iudicent, nec de Eccleſijs eijciant.

Gregorius Septimus. 1076.

Lib. .epiſt. .1. Quis dubitet ſacerdotes Chriſti regum & principum omniumque fidelium patres & magiſtros cenſeri? Nonne miſerabilis inſaniæ eſſe cognoſcitur, ſi filius patrem, diſcipulus magiſtrum ſibi conetur ſubiugare, & iniquis obligationibus illum poteſtati ſuæ ſubijcere, à quo credit non in terra ſolùm, ſed etiam in cælis ſe poſſe ligari & ſolui? Hæc ſicut beatus Gregorius in epiſtola ad Mauritium Imperatorem directa cómemorat) Conſtantinus Magnus Imperator, omnium regum, & principum ferè totius orbis Dominus, euidenter intelligens, in ſancta Synodo Nicæna poſt omnes Epiſcopos vltimus reſidens, nullam iudicij ſententiã ſuper eos dare præſumpſit, ſed illos etiam Deos vocans, non ſuo debere ſubeſſe iudicio, verùm ſe ad illorum pendere arbitrium indicauit.

Iuo Carnotenſis. 1100.

Epiſt. 162. Sciat fraternitas veſtra, quia in tribulationibus veſtris contribulor, & paſſionibus veſtris compatior; ſed quia res veſtra in anguſto poſita eſt, prout oporteret, certum vobis conſilium dare non poſſumus: quia in hoc negotio veſtro, niſi Deus miſericorditer conſulat, oportet, vt aut legem offendatis, aut regem. Si enim concanonicum veſtrum criminaliter impetitum alibi, quàm in Eccleſia examinari conceditis, Canonicam legem offenditis: ſi audientiam regalis curiæ reſpuitis, regẽ offenditis. In qua diſceptatione cùm ipſi & ratione & auctoritate ſciatis quid ſit verius, quid honeſtius: tamen pro temporum oportunitate ſequi vos oportebit, quod infirmitati veſtræ erit tolerabilius. Si autẽ ſciremus vos eſſe paratos, vt cum gaudio tolerare poſſetis ruinas domorum, exterminationes corporum, poſſemus vos exhortari, vt ſequeremini conſilium Suſannæ, quæ magis elegit in manus hominum incidere, quàm Dei legem derelinquere. Sed quia in donis ſpiritualibus conſilium & fortitudo cõiuncta ſunt, conſiliũ aliud, niſi quod patientia veſtra tolerare poſſit, dare nõ audemus: quia qualis veſtra fortitudo ſit, ignoramus. De curia autem in cauſis clericorum vitanda, de accuſatione vel teſtimonio clericorum aduerſus laicos, vel laicorum aduerſus clericos, quid decreta, quid Canones, quid & mundanæ leges clament, & apud vos habetur, & nos ex parte ſcripſiſſemus vobis, niſi quia gerulus literarum veſtrarum ad reditum feſtinauit.

Hugo Victorinus. 1130.

De ſacramentis fidei lib. 2. parte 2. cap. 8. Negotia ſecularia, terrena: ſpiritualia verò & Eccleſiaſtica, à ſpirituali poteſtate examinentur. Secũdùm perſonam ergo iuſtitia violaretur, ſi iudex ſecularis in Eccleſiaſticam perſonam manum mitteret: ſecundùm cauſam, ſi Eccleſiaſtica negotia examinanda ſuſciperet.

Arnulphus Lexouienſis. 1160.

Sermone habito in Concilio Lugdunenſi: Vtinam Fridericus Imp. humilietur ſub potenti manu Dei, & principatum Eccleſiæ ſuo præeſſe principatui recognoſcat. Vtinam intelligat, quia ſi Chriſtum, ſponſum ſcilicet Eccleſiæ Dominum confitetur, neceſſe habet & Eccleſiam, quæ ſponſa eſt, nihilominus Dominam confiteri.

Alexander Tertius. 1160.

In Concilio Lateranenſi part. 50. de appellationibus c. 26. Ad audientiam noſtram peruenit, quòd R Preſbyter de Curket & Vu, clericus de Ciceſtre, decimas de Beinoſa, quas idem Vu multorum virorũ teſtimonio probare dicitur, ad ſe & ad Capellã ſuam rationabiliter pertinere, violenter auferre conatur. Vnde cùm Vu propter hoc ad audientiam noſtram appellaſſet, prædictus R auctoritate Sedis Apoſtolicæ contempta, ad audientiam D. Regis appellauit. Verùm quoniam nemini licet ſuper rebus ſpiritualibus ad ſecularem iudicem appellare, ſi verum eſt, quòd prædictus R. enormiter & immoderatè deliquit, nec delictum huiuſmodi debet inultum, aut impunitum relinqui: diſcretioni veſtræ, &c. quatenus vtramque partem ante præſentiam veſtram conuocantes, rem ſolicitè & diligenter inquiratis, & ſi ita eſſe inueneritis, præfatum R. ab omni Eccleſiaſtico beneficio (appellatione remota) & officio ſuſpendatis, & ad præſentiam noſtram cum literis veſtris, rei veritatem continentibus, ſuſpenſum mittatis, & prædictas decimas prædicto Vu præcipiatis ſine moleſtia & contradictione reſtitui.

Thomas Cantuarienſis. 1170.

Epiſtola ad Regem Angliæ. Eccleſia in duobus cõſiſtit ordinibus, in clero & populo. In Clero ſunt Apoſtoli, & Apoſtolici viri, Epiſcopi, & cæteri rectores Eccleſiæ, quibus commiſſa eſt cura & regimen ipſius Eccleſiæ, qui tractare habent negotia Eccleſiaſtica, vt totum reducant ad ſalutem animarum. In populo ſunt Reges, Duces, & Comites, & aliæ poteſtates, quæ ſecularia habent tractare negotia, vt totum reducant ad pacem & vnitatem Eccleſiæ. Et quia certum eſt, Reges poteſtatem ſuam ab Eccleſia accipere, non ipſam ab illis, ſed à Chriſto: vt ſalua pace veſtra loquar, nõ habetis Epiſcopis præcipere, abſoluere aliquem, vel excommunicare, trahere clericos ad ſecularia iudicia, iudicare de decimis, de Eccleſijs, interdicere Epiſcopis, ne tractent de tranſgreſſionẽ fidei, vel iuramenti, &c.

Ioannes Saleſberius Carnotenſis. 1170.

Lib. 4. Polyc. cap 3. Hunc ergo gladium de manu Eccleſiæ accipit princeps, cùm tamen ipſa gladiũ ſanguinis omninò non habeat: habet tamen & iſtum, ſed eo vtitur per principis manũ, cui coërcendorum corporum contulit poteſtatem, ſpiritualium ſibi in Pontificibus auctoritate reſeruata. Eſt ergo Princeps ſacerdotij quidem miniſter, & qui ſacrorum officiorum illam partẽ exercet, quę ſacerdotij quidem manibus videtur indigna. Sacrarum namque legum omne officium religioſum & pium eſt. Illud tamen inferius, quod pœnis criminum exercetur, & quãdam carnificij repræſentare videtur imaginem. Vnde & Conſtantinus Romanorum fideliſſimus Imp. cùm ſacerdotum Concilium Nicæam conuocaſſet, nec primum locum tenere auſus eſt, nec ſe Presbyterorũ immiſcere conſeſſibus, ſed ſedem nouiſſimam occupauit: ſententias verò, quas ab ijs approbatas audiuit, ita veneratus eſt, ac ſi eas de diuinæ Maieſtatis ſenſiſſet emanaſſe iudicio. Sed & libellos inſcriptionum, quos ad inuicem conceptos ſacerdotum crimina cõtinentes Imperatori porrexerant, ſuſcepit quidem, clauſoſque repoſuit in ſinu ſuo. Cùm autem eoſdem ad charitatem & concordiam reuocaſſet, dixit ſibi, tamquam homini, & qui iudicio ſubiacet ſacerdotum, illicitũ eſſe Deorum examinare cauſas, qui non poſſent niſi à ſolo Deo iudicari: Libelloſque, quos acceperat, non inſpectos dedit incendio, Patrum veritus crimina vel conuitia publicare, & Cham reprobi filij maledictionem incurrere, qui patris verenda non texit.

[illegible] Tertius. 120[illegible]

Extra.lib.2. [illegible] 2. de foro compet. [illegible] Adigens. Aſſerunt iſti te vſque ad hæc tempora tenuiſſe, quòd licitum ſit clerico renuntiare, ſaltem in temporalibus cauſis, iuri ſuo, & ſibi laicum iudicem conſtituere, præſertim vbi aduerſarij voluntas accedit, ac tenere iuramentum ſuper hoc interpoſitu reſpondiſti, immemor conſtitutionis, qua cauetur, pacto priuatorum iuri publico minimè derogari. Cùm ergo ius hoc in Mileuitano, & Carthaginenſi Concilijs ſit ſpecialiter promulgatum, ne clerici clericos, relicto ſuo Pontifice, ad iudicia publica pertrahant, alioquin cauſam perdãt, & à communione habeantur extranei: & tam Epiſcopi, quàm Diaconi, ſeu quilibet clerici, in criminali, ſeu in ciuili negotio, ſi derelicto Eccleſiaſtico iudicio, publicis iudicijs ſe purgare voluerint, etiamſi pro eis ſit lata ſententia, locum ſuum amittant, & hoc in criminali actione: in ciuili verò perdant quod euicerint, ſi ſuum locum maluerint obtinere. Manifeſtè patet, quòd non ſolùm inuiti, ſed etiam voluntarij, paciſci non poſſunt vt ſecularia iudicia ſubeant, cùm non ſit beneficium hoc perſonale, cui renuntiari valeat, ſed potius toti collegio Eccleſiaſtico ſit publicè indultum, cui priuatorum pacto derogari non poteſt: nec iuramentum licitè ſeruari potuit, quod contra Canonica ſtatuta [illegible] pactionibus [illegible] formatur.

Matthæus Pariſius. 1250.

In hiſtoria Anglicana de anno 1190. Circa dies iſtos Eccleſia Dei in Normannia de longo ſeruitutis iugo liberata eſt, glorioſo rege Richardo annuente, & omnia diſponente. Imprimis terminatum eſt, & à rege confirmatum de clericis, quòd nulla occaſione à ſecularibus capientur poteſtatibus, ſicut fieri conſueuerat, niſi pro homicidio, furto, incendio, & huiuſmodi enormi flagitio. Qui continuò, cùm requiſiti fuerint à iudicibus Eccleſiaſticis, quietè & ſine mora reddentur in curia Eccleſiaſtica iudicandi.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad cap. 26. lib. 2. Paralip. Ozias in tantum ſuperbia elatus eſt, quòd non ſuffecit ſibi honor regius, ſed etiam voluit ſibi vſurpare ſacerdotis officiu, ſuper altare thymiamatis offerendo incenſum. *Non eſt tui officij* Ozia: quia ſunt diſtincta regis & ſacerdotis officia.

Ioannes de Turrecremata. 1460.

Super Decret. part. 2. cauſa 12. q. 1. n. 3. Hic clarè patet, quòd Clerici non ſubſunt ſeculari iudicio: quia filij Regis Regum ſunt. Matth. 17.

ARTICVLVS VIGESIMVSTERTIVS.

HAERETICOS, VT ANIMARVM OCCISORES, IN ECCLESIA NON ESSE FERENDOS: SED AB ECCLESIASTICO COMMVNIONE, A CIVILI MAGISTRATV AVT VITA PRIVANDOS, AVT EXILIO MVLTANDOS ESSE.

NEGANT.

Anno poſt natũ Chriſtum.

400. P*ARMENIANVS, Petilianus, & Gaudentius Donatiſta negabant hæreticos eſſe puniendos.* Auguſt. lib. 2. contra epiſt. Parmeniani cap. 7. lib. 2. contra literas Petiliani cap. 10. lib. 2 contra epiſt. Gaudentij cap. 17. & 26. & epiſt. 50. ad Bonifacium.

1280. *Raimundus Lullius docuit iniuriam eos facere, qui punirent hæreticos.* Nicolaus Eymericus parte 2. quæſt. 9. Bernardus Lutzemb. in Catalogo.

1414. *Ioannes Huſſius,* art. 14. Conſtantiæ damnato, *aſſerit, non licere hæreticum tradere ſeculari poteſtati, & permittere vt comburatur.*

1520. Lutherus in Aſſertionibus art. 33. *Hæreticos comburi eſt contra voluntatem Spiritus.*

Dominica 5. ab Epiphania in editione Baſileenſi: *Hæreticos & falſos doctores non extinguere, nec excindere oportet. Solo verbo Dei contra eos agendum eſt.*

1540. *Hermannus Bodius,* in Comment. ſuis tit. de hæreticis, *aſſerit hæreticos, quamuis in errore pertinaces fuerint, non eſſe pœna mortis puniendos.*

1550. *Martinus Bellius,* in farragine, *aſſerit hæreticos non eſſe a ciuili magiſtratu puniendos.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Exod. 22. *verſ.* 18. Maleficos non patieris viuere. 20. Qui immolat Dijs, occidetur, præterquam Domino ſoli.

Deut. 13. 1. Si ſurrexerit in medio tui prophetes, aut qui ſomnium vidiſſe ſe dicat, &

prædi-

prædixerit ſignum atque portentum, & euenerit quod locutus eſt, & dixerit tibi: Eamus, & ſequamur Deos alienos quos ignoras, & ſeruiamus eis, &c. 5. Propheta ille, aut fictor ſomniorum interficietur, &c. auferes malum (τὸν πονηρὸν) de medio tui. Si tibi voluerit perſuadere frater tuus, &c. aut amicus clam dicens: Eamus, & ſeruiamus Dijs alienis, &c. 8. non acquieſcas ei, nec audias, neque parcat ei oculus tuus, vt miſerearis & occultes eum, ſed ſtarim interficies: ſit primùm manus tua ſuper eum, & poſt te omnis populus mittat manum. Lapidibus obrutus necabitur: quia voluit te abſtrahere à Domino Deo tuo.

Deut. 17. 12. Qui ſuperbierit, nolens obedire ſacerdotis imperio, ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Iſrael.

3. *Reg.* 18. 40. Sacerdotes Baal ad iuſſum Eliæ propter falſam religionem interficiuntur.

4. *Reg.* 10. 11 Familia Achab propter idololatriam deletur.

1. *Eſd.* 6. 10. Offerant Iudæi, *inquit Darius*, oblationes Deo cæli, orentq́; pro vita regis, & filiorum eius. A me poſitum eſt decretum, vt omnis homo, qui hanc mutauerit iuſſionem, tollatur lignum de domo ipſius, & erigatur, & configatur in eo: domus autem eius publicetur.

1. *Eſdr.* 7. 26. *Ex epiſt. Artaxerxis ad Eſdram*: Omnis, qui non fecerit legem Dei tui, & legem regis diligenter, iudicium erit de eo, ſiue in mortem, ſiue in exilium, ſiue in condemnationem ſubſtantiæ eius, vel certè in carcerem.

Pſal. 105. 34. Et diſtinxit in labijs ſuis, non diſperdiderunt gentes, quas dixit Dominus illis. Et commiſti ſunt inter gentes, & didicerunt opera eorum: & ſeruierunt ſculptilibus eorum, & factum eſt illis in ſcandalum.

Dan. 3. 96. *ait Nabuchodonoſor Rex*: A me poſitum eſt hoc decretum, vt omnis populus, tribus, & lingua, quæcunque locuta fuerit blaſphemiam contra Deũ Sidrach, Miſach, & Abdenago, diſpereat, & domus eius vaſtetur.

Act. 5. Ananias & Saphira agro diuendito pretium ſibi ſeruârunt, quod cùm ſe feciſſe negarent, ſubita morte perculſi perierunt.

Act. 13. 11. Elymas Magus cupiens auertere Proconſulem à fide, ad Pauli verbum excæcatur.

1. *Cor.* 5. 6. Neſcitis, quia modicum fermentum totam maſſam corrumpit? 13. Auferte malum ex vobiſipſis.

Tit. 3. 10. Hæreticum hominem poſt vnam & ſecundam correptionem deuita: ſciens quia ſubuerſus eſt, qui eiuſmodi eſt.

2. *Ioan.* v. 10. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eũ in domum, nec AVE ei dixeritis. Qui enim dicit illi AVE, communicat operibus eius malignis.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Conſtit. Apoſtol. lib. 6. cap. 18. Impios hæreticos non pœnitentes diſcludite & ſemouete à fidelibus, & eis Eccleſiam Dei interdicite, vt omnibus modis ab eis declinent, neque vlla ſit cum eis ſermonis aut precationis communitas. Hi enim ſunt aduerſarij, & inſidiatores Eccleſiæ, qui corrumpunt gregem, & fœdant hæreditatem, ſapientiæ ſimulatores, toti improbi, de quibus aiebat Salomon: *Qui impij ſunt, ſimulant ſe pios eſſe. Eſt enim*, inquit, *via, quæ quibuſdam videtur recta, extrema verò eius ſpectant ad profundum inferni.* Hi ſunt, de quibus Dominus acerbè & rigidè pronunciauit eſſe Pſeudochriſtos, & falſos magiſtros, qui in Spiritum gratiæ blaſphemi fuerunt, & donum eius poſt gratiam contumelioſè aſpernati ſunt: quibus neque in hoc ſeculo, neque in futuro remittetur: qui magis impij ſunt, quàm Iudæi, & magis ſine Deo, quàm gẽtiles, qui ſummũ Deum vniuerſi præſidem blaſphemijs inſectantur, & Filium eius conculcant, ac in doctrinam Spiritus S. deſpuunt, qui ſermones Dei negant, aut approbare ſe ſimulant in contumeliam Dei, & ad decipiendum eos, qui ipſos adeunt; quiquè Scripturis ſanctis contumeliam inferunt, & quidnam ſit iuſtitia ignorant: qui Eccleſiã deuaſtant, vt paruæ vulpes vineam, quos vt deuitetis hortamur, ne animis veſtris laqueos injiciatis.

Prou. 14

Ignatius. 100.

Epiſt. ad Philadelphienſes: Si quis eum ſectatur, qui ſe abſciderit à veritate, regnum Dei non hæreditabit; & qui non abſcedit à mendaci concionatore, in Gehennam condemnabitur. Nec enim à pijs diſcedendum, nec cum impijs commercia habenda. Si quis graditur iuxta alieni præſcripta, hic non eſt Chriſti, ſed eſt vulpes, & corruptor vineæ Chriſti: cum eiuſmodi non commiſceamini, ne cum illo pereatis, quamuis pater ſit, quamuis filius, quamuis frater, quamuis domeſticus: *non parcat*, inquit, *oculus veſter ſuper eum.* Deut. 13

Epiſt. ad Epheſ. Si illi, qui humanas domos corrumpunt, morte plectuntur, quantò grauiores pœnas dabunt, qui moliuntur Chriſti doctrinam adulterare, pro qua crucem & mortem ſuſtinuit D. Ieſus Dei vnicus Filius? cuius doctrinam ſi quis impinguatus & dilatatus ſpreuerit, in gehẽnam ibit. Similiter omnis homo, qui diſcernendi

vim à Deo accepit, ſupplicio ſubijcietur, ſi imperitum ſequatur paſtorem, & falſam opinionem amplectatur pro vera. *Quæ communis luci cum tenebris? Chriſti cum Belial? aut quæ pars fideli cum infideli: aut templo Dei cum idolis?* Ego verò etiam dico: Quæ communio veritatis cum mendacio? aut iuſtitiæ cum iniuſtitia? aut veræ opinioni cum falſa?

Irenæus. 180.

Lib.3.cap.3. Ioannes Domini diſcipulus in Epheſo iens lauari, cùm vidiſſet intus Cerinthum, exilijt de balneo non lotus, dicens, quòd timeat ne balneum concidat, cùm intus eſſet Cerinthus inimicus veritatis. Et ipſe autem Polycarpus Marcioni aliquando occurrenti ſibi, & dicenti: Cognoſce nos, reſpondit: Cognoſco te primogenitũ Satanæ. Tantum Apoſtoli, & horum diſcipuli habuerunt timorem, ne verbotenus communicarẽt alicui eorum, qui adulterauerant veritatem, quẽadmodum & Paulus ait:
Tit.3. *Hæreticum autem hominem poſt vnam correptionem deuita, ſciens quoniam peruerſus eſt, qui eſt talis, & à ſemetipſo damnatus.*

Conſtantinus Imp. 310.

Apud Nicephorum lib.8. cap.25. Cùm malignos & impios Arius ſibi imitandos duxerit, par eſt, vt eandẽ cum illis ferat ignominiam. Quemadmodum igitur Porphyrius diuinæ pietatis hoſtis, iniquis de religione compoſitis libris, cõdignam reperit mercedem, per quam omnium futuris ſeculis probris obnoxius erit, plurimaq́; obruitur infamia, atque inſuper impia eius abolita ſunt ſcripta: ita & nunc placitum nobis eſt, Arium & Arij ſuffragatores, Porphyrianos quidem nominari, vt quorum imitati ſunt mores, eorum quoque obtineant appellationes. Si quod autem ſcriptum reperietur ab Ario compoſitum, vt igni tradatur volumus, vt non modò improba eius doctrina abrogetur, verùm etiam ne monumentum quidem eius aliquod relinquatur. Illud equidem prædictum volo, ſi quis libellum aliquem ab Ario conſcriptum celare, nec continuò igni comburere, deprehenſus fuerit, ſupplicium ei mortis eſſe conſtitutum. Illicò namque in crimine tali comprehenſus, pœnam ſuſtinebit capitalem.

Edicto contra hæreticos: (*apud Euſebium vita Cõſtantini lib.3.cap.62.*) Cognoſcite iam per legẽ hanc, quæ à me ſancita eſt, ô Nouatiani, Valentiniani, Marcioniſtæ, Pauliniani, quiq́; Cataphrygũ nomen vſurpatis, & omnes omninò, qui per conſpirationes à vobis conflatas hæreſes & ſectas etiã atque etiam augere conamini: cognoſcite, inquã, quibus mendacijs veſtræ doctrinę vanitas implicata teneatur, & quatenus peſtiferis quibuſdam venenis veſtra vſque eò inficiatur diſciplina, vt per eam integri & valentes ad morbum, viui autem ad ſempiternum interitum abſtrahantur. O veritatis inimici, hoſtes vitæ, internecionis auctores & conſiliarij, omnia apud vos veritati cõtraria, turpibus conſentientia maleficijs, ineptijs & commentitijs fabulis exultantia. Quibus certè mendacia ſtruitis, premitis inſontes, fidelibus veritatis lucem denegatis. Nam falſa viſione & ſpecie pietatis ſemper delinquentes, omnia contagione veſtra contaminatis, conſcientias integras, & labe vacuas, lethalibus plagis vulneratis: ipſum diem, penè dixerim, hominum oculis adimitis. At quid attinet ſingula perſequi, cùm de veſtris flagitijs, ſicut eorum natura poſtulat, dicere temporis anguſtia non ſinat. Nam ſcelera veſtra adeò grandia, adeò immenſa ſunt, adeò etiam turpia, & omni crudelitate redundantia, vt dies integer ad ea explicanda non ſufficeret. Imò verò ab huiuſmodi rebus aures abducere, oculoſq́ue auertere conuenit, ne ſingulorum explanatione, ſyncera & incorrupta fidei noſtræ profeſſio commaculetur. Quid ergo? patiemurne eiuſmodi malorum contagionem longius ſerpere, præſertim cùm longa dilatio faciat, vt ſani ac valentes ea tamquam peſtifero morbo inficientur? Cur igitur non cum maxima celeritate eiuſmodi prauitatis, vt ita dicam, radices animaduerſione & pœna publica amputamus?

Cap.63. Atque quò iſta veſtræ peſtis pernicies longius graſſari impediatur per hãc legem mandamus, ne quis veſtrûm poſthac conuentus cogere audeat. Et propterea etiam iubemus, vt vniuerſæ ædes veſtræ, in quibus congreſſus illos celebrare conſueuiſtis, penitus euertantur, & hæc cautio eò vim ſuam porriget, vt non modò non in publicis, ſed ne in priuatis quidem ædificijs, aut in locis vllis ſeparatis, huius veſtræ ſuperſtitioſę amẽtię factiones coëant. At verò, quod multò præſtabilius eſt, ſi qui veſtrûm veræ & ſynceræ religionis curam habeant, ad Catholicam Eccleſiam reuertantur, & eius ſanctitatis ſint participes, per quam poterũt ad veritatem peruenire: fraudulenta veſtræ peruerſæ mentis aſtutia, hoc eſt, ſcelerata & perdita hęreticorum & ſchiſmaticorum ſeditio, omninò ab hac proſpera temporum noſtrorum conditione ſeiungatur. Noſtræ enim proſperæ ac beatæ vitæ rationi, qua Dei beneficio fruimur, eſt admodum conſentaneum, vt qui ętatem bona ſpe ſuſtentatam degant, ab omni vago & cæco errore ad rectam viam, à tenebris ad lucem, ab inſcitia ad veritatem, à morte deniq; ad ſalutem traducantur. Ac quò prouiſio hæc in curandis erroribus robur & firmitatem ſibi neceſſariam aſſequatur, mandauimus, vt omnia ſuperſtitionis veſtræ loca, in quibus conuenire ſoleatis, omnia dico hæreticorum temple (ſi modò templa appellare conuenit) ſine recuſatione, aut controuerſia diruantur, & diruta abſque mora Catholicæ tradantur Eccleſiæ, reliqua loca publico Reip. vſui addicantur, ne vlla in poſterum vobis conuentus celebrandi relinquatur facultas. Sit igitur hoc ratum ſtatutumq́ue, vt poſt hũc diem in nullo loco, vel publico, vel priuato, nefarij veſtri conuentus in vnum coire audeant.

Euſebius Cæſarienſis. 330.

Vita Conſtantini lib.3 cap.64. Ad hunc modum occultæ quaſi latebræ, & receſſus eorum, qui alienã ab Eccleſia Catholica doctrinam & opinionem tenebant, Imperatorio edicto euoluti patuerunt: beſtiæ etiam immanes, quæ huius erant impietatis auctores, exactæ. Ex illis verò, qui eſſent iſtorũ impulſu in fraudem & errorem inducti, alij Imperatoris minis perterriti, fallaci & fucata ſpecie in Eccleſiam obrepere cœperunt, temporum cõditioni callidè, & diſſimulanter cedentes. Ac quoniam lex hominum libros perſcrutari iuſſerat, tandem manifeſtò deprehenſi fuerunt hi, qui vetitas & interdictas illas artes, ad hominum perniciem comparatas conſectati fuiſſent: qua de re omnibus, vt dicitur, opibus viribuſq́; elaborabãt, vt ſimulatione ſibi ſalutem adipiſcerentur. Alij fortè ad ſpem, quæ in Deo optimo maximo poni debet, verè & ex animo ſe transferre. Quos cùm Eccleſiarum Præſides accuratè internoſcere ſtuderent, alteros ouium pellibus obtectos, adumbrata ſpecie ſe inſinuare conantes, procul amandârunt: alteros verò, qui idem integra & incorrupta mente inſtituerent, vbi temporis longinquitate explorãdo, de illis ſatis exquiſitè periculum feciſſent, in multitudinem aſcititiorũ aſcripſerunt. Hoc modo cum illis, qui alienam ab Eccleſia opinionem, & doctrinam ſequebãtur, actũ eſt. Alios autem, qui, dum in eorum dogmatum diſcipline verſabantur, nihil cõcepiſſent impietatis, ſed ſchiſmaticorum culpa ſe temerè à com

muni Eccleſiæ congregatione, & frequentia ſe iuoxiſſent, abiecta omni cunctatione in Eccleſiam receperunt.

Athanaſius. 340.

Epiſt. ad Orthodoxos de Synodis Arimini, & Seleuciæ: Acatius, Eudoxius, & Patrophilus, cùm talia ſcribant, qui quæſo nõ omni ſupplicio digni fuerint? Qui cùm ipſi voces in Scripturis non ſolennes vſurpent, & ſæpe nomen ſubſtantiæ, vt bonum, receperint, idq; maximè ob epiſtolam Euſebij, nũc tandem culpant maiores ſuos, quòd his vocabulis vſi ſint; & cùm ipſi dicant, Filium Deum ex Deo, & Verbum viuum ſubſtantiæ Patris, & indemutabilem imaginem eſſe, reprehendunt Nicænſes, quòd dicant eum ex ſubſtantia eſſe genitum, genitori ſuo conſubſtantialem eſſe.

Concilium Antiochenum. 340.

Can. 5. Si quis Presbyter, vel Diaconus, contempto ſuo Epiſcopo, ſeipſum ab Eccleſia ſegregauerit, & priuatim apud ſe collectis populis altare erigere auſus fuerit, & nihilominus Epiſcopo ſe exhortante, ſemel & iterum reuocante, inobediẽs extiterit, hunc modis omnibus deponendum, nec aliquando cooſequi curationem, aut proprium honorem recipere ſpetet. Quòd ſi etiam perſeuerauerit, conturbans & coocitans Eccleſiam, per eam, quæ foris eſt, poteſtatem, hunc tanquam ſeditioſum corripi oportet.

Gregorius Nazianzenus. 340.

Epiſt. 77. ad Olympium: Ego cùm omnium maximè Apollinariſtarum cogitationem & impietatẽ perſpectam haberem, nec ferendam eorum audaciam cernerem, exiſtimabam tamen fore vt lenitate mea manſuetos ac placidos eos redderem, ac paulatim emollirem. Atque hoc mihi ſpe fingebam, verùm, vt apparet, illud minimè animaduerti, me peiores eos effeciſſe, ac per intempeſtiuam hanc Philoſophiam Eccleſiæ detrimentum: nec enim prauos homines lenitas inflectit, &c. Quæ ſi leuia & ferenda ſunt, ferat tua firmitas, feremus ipſi quoque, vt & ſæpe tulimus; ſi verò grauia, & ne ipſis quidem pietatis laude præſtantiſſimis Impp. ferenda, ea, quæ admiſſa ſunt, mitius tamen quàm tanta audacia meretur, vlciſci dignare.

Oratione 46. quæ eſt ad Nectarium: Quòd ex omnibus Eccleſiaſticis calamitatibus acerbiſſimum Apollinariſtarum licentia eſt, quos haud ſcio quonam modo Pietas tua conuentuum æquè ac nos habendorum auctoritatem ſibi arrogaſſe, atque vſurpaſſe paſſa fuerit, &c. Nam ſi illis, vt piè ſentientibus, ea quæ ſentiunt docere, libereq; promulgare permittitur: quis non videt Eccleſiæ doctrinam condemnari, perinde ac veritate ab illorum partibus ſtante? Neque enim rerum natura fert duas de eadem re contrarias doctrinas veras eſſe. Quomodo igitur excelſus & præſtãs animus tuus ad tanti mali correctionem conſueta libertate non vti ſuſtinuit? Verùm etiamſi nondũ hoc factum eſt, nunc ſaltem inimitabilis tua, numeriſq; omnibus abſoluta virtus exeitetur, ac pientiſſimum Imper. doceat, nihil ex reliquo erga Eccleſias ipſius ſtudio rediturum eſſe vtilitatis, ſi tale malum ad fidei ſanæ euerſionẽ per eorũ libertatem, licentiamq; præualeat.

Orat. 31. Non tantas vires ſermo meus habiturus eſt pro S. Trinitate bellum gerẽs, quantas edictum tuum, ſi peruerſis dogmatibus imbutos cõpreſſeris.

Conſtantinus, Conſtans, Conſtantius Imppp. 345.

Lib. 1. Cod. de hæreticis & Manichæis: Priuilegia, quæ contemplatione religionis indulta ſunt, Catholicæ tantùm legis obſeruatoribus prodeſſe oportet: hæreticos non ſolùm ab his priuilegijs alienos eſſe volumus, ſed diuerſis muneribus cooſtringi & ſubijci.

Ephræm Syrus. 370.

De virtute cap. 8. Deuita conſuetudinem hominũ hæreticorum, & libidinoſorum, nihil fidele loquentium: nam inſtar ſagittarum ſermones ipſorum corda vulnerant. Noui quoſdam, ſermonibus animas peruertentes: cuiuſmodi quidem homines fortaſſe per Symbola quædam ſeminis fluxu laborantes Scripturę ſermo, & lepròſos appellat. Quemadmodum enim menſtruatus immundum reddit ſecundùm Legem vbicunque conſederit, vel quodcunque conſputauerit; ſic & illorum impurorum fluxus animæ malè affectæ, ſermonumq; cõſputatio execrabiles reddit ſuſcipientes, & fortaſſe illorum deprauata animi affectio eum eo, qui lepra laborat, cõparanda eſt, ſicut iam dictum eſt.

Ioannes Cyprius. 400.

Vita S. Epiphanij cap. 59. Erant aliæ plurimæ hæreſes in inſula Cypriorum, hæ ſcilicet, Ophitarũ, Sabellianorum, Nicolaitarum, Simonianorum, & Carpocratianorum. De his ſcripſit Epiphanius epiſtolam ad Theodoſium Imper. vt conſtitutione regia eos expelleret ex inſula. Erãt enim inter eos viri diuites, quibus mandata fuerat cura rerum publicarum, & deprimebãt orthodoxos. Cùm autem accepiſſet Imperator literas eas, ſcripſit in hanc formam: Si quis Patri Epiphanio Epiſcopo regionis Cypriorum non paret per verba diuina, exeat ex inſula, & habitet vbi velit. Si qui autem ſint amici, & filij Pœnitentiæ, & confitentur communi Patri, quòd, cùm ſint decepti, velint venire ad veritatem, maneant, vt doceantur à communi patre. Quod edictum cùm eſſet à militibus allatum & publicatum, multi ex ijs crediderunt Epiphanio. Qui verò non crediderunt, ſtatim eiecti ſunt ex inſula.

Arcadius, Honorius, & Theodoſius AAA. 400.

C. de Hæreticis & Manichæis: Manichæos & Donatiſtas meritiſſima ſeueritate perſequimur. Huic itaque hominum generi nihil ex moribus, nihil ex legibus commune ſit cum cæteris. Ac primùm quidem volumus eſſe publicum crimen: quia quod in religionem diuinam committitur, in omnium fertur iniuriam. Quos bonorum etiam omnium publicatione perſequimur. Ipſos quoq; volumus amoueri ab omni liberalitate & ſucceſſione quolibet titulo veniente. Præterea non donandi, non emendi, non vendendi, nõ poſtremò contrahendi cuiquam cooui cto relinquimus facultatem. In mortem quoque inquiſitio extendatur: nam ſi in criminibus Maieſtatis licet memoriam accuſare defuncti, non immeritò & hic debet ſubire tale iudicium. Ergo & ſuprema illius ſcriptura irrita ſit; ſiue teſtamento, ſiue codicillo, ſiue epiſtola, ſiue quolibet alio genere reliquerit voluntatem, qui Manichæus fuiſſe conuincitur. Sed nec filios hæredes eis exiſtere, aut adire permittimus, niſi à paterna prauitate diſceſſerint: delicti enim veniam pœnitentibus damus. In eos etiam auctoritatis noſtræ aculei dirigantur, qui eos domibus ſuis damnanda prouiſione defendunt. Seruos inſuper extra noxam eſſe volumus, ſi dominum ſacrilegum euitantes, ad Eccleſiam Catholicam ſeruitio fideliori tranſierint.

Philo Carpathius. 420.

In Cantica, ad illa verba: *Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas.*) Hæreticos, inquit, capite, qui vulpium vice nocte latentes paruas Eccleſias

cleſias fidelium ſua prauitate corrumpunt, vaſtant, ac delent. Tales aquam turbidam ſemper epotant, vinum bonum nunquam ad ſatietatem; ijdemq́ fideles Eccleſiæ & orthodoxæ palmites teneros adhuc & nouellos frangunt, ob idq́ paruulos eſſe in fide oſtendit, nec firmos, quos hæretici demoliontur à fundamento fidei: propterea comprehendi hæreticos ipſos imperat, & longè à vinea depelli.

Theodoſius, & Valentinianus. 430.

L. Eum, qui. C. de Apoſtatis: Qui ſeruum vel ingenuum inuitum, ſeu ſuaſione flectendo ex cultu Chriſtianę religionis in nefandam ſectam ritumúe tranſduxerit, eum diſpendio ſortunarum capite puniendum eſſe cenſemus.

L. Arians C. de hæreticis & Manichæis: Omnes hæretici, & qui ad imam vſque ſcelerum nequitiam peruenerunt Manichæi, nuſquam in Romanum locũ conueniendi, murandiq́ habeant facultatẽ: ſed de ciuitatibus pellantur, & vltimo ſupplicio tradantur: quoniam his nihil relinquendum loci eſt, in quo ipſis etiam elementis fiat iniuria. Cunctis quoq́ legibus, quæ contra eos, cæterosq́, qui noſtræ fidei refragantur, olim diuerſisq́ temporibus latæ ſunt, ſemper viridi obſeruantia valituris; ſiue de donationibus in hæreticorũ conuenticula (quæ ipſi audacter Eccleſias nuncupare conantur) factis, ſiue ex vltima voluntate rebus qualiercunque relictis, ſiue de priuatis ædificijs, in quæ, domino permittente, vel conniuente, conuenerint, venerandæ nobis Catholicæ Eccleſiæ vindicandis: ſiue de procuratore, qui hoc neſciente domino fecerit, decem librarũ auri mulctam, vel exilium, ſi ſit ingenuus, ſubituro: metallum verò poſt verbera, ſi ſeruilis conditionis ſit: ita vt nec in publicum conuenire locum, nec ædificari ſibi quaſi Eccleſias, nec ad circumſcriptionem legum quicquam meditari valeant; omni ciuili & militari, curiarum etiam, & defenſorum, & iudicum, ſub viginti librarum auri interminatione, prohibendi auxilio. Illis etiam omnibus in ſua manentibus firmitate, quæ de militia pœnisq́ varijs, deq́ diuerſis ſunt hæreticis promulgata, vt nec ſpeciale quidem beneficium aduerſus leges valeat impetratum.

L. Inter cæteras de Iudæis, Samaritanis, Hæret. T. 2. in l. Nouel. Theodoſij II. 4. Quid ſenſibus: Præterea præcipimus, vt quicunque ſeruum ſeu ingenuum inuitum, vel ſuaſione flectendo ex cultu Chriſtianæ religionis in nefandam ſectam ritumúe traduxerit, eum diſpendio ſortunarum, capite puniendum. Vt quiſquis igitur vel inſulas ceperit, acquiſitis dignitatibus non potiatur: vel Synagogã extruxerit, compendio Eccleſiæ Catholicæ ſe nouerit laboraſſe: imò qui ad honores irrepſerit, habeatur vt ante conditionis extremæ, etiamſi honorariam promeruerit dignitatem. Et qui Synagogæ fabricam cœpit, non ſtudio reparandi cũ damno quinquaginta librarũ fraudetur aoſibus ſuis. Cernet præterea bona ſua proſcripta, pœnæ mox ſanguinis deſtinandus, qui fidem alterius expugnauit peruerſa doctrina, &c. Supereſt, vt quæ in Manichæos, Deo ſemper offenſos; quæ in Eunomianos, hæreticæ fatuitatis auctores; quæ in Montaniſtas, Phrygas, Photinos, Priſcillianiſtas, hydroparaſtatas, Borboritas, Ophitas, innumerabilibus conſtitutionibus lata ſunt, ceſſante deſidia celeri executioni mandentur.

In Nouel. Valent. tit. de Manichæis: Superſtitio paganis quoque damnata temporibus, inimica publicæ diſciplinæ, & hoſtis fidei Chriſtianæ, ad excidium ſui clementiam noſtram non immeritò prouocauit. Manichæos loquimur, quos execrabiles ex toto orbe pellendos omnium retrò principum ſtatuta iudicârunt. Nec diſſimulationem crimina nuper tecta patiuntur: quę enim, & quàm dictu, audituqúe obſcœna, in iudicio B. Papæ Leonis coram ſenatu ampliſſimo ipſorum confeſſione pateſacta ſunt? adeò vt eorum quoque qui diceretur Epiſcopus & voce propria proderet, & omnia ſcelerum ſuorum perſcriberet. Quod notitiam noſtram latere non potuit, quibus tutum non eſt negligere tum deteſtandam diuinitatis iniuriam, & impunitum relinquere ſcelus, quo non ſolùm corpora deceptorũ, ſed etiam animæ inexpiabiliter polluuntur. Vnde Albine Præfecte Auguſtorũ, illuſtris & magnifica auctoritas tua hæc nos in æternum victura lege ſtatuiſſe cognoſcat, quam in omnium prouinciarum faciet notitiam edictis propoſitis peruenire, vt vbicunque terrarum quiſquam Manichæorum depræhenſus, pœnas, quas in ſacrilegos iura ſanxerunt, auctoritate publicæ ſeueritatis excipiat: ſitq́ publicum crimen, & omni volẽti ſine accuſationis periculo tales arguere ſit facultas. Nec cuiquam licitum tutumq́ ſit aut celare tales, aut talibus cõniuere, cùm omnia de his à nobis confirmata ſint retro Principũ ſtatuta, vt nouerint vniuerſi hac edictali lege propoſita, Manichæos dignitate militiæ, & vrbium habitatione priuandos, ne quis innocens talium conuerſatione, aut ſocietate capiatur. Succeſſiones non capiant, non relinquãt, ſed fiſci noſtri viribus adgregentur. Nec eis quod palam interdicimus vlla fraude quæratur. Iniuriarum careant actione, cõtractus liberos omnino non habeant: primates vniuscuiuſque militiæ, vel officij mox exigenda, per apparitionem noſtram decem libras auri mulcta percellat, ſi quem hac ſuperſtitione pollutum ſciuerint militare: neque enim aliquid nimium in eos videtur poſſe decerni, quorũ inceſta peruerſitas religionis nomine Lupanaribus quoque ignota vel pudenda committit.

Theodoſius Imp. 430.

Epiſtola ad Iſidorum Præfectum Prætorij: Cùm Neſtorius, Catholicæ quondam Eccleſiæ ſacerdos, nunc verò fidei proditor, tantorum ſcelerũ mole oppreſſus teneatur, operæpretium eſt, vt Serenitatis noſtræ ſententiæ ſubijciatur, calamitateqúe moribus illius digna opprimatur: vt qui venerandis Eccleſiæ legibus abiectis, traditionibusq́ contemptis, nefandæ hæreſeos auctor extiterit: quiq́, dum illorum, quos proditionis ſuæ ſocios ſibi adiunxit, fidem corrupit, alienæ corruptionis crimen ſuo capiti acciuit. Tua proinde celebris auctoritas prædictum Neſtorium, curiæ huius poteſtate nixa, in perpetuum exilium Petras abire cõpellat, omniaq́ illius bona Eccleſiæ Conſtãtinop. fiſco addicat, &c. Veneratio cultusq́, quã ſanctiſſimæ religioni debemus, poſtulat, vt illos, qui impiè erga diuinum numen affecti ſunt, meritis pœnis afficiamus; & nomine, quod prauitati illorum conueniat, eiuſmodi appellemus; quò hac infamia notati, æternam errorum ſuorum ignominiam ſuſtineant; atque vt viui ſuppliciũ debitum nõ euaſerunt, ſic mortui dedecore nunquam careãt. Quamobrem immutabili lege ſancimus, quotquot vſquam gentium execrandæ opinionis Neſtorij ſequaces extiterint, compertiq́ fuerint, eos omnes Simonianorum nomine cenſendos eſſe. Decernimus præterea, ne quis impios nefarij ſacrilegiq́ Neſtorij libros in poſterũ teneat, aut legat, aut tranſcribat: quos etiã omni ſtudio & diligentia vndecumque conquiſitos publicè incendi volumus. Mandauimus denique, nullam perditorum illorum hominum in ſacris concionibus, niſi ſub Simonianorum nomine, mentionem fieri, nullamq́ domum, aut agrum,

aut

aut ſuburbaoum, aut quemcumq; alium locum, connentus cauſa, occultè, aut maniſeſtè eiſdem concedi. Vulumus etiam eiuſmodi homines ab omni ſacro congreſſu penitus ſecluſos eſſe. Quapropter neminem omninò lateat, quòd quicumque aut Neſtorium imitatus, aut ooſtram hanc legem tranſgreſſus fuerit, euni omnium bonorũ amiſſione è veſtigio mulctandum eſſe.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Lib.8. de Spiritu Sancto: Qui multiplicibus commẽtorũ ſuorum deceptionibus eos, qui rectè ſentiunt, & vitæ genus excolunt liberis hominibus dignum, ad ſuam ſtultiſſimam ſententiam abducunt, de furto, & latrocinio humanarum animarum rei meritò fient, pœnasq; extremo ſupplicio
a. Ioan. luent. *Huiuſmodi hominibus neque aue dixeritis*, inquit Saluatoris noſtri diſcipulus: non quòd inhumanis nos moribus eſſe doceat, ſed quòd ad cõmercia cum lupo ineunda inepta ſit ouis, & inter eos, qui animi ſenſibus differunt, nulla conuentio eſ-
2. Cor 6. ſe poſſit. *Quæ enim pars fideli cum infideli?* Præterea com fornicatoribus huius mundi non commi-
1. Cor. 5. ſceri ſcribit B. Paulus. Ne qui igitur tanquam è patrijs ſocis ex Eccleſia Dei rapiantur, & in Eccleſias malignantium deferantur, dum ad vitioſos mores diuerteodo, ſuum animum quodammo-
1 Cor. 15. do vendunt: (*Corrumpunt* enim *bonos mores colloquia praua*:) mortis pœnam lex conſtituit in eos, qui id facere oeſariè auſi fuerint.

Epiſt. 20. Expectauimus quidem Neſtorij aduentum, vt ab ijs, quæ blaſphemauit ab eo tempore, quo primòm electus eſt, reſipiſceret, & veniam à S. Synodo peteret: licet etiam ſic maximè periculoſum ſit veniam illi dare. Non enim vſu venit vnquam, vt viro, qui talia prædicaret (vniuerſum enim peruertit orbem, & religioſè ſeruatam Eccleſiarũ fidem luxauit) venia data ſit. Si eoim qui vel vnam contra religioſiſſimos & Chriſti amantiſsimos Reges noſtros blaſphemam auſus fuiſſet emittere vocem, meritò quam leges præſcribunt patitur indignationem: oon magis impius illam patietur, qui ſacrum noſtrum myſterium ſubuertit, & diſpenſationem è medio tollit, qoam S. & benignus Dei Patris Vnigenitus Filius homo fieri dignatus noſtri gratia adimpleuit?

Concilium Epheſinum. 430.

Epiſt. ad Clerum populumq; Conſtantinopolitanum: Cõfortamini, & reſocillamini, ſcutoq; fidei ſumpto ſceleratæ proſanæq; nouitatis auctores Neſtorianos confeſtim expellite. Neque eoim minor merces vobis obtinget, ſi id feceritis, quàm illis, qui hic deſudant.

Reginus Cyprius. 430.

Homilia Epheſi habita poſt exauctorationem Neſtorij: Enimuerò ad manifeſtam impietatis tuæ redargutionem ante, cùm parua adhuc erant quæ anſuses, igni terræq; hiatu teq;, tuosq; cooatos compeſcere debebamus, quò vel hac ſaltem ratione ſimplicioribus pœnas dependiſſe viderere. oam oobis iam dependiſti, & denuò dabis.

Sozomenus. 440.

Lib. 2. cap. 30. Contra Nouatianos, Cataphrygas, Valentinianos, Marcioniſtas, Paulianos, & ſi q alij alias iam inuentas hæreſes conſectantur, legem tulit Imp. Conſtantinus, mandauitq;, vt templa ipſis adimereotur, Eccleſijsq; adiungerentur; & neque in ædibus priuatorum, oeque in loco publico conuentus habereot, &c. Hac lege promulgata, iſtarum ſectarum memoria magna ex parte deleta eſt Nam dum ſuperiores regnarent Impp. omnes, qui Chriſtum colebant, tametſi opinionibus diſſentirent, tamen eodem in loco & numero habebaotur à gentilibus, & pari ratione torquebantur, nec poterant præ communibus calamitatibus curioſè in ſe ipſi inquirere.

Lib. 5. cap. 5. Iulianus Apoſtata Aëtium hæreſis Eunomianæ auctorem exilio à Conſtantio condemnatum, & ſuſpectum præterea ob conſuetudinem, quam cum Gallo habuerat, literis perhumanitùs ſcriptis ad ſe accerſiuit.

Theodoretus. 450.

Eccleſiaſtica Hiſtoria lib. 4. cap. 10. de Meſſalianorum hæreſi: Itaque erroris morbo retecto, Syria exacti erant quidem Meſſaliani, ſed in Pamphiliã profecti, eam eadem pernicie reſerſerunt.

Lib. 5. cap. 16. Cuius inſtitutum cùm hoc pacto intellexiſſet Imperator, facta eius dictaq; ſimul admiratus, legem protinus cooſcripſit, quæ vetabat conuentus ab hæreticis agi.

Valentinianus & Martianus AA. 454.

Ad Palladium Præfectum Pratorij: Quoniam principalis prouidentiæ eſt, omne malum inter initia [Extat act. 3. in] opprimere, & ſerpentem morhum legum medi- [Chalced] cina reſecare; hac lege decernimus, eos, qui Eu- [& C de] tychetis decipiuntur errore, ad exemplum Apol- [Manich. l.] linariorum, quos Eutyches ſecutus eſt, quosq; ve- [quicunq.] nerabiles parentum regulæ, id eſt, Eccleſiaſtici Canones, & principum diuorum ſacratiſſima ſcita condemnant, nullum Epiſcopum, nullum habere Presbyterum, nullos habere vel appellare Clericos, ipſumq; Eutycheo nomioe presbyteri (quo & indignus, & ſpoliatus eſt) in totum carere. Si qui tamen contra definita noſtra Epiſcopos, Presbyteros, cæterosq; Clericos auſi fuerint creare, tam factos, quàm facientes, vel præſumentes ſibi Clericorum gradum, bonorum amiſſione perculſos, exilio perpetuo præcipimus contineri: coëundi, vel colligendi, vel congregandi monachos, aut ædificandi monaſteria, nullam eos iubemus habere licentiam, locaqúe ipſa (in quæ fortè cõuenire aliquando tentauerint) cõfiſcari, ſi tamen domino loci ſciente conuenerint. Quòd ſi ignaro actore conductorem loci fuſtibus cæſum, deporiationem ſubire cenſemus. Ipſos præterea nihil ex teſtamento cuiuſquã capere, nihil eis, qui eiuſdem erroris ſunt, relinquere teſtamẽto, ad nullam eos patimur aſpirare militiam, &c. Nemini cõtra venerabilem Chalcedonenſem Synodum liceat aliquid vel dictare, vel ſcribere, vel edere, aut committere, aut aliorum dicta & ſcripta ſuper eadem re proferre. Nemo huiuſmodi libros habere, & ſacrilega ſcriptorum aodeat monumẽta ſeruare: quòd ſi qui in his criminibus fuerint depræhenſi, perpetua deportatione damnẽtur. Eos verò, qui diſcendi ſtudio adierint de infauſta hæreſi diſputantes, decem librarum auri, quæ fiſco noſtro inferendæ ſunt, iubemus ſubire diſpendium, vltimo etiam ſupplicio coërceantur, qui illicita docere tentauerint.

Ioannes Maxentius. 510.

Reſponſione ad Epiſtolam Hormiſdæ: Niſi Chriſtum Filium Dei, qui pro nobis paſſus eſt in carne, vnũ eſſe ex S. & indiuidua Trinitate fuerit confeſſus Dioſcorus, pelago ſubmergetur.

Procopius Gazæus. 530.

In Exodum, in illa verba: *Si quis ſuratus fuerit aliquem de filijs Iſrael*:) Allegoricè ſub plagiarijs intellige hæreticos, qui rectum religionis & libertatis callem ingreſſos ſubruunt, & ad peſtiferas ſuas pelliciunt opiniones: mors autem his pœna ſtatuitur. Scriptura monet, vt ne quidem ſalue dixerimus illis hominibus, oec nos immanes & crudeles efficere ſtudet, ſed talia imperat, ne oues incidant in feritatem luporum talium. *Quæ namque pars fidelis cum perfido?*

In Deut. in illa verba: *Si deprahenſus fuerit homo,*

qui furatur animam ex fratribus eius: Eodē ſanè modo hæretici, qni animis rectè ſentire cupientibus vim faciunt, & mentes liberas ad ſeruiles opiniones rapiunt, condignam à iudice ſuſtinent mortem. Vnde ne ſalutem quidem eiuſmodi hominibus Paulus dicit, nō quò eos irritet, verùm quòd oui cum lupo nunquam conuenire poſſe nouit.

Iuſtinianus Imp. 540.

Cod. de Summa Trinitate, & fide Catholica: Hæc igitur cùm ita ſe habeāt, anathematizamus omnem hæreſin, pręſertim verò Neſtorium Anthropolatram, diuidentem vnum Dominum Ieſum Chriſtum Filium Dei & Dominum noſtrum, nec diſertè, & ſecundùm veritatem cōfitentem ſanctam glorioſam ſemper Virginem Mariam Theotocon eſſe, hoc eſt, Deiparam: ſed alium dicentem Deū ex Deo Patre; alium, qui ex ſancta Maria natus eſt, &c. Si aliqui poſt hanc noſtram præmonſtionem, certò & liquidò id cognoſcentibus, & comperientibus locorū Epiſcopis Deo amantiſſimis, inuenti fuerint poſthæc in contraria his opinione eſſe, hi nullius indulgentiæ expectent veniam: iubemus enim tales tanquam cōfeſſos hæreticos competenti animaduerſioni ſubiugare.

C. de hæreticis, & Manichæis: Manichæi vndique expelluntor, & capite puniuntor: reliqui autem hæretici, (hæreticus eſt omnis non Orthodoxus) Græci, ſeu pagani, & Iudæi, & Samaritæ prohibētur magiſtratum gerere, & dignitatem habere, aut ius dicere, aut defenſores, aut patres ciuitatum fieri.

In Authent. de depoſitione Anthimi & Seueri, &c. Scripta hæreticorum non maneant penes aliquem Chriſtianum, ſed ſint profana & aliena ab Eccleſia Catholica, ignibꝗ comburantur à poſſidentibus, niſi, qui habent ipſa, vellent periculum pati. A nemine ergo ſcribantur, neque ad pulchritudinem, neque ad velocitatem ſcribentium, ſcituris omnibus, quia amputatio manus his, qui ſcripta hæreticorum ſcripſerit, pœna erit: neque enim volumus in futuro tēpore ex illis blaſphemiam protrahi.

Apud Conſtantium Harmenopulum lib. 6. tit. 11. de Gentilibus: Qui Orthodoxorum fide deſerta hæretici effecti ſunt, nec teſtari, nec donare; ſed nec ex teſtamento, nec ab inteſtato quicquam poſſunt capere.

Theodorus Lector. 520.

Lib. 2. Theodericus Afer Diaconum quendam Orthodoxum habuit, quem vehementer dilexit ac fouit. Hic Diaconus hoc ſe pacto Theoderico gratificaturum ratus, relicta homouſiana fide cum Arianis conſenſit: cognito hoc Theodericus, quem tantopere dilexerat, confeſtim capite truncauit, dicens: Si Deo fidem non ſeruaſti, quomodo homini ſynceram conſcientiam ſeruabis?

Euagrius. 600.

Lib. 5. cap. 18. Anatolius hoſtias ſimulachris immolaſſe deprehenſus ad vrbem Conſtantinopolim deductus fuit, & ibi verberibus ſupra modū cæſus nihil contra Epiſcopum potuit dicere. Ipſe cum ſuis maioris tumultus & ſeditionis popularis planè ciuitati auctor fuit, & cauſa. Nam cùm quidam illorum ſententiam haberent de ſe pronuntiatam, vt non morte, ſed exilio duntaxat mulctarentur; populus diuino quodam zelo incenſus, omnia turbare, bile & iracundia exardeſcere, exilioꝗ damnatos rapere cœpit: qui in nauim piſcatoriam impoſiti, populi totius ſuffragijs viui ignis tradebantur incendio.

Ioannes Damaſcenus, 730.

Dialogo aduerſus Manichæos: Qoid ais Manichæe? Deusne bello laceſſitur? Deusne abſcinditur? O me miſerum! non eos morte afficiemus? non flammis abſumemus? cum his conſuetudinem habebimus? hos ad communionem recipiemus? Quiſquis cum eis communicat, eornm eſt ſimilis, partiſꝗ eorum tum in hoc æuo, tum in futuro erit. Fratres, communio dicitur: at mortem prius optamus, quàm vt Manichæos ad commnnionē admittamus.

Simeon Metaphraſtes. 950.

In vita Ioannis Chryſoſtomi: Sanctum virum eo tempore res quædam afficiebat moleſtia, & igne zeli implebat eius animam. Etenim permiſſum erat Arianis intra ciuitatem habere conciliabulum: quod quidē fuerat multis cauſa, vt eodem, quo ipſi, laborarent, morbo malæ opinionis. Opportunum itaqne tempus nactus, quando Imperator venit ad ſacrum, feſto eum ad id vocante: (erat enim dies Epiphaniorum:) Dic mihi, inquit, ò Imperator, ſi quis huic pulchræ ac pretioſæ, (oſtendens coronam, quam habebat in capite) quoſdam abiectos & obſcuros lapides inſeruiſſet, videreturne tibi hoc eſſe tolerandum, & nō tanquam vniuerſa per illos afficeretur contumelia, ægrè tuliſſes? Cùm is autem veritati ſermonis annuiſſet: Quid verò, inquit, non exiſtimas vniuerſorum Regem iraſci, ſi in pia ciuitate, & quæ omnino rectè ſe habet, pars quædam malè ſentit, ſinatur habitare, cùm oporteat vel ab ipſis exigere, vt conuertantur: vel ſi perſeuerant, protinus expellere? Hæc cùm audiſſes Imperator, non diſtulit, nec eſt cunctatus; ſed primos eorum ſtatim accerſiuit, & ex ijs ſcire voluit, an in animum inducerent à ſugienda deſiſtere opinione, minatus exilium & bonorum ſuorum priuationem ijs, qui non parerent. Cùm autem vidiſſet eos eſſe immedicabiles, minas deduxit ad effectum, & iuſſit eos expelli ex ciuitate. Hoc effecit, vt multi errorem dediſcentes, ſe rectæ adiungerent opinioni: quòd nollēt corporis ſuſtinere afflictionem, animæ vitium eijcientes, & quòd laborioſum fugerent exilium, ſe improbi potius dogmatis laudabili exilio condemnantes, & vtraque rectè fugientes. Quicunque autem fuerunt omnino incurabiles, ij perpetuò damnati exilio, verſabantur extra regiam ciuitatem, ſuæ animæ morbo ſe oblectantes, & eum deponere, non autem habere miſerabiliter erubeſcentes.

Georgius Cedrenus. 1110.

De Iuſtiniano: Iuſtinianus Imp. Imperij ſui initio perſecutionē Gręcę religionis inſtituit, cumqúe multos procerum à labe Ariana vitiatos deprætenderet, bonis eorum publicandis & ſupplicijs irrogandis magnum alijs terrorem incuſſit: lege etiam lata, vt nemo, niſi Orthodoxus, Remp. gereret.

Conſtantinus Harmenopulus. 1180.

In Promptuario Iuris, tit. 11. de Gentibus, & hæreticis Manichæis: Qui ad Chriſtianiſmum reuerſi, eadem poſtea fecerint, quæ Manichæi, aut cum his conuerſati fuerint, nec eos in manus magiſtratuum tradiderint, extremo ſupplicio tradentur.

Ioannes Zonaras. 1200.

In Alexio Comneno: His temporibus ſecta nefaria Bogomilorum extitit, cuius doctor primarius fuit qnidā Baſilius medicus, habitu monachus, ſed ipſo potius Satana indutus, qui cùm annis duodecim erroris illius pernitioſa dogmata didiciſſet, 53. docuiſſet, totum ferè orbem ſua peſte impleuit. Tandem in vrbem imperatricem ingreſſus, in manifeſto crimine eſt veritatis ini-

micus

micus deprehenſus. Nam Imperator eius impietate cognita, ſimulauit ſe fidem habere homini infelici, & magiſtrum appellauit, ac ſeruatorem errantium animorum. His & pluribus alijs effecit tandem, vt homo peſtilens euomeret virus ſuæ improbitatis, & fera caſſibus irretita, doctrinam eius vulgauit, & dogmata contempſit, cõmuniq; ſuffragio in equeſtri theatro impoſtorem comburi iuſſit.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

In Scorpiaco aduerſus Gnoſticos cap.2. Ad officium hæreticos compelli, non illici dignum eſt: duritia vincenda eſt, non ſuadenda.

Cyprianus. 250.

De exhortatione Martyrij c.5. Quòd ſic idololatriæ indignetur Deus, vt præceperit etiam eos interfici, qui ſacrificare & ſeruire idolis ſuaſerint; In Deut. 13. Deuteronomio: *Quòd ſi rogauerit te frater tuus, aut filius tuus, aut filia tua,* &c. *latenter dicens: Eamus, & ſeruiamus Dijs gentium, non conſenties ei, & non exaudies eum, & non parcet oculus tuus ſuper eum, & non celabis eũ, annuntians annuntiabis de illo: manus tua erit ſuper eum imprimis interficere eum, & manus omnis populi: poſtremò & lapidabunt eum, & morietur: quoniam quæſiuit auertere te à Domino Deo tuo,* &c. Cuius præcepti & vigoris memor Mathathias, interfecit eum, 1.Mac. 2. qui ad aram ſacrificaturus acceſſerat. Quòd ſi ante aduentum Chriſti, circa Deũ colendum, & idola ſpernenda, hæc præcepta ſeruata ſunt, quanto magis poſt aduentum Chriſti ſeruanda ſunt; quãdo ille veniens non verbis tantùm nos hortatus ſit, ſed & factis?

Optatus Mileuitanus. 350.

Lib.3. reſpondens calumniæ hæreticorum, qui ægerrimè ferebant duos ex ſuis à Macario præfecto interfectos eſſe: Videtis, *inquit,* à Moſe, & Phinee, & Helia, & Macario ſimilia eſſe facta, quia ab omnibus vnius Dei præcepta ſunt vindicata.

Liberius Papa. 350.

Epiſtola ad Athanaſium, & reliquos Ægypti Epiſcopos de Arianis: Cùm ope diuina vniuſcuiuſque perſonæ conſcripta eorum, qui pro nouitatis commento accuſati ſunt, de venerabili noſtro ſcrinio obſecundãtibus, & nobis rationabiliter offerentibus, ſolertius intendamus, ita vt qui hæc præſumpſerint præuaricari, primùm quidẽ ſubiaceant iudicio terribili omnipotentis Dei: deinde autem qualemcunque regalem indignationem reuereantur, per quam quidem, ſi Epiſcopi aut Clerici ſunt, à ſui ſacerdotij, ſiue à Cleri ſui ordine modis omnibus excidant: ſi autem monachi ſunt, ſegregentur, & alieni ſint de ſuis locis. Si autem dignitatem, aut cingulum, aut militiam habeant, nudentur eis: ſi autem ſunt priuati, ſi quidem nobiles exiſtunt, ſuarum ſubſtantiarum proſcriptionem patiantur: ſin autem ignobiles exiſtunt, non ſolùm in corpore verberentur, ſed etiam exilio perpetuo caſtigentur: vt omnes timore Dei compreſſi, & comminata eis digna ſupplicia reuerentes, immobilem & ſine turbatione pacem ſanctarum Dei Eccleſiarum cuſtodiant.

Lucifer Calaritanus. 360.

De non conueniendo cum hæreticis: Quid igitur oportuerat nos facere, niſi ſecundùm Beati Petri præceptum recederemus à vobis ſacrilegis? Vnde enim vobiſcum potueramus cõuenire, cùm dixerit Dominus in Euangelio: *Attendite vobis à fermento Phariſæorum, quæ eſt hypocriſis?* quomodo potueramus in vno eſſe, cùm Corinthijs ſcribens dixerit Beatus Paulus Apoſtolus: *Omnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes; ita vt vxorem patris aliquis habeat, & vos inflati eſtis, & non potius luctum habuiſtis, vt tolleretur è medio veſtrum, qui hoc opus fecit?* Si igitur Apoſtolus huiuſmodi opus operantem iuſſerit tolli è medio, ne videlicet per illius ſocietatem omnis corrumperetur Eccleſia, quanto magis dignum fuerat, vt vos fugeremus blaſphemos? Si illum ſe tradidiſſe Satanæ narrat, quanto magis tunc vos iam traditos eſſe ſcire debetis, quando Dei cœperitis negare Filium?

Ambroſius. 370.

Lib.1. de Spiritu ſancto in Prologo: Nam & Conſtantinopolis iam Dei verbum recepit, & euidentia iam meruit tui documẽta iudicij. Etenim quamdiu venena Arianorum ſuis fouebat incluſa viſceribus, bellis finitimis inquieta, murus armis circumſonabat hoſtilibus: poſteaquam verò fidei exules abdicauit, hoſtem ipſum iudicem Regum, quem ſemper tremere conſueuerat, deditũ vidit, ſupplicem recepit, morientem obruit, ſepultum poſſidet.

Epiſtola 81. ad Syricium P. Impietatem Manichæorũ & clementiſſimus execratus eſt Imp. & omnes, qui illos viderunt, quaſi quædam contagia refugerunt, ſicut teſtes ſunt fratres & compresbyteri mei, Creſcens, Leopardus, Alexander, ſancto feruentes Spiritu, qui eos omnium execratione damnatos ex vrbe quaſi profugos repulerunt.

Hieronymus. 390.

Aduerſus Pelagium ad Cteſiphonem cap.2. Quid loquar de Priſcilliano, qui & ſeculi gladio, & totius orbis auctoritate damnatus eſt?

Ad Fabiolam de 42. manſionibus, manſione 29. Haud aliter poſſumus magiſtri diſcipulorum atque credentium eos facere filios neceſſitatis, niſi præceptores eorum interfecerimus. Crudeles ſimus in occiſione eorum, non parcat manus noſtra armum aut extremum auriculæ de ore leonis extrahere.

Ad cap.5. epiſtolæ ad Galatas: Doctrina peruerſa ab vno incipiens, vix duos aut tres primùm in exordio reperit auditores, ſed paulatim vt cancer 1.Tim. 5 ſerpit in corpore, & iuxta vulgare prouerbium, vnius pecudis ſcabies, totum commaculat gregem. Igitur & ſcintilla, ſtatim vt apparuerit, extinguenda eſt, & fermentum à maſſæ vicinia ſemouendum, ſecandæ putridæ carnes, & ſcabioſum animal à caulis ouium repellendum, ne tota domus, maſſa, corpus, & pecora ardeat, corrumpatur, putreſcat, intereant. Arius in Alexandria vna ſcintilla fuit, ſed quia non ſtatim oppreſſa eſt, totum orbem eius flamma populata eſt.

Auguſtinus. 400.

Epiſtola 48. ad Vincentium: Non inuenitur exemplum in Euangelicis & Apoſtolicis literis aliquid petitum à Regibus terræ pro Eccleſia, contra inimicos Eccleſiæ. Quis negat non inueniri? ſed nondum implebatur illa prophetia: *Et nunc reges in-* Pſal. 2. *telligite, & erudimini qui iudicatis terram. Seruite Domino in timore.* Adhuc enim implebatur, quod in eo-

dem Pſalmo paulo ſuperius dicitur: *Quare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania? Aſtiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum, aduerſus Dominum, & aduerſus Chriſtum eius.* Veruntamen ſi facta præterita in Propheticis libris figuræ fuerunt futurorum: in rege illo, qui appellabatur Nabuchodonoſor, vtrumque tempus figuratum eſt, & quod ſub Apoſtolis habuit, & quod nunc habet Eccleſia. Temporibus itaque Apoſtolorum & Martyrum illud implebatur, quod figuratum eſt, quando rex memoratus pios & iuſtos cogebat adorare ſimulachra, & recuſantes in flammas mittebat: nunc autem illud impletur, quod paulo poſt in eodem rege figuratum eſt, cùm conuerſus ad honorandum Deum verum, decreuit in regno ſuo, vt quicunque blaſphemaret Deum Sidrach, Miſach, & Abdenago, pœnis debitis ſubiaceret. (Dan. 3.) Prius ergo tempus illius regis ſignificabat priora tempora regum infideliũ, quos paſſi ſunt Chriſtiani pro impijs: poſterius verò tempus illius regis ſignificauit tempora poſteriorum regum iam fideliũ, quos patiuntur impij pro Chriſtianis.

Epiſtola eadem prope initium: Donatiſtæ nimium inquieti ſunt, quos per ordioatas à Deo poteſtates cohiberi atque corrigi mihi nõ videtur inutile. Nam de multorũ correctiona iam gaudemus, qui tam veraciter veritatem Catholicam tenent atque defendunt, & à priſtino errore ſe liberatos eſſe lætantur, vt eos cum magna gratulatiooe miremur. Qui tamen neſcio qua vi conſuetudinis nullo modo mutari in melius cogitarent, niſi hoc terrore perculſi, ſolicitam meotem ad conſiderationem veritatis intenderent, ne fortè, ſi non pro iuſtitia, ſed pro peruerſitate, & præſumptione hominum ipſas temporalea moleſtias infructuoſa & vana tolerantia paterentur, apud Deum poſtea non inuenirent niſi debitas pœnas impiorum, qui eius tam lenem admonitionem, & paterna flagella contempſeriot.

Epiſt. 50. ad Benifacium: Quapropter ſi poteſtate, quam per religionem ac fidem regum, tempore quo debuit, diuino munere accepit Eccleſia, hi, qui inueniuntur in vijs ac ſepibus, id eſt, ſchiſmatibus & hæreſibus, coguntur intrare, non quia coguntur reprehendant, ſed quò cogantur attendant. Conuiuium Domini vnitas eſt corporis Chriſti, non ſolùm in Sacramento altaris, ſed etiam in vinculo pacis. De ipſis ſanè poſſumus veriſſimè dicere, quòd neminem cogant ad bonum: quoſcumque enim cogunt, non cogunt niſi ad malum. Veruntamen antequam iſtæ leges, quibus ad conuiuium ſanctum coguntur intrare, in Africam mitterentur, nonnullis fratribus videbatur, in quibus & ego eram, quamuis Donatiſtarum rabies vſquequaque ſæuiret, non eſſe petendum ab Imperatoribus, vt ipſam hæreſin iuberent omnino non eſſe, pœnam conſtituendo ijs, qui in illa eſſe voluiſſent: ſed hoc potius conſtituerent, vt eorum furioſas violeotias non paterentur, qui veritatem Catholicam vel prædicarent loquendo, val legerent cõſtituendo. Quod eo modo fieri aliquatenus poſſe arbitrabamur, ſi legem pijſſimæ memoriæ Theodoſij, quam generaliter in omnes hæreticos promulgauit, vt quiſquis eorum Epiſcopus vel clericus, vbilibet eſſet inuentus, decem libris auri mulctaretur, expreſſius in Donatiſtas, qui ſe negabant hæreticos, ita confirmarent, vt non omnes ea mulcta ferirentur, ſed in quorum regionibus aliquas violentias à Clericis, vel à circumcellionibus, val populis eorum Eccleſia Catholica pateretur: vt ſcilicet poſt proteſtationem Catholicorũ, qui fuiſſent iſta perpeſſi, iam cura ordinum ad perſoluendam mulctam Epiſcopi ſiue miniſtri cæteri tenerentur. Ita enim exiſtimabamus eis territis & nihil tale facere audentibus, poſſe liberè doceri, & teneri Catholicam veritatem, vt ad eam cogeretur nemo, ſed eam, qui ſine formidine vellat, ſequeretur, na falſos & ſimulatores Catholicos haberemus. Et quamuis alijs fratribus aliud videretur, iam ætate grauioribus, vel multarum ciuitatum & locorum exempla percurrentibus, vbi firmam & veram Catholicam videbamus, quæ tamen ibi talibus beneficijs Dei conſtituta eſſet, atque firmata, dum per priorum Imperatorum leges ad cõmunionem homines Catholicam cogerentur: obtinuimus tamen, vt illud potius, quod dixi, ab Imperatoribus peteretur: decratum eſt in Concilio noſtro, legati ad comitatum miſſi ſunt. Sed Dei maior miſericordia, qui ſciret harum legum terror, & quædam medicioalis moleſtia, quàm multorum eſſet prauis, vel frigidis animis neceſſaria, & illi duritiæ, quæ verbis emendari non poteſt, ſed tamen aliquantula ſeueritate diſciplinæ poteſt, id egit, vt legati noſtri, quod ſuſceperant, obtinere non poſſent. Iam enim nos præuenerant ex alijs locis quædam Epiſcoporum querelæ grauiſſimæ, qui mala fuerant ab ipſis multa perpeſſi, & à ſuis ſedibus exturbati, præcipuè horrenda & incredibilis cædes Maximiani Epiſcopi Catholici Eccleſiæ Vagiẽſis affecit, vt ooſtra legatio iam quid ageret non haberet. Iam enim lex fuerat promulgata, vt tantæ immanitatis hæreſis Dooatiſtarum, cui crudelius parci videbatur, quàm ipſa ſæuiebat, non tantùm violenta eſſe, ſed omnino eſſe noo fioeretur impunè: non tameo ſupplicio capitali propter ſeruandam etiam circa indignos manſuetudinem Chriſtianam, ſed pecuniarijs damnis propoſitis, & in Epiſcopos vel miniſtros eorum exilio conſtituto.

Lib. 1. contra epiſt. Parmeniani cap. 10. Sed hæc omitto, illud quæro, quod manifeſtè enumerat Apoſtolus dicens: *Opera carnis, quæ ſunt*, inquit, *fornicationes, immunditia, contentiones, æmulationes, animoſitates, diſſenſiones, hæreſes, inuidia, ebrietates, commeſſationes, & his ſimilia.* (Gal. 5.) Quid iſtis videtur, vt crimen idololatriæ putent iuſtè ab Imperatoribus vindicari? aut ſi nec hoc volunt, cur in veneficos vigorem legum exerceri iuſtè fatentur, in hæreticos autem & Schiſmaticos impia diſſenſiooe nolunt fateri, cùm in ijſdem ioiquitatis fructibus auctoritate Apoſtolica numerentur? An fortè nec talia poteſtates iſtæ humanæ conſtitutionis permittuntur curare? *Propter quid* ergo *gladium portat, qui dictus eſt miniſter Dei, vindex in iram eis, qui malè agunt*, (Rom. 13.) niſi fortè, quemadmodum nonnulli eorum ſanè imperitiſſimi hoc intelligere ſolent de honoribus Eccleſiaſticis dictum eſſe, vt gladius intelligatur vindicta ſpiritalis, qui excommunicationem operatur, cùm prouidentiſſimus Apoſtolus conſequenti contextione lectionis ſatia aperiat quid loquatur? Ille quippe addidit: *Propter hoc enim & tributa præſtatis*, &c. (Rom. 13.)

Epiſtola 166. ad Donatiſtas: Nabuchodonoſor miraculo ſalutis trium puerorum commotus atque mutatus, pro veritate contra errorem edictum propoſuit, vt quicunque blaſphemarent Deum Sidrach, Miſach, & Abdenago, in interitum irent, & domus eorum in diſperſionem; & non vultis, vt tale quid contra vos iubeant Imperatores Chriſtiani, cùm ſciant à vobis in eis, quos rebaptizatis, Chriſtum exuſſlari? Si iuſſiones regum non pertinent ad prædicandam religionem, & ſacrilegia prohibenda, quare ad edictum regis talia iubentis etiam ipſi vos ſignatis? &c. Tunc Conſtantinus prior contra partem Donati ſeue- (Dan. 3.)

riſſimam

riſſimam legem dedit. Hunc imitati filij eius talia præceperunt, &c.

In Euangelium Ioannis tractatu vndecimo: Si Nabuchodonoſor Rex laudauit, & prædicauit, & gloriam dedit Deo, quia liberauit de igne tres pueros, & tantam gloriam dedit, vt decretum
Dan 3. mitteret per regnum ſuum: *Quicunque dixerint blaſphemiam in Deum Sidrach, Miſach, & Abdenago, in interitum erunt & domus eorum in perditionem*: quomodo iſti reges non moueantur, qui non tres pueros attendunt liberatos de flamma, ſed ſeipſos liberatos de gehenna, quando vident Chriſtum, à quo liberati ſunt, exſufflari in Chriſtianis, quando audiunt dici Chriſtiano, dic te non eſſe Chriſtianum? Talia facere volunt, & ſaltem talia pati nolunt. Nam videte qualia faciunt, & qualia patiuntur: occidunt animas, affliguntur in corpore; ſempiternas mortes faciunt, & temporales ſe perpeti conqueruntur, &c. Si paſſa es, ô pars Donati, corporalem afflictionem ab Eccleſia Catholica, à Sara paſſa es Agar, redi ad dominam tuam.

Libro 2. Retractationum cap. 5. Sunt duo libri mei, quorum titulus eſt: *Contra partem Donati.* In quorum primo libro dixi, non mihi placere vllius ſecularis poteſtatis impetu ſchiſmaticos ad communionem violenter arctare. Et verè tunc mihi non placebat, quia nondum expertus eram, vel quantum mali eorum auderet impunitas, vel quantum eis in melius mutandis conferre poſſet diligentia diſciplinæ. Hoc opus ſic incipit: *Quoniam Donatiſtæ nobis.*

Innocentius Primus. 406.

Epiſtola 12. ad Laurentium Epiſcopum Senienſem de Boſnia: Diu mirati ſumus dilectionis tuæ literis lectis, hæreticos Photini venena ſectantes in territorio dilectionis tuæ non ſolùm eſſe, ſed & publicè ſibi conuenticula in aliquorum poſſeſſionibus præparare, cùm de toto penè orbe nuſquam tam multi, quàm apud vos, delegerint habitare. Quorum doctrinæ nefariæ auctor Marcus, dudũ de Vrbe pulſus, temeritatis tantæ ductus eſt audacia, vt primum ſibi inter eos vendicet locum. Sed ne vlterius debacchandi habeant facultatem, & animas ſimplicium ac ruſticorum ſecum in gehennam, cui deſtinati ſunt, trahant, actum eſt aduerſus eos à defenſoribus Eccleſiæ noſtræ, quòd eos poſſint expellere, vt qui Chriſtum Deum ex Patris ſubſtantia ante ſecula negant genitum, hi cum Iudæis, qui eius deitatem negauerũt, & nũc vſque negant, participium habeant damnationis. Tuum eſt, frater chariſſime, quæ præcepta ſunt non ſegnius agere, ne plebem tibi creditam diſſimulatione deperdas, & incipias Deo de perditis reddere rationem.

Epiſtola 31. ad Concilium Carthaginenſe: Sanandum eſt celerius, ne longius execrandus animis morbus inſerpat. Vt ſi medicus (cùm viderit huius terreni corporis aliquem eſſe languorem) magnum ſuæ artis æſtimat documentum eſſe, ſi citò quis illius interuentu deſperatus euadat: vel cùm putre vulnus aſpexerit, adhibet fomenta, vel cætera, quibus illud poſſit, quod natum fuerat, vulnus obduci. Ac ſi id manens ſanari non poterit, ne corpus reliquum ſua tabe corrumpat, ferro amputet quod nocebat, quò reliquum integrum ſeruet, & intactum. Præcidendum ergo id eſt, quod velut puro ſanoq́ nimium corpori vulnus obrepſit, ne cùm tardius abſtergitur, in ipſis penè viſceribus huius mali non exhaurienda poſt ſentina conſidat, &c. Auellendi ſunt longius, & ab Eccleſiæ procul remouendi viſceribus, ne diutius multa occupans, inſanabilis poſt error increſcat. Si enim diu fuerint in hac impunitate verſati, neceſſe eſt, multos in hanc ſuæ prauitatẽ mentis inducant, decipiantq́ue innocentes, vel potius imprudentes, qui fidem Catholicam non ſequuntur. Putabunt enim eos rectè ſentire, quos adhuc vident in Eccleſia perdurare. Separetur ergo à ſano corpore vulnus inſanum, remotoq́ue morbi ſæuientis afflatu, cautius, quæ ſunt ſyncera, perdurent, & grex purior ab hac mali pecoris contagione purgetur.

Leo Magnus. 450.

Sermone 5. de ieiunio decimi menſis: Illud quoque obſecrans moneo, vt ſi cui veſtrum innotuerit, vbi habitent Manichæi, vbi doceant, quos frequentent, noſtræ ſolicitudini fideliter indicetis. Contra communes hoſtes pro ſalute communi vna communis debet eſſe vigilantia, ne de alicuius membri vulnere etiam alia poſſint membra corrumpi: & qui tales non prodendos putant, in iudicio Chriſti inueniantur rei de ſilentio, etiamſi non contaminentur aſſenſu. Aſſumite igitur religioſæ ſolicitudinis pium zelum, & contra ſæuiſſimos hoſtes animarum, omnium fidelium cura conſurgat. Ideoq́ue enim miſericors Deus quandam nobis partem prodidit hominum noxiorum, vt manifeſtato periculo excitaretur diligentia cautionis. Non ſufficiat quod actum eſt, ſed eadem inquiſitio perſeueret.

Epiſtola 45. cap. 3. ad Pulcheriam Auguſtam: De Eutyche autem, totius ſcandali & prauitatis auctore, hoc Clementia veſtra præcipiat, vt ab eo loco, qui Conſtantinopolitanæ vrbi nimis vicinus eſt, longius transferatur: ne frequentioribus ſolatijs eorum, quos ad impietatem ſuam traxit, vtatur.

Epiſtola 93. ad Turibium: Meritò Patres noſtri, ſub quorum temporibus hæreſis hæc nefanda (*Priſcillianiſtarum*) prorupit, per totum mundum inſtanter egêre, vt impius furor ab vniuerſa Eccleſia pelleretur: quando etiam principes mundi ita hanc ſacrilegam amentiam deteſtati ſunt, vt auctorem eius, ac pleroſque diſcipulos legum publicarum enſe proſternerent. Videbãt enim omnem curam honeſtatis auferri, omnem coniugiorum copulam ſolui, ſimulq́ diuinum ius humanumque ſubuerti, ſi huiuſmodi hominibus vſquam viuere cum tali profeſſione licuiſſet. Et profuit diu iſta diſtrictio Eccleſiaſticæ lenitati: quæ etſi ſacerdotali contenta iudicio, cruentas refugit vltiones, ſeueris tamen principum Chriſtianorum cõſtitutionibus adiuuatur, dum ad ſpiritale nonnunquam recurrunt remedium, qui timent corporale ſupplicium.

Proſper Aquitanicus. 460.

Contra Collatorem cap. 41. Venerabilis memoriæ Pontifex Cæleſtinus ſciens damnatis non examen iudicij, ſed ſolùm Pœnitentiæ remedium eſſe præſtandum, Cæleſtium quaſi non diſcuſſo negotio audientiam poſtulantem, totius Italiæ finibus iuſſit extrudi; adeò prædeceſſorum ſuorum ſtatuta, & decreta Synodalia inuiolabiliter ſeruanda cenſebat, vt quod ſemel meruerat abſcindi, nequaquam admitteret retractari.

Gelaſius Primus. 492.

In Commonitorio ad Fauſtum Magiſtrum: Nobis nullum fas eſt inire certamen cum hominibus communionis alienæ, diuina Scriptura prædicante: *Hæreticum hominem poſt primam & ſecundam* Tit. 3.
correptionem deuita, &c.

Pelagius Primus. 555.

Epiſtola 3. ad Narſen Patritium & Ducem in Italia:

Thracius & Maximilianus, nomina tantùm Epiſcoporum habentes, & Eccleſiaſticam ibi vnitatem perturbare dicuntur, & omnes Eccleſiaſticas res ſuis vſibus applicare, &c. Ideo gloriam veſtram ſalutantes petimus, ve non putetis alicuius eſſe peccati, ſi eiuſmodi homines comprimuntur. Hoc enim diuinæ & humanæ leges ſtatuerunt, vt ab Eccleſiæ vnitate diuiſi, & eius pacem iniquiſſimè perturbantes, à ſecularibus etiam poteſtatibus comprimantur. Nec quicquam maius eſt, vnde Deo ſacrificium poſſitis offerre, quàm ſi id ordinetis, vt hi, qui in ſuam, & aliorũ pernitiem debacchantur, competenti debeant vigore compeſci.

Epiſtola 3. ad eundem: De Liguribus, Veneticis, & Hiſtrijs Epiſcopis quid dicam? quos idonea eſt excellentia veſtra & ratione, & poteſtate comprimere, & dimittetis eos in contemptum Apoſtolicarum Sedium de ſua ruſticitate gloriari: cùm, ſi quid eos de iudicio vniuerſalis Synodi, quod Conſtantinopoli per primam nuper indictionem actum eſt, fortè mouebat, ad Sedem Apoſtolicam, electis aliquibus de ſuis, qui dare & accipere rationem poſſent, dirigere debuerũt; & non clauſis oculis corpus Chriſti Dei noſtri, hoc eſt, Sanctam Eccleſiam lacerare. Nolite ergo dubitare huiuſmodì homines principali, vel iudiciali auctoritate comprimere: quia regulæ Patrum ſpecialiter hoc conſtituerunt, vt, ſi qua Eccleſiaſtici officij perſona, cui ſubiectus eſt, reſtiterit, vel ſeorſum collegerit, aut aliud altare erexerit, ſeu ſchiſma fecerit: iſte excommunicaretur, atque damnaretur. Quòd ſi fortè & hoc contempſerit, & permanſerit diuiſiones & ſchiſmata faciendo; per poteſtates publicas opprimatur. Ecce Domine, quod veſter animus fortè timidus eſt, ne perſequi videaris, de Patrum vobis auctoritate hæc breuiter dirigenda curaui, cùm mille alia exempla, & conſtitutiones ſint, quibus euidenter agnoſcitur, vt facientes ſciſſuras in S. Eccleſia, non ſolùm exilijs, ſed etiam proſcriptione rerum, & dura cuſtodia per publicas poteſtates debeant coerceri.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 1. epiſt. 72. ad Gennadium, Patricium & Exarchum Africæ: Notum eſt hæreticæ religionis viros, ſi ijs, quod abſit, ſuppetit licentia nocendi, contra Catholicam fidem vehementer inſurgere, quatenus hæreſeos ſuæ venena ad tabefacienda, ſi valuerint, Chriſtiani corporis membra transfundant: cognouimus enim eos contra Eccleſiam Catholicam, Domino ijs aduerſante, colla ſubrigere, & fidem velle Chriſtiani nominis inclinare. Sed eminentia veſtra conatus eorum comprimat, & ſuperbas eorum ceruices iugo rectitudinis premat.

Lib. 3. epiſtola 32. ad Pantaleonem Epiſcopum Africæ: Hæreticorum neſandiſſimam prauitatem qualiter lex perſequatur inſtantius, excellentiæ veſtræ non habetur incognitum. Hi igitur, quos & fidei noſtræ integritas, & legum damnat diſtrictio mundanarum, non leue peccatum eſt, ſi veſtris inueniant temporibus licentiam reſerpendi. In illis igitur partibus, quantum didicimus, ita Donatiſtarum creuit audacia, vt non ſolùm de ſuis Eccleſijs auctoritate peſtifera eijciant Catholicæ fidei ſacerdotes; ſed & quos vera confeſſione aqua regenerationis abluerat, rebaptizare nõ metuunt, valdéq; miramur, ſi tamen ita eſt, vt vobis illic poſitis huiuſcemodi liceat hominibus in prauis excedere. Primùm ſiquidẽ quale de vobis iudicium hominibus relinquatis, attendite: ſi hi, qui aliorum temporibus iuſta ratione compreſſi ſunt, vobis adminiſtrantibus viam ſui exceſſus inueniant. Deinde perditorum animas Deum noſtrum de manu veſtra ſcitote requirere, ſi eorum neſas, in quantum poſſibilitas exigit, emendare negligitis.

Lib. 4. epiſt. 3. Ita ſtuduit V. Fraternitas Africanã inconcuſſam ſeruare prouinciam, vt nullatenus deuias hæreticorum ſectas cum feruore ſacerdotali coërcere negligeret. De quibus etiam omnibus ſopiendis, & antequam Charitatis veſtræ cõſuleremus apicibus, in tantum nos ſubtilius deſiniſſe meminimus, vt nihil rurſus de his vobis reſponderi neceſſarium credamus. Quanquam ergo hæc ita ſe habeant, & deſideremus omnes hæreticos à Catholicis ſacerdotibus vigore ſemper, rationéq; compeſci; tamen ſubtiliter intuentes, omnino nos tetigit, ne per ea, quæ apud vos geſta ſunt, aliorum conſiliorum Primatibus, quod auertat Dominus, generetur ſcandalum. Sententia namque à vobis prolata eſt in concluſione geſtorum, in qua dum pro inueſtigandis illis hæreticis admonetis, ſubintuliſtis eos, qui negligunt, ſubſtantiarum, dignitatumque priuatione pleſtendos. Optim... eſt igitur, frater chariſſime, ve... his, quæ foris corrigenda ſunt, prius charitas interna ſeruetur, vt ſimus mente ſubiecti: quod maximè veſtræ grauitatis proprium iudicamus, etiam perſonis dignitate minoribus: tunc enim totis coadunatis viribus, hæreticorum commodius obuiatis erroribus, cùm ſecundùm morem ſacerdotij veſtri ſtudueritis Eccleſiaſticam interius cuſtodire concordiam.

Beda. 700.

Lib. 3. in Cant. Vulpes, quæ demoliuntur vineas, hæretici ſunt & ſchiſmatici, qui prauæ dente doctrinæ vineas Chriſti florentes, id eſt rudes fidelium mentes, quantum lacerare ſoleant vtinam neſciremus. Præcepit ergo ſponſæ ſuæ Chriſtus, vt cum pediſſequis ſuis, quas filias Hieroſalem appellare ſolet, id eſt, cum prædicatoribus ſancta humilitate ſublimibus pio labori inſiſtẽs, capiat vulpes puſillas, id eſt, mox incipiẽtes fraudulentorum verſutias deprehendere, ac debellare contendat; ne maiores effectæ per tempus, tantò difficilius à læſione vinearum eius ſpiritualiũ depellantur, quantò has diutius iam depaſcere conſueuerunt. Et bene, vbi capiendas vulpes admonuit, ibi mox vineam ſingulari appellatione ſignauit: vt ob id maximè inſequendos ac proterendos doceret hæreticos, ne fidem Eccleſiæ, quam vnam eſſe oportet, eorum inſeſtatio ſcinderet, atque in partes diſtraheret. Nec prætereundum, quòd non ait, capite vobis, cùm Eccleſiæ filijs loqueretur, vel vinea veſtra floruit, ſed, *capite nobis puſillas vulpes: nam vinea noſtra floruit*, vt hinc magis omnes, qui poſſunt, ad debellãdam ſiue corrigendam hæreticorum vel malorum Catholicorum nequitiam accenderet, quò eos ſibi in hoc agendo deſeruire monſtraret, ſuamq; eſſe vineam, quam defenderet ipſe, laborum piorum remunerator oſtenderet.

Rabanus Maurus. 850.

Ad cap. 11. Iudith: Omnis hæreticus, ſiue Schiſmaticus, ſiue etiam Iudæus, vel paganus, qui Eccleſiam Chriſti prauo dogmate, ſeu peruerſo exemplo corrumpere voluerit, proprio ſuperbiæ ſuæ gladio caput voluntatis iniquę per ſententiam iuſti iudicis amputetur, & inferni cruciatibus ſubigendus, pœnas dolorum ſentiet in æternum.

Anaſtaſius Bibliothecarius. 870.

Variarum hiſtoriarum lib. 16. Anthimum quoque eiuſdem regię ciuitatis Epiſcopum, prfatæ hęreſeos defenſorem, conuictum publicè, commu-

tinre priuauit, ac perſuaſo principe in exilium egit.

Lib.24. Multo ſanè diuino zelo Imperator piiſſimus motus contra Manichæos, qui nunc Pauliciani dicuntur, & Athingarios in Phrygia & Lyaonia degentes, capitalem animaduerſionem Nicephori ſanctiſſimi Patriarchæ, ac aliorum piorum prędicamentis promulgauit. Aduerſus eſt autem per alios nequam morum conſiliarios obtentu pœnitentiæ, cùm eſſet impoſſibile illos pœnitentiam agere, qui eorum errore decepti fuiſſent: dogmatizabat autem indoctè, non licere ſacerdotibus promulgare contra impios mortem, per omnia diuinis ſuper hoc aduerſans Scripturis: Si enim Petrus vertex Apoſtolorum Ananiam & Saphiram ab vno mendacio tantùm mortificauit, & Paulus clamat: *Qui talia agunt digni ſunt morte*: & hęc de ſolo corporali peccato, quomodo non horum contrarij erunt, qui omni ſpirituali ac corporali ſpurcitia dæmonibus ſeruiunt.

Glaber Rodolphus. 1030.

Lib. 3. Hiſtoriæ ſuæ cap. 8. Cùm hæretici illi veram & vniuerſalem fidem recipere nollent, dictum eſt eis, quoniam niſi celeriter ad ſanam fidei mentem redeant, Regis iuſſu, & vniuerſæ plebis conſenſu, igne eſſent protinus crematuri. At illi malè in ſua confiſi veſania, nil pertimeſcere ſe iactabant, ſeque euaſuros ab igne promittebant, & ad meliora ſibi ſuadentibus illudebant. Cernens Rex, & vniuerſi, qui ibi aderant, minus poſſe illos reuocari ab inſania, iuſſit accendere non longè à ciuitate ignem permaximum, vt vel eo fortè territi, à ſua malignitate deſinerent. Ad quē cùm ducerentur, rabida adacti dementia, ſe omnimodis hoc velle proclamabant, ac ſeſe vltrò ad ignem trahentibus inſerebant. Quibus ad vltimum numero tredecim igni traditis, cùm iam cœpiſſent acrius aduri, cœperunt voce qua poterant ex eodem igne clamare, ſe peſſimè deceptos arte diabolica, nuper de vniuerſorum Deo ac Domino malè ſenſiſſe, & ob hanc ab ijſdem illatam ei blaſphemiam, illos temporali & ęterna vltione torqueri. His verò plures è circumſtantibus auditis, pietatis humanitate permoti, accedentes, vt vel ſemiuiuos ab igne eriperent, minimè valuerunt, quoniam vindice flamma conſumente illos, continuò in puluerem redacti ſunt. Si qui verò poſtmodum huius peruerſitatis ſectatores fuerunt reperti, ſimili vltionis vindicta vbique fuerunt perditi. Præterea venerabilis Catholicæ fidei cultus, extirpata inſanientium peſſimorum veſania, vbique terrarum clarior emicuit.

Hermannus Contractus. 1056.

De anno 1052. Imperator natalem in Goslare egit, ibique quoſdā hęreticos Manichæos, omnis eſum animalis execrantes, conſenſu omnium, ne hæretica ſcabies ſerperet in plures, in patibulis ſuſpendi fecit.

Bernardus. 1130.

Hom.66. ſuper Cantica: Melius proculdubio hæretici gladio coërcerentur, illius videlicet, qui *non ſine cauſa gladium portat*, quàm in ſuum errorem multos traijcere permittantur. *Dei enim miniſter ille eſt, vindex in iram ei, qui malè agit.* Mirabantur aliqui, quòd non modò patienter; ſed & læti, vt videbatur, ducerentur ad mortem: ſed qui minus aduertunt, quanta ſit poteſtas diaboli, non modò in corpora hominum, ſed etiam in corda, quę ſemel permiſſus poſſederit. Nonne plus eſt hominem ſibi inijcere manus, quàm id libēter ab alio ſuſtinere? hoc autem in multis potuiſſe diabolum frequenter experti ſumus, qui ſeipſos aut ſubmerſerunt, aut ſuſpenderunt: denique Iudas ſuſpendit ſeipſum, diabolo ſine dubio immittente. Ego tamen maius exiſtimo, magiſque admiror, quòd potuit immiſiſſe in cor eius vt traderet Dominum, quàm vt ſemetipſum ſuſpenderet. Nihil ergo ſimile habent conſtantia Martyrum, & pertinacia horum: quia mortis contemptum in illis pietas, in iſtis durities cordis operatur.

Rom. 13. Matth. 27.

Epiſtola 195. de Arnoldo Brixienſi hæretico: Hoc ſcientes, neſcio ao melius ſalubriuſue in tanto diſcrimine rerum agere valeatis, quàm, (iuxta Apoſtoli monitum,) *auferre malum ex vobis*: quanquam amicos ſponſi ligare potius, quàm fugare curabit, ne iam diſcurrere, & eò nocere plus poſſit. Hoc enim & Dominus Papa, dum adhuc eſſet apud nos, ob mala, quæ de illo audiebat fieri, ſcribendo mandauit, ſed non fuit qui faceret bonum. Denique ſi capi vulpes puſillas demolientes vineam Scriptura ſalubriter monet, num multo magis lupus magnus & ferus religandus eſt, ne Chriſti irrumpat ouilia, oues mactet, & perdat?

1. Cor. 5. Cant. 2.

Petrus Cluniacenſis. 1150.

Libro 1. epiſt. 1. Sed poſt rogum Petri de Bruis (quo apud S. Ægidium zelus fidelium flammas Dominicæ crucis ab eo ſuccenſas eum concremando vltus eſt) poſtquam planè impius ille de igne ad ignem, de tranſeunte ad æternum tranſitum fecit, hæres nequitię eius Henricus cum alijs diabolicam doctrinam, non quidem emendauit, ſed immutauit.

Fredericus Primus. 1152.

Cod. de hæret. & Manichæis: Receptores, defenſores, & fautores hæreticorum damnamus, firmiter ſtatuentes, vt ſi poſtquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, ſatisfacere contempſerit intra annum; ex tunc ipſo iure ſit infamis, nec ad publica officia ſeu conſilia, vel ad eligendum aliquos adhibeatur; neque ad teſtimonium admittatur. Sit etiam inteſtabilis, vt nec teſtandi liberam habeat facultatem, nec ad hęreditatis ſucceſſionem accedat.

Codice eodem: Si Dominus temporalis requiſitus, & admonitus ab Eccleſia, terram ſuam purgare neglexerit ab hęretica prauitate, poſt annum à tempore monitionis elapſum terram ipſius exponimus Catholicis occupandam, qui eam exterminatis hæreticis abſque vlla contradictione poſſideant, & in fidei puritate conſeruent.

Otto Friſingenſis. 1156.

Libro 2. de rebus Frederici primi Imperatoris cap. 20. de Arnoldo Brixienſi hæretico: Hæc & his ſimilia cùm multis diebus ab eo inceſſanter & irreuerēter agerentur, cumque ſententia Paſtorum iuſtè in eum & Canonicè prolata, eius iudicio, tanquā omnino auctoritatis vacua, contemneretur; tandem in manus quorundam incidens, in Thuſciæ finibus captus, principis examini reſeruatus eſt, & ad vltimum à Pręfecto vrbis ligno adactus, ac rogo in puluerem redacto funere, ne à ſtolida plebe corpus eius venerationi haberetur, in Tiberim ſparſus.

Ecbertus Presbyter. 1160.

Aduerſus Catharos Serm. 8. Struite ignem copioſum in medio Synagogę veſtræ, & tollite illum veſtrum nouitium, quem vultis catharizare, & in medio ignis eum locate, & tu Archicathare pone ſuper verticem eius manum tuam, vt ſoles, & ſic benedicito illum: & tunc ſi non aduſſeris tu vngulas tuas, & ille illæſus euaſerit, fateor certè quia bene baptizatus eſt Catharus tuus: Si verò

non euadit, nonne mox ealens ad cælum vadit? Nonne ſic nuper baptizauit Colonia Archicatharum veſtrum Arnoldum, & complices eius, & ſimiliter Bonna Theodoricum, & ſocios eius, & continuò, vt dicitis, auolauerunt in cælum? imò, vt verius dicatur, deſcenderunt in profundum inferni, ab igne temporali, ad ardorem ignis æterni.

Lucius Tertius. 1180.

Extra. de Hæreticis lib. 5. tit. 7. cap. 9. Præſenti ordinatione ſancimus, vt quicunque manifeſtè fuerit in hęreſi deprehenſus, ſi clericus eſt, vel cuiuſlibet religionis obumbratione fuſcatus, totius Eccleſiaſtici Ordinis prærogatina nudetur, & ſic omni officio & beneficio ſpuliatus Eccleſiaſtico, ſecularis relinquatur arbitrio poteſtatis, animaduerſione debita puniendus: niſi continuò poſt deprehenſionem erroris, ad fidei Catholicæ vnitatem ſponte recurrere, & errorem ſuum ad arbitrium Epiſcopi religionis publicè coníenſerit abiurare, & ſatisfactionem congruam exhibere: laicus autem, niſi (prout dictum eſt) abiurata hęreſi, & ſatisfactione exhibita confeſtim ad fidem confugerit orthodoxam, ſecularis iudicis arbitrio relinquatur, debitam recepturus pro qualitate facinoris vltionem, &c. Qui verò inuenti fuerint ſola ſuſpicione notabiles, niſi ad arbitrium Epiſcopi, iuxta conſiderationem ſuſpicionis, qualitatemque perſonæ, propriam innocentiam congrua purgatione monſtrauerint, ſimili ſententię ſubiacebunt. Illos quoque, qui poſt abiurationem præſati erroris, vel poſtquam ſe (vt diximus) proprij Antiſtitis examinatione purgauerint, deprehenſi fuerint in abiuratam hæreſin recidiſſe, ſeculari iudicio ſine vlla penitus audientia decernimus relinquendos.

Guntherus. 1180.

De geſtis Frederici Imper. lib. 3. agens de Gilberto Porretano hæretico:

Iudicis Cleri noſtro ſub Principe victus,
Appenſusq́; cruci, flammaq́; cremante ſolutus
In cineres, Tiberini tuas eſt ſparſus in vndas,
Ne ſtolidæ plebis, quam fecerat improbus, error
Martyris oſſa nouo cineresúe foueret honore.

Innocentius Tertius. 1200.

Extra. libro 5. tit. 7. de Hæreticis, &c. In terris temporali noſtræ iuriſdictioni ſubiectis bona hęreticorum ſtatuimus publicari: & in alijs idem fieri præcipimus per Poteſtates & Principes ſeculares, quos ad id exequendum (ſi fortè negligentes extiterint) per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione remota compelli volumus, & mandamus, vt nec ad eos bona eorum vlterius reuertantur, niſi eis ad cor reuertentibus, & abnegantibus hęreticorum conſortium, miſereri aliquis voluerit, vt temporalis ſaltem pœna corripiat, quem ſpiritualis non corrigit diſciplina. Cùm enim ſecundùm legitimas ſanctiones reis læſæ maieſtatis punitis capite, bona confiſcentur eorum, filijs ſuis vita ſolummodò ex miſericordia conſeruata: quanto magis, qui aberrantes in fide Domini Dei Filium Ieſum offendunt, à capite noſtro, quod eſt Chriſtus, Eccleſiaſtica debent diſtrictione præcidi, & bonis temporalibus ſpoliari, cùm longè ſit grauius ęternam, quàm temporalem lędere maieſtatem?

Guilhelmus Neubrigenſis. 1200.

Rerum Anglic. lib. 2. cap. 13. Eiſdem diebus erronei quidam venerunt in Angliam, ex eorum genere, quos vulgo Publicanos vocant. Cùm à Pręſulibus Eccleſiarum, & Principibus prouinciarum in reos remiſſius agitur, egrediuntur de cauernis ſuis vulpeș nequiſſimę, & prætenta ſpecie pietatis ſeducendo ſimplices, vineam Domini tanto grauius, quanto liberius demoliuntur, &c. Moniti vt pœnitentiam agerent, & corpori Eccleſiæ vnirentur, omnem conſilij ſalubritatem ſpreuerunt: minas quoque, vt vel metu reſipiſcerent, deriſerunt, verbo illo Dominico abutentes: *Beati, qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam.* Tunc Epiſcopi, ne virus hæreticum latius ſerperet, pręcauentes, eoſdem publicè pronuntiatos hæreticos, corporali diſciplinę ſubdendos Catholico Principi tradiderunt: qui pręcepit hæreticæ infamiæ characterem frontibus eorum inuri, & ſpectante popolo virgis coercitos vrbe expelli, diſtrictè prohibens, ne quis eos vel hoſpitio recipere, vel aliquo ſolatio conſouere præſumeret. Dicta ſententia ad pœnam iuſtiſſimam ducebantur gaudentes, non lentis paſſibus, præeunte magiſtro eorum, & cantante: *Beati eritis cùm vos oderint homines.* In tantum deceptis ſuis mentibus ſeductorius abutebatur ſpiritus. Deteſtãdum illud collegium, cauteriatis frontibus, iuſtæ ſeueritati ſubiacuit: eo, qui primatum gerebat in eis, ob inſigne magiſterij inuſtionis geminæ, id eſt, in fronte & circa mentum dedecus ſuſtinente: ſciſſiſq; oe cingulo tęnus veſtibus publicè cæſi, & flagris reſonantibus vrbe eiecti, algoris intolerantia (hyems quippe erat) nemine vel exiguum miſericordiæ impendente, miſerè interierunt. Huius ſeueritatis pius rigor non peſte illa, quæ iam irrepſerat, Anglię regnum purgauit, verùm etiam ne vlterius irreperet, incuſſo hæreticis terrore præcauit.

Fridericus Secundus Imp. 1212.

In Conſtitut. Statuimus, de Epiſc. aud. Statuimus hoc edicto in perpetuum valituro, vt Poteſtates, Conſules, ſiue Rectores, quibuſcunque fungantur officijs pro defenſione fidei præſtent publicè iuramentum, quòd de terris ſuæ iuriſdictioni ſubiectis, vniuerſos hæreticos ab Eccleſia denotatos, bona fide pro viribus ſuis exterminare ſtudebunt: ita vt amodò, quandocumque quis fuerit in poteſtatem, ſeu perpetuam, ſeu temporalem aſſumptus, hoc teneatur capitulum firmare iuramento: alioqui neq; pro Poteſtatibus, neque pro Conſulibus, neque pro Rectoribus habeantur, eorumque ſententias ex tunc irritas iudicamus, & inanes.

Cod. de hæreticis & Manichæis: Gazaros, Patarenos, Leoniſtas, Speroniſtas, Arnoldiſtas, Circumciſos, & omnes hæreticos vtriuſque ſexus, quocunque nomine cenſeãtur, perpetua damnamus infamia, diffidamus, atque bannimus: cenſentes, vt omnia bona talium confiſcentur, nec ad eos vlterius reuertantur: id quòd filij eorum ad ſucceſſionem peruenire non poſſint, cùm longè grauius ſit æternam, quàm temporalem offendere maieſtatem. Qui autem inuenti fuerint ſola ſuſpitione notabiles, niſi ad mandatum Eccleſiæ iuxta conſiderationem ſuſpicionis, qualitatemq; perſonæ, propriam innocentiam congrua purgatione monſtrauerint: tanquam infames & banniti ab omnibus habeantur; ita quòd ſi ſic per annum permanſerint, ex tunc omnes tanquam hęreticos condemnamus.

Concilium Lateranenſe. 1215.

Cap. 3. Excommunicamus, & anathematizamus omnem hęreſin, extollentem ſe aduerſus hãc ſanctam, orthodoxam, Catholicam fidem, condemnantes vniuerſos hęreticos, quibuſcunque nominibus cenſeantur: facies quidem habentes diuerſas, ſed caudas ad inuicem colligatas: quia de vanitate conueniunt in idipſum. Damnati

vero

verò ſecularibus poteſtatibus præſentibus, aut eorum baliuis relinquâtur animaduerſione debita puniendi, clericis prius à ſuis Ordinibus degradatis, ita quòd bona huiuſmodi damnatorum, ſi laici fuerint, confiſcentur; ſi verò Clerici, applicentur Eccleſijs, à quibus ſtipendia perceperunt. Qui autem inuenti fuerint ſola ſuſpicione notabiles, niſi iuxta conſiderationes ſuſpicionis, qualitatemqúe perſonę, propriam innocentiam congrua purgatione mõſtrauerint, anathematis gladio feriantur, & vſque ad ſatisfactionem condignam ab omnibus euitentur, ita quòd ſi per annum in excommunicatione perſtiterint, ex tunc veluti hęretici condemnentur. Moneantur autem, & inducantur, & ſi neceſſe fuerit, per Eccleſiaſticam cenſuram compellantur ſeculares poteſtates, quibuſcunque fungantur officijs, vt ſicut reputari cupiũt, & haberi fideles, ita & pro defenſione fidei præſtent publicè iuramentum, quòd de terris ſuę iuriſdictionis ſubiectis vniuerſos hęreticos ab Eccleſia denotatos, bona fide pro viribus exterminare ſtudebunt, ita quòd amodò, quandocunque quis fuerit in poteſtatem, ſiue ſpiritualem, ſiue temporalem aſſumptus, hoc teneatur capitulum iuramento firmare.

Cæſarius Heiſterbachius. 1220.

Lib.5.cap.19. Circa illa tempora ſub Archiepiſcopo Arnoldo Colonię plures ſunt hæretici cõprehenſi, qui à literatis viris examinati, & victi, per iudicium ſeculare damnati ſunt, & data ſententia ducti ad ignem.

Gregorius Nonus. 1222.

Extra. de hæreticis cap.15. Excommunicamus & anathematizamus vniuerſos hæreticos, Catharos, Patarenos, Pauperes de Lugduno, Paſſaginos, Toſſepinos, Arnaldiſtas, Speroniſtas, & alios, quibuſcunque nominibus cenſeantur; facies quidem habentes diuerſas, ſed caudas ad inuicem colligatas, quia de vanitate conueniunt in idipſum. Damnati verò per Eccleſiam ſeculari iudicio relinquantur, animaduerſione debita puniendi; clericis prius à ſuis ordinibus degradatis. Si qui autem de prædictis, poſtquam fuerint deprehenſi, redire noluerint ad agendam condignam pœnitentiam, in perpetuo carcere detrudantur.

Thomas Aquinas. 1250.

Secunda ſecundæ quęſt. 11. artic. 3. *Poſt primam & ſecundam correptionem.* Eccleſia de pertinacis hęretici conuerſione non ſperans, aliorum ſaluti prouidet, eum ab Eccleſia ſeparando per excommunicationis ſententiam, & vlterius relinquit eum iudicio ſeculari, à mundo exterminandum per mortem.

Alexander Quartus. 1254.

Sexto Decretal. de hæreticis cap.2. Hæretici autem, credentes, receptatores, defenſores, & fautores eorum, ipſorumqúe filij, vſque ad ſecundam generationem, ad nullum Eccleſiaſticum beneficium, ſeu officium publicum admittantur. Quod ſi ſecus actum fuerit, decernimus irritum & inane.

Cap.4. ſuper eo, quod ſcriptum legitur: *Eccleſia nulli claudit gremium redeunti; quodq́; ij, qui poſt abiurationem erroris, vel poſtquam ſe proprij Antiſtitis examinatione purgauerint, ſi deprahenſi fuerint in abiuratam hæreſim recidiſſe, ſeculari decernuntur iudicio ſine vlla penitus audientia relinquendi*: Cùm Scripturę huiuſmodi videantur ſibi inuicem aduerſari, quid tenendum ſit per Sedem edoceri Apoſtolicam poſtulaſtis. Nos itaque inquiſitioni veſtræ de fratrum noſtrorum conſilio reſpondemus, quòd taliter deprehenſis, etiamſi ſine vlla penitus audientia relinquendi ſint iudicio ſeculari, ſi tamen poſtmodum pœniteant, & pœnitentię ſigna in ijs apparuerint manifeſta, nequaquam ſunt (humiliter petita) Sacramenta Pœnitentiæ & Euchariſtiæ deneganda.

Hugo Pratenſis. 1300.

Sermone 24. Sunt quidam hęretici notorij, qui alios volunt corrumpere, & ad malum trahere: & iſti tanquam membra putrida, ne alia membra corrumpant, ſunt ab Eccleſia pręcidendi. In quorum præciſione non eradicatur triticum: ſed potius in eorum diuiſione triticum confuoditur, & eradicatur, vel ſuffocatur. Alij ſunt hæretici occulti, qui alios non inducunt ad malum, & ideò debent ab Eccleſia, vt hîc dicitur, tolerari.

Raynerus Piſanus. 1300.

In Pantheologia de hæreſi cap.4. Punitur hæreticus excommunicatione, depoſitione, rerum ablatione, militari perſecutione. Primò punitur excommunicatione: quia hodie omnis hęreticus, ſiue occultus, ſiue manifeſtus, eſt ipſo iure excõmunicatus. Secundò depoſitione, quia indiſtinctè, ſiue clericus, ſiue laicus, Papa, vel Imperator, vel quilibet alius inferior, debet deponi ab omni dignitate. Tertiò rerum ablatione: quia bona eorum omnia ipſo iure ſunt confiſcata; ſed tamen executio ipſius confiſcationis, vel bonorum confiſcatio, non debet fieri per principes ſeculares, antequam per iudicium Eccleſiæ ſuper eodem crimine ſententia ſit promulgata. Quartò militari perſecutione: quia ſi aliter fieri non poteſt, manu armata ſunt ab ijs omnia bona auferenda.

Cap.5. Hæretici ex peccato eorum merentur à conſortio fidelium ſeparari, expelli, & incarcerari, & iudicio temporali, ſiue ſeculari occidi. Cuius ratio eſt: quia cùm hæreſis ſit vinum infectiuum, & maximè ſimplicium, vt dicit Apoſt. 2. Timoth. 2. *Sermo eorum ſerpit vt cancer*, &c. ideo Eccleſia hæreticos, qui alios corrumpunt, & pręcipuè ſimplices, qui de facili corrumpi poſſunt, de conſortio eorum excludit, & expellit, & etiam incarcerat.

Clemens Quintus. 1301.

Extra. de hæret. cap.3. Nos ſacro approbante Cõcilio ſectam Beguardorum damnamus, & reprobamus omninò, inhibentes diſtrictius, ne quis ipſos de cętero teneat, approbet, vel defendat. Eos autem, qui ſecus egerint, animaduerſione Canonica decernimus puniendos.

Durandus à S. Portiano. 1310.

Lib.4. diſt.13. quæſt.5. In crimine hæreſis eſt conſiderare grauitatem criminis eius, & nocumentum. Eſt enim infectiuum aliorum, vt habetur 2. Timoth. 2. vbi dicitur de hæreticis: *Multum enim proficiunt ad impietatem, & ſermo eorum vt cancer ſerpit.* Ex grauitate criminis merentur hæretici occidi, & bona eorum confiſcari, quia grauius eſt offendere Maieſtatem æternam Dei, quàm temporalem cuiuſcunque hominis; ſed illi, qui ſunt rei læſę Maieſtatis humanę, ſecundùm rigorem iuris ciuilis, merentur mori, & bona eorum confiſcari. Ergo à fortiori ratione hęretici, qui ſunt rei lęſæ Maieſtatis diuinę, & cùm hoc blaſphemi in Deum, merentur mori, & bona eorum confiſcari. Dato tamen quòd pœniteant, hunc rigorem ciuilis iuris Eccleſia non exercet in eos. Attendẽdo autem ad aliam conditionem hæreſis, videlicet quòd eſt crimen infectiuum aliorum, hæretici non ſunt in conſortio fidelium, & maximè ſimplicium tolerandi: quia illi, qui ſunt ſubuerſores totius fundamenti bonę vitæ & ſalutis, non ſunt tolerandi cum illis, qui poſſunt ab ijs ſubuerti.

uerti. Sed hęretici ſunt ſubuerſores fidei, quæ eſt fundamentum bonæ vitę & ſalutis. Ergo nō ſunt tolerandi cum illis, qui poſſuot ab ijs ſubuerti.

Auguſtinus Triumphus. 1320.

De poteſtate Eccleſ. quæſt. 10. art. 5. Eccleſia condemnat hæreticos duplici coodemnatione. Primò condemnatione mortis ſpiritualis, vt per Excommunicationem: ſecuodò condemnatione mortis corporalis, per quam ſeparatur anima à corpore naturali. Primam eondemnationem facit Eccleſia immediatè per ſeipſam: ſecundā non facit immediatè per ſeipſam, ſed poſt abiuratam hæreſin relinquit eos iudicio ſeculari: non tamen ſios mandato eius iſta ſecuoda condemnatio fieri debet, &c.

Nicolaus Gorranus. 1360.

Ad cap. 13. Matthei: Hæretici notorij, qui alios nituntur ad malum trahere, debent ab Eccleſia præcidi vtroque gladio, vt membrum putridum alia oon corrumpat: qui verò occulti ſunt, tolerari debent, tum quia fortè conuertentur, tum quia non bene diſcernuotur; ſicut lolium & triticum, quàm diu herba eſt, parum diſtant.

Matthæus VVeſtmonaſterienſis. 1370.

De anno 1245. Tunc temporis in partibus vltromontanis multiplicati ſunt hæretici, præcipuè illi, quos Paterinos appellamus, qui temporibus retroactis latuerunt, & deprehenſi graui morte puniebantur.

Antoninus Florentinus. 1450.

Par. 2. Summa tit. 12. cap. 4. §. 2. Hæretici morte puniuntur: continuò enim poſt deprehēſiooem erroris, oiſi ad fidem conuerti voluerint, & hæreſin ſuam abiurare, & ſatisfactionem exhibere, ſi laicus eſt, ſubitò debet comburi: Clericus autem poſt ſolennem degradatiooem relinquitur curiæ ſeculari occidendus: ſi autem reuertatur ad fidem, detrudi debet io perpetuum carcerem.

Rupertus Lycius. 1480.

Sermon. 19. Quadrageſimali: Quarta pœna, qua puniuntur hæretici, eſt pœna occiſionis: contiouò enim poſt depoſitionem erroris, oiſi hæreticus ad fidem reuerti velit, & hæreſio ſuam abiurare, & ſatisfactiooem exhibere, ſi laicus eſt, ſubitò debet comburi: Clericus autem poſt ſoleooem degradatiooem relinquitur curię ſeculari occidendus.

ASSERVNT ADVERSARIOrum quidam.

Martinus Lutherus.

In Poſtilla minori Dominica 5. ab Epiphania: Cuſtodit Magiſtratus non ſolùm ſecundam, verùm omnium maximè primam tabulam; idololatrias, blaſphemias, execratiooes, periuria vlciſcitur; oblatos hæreticos, vt in verum numen cootumelioſos, atque alios eas blaſphemias docentes coërcet: præfractiores, atque in errore pertexendo contumaciores, vt cum certiſſimo plurium exitio, pro maleficis puniendis ſuſcipit. Neq; cùm hoc facit, zizania euellere intelligitur: quia cum ſuo officio in eo regno noo verſatur, vbi de euellendis zizanijs interdictum poſitum eſt, &c. Non igitur Magiſtratus, & huius generis vitæ corporalis officiales, cùm ſcandalis perturbantibus tranquillitatem ſeuera vindicatione obuiam sunt, zizania contra mandatum Chriſti euellunt, ſed id præſtāt pro parte ſua, vt verum triticum in Eccleſia à zizanijs non prorſus opprimatur, & regoum Dei in terris non prorſus exoleſcat.

Martinus Bucerus.

Ad c. 22. Matthæi: Hinc capitalia fecit non ſolùm adulteria, homicidia, & id genus atrociora ſcelera, ſed etiam ſi quis à cultu Dei docendo abduceret: ſi quis ſibi ipſi tantùm idola, aut aliam ſuperſtitionem ſtatueret, ſi ariolos conſuleret, ſi Deo conuicium diceretur, & eiuſmodi, quæ propriè ad curam attineot religionis. Iam Deus non mutatur: quare in hęc eadem hodie quoq; magiſtratum animaduertere decet: nec eoim minus apud priſcos vera religio cordi fuit, atque hodie; & æquè tum, atque modò opus Spiritus ſancti illa extitit.

Theodorus Beza.

Lib. de hæreticis à ciuili magiſtratu puniendis: Sed qua pœna ſit ſcelus hoc (*hæreſeos*) vindicādum, quorſum attinet obſecro humanis coniecturis probare, cùm plura & aperta teſtimonia in verbo ipſius legantur? Sic enim ait: *Qui ſacrificat Dijs alienis, præterquam ſoli Deo, moriatur,* &c. Deut. 13.

Philippus Melanchthon.

In Locis communibus Manlij cap. de Eccleſia: Senatus Geoeueoſis rectè fecit, quòd blaſphemum hominem Seruetum ioterfecit. Eſt enim vnum ex præcipuis officijs magiſtratus, facere executionem corporalibus pœois contra deprauatores primæ & ſecundę tabulę: quando aliquis colit idola, & diabolicum veneoum in homines ioſundit, tunc magiſtratus iuſtè facit, ſi eum tollit: quia maodatum Dei eſt, vt textus ſeuerè præcipit: *Ne parcas ei.* Debet eſſe Nemeſis, & ſæua diligentia.

Diſputatione de delirijs & furoribus Anabaptiſtarum: Cùm Anabaptiſtę palam ſint ſeditioſi, magiſtratus publicè eos coërcere ac punire tanquam latrooes debent.

LIBER OCTAVVS: DE SIGNIS ECCLESIÆ.

ARTICVLVS PRIMVS.

ORTHODOXAM ECCLESIAM NVLLO VNQVAM TEMPORE POSSE DEFICERE, ET PENITVS INTERIRE, SIC VT NVSQVAM APPAREAT: PROINDE PERPETVAM SVCCESSIONEM CERTVM ET INFALLIBILE ESSE VERÆ Eccleſiæ ſignum.

NEGANT.

Anno poſt natũ Chriſtũ.

340. *DONATISTÆ contendebant Catholicam Eccleſiam apud ſe eſſe: eam antea toto terrarum orbe periiſſe, in ſola parte Donati remanſiſſe: nec vllam rationem Epiſcoporum, aut Galliæ, aut Italiæ, aut vrbis Romæ habebant.* Optatus lib. 1. Auguſtinus hæreſi 96. Syluanus, & cæteri Epiſcopi epiſtola ad Marcellinum.

370. *Lucifer aſſerebat ſuos ſectatores tantùm eſſe Eccleſiam: antiquam Eccleſiam factam eſſe de Eccleſia lupanar.* Hieronymus contra Luciferianos capite 1.

1180. *Pauperes de Lugduno dicebant, quòd Eccleſia defecerit tempore Sylueſtri.* Antoninus 4. parte Summæ, tit. 11. cap. 7. §. 2.

1520. Martinus Lutherus de abroganda Miſſa priuata: *Quis nobis Eccleſiam monſtrabit, cùm ſit occulta in Spiritu, & tantùm credatur, ſicut dicitur:* Credo ſanctam Eccleſiam?

In Colloquijs Latinis Tomo 2. capite de Patribus: *Tertulliani & Cypriani ætate degenerauit Eccleſia: imò ipſis Apoſtolis adhuc viuentibus.*

1530. Philippus Melanchthon ad cap. 3. prioris ad Corinth. *Statim ab initio Eccleſiæ Scriptores veteres obſcurârunt doctrinam de iuſtitia fidei, auxerunt cæremonias, & finxerunt peculiares cultus.*

156. *Anabaptiſtæ Monaſterienſes dicebant à Chriſti & Apoſtolorum temporibus verbum Dei purè non fuiſſe traditum: nunc veros Dei Prophetas exortos eſſe, per quos veritas Dei mundo reſtituatur, Ioannem Leidenſem regem nouæ Hieruſalem, & Georgium Dauidem Delphenſem: totidem impios & falſos Prophetas eſſe, Romanum Pontificem, & Martinum Lutherum; qui Romano Pontifice multis partibus ſit peſtilentior.* Henricus Bullingerus de Anabaptiſtis lib. 2. cap. 10.

1540. Sebaſtianus Francus epiſtola de abrogandis in vniuerſum omnibus ſtatutis Eccleſiaſticis: *Statim poſt Apoſtolos omnia inuerſa ſunt: verus Baptiſmus in puerorum Baptiſmum abijt, Cœna Domini in ſacrificium transformata eſt: vnde pro certo habeto, externam Eccleſiam vnà cum fide & Sacramentis opera Antichriſti ſtatim poſt Apoſtolorum diſceſſum euanuiſſe, & hiſce mille quadringentis annis nuſquam externam & viſibilem Eccleſiam fuiſſe.*

1545. Georgius Dauid dixit: *Si Chriſti & Apoſtolorum doctrina vera & perfecta fuiſſet, Eccleſia, quam illi plantârunt, ſuaq́; doctrina formârunt, debuiſſet neceſſariò perſiſtere, nec vnquam perire: dicente Ieſu,* quòd portæ inferi non prçualebunt aduerſus eam. *Nunc verò manifeſtum eſt, quòd Antichriſtus doctrinam Apoſtolorum, & extructam ab illis Eccleſiam penitus ſubuertit, ſicut patet in Papatu. Fuit ergo Apoſtolorum doctrina falſa, & imperfecta.* Hiſtoria Georgij Dauidis impreſſa Antuerpiæ 1568. in 8.

1550. Ioannes Caluinus lib. 4. Inſtit. cap. 2. §. 1. *Simulac in arcem religionis mendacium irrupit, ſumma neceſſariæ doctrinæ inuerſa eſt, Sacramentorum vſus corruit: certè Eccleſiæ interitus conſequitur, perinde atque de vita hominis actum eſt iugulo transfixo, vel præcordijs lethaliter ſauciatis.*

Reſponſione ad Sadoletum: *Palam eſt, conſpicuumq́; eruditis ſimul ac indoctis, proſtratum fuiſſe Chriſti regnum, cum erectus eſt Pontificis Romani principatus, &c. Sublata fides iuſtificantis cognitione, & Chriſti gloria extincta eſt, & abolita religio, & Eccleſia deſtructa, & ſpes ſalutis penitus euerſa.*

1560. Bernardinus Ochinus in Præfatione ſuorum Dialogorum: *Conſiderans quemadmodum Chriſtus Eccleſiam ſuam potentia, ſapientia, bonitate ſua fundârit, extruxerit, ſtabiliuerit, ſuoq́; ſanguine lauerit, & Spiritu ditauerit, eandemq́; rurſus funditus euerſam videns, non potui ſanè non mirari, ac tanta ruina cau-*

ſam

ſam ſcire cupiens, comperi fuiſſe Papas.

1578. Theodoſius Schimbergius Præfatione in ſcripta Ioannis Sommeri: *Apoſtolus manifeſtè oſtendit fore poſt diſceſſum generalem defectionem, qualis circa tempora Athanaſij accidit, &c. Hæc eſt vera via, quæ diu ante hæc tempora latuit: quia eam nemo animaduertit, excepto Paulo Riccio Iudæo baptizato, qui noſtros maiores hanc doctrinam docere voluit, ſed amârunt magis tenebras, quàm lucem.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

*2.Reg.7.Verſ.*11. *Ipſe* ædificabit domum nomini meo, & ſtabiliam thronum regni eius vſque in ſempiternum.

*1.Paral.*22. 10. Ipſe ædificabit domum nomini meo, *&c.* firmaboque ſolium regni eius ſuper Iſrael in æternum.

*Pſal.*44. 17. Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij: conſtitues eos principes ſuper omnem terram. Memores erunt nominis tui in omni generatione & generationem. Propterea populi confitebuntur tibi in æternum, & in ſeculum ſeculi.

*Pſalm.*45. 5. Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei: ſanctificauit tabernaculum ſuum Altiſſimus: Deus in medio eius non commouebitur: adiuuabit eam Deus manè diluculo.

*Pſalm.*47. 9. Sicut audiuimus, ſic vidimus in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei noſtri: Deus fundauit eam in æternum.

*Pſalm.*86. 1. Fundamenta eius in montibus ſanctis: diligit Dominus portas Sion ſuper omnia tabernacula Iacob. 5. Ipſe fundauit eam Altiſſimus.

*Pſalm.*88. 29. In æternum ſeruabo illi miſericordiam meam, & teſtamentum meum fidele ipſi. Et ponam in ſeculum ſeculi ſemen eius, & thronum eius ſicut dies cæli. 36. Semel iuraui in ſancto meo, ſi Dauid mentiar: ſemen eius in æternum manebit Et thronus eius ſicut ſol in conſpectu meo, & ſicut luna perfecta in æternum, & teſtis in cælo fidelis.

*Pſalm.*101. 17. Quia ædificauit Dominus Sion, & videbitur in gloria ſua.

*Pſalm.*128. 1. Sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea, dicat nunc Iſrael: ſæpe expugnauerunt me à iuuentute mea: etenim non potuerunt mihi.

*Pſalm.*131. 14. Hæc requies mea in ſeculum ſeculi: hîc habitabo, quoniam elegi eam.

Cantic. 3. 4. Tenui eum, nec dimittam.

Iſaiæ 9. 7. Multiplicabitur eius imperium, & pacis non erit finis: ſuper ſolium Dauid, & ſuper regnum eius ſedebit: vt confirmet illud, & corroboret in iudicio & iuſtitia amodò & vſque in ſempiternum: zelus Domini exercituum faciet hoc.

Iſaiæ 33. 20. Reſpice Sion ciuitatem ſolennitatis noſtræ: oculi tui videbunt Ieruſalem habitationem opulentam, tabernaculum quod nequaquam transferri poterit: nec auferentur claui eius in ſempiternum, & omnes funiculi eius non rumpentur.

Iſaiæ 40. 8. Verbum Domini noſtri manet in æternum.

Iſaiæ 59. 21. Spiritus meus, qui eſt in te; & verba mea, quæ poſui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore ſeminis tui, & de ore ſeminis ſeminis tui, dicit Dominus, amodò & vſque in ſempiternum.

Iſaiæ 60. 19. Erit tibi Dominus in lucem ſempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam. Non occidet vltra ſol tuus, & luna tua non minuetur. 21. Populus tuus omnes iuſti, in perpetuum hæreditabunt terram.

Ieremiæ 6. 16. State ſuper vias, & videte, & interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit via bona, & ambulate in ea: & inuenietis refrigerium animabus veſtris.

Danielis 2. 44. In diebus regnorum illorum ſuſcitabit Deus cæli regnum, quod in æternum non diſſipabitur.

Oſeæ 2. 19. Et ſponſabo te mihi in ſempiternum: & ſponſabo te mihi in iuſtitia & iudicio, & in miſericordia, & in miſerationibus. Et ſponſabo te mihi in fide: & ſcies quia ego Dominus.

Michææ 4. 1. Et erit, in nouiſſimo dierum erit mons domus Domini præparatus in vertice montium, & ſublimis ſuper colles: & fluent ad eum populi. Et properabunt gentes multæ, & dicent: Venite, aſcendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob: & docebit nos de vijs ſuis, & ibimus in ſemitis eius: quia de Sion egredietur lex, & verbum Domini de Ieruſalem. 5. Omnes populi ambulabunt vnuſquiſque in nomine Dei ſui: nos autem ambulabimus in nomine Domini Dei noſtri in æternum, & vltra. In die illa dicit Dominus, congregabo claudicantem, & eam, quam eie-

ceram,

eeram,colligam,*&c.7.* & regnabit Dominus ſuper eos in monte Sion,ex hoc nunc & vſque in æternum.

Matth.5.15. Non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita: neque accendũt lucernam,& ponunt eam ſub modio,ſed ſuper candelabrum,vt luceat omnibus,qui in domo ſunt.

Matthæi 16.18. Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prçualebunt aduerſus eam.

Matth.28.20. Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus,vſque ad conſummationem ſeculi.

Lucæ 1.32. Dabit illi Dominus Deus ſedem Dauid Patris eius,& regnabit in domo Iacob in æternum,& regni eius non erit finis.

Lucæ 21.32. Non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant. Cælum & terra tranſibunt: verba autem mea non tranſibunt.

Lucæ 22.31. Simon,Simon,ecce Satanas expetiuit vos,vt cribraret ſicut triticũ: ego autem rogaui pro te,vt non deficiat fides tua.

Ioan.14.16. Ego rogabo Patrem,& alium Paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum,Spiritum veritatis.

Ioan.17.11. Pater ſancte,ſerua eos in nomine tuo,quos dediſti mihi. 20. Non pro eis rogo tantùm,ſed & pro eis,qui credituri ſunt per verbum eorum in me: vt omnes vnum ſint.

Actor.5.38. Si eſt ex hominibus conſilium hoc,aut opus,diſſoluetur: ſi verò ex Deo eſt,non poteritis diſſoluere eos.

Epheſ.4.11. Chriſtus dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas,alios verò Euangeliſtas,alios autem Paſtores & Doctores, ad conſummationem Sanctorum,in opus miniſterij,in ædificationem corporis Chriſti: donec occurramus omnes in vnitatem fidei,& agnitionis Filij Dei.

Symbolum Apoſtolorum: Credo Eccleſiam Catholicam.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Irenæus. 180.

Lib.3.cap.3. Traditionem itaque Apoſtolorum in toto mundo manifeſtatam, in omni Eccleſia adeſt perſpicere omnibus,qui vera velint audire, & habemus annnmerare eos,qui ab Apoſtolis inſtituti ſunt Epiſcopi in Eccleſijs, & ſucceſſores eorum vſque ad nos,qui nihil tale docuerunt. Sed quoniam valde longum eſt, omnium Eccleſiarum enumerare ſucceſſiones, maximæ, & antiquiſſimæ, & omnibus cognitę, à glorioſiſſimis duobus Apoſtolis Petro & Paulo Romæ fundatæ & conſtitutæ Eccleſiæ, eam, quam habet ab Apoſtolis Traditionem, & annũtiatam hominibus fidem, per ſucceſſiones Epiſcoporum peruenientem vſque ad nos, indicantes, confundimus omnes eos,qui quoquo modo pręterquam oportet colligunt.

Libro 4.cap.43. Quapropter eis,qui ſunt in Eccleſia,Presbyteris obaudire oportet his, qui ſucceſſionem habent ab Apoſtolis, ſicut oſtendimus, qui cum Epiſcopatus ſucceſſione chariſma veritatis certum, ſecundùm placitum Patris acceperunt: reliquos verò, qui abſiſtunt à principali ſucceſſione, & quocunque loco colliguntur, ſuſpectos habere, vel quaſi hæreticos, & malę ſententiæ; vel quaſi ſcindentes, & elatos, & ſibi placentes.

Euſebius Cæſareenſis. 320.

De demonſtratione Euangelica libro 4.cap.19. Hic ſolus & vnus Dominicus Saluatoris noſtri dies, non in omni loco lucere,ſed in ſolis atrijs Domini dictus eſt. Hæc verò atria erunt per totum orbem terrarum Chriſti Eccleſiæ,quæ vnius domus Dei locum obtinent: in quibus optat & eligit ſe potius abiectum eſſe,qui talia nouit,longeqúe meliorem in ijs habitationem enuntiat,quàm in peccatorum tabernaculis.

De præparatione Euangelica lib.1.cap.3. Certum eſt igitur Saluatorem noſtrum prędixiſſe doctrinam ſuam, in teſtimonium omnium gentium, per vniuerſum terrarum orbem prædicatum iri, & Eccleſiam,quæ poſtea virtute ſua conſtituta eſt, inuictam atque inexpugnabilem fore; nec vnquã futurum, vt à morte ſuperaretur: ſed firmã fore ſemper & immobilem, tanquam in lapide ſtabilitam atque fundatam: cuius diuinationis effectus omnem impudentiſſimam linguam vana contradicentem profectò arcere poteſt. Quis enim non fatebitur, cùm ſic apertè rerum euentus diuinationi congruat, Dei virtutem non naturam illam humanam fuiſſe, quæ & futura hæc præuiderat,& re ipſa perfecit, quæ verbis prędixerat? Iam enim ſui Euangelij fama totum ab Ortu ad Occaſum orbem impleuit,omneſqúe gentes adijt,creſcitqúe indies prædicatio ſui. Eccleſia etiam hoc nomine ab ipſo donata,radices egit, ac vſque ad aſtra ſanctorum virorum orationibus glorificata, luce ac fulgore Orthodoxæ fidei ſplẽdet,neque hoſtibus terga dat, neque ipſis ianuis mortis cedit,propter pauca verba,quæ ille protulit: *Super lapidem ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus ipſam.* Matt. 16

Alexander Alexandrinus Epiſcopus. 330.

Epiſtola ad Alexandrum Epiſcopum Conſtantinopolitanum: Eccleſiam vnam ſolam Catholicam & Apoſtolicam agnoſcimus,quæ ſicut nunquam expugnari poteſt,etiamſi totus mundus eam oppugnare inſtituat; ſic omnem impiam hęreticorum incurſionem euincit, ac profligat; quandoquidẽ eius Dominus nos efficit ſatis animoſos, dum clamat: *Confidite,ego vici mundum.*

Athanaſius. 340.

Oratione,qua docet vnum eſſe Chriſtum: *Tu*

es Petrus, inquit Chriſtus, *& ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam*: fidelis ſermo, & non vacillans promiſſio, & Eccleſia inuicta res eſt, etiamſi infernus ipſe commoueatur, etſi, qui in inferno ſunt, mundi principes & tenebrarum tumultum faciant.

Baſilius Magnus. 370.

Ad Eſaiæ caput 8. Nobis admodum conducibile fuerit, & commodum, ſi tempore perſecutionis animo præſenti & intrepido dixerimus illud gentibus: *Si iterum præualueritis, iterum vincemini.* Gentiles enim ſubinde dum Chriſti Eccleſiam oppugnârunt, peſſum ierunt. Quemadmodum enim acceſſione incenſæ ac flagrantis materiæ flamma in maius attollitur: ſic ſemper contingit, vt qui toto annisu ſtuduere demoliri Eccleſiam, violenta impreſſione tentationum eam ad auguſtiorem, & ampliorem gloriam ac poteſtatem extulerunt.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 370.

Catecheſi 18. Catholica vocatur Eccleſia, quia per vniuerſum ſit orbem terrarum diffuſa, à finibus terræ vſque ad extrema: & quia docet catholicè, hoc eſt vniuerſaliter, & ſine vllo defectu, vel differentia omnia dogmata, quæ deberent venire in cognitionem de rebus viſibilibus & inuiſibilibus, cæleſtibus & terreſtribus: & quòd omne genus hominum piè ſubiugat, principes & priuatos.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 23 quæ eſt in laudem Heronis: Nec verò quicquam aliud Eccleſiæ moleſtiam exhibebat. Nam perſecutiones illuſtriorem quoque ipſam & ſplendidiorem per ſupplicia reddebant.

Carmine ad Epiſcopos:

Quin potius fidei igniculis, ſublataq́; in altum
Fax verbi totum celebris percurrerat orbem.
Namque etiam beſtiis furor atque immania quæque
Supplicia addiderant animis noua robora noſtris,
Tormentiſq; fides grauibus mage fulta vigebat.

Theophilus Alexandrinus. 390.

Epiſtola ad Epiphanium (eſt apud Hieronymum epiſtola 67.) Dominus, qui locutus eſt ad Prophe-
Hier.1. tam: *Ecce conſtitui te hodie ſuper gentes, & regna, eradicare, & ſuffodere, & diſperdere, ac rurſum ædificare, & plantare*: ſingulis temporibus eandem Eccleſiæ ſuę largitur gratiam, vt integrum corpus conſeruetur, & in nullo hæreticorum dogmatum venena præualeant: quod quidem nunc vide-
Epheſ.5. mus expletum. Nam Eccleſia Chriſti, *quæ non habet maculam, neque rugam, aut aliquid eiuſmodi*, egredientes de cauernis ſuis Origenis colubros Euangelico enſe truncauit, & ſecundum Nitriæ monachorum agmen contagione peſtifera liberauit.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Sermone de Pentecoſte: Propter Eccleſiam Prophetæ, propter Eccleſiam Apoſtoli: & quid plura dicam? propter Eccleſiam Vnigenitus Dei Fi-
Rom.8. lius homo factus eſt, ſicut dicit S. Paulus: *Qui proprio Filio non pepercit*, vt Eccleſiæ mederetur: ſanguinem Filij effudit propter Eccleſiam. Hic ſanguis irrigat Eccleſiam: & ideò plantaria eius marceſcere non poſſunt, nec amittunt folia arbuſta eius, non ſubiacet neceſſitati temporis, nec eſt conditioni obnoxia, vt per æſtatem coma foliorum tegatur, hyeme amittatur. Non tenetur temporum qualitate, ſed Spiritus eam ſancti gratia gubernat: & ideò non ſeneſcit, nec contrahitur, & multis impugnantibus non opprimitur.

Homilia 4. de eo, quod ſcripſit Eſaias: *Factum eſt anno, quo mortuus eſt Ozias*: Iactatur quidem nauis, ſed non mergitur. Poterat quidem & in tranquillo nauigare, verùm non paſſus eſt gubernator, quò ſimul & nauigantium perſpicias tolerantiam, & gubernatoris prudentiam plenius cognoſcas. A quàm multis oppugnata eſt Eccleſia, nec vnquam tamen victa? Quot Tyranni, quot Duces, quot Imperatores? Auguſtus, Tiberius, Caius, Claudius, Nero, homines literis ornati, potentes, tot modis oppugnârunt recentem ac teneram, at non deiecerunt. Quin potius ij, qui oppugnârunt, ſilentio obliuioni traditi, illa verò oppugnata cælum tranſcendit. Neque enim illud mihi ſpectato, quòd in terris ſita eſt Eccleſia; ſed quòd in cælo verſatur. Vnde hoc dilucidum eſt? nimirum ipſę res demonſtrant. Oppugnati ſunt vndecim diſcipuli, totus orbis oppugnabat; verùm qui oppugnabantur vicerunt, qui oppugnabant ſublati ſunt: oues deuicêre lupos. Vidiſti paſtorem oues in medio luporum emittentem, vt ne fuga quidem ſalutem conſequerentur? Quis paſtor hoc fecit? Chriſtus hoc fecit, quò tibi demonſtraret, quæ rectè geruntur, non accidere iuxta noſtrarum actionum tenorem, ſed præter naturam, præterq́ue rerum tenorem. Nam Eccleſia radices in cælo potius fixas habet, quàm in terra.

Ad caput 2. Eſaiæ: Vocat nomine montis Eccleſiam ſimul & inexpugnabilem dogmatum eius traditionem. Quemadmodum enim montibus licet quis obuallet, & obijciat militum millia decem, & hi quidem intorqueant arcus, iſti vibrent haſtas & iaculentur, nihil noxæ aut detrimenti inuehent ſoliditati montium: Illinc potius ſecedere cogentur, conſumpta inaniter ſua fortitudine. Sanè idipſum contigit ad vnum omnibus, qui oppugnârunt Eccleſiam: hæc quidem inconcuſſa perſtitit, illi è diuerſo deperdita propria virtute, indecora infamiæ notam incurrerunt: dum eam feriunt, euaneſcunt; dum iaculantur in eam, imbelles redduntur: dum cædunt flagris, ab his vincuntur, qui malè affecti ſunt. Ita enim modus hic victoriæ ſanè quàm admirabilis eſt: nec hominibus, ſed ſoli Deo (qui poteſt) aſcribendus. Nec admodum eſt mirabile Eccleſiam viciſſe, ſed quia ſic vicit. Inſectationes perſecutionesq́ue perpeſſa eſt, innumeris modis contuſa eſt, & minutim diſcerpta: nec tamen inferior euaſit, imò emerſit effuſior: & eos, qui aduerſus eam talia moliebantur, redigebat in nihilum: tantum erat vt illi patienter tolerarent, quod & adamas ferro admotus facit, ab ipſo dum feritur tantùm, ſolidam illam vim feri ipſum percutientis diſſoluit.

Ad Pſalm. 147. Eccleſiam Deus munit validius, quàm Hieruſalem, non vectibus & portis, ſed cruce circumſeptam, & renuntiatione propriæ voluntatis, per quam vbique eius excitauit ambitum, cùm dixit: *Portæ inferorum non præualebunt* Matt.16.
aduerſus eam. In principio itaque Imperatores, & Reges omnes, & populi, & ciuitates, & dæmonum phalanges, & ipſa diaboli tyrannis, & alia innumerabilia inuaſerunt Eccleſiam: illa tamen omnia fracta & diſſoluta ſunt, & interierunt: ipſa autem creuit, & in tantam prouecta eſt altitudinem, vt ipſos etiam cælos ſuperauerit.

Homilia, cùm de expulſione ipſius ageretur: Chriſti Eccleſia nihil fortius: ſi quis eam impugnare proponit, vires atterat neceſſe eſt. Tale enim eſt,

velut

velut ſi cælo bellum meditetur inferre. Homini ſi bellum inferas, fortaſſe vinces, aut fortè vinceris: Eccleſiam vincere nulla vis poterit. Deus eſt Eccleſia, qui eſt omnibus fortior, &c. Non vidiſti trementem ciuitatem tuam quoties ſtare fecit? Multo magis Eccleſiam ſuam trementem poterit confirmare: fortior enim Eccleſia multo quàm terra, imò & fortior cælo. *Cælum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt*, &c. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non praualebunt in eam.* Quòd ſi non credis verbo, & rebus ipſis, operibus crede. Quanti tyranni aggreſſi ſunt impugnare Eccleſiam Dei, quanta tormenta, quantas cruces adhibuerunt, ignes, fornaces, feras, beſtias, gladios intendentes, & nihil agere potuerunt? Vbi nunc ſunt ij, qui hæc fecerunt? vbi & illi, qui hæc fortiter pertulerunt? Nunc ij æternis pœnis premuntur, & iſti æternis gaudijs eriguntur, &c. Intuemini quomodo commota eſt terra, & contremuit; & tamen non corruit ciuitas. Quomodo impuriſſime Diabole Eccleſiam te putas poſſe deijcere, qui trementes parietes deijcere minimè valuiſti?

Demonſtratione aduerſus gentes, quòd Chriſtus ſit Deus: Nam à die, qua dictum eſt, conſtat Eccleſia ſolida, & ſtabilis, ac inuicta, florens, ac fulgens, & indies magis ac magis vigens, creſcens, & plus roboris ſumens, & omnibus, qui ab illo die vſque ad Domini aduentum futuri ſunt, præſtans, vt ſummos inde fructus, & ineffabilem vtilitatem capere queant. Nam & qui ante nos, & qui ante illos, & qui multo ſuperius fuêre, cognouerunt eius virtutem, videntes eam vexari bellis, periculis, tumultibus, turbis, fluctibus, & tempeſtatibus; & neque ſic ſubmergi, vinci, ſuperari, extingui; ſed florere, creſcere, & extolli, &c.

Philo Carpathius. 420.

In Cantica: *Pulchra vt luna.*) Lunæ comparatur Eccleſia, propterea quòd quicquid habet diuini luminis, id à iuſtitiæ Sole illo immobili atque diuino, quamdiu illi ſeſe rectè offert, accipit: & veluti luna modò tentationibus & preſſuris decreſcere videtur, ac minui; modò victis malignis hoſtibus innouari, ac ſurgere, &c. Hanc lunam puriſſimam Eccleſiam, & immaculatam Chriſti ſponſam diuiniſſimo ſuo ſanguine fundatam & ablutam obſcurare conantur hæretici, & omnes malè viuentes: ſed Sol ipſe ineffabilis bonitatis ſuæ radijs nunquam hanc humilem & fidelem lunam illuminare ceſſat, ſuoq; ardore fouere, ad plurimos quotidie vitales partus edendos; vt his omnibus armata ſponſa atque munita, terrorem malignis hoſtibus incutiat, ſtuporem, & mortem.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Libro 4. Dialogorum de Trinitate: Petram opinor per agnominationem nihil aliud quàm inconcuſſam, & firmiſſimam diſcipuli fidem vocauit, in qua Eccleſia Chriſti ita firmata & fundata eſſet, vt non laberetur, & eſſet inexpugnabilis inferorum portis, in perpetuum manens.

In Eſaiam libro 1. cap. 2. Sion intelligibilis, Eccleſia ſcilicet, ſupra omnem creaturam aſpectabilem & inaſpectabilem euolat, & ad ipſam adeò vniuerſitatis naturam pertingit, (luce enim diuina plena eſt,) illamquê agnoſcit opificem artificemquê vniuerſorum, illi, atque adeò ſoli, potentiam in omnia tribuit, eaquê ipſa gloria tanta Deum optimum maximum Regem coronat. Hinc igitur mons intelligibilis, & domus Dei iure dici poſſit. Eſt & illuſtris, vtpote ſupra colles eleuata, de qua meritò illud dici poterit, quod illuſtris exempli cauſa à Saluatore dictum: *Non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita.* Matth. 5.

Libro 5. cap. 54. Qui verè à Deo docti ſunt, eos nemo poteſt lædere eorum, qui inanitate verborum vti ſolent: ſed pacem habent apud Deum, amore cum ipſo colligati, & iuſtitiam colentes. Hoc ędificat Eccleſiam, & eam ſartam, tectam conſeruat, ne nutet, Chriſto protegente & concedente, vt inconcuſſa ſit & immota. *Aduerſus hanc enim*, inquit, *portæ inferorum non praualebunt.* De ea Matt. 17. namque ſcriptum eſt etiam in libro Pſalmorum: *Et ædificabit velut vnicornis ſanctuarium ſuum in terra,* Pſal. 77 *fundauit illud in æternitatem* Sanctuarium eius Eccleſiam eſſe dicimus, quæ hoſtibus horribile cornu erigit, quemadmodum videlicet vnicornis cæteris etiam animantibus. Fundata eſt enim in ęternitatem à Chriſto.

Iſidorus Peluſiota. 440.

Libro 1. epiſtol. 238. Per inferi portas diuinus ſermo impiorum hominum cœtus, atque hæreſum blaſphemias intelligit; quibus omnibus obſiſtens Dei Eccleſia, eas quidem frangit & expugnat, ab ijs autem vinci non poteſt.

Epiſtola 311. Eccleſia firmo loco defixa eſt, eamquê cauſam habet, vt ipſi ne inferi quidem portæ dominentur; quemadmodum is, qui eam conſtabiliuit, pollicitus eſt.

Libro 3. epiſt. 5. Non tanquam nemo Eccleſiæ bellum indicturus, atque extinguere adnixurus eſſet, verùm quòd multi quidem aduerſus eam pugnaturi, ſed tamen vincendi & profligandi eſſent, dictum eſt: *Et portæ inferi non praualebunt aduerſus eam*, ſubaudi Eccleſiam ſic quippe contigit: oppugnata enim eſt, ſed non oppreſſa: verùm ijs ipſis, qui eam extinguere tentauerunt, ſplendidior emicuit. Quid igitur miraris, ſi ſancti etiam viri bello exagitantur? Ex bellis enim præclariora trophæa, atque ornatiora ſpolia eſſe videntur.

Theodoretus. 450.

Ad Pſalm. 47. *Bene fundata in exultatione vniuerſæ terræ.* Hanc autem, *inquit*, in lætitia vniuerſæ terrę bene, & optimè, ac ſolidè ędificauit. *Aedificauit* Heb. 2. *namque ipſam* (ait diuinus Apoſtolus) *ſupra fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum*, cùm ſit petra angularis eius Chriſtus Ieſus. Et ipſe Dominus B. Petro inquit: *Et ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non praualebunt aduerſus* Matt 16. *eam.* Hoc igitur, *bene fundata*, pro ſolidis fundamentis poſuit, vt ipſa intrepida, & inconcuſſa permaneat.

Andreas Cæſarienſis. 500.

Ad caput 12. Apocalypſis: Et hinc quoque demonſtratur per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, qui diuulſa coniunxit, maceriæquê interſtitium diſſoluit, vnum ex omnibus hominibus ouile, & vnam rurſus ex hominibus & Angelis Eccleſiam factam eſſe.

Procopius Gazæus. 530.

In Exodum folio 308. Cæterùm illud vide, vt Eccleſia nunc anguſtior & arctior demonſtretur, ſub typo tabernaculi: nunc verò iterum amplietur & dilatetur ſub typo atrij, ſecundùm Eſaiæ eloquium: *Dilata locum tabernaculi tui, & aulæorum tuorum fige, nec peperceris*: præterea in dextras & ſiniſtras partes expande. Nam Eccleſia initio quaſi in vnam orbis partem coniecta, tempore

ſuccedente in vniuerſum diffuſa eſt orbem.

Ad cap.33. Eſaia: Veteris Hieruſalem, quæ to-
ties olim expugnata ſit, tabernacula ceciderunt:
at noua ciuitas, qoia ſuper petram ſtat, ipſis per-
ſecutionum temporibus immobilis permanet.
Matt. 16. Neque enim *porta inferi aduerſus eam præualebunt.*
quæ nullo imbrium impetu, nullo fluuiorum,
Matth.7. nullo ventorum denique, cùm ſupra firmam pe-
tram fundata ſit, ceciderit.

Iſychius Hieroſolymitanus. 580.

Libro 4. in Leuiticum cap.14. Parietes domus rectè dicuntur hi, qui eam continent, id eſt ordines diuina dicentium atque docentium. Ex his quippe verè conſiſtit Eccleſia, & non, ſicut quidam putant, ex lignis atque lapidibus. Vnde & Moſes, quando colligere iubebatur Eccleſiam, non ligna, & lapides, cęteraqúe ſimilia; ſed plebem, ſeniores, Leuitasqúe conuocabat. Secundùm quam etiam rationem Iacobus, & Cephas, & Ioannes, columnæ Eccleſię dicebantur. Ergo parietes rectè miniſtri ſacrorum, Doctoresqúe: vtpote ipſi ſtabilitatem Eccleſię fulcientes, & plebem quodammodo intra ſemetipſos colligentes.

Germanus Conſtantinopolitanus. 725.

Epiſtola ad Thomam Epiſcopum Claudiopoleos: Di-
1. Ioan.5. cat nobiſcum B. Euangeliſta Ioannes: *Hac eſt victo-
ria, qua vicit mundum, fides noſtra:* hæc proponatur
nobis, de hac nobis dicatur, ipſa eſt petra, ſupra
Matt. 16. quam Chriſtus ſuam ędificauit Eccleſiam, in por-
tas inferni, hoc eſt impreſſionum & inſultatio-
num contrariæ potentiæ, inconcuſſum & incom-
mutabile præſidium.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Oratione de Transfiguratione Domini: Hæc eſt
firma illa & immota fides, ſuper quam, tan-
quam ſuper petram, Eccleſia fundata eſt, cuius
Pſal.63. tu meritò cognomentum geris. Aduerſus hanc
inferorum portæ, hæreticorum ora, dæmonum organa impetum quidem facient, ſed non præualebunt; arma quidem induent, ſed non expugnabunt: ſagittæ paruolorum plagæ eorum fuerunt, & erunt. In ſuam enim perniciem mala fabricatur, qui veritati obſiſtit. Hanc precibus tuis (Petre) ita conſerua, vt ab omoi perturbatione ac fluctibus immnnis ſit. Nam quod nunquam futurum ſit, vt euertatur, aut labefactetur, aut expugnetur, planè confidimus.

Theophylactus. 900.

Ad Matth. cap.16. Portę inferi temporales ſunt perſecutores, qui ad infernum mittere conantur Chriſtianos: & hæretici quoque portæ ſunt ad infernum ducentes. Multis igitur perſecutoribus, & multis hæreticis præualuit Eccleſia.

Euthymius. 1080.

Ad Pſalm. 45. *Deus in medio eius non commouebitur. Ecce ego,* inquit, *vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi.* Item *vbi ſunt duo aut tres congregati in nomine meo, illic ſum ego in medio eorum.* Non commouebitur autem vi aliqua viſibilium, ſeu inuiſibilium inimicorum, conantium eam euertere. *Porta enim,* inquit, *inferi non præualebunt aduerſus eam.*

Ad Pſalm.47. *Deus fundauit eam in ſeculum.*) Hæc verba ſoli conueniunt Eccleſiæ fidelium. *Porta enim,* inquit, *inferni non præualebunt aduerſus eam.* Ipſa etenim Hieruſalem à fundamentis euerſa, ac ſolo æquata eſt. Quid igitur ad hæc dicere poſſuot Iodæi?

Manuel Palæologus. 1400.

De præceptis educationis Regia cap.11. Anteferenda tibi in cunctis eſt Eccleſia, quæ te quoque in cunctis anteponit, & inſtar omnium eſt tibi ſecundùm Deum. Ea tibi mater, nutrix, magiſtra, aliptota, viæ dux, adiutrix, incitatrix ad pulcberrima quęuis, & maximè durabilia perpetuaqúe. Nihil enim eorum, quæ in hac contioentur, vel fluxum, vel obnoxium eſt interitui: ſed æternum, corruptionis & interitus expers, æternis & corruptionis expertibus conueniens. Omoia namque ſpiritualia ſunt, ea propter & æterna, & bona, & immota.

Gennadius Scholarius. 1450.

De ſacrificijs in azymo, ſectione 9. Chriſtus dicit
nunquam ſuam errare Eccleſiam: quia ſe ſemper
cum ea maoſurum pollicitus eſt. Si ergo verus eſt
Chriſtus, & promiſſionem ſuam veram eſſe o-
portet: ita enim dixit: *Ego vobiſcum ſum omnibus di-* Matt. 28.
ebus vſque ad conſummationem ſeculi: nosqúe ita credimus, eum cum Eccleſia ſua ſemper eſſe permanſurum, nec eam derelicturum vnquam. Si verò ſecundùm vos cum ea ſe ſemper manſurum pollicitus eſt, ſed dereliquit illam, & errare permiſit, ex neceſſitate mendax eſt: ſi verò mendax, Deus non eſt. Videte, in quam, abſurditatem incidiſtis, Chriſtum vocando mendacem: nam hoc omnem iniquitatem, & blaſphemiam ſuperat. Sed cum ea fuit, & eſt, & erit, & manebit in ſecula, quamuis diſrumpantur, qui contra, quàm Eccleſia ſentit, ſentiunt, & faciunt: nos verò eam ſequimur, & obſeruamus, perinde ac impoſſibile ſit, vt ea errorem prædicet, ſed magis veritatem, & rectam fidem, cùm ea ſecum habeat ſponſum ſuum Chriſtum.

Hieremias Conſtantinopolitanus. 1580.

Reſpon.1. epiſtola ad Martinum Cruſium: Eccleſia Chriſti (vt cum Paolo loquamur) *columna & firmamentum veritatis, cui ne porta quidem inferorum* (vt diuina Domini promiſſio habet) *præualebunt.* Etiamſi enim aliqui monſtroſa imaginatione aliquid peruertant; nihilominus tamen ea manet ſtabilis & incoocuſſa. fundata firmiter in petra, & ijs, quibus innititur veritas.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Martialis. 100.

Ad Burdegalenſes cap.11. Sed firma Eccleſia Dei & Chriſti, nec cadere, oec dirumpi poterit vnquam.

Tertullianus. 200.

De Præſcriptionibus aduerſus hæreticos cap. 32. Si quę audent ſe interſerere ætati Apoſtolicæ, vt ideò videantnr ab Apoſtolis traditæ, quia ſub Apoſtolis fuerunt: poſſumus dicere: edant ergo origines ſuarum Eccleſiarum, euoluant ordinem ſuorum Epiſcoporum, ita per ſucceſſiooes ab initio decurreotem, vt primus ille Epiſcopus aliquem ex Apoſtolis, vel Apoſtolicis viris, qui tamen cum Apoſtolis perſeuerauerint, habuerit auctorem & anteceſſorem. Hoc enim modo Eccleſiæ Apoſtolicæ cenſus ſuos deferunt: ſicut Smyrnęorum Ecelcſia babens Polycarpum ab Ioaone collocatum refert: ſicut Romanorum Clementem à Petro ordinatum edit: proinde vtique & cęteræ exhibent, quos ah Apoſtolis in Epiſcopatum conſtitutos, Apoſtolici ſeminis traduces habeant. Confingant aliquid tale hæretici. Quid enim illis poſt blaſpbemiam illicitum eſt? &c.

Cap.37. Ad eos meritò dicendum eſt: Qui eſtis?

quando,

q[illegible] unde venerit? quid [illegible] non mihi quid in meo? [illegible] Marcion [illegible] quam meam cædis? qua licentia Valentine fontes meos tranſuertis? qua poteſtate Apelles limites meos commoues? Mea eſt poſſeſſio, olim poſſideo, prior poſſideo, habeo origines firmas, ab ipſis auctoribus, quorum fuit res: ego ſum hæres Apoſtolorum: ſicut cauerunt teſtamẽto ſuo, ſicut fidei commiſerunt, ſicut adiurauerunt, ita teneo: vos certè exhæredauerunt ſemper, & abdicauerunt, vt extraneos, vt inimicos.

Libro 4. contra Marcionem cap. 33. Tranſeat cęlum & terra citius, ſicut & Lex & Prophetæ, quàm vnus apex verborum Domini. *Verbum enim*, inquit Eſaias, *Dei noſtri manet in æuum.*

Eſai. 40.

Cyprianus. 250.

De vnitate Eccleſiæ. Quam vnitatem firmiter tenere & vindicare debemus, maximè Epiſcopi, qui in Eccleſia præſidemus, vt Epiſcopatum quoque ipſum vnum & indiuiſum probemus. Nemo fraternitatem mendacio fallat, nemo fidei veritatem perfida præuaricatione corrumpat: Epiſcopatus vnus eſt, cuius à ſingulis in ſolidum pars tenetur; Eccleſia vna eſt, quę in multitudinem latius, incremento fœcunditatis extenditur. Quomodo ſolis multi [illegible] ſed lumen vnum: & rami arboris multi, [illegible] bur vnum tenaci radice fundatum: & cùm d[illegible] onte vno plurimi riui defluunt, numeroſitas licet diffuſa videatur exundantis copiæ largitate, vnitas tamen ſeruatur in origine. Auella radium ſolis à corpore, diuiſionem lucis vnitas non capit: ab arbore frange ramum, fractus germinare non poterit: à fonte præcide riuum, præciſus areſcet. Sic & Eccleſia Domini luce perfuſa, per orbem totum radios ſuos porrigit; vnum tamen lumen eſt, quod vbique diffunditur, nec vnitas corporis ſeparatur; ramos ſuos in vniuerſam terram copia vbertatis extendit, profluentes largiter riuos latius expandit; vnum tamen caput eſt, & origo vna, & vna mater, fœcunditatis ſucceſſibus copioſa. Illius fœtu naſcimur, illius lacte nutrimur, ſpiritu eius animamur. Adulterari non poteſt ſponſa Chriſti, incorrupta eſt, & pudica: vnam domum nouit, vnius cubiculi ſanctitatem caſto pudore cuſtodit.

Epiſtola ad Cornelium: Eccleſia, quę in Chriſtum credit, & quæ ſemel id quod cognouit tenet, nunquam abeo omninò diſcedit, & ij ſunt Eccleſia, qui in domo Dei permanent.

Felix Primus. 270.

Epiſtola 1. Præſtabit vires omnipotens Redemptor noſter charitati atque iuſtitiæ: prçſtabit nobis longè à ſe poſitis vnitatem Spiritus ſui ipſe, cuius artificio, quaſi in arcæ modum, quatuor mundi conſtructa lateribus, atque impudribilium lignorum compage & bitumine charitatis aſtricta eſt Eccleſia, vt nullius aduerſitate ſpiritus, nullius venientis extrinſecus tumore fluctus perturbetur.

Lactantius. 300.

Libro 4. cap. 30. Cùm enim Phryges, aut Nouatiani, aut Valentiniani, aut Marcionitæ, aut Anthropiani, ſeu quilibet alij nominantur, Chriſtiani eſſe deſierunt, qui Chriſti nomine amiſſo, humana & externa vocabula induerunt. Sola igitur Catholica Eccleſia eſt, quæ verum cultum retinet. Hic eſt fons veritatis: hoc eſt domicilium fidei: hoc templum Dei: quod ſi quis non intrauerit, vel à quo ſi quis exiuerit, à ſpe vitæ & ſalutis æternæ alienus eſt, &c. Sed tamen, quia ſinguli quique cœtus hæreticorum ſe potiſſimũ Chriſtianos, ac ſuam eſſe Catholicam Eccleſiam putant, ſciendũ eſt illam eſſe veram Eccleſiam, in qua eſt

con[illegible] & [illegible] qi ę peccata & v[illegible] a, quibus ſubiecta eſt imbecillitas carnis, ſalubriter curat.

Hilarius. 350.

De Trinitate lib. 6. Super hanc confeſſionis petram Eccleſiæ ædificatio eſt, ſcilicet: *Tues Chriſtus Filius Dei viui.* Hęc fides Eccleſię eſt fundamentum, per hanc fidem infirmæ aduerſus eam ſunt portæ inferorum.

Lib. 7. Magna eſt vis veritatis, quæ cùm per ſe intelligi non poſſit, per ea tamen ipſa, quæ ei aduerſantur, elucet; vt in natura ſua immobilis manẽs, firmitatem naturę ſuę, dum attentatur, acquirat. Hoc enim Eccleſiæ proprium eſt, vt tum vincat, cùm læditur; tum intelligatur, cùm arguitur; tum obtineat, cùm deſeritur.

Liberius. 351.

Epiſtola ad Conſtantium Auguſtum: Nihil addidi Epiſcopatui vrbis Romę, nihil minus paſſus ſum, & illã fidem ſeruans, quę per ſucceſſionẽ tantorũ Epiſcoporũ cucurrit, ex quibus plures Martyres extiterunt, illibatam cuſtodiri ſemper exopto.

Ambroſius. 370.

Lib. 4. Hexameron cap. 2. Eccleſia tempora ſua habet perſecutionis, & pacis. Nam videtur ſicut luna deficere, ſed nõ deficit; obũbrari poteſt, deficere non poteſt. Quia aliquorũ quidem perſecutionibus diſceſſione minuitur, vt Martyrum cõfeſſionibus impleatur: & effuſi pro Chriſto ſanguinis clarificata victorijs, maius deuotionis ſuæ, ac fidei toto orbe lumen effundat.

Ad cap. 3. Lucæ: Mater viuentium Eccleſia eſt, quam ędificauit Deus *in ipſo ſummo angulari lapide Ieſu Chriſto, in quo omnis ſtructura compaginata creſcit in templum Dei.*

Ad caput 11. Fides Iudaicæ plebis ſe impugnat, & impugnando diuiditur, diuidendo diſſoluitur. Et ideo regnum Eccleſię manebit in æternum, quia indiuidua fides corpus eſt vnum.

Lib. de Salomone cap. 4. Adhuc quid ſubiungat audi: *Et ſemitas*, inquit, *nauigantis.* Nauem adæquè Eccleſiam debemus accipere, in ſalo mundi iſtius conſtitutam; quæ crebris ventorum flatibus, id eſt tentationum plagis & verberibus fatigatur: quam turbidi fluctus, id eſt, huius ſeculi poteſtas conatur ad ſaxa perducere. Quę etſi vndarum fluctibus aut procellis ſæpe vexatur, tamen nunquam poteſt ſuſtinere naufragium; quia in arbore eius, id eſt, in cruce Chriſtus erigitur, in puppi Pater reſidet gubernator, proram Paracletus ſeruat Spiritus. Hanc per anguſta huius mundi freta duodeni in portum remiges ducunt, id eſt duodecim Apoſtoli, & ſimilis numerus Prophetarum, &c. Hęc ergo nauis Eccleſia eſt, quę etſi quotidia ſeculum iſtud, tanquam aliquod pelagus, ſortitur infeſtum, nunquã eliditur ad ſaxum, nec mergitur ad profundum.

Pacianus. 370.

Epiſtola 1. Sub Apoſtolis, inquies, nemo Catholicus vocabatur. Eſto, ſic fuerit, vel illud indulge: cùm poſt Apoſtolos hæreſes extitiſſent, diuerſiſque nominibus columbam Dei, atque reginam lacerare per partes, & ſcindere niterentur, nonne cognomen ſuum plebs Apoſtolica poſtulabat, quo incorrupti populi diſtingueret vnitatem, ne intemeratam Dei virginem error aliquorum per membra laceraret? Nonne appellatione propria decuit caput principale ſignari? Ergo fortè ingreſſus populoſam vrbem hodie, cùm Marcionitas, cùm Apollinaritas, Cataphrygas, Nouatianos, & cæteros huiuſmodi comperiſſem, qui ſe Chriſtianos vocarent, quo cognomine congregationem meæ plebis agnoſcerem, niſi Catholica diceretur?

Epiſtola 3. Eccleſia eſt virgo ſancta, caſtiſſimis ſenſibus ſponſa Chriſti. Virgo, verum eſt; ſed & mater: ſponſa, manifeſtum eſt; ſed etiam vxor & coniunx de viro ſumpta. Gen. 2. Ideoque *os de oſſibus eius, & caro de carne.* Pſal. 127. Nam & de hoc Dauid dicit: *Vxor tua ſicut vitis fœcunda, in lateribus domus tuæ; filij tui ſicut nouellæ oliuarum, in circuitu menſæ tuæ.* Multus igitur huic virgini partus, & proles innumera, qua totus impletur orbis, qua circumfluis ſemper aluearibus populoſum feruet examen: magna in filios cura matris iſtios, & mollis affectus: honorantur boni, caſtigantur ſuperbi, curantur ægroti, nullus perit, nemo deſpicitur, ſecuri fœtus ſub indulgentia matris retinentur. *Eccleſia eſt non habens maculam, neque rugam,* hoc eſt, hæreſes non habens, non Cataphrygas, non Nouatianos. In his enim ſunt quidam ſinus maculoſi atque rugoſi, pretioſarum veſtium ornatibus inuidentes. Cæterùm peccator & pœnitens non eſt Eccleſię macula: quia quandiu peccat, & non pœnitet, extra Eccleſiam conſtitutus eſt: vbi deſinit peccare, iam ſanus eſt. Hæreticus verò veſtem Domini Eccleſiam Chriſti ſcindit, intercipit, vitiat, irrugat.

Hieronymus. 390.

Ad caput 4. Eſaiæ: Super petram fundata Eccleſia nulla tempeſtate concutitur, nullo turbine ventisque ſubuertitur.

Ad Eſaiæ c. 60. Eccleſiæ dicitur: *Surge, illuminare,* vt quæ cecidit in incredulis, ſurgat in fidelibus: quæ cecidit in Synagogis, ſurgat in Eccleſijs: & poſtquã ſurrexerit, illuminetur; vt nequaquam habeat erroris tenebras.

Ad caput 48. Ezechielis: Nomen ipſius ciuitatis nequaquam erit, vt prius, Hieroſolyma, quæ interpretatur viſio pacis; ſed Iehoua ſchamma, quod in Latinum ſermonem vertitur, Dominus ibidem: qui recedat nunquam ab ea, vt à priori Ioan. 14. populo ante diſceſſit, dicens ad diſcipulos: *Surgite, abeamus hinc:* Matt. 23. & ad Iudeos: *Relinquetur domus veſtra deſerta:* ſed ęternam habeat poſſeſſionem, & ſit ei poſſeſſio, iiſdem diſcipulis repromittans: Matt. 28. *Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi.*

Ad caput 9. Amos: Poſtquam autem plantârit eos, & firma in altum radice ſolidârit, non euellet vltra de terra, quam dederat ijs. Ex quo intelligimus, Eccleſiam vſque ad finem mundi concuti quidem perſecutionibus, ſed nequaquam poſſe ſubuerti: tentari, non ſuperari. Et hoc fiet, quia Dominus Deus omnipotens, ſiue Dominus Deus eius, id eſt Eccleſiæ, ſe facturum pollicitus eſt, cuius promiſſio lex naturę eſt.

Ad Matthæi cap. 28. Qui vſque ad conſummationem ſeculi cum diſcipulis ſe futurum eſſe promittit, & illos oſtendit ſemper eſſe victuros, & ſe nunquam à credentibus eſſe receſſurum. Qui autem vſque ad conſummationem mundi ſui præſentiam pollicetur, non ignorat eam diem, in qua ſe ſcit futurum cum Apoſtolis.

Dialogo contra Luciferianos cap. 9. In illa Eccleſia permanendum eſt, quę ab Apoſtolis fundata, vſque ad hanc diem durat. Si eubi audieris eos, qui dicuntur Chriſti, non à Domino Ieſu Chriſto, ſed à quoquam alio nuncupari, vtpote Marcionitas, Valentinianos, Montenſes, ſiue Campitas, ſcito non eſſe Eccleſiam Chriſti, ſed Antichriſti eſſe Synagogam. Ex hoc enim ipſo, quòd poſtea 1 Tim. 4. inſtituti ſunt, eos ſe eſſe indicant, quos futuros Apoſtolus prænunciauit.

Chromatius. 400.

Ad caput 5. Matthæi: Ciuitatem ſupra montem poſitam Eccleſiam oſtendit, ſupra fidem Domin. & Saluatoris noſtri in cęleſti gloria conſtitutam; quæ iam non per annunciationem Legis obumbretur, ſed per Euangelicam doctrinam aperta prædicatione conſpicitur.

Auguſtinus. 400.

Lib. 13. contra Fauſtum cap. 3. alloquens Catholicam Eccleſiam. Noli, *inquit,* decipi nomine veritatis, hanc ſola tu habes, & in lacte tuo, & in pane tuo. In hac autem (*in Manichæorum Eccleſia*) tantùm nomen eius eſt, ipſa non eſt. Et in tuis quidem grandibus ſecura es: ſed appello interim paruulos tuos, fratres, filios, dominos meos, quos vel tanquam oua ſolicitis alis foues, vel tanquam infantes lacte nutris, ſine corruptione fœcunda virgo mater. Colos. 1. Hos in te appello teneros tuos fœtus, ne garrula curioſitate ſeducantur abs te: ſed potius anathematizent, ſi quis eis euangelizauerit præter id, quod acceperunt in te.

Ad Pſal. 47. De hoc alibi dicitur: Pſal. 23. *Quis aſcendet in montem Domini? Innocens manibus, & mundo corde. In* Matth. 5. *hoc magnus Dominus, & laudabilis valde;* hoc eſt, *in ciuitate Dei noſtri, in monte ſancto eius.* Hæc eſt ciuitas in monte poſita, quæ abſcondi non poteſt. Hæc eſt lucerna, quæ ſub modio nõ occultatur, omnibus nota, omnibus diffamata: non autẽ vniuerſi ciues eius ſunt; ſed illi, in quibus *magnus Dominus & laudabilis valdè.* Quę eſt ergo iſta ciuitas, videamus; ne fortè quia dictũ eſt: *In ciuitate Dei noſtri, in mõte ſancto eius,* debeamus quærere iſtum montem, vbi etiam exaudiri poſſimus, &c. Sed fortè iſta ciuitas, quę mundum tenuit, aliquando euertetur. Abſit: *Deus fundauit eam in æternum.* Si ergo Deus eam fundauit in ęternum, quid times ne cadat firmamentum?

De vnitate Eccleſiæ cap. 15. Dicunt Donatiſtæ, de Apoſtaſia orbis terrarum dictum eſſe, quod ait Dominus: Lucæ 18. *Filius hominis veniens putas inueniet fidem in terra?* Quod nos intelligimus dictum, vel propter ipſam fidei perfectionem, quę ita difficilis eſt in hominibus, vt in ipſis quoque admirabilibus ſanctis, ſicut in ipſo Moſe, inueniatur aliquid, Exod. 20. vbi trepidauerint, vel trepidare potuerint; vel propter illam iniquorum abundantiam, & paucitatem bonorum, de qua ſatis diximus. Propterea enim tamquam dubitãs hoc Dominus dixit. Neque enim ait: Veniens filius hominis, non inueniet fidem in terra: ſed, *putas inueniet fidem in terra?*

Cap. 16. Non eſt Eccleſia operta, quia non eſt ſub modio, ſed ſuper candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo ſunt. Et de illa dictum eſt: Matth. 5. *Non poteſt ciuitas abſcondi ſuper montem conſtituta.* Sed Donatiſtis velut operta eſt, qui audiunt tam lucida, & tam manifeſta teſtimonia, quæ illam toto orbe demonſtrant; & malunt clauſis oculis offendere in montem, quàm in eum aſcẽdere: qui cùm eſſet lapis præciſus de monte ſine manibus, creuit Dan. 2. & factus eſt mons ingens, & impleuit vniuerſam terram.

Cap. 25. Habetis Eccleſiam vbique diffundi & creſcere vſque ad meſſem. Habetis ciuitatem, de qua ipſe, qui condidit eam, ait: Matth. 5. *Non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem conſtituta.* Ipſa ergo eſt, quæ non in aliqua parte terrarum, ſed vbique notiſſima eſt.

Contra epiſtolam Fundamẽti cap. 4. Multa ſunt, quæ me iuſtiſſimè tenent in Eccleſiæ Catholicæ gremio: tenet conſenſio populorum, & gentium; tenet auctoritas miraculis inchoata, ſpe nutrita, charitate aucta, vetuſtate firmata; tenet ab ipſa Sede Petri Apoſtoli, vſque ad præſentem Epiſcopatũ, ſucceſſio ſacerdotum; tenet poſtremò ipſum Catholicæ nomen, quod non ſine cauſa inter tam multas hæreſes ſic iſta Eccleſia ſola obtinuit, vt

cùm

cùm omnes hæretici ſe Catholicos dici velint, quærenti tamen peregrino alicui, vbi ad Catholicam conueniatur, nullus hæreticorum vel Baſilicam ſuam, vel domum audeat oſtendere.

Aurelius Carthaginenſis Epiſcopus. 400.

Epiſtola ad Marcellinum: Sicut non audimus contra Chriſtum eos, qui dicunt, corpus eius à diſcipulis furatum: ſic non debemus audire contra eius Eccleſiam eos, qui dicunt, non eam eſſe, niſi in ſolis Afris, & Afrorum pauciſſimis ſocijs. Sicut ergo non credimus furto cuiuſquam periſſe carnem Chriſti mortuam de ſepulchro: ſic credere nō debemus peccato cuiuſquam vniuerſa eius membra periſſe de mundo, &c. Non inuenerunt aliquod teſtimonium diuinorum eloquiorum, vbi dictum eſt Eccleſiam perituram de cæteris partibus mundi, & in ſola Africa Donati parte manſuram: & viderunt quàm ſit abſurdū, pro illa, quæ fuerat peritura, nulla teſtimonia diuina recitari: pro ea verò, quæ, ſicut putant, fuerat Domino placitura, nullum eius teſtimonium reperiri.

Paulus Oroſius. 420.

Lib.6.cap.1. Si Chriſtiana fides per multa retrò tempora, ſæuientibus vndique aduerſum ſe gentibus, regibus, legibus, cædibus, crucibus, ac mortibus, reprimi nullo modo potuit; imò inter hæc, & per hæc creuit: cultus autem idolorum iam quodammodo ex ſe deficiens, ac ſibi erubeſcens, ad vnam clementiſſimam iuſſionem, ſine vllo pœnali terrore ceſſauit: cui dubium eſt, hoc per iſtiue intelligentiæ demonſtrationem de Creatore ſuo tandem innotuiſſe creaturæ, quod illa eatenus per varias ratiocinationes mentis intentæ, quamlibet alijs offuſcatæ quæſierit, ac per hoc ſtatim amori eius, quem etiam ignorans dilexerat, inhæſiſſe?

Lib.7 cap.33. Vnus Deus vnam fidem tradidit, vnam Eccleſiam toto orbe diffudit, hanc aſpicit, hanc diligit, hanc defendit. Quolibet ſe quiſquis nomine tegat, ſi huic non ſociatur, alienus eſt: ſi hanc impugnat, inimicus eſt.

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 61. *Crede ſanctam Eccleſiam Catholicam.*) Vt confitearis Eccleſiam Chriſti ſponſam, in perpetua Chriſti ſocietate eſſe manſuram.

Leo Magnus. 450.

Sermone 1. in Natali Apoſtolorum Petri & Pauli cap.6. Nullo crudelitatis genere deſtrui poteſt ſacramento crucis Chriſti fundata religio. Non minuitur perſecutionibus Eccleſia, ſed augetur, & ſemper Dominicus ager ſegete ditiore veſtitur, dum grana, quæ ſingula cadunt, multiplicata naſcuntur.

Sermone 2. cap.2. *Supra hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferorum non præualebunt aduerſus eam.* Super hanc, inquit, fortitudinem æternū extruam templum, & Eccleſiæ meæ cælo inferenda ſublimitas in huius fidei firmitate conſurget. Hanc confeſſionem portæ inferi non tenebunt, mortis vincula non ligabunt.

Proſper. 430.

Ad Pſal. 106. Eccleſia Catholica in electis ſuis, præcognitis à Deo, filijs promiſſionis, membris corporis Chriſti nō minuitur, nec ad paucitatem redigitur.

Ad Pſal. 126. *Niſi Dominus ædificauerit domū.* Quod vtique de tota Eccleſia intelligendum eſt, quæ eſt Hieruſalem, in omnium compage Sanctorum vna domus, & vnum templum, & vna ciuitas: cuius extructio ab initio vſque in finem Domino ædificante conſurget, ſine cuius gratia nihil eſt ſolidum, nihil firmum.

Sedulius. 460.

Libro 4. Paſchali:

Victima quæ dabitur, cùm victima paſtor habetur?
Diſcedat Synagoga ſuo fuſcata colore,
Eccleſiam pulchro ſibi Chriſtus iunxit amore.

Salonius. 480.

In Prouerbia Salomonis: Mulier fortis appellatur ſancta Eccleſia Catholica, quæ ideo mulier dicitur, quia Deo ſpirituales generat filios ex aqua & Spiritu ſancto. Fortis autem ideo dicitur, quia cuncta ſeculi huius aduerſa ſimul & proſpera propter fidem & amorem ſui conditoris ac Redemptoris contemnit ac deſpicit.

Alcimus Auitus. 500.

Lib.4.cap.14.de Arca Noë:

Hæc inter miſeri feruentia funera mundi
Fragrantis inſanis pulſatur motibus arca,
Compageſq; tremunt, ſtridens iunctura laborat:
Nec tamen obſtructam penetrat vis improba, quāquā
Verberet, & ſolidam ſtilla ferieute fatiget:
Non aliter crebras Eccleſia vera procellas
Suſtinet, & ſæuis nunc dinexatur ab vndis:
Hinc gentilis agit diros ſine more furores:
Hinc Iudæa fremit, rabidoq; hanc impetit ore:
Hæreſeon rabies furens exundat charybdis
Concutit, & Graium ſapientia ſtulta Sophorum.
Quæ quamquam inter ſe vario certamine pugnant,
Debellanda tamen ſi quando Eccleſia, gaudent
Conſenſu vnanimi Chriſti conſurgere contra
Nauiculam, & vanis mendacia fingere verbis:
Sed clauſam vario pulſant impulſu latratu.

Hormiſda. 519.

Epiſtola ad Poſſeſſorem: Non eſt ignota Eccleſijs Dei de huiuſmodi procellis, aut inſueta tēpeſtas, quamuis rectoris ſui gubernaculo incōcuſſa perſiſtat, varijs tamen inſurgentium fluctuum laborat vexata turbinibus. Nam vnde eſt Pſalmidici vox Prophetæ, qui ipſius Eccleſiæ perſonam, ſpiritu quo implebatur, aſſumens: *Sæpe,* inquit, *expugnauerunt me à iuuentute mea: etenim non potuerunt mihi.* Concutiunt, ſed in nihilo præualebunt.

Iuſtus Orgelitanus. 540.

In Cantica num.136. Quanti tyranni & perſecutores vnà cum auctore ſuo diabolo conati ſunt Eccleſiæ virtutem dirumpere, & præualere nullo modo potuerunt? Habet enim ſancta Eccleſia caſtrorum aciem ordinatam, quando imminente Chriſto nec Martyres perſecutio, nec Virgines carnalis delectatio, nec miſericordes cupiditas, nec humiles temporalis gloriæ deuicit ambitio.

Fortunatus. 580.

Lib.3. vitæ S. Martini:

At ſuper hac petra fundata Eccleſia regnat,
Quam nec flabra mouent, neq; vertit turbo procella,
Nec trahit vndiuagam pluuiatilis imber arenam.
Hæc quia viua tenet petra fundamenta ſalutis,
Contra quam portæ inferni nunquam arma valebunt.

Gregorius Magnus. 590.

Lib.9.in Iob cap.6. Arcturus ſemper verſatur, & nunquam mergitur: & ſancta Eccleſia perſecutiones iniquorum ſine ceſſatione tolerat, ſed tamen vſque ad mundi terminum ſine defectu perdurat. Sæpè namque eam reprobi, quia vſque ad internecionem perſecuti ſunt, quaſi hanc ſe funditus extinxiſſe crediderunt; ſed eò multiplicius ad ſtatum ſui profectus rediit, quò inter manus perſequentium moriendo laborauit. Arcturus igitur dum verſatur, erigitur: quia tunc ſancta Eccleſia valentius in veritate reficitur, cùm ardētius pro veritate fatigatur.

Ad [illegible]
Matt. 16 Mediatorem [illegible]
Petrus [illegible]
Ipſe enim eſt petra, [illegible]
& ſuper quam ſe ædi[illegible]rum Eccleſiam dix[illegible]
Terra autem dicta eſt Eccl[illegible]m qui[illegible]n m[illegible]
fidelium populorum ſ[illegible]
beret; tum quia in ſolidi[illegible]e fidei perpetua fir-
mitate immobiliter [illegible]. Vnde per Salo-
Eccleſ. 1 monem dicitur: T[illegible] *at* [illegible]. Terra quippe
in æternum ſtare [illegible] Eccleſia in
hoc ſeculo à C[atholica fide nunq]uam deficiet,
& in futuro cum Deo æterne ſta[bilitate perman]-
bit. Nam quod in h[a]c v[illegible]ad[illegible]ſit[illegible]us
frangenda ſit, nu[l]lis perſ[ecut]ionibus ſuperanda,
ipſe, ſuper quem ædificata eſt, euidenter oſtendit,
Matt. 16 cùm ait: *Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.*
Portę inferi hęreſes ſunt, quæ dum multos in fide
infirmos fucata verborum calliditate decipiunt,
quaſi infernorum eis aditum pandunt. Sunt et-
iam portæ inferi quædam poteſtates huius mun-
di. Quid enim Nero, quid Diocletianus, quid de-
nique iſte, qui hoc tempore Eccleſiam perſequi-
tur? Nunquid non omnes portæ Inferi? Quis co-
gitare ſufficiat, quàm promiſſionibus eorum de-
uorati ſunt? Quanti eorũ metu perterriti? Quan-
ti afflictionibus eorũ ſuperati? Quos omnes per-
petuæ mortis profundum abſorbuit, & ad cru-
ciarum damnationis æternæ infernus admiſit?
Sed Eccleſia illius, de qua dictum eſt, petræ ſo-
liditate fundata, nec minarum ventis concuti-
tur, nec perſecutionum fluminibus mouetur, nec
corporalium pœnarũ incommodis titubat, nec
mortis ipſius timore vacillat.

Pucherius Gallus. 640.

In Geneſim lib. 3. cap. 49. Habitaculum fortitudi-
nis ſignificat Eccleſiam fortiſſimam ad omnem
tolerantiam paſſionis. Hæc in littore maris in-
habitat, vt videat aliorũ naufragia: ipſa immu-
nis periculi, expectat alios fluctuantes in freto iſti-
us mũdi, qui *circumferuntur omni vento doctrinæ*: ipſa
fidei radice immobilis perſeuerat, expectās hære-
ticorum procellas, & naufragia Iudæorum: quo-
niam gubernatorem, quem habuerunt, abnegā-
runt.

In librum 3. Regum: Altitudo parietis, quæ ex or-
dinibus lapidum ſuper inuicem poſitis conſtat,
præſentis ſtatum ſignat Eccleſiæ, vbi electi ſuper
fundamentum Chriſti omnes ſunt ædificati, ſibi
inuicem per temporum curricula ſuccedunt, ſe-
ſéq; inuicem portātes, legem Chriſti, quæ eſt cha-
ritas, adimplent.

Leo Secundus. 680.

Epiſtola ad Conſtantinum Auguſtum: Exulta nunc
ſecura ſancta mater Eccleſia, de libertate tua ſępi-
us impugnata, ſed non derelicta. Suſcitauit Rex
tuus inuictiſſimus Chriſtianorum principē pro-
pugnatorem tuum, benefactorem tuum, atque
opulentiſſimum largitorem: cuius ſtudio ortho-
doxa fides recollecto ſplendore toto orbe irradi-
at, fideles omnes gratiam referentes exultant,
infideles mœror & deiectio comprimit. Eccleſiæ
Chriſti de cunctis oppreſſionibus liberatæ reſpi-
rant, donis imperialibus confouentur, principa-
li præſidio muniuntur: quibus & domeſticis ver-
bis auguſta veſtra benignitas Chriſtum imitādo
Matt. 28 pollicetur: *Ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem
ſeculi,* vt Domini noſtri Ieſu Chriſti, cuius exem-
plis vtitur, æterni eius regni gloria potiatur, & in
orbem terrarum generaliter atq; perenniter eius
imperium dilatetur.

Beda. 700.

Allegorica expoſitionis in Samuelem lib. [illegible] *c. 5.* Nun-
[illegible]nari poteſt [illegible]
[illegible]
[illegible]

In [illegible] *cap.* [illegible] Domini, quæ eſt
[illegible]ſolia, ſi ædificata poſt captiuitatem fuerit, [illegible]
[illegible] illius ciuitatis de lapidibus viuis, hoc eſt ani-
mabus ſanctis, contra muni[illegible] huius ſuper[illegible]
recta, tributum [illegible] laudæ ſeruitutis ciu[illegible]
hoc eſt electorum populi, vltra [illegible]
bas peccando [illegible]bunt. Quinimo [illegible]
poteſtatis aëris huius ædificatio pieta[illegible]
dum quotidie per lauacrũ regenerat[illegible]o
diabolo auferũtur plures ex his, qui in [illegible]
regni illius ob reatum primæ tranſgreſſionis [ge]-
rant generati.

In Prouerbia Salomonis lib. 2. cap. 15. Domus Chri-
ſti, id eſt Eccleſia, pluri[m]am habet fortitudinem,
ita vt pluuia, ventis, fluminibus tentationum
frequentiorum nequaquam poſſit diruti. Et [ab] o-
peribus diaboli conturbatio feruet aſſidua: quia
eandem Chriſti domum per falſos fratres, vel a-
pertos aduerſarios deiicere tentat.

Libro 4. in Marcum cap. 13. Chriſtus ad Patrem
poſt reſurrectionem victor aſcendens, Eccleſiam
corporaliter reliquit, quam tamen nunquam di-
uinæ præſidio præſentiæ deſtituit, manens in illa
omnibus diebus vſque ad conſummationem ſe-
culi.

Homilia de Feria 3. Palmarum Soliditas ſanctæ v-
niuerſalis Eccleſiæ, quæ veſtis ſui Redemptoris
ſolet appellari, nunquam valet diſrumpi: quin
potius, ſi Iudæi, ſi gentiles, ſi hæretici, ſi mali Ca-
tholici humilitatem Domini Saluatoris conte-
mnant, eius tamen vſque ad conſummationem
ſeculi in illis, quos ſors electionis inuenerit, inui-
olata fit permanſura caſtitas.

Alcuinus. 750.

Ad Pſalm. 118. Eccleſia ab initio generis humani
exorta, nullis generationibus deſuit.

In Geneſin paulo ante finem: Eccleſia in littore
maris habitat, & credentibus refugium, & peri-
clitantibus demonſtrat fidei portum. Hæc con-
tra omnes turbines ſeculi inconcuſſa firmitate ſo-
lide expectat naufragium Iudæorum, & hæreti-
corum procellas, qui *circumferuntur omni vento do-
ctrinæ*: quorum etſi tunditur fluctibus, non tamen
frangitur.

Paulinus Aqui[le]ienſis. 780.

Aduerſus Felicem O[rgelitanum]: Sancta & vniuer-
ſalis Eccleſia ſuper fir[mam] immobiliter fundata
eſt petram, & portæ [inf]eri nequeunt præualere
aduerſus eam. Verumtamen, quia in mari huius
ſeculi conſtituta perſiſtit, aduerſis hæreticorum
flatibus, violentis perfidorum procellis, ſpuman-
tibuſq; maledicorum vndis illiſa cōcutitur, licet
quaſſari poſſit, & mergi nequeat, Chriſto firmata
dextera, & Apoſtolico gubernaculo moderata.

Haymo. 820.

Ad Pſal. 82. Mali perſequendo Eccleſiam, faciūt
eam impingueſcere interius, & fructiferam.

Dominica 4. poſt Epiphaniam: Quamuis mare flu-
ctuaret, & procella excreſceret, non eſt merſa na-
uis, in qua Dominus dormiebat: quia cùm Eccle-
ſia potuit aduerſis perſecutionibus perturbari, nō
tamen à fide rectitudinis Domino gubernente re-
cedere. Fundata enim erat ſuper firmam petram,
de qua Apoſtolus ait: *Petra autem erat Chriſtus.*

Homilia in die SS. Petri & Pauli: Portæ inferi con-
tra Eccleſiam, quæ ſuper Chriſtum fundata eſt,
non præualent: quia licet frequenter pulſata ſit
perſecutionibus hæreticorum, tamen à fide Ca-
tholica euelli non potuit.

Angelomus. 830.

Lib.3. Reg. cap.6. In Eccleſia electi, ſuper fundamentum Chriſtum omnes ædificati, ſibi inuicem in ordine per temporum curricula ſuccedunt, ſeque inuicē portantes, legem Chriſti, quæ eſt charitas, adimplent. Dum enim qui nunc à præcedentibus erudiuntur magiſtris, rurſum ipſi alios erudiunt, quaſi ſuper inuicem poſitis ordinibus, quiq; lapidum viuorum in domo Dei ſic ab alijs fixa conſtantia portantur, vt ad portandos alios & ipſi ſufficiant, vſq; ad vltimos, qui in fine mundi naſcituri ſunt, iuſtos: qui quaſi in ſummo domus Dei locati cacumine, docentur quidē & portantur ab alijs.

Rabanus Maurus. 850.

In Eccleſiaſt.lib.9.cap.7. Sicut luna à ſole, ſic Eccleſia à Chriſto illuminatur, & ſtabilitur.

De Vniuerſ.lib.4.cap.3. Eccleſia Catholica vniuerſalis. Non enim ſicut conuenticula hæreticorum aliquibus regionum partibus coarctatur, ſed per totum terrarum orbē dilatata diffunditur. Quod & Apoſtolus ad Romanos approbat, dicens: *Gratias ago Deo meo pro omnibus vobis, quia fides veſtra annuntiatur in vniuerſo mundo.* Hinc & vniuerſitas ab vno cognominata eſt, propter quod in vnitate colligitur. Vnde Dominus in Euangelio ait: *Qui mecum non colligit, ſpargit.* Rom.1.

Remigius Antiſiodorenſis. 880.

Ad cap.2. Zacharia: Hæc Hieruſalem eſt ſancta Eccleſia, mater Sanctorum, quæ ædificari cœpit in paſſione Domini, & reſurrectione, & quotidie ædificatur, vt creſcat in augmentum Dei, &c. Eccleſia abſque muro habitatur, non indigens mortali præſidio: quia Dominus murus ignis eſt in circuitu eius, & ipſe in medio eius eſt in gloria.

Altercatio Synagogæ & Eccleſiæ. 900.

Cap.3. Emicuit quidem in hac ætate quaſi ſcintillula quædam lucis in ſanctis viris pauciſſimis: quia vinea ſanctæ Eccleſiæ ab Abel vſque ad ſeculi terminum ab agricola ſummo plantata, nunquam tantis ſpinis inhorruit, quin etiam flores, etſi raros, haberet, quorum pulchritudine cultoris induſtria pateſceret.

Berno Augienſis. 1020.

Sermone de Natiuitate Domini: Ne in decrepita conſtituta ætate ſeneſcendo deficeres, ille, qui quondam de primi dormientis hominis latere coſtam produxit, & in mulierem ædificauit, ipſe in cruce mortis acerbitate ſopitus de ſacratiſſimo ſanguinem & aquam produxit, vt te (*Eccleſiam*) præmortuam tanti myſterij dono viuificaret, æternoq; coniunctionis fœdere mundando ſibi ſociaret. Hinc & Apoſtolus, *vt exhiberet*, inquit, *ſibi Eccleſiam non habentem maculam aut rugam*, id eſt duplicitatem in fide, nec maculam in operatione.

Lanfrancus. 1050.

De Sacramēta Euchariſtiæ: Religio nominis Chriſtiani permanebit cum ſole, quamdiu ſol oritur & occidit, hoc eſt, quamdiu tempora iſta voluuntur, non deerit Eccleſia, hoc eſt Chriſti corpus in terra.

Anſelmus Cantuarienſis. 1080.

Matthæi 28. *Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi.*) Ex quo intelligitur, quòd vſque in finem ſeculi non ſunt defuturi in mundo, qui diuina manſione, & inhabitatione ſint digni.

In explanationibus in aliquot Euangelia. Lectio Euangelij Matthæi cap.14. Dum Chriſtus orat in excelſo, nauicula turbatur fluctibus in profundo. Nam quia inſurgunt fluctus, poteſt illa nauicula turbari: ſed quia Chriſtus orat, non poteſt mergi.

Franco Affligemenſis. 1100.

De gratia Dei Tomo 4. Domino in medio Eccleſiæ conſiſtente, quocumque igne perſecutionis inflammetur non comburitur: ſed in ſimilitudinem auri camino tribulationis decocta auro purior redditur.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

Libro 7. in Geneſin cap.11. Non in angulo vno terræ, vel in parte cuiuſquam hæreſiarchæ concluſa vel coanguſtata, ſed in omnes gentes diffuſa credi debet Eccleſia, iuxta quod Filio promiſit loquēs in Propheta: *Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.* Pſal.2.

Bernardus. 1130.

Serm.79. ſuper Cantica: Ex tunc, & deinceps non deficit genus Chriſtianum, nec fides de terra, nec charitas de Eccleſia: *Venerūt flumina, flauerunt venti, & impegerunt in eam, & non cecidit; eò quòd fundata eſſet ſupra petram: petra autem erat Chriſtus.* Matt.7. 1.Cor.10.

Petrus Cluniacenſis. 1140.

Lib.1. epiſt.2. Eccleſia eſt illa, quæ innumerabili multitudine per totum orbem Chriſti Domini ſui præcepto diffuſa, vſque ad nos peruenit, nec minus quàm olim totum mundum replet. Huic verè vt ipſis Apoſtolis credere debetis, cui Chriſtus ipſe (quantum ad hoc ſpectat) non minorem contulit auctoritatem. Nec dico, vt Apoſtolico labore ſatam, & auctam Eccleſiam Apoſtolis æquem; ſed dico, quòd eius teſtimonijs, ſicut Apoſtolicis, abſque vlla contradictione acquieſcendum eſt. Quòd ſi & hinc Euangelicam auctoritatem vultis audire, audite Chriſtum dicentem: *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi.* Sed vſq; ad conſummationem ſeculi Apoſtoli in ſeculo non remanſerunt. De Eccleſia ergo intelligendum eſt, quæ vſque ad conſummationem ſeculi in ſeculo futura eſt. Matt.28.

Potho Prumienſis. 1160.

De ſtatu domus Dei lib.1. Hæc nimirum domus Eccleſia eſt, columna & firmamentum veritatis, quę in vnitate indiuiſa firmatur, quæ vna columba, vna perfecta, Deo vnicè dilecta Scriptura teſte declaratur.

Libro 3. Sacroſancta Eccleſia ſupra petram ædificata, & à Chriſto fundata, in cunctis aduerſitatibus inconcuſſa firmitate perdurat, ſicut ei vox Spiritus ſancti in Pſalmo promittit, dicens: *Non timebis à timore nocturno, nec à ſagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incurſu & dæmonio meridiano.* Pſal.90.

Arnulphus Lexouienſis. 1160.

Sermone in Concilio Tullenſi habita: Licet principes tenebrarum aduerſus Eccleſiam Dei vehementer inſurgant, portæ tamen inferi aduerſus eam præualere non poſſunt. Habemus aſſiſtentem nobis Chriſtum: neque enim Eccleſiam ea nobis conditione tradidit, vt relinqueret: ſemper aſſiſtit: *Non relinquam*, inquit, *vos orphanos, vado, & venio ad vos, vobiſcum vſque ad conſummationem ſeculi* permanſurus: adiutor & protector nobis eſt in ſalutem.

Hildegardis. 1160.

Secunda partis viſione 4. cap. 4. Spiritus ſanctus in maxima fortitudine incarnationis illius, qui verus ſponſus Eccleſiæ exiſtit, mirabilia ſua mirabiliter operatus eſt; & Eccleſiam ſuam tam fortem in defenſione munitionis ſuæ oſtendit, vt illa ob eam fortitudinem, qua ab igneo dono eius munita eſt, nunquam in errore vllius peruerſitatis decidere poſſit. Quoniam per ſupernam protectionem

tectionem io emore ſponſi ſui ſine macula, & ſine ruga ſemper gaudebit.

Abbas Ioachim. 1180.

Ad cap.13. Eſaiæ: Chriſtus in Apoſtolis tranſit ad gentes, quaſi ad Romanum Imperium conuertendum, in quo & abſcondet populum Chriſtianum in foramine petræ, id eſt, Roma, in qua fides Chriſti vſque modò inuiolata & illæſa permanſit, & permanebit vſque in finem.

Innocentius Tertius. 1200.

Sermone 2. in conſecratione Pontificis Maximi: Cùm
idem ipſe ſit fundator, & fundamentum Eccleſię,
profectò portæ inferi præualere non poſſunt ad-
uerſus eam: quia fundamentum immobile per-
1. Cor. 3. ſeuerat, de quo dicit Apoſtolus: *Fundamentum po-*
ſitum eſt, præter quod aliud poni non poteſt, quod eſt Chri-
ſtus Ieſus. Licet ergo nauicula Petri magnis flucti-
bus in medio mari ſæpè iactetur, præſertim cùm
in ea dormit Ieſus, nunquam tamē ſubmergitur:
Matth. 8. quia *Ieſus imperat ventis & mari, & tranquillitas magna*
fit, ita vt homines mirentur & dicant: Qualis eſt hic,
quia venti & mare obediunt ei? Hæc eſt enim domus
illa ſublimis & ſtabilis, de qua Veritas dicit: *De-*
ſcendit pluuia, venerunt flumina, flauerunt venti, & irru-
erunt in domum illam, & non cecidit: fundata enim erat
ſupra petram: ſuper illam videlicet, de qua dicit A-
.Cor.10. poſtolus: *Petra autem erat Chriſtus.* Patet ergo quòd
Apoſtolica Sedes non deficit in tribulatione, ſed
proficit de Dei promiſſione, vt dicere valeat cum
Pſal. 4. Propheta: *In tribulatione dilataſti me.* De illius pro-
miſſione proficit confiſa, qui dixit Apoſtolis:
Matt. 28 *Vobiſcum ero omnibus diebus vſque ad conſummationem*
Rom. 8. *ſeculi.* Porrò *ſi Deus nobiſcum, quis contra nos?* Quia
igitur conſtitutio hæc non eſt ab homine, ſed à
Deo; imò verius, quia hæc conſtitutio eſt ab ho-
mine Deo, fruſtra laborat hæreticus vel ſchiſma-
ticus, fruſtra laborat perfidus lupus, vt demolia-
tur vineam, vt tunicam ſcindat, vt euertat cande-
Act 5. labrum, vt lucernam extinguat.

Alexander Aleſius. 1230.

Tomo 4. quæſt. 2 mem. 4. art. 3. Quòd autem Eccleſia perſeuerat in bonis vſque ad finem mundi, accipitur ex hoc, quod dicitur Matthæi vltimo: *Ero vobiſcum vſque ad conſummationem ſeculi.* Sed Deum eſſe nobiſcum, eſt ſemper aliquem eſſe iuſtū: (cum iuſtis enim dicitur eſſe:) ſed exiſtente aliquo, vel aliquibus iuſtis, ſemper vſqoe ad finem mundi eſt ipſa Eccleſia. Ergo vſque ad finem mundi durabit Eccleſia. Arcturus dum verſatur, erigitur; ſic Eccleſia dum verſatur per tribulationem, erigitur: *Diligentibus enim Deum omnia cooperantur in bonum.* Item Eccleſia ſignatur per nauiculam Petri: ſed nauicula Petri legitur quòd penè mergebatur, nunquam autem merſa eſt, imò adeſt Domini conſolatio. Ergo Eccleſia nunquam deſinit eſſe. Item Eccleſiaſtici 40. *Fides in ſeculum ſtabit*: ſed fidem in ſeculum ſtare quid aliud eſt, quàm quamdio durabit ſeculum permanere? Ergo ſemper durabit Eccleſia dorante ſeculo. Item Matth. 6. *Adueniat regnum tuum,* id eſt regnum militantis Eccleſię veniat ad regnum triumphantis: quod erit, cùm tradiderit regnum Deo & Patri. Sed ergo regnum militantis Eccleſiæ venire ad regnū triumphantis, quid eſt aliud, quàm regnum militans permanere vſquequo ſit triumphans? Ergo erit vſque ad finem ſeculi. Præterea dicitur Oſeæ 2. *Sponſabo te mihi in fide, & ſponſabo te mihi in ſempiternū.* Ergo matrimonium Chriſti & Eccleſiæ durabit in ſempiternum. Ergo & Eccleſia. Sicut ergo cùm eſt copula carnalis ſubſecuta, inſeparabilis eſt coniunctio viri & mulieris: ita inſeparabilis eſt coniunctio Chriſti & Eccleſiæ. Semper ergo durabit Eccleſia.

Innocentius Quartus. 1245.

Ad Feidericum Imperatorem:

Niteris incaſſum nauem ſubmergere Petri:
Fluctuat, at nunquam mergitur illa ratis.

Thomas Aquinas. 1250.

In expoſitione Symboli cap. 12. Eccleſia Catholica eſt vniuerſalis. Primò quantum ad locum: quia eſt per totum mundum, contra Donatiſtas. Rom. 1. *Fides veſtra annuntiatur in toto mundo.* Secundò eſt vniuerſalis, quantum ad conditionem hominum: quia nullus abijcitur, nec dominus, nec ſeruus, nec maſculus, nec fœmina. Tertiò eſt vniuerſalis, quantum ad tempus: nam aliqui dixerunt, quòd Eccleſia deberet durare vſque ad certum tempus. Sed hoc falſum eſt: quia hæc Eccleſia incœpit à tempore Abel, & durabit vſque ad finem ſeculi. Matth. vltimo: *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus.*

Engelbertus Admontenſis. 1300.

De ortu & fine Romani Imperij cap. 21. *In errorem inducentur, ſi fieri poteſt, etiam electi.* Dicit: *Si fieri poteſt*: quia fieri non poteſt in totum, cùm Eccleſia & fides poſſit periclitari, ſed nunquā ſubmergi. Iuxta illud: *Ego pro te rogaui, vt non deficiat fides tua.*

Nicolaus Lyranus. 1310.

Ad caput 28. Matthæi: Fides Catholica non deficiet vſque ad finem mundi, quantumcunque tribulationibus agitetur.

Auguſtinus Triumphus. 1320.

De poteſtate Eccleſiaſtica, in Præfatione ad Ioannem Papam: His omnibus modis impugnatur quādoque Chriſti ſponſa, ſed vinci non poteſt: tempeſtates ſuſcipit, ſed non demergitur: iacula mittuntur in eam, ſed non perforatur: machinamēta præparantur, ſed turris Dauidica non eliditur.

Ludolphus Saxo Carthuſianus. 1320.

Vitæ Chriſti parte 1. cap. 46 *Vt operiretur fluctibus.*) Bene dicitur, *operiretur*, non ſubmergeretur: quia nauicula Petri concuti poteſt, ſubmergi non poteſt, cuius figura in arca Noë fuit, &c. Nauicula intelligitur Eccleſia fidelium, quæ ad modum nauis in principio fuit arcta; quia paucos habuit credentes: in fine etiam, tempore Antichriſti, erit anguſta; quia tunc pauci erunt fideles: in medio autē eſt lata; quia modò fides eſt multū dilatata. In hac naui continentur fideles, qui cum Chriſto per mare ſeculi ad regnum cælorum perueniunt. Hanc itaque nauem aſcendit Chriſtus per regimen & gubernationem: quia ipſe eſt rector Eccleſiæ, & gubernator, in qua diſcipuli continentur. Sed contra Eccleſiam flant venti varij & validi malorum, & eleuantur fluctus contra eam, vt ſic nauicula quaſi operiatur fluctibus, ſubmergi tamen non poteſt. Et inter hęc omnia Chriſtus dormire videtur, & non attendere: quia ſecundùm Origenem patientiam bonorum, & pœnitentiā impiorum expectat: Chriſti enim dormitio, eſt diuina in tribulationibus permiſſio; qui excitatur, quando bonorum precibus pulſatur.

Thomas VValdenſis. 1410.

Doctrinalis fidei lib. 2. articulo 2. cap. 17. De vniuerſalitate Eccleſiæ notari oportet, non eam tantùm eſſe extenſionem loci, ſed & temporis; vt Eccleſia Chriſti ſciatur extenſa eſſe per totum mundum, & à baptiſmo Chriſti, initio prædicationis eius duraſſe & duraturam eſſe vſque ad finem mundi & vltra, &c. Ecce plana ſententia, Eccleſia Chriſti non eſt noua: à baptiſmo Chriſti

huc vſque vna perſeuerat, & integra. Si ergo aliqua ſecta conſurgat, cuius fides noua eſt, & antiquis Patribus inaccepta, non eſt illa Chriſti Eccleſia: ſed meretrix, & Synagoga hæretica.

Ioannes Gerſon. 1420.

In examine doctrinarum conſ.1. Chriſtus fuit ſupremus & optimus inſtitutor Eccleſiæ, non deficiẽs in neceſſarijs, qui & dixit: *Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi.* Oportuit igitur in Eccleſia relinquere regulam infallibilem pro fide ſeruanda, & dubijs emergentibus terminandis. Non autem reperitur in terris altera talis infallibilis regula, niſi generale Concilium legitimè congregatum: nam perſona quælibet ſingularis de Eccleſia, cuiuſcumque dignitatis, etiam Papalis, circumdata eſt infirmitate, & deuiabilis eſt, vt fallere poſſit & falli: propterea non imparem poſuit Auguſtinus auctoritatem in Eccleſia & Euangelio, dicẽs: Non crederem Euangelio, niſi me Eccleſiæ auctoritas commouiſſet.

Bernardinus Senenſis. 1430.

Tomo 1. Sermone 1. de Chriſtiana fidei firmitate art.3. cap.2. Secunda Chriſtianæ fidei firmitas eſt Eccleſiæ permanentia. Non enim poteſt deficere fides Eccleſiæ Dei, quæ ſupra firmam petram Chriſtũ fundata eſt. Vnde Matthæi 16. ait Dominus ad Petrum: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* Nec etiam deficere poteſt fides, pro qua conſeruanda Filius Dei ad Patrem orauit. Vnde Lucæ 22. ait Dominus ad Petrum: *Ego pro te rogaui, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus, confirma fratres tuos.*

Ioannes Capiſtranus. 1440.

De Papa & Eccleſiæ auctoritate fol.67. Habemus ex prædictis verbis Chriſti anchoram firmiſſimam & ſecuram, quòd durante mundo Chriſti fides in Eccleſia permanebit: quia Chriſti verba fallere nunquam poſſunt, ſicut ipſe dixit Matth.24. *Cælum & terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt.*

Nicolaus de Nyſe. 1470.

In Quæſtionibus prœmialibus in primum Sententiarũ de vtilitate Scripturæ: Eccleſiæ ſtabilitas nec tyrannorum perſecutionibus, nec hæreticorum peruerſis dogmatibus euelli poteſt.

ADVERSARIORVM OBIECTIO, ECCLEſiam defeciſſe.

Primò *defecit Eccleſia initio mundi, cùm Adam & Eua de fructu vetito comediſſent.*

Secundò *tempore Noe. Gen.6.* Videns Deus quòd multa malitia eſſet hominum ſuper terram, & cũcta cogitatio cordis intenta eſſet ad malum omni tempore, pœnituit eum, quòd feciſſet hominem in terra, *&c.*

Tertiò *tempore Moſis, cùm Aaron ſummus ſacerdos propoſuit vitulum adorandum, & omnis populus clamauit:* Hi ſunt Dij tui Iſrael, qui eduxerunt te è terra AEgypti. *Exodi 32.*

Quartò *temporibus Iudicum, poſt obitum ſeniorum qui Ioſuam viderant.* Surrexerunt alij, (*ſcribitur Iudicum 2.*) qui non nouerant Dominum, & opera quæ fecerat cum Iſrael. Feceruntq; filij Iſraël malum in conſpectu Domini, & ſeruierunt Baalim, ac dimiſerunt Deum Patrum ſuorum.

Quintò *tempore Heliæ 3.Reg.19.* Sermo Domini dixit ad Heliam: Quid hic agis Helia? Reſpondit ille: Zelo Zelatus ſum pro Domino Deo exercituum, quia dereliquerunt pactum Domini filij Iſrael: altaria tua deſtruxerunt, Prophetas tuos occiderunt gladio, & ego relictus ſum ſolus, & quærunt animam meam, vt auferant eam.

Sextò *tempore Eſaiæ. Vnde ipſe Dominus Eſaiæ:* Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini ſui: Iſrael autem me non cognouit, & populus meus non intellexit. A planta pedis vſq; ad verticem non eſt in eo ſanitas. *Eſaiæ 1.*

Septimò *tempore Manaſſis regis Iuda, qui Domini Prophetas, & ipſum Eſaiam occidit, donec repleret Hieruſalem vſque ad os: peccatis ſuis peccare fecit Iudam, vt faceret malum coram Domino.* 4.Reg.21.

Octauò *tempore Hieremiæ:* Quomodo confunditur fur, quando deprehenditur, ſic confuſi ſunt domus Iſrael, ipſi & reges eorum, principes, & ſacerdotes, & Prophetæ eorum, dicentes ligno: Pater meus es tu: & lapidi: Tu me genuiſti. Verterunt ad me tergum, & non faciem, &c. Omnes dereliquiſtis me dicit Dominus. *Hier.2.*

Nonò *eo tempore, de quo Azarias prophetat 2. Paralip.15.* Tranſibunt multi dies in Iſrael abſque Deo vero, & abſque ſacerdote doctore, & abſq; lege.

Decimò *tempore natiuitatis Chriſti, quando tantùm Maria, & Ioſeph, Zacharias, & Eliſabeth, Paſtores, Simeon, Anna, & pauci alij credebant.*

Denique *prædictum eſt Eccleſiam iſtam viſibilem ceſſaturam. Daniel.9.* Deficiet hoſtia & ſacrificium. *Lucæ 18.* Filius hominis cùm venerit, putas inueniet fidem in terra? *2.Theſſ.2.* Niſi venerit diſceſſio primùm, & reuelatus fuerit homo peccati.

RESPONSIO.

Ad primum dico: *Primò: Si primos parentes peccaſſe, eſt Eccleſiam defeciſſe, tunc non ſolùm viſibilem, ſed etiam inuiſibilem Eccleſiam defeciſſe, quod eſt contra aduerſarios. Secundò: Tunc non fuiſſe Eccleſiam: nec enim duo homines ſunt Eccleſia, ſed tantùm fuiſſe initium Eccleſiæ: & initium tam materiale, quàm formale. Nam Adam fuit principium Eccleſiæ materiale: quia primus omnium fuit de Eccleſia. Fuit etiam formale principium; quia fuit caput, ſiue Doctor, & Rector populi Dei dum vixit. Porrò caput Eccleſiæ non poteſt quidem errare docendo falſam doctrinam, tamen poteſt errare malè viuendo, & malè etiam ſentiendo, vt priuatus homo: atque hoc tantum videmus accidiſſe Adamo. Malè enim aliquando vixit, & fortè etiam malè de Deo ſenſit: tamen non malè docuit.*

Ad ſecundum: *Tempore Noe, etſi ferè, nõ tamen ad vnum omnes à Deo defecerunt: quinquennio ante diluuiũ obijt pater: ipſo anno diluuij Mathuſalem, & procul dubio non pauci alij pij mortui ſunt: Sem & Iaphet egregij pietatis cultores erant: de eorundem vxoribus nullum eſt dubium. Hi omnes viſibilem conſtituebant Eccleſiam, licet non fuerit adeò magna: fuit tamen aliqua.*

Ad tertium: *Tempore Moſis etſi grauiter peccârunt Aaron vitulum conflando, & populus eum adorando: non tamen ad vnum omnes in eo conſenſerunt. Moſes enim, qui omnium erat caput, & omnes Leuitæ à tali peccato immunes fuerunt. Vnde Exod 32.* Si quis eſt Domini, iungatur mihi: congregatiq; ſunt ad eum omnes filij Leui.

Ad quartum: *Quòd tempore Iudicum, poſt diſceſſum Ioſue, Iſraelitæ aliquãdo à vero Deo ad idola defeciſſe leguntur, eadem ſynecdoche pro aliquibus accipiendum eſt, quæ ſimilia Scripturæ loca. Exod.9.* Mortua ſunt omnia animantia AEgyptiorum. *Eſaiæ 2.* Et fluẽt ad eum omnes gentes. *Ad Philippenſes 2.* Omnes quæ ſua ſunt quærunt. *Ioannis 3.* Et teſtimonium eius nemo accipit.

Ad quintum: *Tempore Heliæ populus Dei in duo erat regna diuiſus: vnum Iudæorum, alterum erat Iſraelitarum. Iſraelitis præerat impius Achab: apud Iudæos pius*

tolaſ bat regnum adminiſtrabat. Ille altaria deſtruebat, Prophetas occidebat: hic veræ religionis inſignis cultor erat, Prophetas audiebat, altaria ædificabat. Et quam uis putaret Helias ſe ſolum in Iſraele eſſe relictum, tamen dicit ei Dominus: Derelinquam mihi in Iſrael ſeptē millia virorum, quorum genua non ſunt incuruata ante Baal. *Ergo id temporis nequaquam defecit Eccleſia.*

Ad Sextum: *Loquitur Hieremias eadem figura, qua Iudicum 2. ſcribitur, Iſraelitas poſt mortem Ioſue à vero Deo defeciſſe.*

Ad ſeptimum: *Eadem figura tempore Manaſſe Iſraelita erraſſe dicuntur. Nam & ipſe Manaſſes reſipuit, & multos reduxit: multi etiam non fuêre ſeducti, ſed in vera religione ad extremum vſq; ſpiritum perſeuerârunt.*

Ad Octauum: *Eadem figura ſic ſcribitur.*

Ad Nonum: *Prophetia Azariæ de regno Iſraelitico, non de regno Iudaico accipienda eſt. Illic vera religio tandem in vniuerſum extincta: hic manſit vſq; ad Christum.*

Ad Decimum: *Tempore, quo Chriſtus naſcebatur, exigua erat Eccleſia orthodoxa, quæ Chriſtum puerum recens natum agnoſcebat & colebat: erat tamen aliqua in Maria, & Ioſepho, Zacharia. & Eliſabeth, Anna Propheteſſa, Simeone Iuſto, paſtoribus, & plurimis alijs, qui expectabant redemptionem Iſrael: horum cœtus erat viſibilis: viſibilis ergo tunc erat Eccleſia.*

Ad vltimum: *Quòd Daniel dicit:* Deficiet hoſtia & ſacrificium, *intelligitur de euerſione Hieruſalem, & ceſſatione ſacrificij Iudæorum. Quod dicitur Lucæ 18.* Putas inueniet fidem in terra? *dico Dominum non loqui de fide ſimpliciter; ſed de eximia quadam fide, quæ in paucis reperitur, & in pauciſſimis reperietur in vltimis diebus. Ad illud Pauli dico, diſceſſionis nomine vel intelligi ipſum Antichriſtum, vel diſceſſionem ab Eccleſia non generalem, ſed particularem, id eſt non omnium, ſed multorum, vel omnium quidem, ſed occultorum hæreticorum.*

ARTICVLVS SECVNDVS.

CHRONOLOGIA ET SVCCESSIO ORTHODOXÆ ECCLESIÆ AB ORIGINE MVNDI VSQVE AD HÆC TEMPORA.

Anno mundi	Ante Chriſtū			Scriptores.	Novorvm dogmatvm avctores.
0	3968	Adam conditur è limo terræ.		Adam primus artium & literarum inuentor. *Suidas in voce Adam.*	
30	3938	Abel naſcitur.			
100	3868	Abel iuſtus ab impio Cain occiditur.			
130	3838	Seth } naſcuntur.			
235	3733	Enos			
325	3643	Cainan			Cain.
395	3573	Malaleel		Seripſit Pſal 92. *Hebræi in Thalmud.*	
460	3508	Iared			
622	3346	Enoch			
687	3281	Mathuſalem			
874	3094	Lamech		Enoch liber Propheticus citatur in epiſtola Iudę, in teſtamēto 12. Patriarcharum, à Tertulliano, Origene, Auguſtino, & cæteris. Seruatur adhuc apud Aethiopes lingua Abyſſina.	
930	3038	Adam primus iuſtitiæ præco & gubernator populi Dei obijt anno ætatis 930. Vixit cum	Abel 70, Seth 800, Enos 695, Cainan 605, Malaleel 535, Iared 470, Enoch 308, Mathuſalē 243, Lamech 56 annis.		*Lamech primus auctor polygamiæ.*
987	2981	Enoch viuēs in cælū tranſfertur, poſt mortem Adæ anno 55. ante mortē Seth anno 60. ante mortē Enos 153. ante Cainan 238. ante Malaleel 293. ante Iared 435. ante Mathuſalem 669.			
1040	2928	Seth poſt Adamū ſecundus iuſtitiæ præco & gubernator populi Dei annis 112. obijt anno ætatis 912. Vixit cum	Adam 800, Enos 807, Cainan 717, Malaleel 645, Iared 582, Enoch 365, Mathuſalē 355, Lamech 168 annis.	Filij Seth ſcientiam ſyderalem & cæleſtium rerum cognitionē duabus colūnis inſcribunt. *Ioſephus lib. 1. Ant. cap. 3. Suidas in voce Seth, Cedrenus in comp. Hiſt. &c.*	*Iabel.* *Iubal.*
1056	2912	Noë naſcitur.			
1140	2828	Enos defuncto Seth tertius iuſtitiæ præco & gubernator populi Dei annis 98. obijt anno ætatis 905. Vixit cum	Adam 695, Seth 807, Cainan 815, Malaleel 745, Iared 680, Enoch 365, Mathuſalē 453, Lamech 266, Noë 84 annis.		

Anno mundi	Ante Christū			Scri[illegible]	[illegible] dogma[illegible] auctores
1235	2733	Cainan poſt obitum patris Enos quartus iuſtitiæ præco & princeps populi Dei annis 105. moritur anno ætatis 910. Vixit cum	Adam 605 Seth 717 Enos 815 Malaleel 840 Iared 775 Enoch 365 Mathuſalē 548 Lamech 961 Noē 179 annis.	Singulis hiſce ſeculis plurima literis eſſe tradita non dubito: ſed Diluuio perierunt.	Tubalcain.
1290	2678	Malaleel poſt obitum patris Cainan quintus iuſtitiæ præco ac princeps populi Dei annis 45. moritur anno ætatis 895. Vixit cum	Adam 535 Seth 647 Enos 745 Cainan 840 Iared 830 Enoch 365 Mathuſalē 603 Lamech 416 Noē 234 annis.		
1422	2546	Iared poſt obitum patris Malaleel ſextus iuſtitiæ præco ac princeps populi Dei annis 152. moritur anno ætatis 962. Vixit cum	Adam 470 Seth 580 Enos 650 Cainan 775 Malaleel 830 Enoch 365 Mathuſalē 735 Lamech 548 Noe 366 annis.		
1558	2410	Sem naſcitur.			
1651	2317	Lamech moritur quinquennio ante patris Mathuſalem obitum.			
1656	2312	Mathuſalem poſt obitum patris Iared ſeptimus iuſtitiæ præco ac princeps populi Dei annis 234. moritur anno ætatis 969. Vixit cum	Adam 843 Seth 353 Enos 453 Cainan 548 Malaleel 603 Iared 735 Enoch 300 Lamech 777 Noe 600 Sem 98 annis.		
1556	2312	Diluuium vniuerſi orbis terrarum, quo tota poſteritas Cain, & omnes à Seth prognati delentur, excepto Noe cum tribus filijs & vxoribus.			
1658	2310	Arphaxad naſcuntur.			
1692	2276	Sale naſcuntur.			
1723	2245	Heber naſcuntur.		Noe.	
1757	2211	Phaleg naſcuntur.		Aretia.	
1787	2181	Reu naſcuntur.			
1820	2148	Sarug naſcuntur.		Cham, qui & Zoroaſter.	*Cham, qui & Zoroaſter.*
1849	2119	Nachor naſcuntur.			
1878	2090	Thare naſcuntur.		Sambetha Sibylla.	
1948	2020	Abraham naſcuntur.			
1996	1972	Phaleg moriuntur.			
1997	1971	Nachor moriuntur.		Tuyſcon.	*Nemrod, qui & Ninus.*
2001	1967	Abraham cum patre Thare egreditur ex Vr Chaldæorū.		Tubal.	
2006	1962	Noē poſt auum Mathuſalem octauus iuſtitiæ pco ac princeps populi Dei annis 350. moritur anno ætatis 950. Vixit cum	Enos 84 Cainan 129 Malaleel 234 Iared 366 Mathuſalē 600 Lamech 595 Sem 448 Arphaxad 348 Sale 314 Heber 283 Phaleg 239 Reu 219 Sarug 186 Nachor 148 Thare 128 Abraham 58 Loth 50 annis.	Samothes. Abraham.	*Amraphel, qui & Ninus.*
2013	1945	Abraham accepta promiſſione, egreſſus da Haram Meſopotamiæ migrat in Aegyptū: ab hac peregrinatione vſque ad exitum filiorum Iſrael ex Aegypto numerantur anni 430 *Exodi 12. Gal 3.*		Ingeuon.	*Thare.* *Chaldæi.*
2030	1938	Abraham profligatis regibus liberat Lothū, benedicitur[illegible] à Melchiſe[illegible]o ſacerdote Dei altiſſimi.			*Oſiris.* *Druidæ.*
2047	1921	Circumciſio inſtituitur. Sodomitis pereuntibus Loth cum filiabus ſeruatur.			
2048	1920	Iſaac naſcitur.			*Sodomitæ.*
2053	1885	Thare moritur.			
2085	1883	Sara moritur.			
2088	1880	Iſaac ducit vxorē Rebeccam.			

Anni mūdi	Anni Christi		Vixit cum … annis.	Scriptores.	Novorum dogmatum auctores.
3165	1860	Iacob & Eſau naſcūtur ex Rebecca.			
2123	1845	Abraham moritur.			
2126	1842	Sale moritur.			
2158	1810	Sem poſt patrem Noe nonus iuſtitiæ præco ac princeps populi, dictus Melchiſedech, id eſt, Rex iuſtitiæ ac ſacerdos Dei altiſſimi, præfuit annis 100. moritur anno ætatis 600. Poſt eius obitū apud Abrahæ poſteros Eccleſia orthodoxa manet. Vixit cum	Mathuſalē 98 Lamech 93 Noe 410 Arphaxad 500 Sale 434 Heber 435 Phaleg 239 Reu 371 Sarug 338 Nachor 148 Tharc 205 Abraham 122 Loth 140 Iſaac 110 Iacob 50		*Eſau.*
2187	1781	Heber obijt, anno ætatis 464.			*Athlas.*
3192	1776	Iacob ducit Rachel & Liam vxores.			*Laban.*
2195	1773	Leui naſcitur anno ætatis Iacob 87.			*Mercuri' Maior.*
2196	1772	Iuda naſcitur.			
2199	1769	Ioſeph naſcitur.			
2216	1752	Ioſeph venditur à fratribus.		Duodecim Patriarcharum liber.	
2222	1746	Caath filius Leui naſcitur.			
2228	1740	Iſaac moritur.			
2229	1739	Ioſeph liberatur è carcere.			
2238	1730	Iacob cum familia deſcendit in Aegyptum.		Iob, *vt Origenes refert*, ſuam hiſtoriam primus lingua Arabica conſcripſit.	
2240	1726	Iob tentatur.			
2255	1713	Iacob moritur.			
2332	1636	Leui moritur.			
2363	1605	Caath moritur.			*Mercurius Minor, ſeu Hermes Triſmegiſtus.*
2374	1594	Moyſes naſcitur.		Hermes Triſmegiſtus.	
2380	1588	Iob moritur anno poſt tentationem 140.			
2439	1529	Amram pater Moyſis moritur.			
2453	1515	Iſraelitæ Aegyptiaca ſeruitute liberantur.			*Magi Aegypti.*

		Summi Sacerdotes.	Duces, et Iudices.	Sancti.	Scriptores sacri.	Scriptores profani.	Novorum dogmatum auctores.
2470	1498	Aaron.	*Moyſes.*	Moyſes.	Moyſes.	Cadmus. Thamyras.	
2493	1475	Eleazar.	*Ioſue.*	Aaron.		Phemonoe.	*Iannes & Mambres.*
2511	1457		*Othoniel.*	Maria.			
2551	1417	Phinees.	*Ehud.*	Ioſue. Caleb.	Ioſue.	Thamyras Thrax.	*Balaam.*
2631	1337	Abiſue.	*Debara.*	Phinees.		Orpheus. Muſæus. Linus.	*Balac. Core.*
2671	1297	Bocchi.	*Barac.*	Ehud.		Pherecides Athenienſis.	*Dathā. Abiron*
2712	1256		*Gedeon.*	Debora.			*Cadmus.*
2715	1253	Ozi.	*Abimelech.*	Barac.		Cadmus Mileſius.	*Orpheus.*
2737	1231		*Thola. Iair.*	Gedeon.		Dictya Cretenſis.	*Muſæus.*
2759	1209		*Iephte.*	Booz. Ruth.			*Philiſthæi.*
2765	1203		*Abeſan.*	Obed. Iephte.		Dares Phrygius. Eumolpus.	*Ieroboam.* *Achab.*
2772	1196	Zaraias, qui & Heli.	*Elon. Abdon.*	Manue.			*Homerus.*
2782	1186		*Samſon.*	Helcana.			
2790	1178		*Heli.*	Anna.			
2810	1158						
2850	1118		*Samuel.*	Samuel.	Samuel.		
			Reges.				
2870	1098	Achitob.	*Saul.*	Nathan.	Nathan.		
2886	1082	Achimelech. Abiathar.	*Dauid.*	Dauid.	Dauid. Heman.	Thales Cretenſis. Homerus.	
2931	1037	Sadoc.			Ethan.	Aquila Septonius.	
2970	998	Achimaas.	*Salomon.*	God. Addo.	Gad. Salomon.	Arctinus Mileſius.	*Heſiodus.*
2987	981	Azarias.	*Roboam.*	Ahias Silonites.	Ahias Silonites.	Cynethō Lacedemonius.	*Numa Pōpilius.*
3032	936	Abimelech.	*Abias. Aſa.*	Semeas.		Archimus.	*Epimenides.*
3061	907	Ioarib.	*Ioſaphat.*	Anani. Ichu.	Semeas.	Heſiodus. Lycurgus. Simmias Rhodius.	*Solon. Bias.* *Thales Mileſius.*
3068	900	Ioſaphat.	*Ioram.*	Elias. Abdias.	Elias.	Simonides Crineus. Archilochus.	*Periander.* *Pittacus.*
3108	860	Ioiada.	*Ochozias.*	Eliſæus. Ionadab.		Numa Pompilius. Phalaris. Alcman.	*Pherecides.* *Anacharſis.*
3122	846				Ionas.		*Magi Perſarū*
3143	825		*Ioas. Amazias.*	Iebiel. Eleazar.		Sappho. Mimnermus.	*Xenophanes.*
3158	810		*Azarias, qui & Ozias.*	Ionas. Oſeas.	Oſeas.	Epimenides. Solon. Zaleucus. Periander.	*Anaximander* *Ari[illegible] Democharidis F.*
3190	778	Pedaia.				Tyrthæus. Alcæus. Steſichorus. Anacharſis.	
3192	776		*Ioatham.*	Amos.	Amos.	Epicharmus.	*Parmenides.*

Anno mūdi	Ante Chriſtū	Svmmi Sacerdotes.	Reges.	Sancti.	Scriptores sacri.	Scriptores profani.	Novorvm dogmatvm avctores.
3203	765	Zedechias.	*Achas.*	Micheas.	Micheas.	Xeoophanes. Theognis.	
3221	747	Ioel.				Phocyllides. •	*Anaximenes.*
3227	741	Iosthan.	*Ezechias.*	Eſaias.	Eſaias.	Cteſias Cnidius.	*Pythagoras, à*
		Vrias.		Nahum.	Nahum.	Anacreon. Ibycus.	*quo Pythagorei*
3250	718	Nereas.	*Manaſſes.*	Ioel. Iudith.	Ioël.	Baechylides.	*Democritus.*
3260	708	Eliachim, q		Abdias.	Abdias.	Timocreon. Pythagoras.	*Heraclitus.*
		& Sellum.	*Amon.*	Abaeuc.	Abaeuc,	Simonides Ceus.	*Zeno Eleates.*
3307	661	Helchias.		Tobias.	Tobias.	Heraclit'. Menalippides.	*Diagoras Mile-*
3316	652	Ioſias.	*Ioſias.*	Olda.	Hozai.	Parmenides. Pindarus.	*ſius.*
3140	628	Azarias.		Sophooias.	Sophonias.	Timæus Locrenſis.	*Leucippus.*
3341	617	Zaraias.	*Ioachas.*	Hieremias.	Hieremias.	Aeſchylus. Paniaſides.	*Anaxagoras.*
3358	616	Ioſedech.				Sophocles. Hermippus.	*Diogenes*
			Eliachim.	Baruch.	Baruch.	Ariſtarchus Samius.	*Apolloniates.*
3380	588			Ezechiel.	Ezechiel.	Empedocles. Herodotus.	*Archelaus.*
			Iechonias.	Suſanoa.	Daniel.	Euripides. Ariſtophanes.	*Empedocles.*
3400	568	Ieſus filius		Daniel.		Hippocrates. Eupolides.	*Theodorus Cy-*
		Ioſedech.		Ananias.	Aggæus.	Plato Comicus.	*renaicus.*
				Azarias.		Phrynichus. Thucidides.	
3425	543			Mizaël.	Zacharias.	Democritus. Iſocrates.	*Socrates.*
3450	518			Aggæus.		Cebes Thebanus.	*Archytas.*
			Dvces.	Zacharias.	Ioachim.	Antimachus. Critias.	*Protagoras.*
				Mardochęus.		Plato Philoſophus.	*Cebes Thebanus*
			Zorobabel.	Heſter.		Xenophon. Pherecrates.	*Xenophon.*
3458	510			Malachias.	Malachias.	Amphides. Chion.	*Euclides.*
3468	500	Ioachim.				Architas Tarentinus.	*Parmenides.*
3478	490			Eſdras.	Eſdras.	Palęphatus. Chæremon.	*Plato, à quo*
3498	470		*Iſamna*			Diogeoes Cynicus.	
3508	460		*BenReſa.*			Eubulus. Demoſthenes.	*Platonici, &*
3530	438					AEſchines. Ariſtoteles.	*Academici.*
			Iudas Hircan'.	Nehemias ad	Nehemias.	Lyſias. Speuſippus.	*AEſchines.*
				Iaddū vſq;		Antiphanes. Hipparch'.	*Ariſtippus Ci-*
				perusoit.	Ben Syrus.	Heraclides. Dicæarchus.	*renæus, à quo*
						Philemon. Theophraſt'.	*Cyrenaici.*
3540	428	Eliaſibus.	*Ioſephus*			Xenocrates. Sotades.	*Antiſthenes.*
3550	418	•	*primus.*			Strato. Crates.	*Diogenes Cy-*
3568	400	Ioiada.				Anaxaodrides. Euclides.	*nicus.*
						Demades. Menander.	*Ariſtoteles, à*
						Diphilus. Alexis.	*quo Peripate-*
3588	380					Beroſus. Epicurus.	*tici.*
3608	360					Demetrius Phaleræus.	*Hegeſias, à quo*
3612	356	Iaddus.		Simon Iuſt'.		Ariſtonymus. Timon.	*Hegeſiaci.*
				Ariſtobulus.	Ariſtobulus.	Callimachus.	*Manaſſes, à quo*
				Septuaginta	Ieſus Sirac	Lycophron.	*Samarita.*
3638	330			duo Biblio-	auus.	Theocritus. Moſchus.	*Bion Boriſthe-*
3648	320		*Abner.*	rum inter-		Bion. Aratus.	*nites.*
3668	300	Simon Iuſt'.		pretes.	Ieſus Sirac	Ariſteas. Cleanthes.	*Zeno Citticus, à*
3680	288	Eleazarus.	*Semei.*	Onias.	nepos.	Q. Fabius Pictor.	*quo Stoici.*
3698	270			Eleazarus.		Polybius. Eratoſtheoes.	*Epicurus, à quo*
3700	268	Manaſſes.	*Haggai.*	Mathathias.		Archimedes. Rhiaous.	*Epicurei.*
3722	246			Machabæi	Ariſtobulus	Ennius. Næuius.	
		Onias.	*Eli.*	fratres.	iunior.	Plautus. Cato Cenſorin'.	*Chryſippus Sto-*
		Simon.		Septē fratres		Terentius Afer.	
3738	230			Martyres	Hillel.	Lucilius. Apollodorus.	*icus.*
		Onias.		cum matre.		Clitomachus.	*Ariſtochius Sto-*
				Hillel.	Rabenus	Appollonius Rhodius.	*icus.*
3768	200			Rabenus	Haecados.	Nicander.	*Clitomachus vl-*
3780	188			Haccados.	Moſes Ha-	Alexander Polyhiſtor.	*timus Peripate-*
3800	168	Iudas Ma-			darſan.	Titus Lucretius.	*tica ſectæ de-*
		chabæus.	*Matathias.*	Simeoo Iuſt'.		Publius Syrus.	*ſenſor.*
3810	158	Ionathas.			Cahana.	Varro. Cæſar.	*Sadoc &*
3827	141	Simon.	*Siloa.*	Anna Pro-		Cicero. Saluſtius.	*Baethos, à qui-*
3836	138	Ioannes Hyr-		phetiſſa.		Cornelius Nepos.	*bus Saducæi.*
		canus.	*Ioſephus iunior.*			Diodorus Siculus.	
3865	103	Ariſtobulus.		Zacharias &	Ionathas	Catullus. Tibullus.	*Doſitheus Sa-*
3898	70	Alexander		Eliſabeth.	Vzielis filius.	Propertius. Macer.	*maritæ.*
		Iamneus.				Vitruuius. Virgilius.	*Phariſæi.*
3908	60	Hyrcanus.		Aona.		Maoilius. Horatius.	*Eſſeni.*
3936	32	Ieſus Ioſai.				Dionyſius Halycarnaſ-	*Nazaræi.*
3960	8	Aoanus.				ſæus.	*Hemerobapti-*
3968	0					Meſſala Coruinus.	*ſtæ.*
						Ouidius.	*Herodiani.*

Mundi	Christi	SVMMI PONTIFICES.	IMPERATORES.	CONCILIA.	SANCTI.
3998	30	IESVS CHRISTVS.	*Auguſtus.*		Marja Deipara.
					Ioannes Baptiſta.
4002	34	Petrus.	*Tiberius I.*	Hieroſolymitanum.	Perrus. Paulus.
4024	56	Linus	*Caligula.*		Matthæus. Marcus.
		Cletus.			Lucas. Ioannes.
			Claudius.		Stephanus. Andreas.
4036	68	Clemeos.			Iacobus. Simon.
			Nero.		
			Galba.		Cleophas. Agabus.
			Otho.		Titus. Timotheus.
4052	84	Anacletus.	*Vitellius.*		
					Barnabas. Creſcens.
			Veſpaſianus.		
4064	96	Euariſtus.	*Titus.*		Martialis, & plures alij Chriſti & Apoſtolorum diſcipuli.
			Domitianus.		
			Nerua.		Dionyſius Areopagita
			Traianus.		cum ſocijs.
4068	100				Ignatius.
4077	109	Alexander I.	*Adrianus.*		Euſtachius.
4085	117	Sixtus I.			Hermas. Getulius.
4095	127	Teleſphorus.			Sophia. Fides.
4106	138	Higinus.			Spes. Charitas.
4110	142	Pius I.	*Antoninus Pius.*		Polycarpus.
4121	153	Anicetus.			Felicitas cum ſeptem filijs.
					Concordius.
4131	163	Soter.	*Antoninus Verus cum fratre L. Aurelio Commodo.*		Iuſtinus. Euſebius.
					Vincentius.
4139	171	Eleutherius.			Pantenus.
			Commodus.		Irenæus. Peregrinus.
4154	186	Victor I.			Potentianus.
			AElius Pertinax.		Andochius. Narciſſus.
4166	198	Zsphyrinus.	*Seuerus.*		Potamiœna.
					Agrippinus.
4168	200				Simplicius. Abdon.
4186	218	Calixtus I.	*Antoninus Caracalla.*		Sennas. Calepodius
			Macrinus.		Pāmachius. Tiberius.
4191	223	Vrbanus I.	*M. Antoninus Heliogabal.*		Valerianus. Verianus.
			Alexander.		Marcellin'. Dorothea.
4199	231	Pontianus.	*Maximinus.*		Gordianus. Polyeuct'.
			Balbinus & Pupienus.		Porentiana. Tryphon.
4204	236	Anterus.	*Gordianus.*		Blaſius. Maximianus.
			Philippus.		Clemens Ancyranus.
4205	237	Fabianus.	*Decius.*		Barbara. Agatha.
			Gallus & Voluſianus.		Hippolyt'. Apollonia.
4218	250	Cornelius.	*Valerianus & Galienus.*		Septem dormientes.
					Laurentius Diaconus.
4221	253	Lucius.	*Claudius II.*		Thyrſus. Cæcilia.
					Polychroni'. Nemeſi'.
4223	255	Stephanus I.			Olympius. Criſpinus.
			Aurelianus.		Criſpinianus. Adrian'.
			Tacitus.		Eubulus. Agapetus.
4225	257	Sixtus II.	*Florianus.*		Irene. Chionia.
			Probus.		Georgius. Pantaleon.
4238	260	Dionyſius I.	*Carus cum Carino &*		Iulitta Agnes. Gordi'.
			Numeriano.		Barlaam. Quirinus.
4239	271	Felix I.	*Diocletianus cum*		Gereon cum ſocijs.
4243	275	Eurychiaous.	*Maximiano.*		Coſmas. Damianus.
4251	283	Caius.			Mauritius cū legione
4264	296	Marcellinus.			Thebæorum.
4268	300			Ancyranum 1.	Domnus cū 20000. Mar.
4272	304	Marcellus I.	*Conſtantius & Galerius.*	Eliberinum.	Lucianus. Theodorus.
4278	310	Euſebius.		Neocæſarienſe 1.	Milles. Paul' Eremira.
4279	311	Melchiades.	CONSTANTINVS	1. NICENVM.	Iacobus Niſibetanus.
4182	314	Sylueſter I.	MAGNVS.	Romanum.	Spiridion. Macarius.
4304	336	Marcus.		Arelatenſe 1. & 2.	Helena.
		Iulius I.		Gangrenſe.	Nicolaus Myrenſis.
4321	353	Liberius ante & iterū		Carthaginenſe 1.	Marcus Arethuſius.
		poſt Felicē anno 356.		Romanum.	Antnnius Eremits.

SCRIPTORES GRÆCI ET HEBRÆI.	SCRIPTORES LATINI.	HÆRETICI.	SCRIPTORES ETHNICI.
Matthæus. Marcus. Lucas. Ioannes. Petrus. Paulus. Iacobus. Iudas. Barnabas. Clemens. Linus. Dionyſius Areopagita.	Martialis Lemouicenſis Epiſcopus. Anacletus. Euariſtus.	*Simon Magus.* *Elymas Magus.* *Alexander.* *Hymenæus.* *Philetus.* *Nicolaus.* *Cerinthus.* *Ebion.* *Diotrephes.* *Menander.*	C. Iulius Higinus. Quintus Curtius. Strabo. T. Liuius. Pōponius Mela. Valerius Maximus. Velleius Paterculus. Columella. Seneca. Iulius Obſequens. Perſius. Phurnutus. Euax. Aſconius Pedianus. Lucanus. Muſonius Capito. Iulius Solinus. Valerius Flaccus. Iuuenalis Silius Italicus. Epictetus. C. Plinius Secundus Veronenſis. Sulpitia Romana. Quinctilianus. Martialis. Statius Papinius. Sextus Iulius Frontinus. Apollonius Tyanæus.
Ignatius. Prochorus. Papias. Hermes. Polycarpus. Iuſtinus. Egeſippus. Melito Sardenſis. Dionyſius Corinth. Theophilus Antiochenus. Athenagoras. Irenæus. Polycrates.	Alexander. Sixtus. Teleſphorus. Higinus. Pius. Anicetus. Soter. Eleutherius. Victor. Zephyrinus.	*Saturninus.* *Baſilides.* *Carpocrates, à quo Gnoſtici.* *Cerdon. Archontici.* *Marcion. Hydroparaſtatæ.* *Caiani. Valentinus.* *Tatianus, à quo Encratitæ.* *Apelles. Montanus.* *Bardeſanes. Seueriani.* *Blaſtus. Prodicus.* *Valeſij. Beryllus.* *Florinus. Aſcodrogitæ.*	Plinius Iunior. Cornelius Tacitus. Plutarchus. Suetonius. Dion Pruſæus. Lucianus. Numenius. Phlegon. Palladius Rutilius. Arianus Nicomedienſis. Cl. Ptolomæus. Pauſanias. Aelianus Sophiſta. Appianus Alexandrinus. Maximus Tyrius. Galenus. Iuſtinus Hiſtoricus. Polyænus. Athenæus. C. Sulpitius Apollinaris. Hermogenes. Ariſtides. Iulius Pollux. Diogenes Laertius.
Clemens Alexandrinus. Ammonius. Hippolytus. Alexander Hieroſoly. Origenes Alexandrinus. Theon. Iulius Africanus. Gregorius Neocæſarienſis. Dionyſius Alexandrinus. Proclus. Euſebius Alexandrinus. Methodius Tyrius. Pamphilus. Petrus Alexandrinus.	Tertullianus. Calixtus. Caius. Vrbanus. Minutius Felix. Pontianus. Anterus. Fabianus. Nouatianus. Cyprianus. Cornelius. Lucius. Pontius Diaconus. Stephanus. Sixtus 2. Dionyſius. Zeno Veronenſis. Victorinus Pictauienſis. Felix. Marcellinus. Arnobius Rhetor.	*Hermogenes. Praxeas.* *Helcheſaita, ſiue Elceſai.* *Nouatus. Origeniſtæ.* *Noëtus. Sabellius.* *Paulus Samoſatenus.* *Nepos Chiliaſtæ.* *Hierarchas, à quo Hierarchitæ.* *Manes, à quo Manichæi.*	L. Iulius Florus. Alexander Aphrodiſæus. Oppianus. Lucius Apuleius. Dion Caſſius. Domitius Vlpianus. Herodianus. Philoſtratus. Quintus Serenus. Plotinus. Aulus Gellius. Hierocles. Amelius. Porphyrius. Modeſtus. Volcatius Gallicanus. Aelius Lampridius. Aelius Spartianus. Iulius Capitolinus. Iamblichus. Alphius Auitus. Terentianus Maurus.
Euſebius Cæſareenſis. Alexander Alexandrinus. Conſtantinus Imp. Dorotheus. Euſtathius Antiochenus. Antonius Eremita. Athanaſius Alexandrinus. Magnes.	Lactantius. Reticius. Iuuencus. Publius Optatianus. Victor Afer. Hilarius Pictauienſis. Iulius Firmicius Maternus.	*Meletius, à quo Meletiani.* *Donatus, vnde Donatiſtæ.* *Arius, à quo Ariani.* *Euſebius Nicomedienſis.* *Euſtachius. Miluus.*	Trebellius Pollio. T. Calphurnius. Aurelius Olympius. Septimius Afer. Petronius Arbiter. Nazarius. Eunomius Rhet. Flauius Vopiſcus. Aelius Donatus. Seruius Maurus.

Anno Mundi	Anno Chriſti	SVMMI PONTIFICES.	IMPERATORES.	CONCILIA.	SANCTI.
4324	355	Felix II.	*Conſtantius II.*	Colonienſe.	Theodorus.
			Conſtans I. & Cōſtantius	Syrmienſe.	Archemios.
			fratres.	Antiochenum.	Paulus Conſtantinop.
				Sardicenſe.	Martyrius.
				Laodicenum.	Martianus.
				Valentinum.	Hilarion.
4334	366	Damaſus.		Aquileienſe.	Ephræm.
			Iulianus Apoſtata.		Betilius.
			Iouianus.	2. CONSTANTINO-	Pachomius.
4353	384	Siricius.	*Valentinianus I. cum*	POLITANVM.	Macarius vterque.
			Valente.		Nicetius. Mucius.
			Gratianus cum	Romanum.	Martinus Tur.
			Valentiniano II. &		Brictius.
4366	398	Anaſtaſius.	*Theodoſio I.*	Carthaginenſe 2.3.4.5.	Euphraſia.
			Arcadius & Honorius.	Taurinatenſe.	Bleſilla.
4368	400			Toletanum 1.	Seuerinus Colonieſis.
4369	401	Innocentius I.		Mileuitanum.	Tigrius.
4385	416	Sozimus.	*Theodoſius II.*	Telenſe.	Exuperius.
4388	419	Bonifacius I.		Carthaginenſe 6. & 7.	Eutropius.
4392	423	Cæleſtinus I.		Africanum.	Maurilius.
4400	432	Sixtus III.	*Valentinianus III.*	3. EPHESINVM.	Siſinnius.
				Regienſe.	Iacobus Perſa.
				Arauſicanum.	Alexius.
				Vaſenſe.	Honoratus Arelatēſis.
4408	440	LEO I. MAGNVS.		Carpentoratenſe.	Germanus Antiſiod.
			Marcianus.	4. CHALCEDO-	Vrſula cum 1100. vir-
			Leo I.	NENSE.	ginum.
4429	461	Hilarius.		Arelatenſe 3.	Bonifacius Diaconus.
				Veneticum.	Ruſticus Subdiaconus
4435	467	Simplicius.		Turonenſe 1.	Patricius.
				Romanum 4.	Euthymius.
4451	483	Felix III.			Simeon Stylites.
					Geminienus.
4460	492	Gelaſius I.			Albinus And.
					Seuerinus Noricus.
4464	496	Anaſtaſius II.			Eugenius.
			Zeno.		Euthymius.
					Theodoſius Cœnobi-
					archa.
4466	498	Symmachus.		Romana Concilia ſex.	Epiphanius Ticinēſis.
			Anaſtaſius.		4979. Martyres &
					Confeſſores Africani.
4468	500			Agathenſe.	Gerardus.
4482	514	Hormiſde.		Aurelianenſe 1.	Remigius.
			Iuſtinus I.	Epaunenſe.	Genouefa.
4491	523	Ioannes I.		Gerundenſe.	Opportuna.
				Cæſarauguſtanum.	Germanus Pariſius.
4494	526	Felix IV.		Ilerdenſe.	Maria Aegyptiaca.
			Iuſtinianus I.	Valentinum.	Simeon Salus.
4498	530	Bonifacius II.		Toletanum 2.	Benedictus.
					Brigitta.
					Arnulphus.
4500	532	Ioannes II.		Conſtantinopolitanū.	Vedaſtus.
				Aurelianenſe 2. & 3.	Launomarus.
4502	534	Agapetus.		Aruernenſe.	Maurus.
4503	535	Syluerius.		5. CONSTANTINO-	Radegundis.
4505	537	Vigilius.		POLITANVM.	Placidus.
4524	556	Pelagius I.		Anrelianenſe 4. & 5.	Hoſpitius.
4529	561	Ioannes III.	*Iuſtinus II.*	Pariſienſe 1. & 2.	Leonardus.
4543	575	Benedictus I.		Turonenſe 2.	Gallus.
4547	579	Pelagius II.	*Tiberius II.*	Braccarenſe.	Columbanus.
				Matiſconenſe.	Goar.
				Lugdunenſe.	Iſaac.
			Mauritius.	Valentinum 2.	Hermingildus.
4558	590	GREGORIVS		Toletanum 3.	Mellitus.
		MAGNVS.		Romenum.	Auguſtinus.
				Lateranenſe.	
				Hiſpalenſe 1.	

[illegible]	[illegible] ATINI.	HAERETICI.	SCRIPTORES ETHNICI.
Petrus Diaconus.	C. Marius Victorinus.	*Aceſius. Aſterius Cappadox.*	Macrobius.
Euthalius Sulcenſis.	Pacianus.	*Audæus, a quo Anthropomor-*	Aurelius Symmachus.
Didymus Alexandrinus.	Euſebius Vercellenſis.	*phita. Metangiſmonitæ.*	Ammianus Marcellinus.
Cyrillus Hieruſolymit.	Ambroſius. Optatus.	*[illegible] Patetians. Macedonius.*	Iulianus Apoſtata.
Macarius Ægyptius.	Phœbadius. Damaſus.	*Marcellus & Photinus.*	Libanius Sophiſta.
Theodorus Antiochenus	Lucifer Calaritanus.	*Colluthiani. Luciferiani.*	Oribaſius.
Ephræm. Baſilius.	Q. Iulius Hilarius.	*Hypſiſtarij. Bonoſus. Barbariāi.*	Palladas.
Apollinaris Amphilochio	Gregorius Bœticus.	*[illegible]tiani. Eunomiani.*	Eutropius.
Epiphanius. Pachumius.	Prudentius. Fauſtinus.	*Theophroniani. Paterniani.*	Vegetius.
Gregorius Nazianzenus.	Hieronymus.	*Collyridiani. Apollinariſta.*	Himerius.
Gregorius Nyſſenus.	Chromatius.	*Seleuciani. Priſcillianiſta.*	Euoapius.
Timotheus Alexandrinus	Philaſtrius. Siricius.	*Meſſaliani. Vigilantius.*	Chalcidius.
Orieſieſis. Nectarius.	Ruffinus.	*[illegible]iniani. Abeliani. Sabbatius.*	Claudianus.
Theophilus Alexādrinus	Tichonius.	*Hilarius Laicus.*	Feſtus Ruffus.
Euagrius. Helladius.	Merobaudis.		Sextus Aurelius Victor.
Ioannes Chryſoſtomus.	Auguſtinus. Gaudentius.	*Pelagius. Cæleſtius.*	Rutilius Numantinus.
Iuānes Hieruſolymitanus.	Paulinus vterque.	*Parmenianus. Petilianus.*	
Seuerianus. Polychronius	Bacchiarius. Vigilius Trid.	*Felicianus.*	Zoſimus Comes.
Theodurus Antiochenus.	Innocentius. Oroſius.	*Prædeſtinati.*	Auſonius Burdegalenſis.
Palladius. Marcus Eremit.	Sulpitius Seuerus.	*Zozimus Presbyter.*	
Syneſius. Philo Carpathius	Licentius. Seuerus Mileuit.	*Anaſtaſius.*	
Nilus. Flauianus Antioch.	Euodius.	*Neſtorius.*	
Lucianus Atticus.	Arnobius iunior.		
Ioannes Caſſianus.	Philippus Presbyter.		
Cyrillus Alexandrinus.	Maximus Taurinenſis.		
Maximianus. Proclus.	Vincentius Lyrinenſis.		
Paulus Emiſſenus.	Capreolus. Vrenius.		
Socrates.	Poſſidius. Chryſologus.	*Eutyches.*	
Iſidorus Peluſiota.	Hilarius Arelatenſis.	*Anatolius.*	
Suzumenus. Antipater.	Leo Magnus.	*Dioſcorus.*	
Iſchyrion. Theodoretus.	Eucherius Lugdunenſis.		
Baſilius Seleucius.	Claudius Marius Victor.	*Seuerus, à quo*	
Victor Antiochenus.	Proſper. Sedulius.	*Acephali.*	
Titus Boſtrenſis.	Eugenius Carthaginenſis.	*Petrus Cnapheus, à quo*	
Iſaac Syrus.	Claudianus Mamertus.	*Theopaſchitæ.*	
Gennadius Conſtantinop.	Fauſtus Regienſis.	*Theodorus Mopſueſtanus.*	
Olympiodorus Diaconus.	Cæſarius Arelatenſis.	*Zeno Imperator.*	
Nemeſius.	Vigilius Tridentinus ali-		
Gelaſius.	us à ſuperiore. Salonius.		
Diadochus.	Sidonius. Victor Vticenſis.		
Chryſippus Presb.	Saluianus. Gelaſius.	*Xenaias, à quo*	
Nonnus Panupolit.	Lucidus. Ferrandus Diac.	*Iconomachi.*	Culuthus Thebanus.
	Gennadius Maſſilienſis.		
	Fulgentius.		
	Alcimus Auitus.		
Andreas Cæſareenſis.	Ruſticus Elpidius.		
Timotheus Alexandrinus.	Paſchaſius Diaconus.	*Seuerus, à quo*	Proclus Lycius.
Olympiodorus Monach.	Eugippius. Ennodius.	*Seueriani.*	Diadochus.
Ioannes Maxentius.	Agnellus. Boethius.		
Epiphanius Conſtātinop.	Laurentius Nouar.		
Heſychius Illuſtrius.	Cyprianus Arelatenſis.		
Dorotheus.	Iornandes.	*Anthimus.*	
Cyrillus Eremita.	Adelinus Sagienſis.	*Monothelitæ.*	
Procopius Gazæus.	Benedictus.		
Æneas Gazæus.	Primaſius.	*Chryſtolytæ.*	
Zacharias Mitylenæus.	Dacius Mediolanenſis.	*Agnoitæ.*	
Theodorus Lector.	Caſſiodorus.		Marinus.
Agapetus Diaconus.	Iunilius Africanus.		Paulus Silentiarius.
Conſtātinus Scholaſticus.	Iuſtus Orgelitanus.		
Mennas Conſtantinop.	Liberatus. Arator.		Ammonius Hermeas.
Aretas Cæſareenſis.	Amator.		Priſcianus Lydus.
Procopius Cæſareenſis.	Martinus Dumienſis.	*Petrus Apameus.*	
Agathias.	Gildas Badonicus.		Simplicius.
Ruſticus Diaconus.	Columbanus.	*Chilpericus Rex Franciæ.*	Damaſcius Stoicus.
Iacobus Diaconus.	Gordianus Siculus.	*Monophyſitæ.*	
Hermias Philoſophus.	Martinus Bracarenſis.		
Eutychius Conſtantinop.	Dinamius.		
Andreas Creteoſis.	Patricius.		
Anaſtaſius Synaita.	Fortunatus.		
Ioannes Neſteuta.	Gregorius Turonenſis.	*Ioannes Philoponus.*	
Ioannes Climacus.			
Euagrius.	Gregorius Magnus.		

Anno Mundi	Anno Christi	Summi Pontifices.	Imperatores.	Concilia.	Sancti.
4568	600		*Phocas.*		VValburga. Attala. Anaſtaſius Parſa.
4570	604	Sabinianus.			Euſtaſius.
4573	605	Bonifacius III.		Lucenſe.	Claudius Bizunt.
4574	606	Bonifacius IV.			Ioannes Eleemoſyn.
4581	613	Deuſdedit.			Theodorus Archim.
4585	617	Bonifacius V.	*Heraclius.*	Antiſiodorenſe.	Aldegundis.
4590	622	Honorius I.			Arnulphus Metenſis.
4605	637	Seuerinus.			Seuerus Barcinonēſis.
4606	638	Ioannes IV.		Toletanum 4.5.6.	Eligius.
4608	640	Theodorus I.		Hiſpalenſe 2.	Bauo.
4615	647	Martinus I.	*Conſtantinus III.*	Toletanum 7.	Trudo.
4622	654	Eugenius I.	*Heracleonas.*	Lateranenſe.	Oſvvaldus.
4625	657	Vitalianus.	*Conſtans II.*	Toletanum 8.	Audoënus.
4640	672	Adeodatus.	*Conſtantinus IV.*	Cabilonenſe.	Lambertus.
4644	676	Domnus I.		Toletanum 9.10.11.	Gaugericus.
4647	679	Agatho.		6.CONSTANTINOPOLITANVM.	Bertulphus.
4650	682	Leo II.			Berta. Cunibertus.
4652	684	Benedictus II.		Toletanum 12.	Aidanus.
4653	685	Ioannes V.		Toletanum 13. Toletanum 14.	Chutbertus. Marinos. Bercharius.
4654	686	Conon.			Eugenius Toletanus.
4655	687	Sergius I.	*Iuſtinianus II.* *Leo II.* *Tiberius III.*	Toletanum 15.16.17.	Evvaldi duo. Damianus Ticinenſis. Ioannes Bergomenſis.
4668	700				VVilibrordus.
4669	701	Ioannes VI.		Conſtantin[illegible]ũ io Trullo.	Svvibertus.
4673	705	Ioannes VII.	*Iuſtinianus II iterum.*		Bonitus.
4675	707	Siſinnius.			Grimoaldus.
4676	708	Conſtantinus.	*Philippicus Bardanes.*		Guthlacus.
4684	716	Gregorius II.		Romanum.	Vuinocus.
4699	731	Gregorius III.	*Anaſtaſius II.*		Hermingildis.
4709	741	Zacharias I.	*Theodoſius III.*	Francicum.	Plectrudis.
4720	752	Stephanus II.	*Leo III.*	Sueſſionenſe.	VVandergiſlus.
4721	753	Stephanus III.	*Conſtantinus V.*	Vernenſe.	Bonifacius. Lioba. Iodocus.
4725	757	Paulus I.			Pirminus. Othilia.
4736	768	Stephanus IV.			Gertrudis. Hupertus.
4740	772	Adrianus I.	*Leo IV.*	7. NICENVM 2.	Agilolphus. Burchardus. Lullus.
4764	796	Leo III.	*Conſtantinus VI. cũ matre Irene.*	Francofordienſe. Forniulienſe.	Rigobertus. Gangulphus. Gudila.
4768	800		CAROLVS I. MAGNVS.	Turonenſe 3. Cabilonenſe 2.	Sabinus.
4784	816	Stephanus V.		Conciliũ apud Theodonis villam.	Ludgerus.
4785	817	Paſchalis I.	*Ludouicus I.*	Moguntinenſe.	Gerfridus.
4792	824	Eugenius II.		Remenſe.	Geruldus.
4795	827	Valentinus.		Arelatenſe. Aquiſgranenſe 1.	Ida.
4796	828	Gregorius IV.	*Lotharius I.*	Pariſienſe.	Nicetas.
4812	844	Sergius II.		Moguntinenſe. Aquiſgranenſe 2.	Menolphus.
4815	847	Leo IV.		Meldenſe.	Adelradus.
4823	855	Benedictus III.	*Ludouicus II.*	Valentinum.	Meruardus.
4826	858	Nicolaus I.		Tiernaoſe.	Rumoldus.
4835	867	Adrianus II.		VVormarienſe.	
4840	872	Ioannes VIII.	*Carolus II. Caluus.*	8.CONSTANTINOPOLITANVM.	Anſgarus.
4850	882	Martinus II.			Rembertus.
4852	884	Adrianus III.	*Ludouicus III. Balbus.*	Piſtenſe.	
4853	885	Stephanus VI.	*Carolus III. Craſſus.*	Colonienſe.	Suuithunus.
4859	891	Formoſus.		Moguntinenſe.	
4863	895	Bonifacius VI.	*Arnulphus.*	Metenſe.	Ataulphus.
4864	896	Stephanus VII.		Triburienſe.	
4865	897	Romanus. Theodorus II. Ioannes IX.		Nannetenſe.	Seſinandus.
4866	898	Benedictus IV.	*Ludouicus IV.*		
4868	900				Odo Cluniacenſis.
4871	903	Leo V. Chriſtophorus I.			

Scriptores Græci.	Scriptores Latini.	Hæretici.
Euſtathius Presbyter.	Fauſtus Benedictinus.	*Iulianus Halicarnaſſeus, vnde Aphtardocita.*
Leontius Neapolitanus.	Paterius.	
Leontius Byzantinus.	Leander.	
Iſychius Hieroſolymitanus.	Iſidorus Hiſpalenſis.	*Iacobus Syrus, à quo Iacobitæ.*
Eutychianus.	Braulius.	
Antiochus.	Ionas Scotus.	
Georgius Presbyter.	Eucherius Gallus.	*Armenij. Heiceta.*
Ioanoes Moſcus.	Eligius.	
Sophronius Hieroſolymitanus.	Maurus Raueonas.	*Gnoſimachi.*
Georgius Alexandrinus.	Theodorus Cantuarieoſis.	
Thalaſſius.	Audoënus.	*Chazinzari.*
Maximus Eremita.	Hildephonſus.	
Georgius Piſides.	Aldhelmus.	*Sergius Mahometi præceptor.*
Sergius Cyprios.		
Ioannes Stobæus.	Iuliaous Toletanus.	*Tnethopſychitæ.*
Eulalius.		
	Adamannus.	*Theocatagneſtæ.*
Petrus Nicomedienſis.		
	Manſuetus Mediolanenſis.	*Mahometus.*
Seusrus Alexandrinus.		
	Ceolfridus.	*Ethnophrenes.*
Conſtantinus 4. Imp.		
	Aponius.	*Patermeneuta.*
		Lampetiani.
Aſterius Amsſæus.		
	Beda.	*Agonyclitæ.*
Germaous Conſtantinopolitanus.		
	Ionas Monachus.	
	Iſidorus Mercator.	*Iconomachi.*
Ioannes Damaſcenus.		
Coſmas Hieroſolymitanus.	Bonifacius.	*Felix Vrgelitanus.*
Samonas Gazæus.		
Marcus Hydruntinus.	Alcuinus.	
Cæſarius.	Aribo Friſingenſis.	*Eliphandus Toletanus.*
Metrophanes.	Claudius Clemeos.	
Athanaſius Syrus.	Ambroſius Ansbertus.	*Pauliciani.*
Taraſius.	VVilibaldus.	
Elias Cretenſis.	Paulinus Aquileienſis.	*Albanenſes.*
Ioannes Hieroſolymitanus.	Carolus Magnus.	
	Paulus Diaconus.	*Baielenſes, ſeu Bagnolenſes.*
	Vſuardus.	
	Idiota.	*Concerdenſes, ſeu Cozocenſes.*
Nicephorus Conſtantioopolitanus.	Ludgerus. Ioannes Turpious.	
	Haymo. Æmoinus.	
Theodorus Studites.	Amalarius Treuirenſis.	
	Angelomus. Grimoldus.	
Ignatius Niceous.	VValafridus Strabo.	*Bertramus.*
	Freculphus Lexouienſis.	
Michael Syngelus.	Chriſtianus Druthmarus.	
	VVandelbertus Diaconus.	
Theoſterictus.	Theganus. Hincmarus.	*Claudius Taurinenſis.*
	Lupus Ferrarienſis.	
Nicephorus Philoſophus.	Drepanius Florus.	
	Hildoinus. Rabanus.	
Nicephorus Chartophylax.	Theodulphus Aurelianenſis.	*Godeſchalcus Presbyter.*
	Ionas Aurelianenſis.	
Theophanes Ceramæus.	Nithardus. Ioannes Diaconus.	
	Ioannes Scotus.	*Photius.*
Anaſtaſius Nicenus.	Anaſtaſius Bibl.	
	Eulogius Cordubenſis.	
Conſtaotinos Tyus.	Florus Magiſter.	
	Remigius Antiſiodorenſis.	
Photius.	Carolus Caluus.	
	Ericus.	
Baſilius Imperator,	Paſchaſius Ratbertus.	
	Hucbaldus Elnonenſis.	
Paotaleo Diaconus.	Ado Viennenſis.	
Leo Philoſophus Imperator.	Altercatio Synagogę & Eccleſiæ.	
Theophylactus.	Regioo Prumienſis.	
	Odo Cluniacenſis.	

Anno

Mundi	Christi	SVMMI PONTIFICES.	IMPERATORES.	CONCILIA.	SANCTI.
4872	904	Sergius III.			
4879	911	Anaſtaſius III.			
4881	913	Lando.	*Conradus I.*		VVenceslaus.
4882	914	Ioannes X.		Altenhaimenſe.	
4896	928	Leo VI. Stephanus VIII.	*Henricus I. Auceps.*		
4898	930	Ioannes XI.		Erfordienſe.	
4903	935	Leo VII.			Vdalricus Auguſtanus.
4907	937	Stephanus IX.	OTTO I. MAGNVS.		
4910	942	Martinus III.			
4914	946	Agapetus II.			Bruno Colonienſis Epiſcopus.
4924	956	Ioannes XII.			
4931	963	Leo VIII.			Dunſtanus Anglus.
4933	965	Ioannes XIII.			
4940	972	Domnus II. Benedictus V.			Guibertus.
4948	974	Bonifacius VII.	*Otto II.*		Maiolus.
4943	975	Benedictus VI.		Remenſe.	Romoaldus.
4952	984	Ioannes XIV.			Elphegus.
4953	985	Ioannes XV.	*Otto III.*		Adelheidis.
4962	994	Ioannes XVI.			VVolfgaogus.
4963	9.5	Gregorius V.			Poppo.
4966	998	Sylueſter II.			Bervvaldus.
4968	1000	Ioannes XVII.	*Henricus II. Claudius.*		Odilo Cluniacenſis.
4971	1003	Ioannes XVIII.			Henricus II. Imper.
4977	1009	Sergius IV.			Kunegundis.
4980	1012	Benedictus VII.			Colomannus.
4992	1024	Ioannes XIX.	*Conradus II.*	Salegunſtadienſe.	Oddar Aldenborg.
5000	1038	Beoedictus VIII.			Simeon Eremita.
5013	1045	Gregorius VI.	*Henricus III. Niger.*		Dominicus Loricatus.
5015	1047	Clemens II.			Bardo Moguntinus.
5016	1048	Damaſus II.			Gothardus. Eduardus.
5017	1049	Leo IX.		Romanum.	VVigbertus.
5023	1055	Victor II.		Vercellenſe.	Gerardus Gandauieſ.
5025	1057	Stephanus X.	*Henricus IV.*	Turonenſe.	Stanislaus.
5027	1059	Nicolaus II.		Romanum.	Aſvverus Raceburgeſ.
5029	1061	Alexander II.		Romsnum.	Godfridus Ambianeſ.
5041	1073	Gregorius VII.			Arnulphus Sueſsion.
5054	1086	Victor III.			Bruno Carthuſianus.
5056	1088	Vrbanus II.			Hugo Cluniaceoſis.
5067	1099	Paſchalis II.			Hugo Grationopolit.
5068	1100		*Henricus V.*	Lateranenſe.	Agnes Romana.
5086	1118	Gelaſius II.		Florentinum.	Nortbertus Lotharin.
5087	1119	Calixtus II.	*Lotharius II.*	Trecenſe.	Malachias Hybernus.
5092	1124	Hooorius II.		Northuiſenſe.	Bernardus Clarguallenſis Abbas.
5098	1130	Innocentius II.		Londinenſe.	
5101	1143	Cæleſtious II.	*Conradus III.*	Remenſe.	Guilhelmus Dux & Eremita.
5112	1144	Lucius II.		Lateraneoſe.	
5113	1145	Eugenius III.	*Fridericus I. Barbaroſſa.*	Claromontenſe.	Gerardus Monschus.
5121	1153	Anaſtaſius IV.		Stampenſe.	Hildegardis.
5123	1155	Adrianus IV.		Remenſe. Piſanum.	Thomas Cantuarienſ.
5127	1159	Alexander III.	*Henricus VI.*	Moguntinenſe.	Hugo Lincolnienſis.
5149	1181	Lucius III.		Lateranenſe.	
5153	1185	Vrbanus III.	*Philippus Henrici frater.*	Sueſſonenſe.	
5155	1187	Gregorius VIII.		Senonenſe.	
5156	1188	Clemens III.	*Otto IV.*	Remenſe.	
5159	1191	Cæleſtinus III.		Turonenſe.	
5166	1198	Innocentius III.		Lateranenſe.	
5168	1200				Dñicus. Franciſcus.
5185	1217	Honorius III.	*Fridericus II.*	LATERANENSE. Alemanicum.	Maria de Oegne. Chriſtina Mirabiliu.
5190	1228	Gregorius IX.		Oxonieoſe.	Engelbertus Coloniẽ.
5209	1241	Cęleſtinus IV.	*Henricus VII.* *Guilhelmus.*		Petrus Mediolanenſis.
5210	1248	Ionocentius IV.			Luirgardis. Eliſabeth Landgrauia.
5222	1254	Alexander IV.	*Conradus IV.*	Londinenſe.	Antonius Paduanus. Guilhelmus Bononiẽ.
5229	1261	Vrbanus IV.	*Richardus & Alphonſus.*		Hiacynthus. Thomas Aquinat.
5233	1265	Clemens IV.			Bonaoentura. Nicolaus Noueſienſis.
5239	1271	Gregorius X.	*Rodolphus I.*	Lugdunenſe.	Heduigis.

SCRIPTO-

SCRIPTORES GRAECI.	SCRIPTORES LATINI.	HAERETICI.
Theodorus Abucara. Moſes Barcepha. Simeon Metaphraſtes. Suidas. Conſtantinus Porphyrogennetes.	Stephanus Leodienſis. Gualterus Senonenſis. Ratbodus Traiectenſis. Radulphus Flauiacenſis. Ratherius Veronenſis. Leo Septimus. VVitichindus Corbeienſis. Floridus. Luitprandus Ticinenſis. Roſuida Sanctimonialis. Frodoardus. Notgerus Leodienſis. Fridegodus. Smaragdus. Abbo Floriacenſis. Bridefortus Rameſienſis. Pelegrinus Laureacenſis. Stephanus Colonienſis. Fulpertus Carnotenſis.	
Gregorius Palamas. Michael Pſellus. Oecumenius. Ioannes Xyphilinus. Euthymius. Alexius Comnenus. Anna Comnena.	Burchardus VVormatienſis. Berno Augienſis. Osbernus. Odoramus. Bruno Herbipolenſis. Rogerius Benedictinus. Glaber Rodolphus. Hugo Floriacenſis. Helgaudus Floriacenſis. Leo Nunus. Hermannus Contractus. Alphanus Salernitanus. Adelmannus Brixienſis. Durandus Leodienſis. Humbertus Tullenſis. Radulphus Ardens. Lantrancus. Petrus Damianus. Odilo Cluniacenſis. Algerus. Guitmundus. Gregorius VII. Micrologus. Bruno Carthuſianus. Lambertus Schafnaburgenſis. Anſelmus vterque. Adamus Canon. Ado Treuirenſis. Stephanus Halberſtadenſis.	*Berengarius.* *Baſilius Bogomilorum dux.* *Benno Cardinalis.*
Georgius Cedrenus. Ioannes Zonaras. Michael Glycas. Theodorus Ducas. Conſtantinus Manaſſes. Manuel Conſtantinopolitanus. Nicolaus Methoneſ. Emanuel Cōnenus. Nilus Theſſaloniceſ. Conſtantinus Harmenopulus. Theodorus Balſamō Theorianus. Ioannes Tzetzes. Michael Cl…ndiſ.	Iuo Carnotenſis. Drogo Hoſtienſis. Hildebertus Cennomanenſis. Petrus Alphōſus. Edinerus. Guilhelmus Malmesberienſis. Zacharias Chryſopolitanus. Leo Oſtienſis. Meginardus. Liſiardus. Sigebertus. Florentius VVigornienſ. Hugo Foliotus. Odo Cameracenſ. Berēgoſios. Theofrid9. Fucheri9. Frāco. Rupertus Tuitienſ. Honorius Auguſtodunenſ. Guido & Guigo Carthuſ. Beroardus Abbas. Hugo Victorinus. Richardus Victorinus. Guilhelmus Abb. Petrus Lombardus. Ioannes Gratianus. Petrus Cluniac. Galfridus Monumetēſ. Otto Friſing. Arnoldus Carnot. Porho Prumienſis. Ioannes Saliſberiēſ. Petrus Cellēſ. Hildegardis. Eskbertus. Radeuicus Friſing. Gyraldus Cambrenſ. Petrus Bleſenſis. Petrus Trecēſ. Hugo Etherianus. Petrus de Riga. Helmoldus. Guarricus Igniacenſis. Sylueſter Gyraldus. Arnulphus Lexouienſis. Godfridus Viterbienſis. Ealredus Anglus. Stephanus Eduenſis. Guilhelmus Tyrius. Guntherus. Adā Victorinus. H…lman…us. Ioa…him Abbas. Innocentius Tertius.	*Tandemus.* *Durandus de VValdach.* *Petrus de Bruis.* *Henriciani.* *Petrus Abailardus.* *Arnoldus Brixianus.* *Pſeudoapoſtoli.* *Gilbertus Porretanus.* *Cathari, ſeu Patareni.* *VValdo Lugdunenſis, à quo Pauperes de Lugduno.* *Eulo.* *Correrij ſiue Coterelli.* *Agennenſes.*
Nicetas C…niates. Cyrus Theodorus Prodromus.	Ioannes B…. …ncobaldus. S. Dominicus. Eduardus Cantuarienſis. Dodschinus. Robertus de Monte. Theodoricus Benedictinus. Guilhelmus Neobrigenſis. Saxo Grammaticus. Otto de S. Blaſio. Rigordus Gothus. Iacobus Vitriacus. Cæſarius Heiſterbachius. Edmundus. Conradus à Lechtenavv. Antonius Paduanus. Guilhelmus Aluernus. Raymundus de Penna forti. Alexander Aleſius. Guilhelmus Brito. Rodericus Toletanus. Vincentius Burgundus. Albertus Magnus. Hugo Carenſis. Thomas Aquinas. Humbertus Domin.	*Almaricus.* *Albigenſes.* *Dauid Dinantius.* *Petrus Ioannis.* *Guilhelmus de S. Amore.* *Flagellantes.*

Mundi	Chr[illegible]	[illegible]	I [illegible]	C[illegible]	San[illegible]
		Inno[illegible] V.			Nicolaus Tolentin[illegible]
5244	1276	Adrianus V. Ioannes XX.			Irmgardis.
5245	1277	Nicolaus III.		Aſchaffenburgenſe.	Mechtil[illegible]is.
52[illegible]9	1281	Martinus IV.	A[illegible]olphus.		Gertrudis.
5253	1285	Honorius IV.			
5256	1288	Nicolaus IV.			C[illegible]leſtious.
5261	1294	Cæleſtinus V.	Albertus I.		Angela de Fulgineo.
5[illegible]63	1295	Bonifacius VIII.		Lugdunenſe.	
5271	1303	Benedictus IX.		Viennenſe.	Iuo Iuriſconſultus.
5273	1305	Clemens V.	Henricus VIII. Lutzenburgenſis.		Chriſtina Sumlenſis.
5284	1316	Ioannes XXI.	Ludouicus IV. Bauarus.	Moguntinenſe.	Rochus
					Benedictus P.
5302	1334	Benedictus X.	Carolus IV.		Venturinus Bergomenſis.
5310	1342	Clemens VI.			Gertrudis ab Oeſten. Godfridus Presbyter Epeingenſis.
5320	1352	Innocentius VI.			Henricus Suſo.
5330	1362	Vrbanus V.			Albertus Allobrogus
5339	1371	Gregorius XI.	Venceslaus.		Catharina Senenſis. Aodreas Feſulanus.
5346	1378	Vrbanus VI.			Gerardus Groet.
5357	1389	Bonifacius IX.			
5372	1401	Innocentius VII.	Robertus Bauarus.		Coleta.
5374	1406	Gregorius XII.		CONSTANTIENSE.	Vincẽtius Valentinus
5377	1409	Alexander V.			Liduina.
5378	1410	Ioannes XXII.			Bernardinus Senenſis.
5385	1417	Martinus V.	Sigiſmundus.	Baſileenſe.	Ioannes Capiſtranus.
5398	1430	Eugenius IV.			Laurentius Iuſtinianus.
5415	1447	Nicolaus V.	Albertus II. Fridericus III.	FLORENTINVM.	
5423	1455	Calixtus III.			Antoninus Florẽtinus
5426	1458	Pius II.			Didacus ab Alcala.
5432	1464	Paulus II.			Andreas Chius. Dominicus Piſcienſis.
5439	1471	Sixtus IV.			Maria Toletana.
5452	1484	Innocentius VIII.			Margarita Rauennatenſis.
5460	1492	Alexander VI.	Maximilianus I.		Nicolaus Eremita. Iacobus Piceous. Iacobus Alemannus.
					Columba Reatina. Maria Toletana. Ioanna Roderiguefia. Oſanna Mantuana. Margarita Rauennatenſis
5471	1503	Pius III. Iulius II.			Catharina Genuenſis. Franciſcus Paulanus.
5481	1513	Leo X.	CAROLVS V.	Lateranenſe.	Frãciſcus Ximenius
5490	1522	Adrianus VI.			Gentilis Rauennat[illegible]
5491	1523	Clemens VII.			Andreas ex Olmo.
5502	1534	Paulus III.			Martinus V[illegible]len[illegible]inus.
5518	1550	Iulius III.	Ferdinandus.	Senonenſe.	Stephana S[illegible]ncinas.
5523	1555	Marcellus II. Paulus IV.		Ratisbonenſe. Colonienſia duo.	Franciſcus Xauerius. [illegible]ix Capuccinus.
5528	1560	Pius IV.	Maximilianus II.		Ioannes à S Frãciſco
5534	1566	Pius V.		Treuirenſia duo.	Carolus Borromæus
5540	1572	Gregorius XIII.	Rodolphus II.	Auguſtanum.	Antonius P[illegible]ſtana.
5553	1585	Sixtus V.		Moguntioenſe.	Alexander Capocchius.
5558	1590	Vrbanus VII. Gregorius XIV.		TRIDENTINVM. Mediolanenſe 1. 2. 3. 4. 5.	Nicolaus Factor.
5559	1591	Innocentius IX.			[illegible]loſius [illegible]rtrandus
5560	1592	CLEMENS VIII.			[illegible]ntoni[illegible] R[illegible]mana.

Scriptores Græci.	Scriptores latini.	Hæretici.
Nicolaus Cabaſilas. Demetrius Cydoniꝰ. Michael Palæolog. Georgius Pachymerius. Nicephorus Calliſtus.	Albertus Stadenſ. Guilhelmus Peraldus. Bonauentura. Robertus de Sorbona. Matthæus Pariſius. Thomas Cantipratenſ. Guibertus Tornacus. Thomas Lentinus. Mechtildis. Richardus de Media villa. Ioſnnes Pechanus. Ioannes Galenſis. Ægidius Romanus. Dauid Auguſtanus. Guilhelmus Durantius. Iacobus Genuenſis. Aitoous Armenius. Theodoricus Apollius. Robertus Dominicanus. Henricus Gandauus. Richardus Florentious. Amandus de Bellouiſo. Angela de Fulgineo.	*Deſiderius Longobard.* *Gerardus Sagarellus.* *Raymundus Lullius.* *Durād. de VValdachiá.*
Athanaſius Conſtāt. Maximus Planudes. Nicephorus Gregoras. Philotheus Conſtātinopolitanus. Ioannes Cantacuzenus.	Ioannes Scotus. Raioerus Piſanus. Alanus de Inſulis. Richardus Pampolitanus. Gnilhelmus Naugiacus. Engelbertus Admōtenſis. Petrus Aureolus. Albertus Patauious. Niçolaus Lyranus. Hugo Pratenſis. Suffridus Miſneoſis. Iacobus Diaconus. Ioannes à S. Geminiano. Petrus de Dacia. Conradus VVecerius. Guilhelmus Occam. Herueus Brito. Antoniua Andreas. Franciſcus Maronius. Auguſtinus Triumphus. Malachias Hybernicus. Durandus à S. Portiano. Petrus Aureolus. Ludolphus Saxo. Aluarus Pelagius. Petrus Bertrandus. Hēricus Coſteſay. Guido Perpinianus. Guido Rocherius. Ludolpbus Bebenburgius. Simon de Caſſia. Rupertus Holcotius. Albertus Brixianus. Gregorius Ariminenſis. Ioānes Bacontorpius. Iludolphus de Suchem. Thomas Argētineñ. Ioānes Thaulerus. Franciſcus Petrarcha. Henricus ab Heruordia. Petrus Herental. Albertus Argentinenſis. Ioannes Rusbrochius. Henricus Suſo. Petrus Berchorius. Nicolaus Eymericus. Bartholomęus Anglicꝰ. Brigitta vidua. Matthæus VVeſtmonaſter. Ioannes Bocatius. Henricus Conſtantienſis. Catharina Senenſis. Ioannes Bromiardus. Raimundus Capuanus. Henricus de Haſſia. Radulphus de Riuo. Gerardus Zutphanienſis.	*Begardi. Fratricelli.* *Lollardi. Beguini.* *Dulciniſta.* *Gulhelmus Occam.* *Michael de Ceſena.* *Ioannes Poliacus.* *Marſilius Patauinus.* *Bertholdus de Borba ch.* *Ioannes de Mercuria* *Turelupini.* *Gulhelmus VVicleui præceptor.* *Ioannes VVicleuus.*
Georgius Codinus. Manuel Palęologus. Georgius Gemiſtus Pleto. Marcus Epheſius. Gēnadius Scholariꝰ. Georgius Trapezuntius. Beſſarion Nicænus. Leonardus Chius. Laonicus Chalcocōdylas.	Paulus Venetus. Ioannes Capreolus. Petrus Aliacus. Stephanus Aliacus. Ioannes Froſtardus. Nicolaus Clemengius. Hieronymus à Sancta Fide. Antonius de Rāpigolis. Thomas VValdēſis. Petrus Paulus Vergerius. Vincētius Ferrarius. Ioannes Gerſon. Alphōſus Toſtatus. Bernardinus Senenſis. Blondus Flauius. Raimundus Sebnndius. Laurentius Iuſtinianus. Thomas Malleolus. Nicolaus Plonius. Ambroſius Camaldulenſis. Paulus Burgenſis. Nicolaus Iaqueriua. Ioannes Capiſtranus. Bartholomæus de Mutina. Leonardus de Vtino. Ioannes Niderus. Antonius Bōſinius. Alphōſus à Carthagena. Bartholomęus Facius. Antoninus Florētinus. Nicolaus Cuſanus. Petrus de la Cauellaria. Æneas Syluius. Petrus Ranſanus. Dionyſius Carthuſiaous. Felix Malleolus. Henricus Herphius. Bernardus Iuſtinianus. Ioannes de Turrecremata. Rodolphus Langius. Godfridus Langius. Iacobus de Valentia. Guilhelmus de Velde. Franciſcus Squiliacenſis. Alexander de Arioſtis. Gabriel Bielius. Bernardinus de Buſto. Iacobus Gruytrodius. Gabriel Barleta. Ioannes Aqnitanus. Marius Aequiuolus. Nicolaus de Niſe. Petrus de Aquila. Michael Mediolanenſis. Macarius Mutius. Dominicus Maurinus. VVernerus Roleuingius. Iacobus Philippus Bergomenſis. Iacobus Meierns. Baptiſta Fulgoſius. Alexander ab Alexandro. Angelus Politianus. Rupertus Lycius. Bartholomæus Sibylla. Antonios de Giſcandis. Angelus de Clanaſio. Iacobus Sprengerus. Marſilius Ficinus. Ioaones Iouianus Pontanus. Philippus Cominæus. Sabellicus. Schedelius. Trithemius. Gaguinus. Pelbartus de Themeſvvar. Thomas Murnerus. Raphael Volaterranus. Ioannes Gailerus.	*Ioannes Huſſus.* *Hieronymus Pragenſis.* *Barbara Imperatrix.* *Gulhelmus Sartorius.* *Petrus Dreſdenſis.* *Piccardi.* *Thaborita. Orebita.* *Mattheus Palmerius.* *Nicolaus Galecus.* *Ioannes Rochezana.* *Ioannes Przibrauus.* *Ioannes de VVeſalia.* *Guilhelmus Linanus.* *Ioannes Behaim Tympaniſta.* *Hermannus Riſvvich.*
Zaga Zabo. Moſes Mardenus. Siud Sulaka. Emanuel Malaxus. Theodoſius Zygomala. Emanuel Philadelphienſis. Hieremias Conſtāt. Maximus Marguniꝰ. Franciſc. Rex Būgi. Gabriel Alexandrin. Protaſius Rex Arimanorum. Barptolemęus Princeps Omuranorū.	Baptiſta Maotuaoos. Petrus Burrus. Conradus Celtes. Ioānes Nauclerus. Bonifacius Symoneta. Paulus VVan. Bernardus Lutzenburgus. Petrus Crinitus. Petrus Tartaretus. Marcus Marulus. Guilhelmus Pepious. Albertus Crātzius. Sylueſter Prierias. Petrus Galatinus. Franciſcus Lychetus. Petrus Roſetus. Hieronymus Emſerus. Eduardus Leus. Iodocus Clichthouæus. Ioannes Eckius. Thomas de Vio. Iacobus Latomus. Ioannes Faber. Ioannes Roffenſis. Franciſcus Titelman. Ioannes Cochlæus. Ruardus Tapperus. Adamus Sasbout. Franciſcus Orantius. Alanus Copus. Michael Medina. Petrus Caniſius. Gregorius à Valentia. Robertus Bellarminus. Cæſar Baronius, & plures alij.	*Martinus Lutherus. Andreas Carlſt. Balthaſar Pacimontanus. Ioannes Oecolamp. Henricus Corn. Agrippa. Huldaricus Zvvinglius. Philippus Melanchthon, à quo Synergiſta. Andreas Hoſiander. Franciſcus Stanckarus. Sebaſtianus Caſtalio. Georgius Dauid. Ioannes Cāpanus. Libertini. Ioānes Caluinus. Michael Seruetus. Valentinus Gentilis. Caſpar Zvvēckfeldius. Bernardinus Ochinus. Ioannes Brentzius. Theodorus Beza. Illyricus. Petrus Staterius. Petrus Kelſicenſ. Petrus Gonezius. Chriſtianus Francus, & plures alij.*

ARTICVLVS TERTIVS.

LVTHERVM, CALVINVM, ANABAPTISTAS, ET TRINITARIOS, NON ORTHODOXIS ECCLESIAE DOCTORIBVS: SED DIVERSIS OLIM DAMNATIS HÆRETICIS SVCCESSISSE: ILLORVM QVÆDAM DOGMATA MORDICVS DEFENdere, quædam rurſus omninò improbare.

Simon Magus. 60.

1. SIMON Megus nihil libero hominis arbitrio: ſed omnia fato fieri voluit. *Clemens lib. 3. Recognitionum.*

Lutherus in Aſſertionibus articulo 36. De ſeruo arbitrio contra Eraſmũ, Caluinus in Inſtit. &c. idem docent.

2. Simon Magus dixit: Liberum eſſe hominibus, vt agerent quęcunque vellent: ſecundùm ipſius gratiam ſaluari homines, non ſecundùm operas iuſtas: iuſtam eſſe ſeruitutem, quòd homines debeant bonis & honeſtis operibus vacare. *Irenæus lib. 1. cap. 20. Theodoretus de hæret. fabulis.*

Idem aſſerunt Lutherus de captiuit. Babylon. & Sermone de piſcatione Petri: Nicolaus Amſdorffius libro: *Quòd bona opera ſint pernicioſa ad ſalutem*: Lutherani in colloquio Altenburgenſi.

NON PROBANT, quòd idem Simon, (*vt referunt Clemens Romanus, Irenæus, Philaſtrius, Epiphanius, Theodoretus, & Nicetas, vbi de illius ſecta agunt*) dixit, ſe eſſe Deum, ſeu, vt loquebatur, ſublimiſſimam ſeu infinitem potentiam: ſe inter Iudæos apparuiſſe quaſi Filium, in Semaria quaſi Patrem deſcendiſſe, apud reliquas gentes quaſi Spiritum ſanctum aduentaſſe: ſe eſſe Chriſtum, & hominis figuram aſſumpſiſſe duntaxat, nec verè paſſum eſſe: Legem nõ eſſe à Deo, ſed ab aliqua ſiniſtra Virtute: Angelos mundum creaſſe: corpore penitus interire: ſolas animas immortales eſſe, &c.

Elymas Magus. 60.

Elymas Magus dixit: Si eſt omnipotẽs Deus, quomodo dicitur à Paulo ſeipſum negare non poſſe? *Dionyſius de diuinis nominibus cap. 8.*

Omnipotentiam Dei in dubium vocant Ioan. Caluinus lib. 2. Inſt. cap. 7. §. 5. lib. 3. cap. 23. §. 8. Beza lib. 2. contra Heshuſium, Petrus Martyr de Euchariſtia contra Stephanum Gardinerum, Bartholomæus Cauſæus in Scuto fidei, &c.

NON PROBANT, quòd idem Elymas magicas artes ſecutus, illarum præſtigijs multos dementabat, plurimosq́ à fide Chriſtiana auertebat, *Act. 13.*

Cerinthus. 70.

Cerintho impoſſibile viſum eſt Ieſum ex Virgine naſci: ideo Chriſtum dicebat eſſe nudum hominem ex Ioſeph natum. *Irenæus lib. 1. cap. 25.*

In Polonia & Hungaria non deſunt, qui Meriam reprehendunt, perinde ac ſi illa Ioſephi cõmercium admiſerit, & operi coniugali vacarit. *Caniſius in opere Mariali libro 2. cap. 8.*

Franciſcus Dauidis, Georgius Blandreta, &c. quomodo Chriſtum nudum hominem aſſerant, ſupra oſtendimus articulo de diuinitate Filij Dei.

NON PROBANT, quòd idem (*vt de illo referunt Irenæus, Tertullianus, Epiphanius, Euſebius, Philaſtrius, & Theodoretus*) docuit, obſeruationem legis Moſeicæ neceſſariam eſſe: dies feſtos, victimas, & ſacrificia Iudæorum retinenda: Chriſtum nondum ex mortuis reſurrexiſſe: eius regnum poſt reſurrectionem terrenum fore: in quo Hieroſolymis cibo, potu, reliquisq́ue corporalibus voluptatibus fruituri ſimus: Apoſtolum Paulum repudiauit: Matthæi tantùm Euangelium approbauit: Iudam traditorem honorauit.

Gnoſtici. 160.

Gnoſtici Chriſtum ignorantem, & quaſi ſub cuiuſdam pædagogi ferula alphabetum diſcentem fingebant. *Irenæus lib. 1. cap. 17.*

Lutherus Concione de Natali Domini, Ioannes Caluinus ad caput 24. Matthæi, Rodolphus Gualterus Homilia 92. in Marcũ, &c. Chriſtum ignorantiæ ſubijciunt.

NON PROBANT, quòd ijdem, (*vt referunt Irenæus, Clemens Alexandrinus, Tertullianus, & Epiphanius*) docuerunt duos eſſe Deos: animam eſſe Dei ſubſtantiam: vxores communes habuerunt, generationem auerſantes: dixerunt bruta eſſe rationis capacia: creaturas factas à Deo malo: quaſdam earum in ſe eſſe malas: animarum, non corporum reſurrectionem fore.

Prodicus. 180.

Prodicus dicebat, non eſſe orandum. *Clemens Alexand. lib. 5. Stromat.*

Lutherus libro de pijs Eccleſiæ cæremonijs: Non exiſtimemus, *inquit*, placari Deum multo murmure, aut recitatione precum, vt hactenus obſeruatione cæremoniarum factum eſt.

Ioannes Monhemius dialogo 6. Non noſtras exigit preces Deus.

NON PROBANT, quòd idem Prodicus Gnoſticorum errores, iam à nobis memoratos, mordicus ſectatus eſt: *vt teſtantur Clemens libro 7. Strom. & ſexta Synodus act. 11.*

Cerdon, & Marcion. 180.

Cerdon & Marcion Apocalypſin Ioannis reijciebant. *Tertullianus de Præſcriptione aduerſus hæreticos cap. 51.*

Lutherus in ſuis Biblijs Apocalypſin non eodem, quo cæteros Scripturę libros loco ponit, & de eius auctoritate dubitat.

NON

NON PROBAAT, quòd ijdem, *vt eſt apud Irenæum, Tertullianum, & alios*, duos poſuerunt Deos: vnum ſæuum & ignotum, qui mundum, & vetus Teſtamẽtum fecit: alterum bonum & cognitum, qui fuerit pater Chriſti: Chriſtum dixerunt in phantaſmate natum & paſſum eſſe: Prophetias, Legem, & Euangelia, præterquam Lucæ, & Acta Apoſtolorum reiecerunt: animæ, non carnis reſurrectionem aſſeruerunt.

Florinus. 180.

Florinus Deum dixit auctorem eſſe mali. *Euſebius lib. 5. cap. 19.*

Lutherus in Aſſertionibus artic. 36. & de ſeruo arbitrio, Caluinus in Inſtitutionibus, Philippus Melanchthon in epiſt. ad Romanos idem aſſerũt.

NON PROBAANT, quòd idem Valentinianæ hæreſeos ſectator fuit.

Montaniſtæ. 190.

Montaniſtæ Pœnitentiæ virtutem velut nimium rigidi ſuſtulerunt, erubeſcentes confiteri peccata quaſi iuſti. *Hieronymus ad Marcellam.*

Lutherus in captiuitate Babylonica, & in Aſſert. Caluinus in Inſtitutionibus, &c. eadem ſentiunt.

NON PROBANT, quòd ijdem tres inducũt Quadrageſimas, quaſi tres paſſi ſint Saluatores: quòd aſſerunt Spiritum ſanctum in Apoſtolis fuiſſe, Paracletum verò plura in Montano dixiſſe, quàm Chriſtus in Euãgelio protulit: Trinitatem in vnius perſonæ anguſtias cogebant: ſecundas nuptias pro fornicationibus habebant: Prophetas fuiſſe arreptitios putabãt, nec intellexiſſe quæ dicerent: baptizabant mortuos: appellabant eos animales, qui nouam ſuam non attenderent prophetiam: infantis ſanguinem in ſuis ſacrificijs miſcebant. *Clemens Alexandrinus, Hieronymus, Auguſtinus &c. de illorum hæreſi.*

Tertullianus. 200.

1. Tertullianus voluit animam ex traduce eſſe. *Pamelius in Paradoxis Tertulliani.*

Idem ſentit Lutherus diſputatione ſecunda, habita VVittembergæ anno 1545.

2. Tertullianus libro de pudicitia negat Romanum Pontificem habere poteſtatẽ abſoluendi mœchos & adulteros, etiamſi pœnitentiã agant.

Lutherus quoque Pontificis Romani indulgentias parui facit.

NON PROBAT, quòd idem Tertullianus animas docuit eſſe corporeas, ſexu diſcerni: ſi peſſimæ ſint, poſt mortem in dęmones verti: quòd damnauit ſecundas nuptias: quòd Montanũ hæreticum toties Paracletum vocat, *de quibus vide Pamelium in Paradoxis Tertulliani.*

Nouatiani. 250.

1. Nouatiani ijs, qui baptizabantur ab ipſis, ſacrum Chriſma non præbebant. *Theodoretus lib. 3. hæret. fab.*

Nec apud Lutheranos, nec apud Caluiniſtas Chriſma adhibetur.

2. Nouatiani oris Confeſſionem, & ſacerdotis ſacramentalem abſolutionem penitus abſtulerunt. *Cyprianus lib. 4. epiſt. 2.*

Lutheranos & Caluiniſtas idẽ probare omnibus conſtat.

NON PROBANT, quòd ijdem eos, qui pœnitentiam agerent, nolebant abſoluere, & ad Cõmunionem admittere.

Paulus Samoſatenus. 260.

Paulus Samoſatenus in verbi Dei interpretes, qui vita exceſſiſſent, palã debacchatus eſt: Pſalmos & cantus in honorẽ Chriſti, tanquam à viris recentioris memoriæ editos, exploſit. *Euſebius lib. 7. cap. 24.*

Lutherus, Caluinus, Beza, & cæteri paſſim idem faciunt.

NON PROBAANT, quòd idem (*vt referunt Euſebius lib. 7. cap. 22. & 24. Epiphanius hæreſi 65.*) præter Sabellianam hæreſin docuit Chriſtum communi ſolum hominum natura præditum, nihil aliud quàm hominem fuiſſe.

Manichæi. 280.

1. Manichæi damnant naturam hominum, liberum arbitrium negant, fatum aſſerunt. *Hieronymus Dialogo aduerſus Pelagianos, Auguſtinus contra Fauſtum Manichæum, Chryſoſtomus in Ioannem Homilia 45.*

Eadem Lutherus in Aſſertionibus, & libro de ſeruo arbitrio, Caluinus in Inſtitutionibus, &c. paſſim docent.

2. Manichæi docuerunt baptiſmum aquæ nihil ſalutis adferre.

Idem ſentiũt Lutherus in ſua Babylone, Caluinus in Inſtitutionibus.

NON PROBANT, quòd ijdem fecerunt duos Deos: vnum bonum, & alterum malum: quòd docuerunt Filium eſſe partem vnius ſubſtantiæ Patris, & id Filium intelligi voluerunt, quod ex Dei ſubſtantia parte aliqua deductum apparuerit in carne: quòd Chriſtus veram non habuerit carnem: nuptias damnârunt: carnium eſum, vt immundum, improbârunt. *De quibus vide Hilarium lib. 6. de Trinitate, Cyrillum Hieroſol. Catecheſi 6. Epiphanium hæreſi 66.*

Alogi. 300.

Alogi non recipiebant Euangelium Ioannis, nec Apocalypſin. *Epiphanius hæreſi 51.*

Lutherus hoc probat: illud improbat.

Ariani. 325.

Ariani poſthabitis Patrum Concilijs & ſententijs, negant Filium Patri eſſe conſubſtantialem, quòd illud nomen in ſacris Biblijs nuſquam extet: in monachos, & totum Eccleſiaſticum Ordinem arma mouent: Romanam Eccleſiam odio proſequuntur. *De quibus plura apud Athanaſium, Hieronymum, Auguſtinum, Ruffinum, &c.*

Eadem Lutheri, Caluini, & cęterorum paſſim eſt ſententia.

NON PROBANT, quòd ijdem dicunt Filium Dei tantùm eſſe creaturam: ſolum ante alias creaturas factum: Spiritum ſanctum à Filio eſſe creatum: Baptiſmum in nomine Filij ſufficere.

Donatiſtæ. 330.

Donatiſtę dixerunt, Catholicam Eccleſiam apud ſe eſſe, antea toto terrarum orbe perijſſe, in ſola parte Donati remanſiſſe: nullam rationem Epiſcoporum aut Gallię, aut Italiæ, aut vrbis Romæ habendam eſſe: Euchariſtiam iubebant canibus fundi: ampullam Chriſmatis per feneſtram, vt frangerent, iactabant: altaria euertebant: calices frangebant: pallas abijciebant: capita ſacerdotum, vt ſacram vnctionem auferrent, radebant: virginum velata capita nudabant. *Optatus Mileuitanus lib. 1. 2. & 6. Auguſtinus hæreſi 69.*

Lutheranos & Caluinianos idem docere & facere, lippis & tonſoribus notum eſt.

NON PROBANT, quòd ijdem docuerunt (*vt teſtantur Auguſtinus, & Theodoretus de Donatiſtis*) Sacramenta ſolùm ſancta eſſe, quando per ſanctos homines dantur: virtutem Baptiſmi pendere à miniſtro, qui baptizat: ita ſine peccato videri volunt, vt etiam ſe iuſtificatores hominum aſſerant: & violentam mortem, quam ſponte ſibi inferunt, vel iubent alios oblato ſuo corpore ſibi inferre, martyrium nominant.

Euſtachius. 340.

Euſtachius loca ſanctorum Martyrum & Baſilicae contemnebat, & iaiunia præſcripta auerſabatur. *Socrates lib. 2. cap. 33.*

Luchari & Caluini eadem eſt ſanteotia.

NON PROAANT, quòd (*vt ibidem aſſerit Socrates*) nuptias damnabat: carnibus veſci deteſtabatur: benedictionem & Cõmunionam Presbyteri habentie vxorem, quam legitimè, cùm laicus eſſet, duxiſſet, declinandam aſſe præcipiebat: die Dominico ieiunandum docebat: ſuos peregrioo veſtitus genere vti volebat.

Conſtantius Imperator. 350.

Conſtantius Imperasor Arianus Syoodum in Selaucia congregans, præcepit, vi Epiſcopi nihil, preter diuinas Scripturas, Eccleſiaſticæ fidei addereni. Vnde Synodus ibi definiuit hęc verba: Coëſſentialie vocem reijcimus, velut à Scripturis alienam. *Epiphanius hereſi 73.* Fides ab Arianie Ariminisedita, iubebat vocabolum ſubſtantiæ de medio tolli, eò quòd ſacræ Scripturæ non meminiſſent ſubſtantiæ Patris, & Filij. *Athanaſius de Synodis Arimini & Seleucia.*

Sic Lutherue in Euangelio de Dominica Trinitatis: *Nomen Trinitatis nuſquam in diuinis literis extat; ſed homines illud à ſeipſis excogitârunt, & inuenerunt.* Sępe aliàs idem Lutherus aſſerit, ſępe quoque Caluinus, & Beza ſuis ſcriptie inculcant: *Nihil præter Scripturas recipimus.*

NON PROBANT, quòd Conſtaotius cum ſuis Epiſcopis in illa Synodo Arianiſmũ ex profeſſo promulgârunt.

Eunomius. 360.

Eunomius negauit multitudinis antiquitati, & dignitati Chriſtianorum quicquam deſerendum eſſe. *Baſilius lib. 1. contra Eunomium.* Vſque adeò bonis operibus fuit inimicus, vt aſſeueraret, quòd nihil cuiquem obeſſet quorumlibet perpetratio, ac perſeuerantia peccatorum, ſi huioe, quę ab illo docebatur, fidei particeps eſſet. *Auguſtinus hereſi 54.*

Lutherus & Caluinue ſimilia paſſim dogmatizant.

NON PROAANT, quòd idem Eunomius aſſerebat Filium per omnia diſſimilem Patri, & Spiritum ſanctum Inter creaturas numerabat. *Ruffinus libro 2. cap. 25. Baſilius libro contra Eunomium.*

Audæani. 360.

Audæani, ſeu Vadiani à Catholicorum communione abſtinebant propter Epiſeopos dioites, & alia huiuemodi. *Epiphanius hereſi 70.*

Lutherue & Caluinus paſſim in Epiſcoporum & cleri diuitias inuehuntur, & vitia propalani.

NON PROAANT, quòd ijdem (*vt referunt Epiphanius & Theodoretus*) Deo partee & humani corporis formam tribuebant: tenebras, aquam, & ignem dicabât ingenita: Paſcha cum Iudęis celebrabant.

Aërius. 360.

Aërius Presbyter in ambiiu Epiſcopatus repulſam paſſue, ab Eccleſia defecit, ac docuit viuentium ſacrificia, oratiónee, eleẽmoſynas, & ieiunia defunctis nihil prodeſſe: ieiunium quartæ, & ſexiæ Feriæ, & Sabbati, & Quadrageſimæ prohibuit: dixit iaiunandum eſſe cùm quie voluerit, ne videamur aſſe ſub Lege: voluit Presbyterum ab Epiſeopo nulla debere differentia diſcerni. *Epiphanius, Auguſtinus, Iſidorus, & Damaſcenus de Aërianis.*

Lutherus, Caluinus, &c. eadem paſſim docent.

NON PROAANT, qoòd idem, *ijſdem teſtibus*, præter hæc dogmata, etiam Arianam hæreſin ex profeſſo deſendit.

Lucifer Calaritanus. 360.

Lncifer Calaritanus volebat ſuos tantùm ſectatores eſſe Eccleſiam orihodoxam: antiquam verò Eccleſiam da Eccleſia factam eſſe lupanar. *Hieronymus cap. 1. contra Luciferianos.*

Lutherus, Caluinus, &c. de ſuis cootra noſtros idem perſuaſum hahent.

NON PROAANT, quòd idem negaoit Epiſcopos ab hæreticie creatos, aut in hereſin lapſos, etiam poſt ſatisfactionem, cum Epiſcopatus honore in Eccleſiam recipiandoa eſſe.

Iulianus Apoſtata. 366.

Iuliaous Apoſtata repreheodit Chriſtianos, quòd ſignum crucis Chriſti honorant: Chriſti imaginem deſtruxit, ſuam ſubſtituit. *Cyrillus Alexandrinus libro 6. contra Iulianum. Sozomenus libro 5. cap 20.*

Lutherani, & Caloiniſtæ eodem morbo laborant.

NON PROAANT, quòd idem Iolianos à Chriſto ad diabolum deſecit: magicae artes coluit: omni malorum geoere ſa cootaminauit: & bello Chriſtianos perſecutue eſt. *De quibus plura apud Socratem, Sozomenum, & alios.*

Seleuciani. 370.

1. Seleuciaoi dicebant malum à Dco eſſe. *Auguſtinus hereſi 59.*

Idem Lutherum, Caluinum, Philippum, &c. docere ſuo loco pluribue demonſtraui.

2. Dicunt Chriſtum in carne ad dextram Patris nõ ſedere: ſed aam exuiſſe. *Auguſtinus hereſi 59.*

Idem docet Ioannes Brentius in Recognitioua doctrinæ ſuæ, de maiaſtate Chriſti fol. 167.

NON PROAANT, quòd ijdem Seleuciaoi, (*vt Auguſtinus ibidem refert*) aſſerebant, materiam elemẽtorum Deo coęternam eſſe: Angeloe de igne & ſpiritu creare animas: non baptizant aqua: reſurrectionem non putant futuram, ſed quotidia io generationa fieri.

Meſſaliani. 370.

Meſſaliani negabant Baptiſmum, & Euchariſtiam aliquid prodeſſe ad aoimæ ſordes expiandum: in clericorũ ordinationibus Spiritum ſanctum ſuſcipi: Eccleſias & altaria deſpiciebant. *Theodoretus hæreticarum fab. lib. 4. Damaſcenus hereſi 88.*

Lutheri & Caluini eadem eſt opinio.

NON PROAANT, quòd ijdem (*vt ibidem Damaſcenus refert*) nuptias diſſoluebant: Spiritum ſanctum ſic dicebant accedere, vt ſentiretur; vnda & Enthuſiaſtæ dicti ſunt: deteſtabâtur operationem, quæ manibus fit, vt Chriſtianis indignam: parentibus ſuadebant, vt liberorum educationem negligerent: pauperum curam habendam negabaot.

Iouinianus. 380.

1. Iouinianue dicebat omnia peccata eſſe paria. *Auguſtinus hereſi 82.*

Sic Lutherus in Reſolutionibus: Nullum aſt peccatum natura ſua veoiale, ſed omnia damnabilia.

2. Iouinianus docuit ieiunia, vel à cibie quibuſdam abſtiuentiam noo prodeſſe. *Auguſtinus ibidem.*

Idem docet Lutherus aduerſue Ambroſium Catharinũ, & Sermooe da ſimulachris, & de delectu ciborum.

3. Iouinianus virginitatem ſanctimonialium, & continentiam ſexus virilis in Sanctis, exigenti-

bus vi-

bus vitam cælibem, coniugiorum atque fidelium meritis adæquabat. *Auguſtinus ibidem.*

Idem docet Lutherus libro de vita coniugali, & aduerſus Ambroſium Catharinum.

4. Iouinianus docebat in regno cælorum par ſore omnium premium. *Hieronymus libro 2. aduerſus Iouinianum.*

Idem docet Eraſmus Sarcerius ad cap. 12. Lucæ, Georgius Maior Dominica Septuageſimæ, Ioannes Spangenbergius ad Euangelium Dominicæ 3. Quadrageſimæ.

NON PROBANT, quòd Iouinianus (*vt refert ibidē Auguſtinus*) Mariam pariendo fuiſſe corruptam: & hominem poſt baptiſmum non poſſe peccare, aſſeruit.

Heluidius. 390.

Heluidius volebat virgines & maritatas eiuſdem eſſe gloriæ. *Hieronymus aduerſus Heluidium capite 10.*

Idem docet Lutherus de vita coniugali, &c.

NON PROBAT, quòd idem Heluidius (*vt teſtantur Hieronymus & Auguſtinus*) docuit, Mariam poſtquam genuit Chriſtum, Ioſepho viro ſuo fuiſſe copulatam, & ex eo filios genuiſſe, qui fratres Domini dicantur.

Fauſtus Manichæus. 400.

1. Fauſtus Manichæus: (*apud Auguſtinum libro 30. cap. 4. contra ipſum ſcripto,*) Si Quadrageſima, *inquit*, ſine vino & carnibus non ſuperſtitioſè à vobis, ſed diuina lege ſeruatur: videte, quæſo, videte, ne ſummæ dementiæ hoc ſit, à Paulo dictum putare, quòd dęmoniorum doctrina ſit omnia abſtinentia ciborum, & prohibentes nubere, &c. Certatim ad virginitatis profeſſionem virgines incitatis, vt penè iam maior in Eccleſijs omnibus virginum apud vos, quàm mulierum numeroſitas habeatur.

Lutherus, Caluinus, &c. idem nobis obijciunt.

2. Fauſtus, *apud Auguſtinum lib. 22.* Moſen reprehendit, quòd ſpoliauit Ægyptios, & bella geſſit: Moſaica ſcripta reijcit, quòd à malo Hebræorum Deo dictata ſint.

Sic Lutherus ad Pſal. 45. Tom 3. German. fol. 295. ait: Moſes inſtar diaboli horribilem ſpeciem præ ſe fert, & ita loquitur, vt prę timore eius dictorum facilè alicuius cor contabeſceret: labia ipſius omnem bilem exuperant: magis amarulenta ſunt, quàm granum Gnidiū, ac Draconis venenum: imò verò quaſi tartareo igne ſunt illita. Quamobrem apage cum Moſe ad homines pertinaces, feroces, ac ſuperbos Sanctos, quos terreat, & humiliet.

NON PROBAT Lutherus, quòd idem Fauſtus, *eodem Auguſtino teſte*, Manichæus fuit: matrimonium improbauit: carnibus abſtinuit.

Pelagiani. 400.

1. Pelagiani nullum in pueris peccatum agnoſcunt. *Auguſtinus de peccatorum meritis & remiſſione lib. 1. cap. 9.*

Zvvinglius lib. de Baptiſmo, & Oecolampadius reſpōſione ad confeſſionem Lutheri, Originale peccatum negant.

2. Pelagiani quia dicebāt paruulos peccato Originali carere, eos ſine Baptiſmo decedentes ſaluari dicebant. *Auguſtinus ibidem.*

Caluinus, Beza, & Lutheranorum multi idem docent.

3. *Pelagiani dicunt:* Credamus quod legimus, & quod non legimus nefas credamus aſtruere. *Auguſtinus de natura & gratia cap. 39.*

Sic Lutherus in epiſtolam ad Galatas: Non alia doctrina in Eccleſia tradi aut audiri debet, quàm purum verbum Dei.

NON PROBANT, quòd ijdem Pelagiani (*vt eſt apud Auguſtinum hæreſi 88. & lib. 1. de peccatorum meritis & remiſſione cap. 8. &c*) aſſeruerunt: Hominem ſine gratia Dei, per liberum arbitrium poſſe facere (licet non tam facilè) omnia diuina mandata, ſi velit: vitam iuſtorum in hoc ſeculo nullum omninò habere peccatum: gratiam Dei, qua liberamur ab impietate, ſecundùm merita noſtra dari.

Neſtorius. 430.

1. Neſtorius veterum interpretum ſcripta perdiſcere dedignatus eſt, ſeipſum antecellere omnibus exiſtimans. *Socrates lib. 7. cap. 32.*

Similia paſſim Lutherus, Caluinus, &c. blaterant.

2. Neſtorius cū ſuis duas in Chriſto perſonas aſſeruit. *Synodus Quinta Conſtantinopolitana, Confeſſione ſeu Collatione 6.*

Sic Caluinus lib. 1. Inſt. cap 13. § 9. 23. 24. duas in Chriſto diſtinguit perſonas, vnam Filij Dei, alteram Mediatoris. Huic errori fauent Brentius libro de Maieſtate hominis Chriſti, vbi ſępiſſimè repetit, Filium Dei eſſe in Filio Mariæ, & Schmidelinus in Theſibus.

NON PROBANT, quòd idem Neſtorius docuit B. Virginem purum hominem peperiſſe, qui poſtea prouectus ſit in Deum: ideo dixit, ſe bimeſtrem, aut trimeſtrem factum Deum, nequaquam nominare. *De quibus Auguſtinus hæreſi 89. Synodus Epheſina, Liberatus in Breuiario, Vincentius Lyrinenſis, &c.*

Eutyches. 450.

1. Eutyches Geſta Epheſi confecta pro nihilo habuit. *Flauianus Conſtantinop. epiſtola ad Leonem Papam.*

Lutherus, Caluinus, &c. Concilijs Eccleſię nihil auctoritatis tribuunt.

2. Eutyches aſſerebat diuinitatē Verbi natam, paſſam, mortuam, & ſepultam fuiſſe. *Leo epiſt. 97.*

Idem aſſerunt Lutherus de Concilijs libro 2. Libro proprio edito & approbato ab Andrea Muſculo, Caſpar Suenckfeldius parte 2. Confeſſionis pag. 59 72 73. 92. 128. 145. & Tomo 1. epiſt. epiſt. 46. 47. 49. 52. & libro de Totitate Chriſti.

NON PROBANT, quòd idem Eutyches (*vt referunt Flauianus, Leo, Theodoretus, &c.*) docuit, ante inhumanationem Chriſti duas naturas eſſe, diuinitatis, & humanitatis; poſt humanitatem verò vnam naturam factam: corpus Domini, quod ex Maria factum eſt, non eſſe noſtræ ſubſtantiæ.

Petrus Cnaphæus. 480.

Petrus Cnaphęus illud nouo more in Eccleſiam introduxit, vt in Triſagio: *Sanctus Deus, ſanctus fortis, ſanctus & immortalis*, adderetur: *qui crucifixus eſt pro nobis*, quaſi Deus paſſus ſit. Vnde hæreſis Theopaſchitarum orta eſt. *Nicephorus libro 15. cap. 28.*

Lutherus, Muſculus, & Schuenckfeldius, vt iam dixi, Deum paſſum eſſe aſſerunt.

NON PROBANT, quòd idem Cnaphæus Eutychianam hæreſin promulgauit.

Xenaias Perſa. 490.

Xenaias Perſa primus Sanctorū imagines venerandas eſſe negat. *Cedrenus in Compendio hiſt. Nicephorus libro 16. cap. 27.*

Eadem Lutheri, Caluini, &c. eſt doctrina.

NON PROBANT, quòd idem damnata Synodo Chalcedonenſi Eutychianiſmum propagauit. *Nicephorus lib. 16. cap. 27. & 32.*

Iacobitæ. 590.

Iacobitæ confeſſiones peccatorum ſuorum non ſacerdoti, ſed ſoli Deo latenter faciunt, po-

Lutherani & Caluiniſtæ eadem prædicant.

NON PROBANT, quòd iidem (*vt ibidem ſcribitur*) nolebant paruulis vſu rationis carentibus, eo quòd fidem non habeant, baptiſma conferendum: quòd (*teſte Guidone de hæreſibus*) nuptias damnabant: à lacticinija, & ab omni, quod ex coitu procreatur, abſtinebant: omne iuramentum prorſus illicitum dicebant.

Petrus Abailardus. 1140.

Petrus Abailardus ab omnium Sanctorum fide diſcedere non curabat. *Bernardus epiſt. 190.*

Lutheri & Caluini eadem eſt ſententia.

NON PROBANT, quòd idem (*vt Bernardus ibidem, & Prateolus de hæreſibus referunt*) conſtituebat Deum Patrem plenam eſſe potentiam, tam in gerendo, quàm diſcernendo: Filium quandam potentiam in diſcernendo per ſapientiam: Spiritum ſanctum nullam eſſe potentiam, ſed benignitatem: poſt conſecrationem panis & calicis priora accidentia, quæ remanẽt, pendere in aëre: dæmonum in nobis ſuggeſtiones cõtactu lapidũ fieri: Filium Dei non aſſumpſiſſe carnem, vt hominem liberaret; ſed vt inſtitueret: Deum omnium bonorum auctorem non eſſe: in Deo aliquid compoſitionis ineſſe: Angelos aliquid creáre.

VValdenſes. 1180.

VValdenſes dicunt, quòd Romano Pontifici obedire non tenemur, imò totum Romanæ Eccleſiæ ſtatũ in capite & membris damnant: ſummorum Pontificum Canones & decreta pro nihilo habent: poteſtatem audiendi confeſſiones, & abſoluendi laicis à Deo datam eſſe dicunt: Indulgentias per Prælatos Eccleſiæ datas irrident: vera miracula in Eccleſia fieri negant: Purgatorium irrident: dies feſtos contemnunt: Angelicam ſalutationem nihili faciunt: Sanctos inuocare nolunt. *Guido & Antoninus de VValdenſibus.*

Lutherani & Caluiniſtæ conſentiunt.

NON PROBANT, quòd illi (*iiſdem teſtibus*) Symbolum Apoſtolorum contemnunt: omne iuramentum illicitum eſſe dicunt: vrente carnis libidine omnem carnalem cõmixtionem concedunt: nullum omninò iudicium ſanguinis, aut cuiuſcunque corporalis ſupplicij ferunt.

Albigenſes. 1200.

Albigenſes dicunt quicquid beneficij mortuis à viuis impenditur, nihil prodeſſe: ire ad Eccleſias, & in iis orare, nihil conferre: quòd Eccleſia non poteſt facere cõſtitutiones, nec poteſt quemquam excommunicare: quòd extremæ Vnctionis Sacramentum nihil eſt: quòd peccatum non eſt à libero arbitrio: non eſſe confitendum: Purgatorium nullum eſſe. *Cæſarius Heiſterbachius lib. 5. cap. 21. Antoninus 4. part. tit. 11. cap. 7.*

Lutherani & Caluiniſtæ eadem docent.

NON PROBANT, quòd illi (*iiſdem teſtibus*) docent duo principia, & duos Deos, vnum bonũ, & alterum malum: Baptiſmum abiiciunt. Sacramentum corporis & ſanguinis Chriſti blaſphemant: tranſmigrationem animarum de corpore ad corpus fingunt: Chriſtum nec verum Deum, nec verum hominem fuiſſe aſſerunt: ante aduentum Chriſti nullos fuiſſe bonos: Eccleſiam non poſſe alliquid poſſidere, niſi in communi: corpora non eſſe reſurrectura: infernum nihil eſſe: mũdum ſemper extitiſſe, nec vnquam interiturum: matrimonium malum eſſe dicunt.

Almaricus. 1200.

Almaricus dicebat corpus Chriſti non aliter eſſe in pane altaris, quàm in alio pane: thurificationem, qua in Eccleſiis vtuntur, idololatriam vocabat: volebat quemlibet fidelem teneri, vt credat ſe eſſe membrum Chriſti, & hoc eſſe de articulis fidei. *Vincentius in Speculo hiſtoriali, Bernardus Lutzemb. de hæreſibus.*

Lutherani & Caluiniſtæ à tali doctrina nõ diſſentiunt.

NON PROBANT, quòd ille (*iiſdem teſtibus*) negabat aut generationem filiorum, aut diſtinctionem ſexuum in Paradiſo futuram fuiſſe, niſi Adam peccaſſet: non credebat reſurrectionem corporum, infernum, & idearum in mente diuina æternitatem.

Raymundus Lullius. 1260.

Raymundus Lullius docuit iniuriam eos facere, qui punirent hæreticos. *Nicolaus Eymericus part. 2. quæſt. 9. Lutzemb. in Catalogo.*

Idẽ Lutherus, & Lutherani, non tamen omnes aſſerunt.

NON PROBANT, quòd idem (*iiſdem teſtibus*) ſcripſit libellum de inuocatione dæmonum magiæ plenum, quodq́ oppugnauit ſanctæ Trinitatis vnitam eſſentiam, & perſonarum æqualitátem.

Fratricelli. 1300.

Fratricelli dicebant, viſionem ſanctarum animarum differri vſque ad nouiſſimum mundi diem. *Bernardus Lutzemb.*

Lutheri eadem eſt doctrina.

NON PROBAT, quòd, *eodem teſte*, illi aſſerunt, promiſcuos concubitus in locis occultis exercere licere.

Begardi. 1305.

Begardi dicebant hominem perfectum non oportere ieiunare, vel orare: eos, qui eſſent in ſpiritu libertatis, non eſſe humanæ ſubiectos obedientiæ, nec ad præcepta Eccleſiæ obligari: Euchariſtiæ Sacramentum non venerabantur. *Clemens Quintus in Concilio Viennenſi.*

Lutherani & Caluiniſtæ idem docent.

NON PROBANT, quòd illi, *eodem teſte*, docebant hominem non minus in hac, quàm in futura vita perfectam beatitudinem poſſe cõſequi: animam hic non indigere lumine gloriæ, ipſam eleuante ad videndum Deum: exercere ſe in actibus virtutum eſſe hominis imperfecti: animam perfectam licentiare à ſe virtutes: actum carnalem, cùm ad hoc natura inclinet, non eſſe peccatum; maximè cùm tentatur exercent: hominem in hac vita poſſe fieri tam perfectum, vt omninò non peccet.

Lollardi. 1315.

Lollardi Miſſam improbant: Sacramentum Pœnitentiæ negant: laicis peccata confitentur: hoſtiam conſecratam Deum fictitium appellant: Extremam Vnctionem irrident: creaturarum omnem conſecrationem nihili faciũt: Romanam Eccleſiam, & omnia eius decreta contemnunt: ieiunia irrident: quouis tempore carnibus veſcuntur: dies feſtos negligunt: Sanctorum inuocationem & merita contemnunt. *Ioannes Trithemius in Chronico Hirſaugienſi de anno 1315.*

Lutherani & Caluiniſtæ eadem ex profeſſo docent.

NON PROBANT, quòd illi, *eodem teſte*, dicebant Luciferum cum dæmonibus ſui a cælo iniuria pulſum, tãdemq́ beatitudini cum omnibus ſuis reſtituendum: Michaelem & Angelos omnes æternia cruciatibus deputandos, homines ab eorum ſecta alienos ſimiliter eſſe damnandos: Mariæ virginitatem negabant: Baptiſmi Sacramentum irridebant: Matrimonium iuratum meretricium nuncupabant: dicebant Deum nec ſcire, nec punire mala, quæ ſub terra fierent, & ſic virgines ſub terra nõ poſſe deflorari, etiamſi à mille

viris cognoſcerentur, neque tale ſtuprum peccatum eſſe.

Flagellantes. 1320.

Flagellantes dicebant aquam benedictam nullius eſſe efficaciæ; Sacramentum Confirmationis nihil eſſe: Sacramentum altaris corpus Chriſti realiter non continere: ſacerdoti mortalia crimina confiteri inutile eſſe: Extremæ Vnctionis nullum eſſe Sacramentum; negabant purgatorium, & orationes pro defunctis: improbabant indicta ab Eccleſia ieiunia. *Bernardus Lutzemb.*

Lutherani & Caluiniſtæ in his conſentiunt.

NON PROBANT, quòd illi, *eodem teſte*, cùm ſe ipſos virgis conciderent, interim prædicabant neminem ſaluari poſſe, niſi in ſanguine de proprio ſuo corpore excuſſo baptizaretur; nam Baptiſmum aquæ mutatum eſſe in baptiſmum ſanguinis: poſtquam ſecta ipſorum aduenisſet, Euāgelium Chriſti & ſacerdotium Eccleſiæ ceſſare: quēdam Begardum de Heruordia fuiſſe Heliam: Enoch verò fuiſſe quendam Conradum Smeth, qui has hæreſes primus in Thuringia ſeminauit; quem etiam in vltimo iudicio Chriſti loco ſeſſurum dicebant: omnium hominum animas ſimul in paradiſo creatas eſſe: licere fidem diſſimulare, &c.

Marſilius Patauinus. 1360.

Marſilius Patauinus dicebat nec Epiſcopum à Presbytero, nec Presbyterum à Papa differre in poteſtate: Chriſtum, quando in cælum aſcendit, non dimiſiſſe Vicarium, & ideo Papam non eſſe Vicarium Chriſti: Papam iudicari poſſe ab Imperatore, ſicut Chriſtus à Pilato, & à Cæſare iudicatus eſt. *Bernardus Lutzemb. de hæreſ.*

Lutherum & Caluinum eadem docere conſtat.

NON PROBANT, quòd ille, *vt idem Lutzemburgus teſtatur*, dixit Eccleſiam non poſſe obtinere bona temporalia.

Ioannes VVicleuus. 1390.

Ioannes VVicleuus, vt conſtet ex eius articulis poſtea Conſtantiæ damnatis, docuit ſubſtantiam panis & vini remanere in Sacramento altaris: Confeſſionem peccati eſſe ſuperfluam & inutilem: vitam monaſticam improbauit: Pontificum, & Epiſcoporū decreta & Indulgentias pro nihilo habuit: eos, qui Eccleſias dotârunt, reprehendit: omnia fieri neceſſitate abſoluta voluit.

Eadem Lutherus & Caluinus recipiunt.

NON PROBANT, quòd idem ſcripſit: Deus debet obedire diabolo: contra Scripturam eſt, quòd viri Eccleſiaſtici habeant poſſeſſiones: nullus eſt Dominus ciuilis, nullus Prælatus, nullus Epiſcopus, dum eſt in peccato mortali: iuramenta ſunt illicita, quæ fiunt ad corroborandos humanos contractus, & commercia ciuilia: Auguſtinus, Benedictus, Bernardus, damnati ſunt, niſi pœnituerint, quòd habuerunt poſſeſſiones.

Ioannes Huſſus. 1400.

Ioannes Huſſus ſcripſit, & docuit: Petrus non eſt, nec fuit caput ſanctæ Eccleſiæ Catholicæ: Romanus Pontifex non eſt caput Eccleſiæ: Papalis dignitas à Cæſare inoleuit: obedientia Eccleſiaſtica nulla eſſe debet: Ioannis VVicleui articuli perperam damnati ſunt.

Idem ſentiunt Lutherus & Caluinus.

Quę verò NON PROBANT, & in quibus Lutherani & Caluiniſtæ (cùm præcipuè ed VVicleuiſtas & Huſſitas originem ſuam referant) ab iiſdem diſſentiunt, ſequenti Articulo docebimus.

ARTICVLVS QVARTVS.

CERTA DOGMATA, IN QVIBVS LVTHERANI ET CALVINIANI AB HVSSITIS, VVICLEVISTIS, ET VVALDENSIBVS DISSENTIVNT: ET SIC AD ILLOS SVAM ORIGINEM REFERRE NON POSSVNT.

1. *SS. Trinitatis nomen*

ASSERIT HVSSVS.

A*D caput 5. prioris Ioannis*: Quicumque volunt cognitionem habere Trinitatis, debent prius credere in ipſam, ſcilicet quòd ſit Deus vnus in eſſentia, & trinus in perſonis.

In elucidatione fidei ſuæ: Credo ſingulos articulos ad illum intellectum, ad quem benedicta Trinitas præcepit illos credere.

NEGAT LVTHERVS.

In Poſtilla, de feſto S. Trinitatis: Vocula hæc *Trinitas* nuſquam in Scripturis reperitur, humanitus tantummodò inuenta eſt. Vnde omninò etiam frigidè ſonat, & multò præſtabilius foret, ſi Deus potius, quàm Trinitas diceretur.

2. *Chriſtum carne, non Deitate paſſum eſſe*

ASSERIT HVSSVS.

Ad cap. 3. prioris Petri: Paſſo Chriſto in carne, nō in diuinitate, quod ſignatum fuit in ariete immolato pro Iſaac, Gen. 22.

NEGAT LVTHERVS.

Ad cap. 3. Exod. Tomo 1. Iſlebienſi fol. 305. Non tantùm Marię Filius iuxta humanam naturam, quē-admodum Papiſtæ, & aliqui Sacramentarij fabulantur, nos redemit, pro nobis crucifixus & mortuus eſt; ſed totus Chriſtus, Deus & homo, nos redemit, crucifixus, mortuus eſt, & reſurrexit in carne. Vulnera, quæ Chriſti manibus & pedibus inflixerunt, non ſolùm Marię, ſed etiā Dei Filio, aut Deo inflixerunt. Nec ſolùm carnē Filij hominis crucifixerūt: ſed hoc modo Dei Filius, imò Deus ipſe trucidatus eſt. Nā Deus & homo vna perſona eſt. Quamobrem Deus crucifixus & mortuus eſt.

3. Dei-

3. *Deiparam Virginem Mariam omni peccato caruiſſe, alijs ſanctiorem fuiſſe, in cælo nobis patrocinari, & rectè inuocari*

ASSERIT HVSSVS.

In fidei ſuæ elucidatione: Rogo etiam pro meis ijſdem accuſatoribus Virginem caſtiſſimam Genitricem Saluatoris, reparatricem humani generis, Reginam cæli, quę ex titulo gratiæ naturæ ſuperadditæ Angelicam naturam ſuperat: quæ intra omnes beatos, citra ſuum Filium, eſt beatior, ſingulari priuilegio glorioſior, gratia & dotibus gloriæ fœcundior. De cuius plenitudine, ait Bernardus, accipiunt vniuerſi: ægri curationem, triſtes conſolationem, Angeli lætitiam, Filius Dei humanæ carnis ſubſtantiam, tota Trinitas gloriam.

Quæſtione de Credere: Credendum eſt, quòd beata Virgo Maria poſt Chriſtum hominem ſit ſanctiſſima, & ſuper omnes excellentiſſima, quæ, virgo exiſteos & mater, genuit Chriſtum.

De corpore Chriſti in Sacramenta altaris: Virgo mater Chriſti incomparabiliter dignior eſt me ſacerdote, & ſic quolibet ſacerdote, non Ieſu Chriſto, eò quòd genuit verum Deum, cùm ſit Genitrix Dei. Ex eo, quòd ipſa Chriſtum genuit, conſtituit ſe dignam exaltatione ſuper omnes choros Angelorum, & hominum infra Chriſtum.

Ad cap. 1. prioris Ioannis: Excepta beata Virgine, quæ poſt annuntiationem ſui benedicti Filij ab omni peccato immunis fuit, alij ſub iſta ſentẽtia B. Ioannis ſunt incluſi.

Ad cap. 2. Aduocatum habemus in cauſis ſcilicet animarum, non poſſeſſionum. Nec ſolum aduocatum, ſed etiam aduocatam. Vnde & canimus: *Eia ergo aduocata.*

In Replica contra Prædicatorẽ Plzneuſem: Et miror, quare ſacerdotes, cùm ſint Virgine matre Chriſti digniores, inuocant eius auxilium, dicentes: *Concede nos famulas tuos, &c. & glorioſa B. Mariæ Virginis interceſſione à præſenti liberari triſtitia, & futura perfrui lætitia*: ſimiliter dicentes: *Maria mater gratiæ, mater miſericordiæ, tu nos ab hoſte protege, & hora mortis ſuſcipe.* Ha haneq̃ & ſuperbe ſacerdos, audes interceſſionẽ, protectionẽ, & ſuſceptionẽ à matre Redemptoris digniſſima petere, & temetipſum ſuper Regina mũdi, Angelorũ Dña, & porta cęleſti ex corde auaro & tumido exaltare? &c. Diſce à muliere, quæ extollens vocem, Sacerdotũ, Scribarum, & Phariſæorum confudit ſuperbiam, dicens ad Ieſum: *Beatus venter, qui te portauit; & vbera, quæ ſuxiſti*: nã hęc mulier dignior Phariſæis, hac voce magis dignam Matrem Domini oſtendit eſſe Chriſti Apoſtolis. Ipſa namq; humilis deuotius ac feruentius ſuſcipiens Verbum vitæ annũciãte Angelo concepit, &c. Vnde facta eſt poſt ſuum Filium primũ medium humano generi ad ſaluandum. Ipſa ſiquidem reparatrix humani generis, & porta cęli: quia Genitrix Dei facta eſt, & Angelorum Domina, ſine cuius ſuffragio impoſſibile eſt ſaluari aliquem peccatorem, &c. Sancta Virgo eſt Regina mundi, Angelorum Domina, porta cæleſtis, mater gratiæ, mater miſericordiæ, &c. Petrus non vult, nec audet ſe extollere ſuper Virginem glorioſam.

ASSERIT VVICLEVVS.

Sermone de Aſſumptione Mariæ: Hic videtur mihi, quòd impoſſibile eſt nos pręmiari ſine Mariæ ſuffragio: veruntamen ſunt gradus in eius auxilio, vt quoſdam etiam præſcitos iuuat ad cauendum peccata, vel eorum grauedinem, & per conſequẽs ad pœnæ mitigationem.

NEGAT LVTHERVS.

Sermone de Natiuitate Mariæ: Simus pares Matri Chriſti, & æquè ſancti ſicut illa. Si credis æquè in te ac in Maria Deum habitare, non minus tibi, quàm illi procliue eſt, vt me adiuues.

In Poſtilla Dominica prima ab Epiphania: En Maria Deipara eouſque errauit, vt neſciret vbi Chriſtus quærendus eſſet. Et quis inter homines maior fuit peccator, quàm hic eſt ipſa Mater Dei?

Ad VValdenſes: Non poſſum vos habere pro hæreticis, quòd Dei Matrem non inuocatis.

Tomo 4. Germanica, fol. 132. ad 14. cap. Ioannis: Si venerit vſpiam vel monachus, vel diabolus, vel ſectarius quiſpiam ſpiritus, qui terrère te volens dicat: Deus ſeuerus eſt, & iracundus iudex; inuocanda tibi eſt Maria, & dicendum: *Maria mater gratiæ, mater miſericordiæ, &c.* Hinc fies certior, huiuſmodi doctrinam non niſi diabolicum mendacium, & lethale venenum eſſe.

4. *Angelorum hierarchiam, & ordines*

ASSERIT HVSSVS.

Ad cap. 3. prioris epiſtolæ D. Petri: Dicit *Angelis*, per quod intelligitur primus ordo: *Poteſtatibus*, intelligitur ſecundus ordo: *Virtutibus*, intelligitur tertius ordo, ſecundùm illud Dionyſij: Hierarchia eſt ordo diuinus: per Angelos namque hic intelligitur hierarchia infima, per Poteſtates media, per Virtutes ſuprema.

NEGAT LVTHERVS.

In captiuitate Babyl. cap. de Ordine: Ea, quæ Dionyſius in cæleſti Hierarchia de Angelis comminiſcitur, (in quo libro ſic ſudârunt curioſa & ſuperſtitioſa ingenia,) qua rogo auctoritata & ratione probat? Nonne omnia illius ſunt meditata, ac prope ſomnijs ſimilima, ſi liberè legas ac iudices?

5. *Sanctos eſſe in cælo*

ASSERIT HVSSVS.

Sermone habita Pragæ in Synodo ad clerum: Sanctorum Martyrum & Confeſſorum animę ſic accenduntur pro articulo mortis in amore Chriſti, quòd ſtatim ponuntur in patria, non relicta macula expurganda.

Epiſtola 22. Iam Petrus & Paulus regnant cum Rege ſuperno, iam interſunt choris Angelorum, iam vident Regem ſummum in decore, iam nullo afficiuntur tædio, ſed pleni ſunt incredibili gaudio.

De Eccleſia cap. 3. Sancti in patria clarè vident articulos, quos nos obſcurè cognoſcimus, nec dicũtur ipſos credere, ſed videre.

NEGAT LVTHERVS.

Ad cap. 25. Geneſeos: Hic Papiſtarum ſtultitia taxanda eſt, qui poſt mortem fecerunt quinque loca: primum infernum damnatorum, ſecundum infantium non baptizatorum, tertium purgatorium, quartum Limbum Patrum, quintum cælum apertum, &c. Magnum diſcrimen eſt inter Sanctos dormientes, & Chriſtum regnantem. Illi dormiunt, & naſciunt quid agatur, & tamen quieſcunt.

6. *Sanctorum merita, patrocinia, interceſſiones, & inuocationes*

ASSERIT HVSSVS.

Epiſtola 22. Petrus, & Paulus, glorioſi Martyres ſic iuncti Regi gloriæ, dignentur pro nobis intercedere, vt ipſorum auxilio fortes facti, ſimus eorum gloriæ conſortes humiliter patiendo.

Epiſt. 30. Scriptum in carcere in vinculis, in Vigilia S. Ioannis Baptiſtæ, qui dignetur orara pro nobis Dominum Ieſum Chriſtum, Amen.

Epiſt. 35. Ego adhuc ſpem habeo, quòd Deus omnipotens poteſt me eripere Sanctorum meritis de manibus eorum.

NEGAT LVTHERVS.

Sermone de Mammona. Pro meritis Petri ne vnū quidem obulū darem, vt me adiuuaret. Seipſum enim iuuare non poteſt.

Ad Valdenſes de adoratione Sacramenti: Non poſſum vos pro hæreticis habere, quòd neq; Dei Matrem, neque quemquam Sanctorum inuocatis. Nam de Sanctorum mortuorum interceſſione & inuocatione nihil in Scripturis extat.

7. *Sanctorum Reliquias venerandas*

ASSERIT HVSSVS.

Ad Pſalm. 115. Ex iſto patet, quòd corpora ſanctorum Martyrum ſunt honoranda, cùm ſint ex morte, quæ eſt pretioſa in conſpectu Domini, ſanctificata.

ASSERIT VVICLEVVS.

Tractato de Euchariſtia cap. 9. Conceditur ergo, quòd Reliquias, imagines, & Sacramenta ſunt cum prudentia adoranda.

ASSERIT IOAN. PRZIBRAVVS.

Cap. 33. Item profiteor de veris Reliquijs ſanctorum Martyrum, quòd ſint venerandæ & honeſtè conſeruandæ. Conſiderare ergo debemus, quanta gloria, & quanto honore honorabuntur à Deo in æternum illæ Sanctorum particulæ, & quanto amore amabuntur huiuſmodi corpora à Deo, & Sanctis eius.

NEGAT LVTHERVS.

In Poſtilla de exaltatione S. Crucis: Omnes Sanctorum Reliquiæ nihil aliud ſunt, quàm fraudes & seductiones fidelium. Quare omnino infra terrā defodiantur.

8. *Sanctorum imagines venerandas*

ASSERIT VVICLEVVS.

Lib. 18. epiſt. 45. Patet, quòd imagines tam bene, quàm malè poſſunt fieri. Bene, ad excitandum, facilitandum, & accendendum mentes fidelium, vt colant deuotius Deum ſuum.

De Euchariſtia cap. 9. Sed ideo adoramus imagines nudè vt ſigna: Deum autem quantum ſufficimus debemus adorare. Conceditur ergo, quòd Reliquiæ, imagines, & Sacramenta ſunt cum prudentia adoranda.

In Decalogo ſuper primo mandato cap. 15. Licet introductæ ſunt imagines in Eccleſiam poſt firmitatem fidei primitiuæ, vt ſint libri laicorum, & ſigna recordatiua ſingulis Chriſtianis, vt adorent debitè Sanctos Dei: tamen in veteri Teſtamento hoc nō licuit.

ASSERIT HVSSVS.

Contra imaginum adorationem: Quia propter imaginem Chriſti excitamur ad adorandum Chriſtum, & coram imagine adorationē noſtram facimus, dicitur largè ſumendo, quòd imaginē adoramus. Vnde videtur mihi, q; nec adoro imaginē Chriſti, quia ſignum, nec quia imago Chriſti; ſed adoro Chriſtum coram imagine Chriſti, quia eſt imago Chriſti, & excitat me ad adorādum Chriſtum, &c. Sicut adorauerunt Chriſtum in ſigno Patres veteris Teſtamēti: ſic nos adoramus Chriſtum in ſigno, & non ſignum. Vnde dicens Eccleſia hæc verba: *Ave Rex noſter*, non adorat ipſam imaginem his verbis, cùm non dirigit illa verba ad imaginem, & ſpecialiter nec intentionem, ſed ad ſuum ſignatum. Similiter cùm dicit *Tuam Crucem adoramus Domine*, dirigit verba ad Chriſtum, ſignans, quia ipſum Chriſtum crucifixum adorat per Crucem. Ex quo patet, quòd quamuis coram imagine Chriſti, vel alia cuiuſcunque Sancti licitè poſſunt homines genu flectere, orare, offerre, candelas ponere, & ſic faciunt: non tamen in nomine imaginis, ſed in nomine illius, cuius imago eſt, illa debent facere: ſicut & imago, non propter ſe, ſed propter imaginatū, eſt coram hominibus ſculpta, poſita, vel depicta.

ASSERIT IOAN. PRZIBRAVVS.

Cap. 34. Profiteor quòd imagines Chriſti & Sāctorum, excluſa ab eis indecentia ſeculari in cultu indecenti, poſſunt licitè in Eccleſijs Chriſtianorum haberi, & vtiliter retineri.

NEGAT CALVINVS.

Lib. 1. Inſtitut. cap. 11 § 3. Inſanire eos minimè obſcurum eſt, qui ſimulachra Dei & Sanctorum exemplo Cherubim defendere conantur.

9 *Epiſtolam D. Iacobi Canonicam*

ASSERIT HVSSVS.

In Commentarijs in epiſtolam Iacobi: Iacobi prima ponitur, propter triplicem dignitatem. Primò, propter dignitatem horum, quibus mittitur: ſcribit enim epiſtolam ſuam his, qui conuerſi erant ex Iudæis, qui alijs digniores erant. Secundò, propter dignitatem ſcribentis: quia licet B. Petrus fuerit primus Apoſtolorum, Iacobus tamen fuit origo Euangelicæ prædicationis. Tertiò, propter dignitatem loci, cui præſidet, ſcilicet Eccleſiæ Hieroſolymitanæ, vnde fons prædicationis proceſſit.

NEGAT LVTHERVS.

Præfatione in nouum Teſtamentum, editionis primæ: D. Iacobi verè ſtraminea eſt epiſtola, ſi ad alias comparetur. Non enim habet Euangelicum ſpiritum.

10. *Sententiam 1. Ioan. 5.* Pater, Verbum, Spiritus, & hi tres vnū ſunt, *&c. Canonicam*

ASSERIT HVSSVS.

In Commentarijs: *Et hi tres vnum ſunt.* Iſtum textum multi textus non habent; ſed melius eſt quòd ponatur, vt habet litera Auguſtini.

NEGAT LVTHERVS.

In ſua tranſlatione Germanica omiſit.

11. *Secundam & Tertiam epiſtolam Ioannis Canonicam*

ASSERIT HVSSVS.

In Commentarijs in ſecundam & tertiam Ioannis: Per hoc, quod ſunt ſimiles primæ in verbis, & in ſimili aſſertione fidei & charitatis aduerſus hæreticos, probantur eſſe Apoſtoli, non Ioannis Preſbyteri.

DVBITAT LVTHERVS.

In Prologis harum epiſtolarum.

12. *Epiſtolam Iudæ Canonicam*

ASSERIT HVSSVS.

In epiſtolam Iudæ: Iſta eſt quarta pars & vltima Canonicarum, in qua ponitur epiſtola B. Iudæ Apoſtoli. Hic dicitur Iudas Thaddæus, qui & frater Iacobi minoris. Scribit autem hanc epiſtolam generaliter omnibus fidelibus, cuius materia eſt de fide & charitate.

NEGAT LVTHERVS.

Contra Ambroſium Catharinum: Epiſtola Iudæ mihi quondam inutilis viſa, nūc agnita eſt è Petri epiſtola propter ſolum Papam ſcripta.

13. *D. Hieronymum*

LAVDAT HVSSVS.

Lib. de Decimis: Ad idem glorioſus Doctor beatus Hieronymus in epiſtola ad Paulinū dicit, &c.

VITVPERAT LVTHERVS.

De ſeruo arbitrio: Hieronymus mihi obijcitur, homo nullius neque iudicij, neque diligentiæ.

In colloquijs conuiualibus: Hieronymus non eſt dignus, qui inter Eccleſiaſticos ſcriptores numeretur.

14. *D. Auguſtinum*

LAVDAT HVSSVS.

Lib. de Decimis: Quòd ſi quæritur ſanctorũ Doctorũ teſtimonium, eece magni S. Auguſtini ſententia epiſtola 37. ad Macedonium, &c.

VITVPERAT LVTHERVS.

Contra Regem Angliæ: Quia eſt Auguſtinus? Quis nos cogat illi credere? Qua auctoritate eiua verbum eſt articulus fidei?

15. *D. Chryſoſtomum*

LAVDAT HVSSVS.

Lib. de Decimis: Ad idem magnus Patriarcha Chryſoſtomus, biaab Epiſcopis condemnatus, ſic loquitur, &c.

VITVPERAT LVTHERVS.

In Colloquijs conuiualibus cap. de Patribus: Chryſoſtomum oullo loco habeo, nihil eſt niſi loquaculus.

16. *Patrum ſcripta, & Concilia recipienda*

ASSERIT HVSSVS.

Sermone de fidei ſua elucidatione: Admitto omnes ſanctorum Doctorum ſententias, ipſam legem fideliter declarantes: venaror etiam omnia Concilia generalia & ſpecialia, Decreta, & Decretales, & omnes leges, Canones, & conſtitutiooes.

NEGAT LVTHERVS.

De ſerua arbitria: Deponite quicquid armatoræ ſuppeditat auctoritas Conciliorum, & Pontificũ: nos nihil recipimus, præter Scripturaa. Patrum auctoritaa ſusq; deq; ferenda eſt.

17. *Primatum D. Petri*

ASSERIT HVSSVS.

De Eccleſia cap. 9. Dictum B. Dionyſij eſt verum, quòd Petrus fuit capitaneus inter Apoſtolos, & fuit fundamentum Eccleſiarum. Ee dictum Auguſtini etiam eſt verum, quòd fuit primua inter Apoſtolos ſecundùm aliquam prærogatiuam. Et dictum Marcelli verum eſt, quòd Petrua fuit caput totius Eccleſiæ, quam regebat doctrina & exemplo. Non autem fuit perſona dignior matra Chriſti, nec æqualis Chriſto, nec rector Angelorum. Quare autem Chriſtus Petrum poſt ſe capitaoeum & paſtorem conſtituit, fuit præeminentia virtutum ad regẽdam Eccleſiam: Aliter enim prouidentia Patria improuidè eum conſtituiſſet Eccleſiæ ſuæ Epiſcopum. Et cùm omnes virtutes moralea in genere ſint connexæ, patet quòd Petrus habuit quandam præeminentiam in omni genere virtutum. Tres autem erant virtutes, in quibua Petrua præcellebat: fides, humilitas, & charitas. Fides, quam oportebat fuodamantum eſſe Eccleſiæ, præcellebat primùm in Petro, & ex iſta fide accepit Petrus onua præfecturæ Eccleſiæ: *Et ega dica tibi*, inquit Petra, *quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificaba Eccleſiam meam.* Vnde propter hæc Petri Vicarij, & Eccleſiæ præpoſiti, tenentur fidẽ prædicare Eccleſiæ, &c. Petrus primua Chriſti Vicarius ab ipſo electus, & Eccleſiæ ſpiritualiter deputatus.

ASSERIT IOAN. PRZIBRAVVS.

In profeſſione fidei cap. 38. Confiteor, quòd clauas ſoluendi & ligandi, peccata remittẽdi & retinendi datæ ſint à Chriſto Eccleſiæ ſanctæ in beato Petro principaliter, & in alijs Apoſtolis.

NEGAT LVTHERVS.

In Aſſertionibus artic. 25. Omnea Apoſtoli æquales fuerunt Petro, & nullum eorum ipſe elegit, fecit, confirmauit, miſit, aut aliquid eis mandauit. Quid enim facerent, ſi ſemel miſſum aliquem à Petro poſſent oſtendere, ſicut nos oſtendimus ab alijs miſſum? Act. 8.

Libro de poteſtate Papæ, ex profeſſo negat Petrũ maioram eſſe cæteris Apoſtolis.

18. *D. Petrum fuiſſe Romæ*

ASSERIT HVSSVS.

De Eccleſia cap. 7. Petrua Chriſti Apoſtolus Romanua Epiſeopua vocat Eccleſiam, primæ Petri vltimo, dicena Chriſti fidelihus Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Aſię, & Bithyoiæ: *Salutat vas Eccleſia, quæ in Babylone collecta eſt.* Ecce ibi Eccleſia ſumitur pro Chriſti fidelibus, qui erant Romæ cum B. Petro. Viguit ſancta Eccleſia Chriſti primò in Hieruſalem, tempore viationia Apoſtolorum cum Chriſto habitantium, & poſtea in Antiochia tempore cathedrationis S. Petri, & poſtea in Roma tempore prędicationis & paſſionis Petri & Pauli.

NEGAT LVTHERVS.

In Colloquijs conuiualibus fol. 306. Omnes hiſtoriæ teſtantur Petrum Romæ fuiſſe Epiſcopum: ſed meræ ſunt fabulæ.

19. *Primatum Romani Pontificis*

ASSERIT HVSSVS.

Quæſtione de Credere fol. 172. Non credendum eſt in Papam, vel iu auctoritatem Papæ; ſed credendum eſt, quòd Papa ſit immediatus Vicarius Ieſu Chriſti, & ſupremus ſacerdoa hîc in terris ratione officij, ſi & in quantum immediatos imitatur Dominum Ieſum Chriſtum, habẽs auctoritatem abſoluendi, & excommunicandi, Indulgeotiaa dandi, & alia, quæ ad claues pertinent, axtremè faciendi.

De Eccleſia cap. 7. Quamuis Eccleſia Chriſtiana cœpit à Iudæa, & caput Eccleſiæ Chriſtus fuit, martyrizatus in Hieruſalem, tamen rationabiliter vocata eſt Eccleſia Chriſti ſecundòm quandam præeminentiam Romana Eccleſia, propter tria. Primò, quia Chriſtua ſciuit Gentes ſub Romano Imperiu loco Iudæorum infideliter diſcedentiũ inſerendas, ſicut dicit Apoſtolue Rom. 11. Secunda cauſſa eſt, quia maior multitudo Martyrum ibi triumphauit, quàm in alia ciuitate. Ergo concedi debet, quòd Romana Eccleſia eſt ſancta mater, Eccleſia Catholica, ſponſa Chriſti, &c.

ASSERIT IOAN. PRZIBRAVVS.

Cap. 3. Profiteor fideli corde & ore, quia omni voluntate & deſiderio ſum in ſpe, & eſſe cupio in re, ex integro, inuiolabilitar, & inſeparabiliter membrum ſanctæ matris Eccleſiæ Catholicæ, vniuerſalis, & Romanæ, per totum orbem diffuſæ, in Apoſtolicia ſedibus à B. Petro Apoſtolorum principe fundatæ, & vſque modò continuatæ, & ſupra firmã petram tam firmiter roboratæ, quòd portæ inferi non poſſunt aduerſus eam quomodolibet præualera.

Cap. 27 Profiteor humiliter, quòd volo vſque ad mortem meam humiliter eſſe ſubiectua & obediena Ecclaſiæ Romanæ, & eiua ſummo Pontifici, &c.

NEGAT LVTHERVS.

Aduerſus Regem Angliæ: Papatua eſt principia Satanæ peſtilentiſſima abominatio, quæ vnquam ſub cælo fuit, aut futura eſt, &c. Viuus Papæ hoſtis ero, exuſtua bis hoſtis ero.

In Reſolutionibus: Poteſtaa Papæ eſt larua, tartarua, ſeminarium libidinum, pomparum, cædium, reliquarumq; abominationum in Eccleſia.

In Aſſertionibus, articulo 30. Non repugnare videtur Huſſus, quò minus ſit mooarchia Papæ. Hoc tantùm agit, impium Pontificem non eſſe membrum Eccleſiæ, ferendum tamen, ſicut alium quamuia tyrannum. Ego verò tametſi Sanctus Petrua præſideret hodie Romæ, negabo Romanum Epiſeopom eſſe Papam. Papa enim eſt res ficta in mundo, nequa fuit, neque eſt, neque erit,

ſed

ſed fingitur eſſe. Quare ipſam ſedem beſtiæ nego, nihil moratus, ſitne bonus, an malus, qui in ea ſedet.

20. *Indulgentias*

PROBAT HVSSVS.

Tomo 1. fol. 9. b. Falsè ſum delatus, quòd docuerim, quòd indulgentiæ nihil ſunt.

Quæſtione de Credere fol. 170. Papa, qui eſt immediatus Vicarius Chriſti, habet auctoritatem indulgentias dandi, & alia, quę ad claues pertinent, ſupremè faciendi.

Fol. 175. Omnis recipiens indulgentias, de tanto eas recipit, quanto habilior fuerit quoad Deũ.

IMPROBAT LVTHERVS.

In Aſſertionibus, artic. 18. Indulgentiæ ſunt meræ fraudes fidelium, & remiſſiones bonorum operum, & ſunt de numero eorum, quæ licet; & non ſunt de numero eorum, quæ expediunt, &c. Dico eas eſſe de numero eorum quę fallunt & perdunt, cùm ſine nihil niſi fraudes ſceleratorum ſanguiſugarum populi Dei.

21. *Epiſcopos certis officijs, & dignitate à Presbyteris differre*

ASSERIT HVSSVS.

Sermone habito Pragæ in Synodo ad Clerum: Epiſcopalis humilitas eſt gratuita virtus, & poteſtas Põtificis ordinatè deprimendi ſe, & ſubditos poſt ſe infra gradum dignificationis eis licitum modis, quibus dictum eſt in exemplis ſuperius. Et pro efficacia illius venerandæ poteſtatis glorioſè exercenda, ordinauit Deus in Epiſcopis varias poteſtates cognoſcendi & definiendi in cauſa Eccleſiaſtica, ligandi & ſoluendi, Sacramenta Eccleſiaſtica conficiendi, & adminiſtrandi, clericos ordinandi, & baptizatos confirmandi.

ASSERIT IOAN. PRZIBRAVVS.

Cap. 11. Sacramentum Ordinis duntaxat ab Epiſcopo eſt conferendum. Exemplum huius eſt in tota Lege noua & veteri, vbi nunquam aliter inuenitur, niſi quòd vel à Deo immediatè, vel ab Epiſcopis ſunt ſacerdotes & Epiſcopi conſecrati: contra cuius curſum velle agere, eſt cum Luciſero præſumere. Vnde hæretici ſunt hodie omoes tenentes omnem ſacerdotem eſſe Epiſcopum, & ſic poſſe ordinare. Tales enim ordioati ſunt magis latrones, quàm ſacerdotes. Ordinatio & conſecratio Epiſcopi ad ſolos Epiſcopos ſpectat, non ad ſimplices ſacerdotes.

NEGAT LVTHERVS.

In Reſolutionibus ſuper Propoſitionibus ſuis Lipſiæ diſputatis, concluſione 5. Cùm Epiſcopi & Presbyteri ſint iure diuino ijdem, & olim ijdem fuerint, dũ populorum curam haberent prædicando & miniſtrando, non video quo iure Epiſcopi relicto officio Presbyteris, ius tamen Presbyterorum ſecum aſcendentes ſuſtulerunt.

22. *Sacerdotium nouæ Legis*

ASSERIT HVSSVS.

Ad caput 2. prioris Petri: Sacérdotes dicuntur propter tria. Primò, quia ſunt ſacra recipientes: recipiunt enim Spiritum ſanctum per impoſitionẽ manus Epiſcopi, cùm eis dicitur: *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata*, &c. Secundò dicuntur ſacerdotes, quia ſunt ſacra conficientes. Vnde in eorum conſecratiooe dicitur: *Vt iſtæ conſecrentur Domine manus iſtæ, & benedicantur, vt quæcumque benedixerint benedicta ſint, & quæcumque conſecrauerint conſecrata ſint.* Tertiò dicuntur ſacerdotes, quia ſunt ſacra dantes: ipſi enim ſunt miniſtri Sacramentorum Eccleſiæ.

De corpore Chriſti in Sacramento Altaris: Corpus Chriſti non fit ex nihilo in effectu, ſed de pane, quod eſt contra rationem creationis. Et hinc dicit B. Bernardus in Sermone de corpore Chriſti: Audite modò, & obſtupeſcentes admiramini: nulli Angelorum, nulli Archangelorum, nullis ſupernis Spiritibus, ſed hominibus, nõ omnibus, ſed tantùm ordini noſtro commiſſam eſſe celebrationem tanti Sacramenti, vt cõſecratus in ſacerdotem, id ipſum cõficias in altari, quod Chriſtus confecit in Cœna Paſchali. In altari quippe ſacerdotum ore corpus Chriſti conficitur, non creatur, non naſcitur. Ecce quod in forma dicit: non creatur.

De Sacramento corporis & ſanguinis Domini: Ex poteſtate & inſtitutione Chriſti, veri Dei, & veri hominis, per miniſterium ſacerdotum eſt in Sacramento venerabili verum corpus & verus ſanguis Chriſti. Item tam bonus, quàm malus ſacerdos, habens fidem rectam circa Sacramentum venerabile, & habens intentionem ſic facere, vt præcepit Chriſtus, & dicens verba in Miſſa ſecundùm inſtitutionem Eccleſiæ, conficit.

NEGAT LVTHERVS.

Ad Pragenſes: Videtis itaque quales ſint per Ordines Papiſticos ſacerdotes: non vtique ſacerdotes Dei, ſed ſacerdotes Satanæ, tantùm vt Chriſtũ conculcent.

De abroganda Miſſa priuata: Certus eſto, nec vlla perſuaſione falli te ſinas, quiſquis eſſe voles purè Chriſtianus, nullum in nouo Teſtamento eſſe ſacerdotium viſibile.

23. *Horas Canonicas legendas*

ASSERIT HVSSVS.

Ad Pſal. 118. Nocte ſurgendum eſt, primò propter ſignificationis myſterium: nam media nocte facta eſt filiorum Iſrael liberatio, Ægyptiorum ſubmerſio, agni Paſchalis immolatio, Chriſti incarnatio, Chriſti reſurrectio, inferni deſtructio, Sanctorum è limbo eductio. *Septies in die laudem dixi tibi.* Nota, dicit *ſepties*. Primò ad literam: in Matutinis, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Veſpera, & Completorio. Secuodò *ſepties*, id eſt, perfectè.

NEGAT LVTHERVS.

In confutatione rationis Latomianæ: Magis credo peccare eos, qui legunt frigidas Horas, quàm qui omittunt.

Aduerſus Ambroſium Catharinum: Hic murmurantur & boaotur Horę Canonicæ ingenti labore, ſic tamen vt nunquam orentur.

24. *Sacerdotum continentiam*

ASSERIT HVSSVS.

Epiſtola 1. Hortor te in Domino, vt mulierum fugias conſortia, & cautus ſis dum confeſſiones mulierum audis, quòd per mulierum hypocriſim Satanas te non decipiat. Quòd ſi Plebanus factus fueris, caue ne iuuenem coquam habeas, ne plus caſam ædifices, quàm animam.

Epiſtola 28. Caueas confabulationem mulierũ, & ſpecialiter cautus eſto in aoditione confeſſionum, ne laqueo luxuriæ capiaris, quia te ſpero eſſe virginem caſtum Deo conſecratum.

Sermone de pace: Caſtitatem maximè tenentur ſeruare vltra communem populum clerici, tum ratione diuini præcepti, tum ratione voti proprij, tum ratione ſanctiſſimi miniſterij, tum ratione vtilis exempli.

Sermone habito in Synodo ad Clerum Pragenſem: Omnes guloſi & fornicatores ſunt Idololatræ: & fornicatores clerici ſunt idololatræ & ſacrilegi, voti & iuramenti pręſtiti tranſgreſſores, & filij Belial, neſcientes Dominum Ieſum, neque officium ſacerdotum.

Ad caput 7. prioris ad Corinthios: Septimum Matrimonij impedimentum eſt Ordo: quia clericus in maioribus Ordinibus non debet Matrimonium contrahere; quia votum fecit.

NEGAT LVTHERVS.

In captiuitate Babylonica, capite de Matrimonio: Impedimẽtum Ordinis merum eſt hominum commentum, præſertim cùm garriant, eo dirimi etiam contractum, ſemper ſuas traditiones ſuper Dei mandata exaltantes. Pereant iſtæ maledictæ hominum traditiones. Eſt inter ſacerdotem & vxorem verum & inſeparabile Matrimoniũ, mandatis diuinis probatum.

25. *Monachorum & Monialium vota ſeruanda*

ASSERIT HVSSVS.

Ad cap. 7 prioris ad Corinth. Nota ſecundùm Hieronymum, quòd virginitatem vouentibus, non ſolùm nubere, ſed etiam velle nubere peccatum eſt, &c. Tertium impedimentum Matrimonij eſt votum Deo factum ad continentiam ſeruandam.

NEGAT LVTHERVS.

Epiſt. ad VVolfgangum Reiſenbuſch: Deus ex æquo iubet vxorem ducere, ac ſumere cibum & potum. Caſtè & integrè viuere tam eſt in noſtra poteſtate, quàm omnia Dei miracula. Et ideo votum continentiæ impoſſibile eſt, & minimè ſeruandum.

26. *Virginitatem Matrimonio præferendam*

ASSERIT HVSSVS.

Ad cap. 7. prioris ad Corinthios: Bonum eſt homini eſſe fine vxore: honeſtum, propter puritatem; delectabile, propter libertatem; vtile, propter mercedem: quia ei debetur aureola & fructus cẽteſimus, de quo Lucæ 8. Auguſtinus: Supergreditur virginitas conditionem humanæ naturæ, per quam homines Angelis aſſimulantur. Maior eſt enim victoria virginum, quàm Angelorum: Angeli enim ſine carne viuunt, virgines verò in carne triumphant. Magis expedit continentiæ ſeruare propoſitum, quàm nubere, & hoc ratione maioris ſanctitatis. Et eſt argumentum tale. Studens ſanctitati & amori Dei, præferenda eſt cogitanti quæ ſunt mundi. Mulier innupta eſt huiuſmodi. Ergo, &c. Oſtendit Paulus, quòd licet vtrumque ſit bonum, tamen Virginitas eſt melior Matrimonio. Nota, quòd ſtatus coniugalis honeſtus eſt, ſed minus quàm continentiæ. Auguſtinus in Gloſſa: Non Matrimonium turpe eſſe monſtrauit, ſed quod honeſtius erat generalis honeſti nomine commendauit, &c. Ex quo colligitur, quòd eſt conſilium Spiritus ſancti, & per conſequens totius ſanctæ ciuitatis, ſtatum continentiæ obſeruare. Et patet, quòd fraternitates laicales, quæ prohibent artificem ſuum exercere artificiũ niſi nupſerit, ſunt contra conſilium Spiritus ſancti, prohibentes ſtatum ſummum, ſcilicet virginitatis, in ſuo artificio permanere: nec eſt paruum peccatum, tale conſilium Spiritus ſancti excludere.

NEGAT LVTHERVS.

De vita coniugali: *Creſcite & multiplicamini*, non eſt præceptum, ſed plus quàm præceptum, quod nos non poſſumus impedire, vel prætermittere; & perinde eſt neceſſarium vt edere, bibere.

In Sermonibus conuiualibus fol. 329. Caſtitatem vouere, nihil aliud eſt, quàm ſanctum coniugium damnare, & diris deuouere.

27. *Sacerdotum veſtes, tonſuram, &c.*

PROBAT VVICLEVVS.

Tractatu de gradationibus Scholaſticis, cap. 3. Hic redarguunt ſuperbi, improbantes iſtam rationem. Non, inquiunt, legitur, quòd Apoſtoli habuerũt caput & barbas raſas, ſicut nos vtimur: nec dixerunt Horas Canonicas, vt nos facimus: nec ſeruauerũt ieiunium, veſtimẽta, vel ritus in celebrando, ſicut nos facimus: ergo omnia talia ſunt illicita. Quis ſtultus neſcit, quoniam iſtud non ſequitur? Sed oportet fidelem nominare humiliter, non captioſè, quomodo aliqua ſunt docta implicitè in ſua ſpecie, vel ſuo principio, & aliqua explicitè in ſuo indiuiduo. Tunc dicitur, quòd ſuppoſita quacumque tali cæremonia, virtuoſa vel licita, fuit docta per appoſitiones in ſuo principio.

PROBAT IOAN. PRZIBRAVVS.

Cap. 29. *Cùm recitaſſet hoc VVicleui teſtimonium, ſubiungit*: Ex quibus patet, quòd iſte VVicleuo huiuſmodi ſunt ſuperbi & captioſi, quibus opponendum eſt, quòd variantes in his, ſine euicta neceſſitate virtuoſa, poſſent dici Schiſmatici. Addo de his plattis ſacerdotum & approbations eorum Hieronymum 12. q. 1. Duo ſunt, Auguſtinum libro de contemptu mundi valde latè.

PROBAT HVSSVS.

In Anatomia membrorum Antichriſti: Oportet nos clericos clericatos honore non aboti, ſed diligenti mandatorum cuſtodia hoc eſſe quod videmur. Omnia ſigna clericorum virtutes in nobis eſſe reputant, & virtutes reclamãt: clamat corona paupertatem, clamat veſtis animæ honeſtatem, clamat ſtatus puritatem, clamat cultus caſtitatem: & ideo niſi iſtis virtutibus polleamus, mẽtimur. Mentitur corona, mentitur habitus, mentitur ſtatus, mentitur cultus, mentitur profeſſio.

IMPROBAT LVTHERVS.

Lib. de votis Monaſticis, de Miſſa angulari, & ſæpe alias Clericorum ac Monachorum habitum, ac tonſuram miris ſannis & ludibrio proſequitur.

28. *Epiſcoporum, & ſacerdotum Excommunicationem timendam*

ASSERIT HVSSVS.

Tomo 1. de ſex erroribus: Timenda eſt Paſtoris ſententia, ſiue ſit iuſta, ſiue iniuſta. Ideo penſare debet ſubditus, quod habeat timorem.

Tom 2. fol. 345. & 346. *iam moriturus negat ſe contempſiſſe Pontificis Excommunicationem.*

Tom. 1. fol. 18. *Coram Concilio Conſtantienſi fatetur etiam iniuſtam Excommunicationem eſſe timendam, & recitat, vel etiam plures cauſas eſſe ait, quare Excommunicatio timeri debeat.*

NEGAT LVTHERVS.

In Aſſertionibus articulo 24. Docendi ſunt Chriſtiani Excommunicationem plus diligere, quàm timere.

Aduerſus execrabilem Bullam Papæ: Parati ſumus pro hac noſtra ſententia ſtultas veſtras cenſuras non modò cum gaudio ferre, ſed etiam rogare vt nunquam nos abſoluatis.

29. *Hominem eſſe liberi arbitrij*

ASSERIT HVSSVS.

Ad cap. 1. prioris ad Corinthios: Gratia gratum faciens quamuis habeatur ex Dei dono, efficienter tamen habetur ex libero arbitrio conſentiente: quia dicit Auguſtinus: Qui creauit te ſine te, non iuſtificabit te ſine te. Iſta autem gratia eſt à tribus. A Deo, vt principaliter efficiente: à gratia gratis data, liberum arbitrium excitante: & à libero arbitrio, vt conſentiente. Iſtam ergo gratiam optat Apoſtolus Corinthijs, vt grati Deo exiſtentes, bene incipiant, melius proficiant, & optimè terminent vitam ſanctam.

Ad cap. 4. prioris epiſt. D. Petri: Deus in ſaluatione hominis præſupponit aliquid: quia liberum arbitrium, quod quidem licet Deus poſſet in melius immutare, nõ tamen poteſt ipſum cogere per-

manentalibertate, eò quòd coactio libertati repugnat. Oportet ergo hominem velle ſaluari, aliter ipſum Deus non ſaluat: quia ſecuodùm B. Auguſtinum dicitur: Qui te fecit ſine te, ooo iuſtificabit te ſine te.

NEGAT LVTHERVS.

In Aſſertionibus, artic. 36. Liberum arbitrium poſt peccatum res eſt de ſolo titulo. Liberum arbitriũ figmentum eſt in rebus, ſeu titulus ſinare.

30. *Bona opera ad ſalutem neceſſaria: ſolam fidem non ſufficere.*

ASSERIT HVSSVS.

Ad cap. 2. epiſtola Iacobi: Fides, quæ per dilectionẽ non operatur, ineſſicax ad ſalutẽ, & mortua eſt: quia ſenſu caret & motu, non ſentiens delectationem, quæ eſt in charitate, nec motum boni operis. Et ſicut non reficitur pauper ſolo verbo miſericordiæ: ſic nec ille ſaluabitur ſola fide. Vnde dicitur: *Nunquid fides poterit ſaluare eum ſine operibus?* quaſi dicat, minimè. Fides enim ioformis non valet ad emptionem beatitudinis, quamuis valere poſſit ad euitationem grauioris damnationis, ſed viuificatur per charitatẽ operantem. Sed contra Marci vltimo: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit*: Ergo ſola fides ſine opere ſufficit ad ſalutem. Solutio. Illa auctoritas intelligitur de fide perfecta per dilectionem operante, & ſic ſoluit Gloſſa. Vel poteſt dici, quòd verba illa intelligũtur de pueris baptizatis, nondum habentibus facultatem operandi. Val poteſt dici, quòd intelligatur de fide formata: litera verò de fide informi. Similiter illud Rom. 3. *Arbitramur hominem per fidẽ iuſtificari, ſine operibus legis*, id aſt cæremonijs legalibus. *Sicut corpus ſine ſpiritu*, q. d. Ita omnes per opera fidei iuſtificati ſunt, non iuſtificãta ſola fida: quia ſicut corpus ſine ſpiritu, qui dat vitam corpori, mortuum eſt, id eſt, penitus mortuum; ita & fides ſine operibus, id eſt, ſine dilectione operante, quæ eſt vita animæ, mortua eſt, qoia nihil prodeſt. Vnde Anſelmus in Proſologio: Non abſurdè dicitur fides viuere operoſa, quia habat vitam dilectionis, ſine qua non operatur.

De Eccleſia cap. 8. Duplex eſt fides, vna informis, cùm credunt dæmones, & contremiſcunt: alia eſt fides charitate formata. Iſta cùm perſeuerauerit ſaluat, ſed non prima. Vnde quoad ſecundam dicitur Ioannis 3. *Qui credit in Filium Dei habet vitam æternam.* Et Petro habenti & cõfitenti illam fidem, dixit Saluator: *Beatus es Simon Bariona*: Et illa fides eſt fundamentum virtutom, in quibus Chriſti Eccleſia conuerſatur.

In epiſt. Iudæ: Sicut primùm per fidam & bona opera merentur ſaluari: ſic ſecundò par murmurationem & immunditiam mereotur damoari.

NEGAT LVTHERVS.

Ad cap. 2. epiſt. ad Galatas: Sola fides Chriſti neceſſaria eſt, vt iuſti ſimus: cætera omnia liberrima, neque præcepta amplius, neq; prohibita. Quando ſic docetur: Fides iuſtificat quidem, ſed ſimul ſeruare oportet mandata Dei, quia ſcriptum: *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata*, ibi ſtatim Chriſtus negatus aſt, & fides abolita: quia mandatis Dei, ſiue legi tribuitur, quod eſt ſulius Dei.

31. *Mandata Dei per gratiam diuinam ſeruari poſſe*

ASSERIT HVSSVS.

Tractatu Conſtantiæ in carcere conſcripto, de mandatis Domini: Cùm quilibet Chriſtianus, vſum rationis retinens, tenaatur Deum ſuper omnia diligera; ſed non eum verè charitatiuè diligit, ſi mandata eius non cuſtodit, mendax eſt: ideo oeceſſe eſt Chriſtiano cuilibet, vt mandata Dei cuſtodiat; ſed non ritè cuſtodiet, niſi ea cognoſcat: ideo neceſſe eſt ſibi ad ſalutem, vt maodata Dei primùm ſciat, & hinc cuſtodiat.

Ad Pſal. 118. *Cùm perſpexero*, id eſt perfectè aſpexero, ſcrutando præcepta, amãdo præmia, timẽdo ſupplicia, adiutus per tuam gratiam, & directus in omnibus mandatis tuis. Non ait in vno, alijs omiſſis, ſed in omnibus: quia dicitur Iacobi 2. *Si quis totam legem ſeruauerit, offendat autem in vno, factus eſt omnium reus.*

NEGAT LVTHERVS.

In confutatione rationis Latomianæ: Tot Scripturæ teſtimonia probant, mandatum Dei eſſe impoſſibile nobis, vt oihil ſit manifaſtius.

32. *Quadrageſimam, & indicta ab Eccleſia ieiunia ſeruanda*

ASSERIT HVSSVS.

De Pœnitentia: Per luxuriam homo offendit ſeipſum, contra quam aſt diſcretum ieiunium. Qui impugnatur peccato luxuriæ, debet deuotè orando Dei implorare auxilium, & corpus ieiuoio caſtigare: quia

Luxuriat rarò non bene paſta caro.

Vnda Alanus dicit:

Subtrahe ligna foco, ſi vis extinguere flammam:
Sic carnis motus, otia, vina, dapes.

quia ſicut ligna appoſita igni, ſic cibi & potus additi augent inflammationẽ corpori ad luxuriam. Tu ergo appropinquante Quadrageſima, quæ aſt ſpeciale tẽpus pœnitentiæ, vt verè pœniteas, dole cordialiter de peccato, ooli amplius peccare.

NEGAT LVTHERVS.

Reſponſione ad Ambroſium Catharinum: Hodie ſic ieiunatur, vt non caro mortificetur, ſed vt bonum opus ſit hoc die ieiunaſſe. Quid autem hoc aliud eſt, quàm impia facies Antichriſti?

De doctrinis hominum vitandis. Erroneum eſt & plenum mendacijs, quòd certis temporibus anni, item io Vigilijs Apoſtolorum & aliorum Sanctorum ieiunijs neceſſitatem imponunt, ſub graui peccato, tamquam Eccleſiæ decreto & mandato. Nam ieiunia, quod ad dies & cibos attinet, libera & adiaphora in perpetuum eſſe debent.

33. *Conſilia Euangelica, & opera ſupererogationis*

PROBAT HVSSVS.

De Eccleſia cap. 17. Præceptum eſt doctrina Dei genaralis, omnem hominem ſemper obligãs ſub pœna peccati mortalis, eo ipſo, quo vnquã ab eo lapſus ſuarit. Conſilium aſt doctrina Dei ſpecialis, ſolùm obligans ſub pœna venialis, pro tempore huius vitæ. Ideo dicunt Doctores, quòd præceptum eſt imperfectorum, obligans aos ſub ratione, qua ſarui ſunt: Conſilium autem eſt perfectorum, quod etiam ſupra obligat, ſubintellige generaliter, & ſemper ſub pœna peccati mortalis. Sed ad declinaodam peccati occaſiooem, conſulit eis vt amicis. Vnda ſi ſanctus ex magoitudine diuini occaſione cõſilij inciderit in mortale. Hoc eſt ex præuaricatiooe primi mandati, & non ex nõ obſeruantia diuini coofilij. In patria verò, vbi non eſt periculum val occaſio paccandi, non eſt conſilium ita dictum. Nam in patria noo eſt voluntaria paupertas, nec ſapit egentiam, quã Chriſtus conſulit Matth. 19. *Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia quæ habes.* Secunda eſt obediantia præpoſito coactiuo, de qua Lucæ 9. *Si quis vult venire poſt me, abneget ſemetipſum*, tamquã diſcipulus chariſſimus. Nec reluctatio caſtitatis, de qua Matth. 19. *Sunt Eunuchi, qui ſe caſtrauerunt propter regnum cælorum.* Nec effactualis retributio aduerſantibus, de qua Matth. 5. *Benefacite his, qui oderunt vos.* Nec concutientium violenter humilis patientia, de qua Matth. 5. *Si quis te percuſſerit in dextram maxillam, præbe ei & alteram.* Nec ſupererogatio operũ miſe-

ricordiæ, de qua Lucæ 6. *Omni petenti te tribue, &c.* Omnia iſta duodecim conſilia in forma ſua primaria nõ habebūt eſſe in effectu neceſſario, ſed in ſenſu & forma ſecundaria obſeruabunt ſicut mãdata æterna, & in via ſunt ad vitã ſaluberrima.

Tomo 2 fol. 234. Vnus dicitur alio perfectior, in quantum non ſolùm ſeruat mandata, quæ ſunt neceſſitatis; ſed etiam cõſilia, quæ ſunt ſupererogationis: & ſic dicit Chriſtus Matth.19. *Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veniens ſequere me.*

IMPROBAT LVTHERVS.

In Aſſertionibus art. 30. Fortaſſis etiam in hoc peccauit Ioannes Huſs, quòd duodecim conſilia Euangelica fecit, cùm non ſit niſi vnicum virginitatis, ſiue cœlibatus. In qua re deceptus eſt per impiam Thomæ & Thomiſtarum Theologiam.

In Colloquijs Latinis Tom.2.cap. de Sanctis: Ioannes Huſſus contra Papatum exiguum tentauit, morte minus dignum, aſſerens duodecim conſilia Euangelica, multoſq; Papæ errores cõfirmans. Horrendus certè error Scripturam ſacram in præcepta & conſilia impia diſtribuere, & deinde docere, omnes homines poſſe & debere præcepta Dei ſeruare, ſed conſilia eſſe libera, illa non obligare. Ex iſto fonte orta eſt ſecuritas, & hypocriſis operum ſupererogationis, & non debitorum.

34. *Neminem eſſe certum de ſalute*

ASSERIT HVSSVS.

Ad cap. 1. poſterioris epiſt. D. Petri: Hic dubitatur, vtrum aliquis viator poſſit eſſe certus de ſua prædeſtinatione? Et videtur quòd non, per illud Eccleſiaſtis 9. *Nemo ſcit an amore, vel odio dignus ſit.* In oppoſitum videtur hic eſſe Petrus, dicens: *Facitis veſtram certam vocationem & electionem,* & ſic certam prædeſtinationem. Hic eſt notandum, quòd nullus viator ſcit certitudinaliter, ſine reuelatione ſibi de hoc facta, ſe eſſe prædeſtinatum, & ſic nec ſe eſſe in gratia, nec opus ſuū eſſe virtuoſum. Hoc autem tripliciter contingit. Primò ex parte Dei, à quo electio gratiæ, & opus virtuoſum dependent principaliter. Nam gratia eſt donum à Deo immediatè infuſum, & non noſtris meritis acquiſitum; & cùm illam dat ſecundùm quod ex ſua beneuolentia homo acceptat, quæ homini, reſpectu ipſius, ſine reuelatione eſt occulta, ſequitur, quòd ex parte Dei homini ſua prædeſtinatio & gratia ſunt incerta, &c. Nec ſequitur: nullum peccatum mortale ſcio in me, ergo ſcio me eſſe in gratia, &c. cùm dicat Apoſtolus: *Nihil mihi conſcius ſum, ſed in hoc non iuſtificatus ſum, &c.*

NEGAT LVTHERVS.

In epiſt. ad Galatas: Fabula eſt Scholaſticorum aſſerere, incertum eſſe, num ſit homo in ſtatu ſalutis, nec ne.

35. *Aliquos mortali peccato carere*

ASSERIT HVSSVS.

Ad cap. 1. prioris ad Corinthios: Sanctificatio ſpecialis, quæ fit per gratiam Spiritus ſancti, remouet culpam, & pronitatem peccandi mortaliter: & talis fuit ſanctificatio Ioannis Baptiſtæ, & Hieremiæ. Sed ſanctificatio ſpecialiſſima, quæ fit per gratiã ſingularem, remouet culpam originalem, & pronitatem ad peccandum tam venialiter, quàm mortaliter: & talis fuit in beata Virgine.

NEGAT LVTHERVS.

In Aſſertionibus artic. 33. Nemo eſt certus ſe non peccare mortaliter, propter occultiſſimũ ſuperbiæ vitium.

36. *Peccatorum differentiam*

ASSERIT HVSSVS.

Ad Pſal. 118. Ioãnes Euangeliſta aliquando loquitur de peccato graui, ſiue mortali, vt 1. Ioannis 3. *Scitis quoniam ille apparuit, vt peccata tolleret, & peccatũ in eo non eſt. Omnis qui manet in eo, non peccat: & omnis qui peccat, non videt eum.* Ecce hic loquitur de peccato graui mortali, ſiue de crimine. Sed ibi 1. Ioan.1. *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt:* loquitur de peccato leui, quod vocatur à nobis veniale. Et ſic videtur, quòd omnis iniquitas eſt peccatum; ſed non contra.

NEGAT LVTHERVS.

In Aſſertionibus, art. 32. Omne opus iuſti damnabile eſt, & peccatum mortale, ſi iudicio Dei iudicetur.

In Reſolutionibus ſuper propoſitiones ſuas: Nam ideo nullum eſt peccatũ natura ſua veniale, ſed omnia damnabilia: quòd autem venialia ſunt, gratiæ Dei tribuendum eſt.

37. *Septem Sacramenta*

ASSERIT VVICLEVVS.

In Poſtilla ſuper 15. cap. Marci: Sacramenta Eccleſiæ ſunt velut caſtrũ & munitio tutiſſima, quã velut fluuius immenſus primò circuit aqua Baptiſmatis, quæ primò coërcet acceſſus hoſtiles. In interioribus ripis fluminis ſunt Confirmatio & Pœnitentia, velut vallus & murus exterior. In medio velut turris fortiſſima Sacramentum Euchariſtiæ collocatur, ad quam aſcenditur per gradus Ordinis: & citra hos gradus Matrimonium quaſi murus interior, defendens legitimè forum ſeculare & Eccleſiaſticum. Oſtiolum autem, per quod ingreditur vitam futuram, eſt Extrema Vnctio. Sed & totam iſtam ſeriem caſtrorum fundauit Chriſtus, dans vicarijs poteſtatem vbiq; erigendi.

In eadem Poſtilla ſuper 1. Cor. 1. Quędam Sacramenta difficiliora ad credendum, & magis neceſſaria ad ſalutem, per ſe promulgauit, vt Baptiſmum, Euchariſtiam, Ordinem, & Pœnitentiam: quædam autem per Apoſtolos, vt Confirmationem, & Extremam Vnctionem. De Confirmatione patet in Actibus Apoſtolorum: & de Extrema Vnctione Iacobi 5. imò Marci 6. fit mentio de olei vnctione.

ASSERIT HVSSVS.

Ad cap. 5. epiſt. Iacobi, agens de Extrema Vnctione: In hoc Sacramento non imprimitur character. Aut enim eſt diſtinctionis, & hic imprimitur in Baptiſmo: aut ſtrenuitatis, & hic imprimitur in Confirmatione: aut excellentiæ & dignitatis, & hic imprimitur in Sacramẽto Ordinis. Vnde hoc Sacramentum iterari poteſt: illa autem non iterantur, quæ relinquunt in ſuſcipiente characterem, vt Baptiſmus, Confirmatio, & Ordo: cætera verò quatuor non relinquunt. Dupliciter autem ratio Sacramenti dicitur: primò idem eſt, quod iterata benedictio; ſic nullum iteratur: ſecundò idem eſt, quod iterata ſuſceptio; ſic iteratur Euchariſtia, Pœnitentia, Matrimonium, & Vnctio.

ASSERIT IOAN. ROKIZANA.

De Sacramentis in genere cap. 1. Conſtanter dico, quòd Sacramenta nouæ Legis ſunt numero ſeptẽ: Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia, Pœnitentia, Vnctio extrema, Ordo, Coniugium.

ASSERIT IOAN. PRZISRAVVS.

Cap. 1. Confiteor ſeptem ſanctæ Eccleſiæ Sacramenta, auctore Deo tradita, & ſuorum Apoſtolorum auctoritate inſtituta, eſſe ab omnibus fideliter & inuiolabiliter credenda, tenenda, & veneranda: quæ ſunt ſacrum Baptiſma, Confirmatio, Ordo, ſacroſancta Euchariſtia, Pœnitentia, Matrimonium, & Vnctio extrema: quæ ſingula ſunt ex fide Catholica, tamquam Eccleſiæ neceſſaria

& ſalubria antidota, à cunctis approbanda & tenenda.

ASSERVNT VVALDENSES.

In confeßione ad Vngariæ Regem miſſa anno 1508. Sacramenta ſeptenario incluſa numero Chriſti vtilia pandimus, quibus populo incredulo promiſſa Dei impleta eſſe ſignificatur.

NEGAT LVTHERVS.

In captiuitate Babylonica: Principio neganda mihi ſunt ſeptem Sacramenta, & tantùm tria pro tempore ponenda: Baptiſmus, Pœnitentia, Panis. Quamquam, ſi vſu Scripturæ loqui velim, non niſi vnum habeam Sacramentum, & tria ſigna ſacramentalia.

38. *Sacramenta veteris & nouæ Legis differre*

ASSERIT HVSSVS.

In Pſal. 117. Sacramenta veteris Legis non iuſtificabant, ſecundùm quod dicitur Rom. 3. *Ex operibus legis non iuſtificatur omnis caro.* Et ſubditur: *Iuſtitia autem Dei per fidem Ieſu Chriſti.* Sed Sacramenta nouæ Legis iuſtificant, & ideo dicuntur portæ iuſtitiæ.

NEGAT LVTHERVS.

In captiuitate Babylonica: Error eſt Sacramenta nouæ Legis differre à Sacramentis veteris Legis.

39. *In aliquibus Sacramentis imprimi Characterem*

ASSERIT HVSSVS.

Ad cap. 5. epiſt. Iacobi: Baptiſmus, Confirmatio, & Ordo, relinquunt in ſuſcipiente characterem.

NEGAT LVTHERVS.

In captiuitate Babylonica, capite de Ordine: Huic tam debili fundamento nixi, characteres effinxerũt, quos huic Sacramento tribuerunt, qui imprimerentur ordinatis indelebiles. Vnde quæſo tales cogitationes? qua auctoritate, qua ratione ſtabiliuntur?

40. *Baptiſmum conferre gratiam*

ASSERIT HVSSVS.

Ad cap. 1. prioris ad Corinth. Triplex eſt ſanctificatio: quædam eſt communis, quę fit per Sacramenta; & ita Corinthij fuerunt ſanctificati, quia per Baptiſmi ſuſceptionem ſancti facti: quædam eſt ſpecialis, quæ fit per gratiam Spiritus S. quædam ſpecialiſſima, quę fit per gratiam ſingularem. Prima remouet culpam, confert gratiam; non tamen remouet fomitem, qui eſt pronitas ad peccandum.

Ad cap. 2. prioris epiſtolæ Ioannis: Baptiſmus non ſolùm credentes purificat, ſed interdum etiam nõ credentes emundat, vt paruulos: cùm enim illi ſolùm teneantur originali peccato, ſine omni cõſenſu poſſunt per vim Baptiſmatis ab illo peccato mundari.

NEGAT LVTHERVS.

Sermone de recumbentibus: Baptiſmus non eſt plus quàm externum ſignum.

41. *Pueros aliena offerentium fide baptizari*

ASSERIT HVSSVS.

Ad cap. 2. prioris Ioannis: Baptiſmus non ſolùm credentes purificat, ſed interdum nondum credentes emundat, vt paruulos. Sed huic obſtatur per illud Marci vltimo: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit,* &c. Hic eſt notandum, quòd aliquod eſt peccatum Originale, aliud actuale. Primum ſine conſenſu contrahitur, reliquum numquam ſine actuali conſenſu committitur. Illud igitur quod ſine conſenſu contrahitur, paruulis ſine conſenſu remittitur. Illud autem, quod non poteſt ſine conſenſu committi, neque poteſt ſine conſenſu remitti. Cùm igitur paruuli ſolùm teneantur originali peccato, ſine omni conſenſu poſſunt per vim Baptiſmatis ab illo mundari.

NEGAT LVTHERVS.

Ad VValdenſes, reprehendens eos, quòd pueros ad alienam offerentium fidem baptizant: Præſtat, inquit, prorſus omittere Baptiſmum, quàm baptizare ſine fide.

42. *Aquam benedictam, & aquæ Baptiſmatis conſecrationem*

PROBAT VVICLEVVS.

De Blaſphemia cap. 17. Audiui quendam ſacerdotem conqueri de ſeductione Hoſtiarij, dum diebus Dominicis deferendo aquã benedictam immiſcet ſæpe aquam non benedictam, & ſic nouiſſima Parochiæ non habent aſperſionem aquæ totaliter benedictæ, & per conſequens in ſpiritualibus differenter fraudatur Parochia. Non enim fas eſt dicere, quòd aquæ talis aſperſio nihil valet. Nec valet dicere, quòd in liquidis quantumcumque per vnum Sacramentũ ſanctificat quantumlibet copulatum: tum quia non coëxtenduntur, ſed occupant loca propria. Et nota ſecũdùm Philoſophos, ſanctitas aquæ, cùm ſit accidens, non migrat de ſubiecto vno in aliud: tum etiam, quia Hoſtiarius, proijciendo guttam aquæ benedictæ in mare, ſanctificaret totum mare: imò cùm omnes aquæ mediterraneæ, paludales, vel fontales continuantur cum mari per cataractas abſconditas, Hoſtiarius poſſet faciliter ſanctificare omnes aquas mundi. Et cùm aqua non debeat iterum conſecrari, olim ceſſaſſent aquarum conſecrationes miniſterio ſacerdotis. Nec valet dicere, quòd ſpiritualiter generatur noua ſanctitas, vt contigit de luce: tum quia idem ſic foret de ſanctificandis conſtantibus pane, palmis, igne, cera, thure, pera, fructibus, & alijs ſanctificatis communiter: tum etiam, quòd liceret Exorciſtæ, Hoſtiario, vel laico cuicumque benedicere vel ſacrare cuncta huiuſmodi, & deferre ipſa ad loca, in quibus multiplicarent ſibi ſimilia in ſubiecto capaci. In quo caſu ſic deferẽs candelam ad locum tenebroſum, ipſum illuminat: ſic videtur, quòd applicans facit nouam aquam, ſi conſecrat ipſam aquam, ipſa ſui initio conſecrata, quia aliter ſolus Deus conſecraret, & non Presbyter vel miniſter. Relictis igitur obiectionibus contra reſponſiones fictas, videtur quòd ſicut in primitiua Eccleſia habuerunt Chriſti diſcipuli poteſtatem faciendi miracula, ſic habuerunt poteſtatem corpora tam rationabilia, quàm irrationabilia conſecrandi. Nam Marci vltimo dicitur: *Signa autem eos, qui crediderint, hæc ſequentur: in nomine meo dæmonia eijcient.* Cùm igitur in corporibus tam animatis, quàm inanimatis latent dæmonia, vt patet de legione miſſa in porcos: & in aëre, & in alijs corporibus, vbi magis nocent homini, eſt notorium hos latere. Euangelium igitur promittens nedum ſacerdotibus, ſed generaliter in Chriſtum credentibus, poteſtatem & effectum eijciendi dæmonia, dat fidem, quòd ſic poſſunt in exemplum credentes, cùm poteſtas Domini inextinguibilis perpetuò ſit parata.

ASSERIT IOAN. ROKIZANA.

Cap. 5. de conſecratione fontis: Primò videamus, an licitum ſit, conſecratam aquam pro baptizandis in vaſe ſenſibili habere. Et pro iſto dicit Dionyſius de Eccleſiaſtica Hierarchia: Et tunc aquam ſanctis inuocationibus cum ſanctificauerit, &c. Vbi patet, quòd in primitiua Eccleſia aqua pro ſanctificandis ſanctificabatur, cum infuſione Chriſmatis, & ſigno crucis.

ASSERIT IOAN. PRZIBRAVVS.

Capite 9. Sacramentum Baptiſmatis in fonte

conſe-

conſecrato cum ſolitis cæremonijs eſt exercendum.

Cap. 30. Item profiteor religioſè & Catholicè, quòd aquæ cõſecratio eſt licita in religione Chriſtiana.

NEGAT LVTHERVS.

Libro de viſione Danielis contra Catharinum *omnes creaturarum conſecrationes damnat.*

43. *Sacri Chriſmatis vſum*

ASSERIT HVSSVS.

Ad caput 5. Iacobi: Quare non additur hic oleo balſami, ſicut in Baptiſmo, & Confirmatione? Solutio: Baptiſmus eſt intrantium, Confirmatio pugnantium, à quibus exigitur bona vita pro ſe, & fama pro alijs: ideo vnguntur Chriſmate conſecrato ex balſamo propter odorem bonæ famæ, & oleo propter nitorem conſcientiæ: his autem, qui conſortio hominum ſubtrahuntur, ſufficit bona conſcientia.

Sermone habito Pragæ in Synodo ad clerum: Hæc ſimoniacæ hæreſeos deteſtata eſt ſancta Synodus, & anathematizauit: vt de cætero nec pro Ordinatione, nec pro Chriſmate, Baptiſmo, vel Balſamo quicquam exigatur ſtatuit. Sed quia contra iam dicta, & à Spiritu ſancto Eccleſiæ tradita ſubrepunt Antichriſti gloſſulæ, nunc labore, nunc paſtu, nunc conſuetudine palliatæ: ideò illis Innocentius Papa reſpondit: Si quis, inquit, quodlibet Sacramentum Eccleſiaſticum, vtpote Chriſma, vel oleum ſanctum, &c. per pecuniam acquiſiuit, honore malè quæſito cereat: emptor, & venditor, & interuentor nota infamiæ percellantur.

ASSERIT IOAN. ROKIZANA.

Cap. 9. de Chriſmate: Concorditer datur intelligi, quòd hæc obſeruantia ritus circa Baptiſmum emanauit ab Apoſtolis, & quòd hæc vbique per Eccleſias Chriſtianorum debent obſeruari inconcuſsè, & firmiter ſine hæſitatione, &c. Patet igitur quàm malè faciunt, qui ex incurabilitate, contemptu, aut ſui ſpiritus elatione ipſam ſacri olei, & Chriſmatis in Baptiſmate omittunt vnctionem.

NEGAT LVTHERVS.

Libro de Miſſa angulari: Deus Purgatorium extinxit, an etiam tantum medullæ adhuc in manibus ſuis habeat, vt rancidum Chriſma, præter ſuam vtilitatem, per mera figmenta humana introductum, poſſit efflare?

44. *Confirmationis Sacramentum*

ASSERIT HVSSVS.

Ad cap. 5 Iacobi Solus Baptiſmus eſt intrantium, Confirmatio pugnantium, &c. Character imprimitur in Baptiſmo, Confirmatione, & Ordine. Vnde Sacramentum Extremæ Vnctionis iterari poteſt: illa autem Sacramenta non iterantur, quę relinquunt in ſuſcipiente characterem.

ASSERIT VVICLEVVS.

In Poſtilla ad cap. 1. prioris ad Corinth. Quædam Sacramenta per ſe Dominus promulgauit, vt Baptiſmum, Euchariſtiam, Ordinem, & Pœnitentiam: quædam autem per Apoſtolos, vt Confirmationem, & Extremam Vnctionem. De Confirmatione patet in Actibus Apoſtolorum, &c.

ASSERIT IOAN. ROKIZANA.

De Sacramentis cap. 1. Secundò recipit homo perfectam virtutem, quaſi quoddam augmentum ſpirituale, & hoc fit per Sacramentum Confirmationis.

Cap. 11. Nullus poteſt ambigere, quin Apoſtoli illud Sacramentum ex magiſtri ſui inſtitutione didicerunt, ex quo poſt ipſius aſcenſionem illud exercuerunt. Ergo patet, quòd hoc Sacramentum à Chriſto proceſſit.

ASSERIT IOAN. PRZIBRAVVS.

Cap. 10. Item profiteor credendum, quòd baptizati à proprio Epiſcopo, iuxta formam & ſtatuta Eccleſiæ, cum Chriſmate ab Epiſcopo conſecrato ſunt confirmandi.

ASSERVNT VVALDENSES.

In confeßione fidei ad Vngariæ Regem anno 158. Fide ex Scripturis ſumpta profitemur, temporibus Apoſtolorum illud obſeruatum fuiſſe, quicumque in pubeſcentiæ annis promiſſa donorum Spiritus ſancti non acceperũt, huiuſmodi per orationem manuumq́ impoſitionem in fidei confirmationem ſuſcipiebant.

NEGAT LVTHERVS.

Contra Louanienſium articulos theſi 55. Confirmationem eſſe Sacramentum ſine verbo aſſeritur, & ſentina Louanienſium mentitur à Chriſto eſſe inſtitutum.

45. *Tranſubſtantiationem in Euchariſtiæ Sacramento*

ASSERIT HVSSVS.

Lib. de Cœna Domini cap. 2. Quicquid Chriſtus Ieſus per ſe Apoſtolis, & per ipſos, & per alios ſanctos Doctores tradidit, & quicquid tenet ſancta ſua Romana Eccleſia de hoc Sacramento venerabili, hoc firmiter eſt credendum, &c. Ex poteſtate & inſtitutione Chriſti veri Dei & veri hominis per miniſterium ſacerdotum eſt in Sacramento venerabili verum corpus ſuum, quod cõceptum eſt, & natum ex Maria Virgine caſtiſſima poteſtate Spiritus ſancti, quod paſſum eſt in cruce, quod iacuit in ſepulchro per triduum, quod aſcẽdit in cælum, & ſedet ad dextram Dei Patris. Illud, & non aliud, ſine noua ſui ſubſtentiali inceptione, eſt in ipſo Sacramento venerabili. Similiter ſanguis, qui effuſus eſt in cruce in remiſſionem peccatorum de eodem corpore. Item credendum eſt, quòd tam bonus, quàm malus ſacerdos habens fidem rectam circa Sacramẽtum venerabile, & habens intentionem ſic facere, vt pręcepit Chriſtus, & dicẽs verba in Miſſa ſecundùm inſtitutionem Eccleſiæ, conficit, id eſt virtute verborum ſacramentaliter facit miniſterialiter eſſe ſub ſpecie panis verum corpus Chriſti: ſimiliter ſub ſpecie vini miniſterialiter eſſe verum ſanguinem Chriſti. Et dico facit miniſterialiter, quia tamquam miniſter Chriſti, qui poteſtate & verbis Chriſti facit, quod facit Chriſtus poteſtate propria, & verbis proprijs, tranſubſtantiãos panem in corpus Chriſti, & vinum in ſanguinem ſuum. Vnde canit Eccleſia: *Dogma datur Chriſtianis quòd in carnem tranſit panis, & vinum in ſanguinem.* Et iterum: *Verbum caro panem verum verbo carnem efficit, fitq́, ſanguis Chriſti merum, etſi ſenſus deficit, ad firmandum cor ſyncerum ſola fides ſufficit.*

Cap. 3. Verbum caro, id eſt, Filius Dei exiſtens homo, efficit verbo ſuo per Tranſubſtantiationẽ verum panem carnem, & merum, id eſt vinum, fieſcilicet per Tranſubſtantiationem ſanguis. Patet iſta materia de conſecratione diſt. 2. per Sanctos Ambroſium, Euſebium, & alios: vnde cantum ſupradictum approbatum ab Eccleſia ab anno, quo cœpi cantum diſcere, cantaui in ſcholis & Eccleſijs: poſt legi in Officio, & in Miſſis, & prædicaui in ſermonibus, & nunquam prædicaui, quòd in Sacramento altaris manet ſubſtantia panis materialis, de quo me veritatis inimici mẽdaciter accuſârunt, &c. Poſt verba conſecrationis in ipſo Sacramento tam diu eſt corpus & ſanguis Domini, quàm diu manet ſpecies panis & vini, & non ſeorſum corpus, & ſeorſum ſanguis, ſed

ſub vtraque ſpecie manet Chriſtus totus, vt canit Eccleſia. Vnde corpus Chriſti eſt ſub ſpecie panis per Tranſubſtantiationem panis in ipſum corpus, & ſanguis eſt concomitanter: & ſanguis eſt ſub ſpecie vini per Tranſubſtantiationem vini in ſanguinem, & corpus ſub eodem concomitanter. Vnde ſtultiſſima & turpiſſima veſania foret dicere, quòd ſolùm quandu ſacerdos eleuat Sacramentum venerabile, tunc eſt corpus Chriſti, & quando deponit non eſt.

In carmine de Cœna Domini:

Non eſt panis, ſed eſt Deus
Homo liberator meus,
Qui in cruce pependiſti,
Et in carne defeciſti.
Non augetur conſecratum,
Nec conſumptum ſit mutatum,
Nec diuiſum in fractura,
Plenus Deus in ſtatura.
Caro panis, ſang au vinum
Eſt myſterium diuinum,
Huic laus & gloria
In ſeculorum ſecula.

ASSERIT IOAN. PRZIBRAVVS.

Cap.13. Profiteor tenendum & credendum ab omnibus firmiter, quòd Chriſtus verus Deus, & verus homo eſt, & viuit in Sacramento Chriſti viſibili ſecundùm ſuam propriam naturam & ſubſtantiam corpoream, & ſecundùm naturalem eius exiſtentiam, eandem penitus in numero, quã ſumpſit de Virgine Maria, & ſecundùm quam reſedit in cælo in dextra Patris.

Cap.14. Credo quòd non minus, nec ſecundùm minus, aut maius corpus Chriſti, & totus Chriſtus eſt in Sacramento ſenſibili, quàm eſt in cælo.

Cap 20. In Sacramento Euchariſtiæ poſt conſecrationem non manet panis materialis.

Cap.21. Item profiteor veraciter, quia ante annos viginti M. Ioannes Huſs cum Magiſtris & Doctoribus nationis Bohemicę ex pleno conſilio ſuo & conſenſu vnanimi, nullo, vt dicebant, contradicente, reprobauerunt, & confutauerunt, & prohibuerunt publicè iſtos articulos VVicleui, quòd ſcilicet panis materialis remanet in hoſtia poſt conſecrationem: item quòd in Sacramento accidentia non ſtant ſine ſubiecto: item quòd Chriſtus non eſt in eodem Sacramento identicè & realiter.

ASSERIT HIERONYMVS PRAGENSIS.

Cùm rogaretur, quid ſentiret de Sacramento? *inquit:* Ante conſecrationem panem, in conſecratione & poſtea verum Chriſti corpus. *Tum quidã:* Aiunt te dixiſſe poſt conſecrationem remanere panem. *Tum ille:* Apud piſtorem, *inquit*, panis remanet. *Poggius Florentinus epiſtola ad Leonardum Aretinum.*

NEGAT LVTHERVS.

Aduerſus 32. articulos Theologorum Louanienſium: Tranſubſtantiatio panis & vini in Sacramento à magiſtrollis Louanienſibus ſine omni fundamento, ſine vllo verbo, ex mera inſcitia traditur.

46. *S. Miſſæ Sacrificium*

ASSERIT HVSSVS.

Sermone in exequijs habito Pragæ ad populum: Si vult ſacerdos Miſſam magnificare, ſit magnus in ſancto opere, & non aſcribens beato Gregorio mendacium: dicat ipſe cum B Gregorio iſtud in 4. Dialogorum capitulo de virtute & myſterio hoſtiæ ſalutaris: Penſemus quale ſit pro nobis ſacrificium hoc, quod pro abſolutione noſtra paſſionem vnigeniti Filij Dei ſemper imitatur. Quis enim fidelium dubiũ habere poſſit, in ipſa immolationis hora ad vocem ſacerdotis cœlos aperiri, in illo Ieſu Chriſti Domini myſterio Angelorum choros adeſſe, ſummis ima ſociari, terrena cæleſtibus iungi?

Tractatu de corpore Chriſti: Super his fundans ſe vniuerſalis Eccleſia, dicit in Canone Miſſæ: *Offerimus panem ſanctum vitæ æternæ, & calicem ſalutis perpetuæ.* Et iterum: *Panem cæleſtem accipiam, & nomen Domini inuocabo.*

De Cœna Domini: Canticum Eccleſiæ: *Verbum caro panem verum verbo carnem efficit*, legi in Officijs & Miſſis, & prædicaui in ſermonibus.

ASSERIT VVICLEVVS.

De Apoſtaſia cap. 18. *vbi approbat totum ritum Miſſæ à principio ferè vſque ad finem, dicens eum egregium & egregiè declaratum, concludens de omni ritu illo, & dicens:* Certum quidem eſt, quòd omnia talia de tanto ſunt laudabilia, de quanto excitant vt Chriſtus plus ametur.

ASSERIT IOAN. PRZIBRAVVS.

Capite vigeſimo ſeptimo: Item profiteor, quòd in officijs Eccleſiaſticis omnes pro poſſe obligantur, & debent ſe Eccleſię matri & Metropolitanę conformare, in pſallendo Matutinas, Miſſas, Veſperas, & cætera officia publica.

Cap.28. Totus ritus & ordo communiter ſacrificãdi ſeu Miſſandi ex Sanctorum Traditionibus, tamquam ex aureis maſſis & pretioſiſſimis gemmis, decentiſſimè elaboratus, & comportatus, & cultui diuiniſſimæ Eochariſtiæ, & eius honori & magnificentiæ ſaluberrimè & ſapientiſſimè adaptatus in ſuis ſingulis ritibus & moribus, videlicet in geſtu, ſignis, & habitu ſeu veſtimentis conſuetus à cunctis ſacrificantibus eſt obſeruandus, & abſque ineuitabili neceſſitate à Chriſti ſacerdotibus non eſt prætermittendus, ſed opere tenus exequendus, &c. Ioannes VVicleuus, libro de poteſtate Papæ, approbat omnia ornamenta ſupradicta, declarãs maximamq; vtilitatem morum & virtutum per eadem deſignari. Item de Apoſtaſia cap. 18. approbat totum ritum Miſſæ, à principio ferè vſque ad finem, dicens eum egregium, & egregiè declaratum, concludens de omni ritu illo, & dicens: Certum quidem eſt, quòd omnia talia de tanto ſunt laudabilia, de quanto excitant, vt Chriſtus plus emetur. Hæc ille. Erubeſcat ergo diſcipulus à magiſtro ſuo, & in hoc ſit ſicut magiſter eius. VVicleuus celebrauit Miſſas ſuas ritu & forma Eccleſiæ: faciant idem Thaboritæ, vel confundantur dici VVicleuiſtæ.

NEGAT LVTHERVS.

In Colloquijs conuiualibus fol. 168. *negat ab Huſsitis accipiendam eſſe Euchariſtiam, propterea quòd priuatas Miſſas celebrant.*

Fol. 274. A tẽpore Gregorij Magni Miſſa priuata multos etiam ſanctitate inſignes viros fefellit. Ioannes Huſſus eodem errore imbutus fuit: mirum quòd Deus ab hac vnica idololatria me ſeruauit.

Libro de abominatione Miſſæ: Meum facturus officium omnes moneo, vt hanc profanationẽ Miſſę non ſecus ac ipſum diabolum fugiant & deteſtentur. Magiſtratum hortor, vt eam funditus ab Eccleſia pellant, & aboleant, &c.

47. *Eleuationem Euchariſtiæ in ſacrificio Miſſæ*

PROBAT HVSSVS.

Tractatu de Cœna Domini: Iſtas tres eleuationes debet habere in memoria Presbyter dum eleuat, & offert in Sacramento venerabili Deo Patri corpus Chriſti.

IMPROBAT LVTHERVS.

De abreganda Miſſa priuata: Miniſter nullo verbo meminit ſacrificij inter eleuandum, quod tamen oportuit quàm maximè. Quamquam quid referret ſi nihil eleuaretur? Ex hominibus enim eſt ea eleuatio, non ex inſtituto Chriſti.

48. *Melchiſedech panem & vinum offerens, ſacrificium Miſſæ præfiguraſſe*

ASSERIT HVSSVS.

Ad Pſalm.109. Hoc ergo iorat, quòd Chriſtus eſt ſacerdos ſecundùm ordinem Melchiſedech, qui primus panem & vinum in corpus & ſanguinem ſuum conſecrauit, cuius ſacrificij ſimilitudinem præmiſit Melchiſedech, &c. Melchiſedech panem & vinum obtulit, Geneſ.14. & Chriſtus panem & vinum in corpus & ſanguinem ſuum conſecrauit, Deo Patri obtulit, & diſcipulis offerri commiſit, Matth.26.

NEGAT LVTHERVS.

De abominatione Miſſæ priuata: In eo mentiuntur, quòd aſſerunt Melchiſedech ſacrificaſſe panem & vinum.

49. *Euchariſtiam poſt conſecrationem extra vſum eſſe Sacramentum*

ASSERIT HVSSVS.

In Proteſtatione Teme 1.fol.95. Falsò dicunt, quòd quando hoſtia eleuatur, tunc eſt corpus Chriſti, & quando ponitur, tunc non eſt.

De Cœna Domini: Poſt verba conſecrationis in ipſo Sacramento tamdiu eſt corpus Chriſti, quādiu manet ſpecies panis & vini.

NEGAT LVTHERVS.

Paulus Crellius in artuulu Torgenſibus: Cùm Philippus aſſereret: Nihil habet rationem veri Sacramenti extra vſum diuinitus inſtitutum: Lutherus hac ſententia mirum in modum gauiſus: Macte, inquit, virtute ac pietate, mi Philippe, tibi datur gratia, qui potuiſti Pontificijs Sacramentum adimere, quod ego nunquam tentare vel aggredi auſus fui.

50. *Euchariſtiam adorandam*

ASSERIT HVSSVS.

Tractatu de omni ſanguine Chriſti glorificato: Nos adoramus corpus Chriſti & ſanguinem in dextra Dei Patris exiſtentem, & in venerabili Sacramento, quod ſacerdotes conficiunt, abſconſum, & ſic ſcimus quid adoramus.

Contra Bullam Papæ de electione crucis: Secundum genus Reliquiarum eſt Euchariſtia, in memoriam paſſionis, reſurrectionis, & aſcenſionis Chriſti, credentibus in remiſſionem peccatorum derelicta. Vnde ipſa Euchariſtia magis à fidelibus veneranda, quàm aliorum Sanctorum Reliquiæ.

NEGAT LVTHERVS.

Ad Valdenſes: Non damnandi, nec hæreſeos accuſandi ſunt, qui Sacramentum non adorant: cùm nō ſit præceptum, nec Chriſtus in hoc adſit.

51. *Vbiquitatem corporis Chriſti*

ASSERIT LVTHERVS.

Ad cap.9. Eccleſiaſtis: Sic Chriſtus quoque extra locum eſt contra illos, qui captiuant Chriſtum loco, cùm tamen vbique ſit. Neque enim Verbum Dei ſegregatur à carne. Vbi Deus eſt, & caro Chriſti eſt: Deus eſt vbique. Ergo & Chriſtus quoque eſt vbique.

NEGAT HVSSVS.

Tractatu de ſanguine Chriſti: Corpus Chriſti cum omnibus partibus ſuis ſolùm in cælo eſt localiter & dimenſiuè, licet in Sacramento altaris ſit dimenſiuè & verè.

52. *Euchariſtiam pro infirmis ſeruandam*

ASSERIT HVSSVS.

Tractatu de ſanguine Domini: Si ſeruant Presbyteri in Eccleſijs Sacramentum, tunc ſemper finaliter ſit propter manducare, vt infirmi in caſu nō valentes ad altare accedere, manducent ſalubriter conſeruatum.

NEGAT LVTHERVS.

De adoratione Sacramenti: Aediculæ, quibus Euchariſtia promiſcuè ſeruatur, deijciendę ſunt.

53. *Communionem ſub vtraque ſpecie*

ASSERIT HVSSVS.

Epiſt.48. De Sacramento calicis habetis ſcriptum, quod ſcripſi Conſtantię: Si poteſt fieri, attentetis, vt ſaltem permittatur per Bullam illis dari, qui ex deuotione poſtulauerint, circūſtantijs adhibitis.

NEGAT LVTHERVS.

De formula Miſſæ: Si quo caſu Concilium ſtatueret, tùm minimè omnium nos vellemus vtraque ſpecie potiri: imò tūc primùm in deſpectum tam Cōcilij, quàm ſtatuti ſui, nos velle aut alterutra tantùm, aut neutra, & nequaquam vtraque potiri: & planè anathema habere, quicunque auctoritate talis Concilij, vel ſtatuti vtraque potirentur.

54. *Pœnitentiam Sacramentum eſſe*

ASSERIT VVICLEVVS.

Ad caput 1. prioris ad Corinthios: Baptiſmus, Euchariſtia, Ordo, & Pœnitentia, Sacramenta difficiliora ſunt ad credendum, & magis neceſſaria ad ſalutem.

Ad caput 5. Iacobi: Oportet Sacramentum recipere Pœnitentię pro mortalibus abluendis, confitendo non ſolùm Deo, ſed & homini in caſu.

ASSERIT HVSSVS.

Diſputatione aduerſus Indulgentias Papales: Licet ſufficiat apud Chriſtum vbique præſentem contritio: tamen Sacramentum Pœnitentiæ eſt valde neceſſarium, licet non prodeſt ſine contritione præſuppoſita.

NEGAT LVTHERVS.

Diſputatione contra Antinomos cap.12. Cauenda eſt doctrina Papiſtarum de Pœnitentia, ſicut ipſe infernus & diabolus.

In Captiuitate Babylonica: Duo tantùm Eccleſiæ ſunt Sacramenta, Baptiſmus, & Panis. Nam Pœnitentiæ Sacramentum, quod ego his accenſui, ſigno viſibili, & diuinitus inſtituto caret.

55. *Pœnitentiæ partes tres*

ASSERIT HVSSVS.

Tractatu de Pœnitentia: Suot autem Pœnitentiæ perfectę tres partes, ſcilicet Contritio, Confeſſio, & Satisfactio.

NEGAT LVTHERVS.

In captiuitate Babylonica, capite de Baptiſmo: Contritio, & peccatorum Confeſſio, & deinde Satisfactio, & omnia alia hominum excogitata ſtudia, ſubitò te deſerent, & infeliciorem reddent.

56. *Contritionem in vera Pœnitentia requiri*

ASSERIT HVSSVS.

Tractatu de Pœnitentia: Contritio eſt dolor intimus cordis, quem homo habet pro peccatis, quo plus dolet, quàm ſi amiſiſſet diuitias ſeculi, famam, vel amicos.

Diſputatione aduerſus Indulgentias: Sacramentum Pœnitentiæ non prodeſt ſine Contritione præſuppoſita.

ASSERIT IOAN. ROKIZANA.

De Sacramentis cap.16. Contritio eſt dolor cordis pro peccatis commiſſis, & pro amiſſione gra-

tiæ Dei, quam oportet eſſe maiorem, quàm pro amiſſione cuiuſcunque commodi temporalis.

NEGAT LVTHERVS.

Concione de Pœnitentia: Contritio facit hypocritam, imò magis peccatorem.

57. *Peccata ſacerdoti confitenda eſſe*

ASSERIT VVICLEVVS.

Ad caput 5. Iacobi: Oportet recipere Sacramentum Pœnitentiæ pro mortalibus abluendis, confitendo non ſolùm Deo, ſed & homini in caſu. Et cùm ſpecialiter confitendum ſit Vicario Chriſti, qui mediat inter Deum & hominem, poſteri ordinârunt confeſſionem auricularem.

ASSERIT HVSSVS.

Tractatu de Pœnitentia: Secundá pars Pœnitentiæ eſt Confeſſio, quæ eſt coram Deo, & ſacerdote peccatorum recognitio, quæ debet eſſe plana & integra. Plana, vt ſacerdos intelligat: integra, ne confitens aliquod peccatum ſcienter abſcondat. *Qui enim abſcondit ſcelera ſua, non dirigetur*, &c. Tu ergo appropinquante Quadrageſima, quæ eſt ſpeciale tempus Pœnitentiæ, vt verè pœniteas, dole cordialiter de peccato. Noli amplius peccare: cõfide de Dei miſericordia: confitere peccata tua ſacerdoti, non tardans: ora deuotè & humiliter: ieiuna patienter: da eleemoſynam, ſi potes, abundanter.

ASSERIT IOAN. ROKIZANA.

De Sacramentis cap. 17. Secunda pars Pœnitentię eſt ipſa Confeſſio, quæ fit ſacerdotibus, ac niſi hęc confeſſio haberet efficaciam, videretur quòd Chriſtus ſuperfluè dediſſet Apoſtolis & ſuccedentibus ſacerdotibus clauium poteſtatem. Ad quid rogo conceſſit Apoſtolis Chriſtus poteſtatem ligandi peccata, niſi oſtenſio eorum ſacerdoti ſoluenti ac liganti faceret ipſa crimina eſſe nota?

ASSERIT IOAN. PRZIBRAVVS.

In profeſſione fidei cap. 16. Confeſſio auricularis facienda eſt idoneo ſacerdoti.

ASSERVNT VVALDENSES.

In confeſſione fidei exhibita anno 1508. Peccator ſi animo, intentione, opere à retroactis vitijs reſipuerit, talis in veritate conſtitutus, ſi Presbyterum ſcientem diſcernere malum à bono, cuius labia ſcientiam diuinæ legis cuſtodierint, inuenerit, huiuſmodi ſacerdoti recta intentione ſcelera confeſſione reuelare debet, quo veluti iudice, loco Dei præſidente, & Eccleſiæ, iure legis Domini culpę eius grauitas rectè dijudicetur, & correctus conſilium pœnitentiæ ad reformationem ſui habeat, Chriſti clauibus aut ſolutus, aut ligatus humiliter obſequatur.

NEGAT LVTHERVS.

Dominica Reminiſcere: Nolo confiteri ob id ſolum, quia Papa præcepit, ac fieri vult. Qui habet fortem ac firmam fidem, quòd dimiſſa ſunt ſibi peccata, is poteſt confeſſionem hanc omittere, & ſoli Deo confiteri.

58. *Satisfactionem pro pœna temporali neceſſariam*

ASSERIT HVSSVS.

De Pœnitentia: Tertia pars Pœnitentiæ completiua eſt Satisfactio, per quam peccator debet ſatisfacere Deo, ſibi, & proximo. Deo, humiliãdo ſe: ſibi, affligendo ſe: proximo, reddendo ſibi quę ſua ſunt. Vnde iuxta hoc ponuntur tres partes Satisfactionis, ſcilicet oratio, ieiunium, eleēmoſyna. Per orationem ſe homo Deo humiliat, per ieiunium ſe affligit, per eleēmoſynam proximo ſatisfacit.

Aduerſus Indulgentias Papales: Requiritur vltra Contritionem & Confeſſionem, ſecundùm qualitatem & quantitatem culpæ qualitas & quantitas pœnæ, & diſpar fructus boni operis. Ideò ſi quantumcunque contritus, & ore confeſſus, dum rem alienam retinet, quam reſtituere poteſt, non abſoluitur à peccato.

De Eccleſia: Ille verè ligatur, qui iuxta confeſſionis ſuæ tenorem iuſto Satisfactionis debito obligatur: ille ſacerdotali officio abſoluitur, cuius peccatum ad condignam Satisfactionem iuſtè remittitur.

ASSERIT IOAN. PRZIBRAVVS.

In profeſſione fidei cap. 15. Sacerdotes, qui ex contemptu Satisfactionis opera non iniungunt, nec confitentes abſoluunt, nec abſoluere ſe credunt, &c.

ASSERVNT VVALDENSES.

In confeſſione exhibita anno 1508. Si cor contritum defuerit, ſimulquè confeſſio cum relaxatione culpæ, atque ſatisfactio ſimulata ad hæc acceſſerit, vanum ſignum, vacua gratia Chriſti eſſe pronuntiamus.

NEGAT LVTHERVS.

In Aſſertionibus artic. 5. Vehementer odi, ac ſublatum vellem hoc vocabulum *Satisfactio*: quod non modò in Scripturis non inuenitur, ſed & periculoſum habet ſenſum.

59. *Extremam Vnctionem eſſe Sacramentum*

ASSERIT VVICLEVVS.

Ad caput primum prioris ad Corinthios: Quòd Vnctio extrema eſt medicina ad ſanandũ peccatum, ad intitulandũ in officio nouo, vt patet Iacobi 5. Eſt enim Extrema Vnctio ſignum efficax & finalis & vniuerſalis remiſſionis peccatorum, per vnctionem infirmi pœnitentis in determinatis partibus cum oleo oliuæ, ab Epiſcopo conſecrato, miniſtrato à ſacerdote, verba cum intentione debita proferente.

ASSERIT HVSSVS.

Ad caput 5. Iacobi: *Inducat* Non dicitur, inducatur, per quod innuit, quòd hoc Sacramentum conferendum eſt ſolis petẽtibus verbo, vel ſigno aperto. *Vngentes eum*, ſcilicet infirmatum. Ex quo patet, quòd oleum & vnctio eſt efficacia huius Sacramenti: *oleo*, ſcilicet conſecrato in nomine Domini. Et alia Gloſſa formam conſecrationis oſtẽdit. Sed quare non additur hic oleo balſami, ſicut in Baptiſmo & Confirmatione? Solutio. Baptiſmus eſt intrantium, Confirmatio pugnantium, à quibus exigitur bona vita pro ſe, & fama pro alijs. Ideo vnguntur Chriſmate conſecrato ex balſamo, propter odorem bonæ famæ: & oleo, propter nitorem conſcientiæ. His autem, qui ex conſortio hominum ſubtrahuntur, ſufficit bona conſcientia, &c. Videtur quòd non refert, à quocunque Presbytero hoc Sacramentum detur. Solutio. Quantum ad vnctionem non refert, ſicut & in alijs Sacramentis: ſed huic annexa eſt oratio, quæ maiorem habet efficaciam in quibuſdam. Fuit autem hoc Sacramentum inſtitutum ad alleuiationem infirmi, & remiſſionem peccati. Vnde & vnctio ibi eſt, & oratio: oratio autem non ſemper impetrat, quia non ſemper expedit infirmo quod petitur. Ideo non ſemper alleuiatur: ſed ſi in peccatis eſt, indignè ſuſcipit Sacramentum, quod ſemper impetrat remiſſionem peccati, quãtum eſt de ſe: quia eſt Sacramentum nouę Legis, idcirco efficit quod figurat: Vnctio autem facta de oleo, quod eſt ſanatiuum, ſignat remiſſionem. Sic patet, quòd alleuiatio non eſt res huius Sacramenti, ſicut remiſſio peccati: quia oleum mitigatiuum eſt, per quod ſignat alleuiationem, & ſanationem, per quod ſignat remiſſionem. Et ſi obijcitur, quòd eſt Sacramentum nouæ Legis: ergo ſemper efficit quod figurat: igitur ſemper alleuiat.

Solutio.

Solutio. Quòd cùm dicitur: Sacrameotum nouæ Legis efficit, quod figurat litera, quod ſumitur particulariter, quia non omne quod figuratur efficit, ſed aliquod. Sed quare hoc Sacramentũ noo datur niſi à ſacerdotibus? Solutio. Quia eſt ſupplemeotum pœnitentiæ, quæ à ſolis ſacerdotibus imponitur. Eadem ratio eſt, quare oon datur, niſi infirmis, & in ſtatu vbi deſperatur de ipſis, vt vbi deeſt auxilium naturæ, quæratur auxiliom gratiæ, quę datur in Sacramẽto, quod non datur pueris, ſed adultis, ſicut & pœnitentia. In boc Sacramento non imprimitur character, &c.

ASSERIT IOAN. ROKIZANA.

De Sacramentis cap. 18. Ad Sacramentum Extremæ Vnctionis, quod nunc plerique derident, & blaſphemant, iam accedendo dico, quòd illud Sacramentum habetur primò ex Euangelio Marci 6. ſecundò habetur ex Canonica B. Iacobi.

ASSERVNT VVALDENSES.

In Confeſſione exhibita anno 1508. Aegrotantium vnctio duo in ſe contioet. Primum cauſam faciliori accesſus ad langueotes. Hac re Sacramentum non eſt. Alterum eſt res ipſa ſignata tali vnctione, quæ tribuitur à Deo in Chriſto, pro qua re in recta fide, vt languenti fideli id condonetur, præcipuè orandum eſt, B. Iacobi praeepto: *Infirmatur quis in vobis,* &c. Fide ægrotantis figoum vnctionis certificat ſcelerum remiſſam.

NEGAT LVTHERVS.

In captiuitate Babylonica: Noo eſt Sacramentum iſta, id eſt ficta vnctio, ſed conſilium Iacobi, quo poſſit qui velit vti.

60. *Ordinem eſſe Sacramentum*

ASSERIT VVICLEVVS.

Ad caput 1. prioris ad Corinth. Quædam Sacrameota difficiliora ad credendum, & magis neceſſaria ad ſalutem per ſe Chriſtus promulgauit, vt Baptiſmum, Euchariſtiã, Ordioem, & Pœnitentiam.

ASSERIT HVSSVS.

Ad cap. 5. Iacobi: Character axcellentiæ & dignitatis imprimitur in Sacramento Ordinis, &c. Noo iterantur Sacramenta, quæ relinquont in ſuſcipiente characterem, vt Baptiſmus, Confirmatio, & Ordo.

ASSERIT IOAN. ROKIZANA.

De Sacramentis cap. 1. de ſeptem Sacramentis in genere: Quãtum ad communem vtilitatem alia duo ordinantur Sacramenta, ſextum & ſeptimum. Per Ordinem namque Eccleſia ordinatur, & gubernatur, & in filios Eccleſiæ gignitur: per Matrimonium corporaliter moltiplicatur.

ASSERIT IOAN. PRZIBRAVVS.

In profeſſione fidei cap. 11. Sacramentum Ordinis duntaxat ab Epiſeopis eſt conferendum. Exemplú buius eſt in tota Lege noua & vetere, vbi nõquam aliter inuenitur, niſi quòd à Deo immediatè, vel ab Epiſcopis ſine ſacerdotes & Epiſcopi conſecrati. In noua Lege exemplum aſt in Chriſto, qoi exiſtens Epiſcopus ſummus, Apoſtolos in Epiſcopos ordinauit, & illi vlterius Epiſcopos & Presbyteros.

ASSERVNT VVALDENSES.

In confeſſione exhibita anno 1508. Credimus Ordinationem ſacerdotum à ſummo Epiſcopo, ſacerdoteqúe magno in veritate prodire, vt in loco Legationis Chriſti miniſterium, euangelizatio, doctrina, iudicium, oblatio orationum ab hominibus, gratiarum actiones, laudes Dei ab eis peragantur. Denique hoc etiam fide fatemur, quòd ij, qui alios ordinare intendunt, Chriſtum æmulari teneniur. Eadem fide proponimus, quòd ordinandi, maioribus aut miooribus promouendi, vita virtuoſa in Chriſto alios debent antecellere. Quicunque elericus tali ordinatione prouebitur in ſacerdotium, talem ordinationem Sacramentum eſſe profitemur: quoniam quidẽ ſignum ſunt veritatis ſacerdotij ſummi Chriſti Ieſu, eiuſqúe ordinatioois à Patre Deo.

NEGAT LVTHERVS.

In captiuitate Babylonica, de Ordine: Hoc Sacramentum Eccleſia Chriſti ignorat, inuentumqúe eſt ab Eccleſia Papæ.

61. *Matrimonium eſſe Sacramentum*

ASSERIT HVSSVS.

Tractatu de Matrimonio: Sacramentum eſt ipſum Matrimonium, quia eſt ſacræ rei ſignum: ſignificat enim coniunctionem Chriſti cum Eceleſia. Hæc penſa chariſſime, & da operam, vt matrimonium tuum, quod eſt ſignum, correſpoodeat ſignato ſancto, ſiue ſacræ rei, quæ eſt cooiunctio Chriſti ſponſi eum Eccleſia ſua ſponſa.

Ad cap. 7. prioris ad Corinth. Eſt bona res coniugium: eſt enim vnum de Sacramentis Eceleſiæ, tenens imaginem coniunctioois Chriſti & Eccleſię.

NEGAT LVTHERVS.

In captiuitate Babylonica: Sit Matrimonium figura Chriſti & Eccleſiæ, Sacramẽtum autem non diuinitus inſtitutum, ſed ab bominibus in Eccleſia Dei inuentum, ignoraotia tam rei, quàm verbi abductis.

62. *Facto diuortio licere innocenti perſonæ altera viuente ad alias nuptias tranſire*

NEGAT HVSSVS.

De Matrimonio cap. 1. Licat per Eccleſiæ iudicium dimittere vxorem, puta quoad thori habitationem: ſed non ex eo licet aliam ducere, vel commiſceri alteri, quamdiu illa viuit. Patet etiam illud per Apoſtolum 1. Cor. 7.

ASSERIT LVTHERVS.

In captiuitate Babylonica Hoc admiror, eur cœlibem eſſe cogant buminem, qui diuortio ſeparatus eſt à coniuge ſua, nec aliam ducere permittãt. Si enim Chriſtus diuortium coocedit in cauſa fornicationis, & neminem cogit eſſe cœlibem, & Paulus magis velit nos nubere, quàm vri: videtur omninò admittere, vt in locum repudiatæ aliam ducat.

63. *Impedimenta Matrimonij*

ASSERIT HVSSVS.

Ad cap. 7. prioris ad Corinth. Perſonæ legitimæ, ait Gloſſa Ordinaria Ambroſij, ad matrimonium ſunt iuxta inſtitutionem Eceleſiæ. Aliæ namque fuerunt legitimę in exordio noſtræ originis, & aote legẽ Moſi, aliæ ſub lege, alię in tempore gratiæ. Item io primitiua Eccleſia quędam erant legitimę, quę modò non ſunt, vel illegitimæ: quædam ſunt plenæ legitimę, quędam omninò illegitimæ, quædam neutræ. Plenè legitimæ ſunt, quas non impedit votum continentiæ, vel ordo, vel cognatio, val diſpar cultus, vel naturæ frigiditas. Pro iſto nota iſtos verſus: quia illi oſtendunt, quę ſunt perſonæ omninò illegitimæ. Nam duodecim ponuntur impedimenta in eis:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas
Si ſis affinis, ſi fortè coire nequibis,
Hæc ſocianda vetant, connubia facta retractant.

Primò *error*, ſcilicet perſonæ, ſi alia, qoàm fuit vocata, ſupponitur. Secundò *conditio*, ſi ſeruus, vel ſerua pro libera datur. Iſta mihi non videtur in toto impediens. Tertiò *votum* Deo factum ad continentiam ſeruandam. Quartò *cognatio* conſangui-

guinitatis vſque ad quintum gradum incluſiuè, ſecundùm B. Gregorium. Quintò *cultus diſparitas*: quia fidelis Iudæam vel paganam non poteſt retinere matrimonialiter. Sextò *vis*, id eſt, violentia: nam virgo, vel mulier violenter deſponſata, poteſt licitè abire. Septimò *Ordo*: quia clericus in maioribus Ordinibus non debet matrimonium cõtrahere, quia votum fecit. Octauò *ligamen*: alligatus vni per votum vtrinque facto conſenſu non poteſt cum alia contrahere. Nonò *honeſtas*, quæ eſt propinquitas ex ſponſalibus proueniens, etiam prohibet matrimonium, vt amicus ſponſam amici non poſſit ducere. Decimò *affinis*, vt compater, vel commater, vel filia adoptiua, vel filius, & reliqui in affinitate concurrentes, non poſſunt contrahere. Vndecimò *ſi clauſa*, impotentia coëundi: iſta omninò prohibent matrimonium. Duodecimò, crimen duplex impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum. Primum eſt machinatio in mortem mulieris, vel viri alterius, vt ipſe iſtam, vel ipſa illum ducat, ſi in effectu ſequitur mors. Tales ſunt penitus ſeparandi, &c.

NEGAT LVTHERVS.

In captiuitate Babylonica capite de Matrimonio: Decem & octo Matrimonij impedimenta numerantur, quæ ſi æquo & libero fidei oculo inſpexeris, videbis eſſe de numero eorum, de quibus Apoſtolus prędixit: *Erunt attendentes ſpiritibus dæmoniorũ, in hypocriſi loquentium mendacium, prohibentium nubere.* Quid eſt prohibere nuptias, ſi non hoc eſt prohibere, tot impedimenta fingere, & laqueos ponere ne coëant, aut ſi coierint, diſſoluere matrimonia?

64. *Spiritualem propinquitatem, quæ in Baptiſmo contrahitur, impedire matrimonium*

ASSERIT HVSSVS.

Sermone habito Pragæ in Synodo ad clerum: Omnis corruptor ſacrilegus, id eſt, perſonæ per votum Deo dicatę ad continentiam, vel ſpiritualis filiæ violator enormis, patet quòd poteſt hæreticus appellari.

Ad cap. 7. prioris ad Corinthios: Cõpater, vel commater non poſſunt contrahere.

NEGAT LVTHERVS.

De captiuitate Babylonica, capite de Matrimonio: Debent iſtę nugę compaternitatum, commaternitatum, confraternitatum, conſororietatum, & confilietatum prorſus extingui contracto matrimonio. Quis enim cognationem iſtam ſpiritalem inuenit, niſi ſuperſtitio humana?

65. *Purgatorium eſſe, & pro animabus in Purgatorio orandum*

ASSERIT HVSSVS.

In fidei ſuæ elucidatione: Vniuerſalis Eccleſia tripartitur in Eccleſiam militantem, triumphantem, & dormientem. Eccleſia triumphans eſt beati quieſcentes in patria: militans eſt numerus prædeſtinatorum, dum hic viant ad patriã: dormiens eſt numerus prędeſtinatorum in purgatorio patiens. Dicitur dormiẽs, quia inibi exiſtens, iam beatitudinem expectat, quam debet ingredi ex Dei gratia & auxilio militantis Eccleſiæ, &c. Beati viantes iuuant ſuis orationibus, ieiunijs, atque eleëmoſynis, & alijs ſanctis operibus ſanctos dormientes Eccleſiæ, vt à pœnis purgatorij exeant, & in patria citius collocentur.

Sermone de exequijs & ſuffragijs defunctorum: Animæ defunctorum habent poſt exitum è corpore triplicem manſionem: aliquę quidem, vt Sanctorum, ſtatim ponuntur in patria, non relicta macula expurganda: ſecundæ verò animæ habentes amorem diſperſum ad temporalia, licet amor Chriſti in eis præponderat, habent venialia expurganda: tertiæ verò animæ, quæ finaliter diligunt temporalia plus quàm Chriſtum, ſtatim perpetuam damnationem recipiunt. Ex iam dictis habetur, quibus defunctis proſunt ſuffragia ad celeriorem liberationem à pœnis: quia illis, qui non ſunt valde boni, vel valde mali, ſed medij, qui nec ſunt æternaliter damnati, nec actualiter in patria beatificati, ſed militantis Eccleſiæ ſuffragio expurgandi. Nam aliqui ſaluandi decedunt ſic in peccatis, quòd non ſatisfecerunt pro commiſſis. Vnde illi, ſecundùm Apoſtolum 1. Corinth. 3. ſicut lignum, fœnum, & ſtipula ſunt triplati, per quę aliqui intelligunt maiora peccata, venialia, media, & minora: aliqui verò intelligunt amorem temporalium, amorem carnis, & amorem vanę gloriæ. Primus ardet diutiſſimè tamquam lignum, quod maximè de terreſtribus comparatur: ſecundum, ſcilicet fœnum carnis, ardet medio modo: ſed tertium ſtipula, fama mũdi tranſibilis, ardet citiſſimè. Et quia valdè mali non ſunt purgandi, cùm qui actu remanet in finali impœnitentia, à purgatorio non purgabitur poſt hanc vitam: quia aliter non diceret Saluator Matth. 12. quòd peccatũ in Spiritum ſanctum non remittetur, neque in hoc ſeculo, neque in futuro: ideo ipſis non proſunt ſuffragia ad purgandum.

Ad caput 3. primæ Ioannis: Ter (*in Miſſa*) dicitur *Agnus Dei*, propter tres partes corporis Chriſti myſtici. Quidam enim ſunt in miſeria vitæ præſentis in hoc mundo, alij in purgatorio, alij in cęlo. Bis ergo dicitur, *miſerere*, propter illos, qui ſunt in mundo, & in purgatorio: ſed: *Dona nobis pacem*, ſemel dicitur, propter illos, qui ſunt in cælo. Ideo etiam Miſſa triplex terminatur. Nam in diebus laboris dicitur: *Benedicamus Domino*, propter eos, qui in hoc mundo laborant, qui ſemper in ſuis laboribus debent Deum benedicere. Secundò dicitur: *Requieſcant in pace*, propter eos, qui ſunt in Purgatorio. Tertiò dicitur: *Ite Miſſa eſt*, in diebus ſolennibus, propter eos, qui ſunt in cælo.

ASSERIT VNIVERSITAS PRAGENSIS.

Tomo 1. operum Huſſi fol. 82. b. Etiam credendo fatemur tria receptacula animarum ſolutarum à carne, videlicet, Cælum, Purgatorium, atque Infernum.

ASSERIT IOAN. PRZIBRAVVS.

In profeſſione fidei cap. 23. Profiteor & firmiter credo, quòd locus ignis Purgatorij poſt hanc vitam animarum à corpore exutarum & ſaluandarum, non ad plenum hic in via per ſatisfactionis remedium purgatarum, eſt ponendus. quodq́ue fideles hic in via talibus, propter vinculum charitatis & ſpiritus, poſſunt & debent ieiunijs, & orationibus, & eleemoſynis, & alijs ſanctis oblationibus piè ſuffragari. Hanc ſententiam fundunt penè omnes Doctores in dictis Chriſti, dicentis: *Aliquod peccatum non remitti neque in hoc ſeculo, neque in futuro.*

NEGAT LVTHERVS.

Ad VValdenſes: Quòd negatis Purgatorium, damnatis Vigilias & Miſſas, per omnia probo.

De abroganda Miſſa priuata: Miſſa pro defunctis nihil valet: tutius eſt, totum Purgatorium negare, quàm Gregorio in Dialogis credere.

LVTHERVS DOCTRINAM Huſſitarum, VVicleuiſtarum, VValdenſium, & Pickardorum improbat: ergo ad eos ſuam originem referre nequit.

In Aſſertionibus, art. 30. Noo rectè faciunt, qui me Huſſitam vocant. Non enim mecum ille ſeotit. Sed ſi ille fuit hæreticus, ego plus decies ſum hæreticus: cùm ille longè minora & pauciora dixerit, velut inchoans lucem veritatis aperire. Non repugnare videtur Huſſus, quòd minus ſit monarchia Papæ: hoc taotùm agit, impium Pontificem non eſſe membrum Eccleſiæ, ferendom tamen ſicut alium quemuis tyrannum. Ego verò etiamſi S. Petrus hodie præſideret Romę, oegabo Romanum Epiſcopum eſſe Papam. Papa enim res ficta eſt in mundo, neque fuit, neque eſt, oeque erit, ſed fingitur eſſe. Quare ipſam ſedem beſtiæ nego, nihil moratus, ſitne bonus, an malus, qui in ea ſedet. Deinde Decretales Papæ non dico apocryphas, ſicot VVicleuus & Huſſus dicere iactantur, ſed impias. Fortaſſis etiam in hoc peccauit Ioannes Huſs, quòd duodecim conſilia Euangelica fecit, cùm noo ſit niſi vnicum virginitatis, ſiue cœlibatus. In qua tamē re deceptus eſt per impiam Thomæ ac Thomiſtarum Theologiam. Ita boni iſti viri ea, quæ in Huſſo optima ſunt, damnârunt; quæ verò non booa, probârunt. Verùm ego omnia Ioannis Huſſi ab illis probata non admitto.

In Diſputatione Lipſica: Nunquam mihi placuit, nec in æternum placebit, quodcunque ſchiſma iniquè faciunt Bohemi, quòd ſe auctoritate propria ſeparant à noſtra vnitate, etiam ſi ius diuinom pro ijs ſtaret; cùm ſupremum ius diuinum ſit charitas & vnitas ſpiritus.

In Commentarijs in epiſtola ad Galatas cap. 6. (editis anno 1523.) Cōſequens eſt, quòd Bohemorum diſſidium à Romana Eccleſia nulla poſſit ratione defeodi, quin ſit impium, & Chriſti omnibus legibos contrarium: quia contra charitatem, in qua omnes leges conſummantur, perſtat. Nam hoc, quod vnicè allegant, ſeſe timore Dei & conſcieotię defeciſſe, & quòd inter malos ſacerdotes & Pontifices viuerent, hoc eos maximè omnium accuſat.

In Reſolutionibus, Concluſione 15. Quòd ſi etiam tempore Apoſtolorum non fuiſſet Purgatorium, vt ſuperbit faſtidioſus Pickardus, nonquid ideò credendum eſt hęretico, vix quinquaginta annos nuper nato, & fidem tot ſeculorum falſam fuiſſe contendenti? maximè cùm ipſe oihil aliud faciat, quàm quòd dicit: Non credo, & ſic probauit omnia ſua, & improbauit omnia noſtra.

Solutione 80. Hęc ideo commemoro, ne Pighardi, noſtri vicioi hæretici, infelix populus, qui furore Romano gaudet, ſicut Phariſæus ſuper publicanum, non autem compatitur: ne, inquam, illi nos crederent neſcire vitia, & labes noſtras, & immenſū aduerſus noſtrā miſeriā ſuperbireot, ſi nos iſta tacere, & approbare videremur. Scimus heu noſtrū caſum, & dolemus: non autē, ſicut hęretici, fugimus, & ſemiuiuum tranſimus, tamquam alienis peccatis pollui timeremus: quo furioſo timore illi ſie timeot, vt non pudeant gloriari, ſeſe ideo fugere, ne polluātur: tanta eſt charitas. Nos verò, quò miſerius laborat Eccleſia, eò fidelius aſſiſtimus, & accurrimus, flendo, orando, obſecrando, monendo. Sic enim charitas iobet alterum alterius onera portare: non ſicut hęreticorum charitas facit, quæ ſolùm commoda quærit alterius, vt potius portetur, & nibil moleſti ſuſtioeat à peccatis aliorum.

De decem Præceptis: Verùm ne Pickardi, infalices hæretici, ſuas partes à me adiutas confidant, qui præ nimia ruditate oobis Theutonicis ſuperbiſſimo faſtidio indignati imponunt, quòd Sanctos Dei colamus, & ex ijs idola faciamus, & ideo contra nos aceruum verſuum Scripturæ congregant, io quibus prohibetur, ne quis adoret niſi vnom Deum. Et vt oobis apud ſuos iuſtiſſimam inuidiā conflare videantur, inſidioſiſſimè omittunt, quòd ſcribitur Rex Dauid, & Salomon, & multi alij adorati: ſimul impij peruerſores Scripturæ, & ſubdoli calumniatores pietatis noſtræ. Ita enim ruſtici illi nos tandem docent, quòd ſolus Deus ſit adorandus, & gloriantur, ac ſi nos idipſum negauerimus vnquam.

In Colloquijs Germanicis, capite de Sacramento Altaris: Quæſiuit quidam an venerabile Sacramentum corporis ac ſanguinis Chriſti io Bohemia poſſit quis ſalua conſciētia ab Huſſitis & Pickardis accipere, cùm Huſſitę, iuxta mandatum Chriſti, verba coofecratioois: *Hoc eſt corpus meum: hic eſt ſanguis meus*, non apertè, vt VVitembergæ, ſed tacitè pronuntient: Pickardi autem num iuxta mandatum Chriſti omnia peragant minus conſtet: non enim publicè, vt Huſſitę, in Eccleſia; ſed in priuatis ędibus, in quibus conueniunt, coofecrāt. Reſpoodit M. Lutherus: Quia non ſatis conſtat, quidnam agant, ſatius eſt, vt abſtineamus ab eorum Sacramentis: & cùm Huſſitæ ad Pontificis partes inclinent, oec amplius Huſſum ſectentur, communio ipſorum omninò vitanda eſt: & quia priuatas celebrant Miſſas, & verba coofecrationis tacitè legunt, nemini conſtare poteſt, an rectè omnia fiant.

Secundò quæſiuit idem, an rectè facarent Bohemi, quòd venerabile Sacramentum pueris exhibent, dicentes promiſſiooem & gratiam Dei ad omnes pertinere homines, propterea pueros non minus, quàm adultos hoc Sacramentum debere accipere. Reſpondit Lotherus: Non rectè docent, quando pueris huiuſmodi communiooem neceſſariam eſſe dicunt.

Capite de Syrrmeris: VValdenſium mirabiles ſunt opiniones de Sacramento Altaris, quas ipſi oon iotelliguot: dicunt in pane & vino eſſe verum corpus, & verum ſanguinem Chriſti verè, eſſentialiter, oaturaliter, ſed tantùm ſacramentaliter. Principio erant homines auſteri, macerabant ſe lege & operibus, Euangelij promiſſionem non purè tractabant, nec fruebantur læta conſcientia: etſi Papiſtica opera ſpernebant, nihilominus tamen ipſi ſancti operarij apparebant, nec tranquillo erant animo. Errant in eo, quòd non creduot ſolam fidem abſque operibos iuſtificare, ſed eam oportere eſſe charitate reformatam: de imputata iuſtitia nihil nòruuit, nil ſciunt de virtute verbi diuini, quòd Deus nobis etiam antequam boni quicquam operemur ſit propitius. Rectius & purius loquuntur de fide, qoàm Papiſtę; ſed noo poſſunt fidem ab operibus diſtinguere, & cuique ſuum locum tribuere, quod ſingularis eſt artis. Verbum, *formata*, in deſcriptione fidei non caret veneno, nec aliud eſt, ac ſi quis dicat, quòd opera vnà cum fide iuſtificent, & quòd fides taotùm ſit operculum operum, & fuodamentum iuſtificationis. In quo errore multi Patres fuerunt: Ioannem Huſſum idem error decepit.

Capite de Antichriſto: Ioannes Huſſus non ſatis intellexit quidnam eſſet Papatus: quoſdam duntaxat abuſus animaduertit, & ex mala quorundam vita ſolùm diſputauit: nos autem à perſona & vita progredimur ad doctrinam: illam accuſamus, ac dicimus: Etſi Papa ſanctus Petrus eſſet, tamen impius nequam & diabolus eſſet. Ioanoem Huſſum præter omne meritum trucidârunt, & combuſſerunt, cùm tamen à Papatu ne latū quidem digitum receſſerit. Nam idem quod illi docuit: ſolùm illorum vitia & malam vitam ioſectatus eſt: nibil contra Pontificem commiſit.

Capite de Miſſa: Miſſa priuata multos Sanctos decepit, & in errorem abduxit à tempore Gregorij per annos octingentos: Ioannes Huſſus eodem

reti captus fuit. Mirari ſatis nequeo, qua via & ratione ab hac vnica idololatria me Deus liberauerit.

PHILIPPI MELANCHTHONIS iudicium de Ioanne VVicleuo.

Epiſtola ad Fridericum Myconium, quæ præfixa eſt veterum ſententijs de Cœna Domini à ſe collectis: Inſpexi VVicleuū, qui valde tumultuatur in hac de Cœna Domini controuerſia: ſed deprehendo in eo multa alia errata, ex quibus iudicium de ſpiritu eius fieri poteſt. Prorſus nec intellexit, nec leouit fidei iuſtitiam: ineptè confundit Euangelium & politica, nec videt Euangelium nobis concedere, vt legitimis omnium gentium politijs vtamur: contendit Presbyteris non licere vt poſſideant quicquam proprij: decimas nullas vult ſolui, niſi docentibus, quaſi verò Euangelium vetet vti politicis ordinationibus: de dominio ciuili ſophiſticè & planè ſeditioſè rixatur: ad eundē modum de Cœna Domini ſophiſticè cauillatur publicè receptam ſententiam.

In Apologia, capite de humanis Traditionibus: Planè furebat VVicleuus, qui negabat licere ſacerdotibus tenere proprium.

In Locis Cōmunibus, capite de poteſtate Eccleſiaſtica: Sunt alij errores VVicleſ: oſtendit miniſtris Eccleſiarum non licere proprium & diuitias tenere. Hic non diſcernit officia, ſeu poteſtates, ſed diſcernit opes: nos docemus officia diſcernenda eſſe. Illa VVicleuica ſuperſtitio pernicioſa & ſeditioſa eſt, quæ adigit miniſtros Eccleſiarum ad mendicitatem, & negat eis licere proprium tenere.

Diſputatione de iure magiſtratuum: Inſanijt VVicleuus, qui ſenſit impios nullum dominium habere.

In Commentarijs ad Politica Ariſtotelis: Miras tragœdias excitauit VVicleuus, qui contendit eos, qui non habent Spiritum ſanctum, amittere dominium, & colligit multas ſophiſticas rationes, ad confirmandum hoc dogma, &c. Ad exercenda ingenia recitabimus quædam argumenta VVicleui, quæ oſtendunt auctorem nequaquam ſimplicem, aut ſuo genio fuiſſe, &c.

ARTICVLVS QVINTVS.

PERPETVVM IN DOCTRINA FIDEI CONSENSVM, CERTVM ESSE ORTHODOXAE ECCLESIAE SIGNVM.

NEGANT.

Anno poſt natū Chriſtū. 1570.

THeodorus Beza epiſt. 1. *Cuiuſmodi tandem in Papatu vera Eccleſia notam inuenies? Habent, inquis, perpetui conſenſus ſpeciem, nec tam multis diſſidijs ſcinduntur. Age: ponamus nullis etiam prorſus diſſidijs ſcindi, quid tum poſtea? Nec enim conſentire ſatis eſt, niſi in veritate conſentias, alioquin ad Iudæos potius transſeundum, qui multò pluribus, quàm Papiſtæ ſeculis conſenſerunt, & conſentiunt. Nec etiam vbicunque diſſidium eſt, ibi exulat veritas.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Geneſ. 11. *Verſ.* 1. Erat autem terra labij vnius, & ſermonum eorundem. 6. Dixit Dominus: Ecce, vnus eſt populus, & vnum eſt labium omnibus: cœperuntque hoc facere, nec deſiſtent à cogitationibus ſuis, donec eas opere compleant. Venite igitur, deſcendamus, & confundamus ibi linguam eorum, vt non audiat vnuſquiſque vocem proximi ſui. Atque ita diuiſit eos Dominus ex illo loco in vniuerſas terras, & ceſſauerunt ædificare ciuitatem. Et idcirco vocatum eſt nomen eius Babel, quia ibi confuſum eſt labium vniuerſæ terræ.

Pſalm. 54. 10. Præcipita Domine, & diuide linguas eorum: quoniam vidi iniquitatem & contradictionem in ciuitate.

Canticorum 6. 8. Vna eſt columba mea, perfecta mea: vna eſt matri ſuæ, electa genitrici ſuæ.

Daniel. 13. 52. Ad duorum ſecum diſcordantia teſtimonia Suſanna abſoluitur, ſenes damnantur.

Oſeæ 10. 2. Diuiſum eſt cor eorum, nunc interibunt.

Lucæ 11. 17. Omne regnum in ſeipſum diuiſum, deſolabitur.

Ioan. 17. 11. Pater ſancte, ſerua eos in nomine tuo, quos dediſti mihi: vt ſint vnū, ſicut & nos.

Actor. 4. 32. Multitudinis credentium erar cor vnum,& anima vna.

1.*Cor.* 1. 10. Obſecro vos fratres,per nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, idipſum dicatis omnes,& non ſint in vobis ſchiſmata : ſitis autem perſecti in eodem ſenſu, & in eadem ſcientia.

1.*Cor.* 43. 33. Non eſt diſſenſionis Deus,ſed pacis.

Gal. 3. 28. Omnes vos vnum eſtis in Chriſto Ieſu.

Epheſ. 4. 3. Sollicitiſ eruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Vnum corpus, & vnus ſpiritus : ſicut vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ. Vnus Dominus, vna fides,vnum baptiſma, vnus Deus & Pater omnium.

Philip. 2. 2. Implete gaudium meum,vt idem ſapiatis,eandem charitatem habentes,vnanimes,idipſum ſentientes: nihil per contentionem, neque per inanem gloriam.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Iuſtinus. 150.

Quæſt. 4. ad Orthodox. Nunc cùm damnent hæretici alij alios,ob opinionum diſſenſiones, perſpicuum eſt,omnes horum hæreſes occaſionem habuiſſe ex ambitione, & mutua inuidia hæreſiarcharum: propter quã cauſam lupi graues ab Apoſtolo nominati ſunt: imò fidem noſtram,dum ſibi aduerſantur,affirmant.

Irenæus. 180.

Lib. 1. cap. 5. Videamus nunc & eorum inconſtantem ſententiam,cùm ſint duo vel tres,quemadmodum de ijſdem nõ eadem dicunt; ſed & nominibus,& rebus contraria reſpondent, &c.

Cap. 18. Cùm autem diſcrepant (*hæretici*) ad inuicem & doctrina, & traditione, & qui recentiores eorum agnoſcuntur, affectant per ſingulos dies nouum aliquid adinuenire,& fructificare, quod nunquam quiſquam excogitauit, durum eſt omnium deſcribere ſententias.

Lib. 4. cap. 69. de Gnoſticis : Quæ autem ſint hæc, non iam vnum ſentiunt, ſed alij alia de his ipſis reſpondent.Si quis enim experimentum eorum volens accipere, ſeparatim interroget de aliquo ſermone eos, qui excellentes ſint apud eos, inueniet alium quidem dicentem de Propatore, id eſt, de Bytho eſſe id, quod interrogetur. Alium verò de initio omnium, id eſt, de Vnigenito. Alterum verò de Patre omnium, hoc eſt, de Verbo. Alter rurſus dicet, de vno Aeone eorum, qui ſunt in Pleromate, Aeones dici. Alij autem de Chriſto,& alius de Saluatore. Qui autem illorum peritior eſt, poſteaquam multum tacens protraxerit, de Horo, ait, dictum eſſe. Alius verò eam, quæ eſt intra plenitudinem, Sophiam ſignificari. Alius verò illam, quæ extra plenitudinem eſt, Matrem annuntiari. Et alius mundi fabricatorem Deum dicet. Tantę ſunt de vno inter eos diuerſitates, de ijſdem Scripturis varias habentes ſententias, &c. Nos autem vnum & ſolum verum Deum doctorem ſequentes, & regulam veritatis habentes eius ſermones, de ijſdem ſemper eadem dicimus, omnes vnum Deum ſcientes, factorem huius vniuerſitatis.

Athanaſius. 340.

Epiſtola ad ſolitariam vitam agentes : Quis igitur iſta, & tantam Eccleſiæ pacem non admiratus eſt? quis non gauiſus de tanta & tot Epiſcoporum inter ſe concordia? quis Deum non glorificauit, conſpecta in ſynaxibus tanta populi lętitia? &c. Deinde cùm viderent tantum cum Athanaſio animorum conſenſum,& pacem agitari: erant enim plures in hoc numero quàm quadringenti, tum è magna Roma, atque vniuerſa Italia, Calabria, Apulia, Campania, Brutia, Sicilia, Sardinia, Coſicra : tum ex vniuerſa Africa, Gallijs, Britannia, Hiſpanijs, vnà cum magno illo Confeſſore Hoſio : è Pannonijs item, & Norico, Siſcia, Dalmatia, Sardinia, Dacia, Miſia, Macedonia, Theſſalia, & vniuerſa Achaia, Creta item & Lycia, plurimiquée item ex Palæſtina, Iſauria, Ægypto, Thebaida, & vniuerſa Lybia,& Pentapole. Hæc, inquam, cùm viderent, metu inuidiaquée anxij fuère,& quòd tot Epiſcopi cum Athanaſio communionem fouerent : & quòd formidarent, ne quos ipſi deceperant, à ſe deficerent, & huic vnanimitati, communioniquée ſeſe adiungerent, néve, quod futurũ videbatur, de eorum hæreſi iam vbique famoſa triumphus agaretur,& trophæa excitarentur.

In decretis Synodi Nicenæ, contra hæreſin Arianam : Homines ſunt tales, quales D. Iacobus duplices b. 4 &1.
corde,& inſtabiles in omnibus ſuis vijs appellat, nunquam vnam eandemquée ſententiam, ſed alijs aliam fouentes, dictaquée ſua nunc laude, nunc vituperio proſequuntur, vt quod iam probârint, è veſtigio damnent. Hi ſunt, vt Paſtor dixit, progenies diaboli, quiquée ſpecimen potius cauponum, quàm magiſtrorum præ ſe ferant. Eſt enim ibi, vt Patres tradiderunt, veræ diſciplinę ac magiſterij argumentum, vbi eadem confitentur, nec à ſe inuicem, nec à maioribus diſſentiunt. Qui igitur hoc animo non ſunt, mali potius, quàm veri præceptores appellari debent. Certè ethnici cùm nec eadem profiteantur, ſed inter ſe diſcrepent, veram diſciplinam non habent. Sancti contra ſynceræ ſunt veritatis præcones, eò quòd inter ſe ſententijs conueniunt, & nullo diſſidio laborant.

Oratione 1. contra Arianos : Illud quoque prorſus admirabile, omnes, quotquot ſunt hæreſes, in fingendo diuerſa pugnantiaquée inter ſe adferre, nec alibi, niſi in falſitate, ſibi inuicem conſentire & copulari. Neque id mirum, cùm vnum habeant auctorem, qui ipſis vbilibet mendacia aſſeminat. Fidelis tamen Euangelij diſcipulus, cui gratia data eſt, vt diſcernat ſpiritualia, & qui ſuper petram ędificauit fidei ſuæ domicilium, citra vacillationem firmus conſiſtit.

Oratione in dictum illud: *Omnia ſunt mihi tradita à Patre*: Hæc eſt vera doctrina : hoc eſt verum ſignum, argumentumquée, quòd ita iſta inter ſe conſentiunt, neque diſſident vel inter ſe, vel inter Patres. Qui enim ita affecti non ſunt, ſcelerati potius, & non veri pręceptores appellari debuerũt. Ideo Ethnici, qui non confitentur iſta, ſed inter ſeſe diſceptant, nihil veri habẽt in ſuis doctrinis: quippe qui diſcordes verbis, non diuina ſe tradere, ſed humana declarant. Sancti contra inter ſe conſonant, nec diſſident vnquam. Neque enim controuerſias habent in ijs, quæ vel prophetant, vel erudiunt. Nam etſi temporibus diſtent, in id tamen omnes contendunt, neque immeritò vni-

us enim Dei Prophatæ ſunt, vnumquè & idem verbum conaorditer prædicant.

Baſilius Magnus. 370.

Epiſtola 82. Parem circa fidem inconſtantiem, quam in illis video, haud ſeio an in alijs ipſa viderim hactenus, aut ex alijs audiuerim. Arium primùm ſecuti, poſtea ad Hermogenam ſunt mutate ſententia conuerſi, qui ex diametro erat hoſtis Arij improbatæ opinionis, quemadmodum manifeſtum eſt ex fide, quæ primùm ab illo viro Nicææ pronuntiata eſt. Poſt dormitionem Hermogenis iterum immutati, ad Euſebium defecerunt, virum, qui omnium eorum, qui Arium ſectantur, anteſignanus eſt, ſicut aſſerunt, qui experti ſunt. Inde elapſi, incertum quibus de cauſis, iterum ad patriam reuerſi, deouò Arianam ſententiam celârunt. Vbi Epiſeopatum nacti ſunt (vt quæ interea temporis geſta ſunt ab illis omittam) quoties fidem exponendo nouârunt? Ancyræ dederunt aliam, Seleuciæ aliam, aliam Conſtantinopoli, diuulgatam illam, & aliam in Lampſaco, poſtea & quam dederunt in Nicæa Thraciæ, & iem aliam in Cyzico, de qua etſi reliqua ignoro, hoc tamen audio, quòd ſilentio omiſſa *ὁμουσίου* confeſſione, ſimilitudinem quandam eſſent *κ. τὸ κατ' οὐσίαν ὅμοιον*, iam circumferant. Et prȩterea bleſphemias contra Spiritum ſanctum cum Eunomio conſcribunt. Iſtæ autem fidei formulæ, quas recenſui, etiam ſi non omnes ſibi ipſis inter ſe contrariȩ ſunt, nihilominus ſententiæ produnt inconſtantiam: propterea quòd nunquam ijſdem verbis contaoti, ſtabiles perſiſtunt.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Operis imperfecti Hom 20. in Matthæum: Sicut Sancti domus facti ſunt Chriſti, ita & impij domus ſunt inimici. Ædificati autem fuerunt ſuper arenam, id eſt ſuper inconſtantiam infidelitatis. Si enim conſtantia fidei dicitur petra, rectè & inconſtantia infidelitatis arena vocatur, id eſt idololatria, quæ per varias idolorum culturas ſemper diſperſa aſt: aut certè ſuper arenam, id eſt, ſuper carnales homines, ac infideles. Ideo tales homines arena dicuntur, non terra. quoniam terra quidē fructū facit, arena aūt ſterilis manet. Deinde, quia terra quidem vnita eſt, & in ſeipſam conſtricta: arenæ autem grana non conueniunt ſibi, nec adhærent ad inuicem. Sic ſunt & omnes infideles, qui ſub diabolo ſunt, non ſunt vniti, nec vnum ſapiunt: ſed ſunt per diuerſas opiniones diſperſi, & alius quidem ſic dicit, & alius ſic. Sic & dogmata Philoſophorum nos docent quȩ ſunt contraria ſibi ſemper. Eo modo perfidia hæreticorum, qui nunquam ſapiunt vnum, ſed quot ſunt, tot ſententias habent. Propterquod arenæ aſſimulatur omnis diaboli populus: populus autem Dei non ſolùm vnitus eſt, quaſi terra, quȩ quamuis compacta ſit, tamen ſolubilis eſt: ſed eſt ſicut lapis conſtrictus & indiſſolubilis.

Ioannes Caſſianus. 430.

De Incarnatione Domini libri 1. cap. 6. Sufficere ergo ſolus nunc ad confutandam hȩreſin deberet conſenſus omnium, quia indubitatæ veritatis manifeſtatio eſt auctoritas vniuerſorum, & perfecta ratio facta eſt, vbi nemo diſſentit, ita vt qui contra hoc ſentire nitatur, huius prima ſtatim fronte non tam ſit audienda aſſertio, quàm damnende peruerſitas: quia prȩiudicium ſecum damnationis exhibuit, qui iudicium vniuerſitatis impugnat; & audientiæ locum non habet, qui à cunctis ſtatuta conuellit. Confirmata enim ſemel ab omnibus veritate, quicquid contre id ualnit, hoc ipſo ſtatim falſitas eſſe noſcendum eſt, quòd à veritate diſſentit.

Libro 6 cap. 5. Si Arianæ aut Sabellianæ hæreſeos aſſertor eſſes, conuincerem te, probata par vniuerſum mundum Symboli veritete: dicerem te, etiem ſi expers intelligentiæ ac ſenſus eſſes, oportere tamen ſequi ſaltem conſenſum generis humani, nec pluris facere debere paucorum improborum peruerſitatem, quàm Eccleſiarum omnium fidem.

Socrates. 440.

Eccleſiaſtica hiſtoria libro 5. cap. 10. Singuli in ſingulas propè diſtrahebantur ſentantias, dum alij Imperatoris inſtitutum præclarè ſe habere, alij illud ſuo ipſorum propoſito, ſuſceptoquè concilio aduerſari dicebant. Nam diuerſa erat cuiuſque de veterum libris ſententia, & mens inter ipſos diſcrepans. Ac non ſolùm variarum ſectarum varia fuit opinio: ſed qui vnam eandemquè ſectam ſequebantur, hi inter ipſos diſſenſerunt. Quocirca conſentiens illorum malitia, velut lingua veterum gigantum, diuiſa fuit, & turris perditæ molitionis penitus euerſa. Imperator verò cùm intelligeret multiplicem eorum diſſenſionem, & quòd non veterum de fide expoſitione, ſed ſola differendi ſubtilitate confidebant, ad aliud conſilium confugit, imperatquè, vt ſingulæ ſectæ fidei, quam quȩque tenebat, declarationem literis proderent, &c. Aliarum ſectarum Epiſcopi, propter mutuam inter ipſos diſſenſionem, à populo ſuæ adminiſtrationi concredito, deſpicatui ducebantur.

Cap. 22. Quin etiam Ariani inter ipſos diuiſi ſunt ob hanc cauſam. Quæſtiones controuerſæ captioſæquè inter eos quotidie agitatæ, illorum diſputationes ad abſurdas quaſdam ſententias & opiniones prouexerunt. Nam quoniam in Eccleſia creditur Deum eſſe Patrem Filij Verbi, quȩſtio inter eos oborta eſt, vtrum Deus, antequam Filius exiſteret, Pater dici poſſet. Et quia Dei Verbum non ex Patre generatum, ſed ex non eſſentijs extitiſſe opinabantur; in primo & ſummo quæſtionis capita lapſi, non ſinè cauſe in abſurdam contentionem inciderunt. Dorotheus igitur ab illis Antiochia accerſitus, dixit: non poſſe Patrem eut eſſe, aut vocari, ſi non exiſtat Filius. Marinus tempus oportunum nactus, contrariæ ſententiæ patrocinium ſuſcepit. Qua de cauſa ipſi inter ſe diuiſi fuêre: ac cùm propter inanem illam voculam, quȩ erat ante prolata, eſſent ſeiuncti, ſeparatim alier ab altero conuentus fecerunt: & qui parebant Dorotheo, in proprijs ac ſuis locis manſerunt: qui aūt Marini ſententiam ſequebantur, extruxerunt ſibi Eccleſias, conuentus ſeorſim egerunt: denique docuerunt Patrem ſemper Patrem fuiſſe, etiam cùm Filius non exiſteret. Appellabantur iſti Pſathyriani, propterea quòd Theoctiſtus quidam placentarum venditor ardenti ſtudio huic opinioni patrocinatus eſt. Hȩc ſecta haud diu poſt etiam diuiſa fuit: quippe Marinus cum Agapio cœpit contendere. Ariani igitur ad triginta quinque annos inter ipſos diuiſi, poſt quorundam hortatu inducti, finem contendendi fecerunt.

Nicetas Heracleenſis. 580.

Ad caput 28. Iob: Nec enim quid vnum eſt penes diabolum. Neque enim eorum, qui dogmatum impiorum ſunt principes, congruentes ſunt voces coniunctæue ſententiæ, licet ſimilia dicere videantur: nempe affectuum & perturbationum glutine copulantur. Eius Eccleſia haudquaquam eſt vna: ſecū enim ipſa pugnat. Quippe

tale eſt vitium, quod non ſolùm vartuti, ſed ſibi quoque eſt ipſum contrarium.

Nicephorus Conſtantinopolitanus. 800.

Epiſtola ad Leonem: Quemadmodum in fide & confeſſione vnitatem concordiamquè conſeruemus; ita charitatis quoque vinculo apti colligatiquè, indiuulſum pacis donum, quod Eccleſiarum concordiam vnitatemquè conciliat, conſeruatquè, in concredito nobis miniſterio inter nos vſque retineamus.

Theophylactus. 900.

Ad caput 17. Ioannis: Dicit poſtea iterum de concordia, & à quo cœpit principio (charitatis dico) in eo nunc fermè concludit, ac inquit: *vt omnes vnum ſint*, vt pacem & concordiam habeant, & in nobis, hoc eſt, vt indiuiſam erga nos ſeruent fidem. Nihil enim ita offendit diſcipulos, vt diuelli, & non idem ſentire Doctores. Quomodo enim perſuadebunt, qui non idem ſapiunt? Propterea ipſe dicit: *Vt & ipſi vnum ſint* in fide erga nos, *ſicut tu Pater in me, & ego in te.*

Euthymius. 1080.

Ad caput 17. Ioannis; *Vt & ipſi in nobis vnum ſint.*) Sicut tu in mei, & ego in tui dilectione, vt & ipſi in nobis, ſiue in fide, quæ eſt in nos, vnum ſint. Nam qui in fide, quę eſt in nos, vnum ſunt, erunt quoque in mutua inter ſe dilectione vnum. *Vt mundus credat, quòd tu me miſeris.*) Vt credens Apoſtolis, credat, quòd tu me miſeris. Nam hoc prędicaturi ſunt: & nihil erit adeò impedimento prædicationi, ſicut diuiſos eſſe prædicatores fidei diuerſitate, ac mutua inter ſe inimicitia: ſi enim inter ſe pugnauerint, dicent eos non eſſe pacifici magiſtri diſcipulos: quòd ſi non pacifici, nec à te miſſi. Si verò concordes fuerint, & præcepta mea cuſtodierint, omnes cognoſcent, quòd mei ſunt diſcipuli, & quòd tu me miſeris.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Libro 13. cap. 1. Qui Arij & Eunomij hæreſim complectebantur, propter eas, quas diximus, cauſas inter ſe diſſidebant, eaquè gratia minuebantur. Plurimi namque non rectè eos de Deo ſentire ex eo opinati, quòd inter ſe vehementer contenderent, atque pugnarent, eis ſe ſtatim aggregârunt, qui eandem cum Imperatoribus ſententiam obtinebant.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

De Præſcriptionibus aduerſus hæreticos cap. 37. Vnde autem extranei & inimici Apoſtolis hæretici, niſi ex diuerſitate doctrinæ, quam vnuſquiſque de ſuo arbitrio, aduerſus Apoſtolos aut protulit, aut recepit? Illic igitur & Scripturarum, & expoſitionum adulteratio deputanda eſt, vbi diuerſitas inuenitur doctrinæ.

Cap. 42. Mentior, ſi non etiam à regulis ſuis variant inter ſe, dum vnuſquiſque proinde ſuo arbitrio moduletur quę accepit, quemadmodum de ſuo arbitrio ea compoſuit ille, qui tradidit. Agnoſcit naturam ſuam, & originis ſuæ morem, profectus rei. Idem licuit Valentinianis, quod Valentino: idem Marcionitis, quod Marcioni, de arbitrio ſuo fidem innouare. Denique penitus inſpectę hæreſes omnes, in multis cum auctoribus ſuis diſſentientes deprehenduntur.

Cyprianus. 250.

De Vnitate Eccleſiæ: Eccleſia Domini luce perfuſa, per orbem totum radios ſuos porrigit, vnum tamen lumen eſt, quod vbique diffunditur, nec vnitas corporis ſeparatur; ramos ſuos in vniuerſam terram copia vbertatis extendit, profluentes largiter riuos latius expandit; vnum tamen caput eſt, & origo vna, & vna mater, fœcunditatis ſucceſſibus copioſa: illius fœtu naſcimur, illius lacte nutrimur, ſpiritu eius animamur. Adulterari non poteſt ſponſa Chriſti, incorrupta eſt & pudica: vnam domum nouit, vnius cubiculi ſanctitatem caſto pudore cuſtodit, &c. Dominus cùm diſcipulis ſuis vnanimitatem ſuaderet, & pacem: *Dico*, inquit, *vobis, quoniam ſi duobus ex vobis conuenerit in terra; de omni re, quamcumque petieritis, continget vobis à Patre meo, qui in cælis eſt. Vbicunque enim fuerint duo, aut tres collecti in nomine meo, ego cum eis ſum:* oſtendens non multitudini, ſed vnanimitati deprecantium plurimum tribui. *Si duobus*, inquit, *ex vobis conuenerit in terra;* vnanimitatem prius poſuit, concordiam pacis ante præmiſit, vt conueniat nobis, fideliter & firmiter docuit. Quo modo autem poteſt ei cum aliquo conuenire, cui cum corpore ipſius Eccleſiæ, & cum vniuerſa fraternitate non conuenit? Quomodo poſſunt duo, aut tres in nomine Chriſti colligi, quos conſtat à Chriſto, & ab eius Euangelio ſeparari? Non enim nos ab illis, ſed illi à nobis receſſerunt. Et cùm hæreſes & ſchiſmata poſtmodum nata ſint, dum conuenticula ſibi diuerſa conſtituunt, veritatis caput atque originem reliquerunt. Dominus autem de Eccleſia ſua loquitur, & ad hos, qui ſunt in Eccleſia loquitur, vt ſi ipſi concordes fuerint, ſi ſecundùm quod mandauit & monuit, duo aut tres licet, collecti vnanimiter orauerint, duo aut tres licet ſint, impetrare poſſint de Dei maieſtate, quod poſtulant.

Arnobius. 300.

Libro 2. contra Gentes: Nec mihi cum his ſermo eſt, qui per varia ſectarum diuerticula diſſipati, has atque illas partes opinionum diuerſitate fecerunt.

Hilarius. 350.

Libro 7. de Trinitate: Cùm à Domino Eccleſia inſtituta, & ab Apoſtolis confirmata, vna omnium ſit, ex qua ſe diuerſarum impietatum furens error abſciderit: nec negari poſſit ex vitio malę intelligentię fidei extitiſſe diſſidium, dum quod legitur ſenſui potius coaptatur, quàm lectioni ſenſus obtemperat: tamen dum ſibi partes ſingulæ aduerſantur, non ſolùm ſuis, ſed etiam aduerſantium eſt intelligenda doctrinis, vt dum aduerſus vnam eam omnes ſunt, impijſſimum tamen errorem omnium per id, quod ſola eſt, atque vna confutet. Hæretici igitur omnes contra Eccleſiam veniunt: ſed dum hæretici omnes ſe inuicem vincunt, nihil tamen ſibi vincũt. Victoria enim eorũ Eccleſiæ triumphus ex omnibus eſt, dum in eo hæreſis contra alteram pugnat, quod in hæreſi altera Eccleſiæ fides damnat. Nihil enim eſt quod hæreticis commune eſt: & inter hæc fidem noſtram, dum ſibi aduerſantur, affirmant.

Ambroſius. 370.

Libro 1. de Fide ad Gratianum cap. 4. Da veniam, ſancte Imperator, ſi ad ipſos hęreticos pauliſper

Ad caput 21. Lucæ: *Surget gens contra gentem.*) Poteſt regnum contra regnum, & peſtilentia eorum, quorum ſermo ſerpit vt cancer, & fames audiendi verbum Dei, & commotio vniuerſæ terræ, & à vera fide ſeparatio, etiam in hæreticis intelligi, qui contra ſe inuicem dimicantes Eccleſiæ victoriam faciunt.

Homilia in Feria 3. Palmarum: Quadripartita veſtis Domini quadripartitam eius figurauit Eccleſiam, toto ſcilicet orbe, qui quatuor partibus conſtat, terrarum diffuſam, & omnibus iiſdem partibus æqualiter, id eſt, concorditer diſtributam: Tunica verò illa ſortita omnium partium ſignificat vnitatem, quæ charitatis vinculo continetur.

Rabanus Maurus. 850.

De Vniuerſo libro 4. cap. 3. Vniuerſitas ab vno cognominata eſt, propter quod in vnitate colligitur. Vnde Dominus in Euangelio ait: *Qui mecum non colligit, ſpargit.* Cur autem Eccleſia cùm vna ſit, à Ioanne ſeptem ſcribuntur, niſi vt vna Catholica ſeptiformi plena ſpiritu deſignetur, ſicut & de Domino nouimus dixiſſe Salomonem: *Sapientia ædificauit ſibi domum, excidit columnas ſeptem:* quę tamen ſeptem vna eſſe non ambigitur, dicente Apoſtolo: *Eccleſia Dei viui, quæ eſt columna & firmamentum veritatis.*

Petrus Damianus. 1050.

Epiſt. 13. cap. 6. Sancta Eccleſia, licet perſonarum ſit multiplicitate diuerſa, in vnum tamen eſt ſancti Spiritus igne conflata. Atque ideò, ſi per corporalem ſitum partibus videatur diuidi, vnitatis tamen intimæ ſacramentum nullatenus à ſua valet integritate corrumpi: *charitas enim Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis.* Itaq; iſte Spiritus, qui procul dubio eſt vnus, & multiplex: vnus in maieſtatis eſſentia, multiplex per diuerſa chariſmatum dona, dat Eccleſię ſanctæ, quam replet, vt & in vniuerſitate ſit vna, & in ſuis partibus ſit tota.

Arnulphus Lexouienſis. 1140.

Sermone habito in Concilio Lugdunenſi: Ad tentandum vobiſcum de Vnitate & libertate Eccleſiæ Dei nos & vrgens neceſſitas impellit, & euidens inuitat vtilitas. Sine his enim duabus non poteſt Eccleſia ſalua conſiſtere, ſed nec conſiſtere quidem. Quia niſi Eccleſia habuerit vnitatem, non erit vna: ſi vna non fuerit, non erit. Omne enim quod eſt, ideo eſt, quia vnum eſt: quod autem vnum non eſt, amittit pariter cum vnitate ſubſtantiam, &c.

Bernardinus Senenſis. 1440.

Tomo 1. Serm. 1. cap. 2. Penſanda eſt concordia, non ſolùm dictorum, ſed etiam operum & geſtorum Sanctorum omniũ, & verè Catholicorum, qui in Dei Eccleſia extiterunt ab ipſo Chriſto vſque ad noſtra tempora. Nam in his, quæ Legis & fidei noſtræ ſunt, nec in puncto quidem diſcordant; licet in his, quæ per opinionem probabilem currunt, aliquando aliter vnus quàm alter reperiatur ſentire. Vnde per hæc clareſcere poteſt, quòd & poſteriores, & priores in vnum eundemque Spiritum congregati, vnam conſtituunt Eccleſiam, ſponſam vnicam Ieſu Saluatoris, in vnam & eandem fidem, atque in eandem charitatem ſpiritualiter ordinatam.

ASSERVNT ETIAM ADuerſariorum quidam.

Martinus Lutherus.

Ad Pſalm. 5. Verbum *expelle* diſſenſionem in Hebræo ſignificat, quomodo auctores turris Babylonicæ diuiſi & diſperſi ſunt in omnem terram, & ceſſauerunt ædificare ciuitatem. Geneſ. 11. Quod & B. Virgo dicit: *Diſperſit ſuperbos mente cordis ſui.* Cui rei cum ſuis vulpibus præluſit Samſon Iudicum 15. Sic enim regnum in ſeipſum diuiſum deſolatur. Neque enim vlli vnquam hęretici victi ſunt vi aut aſtu, ſed mutua diſſenſione, nec aliter cum eis pugnat Chriſtus, quàm mixto inter eos ſpiritu vertiginis & diſſenſionis, ſicut inter Sichemitas Iudicum 9. inter Babylonicæ turris operarios, & in nouo Teſtamento inter Arianos, Donatiſtas, Pelagianos. Sed & Iudęi nouiſſima vaſtitate perierunt diſſenſione, ita vt Hilarius ſanctus vir glorietur in libro de Trinitate, bellum hæreticorum eſſe pacem Eccleſiæ. Ad diſſenſionem enim animorum ſequitur & corporalis eorum diſſenſio.

Ad caput 5. epiſt. ad Galatas Tom. 5. fol. 416. Semel violata Eccleſiæ concordia, non eſt modus neque finis diſſenſionum. Noſtro tempore primùm defecerunt à nobis Sacramentarij, poſt Anabaptiſtę. Horũ neutri inter ſe concordes ſunt: ita ſemper ſecta parit ſectas, & vna damnat aliam. Ceſſante vnitate ſecundùm Mathematicos, progreditur numerus in infinitum: ſic lęſa & ablata vnitate ſpiritus, neque in doctrina, neque in moribus poſſibile eſt manere concordiam; ſed ſubinde noui errores naſcuntur vſque in infinitum.

Theologi Mansfeldenſes.

In Confeſſione Mansfeldica Latina fol. 120. Suſpectam meritò habemus Sacramentariorum doctrinam: primò, propter nouitatem: ſecundò, quòd Sacramentarij non definitè in eadem ſententia cõcordes, ſed inter ſeipſos diuiſi ſunt, vt alij ſunt Carlſtadiani, Zuingliani, Oecolãpadiani, Sueckfeldiani, Caluiniſtæ, & ſimiles.

Theologi Heidelbergenſes.

In Protocollo Franckentalenſi, in Præfatione ad Anabaptiſtas: Si vobis Eccleſiæ titulum ac nomen concedere vellemus, quænam inter vos ſecta pro Eccleſia Dei habenda eſſet, cùm in tam multas ſectas diuiſi ſitis? Nam vos Eccleſiam dici non ferent Hutitæ, qui vos tamquam minimè Chriſtianos à communione ſua per excommunicationem excludunt. Multò minus id ferent Menoniſtæ, quorum nonnulli (nam & ij variè diuiſi ſunt) etiam eos rebaptizant, qui à vobis baptizati ſunt. Quòd ſi Hutitas Eccleſiam appellare placeat, id neque vos, neque Menooniſtæ ferendum putabunt. Similiter neque vos tolerabitis, neque Hutitæ, vt Mennoniſtis Eccleſiæ nomen concedatur.

3. *Chriſti matrem Mariam omni peccato caruiſſe*

AIT.

In Euangelium de Conceptione Mariæ: Dignum & iuſtum erat Mariæ perſonam ab Originali peccato præſeruari, de qua Chriſtus ſumpturus erat carnem, qua omnia peccata ſuperaret.

In Euangelium de Feſto Deiparæ: Nulla mulier tam ſancta eſt, nec fuit, nec erit in poſterum, quàm Maria, quæ fructum ventris ſui benedictum parit, quando nulla citra voluptatem & peccatum concepit.

NEGAT.

In Euangelium Dominica I. ab Epiphania: En Maria Deipara eouſque errauit, vt neſciret vbi Chriſtus quærendus eſſet. Et quis inter homines maior fuit peccator, quàm hic eſt ipſa Mater Dei?

Sermone de Natiuitate Mariæ: Non minus ſancti nos ſumus atque Maria, & alij Diui, quantumuis magni, ſi modò in Chriſtum credimus.

4. *Sanctorum interceſſiones & patrocinia*

ASSERIT.

Sermone de decem præceptis cap. 5. Omnes Sancti omnia poſſunt, & tantum tibi per eos à Deo datur, quantum te credis accepturum, &c. Quid enim aliud ſunt Sancti, niſi velut guttulæ roris, ſiue guttæ noctium in cincinnis & capite ſponſi?

Concione de morte: Neque de hoc dubitare quemquã conuenit, ſe, cùm in mortis periculo eſt, non ſolum eſſe: ſed ſui curam omnes Angelos agere, ac omnium Sanctorum oculos in ſe defixos eſſe, &c. Angelorum ac omnium Sanctorum oculi ſine dubio te reſpiciunt. Illi enim omnes, ceu integrum corpus, laboranti membro ſubueniũt, teq; in illa lucta mortis, peccati, & inferni adiuuant, vt ſuperior euadas & vincas. Hoc eſt illud opus charitatis, hæc eſt illa communio Sanctorum, de qua dicit Symbolum Apoſtolorum, quam credere nos conuenit.

Reſponſione ad Louanienſes: Non negaui vnquam meritis ac precibus Sanctorum, quãtumlibet imperfectis, iuuari: quod ſubdolè mihi inurere conantur miſeri homines.

NEGAT.

Ad VValdenſes de adoratione Sacramenti: De Sanctorum mortuorum inuocatione & interceſſione nihil in Scripturis extat.

5. *Sanctorum merita & ſuffragia*

ASSERIT.

De primo præcepto: Ad Sanctorum ſuffragia recurrendum omni modo, ſicut in Iob dicitur: *Et ad aliquem Sanctorum conuertere.*

NEGAT.

Sermone de Mammona: Pro meritis Petri ne vnũ quidem obulum darem, vt me iuuaret. Seipſum enim adiuuare non poteſt.

6. *Sanctos eſſe inuocandos*

AIT.

De primo præcepto: Non prohibeo Sanctos inuocari pro temporalibus: ſed quòd ſolùm pro temporalibus id faciunt, damno, neglectis eorum virtutibus, &c. Eccleſia non dicit: S. Paule cura mea vulnera, ſed: Ora pro me. Quare omnia tua commendes ei, in quem magis es affectus: primùm peccata tua, & neceſſitatem animæ; ſicut S. Cæcilia fecit in nuptijs ſuis, omnes Sanctos per ordinem inuocans, pro ſua caſtitate ſeruanda apud Deum.

In purgatione quorundam articulorum: De interceſſione Sanctorũ cum tota Eccleſia Chriſtiana ſentio & iudico, Sanctos à nobis honorandos eſſe, atque inuocandos.

Super Magnificat Tom. 6. Germ. fol. 21. Dixi Mariam nolle Deam eſſe. Illa nihil facit: Deus omnia operatur. Inuocari debet, vt Deus per eam det & operetur, quod petimus: quomodo & cæteri omnes Sancti ſunt inuocandi, vt omnia ſolius Dei maneant.

De præparatione ad mortem: In mortis articulo beatam Virginem, Angelos, proprium Apoſtolum, & Sanctos reliquos, quibus in vita ſeruiuit, inuocare non ceſſet, vt pro ſe intercedant ad Dominum.

NEGAT.

Ad VValdenſes de adoratione Sacramenti: Non poſſum vos pro hæreticis habere, vt Sophiſtæ noſtri faciunt, quòd neque Dei Matrem, neque quemquam Sanctorum inuocatis; ſed in ſolo & vnico Mediatore Chriſto acquieſcitis.

In articulis ad Concilium Mantuanum miſſis: Inuocatio Sanctorum eſt etiam de numero Antichriſtianorum abuſuum, quæ pugnat cum præcipuis articulis, & delet Chriſti agnitionem.

Ad cap. 14. Ioannis Tomo 4. Germanico fol. 132. Si venerit vſpiam monachus, diabolus, aut ſectarius aliquis ſpiritus, qui te terrere volens, dicat: Deus ſeuerus eſt, & iracundus iudex, teq; aliò ducat, vt Mariæ patrocinium inuoces, & dicas: *Maria mater gratiæ, mater miſericordiæ*, &c. (quomodo illi ad vnum omnes non erubuerũt canere) hinc fies certior, huiuſmodi doctrinam & cogitationem, non niſi diabolicum mendacium, & lethale venenum eſſe.

7. *Sanctos eſſe colendos*

AIT.

De primo præcepto: Verum ne Pigardi hæretici infelices ſuas partes à me adiutas confidant, qui pre nimia ruditate nobis Teutonicis ſuperbiſſimo faſtidio indignati, imponunt, quòd Sanctos Dei colamus, & idola faciamus: & ideo cõtra nos aſeruum verſuum Scripturæ congregant, in quibus prohibetur, ne adoret quis niſi vnum Deum: & vt nobis apud ſuos iuſtiſſimam inuidiam conflare videantur, inſidioſiſſimè omittunt, quòd ſcribitur Rex Dauid, & Salomon, & multi alij adorati, ſimulq; impij peruerſores Scripturæ, & ſubdoli calumniatores noſtræ pietatis. Ita enim ruſtici illi nos tandem docent, quòd ſolus Deus ſit adorandus, & gloriantur, ac ſi nos idipſum negauerimos vnquam, tùm tamen negare non poſſint, frequenter aulicos regios honorari, ac velut adorari, vt faciliùs ad regem perueniatur.

NEGAT.

Ad VValdenſes de adoratione Sacramenti: Non poſſum vos pro hæreticis habere, quòd neq; Dei Matrem, neque quenquam Sanctorum inuocatis, & honoratis.

8. *Sanctorum dies feſtos celebrandos eſſe*

AIT.

Conſolatione pro laborantibus cap. 6. Ex his intelligimus, Sanctorum feſta & memorias ideo celebrari, vt eorum exemplo animemur ad eadem mala, quæ ipſi tulerunt, perferenda.

Concione, quomodo ſit animus parandus ad mortem: Rectè dixerunt, qui piorum mortem regenerationem quandam eſſe dicunt: & feſta quoque in piorum memoriam inſtituta rectè Natales appellantur.

In viſitatione Saxonica: Tertium præceptum docet, dies feſtos celebrare, ideo feſta Apoſtolorum, & beatæ Virginis celebrari debent.

NEGAT.

De pijs cæremonijs in Eccleſia ſeruandis: Feſta Sanctorum in vniuerſum aboleantur.

Contra Ambroſium Catharinum: Nonam ſcelera-

tam Antichriſti faciem facio Feſtorum dierum multiplicationem,& iniquitatem. Sic enim hodie Sanctiſſimus docet homines per otium Deo ſeruire, id eſt, vt ipſe exponit, intermiſſione operum ſeruilium, cùm omnes dies liberi ſint & ad laborandum,& ad feriandum. In hac autem inſigni facie inſignius lucent magni illi Feſti dies, Viſitationis, Corporis Chriſti, Apoſtolorũ, Conceptionis,& ſimilium.

Ad Nobilitatem Germaniæ: Conſulo vt omnia Feſta, præter diem Dominicam, aboleantur.

9. *Sanctorum templa, memorias, altaria, & imagines*

PROBAT.

Conſolatione pro laborantibus cap.6. Ex his intelligimus Sanctorum memorias, templa, altaria, nomina, imagines ideo celebrari,& multiplicari, vt eorum exemplo animemur, ad perferenda eadem mala, quæ ipſi tulerunt. Qua ratione niſi colantur, omnis eorum cultus ſuperſtitione non vacat.

IMPROBAT.

Ad Euangelium in die Natiuitatis Mariæ: Hinc tot tẽpla & altaria exſtructa ſunt: hinc Petro & Paulo ædes erectæ, vt omnes ferè anguli Diuorum fanis abundent. At cui vſui iſtis illa? His ſumptibus non dotatæ virginibus rectius ſubueniri poterat,& aliæ maioris momenti opera fieri. Sed intempeſtiuè irrepente nimio Diuorum cultu, hæc pietatis officia turpiter neglecta ſunt.

10. *Sanctorum Reliquias*

PROBAT.

In declaratione quorundam articulorum: Quis repugnare poteſt, quòd in hodiernum vſque diem viſibiliter ad Sanctorum corpora & monumenta Deus Sanctorum ſuorum gratia miracula operatur?

IMPROBAT.

In Poſtilla, in die Exaltationis S. Crucis: Quicquid de S. Cruce dixi, intelligi debet de omnibus Sanctorum Reliquijs: Reliquiæ enim nihil aliud ſunt, quàm fraudes & ſeductiones fidelium. Quare omnino infra terram defodiantur.

11. *Eccleſiam non poſſe errare*

AIT.

De decem Præceptis: Eccleſia non poteſt errare, quilibet autẽ poteſt in deuotione ſua errare, &c. Eccleſia regitur à Spiritu ſancto.

In Reſolutionibus: An nondum videmus, quàm vigil ſit Chriſtus in Eccleſia ſua, vt iam errare volentes non permittat errare?

De antiqua Eccleſia Tomo 7. fol. 562. Germ. Eccleſia nec debet, nec poteſt mentiri, nec errores docere, ne in minimis quidem, cùm Deus ſit os Eccleſiæ: & Deus mentiri non poſſit, ſic etiam Eccleſia nequit,&c.

Reſponſione ad Dialogum Syluestri Prieratis: Vniuerſalis Eccleſia non poteſt errare, vt doctiſſimè etiam probat Cardinalis Cameracenſis in primum Sententiarum.

NEGAT.

In Poſtilla Eccleſiaſtica, explicans Euangelium Dominica prima poſt Epiphaniam: Dicis prætereà, Eccleſia & ſancti Patres Spiritum ſanctum habuerũt, quo duce errare non potuerunt. Facilis eſt reſponſio. Eccleſia aut Concilia polleant qua velint ſanctitate, non tamen plus pollẽt Spiritu ſancto, quàm Maria Chriſti mater, quæ & ipſa eſt membrum, atque adeò tum temporis præcipua portio Eccleſiæ extitit: quæ quamuis Spiritu ſancto ſanctificata fuerit, tamen ille eam aliquando, etiam in ſummis fidei articulis, errare ſiuit.

De abroganda Miſſa. Ludificatio Satanæ eſt affirmare, quod Eccleſia, ſi quandoq; erret, aut peccet, quòd ideo non ſit Eccleſia.

De captiuitate Babylonica. Quid mihi arbitrium Eccleſiæ,& poteſtas Papæ iactatur?

12. *Præceptis Eccleſiæ parendum eſſe*

AIT.

De virtute Excommunicationis: Id ſuper omnia, & in his omnibus cõſiderandum eſt, quòd poteſtas Eccleſiæ, licet pro noſtris peccatis plerumq; tradatur Pilatis, Herodibus, Annis,& Cayphis, violentisq; alijs tyrannis, noſtrum tamen eſt, eam ſummis ſemper ſtudijs reuereri & colere, exemplo Chriſti, qui ſic Annam, Caypham, Pilatum honorauit.

In Concione de digna præparatione ad Sacramentum: Non dubium eſt, quin Deus eam, quæ Eccleſiæ exhibetur, obedientiam, vt ſibi exhibitam, recipit.

In declaratione quorundam articulorum: Vtraq; præcepta, & Dei,& Eccleſiæ ſeruanda ſunt.

NEGAT.

De captiuitate Babylonica cap. de Baptiſmo: Chriſtianis nihil vllo iure imponi poteſt legum, ſiue ab hominibus, ſiue ab Angelis, niſi quatenus volũt: liberi enim ſunt ab omnibus.

De falſo ſtatu Eccleſiaſtico: Nulla eſt poteſtas Eccleſiaſtica.

In Confeſſione: Ab humanis conſtitutionibus & præceptis, tanquam à maximo infortunio, cauẽdum & fugiendum eſt nobis.

13. *Sanctos Patres de fide rectè docuiſſe*

AIT.

Ad cap. 5. epiſt. ad Gal. edit. prima: Mundus magnifacit ſanctitatem S. Benedicti, Gregorij, Bernardi, Franciſci, & ſimilium, quòd, vt fertur, quædam ſingularia miracula, quę magnam ſanctitatis ſpeciem præ ſe tulerunt, operati ſunt. At vero verius eſt, quòd Hilarius, Cyrillus, Ambroſius, Auguſtinus, & multi plures etiam ſanctitate polluerunt, non tam auſteram, qualem illi, vitam duxerũt, ſed cum hominibus verſati ſunt, cibum ac potum ſumpſerunt, veſtibus honeſtis vſi ſunt, & quod ad externam conuerſationem attinet, inter eos & laicos parũ diſcriminis extitit: qui tamen alijs, qui in Cœnobijs degerunt, præferendi ſunt. Enimuerò Euangelium & fidem in Chriſtum abſque vlla hypocriſi purè & ſimpliciter tradiderũt, hæreticis reſtiterunt, & Eccleſiam ab innumeris erroribus expurgârunt.

NEGAT.

Ad cap. 1. epiſtola ad Timotheum: Omnia hactenus iuxta opera direximus, fidei nullam rationem habuimus, atque omninò defecimus, quilibet errore ductus, omnia magnifecit, adeò vt neminẽ ſciam, qui de his rectè iudicare poſſit, exceptis Apoſtolis, qui ad hoc electi erant, vt hæc purè docerent, & veræ doctrinæ fundamenta locarent. Si quid præterea eſt librorum, nihil in eis reperitur.

14. *Traditiones Patrum & Eccleſiæ recipiendas eſſe*

AIT.

In Proteſtatione: Primùm proteſtor, me prorſus nihil dicere, aut tenere velle, niſi quod in & ex ſacris litteris primò, deinde ex Eccleſiaſticis Patribus, ab Eccleſia Romana receptis, hucuſq; ſeruatis,& ex Canonibus ac decretalibus Pontificijs habetur,& haberi poteſt. Quod ſi quid ex eis probari vel improbari non poteſt, id gratia diſputationis duntaxat, pro iudicio rationis & experientia teneho.

Epiſtola ad Marchionem Brandeburgenſem Tom. 2.

Germ.fol 243. Periculoſum & horrēdum eſt, quicquam vel audire, vel credere, quod aduerſatur vnanimi teſtimonio fidei, & doctrinæ ſanctę & Catholicæ Eccleſiæ, quam inde vſque ab initio per annos mille quingentos vnanimiter ſeruauit.

NEGAT.

In Aſſertione articulorum ad Leonem Decimum: Primum ſcire conteſtatosq́ue eſſe eos volo, me prorſus nullius, quantumlibet ſancti Patris, auctoritate cogi velle, &c. Quanti errores in omniū Patrum ſcriptis inuenti ſunt? Quoties ſibi ipſis pugnant? Quoties inuicem diſſentiunt?

De ſeruo arbitrio: Patrum auctoritas ſuisq; dei faciēda eſt, & ſtatuta perperam facta, qualia ſunt omnia præter verbum Dei definita, dirumpenda ac proijcienda ſunt.

15. *Eccleſiæ Concilijs acquieſcendum eſſe*

AIT.

In diſputatione Lipſica: Concilijs nihil derogo, ſed omnium ſacratiſſimum fuit Nicænum.

In Aſſertionibus articulo 16. Conſultum videtur, quòd Eccleſia in communi Cōcilio ſtatueret, laicos ſub vtraque ſpecie communicandos.

Contra Zuinglium & Oecolampadium: Si diutius ſteterit mundus, iterum erit neceſſarium, propter diuerſas Scripturæ interpretationes, quæ nunc ſunt, ad conſeruandam fidei vnitatem, vt Conciliorum decreta recipiamus, atque ad ea confugiamus.

In declaratione Eucharistiæ: Non dixi, neque conſului, neque eſt intentio mea, vt vnus, aut aliquot Epiſcopi propria auctoritate incipiant alicui vtramque ſpeciem porrigere, niſi ita cōſtitueretur, aut mandaretur in Concilio generali.

NEGAT.

Contra Regem Angliæ: Habemus abſq; omni controuerſia ius de doctrinis cognoſcendi, & iudicādi, ſeu probandi eſſe penes nos, non penes Concilia, Pontifices, & Doctores.

Ad cap. 15. Actorum: Spiritus ſanctus nihil promiſit ſe in Concilijs futurum, ſed potius in Chriſtianorum, quos nouit, cordibus.

Tomo 7. Germ. fol. 262. An Papa poſſit indicere confeſſionem? *Propria laus ſordet*, inquit Salomon. Hoc dico, quòd ex maximis infortunijs vnum ſit, peſſima & condemnabilis opinio, quòd Concilia magni fiunt, ac ſi Spiritum ſanctum habeant.

De formula Miſſæ: Nos Chriſtum habemus: Concilia nec morari, nec audire volumus.

16. *Diui Petri primatum*

ASSERIT.

In Reſolutionibus: Quòd Petrus primus in ordine ſit, nemo negat, &c. Petrum fatemur principē Apoſtolorum, primum Eccleſiæ membrum, caput collegij Apoſtolici, & alia, quæ de eo ſancti Patres dixerunt.

NEGAT.

In Aſſertionibus, art. 25. Omnes Apoſtoli æquales fuerunt Petro.

17. *Dignitatem, & Primatum Romani Pontificis*

AGNOSCIT.

Epiſtola ad Leonem Decimum: Quare Beatiſſime Pater, proſtratum me pedibus tuæ Beatitudinis offero, cum omnibus quæ ſum & habeo. Viuifica, occide; voca, reuoca; approba, reproba vt placuerit: vocem tuam, vocem Chriſti in te præſidentis & loquentis agnoſcam: ſi mortem merui, mori non recuſabo.

Epiſtola ad Thomam Caietanum: Reuerendiſſime in Chriſto Pater, fateor, ſicut & aliàs faſſus ſum, me fuiſſe nimis indiſcretum, acrem, & irreuerentem in nomen ſummi Pontificis. Et licet acerrimè fuerim in hanc irreuerentiam prouocatus, tamen meum fuiſſe intelligo, humilius ac reuerentius hanc materiam tractare.

Appellatione prima ad Leonem Decimum: Adhuc fateor, ſolummodò me diſputaſſe, & omnia ſub pedibus Sanctiſſimi Domini noſtri Leonis Decimi ſubieciſſe, vt occidat, viuificet; reprobet, approbet, ſicut placuerit, & vocem eius vocem Chriſti in ipſo præſidentis agnoſcam.

In commemoratione rerum, quæ Auguſtæ Anno 1518. in Comitijs cum Luthero acta ſunt: *Proteſtatio Lutheri*: Inprimis ego frater Martinus Lutherus Auguſtinianus proteſtor me colere, & ſequi ſanctam Romanam Eccleſiam in omnibus meis dictis & factis, præſentibus, præteritis, & futuris. Quòd ſi quid contra, vel aliter dictum fuit, vel fuerit, pro non dicto haberi, & habere volo.

In Reſolutionibus aliarū propoſitionum editis anno 1519. Primum, quod me mouet Romanum Pōtificem eſſe alijs omnibus (quos ſaltem nouerimus ſe Pōtifices gerere) ſuperiorem, eſt ipſa voluntas Dei, quam in ipſo facto videmus. Neque enim ſine voluntate Dei in hāc monarchiam venire vnquam potuiſſet Romanus Pontifex. At voluntas Dei, quoquo modo nota fuerit, cum reuerentia ſuſcipienda eſt. Ideoq; non licet temerè Romano Pontifici in ſuo primatu reſiſtere. Hæc autem ratio tanta eſt, vt etiamſi nulla alia cauſſa eſſet, hæc tamen ſatis eſſet, ad compeſcendam temeritatem reſiſtentium.

In Reſolutionibus de Indulgentijs, concluſione 69. Quia auctoritati Papali in omnibus cum reuerētia cedendum, (*qui enim poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit,*) igitur licet in exiguis, nihilo tamen minus quàm in magnis auctoritati cedendum. Hinc etiā illud venit, quòd etſi Papa ferret iniuſtas ſententias, timendæ tamen ſunt.

NEGAT.

In captiuitate Babylonica Scio nunc, & certus ſum, Papatum eſſe regnum Babylonis, & potentiam Nimbrod robuſti venatoris, &c. Poſtquam Romanus Pontifex Epiſcopus eſſe deſijt, & tyrannus factus eſt, non formido eius vniuerſa decreta, cuius ſcio non eſſe poteſtatem articulos nouos fidei condendi, nec Concilij quidem generalis.

In Aſſertione articulorum per Bullam Leonis Decimi damnatorum: Dico hæreticos & ſchiſmaticos eſſe Papam, & omnes, qui idolum hoc adorant, niſi fortè laicos & rudes excuſet ignorantia, ſimplex fides, & violenta huius Aſſur captiuitas.

In actis exuſtionis Antichriſtianorum Decretalium: Parum eſt hoc deflagrationis negotium: ex re foret, vt Papa quoque, hoc eſt, Sedes Papalis concremaretur. Niſi toto corde diſſentiatis à regno Papali, nō poteſtis aſſequi veſtrarum animarum ſalutem: adeoq; diuerſum eſt regnum Papæ à regno Chriſti, & vita Chriſtiana, vt tutiùs foret in eremo agēdo nullum omnino videre hominem, quàm verſari in regno iſto Antichriſtiano. Caueat ergo ſibi quiſquis animæ ſuæ conſultum velit, ne aſſentiendo Papaſtris, Chriſtum neget.

Reſponſione ad librū Ambroſij Catharini: Papa peccatum & iuſtitiam in ſolo rerum vſu ponit: ideò eſt homo peccati, & filius perditionis, mundum replens ſtultis, & vanis peccatis.

Aduerſus Regem Angliæ: Papatus eſt Principis Satanæ peſtilentiſſima abominatio, quæ vnquam ſub cælo fuit, aut futura eſt. Viuens Papatus hoſtis ero: exuſtus his hoſtis ero. Facite porci Thomiſtæ quod poteſtis, Lutherum habebitis vrſum in via, & leænam in ſemita; vndique vobis occurret, & pacem habere non ſinet, donec ferreas veſtras ceruices, & æreas frontes contriuerit.

18. *Romanam Eccleſiam honore dignam, & alijs præferendam eſſe*

AIT.

In declaratione quorundam articulorum: Quòd Romana Eccleſia à Deo ſit præ alijs omnibus honorata, non eſt dubiùm. Ibi enim SS. Petrus, & Paulus, quadraginta ſex Romani Pontifices, & tot centena millia Martyrum ſanguinem ſuum fuderunt, infernum & mortem vicerunt, vt vel palpari queat, quàm ſingularem habeat Deus ad illam Eccleſiam reſpectum. Quòd ſi nunc, proh dolor, res habeat Romę vt expediret habare melius: attamen neque hæc, neq; vlla cauſſa eſt tam grandis, neque eſſe poteſt, vt ab Eccleſia illa ſeparatio aut diſceſſio vlla fieri debeat. Imò quò peius ibi res habet, tantò magis occurrendum, & adhærendum eſt: per ſeparationem enim & contamptum non fit melius.

Epiſt. ad Leonem Decimum: Beatiſſime Pater teſtor coram Deo & omnibus creaturis, quòd nunquam in ea fuerim ſententia, necdum hodie ſim, quòd ſeriò in animum induxerim, Romanæ Eccleſiæ, & veſtræ Beatitudinis poteſtatē vllo modo labefactare, aut vllo aliquo aſtu quicquam ſubtrahere: imò ingenuè fateor, quòd Eccleſiæ poteſtas omnia excedat, nec quicquam ei vel in cælo, vel in terra præferri queat, præter vnum Chriſtum, qui omnium Dominus eſt. Quamobrem Beatitudo veſtra improbis & falſis calumniatoribus non adhibeat fidem, ſi quid aliud de Luthero ſpargere voluerint.

NEGAT.

In explicatione epiſtolæ primæ D. Petri: S. Gregorius Papa reuera ſanctitatē polluit: conciones illius ne obulum quidem valent, ſic vt appareat, quòd Sedes Romana cum primis ſit à Deo maledicta.

Contra Syluestrum Prieratem: Si fures raſte, latrones gladio, hæreticos igne damnamus, cur non multo magis in tam pernitioſos & ſceleratos Doctores, in Pōtifices, Cardinales, Epiſcopos, & totā cateruam Romanæ Sodomæ inuehimur? cur non omnibus omniū gentiū armis eos oppugnamus, & in eorum ſanguina manus noſtras lauamus?

19. *In Romana Eccleſia multa ſemper bene tradita fuiſſe*

AIT.

Epiſt. de Anabaptiſmo ad duos Parochos Tom 2. Germ. fol. 229. Nos ingenuè fatemur, quòd in Papatu multa bona ſint, Chriſtiano nomina digna, quæ & inde ad nos vſque promanarunt. Fatemur nimirum, quòd in Papatu vera ſit ſacra Scriptura, varus Baptiſmus, verum altaris Sacramentum, veræ claues ad peccatorum remiſſionem, verum concionandi munus, verus Catachiſmus, vt ſunt Oratio Dominica, decem præcepta, & fidei articuli, &c. Audio & video, quòd Anabaptiſmum quidam in hunc ſolum finam ſuſcipiunt, vt ſic Romanum Pōtificem vaxent, vt qui nihil valiot ab Antichriſto retinere: non ſecus ac Sacramentarij propterea in Sacramento non niſi panem & vinum agnoſcūt, ſolum in odium Romani Pontificis, & putant ſe hoc modo Papatum debellaturos. Debili, me herculè, nituntur fundamento. Hoc modo negare illos oporteret vniuerſam Scripturam, & concionandi munus. Hæc enim omnia habemus à Papa, alias nobis noua Scriptura condenda eſſet.

NEGAT.

In Eccleſiaſtica Poſtilla, explicans epiſtolam Dominicæ 2. Aduentus: Non niſi diabolica impoſtura eſt, quicquid in Papatu exiſtit, à ſummo vartice vſq; ad imum pedis.

In admonitione ad ſuos Germanos Tom. 7. Germ. fol. 75. Accadit ad hanc abominationem, quòd varba huius Sacramanti & fidei obliterarunt, & tacuerunt, vt nec litera, nec punctus de ais ſuperſuerit in toto Papatu, io omnibus Miſſis, & libris.

Tom. 7. Ger. pag. 268. *An Papa poſſit confeſſione indicere*: Proh dolor, nihil aliud quàm fallere & mētiri aſt in Papa, & Papatu, à ſummo vertica ad imum vſque.

Ad cap. 15. Ioannis: Noſtri Papiſtæ de fide nihil nec docuerunt, nec intellexerunt.

20. *Epiſcopos honorandos eſſe.*

AIT.

De decem præceptis: Maximè ſunt honorandi Epiſcopi, qui ſunt loco Apoſtolorum.

NEGAT.

Aduerſus falsò nominatum ordinem Epiſcoporum: Nō ſunt Epiſcopi, ſed planè idola, & mutæ ſtatuæ, inertes puppæ, laruæ, trunci, vmbræ, perſonæ Comicæ, qui ne vocabulum quidem, quid Epiſcopus ſignificet, nôrint, nedum quid munus aut officium ſit Epiſcopi. Vis vno verbo dicam quid ſint? lupi, tyranni, proditores, homicidæ, monſtra, terræ pondara, Apoſtoli Antichriſti ſunt, ad perdendum orbem, & axtinguendum Euangeliū ſculpti & facti: &, vt ſemel effundam, quod ſentio, en præconem hic agam. Notū argo ſit omnibus, Epiſcopos, qui iam ſuper multas vrbes in ampliſſima ditiona axercent tyrannidem, non eſſe Epiſcopos ex ordinatione Dei, ſed ex errore & ſeductiona Satanæ, & traditionibus hominum. Quare & procul dubio ſunt nuntij & vicarij Satanæ.

21. *Sacerdotes, & cæteros Eccleſiæ miniſtros ab Epiſcopis ordinandos eſſe*

AIT.

Ad cap. 1. epiſt. ad Gal. Tom. 1. Germ. fol. 3. Vocatio miniſtrorum, quę diuina & vera eſt, duobus modis accidit: primùm per media, deinde ſine medijs. Hoc tamporę vocat nos Deus ad concionandi munus per media, vtpote per homines. Apoſtoli immediatè à Chriſto ipſo vocati ſunt, quēadmodum etiam vateris Teſtamenti Prophetę ſine medio à Deo vocabantur: Poſtea Apoſtoli diſcipulos ſuos, vt Titum, Timotheum, &c. vocarunt: hi deinceps Epiſcopos vocarunt: Epiſcopi alij alios vſque ad noſtra tempora vocarunt: ſic fiet & ſeruabitur vſque ad conſummationem ſeculi. Et hæc eſt vocatio, quæ per media fit, quæ nihilo minus diuina vocatio eſt.

NEGAT.

De Miſſa angulari: Vt ſemel ad intarrogata reſpondeam, nempe quid agendum ſit cum ſacerdotibus in Papatu, cùm ad vnum omnes non niſi ab angularibus Epiſcopis ad angulares Miſſas ſint ordinati. Hic ita ages; Chriſma, & angularem eius ordinationem nihili facies, quemadmodum reuera nihil eſt, quæ nec tibi, nec Eccleſiæ quoque proderit: ſad conſidera illum concionatoris officio fungi, quòd non ſuum, ſed Chriſti officium eſt. Nec quicquam te moueat, an ordinariè vocatus ſit, an pecunijs ſibi hanc dignitatem comparauerit, an vi ſit intruſus, aut quomodo intrauerit, per caput, an per pedes, an ſit Iudas, vel S. Petrus, nihil huiuſmodi te moneant.

22. *Sacerdotes non niſi vocatos & admiſſos concionari debere.*

AIT.

Ad Pſal. 82. Omnes Parochi & magiſtratus diligenter attandera debent, & de hoc ſuos diligenter monebunt, vt concionatores, qui ſeipſos intrudunt, tamquam nabulones, & certos Diaboli nūtios deuitent, niſi fide dignum teſtimonium ſuæ à

Deo vocationis attulerint. Alioquin eos non audient, nec admittent, etiamſi purum putum Euangelium docere velint, nec ſi Angeli, aut meri Gabrieles è cælis fuerint. Nihil enim recipit Deus, quod ſit ex propria electione & deuotione; ſed omnia ex mandato & vocatione fieri vult. Propterea etiam Chriſtus diabolos noluit prædicare, etiamſi ipſum Filium Dei faterentur, & veritatem dicerent. Noluit enim permittere, vt quiſquã ſine vocatione prædicaret. Ergo ſic quiſque faciat, qui prædicare & docere voluerit, demonſtret ſe vocatum, oſtendat mandatum, quo cogatur. Si noluerit, tradat magiſtratus huiuſmodi nebulones lictori, &c.

NEGAT.

Epiſtola ad Conſules & Senatum Pragenſem Tomo 7. fol. 388. Germ. Si huius rei exemplum noſſe cupimus, ecce hic Apollo, Actorum 18. ſine vlla vocatione & ordinatione Epheſum venit, vbi non niſi ardenti quodam amore concionatus eſt, & Iudæos egregiè conuicit. Dic mihi quo iure ſuſcepit hic verbi diuini officium, ſi non eo, quod cuilibet Chriſtiano commune & licitum eſt? Sic enim & quilibet Chriſtianus facere tenetur, ſi viderit in doctrina verbi defectum, & ipſe ad eum exequendum ſit idoneus, etiamſi ad id ab Eccleſia non vocetur.

Tomo 2. Germ. fol. 256. Chriſtianus homo tantam poteſtatem habet, vt non vocatus in medio Chriſtianorũ poſſit & debeat prodire, & docere, cùm Doctorem ibidem errare videt.

23. *Sacris literis nihil addendum, nihil auferendum eſſe*

AIT.

Ad cap. 5. epiſt. ad Galatas: Pluris facimus vnam literam, & vnum iota ſacræ Scripturæ, quàm cælum & terram. Quamobrem ferre non poſſumus, vt vel minimum ab illis tollatur.

In declaratione ad amicum quendam Tom. 4. Germ. fol 393. Si quis vnum iota aut literam vel abſtulerit, vel mutauerit, diabolo mancipetur.

NEGAT.

Epiſtola ad amicum, de voce (ſola) *quam Rom. 3. de ſuo adiecit:* Si tuus Papiſta moroſum & difficilem ſe præbere volet de voce (*ſola*,) ſtatim dic: Papiſta & aſinus eadem res eſt.

Sic volo, ſic iubeo, ſit pro ratione voluntas. Nolumus enim Papiſtarum eſſe diſcipuli, ſed potius Præceptores. Semel etiã ſuperbiendo gloriabimur aduerſus huiuſmodi aſinos, &c. Rogo te, ne quid aliud huiuſmodi aſellis reſpondeas de voce (*ſola*,) ſed tantùm dicas: Lutherus ſic vult, ille Doctor eſt omnium Doctorum in toto Papatu: in hoc acquieſcam, poſthac illos omninò pro nihilo habebo, &c. Iam dudum noui, quòd hoc loco nec in Græco, nec in Latino textu vox (*ſola*) legeretur, nec opus erat, vt de eo Papiſtæ me admonerent, &c. Pœnitet me, quòd non addiderim *omnes*, & *omnibus*, vt ſcilicet eſſet abſque omni opere omnium legum, & ſic bene & rotundè locutus fuiſſem Quamobrem manebit hęc vox in meo Teſtamento, etſi ad vnum omnes Pontifices ad inſaniam redigerentur, & in aſinos transformarentur, non tamen inde mihi abradent.

24. *Omnia ſacris literis tradita eſſe, & præter eas nihil recipiendum*

AIT.

De abuſu Miſſæ Tom. 7. Germ. fol. 290. Ego verò hoc loco fundamentum meum, quo nitor, quod irrefragibiliter ſeruari debet, repetam: quòd omnia, quę pręter Scripturam, maximè in eis, quę Deum ſpectant, fiunt, à diabolo proueniunt.

De ſeruo arbitrio: Nihil recipimus præter ſacras Scripturas.

NEGAT.

In confeſſione de Cœna Domini: Ex corde concedo, Cœnam Sacramentum eſſe, etiamſi in ſacris literis non ita vocetur.

Epiſtola de Anabaptiſmo ad duos Parochos: Quòd pueri credant nullo expreſſo ſacræ Scripturæ teſtimonio probare poſſumus, quę expreſsè his aut ſimilibus verbis loquatur: Infantes baptizabitis, quia credunt. Si quis huiuſmodi ſententiam ad literam nos proferre cogeret, cedendũ nobis erit, & victos eſſe fatebimur. Nuſquã enim legimus.

Aduerſus cæleſtes Prophetas: Anne mihi liceret Dominum meum Chriſtum nomine aliquo appellare, quod nõ extaret in ſacris literis? Quid? quòd ſi eum vocarem coronam cordis mei, cordis mei iubilum, meum rubinum, ſi non contra conſcientiam agerem, ac ſi oporteret me illum hoc & non alio nomine vocare? Vbinam verò huiuſmodi nomina in ſacris literis reperiuntur? Item quòd ſi de Baptiſmo ac Cœna Domini ſermonem deberemus inſtituere, quomodo ageremus? Nullum in ſacris literis nomen eſt, quod vnũ omnia Sacramenta & ſigna cõplectatur. Hic nobis tacendum eſſet, aut non iocosè loquendum, alioquin hi Prophetæ pro Apoſtatis nos reputarent. Item plures ſunt articuli fidei, multæ partes doctrinæ Chriſtianæ, multa capita in Biblijs, qd ageremus? Huiuſmodi nomina, articuli, partes, capita, non habentur in Biblijs. Hic non amplius nobis liceret loqui de articulis fidei, de partibus doctrinæ, de capitibus Bibliæ: imò quid agerent ipſi cæleſtes Prophetæ? profectò ipſa capitula nominatim ex Biblijs adducerent. Nonne tales Chriſti ſunt occiſores vel proprio iudicio, quòd diuinis rebus nomina imponunt, quæ nuſquam in ſacris Bibliorum ſcriptis extant?

25. *Sacras Scripturas eſſe difficiles intellectu*

AIT.

Præfatione in Pſal. Nolim ab vllo id de me pręſumi, quod nullus adhuc præſtare potuit ſanctiſſimorum & doctiſſimorum: id eſt Pſalterium in omnibus legitimo ſuo ſenſu intelligere & docere. Sat eſt aliquos Pſalmos, & eoſdem ex parte intellexiſſe. Multa ſibi reſeruauit Spiritus, quò nos ſemper diſcipulos habeat: multa ſolùm oſtendit, vt alliciat; multa tradit, vt afficiat. Scio eſſe impudentiſſimæ temeritatis eum, qui audeat profiteri vnum Scripturæ librum à ſe in omnibus partibus intellectum.

Libro de Concilijs: Ante viginti annos coactus ſum contemnere Patrum commentaria, cùm Scripturæ legendæ eſſent in ſcholis, & magno ſudore veram ac germanam ſententiam quærerem.

In Colloquijs conuiualibus, titulo de Verbo Dei: Cùm D. Iuſtus Ionas aliquando ad mẽſam Lutheri referret, quòd in ſacris literis tanta ſapientia abdita deliteſceret, vt nemo eam perfectè vnquam addiſcere & ediſcere poſſet, reſpondit Martinus Lutherus: Nos oportet manere diſcipulos: nam ne vnum quidem verbum Scripturæ ſatis ſuperque perſcrutari valemus: nos duntaxat primitias habemus, & retinemus: & vbi multa nos putamus percipere, vix alphabetum, & id quidem non ſatis rectè intelligimus.

Quòd ſacras literas intelligere res ſit grauis & difficilis, de eo D. Martinus Lutherus anno 1546. Islebij biduo ante obitum hæc verba in menſa ſcripſit: Virgilium in Bucolicis nemo poteſt intelligere, niſi fuerit quinque annis paſtor. Virgilium in Georgicis nemo poteſt intelligere, niſi fuerit quinque annis agricola. Ciceronem in epiſtolis (ſic præcipio) nemo integrè intelligit, niſi viginti annis ſit verſatus in Rep. aliqua inſigni. Scripturas ſanctas ſciat ſe nemo deguſtaſſe ſatis, niſi centum annis cum Prophetis, vt Elia, & Eliſeo,

Ioanne Baptiſta, Chriſto, & Apoſtolis Eccleſias gubernârit.

NEGAT.

Ad Pſalm.37. Tom.3.fol.10. Si quis vos de illorum (*Catholicorum*) numero prouocauerit, ac dixerit opus eſſe Patrum interpretatione, Scripturas obſcuras eſſe: Reſpondebis, falſum hoc eſſe. Nullus liber in vniuerſa terra dilucidius ſcriptus extat, quàm ſacra Scriptura; quæ cum alijs omnibus libris collata, eſt velut ſol, coram omni alia luce.

Præfatione in Aſſert. articulorũ à Leone X. damnatorum: Oportet Scriptura iudice hic ſentẽtiá ferre. Quod fieri oon poteſt, niſi Scripturæ dederimus principem locum in omnibus, quæ tribuuntur Patribus, hoc eſt, vt ſit ipſa per ſe certiſſima, facilima, apertiſſima ſui ipſius interpres, omnia probans, iudicans, & illuminans.

26. *Quemlibet Chriſtianum priuatim auctoritatẽ habere iudicandi cauſas fidei, & mendacia à veritate diſcernendi.*

AIT.

Tomo 2. Germ. fol.255. Auditores non modò ius & poteſtatem habent iudicandi omnia quæ docentur, verùm ex officio iudicare debent, niſi diuinæ maieſtatis offanſam incurrere velint.

Tomo 2.Germ.fol.404. Imprimis neceſſarium eſt, vt hoc bene apprehendamus, ne nobis hoc, quod omnes habẽt Chriſtiani, puta ius & auctoritatem iudicandi de omni doctrina, eripi patiamur: ne res eò nimirum redeat, vt exſpectandum oobis ſit, donec Concilia definiant quid credere atque ſequi debeamus, &c. Debent igitur neceſſariò oẽs Doctores cum ſua doctrina iudicio auditorum ſubiacti eſſe.

NEGAT.

Tomo 2. Germ. fol.119. Ego doctrinæ meæ cauſſas & fundamenta coram toto mundo demonſtrabo, eamq́; à nullo hominum, imò ne ab omnibus quidem Angelis patiar iudicari.

27. *Moſen omnibus alijs Prophetis eſſe præferendum*

AIT.

Præfationem Pſal.19. Moſes eſt fons viuus, & ſcaturigo omnis diuinæ ſapientiæ & notitiæ: in qoo ſancti Prophetæ & Apoſtoli, per ſanctum Spiritũ illuminati, diligenter cum feruore & lętitia ſcrutati ſunt & ſtuduerunt, inde ſuam doctrinam, & ſcripta daprompſerunt, ac nobis legaoda reliquerunt.

NEGAT.

Ad Pſal.45. Tomo 3. Latino fol. 421.b. Sic Moſes non potuit canere, qui eſt miniſter carceris, Doctor piſtrioi, auctor ſeruitutis, & ſicut Paulus eum ſolet appellare, miniſter mortis, peccati, & triſtitiæ. Cootra iſtum nos cantabimus de regno ineundo libero & plenogaudij.

Ad Pſal.45. Tomo 3. Germ. fol.295. Moſes inſtar diaboli horribilem ſpeciem præ ſe fert, & ita loquitur, vt prę eius dictis facilè cor alicui contabeſceret: labia ipſius omnem bilem exuperant, magis amarulenta ſunt quàm granũ Gnidium, ac draconis fel; imò verò ſunt mixta tartareo igne. Quamobram apage cum Moſe ad pertinaces feroceſq́ue homines, ad ſuperbos ſanctos, quos terreſaciat & humiliet.

28. *Lutheri doctrinam veram eſſe*

AIT.

Ad cap.1. epiſt. ad Gal. Vero verius eſt meam doctrinam eſſe veram, puram, certam, & diuinam; nec fieri poteſt, vt vlla alia doctrina, eodẽ modo, quo hęc mea, ſit vera & diuina, vt taceam q̃ ſit melior.

Aduerſus falsò nominatum Eccleſiaſticum ſtatũ: Scire vos volo, quòd io poſterũ oon amplius vos hoc honore dignabor, vt ſinã vel vos, vel ipſos Angelos de cælo de mea iudicare doctrina. Stultæ huic humilitati iam tertiùm ſatisfactum eſt VVormatiæ, nec quicquam profuit: ſed faciam vt audiat, quomodo S. Petrus docet, doctrinę meæ cauſas, & fundamentum, & apologiam voiuerſus mundus: nec volo meam doctrioam à quoqnam iudicari, atque adeò ne ab Angelis quidem. Cùm enim certus de ea ſim, per eam quoq; & veſter, & Angelorũ iudex eſſe volo: vt qui ei fidem non adhibuerit, ſaluari nequeat. Nam Dei doctrioa eſt, noo mea. Quamobrem iudiciũ meum, Dei eſt, & non meũ.

NEGAT.

Reſponſione ad hircum Lipſienſem Tomo 7. Ger. fol.146. Cor meum ita affectum eſt, vt ſperem me io Dei nomine hoc opus aggreſſum eſſe: non tamen eius ſum audaciæ, quòd de eo iudicium feram, prædicemq́; publicè, pro certo aliter non eſſe. Nollam libenter diuinum iudiciũ ſuper hac re ſuſtinere.

Aduerſus cæleſtes Prophetas: Sæpius dixi: Si ex Deo eſt quod cœpi, nemo probibebit: ſi nõ eſt ex Deo, alius retineat, ego non amplectar. Ego nullam hic poſſum ferre iacturam, qui nihil expendi.

In Propoſitionibus de viribus & voluntate hominis ſine gratia: Ferre poſſum, vt diſputationes aut propoſitiones meæ, quas ab initio aduerſus Papatum & Sophiſtas tractaui, & effudi, reijciantur, &c.

29. *Magiſtratum ciuilem*

PROBAT.

Libro contra Ruſticos: Subiecti ſumus cùm corpore, tum omni ſubſtantia noſtra Cæſari, iuriq; ſeculari: etiam aliquando malis Principibus obediendum eſt.

De quarto Præcepto: Nouiſſimè huc pertinẽt Epiſcopi & Principes, Parochi & Senatus, vtrumque ſcilicet dominium, qui ſunt quàm maximè timẽdi, quia gladium Domini portant, quibus cauendum ne obloquatur vllus. quia Lex dicit: *Princi-* Exo.22.
pi populi tui ne maledicas. Et iterum: *Dijs non detrahes.*

IMPROBAT.

Contra duo Cæſaris mandata Anno 1524. Oro cunctos pios Chriſtianos, dignẽtur ſimul rogare Deum, pro huiuſmodi miſeris & excæcatis Principibus, quibus nos Deus procul dubio magno iræ ſuæ furore corripit, na vllo pacto obſequamur, vel in militiam ire, vel dare aliquid contra Turcam: quandoquidẽ Turca decies probior atqua prudentior eſt, quàm ſunt noſtri Principes. Quid talibus fatuis contra Turcas pugnando proſperi euaniet?

Lib. de ſeculari poteſtate: Inter Chriſtiaoos oulla debet eſſe ſuperioritas, &c. Princeps eſt caro ferina in cælo, id eſt auis rara. Sunt enim Principes apparitores, lictores, & carnifices Dei, &c.

30. *Secularem magiſtratum non eſſe iudicem Eccleſiaſticorum*

AIT.

Lib de bello aduerſus Turcas: Salutet Deus vos infideles Principes veſtrorum ſubditorũ: quis diabolorum vobis in mandatis dedit, tam vehementer non commiſſa Eccleſiaſtica negotia peragere, quæ Deum & conſcientiam ſpectant?

Ad Pſal.102. Semper ſeculares principes nomine ipſius diaboli Chriſtum docere & inſtituere geſtiunt, qua ratione ſuã Eccleſiã gubernara debeat.

De ſeculari poteſtate: Si quãdo ſecularis tuus Princeps tibi mandat, Pontificem ſequi, aut hoc vel illo modo credere; aut iubet libros abijcere, ſic dices: Non decet Luciferum ſedem ſuam iuxta Altiſſimum ponere, beneuole Princeps, omnem corporis & fortunæ obedientiam tibi debeo. Manda mihi pro ea, quam in terris obtines, poteſtate, & ſequar te. Si quid autem præceperis de fide, aut libris ablegandis, non tibi dicto audiens ero. In his

Tyrannum te præbes, modum excedis, atque ea præcipis, in quibus nullam poteſtatem obtines.

NEGAT.

Ad Chriſtianam nobilitatem Germaniæ: Ego tibi dico, quia poteſtas ſecularis à Deo ordinata eſt, vt ſontes plectat, & inſontes protegat: ſinendum eſt, vt ſuo officio liberè abſque impedimento fungatur in vniuerſo corpore fidei Chriſtianæ: idq; abſque perſonarum reſpectu, non obſtante, etiamſi Pontifices, Epiſcopos, Clericos, Monachos, moniales, aut qualeſcunque concernat.

31. *Hæreticos eſſe puniendos à magiſtratu ciuili*

AIT.

In Poſtilla maiori Dominica 5. poſt Epiphaniam: Cuſtodit Magiſtratus non ſolùm ſecundam, verùm etiam omnium maximè primam tabulam: idololatrias, blaſphemias, execrationes, periuria vlciſcitur; oblatos hæreticos, vt in verum numen contumelioſos, atque alios eas blaſphemias docentes coërcet; præfractiores, atque in errore pertexendo contumaciores, vt cum certiſſimo plurium exitio pro maleficijs puniēdos ſuſcipit. Neque, cùm hoc facit, zizania euellere intelligitur: quia cum ſuo officio in eo regno non verſatur, vbi de euellendis zizanijs interdictum poſitum eſt, &c. Non igitur Magiſtratus & huius generis vitæ corporalis officiales, cùm ſcandalis perturbantibus tranquillitatē ſeuera vindicatione obuiam eunt, zizania contra mandatū Chriſti euellunt, ſed id præſtant pro parte ſua, vt verum triticum in Eccleſia à zizanijs nō prorſus opprimatur, & regnum Dei in terris nō penitus exoleſcat.

NEGAT.

In Aſſertionibus, artic. 33. Hæreticos comburi eſt contra voluntatem Spiritus.

Tomo 4. Germ. fol. 319. de Anabaptiſtis: Non eſt æquum, & profectò doleo, quòd deplorati iſti homines tam miſerè occiduntur, cremantur, & horribiliter è medio tolluntur. Debebat cuilibet hoc permitti, vt crederet quicquid vult. Si non credit, quod credendum eſt, eam ob rem ſatis punietur in inferno æterno igni. Quorſum attinet temporalibus etiam pœnis eos mactare?

Ad Principes de ruſticana ſeditione Tomo 3. Germ. Ien. fol. 115. Senatus impedire non debet quò minus quilibet doceat & credat quicquid lubet, ſiue Euangelium ſit, ſiue mendacium.

32. *Bohemos, & Huſſitas hæreticos eſſe*

AIT.

In diſputatione Lipſica: Quòd me inſimulat Bohemicæ factionis ſtudioſum, & planè patronum, parcat ei Dominus. Nunquam mihi placuit, nec in æternum placebit quodcunq; Schiſma. Iniquè faciunt Bohemi, quòd ſe auctoritate propria ſeparant à noſtra vnitate, etiamſi ius diuinum pro eis ſtaret, cùm ſupremū ius diuinum ſit charitas & vnitas Spiritus, &c. Dico me non poſſe, nec velle defendere Bohemorum Schiſma.

Ad cap. 6. epiſt. ad Galatas, prioris editionis: Bohemorum diſſidium à Romana Eccleſia nulla excuſatione defendi poteſt, quin ſit impium & Chriſti legibus contrarium: quia contra charitatem, in qua omnes leges ſummantur, perſtat. Nam hoc, quod vnicè allegant, ſeſe timore Dei & conſcientiæ defeciſſe, ne inter malos ſacerdotes & Pontifices viuerent, hoc eos maximè omnium accuſat.

NEGAT.

In Aſſertione articulorum à Leone X. damnatorum, artic. 16. Bohemi & Græci in hac parte nec hæretici, nec ſchiſmatici ſunt; ſed Chriſtianiſſimi & Euangeliciſſimi, quos & his verbis oro & obteſtor, vt in ea ſententia firmiter permaneant.

33. *Turcas laudat.*

Ad Nobilitatem Germaniæ: Nullum eſt regimen ſeculare pulchrius, quam apud Turcam; & nullū eſt turpius, quàm apud Chriſtianos.

In ſermone caſtrenſi: Turcarum ſacerdotes & religioſi tam ſeueram, grauem, ſtrenuamq; vitā ducunt, vt Angeli, non homines videri queant, adeò vt omnes noſtri clerici & monachi in Papatu iocus præ illis ſint.

De ritu Turcarum in Præfatione: Vmbræ ſunt noſtri religioſi ad Turcarum religioſos collati, & vulgus noſtrum planè profanum ad illatū vulgus comparatum.

Lib. Teutonico, quem Xenij loco pro nouo anno retribuit Sedi Apoſtolicæ: Ad quid conducit corporaliter prohibere Turcam? quid mali facit Turca? occupat prouincias, & gubernat tēporaliter: At hoc ipſum à Papa quoque nos ferre oportet, qui & corpus, & vitam nobis excoriat, quod Turca non facit. Adhæc permittit Turca vnumquemq; in fide ſua permanere, quod Papa non facit: ſed cogit vniuerſum mundum à fide Chriſti ad ſua diabolica mēdacia; vt regimen Papæ in corporis bonis, & anima, decuplo peius ſit, quàm Turcæ: & ſi Turcam expugnare vellemus, à Papa incipiendum nobis eſſet.

Turcas vituperat.

Sermone contra Turcas: Turpiſſima eſt Mahometi lex.

In viſitatione Saxonica: Apud Turcas nulla honeſtas, nulla diſciplina eſt.

34. *Contra Turcas pugnandum eſſe*

AIT.

In viſitatione Saxonica: Clamant aliqui Prædicatores temerè de Turcis, non eſſe eis reſiſtendum: quia vindicta Chriſtianis prohibita ſit. Hic ſermo ſeditioſus eſt, qui neque tolerari, neque permitti debet. Tenentur poteſtates reſiſtere Turcis: quia non ſolùm cupiunt prouincias vaſtare, vxores violare, liberos interficere; verùm etiam iura prouinciæ, cultum Dei, omnemq; ordinem abrogare & tollere.

Sermone contra Turcas: Turcis reſiſtere tenemur ob multas cauſſas, &c.

NEGAT.

In Aſſertionibus art. 34. Præliari aduerſus Turcas eſt repugnare Deo, viſitanti iniquitates noſtras per illos, &c. *Qui habet aures audiendi audiat*, & à bello Turcico abſtineat, donec Papæ nomen ſub cælo valet.

35. *Hominem eſſe liberi arbitrij*

AIT.

In explicatione Orationis Dominicæ: Contulit reuera tibi Deus liberam voluntatem. Sed cur tu illam proprij iuris eſſe facis, & in ſeruitutem aſſeris, nec liberam permanere permittis? Cùm enim tu illa ad tuum abuteris libitum, non eſt libera; ſed potius ſeruitutem apud te ſeruit.

NEGAT.

De ſeruo arbitrio contra Eraſmum: Hic humana voluntas in medio poſita eſt, ceu iumentum: ſi inſederit Deus, vult, & vadit quò vult Deus, vt in Pſal. dicit: *Factus ſum ſicut iumentum, & ego ſemper tecū.* Si inſederit Satan, vult, & vadit quò vult Satan; nec eſt in eius arbitrio, ad vtrum velit ſeſſorem currere, aut eum quærere; ſed ipſi ſeſſores certant ob ipſum obtinendum & poſſidendum, &c. Deus nihil præſcit contingenter, ſed omnia immutabili & æterna infallibiliq; voluntate & præuidet, & proponit, & facit. Hoc fulmine ſternitur & conteritur penitus liberum arbitrium. Ideo qui liberum arbitrium volunt aſſertum, debent hoc fulmen vel negare, vel diſſimulare, aut alia ratione à ſe abigere. Pſal. 37

36. *Liberum arbitrium ex propria virtute bona opera præſtare poſſe*

AIT.

In viſitatione Saxonica artic. de libero arbitrio: Multi de libero arbitrio indiſcretè loquuntur. Idcirco hanc breuem informationẽ aſſcripſimus. Homo habet ex propria virtute liberum arbitrium ad faciendum vel omittendum opera externa, per legem & pœnas adactus. Quapropter poteſt & ſecularem iuſtitiam, & bona opera facere ex propria virtute, à Deo ad hoc data & obtenta: Paulus enim eam vocat iuſtitiam carnis, hoc eſt, quam caro, aut homo propria virtute facit. Si ergo operatur homo ex propria virtute vllam iuſtitiam, vtiq; habet electionem & libertatem, & fugiendi malum, & faciendi bonum.

NEGAT.

In Aſſertionibus articulorum ad Leonem X. art. 36. Liberum arbitrium eſt figmentum in rebus, ſeu titulus ſine re. Quia nulli eſt in manu ſua quippiam cogitare boni aut mali, ſed omnia (vt VVicleui articulus Conſtantiæ damnatus rectè docet) de neceſſitate abſoluta eueniunt. Quod & Poëta voluit, quando dixit: *Certa ſtant omnia lege.*

37. *Neminem eſſe certum de ſalute*

AIT.

Theſi 10. VVitemberga anno 1517. propoſita: Nullus ſecurus eſt de veritate ſuæ cõtritionis, multò minus de conſecutione plenariæ remiſſionis.

De decem præceptis: Incertum eſt homini, num ſit in ſtatu ſalutis, nec ne.

Epiſtola ad Epiſcopum Moguntinum: Non fit homo per vllum munus Epiſcopi ſecurus de ſalute, cùm nec per gratiã Dei infuſam fiat ſecurus de ſalute: ſed ſemper in timore ac tremore iubet nos ſalutem noſtram operari Apoſtolus. Cur ergo per illas falſas veniarum fabulas, & promiſſiones prædicatores eorum faciunt populum ſecurum & ſine timore?

NEGAT.

Ad epiſt. ad Gal. cap. 1. Fabulæ ſunt opinatorũ Scholaſticorum, hominem eſſe incertum, in ſtatu ſalutis ſit, nec ne. Caue tu, ne aliquando ſis incertus, ſed certus, quod in te ipſo perditus: laborandum autem, vt certus & ſolidus ſis in fide Chriſti pro peccatis tuis traditi.

Ad cap. 5. Omniũ peſſimè docent Theologi, quãdo dicunt: nos neſcire, quando ſimus in charitate.

38. *Bona opera ad ſalutem neceſſaria eſſe*

AIT.

In viſitatione Saxonica. Multi clamant bona opera nihil promereri: ſed multò magis conduceret, ſi homines ad bona opera facienda compellerẽtur. Multi dum audiunt fide hominem iuſtificari, fingunt omnia ſibi peccata remitti per fidem, putant omninò ſe eſſe mundos, & ſic temerarij & ſecuri fiunt: huiuſmodi ſecuritas cum maiore eſt coniuncta errore, quàm quicquam aliud antea fuit.

NEGAT.

De captiuitate Babylonica capite de Baptiſmo: Ita vides quàm diues ſit homo Chriſtianus, ſiue baptizatus, qui etiam volens non poteſt perdere ſalutẽ ſuam quãtiſcunq; peccatis, niſi nolit credere. Nulla enim peccata eũ poſſunt damnare, niſi ſola incredulitas. Cætera omnia, ſi redeat, vel ſtet fides in promiſſionẽ diuinam, in momento abſorbentur per eandem fidem.

De votis: Opus bonũ non poteſt doceri, niſi lædas fidem, cùm fides & opera in re iuſtificationis extremè aduerſentur, ita fit vt doctrina operum neceſſariò ſit doctrina dæmoniorũ, & diſceſſio à fide.

39. *Decalogi præcepta ſeruanda eſſe*

AIT.

In viſitatione Saxonica: Chriſtianæ vitæ eſt bona opera facere. Idcirco decẽ præcepta Dei diligenter prædicari debent, vt per ea mereamur. In eis enim bona opera omnia continentur.

Sermone de Indulgentijs: Ideo data ſunt nobis à Deo præcepta, vt per ea mereamur: & vbi non eſt præceptum, ibi non eſt obedientia.

Aduerſus Antinomos: Nõ poſſum ſatis mirari, qua ratione mihi imputent, quaſi Legem ſeu Decalogũ Dei reijciã, cùm tam multæ adhuc extent enarratiões & cõciones decẽ ꝓceptorũ Dei à me editæ.

NEGAT.

Sermone de Moſe: Ex textu clarè patet, quòd etiã decem præcepta ad nos nõ pertineant. Non enim nos, ſed ſolùm Iudæos Dominus ex Ægypto eduxit. In nouo Teſtamento Moſes non tenetur: ſi eũ in vno articulo obſeruarem, debitor fierem vniuerſæ Legis obſeruandæ.

In Epiſt. ad Galat. cap. 4. Thomas Aquinas & cæteri Scholaſtici Theologi, cùm loquuntur de abrogatione Legis, aſſerũt Legem Moſi cæremonialem & iudicialem abrogatam eſſe: moralem autẽ, quæ Decalogum cõtinet, non abrogatam. Hi quid loquantur ipſi non intelligunt. At verò tu, cùm de lege agis, vide vt de ea lege loquaris, quæ vera lex eſt, nempe ſpiritualis lex, & ſic vniuerſam legem complectere, nec vllam differentiam admitte inter cæremonialem, iudicialem, & moralem legem ſeu Decalogum. Nam cùm D. Paulus teſtatur, nos per Chriſtum à maledicto Legis redemptos eſſe, reuera loquitur de vniuerſa Lege, & præcipuè de decem præceptis, cùm illa duntaxat ſint, quæ conſcientiam coram Deo accuſent, & terreant, quod leges cæremoniales, & iudiciales eo modo non faciunt. Quæ cùm ita ſint, affirmamus, quòd etiam Decalogus in eis conſcientijs, quas Chriſtus per ſuam gratiam gubernat, nihil iuris obtineat, quo eas accuſare aut terrere poſſit: quoniam Chriſtus huius Legis aduerſum nos ius abrogauit, cuius gratia maledictum factus eſt.

Ad cap. 20. Exod. Nihil ad nos Gentiles & Chriſtianos, ſed ſolùm ad Iudæos Lex pertinet. Teſtatur ac conuincit hoc ipſe textus, vbi dicit: *Ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti.* Hoc certè meridiana luce clarius eſt, quòd nos gẽtiles non ſimus educti ex Ægypto, ſed Iudæis hoc contigit. Quamobrem Moſes Decalogum ſolum ad populum Iudaicum ex Ægypto eductũ dirigit. Hoc autem propterea refero, vt certos illos ſpiritus arceam, qui per vim Legẽ Moſis humeris noſtris imponere conantur cum omnibus ſuis præceptis. Nihil minus, quàm tale quicquam faciemus, ne in minimis quidem Moſen ſuſcipiemus, niſi eatenus, quatenus cum lege naturæ conuenit. Legimus quidem Moſen vt alium Doctorem liberè, ſed pro noſtro Legiſlatore eum nõ recipimus. Nam ſatis præceptorum habemus in noua Lege: quamobrem illum in noſtram conſcientiam nõ admittemus, ſed eam Chriſto immaculatam reſeruabimus. Conſtat ergo Decalogum ſolis Iudæis traditum, non nobis, dicant quicquid velint omnes ſectarij ſpiritus, cũ veritate nihil aliud docebunt.

40. *Mandata Dei per Dei gratiam ſeruari poſſe*

AIT.

Defenſione contra Eckium: Mandata Dei, etiam leuiſſima & minima, ſunt homini impoſſibilia per ſemetipſum, ſed cum gratia Dei ſunt facillima, vt Apoſtolus: *Poſſum omnia in eo, qui me confortat.* Rectè ergo Hieronymus dicit: Anathema eſſe, qui dixerit impoſſibilia eſſe mandata Dei, ſed non negauit nobis eſſe impoſſibilia.

NEGAT.

Reſponſione ad Dialogum Syluestri Prieratis: Peſſimè facis, quòd negas Saluatorem impoſſibilia iuſſiſſe. Plus quàm peſſimè facis, quòd hoc falſificatem

audes

audis appellare. Non poſſumus in hac vita mandata Dei implere.

41. *Orationem ad Deum eſſe vtilem & neceſſariam ad ſalutem impetrandam*

AIT.

De viſitatione Saxonica: Sicut grande peccatum eſt homicidium: ita quoque ingens peccatum eſt à Deo nihil petere.

De bonis operibus: Accepta eſt oratio coram Deo. Sic enim Iacobus: *Qui poſtulat aliquid à Deo, in fide nō haſitet.* Sacerdotes & Eccleſiaſtici Miſſam quotidie celebrant, omni hora orant, ſeq́ in verbo Dei exercent ſtudendo, legendo, audiēdo. Ideo & priuilegium præ alijs habent.

NEGAT.

Sermone de Aſcenſione Domini: Cōſtanter dicimus etiam orando peccare iuſtum.

De pijs ceremonijs in cœtu Eccleſiæ ſeruandis: Non exiſtimemus Deum placari multo murmure aut recitatione precationum, vt hactenus obſeruatione cęremoniarum factum eſt.

42. *Orationes, Pſalmodias, & Horas Canonicas Clericorum*

PROBAT.

In explicatione Orationis Dominicæ: Quando Sacerdotes & Cœnobitæ ex mera obedientia cantant & orāt, etiamſi non attendunt ad hoc, illorum oratio eſt frugifera & diaboli cruciatrix, &c. Orationem Sacerdotum vocalem nemo reijcere debet, etiamſi precaria verba ſint, ſed magna gratitudine recipere, ſicut grande munus Dei.

IMPROBAT.

De abroganda Miſſa priuata: Non eſt peccatum hodie in ſacerdotio Papiſtico, quod æquari poſſit neglectui Horarum, cùm reuera vix ſit maius peccatum, hoc laborioſo, & tamen ſimulato cultu Dei, qui per Horas iſtas boando & murmurando peragitur, vt quale eſt ſacerdotium, tale eſt & peccatum.

Contra Ambroſium Catharinum: Hic boantur, aut murmurantur Horæ Canonicæ, ſic tamen vt nūquam orentur.

43. *Monaſticam vitam*

PROBAT.

In declaratione, quòd virginibus ſua monaſteria relinquere liceat, Tomo 6. German. fol. 239 Quæ ſpiritu intelligentiæ ſunt præditæ, & monaſtica conuerſatione rectè vti ſciunt, & non illibenter in ea ætatē tranſigunt, ſinantur illic manere.

IMPROBAT.

In confeßione de Cœna Domini: Quamobrem reijcio & condemno etiam vt diaboli ſectas & errores, omnes ordines, regulas, cœnobia, fundationes, & quicquid ab hominibus præter & contra Scripturam inuentum & inſtitutum eſt, votis & promiſſionibus coniunctum. Nec obſtat, quòd multi magni & ſancti viri in ea vixerint, &c.

44. *Vota ſeruanda eſſe*

AIT.

De Eccleſiaſticis & monaſticis votis: Nemo negare poteſt à Deo præceptum eſſe, vt vota ſeruentur, quemadmodum Scriptura dicit: *Vouete, & reddite*, ita vt nemini liceat diſputare an vota ſeruanda ſint, &c. Eſt mandati diuini: *Vouete, & reddite.* Hoc neminem fallet, niſi eum ſolùm, qui non credit eſſe mandatum & veritati conſentaneum. *Tomo 6. Germ. pag. 181. 216.*

NEGAT.

De captiuitate Babylonica capite de Baptiſmo: Vnum hoc addo, quod vtinam cunctis queam perſuadere, id eſt, vt vota omnia prorſus tollerentur, aut vitarentur, ſiue ſint religionum, ſiue peregrinationum, ſiue quorumcunque operum: maneremusq́ in libertate religioſiſſima & operoſiſſima Baptiſmi.

45. *Obedientiam*

PROBAT.

In Reſolutionibus de Indulgentijs, concluſione 50. Religioſi ſuam debent obedientiam ſeruare, etiamſi poſſent alibi martyrio coronari: nec Papa vnquam intendit contrarium.

IMPROBAT.

Libro de votis: Peccant hic in obedientia eadem inſania monaſtici, qua in paupertate: primò, q conſilium eam faciunt, deinde ſolis ſibi arrogāt. Ideo dum eam vouent, impiè negant mandatum Dei, & ſacrilegè damnant mandatum Baptiſmi ſui. Vt ipſi votum obedientiæ fermè maximum & ſummum in religionibus faciunt: ita nos è cōtrario videmus eſſe infimum.

46. *Cœlibatum monachorum, & clericorum*

PROBAT.

De decem Præceptis, in ſexto præcepto: Sacrilegium eſt, cùm religioſus, ſacerdos, monialis, & omnes alij, qui Deo continentiam vouerunt, fornicantur, &c. In veteri Lege virginitas ſummi erat opprobrij, nunc autem ſummæ glorię tunc damnabile dedecus, nunc incomparabile decus, eis ſaltem, qui non propoſuerunt nubere, &c. Sacrilegium eſt vbi iam non tantùm caſtitas polluitur, ſed etiam quæ ſoli Deo fuit oblata tollitur, & ſanctum profanatur. Verùm hoc ex inſtitutione Eccleſiæ magis, quàm ex Deo eſt in ſacerdotibus: ſed in religioſis grauiſſimum eſt; quia ſponte ſe conſecrauerunt Domino, & ſe ſubtrahunt rurſum.

IMPROBAT.

De votis monaſticis: Quid vouet cœlebs vouendo caſtitatem, niſi rem, quæ prorſus nec eſt, nec poteſt eſſe in manibus ſuis, cùm ſit ſolius Dei donū, quod accipere, non offerre poteſt homo?

Contra Ambroſiu Catharinum. Decima facies Antichriſti eſt inſignis ille cœlibatus, & caſtitatis monaſticæ multitudo, planè Angelica facies, ſed diabolica res.

47. *Septem Sacramenta*

ASSERIT.

De poteſtate Papæ: Omnium Eccleſiaſticorum idem eſt Baptiſmus, eadem Eccleſia, eadem Confirmatio, idem verbum Dei, idem Sacerdotium, eadem Pœnitentiæ, Vnctionis, Matrimonij, & omnia Sacramenta.

NEGAT.

De captiuitate Babylonica: Principiò neganda mihi ſunt ſeptem Sacramenta, & tantùm tria pro tēpore ponenda: Baptiſmus, Pœnitentia, Panis: & hæc omnia eſſe per Romanam curiam nobis in miſerabilem captiuitatem ducta, Eccleſiamq́ ſua tota libertate ſpoliatam. Quanquam, ſi vſu Scripturæ loqui velim, non niſi vnum Sacramentum habeam, & tria ſigna Sacramentalia, de quo latius ſuo tempore, &c. Propriè ea Sacramenta vocari viſum eſt, quæ annexis ſignis promiſſa ſunt. Quo fit, vt ſi rigidè loqui volumus, tantùm duo ſint in Eccleſia Dei Sacramenta, Baptiſmus, & Panis. Nā Pœnitentiæ Sacramentum, quod ego his duobus accēſui, ſigno viſibili & diuinitus inſtituto caret.

48. *Sacramenta veteris & nouæ Legis differre*

AIT.

In Sermonibus conuiualibus, titulo de Sacramento Altaris: Sacramēta veteris Legis non iuſtificabant per ſe, & propria virtute; ſed nuda duntaxat erant ſigna, ſignificationes, & indicia coram hominibus: Baptiſmus autem eſt aqua in & cum verbo Dei conglutinata, & alligata, in qua gratia promittitur.

tur. Nam Sacramenta nouæ Legis non ſunt tantùm nuda ſigna, qualia erant in veteri Teſtamento; ſed operantur remiſſionem peccatorum, iuſtitiam, & ſalutem in illis, qui vera fide eis vtuntur.

NEGAT.

De captiuitate Babylonica, capite de Baptiſmo: Error eſt Sacramenta nouæ Legis differre à Sacramentis veteris Legis penes efficaciam ſignificationis. Vtraque æqualiter ſignificabant. Idem enim Deus, qui nos nũc per Baptiſmum & Panem ſaluat, ſaluauit Abel per ſacrificium, Noë per arcam, Abraham per Circuncifionem, & alios omnes per ſua ſigna.

49. *Sacramenta conferre gratiam*

AIT.

De preparatione ad mortem: Moriturus magnifaciat Sacraméta, & veneretur, eis ſecurè hilariterq́ue confidat, ac contra peccatum, mortem, & infernum ſic libret, ac ſi longè præponderent, & multo plus de Sacramentis, & eorum virtutibus cogitet, quàm de peccatis.

Epiſtola aduerſus Regem Angliæ: Deteſtandi ſunt Svvermeri Sacramentarij, qui Sacramenta pro ſignis externis habent, quibus Chriſtiani ſignantur, ſicut oues creta rubea.

NEGAT.

In Aſſertionibus art. 1. Hæretica eſt ſententia, ſed vſitata, Sacramenta nouæ Legis gratiam dare illis, qui non ponunt obicem.

Concione de Pœnitentia: Non Sacramentum, ſed fides Sacramenti iuſtificat.

In captiuitate Babylonica cap. de Baptiſmo: Nec verum eſſe poteſt Sacramentis ineſſe vim efficacem iuſtificationis, ſeu ea eſſe ſigna efficacia gratiæ. Hæc enim omnia dicuntur in iacturam fidei ex ignorantia promiſſionis diuinæ.

50. *Sacramenta ſuam vim & efficaciam à fide obtinere*

AIT.

Sermone de Pœnitentia Tom. 2. Germ. fol. 3. In fide omnia ſita ſunt, quæ ſola facit vt Sacramenta operentur ea, quæ ſignificant.

In cauſis & rationibus omnium articulorum in Bulla condemnatorum Tomo 7. Germ fol. 115. Attende tibi ab Antichriſto Romano Pontifice, & pro certo tibi perſuadeas, Sacramentorum vim nec à ſanctitate, nec à ſummitate, nec à potentia, nec à diuitijs, nec à pileis, nec à manibus, nec à calceis, nec à Pontifice, nec ab Epiſcopis, nec à clericis, nec à monachis, ſed à propria fide pendere.

NEGAT.

Epiſt. de Anabaptiſmo ad duos Parochos: Si quis Baptiſmum fundare velit in fide baptizandorum, eum nunquam hominem aliquem baptizare oportet. Nam etſi hominem aliquem centies vno die baptizes, tamen ne ſemel quidem pro certo agnoſcis, num credat, nec ne. Quid tractas ergo cum tuo Anabaptiſmo: quandoquidem contra te ipſum agis & baptizas, vbi nihil tibi de fide cõſtat, & tamen doces oportere fidem adeſſe? &c. Nec qui baptizat, nec qui baptizatur, Baptiſmũ verè in fide fundare poteſt.

51. *Baptiſma conferre gratiam*

AIT.

De captiuitate Babylonica: Quocunque modo tradatur Baptiſmus, modò non in nomine hominis, ſed in nomine Domini tradatur, verè ſaluum facit, &c. Baptiſmus omnia peccata remittit.

Ad Pſal. 122. Tomo 8. Germ fol. 27. Impius planè ſermo eſt, ſi quis de ſacro Baptiſmate dicat, quòd aqua aqua ſit, & maneat: cùm huic aquæ Dei verbum mandatum, & promiſſio adſit, quæ candenti ferro aſſimulatur. Hoc vt verè ferrum eſt, ſic verè & ignis exiſtit, & quitquid ignis operatur efficit. Verbum autem in Baptiſmo vident ſoli fideles: impij verò non ſecus ac vacca aut canis nihil vident in aqua.

In Poſtilla Eccleſiaſtica ſuper Euangelium in die Trinitatis: Huiuſmodi officium Chriſtus hoc modo ita prædicat, quod ſit Spiritus ſancti opus, quo homo de nouo naſcitur: quòd non ſit purus & ſimplex aquæ Baptiſmus, ſed etiam Spiritus ſanctus adſit: & qui ſic baptizatur, hic non ſolùm aqua, ſed etiam ſancto Spiritu baptizatus ſit; quod de alijs baptiſmis, quales Iudæorum fuêre, cum omnibus ipſorum cæremonijs, dici nequit.

NEGAT.

Sermone de recumbentibus: Baptiſmus nihil aliud eſt, quàm externum ſignum. *Parte 1. de Schemhamphoras Tom. 5. Germ. fol. 514.* Nos Chriſtiani aſſerimus, quòd aqua reuerà nihil aliud quàm aqua ſit, verbum nihil aliud ſit, quàm inanes literæ, quæ faciunt & operantur præter ſuam naturam nihil, multo minus diuina in nobis opera efficiunt.

De captiuitate Babylonica: Arbitrati ſunt quàm plurimi eſſe aliquam virtutem occultam ſpiritualem in verbo & aqua, quæ operatur in anima recipientis gratiam Dei. His alij cõtradicentes ſtatuunt, nihil eſſe virtutis in Sacramentis, ſed gratiam à ſolo Deo dari, qui aſſiſtit ex pacto Sacramentis à ſe inſtitutis. Omnes tamen in hoc concedunt Sacramenta eſſe efficacia ſigna gratiæ. Nõ videri alioqui, qua ratione nouæ Legis Sacraméta præſtarent vetuſtis, ſi ſolùm ſignificarent, &c. Hæc autem quia ſunt impia & infidelia, contra fidem & naturam Sacramentorum pugnantia, diligenter ſunt cauenda & fugienda.

52. *Pueros aliena offerentium fide baptizari*

AIT.

De preparatione cordis pro ſuſcipiendo Sacramento Eucharistia: Non poteſt fieri, vt Eccleſiæ fides permittat te perire: non magis certè, quàm paruulum, qui alienæ fidei merito baptizatur & ſaluatur.

De captiuitate Babylonica cap. de Baptiſmo: Opponetur forſitan eis, quæ dicta ſunt, Baptiſmus paruulorum, qui promiſſionem Dei non capiant, nec fidem Baptiſmi habere poſſint: ideoq; aut non requiri fidem, aut paruulos fruſtra baptizari. Hîc dico quod omnes dicũt, fide aliena paruulis ſuccurri, illorum qui offerunt eos.

NEGAT.

Ad VValdenſes: Præſtat potius omittere Baptiſmũ in paruulis, quàm baptizare ſine fide: quia Sacramenta neque debent, neque poſſunt ſine fide accipi.

Aduerſus armatum virum Cochlæum: Non tamen negamus paruulos, nec aſſerimus eos Baptiſmum accipere ſine fide; ſed dicimus ad Baptiſmum eos accedere per vim verbi, quo exorcizantur, & per fidem Eccleſiæ eos offerentis, & eis fidem orationibus ſuis impetrantis: alioquin mera & intolerabilia eſſent mendacia, quando baptizans à paruulo quærit, an credat? non baptizaturus, niſi vice eius reſpondeatur: credo. Vt quid interrogat an credat, ſi certum eſt eos non credere? Quin aſſerimus paruulos prorſus non eſſe baptizandos, ſi verum eſt eos in Baptiſmo non credere, ne illudatur maieſtatis Sacramentum & verbum. Debemus autem hunc negatæ fidei errorem Sophiſtis, qui hominum dicta ſicut animalia munda vorant ſine iudicio, & ſimul contraria docent, dum negant paruulo eſſe fidem, & tamen vt baptizari poſſit, exigunt ab eo fidem.

A [illegible]

[illegible] Cum per Baptismum [illegible] idem est ac [illegible] submergi [illegible], quicquid [illegible] & singulis [illegible] educi [illegible] ita [illegible] quid mundanum & carnem [illegible] maneat.

N [illegible]

Ad Psalmum [illegible] *tomo* [illegible]. Discimus [illegible] m hoc [illegible] dilatam [illegible] & non solum [illegible] etiam [illegible] peccato, quod [illegible] ad sepulturam [illegible] hæret, interpretam [illegible]

De bonis operibus Tomo [illegible] *m. fol.* 6. Peccatum originis nobis à natura [illegible], quod [illegible] dem, non tamen penitus erad [illegible] per naturalem mortem.

In Sermone [illegible] *Germ.* [illegible] *de peccatis*. Manet in nobis originale peccatum, & vires suas in nobis exerit quàm diu viuimus.

54. *Aquam bene* [illegible]

PROBAT

In captiuitate Babylon. [illegible] *de extrema Vnctione*. Numerabimus extremam Vnctionem inter Sacramenta, quæ nos constituimus, vt sunt salis & aquæ confectio & aspersio. Neque enim negare possumus, creatu[illegible] quamlibet [illegible] verbo & oratione sanctificari, quod Apostolus Paulus nos docet: ita non negamus per extremam Vnctionem dari remissionem & pacem.

IMPROBAT

[illegible] *Ambrosium* [illegible] *creaturarum bene*[illegible]

55. *Nam* [illegible] *sine saluari*

A [illegible]

In [illegible] *Vittem*[illegible] *anno* [illegible] *Sermone* [illegible] *Euang.* [illegible] *qui renati fuerit ex aqua & Spiritu non intrabit in regnum cælorum*, [illegible] notabimus maxime [illegible] caecos [illegible] baptistas, qui [illegible] rum [illegible] nium [illegible] em & minus fructuosum [illegible]. Sed [illegible] ratione potest huiusmodi [illegible] fructuosus, cùm hic [illegible] quod Christus [illegible] quam [illegible] neris, vt operis [illegible] nem ope[illegible] fur [illegible] necessarium [illegible], & alias Dei regnum [illegible] nequeunt, quare illis Baptismum denegarem.

NEGAT

In Collequijs conuiualibus [illegible] *de Baptismo*: Deus non [illegible] Sacramentis [illegible] fine Sacramentis [illegible] præterea. [illegible] ge multos reges & principes [illegible] Naaman Assyrium, Assur Babylonium [illegible] nec tam [illegible] Legem pro [illegible] sub [illegible] & [illegible] lut: [illegible] quod [illegible] priam [illegible] Baptismo [illegible] & [illegible] pub[illegible] uers[illegible]

56. *Confirmationem Sacramentum*

[illegible]

[illegible] *adem* Confirmationem [illegible] cæremoniam.

[illegible] *de nouo* [illegible] *Germ.* [illegible] quod [illegible] ritur [illegible] Vbi a vn[illegible] dici possit, cùm tamen una verba [illegible] sacrificio recitentur [illegible] quod [illegible] Missam [illegible] tum, [illegible] non potest [illegible] xtera Sacramenta, Baptismus, [illegible] Pœnitentia, Vnctio.

NEGAT

De captiuitate Babylonica, capite de [illegible] Mirum est, quid in mentem [illegible] Confirmationem [illegible] ex [illegible] tione manuum, qua legimus Christum paruulos tetigisse.

Contra Louanienses articulos Thesi 33. Confirmationem esse Sacramentum sine verbo [illegible] & [illegible] Louanienses mentiuntur esse à Christo institutam.

[illegible] *vita coniugali*. Deo ita simiarū lusum [illegible] quæ est mera impostura. Cōc[illegible] onem, sed ea lege vt fetatur, quod [illegible] ea præcep[illegible] nec quicquam inde [illegible] mendacium sit, quod Episcopi deferrent. Dicunt diuinum esse Sacramentum, cùm nihil sit, nisi humanum inuentum.

57. *In Eucharistiæ Sacramento Transubstantiatione* [illegible]

A [illegible]

Sermone de Eu[illegible] Sacramento altaris [illegible] panis & vinum [illegible] panis in verum & naturale corpus Christi, & vinum in verum ac naturalem [illegible] mutatur.

In Visitatione Saxonica. Docendi sunt Christifideles, vt credant in pane verum corpus Christi, & in vino verum sanguinem.

Sermone de vener[illegible] *Sacramenti* [illegible] *Tomo* [illegible] *Germ. fol.* 21. Quemadmodum panis ille in verum ac naturale ipsius corpus, & vinum in naturalem ipsius sanguinem [illegible] fic quoque nos verè in [illegible] hoc [illegible] munionem Christi [illegible] omnium [illegible] & transmutamur, & [illegible] subtilitatem [illegible] panis [illegible] carnem [illegible] transmutatur, & [illegible] quo mo[illegible] pane [illegible] ficus [illegible] tum [illegible]

NEGAT

De [illegible] volet, [illegible] tenere [illegible] com[illegible] [illegible]

58. [illegible]

A[illegible]

[illegible] contra Louanienſes Theologaſtros: In Euchariſtiæ Sacramento venerabili & adorabili exhibetur,& ſumitur verè, & reipſa corpus & ſanguis Chriſti, tam à dignis [illegible] m ab indignis.

De [illegible] contra: Parochi primo m doceant populum, quàm graue ſit peccatum, [illegible] Sacramentum non honorare, ac eo non rectè vti.

Sermone de præparatione ad mortem: Omni ſtudio ac vigilantia magnifacienda ſunt & honoranda Sacramenta, maximè Sacramentum altaris.

De ad[illegible] Sacramenti Tomo 7. Germ. fol 27[illegible]. Qui non credit, eſſe illic Chriſti corpus & ſanguinem, [illegible] ac t, quòd nec ſpiritualiter, nec carnaliter adorat: qui verò credit, quemadmodum credi oportere ſatis demonſtratum eſt, hic profectò corpori & ſanguini Chriſti ſuam reuerentiam ſine peccato denegare nequit. Nam omnino fateri cogor, Chriſtum illic eſſe præſentem, cùm ipſius corpus & ſanguis adſunt.

GEORGIVS *Princeps Anhaldinus Concione de venerabili Sacramento*: Reuera teſtari poſſum quòd [illegible] ma [illegible] no 15 [illegible]. eum Reuerendo & do[illegible] o D. Martino piæ memoriæ de hac quæſtione VV[illegible] em [illegible]rgæ coram agerem, reſpondit: Si Spiritum S. in ſpecie columbæ, eodem quo S. Baptiſta Ioannes modo, [illegible] cælo deſcendentem viderem, genibus prouolutus manus ad cælum leuarem, & dicerem: S. Spiritus ſis mihi propitius: cur non illud ipſum facerem coram venerabili Sacramento, vbi Chriſtus reuera præſens adeſt? Quamobrem [illegible] m-pore hæc verba propria manu mihi ſcripſit: Adoratio in ſumendo pe[illegible] dit, dum genibus flexis verum corpus, & verus ſanguis ſumitur, ſine diſputatione.

N[illegible]A[illegible]

Ad VValdenſes: Non damnandi, nec hæreſeos accuſandi ſunt, qui Sacramentum non adorant, cùm non ſit præceptum [illegible] c Chriſtus in hoc ad[illegible]

59. *Euchariſtiam p[illegible] n[illegible] rmis ſeruandam eſſe*

A[illegible]

De vtraq; ſpecie Sacramenti [illegible] fol. 361. Ger. Concedit vt Sacramentum Euchariſtiæ in Monſtrantia [illegible] ruetur.

NEGAT.

De adoratione Sacramenti: Ædiculæ, quibus Euchariſtia pro [illegible] firmis ſeruatur, & Proceſſiones in Feſto Corporis Chriſti reijciendæ ſunt.

60. *Quem[illegible] bet [illegible] e conficere Sacramentum Euchariſtiæ*

A[illegible]

De [illegible] angulari: Non [illegible] am quod Papiſtæ aſſerunt, q[illegible] u[illegible] lus Angelus, nec Maria conſecrare poſſit, & [illegible] d[illegible] q[illegible] od Diabolus ipſe ve[illegible] et, [illegible] m[illegible] s eſſe [illegible] s, vt aut vellet, aut [illegible] po[illegible] o, quod ſi [illegible] ea cognoſcerem, quòd Diabolus in [illegible] uſmodi officium repſiſſet, aut [illegible] habitu vel alicuius [illegible] retur ad officiū Parochi, publicè in Eccleſia Euangelium doceret, [illegible] ar[illegible] Miſſam c[illegible] ret, abſolueret, & hu[illegible] di o ficia in n ſec[illegible] c [illegible] aroch[illegible] liquis administra[illegible] i xta man[illegible] um & ordinationem [illegible] r m[illegible], v[illegible] a eſſe Sacramenta, verum [illegible] acciperemus, verum Euang[illegible] m [illegible] u[illegible] é [illegible] erum [illegible] ta[illegible] c[illegible] & ſ[illegible] [illegible] ſt[illegible] ac[illegible] a[illegible] no[illegible] [illegible] r.

[illegible] r. [illegible] atu Tom [illegible]

[illegible] m [illegible] imò [illegible]

[illegible]

e hec [illegible] mutab[illegible] pter pe[illegible] bum, cu[illegible]

61. *Laicos vtra[illegible]*

A[illegible]

Sermone de Euchariſtia: [illegible] quamuis [illegible] non dat[illegible] r vtraq; [illegible] ſicut [illegible] lim, [illegible] eſt [illegible] ſac[illegible] otes [illegible] tram [illegible] ſum[illegible] coram populo, & ſatis eſt populum q[illegible] are, & ſuo tempore a[illegible] eram ſpeciem [illegible] ordinat & da[illegible] Eccleſia Catholica, um[illegible]

In declaratione [illegible] hari[illegible]: Non dico, neque [illegible] ſalui n qui eſt initio m[illegible] us, aut al[illegible] Epiſcopi propria auctoritate [illegible] ptant alic[illegible] tramque ſpeciem porrigere, ni[illegible] c[illegible] ac mandaretur in Concilio gener[illegible]

Epiſtola ad Bohemos: [illegible] m[illegible] is pulchrum quid eſſet, vtraq; ſpecie in Euchariſtia vti, & Chriſtus [illegible] ac in re nihil tamquam neceſſarium præcepit, præſtaret tamen pacem & vnitatem, quam vt [illegible] e Chriſtus præcepit, ſectari, quàm de ſpeciebus contendere.

[illegible] d C[illegible] m nobilitatem: Non ſum au[illegible] r vt Bohemi ad [illegible] ramque ſpeciem cogant [illegible] quo vol[illegible] e mo[illegible] o relinquantur: E[illegible] us taxat curet, ne [illegible] ſe[illegible] dia ex diuerſo ho[illegible] communicandi modo [illegible] ria[illegible] r, ſed familiariter eos inſtruat, neutrum eſſe cum [illegible] r[illegible] co[illegible] ctum; quemadmodum omni errore vacat, quod ſacer[illegible] o q[illegible] m l[illegible] habitu[illegible] nu[illegible]

[illegible] aque [illegible] ete Sacramenti [illegible] ol. 36[illegible]: [illegible] i veneris ad locum, vbi tantum vna ſpecies miniſtratur, eum al[illegible] s vna tantum ſpecie vtere: ſi dux [illegible] cis porrigu[illegible] ur, vtram[illegible] que accipe: nec [illegible] quicquam tentes, n[illegible] in o[illegible]

N[illegible]

In Aſſertionibus art[illegible]: [illegible] tum videt[illegible] Eccleſia in commun[illegible] o ſtatueret, l[illegible] vtraque ſpecie com[illegible] candos eſſe: nec B[illegible] ſub vtraq; ſpecie com[illegible] ca[illegible] æ[illegible] & ſchiſmatici, &c. Conſ[illegible] uni [illegible] etur [illegible] m[illegible] d[illegible] per Concilium [illegible] q[illegible] eſſo [illegible] uilibet Epiſcope, ci[illegible] ſtum [illegible] utus in B[illegible] o, vtramq; [illegible]

[illegible] e formula [illegible] a: Sim[illegible] iter [illegible] in[illegible] inſtitutum Chriſt[illegible] tatu[illegible] & [illegible] r Concilia ne[illegible] morari, [illegible] e o[illegible] n [illegible] mplius [illegible] mus. Si quo c[illegible] cilium p[illegible] ia auctoritate ſtatueret, aut [illegible] eret, tu[illegible] n[illegible] mnium [illegible] s vell[illegible] a[illegible] e ſpecie [illegible] im[illegible] unc pr[illegible] ūm [illegible] ctum [illegible] am Conc[illegible] quàm ſtat[illegible] n[illegible] le aut al[illegible] ru[illegible] an[illegible] nt neutra [illegible] q[illegible] quam vtraq; pot[illegible] a[illegible] eos anath[illegible] qui eumque a[illegible] ri [illegible] Concilij, vel [illegible] vtraq; [illegible]

De captiuitate Bab[illegible] a: N[illegible] vtramq; [illegible] cis eſt impium & tyrannicum, ne[illegible] n ma[illegible] us Angeli, nedum [illegible] æ & [illegible] nc[illegible] cuiu co[illegible] q. [illegible] rima ergo captiuitas huius Sacramenti eſt qu[illegible] a[illegible] us ſ[illegible] ſtantiam, ſeu integritatem, quam [illegible] Rom[illegible] ranis. non q[illegible] d pe[illegible] ctum, [illegible] vna [illegible] e[illegible] ie vtuntur, cùm [illegible] ræ[illegible] t v[illegible] a v[illegible], ſed arbitrio cuiusl[illegible] t, dicens: *Quo[illegible] unq; hoc feceritis in m[illegible] iam acie[illegible]* ſed [illegible] d[illegible] li[illegible] cāt[illegible] u[illegible] oc[illegible] ti[illegible] p[illegible] ent[illegible] ar. [illegible] in ſacerdo[illegible] s [illegible] eram [illegible] ſt[illegible] edo[illegible] c[illegible] mi[illegible] m[illegible] [illegible] e [illegible] [illegible] a [illegible] ne ma[illegible] aiu [illegible]

[illegible] m
[illegible] endum eſſe

D[illegible] A T.

[illegible] S[illegible] lo, vel poſt Concionē [illegible] & [illegible] ad benedictionē ritu ſo-[illegible] mecum con[illegible], miſcē-[illegible] amqua[illegible] o, ve [illegible] are [illegible].

[illegible] A

[illegible] m [illegible] gem Angli[illegible] Papiſtis [illegible] fatemus in magnificis [illegible] fidei a-[illegible] qui [illegible] cr[illegible]dant aquam vino eſſe mi[illegible]ce-[illegible] am [illegible] autem [illegible] les merè fatuos, ac [illegible] dos aſ-[illegible] rmamus. Ec[illegible] eo [illegible] ſu melius ac tut[illegible] oret, a-quam non m[illegible] are [illegible] o, cùm ſit merum figmen-tum h[illegible] & [illegible] am, imò peſti[illegible] m [illegible] a-beat ſi[illegible] at[illegible] m.

63. *Euc[illegible]ar[illegible]iæ panem & calicem ele uandum eſſe*

A[illegible] T

De captiuitate B[illegible] m a[illegible] ldam f[illegible] ſacer-dos mox [illegible] onſ[illegible] pane, & c[illegible] o-dem: quo non ſeſe offerre aliqu[illegible], cùm nu[illegible] verbo meminerit h[illegible] x ſ[illegible] a oh a[illegible] nis f[illegible] vel r[illegible] uum ritus H[illegible] brai[illegible] o[illegible] n[illegible] r, quę c[illegible] rat[illegible] r ma[illegible]-one[illegible] ter[illegible]ebantur

[illegible] n[illegible]: Sub can[illegible] *ne[illegible] m* eleuetur pa[illegible] hactenus [illegible], vel prop[illegible] er [illegible] ina h[illegible] s [illegible] i[illegible] nior[illegible] m [illegible] at [illegible] r[illegible]è [illegible] ur [illegible] xſer [illegible] om[illegible] ones v[illegible] mac[illegible] as [illegible] ẞi u[illegible] n[illegible] qu[illegible] u[illegible]

I[illegible] e de [illegible] ome .fol. [illegible]. Cum [illegible] di[illegible] m ad-ſum n[illegible] eaul[illegible], qu[illegible] ro ma[illegible] mo peccat[illegible] imputa[illegible] v[illegible] t[illegible] u[illegible] lum erat peccatum, ac [illegible] d[illegible] am e[illegible] at[illegible] in contemptum & c[illegible] æm[illegible] nis, quam tamen ſtatuerant [illegible].

[illegible] r[illegible]

De abrogand[illegible] priuata: [illegible] v[illegible] lt miniſter, dum eleuat hoſt[illegible] m & calicem. Nu[illegible] o enim ver-bo meminit ſacrific[illegible] inter [illegible] um; quod ta-men oportuit quàm max[illegible] e. Q[illegible] amquam quid r[illegible] ſi nihil eleuaretur? E[illegible] hom[illegible] nibus eſt ea ele-uatio, non ex inſti[illegible] to C[illegible].

In Sermonibus [illegible] acrament[illegible] d[illegible] [illegible] nus [illegible] mu[illegible] tum [illegible] pn [illegible] omina[illegible] idnl[illegible] ia Eleuationis, [illegible] a [illegible] mentu[illegible] [illegible] & populo m[illegible] vb[illegible] [illegible] nu[illegible] a vt[illegible] u[illegible] um in[illegible] m, vt con[illegible] adorat[illegible] & [illegible] anſubſta[illegible]

[illegible] n[illegible] ne de S[illegible] amento [illegible]. *Ger*[illegible] [illegible]. E[illegible] uati[illegible] omit[illegible] mu[illegible] m m[illegible] [illegible] Eccl[illegible] iar[illegible] m ante [illegible] c iam [illegible] dum ean[illegible] ſa, nos & in [illegible] ac parte ei aſſen[illegible], nec [illegible] ar[illegible] m [illegible] c negotio [illegible] imus

64. *[illegible] am eſſe bonum opus*

A[illegible] T

[illegible] te Sunt [illegible] ue[illegible] cienda [illegible] ſt[illegible] coll[illegible] r ex [illegible] eto, [illegible] cta[illegible] m, a[illegible] ire [illegible] asb[illegible] orat[illegible] rre, [illegible] c[illegible] de p[illegible] ccati[illegible]. [illegible] au[illegible] r [illegible] m[illegible] ul[illegible] ai[illegible] pr[illegible] tan [illegible] o[illegible], [illegible] tes ideo [illegible] m [illegible] u[illegible] d[illegible] vel [illegible] ſ[illegible] a[illegible] ri ſ[illegible] g[illegible] ræc[illegible] tum [illegible], [illegible] riè [illegible] ſt M[illegible], [illegible] eſſa [illegible] aut m[illegible] o[illegible]

[illegible] me[illegible] Canonem Miſſæ. [illegible] ter [illegible] ng[illegible] olunt eam alcius l[illegible] am eſſe, cur n[illegible] n c[illegible] quòd aliud eſt præ[illegible] tum de ver[illegible] D[illegible] d de Miſſa? Sed ceſſ[illegible] iſta vana ſo-mnia, c[illegible] per omnem Eccleſiam n[illegible] us, niſi ſa-ce[illegible] os ſo[illegible], Miſſam audaat totā, [illegible] gno ſc[illegible] icet [illegible] eo Sacra[illegible] nto, q[illegible] od Chriſtus v[illegible] e ſacerdos, q[illegible] mu[illegible] a[illegible] p[illegible] ratur in E[illegible] cſia per ex-t[illegible] n[illegible] me[illegible] viſibiles cærem[illegible] ias, in qui-bu[illegible] c[illegible] n[illegible] nunt & cooperan[illegible].

[illegible] ermone [illegible] e Indulgentijs: Mihi d[illegible] um non eſt Miſſam pro defunctis celebratam e[illegible] aciorem & meliorem eſſe ad redimendas anim[illegible] ſunt Indulgentiæ per Miſſam quæſitæ.

In Reſolutionibus de Indul[illegible]entijs, concluſione [illegible] 6. Pri-mò reipſa & officio præſente, ſicuti ſit cùm ſacer-dos eum populo orat, ieiun[illegible] t, ſacrificat, aliaque facit nominata opera [illegible] ro memoratis an[illegible] mabus: de qu[illegible] [illegible] ffragio nul[illegible] um du[illegible] um eſt, quin v[illegible] l[illegible] proſit, & redimat [illegible] inas ſecundùm [illegible] u[illegible] Deo viſum fuerit, & [illegible] ille meruerint.

N[illegible] A T

[illegible] aptiuitate Babylonica: Tutius eſt omnia ne-gar[illegible] uàm Miſſam concedere opus aut ſacrifici-[illegible] m [illegible] ſſe: ne verbum Chri[illegible] negemus, fidem ſimul cum Miſſa peſſundantes.

Contr[illegible] em Anglia: Manif[illegible] ſtum eſt ſacerdo-tes i[illegible] omittere, quod C[illegible] riſtus i[illegible] Cœna f[illegible] i[illegible] acere, quod Iudæi f[illegible] nt in cruce C[illegible]

[illegible] Zvvinglium & Oecolampadium [illegible] axima [illegible] ata ſunt, qu[illegible] m ſanctos [illegible] mona-[illegible] t Miſſis per [illegible] n[illegible] uindecim [illegible] ominū me[illegible] grau[illegible]

[illegible] e abrogand[illegible] M[illegible] ata Quar[illegible] nclude-[illegible] s [illegible] onſtanti fidu[illegible] arum [illegible] rificio-[illegible] m [illegible] omine, & ſ[illegible] m titulo tenere [illegible] dem eſ[illegible] [illegible] d negare [illegible] um, & transferre eius ſa-[illegible] otium, cum vni[illegible] lege eius.

[illegible] *Melchiſedec [illegible] em & vinum obtul[illegible] e, & Chriſti ſacr[illegible] um præfiguraſſe*

A[illegible]

Ad Pſalm. 110. Tom[illegible] 9. Melchiſedech Rex [illegible] rat & ſacerdos, ob[illegible] nem & vinum, etiam [illegible] o [illegible] tria cha Ab[illegible] am & eius famil[illegible] a. Qu[illegible] fi-gura ſigni[illegible] catur, [illegible] um eſſe tam ſanctum, q[illegible] l [illegible] on dānaretur, ſi [illegible] us pro eo non offerretu[illegible] Nam hi[illegible] ſacerdos [illegible] omnium, & [illegible] Quid eſt v[illegible] ò oblatio pan[illegible] int pro Abr[illegible] ham [illegible] c [illegible] rimi[illegible] ſacerdo[illegible] hri[illegible] ab ho[illegible] pore vſque ad finem m[illegible] quo myſticu[illegible] is Sa-cramentum pre[illegible] poris & [illegible] anguinis ſu[illegible] offert Eccleſia.

N[illegible] A T

A[illegible] ſalm. 11[illegible]. To[illegible] fol. [illegible] *5.* [illegible] tia nobis ad[illegible] benda e[illegible] inter Aaron [illegible] riſti [illegible] a-cerdoti[illegible] m[illegible] od [illegible] v[illegible] ba deſignant. [illegible] *dinem M[illegible] c[illegible] dech,* [illegible] a vt de Melchi[illegible] [illegible] ſcriptum eſt Gene[illegible] *m Abr[illegible] pug[illegible]* [illegible] *et, qua[illegible] utrumque Re[illegible] at, protu[illegible] e. [illegible] ane[illegible] vinum: Et [illegible] t [illegible] acerdo[illegible] ene[illegible] Abraham celebri bene[illegible] n[illegible]* Hi[illegible] no[illegible] a[illegible] x [illegible] n textum irrepſeru[illegible] nec qu[illegible] q[illegible] [illegible] x[illegible] u[illegible] ræter [illegible] a, [illegible] æ refer[illegible] r[illegible] e [illegible] in[illegible] Q[illegible] æ cùm [illegible] t, mox [illegible] ad [illegible] in [illegible] ſſæ Ital[illegible] an[illegible] ui[illegible] t a[illegible] a[illegible] am [illegible] m a[illegible] i[illegible] uerun[illegible] Lat[illegible] o [illegible] *eren*[illegible] egeru[illegible] *erens* [illegible] us [illegible] on [illegible] d ſ[illegible] cr[illegible] fica[illegible] d qu[illegible] m Abr[illegible] mu[illegible] & [illegible] cē[illegible] & octo [illegible] iri, v[illegible] à cum e[illegible] [illegible] u[illegible] at, [illegible] & tame[illegible] rem [illegible] n[illegible] [illegible] ſua re[illegible] ané & vi[illegible] [illegible] t & rei[illegible] er[illegible] [illegible] ſacrifi[illegible] ſ[illegible] d p[illegible]-

ni

pulum cibo & potu recreauerit.

66. [illegible] entiam Sacramentum [illegible]

AIT.

In viſitat[illegible] Saxonica: Pœnitentia [illegible] Sacramenta co[illegible]umeratur, ideo ſanè quòd [illegible] mnia Sacramenta P[illegible]ntiam ſignificent.

Contra [illegible] Louanienſ[illegible] [illegible] am cum [illegible] tute clauium [illegible] mentum [illegible] enter confitemur [illegible] miſſionem, & fidem remiſſionis pec[illegible] m propter Chr[illegible].

[illegible] *de Indulgentijs, concluſione 2.* Pœni[illegible] ramentalis eſt temporalis, nec poteſt omni momento agi, aliquin aſſiduè cum ſacerdote loquendum, nec quicquam aliud agendum eſſet, quàm confite[illegible] peccata.

Sermone de Pœnitentia Tom. 2. Ger. fol. 3. Vera via, extra quam nulla alia inueniri poteſt, eſt venerabile, plenum gratia, & ſanctum Sacrame[illegible] Pœnitentiæ, quod De[illegible] ſummam conſo[illegible] omnibus peccatoribus largitus eſt.

NEGAT.

De [illegible] Babylonica. Duo tantùm in Eccleſia ſunt Sacramenta, Baptiſmus, & Panis. Nam Pœnitentiæ Sacramentum, quod ego his accenſui, [illegible] vtſibili ac diuinitus inſtituto caret.

[illegible] *atione contra Antinomos:* Cauenda eſt [illegible] ctrina [illegible] um de Pœnitentia, ſicut [illegible] nus ac d[illegible]lue.

67. *Contritionem in vera Pœnitentia re[illegible]*

AIT.

In viſitatione Saxoni[illegible] fides non [illegible] ſine vera ac veraci co[illegible] ne, atque terro[illegible] co- ram Deo.

In The[illegible] ttemberga[illegible] ad diſput[illegible] propoſitis, Theſi 40. Contriti[illegible] ritas pœnas quæ[illegible] & amat. Veniarum [illegible] m largitas relaxat, & odiſſe facit, ſaltem occ[illegible].

N[illegible]

Concione prima de Ind[illegible] cap. 2. de Pœnitentia: Contritio dup[illegible] via pa[illegible]. Primò per diſcuſſionem, collectionem, [illegible] tionem peccatorum, qua quis (vt dicunt) [illegible] gitat *annos ſuos in amaritudine animæ ſuæ*, p[illegible] dn peccatorum gra uitatem, damnum, fœd[illegible], multitudinem, [illegible] inde amiſſionem æternæ [illegible] tudinis, ac æternæ damnationis acquiſitio[illegible], & alia, quę poſſunt dolorem & triſtitiam exc[illegible], ipſe ſatisfaciendo per bona opera. Hæc contritio facit hypocritam, [illegible] imò magis peccatorem: q[illegible] nìm timore præcepti, & dolore damni id [illegible] Et tales omnes indignè abſo[illegible], & comm[illegible] ntur.

In Re[illegible] de Indu[illegible], concluſione 5. Hęc dico eo[illegible] tia, qui [illegible] nt Contritionem eſſe neceſſ[illegible] ad remiſſi[illegible] m pœnarũ, & non vident quàm [illegible] heme[illegible] certa omnia redd[illegible] &c. Non C[illegible] o, [illegible] titudo Contritionis, requiritur ad pœn[illegible] miſſionem.

68. *Peccata ſac[illegible] onfitenda eſſe*

A[illegible]

Concione de Pœnitentia: Dupliei ſic confiten[illegible] mo[illegible] nſt[illegible] vno, quo ſacerdoti omnia ma nı[illegible] mo[illegible] a confitearis: al[illegible]o, quo Deo confitearis [illegible] qu[illegible] mnia.

[illegible] one: [illegible] eſt contemo[illegible] pro[illegible] ſol[illegible] m [illegible] er[illegible] um [illegible] d ex[illegible] ote[illegible] is.

[illegible] *mortem* [illegible] mori [illegible] rtic[illegible] dote [illegible] vbi ſua pecca[illegible] Sta[illegible] me Presb[illegible] acqu[illegible] uam v[illegible] ſup[illegible] am [illegible] reni[illegible] debe[illegible] y[illegible] Deus [illegible]

[illegible] A[illegible] lum, ac Apoſtolum [illegible] tanquam Christus ipſe [illegible].

De captiuitate Babylonica O[illegible] confeſſi[illegible] modò celebratur, etſi [illegible] Scriptura [illegible] poſſit, miro tamen m[illegible] & [illegible] is, imò neceſſaria eſt: nec [illegible] em [illegible] m[illegible] eam [illegible] leſia Ch[illegible] a [illegible] conf[illegible] rem[illegible]

[illegible] *atione* [illegible] pio neceſſ[illegible] m[illegible] mo omnia mortalia peccata confiteatur, & C[illegible] tr[illegible] afficiatur. Nam occul[illegible] cata [illegible] emo ſc[illegible] poteſt. Vide Dauid Pſalm. 19. [illegible] *quis intelligit*

NEGA[illegible]

In Poſtill. a Dominica Remi[illegible] Nol[illegible] confiteri ob id volum, quia Papa præ[illegible] fi[illegible] v[illegible]. Qui [illegible] & firmiter cre[illegible] q[illegible] dim[illegible] a ſi[illegible] peccata, is poteſt Conf[illegible] ben[illegible] om[illegible] e, & ſibi ſoli confiteri.

In Aſſertione[illegible] artic. 8. Nullo m[illegible] o præſumas confit[illegible] v[illegible] nec om[illegible] a mortal[illegible] imp[illegible] omnia mortalia cognoſcas. V[illegible] a Eccleſia ſolùm manifeſtè mortal[illegible] a[illegible] antur. Dic mihi, vbi [illegible] præce[illegible] m de venia[illegible] confitendas ſa[illegible]?

Arti[illegible]. Dum [illegible] umu[illegible] om[illegible] a [illegible] nfiteri, n[illegible] a [illegible] quã q[illegible] d[illegible] Dei nihi[illegible] vo[illegible] queri[illegible]

[illegible] oncione de [illegible] ione. C[illegible] rem, [illegible] ſi e[illegible] facer[illegible] ce [illegible] d Papa a[illegible] am coëgi[illegible] m [illegible] varia pe[illegible] m gen[illegible] ra, & [illegible] ibu[illegible] v[illegible] e[illegible] r[illegible] n[illegible] datum [illegible] ten[illegible] pec[illegible]

69. *Sa[illegible] a[illegible] operis [illegible] pœna [illegible] quiri*

A[illegible]

[illegible] ar[illegible] bens cõceſſerim, quòd [illegible] lia nia[illegible] ſi effectu, præuentura ma[illegible] um [illegible] caſtigat[illegible] os ſatisfactionibus qui uſ[illegible] am, ne incur[illegible] l a De[illegible] tut Niniuitæ o- peribus ſuis [illegible] anet pr[illegible] erunt iudicium Dei. Hęc [illegible] em eſt [illegible] trariæ, n[illegible] in totum, vt[illegible] tamen eſt neceſſaria. At noſtri Indu[illegible] m cont[illegible] leſiam, aſ- ſerunt, rem[illegible] m [illegible] atis actiuam, etiam à iuſti[illegible] quod eſt erro- [illegible] & imp[illegible] au[illegible] omines, aut [illegible] punit[illegible] quod [illegible] per Indulgentias [illegible] nt om[illegible]

NEGA[illegible]

[illegible] *ermone* [illegible] *tia* Poſt [illegible] fac[illegible] factio[illegible] eroge[illegible]

70. *Extr[illegible] m V[illegible] onem [illegible] um [illegible]*

AI[illegible]

[illegible] *ro de poteſtate P[illegible]* Omn[illegible] Eccleſiaſtico- [illegible] dem eſt Ba[illegible] ſmus, & ead[illegible] m Pœnitentiæ, [illegible] onis, M[illegible] on[illegible] & omn[illegible] crim[illegible] nta.

[illegible] *præpa[illegible] adiuentem* [illegible] itutus [illegible] agatur oleo ſancto, [illegible] ſententiam [illegible] *infirmatur in vobis, &c.*

[illegible] GAT

De captiuitate Babylonica cap. de extrema [illegible] [illegible] ſp[illegible] elarat[illegible] eſt, hoc loco [illegible] n[illegible] e[illegible] eſt Sacramentum iſt[illegible] eſt ſi[illegible] nctio ſ[illegible] ium [illegible] cobi, quo [illegible] t, qui [illegible] ver.

71. *Ordinem [illegible] Sacramen[illegible] um*

A[illegible]

[illegible] *de poteſtate Pa[illegible]* Om[illegible] [illegible] em [illegible] ſin[illegible]

idem verbum Dei, idem Sacerdotiũ, eadem Pœnitentiæ, Vnctionis, Matrimonij, & omnia Sacramenta.

NEGAT.

De captiuitate Babylonica: Ordinis Sacramentum Ecclesia Christi ignorat, inuentumq́ue eſt ab Ecclesia Papæ, &c. Sacramentum Ordinis pulcherrima machina fuit, & eſt ad ſtabilienda vniuerſa portẽta, quę hactenus facta ſunt, & fiunt in Ecclesia.

72. *Sacerdotium nouæ Legis*

PROBAT.

De viſitatione Saxonica: Sacerdotes Chriſti honorandi ſunt, iuxta illud Apoſtoli: *Presbyteri, qui bene præſunt, duplici honore digni ſunt.*

De decem Præceptis, de tertio præcepto: Per omnem Ecclesiam nullus, niſi ſacerdos ſolus, Miſſam audit totam, magno ſcilicet eo Sacramento, quod Chriſtus verus Sacerdos, quanquam multa operatur in Ecclesia per externa Sacramenta, & viſibiles cæremonias, in quibus ei fideles concinunt & cooperantur, ſicut clerus nunc facit ſacerdoti in cantu, oratione, & reſponſione, tamen plurima agit inuiſibiliter pro nobis apud Deũ, quę populus & Ecclesia eius non videt, neque percipit.

Concione de Pœnitentia: Duplici ſis modo confitendi inſtructus: vno, quo ſacerdoti omnia manifeſtè mortalia confitearis; alio, quo Deo confitearis reliqua omnia.

IMPROBAT.

De captiuitate Babylonica: Eſto certus, nec vlla perſuaſione falli te ſinas, quiſquis eſſe voles purè Chriſtianus, nullum in nouo Teſtamento eſſe ſacerdotium viſibile & externum, niſi quod humanis mendacijs per Satanam eſt erectum, &c. Eſto certus, & ſeſe cognoſcat, quicunque ſe Chriſtianum eſſe cognouerit, omnes nos ęqualiter eſſe ſacerdotes, hoc eſt in verbo & Sacramento eandem habere poteſtatem.

De inſtituendis miniſtris Ecclesiæ: Sacerdos in nouo Teſtamento non fit, ſed naſcitur; non ordinatur, ſed creatur. Naſcitur non carnis, ſed ſpiritus natiuitate, nempe ex aqua & Spiritu, in lauacro regenerationis, ſuntq́ue prorſus omnes Chriſtiani ſacerdotes, & omnes ſacerdotes ſunt Chriſtiani, anathemaq́ue ſit ſacerdotem alium aſſerere, quàm eum, qui ſit Chriſtianus.

73. *Summorum Pontificum, Epiſcoporum, & ſacerdotum abſolutionem & Indulgentias*

PROBAT.

In Reſolutionibus de Indulgentijs: Indulgentiæ tollunt pœnas à Pontificibus & ſanctis Patribus impoſitas, &c. Tenentur Epiſcopi & curati veniarum Apoſtolicarum Commiſſarios cum omni reuerentia admittere.

IMPROBAT.

In Aſſertione articulorum per Bullam Leonis X damnatorum, art. 18. Dico Indulgentias eſſe impijſſimas ſceleratiſſimorum Pontificum fraudes & impoſturas, quibus & res, & animas fidelium fallunt & perdunt.

De captiuitate Babylonica: Neque Pontifex, neque Epiſcopi in hominem quicquam ſtatuere poſſunt. Indulgentiæ nihil ſunt, niſi Romanorum Pontificum impoſturæ, & adulatorum Romanorum nequitia.

In Propoſitionibus de Indulgentijs, propoſitione 5. Papa nec poteſt, nec vult, vllam pœnam indulgere, vel relaxare; præter eam, quam ipſe pro ſuo arbitrio, aut pro vigore Canonum impoſuit.

In Confeſſione Tom. 2 Germ. fol. 206. Indulgentiæ, quas Papiſtica Ecclesia habet, aut donat, ſunt execrabiles fallaciæ.

Aduerſus Papatum Romæ fundatum Tom. 7. Ger. fol. 578. Indulgentię ſunt merę præſtigiæ.

74. *Clericorum immunitatem*

PROBAT.

De bonis operibus: Sacerdotes Eccleſiaſtici Miſſam quotidie celebrant, omni hora orant, ſeq́ue in verbo Dei exercent ſtudendo, legendo, audiendo: Ideo priuilegium prę alijs habent.

IMPROBAT.

Contra Ambroſium Catharinum: Peccata minora maximis remunerantur. Quæris quomodo? dicam, Barrabam latronem dimittunt, nõ contenti Ieſum ligaſſe & perdidiſſe: hoc eſt, vulgus hoc clericale priuilegijs ſe eximit ab omnibus oneribus, & laboribus hominum, vt in otio, ſecuritate, opulentiaq́ue ſecuriſſimam Sodomam viuant.

75. *Matrimonium eſſe Sacramentum*

AIT.

Sermone de Matrimonio: Matrimonium Sacramentum dicitur. Eſt namque typus rei nobiliſſimæ, & ſanctiſſimæ, hoc eſt, vnionis diuinæ & humanæ naturæ in Chriſto. Hinc inquit Paulus: *Quemadmodum vir & mulier duo quædam vnum ſunt in carne vna: ita Deus & homo vnus Chriſtus: ita Chriſtus & Eccleſia vnum corpus: quod profectò magnum eſt Sacramentum.* Omnino itaque res ſancta eſt & ſacra Matrimonium, ſi ritè fuerit obſeruatũ. Quapropter coniuges dignitatem huius Sacramenti perpendant ac venerentur. Ephes 5

Ad cap. 24. Geneſ. Tom. 5. fol. 127. Matrimonium Sacramentum eſt & ſpiritualis ſignificatio Chriſti & Eccleſiæ.

NEGAT.

De captiuitate Babylonica: Matrimonium non ſolùm ſine vlla Scriptura pro Sacramento cenſetur, verùm eiſdem Traditionibus, quibus Sacramentum eſſe iactatur, merum ludibrium factum eſt, &c. Sit Matrimonium figura Chriſti & Eccleſiæ: Sacramentum autem non diuinitus inſtitutum, ſed ab hominibus in Eccleſia Dei inuentum, ignorantia tam rei, quàm verbi abductis.

In confeſſione de Cœna Domini: Non opus eſt ex Matrimonio & Ordine Sacramenta conſtituere, per ſeipſa hęc ſatis ſancta ſunt.

76. *Diuerſas religiones & ſectas ferendas eſſe*

AIT.

Epiſtola de Anabaptiſmo ad duos Parochos: Defendi nequit, & doleo, quòd iam miſeri homines tam miſerè & inhumaniter trucidantur, & comburuntur, cuilibet ſua credendi quicquid vellet libertas concedenda eſſet: ſi malè credit, ſatis pœnarum in perpetuo igne inferni patietur.

De ſeculari magiſtratu Tom. 6. fol. 176. Quilibet cũ ſuo periculo credit, cuilibet cauendum ne non credat. Vt nemo meo loco vel cælum, vel infernum petere poteſt; ſic nemo meo nomine vel credet, vel non credet. Quamobrem cùm in cuiuslibet ſit poſitum propria conſcientia, quo modo vel credat, vel non credat, ne ſecularis magiſtratus detrimenti quid capiat, acquieſcat etiam hic, & ſua negotia peragat, ſinat quemlibet credere hoc, vel illo modo, vt poteſt, & vult, nec quenquam vi cogat. Nam fides libera res eſt, ad quam nemo cogi poteſt.

NEGAT.

Ad Pſalm. 82. Tom 3 fol. 414. Si qui docere quicquam vellent aduerſus expreſſos fidei articulos, qui expreſsè in Scripturis fundati extant, & in vniuerſo mundo apud omnes Chriſtianos pro indubitatis habentur, vt ſunt, quòd Chriſtus non ſit Deus, ſed nudus homo, & ſimilis alijs Prophetis, quod Turcis & Anabaptiſtis perſuaſum eſt:

huius-

huiuſmodi non ſunt ferendi, ſed vt manifeſtè blaſphemi puniendi. Non enim ſimpliciter ſunt hęretici, ſed blaſphemi ex profeſſo. Nunc magiſtratus ex officio tenetur manifeſtè blaſphemos punire: quemadmodum & illi plectuntur, qui excerantur, iurant, iniurijs, calumnijs, probris alios lędũt, &c. Moſes in ſua Lege pręcipit, vt omnes eiuſmodi blaſphemi, atque adeo omnes falſi Doctores lapidentur. Ad eundem modum hic non multum diſputandum, ſed ſtatim etiam indicta cauſa tales blaſphemi condemnandi ſunt.

77. *Infernum eſſe*

AIT.

In Sermonibus conuiualibus, titulo de condemnatione & inferno: Quid ſit infernus neſcimus, ſolú nouimus, quòd certus locus ſit, de quo Lucæ 16. vbi Abraham ad diuitem: *Inter nos & vos magnum chaos interiectum eſt.*

NEGAT.

Ad cap. 2. Ionæ: Quid ante nouiſſimum mundi diem ſit infernus, nondum pro certo ſcio. Nam quòd certus ſit locus, quo damnatorum animæ modò agant, vt pictores exprimunt, & qui ventri inſeruiunt concionantur, pro nihilo æſtimo. Diaboli enim non amplius ſunt in inferno, ſed, vt Petrus ait, *rudentibus ad infernum ligati ſunt*. Sic & Paulus aërias poteſtates vocat. Chriſtus quoque Diabolum principem mundi vocat. Et ſi in inferno eſſent, fieri non poſſet, vt mundum gubernarent, tot nequitias & miſerias cierent, pœnæ infernales ſatis ſuperquè hęc omnia prohiberant.

Ad cap 5. Geneſeos: Papiſtę primum inferni locum dicunt eſſe damnatorum, qui eſt cruciatus ignis æterni. Verùm an animæ impiorũ torqueantur ſtatim poſt obitum, non poſſum affirmare: apparet illos dormire, & quieſcere, ſed nihil affirmo.

78. *Purgatorium ignem*

ASSERIT.

Diſputatione Lipſica capite de Purgatorio Ego credo fortiter, imò auſim dicere, ſcio eſſe Purgatorium: facilè perſuadeor in Scripturis de eo fieri mentionem, &c. Ego beatiſſimos Patres de numero Theologiſtarum nõ facio, quia Purgatorium cum ipſis confiteor.

In Reſolutionibus de Indulgentijs, concluſ. 16. Cùm in cęlo credamus regnare pacem, gaudium, & ſecuritatem in luce Dei: in inferno verò contra ſæuire deſperationem, dolorẽ, & horribilem fugam in tenebris exterioribus: Purgatorium verò ſit medium inter vtrumque, vt propius ſit inferno, quàm cælo, ſatis patet, quòd in ipſo ſit deſperatio, fuga, horror, & dolor.

Aduerſus Bullam Tomo 7. fol 13.: Purgatoriũ nunquam negaui, & adhuc credo, vt ſæpè ſcripſi, & confeſſus ſum.

NEGAT.

In articulis ad Concilium Mantuanum: Purgatorium cum omni decora, cultu, & cæremonijs, pro mera diabolica faſcinatione repudiãdum eſt. Nam aduerſatur præcipuis fidei articulis, quòd ſolus Chriſtus illa ſit, qui animabus auxilio venire poſſit.

Ad VValdenſes de Eucharistia: Quòd negatis Purgatorium, damnatis Vigilias & Miſſas per omnia probo, nec quiſquam aſtringitur ad credendum Purgatorium.

79. *Pro animabus in Purgatorio orandum eſſe*

AIT.

Concione de Indulgentijs: Quòd animæ per Indulgentias ex Purgatorio liberentur, nondum exploratum habeo, neque credo; tametſi recentiores id aſſeuerant, ſed probandi facultatem non habent, neque ab Eccleſia ſancitum eſt. Quare ſecurius eſt, vt pro animabus ipſe precceris, & exerceas opera pietatis: id quidem remedij receptius & certius habetur.

Diſputatione Lipſica cap. de Purgatorio: Ego nihil de Purgatorio noui, niſi animas ibi pati iuuandas orationibus, & operibus noſtris. Sufficit quòd ſcimus eas pati, & nos debere eis ſuccurrere, cætera ſoli Deo relinquenda ſunt.

NEGAT.

De abroganda Miſſa priuata: Miſſa pro defunctis nihil valet: tutius fuerit totum Purgatorium negare, quàm Gregorio in Dialogis credere.

80. *Hieronymum Purgatorium agnoſcere*

AIT.

Ad caput 9. Eccleſiaſtis: *Mortui nihil ſciunt amplius, & non eſt ijs merces.)* Ineptè torſit hunc locum Hieronymus ad mercedem mortuorum in Purgatorio.

NEGAT.

In colloquijs Latinis cap. de damnatione & inferno: De Purgatorio ſacra Scriptura nihil nouit: neque Ambroſius, neque Auguſtinus, neque Hieronymus quicquam de eo ſentiunt.

II. PHILIPPVM MELANCHTHONEM à ſcipſo diſſentire.

1. *Chriſti diuinitatem*

ASSERIT.

In ſecunda editione Locorum communium, capite de humanis Legibus: De diuinitate Filij credo Nicæno Concilio, quia Scripturæ credo, quæ Chriſti diuinitatem tam clarè nobis probat, vt ne Iudæi quidem tergiuerſari poſſint, quantumuis cæci, quò minus Meſſię diuinitatem tribuant. Locus eſt apertus, præter alios, apud Hieremiam 23 cap. *Et hoc eſt nomen, quod vocabunt eum: Deus iuſtus noſter.*

NEGAT.

Editione tertia anno 1539. edita capite de tribus perſonis: Neceſſe eſt in Filio aliquid eſſe diuinæ naturæ, &c. Neceſſa eſt in Chriſto aliquam eſſe diuinam naturam, &c. Hę ſententiæ clarè teſtantur in Chriſto eſſe & manere quandam diuinam naturam.

ASSERIT.

Editione quarta anno 1543. impreſſa, capite eodem: Neceſſe eſt fateri Chriſtum eſſe natura Dei Filium. Porrò cùm haud dubiè ſit natura Filius, neceſſe eſt in eo naturam diuinam eſſe ſubſtantialiter. Fatendum eſt in Chriſto eſſe diuinam naturam.

2. *Spiritum ſanctum eiuſdem eſſe cum Patre & Filio eſſentiæ & diuinitatis*

NEGAT.

Editione vltima locorum Theologicorum, tractatu de Spiritu ſancto. Cùm ait Deus: *Effundam de Spiritu meo ſuper omnem carnem*: quia inquit *meo*, teſtatur non mitti creatam agitationem; ſed aliquid eſſentiæ Dei. Neceſſe eſt autem perſonam eſſe diſtinctam, quę eſt aliquid Dei, & tamen non eſt Pater.

ASSERIT.

In definitionibus Theologicis: Spiritus ſanctus eſt tertia perſona diuinitatis, procedens à Patre & Filio, & ὁμοούσιος eis.

3. *Deum mala in hominibus operari*

AIT.

Ad caput 8. epiſt. ad Romanos, editione prima: Nos dicimus, non ſolùm permittere Deum creaturis, vt operentur, ſed ipſum propriè omnia agere: vt ſicut fatemur proprium Dei opus fuiſſe Pauli vocationem; ita fatemur opera Dei propriè eſſe, ſiue quæ media vocantur, vt comedere, bibere, communia cum brutis; ſiue quæ mala ſunt, vt Dauidis adulterium, Manlij ſeueritatem animaduertentis in filium. Iam conſtat, Deum omnia facere, non permiſſiuè, ſed potenter, hoc eſt, vt ſit eius proprium opus Iudæ proditio, ſicut Pauli vocatio.

NEGAT.

Editione vltima Locorum communium, capite de cauſa peccati: Præuidet Deus delicta Saulis, ſed non vult ea, nec impellit voluntatem eius, ſed permittit, vt voluntas Saulis ita graſſetur, & non impellit, vt ſecus agat.

4. *Omnia fieri neceſſariò, nec vllam hominis arbitrij eſſe libertatem*

ASSERIT.

Editione ſecunda Locorũ communium, capite de libero Arbitrio. Nullam libertatem eſſe voluntati humanæ in ſumendis, vel ponendis ſpiritualibus affectibus, amore, metu Dei, fide, ſpe, &c. perſpicuum eſt. Libertatem homini adimit diuina prædeſtinatio: Eueniunt enim omnia iuxta diuinam prædeſtinationem, cùm externa opera, tum internæ cogitationes in omnibus creaturis.

NEGAT.

Editione vltima: Cùm in natura hominis reliquum ſit iudicium, & delectus quidam rerum, quæ ſunt ſubiectæ rationi ac ſenſui, reliquus eſt etiam delectus externorum operum ciuiliũ, &c. Tres concurrunt cauſæ bonæ actionis verbum Dei, Spiritus ſanctus, & humana voluntas aſſentiens nec repugnans verbo Dei Poſſet enim excutere, vt excuſſit Saul ſua ſponte. Sed cùm mens audiens, ac ſeſuſtentans, non repugnat, nõ indulget diffidentiæ, ſed adiuuante Spiritu ſancto conatur aſſentiri, in hoc certamine voluntas non eſt otioſa. Veteres dixerunt: Pręcedente gratia, comitante volũtate bona opera fieri. Deus anteuertit nos, vocat, mouet, adiuuat: ſed nos viderimus ne repugnemus. Non admittendi ſunt Manichæorum furores. Non fit conuerſio in Dauide, vt ſi lapis in ficum verteretur: ſed agit aliquid liberum arbitrium in Dauide, cùm audit obiurgationem & promiſſionem, volens iam & liberè fatetur delictum, & agit aliquid eius voluntas.

5. *Futurum contingens*

NEGAT.

Ad caput 8. epiſtolæ ad Romanos, editione prima: Sit hæc certa ſententia à Deo fieri tam bona, quàm mala. Quòd ſi obſtrepit ſenſus, multa indigna tanta maieſtate committi, videri eſſe contingentiam; memineris ſacram doctrinam ſcripturam eſſe proditam ad mortificandum ſenſum carnis.

Editione 2. Locorum communium, capite de libero arbitrio: Quid igitur, inquies, nullane eſt in rebus humanis contingentia, nihil caſus, nihil fortuna? Omnia neceſſariò euenire Scripturę docent. Eſto videatur tibi in rebus humanis contingentia, iudicio rationis hic imperandum eſt.

ASSERIT.

Editione poſtrema Locorum communiũ, capite de cauſa peccati: Conſtituta hac ſentẽtia, quòd Deus non ſit cauſa peccati, nec velit peccatum, ſequitur cõtingentiam eſſe: hoc eſt, non omnia, quæ fiunt, neceſſariò fieri. Quia enim peccatum ortum eſt à voluntate diaboli & hominis, nec factum eſt Deo volente, ſic erant conditę voluntates, vt poſſent non peccare. Eſt autem cauſa contingentiæ noſtrarum actionum libertas voluntatis.

6. *Nihil noſtris viribus tribuit.*

Ad caput 4. epiſtola ad Romanos editionis primæ: Cùm mandat Lex diligi, perinde impoſſibilia iubet, atque ſi præcipiat nobis tranſuolare Caucaſum.

Ad caput 8. Voluntas noſtra adeò non eſt libera, vt eò tantùm feratur, quorſum à Deo impellitur.

Nimium noſtris viribus tribuit.

Editione vltima Locorum Communium, capite de libero arbitrio: Voluntas humana poteſt ſuis viribus, ſine renouatione aliquo modo externa Legis opera facere. Hęc eſt libertas volũtatis, quam Philoſophi rectè tribuunt homini. Nam & Paulus, diſcernens iuſtitiam carnis à ſpirituali, fatetur non renatos habere delectum aliquem, & facere aliqua externa legis opera, manus à cæde, à furto, à raptu continere; & hanc vocat iuſtitiam carnis.

In viſitatione Saxonica: Voluntas hominis vis eſt libera, vt facere poſſit iuſtitiam carnis, ſeu iuſtitiam ciuilem, vbi lege & vi cogitur, vt non furari, non occidere. Quia Paulus docet eſſe quandam iuſtitiæ partem, quam caro coacta ſuis viribus faciat. Rom. 2. *Gentes natura faciunt quæ Legis ſunt.* Quid autem faciunt, niſi ciuilem iuſtitiam? Exigit autem Deus iuſtitiam hanc. 1. Timoth. 2. *Lex iuſto non eſt poſita.*

7. *Bona opera*

IMPROBAT.

Editione prima Locorum communium: Omnia hominum quantumuis laudabilia opera, planè vitioſa ſunt, & morte digna peccata.

PROBAT.

Ad Euang. Dominica 4. poſt Trinitatis: Scimus oportere in ſaluandis exiſtere inchoatam obedientiam, nec ſine ea poſſe homines ſaluari.

Ad cap. 6. epiſt. ad Romanos editionis vltimæ: Noua obedientia eſt neceſſaria, vt effectus neceſſariò conſequens imputationem: quia cum imputatione fit renouatio, quæ eſt inchoatio nouæ & ęternæ vitæ. Inchoatio verò nouæ & ęternę vitæ, eſt noua & ſpiritualis obedientia. Ergo noua & ſpiritualis obedientia eſt neceſſaria.

8. *Sacramenti nomen*

REIICIT.

In prima editione Locorum Communium, cap. de Signis: Quę alij Sacramenta, nos ſigna appellamus. Quòd ſi ſigni nomen diſplicet, σφραγῖδας appelles.

RECIPIT.

In poſtrema editione Locorum communium capite de Sacramentis: Cùm vocabulum Sacramenti de cæremonijs intelligitur inſtitutis prædicatione Chriſti, numerentur hęc Sacramenta, Baptiſmus, Cœna Domini, Abſolutio, &c.

9. *Duo eſſe Sacramenta*

AIT.

Editione 2. Locorum Communium: Duo ſunt ſigna à Chriſto inſtituta in Euangelio: Baptiſmus, & participatio Menſæ.

NEGAT.

In Apologia Confeſſionis Auguſtanæ: Verè ſunt Sacramenta Baptiſmus, Cœna Domini, Abſolutio, quę eſt Sacramentum Pœnitentiæ. Nam hi ritus habent mandatum Dei, & promiſſionem gratiæ.

In Catechiſmis Quot ſunt Sacramenta? Tria rectè numerantur: Baptiſmus, Abſolutio, Cœna Domini.

Editione vltima Locorum communium, capite de Sacramentis:

mentis: Numerentur hæc Sacramenta. Baptiſmus, Cœna Domini, Abſolutio. Mihi maximè placet etiam addi Ordinationem, vt vocant.

10. *Veritatem Eucharistiæ, Sacramentarios carpens,*

ASSERIT.

Epiſtola ad Fridericum Myconium, præfixa veterum ſententiis de Cœna Domini, edita anno 1530. & poſtea aliquoties recuſis: Mitto tibi locos veterum ſcriptorum de Cœna Domini, vt promiſi, qui teſtantur illos idem ſenſiſſe, quod nos ſentimus, videlicet corpus & ſanguinem Domini verè adeſſe in Cœna Dominica. Non tutum eſt à communi ſententia veteris Eccleſiæ diſcedere. Quibuſdam valde hebetes videmur, quòd in verbis Euangelij: *Hoc eſt corpus meum*, non videamus metaphoram, nec intelligamus nos ab infinitis quæſtionibus vnius beneficio metaphoræ liberari. Ego has ſententias auctorum ſine gloſſematis nudas propoſui, vt iudicium candido lectori relinquerem, vtrum de corporali præſentia loquantur, an de ſola efficacia. Ego quidem ſtatuo eas ῥητῶς aſſeuerare, quòd corpus Domini verè adſit in Cœna Dominica, &c. Ego ſequor veteris Eccleſię ſententiam, quę affirmat adeſſe corpus in Cœna, ac iudico hãc habere Scripturæ teſtimonium. Non enim inuenio rationem, cur nomine corporis in verbis Cęnę oporteat tantum abſentis corporis ſignum intelligi, &c. Carlſtadius primus excitauit hunc tumultum, homo ferus, ſine doctrina, ſine ſenſu cõmuni, quem nullum vnquam humanitatis officium aut negligere, aut facere animaduertimus, tantum abeſt vt in eo ſignificatio aliqua Spiritus ſancti animaduerſa ſit. Imò extant manifeſta ſigna impietatis. In tota doctrina ſolebat Iudaizare, & factionibus contendere. Controuerſiam de Cœna Domini tantùm odio Lutheri, non aliqua pietatis opinione mouit. Etenim cùm Iconomachia ipſius à Luthero improbata eſſet, cœpit iſte, inflammatus immani cupiditate vindictæ, quærere cauſam vendibilem, quæ Lutheri exiſtimationem prorſus obrueret. Inſpexi & VVicleuum, qui valde tumultuatur in hac controuerſia, ſed deprehendi in eo multa errata. De Cœna Domini ſophiſticè cauillatur publicè receptam ſententiam.

Ibidem c. 3. b. Neque verò mihi quiſquam perſuaſerit, Auguſtinum ſic alligare corpus Chriſti ad vnum locum, vt nuſquam alibi eſſe poſſe confirmet: præſertim cùm Scripturæ nuſquam affirmet, Chriſtum ita vno loco eſſe voluiſſe, vt alibi eſſe non poſſit. Quid enim afferri poteſt, præter humanę rationis iudicium, cur hoc loco includamus Chriſtum in vnum locum? Quod ſi ſatis eſſe putaſſent veteres, nunquam extitiſſent vllæ controuerſiæ de pręſentia corporis Domini in Cœna. Quis enim non videt abſurda, quę conſequebantur? Sed omnes ita ſenſerunt, iudicium rationis debere Scripturę cedere.

Ibidem c. 4. a. Neque ego inuenio vllam rationem ſatis firmam cur ob hac ſententia, quę affirmet corpus Chriſti adeſſe in Cœna, diſcedamus. Fieri poteſt, vt alia ſententia blandiatur ocioſo animo, quę eſt magis conſentanea humano iudicio, præſertim ſic inſtructa, & ornata argumentis eruditè cogitatis. Sed quid fiet in tentatione, cùm diſputabit conſcientia, quam habuerint cauſam diſſentiendi à recepta ſententia in Eccleſia? Tunc iſta verba: *Hoc eſt corpus meum*, fulmina erunt. Ego itaque ſequor veteris Eccleſię ſententiam, quę aſſerit, adeſſe corpus Chriſti in Cœna, ac iudico hãc habere Scripturæ teſtimonium. Non enim inuenio firmam rationem, cur nomine corporis in verbis Cœnæ oporteat tantum abſentis corporis ſignum intelligi.

Epiſtola ad Ioannem Oecolampadium, ſcripta anno 1529. Ego nolim alicuius noui dogmatis in Eccleſia vel auctor, vel defenſor exiſtere. Cùm omnia, quæ in vtraque parte firmiſſima videntur, expendi, (dicam pace tua,) non tamen eo in ſententiam tuam. Nullam enim firmam rationem inuenio, quæ conſcientię diſcedenti à proprietate verborum Chriſti ſatisfaciat, &c. Itaque ſi mihi veſtra ſententia de Cœna Domini placeret, ſimpliciter profiterer. Vos abſentis Chriſti corpus tamquam in Tragœdia repræſentari contenditis: Ego da Chriſto video extare promiſſiones: *Ero vobiscum vſque ad conſummationem ſeculi*, & ſimiles, vbi nihil opus eſt diuellere ab humanitate diuinitatẽ. Proinde ſentio, hoc Sacramentum verę pręſentię teſtimonium eſſe. Quod cùm ita ſit, ſentio in illa Cœna præſentis corporis κοινωνίαν eſſe: cùm proprietas verborum cum nullo fidei articulo pugnet, nulla ſatis magna cauſa eſt, cur eam deſeramus. Et hęc ſententia de pręſentia corporis conuenit cum alijs Scripturis, quæ de vera pręſentia Chriſti apud nos loquuntur. Nam eſt indigna Chriſtianis opinio, quòd Chriſtus ita quandam cæli partem occupârit, vt in ea tamquam incluſus carceri ſedeat.

In confeſſione ſua de Sacramento corporis & ſanguinis Chriſti Electori Palatino Friderico, & D. Granuellano exhibita Ratisbonæ Anno 1541. Claris verbis confeſſi ſumus, nos retinere & defendere communem doctrinam Eccleſiæ, quòd in Cœna Domini, conſecrato pane & vino, verè, ſubſtantialiter, & realiter adſint & ſumantur corpus & ſanguis Chriſti: confitemur præterea, nos improbare eos, qui negant verum corpus & ſanguinem Chriſti ibi adeſſe & ſumi, & ſummopere abhorremus à tali opinione, quę ex ſola humana ratione venit, ſine verbo Dei. *Non placent hæc Calvino epiſt. 32.*

Ibidem F. 3. Euchariſtię Sacramentum Verbum habet, quod eſt omnipotens Verbum, cuius virtute hoc Sacramentum conficitur, & quo fit, vt poſt conſecrationem verum corpus, & verus ſanguis Domini, verè & ſubſtantialiter adſint, & fidelibus ſub ſpecie panis & vini, illis nimirum: *Hoc eſt*, pane & vino in corpus & ſanguinem Domini tranſmutatis & tranſubſtantiatis, diſtribuatur, qui habet in hunc modum: *Accipite, & manducate ex hoc omnes: Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur.* Et ad calicem: *Bibite ex hoc omnes hic enim eſt ſanguis noui Teſtamenti, qui pro multis effunditur in remiſſionem peccatorum.* Elementum verò eſt panis & vinum, ad quę cùm accedit verbum, fit Sacramentum. Duobus enim hoc Sacramentum conficitur, viſibili elementorum ſpecie, & inuiſibili corpore & ſanguine Chriſti, quę hoc Sacramento verè & realiter participamus. Vis huius Sacramẽti eſt, vt per viuificatricem carnem Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, ei nedum ſpiritualiter, ſed & corporaliter iungamur.

Epiſtola ad Martinum Gerolitium: Ego mori malim, quàm hoc affirmare, quod Zuingliani affirmant: Chriſti corpus non poſſe niſi in vno loco eſſe. Ideo conſtanter arguas eos, publicè & priuatim, cùm erit occaſio.

NEGAT.

In poſterioribus ſcriptis ab anno 1542. vſque ad obitum à ſe editis, nuſquam Sacramentarios carpit, nec vllam Cœnæ Dominicæ definitionem recenſet: ſed potius mutata ſententia ad Sacramentarios defecit: quod tamen metu exilij non auſus fuit confiteri, vt liquet ex ſequentibus.

MELANCHTHON *epiſt. ad Caluinum, quæ eſt inter epi-*

III. CALVINVM A SEIPSO

Ad cap.23. Fateor quidem reprobos nõ ideo ſibi mortem acceſſere, quia Deus ita futurũ prævidit, ideoque eiꝰ præſcientiæ non poſſe aſcribi quòd pereunt: ſed hoc cauillo Dei iuſtitiam negeritè defendi, quia mox obijcere licebit, per Deum ſtare, quò minus reſipiſcant, quia in eius manu eſt fidei ac pœnitentiæ donum.

Ad cap 5. Marci v.36. Multò liberalius ageret nobiſcum Deus, niſi tam reſtricti eſſemus: ſed impediunt noſtræ anguſtię, ne vberius in nos ſua dona effundat.

Ad cap 16. Lucæ, v.25. Pronomen *Tu* emphaticũ eſt, ac ſi dixiſſet Abraham: cùm ad immortalem vitam creatus ſores, & lex Dei ſurſum te ad meditandum cæleſtem vitam attolleret, tu ſortis tuæ præclaræ oblitus, porco vel cani ſimilis eſſe maluiſti.

Ad cap.3. Ioannis, v.19. Ne quis ſuam damnationẽ Chriſto aſcribat, propriæ cuiuſque culpæ imputandũ eſſe docet. Vnde conſtat obſtare ſuã incredulitatem incredulis, ne ad Chriſtum accedant.

Ad cap.13. Ioan. v.27. *Quod facis, fac citius*) Non ita Iudam hortatur Chriſtus, vt cenſeri poſſit impulſor: potius vox eſt deteſtantis. Non imponit Chriſtus Iudæ pereundi neceſſitatem, ſed talem eſſe pronuntiat, qualis prius erat.

Contra Libertinos dicit, eos, qui dicunt Deum eſſe cauſam peccati, malè admodum de ipſo mereri, eò quòd grauius ſit, quàm ſi eius potentiam negarent, vel iuſtitiam: cùm eum ſua etiam bonitate exuant, quæ præter cætera ei tamen propria eſt. Nec vllus, *ait*, vnquam poterit oſtendere, Deum in latrone furari, in graſſatore diripere, in homicida necare, & proinde exectãda eſt blaſphemia, ſic de Deo ſentire, aut dicere.

3. *Nomen Trinitatis retinendum eſſe*

AIT.

Epiſtola 350. Quoniam voces iſtas *Trinitatis*, & *Perſonarum* plurimum Eccleſiæ Chriſti commodare intelligimus, ita vt verè Patris, Filij, & Spiritus ſancti diſtinctio clarius exprimatur, ab his vſque adeò non abhorremus, vt libenter eas amplexemur, ſiue ex alijs audiẽdæ, ſiue à nobis vſurpandæ ſint.

NEGAT.

Epiſtola ad Polonos ſcripta anno 1563 & extat editione poſtrema operum Theologicorum Caluini: Precatio vulgo trita eſt: *Sancta Trinitas vnus Deus miſerere noſtri*, mihi non placet, & omnino barbariem ſapit, &c. Quòd ab ijs dicitur: *Vnus Deus, & vnus Mediator*, id eſt, Trinitas: item: *Vt cognoſcamus te vnum Deum*, id eſt, Trinitatem: *Quicquid petieritis à Patre*, id eſt, Trinitate, non modò tamquam inſipidum, ſed profanum quoque repudiamus.

4. *Chriſtum verum eſſe Deum*

AIT.

Ad caput 1. Ioannis, v. 1. Hoc exordio æternam Chriſti diuinitatem prædicat, vt ſciamus æternum eſſe Deum, qui manifeſtatus eſt in carne. *Et Sermo erat Deus.*) Ne quis de diuina Chriſti eſſentia ſcrupulus maneat, clarè aſſerit eſſe Deum. Iam cùm vnicus ſit Deus, Chriſtum eiuſdem cum Patre eſſe eſſentiæ, & tamen aliquo differre ſequitur. Quod ad eſſentiæ vnitatem ſpectat, olim ea fuit Arij improbitas, qui ne æternam Chriſti diuinitatem fateri cogeretur, fictitium neſcio quem Deum eſſe garriebat. Nos autem cùm audimus Sermonem fuiſſe Deum, quid eſt, quòd de æterna illius eſſentia amplius moueamus controuerſiam?

Ad caput 14. Ioannis, v. 10. Pater in Chriſto eſſe dicitur, quia in eo habitat plena diuinitas, & virtutem ſuam exerit: Chriſtus viciſſim dicitur eſſe in Patre, quia diuina virtute ſe vnum cum illo eſſe oſtendit.

NEGAT.

Vide ſupra lib.1. art.5. pag.11.

5. *Chriſtum à Patre, non à ſeipſo eſſentiam habere*

AIT.

In Actis Serueti: Cogeria fateri Chriſtum ſuam à Patre naturam habere, propter quam Filius Dei eſt.

Libro 1. Inſtitut. cap.13. §. 25. Pater, quia ordine primus eſt, atque ex ſe genuit ſuam Sapientiam, meritò cenſetur principium & fons totius diuinitatis.

NEGAT.

Libro 1. Inſtitut. cap.13. §. 19. Cùm de Filio ſine Patris reſpectu ſimpliciter loquimur, bene & propriè à ſeipſo eſſe aſſerimus, & ideo vnicum vocamus principium. §.23. Cùm vbique ponatur nomen Iehouæ, ſequitur deitatis reſpectu ex ſeipſo eſſe. Quomodo autem Creator, qui omnibus eſſe dat, non erit ex ſeipſo, ſed eſſentiam aliundè mutuabitur?

Ad caput 1. Ioannis v.9. Chriſtus lux ęterna fulgorem ſibi ingenitum habet, non aliundè acceptum.

6. *In Chriſto vnam tantùm eſſe perſonam, & duas naturas*

AIT.

Ad caput 1. Ioannis Non obſtat perſonæ vnitas, quin diſtinctæ naturę maneant, ita vt diuinitas quicquid ſibi proprium eſt retineat, humanitas etiam ſeorſim habeat, quod in eam competit, &c. Non Chriſtus ita carne fuit veſtitus, vt quaſi duplex eſſet, duasque haberet diuiſas perſonas, &c. Cùm Euangeliſta Sermonem dicit carnem eſſe factum, clarè hinc perſonę vnitas colligitur.

NEGAT.

Libro 1. Inſtitut. cap 13. §. 9. Etſi Mediatoris perſonam nondum attingo, ſed differo vſque in eum locum, vbi de redẽptione agitur. §. 23 Sermo eſt ante ſecula genitus (nondum enim de Mediatoris perſona nobis ſermo eſt) & tamen explicandi cauſa habenda eſt ratio perſonę, vt nomen Dei non ſimpliciter ſumatur.

§ 24. Ex quo manifeſtatus in carne Chriſtus Filius Dei vocatur, non tantùm quatenus ante ſecula genitus ex Patre fuit æternus Sermo, ſed quia Mediatoris ſuſcepit perſonam & munus, vt Deo nos coniungeret.

7. *Chriſtum ab initio omni gratia abundaſſe*

AIT.

Ad caput 3. Matthæi v 16. Quamuis ſingulari Spiritus gratia vſque ad miraculum Chriſtus excelleret, tamen ſe quaſi priuatus homo continuit, vſque dum producendus eſſet à Patre.

Ad cap. 4. Lucæ v. 16. Chriſtus Spiritus plenitudine ſolus donatus eſt, vt teſtis ac legatus eſſet noſtræ cum Deo reconciliationis.

NEGAT.

Ad caput 3. Matthæi v. 16. Quamquam non repugno, quin Chriſtus etiam, quatenus homo erat, redditus ſit ſuę vocationis certior. Etſi enim ſuas preces ſemper in aliorum vſum deſtinauit opus tamen habuit ſecundòm hominẽ, cùm tam arduum militiæ genus aggreſſus eſt, ſingulari Spiritus virtute armari.

Ad cap. 2. Lucæ v. 40. Primùm creuiſſe dicit, & roboratum Spiritu: quibus verbis ſignificat, vnà cum ætate creuiſſe etiam animi dotes. Sicut adoleſcere corpore: ita etiam ſecundùm animam noſtri cauſa proficere voluit. Et cùm docet Apoſtolus, per omnia fuiſſe noſtri ſimilem,

excepto peccato, procul dubio hoc quoque comprehendit, quòd eius anima ſubiecta fuerit ignorantię. Ergo pro ętatis modo & ratione Chriſtus ſecundùm humanitatis naturam gratuitis Spiritus donis auctus eſt.

Ad caput 4. Lucæ v.1. Dicit Lucas, quòd *Ieſus plenus Spiritu ſancto regreſſus ſit à Iordane:* quibus ſignificat, tunc vberiore Spiritus gratia, & virtute fuiſſe inſtructum, vt fortior ad pugnas obeundas foret.

8. *Chriſtum ſemper inde vſque ab origine mundi functum fuiſſe aduocati, & patroni noſtri officio*

AIT.

Ad cap.3.Matth.v.23. Functus eſt quidem Mediatoris officio ab initio mundi, &c. Cùm familiaris illa populi tum Deo coniunctio à Mediatore penderet, quod reipſa nondum plenè extabat, ſymbolis adumbratum fuit.

NEGAT.

Ad caput 16. Ioannis: Si hæc noua eſt ac inſolita Chriſti gratia, colligi poſſe videtur, quamdiu in terris verſatus eſt, nondum egiſſe aduocati partes, vt per ipſum gratę eſſent Deo preces fidelium: quod etiam mox clarius exprimit: *Hactenus*, inquit, *non petiſtis quicquam in nomine meo.*

9. *Sperandum eſſe in Chriſti anguſtijs, doloribus, precibus, cruce, & morte.*

AIT.

Ad caput 13. Ioannis v.31. Nos hodie ſola crucis memoria ad trepidationem impellit, niſi mox occurrat conſolatio, ipſius Satanæ, peccati, & mortis victorem in cruce triumphaſſe: vtcumque in cruce appareat ignominia, quę per ſe confundere fideles poſſet; teſtatur tamen Chriſtus, eandem crucem ſibi eſſe glorioſam, &c. Nam in Chriſti cruce, quaſi in ſplendidiſſimo theatro, incomparabilis Dei bonitas toti mundo ſpectata fuit. Surſum quidem & deorſum in omnibus creaturis relucet Dei gloria: ſed nunquam illuſtrior alibi fuit, quàm in cruce; in qua admirabilis facta eſt rerum conuerſio, oſtenſa omnium hominum damnatio, abolitum peccatum, reddita hominibus ſalus; toto denique mundo reparato, omnia in ordinem reſtituta.

Ad caput 19. Ioan. v.30. In Chriſti morte totum ſalutis noſtræ complementum, & ſingulas partes docemur contineri, &c. Omnes Euangeliſtę diligenter mortem Chriſti exprimunt. Nec immeritò. Nam hinc nobis vitæ fiducia, hinc etiam ſecura aduerſus mortem gloriatio, quòd eam vice noſtra obijt Dei Filius, & cum ea luctando ſuperior euaſit.

NEGAT.

Ad caput 16. Matth. v.21. Et certè cùm in Chriſti cruce omnis appareat carnis infirmitas, donec ad reſurrectionem ventum fuerit, in qua relucet virtus ſpiritus, non reperiet fides noſtra, quò ſe erigat, vel ſuſtentat.

Ad cap.27. Matth. v.57. In Chriſti morte ſpectaculum deſperationis plenum occurrit, quod etiam viriles animos frangere poſſet.

Ad caput 14. Ioannis v.1. Neque enim iſta mediocris erat tentatio, quòd paulo poſt ipſum viſuri erant in cruce pendentem, in quo ſpectaculo nihil quàm extremæ deſperationis materia erat.

10. *Chriſti affectus omni vitio caruiſſe*

AIT.

Ad caput 4. Matthæi v.8. Chriſtus omnem habuit nobiſcum ſenſum, non autem appetitus incompoſitos.

Ad caput 26. Matthæi v.37. Chriſtus triſtitia & metu ſic turbatus fuit, vt tamen aduerſus Deum non inſurgeret; ſed maneret compoſitus ad veram temperantiæ regulam. Nec enim mirum eſt, cùm integer eſſet, purusqúe ab omni labe, puros & liquidos ab eo fluxiſſe affectus, quamuis humanæ infirmitatis teſtes forent.

Ad caput 6. Lucæ v.8. In Chriſto non ſolùm viguit naturę integritas, ſed abſolutum iuſtitiæ exemplar enituit.

Ad caput 11. Ioan. v.33. In Chriſto quia compoſiti fuerũt in Dei obſequium, & moderati affectus, omni vitio carebãt. Nulla eius paſſio vltra ſuum modum vnquam erupit, nulla niſi iuſta, & ex ratione, rectoqúe iudicio ſuſcepta, &c. Chriſtus humanos affectus ſuſcepit, ſed citra ἀταξίαν: quia fit, vt qui paſſionibus carnis obſequitur, Deo non obtemperet. Turbauit quidem ſeipſum Chriſtus, & vehementer commotus fuit; ſed ita vt ſe continuerit ſub Patris voluntate.

NEGAT.

Ad caput 12. Ioannis v.27. *Nunc anima mea.*) Videtur initio ſententia hęc multum diſcrepare à proximo ſermone. Illud plus quàm heroici pectoris ſignum erat, hortari ſuos nõ modò ad ſubeundam mortem, ſed libenter & cupidè oppetendam, vbi ita res poſtulat: nunc mortem refugiendo mollitiem ſuam fatetur, &c. Neque obſtat, quin mortem naturaliter horreat Chriſtus, & tamen cupiat parere Deo: nempe ſecundùm diuerſos reſpectus. Hinc illa correctio, cùm dicit: *Propterea veni in horam hanc.* Vtcumq; enim mortem per ſe timeret, quia tamẽ reputat quorſum miſſus ſit, & quid exigat redẽptoris officiũ, conceptum ex naturę ſenſu horrorẽ Patri domandum offert.

Ad cap. 5. prioris ad Corinth. Quomodo iuſti ſumus coram Deo? certè vt Chriſtus peccator fuit.

Ad cap.3. ad Galatas: Chriſtus in aſſumpta hominis natura verè peccator fuit, & reus maledictionis diuinæ.

11. *Chriſti orationes in monte Oliuarum fuiſſe ſanctiſſimas & prudentiſſimas*

AIT.

Ad cap.14. Matth. v.23. Scimus quàm facilè minimis quibuſque auocamentis concidat precandi ardor, vel remiſſius langueſcat: tametſi hoc vitio non laborauit Chriſtus.

Ad cap.26. Matth. v 37. Chriſtus triſtitia & metu ſic turbatus fuit, vt tamen aduerſus Deum non inſurgeret, ſed maneret compoſitus ad verã temperantię regulam. Nec enim mirum eſt, cùm integer eſſet, purusqúe ab omni labe, puros & liquidos ab eo fluxiſſe affectus, quamuis humanæ infirmitatis teſtes forent.

NEGAT.

Ibidem v.39. *Pater mi, ſi poſſibile eſt.*) Fruſtra laborant quidam, vt oſtendant non hic precationem deſcribi, ſed querimoniam duntaxat. Ego verò tametſi abruptum votum fateor, non tamen dubito, quin precationem Chriſtus conceperit. Nec obſtat, quòd rem impoſſibilem ſibi concedi poſcit. Non fuerunt turbulenti Chriſti affectus, qui more noſtro eius animo puram moderationem excuterent, ſed quantum ferre potuit ſana & integra natura hominis, metu perculſus, & anxietate conſtrictus fuit, vt neceſſe foret inter violentos tentationum fluctus alternis votis quaſi vacillare. Hæc ratio eſt, cur mortem deprecatus, mox ſibi fręnum inijciat, Patrisqúe imperio ſe ſubijciens, votum illud ſubitò elapſum caſtiget, ac reuocet, &c. Certè in primo Chriſti voto non apparet illa moderatio, quam dixi: quia Mediatoris officio defungi, quantum in ſe eſt, renuit ac detrectat.

12. *Chriſtum de ſalute ſua non deſperaſſe, nec dubitaſſe*

AIT.

Ad cap.26. Matth.v.37. Chriſtus triſtitia & metu ſic turbatue fuit, vt tamen aduerſus Deum non inſurgeret, ſed maneret compoſitus ad veram temperantiæ regulam.

Ad cap.27. Matth.v. 46. Quamquam ſenſu carnis exitium apprehenderet, fixa tamen ſtetit eiue fidee in corde, qua Deum præſentem intuitue eſt, de cuius abſentia cõqueritur,&c. Nec obſtat, quo minue Dei alienationem mente conceperit Chriſtue, prout ſenſue communis dictabat,& ſimul fide retinuerit ſibi Deum eſſe propitium. In hoc diro cruciatu illæſa fuit eius fides.

NEGAT.

Lib.2. Inſtit.cap.16 § 10 Diros in animo cruciatus damnati & perditi hominis pertulit: omnia irati & punientie Dei ſigna expertus, cum mortis, & inferorum doloribus certamen ſubijt, quaſi Deo irato in labyrinthum malorum proiectus fuerit.

§.12. Hic nebulones quidam, licet indocti, malitia tamen magis, quàm iuſtitia impulſi, clamitent me atrocem facere Chriſto iniuriam: quia minimè conſentaneum fuerit, eum de ſalute timere.

Ad cap. 26. Matth.v.39. Vnde ſequitur grauioris mali timore ad deprecandum mortem fuiſſe adactum, nempe cùm iram Dei ſibi propoſitam videret, quatenus ad Dei tribunal, totiue mũdi peccatis oneratue ſe ſiſtebat, neceſſe illi fuit profundam mortie abyſſum exhorreſcere. Quamquam ergo mortem ſuſtinuit: quia tamen ſolutie eiue doloribus ſuperior euaſit in lucta, meritò dicit Apoſtolus exauditum fuiſſe à ſuo metu. Hic indocti hominee inſurgunt, remq; indignam eſſe clamitant, quòd veritus ſit Chriſtus abſorberi à morte.

Ad cap. 27. Matth. v. 46. Cùm ſpecies tentationie Chriſto obiecta eſt, quaſi Deo aduerſo iam eſſet exitio deuotus, horrore correptue eſt.

13. *Chriſtum pro omnibus omnium hominum peccatis paſſum, & mortuum eſſe*

AIT.

Ad cap.5. epiſt. ad Romanos: Etſi Chriſtus paſſus eſt pro peccatis totiue mundi, atque omnibue indifferenter Dei bonitate: non tamen omnes apprehendunt.

Ad cap. 2. prioris Ioannis Hæc communie ſcholarum ſententia vera eſt: Chriſtue pro toto mundo ſufficienter paſſue eſt, efficaciter autem pro ſolie electis.

NEGAT.

Ad cap.17. Ioannis v.9. Apertè ſe pro mundo orare negat: quia ſolicitus non ſit, niſi de proprio grege, quẽ ex manu Patris accepit, &c. Chriſtus pro ſolie electie orat.

BARPTOLOMAEVS CAVSAEVS *in clypeo fidei*: Chriſtus adimpleuit legem. Mortuue eſt indifferenter pro omnibue? Non ædepol, ſed tantùm pro hie, qui eum recipiunt in tali iuſtitia, id eſt, vt perfectum legie pro ſeipſis obſeruatorem, & qui pro his perfectè ſatisfecerit.

14. *Chriſtum pro nobis orando, patiendo, moriendo plus ſibi meruiſſe*

AIT.

Ad cap.27. Matth. v.50. Hac prece ius ſeruandi omnes animas ſibi Chriſtus peperit.

Ad cap.9. epiſtola ad Hebr. Chriſtus noſtram aſſumendo carnam,& in ea perpetiendo, ſibi hoc priuilegium acquiſiuit, vt iam mediator Deo aſſiſtat.

Ad cap.14. epiſtola ad Roman. v 9. Oſtendit Paulus quàm meritò Chriſtue hãc ſibi in noe poteſtatem vindicet, cùm eam tanto pretio ipſe acqoiſierit. Nam mortem pro ſalute noſtra obeundo, dominium ſibi acquiſiuit, quod nec morte ſoluetetur: reſurgendo autem totam vitam noſtram in pecolium accepit. Morte igitur & reſurrectione ſua promeritue eſt, vt tam in morte, quàm in vita gloriæ nominie ſui ſeruiamue.

NEGAT.

Lib.2. Inſtit. cap.16. §.6. Quærere an ſibi Ipſi meruerit (quod faciunt Lombardus & Scholaſtici) non minue ſtulta eſt curioſitas, quàm temeraria definitio, vbi hoc aſſerunt. Quid enim opus fuit deſcendere vnicum Dei Filium, vt ſibi acquireret quicquam noui?

Ad cap.2. ad Hebræos v 9. Non quòd ſibi priuatim quicquã acquiſierit Chriſtus, ſicut Sophiſtæ fingunt.

15. *Chriſto nunquam excidiſſe, ſe eſſe Saluatorem mundi*

AIT.

Ad cap.23. Lucæ: Chriſtue licet manu Dei percuſſue, ſpeciem hominie ferè deplorati præbuerit: quia tamen non deſtitit eſſe mundi Seruator, cæleſti potentia ſemper fuit præditus ad munus ſuum implendum,&c. Porrò fieri non poteſt, vt eorum obliuiſcatur, qui ſuam ei ſalutem commendant.

NEGAT.

Ad cap.26. Matth.v.39. Eadem vehementia præſentem cęleſtis decreti memoriam illi abſtulit, vt non reputaret in ipſo momento, ſe hac lege miſſum eſſe humani generie redemptorem, ſicut grauis anxietas ſæpe caliginem oculis obducit, ne ſimul in mentem veniant omnia.

16. *Chriſtum ſponte Mediatoris officio functum eſſe*

AIT.

Ad cap.10. Ioannis v.18. Chriſtus non moritur coactue, ſed ſponte ſe pro ſalute gregie offert. Porrò non tantùm hominee necis poteſtatem in ſe habere negat, niſi quatenus permiſerit: ſed à qualibet vi neceſſitatie ſe eximit, &c. Ideo mors Chriſti piaculum eſt pro peccatie noſtrie, quia voluntarium fuit ſacrificium, iuxte illud Pauli: *Obedientia vnius iuſti facti ſunt multi.* Rom. 5 Hæc verba, *Pono eam à meipſo*, biſariam exponi poſſunt, vel quòd ſe vita exuat Chriſtus, manens ipſe integer, ac ſi quis veſtem de corpore ſuo deponeret; vel quòd ſuo arbitrio moriatur.

Ad cap.12. Ioannis v.1. Venit Chriſtus primò Bethaniam, vt inde Hieroſolymam triduò poſt ſe conferat. Interea opportunum tempus & locum ad ſe prodendum dare Iudæ voluit, vt ipſe ad ſtatam horam eſſet parata victima. Neq; enim quid futurum ſit ignorat, ſed voluntarius ad immolationem occurrit.

NEGAT.

Ad cap.28. Matth.v.39. Certè in primo voto non apparet placida illa moderatio: quia Mediatorie officio defungi, quantum in ſe eſt, renuit atq; datrectat.

17. *Corpoream Chriſti mortem plurimum nobis profuiſſe*

AIT.

In argumento Harmoniæ Euangelicæ: Reconciliatio mundi cum Deo, ſemel morte Chriſti peracta, quotidie ad homines defertur.

Ad cap 22. Lucæ v.19. Quiſquis nutritiam ſibi eſſe cupit Chriſti carnem, eam in cruce oblatam conſideret, vt noſtræ cum Deo reconciliationis eſſet pretium.

NEGAT.

Lib.2.Inſtitut.cap.16 §.10. Nihil actum erat, ſi tantùm corpurea morte defunctus erat Chriſtus.

18. *Chriſti in cælis poteſtatem ſummam & diuinam eſſe*

AIT.

Ad cap 28.Matth v.18. Matthæus antequam diſcipulis narret iniunctum munus, Chriſtum de ſua poteſtate præfatum eſſe dicit, nec abs re. Nõ enim hic ſufficeret mediocris auctoritas, ſed ſummo vereq́; diuino imperio pollere oportet, qui ſuo nomine vitam æternam promitti mandat, &c. Nunquam tam arduum munus aggredi Apoſtolis perſuaſum foret, niſi ſcirent in cælo ſedere ſuum vindicem, cui ſummum imperium datum eſſet, &c. Meminerimus verò, quod Chriſtus iure ſuo ſemper apud Patrem habuit, hoc illi in carne noſtra datum eſſe: vel, vt clarius loquar, in perſona Mediatoris. Non enim æternam potentiam iactat, qua præditus fuit ante creatum mundum, ſed quam nunc accepit, dum ordinatus fuit mundi iodex. Quò etiam pertinet illud Pauli: *Exinaniuit ſeipſum, propterea exaltauit illum Deus, & dedit illi nomen ſuper omne nomen.* Philip.2

NEGAT.

Ad cap.22. Matth. v.44. Seſſio ad dextram metaphoricè accipitur, pro ſecundo vel proximo gradu, quem Dei vicarius occupat.

Ad cap.26. Matth.v.65. Dicitur Chriſtus ſedere ad dextram Patris, quia ſummus Rex conſtitutus, quaſi ſecundam ab eo honoris & imperij ſedem obtinet. Sedet ergo Chriſtus ad dextram Patris, quia eius eſt vicarius.

Ad cap.16. Marci v.19 Cnnſedit à dextra Dei, perinde eſt, ac ſi vocetur Dei vicarius, qui eius perſonam ſuſtinet. Quare locum aliquem imaginari non conuenit, cùm metaphoricè dextra ſecundam à Deo poteſtatem ſignificet.

19. *Nomen Ieſu venerandum eſſe*

AIT.

Ad cap.1 Lucæ v.31. Quòd Rabini ſcribunt vbique *Ieſu*, conſtat malignè ab ijs fieri, ne Chriſtum honorificè appellent. Negant venerandum eſſe ac tremendum nomen Ieſu, coram quo omne genu flecti oporteat, niſi vnicè competat in Filiũ Dei.

Ad cap.1.Matth v.23. Ita reputãda nobis eſt in hoc nomine diuina Chriſti maieſtas, vt reuerentiam apud nos obtineat, quæ vnico debetur & æterno Deo.

NEGAT.

Ad cap 2. epiſt ad Philipp. Pluſquam ridiculi ſunt Sorhonici Sophiſtæ, qui ex præſenti loco: *vt in nomine Ieſu omne genu flectatur*, &c. genu flectendum eſſe colligũt, quoties nomen Ieſu pronuntiatur, quaſi vox eſſet magica, quæ totam in ſono vim haberet incluſam.

20. *Chriſtum è Limbo inferorum Sanctorum animas liberaſſe*

AIT.

Ad cap 3 prioris Petri, dicit animas fidelium corporibus egreſſas in cercere detentas fuiſſe, vbi erant conſtrictæ ardenti ſtudio aduentus Chriſti, quòd libertatis ſpiritu nondum plenè eſſent donatæ.

Ad cap.4. ſcribit manifeſtationem gratiæ Chriſti ad animas fidelium perueniſſe, gratiamq́; viuificantis ſpiritus ſuper eas effuſam, virtutemq́; liberatorie & redemptorie vſq; ad mortuos extenſam fuiſſe.

NEGAT.

Lib.2.Inſtitut.cap.16.§.9. Neſcio qui factum ſit, vt poſteritas locum putaret eſſe ſubterraneum, cui affinxit nomen Limbi. Sed hæc fabula, tametſi magnos auctores habet, & hodie quoque à multis ſeriò pro veritate defenditur, nihil tamen quàm fabula eſt.

21. *Sine Chriſti Baptiſmo neminem ſaluari*

AIT.

Ad cap.3. Ioan. v.5. Exules & prorſus alieni à regno Dei naſcimur, ac perpetuum nobis eum ipſo diſſidium eſt, donec alios ſecunda genitura nos faciat. Generalis enim eſt ſententia, quæ complectitur totum genus humanum. Si vni hoc dixiſſet Chriſtus, vel paucis, non poſſe eos peruenire in regnum cælorum, niſi prius renati eſſent, poſſemus conijcere certas duntaxat perſonas notari. Sed de omnibus ſine exceptione loquitur.

NEGAT.

Libro 4. Inſtit.cap.16.§.26 Explodendum eſt eorum commentum, qui omnes non baptizatos æternæ morti adiudicaot.

22. *In ſacra Cœna miraculum agnoſcendum eſſe*

AIT.

In optima ratione ineunda concordia. Non negamus, quin modus hic humanæ menti ſit incomprehẽſibilis: quia neque naturaliter caro eſſet vita animæ; neque è cælis vim ſuam erga nos exereret; neque fruſtra communicatio, quæ nos facit carnem à carne Chriſti, & oſſa ex oſſibus eius, vocatur à Paulo magnum myſterium. Ergo in ſacra Cœna miraculum agnoſcimus, quod & naturę fines, & ſenſus noſtri modum exuperat, dum Chriſti vita nobis ſit communis, & eius caro oobis in alimentum datur.

NEGAT.

Lib.4. Inſtit.cap.17.§.24. Iſti (*Lutherani*) boni eius zelotæ, miraculum ſibi fabricant, quo ſublato euaneſcit Deus cum ſua potentia.

§.25. Illi auditis Chriſti verbis: *Hoc eſt corpus meum*, miraculum ab eius mente remotiſſimum imaginantur. Vbi autem ex hoc cõmenio emergunt fœdæ abſurditates, quia iam præcipiti feſtinatione laqueos induerunt, demergunt ſe in abyſſum omnipotentiæ Dei, vt hoc modo veritatis lucem extinguant.

23. *D. Petrum Romæ mortuum eſſe*

AIT.

Lib.4.Inſtit.cap.6.§.15. Propter ſcriptorum conſenſum, non impugno quin Romæ mortuus ſit Petrus.

NEGAT.

In Commentarijs in epiſt.D.Petri: Niſi maria & terras in momento tranſuolauerit Petrus, procul ab Italia mortuum eſſe conſtat.

24. *Ægrotos communicandos eſſe*

AIT

Epiſt. 361. Cur Cœnam ægrotis negandam eſſe non arbitror, multæ & graues cauſæ me impellũt. Video interea quàm procliuis in multos abuſus ſit lapſus, quibus prudenter ſeduloq́; occurrendũ eſſet. Niſi enim ſit communicatio, perperam deflectitur à ſacra inſtitutione Chriſti.

NEGAT.

Lib.4. Inſtit. cap.17. §.39. Repoſitio Sacramenti, quam nonnulli vrgent, vt ægrotis extra ordinem diſtribuatur, inutilis eſt.

Defenſione 2. contra VVeſtphalum: Obijcit Cœnam Domini nõ dari ægrotis. Cùm nihil minus cæleſtis Magiſtri doctrinæ cõſentaneum ſit, quàm panem in pompam, non ſecus ac fercula in Theatro, circumferri: deinde hominem vnum priuatim ac ſeorſim paſci, communicationis lege poſthabita. Hinc factum eſt, vt à priuatis Cœnis pij & docti homines ab initio abhorruerint.

Digitized by Google

V SACRAMENTARIOS, A SACRA menti ...

Digitized by Google

VI ANABAPTISTAS AB ANABA-

VII. TRINITARIOS A TRINITARIIS diſſentientes.

SACRAMENTARIOS A LVTHE-
RANIS IN GRAVISSIMIS FIDEI DOG-
MATIBVS [illegible]

NEGANT

[illegible]

CERTA DOGMATA, IN QVI

[illegible]

[illegible]

[illegible] ſſionem [illegible] Sanctorum.

N[illegible]

Re[illegible]ont [illegible] rim luce c[illegible] lum l[illegible] rem nunquam a[illegible] eiuſdem dent[illegible] oni,q[illegible] tribuc[illegible] non es v[illegible] auctoritatem.

Ino, et Art[illegible]ulorum art. [illegible] me odium,quod propter hanc rem in [illegible] eſt, quod min[illegible] ceteris Diuorum [illegible] tribuam,imo primus hanc exploſerim.

14. *Sanctorum imagines [illegible]*

ASSE[illegible]T

LVTH[illegible]RVS *contra* [illegible] mini,nnn [illegible]ſt hic diabo[illegible] opu[illegible], vt [illegible]pugn[illegible] imagines,ſed vult ſibi foramen fieri, [illegible] ſanguinem profundat,& cædes in or[illegible] committat. S[illegible] Iconomachurum non [illegible] bonus ſpirat cędes & ſeditiones [illegible] diſſimulet ad tempus quamdiu nondum vide[illegible] opportu[illegible] & c Imag[illegible] Cruci[illegible] Sanctorum ex Moſe probatum eſt [illegible]

De Con[illegible] [illegible] nere licet [illegible] reum ſerpentem [illegible], & C[illegible] ad au[illegible] ream arcam [illegible]

N[illegible] *cap.* [illegible] *catione*: Atque [illegible] Sanctorum [illegible] quit [illegible] legentibus ſolet Scriptura.

N[illegible]

IOANNES CA[illegible] *Inſti.* [illegible] 3 Inſanire [illegible] minimè [illegible]rum [illegible] chra Dei & Sanctorum exemplo [illegible] dere conantur.

TH[illegible]DORVS B[illegible] [illegible] Pateo [illegible] nem deteſtar[illegible] quæ eſt imago [illegible] rum in Chriſtum [illegible]

15. *In admin[illegible]*

ſ[illegible]num [illegible]

A[illegible]

In [illegible] Ma[illegible] omn[illegible] um [illegible] *in nomine Patris*, [illegible]

N[illegible]

Epiſt. 8. Cruc[illegible] eſt,tamen quid [illegible] & quamuis m[illegible] Chryſoſtomo [illegible] ve[illegible] adiaph[illegible] um [illegible] p[illegible] E[illegible] em [illegible] ſtr[illegible] Reg[illegible] rum [illegible] imitari C[illegible] Princ[illegible]

16. *D* [illegible]

A[illegible]

Præfationis [illegible] D.I[illegible] comparetur. N[illegible]

[illegible]

[illegible] ſi[illegible] [illegible] Ecc[illegible] & [illegible]rus, aut, q[illegible] ſecu[illegible] ſenſerint,a[illegible] nt [illegible]is noui Teſtamen[illegible] epiſtola [illegible] [illegible]de,aut de alijs quibu[illegible]m partibus, [illegible] deant, nihil iſta res ad nos pe[illegible] te [illegible]herum nec ſ[illegible]quimur, nec def[illegible] uſque me[illegible]ione ducimur.

7. *Apocalypſin Ioannis Eu[illegible]*

[illegible]A N[illegible]

[illegible]RV[illegible], B[illegible], V[illegible]VS [illegible]v[illegible],&c.vt oſtendi ſupra lib.6 art.[illegible] pag.

A[illegible]VNT

O[illegible] A[illegible] PA[illegible]VS *lib 2.ad cap.12* D[illegible] Sed Paraph[illegible] Prophetarum Ioannes, q[illegible] [illegible] quidam tam rem [illegible] rem,& man[illegible] [illegible] brevis, [illegible] Pr[illegible] Sed mag[illegible] quantum [illegible] profana [illegible] tempus, quam tantum [illegible] thesaurum [illegible]

H[illegible] E[illegible] Non ignorem Marti[illegible] [illegible] T[illegible] brum hunc [illegible] At [illegible]unt h[illegible] poſt, qui in ipſo de[illegible] &

8. *Eos ſolum* [illegible] *eſſe C*[illegible] *quibus* [illegible]

A[illegible]

[illegible] C[illegible]

[illegible]

[illegible] C[illegible]

A[illegible]

[illegible] & [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] Re[illegible] contagio, no[illegible] [illegible]us, q[illegible] p[illegible] peccatum [illegible] co[illegible] nobis adhærere [illegible]

N[illegible]

[illegible] in Gene[illegible] l. 24 Peccatum O[illegible] q[illegible] one [illegible]gnum ſtatuit, nihil [illegible]um[illegible].

[illegible] S[illegible] in [illegible] hominis lapſu: Peccatum o[illegible]nis eſſe reuera peccatũ, ex definitione pecca[illegible] [illegible]alis pat[illegible] peccatum originis eſt carentia [illegible]ſtitiæ originalis, quam omnes homines, iuxta primam cr[illegible] hominum, hab[illegible]re debebãt & eſt reatus propter lapſum primorum parentũ, & eſt de[illegible]rauatio & malitia ingens ac horribilis totius ſubſtantiæ & omnium viriũ hominis, quæ m[illegible]la à primis parentibus poſt lapſum in omnes ipſorum poſteros, qui naturali modo à mare & fœmina propagan[illegible]r, deriuaotur, propter quæ mala omnes ſunt natura filii iræ.

21. *In[illegible]deles Ethnicos ſaluari*

A[illegible]ERVNT

Z[illegible] in [illegible] expo[illegible]ione fidei C[illegible]iana art. 12. Credimu[illegible] a[illegible]lium, protinus vt corporibus euaſ[illegible] cælo numini coniu[illegible], æterni[illegible] gaudere. I[illegible] Adamum, Abel[illegible], Eno[illegible], Petrum, Paulum, [illegible] Herculem, Theſeum, Socratem, Numam, Cam[illegible]um, Catones, Scipiones [illegible] an[illegible]ce[illegible]res tuos, & quotquot in fide hinc migrârunt, vid[illegible]bis. Quo ſpectacu[illegible] q[illegible]id læ[illegible]us cogitari pot[illegible]eſt?

R[illegible] G[illegible] in Apologia pro Zvinglio[illegible]

N[illegible]ANT

L[illegible] Z[illegible] N[illegible] m[illegible] m, Sci[illegible] He[illegible] æternal[illegible] in Paradiſo [illegible] & Pa[illegible]lo, & alijs Sanctis [illegible] quàm apertè fateri, q[illegible] m[illegible]ſſe fi[illegible]em, [illegible] m C[illegible] S[illegible] N[illegible]ma Pompilius, qui fuer[illegible] [illegible] oportuit Chriſtum [illegible] & m[illegible] opus eſt bapizar[illegible] Chriſt[illegible]m Ad[illegible] h[illegible] & omiſſ[illegible] ver[illegible], neque [illegible] ſ[illegible]m ſtatuunt ac d[illegible] eſt, ſaluatur. Itaq[illegible] r[illegible], quem nos neu[illegible]quam [illegible] m[illegible].

[illegible] ment nomen

[illegible]T

A[illegible] No[illegible] [illegible] are nomi[illegible] [illegible] vera[illegible] [illegible]am[illegible] men[illegible] magnope[illegible] [illegible]tam.

[illegible]

e[illegible] ſecta[illegible] [illegible]æ.

2[illegible]. *Inf[illegible] Baptiſmo [illegible] & ſalua[illegible]*

A[illegible]

[illegible] C[illegible] 16 & 26. Expo[illegible] dum eſt eorum [illegible] omnes non baptizatos æt[illegible] [illegible]t.

T[illegible] B[illegible] [illegible]mentarum [illegible] Infant[illegible] parentibus natos pro [illegible] no cõ[illegible]henſis hab[illegible]mus, & [illegible]um Pau[illegible] dicemus: Si radix ſancta, [illegible]anctos etiam [illegible]am[illegible]. [illegible] Ab v[illegible]am D[illegible] ſancti ſunt [illegible] pueri

N[illegible]

L[illegible] in [illegible] Romana: Quid excuſat paruulos non bap[illegible]atos, quòd damnantur in æternum

C[illegible] S[illegible] Theologia Caluiniſt[illegible] de Bapt. Infantes conſtituit extra regnum Chriſti, non lui[illegible] ſancti pr[illegible]uſquam bapti[illegible]zati cummunioni Sanctorum inſeruntur Chriſtus mundat Ec[illegible]ſiam [illegible] per lauac[illegible]m aquæ in verbo Immund[illegible] & c[illegible]ntami[illegible]ati peccato ſunt infantes priuſquã mun[illegible] Baptiſmo. P[illegible] quod [illegible]ctum eſt, [illegible] & purum atq; mundũ eſt. Pue[illegible] ergo [illegible] ab [illegible] & mu[illegible]dati regenera[illegible] lauac[illegible], vt mundi non ſ[illegible]nt, ita nec ſancti.

[illegible]4. *B[illegible]pt[illegible]mum in [illegible] nec[illegible] & mu[illegible]ribus dan[illegible] valere*

A[illegible]

Lv[illegible]rvs Tomo [illegible] fol. 2[illegible] An non hoc ingens donum & gloria, quòd etiam mulier in nec[illegible]itate poteſt [illegible] & [illegible] libero te à m[illegible], diabolu, à [illegible], & omn[illegible]us malis, [illegible] vita æterna, [illegible] diab[illegible] fi[illegible] D[illegible]i?

Mi[illegible]hael N[illegible] in [illegible] de Bapt. Adeo nulla h[illegible] eſt [illegible] reſpectio, vt in neceſſitate quælibet mul[illegible]ula baptizare poſſi[illegible].

[illegible] S[illegible] L[illegible] Theologia Calui[illegible] m[illegible] at plenũ & per[illegible] m[illegible]mu, [illegible] omi[illegible] mu[illegible] [illegible] v[illegible]teris B[illegible] Ac[illegible] quam de[illegible] [illegible]tè bap[illegible] mu[illegible] d colla[illegible]tus ab [illegible] & eſſic[illegible] appro[illegible]bar[illegible]

N[illegible]

I[illegible] C[illegible] Bap[illegible]mum ob[illegible] p[illegible]rm[illegible] impia & ſacrilega eſt Ba[illegible]ro[illegible]

[illegible] eſſe [illegible] Bapti[illegible] ſ[illegible] c[illegible] àm[illegible] a hac m[illegible] m[illegible] ur[illegible] ne[illegible]

T[illegible] R[illegible] one calumniarũ [illegible] it hęc nec ſ[illegible]ſtis vt domeſtice ac[illegible] baptizatio[illegible] etiã la[illegible] permi[illegible] d[illegible] rũ cõmi[illegible]atione, q[illegible] Ba[illegible]ti mi[illegible]latiũ [illegible] etiam mulieres in ſummo [illegible] infantea audere[illegible] bapti[illegible]are[illegible] Epi[illegible]ſcopis in con[illegible] m[illegible] errorem [illegible] idem [illegible]ruerunt, quorum nomi[illegible]bus p[illegible]

[illegible] mo[illegible] in priuatis ę[illegible]dibus [illegible] admini[illegible]ſt[illegible] beremus, ac [illegible] C[illegible]rtum eſt e[illegible] natas, quàm ex [illegible] amu[illegible], le[illegible] Ba[illegible]

25. *Ioannis baptiſma aliud eſſe à Chriſto Baptiſmate.*

ASSERIT LVTHERVS.

Diſputatione de Baptiſmo Legis. Lex baptiſma carnis, Ioannes baptiſma pœnitentiæ, Chriſtus Baptiſma gratiæ habet. Solius Chriſti Baptiſma Sacramentum eſt, propter verbum, quod in illo, non in alijs operatur: baptiſma Legis vmbra, veſtes & vaſa lauabat, figurante ſpiritu exteriorum operum ſanctitatem & legis velamen: baptiſma Ioannis, reuelata facie Legis, omnes peccato immergit, & gratiæ auidos facit: Baptiſma Chriſti peccato merſos, & auidos gratiæ reducit iuſtificatos, & nouas creaturas facit. Vt baptiſma Legis pœnitentiam non præſtabat, ſed magis præſumptionem, donec in baptiſma Ioannis deſinebat: ita Ioannis baptiſma gratiam non præſtabat, ſed magis deſperationem, donec ad Baptiſma Chriſti pertingebat. Nihil repugnat Chriſti Baptiſmati pertinacius, quàm baptiſma Ioannis. Videtur Chriſtus baptiſma Ioannis non obſeruaſſe, ſed addito verbo vitę ſeu promiſſionis perfeciſſe. Ob quam cauſam baptizati à Ioanne, denuò baptizati fuerunt Baptiſmate Chriſti.

NEGAT CALVINVS.

Lib. 4. Inſtit. cap. 15. § 17. Neminem perturbet, quòd alterum baptiſma ab altero veteres diſcernere contendunt, quorum non tanti nobis debet eſſe calculus, vt Scripturæ certitudinem quatefaciant.

26. *Pueros in Baptiſmo propriam habere fidem*

ASSERVNT

LVTHERVS *aduerſus Cochlæum libro edito anno 1523.* Dicimus ad Baptiſmum infantes credere per vim verbi, quo exorcizantur.

De adoratione Sacramenti ad VValdenſes: Diſplicet in vobis, quòd paruulos in futuram fidem baptizatis.

MICHAEL NEANDER *in Theologia Chriſtiana, capite de Baptiſmo:* Quia infantes Chriſto pronuntiante credunt: ergo baptizati ſaluantur. Quomodo verò credant infantes, ſcire non poſſumus, etiam ſi certum ſit fidem infantes habere.

NEGANT

IOANNES CALVINVS *lib. 4. Inſtitut. cap. 16. § 24.* Si fidelium liberi citra intelligentiæ adminiculum fœderis ſunt participes, non eſt cur ob id à Signo arceantur, quia in fœderis ſtipulationem iurare nequeunt.

ARETIVS *in 1 parte Problem. ait* infantes dici fideles, & eſſe ſanctos, quia habeant fideles parentes, licet infantes ipſi fide careant.

27. *Exorcizandos eſſe eos, qui baptizantur*

ASSERVNT

MARTINVS LVTHERVS *libro de Baptiſmo:* Audis his orationibus, quanto cum gemitu, quàm ſeriò Eccleſia puerum adducat, quàm expreſſè fateatur illum à dæmone obſideri, filium iræ & peccati eſſe.

In Catechiſmo, de Baptiſmo: *Exi immunde ſpiritus*, &c.

CONRADVS SCHLVSSELBVRGIVS *Theologiæ Caluiniſticæ lib. 1. c. 17.* Exorciſmus circa Baptiſmum in multis locis rectè & magno cum fructu, iuxta conſuetudinem veteris Eccleſiæ, vſurpatur.

NEGANT

IOANNES CALVINVS *lib. 4. Inſtit. cap. 15. § 19.* Exufflatio ianuam ad Baptiſmum aperire viſa eſt, etſi me non latet, quàm vetuſta ſit huius farraginis origo, reſpuere tamen mihi, & pijs omnibus fas eſt quicquid ad Chriſti inſtitutionem addere auſi ſunt homines.

28. *Chriſtum in Euchariſtia verè præſentem eſſe*

ASSERIT LVTHERVS.

Epiſtola ad Argentinenſes. Hoc diffiteri nec poſſum, nec volo, quòd ſi Carlſtadius, aut alius quiſpiam ante quinquennium mihi perſuadere potuiſſet, in Sacramento præter panem & vinum eſſe nihil, ille magno beneficio me ſibi deuinctum reddidiſſet: grauibus enim curis anxius, in hac excutienda materia multum deſudabã, omnibus neruis extẽſis, me extricare & expedire conatus ſum, cùm probè perſpiciebã, hac re Papatui cum primis me valde incommodare poſſe. Verùm ego me captum video, nulla elabendi via relicta. Textus enim Euangelij nimis apertus eſt, qui facilè conuelli non poteſt, multo minus verbis, aut gloſſis è vertiginoſo capite confectis ſubuerti.

Contra Carlſtadium: Quicunque credere nolunt panem Domini in Cœna illius eſſe verum ac naturale corpus, quod Iudas & impius nõ minus percipiat ore, quàm Diuus percipiat Petrus, & Sancti omnes; hoc, inquam, quiſquis credere non vult, is nullam mecum ſperet inire communionem.

NEGANT

CARLSTADIVS, ZVINGLIVS, OECOLAMPADIVS, CALVINVS, &c. Sacramentarij, *de quibus Tom. 2. lib. 6. de Euchariſtia.*

29. *Non ſolùm pios, ſed etiam impios, Chriſti corpus accipere*

ASSERVNT

LVTHERVS *contra Articulos Louanienſes:* In Euchariſtię Sacramento venerabili & adorabili exhibetur & ſumitur verè & reipſa corpus & ſanguis Chriſti, tam à dignis, quàm ab indignis.

In articulis Smalcaldicis: De Sacramento altaris cenſemus, quòd panis & vinum in Cœna Domini ſit verum corpus & ſanguis Chriſti, accipiturque non ſolùm à bonis, ſed etiam à malis Chriſtianis.

MICHAEL NEANDER *in Theologia Chriſtiana, capite de Cœna Domini:* Sacramentarij dignis tantùm, hoc eſt, credentibus: nos autem cum Paulo dignos & indignos, id eſt, credentes & incredulos corpus & ſanguinem Chriſti verum ſumere profitemur: hos corporaliter ad iudicium, illos corporaliter & ſpiritualiter ad ſalutem.

NEGANT

CARLSTADIVS *de verbis Cœnæ:* Impij, qui abſunt à timore Dei, corpus Chriſti neque accipere, neque comedere poſſunt. Panem autem Domini poſſunt ad iudicium accipere.

OECOLAMPADIVS *contra Confeſſionem Lutheri.* Corpus nemo mortalium indignè poteſt manducare: ſignum verò & Sacramentum corporis multi, proh dolor, indignè manducare conſueuerunt.

CALVINVS *contra Heshuſium:* Chriſtus generaliter omnibus corpus & ſanguinem ſuum offert: ſed quia infideles ianuam ſuam claudũt eius liberalitati, non recipiunt quod offertur.

30. *Euchariſtiam venerabilem & adorandam*

ASSERVNT

MARTINVS LVTHERVS *ad caput 47. Geneſ.* Etſi in Cœna Dominica nihil porrigeretur præter panem & vinum, ſicut Sacramentarij blaſphemant, tamen quia eſt ibi promiſſio, vox diuina, & Spiritus ſanctus per verbum in Cœna: ideoque decebat nos cum reuerentia accedere. Quanto verò magis id fieri par eſt, quando credimus adeſſe verum corpus & verum ſanguinem cum verbo?

Ad VValdenſes: Cùm hoc verbum rectè conſideratur ac creditur, tum adoratio ipſius Sacramenti meridiana luce clarius eluceſcit.

Contra Articulos Louanienſium. Euchariſtia e-

cramentum venerabile & adorabile.

IOANNES BRENTIVS *in Apologia confeſsionis VVirtembergenſis*: Confitemur Chriſtum Filium Dei ſemper & vbique, ſiue in cælo, ſiue in terra, ſiue in Eucharistia, ſiue extra Euchariſtiam adorandum eſſe.

NEGANT

IOANNES CALVINVS, THEODORVS BEZA, &c. *vt Tomi 2. libro 6. articulo de adoratione Euchariſtiæ oſtendam.*

31. *Euchariſtiam ſumentibus eſſe ſalutarem*

ASSERVNT

LVTHERVS *de indigna ſumptione Sacramenti*: Duos fructus percipimus ex hoc ſanctiſſimo Sacramento: primùm nos efficit fratres & cohæredes Chriſti, ita vt ex illo & nobis vna fiat placenta, &c. Si nouum Teſtamentum eſt in Cœna, etiam in ea eſt peccatorum remiſſio, gratia, & vita, &c. Verba ipſa primùm panem & vinum accipiunt in Sacramentum: panis & calix accipiunt corpus & ſanguinem Chriſti: Corpus & ſanguis Chriſti accipiunt nouum Teſtamentum: nouum Teſtamentum accipit remiſſionem peccatorum: remiſſio peccatorum accipit ſalutem & vitam æternam. Ecce hæc omnia nobis largiuntur verba Cœnæ Domini, & nos fide accipimus.

CONRADVS SCHLVSSELBVRGIVS *Theologia Caluiniſtica lib. 1. cap. 24.* Verbum Dei docet, quòd Chriſtus ſeipſum & omnia ſua beneficia largiatur ijs, qui vera Pœnitentia & fide corpus & ſanguinem Domini in Cœnæ Dominicæ vſu accipiunt. Patres etiam teſtantur, quòd participatione corporis & ſanguinis Chriſti cum Chriſto coniuncti, corpus & membra eius ſimus, & quòd cibus corporis & ſanguinis Chriſti remiſſionem peccatorum, ſalutem & vitam rectè vtentibus conferant.

NEGANT

HVLDARICVS ZVINGLIVS *ad Matthæum Albertum Rutlingenſem*: Euchariſtiæ vſus non tollit peccata, ſed ſymbolum eorum eſt, qui firmiter Chriſti morte exhauſtum & deletum eſſe peccatum credunt.

In Exegeſi: Corpus Dominicum etiamſi corporaliter ederetur, nunquam tamen hoc ſecum adferet, quòd mentem confirmet, ac Euangelion præſens tribuat, peccatorumquè veniam. Nobis cõtra videtur, carnem Chriſti in Cœna corporaliter adi adſerere, veram peſtem eſſe, qua propediem repullulante ac graſſante, iri vaſtatum Euangelium. Nam ſi fidem confirmet, ac peccata remittat, quis non conuertetur ad operum vomitum, &c. Caro Chriſti nihil prodeſt ad viuificandum ſcilicet, ſi comedatur.

CARLSTADIVS *in Dialogo de Cœna Domini*: Sacramentum non eſt panis vitæ. Impoſſibile eſt enim panem ſacræ Cœnæ eſſe panem vitæ.

32. *Infirmos priuatim communicandos eſſe*

ASSERVNT

IOACHIMVS VVESTPHALVS *contra Bezã*, & alij LVTHERANI *paſſim obſeruant.*

NEGANT

IOANNES CALVINVS *libro 4. Inſtit. cap. 17. §. 39.* Hinc clarè patet repoſitionem Sacramenti, quam nonnulli vrgent, vt ægrotis extra ordinem diſtribuatur, inutilem eſſe.

Defenſione 2. contra VVeſtphalum. Obijcit Cœnam Domini non dari ægrotis. Cùm nihil minus cæleſtis magiſtri doctrinæ conſentaneum ſit, quàm panem in pompam, non ſecus ac fercula in theatro circumferri, deinde hominem vnum priuatim & ſeorſim paſci, communicationis lege poſthabita: hinc factum eſt, vt à priuatis Cœnis pij & docti homines ab initio abſtinuerint.

THEODORVS BEZA *de Cœna Domini contra VVeſtphalum*: Cœnam priuatim non adminiſtramus noſtris ægrotis, quam etiam ipſi non flagitant. Sunt enim ita inſtituti, vt ſciant ſalutem ſuam abſolutè à Sacramentis non pendere.

33. *Eleuationem Euchariſtiæ*

PROBANT

MARTINVS LVTHERVS in captiuitate Babylonica, & in formula Miſſæ, IOACHIMVS VVESTPHALVS contra Bezam, &c.

NEGAT BEZA.

De Cœna Domini contra VVeſtphalum: Eleuationi quis tam locus eſſe poteſt, vbi nulla eſt collectorum oblatio? iam verò cereorum accenſionem quid neceſſe fuit hyemis prætextu defendere?

34. *Confeſſionem Auguſtanam*

PROBANT

Omnes vbique LVTHERANI.

IMPROBANT

IOANNES CALVINVS *Epiſt. 313.* Auguſtana Confeſſio, vt ſcis, fax eſt veſtræ furiæ ad excitandum incendium, quo conflagrat tota Gallia. Sed quærendum eſt, quorſum obtrudatur, cùm ſemper eius mollities cordatis diſplicuerit, auctorem eius pœnituerit, & in plerisque locis accommodata ſit ad peculiarem vſum Germaniæ. Omitto, quòd eius breuitas & obſcura, & præteritis quibuſdam maximi momenti capitibus mutila eſt. Ceterùm abſurdum eſſet, neglecta confeſſione Gallorum, illam accipere.

THEODORVS BEZA *epiſt. 1.* De Confeſſione Auguſtana fateor illam obiter in quibuſdam non ſatisfacere, atque adeò in nonnullis, ac præſertim in capite de Cœna Domini, non probari, niſi commoda interpretatione leniatur; quod etiam eruditiſſimos quoſque videmus facere.

AVCTOR ANONYMVS libro, qui inſcribitur: *Animaduerſiones in nouum doctrinæ corpus*: Confeſſio Auguſtana neque fuit primò conſcripta generali omnium Principum, Ordinumquè Germaniæ nomine & conſenſu, ſed ſeptem duntaxat Principum, & duarum ciuitatum: neque poſtea, niſi paulatim, modò ab his, modò ab illis approbata eſt. Itaque ſine Eccleſiaſtica diſquiſitione & examine admitti non debet: nec vnquam fuit recepta ab Eccleſijs Heluetiorum, vel eorum, qui ijs fœdere iunguntur. Ergo non poteſt eſſe Symbolum Eccleſiarum reformatarum. Et ſi eſſet, ſubiaceret adhuc Eccleſiæ vniuerſalis examini & iudicio per verbum Dei.

35. *Infernum cælo comprehendi*

ASSERIT BRENTIVS.

De Maieſtate Chriſti: Vbi eſt Satan, ibi ſunt inferi. Itaque cælum, ſiue regnum cæleſte omnia comprehendit, & in hoc etiam cælo ſunt inferi cum Satana & Angelis ſuis.

NEGAT BEZA.

Illud: *Vbicunque ſit Satan eſſe inferos*, id eſt, locum illum æternis pœnis dæmonum & impiorum deſtinatum, quis Brentio concedet? Nam ſi ita eſſet, multo magis fuiſſent inferi in miſeri illius corpore, quod dæmonum legio occupauerat, qui tamen precantur Chriſtum, ne in abyſſum procul dubio ad inferos mittantur.

ARTICVLVS DECIMVS.

SACRAMENTARIOS A LVTHERANIS, LVTHERANOS A SACRAMENTARIIS: ANABAPTISTAS A LVTHERANIS ET SACRAMENTARIIS, LVTHERANOS ET SACRAMENTARIOS AB ANABAPTISTIS: TRINITARIOS A LVTHERANIS, &c. LVTHERANOS &c. A Trinitarijs damnari.

I. LVTHERANI DAMNANT Sacramentarios.

Martinus Lutherus.

CONTRA *Articulos Louanienſes Theſ.27.* Hæreticos ſeriò cenſemus & alienos ab Eccleſie Dei Zvinglianos & Sacramẽtarios omnes, qui negant Chriſti corpus & ſanguinem ore carnali ſumi in venerabili Euchariſtia.

Epiſtola ad Iacobum Presbyterum, Eccleſiæ Bremenſis Doctorem: Mihi ſatis eſt omnium infeliciſſimo vna iſta beatitudo: *Beatus vir qui non abijt in conſilio* Sacramentariorum, *nec ſtetit in via* Zuinglianorũ, *nec ſedit in cathedra* Tigurinorũ. Habes quid ſentiam.

Epiſtola ad Argentinenſes: Quòd me criminatur D. Carlſtadius, quòd expulerim eũ, ferre poſſem rem ita ſe habere: vellem & bene volente Deo excuſare. Gaudeo autẽ eum abijſſe ex terra noſtra: optarem quoque quòd apud nos non eſſet, eique conſulẽdum fuiſſet, vt ab eiuſmodi querela abſtinuiſſet: vereor enim ne excuſatio mea eũ perquàm duriter ſit accuſatura. Caueat à fallaci illo ſpiritu quiſquis poteſt, hoc ſuadeo: hic nihil ſubeſt boni. Mihi ipſi ſanè propemodũ perſuaſiſſet lene, propter quandam Scripturam, vt eius ſpiritum non commiſcerem cum ſpiritu Alſtetenſi illo ſeditioſo ac cędium auido. At vbi veni Orlamundam ad Chriſtianos eius, Principum iuſſu, bene comperi, quid ſeminis ipſe ſibi ſeminauerit: vt gauderem ibi me non lapidibus & ſtercoribus eiectum fuiſſe, vbi nonnulli ex ijs talem mihi dabant benedictionem: Abſcede in mille diabolorum nomine, vt collũ frangas priuſquã oppidũ exieris.

De Cœna Domini Tom.2.Ger.fol.182. Vno tempore non poſſum ad vnum omnes huius ſpiritus errores apprehendere. Hoc ſolum dico, quicunq; ſibi bene conſulere volet, caueat ſibi à Zuinglio: non ſecus ac tartarei dæmonis venenum eius libros fugiat. Homo omninò retrouerſus eſt, totũ Chriſtum amiſit. Cæteri Sacramentarij vno ſolùm errore aguntur, hic nullum librum edit, quo non plures & grauiores euomat.

Fol.190. Ingenuè fateor, me Zuinglium non amplius in Chriſtianorum numerum referre poſſe. Nullum Chriſtianę fidei articulum ſine corruptela docet, & ſepties peior euaſit, quàm cùm adhuc Papiſticam religionem tueretur. Huius modò confeſſionem propterea edo, quòd coram Deo & hominibus me excuſem, quòd cum Zuingliano dogmate non communicem, nec in æternum communicare velim.

Fol.174. Ego tamquam alterum iam pedem in ſepulchro habens hoc teſtimonium, & hanc gloriam ad tribunal Domini adferam, quòd hoſtes Sacramenti Carlſtadium, Zuinglium, Oecolampadium, eorumquę diſcipulos, toto pectore damnàrim ac vitàrim, nec habeò cum quoquam eorum familiaritatem, neque literis, neq; ſcriptis, neque verbis, neque factis, ſicut Dñs præcepit.

Tom 3.Ger.fol.264. Cogor eos relinquere & fugere vt αὐτοκατακρίτους, qui prudentes & ſcientes cõdemnati ſunt. Nulla mihi cum illis amplius intercedet neceſſitudo, nec literis, nec ſcriptis, nec verbis, nec operibus, licet vel Suenckfeldius, vel Zuinglius, vel alio quouis nomine vocetur. Nam omnes eos eiuſdem farinæ æſtimo, quicũque credere nolunt, quòd panis Domini in Cœna ſit verum ac naturale ipſius corpus; quòd impius, atque adeò Iudas ipſe, non minus ore accipit quàm Petrus, & omnes Sancti. Dico ego: quicunque hoc credere non vult, ne quæſo me moleſtet, literis, ſcriptis, verbis, aut vllam mecum familiaritatem contrahere cupiat.

In Colloquijs Latinis Tomo 1.cap. de damnatis, & Inferno: Optarem Zuinglium ſaluatum eſſe, ſed vereor diuerſum accidiſſe. Nam Chriſtus mandauit, vt iudicemus, negantes eum eſſe damnatos. *Qui me coram hominibus negauerit,* &c. *Qui non crediderit, condemnabitur.*

Tom.2. cap. de aduerſarijs: Zuinglius tamquam latro mortuus eſt: quia voluit alios adigere ad ſuum errorem, & propter hanc cauſam in bellum profectus & interfectus eſt. Deus eſt iuſtus iudex, eiusquę iudicium rectũ, qui blaſphemos & contemptores verbi ſui non ſinit impunitos, ſed miſerè pereunt.

Philippus Melanchthon.

Epiſt.ad Fridericum Myconium. Carlſtadius primus excitauit hunc tumultum, homo ferus, ſine ingenio, ſine doctrina, ſine ſenſu, quem nullũ vnquam humanitatis officiũ aut intelligere, aut facere animaduertimus; tantũ abeſt, vt in eo manifeſtatio aliqua Spiritus ſancti animaduerſa ſit.

Ioachimus VVeſtphalus.

Lib.cont.Caluini. Nulla falſa doctrina tã latè diſpergitur, nulla tãto conatu & hypocriſi defenditur, nulla tã multos homines abripit in errorẽ, quã falſa doctrina de Euchariſtia Sacramẽtariorum.

Nicolaus Amsdorfius.

In publica confutatione puræ doctrinæ. Nos Zuinglianam & Oſiandrinam hęreſin & errores trãquilla conſcientia amplecti nõ poſſumus: nec illorũ, qui ſe à Luthero ſegregàrunt, ſeceſſioni, aut nouationi ſubſcribere, & aſtipulari.

Matthias Illyricus.

In defenſione Confeßionis Martiniſtarum: Caluiniſtarum Liturgia non vno ſacrilegio vitiata eſt, contaminataque, eaque, proh dolor, innumeras animas æterno exitio inuoluit.

Franciſcus Stanckarus.

Epiſtola ad Regem Poloniæ: Verùm quoniam Tigurini & Geneuenſes, cùm ſint publici & manifeſti hæretici, & non ſemel ſcriptis & epiſtolis ſuis ſeduxerunt Polonos tuos, & admoniti reſipiſcere noluerunt, ſed magis atque magis indurati & obſtinati, conati ſunt eos in hæreſibus confirmare, & ſuadere illis, vt mecum reliquis ſectarijs & hæreticis è cœtu ſuo eijcerent, cùm puram & veram fidem habeam, facere non potui quin arguerem & increparem eos.

Libro de Trinitate aduerſus Henricum Bullingerum, Petrum Martyrem, Ioannem Caluinum, & reliquos Tigurinæ ac Geneuenſis Eccleſiæ perturbatores: Omninò mihi nunc ita negotium eſt cum Tigurinis, Arianis, & Eutychianis, ſicut olim erat Auguſtino cum Manichæis hæreticis. Nam eodem modo, licet ſtylo diuerſo, vt illi tunc, ita iſti nunc, diuinam naturam in conditionem ſeruilem aonijciunt, & è throno maieſtatis ſuæ deijciunt, &c. Videat Senatus Geneuenſis qualem Theologum habeat, & quàm accuratè Scripturam interpretetur iſte (ſi Dijs placet) magnus Theologus.

Libro 2. Hoc tuum (*Caluine*) ad Pinzouianos ſcriptum quibuſdam doctis affirmabam non eſſe tuum, ſed Petri Galli & Blandratæ. Dicebã enim Caluinum virum doctum tot blaſphemias, tot errores, tot contradictiones, tot conſequentias falſas, & demum Arianam & Eutychianam hæreſes ſcribere non potuiſſe, præſertim cùm in ſuis Inſtitutionibus has hæreſes damnet. Et cùm rogatus eſſem, vt illud ſcriptum iudicarem, admonitionem præmiſi, illud non eſſe Ioannis Caluini. Tanti nimirum apud me erat auctoritas tua. Et niſi ſecundum hoc tuum ſcriptum, per nuntium noſtrum ad Polonos miſſum, de illo priore admonuiſſet, nunquam ego credere potuiſſem tam ſatuum, impium, & indoctum ſcriptum à Ioanne Caluino profectum fuiſſe, ex quo iam clarè oſtendam, doctrinam tuam eſſe planè Arianam, & te quoque Arianum, niſi reſipueris.

Contra Caluinum N. 5. Quia diabolus, ô Caluine, te ſeduxit contra Filium Dei cum Ario obloqui, vt oſtenderes eum priuatum fuiſſe gloria ſua: nunc autem petere eam ſibi dari, quaſi non ſemper eam habuerit? Antichriſtus ille Septentrionis, quẽ tu adoras, imprudanter Melãchthon Grammaticus hoc fecit. Caue Chriſtiane lector, & maximè vos Miniſtri omnes à libris Caluini cauete, & præſertim in Articulo de Trinitate, Incarnatione, Mediatore, de Sacramento Baptiſmatis, & Prædeſtinatione: continẽt enim doctrinam impiam, & blaſphemias Arianas, vt in Caluinum ſpiritus Serueti combuſti ſecundùm Platonicos remigraſſe videatur.

Theologi Mansfeldenſes.

In confeßione Mansfeldica Latina, pagina 120. Suſpectam meritò habemus Sacramentariorum doctrinam. Primò propter nouitatem: extitit enim recens noſtro tempore, & ignota fuit vetuſtæ Eccleſiæ. Secundò, quia Sacramentarij non definitè in eadem ſententia ſunt concordes, ſed in ſeipſos diuiſi ſunt, vt alij ſint Carlſtadiani, Zvvingliani, Oecolampadiani, Zvvenckfeldiani, Campaniſtæ, Caluiniani, & ſimiles.

Conradus Schluſſelburgius.

Scripſit Theologiæ Caluiniſtarum libros tres, in quibus cum tabella quad m, quaſi ad oculum plus quàm 221 errores Sacramentariorum publicis ſcriptis, paginis, verbis proprijs, & auctorum nominibus indicatis, demonſtratur, eos de nullo ferè doctrinæ Chriſtianæ articulo rectè ſentire: addita ſimul vera ſententiæ aſſertione, & contrariæ opinionis refutatione, Francofurti Imp. 1592. in 4.

Proœmium libr. 1. ſic incipit. Mirabitur abſque dubio pia poſteritas, ſi quæ futura eſt, quid cauſæ ſit, quòd illæ Eccleſiæ, quæ initio vnanimi conſenſu ſeceſſionem fecerunt ab idolomania & ſuperſtitionibus Pontificijs; mox quaſi communis hoſtis oblitæ, à ſe inuicem diſſidere cœperunt, & aliæ quidem Lutheri, aliæ verò Zvvinglij, & Caluini partes tutatæ ſint, atque iam annos ſexaginta & plures tanta animorum contentione ſe inuicem oppugnârint, vt niſi magnus Domini dies interuenerit, litemq; hãc diremerit, mutuis vulneribus potius, quàm Papiſtarũ oppreſſione ſuccubituræ videantur. Et ſanè illi, qui Caluini ſententiam ſequuntur, licet ſynceros & innocentes noſtrarum Eccleſiarum Doctores virulentiſſimè in ſcriptis ſuis inſtar ſcorpionum mordeant, tam ſuaui tamen verborum lenocinio, & tanta modeſtiæ ſimulatione virus ſuum tegere nôrunt, vt pleriſque perſuadeant, non per ſe ſtare, quò minus animi partium diſſidentiũ rurſus coëant.

Lib. 1. artic. 28. R. GVALTHERVS (in Præfat. epiſt. ad Rom.) aſſerit Caluiniſtas cum Lutheranis in articulo Iuſtificationis, & omnibus alijs pulchrè conuenire, ſola Sacramentaria velitatione excepta. Hoc falſiſſimum eſſe, ſcripta noſtrarum Eccleſiarum Doctorum teſtatum faciũt. Nos enim Caluiniſtas incredulos de multorum articulorum in S. Theologia deprauatione accuſamus, vt ex his verbis IOANNIS PAPPI contra Sturmium Sacramentariorum tabulam videre licet. Etſi enim, inquit, initio de vno tantùm articulo controuerſia fuit: tamen malè diſputando, & errorem ſuum pertinaciter propugnando, eò progreſſi ſunt Caluiniſtæ, vt non paucos, neque poſtremos doctrinæ Chriſtianæ articulos in dubiũ vocârint. Agitur enim nunc inter nos de omnipotẽtia Dei, de vnione perſonali duarũ naturarũ in Chriſto, de cõmunicatione idiomatũ, de corpore Chriſti glorioſo, de Aſcẽſione eius in cælum, de diſcrimine Sacramentorũ veteris, ac noui Teſtamenti, de vi & efficacia Baptiſmi, de prærogatiua infantum natorum ex fidelibus parentibus, de Cœna Domini, de prædeſtinatione, &c. De quibus omnibus articulis nemo pius, & doctrinæ Chriſtianæ peritus negare poteſt, magnas inter nos controuerſias eſſe; & ſanè liberè profiteor, me illorum dogmata de ijs omnibus capitibus improbare & damnare.

Lib. 2. Art. 1. THEODORVS BEZA in ſuo Sacramentario Baſiliſco contra Heshuſium anno 61. edito, quem χειροφαγίαν καὶ ὄνον συλλογιζόμενον inſcribit, non tantùm in ipſa tractatione omni pietati & verecundiæ laxatis omnibus maledicentiæ frænis nuntium remiſit: ſed in ipſo etiam titulo, ſuam blaſphemiam & diabolicos ſarcaſmos euomuit. Veram enim, & realem corporis & ſanguinis Chriſti in Cœna Domini præſentiam ἄθεος iſte Theodoſus appellat χειροφαγίαν, & ſomnia in iſto ſcripto ὄνος hic συλλογιζόμενος emiſit, vt ipſoſmet teſtamenti Filij Dei hoſtes modeſtiores huius inuectiuæ venenatæ iam dudum puduerit, & Bezam ipſum adhortati fuerint, vt ab huiuſmodi ſcriptione in hoc argumẽto ſibi temperaret: ſicut Lauatherus in ſua hiſtoria Sacramentaria pagina 48 atteſtatur, &c. In prioribus ſex pagellis autem dimidia, tam horranda, tamque obſcœna & fœdiſſima ſcommata Beza effudit, vt in volumina tractationum Theologicarum primo ſeptem ferè integra folia omiſerit, increpatus

& aanio-

& admonitus à ſuis Manipularibus: optans cum Caluiniſtis, vt pagellæ iſtæ cum amatorijs poëmatis, in quibus Candidæ ſuæ decantatiſſimæ laudes obſcœnis & impudiciſſimis verſibus celebrauit, perpetua obliuione ſepeliantur. Filius ipſe Dei, cuius teſtamentum ſanctiſſimum Beza in duobus iſtis dialogis maledico, ſpurco, & blaſphemo rictu impetiuit, harum blaſphemiarum & conuiciorum aliquando, niſi ſeriam pœnitentiam egerit, ſeueriſſimus vltor exiſtet. Heshuſium impuro rictu vocat Polyphemũ, ſimiam, cothurnatum, vægrandem, & pileatum aſinum, canem in balneo, aſiniſſimum Sophiſtam, impudentem & petulantiſſimum nebulonem, impurũ ſycophantam, belluam, laruam hominis, aſinum bipedem, & impurum, hiſtrionicum & monſtroſum, mixtum ex ſimiarum & onagrorum ſpecie, animal carniuorum, Cyclopem, aſinariam ſimiam, aſinum ſeſquipedalem, & furentẽ, digniſſimum conuiciatorem, dignum vt ex tilia penderet, vt verè eſſet, quod dicitur.

Miniſtri TIGVRINAE & GENEVENSIS Eccleſiæ, in capitibus conſenſionis anno 54. appellant aſſertores D. Lutheri ſententiæ de præſentia corporis & ſanguinis Chriſti in S. Cœna, homines indoctos, turbulentos, omni virtute deſtitutos, in quibus ſit confuſa & inſipida garrulitas: itẽ homines nullius pretij, qui falſo prætextu decipiant multos rudes & imperitos: item homines friuolos & petulantes, faces, per quas excitet Satan incendium, homines temulentos, bellum Sacramentarium inſtaurantes. TIGVRINI contra Teſtamentum Brentij impudenter nugantur, noſtram doctrinam de Cœna Domini eſſe nouam & mendacia: ipſorum verò hæreſin Sacramentariam clamant eſſe ſanam & ipſam veritatẽ. CALVINVS in vltima admonitione cõtra VVeſtphalum maledictis nullum modum facit: omnes illos proclamat hæreticos, qui recuſent damnata LVTHERI ſententia, Caluino parere. In eodem libro ſatis venenato eſum corporis Chriſti in Cœna Domini craſſem delirium, lanienam, craſſam ingluuiem, ingurgitationẽ carnis Chriſti in ventrem, ſubſtantialem ingurgitationem, commentum Lutheranis à Diabolo ſuggeſtum appellat.

Ibidem CALVINVS fol 896. vocat nos ſanæ doctrinæ aduerſarios, adulterini dogmatis patronos, craſſos comeſtores, qui monſtro in cerebris noſtris fabricato euerramus totum naturæ ordinem, eò quòd doceamus, Chriſti corpus inuiſibile diſpenſari in pane Cœnæ Dominicæ.

BEZA in obſcœna ſua Creophagia, quam haud dubiè dictante diabolo contra Filij Dei teſtamentum concinnauit fol 17. audacter pronuntiat, nos nihil amplius in Cœna Domini ponere poſſe, quàm Caluiniſtæ ponant: imò ait Caluiniſtas Chriſto longè maiorem tribuere gloriam, quàm nos faciamus. Fol. 18. hæc ſcommata in Heshuſium effundit: Ignoſces nobis D. Doctor aſine, cũ reliquis tuæ ſpeciei indiuiduis, ſi veſtra ſomnia, non habeamus pro Dei oraculis. folio 23. ſcribit Lutheranos veram & ſubſtantialem corporis & ſanguinis Chriſti præſentiam in Cœna ſacra aſſerẽtes, cælum terræ miſcere, Euangelij progreſſum impedire, & à Satanæ ſpiritu, non Chriſti moueri. Ibidem Cœnam Domini (horrendum auditu) appellat cœnum. Id quod in Colloquio Poſſiaci habito A. 61. Cardinalis Lotharingus Bezæ obiecit, accuſans eum, quòd docuerit, Chriſtum ſic eſſe in Cœna, ſicut ſit in cœno. Ibidem conuiciator aſſerit pag. 40. nos in ſacra Cœna habere Chriſtum fictitium, qui non magis nos exaudiat, quàm Baal ſuos audiuerit ſacerdotes. Fol. 141. hanc blaſphemiam eructat: Ante veſtram monſtroſam opinionem, quæ vobis eſt cum Papiſtis cõmunis, nullus vnquam inuentus eſt, qui corpus Chriſti diceret realiter alibi nunc eſſe, aut futurum, ad diem vſque nouiſſimum, quàm in cælis, aut ſupra omnes cælos. Ibidem impudenter garrit Beza pagina 228. nos docere, in Cœna Domini corpus & ſanguinem Chriſti fruſtillatim ſeu particulatim deglutiri. Addit fol. 226. eſſe belluinum quiddam, hominem Chriſtum ab homine inuiſibiliter comedi. Contra Heshuſium pag. 259. manducationem oralẽ corporis Chriſti in Cœna Dominica κρεωφαγίαν, & Chriſtianos, Cœna ſacra iuxta Chriſti mandatum vtentes, Cyclopes vocat. Simili impietate & blaſphemia maledicus iſte poëtaſter MAIOR Euchariſtiã Domini impuriſſimo ora in Satyris ſuis confarcinatis Cœnam Thyeſtis nominat.

SIMLERVS in vita P. Martyris pag. B. noſtram doctrinam de Cœna Domini, & maieſtate hominis Chriſti, appellat dogma abſurdum, portentoſum, & planè nouum, & quod Papiſtæ ipſi hæreſeos damnent. Ibidem Simlerus addit Martyrem in hæreſi Sacramentaria mortuum eſſe, atque dixiſſe ad Bullingerum, & alios paulo ante mortem. Se non velle eſſe in cælo Brentij, quod nuſquam ſit. Ergo manendum tibi erit Martyr in cælo Zuinglij cum Hercule & Socrate, id eſt, in inferno, vbi tu Martyr perpetuus diaboli martyr eris.

BEZA epiſtola 70. diſertè contra eos diſputat, qui carnis Chriſti manducationem, quæ ore fit, ſtatuunt, & docent corpus Chriſti realiter in pane, & ſanguinem in vino Cœnæ Domini adeſſe & diſtribui. Ibidem hanc blaſphemiam eructat his verbis: Hoc dogma de orali, ſiue reali carnis Chriſti manducatione in Cœna, tam abſurdum eſt, ineptum, ἀσύστατον, vt verè poſſim illud vocare Satanæ excrementum, &c. Beza non tantùm contra Pontificios, ſed in genere cõtra omnes Lutheranos, oralem manducationem ſubſtantialis Chriſti corporis aſſerẽtes, has Satanicas blaſphemias, velut incarnatus diabolus euomuit, (horreſco referens) Candidæ ſuæ quondam concubinæ, ſiue meretriculæ, pudẽdis à ſe olim epigrammatis decantatæ, culum, imò partem diuerſam adhuc magis pudendam, mundiorem eſſe, quàm illorum hominum ora, qui ſimpliciter verbis Chriſti inhærentes credãt, ſe præſens Chriſti corpus ore ſuo accipere, &c.

CINGLIVS habet nomẽ cum re, ἀπὸ τοῦ κιγκλίζειν, quod Græcis ſonat crebrò agitare & mouere: quia Cinglius magnos motus & turbas ſua hæreſi in Eccleſia Dei agitauit. Vel dicitur Zuinglius à vertigine, von dem Schwindel: fuit enim percuſſus ſpiritu vertiginis & cœcitatis, more omnium hæreticorum, audens Filij Dei teſtamentum deprauare, verbum *ſignificat* pro *Eſt* reponendo.

Ita BVLLINGERVS rectiſſimè nomen gerit à Bullis, qui contra Lutherum, Brentium, &c. nil niſi ampullas, & ſeſquipedalia verba proiecit, & tamquam bulla Creatoris ſui teſtamentum bullato calamo oppugnauit.

BEZA conuenienter dicitur à Boza, quod vulnerare ſignificat Hebræis. Nam ille ſuis calumnijs diabolicis multorum piorum corda vulnerauit. Beza à Germanico Beiſt / ſignificat beſtiam furentem. Beza alias ſeſe appellat Neſekium, & rectà quidem, à morſu ſerpentis, quòd inſtar viperæ venenatiſſimæ ſuũ virus contra veritatem cæleſtem efflauerit.

Lib. 2. artic. 13. Nos negamus inter nos & Caluiniſtas in doctrinę fundamento eſſe conſenſum: id quod etiam Beza ipſe pagina ſequenti haud obſcurè fatetur. Nam appellat nos Neſtorianos &

Eutychianos, & noſtram doctrinam de Cœna Domini vocas Eutychianum errorem. Et tamen ſtatim addit: Quæſtionē illam de Cœna Domini, & communicatione idiomatum, non eſſe ex earū genere, quæ ſubſtantiam religionis reſpiciunt. Et pagina ſequēte vocat doctrinam noſtram excrementum Satanæ. An hæc non reſpiciunt ſubſtantiam religionis Chriſtianæ? An Chriſtiana religio & excrementum Satanæ conueniunt?

Articulo 12. Vbi ſunt conciliatores affirmantes Lutheranos & Zuinglianos nō rebus ipſis, ſed affectibus inter ſe pugnare, & de modo tantùm controuertere? &c.

Et ibidem fol 15. Si non de rebus ipſis, ſed de verbis tantùm eſt contentio, vt tu affirmas Danæe, (quod tamen in æternum tibi nunquam concedemus) cur ob diſſenſionem in verbis tot conuiciorū nimbos in teſtamenti Chriſti propugnatores effundis?

Et fol. 11. Hac diabolica & ſophiſtica calumnia SIMLERVS nos accuſat, quaſi modum præſentiæ inquiramus, & non de ipſa veri corporis, & ſanguinis Chriſti in Cœna præſentia, cōtra Sacramentarios incredulos dimicemus. Nos enim (vt commune Saxonicarum Eccleſiarum reſponſum habet) vocabulis illis ſubſtātialiter, realiter, corporaliter, nō modum præſentiæ, ſed præſentiam veri corporis Chriſti exprimimus.

Art. 13. Quænam quæſo, per Deum immortalē, poteſt iniri concordia cum Caluiniſtis, qui ipſum Filium Dei mendacij arguunt: qui Deum ſua omnipotentia ſpoliant: qui ſunt abiurati hoſtes, & profligatiſſimi falſatores teſtamenti Filij Dei? Dicimus hîc cum D. Luthero, maledicta ſit concordia & charitas, propter quam conſeruandā verbum Dei periclitatur.

Ioannes Brentius.

In Recognitione doctrinæ contra Bullingerum: Sed nec illud debet Bullingerus impunè ferre, quòd impotenti iactantia commemurat, ad quam multa regna Zuinglij dogma peruenerit. Nunquam, inquit, efficiet Brentius, vt multa illa hominū millia per Germaniam, Galliam, Angliam, Italiam, Poloniam, Lituaniam, Hungariam, perq; alia regna, quæ per gratiam Dei e a prædicatione & ſcriptis Zuinglij veram Chriſti cognitionem hauſerunt, non ſint honore debito, digna gratitudine virum tantum proſecuturi, &c. Cedo igitur Cingliane, totne ſunt regna, quę Cinglius ſuo dogmate (quod Bullingerus pro ſua ſententia veram Chriſti cognitionem vocat,) inuaſit & expugnauit? Quid ergo faciemus? Quid? niſi vt veterem Cinglij triumphum renouemus. Spero autē vos, Cingliani, mihi propitios fore, quòd hactenus ignorauerim veſtri Patriarchæ maieſtatem. Putabam eum eſſe aliquem gregarium bellatorem, iuxta vulgatum verſiculum:

Occubuit patrio bellator Cinglius enſe,
Et preſſa eſt armis gens populoſa ſuis.

Nunc autē intelligo eum eſſe inuictum Imperatorem ac triumphatorem. Immane, quantus eſt hic heros? Quid ceſſant viri, mulieres, maiores, minores, ſenes etiam & infantes, quin ad Bullingeri buccinam conclament: Cinglius triumphator Germanicus, Gallicus, Anglicus, Italicus, Polonicus, Lituanicus, Hungaricus, & plus vltra, etiam Calicuticus. Sciamus igitur quæ ſunt heroica illa ſtratagemata, quæ in tot regnis peregit. Nō enim fruſtra tanti honoris titulos reportat. Ecce igitur tibi, docuit in Euchariſtia panem eſſe panem, vinum eſſe vinum. An non hoc eſt inſigne ſtratagema? Pergamus. Docuit imagines & ſtatuas Sanctorum non eſſe niſi fictitios colores: non niſi lapides & ligna, ideoq; luto conſpergendas, & è medio tollendas. O quantum hoc eſt beneficium. Quid amplius? Docuit Herculem, Theſeum, Socratem, Numam Pompilium, & alios Ethnicorum heroes commorari in cælo cum Abraham, Iſaac, & Iacob, & alijs Sanctis. Plaudite igitur omnes gentes manibus, & ἀρχιστρατηγὸν veſtrum dignis proſequimini laudibus, &c. Ego Bullingero ſum rixator, ſpiritus inflatus, calumniator, ſcurrilis luſor, Momus, peruerſor, mendax, impurus, impudens, garrulus, logodædalus, iactator, eiector Chriſti è cæleſti ſuo throno, furens, leuis, leptologus, conuitiator, contumelioſus, Eutychianus, ſophiſta, debacchator, & peior Suenckfeldio ipſo. Doctrinam autem, quam profiteor; & librū, quem de maieſtate ſcripſi, vocat Brentianas nebulas, figmenta, nugas, vanas & futiles, ſcurriles, ineptias, doctrinam diſſoluentem ſpem de certa fidelium ſalute in cælo, inſaniam, philautiam, artem ſophiſticam, ambages ſubdolas, commenta falſiſſima, elumbe ſcriptum, ſophiſmatum verſutias, librum maieſtuoſum, librum perplexorum, Chimæram Vbiquitariam, ſophiſticam Ægyptum, nugas putidas, Vbiquitatem prodigioſiſſimo, verba furioſa, & ſi quid eſt his amarulentius, &c. Zuinglianorum dogmata ſunt diabolica & impietatis plena, redundant illorum omnia deprauationibus, ſtrophis & calumnijs: illorū de Cœna Domini error alios magis ſacrilegos ſecum trahit.

Ioannes Schutz.

In ſerpente antiquo, cap 33 Sacramentarij duplices ſunt latrones: non enim ſufficit illis, quod falſis dogmatibus animas hominū occiderunt, verùm vbicumque poſſunt pacem turbant, & ad hoc omnes conatus adhibent, vt etiam corpora occidant.

In quinquaginta Cauſis, in Præfatione A. 6. Sacramētariorum doctrina ſentina quædam eſt, in quam multæ hæreſes confluunt: vltima Satanæ ira, quā is furijs exagitatus, cōtra Chriſtum, eiusq; Eccleſiam exercet.

Litera Q 3. Qui Sacramentariorum partes ſequitur, is manifeſtus & iuratus eſt Dei aduerſarius, & fidei ſuæ, quam Chriſto in Baptiſmo promiſit, nuntium miſit.

Tilmannus Heshuſius.

In defenſione contra Caluinum: Deo & Eccleſiæ teſtatum facio, me non colluſiſſe cum blaſphema & ſacrilega Caluiniſtarum ſecta; ſed in acie ſtetiſſe contra eam, & teſtamento Filij Dei ſtrenuam nauaſſe operam.

Ægidius Hunnius.

In Caluino Iudaizante fol. 181. Detectum ſatis ſuperq; iudico Angelum illum tenebrarum Ioannē Caluinum, qui ex abyſſi puteo emergens, partim deteſtabili hac & inſana libidine torquendi Scripturas, & propugnacula Chriſtianæ religionis aduerſus infideles Iudæos & Arianos diruendi; partim impio in ſacroſanctam maieſtatem exaltati Ieſu Nazareni calamo; partim etiam peruerſo dogmate de re tota Sacramentaria, denique horribilibus ſuis de abſoluta prædeſtinatiōe portentis & paradoxis, non minimam ſolis partem, vt Apocalypſis loquitur, his nouiſſimis temporibus obſcurauit, trahens magnum ſtellarum numerum, & vnà ſecum in abyſſum præcipitem agens.

CATALOGVS LIBRORVM Aliquot à Lutheranis contra Sacramentarios editorum, quibus illos damnant.

IOACHIMI VVESTPHALI Farrago con-

fuſanearum & inter ſe diſſidentium opinionum de Cœna Domini, ex Sacramentariorum libris congeſta, Anno 1552.

Aduerſus cuiuſdam Sacrameotarij falſam criminatiooem iuſta deſeoſio, in qua de Euchariſtię cauſa agitur, 1555.

Epiſtola, qua ceſpondetuc conuitijs Caluini: Breuis item reſponſio ad ſcriptū Ioannis à Laſco, in quo Auguſtanam confeſſiooem in Caluiniſmō transformat, 1557.

Iuſta deſenſio contra Ioannem à Laſco: Confutatio mendaciorum Caluini: Apologia ad vltimam admonitionem Caluini 1558.

DANIELIS HOFFMANNI Apologia, miſſa ad Theodorum Bezam, qua τὸ ῥητὸν in verbis Cœnæ Dominicæ immotum, Bezæ aotem demonſtrationes ſalſiſſimæ demonſtrantur, Helmſtadij 1585. in 8.

Libellus Apologeticus reſpondens chartis miniſtrorum Eccleſiæ Bremenſis, & horum Sacramentarios errores detegēs, atque refutans, Helmſtadij 1585.

TILMANNI HESHVSII Aſſertio ſacroſancti Teſtamēti Chriſti, contra blaſphemam Caluiniſtarum Exegeſin ſine nomine auctoris editā, Erphordiæ 1582. in 4.

Pia deſenſio aduerſus Inannis Caluini, Petri Boquini, Theodori Bezæ, VVilhelmi Clebitij, & ſimilium calumnias. Item Refutatio Pelagiani ſeu Anabaptiſtici Caluioiſtarum erroris de Baptiſmo & peccato Originis, Erphordiæ 1583. in 8. Adduntur collectanea plurimocum Caluini, cōtra Deum, eius prouidentiam & prædeſtinationem.

IACOBI ANDREAE breuis admonitio de crimine Stellionatus Caluinianorum, quo Ieſuitas in ſuam ſocietatem rapere, & doctrinam Lutheri de perſona Chriſti & ſacra Cœna illorum auctoritate perfidè opprimere conantuc, Tubingæ 1582. in 4.

De adoratione carnis Chriſti contra blaſphemam Apologiam Lamberti Danæi, Tubingæ 1583. in 4.

De vnitate perſonali & ſupernaturali duarum naturarum in Chriſto, contra blaſphemam diſputationem Euſebij Cleberi, Paſtoris Sangalleoſis in Heluetia, Tubingæ 1586. in 4.

Oratio de Incarnatione Filij Dei, cootra impios & blaſphemos errores Zuinglianorum & Caluiniſtarum, Tubingæ 1586. in 4.

NICOLAI SELNECCERI aduerſus Catechiſmum Heidelbergenſem: Aducrſus Bezæ interpretationem huius loci: *Oportet Chriſtum calo capi*, Lipſiæ.

Ad Theodoci Bezæ calumnias reſponſio *1571.* in 8.

Caluinus rediuiuus, hoc eſt Zuinglij, Caluini, Bezę, Amclingi, Peuceri, Pezelij, &c. proprię opiniones, de quibuſdam articulis controuerſis, Frācoſurti *1589.* in 4.

Coofutatio accuſationum, quibus Sacrameotarij Eccleſias puriores, quæ Auguſtanæ Cōfeſſioni ſubſcribont, onerare ſolent, continens veram doctinam de Cœna Domini, & duabus in Chriſto natucis: Item reſutatio cxegeſis Sacramentariæ, Lipſiæ *1579.*

GVILHELMI HOLDERI Caluinianus cādor, hoc eſt, de eximia pietate, fide, doctrina, & modeſtia Theodori Bezæ admonitio altera, Tubingæ *1582.* io 4.

Cuculus Caluiniſticus, ſiue de gratitodinc & modeſtia Caluinianorum aduerſus blaſphemam Iacobi Grynæi Apologiam commonefactio, Tubingæ *1585.* in 4.

Pcodcomus Labycinthi Sacramētariæ, ad Marcum quendam Beumlerum oouitium Sacramentarium ſcriptus, Tublngiæ *1587.* in 4.

Reſponſio ad Hieronymi Zanchij Sacramentarij virulenta conuitia, quibus, vt ait, diſceſſum ex hoc mundo meditatur, Tubingæ *1587.* io 4.

Aſinus auis ad Sacramentarios Heidelbergenſes ſcripta, hoc cſt, Metamorphoſis noua, qua Marcus Beumlerus, dum temerè io auem Falconem tranſire voluit, ridiculo errore in aſinum commutatus eſt, Tubingæ *1587.* Io 4.

LVCAE OSIANDRI Aotiſturmius vous, Tubingæ *1579.* in 4.

Antiſturmius altec, ibidem 1581. io 4.

Epiſtola Eucbaciſtica ad Ioannem Stucmium veſpertilionem, gratitudinis ergò ſcripta pro palioodia ironica, Tubingæ 1581. in 4.

MARTINI CHEMNICII liber contra Catechiſmum Heidelbergenſem: Fundamenta ſanę doctrinæ de vera & ſubſtātiali præſeotia, exhibitione & ſumptione corporis & ſanguiois Domioi io Cœna, Ienæ *1570.* in 8.

PHILIPPI NICOLAI, apud Herdecanos Eccleſię miniſtri, Fundamentorū Caluioianæ ſectæ cum veteribus Arianis & Neſtorianis connenientium detectio, qua demonſtratur, oeminem Chriſtianorum Caluiniaois adhærere poſſe, quio vnà Arianiſmi & Neſtoriaoiſmi ſuſcipiat defeoſionem, Tubingæ 1586. in 4.

IOANNIS MODESTI demonſtratio ex ſacris literis, qoòd Sacramentarij non ſint Chriſtiani, ſed baptizati Iudæi & Mahometani, Germaoicè Tubingæ 1587. in 4.

ZACHARIAE RIVANDRI lupus excoriatus, quo Caluiniſtarum, qui vel manifeſtè, vel occultè ſua dogmata ſparguot, pellis lupina declaratur & explicatuc, ſuper verba Chriſti Matthæi 7. *Attendite à falſis Prophetis*, Germ. VVittembergæ *1591.* in 4.

SAMVELIS HVBERINI Antitheſis Lutheranæ & Caluiniſticæ doctrinæ in pcæcipuis fidei articulis, Germanicè Laugingæ *1591.* in 4.

Demonſtratio fallaciarum Ioannis Caluioi in doctrina de Cœna Domini, quibus vſus eſt io libco Inſtitutionis Chriſtianæ, VVittēbergæ *1593.* in 4.

IACOBI HAILBRVNNERI Synopſis doctrinæ Caluinianæ, hoc eſt, ſummaria narratio & refutatio Zuinglianorum & Caluiniſtarū doctrinæ de aliquibus fidei Chriſtianæ articulis, Germ. Laugingæ *1591.* in 4.

HIEREMIAE VICTORIS vera & dilocida demōſtratio, quòd Zuingliani & Caluiniſtæ nūquam ſe ſubiecerunt Confeſſioni Auguſtanæ Carolo Quioto anno *1530.* exhibitæ, Germ. Francofurti *1591.* in 4.

CHRISTIANI KITTELMANNI decē graues & pernicioſi errores Zuinglianorū in doctrina de peccatis & Baptiſmo, ex proprijs ipſorum libris collecti & raſutati, German. Magdeburgi *1592.* in 4.

IOANNIS MOSELLANI Præſeruatioa contra venenum Zuinglianorum, Tubingæ *1586.* in quarto.

CONRADI SCHLVSSELBVRGII Theologiæ Caluiniſticæ libri tres, in qbus, ceu io tabella quadā, quaſi ad oculū, pluſquàm ex ducentis viginti tribus Saccamentariorum publicis ſcriptis, pagellis, verbis proprijs, & auctorū oominibus indicatis, demouſtratur, eos de nullo ferè Chciſtianæ fidei articulo rectè ſentire: addita ſimul veræ ſententiæ aſſertione, & contrariæ opioionis ceſutatione, Francofurti *1594.* in 4.

AEGIDII HVNNII Caluinus Iodaizās, hoc eſt, Iudaicæ gloſſæ & corruptelæ, quibus Ioanoes Caluinus illuſtriſſima Scripturæ ſacræ loca, & te-

ſtimonia

ſtimonia de glorioſa Trinitate, Deitate Chriſti, & Spiritus ſancti; cum primis autem vaticinia Prophetarum de aduentu Meſſiæ, natiuitate eius, paſſione, reſurrectione, aſcenſione ad cælos, & ſeſſione ad dextram Dei, deteſtandum in modum corrumpere non abhorcuit, VVittembergæ 1593 in 8.

Eiuſdem Papiſmi Caluinianorum 25. dogmatici, & 20. practici, ſiue diſputationes duæ, de reliquijs, trabibus, & plumulis ſanctę matris Eccleſię Romanæ, quas Caluiniani ſupra annos iam ſeptuaginta retinent, & adhuc venerantur, à Salomone Geſnero publicè in Academia VVittebergenſi habitæ, nec non Theſes Huberianiſmo oppoſitæ ab Ægidio Hunnio, Frācofurti 1598. in 4.

Antipareus, hoc eſt, refutatio venenati ſcripti à Dauide Pareo editi in defēſionē ſtrophacū & corruptelarum, quibus Ioannes Caluinus illuſtriſſima Scripturæ teſtimonia de myſterio Trinitatis, nec non oracula Prophetarum de Chriſto deteſtandum in modō corrupit, Francofurti 1598. in 8.

THEOLOGORVM VVIRTEMBERGENSIVM ſolida refutatio compilationis Zuinglianæ, & Caluinianæ, quam illi Cōſenſum orthodoxum ſacræ Scripturæ & veteris Eccleſiæ de controuerſia Sacramentaria appellarūt, in lucē ediderunt, & aliquoties recoxarunt, Tubingæ 1584. in folio.

ABELIS VINARII Synopſis Theſeon Iacobi Kimedontij Caluiniſtę de redemptione & prędeſtinatione, quam aduerſus Samuelem Huberinum inſtituit, Tubingæ 159 . in 8.

FRIDERICI PETRI Reſponſio pro libello Martini Chemnicij de vnione hypoſtatica naturarum in Chriſto, & de communicatione idiomatum, ad eius examen à Lamberto Danæo conſcriptum. Addita eſt admonitio, num fides poſſit euolare ſupra cęlos, & illic ipſam carnem Chriſti apprehendere, Lipſię 1585. in 4.

Reſponſio ad ſcriptū, quod Theologi Bremenſes aduerſus collectores Apologiæ formulæ Concordiæ publicārunt, Lipſiæ 1555. in 8.

IOANNIS MATTHAEI liber de cauēdo Caluiniſtarum fermento, VVittembergæ.

HENRICI BERNDES Eccleſiaſtæ VViſmacienſis doctrina de reali communicatione idiomaton in perſona Ieſu Chriſti, planis & perſpicuis theſibus orthodoxè expoſita, & verbali ſeu fictitia Caluiniſtarum communicationi oppoſita, VVittembergæ 1596. in 4.

ANDREAE SCHAFFMANNI Eccleſiaſtæ Tremoniani Prodromus reſponſionis ſuæ pro diſputatione Tremoniana, contra refutationem Ioannis Piſcatoris de diſtinctione Decalogi, de propriorum communione: de Caluini profana de Chriſti merito ſententia, deque Lutheranorum & Caluinianorum appellatione: libri tres controuerſiarum de prædeſtinatione, in quibus definito controuerſiæ ſtatu, argumenta ex Scriptura, ſana ratione, Patribus Scholaſticis, ipſiſque aduerſarijs ſubſtituuntur & defenduntur, eodemque ordine aduerſariorum argumenta refutantur, Tremoniæ 1596. in 8.

IACOBI HAILBRVNNERI Eccleſiaſtæ aulæ Neopyrgicæ Suencfeldio-caluiniſmus, hoc eſt ſpiritus Suencfeldiani & Caluiniani conſenſus in doctrina de miniſterio verbi, Baptiſmo, & Cœna Dominica, eiuſdemque ſolida confutatio, certis capitibus diſtincta, Laugingæ 1597. in 8.

ALBERTI GRAVVERI Bellum Ioannis Caluini, & Ieſu Chriſti, hoc eſt, antitheſis doctrinæ Caluinianorum in quatuor articulis de perſona Chriſti, Cœna Domini, Baptiſmo, & Prædeſtinatione ad oculum monſtrantur, Brapæ 1598. in 4.

BALTHASARIS MENZERI ALLENDORPHENSIS Elenchus errorum Antonij Sadeelis in libello de Sacramentali manducatione carnis Chriſti, VVittembergæ 1594. in 8.

HEIZONIS BVSCHERI Exercitationum Theologicarum & Logicarum, Reſponſioni Ioannis Piſcatoris oppoſitarum pars prima, de doctrina troporum vſitata: de verbis Cœnæ propriè, non tropicè intelligendis: de præſentia corporis Chriſti in Cœna ex verbis illis demōſtranda. Pars altera de prædicationibus inuſitatis, & pœdobaptiſmo, Lemgouiæ 1594. in 8.

HERMANNI HAMELMANNI Reſponſio ad dicta Patrū, quę pro ſua aſſertione, quòd Chriſtus homo ſit in loco, Zuingliani afferunt. Item, quomodo Caluiniſtarum Liturgia non ſit conformis Liturgijs, quæ fuerūt vſitatæ in primitiua Eccleſia, 1568. in 8.

De gaudijs æternæ vitæ, & quomodo Sacramētarij nobis illa gaudia imminuant, Erphordiæ 1585. in 8.

De impoſtura Chriſtophori Pezelij in citatis Orthodoxorum Catholicæ Eccleſiæ Patrum teſtimonijs commiſſa, Tubingæ 1598 in 8.

IACOBI SCHEGKII reſponſum ad Simonis Simonij libellum, quo conatus eſt librum de vna perſona & duabus naturis in Chriſto refellere. Reſpondetur etiam Eraſto, & explicatur Scheghium non conſentire cum Eraſto, Tubingæ 1568.

STEPHANI GERLACHII Antidanæus, ſiue reſponſio, qua Lamberti Danæi figmenta & calumniæ, quas contra Antiſturmium Oſiandri in cauſa S. Cœnæ Dominicæ & maieſtatis Chriſti hominis impotentes euomuit, deteguntur, & cōfutantur, Tubingæ 1580. in 4.

Hyperaſpiſtes Antidanæi de condemnatione errorum de S. Cœna, de maieſtate Chriſti hominis aduerſus L. Danæum, Tubingæ 1581. in 4.

Decertatio cum L. Danæi profano milite, quē clibanarium vocat, Tubingæ 1583. in 4.

II. SACRAMENTARII DAMNANT Lutheranos.

Huldaricus Zuinglius.

Reſponſione ad Lutheri librum de Sacramentis: Hic Dei verbum, nō veſana illa conuitia, quibus nos Schwermeros, dęmones, fanaticos, nequam, hæreticos, latrones, ſeditioſos, ſimulatores, hypocritas, troß/boß/ploß/Donder/po/pu/pa/plump/ꝛc. & quid non eſſe clamitas, victoriam obtinebit. Tu leges fingis, iuxta quarum pręſcriptum Scripturæ ſanctæ intelligi debeant, quas alioquin in ſuo ſenſu minus aſſerere & tueri potes. Inſignem quandam laudem tibi vendicas, & multum de te glorieris, vtpote qui tuis laboribus ac induſtria Scripturam ſub ſcamnis, & ſubſellijs in tenebrarum caligina latitantem, in lucem produxeris. Te iræ affectu correptum furere & inſanire nō equidem negare poteris, ſi modò librum tuum, quem tu iam ſcripſiſti, probè perlegeris. Tanta enim conuiciorum copia, & peruerſarum opinionū multitudo, ex charitatis fonte, ex diligenti animi cōſideratione, ex præmeditato ſtudio proficiſci nō poteſt. Interim luce clarius demonſtrabo, te præclarum illum longè lateque fulgentem Euangelii ſplendorem nunquam adhuc plenè cognouiſſe,

[illegible]

[illegible] men [illegible] mo [illegible] ad [illegible] San [illegible] con [illegible] iam bea [illegible] ad [illegible] nih [illegible] non es veritus, [illegible] Sc [illegible] rae aoctor [illegible] tatem. Tuo nomi [illegible] is [illegible] piſtola quędam ad princ [illegible] em al [illegible] quem [illegible], in qua inter alia q [illegible] dam ſic [illegible] ſcriptu [illegible] eſt, [illegible] Verberibu [illegible], aut [illegible] ug [illegible] iam [illegible] eſt. Quid aliud [illegible] hoc dictum [illegible] m nos d [illegible] cere poteſt, quàm q [illegible] hoc verb [illegible] cau [illegible] am tuam [illegible] inſtituiſti hinc [illegible] vt [illegible] inc [illegible] arm [illegible] & pugn [illegible] hanc [illegible] Dei v [illegible] rb [illegible] m [illegible] ump [illegible] & ad [illegible] cùm [illegible] cabulo [illegible] s, Mar [illegible] nitas [illegible] mirum, & Aria [illegible] imitatus.

Reſpon [illegible] ne ad con [illegible] ionem Lutheri. L [illegible] therum [illegible] ijs locis ea, [illegible] nec [illegible] merè eloqu [illegible] luce [illegible] ius c [illegible] nſtat. Int [illegible] non ſine ira, turgidi [illegible] & min [illegible] cibus [illegible] gnaqu [illegible] ar [illegible] gantia, [illegible] ud à nob [illegible] vel vnius ſaltem men [illegible] dacij arguan [illegible] m [illegible] totus ille liber, non al [illegible] d quàm men [illegible] multorum ſeductio. Licet enim non [illegible] qu [illegible] quædam bene & aptè dicat, mox tamen om [illegible] denuò inuertit, ac [illegible] ad [illegible] o, vt non po [illegible] n non mirari, num aliquid hominis, aut [illegible] ationi [illegible] hu manæ habeant, qui iſto Lutheri ſcripto ſe duci ac doceri patiuntur, &c. Ex his luce clarius om [illegible] vider [illegible] licet, Lutherum omni [illegible] in [illegible] oc [illegible] ſſe, vt [illegible] nebris omnia inuoluens, ipſ [illegible] in cæca [illegible] rerum caligine ſe ſubducere poſſit, id eſt, tal [illegible] us v [illegible] vti, quæ ſimplex quorundam turba aliter acci [illegible] at, quàm [illegible] pſe accipi vellet, ſi quando dicto [illegible] tio ab illo exigeretur. An verò hoc integritatis [illegible] ſynceritatis nomẽ meretur? Cùm ergo Luth [illegible] us nunc hoc, nũc illud, de eadem re pronunciet, nec vſq iam ſibi conſt [illegible] h [illegible] ud dubiè ca [illegible] conſtan [illegible] & [illegible] uitate in Dei v [illegible] rbo vtendum eſſe [illegible] ſtimat, qua eſſrictæ [illegible] ntis ſcurræ inter aleam vti con [illegible] uerunt, & [illegible] In vt [illegible] rum iſtum h [illegible] minem Sa [illegible] tan [illegible] re co [illegible] tur. Cum Lu [illegible] erus in verbori [illegible] ſenſu mi [illegible] rè fa [illegible] ur & errat [illegible] D [illegible] eſt vt ipſum [illegible] cuſet, & [illegible] ſatisfaciat [illegible] & [illegible] ar [illegible] verborum faſtu, minis quoq plus quàm turgidis, ſim [illegible] cium mentes miſerè perſtringit, & errori [illegible] bus [illegible] grauiſſimis (quod ipſum pr [illegible] lius conſci [illegible] ipſi probè teſtari poteſt) clan [illegible] [illegible] ddam effugium, per quod iádem [illegible] bi pr [illegible] h [illegible] e mo [illegible] xparare conatur, hoc [illegible] ctus aut [illegible] us ſum, Deus me [illegible] [illegible] ſtellit. Nam huiu [illegible] verbo me totum c [illegible] mi [illegible] am, &c. Lutherus [illegible] ſtinato & deuoto a [illegible] n [illegible] cooceptam ſe [illegible] op [illegible] nem perſequi, & [illegible] tin [illegible] natur, nec m [illegible] tum curare ſ [illegible] t, quod cum [illegible] tandem d [illegible] re quauis pr [illegible] tiam ſi [illegible] vel diuini verbi o [illegible] contra [illegible] ce re v [illegible] tur.

E [illegible] ſtola ad Lutherum. [illegible] lud facil [illegible] vi [illegible] mus, te vel imperitum, vel [illegible] rudem eſſe [illegible] de vtraque in Chriſto natura di [illegible] putan [illegible] te [illegible] has iuxta verbum Dei diſtinguere nondum nou [illegible] vel ſi illud non ignoras, [illegible] rim [illegible] erò [illegible] ſa vtriuſ [illegible] ue p [illegible] rmix [illegible] on [illegible] ſimpl [illegible] ces [illegible] cipis, te [illegible] em, & [illegible] ne gatorem, ipſo Ma [illegible] ne deteriorem [illegible] iu [illegible] ca mus. Sed ignor [illegible] m [illegible] am in t [illegible] gn [illegible] q [illegible] am v [illegible] qu [illegible] mæ [illegible] mp [illegible] taté [illegible] ſſ [illegible] ea [illegible] m

De vera C [illegible] tione, n P [illegible] tione. Di [illegible] nos tentat per [illegible] m [illegible] videa [illegible] at de Cœna Dom [illegible] per [illegible], ſed [illegible] cem proferri, otore [illegible] tin [illegible] al [illegible] os, & in eos bacchar [illegible] incip [illegible]

[illegible]

[illegible] arg [illegible] o [illegible] & [illegible] ua [illegible] ida [illegible] [illegible] ne vno qui [illegible] acij arguere poteſt [illegible] alem v [illegible] cu [illegible] mentis eſt, faci [illegible] m rei [illegible] ul [illegible] interim [illegible] m adm [illegible] &c. Conc [illegible] udit hunc li [illegible] [illegible] id aliud, & d [illegible] am [illegible] us [illegible] m [illegible] ando, iam nunc [illegible] al [illegible] m pr [illegible] m [illegible] ſſ, & ex dæmon [illegible] pr [illegible] ctum. [illegible] m [illegible] um [illegible] ab [illegible] uni à dæmone [illegible] ica tur nuper, hoc ve [illegible] m au [illegible] picijs abſ [illegible] lu [illegible] Atq [illegible] hoc æquum [illegible] maieſt [illegible] Dei [illegible] di [illegible] im vt qu [illegible] a ipſius or [illegible] a [illegible] voluit, ſtu [illegible] d [illegible] Haſtenu [illegible] nos in Lutheri fide & c [illegible] dun [illegible] in a [illegible] iculos com [illegible] h [illegible] n [illegible] q [illegible] rum al [illegible] q [illegible] nior [illegible] quàm [illegible] fi [illegible] ide [illegible] te [illegible] inſi [illegible] dioſè ex [illegible] o [illegible]; [illegible] rarius falſi, & [illegible] rohi ſunt; aliqui verò [illegible] Chriſti [illegible] hoc art [illegible] ul [illegible], palam [illegible], & ab [illegible] is diſſen [illegible] uni, &c. Frattem illum [illegible] Lutheri conatum & facinus, quod cõ [illegible] quem nemo non horrebat, progreſſus [illegible] enter agnnſcim [illegible] s. Interim v [illegible] ro il [illegible] qu [illegible] agnoſcimu [illegible], quòd doctrina & ſcien [illegible] ned [illegible] ner [illegible] C [illegible] et ergo, & attento ani mo ca [illegible] fortè arro [illegible] ntiæ & ſuperbiæ affe [illegible] r [illegible] nam [illegible] ucatur, &c.

He [illegible] B [illegible] gerus.

In [illegible] tione [illegible] Prouocamus, *in* [illegible] tur [illegible] ro.

R [illegible] ne ad [illegible] Synodos & c [illegible] lationes g [illegible] & [illegible] uni Do mi [illegible] æ, n [illegible] pariem [illegible], [illegible] Domino, nos p [illegible] m [illegible] anni [illegible] orum, [illegible] prętextu Euang [illegible] ad pr [illegible] ma [illegible] m [illegible] alpi [illegible]. Nolum [illegible] exc [illegible] Sa [illegible] ctorum [illegible] ro [illegible] iuni libidi [illegible] car [illegible] Nolumus agn [illegible] re [illegible] pſos in Eccleſia Chri [illegible] Dominos, Pontifices, C [illegible] nſores D [illegible] ctato res, qui omni [illegible] us pr [illegible] ſcribant, dictent, & præcipi ant, quod [illegible]. Si [illegible] p [illegible] re eſſert [illegible] quòd ſi Eccl [illegible] ſiam Ch [illegible] ſti [illegible] tiunt, nos quoq Ec [illegible] Chriſti ſum [illegible]. Si [illegible] m [illegible] ſe habere [illegible] E [illegible] cl [illegible] ſi [illegible] & [illegible] habemus c [illegible] antia [illegible]. N [illegible] s qu [illegible] que mi [illegible] ſtri [illegible] ſumus per Dei grat [illegible] m, [illegible] noſtri miniſter dubitantibus oſtend [illegible] re poſſumus.

B [illegible] nar [illegible] us [illegible] tinus.

Libe [illegible]. D [illegible] H [illegible] r & [illegible] ſt [illegible] r vos per [illegible] om Dei, & eiu [illegible] m [illegible] ſt [illegible] ſu Ch [illegible] ſti, [illegible] d [illegible] us [illegible] quæ D [illegible] minus nob [illegible] ruit. N [illegible] m [illegible] L [illegible] he [illegible], plura [illegible] d [illegible] iam [illegible] ſt [illegible] gl [illegible], & p [illegible] ſt [illegible] alijs, & [illegible]

[illegible] ar [illegible] e [illegible] us.

In [illegible] latione [illegible] titulos. F [illegible] Mar [illegible] L [illegible] h [illegible] ru [illegible] n [illegible] ſt [illegible] inpore [illegible] quæ [illegible] m [illegible] ra [illegible] as [illegible] val [illegible] mul [illegible] m [illegible] le [illegible] adm [illegible] a [illegible] us [illegible] quòd [illegible] s & [illegible] at [illegible] n [illegible] logia, n [illegible] q [illegible] mo [illegible] A [illegible] m [illegible] ura [illegible] er [illegible] ad [illegible] m [illegible] fic [illegible] dum [illegible] qu [illegible] æ [illegible] g [illegible] æ tene [illegible] adu [illegible] antur & v [illegible] m [illegible]

[illegible]

[illegible] promouit.

Ioannes [illegible]

[illegible] Audio [illegible] in [illegible] Nunc [illegible] vt [illegible] neque æquum [illegible] [illegible] & [illegible] negar [illegible] difficile eſt, [illegible] pio vobis in mentem venit [illegible] antus [illegible] Lutherus, & q[illegible] [illegible] lat, quæ [illegible] animi fortitudin[illegible], & co[illegible] ſta[illegible] ota d[illegible] ritate, quãta d[illegible] rinæ [illegible] ad pro-ſligandum Antichriſti re[illegible] um, & ſimul propagandam ſalutis d[illegible] nam [illegible] Sæpe [illegible] re[illegible] olitus ſum Etiamſi n[illegible] habe[illegible] um vocaret, me tamen hoc [illegible] honoris h[illegible] urum, vt [illegible] gnem Dei ſeruum agnoſcam: qui tam [illegible] vt [illegible] imis vertutibu[illegible], ita magn[illegible] vitijs laborat. [illegible] intemperiem, q[illegible] am [illegible] [illegible] vtinam m[illegible] gna-re ſtudui[illegible] t. Vehemen[illegible] tam autem, quæ [illegible] eſt ingenita, vtio[illegible] in h[illegible] s veritatis ſ[illegible] n[illegible] per c[illegible] [illegible] ſet, nõ etiam vi[illegible] raſſet in ſeruo Domini. Vt nam recognoſcẽd[illegible] ſuis vi[illegible] [illegible] operi[illegible] [illegible] [illegible] rimum ill[illegible] ob[illegible] ent a[illegible] lato[illegible] m [illegible] quo-que natura ad [illegible] indulgen[illegible] [illegible] propen-ſus eſſet. Noſtrum tamen eſt, ſic repr[illegible] endere quod in eo eſt malorum, vt præc[illegible] aris [illegible] d[illegible] aliquid concedamus. Hoc igitur prim[illegible] m r[illegible] ute obſecro, cum tuis collegis, cum primario Ch[illegible] ſt ſeruo, cui multum d[illegible] bemus omnes, vobis eſſe ne-gotium.

Admonitione [illegible] *ad Ioach.* [illegible] *Weſt*[illegible]: Lu-therani homine[illegible] [illegible] vertiginoſi, Cycl[illegible] pes, ſuperba factio [illegible] gantum, phrænetici, beſtiæ, prodigiosè cæci, deſperatè impudentes, nihil aliud quàm ſallarij & improbi calumniatores, propter [illegible], plus ſatis bard[illegible] faſtuoſi, & [illegible] mulita ignari, [illegible] quod pueris in Catechiſmo tra[illegible] itur, id eorũ ve-terani Theologi ignor[illegible] bruti homines, qui q[illegible] id valeat, quorſum [illegible] ſit Cœna, nunquam guſtarunt: qui nec guttam ingenui pudoris habentes, perinde ac ſi toto vitæ curſu, ni[illegible] præter ao athe-mata didici[illegible] nt, ſingu[illegible] s [illegible] ſcriptorum ſuo-rum verſi[illegible] us in nos ful[illegible] ando omnes Papæ ſer[illegible] has & datarios ſuperao[illegible] [illegible] a debacch[illegible] do optimam Euangeli[illegible] cauſam [illegible] obruere poſſe ſperant.

Admonitione vltima: S[illegible] qu[illegible] [illegible] rmixtum ſ[illegible] [illegible] mmis L[illegible] eſſe velim. Certè quæcum[illegible] ea[illegible] agi[illegible] m, domi-rum, q[illegible] [illegible] ſu[illegible] [illegible] & m[illegible] r me [illegible] vi[illegible] a au[illegible] m p[illegible] exoſcular ſtultæ & præp[illegible] ſter[illegible] a[illegible] [illegible] minu[illegible] et excu[illegible] inconſidera[illegible] [illegible] Scri-pturam cur[illegible] m [illegible] im-pune, vt [illegible] erum exor nent [illegible] m [illegible] am in Ioann[illegible] Ba[illegible] factu[illegible] [illegible] d[illegible] [illegible] pr[illegible] xerat Mela[illegible] as, v[illegible] [illegible] [illegible] Hera[illegible] [illegible] [illegible] ſt, no[illegible] [illegible] [illegible] ran[illegible] m. Q[illegible] [illegible] nomen, [illegible] ſepulchrum [illegible]

[illegible] *ad*[illegible] *oppu*[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] m & rem[illegible] [illegible] es teſtis, m[illegible] [illegible] ex ſacr[illegible] [illegible] m d[illegible] bo[illegible] am [illegible] maleuici iam [illegible] pectas.

Georgius Hanſeldius.

Libro Germanico qui[illegible] *Weatweiſer*: Nullus impoſtor, aut [illegible] ator tam audax, proteruus, aſtutus, peſti[illegible] eſt [illegible] Lutherani. Eu[illegible] ches, & noſtri [illegible] kfeldius probitate & integritate cos [illegible] perant.

Danie[illegible] *anus.*

In ſuo conſolat[illegible] *libello* [illegible]: Lutherum hanc controuerſiam Sacramentariam, inſtinctu maligni ſpiritus, ſine vlla cauſa, contra Carlſta-[illegible] ium mouiſſe.

Tigurini Theologi.

In Con[illegible] *one Germanica, impr*[illegible] *Tiguri anno 1544.* [illegible] Sup[illegible] [illegible] ibus d[illegible] Martinus Lu-therus [illegible] m, c[illegible] m inſ[illegible] pſit *Breuis confeſſio de* [illegible] *acramento* [illegible] quo non obſcurè pro hæreticis, Sa-cramentarij, & ſcel[illegible] ratiſſimis homini[illegible] us habet & condemnat Oecolam[illegible] um, Zuinglium, & omnes Tigurinos: [illegible] eſt dæmon [illegible] impudicis c[illegible] erijs, ſe[illegible] et iracundia & [illegible] adeò vt omnes, qui tam [illegible] non cum [illegible] ſaniunt, ſatis admirar[illegible] queant, homin[illegible] m [illegible] m, t[illegible] m exercitatum, tantæ exiſtimati[illegible] non potuiſſe ſuos ſenſus [illegible] iter cohibere, qu[illegible] [illegible] t m [illegible] iter excandeſceret: quia enim [illegible] m a[illegible] ſol multo [illegible] [illegible] alet, ea nos [illegible] [illegible] fugam vertere, & [illegible] primer[illegible] conat[illegible] [illegible] a L[illegible] therus mo[illegible] gm[illegible] ncu[illegible] ere co[illegible] atur [illegible] e dextra Dei [illegible] rum [illegible] n[illegible] ſtros neſcire, nec [illegible] qui[illegible] am [illegible] Chri[illegible] ad cæ[illegible] aſc[illegible] Nam [illegible] cereb[illegible] figmenta v[illegible] que a[illegible] eò [illegible] vt quotq[illegible] ot [illegible] la ha[illegible] d ſecus ac D[illegible] ora[illegible] a ac reu[illegible] [illegible] nes non recipiun[illegible] ro a[illegible] [illegible] abeat, & [illegible] [illegible] egere putet S[illegible] h[illegible] [illegible] nos quo v[illegible] [illegible] nos [illegible] poſſu[illegible] us [illegible] de [illegible] ctrin[illegible] m de [illegible] a-[illegible] ſſi[illegible] e, & ſe[illegible] ne a[illegible] d[illegible] ram Patri[illegible] q. Nam [illegible] e[illegible] cen[illegible] [illegible] ent[illegible] al[illegible] de[illegible] m [illegible] ibilem [illegible] ri.

Iol. [illegible] L[illegible] rus Dei & d[illegible] honoris ob[illegible] us, [illegible] ſ[illegible] tam [illegible] Sed videat [illegible] ne h[illegible] [illegible] acuna[illegible] & im[illegible] [illegible] ocent, c[illegible] m[illegible] [illegible] qu[illegible] m mirab[illegible] eſt h[illegible] [illegible] quam [illegible] [illegible] crepat [illegible] S[illegible] [illegible] per [illegible] [illegible] m [illegible] [illegible] arrecti[illegible]

Ioannes Camp[illegible]*us*

In[illegible] [illegible] *aduer* [illegible]

Ioanne[illegible]

[illegible]

[illegible] in [illegible]

[illegible] m iſt [illegible] A[illegible] M[illegible] [illegible] Saturni [illegible] hoc [illegible] Aſ[illegible] N[illegible] Atq[illegible], & [illegible] C[illegible] catio. [illegible] ingen[illegible] & Sim[illegible] N[illegible] & mor[illegible] pugnans cum ma[illegible] ſtatu C[illegible] quàm Aſ[illegible] [illegible] ex [illegible] [illegible] allegor[illegible] qua faci[illegible] [illegible] idem [illegible]

Mar[illegible]us Bucerus.

Dialogo contra Melan[illegible]orem: Accuſatur (Luthe-rus) paſſim [illegible] omnibus imperitiſſæ & acerbæ dica citatis, eò quòd non patiatur ſibi ab aliquo con tradici, ſed exigit Lutherus, ne quis à [illegible] [illegible]tiat, pro[illegible] [illegible] Deum. [illegible] vertè [illegible]tè & [illegible]lana [illegible] Scripturis manifeſti ſunt, neq; pauci [illegible].

[illegible]de[illegible]enſes Theologi.

In [illegible]atione [illegible] Lutheri & Brentij Ca[illegible]mi extra [illegible]tantur, & eorū ſcripta [illegible]am habeant auctoritatem.

Ioannes S[illegible]urmius.

Li[illegible]ro, quem [illegible] Anno [illegible] & inſcripſit Con[illegible] Aug[illegible] [illegible] hær[illegible] quit[illegible]ria, de craſſa iſta m[illegible]duc[illegible], & [illegible] quam [illegible]pernatica, & olim adam [illegible] Iacobo Andreæ, [illegible] & Byzanti[illegible] me [illegible] Concordiæ, quæ primo aſpectu virgo Epheſina, & Chalcedonenſis Cōcilij doctrina eſſe videtur, ſed non diu [illegible] tum enim poſt principia apparet collocata Dia[illegible] Epheſina, mammoſ[illegible] iſta L[illegible]ſtrica, illa latrocinatrix, illa hoſtis & profligatrix optimorum & [illegible] imorum hominum, quorum vxores & [illegible] in for[illegible]bus, & ærumnis durè, & au[illegible]è, & acer[illegible] [illegible] degunt.

In P[illegible] ad Luc[illegible]um Nequaquam putaui [illegible] Oſi[illegible] veruſta [illegible] Græca [illegible] pe[illegible] poſſe [illegible] crear[illegible]am formæ ſpeciei pulchrum, [illegible] mu[illegible]tarum [illegible] tam omnium h[illegible]arum [illegible] tum [illegible] qua in re [illegible] cō [illegible]pſi, tu eam quatriduo [illegible] tam prudenter Petra[illegible] hanc mi[illegible] des [illegible]am, quòd [illegible] non Oſiandr[illegible] non enim [illegible] Græcum origin[illegible] S[illegible]uum putabam, [illegible] habere, vt [illegible] & [illegible] igula, à ca[illegible], quam Germani [illegible] vo[illegible] religio[illegible] quam [illegible] no[illegible] am eſſe [illegible] N[illegible] ulos re[illegible] nos [illegible] Græc[illegible] [illegible] aſſ[illegible] [illegible] Græcum & [illegible] nem [illegible] per Oceanum [illegible] am in Su[illegible] r [illegible] A q[illegible] cere, cur [illegible]

[illegible] m[illegible]am [illegible] v[illegible] n[illegible] am [illegible] cam [illegible] certè [illegible] om[illegible] Græcum [illegible] oc[illegible] om[illegible] m n[illegible] & a[illegible] ſi[illegible]tum, d[illegible] [illegible]xc[illegible] à C[illegible]on[illegible] & Er[illegible]m [illegible]utam

C[illegible]dn[illegible]us.

In [illegible] Il[illegible]um de Cœna [illegible] D[illegible] peccatum [illegible] bæ, qua [illegible] L[illegible] q[illegible] m pleraque [illegible] iuſtificantur, [illegible] ſpiritum ab[illegible] [illegible] P[illegible] 3 R[illegible]. 12 at[illegible] loco [illegible]cut[illegible] aſtuo[illegible], atque mon[illegible] mirum eſt, [illegible] à C[illegible] aures emeri[illegible] A[illegible] qu[illegible] m[illegible] in[illegible] par[illegible] tur, [illegible] orem [illegible]

T[illegible]

In A[illegible]monitione ſua [illegible] Concor[illegible]enſ[illegible] H[illegible] nobis T[illegible]ogi [illegible] mam ſua[illegible] [illegible] admouet, in qua [illegible] victoriæ [illegible]cat, cum alia ipſorū tela omnia iam ab[illegible] ant[illegible] confracta, repulſa, [illegible] ipſos [illegible] A[illegible] loci len[illegible] D[illegible] fit ha[illegible] & [illegible] maior in[illegible] dam[illegible] à [illegible] p[illegible] & a Co[illegible] Aug[illegible] & E[illegible] a C[illegible]hol[illegible] d[illegible] condemnari [illegible] quia [illegible] Augu[illegible] [illegible] grue [illegible] pugnar [illegible] gen[illegible] dogmata, [illegible] aliquo [illegible] Auguſtana Conf[illegible] & A[illegible] & c[illegible] non poſſe an[illegible] è corpore Doctrinæ [illegible] à [illegible] [illegible]mo & articulos Sma[illegible] cum [illegible]orum repoſuerun[illegible], vt p[illegible] a [illegible]tum in [illegible]ſſionem & n[illegible]uum [illegible] puſp[illegible] Anteq[illegible]am igitur [illegible] dant, nos à Deo [illegible] & [illegible] ag[illegible] op[illegible] nobis [illegible] in & c[illegible] m[illegible] th[illegible] cum [illegible] ac C[illegible] ac au [illegible] m L[illegible] C[illegible] ta, vel [illegible] lus, n[illegible] ma[illegible] dæ Eccle[illegible] iæ, [illegible] ux[illegible] um, q[illegible] ne à Deo, à ve[illegible] & E[illegible] Sc[illegible] Theolo[illegible] [illegible]mo Lutheri, [illegible] S[illegible] mor[illegible] L[illegible] & [illegible] imm[illegible] tarus ad [illegible] gationem [illegible] geſtæ [illegible] tam [illegible] Lutheri [illegible] N[illegible] ani [illegible] & [illegible] D[illegible] randum [illegible]

III LVTHERANI ET SACRAMENTA

[illegible]

IV. ANABAPTISTÆ DAMNANT Lutheranos, &c.

Menno Simonis.

[illegible] bonitamen [illegible] qu[illegible] [illegible] quàm [illegible] bonitam [illegible] & gra[illegible]m [illegible]

Libro de [illegible]

Cùm ad C[illegible] gloriantur b[illegible] dam [illegible] quam cal[illegible] res ac male[illegible] tores & [illegible] innoc[illegible] d[illegible] m[illegible]orum [illegible] & qua[illegible] ſuas co[illegible] [illegible]m vxores hab[illegible]ant, id ego [illegible] etiam commu[illegible] V[illegible]m qu[illegible]m, [illegible] dem, & iucun[illegible]am [illegible]ucunt, ſeducti[illegible]

[illegible]

V. LVTHERANI, &c. DAMNANT Trinitarios.

[illegible] Simlerus.

In [illegible] Tr[illegible]tæ & Sa[illegible] [illegible] doc[illegible] [illegible] nouum & portento[illegible] [illegible]nt &c. Hinc facilè c[illegible] [illegible]icæ, cùm [illegible]æſunt [illegible] cor[illegible]ius B[illegible] Franci[illegible] in ſuo S[illegible] [illegible] [illegible]cum[illegible] [illegible] a eſtan[illegible] [illegible] con[illegible]ctiu[illegible] [illegible] tom[illegible] [illegible]atheniana [illegible] ad tu[illegible] Ma[illegible]tinæ [illegible] cur, [illegible] vtriuſque [illegible].

C[illegible] Sc[illegible]

[illegible] A[illegible]itat[illegible] dæ T[illegible] [illegible] ha Ar[illegible]o A[illegible] A[illegible]meos [illegible]

[illegible]

VITAE MORVMQVE SANCTI-

[illegible]ESSE CERTVM ORTHODOXAE [illegible]

NEGANT

[illegible]

ASSERVNT SACRAE LITERAE

[illegible]

CATALOGVS ILLVSTRIVM ECCLE-

[illegible] vſque ad

[illegible]

Digitized by Google

[illegible]

diamus in eius vita.

[illegible]

C [illegible] grat [illegible] do de [illegible] batur, vt mi [illegible] *lumbam.*

G [illegible] patre Gor[illegible]ano Senat[illegible] mortu[illegible] septi[illegible] R [illegible] summi h[illegible] vest[illegible] in [illegible] & [illegible]ras ad Ma[illegible] direxerit, [illegible] ran, & [illegible] b[illegible]is, [illegible] dignitatis [illegible] mar[illegible] *cap.*

Anno Christi 1600

[illegible]

[illegible] im & p[illegible]

[illegible]

Anno Christi [illegible]00.

VV[illegible]

[illegible] In mo[illegible] & con[illegible] *cap. 6.*

B[illegible]

[illegible]

eius beneuolentiam ſibi ac fratribus iugiter concilians. *Metaphraſtes in eius vita.*

Anno Chriſti 780.

TARASIVS Patriarcha Conſtantinopolitanus ſpiritualibus & diuinis vnctionibus plenus, virtutem augens virtutibus, & modum ſuperantibus profectibus datum ſacratiſſimum talentum copioſè multiplicauit. In pauperes tam hilariter miſericordiam faciebat, vt ſuperaret omnes, qui illis ſuppeditabant, & fieret nouus Ioſeph, dans frumentum egentibus. *Ignatius Monachus de vita S. Taraſij.*

Anno Chriſti 800.

LVDGERVS vir ab vtero ſanctificatus, prędicationis ſancto officio tam ardenter incubuit, vt meritò Saxonum Apoſtolus & memoraretur, & eſſet. *Albertus Crantz. in Metropoli libro 1. cap. 5.*

GERFRIDVS poſt D. Ludgerum Mimigardeuordenſi Eccleſiæ prę̨fectus, ita prædeceſſoris ſui vitam imitatus eſt, vt ſe dignum tanto viro præſtiterit ſucceſſorem. Nam & operibus virtutum, & miraculorum gratia non caruit, dignè omnium opinione in Sanctorum numerum referendus. *Crantz. lib. 1. cap. 25.*

OTHMARVS Abbas Sangallenſis, vir abſtinentiſſimus & humilimus, in tantum voluntariam paupertatem diligebat, vt terrenam gloriam omnibus fugeret modis. *VValafridus Straba vita S. Othmari cap. 2.*

Anno Chriſti 820.

NICETAS continentiam non ſolùm à cibis abſtinendo, ſed & ab omni terreno affectu ſeipſum remouendo exercebat, ita vt in corpore hoc terreſtri vitam ageret incorpoream, puram, & Angelicam. *Theoſterictus oratione funebri in S. Nicetam.*

ADELHARDVS Abbas in exilio vitam Angelicam per ſeptennium viſus eſt egiſſe. *Paſchaſius in vita S. Adelhardi.*

IDA Theoricę intenta diſciplinę, cæleſtium virtutum prærogatiuis ſacroſanctum ſuum adornauit velamen, nunquam cella, quam incolebat, pedem efferens, niſi quando pauperum ſtipendijs deſeruiret. *Vffingus Monachus VVertinenſis vita S. Idæ cap. 6.*

MAENVLPHVS Diaconus corpore caſtus, mente pius, ac Deo deuotus, plenus virtutibus, & maturus æuo migrauit ad Dominum. *Gobelinus Perſona in vita S. Manulphi.*

Anno Chriſti 850.

MEINARDVS Eremita & Martyr, in oratione fuit aſſiduus, in obedientia promptus, in ieiunio rigidus, in humilitate cunctis ſubſtratus. *Auctor anonymus, ſed antiquus, apud Surium Tom. 1.*

LEO Quartus in omni vita, priuata etiam, religione, innocentia, pietate, humanitate, gratia, liberalitate, & doctrina Eccleſiaſtica præcipuè inſignis fuit. Sunt qui arbitrantur huius ſanctiſſimi viri orationibus Deum rabiem Saracenorum naufragio compeſcuiſſe. *Platina in Leone Quarto.*

ANSGARIVS Hamburgenſis Archiepiſcopus creditum ſibi in gentes Legationis officium ſtrenuè obiuit, hos diuini verbi commemoratione in fide ſolidando, illos conuertẽdo. Nunquam viſus eſt otioſus, foris Apoſtolum, intus verum ſe gerens monachum. *Albertus Crantz. in Metrop. lib. 1. cap. 20. & 41.*

BORIVORIVS & LVDMILLA coniuges maxima cum laude ſanctitatis, relicta filijs poteſtate ſeculari, tantùm rebus diuinis, & cæleſtibus operam dederunt. *Dubrauius lib. 4. .6.*

RVMOLDVS Scotiæ Regis filius, vt ad immarceſſibiles diuitias expeditius perueniret, voluntariam paupertatem elegit, ſeque totum cum omni deuotione Creatori ſuo dedicauit, nihil vnquam intentatum relinquens eorum, quibus Deus acquiritur. *Theodor. Abbas S. Trudon. in vita S. Rumoldi.*

Anno Chriſti 870.

REMBERTVS Hamburgenſis Epiſcopus, cùm per ſua tempora in operibus pietatis plurimum exerceretur, præcipua illi cura fuit de redemptione captiuorum: oratione ſua maris tempeſtatem ſępe placauit, cæcum illuminauit, Frãciæ Regis filium à dęmonio liberauit. *Crantz. in Metrop. lib. 2. c. 10.*

NICOLAVS ſanctiſſimus & beatiſſimus Papa, poſt multos pro Chriſto labores, & multa pro inuiolabili S. Eccleſię ſtatu certamina, migrauit ad cæleſtia regna, recepturus pro adminiſtrata fideliter ſibi credita diſpenſatione à largiſſimo Domino immarceſſibilem gloriæ coronam. *Regina libro 2. Annalium de anno 868.*

BVLGARORVM REX diuina inſpiratione motus terrenum Regnum dimiſit, vt æternaliter regnaret cum Chriſto. Filium à pietate degenerantem, & populum nouiter baptizatum ad ritum gentilitatis reuocãtem, bello victum, oculis priuauit, & perpetuis deputauit carceribus, conſtituto ad Regni gubernaculo iuniore filio, cum interminatione ſimilis pœnæ, ſi impietate fratrem imitaretur. Quibus ita patratis, reſumpto ſanctæ religionis habitu, ad moneſterium regreſſus, in ſancta conuerſatione reliquum vitæ tempus peregit. *Regino lib. 2. Annalium.*

SVVITHVNVS Epiſcopus VVintonienſis vixit vſque ad vitæ exitum in vera obſeruatione mandatorum Dei, omni cuſtodia ſeruans cor ſuum in omni munditia & ſpirituali puritate. *Gozelinus Marmenſis in eius vita.*

Anno Chriſti 880.

PELAGIVS ſanctus & pudicus iuuenis, dum in nefariam ſectam, vel nefandos amores conſentire vrgeretur, oſtendit ſe malle pro Chriſto mori, quàm vitijs inquinatum viuere. *Ioannes Vaſæus in Chronica Hiſpaniæ de Anno 895.*

ATHAVLPHI ſanctiſſimi Compoſtellę Pręſulis innocentia & vitæ integritas miraculo diuinitus comprobata eſt. *Rodericus Toletanus de rebus Hiſpan. libro 5. cap. 13. Ioannes Vaſæus in Chron. Hiſpan. de Anno 866.*

SISINANDVS Epiſcopus Compoſtellanus tam clarus fuit ſanctitatis fama, vt Ioannes Papa per literas & tabellarium proprium ſe precibus eius commendauerit. In obitu eius voces auditæ ſunt Angelorum canentium: Veni electe Dei, intra in gaudium Domini tui. *Ioannes Vaſæus in Chron. Hiſpan. de Anno 866 & 920.*

Anno Chriſti 900.

ODO primus Cluniacenſis Abbas, exigua contentus cellula ab omnium ſe mortalium oculis & conſuetudine ſubduxit, vt vni placeret Deo: diſtraxit omnia, & in pauperes diſtribuit, nihil de craſtino cogitans. *Ioannes Monachus Italus vita B. Odonis lib. 1. cap. 5.*

Anno Chriſti 910.

MATHILDA Auguſta plena dierum, plena omni honore, plena operibus bonis & eleemoſynis, cunctis diuitijs regalibus in ſeruos & ancillas Dei ac pauperes diſtributis Chriſto animam reddidit. Illo quoque tempore BERNARDVS, vt ab omni populo prædicabatur, ſa-

[illegible] mus, [illegible] niuit extremum. [illegible]lus & Reginæ animas ſolitarius quidam infinitam Angelorum multitudinem ad cælos deferre, in ſpiritu neſcio, an manifeſta viſione fertur vidiſſe. *VVitichindus libro 3. geſtorum Saxonicorum.*

VVENCESLAVS Bohemiæ Dux noctibus ad canendos Pſalmos laudesqóe Deo dicendas vtebatur,& dies per plura pietatis officia traoſigebat,crebrius in funus prodeundo, languentes inoiſendo,laceros nudosqúe conueſtiendo, pauperes alimētis ſuſtentando. *Ioannes Dubrauius hiſtoria Bohemica libro 5.*

Anno Chriſti 950.

VDALRICVS Epiſcopus Auguſtanos totus erat ſemper in oratione, totus in ſacra lectione, & maximè attendens, quibus virtutum ornamentia Apoſtolus deſcribebat ornatum Epiſcopum eſſe debere. *Berno Abbas Augienſis in vita S. Vdalrici.*

BRVNO Archiepiſcopus Colonienſis omnium fuit ſpeculum morum bonorū, nardus pretioſa dedit odorem ſuum, verè dux populi, & ſollicitus paſtor gregis Dominici. *Rogerius Benedictinus in vita S. Brunonis.*

Anno Chriſti 970.

MAIOLVS ſpreto mundanæ nobilitatis faſtu,& poſthabito parentum ac amicorum blandiſſimo conſortio, vt liberè poſſet ſeruire vero Regi Chriſto, totum ſe ſubdidit cæleſti magiſterio, omnibus exemplum præſtans & puræ ſimplicitatis, & promptæ obedientiæ. *Odilo Presbyter vita S. Maioli cap. 5.*

DVNSTANVS ſummum ſtudium in oratione, in ſacra meditatione, & diuioorum lectione habens, in ijs ſemper Deo adhęrere, Deū in mente habere, quidoe eius voluntati potiſſimum placeret ediſcere geſtiebat. *Osbertus Anglus in vita S. Dunſtani.*

ELPHEGVS vir ſummæ in alios miſericordiæ, in ſeipſum verò ſupra modum auſterus ac crudelis, ob morum candorem ita placuit cunctis, vt nemo, quod rarum eſt apud homines, eius gloriæ inuideret. *Osbertus Anglus in vita S. Elphegi.*

Anno Chriſti 990.

MATTHAEVS, BENEDICTVS, IOANNES, ISAAC, CHRISTIANVS & BARNABAS Eremitæ abſtinentia, vigilijs, & oratione clariſſimi, morbos ac dęmones ab hominibus ſois precibus ſæpe repulerunt. *Ioannes Dubrauius hiſt. Bohemica lib. 6.*

VVOLFGANGVS Ratisbonenſis Epiſcopus precibus & vigilijs ſemper intentus, ciborum lautitias, veſtimentorumqúe & cubilis mollitiem aſpernabatur quàm maximè. *Surius in vita.*

Anno Chriſti 1000.

ODILO plurimis ſanctæ religionis florens virtutibus, in erogandis eleemoſynis tam fuit largus, vt à nonnullis non diſpenſator, ſed diſſipator iudicaretur. *Petrus Damianus in eius vita.*

HENRICVS Imperator timore Domini plenus, eleemoſynis & precibus ſuis hoc ſedulò agebat, ne quando exorbitaret, agendo vel iudicando, quod diuinis contrariaretur legibus. *Rupertus Tuitienſ. vita S. Hereberti cap. 25.*

SIMEON monachus in monte Sina, poſt longam pro Chriſto peregrinationem,& multas hominum dæmonumque perſecutiones, beato tandem fine quieuit, cuius merita frequens miraculorum gloria declarauit. *Sigebertus in Chron. anno [illegible]5.*

BERVVARDVS Antiſtes Hildeſienſis in cultu diuino egregiè feruens, totam regionem obitu ſuo ſupra modum contriſtauit. *Auctor vita S. Gothardi Epiſcopi Hildeſienſis.*

Anno Chriſti 1050.

VVOLPHELMVS Abbas vita laudabilis: pauperum hic ſibi apud Deum conciliabat patrocinia, faciens ſibi amicos de iniquo mammona, qui eum quandoque reciperent in æterna tabernacula. *Conradus Brunvilerenſis in eius vita.*

Anno Chriſti 1070.

ANNO Colonienſis Archiepiſcopus, corporis & animę bonis ornatiſſimus, diem quidem in diſponendis priuatis publicisque negotijs, noctem verò totam in opere Dei expendebat. In pauperes, peregrinos, clericos & monachos ſommopere liberalis ac benignus. *Lambertus Schafnaburg. in hiſtor. Germanorum.*

HVGONIS CLVNIACENSIS habitus, forma fuit religionis; vita, bene viuendi inſtitutio. *Hugo Monachus Cluniacenſis in eius vita.*

Anno Chriſti 1080.

ARNVLPHVS Sueſſionenſis Epiſcopus, apud omnes gratioſus & carus, in Dei timore ac pietatis operibus maximè claruit. *Liſiardus vita S. Arnulphi cap. 2. Sigebertus anno 1080.*

ANSELMVS Cantuarienſis Epiſcopus inculpatiſſimè viuens, virtutes in quorumcunque potuit mentibus verbo & exemplo ioſeruit. *Edinerus Anglus in vita S. Anſelmi.*

VLSTANVS Vigoroieoſis Epiſcopus, vir Deo gratus, in omni virtutum & pietatis genere apparuit ſuſpiciendus. *Matthæus Pariſins de Anno 1095. Florentius Vigornienſis de Anno 1095.*

Anno Chriſti 1100.

NORTBERTVS loci & Ordinis Pręmooſtratenſis, poſthabita ſeculi pompa, paupertatis Chriſti tunica indutus, verbo prædicationis feruentiſſimè inſtitit. *Continuator Sigeb. Anno 1116.*

MALACHIAS Hibernię Epiſcopus ita vno ſemper modo, eoq; modeſtiſſimo & decentiſſimo ſe geſſit, vt nihil prorſus appareret in eo, quod intuentes poſſet offendere. Totus diſciplinatus, totus inſigne virtutis, perfectionis forma. *Bernardus vita S. Malach. cap. 24.*

LVDOLPHVS vir ſummæ ſanctitatis, magnusq; Confeſſor, frequentabatur à populis peccata ſua coofitentibus, & remedio pœnitentiæ venturam iram declinare volentibus. *Helmoldus in Chron. Sclauon. lib. 1. cap. 44.*

Anno Chriſti 1140.

BERNARDVS Monachus in ieiunio, vigilijs, & orationibus mirificè ſe exercens, & Chriſtianam paupertatem colens, quaſi cæleſtem vitam egit in terris, ab omni caducarum rerum cura & cupiditate alienam. *VVilhelmus Abbas in vita S. Bernardi Abbatis.*

Erant tunc temporis in diuerſis mundi climatibus viri religioſi, qui Deum præ oculis habentes, & ad extremum iudicium contremiſcentes, à communi vita aliorum ſemetipſos ſegregabant; nec contenti publica via præceptorum, arctiſſimam & mundiſſimam ſemitam Conſiliorum ingrediebantur. *Theobald. Epiſcopus vita S. VVilhelmi Ducis cap. 8.*

Anno Chriſti 1150.

HILDEGARDIS virgo Chriſti, voto monaſticę profeſſionis, & ſacri velaminis benedictione prouecta, creſcebat & ibat de virtute in virtutem. *Theodoricus Benedictinus vita S. Hildegardis lib. 1. cap. 2.*

[illegible]

[illegible] *ſuis manibus* [illegible] *cap. 19.*

Anno Chriſti 1170

[illegible] Epiſcopus Cantuarienſis, fortunam omnem contemnens, ad cælum [illegible] ſæuum [illegible] ipſum exactor [illegible] vivam, [illegible] Deoque placentem [illegible] immolabat. [illegible] vir egregius, ſanctitatis [illegible] iuſtitiæ norma, virtutis exemplar, inuictiſſimus veritatis aſſertor. *Eduardus Anglus in vita S. Thomæ Cant. & Matthæus Pari. Anno 1162.*

Anno Chriſti 1180.

PETRVS CANTOR Pariſienſis, vir potens in opere & ſermone, fuit quaſi ciuitas ſupra montem poſita, & candelabrum aureum in domo Domini. *Iacob.* [illegible] *hi. l. O.* [illegible] *cap.* [illegible]

Anno Chriſti 1200.

HVGO LINCOLNIENSIS Epiſcopus Eccleſiam ſuam adeò meritorum [illegible] ita populum ſibi commiſſum [illegible] informauit, vt Epiſcopi nomen ſibi rectè competere declararit. *Matthæus Paris Anno 12*[illegible].

Anno Chriſti 1210.

DOMINICVS humilis ſeruus Ieſu Chriſti, ſegregatus in Euangelium Dei ſobriè, iuſtè, & piè conuerſatus, ad celſiſſima Dei dona Prædicatorum Ordinem prouexit. *Theodoricus de Appoldia vita S. Dominici cap. 1.*

FRANCISCVS fratrum Minorum Patriarcha, Chriſti deſiderio totus ardens, ſine intermiſſione ſpiritum Deo coniungebat in oratione. *Bonauentura vita S. Franci ci cap. 10.*

Anno Chriſti 1230.

ANTONIVS PADVANVS Franciſcanus adeò cæleſtis benedictionis gratia perfuſus fuit, vt in omnibus & Deo, & hominibus eſſet gratus. *Surius in eius vita.*

ELISABETH Regis Vngariæ filia, Langrauio in coniugem data, nihil de ſtrenuitate priſtini remiſit intenſione, animum [illegible] contemplationi cæleſtium rerum [illegible] corpus verò ieiuniis, precibus, ac vigiliis exercens. *Iacob. Montanus vita S. Elizabeth cap.* [illegible]

Anno Chriſti 1250.

PETRVS MEDIOLANENSIS Ordinis Prædicatorum [illegible] eximius, [illegible] Chriſto [illegible] ſtabiliuit. *Thomas Lentinus in vita* [illegible] *Mediolan.*

THOMAS AQVINAS contempta [illegible] generis dignitate, [illegible] S. Dominici [illegible] virtutes [illegible] Chriſtianæ [illegible] Eccleſiæ; vir ſummè caſtus & humilis. [illegible]

A[illegible] honeſtis moribus forma, [illegible] monaſterio [illegible] nequè verbis, neque [illegible] *Monachus* [illegible] *rerum* [illegible] *de Anno* [illegible]

Anno Chriſti 1260.

[illegible]

Anno Chriſti 1[illegible]

PETRVS C[illegible] valebat [illegible] mente [illegible]

[illegible]

[illegible] gloriam [illegible]

Anno Chriſti 1300.

ROC[illegible] patria, pro Chriſto peregrinatus, tanta [illegible] vt oratione ſua in communi [illegible] miſeria [illegible] Romæ & Placentiæ [illegible] liberarit. *Albert. Cranzius in* [illegible] *cap.* [illegible]

Anno Chriſti 1[illegible]0.

IVO [illegible] doctus & eloquens [illegible] ampl[illegible] haberet patrimonium, [illegible] collocans, pauperum, orphanorum, & viduarum cauſſas ex eo protexit. *Alcius* [illegible] *cap.* [illegible]

VENTVRINVS B[illegible] verbi diuini præco, id ſanctitatis [illegible] vt ex eius facie, dum concionaretur [illegible] mus ſplendor auditores perſtringeret. *Annales Dominicanor.* [illegible]

B[illegible] ita vixit, vt poſt mortem [illegible] ab O[illegible] impedimento [illegible] ingreſſa, [illegible] D[illegible] & h[illegible] mabilem. *Aud.* [illegible]

Anno Chriſti 1[illegible]0.

CATHARINA SENENSIS [illegible] tempus ſuum aut oratione, aut contemplatione, aut proximos ædificando traduxit [illegible] dici poſſit pura & ſancta. *Raymundus Capuanus in eius vita. Pius II. in eius* [illegible]

Anno Chriſti 1370

ANDREAS CORSINVS Ordinis Carmelitarum [illegible] *apud Surium* [illegible]

GERARDVS GR[illegible] claruit ſancta vitæ & ſcientia. Nec minus [illegible] vir admodum pius & deuotus. [illegible]

Anno Chriſti 14[illegible]

[illegible]

Anno Chriſti 14[illegible]

V[illegible]

BERNARDINVS S[illegible] tractus mu[illegible] D.[illegible]

Anno Chriſti 1[illegible]0.

[illegible]

Anno Christi 1460.

D[illegible] ex An[illegible] Fr[illegible]nus in[illegible]é ſanctiſſim[illegible] [illegible]c[illegible]s m[illegible]ruit A[illegible] *ad [illegible] in Ita[illegible].*

Anno Christi 14[illegible]6.

IA[illegible] pr[illegible] admirab[illegible] [illegible] ſacra u[illegible] concio[illegible] at m[illegible] diuinis operibus [illegible]om[illegible]robatā, in om[illegible] rē[illegible] ropa fuit celebe[illegible]imæ tamq. [illegible] *Fran*[illegible].

Anno Christi 478.

Apud [illegible] Montanos in Alemānia, in lo[illegible] [illegible] d[illegible]m P. N[illegible] v[illegible] [illegible] ſanctitate [illegible] ſua admi[illegible] [illegible].

Anno Christi 1480

IA[illegible] Ordinis Domi[illegible] [illegible] ſancti[illegible], cu[illegible] is tamen [illegible] *Ioannes Antonius [illegible]*

Anno Christi 150[illegible].

C[illegible] virgo Domini[illegible] na, [illegible] Intro[illegible] [illegible] Aug[illegible] *Bononiens[illegible]*.

M[illegible] Ordin[illegible] D[illegible] [illegible] *Anno [illegible]*

T[illegible] R[illegible] orum aſſ[illegible] [illegible] *Mar[illegible]*

[illegible] na [illegible] m prędita [illegible] *Syl[illegible] vita.*

Anno Christi [illegible]

STEPH[illegible] virgo a[illegible] [illegible] *Syl[illegible]*

[illegible] *Leo [illegible]*

[illegible] *Rubeus* [illegible] *de ge[illegible]*

C[illegible] virgo an[illegible] [illegible] cæleſtium m[illegible] [illegible] *de Ser[illegible]*

[illegible] *Antonius [illegible]*

[illegible] R[illegible]

Anno Christi 14[illegible]

[illegible]

Anno Christi [illegible]

[illegible] Domi[illegible] [illegible] tur [illegible]

[illegible] Domi[illegible] [illegible] dia [illegible] mor[illegible] [illegible] mper [illegible] *Ordin[illegible] fra[illegible]*

Anno Christi 1580.

A[illegible] C[illegible] Dominica[illegible] [illegible] ad [illegible] tem [illegible] *Martem.*

[illegible] Franci[illegible] [illegible] orum [illegible] *Chri[illegible]*

PRIMIT[illegible] A[illegible] SARI[illegible] FA[illegible]

[illegible]

the[illegible] tat[illegible] &

d[illegible] m.

Magdeburgenses Centuriatores.

[illegible] & [illegible] & [illegible] ardo[illegible] [illegible] exhibueru[illegible] [illegible] tatis [illegible]

[illegible]

ARTICVLVS [illegible]

LVTHERANORVM, CALVINISTARVM, &c. ECCLESIAM OMNI SANCTITATE CARERE, ET SIC NON POSSE ESSE VERAM ECCLESIAM.

ASSERVNT.

[illegible] Lutherus

[illegible] Dominica [illegible] Homo [illegible] cio [illegible] reliqui [illegible] pro [illegible] dam [illegible] Enim [illegible] tea [illegible] pr [illegible] modum [illegible] bol [illegible] tu [illegible]

Domin. [illegible] post [illegible] [illegible] seducti [illegible] bene [illegible] is exactio [illegible] racij [illegible] ter ma [illegible] fieri [illegible] Eua [illegible] cuius [illegible] ex captiu [illegible] ingratam [illegible] diabolic [illegible] omnium [illegible] diam [illegible] Euangelio [illegible] & [illegible] quam bona Eccl [illegible] ran [illegible]

In Sermonibus conuiu [illegible] & plena offendicu [illegible] quo primum pura [illegible] est [illegible] fit C[illegible]iana [illegible] titur, non secus, ac [illegible] ce[illegible] m fit.

Fol. 62. [illegible] occisa, [illegible] lacerata, [illegible] diana, deuotio pu[illegible] relicta.

[illegible]

[illegible] us omne [illegible] & [illegible] pendi [illegible] modo [illegible] tiarum, [illegible] in [illegible] em & [illegible]

[illegible] n. Præterea quot [illegible] temulenti homi[illegible] vultu [illegible] & [illegible] nter ipsos con[illegible] rere, imò & cæd[illegible] [illegible] ssari? Quomo[illegible] tantis profusi[illegible] pompa [illegible] del[illegible] tur immure[illegible] bus, & [illegible] betres [illegible] & [illegible] populo, [illegible] t, noctem [illegible] non posse [illegible]

[illegible]

[illegible] corrupti [illegible] tia [illegible] fides [illegible], quibus [illegible] rere[illegible]

An[illegible]

[illegible] Aduen[illegible] nostris Lutheranis hoc [illegible] quis videre vo[illegible] ingen[illegible] n, [illegible] tam [illegible] m, [illegible] aturum, [illegible] Euange[illegible] um fu[illegible] [illegible] m tales [illegible] N[illegible] m [illegible] rius [illegible] quod [illegible] m apud quos [illegible] omn[illegible] virtus [illegible] & [illegible] quos [illegible] [illegible] ostra [illegible] axa[illegible] [illegible] tur.

Ioannes VVigandus.

[illegible] Reperiuntur [illegible] Ec[illegible] & Gnato[illegible] tum, contra ipsorum dicta [illegible] fraudulentia excusare carbonesig[illegible] re non verentur. quò fit, vt ma[illegible] Doctores, in synceros audentes [illegible] [illegible] locis & cathedris exturbent, ita [illegible] que ex[illegible] parturientium dolores iustis[illegible] ant.

[illegible] iuuentutem Euangelicorum quoti[illegible] teriorum, intra [illegible] rem [illegible] [illegible] per[illegible] adulti vix [illegible] rant [illegible] querela [illegible] tia & ma[illegible] & incorrigibi[illegible] [illegible] frænem & inau[illegible] & mal[illegible] ntiam, qua [illegible] magis atque magis quot[illegible] [illegible] Doctor[illegible]

[illegible]

Iacobus Andreæ.

[illegible]

LVTHERAN[illegible] & SOLA FIDE contenti, omnia [illegible] & boni operis [illegible] ho-ſtes.

Martinus Lutherus.

[illegible]

Contra Ambroſium Catharinum: Nullum eſt peccatum, niſi incredulitas: nulla iuſtitia, niſi fides.

De Votis monaſticis: Opus non poteſt doceri, niſi lædas fidem, cùm fides & opera in re iuſtificationis extremè aduerſentur. ita fit, vt doctrina operum neceſſariò ſit doctrina dæmoniorum.

Ad Euangelium Feriæ 2. Pentecoſtes: *Sic Deus dilexit mundum*. Vnica ego porta ſum ad cęlum ducens, via arcta eſt. Tenuem te oportet fieri, ſi tranſire velis, ac penetrare rupem. Qui operibus, ceu Iacobitæ peregrinatores cochleis, circum vndiq; muniti ſunt, penetrare non poſſunt. Quocirca tenuē te fieri & arctum neceſſe eſt; quod fit, vbi viribus tuis deſtitutus fueris: ſin grandibus humeris deſtinatis ſaccis operum refertis adueneris, niſi depoſito prius onere non pertranſibis. Hinc planè colligitur vbi fides ſit, nocere non poſſe peccatum.

Dominica 8. poſt Trinitatem: Nullum opus tam malum eſt, quod hominem damnare queat: neque vllum tam bonum eſt, quod ſaluare poſſit. Cæterùm ſola fides ſaluat, ſola incredulitas damnat.

Ad Euangelium Dominica 24. poſt Trinitatem: Qui in Eccleſia docent, & præcepta opera, atque ſtatuta exigunt, impoſtores ſunt: qui tametſi Chriſtianū prætexant nomen, nihil tamen expediunt: eius enim ſpecie nominis ſuis nos mandatis & operibus onerare degrauareq; nituntur. Ex operibus quidem abſtinens, temperans, ieiunio & precibus incumbens, peregrinus item nominari poſſum: ſed nullo pacto Chriſtianus. Etſi enim vniuerſa tua opera in vnum conuerteres, imò & omnium aliorum tuis adiungeres, neque ſic tamen Chriſtū habes, nec Chriſtianus ideò vocaris.

Ad Euangelium in die Chriſti Natalis: Hæc veriſſima & in promptu habentur, ſed aduerſus Doctores operum potenter faciunt: quia bona opera perſonam nō mutant, quamlibet ipſa mutentur. Idcirco opera bona ſunt velamen turpitudinis & hypocriſis &c. Perſpicuum nunc factum eſt, ad hanc nouam natiuitatem nihil facere, ſed officere potius, ſanguinem, natalium ſplendorem, præcepta, leges, doctrinas, rationem, liberum arbitrium, bona opera, vitam inculpatam, nec ordinem Carthuſianum, neque alium quempiam ſtatum ſpiritualem, quamlibet vel Angelicam puritatem attigerit.

Sermone de piſcatura Petri: Erga Deum non operibus, ſed nuda fide indigemus. Debemus enim cum ſolo Iſaac venire, hoc eſt, cum fide: ſeruos, & aſinas, hoc eſt, opera deorſum demittere oportet. Quantò ſceleratior es, tantò citius Deus ſuam gratiam infundit: ſi adornes te vt cattus bonis operibus, vt te Deus acceptet, nihil efficies.

Sermone de nouo Teſtamento, ſiue de Miſſa: Caueamus à peccato, ſed maximè ab operibus bonis & legibus, ſolamq; promiſſionem Dei attendamus, & fidem: ipſa enim breuis eſt perfectio: nec aliqua lex requiritur, nec opus; imò & legem proſcindit, & opus.

Philippus Melanchthon.

In Locis Communibus Editionis primæ: Omnia hominum, quantumuis laudabilia, opera planè vitioſa ſunt, & morte digna peccata.

Editionis ſecunda, pag. 76. Neceſſe eſt vt fateamur Decalogum quoque abrogatum eſſe. Sophiſtę noſtri iudicialia & cæremonias abrogatas eſſe dicūt, legem de moribus nouo Chriſto auctam: adeò ex Chriſto bis Moſen faciunt.

Ad cap. 6. epiſt. ad Rom. editionis primæ: Cæremoniæ & iudicialia ſunt antiquata: eſt & lex morum antiquata.

Nicolaus Amſdorffius.

Lib. contra Georgium Maiorem, quem inſcripſit: Quòd bona opera ſint pernicioſa ad ſalutem, *B. 1. facie 2.* Qui docet, quòd bona opera ad ſalutem ſunt neceſſaria, hic iam anathematizatus eſt. Quamobrem dico ego Nicolaus Amſdorffius, quicumque hæc verba, vt ſonant, (*Bona opera neceſſaria ſunt ad ſalutem*) docet & prædicat, hic eſt Pelagianus, Apoſtata, & duplex Papiſta. Nam Papiſtæ, VVicelius, Cochlæus, &c. huiuſmodi verbis eodē modo, quo Maior, aduerſum nos vſi ſunt. Paulus apertè ſcribit, quòd iuſtitia ſua ex lege, hoc eſt, ſua opera noxia & condemnatoria ſibi fuerint. Ad eundem modum Prophetæ dicunt, quòd Iudæorum bona opera, vt ſacrificia ipſorum, & thymiamata, peccata ſint, & idololatriæ, hoc eſt ad ſalutem ſummè noxia. Vtrumque hunc, Prophetam ſcilicet & Paulum, ſecutus Lutherus, plus quàm in vno loco expreſſè ſcribit, quòd bona opera ſint pernicioſa ad ſalutem.

Colloquium Altenburgenſe.

De articulo Iuſtificationis: Chriſtiani concionatores prædicare debent verum Euangelium, & non Legem. Opera bona Legis, & noua obedientia, nō ad regnum Chriſti, ſed ad mundum pertinēt. Lex non docet bona opera, nec idcirco prædicāda eſt, vt bona opera peragantur. Nihil ad nos Chriſtianos præcepta Decalogi pertinent. Qui credit Chriſtianus, ſupra omnem eſt obediētiam, & ſupra omnem Legem. Ad Satanam ſpectant Chriſtiani cum operibus bonis: ſola fides ſine operibus bonis efficit omnia, non ſolum quod meritū, ſed etiam quod præſentiam bonorum operum attinet. Precari Deum oportet, vt in fide ſine operibus omnibus ad finem vſque conſtantes perſeueremus. Ab Apoſtolo Paulo non ſolùm bonorum operum meritum, ſed etiam bona opera noſtra excluduntur: Paulus enim in ſemetipſo adeò ſeparat opera & iuſtitias à ſalute, vt ea pro retrimentis, atque adeò damnis ſalutis deputet. Falſa eſt Propoſitio: *Opera ſunt neceſſaria*: adeò neceſſaria illa non ſunt, vt etiam ad ſalutem incōmodent, ſintq; pernicioſa. *Impreſſum eſt hoc colloquium Ienæ 1570. in 4.*

Antinomi.

Confeſſio Mansfeldenſis de Antinomis: Antinomi dicunt: Lex non eſt digna vt vocetur verbum Dei: ſi meretrix es, ſi ſcortator, ſi adulter, vel quicumque alius, tantùm crede, & es in via ſalutis, cùm in medio peccati penitus hæres. Decalogus ad curiam pertinet, non ad ſuggeſtum: quibuſcumque cum Moſe res eſt, recta via tendunt ad diabolum, imò ad malam rem cum Moſe. Dictum Petri: *Certam facite vocationem veſtram per bona opera*, eſt inutile. Quandocumque tibi talis incidit cogitatio, hoc vel illo modo in Eccleſia rem geri debere, vt ſint homines boni, honeſti, ſancti, & caſti, iam aberraſti ab Euangelio.

Sebaſtianus Francus.

Paradoxo 243. Opera quantumuis bona non iuſtificant, vt peſſima quæque non damnant, ſed teſtantur modò de homine.

Paradoxo 244. Opera non ſunt peccata, neque iuſtitia.

LVTHERVS ET ZVINGLIVS ſuam ſe doctrinam à diabolo accepiſſe ipſi fatentur.

Lutherus.

Lib. de Miſſa angulari, & conſecratione Sacerdotum, qui extat Tom. 6 Ger. Ienenſi fol. 28. & Tomo 7. VVittembergenſi fol. 443. De meipſo incipiam, & coram vo-

[illegible] metum & dubitationem expon [illegible] I [illegible] Christum Dominum noſtrum adeò terr [illegible] mortis terrore concuſſum, vt quaſi in d [illegible] ionem incideret, [illegible] & ſolicitus, ne a [illegible] bſorberet [illegible].

6. Contra deſcenſum [illegible] ad inferos.

[illegible] Act. 2 [illegible] Non derelinques animam meam in inferno [illegible] Non relinques cadauer meum in ſepulchro. Re [illegible] editione, [illegible] veteri ve [illegible] e animam meam [illegible] rorem non temerè feci, cum h [illegible] locum à [illegible] queri ad ſuum I [illegible] animus & veteres [illegible] animæ Chriſti ad [illegible] excogitarunt.

7. De [illegible].

ZVINGLI [illegible] Sacramentar am [illegible] hemiam pro [illegible] mè, tam [illegible] niſtus ſacrariu [illegible] & d [illegible] uator, ver [illegible] F [illegible] D [illegible] viui corrupit Vb [illegible] omnes, & T [illegible] eum. Zuin [illegible] Das [illegible] bedeut [illegible] Mun [illegible] anno [illegible] adus Sch [illegible] Theologia Caluiniſt [illegible].

8. De F [illegible] & operibus.

Rom. 3. [illegible] P [illegible] cognite [illegible] pe [illegible] verit. Durch das [illegible] kompt nur [illegible] nuß der Sünden.

Rom. 3. 28. Arbitramur iuſtificari hominem per fidem ſine operibus legis. [illegible] Gehalten es nun daß [illegible] des Geſetz werck [illegible] durch den [illegible] particulam, nec [illegible] [illegible] tum; ſed de ſuo [illegible] ad confirmandum [illegible] iuſtificatione hominis dogma, addidit [illegible] quodam, non m [illegible] (Tomo 1. Germ. fol. 141) Doctor Martinus L [illegible] ſic vult, & dicit Papiſtam & aſinum [illegible] Sic volo, ſic iubeo, ſit pro ratione voluntas. [illegible] enim non diſcipuli, ſed m [illegible] ſtarunt eſſe. Lutherus ita vult, & ait ſe eſſe Doctorem ſuper omnes Doctores in toto Papatu [illegible] tem. Propter [illegible] debet vox [illegible] Teſtamento man [illegible] infaniam & ph [illegible] religant [illegible] non tam [illegible] indi [illegible] duas voces omnibus & [illegible] minum legum.

2. Pet. 1. Quapropter fratres magis ſatagite, vt per bona opera certam veſtram vocationem & e [illegible] facia [illegible] Darumb [illegible] veſt [illegible] vnd erwehlung feſt zu machen. [illegible] opera omiſit.

9. De Votis.

Pſal. 49. Redde Altiſſimo vota tua. [illegible] licet [illegible] ba expungere [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] non [illegible] mum [illegible]

P [illegible] c. & [illegible] num [illegible] mum præceptum, & [illegible] Sanctis, vel alia vota.

10. Contra caſtitatem, & Cœlibatum.

Prouerb. 31. ad illa verba: Mulierem fortem [illegible] inueniet? procul, & de vltimis finibus preci [illegible]

LVTHERVS ad marginem dictum rithmicum amatorium tamquam epiphonema quoddam accinit: Nicht liebers iſt auff Erdē/ den Frawen lieb/ wems kan werden. Nihil amabilius vel ſuauius eſt in terra, quàm amor mulierum, ſi cui is contingere poteſt.

1. Cor. [illegible] Nunquid non habemus poteſtatem mulierem ſororem circumducendi. Lutherus de ſuo [illegible] in vxorem, vel pro vxore.

LVTHERANORVM, &c. IMPIETAS & maledicentia in Sanctos Dei.

Martinus Lutherus.

Ad Pſalm. 45. [illegible] labijs tuis. Perſtringit hic quoque [illegible], qui etiam habuit labia, [illegible] una, inta [illegible] [illegible] in quibus non eſt verbum gratiæ, [illegible] æ, mortis, peccati. C [illegible] omnes ſapientias Moſi, Gentium, Philoſophorū, & inuenies eas coram Deo [illegible] vel idololatriam, vel ſapientiam hypocriſicam, vel ſi eſt politica, ſapientiam iræ. Chriſtus non [illegible] ſeuerus, mordax, vt Moſes, qui inſtar [illegible] ro [illegible] ræ terret [illegible] alo- [illegible] itur, vt præ timore [illegible] cor alicuius [illegible] Habet labia di [illegible] maricata grano Gnidij & felle, imo tartarea igni. Apage ego cum M [illegible] non terrebis [illegible] anguſtata [illegible]

[illegible] ad Galatas: Eſto Eccleſia Auguſti- [illegible] res item [illegible] rus, A [illegible] vnde [illegible] erro [illegible] doceant tamen mea [illegible] modi, quæ [illegible] Dei [illegible] Apoſtolus [illegible] ſummus viuebat [illegible] verbum Dei [illegible] A [illegible] no [illegible] peccauerit vt vo- [illegible] viderint alij. Hoc ſcio, quòd [illegible] lat [illegible] ne cogebantur ad [illegible] aiſmum, [illegible] per [illegible] um [illegible] nt [illegible]

[illegible] Om [illegible] um [illegible] in eo c [illegible] mu [illegible] um or- [illegible] unt, & [illegible] d [illegible] res [illegible] nuerunt, [illegible] ca [illegible] uerunt, & aperte [illegible] nomen [illegible] orum an- [illegible] vel [illegible]

Tomo 4. Germ. fol. [illegible] eſt [illegible] Sanctus eſſet [illegible] [illegible] Sanctus [illegible] dicat, [illegible] peccat [illegible] est [illegible] Igitur credet [illegible] habe [illegible] & Dei verbum [illegible] nec [illegible] quam [illegible]

[illegible]

[illegible] Omnes in Ch[illegible] [illegible] Petr[illegible] fit fo[illegible] [illegible] æquè in Ch[illegible]um h[illegible]

[illegible] *mone de Cru*[illegible] nus hom[illegible] deb[illegible] & [illegible] ita dicere V[illegible] ſcio, q[illegible] rnum [illegible]. Petro me[illegible] autem [illegible] m[illegible]s ſim [illegible] tam d[illegible] atq; ſan[illegible]us, quàm eſt D. P[illegible], age[illegible] er [illegible] meru[illegible] Eſt mera D[illegible] benig[illegible], & grat[illegible]a, &c. Neque eſt qu[illegible]d timeas, [illegible] Sa[illegible] [illegible] a[illegible]antu[illegible] ſi[illegible] mo[illegible] m[illegible] eput[illegible] hoc [illegible] q[illegible]d [illegible] poſſumu[illegible] hoc [illegible] co ſ[illegible] er[illegible]

N[illegible] bu[illegible] ſes Centur[illegible]

Centur[illegible] Actu[illegible] [illegible] rum cær[illegible] gant[illegible], à [illegible] er ſum eſſe v[illegible] q[illegible]d Actoru[illegible] nar[illegible] at[illegible] qu[illegible] in poſtr[illegible] ma [illegible] mam ve[illegible] ad Iacobum [illegible] m PAV[illegible] [illegible] retur, c[illegible] con[illegible] S[illegible] omnium Presb[illegible]rorum à Iac[illegible]o A[illegible] [illegible]lo & [illegible]x[illegible]eris perſuade[illegible] vt pr[illegible] pter Iudæos [illegible] urificet in tẽpl[illegible] [illegible] & D[illegible] [illegible] Qui certè [illegible] exigui tanti Doct[illegible] lapſu[illegible] non ſatis ra tionem abrogat[illegible] Legis Mo[illegible] hab[illegible]

Ioannes Brentius

In Apolog[illegible] conf[illegible] [illegible] E D. [illegible] A[illegible] & BERNABAS etiam [illegible] ce[illegible]tum Sp[illegible] [illegible]ctum, & ſimul etiam Eccle[illegible] erràrunt. Gal. 2.

V[illegible] lmus Cle[illegible]tius.

In Victoria v[illegible] at[illegible], & [illegible] Pa[illegible]us S[illegible] [illegible], At[illegible] m[illegible] [illegible] *quia* [illegible] *fatere* [illegible] *Luca qui-* [illegible]

[illegible] Du[illegible] bus [illegible] bus Matthæo & [illegible] [illegible] fid[illegible] adhiber[illegible] bet, quàm [illegible] S[illegible] naxi non[illegible] [illegible] mod[illegible] Ma[illegible]

C[illegible]

[illegible] Ioannis Br[illegible] [illegible] A[illegible] ſto[illegible]rum, ſed [illegible] ma[illegible] dato [illegible]

[illegible] Cl[illegible]

[illegible] nem [illegible]

LVT[illegible] ANO[illegible] VM [illegible] IMPI[illegible]

[illegible]

[illegible] Eccl[illegible] Au[illegible] [illegible]m. B[illegible] A D[illegible] D[illegible] [illegible] rbitrio [illegible] ores merus [illegible] mus [illegible] [illegible] d[illegible] ſi[illegible] rx ſin[illegible] [illegible] cu[illegible] [illegible] es [illegible] or [illegible] [illegible] ſcri[illegible]ſit in [illegible]la[illegible]m, & [illegible] d[illegible] ata[illegible], & a[illegible] [illegible] ſ[illegible] ig[illegible] quàm ieiun[illegible] Av[illegible] [illegible]re habet de fide ſ[illegible] [illegible]tati[illegible], & [illegible] vi[illegible] [illegible] hi[illegible] idem d[illegible] ueru[illegible] [illegible] ou[illegible] ni[illegible] [illegible] ad R[illegible] [illegible] q[illegible]d [illegible] & [illegible] [illegible]tur.

[illegible] H[illegible] [illegible] Du[illegible] n[illegible] d[illegible] b[illegible] [illegible] juto[illegible] m[illegible] p[illegible] [illegible] uatis ſit Ni[illegible] [illegible] men[illegible] Nu[illegible]lum [illegible] [illegible] m[illegible] iſimo. N[illegible] [illegible] cogeт[illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] di[illegible] [illegible] ca & ex [illegible] Hierarchia [illegible] eo [illegible] m [illegible] us vo[illegible] int[illegible] quum T[illegible] ui[illegible] e r[illegible] ummi & [illegible] ſ[illegible] x [illegible] læ. Nam n[illegible] ille Dio[illegible]yſi[illegible], qui [illegible] di[illegible] u[illegible] lus [illegible], ſ[illegible] s Par[illegible].

De captiuitate Bab[illegible]onica, [illegible] M[illegible] [illegible]um [illegible] cet tantum trib[illegible] [illegible] D[illegible] [illegible] co [illegible] mnia [illegible] ſint propè lum[illegible] [illegible]

Ad cap. [illegible] Din[illegible]yſius Areo[illegible] nih[illegible] habet [illegible] x [illegible] ion[illegible] ni[illegible] a[illegible] or tate, v[illegible]

[illegible] *ad Romanos* [illegible] Dico [illegible] com m[illegible]taria meras eſſe nugas & in[illegible]ptas, ſi tuis an[illegible] [illegible]rationibus compa[illegible]rentur.

[illegible] *ſeruo arbi*[illegible] [illegible] um iudici [illegible] bet, & m[illegible] [illegible] Scrip[illegible] [illegible] Hi[illegible]ronymus m[illegible] ur, [illegible] iudi[illegible], neq; d[illegible] x, &c. [illegible] car [illegible] im[illegible] quid mag[illegible] im[illegible] m[illegible] [illegible] dici po[illegible] t, q[illegible] m id [illegible] [illegible] ſeſſet [illegible]

[illegible] S[illegible] [illegible] H[illegible] [illegible] A[illegible] [illegible] [illegible] m[illegible]

[illegible]

[illegible] a auctori [illegible] eiu [illegible]

[illegible] 99. [illegible] R E [illegible] R [illegible] valent Diabo- [illegible] è decepit.

[illegible] modum leuite [illegible] C [illegible] an [illegible].

[illegible] *de* [illegible] *ate Pap* [illegible] mmentu [illegible] am [illegible] tatis,& ac- [illegible] gradus egregia [illegible] & inue [illegible] tamen au [illegible] oritatem. [illegible] m e [illegible] emptam præter [illegible] em cum [illegible] ve [illegible] rem [illegible] ne ſumt ho [illegible] te à non [illegible] pam [illegible] mp. Maximumq; [illegible] on- [illegible] ificem [illegible] on inter Canones,ſed in ter canes [illegible] un [illegible]

In captiuit ate [illegible] *lonica, cap de Bapti mo*: [illegible] o c [illegible] emptor M A [illegible] v [illegible] c omnibu [illegible] uis ſcribentibus, qui tant [illegible] m de mat [illegible] ia & [illegible] rma Sacrame [illegible] ntor [illegible] u [illegible] um o [illegible] mè ſcri [illegible] unt id eſt mortuam & oc [illegible] id [illegible] ntem [illegible] tam Sacramentor [illegible] m tractant. Cæte [illegible] vitam, & vſum, i [illegible] ſt promi [illegible] oni [illegible] iui [illegible] z [illegible] tatem, & noſtram fidem prorſus intactas r [illegible] n- quunt.

Phili[illegible]*pus* [illegible]*elanchthon.*

Lib.de Eccleſia: C Y P R [illegible] A N V S vrget [illegible] nas c [illegible] nonicas, quarum tunc v [illegible] us erat, & c [illegible] rm [illegible] piniones,quòd ſint nece [illegible] riæ,& ,ppter ea [illegible] r mit tantur peccata [illegible] fortaſſ [illegible] ſentiebat com [illegible] quàm loc [illegible] tus eſt, tamen i [illegible] errores no [illegible] ues, ſe [illegible] admodum denſæ ſtipulæ, o [illegible] rant [illegible] puram doctrinam de benefici [illegible] Ch [illegible] i. B [illegible] L [illegible] V [illegible] monaſticen,tamquam ſti [illegible] u [illegible] s, & laudat ho [illegible] vitæ genu [illegible] immodici [illegible] & fal [illegible] ræ- nijs, cùm quidem ab E [illegible] copo ſuo reprehende- retur.

Ad cap.14. epiſt. ad Romanos C R [illegible] E b- nico more ornauit ſtatuas, magnæ impi [illegible] tatis c [illegible] firmauit initia,in Eccleſias alienas ſi [illegible] in [illegible] ruim [illegible] mpſit [illegible] impiè diſtraxit coniugia, iniuſtus fuit erga eos,qu [illegible] infantes è monaſter [illegible] abſtrah [illegible] bant, mortuorum ſpectris credi [illegible] t, lap [illegible] us denique eſt in manifeſtam impietatem & tyrannidem.

Ioannes Bugenhagius.

Ad cap. [illegible] *Ione* C [illegible] rtum eſt, quòd O R [illegible] ſuis deprauat on [illegible] us & ignorantiæ tenebri [illegible] o [illegible] ſcurauit ſolem, [illegible] eſt Legem & [illegible] angel [illegible] um Dei, id eſt, totam S [illegible] am [illegible] que in hodiernum di- [illegible] m. G R [illegible] q [illegible] dem bonus & eruditus [illegible] ſ [illegible] imus erga tradition [illegible] um [illegible] nas & ſu [illegible] ci [illegible] multiplicando cõtra [illegible] ſti [illegible] m D [illegible] i, q [illegible] æ ſt [illegible] m. D [illegible] V S [illegible] criben [illegible] o fingi [illegible] um [illegible] Areo- pagi [illegible] am, quem P [illegible] con [illegible] er [illegible] a [illegible] ſtum [illegible] ce [illegible] tamen [illegible] ri [illegible] ta conuinc [illegible] , eum [illegible] aſi- num [illegible] umanum, & [illegible] e [illegible] oſt Apoſto [illegible] rum tempora.

Io[illegible] *C*[illegible]*inus.*

Lib.1.In [illegible] *ſtit.cap.1*[illegible]*.§.* [illegible]*4.* I [illegible] N A [illegible] endunt [illegible] ſi ve [illegible] int [illegible] uicquam haber [illegible] n [illegible] probent epiſtolas [illegible] gem tuliſſe de [illegible] us cor [illegible] nihil næn [illegible] ſ [illegible] t [illegible] n [illegible] mi [illegible] a ſunt, pu [illegible] Qu [illegible] nu [illegible] t [illegible] r [illegible] eſt [illegible] mpudetia, q [illegible] r [illegible] ad [illegible] um [illegible] ſtruunt.

[illegible] *m Cœna*. [illegible] e [illegible] ig [illegible] a citare, qu [illegible] ia g [illegible] r [illegible] ua a [illegible] r [illegible] tur [illegible] gas [illegible] ðm de [illegible] g [illegible] a, [illegible] te, [illegible] umina [illegible] a- [illegible] s [illegible] us na [illegible]

[illegible] p [illegible] ido [illegible] c [illegible] tamen ficti [illegible] ign [illegible]

[illegible] *Act* [illegible] m [illegible] a eſt eorum ba- bar [illegible] os [illegible] cæ [illegible] & Eccleſiaſtica hie- rarch [illegible] & [illegible] us, [illegible] ic D I O N Y- S I [illegible] m [illegible] chia non modò m [illegible] n [illegible] & [illegible] nachia [illegible] nugis re [illegible] eſt; ſ [illegible] m m [illegible] rdis commentis & impijs [illegible] ſcat [illegible]

Libro 4 [illegible] *cap.19 §.* [illegible] Di [illegible] um eſt H [illegible] R- N Y [illegible] P [illegible] *entia* [illegible] *poſt naufragium tabu- la*: cu [illegible] uſcunque ſi [illegible] quin p [illegible] tm [illegible] uni ſit, excu- ari nequit.

Ad [illegible] *ap.* [illegible] *Ione v.14.* H [illegible] mus vir natura fuit [illegible] u [illegible] tor [illegible] uſit proteruè [illegible] rũpenda Sc [illegible] ptu- ra: nul [illegible] a fuit [illegible] i religio [illegible] u [illegible] luc torquere Scri- pturæ l [illegible] os.

Ad cap.2. Habacuc v.19. G R [illegible] R I V S homo iam multis erroribus imbutus, vt [illegible] culum i [illegible] ud val [illegible] de corr [illegible] ptum fuit.

De vera [illegible] *le* [illegible] *hriſti reformanda ratione*: Si vn- [illegible] iam habent [illegible] udic [illegible], non multum D A M A- [illegible] N I auctoritati def [illegible] rent.

Theodorus Beza.

A[illegible]*ap.2 epiſt.ad* [illegible]*os* Certè hoc auſim dice- re, O [illegible] fuiſſ [illegible] ſ [illegible] ctum dia- [illegible] o [illegible] o g [illegible] m, A [illegible] cæ [illegible] itus e- u [illegible] rt [illegible] z [illegible] im.

[illegible] *mentar* [illegible] *& in* [illegible] *la Apo* [illegible] en [illegible] m [illegible] c [illegible] ie [illegible] m [illegible] inium [illegible] m [illegible] m, [illegible] ain [illegible] d [illegible] ſt [illegible] m [illegible] u [illegible] rit [illegible] m [illegible] u [illegible] m agi [illegible] m, [illegible] h [illegible] die Ana [illegible] p [illegible] iſtæ.

Pr[illegible] *atione in nouum Teſtam*[illegible] Orige [illegible] homo omnium [illegible] vnquam de [illegible] r [illegible] bus [illegible] acri [illegible] impu [illegible] us.

4 cap. [illegible] *3. Act. Apoſtolorum*: [illegible] N V [illegible] A- poſt [illegible] o [illegible] iurium, apertè blaſ [illegible] emum, ſcelera- [illegible] um, imp [illegible] umq; vocat, qui audacia inco [illegible] rabi [illegible] Scri [illegible] tur [illegible] pa [illegible] am detorſ [illegible]

De Po[illegible]*amia & diuorty*: N [illegible] obis [illegible] N I V S hac in parte audiedus, [illegible] uem [illegible] è in [illegible] ſt aud [illegible] r [illegible] in Canones pro [illegible] r [illegible] c [illegible] m [illegible] du [illegible] um [illegible] ſſ [illegible] quin Nicænæ [illegible] metro [illegible] e [illegible] u [illegible] t Intol [illegible] rab [illegible] i [illegible] ue [illegible] uoqu [illegible] , c [illegible] m hæc [illegible] *acient* [illegible] *rient* [illegible] *Eccl* [illegible] *qu* [illegible] *A* [illegible] *a, quæ a* [illegible] & Hieronymum [illegible] err [illegible] ſſet [illegible] c [illegible] uan [illegible] m A [illegible] o [illegible] verba, v [illegible] i [illegible] nom [illegible] d [illegible] ſt, [illegible] berorum, fi [illegible] os [illegible] at? Sed hæc [illegible] ſanctiſ [illegible] imi nugi [illegible] s ſat [illegible] d ad Canonas A [illegible] ſt [illegible] attinet, [illegible] ue [illegible] à neſcio q [illegible] o C [illegible] & Græcè [illegible] ditas attinet, cùm [illegible] r [illegible] o [illegible] hi mer [illegible] erentur, non [illegible] ſt qu [illegible] m [illegible] en [illegible], quicq [illegible] pro [illegible] erri po- teſt.

Ce[illegible]*tore Magde*[illegible]*enſes*

Cent. [illegible] *cap.1* [illegible] I R E [illegible] F O [illegible] O [illegible] ones incom- mo [illegible] a [illegible] ſu [illegible] as quaſdam n [illegible] eum ha- buiſſe ex ſer [illegible] cerni poteſt. Ita e [illegible] bſcurè & perplexè, [illegible] o [illegible] ero vocabu [illegible] erbi [illegible] λογ8 vti- tur, vt v [illegible] non perſpicuè inter v [illegible] rbum ſub- [illegible] ntia [illegible] & [illegible] rbum [illegible] ca [illegible] ſ [illegible] ori [illegible] ſtinguere [illegible] homine videtur ſe [illegible] qu [illegible] non ſit perfectus nit [illegible] , [illegible] uòd ſent [illegible] nt [illegible] de homine [illegible] cer do a [illegible] in [illegible] m Dei Chriſtum ſignificâri liberum a [illegible] ium etiam in ſpiritualibus ad- [illegible] erit.

[illegible] C[illegible] L[illegible]

[illegible] Peccat[illegible]

[illegible] cauſ[illegible] q[illegible] m[illegible] ne accıderit, [illegible] nec [illegible] m, id eſt, quanta [illegible] In Protreptico [illegible] orauit, vt no[illegible] m [illegible] erat, & v[illegible] ribus [illegible] omin[illegible]

Cent.4. cap.10 de [illegible] es in[illegible]dum apud eum au[illegible] onn[illegible] uæ nō ſine ſingulari opinion[illegible] & [illegible] ommo[illegible] cta v[illegible] ean tur, quæꝗ omnin[illegible] legenda [illegible] &c Nulla præterea de Spiri[illegible] ſancto re[illegible]igi[illegible] am protulit ſententiam. Nuſ[illegible] u[illegible] enim ſcribit [illegible] dorand[illegible] m nuſquam ei tribuit D[illegible] vocabulum nec de [illegible]ro arbitrio ſatis caut[illegible] oquitur.

Cent.4.cap.4. AMBR[illegible]SIVS lib. de viduis permulta craſſa habet [illegible] inuocandis mortuis.

Cap 10. In fine ſec[illegible]di Dialogi meminit Sulpitius, MAR[illegible]NVM [illegible]otuiſſe dæmon[illegible] agnoſcere, & ſuis nomin[illegible]bus increpare. Hęc ſanè [illegible] vera [illegible]unt, haud obſcurè indicant, Mart[illegible]num nigroman[illegible]cum fuiſſe.

De NAZ[illegible]ANZEN[illegible] No[illegible] nunqu[illegible]m in [illegible]buſdam part[illegible]us non [illegible] at [illegible] modè locutus [illegible] & peculiar[illegible] luſi[illegible] us.

Cen[illegible] cap. C[illegible]MVS honor[illegible] op[illegible] u[illegible] comiaſt[illegible] & ſynergiam v[illegible]lun tati[illegible] p[illegible]im[illegible] tendit, & [illegible]beri arbitrij [illegible]acr[illegible] agit.

De E[illegible]N[illegible] Eſt vbique ferè nimi[illegible] [illegible] adm[illegible] c[illegible] n[illegible] æ [illegible] [illegible] ariat in mu[illegible] hiſtorici[illegible] narratio[illegible] m[illegible] mè verò [illegible] um ratione. Sumpſit [illegible] E[illegible] a Con[illegible] o[illegible] ana[illegible]ic[illegible] ti[illegible]m [illegible] m, in T[illegible] ph[illegible], q[illegible] Ioanni inimi[illegible] gr[illegible]tia [illegible] Diaco[illegible] m ordina[illegible] Canon[illegible], qu[illegible] pub[illegible] a cócione Ioan[illegible] c[illegible] ag[illegible] c[illegible] n[illegible]

[illegible] *an to* [illegible] mmo[illegible] r[illegible] ſſi[illegible] è l omo [illegible] c[illegible] & v[illegible] eres, [illegible] Vigilan[illegible] e[illegible] cri[illegible] tis ad[illegible] rtus eſt; [illegible]d co[illegible] ic[illegible] magi[illegible] m[illegible] o[illegible] tunitate, quàm ar[illegible]u mentis & rationibu[illegible] au[illegible]t.

Cap.1 .de PA[illegible] ab[illegible] t ſuos craſſo[illegible] qu[illegible]ſ dam næuos. De lege [illegible]nquit, ſupra eam a[illegible]q[illegible] e[illegible] o[illegible] e[illegible] b ho[illegible] e[illegible] ſt a[illegible] ar[illegible] hab[illegible] S[illegible] n [illegible] defun[illegible] os [illegible] cat [illegible] ontra manda[illegible]um D[illegible] [illegible] quo[illegible] e e[illegible] uſdam poſſe exp[illegible] [illegible] a [illegible] nia [illegible] m nimi[illegible] m e[illegible] [illegible] m[illegible] gi[illegible] a[illegible] nquit, [illegible] rum [illegible] m A[illegible] a[illegible] a motū meder[illegible] m[illegible] [illegible] eci[illegible] uo[illegible] a[illegible] icul[illegible] ſticia corā De[illegible] [illegible] m [illegible] n [illegible] hriſtum non [illegible] exit, ſ[illegible] d n[illegible] m[illegible] r[illegible] buendo [illegible] eribus [illegible] uitus obſcur[illegible].

De C[illegible]RI[illegible]L[illegible] D[illegible] Habe etiam quoſdam [illegible] n[illegible] culo de [illegible]ber[illegible] r[illegible] io nimium [illegible] u[illegible] tribu[illegible] hum[illegible] n[illegible] [illegible] na de fide affirmat [illegible] em & ope[illegible] a[illegible] uar[illegible] eꝗ ſolam fidem [illegible].

Cent. 8. cap [illegible] *d*[illegible] N[illegible] E. [illegible]egi ſcripta [illegible] m [illegible]iligent[illegible] ac as [illegible] [illegible] as [illegible] oct[illegible] de Deo & Tri[illegible] rectam qu[illegible]dem tradid[illegible] d errone[illegible] opt[illegible] es & ſtipul[illegible] in alijs locis [illegible] t ſanè mul[illegible] Sanctorum interceſſio[illegible], d[illegible] m[illegible]ginum ad[illegible] ne, Mi[illegible] pro mortu[illegible] & a[illegible] Antichriſt[illegible] us

Cent 1[illegible] cap.1 . de BERNARD[illegible] [illegible]luit Deum Moozim [illegible] noui[illegible] um vit[illegible] ſuæ [illegible] u, mo nac[illegible] os ot[illegible] os ſed[illegible] mni[illegible] uit: [illegible] m[illegible] p[illegible] pugnator [illegible] Sedis An[illegible] c[illegible] ſti . coluit Deos ali[illegible] nos aſſeruation[illegible] R[illegible] q[illegible] arum.

Præfatione in Centur[illegible] 6. In [illegible] præter [illegible]REG[illegible]RIV[illegible] Pap[illegible] & F[illegible] p[illegible]u[illegible] os al[illegible] os h[illegible]bes [illegible] ignes Ec[illegible]leſiæ [illegible] ores, q[illegible]

m[illegible] ep[illegible] cæl[illegible] & t[illegible] [illegible] lè verſan[illegible] [illegible] inariumꝗ ido[illegible] um errorum [illegible]

B[illegible] pt[illegible]

In [illegible] *ce ſ*[illegible] [illegible] *06. fo*[illegible] B[illegible] R[illegible] A[illegible] [illegible] ſci[illegible] at[illegible] m, & [illegible] acodæm[illegible] Reliquias [illegible] B. M[illegible] [illegible] uinitu[illegible] [illegible] acta [illegible] ore [illegible] A [illegible] uit, ſim[illegible] lꝗ m [illegible] [illegible] ta[illegible] & [illegible]

ale [illegible] C[illegible] minem [illegible] riſum mene[illegible] [illegible] turæ [illegible] r [illegible] r m[illegible] [illegible] oa[illegible] ctia[illegible] c[illegible] ntrn[illegible] [illegible] m [illegible] c[illegible] ac[illegible] c[illegible] m & ir[illegible] ci[illegible] [illegible] ugnet, & [illegible] me[illegible] V[illegible] Ch[illegible] lia[illegible] d[illegible] m. atq[illegible] [illegible] ar[illegible] n[illegible] n[illegible] u[illegible] æ [illegible] m[illegible] m[illegible] eq[illegible] ie di[illegible] h[illegible]

al[illegible] T[illegible] A[illegible] [illegible] N[illegible] x[illegible] chum, & ri[illegible] n [illegible] cti[illegible] D[illegible] cto[illegible] m v[illegible] c[illegible] r

I[illegible] o [illegible] C[illegible] A[illegible] A[illegible] del[illegible] r[illegible] m[illegible] en[illegible] n & ſomniorū co[illegible] ctorem C[illegible] [illegible] N[illegible] P[illegible] tri ſucceſſorem ſu[illegible] er[illegible] ni[illegible] [illegible] am, [illegible] à [illegible] bo[illegible] faſ[illegible] st[illegible] [illegible] N[illegible] [illegible] NVM, d[illegible] s, [illegible] [illegible] el[illegible] tos, & ea propt[illegible] r [illegible] ign[illegible] qu[illegible] a beatur [illegible] t

Ioanne[illegible] Brentius.

In [illegible] *pologia confeſſionis* [illegible] *.em*[illegible] [illegible] *atio* [illegible] *Sa*[illegible]*lorum.* H[illegible] dem [illegible] Sanctorum o[illegible] at[illegible] be[illegible] o[illegible] S[illegible] n[illegible] os inuocare Et [illegible] a[illegible] ci[illegible] tat[illegible] c[illegible] mnen[illegible] um eſſ[illegible] qu[illegible] Sed vi[illegible] am quod res eſt, quæ [illegible] So[illegible] ria homini Hieronymiano conſ[illegible] re [illegible] m[illegible] tum oſte[illegible] es criptum Hie[illegible] m[illegible] a[illegible] gilan[illegible] ium. Ignotum non e[illegible] h[illegible] pocritis[illegible] onymu[illegible] xl[illegible] gumentis c[illegible] uctitiū Rhetor[illegible] m N[illegible] in[illegible] ræ le[illegible] ia e[illegible] quanta con[illegible] m[illegible] n[illegible] mus e[illegible] pro t[illegible] ugium afficiat[illegible] om matis honeſto viro indign[illegible] v[illegible] ru[illegible] ta m[illegible] ledicentia in adu[illegible] n[illegible] tur, q[illegible] àm ſecurè ſacræ Sc[illegible] æ [illegible] ia [illegible] queat, denique quàm [illegible] ſ[illegible] u[illegible] nanti[illegible] bat. Sotus obtru[illegible] il u[illegible] [illegible] uod po[illegible] u[illegible] r Ap[illegible] d[illegible] [illegible] m [illegible] ro[illegible] m [illegible] ndum.

Tilmannus [illegible]

[illegible] *ro arbitrio* C[illegible] N[illegible] [illegible] u[illegible] r[illegible] am[illegible] [illegible] us[illegible] e[illegible] [illegible] m [illegible] [illegible] Academia, [illegible] [illegible] x [illegible] homo d[illegible] a[illegible] æ d[illegible]ſpentiæ v[illegible] [illegible] erum intell[illegible] [illegible] et. [illegible] ix vlla[illegible] [illegible] r[illegible] uatione [illegible] o[illegible] no[illegible] [illegible] o[illegible] æ ſan[illegible] s [illegible] nis [illegible] phemia nu[illegible].

[illegible] eodo[illegible] us S[illegible]

[illegible] *o* [illegible] *ari ia* Man[illegible] [illegible] aud [illegible] eniu[illegible] rr[illegible]

[illegible]

De [illegible] homo [illegible] qui [illegible] meder [illegible], & Ca[illegible] opinion[illegible] uo b[illegible] N[illegible] mouear[illegible] ta. [illegible] Gr[illegible]or[illegible], cui [illegible] ſu[illegible] n[illegible], ed[illegible] omni m[illegible] ac [illegible] tento[illegible] Viſſ[illegible] ac[illegible] ptam [illegible] amſi[illegible] [illegible] homo [illegible] tu bar barus, [illegible] miré ſu[illegible] dec[illegible] m [illegible] utamq; erudi[illegible]onem ſ[illegible] v[illegible] per[illegible] lin-guarum [illegible] acre & prium[illegible] cium, ſ[illegible] diorem [illegible] maois rudi[illegible]em.

[illegible]ar Peucerus.

In Chronicu [illegible] MA[illegible]NVS ſuper-ſtitionum archit[illegible]ctus.

Lut[illegible]erani.

Libro Germanico, [illegible] ſentem [illegible] grandi [illegible] contra Deum De[illegible] rium, qui [illegible] ido um [illegible] ter corru[illegible]torem hon[illegible] Antichr[illegible].

A[illegible]am S[illegible]ultetus Num[illegible].

In [illegible] *Doctorum* [illegible] certa [illegible]mero [illegible] CAR[illegible] Non[illegible] uenit, ſintne [illegible] rom Ignatij [illegible] denitur [illegible] lucem pro[illegible]erunt.

Lib.1.cap.17. [illegible] Dubie pr[illegible] de [illegible] nimarum poſt mortem [illegible] Iuſtino a-gnoſco cauſam triplicem, quarum prima [illegible], cuius inſtituta adoleſcens di[illegible] cumquibus nimis familiarit[illegible] cia [illegible] Docto[illegible]um quorundam in[illegible] In Platonis ſcho[illegible] nata eſt [illegible] bertate vo[illegible]untat[illegible] [illegible] Dei [illegible] nefcit [illegible]

Lib.2.ca[illegible] in A[illegible] Philo[illegible] rerum [illegible]

[illegible]

[illegible] eſt [illegible] viru[illegible] [illegible] Maria. Q[illegible] [illegible] m, n[illegible] [illegible]at A[illegible] acon[illegible]

[illegible]*ap.*[illegible] TERTVL[illegible]ANV[illegible] rum ar-[illegible] poſt [illegible] P[illegible] auu[illegible] immo[illegible]us [illegible] martyrij lau[illegible] m[illegible] mer[illegible] rum mer[illegible] to[illegible] & pu[illegible] ſuperſtiti [illegible] Vt[illegible] aſſ[illegible] animas prius p[illegible] pud [illegible] corpora.

Lib.8.cap.2. CY[illegible]R[illegible]ANVS doct in m[illegible] In-ſtificatione fid[illegible] operum co[illegible]fundit [illegible] m operum m[illegible] contra[illegible]icit [illegible] in doctrina de[illegible] nimi[illegible] & [illegible] Baptiſmum [illegible] tum [illegible] al[illegible] err[illegible] tur nimirum [illegible]onem latronis [illegible] ptiſmi [illegible] ſecr[illegible] & vnctionem [illegible] ptas retinet: nimis [illegible] poſt mortem [illegible] apud [illegible] memores.

LVTHERANORVM DE IMPIE[illegible]

[illegible] Principes.

M[illegible]inus Lutherus.

Adu[illegible] Ar[illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] is nunc [illegible] mis eſt [illegible] catem [illegible] Euangel[illegible] habere, hunc [illegible]

[illegible] Imp[illegible] r[illegible]nales, [illegible] copi, [illegible] Reges, Pri[illegible]cipes, [illegible] ul[illegible] dæ[illegible] aber[illegible] ignem [illegible] & n[illegible] lam gratiar[illegible] m actio[illegible] is Lu[illegible]heri inſtoct[illegible] [illegible], verum at[illegible] ne ſanctum Euange[illegible] Mar[illegible]inus L[illegible]herus vocatus atq[illegible] hoc f[illegible], vt fier[illegible] m [illegible]octor ab[illegible]qu[illegible] mea [illegible] m[illegible] a obedientia [illegible] ibi oportuit me Doct[illegible] ſacræ S[illegible]ipturæ iurare, & [illegible] ipſam purè ac [illegible] prædi[illegible] ac [illegible] m Interd[illegible] ergo cecidit mi[illegible] rohibere; id [illegible] ſemper [illegible] ati [illegible] mbul[illegible] ca[illegible] m[illegible] mortem meam [illegible] m. Sanct[illegible] [Io]annes de me pro[illegible] quan[illegible] Conſtantia in Bohe[illegible] ras mit[illegible] N[illegible] c[illegible]bunt quendam an[illegible] nim anſerem d[illegible] uni) at poſt cétum [illegible] cantar[illegible] am cygnum, [q]uem [illegible]

[illegible] *admonitione ad [illegible] Germanos*: De cætero non [illegible] aut alterum [P]apiſtam, ſed totum Papatum [illegible] exoratum volo, q[u]ouſque iudex in cæ[illegible] ſignum faciat. Neque vo[lo] neque poſſum mi[illegible] Dei [illegible] Eorum [illegible] [illegible]uia, [illegible] moſitas: cor[illegible] ra, m[illegible]. No[illegible] homin[illegible]m coſcienti[illegible] mittere [illegible] ſeditioſa ſit [illegible] [illegible] iſtud [illegible] & [illegible] her[illegible]

[illegible] coe[illegible] ſi poſt mo[illegible]

[illegible] I[illegible]o & [illegible]

[illegible] m Papam [illegible]

[illegible] A[illegible] A.

[illegible] qua mod[illegible] a L[illegible]m [illegible] Petrus M[illegible]

[illegible]

[illegible]

ſtrum [illegible]
& [illegible]
non [illegible]

Ad [illegible] *Eu*[illegible] [illegible]

[illegible] Ange-
[illegible] M[illegible] [illegible] *Angelum*, [illegible]

T[illegible] [illegible] *incon*[illegible] [illegible] Germanorum Prophetam & Apoſtolum, qui à nullo quicquam di[illegible] [illegible] N[illegible] quicquam [illegible] nemo quicqu[illegible] [illegible] præſtitit Quod [illegible] quod [illegible] [illegible] hunc oportet, tamquam [illegible]minabilem, excommu[illegible]tum & hære[illegible].

[illegible]

Ia[illegible]

[illegible]

[illegible]

Ioannes [illegible]

[illegible]

P[illegible]

[illegible]

Ioannes [illegible]

[illegible]

[illegible] &c. [illegible] do.

Martinus Lutherus

[illegible] de vi [illegible] *& multiplica-* [illegible] non eſt præceptum [illegible] quàm præceptū, [illegible] od nos non poſſ[illegible]mus [illegible] ire, [illegible] præ[illegible] mittere ſed [illegible] inde [illegible] neceſſarium eſt, quàm edere, bibere, ludere, expuere, purgar[illegible], & [illegible] are. Sicut enim in mea manu nō eſt, qu[illegible] nus ſim mas ita minimè ſitum eſt in m[illegible], vt ſim ſine muliere, &c. Si [illegible] ter alteri ſ[illegible] ſ[illegible] m ſubtrahat, ſic vt debitam coniuga[illegible] præſtare non velit, quemadmodum multæ pertinaces mulieres [illegible] ūtur, quæ ex nimia p[illegible]rtinacia, nec ſi maritus d[illegible] adult[illegible] rium [illegible] omnii[illegible] ter, nihil tamen mouen[illegible] [illegible] locu[illegible] eſt, [illegible] Si tu nun vi[illegible], ve[illegible] ta ia[illegible] nnn v[illegible] vxo[illegible], v[illegible] tiat ancilla: ita iam [illegible] v[illegible] [illegible] ue dicat eamque admoneat [illegible] alij viri [illegible] icet, qu[illegible] publicè conſtet de eius pertinaci[illegible], & publicè arg[illegible] tum non vul[illegible], [illegible] cam [illegible] Eſtheram, & dimitte Vaſthi quemadmodum Rex A[illegible] rus f[illegible].

Tomo 1 epiſtolarum Latinarum [illegible] ad Phil[illegible]: Ego hic inſenſatus & ind[illegible] ſe[illegible] o in otio, proh dolo[illegible] arum orans, nihil gemens pro Eccleſia Dei, quin carnis meę indomitę vr[illegible] magnis ignibus [illegible] ſum[illegible]; q[illegible] feruere ſpi[illegible] debeo, ferueo carne, l[illegible] pigritia, otio, ſomnolentia, ac neſ[illegible] o, an, quia vos non oratis pro me, Deus à me auerſus ſit [illegible] iam in locum meum ſuccedis, do[illegible] nis Dei gratior & gratior. octo iam dies ſunt quod nihil ſcribo, neque oro, neque ſtudeo, partim [illegible] tentationibus carnis, partim alia moleſtia vexatu[illegible].

Folio [illegible]. Sufficit, quòd agnouimus diuitias gloriæ Dei, Agnum, qui tollit peccata mundi. ab hoc n[illegible] n auellet nos peccatum, etiamſi millies vno die fornicemur, aut occidamus.

In Colloquijs [illegible] Tomo 1. cap[illegible] loco [illegible] ſtiua. fabula: Pædagogus [illegible] org[illegible] Ducis cùm in balnea publica iuiſſet ſine femorali, cui cùm ancilla obuiaſſet, femorale offerens, induit, ita tamen, vt teſtes tegerentur, priapo eminente [illegible] cunda ancilla conſueto more ei femorale indu[illegible]. Reſpondet Martinus Lutherus Maiorémne induſtriam habere [illegible] beret, quàm Dux Ioannes, ſuus diſcipulus qui cùm ſemel in menſa ſediſſet, eiusque pri[illegible] ex tibial[illegible] prodiſſet, nec eum cegerit, ibi a[illegible] nuit e[illegible]m ſuus architriclinus his ver[illegible]: Domine clement[illegible], quale erat animal, quod hodie à patre tu[illegible] mp[illegible]m eſt? Reſpondit [illegible]: Taurus erat. A[illegible] cōtra baculo[illegible]us priapum tang[illegible] dixit: [illegible] tuam clemētiam magnam [illegible] m [illegible] rne tauri comediſſe. Tales, inquit M. L. ſunt Princi[illegible]m mo[illegible], q[illegible] iogento & virtute al[illegible] ant [illegible] beni, &c.

M[illegible] ter quædam gar[illegible], mul[illegible] m ſibi ſapere vide[illegible], acc[illegible] Martinum Luth[illegible] u[illegible] tereni ſe aud[illegible] e concionem [illegible] D. I[illegible] n [illegible] locum: *Verbum caro factum eſt* &c. qu[illegible] m[illegible] a res. M. Lutherus tacuit, i[illegible] m [illegible] ue dimiſit, po[illegible] a dixit. ibi erat ſ[illegible] ig[illegible], vix locus mihi dabatur cum [illegible] eram enim captus. Si quis cum [illegible] us [illegible] diſputare cogi[illegible]r, [illegible] le ex ſpiritu in ca[illegible] ru[illegible] ret.

Tom. [illegible] N[illegible] clam celebraſſem [illegible] m[illegible] ediſſent quia o[illegible] es a[illegible] n[illegible] non [illegible] am, ſ[illegible] m.

[illegible] *eq*[illegible] *ca* [illegible] *ione.* Vt [illegible] p[illegible] potu[illegible] c[illegible] r[illegible], c h[illegible] ne[illegible] t [illegible] m[illegible] e a[illegible] neat. Nam natur[illegible] [illegible] nda [illegible] n[illegible] poſſumus ab i[illegible] is ſeparari. [illegible] vtero mul[illegible] erum concepti, [illegible] & educati [illegible] mus. ita vt [illegible] ron[illegible] ra [illegible] te m[illegible] ero ſit, &

[illegible] neri nequit, vt [illegible] [illegible] mus multa ſe[illegible] [illegible] res eſt mu[illegible] [illegible] uic morbo mederi. Euſt[illegible] ch[illegible] m h[illegible] [illegible] mo fa[illegible] re potuiſſet.

Præfatione in [illegible] *conomiam Meng, Tomo 4 German.* [illegible] 6. Quemadmodum grau[illegible] & ſeuerè præcepit Deus: *Non occides, non mœchaberis*: eodem modo, & multo magis præceptum eſt, vxorem duces, maritum accipies.

Ioannes Caluinus.

Hieronymus Bol[illegible] in eius vita: Caluinus cùm Nouioduni curatum Beneficium, & aliud Sacell[illegible] cuiuſ[illegible] m Sacerdotium ob[illegible] ner[illegible], Sodomitici ſceleris con[illegible] uictus in vitæ [illegible] cr[illegible] m[illegible] n venit, vt igni concremaretur. Cæterum E[illegible] iſcopi vrb[illegible] commiſeratione pœn[illegible] mderata, cauterio candenti eius humero lilium [illegible] ſt[illegible] ſtum. Quam ignominiam haud ferens, vendidit Ben[illegible] ficia ſua, & in Germaniam ſe contulit, mutato prius nomine nam pro Cauuino Caluinum [illegible] voritabat, & aliquand[illegible] Carolum de Heppe aut Happe.

D. Iacobi de Burgundia, Domini de Fallais Ge[illegible] uę ægrotantis vxorem ſępe ſic eſt allocutus Propheta æthereus: Qui[illegible] facies hoc homine tam malè aff[illegible] nunquam erit tibi vt ſeruitium exhiber[illegible] quea[illegible] me ſi audies, mori ipſum ſines, & [illegible] tu [illegible] abeſt, vt mortuus ſit quem ſi mori cō[illegible] ngat, nos inter nos coniuges [illegible] mus. Quo ſermone indignata nobilis fœmina marito perſuaſit, vt Geneua relicta ad Bernenſes ſe conferret. Cuiuſdam nobilis vxor, iuuencula, blādu[illegible] bellul[illegible], elegan[illegible] forma atque alacris frequen[illegible] r à Caluino inui[illegible] batur abſence marito, maximè v[illegible] nocturno tempore adeò vt ancilla iuramento adacta poſt confiteretur, ſe veſtigia in lecto heræ ſuæ duplicia offendiſſe, etiamſi maritus peregrè abeſſet: atque Caluinus illic ea nocte & c[illegible] rat, & dormierat.

Theodorus Beza.

In carminibus impreſſis Lutetiæ 1548. Carmine de ſua in Candidā & Audebertū beneuolentia

Abeſt Candida, Beza quid moraris?
Audebertus abeſt, quid hic moraris?
Tenent Pariſij tuos amores,
Habent Aurelij tuos le[illegible]*rs.*
Et tu [illegible]*elijs man*[illegible] *pergis.*
Procul [illegible]*andidulaq;, amoribusque,*
Et lep[illegible]*ribus, Audebertuloque?*
Immò [illegible]*ezelij procul valete,*
Et vale pater, & valete fratres:
Namq; [illegible]*ezelijs carere poſſum,*
E[illegible]*ater, parente, &* [illegible]*:*
At non [illegible]*andidula, Audebertulo q;.*
Sed vtrum, rogo, præferam d[illegible]*rum?*
Vtrum inuiſ[illegible] *me decet pri*[illegible]*?*
An quemquam tibi, Candida, antep[illegible]*nam?*
An quenquam anteferam ti[illegible]*, Audeberte?*
[illegible]*uid ſi me in geminas* [illegible]*m*[illegible] *partes,*
[illegible]*arum* [illegible] *altera Candidam reuiſat,*
Currat altera verſus Audebert[illegible]*?*
At e[illegible] *Candida ſic amat amans,*
Vt totum cupiat tenere [illegible]*zam;*
Sic Beza e[illegible] *cupidus* [illegible] *Audebertus,*
Beza vt [illegible] *lat integro potiri:*
[illegible] *quoq*[illegible] *ſic &* [illegible]*, illam,*
[illegible] *totum* [illegible]*piam videre vtrumque,*
Integr[illegible] *frui* [illegible] *teger duobus.*
[illegible]*va erre attame*[illegible] *alterum neceſſe eſt.*
[illegible]*utram rimium neceſſitatem*
[illegible]*am tamen alt*[illegible] *eſt.*

LVTHERANORVM [illegible]

[illegible] *minum omnium* [illegible] *g.*

M[illegible] IVNTVR E[illegible]

MARTINVS L[illegible] *in* [illegible] *prussia*: Christi [illegible] Papam [illegible] peccatorum satis[illegible] ex parte nostra [illegible] ne[illegible] esse [illegible] minum. Asseri[illegible] autem [illegible] ex[illegible] Deum [illegible] nos à peccatis [illegible] quæ nulla [illegible] in arb[illegible] vel fac[illegible], quod est iniu[illegible].

Id [illegible] *Gen.* Asse[illegible] Louanienses palam negan[illegible] Propter [illegible] negant nos h[illegible] vitam [illegible] Christum, & [illegible] *Ecce Agnus, qui* [illegible] *peccata mundi* &c.

Ad [illegible] *Galatas* Sub Papa [illegible] Pontificia, [illegible] omnes [illegible] docti [illegible] Cardinales [illegible] Scholastici vnquam [illegible] runt, qui [illegible] Euangelium [illegible] quem [illegible] rent quidem.

[illegible] *m. cap. de* [illegible] Præcipua Christi [illegible] per [illegible] Lutherus [illegible] Papa cum suis omnino infestatur hanc doctrinam.

PHILIPPVS MELANCHTHON *in disputatione* [illegible] *Louanien*[illegible] *propo*[illegible] Detra[illegible] gloriæ [illegible] peccata propter [illegible] propter Christum.

Præfatione in [illegible] Au[illegible] gloria [illegible] Christum [illegible] primò vulgatum.

Apol[illegible] *de* [illegible] *traditionibus hum*[illegible] Euang[illegible] cet nos [illegible] propter [illegible] remissionem peccatorum [illegible] alium Mediatorem co[illegible] traditiones [illegible] propter has [illegible] peccata [illegible], per has [illegible] placar[illegible] Deum [illegible] placatum & pro[illegible] propter t[illegible], & [illegible] propter Christum [illegible] immen[illegible], imò Bibliothecæ totæ [illegible] Christo de fide in Christum [illegible] bonis operibus [illegible] que vocat [illegible] sed tantum co[illegible] traditiones, & harum interpretationes. De iustitia fidei, & fide in Christum nihil dicunt: imò hanc salu[illegible] Euang[illegible] partem lacer[illegible] conuitiis.

C[illegible] MANSFE[illegible] IVM, *capite de erro*[illegible] *rum* E[illegible] sectæ [illegible] quòd Christus, [illegible] mediator & intercessor [illegible] fuerit, nunc tamen non sit [illegible] Sanctos intercessores ac mediatores nostros esse.

3 De Fide in Christum.

Ca[illegible] *per d*[illegible] *docere impium non* [illegible] *iustificari* [illegible] *tem* [illegible] *necessariam:* [illegible] *neminem saluari posse* [illegible] *demonstrab*[illegible] *lib.*

M[illegible] VR ER[illegible]

MARTINVS LVTHERVS *de captiuitate Babylonica, cap. de Pœnitentia* [illegible] on hac co[illegible] nta Babylonia nostra, [illegible] que ad[illegible] extinx[illegible] pu[illegible] negar[illegible] necessariam esse [illegible] sacram[illegible] de [illegible] esse [illegible] docuerunt [illegible] prorsus [illegible] facere[illegible] & [illegible] m, vt quæ [illegible] us, sed m[illegible] [illegible] am.

[illegible] *d. apud* [illegible] Papistæ [illegible] nec docuerunt, n[illegible]

Adu[illegible]

[illegible] Lege libros [illegible] Sophistarum [illegible], & videbis eos nec promissionis, [illegible] vllam mentionem fa[illegible]re. Has enim Pœ[illegible] partes [illegible] suas omittunt, & solis mortuis [illegible] omnibus lumines exagitant.

[illegible] *Germanicu capite de morte.* Monstra[illegible] vnum locum de iustificatione fidei in Decretis, in Decretalibus, in Clementinis, in omnibus scribentibus omnium Summarũ & Sen[illegible] tarum, [illegible] omnibus Sermonibus monachorum [illegible] Synodorum, in omnibus Postillis [illegible] Hieronymo, & Gregorio, &c.

[illegible]PPVS [illegible]ELANCHTHON *in Apologia con*[illegible] *Augustan*[illegible] *de Iustificatione.* Aduer[illegible] hominem iustificari d[illegible] lectione & operibus [illegible] fide, qua apprehendimus propitiatorem Christum, nihil dicunt, imò hanc fidem imp[illegible] improbant [illegible] sententiis, [illegible] terro & suppliciis conan[illegible] delere.

[illegible] *de* [illegible] D[illegible] hac fide consequente remissione [illegible] atorum [illegible] tanta mo[illegible] num, Glossa[illegible] m, Summarũ, Con[illegible] m. Nusquam [illegible] Christus legitur: tan[illegible] supputatio [illegible] peccatorum.

Cap. de [illegible] De fide, qua gratis consequimur remissionem peccatorum, nulla prorsus fiebat ab ad[illegible] tariis mentio [illegible] de [illegible] fidei [illegible] desperatio[illegible], de gratuita remissione [illegible] ter Christum, omnes [illegible] omnes aduersari[illegible] m[illegible] es mutæ erant.

In articulis Smalcaldicis articulo 3 de [illegible] *Papistarum Pœnitentia* Hi vero neque Christus locum habebat, [illegible] fiebat vlla mentio de fide: sed pro[illegible] ram Deo viuere, atque abolere [illegible].

In d[illegible]*utatione* [illegible] *Pœnitent*[illegible] *propositione* [illegible] Stultè & [illegible] Scholastici, peccata remitti [illegible] sine fide.

[illegible] *Is.* [illegible] *commum*[illegible] *fol.* [illegible] *91.* E[illegible] cùm in quodam [illegible] diuertorio [illegible] que [illegible] Testamentum reperisset, [illegible] libro incidit in locũ Pauli ad Romanos. *Arbitramur fide iustificari hominem absque operibus legis.* Ille ibi ira commotos, [illegible] O Paul[illegible] num & tu [illegible] abiecit.

4. De grati*a* Dei.

Q[illegible] *semper docuerint, & adhuc d*[illegible] *Baptismum, propriis natura*[illegible] *De* [illegible] *gratia & auxilio* [illegible] *ostendemus Tom.* [illegible] *lib.* [illegible] *3.*

[illegible] VNTVR ER[illegible]O

MA[illegible] LVTHERVS *ad librum Ducis Georg*[illegible] *1533.* Papistæ docent posse hominem pr[illegible] naturæ viribus sine gratia, Dei mandata seruare. Magister meus Occam scribit, nusquã [illegible] eras literas fing[illegible] dono Dei opus esse [illegible] diuina mandata. Hic [illegible] viri [illegible] bamus [illegible] adhuc pro[illegible] erum & [illegible] quòd possimus serua[illegible] mandata di[illegible] D[illegible]

[illegible] Pr[illegible] m fide [illegible] hominem [illegible] uræ [illegible] est, omnia Dei mandata perficere.

P[illegible]PP[illegible] M[illegible]ANCHTHON [illegible] Se[illegible] ter P[illegible] duc[illegible] nes [illegible] ne Spiritu sancto [illegible] eum [illegible] & prece[illegible] D[illegible] ad sul[illegible] tiam actuum, [illegible] gra[illegible] & [illegible]

[illegible]

Ac apud [illegible] Romanos [illegible] Scholaſtici adeo extenuant [illegible] Originis, vt ſi quis rectè conſideret [illegible] Pelagianizare. Docent [illegible] tionem ſeu reatum [illegible] verè obedire, & ſatis [illegible] turalibus.

5. *De Libero Arbitrio.*

Quàm multa, [illegible] Latini Patres [illegible] Tomo 2. [illegible]

MENTITVR [illegible]

MART[illegible] *in capite* [illegible] dioſiſſimum [illegible] nos concedimus Deum hominoi [illegible] voluntatem.

6. *De Sanctorum [illegible]atione.*

De Sanctorum [illegible] Magn[illegible] Chry[illegible] Clemens [illegible] Theodoreti, Ant [illegible] Cheſoner, Aretæ Caſar[illegible] Ambroſ[illegible] Damaſ[illegible] Tridentini, Maximi [illegible] Arela[illegible] Conſtantie[illegible] [illegible] Latinorum Patrum, qui [illegible] Magnum ætate antecedunt [illegible] articulo 4 [illegible] culo 6 pag [illegible]

MENTITVR [illegible]

PHILIPPVS MELANCHTON *in Apologia capite [illegible] inuocatione Sanctorum*: Allegant Cyprianum, quòd viuum Cornelium rogauerit, vt deceſſit pro fratribus [illegible]. Hinc exemplo probant mortuorum inuocationem. C[illegible] Hieronymus contra Vigilantium. [illegible] & centum annos vici[illegible] Hieronymus Vigilantium. Sic triumphant adu[illegible] bellatum: nec vident [illegible] contra Vigilantium nul[illegible] inuocatione. [illegible] non de inuocatione. [illegible] ptores ante [illegible] inuocatio[illegible] ntibus, quæ nunc decent aduerſarii de applicatione meritorum, non habet teſtimonia veterum ſcriptorum.

7. *De [illegible]*

[illegible]

[illegible]

MENTITVR [illegible]

MARTINVS LVTHERVS [illegible] *Papa* [illegible] pene integram [illegible]

[illegible] *cap. de* [illegible] Deo ratum [illegible]

[illegible] Paulus [illegible] Iudæos [illegible] & [illegible]

8. *De Romano P[illegible]*

Quæ [illegible] Romana [illegible]

MENTITVR [illegible]

MARTINVS LVTHERVS [illegible] *patum Romæ, in datum* [illegible] extra me[illegible] Chriſtum & [illegible] quis [illegible] poteſtatem ligandi [illegible] deret. Qui non [illegible] peccatum mortale committit.

[illegible] denter docet Papam [illegible] latum a Papam Vica[illegible] num Chriſti ſacerdotum [illegible] caput ain ſuis Decret[illegible] eſtate ſupra Scrip[illegible] itatem [illegible] pretandis ijs locum dat Patribus, in definiendis cauſis Apoſtolicæ Sedis auctoritate pr[illegible] [illegible] domious eſſe Scr[illegible] [illegible] Canones, vbi [illegible] Canones [illegible] tati, diſt 11. Addit exemplum [illegible] pentem reſiſtentis. N[illegible] Canonem [illegible] ſine is palpab[illegible]

[illegible] quatuor [illegible]

[illegible]

adhuc doceant, oſtendimus libro 7. articulo 21 pag. 945.

MENTITVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS *libro de Conciliis*: Illi ſycophantę, qui paraſitantur Papę, adeò ſunt dementati, vt hoc paradoxon audaciſſimè defendant, Concilia poteſtatem habere condendi nouos articulos fidei, & mutandi veteres.

10. *De D. Hieronymo.*

D. Hieronymum ſatis multa ſcripta reliquiſſe de Chriſto Saluatore, de fidei iuſtificatione, & operibus fidei oſtendimus Tomo 1. lib. 2 articulis ſingulis. Tom. 2. lib. 3.

MENTITVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS *in Colloquiis Germanicis, capite de ſcriptis Patrum*: Hieronymum legere licet propter hiſtoriam. Nam de fide, & vera religione ne verbum quidē in eius ſcriptis extat.

In Colloquiis Latinis Tom. 2. cap. de Patribus: Hieronymus nihil de Chriſto tractat, niſi quòd nomine ſolùm vtitur: neque de fide, ſpe, charitate, neq; de operibus fidei loquitur. Ideo Staupitius diligēs eius lector dixit: Scire cuperem quomodo Hieronymus ſaluatus ſit.

Diuus Hieronymus epiſtola 57. ad Damaſum negat dicendas eſſe tres hypoſtaſes, aut tria enypoſtata, quòd in iis veneni aliquid lateat; ſed voce homouſii ibidem vtitur.

MENTITVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS *in confutatione rationis Latomianæ:* Si odit anima mea vocem Homouſion, & nolim ea vti, non ero hæreticus; nec eſt quòd mihi obiectes aduerſus Arianos receptum à multis, quod & Hieronymus optauit aboleri, ideoquè non effugerunt periculum hoc inuento vocabulo, vt Hieronymus queratur neſcire quid veneni lateat in literis & ſyllabis, adeo vt Ariani magis quàm Scripturas exagitabant.

Lib. de Conciliis: Sanctus Hieronymus, vehementer perturbatus, lamentabiles literas ſcribebat ad Epiſcopum Romanum Damaſum, & cupiebat expungi vocabulum Homouſios.

11. *De peccato Originali.*

De peccato Originali quàm multa, quàm expreſſè, & quàm præclarè ſcripſerint veteres Græci & Latini, oſtendemus Tomo 2. libro 2.

MENTITVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS *in Colloquiis Latinis cap. de adulterio*: Peccati originalis vſque ad Auguſtinum nullus Patrum mentionem fecit. Auguſtinus primus peccatū Originis, & actuale diſſeruit, quòd ſcilicet eſſet concupiſcentia & radix peccatorum actualium.

12. *De Sacramentis.*

Quòd adultis nullum Sacramentum abſque fide & bona intentione proſit, & omnes Scholaſtici paſſim ex profeſſo docent, & nos infra ſuis locis oſtendemus.

MENTIVNTVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS *Sermone de Baptiſmo*: Eſto contemptor Magiſtri Sententiarum cum omnibus ſuis ſcribentibus, qui tantùm de materia & forma Sacramentorum ſcribunt, dum optimè ſcribunt, id eſt, mortuam & occidentem litteram Sacramentorum tractant: cæterùm ſpiritum, vitam, & vſum, id eſt promiſſionis diuinæ veritatem, & noſtram fidem prorſus intacta relinquunt, &c. Et hinc impulſi ſunt tantum tribuere Sacramentis nouæ Legis, vt ea ſtatuerent prodeſſe etiam iis, qui in peccatis mortalibus ſunt, nec requiri fidem aut gratiam; ſed ſufficere non poſuiſſe obicem, hoc eſt actuale propoſitum denuò peccandi, &c. Prodeſſe ea dicunt etiam impiis & incredulis, modò non ponant obicem, quaſi ipſa incredulitas non ſit omnium obſtinatiſſimus & hoſtiliſſimus obex gratiæ.

PHILIPPVS MELANCHTHON *in Apologia capite de numero Sacramentorum*: Hic damnamus totum populum Scholaſticorum Doctorum, qui docent quòd Sacramenta non ponenti obicem conferant gratiam ex opere operato, ſine bono motu vtentis. Hęc ſimpliciter Iudaica opinio eſt, ſentire quòd per cæremoniam iuſtificemur ſine bono motu cordis, hoc eſt ſine fide. Et tamen hæc impia & ſuperſtitioſa opinio magna auctoritate docetur in regno Pontificio.

IOANNES CALVINVS *lib. 4. Inſtit. cap. 14. §. 14.* Magno conſenſu ſophiſticę Scholę tradiderunt, Sacramenta nouę Legis, hoc eſt, quæ nunc in vſu ſunt in Chriſtiana Eccleſia, iuſtificare & conferre gratiam, modò non ponamus obicem peccati mortalis. Quæ ſententia dici non poteſt quàm ſit exitialis & peſtilens, eoquè magis, quòd multis ante ſeculis, magna Eccleſię iactura, in bona orbis parte obtinuit, &c. Quid verò eſt Sacramentum citra fidem ſumptum, niſi certiſſimum Eccleſię exitium?

§ 17. Interim illud tollitur figmentum, quo iuſtificationis gratia, virtuſquè Spiritus ſancti elementis ceu vaſculis ac plauſtris includitur.

13. *De Baptiſmo.*

Quàm magnificè & verè noſtri ſemper docuerint, & adhuc doceant de virtute Baptiſmi legitimè adminiſtrati oſtendemus Tomo 2. libro 5. Articulo de Baptiſmi efficacia.

MENTIVNTVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS *libro ad Ducem Georgium ſcripto anno 1533.* Papiſtæ reputant Baptiſmum pro temporali opere, quod iam dudum tranſierit, & per conſequentia amiſſum ſit: non putant eſſe perpetuam & conſtantem promiſſionem gratiæ, ſub qua, & in qua perpetuò maneamus: & ſi contingat nos labi, in gratiam redeamus.

IOANNES CALVINVS *in Antidoto Concilii Tridentini, Seſſione 7. Can 13.* Conqueruntur, vel ſaltem gemunt omnes pii, pluris in Baptiſmo fieri Chriſma, cereum, ſalis ſaporem, ſputū denique, quàm aquæ lauacrum, quo tota conſtat Baptiſmi perfectio.

14. *De Eucharistia.*

Quòd Græci & Latini veteres, qui ætate DD. Bernardum & Thomam Aquinatem anteceſſerunt, Tranſubſtantiationem panis & vini in Euchariſtia docuerunt, oſtendemus Tomo 2. in tractatu de hac materia.

MENTIVNTVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS, in captiuitate Babylonica, *aſſerit Tranſubſtantiationem eſſe inuentum Thomæ Aquinatis, & inuentionem Thomiſtarum.*

IOANNES CALVINVS *lib. 4. inſtit. cap. 17 §. 15.* Bernardi ætate etſi durior inualuerit loquendi ratio, Tranſubſtantiatio tamen nondum agnita erat.

MARTINVS CHEMNITIVS *parte 2. Examinis Concilii Tridentini Seſſ. 13. cap. 4.* Tempore Petri Lombardi de Tranſubſtantiatione nihil certi fuit in Eccleſia.

15. *De Miſſa.*

Quantopere Lutherus, & omnes Lutherani Miſſam abominentur omnibus patet.

MENTITVR ERGO

CONFESSIO AVGVSTANA *capite de Miſſa:* Falsò accuſantur Eccleſię noſtrę, quòd Miſſam aboleant. Retinetur enim Miſſa apud nos, & ſumma reuerentia celebratur.

16. *De Pœnitentia.*

De Pœnitentia, Contritione, Confeſſione, & Satisfa-

ctione quid noſtri ſemper docuerint, & adhuc doceant, afferam Tomo 2. lib. 7.

MENTIVNTVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS *de Captiuitate Babylonica, cap. de Sacramento Pœnitentiæ*: Primum huius Sacramenti & capitale malum eſt, quod Sacramentum ipſum in totum aboleuerunt, ne veſtigio quidem eius relicto.

PHILIPPVS MELANCHTHON *in Confeſſione Auguſtana edita anno 1530.* Reijciuntur & iſti, qui non docent remiſſionem peccatorum per fidem contingere, ſed iubent nos mereri gratiam per ſatisfactiones noſtras.

In Apologia cap. de Satisfactione: Hæc tota res eſt commentitia, recens conficta, ſine auctoritate Scripturæ ac veterum Scriptorum Eccleſiaſticorum: ac ne Lombardus quidem hoc modo de Satisfactione loquitur.

In Locis Communibus, capite de Confeſſione: Monachi finxerunt enumerationem peccatorum in Confeſſione eſſe cultum Dei, & meritoriam remiſſionis.

IOANNES CALVINVS *lib. 3. Inſtit. cap. 4. §. 1.* Sic ſunt in externis exercitijs infixi, vt nihil aliud ex immenſis voluminibus colligas, quàm Pœnitentiam eſſe diſciplinam & auſteritatem, quę partim domandæ carni, partim caſtigandis puniendisque vitijs ſeruiat: de interiori mentis renouatione, quæ veram vitę correctionem ſecum trahit, mirum ſilentium eſt, &c. Turpiter & improbè definiunt, non niſi de venialibus peccatis quotidie agi pœnitentiam.

MARTINVS CHEMNITIVS *in Examine Tridentini Concilij pagina 931.* Sed aliud eſt quod Tridentinum Concilium quærit in Baptiſmo, ſcilicet remiſſionem peccatorum gratis ſine noſtris operibus propter meritum Chriſti donari & fide accipi: in lapſis verò poſt Baptiſmum Pœnitentiam impetrare veniam, non fide gratis, & ſine operibus ſed per & propter opera Pœnitentiæ, &c. Idem eſt quod alibi dicunt duplicem eſſe iuſtificationem, quarum vna ſit gratis fide ſine operibus propter Chriſtum: altera non gratis, ſed per & propter opera.

17. *De Forma Abſolutionis.*

Hanc eſſe generalem, in Florentino & Tridentino Concilus approbatam in Latina Eccleſia abſolutionis formam omnibus doctis ſacerdotibus conſtat: Ego te abſoluo ab omnibus peccatis tuis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, Amen.

MENTIVNTVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS *in Colloquijs Latinis Tomo 2. capite de Confeſſione auriculari*: Nos Eccleſiæ miniſtros confeſſione defatigabamus: illi verò ſuis abſolutionibus conditionalibus corda noſtra angebant: *Ego abſoluo te per meritum Chriſti, propter contritionem cordis, confeſſionem oris, ſatisfactionem operum tuorum, & interceſſionem Sanctorum.* Conditio iſthęc omnis mali radix fuit. Nam hæc omnia fecimus, vt iuſtificaremur, obruti infinitis traditionibus humanis.

TILMANNVS HESHVSIVS *libro de ſexcentis erroribus quos Pontificia Eccleſia defendit contra verbum Dei, errore 7.* Docent abſolutionem peccatorum, nō tantùm in nomine Domini Ieſu Chriſti debere fieri, ſed & Beatæ Marię, & omnium Sanctorum, & noſtrorum etiam operum. Vnde hæc eſt illis communis & blaſphemiæ plena forma Abſolutionis, qua in Monaſterijs vſi ſunt: *Meritum paſſionis Domini noſtri Ieſu Chriſti, & B. Mariæ ſemper Virginis & omnium Sanctorum, meritum ordinis, & grauamen religionis, humilitas confeſſionis, contritio cordis & bona opera, quæ feciſti, & facies pro amore Domini noſtri Ieſu Chriſti, cedant tibi in remiſſionem peccatorum in augmentum meriti & gratiæ, & præmium vitæ æternæ. Amen.*

18. *De Matrimonio.*

Quantopere veteres & recentiores legitimum Matrimonium laudent, & quomodo inter Eccleſiaſtica Sacramenta numerent, oſtendemus Tomo 2. libro 9.

MENTITVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS *in Colloquijs Germanicis, capite de Matrimonio*: Nullus Patrum ſingulare quicquam, & notatu dignum de Matrimonio ſcripſit. Hieronymus merus Guardianus fuit, ſatis temerè, & parum Chriſtianè de hac quæſtione diſſeruit, &c. Quale eſt, quod coniugium prohibent ac damnant, quod naturalis iuris eſt? tale eſt, ac ſi quis cibum ac potum ſumere, ac ſomnum capere prohiberet. Loquebatur D. M. Lutherus vnà cum cæteris qui aderant de Patrum erroribus, quòd nihil ſingulare, nihil laude dignum de Matrimonio ſcriptum reliquiſſent.

19. *De immortalitate animæ.*

Immortalitatem animæ quomodo non ſolùm Græci, ſed etiam Latini ſemper aſſeruerint, & adhuc aſſerant, oſtendemus Tomo 2. lib. 1.

MENTITVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS *in Colloquijs Latinis cap. de Papiſtis*: Diſputantibus duobus ante mēſam Papæ in vtramque partem de immortalitate animæ, tandem Papa ſententiam protulit, alterum quidem rectè argumentari, ſed ſe aſſentiri alterius ſententię de mortalitate animæ, quia faceret bonum vultum. Sub Leone Decimo decretum eſt in Concilio Lateranenſi, debere ſacrificulos longas ferre tunicas, pendentes illis ad pedes, magnos calceos, latam tonſuram in capite, non diſputare vtrum anima mortalis eſſet vel immortalis.

Contra Ambroſium Catharinum: Papiſtæ hodie planè non credunt animæ immortalitatem.

20. *De Purgatorio.*

De Purgatorio clariſſima teſtimonia ex Scripturis ſacris, Ambroſio, Auguſtino, Hieronymo, & alijs Græcis ac Latinis Patribus afferemus Tom. 2. lib. 10.

MENTITVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS *in Colloquijs Latinis, capite de damnatione & Inferno*: De Purgatorio, vbi credentes, qui nondum ſatisfecerunt pro peccatis, adhuc redimendos collocārūt, ſacra Scriptura nihil nouit, neque Ambroſius, Auguſtinus, Hieronymus quicquam de eo ſentiunt.

21. *De mortuorum reſurrectione.*

De mortuorum reſurrectione quàm multa, & quàm perſpicue veteres Græci & Latini vnanimi conſenſu ſcripſerint, Tom. 2. lib. 10. oſtendam.

MENTITVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS *in Colloquijs Germanicis, cap. de Antichriſto*: In Cōcilio Lateranēſi, celebrato anno 1515. tempore Iulij Papæ, primò cognitum & decretum eſt, credendam eſſe mortuorum reſurrectionem.

PERPETVIS MIRACVLIS VE RAM ECCLESIAM A FALSA

NEGARE

[illegible] ui [illegible] o [illegible] m [illegible] pe. [illegible]

Anno Mundi 3400 ant [illegible] m [illegible] 8.

A [illegible] A [illegible], M [illegible] lentes ad [illegible] rare ſtatuam N [illegible] igne [illegible] coniecti ſunt, [illegible] *an*. [illegible]

DANIEL in [illegible] man [illegible] t, & paſtu eſt [illegible] b A [illegible] ro [illegible] Habacuc, quos [illegible] e in Iud [illegible] m [illegible] ibus uis p [illegible] rauerat. *Dan.* 4

Anno Mundi [illegible] *ante C*[illegible]*um* 274.

SEPTVAGINTA D [illegible] S [illegible] R [illegible] a Ptolomæum [illegible] b Eleaza [illegible] fic [illegible] diuerſis ſeparati cellis, vno eo [illegible] m q [illegible] ngu [illegible] a [illegible] nt Spiritu, vnam planè & [illegible] m [illegible] ant lationem ed [illegible] nt [illegible] *b* [illegible] *cap.3* [illegible] *Alex lib.1. Strom. Epiphan. de pond*

T[illegible] *Chri*[illegible] *I*[illegible]*rn* [illegible].

Circa [illegible] ſti Saluat [illegible] Nat [illegible] itat [illegible] F [illegible] N [illegible] olei largi [illegible] mu [illegible] de [illegible] abe [illegible] nier [illegible] a [illegible] r totum fluxi [illegible] d [illegible] m. *C*[illegible] *b. cap 2* [illegible] *officijs cap.1*

Poſt Chriſtum natum.

P [illegible] CH [illegible] ISTVM I [illegible] eſperat c [illegible] [illegible] leproſi mundi [illegible] di audi [illegible] m, m [illegible] loqu [illegible] am, cæci vi [illegible] m, l [illegible] ſani [illegible] tem rec [illegible] perunt [illegible] datæ ſun [illegible] m [illegible] ates, [illegible] ecti dæmones, excitati mortui, & [illegible] *Matt*[illegible]*eus,* [illegible] *cus, Lu*[illegible]*as,* [illegible] *Ioannes in Euangel.*

A [illegible] OSTOL [illegible] dæmoni [illegible] eiecerunt infi [illegible] curârunt. *Mar*[illegible]*.6.*

Anno Chriſti 34. & po[illegible] *A*[illegible]*cenſionem in cælo*

APOS [illegible] O [illegible] in die Pe [illegible] c [illegible] ſtes Spiritu [illegible] n- cto repleti var [illegible] cut [illegible] ſunt [illegible] ngu [illegible] P [illegible] & [illegible] OANNES clau [illegible] um ſan [illegible] runt Ana [illegible] ias [illegible] ph [illegible] ra Spir [illegible] if [illegible] & men [illegible] voce B [illegible] r- fecti ſunt. Aeg [illegible] & [illegible] firmi omne [illegible] in platea [illegible] fi [illegible] tiam vm [illegible] Apoſt [illegible] um eos obu [illegible] n te [illegible] b infirmitat [illegible] u [illegible] berat [illegible] ſunt. PAV [illegible] E [illegible] ymam excæcauit claudum natum ſanauit, [illegible] thonem eiecit, Eut [illegible] chum [illegible] tunctum r [illegible] ta uit, à vipera per [illegible] uſſus nihil mali ſenſit. Ip [illegible] ius ſudaria ſuper ægros poſita, [illegible] nguores & [illegible] p [illegible] itus nequam repulerunt. *Act. Ap*[illegible]

Anno C[illegible] 60

[illegible] AN [illegible] Apoſto [illegible] uangeliſta Romæ in [illegible] m [illegible] o [illegible] mmiſſus vegetior ex [illegible] u [illegible] in [illegible] *ertull. de praſcr. haret* [illegible] *ap.3* P [illegible] *ap.*

An[illegible] *Chriſti* 100.

S. D [illegible] um ca [illegible] t amputatum propriis exc [illegible] tam [illegible] portauit, qu [illegible] ad [illegible] q [illegible] m [illegible] c [illegible] l ud qu [illegible] ſi theſaurum commenda [illegible] t. [illegible] *Met*[illegible]*raſtes in vita Dionyſij* [illegible] *ap.13.*

Anno C[illegible] 0.

S. [illegible] crat [illegible] ſuper igne poſito, carb [illegible] n [illegible] e [illegible] ſi ol [illegible] us emarcu [illegible], & velu [illegible] ua a [illegible] e [illegible] nctis. *Metaphraſtes in mar*[illegible] *libro cap 2.*

Anno [illegible]*ſti* 170.

P [illegible] ignis fl [illegible] ma [illegible] latus conſt [illegible] ndorem ſim [illegible] l & odorem in circum [illegible] ratiſſimum [illegible] os. [illegible] *cap* [illegible]

Anno [illegible]

FO [illegible] eum [illegible] p [illegible]

[illegible] m [illegible] minu [illegible] im [illegible] h [illegible] m [illegible] up [illegible] c [illegible] n- [illegible] r [illegible] ecce [illegible] ta pace, [illegible] o [illegible] d [illegible] *lib.* [illegible] *cap.* [illegible]

N [illegible] V [illegible] oſol [illegible] morum Epiſcopus n d [illegible] im [illegible] Eccleſiæ lampades [illegible] ua, & [illegible] u a aqu [illegible] m in oleum conuerti [illegible]

Ann[illegible] *Chriſti* 260.

G [illegible] N [illegible] R [illegible] is, [illegible] a [illegible] ua [illegible] rac [illegible] m operatione dictus Taumaturgus ægro [illegible] aui verbis, per e [illegible] dæmones [illegible] ugauit, [illegible] ora [illegible] neru [illegible] m ingentem [illegible] our, & [illegible] altum locum tranſtulit [illegible] cum quedam, d [illegible] u [illegible] cerrimè contendeb [illegible] nt duo fratres, [illegible] & L [illegible] fluminis [illegible] ciolas vndas [illegible] it, &c. *Ruffinus* [illegible] *s, Socrates N*[illegible] *p* [illegible]

Anno Chri[illegible] 00.

R [illegible] S M [illegible] r A [illegible] chenus præſecta [illegible] lingua l [illegible] tus eſt. *Prudētius in* [illegible]*mno* [illegible] *in Encomio* [illegible]*omans.*

A [illegible] S V [illegible] r [illegible] la [illegible] iſis Tameſis fluuij alueum cum m [illegible] le [illegible] ris [illegible] co [illegible] d [illegible] tranſg [illegible] ſſus eſt. [illegible] *as de r*[illegible]*o Britan. Be*[illegible] *ro 1. cap.* [illegible] *hiſtor. Anglic.*

A[illegible] *Chr*[illegible]*i* 330.

Per PA [illegible] H [illegible] V [illegible] n [illegible] mus quàm du- [illegible] um per A [illegible] ſt [illegible] N [illegible] m & dæm [illegible] ver [illegible] tanti [illegible] gauit, æg [illegible] a [illegible] ne cur [illegible] S d & [illegible] is v [illegible] um [illegible] t & [illegible] ti cos [illegible] t m corpori [illegible] r uocau [illegible] *nus lib. 1. cap.*

Anno Chri[illegible]*i* 350.

[illegible] N Abbas [illegible] impetrauit par- [illegible] um [illegible] à me [illegible] is [illegible] per [illegible] tos ſanauit, eq- [illegible] um r [illegible] ddidit, paral [illegible] me [illegible] rauit, à puer- [illegible] ob [illegible] c [illegible] pu [illegible] t, vi [illegible] ttiam [illegible] ore ducentos dæmoniacos liberauit. *Hieronym*[illegible] *in vita S. Hilarionis*

H [illegible] A [illegible] Pictauienſis Epiſcopus innumeros [illegible] ſign [illegible] gauit, in [illegible] antem mortuum [illegible] itam reuocau [illegible] & puerum mori- [illegible] undum [illegible] defunctu [illegible] ti [illegible] m miracul [illegible] co- [illegible] uſcauit. [illegible] *natus in eius vita*

Anno Chri[illegible] 38[illegible]

M [illegible] s mortuos [illegible] uit, alia [illegible] ue ſi- gn [illegible] d [illegible] licis ſign [illegible] n [illegible] fe [illegible] ora. *Sozo*[illegible]*enus libro* [illegible] *Sulpitius in vita* [illegible]

Anno Chr[illegible] 20.

A P [illegible] ni cùm quidam inſa- [illegible] os, & [illegible] er [illegible] s, & ma [illegible] ni demoni [illegible] o- [illegible] ration [illegible] ven [illegible] et, eum [illegible] und [illegible] & ab [illegible] o diabo [illegible] urore l [illegible] berau [illegible] *heo*[illegible]*tus in Phi*[illegible]*theo cap.* [illegible]

A[illegible]*o Chriſti* 430

T [illegible] A [illegible] SS [illegible] vir admirabilis fuit. Serua- to [illegible] nt [illegible] ſtr [illegible] in [illegible] & mo [illegible] bos ceſſa- r [illegible] on [illegible] pu [illegible] *eodoretus in Philo*[illegible] *2*

MAX [illegible] R [illegible] egi [illegible] ſis E [illegible] npus Sat [illegible] nam [illegible] mortuos [illegible] atur [illegible] bi [illegible] um [illegible] a [illegible] m, cæcum [illegible] umi [illegible] & am mor- [illegible] m mortuæ pu [illegible] æ trib [illegible] *eius*

Ann[illegible] 450.

S [illegible] N [illegible] paralyſi [illegible] utos [illegible] & innum [illegible] r [illegible] b [illegible] ia alia m [illegible] acu [illegible] t. [illegible] *in P*[illegible]*loth cap 16.*

Anno Christi 520.

[illegible]

Anno Christi 530.

[illegible]

Anno Christi 570.

[illegible]

Anno Christi 540.

Avgvſtinvs [illegible] Apoſto[illegible]

[illegible]

836.

In tran[illegible]

[illegible]

946.

[illegible]

Anno Christi [illegible]

M[illegible]vs Cuma[illegible] quoq[illegible] exa[illegible] [illegible]

[illegible]

Rob[illegible] F[illegible] R[illegible] angen[illegible], & ſign[illegible] mens[illegible] m r[illegible]

[illegible] C[illegible] [illegible]am, quæ ſe[illegible] viam [illegible] ed[illegible] nem [illegible] tau[illegible]at, ſanauit. R[illegible] *in eius* [illegible]

Anno [illegible] 1[illegible]0.

[illegible] Albas[illegible] p[illegible] m[illegible] natiuitate [illegible] o cru[illegible] [illegible] *Damianus* [illegible]

Anno Chriſti [illegible]0.

Anſel[illegible] Cantu[illegible] pi m[illegible] peſſas [illegible] s graui morbo affe-ctis curati ſunt. *Edmer* [illegible]

Anno Chriſti 12[illegible].

Malachias Hiberniæ E[illegible]us p[illegible] m[illegible] [illegible] do a[illegible] [illegible] *in eius vita.*

Anno Chriſti [illegible]0.

Robertvs Na[illegible] crucem C[illegible] [illegible] *ma Ch*[illegible]

S. Bernard[illegible] [illegible] doſ, aridos, [illegible] plurimus miraculis clarus [illegible]

Anno Chriſti 1[illegible]0.

Hildegar[illegible] S[illegible] S[illegible] [illegible]

Thomas Cantuarienſis Epiſcopus [illegible] *in Chronico* [illegible] *cap. 9.*

Anno [illegible] 1190.

V[illegible] ſacerd[illegible] in Francia, [illegible] languoribus [illegible] poſi[illegible] ma[illegible] contulit [illegible] *Rigordus* [illegible] *Philippi* [illegible]

Anno Chriſti [illegible]0.

G[illegible] [illegible] ſignaſſet, ſan[illegible] *Hector* [illegible] *lib.* [illegible] *hiſtoriæ Scotorum.*

Anno Chriſti 1[illegible]

Franciſcvs & Dominicvs [illegible] gnum O[illegible] [illegible] mira [illegible] rator [illegible] *Vincent* [illegible] *Bonauentura,* [illegible]

Anno Chriſti 12[illegible]0.

F[illegible] R[illegible] [illegible]

Anno Chriſti 1240.

P[illegible] ſ[illegible] hominibus dæmonia [illegible] & loquen-

Anno Chriſti [illegible]

[illegible] in-[illegible] *ad S*[illegible]

Anno Chriſti 1[illegible]90

P[illegible] Dæ[illegible] expu[illegible]

Anno Chriſti 1[illegible]0.

I[illegible]ter [illegible]no [illegible] in-[illegible] re[illegible] [illegible]

R[illegible] N[illegible] [illegible] *Vital* [illegible] Cr[illegible] *met*[illegible]

Anno Chriſti 1[illegible]

[illegible] E[illegible] V[illegible] [illegible] aquæ [illegible] *in Como*[illegible]

Anno [illegible]0.

V[illegible] [illegible]minica[illegible], in [illegible] re[illegible] a [illegible] cidit [illegible] vitam reſuſcitauit. *Razzi* [illegible] *cius* 14.

Anno Chriſti 14[illegible].

V[illegible] V[illegible] [illegible] m [illegible] mu-[illegible] [illegible], & plurimum [illegible] *in vita.*

Anno Chriſti 14[illegible].

Bernar[illegible]nvs Senenſis [illegible] Græc[illegible] quam [illegible] cos, [illegible] co-[illegible]

Anno Chriſti 14[illegible].

An[illegible] defunctum [illegible] inſtar E[illegible] [illegible] *in vita.*

Anno Chriſti 1460.

D[illegible] cæcos, ſurdos [illegible] numer[illegible] & mortuos [illegible]

Anno Chriſti 1470.

[illegible] rum ab [illegible] in [illegible] m, mu-[illegible] in fine [illegible]

Anno Chriſti 1500.

C[illegible] Reatina [illegible] Domi-[illegible] ac pa-[illegible] cauit. *Al-*[illegible]

P[illegible] in pluribus [illegible] os, mutos,

 ſurdos

[illegible] quos, [illegible] h[illegible] re[illegible]

M A [illegible] A R A V E N N [illegible] one vexato[illegible] apprehen[illegible] hydrope [illegible] ſanau[illegible] ortus pedibus, ſic [illegible] ambulare n[illegible] qu[illegible] a-uit. *Hieronymus Rubeus* [illegible]

Anno Chriſti 1520

[illegible] E N T I [illegible] mulier Rauennaten[illegible] [illegible]tatem corpo[illegible] à Deo im[illegible] et [illegible] & [illegible] turam [illegible] ſuæ euerſionem prædixit. [illegible] *Rub.* [illegible]

Anno Chri[illegible]

M A R T [illegible] V A L [illegible] N T [illegible] V S Franciſcanu[s] puerum ante Ba[p]tiſma m[o]rtuum reſuſcit[a]uit & bapti[z]atum ſu[is] reſtituit incolumẽ in maxi[m]a ſicci[tate] p[l]uuiam congruentem ex cælo prouoc[a]uit, ac pl[u]rimis ægrotis ſanitatem c[o]ntulit. *Tho. Bozius* [illegible] *ſig. Ecc* [illegible] *2. cap. 21*

Anno Chriſti 1540.

I G N A T I V [S] L O [illegible] A hominem, qui ex tædio calamitatum & paupertatis laqueo vitam ſibi ademerat, collocatum in lectulo tantiſper reſuſcitauit, quoad vſque ſa[c]ram Confeſſionem ſacerdoti feciſſet. *[Io]annes Pet[r]us Maffeius lib. 3. cap. 1 vita eius.*

Anno Chriſti 1550.

I O A N N E S A S. F [R] A N [CI] S C O ſins omni ſtudio, ſolis precibus Mexitanæ linguæ cognitionem aſſecutus eſt. defunctum filiolũ matri reddidit viuum, a[c] alia multa mirabil[it]er egit & præ[di]xit. *Thomas* [illegible] *de ſig. Eccl. lib. 12. cap. 21.*

I A [C] [O] B V S Complutenſis Ordinis Minorũ, interc[eſſi]one ſua & maritis, varios ac deſperatiſſimos m[o]rbos frequenter repu[l]it. *Michael Medina de* [illegible]*ella in Deum fide lib 2 cap. 8.*

Anno Chriſti 1560.

N I [C O] L A V S monachus S. Benedicti ab hæreticis in Ga[llia] a præci[ſi]onem linguæ vltra dimidium [pa]ſſus, Salisburgi viſus eſt & auditus magnalia Dei eleganter ſatis & diſertè eloqui, ac hæreticorũ barbariem f[e]ritatemq́; declarare. *Ioannes Baptiſta Fickleriu in Theolog. Iuridica de Sanctorum martyrio.*

P[I] V S Q[uin]tus Pontif. Max. in tribus ſupplicationibus pro ſalute exercitus Chriſtiani & victoria contra Turcas inſtitutis, quinq́; mulieres ob[ſe]ſſas à dæmonibus liberauit. *Iacobus Rabus de miraculis cap. 3.*

Anno Chriſti 15[illegible]

C A R O L [V S] [illegible] R [illegible] M [illegible] V S S. R. E. Ca[rdinalis] [illegible] à ſcler[illegible] ibu[s], du[m] Re[illegible] [illegible]ſç intent[illegible] ad Deum funderet, bombarda[r]um iaculis impetitus, lædi non potuit. *Auguſt.* [V]*aler. Veronenſis in eius v*[ita] [illegible] *4.*

Anno Chriſti 1580.

A [illegible] B [illegible] A [illegible] L A P O [illegible] I V S Ord. Præd. [illegible] à [illegible] ad hon[e]ſt[illegible] viuend[illegible] [illegible]us r[e]uocauit, [illegible] multas deſperatam valetud[inem] [illegible] pr[illegible]bus ſtatim reſtituit. *Franciſcus Marcus in* [vita] *eius*

A [illegible] Y [illegible] S B E R [T] R A N D [V S] Ord. Prædic. cùm apud Indos conc[iona]retur Hiſpanicè, etiam ab ijs, qui Hiſpanicè n[eſcieb]ant, intellectus eſt. mortuam puellam r[euo]c[aui]t ad vitam. [venen]um bibit abſque nocumento, & quæ futura eſſent veriſſimè prædixit. [illegible] *libro 6. cap. 2. & libro ſeptimo cap 1.*

N I C O L A V S F A [C] T [O] R Franciſcanus ſæpe v[iſus] immenſa luce circumfulgere, multos m[orbis] [illegible] liberauit à certis morbis, nec propheti[ca] gratia caruit. *Chr[i]ſtoph. Moronus in eius* [vita] *4.*

[illegible] O N [illegible] A, vidu[a] Romana magni candoris & probitatis, futura ſæpe prædixit, & humanas cogitationes præui[dit]. *Bozius lib.* [illegible] *cap 23.*

Q[uot] ita verò & quo[t] apud Indos in nouo orbe & Iapones hoc noſtro ſæculo ad probandam Sanctæ & Catholicæ fidei veritatem viri religioſi operat fine miracula, prolixu[m] foret attexere. Q[ui] eorum cognitionem deſiderat, conſulere poteſt [illegible]os, quos de ijs con[ſc]ri[p]ſerunt, qui in illis locis nouellam Domini vineam excolen[tes] [illegible] [vi]derunt ab illis fieri, au[t] [ipſ]i fecerunt: ma[xi]mè verò Epiſtolas In[dicas] [illegible] Aloyſi Frois perſpiciat, & [illegible] quæ admi[ra]ri iure po[ſ]it, quæq; relig[ioni] Chriſtianæ pondus non leue adijciant.

Miracula autem quæ ad Diuorum: Mariæ Dei Genitricis, Apoſtolorum, Martyrum, Confeſſorum, Virginum, & Viduarum imagines, ſepulthra, memorias, aut [illegible] ad rerum Sacrarum præſenti[a]m vel vſum diuina virtute contigerunt, hic conſultò prætermiſſa ſunt: tum quòd ad [ali]um magis locum viſa fuerint perti[ne]re: tum quòd copiosè ſatis eadem apud diuerſos & ſtudioſè congeſta reperiantur. Qui volet legat Ioannem Damaſcenum de venerat. Imag. Gregorium Turonenſem de gloria Mart[y]rum & Con[fe]ſſorum, Ionam Aure[li]anenſem, Horſtiũ Truſcelinum, Guilhelmum Lindanum de fugiendis idolis, Petrum Caniſium de Beata Virgine, Tilmannum Bredenbachium, & alios.

AB HAERETICIS NVLLA FIERI
EIVSMODI MIRACVLA
ASSERVNT

FINIS

9-2